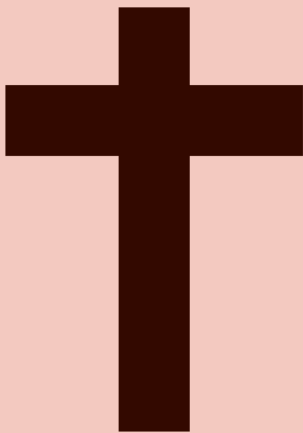

Nhanderüete ayvu
iky'a e'ỹ va'e

New Testament in Guaraní, Mbyá

Nhanderuete ayvu iky'a e'ỹ va'e

New Testament in Guaraní, Mbyá

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mbyá Guaraní (Guaraní, Mbyá)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 853110565X

The New Testament

in Guaraní, Mbyá

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
3309fa3b-7590-5ae9-b829-5df4ddf957

Contents

Gênesis	1
Êxodo	81
Levítico	148
Números	195
Deuteronômio	264
Josué	321
Juízes	359
Rute	399
1 Samuel	405
2 Samuel	458
1 Reis	502
2 Reis	553
1 Crônicas	604
2 Crônicas	649
Esdras	704
Neemias	720
Ester	743
Jó	755
Salmos	805
Provérbios	937
Eclesiastes	979
Cântico	992
Isaías	1001
Jeremias	1083
Lamentações	1168
Ezequiel	1179
Daniel	1255
Oséias	1280
Joel	1293
Amós	1298
Obadias	1308
Jonas	1310
Miquéias	1314
Naum	1322
Habacuque	1326
Sofonias	1331
Ageu	1335
Zacarias	1338
Malaquias	1353
Mateus	1358
Marcos	1415
Lucas	1450

João	1510
Atos	1557
Romanos	1612
1 Coríntios	1637
2 Coríntios	1661
Gálatas	1677
Efésios	1686
Filipenses	1695
Colossenses	1701
1 Tessalonicenses	1707
2 Tessalonicenses	1713
1 Timóteo	1716
2 Timóteo	1723
Tito	1728
Filemom	1731
Hebreus	1733
Tiago	1751
1 Pedro	1758
2 Pedro	1765
1 João	1770
2 João	1777
3 João	1778
Judas	1779
Apocalipse	1782

Gênesis jypy'i kuaxia Moisés ombopara va'ekue Gênesis jypy'i kuaxia Moisés ombopara va'ekue

Tery Gênesis ma “Mba'emo ypy” he'ia, “Jypy'i ma Nhanderuete ojapo raka'e yva ha'e yvy”, he'ia rami (1.1). Kova'e kuaxia para re ma omombe'u marã rami pa opa mba'e ijypy'iague: kuaray, jaxy, jaxy-tata, yvy, ye'ê, avakue, kunhague, mymba, mba'emo rogue, tekoarã guive.

Ha'e nunga ha'e javi Nhanderuete ojapo jave ha'eve va'e meme raka'e. Ava ovy'a oikovy vyotyty rupi oikoa py, gua'yxy reve. Ha'e gui ma ha'e kuery nonhe'ê rendui ramo Nhanderuete omoxê, ha'e omano aguã re ijayvu. Ha'e ramia py oiko ypy raka'e teko vai ha'e manoa. Ha'e rami rire nhande kuery jajejavy ha'e nhamano aguã rami meme nhandekuai.

Avakue hetave tema ha'e heko vaive oje'oivy. Ha'e ramo Nhanderuete yy ombou vy ojukapa raka'e. Noé anho Nhanderuete pe ete oiko ramo ogueraa jipe kanoã guaxu py, hoo pygua kuery reve.

Ha'e va'e rire Nhanderuete peteĩ regua oiporavo ha'e kuery pe ojekuaa uka aguã. Ha'e kuery ru ma Abraão raka'e, ha'e gui ta'y Isaque, ha'e gui Isaque ra'y Jacó ju oiporavo. Ha'e va'e kuery peteĩ-teĩ pe Nhanderuete ogueroayvu porã vy ijayvu yvy hekoague hamymino kuery pe ju ome'ê aguã re.

Jacó pe ma amboae heryrã ju ome'ê: ha'e va'e ma Israel. Jacó ma doze gua'y kuery oguereko. Ha'e kuery gui doze regua ikuai raka'e Israel kuery. Jacó ra'y kuery va'e regua peteĩ ma José. Ha'e va'e re tyke'y kuery nda'ija'ei vy ovende raka'e Egito yvy katy uguata va'e kuery pe. Ha'e gui ma karuai oiko ramo Jacó ra'y kuery ha'e javi oo Egito yvy re, tembi'u ojogua aguã. Ha'e py ma opyta raka'e.

Kova'e kuaxia para ha'e javi rupi Nhanderuete oexa uka nhanemboaxya. Adão ha'e Eva ojejavy rire teĩ Nhanderuete omboaxy vy omonhemonde. “Noé ma Senhor renonde oupity omboaxya”, he'i (6.8). Ha'e José voi guyke'y kuery pe aipoe'i: “Peê kuery ma anhetê xeivy pejapo vaixe pekuapy karamboae. Ha'e rã Nhanderuete ma ha'e nunga ogueroava nhomõingo porã aguã rami. Mba'eta heta ete rekove reraa jepearã xemoingo, aỹ pexa pekuapya rami”, he'i (50.20). Nhanderuete ma nhanemboaxya ha'e nhandereraa jepea oiko.

Yva, yvy ha'e opa mba'e ikuai va'e omoingogue

¹ Jypy'i ma Nhanderuete ojapo raka'e yva ha'e yvy.

² Yvy ma nda'itui porã teri, neĩ mba'eve jipoi. Ijaxuru vaikue va'e áry ma pytũ anho rei oiny. Ha'e gui Nhanderuete Nhe'ê oiko avi yy áry.

³ Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i:

— Toiko hexakãa — he'i. Ha'e ramo hexakãa oiko.*

⁴ Hexakãa Nhanderuete oexa rã ha'eve va'e. Ha'e vy omboja'o hexakãa ha'e pytũa.

⁵ Hexakãa ma Nhanderuete oenoĩ “Ára”. Ha'e rã pytũ reia pe ma “Pytũ” he'i. Oiko ka'aru ha'e aje'ive. Ha'e va'e ára ma ijypya.*

⁶ Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i ju:

* 1:32 Corintios 4.6   * 1:5 Ha'e kuery pe rã ára nhavõ ka'aru ranhe oiko, ha'e gui aje'ive.

– Yy oĩ va'e mbyte rupi toĩ yva, yy omboja'o aguã mokoĩ henda rupi – he'i.

⁷ Ha'e rami vy Nhanderuete yva ojapo vy yy yvate oĩ va'e omboja'o iguy rupi oĩ va'e gui. Ha'e rã ha'e rami ojeapo.

⁸ Ha'e va'e ma Nhanderuete oenoĩ “Yva”. Oiko ka'aru ha'e aje'ive. Ha'e va'e ma mokoĩ araa.

⁹ Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i avi:

– Yy yva guýry oĩ va'e tono'õ peteĩ henda py, ha'e tojekuaa ipiru reia – he'i. Ha'e rã ha'e rami ojeapo.

¹⁰ Ipiru reia ma Nhanderuete oenoĩ “Yvy”, ha'e rã yy ono'õ va'e pe ma “Ye'ẽ” he'i. Nhanderuete ha'e nunga oexa rã ha'eve va'e.

¹¹ Ha'e gui aipoe'i:

– Toiko nhuũ yvy gui. Toiko jai rogue ha'yĩ va'e ha'e yvyra hi'a va'e. Tai'a ha'yĩ va'e joo ramigua e'ỹ-e'ỹ yvy áry – he'i. Ha'e ramo ha'e rami oiko.

¹² Yvy gui oiko nhuũ, jai rogue ha'yĩ va'e joo ramigua e'ỹ-e'ỹ ha'e yvyra hi'a va'e. Ha'e va'e re oĩ joo rami e'ỹ-e'ỹ ha'yĩ va'e. Ha'e nunga Nhanderuete oexa rã ha'eve va'e.

¹³ Oiko ka'aru ha'e aje'ive. Ha'e va'e ma mboapy araa.

¹⁴ Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i avi:

– Toĩ hendy va'e yva re, oikuaa uka aguã ára ha'e pytũ, ha'e va'e re oikuaa aguã mba'emo oa'angaa, ára ha'e ma'etỹa.

¹⁵ Yva re hendy va'e toĩ yvy moexakäärã – he'i. Ha'e ramo ha'e rami oiko.

¹⁶ Nhanderuete ojapo mokoĩ hendy guaxu va'e: tuvixave va'e ma ara py ojekuaa va'erã, ha'e rã kyrĩve va'e ma pyávy ojekuaa va'erã. Jaxy-tata avi ojapo.

¹⁷ Ha'e vy yva re omoĩ yvy moexakäärã,

¹⁸ ara py ha'e pyávy ojekuaa ha'e omboja'o aguã hexakã aguã ha'e pytũ. Ha'e nunga Nhanderuete oexa rã ha'eve va'e.

¹⁹ Oiko ka'aru ha'e aje'ive. Ha'e va'e ma irundy araa.

²⁰ Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i avi:

– Toiko ke opa marãgua temimoingo yy rupi omyĩ va'e, ha'e rã yvy áry rupi ma toveve guyra yva rupi – he'i.

²¹ Ha'e rami vy Nhanderuete omoingo yy rupigua tuvixakueve ha'e opa marãgua otyryry va'e. Ha'e nunga heta ikuai yy rupi, peteĩ-teĩ regua. Omoingo avi guyra peteĩ-teĩ regua. Ha'e nunga Nhanderuete oexa rã ha'eve va'e.

²² Ha'e rami vy ogueroayvu porã vy aipoe'i:

– Pendera'y reta ke, pendereta ke. Ha'e rami vy pemonyẽ ye'ẽ, ha'e rã yvy re ma taeta guyra – he'i.

²³ Oiko ka'aru ha'e aje'ive. Ha'e va'e ma peteĩ nhiruĩ araa.

²⁴ Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i avi:

– Toiko ke yvy re opa marãgua temimoingo joo ramigua e'ỹ-e'ỹ. Toiko mymba oka re ikuai va'erã, otyryry va'e ha'e ka'aguy regua joo ramigua e'ỹ-e'ỹ – he'i. Ha'e ramo ha'e rami oiko.

²⁵ Nhanderuete omoingo vixo ka'aguy regua joo ramigua e'ỹ-e'ỹ, mymba oka regua joo ramigua e'ỹ-e'ỹ, ha'e yvy rupi otyryry va'e ha'e javi joo ramigua e'ỹ-e'ỹ. Ha'e nunga Nhanderuete oexa rã ha'eve va'e.

²⁶ Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i avi:

– Nhamoingo ava va'e nhande ete ramigua, nhande rami ete oiko va'erã. Topena pira ye'ẽ rupigua re, guyra oveve va'e re, mymba oka regua re, yvy ha'e javi re ha'e yvy rupi otyryry va'e ha'e javi re – he'i.

27 Ha'e rami vy Nhanderuete omoingo ava ojee ramigua. Nhanderuete rami oiko va'erã ae omoingo. Ava ha'e kunha va'e omoingo.*

28 Ha'e vy Nhanderuete ogueroayvu porã. Ha'e vy aipoe'i:

— Pendera'y reta ke, pendereta ke, pemonyê vyv, ha'e pendepo'aka vyv re. Pepena ke pira ye'ê rupi ikuai va'e re, guyra oveve va'e ha'e vyv áry otyryry va'e ha'e javi re — he'i.

29 Aipoe'ive ju:

— Mã'ê, pêvy ame'ê jai rogue ha'yĩ va'e vyv re ikuai va'e ha'e vyvra'a ha'yĩ va'e ha'e javi. Ha'e nunga ma pe'u va'erã oiko.

30 Ha'e rã vyv re vixo ikuai va'e pe, guyra oveve va'e, vyv rupi otyryry va'e ha'e ipytuê va'e ha'e javi pe ma jai rogue pyau 'rã ikuai ho'u va'erã — he'i. Ha'e ramo ha'e rami ae oiko.

31 Nhanderuete opa mba'e omoingo va'ekue oexa rã ha'eve ete va'e. Oiko ka'aru ha'e aje'ive. Ha'e va'e ma mboapy meme araa.

2

1 Ha'e rami py ojabopa yva ha'e vyv ha'e opa mba'e ikuai va'e.

2 Ha'e gui ma Nhanderuete ojabopa ma vy sete-a ára py opytu'u opa mba'e ojabopa gui.*

3 Sete-a ára Nhanderuete ogueroayvu porã iky'a e'y va'e opyta aguã rami, ha'e va'e ára opa mba'e ojabopa gui opytu'u vy.

Ava ojapo ppy'iague

4 Po rami ma yva ha'e vyv oiko ppy'i jave guare, SENHOR Nhanderuete omoingo rã.

5 Ha'e va'e jave ma mba'eve onhoty mbyre jipoi teri vyv re, ha'e peteive hogue va'e vyv re ikuai va'e naenhoi teri, mba'eta vyv áry SENHOR Nhanderuete nombo'okyi teri, ha'e ndoikoi teri avakue vyv re oma'ty va'erã.

6 Vyv gui vvyxĩ rive opu'ã ovy vy omoaky vyv jave re.

7 Ha'e ramo SENHOR Nhanderuete ojapo ava vyv ku'i gui, ha'e inhapyigua py oipeju ipytuê reve oiko aguã. Ha'e ramo ava hekove va'e oiko.*

8 Ha'e gui Éden vyv re SENHOR Nhanderuete onhoty petei vyvra ty, kuaray oua katy. Ha'e py ae omoi ava omoingo va'ekue.

9 Vyv gui SENHOR Nhanderuete omoenhoi opa marãgua vyvra jaexa rã iporã va'e ha'e hi'a ja'u aguã ha'eve va'e. Vyvra ty mbyte py omoi avi vyvra tekove me'êa, ha'e vyvra mba'emo porã ha'e mba'emo vai kuaa ukaarã avi omoi.

10 Éden vyv gui ma petei yakã oê vyvra ty moakyarã. Ha'e va'e gui oja'o vyv irundy henda rupi oxyry.

11 Yakã jypygua ma Pisom hery va'e. Ha'e va'e ma Havilã vyv ouro oia rupi ojere-jere ovy va'e.

12 Ha'e va'e vyv re ouro oi va'e ma iporã. Ita bdélio ha'e ônix voi oiko ha'e py.*

13 Yakã mokoia ma Giom hery va'e. Ha'e va'e ma Cuxe vyv ha'e javi rupi ojere-jere ovy va'e.

14 Yakã mboapya ma Tigre hery va'e. Ha'e va'e ma Assíria vyv rovai rupi oxyry ovy kuaray oua katy rupi. Ha'e gui irundya ma Eufrates hery va'e.

15 Ha'e gui SENHOR Nhanderuete ava va'e ogueraa vyv Éden regua vyvra ty omoi omoatyrõ ha'e opena aguã.

* 1:27 Mateus 19.4, Marcos 10.6 * 2:2 Hebreus 4.4 * 2:7 1 Coríntios 15.45 * 2:12 Bdélio ma mba'emo iju porã va'e, ha'e rã ônix ma ita pytã'i va'e. Ovare va'e meme.

16 Ha'e rami vy ixupe SENHOR Nhanderuete aipoe'i:

– Yvyra ty py vyvra hi'aĩ va'e ha'e javi'a ha'eve 'rã re'u aguã.

17 Ha'e rã vyvra mba'emo porã ha'e mba'emo vai kuaa ukaa 'a ma re'u va'erã e'ÿ, mba'eta ha'e va'e re'ua ára anhetê remano 'rã.

Kunha omoingoague

18 Ha'e gui SENHOR Nhanderuete aipoe'ive ju:

– Nda'evei ava va'e ha'e ae'i oiko aguã. Amoingo 'rã ipytyvõarã, hexeve guarã ae – he'i.

19 Ha'e rami vy SENHOR Nhanderuete ma mymba vvy regua ha'e guyra yvate rupi oveve va'e omoingo va'ekue ha'e javi oguerupa ava va'e oĩa py, marã rami pa omboerya oikuaa aguã. Temimoingo ikuai va'e peteĩ-teĩ ava va'e omboeryague rami ae hery.

20 Ha'e rami py ava omboerya mymba kuery ha'e javi, guyra oveve va'e ha'e vixo ka'aguy regua voi. Ha'e rami teĩ ava pe jipoi hexevegua ae ipytyvõarã.

21 Ha'e ramo SENHOR Nhanderuete ojapo ava va'e hopeyi vaipa aguã rami. Ha'e ramo oke ete. Ha'e ramo ixugui peteĩ inharukã SENHOR omboi vy ho'o py ju omboty omboiague.

22 Ava arukã SENHOR Nhanderuete omboi va'ekue gui omboete peteĩ kunha. Ha'e vy oguerua va pe.

23 Ha'e ramo ava va'e oexa vvy aipoe'i:

– Kova'e ma xekãgue gui ae ikãgue va'e, ha'e xero'o gui ho'o va'e. Kova'e pe “Kunha” 'ea 'rã, ava va'e gui omboia rire – he'i.†

24 Ha'e rami rire avakue oea 'rã nguú ha'e oxy, gua'yxy reve joguereko aguã, mokoĩ gui peteĩ'i to'o oiko aguã.*

25 Ha'e rami jave ma ava va'e ha'e ta'yxy ipire rei va'eri noxĩ raka'e.

3

Ava ha'e kunha ojejavyague

1 Ha'e gui mboi avi oiko raka'e. Ha'e va'e ma vixo ka'aguy rupigua SENHOR Nhanderuete omoingo va'ekue ha'e javi gui nhombotavy kuaave va'e. Ha'e rami vy aipoe'i kunha va'e pe:

– Po rami teve Nhanderuete aipoe'i ra'e: “Pe'u eme ha'e javive vyvra ty py ikuai va'e'a” he'i va'ekue?

2 Kunha va'e ombovai:

– Yvyra ty py ikuai va'e'a ma ha'eve ro'u aguã.

3 Ha'e rã vyvra ty mbyte py peteĩ vyvra hi'aĩ va'e'a pe ma Nhanderuete “Pe'u eme, neĩ pepoko eme, pemano e'ÿ aguã”, he'i va'ekue orevy.

4 Ha'e gui mboi aipoe'i kunha va'e pe:

– Anhetê napemanoi 'rã,

5 mba'eta Nhanderuete oikuaa ha'e va'e'a pe'ua ára penderexa ojepe'a 'rãa, ha'e Nhanderuete rami ete 'rã peikuaa mba'emo porã ha'e mba'emo vai – he'i.

6 Kunha va'e oikuaa rã vyvra'a ho'u aguã ha'eve. Yvyra'a oexa rã iporã, ha'e oikuaa avi imo'aranduarã oikoa. Ha'e rami vy hi'a omondo vy ho'u. Ome pe avi ome'ẽ rã ha'e voi ho'u.

7 Ha'e ramo mokoĩve rexa ojepe'a rã oikuaa ipire reia. Ha'e rami vy figo'y rogue ojou vvy ombovvyvvy guambeorã.

† 2:23 Ha'e kuery ayvu py tery “Kunha” ma “Ava guigua” nhaendu rã joo ramigua rai'i.
Mateus 19.5, Marcos 10.7, 1 Corintios 6.16, Efésios 5.31

* 2:24

⁸ Ha'e gui ka'aru jave vyvra ty rupi SENHOR Nhanderuete oiko rã ava va'e ha'e ta'yxy oendu. Ha'e rami vy SENHOR renonde gui onhemi vyvra ty mbyte.

⁹ Ha'e gui SENHOR oenoĩ ava va'e. Ha'e vy oporandu:

– Mamo tu rei?

¹⁰ Ombovai:

– Aendu ndeayvu vyvra ty py reiko rã. Ha'e rami vy ndevy akyje vy anhemi, mba'eta xepire rei – he'i.

¹¹ Nhanderuete oporandu:

– Mava'e tu oikuaa uka ndepire reia? Re'u teve vyvra'a "He'u eme ke" ha'eague?

¹² Ava va'e ombovai:

– Kunha xera'yxyrã reme'ẽ va'ekue rima vyvra'a ome'ẽ xevy. Ha'e ramo mae ma xee ha'u – he'i.

¹³ Ha'e gui kunha va'e pe ju SENHOR aipoe'i:

– Mba'e re tu ha'e rami rejapo?

Kunha va'e ombovai:

– Mboi xembotavy ramo rima xee ha'u – he'i.

¹⁴ Ha'e gui SENHOR Nhanderuete aipoe'i mboi pe:

– Guĩ rami rejapo rire mymba oka regua ikuai va'e ha'e vixo ka'aguy regua ha'e javive gui ayvu vai pyve 'rã reiko. Ha'e rami vy retyryry 'rã reikovy nderye re, ha'e reikovea pukukue re vvy ku'i rive 'rã rere.

¹⁵ Ajapo 'rã ndee ha'e kunha va'e reve joe napendea'ei aguã rami, ha'e gui neramymino kuery ha'e hemiarirõ kuery reve ju. Ha'e va'e omou'ũ 'rã neakã, ha'e rã ndee ma reixu'u 'rã ipyta py – he'i.

¹⁶ Kunha va'e pe ju aipoe'i:

– Xee ajapo 'rã nememby ryru'i vy rejexavai ete aguã rami. Ha'e ramo haxy 'rã rendu nememby reikuavã'i vy. Renhomoirũxe 'rã neme reve. Ha'e rã ha'e ma ipo'aka 'rã ndere – he'i.

¹⁷ Ha'e gui Adão pe aipoe'i:

– Ndee ma ndera'yxy renhe'ẽ rendu vy vyvra'a "He'u eme" ha'eague va'e re'u rire ndekáuxa ae 'rã vvy ayvu vaipy itui. Remba'eapo poyi vy 'rãe rejou vvy gui re'u va'erã, reikovea pukukue re.

¹⁸ Vvy gui henhoĩ 'rã juu'y ha'e juu vaikue. Nerembi'urã oiko 'rã vvy gui ae.

¹⁹ Nder'y'aiague re 'rã re'u reikovy mbojape, vvy ju rejeapo peve, vvy gui ae rojapo rire. Mba'eta vvy ku'i regua reiko vvy vvy ku'i ju 'rã rejeapo – he'i.

²⁰ Ava va'e gua'yxy omboery Eva, oikove va'e ha'e javive xy oiko ramo.*

²¹ Adão ha'e ta'yxy aorã ma SENHOR ojapo mymba pire gui. Ha'e rami vy omohemonde.

²² Ha'e gui SENHOR Nhanderuete aipoe'i:

– Aỹ gui ma nhande rami avakue ikuai, mba'eta oikuaa mba'emo porã ha'e mba'emo vai. Ha'e gui nda'evei vyvra tekove me'ẽa 'a voi ha'e kuery omondo aguã, mba'eta ho'u vy oiko riae 'rã – he'i.

²³ Ha'e rami vy SENHOR omoxẽ Éden regua vyvra ty gui, vvy gui omoingo rire vvy re ae ju oma'etỹ oikovy aguã.

²⁴ Ava omoxẽ ma vy anjo kuery ipepo va'e omoĩ imbokuapy vyvra ty regua kuaray oua katy. Oeja avi peteĩ kyxe guaxu hendy va'e ojere-jere va'erã, vyvra tekove me'ẽa hi'ãia katy tape oo va'e jokoarã.

4

Abel ha'e Caim rekokue oĩa

* 3:20 Tery Eva ma "Hekove va'e" 'ea. Ha'e rã tery Adão ma "Ava" 'ea.

¹ Ha'e gui ava va'e jogueroke gua'yxy Eva reve. Ha'e ramo oguereko kyrĩ va'e, oikuavã Caim. Ha'e vy aipoe'i:

– SENHOR xepytyvõ ramo ava'i aikuavã – he'i.

² Ha'e rire teĩgue ju oikuavã tyvy Abel. Abel ma vexa'i re openaa rupi oiko. Ha'e rã Caim ma oma'etỹ va'e.

³ Peteĩ ára Caim ogueru mba'emo onhotỹ va'ekue'a SENHOR pe ome'ẽ va'erã.

⁴ Ha'e rã Abel ma guymba kuery regua jypy'i oiko va'ekue ogueru, ikyrave va'e anho. Ha'e ramo SENHOR ojou porã Abel ha'e mba'emo ome'ẽ va'e.

⁵ Ha'e rã Caim ome'ẽ va'e ma SENHOR ndojou porãi. Ha'e ramo Caim ivai vaipa vy hova mboaeapa.

⁶ Ha'e ramo ixupe SENHOR aipoe'i:

– Mba'e re tu ndevai? Mba'e re tu nderova mboae rei ri?

⁷ Ha'evea rami reiko ramo anhetẽ e'ỹ 'rã ri ty'y roguerovy'a? Ha'e rami teĩ ha'eve'ỹa rami reiko ramo rejeyavy aguã nerarõ okẽ py. Opa marã ndererexoxe ramo hexe ndepo'aka 'rãgue.

Jojuka ypy'igague

⁸ Ha'e gui Caim aipoe'i guvyvy Abel pe:

– Jaa na mba'ety py – he'i. Ha'e gui mba'ety rupi ikuai jave guvyvy Abel re Caim opu'ã vy ojuka.

⁹ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Caim pe:

– Mamo tu nderyvy Abel oĩ?

Caim ombovai:

– Xee ndaikuaai. Xee ri ty'y xeryvy re opena va'e aiko? – he'i.

¹⁰ Ha'e ramo Nhanderuete aipoe'i:

– Mba'e tu rejapo? Nderyvy ruguy xevy ojavukai vyv gui.

¹¹ Ha'e rami rire aỹ ayvu vaipy 'rã reiko yvy re, mba'eta nderyvy ruguy ndepo py remoẽ va'ekue yvy ojuru oipe'a vy omokõ rire.

¹² Ha'e nunga rupi yvy re rema'etỹ teĩ ixugui iporã va'e ndoikoi 'rã ndevy. Rejava-java ha'e reguata rei 'rã yvy re – he'i.

¹³ Ha'e ramo Caim aipoe'i SENHOR pe:

– Ha'e rami ete xembopaga ramo ndaropo'aka reguai.

¹⁴ Mba'eta aỹ xemoxẽ ta xevvy gui. Ha'e ramo ajepe'a 'rã nerenonde gui anhemí aguã. Ajava, aguata rei tema 'rã aikovy yvy re. Ha'e xereroxaexĩ va'e rei tema 'rã xejuka.

¹⁵ SENHOR ombovai:

– Ha'e rami avi Caim, ndejukaare ma sete-kue 'rã opaga – he'i. Ha'e rami vy Caim re SENHOR omoĩ ikuaa ukaarã, ojou va'e kuery ojuka e'ỹ aguã.

¹⁶ Ha'e ramo SENHOR renonde gui Caim ojepe'a vy Node yvy re ju oiko, Éden regua kuaray oua katy.

Caim ramymino kuery rery oĩa

¹⁷ Ha'e gui Caim gua'yxy reve jogueroke ramo oguereko kyrĩ va'e, ha'e vy oikuavã'i Enoque. Ha'e gui Caim peteĩ tetã ojapo vy gua'y Enoque rery rupi omboery.

¹⁸ Enoque ra'y ma Irade oiko. Irade ra'y ma Meujael, Meujael ra'y ma Metusael, Metusael ra'y ma Lameque.

¹⁹ Lameque ma mokoĩ kunha ojou gua'yxyrã: peteĩ ma Ada hery va'e, ha'e rã amboae ma Zilã.

²⁰ Ada oikuavã'i Jabal. Ha'e va'e ramymino kuery ma oo'i rupi ikuai ha'e mymba re opena va'e kuery ae.

²¹ Tyvy rery ma Jubal. Ha'e va'e ramymino kuery ma mba'epu ixã reta va'e mbopua ha'e mimby monhe'ẽa kuery ae.

22 Ha'e gui Zilá ju oikuavã'i Tubalcaim. Ha'e va'e ma opa marãgua tembiporu haĩmbe va'e apoa oiko, overa va'e ha'e ferro guigua. Tubalcaim reindy ma Naamá.

23 Ha'e gui Lameque aipoe'i gua'yxy kuery pe:

— Ada ha'e Zilá, pendu ke xeyvu rã. Peẽ Lameque ra'yxy kuery, pejapyx-aka ke xeyvua re. Xee ma ajuka peteĩ ava xere ojeai rire, ha'e peteĩ kunumi va'e ajuka avi xere opyrõ ramo rive.

24 Caim ojukaa vy sete-kue 'rã opaga. Ha'e rã xee Lameque ma amongue xejukaa vy setenta vezes sete-kue 'rã opaga — he'i.

25 Ha'e gui peteĩgue ju Adão gua'yxy reve jogeroke ramo peteĩ ava'i ju oikuavã. Ha'e va'e ma omboery Sete, mba'eta aipoe'i:

— Nhanderuete amboae ava'i ju ome'ẽ xevy, xepi'a Abel tyke'y Caim ojuka va'ekue rekovia — he'i. *

26 Ha'e gui peteĩ oiko avi Sete ra'y. Ha'e va'e ma omboery Enos. Ha'e va'e guive ma SENHOR rery rupi ha'e kuery ojapukai ypy raka'e.

5

1 Crônicas 1.1-4

1 Kova'e kuaxia ma Adão ramymino kuery rekokie oĩa. Nhanderuete avakue omoingo vy ojee rami ae ojapo.

2 Ha'e rami vy omoingo ava va'e, ha'e gui kunha ju. Ogueroayvu porã, ha'e mokoĩve pe “Avakue” he'i, omoingoa ára guive.*

3 Adão ma cento e trinta ma'etỹ re oiko. Ha'e gui ta'y oiko nguu ramigua ete, nguu rami ete ojekuaa. Ha'e va'e ma omboery Sete.

4 Sete oiko rire tuu Adão ma oitocentos ma'etỹ re ju oiko. Ha'e gui oikove ju ta'y ha'e tajy kuery.

5 Adão ha'e javi vy novecientos e trinta ma'etỹ re oiko. Ha'e rire omano.

6 Ha'e gui ta'y Sete ma cento e cinco ma'etỹ re oikoa py oiko ta'y Enos.

7 Enos oiko rire tuu Sete ma oitocentos e sete ma'etỹ re ju oiko. Oikove ju ta'y ha'e tajy kuery.

8 Sete ha'e javi vy novecientos e doze ma'etỹ oiko. Ha'e rire omano.

9 Enos ma noventa ma'etỹ re oikoa py oiko ta'y Cainã.

10 Cainã oiko rire tuu Enos ma oitocentos e quinze ma'etỹ re ju oiko. Oikove ju ta'y ha'e tajy kuery.

11 Enos ha'e javi vy novecientos e cinco ma'etỹ re oiko. Ha'e rire omano.

12 Cainã ma setenta ma'etỹ re oikoa py oiko ta'y Maalalel.

13 Maalalel oiko rire ma tuu Cainã ma oitocentos e quarenta ma'etỹ re ju oiko. Oikove ju ta'y ha'e tajy kuery.

14 Cainã ha'e javi vy novecientos ma'etỹ re oiko. Ha'e rire omano.

15 Maalalel ma sessenta e cinco ma'etỹ re oikoa py oiko ta'y Jerede.

16 Jerede oiko rire tuu Maalalel ma oitocentos e trinta ma'etỹ re ju oiko. Oikove ta'y ha'e tajy kuery.

17 Maalalel ha'e javi vy oitocentos e noventa e cinco ma'etỹ re oiko. Ha'e rire omano.

18 Jerede ma cento e sessenta e dois ma'etỹ re oikoa py oiko ta'y Enoque.

19 Enoque oiko rire tuu Jerede ma oitocentos ma'etỹ re ju oiko. Oikove ta'y ha'e tajy kuery.

20 Jerede ha'e javi vy novecientos e sessenta e dois ma'etỹ re oiko. Ha'e rire omano.

* 4:25 Tery Sete ma “Ome'ẽ mbyre” 'ea reve nhaendu rã joo ramigua.

* 5:2 Mateus 19.4, Marcos

²¹ Enoque ma sessenta e cinco ma'etỹ re oikoa py oiko ta'y Metusalém.

²² Enoque ma Nhanderuete reve oiko. Ta'y Metusalém oiko rire tuu trezentos ma'etỹ re oiko. Oikove ju ta'y ha'e tajy kuery.

²³ Enoque ha'e javi vy trezentos e sessenta e cinco ma'etỹ oiko.

²⁴ Enoque ma Nhanderuete reve oiko ramo ndoexaavei, Nhanderuete ojeupe ae ogueraa ramo.

²⁵ Metusalém ma cento e oitenta e sete ma'etỹ re oikoa py oiko ta'y Lameque.

²⁶ Lameque oiko rire tuu Metusalém ma setecentos e oitenta e dois ma'etỹ re ju oiko. Oikove ju ta'y ha'e tajy kuery.

²⁷ Metusalém ha'e javi vy novecentos e sessenta e nove ma'etỹ re oiko. Ha'e rire omano.

²⁸ Lameque ma cento e oitenta e dois ma'etỹ re oikoa py oiko peteĩ ta'y.

²⁹ Ha'e va'e ma Noé omboery vy aipoe'i:

– Kova'e ma nhanemombytu'u 'rã ko yvy Nhanderuete ijayvu vaiague re nhandekuai vy nhandepo py nhamba'eapo poyia gui – he'í.

³⁰ Noé oiko rire tuu Lameque ma quinhentos e noventa e cinco ma'etỹ re ju oiko. Oikove ju ta'y ha'e tajy kuery.

³¹ Lameque ha'e javi vy setecentos e setenta e sete ma'etỹ re oiko. Ha'e rire omano.

³² Noé ma quinhentos ma'etỹ re oiko rire mboapy oiko ta'y kuery: Sem, Cam ha'e Jafé.

6

Avakue opa marã rei ikuaiague

¹ Hetave ovy avakue yvy re, ha'e tajy kuery ikuai.

² Nhanderuete ra'y kuery ava rajy kuery oexa rã iporãgue. Ha'e ramo gua'xyrã ojopy oipota va'e rei.

³ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i:

– Xenhe'ẽ noĩ riaei 'rã avakue re, to'o rive ikuai rã. Ha'e rami vy ha'e kuery ma cento e vinte ma'etỹ peve'i 'rã ikuai – he'í.

⁴ Ha'e jave ma ikuai gigante yvy re. Ha'e Nhanderuete ra'y kuery avakue rajy kuery re omenda rire ta'y kuery ojerovia rei va'e ikuai. Ha'e va'e avakue ma ipy'a guaxukue ha'e omboetepy meme raka'e.

⁵ SENHOR oexa rã avakue yvy re ikuai va'e heko vaive tema oje'oivy. Ha'e kuery py'a re oĩ opa marã ikuai aguã anho.

⁶ Ha'e ramo SENHOR ndoguerovy'vei avakue yvy re omoingoague. Opy'a re oendu nda'eveia.

⁷ Ha'e rami vy aipoe'i:

– Avakue amoingo va'ekue amokanhymba 'rã yvy gui. Avakue, vixo, yvy rupi otyryry va'e ha'e guyra oveve va'e ha'e javi 'rã amomba. Ndarovy'vei amoingoague – he'í.

⁸ Ha'e rã Noé ma SENHOR renonde oupity omboaxya.

⁹ Po rami ma Noé rekokie: Noé ma ava heko porã va'e, ha'e javegua kuery mbyte anhetẽ rupi anho oiko Nhanderuete reve.

¹⁰ Ta'y kuery ma mboapy oiko raka'e: Sem, Cam ha'e Jafé.

Yy ovu aguã Nhanderuete omombe'u ma voiague

¹¹ Nhanderuete renonde yvy regua kuery opa marã rei ikuai joupe ojapo vaia rupi anho.

¹² Yvy Nhanderuete oexa rã yvy regua kuery opa marã rei ikuai. Peteĩ-teĩ reko ivaipa ma yvy re.

¹³ Ha'e ramo Nhanderuete aipoe'i Noé pe:

— Xee anhembopy'a yvy regua kuery ha'e javi amomba aguã, avakue heko vai va'e anho ikuai ramo yvy re. Amokanhymba 'rã, yvy reve.

¹⁴ Ha'e ramo ejapo peteĩ kanoã guaxu vyvrape cipreste guigua va'e gui. Ha'e va'e py rejapo 'rã opy ja'o-ja'o'i. Ipa'ũ-pa'ũ rembotypa 'rã opy katy ha'e oka katy, oja va'e reikyty vy.

¹⁵ Po rami 'rã rejapo: cento e cingüenta metros remoi 'rã ipuku-a, ha'e rã ipya ma vinte e cinco metros, ha'e yvatea ma quinze.

¹⁶ Jovaive rupi rembokua 'rã meio metro yvatea rami. Kanoã rokërã ma iyyke re 'rã rejapo. Pyrõarã ma renhono 'rã mboapy: peteĩ iguy rupi, peteĩ hi'áry, ha'e rã amboae ma yvateve rupi.

¹⁷ Mba'eta ambou 'rã yy yvy ha'e javi ao'iarã, amomba aguã opa mba'e ipytuẽ va'e yva guýry ikuai va'e. Yvy re ikuai va'e ha'e javi 'rã okanhymba.

¹⁸ Ha'e rã ndereve ma ajapo 'rã xereve guarã. Ha'e rami rã peikepa 'rã kanoã py, ndee, ndera'y kuery, ndera'yxy ha'e ndera'y ra'yxy kuery reve.

¹⁹ Kanoã py remoinge avi 'rã mymba temimoingo kuery ikuai va'e. Peteĩ-teĩ regua gui mokoĩ 'rã remoinge, ava ha'e kunhá okuave reve rereko aguã ndereve.

²⁰ Guyra kuery, vaka, yvy rupi otyryry va'e, ha'e nunga ha'e javi peteĩ-teĩ regua gui mokoĩ 'rã reru ndea py, okuave reve rereko aguã.

²¹ Ndea py emoĩ porã avi ke opa marãgua tembi'u. Emboaty ndea py ndee re'u va'erã, ha'e kuery pe voi — he'i.

²² Ha'e rami Noé ojapo. Nhanderuete ojapo uka va'ekue ojaopapa.

7

Ngoo pygua kuery reve Noé kanoã py oikeague

¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Noé pe:

— Eike ke kanoã py, ndee ha'e ndero pygua kuery ha'e javive, mba'eta aikuaa xerenonde heko porã va'e reikoa aýgua kuery mbyte.

² Ha'e javi regua mymba pe'u aguã ha'eve va'e ma sete irũ va'e 'rã reraa ava ha'e kunha. Ha'e rã mymba ha'eve'y va'e ma peteĩ'i irũ va'e eraa ava ha'e kunha.*

³ Guyra oveve va'e voi sete irũ va'e 'rã reraa ava ha'e kunha, peteĩ-teĩ regua okuave aguã yvy re.

⁴ Mba'eta sete araa py ambo'oky 'rã yvy re, quarenta ára ha'e quarenta pytũ peve. Yvy gui amokanhymba 'rã amoingo va'ekue ha'e javi — he'i.

⁵ Ha'e ramo Noé ojapo SENHOR ojapo uka va'ekue ha'e javi.

⁶ Noé ma seiscentos ma'etý oguereko, yy ovu vy yvy ojao'i jave.

⁷ Oky ramo yy ovu va'e gui Noé oike raka'e kanoã py. Hexeve oike avi ta'y kuery, ta'yxy ha'e ta'y ra'yxy kuery.

⁸ Oike avi mymba ha'eve va'e ha'e ha'eve'y va'e, guyra ha'e yvy rupi otyryry va'e ha'e javi.

⁹ Ha'e kuery ma Noé-a py oikepa kanoã py. Mokõ-mokoĩ oike ava ha'e kunha, Noé pe Nhanderuete ojapo ukaague rami.

¹⁰ Ha'e gui sete ára rire yy ovu uvy yvy áry.

* **7:2** Ha'e kuery ma amongue mymba pe "Ha'eve'y va'e" he'i 'rã, ha'e rã amboae pe ma "Iky'a e'y va'e" he'i 'rã. Ha'e nunga Levítico 11 py omombe'u porãve.

¹¹ Seiscentos ma'etỹ Noé oguereko jave, mokoĩ jaxya ha'e dezessete araa py ma yy vvy guy gui ovu vy omondoropa ygua ha'e javi, ombokua ja'ea, ha'e yva voi ojepe'apa.

¹² Ha'e rami vy oky vaipa vvy re quarenta ára ha'e quarenta pytũ re.

¹³ Ha'e va'e árave Noé oike raka'e kanoã py. Oike avi ta'y kuery Sem, Cam ha'e Jafé, ta'yxy ha'e ta'y ra'yxy kuery reve.

¹⁴ Ha'e kuery ha'e mymba peteĩ-teĩ regua, vaka, vvy rupi otyryry va'e, guyra, guyra'i ha'e ipepo va'e ha'e javi,

¹⁵ ho'o va'e ipytuẽ va'e ha'e javi gui mokõ-mokoĩ oike Noé reve kanoã py.

¹⁶ Temimoingo ha'e javi regua gui oike ava ha'e kunha, Nhanderuete Noé pe ojapo ukaague rami. Ha'e rã ha'e oike rire ma SENHOR omboty okẽ.

Yy ovu jave guare

¹⁷ Yvy áry ma quarenta ára re yy ou. Ovuve ovy vy oguerovu heravy kanoã vvy áry gui.

¹⁸ Yy oveve vy typyve ovy vvy áry. Ha'e rã kanoã ma ovu oupy yy áry.

¹⁹ Yvy áry yy ou vy ojao'ipa. Yvyty yvatekueve va'e yva guýry ikuai va'e ha'e javi ojao'i.

²⁰ Yvyty ikuai va'e yy ojao'i vy sete metros raxa peve typy hi'áry.

²¹ Temimoingo vvy re ikuai va'e omanomba: guyra, mymba oka regua ha'e ka'aguy regua, vvy re omy'i va'e ha'e avakue ha'e javi.

²² Opa marãgua ipytuẽ va'e, vvy pirua rupi ikuai va'ekue omanomba.

²³ Ha'e rami py temimoingo kuery vvy re ikuai va'ekue opa, avakue, mymba, otyryry va'e, guyra oveve va'e, ha'e javive okanhymba vvy gui. Noé anho oikove, ha'e hexeve kanoã py ikuai va'e guive.

²⁴ Cento e cinqüenta ára re yy itui vvy áry.

8

Yy ovu va'ekue typave ovyague

¹ Ha'e gui ma Nhanderuete ima'endu'a Noé re, ha'e kanoã py mymba ka'aguy regua ha'e oka regua hexeve ikuai va'e ha'e javi re. Ha'e rami vy Nhanderuete ojapo vvy áry rupi vvyty oipeju aguã rami. Ha'e ramo yy typa ovy.

² Onhembotypa ju ygua vvy guy gui yy omondoro va'ekue, ha'e yva voi ndojepe'avei ramo oky vaipa va'ekue opytu'u.

³ Yy ma oxyry ovy vvy áry gui. Typave ovy cento e cinqüenta araa peve.

⁴ Ha'e gui sete jaxya ha'e dezessete araa py ma kanoã opyta Ararate vvyty áry.

⁵ Ha'e va'e rire dez jaxya peve ju yy typave ovy. Ha'e va'e jaxy jypy'ia ára ojekuaa ypy vvyty apyte.

Noé xapirẽ ha'e apykaxu opoiague

⁶ Ha'e gui quarenta araa py ma Noé oipe'a okẽ'i kanoã re ojapo va'ekue.

⁷ Ha'e rami vy opoi peteĩ xapirẽ. Ha'e va'e oẽ vy oo ha'e ojevy jepi, vvy áry gui yy ipiru peve.

⁸ Ha'e rire peteĩ apykaxu ju opoi, vvy áry gui pa yy typa maa oikuaaxe vy.

⁹ Va'eri apykaxu oguapy aguã ndojoui vy ojevy ju ha'e oĩa py kanoã py, vvy yy ojao'i teri ramo. Ha'e ramo Noé okuave'ẽ rã oguapy ramo omoinge ju kanoã py.

¹⁰ Sete ára ju oarõ rire opoi ju apykaxu kanoã gui.

¹¹ Ha'e rire ka'aru jave ojevy ju ha'e oĩa py. Ojuru py ogueru oliveira rogue ipyau va'e. Ha'e ramo Noé oikuaa vvy áry gui yy typa maa.

¹² Ha'e gui sete ára ju oarõ rire teĩgue ju opoi apykaxu. Ha'e ramo ndojevyvei ha'e py.

Kanoã gui Noé kuery oẽmba jevyague

¹³ Ha'e gui seiscentos e um ma'et'ya, ijypya jaxy ha'e ijypya ára ma yy typa vvy áry gui. Ha'e ramo Noé oipe'a kanoã ao'ia. Oma'ẽ vy oexa vvy ipiru maa.

¹⁴ Ha'e gui mokoĩ jaxya, vinte e sete araa py ma vvy ipiru ete ma.

¹⁵ Ha'e ramo Nhanderujete aipoe'i Noé pe:

¹⁶ — Peẽmba ju ke kanoã gui, ndera'yxy, ndera'y kuery ha'e ndera'y ra'yxy kuery reve.

¹⁷ Emoẽmba avi mymba kuery ndereve ikuai va'e, temimoingo ha'e javi, guyra, vaka ha'e opa marãgua vvy rupi otyryry va'e, ha'e kuery vvy re ikuai jevy vy ta'y ha'e heta aguã — he'i.

¹⁸ Ha'e ramo Noé oẽ gua'y kuery, gua'yxy ha'e gua'y ra'yxy kuery reve.

¹⁹ Omoẽmba avi mymba kuery kanoã gui, vvy rupi otyryry va'e ha'e javi, guyra ha'e vvy áry omyĩ va'e peteĩ-teĩ regua.

Noé altar ojapoague

²⁰ Ha'e gui Noé ojapo peteĩ altar SENHOR pegua.* Ha'e rami vy mymba ha'e guyra'i ha'eve va'e regua ojopy vy ojuka. Oapy vy ome'ẽ altar áry.

²¹ Ha'e rã ipixe porã SENHOR oetũ vy aipoe'i ojeupe:

— Aỹ gui ma avakue káuxa xee ndaxeayvu vaivei 'rã vvy re, kyrĩ guive heko vai aguã anho ipy'a va'eri. Neĩ namombavei ma 'rã temimoingo kuery amombaague rami.

²² Vvy ituia ja ndoiko e'ỹi 'rã mba'emo onhot'ya aguã neĩ omono'õa aguã, yro'ya neĩ haku-a, ára neĩ pytũ ndoiko e'ỹi 'rã guive.

9

Noé kuery reve Nhanderujete guexeve guarã ojapoague

¹ Ha'e gui Nhanderujete ogueroayvu porã Noé ha'e ta'y kuery. Ha'e vy aipoe'i:

— Pendera'y ke, pendereta ha'e pemonyẽ vvy.

² Mymba vvy re ikuai va'e ha'e guyra oveve va'e ha'e javi 'rã okyje pendegui. Pendepo py amboaxa 'rã vvy áry omyĩ va'e ha'e pira ye'ẽ rupigua ha'e javi.

³ Opa marãgua oikove va'e vvy re oo va'e ha'e javi 'rã ha'eve pe'u va'erã. Pëvy jai rogue pyau ame'ẽague rami avi aỹ ma ame'ẽmba.

⁴ Ha'e rã xo'o huguy oĩ teri va'e ma nda'evei pe'u aguã, tuguy re tekove oĩ ramo.

⁵ Anhetẽ pende kuery ruguy omoẽague re voi anhombopaga 'rã. Mymba ikuai va'e gui voi amboekovia 'rã, avakue po gui amboekoviaa rami avi. Mba'eta amongue oirũ rekove oipe'a rire ipo gui amboekovia kuerei 'rã.

⁶ Amongue oirũ ruguy omoẽ rire avakue ju omoẽ 'rã huguy, Nhanderujete ojee rami ae avakue omoingo rire.

⁷ Ha'e rã peẽ ma penda'y reta, pendereta ha'e pemonyẽ vvy, pendereta vvy re — he'i.

⁸ Noé ha'e ta'y kuery pe Nhanderujete aipoe'i avi:

⁹ — Aỹ ma peẽ kuery reve ajapo ta xereve guarã, peneramymino kuery

* 8:20 Altar ma SENHOR pe ome'ẽmby oapya aguã.

¹⁰ ha'e temimoingo kuery pendereve ikuai va'e ha'e javi reve: guya'ri, mymba oka regua ha'e ka'aguy regua kanoã gui oë va'ekue, opa marãgua mymba vvy re ikuai va'e reve guive.

¹¹ Po rami pendereve ajapo xereve guarã: Temimoingo kuery namombavei ma 'rã yy gui, yy ndouvei 'rã vvy mombaara.

¹² Nhanderuete aipoe'ive ju:

– Pova'e ma aeja xereve guarã ajapo va'e kuaa ukaara, peë kuery ha'e temimoingo kuery pendereve ikuai va'e ha'e javi reve, ha'e araka'e rã peve ikuai va'erã va'e peguarã voi:

¹³ Arai re aexa uka 'rã xerapa, vvy re ikuai va'e reve xereve guarã ajapo va'ekue kuaa ukaara.*

¹⁴ Vvy áry arai aru nhavõ, ha'e arai re karugua ojekuaa ramo

¹⁵ xema'endu'a 'rã xereve guarã ajapo va'ekue re, peë ha'e temimoingo ikuai va'e ha'e javi reve. Ha'e rami vvy yy nambouvei 'rã okuave va'e mombaara.

¹⁶ Karugua ojekuaa 'rã arai re. Ha'e ramo xee aexa vvy xema'endu'a 'rã xereve guarã xee Penderuete raka'e rã peve guarã ajapo va'ekue re, temimoingo vvy re ikuai va'e ha'e javi reve.

¹⁷ Nhanderuete aipoe'i Noé pe:

– Ha'e va'e ma xereve guarã ajapo va'ekue kuaa ukaara temimoingo kuery vvy re ikuai va'e reve – he'i.

¹⁸ Noé ra'y kuery kanoã gui oë va'ekue ma Sem, Cam ha'e Jafé. Cam ra'y ma Canaã.

¹⁹ Ha'e va'e kuery ma Noé ra'y mboapy ikuai raka'e. Ha'e kuery gui ae vvy jave re omonyë.

Noé jogueroayvu porã ha'e ijayvu vaiague

²⁰ Noé ma oma'et'ya rupi oiko. Ha'e rami vvy onhot'ÿ uva.

²¹ Ha'e gui vinho oy'u vvy oka'u, ha'e ipire rei oiny oo'i py.

²² Canaã ru Cam ma nguu ipire reia oexa vvy omombe'u mokoï guyke'y kuery oka py ikuai va'e pe.

²³ Ha'e ramo guyke'y Sem ha'e Jafé ma peteï capa ojopy vvy omoï oaxi'y re. Ha'e rami vvy okupe re oguata ovy vvy ojao' i nguu pire reia oexa e'ÿ re, amboae katy rive oma'ë reve.

²⁴ Ha'e gui Noé oka'ugue gui ovy vvy oikuaa gua'y kyrive va'e hexe ojapoague.

²⁵ Ha'e vvy aipoe'i:

– Tove Canaã toiko ayvu vaipy. Guyke'y kuery rembiguai vvyive va'e rami toiko – he'i.

²⁶ Aipoe'ive ju:

– SENHOR Sem Ruete va'e ma ayvu porãmy toiko. Ha'e rã Canaã ma Sem rembiguai toiko.

²⁷ Ha'e Jafé ma tove Nhanderuete tomboyvate. Guyke'y Sem irũ toiko hoo py. Ha'e rã Canaã ma hembiguai toiko – he'i.

²⁸ Yy ovuague oaxa rire Noé ma trezentos e cinqüenta ma'et'ÿ re ju oiko.

²⁹ Noé ha'e javi vvy novecientos e cinqüenta ma'et'ÿ oiko. Ha'e rire omano.

10

1 Crônicas 1.5-23

¹ Po rami ma Noé ra'y kuery ramymino kuery rery. Ta'y kuery ma Sem, Cam ha'e Jafé. Ha'e kuery ma yy ovu rire ta'y okuapy.

* **9:13** "Xerapa" he'ia ma arai re Nhanderuete karugua oexa uka va'e.

² Jafé ra'y kuery ma Gômer, Magogue, Madai, Javã, Tubal, Meseque ha'e Tiras.

³ Gômer ra'y kuery ma Asquenaz, Rifate ha'e Togarma.

⁴ Javã ra'y kuery ma Elisá, Társis, Quitim ha'e Dodanim.

⁵ Ha'e va'e kuery oja'o vy oo ye'ë rembe re ikuai amboae reguarã. Peteĩ-teĩ regua oayvu ae py ijayvu, joegua-egua joa py ikuai.

⁶ Ha'e gui Cam ra'y kuery ma Cuxe, Mizraim, Pute ha'e Canaã.

⁷ Cuxe ra'y kuery ma Sebá, Havilá, Sabtá, Raamá ha'e Sabteca. Ha'e Raamá ra'y kuery ma Sabá ha'e Dedã.

⁸ Cuxe ra'y ma Ninrode. Ha'e va'e ma ipo'akapa ypy raka'e yvy re.

⁹ Imba'ejukaa ipy'a guaxu va'e oiko SENHOR renonde. Ha'e ixupe "Ninrode SENHOR renonde imba'ejukaa rami avi oiko va'e", 'ea.

¹⁰ Jypy'i ipo'aka raka'e ma Babel tetã re, ha'e gui Ereqe, Acade ha'e Calné re ju, Sinar yvy re ae.

¹¹ Ha'e va'e yvy gui ha'e ojepe'a Assíria re ju oiko aguã. Ha'e vy ojapo Nínive, Reobote-Ir ha'e Calá tetã.

¹² Nínive ha'e Calá mbyte ma ojapo avi Resém tetã guaxu.

¹³ Mizraim ra'y ma Ludim, Ananim, Leabim, Naftuim,

¹⁴ Patrusim ha'e Casluim (ha'e va'e gui ma filisteu kuery ikuai), ha'e gui Caftorim.

¹⁵ Canaã ra'y ma Sidom jypygua. Ha'e va'e gui ma Hete ju.

¹⁶ Hamymino kuery ma jebuseu kuery, amorreu, gírgaseu,

¹⁷ heveu, arqueu, sineu,

¹⁸ arvadeu, zemareu ha'e hamateu kuery ikuai. Canaã ramymino kuery ma opa rupi oaimba raka'e.

¹⁹ Canaã ramymino kuery yvy omboja'oague ma Sidom guive oo Gerar katy, Gaza peve, ha'e gui oo Sodoma, Gomorra, Admá ha'e Zeboim katy, Lasa peve.

²⁰ Ha'e va'e kuery ma Cam ramymino kuery. Peteĩ-teĩ regua oayvu ae py ijayvu, joegua-egua joa py ikuai.

²¹ Ha'e gui Jafé ryke'y Sem ma ta'y avi. Hamymino kuery ma Héber ra'y kuery ha'e javi ikuai.

²² Sem ra'y kuery ma Elão, Assur, Arfaxade, Lude ha'e Arã.

²³ Arã ra'y kuery ma Uz, Hul, Geter ha'e Más.

²⁴ Arfaxade ra'y ma Salá, Salá ra'y ma Héber.

²⁵ Héber ra'y ma mokoĩ oiko. Peteĩ ma Pelegue hery va'e, mba'eta ha'e va'e oiko jave yvy omboja'oa.* Ha'e rã tyvy ma Joctã.

²⁶ Joctã ra'y kuery ma Almodá, Salefe, Hazar-Mavé, Jerá,

²⁷ Hadorão, Uzal, Dicla,

²⁸ Obal, Abimael, Sabá,

²⁹ Ofir, Havilá ha'e Jobabe ikuai. Ha'e va'e kuery ha'e javi ma Joctã ra'y kuery.

³⁰ Ha'e kuery yvy omboja'oague ma Messa guive oo, kuaray oua katy Sefar yvyty oĩ va'e peve.

³¹ Ha'e va'e kuery ma Sem ra'y kuery. Peteĩ-teĩ regua oayvu ae py ijayvu, joegua-egua joa py ikuai.

³² Ha'e va'e kuery ae Noé ramymino kuery. Peteĩ-teĩ regua oayvu ae py ijayvu, joegua-egua joa py ikuai. Ha'e kuery ma yy ovu rire oja'opa yvy jave re.

* 10:25 Tery Pelegue ma "Oja'oa" 'ea reve joo ramigua.

11

Babel py torre ojapoa okuapyague

¹ Ha'e jave py ma vvy jave re peteĩ'i avyu oiko ramo peteĩ'i rami anho ijayvu okuapy.

² Ha'e kuery kuaray oua katy gui oje'oi vvy ojou peteĩ vvy joja porã reia Sinar vvy re. Ha'e py ju ikuai.

³ Ha'e vvy aipoe'i joupe-upe:

– Peju ke, jajapo vvy jykuera, japy porã – he'i. Ha'e jave py vvy jykuere oiporu ita 'rãgue py. Oja va'e voi oiporu omboja aguã.

⁴ Aipoe'i okuapy:

– Peju ke, jajapo peteĩ tetã nhandevy, ha'e torre yva re peve yvate va'erã. Ha'e rami vvy nhandere ima'endu'a porãa 'rã, ha'e vvy jave re nhaneai e'ỹ aguã – he'i okuapy.

⁵ Ha'e rami rã SENHOR oguejy oexa aguã tetã ha'e torre avakue ra'y kuery ojapo va'e.

⁶ Ha'e vvy SENHOR aipoe'i:

– Aỹ peve peteĩ regua anho ikuai, ha'e peteĩ rami meme ijayvu va'e. Ha'e nunga ma jypy'i rei teri. Aỹ gui ma ha'e kuery ndojapo kuaa e'ỹi 'rã ojapoxe va'e rei.

⁷ Peju ke, jaguejy, jajapo joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu aguã rami, peteĩ-teĩ joayvu oendu kuaa ve'ỹ aguã – he'i.

⁸ Ha'e rami vvy SENHOR omoaĩmba vvy jave re. Ha'e ramo opytu'u tetã ojapo okuapya gui.

⁹ Ha'e nunga rupi ha'e va'e henda omboerya Babel, ha'e py joayvu oendu kuaa e'ỹ aguã rami SENHOR ojapo rire, vvy jave re omoaĩmba vy.*

1 Crônicas 1.24-27

¹⁰ Po rami ma Sem ramymino kuery rery. Ha'e ma cem ma'etỹ oguerekoa py ta'y ppy'i Arfaxade oiko, yy ovu rire mokoĩ ma'etỹa py.

¹¹ Ha'e Arfaxade oiko rire tuu Sem ma quinhentos ma'etỹ re ju oiko. Ta'y ha'e tajy ju.

¹² Arfaxade ma trinta e cinco ma'etỹ oikoa py oiko ta'y Salá.

¹³ Ha'e Salá oiko rire tuu Arfaxade ma quatrocentos e três ma'etỹ re ju oiko. Ta'y ha'e tajy ju.

¹⁴ Salá ma trinta ma'etỹ oikoa py oiko ta'y Héber.

¹⁵ Ha'e Héber oiko rire tuu Salá ma quatrocentos e três ma'etỹ re ju oiko. Ta'y ha'e tajy ju.

¹⁶ Héber ma trinta e quatro ma'etỹ oikoa py oiko ta'y Pelegue.

¹⁷ Ha'e Pelegue oiko rire tuu Héber ma quatrocentos e trinta ma'etỹ re ju oiko. Ta'y ha'e tajy ju.

¹⁸ Pelegue ma trinta ma'etỹ oikoa py ta'y Reú oiko.

¹⁹ Ha'e Reú oiko rire tuu Pelegue ma duzentos e nove ma'etỹ re ju oiko. Ta'y ha'e tajy ju.

²⁰ Reú ma trinta e dois ma'etỹ oikoa py oiko ta'y Serugue.

²¹ Ha'e Serugue oiko rire tuu Reú ma duzentos e sete ma'etỹ re ju oiko. Ta'y ha'e tajy ju.

²² Serugue ma trinta ma'etỹ oikoa py oiko ta'y Naor.

²³ Ha'e Naor oiko rire tuu Serugue ma duzentos ma'etỹ re ju oiko. Ta'y ha'e tajy ju.

²⁴ Naor ma vinte e nove ma'etỹ oikoa py oiko ta'y Terá.

* 11:9 Tery Babel ma "Joo rami e'ỹ-e'ỹ oikuaa okuapya" 'ea.

²⁵ Ha'e Terá oiko rire tuu Naor ma cento e dezenove ma'etÿ re ju oiko. Ta'y ha'e tajj ju.

²⁶ Terá ma setenta ma'etÿ oiko rire oiko ta'y kuery Abrão, Naor ha'e Harã.

²⁷ Po rami ma Terá ramymino kuery rery. Terá ra'y kuery ma Abrão, Naor ha'e Harã. Harã ra'y ma Ló.

²⁸ Harã ma vvy oikoague py ae omano, Ur caldeu kuery rekoa py. Ha'e va'e jave py tuu Terá oikove teri.

²⁹ Abrão ha'e Naor ojou gua'yxyrã. Abrão ra'yxy ma Sarai hery va'e, ha'e rã Naor ra'yxy ma Milca, Harã rajy ae. Harã ra'y kuery ma Milca ha'e Iscã.

³⁰ Ha'e rã Sarai ma imemby va'erã e'ÿ ae oiko.

³¹ Ha'e gui Terá ogueraa gua'y Abrão, gua'y Harã ra'y Ló, ha'e gua'y Abrão ra'yxy Sarai. Ha'e vÿ caldeu kuery rekoa Ur gui jogueraa, Canaã vvy re ovaë aguã. Ha'e rami teĩ Harã tekoa pepe'i oje'oi. Ha'e vÿ opyta okuapy ha'e py.

³² Ha'e gui Terá ma duzentos e cinco ma'etÿ oiko py omano Harã tekoa py.

12

Nhanderuete Abrão oenoĩ vy ogueroayvu porãague

¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Abrão pe:

— Exẽ ke ndeyvy gui, nderu ro ha'e neretarã kuery ikuaiã gui, ha'e tereo vvy aexa uka va'erã katy.*

² Mba'eta ndegui amoingo 'rã peteĩ regua heta va'e. Romoingo porã 'rã, ha'e amboete uka 'rã nderery. Ndere vy amboae regua kuery amoingo porã avi 'rã.

³ Amoingo porã avi 'rã nemoingo porã va'e kuery, ha'e rã ndere ijayvu vai va'e kuery re ma xeayvu vai 'rã. Ndere vy vvy regua ha'e javi ikuai porã 'rã — he'i.*

⁴ Ha'e rami SENHOR ijayvuague rami vy Abrão oo. Ló voi oo hupive. Setenta e cinco ma'etÿ Abrão ogueroko reve ojepe'a Harã tekoa gui.

⁵ Abrão ngupive ogueraa va'e ma gua'yxy Sarai, guvyv ra'y Ló ha'e mba'emo ogueroko va'e ha'e javi. Ogueraa avi guembiguai kuery Harã tekoa py oiko jave ojou va'ekue. Ha'e rami vy Canaã vvy katy ju jogueraa. Ha'e vÿ ovaẽmba ha'e py.

⁶ Ha'e va'e vvy Abrão oaxa ovy Siquém tetã pepe, Moré py vvyra carvalho hi'aĩ va'e pepe. Ha'e jave ma cananeu kuery ikuai vvy re.

⁷ Ha'e ramo Abrão pe SENHOR ojexa uka. Ha'e vÿ aipoe'i:

— Kova'e vvy ame'ẽ 'rã neramymino kuery pe — he'i. Ha'e ramo Abrão ojapo peteĩ altar SENHOR pe, ixupe ojexa uka rire.

⁸ Ha'e va'e gui oaxa ovy vvyty Betel regua kuaray oua katy oĩ va'e pepe. Ha'e py ma oupi oo'i, Betel tetã regua kuaray oieka katy opyta, ha'e Ai regua kuaray oua katy. Ha'e py voi ojapo peteĩ altar SENHOR pe, ha'e ojapukai SENHOR rery rupi.

⁹ Abrão oo ju ha'e gui, Neguebe katy tema oo oiny.*

Egito vvy re Abrão oiko jave guare

¹⁰ Ha'e gui ha'e va'e vvy re oiko karuai. Ha'e ramo Abrão oo vy Egito vvy re ju oiko, ijyvy re ae karuai ete ramo.

¹¹ Ha'e gui Egito vvy re ovaë rai'i maa py Abrão aipoe'i gua'yxy Sarai pe:

— Xee aikuaa porã ndee kunha porã ereikoa.

* **12:1** Atos 7.3   * **12:3** Gálatas 3.8   * **12:9** Neguebe ma Judéia regua vvy piru reia kuaray puku-a katy oĩ va'e.

12 Ha'e ramo Egito pygua kuery nderexa vy aipoe'i 'rã: "Peva'e kunha ma ta'yxy oiko", he'i vy xejuka 'rã. Ndee anho'i nemoingove 'rã.

13 Ha'e nunga rupi aipo're xereindy reikoa rami, ndere vy ha'e kuery xemoete vy xee voi xemoingove aguã — he'i.

14 Egito yvy re Abrão ovaẽ ramo ha'e pygua kuery ta'yxy oexa rã iporã ete.

15 Faraó rembiguai kuery yvatekueve va'e oexa vy omombe'u Faraó pe. Ha'e ramo Faraó ogueru ruka kunha va'e ngoo py.

16 Faraó ma kunha va'e re vy opena porã Abrão re. Ha'e ramo ojou-jouve guymbarã: vexa'i, vaka, mburika'i, ha'e gui guembiguai avakue ha'e kunhague, kavaju ha'e camelo.

17 Ha'e rami teĩ SENHOR omoingo axy Faraó ha'e hoo pygua kuery ha'e javi. Mba'emo vai ete omoingo Abrão ra'yxy Sarai káuxa.

18 Ha'e ramo Faraó oenoĩ uka Abrão. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'e tu rejapo xere? Mba'e re tu ndera'yxy oikoa neremombe'u porã ri,

19 ha'e "Xereindy" 're rive? Ha'e rami rã ajopy karamboae xera'yxyrã. Aỹ ma ndera'yxy ae ri rã eraa ju, ha'e tapeo — he'i.

20 Ha'e rami vy Faraó guembiguai kuery pe opena uka Abrão re. Ha'e ramo oarõ heravy, ta'yxy ha'e opa mba'e oguereko va'e guive.

13

Abrão ha'e Ló joegui oja'oague

1 Ha'e gui Egito gui Abrão oẽ vy Neguebe katy ju oo. Gua'yxy ogueraa opa mba'e oguereko va'e reve. Ló avi oo hupive.

2 Abrão ma oguerekopa va'e. Oguereko vaka, prata ha'e ouro.

3 Ha'e gui Neguebe gui Betel katy ju oo, oo'i oupi ppy'iague py, Betel ha'e Ai mbyte py ae,

4 altar SENHOR peguarã ojapoague peve. Ha'e py ae ju Abrão o japukai SENHOR rery rupi.

5 Abrão rupive Ló oo vy ogueraa reta vexa'i, vaka ha'e oo'i.

6 Ha'e nunga rupi ha'e va'e yvy re nda'evevei joa py mokoĩve ikuai aguã, oguerekopa va'e meme ramo. Nda'evevei ae joa py ikuai aguã.

7 Ha'e gui Abrão rymba re opena va'e kuery joguero'a rei Ló rymba re opena va'e kuery reve. Ha'e va'e jave py cananeu ha'e ferezeu kuery avi ikuai ha'e va'e yvy re.

8 Ha'e ramo Abrão aipoe'i Ló pe:

— Nda'evevei nhande jajoguero'a rei aguã, neĩ xerembiguai kuery nerembiguai kuery reve joguero'a aguã nda'evevei, joegua meme nhandekuai vy.

9 Ma'ẽ, nerenonde itui yvy ha'e javi. Ajerure xea gui rejepe'a aguã. Xapy'a rei jaiporu kuaa e'ỹa katy ri reo ramo xee ma jaiporu kuaa katy 'rã aa. Ha'e rã jaiporu kuaa katy ri reo ramo xee ma jaiporu kuaa e'ỹa katy 'rã aa — he'i.

10 Ha'e ramo Ló oma'ẽ vy oexa yvy joja porã reia Jordão yakã yv'ry itui va'e, Zoar tekoa katy'i. Ha'e va'e yvy ma Sodoma ha'e Gomorra SENHOR omomba e'ỹ mbove yy porã oĩa, yvotyty SENHOR omoingo va'ekue rami ae iporã, Egito yvy rami avi.

11 Ha'e ramo Ló ma ojeupe guarã oiporavo Jordão yv'ry yvy joja porã reia itui va'e ha'e javi. Ha'e rami vy ha'e katy oo, kuaray oua katy. Ha'e rami py mokoĩve oja'o joe gui.

12 Abrão ma Canaã rupi re ae opyta. Ha'e rã Ló ma oo vy yvy joja porã reia re tetã ikuai va'e rupi oiko. Ha'e rami vy oo'i oguerova heravy Sodoma tetã peve.

¹³ Ha'e rã Sodoma pygua avakue ma heko vai va'e, SENHOR renonde oje-javya ete va'e ikuai.

Abrão pe Canaã vvy ome'ẽ aguã re SENHOR ijavyuague

¹⁴ Ha'e gui Ló ojepe'a ma rire SENHOR aipoe'i Abrão pe:

– Ema'ẽ reia guivẽ kuaray ijapu'a'ia katy, kuaray ipuku-a katy, oua katy ha'e oikea katy.

¹⁵ Mba'eta vvy rexa va'e ha'e javi 'rã ame'ẽmba ndevy, ha'e neramymino kuery pe voi, araka'e rã peve guarã.*

¹⁶ Amboeta 'rã neramymino kuery vvy ku'i hetaa rami. Amongue vvy ku'i oipapa kuaa va'e rire mae oipapa kuaa avi 'rãgue neramymino kuery.

¹⁷ Epu'ã ke, tereo ha'e eikuaa pota kova'e vvy ipuku-a ha'e ipya rami, mba'eta ame'ẽmba 'rã ndevy – he'i.

¹⁸ Ha'e ramo Abrão ngoo'i oguerova heravy vy oiko carvalho vyra ty Manre py oĩ va'e rexei'i ju oiko, Hebrom tetã katy'i. Ha'e py ma teĩgue ju ojapo altar SENHOR pe.

14

Irundy huvixa kuery peteĩ nhiruĩ re opu'ã okuapyague

¹ Ha'e jave py ma Sinar tetã pygua huvixa Anrafel, Elasar pygua huvixa Arioque, Elão pygua huvixa Quedorlaomer ha'e Goim pygua huvixa Tidal reve,

² ha'e kuery ma opu'ã okuapy Sodoma pygua huvixa Bera rovai, Gomorra pygua huvixa Birsa, Admá pygua huvixa Sinabe, Zeboim pygua huvixa Semeber ha'e Belá Zoar hery avi va'e pygua huvixa rovai.

³ Ha'e ramo ha'e va'e kuery ma Sidim regua vvyugua py ono'õmba okuapy, yupa he'ẽ ro va'e katy'i.

⁴ Ha'e kuery ma doze ma'etỹ re ma huvixa Quedorlaomer escravo ikuai rire treze ma'etỹ maa py nonhe'ẽ renduxevei.

⁵ Ha'e gui catorze ma'etỹa py Quedorlaomer ou, guexevegua huvixa kuery reve. Ha'e rami vy oitypa refaim kuery Asterote-Carnaim tetã py, ha'e gui zuzim kuery Hã py, emim kuery Savé-Quiriataim py,

⁶ ha'e horeu kuery ju oity Seir vvyty re, El-Parã regua tekoa e'ỹa katy'i oĩ va'e peve.

⁷ Ha'e gui ma En-Mispate py ju ovaẽ (ha'e va'e ma Cades), ha'e rami vy oitypa amalequita ha'e amorreu kuery Hazazom-Tamar py ikuai va'ekue.

⁸ Ha'e ramo hovai opu'ã jogueravy Sodoma pygua huvixa, Gomorra pygua huvixa, Admá pygua huvixa, Zeboim pygua huvixa ha'e Belá Zoar va'e pygua huvixa. Ha'e kuery jogueraa Sidim regua vvyugua py huvixa kuery mboae rovai opu'ã aguã,

⁹ Elão pygua huvixa Quedorlaomer, Goim pygua huvixa Tidal, Sinar pygua huvixa Anrafel ha'e Elasar pygua huvixa Arioque rovai. Ha'e rami py irundy huvixa kuery opu'ã okuapy peteĩ nhiruĩ huvixa kuery rovai.

¹⁰ Ha'e gui Sidim regua vvyugua py ma heta oĩ vvykua oja va'e oĩa. Ha'e va'e rupi Sodoma ha'e Gomorra pygua huvixa kuery ojava vy amongue ho'a vvykua py, ha'e rã mboae kuery ma vvyty katy ojava.

¹¹ Ha'e rã hovaigua kuery ma oipe'apa Sodoma ha'e Gomorra pygua kuery mba'e rei-rei. Tembi'u voi ogueraapa vy oje'oipa ju.

Ló kuery ojopypaa heravyague

* 13:15 Gálatas 3.16

¹² Ha'e kuery ogueraa avi Abrão ryvy ra'y Ló, Sodoma tetã py oikoague gui. Hymba kuery voi ogueraapa.

¹³ Ha'e ramo peteĩ oo jepe va'ekue ou vy omombe'u Abrão hebreu va'e pe, Manre regua carvalho ty katy'i oikoa py. Manre ma amorreu oiko raká'e, Escol ha'e Aner ruvy. Ha'e va'e kuery ma Abrão reve nhomoirũ va'e ikuai.

¹⁴ Ha'e ramo Abrão ma tyvy ra'y ogueraa ague oendu vy omono'õmba guembiguai kuery hoo py itui'i va'ekue, opu'ã kuaa va'e trezentos e dezoito ikuai va'e. Ha'e rami vy amboae kuery rakykue oje'oi Dã peve.

¹⁵ Ha'e rami vy hembigui kuery oja'o vy pyávy opu'ã okuapy amboae kuery rovai. Oitypa vy omonha Damasco yke ijaxua katy Hobã tetã oĩ va'e peve.

¹⁶ Ha'e rami vy oguerupa ju imba'e rei-rei. Ogueru avi guetarã Ló, imba'e rei-rei, kunhague ha'e hetarã kuery ha'e javive.

¹⁷ Ha'e gui Abrão ma huvixa Quedorlaomer ha'e hexevegua huvixa kuery oitypaague gui ojevy ramo oĩa py Sodoma pygua huvixa ou ovaexĩ aguã Savé regua yvygua, "Huvixa yvygua" epy va'e py.

Melquisedeque Abrão ogueroayvu porãague

¹⁸ Ha'e gui oĩa py Salém pygua huvixa Melquisedeque ogueru mbojape ha'e vinho. Hã'e va'e ma sacerdote oiko Nhanderuede yvate ete va'e pegua.

¹⁹ Ha'e gui ogueroayvu porã Abrão. Ha'e vy aipoe'i:

– Abrão, tove Nhanderuede yvate ete va'e, yva ha'e yvy rerekoa tanemoingo porã.

²⁰ Ha'e ta'ima'endu'a porãa Nhanderuede yvate ete va'e re, ndepo py nderovaigua kuery omboaxapa rire – he'i. Ha'e rami rã ixupe Abrão omé'ẽ dízimo ogueru va'ekue ha'e javi gui.*

²¹ Ha'e gui Sodoma pygua huvixa ju aipoe'i Abrão pe:

– Xevy pe eraa uka ju xeretã pygua kuery, ha'e rã nhomba'e rei-rei reru va'ekue ma ndevy guarã toĩ – he'i.

²² Ha'e rã Abrão ombovai:

– Aupi xepo SENHOR Nhanderuede yvate ete va'e, yva ha'e yvy rerekoa pe.

²³ Ha'e rami vy aura mba'eve ajopy e'ỹ aguã nemba'e rei-rei gui, neĩ peteĩ nhimbo, neĩ xapatu xã, "Xee ame'ẽ ramo Abrão oguerekopa", 're e'ỹ aguã.

²⁴ Mba'eve xee ndaipotai xejeupe guarã, mba'emo kununigue ho'u va'ekue e'ỹ vy, ha'e xerupive oje'oi va'ekue Aner, Escol ha'e Manre pe reme'ẽ va'erã va'e anho. Tove ha'e kuery tojopy ojeupe guarã – he'i.

15

Nhanderuede Abrão ta'y aguã re ijayvuague

¹ Ha'e va'e rire SENHOR Abrão pe ojexa uka vy aipoe'i ixupe:

– Abrão, ekyje eme. Xee ma mba'emo vai jokoa aiko ndevy, ha'e ndevy guarã va'ekue heta' rã ame'ẽ.

² Abrão ombovai:

– SENHOR Xeruede, mba'e tu ha'vy reme'ẽ 'rã, xera'y e'ỹ re ae aiko rã? Ha'e xero py mba'emo areko va'e aeja rã ojopy va'erã ma Damasco guigua Eliézer anho.

³ Aipoe'ive ju: – Xera'yrã nereme'ẽi rire mba'emo areko va'e xero py tembiguai itui'i va'ekue pe guarã rive opytapa.

⁴ Ha'e ramo SENHOR ombovai vy aipoe'i:

– Ha'e va'e ma nemba'e jopyarã e'ỹ oiko. Ha'e rã ndegui oiko va'erã va'e ae ma 'rã ojopy – he'i.

* 14:20 Hebreus 7.17,21

5 Ha'e vy ogueraa oka py. Ha'e vy aipoe'i:

– Ema'ẽ yva re, ha'e eipapa jaxy-tata ikuai va'e, reipapa aguã ha'eve ramo.*
Aipoe'i avi: – Guĩ rami 'rã heta neramymino kuery – he'i.

6 Ha'e ramo Abrão SENHOR re ojerovia ramo ixupe “Heko porã va'e” he'i.*

7 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju:

– Xee ma SENHOR Ur caldeu kuery retã gui roipe'a va'ekue, kova'e vyv nderekoarã ame'ẽ aguã – he'i.

8 Abrão oporandu ixupe:

– SENHOR Xeruete, mba'exa tu aikuaa 'rã anhetẽ kova'e vyv ajopy 'rãa?

9 Ombovai:

– Eru xevy ha'vy peteĩ vaka kunha'i, peteĩ kavara ha'e peteĩ vexa'i ra'y, mboapy ma'etỹ oguereko va'e meme. Eru avi peteĩ pyku'i'i ha'e peteĩ apykaxu'i – he'i.

10 Ha'e ramo Abrão mymba ha'e javi ogueru vy oipe'ãmba mbyte rupi. Onhono porã'i ipẽgue, peteĩ-teĩ joexe-exei'i. Ha'e rã guyra'i ma noipe'ãi.

11 Xapirẽ kuery mba'emo re'õgue áry ogejy ramo Abrão omondyi.

Abrão reve Nhanderuete ngupive guarã ojapoague

12 Ka'aru rai'i ma jave Abrão hopeyi vaipa, ha'e oendu avi okyje vaipaa, pytũ vai ete ramo.

13 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i ixupe:

– Reikuaa pota pova'e re, mba'eta neramymino kuery joyvy rupi oguata rei 'rã. Escravo ikuai aguã rami ojopya 'rã. Ha'e gui ombojexavaia 'rã quatrocentos ma'etỹ re.

14 Ha'e rami teĩ herekoa kuery ma xee ju amoiingo axy 'rã. Ha'e va'e rire ojepe'apa 'rã ha'e gui, imba'e rei-reipa reve.*

15 Ha'e rã ndee ma reo porã 'rã neramoĩ kuerya py. Ha'e ramo nenhono porãa 'rã ndetuja'i ete jave.

16 Ha'e gui neramymino kuery irundykuea mae ma ikuai va'e ojevy 'rã apy, mba'eta ndopai teri apyguá amorreu kuery heko vai aguã – he'i.

17 Kuaray oike ma ramo pytũ vaipa ete. Ha'e gui ojekuaa peteĩ tapyĩ rryru hataxi opu'ã oinya va'e, ha'e peteĩ takua ryxa rendy mymba pẽgue ikuai va'e mbyte rupi oaxa oiny va'e.

18 Ha'e va'e árave Abrão reve SENHOR ojapo ngupive guarã. Ha'e vy aipoe'i:

– Ha'e gui neramymino kuery pe ae 'rã ame'ẽ kova'e vyv, Egito yakã guive Eufrates yakã guaxu peve,

19 queneu kuery ikuaia, quenezeu, cadmoneu,

20 heteu, ferezeu, refaim,

21 amorreu, cananeu, gírgaseu ha'e jebuseu kuery ikuaia guive.

16

Sarai ha'e Agar rekokie oĩa

1 Abrão ra'xy Sarai ma imemby va'e'y. Ha'e rami avi oguereko peteĩ guembiguai Egito guigua Agar hery va'e.

2 Ha'e gui Sarai aipoe'i Abrão pe:

– Xee ma Nhanderuete xeapo kyrĩ va'e areko e'y aguã rami. Emenda ke xerembiguai re, ha'e va'e rupi xepi'arã rami ndera'y aguã – he'i. Ha'e ramo Abrão onhe'ẽ rendu Sarai.

* 15:5 Romanos 4.18

* 15:6 Romanos 4.3,9,22, Gálatas 3.6, Tiago 2.23

* 15:14 Atos 7.6-7

³ Ha'e rami vy ome Abrão-a py Sarai ogueraa guembiguai Egito guigua Agar, ome'ê ta'yxy jevyrã. Ha'e va'e jave ma dez ma'etÿ re ma ikuai Canaã vvy re.

⁴ Ha'e gui Agar reve Abrão jogueroke ramo oguereko kyrĩ va'e. Kyrĩ va'e oguereko maa oexa vy nda'ija'vevei ma opatõ ra'yxy re.

⁵ Ha'e ramo Sarai aipoe'i Abrão pe:

– Ndere ae toopa xemoxĩmba reiague. Xee ma xerembiguai rereko aguã ame'ê rire kyrĩ va'e oguereko maa oexa vy nda'ija'vevei xere. Tove SENHOR toikuaa pota xere rejapo va'ekue re.

⁶ Gua'yxy pe Abrão ombovai:

– Nerembiguai ma ndepo py oiko. Ereko ndee ae rerekoxea rami – he'i. Ha'e ramo Sarai guembiguai oguereko axy ramo ojava ixugui.

⁷ Ha'e gui SENHOR-a guigua anjo ojou tekoa e'ÿa py peteĩ yvu rexei, Sur vvy katy tape oo va'e py.

⁸ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Ndee Sarai rembiguai Agar, magui tu reju? Marã katy tu reo?

Ombovai:

– Xererekoa Sarai gui rima ajava – he'i.

⁹ Ha'e ramo anjo SENHOR-a guigua aipoe'i ixupe:

– Ejevvy ju ndererekoa py, ha'e enhemo'yvvyt'i ipo py.

¹⁰ Anjo aipoe'ive ju:

– Xee amboeta ete 'rã neremiarirõ kuery, avave rei oipapa kuaa aguã rami e'ÿ.

¹¹ Anjo aipoe'ive ju:

– Rereko 'rã kyrĩ va'e, ava'i 'rã reikuavã. Remboery 'rã Ismael, rejexavaia gui SENHOR ndereraa jepe rire.*

¹² Ha'e va'e ma avakue oikuaa rã mburika ka'aguy regua rami 'rã oiko, mba'eta opu'ã 'rã pavẽ re, ha'e rã hexe ma pavẽ 'rã opu'ã avi. Oiko 'rã guyvy kuery rovaigua – he'i.

¹³ Ha'e ramo Agar ma SENHOR hexeve ijayvu rire oiapukai hery rupi. Ha'e vy aipoe'i:

– Ndee ma Xeruete rexa va'e – he'i. Mba'eta aipoe'i: “Xee ri ty'y apy ha'eve xerexaa aexa aguã?” he'i vy.

¹⁴ Ha'e nunga rupi ha'e va'e ygua hery Beer-Laai-Roi. Cades ha'e Berede mbyte re opyta.†

Ismael itui'iague

¹⁵ Ha'e gui Agar oguereko'i Abrão ra'y. Ha'e rã Abrão Agar re ta'yague omboery Ismael.

¹⁶ Oitenta e seis ma'etÿ re ma Abrão oiko jave Agar ta'y Ismael re.

17

Nhanderuete Abrão rery ogueroavaague

¹ Abrão noventa e nove ma'etÿ oguerekoa py SENHOR ojexa uka ixupe. Ha'e vy aipoe'i:

– Xee ma Nderuete xepo'akapa va'e. Eiko ke xerenonde opa mba'e py ndereko porãa rupi.

² Ha'e ramo ndereve ajapo 'rã xerupive guarã, ha'e rami vy amboeta 'rã neramymino kuery – he'i.

* **16:11** Tery Ismael ma “Nhanderuete oendu va'e”'ea. † **16:14** Tery Beer-Laai-Roi ma “Hekove va'e xerexaaty ygua”'ea.

³ Ha'e ramo Abrão guenapy'ã re oĩ, ngova yvy re omovaẽ. Nhanderujete aipoe'i ixupe:

⁴— Xerupive guarã ndereve ajapo rire ndee reiko 'rã mbovy e'ỹ regua ikuai va'e ru.

⁵ Ha'e nunga rupi Abrão ve'ỹ ma 'rã nderery, ha'e rã Abraão, mbovy e'ỹ regua rurã romoingo rire.*

⁶ Xee romboeta ete 'rã neramymino kuery. Ndegui 'rã amoingo joegua e'ỹ-e'ỹ, huvixa kuery guive.

⁷ Xerupive guarã ndereve jypy'i ajapo va'ekue ma aikuaa uka 'rã neramymino kuery pe ha'e kuery ikuai jevy-jevuy rã guarã, raka'eve rã. Ha'e rami vy Nderuete aiko aguã, ha'e gui neramymino kuery Ruete guive.

⁸ Ndevy ha'e neramymino kuery pe ame'ẽ 'rã yvy reguata reikovyague. Ha'e kuery pegua itui Canaã yvy ha'e javi, raka'e rã guarã. Ha'e xee aiko 'rã ha'e kuery Ruete.

Opire omboi uka aguã oejaa ague

⁹ Nhanderujete aipoe'ive ju Abraão pe:

— Ndee ha'e neramymino kuery pendekuai 'rã xereve guarã ajapo va'e rupi, ha'e kuery ikuai nhavõ ha'e rami ae ta'ikuai.

¹⁰ Po rami ma xereve guarã ajapo, ha'e va'e rupi peẽ ha'e neramymino kuery pendekuai aguã: Pemboi 'rã avakue'i penembyte oiko va'e ha'e javi pire.

¹¹ Pendero'o pire ae 'rã pemboi. Ha'e nunga ma xereve guarã ajapo va'e rupi pendekuaia kuaa ukaarã oĩ.

¹² Penembyte oiko va'e oito ára oguerekoa py pemboi 'rã ipire: avakue pende kuery regua ha'e penerembiguai ra'y kuery pendo py oiko va'ekue, yvy mboae gügua pejogua va'ekue guive, penderagua ae e'ỹ tei.

¹³ Pemboi 'rã pendero py itui'i va'ekue ha'e pendereráta re pejogua va'ekue pire. Ha'e rami py xereve guarã ajapo va'ekue kuaa ukaarã oĩ 'rã pendero'o re, raka'e rã peve guarã.

¹⁴ Ha'e rã ngo'o pire omboi uka e'ỹ va'e ma oipe'aa 'rã pende kuery mbyte gui, xereve guarã ajapo va'ekue rupi e'ỹ oiko ramo.

Sarai rery ju Nhanderujete ogueroavaague

¹⁵ Nhanderujete aipoe'i Abraão pe:

— Ndera'yxy Sarai pe ma “Sarai” 'ereve eme, ha'e rã “Sara” ju 'rã renoĩ.†

¹⁶ Mba'eta amoingo porã vy ajapo 'rã ndera'yrã oguereko aguã rami. Anhetẽ amoingo porã ramo ixugui joegua e'ỹ-e'ỹ 'rã ikuai, huvixa kuery guive — he'i.

¹⁷ Ha'e ramo Abraão guenapy'ã re oĩ vy yvy re ngova omovaẽ. Ha'e vy hory vy aipoe'i ojeupe:

— Ava cem ma'etỹ ma oguereko va'e nda'u ta'y 'rã ri? Ha'vy Sara nda'u imemby nho 'rã, noventa ma'etỹ ma oguereko va'eri? — he'i ojeupe.

¹⁸ Ha'e gui Nhanderujete pe ju Abraão aipoe'i:

— Ismael ae oiko 'rãgue nerenonde rupi — he'i.

¹⁹ Nhanderujete ombovai:

— Ndera'yxy Sara ae 'rã oguereko ndera'y. Ha'e va'e remboery 'rã Isaque. Ixupe ae 'rã amoĩ atã xereve guarã ajapo va'ekue, hamymino kuery raka'eve rã ikuai va'erã va'e peguarã.

²⁰ Ha'e rami avi aendu avi Ismael re ndeayvu rã. Amoingo porã avi 'rã, ha'e ajapo 'rã ta'y reta aguã rami. Ta'y kuery ma doze huvixa 'rã ikuai. Ixugui amoingo 'rã peteĩ regua heta ete ikuai va'e.

* **17:5** Tery Abraão ma “Heta regua ru” 'ea (Romanos 4.17). † **17:15** Tery Sara ma “Huvixave rajy” 'ea.

21 Ha'e rã xereve guarã ajapo va'ekue ma Isaque pe ae ju 'rã amoĩ atã. Ha'e va'e ma peteĩ ma'et'ya py kova'e ára ojeupity ju jave Sara oguereko 'rã ndera'yra – he'i.

22 Ha'e gui Abraão reve Nhanderuete ijayvupa ma vy ojeupi ovy ha'e gui.

Opire omboi ukapaa okuapyague

23 Ha'e va'e árave Abraão ogueru ruka gua'y Ismael, guembiguaí kuery ha'e pygua ae ha'e peráta re ojogua va'ekue ha'e javi. Avakue hoo py ikuai va'e ha'e javive omboatypa vy omboi peteĩ-teĩ pire, Nhanderuete aipoe'iaque rami vy.

24 Abraão noventa e nove ma'et'ỹ oguereko reve opire omboi uka raka'e.

25 Ta'y Ismael ma treze ma'et'ỹ oguereko jave omboi ipire.

26 Peteĩ ára pyve Abraão ta'y Ismael reve omboi uka okuapy opire.

27 Avakue hoo py ikuai va'e ma guive rã opire omboi ukapa, tembiguaí kuery ha'e pygua ae, ha'e yvy mboae gui peráta re ojogua pyre guive.

18

Abraão pe SENHOR ha'e mokoĩ anjo ojexa ukaague

1 Ha'e gui Manre py Abraão pe SENHOR ojexa uka ju yvyra carvalho ty oĩ va'e rexel'i, hakuve ma jave ngoo'i rokẽ py oguapy oiny jave.

2 Abraão oma'ẽ vy oexa mboapy avakue henonde hi'aĩ ra'e ramo. Oexa vy ngoo'i rokẽ gui onha ovy ovaexĩ aguã.* Guenapy'ã re oĩ, ngova yvy re omovaẽ rei reve.

3 Ha'e vy aipoe'i:

– Xe-Senhor, rejou porã ri ramo ajerure reaxa rive e'ỹ aguã xee nerembiguaia gui.

4 Taru ruka yy pendepy pejoi aguã.† Pepytu'u ranhe kova'e yvyra guy py.

5 Aru ruka 'rã mbojape'i. Pe'u ke, penembaraeteve, ore kuery penembiguaia py pevaẽ ma vy. Ha'e gui mae ma ha'eve peove aguã – he'i.

Ha'e kuery ombovai vy

– Ejapo ha'vy ndeayvuague – he'i okuapy.

6 Ha'e ramo Abraão ojapyra ovy oo'i Sara oĩa py. Ha'e vy aipoe'i:

– Emoakỹ pojava na mboapy ryruru trigo iporãve va'e mbojaperã, ha'e exy ju tanhimbu py – he'i.

7 Ha'e gui Abraão ma mymba kora katy ju onha ovy. Peteĩ vaka ra'y ikyra porã va'e ojopy vy ome'ẽ omongakua va'ekue pe oguereko katu pojava aguã.

8 Ogueru avi kamby kekue ha'e oke e'ỹ va'e, ha'e gui vaka ro'o oexy uka va'ekue. Ha'e rami vy ipoua kuery renonde omoimba. Oarõ ho'amy ha'e kuerya py yvyra guy py okaru okuapy ramo.

9 Ha'e ramo ha'e kuery oporandu ixupe:

– Ndera'yxy Sara mamotu oĩ?

Ombovai:

– Opy ri hiny – he'i.

10 Ha'e kuery regua peteĩ va'e aipoe'i:

– Aỹ ma peteĩ ma'et'ya py ma aju ete ju 'rã ndea py. Ha'e ramo ndera'yxy Sara oguereko 'rã ava'i – he'i. Ha'e rami jave Sara oendu oo'i rokẽ py ha'e kuery rakykue katy.

* 18:2 Mboapy avakue ovaẽ va'e regua mokoĩ ma anjo ikuai (19.1), ha'e rã amboae ma SENHOR ae, ha'e'ỹ vy anjo ikuaa ukaa (versículos 1, 17, 20, 22). † 18:4 Ha'e kuery reko rami vy oo py ipoua kuery ovaẽ ramo hoo va'e omovaẽ vy ogueru ruka 'rã yy opy ojoi aguã, tape rupi yvy ku'i rupi ou rire (19.2, 24.32, 43.24, Juízes 19.21, Lucas 7.44, João 13.1-14).

11 Abraão ha'e Sara ma tujakue'i ete ma ikuai. Sara voi ndoikovei ma gueko re.

12 Ha'e gui Sara ha'e nunga oendu vy hory oiny opy'a py. Ha'e vy aipoe'i ojeupe ae:

— Xeguaigui'i ete ma, ha'e xeme voi tuja'i ma va'eri, ha'e rami teĩ nhi'ã avy'a nha 'rã ri? — he'i.

13 SENHOR aipoe'i Abraão pe:

— Mba'e re tu Sara hory rei reve ri aipoe'i: “Anhetê ete ri nda'u areko'i teri 'rã kyrĩ va'e, xeguaigui'i ma rire?” he'i?

14 Nhanderuate pe nda'u oiko 'rã ri mba'emo haxy ete va'e ojapo aguã? Peteĩ ma'et'ya py kova'e ára ojeupity jevy jave 'rãeaju ndea py, ha'e Sara oguereko 'rã kyrĩ va'e — he'i.*

15 Ha'e rami rã Sara okyje vy onhenhomi. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndaxeroryi rima ainy.

Ha'e rã ha'e va'e ma ombovai:

— Any, anhetê nderory kuri — he'i.

Sodoma ha'e Gomorra omomba aguã re Nhanderuate ijayvuague

16 Ha'e gui avakue opu'ãmba vy oo ha'e gui, Sodoma tetã katy oma'ẽ aguã. Abraão voi oo ranhe ha'e kuery rupive tape oexa uka aguã.

17 SENHOR aipoe'i ojeupe ae:

— Ndaikuaa ukai 'rã ri nda'u Abraão pe mba'e pa ajapo taa?

18 Mba'eta Abraão gui ma oiko 'rã peteĩ regua heta ha'e imbaraete va'e. Ha'e hexe vy vyv jave regua ha'e javi 'rã amoingo porã.*

19 Mba'eta xee aiporavo ha'e ombo'e aguã gua'y kuery ha'e guamymino kuery araka'eve rã guarã xee aipotaa rami ikuai aguã re, teko porã ha'e ha'eve ramigua anho ojapo aguã. Ha'e nunga rupi Abraão pe xee SENHOR ajapo 'rã hekorã re xeyvuague — he'i.

20 SENHOR aipoe'ive ju:

— Sodoma ha'e Gomorra pygua kuery reko re opa marã ayvua rã aendu. Ha'e kuery ojevavpave tema oje'oivy.

21 Ha'e nunga rupi ava'ẽ 'rã aexa aguã anhetê pa aendua rami ha'e kuery ikuai. Ha'e rami e'ỹ rã aikuaa avi 'rã.

Nhanderuate pe Abraão ojerureague

22 Ha'e gui ha'e va'e avakue oje'oi Sodoma tetã katy. Ha'e rã Abraão ma SENHOR renonde teri oi.

23 Ha'e rami vy hexe renhemboja vy aipoe'i:

— Heko vai va'e remombaa py remomba avi 'rã teve heko porã va'e?

24 Xapy'a rei tetã py cingüenta heko porã va'e ikuai teĩ nda'u remomba nha 'rã tetã? Cingüenta heko porã va'e remboaxya nda'u nerendui 'rã tetã remomba e'ỹ aguã?

25 Ejapo eme ha'e rami, heko vai va'e rejukaa py ejukapa avi eme heko porã va'e, heko vai va'e opaa rami ae avi heko porã va'e opa e'ỹ aguã. Tove ha'e ramigua toiko eme. Ndee vyv jave re ikuai va'e rerekoa reiko va'e ha'eve e'ỹ rami teve 'rã rejoguereko? — he'i.

26 Ha'e ramo SENHOR ombovai:

— Ha'e gui Sodoma py cingüenta heko porã va'e ajou ri vy ha'e kuery re vy amboaxy 'rã tetã ha'e javi — he'i.

27 Ha'e gui Abraão aipoe'ive ju:

* 18:14 Romanos 9.9 * 18:18 Gálatas 3.8

– Taxepy'a guaxu xeayvuvu aguã Xeruete reve, yvy ku'i, tanhimbu guigua aiko va'eri.

²⁸ Xapy'a rei heko porã va'e cinqüenta aguã peteĩ nhirũ'i'ri ri oata ramo remomba nho 'rã teve tetã?

Ombovai:

– Quarenta e cinco ri ha'e py ajou vy namombai 'rã tetã – he'i.

²⁹ Abraão aipoe'ive ju:

– Ha'e gui xapy'a rei quarenta ri ikuai ramo ha'vy?

Ombovai:

– Quarenta ikuai va'e re vy namombai 'rã – he'i.

³⁰ Oporanduve ju:

– Ejou vai eme ke SENHOR, xeayvuvu ju taa. Ha'vy trinta ikuai ramo ha'e py?

SENHOR ombovai:

– Trinta heko porã va'e ha'e py ajou vy namombai 'rã – he'i.

³¹ Abraão ijayvuvu tema:

– SENHOR reve xeayvuvu ta. Ha'vy vinte ete'i ri ikuai ramo ha'e py?

SENHOR ombovai:

– Namombai 'rã vinte ikuai va'e re vy – he'i.

³² Abraão aipoe'ive ju:

– Ejou vai eme ke SENHOR, teĩgue ju xeayvu taa. Ha'vy dez heko porã va'e ikuai ramo?

SENHOR ombovai:

– Dez-'i ikuai va'e re vy namombai 'rã – he'i.

³³ Abraão ijayvupa ma ramo SENHOR ojepe'a ovy. Ha'e rã Abraão ma ngoo katy ju ojevny.

19

Ló mokoĩ anjo omovaẽague

¹ Pytũ'i ovy jave mokoĩ anjo ovaẽ Sodoma py. Ha'e jave py Ló oguapy oiny tetã py oikea py. Anjo kuery ou rã oexa vy opu'ã ovy ovaexĩ aguã. Ovaexĩ vy guenapy'ã re oĩ, yvy re ngova omovaẽ oiny.

² Ha'e vy aipoe'i:

– Aỹ ma xeruvixa kuery, pevaẽ ke xee penerembigua ro py pendepy pejoĩ ha'e peke aguã. Ko'ẽ rã aje'ive'i mae ma peguatave ju 'rã.

Ha'e kuery ombovai:

– Ha'e rami avi tetã mbyte py rive roke teĩ ha'eve – he'i.

³ Ló onhea'ã ete ramo mae ma jogueraa hoo py oke aguã. Ha'e ramo omongaru, mbojapy ombovu e'ỹ re oexy uka vy. Ha'e ramo ha'e kuery okaru.

⁴ Onhenomba e'ỹ re Sodoma tetã pygua avakue jogueru vy ombojere okuapy oo. Kunumigue ha'e tujakue ou okuapy opa rupi gui.

⁵ Ha'e rami vy Ló pe ojapukai vy aipoe'i okuapy:

– Mamo tu ikuai avakue pytũ'i jave ndero py ovaẽ va'ekue? Eru oka katy rojavyky rei aguã – he'i okuapy.

⁶ Ha'e ramo Ló anho oẽ ha'e kuerya py, ha'e omboty okẽ.

⁷ Ha'e vy aipoe'i:

– Xeretarã kuery, ajerure pejapo vai e'ỹ aguã.

⁸ Ma'ẽ, mokoĩ xerajy kunhataĩgue areko xero py. Ha'e va'e kuery ma aru ta perekoxea rami pereko aguã. Ha'e rã ha'e va'e avakue pe ma pejapo vai eme, xero py amovaẽ rire.

⁹ Ha'e rã ha'e kuery aipoe'i:

– Ejepe'a ke upe gui!

Ha'e gui joupe-upe ju ijayvu:

– Amboae vvy guigua nhanderekoa py ou va'ekue ri oikuaa potaxe nhandere. Ha'e nunga rupi hexe tema ngoo py omovaë va'ekue gui jajapo vaive 'rã – he'i okuapy. Ha'e vvy Ló omboty rei jogueruvy, ha'e omboixe okê.

¹⁰ Ha'e ramo ngopy avakue ikuaiia gui okuave'ë vvy ojopy Ló, omoinge ju opy. Ha'e rami vvy omboty ju okê.

¹¹ Ha'e gui oexa mboguepa oka py ikuai va'e, kyrĩgueve ha'e tujakueve. Ha'e ramo okê rekaa rupi rive ikuai ikane'õmba peve.

¹² Ha'e gui mokoï ava aipoe'i Ló pe:

– Apy rerekove pa ndero pygua kuery? Nderajy me kuery, ndera'y kuery, nderajy kuery pa ikuai? Mba'eta rereko va'e ma guive rã eraapa ke tetã gui.

¹³ Mba'eta ore romomba ta kova'e tetã. Apygua kuery reko vaia omombe'ua rã SENHOR renonde peve onhendu. Ha'e ramo SENHOR orembou romomba aguã – he'i.

¹⁴ Ha'e ramo Ló oo vvy guajy me kuery pe omombe'u. Ha'e vvy aipoe'i:

– Pepu'ã ke, pejepe'a apy gui. SENHOR omomba ta kova'e tetã – he'i teĩ tajy me kuery “Horyai vvy po” he'i okuapy.

¹⁵ Ko'ẽmba ramove anjo kuery peteĩgue ju ijayvu Ló pe. Ha'e vvy aipoe'i:

– Epu'ã ke, erojava heravy ndera'yxy ha'e nderajy mokoïve rereko va'e, tetã okanhy rã pekanhy e'y aguã – he'i.

¹⁶ Ha'e rami teĩ heko mbegue ramo avakue ojopy ipo re ogueraa, ta'yxy ha'e tajy kuery mokoïve reve. SENHOR omboaxy ramo ogueraa tetã roka peve.

¹⁷ Mombyry'i ma ogueraa maa py anjo kuery va'e regua aipoe'i iuxue:

– Penhave tema, tapeo jepe. Pema'ë eme penderakykue re, ha'e vvy joja porã reia rupi peaxapa e'y teria ja pepyta eme. Yvy'ã re tapeo pekanhy e'y aguã – he'i.

¹⁸ Ha'e rã Ló ombovai vvy aipoe'i:

– Ha'e rami ma nda'evei xeruvixa.

¹⁹ Ndee ma xemboaxy vvy xepytyvõ ete kuri xereraa jepe vvy. Ha'e rami avi nda'evei vvy'ã re aa aguã. Kyyje aa reve mba'emo vai xerupity ramo aiko vai gui.

²⁰ Pe'i py oĩ tekoa mboae. Ha'e va'e katy taa, mba'eta ndatuvixai. Tove ha'e katy taa, kyrĩ'i ete ramo. Ha'e py ma xerekove reve 'rã aiko – he'i.

²¹ Ha'e rami rã ha'e kuery ombovai:

– Ha'eve ri. Ore noromombai 'rã tekoa ndeayvuague.

²² Tereo pojava ha'e py reiko aguã. Mba'eve rei ndajapoi 'rã ha'e py revaë e'ya ja – he'i. Ha'e rami rire ha'e va'e tetã omboerya Zoar.*

Sodoma ha'e Gomorra omombaa ague

²³ Kuaray yvate'i ma ovy jave Ló ovaë Zoar tekoa py.

²⁴ Ha'e rã Sodoma ha'e Gomorra áry ma SENHOR ombou enxofre ha'e tata, ixuguigua ae ho'a yva gui.

²⁵ Ha'e rami vvy omomba ete tetã, ha'e ha'e katy'i vvy joja porã reia ha'e javi. Tetã py ikuai va'ekue omomba, mba'emo vvy re henhoi va'e ha'e javi reve.

²⁶ Ha'e gui Ló ra'yxy ma guakykue re oma'ë vvy juky guigua opyta ho'amy.

²⁷ Ha'e gui Abraão ma ko'ë e'y re opu'ã vvy oo SENHOR renonde oĩague py.

²⁸ Sodoma ha'e Gomorra tetã katy oma'ë ho'amy. Ha'e vvy oexa rã vvy joja porã reia ha'e javi gui hataxĩ opu'ã ovy, tata rupa gui hataxĩ opu'ãa rami.

²⁹ Vvy joja porã reia re tetã ikuai va'ekue Nhanderuete omomba teĩ Abraão re ima'endu'a vvy ogueraa jepe ta'y kyrĩ Ló hetã omomba ta va'e mbyte gui.

* 19:22 Tery Zoar ma “Kyrĩ'i va'e” 'ea.

Moabita ha'e amonita kuery ypy rekokue oĩa

³⁰ Ha'e gui Zoar tekoa py Ló oikoxe teĩ okyje vy ojepe'a ju ha'e gui, guajy mokoĩve reve. Yvy'ã re ju oo, ha'e peteĩ itakua oĩ va'e py ikuai guajy kuery reve.

³¹ Ha'e gui tajy guaiguĩve va'e aipoe'i kyrĩve va'e pe:

– Nhanderu ma tuja'i ma, ha'e jĩpoi avakue kova'e yvy re nhanemerã ikuai va'e, nhanderekorã va'ekue rami vy nhamenda aguã.

³² Jaa, nhamboy'u vinho py. Ha'e gui nhandeheno hexeve, nhanderu gui ae nhandememby aguã ta'yrã – he'i.

³³ Ha'e rami vy ha'e va'e pyávy nguu pe ome'ẽ vinho oy'u aguã. Ha'e gui guaiguĩve va'e ovaẽ vy nguu reve onheno oikuaa e'ỹ re. Tajy onheno rã noendui, neĩ opu'ã jevy ramo voi noendui.

³⁴ Ha'e gui ko'ẽgue guaiguĩve va'e aipoe'i kyrĩve va'e pe:

– Kuee pyávy xee anheno va'ekue xeru reve. Ha'e gui kova'e pyávy ha'ekue rami ju jajapo vinho oy'u aguã. Ha'e gui ndee ju evaẽ enheno hexeve, ixugui nhandememby aguã ta'yrã – he'i.

³⁵ Ha'e va'e pyávy ha'ekue rami ae ju nguu pe vinho ome'ẽ oy'u aguã. Ha'e gui tajy kyrĩve va'e ju ovaẽ vy onheno nguu reve oikuaa e'ỹ re. Onheno rã tuu noendui, neĩ opu'ã ramo voi ndoikuaai.

³⁶ Ha'e rami py Ló rajy kuery mokoĩve nguu gui ae imemby.

³⁷ Guaiguĩve va'e ma peteĩ ava'i oikuavã vy omboery Moabe. Ha'e va'e ramymino kuery ma Moabe pygua kuery aỹ peve ikuai va'e.

³⁸ Ha'e gui kyrĩve va'e voi peteĩ ava'i oikuavã avi vy omboery Ben-Ami. Ha'e va'e ramymino kuery ma Amom pygua kuery aỹ peve ikuai va'e.

20

Gerar py Abraão ha'e Sara ikuai jave guare

¹ Abraão guekoa gui oẽ vy Neguebe yvy katy ju oo. Ha'e py ju oiko Cades ha'e Sur mbyte re, Gerar py ae.

² Gua'xy Sara pe “Xereindy” he'i ramo Gerar pygua huvixa Abimeleque ogueru ruka.

³ Pyávy Abimeleque oexa ra'u rã Nhanderuete ojexa uka. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Kunha va'e reipe'a ramo rombopaga 'rã remano peve, omenda va'e ramo – he'i.

⁴ Ha'e jave kunha va'e reve Abimeleque ndajoguerekali teri. Ha'e rami vy aipoe'i:

– SENHOR, rejuka ta va'e ty'y heko porã va'e?

⁵ Mba'eta ime ae “Xereindy” he'i, ha'e kunha va'e voi ixupe “Xekyvy” he'i. Ha'e nunga rupi rima xee potae vy e'ỹ ajapo, ajapo vaixe vy e'ỹ – he'i.

⁶ Nhanderuete ombovai oexa ra'u rã:

– Aikuaa porã potae vy e'ỹ rejapague. Ha'e nunga rupi ae xee rojoko xerovai rejajavy e'ỹ aguã, ha'e kunha va'e reve rejoguereko e'ỹ aguã.

⁷ Aỹ ma eraa ju imea py, mba'eta profeta oiko. Ha'e ma ndere ojerure ramo reikove 'rã. Ha'e rami avi ime pe kunha va'e ndereraai ju ri vy reikuaa anhetẽ ete remano 'rãa, nerembigua'i kuery ha'e javi reve – he'i.

⁸ Ko'ẽ rai'i jave Abimeleque opu'ã vy oenoĩmba guembigua'i kuery, ha'e vy omombe'upa. Ha'e ramo avakue oendu vy onhemondyipa okuapy.

⁹ Ha'e gui Abimeleque oenoĩ uka Abraão. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Mba'e tu rejapo orere? Mba'e nunga py tu ajejavy ndevy? Mba'eta ha'e rami ete ndee xererojevavy ha'e xerembiguai kuery guive. Nda'evei va'e rejapo va'ekue xere.

¹⁰ Mba'eta tu renhembopy'a ha'e nunga rejapo aguã? – he'i Abraão pe.

¹¹ Abraão ombovai:

– Mba'eta xee ma xejeupe ae aipoe'a: “Kova'e tekoa pygua kuery ma Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi e'ÿ ikuai vy xejuka 'rã xera'yxy káuxa”, ha'e va'ekue.

¹² Ha'e rami avi anhetê ae xereindy oiko, xeru rajy oiko vy, va'eri ha'i memby e'ÿ ta'vy oiko. Ha'e rami vy rima hexe amenda karamboae.

¹³ Ha'e nunga rupi aguata-guata aguã xeru ro gui Nhanderuete xemondouka jave aipoe'a va'ekue xera'yxy pe: “Po rami 'rã ndee xepytyvô nhavaêa nhavô rupi, Xevy 'Xekyvy' 're 'rã”, ha'e va'ekue ixupe.

¹⁴ Ha'e rami rã ixupe Abimeleque ogueru ruka vexa'i, vaka, ha'e tembiguai kuery avakue ha'e kunhague, omboaxapa Abraão pe. Ta'yxy Sara avi omboaxa ju ime pe.

¹⁵ Ha'e vy Abimeleque aipoe'i:

– Xevyvy ha'e javi ma nerenonde itui. Eĩ tema reĩxea py rei – he'i.

¹⁶ Ha'e gui Sara pe ju aipoe'i:

– Ma'ê, ndekyvy pe ame'ê ta mil hatã'i va'e prata guigua, ndere oiko va'ekue ha'e javi rekovia. Ha'e ramo pavê oikuaa 'rã ndereko porã va'ea – he'i.

¹⁷ Ha'e gui Abraão ojerure ramo Nhanderuete omonguera Abimeleque, ta'yxy ha'e hembiguai kuery, ta'y jevy aguã rami.

¹⁸ Mba'eta Abraão ra'yxy Sara káuxa SENHOR ojapo rire kunhague Abimeleque ro py ikuai va'e ha'e javi imemby ve'ÿ aguã rami.

21

Isaque itui'iaque

¹ SENHOR ijayvuague rami vy Sara pe ojekuaa uka vy ojapo ijayvuague.

² Ha'e ramo Sara oguereko'i, ha'e vy oikuavã peteĩ ava'i. Nhanderuete oa'angaague ára py ae Abraão tuja'i ma va'eri ta'y, SENHOR ijayvuague rami vy.

³ Sara pi'a'i itui'i va'ekue Abraão omboery Isaque.

⁴ Ta'y Isaque oito ára oguerekoa py Abraão omboi ipire, Nhanderuete ojapo ukaague rami vy ae.

⁵ Abraão cem ma'etÿ ma oguereko ta'y Isaque oiko jave.

⁶ Ha'e gui Sara aipoe'i:

– Aÿ ma Nhanderuete xeapo xerory ju aguã rami. Ha'e ramo pavê ha'e nunga oendu vy hory avi 'rã xereroy'a vy.

⁷ Avave rei noxa'ãi va'ekue xee Sara amokambu'i aguã re xepi'a'i Abraão ra'y, tuja'i vaipa ma va'eri ta'vy – he'i.

Tekoa e'ÿa rupi Agar oguata jave guare

⁸ Ava'i Isaque tuvixa ovy vy nokambuvei. Ha'e ramo nokambuveja ára Abraão ojapo peteĩ ngaru tuvixa va'e.

⁹ Ha'e va'e javegua py oĩ avi Egito guigua Agar pi'a, Abraão ra'y mboae va'e. Ha'e va'e ma ojoi rei Isaque. Ha'e nunga Sara oexa vy

¹⁰ aipoe'i Abraão pe:

– Emondouka na peva'e tembiguai ipi'a reve. Nda'evei ipi'a mba'emo reja va'e ojopy avi aguã xepi'a Isaque reve – he'i.*

* 21:10 Gálatas 4.30

11 Ha'e nunga Abraão oendu vy nda'evei gua'y jypygua re.

12 Ha'e rami teĩ Nhanderuede aipoe'i Abraão pe:

– Ndeporiau eme ndera'y ha'e ixy nerembigua'i re oiko va'e re. Endu ke ndera'xy Sara ijayvua ha'e javi, mba'eta Isaque ramymino kuery pe ae 'rã “Abraão ramymino kuery” 'ea.*

13 Ha'e gui nerembigua'i pi'a ramymino kuery voi amboeta 'rã, ndera'y oiko avi ramo – he'i.

14 Ha'e ramo ko'ê e'ÿ mbove Abraão opu'ã vy Agar pe ome'ê mbojape ha'e peteĩ hyru yy. Ikupe re omoĩ. Ixupe omboaxa avi ipi'a'i. Ha'e rami vy omondouka. Ha'e ramo kunha va'e oo vy uguata rei oikovy Berseba katy tekoa e'ÿa oĩ va'e rupi.

15 Ha'e gui yy hyru py opa ma ramo opi'a omonheno vyvra'i hi'a'i va'e guy py.

16 Ha'e vy ojepe'a vy oo ava'i ituia gui mombyry'i, hu'y nhamombo ramo oguerovya rami peve, “Ava'i omano rã aexa aguã nda'evei” he'i vy. Ha'e rami vy ha'e py uguapy vy haxê reve ojae'o.

17 Ha'e gui Nhanderuede ma ava'i va'e haxê rã oendu. Ha'e rami vy yva gui Nhanderuede guigua anjo oenoĩ Agar. Ha'e vy aipoe'i:

– Agar, mba'e tu rereko? Ekyje eme, mba'eta Nhanderuede oendu ava'i ituia py haxêa.

18 Epu'ã ke, emopu'ã imo'amy ava'i ndepo py rejopy reve, mba'eta amboeta ete 'rã hamymino kuery – he'i.

19 Ha'e gui Nhanderuede kunha va'e rexa oipe'a ramo oexa peteĩ ygua. Ha'e py oo vy omonyê ju yryru, ha'e opi'a'i pe ome'ê oy'u aguã.

20 Ava'i va'e tuja ovy rã Nhanderuede oiko hexeve. Tekoa e'ÿa rupi oiko guyrapa ha'e hu'y revegua.

21 Parã vvy regua tekoa e'ÿa rupi oiko. Ha'e gui ta'yxyrã ixy ojou peteĩ kunha Egito pygua.

Abimeleque reve Abraão peteĩ rami ikuai aguã ojapoague

22 Ha'e jave ma Abimeleque ha'e ojeuepuga xondaro ruvixa Ficol reve aipoe'i Abraão pe:

– Opa mba'e rejapoa py Nhanderuede oiko ndereve.

23 Ha'e nunga rupi aÿve eura xevy Nhanderuede rery rupi, xevy ndeapu e'ÿ aguã, xera'y pe, neĩ xeramymino pe. Ndevy ajapo porãague rami xevy ju rejapo porã aguã, ha'e xevvy re reikoague re voi – he'i.

24 Abraão ombovai vy

– Aura 'rã – he'i.

25 Ha'e rami teĩ Abimeleque pe Abraão ijayvu ete, hembigua'i kuery peteĩ ygua oipe'a nhea'ã okuapyague re.

26 Ha'e ramo Abimeleque ombovai:

– Xee ndaikuaai mava'e pa ha'e ramigua ojapo. Avave rei ndoikuaa ukaai teri xevy, neĩ ruxã'i ma voi naendui kova'e ára e'ÿ vy – he'i.

27 Ha'e ramo Abimeleque reve Abraão ojapo peteĩ rami ikuai aguã. Ha'e rami vy vexa'i ha'e vaka ogueru vy ome'ê Abimeleque pe.

28 Sete vexa'i kunha Abraão oiporavo vy mymba kuerya gui ha'e kuery ae'i ikuai aguã py omoĩ.

29 Ha'e ramo Abimeleque oporandu Abraão pe:

– Mba'erã tu sete vexa'i ri reipe'a?

30 Abraão ombovai:

* 21:12 Romanos 9.7, Hebreus 11.18

— Xepo gui rejopy 'rã pee py sete vexa'i ikuai va'e, xee ae kova'e ygua ajo'o ukaague kuaa ukaarã — he'i.

³¹ Ha'e rami rire ha'e va'e henda hery Berseba, ha'e py oura okuapy rire.*

³² Ha'e rami vy petei rami ikuai aguã re jogueroayvu Berseba py. Ha'e rire Abimeleque ha'e xondaro ruvixa Ficol opu'ã vy ojeyvypa ju filisteu kuery vyv katy.

³³ Berseba py Abraão onhotÿ tamargueira. Ha'e py ojapukai guive SENHOR Nhanderuete imarã e'ÿ va'e rery rupi.

³⁴ Filisteu kuery vyv re Abraão oiko are.

22

Nhanderuete Abraão oeko a'ãague

¹ Ha'e va'e rire Nhanderuete oeko a'ã Abraão. Ha'e vy

— Abraão — he'i ixupe.

Ombovai:

— Apy ma ãi.

² Nhanderuete aipoe'i:

— Ejopy ndera'y petei'i Isaque reayvu ete va'e, ha'e eraa Moriã yvy re. Ha'e py reme'ẽ 'rã xevy reapy vy, petei vyvty xee aexa uka va'erã áry — he'i.

³ Ha'e gui ko'ẽ e'ÿ mbove Abraão opu'ã. Guymba mburika oguereko katupa ma vy ogueraa mokoï guembiguaï, gua'y Isaque guive. Yxakã omboa'y uka omoendy aguã. Ha'e gui oo Nhanderuete aipoe'iaague katy.

⁴ Mboapy ára ma ooa py Abraão oma'ẽ vy oexa ooxea mombyry gui.

⁵ Ha'e vy aipoe'ï guembiguaï kuery pe:

— Peẽ kuery orerarõ 'rã apy mburika'i reve. Ha'e rã xee ma kunumi va'e reve 'rã roo kii rami. Nhanderuete romboetepa ma vy rojevvy ju 'rã peña py — he'i.

⁶ Ha'e vy yxakã omoendy va'erã Abraão ojopy vy ombovoyi gua'y Isaque. Ha'e rã ta'y ma opo py ogueraa tata ha'e kyxe. Ha'e rami vy jogueraa.

⁷ Ooa rupi Isaque aipoe'ï nguun Abraão pe:

— Xeru.

Ombovai:

— Apy ma ãi xera'y.

Isaque oporandu:

— Apy ma tata, yxakã guive oï. Mamo tu oï vexa'i jajuka ha'e japy va'erã?

⁸ Ombovai:

— Xera'y, Nhanderuete ae 'rã ojou uka vexa'i japy va'erã — he'i. Ha'e gui oove tema joupive.

⁹ Ha'e gui ovaẽ ma Nhanderuete ijayvuague py. Ha'e py ma Abraão ojapo petei altar SENHOR pe. Ha'e va'e áry omoï yxakã. Ha'e gui ojokua gua'y Isaque, ha'e altar áry omonheno yxakã oï va'e áry.

¹⁰ Opo omondouka vy ojopy kyxe gua'y ojuka aguã.

¹¹ Ha'e ramo anjo SENHOR-a guigua ijayvu nhendu yva gui. Ha'e vy aipoe'ï:

— Abraão! Abraão!

ombovai vy

— Apy ma ãi — he'i.

¹² Ha'e ramo aipoe'ï:

— Eupi eme ndepo kunumi va'e rejuka aguã, mba'eve ejapo eme hexe. Mba'eta aÿ ma aikuaa Nhanderuete renonde rejererokyjea rupi reiko va'ea, ndera'y petei'i va'e xevy nereme'ẽxe e'ÿi rire — he'i.

* 21:31 Tery Berseba ma "Ygua ouraague" 'ea.

¹³ Abraão guakykue katy oma'ê vy oexa peteĩ vexe'i guakua re ojejura oiny va'e jai rogue hi'ái va'e re. Ha'e rami vy vexe'i ojopy vy oapy gua'y rekovia.

¹⁴ Ha'e va'e henda Abraão ombaery “ SENHOR ojou uka 'rã”. Ha'e rami rire aỹ peve “ SENHOR pegua vvyty re ojou uka 'rã”, 'ea.

¹⁵ Ha'e gui mokoĩguea ma anjo SENHOR-a guigua ijayvu Abraão pe yva gui.

¹⁶ Ha'e vy SENHOR aipoe'i:

– Xerery rupi ae aura: Nami rejapo, ndera'y peteĩ va'e xeivy nereme'êxe e'ỹi rire ma

¹⁷ xee romoingo porã 'rã. Anhetê amboeta 'rã neramymino kuery jaxytata yva re ikuai va'e rami, ha'e ita ku'i ye'ê vvyry ikuai va'e hetaa rami. Neramymino kuery ipo'aka 'rã ngovaigua kuery retã re.*

¹⁸ Ha'e kuery re vy vvy regua kuery ha'e javi 'rã amoingo porã, xeayvua rejapo rire – he'i.*

¹⁹ Ha'e ramo Abraão ojevvy ju guembigua kuerya py. Oo joupive guekoa Berseba katy. Ha'e py ju hekoa.

Naor ramymino kuery rery oĩa

²⁰ Ha'e va'e rire Abraão oendu “Milca voi oikuavã ma kyrĩgue, nderyvy Naor ra'y” 'ea rã

²¹ Po rami hery oĩ: tujave va'e ma Uz, tyvy Buz, Arã rurã Quemuel,

²² ha'e gui Quésede, Hazo, Pildas, Jidrafe ha'e Betuel.

²³ Betuel rajy ma Rebeca. Ha'e va'e kuery irundy meme ma Milca memby kuery ikuai, Abraão ryvy Naor ramymino kuery.

²⁴ Naor ra'yxy jevy ma Reumã hery va'e. Ha'e voi oguereko kyrĩgue: Teba, Gaã, Taás ha'e Maaca.

23

Sara omanoague

¹ Ha'e gui Sara ma cento e vinte e sete ma'etỹ re oikoa py

² omano Quiriate-Arba tetã Hebrom 'epy va'e py, Canaã vvy re ae. Ha'e ramo Abraão ou vy ojae'o ipy'a vai vy.

³ Ha'e va'e rire Abraão opu'ã ju omano va'ekue ituia gui. Ha'e vy ijayvu Hete ra'y kuery ikuai va'e pe:

⁴ – Xee ma vvy mboae guigua aiko pendeyvy re. Peme'ê xeivy ha'vy omano va'ekue ruparã pendeyvy re, xera'yxy retekue anhono porã aguã – he'i.

⁵ Hete ra'y kuery ombovai vy Abraão pe aipoe'i:

⁶ – Xeruvixa, endu ke oreayvu. Ndee ma orembyte reiko Nhanderuete huvixarã omoĩ va'ekue rami. Yvyra rupa iporãve va'e py tema enhono porã ndera'yxy retekue. Ore kuery regua mava'eve norome'ê e'ỹi 'rã vvyra ruparã va'e, omano va'ekue renhono porã aguã – he'i.

⁷ Ha'e ramo Abraão opu'ã vy guenapy'ã re oĩ ha'e va'e tekoa pygua kuery ha'e Hete ra'y kuery renonde.

⁸ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Xapy'a rei omano va'ekue anhono porã aguã pejou porã ri vy pejapyx-aka. Xerekovia pejerure Zoar ra'y Efrom pe,

⁹ xeivy ome'ê aguã Macpela re itakua oĩ va'e, mba'eta ijyvy apy re oĩ. Hepya rami porã tovende xeivy, pendeyvy mbyte re anhono porã aguã – he'i.

* 22:17 Hebreus 6.14 * 22:18 Atos 3.25

¹⁰ Ha'e gui heteu regua Efrom ou vy oguapy oiny Hete ra'y kuery mbyte. Tetã kora rokê rupi oike va'e ha'e javi oendua py ijayvu, ha'e vy aipoe'i Abraão pe:

¹¹ – Any teve xeruvixa, endu ke. Xeyvy ame'êmba rive 'rã ndevy, itakua oĩ va'e guive. Xeretarã ra'y kuery pavê renonde ame'ê ndevy. Enhono porã tema omano va'ekue – he'i.

¹² Ha'e ramo Abraão guenapy'ã re oĩ tekoa pygua kuery renonde.

¹³ Tekoa pygua kuery oendua py ijayvu ju Efrom pe:

– Ha'e rami teĩ rejou porã ri ramo ajerure rejapyxaka aguã re. Ndevyvy repy 'rã xee ame'ê. Ejopy ke xepo gui. Ha'e ramo 'rãe xera'yxy retekue anhono porã ha'e py – he'i.

¹⁴ Ha'e ramo Efrom ombovai:

¹⁵ – Xeruvixa, endu ha'vy. Peteĩ vvy quatrocentos hatã'i va'e prata guigua ovare va'e, mba'e tu ha'e nunga xevy ha'e ndevy? Enhono porã katu ha'e py ndera'yxy retekue – he'i.

¹⁶ Ha'e rami Efrom ijayvu rã Abraão oendu vy oa'ã prata ha'e ome'ê ixupe. Hete ra'y kuery oexaa py ome'ê, ijayvuague rami vy quatrocentos hatã'i va'e prata guigua, mba'emo vendea oiporuve va'e regua.

¹⁷ Ha'e rami Efrom vvy Macpela re oĩ va'e Manre katy'i, vvy, itakua ha'e vvyra ikuai va'e ha'e javi

¹⁸ ovendepa Abraão pe, Hete ra'y kuery ha'e tetã kora rokê py ikuai va'e ha'e javive oendua py.

¹⁹ Ha'e rire Abraão onhono porã gua'yxy Sara retekue itakua py, Macpela vvy re Manre katy'i. Ha'e va'e tekoa ma Hebrom, Canaã vvy re oĩ.

²⁰ Ha'e rami py Hete ra'y kuery Abraão pe ovende raka'e vvy ha'e itakua oĩ va'e, ta'yxy omano va'ekue ruparã.

24

Guembiguai pe Abraão Isaque ra'yxyrã ojou ukaague

¹ Ha'e rire Abraão tuja'i ete ma, heta ma'etỹ ma oguereko, ha'e opa mba'e py SENHOR omoingo porã.

² Ha'e ramo Abraão ijayvu guembiguai hoo py ikuai va'e gui inhymave va'e, opa mba'e oguereko va'e re opena va'ety pe. Ha'e vy ixupe aipoe'i:

– Emoĩ ndepo xe'u gyy rupi,

³ ha'e eura SENHOR Nhanderuete yva ha'e vvy ha'e javi re ipo'aka va'e rery rupi, xera'y ra'yxyrã rejou aguã teĩ Canaã vvy apy aikoa py ikuai va'e rajy kuery regua e'ỹ guive.*

⁴ Ha'e rã xeretarã kuerya py ae 'rã reo, ha'e va'e regua rejou aguã xera'y Isaque ra'yxyrã – he'i.

⁵ Ha'e ramo hembiguai aipoe'i:

– Xapy'a rei ma kunha va'e ndouxei 'rã xerupive kova'e vvy re. Ha'e rami rã ndera'y teve 'rã araa vvy rejuague katy'?

⁶ Abraão ombovai:

– Nda'evei! Ejapo eme xera'y ha'e katy ojevy aguã rami.

⁷ Mba'eta SENHOR Nhanderuete yva pygua xepe'a karamboae xeru ro ha'e vvy xetuiague gui, ha'e xevy oura reve “Kova'e vvy ame'ê 'rã neramymino kuery peguarã”, he'i va'ekue. Ha'e rami vy nerenonde omondouka 'rã guembiguai anjo. Ha'e ramo ha'e va'e vvy gui 'rã reru xera'y ra'yxyrã.*

* **24:3** Ha'e va'e jave ma ha'e kuery ouraa ovareve aguã opo omoĩ 'rã jo'u gyy rupi oura vy. * **24:7**
Gálatas 3.16

8 Ha'e gui xapy'a rei kunha va'e nderupive ndouxei ramo toaxa rive reuraague. Ha'e rami teĩ eraa eme xera'y ha'e katy – he'i.

9 Ha'e ramo opatõ Abraão 'u guy rupi hembiguai opo omoĩ reve oura ijayvuague rami ojapo aguã re.

10 Ha'e rami vy dez camelo hembiguai ogueraa opatõ rymba, ha'e mba'emo porã ipatõ ogueraa uka va'ekue ha'e javi. Mesopotâmia katy ojepe'a ovy, Naor kuery retã katy ae.

11 Hetã py ovaẽ rai'ia py peteĩ ygua oĩ va'e vy'ry ovaẽ. Ha'e py omombytu'u ranhe mymba camelo henapy'ã re. Ka'aru jave kunhataĩgue yy re ouaty hora omombytu'u imbokuapy.

12 Ha'e vy aipoe'i opy'a py:

– SENHOR, xepatõ Abraão Ruete reiko va'e, ajerure ndevy xepytyvõ aguã, ha'e xepatõ Abraão voi remboaxy aguã.

13 Mba'eta xee ma apy aĩ ygua rexei'i, kunhague kova'e tetã pygua rajy kuery yy re ouaty py.

14 Ha'e nunga rupi tove kunhataĩ xevy aipoa'ea va'e: “Emboguejy yryru ay'u aguã”, ha'e ramo “Ey'u, ha'e nerymba camelo kuery avi 'rã amboy'u”, he'i va'e ae toiko nerembiguai Isaque ra'yxyrã reiporavo va'ekue. Ha'e ramo 'rãe aikuaa xepatõ remboaxy maa – he'i.

Rebeca reve Isaque nhovaexiãgue

15 Ha'e rami teri ijayvu ho'amy jave tetã gui oẽ ouvvy Rebeca, Betuel rajy va'e. Tuu ma Abraão ryke'y Naor ra'y, ha'e Milca pi'a. Peteĩ yryru ogueru oiny oaxi'y áry.

16 Ha'e va'e kunhataĩ ma iporã vaipa, ava reve joguereko va'e'y teri. Ha'e gui ygua py oo vy o'yryru omonyẽ ma vy ou ju.

17 Ha'e va'e jave py tembiguai oo vy ovaexĩ. Ha'e vy aipoe'i:

– Eme'ẽ yy nde'yryru gui ay'u aguã.

18 Kunha va'e ombovai:

– Ey'u katu xeruvixa – he'i. Ha'e rami vy yryru omboguejy pojava vy ojopy reve ombojero'a omboy'u aguã.

19 Omboy'upa ma vy aipoe'i:

– Anoẽve ta nerymba camelo kuery pe ju ha'e javive oy'u peve – he'i.

20 Ha'e rami vy ojapura reve onhoẽ mymba oy'uaty py, ha'e onha ju ovy ygua katy ojarave aguã. Ogueruve ju vy camelo kuery ha'e javive omboy'u.

21 Ava va'e ijayvu e'y re oma'ẽ oiny oikuaa porãxe vy SENHOR anhetẽ pa ha'e oguataa py oipytyvõa, tyrã anya.

22 Camelo kuery ha'e javive oy'u ma ramo ava va'e oguenoẽ peteĩ ojere'i va'e ouro guigua hatã'i va'e rami rai ipoyi va'e, ha'e mokoĩ poapy regua ouro guigua dez hatã'i va'e rami ipoyi va'e.

23 Ha'e vy oporandu kunha va'e pe:

– Xee ajerure remombe'u aguã: Mava'e rajy tu ndee? Ha'eve 'rã nda'u nderu ropy ake aguã, ha'e xerupive ou va'ekue guive?

24 Ombovai:

– Xee ma Betuel rajy. Xeru ma Naor ra'yxy Milca pi'a.

25 Ha'e gui roguereko reta mba'emo pire ha'e nhuũ. Peke aguã voi ha'eve – he'i.

26 Ha'e rami rã ava va'e guenapy'ã re oĩ vy ombojerovia SENHOR.

27 Ha'e vy aipoe'i:

– Ta'ima'endu'a porãmby toiko SENHOR, xepatõ Abraão “Xeruete” he'ia, mba'eta nomboaxy e'yi xepatõ, neĩ anhetẽ rupi ndoguereko e'yi. Xeraperã re SENHOR xembo'e ra'e xepatõ retarã kuery ro py ae avaẽ aguã – he'i.

28 Ha'e rami rã kunhataĩ va'e onha ovy, ha'e oxy kuery ro py omombe'upa.

29 Rebeca oguereko peteĩ okyvy Labão hery va'e. Ha'e va'e onha ovy tembiguai ygua rexei hi'ái va'e ovaexĩ agua.

30 Ojere'i va'e ha'e poapy regua gueindy poapy re oexa vy, ha'e heindy "Po rami ava va'e ijayvu xevy" he'i. Ha'e ramo Labão oendu vy oo ovaexĩ camelo reve, ygua yvy'iry hi'aña py.

31 Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— SENHOR nemoingo porã va'e, evaẽ ke. Mba'e re tu re'ã apy oka py? Xeropy rupi areko katupa ma, nerymba camelo ikuai agua guive — he'i.

32 Ha'e rami vy omovaẽ. Camelo kuery áry gui mba'emo omboguejpya vy ome'ẽ mba'emo pire ha'e nhuũ. Yy guive ogueru ruka ava va'e py ojoĩ agua, avakue hupive ou va'ekue pe voi.

33 Tembi'u guive ogueru.

Ha'e ramo ava va'e aipoe'i:

— Xee ndakaru reguai amombe'upa e'ỹ re mba'erã pa ajua.

Labão ombovai:

— Emombe'u ma'vy — he'i.

34 Ha'e ramo aipoe'i:

— Xee ma Abraão rembiguai aiko.

35 SENHOR omoingo porã ete xepatõ. Ha'e ramo oguerekopa: vexa'i, vaka, prata, ouro, guembiguaĩ avakue ha'e kunhague, guymba camelo ha'e mburika'i.

36 Sara xepatõ ra'yxy kakuaa vaipa oikoa py oikuavã opi'a. Ha'e va'e pe ma tuu ome'ẽmba oguereko va'e ha'e javi.

37 Ha'e gui xepatõ xeapo karamboae aura agua rami. Ha'e vy aipoe'i: "Xera'y ra'yxyrã rejou vy nda'evei kunhague Canaã yvy xee aikoa va'e regua rejou agua.

38 Ha'e rami 'rãgue py xeru ro py 'rã reo, xeretarã kuerya py ae. Ha'e gui 'rã reru xera'y ra'yxyrã", he'i va'ekue xevy.

39 Ha'e ramo xepatõ pe "Xapy'a rei ma kunha va'e ndouxei 'rã xerupive", ha'e.

40 ramo ombovai: " SENHOR hexeve aikoa va'e ombou 'rã guembiguaĩ anjo nepytyvõarã, xeretarã kuery ha'e xeru ro py ae rejou agua xera'y ra'yxyrã.

41 Ha'e rami avi xeretarã kuerya py reo ramo kunha va'e ha'e kuery nombou ukaxei ramo ma toaxa rive reuraague", he'i va'ekue xevy.

42 Ha'e gui ange ygua py avaẽ vy aipoa'e xejeupe: "Xepatõ Abraão SENHOR 'Xeruetẽ' he'ia va'e, xapy'a rei aguataa rupi xepytyvõ ramo ma,

43 apy ma aĩ aỹ ygua yvy'iry. Tove kunhataĩ yy re ou va'e pe aipoa'e ramo 'Eme'ẽ na yy ruxã'i tay'u nde'yryru gui', ha'e rã

44 xevy 'Ey'u, ha'e nerymba camelo kuery pe voi ajara 'rã', he'i va'e, ha'e va'e ae toiko xepatõ ra'y ra'yxyrã SENHOR oiporavo va'ekue", ha'e va'ekue.

45 Ha'e nunga re teri xepy'a ainy jave oẽ ouvy Rebeca. Yryru oaxi'y áry ogueru va'e reve ygua py oo vy ojara yy. Ha'e gui xee aipoa'e: "Ajerure ndevy eme'ẽ na ay'u agua", ha'e

46 ramo ome'ẽ pojava. Ha'e vy oaxi'y áry gui yryru omboguejy vy aipoe'i: "Ey'u, ha'e nerymba camelo kuery pe voi ame'ẽ 'rã oy'u agua", he'i. Ha'e ramo ay'u, xerymba camelo kuery voi omboy'u.

47 Ha'e gui ixupe aporandu: "Mava'e rajy tu ndee?" Ha'e ombovai: "Betuel rajy aiko. Xeru ma Naor ra'y, Milca pi'a va'e", he'i. Ha'e ramo ixĩ re amoĩ ojere'i va'e, ha'e rã ipoapy re ma poapy regua amoĩ.†

† 24:47 Ha'e va'e jave py kunhague omombu uka 'rã oxĩ, aỹgua onambi omombu ukaa rami avi, ijegua va'e omoĩ agua.

48 Ha'e vy xerenapy'ã re aĩ vy ambojerovia SENHOR. Xema'endu'a porã SENHOR xepatõ Abraão "Xeruete" he'ia va'e re, mba'eta tape ha'veeva rupi xerereko rire, xepatõ retarã rajy ae ajou aguã rami ta'y ra'yxyrã.

49 Ha'e gui aỹ ma xapy'a rei xepatõ pe iporã va'e ha'e anhetê rupigua ri pejapoxe vy pemombe'u xevy. Ha'e rami e'ỹ ramo pemombe'u porã avi xevy, xee aikuaa aguã jaiporu kuaa regua katy aa aguã, e'ỹ vy jaiporu kuaa e'ỹa katy — he'i.

50 Ha'e ramo Labão ha'e Betuel ombovai:

— Ha'e nunga ma SENHOR gui ae oiko ra'e. Ore ma mba'eve rei oreayvurã ndoroikuaai, anhetê va'e remombe'u ramo.

51 Upe hiny Rebeca nerenonde. Eraa, tapeo. Toiko nepatõ ra'y ra'yxyrã, SENHOR ijavyuague rami vy — he'i.

Rebeca re Isaque omendaague

52 Ha'e rami ombovai rã Abraão rembiguai oendu vy guenapy'ã re oĩ SENHOR renonde.

53 Ha'e oguenõ mba'emo porã: ouro, prata guigua ha'e tupyja. Rebeca pe ome'ẽmba. Ikyvy pe, ixy pe avi ome'ẽ mba'emo porã.

54 Ha'e rire mae okaru ha'e oy'u okuapy, avakue hupive ou va'ekue reve. Pytũ oaxa okuapy.

Ko'ẽ rai ramove tembiguai opu'ã vy aipoe'i:

— Xemondouka ju xepatõa katy.

55 Ha'e rã ikyvy ha'e ixy aipoe'i:

— Tove, kunha va'e topytave'i ranhe dez ára ri jepe. Ha'e gui mae ma 'rã oo — he'i.

56 Ha'e ramo aipoe'i:

— Nda'evei ha'e rami aguã, aguataa rupi SENHOR xepytyvõ rire. Xemondouka ju xepatõa katy.

57 Aipoe'i okuapy:

— Nhaenoĩ ha'vy kunhataĩ va'e, ixugui ae nhaendu aguã — he'i.

58 Ha'e rami vy gueindy Rebeca oenoĩ okuapy vy oporandu ixupe:

— Reoxe pa kova'e ava reve?

Ha'e ramo

— Aa 'rã — he'i.

59 Ha'e ramo omondouka gueindy Rebeca hembiguai reve, Abraão rembiguai ha'e avakue hupive ou va'ekue reve oo aguã.

60 Ogueroayvu porã imondovy Rebeca. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndee ma orereindy. Tanememby reta etc. Tove neremiarirõ kuery ta'ipo'aka ngovaigua kuery retã re — he'i.

61 Ha'e ramo Rebeca opu'ã guembiguai kunhataĩgue reve. Camelo áry oĩmba vy oje'oi ava va'e rakykue. Ha'e rami py Abraão rembiguai ogueraa Rebeca.

62 Ha'e va'e jave Isaque ou oiny Beer-Laai-Roi katy gui, Neguebe yvy re ju oiko aguã.

63 Ka'aru'i jave oo ovyvy rupi oikuaa pota aguã. Ha'e gui oma'ẽ vy oexa camelo árygua kuery ou oiny rã.

64 Rebeca voi oma'ẽ vy oexa Isaque. Ha'e rami vy camelo áry gui oguejy vy

65 oporandu Abraão rembiguai pe:

— Mava'e ava tu ou oiny yvy rupi nhandea katy?

— Xepatõ rima ou — he'i ombovai vy. Ha'e ramo tova mo'ãa oguenõ vy omo'ã ngova.‡

66 Isaque pe tembiguai omombe'u mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi.

‡ 24:65 Rebeca ma ngova ojao'i omerã Isaque omboete vy, ha'e kuery reko rami vy.

67 Ha'e ramo Isaque ma oxy Sara rogue py ogueraa Rebeca. Hexe omenda ramo ta'yxy oiko. Isaque oayvu ete. Ha'e rami vy mae ipy'a porã ju ixy omanoague gui.

25

1 Crônicas 1.32,33

- 1 Abraão omenda ju kunha mboae Quetura hery va'e re.
 2 Ha'e va'e ma oikuavã Zinrã, Jocsã, Medã, Midiã, Isbaque ha'e Suã.
 3 Jocsã ra'y kuery ma Sabá ha'e Dedã. Dedã ra'y kuery ma Assurim, Letusim ha'e Leumin.
 4 Midiã ra'y kuery ma Efã, Efer, Enoque, Abida ha'e Elda. Ha'e va'e kuery ha'e javi Quetura pi'a kuery.
 5 Ha'e rã Isaque pe ae ma Abraão ome'ẽ oguereko va'e ha'e javi.
 6 Gua'yxy jevy pi'a kuery pe ma mba'emo ome'ẽ avi va'eri oikove teri reve omondoukapa gua'y Isaque-a gui mombyry. Amboae vvy katy omondouka kuaray oua katy.

Abraão omanoague

- 7 Abraão ma cento e setenta e cinco ma'etỹ re oiko.
 8 Ha'e gui Abraão ipytuẽ atã vy omano kakuaa ete reve. Ha'e ramo heraa tamoĩ kuerya py.
 9 Ha'e ramo ta'y Isaque ha'e Ismael onhono porã Macpela py itakua oĩ va'e py. Ha'e va'e vvy ma Manre katy'i oĩ, heteu regua Zoar ra'y Efrom mba'e va'ekue.
 10 Ha'e va'e vvy ma Hete ra'y kuery gui Abraão ojogua va'ekue. Ha'e py ae onhono porã Abraão, ta'yxy Sara yvỹry.
 11 Abraão omano rire ta'y Isaque ju Nhanderueete omoingo porã. Isaque ma Beer-Laai-Roi katy'i oiko.

1 Crônicas 1.28-31

- 12 Po rami Ismael ramymino kuery rery. Ha'e ma Abraão ra'y, Sara rembiguai Agar Egito guigua pi'a.
 13 Po rami ma Ismael ra'y kuery rery, jypy'i itui'i va'ekue guive. Ismael ra'y ypy ma Nebaiote, ha'e gui Quedar, Adbeel, Mibsão,
 14 Mísma, Dumá, Massá,
 15 Hadade, Tema, Jetur, Nafis ha'e Quedemá.
 16 Ha'e va'e kuery ma Ismael ra'y kuery. Ha'e kuery rery ma hetã ha'e hekoa rery joo ramigua. Doze huvixa íkuai guetarã kuery re opena va'e.
 17 Ismael ma cento e trinta e sete ma'etỹ re oiko. Ha'e vy omano. Ha'e rã heraa tamoĩ kuerya py.
 18 Ta'y kuery ma Havilã vvy guive Sur peve ikuai, Egito katy'i, Assíria katy jaa vy jaaxa va'e. Guetarã kuery gui mombyry ikuai.

Isaque ra'y kuery itui'iague

- 19 Po rami ma Abraão ra'y Isaque ra'y kuery. Abraão ra'y ma Isaque.
 20 Isaque quarenta ma'etỹ oguerekoa py omenda Rebeca re. Ha'e va'e ma arameu regua Betuel Padã-Arã pygua rajy, arameu regua Labão reindy.
 21 Ha'e gui Isaque ra'yxy imemby va'erã e'ỹ oiko ramo ojerure SENHOR pe. Ha'e rã ojerure SENHOR oendu ramo ta'yxy Rebeca oguereko'i kyrĩ va'e.
 22 Hyru'i py kyrĩgue joe opu'ã okuapy. Ha'e ramo Rebeca aipoe'i:
 — Ha'e rami ri ramo mba'erã tu xee aiko? — he'i. Ha'e rami vy oporandu SENHOR pe.
 23 SENHOR ombovai:

– Mokoï regua rima nderye py oï, itui'i guive mokoï regua 'rã oiko joo rami e'ÿ ikuai va'e. Peteï regua ma amboae gui ipo'akave 'rã, ha'e tujave va'e oiko 'rã kyrîve va'e rembiguai – he'i.*

²⁴ Ha'e gui kyrî va'e oikuavã aguã ára ovaë ramo mokoï oï ra'e hyru'i py.

²⁵ Jypygua ma pytã rei, haguepa rei va'e oiko. Ha'e nunga rupi omboery Esaú.*

²⁶ Ha'e rire'i ma tyvy ju oiko guyke'y Esaú pyta re ojopy reve. Ha'e nunga rupi omboery Jacó.† Isaque sessenta ma'etÿ oguerekoa py ta'yxy Rebeca oikuavã'i.

Esaú jypygua peguarã va'e ovendeague

²⁷ Ha'e gui avakue'i tujapave ma oje'oivy. Esaú ma imba'ejuka rupi oiko ka'aguy re. Ha'e rã Jacó ma oiko rive, oo'i py oï va'e.

²⁸ Isaque oayvu vaipa Esaú, xo'o ojuka va'ekue ho'uxe vai vy. Ha'e rã Rebeca ma Jacó oayvuve.

²⁹ Ha'e gui Jacó mba'emo'i ombojy oiny jave Esaú ou oiny ka'aguy gui inhemyayi vaipa reve.

³⁰ Ha'e vy aipoe'i:

– Eme'ë xevy upe pytã rei va'e rembojy va'ekue kyrî'i ha'u aguã, xenhemyayi vaipa ma – he'i. Ha'e nunga rupi omboerya Edom.‡

³¹ Ha'e ramo Jacó aipoe'i:

– Evende ranhe xevy jypygua peguarã rejopy va'erã va'e.§

³² Tyke'y ombovai:

– Xee ma amano ta ma. Mba'erã tu ovare xevy jypygua peguarã va'e? – he'i.

³³ Ha'e ramo Jacó

– Eura ranhe xevy – he'i ramo oura.

³⁴ Ha'e gui Esaú pe Jacó ome'ë mbojape ha'e lentilha mimoï. Ha'e rã ho'upa ma vy opu'ã ovy. Ha'e rami py Esaú nombovarei jypygua pegua ojopy aguã va'ekue.

26

Filisteu kuery yvy re Isaque oiko jave guare

¹ Ha'e gui oiko ju karuai yvy re, jypy'i Abraão oiko teri jave karuai oiko va'ekue ramigua. Ha'e nunga rupi Isaque oo Gerar katy, filisteu kuery ruvixa Abimeleque-a py.

² Ha'e gui ixupe SENHOR ojexa uka vy aipoe'i:

– Eguejy eme Egito katy. Epyta yvy xee aexa uka va'e py.

³ Ha'e py ae eiko. Ha'e rã xee aiko 'rã ndereve, romoingo porã 'rã guive. Mba'eta ndevy ha'e ndera'y kuery pe ju 'rã ame'ë kova'e yvy ha'e javi. Ajapopa 'rã nderu Abraão pe auraague.

⁴ Ha'e rami vy neramymino kuery amboeta 'rã jaxy-tata yva re ikuai va'e hetaa rami. Ha'e kuery pe ju teï ame'ë kova'e yvy ha'e javi. Neramymino kuery re vy amoingo porã 'rã ha'e javi regua yvy re ikuai va'e,

⁵ Abraão xenhe'ë rendu rire. Ha'e ma ojapopa ajapo uka va'e, aipota va'e, lei hekorã aeja va'ekue ha'e javi – he'i.*

* **25:23** Romanos 9.12 * **25:25** Tery Esaú ma "Haguepa va'e" 'ea. † **25:26** Tery Jacó ma "Jopyta jopya" 'ea, nhombotavya jaikuaa aguã. ‡ **25:30** Tery Edom ma "Pytã va'e" 'ea. § **25:31** Ha'e kuery reko rami vy tuu omano vy gua'y tujave va'e pe ojea retave 'rã iporãve va'e anho, ha'e rã kyrîve va'e pe ma mboapy'ive 'rã oeja. * **26:5** Atos 3.25

6 Ha'e ramo Isaque ma Gerar py ae opyta.

7 Ha'e va'e tekoa pygua kuery ta'yxy re oporandu rã “Xereindy” he'i 'rã, “Xera'yxy” he'i aguã okyje vy. Ojeupe ae “Avakue tekoa pygua xejuka e'ÿ aguã Rebeca oayvu vy” he'i, ta'yxy iporã vaipa ramo.

8 Are ma ha'e py Isaque oikoa py filisteu kuery ruxiva Abimeleque oma'e peteĩ okê'i rupi. Ha'e vy oexa Isaque gua'yxy Rebeca reve joayvu ramo.

9 Ha'e gui Abimeleque oenoĩ uka Isaque. Ha'e vy aipoe'i:

– Anhetê ae kunha va'e ndera'yxy ra'e! Mba'e re tu ixupe “Xereindy” 're? Isaque ombovai:

– Mba'eta “Ikáuxa xejukaa e'ÿ aguã”, ha'e vy – he'i.

10 Abimeleque aipoe'i:

– Mba'e re tu ha'e rami rejapo orere? Ndaxyi 'rãgue amongue apygua ndera'yxy reve ojejavy aguã. Ha'e rami va'e rire ndee orembojeyavy vaipa ete 'rãgue – he'i.

11 Ha'e gui guetarã kuery ha'e javive pe ju Abimeleque ijayvu:

– Amongue kova'e ava re ojapo vai va'e, ha'e e'ÿ vy ta'yxy re opena va'e ma anhetê omano 'rã – he'i.

12 Ha'e rire ha'e va'e yvy re Isaque oma'etÿ. Ha'e va'e ma'etÿ re ae peteĩ-teĩ gui omono'õ cem, SENHOR omoingo porã ramo.

13 Ha'e rami vy oguerekopave tema ovy, oiko porã, oguerekopa ete peve.

14 Oguereko vexe'i, vaka, oguereko reta guembiguai. Ha'e ramo filisteu kuery nda'evei rei ikuai hexe.

15 Ha'e rami vy ombotypa ygua tuu Abraão oikove teri rã hembiguai kuery ojo'o va'ekue, yvy omonyẽmba rive.

16 Abimeleque voi aipoe'i Isaque e:

– Ejepe'a orerekoa gui, ore kuery gui ndepo'akapave ma guive ramo – he'i.

17 Ha'e rami rã Isaque oo ha'e gui, Gerar yvy'ã guy py ju oiko aguã. Ha'e py ae hekhoa.

18 Ha'e py peteĩgue ju Isaque ojo'o uka yguarã Abraão oikove teri rã ojo'o pyre, Abraão omano rire filisteu kuery ombotypa va'ekue. Ygua peteĩ-teĩ omboery tuu omboeryague rupi ae.

19 Isaque rembiguai kuery avi yvy'ã guy py ojo'o vy ojou yvu porã oĩa.

20 Ha'e rã Gerar pygua vexe'i re opena va'e kuery joguero'a okuapy Isaque rymba kuery re opena va'e reve, “Kova'e yy ma oremba'e” he'i vy. Ha'e ramo ha'e va'e ygua Isaque omboery Esequé, hexeve joguero'a ramo.*

21 Ha'e gui amboae ygua ju ojo'o. Ha'e va'ekue re voi joguero'a okuapy. Ha'e nunga rupi ha'e va'e omboery Sitna.†

22 Ha'e gui oove vy amboae ju ojo'o yguarã. Ha'e va'e re ma nda-joguero'avei vy omboery Reobote,‡ “Aÿ SENHOR nhanderekoarã ome'ẽ ma ramo nhandekuai porã 'rã kova'e yvy re” he'i vy.

23 Ha'e gui Berseba katy ju oo.

24 Ha'e va'e pyávy SENHOR ojexa uka ixupe. Ha'e vy aipoe'i:

– Xee ma nderu Abraão Ruete. Ekyje eme, mba'eta ndereve voi xee aiko. Romoingo porã 'rã, ha'e neramymino kuery amboeta 'rã xerembiguai Abraão re vy – he'i.

25 Ha'e ramo ha'e py ojapo peteĩ altar SENHOR pe, ha'e ojavukai hery rupi. Ha'e gui oupi oĩ aguã ha'e py ae hekhoa vy. Hembiguai kuery ojo'o ju yguarã ha'e py.

* 26:20 Tery Esequé ma “Joguero'aa” 'ea. † 26:21 Tery Sitna ma “Ija'e e'ÿa” 'ea. ‡ 26:22 Tery Reobote ma “Heta ikuai aguã” 'ea.

Abimeleque reve Isaque peteĩ rami ikuai aguã ojapoague

²⁶ Ha'e rire Gerar gui ou Abimeleque, irũ Ausate ha'e xondaro ruvixa Ficol reve.

²⁷ Ovaẽmba ramo Isaque aipoe'i ha'e kuery pe:

– Mba'erã tu peju xea py? Xere napendea'ei rei vy penembyte gui xepe'a va'ekue ri.

²⁸ Ha'e kuery ombovai:

– Roexa porã SENHOR anhetẽ ndereve oikoa. Ha'e rami vy aiporo'e: “Aỹ ke jaura ore kuery ndereve, jajapo peteĩ rami nhandekuai aguã.”

²⁹ Eura ke orevy rejapo vai e'ỹ aguã, ore peteĩve henda py ndere ndorojapo vaia rami avi. Ha'evea rami anho rojapo ndere, romondouka porã guive karamboae. Ndee ma SENHOR omoingo porã va'e reiko – he'i.

³⁰ Ha'e ramo Isaque ojapo ngaru ha'e kuery pe. Okaru ha'e oy'u okuapy.

³¹ Ko'ẽ rai opu'ã vy oura okuapy joupe-upe. Ha'e gui Isaque omondoukapa rã ha'e kuery oje'oi porã.

³² Ha'e va'e árave Isaque rembiguai kuery ou vy ixupe omombe'u ygua ojo'o va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

– Rojou ma yy – he'i okuapy.

³³ Ha'e va'e ygua ma omboery Seba. Ha'e rami rire ha'e va'e tetã rery aỹ reve Berseba.

³⁴ Ha'e gui Esaú quarenta ma'etỹ oguerekoa py gua'yxyrã ojou mokoĩ: heteu regua Beerĩ rajy Judite ha'e heteu regua Elom rajy Basemate.

³⁵ Ha'e kuery mokoĩve re Isaque ha'e Rebeca nda'evei ete ikuai.

27*Isaque gua'y kuery Jacó ha'e Esaú ogueroayvu porãague*

¹ Isaque tujai'vy vy ndoexa kuaavei, noma'ẽ atãvei ma vy. Gua'y tujave va'e Esaú oenoĩ vy aipoe'i:

– Xera'y.

Ombovai:

– Apy ma aĩ – he'i.

² Tuu aipoe'i ixupe:

– Xetuja'i ma, amano aguã ára ovaẽ ouvvy teĩ ndaikuaai araka'e paa.

³ Aỹ eraa nerembiporu hu'y ryru ha'e nderapa, tereo ka'aguy re, ha'e ejuka xo'o xevy.

⁴ Ejapo tembi'u hee va'e xee ha'uxea ramigua, eru ha'u aguã. Mba'eta amano e'ỹ mbove xee rogueroayvu porã aguã”, he'i rã.

⁵ Ha'e ramo Rebeca oendu gua'y Esaú reve Isaque ijayvu rã. Ha'e ramo Esaú ka'aguy re xo'o ojuka aguã oo ma ramo

⁶ Rebeca aipoe'i opi'a Jacó pe:

– Aendu kuri nderyke'y Esaú reve nderu ijayvu vy

⁷ “Eru xo'o, ha'e ejapo tembi'u hee va'e ha'u aguã, amano e'ỹ mbove SENHOR renonde rogueroayvu porã aguã”, he'i rã.

⁸ Aỹ ma xepi'a, endu xeayvu, ejapo ajapo uka va'e.

⁹ Tereo mymba kora py, eru mokoĩ kavara'i iporã va'e. Ha'e va'e gui ma xee ajapo 'rã tembi'u hee va'e nderu pe, ha'e ho'uxea ramigua ae.

¹⁰ Ha'e gui reraa 'rã nderu pe ho'u aguã, omano e'ỹ mbove ndee ae ndereroayvu porã aguã – he'i.

¹¹ Jacó aipoe'i oxy Rebeca pe:

– Ha'e rami avi ke'y Esaú ma haguepa rei va'e, ha'e rã xee ma ha'e ramigua e'ỹ.

¹² Xapy'a rei xeru opokopa 'rã xere, oikuaa pota vy. Ha'e rami vy oikuaa 'rã ambotavyxea, ha'e ijayvu vai 'rã xere, xereroayvu porã 'rãgue py – he'i.

¹³ Ha'e rã ixu ombovai:

– Xepi'a, tove xere ae toĩ ijayvu vaia. Ndee ma ejapo xeayvua. Tereo, ha'e eru – he'i.

¹⁴ Ha'e ramo oo. Mymba ojuka vy ogueru oxy pe. Ha'e rã ojapo tembi'u hee va'e, tuu ho'uxea ramigua.

¹⁵ Ha'e gui Rebeca ogueru opi'a tujave va'e Esaú mba'e ao iporãve va'e, ngoo py oguereko va'e. Ha'e va'e py ma opi'a kyrive va'e Jacó ju omonhemonde.

¹⁶ Kavara rague py onhovã ipo ha'e ijaju'y ndagueia rupi.

¹⁷ Ha'e vy opi'a Jacó pe ome'ẽ tembi'u hee va'e ha'e mbojape ojapo va'ekue.

¹⁸ Ha'e gui nguua py Jacó oo. Ha'e vy aipoe'i:

– Xeru.

Ombovai:

– Apy ma aĩ. Mava'e tu ndee, xera'y?

¹⁹ Jacó ombovai:

– Xee ma Esaú, ndera'y tujave va'e. Ajapo ma rejapo uka va'ekue. Evy ke, eguapy, he'u ajuka va'ekue, xereroayvu porã aguã – he'i.

²⁰ Ha'e ramo Isaque aipoe'i gua'y pe:

– Xera'y, mba'exa vy tu rejou voi'i ete ri rejuka va'erã?

Ombovai:

– Mba'eta SENHOR nderuete ombou xerenonderã – he'i.

²¹ Ha'e ramo Isaque aipoe'i Jacó pe:

– Enhemboja ha'vy xea py. Tapoko ndere xera'y, Esaú ete pa reikoa tyrã anya aikuaa aguã – he'i.

²² Ha'e ramo nguu Isaque-a katy'i Jacó onhembojave. Ha'e ramo hexe opokopa vy aipoe'i:

– Ndeayvua ma Jacó rami ndeayvu, ha'e rã ndepo ma Esaú rami ae ndepo – he'i.

²³ Ndoikuaai, ipo haguepa rei ramo tyke'y Esaú po rami. Ha'e rami vy ogueroayvu porã.

²⁴ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Ndee ma xera'y Esaú ae pa?

Ombovai:

– Tá, ha'e ae xee – he'i.

²⁵ Ha'e ramo aipoe'i:

– Xera'y, eru ha'vy xea py rejuka va'ekue ha'u aguã, rogueroayvu porã aguã – he'i. Ha'e gui xo'o ogueru ramo ho'u. Vinho avi ogueru ramo oy'u.

²⁶ Tuu Isaque aipoe'i:

– Xera'y, evaëve'i ju ke, xerayvu – he'i.

²⁷ Ha'e rã onhemboja vy oayvu. Ha'e ramo tuu oetũ ijao reakuã. Ha'e vy ogueroayvu porã vy aipoe'i:

– Xera'y, reakuã ma mba'ety SENHOR omoingo porã va'e reakuã.

²⁸ Nhanderuete tome'ẽ ndevy yxapy yva gui, tomoingo porã ndevvy re henhoĩ va'e. Tome'ẽ vaipa trigo ha'e uva pyau.

²⁹ Tove amboae regua nerembiguai ta'ikuai, tanemboete. Tove nderyvy kuery re tandepo'aka, ndexy pi'a kuery guenapy'ã re toĩ nerenonde. Tove ndere ijayvu vai va'e toiko ayvu vaipy, ha'e rã ndereroayvu porã va'e ma ayvu porãmbu toiko – he'i.

³⁰ Gua'y Jacó Isaque ogueroayvu porãmba ma ramo nguua gui oẽ ovy ramove tyke'y Esaú ovaẽ okaxa vy ooague gui.

31 Ha'e avi tembi'u hee va'e ojapo va'ekue ogueru nguua py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Evy ke xeru, he'u ndera'y ojuka va'ekue, xereroayvu porã aguã – he'i.

32 Tuu Isaque oporandu:

– Mava'e tu ndee?

Ombovai:

– Xee ma ndera'y tujave va'e Esaú – he'i.

33 Ha'e ramo Isaque oryryipa reve aipoe'i:

– Mava'e tu ha'vy xo'o ojuka va'ekue ogueru ra'e? Ndee reju e'ÿ mbove xee ha'upa ma, ha'e aroyvu porã guive. Ha'e rami rire ayvu porãmby ae 'rã oiko – he'i.

34 Ha'e rami tuu ijayvu rã Esaú oendu vy nda'evei vaipa. Ha'e vy aipoe'i ngu pe:

– Xeru, xee voi ta'vy xereroayvu porã 'rãgue.

35 Tuu ombovai:

– Nderivyvvy xembotavy reve ou vy ojereroayvu porã uka kuri nderekovia – he'i.

36 Ha'e ramo Esaú aipoe'i:

– Ha'evea rami e'ÿ ri ty'y ha'e hery Jacó? * Mba'eta mokoïgue ma xembotavy. Xegui jypygua peguarã ajopy 'rã va'ekue oipe'a rire aÿ ma xerekovia ju ojereroayvu porã uka. Ndererekovei teve nei petei henda py ri jepe xereroayvu porã aguã?

37 Ha'e ramo tuu Isaque ombovai Esaú pe:

– Xee amoï ae ma ndere ipo'akaa va'erã. Tyvy kuery hembigua ikuai aguã rami ajapo. Trigo ha'e uva pyau ojoupa aguã rami xeayvu. Ha'e gui ndee xera'y, mba'e tu aÿ ajapo ta ndevy? – he'i.

38 Esaú aipoe'i ngu pe:

– Xeru, nei petei henda py xereroayvu porã aguã voi teve ndererekoï? Xereroayvu porã avi nho ke – he'i. Ha'e gui Esaú ijayvu atã vy ojae'o.

39 Tuu Isaque ombovai:

– Ndee mã yvy porã gui mombyrya py 'rã reiko, yxapy yvate gui ho'a e'ÿa rupi.

40 Kyxe re rejeroviaa rupi 'rã reiko nderivyvvy rembiguai. Ha'e rami teï repu'ã vy reo jepe 'rã ndere ipo'akaa gui – he'i.

41 Ha'e rire gua'y Jacó tuu ogueroyvu porã rire Esaú ivai guyvy pe. Ha'e vy aipoe'i ojeupe: “Xeru omano aguã ovaë rai'i ma. Ha'e va'e rire ma ajuka 'rã xeryvy Jacó”, he'i.

42 Rebeca oendu ha'e rami ipi'a tujave va'e Esaú ijayvuague omombe'ua rã. Ha'e rami vy oenoï uka opi'a kyrîve va'e Jacó. Aipoe'i ixupe:

– Ma'ë, nderyke'y Esaú ndejukaxe ipy'a porã aguã.

43 Ha'e gui aÿ ma xepi'a, endu xeayvua. Tereo xekyvy Labão ro katy Harã py.

44 Hexeve eiko are nderyke'y ivaiague oaxa peve,

45 nderyke'y re rejapogue re hexarai vy nda'ivaivei peve. Ha'e gui ma amondouka 'rã ndereruarã. Mba'e re tu petei árave amokanhy ta xepi'a kuery mokoïve? – he'i.

46 Ha'e gui ome Isaque pe ju Rebeca aipoe'i:

– Xee ma ndavy'ai Hete rajy kuery kova'e yvy re ikuai va'e re. Xapy'a rei Jacó ju ha'e kuery va'e regua gua'yxyrã ojou ramo mba'erã tu aikove ta? – he'i.

* 27:36 Tery Jacó ma “Nhombotavya” 'ea (25.26).

28

Jacó ojavaague

¹ Ha'e ramo Isaque oenoĩ Jacó. Ogueroayvu porã reve omondouka. Ha'e vy aipoe'i:

— Nda'evei ndera'yxyrã rejou aguã apy Canaã vvy re ikuai va'e rajy kuery regua.

² Ha'e rami 'rãgue py epu'ã, tereo Padã-Arã katy, ndexy ru Betuel ro katy. Ha'e py ae 'rã ndera'yxyrã rejou ndexy kyvy Labão rajy kuery regua.

³ Tove Nhanderuete ipo'akapa va'e tanemoingo porã, tomboeta neramymino kuery, heta regua pendekuai aguã.

⁴ Tove ndere ju toiko Abraão ogueroayvu porãague, ha'e gui neramymino kuery re ju, vvy reikoa Nhanderuete Abraão pe ome'ẽ va'ekue re ndee ju nderekoa aguã — he'i.

⁵ Ha'e rami vy Isaque omondouka Jacó Padã-Arã katy Betuel ra'y Labão ro katy. Ha'e va'e ma Arã pygua oiko, Jacó ha'e Esaú xy Rebeca kyvy.

⁶ Ha'e gui Esaú oexa gua'y Jacó Isaque ogueroayvu porã reve Padã-Arã katy omondouka rã gua'yxyrã ha'e gui ojou aguã. Mba'eta ixupe “Nda'evei Canaã vvy re ikuai va'e rajy kuery regua rejou aguã ndera'yxyrã” he'i imondovy va'ekue.

⁷ Ha'e vy Esaú oexa avi Jacó nguu ha'e oxy ayvu oendu vy Padã-Arã katy oo rã.

⁸ Oikuaa avi tuu Isaque kunhague Canaã vvy pygua ndojou porãia.

⁹ Ha'e rami vy Abraão ra'y Ismael rekoa py Esaú oo vy gua'yxyrã kuery ojou va'ekue gui ojouve ju Ismael rajy Maalate, Nebaiote reindy.

Jacó pe tape pyrõ-pyrõa'i oexa ukaa ague

¹⁰ Ha'e gui Jacó ma Berseba gui ojepe'a vy oo oiny Harã katy.

¹¹ Peteĩ henda py ova'ea py oaxa pytũ, kuaray oike ma ramo. Peteĩ ita ha'e py itui va'e ojou vy omoĩ oakã ngytarã. Ha'e vy onheno oupy vy oke.

¹² Oexa ra'u vy oexa peteĩ tape pyrõ-pyrõa'i vvy gui yva peve oo va'e. Ha'e va'e rupi anjo kuery Nhanderuetea guigua ojeupi ha'e oguejy okuapy.

¹³ Ha'e va'e gui mombyry e'ỹ hi'ãi SENHOR. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Xee ma SENHOR neramoĩ Abraão ha'e Isaque Ruete. Vvy aỹ renheno rejupya ma ame'ẽ 'rã ndevy ha'e neramymino kuery pe.

¹⁴ Neramymino kuery ma vvy ku'i rami 'rã heta. Kuaray oikea katy guive 'rã hekoa kuaray oua katy peve, ha'e ijapu'a'ia katy guive ipuku-a katy peve. Ndere ha'e neramymino kuery re vy amoingo porã 'rã ha'e javi regua vvy re ikuai va'e.

¹⁵ Xee ma aiko ndereve, ndere apena 'rã mamõ rã reikoa rupi. Rojapo 'rã kova'e vvy re rejevy ju aguã rami. Noroipytyvõ e'ỹi 'rã, xeayvuague ajapopa peve — he'i.

¹⁶ Ha'e gui Jacó okeague gui omyĩ vy aipoe'i:

— Anhetẽ SENHOR oĩ ra'e apy. Xee ma ndaikuaai.

¹⁷ Nda'evei rima ra'e apy! Apy ma Nhanderuete ro, yva rokẽ ae! — he'i ojererokyje reve.

Betel py Jacó ita omopu'ãague

¹⁸ Ko'ẽ rai ramove Jacó opu'ã vy ojopy ita oakã ngytarã omoĩ va'ekue, ha'e omopu'ã ijytarã rami. Hi'áry onhoẽ azeite.

¹⁹ Ha'e va'e katy'i tetã oĩ va'e yma Luz hery va'ekue ma Betel ju omboery.*

* 28:19 Tery Luz ma portuguêis pygua ayvu “Luz” e'ỹ raka'e, ha'e kuery ayvu py “Amêndoa'y” 'ea. Ha'e rã tery Betel ma “Nhanderuete ro” 'ea.

20 Ha'e gui Jacó onhemboayvu vy aipoe'i:

– Xapy'a rei xereve Nhanderuete oiko vy xere opena ramo, xapy'a rei mbojape ha'e ao anhemonde aguã xevy ome'ê ramo

21 xeru ro katy ju ajevvy porã aguã rami, ha'e ramo SENHOR ae 'rã Xeruete.

22 Ha'e gui kova'e ita ijytarã rami amopu'ã va'ekue ma oĩ 'rã Nhanderuete rorã. Ha'e gui mba'emo rejou uka va'e nhavõ gui xee ame'ê kuerei 'rã dízimo ndevy – he'i.

29

Raquel reve Jacó nhovaexĩague

1 Jacó oguatave vy ovaẽ kuaray oua katy ikuai va'e kuery yvy re.

2 Oma'ẽ vy oexa peteĩ ygua ojo'o pyre oĩ va'e. Oexa avi ijyvýry mboapy henda py vexa'i ijaty va'e. Onhenomba rei okuapy, mba'eta ha'e va'e ygua gui ae 'rã opena va'e kuery ome'ê guymba kuery oy'u aguã. Ygua juru áry oĩ ita tuvixa va'e imbotyarã.

3 Ha'e py mymba kuery ijatypa jave opena va'e kuery oipe'a 'rã ita ygua juru gui. Ha'e vy vexa'i kuery omboy'upa ma vy omoi ju 'rã oĩaty py.

4 Jacó oporandu ha'e kuery pe:

– Xeryvy kuery, mamogua tu peẽ kuery?

Ombovai:

– Ore ma Harã pygua – he'i okuapy.

5 Jacó oporandu ha'e kuery pe:

– Peikuaa pa Naor ra'y Labão?

Ombovai vy

– Roikuaa ri – he'i.

6 Jacó oporanduve ju:

– Ha'e oiko porã pa?

– Tá, oiko porã. Pee hymba kuery vexa'i reve ou oiny va'e ma tajy Raquel ae – he'i okuapy.

7 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

– Ndaka'arui teri, novaẽi teri mymba kuery vexa'i pemboty aguã. Pemboty'u vexa'i kuery, ha'e peraa pemongaruve – he'i.

8 Ha'e kuery ombovai:

– Ore kuery pe nda'evei, mymba kuery ijatypa e'ya ja. Ha'e ramo 'rãe roipe'a ita ygua juru gui romboy'u aguã – he'i okuapy.

9 Ha'e kuery reve ijayvu teri reve ovaẽ ovy Raquel nguu rymba kuery reve, mba'eta vexa'i re openaa rupi oiko.

10 Ha'e gui oxy kyvy Labão rajy Raquel hymba vexa'i kuery reve ou oiny rã Jacó oexa vy oo oipe'a ita ygua juru gui. Ha'e rami vy omboy'u oxy kyvy Labão rymba vexa'i kuery.

11 Ha'e nunga Jacó ojapopa vy Raquel oayvu vy ojae'o.

12 Ha'e vy Raquel pe Jacó omombe'u tuu retarã ra'y ha'e Rebeca pi'a oikoa. Ha'e ramo kunha va'e onha ovy nguu pe omombe'u aguã.

13 Heindy pi'a Jacó ovaẽague Labão oendu vy onha reve oo ovaexĩ. Oikuavã, oayvu, ha'e ngoo py ogueraa. Ha'e ramo Labão pe Jacó omombe'upa oguataa rupi oiko va'ekue.

14 Labão aipoe'i ixupe:

– Anhetẽ ndee xekãgue ha'e xero'o regua reiko – he'i. Ha'e ramo Jacó peteĩ jaxy re oiko hexeve.

15 Ha'e rire Labão aipoe'i Jacó pe:

— Ndee xeretarã reiko va'eri ha'veea rami teve remba'eapo rive xevy? Emombe'u ke mba'e re 'rã tu remba'eapo — he'i.

¹⁶ Labão oguereko mokoï guajy: guaiguïve va'e ma Lia, ha'e rã kyrïve va'e ma Raquel.

¹⁷ Lia ma oexa porã va'e'ÿ, ha'e rã Raquel ma opa mba'e py iporã, hova rupi voi.

¹⁸ Jacó oayvu Raquel. Ha'e vy aipoe'i Labão pe:

— Sete ma'etÿ re amba'eapo 'rã ndevy, nderajy kyrïve va'e Raquel re.

¹⁹ Labão ombovai:

— Amboae ra'yxyrã ame'ë 'rãgue py ha'eveve ndevy ae ame'ë aguã. Eiko ha'vy xea py — he'i.

²⁰ Ha'e rami vy sete ma'etÿ re Jacó omba'eapo Raquel re. Ixupe rã sete ma'etÿ oaxapa voi, mboapy ára ete'i merami, oayvu ete ramo.

Lia ha'e Raquel re omendaague

²¹ Ha'e gui Jacó aipoe'i Labão pe:

— Eme'ë ma'vy xera'yxyrã. Ovaë ma nha'angaague, hexe amenda aguã — he'i.

²² Ha'e ramo Labão omboatyva avakue ha'e py ikuai va'e ngaru ojapoa py.

²³ Pyávy ma ogueru guajy Lia, Jacó pe ome'ë. Ha'e ramo jogueroke.

²⁴ (Guajy Lia rembiguairã Labão ome'ë guembiguai kunha Zilpa.)

²⁵ Ko'ëgue Lia ri ty ra'e oikuaa vy Jacó aipoe'i Labão pe:

— Mba'e re tu ha'e rami xeapo ra'e? Nderajy Raquel re e'ÿ ri ty'y amba'eapo raka'e? Mba'e re tu xembotavy ri?

²⁶ Labão ombovai:

— Nda'evei ha'e rami rojapo aguã orerekoa py. Nda'evei guaiguïve va'e gui kyrïve va'e ranhe omenda aguã.

²⁷ Kova'e semana opa rire ma ame'ë 'rã Raquel avi, sete ma'etÿ re ju xevy remba'eapo aguã re — he'i.

²⁸ Jacó ojou porã vy peteï semana oiko Lia reve. Ha'e ramo mae ma guajy Raquel avi Labão ome'ë ta'yxyrã.

²⁹ (Guajy Raquel rembiguairã Labão ome'ë avi guembiguai kunha Bila.)

³⁰ Ha'e gui Jacó joguereko Raquel reve. Lia gui oayvuve Raquel. Ha'e gui sete ma'etÿ re ju omba'eapo Labão pe.

Jacó ra'y kuery itui'iague

³¹ Lia ndoayvuivea SENHOR oexa vy ojapo imemby aguã rami. Ha'e rã Raquel ma imemby va'erã e'ÿ oiko.

³² Ha'e ramo Lia kyrï va'e oguereko vy oikuavã ava'i. Ha'e va'e omboery Rúben. Ha'e vy aipoe'i:

— Xeporiau rã SENHOR oexa vy xepytyvõ. Ha'e ramo aÿ xeme xerayvu 'rã — he'i.*

³³ Teïgue ju kyrï va'e oguereko vy oikuavã ava'i. Ha'e vy aipoe'i:

— Ajexavai aikovya SENHOR oikuaa vy kova'e ju ome'ë xevy — he'i vy omboery Simeão.†

³⁴ Peteïgue ju Lia kyrï va'e oguereko vy oikuavã ava'i. Ha'e vy aipoe'i:

— Aÿ kova'e gui ma xeme xereve onhemoirüve 'rã, mboapy ta'y areko ramo — he'i. Ha'e vy omboery Levi.‡

³⁵ Peteïgue ju oguereko kyrï va'e, ava'i. Ha'e vy aipoe'i:

* **29:32** Tery Rúben ma “Ma'ë, ipi'a oiko” 'ea. † **29:33** Tery Simeão ma “Oikuaa porãmby” 'ea.

‡ **29:34** Tery Levi ma “Irü” 'ea.

– Aÿ ma arovy'a SENHOR – he'i. Ha'e vy omboery Judá.‡ Ha'e gui ndoguerekovei ranhe kyrĩ va'e.

30

¹ Ha'e gui Raquel Jacó ra'y ndoguerekoia oikuaa vy hakate'ÿ guyke re. Ha'e vy aipoe'i Jacó pe:

– Xemomemby ma ta'vy. Ha'e rami e'ÿ ramo amano 'rã – he'i.

² Ha'e ramo Jacó ivai Raquel pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Xee ri ty'y Nhanderuete? Ha'e ae nememby e'ÿ aguã rami ojapo – he'i.

³ Kunha va'e ombovai:

– Apy ma oĩ xerembiguaui Bila. Xerekovia hexeve ju pejogueroke kyrĩ va'e oguereko aguã, imemby ramo xememby rami oiko aguã – he'i.

⁴ Ha'e vy ixupe ome'ẽ guembiguaui Bila ta'yxy jevyrã. Ha'e ramo Jacó jogueroke.

⁵ Ha'e rami vy Bila oguereko Jacó ra'y.

⁶ Ha'e ramo Raquel aipoe'i:

– Nhanderuete xere oikuaa pota vy oendu xeayvua. Ha'e rami vy ome'ẽ xepi'arã – he'i. Ha'e nunga rupi omboery Dã.*

⁷ Ha'e gui Raquel rembiguai Bila teĩgue ju oguereko kyrĩ va'e Jacó ra'y.

⁸ Ha'e rã Raquel aipoe'i:

– Xeryke reve ropu'ã vaipaa gui xepo'aka ma hexe – he'i vy omboery Naftali.†

⁹ Ha'e gui Lia ma kyrĩ va'e ndoguerekoveia oikuaa vy ogueru guembiguaui Zilpa, ha'e Jacó pe ome'ẽ ta'yxy jevy mboærã.

¹⁰ Ha'e gui Lia rembiguai Zilpa oguereko'i ma Jacó ra'y.

¹¹ Ha'e ramo Lia aipoe'i:

– Iporã ete va'e oiko xevy – he'i vy omboery Gade.‡

¹² Ha'e va'e rire Lia rembiguai Zilpa teĩgue ju oguereko Jacó ra'y.

¹³ Ha'e ramo Lia aipoe'i:

– Aÿ ma avy'a, xepi'a kuery voi xererovy'a ete 'rã – he'i vy omboery Aser.§

¹⁴ Ha'e gui Rúben ma trigo omono'õa py ojou mandrágora rembypy mba'ety py.* Oxy Lia pe ogueru. Ha'e ramo Raquel aipoe'i Lia pe:

– Eme'ẽ xevy mandrágora rembypy ndepi'a ojou va'ekue gui.

¹⁵ Lia oporandu:

– Reraa ma xeme xegui. Aÿ mandrágora rembypy xepi'a ojou va'ekue ju ta reraa?

Ha'e ramo Raquel ombovai:

– Ha'e rami rã ma aÿ pyávy tove Jacó ndereve toke mandrágora rembypy ndepi'a ojou va'ekue rekovia – he'i.

¹⁶ Ka'aru'i Jacó mba'ety gui ou ramo Lia oo ovaexĩ. Ha'e vy aipoe'i:

– Aÿ xereve ju 'rã reke, romboekovia kuri mandrágora rembypy xepi'a ojou va'ekue re – he'i ramo ha'e va'e pytũ oke hexeve.

¹⁷ Lia ojerurea Nhanderuete oendu ramo peteĩ nhiruã ma oguereko Jacó ra'y.

¹⁸ Ha'e ramo Lia aipoe'i:

§ 29:35 Tery Judá ma “Herovy'aa” 'ea. * 30:6 Tery Dã ma “Joguerekoa” 'ea. † 30:8 Tery Naftali ma “Joe apu'ãa” 'ea. ‡ 30:11 Tery Gade ma “Iporã va'e oikoa” 'ea. § 30:13 Tery Aser ma “Ovy'a va'e” 'ea. * 30:14 Mandrágora ma jai rogue. Ha'e kuery pe rã moã imemby aguã regua.

— Nhanderuete ome'ẽ xeivy mba'emo porã, xeme pe xerembiguaí ame'ẽ ríre — he'i vy omboery Issacar.†

¹⁹ Lia pete'igue ju oguereko kyrĩ va'e. Mboapy memea ma oguereko Jacó ra'y.

²⁰ Ha'e rami vy Lia aipoe'i:

— Nhanderuete mba'emo iporã ete va'e ome'ẽ xeivy. Aỹ xereve anho 'rã xeme opyta, mboapy meme ta'y areko ramo — he'i vy omboery Zebulom.‡

²¹ Ha'e ríre kunha'i ju oguereko. Ha'e va'e ma omboery Dinã.

²² Ha'e gui Raquel re ju Nhanderuete oikuaa pota vy ojerurea oendu avi. Ha'e vy ojapo imemby aguã rami.

²³ Oguereko kyrĩ'i va'e, ava'i. Ha'e vy aipoe'i:

— Aỹ ma Nhanderuete axĩmba rei aguã rami ve'ỹ xeapo — he'i.

²⁴ Ha'e vy omboery José. Aipoe'i:

— Tove Nhanderuete amboae ju tome'ẽ xepi'arã — he'i vy.§

²⁵ Ha'e gui Raquel José oguereko'i ríre Jacó aipoe'i Labão pe:

— Aỹ ma xemondouka ju xeyvy re ae xerekoa oĩ va'e katy.

²⁶ Eme'ẽ ta'vy xera'yxy kuery ha'e xera'y kuery, ha'e kuery re amba'eapo vaipa ete ríre. Ha'e ramo aa 'rã. Ndee voi reikuaa mbovy ma etỹ re ha'e marã rami pa ndevy amba'eapogue.

Jacó omba'eapove ju aguã re Labão ijavyvague

²⁷ Ha'e ramo Labão aipoe'i:

— Aỹ xemboaxya rendu vy ke epytave xereve. Aikuaa ma ndere vy Nhanderuete xemoingo porãa.

²⁸ Emombe'u ke mba'e nunga re pa remba'eapo aguã xeivy. Ha'e ramo xee apaga 'rã — he'i.

²⁹ Jacó aipoe'i:

— Ndee reikuaa marã rami pa ndevy amba'eapogue, nerymba kuery re apena porãague voi.

³⁰ Xee aju e'ỹ mbove mboapy'i rereko va'ekue. Aỹ ma heta ete ma rereko. Ndevy amba'eapo ramo Nhanderuete nemoingo porã. Ha'e gui aỹ araka'e tu ha'vy amba'eapo ta xee ae mba'erã re? — he'i.

³¹ Ha'e ramo Labão oporandu:

— Mba'e tu ha'vy reipota ame'ẽ?

Jacó aipoe'i:

— Mba'ëve eme'ẽ eme. Nerymba kuery re apena, arõve jevy 'rã aikovy, po rami ri xere rejapo ramo.

³² Kova'e árave aaxa 'rã nerymba kuery ha'e javi ikuaia rupi. Vexa'i kuery mbyte gui aipe'apa 'rã ipara'i va'e, ipara va'e ha'e huũ va'e ha'e javi. Ha'e gui kavara kuery mbyte gui aipe'a 'rã ipara va'e ha'e ipara'i va'e. Ha'e va'e nunga rive topyta amba'eapogue repy.

³³ Po rami 'rã reikuaa ha'evea rami pa aiko tyrã pa anya. Reju xapy'a vy rexaxe ramo angana va'ekue ha'e javi 'rã ojekuaa nerenonde. Xapy'a rei kavara kuery ipara'i va'e'ỹ, ipara e'ỹ va'e, e'ỹ vy vexa'i kuery huũ e'ỹ va'e xereve rejou ri vy reikuaa 'rã xemondaague — he'i.

³⁴ Ha'e ramo Labão aipoe'i:

— Tã, ha'eve. Ndeayvague rami ae tema eiko — he'i.

³⁵ Ha'e va'e árave guymba kavara ava Labão oguereko va'e gui omboja'opa ipara puku va'e ha'e ipara va'e ha'e javi. Kavara kunha ikuai va'e mbyte gui

† 30:18 Tery Issacar ma "Mba'eapoa repy" 'ea. ‡ 30:20 Tery Zebulom ma "Tekoa" 'ea. § 30:24 Tery José ma "Tome'ëve ju" 'ea.

oipe'a ipara'i va'e ha'e ipara va'e, ha'e javive ipara xiĩ va'e. Vexa'i ikuai va'e mbyte gui oipe'a huũ va'e. Omboaxapa gua'y kuery pe.

³⁶ Mboapy araa py nhavaẽ aguã va'e py ogueraa Jacó-a gui. Ha'e rã Jacó ma Labão rymba mboae re opena oikovy.

Jacó oguerekopave ovyague

³⁷ Ha'e gui Jacó ojou vyvra rakã ipyau va'e álamu, aveleira ha'e plátano guigua. Ha'e vy oipiro vy ombopara puku-puku, vyvra xiĩ va'e ojekuaa aguã rami.

³⁸ Ha'e vy vyvra rakã oipiro va'ekue omoĩ mymba renonde yy rape py, mymba oy'uaty py ae. Ha'e rami vy yy oy'u aguã ou vy ipuru'apa.

³⁹ Mymba kuery guenonde re vyvra oĩ jave ipuru'apa. Ha'e rami vy vexa'i kuery oguereko ipara puku va'e, ipara'i va'e ha'e ipara va'e.

⁴⁰ Ha'e gui Jacó omboja'o vexa'i. Labão rymba kuery ipara puku ha'e huũ va'e ikuai katy ombojere mymba mboae. Guymba kuery ae omombyta mombyry'i, nomboje'ai Labão rymba kuery re.

⁴¹ Ha'e gui vexa'i tuvixakueve ta'yxe nhavõ mymba kuery renonde Jacó omoĩ kuerei vyvra, yy rape vyvry mymba kuery oexa aguã py, vyvra oexa reve ta'y aguã.

⁴² Ha'e rã vexa'i kuery ikangyue ta'yxe ramo ma nomoĩ vyvra. Ha'e rami vy ikangyue Labão pe opytapa, ha'e rã imbaraetekue ma Jacó pe opytapa.

⁴³ Ha'e rami vy Jacó oguerekopave tema: mymba vexa'i, guembiguai kuery avakue ha'e kunhague, camelo, mburika guive.

31

Nguu kuery yvy katy Jacó ojevyague

¹ Ha'e gui Jacó oendu Labão ra'y kuery ijayvu vy “Jacó tu oipe'apa rima nhanderu mba'e. Nhanderu mba'e gui omba'erã ha'e javi ojou” he'i okuapy rã.

² Jacó oexa Labão voi ndoguerovy'avei rã ha'ekue rami e'ỹ.

³ SENHOR aipoe'i Jacó pe:

– Tereo ju nderu kuery yvy katy, neretarã kuerya katy ae. Xee aiko 'rã ndereve – he'i.

⁴ Ha'e ramo Jacó oenoĩ uka Raquel ha'e Lia nhuũndy rupi guymba kuery reve oikoa py.

⁵ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Xee aikuaa penderu ha'ekue rami e'ỹ ndaxereroy'aveia. Ha'e rami teĩ xeru Ruete xereve oiko.

⁶ Peẽ kuery ae voi peikuaa anhea'ã rupi penderu pe amba'epoague.

⁷ Ha'e rami teĩ penderu xembotavypa herekovy. Dez-kue ma opaga 'rã va'ekue oguerova. Ha'e rã Nhanderuete ma mba'eve py ndojapo vai ukai xere.

⁸ Xapy'a rei xevy “Vexa'i ipara'i va'e remba'epoague repy topyta” he'i ramo hymba kuery ipara'i va'e anho 'rã ta'y'i. Ha'e rã xapy'a rei “Ipara puku va'e remba'epoague repy topyta” he'i ramo hymba kuery ipara puku va'e anho ta'y'i.

⁹ Ha'e rami vy Nhanderuete nderu rymba kuery oipe'a vy xevy ju omboaxa.

¹⁰ Ha'e gui mymba kuery ipuru'a'ipa jave ama'ẽ vy aexa ra'u kavara ava ojeupi va'e ipara puku, ipara'i ha'e ipara va'e meme ikuai.

¹¹ Ha'e anjo Nhanderuetea guigua aexa ra'u rã “Jacó” he'i ramo ambovai: “Apy ma aĩ.”

¹² Aipoe'i xevy: "Ema'ë, ha'e exa kavara ava ojeupi va'e ipara puku, ipara'i ha'e ipara va'e meme ikuai, mba'eta aexapa Labão ndere ojapo vaia.

¹³ Xee ma Nderuete Betel py ajexa uka va'ekue. Ha'e py ma ita remopu'ã va'ekue áry azeite renhoë reve renhemboayvu xevy. Epu'ã ke aÿ, kova'e yvy gui tereo ju neretarã kuerya katy" he'i va'ekue xevy — he'i.

¹⁴ Ha'e ramo Raquel ha'e Lia ombovai vy aipoe'i ixupe:

— Anhetê ete ri oreru ro py noïvei orevy ome'ë va'erã.

¹⁵ Nderererekoi ri ty'y amboae yvy guigua oguereko rami? Mba'eta orevende, omomba orevy guarã va'ekue.

¹⁶ Mba'eta oreru gui Nhanderuete opa mba'e oipe'apa va'ekue ma nhanemba'e meme, ha'e nhandera'y kuery mba'e. Aÿ ejapo tema Nhanderuete ndevy aipoe'iaque — he'i.

¹⁷ Ha'e ramo Jacó opu'ã. Gua'y kuery ha'e gua'yxy kuery camelo áry omoï vy

¹⁸ ogueraapa guymba kuery ha'e oguereko va'e ha'e javi. Hymba kuery Padã-Arã py oiko jave ojou va'ekue omboatypa, nguu Isaque-a py Canaã vvy re oo aguã.

¹⁹ Labão guymba rague ojaya aguã oo jave Raquel imonda mba'emo ra'angaa nguu ro py oï va'ekue re.

²⁰ Ha'e rami vy Jacó ju ombotavy Arã pygua Labão. Nomombe'ui ojava aguã.

²¹ Ojava ovy opa mba'e oguereko va'e reve. Opu'ã vy oaxa ovy yakã Eufrates, Gileade vvyty katy oo vy.

Jacó rakyue Labão oogue

²² Mboapy araa py mae ma Labão pe omombe'ua Jacó ojavaague.

²³ Ha'e ramo guvyvy kuery ngupive ogueraa vy oje'oi hakykue. Sete ára re oguata. Ha'e vy Gileade vvyty re ovaëa py oupity.

²⁴ Pyávy oexa ra'u rã Nhanderuete ou Arã pygua Labão-a py. Ha'e vy aipoe'i: — Eiko kuaa ke, Jacó pe ndeayvu eme iporã va'e rupi, neï iporã e'ÿ va'e rupi voi — he'i.

²⁵ Ha'e gui Labão oupity ma Jacó ha'e va'e vvyty re Jacó oo'i oupiague py. Labão voi oupi oo'i Gileade vvyty re guvyvy kuery reve.

²⁶ Ha'e vy Labão aipoe'i Jacó pe:

— Mba'e tu xere rejapo xembotavy vy? Xerajy kuery reraa ra'e, escravo-rã kyxe py ogueraa va'e rami rive.

²⁷ Mba'e re tu rejava nhemi ri xembotavy aguã? Mba'eve neremombe'ui xevy romondouka porã'i aguã, mboraei rupi, pandeiro ha'e mba'epu ixã reta va'e rupi.

²⁸ Mba'e re tu nderejapoi xeramymino kuery ha'e xerajy kuery ayvupa'i aguã rami? Ha'eve e'ÿa rami reiko.

²⁹ Ha'e rami avi xee xepo'aka ndere ajapo vai aguã, va'eri kuae pyávy nderu Ruete ijayvu xevy. Ha'e vy aipoe'i: "Eiko kuaa ke Jacó pe ndeayvu vai e'ÿ aguã, neï ndeayvu porã e'ÿ aguã", he'i va'ekue xevy.

³⁰ Aÿ ma nderu ro re nderevy'avei vy reo xea gui. Ha'e rami vy mba'e re tu ha'vy nemonda ri xeruete ra'angaa areko va'ekue re? — he'i.

³¹ Ha'e ramo Jacó ombovai:

— Akyje vy ndaikuaa ukai ndevy. Aipoe'e xejeupe: "Xapy'a rei rã guajy kuery oipe'a nhea'ã rã xegui", ha'e va'ekue.

³² Ha'e gui nderuete ra'angaa reruare rejou ramo toikove eme. Nhanderetarã kuery oexaa py eikuaa porã pota xemba'e oï va'e rupi nemba'e rejoux vy. Eraapa ju nemba'e — he'i. Mba'eta Jacó ma ndoikuaai ra'e Raquel imondaague.

³³ Ha'e gui Labão oike Jacó ro Lia ha'e hembiguai kuery kunhague ikuai py. Opovvypa teĩ ndojoui. Lia oĩa gui oẽ vy Raquel oĩa py ju oike.

³⁴ Tuuete ra'angaa ma Raquel onhomi ra'e camelo kupe árygua guýry. Ha'e va'e áry ju oguapy oiny. Labão opy ha'e javi rupi opovvypa teĩ ndojoui.

³⁵ Ha'e ramo Raquel aipoe'i nguu pe:

– Xeruvixa, ndevai eme ke. Nda'evei apu'ã aguã nerenonde, kunhague reko gui xemba'eaxy vy – he'i. Ha'e ramo oeka teĩ ndojoui nguete ra'angaa ngoo py oguereko va'ekue.

³⁶ Ha'e rami rã Jacó ivai vy ijayvu Labão pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Mba'e nunga py tu ha'vy noronhe'ẽ rendui raka'e? Mba'e py ha'vy ajevavy vaipa raka'e ndevy, xerakykue reju aguã?

³⁷ Xemba'e rei-rei rupi repovvypa reia rupi mba'e tu ha'vy rejou ndero gui guare? Eru apy xereta'ã kuery nderyvy kuery renonde, ha'e kuery oikuaa pota aguã nhanderekokue.

³⁸ Vinte ma'etỹ re ndea py aiko jave ma nerymba vexa'i, kavara na'imemby porã e'ỹi, neĩ ndakarui guive nerymba vexa'i re.

³⁹ Neĩ peteĩgue ndarui ndevy vixo omondo va'ekue. Ha'e nunga oiko rã xee ae amboekovia. Ha'e rã ara py e'ỹ vy pyávy mba'emo nerymba kuery ogueraa ramo ndee remboekovia kuerei xepo gui.

⁴⁰ Ara py aiko axy kuaray aku gui, ha'e pyávy yro'y gui ju ajexavai aikovy va'ekue, ndake kuaavei guive.

⁴¹ Vinte ma'etỹ re aiko va'ekue ndero py. Catorze ma'etỹ re ndevy amba'eapo nderajy kuery mokoĩve re, ha'e gui seis ma'etỹ re ju nerymba kuery re apena aikovy va'ekue. Ha'e jave dez-kue ha'ekue-'ekue e'ỹ rami rerova xevy repaga rã va'ekue.

⁴² Anhetẽ Xeru Ruete, Abraão Ruete, Isaque Ojererokyjea va'e ae xereve ndoikoĩ va'e rire ma ndee xemondouka rive r'ãgue. Ha'e rami teĩ Nhanderuete xere opena amba'eapoa py ajexavai rã. Ha'e nunga rupi ae kuae pyávy ijayvu raka'e ndevy – he'i.

Jacó reve Labão peteĩ rami ikuai aguã ojapoague

⁴³ Ha'e ramo Labão aipoe'i Jacó pe:

– Kova'e kunhague ma xerajy kuery ikuai, kova'e avakue'i ma xeramymino kuery, kova'e mymba kuery ma xerymba meme ikuai. Opa mba'e jaexa va'e xemba'e meme. Mba'e tu ha'vy ajapo ta aỹ xerajy kuery pe ha'e ipi'a kuery oikuavã va'ekue pe?

⁴⁴ Aỹ ma eju, xereve jajapo peteĩ rami ju nhandekuai aguã, nhande mokoĩve nhanema'endu'a riae aguã rami – he'i.

⁴⁵ Ha'e ramo Jacó peteĩ ita ojopy vy omopu'ã ijytarã rami.

⁴⁶ Ha'e vy aipoe'i guyvy kuery pe:

– Pemonõ'õ ke ita – he'i. Ha'e ramo ita ogueru vy omboaty. Ita omboaty va'ekue yvýry okaru okuapy.

⁴⁷ Ha'e va'e ma Labão omboery Jegar-Saaduta. Ha'e rã Jacó ma omboery Galeede.

⁴⁸ Ha'e ramo Labão aipoe'i:

– Kova'e itaaty ma aỹ guive topyta nhande mokoĩve moma'endu'aarã – he'i. Ha'e nunga rupi ae omboerya Galeede.*

⁴⁹ Omboery avi Mispa, mba'eta aipoe'i:

– Tove Nhanderuete topena xere ha'e ndere joe gui mombyry jaikoa ja. Toikuaa pota nhandeayvuague jajapo aguã re.†

* 31:48 Tery Galeede ma "Itaaty nhanema'endu'a aguã" 'ea. † 31:49 Tery Mispa ma "Torre oikuaa pota va'ety oĩa" 'ea.

⁵⁰ Ha'e gui xapy'a rei xerajy kuery reayvu ve'ÿ vy amboae kunha re ju remenda ramo avave rei oikuaa e'ÿ teĩ tove Nhanderuete toikuaa pota ha'e nunga re, mokoĩve nhanderexa vy.

⁵¹ Labão aipoe'ive ju Jacó pe:

— Apy nhande mokoĩ mbyte oĩ itaaty ha'e ita amopu'ã va'ekue.

⁵² Tove kova'e itaaty ha'e ita topyta nhanemoma'endu'aaarã, kyvõ katy gui itaaty rovai katy aaxa e'ÿ aguã, neĩ ndee ma voi nda'evei itaaty neĩ ita reaxa aguã kyvõ katy.

⁵³ Tove nhaneramoĩ kuery Abraão ha'e Naor Ruete toikuaa pota nhandere — he'i. Ha'e ramo Jacó oura nguua Isaque Ojererokyjea va'e rery rupi.

⁵⁴ Ha'e va'e vyvity re Jacó ojuka peteĩ mymba Nhanderuete pe, ha'e guetarã kuery oenoĩmba mbojape ho'u aguã. Ho'upa vy ha'e va'e pyávy ju vyvity re oke.

⁵⁵ Ko'ẽ e'ÿ mbove'i Labão opu'ã vy oayvupa guamymino kuery ha'e guajy kuery. Peteĩ-teĩ ogueroayvu porã. Ha'e vy mae ma ojepe'a vy oo ju ngoo katy.

32

¹ Jacó voi oguatave ju. Ha'e ramo Nhanderuetea guigua anjo kuery jogueru ovaexĩ aguã.

² Ha'e kuery ou rã Jacó oexa vy aipoe'i:

— Apy rima Nhanderuetea guigua ikuai — he'i vy omboery Maanaim.*

Esau reve Jacó peteĩ rami ju ikuai aguã ojapoague

³ Ha'e gui Jacó guenonde re omondouka guye'y Esau pe oayvu mombe'uarã kuery, Edom regua Seir vyvity katy oĩ ramo.

⁴ Ha'e vy aipoe'i imondovy ha'e kuery pe:

— Po rami pendeayvu 'rã xeruvixa Esau pe: “Nerembiguai Jacó aipoe'i uka: ‘Aguataa rupi Labão ro py ranhe aiko va'ekue aÿ peve.

⁵ Areko vaka, mburika, vexa'i, ha'e gui xerembiguai avakue ha'e kunhague. Xeruvixa, ndea py amondouka xeyvu mombe'uarã nerenonde xemboaxy uka aguã' he'i uka”, peje 'rã ixupe.

⁶ Ha'e gui tenonde re omondouka va'ekue ou jevy vy aipoe'i Jacó pe:

— Roo nderyke'y Esau-a py peve. Ha'e voi ou nerovaexĩ aguã quatrocentos avakue reve — he'i okuapy.

⁷ Ha'e rami ijayvu rã Jacó oendu vy okyje vaipa, onhemondy guive. Ha'e vy omboja'o ngupive ikuai va'e ha'e javi: vexa'i, vaka ha'e camelo kuery. Mokoĩ henda-enda py omboaty.

⁸ Mba'eta ijayvu vy “Xapy'a rei Esau ou vy peteĩ pygua ojukapa teĩ amboae pygua oo jepe 'rã”, he'i.

⁹ Ha'e gui Nhanderuete pe Jacó ojerure vy aipoe'i:

— SENHOR xeramoĩ Abraão ha'e xeru Isaque Ruete, xevy aipo're va'ekue: “Tereo ju ndeyvy re neretarã kuerya katy. Ha'e py ma ndere apena porã 'rã”, 're va'ekue.

¹⁰ Xee nerembiguai ma xe'vyvĩ'i ete ndee xemboaxy vy ndeayvuague rami xerereko porã aguã. Mba'eta xepopoka reve anho aaxa karamboae kova'e Jordão yakã. Aÿ ma mokoĩ henda py ju oreaty.

¹¹ Xereraa jepe ke ke'y Esau po py aiko vai e'ÿ aguã. Mba'eta akyje apy ou vy xejuka gui, ha'e xera'yxy ha'e xera'y kuery ojukapa gui.

¹² Xevy aipo're va'ekue: “Xee apena 'rã ndere. Amboeta 'rã neramymino kuery ita ku'i heta aguã, heta ete ramo avave rei ndoipapa kuaai aguã rami”, 're va'ekue — he'i.

* 32:2 Tery Maanaim ma “Mokoĩ regua ikuai” 'ea.

13 Ha'e va'e pyávy Jacó opyta ha'e py. Mba'emo ogueraa va'e gui oguereko katu guyke'y Esaú pe ome'ë va'erã:

14 duzentos kavara, vinte kavara ava, duzentos vexa'i, vinte vexa'i ava,

15 trinta camelo ikamby va'e ta'y'i reve, quarenta vaka, dez vaka ava, vinte mburika ha'e dez ta'y'i.

16 Ha'e va'e nunga ogueraa ukapa guembiguai kuery pe, peteĩ-teĩ henda py omoĩ. Guembiguai kuery pe aipoe'i imondóv:

– Tapeo xerenonderã, pemondyí pokã mymba kuery peteĩ-teĩ regua amboae regua gui mombyry'i oo aguã – he'i.

17 Jypy oo va'e pe aipoe'i:

– Ke'y Esaú rerovaexĩ rã oporandu 'rã ndevy: “Mava'e tu nembou? Marã katu tu reo? Mava'e rymba tu nerenonde ikuai?” he'i ramo

18 rembovai 'rã: “Nerembiguai Jacó rymba rima aru. Nguvixa Esaú peguarã ombou uka. Ha'e gui ha'e voi ou oiny orerakykue”, peje 'rã – he'i.

19 Mokoña oo va'e pe ha'ekue rami ju aipoe'i uka, mboapya oo va'e pe voi. Mymba kuery mondyiarã ha'e javi pe aipoe'i:

– Po rami meme 'rã pendeayvu Esaú peovaexĩ vy.

20 Aipopeje 'rã: “Nerembiguai Jacó ou oiny orerakykue”, peje – he'i uka imondóv. Mba'eta ojeupe aipoe'i: “Mba'emo ame'ë uka vy ambopy'a porã 'rã avaexĩ e'ÿ mbove. Ha'e gui ma xee aexa 'rã. Ha'e rami rã xapy'a rei xejou porã 'rã”, he'i.

21 Ha'e rami vy guenonde ranhe omondouka ome'ë uka va'erã. Ha'e rã ha'e ma ha'e va'e pytũ re opyta ranhe okeague py.

Nhanderuetea guigua ava reve Jacó joguero'aague

22 Ha'e va'e pyavyve Jacó opu'ã vy omboaty mokoĩve gua'yxy, mokoĩve guembiguai kunha ha'e gua'y kuery onze-ve ikuai va'e. Ha'e vy ogueraapa Jaboque yakã oaxaaty peve.

23 Ha'e kuery ranhe omboaxa yakã rovai re. Oguereko va'e ha'e javi omboaxapa.

24 Jacó ha'e ae'i opyta ha'e py. Ha'e ramo peteĩ ava ojekuaa vy hexeve joguero'a ko'ë peve.

25 Ava va'e ma Jacó re nda'ipo'akaia oexa vy opoko hi'u guýry. Ha'e rami vy omboi Jacó 'u ojepotaa, joguero'a vy.

26 Ha'e vy aipoe'i:

– Xepoi katu, taa, mba'eta ko'ë ta ma.

Jacó ombovai:

– Noromondoukai 'rã xereroayvu porã e'ÿa ja – he'i.

27 Ha'e ramo oporandu:

– Mba'exa tu ha'vy nderery?

– Jacó – he'i.

28 Ha'e rã aipoe'i:

– Aÿ ma Jacó ve'ÿ 'rã nderery, ha'e rã Israel. Mba'eta huvixa rami Nhanderuete ha'e avakue reve renhea'ã ndepo'aka peve – he'i.†

29 Ha'e gui Jacó aipoe'i:

– Ajerure nderery remombe'u aguã.

Ombovai:

– Mba'e re tu xerery re reporandu? – he'i. Ha'e vy ogueroayvu porã ha'e py.

† 32:28 Tery Israel ma “Nhanderuete reve joguero'a va'e” 'ea.

³⁰ Ha'e va'e henda Jacó omboery Peniel, “Apy ma xerexa py ae Nhanderuete aexa teĩ xerekove ndoipe'ai”, he'i vy.‡

³¹ Kuaray oẽ jave oaxa Peniel rupi, okara-karau ovy hi'u oi riere.

³² Ha'e rami rire aỹ reve Israel kuery ndo'ui 'rã xo'o rajykue hi'u áry rupi ijapu'a oiny va'e, ava va'e Jacó retyma rajy omboapu'apa rire.

33

Esaú reve Jacó nhovaexãague

¹ Jacó oma'ẽ vy oexa Esaú ou oiny rã quatrocentos avakue reve. Ha'e rami vy gua'y kuery omboja'o vy opena uka Lia, Raquel ha'e mokoĩve guembiguai kunha pe.

² Tenonde omondouka mokoĩve guembiguai kunha, ipi'a kuery reve. Ha'e kuery rakykue omondouka Lia imemby kuery reve. Takykue ete omondouka Raquel ipi'a José reve.

³ Ha'e va'e kuery gui ha'e ranhe oo vy sete-kue guenapy'ã re oĩ ovy guyke'ya py ovaẽ peve.

⁴ Ha'e ramo Esaú onha ouvy ovaexĩ aguã. Oikuavã, oayvupa. Ojae'o vaipa mokoĩve.

⁵ Ha'e gui Esaú oma'ẽ vy oexa kunhague ha'e kyrĩgue ou oiny rã. Ha'e vy aipoe'i:

– Mava'e kuery tu ndereve ikuai?

Jacó ombovai:

– Peva'e kuery ma kyrĩgue xee nerembiguai pe Nhanderuete ome'ẽ va'ekue – he'i.

⁶ Ha'e gui mokoĩ hembiguai kunha ovaẽ ouvy opi'a kuery reve, ha'e guenapy'ã re oĩmba.

⁷ Ha'e gui Lia omemby kuery reve ju ovaẽ vy ha'e kuery voi guenapy'ã re oĩ. Ha'e gui ma Raquel opi'a José reve ovaẽ ouvy vy oĩ guenapy'ã re.

⁸ Ha'e ramo Esaú oporandu:

– Mba'erã tu guĩ rami ete nerymba kuery xereroavaexĩ ra'e?

Jacó ombovai:

– Xeruvixa, anhemboaxy uka vy rima aru ruka kuri ndevy – he'i.

⁹ Ha'e ramo Esaú aipoe'i:

– Xee ma areko vaipa ma mba'emo. Ndepo py ae ri topyta rereko va'e.

¹⁰ Ha'e rã Jacó ombovai:

– Ejopy katu. Xapy'a rei xejou porã ri rã ajerure ame'ẽ rive'i va'e rejopy aguã re. Mba'eta xevy rã nderova Nhanderuete rova rami ete, xererovy'aa rupi xemovaẽ ramo.

¹¹ Ha'e nunga rupi ajerure mba'emo'i aru ruka va'ekue rejopy aguã re, xevy Nhanderuete ome'ẽ porãmba rire. Arekopa opa mba'e – he'i. Ha'e rami vy onhea'ã ojopy aguã.

¹² Esaú aipoe'i:

– Jaje'oi ha'vy. Xee ma aa ta tenonde.

¹³ Ha'e ramo Jacó aipoe'i:

– Xeruvixa, ndee reikuaa xera'y kuery kyrĩgue teri ikuai. Xereve areko avi vexa'i ha'e vaka ikamby va'e. Xapy'a rei peteĩ ára re xerymba kuery romondyi atã heravy ramo omanomba 'rã ha'e javi.

¹⁴ Ha'e nunga rupi xeruvixa, tereo tema ndee ranhe xee nerembiguai renonde. Ha'e rã xee ma mbeguei'i 'rã aa nderakykue, vaka romondyi va'e ha'e kyrĩgue ooa'i rami, Seir py ndee xeruvixaa py avaẽ peve – he'i.

‡ 32:30 Tery Sucote ma “Mymba ro” 'ea.

¹⁵ Esaú ombovai:

– Ha'e rami rã ndereve taeja xereve ikuai va'e regua.

Ha'e rã Jacó aipoe'i:

– Mba'erã tu ha'e kuery opyta ta? Xeruvixa, ha'eve ae ma aexa xemboaxya he'i.

¹⁶ Ha'e rami rã ha'e va'e árave Esaú oo ju Seir py ouague katy.

¹⁷ Ha'e rã Jacó ma Sucote katy oo. Ha'e py ma ngoorã ojapo, vaka korarã oja'o'i guive. Ha'e nunga rupi ae ha'e va'e henda omboery Sucote.

Siquém py Jacó ovaëague

¹⁸ Padã-Arã gui Jacó ojevvy vy hexaĩ reve ovaë Siquém tetã py, Canaã vvy re oĩ va'e py. Tetã yvýry oupi oo'i.

¹⁹ Yvy oo'i oupia va'e ma cem hatã'i va'e re ojogua Siquém ru Hamor ra'y kuery gui.

²⁰ Ha'e py ma ojapo peteĩ altar. Ha'e va'e ma omboery Nhanderuete Israel Ruete pegua.

34

Siquém pyguera kuerya py Diná oo jave guare

¹ Ha'e gui Lia memby Diná, Jacó rajy va'e ojepe'a ovy vvy re ikuai va'e rajy kuery rexa vy.

² Ha'e jave ha'e va'e pygua huvixa ma Hamor ra'y Siquém. Ha'e va'e ma Jacó rajy Diná oexa vy ojopy vy ojavyky, oguereko rive.

³ Ovy'a ete kunhataĩ re, oayvu vy. Ijayvu porã'i guive ixupe.

⁴ Ha'e gui Siquém aipoe'i nguu Hamor pe:

– Eru ruka ke ha'e va'e kunhataĩ xera'yxyrã – he'i.

⁵ Ha'e ramo Jacó oendu tajy Diná oguereko riveague. Ha'e rami teĩ okyrirĩ ranhe, ta'y kuery vaka re openaa rupi ikuaiia gui ojevypa e'ỹa ja.

⁶ Ha'e va'e jave ou Siquém ru Hamor Jacó reve ijayvu aguã.

⁷ Ha'e gui Jacó ra'y kuery oupa nhuũndy gui. Oendu okuapy gueindy re oikoague. Ha'e rami vy nda'eveipa, ipoxypa okuapy, Israel kuery re Siquém ha'eve e'ỹa ramigua ojapo rire. Jacó rajy oguereko rive, ha'eve'ỹ va'e ete ojapo.

⁸ Ha'e gui ma ha'e kuery reve Hamor ijayvu. Ha'e vvy aipoe'i:

– Xera'y Siquém ndovy'ai ete oikovy nderajy re. Ajerure peme'ẽ aguã ta'yxyrã.

⁹ Ha'e rami vy peiko 'rã oreretarã kueryrã. Orevy pe peme'ẽ 'rã pendajy kuery, ha'e orerajy kuery ju peraa 'rã pendera'y kuery ra'yxyrã.

¹⁰ Ha'e rami vy pendekuai ore kuery reve. Orevvy ma pendevyrã itui. Apy ae pendekuai, mba'emo pejogua peikovy penemba'erã pejou vy – he'i.

¹¹ Siquém voi aipoe'i Diná ru ha'e ikyvy kuery pe:

– Ejapo ke ajerurea. Ha'e rã xee ame'ẽ 'rã peipota va'e rei.

¹² Mba'emo re pejerure reta teĩ ame'ẽmba 'rã. Ha'e rami avi peme'ẽ kunhataĩ va'e xera'yxyrã – he'i.

¹³ Ha'e ramo Siquém ha'e tuu Hamor pe Jacó ra'y kuery ombovai vy ombotavya rupi ijayvu, heindy Diná Siquém oguereko rive rire. Ha'e vvy aipoe'i okuapy:

¹⁴ – Ha'e rami aguã nda'evei, orereindy rome'ẽ aguã ava opire omboi uka e'ỹ va'e ra'yxyrã. Órereko rami vy ha'e nunga nda'evei.

¹⁵ Peteĩ mba'e pejapo ramo ha'eve 'rã orevy, peẽ kuery avakue ha'e javive ore rami avi pendepire pemboi uka ramo.

¹⁶ Ha'e ramo 'rãe romomenda orereindy kuery, ha'e pendajy kuery re ore romenda, peẽ kuery reve orekuai, ha'e peẽ kuery reve peteĩ regua nhan-dekuai.

¹⁷ Ha'e rã norenhe'ẽ rendui, pendepire napemboi ukai ramo rogueraa ju 'rã orereindy – he'i.

¹⁸ Ha'e rami ha'e kuery ijayvu rã Hamor ha'e ta'y Siquém ojou porã.

¹⁹ Ha'e rami vy kunumi va'e ndarei ha'e rami ojapo aguã, Jacó rajy oayvu vy. Ha'e va'e ma nguu ro pygua kuery ha'e javi gui omboeteave va'e oiko.

²⁰ Ha'e gui gua'y Siquém reve Hamor tetã kora rokẽ py oo vy ijayvu avakue ha'e py ikuai va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:

²¹ – Ha'e va'e avakue ma ndojapo vai 'rã nhandere. Ha'e ramo tove ta'ikuai, tojogua mba'emo. Nhandeyvy ma tuvixa, ha'eve nhande ha'e javi nhandekuai aguã. Ha'e kuery rajy kuery jajopy 'rã nhandera'yxyrã, ha'e nhanderajy kuery nhamomenda 'rã ha'e kuery re.

²² Ha'e rami avi peteĩ mba'e jajapo ramo ha'e va'e avakue pe ha'eve 'rã nhandereve peteĩ'i regua ikuai aguã, avakue apy nhandekuai va'e ha'e javive nhandepire nhamboi uka ramo, ha'e kuery ojapoa rami avi.

²³ Ha'e rire ha'e kuery rymba vaka, mba'emo oguereko va'e-va'e ha'e javi ha'e hymba kuery ha'e javi 'rã teve nhanemba'erã opyta. Ha'e kuery peteĩ'i re ojerurea jajapo, nhande kuery reve ikuai aguã – he'i.

²⁴ Ha'e ramo tetã kora rokẽ py ikuai va'e ha'e javi onhe'ẽ rendu okuapy Hamor ha'e ta'y Siquém. Ha'e rami vy avakue opire omboi ukapa hokẽ py ikuai va'ekue ha'e javive.

Simeão ha'e Levi Siquém ro pygua avakue ojukapaague

²⁵ Mboapy araa py avakue haxya oendu vaipa jave Jacó ra'y mokoĩ Simeão ha'e Levi Diná kyvy kuery ikuai va'e ogueraa okyxe. Tetã py oike ha'e pygua kuery oexa'ã e'ya py. Ipoxy reve ojukapa avakue ha'e py ikuai va'ekue ha'e javi.

²⁶ Kyxe py ojuka avi Hamor ha'e ta'y Siquém. Siquém ro gui gueindy Diná oipe'a vy oje oipa ju.

²⁷ Ha'e gui Jacó ra'y kuery mboae ou vy ojukapaague oexa vy ogueraapa mba'emo tetã py ojou va'e ha'e javi, heindy ha'e pygua oguereko rive rire.

²⁸ Hymba vexa'i, vaka, mburika oipe'apa tetã gui, ha'e hovai re mba'emo ikuai va'ekue ha'e javi,

²⁹ imba'e rei-rei ha'e javi oipe'apa. Ta'y kuery ha'e ta'yxy kuery oipokuapa heravy ngoo katy.

³⁰ Ha'e ramo Jacó aipoe'i Simeão ha'e Levi pe:

– Ha'e rami peiko vy xemoĩ vai. Pejapo ko'i rupi ikuai va'e xejou vai aguã rami, cananeu ha'e ferezeu kuery. Nhanderetã e'y'i ramo xere opu'ã vy xejuka 'rã, xero pygua kuery ha'e javi reve.

³¹ Ha'e kuery ombovai:

– Ha'e rami avi ha'eve 'rã ri nda'u ha'e kuery orereindy itavy rei va'e rami oguereko rã? – he'i okuapy.

35

Betel py Jacó altar ojapoague

¹ Ha'e gui Nhanderuetete aipoe'i Jacó pe:

– Epu'ã ke, tereo ju Betel katy. Ha'e py eiko, ejapo peteĩ altar Nderuete nderyke'y Esaú gui rejava jave ojexa uka va'ekue pe – he'i.

² Ha'e ramo Jacó ijayvu ngoo pygua kuery ha'e hexevegua kuery ha'e javi pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Pemombo ke mba'emo ra'angaa amboae kuery guigua penembyte pereko va'e. Pejeky'a'o ukapa. Pendeao voi pemboekoviapa.

³ Nhapu'ã ke, jaje'oi Betel katy. Ha'e py ma ajapo 'rã peteĩ altar Nhanderuete ajexavai rei rã xerepy va'ekue pe, aguata aikovya rupi xereve oiko rire – he'i.

⁴ Ha'e ramo Jacó po py omboaxapa mba'emo ra'angaa amboae kuery guigua oguereko va'ekue ha'e javi. Namixã oguereko va'ekue voi omboaxapa. Ha'e ramo Jacó ojatypa vyvra carvalho Siquém katy'i hi'aĩ va'e guy py.

⁵ Ha'e gui ma oje'oi. Nhanderuete ojapo ha'e katy rai-rai'i tetã oĩ va'e pygua kuery okyjea oendu aguã rami. Ha'e ramo avave rei ndoje'oi ai Jacó ra'y kuery rakykue.

⁶ Ha'e rami vy Jacó hexeve ikuai va'e ha'e javive reve ovaẽmba Luz tetã Betel 'epy va'e py, Canaã yvy re oĩ va'e py.

⁷ Ha'e py ma Jacó ojapo altar. Ha'e va'e henda omboery El-Betel, ha'e py guyke'y gui ojava ovy jave Nhanderuete ojexa uka rire.*

⁸ Ha'e py omano Rebeca mongakuaare Débora. Ha'e ramo onhono porã Betel guy katy carvalho hi'aĩ va'e guy py. Ha'e va'e vyvra omboery Alom-Bacute.†

⁹ Ha'e gui Padã-Arã gui Jacó ou ma ramo Nhanderuete teĩgue ju ojexa uka ixupe. Ha'e rami vy ogueroayvu porã.

¹⁰ Ha'e vy aipoe'i:

– Nderery ma Jacó. Aỹ guive ma Jacó ve'ỹ ma, ha'e rã Israel 'rã nderery – he'i. Ha'e rami vy omboery Israel.

¹¹ Aipoe'ive ju:

– Xee ma Penderuete ipo'akapa va'e aiko. Ndera'y reta ke. Ndegui oiko 'rã peteĩ regua, ha'e gui heta regua ju 'rã, huvixa kuery voi.

¹² Ndey ju ame'ẽ 'rã yvy Abraão ha'e Isaque pe ame'ẽ va'ekue. Ha'e gui ndee ndereikovei ma rire neramymino kuery pe ju 'rã ame'ẽ – he'i.

¹³ Ixugui Nhanderuete ojepe'a vy ijayvu oinyague gui ojeupi ju.

¹⁴ Ha'e ramo Jacó reve Nhanderuete ijayvu oinyague py ixupe omopu'ã peteĩ ita ijytarã rami. Hi'áry onhoẽ guive mba'emo, azeite avi.

¹⁵ Henda hexeve Nhanderuete ijayvuague ma Jacó omboery Betel.

Benjamim itui'i ramo Raquel omanoague

¹⁶ Betel gui oje'oi ve ju. Efrata py ovaẽ rai'ia py Raquel oikuavã opi'a. Haxy vaipa ete reve oikuavã.

¹⁷ Imemby raxy ramo hexe opena va'e aipoe'i:

– Enhemondyi eme. Kova'e voi ma reikuavã nho 'rã – he'i.

¹⁸ Ha'e gui omano rã inhe'ẽ ojepe'a ovy jave omboery Benoni. Ha'e rã tuu ma omboery Benjamim.‡

¹⁹ Ha'e gui Raquel omano ramo onhono porã Efrata katy tape oo va'e yv'ry. Ha'e va'e ma Belém.

²⁰ Raquel rupa áry Jacó omopu'ã peteĩ ita ijytarã. Ha'e va'e ma aỹ reve hi'aĩ.

²¹ Ha'e gui Israel ojepe'a ju vy oorã ojapo Éder py torre oĩ va'e rovai re.

²² Ha'e va'e yvy re Israel oiko jave py ta'y Rúben oo vy onheno nguu ra'yxy jevy Bila reve. Ha'e ramo Israel oikuaa. Ha'e javi vy doze ikuai raka'e Jacó ra'y kuery.

1 Crônicas 2.1,2

* 35:7 Tery El-Betel ma "Betel py Nhanderuete ojekuaa ague" 'ea. † 35:8 Tery Alom-Bacute ma "Carvalho ojae'opaague" 'ea. ‡ 35:18 Tery Benoni ma "Xepi'a xeraxya guigua" 'ea. Ha'e rã Benjamim ma "Xera'y xepo aiporu kuaa regua oĩ va'e" 'ea.

²³ Lia pi'a kuery ma Jacó ra'y jypy guare Rúben, ha'e gui Simeão, Levi, Judá, Issacar ha'e Zebulom.

²⁴ Raquel pi'a ma José ha'e Benjamim.

²⁵ Raquel rembiguai Bila pi'a ma Dã ha'e Naftali.

²⁶ Lia rembiguai Zilpa pi'a ma Gade ha'e Aser. Ha'e va'e kuery Jacó ra'y Padã-Arã py itui'i va'ekue.

²⁷ Ha'e gui nguu Isaque-a py ju Jacó ou Manre Quiriate-Arba re oĩ jave py. Ha'e va'e ma Hebrom, Abraão ha'e Isaque ikuaiague.

²⁸ Isaque cento e oitenta ma'etỹ re oiko.

²⁹ Ha'e gui Isaque ipytuẽ atã vy omano tuja'i vaipa ma vy. Ha'e ramo heraa guamoĩ kuerya py. Ha'e ramo ta'y kuery Esaú ha'e Jacó ae onhono porã.

36

1 Crônicas 1.35-37

¹ Po rami ma Esaú ramymino kuery rery. Hery mboae ma Edom.

² Esaú gua'yxyrã ojou Canaã py ikuai va'e rajy kuery regua: heteu regua Elom rajy Ada, heveu regua Zibeão ra'y Aná rajy Oolibama,

³ ha'e Ismael rajy Nebaiote reindy Basemate.

⁴ Esaú gui Ada oguereko Elifaz, ha'e Basemate oguereko Reuel.

⁵ Oolibama oguereko Jeús, Jalão ha'e Coré. Ha'e va'e kuery ma Esaú ra'y kuery Canaã yvy re itui'i va'ekue.

⁶ Esaú ogueraapa gua'yxy kuery, gua'y kuery, guajy kuery, ngoo py oguereko va'e kuery ha'e javi, guymba kuery, vaka ha'e mba'emo Canaã yvy re oĩ jave ojou va'ekue ha'e javi. Amboae yvy re ju ogueraapa guvyvy Jacó gui oja'o vy,

⁷ mba'eta ha'e kuery oguerekopa vy nda'evei joa py ikuaiave aguã. Yvy ikuaiare ma noivei hymba kuery omongaru aguã, heta ete ramo.

⁸ Ha'e rami vy Esaú Edom avi hery va'e oo vy Seir yvyty re oiko.

⁹ Pova'e ma Esaú ramymino kuery, edomita kuery Seir yvyty re ikuai.

¹⁰ Po rami ma Esaú ra'y kuery rery: Esaú ra'yxy Ada pi'a Elifaz, ha'e Esaú ra'yxy Basemate pi'a Reuel.

¹¹ Elifaz ra'y kuery ma Temã, Omar, Zefô, Gaetã ha'e Quenaz.

¹² Esaú ra'y Elifaz ma gua'yxy jevy oguereko, Timna hery va'e. Ha'e va'e ma Elifaz gui oguereko Amaleque. Ha'e va'e kuery ma Esaú ra'yxy Ada remiarirõ.

¹³ Ha'e gui Reuel ra'y kuery ma Naate, Zerá, Samá ha'e Mizá. Ha'e va'e kuery ma Esaú ra'yxy Basemate remiarirõ.

¹⁴ Ha'e rã Esaú ra'yxy jevy Oolibama ma Aná rajy, Zibeão ramymino oiko. Esaú gui oguereko Jeús, Jalão ha'e Coré.

¹⁵ Pova'e kuery ma Esaú ra'y kuery huvixa ikuai va'e: Esaú ra'y jypy'igua Elifaz ra'y kuery ma huvixa Temã, Omar, Zefô, Quenaz,

¹⁶ Coré, Gaetã ha'e huvixa Amaleque. Ha'e va'e Elifaz ra'y kuery huvixa meme ikuai, Edom yvy re oiko va'ekue. Ada remiarirõ ikuai.

¹⁷ Ha'e rã Esaú ra'y Reuel ra'y kuery ma huvixa Naate, Zerá, Samá ha'e Mizá. Ha'e va'e Reuel ra'y kuery ma huvixa meme ikuai Edom yvy re. Esaú ra'yxy Basemate remiarirõ ikuai.

¹⁸ Ha'e rã Esaú ra'yxy Oolibama pi'a kuery ma huvixa Jeús, Jalão ha'e Coré. Ha'e va'e huvixa kuery ma Esaú ra'yxy Oolibama Aná rajy memby ikuai.

¹⁹ Ha'e kuery, huvixa kuery guive Esaú ramymino meme ikuai. Ha'e ma Edom.

1 Crônicas 1.38-42

20 Pova'e kuery ma horeu regua Seir ra'y kuery ha'e va'e yvy re ikuai va'e: Lotã, Sobal, Zibeão, Anã,

21 Disom, Eser ha'e Disã. Ha'e va'e kuery ma horeu kuery ruvixa, horeu regua Seir ra'y meme ikuai Edom yvy re.

22 Lotã ra'y kuery ma Hori ha'e Homã. Lotã reindy ma Timna.

23 Sobal ra'y kuery ma Alvã, Manaate, Ebal, Sefô ha'e Onã.

24 Zibeão ra'y kuery ma Aiã ha'e Anã. Anã ma tekoa e'ÿa py yvu haku va'e ojou raka'e, nguu Zibeão rymba kuery mburika re opena oikovya py.

25 Anã ra'y kuery ma Disom ha'e tajy Oolibama.

26 Disã ra'y kuery ma Hendã, Esbã, Itrã ha'e Querã.

27 Eser ra'y kuery ma Bilã, Zaavã ha'e Acã.

28 Disã ra'y kuery ma Uz ha'e Arã.

29 Horeu kuery ruvixa ikuai va'e ma huvixa Lotã, Sobal, Zibeão, Anã,

30 Disom, Eser ha'e Disã. Ha'e va'e kuery ma horeu kuery ruvixa ikuai, Seir yvy re hekoa va'e meme.

1 Crônicas 1.43-54

31 Pova'e kuery ma Edom yvy re huvixa kuery ikuai, Israel kuery ruvixave oĩ e'ÿ mbove.

32 Beor ra'y Belã oĩ Edom pygua ruvixa. Tetã opena oikovya ma Dinabã.

33 Belã omano ramo hekovia oĩ Bozra pygua Zerã ra'y Jobabe.

34 Jobabe omano ramo hekovia oĩ temanita yvy guigua Husão.

35 Husão ju omano ramo hekovia oĩ Bedade ra'y Hadade. Ha'e va'e ma Moabe yvy re Midiã pygua kuery ojuka va'ekue. Tetã opena oikovya ma Avite.

36 Hadade omano ramo hekovia oĩ Masreca pygua Samlã.

37 Samlã omano ramo hekovia oĩ Saul, Reobote tetã Eufrates yakã yvy'iry oĩ va'e guigua.

38 Saul omano ramo hekovia oĩ Achbor ra'y Baal-Hanã.

39 Achbor ra'y Baal-Hanã omano ramo hekovia oĩ Hadar. Tetã opena oikovya ma Pau. Ta'yxy ma Meetabel oiko, Matrede rajy, Me-Zaabe ramymino.

40 Po rami ma Esau ramymino huvixa ikuai va'e. Ha'e kuery rery, hetarã kuery rery ha'e hekoa rery ma joo ramigua: huvixa Timna, Alva, Jetete,

41 Oolibama, Elã, Pinom,

42 Quenaz, Temã, Mibzar,

43 Magdiel ha'e Irã. Ha'e va'e kuery ma Edom pygua ruvixa ikuai. Ha'e kuery rery ma ijyvy hekoa rery joo ramigua ae. Ha'e va'e kuery ma Edom kuery ru Esau ramymino ikuai.

37

Tyke'y kuery guyvy José ovendeague

1 Jacó ma yvy tuu oguata oikovyague rupi ae ju oiko, Canã yvy re.

2 Po rami ma Jacó kuery rekokie. Ta'y José dezessete ma'etÿ oguereko jave vexa'i re opena oikovy guyke'y kuery reve. Kunumi teri jave tuu rembiguai pi'a kuery reve oiko, Bila ha'e Zilpa pi'a kuery reve. Ha'e kuery reko omombe'u riae nguu pe.

3 Tuu Israel ma gua'y kuery ha'e javi gui oayvuve José, tuja'i ma vy ta'y rire. Ha'e rami vy ikamixa pukurã ojapo, ijyva puku va'e.

4 Ha'e gui tyke'y kuery ma ha'e kuery gui tuu José oayvuvea oexa vy nda'ija'evei hexe. Hexeve ijayvu porã aguã voi nda'evevei.

5 Ha'e gui José oexa ra'u peteĩ mba'e, ha'e guyke'y kuery pe omombe'u. Ha'e ramo ipoxypave ju,

6 mba'eta ha'e kuery pe aipoe'i rire:

– Ajerure pêvy, pendu ke amombe'u rã aexa ra'u va'ekue.

7 Mba'ety py merami nhandekuai mba'emo aju jokuaa rupi. Ha'e va'e mbyte py xee ajokua va'ekue opu'ã ho'amy. Ha'e rã peẽ pejokua va'ekue ma ombjere vy xemba'e renõnde re ojero'a okuapy – he'i.

8 Ha'e ramo tyke'y kuery aipoe'i:

– Ha'e rami vy ndee ri ty'y oreruvixarã reiko? Ndee ri ty'y orere ndepo'aka ta? – he'i okuapy. Ha'e rami ipoxypave okuapy oexa ra'u va'ekue omombe'u ramo, ijayvua ojou vai vy.

9 Ha'e gui amboae ju José oexa ra'u. Guyke'y kuery pe omombe'u vy aipoe'i:

– Aexa ra'u avi pete'i mba'e. Ha'e vy aexa kuaray, jaxy ha'e jaxy-tata onze ikuai va'e. Ha'e kuery xerenõnde re merami ikuai vy ngova yvy re omovaẽmba okuapy – he'i.

10 Nguu ha'e guyke'y kuery pe omombe'u ramo tuu ixupe ijayvu ete. Ha'e vy aipoe'i:

– Mba'erã tu ha'e nunga rexa ra'u? Ha'e rami vy ore kuery – xee, ndexy, nderyke'y kuery – yvy re orerova romovaẽmba rã ri ty'y nerenõnde re roi vy? – he'i.

11 Tyke'y kuery ma ndoayvuvei okuapy. Ha'e rã tuu ma ha'e nungakue omoĩ porã opy'a re.

12 Ha'e gui tyke'y kuery oo nguuy rymba kuery vexa'i re opena aguã Siquém katy.

13 Ha'e ramo Israel aipoe'i José pe:

– Xerymba kuery re nderyke'y kuery opena okuapy Siquém py. Romondouka rã ha'e kuerya py.

José ombovai:

– Apy ma aĩ.

14 Israel aipoe'i:

– Tereo aỹ. Exa marã rami pa nderyke'y kuery ikuai, ha'e xerymba kuery mba'exa pa ikuai guive exa pota. Ha'e gui eju xevy remombe'u aguã – he'i. Ha'e rami vy Hebrom yvy'ã guy gui omoudouka Siquém katy.

15 Opa rupi rei José oiko rã pete'i ava ovaexĩ. Ha'e vy oporandu:

– Mba'e tu reka reikovy?

16 Ombovai:

– Ke'y kuery rima aeka aikovy. Emombe'u ke mamõ pa mymba kuery oguereko okuapy – he'i.

17 Ha'e rã ava va'e aipoe'i:

– Apy gui oje'oipa ju ma. Mba'eta aendu aipoe'i rã: “Jaje'oi apy gui Dotã katy ju” he'i okuapy ramo. – Ha'e ramo José oo guyke'y kuery rakykue. Ha'e vy Dotã py ojou.

18 Mombyry rupi ou reve ha'e kuery oexa vy ovaẽ e'ỹ mbove jogueroayvu okuapy ojuka aguã re.

19 Joupe-upe aipoe'i:

– Pee ma ou oiny oexa ra'u kuaa va'e!

20 Peju ke aỹ, jajuka. Nhamombo yvykua py, ha'e nhamombe'u rã vixo ka'aguy regua ho'uague rami. Ha'e rami vy jaexa rã mba'e pa oexa ra'uague gui oiko ra'ea – he'i okuapy.

21 Ha'e rami ijayvu rã tyke'y Rúben oendu vy ogueraa jepe ha'e kuery po gui. Ha'e vy aipoe'i:

– Nda'evei jajuka aguã.

²² Nda'evei nhamoẽ aguã huguy. Yvykua tekoa e'ÿa py oĩ va'e py pemombo teĩ hexe pemoĩ eme pendepo – he'i. Ha'e rami ijayvu ha'e kuery pó gui ogueraa jepexe vy tuua py ju omondouka aguã.

²³ Ha'e gui José guyke'y kuerya py ovaẽ ramove ojopy, omboi ikamixa puku ijyva puku va'e onhemonde oikovy.

²⁴ Ojopy vy omombo yvykua yy oĩ e'ÿ va'e py.

²⁵ Ha'e gui uguapy okuapy okaru aguã. Oma'ẽ vy oexa Ismael regua kuery Gileade gui ou okuapy va'e. Guymba camelo áry ogueru heakuã porã va'e, bálsamo ha'e mirra. Egito yvy katy ogueraa henoiny.

²⁶ Ha'e gui Judá aipoe'i guvyvy kuery pe:

– Mba'ẽ tu jajou 'rã nhanderyvy jajukaague re, ha'e huguy nhamoẽague nhandomia re?

²⁷ Peju, nhavende Ismael regua kuery pe, hexe nhandepo nhamoĩ e'ÿ aguã, mba'eta nhanderyvy nhandero'o ae oiko – he'i. Ha'e ramo tyvy kuery ojou porã.

²⁸ Mba'emo vendea Midiã pygua kuery oaxa oje'oivy ramo José ryke'y kuery ojopy vy oguenoẽ yvykua gui. Ismael regua kuery pe ovende vinte hatã'i va'e prata guigua re. Ha'e rã ha'e kuery ma Egito yvy katy ogueraa José.

²⁹ Ha'e gui Rúben yvykua py oma'ẽ aguã ou ju ramo José noĩvei ma ha'e py. Ha'e ramo oao omondoro.*

³⁰ Oo ju guyke'y kuerya py. Aipoe'i:

– Kunumi va'e noĩvei pe py. Ha'e rami rire xee marã katy 'rã tu aa? – he'i.

³¹ Ha'e ramo José kamixa puku ojopy vy kavara ojuka vy ombovypa huguy.

³² Ha'e vy kamixa puku ijyva puku va'e omondouka, nguua py ogueraa uka. Ha'e vy aipoe'i uka okuapy:

– Kova'ẽ rojou. Exa pota ndera'y mba'e pa tyrã pa ha'e'ÿa – he'i uka.

³³ Ha'e gui tuu kamixa puku oexa kuaa vy aipoe'i:

– Xera'y mba'e rima. Vixo ka'aguy regua rima ho'u ra'e. Anhetẽ José omondoropa 'rã ra'e – he'i.

³⁴ Ha'e rami vy Jacó oao omondoropa vy ajukue voxa guigua py ju onhemonde. Mbovy ára re rei e'ÿ ipy'a vai oikovy gua'y re.

³⁵ Ha'e ramo ta'y ha'e tajy kuery ha'e javive joguerupa ombopy'a porã aguã. Ha'e rã ha'e ma nonhembopy'a porã ukai. Ha'e vy aipoe'i:

– Ajae'o reve 'rã xenhe'ẽ oo xera'y oĩa py – he'i. Ha'e rami vy tuu ojae'o vaipa.

³⁶ Ha'e va'e jave Midiã regua kuery ma Egito yvy py ju ovende José, Faraó rembiguai xondaro ruvixa Potifar hery va'e pe.

38

Judá ha'e ta'y ra'yxykue Tamar rekokue oĩa

¹ Ha'e va'e jave py Judá guvyvy kuerya gui ojepe'a vy oiko peteĩ Adulão pygua, Hira hery va'e ro py.

² Ha'e py Judá oexa peteĩ kunha Canaã pygua Sua rajy. Gua'yxyrã ogueru vy oguereko.

³ Ha'e gui oguereko'i kyrĩ va'e, ava'i. Tuu omboery Er.

⁴ Oguerekove ju amboae kyrĩ va'e. Ha'e va'e ma ixu omboery Onã.

⁵ Peteĩgue ju oguereko ramo amboae ava'i itui'i. Ha'e va'e rery ma Selá. Quezibe tekoa py oikoa py oikuavã'i.

* **37:29** Ha'e kuery omondoro 'rã oao ndovy'aia oexa uka vy.

6 Ha'e gui Judá ojou gua'y jypy guare Er ra'yxyrã, Tamar hery va'e.

7 Ha'e rã Judá ra'y tujave va'e ma teko vai rupi anho oiko Nhanderuete renonde. Ha'e ramo SENHOR oipe'a hekove.

8 Ha'e ramo gua'y Onã pe ju Judá aipoe'i:

– Ereko nderyke'y ra'yxykue. Nhanderekorã va'ekue rami vy ereko, nderyke'y ra'y rã rami pereko aguã – he'i.*

9 Ha'e rami teĩ Onã oikuaa ta'y oiko va'erã va'e ta'y ae e'ỹ oiko 'rãa. Ha'e rami vy guyke'y ra'yxykue reve onheno nhavõ ojapo yvy py ho'apa aguã rami, tyke'y ra'y rã rami oiko e'ỹ aguã.

10 Ha'e rami ojapo ramo SENHOR ndojou porãi. Ha'e rami vy ha'e va'e rekove voi oipe'a avi.

11 Ha'e ramo Judá aipoe'i gua'y ra'yxykue Tamar pe:

– Eiko imeve'ỹ va'e ranhe nderu ro py, xera'y Selá tuja peve – he'i. Mba'eta ojeupe aipoe'i: “Kova'e xera'y voi guyke'y kuery rami omano e'ỹ aguã”, he'i vy. Ha'e ramo Tamar oo vy nguú ro py ju oiko.

12 Yma ma rire Judá ra'yxy Sua rajy va'e omano. Ha'e va'e gui Judá ipy'a porã ju vy oo guymba kuery vexa'i rague ojaya aguã Timna py, oirũ Hira Adulão pygua reve.

13 Ha'e Tamar pe aipo'ea:

– Neme rukue rako ou oiny Timna katy, guymba vexa'i rague ojaya aguã – he'i.

14 Ha'e ramo oao imeve'ỹ va'e regua onhemondea omboekovia, ngova guive omo'ã ojexa kuaa uka e'ỹ aguã. Oguapy oiny Enaim rokẽ rexei Timna katy tape oo va'e py, mba'eta oikuaa Selá tuja ma va'eri ta'yxyrã nome'ẽi teria.

15 Ha'e gui Judá oexa vy “Itavy rei va'e po” he'i, ngova omo'ã ramo.

16 Ha'e rami vy hexe onhemboja ovy vy aipoe'i:

– Eju, jaa nhanheno – he'i, gua'y ra'yxykue oexa kuaa e'ỹ vy.

Kunha va'e oporandu:

– Mba'e tu ha'vy reme'ẽ ta nhanheno aguã re?

17 Ha'e ombovai:

– Ndea py aru ruka 'rã peteĩ kavara xerymba kuery ikuaia gui – he'i.

Ha'e rã kunha va'e aipoe'i:

– Kavara reru ruka e'ỹa ja eja ranhe xevy mba'emo areko va'erã – he'i.

18 Judá oporandu:

– Mba'e nunga ha'vy reipota aeja?

Kunha va'e ombovai:

– Nemba'e carimbo ixã reve, ha'e ndepopoka ndepo py rereko va'e – he'i.

Ome'ẽmba vy

onheno kunha va'e reve. Ha'e gui kunha va'e oguereko'i ta'y.

19 Ha'e vy opu'ã ovy vy omboi ngova mo'ãa. Omo'i ju ao imeve'ỹ va'e regua omboi va'ekue.

20 Ha'e va'e rire oĩague py Judá ogueraa uka kavara oirũ Adulão pygua pe, kunha va'e gui ogueru ju aguã ipo py oeja va'ekue. Oo teĩ ndojou kunha va'e.

21 Ha'e vy oporandu ha'e pygua avakue pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Mamo tu oĩ kunha itavy rei va'e Enaim rexei'i tape oo va'e py oĩ va'ekue?

Ha'e kuery ombovai:

– Apy tu ndoikoi ri jepi itavy rei va'e – he'i.

22 Ha'e gui Judá oĩa py ju irũ ojevvy vy aipoe'i:

* **38:8** Ha'e kuery reko rami vy amongue ta'y e'ỹ re omano ramo tyvy ju oiko 'rã imeve'ỹ va'e re omenda aguã rami, tyvy ra'y oiko aguã omano va'ekue ra'y rami (Deuterônimo 25.5-6). Ha'e nunga re saduceu kuery oporandu okuapy Jesus pe (Mateus 22.23-33; Marcos 12.18-27; Lucas 20.27-40).

– Xee ndajoui kunha va'e. Ha'e rami avi avakue ha'e pygua “Apy tu ndoikoi ri jepi itavy rei va'e”, he'i okuapy xevy.

²³ Judá ombovai:

– Tove ipo py ae topyta aeja va'ekue, nhandejojaia rei e'ÿ aguã. Ixupe guarã kavara araa uka teĩ nderejoui – he'i.

²⁴ Ha'e gui mboapy jaxy rai'i jave Judá pe aipo'ea:

– Ndera'y ra'yxykue Tamar tu itavy rei ra'e, oguereko ma kyrĩ va'e – 'ea.

Ha'e ramo Judá aipoe'i:

– Penoẽ na oka py peapypa aguã.

²⁵ Oguenoẽ heruvy ramo aipoe'i uka ome rukue pe:

– Kova'e ja gui ae areko kyrĩ va'e. Peikuaa pota ke mava'e mba'e pa kova'e carimbo ixã revegua ha'e kova'e popoka – he'i.

²⁶ Ha'e ramo Judá oexa kuaa vy aipoe'i:

– Ha'e ma xegui heko porãve va'e oiko, imerã xera'y Selá name'ei rire – he'i. Ha'e va'e rire nonhenovei hexeve.

²⁷ Kyrĩ va'e oikuavã aguã ára ovaẽ ramo mokoĩ' oguereko hyru py.

²⁸ Itui'i jave peteĩ omoĩ opo oka katy. Ixy re opena va'e ojopy vy ipo rupi ojokua nhimbo pytã va'e py. Ha'e vy aipoe'i:

– Kova'e ma ha'e ranhe omoẽ opo.

²⁹ Ha'e rami teĩ ha'e va'e opo omoinge ju ramo amboae ju itui. Ha'e rã aipoe'i: – Mba'eta tu remopa'ũ rejuvy? – he'i vy omboery Perez.†

³⁰ Ha'e gui ma tyvy ju itui ipo rupi nhimbo pytã ojokuaa va'ekue reve. Ha'e vy omboery Zera.

39

Potifar ro py José oikoague

¹ Ha'e gui Ismael regua kuery Egito katy José ogueraa okuapy rire ha'e kuery gui Faraó rembiguai xondaro ruvixa Potifar hery va'e ju ojogua.

² José reve SENHOR oiko ramo oiko porã Egito pygua ro py.

³ Potifar voi oexa hexeve SENHOR oikoa, ha'e mba'emo ojapoa ha'e javi py SENHOR omoingo porã.

⁴ Ha'e rami vy ojou porã José. Omoĩ ngoo py ikuai va'e ha'e javi re opena aguã. Opa mba'e oguereko va'e omboaxapa ipo py.

⁵ Ngoo ha'e opa mba'e oguereko va'e re opena ukua ára guive José re vy SENHOR omoingo porã Egito pygua ro. Opa mba'e oguereko va'e, hoo pygua, mba'ety rupi voi SENHOR omoingo porã.

⁶ Ha'e ramo Potifar opa mba'e José po py omboaxapa, mba'emo re opena va'erã omoĩ vy mba'eve re ndoikuaa potavei mbojape ho'u va'erã e'ÿ vy. José ma imbaraeite, iporã guive.

⁷ Ha'e va'e rire ipatõ ra'yxy openaxe oikovy José re. Ha'e vy aipoe'i:

– Enheno xereve.

⁸ Ha'e ramo ndoipotai vy aipoe'i opatõ ra'yxy pe:

– Xepatõ ma ndoikuaa potai mba'emo hoo py oĩ va'e re, xepo py omboaxapa oguereko va'e ha'e javi.

⁹ Ha'e voi xegui ndayvatevei kova'e oo py. Mba'eve nomboaxa e'ÿi apena aguã, ndere e'ÿ vy, ta'yxy ae reiko ramo. Mba'e re tu ha'e rami ete teko vai ajapo ta, Nhanderuete pe ajejavy vy? – he'i.

¹⁰ Ko'ẽ nhavõ kunha va'e ijavyvu oikovy José pe. Ha'e rã ndojapxyakai hexeve onheno aguã, neĩ hexeve oĩ aguã ndojou porã guive.

† 38:29 Tery Perez ma “Omopa'ũ va'e” 'ea.

¹¹ Ha'e gui peteĩ ára oo py José ou mba'emo re oikuaa pota aguã. Tembiguai oo pygua kuery neĩ peteĩve noĩ.

¹² Ha'e ramo kunha va'e ijao re ojopy vy aipoe'i:

– Enheno xereve – he'ĩ ju. Ha'e ramo kunha va'e po py oao oeja ovy, onha ovy oka katy.

¹³ Oka katy onha vy oao ipo py oeja ovya kunha va'e oexa vy

¹⁴ oenoĩ tembiguai avakue oo pygua kuery. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Pexa ma, kova'e hebreu xeme ogueru va'ekue nhanembojaru rei aguã ou. Xea py ou kuri xereve onhenoxe vy. Ha'e rã xee ajapukai ratã.

¹⁵ Ajapukai ratã ramo oendu vy onha ovy oka katy, oao oeja ovy – he'ĩ.

¹⁶ Kunha va'e ijao omoĩ porã ovyry, ime ngoo py ou ju peve.

¹⁷ Ha'e gui ome pe ju omombe'u jypy omombe'uague rami ae. Ha'e vy aipoe'i:

– Xea py ou kuri hebreu nerembiguirã reru va'ekue, xembojaruxe vy.

¹⁸ Ha'e gui ajapukai atã ramo oka katy onha vy xeyvry oeja ovy oao – he'ĩ.

¹⁹ Ipatõ ra'xy ixupe “Ha'e rami nerembiguai ojapo kuri xere” he'ĩ rã oendu vy ipoxy vaipa.

²⁰ Ha'e vy ojopy José. Ombo'a uka nhuã huvixa ombo'a uka va'ekue ikuai py. Ha'e rami rã José nhuã py oĩ.

²¹ Ha'e rami teĩ José reve SENHOR oiko vy opena porã hexe. Ojapo nhuã re opena va'e ojou porã aguã rami.

²² Ha'e ramo José pe ju opena uka nhuã py ikuai va'e ha'e javive re. Mba'emo ojapoa va'e ha'e javi re opena ha'e py.

²³ Nhuã re opena va'e mba'eve ndojapoi, José pe anho mba'emo ojapo uka vy. Hexeve SENHOR oiko, ha'e mba'emo ojapoa ha'e javi py SENHOR omoingo porã.

40

José nhuã py oĩ jave mokoĩ oexa ra'u va'ekue omombe'uague

¹ Ha'e va'e rire Egito pygua huvixa rembiguai kuery, ixupegua karo re opena va'ety ha'e mbojape apoa, mokoĩve ojejavy opatõ pe.

² Ha'e ramo guembiguai mokoĩve pe Faraó ivai, karo re opena va'e ruvixa pe, mbojape apoa ruvixa pe guive.

³ Ha'e rami vy ombo'a uka xondaro ruvixa ro py, José nhuã py oĩa py ae.

⁴ Mokoĩve re xondaro ruvixa opena uka José pe. Ha'e rami py opyta are okuapy nhuã py.

⁵ Peteĩ pyavyve ha'e kuery mokoĩve oexa ra'u, karo re opena va'ekue ha'e mbojape apoare Egito pygua huvixa rembiguai nhuã py ikuai va'e. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ oikuaaxe oexa ra'uague mba'erã paa.

⁶ Ko'ẽ aje'ive reve ha'e kuerya py José ou vy oexa rã iporiau rei okuapy.

⁷ Ha'e ramo oporandu Faraó rembiguai hexeve nhuã py ikuai va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Mba'e re tu aỹ penderoriau rei pekuapy?

⁸ Ha'e kuery ombovai:

– Roexa ra'u kuri peteĩ mba'e, ha'e avave rei jipoi mba'erã paa kuaa ukaarã – he'ĩ.

Ha'e ramo José aipoe'i:

– Nhanderuete e'ỹ ri ty' ha'e nunga kuaa ukaarã oiko? Pemombe'u ha'vy xevy pexa ra'u va'ekue.

Karo re opena va'e oexa ra'u va'ekue omombe'uague

⁹ Ha'e ramo karo re opena va'ekue José pe omombe'u oexa ra'u va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

– Xee aexa ra'u rã peteĩ uva rembypy hi'aĩ xerenonde.

¹⁰ Uva rembypy re oĩ mboapy hakã. Hoky, ipotyta, hi'a ijajupa guive.

¹¹ Faraó pegua karo xepo py merami areko. Uva'a ajopy vy aumbiri merami karo py. Ha'e vy Faraó po py merami amoĩ – he'i.

¹² Ha'e ramo José aipoe'i ixupe:

– Po rami guarã rima ra'e: Mboapy uva rakã ma mboapy ára.

¹³ Ha'e gui mboapy araa py ma Faraó nemoĩ ju 'rã reikoaty rami reiko aguã, nerembiaporã va'ekue rejapo ju 'rã ipo py karo remoĩ aguã, yma ixupegua karo re repenaaty rami ae ju.

¹⁴ Ha'e rami avi reiko porã ma vy nema'endu'a ke xere. Ajerure xepytyvõ aguã, Faraó oendua py ke nema'endu'a xere, kova'e oo gui aẽ aguã,

¹⁵ mba'eta xee ma anhetẽ xererua rive va'ekue hebreu kuery vvy gui. Ha'e gui apy voi mba'eve ndajapoi nhuã py xembotyta aguã – he'i.

Mbojape apoa oexa ra'u va'ekue omombe'uague

¹⁶ Ha'e gui mbojape apoa ruvixa ju José mba'emo omombe'u porãa oexa vy aipoe'i ixupe:

– Xee voi aexa ra'u kuri. Ha'e gui mboapy ajaka'i mbojape oĩa xeaikã áry merami araa henoiny.

¹⁷ Ajaka'i hi'áryve oĩ va'e py ma opa marãgua Faraó ho'uxe vai va'e oĩ mbojape apoa rembiapo. Ha'e rã guyra ma ho'u okuapy xeaikã áry ajaka'i araa va'e gui – he'i.

¹⁸ Ha'e ramo José aipoe'i ixupe:

– Po rami guarã rima ra'e: Mboapy ajaka'i ma mboapy ára.

¹⁹ Ha'e gui mboapy araa py ma Faraó oipe'a uka 'rã neakã, ha'e ndereupi 'rã vvyra re. Ha'e rã guyra ho'u 'rã ndero'okue – he'i.

²⁰ Ha'e gui mboapy araa py ma ovaẽ Faraó ituiague ára. Ha'e va'e ára py ngaru ojapo guembiguai kuery ha'e javi pe. Ha'e kuery oexaa py omoĩ ju karo re opena va'e ruvixa, ha'e rã mbojape apoa ruvixa re ma ijayvu omano aguã re.

²¹ Karo re opena va'e ruvixa ma omoĩ oikoaty rami ju oiko aguã rami, Faraó po py karo omoĩ aguã.

²² Ha'e rã mbojape apoa ruvixa ma ojyryvipy uka, José omombe'u voiague rami.

²³ Ha'e rami teĩ karo re opena va'e ruvixa na'ima'endu'avei José re, hexarai rive.

41

Faraó oexa ra'u va'ekue ju José omombe'uague

¹ Mokoĩ ma'etỹa py Faraó ju oexa ra'u. Nilo yakã vvyry merami opu'ã ho'amy.

² Oexa ra'u sete vaka ikyra va'e, iporãgue va'e yy gui oẽ vy nhuũ rogue ho'u okuapy ramo.

³ Ha'e va'e rire sete vaka ivaikue, inhangaikue va'e ju yy gui oẽ ouvy ikyrakue rakykue. Oẽ ypy va'ekue reve opyta okuapy yy rembe re.

⁴ Ha'e gui vaka ivaikue rei, inhangaikue va'e omokõmba merami vaka ikyrave va'e. Ha'e ramove Faraó omyĩ.

⁵ Ha'e gui oke vyve oexa ra'u ju. Ha'e vy oexa peteĩ rembypy re sete hary iporã va'e oĩ rã.

⁶ Ha'e va'e rire sete hary ju oĩ ivaikue'i, vvytu haku va'e omombirupa rei'i va'ekue ramigua.

7 Ha'e gui sete hary ivaikue'i va'e omokõmba hary porãgue oĩ va'ekue. Ha'e gui Faraó omyĩ. Ha'e nunga oexa ra'u.

8 Ko'ẽ aje'ive ha'e nunga re anho Faraó ipy'a oiny vy oenoĩ ukapa imba'ekuaa va'e ha'e guembiguai hi'arandu va'e Egito py ikuai va'e ha'e javi. Ha'e kuery pe omombe'upa oexa ra'u va'ekue. Ha'e rami teĩ peteĩve jipoi ixupe mba'erã paa omombe'u kuaa va'erã.

9 Ha'e rami rã karo re opena va'e ruvixa aipoe'i Faraó pe:

— Aỹ ma xema'endu'a peteĩ ajevavyague re.

10 Nerembiguai kuery pe ndevai vaipa vy xemboty uka karamboae nhuã py xondaro ruvixa ro py, mbojape apoã ruvixa reve.

11 Peteĩ pyávy peteĩ-teĩ roexa ra'u joo rami e'ỹ-e'ỹ.

12 Ore roĩa py oiko avi peteĩ kunumi hebreu va'e xondaro ruvixa rembiguai oiko va'ekue. Ore roexa ra'u va'ekue romombe'u ramo oikuaa uka mba'erã pa roexa ra'uague. Peteĩ-teĩ pe roexa ra'u va'ekue ha'evea rami omombe'u orevy.

13 Ha'e gui roexa ra'u va'ekue omombe'uague rami meme oiko. Xee ma aikoaty rami ju xemoĩ. Ha'e rã amboae ma rejyryvipy uka — he'i.

14 Ha'e ramo Faraó ma José oenoĩ uka ramo nhuã gui oguenoẽa pojava. Ha'e ramo guendyva ojapo, ha'e oao omboekovia ma vy oo Faraó pe ojexa uka agua.

15 Ixupe Faraó aipoe'i:

— Xee aexa ra'u va'ekue avave rei ndoikuaai mba'erã pa aexa ra'ua. Ha'e rã ndevy ma aipo'ea reikuaa va'ea oexa ra'u pyre mba'erã paa.

16 José ombovai vy aipoe'i:

— Xee e'ỹ rima aikuaa, Nhanderuete ae 'rã oikuaa uka ndee Faraó pe opena porã vy — he'i.

17 Ha'e ramo Faraó omombe'u José pe:

— Aexa ra'u vy yakã Nilo rembe re merami xe'aĩ.

18 Ha'e aexa sete vaka ikyra va'e, iporã va'e yy gui oẽ rã. Okaru okuapy ranhe nhuũ rogue re.

19 Ha'e rire vaka kuery mboae ju oẽ ouvy ikangykue, ivaikue ha'e inhangaikue. Ha'e ramigua xee aexa va'e'ỹ teri Egito yvy ha'e javi re.

20 Ha'e gui vaka inhangaikue, ivaikue va'e ho'upa ikyra va'e oẽ ypy va'ekue.

21 Omokõmba rire teĩ aexa rã nhomokõ va'ekue rami e'ỹ, ivaikue rei ae okuapy jypy guare rami ae. Ha'e gui amyĩ.

22 Ha'e gui ma aexa ra'u ju peteĩ rembypy re sete hary iporãgue oĩ va'e.

23 Ha'e va'e rire oẽ ju sete hary vaikue'i, vvytu haku va'e gui ipirupa rei va'e.

24 Ha'e gui sete hary vaikue'i va'e omokõmba sete hary porãgue ikuai va'ekue. Ha'e nunga imba'ekuaa va'e kuery pe amombe'u rã neĩ peteĩve nomombe'u kuaai mba'erã paa — he'i.

25 Ha'e ramo José ombovai:

— Ndee Faraó, peteĩ rami guarã ae rexa ra'u ra'e. Nhanderuete mba'emo omoingo va'erã rima oikuaa uka ndevy.

26 Sete vaka iporã va'e rexa va'e ma sete ma'etỹ. Ha'e sete hary iporã va'e voi sete ma'etỹ. Rexa ra'u va'ekue ma peteĩ'i rami guarã.

27 Sete vaka ivaikue rei, inhangaikue va'e takykue oẽ va'e ma sete ma'etỹ avi, ha'e sete hary ivaikue rei va'e vvytu haku va'e omombirupa va'ekue ma sete ma'etỹ re karuai oiko va'erã.

28 Pova'e ayvu Faraó pe aipoa'e va'e py ma Nhanderuete ndevy oikuaa uka mba'emo ombou va'erã.

29 Mba'eta sete ma'etỹ re opa mba'e oiko porã 'rã Egito yvy ha'e javi re.

30 Ha'e va'e rire ma sete ma'etÿ re ju 'rã oiko karuai. Ha'e va'e gui opa mba'e oiko porãague re na'ima'endu'aavei 'rã Egito vvy re, mba'eta karuai omomba 'rã vvy ha'e javi.

31 Vvy re oiko porãague re ma na'ima'endu'aavei 'rã karuai ha'e va'e rire oiko ramo. Ha'e nunga nda'evei ete 'rã.

32 Mokoïgue ma Faraó pe Nhanderuete oexa ra'u uka, mba'eta ombou 'rãe, ombou voi 'rã guive.

33 Aÿ ma Faraó, rejou 'rãgue peteï ava oiko kuaa va'e, hi'arandu va'e Egito vvy re opena aguã remoï va'erã.

34 Faraó, ejapo ke po rami. Emoï vvy re opena va'erã kuery, Egito vvy rupi sete ma'etÿ re peteï nhiruï henda py ijaju va'e oiko nhavõ gui peteï-teï ojopy va'erã.

35 Opena va'e kuery tomono'õ mba'emo'a, ma'etÿa oiko porã va'e ára. Tomboaty reta mba'emo ra'yï Faraó po py tetã pygua kuery peguarã. Tomoï porãmba.

36 Ha'e rami vvy 'rãe pereko tembi'u karuai sete ma'etÿ re Egito vvy re oiko jave guarã, karuai gui vvy re ikuai va'e opa e'ÿ aguã – he'i.

Egito vvy re José opena oikovyague

37 Ha'e va'e ayvu Faraó ojou porã. Hembigui kuery voi ojou porã.

38 Ha'e rami vvy Faraó aipoe'i guembigui kuery pe:

– Jajou 'rã ri nda'u ava kova'e rami hexe Nhanderuete Nhe'ë oï va'e? – he'i.

39 Ha'e rire José pe ju Faraó aipoe'i:

– Ha'e gui ha'e nunga ha'e javi Nhanderuete oikuaa ukapa ndevy. Avave rei ndoikoï ndee ramigua oiko kuaa ha'e hi'arandu va'e.

40 Ha'e rami rã ndee ae 'rã reï xero re opena va'e. Ndee meme 'rã ndepo'aka xevygua kuery re. Xee anho 'rã ndegui yvateve va'e aiko – he'i.

41 Faraó aipoe'ive ju José pe:

– Ma'ë, Egito vvy ha'e javi re repena aguã romoï – he'i.

42 Ha'e rami vvy Faraó okuã regua hery oïa va'e omboi vvy José kuã re ju omoï. Ao ajukue iporãve va'e guigua py omonhemonde vvy mbo'y ouro guigua omoï ijaju'y re.

43 Karóxa mokoïa va'e py oï aguã rami ojapo, ha'e henonde “Penenapy'ã re ke peï” he'i uka heravy. Ha'e rami py ombopo'aka Egito vvy re ikuai va'e ha'e javi re.

44 Faraó aipoe'ive ju José pe:

– Xee ma Faraó. Ha'e rami avi ndeayvu e'ÿ re avave rei ndoupi 'rã opo neï opy Egito vvy ha'e javi re – he'i.

45 Faraó omboery José Zafenate-Panéia. Ta'yxyrã ome'ë Asenate, Om pegua sacerdote Potífera hery va'e rajy. Ha'e va'e rire José oguata oikovy Egito vvy ha'e javi rupi.

46 José trinta ma'etÿ oguereko Egito pygua huvixa Faraó renonde ojexa uka jave. Ha'e va'e gui Egito vvy jave re oguataa rupi oiko.

47 Sete ma'etÿ re vvy py onhotÿ mbyre ha'e javi oiko porã.

48 Ha'e va'e sete ma'etÿ re José omono'õ ukapa tembi'urã Egito vvy re oiko va'e. Omoï porã tetã ikuai va'e py. Peteï-teï tetã pyve omoï porã ha'e va'e katy'i rupi tembi'urã oiko va'ekue.

49 Ha'e rami vvy José omono'õ reta mba'emo ra'yï, ita ku'i ye'ë rembe rupi ikuai va'e hetaa rami. Ndoipapa kuaavei ma, heta vaipa ete rã.

50 Ha'e gui karuai oiko e'ÿ mbove oiko mokoï kyrï va'e José ra'y, Om pegua sacerdote Potífera rajy Asenate pi'a.

⁵¹ Tujave va'e ma José omboery Manassés, mba'eta “Nhanderuete xemboexarai amba'eapo atãague, ha'e xeru ro py aiko jave guare ha'e javi re”, he'i vy.*

⁵² Ha'e rã gua'y mboae ma omboery Efraim, “Yvy ajexavai aikovyague py teĩ Nhanderuete xeapo xera'y reta aguã rami”, he'i vy.†

⁵³ Sete ma'etÿ Egito yvy re opa mba'e oiko porãa opa.

⁵⁴ Ha'e va'e rire oiko sete ma'etÿ re karuai, José aipoe'ïague rami vy. Yvy jave re ete oiko karuai. Ha'e rã Egito yvy ha'e javi re ma oĩ tembi'u.

⁵⁵ Egito yvy jave re karuai oiko ramo Egito pygua kuery Faraó pe ojapukai tembi'u re. Ha'e ramo ojeupegua kuery pe Faraó

– Tapeo José-a py. Ha'e ojapo uka va'e tema pejapo – he'i.

⁵⁶ Yvy jave re karuai oiko ramo José oipe'a uka tembi'u omoĩ porãaty ha'e javi Egito pygua kuery pe ovende aguã, Egito re voi karuai oiko ramo.

⁵⁷ Yvy jave re karuai ramo Egito katy oua, José gui tembi'u ojogua aguã.

42

Egito py José ryke'y kuery ju ou okuapyague

¹ Egito yvy re tembi'u oĩa Jacó oikuaa vy aipoe'ï gua'y kuery pe:

– Mba'e re tu joe-joe rive ri pema'ẽ pekuapy?

² Xee aendu “Egito yvy re mba'emo ra'yĩ oĩ” 'ea rã. Tapeo ha'vy ha'e gui pejogua jaikove aguã, nhamanomba e'ÿ aguã – he'i.

³ Ha'e ramo José ryke'y kuery dez-ve ikuai va'e oje'oi Egito gui mba'emo ra'yĩ ojogua aguã.

⁴ Ha'e rã José ryvy Benjamim ma Jacó nomondoukai tyke'y kuery reve, ojeupe “Xapy'a rei mba'emo oiko gui”, he'i vy.

⁵ Ha'e rami vy amboae regua kuery reve Israel ra'y kuery oje'oi mba'emo ojogua vy, Canaã yvy re voi karuai oiko ramo.

⁶ José ma Egito yvy re opena va'e oĩ. Ha'e ae yvy jave gui ou va'e pe mba'emo ovende oiny. Ha'e rami rã tyke'y kuery ou vy guenapy'ã re oĩ henonde, yvy re ngova omovaẽmba reve.

⁷ José ma guyke'y kuery oexa kuaa. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe ndojekuaa ukai. Ha'e kuery pe ijayvu atã guive. Ha'e vy aipoe'ï:

– Magui tu peju?

Ha'e kuery ombovai:

– Canaã yvy gui roju tembi'u rojogua aguã – he'i okuapy.

⁸ José oexa kuaa guyke'y kuery, ha'e rã ha'e kuery ma ndoexa kuaai.

⁹ José ima'endu'a ha'e kuery rekorã oexa ra'u va'ekue re. Ha'e vy aipoe'ï:

– Peẽ kuery ma nhemi rupi oikuaa pota va'e pendekuai. Oreyvy re peju mamo pa roarõ e'ÿa peikuaaxe vy rive.

¹⁰ Ha'e kuery ombovai:

– Any, oreruvixa. Ore nerembigui kuery tembi'u rojogua aguã rima roju.

¹¹ Ore kuery ha'e javive peteĩ'i ava ra'y orekuai. Heko porã va'e guive orekuai, mba'emo re oikuaa pota va'e e'ÿ – he'i okuapy.

¹² Ha'e rã ha'e aipoe'ï:

– Any teve. Yvy roarõ e'ÿa re peikuaaxe vy rima peju.

¹³ Ha'e kuery ombovai:

– Ore kuery nerembigui orekuai va'e ma doze joegua orekuai, peteĩ ava Canaã yvy re oiko va'e ra'y kuery. Kyrÿve va'e ma oreru ro py opyta. Ha'e rã amboae ma ndoikovei ma – he'i okuapy.

* 41:51 Tery Manassés ma “Nhomboexaraia” 'ea. † 41:52 Tery Efraim ma “Ta'y reta va'e” 'ea.

14 Ha'e gui José aipoe'i ha'e kuery pe:

– Xee pëvy aipoa'eague rami ae oreivy re peikuaa pota va'e ete pendekuai.

15 Ha'e rami vy 'rãe aikuaa. Anhetê ete Faraó rekove rupi aura vy aipoa'e: Apy gui ndapeoi 'rã penderyvy kyrîve va'e ou e'ÿa ja.

16 Peê kuery regua peteï xee amondouka 'rã penderyvy reruarã. Ha'e rã peê kuery ma rombotoy 'rã aikuaa aguã anhetê pa pendeayvuua. Ha'e rami e'ÿ rã Faraó rekove rupi aura vy aipoa'e: Oreivy re peikuaa pota vy ae peju – he'i.

17 Ha'e vy mboapy ára re ombo'a imbokuapy nhuã py.

18 Mboapy araa py José aipoe'i:

– Po rami pejapo vy 'rãe peikove, mba'eta xee voi Nhanderuete renonde ajereroxyjea rupi aiko va'e.

19 Peê kuery heko porã'i va'e ri pendekuai vy peê kuery va'e regua peteï'i pepyta 'rã apy nhuã py. Ha'e rã amboae kuery ma tapeo mba'emo ra'yï peraa pendo pygua kuery ho'u va'erã.

20 Ha'e gui penderyvy kyrîve va'e ta'vy peru xea py. Ha'e ramo 'rãe aikuaa porã pendeayvu anhetêa. Ha'e rami e'ÿ vy pemanomba 'rã – he'i.

Ha'e rami rã ha'e kuery oiko katu ha'e rami ojapo aguã.

21 Joupe-upe aipoe'i:

– Aÿ ma japaga 'rã nhanderyvy re jajapo vaiague re. Anhetê ojexavai reve nhandevy ojapukai ramo nanhamboaxyi karamboae. Ha'e nungakue re ae jaiko axy aÿ – he'i okuapy.

22 Ha'e ramo Rúben ombovai:

– Xee aipo nda'ei ri ty'y raka'e: “Nda'evei kunumi va'e re jajapo vai aguã” nda'ei? Teï peê kuery naxenhe'ê rendui. Aÿ ha'e nungakue re japagapa jakuapy huguy nhamoê uka rire – he'i.

23 Ha'e kuery ha'e rami ijayvu vy ndoikuaai José oendu kuaa, mba'eta ha'e kuery reve ijayvu mba'e he'ia paa omombe'u va'e rupi.

24 Ha'e kuerya gui José ojepe'a ranhe. Ha'e vy ojae'o. Ha'e gui ou ju vy ha'e kuery reve ijayvu. Guyke'y Simeão ha'e kuery mbyte gui oipe'a vy ojokua uka ha'e kuery oexaa py.

Egito gui José ryke'y kuery ojevyague

25 Ha'e kuery voxa mba'emo ra'yï José omonyê uka vy peteï-teï voxa py omoï uka ju iperáta, tembi'u tape rupi ho'u va'erã guive. Ha'e ramo ijayvuague rami ojapoa.

26 Ha'e ramo guymba mburika'i áry mba'emo ra'yï ojogua va'ekue oupi vy oje'oiipa ha'e gui.

27 Oke aguã py opytaa py peteï ovoxa oipe'a mburika'i ho'u va'erã oguenoê aguã. Ha'e vy operáta ojou ju voxa py oï ramo.

28 Ha'e vy guyvy kuery pe aipoe'i:

– Kore ome'êa ju rima xeperáta. Ha'ekue ete'i nda oï xevoxa py – he'i.

Ha'e rami vy onhemondyi okuapy okyje vy. Joe-joe oma'ê reve joupe-upe aipoe'i:

– Mba'e re nda'u ha'e rami ete ri Nhanderuete ojapo nhandere? – he'i okuapy.

29 Ha'e gui Canaã yvy re nguu Jacó-a py ovaê vy ixupe omombe'upa oiko va'ekue-'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

30 – Ava ha'e va'e yvy pygua ruvixa oï va'e orevy ijayvu atã, ijyvy re oikuaa pota va'e rami orerereko.

31 Ha'e rã ore kuery aiporo'e: “Ore ma heko porã va'e orekuai, roikuaa pota va'e'ÿ.

³² Doze joegua orekuai, peteĩ'i oiko oreru. Peteĩ oreryvy ma jipovei, ha'e rã kyrĩve va'e ma oreru ro py oĩ Canaã yvy re", ore.

³³ Ha'e gui ava yvy regua ruvixa aipoe'i orevy: "Po rami 'rã aikuaa peẽ kuery heko porã va'e pa peikoa. Apy peja 'rã peteĩ penderegua va'e. Ha'e rã amboae kuery ma pendo pygua kuery rembi'urã peraa vy tapeo.

³⁴ Ha'e gui xea py ju peru penderivy kyrĩve va'e. Ha'e ramo 'rã aikuaa avakue heko porã va'ea, oikuaa pota va'e'ỹ peikoa. Ha'e gui ma pendepo py ju amboaxa 'rã penderivy, ha'e kova'e yvy re pejogua aguã mba'emo^a, he'i va'ekue orevy.

³⁵ Ha'e kuery ogueru va'ekue voxa gui onhoẽ vy peteĩ-teĩ oexa operáta voxa py ogueru jevyague. Voko'i peráta ryrú oexa peteĩ-teĩ. Ha'e rami vy onhemondyipa okuapy, tuu voi.

³⁶ Ha'e gui tuu Jacó aipoe'i:

— Aỹ nda'evei teve xevy. José ma ndoikovei ma, Simeão voi noĩ apy. Aỹ ma Benjamim ju peraaxe. Ha'e nunga ha'e javi oiko xevy.

³⁷ Ha'e gui Rúben aipoe'i nguu pe:

— Xapy'a rei xeryvy ndaru jevyi ri ramo ejuka xera'y mokoĩve'i hekovia. Xevy repena uka ramo ma xee aru ju 'rã.

³⁸ Ha'e rã tuu ombovai:

— Nda'evei xera'y penderupive oo aguã. Tyke'y omano ma. Ha'e anho'i oikove. Xapy'a rei ooa rupi mba'emo ixupe oiko ramo ma xeporiaua gui rive amano aguã rami 'rã pejapo — he'i.

43

Egito yvy katy ju José ryke'y kuery oo aguã re onhembopy'a okuapyague

¹ Ha'e ramia jave re karuai nda'evei ete yvy re.

² Ha'e gui ha'e kuery tembi'u Egito gui ojogua va'ekue opa ramo tuu aipoe'i:
— Tapeo, pejoguave ju tembi'u nhandevy.

³ Ha'e ramo Judá ombovai:

— Ha'e rami avi ava va'e orevy ijayvu atã reve aipoe'i va'ekue: "Xerova ndapexa jevyi 'rã penderivy penderupive ou e'ỹ rã", he'i va'ekue.

⁴ Ha'e nunga rupi oreryvy orerupive remondouka ramo ma roo ju 'rã tembi'u rojogua aguã.

⁵ Ha'e rã neremondoukai ramo ndorooi 'rã, ava va'e "Xerova ndapexai 'rã penderivy penderupive ou e'ỹ rã", he'i rire.

⁶ Ha'e ramo tuu Israel aipoe'i:

— Mba'e re tu xemoĩ vai rei pekuapy penderivy mboae arekovea peikuaa uka vy?

⁷ Ha'e kuery ombovai:

— Ha'e va'e ava oporandu karamboae orere, ha'e oreretará kuery re guive. Ha'e vy aipoe'i: "Oikove teri pa penderu? Perekove pa penderivy?" he'i orevy. Ha'e rã oporandua ha'e javi'i rombovai. Ndorokuaai mba'erã pa oikuaaxea vy "Peru ke penderivy", he'i orevy.

⁸ Ha'e gui Judá aipoe'i nguu Israel pe:

— Xerupive ha'v emondouka kunumi va'e. Ha'e ramo ropu'ã vy roo 'rã jaikovepa aguã. Ha'e rami e'ỹ ramo ndajaikovei 'rã, ore kuery, ndee, neĩ orera'y kuery.

⁹ Xee ae 'rã apena hexe, ha'e rire xepo gui ae ju rejou aguã. Ha'e gui xee ndea py ndaru jevyi ri ramo xee ae ajejavý va'e aiko 'rã ndevy, aikovea pukukue re.

¹⁰ Ha'e rã nanhamboarei va'e rire ma mokoĩguea ma rojevý 'rãgue — he'i.

¹¹ Tuu Israel ombovai:

– Ha'e rami rã ma po rami pejapo: Pejopy mba'emo iporãve va'e kova'e yvy gui, pendevoxa py peraa ava va'e pe peme'ë va'erã: bálamo, ei kyrĩ'i, heakuã porã va'e, mirra, terebinto ha'e amêndoas.

¹² Peráta guive peraaave pendepo py. Pendevoxa py peráta peru va'ekue voi peraa ju pendepo py, mokoĩguea repy. Xapy'a rei ojavy ri nhĩ'ã ra'e.

¹³ Ha'e gui penderivy avi peraa. Pepu'ã, ha'e tapeo ju ava va'ea katy.

¹⁴ Tove Nhanderuete ipo'akapa va'e tapenemboaxy uka huvixa renonde peĩ ramo, penderyke'y mboae pendupive ou ju aguã, Benjamim guive. Ha'e gui xee, xera'y kuery okanhy ramo ma ta'y e'ý va'e rã apyta – he'í.

José guyke'y kuery omovaẽmbaague

¹⁵ Ha'e gui avakue ogueraa mba'emo ome'ë va'erã, peráta guive ogueraa mokoĩguea repy. Guyvy Benjamim voi ogueraa. Opu'ã vy oje'oi Egitó katy. Ha'e rami vy ojexa uka ju José pe.

¹⁶ Benjamim ha'e kuery reve oĩ rã José oexa vy aipoe'i hoo re opena va'e pe: – Eraa kova'e avakue ha'e javi xero py. Ejuka vaka ra'y, ereko katupa. Kova'e kuery ma kuaray mbyte jave okaru rã xereve – he'í.

¹⁷ Ha'e ramo ojapopa José ijayvuague. Ha'e rami vy ogueraa avakue José ro py.

¹⁸ José ro py ogueraa rã okyjepa okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

– Peráta káuxa rima aỹ nhandereru, kueve nhandevoxa py peráta oĩ rire. Aỹ ma nhanemondaague rami rã omombe'u, nhandere opu'ã vy escravo nhanemoingo aguã, nhanerymba kuery mburika'i ojopy aguã guive – he'í.

¹⁹ Ha'e vy José ro re opena va'e re ha'e kuery onhemboja vy hexeve ijayvu okuapy oké py.

²⁰ Ha'e vy aipoe'i:

– Kore xeruvixa, tembi'u rojogua aguã jypy roju karamboae.

²¹ Rojevya rupi roke aguã py rova'ë vy orevoxa roipe'a ramo ha'e py oreperáta oĩ ra'e. Ha'e va'ekue aỹ rogueru ju.

²² Ha'e gui rogueruve ju peráta tembi'u rojogua aguã. Ndroikoaa guive mava'e pa oreperáta orevoxa py omoĩ jevyague – he'í okuapy.

²³ Ha'e ramo ava va'e ombovai:

– Pendepy'a guaxu ke, pekyje eme. Penderuete, peẽ kuery ru Ruete ae omoĩ uka ju peráta pendevoxa py. Penderperáta xee ae ajopypa karamboae – he'í. Ha'e gui ha'e kuerya py ogueru ju Simeão.

²⁴ Ha'e gui José ro py ogueroike vy yy ogueru opy ojoi aguã. Hymba kuery mburika'i guive omongaru.

²⁵ Ha'e rã ha'e kuery ma José pe ome'ë va'erã ogueroko katu kuaray mbyte jave ou rã guarã, mba'eta oendu ha'e py okaru vy ou rãa.

²⁶ José ou ramo ha'e kuery ogueroike heruvy ixupe ome'ë va'erã. Henonde re guenapy'ã re oĩ okuapy, yvy re ngova omova'ë reve.

²⁷ Ha'e ramo ha'e kuery pe oporandu mba'exa pa ikuaia re. Ha'e vy aipoe'i: – Ha'vy penderu tuja'í pemombe'u va'ekue oiko porã pa? Oikove teri pa?

²⁸ Ha'e kuery ombovai:

– Oiko porã ri oreru nerembuguai, oikove teri – he'í okuapy. Oakã omboguejypa reve guenapy'ã re oi.

²⁹ Ha'e ramo José oma'ë vy oexa guyvy Benjamim ixu pi'a. Ha'e vy aipoe'i:

– Upe va'e ma nhĩ'ã penderivy kyrĩve va'e pemombe'u va'ekue? Nhanderuete topena porã ndere, xera'y – he'í ixupe.

³⁰ José oeka pojava ojae'o aguã, opy'a re guyvy oayvua anho oendu vy. Ha'e vy opy mboae oike vy ojae'o.

³¹ Ojeovaei rire oẽ ju ouvvy. Ojejoko vy aipoe'i guembuguai pe:

– Pejara ke tembi'u – he'i.

³² Ha'e ramo ixupe omoï ae'i, ha'e kuery pe omoï ae'i avi, ha'e Egito pygua kuery ha'e kuery reve okaru va'e pe omoï ae'i avi, mba'eta Egito pygua kuery pe nda'vei hebreu kuery reve okaru aguã, Egito kuery rekorã va'ekue rami vy.

³³ Ha'e rami vy guenonde omboguapy uka guyke'y kuery ha'e javi. Tujave va'e omboguapy tujave va'e oï aguã py porã, petei-teï ha'e rami aguã rami omboguapy, kyrîve va'e voi kyrîve va'e oï aguã py. Ha'e rami rã joe-joe oma'ê reve onhemondyipa okuapy.

³⁴ Ha'e gui petei-teï ho'u va'erã ojara uka tembi'u guenonde re oï va'e gui. Ha'e rã Benjamim pe ma hetave ojara uka, amboae kuery pe ojara uka va'e gui petei nhirukue hetave. Ha'e ramo ha'e kuery okaru ha'e oy'u porã okuapy hexeve.

44

José guyke'y kuery ou jevy aguã rami ojapoague

¹ Ha'e gui José aipoe'i ngoo re opena va'e pe:

– Emonyêmba ke avakue voxa ipo'akaa rami peve, ha'e emoï ju petei-teï peráta ivoxa py.

² Ha'e gui kyrîve va'e voxa py ma pemoï xekaro prata guigua voi, iperáta mba'emo ra'yî repykue reve – he'i. Ha'e rã José aipoe'iague rami ojapo.

³ Ko'êmba ramove avakue oje'oipa ju guymba kuery reve.

⁴ Tetã gui mombyry e'y'i teri oo jave José aipoe'i ngoo re opena va'e pe:

– Epu'ã, tereo avakue oo va'ekue rakykue. Reupity vy ke aipo're: “Mba'e re tu penderayvu ete va'e pe pejapo vai?”

⁵ Upe va'e karo e'y ri ty'y xeruvixa oy'uaty ha'e imba'ekuaa rupi oiporu va'ety? Ha'e ramia py pejapo vai rima”, 're.

⁶ Ha'e ramo hembiguai ha'e kuery oupity vy ha'ekue rami ae jiyavu.

⁷ Ha'e ramo ha'e kuery ombovai:

– Oreruvixa, mba'e re tu ha'e rami ete ri ndeayvu? Ha'e ramigua ete ore nerembiguai kuery ndorojapo.

⁸ Peráta orevoxa py rojou va'ekue ma Canaã vvy gui rogueru ju ndevy. Mba'erã tu ha'vy nderuvixa ro gui prata, ouro re oremonda ta?

⁹ Karo rejou ri ramo heruare tomano, ha'e rã ore kuery ma torekuaa ndevy-gua escravo, oreruvixa – he'i okuapy.

¹⁰ Ha'e ramo ombovai:

– Pendeayvuaque rami ae teï karo reruare anho 'rã oiko xevygua escravo. Ha'e rã peë kuery re ma pendereko vaia noï – he'i.

¹¹ Ha'e gui ha'e kuery ojapura voxa omboguejypa aguã vvy py. Petei-teï oipe'a ovoxa.

¹² Ha'e ramo huvixa rembiguai oikuaa pota petei-teï voxa py oï va'e re. Tujave va'ea gui ranhe omboypy vy kyrîve va'ea py omomba. Ha'e vy karo ojou Benjamim voxa py.

¹³ Ha'e ramo ha'e kuery oao omondoropa. Petei-teï guymba áry ju ovoxa oupipa vy ojevypa tetã katy.

Judá onhemombe'u porãague

¹⁴ Ha'e gui Judá guyvy kuery reve ovaêmba ju José ro py, ha'e py teri oï ramo. Guenapy'ã re ju oimba henonde.

¹⁵ Ha'e ramo José aipoe'i:

– Mba'e re tu ha'e ramigua pejapo xere? Ndapeikuaai va'e ty'y ava xee rami ipo'aka va'e imba'ekuaa va'e memea?

¹⁶ Ha'e ramo Judá ombovai:

– Xeruvixa, mba'exa tu ha'vy rombovai ta ndevy? Mba'exa tu ha'vy oreayvu ta? Mba'exa tu ronhemombe'u ta? Nhanderuete oikuaa ore nerembigui kuery rojejavyague. Aÿ ma xeruvixa, ore kuery ha'e javive 'rã ndevyguia escravo orekuai, karo reraare anho e'ÿ – he'i.

¹⁷ Ha'e ramo José aipoe'i:

– Nda'evei ha'e rami ajapo aguã. Ava xekaro reraare anho 'rã oiko escravo. Ha'e rã peë kuery ma tapeo porã penderua katy – he'i.

¹⁸ Ha'e ramo Judá onhembojave hexe. Ha'e vy aipoe'i:

– Xeruvixa, ejapyxaka ranhe xeayvua re. Ejapyxaka peteĩ'i re xee nerembigui xeayvu aguã. Xeruvixa, ndevai eme xee nerembigui pe, mba'eta ndee ma Faraó rami avi ndepo'akapa va'e.

¹⁹ Xeruvixa, ore nerembigui kuery pe reporandu karamboae vy aipo're: “Pereko pa penderu, e'ÿ vy penderyvvy?” 're va'ekue.

²⁰ Ha'e gui ndee oreruvixa pe rombovai: “Roguereko oreru tuja'i, ha'e ta'vy avi oiko oreru tuja'i ma vy ta'yague. Ha'e va'e ma kyrive va'e oiko. Tyke'y ae'i va'ekue omano rire ha'e anho'i ma oiko ixyp'i'a. Tuu oayvuvu va'e oiko”, ro'e va'ekue.

²¹ Ha'e gui ndee aipo're avi va'ekue ore nerembigui kuery pe: “Peru ha'vy apy aexa aguã.”

²² Ha'e ramo ndee oreruvixa pe rombovai: “Kunumi va'e nda'evei nguu tuja'i oeja aguã. Oeja ramo omano 'rã”, ro'e va'ekue.

²³ Ha'e gui ndee aipo're ju orevy: “Penderyvvy kyrive va'e penderupive ndoui ramo ndapexavei 'rã xerova”, 're va'ekue.

²⁴ Ha'e gui roo ju nerembigui orerua py. Romombe'upa ndee xeruvixa ndeayvague.

²⁵ Oreru aipoe'i: “Tapeo, pejoguave'i ju tembi'u ja'u va'erã”, he'i va'ekue.

²⁶ Ha'e rã ore rombovai: “Nda'evei roo aguã. Oreryvy kyrive va'e orerupive oo ramo 'rãe ha'eve. Nda'evei 'rã ava va'e rova roexa ju aguã oreryvy reve'ÿ”, ro'e ixupe.

²⁷ Ha'e gui nerembigui oreru aipoe'i: “Peë kuery peikuaa xera'yxy oikuavã karamboae moko'i xera'y.

²⁸ Peteĩ ma xea gui okanhy ramo aipo'a'e: 'Xee aikuaa rã ta'vy omboa'ypaa rã nda'u', ha'e va'ekue. Aÿ peve xee ndaexavei.

²⁹ Aÿ kova'e ju xea gui peipe'axe, ha'e ixupe mba'emo oiko ramo pejapo 'rã xeporiau gui amano aguã rami”, he'i va'ekue oreru.

³⁰ Ha'e rami rire aÿ ma xapy'a rei xee nerembigui xerua py ajevvy teĩ kunumi va'e orerupive ndooi ramo ma oreru omano rive 'rã, mba'eta kunumi va'e reve vy ae oikove'i teri.

³¹ Orereve kunumi va'e noĩ rã oreru oexa vy omano 'rã. Ha'e rami vy rojapo 'rã nerembigui oreru iporiau gui rive omano aguã rami.

³² Mba'eta xee nerembigui aiko kunumi va'e re apena aguã rami. Ha'e rami vy xeru pe aipo'a'e: “Xeru, xapy'a rei xee ndaru jevvy ramo ndevy pe aiko 'rã ajevvy va'e aikovea pukukue re”, ha'e va'ekue.

³³ Ha'e nunga rupi aÿ xeruvixa, xee ae tapyta nerembiguirã kunumi va'e rekovia, ha'e rã kunumi va'e ma too ju ke'y kuery reve.

³⁴ Mba'exa tu xerua py aa ju ta kunumi va'e reve'ÿ? Mba'eta xee ma ndaexaxe xeru tuja'i pe mba'emo vai oiko rã – he'i.

1 Ha'e gui José ma ha'e javi oexaa py nonhemombe'u e'ÿ reguavei. Ha'e vy ojapukai:

– Toẽmba xea gui – he'i. Ha'e ramo avave rei hexeve ndopytai, guyke'y kuery pe José ojekuaa uka aguã.

2 Ha'e gui José ojae'o atã, Egito pygua kuery oendu aguã rami, Faraó ro pygua kuery guive.

3 Ha'e rami vy José aipoe'i guyke'y kuery pe:

– Xee ma José aiko. Ha'vy oikove teri pa xeru? – he'i. Ha'e ramo tyke'y kuery nombovai kuaavei, henonde py okyjepa vy.

4 José peteĩgue ju aipoe'i guyke'y kuery pe:

– Aỹ ma penhembojapa xere – he'i ramo hexe ovaẽmba ouvy. Ha'e vy aipoe'ive ju: – Xee ma José Egito yvy katy xevendeague re, neĩ pendejeupe pendevei aguã voi nda'evei. Mba'eta ajogueraa jepe aguã ae Nhanderuete xembou raka'e penerenonde.

5 Aỹ ma nda'evei pendoriaupa rei aguã kyvõ katy xevendeague re, neĩ pendejeupe pendevei aguã voi nda'evei. Mba'eta ajogueraa jepe aguã ae Nhanderuete xembou raka'e penerenonde.

6 Mba'eta mokoĩ ma'etỹ re ma karuai oiko kova'e yvy re. Aỹ oata peteĩ nhirui ma'etỹ teri mba'eve rei nonhotỹai neĩ nomono'õai aguã.

7 Nhanderuete xembou penerenonde nhande kuery opa e'ÿ aguã ko yvy gui, heta araa jepe vy.

8 Mba'eta peẽ kuery e'ÿ xembou karamboae apy. Nhanderuete ae xembou vy Faraó ru rami xemoĩ, hoo py ikuai va'e ha'e javive ruvixarã, Egito yvy ha'e javi re apena aguã.

9 Tapeo povaja ha'vy xerua py, aipopeje: “Ndera'y José aipoe'i uka: ‘Nhanderuete xemoĩ Egito yvy ha'e javi regua ruvixarã. Eju voi xea py are e'ÿ re.

10 Gósen yvy re ha'eve 'rã xea katy'i reiko aguã, ndera'y kuery, neramymino kuery, nerymba vexa'i, vaka kuery, ha'e mba'emo rereko va'e ha'e javi reve.

11 Ha'e py ma apena 'rã ndere, mba'eta peteĩ nhirui ma'etỹ teri oata karuai opa aguã. Ha'e rami iporiaukue va'e reiko e'ÿ aguã, ndero py ikuai va'e, neĩ rereko va'e ha'e javi opa e'ÿ aguã, he'i uka José”, peje.

12 Aỹ ma peẽ kuery xeryvy Benjamim reve pexa pekuapy xee ae pendereve xeayvu aikovyva.

13 Xeru pe pemombe'u Egito yvy re mba'emo porã arekopa va'e ha'e pexa va'e ha'e javi. Tapeo pojava, apy ju peru xeru – he'i.

14 Ha'e gui gyyvy Benjamim oĩa py José oo vy ijaju'y rupi oikuavã reve ojae'o. Benjamim voi ojae'o guyke'y ajũ'y rupi oikuavã vy.

15 Ha'e gui guyke'y kuery ha'e javive ju oayvupa ojae'o reve. Ha'e ramo tyke'y kuery ijayvu hexeve.

José ryke'y kuery ou okuapy rã Faraó oenduague

16 Ha'e gui Faraó ro py voi onhendu aipo'ea rã:

– José ryke'y kuery ri ty ou ra'e – 'ea rã. Faraó oendu vy ojou porã, hembiguai kuery guive.

17 Ha'e rami vy Faraó aipoe'i José pe:

– Aipo're nderyke'y kuery pe: “Pova'e nunga pejapo: Penerymba kuery pembovoyi ju heravy Canaã yvy katy.

18 Ha'e gui peru penderu ha'e pendera'y kuery xea py. Xee ame'ẽ 'rã yvy iporãvea Egito re oĩ va'e pendekuai aguã. Ha'e py pekaru 'rã pekuapy iporãve va'e re anho”, re.

19 Emombe'u avi ha'e kuery pe: “Pova'e nunga pejapo: Egito yvy gui peraa karóxa pendera'y kuery ha'e pendera'yxy kuery peru aguã. Peru avi penderu, pejupa.

²⁰ Ha'e pepexã rei eme mba'emo pereko va'e perupa aguã re, mba'eta Egito vvy ha'e javi re iporãguevea ikuai va'e opytapa rã pendevy", 're – he'i.

²¹ Ha'e gui Israel ra'y kuery ha'e rami ojapo. Faraó aipoe'iague rami vvy ha'e kuery pe José ome'ẽ karóxa, tembi'u guive tape rupi ho'u va'erã.

²² Peteĩ-teĩ pe ome'ẽ ao iporãve va'e. Ha'e rã Benjamim pe ma ome'ëve, trezentos hatã'i va'e prata guigua ha'e peteĩ nhiru ao iporãve va'e.

²³ Nguu pe ma ha'e rami avi ogueraa uka dez mburika'i opa mba'e porã Egito guigua re ovoyi va'e, ha'e dez mburika'i mba'emo ra'yĩ ha'e mbojape re ovoyi va'e. Tembi'u tuu oua rupi ho'u va'erã voi ome'ẽ.

²⁴ Ha'e rami vvy omondoukapa guyke'y kuery. Aipoe'i:

– Joe-joe pepu'ã eme tape peoa rupi – he'i imondovy.

²⁵ Ha'e rami rã Egito vvy gui oje'oi vvy ovaẽmba ju Canaã vvy re nguu Jacó-a py.

²⁶ Nguu pe aipoe'i okuapy:

– José oikove teri. Ha'e ma Egito vvy jave re opena va'e oiko – he'i okuapy. Ha'e ramigua oendu vy nda'ipy'a tytyveia ramigua oendu, ndogueroviai vy.

²⁷ José ijayvuague omombe'upa rã tuu Jacó oendu vvy, ha'e karóxa heruarã José omondouka va'ekue oexa vy mae ma oendu ju ipy'a guaxua.

²⁸ Ha'e rami vvy Israel aipoe'i:

– Ha'eva ma. Xera'y José anhetẽ oikove teri ra'e. Xee aa ta amano e'ỹ mbove aexa ju aguã – he'i.

46

Egito vvy katy Jacó ro pygua kuery oje'oiague

¹ Ha'e gui Israel opa mba'e oguereko va'e reve oo vvy Berseba py ranhe ovaẽ. Ha'e py ma mba'emo ome'ẽ nguu Isaque Ruete pe ombojerovia vy.

² Pyávý Israel pe Nhanderuete ojexa uka vvy aipoe'i:

– Jacó! Jacó!

Ombovai:

– Apy ma aĩ – he'i.

³ Ha'e ramo aipoe'i:

– Xee ma Nderuete, nderu Ruete aiko. Ekyje eme Egito vvy re reo aguã, mba'eta ha'e py ndegui amoingo 'rã peteĩ regua heta va'e.

⁴ Xee aa 'rã ndereve Egito katy. Araka'eva rã ajapo 'rã ha'e gui pejevvy ju aguã rami. Remano ramo José ae 'rã omboty nderexa – he'i.

⁵ Ha'e gui Berseba gui Jacó oguatave ovy. Israel ra'y kuery ogueraa nguu Jacó, gua'y kuery ha'e gua'yxy kuery Faraó karóxa heraarã ombou va'ekue py.

⁶ Ogueraapa guymba kuery vaka ha'e Canaã vvy re oiko jave ojou va'ekue ha'e javi. Oopa Egito katy, Jacó, hamymino kuery guive.

⁷ Gua'y kuery, gua'y ra'y kuery, guajy kuery, gua'y rajy kuery, ha'e kuery ha'e javi ogueraapa Egito katy.

⁸ Po rami ma Israel ra'y kuery nguu Jacó reve Egito katy oo va'ekue rery: Rúben ma Jacó ra'y tujave va'e.

⁹ Rúben ra'y kuery ma Enoque, Palu, Hezrom ha'e Carmi.

¹⁰ Simeão ra'y kuery ma Jemuel, Jamim, Oade, Jaquim, Zoar ha'e Canaã pygua pi'a Saul.

¹¹ Levi ra'y kuery ma Géron, Coate ha'e Merari.

¹² Judá ra'y kuery ma Er, Onã, Selá, Perez ha'e Zera. Ha'e rã Er ha'e Onã ma Canaã vvy re ae omano. Perez ra'y kuery ma Hezrom ha'e Hamul.

13 Issacar ra'y kuery ma Tola, Puva, Jó ha'e Sinrom.

14 Zebulom ra'y kuery ma Serede, Elom ha'e Jaleel.

15 Ha'e va'e kuery ma Jacó ramymino ikuai, Lia pi'a meme, Padã-Arã py oiko va'ekue. Tajy Diná voi ha'e pygua. Ha'e va'e ta'y kuery, tajy kuery ha'e javi vy ma trinta e três ikuai.

16 Ha'e gui Gade ra'y kuery ma Zifiom, Hagi, Suni, Esbom, Eri, Arodi ha'e Areli.

17 Aser ra'y kuery ma Imna, Isvá, Isvi, Berias ha'e heindy Sera. Berias ra'y kuery ma Héber ha'e Malquiel.

18 Ha'e va'e kuery ma Zilpa pi'a meme, Jacó ra'y ha'e rajy kuery. Zilpa ma Labão guajy Lia rembiguirã ome'ê va'ekue. Ha'e kuery ha'e javi vy ma dezesseis ikuai.

19 Ha'e gui Jacó ra'xy Raquel pi'a ma José ha'e Benjamim.

20 José ra'y kuery Egito py oiko va'ekue ma Manassés ha'e Efraim. Ha'e kuery ma Asenate pi'a ikuai. Ixy ma Om pegua sacerdote Potífera rajy.

21 Benjamim ra'y kuery ma Bela, Bequer, Asbel, Gera, Naamã, Eí, Rôs, Mupim, Hupim ha'e Arde.

22 Ha'e va'e kuery ma Jacó ra'y kuery, Raquel pi'a meme. Ha'e javi vy catorze ikuai.

23 Ha'e gui Dã ra'y ma Husim.

24 Naftali ra'y kuery ma Jazeel, Guni, Jezer ha'e Silém.

25 Ha'e va'e kuery ma Jacó ra'y kuery, Bila pi'a meme. Ha'e va'e ma Labão guajy Raquel rembiguirã ome'ê va'ekue. Ha'e javi vy sete ikuai.

26 Ha'e rami py Jacó reve Egito katy oo va'ekue ma sessenta e seis ikuai, ta'y ra'xy kuery jaipapa e'ÿ re.

27 José ra'y kuery Egito py oiko va'ekue ma mokoï ikuai. Jacó ro pygua kuery Egito py oo va'ekue ha'e javi vy setenta ikuai raka'e.

Nguu reve José nhovaexiague

28 Jacó guenonde re omondouka Judá José-a py, Gósen katy tape oo va'e oikuaa aguã. Ha'e rami vy Gósen yvy re ovaẽmba.

29 Ha'e gui José ma karóxa oguereko katu vy oo ovaexi ngu Israel Gósen re. Ixupe ojexa uka vy ijaju'y rupi oikuavã are'i ojae'o reve.

30 Ha'e ramo Israel aipoe'i gua'y José pe:

— Aÿ ma amano tei há'eve ma, reikove reve roexa rire — he'i.

31 Ha'e gui José aipoe'i guyke'y kuery ha'e ngu ro pygua kuery ha'e javi pe:

— Xee aa ju ta ranhe. Faraó pe aipoa'e 'rã: "Ke'y kuery ha'e xeru ro pygua kuery ha'e javi Canaã yvy re ikuai gu oipa ma xea py.

32 Ha'e va'e avakue ma vexa'i ha'e vaka re openaa rupi ikuai. Oguerupa guymba kuery vexa'i ha'e vaka, mba'emo oguereko va'e ha'e javi reve", ha'e rã.

33 Ha'e gui Faraó penerenoï uka vy oporandu 'rã: "Mba'exa tu peẽ kuery pamba'eapo va'e?" he'i ramo ma

34 aipopeje 'rã: "Ore nerembiguai kuery ma mymba kuery re ropenaa rupi orekuai, orekunumi guive aÿ peve, oreramoi kuery ikuaiague rami ae", peje. Ha'e rami rã ijayvu 'rã Gósen yvy re pendekuai aguã. Mba'eta Egito pygua kuery pe rã guymba re opena va'e omboetepy e'ÿ meme ikuai — he'i.

47

Faraó-a py José ngu Israel ogueruague

1 Ha'e gui José ou vy aipoe'i Faraó pe:

– Xeru ha'e ke'y kuery oupa ma Canaã vvy gui. Guymba kuery vexa'i ha'e vaka, ha'e mba'emo oguereko va'e ha'e javi reve ovaë okuapy Gósen vvy re – he'i.

² Ha'e vvy teĩ nhiruĩ guyke'y kuery ogueru avi, oexa uka Faraó pe.

³ Ha'e ramo José ryke'y kuery pe Faraó oporandu:

– Mba'exa tu peë kuery pemba'eapo va'e?

Ha'e kuery ombovai:

– Nerembiguaĩ kuery vexa'i re ropenaa rupi orekuai, oreramoĩ kuery ikuaigague rami ae.

⁴ Kova'e vvy re orekuai aguã ri roju, mba'eta Canaã vvy re ma nhuũ porã jipoi ore nerembiguaĩ kuery rymba kuery pe, karuai nda'evei ete ramo. Ha'e nunga rupi aỹ rojerure Gósen vvy re orekuai aguã re – he'i okuapy Faraó pe.

⁵ Ha'e ramo Faraó aipoe'i José pe:

– Nderu ha'e nderyke'y kuery ndea py oupa ma ramo

⁶ Egito vvy ndevy guarã ae itui. Iporãvea py ejapo nderu ha'e nderyke'y kuery ta'ikuai. Gósen vvy re ae ri ta'ikuai. Ha'e gui xapy'a rei rã nderyke'y kuery regua opena kuaa ete va'e ikuai ramo emoĩ xerymba kuery re ae opena va'erã – he'i.

⁷ Ha'e gui nguu Jacó ju José ogueru vvy oexa uka Faraó pe. Ha'e ramo Jacó ogueroayvu porã Faraó.

⁸ Faraó oporandu Jacó pe:

– Mbovy ma'etỹ ma tu rereko?

⁹ Jacó ombovai:

– Xee aikoa ha'e javi vvy ma cento e trinta ma'etỹ. Mboapy'i ete aiko axya. Xee ma ndaupityi teri xeramoĩ kuery oikoague ma'etỹ peve – he'i.

¹⁰ Ha'e rami vvy Jacó Faraó ogueroayvu porã rire oo ju oĩa gui.

¹¹ Ha'e gui José omboekoa nguu ha'e guyke'y kuery. Ramessés vvy re Egito vvy iporãvea py ome'ẽ ikuai aguã, Faraó aipoe'igague rami vvy.

¹² Nguu, guyke'y kuery ha'e nguu ro pygua kuery ha'e javi pe José ombou jepi tembi'u, peteĩ-teĩ gua'y kuery mbovy pa oguerekoa rami.

José Egito vvy ha'e javi ojoguaague

¹³ Karuai nda'evei ete ramo vvy jave re jipoi tembi'u. Ha'e nunga rupi Egito ha'e Canaã vvy re ikuai va'e iporiauve oje'oivy karuai gui.

¹⁴ Ha'e vvy Egito ha'e Canaã pygua kuery José gui mba'emo ra'yĩ ojogua vvy ipo py anho omboaxa peráta. Ha'e ramo Faraó ro py ju oguerupa.

¹⁵ Ha'e gui Egito ha'e Canaã vvy re peráta jipovei ramo Egito pygua kuery ha'e javi jogueru vvy ojexa uka José renonde. Ha'e vvy aipoe'i okuapy:

– Eme'ẽ orerembi'urã. Mba'erã tu romanomba ta rexaa py? Oreperáta opa ma – he'i okuapy.

¹⁶ José ombovai:

– Pendeperáta opa ma ramo penerymba kuery ju peru. Penerymba kuery rekovia 'rã ame'ẽ tembi'u – he'i.

¹⁷ Ha'e ramo José-a py ogueru guymba kuery. Ha'e rã hemb'i'urã José ome'ẽ kavaju, vexa'i, vaka ha'e mburika'i rekovia. Ha'e rami vvy ha'e va'e ma'etỹ re ma mymba kuery rekovia re omongaru.

¹⁸ Ha'e va'e ma'etỹ opa rire ma'etỹa mboae ovaë ramo José-a py oupa ju. Ha'e vvy aipoe'i:

– Oreruvixa, nda'evei rombotavya rupi oreayvu aguã ndevy. Oreperáta opa ma, orerymba kuery voi rerekopa ma. Mba'eve'i ndoroguerokovei ma ndevy peguarã, orerete ae ha'e oreivy e'y vvy.

19 Mba'erã tu ore kuery romano ta rexaa py, oreyyvy opyta rive aguã? Orejogua ke, oreyyvy avi ejogua tembi'u rekovia. Ha'e rami rã ore kuery roiko 'rã escravo Faraó pegua, oreyyvy voi imba'erã topyta. Eme'ẽ orevy mba'emo ra'yĩgue roikove aguã, romano e'ỹ aguã, yvy voi opyta rive e'ỹ aguã – he'i okuapy.

20 Ha'e rami rã Egito yvy ha'e javi José ojogua Faraó pe. Egito pygua kuery peteĩ-teĩ oyvy ovende, ha'e py karuai nda'evei ete ramo. Ha'e rami vy yvy ha'e javi Faraó mba'e opyta.

21 Ha'e pygua kuery voi ojeuepegua escravo omoingo, Egito yvy ha'e javi rupi ikuai va'e.

22 Sacerdote kuery hyvy anho ndojoguai, mba'eta ha'e va'e kuery pe Faraó mba'emo ome'ẽ jepi ramo. Faraó po gui ojopy va'ekue re ae okaru okuapy. Ha'e rami vy ha'e kuery novendei oyvy.

23 Ha'e gui José aipoe'i heta va'e kuery pe:

– Aỹ ma peẽ kuery rojogua ma, pendeivy voi ajogua Faraó mba'erã. Apy ma mba'emo ra'yĩgue oĩ. Peraa, penhotý yvy re.

24 Mba'emo'a pemono'õ vy ma peteĩ nhiruĩ ikuai va'e nhavõ gui peteĩ-teĩ peme'ẽ 'rã Faraó pe. Ha'e rã hembyrekue ma pendeivy peguarã topyta. Pendeivygua ma yvy re penhotý ju aguã, pekaru aguã pendera'y kuery ha'e pendero py ikuai va'e ha'e javi reve – he'i.

25 Ha'e ramo ha'e kuery ombovai:

– Ndee ma roikove aguã rami oreapo. Oreruvixa, ndee oremboaxya rupi orerereko. Ha'e ramo Faraó pegua escravo orekuai teĩ ha'eve – he'i okuapy.

26 Ha'e rami aguã Egito yvy re José ojapoaque ma lei aỹ peve guarã oĩ: Mba'emoaju peteĩ nhiruĩ ikuai nhavõ gui ma peteĩ-teĩ ome'ẽa 'rã Faraó pe. Sacerdote kuery yvy anho Faraó mba'e'ỹ itui.

27 Ha'e rami vy Israel Egito yvy re oiko, Gósen re ae. Ha'e py ha'e kuery ikuai aguã ojou vy heta-etave oje'oivy, heta ete ikuai.

28 Jacó ma dezessete ma'etý re oiko Egito yvy re. Jacó oikoa ma'etý ha'e javi vy cento e quarenta e sete ma'etý.

29 Ha'e gui Israel omano rai'i ma vy oenoĩ gua'y José. Ha'e vy aipoe'i:

– Aỹ ma ndee xemboaxy ramo ajerure xe'u guýry ndepo remoĩ reve reura aguã, xe'vy rejapo porã aguã anhetẽ rupi. Ajerure Egito yvy re e'ỹ xenhono porã aguã,

30 ha'e rã xeru kuery ikuaiague py anho. Ha'e rami vy Egito yvy gui xeretekue reraa 'rã xeru kuery onhoño porãague py, ha'e py ae xenhono porã aguã – he'i.

José ombovai:

– Xee ajapo 'rã ndeayvuague rami – he'i.

31 Ha'e gui Jacó

– Eura ha'vy xe'vy – he'i. Ha'e ramo oura. Ha'e rami rã Israel ojero'a, ngupa akã re ojeko.*

48

Jacó imba'eaxy oupya py José gua'y kuery ogueruague

1 Ha'e va'e rire José pe aipo'ea:

– Nderu tu imba'eaxy vaipa rima oupy – 'ea. Ha'e ramo ogueraa ha'e py mokoĩve gua'y Manassés ha'e Efraim.

2 Jacó pe omombe'ua:

* 47:31 Ha'e rami Jacó ojapo ombojerovia vy (Hebreus 11.21).

– Ndera'y José rako ou oiny ndea py – 'ea. Ha'e ramo Israel onhemomburu ngupa py oguapy ranhe aguã.

³ Ha'e gui Jacó aipoe'i José pe:

– Nhanderuete Ipo'akapa va'e xe'vy ojexa uka karamboae Canaã vvy re Luz tetã py aiko jave, ha'e rami vvy xereroayvu porã.

⁴ Ha'e vvy aipoe'i: “Xee rojapo 'rã ndera'y reta aguã rami. Neramymino kuery ajapo 'rã heta regua ikuai aguã rami. Ha'e kuery pe ame'ê 'rã kova'e vvy araka'e rã peve guarã”, he'i va'ekue xe'vy.

⁵ Ha'e rã ndera'y mokoï Egito vvy re aju e'ÿ mbove oiko va'ekue ma, ha'e kuery ma aÿ guive xera'y ae'i rami ikuai. Efraim ha'e Manassés ma xera'y ae'i rami ma ikuai, Rúben ha'e Simeão rami avi.*

⁶ Ha'e rã ha'e kuery rire ju ndera'y ikuai va'erã va'e ma ndera'y ae 'rã ikuai, ha'e guyke'y kuery vvy re 'rã ha'e kuery hekoa.

⁷ Mba'eta xee Padã gui aju jave Raquel omano karamboae Canaã vvy re, tape Efrata katy oo va'e katy'i. Xeporiau reve anhono porã karamboae tape Efrata Belém 'epy va'e katy oo va'e vvy'ry – he'i.

⁸ Ha'e gui Israel ma José ra'y kuery oexa vvy aipoe'i:

– Mava'e kuery tu upe va'e?

⁹ José aipoe'i nguu pe:

– Xera'y kuery rima ikuai, apy ae Nhanderuete xe'vy ome'ê va'ekue – he'i.

– Eronhembojave'i ha'vy xea py, aroayvu porã aguã – he'i.

¹⁰ Israel tujai'ete vvy hexa voi pytũmba ma, ndoexa porãve'i ma. Ha'e nunga rupi José ogueronhemboja heruvy ha'e oia py. Ha'e ramo oayvupa, oikuavãmba.

Gua'y José ha'e ta'y kuery Jacó ogueroayvu porãague

¹¹ Ha'e ramo Israel aipoe'i José pe:

– Xee ma naexa'ãi peteïgue ju roexa aguã. Ha'e rami teï Nhanderuete ojapo ndera'y kuery avi aexa aguã rami – he'i.

¹² Ha'e gui José gua'y kuery oipe'a nguu renapy'ã re ikuai'a gui. Nguu renonde oï guenapy'ã re, ngova omovaë vvy re.

¹³ Ha'e va'e rire José ogueru ju gua'y kuery. Efraim ma oiporu kuaa re omopu'ã imo'amy, tuu Israel oiporu kuaa e'ÿa re oï aguã, ha'e rã Manassés ma oiporu kuaa e'ÿa re omopu'ã, Israel oiporu kuaa re. Ha'e rami vvy mokoïve ogueronhemboja heruvy hexe.

¹⁴ Ha'e rami teï Israel opo ombojoaxa imondovy vvy oiporu kuaa regua omoï Efraim kyrïve va'e apyte re, ha'e rã oiporu kuaa e'ÿa ma Manassés apyte re omoï, tujave va'eri.

¹⁵ Ha'e rami vvy José ra'y kuery ogueroayvu porã vvy aipoe'i:

– Xeramoï Abraão oiko va'ekue Nhanderuete renonde, xeru Isaque guive. Ha'e gui xere ju opena oikovy xekyrï guive aÿ peve.

¹⁶ Ixuguigua anjo opa mba'e vai gui xereraa jepe va'e tomoingo porã kova'e avakue'i. Tove xerery rupi meme ta'ikuai, xeru kuery Abraão ha'e Isaque rery rupi guive. Ta'y kuery taetave oje'oivy vvy re – he'i.

¹⁷ Ha'e gui tuu opo oiporu kuaa regua Efraim apyte re omoï rã José oexa vvy ndojou porã. Ha'e rami vvy nguu po re ojopy, Efraim apyte gui ogueroa aguã Manassés apyte re.

¹⁸ Ha'e vvy José aipoe'i nguu pe:

* **48:5** José ra'y kuery mokoï ikuai va'e ma Jacó omano ta vvy ogueroayvu porã, gua'y kuery ae'i pe rami avi.

— Evoko rami e'ÿ xeru, mba'eta kova'e ae ma tujave va'e oiko. Inhakã re ae 'rãgue remoĩ reiporu kuaa regua — he'i.

¹⁹ Ha'e rami teĩ tuu opo ndoguerova ukai. Ha'e vy aipoe'i:

— Xera'y, xee aikuaa ae ma, aikuaa. Ha'e rami avi ixugui avi 'rã oiko peteĩ regua, yvate va'e 'rã oiko. Ha'e rã tyvy ma ixugui yvateve 'rã. Hamymino kuery ma heta regua 'rã ikuai — he'i.

²⁰ Ha'e rami py ha'e va'e ára ogueroayvu porã. Ha'e vy aipoe'i:

— Peẽ kuery rery rupi Israel kuery jogueroayvu porã 'rã. Ha'e vy “Tove Nhanderuete tanemoingo porã Efraim ha'e Manassés rami”, he'i 'rã okuapy. — Ha'e rami ijayvu vy Manassés rery gui Efraim rery re ranhe ijayvu.

²¹ Ha'e rire Israel aipoe'i José pe:

— Aÿ xee amano 'rã. Ha'e rami teĩ Nhanderuete oiko 'rã ndereve, ojapo 'rã yvy neramoĩ kuery ikuaiague py peo ju aguã rami.

²² Ndevy pe aeja peteĩ mba'e, ha'e ramigua nderyke'y kuery pe aeja va'erã e'ÿ. Ndevy aeja yvy'ã amorreu kuery gui xekyxe ha'e xerapa py aipe'a va'ekue.

49

Jacó gua'y kuery rekorã omombe'u ma voiague

¹ Ha'e rire Jacó oenoĩ gua'y kuery ha'e javi. Ha'e vy aipoe'i:

— Peno'õmba ke. Xee amombe'u 'rã penderekorã, raka'e rã guarã.

² Jacó ra'y kuery, peno'õmba pendu aguã. Pejapyxaka penderu Israel ijayvu rã.

³ — Rúben, ndee ma xera'y tujave va'e, xembaraetea kuaa ukua. Jypy'i xegui reiko va'ekue, pavẽ gui yvateve ha'e ipo'akave va'e reiko.

⁴ Ha'e rami avi yai opu'ã-pu'ãa rami avi rejekoko kuaa e'ÿ vy pavẽ gui e'ÿ 'rã ndeyvateve. Mba'eta nderu rupa py rejepi vy retekoavy rire. Xerupa py rejepi va'ekue.*

⁵ — Ha'e gui Simeão, Levi reve ma joegua pendekuai. Pendekyxe peroverovia peikovy joe.

⁶ Ha'e rami avi peẽ kuery penhembopy'aa py xee ma nanhembopy'ai, peẽ penhemboatya re xenhe'ẽ nonhembojai. Mba'eta pendepoxy vy pejojuka raka'e, pejerovia vy vaka uguata vaikue aguã rami pejapo.

⁷ Pendevaia ma ayvu vaipy topyta, pendevai vaipa rã. Pendepoxy vy pejapo vai ete. Ha'e ramo xee romboja'o 'rã Jacó kuery ra'y ikuai rupi, Israel ra'y ikuai rupi romoaimba 'rã.

⁸ — Judá, nderyvy kuery tandererovy'a. Ndepo py rejopy 'rã nderovaigua kuery aju'y re. Nderu ra'y kuery voi guenapy'ã re oĩ 'rã nerenonde.

⁹ Judá, ndee ma xivi ra'y rami ndepy'a guaxu va'e. Xera'y, guembia omondoroa gui opu'ã ju va'e rami reiko. Xivi ha'e xivi kunha minha minha onhenio oupya gui mava'e nda'u omomyĩ ta?

¹⁰ Judá regua po gui ndoipe'aai 'rã huvixa po pygua opy mbyte ojopy heno'amy va'e, ija Siló 'epy va'e ou e'ÿa ja. Ha'e va'e ma pavẽ regua 'rã onhe'ẽ rendu okuapy.

¹¹ Guymba mburika omoxã 'rã uva rembypy re, hymba ra'y uva rembypy iporãve va'e re 'rã omoxã. Oao ojoi 'rã uva rykue py, o-capa ma tuguy rami uva'a guigua py ojoi 'rã.

¹² Hexa ma pytã 'rã vinho gui, haĩ ma xiĩ va'e opyta 'rã kamby oy'u gui.

¹³ — Ha'e gui Zebulom ma ye'ẽ yvÿry 'rã oiko, kanoã ojaaty katy. Sidom peve 'rã oo hekoa.

* 49:4 Gênesis 35.22

14 — Issacar ma mburika'i ikãgue mbaraete va'e, vexa'iaty ikuai va'e mbyte rupi onheno oupy va'e rami.

15 Ha'e oikuaa rã opytu'u aguã ha'eve, ijyvy iporã rã. Ha'e rami vy ojero'a 'rã onhembovoyi uka vy. Ogueropo'akaa rã oiko 'rã nhoembiguai.

16 — Ha'e gui Dã ma oikuaa pota 'rã guetarã kuery re, Israel regua mboae ojapoa rami.

17 Dã ma mboi tape yvýry itui va'e rami avi 'rã oiko. Mboi minha itui 'rã tape yvýry kavaju pyta py oixu'u aguã, kavaju árygua hakykue katy ho'a aguã rami ojapo.

18 — SENHOR, xee ma roarõ aikovy xereraa jepe aguã!

19 — Ha'e gui Gade re ma jujukaa kuery heta opu'ã okuapy teĩ omonhamba 'rã imondovy.

20 — Aser ma ojou reta 'rã tembi'u porã, huvixave pegua voi.

21 — Naftali ma guaxu opoi pyre rami oiko, ijayvu porã kuaa 'rã guive.

22 — José ma vyvra rakã hi'a porã riae va'e rami 'rã oiko, yakã yvýry oĩ va'e rami, kora áry rupi hakã ojeupi ovy va'e rami.

23 Hapa va'e kuery omoĩ vai 'rã. Hexe hu'y omombo vy omoingo axy 'rã.

24 Ha'e rami teĩ nderapa rejopy atã riae 'rã, ndejyva voi imbaraete 'rã, Jacó repyare Ipo'akapa va'e nepytyvõ ramo. Ha'e va'e ma Israel kuery re opena va'e, Israel kuery pegua ita imbaraete va'e.

25 Nderu Ruete nepytyvõ 'rã. Ipo'akapa va'e nemoingo porã 'rã. Yva guigua ha'e vyv guyrygua py nemoingo porã 'rã. Omoingo porã avi 'rã xy kuery kã ha'e kyrĩ'i va'e ryru ndera'y reta aguã rami.

26 Xeru kuery xereroayvu porãague gui xee nderu rogueroayvu porãve, vyvty araka'e rã guarã apyte áryve. Ha'e nunga ha'e javi toĩ José akã re, gyyke'y kuery gui yvateve va'e rã.

27 — Ha'e gui Benjamim ma guary nhomondoropa va'e rami ipo'aka riae va'e. Ha'e nunga ma aje'ive reve ho'u 'rã oiny guembia, ha'e ka'arukue voi omboja'o 'rã ojopy va'ekue — he'i.

28 Ha'e va'e kuery ma Israel regua doze ikuai va'e ru. Ha'e rami ae tuu ogueroayvu porã. Peteĩ-teĩ ogueroayvu porã peteĩ-teĩ renonderã oĩa rami vy.

29 Ha'e rire ha'e kuery pe aipoe'i:

— Xenhe'ẽ heraa 'rã xeramoĩ kuerya py. Ha'e ramo xenhono porã xeru kuery yvýry itakua heteu regua Efrom vyv re oĩ va'e py.

30 Macpela regua vyv Manre katy'i oĩ Canaã vyv re, Efrom gui Abraão ojogua va'ekue jouparã.

31 Ha'e py ma Abraão onhono porã raka'e gua'yxy Sara. Ha'e py ju Isaque onhono porã Rebeca. Ha'e py avi xee anhono porã karamboae Lia.

32 Ha'e va'e vyv ha'e itakua oĩ va'e ma Hete ra'y kuery gui ojogua pyre — he'i.

33 Opa ma Jacó gua'y kuery omongetapa vyv opy omboapu'a heravy ngupa py, ha'e omano. Ha'e rami vyv inhe'ẽ heraa tamoi kuerya py.

50

Jacó re ipy'a vai reve onhono porãague

¹ Ha'e ramo José nguu rova oikuavã vyv ojae'o reve oayvupa.

² Guembiguai poropoanoa ikuai va'e pe José ijayvu tuu retakue omoeakuãmba aguã re. Ha'e ramo poropoanoa kuery omoeakuãmba Israel retakue.*

* 50:2 Egitto pygua kuery gueko rami vyv omoeakuã 'rã te'õgue, are teĩ hu'ũmba e'y aguã.

³ Gueko rami vy quarenta ára re omba'eapo omoeakuãmba peve. Ha'e Egito pygua kuery ma setenta ára re ojae'o okuapy.

⁴ Ojae'oa opa ma rire José aipoe'i Faraó ro pygua kuery pe:

— Peẽ kuery xemboaxy ramo ajerure Faraó apyxa py pendeayvu aguã re. Aipoa'e uka:

⁵ “Xeru rãgue'i xeapo karamboae aura aguã rami. Ha'e vy aipoe'i: ‘Xee amano ta ma. Ha'e gui xenhono porã Canaã vvy re xeruparã xee ae areko katu va'ekue py’, he'i va'ekue. Aỹ ma aaxe xeru retekue anhono porã aguã. Ha'e gui aju ju ‘rã”, peje Faraó pe — he'i.

⁶ Ha'e ramo Faraó ombovai:

— Tereo katu, enhono porã nderu, ndevy oura ukaague rami ae — he'i.

⁷ Ha'e ramo José ojepe'a ovy nguu onhono porã aguã. Hupive oje'oi avi Faraó rembiguai kuery, hoo pygua yvatekueve va'e ha'e Egito vvy re yvatekueve ha'e javi.

⁸ Oje'oi avi José ro pygua kuery, tyke'y kuery ha'e nguu ro pygua kuery ha'e javi. Gósen vvy re opyta va'e ma kyrĩgue'i anho, hymba kuery vexa'i, vaka guive.

⁹ Hupive oje'oi avi karóxa ha'e kavaju árygua. Heta ete oje'oi.

¹⁰ Ha'e gui mba'emo moa'yĩaty Atade py oĩ va'e py ovaẽmba vy opyta ranhe Jordão rovai re. Ha'e py ma peteĩgue ju ojae'o vaipa okuapy. Sete ára re José ojae'o nguu re.

¹¹ Canaã vvy regua ha'e py ikuai va'e oexa okuapy ha'e rami ete ojae'o okuapy rã, Atade py mba'emo moa'yĩaty oĩ va'e py. Ha'e vy aipoe'i:

— Egito pygua kuery ojae'o vaipa ete — he'i okuapy. Ha'e rami vy omboery Abel-Mizraim. Jordão rovai re oĩ.†

¹² Ha'e gui ta'y kuery ojapo tuu ijayvuague rami.

¹³ Ha'e rami vy Canaã vvy katy ogueraa vy onhono porã Macpela vvy re itakua oĩ va'e py. Ha'e va'e vvy ma heteu regua Efrom gui Abraão jouparã ojogua va'ekue, Manre katy'i.

¹⁴ Ha'e rire José ojevy ju Egito katy guyke'y kuery reve, ha'e tuu onhono porã aguã hupive oje'oi va'ekue ha'e javi.

Guyke'y kuery reve José ijayvu porã'iaque

¹⁵ José ryke'y kuery ma tuu omano ma rire aipoe'i okuapy:

— Aỹ ma xapy'a rei José ojepeyxu vy nhanembopaga ma 'rã ixupe jajapo vaiaague re — he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e rami vy José pe aipoe'i uka okuapy:

— Nhanderu rãgue'i omano e'y mbove aipoe'i:

¹⁷ “Aipopeje 'rã José pe: ‘Eperdoa ke nderyke'y kuery ojevavyague ndevy otekoavy vaipa rire teĩ’, he'i. Ha'e rami rire ma aỹ rojerure reperdoa aguã re ore kuery nderu Ruete rembiguai va'e rojevavyague”, peje. — Ha'e rami ha'e kuery ijayvua José oendu vy ojae'o.

¹⁸ Ha'e gui tyke'y kuery ou vy henonde re guenapy'ã re oĩmba reve aipoe'i okuapy:

— Apy ma roĩ nerembiguai kueryrã.

¹⁹ José ombovai:

— Pkyje eme. Xee ma nhi'ã Nhanderuete rami aĩ?

²⁰ Peẽ kuery ma anhetẽ xeve pejapo vaixe pekuapy karamboae. Ha'e rã Nhanderuete ma ha'e nunga oguerova nhomõingo porã aguã rami. Mba'eta heta ete rekove reraa jepearã xemoingo, aỹ pexa pekuapya rami.

† 50:11 Tery Abel-Mizraim ma “Egito pygua kuery ojae'oa” 'ea.

²¹ Ha'e nunga rupi pekyje eme. Xee apena 'rã pendere ha'e pendera'y kuery re – he'i. Ha'e ramí vy ombopy'a guaxua rupi ijayvu porã'i ha'e kuery reve.

José omanoague

²² Egito yvy re José oiko, nguu ro pygua kuery guive. Cento e dez ma'etỹ re oiko.

²³ José oexa Efraim ra'y kuery, ta'y ra'y kuery guive. Oexa avi Manassés ra'y Maquir ra'y kuery, guenapy'ã áry omboguapy imbokuapy.

²⁴ Ha'e gui José aipoe'i guyke'y kuery pe:

– Xee ma amano ta ma. Ha'e rire Nhanderuete pendevy ojekuaa uka vy penemondouka ju 'rã kova'e yvy gui, yvy mboae Abraão ha'e Jacó pe ome'ẽ aguã re ouraague katy – he'i.

²⁵ José ojapo Israel ra'y kuery oura aguã rami. Ha'e vy aipoe'i:

– Anhetẽ Nhanderuete ojekuaa uka 'rã pendevy, ha'e ramo xekãgue peraa 'rã apy gui – he'i.

²⁶ Ha'e gui José omano cente e dez ma'etỹ oguerekoa py. Ha'e ramo hetekue omoeakuãmbaa vy Egito yvy re ae onhono porãa peteĩ hyru py.

Êxodo mokoña kuaxia Moisés ombopara va'ekue

Êxodo mokoña kuaxia Moisés ombopara va'ekue

Tery Êxodo ma “Oëmbaa” he'ia. Ha'e rami vy kova'e kuaxia para re omombe'ua Egito vvy re Israel kuery escravo ikuai guí oëmbaague.

Jypy Nhanduete oenoĩ Moisés Egito vvy re oo vy ixupegua kuery oguenoẽ aguã. Ha'e rã Moisés ma ndooxei ranhe. Ha'e rami vy oporandu: “Mava'e tu xee aiko Faraó-a py aa aguã, ha'e Egito vvy guí Israel kuery anoẽ aguã?” Nhanduete ombovai: “Xee aiko 'rã ndereve”, he'i (3.11-12a). Ha'e guí ma Moisés oporanduve ju Nhanduete rery marã rami paa re. “Nhanduete ombovai Moisés pe: ‘Xee ma xee ae. Po rami ndeayvu 'rã Israel kuery pe: “Xee ae” he'i va'e xembou peẽ kuerya py’ ”, he'i (3.14). Mba'eta Nhanduete ma peteĩ'i anho, amboae ndoikoi.

Ha'e guí ma Egito vvy re Moisés oo vy huvixa Faraó renonde py dez regua ojapo nhomondyipaará. Ha'e va'e rire mae ma Faraó omoundouka Israel kuery oyvy guí. Ha'e rami teĩ nda'evei nho vy oakykue monha oxondaro kuery reve. Ha'e ramo ye'ẽ mbyte py Nhanduete ojukapa. Ha'e rã ojepegua kuery pe ma ye'ẽ omboja'o vvy opu'ã va'e mbyte rupi omoundouka vvy piru reia rupi.

Ha'e guí ma tekoa e'ỹa rupi ogueraa Sinai vvyty peve. Ha'e py ma Moisés po py omboaxa ojeguigua lei ha'e kuery rekorã. Omombe'u avi ombojerovia atyrã ojapo aguã. Nhanduete opa mba'e py ha'e kuery re opena porã, yva guí hembí'urã maná 'epy va'e ombou guive teĩ ha'e kuery ndojeroviai ha'e nonhe'ẽ rendui jepi raka'e.

Jacó ramymino kuery Egito re ikuai va'ekue rery oĩa

¹ Po rami ma Israel ra'y kuery rery, Jacó reve Egito re oo va'ekue. Peteĩ-teĩ ogueraa ngoo pygua kuery.

² Rúben, Simeão, Levi ha'e Judá,

³ Issacar, Zebulom ha'e Benjamim,

⁴ Dã ha'e Naftali, Gade ha'e Aser.

⁵ Jacó guigua kuery ha'e javi ma setenta ikuai. Ha'e rã José ma Egito re oiko ae ma.

⁶ Ha'e guí José omano ha'e tyke'y kuery ha'e javi, ha'e javegua kuery ha'e javive.

⁷ Israel kuery ikuai porã vy heta-etave ha'e imbaraeteve tema ovvy. Ha'e rami vy ha'e kuery vvy omomyẽ.

⁸ Ha'e guí Egito pygua huvixa mboae ju oĩ José oikuaa e'ỹ va'e.*

⁹ Ha'e va'e ma aipoe'i guembiguai kuery pe:

— Aỹ ma Israel kuery heta vaipa ma, nhandegui ipo'akave guive.

¹⁰ Ma'ẽ, jaikuaa rami jajapo ha'e kuery re heta-etave e'ỹ aguã, xapy'a rei nhandere opu'ãa ramo nhanderoaigua kuery re ha'e kuery onhemoirũ e'ỹ aguã, ha'e nhandere opu'ã vvy nhandevvy guí oje'oipa rive e'ỹ aguã.

* 1:8 Atos 7.18

11 Ha'e rami vy omoĩ Israel kuery momba'eapoarã oguereko axy rei aguã ombovoyia rupi. Ha'e ramo Faraó pe Israel kuery ojapo tetã mba'emo ra'yĩgue omoĩ porã atyrã, Pitom ha'e Ramessés hery va'e.

12 Ha'e rami teĩ oguereko axy reia ramive ma heta-etave tema ovy. Ha'e ramo nda'evei rei ikuai Israel kuery gui.

13 Ha'e rami vy Egito pygua kuery oguereko axy reive okuapy Israel kuery omomba'eapoa py.

14 Ojavyky rei okuapy omomba'eapo poyi vy, yapo omou'ũa py, tijolo ojapoa py ha'e mba'ety rupi omba'eapoa py. Ômba'eapoa ha'e javi rupi omoingo axy.

Faraó ijayvuague rami e'ỹ kyrĩ'i va'e rexaa kuery ikuaiague

15 Ha'e gui Egito pygua huvixa ijayvu hebreu regua kyrĩ'i va'e rexaa kuery pe. Ha'e va'e kuery regua peteĩ ma Sifrá, ha'e rã amboae ma Puá hery va'e.

16 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Hebreu regua memby pexa vy ke peikuaa pota. Xapy'a rei ava'i ri ramo ma pejuka 'rã. Ha'e rã kunhague'i ri ramo ma tove ta'ikuai.

17 Ha'e rã kyrĩ'i va'e rexaa kuery ma Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi ikuai vy Egito pygua huvixa ijayvuague rami e'ỹ ojapo. Ha'e rami vy ndojukai avakue'i itui'i rã.

18 Ha'e ramo Egito pygua huvixa oenoĩ uka kyrĩ'i va'e rexaa kuery. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Mba'e re tu ha'e rami pejapo? Ndapejukai ri avakue'i.

19 Ha'e ramo kyrĩ'i va'e rexaa kuery aipoe'i Faraó pe:

– Mba'eta hebreu regua kunhague ma Egito regua rami e'ỹ ikyre'ỹ va'e vy kyrĩ'i va'e rexaa kuery ovaë e'ỹ mbove ma voi 'rã oikuavã – he'i okuapy.

20 Ha'e rami rã Nhanderuete opena porã kyrĩ'i va'e rexaa kuery re, ha'e Israel kuery heta-etave ete tema ovy, imbaraeete guive.

21 Ha'e kyrĩ'i va'e rexaa kuery Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi vy ojapo ha'e kuery voi imemby aguã rami.

22 Ha'e ramo Faraó ijayvu guembiguai kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Hebreu regua avakue'i itui nhavõ pemombo 'rã Nilo yakã py. Ha'e rã kunhague'i ma ndapejukai 'rã.

2

Moisés itui'i ha'e okakuaague

1 Ha'e gui peteĩ ava Levi regua oo vy omenda peteĩ Levi regua rajy re.

2 Ha'e ramo kunha va'e ma kyrĩ va'e oguereko vy oikuavã peteĩ ava'i. Ha'e vy oexa rã iporã'i ramo onhomi mboapy jaxy re.

3 Onhomi aguã nda'evei ramo ma ojou peteĩ ajaka jai rogue guigua, ha'e ombotypa betume ha'e oja va'e py. Ha'e gui opi'a'i omboyru vy yakã py omoĩ hembe katy'i jai rogue ikuaia rupi.

4 Ha'e rã heindy ma mombyry gui oma'ë oikovy mba'e pa oikoa oexaxe vy.

5 Ha'e gui Faraó rajy ou yakã py ojau aguã. Hembiguai kunhataĩgue yakã vvyry ikuai. Ha'e gui ajaka jai rogue mbyte ovu rã oexa vy omondouka guembiguai ojopy aguã.

6 Oipe'a vy oexa kyrĩ va'e itui rã. Ha'e va'e ojae'o ramo omboaxy. Ha'e vy aipoe'i:

– Kova'e ma hebreu regua ra'y ra'e.

7 Ha'e ramo heindy ou vy aipoe'i Faraó rajy pe:

– Reipota pa aa peteĩ hebreu regua aenoĩ omokambu ha'e omongakuaa aguã ndevy?

⁸ Faraó rajy ombovai:

– Tereo ha'vy – he'i. Ha'e ramo kunhataĩ oo vy oenoĩ kyrĩ va'e xy.

⁹ Ixupe Faraó rajy aipoe'i:

– Tereo, eraa kova'e ava'i, emongakuaa xevy. Ha'e rã xee apaga 'rã repenaa re – he'i. Ha'e ramo ixu ogueraa vy omongakuaa.

¹⁰ Ha'e gui ava'i tujave ma ramo ogueraa Faraó rajya py. Ha'e va'e ju oguereko opi'a ete'i rami. Ha'e rami vy omboery Moisés, “Yy gui anoẽ va'ekue” he'i vy.*

Egito pygua Moisés ojuka vy Midiã katy onhaague

¹¹ Ha'e gui Moisés tuja ma vy oo guetarã kuery ikuaiã py. Ha'e vy oexa rã omomba'epoa poyi vai ete. Oexa avi peteĩ Egito pygua oinupã rã hebreu regua.

¹² Ha'e gui jovaive-ive re omaẽ vy avave rei ndoexai vy ojuka Egito pygua, ha'e vy hetekue ojaty ita ku'i reia py.

¹³ Ko'ẽgue ju oo vy oexa mokoĩ hebreu regua joguero'a rã. Ha'e rami vy joapo vai va'e pe aipoe'i:

– Mba'e re tu reinupã neretarã?

¹⁴ Ha'e va'e ombovai:

– Mava'e tu nemoĩ oreruvixarã orere reikuaa pota aguã? Egito pygua rejukaague rami jevy teve xejukaxe ri?

Ha'e nunga Moisés oendu vy okyje, “Anhetẽ teve ha'e va'e oikuaa” he'i vy.*

¹⁵ Ha'e nunga Faraó voi omombe'ua rã oendu vy ojukaxe Moisés. Ha'e rami teĩ Faraó gui Moisés ojava vy oo Midiã yvy re oiko.

Ha'e py ma oguapy oiny peteĩ ygua yvýry.

¹⁶ Sacerdote Midiã pygua ma sete guajy oguereko. Ha'e va'e kuery ma ygua py ou yy ojara aguã. Ha'e rami vy mba'emo oy'uaty oĩ va'e py omonyẽ imoiny nguu rymba kuery vexa'i omboy'u aguã.

¹⁷ Ha'e jave jogueru avi vexa'i re opena va'e kuery mboae, ha'e omonhamba kunhague ha'e gui. Ha'e rã Moisés ma opu'ã vy oepy kunhague, ha'e omboy'upa hymba kuery guive.

¹⁸ Ha'e gui kunhague ma nguu Reuel-a py ojevypa. Ha'e ramo tuu opo-randu:

– Mba'e re tu kova'e ára peju voive ri?†

¹⁹ Kunhague ombovai:

– Peteĩ Egito pygua orereraa jepe vexa'i re opena va'e kuery po gui. Ha'e gui yy ju ojara orevy, ha'e mymba kuery pe voi ome'ẽ oy'u aguã – he'i.

²⁰ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

– Mamo ha'vy hiny ava va'e? Mba'e re tu peja ra'e ha'e py? Penoĩ na, tou tou mbojape – he'i.

²¹ Ha'e ramo Moisés ovy'a ha'e va'e ava reve opyta vy. Ha'e ramo Moisés ra'yxyrã ome'ẽ guajy Zípora.

²² Ha'e gui ta'yxy oikuavã peteĩ ava'i. Ha'e ramo omboery Gérson, “Yvy mboae re aiko va'e” he'i vy.‡

Egito pygua huvixa omano rã guare

* **2:10** Tery Moisés ma “Oguenoẽ mbyre” 'ea reve nhaendu rã joo ramigua. * **2:14** Atos 7.27-28,35

† **2:18** Reuel ma Midiã pygua sacerdote (versículo 16). Hery mboae ma Jetro (Êxodo 3.1). ‡ **2:22** Tery Gérson ma “Yvy mboae regua” 'ea reve nhaendu rã joo ramigua.

²³ Yma ete ma rire omano Egito pygua huvixa. Ha'e jave Israel kuery ipoaẽ riae okuapy escravo ikuai vy. Ha'e vy ojavukai okuapy. Ha'e ramo ha'e kuery ojavukaia ma Nhanderuetea peve onhendu.

²⁴ Ipoaẽa Nhanderuete oendu vy ima'endu'a Abraão, Isaque ha'e Jacó reve ngupive guarã ojapo va'ekue re.

²⁵ Ha'e rami vy Israel kuery Nhanderuete oexa vy oikuaa pota ikuai axya re.

3

Moisés reve Nhanderuete vyvra rogue hendy va'e mbyte gui ijavyague

¹ Ha'e gui Moisés opena oikovy guaty Jetro Midiã pygua sacerdote va'e rymba kuery vexa'i re. Ha'e rami vy vexa'i kuery ogueraa kuaray oikea katy tekoa e'ÿa va'e py, ha'e Nhanderuete pegua vyvty re ovaẽ, Horebe 'epy va'e py.*

² Ha'e gui ixupe ojexa uka peteĩ anjo SENHOR-a guigua peteĩ vyvra rogue hendy va'e mbyte. Moisés oma'ẽ rã vyvra rogue re tata hendy oiny va'eri ndokai.

³ Ha'e ramo aipoe'i ojeupe ae:

– Aa ta peva'e katy, aexa aguã ha'e rami ete iporã va'e. Mba'e re tu vyvra rogue ndokai?

⁴ Ha'e katy oexa aguã oo rã SENHOR oexa vy oenoĩ tata vyvra rogue hendy va'e mbyte gui. Ha'e vy aipoe'i:

– Moisés, Moisés!

Ombovai:

– Apy ma aĩ.

⁵ Ha'e ramo aipoe'i ju:

– Ejuve eme kyvõ katy. Emboi ndepy regua, mba'eta vvy repyrõ re'amya ma iky'a e'ÿ va'e.*

⁶ Xee ma nderu Ruete, Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete – he'i.

Ha'e ramo Moisés ma Nhanderuete re oma'ẽ aguã okyje vy omo'ã ngova.*

⁷ Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju:

– Xee aexa ete xevygua kuery Egito re ikuai vy ojexavaia. Aendu ma ha'e kuery ojavukaia imomba'eapoa kuery gui. Xee aikuaa ojexavaia.

⁸ Ha'e nunga rupi agejy araa jepe aguã Egito pygua kuery po gui, ha'e ajapo aguã ha'e va'e vvy gui vvy iporã mba'emo oata e'ÿa py oje'oi aguã rami. Ha'e va'e vvy ma kamby ha'e ei oata e'ÿa, ha'e cananeu kuery rekoa, heteu, amorreu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery rekoa.*

⁹ Mba'eta Israel kuery ojavukaia ma xea peve onhendu, aexa avi Egito pygua kuery opa marã rei ombojexavaia.

¹⁰ Eju ha'vy, aÿ xee romondouka 'rã Faraó-a py, Egito vvy gui xevygua Israel kuery reipe'a aguã – he'i.

¹¹ Ha'e rami rã Moisés aipoe'i Nhanderuete pe:

– Mava'e tu xee aiko Faraó-a py aa aguã, ha'e Egito vvy gui Israel kuery anoẽ aguã?

¹² Nhanderuete ombovai:

– Xee aiko 'rã ndereve. Po rami 'rã reikuaa xee romondoukaague: Egito gui xevygua kuery renoẽmba ma rire kova'e vyvty re ae ju xee Penderuete xemboete 'rã pekuapy.

¹³ Moisés aipoe'i Nhanderuete pe:

* **3:1** Horebe vyvty rery mboae ma Sinai. * **3:5** Atos 7.33 * **3:6** Mateus 22.32, Marcos 12.26,

Lucas 20.37, Atos 7.32 * **3:8** Atos 7.34

— Ha'e gui Israel kuery ikuai py avaë vy ha'e kuery pe “Penderu kuery Ruete xembou peë kuerya py” ha'e ramo ma ha'e kuery oporandu 'rã xevy: “Mba'ixa tu hery?” he'i 'rã okuapy. Ha'e rami rã marã rami tu aipoa'e 'rã ha'e kuery pe?

¹⁴ Nhanderuete ombovai Moisés pe:

— Xee ma xee ae. Po rami ndeayvu 'rã Israel kuery pe: “Xee ae” he'i va'e xembou peë kuerya py.

¹⁵ Po rami 'rã ndeayvu Israel kuery pe: “ SENHOR peneramoï kuery Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete va'e rima xembou karamboae pendea py.[†] Po rami ae ma xerery opa va'erã e'ÿ. Ha'e va'e rupi ae 'rã xere penema'endu'a aÿ ha'e araka'e rã peve”, 're.

¹⁶ Tereo ha'vy, emono'õmba Israel mongetaaty kuery. Aipo're ha'e kuery pe: “ SENHOR peneramoï kuery Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete ojexa uka karamboae xevy. Ha'e va'e aipoe'i: ‘Anhetë xee aikuaa pota ma pendere, aexa guive Egito yvy re penemoingo axya.

¹⁷ Ha'e nunga rupi xee aipoa'e: “Ajapo 'rã Egito yvy re pendekuai axy reia gui peo jepe aguã cananeu kuery yvy re, heteu, amorreu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery yvy re, yvy kamby ha'e ei oata e'ÿa py”', he'i", 're 'rã ha'e kuery pe.

¹⁸ — Ha'e ramo ha'e kuery oendu 'rã ndeayvua, ha'e gui Israel mongetaaty kuery reve peo 'rã Egito pygua huvixaa py. Ha'e vy aipopeje 'rã ixupe: “ SENHOR hebreu kuery Ruete ojekuaa uka orevy. Aÿ ma tove mboapy ára re toroo tekoa e'ÿa oï va'e katy, SENHOR Oreruete pe mba'emo romé é aguã”, peje 'rã.

¹⁹ Ha'e rami teï xee aikuaa Egito pygua huvixa napenemondoukai 'rãa, xepo'akaa aexa uka e'ÿ rã.

²⁰ Ha'e nunga rupi xepo aupi vy ajapo vai 'rã Egito yvy re. Ha'e kuery mbyte ambou 'rã opa marãgua nhomondyipaarã. Ha'e va'e rire mae ma penemondouka 'rã.

²¹ Mba'eta xee ajapo 'rã Egito pygua kuery penepytyvõxe aguã rami. Ha'e ramo penembouka rã ndapeo rivei 'rã, pendepo py mba'eve peraa e'ÿ re.

²² Ha'e rami 'rãgue py peë kuery regua peteï-teï kunha ojerure 'rã ha'e katy'i ikuai va'e, ha'e hoo py ovaë va'e-va'e pe prata ha'e ouro guigua iporã va'e re, ao re guive. Ha'e nunga pejopy vy pendera'y ha'e penderajy kuery re voi pemoi 'rã. Ha'e rami vy peraapa 'rã Egito pygua kuery mba'emo oguereko va'ekue.

4

Moisés mba'emo ojapo aguã re Nhanderuete ombo'eague

¹ Ha'e gui Moisés ombovai:

— Ha'e rami avi xeretarã kuery ndogueroviai 'rã xeayvua, neï noendui 'rã guive. Ha'e rami vy “ SENHOR ma ndojexa ukai ndevy”, he'i 'rã xevy.

² SENHOR oporandu ixupe:

— Mba'e tu ndepo py rereko va'e?

Ombovai vy

— Xepopoka rima areko — he'i.

³ Ha'e rã aipoe'i ixupe:

— Emombo ha'vy yvy py.

Ha'e ramo yvy py omombo rã ojeapo mboi. Ha'e va'e gui Moisés onha.

⁴ Ha'e gui SENHOR aipoe'i ju Moisés pe:

[†] 3:15 Tery SENHOR ma “Aikove va'e”'ea.

– Eju, ekuave'ê ha'e ejopy huguai re.

Ha'e ramo okuave'ê vy huguai re ojopy rã popoka rive ju ojeapo.

⁵ SENHOR aipoe'i:

– Ha'e nunga ma ha'e kuery oexa vy oguerovia aguã ndevy SENHOR ojexa ukaague, peneramoĩ kuery Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete.

⁶ Ha'e gui emoĩ ndepo ndepexo re – he'i. Ha'e rami opexo re opo omoĩ vy oipe'a jevy rã ipo re oĩ lepra, yro'y rami xii va'e.

⁷ SENHOR aipoe'ive ju:

– Emoĩ ju ndepo ndepexo re – he'i ramo teĩgue ju opexo re opo omoĩ vy oipe'a jevy rã ho'o iporãa rami ae ju ojekuaa.

⁸ SENHOR aipoe'i:

– Jypygua hexa pyrã rejapo rã ha'e kuery nandereroviaai neĩ ndoikuaa potai teĩ xapy'a rei mokoĩa rejapo ramo ojerovia 'rã.

⁹ Ha'e rami avi ha'e va'e mokoĩ hexa pyrã rejapo rã ha'e kuery ndogueroviai, neĩ ndeayvua noendu potai ramo ma yy rejara 'rã yakã gui, ha'e renhoê 'rã vvy piru reia py. Ha'e rã yy yakã gui rejara va'ekue ojeapo 'rã tuguy vvy áry.

¹⁰ Moisés ombovai SENHOR pe:

– Ai SENHOR! Xee ma xeayvu kuaa va'e'y, nerembiguai reve ndeayvu rire neĩ ndeayvu e'y mbove. Mba'eta xejuru ha'e xeapekũ ipoyi vaipa xeayvu porã aguã.

¹¹ SENHOR aipoe'i ixupe:

– Mava'e tu ojapo avakue juru? Mava'e tu ojapo ijayvu e'y va'e ha'e oendu e'y va'e, ha'e oexa va'e ha'e oexa e'y va'e? Xee SENHOR e'y teve ajapo?

¹² Ha'e gui aỹ tereo. Xee ma ndejuru reve aiko vy rombo'e 'rã ndeayvu aguã.

¹³ Ha'e ramo aipoe'i:

– Ai SENHOR! Emondouka remondouka va'e rei, xee e'y.

¹⁴ Ha'e ramo SENHOR ivai Moisés pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Levita regua Arão nderyke'y e'y ri ty'y? Xee aikuaa ha'e va'e ijayvu kuaa ete va'ea. Ha'e gui ha'e ou ma oĩny nerovaexĩ vy. Nderexa vy ovy'a 'rã opy'a py.

¹⁵ Ha'e gui ndee hexeve ndeayvu vy remombe'u 'rã ijayvu aguã. Ha'e gui xee aiko 'rã ndejuru ha'e ijuru reve, ha'e rombo'e 'rã mba'emo pejapo aguã re.

¹⁶ Nderekovia nderyke'y 'rã ijayvu penetarã kuery pe. Ha'e ma ndejuru rekovia 'rã ijayvu, ha'e rã ndee ma ixupe aipo'ere uka 'rã xee Penderuete rami.

¹⁷ Ha'e rami ejopy kova'e popoka ndepo py, ha'e va'e py hexa pyrã rejapo aguã – he'i.

Egito vvy katy Moisés ojevvyague

¹⁸ Ha'e gui Moisés ojevvy vy guaty Jetro-a py ranhe ovaẽ. Aipoe'i guaty pe:

– Tove taa xeretarã kuery Egito vvy re ikuaia py ju ajevvy aguã, okuave teri paa aexa aguã.

Ha'e rã Jetro ma

– Tereo porã ke – he'i Moisés pe.

¹⁹ Ha'e gui Midiã vvy re teri Moisés oiko reve SENHOR aipoe'i ixupe:

– Tereo, ejevvy ju Egito katy, mba'eta ndejukaxe va'ekue omanomba ma – he'i.

²⁰ Ha'e ramo Moisés ma gua'yxy ha'e gua'y kuery ogueraa vy omoĩ mburika áry. Ha'e rami vy Egito vvy katy ojevvy. Opo py ma Moisés ogueraa Nhanderuete pegua popoka.

²¹ SENHOR aipoe'i ju Moisés pe:

– Egito yvy re revaẽ vy ke Faraó renonde ejapopa hexa pyrã ndepo py amboaxa va'ekue ha'e javi. Ha'e rami avi xee ajapo 'rã inhakã ratã aguã rami, neretarã kuery omoudouka e'ỹ aguã.

²² Faraó pe aipoe're 'rã: “Po rami SENHOR ijayvu: ‘Israel kuery ma xera'y jypygua rami.

²³ Ha'e nunga rupi aipoa'e ndevy xera'y remoudouka aguã xe'vy oiko aguã. Ha'e rã neremoudoukaxei ramo xee ajuka 'rã ndera'y jypyguare rereko va'e', he'i uka ndevy”, 're 'rã ixupe.

²⁴ Ha'e gui tape rupi Moisés oguataa rupi opytu'ua py SENHOR ovaexĩ. Ha'e vy ojukaxe.*

²⁵ Ha'e ramo ta'yxy Zípora ma peteĩ ita haimbe va'e oguenoẽ vy omboi opi'a pire, ha'e Moisés py yvy'iry omombo. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Ndee xeme ma xe'vy rã jouguy moẽa – he'i.

²⁶ Ha'e rami rã SENHOR oeja Moisés oikove aguã rami. Opi'a pire omboia káuxa ae ixupe ta'yxy “Xeme jouguy moẽa”, he'i.

²⁷ Ha'e gui tyke'y Arão pe voi SENHOR aipoe'i:

– Tereo tekoa e'ỹa py eovaexĩ nderyvy Moisés – he'i. Ha'e ramo ha'e va'e ojepe'a ovy. Nhanderuete pegua yvyty oĩ va'e py guyvy ovaexĩ vy oayvupa.

²⁸ Ha'e ramo guyke'y Arão pe Moisés omombe'u SENHOR hexeve ijayvu vy omoudoukaague, ha'e hexa pyrã ojapo ukaague ha'e javi.

²⁹ Ha'e gui Moisés jogueraa Arão reve. Ha'e vy omboatypa Israel kuery mongetaaty kuery.

³⁰ Heta va'e kuery pe Arão omombe'u Moisés pe SENHOR aipoe'i ukaague ha'e javi, ha'e kuery oexaa py ojapo avi hexa pyrã.

³¹ Ha'e rami rã ha'e kuery oguerovia. Mba'eta SENHOR oikuaa pota vy Israel kuery ikuai axya oexa ma. Ha'e nunga ha'e kuery pe omombe'u rã oendu vy oĩmba guenapy'ã re, ha'e ombojerovia.

5

Faraó pe Moisés ha'e Arão ijayvuague

¹ Ha'e gui Faraó-a py Moisés Arão reve jogueraa vy aipoe'i ixupe:

– Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu: “Emondouka na xe'vygua kuery, xemboete vy ngaru ojapo aguã tekoa e'ỹa py”, he'i.

² Ha'e rã Faraó aipoe'i:

– Mava'e tu SENHOR oiko, ijayvua xee aendu vy Israel kuery amoudouka aguã? Xee ndaikuaai teve “SENHOR” pejea, neĩ namoudoukai 'rã Israel kuery – he'i.

³ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'ive ju:

– Hebreu kuery ruete ma ou ore'pou. Ha'e nunga rupi oremondouka na mboapy ára re tekoa e'ỹa py roo aguã, SENHOR oreruete pe mba'emo rome'e'ẽ aguã, orere ha'e ombou e'ỹ aguã mba'eaxy, e'ỹ vy kyxe revegua.

⁴ Ha'e ramo ha'e kuery pe Egito pygua huvixa aipoe'i:

– Moisés ha'e Arão, mba'e nunga rupi? Mba'e re tu pemombytu'uxe ri penetarã kuery omba'eapoa gui? Tapeo na peẽ kuery pemba'eapo aguã katy.

⁵ Faraó aipoe'i avi:

– Penetarã kuery heta ma ikuai ore'vy re. Ha'e rã peẽ ma pemombytu'uxe omba'eapoa gui.

Faraó Israel kuery ombojexavai reiague

* **4:24** Nhanderuete ojukaxe mba'eta Moisés nombi teri gua'y pire, ijayvuague rami e'ỹ (Gênesis 17.9-14).

6 Ha'e va'e árave Faraó ijayvu guembiguai huvixa kuery ha'e omba'eapoa re opena va'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

7 – Aÿ gui ma Israel kuery pe napeme'êvei ma 'rã mba'emo 'ygue jypy guare rami, vvy jykuera ojapo agua. Ha'e kuery ae too ha'e kuery ae tojou mba'emo 'ygue.

8 Ha'e rami avi ha'e kuery pe pejapo uka 'rã vvy jykuera jypy'i guive ojapoaty rami ae. Mbovyve'i tojapo eme. Mba'eta ha'e kuery ma inhate'y okuapy. Ha'e rami vy ae “Jaje'oi, mba'emo nham'e'ê Nhanderuete pe”, he'i.

9 Ha'e nunga rupi pembopoyive tema ha'e va'e avakue rembiaporã, ha'e va'e rupi anho ikuai agua, ijapu va'e avyu ojapyxaka e'y agua – he'i.

10 Ha'e ramo hembigui huvixa kuery ha'e omba'eapoa re opena va'e kuery oje'oi vy ijayvu Israel kuery pe:

– Faraó aipoe'i: “Pende vy name'êvei ma 'rã mba'emo 'ygue.

11 Tapeo, peê ae pejou mba'emo 'ygue pejoua py rei. Mba'eta mba'eve py ndapejapoi 'rã penerembiapo mbovyve'i”, he'i uka pëvy – he'i.

12 Ha'e ramo Egito vvy ha'e javi rupi Israel kuery oaimba oje'oivy mba'emo 'ygue 'rãgue py hembyrekue ri jepe omono'õ agua.

13 Huvixa kuery ombojexavai rei herekovy. Ha'e vy aipoe'i:

– Pejapopa ke penembiapo pete'i-te'i ára pyguarã pejopy va'ekue mba'emo 'ygue ikuai jave guare rami – he'i.

14 Ha'e rami vy oinupã Israel kuery omba'eapoa re opena va'e kuery Faraó rembiguai huvixa kuery omo'i va'ekue. Ha'e vy ha'e kuery pe aipoe'i okuapy:

– Mba'e re tu napemombai kuee, ne'i ange penembiaporã pejopy va'ekue, kueve guare rami vvy jykuera pejapopa agua?

Moisés ha'e Arão pe Israel kuery ivai okuapyague

15 Ha'e ramo Israel kuery omba'eapoa re opena va'e kuery oje'oi Faraó-a py. Ixupe ijayvu vy aipoe'i:

– Mba'e re tu ha'e rami orerereko nerembiguai orekuai va'eri?

16 Mba'emo 'ygue ma nome'êvei ore kuery nerembiguai orekuai va'e pe, ha'e rami te'i “Pejapo ke vvy jykuera”, 're uka orevy. Ore ma orenupãmbaa rami te'i pende kuery ae pejejavy.

17 Ha'e rami te'i Faraó ombovai:

– Peneate'y, peneate'y. Ha'e rami vy ae “Jaje'oi, mba'emo nham'e'ê SENHOR pe”, peje jepi.

18 Ha'e gui aÿ tapeo pemba'eapo. Ha'e rã mba'emo 'ygue ma nome'êai 'rã pende vy. Ha'e rami te'i pejapo retaaty rami ae 'rã pejapo vvy jykuera.

19 Ha'e ramo Israel kuery omba'eapoa re opena va'e kuery ojexavai rei okuapy, ha'e kuery pe aipo'ea rã: “Mba'eve py mbovyve'i pejapo eme vvy jykuera, pete'i-te'i ára py pejapo agua va'ekue.”

20 Ha'e gui Faraó renonde gui ha'e kuery oje'oi vy oexa Moisés ha'e Arão ha'e kuery rarõa py ikuai rã.

21 Ha'e vy ha'e kuery pe aipoe'i:

– Tove pendere SENHOR toexa pota, toikuaa pota pendere, mba'eta peê pejapo Faraó orere nda'ija'ei agua rami, ha'e hembigui kuery renonde. Ha'e kuery po py reme'ê kyxe orejuka agua – he'i okuapy.

22 Ha'e ramo Moisés SENHOR pe o japukai. Ha'e vy aipoe'i:

– SENHOR, mba'e re tu rembojexavai uka kova'e kuery? Mba'e re tu xee zembou?

23 Mba'eta Faraó-a py nderery rupi xeayvu agua ajexa ukaa ára guive ma ojavyky rei kova'e kuery. Ha'e rã ndee ma pete'ive py ndereraa jepei teri ndevygu kuery.

6

¹ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés pe:

— Aÿ ma rexa 'rã mba'emo Faraó re ajapo va'e, mba'eta xepo'akaa aexa uka ramo 'rãe penemondouka, xepo'akaa aexa uka ramo 'rãe penerenoë ukapa ovyv gui.

Israel kuery ogueraa jepe aguã re Nhanderuete ijayvuague

² Ha'e gui Nhanderuete ijayvuve ju Moisés pe. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Xee ma SENHOR.

³ Abraão, Isaque ha'e Jacó pe ajexa uka vy Penderuete ipo'akapa va'ea rami ajekuaa uka raka'e. Ha'e rã xerery SENHOR rupi ma ha'e kuery pe ndajekuaa ukai.

⁴ Ha'e kuery reve ajapo avi xereve guarã, ha'e va'e rupi Canaã vvy ame'ë aguã hekoarã, ha'e va'e vvy re oguata rei va'e rami ikuaiaague ae.

⁵ Aendu avi Egito pygua kuery Israel kuery escravo omoingo rã ipoaë okuapya. Ha'e rami vy xema'endu'a xereve guarã ajapo va'ekue re.

⁶ Ha'e nunga rupi aipo're Israel kuery pe: “Xee ma SENHOR. Ha'e rami vy roguenoë rã Egito pygua penembovoyia guy gui. Roipe'a 'rã pemba'eapo vaipaa gui, ha'e rogueraa jepe 'rã xepo aupi vy nhombopagaarã tuvixa va'e ambou reve.

⁷ Xee rogueraa 'rã xevy guarã, ha'e aiko 'rã Penderuete. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee SENHOR ae Penderuete aikoa, Egito pygua penembovoyia guy gui roguenoë va'e.

⁸ Ha'e rami vy rogueraa 'rã vvy Abraão pe ame'ë aguã auraague, Isaque ha'e Jacó pe guive. Pendevy ju ame'ë 'rã penderekoarã. Xee ma SENHOR”, 're 'rã xerery rupi.

⁹ Ha'ekue rami ae Moisés ijayvu Israel kuery pe. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoikuaa potai Moisés re, escravo poyi ikuaia gui onhe'ë py ikeruai vy.

¹⁰ Ha'e gui teĩgue ju SENHOR ijayvu Moisés pe. Ha'e vy aipoe'i:

¹¹ — Tereo Egito pygua huvixa Faraó-a py. Aipo're ixupe: “Tove na too Israel kuery ndeyvvy gui”, 're.

¹² Ha'e rã Moisés ombovai vy aipoe'i SENHOR pe:

— Neĩ endu ke, Israel kuery ma noendui. Mba'exa'vy tu Faraó oendu ta xeayvu? Ndaxeayvu porã kuaai — he'i.

¹³ Ha'e rami teĩ Moisés ha'e Arão pe SENHOR ojapo uka ae Israel kuery peguarã, ha'e Egito pygua huvixa Faraó peguarã guive, Egito vvy gui Israel kuery oguenoë aguã.

Moisés ha'e Arão ramymino kuery rery oĩa

¹⁴ Po rami ma heta va'e kuery re opena va'e kuery rery. Israel ra'y jypygua Rúben ra'y kuery ma Enoque, Palu, Hezrom ha'e Carmi. Ha'e va'e kuery ma Rúben ra'y kuery.

¹⁵ Ha'e Simeão ra'y kuery ma Jemuel, Jamim, Oade, Jaquim, Zoar ha'e Canaã pygua pi'a Saul. Ha'e va'e kuery ma Simeão ra'y kuery.

¹⁶ Po rami ma Levi ra'y kuery rery hamymino kuery reve: Gérson, Coate ha'e Merari. Levi ma cento e trinta e sete ma'etÿ re oiko.

¹⁷ Gérson ra'y kuery ma Libni ha'e Simei, ta'y kuery rery oĩa rami.

¹⁸ Coate ra'y kuery ma Anrão, Isar, Hebrom ha'e Uziel. Ha'e gui Coate ma cento e trinta e três ma'etÿ re oiko.

¹⁹ Merari ra'y kuery ma Mali ha'e Musi. Ha'e rami ma Levi ra'y kuery rery hamymino kuery reve.

20 Ha'e gui Anrão ma gua'yxyrã ojou ojaixe Joquebede. Ha'e ramo oikuavã Arão ha'e Moisés. Anrão ma cento e trinta e sete ma'etỹ re oiko.

21 Isar ra'y kuery ma Corá, Nefegue ha'e Zicri.

22 Uziel ra'y kuery ma Misael, Elzafã ha'e Sitri.

23 Arão ma gua'yxyrã ojou Aminadabe rajy Eliseba, Naassom reindy va'e. Ha'e ramo oikuavã'i Nadabe, Abiú, Eleazar ha'e Itamar.

24 Corá ra'y kuery ma Assir, Elcana ha'e Abiasafe. Ha'e va'e ma Corá ra'y kuery.

25 Ha'e gui Arão ra'y Eleazar ma gua'yxyrã ojou Putiel rajy kuery va'e regua. Ha'e ramo oikuavã'i Finéias. Ha'e va'e kuery ma hoo va'e yvatekueve va'e ikuai gua'y kuery reve.

26 Ha'e gui Arão ha'e Moisés pe ae SENHOR aipoe'i: “Penoẽ ke Israel kuery Egito yvy gui xondaro ikuai va'e rami” he'i va'ekue.

27 Ha'e va'e kuery ma Egito pygua huvixa Faraó pe ijayvu va'ekue Egito gui Israel kuery oguenoẽ aguã. Moisés ha'e Arão hery va'e.

Faraó pe Moisés ijayvu jevyague

28 Ha'e va'e jave ae SENHOR ijayvu Moisés pe Egito yvy re oiko rã.

29 Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Xee ma SENHOR. Aipo're Egito pygua huvixa Faraó pe ndevy xeayvuague ha'e javi rupi – he'i.

30 Ha'e ramo Moisés ombovai SENHOR renonde:

– Xee ma ndaxeayvu porã kuaai. Mba'exa tu Faraó xenhe'ẽ rendu ta?

7

1 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Ma'ẽ, ndee romoĩ tuuete rami Faraó áry. Ha'e rã nderyke'y Arão oiko 'rã ndeayvu mombe'uarã.

2 Mba'eta nderyke'y Arão pe remboaxa 'rã ndevy aipoa'e uka va'e ha'e javi. Ha'e gui ha'e va'e ju 'rã ijayvu Faraó pe, oyvy gui Israel kuery omondouka aguã.

3 Ha'e rami avi xee ma ajapo 'rã Faraó inhakã ratã aguã rami. Ha'e Egito yvy re ajapo 'rã heta hexa pyrã ha'e xeguigua iporã va'e.

4 Ha'e rami teĩ Faraó ndojapyxakai 'rã pendeayvu re. Ha'e nunga rupi xee amoĩ 'rã xepo Egito áry. Ha'e rami vy ajapo 'rã Egito yvy gui oẽmba aguã rami xexondaro kuery xeavygua kuery ikuai va'e, Israel kuery, nhombopagaarã tuvixa va'e aikuaa uka reve.

5 Ha'e ramo Egito pygua kuery oikuaa 'rã xee SENHOR aikoa, Egito áry xepo amoĩ jave ha'e kuery mbyte gui Israel kuery anoẽmba vy.

6 Ha'e gui Moisés ha'e Arão ojapo ha'e rami. Ha'e kuery pe SENHOR ijayvuague rami ae ojapo okuapy.

7 Moisés ma oitenta ma'etỹ oguereko, ha'e rã Arão ma oitenta e três ma'etỹ oguereko Faraó pe ijayvu jave py.

8 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe:

9 – Ha'e gui pẽvy Faraó “Pejapo ha'vy hexa pyrã, ha'e ramo ajerovia 'rã pendere”, he'i rã ke aipo're Arão pe: “Ejopy ndepopoka, ha'e emombo Faraó renonde.” Ha'e ramo ojeapo 'rã mboi.

10 Ha'e ramo Moisés ovaẽ Faraó-a py Arão reve. Ha'e vy ojapo SENHOR ha'e kuery pe ojapo uka va'ekue. Arão omombo opopoka Faraó ha'e hembiguai kuery renonde. Ha'e ojeapo mboi.

¹¹ Ha'e ramo Faraó ogueruruka hi'arandu va'e ha'e imba'evyky va'e kuery. Ha'e ramo Egito pygua hi'arandu va'e kuery ma ha'ekue rami ae ojapo nhemi rupi hi'arandua py.

¹² Ha'e ramo ha'e kuery voi opopoka peteĩ-teĩ omombo ramo ojeapo mboi. Teĩ Arão popoka ho'upá ha'e kuery popoka.

¹³ Ha'e rami teĩ Faraó inhakã ratã vy noendu potai SENHOR ijayvuague re.

Jypygua nhombopagaarã yy tuguy omoingoague

¹⁴ SENHOR aipoe'i Moisés pe:

— Faraó ma inhakã ratã vy nomondoukaxei neretarã kuery.

¹⁵ Tereo ju Faraó-a py ko'ẽmba'i ramove. Ha'e ma oo 'rã yy katy. Rearõ 'rã yakã yv'ry. Ndepo py rereko 'rã ndepopoka mboi ojeapo va'ekue.

¹⁶ Ha'e aipo're ixupe: “ SENHOR hebreu kuery ruete xembou ndea py aipoa'e aguã: 'Emondouka xeveygua kuery tekoa e'ya py ikuai aguã xevey. Ha'e rami teĩ a'y peve nerendu potai', ha'e aguã.

¹⁷ Ha'e gui SENHOR aipoe'i ukave ju: 'Pova'e nunga rupi 'rã reikuaa xee SENHOR aikoa. Kova'e popoka xepo py areko va'e py ainupã 'rã yy yakã rupi oĩ va'e. Ha'e ramo oiko 'rã tuguy.

¹⁸ Pira yakã rupi ikuai va'e omanomba 'rã. Yakã heakuã vaikue 'rã, ha'e Egito pygua kuery ojeguara 'rã yakã gui oy'u aguã', he'i uka.”

¹⁹ SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

— Aipo're Arão pe: “Ejopy ndepopoka, ha'e eupi ndepo yy Egito rupi ikuai va'e áry, yakã, yy rape, yupa ikuai va'e ha'e yy omboty pyre ha'e javi áry, tuguy oiko aguã. Toiko tuguy Egito vvy jave re, yryru vvyra guigua ha'e ita guigua py”, 're 'rã ixupe — he'i.

²⁰ Ha'e ramo Moisés ha'e Arão ojapo SENHOR ijayvuague. Ha'e rami vy Arão opopoka oupi vy oinupã yy yakã rupi oĩ va'e, Faraó ha'e hembiguai kuery oexaa py. Ha'e ramo yy yakã rupi oĩ va'e ha'e javi tuguy oiko.

²¹ Pira yakã rupi ikuai va'e omanomba. Yakã heakuã vaikue. Ha'e Egito vvy re ikuai va'e nda'evevei yakã gui oy'u aguã. Egito vvy jave re tuguy oiko.

²² Ha'e gui Egito pygua imba'ekuaa va'e kuery voi ha'ekue ramigua ju ojapo okuapy nhemi rupi hi'arandua py. Ha'e nunga rupi Faraó inhakã ratã vy noendu potai, SENHOR ijayvuague rami vy.

²³ Faraó ojere vvy ngoo katy ju oo. Neĩ ha'e nunga re voi ndoikuaa potai opy'a py.

²⁴ Ha'e gui Egito pygua kuery ha'e javi ojo'o okuapy yakã yv'ry, ojou aguã yy oy'u aguã. Mba'eta yy yakã guigua nda'evevei oy'u aguã.

²⁵ Ha'e gui SENHOR yakã oinupã uka rire sete ára oaxa.

8

Mokoña nhombopagaarã ju'i ombouague

¹ Ha'e va'e rire SENHOR aipoe'i Moisés pe:

— Tereo ju Faraó-a py, ha'e aipo're ixupe: “Po rami SENHOR ijayvu: ‘Tove too xeveygua kuery, xevey ikuai aguã.

² Xapy'a rei neremondoukai ramo ma rombopaga 'rã ju'i ndeivy ha'e javi rupi ambou vy.

³ Yakã gui oiko 'rã ju'i. Mbovy e'y 'rã oẽ, oiko 'rã ndero py, opy ja'o'i rekeaty py, nderupa áry, nerembiguai kuery ro rupi, ndeivygua kuery re, ha'e mbojape pembojyaty rupi, mbojaperã pemoapomoaty rupi.

⁴ Ju'i ojeupi 'rã ndere, nerembiguai kuery ha'e ndeivygua kuery ha'e javive re', 're 'rã ixupe.”

⁵ SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

– Aipo're ke Arão pe: “Eupi ndepo ndepopoka reve yakā áry, yy rape ha'e yupa ikuai va'e áry, ju'i rejapo Egito vvy re oē aguã rami”, 're.

⁶ Ha'e ramo Arão opo oupi yy Egito vvy re ikuai va'e áry. Ha'e rã ju'i oē vy Egito vvy ha'e javi rupi ojao'i.

⁷ Ha'e ramo imba'ekuaa va'e kuery ha'ekue ramigua ju ojapo nhemi rupi hi'arandua py. Ha'e vy ojapo Egito vvy re ju'i oē aguã rami.

⁸ Ha'e gui Faraó oenoĩ Moisés ha'e Arão. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Pejerure SENHOR pe oipe'a aguã ju'i xea gui ha'e xevygua kuerya gui. Ha'e ramo ma pende kuery romondouka 'rã SENHOR pe mba'emo pemē'ē aguã.

⁹ Ha'e ramo Moisés aipoe'i Faraó pe:

– Aipo're ke xevey araka'e pa reipota ajerure ndere, nerembiguai kuery ha'e ndevygua kuery re, ju'i oipe'aa aguã ndea gui ha'e ndero pygua kuerya gui, yakā py anho ju opyta aguã.

¹⁰ – Ko'ē rã – he'i.

Moisés aipoe'i:

– Toiko ndeayvua rami, reikuaa aguã peteive jipoia SENHOR Oreruete ramigua.

¹¹ Ndea gui ojepe'apa 'rã ju'i, ndero pygua kuery, nerembiguai kuery ha'e ndevygua kuerya gui. Yakā py anho ju 'rã ikuai – he'i.

¹² Ha'e ramo Moisés ha'e Arão jogueraa Faraó-a gui. SENHOR pe Moisés ojavukai ju'i káuxa, Faraó reve jogueroayvuague rami vy.

¹³ Ha'e ramo SENHOR ojapo Moisés ijayvuague rami. Ju'i omanomba oo rupi, oka rupi ha'e mba'ety rupi ikuaiague py.

¹⁴ Ijaty reta-eta. Ha'e ramo vvy jave re heakuã vaikue.

¹⁵ Ha'e gui Faraó ma oo jepea oexa vy inhakā ratãve ju. Ha'e vy noenduxevei, SENHOR ijayvuague rami vy.

Mboapya nhombopagaarã ky ombouague

¹⁶ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Aipo're Arão pe: “Eupi ndepopoka, ha'e einupã vvy ku'i re, ky oiko aguã Egito vvy jave re”, 're.

¹⁷ Ha'e rami ojapo. Arão opo opopoka reve oupi vy oinupã vvy ku'i. Ha'e ramo oiko reta ky avakue re ha'e mymba kuery re. Vvy ku'i ha'e javi gui ky oiko Egito vvy jave re.

¹⁸ Ha'e ramo imba'ekuaa va'e kuery ma ha'ekue ramigua ae avi o'arandua rupi ojapo nhemixe ky omoingo aguã, va'eri ndojapo kuaai. Ky anho ikuai avakue re ha'e mymba kuery re.

¹⁹ Ha'e ramo imba'ekuaa va'e kuery aipoe'i Faraó pe:

– Kova'e ma Nhanderuete kuã ojapo va'e – he'i teĩ Faraó inhakā ratã. SENHOR ijayvuague rami vy noendui ae.

Irundya nhombopagaarã mberu ombouague

²⁰ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Epu'ã ke ko'ē rã aje'ive'i reve, ha'e ejexa uka ju Faraó pe. Ha'e va'e oo 'rã oiny yy katy. Ha'e rã ixupe aipo're: “Po rami ijayvu SENHOR: ‘Tove too xevygua kuery, xevey ikuai aguã.

²¹ Ha'e gui xevygua kuery neremondoukai ri ramo ma'ē, xee ambou 'rã mberu nde'áry, nerembiguai kuery, ndevygua kuery ha'e ndero pygua kuery áry. Ha'e Egito pygua kuery ro rupi omonyemba 'rã mberu, vvy ha'e kuery ikuai voi.

²² Ha'e rã Gósen yvy re xeivygua kuery ikuai rupi ma amboae rami 'rã ajapo. Xeivygua kuery ikuai re mberu ndoikoi 'rã, reikuaa aguã pendevvy mbyte re voi xee SENHOR aiko.

²³ Ha'e rã ndevygu kuery ma xeivygua kuery arekoa rami e'ÿ 'rã areko. Ko'ë rã oiko 'rã ha'e nunga hexa pyrã', he'i uka ndevy", 're.

²⁴ Ha'e rami ae SENHOR ojapo. Ha'e ramo Faraó ro re ou mbovy e'ÿ mberu, hembigui kuery ro re ha'e Egito yvy ha'e javi áry. Ha'e ramo yvy na'iporãvei mberu gui.

²⁵ Ha'e ramo Faraó oenoĩ Moisés ha'e Arão. Ha'e vy aipoe'i:

— Tapeo, Penderuete pe mba'emo peme'ë teĩ kova'e yvy re anho ta'vy.

²⁶ Moisés ombovai:

— Ha'e rami rojapo aguã nda'evei, mba'eta SENHOR Oreruete pe rome'ë 'rã mba'emo Egito pygua kuery ojou porã va'e'ÿ. Ma'ë, xapy'a rei ha'e kuery oexaa rupi ha'e nunga rome'ë ramo ha'e kuery oreapipa 'rã ita py.

²⁷ Ha'e rami 'rãgue py mboapy ára re 'rã roo tekoa e'ÿa py, ha'e py mae SENHOR Oreruete pe mba'emo rome'ë aguã, orevy aipoe'ia rami vy — he'i.

²⁸ Ha'e ramo Faraó aipoe'i:

— Ha'eve 'rã tekoa e'ÿa py teĩ peo aguã mba'emo peme'ë aguã. Ha'e rami avi mombyry ete e'ÿ 'rã peo. Ha'e xere voi ke penhembo'e.

²⁹ Moisés ombovai:

— Ma'ë, aÿ ma xee nerenonde gui aa vy anhembo'e 'rã SENHOR pe. Ha'e gui ko'ë rã kova'e mberu ojepe'apa 'rã ndee Faraó-a gui, nerembigui kuery ha'e ndevygu kuery ha'e javia gui. Ha'e rami avi Faraó, xembotavyve eme, xeretarã kuery SENHOR pe mba'emo ome'ë aguã neremondoukaia py — he'i.

³⁰ Ha'e ramo Faraó renonde gui Moisés oo vy onhembo'e SENHOR pe.

³¹ Ha'e ramo SENHOR ojapo Moisés ijayvuague rami. Ha'e ramo mberu ojepe'apa Faraó-a gui, hembigui kuery ha'e ixupegua kuery ha'e javia gui. Peteĩ'i voi ndopytai mberu.

³² Ha'e rami teĩ Faraó inhakã ratã ju. Ha'e vy nomondoukai ha'e kuery.

9

Peteĩ nhiruã nhombopagaarã mymba re mba'eaxy ombouague

¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

— Ejexa uka ju Faraó pe, ha'e aipo're ixupe: “Po rami SENHOR hebreu kuery ruete va'e ijayvu: “Tove too xeivygua kuery, xeivy ikuai aguã.

² Mba'eta xapy'a rei neremondoukai ha'e remombyta nhea'ã ramo

³ SENHOR opo omoi 'rã nerymba kuery nhuũndy rupi ikuai va'e áry, kavaju kuery, mburika, camelo kuery, vaka ha'e vexa'i kuery áry, mba'eaxy vaikue ombou vy.

⁴ Ha'e rã Israel kuery rymba kuery re ma SENHOR amboae rami 'rã ojapo Egito pygua kuery rymba re ojapo 'rãgue py, Israel kuery rymba neĩ peteĩve omano e'ÿ aguã', he'i uka ndevy.

⁵ Mba'eta SENHOR oa'anga ma ha'e nunga oiko aguã ára. Ko'ë rã ha'e nunga SENHOR omoingo 'rã yvy re", 're 'rã ixupe — he'i.

⁶ Ha'e gui ko'ë jevy SENHOR ha'e nunga ombou ramo Egito pygua kuery rymba ha'e javi omano. Ha'e rã Israel kuery rymba ma nomanoi neĩ peteĩ.

⁷ Ha'e gui Faraó omondouka oma'ë aguã, ha'e rã Israel kuery rymba nomanoi neĩ peteĩ. Ha'e rami teĩ Faraó inhakã ratã vy nomondoukai ha'e kuery.

Seis-a nhombopagaarã ai vaikue ombouague

⁸ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe:

– Tata rupa gui pejopy pendepo renyē tanhimbu. Ha'e ramo Faraó renonde Moisés omombo 'rã yvate katy.

⁹ Ha'e va'e gui oiko 'rã iku'i va'e Egito yvy ha'e javi áry. Ha'e ramo Egito yvy jave rupi oiko 'rã irurupa, opu 'rã ai vaikue avakue re ha'e mymba kuery re – he'i.

¹⁰ Ha'e ramo ha'e kuery oo vy tata rupa gui ojopy tanhimbu, ha'e vy oo Faraó-a py. Moisés omombo yvate katy. Ha'e ramo ha'e va'e gui oiko irurupa va'e ha'e ai vaikue avakue re ha'e mymba kuery re.

¹¹ Ha'e nunga rupi Moisés renonde gui imba'ekuaa va'e kuery ojepe'apa ai vaikue gui. Mba'eta imba'ekuaa va'e kuery re voi ai vaikue oiko, ha'e Egito pygua kuery ha'e javi re.

¹² Ha'e rami teĩ SENHOR ojapo Faraó inhakã ratã aguã rami. Ha'e ramo noendui, Moisés pe SENHOR ijavyuague rami vy.

Sete-a nhombopagaarã amandau ombouague

¹³ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Epu'ã ke ko'ẽ rã aje'ive. Ejexa uka Faraó pe, ha'e aipo're ixupe: “Po rami SENHOR hebreu kuery ruete ijavyu: ‘Tove too xevygua kuery, xevy ikuai aguã.

¹⁴ Mba'eta aỹ ma ndere ete amoĩ 'rã nhombopagaarã ha'e javi, nerembigui kuery ha'e ndevyguá kuery áry, peikuaa aguã avave rei xee ramigua jipoia yvy jave re.

¹⁵ Mba'eta ha'e rami ajapoxe va'e rire rojuka aguã xepo amoĩ ma 'rãgue, ndee ha'e ndevyguá kuery áry mba'eaxy ambou vy. Roipe'apa ma 'rãgue yvy gui.

¹⁶ Ha'e rami teĩ ha'e rami ndajapoi, ndevy aexa uka aguã xepo'akaa, ha'e xerery rupi xereko omombe'ua aguã yvy jave re.*

¹⁷ Ha'e rã ndee repu'ã rei teri va'e ty'y xevygua kuery rovai, remondouka e'ỹ aguã?

¹⁸ Ma'ẽ, ko'ẽ rã kova'e hora ojeupity ju jave ajapo 'rã amandau ho'a vaipa aguã rami, Egito yvy re oiko e'ỹ teri va'e ramigua ijyppya ára gui aỹ peve.

¹⁹ Ha'e gui aỹ ma emoinge ukapa nerymba vaka, avakue ha'e mymba nhuũndy rupi ikuai va'e. Mba'eta opy ndoikei vy ha'e kuery re amandau ho'a rã omanomba 'rã', he'i uka ndevy”, 're.

²⁰ Ha'e ramo Faraó rembigui kuery va'e regua amongue ma SENHOR ayvu oendu vy ojeayvu. Ha'e rami vy ojapo guembigui kuery ha'e guymba vaka kuery oupa aguã rami ngoo rupi.

²¹ Ha'e rã SENHOR ayvu re ndoikuaa potai va'e ma oeja guembigui kuery ha'e vaka kuery nhuũndy re ae.

²² Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Eupi ndepo yvate katy. Ha'e rã ho'a 'rã amandau Egito yvy jave re, avakue áry, mymba ha'e Egito yvy jave re mba'ety rupi onhotỹ mbyre ikuai va'e áry.

²³ Ha'e ramo Moisés yvate katy opopoka oupi ramo SENHOR ombou yapu hatã va'e ha'e amandau, tata voi ho'a yvy re. Ha'e rami vy SENHOR ojapo amandau Egito yvy re ho'a aguã.

²⁴ Ha'e rami ete amandau ha'e tata amandau re irũ va'e ho'a nda'evei ete va'e. Ha'e ramigua oiko va'e'ỹ teri Egito yvy re, Egito pygua ikuai yppya ára guive.

²⁵ Ha'e gui Egito yvy jave re amandau ojuka opa mba'e oka rupi ikuai va'e, avakue ha'e mymba kuery. Amandau ojavyky avi mba'ety rupi onhotỹ mbyre ha'e javi, omopẽmba avi yvyra nhuũndy rupi ikuai va'e.

* 9:16 Romanos 9.17

26 Ha'e rã Gósen vvy re Israel kuery ikuai py anho ndo'ai amandau.

27 Ha'e ramo Faraó oenoĩ uka Moisés ha'e Arão. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Aỹ ma ajevavy. SENHOR ma heko porã va'e, ha'e rã xee ha'e xevelygua kuery ma rojevavy va'e.

28 Ejapukai ke ha'vy SENHOR pe, mba'eta ha'eve ma kova'e yapu atã va'e ha'e amandau. Xee romondouka 'rã, ndapepytavei ma 'rã apy.

29 Ha'e ramo Moisés ombovai:

— Xee ma tetã gui aẽ vy xepo aupi 'rã SENHOR pe. Ha'e ramo yapu va'e oaxa 'rã, ndo'avei 'rã amandau, peikuaa aguã ko vvy SENHOR mba'ea.

30 Ha'e rami avi xee aikuaa ndee ha'e nerembiguai kuery SENHOR Oreruete renonde pejererokyje aguã noĩ teria.

31 (Ha'e jave py linho ha'e cevada ikuai va'e ojavvykypa, mba'eta cevada ma hary ma, ha'e rã linho ma ipoty.)

32 Ha'e rã trigo ha'e centeio ma ndojavykyi, naenhoĩ teri ramo.)

33 Ha'e gui Faraó renonde gui Moisés oo ju vy oẽ tetã gui. SENHOR pe opo oupi ramo yapu atã va'e ha'e amandau oaxapa, neĩ nda'okyvei vvy re.

34 Ha'e rami teĩ amandau ha'e yapu atã va'e oaxapa rã Faraó oexa vy ojevavyve ju, mba'eta guembiguai kuery reve inhakã ratã va'e meme.

35 Ha'e rami vy Faraó inhakã ratã vy nomondoukai Israel kuery, Moisés pe SENHOR ijavyvague rami vy.

10

Oito-a nhombopagaarã tuku ombouague

1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

— Tereo Faraó-a py, mba'eta amoakã ratã, hembiguai kuery guive, ha'e kuery mbyte ajapo aguã kova'e nunga hexa pyrã,

2 ha'e ndera'y kuery pe, ndera'y ra'y kuery pe remombe'u aguã Egito pygua kuery ajavyky reague, ha'e ha'e kuery mbyte mbovykue rei e'ỹ nhomondyipaará ambouague, ha'e kuery oikuaa aguã xee ae SENHOR aikoa — he'i.

3 Ha'e ramo Moisés ha'e Arão oo vy ojexa uka Faraó renonde. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Po rami SENHOR hebreu kuery ruete ijavyvu: “Raka'e peve tu nerenhemo'yvyi'i 'rã xerenonde? Tove too xevelygua kuery, xevely ikuai aguã.

4 Ha'e rami teĩ xevelygua kuery neremondoukaxei aguã ramo ma'ẽ, ko'ẽ rã ambou 'rã tuku ndevvy re.

5 Ha'e ramo ojaõ'ipa 'rã vvy. Ha'e va'e gui neĩ peteĩ henda py ma ndojekuaavei 'rã. Ha'e kuery ho'upa 'rã amandau ndojavykypai va'ekue, ho'upa avi 'rã vvyra pendevvy re henhoĩ va'ekue.

6 Ndero rupi voi omonyẽmba 'rã, nerembiguai kuery ha'e Egito pygua kuery ha'e javi ro. Nderu kuery oexa e'ỹ teri va'e nunga, neĩ neramoĩ kuery voi, vvy re ikuai ára guive kova'e ára peve”, he'i uka ndevvy — he'i. Ha'e gui Moisés ojere vy ojepe'a ju vvy Faraó renonde gui.

7 Ha'e ramo Faraó rembiguai kuery aipoe'i ixupe:

— Raka'e peve tu kova'e ava nhandejopy 'rã herekovy? Emondouka na ha'e kuery, SENHOR nguete pe ikuai aguã. Ndereikuaai teri ri ty'y Egito ivaipa maa? — he'i okuapy.

8 Ha'e gui Faraó renonde ogueru ju Moisés ha'e Arão. Ha'e ramo ha'e aipoe'i ha'e kuery pe:

— Tapeo, peiko SENHOR penderuete pe. Ha'e gui mava'e kuery tu oo va'erã pendereve?

⁹ Moisés ombovai:

– Ore revegua oo 'rã kunumigue, tujakue'i, orera'y kuery, orerajy kuery, orerymba kuery ha'e vaka kuery ha'e javi. Mba'eta rojapo 'rãe ngaru SENHOR pega – he'i.

¹⁰ Ha'e ramo Faraó aipoe'i ha'e kuery pe:

– Toiko SENHOR pendereve, peẽ ha'e kyrĩgue reve, xapy'a rei romondouka ri ramo. Ha'e rami avi peikuaa pota, mba'eta ha'eve'ÿa rami pejapoxe.

¹¹ Ha'e rami nda'evei 'rã. Tapeo peẽ avakue anho SENHOR pe pendekuai aguã rejerurea rami – he'i. Ha'e rami vy Faraó guenonde gui oipe'a uka.

¹² Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Eupi ndepo Egito yvy áry, tuku ou vy ho'upa aguã jai rogue yvy re ikuai va'e, amandau ndojavykypai va'ekue ha'e javi – he'i.

¹³ Ha'e gui Egito yvy áry Moisés opopoka oupi ramo SENHOR kuaray oua katy gui ombou yvytu. Ha'e va'e ára pukukue re ha'e pytũ mbukukue re oipeju. Ha'e gui ko'ẽ jave ma yvytu rupi ou tuku.

¹⁴ Ha'e rami vy tuku ou Egito yvy jave áry, yvy jave re ogejy. Heta ete vy ha'e va'e e'ÿ mbove ndoikoi teri ha'e va'e nunga tuku, neĩ ha'e va'e rire ndouvei ma 'rã ha'e va'e ramigua.

¹⁵ Mba'eta oja'o'ipa yvy ha'e javi, yvy huũ rei aguã rami opyta. Ho'upa jai rogue yvy re ikuai va'e ha'e yvyra'a ha'e javi, amandau ndojavykypai va'ekue. Egito yvy ha'e javi rupi mba'eve jipovei ipyau va'e yvyra re, neĩ jai rogue mba'ety rupi ikuai va'e.

¹⁶ Ha'e rami rã Faraó oenoĩ pojava Moisés ha'e Arão. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Ajejavy SENHOR penderuete rovai ha'e peẽ kuery rovai.

¹⁷ Ha'e gui aÿ ma ajerure pëvy xeperdoa ju aguã ajejavya aÿgua voi. Ha'e pejerure SENHOR penderuete pe xegui oipe'a aguã kova'e manoa – he'i.

¹⁸ Ha'e ramo Faraó renonde gui Moisés oo ju vy ojapukai SENHOR pe.

¹⁹ Ha'e ramo SENHOR ojapo yvytu kuaray oikea katy gui ju oipeju atã aguã rami. Ha'e va'e ma tuku ogurovepepa vy oitypa Ye'ẽ Pytã va'e py. Neĩ peteĩ tuku ndopytai Egito yvy jave re.

²⁰ Ha'e rami teĩ SENHOR Faraó omoakã ratã ramo nomondoukai Israel kuery.

Nove-a nhombopagaarã pytũ ombouague

²¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Eupi ndepo yvate katy, Egito yvy re pytũ ou aguã, pytũ vaikue japokoa va'e regua – he'i.

²² Ha'e ramo Moisés yvate katy opo oupi ramo oiko pytũ ana Egito yvy jave re mboapy ára re.

²³ Ha'e nunga rupi peteĩve ndajoexai, peteĩve oĩa gui nopy'ãi mboapy ára re. Ha'e rã Israel kuery ro rupi ma hexakã.

²⁴ Ha'e ramo Faraó oenoĩ Moisés. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Tapeo, peiko SENHOR pe. Topyta penerymba vexe'i ha'e penerymba vaka anho. Pendera'y kuery kyrĩgue ma too avi pendupive.

²⁵ Moisés ombovai:

– Ha'e rami ri ramo ndee ae 'rã reme'ẽ orepo py mba'emo rojuka ha'e roapy vy SENHOR Oreruete pe romé'ẽ va'erã.

²⁶ Any, orerymba vexe'i kuery avi 'rã oo orerupive. Neĩ peteĩve pyapẽ ndopytai 'rã, mba'eta ha'e va'e regua gui roiporavo 'rã SENHOR Oreruete pe romé'ẽ aguã. Ndoroikuai mba'e nunga pa SENHOR pe romé'ẽ va'erãa, ha'e py rovaẽ e'ÿa ja – he'i.

²⁷ Ha'e gui Faraó inhakã ratã aguã rami SENHOR ojapo ramo nomon-doukaxei.

²⁸ Ha'e rami vy Faraó aipoe'i Moisés pe:

— Ejepe'a ke xea gui, ha'e eiko kuaa xerova rexa ve'ÿ aguã. Mba'eta xerova rexa jevya ára ma remano 'rã.

²⁹ Moisés ombovai:

— Ha'eva rami ndeayvu. Xee ndaexa jevyvei ma 'rã nderova — he'i.

11

Dez-a nhombopagaarã Nhanderuete ombou aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

— Peteĩgue ju 'rã ambou nhomoingo axyarã Faraó ha'e Egito vvy ha'e javi áry. Ha'e ramo mae penemondouka 'rã apy gui. Penemondoukaa ára ma anhetê penemoxêmba ete 'rã.

² Aÿ ma ndeayvu neretarã kuery oendua py, avakue ha'e javi ngoo katy'i rupi ikuai va'e pe mba'emo re ojerure aguã rê, kunhague voi tojerure kunhague ngoo katy'i rupi ikuai va'e pe. Prata ha'e ouro guigua re tojerure — he'i.

³ Ha'e ramo SENHOR ojapo Egito pygua kuery ixupegua kuery omboaxy aguã rami. Moisés voi oikuaapy oiko Egito vvy re, Faraó rembiguai kuery ha'e ixupegua kuery omboetepa.

⁴ Ha'e gui Moisés aipoe'i Faraó pe:

— Po rami SENHOR ijayvu: “Pytũ mbyte jave xee aaxa 'rã Egito vvy mbyte rupi.

⁵ Ha'e ramo omano 'rã jypygua Egito vvy re ikuai va'e ha'e javive, Faraó guenda openaaty py oguapy va'e ra'y jypygua, hembiguai kunha mba'emo mongu'ia pygua pi'a jypygua voi, ha'e mymba ikuai va'e ra'y'i ypya ha'e javi.

⁶ Ha'e ramo Egito vvy jave re onhendu 'rã haxê va'e. Ha'e nunga oiko va'e'ÿ teri, ha'e ndoikovei ma 'rã guive.

⁷ Ha'e rã Israel kuery re ma ndoikoi 'rã, avakue, neĩ mymba kuery re. Ha'e kuery re ma neĩ peteĩ jagua voi nonhe'ei 'rã, peikuaa aguã SENHOR amboae rami oguerkoa Israel kuery, Egito pygua kuery rami e'ÿ”, he'i uka ndevy.

⁸ Ha'e ramo nerembiguai kuery apy ikuai va'e xea py jogueruvy vy xerenonde ojero'a reve aipoe'i 'rã: “Tereu ndee ha'e neretarã kuery ndereve ikuai va'e ha'e javive”, he'i 'rã xevy. Ha'e va'e rire mae ma 'rã aa — he'i Faraó pe. Ha'e rami vy Moisés ipoxy vaipa reve ojepe'a Faraó renonde gui.

⁹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

— Faraó ma noendui 'rã pendeayvua, xeguigua nhomondyipaarã ojekuaave aguã Egito vvy re — he'i.

¹⁰ Ha'e nunga nhomondyipaarã ha'e javi Moisés ha'e Arão ojapo Faraó renonde teĩ SENHOR omoakã ratã ramo Israel kuery nomondoukai ovyv gui.

12

Páscoa judeu kuery rekorã oejaa ague

¹ SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe Egito vvy re teri ikuai jave:

² — Kova'e jaxy ma pendeivy jaxy jypygua 'rã, ma'etÿa ijypyga regua.

³ Pendeayvu Israel kuery ijaty va'e pe. Ha'e vy aipopeje: “Kova'e jaxy dez araa py ma peteĩ-teĩ peru 'rã peteĩ vexa'i ra'y, peteĩ-teĩ hoo va'e ogueru 'rã peteĩ vexa'i ra'y ngoo peguarã.

⁴ Ha'e gui xapy'a rei hoo pygua kuery mbovy'i vy vexa'i ra'y ndo'upai 'rã ri ramo ma toenoĩ ojea katy'ive rupi ikuai va'e, mbovy pa ikuaia rami. Oikuaa pota 'rã mbovy pe pa ha'eva vexa'i ra'y ho'upa aguã.

5 Vexa'i ava ma ivaikue rei e'ÿ va'e peteĩ ma'et'ÿ oguereko va'e ha'eve. Vexa'i ra'y e'ÿ vy kavara'i ha'eve avi peru aguã.

6 Ha'e va'e jaxy pemboty 'rã catorze ára peve. Ha'e vy Israel kuery ha'e javive 'rã ojuka ka'arukue.

7 Huguykue ma peraa vy peikyty 'rã okẽ yta jovaive ha'e hi'árygua rupi, pendero pe'ua va'e rokẽ re ae.

8 Ha'e va'e pytũve 'rã pe'u ho'okue tata py oexy pyre. Mbojape imbovua revegua e'ÿ ha'e jai rogue iro va'e reve 'rã pe'u.

9 Ho'okue ipyrygua ma ndape'ui 'rã, neĩ yy py ombojy pyre, ha'e rã tata py oexy pyre anho: inhakãgue, hetymague ha'e ha'ykue-'ykue.

10 Ha'e va'e gui mba'eve rei ndapejai 'rã ko'ẽ peve guarã. Ko'ẽ peve opyta va'e ma peapypa 'rã tata py.

11 Po rami 'rã pe'u. Pendeku'a kuaa reve 'rã pe'u, pendepy regua reve, ha'e pendepo py pendepoka pereko reve. Pe'u pojava ke. Ha'e va'e ma SENHOR pegua Páscoa.*

12 Mba'eta ha'e va'e pytũ xee Egito vvy aaxa vy ajuka 'rã ta'y jypygua ikuai va'e ha'e javi, avakue ha'e mymba guigua voi. Ambopaga 'rã Egito pygua ruete ikuai va'e ha'e javi. Xee ma SENHOR.

13 Huguykue ma oikuaa uka 'rã oo pendekuaia. Mba'eta huguy aexa vy ma aaxa rive 'rã peña rupi. Ha'e rami rã peẽ kuery mbyte ma ndoikoi 'rã mba'eaxy nhomombaarã. Ha'e va'e py ma Êgito vvy re anho 'rã ajojuka.

14 "Ha'e va'e ára ma penema'endu'a aguã. Ngaru iky'a e'ÿ va'e pejapo 'rã SENHOR pe. Peneramymino kuery avi 'rã ojapo araka'e rã peve guarã, pendekorã aeja rire.

15 Sete ára re pe'u 'rã mbojape imbovua revegua e'ÿ. Ijypya ára guive peipe'apa 'rã mbojape mbovua penderopy oĩ va'ekue, mba'eta ijypya ára guive sete-a ára peve imbovua revegua ho'u va'e rei oi'pe'aa 'rã Israel kuerya gui.

16 Ijypya ára py ma pẽvy oiko 'rã nhemboaty iky'a e'ÿ va'e. Sete araa py teĩgue ju pejapo 'rã nhemboaty iky'a e'ÿ va'e. Ha'e jave py ma neĩ peteĩve tembiapo ndojapoai 'rã, pe'u va'erã pejapoa e'ÿ vy. Ha'e va'e anho ha'eve pejapo aguã.

17 Ha'e rami vy pejapo 'rã ngaru mbojape imbovua revegua e'ÿ pe'u va'erã, mba'eta ha'e va'e ára ae xee roguenoẽ Egito vvy gui. Ha'e nunga rupi peneramymino kuery ikuaia peve 'rã penema'endu'a ha'e va'e ára re, araka'e rã peve guarã aeja rire.

18 Jypygua jaxy catorze araa ka'aru guive 'rã pe'u mbojape imbovua revegua e'ÿ, ha'e va'e jaxy vinte e um araa ka'aru peve.

19 Ha'e va'e sete ára ma toĩ eme mbojape mbovua pendero rupi. Mba'eta mbojape imbovua revegua ho'u va'e oi'pe'aa 'rã Israel kuery mbyte gui, mombyry guigua e'ÿ vy pendevvy pygua ae teĩ.

20 Mba'eve imbovua revegua pe'u eme. Pendero ha'e javi rupi 'rã pe'u mbojape imbovua revegua e'ÿ anho", peje ha'e kuery pe – he'i.

21 Ha'e rami rã Moisés oenoĩmba Israel kuery mongetaaty kuery. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peẽ kuery peteĩ-teĩ peiporavo 'rã vexa'i ra'y pendero peguarã, ha'e pejuka 'rã Páscoa ára pyguarã.

22 Hissopo rakãgue peru vy pemoakÿ huguykue hy'a jere py oĩ va'e py, ha'e hy'a jere py huguykue oĩ va'e peikyty 'rã penerokẽ yta re, ha'e hi'árygua rupi. Ko'ẽmba peve peteĩve napeẽi 'rã penerokẽ gui.

* 12:11 Tery Páscoa ma "Oaxa ovy rivea" 'ea (versículo 23).

23 Mba'eta SENHOR oaxa 'rã ovy Egito pygua kuery ojuka aguã. Ha'e rã okẽ árygua ha'e ijyta jovaive re huguy oĩa SENHOR oexa vy ma oaxa rive 'rã ha'e va'e oo rupi, pendero py nomoingei 'rã nhomombaarã pendejuka aguã.

24 Ha'e nunga rupi peẽ ha'e pendera'y kuery penderexarai eme pendekorã araka'e rã peve aeja va'ekue re.

25 Ha'e gui vvy SENHOR ijayvuague py penderekoa ma vvy voi pendekuai 'rã pendekorã aeja va'ekue rami.

26 Ha'e pendera'y kuery pẽvy oporandu ramo: "Mba'exa tu nhandereko ha'e rami?" he'i ramo

27 aipopeje 'rã: " SENHOR pegua Páscoa pyguarã jajuka va'e, mba'eta Egito vvy re Israel kuery ro áry rupi oaxa vy Egito pygua kuery ojuka, ha'e rã nhandero py ikuai va'e ma ogueraa jepe", peje 'rã pendera'y kuery pe – he'i.

Ha'e ramo heta va'e kuery ojero'apa vy ombojerovia okuapy.

28 Ha'e gui Israel kuery oje'oi vy ojapo ha'e rami. Moisés ha'e Arão pe SENHOR aipoe'iague rami ae ikuai.

Dez-a nhombopagaarã ta'y kuery jypygua ojukapaa ague

29 Ha'e gui pytũ mbyte jave SENHOR ojuka Egito vvy re ta'y jypygua ikuai va'e ha'e javi. Ojuka Faraó guenda openaaty py oguapy va'ety ra'y jypygua, nhuã py ombo'a pyre ra'y kuery ha'e mymba ra'y jypygua ikuai va'e ha'e javi.

30 Ha'e ramo Faraó opu'ã pyavyve, hembiguai kuery ha'e Egito pygua kuery ha'e javive guive. Mba'eta haxẽ va'e onhendu Egito vvy re, mba'eta oo omanoa e'ÿa jipoi.

31 Ha'e ramo ha'e va'e pytũve Faraó oenoĩ Moisés ha'e Arão. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Pepu'ã ke, tapeo xeivygua kuery mbyte gui, peẽ ha'e Israel kuery ha'e javive guive. Tapeo, SENHOR pe pendekuai, aipo pejeague rami vy.

32 Penderupive peraa avi penerymba kuery vexe'i ha'e vaka, aipo pejeague rami. Tapeopa, ha'e xee voi ke xereroayvu porã – he'i.

33 Mba'eta Egito pygua kuery omondouka pojava, ovyvy gui omoẽmba aguã ojapura vy, "Ha'e javive nhamanomba 'rã" he'i vy.

34 Ha'e ramo ha'e kuery ojopy mbojaperã omoakỹ va'ekue, imbovua revegua e'ÿ. Omoapomoaty ma oao py onhovã vy ojaxe'i heravy.

35 Ha'e rami vy Israel kuery ojapo okuapy Moisés ijayvuague rami. Ha'e vy Egito pygua kuery pe ojerure okuapy prata ha'e ouro guigua ha'e ao re.

36 SENHOR ojapo Egito pygua kuery omboaxy aguã rami ixupegua kuery. Ha'e va'e kuery pe ojerurea ome'ẽmba. Ha'e ramo oipe'apa Egito pygua kuery oguereko va'ekue.

Egito vvy gui Israel kuery oẽmbaague

37 Ha'e rami vy Israel kuery ma Ramessés tetã gui oje'oi Sucote katy. Seiscentos mil vvy rupigua avakue ikuai, kunhague ha'e kyrĩgue oipapa e'ÿ rã.

38 Ha'e kuery reve oje'oi avi amboae kuery joegua e'ÿ-e'ÿ, ha'e gui mbovy e'ÿ mymba kuery vexe'i ha'e vaka.

39 Ombojy okuapy mbojape imbovua revegua e'ÿ Egito gui omoapomo heravy va'ekue. Imbovua revegua e'ÿ teri ombojy, mba'eta Egito gui omoẽmba ramo ojapura vy nda'evei ho'v va'erã ojapopa aguã.

40 Israel kuery ma quatrocentos e trinta ma'etỹ re ikuai Egito vvy re.

41 Ha'e gui quatrocentos e trinta ma'etỹa opa jave, ha'e va'e ára ae SENHOR pegua xondaro rami ikuai va'e ha'e javi oje'oi Egito gui.

42 Ha'e va'e pytũ ma SENHOR re ima'endu'aa aguã, mba'eta ha'e va'e jave oguenoẽmba Egito vvy gui. Ha'e va'e pytũ ma SENHOR pegua ramo Israel kuery ha'e javive 'rã ima'endu'a, araka'e rã ikuai va'e voi.

43 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés ha'e Arão pe:

— Po rami ma Páscoa ára py pejapo va'erã. Amboae regua neĩ peteĩve ndo'ui 'rã ha'e va'e regua.

44 Ha'e rã tembiguai kuery peráta re ojogua pyre ha'e javi 'rã ho'u, opire omboi uka rire.

45 Ha'e rã amboae regua ha'e peráta re omba'eapo va'erã pejou va'ekue ma ndo'ui 'rã ha'e va'e regua.

46 Peteĩ-teĩ vexa'i ra'y ma peteĩ'i oo py 'rã pe'u. Ho'okue peraa eme oka katy, neĩ pemopẽ eme ikãgue.*

47 Israel kuery ha'e javive tojapo ha'e rami.

48 Ha'e rã xapy'a rei pendero py amboae vvy regua ovaẽ vy SENHOR pegua Páscoa ho'uxe avi ramo ma avakue ha'e javi pire tomboi ranhe. Ha'e gui mae ma 'rã ha'eve onhemboja ha'e ho'u aguã. Ha'e rami rire ha'e pyguae rami 'rã oiko. Ha'e rã opire omboi uka e'ỹ va'e ma neĩ peteĩve ndo'ui 'rã.

49 Ha'e rami ae toiko pendeyvy pygua ae, ha'e amboae vvy regua penembyte rupi ikuai va'e pe.

50 Ha'e rami ikuai Israel kuery ha'e javive. Moisés ha'e Arão pe SENHOR ojapo ukaague rami ae ikuai.

51 Ha'e va'e árave SENHOR oguenoẽ Israel kuery Egito vvy gui, peteĩ-teĩ regua ooa rami.

13

Jypygua itui'i va'ekue SENHOR pegua ikuai aguã re ijayvuague

1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

2 — Xevy guarã remboaxa 'rã Israel kuery oxy gui jypygua itui'i va'e ha'e javi. Avakue e'ỹ vy mymba guigua teĩ xemba'e meme — he'i.*

3 Ha'e ramo Moisés aipoe'i guetarã kuery pe:

— Penema'endu'a ke kova'e ára Egito vvy gui peopaague re, escravo rami pema'eapo poyiague gui. Mba'eta SENHOR opo'akaa rupi penerenoẽ ha'e gui. Ha'e nunga rupi pe'u eme mbojape imbovia revegua.

4 Kova'e ára jaxy abibe 'epy va'e py ae peje'oi.

5 Ha'e gui SENHOR pendereraa 'rã vvy mboae re, cananeu kuery, heteu, amoreu, heveu ha'e jebuseu kuery vvy penderekoarã ome'ẽ aguã re peneramoĩ kuery pe oura reve ijayvuague, vvy kamby ha'e ei oata e'ỹa. Ha'e va'e vvy re SENHOR pendereraa ma ramo kova'e jaxy ojeupity nhavõ penema'endu'a ha'e rami pendekorã oea va'ekue rami pendekuai aguã.

6 Ha'e rami vy sete ára re pe'u 'rã mbojape imbovia revegua e'ỹ. Ha'e gui sete araa py ma oiko 'rã nhemboatyiky'a e'ỹ va'e SENHOR pegua.

7 Sete ára re pe'u 'rã mbojape imbovia revegua e'ỹ. Mbojape mbovia toĩ eme pendereve, neĩ pendeyvy ha'e javi rupi.

8 Ha'e va'e árave ndera'y kuery pe remombe'u vy “Ha'e rami nhandekuai mba'eta SENHOR mba'emo porã ojapo xevy Egito gui orenoẽ vy”, peje 'rã.

9 Ha'e rami nhandekuaia opyta 'rã ikuaa ukaarã ndepo re ha'e nderova re oĩ va'e rami, nema'endu'a aguã SENHOR guigua lei rupi ndeayvu aguã, mba'eta Egito vvy gui SENHOR opo'akaa rupi nerenõ rire.

* 12:46 João 19.36 * 13:2 Lucas 2.23

¹⁰ Ha'e nunga rupi ma'et'ya nhavõ, hi'ára py porã pendekuai 'rã ha'e va'e ayvu rami.

¹¹ — Ha'e gui SENHOR ndevy ha'e neramoĩ kuery pe ouraague rami vy penemoinge 'rã cananeu kuery vvy re. Pendekoarã ome'ẽ ma ramo

¹² SENHOR peguarã remboaxa 'rã oxy gui jypygua itui'i va'ekue ha'e javi, mymba kuery guive. Jypygua ava oiko va'e ma guive rã SENHOR peguarã meme.

¹³ Ha'e rã mburika'i ra'y jypygua rekovia reme'ẽ 'rã vexa'i ra'y py. Remboekovia e'ỹ ri ramo remopẽ 'rã ijatua rupi. Ha'e rã avakue regua ndera'y kuery jypygua ikuai va'e ma remboekovia va'erã meme.

¹⁴ Ha'e gui ko'ẽ rã ndera'y kuery oporandu rã “Mba'e re tu ha'e rami nhandekuai?” he'i ramo ixupe aipo're 'rã: “ SENHOR opo'akaa rupi orerenõ raka'e escravo orekuaiia gui.

¹⁵ Mba'eta Faraó inhakã ratã vy noremondoukavei ramo SENHOR ojuka Egito vvy re jypy'i guare ha'e javi, avakue ha'e mymba guigua voi. Ha'e rami rire SENHOR pe xee amboaxa oxy gui jypygua itui'i va'e ava ma guive rã, ha'e rã xera'y kuery jypygua ha'e javi ma amboekovia 'rã.

¹⁶ Ha'e rami nhandekuaia opyta 'rã ndepo re ha'e nderova re ikuaa ukaarã oĩ va'e rami, mba'eta SENHOR opo'akaa rupi orerenõ raka'e Egito vvy gui”, 're 'rã ndera'y kuery pe.

Tape rupi Nhanderuete ojeuegua kuery oguerekoague

¹⁷ Israel kuery Faraó omondouka ma jave filisteu kuery vvy rupi tape oo va'e rupi e'ỹ Nhanderuete ogueraa namombyryive teĩ, mba'eta aipoe'i vy: “Xevygua kuery joe opu'ã va'e oexa vy oendu 'rã okyjae, ha'e Egito vvy katy ju ojevvyxe 'rã”, he'i py.

¹⁸ Ha'e rami 'rãgue py ojeuegua kuery Nhanderuete ojapo ojere jogueravy aguã rami ye'ẽ pytã katy'i rupi tape tekoa e'ỹa rupi oo va'e rupi. Ha'e ramo Israel kuery xondaro rami guembiporupa reve oje'oi Egito gui.

¹⁹ Moisés ogueraa avi José kãgue, mba'eta ha'e rami Israel ra'y kuery ojapo aguã re oura rire. Ha'e vy aipoe'i: “Anhetẽ Nhanderuete ojekuaa 'rã pendeivy. Ha'e ramo apy gui ke përaa xekãgue”, he'iague rami ae ogueraa.

²⁰ Ha'e gui ha'e kuery Sucote gui oje'oi vy Etã py ju ikuai, tekoa e'ỹa re ovaẽa'i py.

²¹ SENHOR oo oiny ha'e kuery renonde. Ára pukukue re pete'i arai opu'ã va'e rupi oo, tape rupi ogueraa aguã. Ha'e rã pyávy ma tata opu'ã va'e rupi oo oexape aguã, ara py ha'e pyávy ha'e kuery oguata aguã.

²² Ara py arai opu'ã va'e ndojepe'ai ha'e kuery áry gui, ha'e pyávy ma tata opu'ã va'e voi ndojepe'ai.

14

Israel kuery rakykue Egito pygua kuery ouague

¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

² — Ndeayvu na Israel kuery pe guakykue katy ju oo vy Pi-Hairote rexei opyta aguã, Migdol ha'e ye'ẽ mbyte, Baal-Zefom renonde katy. Ha'e va'e renonde py pepyta 'rã ye'ẽ yvýry.

³ Ha'e ramo Faraó ojeupe ae “Israel kuery nda'ikuai kuaavei vy po okanhymba ma nhi'ã tekoa e'ỹa re” he'i 'rã.

⁴ Ha'e rami vy amoakã ratã 'rã Faraó penderakykue oo aguã. Ha'e ramo pexa 'rã Faraó ha'e ixondaro kuery ha'e javi re xepo'aka rã. Egito pygua kuery voi oikuaa 'rã xee SENHOR aikoa — he'í. Ha'e ramo ha'e kuery ojapo ha'e rami.

⁵ Ha'e gui Egito pygua huvixa pe omombe'ua Israel kuery ojavapa maa. Ha'e ramo Faraó ha'e hembiguai kuery amboae rami ju onhembopy'a ha'e kuery rovai. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

– Mba'eta tu jajapo ra'e Israel kuery nhanerembiguai kuery ikuai ve'ÿ aguã rami? – he'i okuapy.

⁶ Ha'e gui Faraó okaróxa oguereko katu ma vy ogueraa oxondaro kuery.

⁷ Ha'e rami vy ogueraa seiscentos mba'eyru oiporavo va'ekue ha'e karóxa Egito re ikuai va'e ha'e javi, huvixa oi reve meme.

⁸ Mba'eta SENHOR omoakã ratã Egito pygua huvixa Faraó Israel kuery rakykue oo aguã. Ha'e rã Israel kuery ma ipy'a guaxu reve oje'oi.

⁹ Ha'e kuery rakykue Egito pygua kuery oje'oi. Kavaju ha'e javi, Faraó mba'e karóxa, kavaju árygua kuery ha'e ixondaro kuery reve oo vy oupity ye'ë yvýry hekoa okuapya py, Pi-Hairote katy'i, Baal-Zefom renonde katy.

¹⁰ Ha'e gui Faraó kuery ovaë rai'i rã Israel kuery oma'ë. Ha'e vy oexa Egito pygua kuery ha'e kuery rakykue ou oiny rã. Ha'e rami vy Israel kuery okyje ete okuapy, ha'e vy ojakukai okuapy SENHOR pe.

¹¹ Aipoe'i okuapy Moisés pe:

– Egito yvy re orenhono porã aguã jipoi ramo teve ha'e gui orenoë kova'e tekoa e'ÿa py romanomba aguã? Mba'e re tu nami oreapo, Egito gui roërmba aguã rami orerereko?

¹² Po rami e'ÿ ri ty'y ndevy oreayvu raka'e Egito yvy re teri nhandekuai reve: “Orereja ke Egito pygua kuery pe orekuai aguã” ro'e va'ekue. Mba'eta orevy pe ha'eveve va'e rire Egito pygua kuery pe orekuai aguã tekoa e'ÿa py romanomba 'rãgue py – he'i okuapy.

¹³ Ha'e ramo Moisés ombovai heta va'e kuery pe:

– Pkyje eme, pekyrirĩ ha'e pexa 'rã pendereraa jepearã SENHOR kova'e ára omoingo ta va'e, mba'eta Egito pygua kuery aÿ pexa va'e ma ndapexa jevyvei ma 'rã.

¹⁴ SENHOR ae 'rã opu'ã penderepy aguã, ha'e rã peẽ ma pekyrirĩ 'rã – he'i.

Ye'ë mbyte rupi oopaague

¹⁵ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Mba'e re tu rejapukai xeivy? Aipo're Israel kuery toguata oje'oivy.

¹⁶ Ha'e rã ndee ma eupi ndepopoka, ekuave'ë ye'ë áry, ha'e emboja'o, ye'ë mbyte rupi Israel kuery oaxa aguã ipiru reia rupi.

¹⁷ Ma'ë, Egito pygua kuery xee amoakã ratã vy ajapo 'rã penderakykue oo vy ha'e va'e rupi oike avi aguã rami. Xemboete pavë 'rã Faraó re xepo'aka ramo, ha'e ixondaro kuery ha'e javi re, ikaróxa ha'e kavaju árygua kuery re guive.

¹⁸ Ha'e ramo Egito pygua kuery oikuaa pavë 'rã xee SENHOR aikoa. Faraó re vy xemboetea 'rã, karóxa ha'e kavaju árygua kuery re vy guive – he'i.

¹⁹ Ha'e gui Nhanderuetea guigua anjo ma Israel kuery xondaro kuery renonde oo oiny va'ekue ojepe'a vy ha'e kuery rakykue katy ju oaxa. Arai opu'ã va'e voi ojepe'a ha'e kuery renonde katy gui, ha'e vy hakykue katy ju opyta.

²⁰ Ha'e rami vy opyta Egito pygua kuery ikuai ha'e Israel kuery ikuai mbyte. Arai ma Egito pygua kuery pe pytũ, ha'e rã Israel kuery pe ma hexakã. Ha'e rami py pytũ mbukukue re nda'evei Egito pygua kuery onhemboja aguã Israel kuery re.

²¹ Ha'e gui Moisés okuave'ë ye'ë áry. Ha'e ramo ha'e va'e pytũ mbukukue re SENHOR ojapo yvytu kuaray oua katy gui oipeju aguã rami, ye'ë ojepe'a aguã. Yy oja'oague rupi yvy piru rei opyta.

22 Ha'e ramo Israel kuery oike ye'ê mbyte vyv yv yv ipiru reia rupi. Yv ma kora rami oĩ ha'e kuery yv'ry, oiporu kuaa re ha'e oiporu kuaa e'ÿa re.

23 Ha'e gui Egito pygua kuery ma ha'e kuery rakykue oje'oi vyv oike avi jogueravy, Faraó rymba kuery kavaju ha'e javive, karóxa ha'e kavaju árygua kuery guive. Ha'e rami vyv ye'ê mbyte peve oo.

24 Ha'e gui ko'ê rai jave SENHOR tata ha'e arai opu'ã va'e mbyte oĩa gui oexa Egito pygua kuery oje'oi rã. Ha'e rami vyv omondyipa.

25 Ha'e vyv ha'e kuery karóxa ruéra ombopija vyv ojapo ndoo porãveí aguã rami. Ha'e ramo Egito pygua kuery aipoe'i:

— Jajavapa ke Israel kuery renonde gui, mba'eta SENHOR opu'ã ore kuery rovai ha'e kuery repy vyv.

Egito pygua kuery vyv py omanombaague

26 SENHOR aipoe'i Moisés pe:

— Ekuava'ê ju ye'ê áry, Egito pygua kuery áry vyv ojevvy aguã, ikaróxa ha'e kavaju árygua kuery áry — he'i.

27 Ha'e ramo ye'ê áry Moisés okuave'ê. Ko'êmba ma jave ye'ê oxyry atã ju ovvy. Egito pygua kuery ojavapa ta ovvy ramo vyv ovaexĩ. Ha'e rami ye'ê mbyte pyv SENHOR oitypa Egito pygua kuery.

28 Yv ojevvy vyv ojao'ipa karóxa, kavaju kuery ha'e Faraó xondaro kuery ha'e javi ye'ê mbyte rupi hakykue oje'oi ta va'ekue. Ha'e kuery regua neĩ peteive ndopytai.

29 Ha'e rã Israel kuery ma ye'ê mbyte ipiru reia rupi oguata. Ha'e kuery pe ma vyv kora rami oĩ, oiporu kuaa re ha'e oiporu kuaa e'ÿa re.

30 Ha'e va'e ára SENHOR ogueraa jepe Israel kuery Egito pygua kuery gui. Ha'e gui Israel kuery oexa okuapy Egito pygua kuery ye'ê rembe re omanomba va'ekue.

31 Ha'e rami vyv Israel kuery oexa SENHOR ipo'aka etea Egito pygua kuery re opu'ã rã. Ha'e ramo ha'e kuery oendu SENHOR renonde ojererokyjea. Hexe ojerovia ete okuapy, hembiguai Moisés re guive.

15

Moisés oporaeiague

1 Ha'e ramo Moisés ha'e Israel kuery omonhendu okuapy pova'e mboraei SENHOR pe. Ha'e vyv aipoe'i:

— Aporaei 'rã SENHOR pe, mba'eta yvate ete vyv ipo'aka. Ye'ê mbyte pyv oitypa kavaju ha'e hi'árygua kuery.

2 SENHOR ma xembaraetea ha'e aporaeia.

Ha'e ma xereraa jepea oiko.

Ha'e va'e ma xerueete, ha'e nunga rupi amboete 'rã.

Xeru Ruete voi oiko ramo amboyvate 'rã.

3 SENHOR ma joe opu'ã va'e.

SENHOR ma hery.

4 Ye'ê mbyte pyv oitypa Faraó mba'e karóxa ha'e xondaro kuery.

Huvixa kuery voi oy'upa Ye'ê Pytã va'e py.

5 Yai ou oiny va'e ojao'ipa.

Ha'e ramo ita rami oikepa vyv guy ete peve.

6 SENHOR, ndepo reiporu kuaa regua ipo'aka vyv iporã ete.

SENHOR, ndepo reiporu kuaa regua omboaypa nderovaigua kuery.

7 Ndeyvate ete va'e vyv reitypa nderovai opu'ã va'e kuery.

Ndepoxya rembou rã omokanhymba mba'emo ra'ýkue rami.

- 8 Neapyĩgua gui nepytuẽ va'e py rive remboaty yy.
Oxyrya gui opytapa, ijaty oupy.
Yai ikuai va'e hatãmba ye'ẽ guýry.
- 9 Orerovaigua aipoe'i: "Aa 'rã ha'e kuery rakykue aupity peve.
Amboja'o 'rã ha'e kuery mba'e rei-rei va'ekue,
xenhe'ẽ py arovy'a 'rã ha'e nunga ajopypa vy.
Aekyi 'rã xekyxé, xepo py amokanhymba 'rã", he'i va'ekue.
- 10 Ha'e rã ndeguigua yvytu py reipeju ramo ye'ẽ ojao'ipa.
Ha'e kuery oikepa yy omyĩ atãa py chumbo oïkea rami.
- 11 — SENHOR, tuuete ikuai va'e regua mava'e 'rã tu ndee ramigua oïko?
Mava'e tu oïko ndee ramigua? Ndeky'a e'ỹ va'e rã ndererovy'aa.
Nhomondyipaarã iporã va'e rejapo vy okyjepy reiko.
- 12 Reiporu kuaa regua reupi ramo
yvy omokõmba.
- 13 Rejoayvua rupi rereko ndevygua kuery reraa jepe va'ekue.
Ndepo'akaa rupi reraa nderekoa iky'a e'ỹ va'e py.
- 14 Yvy regua kuery oendu vy oryryipa okuapy,
tekoaxy poyi ipo'aka Filístia pygua kuery re.
- 15 Ma'ẽ, Edom py yvatekueve ikuai va'e ma oxĩmba.
Moabe pygua ipo'aka va'e kuery voi oendu okuapy okyjea.
Canaã pygua kuery ikangypa.
- 16 Ha'e kuery áry ho'a imondyiarã ha'e imongyjearã.
Ndejyva ipo'aka ete va'e gui vy okyryĩmba 'rã ita rami,
ndevygua kuery oaxa peve, SENHOR,
rejogua va'ekue oaxapa peve.
- 17 Ha'e va'e kuery ma ndevygua yvyty re reraa vy renhotỹ 'rã ha'e py
nemba'etyrã,
SENHOR, tekoa reĩ atyrã rereko katu va'ekue py,
henda iky'a e'ỹ va'e py, ndepo py renhono va'ekue py.
- 18 SENHOR ipo'aka 'rã araka'e rã peve — he'i.
19 Mba'eta Faraó rymba kuery kavaju, ikaróxa ha'e kavaju árygua kuery
ye'ẽ mbyte py oïkepa ramo ha'e kuery áry SENHOR ombou ju yy. Ha'e rã Israel
kuery ma yvy rupi oaxa oje'oivy ye'ẽ mbyte ipiru reia rupi.

Miriã kunhague mboae reve oporaei okuapyague

- 20 Arão reindy Miriã ma profeta kunha oïko. Ha'e rami vy pandeiro ojopy
rã hakykue kunhague ha'e javive oje'oï pandeiro reve ha'e ojerokya rupi.
- 21 Ha'e ramo ha'e kuery pe Miriã ombovai:
— Peporaei SENHOR pe, mba'eta iporã ete ipo'akaa py.
Mba'eta ye'ẽ py oitypa kavaju ha'e hi'árygua kuery.

Yy iro va'e iro e'ỹ va'e ju opytaague

- 22 Ye'ẽ Pytã va'e gui ma Moisés ogueraa Israel kuery tekoa e'ỹa Sur katy.
Tekoa e'ỹa rupi mboapy ára re oguata oje'oivy yy ojou e'ỹ re.
- 23 Ha'e gui mae ma Mara py ovaẽ. Ha'e rami teĩ Mara py yy oĩ va'e ma nda'evei
oy'u aguã, iro ramo. Ha'e ramo ae omboery Mara.*
- 24 Ha'e rami rã Moisés re heta va'e kuery ijayvu rei vy aipoe'i:
— Mba'e tu jay'u 'rã? — he'i okuapy.
- 25 Ha'e ramo Moisés ojapukai SENHOR pe. Ha'e rã ixupe SENHOR oexa uka
peteĩ yvyra. Ha'e va'e ma Moisés yy py omombo ramo yy nda'irovei. Ha'e

* 15:23 Tery Mara ma "Iro" 'ea.

py SENHOR oea petei ayvu ha'e kuery rekorã. Ha'e rami vy ha'e kuery oeko a'ã ha'e py.

²⁶ Ha'e vy aipoe'i:

– Xapy'a rei SENHOR Penderuete ayvu pendu riae, henonde ha'evea ramigua anho pejapo, ojapo uka va'e pendu, ha'e ijayvuague ha'e javi rupi pendekuai ramo ma nei petei ve mba'eaxy ndoui 'rã pendere, Egito pygua kuery re ambou va'ekue regua. Mba'eta xee ma SENHOR romonguera va'e – he'i.

²⁷ Ha'e gui ha'e kuery ma Elim py ju ovaë, doze yvu ha'e setenta pindo ikuai py. Ha'e py opyta okuapy yy ikuai va'e yvýry.

16

Nhanderuete maná ombouague

¹ Elim tekoa gui Israel kuery ha'e javi oje'oi Sim tekoa e'ÿa katy, Elim ha'e Sinai mbyte oĩ va'e. Egito yvy gui oëmba rire mokoĩ jaxya quinze araa py ovaë.

² Ha'e gui tekoa e'ÿa py Israel kuery ha'e javive ijayvu mbegue rei okuapy Moisés ha'e Arão re.

³ Ha'e vy aipoe'i okuapy:

– SENHOR po py romanomba va'e rire Egito yvy re, oja xo'o mimoĩ oĩa yvýry roguapy rokuapy jave, ha'e orerevyatãba peve mbojape ro'u rokuapy jave. Mba'eta ndee ma kova'e tekoa e'ÿa py orereru orejuka aguã karuai py, ore kuery ha'e javive – he'i.

⁴ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Ma'ë, ajapo 'rã yva gui penembi'urã ho'a aguã rami. Ha'e ramo ko'ë nhavõ hegu va'e kuery oë vy omono'õ 'rã petei-teĩ ára guarã ete'i, xee aexa aguã hetaigua lei rupi pa ikuai tyrã pa anya.*

⁵ Ha'e gui mboapy meme araa py ma mokoĩ ára peguarã 'rã pemono'õ. Ha'e va'e pemono'õ vy pemoĩ 'rã penerembi'urã – he'i.

⁶ Ha'e ramo Moisés ha'e Arão aipoe'i Israel kuery ha'e javi pe:

– Kuri ka'arukue peikuaa 'rã SENHOR ae Egito yvy gui penerenoëmbaague.

⁷ Ha'e rã ko'ë aje'ive'i ma pexa 'rã SENHOR rexakã oexa uka rã, mba'eta oendu pendeayvu rei rã. Ha'e gui marã ramigua tu ore roiko orere peë kuery pendeayvu rei aguã?

⁸ Mba'eta ka'arukue SENHOR ombou 'rã xo'o pe'u va'erã, ha'e aje'ivekue ma mbojape ju ombou penerevyatã aguã. Ha'e rami avi SENHOR oendu pejou reia, mba'eta hexe ae pendeayvu rei. Ha'e rã ore ma mava'e tu roiko? Ore rovai e'ÿ pendeayvu, ha'e rã SENHOR rovai – he'i Moisés.

⁹ Ha'e gui Moisés aipoe'i Arão pe:

– Aipo're Israel kuery ha'e javi pe: “Peno'õmba ke SENHOR renonde, mba'eta ha'e oendu pendeayvu rei rã”, 're 'rã ha'e kuery pe – he'i.

¹⁰ Ha'e ramo Israel kuery ha'e javi pe Arão ijayvu jave tekoa e'ÿa katy oma'ë vy oexa okuapy SENHOR rexakã arai re.

Nhanderuete guyra codornizes ha'e maná ombouague

¹¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

¹² – Aendu Israel kuery ijayvu reia. Ha'e ramo aipo're ha'e kuery pe: “Kuri ka'aru pytũ e'ÿ mbove pe'u 'rã xo'o. Ha'e rã aje'ive'i ju ma pe'u 'rã mbojape. Ha'e rami vy peikuaa 'rã xee SENHOR Penderuete aikoa”, 're 'rã ha'e kuery pe – he'i.

* 16:4 João 6.31

13 Ha'e gui ka'arukue oveve ouvvy guyra codornizes, ha'e vy oja'o'ipa tekoa ha'e javi rupi. Ha'e gui aje'ive'i ma yxapy oĩ tekoa yvÿry.

14 Yxapy ho'a va'ekue ipirupa jave yvy re opyta mba'emo xii rei va'e pira pekué ramigua, yro'y rami ipererĩ va'e.

15 Ha'e nunga Israel kuery oexa vy joupe-upe aipoe'i okuapy:

— Mba'eta nunga tu peva'e? Mba'eta ndoikuaai mba'e paa.

Ha'e ramo Moisés ombovai:

— Peva'e ma mbojape pe'u va'erã SENHOR ombou va'ekue.

16 Mba'eta SENHOR aipoe'i uka pÿvy: “Peva'e nunga peteĩ-teĩ pemono'õ 'rã pe'u va'erã, peteĩ-teĩ peguarã peteĩ ryrú tynyẽ oĩ, mbovy pa pendekuaia rami. Peteĩ-teĩ omono'õ 'rã ngoo py ikuai va'e peguarã”, he'i uka va'ekue.

17 Ha'e rami ae Israel kuery ojapo. Ha'e vy amongue omono'õve, ha'e rã amboae kuery ma nomono'õive'i.

18 Ha'e rami teĩ hyru py oa'ã rã naembyrei omono'õ reta va'ekue pe, neĩ ndoatai mbovy'i omono'õ va'ekue pe. Mba'eta peteĩ-teĩ ho'u aguã ha'eva rami omono'õ.*

19 Ha'e gui Moisés aipoe'i ha'e kuery pe:

— Avave rei tomoĩ porã eme ko'ẽ rã guarã — he'i.

20 Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu potai Moisés ayvu re. Ha'e vy amongue maná omono'õ vy omoĩ porã ko'ẽ rã guarã. Ha'e rã haxopa, heakuã vaikue guive. Ha'e ramo Moisés ivai ha'e kuery pe.

21 Ha'e nunga rupi aje'ive'i nhavõ omono'õ peteĩ-teĩ ho'u va'erã ete'i, mba'eta kuaray aku rã hÿkupa.

Israel kuery maná omono'õ okuapyague

22 Ha'e gui seis araa py ma tembi'u omono'õ okuapy mokoĩ ára guarã, peteĩ-teĩ pe mokoĩ ryrú omono'õ. Ha'e rã yvatekueve ou vy omombe'u okuapy Moisés pe.

23 Ha'e ramo Moisés ombovai:

— Ha'e rami aguã ae ma SENHOR aipoe'i: “Ko'ẽ ramo ma pepytu'u 'rã, SENHOR pegua ára sábado iky'a e'ÿ va'e ramo. Ha'e gui aÿ ma mba'emo oexyaty py pexyxe va'e ma pexy 'rã, ha'e yy py pembojyxe va'e ma pembojy 'rã. Ha'e rami avi ndape'upai va'ekue ha'e javi 'rã peipe'a ko'ẽ rã guarã”, he'i va'ekue.

24 Ha'e ramo Moisés aipoe'iague rami ha'e kuery omoĩ porã ko'ẽ jevy peve. Ha'e va'e ma naeakuã vaikuei, ndaxoi guive.

25 Ha'e ramo Moisés aipoe'i:

— Pe'u ke kova'e ára, mba'eta kova'e ára ma sábado SENHOR pegua. Kova'e ára ma ndapejoui 'rã nhuũndy rupi.

26 Seis ára re 'rã pemono'õ. Ha'e rã sete araa ma sábado. Ha'e va'e ára py ma jipoi 'rã — he'i.

27 Ha'e gui sete araa py heta va'e kuery regua amongue oje'oi omono'õ aguã, teĩ ndojoui.

28 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés pe:

— Raka'e peve tu ndapejapoi 'rã ajapo uka va'e ha'e xeguigua lei?

29 Peikuaa pota SENHOR pepytu'u aguã sábado ára oejaague re. Ha'e nunga rupi seis araa py ome'ẽ penembi'u mokoĩ ára peguarã. Sete araa py ma peteĩ-teĩ topyta oia py ae, avave rei too eme oia gui — he'i.

30 Ha'e rami rã sete araa py heta va'e kuery opytu'u okuapy.

* 16:18 2 Coríntios 8.15

³¹ Ha'e nunga pe Israel kuery “Maná” he'i. Kuratõ ra'yĩ rami xiĩ, ha'e ei guigua rami hee va'e.

³² Ha'e gui Moisés aipoe'i:

— Po rami SENHOR ojapo uka va'e: “Ha'e va'e regua pemonyê 'rã peteĩ hyru, ha'e pemoĩ porã 'rã peneramymino kuery peguarã, ha'e kuery avĩ oexa aguã tembi'u tekoa e'ÿa rupi penemongaruague, Egito gui roguenoê jave”, he'i.

³³ Ha'e gui Arão pe ju Moisés aipoe'i:

— Ejopy peteĩ hyru, ha'e emonyê maná. Ha'e va'e ma emoĩ porã SENHOR renonde, peneramymino kuery peguarã — he'i.

³⁴ Ha'e ramo Moisés pe SENHOR ijayvuague rami vy Arão ma Nhanderuete ayvu oĩaty renonde omoĩ porã hyru.

³⁵ Ha'e rã Israel kuery ma quarenta ma'etỹ re okaru okuapy maná re, yvy hekoo aguã py oike peve. Canaã yvy re ovaê peve okaru okuapy maná re.

³⁶ Ha'e gui dez ryrũ renyê ma peteĩ ajaka.

17

Refidim py ita gui yv oëague

¹ Ha'e gui Sim tekoa e'ÿa gui Israel kuery oje'oipa vy opyta-pyta oje'oivy SENHOR aipoe'iaque rami vy. Ha'e rami vy Refidim py ju opyta okuapy. Ha'e py ma yv jipoi ha'e kuery oy'u aguã.

² Ha'e ramo heta va'e kuery ijayvu ete okuapy Moisés re. Ha'e vy aipoe'i:

— Eme'ẽ yv roy'u aguã.

Moisés ombovai:

— Mba'e re tu pendeayvu ete xere? Mba'e re tu peko a'ã SENHOR? — he'i.

³ Heta va'e kuery ha'e py ijey'uveipa vy Moisés re ijayvu rei vy aipoe'i:

— Mba'e re tu oreapo Egito yvy gui roju aguã rami, yuvei py orejukapa aguã, orera'y kuery ha'e orerymba kuery reve? — he'i okuapy.

⁴ Ha'e ramo Moisés ojapukai SENHOR pe:

— Mba'e tu ajapo 'rã kova'e kuery re? Ita py xeaipipa ta ma okuapy.

⁵ SENHOR ombovai:

— Eaxa heta va'e kuery renonde, ha'e nderupive eraa Israel kuery mongetaaty kuery regua. Ndepo py eraa ndepopoka yakã reinupãague va'e. Tereo.

⁶ Ha'e gui nerenonde xee aĩ 'rã peteĩ itaova Horebe py oĩ va'e áry. Einupã ha'e va'e itaova, ha'e rã ixugui oê 'rã yv. Ha'e ramo heta va'e kuery oy'u 'rã — he'i. Ha'e rami Moisés ojapo Israel kuery mongetaa kuery renonde.

⁷ Ha'e va'e tekoa ma omboery Massá ha'e Meribá,* SENHOR oeko a'ãa rupi Israel kuery ijayvu ete rire, “Nhanembyte SENHOR oĩ teve tyrã pa any?” he'i okuapy vy.

Israel kuery re Amaleque kuery opu'ãague

⁸ Ha'e gui Refidim py Israel kuery ikuai jave Amaleque kuery ou vy opu'ã okuapy ha'e kuery rovai.

⁹ Ha'e ramo Moisés ijayvu Josué pe:

— Eiporavo avakue ha'e tereo, pepu'ã Amaleque kuery rovai. Ha'e rã xee ma ko'ẽ rã aẽ 'rã yvyty apyte áry, Nhanderuete pegua popoka xepo py areko reve — he'i.

¹⁰ Ha'e ramo Josué ojapo Moisés ijayvuague rami. Ha'e rami vy opu'ã okuapy Amaleque kuery re. Ha'e rã Moisés, Arão ha'e Hur ma yvyty apyte áry oê.

* 17:7 Tery Massá ma “Moangekoa” ea, ha'e gui Meribá ma “Ayvua ete-ete” ea.

11 Moisés opo oupi jave Israel kuery ipo'aka 'rã. Ha'e rã opo omboguejy jave ma Amaleque kuery ju 'rã ipo'aka.

12 Ha'e gui Moisés po ma ipoyi. Ha'e ramo peteĩ ita ha'e kuery ogueru vy omoĩ okuapy ha'e py. Ha'e ramo Moisés oguapy hi'áry. Arão ha'e Hur ma ipo omoĩ atã herekovy jovaive-ive re. Ha'e rami py ipo oĩ atã kuaray oike peve.

13 Ha'e rami rã Josué kuery kyxe guaxu py oitypa Amaleque kuery.

14 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Embopara peteĩ kuaxia re ha'e nungakue re penema'endu'a aguã, ha'e eroayvu ju Josué pe. Mba'eta xee amomba ete 'rã Amaleque kuery, yva guýry rupi ha'e kuery re ima'endu'aa ve'ỹ aguã – he'i.

15 Ha'e gui Moisés ojapo peteĩ altar. Ha'e va'e ma omboery “ SENHOR ma xe-bandeira”.†

16 Ha'e vy aipoe'i:

– Mba'eta SENHOR ouraague rami vy Amaleque kuery re opu'ã 'rã araka'e rã peve.

18

Moisés ratyu ta'yxy ha'e ta'y kuery ogueruague

1 Ha'e gui Moisés ratyu Jetro sacerdote Midiã pygua va'e oendu Moisés pe ha'e Israel kuery pe SENHOR ojapo va'ekue ha'e javi, ha'e marã rami vy pa Egito yvy gui ha'e kuery ogueru raka'eague.

2 Ha'e rami vy Moisés ratyu Jetro ogueru ju ta'yxy Zípora omondoukaague gui.

3 Mokoĩ ta'y kuery reve ogueru. Ha'e va'e kuery regua peteĩ ma omboery Gérson, Moisés “Amboae yvy rupi aguata rei aikovy va'ekue” he'i vy.

4 Ha'e rã amboae ma omboery Eliézer, “Xeru ruete xepytyvõ vy xereraa jepe Faraó kyxe guaxu gui” he'i vy.*

5 Ha'e rami py Moisés tekoa e'ỹa py hekoa oikovya py hatyu Jetro ogueru ta'y kuery ha'e ta'yxy, Nhanderuede pegua yvyty katy'i.

6 Ha'e vy hatyu aipoe'i uka Moisés pe:

– Xee nderatyu Jetro aju ndea py, ndera'yxy ha'e ndera'y kuery mokoĩ reve – he'i uka

7 ramo Moisés oo ovaexĩ vy. Ojero'a vy oayvupa. Ha'e gui peteĩ-teĩ amboae oiko porãa re oporandu vy jogueroike opy.

8 Guatyu pe Moisés omombe'u SENHOR Israel kuery oayvu vy ojapo va'ekue ha'e javi Faraó ha'e Egito pygua kuery ha'e javi re, ha'e Egito yvy re opa marãgua tembiapo ojapo va'ekue, ha'e marã rami vy pa SENHOR ogueraa jepepaague.

9 Ha'e ramo Jetro oguerovy'a opa mba'e py Israel kuery pe SENHOR ojapo porãague, Egito pygua kuery po gui ogueraa jepe vy.

10 Ha'e vy aipoe'i:

– Ta'ima'endu'a porã SENHOR Faraó ha'e Egito pygua kuery ha'e javi po gui pendereraa jepe va'ekue re.

11 Aỹ ma aikuaa ma tuete ramigua ikuai va'e ha'e javi gui SENHOR ipo'akapave va'ea, mba'eta Egito pygua kuery po gui neretarã kuery ogueraa jepe, ha'e kuery oguereko axy ramo – he'i.

† 17:15 Bandeira ma joe opu'ãa py huvixa omopu'ã 'rã hupivegua kuery ha'e py oupa aguã. * 18:4 Tery Eliézer ma “Nhanderuede xepytyvõa” 'ea nhaendu rã joo ramigua.

¹² Ha'e ramo Moisés ratyu Jetro ogueru Nhanderuete pe oapy vy ome'ẽ va'erã. Ha'e ramo ou Arão ha'e Israel mongetaaty kuery ha'e javi, Moisés ratyu reve okaru aguã Nhanderuete renonde.

Deuteronomio 1.9-18

¹³ Ko'ẽ jevy Moisés oguapy oiny heta va'e kuery re oikuaa pota aguã. Ko'ẽmba ramove kuaray oikea peve heta va'e kuery opu'ã okuapy henonde.

¹⁴ Ha'e gui Moisés heta va'e kuery oguereko rã hatyu oexa vy aipoe'i:

– Mba'exa tu guĩ rami rereko heta va'e kuery? Mba'e re tu ndee anho repenaa py reguapy reiny ko'ẽmba'i ramove kuaray oikea peve, ha'e rã heta va'e kuery ma opu'ã okuapy nerenonde?

¹⁵ Moisés ombovai guaty pe:

– Ha'e rami mba'eta xea py heta va'e kuery ou 'rã oporandu uka vy Nhanderuete pe.

¹⁶ Ha'e gui amongue va'e ijayvu aguã oguereko vy ma ou 'rã xea py, xee aikuaa pota aguã peteĩ-teĩ reko re, ha'e heta va'e kuery ambo'e porã aguã Nhanderuete ojapo uka va'ekue ha'e lei re – he'i.

¹⁷ Ha'e ramo Moisés ratyu aipoe'i ixupe:

– Nda'evei ha'e rami rejapo aguã.

¹⁸ Mba'eta nekangy 'rã, heta va'e kuery ndereve ikuai va'e voi. Guĩ ramigua ma ipoyi vaipa ndevy. Ndee ae'i ndereropo'aka kuaai 'rã.

¹⁹ Ha'e gui endu ke xeayvu. Xee romongeta 'rã, ha'e Nhanderuete toiko ndereve. Eĩ tema heta va'e kuery rekovia Nhanderuete renonde. Nhanderuete pe emombe'u ha'e kuery mba'emo oguereko va'e.

²⁰ Embo'e hekorã va'ekue ha'e lei re. Ha'e embo'e ha'e kuery mava'e tape rupi pa oo aguã, ha'e mba'emo ojapo aguã re.

²¹ Ha'e gui ejou avi heta va'e kuery regua avakue hi'aranduve va'e, avakue Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e, oipotapa reia re nda'eveve e'ỹi va'e. Ha'e va'e nunga emoĩ mil ikuai nhavõ va'e ruvixarã, cem, cingüenta ha'e dez ikuai nhavõ va'e ruvixarã.

²² Ha'e kuery toikuaa pota jepi heta va'e kuery re. Ha'e rã haxy ete va'e ha'e javi ma ndevy pe ae 'rã ogueru. Mba'emo ndaxyi va'e re ma ha'e kuery ae toikuaa pota. Ha'e rami rã ha'eveve 'rã ndevy. Ndereve amboae kuery togueraa avi voyi.

²³ Xapy'a rei ha'e rami rejapo, ha'e Nhanderuete ha'e rami aguã ojapo uka ramo ma reropo'aka 'rã, ha'e heta va'e kuery ha'e javi 'rã ngoo katy ojevý avi ovy'a reve – he'i hatyu.

²⁴ Ha'e rami rã Moisés onhe'ẽ rendu guaty. Ojapopa ijayvuague ha'e javi.

²⁵ Ha'e rami vy Moisés oiporavo avakue hi'arandu va'e Israel kuery regua ha'e javi gui. Ha'e va'e kuery ma omoĩ imbokuapy heta va'e kuery re opena va'erã: mil ikuai nhavõ va'e ruvixarã, cem, cingüenta ha'e dez ruvixarã.

²⁶ Ha'e ramo ha'e kuery ju oikuaa pota okuapy heta va'e kuery re. Haxy ete va'e ma Moisés-a py 'rã ogueru. Ha'e rã ndaxyi va'e re ma ha'e kuery ae 'rã oikuaa pota.

²⁷ Ha'e ramo Moisés oxarura imondovy guaty. Ha'e ramo ojevý ju ovyv katy.

19

Sinai vyvty áry Moisés reve SENHOR ijayvuague

¹ Egito vyv gui Israel kuery oẽmba rire mboapy jaxya ha'e ijypy'ia ára py ovaẽ okuapy Sinai vyvty yvýry tekoa e'ỹa oĩ va'e py.*

* 19:1 Sinai vyvty ma yvateve va'e. Ha'e rã ijyvrygua ma ijoja rei tekoa e'ỹa.

² Refidim gui oje'oi vy Sinai regua tekoa e'ÿa py ju ou. Ha'e va'e py ae Israel kuery opyta okuapy vvyty rexei.

³ Ha'e gui Moisés oë vvyty re Nhanderuete reve ijayvu aguã katy. Ha'e ramo vvyty áry gui SENHOR oenoĩ vy aipoe'i iixupe:

– Po rami 'rã ndeayvu Jacó ramymino kuery pe, remombe'u 'rã Israel kuery ha'e javi pe:

⁴ “Pexa ma karamboae Egito pygua kuery re ajapo va'e, taguato pepo áry rami rogueraa ague ha'e gui, ha'e apy xea py ju rogueruague.

⁵ Ha'e gui aÿ ma pendu kuaa pota 'rã xeayvu, pendekuai 'rã xereve guarã ajapo va'ekue rami. Ha'e rami vy xevygua ae 'rã pendekuai, ha'e javi regua mbyte teĩ, mba'eta vvy ha'e javi ma xemba'e.

⁶ Peë kuery pendekuai 'rã apenaa ha'e xevygua sacerdote kuery, peteĩ regua iky'a e'ÿ va'e”, 're 'rã Israel kuery pe – he'í.

⁷ Ha'e ramo Moisés ou vy oenoĩ nhomongeta va'ety kuery. Ha'e kuery oendua py omombe'upa ayvu SENHOR omombe'u uka va'ekue ha'e javi.

⁸ Ha'e ramo heta va'e kuery peteĩ rami ombovai:

– SENHOR ijayvua ha'e javi 'rã rojapo – he'í okuapy. Ha'e rami heta va'e kuery ijayvuague Moisés omombe'u ju SENHOR pe.

⁹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Ma'ë, ndea py aju 'rã peteĩ arai pytũ va'e rupi, ndereve xeayvu rã heta va'e kuery oendu avi aguã, ndere ojerovia riae okuapy aguã – he'í. Mba'eta SENHOR pe Moisés omombe'u ma va'ekue heta va'e kuery ijayvuague.

¹⁰ SENHOR aipoe'i avi Moisés pe:

– Tereo ju heta va'e kuerya py. Eiky'a'o ukapa kova'e ára ha'e ko'ë rã. Ha'e kuery tojoi oao,

¹¹ ha'e toiko katupa mboapy araa pyguarã. Mba'eta mboapy araa py heta va'e kuery ha'e javi oexaa py xee SENHOR aguejy 'rã Sinai vvyty áry peve.

¹² Ha'e gui vvyty yvýry rupi rea'anga 'rã imoiny heta va'e kuery rejoko vy. Ha'e vy aipo're 'rã: “Peiko kuaa pota vvyty re peë e'ÿ aguã, neĩ pepoko eme ijyvýry rupi aa'angaague re. Mba'eta vvyty re opoko va'e rei omano 'rã.

¹³ Ha'e nunga re avave ndopokoai 'rã. Ha'e rami 'rãgue py ojapipaa 'rã ita py, e'ÿ vy onhyvõa 'rã. Avakue, e'ÿ vy mymba teĩ ae ma ndoikovevei 'rã. Mimby guaxu onhe'ë mbuku nhendu jave mae ma ha'eve vvyty re peë aguã”, 're 'rã ha'e kuery pe.*

¹⁴ Ha'e gui Moisés vvyty áry gui heta va'e kuerya py ju oguejy ma vy oiky'a'o ukapa. Ha'e ramo ojoi okuapy oao.

¹⁵ Moisés aipoe'i heta va'e kuery pe:

– Peiko katu ke mboapy araa pyguarã, ha'e rami vy penhemboja eme kunhague re – he'í.

¹⁶ Ha'e gui mboapy araa ko'ëmba ramove ma oiko onhemboxi ha'e overa va'e, ha'e peteĩ arai pytũ ete va'e vvyty áry ojekuaa. Peteĩ mimby guaxu onhe'ë ratã ete, tekoa py ikuai va'e oryryipa aguã rami.

¹⁷ Ha'e ramo Moisés ogueraa heta va'e kuery ikuaiia gui mombyry'i Nhanderuete ovaexĩ aguã. Ha'e ramo vvyty yvýry ju ikuai.

¹⁸ Sinai vvyty ha'e javi rupi hataxĩ oiny, hi'áry peve SENHOR oguejy ramo tata rupi. Hataxĩ opu'ã ovy tatakua gui hataxĩ opu'ã va'e rami, ha'e vvyty ha'e javi oryryi atã.

¹⁹ Ha'e gui mimby guaxu onhe'ë atã-atãve tema. Moisés ijayvu rã Nhanderuete ombovai yapu atãa py.

* 19:13 Hebreus 12.20

²⁰ Ha'e gui Sinai vyvty apyte áry SENHOR oguejy vy oenoĩ Moisés vyvty apyte áry ou aguã. Ha'e ramo Moisés oẽ ovy.

²¹ SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Eguejy ju, heta va'e kuery pe ndeayvu touve eme vyvty yvýry rupi rea'angaague kyvõ rami xee SENHOR-a katy xerexa aguã, ha'e kuery regua heta omano e'y aguã.

²² Sacerdote kuery xee SENHOR re onhemboja va'e voi tojeky'a'o, xee SENHOR ajuka e'y aguã – he'i.

²³ Ha'e ramo Moisés ombovai:

– Heta va'e kuery nda'evei ae Sinai vyvty re oẽ aguã, mba'eta orevy ndeayvu vy aipo're: “Ea'anga vyvty yvýry rupi, xeivy guarã ae remboaxa vy”, re va'ekue orevy.

²⁴ SENHOR aipoe'i ixupe:

– Tereo, eguejy ju. Ha'e rire ma peẽ ju pejogueruvy Arão reve. Ha'e rã sacerdote kuery ha'e heta va'e kuery ma touve eme rea'angaague kyvõ rami xee SENHOR aĩa py oẽ aguã, ajuka e'y aguã.

²⁵ Ha'e ramo heta va'e kuerya py ju Moisés oguejy vy omombe'u ha'e kuery pe ha'e nunga ha'e javi.

20

Deuteronômio 5.1-21

¹ Ha'e gui po rami Nhanderuede ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

² – Xee ma SENHOR Nderuete Egito yvy re escravo pendekuai vy pamba'epo poyiague gui pendepe'a va'ekue.

³ – Nderereko'i rã nderuete mboae xerenonde.

⁴ – Nderejapoi rã mba'emo ra'angaa nderueterã, yva re ikuai va'e ra'angaa, yva guýry yvy re ikuai va'e ramigua, neĩ yvy guy rupi yy oĩ va'e rupi ikuai va'e ra'angaa voi.

⁵ Ha'e nunga neremboetei rã, neĩ nerembojeroviai rã, mba'eta xee ae ma SENHOR Nderuete aiko, aipota xere anho pejerovia, mba'eta aju vy ambopaga rã xere nda'ija'ei va'e reko vaiague re, tuu kuery, ta'y kuery, hamymino ha'e hamymino jevy kuery ikuai peve.

⁶ Ha'e rã amongue xerayvu vy ajapo ukaague rami ikuai va'e ma amboaxy rã mil-kue hamymino kuery ikuai peve.

⁷ – Ndeayvu rive eme SENHOR Nderuete rery rupi, mba'eta SENHOR nomboeko porã rã hery rupi ijayvu rive va'ekue.

⁸ – Nema'endu'a ke sábadu ára py iky'a e'y va'erã remboete aguã.*

⁹ Mboapy meme ára re rã remba'epo, ha'e rejapopa rã rejapo va'erã va'ekue ha'e javi.

¹⁰ Ha'e rã sete-a ára ma sábadu SENHOR Nderuete pegua ára. Neremba'epoi rã mba'eve py, ndera'y, nderajy, nerembigua avakue ha'e kunhague, nerymba kuery, neĩ mombyrygua kuery ndero py removaẽ va'ekue voi.

¹¹ Mba'eta mboapy meme ára re SENHOR ojapo raka'e yva ha'e yvy, ye'ẽ ha'e opa mba'e hexe ikuai va'e. Ha'e gui sete araa py ma opytu'u. Ha'e nunga rupi sábadu ára SENHOR ogueroayvu porã vy oja iky'a e'y va'erã.*

¹² – Remboete rã nderu ha'e ndexy, reikove puku aguã yvy ndeyvyrã SENHOR Nderuete ome'ẽ va'ekue re.*

¹³ – Ejojuka eme.*

* **20:8** Sábado ma “Pytu'ua ára” 'ea. * **20:11** Atos 4.24, 14.15 * **20:12** Mateus 15.4, Marcos 7.10, Efésios 6.2-3 * **20:13** Mateus 5.21, Romanos 13.9, Tiago 2.11

14 – Ndetavy eme.*

15 – Nemonda eme.*

16 – Ndeayvu rive eme neirũ re.

17 – Emoaruã eme neirũ ro. Emoaruã eme neirũ ra'yxy, hembiguai ava neĩ kunha, hymba vaka neĩ mburika'i, neĩ neirũ mba'e rei-rei oguereko va'e.*

Deuteronomio 5.22-33

18 Israel kuery ha'e javi oendu okuapy yapu ha'e mimby guaxu pu, ha'e oexa overa va'e ha'e vyvty gui hataxĩ va'e. Ha'e nunga ha'e kuery oexa vy oryryipa ha'e mombyry'i opyta.

19 Ha'e vy aipoe'i okuapy Moisés pe:

– Ndee ae ke ndeayvu orevy, ha'e ramo ore kuery roendu 'rã. Ha'e rã Nhanderuete ma ta'ijayvu eme orevy, romanomba e'ỹ aguã.

20 Moisés ombovai heta va'e kuery pe:

– Pekyje eme ke. Nhanderuete ma pendeko a'ã aguã ou kuri, henonde pendu riae aguã pejererokyje aguã, pejevavy e'ỹ aguã – he'i.

21 Ha'e ramo ha'e kuery opu'ãmba okuapy mombyry'i. Ha'e rã Moisés ma Nhanderuete oĩa katy onhẽmboja ovy arai pytũ reia py.

Altar re ijayvuague

22 Ha'e ramo Nhanderuete aipoe'i Moisés pe:

– Po rami 'rã ndeayvu Israel kuery pe: “Peẽ kuery pexa ma yva gui pendereve xeayvu rã.

23 Pejapo eme tuuete ramigua prata e'ỹ vy ouro gui xereve pemboete avi va'erã.

24 Ha'e rami 'rãgue py peteĩ altar vyv guigua rive 'rã pejapo xemboete aguã. Ha'e va'e áry ma mba'emo peapy vy peme'ẽ 'rã, ha'e peteĩ rami nhandekuaia regua, penerymba vexa'i ha'e vaka ava. Mamo rã xerery re penema'endu'a aguã ajapague rupi aju 'rã ha'e py pendea py romoingo porã aguã.

25 Ita gui ri xevy guarã altar pejapo vy ita omoatyrõmba pyre gui e'ỹ 'rã pejapo, mba'eta tembiporu py pemoatyrõ vy pemongy'a 'rã.

26 Xevyguã altar re pejeupi eme tape pyrõ-pyrõa'i rupi, pendepire reia ojekuaa e'ỹ aguã”, re 'rã ha'e kuery pe.

21

Deuteronomio 15.12-18

1 – Po rami 'rã remombe'u heta va'e kuery rekorã.

2 Xapy'a rei peteĩ hebreu regua escravo-rã pejogua ramo mboapy meme ma'etỹ peve ete'i 'rã omba'eapo pẽvy. Ha'e rã sete ma'etỹa py ma pepoi rive 'rã, hepy re'ỹ.

3 Omenda e'ỹ re ri peru rive ha'e ae'i 'rã oo. Ava omenda va'e ri vy ogueraa 'rã ta'yxy.

4 Xapy'a rei ipatõ ta'yxyrã ome'ẽ ramo imemby e'ỹ vy ipi'a, ha'e ramo ma kunha ha'e imemby kuery ipatõ pe meme 'rã opyta, ha'e ime ma ha'e ae'i 'rã oo.

5 Ha'e rami avi escravo onhemombe'u porã vy “Xee ma ayvu rima xepatõ, xera'yxy ha'e xera'y kuery. Ha'e rami vy ndajepe'axeĩ apy gui”, he'i ramo

6 ipatõ ogueraa 'rã huvixa kuerya py, ojapo 'rã okẽ py ovaẽ aguã rami, e'ỹ vy okẽ yta peve, ha'e ramo inambi ipatõ omombu 'rã mba'emo mombua py. Ha'e rami rive ixueguã escravo riae 'rã oiko.

* 20:14 Mateus 5.27, Romanos 13.9, Tiago 2.11 * 20:15 Romanos 13.9 * 20:17 Romanos 7.7, 13.9

7 — Xapy'a rei peteĩ ava escravo-rã guajy ovende ramo kunha va'e ndojepe'ai 'rã escravo kuery ojepe'aa rami.

8 Xapy'a rei ipatõ gua'yxyrã ojogua teĩ kunha va'e nombovy'ai ramo ovende ju 'rã. Ha'e rami avi nda'evei amboae yvy pygua pe ovende aguã, mba'eta ha'e rami aguã ixupe anhetẽ rupi e'ỹ 'rã oikoa.

9 Ha'e rã gua'y re ri omomenda vy guajy rami ae 'rã oguereko.

10 Ha'e gui xapy'a rei gua'y ra'yxyrã kunha mboae ju ojou vy ta'yxy jypygua pe ome'ẽ tema 'rã tembi'u, ijaorã ha'e ta'yxy rami joguereko aguã.

11 Ha'e nunga mboapyve mba'e ixupe nome'ẽi ri vy opoi rive 'rã hepy re'ỹ.

Joguero'a va'e re ijayvuague

12 — Amongue jojuka ramo ha'e voi pejuka 'rã.

13 Ha'e rã potae vy e'ỹ ojuka, ha'e rã ipo py Nhanderuetete ombou rire ma pemondouka 'rã onhemi aguã henda pẽvy aikuaa uka va'erã va'e py.

14 Ha'e rami avi guetarã ojukaxe vy ete hexe oma'ẽ mbegue reve opu'ã, hi'ã gui ojuka ramo ma xevygua altar yv'ry oĩa gui teĩ penoẽ 'rã pejuka aguã.

15 Nguu e'ỹ vy oxy ojuka va'ekue ma pejuka 'rã.

16 Ha'e amongue ojopy nhea'ã rei vy ovende, ha'e rami e'ỹ vy ipo py ojoua ramo ma pejuka avi 'rã.

17 Nguu e'ỹ vy oxy re ijayvu vai va'ekue avi 'rã pejuka.*

18 — Xapy'a rei mokoĩ joguero'aa py guetarã ombouguypa 'rã ita py, ha'e e'ỹ opo py. Ha'e gui hetarã omano e'ỹ vy jepe ngupa py itui 'rã.

19 Ha'e gui opu'ã vy oka rupi ju oiko 'rã opopoka reve teĩ. Ha'e rami rã napembopagai 'rã nhoungaare. Ha'e rami avi nhoungaare omboekovia 'rã ára omboaxa riveague re, ha'e omopena uka 'rã okuera porã peve.

20 — Xapy'a rei amongue guembiguai ava e'ỹ vy kunha yvyra py oinupã ramo omano 'rã ipo py. Ha'e rami rã pembopaga 'rã.

21 Ha'e rami avi xapy'a rei peteĩ ára, mokoĩ ára ri hembiguai nomanoi ramo napembopagai 'rã ipatõ, mba'eta ipatõ perãta rami ombovare va'e.

22 — Ha'e gui xapy'a rei avakue joguero'aa py peteĩ ounga 'rã kunha ipuru'a va'e. Ha'e gui omemby'i oity teĩ ixu re mba'eve rei ndoikoi ramo ma oungaare omboekovia 'rã kunha va'e me oipotaa rami, huvixa kuery ijayvua rami ete.

23 Ha'e rami avi kunha va'e nda'evei ramo pejuka avi 'rã ijukaare,

24 joexa omombuague re pemombu avi 'rã hexa, nhoaĩ omopẽague re pemopẽ avi 'rã haĩ, jopo ojayaague re pejaya avi 'rã ipo, jopy ojayaague re pejaya avi 'rã ipy,*

25 joapyague re peapy avi 'rã, nhoungaague re peunga avi 'rã, ha'e nhokyxiague re peikyxi avi 'rã.

26 — Xapy'a rei amongue guembiguai ava e'ỹ vy kunha oexa mbogue ramo ndoexavei 'rã. Ha'e rami rã opoi rive 'rã hexa ombogueague rekovia.

27 Ha'e guembiguai ava e'ỹ vy kunha raĩ ojavykya rupi omboi ramo opoi rive 'rã haĩ omboiague rekovia.

28 — Ha'e gui xapy'a rei amongue rymba vaka ma ava e'ỹ vy kunha oikutu rire omano 'rã. Ha'e rami rã vaka pejapipa 'rã ita py, ha'e neĩ ho'okue ma voi ndape'ui 'rã. Ha'e rã vaka ja ma napembopagai 'rã.

29 Ha'e rami avi xapy'a rei vaka yma ma voi jokutu va'ety, ha'e ija oikuaa va'eri nombotyĩ ramo peteĩ ava e'ỹ vy kunha mba'e ojuka 'rã. Ha'e rami rã vaka pejapipa 'rã ita py, ha'e ija voi pejuka avi 'rã.

* 21:17 Mateus 15.4, Marcos 7.10

* 21:24 Mateus 5.38

³⁰ Ha'e rami teĩ ija pe omboekovia re ojerurea ramo ojerurea rami ome'ẽ 'rã guekove rekovia.

³¹ Xapy'a rei petei'ẽ ava'i e'ỹ vy kunha'i vaka oikutu vy ojuka ramo ha'ekue rami ae 'rã pembopaga ija.

³² Ha'e rã escravo ava e'ỹ vy kunha mba'e vaka oikutu ramo ija opaga 'rã ipatõ pe trinta hatã'i va'e prata guigua, ha'e rã vaka ma pejapipa 'rã ita py.

³³ — Amongue yvykua omboty e'ỹ re oeja, xapy'a rei yvy ojo'o va'ekue ri ikua nomboty ramo ha'e py ho'a 'rã vaka, e'ỹ vy mburika.

³⁴ Ha'e rami rã yvy jo'oare omboekovia 'rã ija pe peráta ome'ẽ vy. Ha'e gui mymba omano va'ekue ma imba'e ae 'rã opyta.

³⁵ — Xapy'a rei amongue rymba vaka ma amboae rymba vaka oikutu ramo omano 'rã. Ha'e rami rã ija kuery ovende 'rã vaka oikove va'e, ha'e hepykue omboja'o 'rã joo'i rami. Ha'e mymba omano va'ekue avi 'rã omboja'o.

³⁶ Ha'e rami avi ha'e va'e vaka jokutu va'etya oikuaa pavẽ va'eri ija nomboty ramo guymba vaka ome'ẽ 'rã amboae vaka rekovia, ha'e rã omano va'ekue ma imba'e ae 'rã opyta.

22

Nhomba'e rei-rei re ijavyuague

¹ — Xapy'a rei amongue vaka e'ỹ vy vexa'i re imonda vy ovende 'rã ojuka e'ỹ vy. Ha'e ramo petei-teĩ vaka imondaague rekovia ome'ẽ 'rã petei'ẽ nhiruĩ vaka, ha'e petei-teĩ vexa'i imondaague rekovia ome'ẽ 'rã irundy vexa'i.

² Ha'e xapy'a rei imonda va'e petei'ẽ oo py oi'pe'a rã ojoua vy oikutu rã omano 'rã. Ha'e ramo huguy moẽare ojejavu va'e'ỹ 'rã opyta.

³ Ha'e rã xapy'a rei kuaray ouve teri reve ri ha'e nunga oiko ramo huguy moẽare ojejavu va'e 'rã opyta.

— Imonda va'e oiko va'e rei omboekovia 'rã imondaague. Xapy'a rei ome'ẽ aguã ndojoui ramo pevende 'rã escravo-rã imondaague rekovia.

⁴ Xapy'a rei mymba vaka, mburika e'ỹ vy vexa'i mba'e re imonda rire ipo py imondaague oikove reve teri ojoua 'rã. Ha'e rami rã imondaague rekovia mokoĩ kuerei 'rã ome'ẽ.

⁵ — Xapy'a rei amongue guymba nhomba'ety py, e'ỹ vy jo'uvaty py omongaru 'rã, ha'e rami e'ỹ vy opoi rive 'rã nhomba'ety rupi okaru oikovy. Ha'e rami rã ija omba'ety gui ae 'rã omboekovia iporãgueve va'e ome'ẽ vy, ha'e e'ỹ vy o'uvaty gui.

⁶ Xapy'a rei tata ojopy xapy'a vy juuty okai vy oapy avi 'rã mba'emo aju oĩ va'e, e'ỹ vy oipo'o pyre, ha'e rami e'ỹ vy mba'ety ha'e javi okai 'rã. Ha'e rami rã tata moendyare omboekovia 'rã okaiaque re.

⁷ — Xapy'a rei amongue guetarã pe peráta e'ỹ vy mba'emo ome'ẽ 'rã omoĩ porã aguã, ha'e gui ha'e nunga re imonnda 'rã ijopyare gui, ha'e imonda va'ekue ojoua 'rã. Ha'e rami rã imondaague re ma mokoĩguea repy 'rã omboekovia.

⁸ Ha'e xapy'a rei imonda va'ekue ndojouai ramo hoo va'e ae 'rã peraa huvixa kuerya py, ha'e kuery oikuaa pota aguã guetarã mba'e rei-rei re na'imondai pa ra'ea re.

⁹ Xapy'a rei amongue jokore 'rã mymba vaka re, mburika, vexa'i mba'e, ao, e'ỹ vy mba'emo omokanhy mbyre re. Ha'e rami vy amboae "Xemba'e rima" he'i ramo mokoĩve 'rã peraa huvixa kuerya py. Ha'e ramo huvixa petei ombopaga ramo guetarã pe mokoĩguea repy 'rã omboekovia.

¹⁰ Xapy'a rei amongue guetarã pe opena uka 'rã guymba mburika, vaka, e'ỹ vy vexa'i re, ha'e e'ỹ vy amboae nunga mymba re, ha'e gui hymba omano 'rã, ha'e e'ỹ vy ojejuka 'rã, e'ỹ vy oẽ ramo avave rei ndoexavei 'rã.

11 Ha'e rami rã guetarã pe oura 'rã Nhanderuete rery rupi. Ha'e vy "Xee tu ndajopyi nerymba", he'i 'rã. Ha'e ramo ija ojou porã 'rã, ha'e amboae ma nomboekoviai 'rã.

12 Ha'e rami avi anhetê imondaague oikuaa ramo ma omboekovia 'rã ija pe.

13 Xapy'a rei ojayapaa ramo ogueru 'rã oexa pavê aguã. Ha'e rami rã nomboekoviai 'rã ojayapaague re.

14 Ha'e amongue guetarã pe hymba re ojerure vy ogueraa, ha'e ija noia py mymba okarau, e'ÿ vy omano 'rã. Ha'e rami rã heraare omboekovia 'rã.

15 Ha'e rã ija ha'e py ri oĩ rire heraare nomboekoviai 'rã. Xapy'a rei hepy re oiporu rire oiporukaague repy ae 'rã ome'ê hekovia.

Jomeme ha'e Nhanderuete pe marã rami pa ikuai aguã oejaague

16 – Kunhataĩ'i omenda aguã nda'evei teri va'e amongue ombotavy vy onheno 'rã hexeve. Ha'e rami vy hexe omboekovia 'rã, ha'e omenda 'rã.

17 Ha'e rami avi tuu nomomendaxei ramo ixupe peráta py omboekovia 'rã kunhataĩgue re opagaa rami.*

18 Imba'evyky va'e rei napemoingovei 'rã.

19 Mymba reve itavy va'ekue pejuka 'rã.

20 Amongue tuuete mboae pe, Nhanderuete pe'ÿ mba'emo ome'ê ramo pejuka avi 'rã.

21 Pemoingo axy eme amboae regua, pereko axy eme, mba'eta peê voi Egito yvy re amboae regua peiko rire.

22 Pejavyky eme neĩ peteĩve imeve'ÿ va'e, e'ÿ vy tyre'ÿ.

23 Mba'eta mba'emo py rei pemoingo axy ramo ha'e kuery xeivy ojapukai ramo aendu 'rã ojapukaia.

24 Ha'e rami vy xepoxy vy rojuka uka 'rã kyxe guaxu py. Ha'e ramo pendera'yxykue ju 'rã oiko imeve'ÿ va'e, ha'e pendera'y kuery voi tyre'ÿ 'rã ikuai.

25 Xapy'a rei xeivygua iporiaukue'i ndea katy'i oiko va'e pe peráta reiporuka ma vy emboekovia retave eme, peráta oiporuka va'ety kuery rami e'ÿ.

26 Xapy'a rei neretarã gui ao puku reipe'a vy nempa'emo ogueraa va'e rekovia, ha'e rami vy ixupe reme'ê ju 'rã kuaray oike e'ÿ mbove.

27 Mba'eta ha'e va'e py ae 'rã onhemonde, onheovã'i 'rã ipire ao'ia. Ajukue py onheovã e'ÿ re mba'exa tu oke 'rã? Ha'e va'e xeivy ojapukai ramo aendu 'rã, mba'eta xee anhomboaxy kuaa va'e.

28 Ndeayvu vai eme Nhanderuete rovai, neĩ penderuvixa kuery re voi.*

29 Xevy reme'ê va'erã eru voi nempa'ety gui ha'e nde'uvaty gui iporãgueve. Ndera'y kuery jypygua voi remboaxa 'rã xeivy.

30 Ha'e rami ae avi 'rã rejapo 'rã nerymba vaka ha'e vexa'i re. Sete ára re ranhe oxy rupi toiko. Ha'e gui oito araa py ma reme'ê 'rã xeivy.

31 Xeivygua iky'a e'ÿ va'e 'rã pendekuai. Ha'e rami vy pe'u eme jai rupi ivaipa rei va'e ro'okue. Jagua kuery pe rive 'rã pemombo.

23

Ijapu ha'e joe ijayvu rei va'e re ijayvuague

1 – Nda'evei nempa'emombe'u rive aguã, nda'evei joekokue ramigua remombe'u vy heko vai va'e reve renhomoirũ aguã.

* **22:17** Ha'e jave py ava omendaxe vy kunhataĩ ru kuery pe ome'ê 'rã mba'emo iporã va'e (Gênesis 24.53). * **22:28** Atos 23.5

² Nda'evei heta va'e kuery rupive peo aguã mba'emo vai pejapo aguã katy. Ha'e pavê ijavyu rei okuapya py voi nda'evei renhomoirũ aguã anhetê rupi e'ÿ ndeayvu vy.

³ Iporiaukue re reikuaa potaa py ma nda'evei reayvuve rive aguã.

⁴ Xapy'a rei nderovaigua rymba vaka e'ÿ vy mburika ixã e'ÿ re rejou vy reraa ju 'rã ixupe.

⁵ Ndere ija'e e'ÿ va'e rymba mburika ovoyi reve onheno oupy rã rexa vy ema'ê rive eme, eipytyvô ivoyi oupi aguã.

Deuterônômio 16.18-20

⁶ – Neretarã iporiaukue'i huvixa kuery pe ojexa uka rã nda'evei ha'eve'ÿa rami rereko aguã.

⁷ Nda'evei reiporu aguã ayvu rive rei. Nda'evei rejuka uka aguã ojejavy e'ÿ va'e ha'e heko porã va'e, mba'eta xee namboeko porã'i 'rã joapo vai rei va'e.

⁸ Nda'evei ome'êmby rejopy aguã ha'eve'ÿa rami rejoguereko aguã, mba'eta ome'ê mbyre oexa mbogue 'rã hi'arandu va'e, ojapo 'rã heko porã va'ekue voi anhetê rupi e'ÿ ijavyu aguã rami.

⁹ Ha'e nda'evei amboae regua rejavyky aguã, mba'eta peikuaa ae ma amboae regua py'a re oi va'e, Egito vvy re amboae regua peiko rire.

Levítico 25.1-7

¹⁰ – Mboapy meme ma'etÿ peve 'rã rema'etÿ ndeyvy re, ha'e ndejeupe guarã remono'ô 'rã mba'emo aju.

¹¹ Ha'e rã sete ma'etÿa re ma vvy reja 'rã opytu'u aguã, topyta rema'etÿ e'ÿ re. Ha'e ramo heta va'e kuery regua iporiaukue'i ojou aguã ho'u va'erã, ha'e ka'aguy rupigua voi ho'u aguã hembyrekue. Ha'e rami ae 'rã rejapo nde'uvaty ha'e nde-oliveira-ty re.

Levítico 23.3

¹² – Mboapy meme ára peve 'rã remba'eapo. Ha'e rã sete araa py ma repytu'u 'rã, nerymba vaka ha'e mburika voi opytu'u aguã, ha'e gui nerembiguai pi'a kuery ha'e amboae regua voi opytu'u avi aguã.

¹³ Penekyre'ÿ xeayvua ha'e javi rupi pendekuai aguã. Ha'e rami vvy penema'endu'a eme tuuete ramigua rive rery re, ha'e nunga rery rupi pen-deayvu eme.

Êxodo 34.18-26; Levítico 23.4-21,33-44; Deuterônômio 16.1-17

¹⁴ – Ma'etÿa nhavô mboapykue 'rã pejapo ngaru xevy.

¹⁵ Ha'e rami vvy pejapo 'rã ngaru mbojape imbovua revegua e'ÿ. Sete ára re pe'u 'rã mbojape imbovua revegua e'ÿ aipoa'eague rami vvy, jaxy abibe re oa'angaague py ae, mba'eta ha'e va'e jave py Egito vvy gui peêmba raka'e. Xerenonde avave rei tou rive eme mba'emo ogueru e'ÿ re.

¹⁶ Ha'e gui pejapo avi 'rã ngaru mba'emo ra'yigue pemono'ôa regua, penemba'ety rupi mba'emo ra'yigue pemoaïague gui jypy'igua pemono'ô jave. Ha'e gui ma'etÿa opaa py pejapo avi 'rã ngaru mba'emo'a peipo'oa regua, penemba'ety rupi renhotÿ va'ekue gui pemono'ômba ma rire.

¹⁷ Ma'etÿa nhavô mboapykue 'rã avakue ha'e javi ojexa uka okuapy SENHOR Penderuete renonde.

¹⁸ Nda'evei mbojape imbovua regua xevy peme'ê avi aguã mymba pejuka va'ekue ruguykue reve. Xevyguia ngaru py nda'evei avi inhandykue pereko aguã pytũ mbukukue re ko'êmba peve.

¹⁹ Penemba'ety rupi jypy'i oiko va'ekue regua iporãgueve peru 'rã SENHOR Penderuete pegua oo py. Ha'e nda'evei kavara'i pembojy aguã ixxy ae kambly reve.

Ijyvyrã Nhanderuete ome'ê aguã re ijavyuague

20 — PENERENONDE re amondouka 'rã peteĩ anjo pendere opena aguã tape rupi, ha'e pendereraa aguã pendeyvyrã areko va'e py.

21 Ha'e va'e renonde re ma peiko kuaa, ha'e pendu ijayvua. Pepu'ã eme hexe, mba'eta ha'e nomboguei 'rã pendeko vaiague, hexe xerery oĩ ramo.

22 Ha'e rami 'rãgue py opa mba'e py penhe'ẽ rendu, ha'e xeayvuague ha'e javi rejapopa ramo xee aiko 'rã penderovaigua kuery rovaigua, ha'e penemoingo axy reixe va'e moingo axya.

23 Mba'eta xeguigua anjo penerenonde oo vy pendereraa 'rã amorreu, heteu, ferezeu, cananeu, heveu ha'e jebuseu kuery yvy peve. Ha'e gui ha'e va'e kuery xee amomba 'rã.

24 Ha'e gui nda'evei ha'e kuery ruete pembojerovia neĩ pemboete aguã, nda'evei ha'e kuery ikuaia rami peẽ kuery pendekuai aguã. Ha'e rami 'rãgue py pemomba ete 'rã, ha'e pemboa'ypa 'rã ita omopu'ã va'ekue ha'e javi.

25 SENHOR Penderuete pe ete 'rã pendekuai. Ha'e ramo ha'e omoingo porã 'rã mbojape pe'u va'e ha'e yy pey'u va'e. Penembyte gui oipe'apa 'rã mba'eaxy.

26 Ha'e ramo pendeyvy re ndoikoi 'rã kunha omemby'i oity va'e, neĩ imemby va'erã e'ỹ. Xee romoingo pukeve 'rã.

27 Ha'e penerenonde rupi amondouka 'rã xegui okyjepa aguã, mamõ rã peoa ha'e javi rupi onhemondyipa aguã. Ajapo 'rã penderovaigua kuery ha'e javi guakykue katy onha aguã rami.

28 PENERENONDE amondouka avi 'rã kavy nerenonde gui oipe'a heravy va'erã: heveu kuery, cananeu ha'e heteu kuery.

29 Ha'e rami avi peteĩ'i ma'etỹ re'ỹ 'rã aipe'a, ijyvy va'ekue opyta rei e'ỹ aguã, ha'e penderovai ka'aguy rupigua heta-etave e'ỹ aguã.

30 Ha'e rami 'rãgue py mbeguei'i py aipe'a 'rã heravy penerenonde gui, pendereta ha'e pendeyvyrã va'ekue ha'e javi rupi pendekoa peve.

31 Ha'e gui pendeyvyrã aa'anga 'rã Ye'ẽ Pytã guive filisteu kuery ikuaia rupi ye'ẽ oĩ va'e peve, ha'e tekoa e'ỹa guive Eufrates yakã peve. Mba'eta pendeipo py amboaxa 'rã ha'e va'e yvy re ikuai va'e ha'e javi, penerenonde gui peipe'apa aguã.

32 Ha'e kuery reve pejapo eme peteĩ rami pendekuai aguã, neĩ ha'e kuery ruete ramigua kuery pe pendekuai eme guive.

33 Ha'e va'e kuery ma nda'evei ikuai aguã pendeyvy re, xerovai rupi penderojavy e'ỹ aguã. Tuuete kuery pe pendekuai ramo nhuã py rami 'rã penembo'a.

24

Israel kuery reve Nhanderuete guexeve guarã ojapogue

1 Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i Moisés pe:

— Eẽ eovy xee SENHOR aĩa py, Arão reve, ha'e gui Nadabe, Abiú ha'e setenta Israel regua nhomongeta va'ety kuery reve. Mombry gui teri pejua py pembojerovia 'rã.

2 Ndee Moisés anho 'rã renhemboja xee SENHOR re. Ha'e rã amboae kuery ma nonhembojai 'rã, heta va'e kuery ma voi nda'evei oẽ aguã ha'e kuery reve — he'i.

3 Ha'e gui Moisés oo ju vy heta va'e kuery pe omombe'u Nhanderuete ijayvuague, ha'e ayvu oeja va'ekue ha'e javi.

Ha'e ramo heta va'e kuery peteĩ rami meme ombovai okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

— SENHOR ijayvuague va'e ma guive rã rojapopa 'rã — he'i.

4 Moisés omboparapa SENHOR ayvu ha'e javi'i. Ha'e gui ko'ê aje'ive'i reve opu'ã vy peteĩ altar ojapo vvyty vvy'iry. Doze ita omopu'ã avi, Israel kuery regua doze ikuaia rami.

5 Ha'e omondouka amongue Israel kuery regua kunumigüe. Ha'e va'e kuery ma mba'emo opay vy ome'ê SENHOR pe, ha'e vaka ra'y ojuka hexeve peteĩ rami ikuaia regua.

6 Huguy mbyte rupigua Moisés ojopy vy omoĩ peteĩ hy'a py, ha'e rã hembyrekue ma omboayvipa altar áry rupi.

7 Ha'e gui kuaxia guexeve guarã ojapo pyre oĩa ogueru vy ogueroayvu heta va'e kuery oendua py. Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

– SENHOR ijayvuague ha'e javi 'rã rojapo, ronhe'ê rendu vy – he'i.

8 Ha'e gui huguy omboyru va'ekue Moisés ogueraa vy heta va'e kuery áry rupi ju omboayvi. Ha'e vy aipoe'i:

– Kova'e tuguy ma SENHOR guexeve guarã pendereve ojapo aguã, ijayvuague ha'e javi rami vy – he'i.*

9 Ha'e gui oẽ jogueravy Moisés ha'e Arão, Nadabe, Abiú ha'e setenta-ve Israel regua nhomongeta va'ety kuery.

10 Ha'e kuery oexa Israel kuery Ruete. Ipy guýry ma peteĩ pyrõa oĩ ita safira ramigua, yva rami hexakã va'e.

11 Israel regua Nhanderuete oiporavo va'ekue oexa teĩ ha'e kuery re opo nomoĩ. Ha'e rami 'rãgue py okaru ha'e oy'u okuapy henonde.

Peteĩgüe ju nhomongeta va'ety kuery reve Moisés vvyty re oëague

12 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Eẽ ke vvyty re xea py, ha'e epyta ranhe ha'e py. Ndevy ame'ê 'rã itape ambopara va'ekue pendekorã ha'e ajapo uka va'e oĩa, ha'e kuery ju rembo'e aguã – he'i.

13 Ha'e ramo guembiguai Josué reve Moisés opu'ã vy oẽ ovy Nhanderuete pegua vvyty re.

14 Nhomongeta va'ety kuery pe aipoe'i:

– Orerarõ ke apy pendea py rojevyy peve. Arão ha'e Hur ma opyta 'rã pendereve. Xapy'a rei amongue mba'emo oguereko ri vy ha'e kuerya py too – he'i.

15 Ha'e gui Moisés oẽ ramo arai ojao'ipa vvyty.

16 Sinai vvyty áry ojekuaa oiny Nhanderuete rexakã. Seis ára re arai ojao'i. Ha'e gui sete araa py ma SENHOR oenoĩ Moisés arai mbyte gui.

17 SENHOR rexakã ma tata rami nhomomba va'e ojekuaa vvyty apyte áry Israel kuery oexa rã.

18 Arai mbyte rupi Moisés oike vy oẽ ovy vvyty re. Ha'e py ma opyta quarenta ára ha'e quarenta pytũ re.

25

Êxodo 35.4-9

1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

2 – Ndeayvu ke Israel kuery pe ogueru aguã xeve ome'ê va'erã. Avakue ipy'a re ha'e rami aguã oĩa va'e, ha'e kuery pó gui pejopy 'rã xeve ome'ê va'e.

3 Pova'e ma xevygua ha'e kuery pó gui pejopy va'erã: ouro, prata ha'e overa va'e,

4 ajukue hovy va'e, púrpura, pytã va'e, ajukue iporãve va'e ha'e kavara rague,

5 vexe'i pirekue omopytã mbyre, ipirekue iporãve va'e, vvyra acácia,

* 24:8 Mateus 26.28, Marcos 14.24, Lucas 22.20, Hebreus 9.20

6 azeite tataendy rykuerã, azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua irürã ha'e heakuã porã va'e oapy pyrä,

7 ita õnix ha'e ita sacerdote pegua manto ha'e ipexo regua jeguarã.

8 Xevy pe pejapo 'rã peteĩ henda iky'a e'ỹ va'erã, heta va'e kuery mbyte xee aiko aguã.

9 Ombojerovia atyrã rejapo 'rã ha'angaa ndevy aexa uka va'e ha'e javi rami, ha'e opy oĩ 'rã ha'e va'e rami rejapo va'erã ha'e javi.

Êxodo 37.1-5

10 – Yvyra acácia gui rejapo 'rã xeayvu ryrurã. Ipuku-a ma peteĩ metro raxa'i, ipya ma meio metro raxa'i, yvatea ma meio metro raxa'i avi.

11 Renhovã 'rã ouro ete'i py. Hyepy rupi ha'e hi'áry rupi voi renhovã 'rã. Ha'e ijyvýry rupi ma rembojegua 'rã ouro guigua py.

12 Rejapo avi 'rã irundy inhapyĩ va'e ouro gui. Ha'e va'e ma remoĩ 'rã hyru apy irundyve re. Mokoĩ inhapyĩ va'e remoĩ 'rã kyvõ katygua re, ha'e mokoĩ avi 'rã remoĩ hovai re.

13 Rejapo avi 'rã vyvra po'i'i acácia gui, ha'e renhovã 'rã ouro py.

14 Yvyra po'i'i ma remboaxa 'rã hyru jovaive re inhapyĩ va'e oĩ va'e rupi, ha'e va'e re hyru peraa aguã.

15 Yvyra po'i'i opyta 'rã hyru jovaive re inhapyĩ va'e oĩ va'e rupi. Ndapeipe'ai 'rã ha'e gui.

16 Hyru py remoĩ 'rã xeayvu ndevy aikuaa uka va'erã va'e.

Êxodo 37.6-9

17 – Imbotya teko vai ombogue atyrã rejapo avi 'rã ouro ete'i gui. Ipuku-a ma peteĩ metro raxa'i 'rã, ha'e ipya ma meio metro raxa'i.

18 Ouro gui avi 'rã rejapo mokoĩ anjo ipepo va'e ra'angaa. Ouro omoatyrõ mbyte gui 'rã rejapo, hyru mbotya apy jovaive re hi'aĩ va'erã.

19 Peteĩ anjo ra'angaa remopu'ã 'rã peteĩ apy re, ha'e amboae ma hovai re. Peteĩ regua gui meme 'rã rejapo imbotya ha'e anjo ra'angaa ijapy jovaive re hi'aĩ va'erã.

20 Anjo ra'angaa opepo oupi 'rã yvate katy, ipepo omo'ã 'rã hyru mbotya. Joa katy 'rã oma'ẽ, imbotya teko vai ombogueaty katy ae.

21 Hyru áry remoĩ 'rã imbotya. Ha'e rã hyepy py ma remoĩ 'rã xeayvu ndevy amboaxa va'erã va'e.

22 Ha'e py aju 'rã ndea py, imbotya teko vai ombogueaty áry, mokoĩve anjo ipepo va'e ra'angaa xeayvu ryrurã mbotya áry hi'aĩ va'e mbyte. Ndereve xeayvu 'rã ajapo uka va'e, ha'e Israel kuery rekorã amombe'u va'e ha'e javi re.

Êxodo 37.10-16

23 – Rejapo avi 'rã peteĩ mesa vyvra acácia gui. Ipuku-a ma peteĩ metro va'erã, ipua ma meio metro, ha'e yvatea ma meio metro raxa'i.

24 Mesa ma renhovã 'rã ouro ete'i py. Ijyvýry rupi ma rembojegua 'rã ouro guigua py.

25 Ijyvýry rupi ma rejapo 'rã hembe 'yrã. Ipo guaxua ma irundy kuã va'erã, ha'e hembe 'y rupi rembojegua 'rã ouro guigua py.

26 Irundy inhapyĩ va'e rejapo 'rã ouro gui. Ha'e va'e ma remoĩ 'rã ijapy irundyve re, hetyma irundyve oĩa py.

27 Rembojeguaage katy'i 'rã oĩ inhapyĩ va'e vyvra po'i'i oĩ aguã, ha'e va'e re peraa aguã mesa.

28 Ha'e va'e vyvra po'i'i ma rejapo 'rã vyvra acácia gui, ha'e ouro py renhovã 'rã, ha'e va'e re peraa aguã mesa.

²⁹ Hi'áry guarã rejapo avi 'rã hy'arã, heakuã porã va'e oapy atyrã, hy'a kuarã ha'e hy'a rugua'i mba'emo ome'ëmby peraa aguã. Ha'e va'e ma ouro ete'i gui meme 'rã rejapo.

³⁰ Mesa áry remoĩ 'rã mbojape iky'a e'ÿ va'e xerenonde oĩ riae va'erã.

Êxodo 37.17-24

³¹ — Rejapo avi 'rã peteĩ tataendy 'yrã ouro guigua. Ouro omoatyrõ mbyre gui 'rã rejapo. Hapytarã, hakãrã, tykue ryrurã, ijapu'a va'erã, ha'e ipotyrã voi peteĩ'i gui meme 'rã rejapo.

³² Ijyke gui ma oẽ 'rã mboapy meme hakã. Mboapy rakã oẽ oiny 'rã peteĩ yke gui, ha'e hovai gui ju mboapy rakã avi 'rã oẽ.

³³ Peteĩ-teĩ hakã re oĩ 'rã mboapy amêndoa ra'angaa tykue ryrurã, peteĩ ijapu'a va'e ha'e peteĩ ipoty. Ha'e gui hakã mboae re ha'ekue rami ae avi 'rã oĩ mboapy amêndoa ra'angaa tykue ryrurã, peteĩ ijapu'a va'e ha'e peteĩ ipoty. Ha'e rami 'rã mboapy meme hakã tataendy 'y gui oẽ oiny va'e.

³⁴ Hi'y re ete ma oĩ 'rã irundy amêndoa ra'angaa ijapu'a va'e tykue ryrurã, ipoty reve.

³⁵ Peteĩ ijapu'a va'e oĩ 'rã mokoĩ rakã ixugui oẽ oiny va'e rendarã, ha'e amboae ijapu'a va'e ha'ekue rami ae oĩ 'rã mokoĩ rakã ixugui oẽ oiny va'e rendarã. Oive ju 'rã peteĩ ijapu'a va'e mokoĩ rakã ixugui oẽ oiny va'e rendarã. Ha'e rami rejapo 'rã mboapy meme hakã mokõ-mokõ tataendy 'y gui oẽ oiny va'e.

³⁶ Ijapu'a va'e ha'e hakã ma peteĩ'i guigua meme. Ha'e javive peteĩ'i guigua meme 'rã rejapo ouro ete'i omoatyrõ mbyre gui.

³⁷ Rejapo avi 'rã sete tataendy. Ha'e va'e ma hendy 'rã omoexakã aguã henonde.

³⁸ Tata moendya ha'e imboguea ma ouro ete'i guigua meme.

³⁹ Peteĩ poyikue ouro ete gui 'rã rejapo tataendy 'yrã ha'e hyru ha'e javi.

⁴⁰ Eikuaa pota ke vyvty apyte re reĩ jave ha'angaa aexa uka va'ekue rami ete rejapopa aguã re.*

26

Êxodo 36.8-18

¹ — Ha'e gui rejapo 'rã ombojerovia atyrã. Imbotyarã ma oĩ 'rã dez cortina ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui, ha'e hovy va'e, púrpura ha'e pytã va'e gui. Rembojégua 'rã anjo ipepo va'e ra'angaa py. Ojapo kuaa va'e ojapo 'rã.

² Peteĩ-teĩ cortina puku-a ma catorze metros va'erã, ha'e ipya ma mokoĩ. Cortina ikuai va'e joo rami meme 'rã.

³ Peteĩ nhiruĩ cortina oje'a 'rã joe, ha'e hovai re voi peteĩ nhiruĩ oĩ va'e oje'a-je'a 'rã joe.

⁴ Hovy va'e gui rejapo 'rã jokuaa cortina jypygua apy re oĩ va'e rembe re. Ha'e rami ae avi rejapo 'rã mokoĩa aty apy re cortina oĩ va'e rembe re.

⁵ Peteĩ-teĩ cortina re cingüenta jokuaa 'rã rejapo, ha'e amboae cingüenta jokuaa rejapo 'rã mokoĩ aty apy re cortina oĩ va'e re. Peteĩ-teĩ ojokuaa ma oĩ 'rã hovaigua renonde katy.

⁶ Ha'e rejapo avi 'rã cingüenta ijopyarã ouro guigua. Ha'e va'e py peteĩ-teĩ cortina rejopy 'rã amboae re. Ha'e rami py ombojeroviaaty peteĩ'i ae 'rã opyta.

⁷ — Ha'e kavara rague gui rejapo avi 'rã cortina mboae ombojeroviaaty ao'i jevya mbotyarã. Onze cortina rejapo 'rã ha'e ramigua.

⁸ Ha'e va'e cortina peteĩ-teĩ puku-a ma quinze metros 'rã, ha'e ipya ma mokoĩ. Onze-ve cortina ikuai va'e joo rami meme 'rã ipuku-a ha'e ipya.

* 25:40 Hebreus 8.5

9 Ha'e va'e cortina ma peteĩ nhiruĩ rejokua 'rã joe, ha'e gui mboapy meme mboae voi rejokua 'rã ha'e rami. Cortina mboapy memea va'e ogueroja 'rã ijao'ia oĩ va'e renonde.

10 Ha'e jypygua aty apy re cortina oĩ va'e rembe re ma cingüenta jokuaa rejapo 'rã, ha'e mokoia aty apy re cortina oĩ va'e rembe re ma cingüenta jokuaa ju 'rã rejapo.

11 Rejapo avi 'rã cingüenta ijopyarã overa va'e guigua. Ha'e gui ijopya ikuai va'e remoĩ 'rã cortina jokuaa re. Ha'e va'e py rejokua 'rã reovy ijao'i arã, peteĩ'i ae opyta aguã.

12 Ha'e gui ijao'ia re cortina hembyrekue ma remoĩ 'rã ombojeroviaaty kupe katy, cortina mbyte rupi hembyre va'e ae.

13 Ha'e rami py ombojeroviaaty re cortina oĩ va'e pukukue rami hembyre vy ma kyvõ rupi meio metro, hovai rupi meio metro avi. Ha'e va'e ma jovaive re remoĩ 'rã ijao'i arã.

Mymba pirekue ha'e vyvrape ogueru rukaague

14 — Ha'e gui vexe'i pirekue omopytã mbyte gui rejapo 'rã ijao'ia áry guarã. Ha'e va'e áry guarã ju remoĩ 'rã ipirekue iporãve va'e.

15 — Ombojeroviaaty ytarã ma rejapo avi 'rã vyvrape acácia gui. Ha'e nunga ma rejapo 'rã imo'amy.

16 Peteĩ-teĩ vyvrape puku-a ma irundy metros raxa'i 'rã, ha'e ipya ma meio metro raxa'i.

17 Peteĩ-teĩ vyvrape re oĩ 'rã mokoĩ omoĩ aguã joa katy oo va'e, joo'i rami nhovaexĩ aguã rami. Ha'e rami rejapo 'rã vyvrape ombojeroviaaty ytarã ha'e javi.

18 Ha'e ombojeroviaaty ytarã ma vinte vyvrape rejapo 'rã kuaray puku-a katy guarã.

19 Ha'e gui vinte-ve vyvrape guýry guarã ma rejapo 'rã quarenta omopyrõ aguã prata guigua. Mokoĩ omopyrõ aguã ma peteĩ vyvrape guýry guarã rejapo mokoive renderã, ha'e mokoĩ omopyrõ aguã amboae vyvrape guýry guarã, mokoive renderã.

20 Ha'e gui ombojeroviaaty rovai re ma rejapo avi 'rã vinte vyvrape, kuaray ijapu'a'ia katygua reguarã.

21 Rejapo avi 'rã quarenta omopyrõ aguã prata guigua. Peteĩ vyvrape guýry mokoĩ omopyrõ aguã, ha'e amboae vyvrape guýry mokoĩ avi.

22 Ha'e gui kuaray oikea katy ombojeroviaaty kupe reguarã ma rejapo 'rã mboapy meme vyvrape.

23 Ha'e ombojeroviaaty kupe katy guarã ma rejapo avi 'rã mokoĩ vyvrape ijapy katy guarã.

24 Ha'e va'e ma iguýry rupi oja'o, ha'e rã yvate rupi ma peteĩ inhapyĩ va'e rupi joyvy 'rã oĩ. Ha'e rami rejapo 'rã mokoĩ vyvrape re. Mokoive apy peteĩ-teĩ re 'rã mokoĩ oĩ.

25 Ha'e rami oĩ 'rã oito vyvrape omopyrõ aguã prata guigua reve, dezesseis omopyrõ aguã. Peteĩ vyvrape guýry oĩ va'e mokoĩ omopyrõ aguã, ha'e amboae vyvrape guýry mokoĩ ju.

26 — Yvyra mbyte rupi oaxa ovy va'erã ma rejapo avi 'rã acácia gui, ombojeroviaaty yke re oĩ 'rã peteĩ nhiruĩ vyvrape.

27 Ha'e gui ombojeroviaaty rovai re vyvrape oĩ va'e rupi guarã ma peteĩ nhiruĩ, ha'e oo kupe kuaray oikea katy vyvrape oĩ va'e rupi guarã peteĩ nhiruĩ avi 'rã oĩ.

28 Yvyra oaxa ovy va'e oaxa 'rã vyvrape mbyte rupi, peteĩ apy gui amboae apy peve.

29 Yvyrape renhovã 'rã ouro py, ha'e ouro gui ae ju 'rã rejapo inhapyĩ va'e, ha'e va'e rupi mbyte vyvra oaxa ovy va'e oaxa aguã. Vyvra oaxa oiny va'e voi ouro py ae avi 'rã renhovã.

30 Ha'e gui rejapo 'rã ombojerovia atyrã vyvty re ndevy aexa uka va'ekue rami ae.

Êxodo 36.35-38

31 — Ha'e gui rejapo 'rã peteĩ ajukue okẽ regua hovy va'e gui, púrpura, pytã va'e, ha'e iporãve va'e oipoka pyre gui. Rembojegua 'rã anjo ipepo va'e ra'angaa py. Ojapo kuaa va'e ojapo 'rã.

32 Ha'e va'e reipyo 'rã irundy yta vyvra acácia guigua ouro py onhovã mbyre. Ha'e va'e jopyarã rejapo 'rã ouro gui, ha'e irundy prata guigua omopyrõ aguã.

33 Ajukue okẽrã reupi 'rã ijopya guýry. Ha'e gui xeavyu ryru ju reraa 'rã ha'e katu, ajukue okẽ regua rovai opyta aguã. Ha'e rami py ajukue oĩ 'rã omboja'o aguã hendaiky'a e'ỹ va'e ha'e hendaiky'a e'ỹ ete va'e.

34 — Hendaiky'a e'ỹ ete va'e py xeavyu ryru oĩ va'e mbotyarã ma remoĩ 'rã teko vai ombogueaty.*

35 Ha'e rã mesa ma cortina okẽ regua kyvõ rami 'rã remoĩ. Tataendy 'y ma remoĩ 'rã mesa renonde ombojeroviaaty yke kuaray puku-a katy. Ha'e rã mesa ma remoĩ 'rã kuaray ijapu'a'ia katy.

36 — Oo rokẽrã ma rejapo 'rã peteĩ ajukue hovy va'e gui, púrpura, pytã va'e, ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui, ombojegua kuaa va'e rembiapo.

37 Ha'e va'e ajukue ytarã ma rejapo 'rã peteĩ nhiruĩ vyvra acácia guigua. Renhovãmba 'rã ouro py. Ijopyarã voi ouro guigua 'rã oĩ. Ha'e va'e renderã ma overa va'e remboyku 'rã peteĩ nhiruĩ.

27

Êxodo 38.1-7

1 — Ha'e gui altar-rã ma vyvra acácia gui 'rã rejapo. Ipuku-a ma mokoĩ metros raxa'i, ipya ma ha'e rami ae ju, altar ijapy irundy va'e opyta aguã. Ha'e rã yvatea ma peteĩ metro raxa'i 'rã.

2 Ijapy irundyve re ma rejapo 'rã irundy rakua. Ha'e va'e ma altar reve peteĩ'i gui ae 'rã rejapo. Ha'e renhovãmba 'rã overa va'e py.

3 Ha'e rejapo avi 'rã tanhimbu ryrurã, ha'e páiky'a'o arã, hy'arã, ikuxa rakua ha'e tapyĩ ryrurã. Hyrurã ha'e javive overa va'e gui meme 'rã rejapo.

4 — Hí'arygua ipokã rei va'erã ma rejapo 'rã overa va'e gui, kya xã ramigua. Irundyve apy reguarã ma rejapo 'rã irundy inhapyĩ va'e overa'i va'e gui.

5 Ha'e va'e remoĩ 'rã altar ryepy py vyv katy, altar mbyte peve ixã ovaẽ aguã rami.

6 Altar peguarã rejapo avi 'rã vyvra po'i'i. Ha'e va'e vyvra po'i'i ma acácia gui 'rã rejapo, ha'e overa va'e py ju 'rã renhovã.

7 Vyvra po'i'i ma oĩ 'rã inhapyĩ va'e jovaive altar re oĩ va'e re, peraa aguã.

8 Inhyvyĩ va'e rejapo 'rã vyvrape gui. Vyvty áry ndevy aexaague rami ae 'rã rejapo.

Êxodo 38.9-20

9 — Rejapo avi 'rã ombojeroviaaty rokarã. Kuaray puku-a katy oka rupi oĩ 'rã cortina ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui. Jova-jovai re ipuku-a ma quarenta e cinco metros 'rã.

10 Ha'e va'e rupi oĩ 'rã vinte ijyta ha'e vinte omopyrõ aguã overa va'e guigua meme. Ha'e va'e ijyta re ity'aĩ, ha'e hí'ary ikarẽ va'e oĩ va'e ma prata guigua meme 'rã.

* 26:34 Êxodo 25.21

¹¹ Ha'e rami avi kuaray ijapu'a'ia katygua voi cortina puku-a quarenta e cinco metros avi 'rã. Ha'e vinte ijyta, ha'e vinte omopyrô aguã oĩ va'e voi overa va'e guigua meme 'rã. Ha'e rã ijyta re ity'aĩ, ha'e hi'áry ikarê va'e oĩ va'e ma prata guigua meme 'rã.

¹² Ha'e kuaray oikea katy ma oka pukukue rupi oĩ 'rã cortina vinte e dois metros oĩ va'e. Ijyta oĩ 'rã dez, ha'e omopyrô aguã dez avi.

¹³ Ha'e rami ae avi oka kuaray oëa katygua voi ipya vinte e dois metros 'rã.

¹⁴ Ha'e okê yke re cortina oĩ va'e ma sete metros 'rã. Ijyta ma mboapy 'rã oĩ, ha'e omopyrô aguã voi mboapy 'rã.

¹⁵ Okê rovaigua re voi oĩ 'rã cortina sete metros va'e. Ijyta ma mboapy 'rã oĩ, ha'e omopyrô aguã voi mboapy avi 'rã.

¹⁶ Ha'e oka rokéra ajukue oĩ va'e ma nove metros ipya 'rã. Ha'e va'e ma hovy va'e guigua, púrpura, pytä va'e ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre guigua, ajukue ombojegua kuaa va'e rembiapo. Ijyta irundy 'rã, ha'e omopyrô aguã voi irundy.

¹⁷ Ha'e javive ijyta oka rupi hi'aĩ va'e ma guive rã oguereko 'rã hi'áry rupi prata guigua. Ity'aĩ voi prata guigua, ha'e rã omopyrô aguã ma overa va'e guigua 'rã.

¹⁸ Oka puku-a ma quarenta e cinco metros, ha'e ipya ma jova-jovai re cinqüenta metros. Yvatea ma dois metros raxa'i 'rã. Cortina oĩ va'e ma ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui, ha'e omopyrô aguã ma overa va'e guigua meme 'rã.

¹⁹ Ha'e javi tembiporu ombojeroviaaty py oiporu pyrã, ombota pyrã, ha'e oka rupi ombota pyrã voi overa va'e guigua meme 'rã.

Levítico 24.1-4

²⁰ — Aipo're 'rã Israel kuery pe togueru tataendyrã azeite oliveira gui anho ombota pyre, tata hendy riae oiny aguã.

²¹ Ha'e gui oguy nhemboaty oĩaty py, xeayvu ryrü renonde ajukue okê regua oĩ va'e kyvô rami, ha'e py ma Arão ha'e ta'y kuery opena riae 'rã, ka'aru'i guive ko'ê aje'ive peve, SENHOR renonde. Ha'e rami ma Israel kuery rekorã opa e'ÿ va'erã, araka'e rã peve guarã.

28

Êxodo 39.1-31

¹ — Tou ndea py nderyke'y Arão ha'e ta'y kuery, Israel kuery gui aiporavo ha'e kuery ae sacerdote ikuai aguã, Arão, ha'e gui ta'y kuery Nadabe, Abiú, Eleazar ha'e Itamar.

² Nderýke'y Arão pe rejapo 'rã ao iký'a e'ÿ va'erã, omboetea aguã ha'e iporã aguã rami.

Sacerdote kuery aorã ojapo ukaague

³ — Ndeayvu avi 'rã avakue mba'emo ojapo kuaa va'e ha'e hexe nhe'ë imo'aranduarã amoia va'e ha'e javive pe, ha'e kuery ojapo aguã Arão aorã. Ha'e rami rã xevy guarã remboaxa 'rã, xevygua sacerdote oiko aguã.

⁴ Po rami 'rã rejapo ijaorã: pexo regua, manto sacerdote pegua, kamixa puku árygua, kamixa puku ombojegua pyre, ngora oimama mbyre ha'e ku'akuaa. Ao iký'a e'ÿ va'erã rejapo 'rã nderyke'y Arão ha'e ta'y kuery pe, xevygua sacerdote ikuai aguã.

⁵ — Peru 'rã ouro, hovy va'e, púrpura, pytä va'e ha'e ajukue iporãve va'e,

⁶ pejapo aguã manto sacerdote peguarã ouro gui, hovy va'e, púrpura, pytä va'e ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui, ojapo porã mbyre meme.

7 Ha'e va'e re oĩ 'rã mokoĩ axi'y árygua. Mokoĩve apy re 'rã oĩ, peteĩ'i opyta aguã.

8 — Iku'akuaa voi iporã aguã rami 'rã rejapo, sacerdote pegua manto áry oĩ va'erã, joo rami guarã. Mba'eta joo rami ae 'rã rejapo ouro gui, hovy va'e, púrpura, pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui.

9 Rejou 'rã mokoĩ ita ônix regua. Ha'e va'e re rembopara 'rã Israel kuery rery.

10 Peteĩ ita re rembopara 'rã mboapy meme tery, ha'e amboae ita re amboae mboapy meme ju 'rã rembopara ha'e kuery itui'igague rami.

11 Ita re omba'eapo va'e ombopara 'rã, kuã reguarã omboparaa rami avi. Ha'e va'e mokoĩ ita re rembopara 'rã Israel ra'y kuery rery ha'e javi. Ijyvýry rupi remboja 'rã ouro py.

12 Mokoĩve ita remoĩ 'rã manto sacerdote pegua axi'y áry, ita Israel kuery re imoma'endu'a arã. Ha'e kuery rery ma Arão oaxi'y áry ogueraa 'rã SENHOR renonde ima'endu'a aguã.

13 Ouro gui rejapo 'rã ita renderã,

14 ha'e remoxã 'rã mokoĩ corrente'i ouro ete'i gui. Ixã oipokaa rami 'rã reipoka. Ha'e va'e corrente'i oipoka pyre ma remboja 'rã ita renda re.

15 — Rejapo avi 'rã pexo regua oikuaa pota aguã va'erã iporã aguã rami, manto sacerdote peguarã rejapoague rami. Ouro gui, ha'e hovy va'e, púrpura, pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui 'rã rejapo.

16 Irundy jovaive re, ha'e mokoĩ rejapo 'rã. Ipuku-a ma peteĩ po pukukue, ha'e ipya voi peteĩ po pukukue avi 'rã.

17 Ha'e va'e re ma remoĩ 'rã ita hendarã reve, ita irundy ryxy oĩ reve: jypy'igua ma sárdio, topázio ha'e carbúnculo. Ha'e va'e ma jypy'igua ryxy.

18 Mokoĩ ryxya ma esmeralda, safira ha'e diamante.

19 Mboapy ryxya ma jacinto, ágata ha'e ametista.

20 Ha'e gui irundy ryxya ma berilo, ônix ha'e jaspe. Henda ouro guigua oĩ 'rã imbojegaarã.

21 Ha'e va'e ita oĩ 'rã Israel ra'y kuery rery oĩ aguã, hery doze va'e rami avi. Kuã reguarã rami 'rã rembopara, peteĩ-teĩ ita re hery oĩ aguã, doze regua ikuaia rami.

22 Pexo regua peguarã rejapo 'rã peteĩ corrente ixã rami, ouro guigua oipopẽ mbyre.

23 Ha'e pexo regua peguarã rejapo 'rã mokoĩ inhapyĩ va'e ouro guigua. Ha'e mokoĩ inhapyĩ va'e remboja 'rã pexo regua apy re.

24 Ha'e gui mokoĩve corrente'i ouro guigua remboaxa 'rã mokoĩ inhapyĩ va'e pexo regua apy re remoĩ va'ekue rupi.

25 Mokoĩve corrente'i apy remboja 'rã mokoĩve ita renda re, ha'e remoĩ 'rã manto sacerdote pegua axi'y árygua renonde katy.

26 Rejapo avi 'rã mokoĩ inhapyĩ va'e ouro gui, ha'e remboja 'rã pexo regua apy mokoĩve re, iguýry oĩ va'e rembe re, manto sacerdote pegua reve.

27 Ha'e mokoĩ ju 'rã rejapo inhapyĩ va'e ouro gui. Ha'e va'e ma remoĩ 'rã mokoĩve manto sacerdote pegua axi'y árygua re, henonde yvyĩve'i, ijoapya oĩ va'e katy'i, iku'akuaa manto sacerdote pegua reve joo rami ojapo porã mbyre áry.

28 Ha'e gui pexo regua re inhapyĩ va'e oĩ va'e ma rejokua 'rã inhapyĩ va'e manto sacerdote pegua re oĩ va'e hi'áry, peteĩ xã hovy va'e py oĩ aguã manto sacerdote pegua ku'akuaa reve joo rami oĩ aguã. Pexo regua ndoja'oi 'rã manto sacerdote pegua gui.

29 Ha'e rami vy Israel kuery rery Arão ogueraa 'rã pexo regua oikuaa pota aguã va'e, okuraxô áry, henda iky'a e'ÿ va'e py oike ma vy, SENHOR renonde ima'endu'a riae aguã.

30 – Ha'e gui pexo regua oikuaa pota aguã va'e re remoï avi 'rã Urim ha'e Tumim,* Arão kuraxô áry oï aguã SENHOR renonde oike ramo. Ha'e rami vy Arão okuraxô áry ogueraa 'rã Israel kuery re oikuaa pota aguã, SENHOR renonde oike nhavô.

31 – Ha'e sacerdote pegua manto reve guarã ma rejapo avi 'rã kamixa puku áry guarã hovy va'e gui anho.

32 Mbyte py ma oï 'rã ijaju'y kuarã. Ha'e va'e hembe 'y rupi remoana 'rã tupyja ipererĩ'i va'e rami, oxoro e'ÿ aguã.

33 Ha'e gui kamixa puku árygua rembe ha'e javi rupi rembojegua 'rã yvyra'a ra'angaa hovy va'e, púrpura ha'e pytã va'e gui ojapo pyre py. Mbyte rupi remoï avi 'rã opará'i va'erã ouro guigua.

34 Kamixa puku árygua rembe ha'e javi rupi oï 'rã peteï opará'i va'e ouro guigua, ha'e peteï yvyra'a ra'angaa, ha'e gui amboae opará'i va'e ouro guigua, ha'e amboae ju yvyra'a.

35 Ha'e va'e kamixa puku árygua py Arão onhemonde 'rã omba'eapo jave guarã, opará'i va'e onhendu aguã henda iky'a e'ÿ va'e py oike nhavô SENHOR renonde, ha'e oë ouvry rã guive, omano e'ÿ aguã.

36 – Rejapo avi 'rã ipe va'e ouro ete'i guigua. Ha'e va'e ma rembopara 'rã "Iky'a e'ÿ va'e SENHOR peguarã" he'ia py, kuã reguarã omboparaa rami avi.

37 Ha'e va'e re rejokua 'rã peteï ixã hovy va'e reve akã regua oïa rami avi, akã regua renonde ete py oï aguã.

38 Ha'e va'e oï 'rã Arão rova áry, Israel kuery mba'emo iky'a e'ÿ va'e ome'ë va'ekue ogueraa vy ojeky'a'o uka aguã, hexe oï e'ÿ aguã jejavya. Ha'e nunga rupi oï riae 'rã Arão rova áry, ome'ë mbyre ombovy'a aguã SENHOR.

39 – Rejapo 'rã kamixa puku ajukue iporãve va'e gui. Akã regua voi rejapo 'rã ajukue iporãve va'e gui, ha'e rã ku'akuaa ma ajukue ombopara va'e ojapoa rami 'rã rejapo.

40 – Arão ra'y kuery pe rejapo 'rã kamixa puku, ku'akuaa ha'e akã regua, omboetea ha'e iporã aguã.

41 Ha'e va'e py ae 'rã remonhemonde nderyke'y Arão ha'e ta'y kuery. Hexe azeite remoï reve remboaxa 'rã xevygua sacerdote iky'a e'ÿ va'erã.

42 Rejapo avi 'rã ha'e kuery kaxôrã ijapu'a'i va'e ajukue iporãve va'e guigua ojao'i aguã ipire reia. Iku'a guive hi'u peve 'rã oï.

43 Ha'e va'e ma Arão ha'e ta'y kuery omoï 'rã oguy nhemboaty oïaty py oike nhavô guarã, altar oïa py ovaë vy henda iky'a e'ÿ va'e py omba'eapo aguã, ha'e kuery re jejavya oï e'ÿ aguã omano e'ÿ aguã. Ha'e rami aguã aeja hekorã opa e'ÿ va'e, ha'e hamymino kuery ikuaiive jévy va'e rekorã.

29

Levítico 8.1-36

1 – Po rami 'rã rejapo xevygua sacerdote-rã remboaxa aguã. Reru 'rã peteï vaka ra'y ha'e mokoï vexa'i ivaikue rei e'ÿ va'e,

2 ha'e gui mbojape ha'e mbojape'i imbovua revegua e'ÿ azeite reve omoapomo mbyre, ha'e gui mbojape'i imbovua revegua e'ÿ azeite reve omoaký mbyre. Trigo ku'ikue iporãve va'e gui 'rã rejapo.

* 28:30 Urim ha'e Tumim ma sacerdote kuery mba'ekuaa-a oguereko va'ekue (Números 27.21).

³ Ha'e va'e ma peteĩ ajaka py 'rã remboyru reru aguã. Reru avi 'rã vaka ra'y ha'e mokoĩ vexa'i.

⁴ Ha'e gui rejapo 'rã Arão ha'e ta'y kuery oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py ovaẽ aguã rami. Jypy rejoi 'rã yy py.

⁵ Ha'e rire ijaorã reru vy remonhemonde 'rã Arão kamixa puku py, hi'árygua, sacerdote pegua manto ha'e pexo regua py. Ha'e gui reku'a jokua 'rã ku'axã manto reguarã ojapo porã mbyre py.

⁶ Inhakã áry ma remoĩ 'rã akã regua, ha'e akã regua áry ju 'rã remoĩ coroa iky'a e'ỹ va'e.

⁷ Ha'e gui azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua reru vy renhoẽ 'rã inhakã áry. Ha'e rami vy 'rã remoĩ.

⁸ Ha'e va'e rire Arão ra'y kuery ju 'rã remonhemboja. Ha'e kuery re ma remoĩ 'rã kamixa puku.

⁹ Arão ha'e ta'y kuery re ku'akuaa ha'e akã reguarã reimama 'rã imoiny, sacerdote ikuai aguã guekorã opa e'ỹ va'e rupi. Ha'e rami py remboaxa 'rã Arão ha'e ta'y kuery xe'vy pegua sacerdote-rã.

¹⁰ — Ha'e oguy nhemboaty oĩaty renonde peru 'rã vaka ra'y. Mymba akã re Arão ha'e ta'y kuery omoĩ 'rã opo.

¹¹ Rejryryvi kyxĩ 'rã SENHOR renonde, oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py ae.

¹² Ha'e gui vaka ra'y ruguy rejopy vy nekuã py reikyty 'rã altar rakua ikuai va'e re. Ha'e rã huguy rembyrekue ma renhoẽ 'rã altar yvypy rupi.

¹³ Ha'e gui reipe'apa 'rã ikyra hyepy rupi ojao'i imoiny va'ekue, ipy'akue, mokoĩve ipyky raxĩ ha'e ikyra hexe oĩ va'ekue. Ha'e nunga reapyra 'rã altar áry.

¹⁴ Ha'e rã vaka ra'y ro'okue, ipire ha'e hye po'ikue ma pendekoa gui mombyry'i 'rã reapy. Ha'e va'e ma jejavya regua ome'ẽmby.

¹⁵ — Ha'e rire ma peru 'rã peteĩ vexa'i. Ha'e ramo inhakã re Arão ha'e ta'y kuery omoĩ 'rã opo.

¹⁶ Vexa'i rejryryvi kyxĩ 'rã, ha'e huguy remboyru vy renhoẽ 'rã altar yvỹry jovaive rupi.

¹⁷ Vexa'i reipe'ã vy remboa'y-a'y 'rã. Hyepy ha'e hetymague rejoipa vy remoĩ 'rã ipẽgue ha'e inhakãgue áry.

¹⁸ Ha'e rami meme 'rã vexa'i reapy altar áry. SENHOR pe reapy reve reme'ẽ 'rã, heakuã porã rã ojou porã aguã, SENHOR pe oapy vy ome'ẽ mbyrã.

¹⁹ — Ha'e gui amboae vexa'i rejopy ramo inhakã áry Arão ha'e ta'y kuery omoĩ 'rã opo.

²⁰ Rejryryvi kyxĩ 'rã vexa'i. Ha'e gui huguykue rejopy vy reikyty 'rã Arão ha'e ta'y kuery nambi oĩporu kuaa regua apy re, ha'ekue rami ae avi ikuã guaxu ha'e ipyxã guaxu oĩporu kuaa regua re. Huguy rembyrekue ma renhoẽmba 'rã altar yvỹry jovaive rupi.

²¹ Rejopy 'rã huguy altar áry oĩ va'e ha'e azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua, ha'e remboayvipa 'rã Arão ha'e ijao re, ta'y kuery re ha'e ta'y kuery hexeve ikuai va'e ao re. Ha'e reiky'a'o uka aguã ijao reve, ha'e ta'y kuery hexeve ikuai va'e voi ha'e kuery ao reve.

²² — Ha'e gui reipe'a 'rã vexa'i kyrakue ha'e huguai kyrakue, ikyra hyepy rupi ojao'i imoiny va'ekue avi, ipy'akue, mokoĩve ipyky raxĩgue, ikyra hexe oĩ va'e ha'e hi'ugue oĩporu kuaa regua, mba'eta vexa'i py reiky'a'o uka aguã,

²³ peteĩ mbojape imbovua revegua e'ỹ, ha'e mbojape'i azeite revegua ha'e mbojape'i kyrĩve'i va'e SENHOR renonde oĩ va'e gui.

24 Ha'e nunga ha'e javi reme'ê 'rã Arão ha'e ta'y kuery po py. Oupi reve ombovava 'rã SENHOR renonde ome'ê mbyrã.

25 Ha'e gui ipo gui rejopy ju vy reapy 'rã altar áry. SENHOR pe 'rã reme'ê. Heakuã porã rã ojou porã aguã, SENHOR pe oapy vy ome'ê mbyrã.

26 — Ha'e gui rejopy 'rã vexa'i reiky'a'o uka va'erã poxi'akue. Ha'e va'e ma Arão ojeky'a'o uka aguã. Oupi reve ombovava 'rã SENHOR renonde ome'ê mbyrã. Ha'e nunga ma ndevy guarã.

27 Reiky'a'o va'ekue reupi vy rembovava reve reme'ê 'rã, ipoxi'akue ha'e hetyma rovaikue'i rembovava reve reme'ê va'ekue 'u ro'okue. Ha'e va'e ma vexa'i reiky'a'o uka rã guarã gui reipe'a 'rã Arão ha'e ta'y kuery peguarã.

28 Ha'e va'e ma Israel kuery ome'ê riae 'rã Arão ha'e ta'y kuery pe, sacerdote peguarã ramo. Ha'e nunga Israel kuery ome'ê 'rã SENHOR pe peteĩ rami kuaia reguarã.

29 — Ha'e ao iky'a e'ỹ va'e Arão oiporu va'ekue ma ta'y kuery pe ju 'rã peme'ê 'rã ndoikovei rire, ha'e kuery ju oiporu aguã ha'e kuery re azeite omõia reve SENHOR pegua sacerdote-rã omboaxaa rã.

30 Ta'y hekovia sacerdote-rã oiko aguã ma sete ára re 'rã onhemonde ha'e va'e py, oguy nhemboaty oĩaty py oike vy henda iky'a e'ỹ va'e py omba'eapo aguã.

31 — Rejopy 'rã vexa'i SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua, ha'e vy ho'okue rembojy 'rã henda iky'a e'ỹ va'e py.

32 Ha'e va'e ro'okue ma Arão ha'e ta'y kuery ho'u 'rã okuapy, ha'e oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py ajaka py mbojape remboyru va'ekue oĩ va'e gui.

33 Ha'e kuery ho'u 'rã tembi'u teko vai ojao'i ukaa aguã regua, sacerdote-rã oiky'a'o uka ha'e omboaxaa aguã. Ha'e va'e tembi'u ma iky'a e'ỹ va'e ramo amboae regua ndo'ui rã.

34 Xapy'a rei ko'êgue peve ri hembyre xo'o e'ỹ vy mbojape nhomboaxaa aguã regua, reapyra 'rã tata py. Nda'evei pe'u aguã, iky'a e'ỹ va'e ramo.

35 — Ha'e rami rejapo 'rã Arão ha'e ta'y kuery pe. Ajapo ukaague rami meme 'rã rejapo. Sete ára re 'rã remboaxa sacerdote-rã.

36 Ko'ê nhavõ rereko katu 'rã peteĩ vaka ra'y jejavya regua ome'ê mbyrã, imbogae arã. Ha'e va'e py reiky'a'o uka 'rã altar, ha'e va'e rire jejavya regua ome'ẽmy py teko vai rejao'i uka aguã. Hexe azeite remoi 'rã SENHOR peguarã remboaxa aguã.

37 Sete ára re 'rã reiky'a'o uka altar, remboaxa vy. Ha'e rami rire altar iky'a e'ỹ ete va'erã, ha'e hexe ovy va'e ma guive rã iky'a e'ỹ va'e avi 'rã opyta.

Números 28.1-8

38 — Pova'e ma reme'ê riae 'rã altar áry: ko'ê nhavõ mokoĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ oguereko va'e.

39 Peteĩ vexa'i ra'y reme'ê 'rã aje'ivekue, ha'e rã amboae ma kuaray oike jave.

40 Peteĩ vexa'i ra'y reve reme'ê avi 'rã peteĩ ryru trigo ku'ikue iporãve va'e peteĩ litro azeite ombota pyre reve omoapomo mbyre, ha'e renhoẽ 'rã peteĩ litro vinho.*

41 Ha'e gui amboae vexa'i ra'y ma kuaray oike jave rejuka 'rã aje'ive guare rami tembi'u reme'ê aguã mba'emo renhoẽ reve. Ha'e nunga ma heakuã iporã rã SENHOR ojou porã aguã, ixupe oapy vy ome'ẽmy.

42 Ha'e rami ae araka'e rã peve peneramymino kuery mba'emo oapy vy ome'ê 'rã, oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py xee SENHOR renonde. Ha'e py ae xee arovaexĩ 'rã, ndereve xayvya aguã ha'e py.

43 Ha'e py ae aju 'rã Israel kuerya py, xerexakãa py aiky'a'o aguã.

* 29:40 Apy "peteĩ ryru" 'ea py ma mokoĩ litro va'e jaikuaa aguã, trigo ri rã peteĩ quilo va'e.

44 Ha'e rami vy aiky'a'o 'rã oguy nhemboaty oĩaty ha'e altar, ha'e gui Arão ha'e ta'y kuery guive, xeivygua sacerdote ikuai aguã.

45 Xee aiko 'rã Israel kuery mbyte rupi, Tuuete aiko 'rã.

46 Ha'e rami rire ha'e kuery oikuaapa 'rã xee ae SENHOR Tuuete aikoa, Egito vvy gui araa jepe va'ekue, ha'e kuery mbyte rupi aiko aguã. Xee ma SENHOR ha'e kuery Ruete.

30

Êxodo 37.25-28

1 — Ha'e gui rejapo avi 'rã peteĩ altar heakuã porã va'e peapy atyrã. Yvyra acácia gui 'rã rejapo.

2 Ipuku-a ma meio metro va'erã, ha'e ipya ma ha'e rami ae avi 'rã, ijapy irundy va'e. Ha'e rã yvatea ma mokoĩ metro 'rã. Hexe hakua ikuai va'e ma hexeve peteĩ rami 'rã rejapo.

3 Ouro ete'i py renhovã 'rã yvatevea rupi, imbotyarã jovaive re ha'e hakua ikuai va'e. Ijyvýry rupi rembojagua 'rã ouro guigua py.

4 Ha'e gui rembojaguaague yvyĩve'i rejapo avi 'rã mokoĩ inhapyĩ va'e ouro guigua. Jovaive re 'rã remoĩ. Ha'e va'e rupi remboaxa 'rã vvyra po'i'i altar peraa aguã.

5 Yvyra po'i'i ma rejapo 'rã acácia gui, ha'e renhovã 'rã ouro py.

6 Altar ma remoĩ 'rã xeayvu ryruru renonde ajukue okẽ regua oĩ va'e kyvõ rami, teko vai ombogueaty xeayvu ryruru oĩ va'e rexei. Ha'e py ndereve aĩ jepi 'rã.

7 Ha'e va'e altar áry ma Arão oapy 'rã heakuã porã va'e, ko'ẽ tataendy omoatyrõ nhavõ.

8 Ha'e gui pytũ'i jave tataendy omoendy vy ha'ekue rami ae ju 'rã oapy. Ha'e rami py heakuã porã va'e oĩ riae 'rã SENHOR renonde, peneramymino jevy-jevý jave guarã.

9 Ha'e va'e áry ma nda'evei reapy aguã amboae ramigua heakuã porã va'e, neĩ amboae regua ome'ẽmby nda'evei hi'áry reapy reve reme'ẽ aguã, neĩ mba'emo ra'yĩgue voi. Nda'evei avi mba'emo hi'áry renhoẽ reve reme'ẽ aguã.

10 Ma'etỹa nhavõ peteĩgue'i altar áry hakua ikuai va'e re Arão ojao'i uka 'rã pejevavyague mymba ojuka va'ekue ruguy py. Ma'etỹa nhavõ peteĩgue'i ojao'i uka 'rã hi'áry. Ha'e va'e ma SENHOR pegua iký'a e'ỹ ete va'e, peneramymino jevy-jevý peguarã.

Guekovia peráta ome'ẽ aguã re ijavyuague

11 Ha'e gui SENHOR apoe'ive ju Moisés pe:

12 — Ha'e gui Israel kuery reipapa ramo ma peteĩ-teĩ SENHOR pe ome'ẽ 'rã guekovea repyrã oipapaa jave. Ha'e kuery mbyte imoingo axyarã oiko e'ỹ aguã, reipapa ma rire.

13 Reipapa va'e ma guive rã ome'ẽ 'rã po rami: hatã'i va'e seis grama va'e, henda iký'a e'ỹ va'e py oiporupy ipoyi va'e rami (ha'e va'e regua ma doze gramas ipoyia). Seis grama va'e ae 'rã ome'ẽ SENHOR pe.

14 Vinte ma'etỹ va'e guive tujakue peve ojepapa uka vy SENHOR pe ome'ẽ 'rã ha'e va'e regua ae.

15 Oguerekopa va'e ma ome'ẽ aguã va'ekue gui nome'ëvei 'rã, neĩ iporiaukue'i voi mbovyve'i nome'ẽi 'rã SENHOR pe, pendereko vaiaque pejao'i uka aguã.

16 Pejopy 'rã peráta pejao'i uka aguã repy Israel kuery gui, ha'e peme'ẽ 'rã oguy nhemboaty oĩaty rupi omba'eapo va'e pe. Ha'e va'e ma pejapo

'rã SENHOR renonde Israel kuery re ima'endu'aa aguã, pendereko vaiague pejao'i uka vy.

Êxodo 38.8

17 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

18 — Overa va'e gui rejapo 'rã peteĩ yy mbotyarã, mba'emo pejoí aguã. Hendarã voi ejapo overa va'e gui avi. Ha'e va'e ma remoĩ 'rã oguy nhemboaty oĩaty ha'e altar oĩ va'e mbyte py. Ha'e va'e py remoĩ 'rã yy.

19 Ha'e va'e py ma Arão ha'e ta'y kuery ojoi 'rã opo ha'e opy.

20 Ogy nhemboaty oĩaty py ha'e kuery oijke vy yy py ojepoei, ha'e opy ojoi 'rã omano e'ỹ aguã, ha'e altar oĩa py ovaẽ vy mba'emo omoĩ aguã, ha'e SENHOR pe omoendy aguã mba'emo oapy vy omboaxa va'erã.

21 Opo ha'e opy ha'e kuery ojoi 'rã omano e'ỹ aguã. Ha'e rami aguã oĩ 'rã hekorã opa e'ỹ va'e, ha'e kuery ha'e hamymino kuery ikuai jevy va'e peguarã.

Êxodo 37.29

22 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

23 — Ha'e gui heakuã porãve va'e regua reru 'rã mirra rykue mboapy meme quilos poyikue, cinamomo heakuã porã va'e ma mbyte rupi 'rã mboapy quilos va'e, ha'e gui cálamó heakuã porã va'e ma mboapy quilos va'e avi 'rã, 24 ha'e cássia ma mboapy meme quilos va'e henda iky'a e'ỹ va'e py poyi oiporu va'ety rami ipoyi va'e, ha'e gui azeite oliveira guigua ma peteĩ galão va'e.

25 Ha'e nunga gui ma rejapo 'rã azeite iky'a e'ỹ va'e SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua, heakuã porã va'e apoa rembiapo. Ha'e va'e nunga ma azeite iky'a e'ỹ va'e SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua.

26 Ha'e va'e ma oguy nhemboaty oĩaty re 'rã remoĩ remboaxy vy, ha'e gui xeayvu aeja va'ekue ryrú re,

27 mesa hembiporu ha'e javi reve, tataendy 'y hembiporu ha'e javi reve, altar heakuã porã va'e oapyaty,

28 altar mba'emo oapyaty hembiporu ha'e javi reve, ha'e hy'a re remoĩ avi 'rã, henda re guive.

29 Ha'e nunga ha'e javi ma SENHOR peguarã remboaxa 'rã ha'e rami, iky'a e'ỹ ete va'e opyta aguã. Opa mba'e hexe ovy va'e avi 'rã iky'a e'ỹ va'e opyta.

30 Azeite ma Arão ha'e ta'y kuery re avi 'rã remoĩ, xevygua sacerdote-rã remboaxa vy.

31 Ha'e aipo're 'rã Israel kuery pe: “Kova'e ma azeite iky'a e'ỹ va'e xee SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua, pende kuery ha'e araka'e rã peve ikuai va'e peguarã.

32 Nda'evei ava sacerdote e'ỹ va'e re pemoĩ aguã, neĩ ha'e ramigua nda'evei pejapo aguã ha'e va'e guigua gui ju. Iky'a e'ỹ va'e vy iky'a e'ỹ ae 'rã pendevy kuery pavẽ pe.

33 Ha'e va'e azeite ramigua rive amongue ojapo, ha'e e'ỹ vy amboae regua re omoĩ va'ekue ma oipe'aa 'rã heta va'e kuerya gui”, re 'rã ha'e kuery pe.

Heakuã porã va'e iky'a e'ỹ va'erã ojapo ukaague

34 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

— Ejopy joo ramigua e'ỹ-e'ỹ heakuã porã va'e irũrã estoraque, ônica ha'e gálbano. Ha'e va'e ma remboje'a 'rã heakuã porã va'e re, peteĩ-teĩ guigua peteĩ rami meme 'rã ipoyi va'e.

35 Ha'e va'e gui rejapo 'rã heakuã porã va'e, ha'e nunga apoa rembiapo rami. Remoirũ 'rã juky reve, ha'e gui irũ e'ỹ va'e ha'e iky'a e'ỹ opyta aguã.

³⁶ Ha'e va'e regua amongue ma remongu'i vy remoi 'rã oguy nhemboaty oïaty py xeayvu ryrü oï va'e rexei. Ha'e va'e ma peë kuery pavë pe iky'a e'ÿ va'erã ete.

³⁷ Ha'e va'e heakuã porã va'e pejapo va'e rami ju nda'vevei pendejeupe guarã pejapo aguã. Iky'a e'ÿ va'e ma SENHOR pegua ae 'rã.

³⁸ Amongue ha'e ramigua gueakuãrã rive ojapo va'e ma oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.

31

Êxodo 35.30-36.1

¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'ive Moisés pe:

² — Aenoï hery rupi Judá regua Uri ra'y Bezalel, Hur ramymino.

³ Ha'e va'e re ma xenhe'ë amoï amo'arandu ha'e mba'emo aikuaa uka vy, tembiapo ha'e javi ojapo kuaa aguã rami,

⁴ o'arandu rupi mba'emo ra'angaa ojapo aguã ouro, prata ha'e overa va'e gui,

⁵ ha'e ita jeguarã ombope porã aguã, vyvra gui guive mba'emo ojapo aguã, ha'e tembiapo porã ha'e javi rupi omba'eapo aguã.

⁶ Ha'e va'e irürã ma amoï Dã regua Aisamaque ra'y Aoliabe. Ha'e avakue mba'emo ojapo kuaa va'e ha'e javi pe amo'arandu ajapo uka va'e ha'e javi ojapo kuaa aguã:

⁷ oguy nhemboaty atyrã, ha'e xeayvu ryrurã, ha'e imbotya teko vai ombogue atyrã, ha'e oguy rupi tembiporu oï va'erã ha'e javi:

⁸ mesa hembiporu ha'e javi reve, tataendy 'y ouro ete'i guigua hembiporu ha'e javi reve, altar heakuã porã va'e oapy atyrã,

⁹ altar mba'emo oapy atyrã hembiporu ha'e javi reve, hy'a guaxu henda reve,

¹⁰ ao ipererĩ'i va'e oipoka pyre, ao iky'a e'ÿ va'e sacerdote Arão ha'e ta'y kuery peguarã sacerdote ikuai aguã,

¹¹ azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua, ha'e heakuã porã va'e henda iky'a e'ÿ va'e pyguarã. Ha'e kuery ma xee ajapo ukaague rami meme 'rã ojapo.

Sábado ára ha'e itape ayvu oïa re ijayvuague

¹² Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

¹³ — Israel kuery pe ndeayvu vy aipo'ere 'rã: “Pendekuai 'rã xevygua sábado ára pyguarã aeja va'ekue rupi. Mba'eta xee ha'e peë kuery reve guarã aeja peikuaa aguã, peneramymino kuery araka'e rã ikuai va'erã pe guive, xee ae SENHOR pendeky'a'oa aikoa peikuaa aguã.

¹⁴ Ha'e nunga rupi ae pendekuai 'rã sábado ára pyguarã aeja va'ekue rupi, mba'eta iky'a e'ÿ va'e pëvy. Ha'e rã ha'e va'e ára py onhemongy'a va'e ma omano 'rã. Ha'e va'e ára mba'emo ojapo nho va'e oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.

¹⁵ Seis ára re 'rã pemba'eapo. Ha'e rã sete araa ma sábado SENHOR pegua iky'a e'ÿ va'e pepyту'u aguã. Sábado ára py mba'emo ojapo va'e omano 'rã.

¹⁶ Ha'e nunga rupi Israel kuery sábado ára py ikuai 'rã ha'e rami, xereve guarã ajapo va'ekue opa e'ÿ va'e re ima'endu'a reve araka'e rã peve.

¹⁷ Ha'e nunga xee ha'e Israel kuery reve guarã aeja araka'e rã peve guarã ha'e kuery oikuaa aguã. Mba'eta seis ára re xee SENHOR ajapo raka'e yva ha'e vyv. Ha'e gui sete araa py ma apyту'u mba'eve ndajapovei vy”, re 'rã ha'e kuery pe — he'i.

¹⁸ Ha'e gui Moisés reve SENHOR Sinai vyvty áry ijayvupa ma rire ixupe ome'ë mokoï itape ijayvu oïa. Ha'e va'e itape ma Nhanderueete ha'e ae okuã py ombopara va'ekue.

32

Deuteronômio 9.6-21

¹ Ha'e gui vvyty gui Moisés ndoui ete maa heta va'e kuery oexa vy oupa okuapy Arão-a py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Epu'ã ke, ejapo tuuete ramigua nhanerenonde oo va'erã. Ha'e gui Moisés Egito vvy gui nhanerenõe va'ekue ri ndajaikuaai mba'e pa hexe oiko raka'eague.*

² Arão ombovai:

— Pemboipa ha'vy namixã ouro guigua pendera'yxy nambi gui, pendera'y kuery ha'e penderajy kuery gui. Ha'e vy peru ju — he'í.

³ Ha'e ramo heta va'e kuery ha'e javi onambi gui namixã omboipa vy ogueru Arão-a py.

⁴ Ha'e kuery po gui ouro ojopy vy omoatyrõ tembiporu py. Tata py omboy rire ojapo peteí vaka ra'y. Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i okuapy:

— Israel kuery, kova'e ae ma penderuete Egito vvy gui penerenoõe va'ekue — he'í okuapy.

⁵ Ha'e nunga Arão oexa vy ta'angaa renonde ojapo peteí altar. Ha'e vy ijayvu atã reve aipoe'i:

— Ko'ê ramo ma oiko 'rã ngaru SENHOR pegua — he'í.

⁶ Ko'ê jevy iko'êmba okuapy vy ha'e nunga pe mba'emo oapy vy ome'ê okuapy, peteí rami ikuaia regua avi. Ha'e vy uguapy okuapy okaru ha'e oy'u aguã, ha'e gui opu'ã ma okuapy ovy'a aguã.*

⁷ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés pe:

— Tereo, eguejy ju, mba'eta neretarã kuery Egito gui renoõe va'ekue ojejavypa ju ma.

⁸ Ha'e kuery ojepe'a pojava tape xee aeja va'ekue gui. Ojeupe guarã ojapo uka okuapy vaka ra'y tata py. Ha'e va'e anho omboete vy ixupe mba'emo ome'ê okuapy. Ha'e vy aipoe'i: “Israel kuery, kova'e ae ma penderuete Egito vvy gui penerenoõe va'ekue”, he'í va'ekue.

⁹ SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

— Ha'e kuery aexa rã inhakã ratã okuapy.

¹⁰ Aÿ ma xereja, xepoxya rupi tareko amokanhymba peve, ha'e gui ndegui ju ajapo 'rã peteí regua heta ikuai aguã rami.

Êxodo 32.30-35; Deuteronômio 9.25-29

¹¹ Ha'e ramo Moisés ojerure SENHOR nguete pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'e re tu ndepoxy ri ndevygua kuery opa mba'e re ndepo'akaa rupi Egito vvy gui rerupa va'ekue rovai?

¹² Mba'exa tu ha'eve 'rã Egito pygua kuery ijayvu vy “Apy gui ma tuuete ogueraapa vvyty re ojukapa aguã, ha'e vvy áry gui omokanhymba aguã”, he'í okuapy aguã? Ndepoxya rupi e'y ke eiko, ejapo vai eme ndevygua kuery rovai.

¹³ Nema'endu'a ke Abraão, Isaque ha'e Israel re. Ha'e kuery nerembiguai ikuai va'e pe ndee ae rery rupi reura vy “Amboeta 'rã neramymino kuery jaxy-tata hetaa rami. Ha'e gui kova'e vvy ha'e javi xeyvuague ame'ê 'rã neramymino kuery rekoarã araka'e rã peve”, 're va'ekue — he'í.

¹⁴ Ha'e rami rã ojepegua kuery pe SENHOR ndojapoí ojapo vai aguã re ijayvuague.

¹⁵ Ha'e gui Moisés vvyty gui ojevvy vy opo py ogueroguejy mokoí itape Nhanderuete ayvu oĩa. Ha'e va'e itape ma jovaive re ipara oiny va'e.

* 32:1 Atos 7.40 * 32:6 1 Coríntios 10.7

16 Itape ma Nhanderuete rembiapo, iparaa oĩ va'e ma Nhanderuete ae ombopara va'ekue itape re.

17 Ha'e gui Josué ma heta va'e kuery ojapukaia oendu vy aipoe'i Moisés pe: – Joe opu'ãmbaa py hevovo rei nhendu okuapy ha'e kuery ikuaia py.

18 Moisés ombovai:

– Joe ipo'aka va'ekue onhendua e'ỹ, neĩ oity pyre onhendu e'ỹ guive. Oporaei va'e rima aendu – he'i.

19 Heta va'e kuery ikuaia py ovaẽ rai'i vy oexa vaka ra'y ra'angaa hi'ãi rã, ha'e ojeroky va'e. Ha'e rami vy ipoxya oendu vy itape omombo vy omboa'ypa yvyty yvy'iry.

20 Ha'e gui vaka ra'y ojapo pyre ojopy vy oapypa tata py. Omongu'i porã'i vy omoa'i yy áry rupi. Ha'e rami vy Israel kuery pe ome'ẽ oy'u aguã.

21 Moisés oporandu Arão pe:

– Mba'e tu ha'e kuery ojapo ndere ha'e rami ete ojejavya aguã rami rejapo aguã?

22 Arão ombovai:

– Xeruvixa, ndevai eme xevy. Reikuaa ma ha'e kuery py'a re teko vai anho oĩa.

23 Mba'eta xevy aipoe'i okuapy: “Ejapo tuete orevy orerenonde oo va'erã. Ha'e rami avi ava Moisés Egito yvy gui nhanerenoẽ va'ekue ri nhande ndajaikuaai mba'e pa hexe oiko raka'ea”, he'i okuapy va'ekue.

24 Ha'e ramo aipoa'e ha'e kuery pe: “Ouro pereko va'e ke peipe'a ha'e peme'ẽ xevy”, 're. Ha'e gui ma tata py xee amombo ramo rive kova'e vaka ra'y ra'angaa oiko – he'i.

Tuete ramigua mboetea kuery Moisés ojuka ukapaague

25 Ha'e ramo Moisés oexa rã heta va'e kuery ndojejokoi okuapy, ha'e kuery ae oakã gui ikuai aguã rami Arão oeja rire oxĩmba aguã rami, ngovaigua kuery mbyte ae teĩ.

26 Ha'e rami vy Moisés opu'ã ho'amy ha'e kuery ikuaia py oikea py. Ha'e vy aipoe'i:

– SENHOR-a katygua peiko va'e ke peju xea py – he'i. Ha'e gui oĩa py ono'õmba jogueruvy Levi ramymino kuery ha'e javi.

27 Ha'e va'e kuery pe aipoe'i:

– Po rami ma SENHOR Israel kuery ruete aipoe'i: “Peteĩ-teĩ pemoĩ ke pendekyxe pendeku'a re. Peaxa-axa 'rã heta va'e kuery ikuaia ha'e hokẽ ha'e javi rupi. Peteĩ-teĩ pejuka 'rã penderyvy, peneirũ ha'e pendea katy'igua”, he'i.

28 Ha'e ramo Moisés ojapo ukaague rami Levi ramymino kuery ikuai. Ha'e va'e ára rãnda'u três mĩl avakue ho'a heta va'e kuery regua,

29 Moisés aipoe'i rire: “Kova'e ára ma SENHOR pe anho 'rã pendekuai, peteĩ-teĩ pendera'y kuery e'ỹ vy penderegua kuery rovai peiko teĩ, kova'e ára guive penemoingo porã ju aguã”, he'i rire.

Êxodo 32.11-14; Deuteronomio 9.25-29

30 Ko'ẽ jevy Moisés aipoe'i heta va'e kuery pe:

– Peẽ kuery ma pejevavy vaipa. Ha'e rami teĩ aỹ ma aa ju ta SENHOR-a py, pejevavyague ambogue ukapa aguã – he'i.

31 Ha'e gui Moisés SENHOR-a py ju oo. Ha'e vy aipoe'i:

– Ma'ẽ, kova'e kuery ojevavy vaipa okuapy nguueterã ouro guigua ojapoa py.

32 Aỹ ma ajerure ojevavyague rembogue aguã re. Ha'e rami e'ỹ vy embogue xerery kuaxia rembopara va'ekue gui – he'i.

³³ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés pe:

— Xerovai ojevavy va'ekue anho 'rã ambogue xekuaxia gui.

³⁴ Ha'e rã tereo aỹ, eraapa ha'e kuery xeavyuague katy. Xevyguá anjo oo 'rã nerenonde. Ha'e rami avi xee ajekuaa ára ambopagapa 'rãe xeavy ojevavy va'ekue — he'i.

³⁵ Ha'e rami vy SENHOR omoingo axy, Arão pe ha'e kuery vaka ra'y ra'angaa ojapo uka rire.

33

Ha'e kuery renonde Nhanderuete guigua anjo omondouka aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i ju Moisés pe:

— Tapeo apy gui ndee ha'e Egito vvy gui reipe'apa va'ekue ha'e javi reve. Peguata 'rã vvy Abraão pe, Isaque ha'e Jacó pe ame'ẽ aguã re aura reveague katy, “Neramymino kuery pe 'rã ame'ẽ”, ha'eague rami vy.

² Ha'e rami vy peteĩ anjo nerenonde amondouka vy aipe'apa 'rã cananeu kuery, amorreu, heteu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery.

³ Tapeo vvy kamby ha'e ei oata e'ỹa katy. Ha'e rami avi peneakã ratã ete ramo xee ma ndaai 'rã peẽ kuery reve, tape rupi apomomba e'ỹ aguã — he'i.

⁴ Ha'e rami ijayvu rã heta va'e kuery oendu vy ojae'opa okuapy, ojee jegua omoĩ va'ekue omboipa guive,

⁵ mba'eta Moisés pe SENHOR aipoe'i rire:

— Aipo'ere ke Israel kuery pe: “Peẽ kuery peneakã ratã ete va'e. Xapy'a'i penembyte aa teĩ ma apomokanhymba 'rã. Ha'e nunga rupi pendejegui pemboipa jegua pemoĩ va'ekue. Ha'e ramo 'rãe aikuaa mba'e pa ajapo aguã”, 're 'rã ha'e kuery pe — he'i va'ekue.

⁶ Ha'e rami rã Israel kuery omboipa jegua oiporu va'ekue ha'e javi, Horebe vvyty re ovaẽa ára guive nomoĩvei.

⁷ Moisés ma ha'e ae'i oĩ aguã oo'i ogueraa 'rã heta va'e kuery ikuaia gui mombyry'i. Ha'e py ju 'rã omopu'ã. Ha'e va'e pe “Oguy nhemboaty oĩaty” 'ea 'rã. SENHOR re ojerovia va'e ha'e javi 'rã oje'oi oguy nhemboaty oĩaty katy. Heta va'e kuery ikuaia gui mombyry'i oĩ.

⁸ Oo'i oĩa katy Moisés oẽ ovy ramo heta va'e kuery peteĩ-teĩ opu'ãmba 'rã okuapy ngoo rokẽ py, hakykue katy gui oma'ẽ 'rã okuapy oo py oike peve.

⁹ Moisés opy oĩ ramove arai opu'ã va'e oguejy 'rã hi'ary, oo rokẽ py ju 'rã opyta oiny. Ha'e rami vy SENHOR ijayvu 'rã Moisés reve.

¹⁰ Pavẽ rei oexa okuapy arai opu'ã va'e okẽ py opyta rã. Ha'e rami vy ae peteĩ-teĩ ngoo rokẽ py opu'ãmba 'rã okuapy SENHOR omboete vy.

¹¹ Moisés reve SENHOR ijayvu 'rã oiny jova re oma'ẽ reve oirũ reve ijayvu va'e rami. Ha'e gui ma Moisés ojevvy ju 'rã heta va'e kuery ikuaia py. Ha'e rã hambiguai kunumi Num ra'y Josué va'e ma oo'i gui ndojepe'ai oikovy.

Ha'e kuery Reve Nhanderuete oiko aguã re Moisés ojerureague

¹² Ha'e gui Moisés aipoe'i SENHOR pe:

— Ndee ma “Eraa kova'e kuery”, 're teĩ xeavy neremombe'ui guive mava'e ete'i pa xerupive remondouka 'rãa. Xevy aipo're: “Nderery rupi xee roikuaa, ha'e xerembixxa rupi avi romboaxy”, 're va'ekue xeavy.

¹³ Ha'e nunga rupi aỹ xemboaxya rendu ramo ajerure ndereko reikuaa uka aguã xeavy, ha'e rami xee voi roikuaa porã aguã, ha'e ndee xemboaxya rupi ete aiko aguã. Ha'e nema'endu'a avi kova'e kuery ndevyguá ae ikuaia re — he'i.

14 Ombovai:

– Xee ae ma aa 'rã ndereve, ha'e ame'ẽ 'rã nekane'õgua aguã – he'i.

15 Ha'e ramo Moisés aipoe'i:

– Xerupive ndereo reguai vy oremondouka eme apy gui.

16 Ha'e rami e'ỹ ramo mba'exa vy tu oikuaa ta nerembiexa rupi xee ha'e ndevyguá kuery oremboaxya? Mba'eta orereve reiko ramo 'rãe vvy regua kuery reko rami e'ỹ orekuai.

Nhanderueté guexakãa oexa uka aguã re Moisés ojerureague

17 SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Xee ajapo avi 'rã ndeayvuague rami, mba'eta xee romboaxy, nderery rupi roikuaa guive.

18 Moisés ojerure:

– Ajerure nrexakãa rexa uka aguã xevy.

19 Ombovai ju:

– Ajapo 'rã nerenonde xeporayvua ha'e javi oaxa aguã rami, ha'e ndevy amombe'u porãve 'rã xerery SENHOR. Mba'eta amboaxy 'rã xee amboaxyxe va'e, xemboaxya rami areko 'rã ha'e rami arekoxe va'e.*

20 Ha'e rã xerova ma nda'evei rexa aguã, mba'eta xerova oexa va'e ndoikovei 'rã.

21 SENHOR aipoe'ive ju:

– Apy xeyvy'iry oĩ peteĩ itaova, ha'e va'e áry ndee reĩ aguã.

22 Ha'e gui xepo'akaa oaxa ramo ma xee romoĩ 'rã ita pa'ũ oĩ va'e py, ha'e xepo py rojao'i 'rã xee aaxa peve.

23 Ha'e gui xepo aipe'a ramo xerexa 'rã, teĩ xekupe katy gui rive. Ha'e rã xerova ma nderexai 'rã.

34

Deuteronomio 10.1-5

1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Mokoĩ ju ke ombopo itaperã jypy'i guare rami. Ha'e va'e re ma xee ambopara uka 'rã ayvu ha'ekue ae itape rembovopa va'e re oĩ va'ekue.

2 Eiko katu ha'vy ko'ẽ rã guarã, aje'ivekue Sinai vvyty re reẽ ju aguã. Ha'e py ma rejexa uka jevy 'rã xevy, vvyty apyte áry ae.

3 Ha'e rami avi avave rei toẽ eme ndereve, neĩ toiko eme vvyty ha'e javi re. Ijyvýry rupi vexa'i, neĩ vaka ma voi nda'evei omongaru aguã – he'i.

4 Ha'e rami rã Moisés ombopo mokoĩ ita, jypy'i guare rami. Ha'e gui ko'ẽ rai ma jave opu'ã vy oẽ ju ovy Sinai vvyty re, SENHOR ijayvuague rami vy. Opo py ogueraa mokoĩ itaperã omoatyrõ va'ekue.

5 Ha'e gui SENHOR arai rupi oguejy vy hexeve hi'aĩ ha'e py. Ha'e rami vy guery SENHOR omombe'u porãve reve

6 oaxa ovy henonde re. Ha'e vy ijayvu:

– SENHOR, SENHOR Penderueté aiko va'e ma nhomboaxy va'e, poroayvu va'e, ipoxy voi e'ỹ va'e, opa mba'e py iporayvupa va'e ha'e ojeroviapy aiko.

7 Mil-kue peneramymino ikuaia peve areko 'rã xeporayvua rupi. Ambogue 'rã guive ha'e kuery reko vaia, ha'eve'ỹa rami ikuaia ha'e ojevavya ha'e javi. Ha'e rami avi heko vai va'e ma nambopaga e'ỹi 'rã. Ha'e rami vy tuu kuery reko vaiague regua ma ta'y kuery ha'e hamymino kuery re ju 'rã ambou, mboapya ha'e irundaya ikuaia peve – he'i.

8 Ha'e rami SENHOR ijayvu ramove Moisés vvy py guenapy'ã re oĩ vy omboete.

* 33:19 Romanos 9.15

⁹ Ha'e vy aipoe'i:

– SENHOR, xapy'a rei aÿ nerembiexa rupi zemboaxy ri vy eiko ha'vy ore kuery mbyte rupi. Ore kuery oreakâ ratâ ete va'eri emboguepa ke orereko vaiaty ha'e rojejavyague. Ha'e orereraa ndejeupe guarâ.

Deuteronomio 7.1-5

¹⁰ Ha'e ramo aipoe'i:

– Xee ma heta va'e kuery reve xereve guarâ ajapo vy ha'e kuery ha'e javi renonde 'râ ajapo mba'emo iporâ ete va'e. Ha'e nunga iporâ ete va'e ma neĩ peteĩ henda py, neĩ peteĩ regua renonde ma voi ndojapoai teri. Peva'e kuery mbyte reikoa va'e, ha'e kuery ha'e javi toexa xee SENHOR ajapo va'e, mba'eta mba'emo vaipa ete 'râ ajapo rombovai vy.

¹¹ Penderexarai eme ange xeayvuague re. Mba'eta penerenonde gui amoxêmba 'râ amorreu, cananeu, heteu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery.

¹² Ha'e peoa vvy re hekoa va'e kuery reve nda'evei pejapo aguã peteĩ rami pendekuai aguã, ha'e nungakue pendere oiko e'ÿ aguã nhuã rami.

¹³ Ha'e rami 'rãgue py peitypa 'râ ha'e kuery altar ojapo va'ekue, pemopêmba 'râ ita omopu'ã va'ekue, peake'o 'râ mba'emo ra'angaa ha'e kuery omopu'ã va'ekue.

¹⁴ Napemboetei 'râ amboae tuete ramigua, mba'eta xee SENHOR pe "Oikuaa pota porâ kuaa va'e" 'ea. Xee aipota xere anho pejerovia.

¹⁵ Ha'e nunga rupi ha'e va'e vvy regua kuery reve pejapo eme peteĩ rami pendekuai aguã. Mba'eta ha'e kuery nguete kuery mboetea rupi mba'emo ome'ê, ha'e guymba ojukaa py penerenoĩ 'râ ha'e kuery reve pe'u aguã ojuka va'ekue ro'okue gui.

¹⁶ Ha'e py peo ri vy ha'e kuery rajy kuery pejopy 'râ pendera'y kuery ra'yxyrã. Ha'e gui tajy kuery nguete pe ju omboete vy ojapo 'râ pendera'y kuery voi ha'e kuery ruete omboete aguã rami.

¹⁷ Pejapo eme penderueterã mba'emo ryku gui rive.

Êxodo 23.14-19; Levítico 23.4-21,33-44; Deuteronomio 16.1-17

¹⁸ – Ha'e gui pejapo 'râ ngaru mbojape imbovua revegua e'ÿ regua. Sete ára re 'râ pe'u mbojape imbovua revegua e'ÿ xeayvuague rami vy, jaxy abibe 'epy va'e reguarã aa'angaague rami, mba'eta abibe jaxy py ae Egito vvy gui peẽmba rire.

¹⁹ Jypygua itui'i va'ekue ma zemba'e meme. PENERYmba kuery vaka ava, jypygua oiko va'ekue ma guive rã, ha'e vexa'i guigua voi.

²⁰ Ha'e gui mburika jypygua oiko va'ekue ma pendejeupe guarã pemboekovia 'râ vexa'i ra'y'i pejuka vy. Ha'e rã pendejeupe guarã napemboekoviaxe ri vy pemopê 'râ ijaju'y. Ha'e rami ae pendejeupe pemboekovia avi 'râ pendera'y kuery jypy'i itui va'ekue.

– Avave rei xerenonde ndoui 'rã mba'emo ome'ê va'erã reve'ÿ.

²¹ – Seis ára re pamba'eapo 'rã. Ha'e rã sete araa py ma pepytu'u 'rã penemba'eaty rupi pamba'eapoa gui, ha'e mba'emo pemono'õa gui.

²² – Trigo pemono'õ ppy'ia ára py pejapo 'râ ngaru sete semana-a pygua, ha'e gui ma'etÿa opa nhavõ ju mba'emo pemono'õa ngaru pejapo.

²³ Ha'e rami py ma'etÿa nhavõ mboapykue kuerei 'rã peẽ kuery va'e regua avakue ha'e javi pejexa uka SENHOR Israel kuery ruete renonde.

²⁴ Mba'eta penerenonde gui aipe'a 'rã amboae regua kuery, pendekuai aguã amboopyve vy. Ha'e rami rire ma'etÿa nhavõ mboapykue SENHOR renonde pejexa uka aguã peo teĩ jipoi 'rã pendevvy pe'aa'ã.

²⁵ – Ha'e gui xevy nymba rugy peme'ê reve nda'evei mbojape imbovua revegua avi peme'ê aguã. Ha'e Páscoa ára ngaru py xevy nymba peme'ê rire nda'evei pyávy ndape'upai va'ekue opyta aguã ko'ê rã peve guarã.

26 Nemba'ety gui jypy'i pemono'õ va'ekue regua iporãgueve ma peru 'rã SENHOR Penderuete pegua oo py.

– Nda'evei kavara'i remomimoĩ aguã ixy kamby py ae – he'i.

27 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

– Embopara ha'e va'e ayvu, mba'eta ha'e rami ae ndereve ha'e Israel kuery ha'e javi reve ajapo xereve guarã – he'i.

28 Ha'e py ma SENHOR reve Moisés oĩ quarenta ára ha'e quarenta pytũ re. Ha'e javu ma ndo'ui mbojape, neĩ yy ma voi ndoy'ui Ha'e py itape re ombopara ayvu guexeve guarã ojapo va'ekue regua, dez ayvu ombopara.

Moisés rova hexakãmbaa oexapa okuapyague

29 Ha'e gui Sinai vyty gui Moisés oguejy vy opo py ogueraa mokoĩ itape Nhanderuete ayvu oia. Hexeve Nhanderuete ijayvu rire hova hexakãmbaa teĩ ndoikuaai ranhe vyty gui oguejy ouvya ja.

30 Ha'e gui Moisés re Arão ha'e Israel kuery ha'e javive oma'ẽ rã hova hexakãmba. Ha'e ramo ha'e kuery okyje hexe onhemboja aguã.

31 Ha'e rami rã Moisés oenoĩmba. Ha'e ramo ma Arão ha'e yvatekueve onhemboja hexe, ha'e ha'e kuery reve Moisés ijayvu.

32 Ha'e gui ma oupa avi okuapy Israel kuery ha'e javi. Ha'e ramo ha'e va'e kuery pe Moisés omboaxapa Sinai vyty re SENHOR ojapo ukaague.

33 Ha'e kuery pe Moisés ijayvupa ma vy ngova re omoĩ imo'ãarã.*

34 Ha'e gui SENHOR renonde ju Moisés ijayvu aguã oo vy ngova mo'ãa oipe'a kuerei rã, oẽ ouvvy e'ÿa ja. Ha'e gui oẽ vy Israel kuery pe ju 'rã omombe'u ojapo uka pyre ha'e javi.

35 Ha'e ramo ma Israel kuery Moisés rova oexa rã hexakã. Ha'e va'e rire Moisés omo'ã ju 'rã ngova, peteĩgue ju SENHOR reve ijayvu aguã py oike e'ÿa ja.

35

Sábado ára re ijayvuague

1 Ha'e gui Moisés Israel kuery ha'e javive omboaty vy aipoe'i:

– Pova'e ayvu ma SENHOR ojapo uka jajapopa ete aguã.

2 Nhamba'eapo 'rã seis ára re, ha'e rã sete araa py ma ára iky'a e'ÿ va'e, SENHOR pegua sábado ixupe anho japytu'u aguã. Ha'e va'e ára omba'eapo va'e ma omano 'rã.

3 Sábado ára nda'evei neĩ peteĩve ma pejatapy aguã pendero rupi ae'i voi.

Êxodo 25.1-9

4 Moisés aipoe'ive ju Israel kuery ha'e javive pe:

– Po rami SENHOR ijayvu vy aipoe'i:

5 “Mba'emo pereko va'e-va'e gui peipe'a 'rã SENHOR pe peme'ẽ va'erã. Peteĩ-teĩ pendepy'a re oĩa rami, peme'ẽxea rami peru 'rã SENHOR pe peme'ẽ va'erã: ouro, e'ÿ vy prata, overa va'e,

6 hovy va'e, púrpura, pytã va'e, ajukue iporãve va'e, kavara rague,

7 vexa'i pirekue, mba'emo mopytãarã, yy rupigua pirekue, vyvra acácia,

8 azeite omboverapa aguã, azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua irũrã, heakũ porã va'e oapy pyrã,

9 ita õnix, manto sacerdote pegua re ha'e ipexo regua re ita oĩ va'erã”, he'i.

Êxodo 39.32-43

10 “Peẽ kuery va'e regua toupa avakue mba'emo ojapo kuaa va'e ha'e javi, tojapopa SENHOR ojapo uka va'ekue.

* 34:33 2 Coríntios 3.7-16

- 11 Tojapo ombojerovia atyrã, ijao'iarã ha'e hi'áry guarã reve, ty'aĩ ikuai va'erã, yvyrape avi, yvyra hi'áry rupi guarã, ijytará hendarã reve,
 12 ha'e ayvu ryrurã ijyke rupi yvyra po'i'i oĩ va'e reve, teko vai ombogue atyrã ha'e cortina okẽ pyguarã avi,
 13 mesa ijyke rupi yvyra po'i'i ha'e hembiporurã ha'e javi oĩ va'e reve, ha'e mbojape SENHOR renonde omoĩ mbyrã,
 14 tataendy 'yrã hembiporu reve, tataendyrã, azeite tataendy rykuerã,
 15 altar heakuã porã va'e oapy atyrã, ijyke regua yvyra po'i'i reve, azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua, heakuã porã va'e oapy pyrã, ha'e ajukue ombojeroviaaty rokẽ reguarã,
 16 altar mba'emo oapy atyrã, hi'áry guarã ipokã rei va'e overa va'e guigua, ijyke regua yvyra po'i'i, hembiporu ha'e javi'i, mba'emo ojoi atyrã hendarã reve,
 17 ajukue okẽ regua oka rupi guarã, ijytará henda reve, cortina oka rokẽ pyguarã,
 18 ombota pyrã ombojeroviaaty omoĩ atã aguã, ombota pyrã oka kora omoĩ atã aguã, ixãrã,
 19 henda iky'a e'ỹ va'e rupi omba'eapo va'e kuery aorã, ha'e sacerdote Arão ha'e ta'y kuery ao iky'a e'ỹ va'erã, ha'e kuery sacerdote ikuai rupi omba'eapo vy oiporu aguã", he'i.

Ogueruxea rupi mba'emo ogueru okuapyague

- 20 Ha'e gui Israel kuery ha'e javive Moisés renonde gui oo ju ramo
 21 oĩa py ou avakue opy'a ha'e onhe'ẽ py mba'emo ome'ẽxea oendu va'e ha'e javi. Ha'e va'e kuery ma SENHOR pe ome'ẽ va'erã ogueru oguy nhemboaty atyrã ojapo aguã, opy rupi mba'emo ojapo va'e kuery oiporu va'erã, ha'e ao iky'a e'ỹ va'erã avi.
 22 Avakue ha'e kunhague avi ou, ikyre'ỹ va'e meme. Ogueru jegua, mba'emo ojee omoĩ va'ekue, kuã regua, poapy regua, ha'e opa mba'e porã ouro guigua. Avakue ha'e javive ogueru SENHOR pe ouro guigua ome'ẽ va'erã.
 23 Hovy va'e oguereko va'e ha'e javi ogueru, ha'e gui púrpura, pytã va'e, ajukue iporãve va'e, kavara rague, vexe'i pirekue omopytã mbyre, ha'e yy rupi ikuai va'e pirekue guive ogueru.
 24 Amongue ma ojapo mba'emo SENHOR pe ome'ẽ va'erã, prata guigua e'ỹ vy overa va'e guigua. Ha'e va'e ma oguerupa. Ha'e yvyra acácia ojou va'ekue ogueru okuapy opa marãgua ojapo pyrã.
 25 Ha'e kunhague mba'emo ojapo kuaa va'e voi mba'emo ogueru okuapy ha'e kuery ae ope py ojapo va'ekue, hovy va'e, púrpura, pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e.
 26 Kunhague opy'a re mba'emo ojapoxea oĩ va'e ha'e javi ma kavara rague gui oipoka.
 27 Huvixa kuery ma ita ônix ha'e ita sacerdote pegua manto ha'e ipexo regua ombojegua pyrã ogueru,
 28 ha'e mba'emo heakuã porã va'e, azeite tataendy rykuerã, azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua, ha'e heakuã porã va'e oapy pyrã.
 29 Ha'e rami py Israel kuery ogueruxea rupi ogueru SENHOR pe ome'ẽ va'erã. Avakue ha'e kunhague opy'a re ome'ẽxea oendu va'e ogueru okuapy ome'ẽ va'erã, Moisés pe SENHOR ojapo uka va'ekue ha'e javi.

Êxodo 31.1-11

- 30 Ha'e gui Moisés aipoe'i Israel kuery pe:
 – Pendu ke, SENHOR oenoĩ hery rupi Judá regua Uri ra'y Bezalel, Hur ramymino.

³¹ Ha'e rami vy Nhanderuete Onhe'ë omonyë imbaraeterã, hi'arandurã ha'e oikuaapa aguã, opa mba'e ojapo kuaa aguã rami,

³² ha'e mba'emo ra'angaa ojapo va'ekue rami ojapo aguã ouro, prata ha'e overa va'e gui,

³³ ha'e ita omoĩ 'rã omoatyrõ aguã, vyvra gui mba'emo ojapo aguã, ha'e opa mba'e porã ojapo kuaa aguã.

³⁴ Ipy'a re omoĩ 'rã amboae kuery avi ombo'e aguã, Dã regua Aisamaque ra'y Aoliabe guive.

³⁵ Ha'e kuery re omoĩ hi'arandurã mba'emo ojapo kuaa ete aguã rami, haxyve va'e guive, ha'e hovy va'e py ajukue ombopara kuaa aguã, púrpura py, pytä va'e py ha'e ajukue iporãve va'e py, ha'e oipokaa rupi omba'eapo aguã. Ha'e rami py opa marã ojapo kuaa, mba'emo ra'angaa ojapo va'ekue rami ae.

36

¹ Ha'e rami py Bezalel ha'e Aoliabe omba'eapo, avakue mba'emo ojapo kuaa va'e ha'e javi reve. Ha'e kuery pe SENHOR oikuaa uka ha'e omo'arandu henda iky'a e'ÿ va'e pyguarã ha'e javi ojapo kuaa aguã, SENHOR ojapo ukaague rami meme.

Mba'emo apoarã kuery po py heta va'e kuery ome'ë va'ekue Moisés omboaxapaague

² Ha'e gui Moisés oenõ Bezalel ha'e Aoliabe, ha'e avakue mba'emo ojapo kuaa va'e ha'e javi. Ha'e va'e kuery SENHOR omo'arandu vy ipy'a re omoĩ ovaë ha'e mba'emo ojaxoxea.

³ Ha'e va'e kuery pe ae Moisés omboaxa Israel kuery ogueru ha'e ome'ë va'ekue, henda iky'a e'ÿ va'e pyguarã ojapo aguã. Ko'ë nhavõ Moisés-a py ha'e kuery ogueruve 'rã ome'ëxea rupi ome'ë va'e.

⁴ Ha'e ramo avakue hi'arandu va'e ma henda iky'a e'ÿ va'e pyguarã mba'emo ojapo 'rã va'ekue oeja ranhe vy oupa.

⁵ Ha'e vy aipoe'i okuapy Moisés pe:

– Heta va'e kuery tu ogueruve rima SENHOR ojapo ukaague rami rojapo 'rã va'ekue áryve – he'i.

⁶ Ha'e ramo Moisés ijayvu heta va'e kuery ikuaia ha'e javi rupi omombe'ua aguã. Ha'e vy aipoe'i uka:

– Avakue ha'e kunhague ma voi henda iky'a e'ÿ va'e pyguarã ome'ë va'erã ojapo ve'ÿ teĩ ha'eve – he'i uka. Ha'e rami vy heta va'e kuery pe ijayvu mba'emo ndogueruvei aguã,

⁷ mba'eta mba'emo ha'verã ma oĩ mba'emo ojaxopaa aguã, hetave guive oĩ.

Êxodo 26.1-13

⁸ Ha'e rami rã omba'eapo va'e regua avakue mba'emo ojapo kuaa ete va'e ojapo okuapy ombojerovia atyrã. Ha'e rami vy dez cortina ojapo ajukue iporãve va'e oipoka pyre guigua, ha'e hovy va'e, púrpura ha'e pytä va'e gui. Anjo ipepo va'e ra'angaa py ombojega. Opa mba'e ojapo porã ete.

⁹ Peteĩ-teĩ cortina ma doze metros raxa'i 'rã ipuku-a, ha'e rã ipya ma mokoĩ. Cortina ikuai va'e ma joo rami meme ipuku-a ha'e ipya.

¹⁰ Peteĩ nhiruĩ cortina ma amboae ae re oje'a, ha'e hovai re peteĩ nhiruĩ ikuai va'e voi ha'e rami avi amboae ae re oje'a.

¹¹ Cortina ojokua ypy va'ekue apy re ma jokuaarã ojapo hovy va'e gui. Ha'ekue rami ae ju ojapo cortina ojokua va'ekue mboae apy re.

¹² Cinqüenta jokuaa ojapo peteĩ-teĩ cortina re, ha'e cinqüenta ju cortina mboae ikuai va'e japy re. Jokuaa ikuai va'e ma peteĩ-teĩ joexe-exe'i aguã oĩ.

13 Ojapo avi cinqüenta ojopy aguã ouro guigua. Ha'e va'e py ma cortina ikuai va'e amboae ae re ombojepo'oi aguã, ombojeroviaaty peteĩ'i opyta aguã.

14 Kavara pire gui ojapo avi cortina ombojeroviaaty áry rupi guarã, onze cortina.

15 Ha'e va'e regua peteĩ-teĩ cortina puku-a ma treze metros raxa'i, ha'e rã ipya ma mokoĩ. Onze-ve cortina ma joo rami meme ipuku-a ha'e ipya.

16 Peteĩ nhiruĩ cortina ma joe ojokua, ha'ekue rami ae ju mboapy meme hembyre va'ekue re.

17 Ha'e gui cinqüenta jokuaa ojapo cortina ojokua ppy va'ekue apy rembe re.

18 Overa va'e guigua ojapo avi cinqüenta ojopy aguã oo ao'ia ojokua aguã, ha'e javive peteĩ'i opyta aguã.

19 Oo áry guarã ma ojapo vexe'i pirekue omopytã mbyre gui, ha'e rã amboae pirekue ma inhana e'ỹ va'e.

Êxodo 26.14-30

20 Ombojeroviaaty mbotyarã ojapo avi vyvrape acácia gui, omopu'ã imo'amy aguã.

21 Peteĩ-teĩ vyvrape ma quatro metros raxa'i ipuku-a, ha'e rã ipya ma meio metro raxa'i.

22 Peteĩ-teĩ vyvrape re oĩ mokoĩ omoĩ aguã joa katy oo va'e. Ha'e rami ojapo vyvrape ombojeroviaaty mbotyarã ha'e javi.

23 Vyvrape ombojeroviaaty mbotyarã ma vinte ojapo kuaray puku-a katy guarã.

24 Ha'e gui vinte-ve vyvrape rendarã prata guigua ojapo avi quarenta iguýry rupi omoĩa aguã. Peteĩ ipe va'e guýry hendarã mokoĩ oĩ, ha'e amboae ipe va'e guýry voi oĩ 'rã mokoĩ hendarã.

25 Ha'e gui ombojeroviaaty rovai katy guarã ma vinte vyvrape ju ojapo kuaray apu'a'ia katy guarã.

26 Hendarã ma quarenta oĩ prata guigua meme: peteĩ-teĩ vyvrape guýry ma mokoĩ oĩ hendarã, amboae guýry mokoĩ avi oĩ, ha'e ramive tema.

27 Ombojeroviaaty yke kuaray oikea katy guarã ma mboapy meme vyvrape ju omopu'ã.

28 Ha'e gui ombojeroviaaty apy katy guarã ma mokoĩ vyvrape ju omopu'ã jovaive reguarã.

29 Ha'e va'e ma iguy rupi ndoje'ai. Ha'e rã hi'áry ma joe oje'a 'rã inhapyĩ va'e oĩ ppy va'e re. Ha'e rami omoĩ mokoĩ vyvrape ijapy katy guarã oĩ va'e.

30 Ha'e rami oĩ oito-ve vyvrape henda prata guigua reve. Ha'e javi ma dezesseis oĩ hendarã: peteĩ-teĩ vyvrape guýry ma mokoĩ 'rã oĩ hendarã, ha'e amboae guýry ma mokoĩ ju 'rã oĩ.

31 Imbotya mbyte rupi guarã ma vyvra po'i'i ojapo acácia gui: peteĩ nhiruĩ ma vyvrape ombojeroviaaty yke rupi guarã ojapo,

32 ha'e gui peteĩ nhiruĩ ju ma vyvrape hovai re oĩ va'e peguarã, ha'e gui peteĩ nhiruĩ ju ombojeroviaaty kupe katy rupi vyvrape oĩ va'e peguarã, kuaray oua katy.

33 Vyvra po'i'i ma vyvrape omopu'ã va'ekue mbyte rupi omboaxa amboae apy peve.

34 Vyvrape ikuai va'e ma ouro py onhovã, ha'e omoĩ avi inhapyĩ va'e ouro guigua. Ha'e va'e rupi ae omboaxa imoiny vyvra po'i'i. Vyvra po'i'i voi ouro py avi onhovã.

Êxodo 26.31-37

³⁵ Okērā ma ojapo avi ajukue hovy va'e gui, púrputa, pytā va'e ha'e ajukue iporāve va'e oipoka pyre gui. Ombojegua avi anjo ipepo va'e ra'angaa py, hembiaapo kuaa va'e ojapo va'ekue.

³⁶ Yvyra acácia gui ojapo avi irundy ijytarā, ha'e ouro py ju onhovā. ijopyarā ma ouro guigua avi, ha'e hendarā irundy ikuai, prata guigua meme.

³⁷ Ojapo avi oo'i rokē mbotyarā hovy va'e gui, púrputa, pytā va'e, ha'e ajukue iporāve va'e oipoka pyre gui, ombopara kuaa va'e ojapo.

³⁸ Cortina ytarā ma petei nhirui ojapo, ojopy aguā reve. Ijapy yvate katygua, ha'e hembe 'y ma ouro py meme onhovā. Ha'e rā hendarā petei nhirui ikuai va'e ma overa va'e guigua.

37

Êxodo 25.10-15

¹ Ayvu ryrurā ma Bezalel ojapo vyvra acácia gui. Ipuku-a ma petei metro raxa'i, ha'e rā ipya ha'e yvatea ma meio metro raxa'i meme.

² Ouro ete'i py onhovā ipypy rupi ha'e hi'ary rupi. Ijyvry rupi ma ouro guigua py ju ombojegua.

³ Irundy inhapyi va'e ma ouro gui ojapo. Ha'e va'e ma hyru apy omoi irundyve re: mokoï inhapyi va'e omoi kyvō katy, ha'e mokoï ju ma hovai re.

⁴ Yvyra acácia gui ojapo avi vyvra po'i'i, ha'e ouro py ju onhovā.

⁵ Yvyra po'i'i ma hyru jovaive re omboaxa inhapyi va'e oi va'e rupi, hyru ogueraa aguā.

Êxodo 25.17-22

⁶ Imbotyarā ma ouro ete'i gui ojapo avi teko vai ombogue atyrā. Ipuku-a ma petei metro raxa'i, ha'e rā ipya ma meio metro raxa'i.

⁷ Ouro gui ojapo avi mokoï anjo ipepo va'e ra'angaa. Ouro ombope pyre gui ojapo, ha'e teko vai ombogueaty apy jovaive re omoi.

⁸ Petei anjo ra'angaa ma petei apy re omoi, ha'e rā amboae ma hovai re. Ha'e petei'i regua gui ae ojapo teko vai ombogue atyrā ha'e anjo ipepo va'e jovaive re oi va'erā.

⁹ Anjo ra'angaa ma opepo py oja'o teko vai ombogueaty. Petei-tei joa katy hova, ha'e teko vai ombogueaty re oma'ē.

Êxodo 25.23-30

¹⁰ Mesa ma vyvra acácia gui avi ojapo. Ipuku-a ma petei metro, ipya ma meio metro, ha'e rā yvatea ma meio metro raxa'i.

¹¹ Ouro ete'i py onhovā, ha'e ijyvry rupi ombojegua.

¹² Ijyvry rupi ojapo avi hembe 'yrā irundy kuā ipya va'e, ha'e hembe 'y rupi ju ombojegua.

¹³ Ijapy irundyve re omoi irundy inhapyi va'e. Ouro omboyku vy ojapo, ha'e omoi irundyve hetyma oia re.

¹⁴ Inhapyi va'e ma hembe 'y katy'i omoi vyvra po'i'i oaxa aguā, mesa ogueraa aguā.

¹⁵ Yvyra po'i'i ma acácia guigua, ha'e ouro py ju onhovā, mesa ogueraa aguā.

¹⁶ Mesa ary tembiporu oi va'erā ma ouro ete'i gui ojapo: hy'a, heakuā porā va'e ryrurā, hy'a kua, ha'e tigela mba'emo rykue ome'emby ryrurā.

Êxodo 25.31-39

¹⁷ Tataendy 'yrā ma ouro ete'i omoatyrō mbyre gui ojapo. Hapytarā, hakārā, tykue ryrurā, ijapu'a va'e ha'e ipoty ikuai va'erā ha'e javi ma petei'i gui meme ojapo.

¹⁸ Ijyke gui ma mboapy meme hakā oē oiny. Petei yke gui oē 'rā mboapy, ha'e hovai gui ma mboapy avi oē.

¹⁹ Peteĩ-teĩ rakã re ma mboapy tykue ryrú oĩ amêndoa ramigua, ha'e gui peteĩ ijapu'a va'e ha'e peteĩ yvoty. Amboae hakã gui ma ha'ekue rami ae ju mboapy tykue ryrú amêndoa ramigua oê, peteĩ ijapu'a va'e ha'e peteĩ yvoty. Ha'e rami ae ikuai mboapy meme hakã tataendy 'y gui oê oiny va'e.

²⁰ Tataendy 'y ete re ma irundy tykue ryrú oĩ amêndoa ramigua, ijapu'a va'e ha'e ipoty reve.

²¹ Mokoĩ rakã ixugui oê oiny va'e nhavõ re oĩ 'rã peteĩ ijapu'a va'e hendarã. Amboae mokoĩ rakã ixugui oê oiny va'e re ma ijapu'a va'e mboae ju oĩ hendarã. Ha'e rami ae tema ojapo mboapy meme hakã tataendy 'y gui oê oiny va'e.

²² Ijapu'a va'e ha'e hakã hexe oĩ va'e ma peteĩ'i gui ae ojapo. Ha'e javi ma peteĩ'i guigua meme, ouro ete'i omoatyrõ mbyre gui ojapo.

²³ Ojapo avi sete tataendy. Tata moendya ha'e imbogua ma ouro guigua meme.

²⁴ Peteĩ poyikue ouro ete gui oiporu tataendy 'yrã ha'e hembiporu ha'e javi reve ojapo aguã.

Êxodo 30.1-10

²⁵ Altar heakuã porã va'e oapy atyrã ma vvyra acácia gui ojapo. Ipuku-a ha'e ha'e ipya ma meio metro meme, ipuku-a oĩ va'e'ỹ ramo. Ha'e rã yvatea ma peteĩ metro rai'ĩ. Hexeve hakua ikuai va'e voi peteĩ'i gui ae avi.

²⁶ Ouro ete'i gui onhovã hi'áry ha'e ijyvýry rupi, hakua ikuai va'e guive. Ijyvýry rupi ma ouro guigua py ombojega.

²⁷ Ombojeguaague guýry rupi ojapo avi mokoĩ inhapyĩ va'e ouro guigua. Jovaive re ojapo. Ha'e va'e rupi ma omboaxa vvyra po'i'i altar ogueraa aguã.

²⁸ Acácia gui vvyra po'i'i ojapo ma vy ouro py onhovãmba.

Êxodo 30.22-38

²⁹ Ojapo avi azeite icy'a e'ỹ va'e SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua. Heakuã porã va'e oapy atyrã avi ojapo, heakuã porã va'e apoa ojapo va'ekue.

38

Êxodo 27.1-8

¹ Altar mba'emo oapy atyrã ojapo avi vvyra acácia gui. Ipuku-a ma mokoĩ metros raxa'i, ha'e ipya ha'e rami ae ju, ipuku-a oĩ va'e'ỹ ramo. Ha'e rã yvatea ma peteĩ metro raxa'i.

² Ijapy irundyve va'e re ma omoĩ irundy hakuarã. Ha'e va'e ma altar reve peteĩ'i gui meme ojapo. Overa va'e py ju onhovãmba.

³ Tembiporu altar rupi oiporua va'erã ma ojapo avi opa marãgua: tanhimbu ryrurã, pá icy'a'oaarã, hy'arã, ikuxa rakua ha'e tapyĩ ryrurã. Ha'e va'e ha'e javi ma overa va'e gui meme ojapo.

⁴ Altar reguarã ma ojapo peteĩ ipokã rei va'e overa va'e gui kya xã ramigua. Ha'e va'e ma altar rye py rupi oĩ altar mbyte rupi peve ovaẽ.

⁵ Ipokã rei va'e overa va'e guigua apy irundyve reguarã ma ojapo irundy inhapyĩ va'e. Ha'e va'e rupi ma omboaxa 'rã vvyra po'i.

⁶ Vvyra po'i ma acácia gui ojapo, ha'e overa va'e py ju onhovã.

⁷ Ha'e va'e ma inhapyĩ va'e rupi omboaxa altar jovaive re, ogueraa aguã. Inhyvyĩ va'erã ma vvyrape gui ojapo.

Êxodo 30.17-21

⁸ Overa va'e gui ojapo yy mbotyarã, mba'emo ojoia aguã. Hendarã voi ojapo overa va'e gui avi. Oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py kunhague omba'eapo okuapy va'e epéko ome'ẽ va'ekue gui ojapo.

Êxodo 27.9-19

⁹ Okarã ma ojapo avi oo regua kuaray ipuku-a katy. Cortina oka korarã oĩ va'e ma ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui ojapo. Ipuku-a ma quarenta e cinco metros.

¹⁰ Ijytarã ma vinte ojapo, ha'e hendarã ma overa va'e guigua meme. Ha'e rã ijyta re ty'aĩ oĩ va'e, ha'e hi'áry rupigua ma prata guigua.

¹¹ Ha'e rami ae avi kuaray ijapu'a'ia katy voi oĩ cortina quarenta e cinco metros ipuku-a va'e. Ijytarã ma vinte ojapo, ha'e vinte avi ojapo hendarã, overa va'e guigua meme. Ijyta re ty'aĩ ha'e hi'áry rupigua oĩ va'e voi prata guigua.

¹² Ha'e rã kuaray oikea katy cortina oĩ va'e ma vinte e dois metros ipuku-a va'e. Ijytarã ma dez ojapo, ha'e ijyta renderã ma dez avi. Ijyta re ty'aĩ ha'e hi'áry rupigua oĩ va'e ma prata guigua meme.

¹³ Kuaray oua katy cortina oĩ va'e ma vinte e dois metros ipuku-a va'e.

¹⁴ Ha'e rã oikea rexei cortina oĩ va'e ma sete metros ipuku-a. Ijyta ma mboapy, ha'e henda voi mboapy.

¹⁵ Oka py oikea rovai katy ma cortina puku-a sete metros, oikea rovaive katy joo rami ipuku-a. Ijyta ma mboapy, ha'e henda voi mboapy avi.

¹⁶ Oka yv'yry rupi cortina oĩ va'e ha'e javi ma ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui ojapo.

¹⁷ Ijyta renderã oĩ va'e ma overa va'e guigua meme. Ha'e rã ijyta re ty'aĩ ha'e hi'áry rupigua oĩ va'e ma prata guigua.

¹⁸ Ajukue oka rokẽ regua ma ajukue ombopara va'e rembiapo. Hovy va'e gui, púrpora, pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui ojapo. Ipuku-a ma nove metros. Yvatea ha'e ãpya ma dois metros raxa'i meme, oka rupi cortina ikuai va'e re oa'ãague rami vy.

¹⁹ Ijyta irundy va'e ha'e ijyta renda irundy va'e ma overa va'e gui meme ojapo. Ha'e rã hexegua ty'aĩ ma prata guigua. Ijapy yvategua, ha'e hi'áry ha'e javi prata guigua.

²⁰ Ha'e rã ombota pyrã ombojeroviaaty omoĩ atã aguã, ha'e oka yv'yry rupi oĩ va'e regua ma guive rã overa va'e guigua meme.

Mba'emo ombojeroviaaty regua oipapa ha'e oa'ãague

²¹ Pova'e nunga oĩ ombojeroviaaty Nhanderuede ayvu oĩa ropy. Moisés aipoe'ãague rami vy sacerdote Arão ra'y Itamar oipapa, levita kuery ha'e py omba'eapo aguã.

²² Judá regua Uri ra'y Bezalel, Hur ramymino va'e oiapopa Moisés pe SENHOR ojapo uka va'ekue ha'e javi.

²³ Hexevo ma Dã regua Aisamaque ra'y Aoliabe omba'eapo. Ha'e va'e ma mba'emo re opena va'e, mba'emo ra'angaa ombopara kuua, ha'e ajukue ombopara va'e hovy va'e py, púrpora, pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e py.

²⁴ Henda iky'a e'ỹ va'e pyguarã ouro mba'emo oiapopa rupi oiporu va'ekue, ouro ome'ẽ mbyre oa'ãa rã mil quilos rãnda'u, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporua va'e rami ae.

²⁵ Ha'e rã prata guery ombopara uka va'e kuery ome'ẽ va'ekue ha'e javi ma três mil quilos, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporua va'e rami.

²⁶ Guery ombopara uka va'e vinte ma'etỹ va'e guive tujakue peve peteĩ-teĩ ome'ẽ peteĩ hatã'i va'e seis grama va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporua va'e rami. Ome'ẽ va'ekue ha'e javi ma seiscentos e três mil, quinhentos e cinqüenta.

27 Prata ma três mil e quinhentos quilos oiporu mba'emo iky'a e'y va'e py oĩ va'e renderã ojapo aguã, ha'e imbötya renderã guive. Cem ojapo hendarã, peteĩ-teĩ re ma trinta e cinco quilos prata oiporu.

28 Ijyta re mba'emo ojopy aguã ojapo vy oiporu vinte quilos raxa'i, ha'e gui ijapy yvategua onhovã, ha'e hi'áry rupigua ojapo aguã.

29 Ha'e gui overa va'e ha'e kuery ome'ẽ va'ekue oa'ãa rã dois mil e quinhentos quilos.

30 Ha'e va'e gui ma ojapo oguy nhemboaty oĩaty rokẽ yta renderã, altar overa va'e guigua, ipokã rei va'e overa va'e guigua, ha'e altar py oiporu va'erã ha'e javi.

31 Overa va'e gui ojapo avi oka yv'yry rupi kora oĩ va'e renderã, oka rokẽ yta renderã, ombota pyrã ombojeroviaaty moĩ atãarã ha'e javi, ha'e oka yv'yry rupi guarã ombota pyrã va'e ha'e javi.

39

Êxodo 28.1-43

1 Hovy va'e, púrpura ha'e pytä va'e gui ojapo avi ao iporãve va'e. Ha'e va'e ma henda iky'a e'y va'e rupi omba'eapo va'e onhemonde va'erã. Ojapo ao iky'a e'y va'e Arão peguarã, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

2 Manto sacerdote peguarã ma ojapo ouro gui, hovy va'e, púrpura, pytä va'e ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui.

3 Ouro ombope porã'i vy ojapo ipererĩ'i va'e, ha'e ojaya po'i'i, oikutu aguã hovy va'e reve, púrpura, pytä va'e ha'e ajukue iporãve va'e reve, ajukue ombopara va'e rembiapo.

4 Ojapo avi mokoĩ axi'y áry guarã, manto apy mokoĩve ojopy aguã, ha'e rami joe oje'a oiny.

5 Iku'akuaarã voi ojapo porã, ha'e omoĩ manto sacerdote pegua áry rupi. Ha'e va'e ma manto reve joo rami ae ojapo ouro gui, hovy va'e, púrpura, pytä va'e ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui, Moisés pe SENHOR aipoe'iaque rami vy.

6 Ita ônix omoatyro vy omoĩ hendarã ouro guigua re. Ha'e va'e re ma ombopara Israel kuery rery, kuã reguarã omboparaa rami avi.

7 Ha'e va'e ita mokoĩve ma manto sacerdote pegua axi'y árygua re omoĩ, Israel kuery re ima'endu'aa aguã, Moisés pe SENHOR aipoe'iaque rami vy.

8 Pexo regua ma manto sacerdote pegua rami avi ojapo porã etc. Ouro gui ojapo, ha'e hovy va'e, púrpura, pytä va'e ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui.

9 Pexo regua ma ijapy irundy va'e, mokoĩ va'e ojapo. Ipuku-a ha'e ipya ma joo rami peteĩ po pukukue.

10 Ha'e va'e re ma omoĩ ita peteĩ-teĩ renderã ojapo pyre reve. Ita ma irundy ryxy omoĩ. Jypy'igua ma sárdio, topázio ha'e carbúnculo.

11 Mokoĩ ryxya ma esmeralda, safira ha'e diamante.

12 Mboapy ryxya ma jacinto, ágata ha'e ametista.

13 Irundy ryxya ma berilo, ônix ha'e jaspe. Peteĩ-teĩ renderã ojapo pyre ma ouro guigua meme.

14 Ha'e javi vy doze ita oĩ, Israel ra'y kuery rery doze ikuai va'e rami avi. Kuã regua rami ombopara pyre. Peteĩ-teĩ re oĩ peteĩ rery, doze regua rery ikuai va'e rami vy.

15 Pexo regua omoxã corrente'i oipopẽ mbyre py, ouro ete'i guigua.

16 Ixã renderã ma mokoĩ ojapo pexo regua re, mokoĩ inhapyĩ va'e voi, ouro guigua meme. Mokoĩve inhapyĩ va'e ma pexo regua apy re omõĩ.

17 Pexo regua apy re mokoĩve inhapyĩ va'e oĩ va'e rupi omõĩ mokoĩve corrente oipopẽ mbyre ouro guigua.

18 Mokoĩve corrente oipopẽ mbyre apy mboae ma omovaẽ mokoĩve hendarã ojapo pyre re. Ha'e va'e ju omõĩ manto sacerdote pegua axi'y árygua re, henonde katy.

19 Ojapove ju mokoĩ inhapyĩ va'e ouro guigua. Ha'e va'e ma omõĩ mokoĩve pexo regua apy re, hembe oĩ ypyve va'e re omõĩ manto sacerdote pegua rexei.

20 Ojapove ju mokoĩ inhapyĩ va'e ouro guigua, ha'e omõĩ mokoĩve manto sacerdote pegua axi'y árygua re, iguýry, manto sacerdote pegua renonde re, ombojaague oĩ va'e yvy'iry, ku'akuaa ojapo porã mbyre áry rupi.

21 Ha'e gui pexo regua re inhapyĩ va'e oĩ va'e ma ojokua inhapyĩ va'e manto sacerdote pegua re oĩ va'e re, hi'áry rupi. Peteĩ xã hovy va'e py ojokua, manto sacerdote pegua ku'akuaa ojapo porã mbyre áry rupi opyta aguã. Ha'e rami vy pexo regua oja'o e'ỹ aguã manto gui, Moisés pe SENHOR aipoe'iaque rami vy.

22 Manto sacerdote pegua reve guarã ojapo avi kamixa puku árygua oipopẽ mbyre gui, hovy va'e guigua.

23 Ha'e va'e mbyte py oĩ ijaju'y kuarã. Ijyvýry rupi omoana, oxoro e'ỹ aguã.

24 Kamixa puku árygua rembe ha'e javi ombojega yvyra'a ra'angaa py. Hovy va'e, pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui ojapo.

25 Oparã'i va'e voi ojapo ouro ete'i gui. Ha'e va'e ma omõĩ yvyra'a ra'angaa ikuai va'e mbyte rupi, hembe ha'e javi rupi.

26 Peteĩ oparã'i va'e, ha'e gui peteĩ yvyra'a ra'angaa, ha'e gui amboae oparã'i va'e, ha'e amboae yvyra'a, ha'e rami ae tema kamixa puku árygua rembe ha'e javi rupi oĩ aguã. Ha'e va'e py onhemonde 'rã mba'emo ojapo oikovya rupi, Moisés pe SENHOR aipoe'iaque rami vy.

27 Kamixa pukurã ma ajukue iporãve va'e gui ojapo, Arão ha'e ta'y kuery peguarã.

28 Akã reguarã ma ajukue iporãve va'e gui avi ojapo, ha'e akã jokuaa ajukue iporãve va'e gui, ha'e gui kaxõ ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui ojapo.

29 Ha'e rã ku'akuaa ma ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui ojapo, hovy va'e, púrpara ha'e pytã va'e gui. Ajukue ombopara va'e rembiapo, Moisés pe SENHOR aipoe'iaque rami vy.

30 Akã jokia icy'a e'ỹ va'e reguarã ma ojapo avi ipererĩ'i va'e. Ouro ete'i gui ojapo. Ha'e va'e re ma ombopara " SENHOR pegua icy'a e'ỹ va'e" he'ia va'e, kuã reguarã omboparaa rami avi.

31 Ha'e gui akã regua áry ipererĩ'i va'e ojokua aguã ma peteĩ ixã hovy va'e py oiporu, Moisés pe SENHOR aipoe'iaque rami vy.

Êxodo 35.10-19

32 Ha'e rami vy ojapopa ombojeroviaaty py mba'emo oĩ va'erã, oguy nhemboaty oiaty reguarã. Israel kuery ojapopa, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

33 Ha'e gui Moisés-a py ogueru avi ombojeroviaaty, ijao'iarã, opy guarã ha'e javive, ojopy aguã, yvyrape, hi'áry rupi guarã, ijytarã, hendarã,

34 ijao'iarã vexe'i rague omopytã mbyre guigua, hi'áry guarã pirekue inhana e'ỹ va'e guigua, ajukue okẽ reguarã,

35 Nhanderuete ayvu ryru yvyra po'i'i reve, imbotya teko vai ombogue atyrã,

- 36 mesa opa marãgua hembiporu reve, mbojape SENHOR renonde omoĩ mbyrã,
- 37 tataendy 'yrã ouro ete'i gui ojapo va'ekue hataendy reve, ha'e tataendy hendarã py porã oĩ hembiporu ha'e javi reve, azeite tataendy rykuerã,
- 38 altar ouro guigua avi, azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua, heakuã porã va'e oapy pyrã, ajukue oo rokẽrã,
- 39 altar overa va'e guigua, ipokã rei va'e overa va'e guigua hembiporu ha'e javi reve, ha'e hy'a guaxu henda reve,
- 40 cortina oka korarã, ijyta hendarã ojapo pyre reve, ajukue oka rokẽrã, ixãrã, ombota pyrã va'e, ombojeroviaaty re oiporu va'erã va'e ha'e javi, oguy nhemboaty oĩaty rupi guarã,
- 41 ao iporãve va'e henda iky'a e'ỹ va'e py omba'eapo va'e kuery oiporu va'erã, ao iky'a e'ỹ va'e sacerdote Arão pegrarã, ha'e ta'y kuery aorã sacerdote ikuai aguã.
- 42 Moisés pe SENHOR aipoe'iaague rami vy Israel kuery ojapopa ma.
- 43 Ha'e ramo Moisés mba'emo ojapo pyre oexa rã SENHOR ojapo ukaague rami meme ojapopa ra'e. Ha'e rami ojapopa ma ramo Moisés ogueroayvu porã.

40

Moisés pe SENHOR omopu'ã ukaague ombojerovia atyrã ojapo pyre

- 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
- 2 — Jaxy jypy'ia re ijypy'ia ára ma remopu'ã 'rã imo'amy oguy pembojerovia vy penhemboaty aguã.
- 3 Ha'e va'e py ma remoĩ 'rã xeayvu ryru, ha'e remboty 'rã ajukue okẽ reguarã reipyo vy.
- 4 Remoinge 'rã mesa, ha'e hi'áry mba'emo remoĩ 'rã oĩ aguã py porã. Opy remopu'ã avi 'rã imo'amy tataendy 'y, ha'e remoendy 'rã hataendy.
- 5 Ha'e gui altar ouro guigua heakuã porã va'e oapy atyrã ma xeayvu ryru renonde 'rã remoĩ. Ha'e gui mae ma remoĩ 'rã ajukue ombojeroviaaty rokẽrã.
- 6 Ha'e gui altar mba'emo oapy atyrã remoĩ 'rã oguy ombojeroviaaty ha'e nhemboaty oĩaty rokẽ rexei'i.
- 7 Ha'e gui hy'a guaxu ju 'rã remoĩ oguy nhemboaty oĩaty ha'e altar mbyte py. Ha'e rami vy remonyẽ 'rã imoiny yy.
- 8 Ijyvy'ry ma remopu'ã 'rã imo'amy oka korarã, ha'e remoĩ 'rã ajukue oka rokẽrã.
- 9 — Ha'e gui azeite xee SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua reru vy remoĩ 'rã ombojeroviaaty ha'e hexegua ikuai va'e ha'e javi re. Ha'e rami py remboaxapa 'rã xevy guarã, hexegua ha'e javi reve. Ha'e ramo opyta 'rã iky'a e'ỹ va'e.
- 10 Altar mba'emo oapyaty re avi 'rã azeite remoĩ, hembiporu ha'e javi reve, altar xee SENHOR pegrarã remboaxa vy. Ha'e ramo altar opyta 'rã iky'a e'ỹ ete va'e.
- 11 Azeite remoĩ 'rã hy'a guaxu re, henda reve, xevy guarã remboaxa vy.
- 12 Ha'e gui rejapo 'rã Arão ha'e ta'y kuery oguy nhemboaty oĩaty rokẽ re onhembojapa aguã rami. Ha'e py ma rejoi 'rã yy py.
- 13 Arão remonhemonde 'rã ao iky'a e'ỹ va'e py, ha'e hexe remoĩ 'rã azeite, xevygua sacerdote-rã remboaxa vy.
- 14 Ha'e gui ta'y kuery ju 'rã remonhemboja, ha'e kuery re avi remoĩ aguã kamixa puku.

15 Ha'e kuery re ju remoĩ 'rã azeite tuu re remoĩague rami, ha'e kuery voi xevygua sacerdote ikuai aguã. Ha'e kuery re azeite remoĩ rire hamymino kuery voi araka'e rã peve ha'eve 'rã sacerdote ikuai aguã – he'i.

Ombojerovia atyrã omopu'ã imo'amyague

16 Ha'e ramo Moisés ojaopapa SENHOR ojapo ukaague rami meme. Ha'ekue rami ae ojapo.

17 Mokoĩ ma'etỹa py, jaxy ijypy'i ouvya py, jypy'ia ára py ma omopu'ãa imo'amy ombojerovia atyrã.

18 Ombojerovia atyrã Moisés omo'ã aguã omoĩ hendarã, omopu'ã imo'amy yvyrape, peteĩ-teĩ re omoĩ hi'áry rupigua, ha'e gui omopu'ã imo'amy ijytarã.

19 Ha'e gui ombojeroviaaty áry rupi oipyo ijao 'arã, ha'e hi'áry rupi guarã avi omoĩ, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami.

20 Ha'e vy itape Nhanderuede ayvu oĩa ogueru vy omoĩ hyrurã ojapo pyre py. Hyru yke re omoĩ avi yvyra po'ĩ. Hyru áry ma teko vai mbogue atyrã omoĩ.

21 Ha'e gui ayvu ryrú ma ombojeroviaaty py ogueru vy okẽrã oipyo ajukue. Ha'e rami vy omboty ayvu ryrú, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

22 Ha'e gui mesa ju omoĩ oguy nhemboaty oĩaty py, ombojeroviaaty regua kuaray puku-a katy, ajukue okẽ regua kyvõ rupi, oka katy.

23 Ha'e va'e áry hendarã py porã omoĩ mbojape iky'a e'ỹ va'e SENHOR renonde oĩ aguã, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami.

24 Tataendy 'y avi omoĩ oguy nhemboaty oĩaty py, mesa renonde, ombojeroviaaty regua kuaray oua katy.

25 Ha'e rami vy SENHOR renonde omoatyrõ tataendy, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

26 Altar ouro guigua ma oguy nhemboaty oĩaty py avi omoĩ, ajukue okẽ regua rexei.

27 Hi'áry ma heakuã porã va'e omoendy, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

28 Ha'e gui ombojeroviaaty rokẽrã ju ajukue oipyo imoiny.

29 Ha'e gui altar mba'emo oapyaty ma oguy ombojeroviaaty py omoĩ, ha'e nhemboaty oĩaty rokẽ py ae. Ha'e rami vy hi'áry mba'emo oapy vy ome'ẽ, mba'emo ra'yĩgue guive, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

30 Ha'e gui hy'a guaxu ju omoĩ oguy nhemboaty oĩaty ha'e altar mbyte. Ha'e va'e omonyẽ yy ojejoia aguã.

31 Ha'e va'e py ma Moisés, Arão ha'e ta'y kuery ojepoei ha'e ojepyeyi 'rã

32 oguy nhemboaty oĩaty py oike ta vy, ha'e altar re onhemboja vy, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

33 Ombojeroviaaty ha'e altar yv'yry rupi omopu'ã avi imo'amy oka korarã. Kora rokẽrã ma ajukue oipyo. Ha'e rami py Moisés ojapo 'rã va'e ojaopapa.

Números 9.15-23

34 Ha'e gui oguy nhemboaty oĩaty rupi arai ojao'ipa. Ha'e ramo ombojeroviaaty ropy rupi tynyẽmba SENHOR rexakãa.

35 Moisés eteve voi ndoike reguai ranhe oguy nhemboaty oĩaty py, hi'áry rupi arai opyta, ha'e ombojeroviaaty SENHOR rexakãa tynyẽ teria ja.

36 Ombojeroviaaty áry gui arai opu'ã ma rire mae ma Israel kuery oguatave ju ikuaiague gui. Ha'e rami oiko kuerei 'rã ha'e kuery oguataa ha'e javi rupi.

37 Ha'e rã arai opu'ã e'ỹa ja ma ha'e kuery ndoguatai 'rã, opu'ãa ára anho.

38 Ara py ma SENHOR guigua arai ojekuaa 'rã ombojeroviaaty áry. Ha'e rã pyávy ma hi'áry ojekuaa 'rã tata, Israel kuery ha'e javi oexaa py, ha'e kuery uguataa ha'e javi rupi.

Levítico mboapya kuaxia Moisés ombopara va'ekue

Levítico mboapya kuaxia Moisés ombopara va'ekue

Tery Levítico ma “Levita kuery pegua” he'ia. Mba'eta Nhanderuete oenoĩ Levi ramymino kuery ombojeroviaaty rupi omba'eapo aguã. Amongue ma sacerdote-rã omoĩ Nhanderuete pe mymba ojuka vy oapy reve omboaxa aguã, ha'e e'ỹ vy amboae nunga: nhandy, mba'emo aju. Moisés ryke'y Arão ma jypygua sacerdote oiko raka'e. Ha'e rã levita kuery mboae ma sacerdote pytyvõarã ikuai ombojeroviaaty rupi.

Sacerdote kuery ha'e levita kuery ha'e javi ma Nhanderuete renonde iky'a e'ỹ va'erã omoĩa raka'e. Aipoe'i: “Xee Senhor ae Egito vvy gui penenoẽmba va'ekue, Penderuete aiko aguã. Ha'e nunga rupi iky'a e'ỹ va'e rã peiko, mba'eta xee ma iky'a e'ỹ va'e” (11.45). Ha'e rami avi Israel kuery pavẽ pe ju aipoe'i: “Iky'a e'ỹ va'e rã peiko xeve guarã, mba'eta xee Senhor iky'a e'ỹ va'e aiko ramo, ha'e vvy regua kuery mbyte gui roipe'a xeve guarã ae pendekuai aguã”, he'i (20.26). Ha'e va'e ayvu ma Nhanderuete pe jaiko va'e ha'e javi peguarã.

Mbovykue rei e'ỹ Nhanderuete ojapo uka vy aipoe'i: “Xee ma Senhor”: “Pendekuai rã xeayvua aeja va'ekue ha'e javi rupi, pejapopa rã ajapo uka va'ekue. Xee ma Senhor”, he'i (19.37). Ha'e va'e ayvu ma jajererokyje aguã oĩ, mba'eta Iky'a e'ỹ ha'e Ipo'akapa va'e pegua jaiko.

Oapy vy ome'ẽmby regua

¹ SENHOR oguy nhemboaty oĩaty gui oenoĩ Moisés. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

² – Aipo're Israel kuery pe: SENHOR pe mba'emo peme'ẽ va'erã peruxe vy penerymine vaka e'ỹ vy vexa'i rã peru.

³ – Xapy'a rei peapy vy peme'ẽxe vy mymba ava ivaikue rei e'ỹ va'e rã peru. * Ogy nhemboaty oĩaty rokẽ peve rã peru, SENHOR renonde pendejou porã aguã.

⁴ Ime'ẽa ma mymba ome'ẽ va'erã akã áry opo omoĩ rã, hekovia SENHOR ojopy vy ojevavya ojao'i aguã.

⁵ Ha'e rire ma vaka ra'y ojuka rã SENHOR renonde. Ha'e gui huguykue ma Arão ra'y kuery sacerdote ikuai va'e oexa uka vy omboayvipa rã altar oguy nhemboaty oĩaty rokẽ rexei'i oĩ va'e yvýry rupi.

⁶ Ha'e gui oapy vy ogueru pyre oipirova vy omboa'ypa rã.

⁷ Sacerdote Arão ra'y kuery omoendy rã tata altar áry, ha'e tata py omoĩve ju rã xakã.

⁸ Ha'e gui xakã altar áry tata reve oĩ va'e py ma Arão ra'y kuery sacerdote ikuai va'e omoĩ avi rã mymba omboa'y va'ekue, inhakãgue, ikyrakue voi.

⁹ Ha'e rã hyekue ha'e hetymague ma sacerdote kuery ojoi rã yy py. Ha'e gui mae rã oapy altar áry. Ha'e nunga ma oapy vy ome'ẽmby, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.

¹⁰ – Xapy'a rei mymba reapy vy reme'ẽ va'erã ma kyrĩve va'e, vexa'i e'ỹ vy kavara ri reru vy ma ava meme rã reru ivaikue rei e'ỹ va'e.

* **1:3** Judeu kuery mba'emo oapy reve ome'ẽ rã Nhanderuete omboete aguã, ha'e'ỹ vy ojevavyague ombogue uka aguã, e'ỹ vy Nhanderuete pe ete oikoa oikuaa uka aguã.

¹¹ Ha'e va'e ma SENHOR renonde ojukaa 'rã altar yvýry kuaray ijapu'a'ia katy. Huguykue ma Arão ra'y kuery sacerdote ikuai va'e omboayvipa 'rã altar yvýry ha'e javi rupi.

¹² Ha'e gui omboa'yypa 'rã, inhakãgue, ikyrakue voi. Ha'e vy sacerdote omoĩ porã'i 'rã xakã altar áry tata oĩ va'e py.

¹³ Ha'e rã hyekue ha'e hetymague ma ojoi 'rã yy py. Ha'e nungakue ha'e javi sacerdote ogueru vy oapypa 'rã altar áry. Ha'e nunga voi ma oapy vy ome'ẽmby, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.

¹⁴ — Ha'e gui xapy'a rei SENHOR pe reapy vy reme'ẽ va'erã guyra ri vy ma reru 'rã pyku'i'i e'ỹ vy apyaxu xiĩ.

¹⁵ Ha'e gui altar oĩa py sacerdote ogueru vy opoapẽ py omopẽ 'rã ijaju'y kãgue, ipire omondo e'ỹ re. Ha'e vy oapy 'rã altar áry. Ha'e rã huguykue ma omboxyry 'rã altar yvýry rupi.

¹⁶ Ha'e rã hi'ai hague reve omboi vy omombo 'rã altar kuaray oua katy tanhimbu oĩa py.

¹⁷ Ha'e vy ipepo guive omondoro 'rã omboa'y e'ỹ re. Ha'e vy sacerdote oapypa 'rã altar áry, xakã tata py itui va'e áry. Ha'e nunga voi oapy vy ome'ẽmby, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.

2

Mba'emo aju guigua ome'ẽmby regua

¹ — Ha'e gui xapy'a rei amongue va'e rei SENHOR pe mba'emo aju guigua ome'ẽ vy ma ogueru 'rã trigo ku'ikue iporãve va'e.* Hi'áry ma omoĩ 'rã azeite, ha'e gui hexeve heakuã porã va'e ju 'rã ogueru.

² Ha'e nunga ogueraa 'rã Arão ra'y kuery sacerdote ikuai va'e pe. Ha'e kuery ojopy 'rã teĩ po trigo ku'ikue, azeite ha'e heakuã porã va'e ha'e javi reve. Ha'e va'e ma oapy 'rã altar áry ome'ẽmby ha'e javi rekovia. Ha'e va'e ma oapy vy ome'ẽmby, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.

³ Ha'e rã mba'emo aju guigua ome'ẽ mbyre ndoapyi va'ekue ma Arão ha'e ta'y kuery peguarã opyfa. Ha'e nunga ma SENHOR pe oapy pyre regua iky'a e'ỹ ete va'e.

⁴ — Ha'e gui xapy'a rei reru 'rã mba'emo aju guigua tatakua py ombojy pyre reme'ẽ va'erã. Ha'eve mbojape imbovua revegua e'ỹ, trigo ku'ikue iporãve va'e azeite reve omoapomo mbyre, ha'e mbojape ipererĩ'i va'e imbovua revegua e'ỹ azeite py oikytypa pyre.

⁵ Xapy'a rei mba'emo aju oexyaty py oexy pyre ri reru vy ma trigo ku'ikue gui imbovua revegua e'ỹ azeite reve omoapomo mbyre 'rã ha'eve.

⁶ Remboa'y-a'yypa 'rã. Ha'e gui hi'áry renhoẽ 'rã azeite. Ha'e nunga ma mba'emo aju guigua ome'ẽmby.

⁷ — Ha'e gui xapy'a rei mba'emo aju guigua reme'ẽ va'erã pairá py ri rembojy vy ma trigo ku'ikue iporãve va'e gui 'rã rejapo azeite reve.

⁸ Ha'e nunga mba'emo aju guigua reme'ẽ va'erã rejapo ri vy reru 'rã SENHOR pe. Sacerdote-a py 'rã reraa, ha'e va'e ju altar py ogueraa aguã.

⁹ Ha'e gui mba'emo aju guigua reme'ẽ va'e gui ma sacerdote oipe'a 'rã altar áry oapy va'erã ha'e javi rekovia. Ha'e nunga ma oapy vy ome'ẽmby, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.

* **2:1** Mba'emo aju guigua ma ha'e kuery ome'ẽ 'rã Nhanderuete omboete ha'e oguerovy'a aguã.

¹⁰ Ha'e gui mba'emo aju guigua ome'ê mbyre ndoapyi va'ekue ma Arão ha'e ta'y kuery pegua. Ha'e nunga ma SENHOR pe oapy pyre reguaiky'a e'y ete va'e.

¹¹ — Ha'e rami avi mba'emo aju guigua SENHOR pe peme'ê va'erã ma ndapejapoi 'rã imbovua revegua. Mba'eta teive regua imbovua revegua nda'evei SENHOR pe peapy vy peme'ê va'erã, ne'i ei revegua voi nda'evei.

¹² Ha'e va'e regua gui ma peru 'rã SENHOR pe jypy'igua peme'ê va'erã, tei altar áry ma nomoia'i 'rã heakuã porã aguã rami.

¹³ Mba'emo aju guigua reme'ê va'e ha'e javi 'rã remoe'ê juky py. Ha'e nunga reme'ê nhavô neremoe'ê e'y'i 'rã juky, mba'eta Nderuete guexeve guarã ojapo va'ekue kuaa ukaarã. Reme'ê va'e ha'e javi re 'rã remo'i juky.

¹⁴ — SENHOR pe reru avi 'rã mba'emo aju jypy'i oiko va'ekue regua iporãgueve reme'ê va'erã. Ha'eve 'rã mba'emo rary pyau guigua reme'ê aguã, ita py rexy va'ekue, ha'yĩngy hary pyau va'e gui reumbiri va'ekue.

¹⁵ Ha'e va'e áry renhoê 'rã azeite, ha'e hexeve reru 'rã heakuã porã va'e. Ha'e nunga ma mba'emo aju guigua ome'êmbý.

¹⁶ Mba'emo ra'yĩngy ombiri pyre gui sacerdote oipe'a 'rã ome'êmbý ha'e javi rekovia oapy va'erã, azeite ha'e heakuã porã va'e ha'e javi reve. Ha'e nunga ma SENHOR pe oapy vy ome'êmbý.

3

Peteĩ rami ikuaia regua ome'êmbý regua

¹ — Ha'e gui amongue SENHOR renonde ogueru 'rã peteĩ rami ikuaia regua ome'ê va'erã. * Ha'e rami vy ha'eve 'rã guymba ava e'y vy kunha ivaikue rei e'y va'e.

² Mymba ome'ê va'e akã áry opo omo'i vy ojuka 'rã oguy nhemboaty oĩaty rokê katy'i. Huguykue ma Arão ra'y kuery sacerdote ikuai va'e omboayvi 'rã altar yvýry ha'e javi rupi.

³ Peteĩ rami ikuaia regua ome'ê va'e gui ma oipe'a 'rã mba'emo SENHOR pe oapy vy ome'ê va'erã: ikyra hyekue áry ha'e hyekue re o'i va'ekue ha'e javi,

⁴ ha'e gui ipykyraxĩ mokoive, hi'áry ikyra ojao'i va'ekue, ikupe áry guare, ha'e ipy'akue re ikyra o'i va'ekue voi ipykyraxĩ reve omboipa 'rã.

⁵ Ha'e nunga ha'e javi Arão ra'y kuery oapy 'rã altar áry, mba'emo oapy vy ome'êmbý, xakã áry ae 'rã oapy. Ha'e va'e ma oapy vy ome'êmbý, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.

⁶ — Ha'e gui peteĩ rami ikuaia reguarã SENHOR pe mba'emo ome'ê aguã ma ha'eve mymba kyrĩ'ive va'e ava e'y vy kunha, ivaikue rei e'y va'e anho.

⁷ Vexa'i ri ome'ê va'erã ogueru vy ma SENHOR renonde py ae 'rã ome'ê.

⁸ Ha'e vy ome'ê va'e akã áry opo omo'i vy ojuka 'rã oguy nhemboaty oĩaty roka py. Huguykue ma Arão ra'y kuery omboayvi 'rã altar yvýry rupi.

⁹ Peteĩ rami ikuaia regua ome'ê va'e gui ma oipe'a 'rã ikyrakue SENHOR pe oapy aguã: huguaikue ipyxo kãgue katy'i omboi pyre ha'e javi, ha'e ikyra hyekue áry ha'e hyekue re o'i va'ekue ha'e javi.

¹⁰ Ipykyraxĩ mokoive omboi avi 'rã, mokoive áry ikyra o'i va'e, ikupe regua, ha'e gui ipy'akue re ha'e ipykyraxĩ re o'i va'ekue ha'e javi 'rã omboi.

¹¹ Ha'e va'e ha'e javi sacerdote oapypa 'rã altar áry, SENHOR pe tembí'u oapy vy ome'êmbý.

* **3:1** Peteĩ rami ikuaia regua ha'e kuery ome'ê 'rã Nhanderuete omboete ha'e hexeve peteĩ rami ikuaia oikuaa uka aguã.

12 — Kavara ri ome'ê va'erã vy ma SENHOR renonde py 'rã ogueru.

13 Ha'e vy inhakã áry opo omoĩ vy ojuka 'rã oguy nhemboaty oĩaty roka py. Huguykue ma Arão ra'y kuery omboavy 'rã altar yv'ry ha'e javi rupi.

14 Ha'e va'e regua ome'ê va'e gui oipe'a 'rã SENHOR pe oapy vy ome'ê va'erã: ikyra hyekue áry ha'e hyekue re oĩ va'ekue ha'e javi,

15 ipykyraxĩ mokoĩve, mokoĩve áry ikyra oĩ va'ekue, ikupe regua, ha'e ipy'akue regua oĩ va'ekue ipykyraxĩ reve omboipa 'rã.

16 Ha'e nunga ha'e javi sacerdote oapypa 'rã altar áry, tembi'u oapy vy ome'ẽmby, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã. Ikyrakue ha'e javi ma SENHOR pegua ae.

17 Po rami ma pendekorã oea pyre raka'e rã peve guarã, pendekuaia jave re, ha'e mamõ rã pendekuaia py: ndape'ui 'rã ikyrakue neĩ huguykue — he'i.

4

Sacerdote kuery potae vy e'ỹ ojevavy vy mba'emo ome'ê aguã regua

1 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

2 — Ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're 'rã: Xapy'a rei amongue potae vy e'ỹ ojevavy 'rã SENHOR ojapo uka va'ekue rovai, xapy'a rei ha'e nunga rovai py ojapo 'rã ojapo e'ỹ va'erã va'ekue.

3 Xapy'a rei sacerdote-rã omoĩ mbyre eteve voi ojevavy 'rã heta va'e kuery opaga aguã rami avi omoĩngo vy. Ha'e rami vy ojevavyague re SENHOR pe ome'ê 'rã peteĩ vaka ra'y ivaikue rei e'ỹ va'e.*

4 SENHOR renonde py vaka ra'y ogueru 'rã oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py. Vaka ra'y akã áry opo omoĩ vy ojuka 'rã SENHOR renonde.

5 Huguykue regua ma sacerdote-rã omoĩ mbyre ogueraa 'rã oguy nhemboaty oĩaty py.

6 Huguykue py okuã omoakỹ vy sete-kue 'rã omboavy SENHOR renonde py, henda iky'a e'ỹ va'e py ajukue okẽ regua oĩ va'e rexei.

7 Sacerdote huguy omoĩ avi 'rã altar heakuã porã va'e oapyaty va'e rakua ikuai va'e apy re, SENHOR renonde py. Ha'e va'e altar ma oguy nhemboaty oĩaty py oĩ. Ha'e gui huguy rembyrekue ma altar mba'emo oapyaty va'e gu'ry onhoẽ 'rã, nhemboaty oĩaty rokẽ py oĩ va'e py.

8 Jevavya ojao'i ukaa aguã regua vaka ra'y ome'ẽmby gui omboipa 'rã ikyrakue oĩ va'e ha'e javi: ikyra hyekue áry, hyekue re oĩ va'ekue ha'e javi,

9 ipykyraxĩ mokoĩve, mokoĩve re ikyra oĩ va'ekue, ikupe regua, ha'e ipy'akue regua oĩ va'ekue ipykyraxĩ reve omboipa avi 'rã,

10 peteĩ rami ikuaiia regua vaka ra'y ome'ẽmby gui omboia rami avi. Ha'e vy sacerdote oapypa 'rã altar mba'emo oapyaty va'e áry.

11 Ha'e rã vaka ra'y pirekue, ho'okue ha'e javi, inhakãgue, ipykue, hyekue, ha'e hepoxikue,

12 vaka ra'y retokue ha'e javi ma ogueraa 'rã teta ikuaiia gui mombyry'i peteĩ henda iky'a e'ỹa py. Tanhimbukue omomboaty py 'rã oapypa tata py, xakã áry.

Números 15.22-26

13 — Xapy'a rei Israel kuery ha'e javi potae vy e'ỹ ojevavy teĩ ha'e nungakue avave rei ndoikuaai ranhe, xapy'a rei ojapo e'ỹ va'erã va'ekue py ojevavy okuapy 'rã SENHOR ojapo uka va'ekue rovai.

* 4:3 Jevavya regua ome'ẽmby ma ha'e kuery ome'ê ojevavyague ombogue uka aguã. Ha'e nunga ome'ê reve ojevavyague omombe'upa Nhanderuete oiky'a'o ju aguã.

14 Ha'e gui ha'e kuery ojejavayague oikuaa ri ramo pavẽ ogueru 'rã vaka ra'y ojejavayague re ome'ẽ va'erã. Ha'e vy oexa uka 'rã okuapy oguy nhemboaty oĩaty roka py.

15 Vaka ra'y akã áry ha'e kuery mongetaaty kuery omoĩ 'rã opo SENHOR renonde. Ha'e rire vaka ra'y ojukaa 'rã SENHOR renonde.

16 Vaka ra'y ruguykue regua sacerdote-rã omoĩ mbyre ojopy vy ogueraa 'rã oguy nhemboaty oĩaty py.

17 Ha'e vy huguykue py okuã omoakỹ vy sete-kue 'rã omboayvi SENHOR renonde py, cortina okẽ regua rexei.

18 Huguykue omoĩ avi 'rã altar oĩ va'e rakua apy re, SENHOR renonde oguy nhemboaty oĩaty py. Ha'e rã huguy rembyrekue ha'e javi ma onhoẽ 'rã altar mba'emo oapyaty va'e nhemboaty oĩaty rokẽ py oĩ va'e guýry.

19 Vaka ra'y gui ikyrakue omboipa vy oapypa 'rã altar áry.

20 Ha'e va'e vaka ra'y re ojapo 'rã jejavya regua vaka ra'y ome'ẽmby re ojapoa rami avi. Ha'e rami ae 'rã ojapo, ha'e kuery ojejavayague sacerdote ojao'i uka vy. Ha'e rami rã ha'e kuery operdoaa 'rã.

21 Ha'e va'e rire vaka ra'y retekue oipe'aa 'rã heravy teta ikuaia gui mombyry'i. Ha'e vy oapypa 'rã jypy vaka ra'y oapyague rami avi. Ha'e va'e ma heta va'e kuery ojejavayague regua ome'ẽmby.

Yvatekueve potae vy e'ỹ ojevavy vy mba'emo ome'ẽ aguã regua

22 — Ha'e gui huvixa kuery va'e regua potae vy e'ỹ ojevavy 'rã SENHOR ojapo uka va'ekue regua e'ỹ ojapoa py. Ha'e vy ha'e nunga py opaga aguã rami 'rã oiko,

23 ha'e gui ojejavayague ixupe oikuaa ukaa ramo ogueru 'rã kavara ivaikue rei e'ỹ va'e ome'ẽ va'erã.

24 Kavara akã áry opo omoĩ vy SENHOR renonde ojuka 'rã oapy pyrã ojukaaty py. Ha'e nunga ma jejavya regua ome'ẽmby.

25 Ha'e gui jejavya regua ome'ẽ mbyre ruguy py sacerdote okuã re omoakỹ vy ombovy 'rã altar mba'emo oapyaty va'e rakua ikuai va'e apy re. Ha'e rã huguy rembyrekue ma onhoẽmba 'rã altar mba'emo oapyaty va'e yvýry rupi.

26 Ome'ẽ mbyre kyrakue ma oapypa 'rã altar áry, peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽmby kyrakue oapya rami avi. Ha'e rami py sacerdote ojao'i uka 'rã huvixa ojejavayague. Ha'e ramo operdoaa 'rã.

Mava'e rã rei potae vy e'ỹ ojevavy vy mba'emo ome'ẽ aguã regua

27 — Ha'e gui xapy'a rei mava'e rã rei pendeyvy re oiko va'e regua ojevavy 'rã potae vy e'ỹ, SENHOR ojapo uka e'ỹ va'ekue ojapoa py. Ha'e rami vy opaga aguã rami va'e 'rã oiko.

28 Ha'e gui ojejavayague ixupe oikuaa ukaa ramo ogueru 'rã kavara ivaikue rei e'ỹ va'e ome'ẽ va'erã, ojevayague regua.

29 Ojevayague regua ome'ẽ va'e akã áry opo omoĩ vy ojuka 'rã oapy pyrã ojukaaty py ae.

30 Ome'ẽmby ruguy py sacerdote okuã omoakỹ vy ombovy 'rã altar mba'emo oapyaty va'e rakua apy re. Ha'e rã huguy rembyrekue ma onhoẽmba 'rã altar yvýry rupi.

³¹ Ikyrakue ma omboipa 'rã peteĩ rami ikuaia regua re ome'ẽmby rami avi. Sacerdote oapy 'rã altar áry, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.† Ha'e rami sacerdote ojao'i uka 'rã ojevavyague, ha'e ramo operdoaa 'rã.

³² — Ha'e rami teĩ xapy'a rei vexa'i ri ojevavyague regua ome'ẽ vy ma kunha ivaikue rei e'ỹ va'e 'rã ogueru.

³³ Ha'e rami vy ojevavyague regua ome'ẽmby akã áry opo omoĩ vy ojuka 'rã ojevavyague re, mba'emo ome'ẽmby oapyaty py ae.

³⁴ Ojevavyague regua ome'ẽmby ruguykue py sacerdote okuã omoakỹ vy ombovy 'rã altar mba'emo oapyaty va'e rakua apy re. Ha'e rã huguy rembyrekue ma onhoẽmba 'rã altar yvỹry rupi.

³⁵ Ha'e rã ikyrakue ma omboipa 'rã, peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽmby re ojapoa rami avi. Ha'e vy sacerdote oapy 'rã altar áry, SENHOR pe mba'emo oapy va'e áry. Ha'e rami sacerdote ojao'i uka 'rã ojevavyague. Ha'e ramo operdoaa 'rã.

5

Amongue va'e rei oikuaa e'ỹ re ojevavy vy mba'emo ome'ẽ aguã regua

¹ — Xapy'a rei amongue ojevavy 'rã po rami: Mba'emo oiko rã oexa e'ỹ vy oendu teĩ huvixa omboayvua py voi nomombe'uxeĩ 'rã. Mba'emo oikuaa va'eri nomombe'ui vy hexe ae 'rã oĩ ojevavyague re opaga aguã.

² Xapy'a rei amongue ojopy 'rã mba'emo ha'eve'ỹ va'e re, vixo ha'eve'ỹ va'e re'õgue re mba'e, mymba ha'eve'ỹ va'e re'õgue, e'ỹ vy yvy rupi onhembotyryry va'e ha'eve'ỹ va'e re'õgue re. Ha'e nunga avave rei ndoexaai teĩ ha'e ae ju ha'eve'ỹ va'e ojeapo vy ha'e ae oiko 'rã opaga aguã rami.

³ Ha'e rami e'ỹ vy xapy'a rei ojopy 'rã ava guigua ha'eve'ỹ va'e re, ha'e nunga oĩ va'e re rei onhemongy'a 'rã. Potae vy e'ỹ opoko teĩ oikuaa nho vy opaga aguã rami 'rã oiko.

⁴ Ha'e rami e'ỹ vy amongue ijayvu vy oura rive 'rã ojapo vai aguã re, e'ỹ vy ojapo porã aguã re teĩ, ha'e rami rei oura rivea rupi ijayvu 'rã oikuaa pota vy e'ỹ, teĩ oikuaa nho vy ha'e nunga káuxa oiko 'rã opaga aguã rami.

⁵ Ha'e ramigua py ri opaga aguã rami oiko rire omombe'upa 'rã mba'e py ete'i pa ojevavya,

⁶ ha'e ome'ẽ 'rã ojevavyague regua. Ha'e rami vy SENHOR pe ogueru 'rã mymba kyrĩve va'e, vexa'i kunha, e'ỹ vy kavara kunha, ojevavyague regua ome'ẽ va'erã. Ha'e ramo sacerdote ojao'i uka 'rã ojevavyague.

⁷ Ha'e gui vexa'i kunha ndojou'i ri vy SENHOR pe ogueru 'rã mokoĩ apyaxu e'ỹ vy mokoĩ jeruxi, opaga aguã rami oikoague re ome'ẽ va'erã. Peteĩ ma ojevavyague regua 'rã ome'ẽ, ha'e rã amboae ma oapy vy ome'ẽmby.

⁸ Sacerdote pe mokoĩve ome'ẽ rã jejavya regua ranhe 'rã ojuka. Ha'e rami vy opoapẽ py omopẽ 'rã ijaju'y kãgue, ipire omondo e'ỹ re.

† 4:31 Mboapy regua ome'ẽmby pe anho "Heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã" 'ea va'e. Ha'e va'e ma oapy vy ome'ẽmby (capítulo 1), mba'emoaju guigua ome'ẽmby (capítulo 2), ha'e peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽmby (capítulo 3). Ha'e va'e mboapy regua ome'ẽmby ma ome'ẽxa'i py 'rã ome'ẽ, Nhanderuete omboetea rupi. Ha'e rã amboae regua ome'ẽmby pe ma "Heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã" nde'i, mba'eta ojevavyague re ome'ẽ, Nhanderuete ombogue aguã. Ha'e va'e ma jejavya regua ome'ẽmby (4.1-5.7). Ha'e rami avi jejavya regua ome'ẽmby gui voi ikyrakue oapy rã ha'e nunga pe "Heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã" he'i avi 'rã, mba'eta peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽmby rami oapy (4.31).

⁹ Ha'e gui jejavya regua ome'ẽmby ruguykue gui ma ogueraa vy omboayvipa 'rã altar yke rupi. Ha'e rã huguy rembyrekue ma altar guýry rupi onhoẽmba 'rã. Ha'e va'e ma jejavya regua ome'ẽmby.

¹⁰ Ha'e gui amboae guyra ma oapy 'rã ipara oĩa rami vy. Ha'e rami sacerdote ojao'i uka 'rã ojejavyague. Ha'e rã operdoaa 'rã.

¹¹ Xapy'a rei mokoĩ apyaxau e'ỹ vy mokoĩ Jeruxi ogueru aguã ndojoui ri vy, ojejavya regua ome'ẽ va'erã togueru peteĩ ryru trigo ku'ikue iporãve va'e.* Ha'e va'e áry tomoĩ eme guive azeite, neĩ heakuã porã va'e, jejavya regua ome'ẽmby ramo.

¹² Sacerdote pe ha'e va'e ome'ẽ ramo ojara 'rã peteĩ po renyẽ ha'e javi rekovia. Ha'e va'ekue ma SENHOR pe oapy 'rã altar áry, oapy vy ome'ẽmby oĩ va'e áry ju. Ha'e va'e ma jejavya regua.

¹³ Ha'e rami sacerdote ojao'i uka 'rã mba'emo py rei tema ojejavyague. Ha'e ramo operdoaa 'rã. Ha'e rã ndoapyi va'ekue ma sacerdote kuery pegua, mba'emo aju guigua ome'ẽ mbyre re ojapoa rami.

SENHOR pegua nomboeteiague re ome'ẽ aguã regua

¹⁴ SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

¹⁵ – Ha'e gui xapy'a rei amongue ojapo 'rã ojapo e'ỹ va'erã va'ekue, ha'e potae vy e'ỹ ojejavy 'rã mba'emo SENHOR pegua icy'a e'ỹ va'e oĩ va'e py. Ha'e rami vy guymba kuery ikuai va'e gui ogueraa 'rã SENHOR pe peteĩ vexa'i ivaikue rei e'ỹ va'e ome'ẽ va'erã. Ha'e va'e repy re reikuaa 'rã hatã'i va'e prata guigua mbovy paa, henda icy'a e'ỹ va'e py oiporua va'e rami, mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽmby.

¹⁶ Ha'e rami py oguerupa ju 'rã SENHOR pe ndoguerupai va'ekue. Hi'áry omoĩ retave ju 'rã, peteĩ nhiruĩ ikuai nhavõ áry peteĩ-teĩ ju 'rã ome'ẽve. Sacerdote pe ae 'rã ome'ẽ. Ha'e ramo sacerdote ojao'i uka 'rã ojejavyague, mba'emo omboekovia aguã regua vexa'i ome'ẽ va'ekue py ae. Ha'e ramo operdoaa 'rã.

Potae vy e'ỹ ojejavyague re mba'emo ome'ẽ aguã regua

¹⁷ – Xapy'a rei amongue ojejavy 'rã SENHOR ojapo uka va'ekue rupi e'ỹ. Potae vy e'ỹ ojapo teĩ oiko 'rã opaga aguã rami, ha'e vy hexe ae 'rã oĩ ojejavyague re opaga aguã.

¹⁸ Ha'e rami vy guymba kuery gui ogueraa 'rã sacerdote pe peteĩ vexa'i ivaikue rei e'ỹ va'e. Hepy reikuaa rami ome'ẽ 'rã ojejavyague omboekovia aguã. Ha'e ramo ha'e va'e py sacerdote ojao'i uka 'rã potae vy e'ỹ ojejavyague. Ha'e ramo operdoaa 'rã.

¹⁹ Ha'e va'e ma mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽmby, SENHOR pe opaga aguã rami oiko rive.

6

Amongue oikuaa teĩ ojejavy nho vy mba'emo ome'ẽ aguã regua

¹ SENHOR ijayvuve Moisés pe. Ha'e vy aipoe'i:

² – Xapy'a rei amongue ojejavy 'rã, ojapo vai 'rã SENHOR rovai. Xapy'a rei oirũ pe nome'ẽ jevyxei 'rã mba'emo oĩa py omoĩ porã uka va'ekue, e'ỹ vy mba'emo repyrã ome'ẽ va'ekue, mba'emo re imondaague mba'e, oirũ okoreague,

³ omokanhy mbyre ojou teĩ ha'e nunga pe “Ndajoui” he'i 'rã oura rive vy, e'ỹ vy amboae ramigua py avakue ojejavy jepiatty rami.

* 5:11 Apy “peteĩ ryru” he'ia ma mokoĩ litro va'e re ijayvu vy, ha'e rã trigo ri rã peteĩ quilo va'e (Lucas 2.24).

4 Ha'e rami ojejavayague oikuaa pavê ramo ome'ê jevy nho 'rã imondaague rekovia, e'ÿ vy okoreague rekovia, hexeve omoí porã va'ekue, mba'emo omokanhny mbyre ojou va'ekue,

5 e'ÿ vy ha'e nunga ha'e javi re oura riveague. Omboekoviapa ju 'rã ha'ekue'i rami. Ha'e va'e áry omoíve'i ju 'rã, peteĩ nhiruĩ ikuai nhavõ áry peteĩ-teĩ ju 'rã ome'êve. Ija kuery pe ae 'rã ome'ê, ojejavayague re omboekovia aguã regua ome'êa árave.

6 Omboekovia aguã regua ome'ê va'erã ma SENHOR pe ogueru 'rã guymba kuery gui vexe'i ivaikue rei e'ÿ va'e, mbovy repy reikuaa rami omboekovia aguã regua ome'ê va'erã. Sacerdote pe ae 'rã ogueru.

7 Ha'e ramo ojejavayague sacerdote ojao'i uka 'rã SENHOR renonde. Ha'e ramo operdoaa 'rã ojevavya py opaga aguã rami oikoague.

Mba'emo oapya vy ome'êmby regua lei oĩa

8 SENHOR aipoe'ive Moisés pe:

9 – Ejapo uka na Arão ha'e ta'y kuery pe. Ha'e vy aipo're: Po rami 'rã mba'emo peme'ê peapy vy. Oapy vy ome'ê mbyre ma altar áry 'rã opyta pytũ mbukukue ko'ê peve, tata altar áry hendy riae reve.

10 Ha'e gui ma sacerdote onhemonde 'rã ao puku ajukue iporãve va'e guigua py, ha'e kaxõ ajukue iporãve va'e guigua py opire reia áry. Ha'e rami vy altar áry tata ome'ê mbyre oapya ma rire tanhimbu oguerova 'rã ha'e gui, altar yv'ÿry ju ranhe 'rã omoí.

11 Ha'e gui oao omboekoviapa vy amboae ju 'rã omoí. Ha'e vy tanhimbu ogueraa 'rã teta ikuaiia gui mombyry'i, peteĩ henda iky'a e'ÿa py.

12 Altar áry tata hendy riae 'rã oiny. Pembogue eme. Ko'ê nhavõ hi'áry sacerdote omoíve 'rã xakã, ha'e gui ha'e va'e áry ju 'rã omoí oapy vy ome'êmby, ha'e gui ha'e va'e áry ju 'rã oapy mba'emo kyrakue peteĩ rami ikuaiia regua, ome'ê mbyre guigua.

13 Altar áry tata hendy riae 'rã oiny. Pembogue eme.

Mba'emo aju guigua ome'êmby regua lei oĩa

14 – Po rami 'rã peme'ê mba'emo aju guigua. SENHOR renonde altar oĩ va'e py 'rã Arão ra'y kuery ome'ê.

15 Ha'e kuery regua peteĩ ma mba'emo aju guigua ome'êmby gui ojopy 'rã peteĩ po renyê trigo ku'ikue iporãve va'e azeite reve. Ojopy avi 'rã heakuã porã va'e ome'êmby revegua ha'e javi. Ha'e va'e ma altar áry omoendy 'rã ome'êmby ha'e javi rekovia, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.

16 Ha'e rã hembyrekue ma Arão ha'e ta'y kuery ho'u 'rã. Imbovua reve'y 'rã ho'u henda iky'a e'ÿa py. Oguy nhemboaty oĩaty roka rupi 'rã ho'u okuapy.

17 Ha'e rami avi ndoexyi 'rã imbovua reve. Ha'e kuery peguarã ae xee aeja xevygua oapy vy ome'êmby regua. Ha'e nunga ma iky'a e'ÿ ete va'e, jevavya regua ha'e mba'emo omboekovia aguã regua ome'êmby rami avi.

18 Arão ra'y kuery va'e regua ha'e javi 'rã ho'u ha'e va'e gui. Ha'e rami aguã pendekorã aeja va'ekue raka'e rã peve, pendekuaia pukukue reguarã, SENHOR pe oapy vy ome'êmby regua. Ha'e va'e re ovy va'e rei tema iky'a e'ÿ va'e avi 'rã opyta.

Sacerdote kueryrã omoĩa jave mba'emo ome'ê aguã regua

19 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive Moisés pe:

20 – Pova'e nunga ma Arão ha'e ta'y kuery ome'ê 'rã SENHOR pe sacerdote-rã omoĩa ára py. Peteĩ rryu trigo ku'ikue iporãve va'e ome'ê riae jepi 'rã

mba'emo aju guigua ome'ẽ mbyrã. Mbyte peve ma aje'ivekue 'rã ome'ẽ, ha'e rã hembyrekue ma ka'arukue 'rã.

²¹ Ha'e va'e ma ombojy 'rã oexyaty py azeite reve, omona porã 'rã guive ogueru aguã. Pêgue-pêgue'i mbixy ma ogueru 'rã mba'emo aju guigua ome'ẽ aguã, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.

²² Ha'e gui Arão ra'y kuery va'e regua hekovia sacerdote-rã omoĩ mbyre ma ha'ekue rami ae 'rã ojapo. Raka'e rã peve guarã ojapo uka pyre rami vy oapy 'rã SENHOR peguarã ae.

²³ Ha'e rami 'rã mba'emo aju guigua ome'ẽmby peapypa, ndape'ui 'rã.

Jejavya regua ome'ẽmby regua lei oĩa

²⁴ SENHOR aipoe'ive Moisés pe:

²⁵ — Aipo're Arão ha'e ta'y kuery pe: Po rami 'rã peme'ẽ jejavya regua. Mba'emo oapy vy ome'ẽmby ojukaaty py ae 'rã pejuka jejavya regua, SENHOR renonde. Ha'e va'e ma icky'a e'ỹ ete va'e.

²⁶ Jejavya regua mboaxaare sacerdote ae 'rã ho'u. Henda icky'a e'ỹa py 'rã ho'u, oguy nhemboaty oĩaty roka py.

²⁷ Ome'ẽ mbyre ro'okue re ovy va'e ha'e javi tema icky'a e'ỹ va'e avi 'rã opyta. Ha'e gui oao re ri huguy omboayvi xapy'a vy ma omboayviague ojoĩ 'rã henda icky'a e'ỹa py.

²⁸ Yapo guigua py ri ombojy rire ma ombovo 'rã hyrukue. Ha'e rã overa va'e guigua py ri ombojy rire ma oĩpyeĩpa porã, ha'e ojoĩ 'rã yy py.

²⁹ Ha'e va'e ma sacerdote regua ha'e javi 'rã ho'u. Iky'a e'ỹ ete va'e.

³⁰ Ha'e rã jejavya regua ome'ẽ mbyre ro'okue ma ndape'ui 'rã teĩve, oguy nhemboaty oĩaty py huguykue peru rire, henda icky'a e'ỹ va'e py jejavya ojao'ĩ ukaa aguã. Ha'e nunga ma tata py 'rã peapypa.

7

Mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽmby regua lei oĩa

¹ — Po rami 'rã peme'ẽ mba'emo omboekovia aguã regua. Ha'e va'e ma icky'a e'ỹ ete va'e.

² Mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽmby ma oapy vy ome'ẽmby ojukaaty py ae avi 'rã pejuka. Ha'e gui huguykue ma omboayvia 'rã altar áry ha'e javi rupi.

³ Ikyrakue ma omboaxapa 'rã, huguaikue ha'e hye áry icky'a oĩ va'ekue voi,

⁴ ha'e gui ipykyraxigue mokoĩve, hexe icky'a oĩ va'ekue ikupe reguare, ha'e ipy'akue regua ipykyraxigue reve omboipa 'rã.

⁵ Altar áry 'rã sacerdote oapy, SENHOR pe oapy vy ome'ẽ mbyrã. Ha'e va'e ma mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽmby.

⁶ Sacerdote regua ha'e javi 'rã ho'u henda icky'a e'ỹ va'e py. Iky'a e'ỹ ete va'e.

⁷ Jejavya regua peme'ẽa rami ae avi 'rã peme'ẽ mba'emo omboekovia aguã regua. Mokoĩve regua lei ma peteĩ'i. Ha'e va'e py sacerdote ojao'ĩ uka 'rã jejavya, rire ixupegua ae 'rã opyta ndoapyi va'ekue.

⁸ Amongue rekovia sacerdote oapy vy ome'ẽ rire ipirekue opyta 'rã ixupegua ae.

⁹ Omboxyryryaty py, e'ỹ vy oexyaty áry ombojy pyre ma sacerdote peguarã meme 'rã opyta, tatakua py mba'emo aju guigua oexy pyre rami avi.

¹⁰ Mba'eta mba'emo aju guigua ome'ẽ mbyre, azeite reve omoapomo mybre e'ỹ vy ipiru va'e teĩ ma Arão ra'y kuery pegua meme.

Peteĩ rami ikuaiã regua ome'ẽmby regua lei oĩa

11 — Po rami 'rã peme'ẽ peteĩ rami ikuaiia regua. Amongue va'e rei ha'eve SENHOR pe ome'ẽ aguã.

12 SENHOR oguerovy'aa rupi ri ome'ẽ vy oguerovy'aa rupi ome'ẽ va'e reve ogueru avi 'rã mbojape imbovua revegua e'ỹ azeite py omoapomo mbyre, ha'e mbojape ipererĩ'i va'e imbovua revegua e'ỹ azeite py oikyty pyre, ha'e mbojape trigo ku'ikue iporãve va'e guigua azeite reve omoapomo porã mbyre.

13 Ha'e va'e mbojape reve ogueru avi 'rã mbojape imbovua revegua ome'ẽ va'erã, peteĩ rami ikuaiia regua reve oguerovy'aa rupi ome'ẽ mbyrã.

14 Mba'emo ome'ẽmby ha'e javi regua gui ogueru avi 'rã peteĩ mbojape SENHOR pe ome'ẽ va'erã. Ha'e va'e ma peteĩ rami ikuaiia regua ome'ẽmby ruguykue sacerdote omboayvi rire ixupe guarã ae 'rã opyta.

15 Peteĩ rami ikuaiia reguare ome'ẽa árave 'rã ho'upa oguerovy'aa rupi ome'ẽmby ro'okue. Mba'eve ndoejai 'rã ko'ẽ rã guarã.

16 — Ha'e gui xapy'a rei amongue onhemboayvua rupi ri mba'emo ome'ẽ, e'ỹ vy ha'e ae'i onhenhandua rami ome'ẽ teĩ ome'ẽa árave ae 'rã ho'ua. Xapy'a rei mba'emo hembyre ramo ko'ẽgue ha'eve teri ho'ua aguã.

17 Ha'e rã mboapy ára peve ri ome'ẽ mbyre ro'okue hembyre ramo ma oapypaa 'rã tata py.

18 Mba'eta xo'o peteĩ rami ikuaiia regua ome'ẽ mbyre ma mboapy ára peve ri ho'ua ramo heruare ndojou porãai 'rã, ome'ẽ va'ekue voi ndovareĩ 'rã. Ha'e nunga ma ha'eve'ỹ va'e. Hi'uaire re ae 'rã oĩmba ojeyavyague re opaga aguã.

19 — Ha'e gui mba'emo ha'eve'ỹ va'e re xo'o ovy ramo ma ndo'uai 'rã. Tata py 'rã oapypaa. Ha'e rã xo'o ome'ẽ mbyre regua ma amongue ojeky'a'o ukapa va'ekue rei 'rã ha'eve ho'ua aguã.

20 Ha'e rami avi amongue ojeky'a'o uka va'ekue'ỹ ri, peteĩ rami ikuaiia regua SENHOR pe ome'ẽ mbyre xo'o ho'u ramo, oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.

21 Ha'e rami avi xapy'a rei amongue opoko 'rã mba'emo ha'eve'ỹ va'e re, avakue guigua ha'eve'ỹ va'e, e'ỹ vy mymba ha'eve'ỹ va'e, e'ỹ vy onhembo-tyryry va'e ha'eve'ỹ va'e guigua re. Ha'e gui ha'e va'e peteĩ rami ikuaiia regua SENHOR pe ome'ẽ mbyre xo'o gui ho'u ramo oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.

Kyrakue ha'e huguykue Nhanderuete ndo'u ukaiague

22 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

23 — Ndeayvu 'rã Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Pe'u eme vaka kyra, neĩ vexe'i ha'e kavara kyra voi.

24 Ha'e gui mymba omano rive va'ekue, ha'e inharõ va'e rembia kyrakue ha'eve 'rã amboae rami peiporu aguã, ha'e rã pe'u aguã ma nda'evei.

25 Mba'eta SENHOR pe oapy vy ogueru pyre kyrakue ho'u va'e rei ma oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.

26 Ndape'ui 'rã huguy mamo rã peña py, neĩ guyra neĩ vaka guigua.

27 Huguy ho'u va'e rei tema oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.

Sacerdote kuery pegua re ijayvua

28 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

29 — Ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Peteĩ rami ikuaiia regua amongue ome'ẽ vy ogueru 'rã SENHOR pe. Ha'e gui peteĩ rami ikuaiia regua ome'ẽmby gui

³⁰ opo py ae 'rã oiipe'a heruvy SENHOR pe oapy vy ome'ẽ va'erã. Ipexo kyrakue ma ogueru 'rã ipexokue reve. Ha'e va'e SENHOR renonde oupi vy ombovava reve 'rã ome'ẽ.

³¹ Ikyrakue ma sacerdote oapy 'rã altar áry, ha'e rã ipexokue ma Arão ha'e ta'y kuery peguarã opyta.

³² Hi'ugue oiporu kuaa regua voi ome'ẽ 'rã sacerdote pe, peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽ va'e gui oiipe'a va'ekue.

³³ Mba'eta Arão ra'y kuery va'e regua peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽmby ruguykue mboayviare ha'e ikyrakue rapyare, ha'e va'e ae 'rã ogueraa hi'ugue oiporu kuaa regua ojeupe guarã.

³⁴ Mba'eta xejeupe guarã ae aiipe'a uka peteĩ rami ikuaia regua mymba pexokue ha'e hi'ugue Israel kuery ome'ẽ va'ekue gui, ha'e sacerdote Arão ha'e ta'y kuery pe ju amboaxa. Raka'e rã peve guarã ha'eve 'rã Israel kuery gui ojopy aguã.

³⁵ Ha'e nunga ae ma opyta Arão ha'e ta'y kuery peguarã, mba'emo SENHOR pe oapy vy ome'ẽ mbyre regua, SENHOR pegua sacerdote-rã omoĩa ára guive ha'e kuery peguarã aeja.

³⁶ Ha'e kuery omoĩa ára py ha'e nunga ae xee SENHOR xeayvu Israel kuery ome'ẽ aguã ha'e kuery pe, hamymino kuery rekorã avi aeja raka'e rã peve guarã — he'i.

³⁷ Ha'e rami ae 'rã peme'ẽ mba'emo oapy vy ome'ẽmby, mba'emo aju guigua, jejavya regua, mba'emo omboekovia aguã regua, ojeky'a'o aguã regua ha'e peteĩ rami ikuaia regua.

³⁸ Moisés pe SENHOR ae ojapo uka va'ekue Sinai vvyty re. Ojapo ukaa ára guive Israel kuery mba'emo ogueru aguã SENHOR pe Sinai regua tekoa e'ya py.

8

Êxodo 29.1-37

¹ SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

² — Eraa Arão ha'e ta'y kuery ijao puku reve, ha'e azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua avi, ha'e gui peteĩ vaka ra'y jejavya re reme'ẽ va'erã, ha'e mokoĩ vexa'í, ha'e gui ajaka mbojape imbovua revegua e'y va'e oĩa.

³ Oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py emboaty uka heta va'e kuery ha'e javi — he'i.

⁴ Ha'e ramo Moisés ojapo SENHOR ojapo ukaague rami. Ha'e ramo heta va'e kuery ma oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py onhemboatypa okuapy.

⁵ Moisés aipoe'i ijaty va'e kuery pe:

— Namigua ma SENHOR ojapo uka va'ekue nhandevy — he'i vyve

⁶ Arão ha'e ta'y kuery ogueru vy ombojau yy py.

⁷ Omonhemente Arão kamixa puku py, ha'e ku'akuaa ju omoĩ. Omoĩ ao puku sacerdote pegua. Hexe omoĩ avi hi'árygua, ha'e manto sacerdote pegua ae omoĩ vy oku'akuaa avi manto regua py ae, ita oĩmbaa va'e py. Ha'e vy omoaty'rõmba porã'i hexe.

⁸ Ha'e gui ma omoĩ avi pexo regua, ha'e pexo regua re ma Urim ha'e Tumim ju omoĩ.*

⁹ Inhakã re oimama imoiny ingorarã, ha'e ingora re henonde katy omoĩ avi ouro guigua ipererĩ'i va'e hakã regua iky'a e'y va'erã, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

* 8:8 Urim ha'e Tumim ma sacerdote kuery mba'ekuaa-a oguereko va'ekue (Números 27.21).

10 Ha'e rami rã azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua Moisés ogueru vy omoĩ ombojerviaaty re, ha'e mba'emo ikuai va'e ha'e javi re, iky'a e'ỹ va'erã omboaxa vy.

11 Altar áry rupi ma sete-kue azeite omboayvi. Omboayvi altar re hembiporu ikuai va'e rupi, hy'a guaxu ha'e henda rupi guive, iky'a e'ỹ va'erã omboaxa vy.

12 Ha'e va'e rire Arão akã áry ju azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua onhoê, iky'a e'ỹ va'erã omboaxa vy.

13 Ha'e gui Moisés omonhemboja avi Arão ra'y kuery. Ha'e vy kamixa puku py omnonhemonde vy ha'e kuery oiku'akua avi ku'akuaa py. Akã reguarã oimama avi imoiny, SENHOR ijayvuague rami vy.

14 Vaka ra'y ogueru ruka avi jejavya regua ome'ê va'erã. Vaka ra'y akã áry Arão ha'e ta'y kuery opo omoĩ jejavya regua ome'ê va'erã.

15 Ha'e rã Moisés ojuka vy ojopy huguykue, ha'e vy okuã py oikyty altar rakua ikuai va'e re. Ha'e rami vy oiky'a'o altar. Huguy rembyrekue ma altar yvýry onhoêmba. Ha'e rami vy omboaxa iky'a e'ỹ va'erã, hi'áry ojevavyague ojao'i uka aguã.

16 Ha'e gui ma hyekue áry ha'e ipy'akue re ikyra oĩ va'ekue ogueru ipykyraxígue mokoíve ikyrakue reve. Ha'e vy Moisés oapypa altar áry.

17 Ha'e rã vaka ra'y regua altar áry ndoapyi va'ekue ma ha'e kuery rekoa gui mombyry'i oapy, ipirekue, xo'o ha'e hepoxi ha'e javi reve, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

18 Ha'e va'e rire vexa'i oapy vy ome'ê va'erã ju ogueru ruka. Vexa'i akã áry ma Arão ha'e ta'y kuery opo omoĩ.

19 Moisés ojuka vy huguykue omboayvipa altar áry ha'e javi rupi.

20 Omboa'ypa vexa'i. Inhakãgue ma Moisés oapy, ipêgue ha'e ikyrakue reve.

21 Hyekue, hetymague ma ojoipa ranhe yy py. Ha'e gui vexa'i ha'e javi Moisés oapy altar áry, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã. Ixupegua oapy vy ome'êmbu opyta, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

22 Ha'e gui amboae vexa'i ju ogueru ruka sacerdoterã mboaxaarã. Vexa'i akã áry Arão ha'e ta'y kuery omoĩ opo.

23 Moisés ojuka vy huguykue gui ojara vy ombovy Arão nambi, ikuã guaxu ha'e ipyxã guaxu oiporu kuaa regua re meme.

24 Ha'e gui Arão ra'y kuery avi omovaê. Huguy gui ae ombovy ha'e kuery nambi, ikuã guaxu ha'e ipyxã guaxu oiporu kuaa regua re. Ha'e rã huguy rembyrekue ma altar áry ha'e javi rupi Moisés omboayvi.

25 Ogueru ikyrakue, huguaikue, ikyra hyekue áry ha'e ipy'akue re oĩ va'ekue, ipykyraxígue mokoíve ikyrakue reve, ha'e gui hi'ugue oiporu kuaa regua.

26 Ha'e gui ajaka mbojape imbovua revegua e'ỹ va'e oĩa SENHOR renonde oĩ va'e gui ma ojopy peteĩ mbojape imbovua revegua e'ỹ, peteĩ mbojape azeite revegua, ha'e gui peteĩ mbojape iperer'i va'e. Ha'e va'e ma omoĩ ikyrakue ha'e hi'ugue oiporu kuaa regua áry.

27 Ha'e nunga ha'e javi omoĩ Arão ha'e ta'y kuery po py. Ha'e vy oupi reve ombovava SENHOR renonde, ome'ê mbyrã.

28 Ha'e va'e rire ha'e kuery po gui Moisés oipe'a ju vy oapy altar áry, mba'emo oapy inony va'e áry. Ha'e nunga ma ha'e kuery iky'a e'ỹ va'erã omboaxa vy ome'ê, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã, SENHOR pe ae oapy vy ome'ê.

29 Ipekokue ma Moisés ojopy vy oupi reve ombovava SENHOR renonde, ome'ê mbyrã. Ha'e va'e vexa'i nhomboaxaa aguã regua ome'êmbu pexokue ma Moisés pegua ae, SENHOR ijayvuague rami vy.

³⁰ Ha'e gui Moisés ojopy avi azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua, ha'e altar áry huguykue oĩ va'ekue. Ha'e va'e omboayvi Arão ha'e ijao re, ha'e gui ta'y kuery ha'e ijao re guive. Ha'e rami vy iky'a e'ỹ va'erã omboaxa Arão ha'e ta'y kuery, ijao reve.

³¹ Ha'e gui ma Arão ha'e ta'y kuery pe Moisés aipoe'i:

– Pembojy ke xo'o oguy nhemboaty oĩaty rokẽ rexei. Ha'e pyve 'rã pe'u ajaka nhomboaxaa aguã regua py mbojape oĩ va'e reve, xee ajapo ukaague rami vy, “Arão ha'e ta'y kuery ho'u 'rã”, ha'e rire.

³² Ha'e gui xo'o ha'e mbojape ndape'upai va'ekue ma peapypa 'rã.

³³ Sete ára peve pejepe'a eme oguy nhemboaty oĩaty rokẽ gui, iky'a e'ỹ va'erã penemboaxa aguã ára ojeupitypa e'ỹa ja. Mba'eta sete ára peve 'rã SENHOR ojeupe guarã penemboaxa.

³⁴ Kova'e ára py jajapo va'ekue ma SENHOR ojapo uka va'ekue meme, peje-javyague ojao'ipa aguã.

³⁵ Ha'e nunga rupi sete ára peve 'rã pepyta oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py ara py ha'e pyávy. Pejapopa 'rã SENHOR ojapo uka va'ekue, pemano e'ỹ aguã, ha'e rami xeivy ojapo uka rire – he'i.

³⁶ Ha'e ramo Arão ha'e ta'y kuery ojapopa Moisés rupi SENHOR ojapo uka va'ekue ha'e javi.

9

Arão ojepegua ha'e heta va'e kuery regua ome'ẽague

¹ Oito araa py ma Moisés oenoĩ Arão ta'y kuery reve, ha'e Israel mongetaaty kuery guive.

² Ha'e vy aipoe'i Arão pe:

– Eraa peteĩ vaka ra'y rejejavya regua reme'ẽ va'erã, ha'e peteĩ vexa'i reapy vy reme'ẽ va'erã. Mokoĩve ma ivaikue rei e'ỹ va'e 'rã. Ha'e vy eru SENHOR renonde.

³ Ha'e gui aipo're 'rã Israel kuery pe: “Peru peteĩ kavara pejevavyague re peme'ẽ va'erã, ha'e gui peteĩ vaka ra'y ha'e peteĩ vexa'i ra'y, mokoĩve peteĩ ma'etỹ va'e ha'e ivaikue rei e'ỹ va'e meme, peapy vy peme'ẽ va'erã.

⁴ Peru avi peteĩ vaka ha'e peteĩ vexa'i peteĩ rami ikuaia regua peme'ẽ va'erã, SENHOR renonde pejuka aguã, ha'e gui mba'emo aju guigua azeite reve omona mbyre peme'ẽ va'erã, mba'eta kova'e ára SENHOR ojexa uka 'rã pẽvy”, 're 'rã ha'e kuery pe – he'i.

⁵ Ha'e ramo Moisés ijavyague rami vy ha'e kuery oguerupa okuapy oguy nhemboaty oĩaty rexei. Ha'e vy heta va'e kuery ha'e javi oupa vy ojexa uka okuapy SENHOR renonde.

⁶ Moisés aipoe'i:

– Kova'e SENHOR ojapo uka va'ekue ma pejapo 'rã. Ha'e ramo SENHOR rexakãa ojexa uka 'rã pẽvy.

⁷ Arão pe ju Moisés aipoe'i:

– Enhemboja ke altar oĩa py, ha'e eme'ẽ rejevavyague re reapy vy reme'ẽ aguã va'e. Ha'e vy ejao'i uka ndee ae rejevavyague, ha'e gui heta va'e kuery pe avi. Ha'e va'e rire eme'ẽ heta va'e ome'ẽ uka va'ekue ha'e kuery ojevavyague rejao'i uka aguã, SENHOR ijavyague rami vy – he'i.

⁸ Ha'e ramo altar oĩa py Arão onhemboja vy ha'e ae ojevavyague regua ranhe ojuka vaka ra'y.

⁹ Arão pe ta'y kuery huguykue ogueru ramo huguykue re okuã ombovy vy oikyty altar rakua ikuai va'e re. Huguy rembyrekue ma onhoẽmba altar vvyry.

¹⁰ Ha'e gui ojevavyague regua ome'ẽmby kyrakue, ipykyraxĩgue ha'e ipy'akue regua oĩ va'ekue ha'e javi ma oapypa altar áry, SENHOR Moisés pe ojapo ukaague rami vy.

¹¹ Ha'e rã ho'o ha'e ipirekue ma tekoa gui mombyry'ia py oapy.

¹² Ha'e va'e rire mymba oapy vy ome'ẽ va'erã ju ojuka. Arão pe ta'y kuery huguykue ogueru rã ha'e omboayvi altar yvỹry ha'e javi rupi.

¹³ Ixupe ogueru avi mymba oapy vy ome'ẽ va'erã omboa'ypa va'ekue, inhakãgue reve. Ha'e rã oapypa altar áry.

¹⁴ Ha'e gui hyekue ha'e hetymague ojoipa vy oapy altar py oapy inony va'e áry.

¹⁵ Ha'e va'e rire ogueru ruka heta va'e kuery ome'ẽ uka va'ekue. Kavara heta va'e ojevavyague regua ome'ẽmby ranhe ojopy vy ojuka, ha'e oguereko katu ojevavyague regua ome'ẽ aguã, jypy ojapogue rami vy.

¹⁶ Ogueru ruka avi oapy vy ome'ẽ va'erã. Ha'e vy ome'ẽ ojapoaty rami vy.

¹⁷ Ha'e gui ogueru ruka avi mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã. Ha'e va'e regua peteĩ po renyẽ ojopy vy oapy altar áry, aje'ive reve mba'emo oapy va'ekue áryve.

¹⁸ Ha'e va'e rire ojuka vaka ha'e vexa'i peteĩ rami ikuaia reguarã heta va'e kuery rekovia. Huguykue Arão ra'y kuery ixupe omboaxa rã omboayvipa altar yvỹry ha'e javi rupi.

¹⁹ Ojopy avi vaka ha'e vexa'i kyrakue, huguaikue, hyekue regua oĩ va'ekue, ipykyraxĩgue ha'e ipy'akue regua oĩ va'ekue.

²⁰ Ipxokue áry ikyrakue omoĩmba vy oapypa altar áry.

²¹ Ha'e rã ipexo ha'e hi'ugue oiporu kuaa regua ma Arão omboaxa SENHOR renonde oupi vy ombovava reve, Moisés ojapo ukaague rami vy.

²² Ha'e va'e rire heta va'e kuery ikuaia katy Arão opo oupi vy ogueroayvu porãmba. Ha'e gui mae oguejy, ojevavyague regua ome'ẽmba ma rire, oapy vy ome'ẽmby ha'e peteĩ rami ikuai aguã regua guive.

²³ Moisés ha'e Arão oike jogueravy oguy nhemboaty oĩaty py. Ha'e gui oẽ ju vy teĩgue ju ogueroayvu porãmba heta va'e kuery. Ha'e ramo SENHOR rexakãmbaa ojekuaa ha'e kuery pavẽ pe.

²⁴ Oma'ẽ rã SENHOR-a guigua tata oguejy vy oapypa mymba ome'ẽmby altar áry oĩ va'e ha'e javi, ikyrakue guive. Ha'e nunga ha'e kuery oexa vy oguerovy'a reve omboete okuapy. Guenapy'ã re oĩmba, ngova yvy re omovaẽ reve.

10

SENHOR renonde Nadabe ha'e Abiú oiko vaiague

¹ Ha'e gui Arão ra'y kuery Nadabe ha'e Abiú ma ha'e kuery voi ogueraa omba'e hy'a'i heakuã porã va'e oapypaty, ha'e va'e re omoĩ tata ha'e heakuã porã va'e. Ha'e rami vy ha'eve e'ỹa ramigua tata ogueroike SENHOR renonde, ha'e kuery pe ojapo uka va'ekue'ỹ teĩ.

² Ha'e ramo SENHOR-a gui tata ho'a xapy'a vy oapypa. Ha'e rã oiko vai SENHOR renonde.

³ Ha'e gui Moisés aipoe'i Arão pe:

– Po rami SENHOR ijayvuague ae: “Xere onhemboja va'e pe aexa uka 'rã xeky'a e'ỹ va'ea, ha'e heta va'e kuery renonde ojekuaa 'rã xepo'akaa”, he'i. Ha'e ramo Arão okyriri.

⁴ Ha'e gui Moisés oenoĩ Arão tuty Uziel ra'y kuery Misael ha'e Elzafã. Ha'e kuery pe aipoe'i:

— Peju, peipe'a penderivyvvy retiekue henda iky'a e'ÿ va'e renonde gui, peraa tekoea gui mombyry'ia py — he'i.

⁵ Ha'e ramo ha'e kuery ou vy ikamixa puku py ae onhovã heravy tekoea gui mombyry'ia py, Moisés aipoe'iague rami vy.

⁶ Moisés aipoe'i Arão pe, ha'e ta'y kuery Eleazar ha'e Itamar pe voi:

— Pejeai eme pende'a re, neĩ pemondoro eme pendeao, pemano e'ÿ aguã, ha'e nhande kuery pavẽ áry ou e'ÿ aguã imbopagaarã nda'evei ete va'e. Ha'e rã nderegua kuery Israel ro pygua kuery ikuai va'e ma tojae'o pavẽ SENHOR-a gui tata ho'ague re.

⁷ Peẽ eme guive oguy nhemboaty oĩaty rokẽ gui, pemano e'ÿ aguã, pendere omoĩa rire azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua — he'i.

Ha'e ramo ha'e kuery ojapo okuapy Moisés aipoe'iague rami.

Sacerdote kuery mba'emo ojapo aguã, ha'e kuery pegua re ijayvua

⁸ SENHOR voi ijayvu Arão pe. Ha'e vy aipoe'i:

⁹ — Ndee ha'e ndera'y kuery oguy nhemboaty oĩaty py peike ta jave ndapey'ui 'rã vinho neĩ iro va'e, peiko vai e'ÿ aguã. Ha'e rami aguã ma peẽ kuery rekorã aeja va'e raka'e peve guarã, ha'e peneramymino kuery ikuai va'erã-'erã pe guive guarã,

¹⁰ peẽ kuery peikuaa aguã mba'emo iky'a e'ÿ va'erã omboaxa pyre ha'e omboaxa pyre'ÿ reve joo rami e'ÿa, ha'eve va'e ma ha'eve'ÿ va'e reve joo rami e'ÿ guive,

¹¹ Israel kuery pembo'e kuaa aguã Moisés pe SENHOR omombe'u uka va'ekue rupi ikuai aguã rami.

¹² Ha'e gui Moisés aipoe'i Arão ha'e ta'y okuave'i va'ekue Eleazar ha'e Itamar pe:

— Pejopy mba'emo aju guigua SENHOR pe ome'ẽa teĩ ndoapyi va'ekue, ha'e pe'u imbovua e'ÿ re altar yvy'iry ae, iky'a e'ÿ va'e ramo.

¹³ Pe'u 'rã henda iky'a e'ÿ va'e py, mba'eta pẽvygua ha'e pendera'y kuery pegua ae, mba'emo SENHOR pe oapy vy ome'ẽ mbyre guigua. Ha'e rami ae xeivy ojapo uka va'ekue.

¹⁴ Ha'e gui ipexokue ha'e hi'ugue peupi vy pembovava reve pemboaxa va'ekue voi pe'u 'rã peteĩ henda iky'a e'ÿa py, ndera'y kuery ha'e nderajy kuery reve. Mba'eta ha'e nunga ma ndevy guarã ae ome'ẽ mbyre, ha'e ndera'y kuery peguarã, Israel kuery peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽ va'ekue guigua.

¹⁵ Hi'ugue ha'e ipexokue peupi vy pembovava reve pemboaxa va'ekue ma peru 'rã mymba peapy va'ekue kyrakue reve. Ha'e nunga ha'e javi peupi vy pembovava 'rã SENHOR renonde. Ha'e rami aguã ma penderekorã aeja va'e raka'e peve guarã, ha'e peneramymino kuery peguarã, SENHOR he'iague rami vy — he'i.

¹⁶ Moisés oikuaa pota ete kavara jejavya regua ome'ẽ mbyre guigua teĩ oapypaa ma ra'e. Ha'e vy ijayvu atã Arão ra'y kuery okuave'i va'e Eleazar ha'e Itamar pe. Ha'e vy aipoe'i:

¹⁷ — Mba'e re tu ndape'ui ri jejavya regua ome'ẽ mbyre guigua henda iky'a e'ÿa py? Mba'eta ha'e nunga ma iky'a e'ÿ ete va'e. Pendevy SENHOR ome'ẽ heta va'e kuery ojevavyague peraa aguã SENHOR renonde pejao'i uka vy.

¹⁸ Ne'exa, ha'e va'e mymba ome'ẽ mbyre ruguykue henda iky'a e'ÿ va'e py ndogueruai ramo ma xo'o pe'upa 'rãgue ra'e henda iky'a e'ÿ va'e py, xee ajapo ukaague rami vy — he'i.

¹⁹ Arão ombovai Moisés pe:

— Ma'ë, ange jejavya regua xee ha'u va'e rire SENHOR ojou porã 'rãgue ri nda'u? Mba'eta ange xera'y kuery omboaxa heta va'e kuery ojevavyague regua SENHOR renonde, oapy vy ome'ë mbyre voi, va'eri ha'e rami ete xere oiko — he'i.

²⁰ Ha'e nunga Moisés oendu vy nda'ivaivei.

11

Deuteronômio 14.3-20

1 SENHOR ijayvu Moisés ha'e Arão pe. Ha'e vy aipoe'i:

2 — Aipopeje Israel kuery pe: Yvy re mymba ipy irundy va'e ikuai va'e gui ma pova'e anho 'rã pe'u:

3 Ipyapë mbyte rupi ja'o va'e ha'e oixu'u jevy va'e ha'e javi ma ha'eve 'rã mymba ikuai va'e gui pe'u aguã.

4 Ha'e rã pova'e nunga ma ndape'ui 'rã: oixu'u jevy va'e rive, ha'e e'ÿ vy ipyapë ja'o va'e'ÿ rive. Camelo ma oixu'u jevy va'eri ipyapë ja'o va'e'ÿ. Ha'e nunga ma ha'eve'ÿ va'e pendeivy.

5 Arganz ma oixu'u jevy avi va'eri ipyapë ja'o va'e'ÿ. Ha'e nunga ma pendeivy ha'eve'ÿ va'e.

6 Tapixi ma oixu'u jevy va'eri ipyapë ja'o va'e'ÿ. Ha'e nunga pendeivy ha'eve'ÿ va'e.

7 Poryko ma ipyapë ja'o va'eri oixu'u jevy va'e'ÿ. Ha'e va'e ma pendeivy ha'eve'ÿ va'e.

8 Ha'e nunga ro'okue ma ndape'ui 'rã, neĩ he'õgue re ma voi ndapepokoi 'rã, pendeivy ha'eve'ÿ va'e ramo.

9 — Ha'e gui yy rupi ikuai va'e regua ma pova'e pe'u 'rã: ye'ë ha'e yakã rupi ipepo ha'e ipekue va'e ma pe'u 'rã.

10 Ha'e rã ipepo e'ÿ va'e, e'ÿ vy ipekue e'ÿ va'e ma nda'evei: ye'ë rupi, yakã, yy rupi onhemboaty okuapy, yy rupi temimoingo ikuai va'e tema nda'evei, ha'eve'ÿ va'e pendeivy.

11 Pendeivy ha'eve'ÿ va'e ramo ma ho'okue ndape'ui 'rã, he'õgue voi ha'eve'ÿ va'e.

12 Yy rupigua ipepo e'ÿ va'e, e'ÿ vy ipekue e'ÿ va'e ma pendeivy ha'eve'ÿ va'e meme.

13 — Guyra oveve va'e regua ha'eve'ÿ va'e ma pova'e regua ro'o ndape'ui 'rã, ojegarupy ramo: taguato xiĩ, xapirë ha'e taguato ye'ë rupigua gui;

14 mĩlhanõ, falção ha'e hexegua va'e ma guive rã;

15 xapirë regua ha'e javi, ha'e hexegua va'e ma guive rã;

16 avestruz, urukure'a, gavota, taguato, ha'e hexegua va'e ma guive rã;

17 mocho, xapirë ye'ë rupigua, íbis,

18 aka'ë, pelicano, abutre,

19 cegonha, garça ha'e hexegua va'e ma guive rã, poupa ha'e mbopi.

20 — Ha'e gui omyĩ'i va'e oveve'i ha'e ipy irundy'i va'e regua ma guive rã ha'eve'ÿ va'e pendeivy.

21 Ha'e rã omyĩ'i ha'e oveve'i va'e, opy irundy re oguata va'e regua yvy áry rupi opo aguã hetyma mbukuve va'e ma pe'u 'rã.

22 Ha'e va'e regua pe'u va'erã ma pova'e: locusta ha'e hexegua va'e ma guive rã, tuku-karu ha'e hexegua va'e ma guive rã, kyju ha'e hexegua va'e ma guive rã, ha'e tuku hexegua va'e ma guive rã.

23 Ha'e gui amboae oveve'i va'e ha'e omyĩ'i va'e opy irundy re oguata va'e ma ha'eve'ÿ va'erã meme pendeivy.

24 — Pova'e nunga re'ōgue ma penemongy'aarã ramo amongue va'e rei hexe opoko va'ekue ma ha'eve'e'ỹ va'e 'rã oiko ka'aru peve.

25 He'ōgue reraare ma ojai 'rã oao, ha'e rami teĩ ha'eve'e'ỹ va'e 'rã oiko ka'aru peve.

26 Mymba ipypapẽ ja'o va'eri mbyte rupi e'ỹ oja'o va'e, ha'e oixu'u jevy va'e'ỹ ma pendevy ha'eve'e'ỹ va'e meme. Ha'e nunga re opoko va'e rei ma ha'eve'e'ỹ va'e avi 'rã oiko.

27 Mymba ipy irundy va'eri opy mbyte re oguata va'e ma pendevy ha'eve'e'ỹ va'e meme. He'ōgue re opoko va'e ma guive rã ha'eve'e'ỹ va'e 'rã oiko ka'aru peve.

28 He'ōgue reraare voi ojai 'rã oao, ha'e ha'eve'e'ỹ va'e oiko 'rã ka'aru peve. Ha'e nunga ha'e javi ma ha'eve'e'ỹ va'e pendevy.

29 — Ha'e gui yvy jave re temimoingo ikuai va'e va'e regua ma pova'e nunga ha'eve'e'ỹ va'e 'rã: doninha, anguja, teju ha'e hexegua va'e ma guive rã,

30 ha'e geco, jakare yvy re ikuai va'e, tejuro, teju ye'ẽ yv'rygua ha'e camaleão.

31 Ha'e gui temimoingo ikuai va'e ha'e javi gui ma ha'e nunga pendevy ha'eve'e'ỹ va'e meme 'rã. He'ōgue re opoko va'ekue ma oiko 'rã ha'eve'e'ỹ va'e ka'aru peve.

32 Ha'e mba'emo áry ha'e nunga re'ōgue ho'a ramo voi ha'eve'e'ỹ va'e 'rã, mba'emo ryru yvyra guigua mba'e, ao, ipire, voxa, e'ỹ vy tembiporu mba'emo jajapoa va'e rei, ha'e nunga nhamoi 'rã yy py, ka'aru peve 'rã opyta ha'eve'e'ỹ va'e. Ha'e ramo ma ha'eve va'e ju 'rã opyta.

33 Ha'e gui mba'emo ryru nhae'ũ guigua py ri ha'e nunga ho'a ramo ma ha'e py omboyru pyre ha'e javi ha'eve'e'ỹ va'e 'rã opyta. Hyru voi pembovo 'rã.

34 Ha'e va'e py tembi'u yy reve ojy va'ekue ma ha'eve'e'ỹ va'e meme 'rã opyta. Hykue va'e jay'u va'erã omboyru pyre ma ha'eve'e'ỹ va'e meme avi 'rã.

35 Ha'e mba'emo áry rei he'ōgue ho'a ramo opyta 'rã ha'eve'e'ỹ va'e: tatakua, e'ỹ vy tata rupa yapo guigua áry ho'a ramo pembovopa 'rã, ha'eve'e'ỹ va'e ma opyta ramo, ha'e nunga rupi ha'eve'e'ỹ va'ea peikuaa agua.

36 Ha'e rã yvu, e'ỹ vy yy omboty pyre py ri ho'a ramo ma ha'eve va'e 'rã opyta. Ha'e rã yy py omano va'ekue re opoko va'ekue ma ha'eve'e'ỹ va'e 'rã opyta.

37 Xapy'a rei mba'emo ra'yĩgue onhotỹ mbyrã va'e áry ri he'ōgue ho'a ramo ma opyta 'rã ha'eve va'e.

38 Ha'e rã xapy'a rei amongue ha'yĩgue yy py omoakỹ va'ekue áry mba'emo re'ōgue ho'a ramo ma ha'eve'e'ỹ va'e 'rã opyta pendevy.

39 — Xapy'a rei mymba pe'u agua ha'eve va'e omano ramo he'ōgue re amongue opoko ri vy opyta 'rã ha'eve'e'ỹ va'e ka'aru peve.

40 He'ōgue regua ho'u va'ekue ma ojai 'rã oao, ha'e ka'aru peve 'rã oiko ha'eve'e'ỹ va'e. He'ōgue reraare voi ojai 'rã oao, ha'e oiko 'rã ha'eve'e'ỹ va'e ka'aru peve.

41 — Opa marãgua temimoingo yvy rupi omyĩ okuapy va'e ma pe'u agua ha'eve'e'ỹ va'e meme. Ha'e nunga ma pe'u va'erã e'ỹ.

42 Opa marãgua temimoingo yvy rupi omyĩ okuapy va'e guye re oguata va'e, opy irundy re oguata va'e, e'ỹ vy ipy reta va'e ma nda'evei 'rã pe'u agua, ha'eve'e'ỹ va'e ramo.

43 Ha'eve'e'ỹ va'e penhemoingo eme ha'e va'e regua temimoingo yvy rupi omyĩ okuapy va'e pe'ua py, penhemongy'a eme ha'e va'e regua gui, ha'eve'e'ỹ va'e peiko e'ỹ agua.

⁴⁴ Xee ma SENHOR Penderuete. Ha'e nunga rupi peẽ voi pejesty'a'o iky'a e'ÿ va'e peiko aguã, mba'eta xee ma iky'a e'ÿ va'e. Penhemongy'a eme temimoingó kuery yvy rupi onhembotyryry va'e gui.

⁴⁵ Xee SENHOR ae Egito yvy gui penenoẽmba va'ekue, Penderuete aiko aguã. Ha'e nunga rupi iky'a e'ÿ va'e 'rã peiko, mba'eta xee ma iky'a e'ÿ va'e.*

⁴⁶ — Ha'e va'e lei ma mymba kuery, guyra oveve va'e, yy rupi omyĩ va'e, ha'e temimoingó yvy re ikuai va'e ha'e javi regua,

⁴⁷ peikuaa aguã ha'eve va'e ha'e ha'eve'ÿ va'e reve joo rami e'ÿa, ha'e mymba pe'u aguã ha'eve va'e ha'e ha'eve'ÿ va'e voi.

12

Kunhague oikuavã'i rire ojesty'a'o jevy aguã regua

¹ SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

² — Ndeayvu 'rã Israel kuery pe: Xapy'a rei peteĩ kunha kyrĩ va'e oguereko vy ava'i ri oikuavã'i ma vy sete ára re 'rã oĩ ha'eve'ÿ va'e, gueko re oiko va'e rami ae avi.

³ Oito araa py ma ava'i pire omboi uka 'rã.

⁴ Ha'e gui kunha va'e ma trinta e três ára peve 'rã oĩve nguguy gui ojesty'a'o aguã. Ojesty'a'opaa ára ojeupity e'ÿa ja teĩve ma voi ndopokoi 'rã iky'a e'ÿ va'e re, nei ndoikei 'rã henda iky'a e'ÿ va'e py.

⁵ Ha'e 'rã kunha'i ri oikuavã'i vy ma mokoĩ semana 'rã ha'eve'ÿ va'e oĩ, gueko re oiko va'e rami avi. Ha'e va'e rire sessenta e seis ára re oĩ 'rã nguguy gui ojesty'a'opa peve.

⁶ — Ha'e gui imemby'i e'ÿ vy ipi'a'i oikoague gui ojesty'a'opa aguã ára ojeupity ma ramo sacerdote pe ogueraa 'rã peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'et'ÿ'i va'e oapy vy ome'ẽ va'erã, ha'e gui peteĩ apykaxu e'ÿ vy peteĩ jeruxi'i jejavya regua ome'ẽ va'erã, oguy nhemboaty oiaty rokẽ py.

⁷ Ha'e ramo sacerdote ojuka 'rã SENHOR renonde kunha va'e ha'eve e'ÿague ojao'i uka vy. Ha'e ramo ojesty'a'opa ju 'rã nguguy gui. Ha'e rami aguã ma omemby'i e'ÿ vy opi'a'i oikuavã'i va'e rekorã oea pyre.

⁸ Ha'e rami teĩ xapy'a rei vexa'i ra'y ome'ẽ va'erã ndojoui ri vy ogueraa 'rã mokoĩ jeruxi e'ÿ vy mokoĩ apykaxu'i. Ha'e va'e regua peteĩ ma oapy vy ome'ẽ 'rã, ha'e 'rã amboae ma jejavya regua. Ha'e va'e py sacerdote ojao'i uka 'rã kunha va'e ha'eve e'ÿague, ha'e ramo ha'eve va'e ju 'rã oiko.*

13

Lepra regua lei oĩa

¹ SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe:

² — Xapy'a rei amongue pire re oĩ 'rã irurupaa e'ÿ vy ipeupa rei, e'ÿ vy iovea overa rei va'e. Ha'e nunga lepra rivyvyi ramo peraa 'rã sacerdote Arão-a py, e'ÿ vy ta'y sacerdote oiko va'ea py.

³ Ha'e ramo sacerdote oexa pota 'rã ijaia ipire re oĩ va'e. Xapy'a rei ijaia rupi ipire rague xiĩ rei, ha'e ijaia ho'o peve oike ma ramo ma oikuaa 'rã lepra guigua ete ai vaikue. Sacerdote oexa potapa ma vy ixupe "Ha'eve'ÿ va'e" he'i 'rã.

⁴ Xapy'a rei iovea overa rei va'e ha'e xiĩ rei va'eri ho'o peve ijai ndoikei, ha'e ipire rague voi naxiĩ ramo sacerdote omboty 'rã ijai va'e ha'e ae'i sete ára peve.

* 11:45 1 Pedro 1.16 * 12:8 Lucas 2.24

5 Sete araa py ma sacerdote oexa pota ju 'rã. Oexa rã ijai vaikue opyta, ha'e ipire áry rupi nda'ipy-ipyve ovyi ri ramo sete ára peve ae ju 'rã sacerdote omboty.

6 Ha'e gui sete araa py sacerdote oexa pota jevy 'rã. Xapy'a rei lepra ndovera reivei, ha'e nda'ipyve ovyi ramo ma ixupe sacerdote "Ha'eve va'e" he'i 'rã. Ha'e va'e regua ai ma tykue rei va'ekue ae. Ava oao ojoi vy ha'eve va'e ju 'rã oiko.

7 Ha'e rami teĩ ojeky'a'o uka aguã sacerdote pe ojexa uka ma rire ipire rupi ijai tykue reia ipyve ju ovyi ri ramo teĩgue ju 'rã ojexa uka sacerdote pe.

8 Ha'e va'e oikuaa pota rã ipire rupi ijai tykue reia ipyve ra'e ri ramo ixupe "Ha'eve'ỹ va'e" he'i 'rã, lepra ete oĩ ramo.

9 — Xapy'a rei amongue re lepra ojekuaa ri ramo peraa 'rã sacerdote-a py.

10 Sacerdote oikuaa pota rã ipire rurua rupi xiĩ rei va'e ojekuaa, ipire rague xiĩmba ha'e ho'okue ojekuaa rei ri ramo

11 ipire re lepra ae oĩ. Ha'e nunga rupi sacerdote ixupe "Ha'eve'ỹ va'e" he'i 'rã. Nomboty'i 'rã, ha'eve'ỹ va'e ae oiko ramo.

12 Xapy'a rei lepra ipy-ipyve ri hete pire ha'e javi rupi, ha'e sacerdote oexa rã inhakã guive ipy peve ojao'ipa ri ijai ramo

13 oikuaa pota porã 'rã. Xapy'a rei lepra ho'o ha'e javi rupi ojao'ipa ramo iove va'e pe "Ha'eve va'e" he'i 'rã. Lepra oĩague xiĩmba ramo ha'eve va'e ju oiko.

14 Ha'e rami teĩ ho'okue ojekuaa jevya ára py ma ha'eve'ỹ va'e ju 'rã oiko.

15 Ho'okue ojekuaa reia py sacerdote oexa vy "Ha'eve'ỹ va'e" he'i 'rã. Ho'okue ojekuaa va'e ma ha'eve'ỹ va'e. Ha'e nunga ma lepra ae.

16 Xapy'a rei ho'okue ojekuaa rei va'ekue xiĩmba jevy ramo ou 'rã sacerdote-a py.

17 Ha'e ramo oexa pota 'rã. Xapy'a rei lepra ojekuaa va'ekue xiĩmba jevy ramo ijai vaikueague pe sacerdote "Ha'eve va'e" he'i 'rã. Ha'e ramo ha'eve va'e 'rã oiko.

18 — Ha'e gui xapy'a rei ho'okue ha'e ipire py ipeupa reiague onhembotypa,

19 ha'e ipeupa reia 'rãgue py irurupa rei vy iovea xiĩmba rei, e'ỹ vy overa reia rupi pytãmba rei avi ramo ojexa uka 'rã sacerdote pe.

20 Ha'e ramo sacerdote oikuaa pota 'rã. Xapy'a rei ipire guýry ete oike, ha'e ipire rague'i xiĩmba ri ramo sacerdote "Ha'eve'ỹ va'e" he'i 'rã. Ha'e va'e ma lepra ae, ipeupa reiague gui ju ojekuaa.

21 Ha'e rami teĩ sacerdote oexa pota rã ipire rague'i naxiĩvei, ipire guýry e'ỹ, ha'e ndoveravei ramo sacerdote sete ára peve 'rã omboty ha'e ae'i.

22 Xapy'a rei ipire rupi ipy-ipyve ri ramo ma ixupe sacerdote "Ha'eve'ỹ va'e" he'i 'rã, lepra ae ramo.

23 Ha'e rami avi iovea overa reia nda'ipyve ovyi ri ramo ma ipeupa reia rendakue ae 'rã ipere. Ha'e ramo ixupe sacerdote "Ha'eve va'e" he'i 'rã.

24 — Xapy'a rei ipire re tata okaia py ho'okue perea overa rei ri, xapy'a rei xiĩmba ha'e pytã rei reve, e'ỹ vy xiĩmba rive ramo

25 sacerdote oexa pota 'rã. Xapy'a rei ipere overa reia rague xiĩmba, ha'e ipire guýryve ri oĩ ramo lepra ae okaiague mbyte gui ojekuaa. Ixupe sacerdote "Ha'eve'ỹ va'e" he'i 'rã, lepra ae ramo.

26 Ha'e rami teĩ sacerdote oexa pota rã ipere overa reia rague naxiĩ ri, neĩ ipire guýry voi ndoikei, ha'e ndoveravei ri ramo sacerdote omboty 'rã sete ára peve ha'e ae'i.

27 Ha'e gui sete araa py ma sacerdote oexa pota jevy 'rã. Xapy'a rei ijai ipire rupi ipyve ri ovyi ramo sacerdote "Ha'eve'ỹ va'e" he'i 'rã, lepra ae ramo.

28 Ha'e rami avi xapy'a rei ipere overa reia oĩague py opyta, nda'ipyve ovyi, ha'e ndovera reivei ramo okaiaague pere ae 'rã ojekuaa. Ha'e ramo sacerdote "Ha'eva va'e" he'i 'rã, okaiaague pere rive ramo.

29 — Xapy'a rei ava e'ỹ vy kunha inhakã re e'ỹ vy hembeta re ijai ramo
30 sacerdote oexa pota 'rã ai. Xapy'a rei ipire guýry ri ijai oike, ha'e hague'i ijupa rei va'e ojekuaa ramo ma sacerdote "Ha'eva'ỹ va'e" he'i 'rã. Ha'e nunga lepra ma tinha 'epy va'e, inhakã re e'ỹ vy hembeta re ojekuaa.

31 Ha'e rami teĩ ai tinha sacerdote oikuaa pota vy oexa rã ijai ipire guýry vaipa e'ỹ, ha'e hague huũ va'e noĩ ri ramo sacerdote sete ára peve 'rã omboty tinha revegua ha'e ae'i.

32 Sete araa py ma sacerdote oexa pota ju 'rã ai. Xapy'a rei tinha nda'ipyve ovyi, hague'i iju va'e noĩ, ha'e tinha ai oexa rã ipire guýry e'ỹ ri ijai ramo ma
33 ava onhopĩa 'rã. Ha'e rã ai tinha oĩa rupi ma nonhopĩa. Ha'e gui sacerdote omboty ju 'rã sete ára peve ai tinha revegua.

34 Sete araa py ma sacerdote oexa pota jevy 'rã ai tinha revegua. Xapy'a rei ipire rupi nda'ipyve ovyi, ha'e ipire guýry e'ỹ ri ijai ramo ixupe sacerdote "Ha'eva va'e" he'i 'rã. Oao ojoi ma vy ha'eva va'e ju 'rã oiko.

35 Ha'e rami avi xapy'a rei ojeky'a'o uka rire ipire rupi ai tinha ipyve pyve ri ramo

36 sacerdote oexa pota ju 'rã. Ipire rupi tinha ipyve pyve ri ramo sacerdote hague'i ijupa va'e oeka e'ỹ teĩ ha'eva'ỹ va'e ae oiko.

37 Ha'e rami avi ha'e oexa rã ai tinha va'e opyta, ha'e hague'i huũ va'e ipukuve ri ramo ai tinha okuera ma. Ha'eva va'e ramo ixupe sacerdote "Ha'eva va'e" he'i 'rã.

38 — Ha'e gui ava e'ỹ vy kunha ipire rupi iperea overa rei va'e oĩ ramo

39 sacerdote oexa pota 'rã. Xapy'a rei ipire rupi ipereague xiĩmba rei va'eri ndovera reivei va'e ramo ma iove xiĩ ojekuaa ipire rupi. Ha'e va'e ma ha'eva va'e.

40 — Xapy'a rei ava akã gui hi'a okuipa vy ipire rei teĩ ha'eva va'e oiko.

41 Xapy'a rei hova katy gui ri hi'a kui vy hova katy ipire rei teĩ ha'eva va'e oiko.

42 Ha'e rami avi xapy'a rei ijapyte rupi e'ỹ vy hova katy hi'a kuipaague py ojekuaa ri ai xiĩ rei va'e pytã reve vy ma lepra ojekuaa, ijapyte rupi e'ỹ vy hova katy hi'a kuipaague py.

43 Ha'e gui sacerdote oikuaa pota vy oexa rã irurua ijapyte re e'ỹ vy hova katy hi'a kuipaague py xiĩ rei pytã reve ri ramo lepra ipire re ojekuaa rami,

44 ha'e ramo ma lepra revegua ae, ha'eva'ỹ va'e oiko. Ixupe sacerdote "Ha'eva'ỹ va'e" he'i 'rã, inhakã re ijai oĩ ramo.

45 — Ha'e gui lepra revegua ma oao xorokue py onhemonde 'rã, o'a voi nomoatyrõi 'rã. Ojejuru mo'ã reve ojapukai vy "Ha'eva'ỹ va'e, ha'eva'ỹ va'e aiko!" he'i 'rã.

46 Hexe ai oĩa ja ha'eva'ỹ va'e oiko 'rã. Ha'eva'ỹ va'e vy ha'e ae'i 'rã oiko. Heta va'e kuery gui mombyry 'rã onhemboekoa.

47 — Xapy'a rei amongue ao re ojekuaa 'rã hove rei va'e, ao vexa'i rague guigua, e'ỹ vy ajukue iporãve va'e guigua re.

48 Ipuku-a rupigua mba'e, e'ỹ vy ipya rupigua re ojekuaa 'rã ajukue iporãve va'e guigua e'ỹ vy vexa'i rague guigua re, mba'emo pire re, e'ỹ vy pire guigua ojapo pyre re mba'e.

49 Ha'e nunga re hove va'e hovy, e'ỹ vy pytã va'e ri oĩ ramo, ao re mba'e, e'ỹ vy mba'emo pire re, ipuku-a rupi e'ỹ vy ipya rupigua re, ha'e pire gui mba'emo ojapo pyre re teĩ hove rei va'e ojekuaa rã oexa uka 'rã sacerdote pe.

⁵⁰ Sacerdote oexa pota vy hove rei va'e oĩa omoĩ porã 'rã sete ára peve.

⁵¹ Ha'e gui sete araa py ma oexa pota jevy 'rã. Xapy'a rei ijao re ipyve ovy ri ramo, ipuku-a rupi e'ỹ vy ipya rupi teĩ, ipire re e'ỹ vy mba'emo hembiape re mba'e, ha'e ramo lepra ovy va'e ae 'rã oĩ. Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e ae.

⁵² Ha'e ramo oapypaa 'rã ajukue, ipuku-a rupi e'ỹ vy ipya rupigua re lepra ojekuaa teĩ, vexe'i rague guigua e'ỹ vy ajukue iporãve va'e guigua teĩ, mba'emo pire gui ojapo pyre re teĩ lepra ojoua rã lepra ae ovy va'e ae. Ha'e nunga ha'e javi oapypaa 'rã.

⁵³ — Ha'e rami avi xapy'a rei sacerdote oexa pota rã hove rei va'e nda'ipyve ovy ri ijao re, neĩ ipuku-a rupi neĩ ipya rupi, neĩ mba'emo pire gui ojapo pyre re voi ramo

⁵⁴ sacerdote ojoi uka 'rã hove va'e oĩague, ha'e sete ára peve ju omoĩ porã 'rã ha'e ae'i.

⁵⁵ Ha'e gui ajukue hove rei va'e ojekuaa ague ojoia rire sacerdote oexa pota rã ha'ekue'i ae opyta ramo, nda'ipyve ovy teĩ ha'eve'ỹ va'e ae 'rã oiko. Oapypaa 'rã tata py. Ha'e nunga ma lepra okaru va'e, hi'áry rupi e'ỹ vy iguy rupi ojekuaa teĩ.

⁵⁶ — Ha'e rami avi sacerdote oikuaa pota vy xapy'a rei oexa 'rã ojoia rire oje'o ramo omondoro 'rã ajukue gui, e'ỹ vy ipirekue guigua gui, ipuku-a rupi e'ỹ vy ipya rupi ojekuaa teĩ.

⁵⁷ Ajukue re hove rei ovy va'e ojekuaa teri ramo, ipuku-a rupi e'ỹ vy ipya rupi teĩ, mba'emo pire gui ojapo pyre re teĩ lepra ipy-ipyve va'erã ae. Oapypaa 'rã tata py lepra ovyague.

⁵⁸ Ha'e rami teĩ xapy'a rei ao re hove rei va'e oĩa va'e, ipuku-a rupi e'ỹ vy ipya rupi teĩ, e'ỹ vy mba'emo pire guigua teĩ ojoia rã hove rei va'e ndojekuaavei ri ramo teĩgue ju 'rã ojoia. Ha'e vy ma ha'eve va'e ju 'rã oiko.

⁵⁹ Ha'e va'e lei ma vexe'i rague guigua re hove rei va'e ojekuaa va'e regua, e'ỹ vy ajukue iporãve va'e guigua re, ipuku-a rupi e'ỹ vy ipya rupi ojekuaa, e'ỹ vy ipire gui ojapo pyre re ojekuaa rire, ha'e nunga pe "Ha'eve va'e" e'ỹ vy "Ha'eve'ỹ va'e" he'i kuaa aguã.

14

Lepra gui okuera va'ekue regua lei oĩa

¹ SENHOR aipoe'i Moisés pe:

² — Pova'e ojapo ukapy ma lepra gui okuera va'ekue ojeky'a'oa ára guarã. Ha'e rami rã peraa 'rã sacerdote-a py.

³ Ha'e ramo tekoa gui mombyry'i oi'pe'a vy oexa pota 'rã. Xapy'a rei lepra oguereko va'ekue gui okuera ma ramo

⁴ sacerdote oiky'a'o aguã ogueru ruka 'rã mokoĩ guyra oikove reve ha'e ha'eve va'e, ha'e gui peteĩ vyvra yary, havijukue pytã va'e ha'e hissopo rogue.

⁵ Peteĩ guyra ma sacerdote ojuka uka 'rã hyru nhae'ũ guigua py yy xyry omboyru va'ekue áry.

⁶ — Ha'e gui mokoĩa guyra ju ogueru 'rã oikove reve, ha'e gui vyvra yary, havijukue pytã va'e, ha'e hissopo rogue. Ha'e vy omoak'ymba 'rã guyra yy xyry áry ojuka va'ekue ruguykue py.

⁷ Lepra gui ojeky'a'o uka va'e áry rupi ma omboayvi 'rã sete-kue. Ha'e vy ixupe "Ha'eve va'e" he'i 'rã, ha'e gui guyra oikove va'e opoi ju 'rã tekoa e'ỹa áry rupi oveve ovy aguã.

⁸ Ha'e gui ojeky'a'o uka va'e ojoi 'rã oao, onhopĩmba 'rã opire rague ha'e javi, ha'e ojau 'rã yy py. Ha'e vy ma ha'eve va'e ju 'rã oiko. Ha'e va'e rire oo ju 'rã tekoa py, teĩ ngoo py tema ndoikei ranhe 'rã sete ára peve.

⁹ Sete araa py ma o'a onhopĩmba 'rã oakã gui, guendyva, ha'e guexa pykã rague guive. Opire rague ha'e javi 'rã onhopĩmba. Ha'e vy oao ojoi 'rã, ojau 'rã guive. Ha'e vy ma ha'eve va'e ju 'rã oiko.

¹⁰ — Oito araa py ma ogueru 'rã mokoĩ vexa'i ivaikue rei e'ỹ va'e, peteĩ vexa'i kunha ivaikue rei e'ỹ va'e peteĩ ma'etý'i va'e, ha'e mboapy ryruru trigo ku'ikue iporãve va'e mba'emo aju guigua ome'ẽ mbyrã, azeite reve omonamba pyre, ha'e gui peteĩ ryruru azeite ju.

¹¹ Ha'e gui sacerdote joky'a'o ukaa rupi oiko va'e ma SENHOR renonde oexa uka 'rã ava ojeky'a'o uka aguã ou va'e mba'emo ogueru va'ekue ha'e javi reve, oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py.

¹² Peteĩ vexa'i va'e regua ogueru vy ojuka 'rã mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽ va'erã, azeite ryruru reve. Ha'e nunga oupi reve ombovava 'rã SENHOR renonde ome'ẽ vy.

¹³ Ha'e gui vexa'i mboae ju 'rã ojuka. Jejavya regua ha'e oapy vy ome'ẽmby ojukaaty py ae ojuka, henda iky'a e'ỹ va'e py. Mba'eta mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽmby ha'e jejavya regua ma sacerdote pe meme opyta, iky'a e'ỹ ete va'e.

¹⁴ Omboekovia aguã ome'ẽmby ruguykue regua sacerdote ojopy vy ombovy 'rã ojeky'a'o uka va'e nambi, ikuã guaxu ha'e ipyxã guaxu oiporu kuaa regua re meme.

¹⁵ Azeite ju ojopy vy hyru gui onhoẽ 'rã opo ijaxua regua mbyte py.

¹⁶ Opo ijaxua re azeite oĩ va'e py omoaký 'rã okuã oiporu kuaa regua. Ha'e vy okuã py ju omboayvipa 'rã sete-kue SENHOR renonde.

¹⁷ Azeite rembyrekue opo py oĩ teri va'e regua ma sacerdote ombovy 'rã ojeky'a'o uka va'e nambi, ikuã guaxu ha'e ipyxã guaxu oiporu kuaa regua re meme, mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽ mbyrã ojuka uka va'ekue ruguy áry.

¹⁸ Ha'e rã azeite rembyrekue opo py oĩ va'e ma sacerdote onhoẽ 'rã ojeky'a'o uka va'e apyte re. Ha'e rami vy SENHOR renonde sacerdote ojao'i uka 'rã ha'eve e'ỹague.

¹⁹ — Ha'e gui ma jejavya regua sacerdote ome'ẽ vy ojao'i uka 'rã ojeky'a'o uka va'e ha'eve e'ỹague. Ha'e va'e rire ma ojuka 'rã oapy vy ome'ẽmby.

²⁰ Ha'e nunga ome'ẽ 'rã altar áry mba'emo aju guigua reve. Ha'e rami py sacerdote ojao'i uka 'rã ava ha'eve e'ỹague. Ha'e ramo ha'eve va'e ju 'rã oiko.

²¹ Xapy'a rei iporiaukue'i vy ha'e nunga ha'e javi ndojoui ri vy ogueru 'rã peteĩ vexa'i mba'emo omboekovia vy ome'ẽ aguã oupi vy ombovava reve, ha'eve e'ỹague ojao'i uka aguã. Ogueru avi 'rã peteĩ ryruru trigo iporãve va'e azeite reve omona mbyre mba'emo aju guigua ome'ẽ aguã, ha'e peteĩ ryruru azeite,

²² ha'e gui mokoĩ jeruxi e'ỹ vy mokoĩ apyxaxu ojoua'i rami. Ha'e va'e regua peteĩ ma jejavya regua ome'ẽ va'erã, ha'e rã amboae ma oapy vy ome'ẽ va'erã.

²³ Ha'e gui irundy meme ára ma ojeky'a'o ukaa py sacerdote pe ogueru 'rã ha'e nunga ha'e javi, oguy nhemboaty oĩaty va'e rokẽ py, SENHOR renonde.

²⁴ Sacerdote ma vexa'i mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽmby ha'e azeite ryruru ojopy vy oupi 'rã SENHOR renonde ombovava reve ome'ẽ mbyrã.

²⁵ Ha'e gui ma sacerdote ojuka 'rã vexa'i mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽmby. Ha'e vy mba'emo omboekovia aguã vexa'i ojuka va'ekue ruguy ojopy vy ombovy 'rã ojeky'a'o uka va'e nambi, ikuã guaxu ha'e ipyxã guaxu oiporu kuaa regua re meme.

²⁶ Azeite onhoẽ 'rã opo ijaxua regua mbyte re.

²⁷ Ha'e vy opo ijaxua regua re azeite oĩ va'e py okuã oiporu kuaa regua omoaký vy omboavyi 'rã sete-kue SENHOR renonde.

28 Ha'e vy azeite opo py oĩ va'e regua ombovy 'rã ojeky'a'o uka va'e nambi apy, ikuã guaxu ha'e ipyxã guaxu oiporu kuaa regua re meme, mba'emo omboekovia aguã regua ojuka pyre ruguy oikyty va'ekue áry.

29 Ha'e gui sacerdote po py azeite rembyre oĩ va'e ma onhoẽ 'rã ojeky'a'o uka va'e apyte re, SENHOR renonde ha'e've e'ÿague ojao'i uka aguã.

30 Ome'ẽ 'rã peteĩ jeruxi e'ÿ vy peteĩ apyaxu ha'e ojoua'i rami.

31 Ha'e va'e regua peteĩ ma jejavya regua ome'ẽ 'rã, ha'e rã amboae ma mba'emoaju guigua opy vy ome'ẽmby reve guarã. Ha'e rami py SENHOR renonde sacerdote ojao'i uka 'rã ojeky'a'o uka va'e ha'e've e'ÿague.

32 Ha'e va'e lei ma lepra oguereko va'e gui ojeky'a'o uka va'e rekorã, ipori-aukue'i vy ome'ẽ aguã ndojou'i ramo.

Lepra oo re ojekuaa va'e regua lei oĩa

33 SENHOR aipoe'ive ju Moisés ha'e Arão pe:

34 — Canaã vyv pendekoarã pendevy ame'ẽ va'ekue py pevaẽ ma rire amongue oo re xee amoĩ 'rã hu'ũmba rei va'e.

35 Ha'e ramo hoo va'e sacerdote pe omombe'u vy “Mba'emo vaikue ko xero re oĩ”, he'i 'rã.

36 Ha'e ramo sacerdote oguenoẽ ukapa 'rã opy gui, hu'ũ rei va'e oexa pota e'ÿ mbove, oo py ikuai va'e ha'e javi omongy'apa e'ÿ aguã. Ha'e rire mae ma sacerdote oo 'rã oo re oikuaa pota aguã.

37 Oexa pota 'rã hu'ũ rei va'e. Xapy'a rei oo mbotya re iovea hovy rei va'e e'ÿ vy pytã reia ri ojekuaa oo mbotya guýryve oike ramo ma

38 opy gui sacerdote oẽ vy omboty uka 'rã sete ára peve.

39 Sete araa py sacerdote ou ju 'rã oexa pota vy. Xapy'a rei oo mbotya re ipyve ri hu'ũ rei va'e ojekuaa ramo ma

40 oo mbotya gui omboi uka 'rã ita hu'ũ rei va'e oĩa, ha'e vy omombo uka 'rã tetã gui mombyry'i peteĩ henda mba'emo ha'e've'ÿ va'e omomboaty py.

41 Ha'e gui onhopĩ ukapa 'rã opy rupi mbotya ikuai va'e ha'e javi rupi. Onhopĩ va'ekue ku'ikue ma omombo 'rã tetã gui mombyry'i peteĩ henda mba'emo ha'e've'ÿ va'e omomboaty py.

42 Ha'e va'e rire ma ita mboae ojopy vy omoĩa 'rã omboi ypyague py. Omoapomo pyau va'ekue ojopy vy omboja 'rã oo re.

43 — Xapy'a rei ita omboia vy oo mbotya onhopĩmba rire omboja jevy teĩ oo re hu'ũ rei va'e ojekuaa jevy ri ramo

44 sacerdote oike ju 'rã oexa pota. Xapy'a rei oo re hu'ũ rei va'e tuvixa-vixave ri vy ma hu'ũ rei ovy va'e ae 'rã oĩ. Ha'e've'ÿ va'e ae 'rã opyta.

45 Ha'e rami rã oitypa 'rã oo, ita ha'e yvyra omboipa 'rã, oo mbotya omboja va'ekue voi. Ha'e nunga ogueraapaa 'rã tetã gui mombyry, peteĩ henda mba'emo ha'e've'ÿ va'e omomboaty py.

46 Oo omboty aguã jave py amongue oike vy ha'e've'ÿ va'e avi 'rã oiko ka'aru peve.

47 Opy oke e'ÿ vy okaru va'ekue ma ojoi 'rã oao.

48 — Ha'e rami avi oo omboja pyaupã rire ha'e py sacerdote oike jevy vy oexa pota rã oo re hu'ũ rei va'e ndatuvixave ovyri ri ramo ixupe sacerdote “Ha'e've va'e” he'i 'rã, hu'ũ rei va'e okanhy ma rire.

49 Ha'e gui oo oiky'a'o aguã ma ojopy 'rã mokoĩ guyra, yvyra yary, havijukue pytã va'e ha'e hissopo rogue.

50 Peteĩ guyra ojuka 'rã hyru nhae'ũ guigua py yy xyry omboyru va'ekue áry.

51 Ojopy 'rã yvyra yary, hissopo rogue, havijukue pytã va'e ha'e guyra oikove va'e. Ha'e vy guyra ojuka va'ekue ruguy py omoakÿ 'rã yy oxyry va'e reve. Sete-kue 'rã omboavy oo re.

⁵² Ha'e rami py oo oiky'a'o 'rã guyra ruguykue, yy oxyry va'e, guyra oikove va'e, vyvry yary, hissopo rogue ha'e havijukue pytä va'e py guive.

⁵³ Guyra oikove va'e ma tetã gui opoi 'rã mombryr tekoa e'ÿa áry rupi oveve ovy aguã. Ha'e rami vy oo ha'eve e'ÿague oiky'a'o uka ma ramo ha'eve va'e ju 'rã opyta.

⁵⁴ — Ha'e va'e lei ma opa marãgua lepra ha'e mba'eaxy tinha oguereko va'e regua,

⁵⁵ ao re hu'ũ rei va'e oĩ va'e, ha'e oo re,

⁵⁶ irurupa va'e re, ipeu ha'e iperea overa rei va'e re,

⁵⁷ penhomba'e aguã ha'eve va'e ha'e ha'eve'ÿ va'e oikoa re. Ha'e va'e ma lei lepra regua.

15

Ava ha'e kunha re ha'eve'ÿa oĩ va'e re ijavyua

¹ SENHOR aipoe'ive Moisés ha'e Arão pe:

² — Pendeayvu Israel kuery pe, ha'e vy aipopeje: Ava ma guive rã hete guigua ndopytai ramo ha'eve'ÿ va'e 'rã oiko ndopytaia káuxa.

³ Po rami 'rã ha'eve'ÿ va'e oikoa oikuaa aguã regua, hete guigua ndopytaia káuxa. Xapy'a rei hete gui ndopytai, e'ÿ vy opytu'u-tu'u teĩ ha'eve'ÿ va'e ae 'rã oiko.

⁴ Tupa ha'e onhenoa py rei tema ha'eve'ÿ va'e 'rã opyta, ndopytaia káuxa. Ha'e mba'emo áry ha'e oĩague py rei ha'eve'ÿ va'e avi 'rã opyta.

⁵ Hupa re ovy va'e rei tema ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py. Ha'e vy ka'aru peve ha'eve'ÿ va'e 'rã oiko.

⁶ Ha'e gui hete guigua opyta e'ÿ va'e oguapyague py ri oguapy va'e tema ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py. Ha'e vy ha'eve'ÿ va'e 'rã oiko ka'aru peve.

⁷ Hete guigua opyta e'ÿ va'e re ovy va'e tema ojoi 'rã oao, ojau 'rã guive yy py, ha'e oiko 'rã ha'eve'ÿ va'e ka'aru peve.

⁸ Xapy'a rei amongue ha'eve va'e re ava hete guigua opyta e'ÿ va'e onyvõ ramo ha'e va'e voi ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py, ha'e vy ka'aru peve oiko 'rã ha'eve'ÿ va'e.

⁹ Kavaju kupe árygua hete guigua opyta e'ÿ va'e oĩague voi opyta 'rã ha'eve'ÿ va'e.

¹⁰ Mba'emo igu'ry oĩ va'e re opoko va'e rei tema oiko 'rã ha'eve'ÿ va'e ka'aru peve. Ha'e rã ha'e nunga reraare voi ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py, ha'e vy oiko 'rã ha'eve'ÿ va'e ka'aru peve.

¹¹ Amongue re hete guigua opyta e'ÿ va'e ojepoei e'ÿ re opokoa va'ekue ma ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py, ha'e vy oiko 'rã ha'eve'ÿ va'e ka'aru peve.

¹² Hyru yapo guigua re hete guigua opyta e'ÿ va'e opokoague ma ombovoa 'rã. Ha'e rã hyru vyvra guigua ri ramo ma ojoipa 'rã yy py.

¹³ — Ha'e gui hete guigua opyta e'ÿ va'e okuera ju ma vy oipapa 'rã sete ára peve ojeky'a'o uka aguã. Ha'e gui ojoi 'rã oao ha'e ojaupa 'rã guete ha'e javi rupi yy xyry py. Ha'e vy ma ha'eve va'e ju 'rã oiko.

¹⁴ Irundy meme araa py ma ogueraa 'rã mokoĩ jeruxi e'ÿ vy mokoĩ apykaxu. Ha'e vy ojexa uka 'rã SENHOR renonde py, oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py. Ha'e vy sacerdote pe ome'ẽ 'rã mokoĩ guyra,

¹⁵ ha'e va'e omboaxa aguã. Jypygua ma ome'ẽ 'rã jejavya regua, ha'e rã amboae ma oapy vy ome'ẽmy. Ha'e rami SENHOR renonde sacerdote ojao'ĩ uka 'rã hete guigua opyta e'ÿ va'e ha'eve e'ÿague.

¹⁶ — Ha'e gui ava xapy'a rei ijay ndopytai rei rive vy ma ojau 'rã yy py guete ha'e javi rupi, ha'e vy oiko 'rã ha'eve'ÿ va'e ka'aru peve.

17 Ijao e'ÿ vy ipire re ijay ovyague oĩ ramo ojoipa 'rã yy py, ha'e vy opyta 'rã ha'eve'ÿ va'e ka'aru peve.

18 Xapy'a rei peteĩ ava kunha reve joguerekoa py ojapo ri vy mokoĩve 'rã ojau yy py, ha'e vy ha'eve'ÿ va'e 'rã ikuai ka'aru peve.

19 – Kunha va'e gueko re oiko ramo heko ae ri oiko ramo sete ára peve 'rã oiko gueko re. Hexe ovy va'e rei ha'eve'ÿ va'e 'rã oiko ka'aru peve.

20 Gueko re oikoa pukukue re oke oupyague ha'e oguapyague rei tema ha'eve'ÿ va'e 'rã opyta.

21 Hupa re ovy va'e rei tema ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py. Ha'e vy oiko 'rã ha'eve'ÿ va'e ka'aru peve.

22 Mba'emo áry oĩague re opoko va'ekue voi ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã. Ha'e vy oiko 'rã ha'eve'ÿ va'e ka'aru peve.

23 Hupa e'ÿ vy oguapyague áry mba'emo itui va'e re opoko va'ekue ma oiko 'rã ha'eve'ÿ va'e ka'aru peve.

24 Xapy'a rei gueko re oiko va'e reve ava joguereko vy ma ha'eve'ÿ va'e 'rã oiko sete ára peve. Tupa onhenogue voi opyta 'rã ha'eve'ÿ va'e.

25 – Ha'e gui kunha ma heko ojekuaa vaipa ete mbove ára rei e'ÿ, ha'e ramiaty py e'ÿ va'eri, ha'e'ÿ vy gueko re oikoaty gui oaxave ri vy ko'ẽ nhavõ gueko re oikoa ja oiko 'rã ha'eve'ÿ va'e, gueko re ae oikoa rami.

26 Gueko re oiko va'e tupa okea va'e ma ha'eve'ÿ va'e 'rã opyta gueko re ae oikoaty rami ae. Mba'emo áry oĩague va'e tema opyta avi 'rã ha'eve'ÿ va'e, gueko re oikoaty rami ae.

27 Ha'e va'e re ovy va'ekue ma oiko 'rã ha'eve'ÿ va'e. Ha'e rami vy ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py. Ha'e vy oiko 'rã ha'eve'ÿ va'e ka'aru peve.

28 Ha'e rami avi heko opyta ri ramo oipapa 'rã sete ára peve ju, ha'e gui ma ha'eve va'e ju 'rã oiko.

29 Oito araa py ma ojopy 'rã mokoĩ jeruxi e'ÿ vy mokoĩ apykaxu, ha'e vy ogueru 'rã sacerdote pe ogu nhemboaty oĩaty rokẽ py.

30 Peteĩ ma sacerdote omboaxa 'rã jejavya re, ha'e rã amboae ma oapy vy ome'ẽmby. Ha'e va'e rupi SENHOR renonde sacerdote ojao'i uka 'rã gueko re oiko va'e ha'eve e'ÿague.

31 – Ha'e rami Israel kuery gui peipe'a ukapa 'rã ha'eve e'ÿague, ha'e va'e gui oiko vai e'ÿ aguã xembojeroviaaty ha'e kuery mbyte oĩ va'e omongy'ague re.

32 – Ha'e va'e lei ma hete guigua ndopytaia, ha'e ijay ndopytai rei rivea re ha'eve'ÿ va'e oiko va'e regua,

33 ha'e kunha gueko re oikoa py oiko axy va'e regua, ava e'ÿ vy kunha teĩ hete guigua opyta e'ÿ va'e, ha'e gui ava reve gueko re oiko va'e joguereko va'e regua guive.

16

Jejavya ojao'i ukaa ára regua

1 SENHOR ijayvu Moisés pe, mokoĩ Arão ra'y kuery SENHOR renonde py onhemboja vy oiko vai rire.

2 Ha'e vy SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Aipo're nderyke'y Arão pe, toike riae eme henda iky'a e'ÿ va'e py ajukue okẽ regua rovai, xeayvu ryrú áry imbotya teko vai ambogueaty oĩ va'e renonde, omano xapy'a e'ÿ aguã, mba'eta xee ae imbotya áry ajexa uka 'rã arai rupi.

3 Pova'e nunga reve anho 'rã Arão oike henda iky'a e'ÿ va'e py: peteĩ vaka ra'y jejavya re ome'ẽ va'erã, ha'e vexa'i oapy vy ome'ẽmby.

4 Onhemonde 'rã kamixa puku ajukue iporãve va'e guigua iky'a e'ÿ va'e py, ha'e kaxõ voi ajukue iporãve va'e guigua 'rã oiporu opire ao'iarã, oku'a rupi ojokua 'rã ajukue iporãve va'e guigua avi, ha'e vy ngorarã ajukue iporãve va'e guigua oimama mbyre py. Ha'e va'e ao ma iky'a e'ÿ va'e meme. Yy py ojaupa ma vy onhemonde 'rã.

5 Israel kuery po gui ojopy 'rã mokoï kavara ojejavayague re ome'ẽ va'erã, ha'e gui peteï vexa'i oapy vy ome'ẽ va'erã.

6 – Vaka ra'y jejavya regua ome'ẽ va'erã Arão ogueru vy ha'e ae ojejavayague ranhe 'rã ojaõ'i uka, ha'e gui ngoo pygua kuery ojejavayague ju.

7 Mokoïve kavara ojopy vy ogueru 'rã imo'amy SENHOR renonde oguy nhemboaty oïaty rokê py.

8 Mokoïve kavara re oexa 'rã xorteá. Peteï ma SENHOR peguarã opyta, ha'e rã amboae kavara ma omondouka pyrã.

9 Kavara SENHOR peguarã opyta va'ekue ma Arão omovalẽ vy ojuka 'rã jejavya regua ome'ẽ va'erã.

10 Ha'e rã kavara omondouka pyrã ma oikove reve 'rã oexa uka SENHOR renonde, ha'e va'e rupi jejavya ojaõ'i uka aguã, ha'e gui tekoa e'ÿa katy omondoukaa aguã.

Sacerdote yvateve va'e ha'e ae ojejavayague re ome'ẽa regua

11 – Ha'e gui Arão ogueru 'rã vaka ra'y ha'e ae ojejavayague ranhe ojaõ'i uka aguã, ha'e gui ngoo pygua kuery ojejavayague ju. Ha'e vy ojuka 'rã ojejavayague reguarã.

12 SENHOR renonde altar oï va'e áry gui oguenoẽ 'rã tapyï heakuã porã va'e oapyaty renyẽ, ha'e gui mokoï po renyẽ heakuã porã va'e omongu'i porã mbyre. Ha'e va'e ogueroike 'rã ajukue okê regua rovai.

13 Xee SENHOR renonde omoï 'rã heakuã porã va'e tata py, hataxĩgue ojaõ'i aguã xeayvu ryru mbotya teko vai ambogueaty áry rupi, omano xapy'a e'ÿ aguã.

14 Ha'e gui vaka ra'y ruguykue ojopy vy okuã py omboayvipa 'rã ayvu ryru mbotya áry rupi. Ha'e gui hyru mbotya renonde rupi ju sete-kue 'rã omboayvi huguykue okuã py.

Heta va'e kuery ojejavayague re ome'ẽa regua

15 – Ha'e va'e rire ma ojuka 'rã kavara heta va'e kuery ojejavayague re ome'ẽ aguã. Huguykue ma ogueroike 'rã ajukue okê regua rovai. Huguykue py ojapo 'rã vaka ra'y ruguykue py ojapoague rami ae. Omboayvi 'rã ayvu ryru mbotya teko vai ambogueaty áry rupi, ha'e henonde rupi.

16 Ha'e rami py ojaõ'i uka 'rã Israel kuery henda iky'a e'ÿ va'e omongy'aague, ha'e kuery ojejavya ha'e heko vaia ha'e javi káuxa. Ha'e rami ae avi oiky'a'o uka 'rã oguy nhemboaty oïaty ha'e kuery mbyte oï va'e omongy'apaague gui.

17 Peteïve ava ndopytai 'rã oguy nhemboaty oïaty py henda iky'a e'ÿ va'e py sacerdote oike jave jejavya ojaõ'i uka aguã, ha'e ae ojejavayague ranhe ojaõ'i uka ma vy oẽ e'ÿa ja, ha'e gui ngoo pygua kuery ha'e Israel kuery ha'e javi ojejavayague ju.

18 Ha'e gui oẽ vy SENHOR renonde altar oïa py oo vy oiky'a'o uka avi 'rã omongy'aague oï va'e gui. Ha'e rami vy vaka ra'y ha'e kavara ruguykue ojopy vy ombovy 'rã altar rakua ikuai va'e yvýry rupi.

19 Okuã py sete-kue 'rã huguykue omboayvi 'rã altar áry. Ha'e rami py oiky'a'o uka 'rã Israel kuery omongy'aague gui.

20 – Ha'e gui ma henda iky'a e'ÿ va'e, oguy nhemboaty oïaty ha'e altar oiky'a'o ukapa ma rire ogueru ruka 'rã kavara oikove va'e.

21 Arão opo jovaive omoĩ 'rã kavara oikove va'e akã áry. Hi'áry omombe'u 'rã Israel kuery reko vaia, nonhe'ẽ rendui ha'e ojevavyague ha'e javi. Kavara akã áry ha'e nunga omoĩmba ma vy ogueraa uka 'rã peteĩ ava po rupi, ha'e rami aguã omoĩ mbyre pe.

22 Ha'e rami ha'e kuery reko vaia kavara ojee ae ogueraapa 'rã peteĩ vvy avave rei noia py. Tekoa e'ỹa py 'rã ava opoi kavara.

23 — Ha'e va'e rire Arão oike jevy 'rã oguy nhemboaty oĩaty py. Ha'e vy omboipa 'rã ao ajukue iporãve va'e guigua henda iky'a e'ỹ va'e py oike aguã omoĩ va'ekue. Ha'e py ae 'rã oejapa.

24 Ojau 'rã yy py peteĩ henda iky'a e'ỹa py, ha'e vy onhemonde 'rã oao ae'i py. Ha'e vy oẽ ju vy oapy vy ome'ẽ 'rã ha'e ae ojevavyague, ha'e heta va'e kuery ojevavyague guive. Ha'e rami vy ojao'i uka 'rã.

25 Ome'ẽ mbyrã ojuka va'ekue kyrakue ma ojevavyague re oapypa avi 'rã altar áry.

26 Ha'e gui kavara reraa-are ma ojoi 'rã oao ha'e ojaupa 'rã yy py. Ha'e gui ma ovaẽ ju 'rã tekoa py.

27 Ha'e rã vaka ra'y ha'e kavara ojevavyague regua ome'ẽ va'ekue ma huguykue henda iky'a e'ỹ va'e py jejavya ojao'i uka aguã ogueroike rire hetekue peraa ju 'rã tekoa gui mombry'i. Ipirekue, ho'okue ha'e hepoxikue ha'e javi 'rã oapypa.

28 Ha'e va'e rapyare ma ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py. Ha'e gui ma ovaẽ ju 'rã tekoa py.

Jejavya ojao'ia ára ma'etỹa nhavõ ojeupity aguã regua

29 — Pova'e nunga ma penderekorã oeja pyre raka'e rã peve guarã. Ha'e gui sete jaxya va'e dez araa py ma pejexavai 'rã penenhe'ẽ py, ndapejapoi 'rã mba'ete, neĩ ha'e py aegua, neĩ amboae regua penembyte rupi ikuai va'e.*

30 Mba'eta ha'e va'e ára ma ojao'ia 'rã pejevavyague, pendeky'a'o aguã. Ha'e ramo xee SENHOR renonde pejeky'a'opa 'rã pejevavyague ha'e javi gui.

31 Ha'e va'e sábadõ ára ma xevy pe ete 'rã pepytu'u ha'e pejexavai aguã penenhe'ẽ py. Ha'e va'e ma penderekorã oeja pyre raka'e rã peve guarã.

32 Ha'e gui nguu rekovia sacerdote-rã omboaxaa vy hexe azeite omoĩ mbyre ae 'rã ojao'i uka pejevavyague, ao ajukue iporãve va'e guigua iky'a e'ỹ va'e py onhemonde reve.

33 Ha'e rami vy ojao'i uka 'rã henda iky'a e'ỹ va'e, oguy nhemboaty oĩaty ha'e altar re ha'eve'ỹa oĩ va'ekue. Ojao'i uka avi 'rã sacerdote kuery ha'e heta va'e kuery ha'e javi re oĩ va'ekue.

34 Ha'e va'e ma penderekorã raka'e rã peve guarã oeja pyre, ma'etỹa nhavõ Israel kuery ojevavyague ojao'ia aguã — he'i.

Ha'e ramo Arão ojapopa Moisés pe SENHOR omombe'u ukaague rami.

17

Mymba ojuka aguã regua lei oĩa

1 SENHOR aipoe'i Moisés pe:

2 — Ndeayvu ke Arão, ta'y kuery ha'e Israel kuery ha'e javi pe. Ha'e vy aipo're: Po rami SENHOR ojapo uka vy aipoe'i va'ekue:

3 Israel kuery regua ma guive rã xevy peguarã teĩ vaka ra'y e'ỹ vy vexa'i, ha'e'ỹ vy kavara mba'e ojuka amboae tekoa py, e'ỹ vy tekoa gui mombry'i,

* 16:29 Onhe'ẽ py ojexavai ojevavyague re, ha'e okaru e'ỹ re ikuai.

4 oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py ogueru 'rãgue py xee SENHOR pe ome'ẽ aguã, ha'e va'e ava pe "Jojukaa" 'ea 'rã. Huguy omoẽ rire ha'e va'e ava oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.

5 Mba'eta Israel kuery ma mymba tekoa rovai rupi ojuka 'rãgue py ogueru 'rã SENHOR pe oexa uka aguã, oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py ae. Ha'e rami rã sacerdote ome'ẽ 'rã SENHOR pe peteĩ rami ikuaiã reguarã.

6 Huguykue sacerdote omboayvipa 'rã oguy nhemboaty oĩaty rokẽ rexei SENHOR pegua altar oĩ va'e áry. Ha'e rã ikyrakue ma oapypa 'rã, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.

7 Anha kuery pe rive nda'evevei ome'ẽ aguã mymba, mba'eta ha'e nunga pe rive onhembotavy uka okuapy. Ha'e va'e ma penderekorã oejã pyre raka'eve rã ikuai va'e peguarã.

8 – Ha'e nunga rupi aipo're ha'e kuery pe: Ava ma guive rã Israel kuery va'e regua e'ỹ vy amboae regua penembyte ikuai va'e teĩ mba'emo oapy, e'ỹ vy mymba ome'ẽ aguã ojuka aguã

9 oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py e'ỹ ogueru ramo SENHOR pe ome'ẽ aguã, ha'e va'e ma oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.

Mymba ruguykue ho'u e'ỹ aguã re ijayvua

10 – Ava ma guive rã Israel kuery regua e'ỹ vy amboae guigua penembyte rupi ikuai va'e teĩ huguykue ho'u ramo ma hovai apu'ã vy aipe'a 'rã heta va'e kuery mbyte gui.

11 Mba'eta temimoingo rekovea ma huguy re ae oĩ. Huguy ma ame'ẽ uka va'e altar áry pendereko vaiaty pejao'i uka aguã. Mba'eta huguy re vy ae 'rã ajao'i, tekove rekovia.

12 Ha'e nunga rupi aipoa'e ae ma Israel kuery pe: "Peẽ kuery va'e regua neĩ peteĩve to'u eme huguykue, neĩ amboae regua penembyte ikuai va'e voi to'u eme", ha'e va'ekue.

13 Ava ma guive rã Israel kuery va'e regua, e'ỹ vy amboae regua penembyte rupi ikuai va'e teĩ, mymba e'ỹ vy guyra ojuka vy huguy omoẽmba rive 'rã, ha'e vvy ku'i py ju 'rã ojao'i.

14 – Mba'eta temimoingo ha'e javi rekovea ma huguy re ae oĩ. Ha'e nunga rupi ae aipoa'e va'ekue Israel kuery pe: "Xo'o ma guive rã pe'u eme huguykue, mba'eta temimoingo ha'e javi rekovea ma huguy re ae oĩ. Ho'u va'e rei tema oipe'aa 'rã", ha'e va'ekue.

15 Ha'e py aegua, e'ỹ vy amboae regua teĩ, mymba omano rive va'ekue e'ỹ vy ombo'ypa pyre ri ho'u rire ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py. Ha'e vy ha'eve'ỹ va'e 'rã oiko ka'aru peve. Ha'e va'e rire ma ha'eve va'e ju 'rã oiko.

16 Ha'e rami teĩ oao ndojoi neĩ yy py ndojai ri ramo hexe ae 'rã oĩ oje-javyague re opaga aguã.

18

Amboae reve itavy rei va'e re ijayvua

1 SENHOR aipoe'ive Moisés pe:

2 – Ndeayvu Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Xee ma SENHOR Penderuete.

3 Pendekuai eme Egito yvy pendekuaiague pygua kuery reko rami, neĩ Canaã yvy katy xee rogueraa henoinya pygua kuery reko rami ma voi. Ha'e kuery reko rami pendekuai eme.

4 Xee aipotaa rami ae 'rã pendekuai, xeayvu aeja va'ekue pejapo, ha'e va'e rupi anho peiko aguã. Xee ma SENHOR Penderuete.

⁵ Ha'e nunga rupi xeayvua ha'e ajapo uka va'ekue rupi ae 'rã pendekuai. Mba'eta ha'e va'e ayvu amongue ojaopopa ri vy oikove 'rã hexe vy. Xee ma SENHOR.*

⁶ — Ava ma guive rã nda'evei guetarã kunha reve ae ojevavy aguã. Xee ma SENHOR.

⁷ Ejevavy eme nderu pe, ndexy reve pejevavy rupi. Ha'e ma ndexy ae. Ejevavy eme hexeve.

⁸ Ejevavy eme ndexy anga reve, nderu pe voi rejevavy e'ÿ aguã.

⁹ Ejevavy eme nereindy reve. Xapy'a rei nderu rajy e'ÿ vy ndexy memby, pendero py aegua e'ÿ vy pendero gui mombyry guigua teĩ ejevavy eme hexeve.

¹⁰ Ejevavy eme ndera'y rajy e'ÿ vy nderajy memby reve, ndero'o pe ae rejevavy e'ÿ aguã.

¹¹ Ejevavy eme nderu ra'yxy memby, nderu gui oiko va'ekue reve, nereindy ae oiko ramo.

¹² Ejevavy eme nderu reindy reve, nderu retarã ae oiko ramo.

¹³ Ejevavy eme ndexy kypy'y reve, ndexy retarã ae oiko ramo.

¹⁴ Ejevavy eme nderu ryvy pe ta'yxy reve rejevavy rupi, ndexy'y ae oiko ramo.

¹⁵ Ejevavy eme ndera'y ra'yxy reve, ndera'y ra'yxy ae oiko ramo. Ejevavy eme hexeve.

¹⁶ Ejevavy eme nderyke'y e'ÿ vy nderyvy ra'yxy reve, nderyke'y e'ÿ vy nderyvy pe rejevavy e'ÿ aguã.

¹⁷ Ejevavy eme peteĩ kunha ha'e imemby reve avi. Ha'e ejopy eme ndera'y rajy neĩ nderajy memby hexeve rejevavy aguã. Ha'e kuery ma neretarã kuery ae ramo ma ha'eve'ÿ ete 'rã.

¹⁸ Ndera'yxy ae rereko reve eraa eme amboae kunha ndera'yxy jevyrã, joe nda'ija'ei e'ÿ aguã. Ndera'yxy ae oikovea ja nda'evei amboae re rejevavy aguã.

Ojegarupy rupi anho joguereko va'e re ijayvua

¹⁹ — Enhemboja eme kunha gueko re oikoa ja, hexeve renheno aguã.

²⁰ Enheno eme neirũ ra'yxy reve, hexeve vy renhemongy'a e'ÿ aguã.

²¹ Ndeguigua kuery peteive ma emboaxa eme Moloque pe rive, remongy'a rei e'ÿ aguã Nderuete rery. Xee ma SENHOR.*

²² Enheno eme ava reve kunha reve rami. Ha'e nunga ma ojegarupy ete.

²³ Neĩ mymba reve voi nerenhenoi 'rã, hexeve vy renhemongy'a e'ÿ aguã. Kunhague ma voi nda'evei mymba re onhemboja vy hexeve ojevavy aguã. Ha'e nunga ma ha'eve'ÿ ete.

²⁴ — Neĩ peteive ha'e va'e regua py enhemongy'a eme, mba'eta ha'e nunga ha'e javi py amboae regua kuery onhemongy'a okuapya re aipe'apa 'rã penerenonde gui.

²⁵ Ha'e rami vy ha'e kuery oyvy ae omongy'apa. Ha'e ramo aju vy ha'e va'e yvy re aikuaa pota vy yvy gui amondyipa 'rã ha'e py ikuai va'e.

²⁶ Ha'e rã peẽ kuery ma pejapo 'rã ajapo uka va'e ha'e xeayvu aeja va'ekue ha'e javi. Neĩ peteive ojegarupy amboae kuery ikuai regua pejapo eme, peẽ ha'e py aegua kuery, neĩ amboae regua penembyte rupi ikuai va'e voi.

²⁷ Mba'eta ha'e va'e regua ojegarupy ha'e javi ma peẽ kuery peju e'ÿ mbove ha'e va'e yvy re ikuai va'e ojapo raka'e. Ha'e rami vy oyvy omongy'apa.

* **18:5** Romanos 10.5, Gálatas 3.12 * **18:21** Tuuete ra'angaa Moloque ma amboae regua kuery ombojerovia vy ixupe gua'y kuery ae 'rã omboaxa tata rupi ojuka aguã (20.1-5; 2 Reis 23.10; Jeremias 7.31, 32.35).

28 Peẽ ma pendekuai eme pendeyvy pemongy'aa rupi, peẽ kuery voi pen-depe'apaa e'ỹ aguã ha'e gui, peju e'ỹ mbove ha'e py ikuai va'e oi-pe'apaague rami ae avi.

29 Ha'e va'e regua ojeguarupy rupi ikuai va'e, ha'e nunga apoare rei tema oi-pe'apaa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.

30 Ha'e nunga rupi xereve guarã aeja va'ekue rupi anho 'rã pendekuai. Pejapo eme neĩ peteĩve ojeguarupy peju e'ỹ mbove ikuai va'e ojapo va'ekue, penhemongy'a e'ỹ aguã. Xee ma SENHOR Penderuete.

19

Lei regua omombe'u porãve jevyague

1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

2 — Ndeayvu Israel kuery pavẽ pe. Ha'e vy aipo're: Peiko iky'a e'ỹ va'e, mba'eta xee SENHOR Penderuete ma iky'a e'ỹ va'e aiko.

3 Peteĩ-teĩ pemboete 'rã pendexy ha'e penderu, ha'e pemboete avi 'rã xeivygua sábado ára. Xee ma SENHOR Penderuete.

4 Peiko eme mba'emo ra'angaa pe, neĩ pejapo eme penderuete ra'angaarã mba'emo ryku gui. Xee ae ma SENHOR Penderuete.

5 — Ha'e gui xee SENHOR reve peteĩ rami nhandekuaia regua peme'ẽ vy ma pendejou porã aguã rami 'rã peme'ẽ.

6 Peme'ẽa árave 'rã pe'u, ha'e ko'ẽgue jevy. Ha'e rã mboapy araa py ma peapypa 'rã ndape'upai va'ekue.

7 Mboapy araa py ri ho'u va'e ma ojeguarupy ae 'rã opyta, ha'e ome'ẽ mbyre voi ndajou porã 'rã.

8 Ha'e nunga ho'u va'e rei tema hexe ae 'rã oĩ ojejavvyague re opaga aguã, xee SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'e nombovareĩ rive. Ha'e nunga rupi oi-pe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.

9 — Ha'e gui ndeyvy re renhotỹ va'ekue remono'õ vy nemba'ety rembe rupi neremono'õ katuĩ'i 'rã, neĩ hary reity rive va'ekue voi neremono'õi 'rã nemba'ety gui.

10 Neremono'õ jevyi 'rã nde'uvaty rupi, neĩ nderejopyi 'rã uva'a reity rive va'ekue. Ha'e nunga ha'e javi reja 'rã iporiaukue'i ha'e amboae regua kuery pe. Xee ma SENHOR Penderuete.

11 — Nemonda eme, ndeapu eme, neĩ embotavy eme neirũ kuery.

12 Eura rive eme xerery rupi, Penderuete rery nerembovare e'ỹi aguã. Xee ma SENHOR.

13 — Emoingo axy rei eme neirũ kuery, ha'e kuery gui nemonda eme guive. Omba'eapo va'e kuery peguarã ndepo py topyta eme ko'ẽ peve.

14 — Ndeayvu vai eme ijapyxa e'ỹ va'e re, neĩ hexa pyxo e'ỹ va'e renonde emoi eme onhepyxanga aguã. Ha'e rami 'rãgue py Penderuete renonde rejererokyjea rupi eiko. Xee ma SENHOR.

15 — Mba'emo re reikuaa potaa py ejoguereko eme ha'eve e'ỹa rami. Ema'ëve eme iporiaukue'i re, eayvuve rei eme guive oguerekopa rei va'e kuery. Ha'evea rami meme 'rã reikuaa pota neirũ kuery reko re.

16 — Enhomoangeko rei eme heta va'e kuery mbyte rupi. Eiko eme neirũ kuery rekove reipe'a ukaa rupi. Xee ma SENHOR.

17 — Ndea'e e'ỹ eme nderyke'y e'ỹ vy nderyvy kuery re ndepy'a py. Ha'e rami avi ndeayvu ete 'rã neirũ pe, ha'e ramia py rive ndee voi rejevy e'ỹ aguã.

18 — Ejepy eme joe, neĩ ndejee emoĩ eme neirũ kuery va'e regua pe ndevaia. Ha'e rami 'rãgue py reayvu 'rã neirũ ndee ae rejeayvua rami. Xee ma SENHOR.*

19 — Reiko 'rã xeayvua aeja va'ekue rupi anho. Eja eme nerymba kuery joegua e'ỹ-e'ỹ re ta'y aguã. Nemba'ety py enhotỹ eme mba'emo ra'yĩ mokoĩ regua. Enhemonde eme guive ao joegua e'ỹ-e'ỹ guigua py.

20 — Amongue onheno 'rã escrava kunha amboae ava re omenda aguã rami oiko va'e reve, teĩ imerã mba'eve ndopagai teri escrava oikoa gui opoi aguã. Ha'e ramo mokoĩve ombopia 'rã. Ha'e rami avi ndojukaai 'rã, mba'eta escrava oikoa gui ndopoi teri ramo.

21 Ha'e ramia py ava va'e ojevavyague omboekovia aguã ogeru peteĩ vexa'i xee SENHOR pe oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py.

22 Ha'e ramo mba'emo omboekovia aguã regua vexa'i ome'ẽ va'e py ma sacerdote oja'o i uka 'rã ojevavyague SENHOR renonde. Ha'e ramo ojevavyague operdoa 'rã.

23 — Ha'e gui pendeyvyrã va'ekue re pendekoa ma vy opa marãgua yvyra hi'a va'e penhotỹ ramo nda'evei ranhe 'rã hi'a pe'u aguã. Mboapy ma'etỹ peve nda'evei 'rã, ndape'ui 'rãe.

24 Ha'e gui irundy ma'etỹa re ma hi'a ha'e javi peikuaa 'rã iky'a e'ỹ va'ea, ha'e SENHOR pe peme'ẽmba 'rã perovy'aa rupi anho.

25 Peteĩ nhiruĩ ma'etỹa py mae ma 'rã pe'u hi'a, ha'e rami py hi'ave aguã. Xee ma SENHOR Penderuete.

26 — Ndape'ui 'rã xo'o huguykue reve. Penemba'ekuaa eme, penemba'evyky rei eme guive.

27 — Pejaya eme pende'a ijapu'a'i aguã rami, neĩ pejaya eme penderendyva apy rupi.*

28 Omanoa rã penhekyxĩmba rei eme pendero'o rupi, penhembojeguapa rei eme guive. Xee ae ma SENHOR.

29 — Pembojevavy eme penderajy kuery itavy rei va'e ikuai aguã, pendeyvy ha'e javi rupi penhembotavy vy teko vai rupi anho pendekuai e'ỹ aguã.

30 Pemboete 'rã xevygua sábado ára, ha'e xevygua henda iky'a e'ỹ va'e. Xee ma SENHOR.

31 — Peo eme omanogue mboayvua kuery re, neĩ imba'ekuaa va'e kuery re. Peka eme, ha'e kuery reve vy penhemongy'a e'ỹ aguã. Xee ma SENHOR Penderuete.

32 — Pepu'ã pe'amy hi'a xiĩmba'i va'e renonde py, pemboete 'rã tujakueve ikuai va'e. Penderuete renonde avi peiko pejerokyjea rupi. Xee ma SENHOR.

33 — Amboae regua pendeyvy re ikuai va'e pemoingo axy rei eme.

34 Amboae regua penembye ikuai va'e pereko 'rã pẽa py aegua perekoa rami. Pemboaxy 'rã peẽ ae penhemboaxya rami, mba'eta Egito yvy re amboae regua peẽ voi peiko rire. Xee ma SENHOR Penderuete.

Deuteronomio 25.13-16

35 — Pejokore eme joeko re peikuaa potaa py, neĩ yvyra'i py mba'emo pea'ã vy, mba'emo pepejaa py, neĩ hyru py mba'emo pea'ãa py.

36 Mba'emo opejaa, ipoyia, ajaka ha'e galão ma ha'evea'i ramigua meme 'rã peiporu. Xee ma SENHOR Penderuete Egito yvy gui penerenoẽmbaare.

37 Pendekuai 'rã xeayvua aeja va'ekue ha'e javi rupi, pejapopa 'rã ajapo uka va'ekue. Xee ma SENHOR.

* 19:18 Mateus 5.43, 19.19, 22.39; Marcos 12.31; Lucas 10.27; Romanos 13.9; Gálatas 5.14; Tiago 2.8

* 19:27 Ha'e jave py amboae regua kuery ma omanoa rã ipy'a vai vy ojaya 'rã o'a ijapu'a'i aguã rami, ha'e opa marã 'rã onhekyxĩmba rei (21.5; Deuteronomio 14.1-2).

20

Nhomoingo axyague repy re ijayvua

¹ SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

² — Aipo're avi 'rã Israel kuery pe: Ava ma guive rã Israel kuery e'ÿ vy amboae regua peê kuery mbyte rupi ikuai va'e Moloque pe gua'y kuery omboaxa ramo pejuka 'rã. Pendeyvy re pendekuai va'e ae 'rã pejapipa ita py.*

³ Ha'e va'e rovai xee voi apu'ã vy aipe'a 'rã heta va'e kuery mbyte gui, mba'eta Moloque pe gua'y kuery ae omboaxa vy omongy'a xevygua henda iky'a e'ÿ va'e, ha'e nombovarei xerery iky'a e'ÿ va'e.

⁴ Xapy'a rei pendeyvy re pendekuai va'e penderexa pemboty 'rã pexa e'ÿ aguã amongue gua'y kuery Moloque pe omboaxa rã, ha'e rami vy ndapejukai 'rã.

⁵ Ha'e ramo ma xee ae 'rã apu'ã ha'e va'e ava ha'e hoo pygua kuery ha'e javi rovai. Aipe'apa 'rã heta va'e kuery mbyte gui, hexeve Moloque pe onhembotavy uka va'ekue ha'e javi guive.

⁶ — Ha'e gui amongue oo 'rã omanogue mboayvua kuery pe oporandu aguã, ha'e rami e'ÿ vy imba'evyky va'e kuerya py oo 'rã ha'e kuery reve vy onhembotavy uka aguã. Ha'e ramo ha'e va'e rovai xee ae apu'ã vy aipe'a 'rã heta va'e kuery mbyte gui.

⁷ Ha'e nunga rupi pejky'a'o uka ke iky'a e'ÿ va'e peiko aguã, mba'eta xee ma SENHOR Penderuete.

⁸ Peiko ete 'rã xeayvua aeja va'ekue rupi, pejapopa ete. Xee ma SENHOR xevygua iky'a e'ÿ va'erã penemoingo va'e.

⁹ Mava'e rã rei ava nguu e'ÿ vy oxy re ijayvu vai ramo pejuka 'rã. Nguu e'ÿ vy oxy re ijayvu vai rire hexe ae 'rã oĩ huguy pemoëague re opaga aguã.*

¹⁰ — Oirũ ra'yxy reve ava itavy ramo pejuka 'rã, kunha itavy va'ekue voi.

¹¹ Nguu ra'yxy reve ava onhenyo vy ojevavy nguu pe ae. Ha'e rã mokoïve 'rã pejuka. Ha'e kuery re ae 'rã oĩ huguy pemoëague re opaga aguã.

¹² Gua'y ra'yxy reve ava onhenyo ramo pejuka 'rã mokoïve, nda'evyipa va'e ojapo rire. Ha'e kuery re ae 'rã oĩ huguy pemoëague re opaga aguã.

¹³ Ha'e gui ava meme ri kunha rami joguereko va'e ma mokoïve ojapo okuapy ojeuarupy. Pejuka 'rã. Ha'e kuery re ae 'rã oĩ huguy pemoëague re opaga aguã.

¹⁴ Xapy'a rei peteĩ ava joguereko 'rã peteĩ kunha ha'e ixy reve. Ha'e ramo ha'evy'ÿ va'e ae. Peapypa 'rã ava ha'e kunhague, penembyte ha'e rami ete teko vai ojapoa ve'ÿ aguã.

¹⁵ Mymba reve ri ava itavy ramo pejuka 'rã, pejuka avi 'rã mymba.

¹⁶ Kunha ri mymba re onhemboja vy hexeve ojevavy ramo pejuka 'rã kunha va'e ha'e mymba avi. Ha'e kuery re ae 'rã oĩ huguy pemoëague re opaga aguã.

¹⁷ — Xapy'a rei peteĩ ava ogueraa 'rã gueindy nguu rajy va'e, ha'e e'ÿ vy oxy memby, hexeve ojevavy aguã. Ha'e ramo ma ha'evy'ÿ va'e ae. Ha'e kuery oipe'apaa 'rã heta va'e kuery mbyte gui. Gueindy reve ae ojevavy rire hexe ae 'rã oĩ ojevavyague re opaga aguã.

¹⁸ Xapy'a rei peteĩ kunha gueko re oiko va'eri ava oguereko vy ojevavy 'rã. Heko regua oexa, ha'e kunha va'e voi gueko regua oexa uka rire mokoïve oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.

¹⁹ Ha'e rami ae avi ejevavy eme ndexy kypy'y e'ÿ vy nderyke reve, neĩ nderu reindy reve voi. Neretarã ae'i reve rejevavy rire ndere ae 'rã oĩ rejevavyague re opaga aguã.

* 20:2 Levítico 18.21 * 20:9 Mateus 15.4, Marcos 7.10

²⁰ Oxy'y reve ava onhenho vy otuty pe voi ojevavy. Hexe ae 'rã oĩ ojevavyague re opaga aguã. Ha'e rami vy omano 'rã ta'y ve'ÿ re.

²¹ Guyvy e'ÿ vy guyke'y ra'yxy reve ri ava joguereko vy ha'eve'ÿ va'e ae oiko, guyke'y e'ÿ vy guyvy pe ojevavy rire ta'y ve'ÿ re 'rã oiko.

²² — Ha'e nunga rupi peiko 'rã xeayvua aeja va'ekue ha'e javi rupi, pejapopa ajapo uka va'ekue, yvy pendekuai aguã py rogueraa ague gui pendepe'apaa e'ÿ aguã.

²³ Pendekuai eme penerenonde gui aipe'a va'ekue regua ikuaia rami, mba'eta ha'e nunga ha'e javi ha'e kuery ojapo va'e. Ha'e nunga rupi ae xee ajou vai.

²⁴ Ha'e rã peẽ kuery pe ma aipoa'e ae ma: Ha'e va'e yvy re ae 'rã pendekoa, pendekoarã ae ame'ẽ, yvy kamby ha'e ei oata e'ÿa. Xee ma SENHOR Penderuete yvy regua kuery mbyte gui pendepe'aare.

²⁵ Ha'e nunga rupi aÿ peikuaa 'rã mymba ha'e guyra ha'eve va'e ha'e ha'eve'ÿ va'e reve joo ramigua e'ÿa. Penhemoingo eme ojegarupy mymba re rive, guyra, e'ÿ vy yvy áry rupi onhembotyryry ovy va'e re rive, mba'eta ha'e rami ikuai va'e pendegui aipe'a rire ha'eve'ÿ va'e memea peikuaa aguã.

²⁶ Iky'a e'ÿ va'e 'rã peiko xevy guarã, mba'eta xee SENHOR iky'a e'ÿ va'e aiko ramo, ha'e yvy regua kuery mbyte gui roipe'a xevy guarã ae pendekuai aguã.

²⁷ — Ha'e gui ava e'ÿ vy kunha teĩ omanogue mboayvua, ha'e'ÿ vy imba'evykya rupi oiko va'e pejuka 'rã. Pejapipa 'rã ita py. Ha'e kuery re ae 'rã oĩ huguy pemoëague re opaga aguã.

21

Sacerdote kuery regua lei oĩa

¹ SENHOR aipoe'ĩ Moisés pe:

— Ndeayvu Arão ra'y kuery sacerdote ikuai va'e pe. Ha'e vy aipo're: Sacerdote kuery ma nda'evei onhemongy'a aguã heta va'e kuery ikuaia py omano va'ekue re opokoa py,

² hetarã ae'ĩ re e'ÿ ramo, ixy, tuu, ta'y, tajy, tyvy e'ÿ vy tyke'y ae'ĩ,

³ ha'e heindy ae'ĩ voi kunhataĩ'i omenda e'ÿ teri va'e retekue re opoko vy onhemongy'a teĩ ha'eve avi.

⁴ Heta va'e kuery renondegua sacerdote kuery ikuai va'e vy nda'evei onhemongy'a rive aguã, ha'eve'ÿ va'e oiko e'ÿ aguã.

⁵ Sacerdote kuery ma oakã nombopire rei 'rã, guendyva voi ndojayai 'rã, nonhekyxĩmba rei 'rã guive guete rupi.

⁶ Ha'e kuery ma Nguete pegua iky'a e'ÿ va'e 'rã ikuai, Nguete rery nombovareai aguã rami e'ÿ, mba'eta SENHOR pe ae mba'emo oapy vy omboaxa, tembi'u SENHOR pegua guive. Ha'e vy iky'a e'ÿ va'e 'rã ikuai.

⁷ Ha'e kuery ma gua'yxyrã ndojoui 'rã kunha itavy rei va'e, e'ÿ vy omboetepy e'ÿ. Ndojoui 'rã ime omoxẽ va'ekue, mba'eta sacerdote ma iky'a e'ÿ va'e, Nguete pe ete oiko va'e.

⁸ Ha'e nunga rupi remboaxa 'rã xevy guarã, Nguete pegua tembi'u me'ëa ikuai ramo. Ha'e kuery ikuai 'rã iky'a e'ÿ va'e, mba'eta xee SENHOR pendeky'a'oa aiko va'e ma iky'a e'ÿ va'e aiko.

⁹ Peteĩ sacerdote rajy onhembotavy reia py omboetepy e'ÿ onhemoingoa ma nguu voi nomboete ukai vy. Ha'e ramo oapypaa 'rã.

¹⁰ — Ha'e gui sacerdote yvateve va'e ma tyvy kuery mbyte gui oiporavo vy inhakã re onhoẽa azeite SENHOR pe omboaxaa aguã regua, ha'e ao iky'a e'ÿ va'e py onhemoenda aguã oiky'a'oa ramo ma nomoatyrõ e'ÿi 'rã o'a, neĩ nomondoroi 'rã oao.

¹¹ Neĩ nonhembojai 'rã teĩve tetekue re, neĩ tuu e'ỹ vy ixy ae omano teĩ ha'e nonhemongy'ai 'rã hetekue re.

¹² Ha'e ma noëi 'rã henda iky'a e'ỹ va'e gui, nombovare e'yi 'rã Nguuete pegua henda iky'a e'ỹ va'e, hexe azeite Tuuete pe nhomboaxaa aguã regua omoĩa rire. Xee ma SENHOR.

¹³ Gua'yxyrã ma kunhataĩ'i omenda e'ỹ teri va'e anho 'rã ojou.

¹⁴ Gua'yxyrã ndojoui 'rã imeve'ỹ va'e, neĩ opoi pyre, omboetepy e'ỹ neĩ itavy rei va'e, ha'e rami 'rãgue py kunhataĩ'i omenda e'ỹ teri va'e ha'e kuery va'e regua ae 'rã ojou gua'yxyrã,

¹⁵ ha'e rami vy amboae kuery mbyte gua'y kuery nombovare e'yi aguã, mba'eta xee SENHOR ae aiko xeivygua iky'a e'ỹ va'erã amoingo va'e — he'i.

¹⁶ SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

¹⁷ — Ndeayvu 'rã Arão pe. Ha'e vy aipo're: Neramymino kuery, aỹ guive ikuai va'erã voi, ha'e kuery va'e regua re ivaikue reia oĩa va'e nonhembojai 'rã SENHOR Nguuete peguarã tembi'u omboaxa aguã.

¹⁸ Peteĩve ava hexe ivaikue reia oĩa va'e nonhembojai 'rã: ava hexa pyxo e'ỹ va'e, e'ỹ vy ipy xogue va'e, hova pẽgue'i va'e, e'ỹ vy hete vaikue'i va'e,

¹⁹ ipy e'ỹ vy ipo opẽ va'ekue,

²⁰ ojero'a rei'i va'e, kyrĩ'i rei va'e, e'ỹ vy hexa ra'yĩ huũa xiĩ'i va'e, hemomba va'e, ipire ijaipa rei va'e, ha'e'ỹ vy ha'yĩ opu va'ekue.

²¹ Peteĩve ava sacerdote Arão ramymino va'e regua teĩ hexe ivaikue reia oĩ ramo nonhembojai 'rã SENHOR pe mba'emo oapy vy omboaxa aguã. Hexe ivaikue reia oĩ ramo nonhembojai 'rã Nguuete pegua tembi'u omboaxa aguã.

²² Ha'e rami avi ha'e va'e regua ma Nguuete pegua tembi'u ho'u teĩ ha'eve, tembi'u iky'a e'ỹ va'e, iky'a e'ỹ ete va'e teĩ.

²³ Ha'e rami teĩ hexe ivaikue reia oĩ ramo ndoikei 'rã ajukue okẽ regua katy'i peve, neĩ novaëi 'rã altar oĩa peve, xeivygua henda iky'a e'ỹ va'e nombovare e'yi aguã, mba'eta xee ma SENHOR xeivygua iky'a e'ỹ va'erã amoingo va'e — he'i.

²⁴ Ha'e rami Moisés ijayvu Arão, ta'y kuery ha'e Israel kuery ha'e javi pe.

22

Tembi'u ha'eve va'e regua lei oĩa

¹ SENHOR aipoe'i Moisés pe:

² — Aipo're Arão ha'e ta'y kuery pe mba'emo iky'a e'ỹ va'e Israel kuery xeivy ome'ẽ va'ekue re topena rive eme, xerery iky'a e'ỹ va'e nombovare e'yi aguã. Xee ma SENHOR.

³ — Aipo're avi ha'e kuery pe: Peẽ kuery ha'e peneramymino kuery ikuai va'e regua teĩ hexe ha'eve'ya oĩ teri reve mba'emo iky'a e'ỹ va'e xee SENHOR pe Israel kuery ome'ẽ va'ekue re onhemboja ramo oipe'aa 'rã xerenonde gui. Xee ma SENHOR.

⁴ Arão ramymino kuery regua teĩ lepra oguereko, e'ỹ vy hete guigua opyta e'ỹ va'e ndo'ui 'rã tembi'u iky'a e'ỹ va'e, ojeky'a'opa e'ya ja. Ha'e rami ae avi mba'emo ha'eve'ỹ va'e re opoko va'e avi, tetekue re ovy va'ekue, e'ỹ vy ijay opyta e'ỹ xapy'a va'e,

⁵ ha'e'ỹ vy onhembotyryry va'e re opoko vy ha'eve'ỹ va'e oiko va'ekue, e'ỹ vy ava ndojeky'a'o ukai teri va'e re, mba'emo re rei tema ovy vy ha'eve'ỹ va'e 'rã oiko.

⁶ Ha'e nunga re opoko va'ekue rei tema oiko avi 'rã ha'eve'ỹ va'e ka'aru peve. Ha'e rami vy tembi'u iky'a e'ỹ va'e ho'u aguã nda'evei, yy py ojaupa ranhe e'ya ja.

7 Ha'e gui kuaray oike ma jave ha'eve va'e ju 'rã oiko. Ha'e vy 'rãe ho'u temibi'u iky'a e'ÿ va'e, ixupe guarã va'ekue ae ramo.

8 Sacerdote kuery ndo'ui avi 'rã mymba omano rive va'ekue e'ÿ vy omboa'ypa pyre, ha'e nunga py onhemongy'a e'ÿ aguã. Xee ma SENHOR.

9 Ha'e kuery ma xereve guarã aeja va'ekue rupi 'rã ikuai, ha'e kuery omano e'ÿ aguã ojevavy re opaga aguã oĩ va'e káuxa, ha'e kuery ae onhemongy'a rire. Xee ma SENHOR iky'a e'ÿ va'erã amoingo va'e.

10 — Ha'e rã amboae regua peteĩve ndo'ui 'rã tembi'u iky'a e'ÿ va'e. Sacerdote kuerya py oke vy ou va'e, neĩ ixupe omba'eapo va'e kuery ma voi ndo'ui 'rã.

11 Ha'e rami avi xapy'a rei sacerdote operáta re ae 'rã ojogua escravo-rã. Ha'e va'e regua ma ha'eve 'rã ha'e nunga gui ho'u aguã. Hopy ae oiko'i va'ekue voi hexeve okaru avi 'rã hembu'u re.

12 Ha'e rami teĩ sacerdote rajy amboae regua re ri omenda vy ndokaruvei 'rã iky'a e'ÿ va'e ome'ẽ mbyre re.

13 Ha'e rami avi xapy'a rei sacerdote rajy imeve'ÿ va'e oiko, ha'e e'ÿ vy opoi pyre, ha'e imemby e'ÿ teri vy nguú ro py ju ojevvy 'rã kunhataĩ jave oikoague py. Ha'e vy ma ha'eve 'rã nguú rembi'u re ju okaru aguã. Ha'e rã amboae regua ma peteĩve nda'evei ha'e nunga re okaru aguã.

14 Xapy'a rei amongue oikuaa pota e'ÿ re mba'emo iky'a e'ÿ va'e ho'u 'rã. Ha'e rami ri vy ma ha'ekue regua áryve ome'ëve ju 'rã sacerdote pe, peteĩ nhiruĩ ikuai nhavõ áry peteĩ-teĩ ju 'rã ome'ëve iky'a e'ÿ va'ekue repy.

15 Sacerdote kuery nda'evei nombovarei aguã mba'emo iky'a e'ÿ va'e SENHOR pe Israel kuery ome'ẽ va'e,

16 mba'eta ha'e rami ri vy ojapo 'rã hexe ae ojevavyague re opaga aguã oĩ aguã rami, mba'emo iky'a e'ÿ va'e ho'uague káuxa, mba'eta xee ma SENHOR iky'a e'ÿ va'erã amoingo va'e.

Mymba ivaikue rei e'ÿ va'e anho ome'ẽ aguã re ijavyua

17 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

18 — Ndeayvu Arão ha'e ta'y kuery pe, ha'e Israel kuery ha'e javi pe. Ha'e vy aipo're: Xapy'a rei Israel kuery va'e regua, ha'e'ÿ vy amboae regua Israel kuery mbyte rupi ikuai va'e ogueru 'rã mba'emo ome'ẽ va'erã, onhemboayvuague ojapopaa regua mba'e, e'ÿ vy onhenhandua'i rami ome'ẽ va'e. Ha'e nunga SENHOR pe oapy vy ome'ẽ va'erã ogueru ramo

19 xee ajopy 'rã mymba ava ivaikue rei e'ÿ va'e anho, vaka ra'y, vexa'i e'ÿ vy kavara.

20 Ha'e rã mymba ivaikue rei va'e ma napeme'ẽi 'rã, mba'eta ha'e nunga ma xee ndajopyi 'rã pendepo gui.

21 Ha'e gui xapy'a rei xee SENHOR pe amongue ome'ẽ 'rã peteĩ rami ikuai regua, onhemboayvuague ojapopaa regua, e'ÿ vy onhenhandua'i rami ome'ẽ teĩ, vaka ra'y, e'ÿ vy guymba kuery mboae guigua. Ha'e ramo mymba ajopy aguã ma ivaikue rei e'ÿ va'e. Ha'e va'e re neĩ peteĩ henda py ivaikue reia oĩ aguã nda'evei.

22 Ha'e rã oexa e'ÿ va'e, ikarêgue'i, e'ÿ vy hova pêgue'i va'e, ijai vaikue va'e, hemomba va'e, e'ÿ vy ipire rupi iove rei va'e, ha'e nunga ma nda'evei xee SENHOR pe peme'ẽ aguã, neĩ altar áry ma voi napemoĩ 'rã xee SENHOR pe peapy aguã.

23 Ha'e rami avi vaka ra'y e'ÿ vy vexa'i hete vaikue'i va'e ha'eve 'rã penhenhandua'i rami peme'ẽ aguã, ha'e rã penhemboayvuague pejapopaa reguarã ma ndajopyi 'rã.

24 SENHOR pe napeme'ei 'rã mymba ha'yĩ raxy va'e, omou'ũ mbyre, oa'yĩjo pyre, ha'e'y vy ojaya pyre. Ha'e nunga pejapo eme vvy pendekuaia re.

25 Neĩ amboae regua kuery po gui pejopy eme avi ha'e nunga mymba Penderuete pegua tembi'u peme'ẽ aguã, mba'eta ivaikuea oĩa káuxa nda'evevei ae ma. Ha'e nunga ma ndajopyi 'rã pendepo gui.

26 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

27 — Vaka ra'y, e'y vy vexa'i oiko'i rire ma sete ára peve 'rã oiko ixya py. Oito ára guive mae ha'eve xee SENHOR pe peapy vy peme'ẽ aguã. Ha'e ramo ma xee ajopy 'rã.

28 Vaka, e'y vy vexa'i teĩ peteĩ'i ára pyve pejuka eme mokoĩve imemby reve.

29 SENHOR perovy'aa rupi mba'emo peme'ẽ vy ma pendejou porã aguã rami peme'ẽ.

30 Ha'e va'e árave pe'upa 'rã. Mba'eve pemoembyre eme ko'ẽ jevy guarã. Xee ma SENHOR.

31 Ha'e nunga rupi peiko 'rã ajapo uka va'ekue rupi, pejapopa 'rã. Xee ma SENHOR.

32 Pembovare e'y eme xerery iky'a e'y va'e, mba'eta Israel kuery mbyte aikuaa uka 'rã iky'a e'y va'e aikoa. Xee ma SENHOR iky'a e'y va'erã penemoingo va'e.

33 Egito vvy gui roguerupa va'ekue Penderuete aiko aguã. Xee ma SENHOR.

23

SENHOR pegua ngaru ikuai va'e re ijayvua

1 SENHOR aipoe'i Moisés pe:

2 — Ndeayvu 'rã Israel kuery pe. Ha'e vvy aipo're: Ngaru SENHOR peguarã oa'angaa pyre ma peikuaa uka 'rã iky'a e'y va'e memea penhemboaty aguã. Pova'e ma xeivygua ngaru ikuai va'e.

Êxodo 23.12

3 — Seis ára re pamba'eapo 'rã. Ha'e rã sete araa ma sábado, xeivygua pepytu'u ha'e penhemboaty aguã ára iky'a e'y va'e. Mba'eve py napamba'eapoi 'rã, mba'eta sábado SENHOR pegua ára, mamó rã peikoa rupi rei.

Êxodo 23.14,15; 34.18; Deuteronomio 16.1-8

4 — Pova'e ma ngaru SENHOR oa'anga va'ekue memé, ára iky'a e'y va'e penhemboaty aguã. Peikuaa uka 'rã oa'angaague ára ojeupity nhavõ.

5 Jypy'igua jaxy re, catorze araa py, ka'aru'i ma jave ojeupity 'rã SENHOR pegua Páscoa ára.

6 Ha'e va'e jaxy re ae quinze araa py oiko 'rã SENHOR pegua ngaru mbojape imbovua revegua e'y va'e regua. Sete ára peve 'rã pe'u mbojape imbovua revegua e'y.

7 Jypy'ia ára ma pejapo 'rã nhemboaty iky'a e'y va'e. Ha'e vvy pamba'eapo eme mba'eve py.

8 Sete ára re peme'ẽ 'rã mba'emo SENHOR pe peapy vy. Ha'e gui sete araa py ma oiko 'rã nhemboaty iky'a e'y va'e. Pamba'eapo eme mba'eve py.

Êxodo 23.16; 34.22,26

9 SENHOR aipoe'ive Moisés pe:

10 — Ndeayvu Israel kuery pe. Ha'e vvy aipo're: Vvy ame'ẽ va'ekue re pevaẽ ma vvy pemono'õ 'rã mba'emo penhoty va'ekue. Mba'emo aju pemono'õ va'e gui ma sacerdote pe peru 'rã jypy'i pejokua va'ekue regua iporãgueve peme'ẽ va'erã.

11 Ha'e va'e jokuaa sacerdote oupi reve ombovava 'rã SENHOR renonde, pendejou porã aguã.

12 Sábado ára rire'i 'rã sacerdote oupi reve ombovava. Mba'emo aju ojokua pyre oupia ára ae 'rã peme'ẽ avi peteĩ vexa'i ivaikue rei e'ỹ va'e, peteĩ ma'et'ỹ oguereko va'e, SENHOR pe peapy vy peme'ẽ aguã.

13 Ha'e gui mba'emo aju guigua peme'ẽ va'erã mokoĩ ryru trigo iporãve va'e azeite reve omona mbyre. Ha'e va'e ma peapy vy peme'ẽ 'rã, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã. Peru avi 'rã peteĩ ryru vinho ixupe penhoẽ va'erã.

14 Ndape'ui 'rã mbojape, trigo maimbe, neĩ mba'emo ra'yĩngy, Penderuete pe peme'ẽ va'erã peru e'ỹa ja. Ha'e rami aguã ma raka'e rã peve aeja va'ekue pendekorã, pendekuaia rupi ha'e javi guarã ae.

Deuteronomio 16.9-12

15 – Ha'e gui peipapa 'rã ára, sábado ára rire'i jokuaa oupi reve ombovava pyrã perua ára guive peipapa 'rã sete semana ha'e javi re.

16 Ha'e gui sete-a sábado rire'i ára guive ma cingüenta ára jevy 'rã peipapa. Ha'e gui ma peru ju 'rã SENHOR pe mba'emo aju guigua peme'ẽ va'erã.

17 Pendekoa gui peru 'rã mokoĩ mbojape oupi reve ombovava pyrã. Mokoĩ ryru trigo gui 'rã pejapo. Imbovua reve 'rã pembojy. Ha'e va'e ma jypy'igua SENHOR pe peme'ẽ va'erã.

18 Ha'e gui mbojape reve peme'ẽ avi 'rã sete vexa'i ra'y ivaikue rei e'ỹ va'e, peteĩ ma'et'ỹ'i va'e meme, ha'e peteĩ vaka ra'y, ha'e gui mokoĩ vexa'i. Ha'e nunga peapy uka vy peme'ẽ 'rã SENHOR pe, peteĩ rami pendekuaia regua ha'e vinho penhoẽ va'e reve. Peapy uka vy 'rã peme'ẽ, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.

19 Ha'e gui peteĩ kavara peme'ẽ avi 'rã pejejavyague re, ha'e mokoĩ vexa'i peteĩ ma'et'ỹ va'e ju 'rã peme'ẽ peteĩ rami pendekuaia reguarã.

20 – Ha'e nunga ma sacerdote oupi reve ombovava 'rã, trigo jypygua gui mbojape pejapo va'ekue reve. Ha'e nunga SENHOR renonde oupi reve ombovava pyrã peme'ẽ, mokoĩ vexa'i ra'y reve. Ha'e nunga ma SENHOR pegua icy'a e'ỹ va'e, sacerdote kuery ho'u va'erã.

21 Ha'e va'e árave oikuaa uka 'rã nhemboaty aguã ára icy'a e'ỹ va'erã. Pempa'eapo eme mba'eve py. Ha'e va'e ma ojapo uka pyre raka'e rã peve guarã, pendekuaia ha'e javi rupi, ha'e peneramymino kuery ikuai va'e peguarã avi.

22 – Ha'e gui pendeivy re penemba'ety rupi pemono'õ vy ndapeo jevyi 'rã penemba'ety rembe rupi gui peruve aguã, neĩ hary peity rivẽ va'ekue pemono'õ eme. Tove iporiaukue'i ha'e amboae regua kuery peguarã. Xee ma SENHOR Penderuete – he'i.

23 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

24 – Ndeayvu Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Sete jaxya re ijypy'ia ára py ma oiko 'rã xevy pepytu'u ha'e penema'endu'a aguã ára. Mimby guaxu pemonhe'ẽ 'rã penhemboaty aguã, ára icy'a e'ỹ va'e ramo.

25 Mba'eve py pemba'eapo eme. Ha'e rami 'rãgue py SENHOR pe 'rã peru peapy vy peme'ẽ va'erã.

Jejavya ojao'ia aguã ára re ijayvua

26 SENHOR aipoe'ive Moisés pe:

27 – Ha'e gui ha'e va'e sete jaxya va'e re, dez araa py ma ojeupity 'rã jejavya ojao'ia aguã ára. Oiko 'rã nhemboaty icy'a e'ỹ va'e, penenhe'ẽ py pejexavaia rupi pendekuai aguã. Ha'e rami vy SENHOR pe peru 'rã peapy vy peme'ẽ va'erã.

28 Ha'e va'e ára ma mba'eve py napemba'eapoi 'rã, pejevavyague ojao'ia aguã ára, SENHOR Penderuete renonde pejevavyague pejao'i uka aguã ae.

29 Ha'e va'e ára onhe'ê py ojexavaia rupi e'ÿ ikuai va'e oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.

30 Ha'e va'e ára mba'emo py omba'eapo va'e ma xee ae amokanhy 'rã heta va'e kuery mbyte gui.

31 Mba'eve py napemba'eapoi 'rã. Ha'e va'e ma ojapo uka pyre raka'e rã peve guarã peneramymino ikuai va'e peguarã, pendekuaia ha'e javi rupi.

32 Sábado ára rami oiko 'rã xevy pe pepytu'u aguã ára, penenhe'ê py pejexavaia rupi peiko aguã. Ha'e va'e jaxy re nove araa py ka'arukue guive, ha'e ko'ê jevy ka'aru peve ma pepytu'u 'rã sábado ára pemboetea rami.

Ngaru oikoa ára oguy'i py ikuai aguã re ijayvua

33 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

34 — Ndeayvu Israel kuery pe, ha'e vy aipo're: Sete jaxya va'e re quinze araa py ma oiko 'rã SENHOR pegua ngaru oguy'i py peĩ aguã regua. Sete ára re 'rã oiko.

35 Jypy'ia ára ma oiko 'rã nhemboatyiky'a e'ÿ va'e. Ha'e rami vy mba'eve py napemba'eapoi 'rã.

36 Sete ára re 'rã SENHOR pe peme'ê mba'emo peapy vy. Oito araa py ju 'rã oiko nhemboatyiky'a e'ÿ va'e, SENHOR pe peme'ê aguã mba'emo peapy vy. Ixupe penhemboaty aguã ára ramo mba'eve py napemba'eapoi 'rã.

37 — Ha'e va'e ha'e javi ma SENHOR pegua ngaru oiko aguã ára oa'anga pyre. Ojeupity nhavõ peikuaa uka 'rã nhemboatyiky'a e'ÿ va'erã, SENHOR pe peme'ê aguã mba'emo peapy vy, tata py oapya va'erã, mba'emo aju guigua, mymba ojukaa va'erã, ha'e mba'emo rykue onhoêa va'erã, peteĩ-teĩ regua ma hi'ára py porã 'rã peme'ê.

38 Oiko avi 'rã SENHOR pegua sábado ára, ha'e mba'emo peme'ê aguã ára, ha'e penhemboayvague pejapopaa regua, ha'e SENHOR pe mba'emo penhenhandua'i rami peme'ê aguã ha'e javi.

39 — Ha'e gui sete jaxya re quinze ára py ma pendeyvy re penhotÿ va'ekue'a pemono'õmba ma vy sete ára re pejapo 'rã ngaru SENHOR pe. Jypy'ia ára, ha'e gui oito araa py ju 'rã oiko xevy pepytu'u aguã.

40 Jypy'ia ára py ma peru 'rã vyvra'a iporãgueve va'e, pindo rogue, vyvra rogue porãgue, ha'e salgueiro yy rembe rupi hi'ai va'e rogue guive. Ha'e rami vy sete ára re pevy'a 'rã SENHOR Penderuete renonde.

41 Ha'e rami vy pejapo 'rã ngaru SENHOR pegua, sete ára re ma'etÿa nhavõ. Ha'e va'e ma ojapo uka pyre raka'e rã peve guarã, peneramymino kuery ikuai va'e peguarã. Sete jaxya py ae 'rã pejapo.

42 Sete ára peve 'rã peĩ oguy'i vyvra rogue gui pejapo va'ekue guýry. Israel kuery regua ha'e javi toĩ oguy'i py,

43 peneramymino kuery oikuaa aguã, mba'eta Egito vyvra gui Israel kuery xee anoẽmba jave ajapo karamboae oguy'i guýry ikuai aguã rami. Xee ma SENHOR Penderuete — he'i.

44 Ha'e rami Israel kuery pe Moisés omombe'u porãve ngaru SENHOR pegua oa'angaague ára.

24

Êxodo 27.20,21

¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

2 — Ndeayvu Israel kuery pe ogueru aguã azeite ete'i oliveira onhami mbyre guigua tataendy reguarã, ha'e ramí vy hexakã riae oiny aguã ogue e'ÿ re.

3 Ha'e va'e re ma Arão opena porã 'rã oikovy oguy nhemboaty oĩaty py SENHOR ayvu oĩaty renonde, ajukue okê regua kyvõ rupi, ka'aru guive ko'êgue peve. Ha'e va'e ma raka'e rã peve guarã ojapo uka pyre peneramymino kuery ikuai va'e peguarã.

4 SENHOR renonde tataendy 'y ouro ete'i gui ojapo pyre áry ikuai 'rã hendy va'e. Ha'e va'e re ha'e opena riae 'rã oikovy.

SENHOR pegua mesa áry mbojape oĩ va'e re ijayvu

5 — Ha'e gui trigo iporãve va'e rejou vy rejapo 'rã doze mbojape. Peteĩ-teĩ ma mokoĩ ryrú gui 'rã rejapo.*

6 Ha'e gui mesa ouro guigua va'e áry remoĩ 'rã mokoĩ ryrú rupi. Peteĩ-teĩ ryrú rupi ma mboapy meme 'rã remoĩ SENHOR renonde.

7 Peteĩ-teĩ ryrú áry rupi ma remoĩ 'rã heakuã porã va'e. Ha'e va'e ma mbojape ha'e javi rekovia oapy vy ome'êa 'rã SENHOR pe.

8 Sábado nhavõ Arão omoatyrõ porã'i 'rã SENHOR renonde. Ojapo riae 'rã Israel kuery re vy, raka'e rã peve xereve guarã aeja va'ekue ramí vy.

9 Ha'e va'e mbojape ma Arão ha'e ta'y kuery peguarã, henda iky'a e'ÿ va'e py ae ho'u okuapy aguã, mba'eta iky'a e'ÿ ete va'e ha'e kuery pe, SENHOR pe mba'emo oapy vy ome'ê mbyre revegua, raka'e rã peve guarã ajapo ukaague ramí vy.

SENHOR re ijayvu vai va'e opaga aguã re ijayvu

10 Ha'e gui Israel kuery mbyte peteĩ oiko Israel regua pi'a, Egito pygua ra'y. Ha'e va'e ava Israel regua pi'a va'e ma Israel regua ae reve joe opuã ha'e kuery rekoa py.

11 Israel regua pi'a va'e ma ojejavy vy ijayvu vai SENHOR rery re. Ha'e ramo Moisés oĩa py oguerua. Ixy ma Dã regua Dibri rajy Selomite.

12 Ha'e rã ava va'e nhuã py omboty hekorã SENHOR oikuaa uka e'ÿ ja.

13 Ha'e ramí rã SENHOR aipoe'i Moisés pe:

14 — Peipe'a ijayvu vai va'ekue pendekoa gui mombyry'i. Ha'e ramo inhakã áry henduare kuery ha'e javi tomoĩ opo. Ha'e gui heta va'e kuery ha'e javi 'rã ojapipa ita py.

15 — Aipo're Israel kuery pe: Mava'e rã rei Nguuete re ijayvu vai va'e ma hexe ae 'rã oĩ ojejavyague re opaga aguã.

16 SENHOR rery re ijayvu vai va'ekue ma pejuka 'rã. Peẽ kuery ha'e javi 'rã pejapi ita py. Amboae regua kuery, e'ÿ vy Israel regua ae teĩ SENHOR rery re ijayvu vai ramo ojukaa 'rã.

17 Jojuka va'e rei tema ojukaa avi 'rã.

18 Ha'e rã mymba jukaare ma amboae ju 'rã ome'ê hekovia, ha'ekue ramigua ete'i.

19 Amongue va'e rei joupe ojapo vai ri ramo joe ojapoague re pejapo avi 'rã hexe:

20 nhomopêague re pemopê avi 'rã, joexa omombuague re pemombu avi 'rã hexa, nhoaĩ omopêague re pemopê avi 'rã haĩ. Nhomoiño axyague re pejapo avi 'rã hexe.*

21 Mymba jukaare ma amboae ju 'rã ome'ê hekovia. Ha'e rã ava ri ojuka ramo ma ojukaa avi 'rã.

* 24:5 Mbojape peteĩ-teĩ ma dois quilos trigo gui 'rã ojapo. * 24:20 Mateus 5.38

22 Lei peteĩ'i rami ae 'rã peiporu, amboae regua kuery ha'e Israel kuery va'e regua pe teĩ. Mba'eta xee ma SENHOR Penderuete – he'i.

23 Ha'e ramo Israel kuery pe Moisés aipoe'i ijayvu vai va'ekue tekoa gui mombyry'i oipe'a vy ita py ojapipa aguã. Ha'e ramo Israel kuery ojapo okuapy Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami.

25

Êxodo 23.10,11

1 SENHOR aipoe'i Moisés pe Sinai vvyty re oĩ teri jave:

2 – Ndeayvu Israel kuery pe, ha'e vy aipo're: Pendeyvyrã ame'ẽ va'ekue py pevaẽ ma ramo vvy ae opyta rive jepi 'rã oupy SENHOR pe sábado ára py rami.

3 Mboapy meme ma'etỹ re penhotỹ 'rã penemba'ety rupi, mboapy meme ma'etỹ re avi 'rã pende'uva ty rupi pemoatyrõ hakã, ha'e vy pemono'õ 'rã hi'a.

4 Ha'e rã sete ma'etỹ re ma oiko 'rã sábado ára py rami vvy opytu'u aguã, SENHOR pe ae 'rã opyta rive sábado ára py rami. Ha'e vy napema'etỹi 'rã penemba'ety rupi, neĩ pende'uva ty rupi hakã napemoatyrõi 'rã guive.

5 Penemba'ety rupi henhoĩ rive va'ekue'a voi napemono'õi 'rã, neĩ uva rakã pemoatyrõ e'ÿague rupi voi ndapeipo'oi 'rã. Ha'e va'e ma'etỹ re ma vvy opyta rive 'rã xeivy.

6 Ha'e rami avi vvy opyta rivea ja hi'a rive va'ekue ma ha'eve 'rã pe'u aguã, peẽ, penembiguai kuery avakue ha'e kunhague, pëvy omba'eapo va'e ha'e amboae regua pendereve ikuai va'e guive.

7 Penerymba kuery ha'e nymba kuery pendeyvy re ikuai va'e voi okaru avi 'rã mba'etygue ha'e javi rupi.

Ma'etỹ jubileu 'epy va'e re ijayvua

8 – Ha'e gui peipapa 'rã ma'etỹa oaxa va'e, sete ma'etỹa sete-kue peve 'rã peipapa. Ha'e rami vy sete ma'etỹa sete-kue peipapa va'e ha'e javi vy quarenta e nove ma'etỹa 'rã peipapa.

9 Ha'e gui sete jaxya va'e re, dez araa py ma pemonhe'ẽ atã 'rã mimby guaxu. Jejavya ojao'ia ára py ae 'rã pemonhe'ẽ pendeyvy ha'e javi rupi onhendu aguã rami.

10 Ha'e vy cingüenta ma'etỹ ma peikuaa uka 'rã ma'etỹ iky'a e'ÿ va'ea, vvy jave rupi ikuai va'e pe peikuaa uka avi 'rã opa mba'e pepoi rivepa aguã. Ha'e va'e ma'etỹ ma jubileu pendevy peguarã aeja va'e. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ pejevypa 'rã peovy pendeyvy ae katy, ha'e peneretarã kuerya katy ae.

11 Cingüenta ma'etỹ ojeupity nhavõ oiko 'rã jubileu ma'etỹ pendevy pegua. Ha'e vy napema'etỹi 'rã, neĩ napemono'õi 'rã henhoĩ rive va'ekue gui, neĩ uva rakã pemoatyrõ e'ÿague rupi voi ndapeipo'oi 'rã.

12 Mba'eta jubileu ma'etỹ oiko, iky'a e'ÿ va'e pendevy. Ha'e vy penemba'ety rupi hi'a rive va'ekue 'rã pe'u.

13 – Jubileu ma'etỹ re ma peteĩ-teĩ pejevvy 'rã penderekoa katy ae.

14 Xapy'a rei neirũ pe mba'emo revende, ha'e e'ÿ vy neirũ gui mba'emo rejogua ri vy ekore eme nderyke'y, e'ÿ vy nderyvy.

15 Mba'eta jubileu ma'etỹ oiko guive mbovy ma'etỹ oaxa va'ekue reipapaa rami vy 'rã neirũ gui vvy rejogua va'e repyrã peikuaa. Mba'eta ovyvy ndevy ha'e ovende jave jubileu ma'etỹ ojeupity jevy aguã remono'õ aguã mbovy ma'etỹ oata teria rami vy peikuaa 'rã hepyrã.

16 Heta ma'etỹ re guarã ri vy hepyve 'rã, ha'e rã mbovy'i ma'etỹ re guarã ri vy ma ndaepyve 'rã, mba'eta ndevy ha'e omboepy 'rã mbovykue pa remono'õ aguã rami.

17 Ha'e nunga rupi pekore eme peneirũ kuery. Ha'e rami 'rãgue py peteĩ-teĩ Penderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai, mba'eta xee ma SENHOR Penderuete.

18 — Pendekuai xee ajapo uka va'ekue rupi, xee aipotaa rami pejapopa agua. Ha'e rami vy 'rã pendekuai porã pendeyvy re.

19 Ha'e rami vy vyv re mba'emo hi'a porã 'rã, pe'uxea rami 'rã pe'u, pendekuai porã 'rã guive.

20 Xapy'a rei aipopeje 'rã: “Mba'e tu ja'u 'rã sete ma'etỹa re, nanhama'etỹi neĩ nhanemba'ety gui nhamono'õ e'ỹ re?” peje 'rã xevy.

21 Ha'e ramo ma mboapy meme ma'etỹa re ajou uka retave 'rã pendevy, mboapy ma'etỹ peve mba'emo hi'a agua rami.

22 Ha'e gui oito ma'etỹa re mae ma pema'etỹ jevy vy pe'u 'rã pemono'õ ypy va'ekue rive, nove ma'etỹa peve. Penhotỹ jevy va'ekue hi'a e'ỹa ja pe'u 'rã inhymague gui.

23 Ha'e gui pendeyvy napevendei 'rã raka'e rã peve guarã, mba'eta vyv ma xemba'e ae, ha'e rã peẽ kuery ma xevy rã kova'e vyv regua e'ỹ, amboae guigua vyv rupi oguata va'e rami rive.

24 Ha'e nunga rupi vyv pendekuaia ha'e javi rupi vyv ja pe ae ju 'rã pejogua uka.

25 — Xapy'a rei penderyvy e'ỹ vy penderyke'y iporiaukue'i vy oyvy ovende ramo peteĩ hetarã ou 'rã hepyarã, ha'e vy ojogua jevy 'rã vyv tyvy e'ỹ vy tyke'y ovende va'ekue.

26 Xapy'a rei amongue ndoguerekoi guetarã oyvy jogua jevyarã teĩ ha'e ae 'rã ojou hepyrã ojogua jevy agua.

27 Ha'e rami vy ha'e oipapa 'rã mbovy ma'etỹ re pa ojapo ma ovendeague, ha'e gui jubileu ma'etỹ ojeupity agua oata teria rami vyv ome'ẽ 'rã oyvy joguaare pe, ha'e gui oyvy katy ae 'rã ojeyv ju.

28 Ha'e rami avi vyv repyrã ndojoui ramo vyv ovende va'ekue opyta 'rã ijoguaare po py ae, jubileu ma'etỹ ojeupity jevy e'ỹa ja. Ha'e gui jubileu ojeupity jevy ramo ipo gui ojopy ju 'rã oyvyrã.

29 — Ha'e gui xapy'a rei tetã ikorapa va'e py amongue ngoo oguereko va'e ovende teĩ ovendeague ára guive peteĩ ma'etỹ ndoaxai teria ja ha'eve ojogua jevy agua. Peteĩ ma'etỹ oaxa e'ỹa ja ha'eve ju 'rã ojogua agua.

30 Ha'e rami avi ojogua jevy e'ỹ re peteĩ ma'etỹ oaxa ma rire oo tetã ikorapa va'e py oĩ va'e opyta ae 'rã ijoguaare po py, ha'e oiko rire hamymino kuery po py ju, raka'e rã guarã. Jubileu ma'etỹ ojeupity teĩ ijoguaare nome'ẽveĩ 'rã ivendeare pe.

31 Ha'e rã oo tekoa'i ikora e'ỹ va'e py oĩ va'e ma vyv hovai rupi oĩ va'e rami 'rã omboepya. Ha'e nunga ma ha'eve riaie 'rã ojogua jevy agua, ha'e vy jubileu ma'etỹ ojeupity jave py ijoguaare ome'ẽ ju 'rã ivendeare pe.

32 Ha'e rã levita kuery retã rupi ma ngoo ovende rire teĩ raka'e rã peve guarã ha'eve ojogua ju agua.

33 Xapy'a rei levita ngoo guetã py ovende va'ekue ndojogua jevyi teĩ ijoguaare ome'ẽ nho 'rã jubileu ma'etỹ ojeupity jevy ramo. Mba'eta levita kuery retã py hoo ikuai va'e ma imba'e ae 'rã oĩ Israel kuery mbyte rupi.

34 Ha'e rã ha'e kuery retã yvry vyv itui va'e ma novendei 'rã, mba'eta imba'e ae 'rã itui raka'e rã peve guarã.

Deuteronomio 15.7-11

35 — Xapy'a rei nderyvy e'ỹ vy nderyke'y iporiau vy ikangypa ramo pemongaru 'rã. Amboae regua pendeyvy rupi ikuai va'e reipytyvõa rami rereko avi 'rã ndereve.

36 Ixupe peráta reiporukaa áryve emboekovia uka retave eme. Ha'e rami 'rãgue py Nderuete renonde rejelerokyjea rupi eiko, ndereve nderyvy kuery, nderyke'y kuery ikuai porã aguã rami.

37 Ha'e kuery pe peráta ndereiporukai 'rã remboekovia uka retave aguã rive, neĩ tembi'u voi nerevendei 'rã ha'e kuery pe hepyve re.

38 Xee ma SENHOR Penderuete. Egito yvy gui roguerupa Canaã yvy ame'ẽ, ha'e Penderuete aiko aguã.

Escravo kuery regua lei oĩa

39 – Ha'e gui nderyvy e'ỹ vy nderyke'y ndereve oikoa py iporiau vy nerembiguairã onhevende teĩ ereko eme escravo rami.

40 Ndea py oiko 'rã omba'eapo va'e e'ỹ vy amboae regua rami. Jubileu ma'etỹ ojeupity jevy peve'i 'rã omba'eapo ndevy.

41 Ha'e gui ma ndero gui ojepe'a vy gua'y kuery reve oje'oipa jevy 'rã nguu kuery rekoague katy.

42 Mba'eta peẽ kuery ma Egito yvy gui xeveygua escravo rami ae arupa va'ekue. Ha'e nunga rupi napenevendeai ju 'rã amboae pegua escravo-rã.

43 Ha'e nunga rupi ejoguereko poyi eme. Ha'e rami 'rãgue py Nderuete renonde eiko rejelerokyjea rupi.

44 Xapy'a rei ndevygua escravo-rã ava e'ỹ vy kunha ma pendevvy yv'ry rupigua anho 'rã pejogua. Ha'e gui ae 'rã pejou escravo-rã.

45 Ha'eve avi mombyry guigua penembyte ikuai va'e ra'y kuery pejogua aguã, pendevvy re ta'y kuery oguereko va'e guive. Ha'e kuery anho ha'eve escravo pereko aguã.

46 Ha'e va'e kuery ma peja 'rã pendera'y kuery peguarã, pendera'y kuery ju oguereko aguã. Pendera'y kuery pe omba'eapo 'rã raka'e rã peve. Ha'e rã penderyvy kuery, penderyke'y kuery Israel kuery ae ikuai ramo pereko poyi rei eme, peteĩ-teĩ penhembouvixave eme joe gui.

47 – Ha'e gui xapy'a rei amboae regua pendea rupi ikuai va'e oguerekopa 'rã mba'emo, ha'e penderyke'y e'ỹ vy penderyvy iporiau vy onhevende 'rã amboae regua penembyte oiko va'e pegua escravo-rã, ha'e rami e'ỹ vy ta'y kuery pe.

48 Ha'e va'e regua onhevende ma teĩ ha'eve nho 'rã ojoguaa ju aguã. Tyvy kuery, tyke'y kuery va'e regua ha'eve 'rã ojogua ju aguã.

49 Ituty kuery, tyvy kuery voi ha'eve 'rã ojogua aguã, e'ỹ vy hetarã va'e rei ojogua 'rã. Ha'e e'ỹ ramo ma ha'e ae mba'emo ojoupa ri vy ojejogua 'rã.

50 Ha'e gui ma ijoguaare reve oikuaa pota 'rã mbovy repy re pa onheven-deague ma'etỹ guive jubileu ma'etỹ ojeupity jevy peve. Ha'e va'e ma'etỹa mbovy paa rami vy oikuaa 'rã hepyrã, omba'eapo va'e pe pemboekoviaa rami vy.

51 Xapy'a rei jubileu ojeupity peve ma'etỹa oata reta teri ramo ma ojejogua ju aguã ome'ẽ reta 'rã.

52 Ha'e rami avi jubileu ojeupity peve ma'etỹa ndoata retai ri ramo ma hexeve oikuaa pota vy ojejogua ju aguã nome'ẽ retaive 'rã.

53 Ha'e rami vy ma'etỹ nhavõ ixupe omba'eapo 'rã omba'eapo va'e rami ae. Ha'e rami avi reikuaa pota 'rã ija oguereko poyi e'ỹ aguã.

54 Xapy'a rei avave rei ndojoguaa jevyi ri ramo jubileu ma'etỹ py ae 'rã oo jepe, ta'y kuery voi oje'oi 'rã hexeve.

55 Mba'eta Israel kuery ma xeveygua escravo rami ae ikuai. Xeveygua kuery areko va'e ma ha'e kuery ae, Egito yvy gui aipe'apa va'ekue. Xee ma SENHOR Penderuete.

26

Nguuete ra'angaa omboete e'ÿ aguã re ijavyua

¹ — Ndapejapoi 'rã penderuete ra'angaarã rive, neĩ napemopu'ãi 'rã mba'emo ra'angaa neĩ ita. Nda'evei avi pendeÿvy re ita oĩ va'e gui ta'angaarã pejapo aguã, ha'e nunga pe pejero'a e'ÿ aguã. Mba'eta xee ae ma SENHOR Penderuete.

² Pemboete 'rã xeÿvygua sábado ára, pemboete avi 'rã xeÿvygua henda iky'a e'ÿ va'e. Xee ma SENHOR.

Deuteronomio 7.12-24; 28.1-14

³ — Xapy'a rei xeÿvua rupi pendekuai, ha'e ajapo uka va'e ha'e javi pejapo ramo

⁴ pendeÿvy xee ambou 'rã oky hi'ára py porã. Ha'e rã vÿvy gui oiko 'rã mba'emo'a, ha'e yÿvra pendeÿvy rupi ikuai va'e voi hi'a 'rã.

⁵ Ha'e rami rã mba'emo ra'yĩgue peÿjyky 'rã uva peipo'oa ára peve, ha'e uva peipo'o 'rã mba'emo ra'yĩ pemono'õ jevya ára peve. Pejou 'rã tembi'u oata aguã rami e'ÿ, ha'e pendekuai porã 'rã pendeÿvy re.

⁶ Ajapo 'rã pendeÿvy re pendekuai porã aguã rami. Penheno rã nda'ipoi 'rã penemondyiarã. Pendeÿvy gui amomba 'rã mymba penemoangeko reiarã ikuai va'ekue, ha'e pendeÿvy rupi ndoaxavei ma 'rã kyxe revegua.

⁷ Peakykue monhamba 'rã penderovaigua kuery. Penerenonde ha'e kuery ho'apa 'rã pendeÿkyxe gui.

⁸ Peẽ kuery va'e regua peteĩ nhiru'i teĩ pemomba 'rã cem, ha'e peẽ kuery va'e regua cem pemomba 'rã dez mil. Ha'e rã penerenonde penderovaigua kuery ho'apa 'rã pendeÿkyxe gui.

⁹ Pendere ama'ẽ vy ajapo 'rã pendera'y reta aguã rami, romboetave 'rã. Ha'e vy xereve guarã aeja va'ekue amoĩ atãve 'rã.

¹⁰ Pe'u tema 'rã pemono'õ va'ekue ymague gui, ha'e inhymague penoẽmba vy 'rãe pejou mba'emo ra'yĩgue pyau pemoĩ porã aguã.

¹¹ Penembyte amoĩ 'rã xembojerovia atyrã, ha'e gui xenhe'ẽ py ndoroipota e'ÿvei ma 'rã.

¹² Penembyte rupi aiko vy Penderuete ae 'rã aiko, ha'e rã peẽ kuery ma xeÿvygua kuery pendekuai 'rã.*

¹³ Xee ma SENHOR Penderuete. Egito vÿvy gui roguerupa va'ekue ha'e kuery pegua escravo pendekuai ve'ÿ aguã. Hi'y pendeaju'y rupi omoĩ va'ekue amopẽ vy ajapo pende'yvi porã reve peiko aguã rami.

Deuteronomio 28.15-68

¹⁴ — Ha'e rami teĩ xapy'a rei naxenhe'ẽ rendui, ha'e ajapo uka va'e ha'e javi ndapejapoi ramo,

¹⁵ xeÿvvaague pemboykepa rive ri ramo, ha'e pendeÿ'a re aipotaa ha'e javi napendu potai ajapo uka va'e ndapejapoxei vy, ha'e xereve guarã aeja va'ekue rupi e'ÿ pendekuai ramo,

¹⁶ ha'e ramo xee ambou 'rã pova'e nunga: Pende'áry ambou 'rã penemongy-jearã, mba'eaxy ha'e pire raku vaikue. Ha'e nunga ojapo 'rã penderexa hendy reia oguepa aguã rami, ha'e pendekovea opa ovy aguã rami. Mba'emo ra'yĩ penhoty rive 'rã, mba'eta penderovaigua kuery ou vÿ ho'upa 'rã.

¹⁷ Penderovaigua xee voi aiko ramo penderovaigua kuery pendejuka 'rã. Pendere ija'e e'ÿ va'e kuery onhembouvixa rei 'rã pende'áry, ha'e mava'eve penemonhaa e'ÿ teĩ penhamba rive 'rã.

¹⁸ Xeÿvvaague napendu potai teri ri ramo pejejavyague re rombojexavaive ju 'rã sete-kue peve.

* 26:12 2 Coríntios 6.16

19 Ha'e rami vy amomba 'rã penembaraetea penhemboyvate rei ve'yã aguã. Ha'e vy yva pende'áry rupi oĩ va'e amboty 'rã ferro guigua rami, pende'yvy overa va'e rami hatãmba aguã.

20 Rive ete 'rã penhea'ã pemba'eapoa rupi. Mba'eta pende'yvy gui ndoikovei ma 'rã pemono'õ va'erã, yvyra yvy re ikuai va'e voi ndai'avei 'rã.

21 — Xapy'a rei xerovai tema pendekuai, ha'e xeayvua napendu potai ae ramo pende'áry ambouve 'rã penemoingo axyarã sete-kue peve ju, peje-javyve temaa re.

22 Ha'e rami vy penembyte ambou 'rã ka'aguy rupigua inharõ va'e. Ha'e va'e kuery omomba 'rã pendera'y kuery ha'e penerymba kuery, ojapo 'rã mbovy'i ete pekuave aguã rami, tape peguataaty rupi avave rei ndoaxaavei peve.

23 — Ha'e ramigua oiko teĩ ndapeikuaa potai vy xeayvu napendu potai xe'vy pe ju pendekuai aguã, ha'e xerovai tema peiko ramo ma

24 xee voi aiko 'rã penderovai. Ha'e rami vy pejejavyvea re xee ae rojukapa 'rã sete-kue teri pendekuai axy aguã.

25 Pende'áry ambou 'rã kyxe revegua penemombaarã, xereve guarã aeja va'ekue rovai pendekuai ramo. Ha'e ramo peneretã rupi pendeatypa teĩ penembyte ambou 'rã mba'eaxy vaikue, ha'e romboaxa 'rã penderovaigua kuery po py.

26 Pe'u 'rã va'ekue aipe'a ramo dez kunhague pete'i tatakua pyve 'rã ombojy mbojape, ha'e gui opejapa va'ekue anho 'rã omboja'o-ja'o pende'vy. Pe'u teĩ napenhandui 'rã.

27 — Ha'e rami ete oiko teĩ napendu potai vy xerovai ae tema peiko ramo

28 xee voi xepoxya aendu vy aiko 'rã penderovai. Ha'e rami vy pejejavyvea re rombojexavaive 'rã sete-kue peve ju.

29 Ha'e ramo pe'u 'rã pendera'y ha'e penderajy kuery ro'okue ae.

30 Aity ukapa 'rã pembojerovia atyrã yvy'ã rupi pejapo va'ekue, ambovaipa 'rã kuaray ra'angaa pejapo va'ekue, ha'e penere'õgue amombo 'rã penderuete ramigua ivaipa va'ekue áry. Ha'e vy xepy'a py aendu 'rã noromboaxyveia anho.

31 Ambovaipa 'rã peneretã ikuai va'e tekoa e'yã opyta aguã rami, amomba 'rã pembojeroviaaty, naetüvei ma 'rã heakuã porã va'e ajou porã aguã peapy teĩ.

32 Ambotyguepa avi 'rã pende'yvy. Ha'e nunga gui penderovaigua kuery onhemondyipa 'rã onhemboekoa okuapy vy.

33 Romoaĩmba 'rã yvy regua kuery mbyte rupi, ha'e aekyi uka 'rã kyxe penderakykue rupi. Pende'yvy va'ekue itygue 'rã, ha'e peneretã va'ekue ma tekoague meme 'rã opyta.

34 — Ha'e ramo 'rãe pende'yvy opytu'upa sábado ára py rami, jipoaveia ja. Ha'e rã peẽ kuery ma penderovaigua kuery yvy re rive 'rã pendekuai. Ha'e va'e jave ma pende'yvy ikane'õgua 'rã, sábado ára py opytu'upaa rami.

35 Jipoaveia ja pende'yvy ikane'õgua 'rã, mba'eta yvy re pendekuai jave pende'yvy ndopytu'ui rive sábado ára py rami.

36 Ha'e gui pekuave va'e kuraxõ re amoi 'rã mby'a guaxu ve'yã penderovaigua kuery yvy re pendekuaia py. Ha'e rami vy penhamba 'rã mba'emo rogue pirukue ovavã nhendu'i va'e gui rive. Kyxe revegua ou va'e gui rami 'rã penhamba, pe'apa rive 'rã guive mava'eve penemonha ramo e'y.

37 Pe'apa 'rã jo'a-jo'a kyxe gui ho'a va'e rami, mava'eve penemonha ramo e'y. Napepũ'ã kuaavei 'rã penderovaigua kuery renonde.

38 Pemanomba 'rã yvy regua kuery mbyte, ha'e penderovaigua kuery yvy re peneru'ũmba 'rã.

39 Pende kuery va'e regua okuave'i va'ekue okanhymba 'rã oje'oivry penderovaigua kuery yvy re, peẽ ha'e peneramoĩ kuery reko vaiague káuxa pekanhymba 'rã ha'e kuery rami avi.

40 — Ha'e rami avi xapy'a rei ha'e kuery ojejavyague omombe'upa 'rã, ha'e tamoi kuery xerovai ikuaia rupi ojejavyague. Mba'eta tamoi kuery voi xerovai ikuaia onhemombe'upa raka'e,

41 ha'e kuery rovai xee aiko vy hovaigua kuery yvy re amboaxapa rire. Ha'e gui xapy'a rei pende kuery regua voi inhakã ratã va'e teĩ onhemo'yvyĩ'i vy ojejavyague repy pe "Ha'evea ramigua" he'i ramo,

42 ha'e ramo xee xema'endu'a ju 'rã xereve guarã Jacó reve ajapo va'ekue, Isaque ha'e Abraão reve ma voi ajapo va'ekue re. Ha'e kuery yvy re avi xema'endu'a 'rã.

43 Ha'e rami avi ijyvy jipoaveia ha'e kuery oeja va'ekue opytu'u 'rã sábado ára py rami. Ha'e rami jave ha'e kuery ojejavyague re ambopagaa pe "Ha'evea ramigua" he'i 'rã, xee aipota va'e ha'e kuery nombovarei, ha'e ajapo uka va'ekue ojou vai rire.

44 Ha'e rami rã hovaigua kuery yvy re ha'e kuery ikuai jave ndaxerexarai 'rã ha'e kuery gui, naenduvei 'rã guive ha'e kuery ndaipotavei vy amomba aguã, neĩ xereve guarã ha'e kuery reve ajapo va'ekue ambovaipa aguã, mba'eta xee ma SENHOR ha'e kuery Ruete.

45 Ha'e rami 'rãgue py ha'e kuery amboaxy vy xema'endu'a ma voi 'rã tamoi kuery pe xereve guarã ajapo va'ekue re, mba'eta Egito yvy gui aipe'a va'ekue yvy regua kuery oexaa py, ha'e kuery Ruete aiko aguã. Xee ma SENHOR — he'i.

46 Ha'e va'e ae SENHOR ojapo uka, oipota va'e ha'e lei Israel kuery pe oeja va'ekue hexeve ikuai aguã. Sinai yvyty áry ome'ẽ va'ekue Moisés po rupi.

27

Mba'emo ome'ẽa aguã re, ha'e hepyrã oikuaa aguã re ijayvua

¹ SENHOR aipoe'ive Moisés pe:

² — Ndeayvu Israel kuery pe, ha'e vy aipo're: Amongue onhemboayvu 'rã xezy guarã nhomboaxa aguã re. Ha'e rami rire omboaxa pyre SENHOR pegua ae 'rã oiko, teĩ ha'eve avi nhomboaxa ete 'rãgue py omboekovia aguã hepyrã reikuaa va'e re.*

³ Peteĩ ava vinte ma'etỹ va'e guive sessenta ma'etỹ va'e peve ri ramo ma hepyrã reikuaa 'rã cingüenta hatã'i va'e prata guigua, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporua va'e rami.

⁴ Ha'e rã kunha ri ramo ma trinta hatã'i va'e reikuaa 'rã hepyrã.

⁵ Ha'e rã amongue cinco ma'etỹ'i va'e guive vinte ma'etỹ va'e peve, ava ri ramo hepyrã reikuaa 'rã vinte hatã'i va'e, ha'e rã kunha repyrã ramo dez 'rã reikuaa.

⁶ Ha'e rã peteĩ jaxy'i va'e guive cinco ma'etỹ va'e peve, ava ri ramo hepyrã reikuaa 'rã cinco hatã'i va'e prata guigua, ha'e rã kunha repyrã ma três ete'i 'rã.

⁷ Ha'e rã avakue sessenta ma'etỹ va'e guive tujakueve peve ramo ma quinze hatã'i va'e reikuaa 'rã hepyrã. Ha'e rã kunha ma dez 'rã hepyrã.

⁸ Ha'e rami teĩ xapy'a rei nhomboaxa aguã re onhemboayvu va'e ipori- aukue'i vy ndojou'i 'rã joepyrã reikuaa va'ekue. Ha'e rami vy ojexa uka 'rã sacerdote pe, ha'e va'e ju joepyrã oikuaa aguã. Ha'e ramo hepyrã sacerdote oikuaa 'rã ojoua'i rami vy.

* **27:2** Samuel xy Ana onhemboayvu ipi'a oiko'i rire SENHOR peguarã omboaxa aguã re (1 Samuel 1.9-11). Ha'e gui apy aipoe'i ha'eve avi amongue nhomboaxa ete 'rãgue py perãta re omboekovia aguã.

9 — Xapy'a rei penhemboayvu 'rã mymba SENHOR pe pemboaxa aguã re. Peme'ẽ va'ekue ma SENHOR pe iky'a e'ỹ va'e meme.

10 Ha'e nungakue ndaperovai 'rã, nei iporã va'e napemboekovia 'rã ivaikue va'e re, nei ivaikue va'e iporã va'e re. Xapy'a rei petei mymba amboae re pemboekovia ramo mokoive 'rã opyta iky'a e'ỹ va'e.

11 Xapy'a rei mymba ha'eve'ỹ va'e SENHOR pe ome'ẽ mbyrã va'ekue'ỹ regua ri peru vy pexa uka 'rã sacerdote pe.

12 Sacerdote ae oikuaa 'rã iporã pa, tyrã ivaikue rei va'ea. Sacerdote oikuaa rami ae 'rã hepy.

13 Ha'e gui xapy'a rei pendejeupe guarã ju pejoguaxe vy hepyrã oikuaa pyre áryve 'rã peme'ëve, petei nhiruĩ repy oikuaa nhavõ áry petei-teĩ ju 'rã peme'ëve.

14 — Ha'e gui amongue ngoo SENHOR pe omboaxa aguã re onhemboayvu 'rã iky'a e'ỹ va'erã. Ha'e ramo sacerdote oexa pota 'rã iporã paa, tyrã ivaikue rei va'ea. Sacerdote oikuaa rami ae 'rã hepy.

15 Ha'e rã SENHOR pe ngoo omboaxa va'ekue omboekovia jevyxe ri vy hepyrã oikuaa pyre áryve 'rã ome'ëve, petei nhiruĩ repy oikuaa nhavõ áry petei-teĩ ju 'rã ome'ëve. Ha'e ramo mae ma imba'e ju 'rã opyta.

Ovyv ome'ẽ aguã re oura rire ojogua jevy va'e regua

16 — Xapy'a rei amongue pe petei mba'ety oejaa 'rã imba'erã, ha'e ramo onhemboayvu 'rã SENHOR peguarã ju omboaxa aguã re. Ha'e gui hepyrã reikuaa 'rã mba'emo ra'yigue ha'e va'e rupi onhoty aguã ha'eve va'e. Cevada ra'yigue mba'e petei rryru renyẽ repyrã ma cinqüenta hatã'i va'e prata guigua 'rã reikuaa.

17 Xapy'a rei jubileu ma'etỹ py ri omba'ety omboaxa aguã re onhemboayvu ramo hepyrã ha'e javi porã'i 'rã reikuaa.

18 Ha'e rami avi jubileu ma'etỹ oiko rire ri omba'ety omboaxa ramo sacerdote hepyrã oikuaa 'rã jubileu ojeupity jevy peve mbovy ma'etỹ pa oataa rami vy. Ha'e va'e rami vy hepyrã reikuaa vy neremboetaive 'rã.

19 Xapy'a rei omba'ety ome'ẽ rire ojogua jevyxe ri vy peráta ome'ëve 'rã hepyrã reikuaa va'ekue áryve, petei nhiruĩ repy oikuaa nhavõ áry petei-teĩ ju 'rã ome'ëve. Ha'e vy mae imba'e ju 'rã itui.

20 Xapy'a rei omba'etykue ndojogua jevyxei, nei amboae ava pe novendexei rire ma nda'evei 'rã omboekovia ju aguã.

21 Ha'e rami avi jubileu ma'etỹ py ri ha'e va'e mba'ety omboekoviaa ramo SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'e 'rã itui, mba'ety ixupe omboaxa pyre rami ae. Sacerdote peguarã 'rã itui.

22 — Xapy'a rei amongue omba'etyrã ojogua va'ekue omboaxa 'rã SENHOR peguarã, imba'erã oeja pyre regua e'ỹ.

23 Ha'e ramo hepyrã sacerdote oikuaa 'rã jubileu ma'etỹ ojeupity peve oataa rami vy. Ha'e va'e árave hepyrã oikuaa va'ekue ome'ẽ 'rã SENHOR pe iky'a e'ỹ va'e opyta aguã.

24 Ha'e gui jubileu ojeupity jevy jave ha'e va'e mba'ety ivendeare mba'erã ju 'rã itui, imba'erã ae oejaa rire.

25 Petei-teĩ mba'e repyrã reikuaa 'rã hatã'i va'e henda iky'a e'ỹ va'e py oiporua va'e rami. Petei-teĩ hatã'i va'e ma doze gramas va'e.

26 — Ha'e rã jypy'igua mymba ra'y oiko va'e SENHOR peguarã ae ma oiko ramo nda'evei avave rei omboaxa jevy aguã. Jypy'igua vaka ra'y, e'ỹ vy mymba kyrĩ-kyrĩ'i va'e oiko teĩ SENHOR pegua ae meme.

27 Ha'e rami avi mymba ha'eve'ỹ va'e regua ramo ma ha'eve 'rã omboekovia ju aguã, hepyrã reikuaa va'ekue rami vy, ha'e hi'áryve ome'ëve avi 'rã,

peteĩ nhiruĩ repy reikuaa nhavõ áry peteĩ-teĩ ju 'rã ome'ëve. Xapy'a rei nomboekovia jevyi ri ramo ovendea 'rã hepyrã reikuaa va'ekue re.

Mba'emo iký'a e'ỹ va'e ae omboekovia jevy e'ỹ aguã re ijayvua

²⁸ – Ha'e rami avi SENHOR pe amongue omboaxa 'rã mba'emo oguereko va'e raka'e rã peve guarã, ava mba'e, e'ỹ vy mymba, ha'e'ỹ vy imba'etyrã oeja pyre teĩ. Ha'e nunga ma nda'evei pevende, neĩ pemboekovia ju aguã. Ha'e nunga ha'e javi SENHOR pe pemboaxa ae ma rire iký'a e'ỹ ete va'e opyta.

²⁹ Avakue va'e regua teĩ SENHOR peguarã omboaxaa ae ma rire nda'evei omboekovia ju aguã. Ojukaa 'rãe.

Dízimo re ijayvua

³⁰ – Ha'e gui dízimo voi yvy gui mba'emo'a oiko va'ekue regua, mba'ety gui mba'emo ra'yĩ va'e regua, e'ỹ vy yvyra'a teĩ SENHOR mba'e meme, SENHOR pegua iký'a e'ỹ va'e.

³¹ Xapy'a rei amongue dízimo ome'ẽ va'ekue regua ri omboekoviaxe vy ome'ëve 'rã hepyrã va'ekue áryve, peteĩ nhiruĩ repy ovare nhavõ áry peteĩ-teĩ ju 'rã ome'ëve.

³² Ha'e rã dízimo vaka ra'y regua, mymba kyrĩgueve'i, ha'e mymba re opena va'e kuery oipapa vy yvyra guy rupi omboaxa va'e ha'e javi regua dízimo ome'ẽ ma rire ma SENHOR pegua iký'a e'ỹ va'e ae opyta.

³³ Ija ndoikuaa potai 'rã iporã va'e pa, e'ỹ vy iporã e'ỹ va'ea re, neĩ nda'evei omboekovia aguã. Omboekovia ri ramo mokoĩve 'rã opyta iký'a e'ỹ va'e. Nda'evei avi 'rã ojeupe guarã ju ojogua aguã – he'i.

³⁴ Kova'e ayvu ha'e javi Moisés pe SENHOR oeja va'ekue Israel kuery peguarã, Sinai yvyty áry.

Números **irundya kuaxia Moisés ombopara va'ekue**

Números **irundya kuaxia Moisés ombopara va'ekue**

Kova'e kuaxia ma Números 'epy va'e, mba'eta omombe'u mokoïgue Moisés heta va'e kuery oipapaague. Jypy ma Egito vvy gui Israel kuery oëmba rire Sinai yvyty py ikuai jave py oipapa (capítulo 1). Ha'e gui amboae ma quarenta ma'etý rire Canaã vvy re oopa ta jave py ju oipapa (capítulo 26). Ha'e gui kova'e kuaxia para re oï quarenta ma'etý re Israel kuery tekoa e'ya rupi ikuai jave guare.

Ha'e va'e jave ma Israel kuery nonhe'ë rendui jepi okuapy Nhanderuete, neï hemimbo'e Moisés voi. Amongue py na'ikyre'ývei, okyje rei ha'e ijayvu rei okuapy Moisés ha'e Nhanderuete rovai. Ha'e rami teï Nhanderuete omboaxia rupi opena porã, ojejavyague operdoa kuerei guive. Moisés ma imbaraeete oikovy va'eri ha'e voi peteïgue nonhe'ë rendu porãi, mba'eta Meribá tekoa py ivai vvy nomboetei Nhanderuete heta va'e kuery oendua py. "Ha'e ramo Senhor aipoe'i Moisés ha'e Arão pe: 'Peë kuery ndapejeroviaï va'ekue xere, mba'eta Israel kuery oendua py ndapexa ukai xeky'a e'ý va'ea. Ha'e nunga rupi peë ma naperovaëvei ma 'rã kova'e kuery ijyvyrä ame'ëague py', he'i" (20.12).

Ha'e gui ma Israel kuery rovaigua kuery ogueru peteï ava Balão ha'e kuery re ijayvu vai aguã. Ha'e rami teï Nhanderuete ojoko vvy ojeupegua kuery rovai nomombe'u ukai ayvu vai. Ha'e rami 'rãgue py Balão aipoe'i: "Jacó kuery rovai rupi mba'evykya nda'eve ranhei 'rã, Israel kuery rovai mba'ekuaa ndovarei 'rã", he'i (23.23a). Ha'e ramia py Nhanderuete oepy kuerei 'rã ojeupegua kuery.

Moisés pe Israel kuery rery rupi Nhanderuete oipapa ukapaague

¹ Egito vvy gui Israel kuery oje'oiipa rire mokoï ma'etýa re, mokoï jaxya, jypy araa py ma SENHOR ijayvu Moisés pe, Sinai yvyty katy'i tekoa e'ya oï va'e py. Ogyu nhemboaty oïaty oï va'e py aipoe'i:

² – Pemboparapa ke Israel kuery rery ha'e javi, peteï-teï ta'y va'e, ha'e tamoï kuery ro pygua ikuai rami vvy. Avakue ha'e javi 'rã peipapa peteï-teï rery rupi.

³ Vinte ma'etý oguereko va'e guive 'rã peipapa tujakue peve, Israel regua joe opu'ã aguã ikuai kuaa va'e meme, ha'e va'e kuery ae ndee ha'e Arão reve peipapa 'rã xondaro kueryrä peteï-teï regua gui.

⁴ Peteï-teï regua ikuai va'e gui oiko avi 'rã peteï ava penepytyvõarã, nguu ro pygua kuery ruvixa ae.

⁵ Po rami ma avakue penepytyvõa rery: Rúben ramymino kuery ruvixa ma Sedor ra'y Elizur;

⁶ Simeão ramymino kuery ruvixa ma Zurisadaï ra'y Selumiel;

⁷ Judá ramymino kuery ruvixa ma Aminadabe ra'y Naassom;

⁸ Issacar ramymino kuery ruvixa ma Zuar ra'y Natanael;

⁹ Zebulom ramymino kuery ruvixa ma Helom ra'y Eliabe;

¹⁰ Ha'e gui José ra'y kuery ramymino kuery, Efraim ramymino kuery ruvixa ma Amiúde ra'y Elisama, ha'e rã Manassés ramymino kuery ruvixa ma Pedazur ra'y Gamaliel;

11 Benjamim ramymino kuery ruvixa ma Gideoni ra'y Abidā;

12 Dā ramymino kuery ruvixa ma Amisadai ra'y Aiezer;

13 Aser ramymino kuery ruvixa ma Ocrā ra'y Pagiel;

14 Gade ramymino kuery ruvixa ma Deuel ra'y Eliasafe;

15 Naftali ramymino kuery ruvixa ma Enā ra'y Aira.

16 Ha'e va'e kuery ma heta va'e kuery mbyte gui oiporavo pyre, tamoī kuery ramymino kuery yvateve va'e, Israel kuery mbovy rei e'ŷ ikuai va'e ruvixarā.

17 Ha'e ramo ha'e va'e avakue hery rupi oiporavo ramo Moisés ha'e Arão ogueraa.

18 Ha'e vy mokoī jaxya jypy'ia ára py heta va'e kuery omboatypa ramo ha'e kuery omombe'u porāve okuapy peteī-teī regua ramoī kuery rery, tuu ha'e ta'y kuery. Hery rupi oipapa vinte ma'et'ŷ oguereko va'e guive tujakue peve.

19 Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy oipapapa Sinai vvyty katy'i tekoa e'ŷa oī va'e py.*

20 Israel ra'y jypykue Rúben ramymino kuery, peteī-teī hoo pygua kuery ikuai rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteī-teī ava vinte ma'et'ŷ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ā kuaa va'e meme.

21 Ha'e vy Rúben ramymino kuery oipapa rā quarenta e seis mil e quinhentos ha'e javi vy.

22 Ha'e gui Simeão ramymino kuery ju, peteī-teī hoo pygua kuery ikuai rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteī-teī ava vinte ma'et'ŷ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ā kuaa va'e meme.

23 Ha'e vy Simeão ramymino kuery oipapa rā cingüenta e nove mil e trezentos ha'e javi vy.

24 Ha'e gui ma Gade ramymino kuery ju, peteī-teī hoo pygua kuery ikuai rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteī-teī ava vinte ma'et'ŷ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ā kuaa va'e meme.

25 Ha'e vy Gade ramymino kuery oipapa rā quarenta e cinco mil seiscentos e cingüenta ha'e javi vy.

26 Ha'e gui Judá ramymino kuery ju, peteī-teī hoo pygua kuery ikuai rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteī-teī ava vinte ma'et'ŷ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ā kuaa va'e meme.

27 Ha'e vy Judá ramymino kuery oipapa rā setenta e quatro mil e seiscentos ha'e javi vy.

28 Ha'e gui Issacar ramymino kuery ju, peteī-teī hoo pygua kuery ikuai rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteī-teī ava vinte ma'et'ŷ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ā kuaa va'e meme.

29 Ha'e vy Issacar ramymino kuery oipapa rā cingüenta e quatro mil e quatrocentos ha'e javi vy.

30 Ha'e gui Zebulom ramymino kuery ju, peteī-teī hoo pygua kuery ikuai rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteī-teī ava vinte ma'et'ŷ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ā kuaa va'e meme.

31 Ha'e vy Zebulom ramymino kuery oipapa rā cingüenta e sete mil e quatrocentos ha'e javi vy.

32 Ha'e gui José ra'y kuery ju, Efraim ramymino kuery ranhe, peteī-teī hoo pygua kuery ikuai rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteī-teī ava vinte ma'et'ŷ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ā kuaa va'e meme.

33 Ha'e vy Efraim ramymino kuery oipapa rā quarenta mil e quinhentos ha'e javi vy.

* 1:19 Sinai vvyty áry SENHOR lei oeja raka'e (Êxodo 19.1-6).

³⁴ Manassés ramymino kuery ju, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteĩ-teĩ ava vinte ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ã kuaa va'e meme.

³⁵ Ha'e vy Manassés ramymino kuery oipapa rã trinta e dois mil e duzentos ha'e javi vy.

³⁶ Ha'e gui Benjamim ramymino kuery ju, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteĩ-teĩ ava vinte ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ã kuaa va'e meme.

³⁷ Ha'e vy Benjamim ramymino kuery oipapa rã trinta e cinco mil e quatrocentos ha'e javi vy.

³⁸ Ha'e gui Dã ramymino kuery ju, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteĩ-teĩ ava vinte ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ã kuaa va'e meme.

³⁹ Ha'e vy Dã ramymino kuery oipapa rã sessenta e dois mil e setecentos ha'e javi vy.

⁴⁰ Ha'e gui Aser ramymino kuery ju, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteĩ-teĩ ava vinte ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ã kuaa va'e meme.

⁴¹ Ha'e vy Aser ramymino kuery oipapa rã quarenta e um mil e quinhentos ha'e javi vy.

⁴² Ha'e gui Naftali ramymino kuery ju, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteĩ-teĩ ava vinte ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ã kuaa va'e meme.

⁴³ Ha'e vy Naftali ramymino kuery oipapa rã cinqüenta e três mil e quatrocentos ha'e javi vy.

⁴⁴ Ha'e va'e kuery ma Moisés ha'e Arão oipapa va'ekue. Israel kuery yvatekueve ikuai va'e ma doze avakue, peteĩ-teĩ tamoi kuery ro pygua kuery ruvixa oiko.

⁴⁵ Ha'e rami vy Israel kuery ha'e javi oipapaa peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami. Peteĩ-teĩ ava vinte ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ã kuaa va'e meme.

⁴⁶ Oipapa pyre ha'e javi vy ma seiscentos e três mil quinhentos e cinqüenta.

Levita kuery regua ndoipapaaiague

⁴⁷ Ha'e rã levita kuery regua ma ndoipapaai tuu kuery regua ikuai rami, amboae kuery oipapaa rami e'ỹ,

⁴⁸ mba'eta Moisés pe SENHOR ijayvu ma voi vy aipoe'i va'ekue:

⁴⁹ "Levita kuery regua anho 'rã nderepapai, ha'e kuery rery ma voi neremboparai 'rã Israel kuery rery mboae ikuai py.

⁵⁰ Ha'e rami 'rãgue py levita kuery ma remoi 'rã ombojeroviaaty xeayvu oia va'e re opena va'erã, tembiporu ikuai va'e ha'e hexegua ha'e javi re. Ha'e kuery ikuai 'rã ombojeroviaaty oguero va heravy aguã rami, hexegua tembiporu ha'e javi reve. Ombojeroviaaty ropy rupi ae 'rã ha'e kuery opena okuapy, ha'e ijyvry rupi 'rã ikuai.

⁵¹ Ha'e gui ombojeroviaaty oguero va ta jave ma levita kuery ombovaipa 'rã. Ha'e gui tekoa mbyte py ju omopu'ã aguã ma levita kuery ae ju 'rã omoatyrõ. Ha'e rã amboae regua hexe onhemboja vy omano 'rã.

⁵² Ha'e gui Israel kuery ma peteĩ-teĩ ngoorã ojapo 'rã guekoa py ae, peteĩ-teĩ regua joa py ae 'rã ikuai, ojeupegua bandeira yvry rupi.

⁵³ Ha'e rã levita kuery ma ngoorã ojapo 'rã okuapy ombojeroviaaty xeayvu oia va'e yvry rupi ae, Israel kuery áry ou e'ỹ aguã imbopagaarã. Ha'e rami

vy levita kuery ae 'rã opena okuapy ombojeroviaaty xeayvu oĩa va'e re", he'i va'ekue.

⁵⁴ Ha'e ramo Israel kuery ojapo ha'e rami. Moisés pe SENHOR ojapo ukaague ha'e javi ikuai.

2

Tekoa rupi peteĩ-teĩ regua ikuai aguã re ijayvuague

¹ SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe:

² — Israel kuery ikuai 'rã peteĩ-teĩ regua bandeira 'y yvýry rupi ae. Peteĩ-teĩ regua bandeira re ma tamoĩ kuery kuaa ukaarã oĩ. Oguy nhemboaty oĩaty oĩ va'e yvýry rupi 'rã hekoa, ha'e va'e katy peteĩ-teĩ regua oma'ẽ okuapy aguã rami.

³ Kuaray oua katy ikuai 'rã Judá regua kuery ojeuegua bandeira 'y yvýry, peteĩ-teĩ regua joa py ae. Judá ra'y kuery ruvixarã oĩ 'rã Aminadabe ra'y Naassom.

⁴ Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã setenta e quatro mil seiscentos ha'e javi vy.

⁵ Ha'e kuery yvýry ikuai 'rã Issacar regua kuery. Ha'e va'e kuery ruvixarã oĩ 'rã Zuar ra'y Natanael.

⁶ Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã cingüenta e quatro mil e quatrocentos ha'e javi vy.

⁷ Ha'e gui Zebulom regua kuery jevy 'rã ikuai. Ha'e va'e kuery ruvixarã oĩ 'rã Helom ra'y Eliabe.

⁸ Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã cingüenta e sete mil e quatrocentos ha'e javi vy.

⁹ Judá regua kuery rekoa py oipapaa rã cento e oitenta e seis mil e quatrocentos ha'e javi vy, amboae regua irũ kuery reve. Ha'e kuery ma tenondegua 'rã oje'oi.

¹⁰ Ha'e gui kuaray puku-a katy 'rã ikuai Rúben regua kuery ojeuegua bandeira 'y yvýry, peteĩ-teĩ regua joa py ae. Rúben ra'y kuery ruvixarã oĩ 'rã Sedor ra'y Elizur.

¹¹ Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã quarenta e seis mil e quinhentos ha'e javi vy.

¹² Ha'e kuery yvýry ma ikuai 'rã Simeão regua kuery. Ha'e va'e kuery ruvixarã oĩ 'rã Zurisadai ra'y Selumiel.

¹³ Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã cingüenta e nove mil e trezentos ha'e javi vy.

¹⁴ Ha'e gui ma Gade regua kuery jevy 'rã ikuai. Ha'e va'e kuery ruvixarã oĩ 'rã Deul ra'y Eliasafe.

¹⁵ Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã quarenta e cinco mil seiscentos e cingüenta ha'e javi vy.

¹⁶ Rúben regua kuery rekoa py oipapaa rã cento e cingüenta e um mil quatrocentos e cingüenta ha'e javi vy, amboae regua irũ kuery reve. Ha'e kuery ma tenondegua rakykue 'rã oje'oi.

¹⁷ Ha'e gui mae ma oguerovaa 'rã heravy oguy nhemboaty oĩaty. Levita kuery ikuai va'e amboae kuery mbyte py 'rã oje'oi. Ha'e kuery ikuai rami ae 'rã oje'oi oguataa rupi. Peteĩ-teĩ regua oje'oi 'rã ikuai aguã py ae, ojeuegua bandeira rakykue.

18 Ha'e gui kuaray oikea katy ikuai 'rã Efraim regua kuery ojeupegua bandeira 'y yvýry, peteĩ-teĩ regua joa py ae. Efraim ra'y kuery ruvixarã oĩ 'rã Amiúde ra'y Elisama.

19 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã quarenta mil e quinhentos ha'e javi vy.

20 Ha'e va'e kuery yvýry ikuai 'rã Manassés regua kuery. Ha'e va'e kuery ruvixarã oĩ 'rã Pedazur ra'y Gamaliel.

21 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã trinta e dois mil e duzentos ha'e javi vy.

22 Ha'e gui ma Benjamim regua kuery jevy 'rã ikuai. Ha'e va'e kuery ruvixarã oĩ 'rã Gideoni ra'y Abidã.

23 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã trinta e cinco mil e quatrocentos ha'e javi vy.

24 Efraim regua kuery rekoa py oipapaa rã cento e oito mil e cem ha'e javi vy, amboae regua irũ kuery reve. Ha'e kuery ma mboapya py 'rã oje'oi.

25 Ha'e gui kuaray apu'aa katy ikuai 'rã Dã regua kuery ojeupegua bandeira 'y yvýry, peteĩ-teĩ regua joa py ae. Dã ra'y kuery ruvixarã oĩ 'rã Amisadai ra'y Aiezer.

26 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã sessenta e dois mil e setecentos ha'e javi vy.

27 Ha'e va'e kuery yvýry ikuai 'rã Aser regua kuery. Ha'e va'e kuery ruvixarã oĩ 'rã Ocrã ra'y Pagiel.

28 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã quarenta e um mil e quinhentos ha'e javi vy.

29 Ha'e gui ma Naftali regua kuery jevy 'rã ikuai. Ha'e va'e kuery ruvixarã oĩ 'rã Enã ra'y Aira.

30 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã cinqüenta e três mil e quatrocentos ha'e javi vy.

31 Dã regua kuery rekoa py oipapaa rã cento e cinqüenta e sete mil e seiscentos ha'e javi vy, amboae regua irũ kuery reve. Ha'e kuery ma opa vygua 'rã oje'oi, peteĩ-teĩ regua ojeupegua bandeira rakykue.

32 Ha'e va'e kuery ma Israel kuery regua oipapa pyre, tamoi kuery ikuai va'e-va'e rupi. Oipapa pyre ha'e javi vy ma seiscentos e três mil quinhentos e cinqüenta, peteĩ-teĩ regua joa py ikuaia rami.

33 Ha'e rã levita kuery ma ndoipapaa Israel kuery oipapaa py, Moisés pe SENHOR ijayvuague rami vy.

34 Ha'e rami ae Israel kuery ikuai. Moisés pe SENHOR ijayvuague rami ae ikuai ojeupegua bandeira 'y yvýry rupi. Ha'e rami ae avi oguata oje'oivy, peteĩ-teĩ regua nguu ro pygua kuery reve.

3

Levita kuery mbovy pa ikuai, ha'e hembiaporã re ijayvuague

1 Ha'e gui pova'e kuery ma Arão ha'e Moisés ra'y kuery ikuai, Sinai yvyty áry Moisés pe SENHOR ijayvu jave guare.

2 Po rami ae Arão ra'y kuery rery: ta'y jypykue ma Nadabe, ha'e gui ma Abiú, Eleazar ha'e Itamar.

3 Po rami Arão ra'y kuery rery, sacerdote-rã omoi mbyre meme ikuai, sacerdote-rã omboaxaa rire.

4 Ha'e rami teĩ Nadabe ha'e Abiú omano raka'e SENHOR renonde py, Sinai regua tekoa e'ÿa py SENHOR renonde tata ha'eve'ÿa ramigua ogueroike ramo.

Ta'y e'ÿ re omano raka'e. Ha'e rã tyvy kuery Eleazar ha'e Itamar ju sacerdote ikuai nguu Arão renonde.

⁵ SENHOR aipoe'i Moisés pe:

⁶ — Emonhemboja ke Levi regua kuery sacerdote Arão renonde py ipy-tyvōarã.

⁷ Ha'e kuery tojapo mba'emo ixupe, ha'e heta va'e kuery oguy nhemboaty oĩaty renonde rupi ikuai va'e ha'e javi re vy, ombojeroviaaty ropy rupi omba'eapoa py.

⁸ Ha'e kuery opena 'rã tembiporu oguy nhemboaty oĩaty pygua ha'e javi re. Ha'e vy 'rãe ojapopa ojapo 'rã va'ekue Israel kuery re vy, ombojeroviaaty rupi omba'eapoa py.

⁹ Ha'e nunga rupi levita kuery remboaxa 'rã Arão ha'e ta'y kuery peguarã. Israel kuery regua ixupe remboaxa va'erã ha'e kuery anho.

¹⁰ Ha'e rã Arão ha'e ta'y kuery pe ndeayvu 'rã sacerdote rami anho omba'eapo aguarã re. Ha'e rã amboae regua ri onhemboja vy ma omano 'rã — he'i.

¹¹ SENHOR aipoe'i Moisés pe:

¹² — Ma'ë, levita kuery ma xee aipe'a va'ekue Israel kuery mbyte gui. Israel kuery jypy'i oiko'i va'e nhavō rekovia ma levita kuery aiporavō xejeupe guarã. Ha'e rami rire levita kuery xevygua meme 'rã ikuai.

¹³ Mba'eta jypy'i oiko va'e nhavō ma xevygua ae. Egito yvy py jypy'i oiko va'ekue ajukapa ára guive ma Israel kuery va'e regua jypykue'i amboaxapa xejeupe guarã, avakue ha'e mymba kuery voi. Xevy guarã meme ikuai. Xee ma SENHOR — he'i.

¹⁴ Ha'e gui Sinai regua tekoa e'ÿa py SENHOR ijayvu Moisés pe. Ha'e vy aipoe'i:

¹⁵ — Reipapa 'rã Levi ramymino kuery peteĩ-teĩ tamymino kuery rery rupi, tuu ha'e ta'y kuery reve. Avakue ha'e javi 'rã reipapa, peteĩ jaxy oguereko va'e guive tujapave peve — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo SENHOR ijayvuague rami vy Moisés oipapa levita kuery, ixupe oipapa ukaague rami ae.

¹⁷ Po rami ma Levi ra'y kuery rery: Gérson, Coate ha'e Merari.

¹⁸ Ha'e gui pova'e ma Gérson ra'y kuery rery, peteĩ-teĩ ta'y kuery reve: Libni ha'e Simei.

¹⁹ Ha'e gui Coate ra'y kuery, ta'y kuery reve ma Anrão, Izar, Hebrom ha'e Uziel.

²⁰ Ha'e gui Merari ra'y kuery, ta'y kuery reve ma Mali ha'e Musi. Ha'e va'e kuery ae Levi ramymino kuery, guamoĩ kuery rery rupi.

²¹ Gérson ramymino kuery ma Libni ha'e Simei ra'y kuery, Gérson re tamoi va'e meme.

²² Ha'e kuery regua avakue peteĩ jaxy oguereko va'e guive tujapave peve ma hery rupi oipapaa rã sete mil e quinhentos ha'e javi vy.

²³ Ha'e gui Gérson ramymino kuery ma ombojeroviaaty kupe rupi 'rã ngoorã ojapo, kuaray oikea katy.

²⁴ Gérson ramymino kuery ruvixarã ma Lael ra'y Eliasafe ikuai 'rã.

²⁵ Gérson ramymino kuery opena 'rã okuapy oguy nhemboaty oĩaty re, ombojeroviaaty, oo ha'e ijao'ia re, ha'e oguy nhemboaty oĩaty rokẽrã ajukue oĩ va'e re,

²⁶ ajukue oka ombojeroviaaty ha'e altar yvÿry rupi ikuai va'e re, oka rokẽrã ajukue oĩ va'e re, ha'e gui ixã ikuai va'e re. Ha'e nunga ha'e javi rupi omba'eapo aguarã rami ikuai.

²⁷ Ha'e gui Coate ramymino kuery ma Anrão, Izar, Hebrom ha'e Uziel ra'y kuery. Ha'e va'e kuery ma Coate re tamoi va'e meme.

28 Ha'e kuery regua avakue peteĩ jaxy oguereko va'e guive tujapave peve ma oipapaa rã oito mil e seiscientos ha'e javi vy. Ha'e kuery ma henda iký'a e'ỹ va'e re opena aguã rami ikuai.

29 Ha'e gui Coate ramymino kuery ma ombojeroviaaty yke katy rupi 'rã ngoorã ojapo, kuaray puku-a katy.

30 Coate ramymino kuery ruvixarã oĩ 'rã Uziel ra'y Elisafã.

31 Ha'e kuery ma xeayvu ryru re opena aguã rami ikuai, mesa oĩ va'e, tataendy 'y, altar ha'e javi re, tembiporu henda iký'a e'ỹ va'e rupi oiporu va'ety ha'e ajukue okêrã oĩ va'e re. Ha'e nunga ha'e javi re opena aguã rami ikuai.

32 Levi ramymino kuery ruvixa yvateve va'e ma sacerdote Arão ra'y Eleazar. Ha'e va'e ma opena 'rã henda iký'a e'ỹ va'e ropy rupi omba'eapo va'e kuery re.

33 Ha'e gui Merari ramymino kuery ma Mali ha'e Musi ra'y kuery. Ha'e va'e kuery ae Merari re tamoĩ va'e meme.

34 Ha'e kuery regua avakue peteĩ jaxy oguereko va'e guive tujapave peve ma oipapaa rã seis mil e duzentos ha'e javi vy.

35 Ha'e gui Merari ramymino kuery ruvixarã oĩ 'rã Abiail ra'y Zuriel. Ha'e kuery ma ombojeroviaaty yke katy rupi 'rã ngoorã ojapo, kuaray apu'a'ia katy.

36 Merari ra'y kuery omoĩague rami vy opena 'rã okuapy yvyra pe ombojeroviaaty regua ikuai va'e re, ha'e gui ijyta'i, ijyta, ijyta yvypy ha'e tembiporu ikuai va'e re. Ha'e va'e ha'e javi re opena aguã rami ikuai,

37 ha'e gui ijyvýry oka rupi ijyta ikuai va'e re, ijyta yvypy, yvyra rakua, ha'e ixã ikuai va'e ha'e javi re.

38 Ha'e gui ombojeroviaaty renonde kuaray oua katy Moisés ha'e Arão ojapo 'rã ngoorã gua'y kuery reve, oguy nhemboaty oĩaty renonde kuaray oua katy ae. Ha'e va'e kuery ma henda iký'a e'ỹ va'e ropy rupi 'rã omba'eapo, omoĩague rami vy. Omba'eapo 'rã Israel kuery re oma'ẽ vy. Ha'e rã amboae regua ri onhemboja vy omano 'rã.

39 Ha'e gui levita kuery regua avakue peteĩ jaxy oguereko va'e guive tujapave peve ma oipapaa rã vinte e dois mil ha'e javi vy. SENHOR ojapo ukaague rami vy Moisés ha'e Arão oipapa, ta'y kuery ha'e javi reve.

Jypy oiko'i va'ekue rekovia ome'ẽ mbyrã re ijayvuague

40 SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Eipapa ta'y jypykue'i avakue Israel kuery regua. Peteĩ-teĩ hery rupi 'rã reipapa peteĩ jaxy oguereko va'e guive tujapave peve.

41 Ha'e rami avi Israel kuery jypykue'i va'e rekovia xejeupe guarã amboaxa ma levita kuery. Xee ma SENHOR. Ha'e rami ae avi levita kuery rymba kuery xejeupe guarã amboaxa 'rã Israel kuery rymba kuery jypykue'i va'ekue rekovia – he'i.

42 Ha'e ramo SENHOR ojapo ukaague rami vy Moisés oipapa jypykue'i Israel kuery regua ha'e javi.

43 Ha'e kuery regua avakue jypykue'i va'e peteĩ jaxy oguereko va'e guive tujapave peve ma hery rupi oipapaa rã vinte e dois mil duzentos e setenta e três ha'e javi vy.

44 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

45 – Israel kuery regua ta'y jypykue'i rekovia emboaxa ke levita kuery xevy guarã, ha'e Israel kuery rymba kuery rekovia emboaxa avi levita kuery rymba ikuai va'e. Mba'eta levita kuery ma xevy guarã meme ikuai. Xee ma SENHOR.

46 Ha'e gui ikuai avi duzentos e setenta e três jypykue Israel kuery regua, levita kuery gui hetave va'e. Ha'e va'e kuery remboekovia aguã ma

47 peteĩ-teĩ repyrã rejopy 'rã cinco hatã'i va'e. Henda iký'a e'ỹ va'e py hatã'i va'e oiporua va'e regua ae 'rã reiporu, doze gramas va'e meme.

48 Ha'e va'e peráta reme'ẽ 'rã Arão ha'e ta'y kuery pe, hetave va'e kuery repyrã — he'i.

49 Ha'e va'e peráta ma Moisés ojopy levita kuery gui Israel kuery jypykue'i hetave ikuai va'e repyrã.

50 Israel kuery jypykue'i gui ae ojopy, mil trezentos e sessenta e cinco hatã'i va'e ha'e javi vy, henda iký'a e'ỹ va'e py oiporua va'e rami.

51 Ha'e va'e peráta SENHOR ome'ẽ ukaague rami vy Moisés ome'ẽ ha'e kuery repyrã. Arão ha'e ta'y kuery pe ome'ẽmba, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

4

Coate ramymino kuery rembiaporã re ijayvuague

1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe:

2 — Pemboparapa ke Levi ra'y Coate ramymino kuery rery, ta'y kuery ha'e tuu ro rupigua kuery ikuai va'e reve.

3 Trinta ma'etỹ va'e guive cinqüenta ma'etỹ oguereko va'e peve ha'e va'e kuery omba'eapo aguã rami ikuai 'rã, onhemboaty aty ropy rupi mba'emo ojapo aguã.

4 Po rami ae 'rã Coate ra'y kuery omba'eapo oguy nhemboaty oĩaty rupi, mba'emo iký'a e'ỹ ete va'e re opena vy.

5 Ha'e gui heta va'e kuery ikuai va'e ova ta ma ramo Arão gua'y kuery reve ou vy omboi 'rã ajukue okẽ regua xeayvu ryru oĩa mbotyarã omoĩ mbyre, ha'e vy ha'e va'e py onhovã 'rã hyru.

6 Ha'e va'e áry rupi ma omoĩ 'rã mba'emo pirekue iporãve va'e, ha'e gui hi'áry jevy rupi omoĩ 'rã peteĩ ajukue hovypa rei va'e. Ha'e gui mae ma jovaive rupi 'rã omoĩ vyvra po'ĩ oupi heravy aguã.

7 Ha'e rami ae avi mesa mbojape xerenonde omoĩ mbyre ikuaiaty áry voi omoĩ 'rã peteĩ ajukue hovypa va'e. Ha'e va'e áry ju omoĩ 'rã hy'a, heakuã porã va'e ryrurã, karo, ha'e gui mba'emo ryru kyrĩ'i va'e. Hi'áry ikuai tema avi 'rã mbojape xerenonde ikuai riae va'erã.

8 Ha'e nunga ha'e javi áry rupi omoĩ 'rã ajukue pytã porãve va'e, ha'e ojao'i 'rã mba'emo pirekue iporãve va'e py. Ha'e gui ma jovaive rupi omoĩ avi 'rã vyvra po'ĩ.

9 Ha'e gui ma ajukue hovy va'e oupi vy ojao'i 'rã imoiny tataendy 'y hi'aĩ va'e, tataendy ikuai va'e, tapyĩ pejua, imboguea, ha'e gui tykuerã azeite ryru ikuai va'e ha'e javi.

10 Tataendy 'y, ha'e hexegua tembiporu ikuai va'e ha'e javi ojao'ipa 'rã mba'emo pirekue iporãve va'e py. Ha'e gui ma omoĩmba 'rã vyvra po'ĩ áry rupi.

11 Ha'e gui ma altar ouro guigua áry rupi omoĩ 'rã peteĩ ajukue hovy va'e, ha'e ojao'i 'rã mba'emo pirekue iporãve va'e py. Ha'e gui ma vyvra po'ĩ jevy 'rã omoĩ jovaive rupi.

12 Ha'e gui ma oguerupa 'rã tembiporu henda iký'a e'ỹ va'e rupi oiporua va'e ha'e javi. Ha'e nunga voi onhovã 'rã ajukue hovy va'e py, ha'e ojao'i avi 'rã mba'emo pirekue iporãve va'e py. Ha'e gui omoĩmba 'rã vyvra po'ĩ áry rupi.

¹³ Ha'e gui altar ryepy gui oipe'a 'rã tanhimbu oĩ va'e, ha'e hi'áry ma omoĩ 'rã peteĩ ajukue pytã va'e.

¹⁴ Ha'e va'e áry jevy omoĩmba 'rã altar rupi tembiporu oiporupy ha'e javi: tapyĩ rryru, kuxa rakua va'e, kuxa guaxu ha'e hy'a guaxu ikuai va'e, ha'e altar rupi tembiporu oiporupy ha'e javi. Ha'e gui hi'áry rupi ma omoĩ 'rã mba'emo pirekue iporãve va'e. Ha'e gui ma jovaive rupi omoĩ 'rã vvyra po'í.

¹⁵ — Ha'e gui tekoa gui oje'oipa ta ramo Arão ha'e ta'y kuery henda iky'a e'ỹ va'e ha'e hexegua mba'emo ikuai va'e oja'o'ipa ma rire Coate ra'y kuery ju 'rã ou ogueraapa aguã. Ha'e rã mba'emo iky'a e'ỹ va'e re ma ha'e kuery ndopokoi 'rã, omano e'ỹ aguã. Mba'emo oguy nhemboaty oĩaty regua anho 'rã ha'eve Coate ra'y kuery ogueraa aguã.

¹⁶ Ha'e gui sacerdote Arão ra'y Eleazar ma tataendy rykuerã azeite oĩ va'e re opena 'rã, ha'e gui heakuã porã va'e re, mba'emo aju guigua ome'ẽ jepi aguã, azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua re. Ha'e rami ae 'rã opena ombojeroviaaty re, ha'e gui ha'e py ikuai va'e ha'e javi re, henda iky'a e'ỹ va'e ropy rupi mba'emo ikuai va'e re guive — he'í.

¹⁷ Ha'e ramo SENHOR aipoe'í Moisés ha'e Arão pe:

¹⁸ — Peja eme Coate ramymino kuery ojapo aguã, levita kuery mbyte gui okanhymba aguã rami.

¹⁹ Pova'e ae 'rã pejapo ha'e kuery okuave aguã, mba'eta mba'emo iky'a e'ỹ ete va'e ikuaiã katy onhemboja vy ha'e kuery omanomba 'rã. Arão ha'e ta'y kuery anho 'rã ha'e py oiike, peteĩ-teĩ rembiaporã ome'ẽ aguã.

²⁰ Ha'e rã Coate kuery ma neĩ xapy'a'í voi nda'evei oiike aguã ha'e py mba'emo iky'a e'ỹ va'e oexa aguã, ha'e kuery omano e'ỹ aguã.

Gérson ramymino kuery rembiaporã re ijayvuague

²¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'íve ju Moisés pe:

²² — Aỹ ma pemboparapa ke Gérson ramymino kuery rery, ta'y kuery ha'e tuu ro rupigua kuery ikuai va'e reve.

²³ Trinta ma'etỹ va'e guive cingüenta ma'etỹ oguereko va'e peve ha'e va'e kuery omba'eapo aguã rami ikuai 'rã, oguy nhemboaty oĩaty roka rupi opena aguã.

²⁴ Gérson ramymino kuery rembiaporã ma mba'emo re opena ha'e ogueraa aguã.

²⁵ Oguerovapa 'rã ajukue ombojeroviaaty ha'e oguy nhemboaty oĩaty mbotyarã oipyo pyre, ha'e gui ijao'ía, hi'áry rupi mba'emo pirekue iporãve va'e py onhovã mbyre, okẽ reguarã ajukue omoĩ mbyre,

²⁶ ombojeroviaaty, altar yvỹry rupi ajukue oka mbotyarã oupi pyre, oka rokẽrã ajukue omoĩ mbyre, ixã-ixã ha'e tembiporu ikuai va'e. Ha'e nunga ha'e javi re openaa rupi 'rã ha'e kuery omba'eapo.

²⁷ Gérson ramymino kuery mba'emo ogueraa e'ỹ vy ojapo aguã ha'e javi ma Arão ha'e ta'y kuery ojapo ukaa rami 'rã ojapo. Arão kuery ae 'rã oguerova uka mba'emo.

²⁸ Ha'e rami ae Gérson ra'y kuery omba'eapo 'rã oguy nhemboaty oĩaty rupi. Sacerdote Arão ra'y Itamar ijayvua rami anho 'rã omba'eapo okuapy.

Merari ramymino kuery rembiaporã re ijayvuague

²⁹ — Ha'e gui Merari ramymino kuery reipapa avi 'rã ta'y kuery ha'e tuu ro rupigua kuery ikuai va'e reve.

³⁰ Trinta ma'etỹ va'e guive cingüenta ma'etỹ oguereko va'e peve ha'e va'e kuery omba'eapo aguã rami 'rã ikuai, oguy nhemboaty oĩaty rupi omba'eapo aguã.

31 Pova'e nunga ha'e kuery oguerova 'rã oguy nhemboaty oĩaty rupi omba'eapo vy: yvyra pe ombojeroviaaty mbotyarã omoĩ mbyre, yvate rupi ikuai va'e, ijytarã omopu'ã mbyre, ijyta yvypy ikuai va'e,

32 oka yvÿry rupi ijytarã omopu'ã mbyre, ijyta yvypy, yvyra rakua, ixã-ixã, tembiporu ha'e opa mba'e ha'e rupi oiporupy ha'e javi. Mba'emo ha'e kuery oguerova va'erã rery remombe'upa 'rã.

33 Ha'e rami ae 'rã Merari ramymino kuery omba'eapo oguy nhemboaty oĩaty rupi, sacerdote Arão ra'y Itamar ijayvua rami anho.

Coate ra'y kuery oipapaa ague

34 Ha'e gui Moisés ha'e Arão heta va'e kuery yvatekueve reve oipapapa Coate ra'y kuery, ta'y kuery ha'e tuu ro rupigua kuery ikuai va'e reve.

35 Trinta ma'etÿ va'e guive cingüenta ma'etÿ ogueroko va'e peve oipapa hembiaporã ome'ẽ aguã, oguy nhemboaty oĩaty rupi mba'emo ojapo aguã.

36 Ha'e va'e kuery oipapa rã dois mil setecentos e cingüenta ha'e javi vy, tuu ro rupigua kuery ikuai rami.

37 Ha'e kuery ae Coate ramymino kuery oipapa pyre, oguy nhemboaty oĩaty rupi omba'eapo va'erã meme. Moisés ha'e Arão ae oipapa, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

Gérson ramymino kuery oipapaa ague

38 Ha'e gui Gérson ramymino kuery ju oipapa avi, ta'y kuery ha'e tuu ro rupigua kuery ikuai va'e reve,

39 trinta ma'etÿ va'e guive cingüenta ma'etÿ ogueroko va'e peve hembiaporã ome'ẽ aguã, oguy nhemboaty oĩaty rupi mba'emo ojapo aguã.

40 Ha'e va'e kuery oipapa rã dois mil seiscentos e trinta ha'e javi vy, tuu ro rupigua kuery ikuai rami.

41 Ha'e kuery ae Gérson ramymino kuery oipapa pyre, oguy nhemboaty oĩaty rupi omba'eapo va'erã meme. Moisés ha'e Arão ae oipapa, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

Merari ramymino kuery oipapaa ague

42 Ha'e gui Merari ramymino kuery ju oipapa avi, ta'y kuery ha'e tuu ro rupigua kuery ikuai va'e reve,

43 trinta ma'etÿ va'e guive cingüenta ma'etÿ ogueroko va'e peve hembiaporã ome'ẽ aguã, oguy nhemboaty oĩaty rupi mba'emo ojapo aguã.

44 Ha'e va'e kuery oipapa rã três mil e duzentos ha'e javi vy, tuu ro rupigua kuery ikuai rami.

45 Ha'e kuery ae Merari ramymino kuery oipapa pyre. Moisés ha'e Arão ae oipapa, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

Levita regua kuery anho 'i mbovy pa ikuai re ijayvuaque

46 Ha'e rami py Moisés ha'e Arão Israel kuery yvatekueve reve oipapa levita regua kuery, ta'y kuery ha'e tuu ro rupigua kuery ikuai va'e reve,

47 trinta ma'etÿ va'e guive cingüenta ma'etÿ ogueroko va'e peve, hembiaporã ome'ẽ aguã, oguy nhemboaty oĩaty rupi mba'emo ojapo aguã.

48 Ha'e va'e kuery oipapa rã oito mil quinhentos e oitenta ha'e javi vy.

49 Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy peteĩ-teĩ omoĩ guembiaporã rupi omba'eapo aguã. Ha'e rami aguã ae ha'e kuery oipapa, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

5

Tekoa gui mombyry'i lepra revegua ha'e ha'eve'ỹ va'e oipe'apaa aguã re ijavyvague

¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

² — Aipo're Israel kuery pe tekoa mbyte gui mombyry'i oipe'apa aguã lepra revegua, ipeupa rei va'e, ha'e omanogue re opokoa py ha'eve'ỹ va'e ikuai va'ekue ha'e javi.

³ Avakue ha'e kunhague voi peipe'a 'rã tekoa gui mombyry'i, penderekoa omongy'apa e'ỹ aguã, mba'eta mbyte rupi xee aiko — he'i.

⁴ Ha'e ramo Israel kuery ha'e rami ae ojapo okuapy. Ha'e vy guekoa mbyte gui oipe'apa ha'e ramigua kuery. Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy Israel kuery ojapo okuapy.

Lei mba'emo rekovia ome'ẽa regua oĩa

⁵ Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

⁶ — Aipo're Israel kuery pe: Xapy'a rei ava e'ỹ vy kunha mba'e ojevavy 'rã pavẽ ojevavya py, ha'e vy otekoavy 'rã SENHOR pe. Ha'e rami vy ha'e va'e ojevavy va'e oiko.

⁷ Ha'e gui ma omombe'u 'rã ojevavyague, ha'e ojevavyague re mba'emo ome'ẽ 'rã otekoavyague rekovia. Ome'ëve 'rã guive, peteĩ nhiruĩ repy ovare nhavõ áry peteĩ-teĩ ju 'rã ome'ëve. Ha'e nunga ha'e javi ome'ẽ 'rã ojapo vaia va'ekue pe ae.

⁸ Ha'e gui xapy'a rei ha'e va'e omano, ha'e hetarã ete'i nda'ipoi ramo otekoavyague rekovia ome'ẽa rã ojopy va'erã, ha'e ramo SENHOR pe ae 'rã ome'ẽ opaga aguã va'ekue. Sacerdote pe togueru peteĩ vexa'i reve, ha'e va'e py ojevavyague ojao'i uka aguã.

⁹ Mba'emo sacerdote pe Israel kuery ogueru va'ekue ha'e javi ma sacerdote pegua ae opyta iky'a e'ỹ va'e.

¹⁰ Peteĩ-teĩ gui mba'emo iky'a e'ỹ va'e ojopy va'ekue ma imba'e ae. Sacerdote pe ogueru pyre ma ixupe ae 'rã opyta.

Kunha otavypaague re oikuaa pota aguã re ijavyvague

¹¹ SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

¹² — Ndeayvu ke Israel kuery pe, ha'e vy aipo're: Xapy'a rei amongue ra'yxy ome gui ojepe'a vy oiko 'rã ome okorea rupi.

¹³ Ava mboae reve itavy rei teĩ onhenhomi ramo ime ndoexai 'rã, ha'eve'ỹa rami oiko teĩ avave rei ndoexaai, neĩ itavy jave voi.

¹⁴ Ha'e gui xapy'a rei ime opy'a re oendu hakãte'ỹ reia, gua'yxy re hakãte'ỹ 'rã kunha va'e itavy rire, ha'e'ỹ vy nda'itavy teĩ hexe hakãte'ỹ vy ma

¹⁵ ava va'e ogueru 'rã gua'yxy sacerdote-a py. Ogueru avi 'rã mba'emo gua'yxy ojevavya regua ome'ẽ va'erã. Peteĩ rryru cevada ku'ikue ome'ẽ 'rã ha'e va'e re azeite omoĩ e'ỹ re, neĩ heakuã porã va'e ma voi nomoĩ 'rã hi'áry, mba'eta hakãte'ỹ reia regua mba'emoaju guigua ome'ẽmby. Ha'e va'e ma mba'emokue re nhomoma'endu'a aguã regua ome'ẽ, teko vai kuaa ukaarã.

¹⁶ — Ha'e ramo sacerdote kunha va'e omonhemboja vy ogueru 'rã imo'amy SENHOR renonde py.

¹⁷ Ha'e vy sacerdote karo nhae'ũ guigua yy ky'a e'ỹ oĩa va'e oupi vy ojopy avi 'rã vvy ku'ikue ombojeroviaaty ropy rupi ikuai va'e regua. Ha'e va'e ma omoĩ 'rã yy py.

¹⁸ Ha'e vy SENHOR renonde py kunha va'e oexa uka vy omboguejyppa 'rã hi'a. Ha'e vy ipo py omoĩ 'rã mba'emoaju guigua imoma'endu'aarã ome'ẽ mbyre,

takâte'ÿ regua. Ha'e rã yy iro va'e nhomoingo axyarã ma sacerdote po py ranhe 'rã opyta.

¹⁹ Ha'e gui kunha va'e pe sacerdote oura uka vy aipoe'i 'rã ixupe: "Xapy'a rei ndereve avave rei nonhenoai, ha'e neme oipotaa rami e'ÿ vy ixugui nderejepe'ai ri vy ha'eve'ÿ va'e rejapo aguã, ha'e rami vy kova'e yy iro va'e ayvu vaipy nhomoingoarã gui rey'u teĩ mba'eve ndoikoi 'rã, reo jepe 'rã.

²⁰ Ha'e rami teĩ xapy'a rei neme openaa gui rejepe'a vy ha'eve'ÿa rami reiko, ha'e ava neme e'ÿ ri ndereve onhenho ramo ma —"

²¹ (ha'e rami vy sacerdote oura uka 'rã kunha va'e pe oiko axy aguã rupi, ha'e vy ixupe aipoe'ive 'rã:) "— Ha'e rami ri ramo tove SENHOR tanemoingo ayvu vaipy ha'e ojou vaipy heta va'e kuery mbyte. Tove SENHOR tandeaipo nde'u ivaipa ha'e nderyepy rupi irurupa ovy aguã rami.

²² Ha'e rami vy kova'e yy ayvu vaipy nhomoingoarã nderyepy rupi oike ramo ta'irurupa, ha'e ta'ivaipa nde'u", he'i 'rã. Ha'e ramo kunha va'e "Ha'eve va'e, ha'eve va'e!" he'i 'rã.

²³ — Ha'e gui ha'e va'e ayvu vai sacerdote omboparapa 'rã peteĩ kuaxia re, ha'e gui ipara omboje'opã ju 'rã yy iro va'e irurã.

²⁴ Ha'e vy kunha va'e pe oy'u uka 'rã yy iro va'e ayvu vaipy nhomoingoarã. Ha'e va'e oy'u ramove ma hexe oĩ 'rã imoingo axyarã.

²⁵ Ha'e gui kunha va'e po gui sacerdote yy ojopy 'rã mba'emo aju guigua takâte'ÿ regua ome'ẽ mbyre, ha'e SENHOR renonde oupi vy ombovava 'rã. Ha'e gui ma altar hi'aã py ju 'rã ogueraa.

²⁶ Ha'e gui mba'emo aju guigua nhomoma'endu'aarã ome'ẽ mbyre peteĩ po ojopy vy oapy 'rã altar ãy. Ha'e va'e rire yy ome'ẽ 'rã kunha va'e pe oy'u aguã.

²⁷ Ha'e gui ma ixupe yy oy'u uka ramo, xapy'a rei kunha va'e ojevavy ri vy ha'eve'ÿa rami omẽ okorea rupi oiko rire ma yy ayvu vaipy nhomoingoarã hexe oike vy omoingo axy 'rã. Ha'e ramo hyepy rupi irurupa 'rã, ha'e hi'u ivaipa 'rã. Ha'e ramo kunha va'e heta va'e kuery mbyte rupi oiko 'rã ayvu vaipy.

²⁸ Ha'e rami teĩ xapy'a rei kunha va'e mba'eve py ndojejavyi, ha'e hexe ha'eve'ÿ va'e noĩ ramo oo jepe 'rã, ha'eve ju 'rã kyrĩ va'e oguereko'i aguã.

²⁹ — Ha'e va'e lei ma takâte'ÿa regua, kunhague ome kuery openaa gui ojepe'a vy ha'eve'ÿa rami oiko ramo guarã,

³⁰ ha'e rami e'ÿ vy ava opy'a re hakâte'ÿa oendu ramo guarã. Ha'e rami vy gua'yxy ogueraa vy SENHOR renonde py oexa uka 'rã, ha'e hexe sacerdote oiapopa 'rã lei oĩ va'e ha'e javi rami vy.

³¹ Ha'e gui ava va'e re ma teko vai noĩ, ha'e rã kunha va'e ojevavy rire hexe oĩ 'rã ojevavyague re opaga aguã.

6

Lei nazireu rami oiko aguã regua oã

¹ SENHOR aipoe'i Moisés pe:

² — Ndeayvu ke Israel kuery pe, ha'e vy aipo're: Peteĩ ava e'ÿ vy kunha teĩ ae ma onhemboayvu 'rã anhetẽ rupi nazireu rami oiko aguã re, SENHOR pe anho oiko aguã.*

³ Ha'e rami vy ha'e va'e ndoy'uvei ma 'rã vinho ha'e iro va'e regua. Neĩ ndoy'uvei 'rã vinagre vinho guigua, iro va'e guigua, uva rykue, ndo'ui 'rã uva oipo'o ramo'i pyre, neĩ ipirukue ma voi.

* **6:2** Nazireu ma Nhanderuete pe anho'i oiko aguã rami onhemboayvu va'ekue. Peteĩ semana e'ÿ vy peteĩ jaxy, e'ÿ vy cinco ma'etÿ peve guarã oiko 'rã ijavyague rami ae. Ha'e va'e rire ma nazireu ve'ÿ 'rã oiko, Nhanderuete pe oiko riae teĩ amboae nunga re opena reve.

4 Nazireu rami oiko teri reve ndo'uvei 'rã mba'emo uva'a gui ojapo pyre, ha'yigue neĩ ipirekue gui ma voi.

5 Nazireu rami oiko aguã re onhemboayvuague rami oiko teri reve ma oakã rague ndojaya ukai 'rã mba'emo haimbé va'e py ma voi. SENHOR pe anho oiko aguã ára ojeupitypa e'ÿa ja ma oiko 'rã iky'a e'ÿ va'e. Ha'e vy onhembo'a vuku 'rã.

6 – SENHOR pe onhemboaxa aguã pukukue re ma nonhembojavei 'rã te'õgue ituia katy ma voi.

7 Xapy'a rei tuu ae omano teĩ, e'ÿ vy ixxy teĩ ae ma, e'ÿ vy tyvy, tyke'y, e'ÿ vy heindy omano teĩ ikáuxa rive nda'evei ha'eve'ÿ va'e oiko aguã. Mba'eta inhakã re oĩ 'rã Nguuete pe anho oiko aguã kuaa ukaarã.

8 Nazireu rami oikoa pukukue re ma SENHOR pe iky'a e'ÿ va'ea 'rã oexa uka.

9 – Ha'e gui ha'e oĩa py amongue omano xapy'a ramo nazireu rami onhemboaxaague gui ha'eve'ÿ va'e ju 'rã oiko, hi'a guive. Ha'e ramo ma sete araa py ojaya ukapa ju 'rã o'a, ojeky'a'o ukaa ára py ae.

10 Ha'e gui oito araa py ma sacerdote pe ogueraa 'rã mokoĩ pyku'i'i e'ÿ vy mokoĩ apyaxu'i, ogyu nhemboaty oĩaty rokẽ peve.

11 Ha'e va'e regua peteĩ ma sacerdote omboaxa 'rã jejavya regua, ha'e rã amboae ma oapypa vy omboaxa 'rã. Ha'e rami vy ojao'i uka 'rã omanogue káuxa ojevavyague. Ha'e va'e árave omboaxa jevy 'rã o'a.

12 Ha'e gui onhemboaxa ju 'rã SENHOR pe nazireu rami oiko aguã, ha'e vy mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽ va'erã ogueraa 'rã peteĩ vexa'i peteĩ ma'et'ÿ oguereko va'e. Ha'e gui nazireu rami oikoa oaxa va'ekue ma ndovarevei 'rã, ivaipa rive ramo.

13 – Po rami ma nazireu pegua lei. Nazireu rami oiko aguã ára ojeupitypa ma ramo oguerua 'rã ogyu nhemboaty oĩaty rokẽ peve.

14 Ha'e ramo SENHOR pe ha'e ogueru 'rã vexa'i peteĩ ma'et'ÿ va'e ivaikue rei e'ÿ va'e, oapy vy ome'ẽ mbyrã. Ha'e gui jejavya regua ome'ẽ avi 'rã vexa'i kunha peteĩ ma'et'ÿ oguereko va'e, ivaikue rei e'ÿ va'e. Ha'e gui peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽ 'rã peteĩ vexa'ava ivaikue rei e'ÿ va'e.

15 Ome'ẽ avi 'rã peteĩ varai mbojape imbovua revegua e'ÿ, mbojape trigo iporãve va'e guigua azeite reve omoapomo mbyre, ha'e gui mbojape iperiri'i va'e azeite revegua. Mba'emo aju guigua voi ome'ẽ 'rã, mba'emo rykue guive.

16 Ha'e nunga SENHOR renonde py sacerdote ogueru vy oexa uka 'rã jejavya regua ome'ẽmby ha'e oapypa revegua.

17 Vexa'i ma SENHOR pe ome'ẽ 'rã peteĩ rami ikuaia regua, varai py mbojape imbovua revegua e'ÿ reve. Sacerdote ome'ẽ avi 'rã mba'emo aju guigua ogueru pyre, mba'emo rykue guive.

18 Ha'e gui nazireu rami oiko va'e ma ogyu nhemboaty oĩaty rokẽ py hi'aia py onhopi ukapa 'rã oakã rague nazireu rami oikoague kuaa ukaa. Ha'e va'e ma ogueraa vy omoĩ 'rã tata áry, peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽmby oĩ va'e yv'ÿry.

19 Ha'e va'e rire ma sacerdote ogueru 'rã vexa'i axi'y ro'okue mimoĩ, peteĩ mbojape imbovua revegua e'ÿ hyru gui, ha'e gui peteĩ mbojape periri'i imbovua revegua e'ÿ. Ha'e nunga ma omoĩmba 'rã nazireu va'e po py, nazireu rami oiko aguã oakã onhopimba ma rire.

20 Ha'e nunga sacerdote oupi 'rã SENHOR renonde py, oupi vy ombovava reve ome'ẽ mbyrã. Ha'e nunga ma iky'a e'ÿ va'e opyta sacerdote peguarã, mymba oupi vy ombovava reve ome'ẽmby pexokue ha'e hi'ugue ha'e rami ae avi. Ha'e va'e rire ma ha'eve ju 'rã nazireu va'ekue vinho oy'u aguã.

21 – Ha'e va'e lei ma nazireu rami oiko aguã re onhemboayvu va'ekue pegua. SENHOR pe mba'emo ome'ẽ 'rã nazireu ome'ẽ aguã va'e ae, mba'emo

oguereko va'e rami ome'ë va'e áryve. Onhemboayvuague rami ae 'rã oiko, lei nazireu rami oiko aguã regua oĩa rami ae.

Sacerdote jogueroayvu porã aguã regua

²² SENHOR aipoe'i Moisés pe:

²³ — Ndeayvu ke Arão ha'e ta'y kuery pe, ha'e vy aipo're: Po rami 'rã peroayvu porã Israel kuery. Ha'e vy aipopeje 'rã:

²⁴ “ SENHOR tanemoingo porã
ha'e topena porã ndere.

²⁵ SENHOR rova taexakã nde'áry rupi,
tanemboaxy guive.

²⁶ SENHOR toma'ë riae ndere,
ha'e tome'ë revy'a aguã.”

²⁷ Po rami 'rã peroayvu xerery Israel kuery áry rupi. Ha'e ramo xee amoingo porã 'rã — he'i.

7

Altar SENHOR pegua iky'a e'y va'erã omboaxaa py yvatekueve mba'emo ome'ë okuapyague

¹ Ha'e gui Moisés ombojerovia atyrã ojapopaa ára py azeite omoĩ reve omboaxa SENHOR pegua iky'a e'y va'erã, tembiporu ikuai va'e guive, altar ha'e hexegua tembiporu ikuai va'e ha'e javi reve.

² Ha'e ramo Israel kuery yvatekueve guetarã kuery rerekoa ikuai va'e, peteĩ-teĩ regua ruvixa kuery guetarã kuery papaare ma mba'emo ome'ëmba okuapy.

³ Ha'e vy SENHOR renonde py ogueru okuapy ome'ë va'erã mboapy meme karóxa hoopa va'e ha'e doze toro. Yvatekueve mokõ-mokoĩ ome'ë peteĩ karóxa, ha'e rã peteĩ-teĩ ma ome'ë toro. Oguerupa okuapy ombojeroviaaty rexei.

⁴ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

⁵ — Ejopypa ke ha'e nunga ha'e kuery po gui, mba'eta oguy nhemboaty oĩaty rupi omba'eapo va'e kuery oiporu va'erã. Levita kuery pe ju 'rã remboaxapa, peteĩ-teĩ guembiaporã oguerekoa rami — he'i.

⁶ Ha'e ramo Moisés karóxa ha'e toro ojopypa vy omboaxapa levita kuery pe.

⁷ Ha'e rami vy Géron ramymino kuery pe ranhe omboaxa mokoĩ karóxa ha'e irundy toro, ha'e kuery guembiaporã oguerekoa rami.

⁸ Ha'e gui Merari ramymino kuery pe ma irundy karóxa ha'e oito toro omboaxa, ha'e kuery guembiaporã oguerekoa rami. Ha'e kuery ma sacerdote Arão ra'y Itamar po py meme omba'eapo.

⁹ Ha'e rã Coate ramymino kuery pe ma nome'ëi mba'eve, mba'eta ha'e va'e kuery henda iky'a e'y va'e rupi omba'eapo va'e vy ojaxeĩ 'rã mba'emo.

¹⁰ Ha'e gui altar re azeite omoĩ reve SENHOR peguarã omboaxa aguã yvatekueve ogueru okuapy mba'emo altar áry ome'ë va'erã. Altar rexei peteĩ-teĩ ogueru okuapy ome'ë va'e.

¹¹ Mba'eta SENHOR aipoe'i Moisés pe:

— Altar xevyguá iky'a e'y va'erã pemboaxa aguã ma huvixa kuery peteĩ-teĩ ogueru 'rã ome'ë va'erã, ára rexei ae 'rã oguerupa — he'iague rami vy.

¹² Ha'e ramo jypy'ia ára py mba'emo ome'ë va'erã ogueru va'ekue ma Aminadabe ra'y Naassom, Judá ramymino kuery ruvixa.

13 Ha'e va'e ma ome'ê peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi va'e, henda iky'a e'y va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoïve ma trigo iporãve va'e py omonyê reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre, mba'emo aju guigua ome'ê va'erã;

14 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakuã porã va'e tynyê reve;

15 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etý va'e, oapy vy ome'ê va'erã meme;

16 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ê va'erã;

17 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ê va'erã ma mokoï toro, peteĩ nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etý va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Aminadabe ra'y Naassom ome'ê va'ekue.

18 Ha'e gui mokoï araa py mba'emo ome'ê va'erã ogueru va'ekue ma Zuar ra'y Natanael, Issacar ramymino kuery ruvixa.

19 Ha'e va'e ma ome'ê peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi va'e, henda iky'a e'y va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoïve ma trigo iporãve va'e py omonyê reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre, mba'emo aju guigua ome'ê va'erã;

20 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa porã va'e tynyê reve;

21 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etý va'e, oapy vy ome'ê va'erã meme;

22 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ê va'erã;

23 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ê va'erã ma mokoï toro, peteĩ nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etý va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Zuar ra'y Natanael ome'ê va'ekue.

24 Ha'e gui mboapy araa py ma ou Helom ra'y Eliabe, Zebulom ramymino kuery ruvixa.

25 Ha'e va'e ma ome'ê peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi va'e, henda iky'a e'y va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoïve ma trigo iporãve va'e py omonyê reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre, mba'emo aju guigua ome'ê va'erã;

26 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa porã va'e tynyê reve;

27 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etý va'e, oapy vy ome'ê va'erã meme;

28 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ê va'erã;

29 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ê va'erã ma mokoï toro, peteĩ nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etý va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Helom ra'y Eliabe ome'ê va'ekue.

30 Ha'e gui irundy araa py ma ou Sedeur ra'y Elizur, Rúben ramymino kuery ruvixa.

31 Ha'e va'e ma ome'ê peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi va'e, henda iky'a e'y va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoïve ma trigo iporãve va'e py omonyê reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre, mba'emo aju guigua ome'ê va'erã;

32 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa porã va'e tynyẽ reve;

33 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, oapy vy ome'ẽ va'erã meme;

34 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ẽ va'erã;

35 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Sedeur ra'y Elizur ome'ẽ va'ekue.

36 Peteĩ nhiruĩ araa py ma ou Zurisadai ra'y Selumiel, Simeão ramymino kuery ruvixa.

37 Ha'e va'e ma ome'ẽ peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma trigo iporãve va'e py omonyẽ reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre, mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã;

38 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa porã va'e tynyẽ reve;

39 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, oapy vy ome'ẽ va'erã meme;

40 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ẽ va'erã;

41 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Zurisadai ra'y Selumiel ome'ẽ va'ekue.

42 Ha'e gui mboapy meme araa py ma ou Deuel ra'y Eliasafe, Gade ramymino kuery ruvixa.

43 Ha'e va'e ma ome'ẽ peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma trigo iporãve va'e py omonyẽ reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre, mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã;

44 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa porã va'e tynyẽ reve;

45 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, oapy vy ome'ẽ va'erã meme;

46 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ẽ va'erã;

47 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Deuel ra'y Eliasafe ome'ẽ va'ekue.

48 Ha'e gui sete araa py ma ou Amiúde ra'y Elisama, Efraim ramymino kuery ruvixa.

49 Ha'e va'e ma ome'ẽ peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma trigo iporãve va'e py omonyẽ reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre, mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã;

50 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa porã va'e tynyẽ reve;

51 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, oapy vy ome'ẽ va'erã meme;

52 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ẽ va'erã;

53 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ê va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Amiúde ra'y Elisama ome'ê va'ekue.

54 Oito araa py ma ou Pedazur ra'y Gamaliel, Manassés ramymino kuery ruvixa.

55 Ha'e va'e ma ome'ê peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma trigo iporãve va'e py omonyê reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre, mba'emo aju guigua ome'ê va'erã;

56 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa porã va'e tynyê reve;

57 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, oapy vy ome'ê va'erã meme;

58 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ê va'erã;

59 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ê va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Pedazur ra'y Gamaliel ome'ê va'ekue.

60 Ha'e gui nove araa py ma ou Gideoni ra'y Abidã, Benjamim ramymino kuery ruvixa.

61 Ha'e va'e ma ome'ê peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma trigo iporãve va'e py omonyê reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre, mba'emo aju guigua ome'ê va'erã;

62 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa porã va'e tynyê reve;

63 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, oapy vy ome'ê va'erã meme;

64 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ê va'erã;

65 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ê va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Gideoni ra'y Abidã ome'ê va'ekue.

66 Ha'e gui dez araa py ma ou Amisadai ra'y Aiezer, Dã ramymino kuery ruvixa.

67 Ha'e va'e ma ome'ê peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma trigo iporãve va'e py omonyê reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre, mba'emo aju guigua ome'ê va'erã;

68 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa porã va'e tynyê reve;

69 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, oapy vy ome'ê va'erã meme;

70 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ê va'erã;

71 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ê va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Amisadai ra'y Aiezer ome'ê va'ekue.

72 Ha'e gui onze araa py ma ou Ocrã ra'y Pagiél, Aser ramymino kuery ruvixa.

73 Ha'e va'e ma ome'ê peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma trigo iporãve va'e py omonyẽ reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre, mba'emo aju guigua ome'ê va'erã;

74 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa porã va'e tynyẽ reve;

75 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, oapy vy ome'ê va'erã meme;

76 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ê va'erã;

77 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ê va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Ocrã ra'y Pagiel ome'ê va'ekue.

78 Ha'e gui doze araa py ma ou Enã ra'y Aira, Naftali ramymino kuery ruvixa.

79 Ha'e va'e ma ome'ê peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma trigo iporãve va'e py omonyẽ reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre, mba'emo aju guigua ome'ê va'erã;

80 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa porã va'e tynyẽ reve;

81 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, oapy vy ome'ê va'erã meme;

82 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ê va'erã;

83 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ê va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Enã ra'y Aira ome'ê va'ekue.

84 Po rami ma Israel kuery yvatekueve ome'ê va'ekue altar áry azeite omoĩ reve SENHOR peguarã omboaxa aguã: doze hy'a prata guigua, doze hy'a guaxu prata guigua ha'e doze avi hyru ouro guigua.

85 Peteĩ-teĩ hy'a prata guigua va'e ma mil e quinhentos gramas ipoyi va'e meme, ha'e gui peteĩ-teĩ hy'a guaxu ma setenta ipoyi va'e. Ha'e va'e tembiporu re prata oĩ va'e ha'e javi vy ma vinte e oito quilos e oitocentos gramas, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy rami ae.

86 Ha'e gui doze hyru ouro guigua heakuã porã va'e tynyẽ reve ma cento e vinte gramas ipoyi va'e meme, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e nunga ha'e javi re ouro oĩ va'e ma um quilo e quatrocentos e quarenta gramas.

87 Ha'e gui mymba kuery oapy vy ome'ê mbyre ma doze toro ra'y, doze vexa ava, doze avi vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, mba'emo aju guigua ome'ê mbyre reve, ha'e doze kavara ava avi ome'ê jejavya regua.

88 Ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua mymba ome'ê mbyre ha'e javi vy ma vinte e quatro toro ra'y, sessenta vexa ava, sessenta kavara ha'e sessenta avi vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ma ome'ê okuapy altar áry azeite omoĩ vy SENHOR peguarã omboaxa aguã.

89 Ha'e gui SENHOR reve Moisés ijayvu aguã oguy nhemboaty oĩaty py oikhe nhavõ oendu kuerei 'rã ixupe ijayvu va'e ayvu ryrú mbotya teko vai ombogueaty áry gui. SENHOR ayvu ryrú áry mokoĩ anjo ipepo va'e ra'angaa hi'aĩ va'e mbyte gui onhendu.* Ha'e rami ae 'rã ijayvu ixupe.

* 7:89 Anjo ipepo va'e ra'angaa ma ayvu ryrú mbotya áry guarã omoĩ mbyre (Êxodo 25.18-20).

8

Henda iky'a e'ÿ va'e py sete tataendy renda ikuai va'e re ijavyuague

¹ SENHOR aipoe'i Moisés pe:

² — Ndeayvu ke Arão pe, ha'e vy aipo're: Sete tataendy hendarā py remoĩ vy reja 'rā imoiny hi'y kyvõ katy hexakā aguã rami — he'i.

³ Ha'e ramo ha'ekue rami ae Arão ojapo. Ha'e rami vy tataendy omoĩ hi'y kyvõ katy meme hexakā aguã rami, Moisés pe SENHOR aipoe'iaque rami vy.

⁴ Tataendy 'y ma ouro ombota pyre gui ojapoa va'ekue, hi'yvypy guive yvate katy ipoty ikuai peve. Moisés pe SENHOR ta'angaa oexa ukaague rami ae ju ojapo tataendy 'yrā.

SENHOR pegua iky'a e'ÿ va'erā levita kuery omboaxaa ague

⁵ Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

⁶ — Aÿ ma emono'õmba levita kuery Israel kuery mbyte gui, ha'e eiky'a'opa xevy guarā.

⁷ Po rami 'rā rejapo iky'a e'ÿ va'e ikuai aguã: Ha'e kuery áry emboayvi yy jejavya ojao'ia aguã regua. Ha'e gui hete ha'e javi rupi renhopĩ uka 'rā kyxe py, ha'e rejoi ukapa 'rā ijao. Ha'e rami vy 'rā ha'e kuery iky'a e'ÿ va'e ikuai.

⁸ Ha'e gui ha'e kuery ogueru 'rā peteĩ toro ra'y mba'emo aju guigua reve ome'ẽ va'erā, trigo iporāve va'e ha'e azeite reve omoapomo mbyre. Ha'e rā ndee ma amboae toro ra'y ju 'rā reru jejavya regua reme'ẽ va'erā.

⁹ Ha'e gui rejapo 'rā oguy nhemboaty oĩaty rexei levita kuery onhembojapa aguã rami. Remboaty avi 'rā Israel kuery ha'e javi.

¹⁰ Ha'e gui ma SENHOR renonde py levita kuery removaẽmba ramo ha'e kuery áry katy Israel kuery omoĩmba 'rā opo.

¹¹ Ha'e gui SENHOR pe Arão oexa uka 'rā levita kuery mba'emo oupi reve Israel kuery ome'ẽ va'e rami. Ha'e rami rā 'rā SENHOR pe omba'eapo aguã rami ikuai.

¹² Ha'e gui levita kuery ju opo omoĩ 'rā okuapy toro ra'y ikuai va'e akā áry. Ha'e va'e regua peteĩ ma rejuka 'rā jejavya regua ome'ẽ mbyrā, ha'e rā amboae ma SENHOR pe oapy vy ome'ẽ mbyrā, levita kuery ojevavyague rejao'i uka aguã.

¹³ Ha'e vy Arão ha'e ta'y kuery renonde py levita kuery removaẽ imo'amy vy rexa uka 'rā SENHOR pe oupi reve ome'ẽmby rami.

¹⁴ — Reipe'a 'rā levita kuery Israel kuery mbyte gui. Levita kuery ma xevy pegua ae 'rā ikuai.

¹⁵ Ha'e va'e rire mae ma levita kuery oike 'rā oguy nhemboaty oĩaty rupi omba'eapo aguã. Ndee remboaxa 'rā iky'a e'ÿ va'erā, ha'e xevy rexa uka 'rā oupi reve ome'ẽmby rami.

¹⁶ Mba'eta ha'e kuery ae Israel kuery va'e regua ikuai va'erā xevy pegua. Israel kuery regua jypykue ta'y ikuai va'ekue ha'e javi rekovia ma xejeupe guarā meme aipe'a.

¹⁷ Mba'eta xevygua meme ikuai Israel kuery regua jypykue ikuai va'ekue, avakue ha'e'ÿ vy mymba kuery regua teĩ. Egito yvy re ta'y ypy'iaque ajukapa ára guive ha'e kuery aipe'a xejeupegua iky'a e'ÿ va'erā.

¹⁸ Ha'e nunga rupi xejeupe guarā levita kuery aipe'a Israel kuery jypykue ikuai va'e rekovia.

¹⁹ Ha'e gui ma Arão ha'e ta'y kuery po py ju amboaxa levita kuery, Israel kuery mbyte gui. Amboaxapa oguy nhemboaty oĩaty rupi omba'eapo okuapy aguã Israel kuery re ama'ẽ vy, ha'e kuery ojevavyague ojao'i uka aguã, ha'e rami vy

Israel kuery mbyte rupi oiko e'ÿ aguã imoingo axyarã, mba'eta hendaiky'a e'ÿ va'e py Israel kuery oiko va'e rire oiko 'rãgue ae – he'i.

²⁰ Ha'e ramo Moisés, Arão ha'e Israel kuery ha'e javi ma ha'e rami ae ojapo okuapy levita kuery re. Moisés pe SENHOR ijayvuague ha'e javi rami Israel kuery ojapo okuapy levita kuery omboaxa vy.

²¹ Ha'e rami vy levita kuery ikya e'ÿ va'e ikuai aguã ojai okuapy oao. Ha'e gui Arão oexa ukapa SENHOR renonde py oupi reve ome'ëmby rami. Ojao'i uka guive ha'e kuery ojevavyague, ikya e'ÿ va'e ikuai aguã.

²² Ha'e va'e rire levita kuery ovaëmba okuapy oguy nhemboaty oïaty rupi omba'eapo aguã, Arão ha'e ta'y kuery renonde rupi. Levita kuery rekorã re Moisés pe SENHOR ijayvuague rami vy ae ojapo ha'e kuery re.

²³ Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

²⁴ – Pova'e lei ma levita kuery regua: Vinte e cinco ma'etÿ va'e guive tujakue peve 'rã ikuai oguy nhemboaty oïaty rupi omba'eapo aguã.

²⁵ Ha'e rã cinqüenta ma'etÿ va'e ma ha'e va'e rupi nda'ikuavei 'rã, ha'ekue rami nomba'eapovei 'rã.

²⁶ Ha'e rami 'rãgue py joegua kuery pytyvõa rupi 'rã ikuai oguy nhemboaty oïaty rupi omba'eapoa py, teĩ ha'e kuery ae nomba'eapovei 'rã. Ha'e rami ae 'rã remoĩ levita kuery guembiaporã oĩ va'e ojapo aguã.

9

Páscoa ára pygua ngaru ojapo aguã re ijayvuague

¹ SENHOR ijayvu Moisés pe Sinai regua tekoa e'ÿa rupi oiko teri reve. Egito vvy gui oje'oipa rire mokoĩ ma'etÿa ha'e jypy'ia jaxy re ijayvu vy aipoe'i:

² – Israel kuery tojapo okuapy ngaru Páscoa regua hi'ára py porã.

³ Kova'e jaxy re catorze araa py, ka'aru ma ovya py ma pejapo 'rã ngaru hi'ára py. Lei ha'e ojapo uka pyre ha'e javi rami vy 'rã pejapo ngaru – he'i.

⁴ Ha'e ramo Moisés aipoe'i Israel kuery pe ngaru ojapo aguã Páscoa ára py.

⁵ Ha'e rami vy ngaru ojapo okuapy, peteĩ jaxya re, catorze araa py ae. Ka'aru ma ovya jave ojapo Sinai regua tekoa e'ÿa py. Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy Israel kuery ojapopa okuapy.

⁶ Ha'e va'e ára ma amongue ikuai avi ha'eve'ÿ va'e peteĩ omanogue re opokoague káuxa. Ha'e nunga rupi nda'evei ngaru oia py ikuai aguã. Ha'e rami vy Moisés ha'e Arão renonde py ha'e kuery ovaë vy

⁷ aipoe'i okuapy:

– Ore ma ha'eve'ÿ va'e roiko peteĩ ava omano va'ekue re ropoko rire. Nda'evei 'rã ri nda'u SENHOR pe ore voi mba'emo romé'ë aguã Israel kuery reve Páscoa ára py?

⁸ Moisés ombovai:

– Pearõ ranhe, ha'e xee ajapyxaka 'rã ainy mba'exa pa peë kuery re SENHOR ojapo uka rã aendu aguã – he'i.

⁹ Ha'e gui ma SENHOR aipoe'i Moisés pe:

¹⁰ – Ndeayvu ke Israel kuery pe, ha'e vy aipo're: Xapy'a rei amongue pende kuery va'e regua, e'ÿ vy raka'eve rã peneramymino kuery ikuai va'erã regua ikuai 'rã ha'eve'ÿ va'e omano va'ekue káuxa. Ha'e rami e'ÿ vy penderekoa gui mombyry oguata teĩ ha'eve nho 'rã Páscoa regua ngaru ojapo aguã SENHOR pe.

¹¹ Ha'e rami vy ha'e kuery mokoĩ jaxy py 'rã ngaru ojapo, catorze araa va'e ka'aru ma javé. Ho'u 'rã okuapy mbojape imbovua revegua e'ỹ, jai rogue iro va'e reve.*

¹² Pemoembyre eme neĩ kyrĩ'i ma voi ko'ẽ rã guarã, pemopẽ eme guive ikãgue'i. Páscoa pygua ngaru regua re ipara oĩa rami 'rã pejapo.

¹³ Ha'e rami avi xapy'a rei peteĩ ava ngarua pyguarã ha'eve va'e oiko, ha'e tape rupi ndoguatai va'eri Páscoa ára ngaru py ndooi ri ramo ha'e va'e oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui, mba'eta ha'e va'e ára py mba'eve ndoguerui SENHOR pe ome'ẽ va'erã. Ha'e va'e ava re oĩ ae 'rã ojevavyague re opaga aguã.

¹⁴ Ha'e gui penembyte amboae regua ikuai va'e Páscoa ára SENHOR pegua ngarua py ikuai avi ri vy lei ipara oĩa rami vy ae 'rã ikuai. Peteĩ'i lei oĩ pendeivy ha'e amboae kuery pe joo rami.

Êxodo 40.34-38

¹⁵ Ha'e gui ombojerovia atyrã ojapooa ára py arai ou va'e ojao'ipa. Ha'e va'e oo ma SENHOR ayvu oĩaty ae. Ha'e rã ka'aru guive ko'ẽmba peve ma tata rami ju 'rã ojekuaa ombojeroviaaty áry rupi.

¹⁶ Ha'e rami ae tema oiko. Arai ojao'i kuerei 'rã, ha'e rã pyávy ma tata rami ju 'rã ojekuaa.

¹⁷ Oo áry gui arai ojeupi ovy nhavõ Israel kuery uguata 'rã oje'oivy. Ha'e gui arai opyta oinya py ae ju 'rã Israel kuery opyta avi okuapy.

¹⁸ SENHOR oikuaa ukaa rami vy Israel kuery oje'oi 'rã, ha'e gui SENHOR oikuaa ukaa rami vy ae ju 'rã opyta okuapy. Ombojeroviaaty áry rupi arai opyta oinya ja ma ikuai tema 'rã ha'e py.

¹⁹ Heta ára re ri ombojeroviaaty áry rupi arai opyta teĩ Israel kuery SENHOR ojapo ukaa rami ikuai vy ndooi 'rã okuapy.

²⁰ Amongue py are'ỹ'i re arai opyta 'rã oiny ombojeroviaaty áry rupi. Ha'e ramo SENHOR oikuaa ukaa rami vy ikuaive tema 'rã ha'e py, ha'e gui SENHOR oikuaa ukaa rami vy jevy 'rã uguata oje'oivy.

²¹ Amongue py ma ka'aru'i ramove ko'ẽmba peve'i 'rã arai opyta oiny. Ha'e gui ko'ẽ rã arai ojeupi ovy ramo ma ha'e kuery uguata 'rã oje'oivy. Ara py e'ỹ vy pyávy teĩ arai ojeupi ramo uguata 'rã oje'oivy.

²² Xapy'a rei ombojeroviaaty áry rupi arai oĩ tema 'rã mokoĩ ára re, e'ỹ vy peteĩ jaxy re mba'e, e'ỹ vy areve mba'e teĩ hi'áry rupi arai oĩ teria ja Israel kuery ikuai tema 'rã ha'e py, ndoguatai. Ojeupi ovy ramo mae ma uguata ju 'rã oje'oivy.

²³ Ha'e rami py SENHOR oikuaa ukaa rami vy opyta 'rã, ha'e gui SENHOR oikuaa ukaa rami vy ae ju 'rã uguata oje'oivy. SENHOR pe ojapo okuapy ojapo 'rã va'ekue, Moisés rupi SENHOR ojapo ukaa rami vy.

10

Mokoĩ mimby guaxu prata guigua re ijayvuague

¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

² — Ejapo uka mokoĩ mimby guaxu prata guigua. Pembota-mbota vy 'rã pejapo. Ha'e va'e pemonhe'ẽ 'rã heta va'e kuery pemboaty aguã, ha'e ikuaia gui uguata oje'oivy aguã guive.

³ Pemonhe'ẽ ramo heta va'e kuery onhemboatypa 'rã okuapy ndea py, oguy nhemboaty oĩaty rokẽ rexei'i rupi ae.

* **9:11** Ha'e kuery pe ma Nhanderuede ngaru ojapo uka amboae jaxy py, hi'ára pyguarã ndoiko katui rire.

4 Peteĩ'i mimby guaxu pemonhe'ẽ ramo ndea py onhemboja 'rã yvatekueve anho, Israel kuery mbövy rei e'ỹ regua ruvixa ikuai va'e ae.

5 Ha'e gui mokoĩve ri pemonhe'ẽ ramo ma oje'oi 'rã kuaray oua katy ikuai va'ekue ranhe.

6 Pemonhe'ẽ jevy ramo oje'oi 'rã kuaray puku-a katy ikuai va'ekue. Pemonhe'ẽ va'e ha'e kuery oendu vy oikuaa 'rã oje'oi aguã.

7 Ha'e rã ha'e kuery pemboaty jevy aguã ma pemonhe'ẽ avi 'rã teĩ hatã e'ỹ ta'vy.

8 Arão ramymino kuery sacerdote ikuai va'e ae 'rã omonhe'ẽ mimby guaxu. Pende kuery rekorã aeja raka'e rã peve guarã.

9 Ha'e gui pendevyvy re ae pendekuai jave penderovaigua kuery reve pepu'ã aguã katy peje'oi ramo penemoĩ vai okuapy ramo pemonhe'ẽ avi 'rã mimby guaxu. Ha'e ramo xee SENHOR Penderuete aĩa py peẽ kuery re ama'ẽ ramo peo jepe 'rã penderovaigua kuery gui.

10 Ha'e rami ae avi pevy'a aguã ára py, xevy ngaru pejapoa py mba'e, ha'e jaxy jypy'ia py guive pemonhe'ẽ avi 'rã mimby guaxu. Ha'e va'e jave py mba'emo peapypa vy peme'ẽ, ha'e peteĩ rami pendekuaia regua peme'ẽ va'e áry rupi pemonhe'ẽ ramo xee Penderuete aĩa py ama'ẽ 'rã pendere. Xee ma SENHOR Penderuete aiko.

Sinai gui Israel kuery oje'oipaague

11 Ha'e gui ma mokoĩ ma'et'ya py, mokoĩ jaxya re vinte ára ma jave arai ojeupi ovy oguy nhemboaty oĩaty áry rupi oĩague gui.

12 Ha'e ramo Israel kuery Sinai regua tekoe e'ya py ikuai gui oguata oje'oivy. Oguata-guata oje'oivy Parã regua tekoe e'ya py ju arai opyta peve.

13 Ha'e rami vy oguata jypy'i oje'oivy, SENHOR Moisés pe ojapo ukaa rami vy.

14 Jypyrã ete ma Judá ramymino kuery pegua bandeira reraa ranhe oje'oi ngupivegua kuery reve. Ha'e va'e regua xondaro kuery ruvixa ma Aminadabe ra'y Naassom.

15 Ha'e gui Issacar ramymino kuery regua xondaro kuery ruvixa ma Zuar ra'y Natanael.

16 Zebulom ramymino kuery xondaro kuery regua ruvixa ma Helom ra'y Eliabe.

17 Ha'e gui ma ombovaipa okuapy ombojeroviaaty, ha'e Gérson ha'e Merari ramymino kuery oje'oi vy ogueraapa henoĩny.

18 Ha'e va'e rire ma Rúben kuery pegua bandeira reraa ju oje'oi ngupivegua kuery reve. Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery ruvixa ma Sedeur ra'y Elizur.

19 Ha'e gui Simeão ramymino kuery regua xondaro kuery ruvixa ma Zurisadai ra'y Selumiel.

20 Gade ramymino kuery regua xondaro kuery ruvixa ma Deuel ra'y Eliasafe.

21 Ha'e gui ma oje'oipa ju Coate regua kuery mba'emo iky'a e'ỹ va'e ogueraa reve. Ha'e gui ha'e kuery ovaẽ e'ỹ mbove ma voi omopu'ãmbaa ju 'rã imoĩny ombojeroviaaty.

22 Ha'e va'e rire ma Efraim ramymino kuery pegua bandeira reraa ju oje'oi ngupivegua kuery reve. Ha'e kuery regua xondaro kuery ruvixa ma Amiúde ra'y Elisama.

23 Ha'e gui Manassés ramymino kuery regua xondaro kuery ruvixa ma Pedazur ra'y Gamaliel.

24 Benjamim ramymino kuery regua xondaro kuery ruvixa ma Gideoni ra'y Abidã.

25 Ha'e gui ma Dã ramymino kuery pegua bandeira reraa ju oje'oi ngupivegua kuery reve. Ha'e va'e kuery ma heta va'e kuery ha'e javi rakykue oje'oi oarõa rupi. Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery ruvixa ma Amisadai ra'y Aiezer.

26 Ha'e gui Aser ramymino kuery regua xondaro kuery ruvixa ma Ocrã ra'y Pagiël.

27 Naftali ramymino kuery regua xondaro kuery ruvixa ma Enã ra'y Aira.

28 Ha'e rami ae oguata oje'oivy Israel kuery meme, oxondaro kuery reve.

Hobabe pe ha'e kuery reve oo aguã re Moisés ojerureague

29 Ha'e gui Moisés ijayvu Hobabe pe. Ha'e va'e ma hatyu Midiã pygua Reuel ra'y. Ha'e vy aipoe'i:

– Roguata roje'oivy peteĩ henda orevy SENHOR “Ame'ẽ 'rã pëvy” he'iague katy. Eju orerupive, ha'e ramo rojapo porã 'rã ndevy. Mba'eta Israel kuery pe mba'emo porã ome'ẽ aguã re SENHOR ijayvu.

30 Ha'e ombovai:

– Xee ma ndaa reguai. Xeyvy xeretarã kuery rekoa py ae 'rã aa – he'i.

31 Ha'e gui ixupe Moisés aipoe'ive ju:

– Ne'exa, orereja eme ke, mba'eta ndee ma reikuaa tekoa e'ÿa rupi orekuai ranhe 'rãa. Ha'e gui ndee ma orererekoarã 'rã reiko.

32 Xapy'a rei ore kuery reve reo ri ramo ndevy pe rojapo porã 'rã SENHOR ore kuery pe ojapoa rami ae – he'i.*

33 Ha'e gui ma oje'oipa ma SENHOR pegua yvyty katy'i ikuaiague gui. Mboapy araa re oguata oje'oivy. Ha'e kuery renonde rupi SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryrü reraa kuery oguata oje'oivy mboapy ára re, ha'e kuery opytu'u aguã ojou aguã.

34 Ha'e gui ára py arai SENHOR ombou va'ekue oo tema ha'e kuery áry rupi, ikuaia gui oje'oi jave voi.

35 Ha'e gui Nhanderuete ayvu ryrü oupia heravy nhavõ Moisés aipoe'i 'rã:

– SENHOR, epu'ã ke nderovaigua kuery remoaĩmba aguã. Tove nerenonde gui tonhamba ndere nda'ija'ei va'e.

36 Ha'e gui opyta ju nhavõ aipoe'i 'rã:

– SENHOR, ejevü ju ke mbovy rei e'ÿ Israel kuery ikuaia py.

11

Israel kuery ijayvu ete okuapyagua

1 Ha'e gui ma SENHOR oendua py teĩ ha'e kuery ijayvu ete okuapy mba'emo oiko va'e re. SENHOR oendu ramo ipoxya hendy. Ha'e rami vy ha'e kuery mbyte tata SENHOR guigua ou vy omõmba hekoa apy rupi ikuai va'e.

2 Ha'e ramo Moisés pe ha'e kuery ojerure okuapy ramo SENHOR pe ha'e ju onhembo'e. Ha'e ramo tata oguepa.

3 Ha'e nunga rupi ha'e va'e tekoa ma oenoĩ Taberá, ha'e kuery mbyte tata SENHOR guigua hendy ma rire.*

4 Ha'e gui ha'e kuery mbyte opa marã ikuai va'e oendu okuapy Egito pygua kuery rembi'u regua ho'uxe reia. Ha'e ramo Israel kuery voi ojae'opa reve aipoe'i okuapy:

– Mava'e 'rã tu ome'ẽ xo'o ja'u va'erã?

* 10:32 Moisés ngupive ogueraaxe ngovaja Hobabe. Ha'e va'e ma ndooxei ranhe teĩ oo nho (Juízes 1.16). * 11:3 Tery Taberá ma “Okaiã” 'ea reve nhaendu rã joo ramigua.

⁵ Aỹ ma nhanema'endu'a jakuapy Egito yvy re pira ja'u rive jakuapyague re, ha'e pepino, melão, alho ka'aguy regua, cebola ha'e alho re guive.

⁶ Ha'e rami teĩ aỹ ma nhanenhe'ẽ voi ipirupa ma 'rã, mba'eta amboae ramigua ma voi ndajajouvei, kova'e maná e'ỹ vy – he'i okuapy.

⁷ Maná ma coentro ra'yĩgue ramigua, jaexa rã vyvra ayxy ramigua rei.

⁸ Heta va'e kuery opa rupi oeka oje'oivy vy omono'õ vy omongu'i 'rã mba'emo mongu'ia py, ha'e'ỹ vy angu'a py ojoxo 'rã. Ha'e rami vy omomimoĩ 'rã oja py, e'ỹ vy iku'ikue gui ojapo 'rã mbojape. Ja'u rã mbojape azeite reve ojapo pyre rami hee va'e.

⁹ Pyávy ha'e kuery rekoa rupi yxapy ho'a reve maná ho'a avi 'rã oiny ha'e rupi.

Moisés ojapo 'rã va'ekue ipoyi etea rupi ijavyuague

¹⁰ Heta va'e kuery ojae'o rã Moisés oendu, mba'eta peteĩ-teĩ gua'y kuery reve ngoo rokẽ py ojae'o okuapy. Ha'e ramo SENHOR poxya hendy. Moisés voi oexa vy ndojou porãi.

¹¹ Ha'e ramo Moisés aipoe'i SENHOR pe:

– Mba'e re tu mba'emo vai rejapo xee nerembigui re? Mba'e re tu ndaxejou porãvei nerenonde py? Mba'eta xemoĩ kova'e kuery ha'e javi re apena aguã rami.

¹² Xee ae ri ty'y kova'e kuery moingoare aiko? Xee ae ri ty'y areko'i va'ekue xeivy aipo're aguã: “Eraapa ndejyva áry okambu'i va'e rami, yvy aura reve neramoĩ kuery pe ame'ẽ aguã re xeavyuague peve”, re aguã?

¹³ Magu'i 'rã tu xee ajou xo'o ha'e kuery ha'e javi peguarã? Mba'eta xerenonde py ojae'o reve aipoe'i okuapy: “Eme'ẽ na xo'o ro'u va'erã.”

¹⁴ Ha'e gui xee ae'i ma voi ndaropo'akai 'rã kova'e kuery ha'e javi, xeivy ipoyi vaipa ramo.

¹⁵ Nami ae ta ri xerereko vy ma xejuka vyvoi, ajerure. Xemboaxy ri vy xemoingo eme ajexavai aguã rive.

Moisés pytyvõarã setenta avakue Nhanderuete oiporavo ukaague

¹⁶ SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Emboaty ha'vy setenta avakue Israel kuery mongetaaty va'e regua rexa va'ety, nhomongetaa rupi ha'e heta va'e kuery re openaa rupi ae ikuai va'ety. Ha'e va'e kuery remonhembojapa 'rã oguy nhemboaty oiaty rexei, ha'e py ikuai aguã nerenonde.

¹⁷ Ha'e py ma xee aguejy vy xeavyu 'rã ndereve. Ha'e Xenhe'ẽ ndere oĩ va'e ambouve vy ha'e kuery re voi amoĩ 'rã. Ha'e vy ndereve ha'e kuery ikuai avi 'rã heta va'e kuery re openaa rupi, ndee anho'i e'ỹ repena aguã.

¹⁸ Ha'e vy aipo're 'rã heta va'e kuery pe: “Pejesty'a'o uka ju ko'ẽ rã guarã, pe'u aguã xo'o. Mba'eta peẽ kuery pejae'o reve 'Mava'e tu ome'ẽ ta xo'o ja'u va'erã? Egito yvy re ma jaiko porã va'ekue', peje ramo SENHOR oendu. Ha'e rami vy pendeivy SENHOR ome'ẽ 'rã xo'o, ha'e pe'upa 'rã.

¹⁹ Peteĩ ára'i re rive'ỹ 'rã pe'u, neĩ mokoĩ ára'i 'rã e'ỹ, neĩ peteĩ nhiruĩ neĩ dez, neĩ vinte ára re'i e'ỹ guive.

²⁰ Ha'e rami 'rãgue py peteĩ jaxy pukukue re 'rã pe'u, peneapyĩgua gui oẽmba rã pejugarupa peve. Mba'eta SENHOR penembyte oiko va'e ndapeipotavei, ha'e henonde py pejae'o reve 'Mba'e re tu Egito gui jajupa raka'e?' peje va'ekue”, re 'rã ha'e kuery pe – he'i.

²¹ Ha'e ramo Moisés ombovai:

— Xee ma seiscentos mil avakue opu'ã okuapy va'e mbyte py aiko. Ha'e ramo mba'exa tu aipo're xevy: “Eme'ẽ ha'e kuery pe xo'o, peteĩ jaxy pukukue re ho'u okuapy aguã” re?

²² Mymba kuery vexa'i ha'e vaka ty'y ojukupaa 'rã ha'e kuery ha'e javi ho'u va'erã? Tyrã pa ye'ẽ rupi pira ikuai va'e ha'e javi 'rã omono'õmbaa ha'e kuery ho'u va'erã? — he'i.

²³ Ha'e ramo Moisés pe SENHOR ombovai:

— Xee SENHOR jyva nda'u ijapu'a'i ri? Aỹ'i ma voi rexa 'rã xeayvuague oiko rã tyrã pa anya! — he'i.

²⁴ Ha'e gui Moisés oẽ vy heta va'e kuery pe SENHOR omombe'upa SENHOR ijayvuague. Ha'e vy ha'e kuery mongetaaty setenta avakue ikuai va'e omboaty imbokuapy oo yvýry rupi.

²⁵ Ha'e ramo SENHOR oguejy arai rupi. Ha'e vy ijayvu ixupe. Ha'e vy Nhe'ẽ hexe oĩ va'e ombouve vy omoĩ avi setenta nhomongetaaty ikuai va'e re. Ha'e va'e kuery re Nhe'ẽ oĩ avi ramo omombe'u okuapy ixuguigua, teĩ ha'e va'e rire ma nda'ijayvuvei ha'e rami.

²⁶ Ha'e gui ma mokoĩ avakue opyta tekoa py. Peteĩ ma Eldade hery va'e, ha'e rã amboae ma Medade. Ha'e kuery re voi Nhe'ẽ oĩ, mba'eta ha'e kuery voi nhomongetaaty kuery regua teĩ oo katy ndooi va'ekue. Ha'e rami vy ha'e kuery voi avvu omombe'u okuapy tekoa mbyte ikuaiia py.

²⁷ Ha'e ramo peteĩ kunumi onha ovy vy omombe'upa Moisés pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Eldade ha'e Medade voi ri tu avvu omombe'u okuapy — he'i.

²⁸ Ha'e ramo Num ra'y Josué, Moisés pytyvõarã oiporavo va'ekue va'e ombovai vy aipoe'i:

— Xeruvixa Moisés, emokyrirĩ na.

²⁹ Ha'e rã Moisés aipoe'i ixupe:

— Ndee ta'vy nerakâte'y'ỹ teve xere? SENHOR pegua kuery profeta meme ikuai 'rãgue, ha'e kuery ha'e javi re SENHOR Onhe'ẽ omoĩ aguã! — he'i.

³⁰ Ha'e va'e rire Moisés ma tekoa katy ju oje'oi Israel kuery mongetaaty kuery reve.

Guyra codornizes Nhanderuete ombouague

³¹ Ha'e gui SENHOR-a gui peteĩ vyvutu oipeju ovy vy ye'ẽ áry gui ogueru guyra codornizes. Ha'e vy tekoa áry ha'e javi rupi omoaĩmba heravy peteĩ ára jaguataa rami rai'i peve. Ijyvýry rupi opyta peteĩ metro peve vvy py.

³² Ha'e ramo ha'e va'e árave heta va'e kuery oje'oipa, pyávy ha'e ko'ẽgue voi, ha'e vy ojopy oje'oivy guyra ikuai va'e. Amongue mboapy'ive ojopy va'ekue ri cem voxa renyẽ ogueru. Ha'e vy tekoa ha'e javi rupi omboaty imoiny ojeupe guarã ae.

³³ Ha'e rami teĩ ijuru py xo'o oime rei reve, oixu'u jepe e'ỹ re voi ha'e kuery rovai SENHOR poxya hendy vy ojukapa mba'emo vai py.

³⁴ Ha'e nunga rupi ha'e va'e tekoa ma oenoĩa Quibrote-Hataavá, ha'e py Egito regua tembi'u re nda'eveive va'ekue ojatypaa rire.†

³⁵ Ha'e gui Quibrote-Hataavá gui ma ha'e kuery oje'oive Hazerote katy, ha'e vy opyta ju ha'e py.

12

Moisés rovai rupi Miriã ha'e Arão ijayvuague

† 11:34 Tery Quibrote-Hataavá ma “Tembi'u re nda'eveive va'ekue ojatyaague” ea.

¹ Ha'e gui Moisés ogueraa peteĩ kunha Cuxe pygua gua'yxyrã. Ha'e ramo Miriã ha'e Arão ijayvu okuapy Moisés rovai, Cuxe pygua gua'yxyrã ogueraa va'ekue káuxa.

² Ha'e vy aipoe'i okuapy:

– Xapy'a rei nda'u Moisés rupi anho ri SENHOR ijayvu? Nhande rupi voi nda'u nda'ijayvui avi 'rã? – he'i ramo SENHOR oendu.

³ Moisés ma ava onhemo'yvyĩ'i va'e, ko yvy re avakue ikuai va'e gui voi yvyĩ'ive va'e oiko.

⁴ Are'ỹ'i re SENHOR aipoe'i Moisés pe, Arão ha'e Miriã pe voi:

– Peẽ kuery mboapy ma peẽ 'rã oguy nhemboaty oĩaty oĩ va'e gui – he'i. Ha'e ramo oẽmba mboapyve.

⁵ Arai rupi SENHOR oguejy ouvy vy oo rokẽ py opyta ho'amy. Ha'e vy oenoĩ Arão ha'e Miriã. Ha'e ramo ha'e kuery ojexa uka.

⁶ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

– Pendu ke aỹ xee xeayvu ramo. Penembyte profeta oiko ramo ma ixupe xee SENHOR ajekuaa uka 'rã mba'emo aexa ukaa py, ha'e'ỹ vy oexa ra'ua py 'rã xeayvu hexeve.

⁷ Ha'e rã xerembiguai Moisés reve ma nami e'ỹ ju aiko, mba'eta ha'e ma ojeroviapy ete oiko xero pygua kuery ha'e javi re openaa rupi.*

⁸ Hexeve ma xeayvu 'rã xejuru rupi ae, oikuaa porã aguã rami, ayvu haxy rei va'e rupi e'ỹ. Ixupe xee SENHOR ajekuaa rã xerexa guive. Mba'exa ha'vy tu ndapekyjei ri xerembiguai Moisés rovai rupi pendeayvu aguã? – he'i.

⁹ Ha'e rami vy ha'e kuery rovai SENHOR poxya hendy. Ha'e rire ojepe'a.

¹⁰ Arai voi ojepe'a ovy oo áry gui. Ha'e ramove Miriã oikuaa rã hexe oĩ ma lepra, yro'y apĩ rami xiĩ rei va'e. Miriã re Arão oma'ẽ ramo lepra revegua ma hi'ái.

¹¹ Arão aipoe'i Moisés pe:

– Ake'e xeruvixa! Ndevy ajerure: Orere emoĩ eme orereko vaia, mba'eta ore'arandua rupi e'ỹ rojapo ha'e nunga, rojejavý ete ange.

¹² Nhanereindy topyta eme kyrĩ'i va'e oity pyre rami, mbyte rupi ho'okue ho'apa va'e rami – he'i.

¹³ Ha'e ramo SENHOR pe Moisés ojakukai vy aipoe'i:

– Xeruete, ajerure remonguera ju aguã.

¹⁴ SENHOR ombovai Moisés pe:

– Xapy'a rei hova re tuu onyvõ va'e rire nda'u sete araa peve ndopytai 'rãgue oxĩmbaa py? Ha'e voi topyta ranhe sete ára tekoa gui mombyry'i. Ha'e va'e rire ma ha'eve peru ju aguã – he'i.

¹⁵ Ha'e rami rã Miriã sete ára peve omondouka ranhe tekoa gui mombyry'i. Oguerua e'ỹa ja heta va'e kuery ndoguatai tekoa gui.

¹⁶ Ha'e va'e rire mae ha'e kuery oje'oi ju Hazerote gui, ha'e Parã regua tekoa e'ỹa py ju ikuai.

13

Deuteronomio 1.19-25

¹ SENHOR aipoe'i Moisés pe:

² – Emondouka ke avakue Canaã yvy re oexa pota va'erã, mba'eta ame'ẽ 'rã Israel kuery yvyrã. Peneramoĩ kuery peteĩ-teĩ regua gui remondouka 'rã peteĩ ava, huvixa oiko va'e ae – he'i.

* 12:7 Hebreus 3.2,5

³ Ha'e ramo Moisés omondouka Parã regua tekoe e'ÿa py ikuaia gui ae, SENHOR aipoe'iague rami vy. Ha'e va'e avakue ma Israel kuery ruvixa ikuai va'e meme.

⁴ Po rami ma ha'e va'e kuery rery: Rúben kuery regua ma Zacur ra'y Samua;

⁵ Simeão kuery regua ma Hori ra'y Safate;

⁶ Judá kuery regua ma Jefoné ra'y Calebe;

⁷ Issacar kuery regua ma José ra'y Jigael;

⁸ Efraim kuery regua ma Num ra'y Oséias;

⁹ Benjamim kuery regua ma Rafu ra'y Palti;

¹⁰ Zebulom kuery regua ma Sodi ra'y Gadiel;

¹¹ José kuery regua, ha'e Manassés kuery regua ae ma Susi ra'y Gadi;

¹² Dã kuery regua ma Gemali ra'y Amiel;

¹³ Aser kuery regua ma Micael ra'y Setur;

¹⁴ Naftali kuery regua ma Vofsi ra'y Nabi;

¹⁵ Gade kuery regua ma Maqui ra'y Geuel.

¹⁶ Ha'e va'e avakue ma Moisés omoï vyv re oexa pota va'erã omondouka aguã. Ha'e gui Num ra'y Oséias rery Moisés oguerova vy Josué ju omboery.

¹⁷ Ha'e gui Canaã vyv katy Moisés omondouka oexa pota aguã. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peë Neguebe katy, ha'e vyvty ikuai va'e rupi ju 'rã peo.

¹⁸ Pexa 'rã vyv peikuaa aguã mba'exa pa ra'e, ha'e hexegua kuery re guive peikuaa pota, imbaratekue tyrã pa ikangyke, ndaetai tyrã pa heta.

¹⁹ Ha'e peikuaa pota 'rã mba'exa pa vyv ha'e kuery ikuaia re, iporã tyrã pa na'iporã, ha'e mba'exa pa tetã ikuaia voi ra'e, tekoe rive tyrã pa tetã ikorapa va'e.

²⁰ Pexa avi mba'exa pa ra'e vyv itui, iporã tyrã pa na'iporã, ha'e gui ka'aguy tyrã pa any. Penekyre'ÿ tema, ha'e peru mba'emo aju ha'e va'e vyv guigua — he'i. Ha'e va'e jave ma uva ijaju ypya ára ae.

²¹ Ha'e rami rã ha'e kuery oje'oi vyv ha'e va'e vyv rupi oexa pota oje'oivy, Zim regua tekoe e'ÿa guive Reobe peve Hamate py ovaëa'i py.

²² Neguebe rupi oje'oi vyv ou okuapy Hebrom peve. Ha'e py ma ikuai Enaque ra'y kuery Aimã, Sesai ha'e Talmã. (Hebrom tetã ojapoa ma sete ma'etÿ teri Egito vyv re Zoã tetã ojapoa e'ÿ mbove ma voi.)

²³ Ha'e rire ma Escol vyvugua peve ju ou. Ha'e py ma ojaya okuapy petei xã uva hi'y reve. Ha'e va'ekue ma mokoï avakue ogueru petei vyvra po'i re ombo'y vy. Romã'a ha'e figo'a avi ogueru.

²⁴ Ha'e va'e vyvugua pe ma “Escol” oenoï, ha'e py Israel kuery uva'a ojaya rire.*

Deuteronomio 1.26-33

²⁵ Ha'e gui vyv oexa vyv oje'oiague gui quarenta ára opaa py ojevypa ju.

²⁶ Oguata jogueruvy vyv ovaëmba ju Moisés ha'e Arão-a py, ha'e Israel kuery ha'e javi onhemboaty okuapya py Parã regua tekoe e'ÿa re, Cades py ae. Ha'e kuery pe omombe'upa okuapy oexa va'ekue, heta va'e kuery ha'e javi pe voi. Oexa uka avi mba'emo aju ha'e va'e vyv gui ogueru va'ekue.

²⁷ Ha'e vyv Moisés pe omombe'u vyv aipoe'i okuapy:

— Roje'oi vyv oremondoukaague va'e peve. Ha'e gui anhetë ete ha'e py kamby ha'e ei ndoatai. Kova'e ma mba'emo'a ha'e pyguare.

* 13:24 Tery Escol ma “Uva'a”'ea.

²⁸ Ha'e rami avi avakue ha'e va'e vvy re ikuai va'e ma imbaraetekue ae. Hetã voi tuvixa ete va'e ikuai, ikorapa va'e meme guive. Ha'e py roexa avi Enaque ramymino kuery.[†]

²⁹ Amalequita kuery ma Neguebe re ikuai. Ha'e rã vvyty rupi ma heteu, jebuseu ha'e amorreu kuery ikuai. Ye'ẽ katy'i rupi ma cananeu kuery ikuai, Jordão yakã vvyry rupi guive – he'i okuapy.

³⁰ Ha'e gui Calebe ju nhomokyrirĩmba heta va'e kuery Moisés renonde py ikuai va'e. Ha'e rami vy aipoe'i:

– Ma'ẽ, jaje'oi jajopy aguã ha'e va'e vvy, mba'eta nhandepo'aka 'rã ha'e kuery re – he'i.

³¹ Ha'e rami teĩ avakue mboae hexeve oje'oi va'ekue aipoe'i okuapy:

– Nda'evẽi teve ha'e va'e kuery rovai jaje'oi aguã, nhande kuery gui ipo'akapave va'e ramo – he'i okuapy.

³² Ha'e rami vy Israel kuery oendupaa py ha'e kuery ijayvu rei okuapy vvy oexa va'ekue re. Ha'e vy aipoe'i:

– Vvy mbyte rupi roexa pota aguã roaxaague va'e ma hekoa va'e kuery mombaarã itui. Ha'e py roexa va'ekue ma ava ja'eakue meme,

³³ gigante kuery avi roexa karamboae. Ha'e vy rojoexa ramo tuku'i rami rive orekuai, ha'e kuery pe voi ha'e rami ae avi orerexa rã – he'i okuapy. Enaque ramymino kuery ma gigante guigua meme ikuai raka'e.

14

Heta va'e kuery oyvyrã katy ndooxeiague

¹ Ha'e gui heta va'e kuery opu'ãmba vy ojapukai atã rei okuapy. Ha'e va'e pyávy ha'e kuery ojae'opa okuapy.

² Ha'e vy Israel kuery ha'e javi ijayvu rei okuapy Moisés ha'e Arão re. Ha'e vy aipoe'i:

– Ha'evẽve 'rãgue Egito vvy re, e'y vvy kova'e tekoa e'ya py ma voi nhamanomba va'e rire!

³ Mba'erã tu SENHOR nhandererupa kova'e vvy re? Kyxe py nhamanomba aguã pa, ha'e nhandera'yxy kuery ha'e nhandera'y kue'iry escravo-rã oguer-aapaa aguã teve? Nda'evẽi nda'u Egito vvy katy ae ju jajevypa aguã? – he'i.

⁴ Joupe-upe aipoe'i okuapy:

– Jajou peteĩ nhandervixarã, Egito vvy katy jajevypa aguã – he'i okuapy.

⁵ Ha'e rami rã Israel kuery oexaa py Moisés ha'e Arão guenapy'ã re oĩngova vvy re omovaẽ reve.

⁶ Ha'e rami ae avi vvy rexaare kuery va'e regua Num ra'y Josué ha'e Jefoné ra'y Calebe omondoro okuapy oao.

⁷ Ha'e vy Israel kuery ha'e javive pe ijayvu vy aipoe'i:

– Vvy mbyte rupi roaxaague va'e rima iporã ete.

⁸ SENHOR nhandejou porã ri vy ojapo 'rã ha'e va'e vvy re nhavaẽ aguã rami, nhandevy ju omboaxa aguã. Ha'e va'e vvy ma kambý ha'e ei oata e'ya.

⁹ Ha'e nunga rupi pepu'ã rei eme SENHOR re, pekyje eme guive ha'e pygua avakue gui, mba'eta mbojape ja'ua rami nhamomba avi 'rã ha'e kuery. Ha'e kuery reve noivei ma hepyarã va'ekue. Ha'e rã nhande kuery reve ma SENHOR ae 'rã oiko. Pekiye eme ha'e kuery gui – he'i.

¹⁰ Ha'e rami teĩ heta va'e kuery ha'e javi jogueroayvu okuapy ita py ojapipa aguã re. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe SENHOR rexakã ojekuua xapy'a oguy nhemboaty oĩaty rupi.

¹¹ Ha'e rami vy SENHOR aipoe'i Moisés pe:

[†] 13:28 Enaque ra'y kuery ma gigante ikuai raka'e (versiculo 33).

— Raka'e peve nda'u kova'e kuery xereko a'ã 'rã okuapy? Raka'e peve nda'u ndojeroviai 'rã xere, ha'e kuery mbyte rupi opa marãgua hexa pyrã amoingo va'erí?

¹² Ha'e nunga rupi ambou 'rã mba'eaxy vaikue ijukapaarã, name'ëvei ma 'rã ijyvyrã va'ekue. Ha'e gui ndegui ju amoingo 'rã petei regua kova'e kuery gui hetave ha'e imbaraetekueve va'e — he'i.

Heta va'e kuery re Moisés ojerureague

¹³ Ha'e ramo Moisés ombovai SENHOR pe:

— Egito pygua kuery mbyte gui ndepo'akapaa rupi kova'e kuery reipe'apaa rirere teĩ remomba ramo Egito pygua kuery oendupã 'rã.

¹⁴ Ha'e rami vy ha'e kuery omombe'u uka 'rã kova'e yvy re ikuai va'e pe. Ha'e gui SENHOR, kova'e yvy pygua kuery oendu ae ma ndevyguã kuery mbyte rupi reikoa, ha'e ha'e kuery rexa py ae rejexa ukaa. Ha'e kuery áry rupi ndeguigua arai oĩ, ha'e ha'e kuery renonde rupi arai opu'ã va'e py 'rã reo ara py, ha'e rã pyávy ma tata opu'ã va'e py 'rã reo.

¹⁵ Ha'e gui xapy'a rei ndevyguã kuery rejukapa vyvoi ramo amboae regua kuery nemombe'ua rã oendu va'ekue aipoe'i 'rã okuapy:

¹⁶ “Yvy re SENHOR ndogueraa kuaai ri nda'u ojeuegua kuery, oura reve ha'e kuery pe ome'ẽ aguã re ijayvu va'ekue ri, ha'e nunga rupi ae ojukapa tekoa e'ÿa py”, he'i 'rã okuapy.

¹⁷ Ha'e nunga rupi aÿ SENHOR, ajerure ndepo'akapa va'ea rexa uka aguã, ndeayvuague rami vy. Mba'eta aipo're va'ekue:

¹⁸ “Xee SENHOR ma xeporayvu va'e ha'e opa mba'e py anhomboaxy va'e, ambogue 'rã teko vai ha'e jejavya. Ha'e rami avi ojejavy va'ekue nambopaga e'ÿa 'rã. Ha'e rami 'rãgue py tuu kuery reko vaiague re ambou 'rã ta'y kuery voi ojexavai aguã, mboapya ha'e irundya ikuaipeve”, 're va'ekue.

¹⁹ Ha'e nunga rupi opa mba'e py renhombaxy va'e vy embogue ke kova'e kuery reko vaia, heko vaia Egito yvy gui oje'oipa guive apy ovaẽmba peve rembogue jepiaty rami.

Deuteronomio 1.34-40

²⁰ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i:

— Ndeayvua rami xee ambogue ma ha'e kuery reko vaia.

²¹ Ha'e rami avi anhetẽ ete xee SENHOR xee ae rekove rupi, ha'e xerexakãa yvy jave rupi ojekuaa va'erã va'e rupi aura vy aipoe'e:

²² avakue xerexakãa ha'e hexa pyrã Egito yvy re ha'e tekoa e'ÿa rupi ajapo rã oexa va'ekue, ha'e gui dez-kue ma xereko a'ã rupi naxenmo'ẽ rendui va'ekue,

²³ ha'e va'e regua neĩ peteĩve ma ndoexai 'rã yvy peneramoĩ kuery pe ame'ẽ aguã re aura reve xeyvuague va'e. Tá, ndaxepotavei va'e kuery neĩ peteĩ'i ma voi ndoexai 'rã.

²⁴ Ha'e rã xerembiguai Calebe re ma amboae regua nhe'ẽ oĩ. Ha'e va'e ma xereve ete oiko riaa ramo xee ajapo 'rã yvy oexa potaague re ae hekoo aguã rami. Hamymino kuery avi 'rã ikuai ha'e py.

²⁵ Ne'exa, amalequita ha'e cananeu kuery ma yvy'ã guy katy ikuai. Pe-jepekuavo ha'vy amboae katy. Ko'ẽ rã tapeo tekoa e'ÿa katy ju, ye'ẽ pytã yv'ÿy tape oo va'e rupi ae — he'i.

²⁶ Ha'e rirere Moisés ha'e Arão pe ju SENHOR aipoe'i:

²⁷ — Raka'e peve 'rã tu aropo'aka kova'e kuery xerovai rupi ijayvu okuapy va'e? Xee aendupa ainy Israel kuery xere ijayvu rei okuapy ramo.

²⁸ Aipo're ha'e kuery pe: SENHOR aipoe'i: Xee ae rekove rupi aura vy aipoe'e: Xeapyxa py pendeayvuague ae ju 'rã ambou pendere.

29 Mba'eta kova'e tekoa e'ÿa py ae 'rã pemanomba, peë kuery va'e regua penderery omoïa jave vinte ma'etÿ va'e ha'e pendetujakueve va'e guive, joupe-upe xerovai pendeayvu va'ekue ha'e javi.

30 Ndapeupityi 'rã vvy pendekoarã ame'ë aguã re aura reve xeayvuague va'e py, Jefoné ra'y Calebe ha'e Num ra'y Josué va'e e'ÿ vvy.

31 Ha'e rã pendera'y kuery pe "Escravo-rã ogueraapaa 'rã" peje va'ekue ri ha'e kuery ma ajapo 'rã ha'e py ovaëmba aguã rami. Ha'e kuery ma oexa 'rã vvy peë ndapeipotai va'ekue.

32 Ha'e rã peë kuery ma kova'e tekoa e'ÿa py 'rã pemanomba.

33 Kova'e tekoa e'ÿa rupi ma quarenta ma'etÿ re pendera'y kuery ikuai 'rã guymba kuery re openaa rupi. Pejejavva káuxa ae 'rã ha'e kuery ojexavai, kova'e tekoa e'ÿa py xapirë penderetekue ho'upa peve.

34 Mba'eta quarenta ára re vvy re pexa pota peje'oivy rire quarenta ma'etÿ re ju 'rã pejexavai pejejavvague re, peteï-teï ára rekovia peteï ma'etÿ 'rã oaxa. Ha'e rami vvy pendupa 'rã xee rojou vaia regua.

35 Xee SENHOR ha'e rami xeayvu rire ha'e rami ae ju 'rã ajapo kova'e kuery heko vai va'e xere opu'ã va'ekue re. Kova'e tekoa e'ÿa py ae 'rã okanhy ovy, opa peve – he'i.

36 Ha'e gui avakue vvy rexaarã Moisés omondouka va'ekue ojevvy vvy ha'e va'e vvy re ijayvu rei vvy ojapo heta va'e kuery ha'e javi vvy re ijayvu rei avi okuapy aguã rami.

37 Ha'e va'e avakue vvy re ijayvu rei va'ekue ma SENHOR renonde py omanomba raka'e mba'eaxy vaikue gui.

38 Ha'e rã Num ra'y Josué ha'e Jefoné ra'y Calebe ma avakue vvy rexaarã oje'oi va'ekue va'e regua avi teï okuave.

Deuteronomio 1.41-46

39 Ha'e nunga Moisés omombe'u Israel kuery ha'e javive pe. Ha'e ramo ha'e kuery iporiau vaipa ete okuapy.

40 Ko'ë rai ramove ovypa vvy oëmba jogueruvy vvyty apyte katy. Ha'e vvy aipoe'i okuapy:

– Ápy ma orekuai, anhetë ae rojejavvya rire teï roo nho 'rã vvy nhandevy SENHOR ome'ë 'rã va'ekue re – he'i okuapy.

41 Moisés ombovai:

– Mba'e re ha'vy SENHOR ojapo ukaa rami e'ÿ pendekuai? Pendeayvua rami pendekuai aguã ma nda'eve porãi.

42 Tapeo eme ta'vy penderovaigua kuery renonde py pemanomba e'ÿ aguã, mba'eta SENHOR noivei ma 'rã peë kuery mbyte.

43 Ma'ë, penerenonde rupi amalequita ha'e cananeu kuery ikuai. Pe'apa 'rã pekuapy ikyxe gui. Mba'eta SENHOR gui pejepe'a ma rire noivei 'rã peë kuery reve – he'i.

44 Ha'e ramive ma ha'e kuery onhea'ã tema okuapy vvyty rupi oje'oi aguã. Ha'e rami teï SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryrü ndogueraai ha'e kuery rekoa mbyte oia gui, neï Moisés voi ndooi.

45 Ha'e ramo amalequita ha'e cananeu kuery vvyty rupi ikuai va'e oguejy vvy ojukapa, Horma peve oitypa.

15

Lei mba'emo ome'ëmba regua oïa

1 SENHOR aipoe'i Moisés pe:

2 – Ndeayvu ke Israel kuery pe, ha'e vvy aipo're: Vvy pendekoarã xee ame'ë va'erã re pevaë jave ma

³ mba'emo peapy vy peme'ẽ 'rã SENHOR pe, mymba mba'e pejuka vy penhemboayvuague pejapopa regua, e'ỹ vy mba'emo penhenhandua'i rami peme'ẽ va'e, e'ỹ vy ngaru hi'ára py pejapoa py SENHOR pe peapy 'rã heakuã porã va'e, vaka, vexa'i pejuka vy peme'ẽ va'e reve.

⁴ Ha'e gui SENHOR pe mba'emo ome'ẽ va'erã ogueru va'e ma ogueru avi 'rã peteĩ ryru trigo iporãve va'e, peteĩ ryru raxa'i azeite reve omoirũ va'ekue.

⁵ Ha'e peteĩ-teĩ vexa'i peme'ẽ va'e reve guarã peru avi 'rã peteĩ ryru vinho penhoẽ reve peme'ẽ va'erã, mba'emo peapy vy peme'ẽ va'e ha'e mymba pejuka uka va'e áry.

⁶ Peteĩ-teĩ vexa'i peme'ẽ va'e reve guarã peru avi 'rã mba'emo aju guigua peme'ẽ va'erã. Mokoĩ ryru trigo iporãve va'e peru, peteĩ ryru raxa'i azeite reve omoirũ mbyre.

⁷ Vinho peteĩ ryru raxa'i 'rã peme'ẽ SENHOR pe penhoẽ reve, peapy vy peme'ẽ ramo heakuã porã aguã.

⁸ Ha'e gui toro ra'y peapy e'ỹ vy pejuka aguã pereko katu 'rã penhemboayvuague pejapopaa reguarã, ha'e'ỹ vy perový'a aguã regua SENHOR pe peme'ẽ va'erã.

⁹ Toro ra'y reve peru avi 'rã mba'emo aju guigua peme'ẽ va'erã. Mboapy ryru trigo iporãve va'e 'rã peru, mokoĩ ryru rai'i azeite reve omoirũ mbyre.

¹⁰ Vinho penhoẽ reve peme'ẽ 'rã mokoĩ ryru rai'i, SENHOR pe mba'emo peapy vy peme'ẽ ramo heakuã porã aguã.

¹¹ Ha'e rami ae pejapo 'rã toro ra'y peme'ẽ va'e reve guarã, vexa'ava, vexa'i ra'y ha'e kavara ava reve guarã guive.

¹² Peteĩ-teĩ peme'ẽ va'e reve guarã 'rã peru, mbovy pa peme'ẽa rami vy.

¹³ Ha'e py aegua kuery ojapo 'rã ha'e rami, mba'emo oapy vy SENHOR pe ome'ẽ ramo heakuã porã aguã.

¹⁴ Ha'e penembyte rupi ikuai avi 'rã amboae regua, peneramymino kuery ikuai-ive jave. Ha'e va'e regua ogueru avi 'rã mba'emo oapy vy SENHOR pe ome'ẽ va'erã, heakuã porã aguã. Peẽ kuery pejapoa rami ae avi 'rã ha'e kuery voi ojapo.

¹⁵ Peẽ kuery ha'e javi rekorã ma peteĩ'i aeja, pẽvy ha'e amboae regua penembyte rupi ikuai va'e pe voi. Ha'e va'e ma raka'e rã peve guarã oĩ peneramymino kuery rekorã avi ikuai jave guarã. Peẽ kuery pendekuaia rami ae avi 'rã amboae regua kuery ikuai xee SENHOR renonde.

¹⁶ Peteĩ'i lei oĩ 'rã penderekorã, peẽ kuery pe ha'e amboae regua penembyte rupi ikuai va'e pe voi – he'i.

¹⁷ SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

¹⁸ – Ndeayvu ke Israel kuery pe, ha'e vy aipo're: Yvy xee rogueraa ague py pevaẽ jave

¹⁹ yvy re mba'emo aju oiko va'ekue pe'u ta nhavõ SENHOR pe ranhe 'rã peme'ẽ mba'emo.

²⁰ Jypygua mba'emo pemongu'i va'ekue iporãve va'e gui pejapo 'rã mbojape. Ha'e va'e ma peru peme'ẽ va'erã. Mba'emo pemoa'yĩ va'ekue rami 'rã peme'ẽ.

²¹ Jypygua mba'emo pemongu'i va'ekue iporãve va'e guigua SENHOR peguarã ranhe 'rã peme'ẽ, peneramymino kuery ikuai-ive jave voi.

Levítico 4.13-21

²² – Ha'e gui amongue py pejavy 'rã Moisés rupi SENHOR ojapo uka va'ekue ndapejapoiã py.

²³ Mba'eta Moisés rupi meme SENHOR ojapo uka raka'e pẽvy, ojapo uka ypya ára guive aỹ peve, ha'e peneramymino kuery ikuai-ive jave guarã guive.

²⁴ Ha'e gui xapy'a rei potae vy e'ÿ pejapo 'rã ha'eve'ÿa rami, ha'e neĩ heta va'e kuery voi ndoikuaai okuapy. Ha'e rami vy ha'e kuery ha'e javi ome'ẽ 'rã peteĩ toro ra'y, oapya ramo SENHOR pe heakuã porã aguã. Mba'emo aju guigua reve 'rã ogueru, ha'e mba'emo rykue onhoẽ aguã ome'ẽ va'erã reve, pendekorã oeja pyre rami vy ae. Peteĩ kavara ogueru avi 'rã jejavya regua ome'ẽ va'erã.

²⁵ Ha'e gui sacerdote ojao'i uka 'rã Israel kuery ojevavy okuapyague. Ha'e ramo ha'e kuery operdoaa 'rã, potae vy e'ÿ ojavy rire. Ha'e kuery ojevavyague re ogueru 'rã mba'emo oapy vy SENHOR pe ome'ẽ va'erã. SENHOR renonde py ogueru avi 'rã ojevavyague regua ome'ẽ va'erã.

²⁶ Ha'e ramo operdoaa 'rã Israel kuery ha'e javi, ha'e kuery mbyte rupi amboae regua ikuai va'e voi, ha'e javive otekoavy rire.

²⁷ — Amongue potae vy e'ÿ ojevavy rire ogueru 'rã peteĩ kavara kunha peteĩ ma'etỹ va'e, ojevavyague regua ome'ẽ va'erã.

²⁸ Ha'e ramo sacerdote ojao'i uka 'rã ojevavyague, SENHOR renonde potae vy e'ÿ ojevavy rire. Ha'e nungakue ojao'i uka ramo operdoaa 'rã.

²⁹ Israel kuery ae, ha'e'ÿ vy ha'e kuery mbyte amboae regua ikuai va'e teĩ peteĩ'ĩ anho 'rã oĩ lei potae vy e'ÿ ojevavy va'ekue pe.

³⁰ Ha'e rã otekoavy potae va'e, ha'e pygua kuery ae, e'ÿ vy amboae regua teĩ SENHOR mboetea rupi e'ÿ rei oiko ramo oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui,

³¹ SENHOR ayvu noendu potai rire, ha'e ndojapoxei ete ha'e ojapo uka va'ekue. Ha'e va'e oipe'aa 'rãe, ha'e hexe ae 'rã oĩ ojevavyague opaga aguã.

Sábado regua lei rupi e'ÿ oiko va'ekue ombopagaague

³² Tekoa e'ÿa py Israel kuery ikuai teri reve oikuaa okuapy peteĩ ava sábado py va'eri xakã omono'õ oikovy rã.

³³ Ha'e rami vy xakã mono'õare ojou va'ekue ogueru okuapy Moisés ha'e Arão-a py, heta va'e kuery ha'e javi renonde py.

³⁴ Oeja ranhe openaa imoiny aguã, mba'eta ndoikuaai rei teri mba'exa pa hexe ojapo aguã.

³⁵ Ha'e ramo SENHOR aipoe'ĩ Moisés pe:

— Ha'e va'e ava ma omano aguã rami oiko. Pavẽ 'rã ojapi ita py, tekoa gui mombyry'ia py — he'ĩ.

³⁶ Ha'e ramo ha'e kuery ha'e javi ma tekoa gui mombyry'ia py ogueraa vy ojapipa okuapy ita py. Ha'e ramo omano, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

Deuteronomio 22.12

³⁷ SENHOR aipoe'ĩ Moisés pe:

³⁸ — Ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Pembopotypa 'rã pendeao apy rupi, peneramymino kuery ikuave-ive jave guarã. Ao apy re peteĩ-teĩ poty 'rã pejokua ixã hovy va'e py.

³⁹ Ha'e nunga pexa nhavõ penema'endu'a 'rã SENHOR ojapo uka va'ekue ha'e javi re, pejapo ete aguã. Nda'evei pendepy'a re peipotaa oĩ va'e rami rive pendekuai aguã, neĩ mba'emo pexa vy peipota rei aguã guive, mba'eta ha'e nunga rupi pendekuai vy pendentavy rei ae ma.

⁴⁰ Ha'e rami 'rãgue py penema'endu'a ajapo uka va'ekue ha'e javi re, pejapo ete aguã. Ha'e vy 'rãe Penderuete renonde peiko iky'a e'ÿ va'e.

⁴¹ Xee ae ma SENHOR Penderuete, Egito yvy gui pendererupaare, Penderuete aiko aguã. Xee ae SENHOR Penderuete.

1 Peteĩ levita regua oiko Coate ramymino Isar ra'y Coré hery va'e.* Ha'e va'e ma ngupive ogueraa Rúben kuery regua, Eliabe ra'y kuery Datã ha'e Abirão, ha'e gui Pelete ra'y Om.

2 Ha'e ramo ha'e va'e kuery ma Moisés renonde py opu'ã okuapy duzentos e cinqüenta Israel kuery regua avakue reve, huvixarã heta va'e kuery oiporavo va'ekue, avakue omboetepy ikuai va'e meme.

3 Ha'e kuery onhemboaty okuapy Moisés ha'e Arão rovai opu'ãxe vy. Ha'e vy aipoe'i okuapy ha'e kuery pe:

– Aỹ ha'eve ma! Mba'eta heta va'e kuery ha'e javive iky'a e'ỹ va'e ikuai, nhande kuery va'e regua peteĩ-teĩ ma iky'a e'ỹ va'e jaiko, nhande kuery mbyte SENHOR oiko ramo. Mba'e re tu ha'vy penhemboavateve ri SENHOR pegua orekuai va'e gui? – he'i okuapy.

4 Ha'e nunga Moisés oendu vy guenapy'ã re oĩ, ngova yvy re omovaẽ peve.

5 Ha'e rami vy ijayvu Coré ha'e hexevegua kuery ha'e javi pe. Ha'e vy aipoe'i: – Ko'ẽ rã aje'ive ma SENHOR oikuaa uka 'rã mava'e ete pa ixupegua ra'ea, ha'e mava'e pa iky'a e'ỹ va'e ojee omonhemboja va'erã. Mba'eta ha'e oiporavo va'ekue anho 'rã omonhemboja.*

6 Coré ha'e nderevegua kuery ha'e javi, po rami 'rã pejapo. Peru ke hy'a'i heakuã porã va'e oapyaty,†

7 ha'e gui ko'ẽ rã pemboja 'rã tata. Hi'áry pemoĩ avi 'rã heakuã porã va'e SENHOR renonde py. Ha'e gui SENHOR oiporavo va'e ae ma 'rã iky'a e'ỹ va'e. Peẽ levita kuery pendekuai va'e, ha'eve ma aỹ pendeayvu – he'i.

8 Aipoe'ive ju Coré kuery pe:

– Aỹ ma Levi ramymino kuery, penduve tema.

9 Peẽ kuery pe rã nda'u mba'e'ỹ'i ri Israel kuery Ruete ha'e kuery mbyte gui penderoravo hexe penhemboja aguã, ha'e SENHOR ombojeroviaaty rupi ixupe pemba'eapo aguã heta va'e kuery re vy?

10 Mba'eta Coré, ha'e ma nemonhemboja ojee, ha'e nderevegua Levi ramymino kuery voi. Mba'e re tu sacerdote ete avi peikoxe ri?

11 Ha'e nunga rupi ndee ha'e nderevegua ikuai va'e ma SENHOR rovaigua meme pendekuai. Ha'e gui Arão ma mba'exagua tu oiko, hovai re pendeayvu rei pekuapy aguã? – he'i.

12 Ha'e gui Moisés oenoĩ uka Eliabe ra'y kuery Datã ha'e Abirão. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma aipoe'i uka:

– Ore kuery ma ndorooi 'rãe.

13 Ndee ma orepe'a va'ekue yvy kamby ha'e ei oata e'ỹa gui, kova'e tekoe e'ỹa py ju romanomba aguã, ha'e gui aỹ renhemoĩ ukaxe oreruvixarã orere ndepo'aka aguã.

14 Mba'eta ndee ndorereraai teri yvy kamby ha'e ei oata e'ỹa py, neĩ orevy nereme'ei guive mba'ety ha'e vinho ty. Remombo ta ri ty'y yvy ku'ikue kova'e avakue rexa py? Ha'e nunga rupi ore kuery ma ndorooi 'rã – he'i uka.

15 Ha'e ramo Moisés ivai vaipa reve aipoe'i SENHOR pe:

– Ha'e kuery ndevy mba'emo ome'ẽ teĩ ema'ẽ rive ome'ẽ va'e re. Mba'eta xee ma ha'e kuery gui neĩ peteĩ mburika ma voi ndaraai, neĩ peteĩ henda py ma voi ndajapo vai ha'e kuery pe – he'i.

16 Moisés aipoe'ive ju Coré pe:

– Ndee ha'e nderevegua kuery ma ko'ẽ rã peĩmba 'rã SENHOR renonde py. Arão voi oĩ 'rã.

* 16:1 Amongue Biblia py hery Coré 'rãgui py Corá oĩ. Mokoĩve tery ojeporu. * 16:5 2 Timóteo 2.19

† 16:6 Ha'e kuery ma sacerdote e'ỹ ikuai ramo nda'evei heakuã porã va'e oapy aguã, sacerdote kuery pe anho ha'eve (Êxodo 30.34-38).

17 Peteĩ-teĩ peru 'rã penemba'e hy'a'i heakuã porã va'e oapyaty, pemoĩ avi 'rã heakuã porã va'e. Peteĩ-teĩ peru 'rã SENHOR renonde py, duzentos e cinqüenta hy'a'i ha'e javi py 'rã peru. Ndee ha'e Arão peru 'rã penemba'e ae – he'i.

18 Ha'e ramo ha'e kuery peteĩ-teĩ ogueru okuapy heakuã porã va'e oapyaty. Tata omboja, ha'e hi'ary omoĩ heakuã porã va'e. Moisés ha'e Arão reve ikuai oguy nhemboaty oĩaty rokẽ rexei.

19 Moisés ha'e Arão rovai Coré omboaty heta va'e kuery oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py. Ha'e ramo SENHOR rexakãa ojekuaa xapy'a ijaty va'e ha'e javi pe.

Opu'ã rei va'ekue ombopagaague

20 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe:

21 – Pejepe'a ke upe va'e kuery mbyte gui, mba'eta are'ỹ'i re amomba vyvoi 'rã – he'i.

22 Ha'e rami teĩ ha'e kuery mokoĩve ma ngova vvy re omoaẽ reve aipoe'i:
– Oerueite temimoingo ha'e javi moingoare ha'e herekoa reiko va'e, xapy'a rei rã peteĩ'i ava ri ojevavy ramo kova'e kuery ha'e javi rovai 'rã teve ndepoxy?

23 SENHOR ombovai Moisés pe:

24 – Aipo're ha'vy upe py ikuai va'e ha'e javi pe: “Pejepe'a ke Coré, Datã ha'e Abirão ikuaia gui”, 'rẽ.

25 Ha'e ramo Moisés opu'ã ju vvy oo Datã ha'e Abirão ikuaia py. Hakykue oje'oipa avi Israel kuery mongetaaty kuery.

26 Ha'e vy aipoe'i ha'e py ijaty va'e pe:

– Ajerure, pejepe'apa na upe va'e avakue heko vai va'e rekoa gui mombyry'i. Pepoko eme guive ha'e kuery mba'e rei-rei re, ha'e kuery ojevavya py peẽ voi penemombaa e'ỹ aguã – he'i.

27 Ha'e ramo ojepe'apa oje'oivy Coré, Datã ha'e Abirão ikuaia gui. Datã ha'e Abirão ma oẽ vvy ngoo rokẽ py oguapy, gua'yxy kuery reve, gua'y kuery, guajy kuery ha'e kyrĩgue'i ha'e javi reve.

28 Ha'e gui Moisés aipoe'i:

– Mba'emo oiko ta va'e rupi peikuaa 'rã SENHOR ae xembouague ixupegua ha'e javi ajapo aguã, ha'e xejegui e'ỹ ae meme ajapoa peikuaa aguã.

29 Aỹ ma peva'e avakue amboae avakue omanoa rami ri omano ramo, xapy'a rei avakue mboae ojexavaia rami rive ha'e kuery ojexavai ramo ma SENHOR remimbou e'ỹ xee aiko.

30 Ha'e rami avi xapy'a rei SENHOR mba'emo ndajaexai teri va'e ojapo ramo vvy ojepe'a rã kova'e avakue ho'apa aguã omba'e rei-rei reve, ha'e vvykua vaikue py ha'e kuery oikove reve oguejy ramo peikuaa 'rã SENHOR mbootea rupi ve'ỹ ikuai va'e memea – he'i.

31 Ijayvupa'i ramove vvy ha'e kuery ikuaia guy rupi ojepe'a ovy.

32 Ojepe'a ramo ha'e kuery ho'apa hoo ha'e javi reve, Coré revegua avakue ikuai va'ekue voi, imba'e rei-rei ha'e javi reve.

33 Vvykua vaikue py ho'apa oguereko va'ekue ha'e javi reve. Ha'e gui vvy ojao'ipa jevy ramo heta va'e kuery mbyte gui okanhymba.

34 Ha'e ramo Israel kuery ha'e kuerya katy'i rupi ikuai va'ekue onhamba oje'oivy haxẽmba rã oendu vvy, “Tove vvy tanhanemomba heravy eme avi” he'i vy.

35 SENHOR-a gui tata oẽ ouvvy vvy ojukapa duzentos e cinqüenta avakue heakuã porã va'e ryrü revegua.

36 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

37 — Aipo're sacerdote Arão ra'y Eleazar pe heakuā porā va'e oapyaty ikuai va'e oipe'apa aguā tata hendy va'e mbyte gui, tomoaimba tata oī va'e mombyrya rupi, mba'eta hyru ma iky'a e'ỹ va'e meme.

38 Ha'e gui ojevavy okuapy va'e mba'ekue heakuā porā va'e oapyaty peipe'a va'ekue ma pemopererī'i rā altar penhovā aguā, SENHOR renonde py oguerupa okuapy rire. Ha'e nunga iky'a e'ỹ va'e ikuai ramo opyta 'rā Israel kuery oikuaa aguā — he'i.

39 Ha'e ramo sacerdote Eleazar oipe'a heakuā porā va'e oapyaty overa va'e guigua okaipa va'ekue po gui, ha'e vy omopererī'i altar onhovā aguā,

40 Israel kuery ha'e nungakue re ima'endu'a okuapy aguā. Mba'eta amboae regua rei Arão guigua e'ỹ va'e nda'evei SENHOR renonde py onhemboja aguā heakuā porā va'e oapy aguā, Coré ha'e hexevegua kuery re oiko va'ekue ramigua oiko ju e'ỹ aguā, Moisés rupi SENHOR ijayvuague rami vy.

Opa marā ju ikuai va'ekue ombopagaague

41 Ko'ē jevy ma Israel kuery ha'e javi ijayvu rei okuapy Moisés ha'e Arão rovai. Ha'e vy aipoe'i:

— Peē kuery tu pejuka ma SENHOR pegua kuery — he'i.

42 Moisés ha'e Arão rovai re ha'e kuery onhemboatypa vy oguy nhemboaty oīaty oīa katy oje'oi ramove arai ou vy ojao'ipa, ha'e SENHOR rexakāa ojekuaa xapy'a.

43 Moisés ha'e Arão jogueru avi onhemboaty aty renonde py.

44 Ha'e gui Moisés pe SENHOR ijayvu vy aipoe'i:

45 — Pejepe'a ke upe va'e kuery ikuai'a gui, amomba vyvoi aguā — he'i ramo mokoīve guenapy'ā re ikuai ngova yvy re omovaē pevé.

46 Ha'e ramo Moisés aipoe'i Arão pe:

— Eraa ke nemba'e heakuā porā va'e oapyaty, ha'e emboja tata altar áry gui rejopy va'e. Hi'áry rupi emoī avi heakuā porā va'e. Ha'e gui tereo pojava heta va'e kuery ikuai'a rupi ha'e kuery ojevavya rejao'i uka aguā, mba'eta imbopagaarā tuvixa ete va'e ou SENHOR renonde gui. Omboypy ma mba'eaxy vaikue — he'i.

47 Arão ma Moisés ijayvuague rami vy heakuā porā va'e ryru ogueraa vy onha ovy tekoa mbyte rupi, ha'e kuery mbyte rupi mba'eaxy vaikue ou ma ramo. Tata áry rupi heakuā porā va'e omoī vy ojao'i uka ovy ha'e kuery ojevavya.

48 Ha'e rami py omanogue ha'e okuave va'e mbyte oiko. Ha'e rami rā mba'eaxy vaikue opa vyvoi.

49 Mba'eaxy gui omano va'ekue ma catorze mil e seiscentos ha'e javi vy, Coré káuxa omano va'ekue reve'ỹ vy.

50 Ha'e gui mba'eaxy vaikue opytu'u rire oguy nhemboaty oīaty rokē py ju Arão ou Moisés oīa py.

17

Arão popoka ipotyagaague

1 SENHOR aipoe'i Moisés pe:

2 — Ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e kuery gui rejopy 'rā popoka. Doze popoka rejopy 'rā, peteī-teī tamoī ro pygua kuery va'e regua yvatekueve gui. Peteī-teī rery rembopara 'rā imba'e popoka re ae.

3 Ha'e rā Levi kuery va'e regua popoka re ma rembopara 'rā Arão rery, mba'eta peteī-teī oo pygua kuery ruvixa oguereko 'rā popoka.

⁴ Ha'e va'e ma remoĩmba 'rã oguy nhemboaty oĩaty py, xeayvu ryru oĩ va'e renonde. Ha'e py xee ae 'rã rovaexĩ.

⁵ Ha'e gui ava xee aiporavo va'e popoka ma ipotyta 'rã. Ha'e rami vy xerenonde gui amombytu'upa 'rã Īsraēl kuery penderovai rupi ijayvu rei okuapya – he'i.

⁶ Ha'e rami Īsraēl kuery pe Moisés ijayvu ramo doze yvatekueve ikuai va'e ome'ē okuapy opopoka. Peteĩ-teĩ ixupe ome'ē guamoĩ ro pygua kuery pegua ae, doze popoka ha'e javi vy. Ha'e kuery popoka mbyte py oĩ avi Arão popoka.

⁷ Ha'e kuery popoka ma Moisés ogueroikepa SENHOR renonde py, opy ijayvua oĩaty py ae.

⁸ Ko'ẽ jevy oguy Nhanderueete ayvu oĩaty ropy Moisés oike ramo Arão popoka Levi ro pygua kuery pegua henhoĩmba ra'e. Hi'y tuvixaa rupi ipotyta ma, ha'e vy hi'apa guive.

⁹ Ha'e ramo popoka ha'e javi ma SENHOR renonde gui Moisés ogueraapa ju Īsraēl kuery ikuai py. Ha'e ramo ha'e kuery oexa vy peteĩ-teĩ ojopy okuapy opopoka ae.

¹⁰ SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Eraa ju ke imoiny Arão popoka xeayvu oĩaty renonde py, ha'e py ae oĩ porã aguã Īsraēl kuery opu'ã rei va'e oikuaa okuapy aguã. Ha'e rami vy 'rãe remokyrirĩ xerovai rupi ijayvu rei okuapy va'e, omanomba e'ỹ aguã – he'i.

¹¹ Ha'e ramo Moisés ojapo ha'e rami. SENHOR ojapo ukaa rami vy ae ojapo.

¹² Ha'e gui Moisés pe Īsraēl kuery ijayvu jevy vy aipoe'i okuapy:

– Aỹ ma romanomba ta ma! Rokanhymba 'rã, rokanhymba 'rãe ha'e javive!

¹³ Mba'eta SENHOR ombojeroviaaty katy onhemboja va'e rei ma omano 'rã. Xapy'a rei nda'u ore kuery ha'e javive 'rã ri romanomba? – he'i okuapy.

18

Sacerdote kuery mba'emo ojapo ha'e ojopy va'erã re ijayvuague

¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Arão pe:

– Ndee, ndera'y kuery ha'e neramoĩ Levi ramymino kuery ha'e javi re oĩ 'rã henda iky'a e'ỹ va'e rupi pemba'eapoa py pejejavy ri vy pepaga aguã. Ha'e rã ndee ha'e ndera'y kuery re anho 'rã oĩ sacerdote rami pemba'eapoa py pejejavy vy pepaga aguã.

² Ha'e gui oo xeayvu oĩaty renonde rupi ndee ha'e ndera'y kuery pemba'eapo pekuapy jave ma peru avi 'rã peneretarã kuery peneramoĩ Levi ramymino ikuai va'e, pendea py meme ha'e kuery ou vy penepytyvõ okuapy aguã.

³ Ha'e kuery ma ndereve oo rupi omba'eapo vy ojapo 'rã okuapy ojapo 'rã va'ekue. Ha'e rami teĩ ha'e kuery nonhembojai 'rãe henda iky'a e'ỹ va'e py mba'emo ikuai va'e re, neĩ altar re, omanomba e'ỹ aguã, peẽ kuery voi.

⁴ Ndea py ha'e kuery onhemboaty 'rã okuapy ojapopa aguã oguy nhemboaty oĩaty rupi ojapo 'rã va'e ha'e javi. Ha'e rã amboae regua ma nda'evei pëa py onhemboja aguã.

⁵ Peẽ kuery anho 'rã pemba'eapo henda iky'a e'ỹ va'e py, altar rupi voi, Īsraēl kuery mbopagaarã oiko jevy e'ỹ aguã.

⁶ Peneretarã kuery levita ikuai va'e ma xee aiporavo Īsraēl kuery mbyte gui, ha'e penepytyvõarã ju amboaxa oguy nhemboaty oĩaty rupi SENHOR pe omba'eapo okuapy aguã.

⁷ Ha'e rã altar rupi, ha'e ajukue okẽ regua oĩ va'e ropy rupi ma ndee ha'e ndera'y kuery reve ae 'rã pepena sacerdote rembiaporã oĩ va'e ha'e javi re. Ha'e va'e ma penembiaporã ae. Peẽ kuery pe ame'ẽ sacerdote rami

pemba'eapo aguã. Ha'e rã amboae regua onhemboja ri vy ma omano 'rã – he'i.

⁸ SENHOR aipoe'ive ju Arão pe:

– Ndevy peguarã xee amboaxa xevy ome'ẽ mbyre-mbyre gui mba'emo oipe'aa va'e, Israel kuery mba'emo iky'a e'ỹ va'erã ogueru va'e guigua. Ndevy ha'e ndera'y kuery pe raka'e rã peve guarã amboaxa peẽ kuery peguarã ae.

⁹ Pova'e ae 'rã pejopy mba'emo iky'a e'ỹ ete va'e gui, tata py omoia e'ỹ va'ekue regua. Xevy ome'ẽ va'erã ha'e kuery ogueru va'e ha'e javi gui mba'emo opyta 'rã ndevy ha'e ndera'y kuery pe iky'a e'ỹ ete va'erã, mba'emo aju guigua mba'e, jejavya regua, ha'e mba'emo omboekovia aguã regua xevy ogueru va'e ha'e javi gui.

¹⁰ Ha'e nunga pe'u 'rã pekuapy henda iky'a e'ỹ etea py ae. Peẽ kuery va'e regua avakue ma guive rã pe'u 'rã. Pendevy ma iky'a e'ỹ va'e opyta.

¹¹ Pova'e nunga voi opyta 'rã ndevy guarã: mba'emo Israel kuery oupi vy ombovava reve ome'ẽ va'ekue ha'e javi gui oipe'a pyre, ha'e nunga voi amboaxa ndevy, ndera'y kuery ha'e nderajy kuery pe guive, raka'e rã peve guarã. Ndero pygua kuery ngarua pyguarã ha'eve va'e ri ikuai vy ha'e javi 'rã ha'eve ho'u aguã.

¹² Azeite, vinho ha'e mba'emo ra'yĩgue oiko ypy'i va'ekue regua iporãgueve SENHOR pe ha'e kuery ome'ẽ va'ekue ma ndevy peguarã meme amboaxapa.

¹³ Yvy re onhotỹ mbyre ha'e javi regua jypy'i hi'a va'e xee SENHOR pe ha'e kuery ogueru va'e ma namba'e meme 'rã. Ndero pygua kuery ngarua pyguarã ha'eve va'e ri ikuai vy ha'e javi 'rã ho'u.

¹⁴ SENHOR peguarã Israel kuery omboaxa va'ekue ha'e javi ma ndevyguia meme opyta.

¹⁵ Ha'e javi regua temimoingo jypy'igua oiko va'ekue xee SENHOR pe ha'e kuery ogueru va'e, avakue e'ỹ vy mymba kuery teĩ ndevy guarã meme 'rã opyta. Ha'e rami avi avakue jypykue oiko va'ekue ma remboekovia uka 'rã, mymba kuery ha'eve'ỹ va'e regua jypy guare remboekovia uka avi 'rã.

¹⁶ Peteĩ jaxy'i va'e meme 'rã remboekovia uka. Hekovia repyrã reikuaa rami vy ae 'rã ome'ẽ, cinco hatã'i va'e re, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy regua doze grama va'e rami ae.

¹⁷ Ha'e rã vaka, vexa'i, kavara ra'y kuery jypy'igua va'e ma nomboekoviai 'rã, iky'a e'ỹ va'e ramo. Huguaykue ma pemboayvipa 'rã altar áry rupi, ha'e rã ikyrakue ma oapy vy ome'ẽa 'rã SENHOR pe heakuã porã aguã.

¹⁸ Ha'e rã ho'okue ma pendevyguia 'rãe, ipexo oupi vy ombovava reve ome'ẽ mbyre ro'okue, ha'e hi'u oiporu kuaa regua ro'okue ma ha'e rami ae avi.

¹⁹ Xee SENHOR peguarã iky'a e'ỹ va'e Israel kuery ome'ẽ va'ekue ha'e javi amboaxa ndevy, ndera'y ha'e nderajy kuery ikuai va'e pe guive, raka'e rã peve guarã. Xee SENHOR renonde py oĩ riae 'rã xereve guarã ajapo va'ekue juky regua, ndee ha'e neramymino kuery peguarã.*

²⁰ Ha'e gui SENHOR aipoe'i avi Arão pe:

– Ndee ma ndevyvrã nderejopyi 'rã neĩ ruxã'i voi, heta va'e kuery yvy mbyte neĩ peteĩ henda py voi noi 'rã ndevyvrã. Mba'eta xee ae ma aiko ndevyguia rereko va'erã Israel kuery mbyte – he'i.

Dízimo ha'e levita kuery re ijavyuague

²¹ – Levi ramymino kuery pe ma xee amboaxa dízimo ome'ẽmby ha'e javi. Ha'e kuery peguarã ae opyta oguy nhemboaty oĩaty rupi omba'eapoague repyrã.

* **18:19** Mba'emo ome'ẽ 'rã juky py omoe'ẽ reve (Levítico 2.13).

22 Ha'e rã Israel kuery ma novaêi 'rã oguy nhemboaty oĩaty py, ha'e kuery ojevavyague re opaga aguã oĩ ramo omanomba e'ỹ aguã.

23 Levita kuery ae 'rã omba'eapo oguy nhemboaty oĩaty rupi, ha'e kuery re ae 'rã oĩ ojevavy vy opaga aguã. Ha'e va'e lei ma raka'e rã peve oĩ hekorã, hamymino jevy kuery peguarã. Ha'e rã oyvyrã ma neĩ ruxã'i ma voi ndojopyi 'rã Israel kuery mbyte py.

24 Mba'eta Israel kuery dízimo SENHOR pe ome'ẽ okuapy va'e ma amboaxapa levita kuery peguarã. Ha'e kuery pe ma "Israel kuery mbyte rupi pendeivyvrã neĩ ruxã'i ma voi ndapejopyi 'rã", ha'e rire.

25 Ha'e gui Moisés pe ju SENHOR aipoe'i:

26 — Ndeayvu 'rã levita kuery pe, ha'e vy aipo're: Israel kuery dízimo ome'ẽ va'ekue pendeivy guarã amboaxa va'e pejopy vy pemboja'o ju 'rã SENHOR pe. Dízimo ome'ẽ mbyre regua gui dízimo ju 'rã peme'ẽ xevy.

27 Ha'e nunga peme'ẽ va'e ma mba'emo pemoa'yĩ va'ekue gui, e'ỹ vy vinho onhamiaty gui jypy'igua peme'ẽ 'rãgue py.

28 Ha'e rami vy SENHOR pe ju 'rã peme'ẽ dízimo Israel kuery po gui pejopy va'ekue ha'e javi guigua. Ha'e nunga gui SENHOR pe peme'ẽ va'e ma sacerdote Arão ae oiporu va'erã.

29 Ome'ẽ mbyre pejopy va'e ha'e javi gui peme'ẽ 'rã SENHOR pegua meme. Ha'e nunga iporãgueve ae 'rã peme'ẽ iky'a e'ỹ va'erã.

30 — Aipo'reve ju 'rã levita kuery pe: Dízimo ome'ẽ mbyre regua iporãgueve peme'ẽ ma rire hembyrekue ma pendeivy guarã ae opyta, mba'emo pemoa'yĩ va'ekue gui, e'ỹ vy vinho onhamiaty gui dízimo me'ẽare pe hembyrekue opyta rami avi.

31 Ha'e nunga pe'ua py rei pe'u teĩ ha'eve, peẽ kuery ha'e pendero pygua kuery guive, oguy nhemboaty oĩaty rupi pemba'eapoague repy ae ramo.

32 Ha'e va'e mbyte gui iporãve va'e peme'ẽ aguã peiporavo ramo pendere noĩ 'rã pejevavya. Ha'e rami vy 'rãe mba'emo Israel kuery iky'a e'ỹ va'erã ome'ẽ va'ekue ndopyta jevyi ha'eve'ỹ va'e, pemanomba e'ỹ aguã.

19

Yy joky'a'oa re ijavyuague

1 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés ha'e Arão pe:

2 — Pova'e lei rupi SENHOR ojapo uka vy aipoe'i: Aipopeje Israel kuery pe peẽa py togueru peteĩ vaka kunha'i pytã va'e, iporã rei va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e, neĩ peteĩgue ma voi canga py omomba'eapo e'ỹ teri va'e.

3 Ha'e va'e ma pemboaxa ju 'rã sacerdote Eleazar pe. Ha'e va'e ju ogueraa 'rã tekoa gui mombyry'ia py, ha'e vy ojukaa 'rã henonde py.

4 Ha'e vy huguykue re sacerdote Eleazar okuã ombovy vy omboayvipa 'rã oguy nhemboaty oĩaty renonde katy. Sete-kue 'rã omboavyi.

5 Ha'e oexaa py oapypaa 'rã vaka kunha'i ha'e javi: ipire, ho'okue, huguy ha'e hepoxikue voi. Ha'e javi 'rã oapypa.

6 Sacerdote ogueru 'rã peteĩ yvyra yary va'e, hissopo rogue ha'e havijukue pytã va'e, ha'e vy omoĩmba 'rã tata mbyte vaka kunha'i okaia py.

7 Ha'e gui ma sacerdote ojoi 'rã oao, ojau 'rã guive yy py. Ha'e rire mae 'rã ojevyy ju tekoa py, teĩ ha'eve'ỹ va'e oiko 'rã ka'aru peve.

8 Hapyare voi ojoi 'rã oao ha'e ojau yy py. Ha'e voi oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e ka'aru peve.

9 Ha'e gui peteĩ ava ha'eve va'e ma tanhimbu vaka kunha'i rugue omboaty ju vy omoĩ porã 'rã tekoa gui mombyry'ia py, peteĩ henda iky'a e'ỹ va'e ojapo

pyre py. Israel kuery ha'e javi peguarã omoĩ porã 'rã, yy joky'a'oa irũrã, jejavya gui joky'a'oa aguã.

¹⁰ Ha'e gui vaka kunha'i rugue mono'õare voi ojoi 'rã oao, ha'e ha'eve'ỹ va'e oiko 'rã ka'aru peve. Ha'e va'e ojapo uka pyre ma raka'e rã peve guarã Israel kuery pe, ha'e amboae regua ha'e kuery mbyte rupi ikuai va'e pe guive.

¹¹ — Amongue omanogue re, ava retekue re ri opoko ramo ma ha'eve'ỹ va'e oiko 'rã sete ára peve.

¹² Ha'e gui mboapy araa py, ha'e sete araa py ju ojeky'a'oa uka 'rã ha'e va'e yy py, ha'eve va'e ju oiko aguã. Va'eri mboapy araa py, e'ỹ vy sete araa py ndojeky'a'oa ukai ri vy ma ha'eve'ỹ va'e ae 'rã oiko.

¹³ Xapy'a rei omanogue re, ava retekue re opoko va'ekue ndojeky'a'oa ukai vy ma omongy'apa avi 'rã SENHOR mbojeroviaaty. Ha'e va'e ma oipe'aa 'rã Israel kuery mbyte gui, mba'eta hi'áry rupi yy joky'a'oa nomboayviai rire ha'eve'ỹ va'e ae 'rã oiko. Hexe oĩ teri ha'eve'ỹa.

¹⁴ — Pova'e lei ma amongue ava peteĩ oo py ri omano rã guarã. Ha'e va'e opy oike va'e, ha'e opy ikuai va'ekue ha'e javi 'rã ha'eve'ỹ va'e ikuai sete ára peve.

¹⁵ Mba'emo ryrú ojepe'a va'e, imbotya ojokua e'ỹ va'e ma ha'eve'ỹ va'e oiko avi 'rã.

¹⁶ Ha'e javive rei mba'ety rupi ooa rupi amongue kyxe py ojuka pyre re opoko va'ekue ma oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e sete ára peve, ha'e'ỹ vy amboae rami omano va'ekue re, amongue ava kãgue re, e'ỹ vy te'õgue rupa re mba'e.

¹⁷ Ha'eve'ỹ va'e oiky'a'oa aguã ma pejopy 'rã vaka kunha'i oapy va'ekue rugue jejavya gui joky'a'oa va'e regua, ha'e gui hugue áry penhoẽ 'rã yy oxyry va'e, peteĩ hyru py.

¹⁸ Peteĩ ava ha'eve va'e ma peteĩ hissopo rogue ogueraa vy omoakỹ 'rã ha'e va'e yy py. Ha'e va'e py omboayvipa 'rã ha'e va'e oo áry rupi ha'e tembiporu ikuai va'e, ha'e py ikuai va'ekue áry rupi, ha'e gui ojuka pyre, e'ỹ vy omano va'ekue kãgue re opoko va'ekue, hupa áry rupi guive.

¹⁹ Ha'eve'ỹ va'e áry rupi amongue ha'eve va'e omboayvi 'rã mboapy araa py, ha'e sete araa py ju. Sete araa py ma oiky'a'oa 'rã. Ha'eve'ỹ va'ekue ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py. Ka'aru javẽ ha'eve va'e ju 'rã oiko.

²⁰ — Ha'e rami teĩ xapy'a rei amongue ha'eve'ỹ va'e ndojeky'a'oa ukai ramo oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui, SENHOR pegua henda iky'a e'ỹ va'e omongy'apa rire. Hi'áry rupi yy joky'a'oa nomboayviai rire ha'eve'ỹ va'e ae 'rã oiko.

²¹ Ha'e rami aguã ma raka'e rã peve guarã oĩ ha'e kuery ojapo aguã. Yy joky'a'oa mboayviare voi ojoi 'rã oao. Yy joky'a'oa re opoko va'e rei ma oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e ka'aru peve.

²² Opa marãgua re ha'eve'ỹ va'e opokoa va'e rei oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e. Hexe opoko va'e voi oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e ka'aru peve.

20

Miriã omanoague

¹ Ha'e gui Israel kuery ha'e javi ovaẽ okuapy Zim regua tekoe e'ỹa py. Jypy'igua jaxy py ma Cades py opytapa okuapy. Ha'e py ma Miriã omano, ha'e pyve ju onhono porãa.

Meribá py itaova oĩ va'e Moisés ombovoague

² Ha'e gui yy nda'ipoi ha'e kuery oy'u aguã. Ha'e ramo onhemboaty okuapy Moisés ha'e Arão rovai.

³ Moisés pe ijayvu atã vy aipoe'i okuapy:

– Ne'exa, oreryvy kuery SENHOR renonde py omanomba jave ore voi romano va'e rire ha'eveve rãgue!

⁴ Mba'e re tu SENHOR pegua orekuai va'e orererupa raka'e tekoa e'ÿa py, romanomba aguã rive, ore kuery ha'e orerymba kuery guive?

⁵ Mba'e re tu Egito yvy gui orererupa ri kova'e tekoa vaikue py oremovaẽ aguã, neĩ mba'emo ra'yigue noĩa py, neĩ figo'a ma voi, vinho, romã'a, neĩ yy jay'u va'erã voi nda'ipoia py? – he'i okuapy.

⁶ Ha'e ramo heta va'e kuery onhemboaty okuapy va'e renonde gui Moisés ha'e Arão oje'oi vy ovaẽ nhemboaty oĩaty rokẽ py. Ha'e vy guenapy'ã re oĩ ngova yvy re omovaẽ peve. Ha'e ramove SENHOR rexakãa ojekuaa xapy'a ha'e kuery pe.

⁷ SENHOR aipoe'i Moisés pe:

⁸ – Aÿ eru popoka, ha'e emboatypa ju heta va'e kuery, ndee ha'e nderyke'y Arão voi. Ha'e vy ha'e kuery oexapaa py ndeayvu 'rã itaova oĩ va'e pe, ha'e ramo ixugui onheẽ 'rã yy. Ita gui yy onheẽ aguã rami pejapo vy peme'ẽ 'rã heta va'e kuery pe oy'u okuapy aguã, hymba kuery pe guive – he'i.

⁹ Ha'e ramo popoka SENHOR renonde py oĩ va'ekue Moisés oguenoẽ, SENHOR aipoe'iague rami vy.

¹⁰ Ha'e gui Moisés ha'e Arão omboatypa heta va'e kuery itaova oĩ va'e rexei. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Pendu ke aÿ, pepu'ã rei va'e kuery. Xapy'a rei nda'u rojapo 'rã kova'e itaova oĩ va'e gui yy onheẽ aguã rami, peẽ kuery pey'u aguã? – he'i vy

¹¹ Moisés opo py popoka oguereko va'e oupi vy itaova re oinupã mokoĩgue. Ha'e ramo onheẽ vaipa ete yy. Heta va'e kuery oy'u okuapy, hymba kuery guive.

¹² Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe:

– Peẽ kuery ndapejeroviai va'ekue xere, mba'eta Israel kuery oendua py ndapexa ukai xeky'a e'ÿ va'ea. Ha'e nunga rupi peẽ ma naperovaẽvei ma 'rã kova'e kuery ijyvyrã ame'ẽague py – he'i.

¹³ Ha'e va'e yy ma Meribá pygua. Ha'e py ma Israel kuery SENHOR rovai rupi ijayvu atã okuapy ramo ha'e kuery mbyte py SENHOR oexa uka iky'a e'ÿ va'ea.*

Edom yvy rupi ha'e kuery oaxa oje'oivy aguã re Moisés ojerure uka teĩague

¹⁴ Cades gui Moisés omondouka guembiguai kuery Edom pygua huvixaa py, ixupe aipoe'i aguã: “Po rami ijayvu nderyvy Israel kuery: Reikuaa porã ma ore kuery opa mba'e py orekuai axyague.

¹⁵ Mba'eta oreramoĩ kuery Egito yvy katy ogyejypa raka'e. Ha'e gui ore kuery ju Egito py are vaipa orekuai. Ha'e rã Egito pygua kuery oremoingo axy, ore kuery ha'e oreru kuery voi.

¹⁶ SENHOR pe rojapukai ramo oreayvua oendu vy ojeguigua anjo omondouka Egito gui orepe'apaarã. Ha'e gui aÿ ma Cades py orekuai, tetã ndeyvy rexei'i oĩ va'e py.

¹⁷ Eja ndeyvy rupi roaxa aguã. Ndroaxai 'rã penemba'ety rupi, neĩ uvaty rupi. Ndoroy'ui avi 'rã ygua ikuai va'e gui. Tape iporãve va'e rupi anho 'rã roguata, ndoropiai 'rã jaiporu kuaa katy, neĩ jaiporu kuaa e'ÿa katy ma voi, ndeyvy rupi roaxapa peve”, he'i uka.

¹⁸ Ha'e ramo Edom pygua aipoe'i uka ixupe:

– Peaxa eme ta'vy xeyvy rupi, rovaexĩ vy aa e'ÿ aguã kyxe reve – he'i.

¹⁹ Ha'e gui Israel kuery aipoe'i ju okuapy ixupe:

* **20:13** Tery Meribá ma “Ayvua ete-ete” 'ea (Êxodo 17.7).

– Tape jeporuve va'e rupi anho 'rã roje'oi. Xapy'a rei xee ha'e'ÿ vy xerymba kuery nembra'e yy roy'u ri vy apagapa 'rã hepya rami tema. Amboae nunga ma ndaipotai, yvy rupi roaxa aguã e'ÿ vy.

²⁰ Ombovai:

– Peaxa eme ta'vy – he'i vy Edom kuery oupa nhoguenoiny heta avakue reve ovaexĩ aguã, opo'akaa oexa uka reve.

²¹ Ha'e rami vy Edom kuery ndoejai Israel kuery ijyvy rupi oaxa aguã. Ha'e ramo Israel kuery ojepekuavo oje'oivy ha'e va'e gui.

Números 33.38,39

²² Cades gui Israel kuery ha'e javi ikuai va'ekue oje'oi vy oguata oje'oivy Hor yvyty katy.

²³ Hor yvyty re Edom yvy opa'ia py ma SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe:

²⁴ – Arão nhe'ẽ ma heraa 'rã tamõi kuerya py, novaẽi 'rã Israel kuery yvyrã ame'ẽ va'e py, Meribá py yy onheẽ jave naxenhe'ẽ rendu potai rire.

²⁵ Eraa ha'vy Arão ha'e ta'y Eleazar, ha'e enoẽ Hor yvyty apyte peve.

²⁶ Ha'e rire ma emboi Arão ao, ha'e gui ijaokue py ta'y Eleazar ju emonhemonde, mba'eta Arão ma oipe'aa 'rã tuu kuery ooague katy, ha'e py ae 'rã omano – he'i.

²⁷ Moisés ojapo SENHOR ojapo ukaa rami vy. Jogueraa nhoguenoiny Hor yvyty katy heta va'e kuery ha'e javi oexaa gui.

²⁸ Arão ao Moisés omboi vy ta'y Eleazar ju omonhemonde ijaokue py. Ha'e py Arão omano yvyty apyte py ae. Ha'e rã Moisés ha'e Eleazar ma oguejy ju joguerovy ha'e gui.

²⁹ Ha'e ramo heta va'e kuery Arão omanoague oikuaa ma vy ha'e kuery ha'e javi ojae'o hexe. Trinta ára re ojae'o okuapy.

21

Arade pygua huvixa oity okuapyague

¹ Ha'e gui ma cananeu regua Arade pygua huvixa Neguebe py oikoa py oendu omombe'ua rã Israel kuery tape rupi ou okuapy Atarim katy. Ha'e rami vy Israel kuery re opu'ã vy amongue ogueruaa escravo-rã.

² Ha'e ramo Israel kuery SENHOR renonde onhemboayvu vy aipoe'i okuapy:

– Orepo py ri ha'e va'e kuery remboaxapa ramo romomba ete 'rã ha'e kuery retã ikuai va'e – he'i.

³ Israel kuery ijayvua SENHOR oendu vy ipo py omboaxapa cananeu kuery. Ha'e ramo Israel kuery omomba ete, hetã ikuai va'e guive. Ha'e va'e tekoa ma oenoĩ okuapy Horma.*

Mboi ra'angaa overa va'e guigua re ijayvuague

⁴ Ha'e gui Hor yvyty ju oje'oipa okuapy. Ye'ẽ Pytã va'e yvýry tape oo va'e rupi oje'oi, Edom yvy rovai rupi oaxa aguã. Ha'e rami teĩ Israel kuery oguataa rupi nda'evei ete ju okuapy.

⁵ Ha'e vy ijayvu okuapy Nhanderuete ha'e Moisés rovai rupi. Ha'e vy aipoe'i: – Mba'erã tu Egito yvy gui orerupa ri, kova'e tekoa e'ÿa py romanõmba aguã ty'y, mbojape neĩ yy ma voi nda'ipoia py? Mba'eta orenhe'ẽ py voi orekanẽõmba ma kova'e nunga mbojape ovare e'ÿ va'e anho ro'u vy – he'i.

⁶ Ha'e ramo ha'e kuery mbyte rupi SENHOR ombou mboi inharõve va'e, ixu'upaarã. Ha'e ramo heta omano Israel kuery va'e regua.

⁷ Moisés-a py ha'e kuery oupa vy aipoe'i okuapy:

* 21:3 Tery Horma ma “Ombovaipaague” 'ea.

— Rojejavypa ra'e, mba'eta SENHOR rovai ha'e nderovai rupi oreayvu. Ejerure ha'vy SENHOR pe ore kuerya gui oipe'apa aguã mboi — he'i ramo Moisés ojerure ha'e kuery re.

⁸ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

— Ejapo ke petei mboi inharôve va'e ra'angaa, ha'e eupi imoiny vyvra po'i apy re. Ha'e gui ha'e javive oixu'u va'ekue ha'e nunga re oma'ẽ vy oikove 'rã — he'i.

⁹ Ha'e ramo Moisés ojapo petei mboi ra'angaa overa va'e gui, ha'e vy oupi imoiny petei vyvra po'i apy re. Ha'e gui amongue mboi oixu'u ramo overa va'e guigua re oma'ẽ va'e okuera kuerei.*

Israel kuery oguata oje'oivyague

¹⁰ Ha'e gui Israel kuery oje'oipa vy Obote py ju ikuai.

¹¹ Ha'e gui Obote gui oje'oi vy Ijé-Abarim py ju opyta okuapy, tekoa e'ÿa Moabe rexei oi va'e py, kuaray oua katy.

¹² Ha'e gui oje'oi vy Zerede vyv'ã guy py ju opyta.

¹³ Oje'oi jevy vy Arnóm yakã rovai ju opyta okuapy, tekoa e'ÿa amorreu kuery rekoa peve oo va'e py. Mba'eta Arnóm yakã ma Moabe vyv'ã apy'i rupi oi, Moabe ha'e amorreu kuery rekoa mbyte py.

¹⁴ Ha'e nunga rupi ae SENHOR joe opu'ãa regua oia kuaxia re ipara oiny:

“Vaebe tekoa Sufa re oi va'e,
ha'e Arnóm yakã yv'ry vyv'ã guy ikuai va'e rupi,

¹⁵ ha'e gui vyvugua gui jaguejya rupi
jaguejyve 'rã Ar tekoa katy,
Moabe tekoa apy'ia py nhavaëa peve.”

¹⁶ Ha'e gui ma Beer katy ju oguata oje'oivy. Ha'e va'e ygua ma Moisés pe SENHOR aipoe'iaque: “Emboatypa heta va'e kuery, ha'e ramo ame'ẽ 'rã yy”, he'iaque va'e.

¹⁷ Ha'e ramo pova'e mboraie rupi Israel kuery oporai okuapy:

— Tovv yy! Perovy'a ke mboraie rupi!

¹⁸ Yguarã huvixa kuery ojo'o va'ekue,
heta va'e kuery regua yvatekueve ojo'o va'ekue
vyvra py rive, popoka oguereko va'e py ae — he'i okuapy.

Ha'e gui ma tekoa e'ÿa gui Matana katy ju oguata oje'oivy.

¹⁹ Matana gui ma Naaliel katy ju oje'oi, ha'e Naaliel gui ma Bamote katy,

²⁰ ha'e Bamote gui ma vyv'ã guy Moabe vyv'ã katy ju oje'oi, Písga vyv'ã áry peve. Ha'e va'e apyte gui nhama'ẽ 'rã tekoa e'ÿa katy.

Deuterônômio 2.26-37

²¹ Ha'e gui ma Seom amorreu kuery ruvixaa py Israel kuery omondouka ayvu reraarã. Ha'e vy aipoe'i:

²² — Oremboaxa uka ke ndeyvy rupi. Ndoropiai 'rã mba'ety ikuai va'e rupi, ne'i uvaty rupi. Ygua gui voi ndoroy'ui 'rã. Roguata 'rã roje'oivy tape iporãve rupi anho, ndeyvy rupi roaxapa peve — he'i uka.

²³ Ha'e rami te'i Seom nombaxa ukai Israel kuery ovvy rupi. Ha'e rami 'rãgue py ojeupegua kuery omboatypa vy oje'oi Israel kuery ovaexi aguã tekoa e'ÿa py. Jasa py ovaëa py opu'ã okuapy Israel kuery rovai.

²⁴ Te'i Israel kuery ma kyxe py ojuka reta vy ipo'aka ijyvy re, Arnóm yakã guive Jaboque peve, Amóm ramymino kuery rekoa peve. Ha'e va'e tekoa apy'i rupi ikorapa va'e.

²⁵ Ha'e rami vy Israel kuery ojopypa amorreu kuery retã ikuai va'ekue, ha'e va'e py ju ikuai, Hesbóm py ha'e ijyv'ry tekoa'i ikuai va'e ha'e javi rupi.

* 21:9 João 3.14-15

26 Mba'eta Hesbom tetã ma amorreu kuery ruvixa Seom openaaty ae. Ha'e va'e ma Moabe pygua ruvixa yma guare re opu'ã vy ijyvy ojopypa va'ekue Arnom yakã peve,

27 ijayvu kuaa va'e kuery aipoe'ia rami:
 “Peju ke Hesbom tetã py! Pejapo ju,
 pemoatyrõmba ju Seom opena atyrã.

28 Mba'eta Hesbom gui tata oẽ,
 tataendy nhomombaara oẽ Seom pegua tetã gui,
 ha'e vy omomba Moabe kuery rekoa Ar,
 ha'e Arnom yvýry yvy'ã re yvatekueve ikuai va'ekue ha'e javive.

29 Moabe kuery, nda'evei ete 'rã pëvy!
 Quemos pe pendekuai va'e, okanhygue ma peiko.
 Mba'eta ojapo pendera'y kuery onhamba aguã rami,
 ha'e penderajy kuery escravo-rã ogueraapa aguã rami,
 amorreu kuery ruvixa Seom peguarã ae.

30 Ore kuery ma roitypa ma.
 Okanhymba ete Hesbom guive Dibom peve.
 Rombovaipa ma Nofa peve,
 tata py roapy Medeba peve.”

Deuteronomio 3.1-11

31 Ha'e rami vy amorreu kuery yvy re ju Israel kuery hekoa.

32 Ha'e va'e rire Jazer tetã re ju Moisés oexa pota uka ma ramo Israel kuery ipo'aka hekoa ijyvýry ikuai va'e ha'e javi reve, amorreu kuery ha'e py ikuai va'ekue oipe'apa vy.

33 Ha'e gui ojevypa ju vy oje'oi Basã tetã katy tape oo va'e rupi. Ha'e ramo Basã pygua huvixa Ogue va'e ou ha'e kuery rovai, ojepegua kuery ha'e javi reve. Ha'e vy joe opu'ã okuapy Edrei py.

34 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

— Ekyje eme ha'e kuery gui, mba'eta xee amboaxa ma ndepo py, huvixa ha'e ixupegua kuery ha'e javi, ijyvy voi. Ha'e kuery re pejapo 'rã amorreu kuery ruvixa Seom Hesbom pygua re pejapoague rami ae — he'i.

35 Ha'e ramo ojuka reta okuapy, huvixa, ta'y kuery ha'e ixupegua kuery ha'e javi. Ha'e kuery va'e regua ne'i pete'i ma voi ndoo jeppei. Ijyvy re ipo'aka avi omba'erã.

22

Balaão-a py ayvu reraa kuery Balaque omondoukaague

1 Israel kuery ha'e gui oje'oipa vy opyta ju okuapy Moabe yvy rupi Jordão rovaigua re, Jericó tetã rexei.

2 Ha'e gui ma Zipor ra'y Balaque oexapa va'ekue Israel kuery amorreu kuery re ojapoague.*

3 Ha'e rami vy ha'e kuery gui Moabe kuery okyje vaipa okuapy, heta raxa ramo. Nda'evei ete ikuai Israel kuery ou rã oexa vy.

4 Ha'e va'e jave ma Moabe pygua huvixa ma Zipor ra'y Balaque ae.

Ha'e rami vy Moabe pygua huvixa aipoe'i Midia pygua kuery yvatekueve pe:

— Aỹ ma ha'e kuery heta ete vy omomba 'rã oreyvýry ikuai va'e, vaka nhuũ mba'ety rupi oĩ va'e ho'upaa rami avi — he'i.

* 22:2 Balaque ma Moabe pygua huvixave.

⁵ Ha'e rami vy guembiguai kuery omondouka Beor ra'y Balaño oenoĩ aguã. Ha'e va'e ma Eufrates yakã yvýry oiko Petor py, hetarã kuery ikuaia py ae. Ha'e va'e pe aipoe'i uka:

– Aỹ ma peteĩ regua Egito yvy gui ou vy ojao'ipa ma okuapy yvy ha'e javi. Ha'e kuery ma xerekoa renonde katy ae ju ikuai.

⁶ Ha'e gui aỹ ajerure ndevy: Eju na ha'e kuery re ndeayvu vai aguã, xegui ipo'akapave ramo. Xapy'a rei rã ha'e kuery va'e regua ajuka vy aipe'apa rã xeyvy gui, mba'eta xee aikuaa rooyvu porã va'ekue rei ayvu porãmbý ae 'rã ikuai, ha'e amongue re ndeayvu vai rire ma ayvu vaipy 'rã oiko – he'i uka.

⁷ Ha'e ramo Moabe ha'e Midiã pygua yvatekueve oje'oi. Ngupive ogueraa avi ijayvu vaia omboekovia aguã. Balaño-a py ovaẽmba ma vy ixupe omombe'u okuapy Balaque ijayvuague ha'e javi.

⁸ Ha'e ramo Balaño aipoe'i ha'e kuery pe:

– Pepyta ke apy kova'e pyávy, ha'e gui aikuaa uka 'rã ambovaia, SENHOR ijayvua rami vy ae – he'i ramo Balaño ro py Moabe pygua yvatekueve opyta okuapy.

⁹ Ha'e gui Balaño-a py Nhanderuede ojekuaa vy aipoe'i:

– Marã ramigua tu kova'e avakue ndero py ikuai va'e?

¹⁰ Balaño ombovai Nhanderuede pe:

– Ha'e kuery ma Zipor ra'y Balaque Moabe pygua huvixa va'e ombou va'ekue xereve ijayvu aguã. Ha'e vy aipoe'i xevy:

¹¹ “Egito yvy gui ou va'ekue regua ojao'ipa ma okuapy yvy ha'e javi. Aỹ ma eju na ha'e kuery re ndeayvu vai aguã. Xapy'a rei ha'e kuery re xepo'aka nho 'rã xeyvy gui aipe'apa aguã rami”, he'i va'ekue xevy.

¹² Ha'e ramo Nhanderuede aipoe'i Balaño pe:

– Tereo eme ha'e kuery reve, ndeayvu vai eme guive heta va'e kuery re. Mba'eta ha'e kuery ma ijayvu porãmbý ae ikuai – he'i.

¹³ Ha'e gui ko'ẽgue Balaño opu'ã vy aipoe'i Balaque pegua yvatekueve pe:

– Tapeo ju pendeyvy katy, mba'eta SENHOR naxemondoukai penderupive – he'i.

¹⁴ Ha'e ramo Moabe pygua yvatekueve opu'ã vy oje'oi ju Balaque-a py. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

– Balaño rima ndouxei orereve – he'i okuapy.

¹⁵ Ha'e gui yvatekueve mboae ju Balaque omondouka, jypygua kuery gui hetave ha'e omboetepepy va'e.

¹⁶ Ha'e va'e kuery ma Balaño-a py ovaẽ vy aipoe'i okuapy:

– Po rami ma Zipor ra'y Balaque ijayvu: “Ajerure ndevy: Emboare eme xea py reju aguã,

¹⁷ mba'eta anhetẽ ete rojapo 'rã omboetepepy. Ndeayvua ha'e javi tema 'rã ajapo. Ha'e gui ajerure ndevy: Eju ke, ndeayvu vai kova'e kuery re”, he'i uka va'ekue ndevy.

¹⁸ Ha'e ramo Balaque pegua yvatekueve pe Balaño ombovai:

– Xevy pe Balaque ngoo prata ha'e ouro tynyẽ reve ome'ẽmba teĩ xee mba'eve ndajapoi 'rã SENHOR Xeruede ojapo uka va'e e'ỹ vy, mba'emo kyrĩ'i va'e e'ỹ vy tuvixa va'e teĩ.

¹⁹ Ha'e rami avi aỹ ajerure kova'e pyávy peẽ kuery pepyta aguã apy, aikuaa aguã xapy'a rei xevy SENHOR omombe'uve rã – he'i.

²⁰ Pyávy Balaño-a py SENHOR ojekuaa vy aipoe'i ixupe:

— Ha'e va'e avakue ndereraaxe vy ou ramo epu'ã, tereo ha'e kuery reve. Ha'e rami teĩ rejapo 'rã xeayvua anho.†

SENHOR-a guigua anjo ha'e Balaão rymba mburika'i ojoko-jokoague

21 Ko'ẽmba jave Balaão opu'ã vy ombokupe áryguapa guymba mburika'i, ha'e vy oo Moabe pygua yvatekueve reve.

22 Ha'e oo ramo Nhanderuete poxya hendy. Ha'e rami vy SENHOR-a guigua anjo opyta tape henonde oo aguã py ojoko aguã. Ha'e rami jave Balaão oguata ovy mburika'i áry. Hexeve oo avi mokoĩ hembiguai.

23 Ha'e gui henda mburika'i oexa SENHOR-a guigua anjo tape py opyta ho'amý rã, opo py okyxe hyru gui oekyi va'ekue oguereko reve. Ha'e ramo mburika'i ma tape gui ojepekuavo ovy vy mba'ety rupi ju oo oiny. Ha'e ramo Balaão oinupã mburika'i tape rupi ae ju ojevý aguã.

24 Ha'e gui ma SENHOR-a guigua anjo ma peteĩ henda uvaty mbyte rupi hi'aĩ, kora jovaive rupi oĩ va'e py.

25 Mburika'i ma SENHOR-a guigua anjo hi'aĩ rã oexa vy kora re ojekyty vy ombiri heravy Balaão retyma. Ha'e ramo Balaão ojeaive ju.

26 Ha'e gui henonde katy SENHOR-a guigua anjo oove vy peteĩ henda ipo'i'ivea py ju hi'aĩ, ojepekuavo aguã ha'eve'ýa py oiporu kuaa katy, neĩ oiporu kuaa e'ýa katy ma voi.

27 Ha'e gui mburika'i ma SENHOR-a guigua anjo hi'aĩ rã oexa vy ho'a oupy Balaão guy rupi. Ha'e ramo Balaão ivai ete vy oinupãmba mburika'i yvyra py.

28 Ha'e ramo SENHOR ojapo mburika'i ijayvu aguã rami. Ha'e vy aipoe'i Balaão pe:

— Mba'e tu xee ajapo ndevy, mboapykue ma xenupãmba aguã?

29 Balaão ombovai mburika'i pe:

— Mba'eta xeavyky rei. Xepo py kyxe areko va'e rire aý'i ma voi rojuka 'rãgue — he'i.

30 Ha'e ramo mburika'i ijayvu Balaão pe:

— Xapy'a rei nda'u xee nerymba mburika'i e'ý ri aiko, xe'áry e'ý nda'u rei, reikoa pukukue re aý peve? Xapy'a rei nda'u nami ae pa ndevy ajapo jepi?

Ombovai vy

— Any ri — he'i.

31 Ha'e gui Balaão rexa SENHOR oipe'a ramo oexa SENHOR-a guigua anjo tape py hi'aĩ rã, kyxe hyru gui oekyi va'ekue opo py oguereko reve. Ha'e ramo oakã omboguejy vy ngova omovaẽ vvy re.

32 SENHOR-a guigua anjo aipoe'i ixupe:

— Mba'e re tu mboapykue ma reinupãmba mburika'i? Ne'exa, xee ma nderovai guarã aju, mba'eta xerenonde rupi ha'eve'ýa rami reiko.

33 Mburika'i ma xerexa vy ae mboapykue ma ojepekuavo xegui. Anhetẽ ete ha'e rami e'ý va'e rire xee rojuka ma 'rãgue, ha'e rã nerymba ma aeja 'rãgue oikove reve — he'i.

34 SENHOR-a guigua anjo pe Balaão ombovai:

— Ajejavy, mba'eta ndaikuaai kova'e tape py xejokoarã ne'aia. Ha'e rã xapy'a rei rã ha'eve'ý va'e ri reikuaa ramo ma ajevý ju 'rã.

35 SENHOR-a guigua anjo ombovai:

— Tereo tema peva'e avakue reve. Ha'e rami teĩ xeayvua rami anho 'rã ndeayvu — he'i ramo Balaão oo ju oiny Balaque pegua yvatekueve reve.

† 22:20 Nhanderuete nomondoukaxeĩ teĩ omoundouka nho, mba'eta oikuaa vy Balaão ooxe etea (versículo 12). Ha'e gui Balaão ma oikuaa ma voi Nhanderuete nomondoukaxeia, teĩ oo nho Nhanderuete oipotaa rami e'ý.

³⁶ Ha'e gui Balaão ovaë ta maa Balaque oendu vy oë ovaexĩ aguã peteĩ tetã Moabe regua Arnom yakã ovaëa peve, ovyvy apy peve ete.

³⁷ Ha'e rami vy Balaque oporandu Balaão pe:

— Xee namondoukai ri ty'y xerembiguaĩ kuery nerenoĩ aguã? Mba'e re tu ndereju voi ri xea py? Xee nda'u nanemboete kuaai ri?

³⁸ Balaão ombovai Balaque pe:

— Apy ma xee aĩ nerenonde py. Xapy'a rei nda'u xee ju aỹ ha'eve 'rã xeayvu aguã mba'emo re rei? Ha'e rami 'rãgue py ayvu Nhanderuetete xevy omombe'u uka va'e rupi anho 'rã xeayvu — he'i.

³⁹ Ha'e gui Balaque reve Balaão oo vy ovaë okuapy Quiriate-Huzote py.

⁴⁰ Ha'e ramo Balaque ma vaka ha'e vexa'i ojuka uka vy ho'okue omondouka Balaão pe ha'e hexeve yvatekueve ikuai va'e pe.

⁴¹ Ko'ëgue Balaque Balaão ogueraa vy oguenoë heravy Bamote-Baal apyte peve. Ha'e va'e gui ma Balaão oexa Israel kuery regua ha'e'i pyve ikuai.

23

Balaão jypy'i Israel kuery ogueroayvu porãague

¹ Ha'e ramo Balaão aipoe'i Balaque pe:

— Ejapo na sete altar xevy, ha'e vy ejuka sete toro ra'y ha'e sete vexa'i — he'i ramo

² Balaque ojapo Balaão ijayvuague. Peteĩ-teĩ altar áry Balaque ha'e Balaão opy peteĩ toro ra'y ha'e peteĩ vexa'i.

³ Ha'e gui Balaão aipoe'ive ju Balaque pe:

— Ndee ma epyta apy altar áry reapy va'ekue yvýry, ha'e rã xee ma aa 'rã mombery'i. Xapy'a rei SENHOR xereroxaexĩ vy ou ramo ma aju vy ndevy amombe'upa 'rã oexa uka va'e rei — he'i vy oë ovy peteĩ vvyty áry.

⁴ Ha'e gui Balaão reve Nhanderuetete nhovaexĩ ouvy ramo aipoe'i ixupe:

— Xee ma sete altar ma ajapo ndevy, ha'e gui peteĩ-teĩ áry apy ma peteĩ toro ra'y ha'e peteĩ vexa'i — he'i.

⁵ Ha'e ramo SENHOR ome'ë ayvu Balaão omombe'u va'erã. Ha'e vy aipoe'i:

— Tereo ju Balaque-a py. Ha'e vy xeayvu rami ae 'rã ndeayvu — he'i.

⁶ Ha'e katy ju Balaão oo vy altar ikuai py ovaë rã altar yvýry teri Balaque hi'aĩ, Moabe pygua yvatekueve ha'e javi reve.

⁷ Ha'e ramo ayvu omombe'u vy aipoe'i:

— Balaque ma xereru ruka Arã gui,

Moabe pygua huvixa xerenoĩ kuaray ou katy vvyty oĩ va'e gui.

“Eju na, Jacó ramymino kuery re ndeayvu vai aguã,

eju ndeayvu rei Israel kuery re”, he'i uka.

⁸ Ha'e rami avi mba'exa tu xeayvu vai ta Nhanderuetete nda'ijayvu vaia kuery re?

Mba'exa tu xeayvu rei ta SENHOR nda'ijayvu reia kuery re?

⁹ Mba'eta xee ma vvyty áry gui aexa Israel kuery,

yvy'ã xe'aia gui ama'ë ha'amy ha'e kuery re.

Ha'e vy xee aexa rã ha'e kuery ae'i ikuai va'e regua,

ha'e kuery pe “Yvy regua” nda'eai 'rã.

¹⁰ Mava'e ha'vy oipapa kuaa ta Jacó ramymino kuery vvy ku'i rami heta va'e, mava'e oipapa kuaa ta Israel kuery heta va'e apy re'i voi?

Xee ma tamano heko porã va'e kuery rami,

ha'e kuery opaa rami avi tapa — he'i.

¹¹ Ha'e ramo Balaque aipoe'i Balaão pe:

— Mba'e tu rejapo xere? Xee ma roenoĩ xeroaigua kuery re ndeayvu vai aguã, va'eri ndee ma reroayvu porã.

¹² Ha'e rã ombovai:

— Xapy'a rei nda'u ayvu SENHOR omombe'u uka va'ekue rupi e'ỹ 'rã ri xeayvu? — he'i.

Balaão mokoĩquea Israel kuery ogueroayvu porãague

¹³ Ha'e ramo Balaque aipoe'i ixupe:

— Xee ajerure ndevy: Eju, amboae katy ju jaa xerupive, ha'e kuery rexa aguã py. Ha'e'i rupive ikuai va'e anho 'rã rexa, ha'e javi e'ỹ. Ha'e vy ndeayvu vai 'rã ha'e gui — he'i vy

¹⁴ Zofim regua nhuũndy rupi ju ogueraa, Pisga vvyty apyte áry. Ha'e py ma sete altar ju ojapo, ha'e peteĩ-teĩ áry oapy peteĩ toro ra'y ha'e peteĩ vexa'i.

¹⁵ Ha'e ramo Balaão aipoe'i Balaque pe:

— Epyta ke apy altar áry reapy va'ekue yvýry, ha'e rã xee ma aa ta pe'i py SENHOR reve aikuaa pota aguã — he'i.

¹⁶ Balaão-a py SENHOR ojekuaa ju vy ixupe ome'ẽ ayvu omombe'u va'erã. Ha'e vy aipoe'i:

— Tereo ju Balaque-a py. Xeayvua rami 'rã ndeayvu.

¹⁷ Ha'e gui Balaque oĩa py ojevry rã ho'ame teri altar yvýry. Hexeve ikuai avi Moabe pygua yvatekueve. Ha'e vy oporandu:

— Mba'e he'i SENHOR?

¹⁸ Ha'e ramo Balaão ayvu omombe'u vy aipoe'i:

— Epu'ã ke Balaque, rendu aguã.

Ndee Zipor ra'y, ejapyxaka xeayvu re.

¹⁹ Nhanderuete ma ava e'ỹ oiko ijapu aguã,

ava ra'y e'ỹ guive oiko nda'evei nho ju aguã.

Xapy'a rei nda'u ha'e nome'ẽi 'rã ri ome'ẽ 'rã va'ekue?

Ha'e ijayvu rire ndojapoi 'rã ri nda'u ha'e rami he'iague?

²⁰ Ma'ẽ, ha'e ijayvu ha'e kuery aroayvu porã aguã re.

Ha'e gui ha'e ogueroayvu porãague ma xee nda'evei amboaxa rive aguã.

²¹ Mba'eta Jacó kuery re ha'e ndoexai mba'emo vai,

nonhembopy'ai guive Israel kuery omoingo axy aguã.

Ha'e kuery reve SENHOR tuuete oiko,

ha'e kuery mbyte gui onhendu nguvixave oguero vy'a okuapya regua.

²² Egito vvy gui Nhanderuete ogueraapa raka'e,

ha'e kuery ma toro ka'aguy regua rami 'rã imbaraete.

²³ Mba'eta Jacó kuery rovai rupi mba'evykya nda'eve ranhei 'rã,

Israel kuery rovai mba'ekuaa ndovarei 'rã.

Aỹ ma Jacó ha'e Israel kuery re aipo'ea 'rã:

“Mba'emo iporã ete va'e ha'e kuery pe Nhanderuete ojapo!”

²⁴ Ma'ẽ, ha'e kuery opu'ã 'rã guary kunha rami,

guary rami ete 'rã opu'ã.

Mba'eta nonhenoi 'rã guembia ho'upa e'ỹa ja,

ojuka va'ekue ruguy voi oy'u va'e — he'i.

²⁵ Ha'e ramo Balaque aipoe'i Balaão pe:

— Ndeayvu vai eme ha'e kuery re, nei eroayvu porã eme guive.

²⁶ Ha'e rã Balaão ombovai vy aipoe'i Balaque pe:

— Aipo nda'ei ri ty'y: “ SENHOR ijayvua ha'e javi ma xee ajapo 'rãe”, nda'ei ae ty'y ndevy?

²⁷ Ha'e rami rã Balaque aipoe'ive ju Balaão pe:

— Neĩ ke eju, amboae katy jevy ta rogueraa. Xapy'a rei ma ha'e py Nhanderuete ojou porã 'rã ndeayvu vai aguã — he'i.

28 Ha'e rami vy Peor yvyty apyte peve ju Balaque ogueraa Balaão. Ha'e va'e gui ma tekoa e'ya ha'e javi ojekuaa 'rã.

29 Ha'e gui Balaão aipoe'i Balaque pe:

– Apy voi ke ejapo xeivy sete altar, ha'e eapy ju sete toro ra'y ha'e sete vexa'i – he'i.

30 Balaão ijayvuague rami vy Balaque ojapo vy peteĩ-teĩ altar áry oapy peteĩ toro ra'y ha'e peteĩ vexa'i.

24

Balaão mboapykuea Israel kuery ogueroayvu porãague

1 Ha'e gui Balaão oikuaa ae ma SENHOR Israel kuery ogueroayvu porã^{xe}a. Ha'e rami vy ha'ekue rami e'ỹ ndooi ranhe imba'ekuaa aguã. Ha'e rami 'rãgue py tekoa e'ya katy oma'ẽ ho'amy.

2 Balaão oma'ẽ vy oexa Israel kuery peteĩ-teĩ regua ikuai va'e. Ha'e gui hexe ou Nhanderuete-a guigua Nhe'ẽ.

3 Ijayvu vy aipoe'i:

– Po rami ma Beor ra'y Balaão ijayvu, ava mba'emo oexa porã va'e ayvu,

4 Nhanderuete hayvu oendu va'e ayvu ae. Mba'eta Ipo'akapa va'e oexa uka va'e aexa vy xerenapy'ã re aĩ reve ama'ẽ porã va'e.

5 Jacó kuery, oo pendekuaia va'e ma iporã va'e meme! Israel kuery, penderekoa ma iporã ete!

6 Yvy'ãmbe reia rupi ojekuaa, yvoty ty yakã yvýry onhotỹ mbyre rami, yvyra sândalo rembypy SENHOR onhotỹ va'ekue rami, yary yy yvýry rupi hí'aĩ va'e rami.

7 Ha'e kuery yryru py ndoatai 'rã yy, mba'emo ra'yí onhotỹa rupi voi inhakỹ porã riae 'rã. Ha'e kuery ruvixave ma Agague gui 'rã yvateve, ipo'akaa voi omboetevepy.

8 Israel kuery Egito yvy gui Nhanderuete ogueru va'ekue ma toro ka'aguy regua rami imbarae va'e. Ha'e vy omomba 'rã ngovaigua kuery yvy regua. Omopẽmba 'rã ikãgue. Ngu'y py onhyvõmba 'rã.

9 Ha'e kuery uguapy vy onhenõ 'rã guary rami, ha'e guary kunha rami. Mava'e 'rã tu omomyĩ? Ovy'a ete 'rã ha'e kuery rooayvu porãare, ha'e rã ha'e kuery re ijayvu vai va'ekue ma ayvu vaipy ikuai – he'i.

10 Ha'e ramo Balaão pe Balaque ipoxy raxa. Ha'e vy aipoe'i Balaão pe: – Xee ma xeroaigua kuery pe ndeayvu vai aguã roenoĩ teĩ mboapykue ma rooayvu porã.

11 Ha'e nunga rupi aỹ ma tereo ju ndero katy. Xee ma “Ndevy ame'ẽ 'rã mba'emo porã” ha'e va'ekue ri aỹ SENHOR ojapo ma mba'eve rejopy e'ỹ aguã rami – he'i.

12 Ha'e ramo Balaão ju aipoe'i Balaque pe:

– Ha'e rami avy nerembiguai kuery xea py remondouka va'ekue pe xee aipo nda'ei ty'y:

13 “Xapy'a rei Balaque ngoo ouro ha'e prata tynyẽ reve xeivy ome'ẽ teĩ xee ma mba'eve ndajapoi 'rã SENHOR ojapo uka va'e e'ỹ vy, aroayvu porã aguã, e'ỹ vy

xeayvu vai aguã teĩ. SENHOR ijayvuague rupi ae 'rã xee xeayvu", nda'ei ae ri ty'y?

¹⁴ Ha'e gui aỹ xee aa ju ta xeretarã kuery rekoa katy. Ha'e rami teĩ enhemboja ranhe, ndevy amombe'u ta raka'eve rã ndevyguá kuery re kova'e kuery ojapo rãa – he'i.

Jaxy-tata Jacó guigua re Balaão ijayvu ma voiague

¹⁵ Ha'e vy Balaão ayvu omombe'u vy aipoe'i:

– Po rami ma Beor ra'y Balaão ijayvu,
ava mba'emo oexa porã va'e ayvu,

¹⁶ Nhanderuete hayvu oendu va'e ayvu ae.
Mba'eta Yvateve ete va'e oikuaa uka va'e aikuaa va'e,
Ipo'akapa va'e oexa uka va'e aexa va'e,
ha'e xerenapy'ã re aĩ reve ama'ẽ porã va'e.

¹⁷ Ha'e gui peteĩ aexa teĩ aỹ'i oiko va'erã e'ỹ guive,
aexa teĩ ovaẽ rai'i va'erã e'ỹ.
Mba'eta peteĩ jaxy-tata oiko 'rã Jacó ramymino,
Israel kuery mbyte gui peteĩ ou 'rã po pygua revegua,
Moabe kuery akã rupi omopẽmba va'erã,
ha'e Sete ramymino kuery mombaarã.

¹⁸ Mba'eta Edom yvy re ipo'aka 'rã,
ngovaigua kuery Seir yvy re voi ipo'aka 'rã.
Ha'e rã Israel kuery ma imbaraetea rupi 'rã ikuai.

¹⁹ Mba'eta Jacó kuery mbyte gui oiko 'rã joe ipo'aka va'erã.
Ha'e va'e omomba 'rã peneretã rupi pekuave va'ekue-'ekue – he'i.

²⁰ Ha'e gui Balaão amalequita kuery ju oexa vy ayvu omombe'uve. Ha'e vy aipoe'i:

– Amalequita kuery ma yvy regua kuery gui penderetave va'eri
opaa py ma penemokanhymbaa 'rã – he'i.

²¹ Oexa avi Queneu kuery. Ha'e vy ayvu omombe'u vy aipoe'i:

– Penderekoa ma oĩ porã ranhe,
nderaityrã itaova re rejapo va'ekue ri,

²² teĩ peẽ Queneu kuery penemombaa 'rã.
Raka'e peve 'rã tu? Assur pygua kuery pendereraapa 'rã escravo-rã –
he'i.

²³ Ayvu omombe'u teri vy aipoe'i:

– Haxy ete 'rã! Mava'e tu oikove 'rã
Nhanderuete ha'e nunga omoingo jave?

²⁴ Mba'eta Quitim yvy gui kanoã guaxu py avakue ou vy
Assur ha'e Héber rupi voi nhombojexavai 'rã.
Ha'e rami teĩ ha'e kuery ae jevy 'rã omanomba – he'i.

²⁵ Ha'e rire Balaão opu'ã vy ojepe'a ovy, ovyvy katy ju ojevy. Balaque voi oo ju ouague rupi.

25

Peor pygua kuery ruete ramigua Baal ombojerovia okuapya py Finéias omombaague

¹ Israel kuery Sitim py ikuai jave ha'e kuery omboypy Moabe pygua kunhague reve itavy rei okuapy aguã.

² Ha'e va'e kunhague oenoimba nguete ra'angaa kuery pe rive mba'emo ome'ẽa py. Ha'e ramo Israel kuery amboae kuery reve okaru okuapy aguã oo vy kunhague ruete ra'angaa kuery renonde py rive 'rã guenapy'ã re ikuai.

³ Peor pygua kuery ruete ramigua Baal re Israel kuery voi oje'oi ramo SENHOR poxya hendy ha'e kuery rovai.

⁴ Ha'e rami vy SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Ejopypa ke heta va'e kuery ruvixa ikuai va'e, ha'e vy SENHOR renonde ejryvipypa imo'amy oka py, Israel kuerya gui xepoxya ojepe'a aguã – he'í.

⁵ Ha'e ramo Moisés aipoe'i Israel kuery mongetaa kuery pe:

– Peteĩ-teĩ pejuka 'rã penderegua avakue Peor pygua ruete Baal re oje'oi va'ekue – he'í.

⁶ Ha'e rami teĩ peteĩ ava Israel kuery va'e regua oo vy heta va'e kuery ikuai py ogueru peteĩ kunha Midiã pygua. Moisés oexaa py eteve ogueru, ha'e Israel kuery ha'e javi oexa pavêa py, ha'e kuery oguy nhemboaty oiaty renonde py ojae'opa teri okuapy jave.

⁷ Kunha va'e ogueru rã sacerdote Finéias oexa. Ha'e va'e ma Eleazar ra'y, Arão ramymino ae. Ha'e rami vy heta va'e kuery mbyte gui ha'e opu'ã vy peteĩ hu'y ojopy reve

⁸ oo oiny ava Israel regua rakykue, ngopy oike ovyague peve. Ha'e py ae onhyvõ mokoive hyepy rupi, ava Israel regua ha'e kunha va'e voi. Ha'e ramo opytu'u mba'emo vai Israel kuery mbyte rupi oiko va'ekue.

⁹ Mba'emo vai gui omano va'ekue ma vinte e quatro mil ha'e javi vy.

¹⁰ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

¹¹ – Eleazar ra'y Finéias, sacerdote Arão ramymino va'e rima ojapo Israel kuery áry gui xepoxya opytu'u aguã rami. Mba'eta xere vy ae oendu nda'evei etea ha'e kuery mbyte rupi. Ha'e rami vy ojapo Israel kuery amomba e'ỹ aguã rami, nda'evei etea aendu teĩ.

¹² Ha'e nunga rupi aipo're 'rã: “Aỹ ma ndereve ajapo 'rã xereve peteĩ rami romoingo aguã” re,

¹³ mba'eta hexeve, ha'e gui ha'e ndoikovei rire hamymino kuery jevy ikuai va'e reve ajapo 'rã sacerdote ikuai aguã. Xee nguete re ima'endu'a vy ae oendu openaxea, ha'e rami vy ojao'i uka Israel kuery ojejavague – he'í.

¹⁴ Midiã pygua kunha reve Israel regua ojuka pyre ma Salu ra'y Zimri. Tuu ma Simeão regua kuery ruvixa.

¹⁵ Ha'e rã Midiã pygua kunha ojuka pyre ma Zur rajy Cosbi. Tuu ma Midiã pygua huvixa oiko.

¹⁶ Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

¹⁷ – Pemoingo axy 'rã Midiã pygua kuery pejukapa peve,

¹⁸ mba'eta ha'e kuery voi penemoingo axy va'ekue Peor py nguete ramigua pembojerovia aguã rami penembotavypaa py, ha'e gui gueindy Midiã pygua huvixa rajy Cosbi káuxa voi. Ha'e va'e ma ojukaa Peor py mba'emo vai oiko jave.

26

Israel kuery oipapaa jevyague

¹ Mba'emo vai oaxapa ma rire SENHOR ijayvu Moisés pe, ha'e sacerdote Arão ra'y Eleazar pe. Ha'e vy aipoe'i:

² – Pemboparapa ke Israel kuery ha'e javi rery, vinte ma'etỹ va'e guive tujakue peve, peteĩ-teĩ tamoĩ kuery ro pygua ikuai rami vy. Israel kuery va'e regua pemboparapa 'rã joe opu'ã kuaa va'e ha'e javi – he'í.

³ Ha'e ramo Moisés ha'e sacerdote Eleazar ijayvu Israel kuery yvatekueve pe. Moabe yvy ka'aguy e'ỹa py, Jordão yakã yv'yry Jericó tetã rexei ikuai py ijayvu vy aipoe'i:

4 — Peipapa 'rã avakue vinte ma'etỹ va'e guive tujakue peve, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy, ha'e Israel kuery Egitó gui oje'oi va'ekue ha'e javi pe — he'i.

5 Ha'e gui Rúben ma Israel ra'y jypykue va'e. Rúben ramymino kuery Enoque guigua ma enoquita, Palu ramymino kuery ma paluíta,

6 Hezrom ramymino kuery ma hezronita, Carmi ramymino kuery ma carmita.

7 Ha'e va'e kuery ma Rúben ramymino meme. Ha'e kuery va'e regua oipapaa rã quarenta e três mil e setecentos e trinta ha'e javi vy.

8 Palu ra'y ma Eliabe.

9 Eliabe ra'y kuery ma Nemuel, Datã ha'e Abirão. Ha'e gui Datã ha'e Abirão ma heta va'e kuery oiporavo va'ekue ri opu'ã okuapy Moisés ha'e Arão rovai Coré pegua kuery reve, SENHOR rovai ae opu'ãa py.

10 Ha'e va'e jave py vvy ojepe'a ramo Coré pegua kuery ho'apa raka'e. Ha'e vy omanomba. Tata py ju duzentos e cinqüenta avakue omano raka'e. Ha'e nungakue ma nhanheangu aguã oiko raka'e.

11 Ha'e rami teĩ Coré ra'y kuery ma nomanombai.

12 Ha'e gui Simeão ramymino kuery peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma po rami hery: Nemuel ramymino kuery ma nemuelita, Jamim ramymino kuery ma jaminita, Jaquim ramymino kuery ma jaquinita,

13 Zerã ramymino kuery ma zeraíta, Saul ramymino kuery ma saulita.

14 Ha'e va'e kuery ma Simeão ramymino meme, vinte e dois mil e duzentos ha'e javi vy ikuai.

15 Ha'e gui Gade ramymino kuery ju. Zefom ramymino kuery ma zefonita, Hagi ramymino kuery ma hagita, Suni ramymino kuery ma sunita,

16 Ozni ramymino kuery ma oznita, Eri ramymino kuery ma erita,

17 Arodi ramymino kuery ma arodita, Areli ramymino kuery ma arelita.

18 Ha'e va'e kuery ma Gade ramymino kuery meme. Ha'e kuery va'e regua oipapaa rã quarenta mil e quinhentos ha'e javi vy.

19 Ha'e gui Judá ramymino kuery ma Er ha'e Onã. Ha'e va'e kuery ma Canaã vvy re omano va'ekue.

20 Ha'e rami vy Judá ramymino kuery peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma po rami hery: Selá ramymino kuery ma seláita, Perez ramymino kuery ma perezita, Zera ramymino kuery ma zeraíta,

21 Perez ra'y Hezrom ramymino kuery ma hezronita, ha'e rã Hamul ramymino kuery ma hamulita.

22 Ha'e va'e kuery ma Judá ramymino kuery meme. Ha'e kuery va'e regua oipapaa rã setenta e seis mil e quinhentos ha'e javi vy.

23 Ha'e gui Issacar ra'y kuery ju peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma po rami hery: Tola ramymino kuery ma tolaíta, Puva ramymino kuery ma puvita,

24 Jasube ramymino kuery ma jasubita, Sinrom ramymino kuery ma sinronita.

25 Ha'e va'e kuery ma Issacar ramymino kuery meme. Ha'e va'e kuery oipapaa rã sessenta e quatro mil e trezentos ha'e javi vy.

26 Ha'e gui Zebulom ra'y kuery ju peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma po rami hery: Serede ramymino kuery ma seredita, Elom ramymino kuery maelonita, Jaleel ramymino kuery ma jaleelita.

27 Ha'e va'e kuery ma Zebulom ramymino kuery meme. Ha'e kuery va'e regua oipapaa rã sessenta mil e quinhentos ha'e javi vy.

28 Ha'e gui José ra'y kuery ju peteĩ-teĩ regua ma Manassés ha'e Efraim.

29 Manassés ramymino kuery Maquir guigua ma maquirita, Maquir ra'y ma Gileade, ha'e Gileade ramymino kuery ma gileadita.

30 Ha'e gui Gileade ramymino kuery Jezer ramymino kuery ma jezerita, Heleque ramymino kuery ma helequita,

31 Asriel ramymino kuery ma asrielita, Siquém ramymino kuery ma siquemita,

32 Semida ramymino kuery ma semidaíta, Hefer ramymino kuery ma heferita.

33 Hefer ra'y Zelofeade ma ta'y e'ÿ va'e, tajy kuery anho ikuai. Zelofeade rajy kuery ma Macla, Noa, Hogla, Milca e Tirza.

34 Ha'e va'e kuery ma Manassés ramymino kuery. Ha'e kuery va'e regua oipapaa rã cinqüenta e dois mil e setecentos ha'e javi vy.

35 Ha'e gui Efraim ra'y kuery peteĩ-teĩ ikuai va'e ma po rami hery: Sutela ramymino kuery ma sutelaíta, Bequer ramymino kuery ma bequerita, Taã ramymino kuery ma taanita.

36 Ha'e gui Sutela ra'y Erã va'e ramymino kuery ma eranita ae.

37 Ha'e va'e kuery ma Efraim ramymino kuery meme. Ha'e kuery va'e regua oipapaa rã trinta e dois mil e quinhentos ha'e javi vy. Ha'e va'e kuery ma José ramymino kuery meme, peteĩ-teĩ regua ikuaia rami.

38 Ha'e gui Benjamim ramymino kuery peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma po rami hery: Bela ramymino kuery ma belaíta, Asbel ramymino kuery ma asbelita, Airão ramymino kuery ma airamita,

39 Sufã ramymino kuery ma sufamita, Hufã ramymino kuery ma hufamita.

40 Bela ra'y kuery ma Arde ha'e Naamã. Arde ramymino kuery ma ardita, Naamã ramymino kuery ma naamanita.

41 Ha'e va'e kuery ma Benjamim ramymino kuery meme. Ha'e kuery va'e regua oipapaa rã quarenta e cinco mil e seiscentos ha'e javi vy.

42 Ha'e gui Dã ramymino kuery peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma po rami hery: Suão ramymino kuery ma suamita. Ha'e va'e kuery ma Dã ramymino kuery kuery, peteĩ-teĩ regua ikuaia rami.

43 Ha'e gui suamita kuery va'e regua ma oipapaa rã sessenta e quatro mil e quatrocentos ha'e javi vy.

44 Ha'e gui Aser ra'y kuery ju peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma po rami hery. Imna ramymino kuery ma imnaíta, Isvi ramymino kuery ma isvita, Berias ramymino kuery ma beriaíta.

45 Berias ra'y Héber ramymino kuery ma heberita, ha'e rã Malquiel ramymino kuery ma malquielita.

46 Ha'e gui Aser rajy rery ma Sera.

47 Ha'e va'e kuery ma Aser ramymino kuery meme. Ha'e kuery va'e regua oipapaa rã cinqüenta e três mil e quatrocentos ha'e javi vy.

48 Ha'e gui Naftali ra'y kuery peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma po rami: Jazeel ramymino kuery ma jazeelita, Guni ramymino kuery ma gunita,

49 Jezer ramymino kuery ma jezerita, Silém ramymino kuery ma silemita.

50 Ha'e va'e kuery ma Naftali ramymino kuery meme. Ha'e kuery va'e regua oipapaa rã quarenta e cinco mil e quatrocentos ha'e javi vy.

51 Ha'e va'e kuery ma Israel kuery va'e regua oipapaa rã seiscentos e um mil setecentos e trinta ha'e javi vy.

Ha'e kuery vyyrã omboja'o-ja'o aguã re ijayvua

52 SENHOR aipoe'i Moisés pe:

53 — Ha'e kuery pe ma remboja'o 'rã vvy imba'erã, peipapa rã peteĩ-teĩ regua mbovy pa ikuai rami vy.

54 Ha'e gui hetave va'e regua pe ma vvy tuvixave 'rã pemboaxa. Ha'e rã mboapy'ive va'e regua pe ma ruxãve'i 'rã remboaxa. Peteĩ-teĩ regua mbovy pa ikuai rami vy 'rã remboaxa ijyvyrã.

55 Vvy pemboja'o 'rã xorte pexa vy. Tamoĩ kuery regua rery pexaa rami vy ha'e kuery ojopy 'rã ovyvrã.

56 Xorte pexa vy 'rãe pemboja'opa peteĩ-teĩ regua pe, hetave va'e pe, ha'e mboapy'ive va'e pe voi.

Levita kuery ju oipapaa ague

57 Pova'e kuery ma levita kuery va'e regua oipapa pyre, peteĩ-teĩ regua ikuai rami: Géron ramymino kuery ma gersonita, Coate ramymino kuery ma coatita, Merari ramymino kuery ma merarita.

58 Pova'e kuery voi ma Levi ramymino kuery ikuai: libnita, hebronita, malita, musita ha'e coreíta kuery regua. Coate ra'y ma Anrão.

59 Anrão ra'yxy ma Levi ramymino Joquebede, Egito vvy re ae oiko va'ekue. Ha'e va'e ma oguereko'i Anrão ra'y kuery Arão ha'e Moisés, ha'e gui ha'e kuery reindy Miriã.

60 Arão ra'y kuery ma Nadabe, Abiú, Eleazar ha'e Itamar.

61 Nadabe ha'e Abiú ma omano va'ekue, tata ha'eve'ÿa ramigua SENHOR renonde py ogueruague re.

62 Ha'e va'e kuery regua oipapaa rã vinte e três mil, avakue peteĩ jaxy va'e guive tujakue peve. Ha'e va'e kuery ma Israel kuery mboae reve ndoipapaa, mba'eta ha'e kuery pe ma nome'ëai ijyvyrã amboae kuery reve.

63 Ha'e va'e kuery ha'e javi ma Moisés ha'e sacerdote Eleazar oipapa va'ekue. Moabe vvy ka'aguy e'ÿa py oipapa Israel kuery, Jordão yakã vvy'ry, Jericó tetã rexei ikuai jave.

64 Ha'e va'e kuery regua peteĩve ma voi jipovei Moisés ha'e sacerdote Arão oipapa ppy va'ekue, Sinaí regua tekoa e'ÿa py Israel kuery ikuai jave,

65 SENHOR “Ha'e kuery omanomba 'rã tekoa e'ÿa py” he'i rire. Ha'e rami rire peteĩve ma voi ndoikovei, Jefoné ra'y Calebe e'ÿ vvy, ha'e gui Num ra'y Josué guive.

27

Zelofeade rajy kuery ovyvrã ojopy aguã re ijayvua

1 Ha'e gui ou okuapy Zelofeade rajy kuery. Zelofeade ma Hefer ra'y, Hefer ma Gileade ra'y, Gileade ma Maquir ra'y, Maquir ma Manassés ra'y, Manassés ma José ra'y. Po rami ma tajy kuery rery: Macla, Noa, Hogla, Milca ha'e Tirza.

2 Ha'e gui ha'e va'e kuery ma Moisés renonde py ojexa uka okuapy, sacerdote Eleazar, huvixa kuery ha'e heta va'e kuery renonde py, ogy nhemboaty oiaty rokẽ py onhemboaty py. Ha'e vvy aipoe'i okuapy:

3 — Ore kuery ru ma omano karamboae tekoa e'ÿa py teĩ SENHOR rovai Coré pegua kuery opu'ã okuapy va'e revegua e'ÿ. Ha'e ae ojevavyague re omano raka'e. Ta'y e'ÿ re guive omano.

4 Mba'e re tu ha'vy oreru rery pembogue ta ri hetarã kuery mbyte gui, ta'y kuery nda'ipoia káuxa rive? Eme'ë avi na oreyvyrã, oreru ryvy kuery oguerekoa rami avi — he'i okuapy.

5 Ha'e va'e kunhague ojerurea Moisés omboaxa SENHOR renonde py.

6 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés pe:

7 – Zelofeade rajy kuery ma ha'veea rupi meme ojerure. Ha'e nunga rupi ha'e kuery pe voi peme'ë 'rã ijyvyrã, tuu ryvy kuery pe rami avi. Tajy kuery pe 'rã peme'ë tuu vyvkue.

8 Ndeayvu 'rã Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: “Amongue ta'y e'ÿ re omano ri ramo imba'ekue peme'ë 'rã tajy pe ae.

9 Ha'e rã tajy ndoikoi ramo imba'ekue peme'ë 'rã tyvyvkue pe.

10 Ha'e rã tyvy kuery ndoikoi ri ramo imba'ekue peme'ë 'rã tuu ryvy kuery pe.

11 Ha'e rã guyvy kuery ndoguereko ri ramo imba'ekue peme'ë 'rã penetarã kuery ae'ive pe imba'erã”, re 'rã – he'i.

Ha'e va'e ma Israel kuery rekorã SENHOR oeja va'ekue, Moisés pe ojapo ukaague rami vy.

Deuteronomio 3.23-29

12 Ha'e va'e rire SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Eë ke kova'e vyvty Abarim apyte peve, vyv Israel kuery pe ame'ë va'e rexa aguã.

13 Ha'e va'e rexa ma rire nenhe'ë ju 'rã heraa neramoï kuerya py, nderyke'y Arão nhe'ë heraa ague rami avi.

14 Mba'eta Zim regua tekoa e'ÿa py heta va'e kuery opu'ãmba rei jave peë voi naxenhe'ë rendui va'ekue, ha'e vy ha'e kuery oexaa py ndapexa ukai xeky'a e'ÿ va'ea, yy peme'ëa py – he'i. Ha'e va'e yy ma Meribá pygua, Cades katy'i, Zim regua tekoa e'ÿa py.

15 Ha'e ramo Moisés aipoe'i SENHOR pe:

16 – Ndee SENHOR pavë rekoverã me'ëa, ha'e pavë rekove re repena va'e, emoï peteï ava kova'e kuery re opena va'erã,

17 ha'e kuery renonde rupi ojepe'a ha'e ojevy va'erã, ha'e ha'e kuery oje'oi ha'e ojevya rupi oguereko va'erã, SENHOR pegua kuery vexa'i ija e'ÿ va'e rami rive ikuai e'ÿ aguã – he'i.

Moisés rekovia Josué ju omoïague

18 SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Eraa ha'vy Num ra'y Josué, ha'e emoï ndepo hexe, mba'eta ha'e va'e re ma Nhe'ë oï.

19 Rexa uka 'rã sacerdote Eleazar ha'e heta va'e kuery ha'e javi renonde py. Ha'e kuery oexaa py eme'ë ojapo va'erã.

20 Ixupe ju 'rã remboaxa ndepo'akaa regua, Israel kuery ha'e javi onhe'ë rendu aguã.

21 Ha'e jevy 'rã ojexa uka sacerdote Eleazar pe, SENHOR renonde py oikuaa pota aguã Urim oexaa rupi. Mba'eta sacerdote ijayvua rami meme 'rã ha'e kuery oje'oi ha'e ojevy okuapy, Josué ha'e Israel kuery ha'e javi – he'i.

22 Ha'e ramo Moisés ojapo SENHOR ojapo ukaa rami. Ha'e vy Josué ogueraa vy oexa uka sacerdote Eleazar pe heta va'e kuery pavë oexaa py.

23 Hexe opo omoï vy ome'ë ojapo va'erã, Moisés pe SENHOR ijayvuague rami vy.

28

Êxodo 29.38-42

1 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

2 – Ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Pepena 'rã mba'emo xevy peme'ë aguã, peme'ë aguã ára py porã, mba'emo aju guigua mba'e, mba'emo peapy va'erã, heakuã porã va'e guive.

3 Pova'e ae 'rã ko'ê nhavõ SENHOR pe peapy vy peme'ê va'erã: mokoï vexa'i ra'y peteï ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e. Ha'e va'e ma peapy vy peme'ê jepi 'rã.

4 Peteï vexa'i ra'y ma peme'ê 'rã aje'ive'i reve, ha'e rã amboae ma ka'aru'i jave guarã.

5 Peteï ryru trigo iporãve va'e avi 'rã peru mba'emo aju guigua ome'ê mbyrã, peteï ryru azeite onhami mbyre reve pemoirũ vy pemoapomo va'ekue reve.

6 Ha'e va'e ma peapy vy peme'ê jepi 'rã Sinai yvyty py ojeague rami vy, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.

7 Peteï-teï vexa'i ra'y reve penhoê avi 'rã peteï ryru iro va'e. Henda iky'a e'ỹ va'e py 'rã peme'ê SENHOR pe.

8 Ha'e rã amboae vexa'i ra'y ma ka'aru'i jave 'rã peme'ê. Aje'ive'i reve guarã peme'êa rami ae avi 'rã peme'ê ju mba'emo aju guigua, iro va'e penhoê reve. Peapy vy 'rã peme'ê, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.

9 — Ha'e rã sábadu ára py ma peme'ê 'rã mokoï vexa'i ra'y peteï ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e, ha'e gui mokoï ryru trigo iporãve va'e azeite reve omoapomo mbyre. Mba'emo aju guigua peme'ê 'rã iro va'e penhoê reve.

10 Ha'e va'e ma sábadu nhavõ peapy vy peme'ê va'erã, ko'ê nhavõ mba'emo peme'ê ha'e penhoê va'e áryve.

11 — Ha'e gui jaxy nhavõ ijy'ia ára py ma SENHOR pe peapy vy peme'ê 'rã mokoï toro ra'y, peteï vexa'i ha'e sete vexa'i ra'y peteï ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e.

12 Toro ra'y reve peme'ê avi 'rã mba'emo aju guigua mboapy ryru trigo iporãve va'e azeite reve omoapomo mbyre. Ha'e rã vexa'i reve ma mba'emo aju guigua peme'ê 'rã mokoï ryru trigo iporãve va'e azeite reve omoapomo mbyre.

13 Vexa'i ra'y reve ma mba'emo aju guigua peme'ê 'rã peteï ryru trigo iporãve va'e azeite reve omoapomo mbyre. Ha'e va'e ma peapy vy peme'ê 'rã, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.

14 Toro ra'y reve penhoê 'rã mokoï ryru vinho, ha'e rã vexa'i reve ma peteï ryru raxa'i 'rã penhoê, ha'e gui vexa'i ra'y reve ma peteï ryru ete'i 'rã penhoê. Ha'e va'e ma jaxy pyaua ára ojeupity nhavõ peme'ê 'rã peapy vy, ma'etỹ mbukukue re.

15 Ko'ê nhavõ peru avi 'rã peteï kavara ava jejavya regua SENHOR pe peapy vy peme'ê va'erã, mba'emo penhoê va'e reve.

16 — Ha'e gui jaxy jy'igua re catorze araa py ma oiko 'rã SENHOR pegua ngaru Páscoa regua.

17 Ha'e va'e jaxy re quinze araa py ma pejapo 'rã ngaru. Sete ára re 'rã mbojape pe'u pekuapy imbovua revegua e'ỹ.

18 Ijy'ia ára oiko 'rã nhemboaty iky'a e'ỹ va'e. Neï peteïve ma napemba'eapoi 'rã.

19 SENHOR pe peapy vy peme'ê 'rã mokoï toro ra'y, peteï vexa'i ha'e sete vexa'i ra'y peteï ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e meme.

20 Mba'emo aju guigua peme'ê 'rã azeite reve omoapomo mbyre. Toro ra'y reve peme'ê 'rã mboapy ryru trigo iporãve va'e gui pejapo va'ekue, ha'e rã vexa'i ava reve ma mokoï ryru gui,

21 ha'e gui sete vexa'i ra'y ikuai va'e regua peteï-teï reve 'rã peme'ê peteï ryru gui pejapo va'ekue.

22 Peme'ê avi 'rã peteï kavara ava jejavya regua, pejevavyague pejao'i uka aguã.

23 Ha'e nunga ha'e javi 'rã peme'ê, aje'ive'i reve mba'emo peapy vy peme'ê va'ety reve.

²⁴ Ha'e rami vy sete ára re, ko'ê nhavõ peme'ê 'rã mba'emo aju guigua peapy vy, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã. Ko'ê nhavõ mba'emo peapy vy peme'ê va'e reve ha'e va'e peme'ê avi 'rã, mba'emo penhoê reve.

²⁵ Ha'e gui sete araa py ju 'rã pejapo nhemboatyiky'a e'ÿ va'e. Neĩ peteĩve ma napemba'epoi 'rã.

²⁶ – Ha'e gui mba'emo aju jypy'igua ára py ju 'rã pejapo nhemboatyiky'a e'ÿ va'e, mba'emo aju pyau guigua SENHOR pe peru aguã, ngaru semana regua ojeupity jave. Neĩ peteĩve ma napemba'epoi 'rã.

²⁷ Ha'e va'e jave py pova'e 'rã peapy vy peme'ê heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã: mokoĩ toro ra'y, peteĩ vexa'ĩ ava ha'e sete vexa'ĩ ra'y peteĩ ma'etÿ va'e meme.

²⁸ Mba'emo aju guigua peme'ê avi 'rã azeite reve omoapomo mbyre. Toro ra'y reve guarã pejapo 'rã mboapy ryruru trigo iporãve va'e gui, ha'e rã vexa'ĩ ava reve guarã ma mokoĩ ryruru gui.

²⁹ Sete vexa'ĩ ra'y va'e regua peteĩ-teĩ reve guarã ma pejapo avi 'rã peteĩ ryruru gui.

³⁰ Peteĩ kavara ava peme'ê avi 'rã pejevavyague pejaio'ĩ uka aguã.

³¹ Ha'e nunga ha'e javi 'rã peme'ê, ko'ê nhavõ mba'emo peapy vy peme'ê va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoê va'e reve. Ivaikue rei e'ÿ va'e meme 'rã peru.

29

SENHOR pegua ngaru mboae oiko jave py mba'emo ome'ê va'erã re jayvuague

¹ – Ha'e gui sete jaxya re, jypy'igua ára py ma pejapo 'rã nhemboatyiky'a e'ÿ va'e. Neĩ peteĩve ma napemba'epoi 'rã. Pëvy oiko 'rã mimby guaxu pemonhe'ê aguã ára.

² Ha'e va'e jave py pova'e nunga peme'ê 'rã peapy vy, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã: peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa'ĩ ava ha'e sete vexa'ĩ ra'y peteĩ ma'etÿ va'e, ivaikue rei e'ÿ va'e meme.

³ Mba'emo aju guigua peme'ê avi 'rã azeite reve omoapomo mbyre. Toro ra'y reve guarã ma mboapy ryruru trigo iporãve va'e gui 'rã pejapo, ha'e rã vexa'ĩ ava reve guarã ma mokoĩ ryruru gui 'rã.

⁴ Ha'e gui sete vexa'ĩ ra'y peteĩ-teĩ reve guarã ma peteĩ ryruru gui 'rã pejapo.

⁵ Peteĩ kavara peme'ê avi 'rã jeyavya regua, pejevavyague pejaio'ĩ uka aguã.

⁶ Ha'e va'e jaxy re mba'emo peapy vy peme'ê va'e reve 'rã peme'ê, mba'emo aju guigua reve, ko'ê nhavõ mba'emo peapy vy mba'emo aju guigua ha'e penhoê va'e regua reve. Ombopara pyre oĩa rami vy peme'ê 'rã heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.

⁷ – Ha'e gui sete jaxya re dez araa py ma pejapo ju 'rã nhemboatyiky'a e'ÿ va'e. Penenhe'ê py pejexavaia rupi 'rã pendekuai. Neĩ peteĩve ma napemba'epoi 'rã.

⁸ Pova'e ma peapy vy peme'ê 'rã heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã: peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa'ĩ ava, ha'e gui sete vexa'ĩ ra'y peteĩ ma'etÿ va'e, ivaikue rei e'ÿ va'e meme.

⁹ Mba'emo aju guigua peme'ê 'rã azeite reve omoapomo mbyre: toro ra'y reve guarã ma mboapy ryruru trigo iporãve va'e gui pejapo 'rã, ha'e gui vexa'ĩ ava reve guarã ma mokoĩ ryruru gui 'rã.

¹⁰ Ha'e rã sete vexa'ĩ ra'y ikuai va'e regua peteĩ-teĩ reve guarã ma peteĩ'ĩ ryruru gui 'rã pejapo.

11 Peme'ê avi 'rã peteĩ kavara ava jejavya regua. Ha'e va'e peme'ê avi 'rã jejavya regua ko'ê nhavõ peme'ê va'e reve, ha'e mba'emo peapy va'e, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoê jepi va'e reve.

12 — Sete jaxya re quinze araa py ma teĩgüe ju 'rã oiko nhemboatyiky'a e'ỹ va'e. Neĩ peteĩve ma napemba'eapoi 'rã. Sete ára re 'rã pejapo ngaru SENHOR pe.

13 Pova'e ma peapy vy peme'ê 'rã heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã: mboapy toro ra'y, mokoĩ vexa'ava, ha'e gui catorze vexa'ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e meme.

14 Mba'emo aju guigua peme'ê 'rã azeite reve omoapomo mbyre: mboapy toro ra'y peteĩ-teĩ reve guarã ma mboapy ryrũ trigo iporãve va'e gui pejapo 'rã, ha'e gui mokoĩ vexa'ra'y peteĩ-teĩ reve guarã ma mokoĩ ryrũ gui 'rã pejapo.

15 Ha'e rã catorze vexa'ra'y peteĩ-teĩ reve guarã ma peteĩ'ryrũ gui 'rã pejapo.

16 Peteĩ kavara peme'ê avi 'rã jejavya regua, ko'ê nhavõ mba'emo peapy va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoê va'e reve.

17 — Ha'e gui mokoĩ araa py ma peme'ê 'rã doze toro ra'y, mokoĩ vexa'ava ha'e catorze vexa'ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e meme.

18 Toro ra'y, vexa'ava ha'e vexa'ra'y kuery reve guarã ma peme'ê avi 'rã mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoê va'e. Peteĩ-teĩ mymba regua mbovy pa ikuaia rami vy peme'ê 'rã hexeve guarã, ayvu oeja pyre rami vy.

19 Peteĩ kavara peme'ê avi 'rã jejavya regua, ko'ê nhavõ mba'emo peapy va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoê va'e reve.

20 — Ha'e gui mboapy araa py ma peme'ê 'rã onze toro ra'y, mokoĩ vexa'ava ha'e catorze vexa'ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e meme.

21 Toro ra'y, vexa'ava ha'e vexa'ra'y kuery reve guarã ma peme'ê avi 'rã mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoê va'e. Peteĩ-teĩ mymba regua mbovy pa ikuaia rami vy peme'ê 'rã hexeve guarã, ayvu oeja pyre rami vy.

22 Peteĩ kavara peme'ê avi 'rã jejavya regua, ko'ê nhavõ mba'emo peapy va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoê va'e reve.

23 — Ha'e gui irundy araa py ma peme'ê 'rã dez toro ra'y, mokoĩ vexa'ava ha'e catorze vexa'ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e meme.

24 Toro ra'y, vexa'ava ha'e vexa'ra'y kuery reve guarã ma peme'ê avi 'rã mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoê va'e. Peteĩ-teĩ mymba regua mbovy pa ikuaia rami vy peme'ê 'rã hexeve guarã, ayvu oeja pyre rami vy.

25 Peteĩ kavara peme'ê avi 'rã jejavya regua, ko'ê nhavõ mba'emo peapy va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoê va'e reve.

26 — Ha'e gui peteĩ nhiruĩ araa py ma peme'ê 'rã nove toro ra'y, mokoĩ vexa'ava ha'e catorze vexa'ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e meme.

27 Toro ra'y, vexa'ava ha'e vexa'ra'y kuery reve guarã ma peme'ê avi 'rã mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoê va'e. Peteĩ-teĩ mymba regua mbovy pa ikuaia rami vy peme'ê 'rã hexeve guarã, ayvu oeja pyre rami vy.

28 Peteĩ kavara peme'ê avi 'rã jejavya regua, ko'ê nhavõ mba'emo peapy va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoê va'e reve.

29 — Ha'e gui mboapy meme araa py ma peme'ê 'rã oito toro ra'y, mokoĩ vexa'ava ha'e catorze vexa'ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e meme.

30 Toro ra'y, vexa'ava ha'e vexa'ra'y kuery reve guarã ma peme'ê avi 'rã mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoê va'e. Peteĩ-teĩ mymba regua mbovy pa ikuaia rami vy peme'ê 'rã hexeve guarã, ayvu oeja pyre rami vy.

31 Peteĩ kavara peme'ê avi 'rã jejavya regua, ko'ê nhavõ mba'emo peapy va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoê va'e reve.

32 — Ha'e gui sete araa py ma peme'ẽ 'rã sete toro ra'y, mokoĩ vexa'i ava ha'e catorze vexa'i ra'y peteĩ ma'etý va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e meme.

33 Toro ra'y, vexa'i ava ha'e vexa'i ra'y kuery reve guarã ma peme'ẽ avi 'rã mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e. Peteĩ-teĩ mymba regua mbovy pa ikuaiã rami vy peme'ẽ 'rã hexeve guarã, ayvu oeja pyre rami vy.

34 Peteĩ kavara peme'ẽ avi 'rã jejavya regua, ko'ẽ nhavõ mba'emo peapy va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e reve.

35 — Ha'e gui oito araa py ma pejapo 'rã nhemboaty iký'a e'ỹ va'e. Neĩ peteĩve ma napemba'eapoi 'rã.

36 Ha'e rami vy peapy vy peme'ẽ 'rã peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa'ava ha'e sete vexa'i ra'y peteĩ ma'etý va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e meme, heakuã porã rã SENHOR ojou porã agua.

37 Toro ra'y reve guarã, vexa'i ava ha'e vexa'i ra'y kuery reve guarã ma peme'ẽ avi 'rã mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e. Peteĩ-teĩ mymba regua mbovy pa ikuaiã rami vy peme'ẽ 'rã hexeve guarã, ayvu oeja pyre rami vy.

38 Peteĩ kavara peme'ẽ avi 'rã jejavya regua, ko'ẽ nhavõ mba'emo peapy va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e reve.

39 — Ha'e va'e ha'e javi ma SENHOR pe peme'ẽ 'rã peteĩ-teĩ ngaru ojeupity nhavõ oapy vy ome'ẽ mbyrã, mba'emo aju guiguarã, mba'emo onhoẽ mbyrã, ha'e peteĩ rami ikuai agua reguarã. Ha'e va'e peme'ẽ avi 'rã SENHOR renonde penhemboayvua rami, e'ỹ vy penhenhandua'i rami mba'emo peme'ẽ va'e reve — he'i.

40 Ha'e rami Moisés ijayvu Israel kuery pe, ixupe SENHOR ojapo ukaague ha'e javi rami vy.

30

Deuteronomio 23.21-23

1 Ha'e gui Moisés ijayvu Israel kuery peteĩ-teĩ regua yvatekueve ikuai va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Pova'e ayvu ma SENHOR ojapo uka va'ekue:

2 Xapy'a rei peteĩ ava onhemboayvuu 'rã SENHOR pe mba'emo ojapo agua re, ha'e'ỹ vy mba'emo ojapo e'ỹ re oiko agua re. Ha'e rami ri vy ndojapo e'ỹi 'rã ijayvuague. Onhemboayvuague ha'e javi 'rã ojapo.

3 Ha'e rami avi xapy'a rei peteĩ kunha onhemboayvuu 'rã SENHOR pe mba'emo ojapo agua re, ha'e'ỹ vy mba'emo ojapo e'ỹ re oiko agua re, kunhatai vy nguu ro py teri oiko va'e.

4 Ha'e gui xapy'a rei tuu ma guajy onhemboayvuague oikuaa va'eri mba'eve nde'i 'rã ixupe. Ha'e ramo ma onhemboayvuague ha'e javi 'rã ovare. Tajy ojapopa 'rãe mba'emo ojapo e'ỹ re oiko agua re onhemboayvuague.

5 Ha'e rã xapy'a rei tuu ha'e va'e nunga oikuaa vyve ojoko ramo ma tajy onhemboayvuague neĩ peteĩ henda py voi ndovarei 'rã, mba'emo ojapo e'ỹ re oiko agua re ijayvuague rupi oiko e'ỹ teĩ ha'eve 'rã. SENHOR operdoã 'rã, onhemboayvuague tuu ojoko rire.

6 — Ha'e rami avi xapy'a rei kunha va'e onhemboayvuague, ha'e'ỹ vy opẽxa porã e'ỹ re mba'emo ojapo agua re ijayvuague ovare teri reve omenda 'rã,

7 ha'e xapy'a rei ime ha'e nunga oendu teĩ mba'eve nde'i ramo kunha va'e onhemboayvuague ovare tema 'rã. Ojapo 'rãe mba'emo ojapo e'ỹ re oiko agua re ijayvuague.

8 Ha'e rami teĩ xapy'a rei ime oendu vyve ojoko 'rã kunha va'e onhemboayvuague, e'ỹ vy opẽxa porã e'ỹ re ijayvuague ojapo agua gui. Ijayvuague ime ombovaipa rire SENHOR operdoã 'rã.

⁹ Ha'e gui imeve'ÿ va'e, e'ÿ vy kunha oeja pyre onhemboayvuague ma ovare va'erã meme.

¹⁰ – Xapy'a rei kunha va'e ome ro py oiko reve onhemboayvu 'rã, ha'e'ÿ vy oura revê ijayvu 'rã mba'emo ojapo e'ÿ re oiko aguã re.

¹¹ Ha'e nunga ime oikuaa vy “Ha'eve” nde'i, neĩ “Nda'evei” nde'i ri ramo kunha va'e onhemboayvuague ovare 'rã. Ojapopa 'rãe mba'emo ojapo aguã re ijayvuague.

¹² Ha'e rã xapy'a rei ime ha'e nunga oikuaa vyve ombovaipa 'rã. Ha'e rami rã kunha va'e mba'emo ojapo aguã re, ha'e'ÿ vy mba'emo ojapo e'ÿ re oiko aguã onhemboayvu rire teĩ ndovarei 'rã. Ime ombovaipa rire SENHOR operdoa 'rã.

¹³ Kunha va'e onhe'ẽ py ojaxavaia rupi oiko aguã re ijayvu, e'ÿ vy oura ramo ime oendu vy xapy'a rei “Ha'eve” he'i 'rã, e'ÿ vy “Nda'evei” he'i 'rã ombovaipa vy.

¹⁴ Ha'e rami avi xapy'a rei ime ma ko'ẽ nhavõ mba'eve nde'i ramo kunha va'e mba'emo ojapo aguã re onhemboayvuague ovarepa 'rã, ime oikuaa vyve mba'eve nde'i rire.

¹⁵ Ha'e gui xapy'a rei ime ha'e nunga oendua ára rire ri ombovaipa ramo hexe ae 'rã oi kunha va'e káuxa opaga aguã – he'i.

¹⁶ Ha'e va'e ma Moisés pe SENHOR omboaxa va'ekue ojapoa aguã, ime ha'e gua'xyx ve joguereko kuaa aguã regua, ha'e gui tuu ha'e tajy kunhataĩ vy nguu ro py teri oiko va'e pegua.

31

Midiã pygua kuery re ipo'akaague

¹ SENHOR aipoe'i Moisés pe:

² – Embopaga Midiã pygua kuery Israel kuery re ojapoague re. Ha'e rire ma nenhe'ẽ heraa 'rã neramoĩ kuerya py – he'i.*

³ Ha'e ramo Moisés ijayvu heta va'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Peẽ kuery va'e regua pereko katu ke tembiporu joe pepu'ã aguã. Ha'e gui tapeo Midiã pygua kuery rovai pepu'ã aguã, SENHOR ombopaga ukua rami pejapo aguã.

⁴ Israel kuery peteĩ-teĩ regua joe opu'ã aguã py pemondouka 'rã mil avakue – he'i.

⁵ Ha'e ramo Israel kuery mbovy e'ÿ ikuai va'e peteĩ-teĩ regua gui omondouka mil. Joe opu'ã aguã katy doze mil ha'e javi vy omondouka tembiporu revegua meme.

⁶ Moisés ae omondouka joe opu'ã aguã katy, peteĩ-teĩ regua mil oje'oi aguã. Oo avi sacerdote Eleazar ra'y Finéias. Ha'e va'e ma ogueraa mimby guaxuiky'a e'ÿ va'e omonhe'ẽ aguã.

⁷ Ha'e gui Midiã pygua kuery reve opu'ã okuapy, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

⁸ Ha'e vy ojukapa okuapy avakue ikuai va'ekue ha'e javi. Jypyve omano va'ekue regua anho e'ÿ, ojuka avi Midiã pygua huvixa kuery: Evi, Requém, Zur, Hur ha'e Reba, peteĩ nhiruĩ Midiã pygua kuery ruvixa ikuai va'ekue. Kyxe py ojuka avi okuapy Beor ra'y Balaão.

⁹ Ha'e rã Midiã pygua kunhague ha'e kyrígue ma Israel kuery ogueraapa okuapy guembiguairã. Ogueraapa avi vaka kuery ha'e hymba kuery ikuai va'ekue, ha'e oguereko va'ekue-ekue ha'e javi.

* **31:2** Midiã pygua kuery ojapo va'ekue ma ombotavypa rei Israel kuery, tuuete ramigua rive ombojerovia aguã rami (25.16-18).

10 Oapypa avi tetã ha'e kuery ikuaiague, ha'e gui hekoa mboae ikuai va'ekue voi.

11 Ha'e rami py ogueraapa ojopy va'ekue-'ekue, omba'erã ojou va'ekue ha'e javi, ha'e kuery va'e regua ha'e hymba kuery guive.

12 Ha'e nunga oguerupa okuapy Moisés pe, sacerdote Eleazar ha'e Israel kuery ha'e javi ikuai va'e pe. Guembiguairã ogueraa va'ekue, mba'emo ojou va'ekue ha'e imba'e rei-rei va'ekue ha'e javi ogueraa guekoa py, Moabe yvy ka'aguy e'ÿa py, Jordão yakã yvÿry, Jericó tetã rexei.

Guembiguairã oguerupa pyre re ijayvuague

13 Ha'e gui Moisés, sacerdote Eleazar ha'e heta va'e kuery regua yvatekueve ha'e javi ma tekoa gui oẽmba okuapy mombyry'i omovaẽ jevy aguã.

14 Ha'e rami teĩ Moisés ivai xondaro ruvixa kuery pe, mil ha'e cem xondaro capitão kuery joe opu'ãague gui ou va'ekue pe.

15 Ha'e vy Moisés aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peja ri ty'y kunhague ha'e javi okuave aguã?

16 Mba'eta ha'e kuery ae Balaão omongetaa rami vy ojapo va'ekue Israel kuery SENHOR rovai rupi ikuai aguã rami, Peor py ae. Ha'e nunga rupi mba'emo vai oiko raka'e SENHOR pegua kuery mbyte rupi.

17 Ha'e nunga rupi aÿ kyrĩgue'i regua pejukapa 'rã avakue'i ikuai va'e. Pejukapa avi 'rã kunhague avakue reve nhogueronhenho va'ekue.

18 Ha'e rã kunhague'i ha'e kunhataĩgue'i avakue reve nhogueronhenho e'ÿ teri va'e ma peja 'rã okuave aguã pendejeupe guarã.

Xondaro kuery ha'e mba'emo ogueru va'ekue oiky'a'opaa jevyague

19 – Sete ára re ranhe 'rã pendekuai tekoa gui mombyry'ia py. Mava'e rã rei peẽ kuery pejojuka, ha'e'ÿ vy omanogue re pepoko va'ekue ma pejeko'a'o uka 'rã mboapy araa py, ha'e gui sete araa py ju, penembiguairã peru va'ekue voi.

20 Peiky'a'o uka avi 'rã ao pereko va'e, mba'emo mymba rague gui ojapo pyre, kavara rague gui ha'e yvyra gui ojapo pyre ha'e javi – he'i.

21 Ha'e gui sacerdote Eleazar aipoe'i avi xondaro kuery joe opu'ã aguã katy oje'oi va'ekue pe:

– Po rami ma lei Moisés rupi SENHOR ojapo uka va'ekue.

22 Mba'emo ouro guigua, prata, overa va'e, ferro, estanho ha'e chumbo guigua,

23 opa mba'e tata py oĩ aguã ha'eve va'e ma pemboaxa 'rã tata rupi ha'eve va'e opyta aguã. Peiky'a'o avi 'rã yy joky'a'oa py. Ha'e rã mba'emo tata py oĩ aguã nda'evei va'e ma yy py rive 'rã peiky'a'o.

24 Ha'e gui sete araa py pejoipa 'rã pendeao, ha'eve va'e ju peiko aguã. Ha'e gui mae ma peike ju 'rã tekoa py.

Mba'emo ogueru pyre omboja'opa aguã re ijayvuague

25 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

26 – Reipapa 'rã nhomba'ekue ogueru pyre, ha'e kuery va'e regua ha'e mymba kuery voi. Ndee ha'e sacerdote Eleazar peipapa 'rã, ha'e heta va'e kuery regua tamoi kuery ro pygua yvatekueve ikuai va'e guive.

27 Pemboja'o 'rã mokoĩ henda katy joo rami meme. Peteĩ henda py ma xondaro kuery joe opu'ã aguã oje'oi va'ekue peguarã, ha'e rã amboae henda py ma heta va'e kuery ha'e javi peguarã.

28 Ha'e gui SENHOR peguarã peipe'a avi 'rã xondaro kuery joe opu'ã aguã oje'oi va'ekue guigua. Quinhentos ikuai va'e nhavõ gui peteĩ 'rã peipe'a, ha'e kuery va'e regua, toro, mburika'i ha'e vexe'i kuery ikuai va'e gui.

29 Xondaro kuery peguarã omboja'o pyre mbyte gui reipe'a va'ekue ma sacerdote Eleazar po py 'rã reme'ẽ, SENHOR pe ju omboaxa va'erã.

30 Ha'e rã Israel kuery peguarã omboja'o pyre mbyte gui ma reipe'a 'rã cinqüenta ikuai va'e nhavõ gui peteĩ, ha'e kuery va'e regua gui, toro, mburika'i, vexa'i ha'e mymba kuery ha'e javi gui. Ha'e nunga remboaxapa 'rã levita kuery po py, SENHOR pembojerovia aty rupi omba'eapo va'e peguarã – he'i.

31 Ha'e gui Moisés ha'e sacerdote Eleazar ojapopa SENHOR Moisés pe ojapo ukaague.

32 Xondaro kuery mba'emo ogueru va'ekue ha'e javi vy ma seiscentos e setenta e cinco mil vexa'i,

33 setenta e dois mil toro,

34 sessenta e um mil mburika'i,

35 ha'e gui trinta e dois mil kunhague neĩ peteĩgue ma avakue reve nhogueronheno e'ỹ teri va'e.

36 Ha'e gui joe opu'ã aguã katy oje'oi va'ekue peguarã omboja'o pyre ma trezentos e trinta e sete mil e quinhentos vexa'i ikuai.

37 Vexa'i kuery SENHOR peguarã omboaxa va'ekue ma seiscentos e setenta e cinco ha'e javi vy.

38 Toro ma trinta e seis mil. Ha'e va'e regua SENHOR peguarã omboaxa va'ekue ma setenta e dois.

39 Mburika'i kuery ma trinta mil e quinhentos. Ha'e va'e regua SENHOR peguarã ome'ẽ va'ekue ma sessenta e um.

40 Ha'e rã ha'e kuery va'e regua ma dezesseis mil. Ha'e va'e regua SENHOR peguarã omboaxa va'ekue ma trinta e dois.

41 Ha'e ramo sacerdote Eleazar po py ju Moisés omboaxa SENHOR peguarã ome'ẽ mbyre, Moisés pe ojapo ukaague rami vy.

42 Heta va'e kuery peguarã ju Moisés omboja'o joe opu'ã aguã katy oje'oi va'ekue ogueru va'ekue gui.

43 Heta va'e kuery peguarã omboja'o va'ekue ma trezentos e trinta e sete mil e quinhentos vexa'i,

44 trinta e seis mil toro,

45 trinta mil e quinhentos mburika'i,

46 ha'e gui ha'e kuery va'e regua ma dezesseis mil.

47 Ha'e gui Israel kuery peguarã omboja'o pyre mbyte gui ma cinqüenta ikuai va'e nhavõ gui Moisés oipe'a peteĩ, ha'e kuery va'e regua ha'e mymba kuery guive. Ha'e vy omboaxapa levita kuery SENHOR ombojeroviaaty rupi omba'eapo va'e po py, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

Xondaro ruvixa kuery mba'emo onhenhandua'i rami ome'ẽ okuapyague

48 Ha'e gui Moisés-a py ovaẽmba okuapy xondaro kuery mbovy e'ỹ ikuai va'e ruvixa kuery, mil ha'e cem ikuai va'e capitão kuery voi.

49 Ha'e vy ha'e kuery aipoe'i okuapy ixupe:

– Ore nerembiguai kuery ma roipapapa avakue joe opu'ãa pygua ore kuery ropenaa va'e. Ha'e rã ha'e kuery va'e regua neĩ peteĩve ma ndoatai, ore kuery va'e regua ha'e rami ae avi.

50 Ha'e nunga rupi rogueru ma SENHOR pe rome'ẽ va'erã, peteĩ-teĩ rogueru rojou va'ekue regua gui, mba'emo ouro guigua, jyva regua, poapy regua, kuã regua, namixã ha'e mbo'y. SENHOR renonde py rogueru rojevavyague rojao'i uka aguã – he'i okuapy.

51 Ha'e ramo ha'e kuery gui Moisés ha'e sacerdote Eleazar ojopypa ouro guigua, mba'eta jegua ojapo porã mbyre meme ramo.

⁵² SENHOR pe ouro guigua mil ha'e cem rerekoa capitão kuery ogueru va'ekue poyikue ma cento e oitenta quilos raxa ha'e javi vy.

⁵³ Mba'eta joe opu'ãa pygua kuery omba'erã mba'emo ojopy va'ekue meme.

⁵⁴ ouro guigua mil ha'e cem rerekoa capitão kuery gui Moisés ha'e sacerdote Eleazar ojopy vy onhemboaty aty ropý ju ogueru imoiny, SENHOR renonde py Israel kuery ima'endu'a riae agüã.

32

Ha'e kuery va'e regua amongue Jordão rovai re opytaxe okuapyague

¹ Rúben ha'e Gade ramymino kuery ma heta ete oguereko guymba kuery. Ha'e kuery ma Jazer ha'e Gileade vvy oexa rã mymba kuery ikuai agüã ha'eve.

² Ha'e rami vy Gade ha'e Rúben ramymino kuery ou okuapy Moisés pe ojerure agüã, sacerdote Eleazar ha'e heta va'e kuery yvatekueve reve. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

³ – Ha'e gui vvy Atarote, Dibom, Jazer, Ninra, Hesbom, Eleale, Sebã, Nebo ha'e Beom,

⁴ ha'e va'e vvy pygua kuery Israel kuery renonde gui SENHOR oipe'apa ma va'ekue meme. Ha'e va'e vvy ma ha'eve mymba kuery ikuai agüã. Ha'e gui ore nerembiguai kuery ma orerymba va'e meme.

⁵ Xapy'a rei rã ndee rejou porã ri vy eme'ë ha'e va'e vvy ore nerembiguai kuery pe oreyvyrã. Oremboaxa eme Jordão yakã rovai katy – he'i okuapy.

⁶ Ha'e rami teĩ Gade ha'e Rúben ramymino kuery pe Moisés aipoe'i:

– Amboae regua kuery anho 'rã ty'y joe opu'ã agüã katy oje'oi, ha'e rã peẽ kuery ma apy ae 'rã pepytapa?

⁷ Mba'e re tu pejapo Israel kuery nda'ipy'a guaxuvei agüã rami, vvy SENHOR ha'e kuery pe ome'ë va'e py oove e'y agüã?

⁸ Mba'eta ha'e rami ae avi penderu kuery ojapo raka'e, Cades-Barnéia gui amondouka jave py kova'e vvy oexa pota agüã.

⁹ Ha'e va'e kuery ma Escol vvy'ã guy katy peve ovaëa py vvy oexapa ma vy ojapo okuapy Israel kuery nda'ipy'a guaxuvei agüã rami, vvy SENHOR ome'ë va'e oupity e'y agüã.

¹⁰ Ha'e va'e árave SENHOR poxya hendy vy oura reve aipoe'i va'ekue oreyv:

¹¹ “Anhetë ete avakue vinte ma'etý va'e guive tujakue peve Egito gui oje'oi va'ekue ri peteive ma ndoexai 'rã vvy Abraão pe, Isaque ha'e Jacó pe aura reve ame'ë agüã re xayvuague, xenhe'ë rendua gui ojepe'apa rire.

¹² Oexa va'erã ma quenezeu Jefoné ra'y Calebe anho, ha'e Num ra'y Josué avi, mba'eta ha'e kuery ma SENHOR nhe'ë rendua gui ndojepe'ai rire”, he'i va'ekue.

¹³ Ha'e rami vy SENHOR poxya Israel rovai rupi hendy vy quarenta ma'etý re ojapo ha'e kuery tekoa e'ya rupi uguata rei agüã rami, SENHOR rovai opu'ã okuapy va'ekue omanomba peve.

¹⁴ Ha'e gui apy ju pendekuai avakue ojejavypa va'e regua. Peẽ kuery ju penderu kuery ojapoague rami ae avi pepu'ã pekuapy, pejapo agüã Israel rovai SENHOR ipoxyve agüã rami.

¹⁵ Mba'eta peẽ kuery nappenhe'ë renduxei ramo teĩgue ju ha'e oejapa 'rã kova'e kuery tekoa e'ya py. Ha'e ramo peẽ kuery káuxa ae 'rã ha'e kuery okanhymba – he'i.

¹⁶ Ha'e ramo Moisés oĩa py ha'e kuery onhembojave jogueruvy vy aipoe'i okuapy:

– Ore kuery ma apy rojapo 'rã mymba kuery korarã, ha'e tetã orera'y kuery rekoarã.

¹⁷ Ha'e rã ore kuery ma orerembiporu rojopy vy rojapura reve 'rã roje'oi Israel kuery renonde rupi, ha'e kuery ikuai aguã py rogueraa peve. Orera'y kuery anho 'rã opyta tetã ikorapa va'e py, yvy regua kuery ojuka e'ÿ aguã py.

¹⁸ Israel kuery peteĩ-teĩ oyvyrã va'ekue py ikuaipe e'ÿa ja ore kuery ndorojevvey 'rã orero katy.

¹⁹ Mba'eta ore kuery ma ndorojopyi 'rã ha'e kuery reve yvy Jordão rovai re itui va'e regua, neĩ henondeve katy ma voi, mba'eta ore ma Jordão kyvõ katy roguereko ae ma oreyvyrã, kuaray oua katy – he'i okuapy.

²⁰ Ha'e ramo Moisés ombovai:

– Xapy'a rei ha'e nunga pejapo ri vy, ha'e SENHOR renonde rupi penerembiporu reve joe pepu'ã aguã katy peje'oi,

²¹ SENHOR renonde rupi peteĩ-teĩ penerembiporu reve Jordão rovai re peaxa, guenonde gui ngovaigua kuery oipe'apa peve,

²² ha'e SENHOR renonde rupi ha'e va'e yvy re pendepo'akapa, ha'e rami ramo ma ha'eve 'rã pejevy ju aguã. Ha'e gui SENHOR ha'e Israel kuery renonde rupi pejapo ve'ÿ teĩ ha'eve 'rã. Ha'e gui kova'e yvy ma pendekuai aguã 'rã itui SENHOR renonde.

²³ Ha'e rã xapy'a rei ha'e rami e'ÿ ri pendekuai ramo ma ma'ẽ, SENHOR rovai ojevavy va'e 'rã peiko. Ha'e rami vy peikuaa pejevavyague re pepaga 'rãe.

²⁴ Ha'e nunga rupi pejapo tema tetã pendera'y kuery ikuai aguã, penerymba kuery korarã guivé. Pejapopa e'ÿ eme guive pendeayvuague – he'i.

²⁵ Ha'e ramo Gade ha'e Rúben ramymino kuery ijayvu ju okuapy Moisés reve. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

– Ndee oreruvixa, rejapo uka va'ekue meme 'rã ore nerembiguai kuery rojapo.

²⁶ Orera'y kuery, orerajy kuery, orera'yxy kuery ha'e orerymba kuery ha'e javi opytapa 'rã apy tetã Gileade yvy re ikuai va'e py ae.

²⁷ Ha'e rã ore nerembiguai kuery ma SENHOR renonde rupi 'rã roaxa orerembiporu reve meme, ndee oreruvixa aipo'reague rami vy – he'i okuapy.

²⁸ Ha'e ramo ha'e kuery ojapo va'erã re Moisés ijayvu sacerdote Eleazar pe, Num ra'y Josué ha'e Israel kuery regua tamo'i kuery ro pygua yvatekueve ikuai va'e ha'e javi pe.

²⁹ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Gade ha'e Rúben ramymino kuery pende kuery renonde rupi ri Jordão rovai katy oaxa ramo, SENHOR renonde rupi peteĩ-teĩ guembiporu reve joe opu'ã aguã katy oo aguã, ha'e xapy'a rei ha'e va'e yvy re pendepo'akapa ri vy ma ha'e kuery pe peme'ẽ 'rã Gileade yvy ikuai aguã.

³⁰ Ha'e rami teĩ xapy'a rei ha'e kuery guembiporu reve ndoaxai ri vy pende kuery reve, ha'e rami vy pende kuery pendekuai mbyte rupi ae 'rã ha'e kuery ikuai, Canaã yvy re ae – he'i.

³¹ Ha'e ramo Gade ha'e Rúben ramymino kuery ombovai vy aipoe'i okuapy:

– Ore nerembiguai kuery pe SENHOR ijayvua rami tema rojapo 'rã.

³² Ha'e rami vy SENHOR renonde rupi roaxa 'rã Canaã yvy re orerembiporu reve. Ha'e rã oreyvyrã rojopy va'erã ma Jordão yakã kyvõ rami ae itui.

Deuteronomio 3.12-17

³³ Ha'e rami rã Gade ha'e Rúben ramymino kuery, ha'e José ra'y Manassés ramymino kuery va'e regua mbytekue yvyrã ma Moisés ome'ẽ amorreu kuery ruxixa Seom ha'e Basã pygua huvixa Ogue openaague. Ha'e va'e yvy ome'ẽ tetã ikuai va'e reve, mba'eta yvy ha'e javi rupi tetã ikuai.

³⁴ Ha'e gui Gade ramymino kuery ma ojapo Dibom tetã, Atarote ha'e Aroer,

³⁵ Atarote-Sofã, Jazer ha'e Jogbeá,

³⁶ Bete-Ninra ha'e Bete-Harā, tetā ikorapa va'e meme. Vexa'i kuery korarā voi ojapo.

³⁷ Ha'e gui Rúben ramymino kuery ma ojapo Hesbom, Eleale ha'e Quiriataim,

³⁸ Nebo, ha'e Baal-Meom hery oguerova va'e. Sibma voi ojapo. Tetā ha'e kuery ojapo va'e ma amboae rami meme omboery.

³⁹ Ha'e gui Manassés ra'y Maquir ramymino kuery ma Gileade yvy katy oje'oi vy ipo'aka. Amorreu kuery ha'e py ikuai va'ekue ma ha'e kuery oipe'apa.

⁴⁰ Ha'e rami vy Manassés ra'y Maquir kuery pe Moisés ome'ë Gileade yvy ha'e kuery ikuai aguā.

⁴¹ Ha'e va'e yvýry rupi tekoa ikuai va'e ma Manassés ra'y Jair ae oo vy ojopypa. Ha'e va'e ma oenoí Havote-Jair.

⁴² Ha'e gui Noba oo vy ojopy Quenate, ijyvýry rupi tekoa ikuai va'e guive. Ha'e va'e oenoí ju Noba, guery rupi ae.

33

Egito gui ha'e kuery oëmba guive ikuaiague rery meme oĩa

¹ Pova'e rupi ma Israel kuery Egito yvy gui oje'oi vy peteĩ-teĩ regua oxondaro kuery reve uguata jogueravyague, Moisés ha'e Arão ijayvua rami meme.

² Moisés ombopara uguata oje'oivya nhavõ, SENHOR ijayvua rami vy. Pova'e rupi ha'e kuery uguata, oje'oia nhavõ rupi.

³ Ramessés tetā gui oje'oi jaxy jypya re quinze araa py. Páscoa ára rire ko'ë jevy ma Israel kuery uguata oje'oivy ipy'a guaxu reve, Egito pygua kuery ha'e javi oexaa gui,

⁴ Egito pygua gua'y jypykue onhono porā teri okuapya ja, ha'e kuery mbyte rupi SENHOR ojukapa rire. Ha'e kuery ruete ra'angaa re voi SENHOR ombou imbopagaarā.

⁵ Ha'e gui Ramessés tetā gui Israel kuery oje'oi vy ikuai ranhe Sucote py.

⁶ Sucote gui oje'oi vy ma ikuai ranhe Etā py, tekoa e'ÿa apy'i py.

⁷ Etā gui oje'oi vy ojeapa oje'oivy vy Pi-Hairote py ju ikuai, Baal-Zefom katy'i peve. Ha'e vy ikuai ju ranhe Migdol rexe'i.

⁸ Ha'e gui Pi-Hairote gui oje'oi ju vy ye'ë oĩ va'e mbyte rupi oaxa oje'oivy tekoa e'ÿa katy oje'oi vy. Ha'e gui mboapy ára re tekoa e'ÿa Etā rupi uguata rire ma opyta ju ranhe Mara py.

⁹ Mara gui oje'oi jevy vy ova okuapy Elim py. Ha'e gui Elim py ma doze ygua oĩ, setenta pindo avi ikuai. Ha'e py ju opyta ranhe.

¹⁰ Elim gui oje'oi vy Ye'ë Pytā rembe'i rupi ju opyta.

¹¹ Ye'ë Pytā gui oje'oi vy Sim tekoa e'ÿa py ju opyta.

¹² Sim gui oje'oi vy Dofca py ju opyta.

¹³ Dofca gui oje'oi vy ma Alus py ju opyta.

¹⁴ Alus gui oje'oi vy ma Refidim py ju opyta, teĩ ha'e py ma nda'ipoi yy ha'e kuery oy'u aguā.

¹⁵ Refidim gui oje'oi vy Sinai regua tekoa e'ÿa py ju opyta.

¹⁶ Sinai regua tekoa e'ÿa gui oje'oi vy ma Quibrote-Hataavá py ju opyta.

¹⁷ Quibrote-Hataavá gui oje'oi vy Hazerote py ju opyta.

¹⁸ Hazerote gui oje'oi vy Ritma py ju opyta.

¹⁹ Ritma gui oje'oi vy Rimom-Perez py ju opyta.

²⁰ Rimom-Perez gui oje'oi vy Libna py ju opyta.

- 21 Libna gui oje'oi vy Rissa py ju opyta.
 22 Rissa gui oje'oi vy Queelata py ju opyta.
 23 Queelata gui oje'oi vy Sefer vvyty py ju opyta.
 24 Vvyty Sefer gui oje'oi vy Harada py ju opyta.
 25 Harada gui oje'oi vy Maquelote py ju opyta.
 26 Maquelote gui oje'oi vy Taate py ju opyta.
 27 Taate gui oje'oi vy Tera py ju opyta.
 28 Tera gui oje'oi vy Mitca py ju opyta.
 29 Mitca gui oje'oi vy Hasmona py ju opyta.
 30 Hasmona gui oje'oi vy Moserote py ju opyta.
 31 Moserote gui oje'oi vy Bene-Jaacã py ju opyta.
 32 Bene-Jaacã gui oje'oi vy Hor-Hagidgade py ju opyta.
 33 Hor-Hagidgade gui oje'oi vy Jotbatá py ju opyta.
 34 Jotbatá gui oje'oi vy Abrona py ju opyta.
 35 Abrona gui oje'oi vy Eziom-Geber py ju opyta.
 36 Eziom-Geber gui oje'oi vy Zim regua tekoa e'ÿa regua py ju opyta. Ha'e va'e ma Cades ae.
 37 Cades gui oje'oi vy ma Hor vvyty py ju opyta, Edom vvy apy'i py.

Números 20.22-29

- 38 Ha'e gui sacerdote Arão ma SENHOR ijayvuague rami vy oẽ ovy Hor vvyty re. Ha'e py ae omano, quarenta ma'etÿ re ma Israel kuery Egito vvy gui oje'oipa rire, petei nhiruï jaxya, ijypy'ia ára py.
 39 Arão ma cento e vinte e três ma'etÿ oguerekoa py omano Hor vvyty re.
 40 Ha'e gui cananeu Arade pygua huvixa oendu Israel kuery oupa ta maa. Ha'e va'e ma Canaã vvy regua kuaray puku-a katy oiko va'e.
 41 Ha'e gui Hor vvyty gui ha'e kuery oje'oi vy Zalmona py ju opyta.
 42 Zalmona gui oje'oi vy Punom py ju opyta.
 43 Punom gui oje'oi vy Obote py ju opyta.
 44 Obote gui oje'oi vy Ijé-Abarim py ju opyta, Moabe vvy apy'i py.
 45 Ijé-Abarim gui oje'oi vy Dibom-Gade py ju opyta.
 46 Dibom-Gade gui oje'oi vy Almom-Diblataim py ju opyta.
 47 Almom-Diblataim gui oje'oi vy vvyty Abarim py ju opyta, Nebo katy'i.
 48 Vvyty Abarim gui oje'oi vy opyta ju Moabe vvy ka'aguy e'ÿa rupi, Jordão vvyry, Jericó tetã rexei.
 49 Ha'e gui Jordão yakã vvyry opyta ranhe okuapy, Bete-Jesimote guive Abel-Sitim oia peve, Moabe vvy ka'aguy e'ÿa rupi.

Canaã vvy regua kuery Nhanderuete oipe'a ukapaague

- 50 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe, Moabe vvy ka'aguy e'ÿa rupi ha'e kuery ikuai jave, Jordão yakã vvyry, Jericó tetã rexei:
 51 — Ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Jordão yakã peaxapa ma vy Canaã vvy katy peje'oi ma jave
 52 penerenonde katy gui peipe'apa 'rã ha'e va'e vvy regua kuery. Pembo-vaipa 'rã ita ta'angaa oia va'e ha'e javi, ta'angaarã mba'emo ryku gui ha'e kuery ojapo va'ekue voi. Peitypa 'rã vvyã rupi ombojerovia atyrã ojapo va'ekue.
 53 Ha'e va'e vvy pejopypa 'rã penemba'erã, ha'e py ae pendekuai aguã, mba'eta ha'e va'e vvy ae ame'ẽ pendevvyrã.
 54 Xorteá pexaa rami 'rã pemboja'o vvy, pendera'y kuery petei-tei mbovy pa ikuai rami vy. Hetave va'e regua pe ma tuvixave va'e 'rã peme'ẽ ijvvyrã,

ha'e rã mboapy'ive va'e pe kyrĩve'i va'e 'rã peme'ẽ ijyvyrã. Xorte pexaa rami ae 'rã opyta peteĩ-teĩ peguarã. Penderu kuery guigua peteĩ-teĩ regua mbovy pa ikuai rami 'rã pejopy pendeyvyrã.

⁵⁵ Ha'e rami avi penerenonde gui vvy regua kuery ndapeipe'apai ri ramo peẽ kuery mbyte py opyta va'ekue ma penderexa py juu haxy va'e rami 'rã ikuai, penderyepy rupi hakua va'e oĩa rami 'rã pendu. Ha'e rami vy penemoangoarã rive 'rã opyta vvy pendekuaia re.

⁵⁶ Ha'e gui pendere ju ajapo 'rã ha'e kuery re ajapo aguã re anhem-bopy'aague.

34

Ijyvy apy ikuai va'e re ijayvuague

¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

² — Ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Canaã vvy re pevaẽmba ma rire itui 'rã penderekoarã, Canaã vvy ae, ijapya'i nhavõ peve.

³ — Vvy kuaray puku-a katy itui va'e re pendekuai 'rã Zim regua tekoa e'ỹa regua guive Edom vvy apy'i peve. Kuaray puku-a katy pendeyvy oo 'rã ye'ẽ apy guive kuaray oua katy.

⁴ Ha'e va'e apy ma ojeapa 'rã ovy kuaray puku-a katy rupi, Acrabim vvy'ã katy, ha'e gui ma oaxa ju 'rã Zim peve. Ha'e gui ma oo 'rã Cades-Barnéia kuaray puku-a katy rupi. Ha'e vy Hazar-Adar katy oẽ vy Azmom peve 'rã oaxa.

⁵ Ha'e va'e apy ma Azmom gui ojeapave 'rã ovy Egito katy'i yakã'i oĩ va'e rembe peve. Ha'e gui oove 'rã ye'ẽ rembe'i peve ae.

⁶ — Ha'e gui kuaray oikea katy rupi pendeyvy apyrã ma ye'ẽ tuvixave va'e rembe 'rã opyta. Ha'e va'e ae 'rã opyta pendeyvy apy kuaray oikea katy rupi.

⁷ — Pova'e ma ijapy kuaray ijapu'a'ia katy rupi: ye'ẽ tuvixave va'e guive oaxa 'rã Hor vvyty peve.

⁸ Ha'e gui Hor vvyty guive ma oo 'rã Hamate py nhavaẽa'i peve. Ha'e va'e apy ma Zedade peve 'rã oo.

⁹ Ha'e va'e gui ma oo 'rã Zifrom peve, ha'e gui opaa ma Hazar-Enã py 'rã opyta. Ha'e va'e ae ma ijapy kuaray ijapu'a'ia katy rupi oo va'e.

¹⁰ — Ha'e gui kuaray oua katy rupi ijapy oo 'rã Hazar-Enã guive Sefã peve.

¹¹ Ha'e gui Sefã guive oguejy 'rã Ribla peve, Aim kuaray oua katy rupi ae. Ha'e gui ma oguejyve vy oo 'rã Quinerete ye'ẽ rembe rupi kuaray oua katy rupi.

¹² Ha'e gui oguejyve 'rã ovy Jordão yakã rembe ha'e javi rupi, ha'e gui ye'ẽ rembe py ju 'rã opa. Ha'e va'e ae 'rã pendeyvyrã itui, ijapya'i ha'e javi peve — he'i.

¹³ Ha'e gui Moisés ijayvu Israel kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e vvy ma pendeyvyrã xortea pexaa rami pejopy va'erã, nove regua pe ha'e peteĩ regua mbytekue ikuai va'e pe ju SENHOR ome'ẽ uka va'ekue.

¹⁴ Mba'eta Rúben ha'e Gade ramymino kuery ma oyvyrã ojopy ae ma okuapy guamoĩ ro pygua kuery mbovy pa ikuai rami vy. Ha'e gui Manassés kuery regua mbytekue voi ojopy ma avi oyvyrã.

¹⁵ Ha'e va'e mokoĩ regua ha'e peteĩ regua mbytekue ikuai va'e ju ojopy ae ma okuapy oyvyrã Jordão yakã kyvõ rami, Jericó tetã rexei, kuaray oua katy ae.*

Vvy mboja'oarã kuery rery oĩa

¹⁶ Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

* **34:15** Kova'e kuaxia py ma "Jordão kyvõ rami" he'ia ma Jordão yakã regua kuaray oua katy vvy itui va'e re ijayvu vy, mba'eta ha'e py teri ha'e kuery ikuai.

17 — Pova'e avakue ae ma vvy mboja'oarã ikuai. Hery ma sacerdote Eleazar ha'e Num ra'y Josué.

18 Peteĩ-teĩ regua gui peiporavo avi 'rã peteĩ huvixa, vvy mboja'oarã.

19 Ha'e va'e avakue rery ma po rami: Judá kuery va'e regua ma Jefoné ra'y Calebe,

20 Simeão ramymino kuery va'e regua ma Amiúde ra'y Samuel,

21 Benjamim kuery va'e regua ma Quislom ra'y Elidade,

22 Dã ramymino kuery va'e regua ma Jogli ra'y huvixa Buqui,

23 José ra'y Manassés ramymino kuery va'e regua ma Éfode ra'y huvixa Haniel,

24 Efraim ramymino kuery va'e regua ma Siftã ra'y huvixa Quemuel,

25 Zebulom ramymino kuery va'e regua ma Parnaque ra'y huvixa Elizafã,

26 Issacar ramymino kuery va'e regua ma Azã ra'y huvixa Paltiel,

27 Aser ramymino kuery va'e regua ma Selomi ra'y huvixa Aiúde,

28 Naftali ramymino kuery va'e regua ma Amiúde ra'y huvixa Pedael — he'i.

29 Ha'e va'e kuery pe ae SENHOR omboja'o uka Canaã vvy Israel kuery rekoarã.

35

Levita kuery pegua tetã re ijavyuague

1 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe, Moabe vvy ka'aguy e'ÿa py ha'e kuery ikuai jave, Jordão yakã vvyry, Jericó tetã rexei:

2 — Ndeayvu ke Israel kuery pe, amongue tetã ha'e kuery vvy re ikuai va'e ome'ẽ aguã levita kuery rekoarã. Peteĩ-teĩ tetã vvyry rupigua ome'ẽ avi 'rã levita kuery vvyryã, guymba kuery oguereko aguã.

3 Ha'e va'e tetã py ae 'rã ha'e kuery ikuai. Ha'e rã ijvyry rupi ma vaka, vexe'i ha'e guymba kuery ha'e javi 'rã oguereko.

4 Tetã ikuai va'e vvyrykue levita kuery pe ome'ẽ va'erã va'e ma tetã kora guive oo 'rã mombyry'i, quatrocentos e cinqüenta metros peve tetã vvyry ha'e javi rupi.

5 Tetã gui mombyrya py kuaray oua katy rupi ma pea'ã 'rã novecientos metros, ha'e gui kuaray puku-a katy rupi, oikea katy, ha'e kuaray ijapu'a'ia katy rupi ma novecientos metros ju 'rã pea'ã. Ha'e va'e mbyte py oĩ 'rã tetã. Ha'e rami ae 'rã peteĩ-teĩ tetã vvyrykue oĩ.

6 — Levita kuery pe tetã peme'ẽ va'e regua ma mboapy meme tetã opyta 'rã onhemi atyrã. Ha'e va'e ma peiporavo 'rã jojuka rive va'ekue onhemi aguã. Ha'e va'e áryve levita kuery pe peme'ëve 'rã quarenta e dois tetã.

7 Levita kuery pe tetã peme'ẽ va'erã ma quarenta e oito tetã ha'e javi vvy, ijvyrykue reve.

8 Ha'e gui tetã Israel kuery mba'e regua levita kuery pe peme'ẽ va'erã va'e ma xapy'a rei peteĩ regua heta raxa ri ikuai ramo ma levita kuery pe heta 'rã pemboaxa tetã. Ha'e rã xapy'a rei peteĩ regua ndaetai ramo mboapy'i 'rã pemboaxa levita kuery pe. Peteĩ-teĩ regua guetã mbovy pa ojopyague rami amongue ome'ẽ 'rã levita kuery pe ikuai aguã.

Deuteronomio 4.41-43; 19.1-3

9 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

10 — Ndeayvu ke Israel kuery pe, ha'e vvy aipo're: Canaã vvy re pevaẽ aguã Jordão yakã peaxa ma vvy

11 amboaxe tetã ju 'rã peiporavo onhemia atyrã, ha'e va'e py jojuka rive va'ekue oike 'rã onhemi aguã.

12 Ha'e va'e tetã pereko 'rã jouguy moëare onhemi aguã imbopagaarã va'e gui, heta va'e kuery mbyte py jojuka rive va'ekue ojukaa e'ÿ aguã ojexa uka e'ÿ mbove onhemboayvu uka aguã.

13 Mboapy meme tetã peiporavo 'rã onhemia atyrã.

14 Ha'e va'e tetã va'e regua ma mboapy peme'ë 'rã Jordão kyvõ rami oĩ va'e, ha'e rã amboae mboapy va'e ma Canaã yvy re 'rã oĩ, tetã onhemia atyrã ae oĩ aguã.

15 Ha'e va'e mboapy meme tetã ma Israel kuery pe opyta 'rã onhemi atyrã, ha'e amboae regua kuery pe guive, ha'e kuery mbyte rupi ovaë va'ekue pe, ha'e va'e tetã py jojuka rive va'ekue onhemi aguã.

Deuteronomio 19.11-13

16 – Ha'e gui amongue tembiporu ferro guigua py mba'e nhonupã rã omano ramo hembiporu revegua pe “Jojukaare” peje 'rã. Ha'e ramo jojukaare ma guive 'rã pejuka 'rã.

17 Ha'e'ÿ vy amongue opo py ita ogueroko va'e py amboae ojapi 'rã omano aguã rami. Ha'e va'e pe voi “Jojukaare” peje 'rã. Ijukaare ramo pejuka 'rã.

18 Ha'e'ÿ vy amongue opo py yvyra ogueroko va'e py amboae oinupã 'rã omano aguã rami. Ha'e va'e pe voi “Jojukaare” peje 'rã. Ijukaare ramo pejuka 'rã.

19 Jouguy moëare reve joepyarã ou va'ekue nhovaexĩ vy ojuka 'rãe.

20 Ha'e gui xapy'a rei amongue nhomoanha 'rã nda'iporayvui vy, ha'e'ÿ vy amongue ojukaxe vy mba'emo hexe omombo 'rã omano aguã rami,

21 ha'e rami e'ÿ vy ija'ea rupi e'ÿ opo py ae ounge 'rã omano aguã rami. Ha'e ramo pejuka 'rã ijukaare, jojukaare ramo. Jojukaare reve joepyarã ou va'ekue nhovaexĩ vy ojuka 'rã.

Deuteronomio 19.4-10

22 – Ha'e gui xapy'a rei amongue potae vy e'ÿ nhomoanha xapy'a 'rã, ha'e'ÿ vy mba'emo omombo rive 'rã hexe ojukaxe vy e'ÿ.

23 Ha'e'ÿ vy oexa e'ÿ re hi'ary ita oity rive ramo omano 'rã, hovaigua e'ÿ oiko, neĩ ixupe ojapo vaixe rei e'ÿ teĩ.

24 Ha'e ramo ma heta va'e kuery ha'e javi oikuaa pota 'rã okuapy jojukaare ha'e joepyarã ou va'e re, kova'e lei oĩ rami vy ae.

25 Ha'e rami vy joepyarã ou va'ekue po gui ogueraa jepe 'rã okuapy jojukaare, hekoa katy'i tetã onhemia aty oĩ va'e katy omondouka vy, ha'e py onhemi aguã. Ha'e py ae 'rã jojukaare opyta, sacerdote yvateve va'erã azeite iky'a e'ÿ va'e py omoĩ mbyre omano e'ÿa ja.

26 Ha'e rã xapy'a rei jojukaare tetã onhemi aguã oague gui oë ri ramo

27 ha'e va'e tetã gui mombyrya py joepyarã ojou vy jojukaare ojuka teĩ napembopagai 'rã huguy omoëague re.

28 Tetã onhemiaty py ae jojukaare opyta 'rãgue sacerdote yvateve va'e omano e'ÿa ja. Ha'e gui sacerdote omano ma rire jojukaare ojevy ju 'rã oyvy py.

29 Ha'e va'e ma penderekorã ombopara pyre, peneramymino kuery ikuai va'erã pe guive, penderekoa ha'e javi rupi.

30 – Jojukaague hexaare kuery omombe'u ramo mae ma jojukaare pejuka 'rã. Peteĩ'i ri hexaare oiko ramo ma nda'evei 'rã pejuka aguã.

31 Jojukaare omano aguã rami oiko rire ma nda'evei 'rã pemboekovia uka aguã. Pejuka 'rãe.

32 Ha'e rami ae avi xapy'a rei tetã py onhemi oikovya gui ojevy ju 'rã oyvy re ae, sacerdote yvateve va'e omano e'ÿ mbove ma voi. Ha'e va'e voi napemboekovia ukai 'rã,

33 pejapo e'ÿ aguã yvy pendekuaia ha'eve'ÿ va'e itui aguã rami, mba'eta jouguy omoëague ma ojapo 'rã yvy ha'eve'ÿ va'e itui aguã rami. Peteive

henda py pendeyvy ndapeiky'a'oi jouguy omoëague gui, jouguy moëare ruguy pemoë e'ÿ vy.

³⁴Ha'e nunga rupi pejapo eme vvy pendekuaia ha'eve'ÿ va'e opyta aguã rami, ha'e va'e mbyte rupi xee aiko avi ramo. Mba'eta xee SENHOR aiko Israel kuery mbyte.

36

Kunhague vvy jopyare omenda aguã re ijayvuague

¹Ha'e gui Moisés oia py ovaëmba okuapy Gileade ramymino kuery huvixa ikuai va'e. Gileade ma Maquir ra'y, Maquir ma Manassés ra'y, Manassés ma José ra'y. Ha'e gui ha'e kuery ijayvu okuapy Moisés ha'e Israel kuery ruvixa ikuai va'e renonde py.

²Ha'e vy aipoe'i okuapy:

– Oreruvixa, ndevy SENHOR ojapo ukaague rami vy kova'e vvy xortea oexaa rupi reme'ë uka va'ekue Israel kuery yvyrã. Ha'e gui oreruvixa, SENHOR ijayvuague rami ae avi rejapo va'ekue oreryke'y Zelofeade vvykue tajy kuery pe ju omboaxaa aguã rami.*

³Ha'e rami teĩ xapy'a rei ha'e va'e kuery omenda 'rã Israel kuery regua mboae re. Ha'e ramo ma ha'e kuery yvyrã ojopy va'ekue oipe'aa 'rã oreramoĩ kuery vvykue gui, ha'e omboaxaa 'rã amboae regua mba'erã, ime kuery regua mba'e ae. Ha'e rami 'rã oipe'aa oreyvyrã xortea oexaa rupi rojopy va'ekue gui.

⁴Mba'eta jubileu ma'etÿ Israel kuery pegua ojeupity nhavõ ma kunhague yvyrã ojopy va'ekue oaxa 'rã ime kuery regua pe ae.* Ha'e rami vy ovyvyrã ojopy va'ekue oipe'aa 'rã oreramoĩ kuery regua vvykue gui – he'i okuapy.

⁵Ha'e ramo Moisés ijayvu Israel kuery pe, SENHOR ojapo ukaa rami vy. Ha'e vy aipoe'i:

– José ramymino kuery va'e regua ma anhetë rupi meme ijayvu.

⁶Mba'eta po rami ae SENHOR oea va'ekue Zelofeade rajy kuery pe. Aipoe'i va'ekue: “Ha'e kuery pe ma ha'eve amongue va'e re rei omenda aguã teĩ guamoĩ ramymino kuery regua re anho.

⁷Ha'e rami vy Israel kuery peteĩ-teĩ regua mba'e vvy ndoaxai 'rã amboae regua mba'erã. Mba'eta Israel kuery ikuai 'rã guamoĩ kuery mba'ekue vvy py ae.

⁸Xapy'a rei Israel kuery peteĩ regua tajy omba'erã ojopy 'rã guamoĩ kuery vvykue. Ha'e rami vy omenda 'rã guamoĩ ramymino kuery regua re ae, Israel kuery peteĩ-teĩ ikuai aguã guamoĩ kuery vvykue py.

⁹Ha'e rami vy peteĩ-teĩ regua ovyvyrã ojopy va'ekue gui ndoaxai 'rã amboae regua pe. Mba'eta Israel kuery peteĩ-teĩ ikuai 'rã guamoĩ kuery vvykue py ae”, he'i va'ekue.

¹⁰Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami ae Zelofeade rajy kuery ikuai.

¹¹Ha'e rami vy Zelofeade rajy kuery Macla, Tirza, Hogla, Milca ha'e Noa ma otuty ra'y kuery re meme omenda,

¹²José ra'y Manassés ramymino kuery va'e regua re ae omendapa. Ha'e rami vy ovyvyrã ojopy va'ekue opytapa tamoi ramymino kuery regua mba'e ae.

¹³Ha'e va'e ayvu ha'e javi SENHOR oeja va'ekue Moisés pe Israel kuery rekorã, Moabe vvy ka'aguy e'ÿa py ikuai jave, Jordão yakã yvÿry, Jericó tetã rexei.

* 36:2 Números 27.1-11 * 36:4 Levítico 25.8-34

Deuteronomio peteĩ nhiruũa kuaxia Moisés ombopara va'ekue
Jordão yakã yvýry Moisés ijayvu ypy'iague
Deuteronomio peteĩ nhiruũa kuaxia Moisés ombopara va'ekue

Tery Deuteronomio ma “lei omombe'u porãveague” he'ia, mba'eta kova'e kuaxia para re Israel kuery pe Moisés omombe'u porãve Nhanderuete guigua lei. Omombe'u avi ha'e kuery tekoka e'ya rupi oguata jave Nhanderuete opena porãague, ha'e omongeta guive Canaã vvy re oo vy onhe'ẽ rendu aguã. Moabe vvy re teri ikuai jave omombe'u, Jordão yakã regua kuaray oua katy, Canaã vvy re oo ta jave.

Kova'e kuaxia para re Moisés omombe'u porãve avi Nhanderuete reko: “Pendu ke, Israel kuery. Peteĩ'i oiko Senhor, Senhor Nhanderuete ae. Ha'e nunga rupi peayvu 'rã Senhor Penderuete pendepy'a, penenhe'ẽ ha'e penembaraetea ha'e javi py”, he'i (6.4-5). Moisés ijayvu avi Nhanderuete renonde jajererokyjea rupi nhanhe'ẽ rendu aguã: “Ha'e nunga rupi Israel kuery, mba'e nunga tu Senhor oipota pejapo? Senhor Penderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai aguã ãnhó, heko rupi pendekuai, Senhor Penderuete peayvu ha'e ixupe peiko aguã pendepy'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py, ha'e pejapopa aguã Senhor ojapo uka va'e ha'e oayvu oja va'ekue, aỹ pëvy amboaxa va'e, ha'e rami vvy pendekuai porã aguã”, he'i (10.12-13).

Kuaxia para opaa py ijayvu Moisés omanoague re, mba'eta Meribá py Nhanderuete nonhe'ẽ rendui rire ixupe nogueraoã ukai heta va'e kuery ijyvyrã ome'ẽ va'ekue py. Moisés rekovia Nhanderuete oiporavo uka ipy-tyvõare Josué heta va'e kuery ogueraa aguã. Ha'e rã Moisés ma Pisga vvyty oẽ, ha'e va'e gui Canaã vvy katy oma'ẽ ranhe aguã. Ha'e rire vvyty áry ae Moisés omano raka'e, Israel kuery pegua profeta yvateve va'e.

Israel kuery ikuaiague Moisés omombe'uague

¹ Kova'e ayvu rupi ma Israel kuery pe Moisés ijayvu raka'e Jordão yakã rovai teri ikuai jave, tekoka e'ya vvy joja reia py, Sufe ye'ẽ yvýry, Parã, Tofel, Labã, Hazerote ha'e Di-Zaabe mbyte ikuai py.

² Onze ára ogueraa 'rã va'ekue Horebe vvyty guive Cades-Barnéia peve oguata oje'oivy aguã, Seir vvy'ã rupi tape oo va'e rupi.*

³ Quarenta ma'et'ya va'e onze jaxy ijyppy'ia ára py Moisés ijayvu raka'e Israel kuery pe, SENHOR ha'e kuery re ijayvuague rami ae,

⁴ amorreu kuery ruvixa Seom Hesbom pygua, ha'e Basã pygua kuery ruvixa Ogue Astarote py oiko va'ekue ha'e kuery ojuka rire Edrei py.

⁵ Jordão yakã rovai, Moabe vvy re teri ikuai py Moisés omboypy kova'e lei omombe'u porãve aguã. Ha'e vy aipoe'i:

⁶ – SENHOR Nhanderuete ma ijayvu Horebe vvyty re nhande kuery nhan-dekuai jave. Ha'e vy aipoe'i va'ekue: “Kova'e vvyty re pepyta ranheague ha'eve ma.

* ^{1:2} Horebe ma Sinai vvyty ae (Êxodo 3.1, Malaquias 4.4). Onze ára ete'i oguata 'rãgue py quarenta ma'et'ý re ha'e kuery ikuai raka'e tekoka e'ya rupi, Nhanderuete ombopaga rã nonhe'ẽ renduiague re (Números 14.26-34).

7 Pejere ha'vy, pejepe'apa. Tapeo yvyty rupi amorreu kuery ikuai katy, ha'e vvy joja reia re yvyty ikuai katy, Neguebe katy voi, ha'e ye'ë yv'ry cananeu kuery ikuai katy, Líbano katy Eufrates yakã guaxu peve.

8 Ne'exa, ha'e va'e vvy ha'e javi amoĩ penerenonde. Pevaë ha'vy, ha'e va'e vvy re penhemboekoa aguã, SENHOR oura reve peneramoĩ kuery pe ome'ë rire, Abraão, Isaque ha'e Jacó, ha'e gui ha'e kuery ikuai rire hamymino jevy-jevuy kuery peguarã voi", he'i va'ekue.

Êxodo 18.13-27

9 – Ha'e va'e jave py ae aipoa'e pendeivy: “Xee ae'i ndaxepo'aka reguai peë kuery rogueraa aguã,

10 SENHOR Penderuete penemboetave rire. Ha'e ramo aỹ pendereta ma jaxy-tata yva re ojekuaa va'e rami.

11 Tove SENHOR peneramoĩ kuery Ruete tapenemboetave mil-kue peve ju, ha'e ijayvuague rami vy.

12 Ha'e rami avi mba'exa tu xee ae'i aropo'aka ta pendeivy ha'e javi, pendeivy, ha'e pepu'ã reia?

13 Peiporavo ha'vy avakue hi'arandu, oiko kuaa ha'e opena kuaa va'e, peë kuery peteĩ-teĩ regua gui ae, amoĩ aguã pendere opena va'erã”, ha'e va'ekue.

14 – Ha'e rã xemboavi vy “Ha'evea rami ndeayvu”, peje va'ekue.

15 Ha'e rã peë kuery peteĩ-teĩ regua akã aenoĩ vy amoĩ peë kuery ruvixarã, avakue hi'arandu ha'e opena va'e meme. Ha'e vy amoĩ mil ikuai va'e-va'e re opena va'erã, ha'e gui cem, cinqüenta ha'e dez ikuai va'e re opena va'erã, peë kuery peteĩ-teĩ regua re ae.

16 Ha'e va'e jave py xeayvu pendere opena va'ety kueryrã pe. Ha'e vy aipoa'e va'ekue: “Pendu 'rã penderegua kuery joe nda'evei reia, ha'evea'i rami 'rã peikuaa pota avakue joegua meme nda'evei rei va'e re, ha'e'y vy amboae regua ha'e kuery reve ikuai va'e re teĩ.

17 Ha'e rami vy peikuaa potaa py peteĩ regua peayvuvu eme joegui, pendu 'rã yv'igüeve'i ha'e yvatekueve ijayvua teĩ. Pekiye eme guive avave gui, mba'eta peikuaa pota kuaa aguã ma Nhanderuete gui ae ou. Ha'e rami avi mba'emo peikuaa pota aguã haxy ete ri ramo pemboaxa 'rã xea py, ha'e rã xee voi aendu 'rã”, ha'e va'ekue.

18 Ha'e rami ae ha'e va'e jave py xeayvu va'ekue mba'emo pejapo aguã ha'e javi re.

Números 13.1-24

19 – Ha'e gui ma Horebe yvyty gui jaje'oi vy jaguata tekoa e'ya ijava etea pexaague ha'e javi rupi. Tape amorreu kuery regua yvyty ikuai va'e rupi jaje'oi SENHOR Nhanderuete ojapo ukaague rami vy. Ha'e vy Cades-Barnéia peve nhavaë karamboae.

20 Ha'e ramo xee aipoa'e va'ekue peë kuery pe: “Amorreu kuery regua yvyty ikuai va'e re nhavaë ma, nhandeyvyrã SENHOR Nhanderuete ome'ë va'e re ae.

21 Ne'exa, kova'e vvy ma SENHOR Nhanderuete omoĩ ma penerenonde. Tapeo ha'vy penhemboekoa aguã, SENHOR peneramoĩ kuery Ruete aipoe'iague rami vy. Pekiye eme, penhemondyi eme guive”, ha'e va'ekue.

22 Ha'e ramo peë kuery xea py pevaëmba vy aipopeje va'ekue: “Nhamondouka 'rã avakue nhanderenonde guarã, vvy re oexa pota aguã nhandevy, ha'e gui nhandevy omomere'u ju aguã tape jaa aguã, ha'e tetã oĩa py tema nhavaë aguã”, peje va'ekue.

23 Ha'e rami pendeayvua xee ajou porã vy doze avakue aiporavo karamboae penembyte gui, peteĩ-teĩ regua peteĩ'i ava.

24 Ha'e ramo ha'e kuery jogueraa vy yvyty ikuai va'e rupi oguata vy yvy re oexa pota oje'oiivy raka'e. Ha'e vy Escol yvyugua peve ovaë vy

25 yvy re mba'emo aju ikuai va'ekue opo py ojopy vy ha'e nunga ogueru okuapy nhandea py. Ha'e vy nhandevy omombe'u vy "Yvy porã ete SENHOR Nhanderuede nhandevy ome'ë va'e", he'i va'ekue.

Números 13.25-33

26 – Ha'e rami teĩ peë kuery ma ndapeoxei. Ha'e rami 'rãgue py SENHOR Penderuete ojapo ukaague rupi e'ỹ pendekuai.

27 Ha'e rami vy pendero rupi voi penhembopoxy rivea rami pendeayvu tema pekuapy. Ha'e vy aipopeje va'ekue: " SENHOR ma nhanderayvui vy ae ma nhi'ã nhandepe'apa Egito yvy gui, amorreu kuery po py nhanemboaxapa rã ha'e kuery nhandemomba aguã rive.

28 Ha'e gui marã katy 'rã tu jaje'oi aguã ha'eve? Mba'eta nhanderyvy kuery ojapo nhandepy'a ikangy rei aguã rami. Mba'eta ha'e kuery aipoe'i va'ekue: 'Ha'e pygua kuery ma nhandegui tuvixakueve ha'e yvatekueve ikuai. Ha'e kuery retã voi tuvixave, ha'e yva peve ikorapa va'e. Ha'e gui roexa avi ha'e py Enaque ra'y kuery regua', he'i", peje va'ekue.†

29 Ha'e ramo xee aipoa'e va'ekue pendeivy: "Penhemondyi rei eme, pekyje eme guive.

30 Mba'eta SENHOR Penderuete penerenonde rupi oo vy ha'e ae joe opu'ã 'rã peë kuery repy vy, Egito yvy re pexa pavëa py nhandevy mba'emo ojapoague rami ae,

31 ha'e tekoa e'ỹa re nhandekuaia rupi ojapoague rami voi. Ha'e py ma pexapa karamboae ava gua'y ogueraa rami avi SENHOR Penderuete pendereraa henoiny tape peguataa ha'e javi rupi, apy pevaë peve.

32 Ha'e rami teĩ aỹ ma ndapejerovia ipekuapy SENHOR Penderuete re,

33 penerenonde tape ha'e javi rupi oo teĩ, ojou uka vy peë kuery pepyta aguã. Pyávy ma tata py oexa uka tape peo aguã, ha'e rã ára py ma arai rupi", ha'e va'ekue pendeivy.

Números 14.20-38

34 – Ha'e rami pendeayvua SENHOR oendu vy ivai reve oura reve aipoe'i va'ekue:

35 "Anhetë ete aipoa'e, kova'e avakue heko vai va'e regua peteive ndoexai 'rã yvy porã, tamoĩ kuery pe ame'ë aguã xeayvuague,

36 Jefoné ra'y Calebe anho e'ỹ vy. Ha'e va'e ma oexa 'rã. Ha'e rami vy yvy ha'e opyrõ ma oikovyague ame'ë 'rã ixupe ha'e ta'y kuery pe ju, SENHOR rupive oiko aguã onhea'ã rire", he'i va'ekue SENHOR.

37 Ha'e rami avi pendekáuxa xeivy voi SENHOR ivai vy aipoe'i va'ekue: "Ha'e rami ae avi ndee voi ndereupityi 'rã ha'e va'e yvy.

38 Ha'e rã Num Josué ra'y nerenonde rupi oiko va'e, ha'e va'e ae 'rã oupity. Embopy'a guaxu ke ha'vy, mba'eta ha'e va'e ojapo 'rã Israel kuery hekoa aguã rami yvy ame'ë va'e re.

39 Ha'e gui pendera'y kue'iry, ha'e kuery pe 'Ombo'a pyrã' pejeague va'e, pendera'y kuery mba'emo vai neĩ mba'emo porã ma voi ndoikuaai va'e kuery ae oike 'rã ha'e py. Ha'e kuery pe ae 'rã ame'ë, ha'e ramo hekoa 'rã okuapy ha'e py.

40 Ha'e rã peë kuery ma pejere, tapeopa ju tekoa e'ỹa katy, tape Ye'ë pytä katy oo va'e rupi", he'i va'ekue SENHOR.

Números 14.39-45

41 – Ha'e ramo peë kuery aipopeje va'ekue xeivy: "Rojevavy rima SENHOR rovai. Roje'oi nho 'rã joe ropu'ã vy, SENHOR Nhanderuede ijayvuague

† 1:28 Enaque ra'y kuery ma gigante ikuai raka'e (Números 13.28).

rami vy”, peje vy peteĩ-teĩ penerembiporu joe opu’ãa pygua pejopya vy pendepy’a py pemoĩ ae pekuapy yvyty ikuaiãa katy peje’oi agua.

⁴² Ha’e ramo SENHOR aipoe’i karamboae xevy: “Aipo’re ha’e kuery pe: ‘Tapeo eme, pepu’ã eme joe, mba’eta xee ndaikoi ‘rã peẽ kuery mbyte, penderovaigua kuery pendereitypa e’ÿ aguã’, ‘re’, he’i va’ekue.

⁴³ Ha’e rami pendevy xeayvu va’ekue ri napenduxei pekuapy. Ha’e rami ‘rãgue py SENHOR nhe’ẽ rendua rupi e’ÿ, ha’e pendejee anho rei pejeroviaa rupi peje’oi karamboae yvyty ikuaiãa katy.

⁴⁴ Ha’e ramo ha’e va’e yvy re amorreu kuery ikuai va’e penerovaexĩ aguã joguerupa vy eiru rami penemonha. Ha’e rami vy pendereitypa Seir guive Horma peve.

⁴⁵ Ha’e ramo pejevypa ma vy pejae’o va’ekue SENHOR renonde. Ha’e rami teĩ SENHOR noendui, ndojapyxakai ae pejapukaia re.

⁴⁶ Ha’e va’e rire mbovy ára rei e’ÿ pendekuai va’ekue Cades py ae.

2

Cades gui Zerede peve oguata oje’oivy jave guare

¹ – Ha’e va’e rire ma jajeapa vy tekoe e’ÿa katy ju jaje’oi, tape ye’ẽ pytã katy oo va’e rupi, SENHOR xevy aipoe’iague rami vy. Ha’e rami vy mbovy ára re rei e’ÿ jajere-jere jakuapy Seir regua yvyty yvýry rupi.

² Ha’e rã SENHOR ijayvu vy aipoe’i xevy:

³ “Pejere-jere vaipa ma kova’e yvyty yvýry rupi. Pejeapa ju ke kuaray japu’a’ia katy.

⁴ Ha’e vy heta va’e kuery pe ndeayvu vy aipo’re ‘rã: ‘Peaxa ‘rã penderyke’y kuery Esaú ramymino kuery Seir re ikuaiãa rupi. Ha’e va’e kuery ma okyje ‘rã peẽ kuery gui. Va’eri peiko kuaa pota ta’vy opa mba’e py.

⁵ Pejoguero’a rei eme ha’e kuery reve, mba’eta ha’e kuery yvy ma name’ei ‘rã pendevy, neĩ ruxã’i pepyrõ aguã rive voi. Mba’eta Esaú kuery pe ae ame’ẽ raka’e Seir yvyty regua ha’e javi.

⁶ Ha’e kuery gui tembi’u pe’u va’erã pejogua ‘rã peráta re ae. Yy pey’u va’erã voi pejogua peráta re’, ‘re’ rã’ he’i va’ekue SENHOR.

⁷ Mba’eta SENHOR Penderuete penemoingo porã va’ekue pendepo py pen-embiaipoa ha’e javi re. Ha’e ma oikuaapa kova’e tekoe e’ÿa rupi peguataa. Quarenta ma’etÿ re SENHOR Penderuete oiko pendereve. Ha’e ramõ mba’eve rei ndoatai pendevy.

⁸ Ha’e gui jaaxa nhanderyvy Esaú ramymino kuery Seir re ikuaiãa yke rupi. Ha’e rami vy tape Elate ha’e Eziom-Geber gui yvy joja reia katy oo va’e gui jajeapa vy tape Moabe regua tekoe e’ÿa rupi oo va’e rupi ju jaa.

⁹ – Ha’e gui SENHOR aipoe’i xevy: “Pejavyky rei eme Moabe pygua kuery, neĩ pepu’ã rei eme guive ha’e kuery re, mba’eta ha’e kuery yvy ma name’ei ‘rã pendevy, mba’eta Ar tetã ame’ẽ ma voi Ló ramymino kuery pe”, he’i.

¹⁰ (Ha’e py ymave rupi ikuai va’ekue ma emim kuery. Ha’e va’e kuery ma tuvixakue, heta ete, ha’e anaquim kuery rami ipuku va’ekue raka’e.

¹¹ Ha’e kuery pe ma “Refaim ikuai” ‘ea va’ekue, anaquim kuery pe rami avi. Ha’e rã ha’e kuery pe Moabe pygua kuery ma “Emim kuery” he’i.

¹² Ha’e horeu kuery voi ikuai va’ekue Seir py. Va’eri Esaú ra’y kuery omomba vy omondypa guenonde gui, ha’e rami vy hekoague py ha’e kuery ju ikuai, Israel kuery ojapoague rami avi oyvyrã SENHOR ome’ẽ va’ekue py.)

¹³ Ha’e gui “Pepu’ã ke aÿ, ha’e peaxa Zerede yakã rovaigua re”, SENHOR he’iague rami vy jaaxa va’ekue Zerede yakã rovaigua re.

14 Cades-Barnéia guive Zerede yakā rovaigua peve jaguataague ha'e javi ma trinta e oito ma'etý, nhandé kuery regua avakue joe opu'ã va'ety ha'e javi omanomba peve nhandeaty mbyte py ae, SENHOR oura reve ijayvu ma voiaque rami vy.*

15 Ha'e rami vy SENHOR ae opo oupi ha'e kuery rovai, nhandeaty mbyte gui omomba ha'e omokanhymba peve.

Ar tetã rupi Arnom yakã oaxapa oje'oivyaque re ima'endu'aague

16 – Ha'e gui heta va'e kuery mbyte gui avakue joe opu'ã va'ety omanomba ma rire

17 SENHOR ijayvu vy aipoe'i xevy:

18 “Aÿ ma peaxa 'rã Ar rupi, Moabe pygua kuery vvy rupi,

19 ha'e pevaë 'rã Amom ra'y kuery renonde katy peve. Ha'e rã pejavyky rei eme, neĩ pepu'ã rei eme ha'e kuery re, mba'eta Amom ra'y kuery vvy ma name'ei 'rã pendeyvyrã, Ló ra'y kuery vvyrã ame'ë ma voi rire.”

20 (Ha'e rami avi ha'e va'e vvy pe “Refaim kuery vvy” 'ea avi, ha'e kuery voi ikuai ranhe rire, ha'e kuery pe amonita kuery “Zanzumim kuery” 'ea va'e ae.

21 Ha'e kuery ma tuvixakue, heta ete, ha'e anaquim kuery rami ipuku va'ekue raka'e. Ha'e gui SENHOR omomba va'ekue amonita kuery renonde gui. Ha'e ramo ha'e kuery ju omondyipa ma vy ikuai hekoague py.

22 Ha'e rami ae avi Esaú ra'y kuery re ojapo raka'e Seir py, mba'eta ha'e kuery renonde horeu kuery omomba rire Esaú ra'y kuery ju ikuai hekoague py, kova'e ára peve.

23 Ha'e gui Caftor pygua kuery voi guekoa gui ae ou vvy omomba avi raka'e aveu kuery Gaza tekoa peve ikuai va'ekue, ha'e vvy ikuai hekoague py.)

24 Ha'e gui “Pepu'ã ke ha'vy. Tapeo, ha'e peaxa Arnom yakã. Ne'exa, ndepo py ma amboaxa Hesbom pygua huvixa Seom amorreu regua, ha'e ijyvy ha'e javi. Tapeo ha'vy, pendekuai ha'e py, pepu'ã ha'e kuery re.

25 Aÿ gui amboypy 'rã yva guy rupi ikuai va'e ha'e javi re amoĩ aguã peë kuery gui okyjepa rei aguã. Ha'e kuery pendepo'akaa omombe'ua rã oendu vy oryryipa 'rã okuapy pendegui, ndaekorãvei rei vy”, SENHOR he'i va'ekue.

Números 21.21-30

26 – Ha'e ramo Quedemote tekoa e'ÿa gui xee amondouka ayvu mombe'uarã kuery Hesbom pygua huvixa Seom-a py. Ayvu ha'evépa rei aguã regua amombe'u uka vvy aipoa'e:

27 “Tove toroaxa ndevvy rupi. Tape rupi anho 'rã roo. Ndorrojepe'ai 'rã roiporu kuaa katy, neĩ roiporu kuaa e'ÿa katy voi.

28 Tembi'u ro'u va'erã reme'ë peráta re ae, yy roy'u va'erã voi peráta re reme'ë. Ha'e vvy tove toroaxa ndevvy rupi,

29 Esaú ra'y kuery Seir py ikuai va'e oremboaxaague rami avi, ha'e Moabe pygua kuery Ar py ikuai va'e voi. Ha'e rami vvy roaxa aguã Jordão yakã rovaigua re, oreyvyrã SENHOR Oreruete ome'ë va'ekue py rovaë peve”, ha'e uka va'ekue.

30 Ha'e rami teĩ Hesbom pygua huvixa Seom ndoipotai jaaxa ijyvy rupi, mba'eta SENHOR ae ojapo inhakã ratãa rupi onhe'ë py ndoipotai oendu aguã rami, pendepo py omboaxa aguã aÿ pexaa rami ae.

31 Ha'e vvy SENHOR aipoe'i: “Ne'exa, apy amboypy ma pendepo py omboaxa aguã Seom ha'e ijyvy ha'e javi. Tapeo ha'vy peipe'apa, peë ju ijyvykue py penhemboekoa aguã”, he'i va'ekue.

32 – Ha'e gui Seom ojeupegua kuery ha'e javi reve ou okuapy nhanderovai opu'ã aguã Jaza py.

* 2:14 Números 14.28-35

³³ Ha'e rami teĩ nhandepo py SENHOR Nhanderuete omboaxa ramo jaitypa, ta'y kuery ha'e ixupegua kuery ha'e javi.

³⁴ Ha'e va'e jave ha'e kuery retã ikuai va'e jajopypa vy nhamomba katuĩ'i, avakue, kunhague ha'e kyrĩgue'i guive. Neĩ peteĩve ma voi ndajaejai va'ekue ikuaive aguã.

³⁵ Hymba kuery anho tema jajopy nhanerymbarã, ha'e hetã jaipe'a va'ekue py mba'emo oeja va'ekue voi.

³⁶ Arnom vvyugua vvyry Aroer oĩ va'e, ha'e ha'e py tetã oĩ va'e guive Gileade peve, tetã ikora yvateve va'e meme teĩ jaipe'apa, nhandepo py SENHOR Nhanderuete omboaxapa ramo.

³⁷ Ha'e rã Amom ra'y kuerya py anho nanhavaeĩ va'ekue, neĩ Jaboque yakã vvyry rupi, vvyty vvyry tetã ikuai va'e rupi, neĩ teĩve henda py SENHOR Nhanderuete nanhanemondoukaia rupi.

3

Números 21.31-35

¹ — Ha'e gui jajeapa vy Basã katy tape oo va'e rupi ju jaa. Ha'e ramo Basã pygua huvixa Ogue nhanerovaexĩ vỹ ou ojeupegua kuery ha'e javi reve, nhandere opu'ã aguã Edrei py.

² Ha'e rã SENHOR Nhanderuete aipoe'i xevy: “Ekyje eme ha'e kuery gui, mba'eta amboaxa ndepo py, ixupegua kuery ha'e ijyvy ha'e javi reve. Ha'e va'e re pejapo 'rã amorreu kuery ruvixa Seom re pejapoague rami, Hesbom pygua ae va'ekue”, he'i va'ekue.

³ Ha'e rami vy nhandepo py SENHOR Nhanderuete omboaxa avi Basã pygua huvixa Ogue, ixupegua kuery ha'e javi reve. Jajukapa, neĩ peteĩ'i voi oikove aguã rami e'ỹ.

⁴ Ha'e va'e jave py nhandepo'aka hetã ha'e javi re. Teĩve tetã noĩ nhandepo'akaa e'ỹ va'ekue. Sessenta tetã re nhandepo'aka Argobe regua vvy ha'e javi, Basã pygua huvixa Ogue openaague.

⁵ Ha'e va'e tetã ha'e javi ma ikora yvate va'e meme, ikora rokẽ jooka va'e voi. Tetã mbovy e'ỹ rei avi jajopy ikora e'ỹ va'e.

⁶ Nhamomba katuĩ'i, Hesbom pygua huvixa Seom mba'ekue re jajapoague rami. Peteĩ-teĩ tetã nhamomba, avakue, kunhague ha'e kyrĩgue ha'e javi.

⁷ Mymba kuery anho tema jaraa nhandevy guarã, tetã pygua kuery oguereko va'ekue voi.

⁸ Ha'e rami py amorreu kuery huvixa mokoĩve po gui jaipe'a va'ekue ijyvy Jordão yakã kyvõ rupi itui va'ekue, Arnom yakã guive vvyty Hermom vvyty peve.

⁹ (Hermom vvyty pe ma Sidom pygua kuery “Siriom” he'i, ha'e rã amorreu kuery ma “Senir” he'i okuapy va'e.)

¹⁰ Ha'e rami vy nhandepo'aka vvy joja reia rupi tetã ikuai va'e re, Gileade regua ha'e javi re, Basã regua re voi, Salca ha'e Edrei peve. Ha'e va'e ma Basã pygua huvixa Ogue openaague meme.

¹¹ (Mba'eta Basã pygua huvixa Ogue anho'i ma oikove va'ekue refaim kuery regua. Ha'e va'e rupa ma ferro guigua, Amom ra'y kuery retã Rabá re oĩ teri va'e. Ipuku-a ma írundy metros, ha'e rã ipya ma mokoĩ metros, aỹ nha'ãa rami.)

Números 32.33-42

¹² — Ha'e va'e jave py ae jajopypa nhandevyryã. Ha'e gui Arnom vvyugua vvyry Aroer tekoa oĩ va'ekue guive Gileade regua vvyty mbytekue peve, tetã ikuai va'e ha'e javi reve amboaxa Rúben ha'e Gade ramymino kuery pe.

13 Ha'e rã Manassés ramymino kuery mbytekue ikuai va'e pe ma amboaxa Gileade vvy rembyre ha'e Ogue openaague Basã vvy ha'e javi. Argobe regua Basã ha'e javi pe ma "Refaim kuery vvy" 'ea va'ekue.

14 Ha'e gui Manassés ra'y Jair ojopy Argobe, ha'e va'e ma Basã ae, gesurita ha'e maacatita kuery vvy oje'aa peve. Ha'e vy tekoa ikuai va'e ma guery py ae oenoĩ rire "Havote-Jair" 'ea aỹ peve.

15 Maquir pe ma amboaxa Gileade.

16 Ha'e rã Rúben ha'e Gade regua kuery pe ma amboaxa Gileade guive Arnom vvyugua peve, ha'e va'e mbyte rupi ija'orã opyta oiny ramo, ha'e gui Jaboque yakã vvyry Amom ra'y kuery vvy oje'aa peve.

17 Ha'e rami ae avi Arabá rupi ma Jordão yakã opyta ija'orã, Quinerete yupa guive Arabá regua ye'ero peve, ha'e gui kuaray oëa katy ma Pisga vvy'ã guy katy rupi oo.

18 — Ha'e va'e jave py pendeivy xeayvu vy aipoa'e va'ekue: " SENHOR Penderuete ae ome'ẽ kova'e vvy penderekoarã. Ha'e nunga rupi penderegua avakue ipy'a guaxukue guembiporu reve toaxapa guyvvy kuery Israel regua mboae renonde.

19 Penda'yxy kuery, pendera'y ha'e penderajy kuery anho 'rã opyta penderekoarã amboaxa va'ekue py, penerymba kuery guive, mba'eta aikuaa penerymba reta va'ea,

20 ha'e rami penderyvvy kuery voi SENHOR opytu'u aguã ome'ëa ára peve peẽ kuery pe ranhe pepytu'u aguã ome'ëague rami avi, ha'e kuery voi hekoa aguã ijyvyrã Jordão yakã rovai re SENHOR Penderuete ome'ẽ va'e py. Ha'e gui mae ma peteĩ-teĩ pejey 'rã pendeyvyrã amboaxa va'ekue py", ha'e va'ekue.

21 — Ha'e va'e jave py Josué pe voi xeayvu vy aipoa'e va'ekue: "Nderexa py ae rexapa ma kova'e mokoĩ huvixa re SENHOR Nderuete ojapogue. Ha'ekue rami ae ju 'rã SENHOR ojapo huvixa ikuai va'e openaa rupi ndee reaxa aguã rupi.

22 Pekiye eme ha'e kuery gui, mba'eta SENHOR Penderuete ae 'rã opu'ã peẽ kuery repy vy", ha'e va'ekue.

Números 27.12-23

23 — Ha'e va'e jave xee voi ajapukai SENHOR pe. Ha'e vy aipoa'e:

24 "Ah SENHOR Oruete, remboypy ma xee nerembiguai pe rexa uka aguã mba'emo ndepo'akaa rupi ndepo imbaraeete va'e py rejapo va'e. Mba'eta mba'e nunga tuuete yva re, e'ỹ vy vvy re teĩ ikuai va'e, ha'e kuery ojapo avi 'rã ndepo'akaa rupi rejapo va'e ramigua?"

25 Ha'e nunga rupi ajerure ndevy, tove taaxa avi, xee voi aexa aguã vvy porã Jordão yakã rovai re itui va'e, ha'e va'e vvytya ha'e javi, Líbano peve", ha'e va'ekue SENHOR pe.

26 — Ha'e rami teĩ peẽ kuery káuxa SENHOR xeivy ivai vy noendu potai. Ha'e rami vy aipoe'i: "Ha'eve ma! Ndeayvuve eme xereve ha'e nunga re.

27 Eẽ eovy Pisga vvyty apyte áry, ha'e ema'ẽ kuaray ijapu'a'ia katy, ipuku-a katy ha'e oikea katy. Nderexa py rive 'rã rexa, mba'eta nda'evei kova'e Jordão yakã rovai re reaxa aguã.

28 Ha'e rami avi Josué pe ndeayvu 'rã rembopy'a guaxu ha'e remombaraetea rupi, mba'eta ha'e ma oaxa 'rã kova'e kuery renonde, ojapo 'rã vvy ndee rexa rive va'ekue py hekoa aguã rami", he'i va'ekue.

29 — Ha'e ramo japytave'i ranhe Bete-Peor katy'i vvyugua oĩ va'e py.

4

SENHOR *nhe'ẽ rendua rupi heta va'e kuery ikuai aguã re Moisés ijayvuague*

1 — Aÿ ma Israel kuery, pendu ke ayvu oeja pyre ha'e 'arandua rupigua re rombo'e ta va'e. Pejapo ete peikove ha'e peupity aguã pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'e.

2 Napemoivei 'rã ayvu xee amboaxa va'e áryve, neĩ napemboivei 'rã guive, SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue pejapopa aguã, xee amboaxaa rami ae.

3 Penderexa py ae pexa va'ekue tuuete Baal re oje'oi va'ekue re SENHOR Penderuete ojapoague, mba'eta avakue Peor pygua kuery nguuate Baal re oje'oi va'ekue ma omokanhymba raka'e penembyte gui.

4 Ha'e rã peẽ kuery SENHOR Penderuete re pejerovia ete va'e ma pekuavepa aÿ peve.

5 Ne'exa, SENHOR Xeruete omombe'u ukaague rami vy xee rombo'e ma oayvu oeja va'ekue ha'e hi'arandua rupigua re, pendeyvyrã pejopy va'ekue py pendekuai ma vy ha'e rami ae pendekuai aguã.

6 Pendejee pemoĩ ha'vy pejapo ete aguã, mba'eta ha'e rami vy pexa uka 'rã pene'arandua ha'e peiko porã kuaa amboae regua kuery rembiexa py. Ha'e nunga ayvu oeja pyre ha'e kuery oendu vy "Anhetẽ ete kova'e kuery ma hi'arandu ete ha'e ikuai porã kuaa va'e", he'i 'rã okuapy.

7 Mba'eta mba'e nunga kuery regua tu heta teĩ nguu ete oguereko SENHOR Nhanderuete jajapukai nhavõ nhanepytyvõ va'e ramigua?

8 Mba'e nunga kuery regua tu heta teĩ oguereko ayvu oeja pyre ha'e 'arandu rupigua aÿ penderekorã amboaxa va'e ha'e javi ramigua?

9 — Ha'e rami avi pereko kuaa pota peẽ ae pendekuaia ha'e penenhe'ẽ, penderexarai e'ÿ aguã penderexa py pexa va'ekue-ekue re, ha'e pendepy'a gui pemokanhy eme peikoa pukukue re. Peikuaa uka avi 'rã pendera'y ha'e peneramymino kuery pe.

10 Penderexarai eme Horebe vyvty re Penderuete renonde pendekuai jave guare re, xevy SENHOR aipoe'i jave: "Emboatypa ke kova'e kuery, tojapyxaka xeayvu re, yvy re ikuaiã pukukue re xerenonde ikuai aguã ojererokyjea rupi, ha'e gua'y kuery voi ombo'e aguã ha'e rami" he'i va'ekue.

11 Ha'e va'e vyvty vy'ry pevaẽ vy pearõmba pekuapy. Yvyty ma tata raku jekuaa yva mbyte peve, ha'e gui pytũ vaikue, arai pytũ guive.

12 Ha'e gui tata mbyte gui SENHOR ijayvu. Ijayvu nhendu rã pendu va'ekue. Ha'e rami ete ijayva pendu va'eri neĩ peteive py ndapexai va'ekue.

13 Pendevy peguarã omombe'u guexeve guarã, ojapo uka avi dez ayvu ojapo pyrã. Ha'e va'e ma ombopara mokoĩ itape re.

14 Ha'e va'e jave ae SENHOR xevy penembo'e uka avi oayvu oeja va'ekue ha'e o'arandu rupigua re, pendeyvyrã pejopy va'ekue py pendekuai ma vy pejapopa aguã.

15 Pereko kuaa pota ha'vy penenhe'ẽ, mba'eta Horebe vyvty re tata mbyte gui SENHOR Penderuete pendevy ijayvu jave neĩ teĩgueve ma ndapexai va'ekue,

16 penhemboeko ky'a rei e'ÿ aguã mba'emo ra'angaa pembojerovia va'erã rive pejapoa py, ava e'ÿ vy kunha ra'angaa teĩ ae ma,

17 ha'e'ÿ vy mba'emo mymba yvy rupi ikuai va'e, e'ÿ vy yva gyy rupi oveve va'e ramigua,

18 mymba yvy rupi otyryry va'e, e'ÿ vy pira yy gu'ry ikuai va'e voi.

19 Peiko kuaa pota ke, yva re pema'ẽ vy kuaray, jaxy, jaxy-tata ha'e mba'emo yva re ojekuaa va'e ha'e javi pexa vy pejekore vy henonde penenapy'ã re peĩ reve pemboete e'ÿ aguã, mba'eta ha'e nunga ma SENHOR Penderuete ae oeja va'ekue yva gu'ry ha'e javi regua ikuai va'e peguarã rive.

20 Ha'e rã peẽ kuery ma SENHOR pendejogua vy penerenoẽmba tata rupa ferro ky'a'oaty, Egito yvy re pendekuaia gui, ojeupe guarã ae pendereru, aỹ minha pexaa rami.

21 — Ha'e gui pendekáuxa xevy SENHOR ivai vy oura xee aaxa e'ỹ aguã vvy porã Jordão yakã rovai re pendekoarã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'e py.

22 Ha'e rami rã xee ma kova'e tekoa py ae 'rã amano, ndaaxai 'rã Jordão yakã rovai re. Ha'e rã peẽ kuery ma peaxa 'rã ha'e va'e vvy porã py penderekoa aguã.

23 Peiko kuaa pota ke penderexarai e'ỹ aguã SENHOR Penderuete guexeve guarã ojapo va'ekue gui, pejapo e'ỹ aguã mba'emo ra'angaa pembojerovia va'erã, ha'e nunga SENHOR Penderuete ndojapo ukai rire.

24 Mba'eta SENHOR Penderuete ma tata nhomokanhyarã. Ha'e ma oipota hexe anho pejerovia.*

25 — Ha'e gui pendera'y ha'e peneramymino jevy vy vvy re pendetuja'ipa ma jave, xapy'a rei penhemboeko ky'aa rupi pejapo 'rã mba'emo ra'angaa pembojerovia va'erã, ha'e vvy SENHOR Penderuete renonde ha'eva'e'ỹ va'e pejapo 'rã pendevy ivai aguã rami,

26 aỹ gui ma yva ha'e vvy opyta peẽ kuery rekokue moma'endu'aarã, mba'eta pemañomba voi 'rã pendevyvrã Jordão yakã rovai re peaxa vy pejopyague py. Ha'e py ma ndapeiko pukui 'rã. Ha'e rami 'rãgue py penemombaa 'rã.

27 Ha'e rami vvy SENHOR penemoaĩmba 'rã amboae regua ikuaia rupi. Mboapy'i ete'i 'rã pekuave, vvy regua kuery ikuaia rupi SENHOR penemondoukaague rupi.

28 Ha'e py ma penderueterã pembojerovia 'rã avakue rembiapo rive, vvyra ha'e ita guigua, oexa e'ỹ va'e, oendu e'ỹ va'e, okaru e'ỹ va'e, neĩ oetũ e'ỹ va'e.

29 Ha'e gui mae ma peka 'rã SENHOR Penderuete, ha'e vvy pejou 'rã, penenhe'ẽ ha'e pendepy'a ha'e javi py ri peka vy.

30 Mba'eta pejexavaia py opaa ára ha'e nunga ha'e javi pendere ou ramo SENHOR Penderuete pe pejevy vvy penhe'ẽ rendu nho ramo

31 SENHOR Penderuete napenepytyvõ e'ỹi 'rã, nhomboaxy kuaa va'e vvy. Napenemomba etei 'rã, ndaexarai 'rã guive oura reve guexeve guarã peneramoi kuery reve ojapo va'ekue gui.

32 — Aỹ ma peikuaa pota yma peiko e'ỹ mbove mba'emo oikoague re, mba'eta vvy re Nhanderuete avakue omoingo guive, yva guy ha'e javi rupi ndoikoi neĩ noenduai teri gui ramigua.

33 Tyrã pa amongue va'e regua nda'u oendu ma tata mbyte gui tuuete ijayvu va'e teĩ okuave teri, peẽ kuery re oikoague rami?

34 Tyrã amongue tuuete nda'u onhembopy'a ma amboae regua kuery mbyte gui ojeupe guarã oipe'a aguã, joeko a'ãa py, mba'emo porã oexa ukaa py, iporã va'e ojapoa py, joe opu'ãa py, opo oupi vvy opo'akaa oexa ukaa py, opa marã nhomondyipaa py, Egito vvy re SENHOR Penderuete penembixarã ojapoague rami ete?

35 Pendevy ae ha'e nunga oexa uka raka'e, peikuaa aguã SENHOR ae Penderuete oikoa. Jipoi amboae, ha'e anho e'ỹ vvy.*

36 Yva gui oayvua omonhendu penembo'e aguã, ha'e vvy re ju oexa uka guata tuvixa va'e. Ha'e ramo hata mbyte gui pendu va'ekue ijayvua.

37 Peneramoĩ kuery ha'e oayvua rupi, hamymino kuery ju oiporavo vy penerenoẽmba raka'e Egito vvy gui, ha'e ae ojekuaa uka opo'akaa ha'e javi py.

* 4:24 Hebreus 12.29 * 4:35 Marcos 12.32

38 penerenonde gui oiipe'apa aguã amboae regua pendegui ipo'akapave va'e voi, ha'e gui pendeyvyrã va'ekue py peru aguã, aÿ jaexaa rami ae.

39 Ha'e nunga rupi aÿ gui ma peikuaa 'rã, pendepy'a py peikuaa pota porã 'rã SENHOR anho Nhanderuete oikoa re, yva re ha'e yvy re ndoikoi amboae.

40 Pejapopa ha'vy oayvu oea va'ekue ha'e ojapo ukaague aÿ xee ju amboaxa va'e, pendekuai porã'i aguã, ha'e pendera'y kuery ju peẽ ndapeikovei jave, pendeyvyrã SENHOR Penderuete raka'e rã peve guarã ome'ẽ va'ekue py pendekuai puku aguã – he'i Moisés.

Números 35.9-15; Deuteronômio 19.1-3

41 Moisés oiporavo mboapy tetã onhemi atyrã Jordão yakã regua kuaray oua katy ikuai va'e,

42 ha'e py potae vy e'ÿ oirũ ojuka va'ekue onhemi aguã, neĩ omotare'ÿ-e'ÿkue py ri vy, ha'e va'e tetã va'e regua py rei ovaẽ vy oiko aguã.

43 Ha'e vy Rúben kuery peguarã ma Bezer tetã oiporavo tekoa e'ÿa py vyypea re oĩ va'e. Gade kuery pe ma Gileade regua Ramote tetã oiporavo, ha'e rã Manassés kuery pe ma Basã regua Golã tetã ju.

Mokoïgue ma Moisés ijayvu jevyague

Lei oea pyre Moisés omombe'u porãveague

44 Pova'e lei ma Israel kuery rekorã Moisés omboaxa va'ekue.

45 Po rami ma mba'emo oikuaa uka pyre, ayvu oea pyre ha'e 'arandu rupigua Israel kuery pe Moisés omombe'u va'ekue Egito yvy gui oupa jave py,

46 Jordão yakã rovai teri ikuai re, Bete-Peor katy'i yvyugua rupi ikuai jave, amorreu kuery Hesbom pygua ruvixa Seom oiko va'ekue yvy re. Ha'e va'e ma Moisés ha'e Israel kuery ojuka va'ekue Egito yvy gui oupa ma jave,

47 ha'e ijyvykue guive ojopypa ikuai aguã, Basã pygua huvixa Ogue yvykue guive. Ha'e va'e mokoïve ma amorreu kuery huvixa ikuai va'ekue meme. Ijyvykue ma Jordão yakã regua kuaray oua katy itui,

48 Arnom yvyugua katy'i Aroer tekoa oĩ va'e guive, ha'e Siom yvyty peve (ha'e va'e ma Hermom),

49 Yvy joja reia ha'e javi Jordão yakã regua kuaray oua katy oĩ va'e, yvy joja reia regua ye'ẽ rembe peve Pisga yvyty katy'i yvy'ã guy rupi.

5

Êxodo 20.1-17

1 Ha'e gui Israel kuery Moisés oenoĩmba vy aipoe'i:

– Israel kuery, pendu ke ayvu oea pyre ha'e 'arandu rupigua re pen-deapyxa py xeayvu ramo, peikuaa porã vy pejapopa ete aguã.

2 Horebe yvyty re nhandekuai jave nhande kuery reve SENHOR Nhanderuete ojapo guexeve guarã.

3 Nhaneramoï kuery reve'ÿ SENHOR ojapo, ha'e rã nhande kuery apy aÿ'i jakuave'i teri va'e reve ae.

4 Nhande kuery nhaendua py ete SENHOR ijayvu, yvyty áry tata mbyte gui.

5 (Ha'e rami jave ma xee ha'ã va'ekue Nhanderuete ha'e peẽ kuery mbyte SENHOR ijayvua mboaxaarã, mba'eta tata gui pekyje vy napeẽi yvyty re.) Ha'e gui SENHOR aipoe'i va'ekue:

6 “Xee ma SENHOR Nderuete Egito yvy re escravo pendekuai vy pemba'eapo poyiague gui pendepe'a va'ekue.

7 Ndererekoi 'rã nderuete mboae xerenonde.

8 Nderejapoi 'rã mba'emo ra'angaa nderueterã, yva re ikuai va'e ra'angaa, yva guýry yvy re ikuai va'e ramigua, neĩ yvy guy rupi yy oĩ va'e rupi ikuai va'e ra'angaa voi.

9 Ha'e nunga neremboetei 'rã, neĩ nerembojerovia 'rã, mba'eta xee SENHOR Nderuete ma aipota xere anho pejerovia, mba'eta aju vy ambopaga 'rã xere nda'ija'eĩ va'e reko vaiague re, tuu kuery, ta'y kuery, hamymino ha'e hamymino jevy kuery ikuaia peve.

10 Ha'e rã amongue xerayvu vy ajapo ukaague rami ikuai va'e ma amboaxy 'rã mil-kue hamymino kuery ikuai peve.

11 “Ndeayvu rive eme SENHOR Nderuete rery rupi, mba'eta SENHOR nom-boeko porãĩ 'rã hery rupi ijayvu rive va'ekue.

12 “Nema'endu'a ke sãbado ára py iky'a e'y va'erã remboete aguã, SENHOR Nderuete ojapo ukaague rami vy.

13 Mboapy meme ára re 'rã remba'eapo, ha'e rejapopa 'rã rejapo va'erã va'ekue ha'e javi.

14 Ha'e rã sete-a ára ma sãbado SENHOR Nderuete pegua ára. Neremba'eapoi 'rã mba'eve py, ndera'y, nderajy, nerembiguaĩ avakue ha'e kunhague, nerymba vaka, mburika'i, neĩ peteĩve nerymba, neĩ mombrygua kuery ndero py removaẽ va'ekue voi, nerembiguaĩ kuery voi ndee rami avi topytu'u.

15 Mba'eta nema'endu'a Egito yvy re escravo reiko jave ha'e gui SENHOR Nderuete ndepe'ague re, opo oupi vy opo'akaa oexa ukaa py. Ha'e rami rire SENHOR Nderuete omboete uka sãbado ára.

16 “Remboete 'rã nderu ha'e ndexy, SENHOR Nderuete ojapo ukaague rami, reikove puku ha'e reiko porã aguã ndeyvyrã SENHOR Nderuete ome'ẽ va'ekue py.*

17 “Ejojuka eme.*

18 “Ndetavy eme.*

19 “Nemonda eme.*

20 “Ndeayvu rive eme neirũ re.

21 “Emoaruã eme neirũ ra'yxy. Emoaruã eme neirũ ro, neĩ imba'ety, hambiguaĩ ava neĩ kunha, hymba vaka neĩ mburika'i, neĩ mba'eve neirũ mba'e rei-rei oguereko va'e.”*

Êxodo 20.18-21, 31.18

22 – Ha'e va'e ayvu rupi ma pendeaty va'e kuery pe SENHOR ijayvu raka'e vvyty oĩa gui. Tata ha'e arai pytũ mbyte gui onhendu atã. Ha'e va'e rire nda'ijayvuve jevyi. Mokoĩ itape re omboparapa ma rire ome'ẽ xevy.

23 Yvyty tata ojopeayi teri reve arai pytũ gui ijayvu rã pendu vy penhemboja xere, peteĩ-teĩ regua akã ha'e nhomongeta va'ety kuery.

24 Ha'e vy aipopeje va'ekue xevy: “Apy ma SENHOR Nhanderuete orevy oexa uka opo'akaa ha'e imarã e'y va'ea. Roendu guive tata mbyte gui ijayvu rã. Aỹ roexa rã Nhanderuete ndee ava reiko va'e reve ijayvu teĩ reikove teri.

25 Ha'vy aỹ, mba'e re tu romanomba ta? Mba'eta peva'e tata tuvixa va'e oremokanhymba 'rã. SENHOR Nhanderuete ayvu roenduve tema ri vy romanomba 'rã.

26 Mba'eta mava'e ava nda'u SENHOR Nhanderuete oikove va'e tata mbyte gui ijayvu rã oexa teĩ oikove 'rã, nhande kuery jaexaa rami?

27 Enhemboja ndee, ha'e endu SENHOR Nhanderuete mba'e he'ia. Ha'e gui orevy ju remombe'upa 'rã SENHOR ijayvuague. Ha'e ramo roendu vy rojapopa 'rã”, peje va'ekue.

* **5:16** Mateus 15.4, Marcos 7.10, Efésios 6.2-3 * **5:17** Mateus 5.21, Romanos 13.9, Tiago 2.11 * **5:18** Mateus 5.27, Romanos 13.9, Tiago 2.11 * **5:19** Romanos 13.9 * **5:21** Romanos 7.7, 13.9

28 Ha'e rami xevy pendeayvu rã SENHOR oendu vy aipoe'i xevy: "Xee aendu heta va'e kuery ndevy pe ijayvu rã. Ha'e kuery ha'evea rami meme ijayvu.

29 Ha'e kuery py'a re oĩ ete 'rãgue xerenonde ojererokyjea rupi ikuai aguã, ha'e ajapo uka va'e ha'e javi rupi, ha'e kuery ikuai porã aguã, ta'y kuery voi, raka'e rã peve guarã!

30 Tereo ha'vy, ha'e kuery pe "Tapeopa ju pendero katy", 're.

31 Ha'e rã ndee ma repytave ju 'rã apy xereve. Ha'e rã xee amombe'uve 'rã ajapo uka va'e, xeyavu ha'e aipotã va'e ha'e javi. Ha'e va'e re ma ndee rembo'e 'rã ha'e kuery ovyvrã amẽ'ẽ va'e py ikuai jave ojavopa aguã rami", he'i va'ekue SENHOR.

32 Ha'e nunga rupi pejavopa pota 'rã SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue. Ha'e ramia gui pejepe'a eme peiporu kuaa katy, neĩ peiporu kuaa e'ya katy.

33 SENHOR Penderuete ojapo uka va'e ha'e javi rupi pendekuai, pendekuai porã ha'e peiko pukuve aguã pendeayvrã pejopy aguã va'e re.

6

"Nhanhe'ẽ rendu aguã ae lei oeja", he'iaque

1 — Kova'e ayvu ma SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue, 'arandua rupigua ha'e oipotã reve, ha'e va'e re penhembo'e vy pejapo ete aguã vvy re pendekuai ma vy,

2 SENHOR Penderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai aguã, 'arandua rupigua ha'e oayvua ojapo uka va'e xee amboaxa rã peẽ ha'e pendera'y kuery, ha'e peneramymino kuery voi ikuai pukukue reguarã, peiko pukuve aguã.

3 Ha'e nunga rupi pendu ke Israel kuery, peikuaa pota ha'e pejapo ete aguã, pendekuai porã ha'e penderetave ete aguã pendeayvy kamby ha'e ei oata e'ya py, SENHOR peneramoĩ kuery ruete aipoe'iaque rami vy.

4 Pendu ke, Israel kuery. Peteĩ'i oiko SENHOR, SENHOR Nhanderuete ae.*

5 Ha'e nunga rupi peayvu 'rã SENHOR Penderuete pendeypy'a, penenhe'ẽ ha'e penembaraetea ha'e javi py.*

6 Kova'e ayvu aỹ amombe'u va'e ma pemoĩ 'rã pendeypy'a re.

7 Ha'e va'e rupi pembo'e 'rã pendera'y kuery. Ha'e va'e rupi avi 'rã pendeayvu pekuapy pendero py, tape rupi peikoa py, penheno ha'e pevy ju ma vy guive.

8 Ha'e va'e re penemoma'endu'aarã pejokua 'rã imoiny pendepo re, ha'e penderova re penderexa mbyte py.

9 Pembopara avi 'rã pendero rokẽ áry, ha'e okẽ re.

10 — Ha'e gui SENHOR Penderuete peneramoĩ Abraão, Isaque ha'e Jacó pe ouraague rami vy pendeayvrã va'e py pendereraa ma rire pendepo py omboaxa 'rã tetã tuvixa ha'e iporã va'e peẽ kuery pejapo va'ekue'ỹ,

11 ha'e gui oo opa mba'e porã oĩa pemonyẽ va'ekue'ỹ, ha'e yguarã pejo'o va'ekue'ỹ, uvaty ha'e oliveira ty penhotỹ va'ekue'ỹ. Ha'e va'e gui pe'u vy penvyatãmba ma vy

12 penheangu penderexari e'ỹ aguã SENHOR, Egito vvy re escravo peiko vy pamba'eaopó poyiague gui pendepẽ'a va'ekue gui.

13 SENHOR Penderuete renonde pejererokyjea rupi 'rã peiko, ixupe ae 'rã pendekuai, hery rupi anho 'rã peura.

14 Peiko eme amboae tuuete ramigua pe, neĩ teĩve vvy regua kuery pendeayvry ikuai va'e ruete pe,

* 6:4 Marcos 12.29,32

* 6:5 Mateus 22.37, Marcos 12.30,33, Lucas 10.27

¹⁵ mba'eta SENHOR Penderuete penembyte oiko va'e oipota hexe anho penderovia. Ha'e rami e'ÿ rã SENHOR Penderuete poxya penderovai hendy vy penemomba 'rã yvy áry gui.

¹⁶ Peko a'ã eme SENHOR Penderuete, Massá py peko a'ãague rami.*

¹⁷ Pejapo ete 'rã SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue, ayvu ha'e 'arandua rupigua ha'e ojapo uka va'ekue ha'e javi.

¹⁸ SENHOR renonde rupi pejapo 'rã ha'eve va'e ha'e iporã va'e anho, pendekuai porã aguã, ha'e yvy porã re pendekoa aguã, SENHOR peneramoï kuery pe oura reve ome'ë aguã re ijayvuague py ae,

¹⁹ ha'e penerenonde gui pendovaigua kuery SENHOR oipe'apa aguã aipoe'iague rami.

²⁰ — Raka'eve rã ndera'y kuery oporandu 'rã ndevy. Ha'e vy aipoe'i 'rã: "Mba'erã tu ayvu 'arandua rupigua ha'e oipotaa SENHOR Nhanderuete oeja raka'e nhandevy?" he'i ramo

²¹ rembovai 'rã ndera'y kuery pe: "Egito yvy re Faraó pegua escravo orekuai va'ekue ri teï SENHOR opo'akaa rupi orepe'apa ha'e gui.

²² Roexaa py SENHOR ojapo karamboae mba'emo kuaa ukaarã ha'e nhomondyipaarã tuvixa ete va'e nhomongyjea rupi, Faraó rovai, hoo pygua kuery ha'e Egito pygua kuery ha'e javi rovai.

²³ Ha'e rami vy ha'e gui orepe'a orereru aguã kova'e yvy nhaneramoï kuery pe oura reve nhanderekoarã ome'ë aguã re ijayvuague py.

²⁴ SENHOR ijayvu avi kova'e ayvu oeja va'ekue ha'e javi jajapopa ete aguã, ha'e henonde jajererokyjea rupi nhandekuai aguã, raka'e rã peve nhanemoingo porã ha'e nhanemoingove aguã, aÿ peve ojapoa rami ae.

²⁵ Ha'e gui SENHOR Nhanderuete renonde kova'e ayvu ojapo uka va'ekue ha'e javi ri jajapo ramo aipoe'iague rami ae, ha'e nunga oï 'rã nhandereko porãrã", 're 'rã.

7

Êxodo 34.10-17

¹ — SENHOR Penderuete pendereru 'rã pendeyvyrã py penderekoa aguã, ha'e penerenonde gui oipe'a reta 'rã yvy regua: heteu kuery, girgaseu, amorreu, cananeu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery, sete regua 'rã oipe'a pendegui hetave ha'e imbaraetekueve va'e tei.

² Ha'e va'e kuery ma SENHOR Penderuete omboaxapa 'rã pendepo py. Ha'e ramo pemomba katu'i 'rã. Ha'e kuery reve ndapejapoi 'rã peteï rami pendekuai aguã, napemboaxyi 'rã guive.

³ Neï napemendai 'rã ha'e va'e regua kuery reve. Ta'y kuery re napemomendai 'rã penderajy kuery, tajy kuery ma voi ndaperui 'rã pendera'y kuery re omenda va'erã.

⁴ Mba'eta ha'e kuery ojapo 'rã pendera'y kuery xegui ojepe'a aguã rami, amboae tuuete ramigua kuery pe ju ikuai aguã. Ha'e ramo penderovai SENHOR poxya hendy vy penemomba vyvoi 'rã.

⁵ Ha'e rami 'rãgue py po rami 'rã pejapo ha'e kuery re: Peitypa 'rã altar ha'e kuery ojapo va'ekue, pemopẽmba 'rã ita omopu'ã va'ekue, peake'o 'rã yvyra ta'angaarã omopu'ã va'ekue, ha'e gui peapypa 'rã mba'emo ra'angaarã ojapo va'ekue.

⁶ — Mba'eta peë kuery ma SENHOR Penderuete pegua iky'a e'ÿ va'e pendekuai. Yvy regua ha'e javi gui SENHOR Penderuete pendeporavo ojeupe guarã.

* **6:16** Kova'e ayvu rupi Jesus ombovai anha omoangeko rã (Mateus 4.7,10, Lucas 4.8,12).

7 Amboae regua gui penderetave va'e ramo e'ÿ guive SENHOR penderayvu vy pendeoporavo, mba'eta vvy regua ha'e javi gui mboapy'ive va'e peiko.

8 Ha'e rami 'rãgue py SENHOR penderayvu ete vy rive pendepe'a opo'akaa rupi, ha'e peneramoĩ kuery pe oura reve ijayvuague ojapo vy. Ha'e vy ae penderepy escravo peiko vy pamba'eapo poyia gui, ha'e Egito pygua huvixa Faraó po'akaa gui.

9 Ha'e nunga rupi peikuaa pota SENHOR Penderuete anho Nhanderuete oikoa re. Nhanderuete ojeroviapy va'e vy guexeve guarã ojapo va'ekue rupi ae 'rã oiko nhanemboaxya rupi, jayvua rupi ojapo uka va'e jajapo va'e kuery pe, mil-kue nhaneramymino ikuai jevy-jevy va'e pe guive.

10 Ha'e rã hexe nda'ija'ei va'e kuery ma ha'e ombopaga 'rã omokanhymba peve. Nda'rei 'rã hexe nda'ija'ei va'e re oikuaa pota vy ombopaga vyvoi agua.

11 Ha'e nunga rupi pejapopa 'rã ojapo uka va'ekue, ayvu ha'e 'arandua rupigua kova'e ára gui pendevy amboaxa va'e.

Levítico 26.3-13; Deuteronômio 28.1-14

12 — Pova'e 'arandua rupigua pendu vy pemoĩ porã ha'e pejapo ete ri ramo SENHOR Penderuete oiko 'rã guexeve guarã peneramoĩ kuery pe oura reve ojapo va'ekue rami.

13 Ha'e rami vy penderayvua rupi penemoingo porã ha'e penemboetave 'rã heravy. Omoingo porã avi 'rã pendera'y kuery, ha'e pendevvy re mba'emo aju oiko va'e, mba'emo ra'yĩ, vinho, azeite, ha'e penerymba vaka ha'e vexa'i ra'y kuery, vvy peneramoĩ kuery pe oura reve ome'ê agua re ijayvuague py ae.

14 Yvy regua ikuai va'e ha'e javi gui penemoingo porãve 'rã. Ha'e ramo pendekuaia py ndoikoi 'rã avakue ta'y e'ÿ va'erã, kunhague imemby e'ÿ va'erã, neĩ penerymba kuery regua ma voi.

15 Pendegui SENHOR oipe'apa 'rã opa marãgua mba'eaxy. Peẽ kuery re nomoĩ 'rã mba'eaxy vaikue Egito vvy re pexa va'ekue ramigua. Ha'e nunga ma pendere ija'e'ÿ va'e kuery ha'e javi re 'rã omoĩ.

16 Penomba 'rã ha'e javi regua pendepo py SENHOR Penderuete omboaxa va'ekue. Ha'e kuery re pema'ê teĩ pemboaxy eme, peiko eme guive ha'e kuery pegua tuuete pe, mba'eta ha'e rami rã pendereity 'rã.

17 — Xapy'a rei aipopeje 'rã pendepy'a py: “Kova'e vvy regua kuery ma nhande kuery gui hetave ramo mba'ixa tu jaipe'a 'rã?” peje teĩ

18 pekyje eme ha'e kuery gui. Penema'endu'a tema Faraó re SENHOR Penderuete ojapo va'ekue re, ha'e Egito vvy ha'e javi rupi

19 mba'emo tuvixa ete va'e pexaa py ojapo va'ekue re, hexa pyrã ha'e mba'emo porã ete ojapo va'ekue re, mba'eta SENHOR Penderuete opo oupi vy opo'akaa oexa uka reve penerenoẽ ha'e gui. Ha'ekue rami ae ju 'rã ojapo vvy regua pekyjea va'e kuery ha'e javi re.

20 Ha'e kuery mbyte rupi SENHOR Penderuete ombou avi 'rã kavy guaxu, pendegui nonhai vy onhemi va'e ndaekorãvei pavẽ peve.

21 Ha'e nunga rupi penhemondyipa rei eme ha'e kuery pexa vy, mba'eta penembyte SENHOR Penderuete oĩ, Nhanderuete ipo'akapa ha'e okyjepepy va'e ae.

22 Ha'e rami avi mbeguei'i rupi anho 'rã SENHOR Penderuete oipe'a 'rã kova'e kuery regua penerenonde gui. Napemomba vyvoi 'rã, penderovai guarã mymba inharõ va'e hetave oje'oivy e'ÿ agua.

23 Ha'e rami avi pendepo py SENHOR Penderuete omboaxapa 'rãe, nda'evei reive va'e ojapo vy omomba peve.

24 Pendepo py omboaxa avi 'rã huvixa kuery, ha'e ramo pejapo aguã yva guy rupi ha'e kuery rery na'ima'endu'aavei aguã rami. Avave rei nda'ipo'akaai 'rã pendere, pemomba peve.

25 Ha'e kuery ruete ra'angaa ma peapypa 'rã tata py. Prata ha'e ouro ha'e nunga onhovãague re voi pepenã rei eme, peraa eme penemba'erã, ha'e va'e py pe'a e'ÿ aguã. Mba'eta ha'e nunga ma SENHOR Penderuete pe rã ojeguarupy.

26 Ha'e nunga rupi peru eme ojeguarupy penderopy guarã, ayvu vaipy peẽ voi peiko e'ÿ aguã ha'e nunga rami ae. Ha'e nunga ha'e javi pejou vai ha'e pembojguaru ete 'rã, ayvu vaipy meme ramo.

8

SENHOR opena porãague re ima'endu'a aguã regua

1 — Peikuaa pota ke ojapo uka pyre aÿ amboaxa va'e pejapopa ete aguã, peikove ha'e penderetave aguã. Ha'e gui yvy SENHOR penamoï kuery pe oura reve ome'ẽ aguã re ijayvuague py pevaẽ vy pendekuai aguã.

2 Penema'endu'a ke tape rupi SENHOR Penderuete pendereraa ague ha'e javi re. Quarenta ma'etÿ re pendereraa tekoo e'ÿa rupi penemo'yvyĩ'i aguã pendereko a'ã vy, pendepy'a re oĩ va'e oikuaa aguã, xapy'a rei ojapo uka va'e rupi pa pendekuai tyrã pa any.

3 Ha'e rami vy penemo'yvyĩ'ia rupi ojapo pendekaruai aguã rami. Ha'e gui manã re ju penemongaru, ha'e nunga pexa va'ekue'ÿ teri, neĩ penderu kuery ma voi oikuaa va'ekue'ÿ. Ha'e ramigua ome'ẽ pendevy oikuaa uka aguã mbojape re anho e'ÿ avakue oikoa. Ha'e rã SENHOR ayvu ha'e javi re 'rã avakue oiko.*

4 Pendeao penhemondea va'e voi nda'ivaipai raka'e, pendepy ma voi nda'irurupai, quarenta ma'etÿ pukukue re teĩ.

5 Ha'e nunga rupi peikuaa pota penekuraxõ py, mba'eta avakue gua'y kuery omo'arandua rami avi SENHOR Penderuete penemo'arandu herekovy.

6 Pendekuai SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue rupi ete, gueko oeja va'ekue rupi ae peiko aguã henonde pejererokyjea rupi.

7 Mba'eta SENHOR Penderuete pendereraa 'rã yvy porãa py, yakã ikuaia, yvu, yvu tpy va'e guive yvyugua ha'e yvyty áry gui oxyry oiny va'e,

8 yvy trigo ha'e cevada oiko porãa, uva, figo ha'e romã'a oiko porãa guive, ha'e gui oliveira, azeite ha'e ei ikuaia.

9 Ha'e va'e yvy re ma tembi'u oata aguã rami e'ÿ 'rã pe'u, mba'eve rei ndoatavei ma 'rã ha'e py. Yvy re ita ikuai va'e py ferro oĩ, ha'e yvyty ikuai va'e gui ma penoẽ 'rã overa va'e.

10 Pekarup vy penevyatãmba 'rã, ha'e vy perovy'a 'rã SENHOR Penderuete yvy porã pendevy ome'ẽague re.

11 — Ha'e rami avi penheangu, penderexarai eme SENHOR Penderuete re, ha'e ojapo uka va'ekue ndapejapo e'ÿi aguã, 'arandua rupigua ha'e ayvu oeja va'ekue, pendevy aÿ amboaxa va'e ae.

12 Ha'e rami pekarupa vy penevyatãmba ma rire teĩ, oo porã pejapo vy ha'e va'e py peĩ ma rire,

13 penerymba vaka ha'e vexa'i kuery hetave ma rire, ha'e penemba'e prata ha'e ouro voi ndoatavei aguã rami rire teĩ

* 8:3 Kova'e ayvu rupi Jesus ombovai anha omoangeko rã (Mateus 4.4, Lucas 4.4).

14 xapy'a rei pendepy'a py pendeyvate rei vy penderexarai 'rã SENHOR Penderuete re, Egito vvy re escravo peiko vy pemba'eapo poyiague gui penerenoë va'ekue ri,

15 ha'e gui tekoa e'ÿa tuvixa ha'e ijavaete va'e rupi pendereraa herekovy va'ekue ri mboi inharô ete va'e ikuaia rupi, japeuxa popia va'e ha'e vvy pirua yy ikuai e'ÿa rupi. Ha'e gui pendevy itaova gui yy omoë va'ekue,

16 ha'e tekoa e'ÿa rupi penemongaru va'ekue maná penderu kuery oikuaa va'ekue'ÿ re, penemo'yvy'i vy pendereko a'ã aguã, ha'e gui opaa py penemoingo porã aguã.

17 Ha'e nunga rupi pendepy'a py "Xepo'akaa ha'e xejyva mbaraetea py ae arekopa", peje eme.

18 Ha'e rami 'rãgue py penema'endu'a SENHOR Penderuete re, mba'eta ha'e ae penemombaraete mba'emo pejoupa aguã rami, ha'e rami pendevy pe ojapo guexeve guarã peneramoï kuery pe oura reve ojapo va'ekue ojeupity aguã, aÿ pexaa rami.

19 Mba'eta SENHOR Penderuete re penderexarai ri vy amboae tuuete kuery re peo vy ha'e kuery pemboetea rupi ju pendekuai ramo aÿ ma'ë, penderovai xeayvu pekanhymba aguã re.

20 Ha'e javi regua penerenonde gui SENHOR omombaague rami pekanhymba avi 'rã, SENHOR Penderuete napenhe'ë rendu potai rire.

9

SENHOR Israel kuery oipytyvôague re Moisés omoma'endu'aague

1 — Pendu ke, Israel kuery. Aÿ peaxa 'rã Jordão yakã, amboae regua kuery pendegui hetave ha'e imbarateve va'e re pendepo'aka aguã katy. Hetã ikuai va'e ma tuvixa ha'e yva peve ikorapa va'e.

2 Ha'e kuery ma heta ha'e yvateve va'e, Enaque ra'y kuery ae. Ha'e va'e kuery reko ma pendua ae ma, "Mava'e 'rã tu ipo'aka Enaque ra'y kuery re?" 'ea ramo.

3 Ha'e nunga rupi aÿ peikuaa pota, mba'eta SENHOR Penderuete ae oaxa 'rã penerenonde rupi. Tata nhomokanhyarã rami 'rã omomba ha'e oitypa penerenonde rupi. Ha'e rami rã peipe'a ha'e pemokanhymba vyvoi 'rã, SENHOR ijayvuague rami vy.

4 — Ha'e nunga rupi penerenonde gui SENHOR Penderuete oipe'apa ma ramo aipopeje eme pendepy'a py: "Xereko porã ramo ae SENHOR xereru kova'e vvy re xerekoa aguã", peje eme. Mba'eta kova'e vvy regua kuery heko vai ramo SENHOR oipe'apa 'rã penerenonde gui.

5 Pendereko porãa re e'ÿ ta'vy, neï pendepy'a py iporã va'e oia re e'ÿ guive vvy re pendekoa aguã pevaë 'rã. Kova'e vvy regua kuery reko vaia re rima SENHOR Penderuete oipe'apa 'rã penerenonde gui, ojapo aguã peneramoï kuery pe oura reve ijayvuague ojeupity aguã, Abraão, Isaque ha'e Jacó pe.

Êxodo 32.1-20

6 — Ha'e nunga rupi peikuaa pota ke, mba'eta pendereko porãa re e'ÿ SENHOR Penderuete ome'ë kova'e vvy porã pendekuai aguã, mba'eta peë kuery ma peneakã ratãgue ae.

7 Penema'endu'a tema, pendexarai eme tekoa e'ÿa rupi SENHOR Penderuete pembopoxyague re. Egito vvy gui peopaa ára guive apy pevaëmba peve pepu'ãmba reia rupi pendekuai SENHOR rovai.

8 Horebe vvyty re pendekuai jave SENHOR pembopoxy rei ramo penderovai ipoxya hendy va'ekue penemomba aguã.

⁹ Mba'eta xee ma vvyty áry aa va'ekue itape ajopy aguã, guexeve guarã SENHOR pendereve ojapo va'ekue oĩa. Vvyty áry ma quarenta ára ha'e pytũ re aiko mbojape ha'u e'ỹ re, neĩ yy ay'u e'ỹ re.

¹⁰ Ha'e ramo xevy pe SENHOR ome'ẽ mokoĩ itape Nhanderuede okuã py ae ombopara va'ekue. Ha'e va'e re oĩ ayvu pendeivy guarã SENHOR vvyty áry omombe'u va'ekue ha'e javi, tata mbyte oĩa gui, peẽ kuery ha'e javi pendeatypa pekuapy jave.

¹¹ Ha'e gui quarenta ára ha'e quarenta pytũa py ma SENHOR ome'ẽ xevy mokoĩ itape ipara va'e, guexeve guarã ojapo va'ekue oĩa.

¹² Ha'e vy SENHOR aipoe'i xevy: “Epu'ã ju ke, eguejy pojava apy gui, mba'eta ndevygua kuery Egito vvy gui reru va'ekue onhemongy'apa ma oje'oivy. Are e'ỹ'i re ojepe'apa ma ha'e kuery rekorã aeja va'ekue gui, mba'emo ryku gui rive nguete rá'angaarã ojapo vvy”, he'i va'ekue.

¹³ — Xevy pe SENHOR ijayvuve ju vy aipoe'i: “Kova'e kuery xee aexa rá inhakã ratã ete okuapy.

¹⁴ Tamomba ete, yva guy ha'e javi rupi gui hery amboguepa aguã. Ha'e gui ma ndegui ju amoingo rá peteĩ regua ha'e kuery gui imbaratekueve ha'e hetave va'erã”, he'i va'ekue xevy

¹⁵ Ha'e ramo ajere vy aguejy vvyty gui. Ha'e ramo vvyty ojopeayi oiny tata gui. Xepo py araa mokoĩ itape guexeve guarã ojapo va'ekue oĩa.

¹⁶ Ha'e gui ama'ẽ rá pejevavya rei ra'e SENHOR Penderuete rovai. Ha'e rami vy penderueterã mba'emo ryku gui pejapo ra'e peteĩ vaka ra'y ra'angaa rive. Are e'ỹ'i re pejepe'apa penderekorã SENHOR oeja va'ekue gui.

¹⁷ Ha'e ramo mokoĩ itape areko va'e amombo xepo gui, ha'e vy pexaa py amboa'ypa.

¹⁸ — Ha'e gui teĩgue ju quarenta ára ha'e quarenta pytũ re aiko SENHOR renonde py jypy guare rami. Xerenapy'ã re aĩ, mbojape nda'ui neĩ yy ma voi nday'ui pejevavya ha'e javi re vy, mba'eta SENHOR oexaa py mba'emo vai ete pejapo ipoxy aguã rami.

¹⁹ Xee voi akyje va'ekue SENHOR penemomba aguã rami ipoxy etea gui. Ha'e rami teĩ peteĩgue ju SENHOR oendu xeayvua.*

²⁰ Arão pe voi SENHOR ipoxy raxa va'ekue omomba aguã rami. Ha'e rami teĩ ha'e va'e jave py Arão re voi ajerure.

²¹ Ha'e rami vy pejevavya rupi vaka ra'y ra'angaa pejapo va'ekue ajopy vy apypa, ha'e gui amou'ũmba porã iku'ipa peve. Iku'ikue ma yakã vvyty gui oxyry oiny va'e py amombo.

²² — Ha'e gui Taberã py, Massã ha'e Quibrote-Hataavã py ju pejapo SENHOR ipoxy ete aguã rami.

²³ Cades-Barnéia gui SENHOR penemondouka vy aipoe'i: “Tapeo, ha'e penderekoa vvy pendeivy ame'ẽ va'e py”, he'i ramo ndapejapoxei raka'e SENHOR Penderuete ijayvuague. Ndaperoviai vy napenhe'ẽ rendui.

²⁴ Ha'e rami vy SENHOR rovai pepu'ã rei va'e ae tema roexa ypypa ára guive ma voi.

Êxodo 32.11-14,30-35

²⁵ — SENHOR renonde py ajero'a ainy, ha'e quarenta ára ha'e quarenta pytũ re xetui, pendeivy SENHOR “Amomba rá” he'i rive.

²⁶ Ha'e vy SENHOR pe ajerure vy aipoe'e: “Ah SENHOR Oreruete! Emomba eme ndevygua kuery, ndejeupe guarã ae nembaraetea rupi repy vy Egito vvy gui ndepo'akaa rupi renoẽmba va'ekue.

* 9:19 Hebreus 12.21

²⁷ Nderexarai eme nerembiguai kuery Abraão, Isaque ha'e Jacó re. Eikuaa pota eme kova'e kuery inhakã atãa re, neĩ heko vaia re, neĩ ojevavy okuapya re.

²⁸ Ha'e rami Egito vvy orerenoeague pygua kuery aipoe'i e'ỹ aguã: 'Ha'e kuery rima SENHOR ndogueraa reguai vvy ijayvuague py. Ha'e kuery re ha'e nda'ija'evei vy ae rima oguenoẽmba raka'e tekoa e'ỹa py ojukapa aguã', he'i okuapy e'ỹ aguã.

²⁹ Ha'e rami avi ha'e kuery ma ndevyguaa ae, ndevy guarã ae renoẽmba raka'e ndepo'aka etea rupi, ha'e ndepo reupi reve", ha'e va'ekue SENHOR pe.

10

Mokoĩguea itape re lei omboparaague

¹ — Ha'e va'e jave py SENHOR aipoe'i xevy: "Mokoĩ itape ju ke emoatyrõ jypy guare rami guarã. Ha'e vy eju ju xea katy vvyty áry. Ejapo avi peteĩ hyru vvyra gui.

² Ha'e gui mokoĩ itape re xee ambopara 'rã jypyguaa remopẽmba va'ekue re oĩague rami. Ha'e ramo remboyru 'rã hyrurã rejapo va'ekue py", he'i xevy.

³ Ha'e rami rã peteĩ hyru vvyra acácia guigua ajapo, ha'e mokoĩ itape amoatyrõ jypy guare rami guarã. Ha'e gui aẽ avy vvyty re mokoĩve itape xepo py araa reve.

⁴ Ha'e gui itape re SENHOR jypy iparaague rami ju ombopara dez ayvu ojapo uka va'e, pendeatya ára py vvyty áry tata oĩ va'e mbyte gui omombe'u ppy va'ekue rami ae. Ha'e rami vy SENHOR omboaxa xevy.

⁵ Ha'e ramo ajere vy vvyty gui aguejy ju. Itape ma amboyru hyrurã ajapo va'ekue py. Ha'e va'e py ae opyta, xevy SENHOR ojapo ukaague rami vy.

Levi kuery regua oiporavoague

⁶ — Ha'e gui ma Israel kuery oje'oipa Beerote-Bene-Jaacã gui Mosera katy ju oo aguã. Ha'e py ma Arão omano, ha'e ramo onhono porãa ha'e pyve. Hekovia ta'y Eleazar ju oĩ sacerdote.

⁷ Ha'e va'e gui ma oje'oi ju Gudgoda katy, ha'e Gudgoda gui ma Jotbatá katy ju oje'oi. Ha'e va'e vvy re ma yakã'i ikuai rei.

⁸ Ha'e va'e jave py SENHOR oiporavo Levi ramymino kuery ogueraa aguã hyru SENHOR guexevẽ guarã ojapo va'ekue oĩa, SENHOR renonde ikuai aguã, ixupe omba'eapo, ha'e hery rupi jogueroayvu porã aguã, aỹ peve guarã ae.

⁹ Ha'e rami rire Levi kuery ndoguerekoĩ ae tema oyvyrã guyke'y kuery reve. SENHOR ae oiko ha'e kuery mba'erã, SENHOR Penderuete ijayvuague rami vy.

¹⁰ — Ha'e gui jypy'i guare rami aiko tema vvyty re, quarenta ára ha'e pytũ re. Ha'e ramo xeyvuaa peteĩgue ju SENHOR oendu, napenemombaxei.

¹¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i xevy: "Epu'ã ke, tereo ju heta va'e kuery renonde rupi, vvy peneramoĩ kuery pe aura reve ame'ẽ aguã re xeyvuague py ha'e kuery ovaẽ vy ikuai aguã."

Onhe'ẽ rendu aguã regua

¹² — Ha'e nunga rupi Israel kuery, mba'e nunga tu SENHOR oipota pejapo? SENHOR Penderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai aguã anho, heko rupi pendekuai, SENHOR Penderuete peayvu ha'e ixupe peiko aguã SENHOR pendepy'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py,

¹³ ha'e pejapopa aguã SENHOR ojapo uka va'e ha'e oayvu oeja va'ekue, aỹ pëvy amboaxa va'e, ha'e rami vy pendekuai porã aguã.

¹⁴ Ma'ẽ, yva ha'e yvate rupi yva oĩ va'e ma SENHOR Penderuete mba'e meme, vvy ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi guive.

15 Ha'e rami avi peneramoĩ kuery SENHOR oayvu etea rupi omboaxy rire peẽ kuery ha'e kuery ramymino pendekuai va'e ju ojeupe guarã pendeporavo ha'e javi regua gui, aỹ pexaa rami.

16 Ha'e nunga rupi penekuraxõ gui pemboi mba'emo vai oĩ va'e, ha'e pendekuaive eme peneakã ratãa rupi.

17 Mba'eta SENHOR Penderuete ma tuuete ikuai va'e ruete, ha'e senhor ikuai va'e SENHOR, Nhanderuete yvateve va'e, ipo'akapa ha'e okyjevepy va'e. Ha'e ma peteĩ rive joegui oayvuve va'e'ỹ, neĩ ome'ẽmby ndojopyi 'rã guive ha'eve'ỹa rami joguereko aguã.

18 Ha'evea rami 'rã oguereko tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e, oayvu avi amboae regua kuery, ha'e kuery pe tembi'u ha'e ijaorã ojou uka vy.

19 Ha'e nunga rupi peẽ avi peayvu 'rã amboae regua, mba'eta peẽ kuery voi amboae regua pendekuai va'ekue Egito vvy re peiko jave.

20 Ha'e gui SENHOR Penderuete renonde pendekuai 'rã pejererokyjea rupi. Ixupe ae 'rã peiko, hexe ae penhemboja, ha'e hery rupi anho 'rã peura.

21 Mba'eta ha'e ma perovy'a va'erã ha'e Penderuete oiko, pendevy ojapo va'e mba'emo tuvixa ete va'e nhomondyipaarã, penderexa py ae pexa va'ekue.

22 Mba'eta peneramoĩ kuery ma setenta ikuai va'e reve oje'oi raka'e Egito vvy katy. Ha'e gui aỹ ma SENHOR Penderuete pendeapo yva re jaxy-tata ikuai va'e rami pendereta aguã rami.

11

1 — Ha'e nunga rupi peayvu 'rã SENHOR Penderuete, ha'e ára nhavõ peiko 'rã penembo'ea rupi, ayvu oeja va'ekue, 'arandua rupigua ha'e ojapo uka va'ekue ha'e javi rupi.

2 Aỹ gui peikuaa pota ha'vy. (Pendera'y kuery pe'ỹ xeayvu, mba'eta ha'e kuery ma ndoikuaai neĩ ndoexai SENHOR Penderuete penemo'arandua rupi pendererekoague.) Peikuaa pota ke SENHOR yvate etea, ipo'aka etea ha'e opo oupia reve mba'emo ojapoague re.

3 Penema'endu'a avi hexa pyrã Egito mbyte rupi ojapo va'ekue re, Egito pygua huvixa Faraó re, ijyvy jave rupigua ha'e javi re,

4 Egito pygua xondaro kuery re, ha'e gui kavaju árygua ha'e karõxa ikuai va'e re SENHOR ojapoague re, mba'eta ha'e kuery áry rupi ombou Ye'ẽ Pytã, penderakykue ha'e kuery ou jave py. Aỹ peve guarã SENHOR omomba.

5 Penema'endu'a avi tekoka e'ỹa py ojapoague re, apy pevaẽ peve,

6 ha'e gui Rúben ramymino Eliabe ra'y kuery Datã ha'e Abirão re ojapoague re. Mba'eta vvy ojepe'a ramo ho'apa raka'e, hoo pygua kuery, hoo ha'e hupive oo va'ekue ha'e javi, Israel kuery pavẽ oexaa py.

7 Penderexa py ae pexa va'ekue tuvixa ete va'e SENHOR ojapo rã.

Onhe'ẽ rendu rã omoingo porã aguã re ijayvua

8 — Ha'e nunga rupi pendekuai SENHOR ojapo uka va'ekue aỹ amboaxa va'e ha'e javi rupi, penembaraete aguã, ha'e vvy katy peoa py pevaẽ vy penderekoa aguã,

9 ha'e rami vvy peiko pukuve aguã vvy SENHOR oura reve peneramoĩ kuery pe ome'ẽ aguã re ijayvuague py, hamymino kuery pe avi. Ha'e va'e vvy ma kamby ha'e ei oata e'ỹa.

10 Mba'eta vvy penderekoarã ma Egito vvy pejepe'aague va'e rami e'ỹ. Mba'eta ha'e va'ekue py ma mba'emo ra'ỹi penhotyague katy pendepy py pemboxyry vvy pemoaký va'ekue horta rami ae.

11 Ha'e rã vvy penderekoarã SENHOR ome'ẽ va'e ma vvyty ha'e vvyugua reia, oky yva gui ho'a va'e gui ae 'rã inhaký va'e.

¹² Ha'e va'e yvy re SENHOR Penderuete ae 'rã opena. Ha'e va'e re SENHOR Penderuete oma'ẽ riae 'rã, ma'et'ya ypy'i guive opa peve.

¹³ Xapy'a rei aỹ ayvu amboaxa va'e rupi peiko ramo, SENHOR Penderuete peayvua rupi, ha'e pendepy'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py ixupe anho pendekuaí ramo

¹⁴ yvy áry rupi ambou 'rã oky hi'ára py porã, mba'emo henhoĩ jave ha'e ipoty jave ju, mba'emo ra'yĩ penhotỹ va'ekue gui pemono'õ aguã, uva rykue ha'e azeite pereko aguã.

¹⁵ Pendeyvy rupi amoingo 'rã jai rogue penerymba kuery rembi'urã. Ha'e ramo pekaru vy penevyatãmba 'rã pekuapy.

¹⁶ Penheangu ke pendepy'a py pejekore e'ỹ aguã, ha'e pejepe'a vy tuuete mboae pe pendekuaí vy ha'e kuery renonde penerenapy'ã re peĩ e'ỹ aguã.

¹⁷ Mba'eta peẽ kuery rovai SENHOR poxya hendy ramo ojoko 'rã yva nda'okyvei aguã rami, ha'e ramo yvy re mba'emo naenhoĩvei 'rã, ha'e are e'ỹ re pekanhymba 'rã yvy porã SENHOR pendevy ome'ẽ va'ekue gui.

¹⁸ — Ha'e nunga rupi pemoĩ porã xeayvuague pendepy'a ha'e penenhe'ẽ py. Pejokua 'rã imoiny pendepo re penemoma'endu'aaarã, ha'e penderova re penderexa mbyte py.

¹⁹ Ha'e va'e re pembo'e 'rã pendera'y ha'e penderajy kuery, penderopy rupi peguapy peiny vy pendeayvu 'rã, tape rupi peoa py, penhenoa py ha'e pevy ju ma vy.

²⁰ Ha'e va'e ayvu pembopara avi 'rã penerokẽ áry rupi, ha'e penerokẽ re ae,

²¹ pende'ára hetave aguã pendera'y ha'e penderajy kuery pe voi, yvy SENHOR oura reve peneramoĩ kuery pe ome'ẽ aguã re ijayvuague py penderekoa ma vy, yvy áry yva oĩ temaa rami avi.

²² Mba'eta xapy'a rei kova'e ayvu pendevy amboaxa va'e ha'e javi pejapo ramo, SENHOR Penderuete peayvua rupi, heko rupi pendekuaí, ha'e hexeve peiko ramo

²³ SENHOR oipe'apa 'rã amboae regua kuery ha'e javi. Ha'e ramo pejopy 'rã ha'e kuery ikuaĩague, peẽ kuery gui hetave ha'e imbaraetekueve teĩ.

²⁴ Ha'e gui mamõ rã rei pepyrõa ma penemba'e meme 'rã, tekõa e'ỹa guive, Líbano ha'e yakã Eufrates yakã guive, ye'ẽ kuaray oíkea katygua peve.

²⁵ Avave rei nda'ipo'akai 'rã pendere. Mba'eta yvy pepyrõa ha'e javi rupi SENHOR Penderuete omoingo 'rã pendegui okyjae aguã rami, ijayvuague rami vy.

Imoingo porãarã e'ỹ vy imoingo vaiarã re ijayvuague

²⁶ — Ma'ẽ, aỹ penerenonde py amoĩ penemoingo porãarã, e'ỹ vy penemoingo vaiarã.

²⁷ Penemoingo porãa oiko 'rã SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue pejapopa ramo, aỹ amboaxa va'e rupi ae.

²⁸ Ha'e rã penemoingo vaia ma oiko 'rã SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue tejapo 'rãgue py pejepe'a ramo tape pendevy aỹ aikuaa uka va'e gui, amboae tuuete kuery rupi ndapeikuaai va'eri peo vy.

²⁹ Ha'e gui yvy penderekoarã peo aguã py SENHOR Penderuete pendereraa ma jave pemombe'u 'rã penemoingo porãa regua Gerizim vvyty áry gui, ha'e rã penemoingo vaia regua ma Ebal vvyty áry gui 'rã pemombe'u.

³⁰ Ha'e va'e mokoĩve vvyty ma Jordão yakã rovai re oĩ, kuaray oíkea katy, cananeu kuery yvy re, yvy joja reia re Gilgal rexei, Moré py vvyra carvalho ikuai va'e katy'ĩ.

³¹ Mba'eta peaxa ta ma Jordão yakã, pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽague py pendekuaí aguã. Ha'e py 'rã penhemboekoa.

32 Ha'e rami avi penhea'ã ayvu ha'e 'arandua rupigua aỹ aikuaa uka va'e ha'e javi rupi pendekuai aguã.

12

Anhetẽ va'e rupi ombojerovia atyrã oiporavoague

1 — Pova'e ayvu oeja pyre ha'e 'arandu rupigua pejapo 'rã pendeyvyrã SENHOR peneramõi kuery Ruete ome'ẽ va'ekue py, ára nhavõ ha'e va'e yvy re peikoa pukukue re.

2 Amboae regua kuery peipe'a vy pemomba 'rã nguete ramigua mboeteaty, yvyty ha'e yvy'ã'i áry ha'e javi rupi, ha'e yvyra rovana gup rupi ikuai va'e ha'e javi.

3 Peitypa 'rã ha'e kuery mba'e altar ha'e javi, ita omopu'ã va'ekue pemboa'ypa 'rã, ta'angaa yvyra gui omo'ã va'ekue peapypa 'rã tata py, mba'emo ryku gui nguete ra'angara ojapo va'ekue pemboa'ypa avi 'rã, hery pemboeupa aguã ha'e va'e yvy gui.

4 — Mba'eta SENHOR Penderuete ma ha'e rami e'ỹ 'rã pemboete.

5 Ha'e rami 'rãgue py ha'e javi regua ikuaiaque mbyte py SENHOR Penderuete peteĩ henda oiporavo 'rã guery omoĩ, ha'e ojeupegua oo oĩ aguã. Ha'e py ae 'rã peo peka vy.

6 Ha'e katy 'rã peru mba'emo peapy vy peme'ẽ va'erã ha'e mymba pejuka vy peme'ẽ va'erã, dízimo pereko va'e, mba'emo pendepo py peru va'e, mba'emo penhenhandua'i rami peme'ẽ va'erã, ha'e gui jypy'i guare penerymba vaka ha'e vexe'i ra'y'i oiko va'ekue.

7 Ha'e py SENHOR Penderuete renonde py ae 'rã pekaru ha'e perovy'a pekuapy opa mba'e pejapo py, peẽ ha'e pendero pygua kuery reve, SENHOR Penderuete penemoingo porã rire.

8 Apy jajapoa rami ve'ỹ 'rã pendekuai, mba'eta aỹ peve peteĩ-teĩ ha'e ae ojou porãa rami rive 'rã ikuai,

9 mba'eta ndapeupityi teri pepytu'u aguã pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'e.

10 Ha'e rami avi peaxa 'rãe Jordão yakã, pendekuai aguã pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'erã py. Ha'e ramo pendevy pe ome'ẽ 'rã pepytu'u aguã penderovaigua kuery pendevýry rupi ikuai va'e ha'e javi gui. Ha'e ramo pendekuai porã 'rã opa mba'e vai gui.

11 Ha'e ramo SENHOR Penderuete oiporavo 'rã peteĩ henda hery oĩ aguã. Ha'e py ae 'rã peru pendevy aruruka va'ekue ha'e javi: mba'emo peapy vy peme'ẽ va'erã ha'e mymba pejuka vy peme'ẽ va'erã, dízimo pereko va'e, mba'emo pendepo py pejapo va'ekue, ha'e gui iporãgueve SENHOR peguarã peme'ẽ aguã penhemboayvague ha'e javi.

12 Ha'e rami vy pevy'a 'rã SENHOR Penderuete renonde py, peẽ kuery, pendera'y ha'e penderajy kuery, pendevygua escravo avakue ha'e kunhague, ha'e gui levita kuery peneretã py ikuai va'e, penembyte rupi ijyvy e'ỹ va'e teĩ.

13 Penheangu ke, mba'emo peapy vy peme'ẽ e'ỹ aguã mamõ rã pexa rã ha'eve reia py rive.

14 Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery va'e regua pendekuaia gui peteĩ'i henda SENHOR oiporavoague py 'rã peo mba'emo peapy vy peme'ẽ aguã, ha'e ayvu amboaxa va'e ha'e javi pejapo aguã.

Xo'o ho'u ha'e mba'emo ome'ẽ aguã re ijavyva

15 — Ha'e rami avi nderekoa py ae ha'eve xo'o rejuka vy re'u tema aguã, nenhe'ẽ py re'uxea rami, SENHOR Nderuete ojou uka va'e rei. Ha'eve va'e e'ỹ

vy ha'eve'ȳ va'e reiko teĩ ha'eve re'u aguã, guaxu puku ha'e guaxu ete'i ro'o re'ua rami.*

16 Ha'e rã huguykue ma ndere'ui 'rã. Yy rami renhoë 'rã yvy py.

17 Ha'e rami teĩ nderekoa py ma nda'evei re'u aguã dízimo-rã remboja'o va'ekue, mba'emo aju gui, e'ȳ vy uva rykue gui, azeite, nerymba kuery vaka ha'e vexa'i ra'ȳ jypyguare regua gui voi. Neĩ nda'evei re'u aguã mba'emo reme'ë aguã re renhemboayvuague regua gui, mba'emo renhenhandua'i rami reme'ë va'erã, neĩ reme'ë aguã ndepo py rejapo va'ekue gui voi.

18 Ha'e nunga ma SENHOR Nderuete renonde anho 'rã re'u, henda ha'e oiporavoague py ae, ndee, ndera'y kuery, nderajy kuery, ndevygua escravo avakue ha'e kunhague, ha'e levita kuery nderekoa py ikuai va'e. Ha'e rami vy SENHOR Nderuete renonde py ae 'rã revy'a rejapoã ha'e javi py.

19 Enheangu ke, eipytyvõ e'ȳ eme levita kuery yvy re reikoa ja.

20 — Ha'e gui SENHOR Nderuete oayvuague rami vy ndeyvyrã ombotuvix-ave ma ramo, xapy'a rei xo'o re'uxe vy "Ha'u 'rã xo'o" re 'rã. Ha'e rami vy nderekoa py ae 'rã re'u, re'uxea rami.

21 Ha'e rami avi henda SENHOR Nderuete guery omoĩ aguã oiporavoague gui mombyry ri reiko vy ma rejuka 'rã nerymba vaka ha'e vexa'i kuery SENHOR ojou uka va'ekue, ha'e nderekoa py ae teĩ ha'eve re'u aguã, re'uxea rami, ndevy amboaxaague rami vy.

22 Guaxu puku ha'e guaxu ete'i ro'o re'ua rami 'rã re'u xo'o. Ha'e nunga gui ma avakue ha'eve va'e ha'e ha'eve'ȳ va'e teĩ ha'eve ho'u aguã.

23 Ha'e rami avi eikuaa pota huguy reve re'u e'ȳ aguã, mba'eta tuguy re ma oĩ tekove. Nda'evei tekove xo'o reve re'u aguã.

24 He'u eme tuguy. Yvy py 'rã renhoë yy rami.

25 Ndere'ui 'rãe. Ndera'y kuery ndereikovevei rire ndo'ui avi 'rã, SENHOR penemoingo porã aguã, henonde ha'evea ramigua anho pejapo ramo.

26 Ha'e rã mba'emo rereko va'e gui reiky'a'o uka va'ekue, ha'e reme'ë aguã re renhemboayvuague va'e ma henda SENHOR oiporavoague py ae 'rã reraa.

27 SENHOR Penderuete pegua altar áry ae 'rã reapy vy reme'ë, ho'okue ha'e huguykue guive. Mymba reme'ë va'e ruguykue ma onhoëa 'rã SENHOR Penderuete pegua altar áry rupi. Ha'e rã ho'okue gui ma re'u 'rã.

28 Eikuaa pota rejapopa aguã ayvu amboaxa va'ekue ha'e javi, ndee ha'e ndera'y kuery peiko porã aguã raka'e rã peve, SENHOR Penderuete renonde ha'evea ramigua pejapo ramo.

29 — Ha'e gui penerenonde gui SENHOR Nderuete amboae regua kuery oipe'apa ma jave, ha'e ijyvykue py reo ma vy nderekoa aguã,

30 enheangu ha'e kuery ikuaiague rami avi reiko e'ȳ aguã, nerenonde gui omombaa rire teĩ. Eikuaa pota rei eme guive ha'e kuery ruete ra'angaa kuery re, neĩ "Ha'e kuery nguu ete ra'angaa omboeteague rami xee voi ajapo 'rã", 're eme.

31 Emboete eme SENHOR Nderuete ha'e rami, mba'eta ha'e kuery nguete kuery pe ojapo va'e ma SENHOR pe rã ojeguarua ha'e ojou vaipy meme, mba'eta nguete kuery pe ha'e kuery oapy 'rã gua'y ha'e guajy kuery eteve voi.

32 — Rejapopa 'rã ayvu amboaxa va'e ha'e javi. Hi'áryve neremoĩvei 'rã, neĩ neremboĩvei 'rã guive.

* 12:15 Mba'eta guaxu puku ma ka'aguy rupigua rã SENHOR pe ome'ë mbyrã e'ȳ. Ha'eve amongue va'e rei ho'u tema aguã.

13

Profeta ramigua rive ha'e mba'emo ra'angaa mboetea rupi nhomoingoxe va'e re ijayvua

1 — Ha'e gui xapy'a rei peteĩ profeta, ha'e'ỹ vy mba'emo rexa ra'ua penembyte py oiko vy omombe'u ma voi 'rã hexa pyrã e'ỹ vy nhomondyipaara, 2 ha'e rire hexa pyrã e'ỹ vy nhomondyipaara omombe'u va'ekue oiko 'rã, teĩ ha'e va'e aipoe'i avi 'rã: “Jaa ke amboaẽ tuete kuery ndajakuuãi teri va'ekue pe ju jaiko”, he'i ramo ma

3 pendu pota eme profeta e'ỹ vy mba'emo rexa ra'ua ayvu. Mba'eta SENHOR Penderuete penderoko a'ã, oikuaaxe vy anhetẽ pa pendepy'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py peayvu ra'ea.

4 SENHOR Penderuete rupive anho 'rã peiko, henonde pejererokyjea rupi 'rã pendekuã. Pejapo 'rã ha'e ojapo uka va'e, pendu 'rã ijayvua, ixupe ae 'rã peiko, hexe anho 'rã penhemboja.

5 Ha'e gui ha'e va'e profeta e'ỹ vy mba'emo rexa ra'ua ma pejuka 'rã, SENHOR Penderuete rovai nhomopu'ãa rupi ijayvu rire, Egito vyv re escravo pendekuãague gui penerenoẽare rovai ijayvu, pendep'e axe vy SENHOR Penderuete tape oeja va'ekue gui. Ha'e rami vy penembyte gui peipe'a 'rã mba'emo vai.

6 Xapy'a rei nderyvy e'ỹ vy nderyke'y ndexy pi'a ae ha'e rami 'rã ijayvu, ndera'y e'ỹ vy nderajy, ndera'yxy reayvu va'e mba'e, e'ỹ vy neirũ ndee ae rejeayvua rami reayvu va'e teĩ nhemi rupi ndereroayvu vy aipoe'i 'rã: “Jaa jaiko amboaẽ tuete kuery pe ju, ha'e nunga ndee neĩ neramoĩ kuery ma voi ndoikuãa va'e teĩ,

7 amboaẽ regua ndeyvũry ikuai va'e ruete ra'angaa pe ae, ndea gui mombry e'ỹ vy ha'e'i rupigua, pendeyvy re mamõ rã rei”, he'i ramo ma

8 enhembotavy uka eme ixupe, endu pota eme, hexe ema'ẽ eme guive remboaxya rupi. Ndereraa jepe ukai 'rã, nerenhomi 'rã guive.

9 Ha'e rami 'rãgue py rejuka 'rãe. Ndee ranhe'i 'rã ndepo reupi rejuka aguã, ha'e gui heta va'e kuery ha'e javi ju 'rã.

10 Pejapipa 'rã ita py omano peve, mba'eta SENHOR Penderuete Egito vyv re escravo peikoague gui penerenoẽare gui pendep'e axe rire.

11 Ha'e rami rã Israel kuery ha'e javi omombe'ua rã oendu vy ojererokyje 'rã okuapy, ha'e ha'ekue ramigua mba'emo vai ndojapovei 'rã penembyte rupi.

12 — Ha'e gui xapy'a rei amongue tetã pendekoarã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue rupi pendu 'rã omombe'ua vy aipo'ea rã:

13 “Penderekoa py avakue heko vai va'e oje'oi vy nhombotavy tetã pygua kuery, ‘Jaa amboaẽ ruete ndajakuuãa va'ekue pe jaiko’ he'i va'e”,

14 ‘ea ramo pendu vy ma peikuãa pota porã 'rã, pexa pota ha'e peporandu porã 'rã. Xapy'a rei ha'e rami ete mba'emo vai penembyte rupi anhetẽ ri oiko ra'e ramo

15 ha'e va'e tetã pygua kuery pejukapa 'rãe kyxe py. Pemomba 'rã ha'e py ikuai va'ekue ha'e javi, mymba kuery guive.

16 Imba'e rei-reikue ma pemboatypa 'rã tetã mbyte py, ha'e vy tetã ha'e mba'e rei-rei reve peapypa 'rã SENHOR Penderuete pe mba'emo oapy vy ome'ẽmy rami. Ha'e rami rire ha'e va'e tetã mba'emo vaikueaty rive 'rã oĩ raka'e rã peve, ndojapoavei 'rã guive.

17 Omomba pyrã regua neĩ peteĩve topyta eme pendepo py, SENHOR penemboaxy nhombopaga ve'ỹ aguã poxya rupi, ha'e penderayvua rupi penemboetave aguã, peneramoĩ kuery pe ouraague rami vy,

18 xapy'a rei SENHOR Penderuete ijayvua pendu vy ha'e ojapo uka va'ekue ha'e javi pejapo ri ramo, aŷ amboaxa va'e ae, SENHOR Penderuete renonde rupi ha'evea ramigua anho pejapo aguã.

14

Onhekyxĩ rei e'ŷ aguã re ijayvua

1 — SENHOR Penderuete ra'y kuery ae peiko. Ha'e nunga rupi penhekyxĩ rei eme, neĩ penderova katy ma voi penhopĩ eme omano va'ekue káuxa pendepey'a vai vy.

2 Mba'eta peẽ kuery ma SENHOR Penderuete pegua iky'a e'ŷ va'e pendekuai. Ha'e javi regua yvy jave rupi ikuai va'e gui SENHOR pendeporavo va'ekue ojeupe guarã.

Levítico 11.1-47

3 — Neĩ peteĩve ndape'ui 'rã ojegarupy regua.

4 Pova'e mymba ro'o anho 'rã pe'u: vaka, vexa'ĩ, kavara,

5 guaxu ete'i, guaxu puku, guaxu mirĩ, kavara ka'aguy regua, antílope, vexa yvyty rupigua ha'e gamo.

6 Mymba ikuai va'e regua ipyapẽ mbyte rupi ja'o va'e, ha'e oixu'u jevy va'e ma ha'eve meme 'rã pe'u aguã.

7 Ha'e rã pova'e ma ndape'ui 'rã: mymba oixu'u jevy va'e anho, ha'e'ŷ vy ipyapẽ ja'o va'e anho: camelo, tapixi ha'e arganaz, oixu'u jevy va'eri ipyapẽ ja'o va'e'ŷ vy. Ha'e nunga ma ha'eve'ŷ va'e 'rã pendeivy.

8 Poryko voi nda'evei, mba'eta ipoapẽ ja'o va'eri oixu'u jevy va'e'ŷ guive vy ha'eve'ŷ va'e 'rã pendeivy. Ha'e va'e ro'o ndape'ui 'rã, he'õgue re voi pepoko eme.

9 — Yy rupi ikuai va'e gui ma pova'e regua 'rã pe'u: ipepo ha'e ipekue va'e ha'e javi.

10 Ha'e rã opa mba'e ipepo e'ŷ va'e, ha'e'ŷ vy ipekue e'ŷ va'e ma ndape'ui 'rã. Ha'eve'ŷ va'e meme 'rã pendeivy.

11 — Ha'e gui guyra ja'u aguã ha'eve va'e ha'e javi regua ma pe'u 'rã.

12 Ha'e rã pova'e ma pe'u va'erã e'ŷ: taguato guaxu, quebrantosso, taguato guaxu ye'ẽ rupigua,

13 açor, taguato ha'e milhano, ha'e ha'e va'e regua ma guive rã;

14 ha'e javi uruvu, ha'e ha'e va'e regua ma guive rã;

15 ha'e gui avestruz, urukure'a, mbyju ye'ẽ rupigua, taguato, ha'e ha'e va'e regua ma guive rã;

16 ha'e gui mocho, íbis, aka'ẽ,

17 oko, abutre, uruvu ye'ẽ rupigua,

18 kuruka ha'e guyraxĩ, ha'e ha'e va'e regua ma guive rã; ha'e gui poupa ha'e mbopi.

19 — Ha'e javi regua omy'ĩ ha'e oveve'i va'e ma guive rã ha'eve'ŷ va'e pendeivy, pe'u va'erã e'ŷ.

20 Ha'e rã guyra ha'eve va'e ha'e javi regua ma pe'u 'rã.

21 — Mymba omano rive va'ekue ma ndape'ui 'rã. Ha'eve peme'ẽ aguã amboae regua kuery peneretã py ikuai va'e pe ho'u aguã, ha'e'ŷ vy amboae regua kuery pe pemboekovia aguã, mba'eta peẽ kuery ma SENHOR Penderuete pegua iky'a e'ŷ va'e.

— Napembojyi 'rã kavara ra'y ixy kamby py ae.

SENHOR peguardã dízimo ome'ẽ aguã regua

22 — Ha'evea rami kuerei 'rã dízimo reme'ê mba'emo ra'yĩ renhotỹ va'ekue aju guigua, ma'etỹa nhavõ mba'ety rupi remono'õ va'e gui.*

23 Dízimo regua gui ma SENHOR Nderuete renonde 'rã re'u, guery omoĩ aguã oiporavoague py, mba'emo aju guigua, vinho, azeite, ha'e gui nerymba vaka ha'e vexa'i kuery ra'y ypy'i regua gui. Ha'e rami vy 'rã reikuaa SENHOR Nderuete renonde rejererokyjea rupi reiko aguã, reikovea pukukue re.

24 Ha'e gui xapy'a rei henda SENHOR Nderuete guery omoĩ aguã oiporavoague mombyry ete ramo nda'evei 'rã ha'e py reraa aguã, nderekoa gui mombyry ramo ha'e SENHOR Nderuete ojou uka reta va'ekue reme'ê aguã,

25 ha'e ramo remboekovia 'rã dízimo, ha'e hepykue peráta ndepo py reraa reve tereo henda SENHOR Nderuete oiporavoague py.

26 Ha'e va'e peráta re ma rejogua 'rã nenhe'ê py reme'êxe va'e rei, vaka, vexa'i, e'ỹ vy vinho, oy'u pyrã irove va'e, ha'e'ỹ vy nenhe'ê py reme'êxea rendua rami tema. Ha'e rami vy ha'e py, SENHOR Nderuete renonde py ae re'u vy revy'a 'rã ndero pygua kuery ha'e javi reve.

27 — Ha'e rami teĩ eipytyvõ e'ỹ eme levita kuery neretã mbyte ikuai va'e, pendevvy rupi oyvyrã ndojopyi rire.

28 Mboapy ma'etỹa opa nhavõ ma dízimo ha'e va'e ma'etỹa mba'emo aju regua remono'õ vy neretã py ae 'rã remoĩ porã.

29 Ha'e ramo levita kuery ou 'rã ho'u aguã (pendevvy rupi oyvyrã ndojopyi rire). Ou avi 'rã amboae regua kuery, tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e neretã py ikuai va'e. Okaru 'rã okuapy hevyyatãmba peve, SENHOR Nderuete nemoingo porã aguã ndepo py rejapo va'e ha'e javi py.

15

Oreveague omboguepaa aguã ára pyguarã re ijavyua

1 — Ha'e gui sete ma'etỹa opa nhavõ rembogüepa kuerei 'rã ndevy oreveague.

2 Po rami 'rã rembogue: Neirũ kuery pe mba'emo reiporuka va'ekue ha'e javi rembogue 'rã omboekovia aguã va'ekue. Ha'e rami vy neremboekovia ukai 'rã neirũ e'ỹ vy nderyvy kuery pe, rembogue aguã SENHOR oikuaa uka ramo.

3 Ha'e rã amboae regua kuery pe ma ha'eve remboekovia uka aguã, ha'e rã nderyvy oiporu vy ogueraa va'ekue ma neremboekovia ukavei 'rã.

4 Ha'e rami vy pendekuaia py iporiaukue'i ikuai e'ỹ aguã, mba'eta opa mba'e py SENHOR Penderuete penemoingo porã 'rã vvy penderekoarã ome'ê va'ekue py.

5 xapy'a rei SENHOR Penderuete ayvu pendu ri ramo, aỹ amboaxa va'e ha'e javi pejapo ete aguã.

6 Mba'eta SENHOR Penderuete penemoingo porã 'rãe, aipoe'iaque rami vy. Ha'e ramo heta regua kuery pe peiporuka 'rã mba'emo, teĩ ha'e kuery gui ma peẽ kuery ndapeiporui 'rã mba'eve. Heta regua re pendepo'aka 'rã, teĩ ha'e kuery ma pendere nda'ipo'akai 'rã.

Levítico 25.35-38

7 — Ndeyvyrã SENHOR Nderuete ome'êague rupi xapy'a rei nderekoa rupi oiko 'rã nderyvy iporiaukue'i va'e, neretã oĩ va'e pygua. Ha'e ramo ma ndepy'a ratã eme, neĩ nerakãte'ỹ eme guive nderyvy iporiaukue'i pe.

8 Ha'e rami 'rãgue py reipe'a 'rã ndepo opa marãgua reiporuka aguã ixupe oata va'e rei.

9 Enheangu ke amboae rami rei ndepy'a e'ỹ aguã, aipo're eme guive: “Sete ma'etỹa ovaẽ ta ma, orevea nhamboguepa aguã”, 're eme, nderyvy iporiau'i

* 14:22 Levítico 27.30-33, Números 18.21

va'e re rema'ê vai vy ixupe mba'êve nereme'êi aguã. Mba'eta ha'e rami rã SENHOR pe ojapukai 'rã nderovai, ha'e ndere oĩ 'rã rejeyavya.

¹⁰ Reme'êxea'i py eme'ê ixupe, ndepy'a re mba'emo vai toĩ eme reme'êa py. Ha'e rami rã SENHOR Nderuete nemoingo porã 'rã ndepo py rejapo va'e ha'e rejapoxea ha'e javi py.

¹¹ Mba'eta ikuai 'rãe iporiaukue'i vyv re. Ha'e nunga rupi aipoa'e ndevy: Eipe'a ndepo, reme'êxea'i py reme'ê aguã nderyvy ojexavai rei'i va'e ha'e iporiaukue'i ndevvy re ikuai va'e pe.

Êxodo 21.1-11

¹² – Xapy'a rei peteĩ nderyvy e'ỹ vy nereindy hebreu regua ndevy ovendea ramo ma mboapy meme ma'etỹ peve'i 'rã remomba'epo. Ha'e gui sete ma'etỹa py ma repoi ju 'rã.

¹³ Ndea gui oo ma jave emondouka rive eme mba'emo reraa uka e'ỹ re.

¹⁴ Ixupe reme'êxea'i py eme'ê nerymba kuery regua, mba'emo moa'yĩaty gui, ha'e uva renhamiaty gui guare. SENHOR Nderuete nemoingo porãague regua gui reme'ê 'rã ixupe.

¹⁵ Nema'endu'a ke Egito vyv re ndee voi escravo reikoague gui SENHOR Nderuete nerenoêague re. Aỹ gui ma ha'e nunga amboaxa ndevy.

¹⁶ Ha'e rã xapy'a rei nerembiguai “Xee ndaai 'rã ndea gui” he'i 'rã ndevy, mba'eta nderayvu ha'e ndero pygua kuery voi, ha'e ndea py oiko porã.

¹⁷ Ha'e ramo mba'emo mombua py remombu 'rã inambi okẽ py. Ha'e rami rire nerembiguai ae 'rã oiko raka'e rã peve. Ha'e rami ae avi 'rã rejapo nerembiguai kunha va'e re.

¹⁸ Ndejeupe “Haxy xee apoi aguã” 'ere eme, mba'eta mboapy meme ma'etỹ re ma ndevy omba'epo rire mbyte rupi ete'i omba'epo va'e repy re, SENHOR Nderuete nemoingo porã aguã rejapo va'e ha'e javi py.

Lei mymba ra'y kuery oiko ypy'i va'ekue re ijayvua

¹⁹ – Nerymba vaka e'ỹ vy vexa'i ra'y oiko ypy'i va'ekue ha'e javi ma, ava ri ramo remboaxa 'rã SENHOR Nderuete peguarã. Vaka ra'y jypy guare ma neremomba'epoi 'rã, ha'e vexa'i ra'y jypy guare ma nderejayai 'rã.

²⁰ Ha'e va'e ro'o re'u 'rã SENHOR renonde py ndero pygua kuery reve. Ma'etỹa nhavõ 'rã re'u, henda SENHOR oiporavoague py ae.

²¹ Ha'e rami teĩ ha'e va'e mymba re ivaikuea oĩ ri ramo, hetyma vaikue'i e'ỹ vy oexa e'ỹ va'e mba'e, ha'e'ỹ vy amboae rami ivaikuea oĩ ramo ma nereme'êi 'rã SENHOR Nderuete pe.

²² Ha'e va'e ma neretã py ae 'rã re'u. Peẽ kuery va'e regua ha'eve va'e ha'e ha'eve'ỹ va'e teĩ pe'u 'rã joa py, guaxu puku e'ỹ vy guaxu ete'i ro'o pe'ua rami.

²³ Ha'e rã huguykue ma ndape'ui 'rãe. Penhoẽ 'rã vyv py py rami.

16

Judeu kuery pegua ngaru mboapy regua ojapo aguã re ijayvua

Páscoa ára regua

Êxodo 23.14,15; 34.18; Levítico 23.4-8

¹ – Abibe jaxy re Páscoa ára ojeupity nhavõ pejapo 'rã ngaru SENHOR Penderuete pegua. Mba'eta abibe jaxy py ae, pyávy SENHOR Penderuete penerenoẽmba raka'e Egito vyv gui.

² Ha'e rami rire Páscoa ára ojeupity jave SENHOR Penderuete pe peme'ê 'rã penerymba vaka ha'e vexa'i regua, SENHOR guery omoĩ aguã oiporavoague py ae.

³ Ha'e va'e jave py ma mbojape ombovu pyre ndape'ui 'rã. Sete ára re 'rã pe'u mbojape imbovua revegua e'ÿ, jexavai regua, (mba'eta Egito yvy gui pejepe'a pojava raka'e), peikoa pukukue re penema'endu'a aguã Egito yvy gui pejepe'aague ára re.

⁴ Sete ára re pendea py noĩ 'rã mbojape mbovua, pendeivy ha'e javi rupi. Ha'e rami avi jypya ára ka'arukue xo'o pejuka va'ekue ma topyta eme ko'ëguerã.

⁵ Páscoa ára pyguarã neĩ peteĩve pejuka eme penderekoarã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py,

⁶ ha'e rã SENHOR Penderuete guery omoĩ aguã oiporavoague py ae 'rã pejuka Páscoa ára pyguarã. Ka'arukue, kuaray oike ma jave 'rã pejuka, Egito yvy gui peẽmbaague hora ojeupity jave ae.

⁷ Pembojy vy pe'u 'rã SENHOR Penderuete oiporavoague py ae. Ha'e gui ko'ëgue jevy peo 'rã pendero katy pejevy aguã.

⁸ Mboapy meme ára re 'rã pe'u mbojape imbovua revegua e'ÿ. Ha'e gui sete araa py ma SENHOR Penderuete pe pejapo 'rã nhemboaty iky'a e'ÿ va'e. Neĩ peteĩve ma napemba'eapoi 'rã.

Pentecostes ára regua

Êxodo 23.16; 34.22; Levítico 23.15-21

⁹ – Ha'e gui peipapa 'rã sete semana peve. Mba'ety rupi kyxé py mba'emo aju pemono'õ ypya ára guive sete semana peve 'rã peipapa.

¹⁰ Ha'e vy SENHOR Penderuete pe pejapo 'rã ngaru semanas regua. Pendepo py ae 'rã peme'ẽ mba'emo peme'ẽxe'a'i py, SENHOR Penderuete penemoingo porãague rami.

¹¹ Pevy'a 'rã pekuapy SENHOR Penderuete renonde py, pendera'y, penderajy kuery, penerembiguaí avakue ha'e kunhague reve, levíta kuery penderekoa py ikuai va'e reve, ha'e gui amboae regua, tyre'ÿ ha'e imeve'ÿ va'e kuery pendea rupi ikuai va'e reve, SENHOR Penderuete guery omoĩ aguã oiporavoague py ae.

¹² Penema'endu'a ke Egito yvy re escravo pendekuaiague re. Ha'e rami vy kova'e ayvu ojea pyre re peikuaa pota 'rã pejapo ete aguã.

Oguy'i py ikuai aguã regua

Levítico 23.33-43

¹³ – Ha'e gui sete ára re pejapo 'rã ngaru oguy'i py pendekuai aguã regua, mba'emo pemoa'yimba ma jave, ha'e uva rykue penhamimba ma rire.

¹⁴ Ngarua py pevy'a 'rã, pendera'y, penderajy kuery, penerembiguaí avakue ha'e kunhague, ha'e gui levíta, amboae regua, tyre'ÿ ha'e imeve'ÿ va'e kuery penderekoa py ikuai va'e reve.

¹⁵ Sete ára re 'rã ngaru pejapo SENHOR Penderuete pegua, SENHOR oiporavoague py ae, mba'eta SENHOR Penderuete penemoingo porã 'rã mba'emo pemono'õa ha'e pendepo py pejapo va'e ha'e javi py, opa mba'e py perovy'a aguã rami.

¹⁶ – Ha'e rami py ma'et'ÿa nhavõ mboapykue-pykue peẽ kuery va'e regua avakue ikuai va'e ojexa uka 'rã SENHOR Penderuete renonde, oiporavoague py ae: ngaru mbojape imbovua revegua e'ÿ va'e regua oikoa py, ngaru semanas regua, ha'e gui ngaru oguy'i py ikuai aguã regua oikoa py. Opo py mba'emo ogueru reve anho 'rã ojexa uka SENHOR renonde py.

¹⁷ Peteĩ-teĩ ome'ẽ 'rã ojoua'i rami, SENHOR Tuuete omoingo porãague rami.

Êxodo 23.6-9

¹⁸ – Penderekoarã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py peẽ kuery regua ikuai ha'e javi rupi pemoĩ 'rã nhomboayvu va'ety ha'e huvixa kueryrã, heta va'e kuery re oikuaa pota aguã ha'evea rami.

¹⁹ Joe peikuaa pota eme ha'eve e'ÿa rami rei. Peteĩ peayvuvu eme joegui. Pejopy eme ome'ẽmby, mba'eta ome'ẽmby ombogue 'rã hi'arandu va'e rexa ha'e omboeko vai rive 'rã heko porã va'e.

²⁰ Ha'evea rami meme 'rã peikuaa pota, ha'e rami anho'i, peikove ha'e penderekoa aguã pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py.

²¹ Pemo'ã eme vyvra ta'angarã SENHOR Penderuete pegua altar yvýry.

²² Neĩ pemo'ã eme ita SENHOR Penderuete ojou vai va'e regua rive.

17

Tuete ra'angaa mboetear ombopagaa aguã re ijayvua

¹ — Ha'e gui vaka ra'y e'ÿ vy vexa'i iporã e'ÿ, ivaikue rei va'e ma peme'ẽ eme SENHOR Penderuete pe, mba'eta ixupe ramo ojeguaru pyrã.

² Xapy'a rei pendea py penderekoarã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue rupi pejou 'rã ava e'ÿ vy kunha teĩ SENHOR Penderuete renonde teko vai rupi oiko va'e, guexeve guarã ojapo va'ekue rupi e'ÿ.

³ Ha'e va'e nunga oo vy tuete mboae pe rive 'rã ikuai omboetea rupi, ha'e'ÿ vy kuaray, jaxy, ha'e'ÿ vy yva re ojekuaa va'e pe rei, xee ajapo ukaague rami e'ÿ.

⁴ Ha'e va'e reko omombe'ua rã pendu vy ma peikuaa pota porã 'rã. Ha'e gui xapy'a rei anhetẽ ete ri Israel kuery mbyte ha'eve'ÿ va'e ojapo ramo

⁵ ava e'ÿ vy kunha va'e ha'eve'ÿ va'e apoare peraa 'rã peneretã rokẽ peve, ha'e vy pejapipa 'rã ita py omano peve.

⁶ Mokoĩ e'ÿ vy mboapy hexaare omombe'u ramo mae ma pejuka omano aguã rami ojevavy va'ekue. Peteĩ'i hexaare omombe'u ramo nomanoi 'rã.*

⁷ Hexaare ranhe 'rã ita omombo ojuka aguã. Ha'e gui ma heta va'e kuery ha'e javi 'rã ojapi. Ha'e rami vy pendea gui peipe'a aguã heko vai va'e.*

Haxy ete va'e re huvixa oikuaa pota kuaa aguã re ijayvua

⁸ — Ha'e gui mba'emo re reikuaa pota aguã haxy ete ri ramo, jojukaague re mba'e, e'ÿ vy mba'emo re ojerurea, joapo vaiague, e'ÿ vy amboae ramigua oikuaa pota ukaa py, ha'e ramo repu'ã vy reo 'rã SENHOR Nderuete oiporavoague py.

⁹ Ha'e vy rejexa uka 'rã levita regua sacerdote kuery ha'e nhomboayvu va'ety ha'e jave py ikuai va'e pe. Ha'e kuery pe reporandu rã omombe'u 'rã rejapo va'erã.

¹⁰ SENHOR oiporavoague py ndevy ombovaiague rami 'rã rejapo. Enhea'ã ndevy ojapo uka va'ekue rejapopa aguã.

¹¹ Lei re ha'e kuery nembo'eague rami 'rã rejapo. Ayvu ndevy omombe'UAGE gui nderejepe'ai 'rãe, reiporu kuaa regua katy, neĩ reiporu kuaa e'ÿa katy ma voi.

¹² Ha'e gui ava onhemboyvate rei vy SENHOR Nderuete pegua sacerdote ayvu noendu potai, neĩ nhomboayvu va'ety ayvu ri ramo ma ojukaa 'rã, Israel kuery mbyte gui peipe'a aguã mba'emo vai,

¹³ ha'e nunga heta va'e kuery ha'e javi oendu vy okyje aguã, onhemboyvate ve'ÿ aguã rami.

Huvixaverã omoĩ mbyre rekorã re ijayvua

¹⁴ — Xapy'a rei vyv penderekoarã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py pevaẽ ma vy aipopeje 'rã: "Nhamoĩ huvixave nhandere opena va'erã, ha'e javi regua nhandeyvýry rupi ikuai rami" peje 'rã.

* 17:6 Hebreus 10.28 * 17:7 1 Coríntios 5.13

¹⁵ Ha'e rami vy penderuvixaverã pemoi 'rã SENHOR Penderuete oiporavo va'e ae. Ha'e rã amboae regua ava penderivy kuery regua e'ÿ ma nda'evei pemoi aguã, ha'e rã Israel kuery va'e regua anho.

¹⁶ Ha'e rami avi penderuvixave ma nda'evei ojeupe guarã kavaju omboetave aguã, neĩ Egitto yvy katy heta va'e kuery ogueraa jevy aguã, kavaju ojouvexe vy. Mba'eta pendeivy "Ndapejevvyvei 'rã kova'e tape rupi" he'i va'ekue SENHOR.

¹⁷ Nda'evei avi ojou reta aguã gua'yxy jevyrã, opy'a py tape porã gui opia e'ÿ aguã. Nda'evei guive ojeupe guarã prata e'ÿ vy ouro ojou reta aguã.

¹⁸ — Ha'e gui guenda opena atyrã py oguapy ma vy ojeupe ae oguero va 'rã kova'e lei kuaxia re ombopara vy. Ha'e va'e ma levita regua sacerdote kuerya py oĩ va'e.

¹⁹ Ngupive oguereko riaa 'rã, oikovea ára nhavõ ogueroayvu aguã. Ha'e rami vy oikuaa 'rã SENHOR Nguete renonde ojererokyjea rupi oiko aguã, ha'e kova'e lei re ayvu oĩ va'e ha'e javi rupi omoĩ porã ha'e ojapopa ete aguã.

²⁰ Mba'eta ha'e va'e ayvu ojapo 'rã opy'a py guvy kuery gui onhemboyvateve e'ÿ aguã, ha'e ojapo uka pyre gui ojepe'a e'ÿ aguã, oiporu kuaa regua katy neĩ oiporu kuaa e'ÿa katy ma voi. Ha'e rami vy Israel kuery mbyte huvixa oĩ are aguã, ha'e gui ta'y kuery ju.

18

Sacerdote ha'e levita kuery peguarã ha'e hekorã re ijayvua

¹ — Ha'e gui levita regua sacerdote kuery, ha'e levita kuery ha'e javi ndoguerekoĩ 'rã oyvyrã Israel kuerya py. Ha'e kuery okaru 'rã SENHOR pe oapy vy ome'ẽ mbyre re, ha'e kuery peguarã opyta va'e gui.

² Oyvyrã ma ndoguerekoĩ 'rã guvy kuery ikuaiã rupi. SENHOR ae 'rã ha'e kuery mba'erã va'ekue, ha'e kuery pe ijayvuague rami vy.

³ Ha'e nunga rupi pova'e ma sacerdote kuery peguarã heta va'e kuery ome'ẽ va'ekue regua, vaka e'ÿ vy vexa'i kuery mba'e. Sacerdote pegua ma ijaxi'y kãgue, ha'e gui haĩ'y kãgue ha'e hyekue.

⁴ Ha'e kuery pe peme'ẽ avi 'rã jypygua mba'emo aju, uva rykue ha'e azeite iporãgueve gui, ha'e gui vexa'i rague jypy guare voi.

⁵ Mba'eta ha'e kuery ma Israel kuery ha'e javi regua gui SENHOR Penderuete oiporavo va'ekue, SENHOR rery rupi omba'eapo aguã, ha'e gui ta'y kuery ju, ára nhavõ reguarã.

⁶ — Ha'e gui xapy'a rei peteĩ levita ou 'rã guekoa peteĩ tetã Israel regua va'e rei gui. Opy'a py omba'eapoxea'i ha'e javi rupi 'rã ou henda SENHOR oiporavoague py.

⁷ Ha'e rami vy omba'eapo 'rã SENHOR Nguete rery rupi, guvy kuery levita regua ha'e javi SENHOR renonde opena okuapya rami.

⁸ Ha'e va'e ho'u va'erã ma ha'e kuery pegua reve joo rami ae 'rã, mba'emo guekoa py ovendeague repy áryve ome'ẽa 'rã.

Imba'ekuaa ha'e imba'evyky va'e kuery rovai ijayvua

⁹ — Ha'e gui yvy SENHOR Penderuete ome'ẽague py pevaẽ ma vy napenhembo'ei 'rã ha'e pygua kuery ha'eve'ÿ va'e ojapoa rami pendekuai avi aguã.

¹⁰ Penembyte py toiko eme guive gua'y e'ÿ vy guajy tata py oapy va'e, imba'ekuaa va'e, tenondegua mombe'ua, oexa'ã kuaa va'e, neĩ imba'evyky va'e ma voi,

¹¹ onhembo'e vaikue va'e, neĩ omanogue mboayvua, nhe'ẽ vai revegua, neĩ omanogue pe oporandu va'e ma voi.

¹² Mba'eta ha'e nunga apoa ma SENHOR pe rã ojeguarupy meme. Ha'e nunga ha'e kuery ojapo okuapya re ae SENHOR Penderuete oipe'a raka'e penerenonde gui.

¹³ Opa mba'e py heko porã va'e 'rã peiko SENHOR Penderuete renonde.

¹⁴ Mba'eta vvy pejopy va'erã va'e regua kuery ojapyxaka 'rã okuapy tenondegua mombe'ua ha'e imba'ekuaa va'e kuery re. Ha'e rã pendevy pe ma SENHOR Penderuete ndojapo ukai ha'e nunga.

Profeta yvate ete va'e oiko aguã re ijayvua

¹⁵ — Penembyte gui SENHOR Penderuete omoingo 'rã peteĩ profeta-rã, penderyvy regua xee rami guarã ae. Ha'e va'e re ma pejapyxaka 'rã,*

¹⁶ mba'eta Horebe vvyty re penhemboaty pekuapya py SENHOR Penderuete pe pejerure vy “Nda'evei SENHOR Oreruete ayvu roenduve aguã, neĩ kova'e tata tuvixa ete va'e roexave aguã, romano e'ỹ aguã”, peje va'ekue.

¹⁷ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i xevy: “Ha'eeva rami ha'e kuery ijayvu.

¹⁸ Ha'e rami rã ha'e kuery pe xee amoingo 'rã peteĩ profeta-rã penderyvy kuery mbyte gui, ndee ramigua ae. Ha'e va'e juru py amoĩ 'rã xeayvu, ha'e kuery pe ju omombe'u aguã ixupe ajapo ukaague ha'e javi.

¹⁹ Xerery rupi xeayvu ha'e omombe'u ramo ambopaga 'rã ndojapyxaka potai va'e ha'e javi.

²⁰ Ikuai avi 'rã profeta kuery xerery rupi merami ijayvu va'eri xeayvu namombe'u ukai'a va'e, ha'e'ỹ vy tuuete mboae rery rupi ijayvu va'e. Ha'e va'e regua profeta kuery ma pejuka 'rã.

²¹ Xapy'a rei aipopeje 'rã pendepy'a py: ‘Mba'exa vy tu jaikuaa 'rã SENHOR gui e'ỹ aipoe'i rã?’

²² Peikuaa pota ke: Peteĩ profeta SENHOR rery rupi ijayvu teĩ ijayvuague ndojeupityi, ndoikoi ri ramo ma SENHOR guigua e'ỹ ae ijayvu. Ha'e va'e profeta ma onhemboyvatea rupi rive ijayvu ra'e. Pekiye eme ixugui.”

19

Números 35.9-15; Deuteronomio 4.41-43

¹ — SENHOR Penderuete vvy regua oipe'apa vy ijyvykue pendevy ju ome'ẽ ramo ha'e kuery rekoague ha'e hoogue ikuai va'e pejopy vy ha'e py pen-dekuai ma rire,

² ha'e jave py mboapy tetã ju pemboja'o 'rã pendevvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue mbyte rupi.*

³ Pejapo 'rã tape ha'e va'e katy oo va'erã, ha'e pendevvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue pemboja'o 'rã mboapy henda rupi, ha'e va'e tetã py jojukaare ma guive rã onhemi aguã.

Números 35.22-28

⁴ — Pova'e nunga jojukaare ha'eve 'rã ha'e va'e tetã py onhemi vy oikove aguã: oirũ ojukaxe reia py e'ỹ, potae vy e'ỹ ojuka va'ekue anho.

⁵ Xapy'a rei amongue oo 'rã oirũ reve ka'aguy re xakã ojaya aguã. Ha'e vy haxa py vvyra ojaya aguã oity ratã ramo hi'y gui ferro oẽ xapy'a ramo oirũ omongarau rire omano 'rã. Ha'e gui ijukaare oo vy onhemi 'rã ha'e va'e tetã py oo jepe aguã.

* **18:15** Profeta Moisés ramigua SENHOR omoingo va'erã ma Jesus ae (Atos 3.22-23, 7.37). * **19:2** Jordão yakã vvyry ha'e kuery ovaẽ ppyague py mboapy tetã omboja'o ma voi raka'e (4.41-43). Apy ma mboapy ju omboja'o aguã re ijayvu, ha'e javi vy mboapy meme tetã oĩ aguã jojukaare onhemi atyrã.

⁶ Ha'e rami e'ÿ rã huguy repyará opy'a py ipoxy reve jojukaare omonha vy oupity 'rã tape ipuku-a rupi. Ha'e vy ojuka 'rã, omano aguã rami e'ÿ oiko teĩ, jojukaxe reia py e'ÿ rire.

⁷ Ha'e nunga rupi aipoa'e mboapy tetã peiporavo aguã.

⁸ Xapy'a rei SENHOR Penderuete peneramoĩ kuery pe ouraague rami vy ombotuvixave 'rã pendeyvy, ha'e pendevy ome'ẽmba 'rã yvy ome'ẽ 'rã va'ekue,

⁹ xapy'a rei ha'e ojapo uka va'ekue aÿ amboaxa va'e ha'e javi pejapo ramo SENHOR Penderuete peayvu, ha'e ára nhavõ ixuguigua tape rupi peiko aguã, ha'e rami vy ma mboapy tetã ju 'rã pejouve, mboapy ae ma va'ekue áryve,

¹⁰ ha'e rami pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py heko porã va'e ruguy omoëa e'ÿ aguã, pendere oĩ e'ÿ aguã tuguy omoëague re opaga aguã.

Números 35.16-21

¹¹ — Ha'e gui xapy'a rei oiko 'rã oirũ ndoayvui vy oity aguã re onhembopy'a va'e. Ha'e vy hexe opu'ã vy oinupã vy ojuka 'rã, ha'e gui onhemi 'rã petei tetã peiporavo va'ekue py.

¹² Ha'e ramo hekoa ae pygua nhomongeta va'ety kuery omondouka 'rã heruarã, ha'e oguerua ma ramo omboaxa 'rã huguy repyará po py ojuka aguã.

¹³ Ha'e va'e re pema'ẽ eme pemboaxya rupi, Israel kuery mbyte gui peipe'a aguã heko porã va'e ruguy moëare ojevavyague, pendekuai porã aguã.

Yvy ja'oa ha'e mba'emo mombe'ua kuery re ijayvua

¹⁴ — Erova eme neirũ kuery yvy markaa, ymagua kuery pendeyvy re omo'ã va'ekue, yvy SENHOR Penderuete penderekoarã ome'ẽ va'ekue py.

¹⁵ — Amongue teko vai, e'ÿ vy jejavya ma guive rã ojapo rire teĩ petei'i hexaare nda'ëvei hovai opu'ã vy hekokue omombe'u aguã. Mokoĩ, mboapy hexaare omombe'u rire mae 'rã peikuaa anhetëgua.*

¹⁶ Xapy'a rei joe amongue opu'ã vy hekokue ramigua omombe'u 'rã teko vai ojapoague rami.

¹⁷ Ha'e rami rã mokoïve avakue joupe ijayvu va'ekue ojexa uka 'rã SENHOR renonde py, sacerdote ha'e nhomboayvu va'ety kuery ha'e va'e ára ikuai va'e renonde.

¹⁸ Nhomboayvu va'ety kuery oikuaa pota porã 'rã. Ijayvu riveague, guvyv rovai ijapuague ri oikuaa vy

¹⁹ hexe ojapo 'rã guvyv re ojapoxeague rami. Ha'e rami vy 'rã peipe'a teko vai penembyte gui,

²⁰ amboae kuery oendu vy okyje aguã, ha'ekue ramigua ndojapoavei aguã penembyte rupi.

²¹ Joapo vaiare re pema'ẽ eme pemboaxya rupi: joekove oipe'ague re peipe'a avi 'rã hekove, joexa omombuague re pemombu avi 'rã hexa, nhoaĩ omopëague re pemopë avi 'rã haĩ, jopo ojayaague re pejaya avi 'rã ipo, e'ÿ vy jopy ojayaague re pejaya avi 'rã ipy.

20

Joe opu'ã rã guarã re ijayvua

¹ — Ha'e gui penderovaigua kuery reve pepu'ã aguã peo vy pexa 'rã kavaju áry e'ÿ vy karóxa py ou va'e pendegui hetave va'e. Ha'e rami teĩ pekyje eme, mba'eta pendereve oiko SENHOR Penderuete Egito yvy gui penerenoëare ae.

² Joe pepu'ã aguã py pevaë ta ramo penerenonde sacerdote oo vy ijayvu 'rã peë kuery pe.

* 19:15 Mateus 18.16, 2 Coríntios 13.1

3 Ha'e vy aipoe'i 'rã: "Pendu ke, Israel kuery. Aÿ pevaë ta ma penderovaigua kuery reve joe pepu'ã aguã py. Penhemondyi eme penekuraxõ py. Pekyje eme, peryryipa eme, napenderekorãvei eme guive penderovai ha'e kuery ou rã pexa vy,

4 mba'eta SENHOR Penderuete oo 'rã peë kuery reve. Pendere vy ha'e opu'ã 'rã penderovaigua kuery re, pendereraa jepe aguã", he'i 'rã.

5 – Ha'e gui yvatekueve ju peë kuery pe ijayvu 'rã. Ha'e vy aipoe'i 'rã: "Peë kuery va'e regua mava'e tu ngoorã ojapo teĩ nomboaxai teri SENHOR peguarã? Ha'e va'e tojevvy ju ngoo katy, joe opu'ãa py omano ramo amboae ju omboaxa e'ÿ aguã.

6 Ha'e peë kuery va'e regua mava'e tu uva tyrã onhotÿ va'eri hi'a nomono'õi teri? Ha'e va'e tojevvy ju ngoo katy, joe opu'ãa py omano ramo amboae ju omono'õ e'ÿ aguã.

7 Peë kuery va'e regua mava'e tu kunha re omendaxe va'eri nomendai teri? Ha'e va'e tojevvy ju ngoo katy, joe opu'ãa py omano ramo amboae ju kunha re omenda e'ÿ aguã.

8 Peë kuery va'e regua mava'e tu okyje raxa ha'e ipy'a vava rei va'e? Ha'e va'e tojevvy ju ngoo katy, tyvy kuery voi opy'a py okyjea oendu avi e'ÿ aguã, ha'e va'e opy'a py okyjea rami", he'i 'rã yvatekueve heta va'e kuery pe ijayvu vy.

9 Heta va'e kuery pe yvatekueve ijayvupa ma vy mae ma omoï 'rã xondaro kuery ruvixarã ha'e kuery renonde katy guarã.

10 – Ha'e gui amongue tetã re pepu'ã aguã py pevaë ta ma vy peporandu ranhe ha'e kuery reve peteï rami pendekuai aguã re.

11 Xapy'a rei peteï rami ikuaxea rami penembovai, ha'e pendevy guetã rokë oipe'a ramo ma ha'e pygua kuery ha'e javi pemomba'eapo atã 'rã penerembiguairã.

12 Ha'e rami teï pendereve peteï rami nda'ikuaixei vy pendere opu'ã ri ramo ma pejokopa 'rã tetã.

13 Ha'e ramo SENHOR Penderuete omboaxa 'rã pendepo py. Ha'e pygua avakue ikuai va'e ma guive rã pejuka 'rã kyxe py.

14 Ha'e rã kunhague, kyrigue, mymba kuery, ha'e mba'emo tetã py ikuai va'e ha'e javi ma peraapa 'rã penemba'erã. Peë ae peiporu 'rã penderovaigua kuery mba'e rei-reikue pendepo py SENHOR Penderuete omboaxa va'ekue.

15 Ha'e rami ae 'rã pejapo tetã pengegui mombyry ikuai va'e ha'e javi re, ha'e katy'igua kuery pegua e'ÿ ramo.

16 Ha'e rã amboae regua kuery pendepo py SENHOR Penderuete omboaxa va'e retã py ma neï peteive ndapejai 'rã oikove vy ipytuë va'e.

17 Ha'e rami 'rãgue py SENHOR Penderuete ijayvuague rami vy pemomba ete 'rã: heteu kuery, amorreu, cananeu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery,

18 ha'e kuery penembo'e e'ÿ aguã ha'eve'ÿ va'e pejapo aguã, nguete ra'angaa kuery pe ojapoa rami, mba'eta ha'e rami pejevavy 'rã SENHOR Penderuete rovai.

19 – Xapy'a rei peteï tetã pejoko 'rã mbovy ára re rei e'ÿ, ha'e kuery re pepu'ã 'rã pendepo'aka aguã. Ha'e rami teï pembovaipa rive eme yvyra ha'e va'e rupi ikuai va'e haxa py peake'o vy, mba'eta hi'a ha'eve 'rã pe'u aguã. Pemboguai eme, mba'eta yvyra mba'ety rupi ikuai va'e nda'u avakue teve, ha'e va'e re pepu'ã aguã?

20 Ha'e rã yvyra hi'a pe'u e'ÿ va'erã ma ha'eve peake'o vy peity aguã. Ha'e va'e py tetã re pepu'ã pekuapya va'e rovai pemo'ã 'rã ijokoarã, peitypa peve.

21

Oikuaa e'ÿpy jokuague ojao'i ukaa aguã re ijayvua

1 — Ha'e gui pendeivyra SENHOR Penderuete ome'ëague py petei te'ogue pejou xapy'a 'ra mba'ety py itui va'e, ha'e ndapeikuaai 'ra guive mava'e pa ojukaague.

2 Ha'e ramo nhomongetaa ha'e oikuaa pota va'ety kuery oë 'ra jogueruvy, ha'e vy omano va'ekue ituia gui oa'ã 'ra petei-tei tetã ijyvyry rupi oi va'e peve.

3 Ha'e gui omano va'ekue ituia katy'ive tetã oi va'e pygua nhomongeta va'ety kuery ogueraa 'ra petei vaka kunha nomba'eapoi teri va'e, nei canga re voi nomoatã teri va'ekue.

4 Ha'e va'e ogueraa 'ra petei vvyugua yy xyry oia vvy noikaraiai, nei nonhotyari teria py. Ha'e va'e vvyugua py ae 'ra ojyryvi poka vaka kunha.

5 Ha'e gui Levi ramymino va'e regua sacerdote kuery ovaë avi 'ra, mba'eta ha'e va'e kuery SENHOR Penderuete oiporavo va'ekue ojeupe omba'eapo aguã, SENHOR rery rupi jogueroavyu porã, ha'e ijayvua rupi oikuaa pota aguã petei-tei ojerurea ha'e joguero'apaague re.

6 Ha'e gui nhomongeta va'ety kuery tetã omano va'ekue ituia katy'ivegua ha'e javi ma ojepoei 'ra vaka kunha vvyugua py ojuka va'ekue áry.

7 Ha'e vy aipoei 'ra okuapy: “Orepo e'y ae kova'e ava ruguy omoë va'ekue, orerexa ndoexai guive huguy omoëa ra.

8 Ha'e gui SENHOR, emboaxy ndevyguia Israel kuery, ndee ae reraa jepe rire. Eja eme heko porã va'e ruguy omoëague py jejavy opyta aguã ndevyguia Israel kuery mbyte”, he'i okuapy ramo ojao'ia 'ra huguy omoëague py jejavy oi va'e.

9 Ha'e rami py penembyte gui peipe'a uka 'ra heko porã va'e ruguy omoëague py jejavy oi va'e, SENHOR renonde ha'evea ramigua pejapo vy.

Kunha escravo-rã ogueraa pyre ijayvua

10 — Penderovaigua kuery reve joe pepu'ã aguã peo ramo xapy'a rei SENHOR Penderuete omboaxa 'ra pendepo py, ha'e peraapa 'ra escravo-rã.

11 Ha'e vy ha'e kuery mbyte xapy'a rei petei kunha iporã ete va'e rexa vy ndea'e rei 'ra hexe, ha'e reraaxe 'ra ndera'yxyrã.

12 Ha'e rami vy reraa 'ra ndero katy, ha'e o'a ojayapa 'ra oakã re oi va'ekue, ojaya 'ra opoapë,

13 ha'e gui omboekovia 'ra oao escravo-rã peraa jave onhemondeague. Ndero py ae 'ra oiko, ha'e petei jaxy re ojae'o 'ra nguu ha'e oxy re. Ha'e va'e rire mae ma rejoguereko 'ra hexeve. Ndee ma ime 'ra reiko, ha'e ra kunha va'e ma ndera'yxy 'ra.

14 Ha'e gui xapy'a rei ndevy pe ra kunha va'e nda'evei rei ramo tove too ha'e ae ooxea katy rei. Nda'evei 'ra perãta re revende aguã, ereko axy eme guive, ndee ae ma remo'vyv'i rire.

Ta'y jypy guare peguarã re ijayvua

15 — Xapy'a rei petei ava omenda 'ra mokoï kunha re. Petei ma oayvuve 'ra, ha'e ra amboae ma ndoayvuive 'ra. Ha'e vy gua'yxy mokoïve re ta'y 'ra, ha'e ndoayvuive va'e re ranhe 'ra ta'y.

16 Ha'e gui gua'y kuery pe mba'emo oguereko va'e omboja'opaa ára py ma nda'evei 'ra jypy guare peguarã oguereko va'e oayvuve va'e pi'a pe ome'ë aguã, ndoayvuive va'e pi'a pe 'rãgue py, mba'eta ha'e va'e ae ta'y jypy guare.

17 Ndoayvuive va'e pi'a pe ae tuu “Jypy guare” he'i vy ixupe ome'ë retave 'ra oguereko va'e gui mokoïguea va'ekue. Kumumive jave py ta'ya pe ae ojopy 'ra jypy guare peguarã tuu oguereko va'ekue.

Ta'y nnonhe'ë rendu e'y va'e re ijayvua

18 – Xapy'a rei amongue oguereko 'rã peteĩ gua'y inhe'ẽ rendu e'ỹ ha'e opu'ã rei va'e, nguu neĩ oxy ayvu ma voi noendu potai va'e, tuu oinupã teĩ ndoikuaa potai rive ae va'e.

19 Ha'e ramo tuu ha'e ixy ojopy vy ogueraa 'rã tetã pygua nhomongeta va'ety kuery ikuaiia py, guetã rokẽ py ae.

20 Ha'e rami vy aipoe'i 'rã ha'e kuery pe: “Kova'e orera'y ma orere opu'ã rei ha'e norenhe'ẽ rendui va'e, neĩ ndojapyxakai oreayvua re. Opa marã rei oiko, oka'uxe guive oikovy”, he'i 'rã.

21 Ha'e ramo tetã pygua avakue ha'e javi ojaipipa 'rã ita py, omano peve. Ha'e rami vy penembyte gui peipe'a 'rã teko vai. Ha'e ramo Israel kuery ha'e javi oendu vy ojererokyje 'rã okuapy.

Yvyra re omano va'ekue oupi pyre oipe'aa jevy aguã re ijayvua

22 – Xapy'a rei amongue ojejavy vy omano aguã rami oiko 'rã. Ha'e ramo pejuka ma vy hetekue yvyra re peupi imoiny rire,

23 hetekue ndopytai 'rã yvyra re pytũ mbuku re. Ha'e va'e árave 'rãe pemboguejy ha'e pejaty. Mba'eta yvyra re oupi pyre ma Nhanderuete ijayvu vaia va'e oiko. Ha'e rami vy 'rãe napemongy'a rei pendevyvrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue.*

22

Okanhygue re ijayvua

1 – Xapy'a rei nderyvy rymba vaka e'ỹ vy vexa okanhygue rexa vy enhomi eme ixugui. Reme'ẽ jevy 'rã nderyvy pe.

2 Ha'e rami avi ija ndea katygua e'ỹ ramo, e'ỹ vy rexa va'ety e'ỹ ramo ma ndero py ranhe eraa rereko aguã, nderyvy ogueraa aguã ou rã ixupe remboaxa jevy peve.

3 Ha'e rami ae 'rã rejapo hymba mburika'i re, ha'e ijao re voi. Ha'e rami ae avi 'rã rejapo nderyvy omokanhy va'ekue re rei, rejou ri vy. Nda'evei renhomi aguã.

4 Ha'e gui nderyvy rymba mburika'i e'ỹ vy vaka tape rupi ho'a va'ekue rexa vy enhomi eme ixugui. Reipytyvõ 'rãe remopu'ã vy.

Lei opa mba'e rei regua

5 – Kunhague nonhemondei 'rã avakue pegua ao py, avakue ma voi nonhemondei 'rã kunha pegua ao py. Mba'eta ha'e ramigua ojapo va'e rei tema SENHOR Nderuete ojegarua meme.

6 – Tape rupi reoa rupi xapy'a rei rexa 'rã guyra'i raity yvyra re, e'ỹ vy yvy py, ha'e va'e re guyra ra'y kue'iry ikuai, e'ỹ vy hupi'a, ha'e gui ta'y kue'iry áry, e'ỹ vy hupi'a áry ixy oĩ. Ha'e rami rã ejopy eme ixy ta'y kue'iry reve.

7 Tove ixy too ooxea katy, eraa ta'y kue'iry anho ndejeupe guarã, reiko porã ha'e reiko pukuve aguã.

8 – Ha'e gui oorã rejapo vy ijao'ia rembe rupi rejapo 'rã kora jojokoarã, xapy'a rei ijao'ia gui amongue ho'a ramo oo káuxa ndere oĩ e'ỹ aguã huguy omoëague re repaga aguã.

9 – Nde'uvaty rupi enhotỹ eme mokoĩ regua ha'yĩ'i, ha'yĩ renhotỹ va'ekue gui hi'a oiko vy ha'eva'e'ỹ va'e opyta e'ỹ aguã, ha'e remono'õ va'ekue ha'e javi.

10 – Yvy reikaraĩ aguã eraa eme vaka mburika reve irũ va'e.

11 – Enhemonde eme ao vexa rague guigua ipererĩ va'e reve ombojo'a pyre py.

* 21:23 Gálatas 3.13

Lei ombojeguaa aguã regua

12 — Ao puku renheovãa rembojegua 'rã ijapy irundy va'e py.

Lei itavy reia ha'e omenda va'e pegua

13 — Xapy'a rei peteĩ ava omenda 'rã kunha re, ha'e kunha va'e reve jogueroke ma rire nda'ija'evei 'rã hexe.

14 Ha'e rami vy omombe'u 'rã itavy rei va'ea rami, kunha va'e re ijayvu rei vy. Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Kova'e kunha re amenda teĩ hexeve ajoguereko vy ndaexai kunhataĩ'i teria” he'i ramo

15 kunha va'e ru ha'e ixy ma kunhataĩ'i teria kuaa ukaarã ojou vy ogueraa 'rã tetã py nhomongeta va'ety kuery okẽ py ikuaiia py.

16 Nhomongeta va'ety kuery pe kunha va'e ru aipoe'i 'rã: “Kova'e ava re xerajy amomenda teĩ kunha va'e re ha'e nda'ija'ei vy

17 hexe ijayvu oxĩmba aguã rami. Ha'e vy xevy 'Nderajy ma kunhataĩ'i e'ỹ ra'e' he'i. Ko, apy ma oĩ xerajy kunhataĩ'i teri oikoa kuaa ukaarã”, he'i vy ajukue oipyopa 'rã tetã pygua nhomongeta va'ety kuery renonde.

18 Ha'e nunga ha'e kuery oexa vy ime ojopy vy oinupãmba 'rã.

19 Ha'e rami vy ome'ẽ uka 'rã cem hatã'i va'e prata guigua kunha va'e ru peguarã, Israel regua kunhataĩ va'e rovai ijayvu rei rire. Ha'e gui kunha va'e oiko 'rã ta'yxy ae, ha'e ime nomoxẽvei 'rã oikoa pukukue re.

20 Ha'e rami avi anhetẽ ae ri kunhataĩ'i oikoa ndoexai ramo

21 ha'e pygua kuery kunha va'e ogueraa 'rã tuu kuery rokẽ peve, ha'e tetã pygua avakue ojapipa 'rã ita py omano peve, Israel kuery mbyte oiko vaikue rei rire, itavy rei ra'e nguu ro rupi teri oiko reve. Ha'e rami vy penembyte gui peipe'a 'rã teko vai.

22 — Ha'e gui xapy'a rei peteĩ ava ojoua 'rã kunha ome oguereko va'e reve onhenno ramo. Ha'e vy mokoĩve omano 'rã, ava kunha reve onhenno va'ekue, ha'e kunha va'e teĩ ae ma. Ha'e rami py peipe'a 'rã teko vai Israel kuery mbyte gui.

23 — Xapy'a rei peteĩ kunhataĩ ete teri omenda aguã rami oiko, ha'e gui peteĩ ava tetã py ojou vy ogueronhenno 'rã.

24 Ha'e ramo mokoĩve peraa 'rã tetã rokẽ peve ita py pejapipa aguã, omano peve. Kunha va'e ma tetã py ndojapukaiague re 'rã pejuka, ha'e rã ava ma oirũ ra'yxy omo'yvyĩ'iaque re. Ha'e rami py peipe'a 'rã teko vai penembyte gui.

25 — Ha'e rã mba'ety rupi ava ojou 'rã kunha omenda aguã rami oiko va'e, ha'e vy onhea'ã vy ogueronhenno 'rã. Ha'e rami vy ava va'e anho'i omano 'rã kunha ogueronhennoague re.

26 Ha'e rã kunha va'e re ma mba'eve ndapejapoi 'rã. Hexe ma noĩ omano aguã regua, mba'eta ava va'e ojapo oirũ rovai opu'ã vy ojukaa rami,

27 mba'ety py ojou rire. Kunha omenda aguã rami oiko va'e ojapukai teĩ nda'ipoai heraa jeparã.

28 — Ha'e gui xapy'a rei peteĩ ava ojou 'rã kunhataĩ'i ete va'eri omenda aguã rami e'ỹ teri oiko va'e, ha'e. ojopy vy ogueronhenno 'rã. Ha'e nunga ojoua ramo

29 kunha va'e ru pe ava va'e kunha reronhennoare ome'ẽ 'rã cinqüenta hatã'i va'e prata guigua. Ava omo'yvyĩ'i rire kunha va'e oiko 'rã ta'yxyrã. Neĩ nda'evei 'rã omoxẽ aguã oikoa pukukue re.

30 — Ha'e gui peteĩve ava ma voi nogueronhenno 'rã oxy ranga, nguu rupa omongy'a e'ỹ aguã.

23

Nhemboaty iky'a e'ÿ va'e py oĩ aguã nda'evei va'e re ijayvua

1 — Avakue oa'yĩjo pyre e'ÿ vy oembo aya pyre ma ndoikei 'rã SENHOR pegua nhemboaty oĩaty py.

2 Omenda e'ÿ va'ekue pi'a ma voi ndoikei 'rã SENHOR pegua nhemboaty oĩaty py. Neĩ hamymino kuery dez-kue peve ikuai va'e voi ndoikei 'rã.

3 Amom ha'e Moabe pygua kuery va'e regua mava'eve voi ndoikei 'rã SENHOR pegua nhemboaty oĩaty py. Neĩ hamymino kuery dez-kue peve ikuai va'e voi ndoikei 'rã, raka'e rã peve teĩ,

4 mba'eta ha'e va'e kuery ndogueraai rire mbojape ha'e yy penerovaexĩ aguã, Egito yvy gui peopa jave tape rupi peguataa rupi. Ha'e rami 'rãgue py peráta re penderovai guarã ogueru Beor ra'y Balaão, Mesopotâmia re Petor guigua, peẽ kuery rovai ijayvu vai aguã.

5 Ha'e rami teĩ SENHOR Penderuete Balaão ayvu noendu potai vy ojapo pendereroayvu porã aguã rami ijayvu vai 'rãgue py, penderayvu ete vy.

6 Ha'e va'e regua kuery reve peteĩ rami pendekuai aguã nda'evei pejapo aguã, neĩ ha'e kuery ikuai porã aguã rami ma voi, pendekuaia pukukue re, raka'e rã peve.

7 — Ha'e rã Edom pygua kuery ma peayvu e'ÿ eme, penderivy kuery ae ramo. Peayvu e'ÿ eme avi Egito pygua kuery, ha'e kuery yvy re amboae regua rami pendekuai rire.

8 Ha'e va'e ramymino kuery regua peteĩ-teĩ oike 'rã SENHOR pegua nhemboaty oĩaty py.

Tekoa iky'a e'ÿ va'e opyta aguã re ijayvua

9 — Penderovaigua kuery re xondaro kuery opu'ã aguã oje'oi jave ma penheangu 'rã ha'eve'ÿ va'e ha'e javi gui.

10 Xapy'a rei peẽ kuery va'e regua oiko 'rã ha'eve'ÿ va'e pyávy otyy omondykya py. Ha'e rami vy ha'e va'e ojepe'a 'rã pendekuaia gui. Ndopytai 'rãe ha'e py.

11 Ha'e gui ko'ẽ jevy ka'aru ma jave ojau 'rã yy py. Kuaray oike ma jave oike ju 'rã pendekuaia py.

12 Pendekuaia gui mombyry'ia py oĩ 'rã peteĩ henda peo aguã.

13 Tembiporu rereko va'e reve reraa avi 'rã peteĩ vyvra, reguapy ma vy ha'e va'e py rejo'o aguã yvy. Ha'e gui rejevya ta ma vy rejaty 'rã nderepoxi.

14 Mba'eta SENHOR Penderuete oiko avi 'rã pendekuaia mbyte rupi, penderovaigua kuery gui pendereraa jepe ha'e penderepy aguã. Ha'e nunga rupi pendekuaia ma iky'a e'ÿ va'e 'rã opyta, pendere SENHOR ha'eve'ÿ va'e oexa vy pendegui ojepe'a e'ÿ aguã.

Escravo oo jepe va'ekue, itavy rei va'e ha'e oiporuka pyre rekovia re ijayvua

15 — Peteĩ escravo opatõ gui ojava vy ndea py ri onhemi ramo neremboaxa jevy 'rã ipatõ pe.

16 Ndea py ae toiko ha'e ae oiporavoague py, peẽ kuery rekoa rupi ojou porãa py ae. Pereko axy eme.

17 — Israel regua rajy kuery ta'ikuai eme ta'angaa pegua itavy rei va'e, neĩ Israel regua ra'y kuery ma voi ta'ikuai eme ha'e rami.*

18 SENHOR Penderuete pegua opy ndaperui 'rã itavy rei va'e repykue, neĩ ava itavy rei va'e repykue voi, penhemboayvuaque pejapopaa regua peme'ẽ

* 23:17 Ha'e jave py itavy reia 'rã amboae regua kuery ruete ra'angaa pegua templo py (1 Reis 14.24).

aguã teĩ ae ma. Mba'eta ha'e va'e mokoĩve repy ma SENHOR Penderuete ojeguarua meme.

¹⁹ – Nderyvy pe mba'emo reiporuka rire emboekovia uka retave eme, peráta, tembi'u, e'ỹ vy mba'emo rei, ha'e nunga oiporukaa vy hekovia ojopyave aty teĩ.

²⁰ Amboae regua kuery pe mba'emo reiporuka vy ha'eve 'rã remboekovia uka retave aguã. Ha'e rã nderyvy pe ma mba'emo reiporuka vy emboekovia uka retave eme, SENHOR Nderuete nemoingo porã aguã ndeyvy reĩa rupi mba'emo rejapo va'e ha'e javi py.

Mba'emo ojapo aguã re onhemboayvu okuapyague

²¹ – SENHOR Nderuete pe mba'emo rejapo aguã re renhemboayvu ri vy emboare eme rejapo aguã. Mba'eta SENHOR Nderuete nembopaga 'rã, ha'e ndere ae oĩ 'rã rejajavya.

²² Ha'e rami avi mba'emo rejapo aguã re nerenhemboayvui rire ma ndere noĩ 'rã rejajavya.

²³ Enhea'ã ndeayvuague rejapo ete aguã, mba'eta ndejuru py ae SENHOR Nderuete pe rejapoxea'i py ndeayvu rire.

²⁴ – Neirũ mba'e uvaty rupi reaxa vy ha'eve 'rã uva re'uxea rami re'u aguã nerevyatã peve, teĩ eraa eme ajaka py.

²⁵ Ha'e rami ae avi neirũ mba'ety rupi reaxa vy ha'eve mba'emoaju reipo'o aguã, teĩ kyxe py nderejayai 'rã imba'ety rupi.

24

Omenda va'e oja'o rã guarã re ijayvua

¹ – Xapy'a rei peteĩ ava kunha va'e ojou vy omenda 'rã hexe, teĩ kunha va'e re ha'eve'ỹ va'e ojou rire ndojou porãvei 'rã. Ha'e rami vy oja'o aguã regua ombopara vy kunha va'e po py ome'ẽ ma vy mae ma omondouka 'rã ngoo gui.*

² Ha'e gui xapy'a rei hoo gui kunha va'e oo rire amboae ava re ju 'rã omenda.

³ Ha'e gui ha'e va'e ju ndoayvuvei vy oja'o aguã regua ombopara vy ipo py ome'ẽ ma vy omondouka ju 'rã ngoo gui, ha'e rami e'ỹ vy mokoĩa ava gua'yxyrã ogueraa ma rire omano 'rã.

⁴ Ha'e gui ime jypygua imondoukaare ma nda'evei 'rã ogueru ju aguã gua'yxyrã omongy'a ma rire, mba'eta SENHOR re ojeguarua ae 'rã. Pejapo eme pendeyvyrã SENHOR Nderuete ome'ẽ va'ekue re rejavya oĩ aguã rami.

Lei nhomboaxya rupi ikuai aguã re ijayvuague

⁵ – Ava omenda ramo'i va'e ma joe opu'ã aguã katy oo e'ỹ teĩ ha'eve, neĩ napemopenai 'rã mba'eve rei re. Peteĩ ma'et'ya peve toiko ngoo py ae, gua'yxyrã ogueraa va'ekue ombovy'a aguã.

⁶ – Ndevy amongue oreve ramo eraa eme mokoĩ ita mba'emo ra'yĩgue mongu'ia ogueroko va'e, neĩ ita hi'árygua eraa eme, mba'eta ha'e rami reipe'a 'rãgue oikove aguã.

⁷ – Xapy'a rei amongue imonda 'rã guyvy Israel regua va'e re escravo-rã, e'ỹ vy ovende va'erã. Imondaague peikuaa ramo tomano. Ha'e rami vy 'rã penembyte gui peipe'a teko vai.

⁸ – Penheangu ke mba'eaxy lepra gui, ha'e penhea'ã levita regua sacerdote kuery penembo'ea pejapopa aguã. Penhea'ã ha'e kuery pe ajapo ukaague rami pejapo aguã.

* 24:1 Mateus 5.31, 19.7-9

9 Penema'endu'a ke Miriã re SENHOR Penderuete ojapoague re, tape rupi Egito vvy gui peopa jave.*

10 – Neirũ pe mba'emo reiporuka ri vy eike eme hoo py hekovia renoẽ aguã.

11 Repyta 'rã oka py, ha'e rã mba'emo poruare ae 'rã ogueru hekovia reraa aguã.†

12 Ha'e rami teĩ ha'e va'e ava iporiaukue'i ri ramo nda'evei hekovia rereko aguã pytũ mbukukue re.

13 Kuaray oike'i jave ixupe reme'ẽ ju 'rã ao puku reraa va'ekue ha'e va'e py onheovã aguã, ha'e ramo ndereroayvu porã 'rã. Ha'e ramigua ma SENHOR Nderuete renonde “Ndereko porãa” he'i 'rã.

14 – Ereko axy eme nerembuguai iporiaukue'i ojexavai va'e, nderyvy ae'ĩ e'ỹ vy amboae regua ndeyvy re nderekoa py oiko va'e.

15 Hi'ára py porã ixupe reme'ẽ 'rã omba'eapoague repy, kuaray oike e'ỹ teri reve, mba'eta iporiaukue'i vy oipota oikove aguã. Ha'e rami e'ỹ rã SENHOR pe ha'e ojapukai 'rã nderovai, ha'e ndere oĩ 'rã jejavya.

16 – Tuu kuery ndapejukai 'rã ta'y kuery ojejavyague re, neĩ ta'y kuery ma voi ndapejukai 'rã tuu kuery ojejavyague re. Peteĩ-teĩ omano 'rã ha'e ae ojejavyague re.

17 – Eikuaa pota porã e'ỹ eme amboae guigua ha'e tyre'ỹ kuery. Eraa eme imeve'ỹ va'e ao ixupe reiporuka va'ekue rekovia.

18 Nema'endu'a tema Egito vvy re escravo pendekuaiague re, ha'e SENHOR ha'e gui pendereraa ague re. Ha'e nunga rupi ae ajapo uka ndevy ha'e rami aguã.

19 – Nemba'ety py mba'emo aju remono'õ jave peteĩ jokuaa re nderexarai ri vy ejevvy eme rejopy nho aguã. Topyta amboae regua, tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e peguarã. Ha'e ramo SENHOR Nderuete nemoingo porã 'rã ndepo py rejapo va'e ha'e javi py.

20 Azeite remondopa ma rire ejevvy ju eme remondove aguã hakã gui. Topyta amboae regua, tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e peguarã.

21 Ha'e gui uva'a reipo'opa ma rire ejevvy ju eme reipo'ove aguã. Hembyrekue topyta amboae regua, tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e peguarã.

22 Nema'endu'a Egito vvy re escravo pendekuaiague re. Ha'e nunga rupi ajapo uka ndevy ha'e rami aguã.

25

Nhombopaga py nhonupã aguã re ijavyva

1 – Xapy'a rei mokoĩ joguero'a vy jogueraa rã oikuaa pota va'ety kuerya py. Ha'e ramo oikuaa pota vy omboeko porã 'rã ha'evea rami oiko va'ekue, ha'e ombopaga 'rã ha'eve'ỹa rami oiko va'ekue.

2 Xapy'a rei ha'eve'ỹa rami oiko va'ekue pembopi aguã rami ri oiko ramo nhomboayvu va'ety omonheno uka, ha'e gui oinupã uka 'rã guenonde py, mbovykue pa ojapo vaiague re oinupãa oikuaa rami.

3 Quarenta-kue peve'i 'rã peinupã, ha'e va'e áryve nda'evei peinupã aguã, mba'eta penderivy peinupãve ri vy pemo'yvy'ĩ 'rã penerenonde.

4 – Vaka mba'emo aju moa'yĩa rupi omba'eapo va'e ma pejokua eme ijuru rupi.*

* **24:9** Moisés reindy Miriã ma hovai ijavyva rire Nhanderuete omomba'eaxy lepra py (Números 12.9-10). † **24:11** Ha'e kuery reko rami vy amongue oirũ pe mba'emo oiporuka ramo iporukaare pe irũ ougeraa uka 'rã mba'emo, oiporu va'e hekovia ome'ẽ ju peve guarã. * **25:4** 1 Coríntios 9.9, 1 Timóteo 5.18

Guyke'y ra'yxykue re omenda aguã re ijayvua

⁵ — Xapy'a rei joegua meme joa py oiko, ha'e peteĩ omano 'rã ta'y e'ỹ re. Ha'e ramo omano va'ekue ra'yxy nomendai 'rã amboae re, ngoo pygua re ae e'ỹ vy. Hovaja ae gua'yxyrã ougeraa vy omenda 'rã hexe, hexe ta'y aguã hovaja rekorã oea pyre rami vy.*

⁶ Ha'e gui kunha va'e re jypy'i ta'ya omboery 'rã guyke'y omano va'ekue rery rupi, hery okanhy e'ỹ aguã Israel kuery mbyte gui.

⁷ — Ha'e rã xapy'a rei ngovaja re tyvy nomendaxei ri ramo kunha va'e oo 'rã tetã rokẽ py nhomongeta va'ety kuery ikuaia py. Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Xerovaja xere ndata'yxei guyke'y rery oĩ ae aguã Israel kuerya rupi. Xereve ndojapoxei hovaja ojapo aguã va'e”, he'i 'rã.

⁸ Ha'e ramo hetã pygua mongeta va'ety kuery oenoĩ uka 'rã ava va'e, ixupe ijayvu aguã. Ha'e gui ndoipotai vy “Ndaraaxei ae” he'i ramo

⁹ hovaja kunha ou ju 'rã nhomongeta va'ety kuerya py. Ha'e vy ipy gui omboi 'rã ngovaja py regua, ha'e onyvõ 'rã hova re. Ha'e rami vy “Ha'e rami 'rã ojapoa ava guyke'y rekovia ndata'yxei va'e re” he'i 'rã.

¹⁰ Ha'e rami rire ava va'e ro pygua kuery pe “Ipy rei va'e regua” 'ea 'rã Israel kuerya rupi.

¹¹ — Xapy'a rei mokoĩ ava joe opu'ãa py peteĩ va'e ra'yxy ovaẽ 'rã ome oepy aguã hovaigua po gui. Ha'e rami vy okuave'ẽ vy ojopy 'rã hako rupi.

¹² Ha'e ramo ma pejaya 'rã ipo. Hexe pema'ẽ eme pemboaxya rupi.

Levítico 19.35,36

¹³ — Ndevoxa py eraa eme ipoyia joo rami e'ỹ va'e: peteĩ tuvixave va'e, ha'e rã amboae kyrĩve va'e.

¹⁴ Ha'e ndero py ereko eme hyru joo rami e'ỹ va'e: peteĩ tuvixave va'e, ha'e rã amboae kyrĩve va'e.

¹⁵ Te'i'i regua rereko 'rã opejaa aguã, ha'evea'i ramigua anho, ha'e hyru ha'evea'i ramigua anho avi. Ha'e rami vy reiko pukuve aguã ndeyvyrã SENHOR Nderuete ome'ẽ va'ekue py.

¹⁶ Mba'eta ha'e ramigua teko vai ojapo va'e ha'e javi ma SENHOR Nderuete ojegarua meme.

Amaleque kuery omokanhymba aguã re ijayvuague

¹⁷ — Penema'endu'a ke Egito yvy gui peopa jave Amaleque kuery pendere ojapo vaiague re tape rupi.

¹⁸ Mba'eta tape rupi pendeporiau ha'e penekangy reve peguata jave ha'e kuery ovaẽ xapy'a vy opu'ã okuapy takykue penekangykueve peju va'ekue re, Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi e'ỹ.

¹⁹ Ha'e nunga rupi pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py pendekuai ma ramo ha'e ome'ẽ 'rã pepytu'u aguã penderovaigua kuery pendeyvýry rupi ikuai va'e ha'e javi gui. Ha'e ramo pemokanhymba 'rã Amaleque kuery, ha'e kuery re ima'endu'aave aguã rami e'ỹ, yva guy rupi rei. Penderexarai eme ke.

26

Mba'emo aju oiko ypy'i va'ekue re ijayvua

¹ — Ha'e gui pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py revaẽ vy ha'e py nderekoa ma vy

* 25:5 Mateus 22.24, Marcos 12.19, Lucas 20.28

2 rejopy 'rã mba'emo aju remono'õ ypy'i va'ekue, ndevvy gui oiko va'ekue regua iporãgueve. Ha'e va'e ma petei ajaka py remoi vy reraa 'rã henda SENHOR Penderuete guery omoi aguã oiporavoague py.

3 Ha'e gui reo 'rã sacerdote ha'e va'e jave oi va'ea py. Ha'e vy aipo're 'rã ixupe: "Aÿ SENHOR Nhanderuete pe amombe'u porã, vvy nhaneramoï kuery pe ome'ẽ aguã oura reve ijayvuague py xerekoa maa", peje 'rã.

4 Ha'e ramo ndepo gui sacerdote ajaka ojopy vy omoi 'rã SENHOR Nderuete pegua altar oi va'e rexei.

5 Ha'e gui ma SENHOR Nderuete renonde py renhemombe'u porã vy aipo're 'rã: "Xeramoï ma arameu regua oiko raka'e. Ha'e va'e ma omano rai'i ma vy oo Egito vvy re. Ha'e py ju amboae regua rami oiko raka'e ngoo pygua kuery mboapy'i va'e reve. Ha'e gui ixugui oiko petei regua hetave ha'e imbaraetekueve, ha'e py ae.

6 Ha'e rami teï Egito pygua kuery orembojaru ha'e orembojexavai rei vy oremoi romba'eapo raxa aguã rami.

7 SENHOR oreramoï kuery Ruete pe rojapukai ramo oreayvua oendu vy oikuaa pota rojexavaia, romba'eapoa ha'e oremoiingo axya re.

8 Ha'e rami vy Egito vvy gui SENHOR orerenoẽ opo oupi py opo'akaa oexa uka reve, ha'e nhomondyipaarã ojapo reve, mba'emo kuaa ukaarã ha'e hexa pyrã reve.

9 Apy ju orereru vy kova'e vvy ome'ẽ orevy, kamby ha'e ei oata e'ÿa.

10 Ha'e gui ma'ẽ, aÿ ma aru mba'emo aju jypy guare iporãgueve va'e vvy ndee SENHOR xe'vy reme'ẽ va'ekue guigua", re 'rã. Ha'e rami vy SENHOR Nderuete renonde ajaka remoi vy rejero'a 'rã henonde.

11 Ha'e gui roeroy'a 'rã mba'emo porã SENHOR Nderuete ndevvy ome'ẽ va'ekue ha'e javi, ndero pygua kuery pe, ha'e nderekoa py levita ha'e amboae regua ikuai va'e pe guive.

Dízimo ome'ẽ kuaa aguã re ijayvua

12 – Ha'e gui mboapy ma'etÿa py dízimo reme'ẽ ojeupity nhavõ dízimo-rã remboja'opa ma rire reme'ẽ 'rã levita kuery pe, amboae vvy guigua, tyre'ÿ ha'e imeve'ÿ va'e kuery pe, nderekoa rupi ha'e kuery okaru vy hevyaã okuapy aguã.

13 Ha'e vy SENHOR Nderuete renonde py aipo're 'rã ixupe: "Ndevy peguarã amboaxa va'ekue xero gui anoẽ vy levita kuery pe ame'ẽ, amboae guigua, tyre'ÿ ha'e imeve'ÿ va'e kuery pe, xe'vy rejapo uka va'ekue ha'e javi rami vy. Rejapo uka va'ekue neï petei'ẽ ndajapo e'ÿi, petei'ẽ re ndaxeraxarai.

14 Dízimo gui ma xee nda'ui xepy'a vai jave, neï ruxã'i ma voi nanoẽi xe'vy ha'eve'ÿ va'e aiko reve, namboaxai guive oo omanogue ituia py oi aguã. Xee anhe'ẽ rendu SENHOR Xeruete. Xe'vy ojapo uka va'ekue ajapopa ma.

15 Ema'ẽ yva re ne'amba icy'a e'ÿ va'e oia gui, ha'e vy emoingo porã ndevvygua Israel kuery, ha'e vvy oreramoï kuery pe reuraague rami orevy reme'ẽ va'ekue, vvy kamby ha'e ei oata e'ÿa", re 'rã.

Onhe'ẽ rendu aguã re ijayvua

16 – Aÿ gui ma pende'vy SENHOR Penderuete ojapo uka kova'e ayvu oea va'ekue ha'e oipotaa. Pemoï porã pendejee, ha'e pejapo pende'py'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py.

17 Ange SENHOR oikuaa uka Penderuete oikoa regua, ha'e ixugigua tape rupi, ha'e oayvu oea va'ekue rupi pendekuai aguã, ha'e gui ojapo uka va'ekue ha'e nhomongetaa rupi, ha'e ijayvua re pejapyxaka aguã.

18 Ange SENHOR pende'vy oikuaa uka avi ixupegua pendekuai aguã, pende'vy aipoe'ïague rami vy, ha'e ojapo uka va'ekue ha'e javi rupi pendekuai aguã.

¹⁹ Ha'e rami rã ha'e javi regua SENHOR omoingo va'ekue gui penemboyvateve 'rã, ha'e kuery gui pendererovy'aave, penemboeteave ha'e pendejou porãave aguã, ha'e SENHOR Penderuete pegua iky'a e'ÿ va'e peiko aguã, aipoe'iague rami vy – he'i Moisés.

Mboapykuea ma Moisés ijayvuague

27

Omboetea rupi lei ita re ombopara ukaague

¹ Israel regua nhomongeta va'ety kuery reve Moisés ijayvu heta va'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Pejapopa ke kova'e ojapo uka pyre aÿ pende vy amombe'u va'e.

² Peaxa 'rã Jordão yakã rovai re pende yvyrã SENHOR Penderuete ome'ë va'e katy peo vy. Yakã peaxaa árave pemo'ã 'rã ita tuvixakue, ha'e cal py pemoxiimba 'rã.

³ Peaxapa ma rire ha'e va'e ita re pembopara 'rã kova'e lei re ayvu oĩ va'e ha'e javi, ha'e rami vy pevaë aguã pende yvyrã SENHOR Penderuete ome'ë va'ekue py. Ha'e va'e yvy ma kamby ha'e ei oata e'ÿa, SENHOR peneramoĩ kuery Ruete ijayvuague rami vy.

⁴ Kova'e ára aipoa'e Jordão yakã rovai re peaxa ma vy Ebal yvyty re ita pemo'ã aguã, ha'e pemoxiimba 'rã cal py.

⁵ Ha'e py SENHOR Penderuete pe pejapo 'rã peteĩ altar ita gui. Ha'e va'e re ndapeiporui 'rã tembiporu ferro guigua.

⁶ Ita pejou va'ekue py rive 'rã pejapo altar SENHOR Penderuete peguarã. Hi'áry peapy 'rã mba'emo peme'ë va'e.

⁷ Peme'ë avi 'rã peteĩ rami pendekuaia regua ha'e py. Ha'e rami vy pekaru ha'e pevy'a 'rã SENHOR Penderuete renonde.

⁸ Ha'e va'e ita re pembopara 'rã ayvu kova'e lei re oĩ va'e ha'e javi, ojekuaa porã aguã rami – he'i.

⁹ Ha'e gui levita regua sacerdote kuery reve Moisés ijayvu vy aipoe'i Israel kuery ha'e javi pe:

– Israel kuery, pekyririmba ke pendu aguã! Aÿ gui ma SENHOR Penderuete pegua ete 'rã peiko.

¹⁰ Ha'e nunga rupi penhe'ë rendu SENHOR Penderuete, ha'e pejapopa ojapo uka ha'e ayvu oeja va'ekue aÿ pëvy amombe'u va'e.

Ebal yvyty áry gui ayvu vai omombe'ua aguã re ijayvuague

¹¹ Ha'e va'e ára Moisés ojapo uka heta va'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

¹² – Jordão yakã rovai re peaxa ma rire pova'e kuery ikuai 'rã Gerizim yvyty áry jogueroayvu porã aguã: Simeão, Levi, Judá, Issacar, José ha'e Benjamim regua.

¹³ Ha'e rã pova'e kuery ma ayvu vai mombe'uarã 'rã ikuai Ebal yvyty áry: Rúben, Gade, Aser, Zebulom, Dã ha'e Naftali regua.

¹⁴ – Ha'e gui levita kuery ijayvu atã 'rã Israel kuery ha'e javi pe. Ha'e vy aipoe'i 'rã:

¹⁵ “Ayvu vaipy 'rã oiko ava ta'angaarã onhopĩ e'ÿ vy, mba'emo ryku gui ojapo vy hi'ã py omopu'ã va'e. Ha'e nunga ojapo kuaa va'e rembiapo teĩ SENHOR pe rã ojeguarupy meme.”

Ha'e ramo heta va'e kuery ha'e javi ombovai vy “Ha'eve va'e” he'i 'rã okuapy.

¹⁶ Aipoe'i avi 'rã: “Ayvu vaipy 'rã oiko oxy e'ÿ vy ngu nomboetei va'e.”

Heta va'e kuery ombovai vy “Ha'eve va'e” he'i 'rã.

17 Aipoe'i 'rã: "Ayyvu vaipy 'rã oiko oirũ yvy markaa oguerova va'e."

Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.

18 Aipoe'i 'rã: "Ayyvu vaipy 'rã oiko hexa pyxo ve'ỹ va'e tape ojavy aguã rami ojapo va'e."

Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.

19 Aipoe'i 'rã: "Ayyvu vaipy 'rã oiko mombyry guigua, e'ỹ vy tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e mba'e oi'pe'a va'e."

Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.

20 Aipoe'i 'rã: "Ayyvu vaipy 'rã oiko oxy ranga reve onheno va'e, nguu rupa omongy'a rire."

Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.

21 Aipoe'i 'rã: "Ayyvu vaipy 'rã oiko mymba reve itavy va'e."

Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.

22 Aipoe'i 'rã: "Ayyvu vaipy 'rã oiko gueindy reve, nguu rajy e'ỹ vy oxy memby reve onheno va'e."

Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.

23 Aipoe'i 'rã: "Ayyvu vaipy 'rã oiko guaixo reve onheno va'e."

Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.

24 Aipoe'i 'rã: "Ayyvu vaipy 'rã oiko oirũ nhemi rupi ojuka va'e."

Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.

25 Aipoe'i 'rã: "Ayyvu vaipy 'rã oiko amongue ome'ẽmby ojopy va'e heko porã va'e ojuka aguã."

Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.

26 Aipoe'i 'rã: "Ayyvu vaipy 'rã oiko kova'e lei re ayyvu oĩ va'e nombotei vy ndojapoi va'e."

Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.*

28

Levítico 26.3-13; Deuteronômio 7.12-26

1 — Ha'e gui SENHOR Penderuete ayyu re pejapypaxaka porã vy ha'e ojapo uka va'ekue aỹ amombe'u va'e pejapopa ri ramo SENHOR Penderuete penemboyvate 'rã yvy jave re ikuai va'e áryve.

2 SENHOR Penderuete penhe'ẽ rendu ramo pendere ombou 'rã kova'e ayyu porã ha'e javi, peẽ kuery re ojeupitypa 'rã.

3 Ayyu porãmby 'rã peiko tetã py ha'e penemba'ety rupi.

4 Ayyu porãmby 'rã ikuai kyri'gue pereko va'e, mba'emo'a pendeivy gui oiko va'e, ha'e penerymba kuery vaka ha'e vexa'i ta'y'ia.

5 Ayyu porãmby 'rã peiko hyru py mba'emo aju pemono'õa, ha'e mbojaperã pemoapomoa py.

6 Ayyu porãmby 'rã peiko peike ha'e peẽ ju maa ha'e javi py.

7 SENHOR ojapo 'rã penerenonde py penderovaigua kuery pendere opu'ã va'ekue oitypaa aguã rami. Peteĩ tape rupi penderovai ou va'ekue ri sete tape rupi ju 'rã ojava jøgueravy pendegui.

8 SENHOR ombou 'rã mba'emo aju pemoĩ porãaty oĩ porã aguã, ha'e opa mba'e pendepo py pejapo va'e voi. Ha'e rami vy penemoingo porã 'rã pendeivyra SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py.

9 SENHOR ojeupe guarã penemoingo 'rã icy'a e'ỹ va'e regua, pendeivy ouraague rami vy, SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue pejapo, ha'e ixuguigua tape rupi pendekuai ramo.

* 27:26 Gálatas 3.10

10 Ha'e ramo yvy regua kuery ha'e javi SENHOR guery rupi penerenoña oexa vy okyjepa 'rã pendegui.

11 SENHOR opa mba'e 'rã ome'ẽ pẽvy: kyrĩgue perekoa py, penerymba kuery ta'y'ia py, ha'e penderivyvy gui mba'emo oikoa py, SENHOR penderyvyrã ome'ẽ agua re peneramoĩ kuery pe ouraague py ae.

12 SENHOR oipe'a 'rã yva mba'emo porã ombou aguã, hi'ara py porã yvy re ombo'oky aguã, pendepo py mba'emo pejapo va'e ha'e javi py penemoingo porã aguã. Ha'e ramo heta regua pe mba'emo peiporuka 'rã teĩ peẽ ma ndapeiporui 'rã ha'e kuery mba'e.

13 SENHOR penemoĩ 'rã ha'e kuery akãrã, tuguairã ve'ỹ. Ha'e ramo hi'arykue'i 'rã pendekuai, iguy rupi rive'ỹ, xapy'a rei SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue aỹ amombe'u va'e pejapopa aguã pemoĩ ramo.

14 Pejepe'a eme peteĩve ayvu aỹ ajapo uka va'e gui, pendeaxua re neĩ pendeaxua e'ỹa re ma voi, tuuete mboae kuery re rive peaxa vy ha'e kuery pe pendekuai e'ỹ aguã.

Levítico 26.14-45

15 — Ha'e rami teĩ xapy'a rei SENHOR Penderuete napenhe'ẽ rendui vy, ojapo uka va'ekue ha'e ayvu aỹ amombe'u va'e ha'e javi ndapejapoi ramo, pendere ou 'rã kova'e ayvu vai ha'e javi, pendere ojeupitypa 'rã.

16 Ha'e ramo ayvu vaipy 'rã peiko tetã py ha'e penemba'ety rupi.

17 Ayvu vaipy 'rã peiko hyru py mba'emoaju pemono'õa, ha'e mbojaperã pemoapomõa py.

18 Ayvu vaipy 'rã ikuai kyrĩgue pereko va'e, mba'emo'a penderivyvy gui oiko va'e, ha'e penerymba vaka ha'e vexa'i kuery ta'y'ia.

19 Ayvu vaipy 'rã peiko peike ha'e peẽ ju maa ha'e javi py.

20 — Pendere SENHOR ombou 'rã ayvu vai penemoĩ vaiarã ha'e pendere opuã va'e mba'emo pejapoa ha'e javi py, penemomba rã pekanhymba xapy'a peve, teko vai pejapoa rupi xegui pejepe'aague re.

21 SENHOR ombou 'rã mba'eaxy vaikue pendere oja va'erã, penderyvyrã pejopy aguã katy peoa va'e omomba peve.

22 SENHOR penderjuka 'rã mba'eaxy vaikue py, pire raku, ai ipeupa va'e, kuaray aku raxa va'e, pirupa va'e, hu'ũmbaa ha'e hatãmba reia py. Ha'e nunga penemoingo axy 'rã pekanhymba peve.

23 Yva peneakã ary rupi oĩ va'e ma overa va'e rami 'rã onhemboty, ha'e yvy pepyrõa ma ferro rami 'rã hatãmba.

24 Penderivyvy rupi oky 'rãgue py SENHOR ombou 'rã yvy ku'i ha'e tanhimbu rive. Yva gui ha'e nunga anho ho'a 'rã pende'ary penemomba peve.

25 SENHOR penderenty 'rã penderovaigua kuery renonde rupi. Peteĩ tape rupi ha'e kuery rovai peju rire teĩ sete tape rupi ju 'rã pejavapa ha'e kuery gui. Ha'e vy yvy jave regua ikuaia rupi pendekuaa 'rã ojeguaru reia rami.

26 Penderetekue opyta 'rã guyra yvate rupi oveve va'e ha'e mymba yvy re ikuai va'e rembi'urã rive. Ha'e nunga mondyiarã ndoikoi 'rã.

27 SENHOR penembojexavai 'rã ai vaikue Egito pyguare regua py, tyepy peu, temo ha'e ai vaikue py, ndapekueravei aguã rami.

28 SENHOR penembojexavai 'rã peneakã vai reia py, napema'ëveia ha'e penderpy'a eta reia py.

29 Ha'e ramo kuaray mbyte teĩ pekuave'ẽ rei 'rã peovy, pytũ rupi oexa e'ỹ vy okuave'ẽ rei ovy va'e rami. Ha'e rami vy ndapeiko porãvei 'rã. Ha'e rami 'rãgue py peikoa pukukue re pejexavai 'rã, penemba'e rei-rei re imondapaa riae 'rã. Ha'e avave rei napendereraa jepeai 'rã.

30 Peteĩ kunha re pemenda teĩ hexeve amboae ava onheno 'rã. Penderorã pejapo teĩ ha'e py ndapeikoi 'rã. Uva penhotý teĩ napemono'õi 'rã.

31 Penerymba toro ojukaa 'rã pexaa py, teĩ ho'okue ndape'ui 'rã. Pendegui penerymba mburika'i re imondaa 'rã, ha'e ndojevyvei 'rã pendea py. Penerymba kuery vexa'i ogueraa ukapaa 'rã penderovaigua kuery pe. Ha'e avave rei napendereraa jepeai 'rã.

32 Pendera'y ha'e penderajy kuery omboaxapaa 'rã amboae regua kuery pe. Ha'e nunga penderexa py ae pexa rire penema'endu'aa rupi pejexavai rei 'rã ára nhavõ. Ha'e rami teĩ pendepo py mba'eve ndapejapo kuaai 'rã.

33 Pendevvy rupi pemba'eapogue gui mba'emo aju oiko va'ekue ma peteĩ va'e regua kuery peikuaa e'ý va'e ho'upa 'rã. Ha'e vy penembojexavai ha'e penembojero'a rei 'rã ára nhavõ.

34 Ha'e ramo peneakã vaipa 'rã mba'emo vai ete pexa rire.

35 SENHOR penembojexavai 'rã ai vaikue karu penerenapy'ã ha'e peneretyma re oĩ va'e py. Ha'e va'e gui ma ndapekueravei 'rã, pendepy guive pendeapyte peve.

36 — Ha'e gui SENHOR pendereraa uka 'rã penderuvixaverã pemõi va'ekue reve, pexa va'ety e'ý regua kuery pe, neĩ peẽ neĩ penderu kuery ma voi ndapeikuaai va'e regua pe. Ha'e py pendekuai 'rã amboae tuete kuery yvyra ha'e ita gui rive ojapo pyre pe.

37 Ha'e javi regua ikuai rupi SENHOR pendereraa ukaague rupi ha'e kuery onhemondy'i 'rã pendegui, pendere ijayvu ha'e pendejojai rei 'rã okuapy.

38 Mba'ety rupi mba'emo ra'yĩ penhotý reta teĩ mbovy'i 'rã pemono'õ, tuku ho'upa ramo.

39 Uva voi penhotý reta vy pepena porã'i teĩ ndapey'ui 'rã hykue, neĩ napemono'õi 'rã hi'a, haxo'i ho'upa ramo.

40 Pendevvy ha'e javi rupi azeitona'y ikuai teĩ azeite ndaperekoi 'rã pendejee peikyty aguã, hi'a okuipa rã.

41 Pendera'y ha'e penderajy kuery pereko teĩ pendereve ndopytai 'rã, escravo-rã ogueraapaa rã.

42 Pendevvy re yvyra ikuai ha'e ijaju okuapy va'e tuku-karu ho'upa 'rã.

43 Penembyte py amboae regua ikuai va'e yvateve 'rã oje'oivy, ha'e rã peẽ ma pene'yvyive 'rã peje'oivy.

44 Ha'e kuery mba'emo oiporuka 'rã pendeivy, teĩ peẽ ma ndaperekoi 'rã ha'e kuery pe peiporuka aguã. Ha'e kuery ikuai 'rã peneakã, ha'e rã peẽ ma peiko 'rã huguai.

45 Kova'e ayvu vai ha'e javi ou 'rã pende'ary. Penembojexavai rei 'rã, pendere ojeupitypa vy penemokanhymba peve, SENHOR Penderuete napenhe'ẽ rendui rire, pendeivy ojapo uka ha'e ayvu oeja va'ekue ndapejapoi guive.

46 Penembyte py mba'emo oiko va'e opyta 'rã mba'emo kuaa ukaarã ha'e hexa pyrã, ha'e peneramymino kuery pe voi, raka'e rã peve guarã.

47 — Mba'eta SENHOR Penderuete perovy'a ha'e peayvua rupi ve'ý ixupe peiko, opa mba'e pereko teĩ,

48 ha'e rire karuai, yuvei, pire reia ha'e opa mba'e oataa py 'rã peiko, penderovaigua kuery SENHOR ombou va'e pe ae. Pendeaju'y re ha'e omoĩ 'rã kanga ferro guigua penemomba peve.

49 Pendere SENHOR ombou 'rã peteĩ regua kuery mombyry gui. Ha'e ramo yvy apy gui 'rã ou pojava taguato oveve ouvy va'e rami. Neĩ ha'e va'e kuery ayvu ma voi napendu kuaai 'rã.

50 Ha'e kuery ngova py oexa uka 'rã opoxya, neĩ peẽ kuery va'e regua tujakue'i omboete va'e'ý, neĩ kunumigue'i ma voi nomboaxyi 'rã.

51 Ha'e kuery ho'u 'rã penerymba ra'y kuery ha'e pendeyvy gui mba'emo aju oiko va'ekue, omokanhymba peve. Ndoejai 'rã ha'yĩgue'i, uva rykue, azeite, neĩ penerymba vaka ha'e vexa'i ta'y'i aguã, omomba ete peve.

52 Peneretã ikuai va'e ojokopa 'rã, pendeyvy ha'e javi rupi kora yvateve ha'e hatãve va'e pejeroviaague oitypa peve. Peneretã ikuai va'e ojokopa 'rã, pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue ha'e javi rupi.

53 Penderovaigua kuery pendejokopaa py penemoĩ vai ete ramo pe'u 'rã kyri'gue pereko va'ekue, pendera'y ha'e penderajy kuery SENHOR Penderuete pendevy ome'ẽ va'ekue ro'okue ae.

54 Avakue penembyte py porayvuve ha'e ojou porãvepy ikuai va'e teĩ hakate'y 'rã guvyv, gua'xyx oayvu va'e, ha'e gui gua'y kuery okuave va'e pe,

55 mba'eta ha'e kuery pe nomboja'oxei 'rã gua'y ha'e guajy kuery ro'okue ha'e ae ho'upa aguã, mba'eta tetã ha'e javi hovaigua kuery ojokopa ramo ixupe neĩ mba'eve'i ndopytai, oĩ vaia py ombojexavai rire.

56 Ha'e kunhague penembyte py porayvuve ha'e ojou porãvepy ikuai va'e teĩ, porayvu ha'e ojou porãvepy vy neĩ vyv re nopyrõi va'ekue teĩ hakate'y 'rã ome oayvu va'e, opi'a ha'e omemby pe,

57 mba'eta hakate'y 'rã omemby ryrukue ha'e ho'okue re, ha'e ae nhemi rupi ho'upaxe opa mba'e oata ramo, mba'eta tetã ha'e javi hovaigua kuery ojokopa vy ombojexavai ete 'rã.

58 Xapy'a rei kova'e lei kuaxia para re oĩ va'e pejapo aguã napemoĩ, ha'e SENHOR Penderuete rery hexakãmba va'e renonde ndapejererokyjeveĩ ramo

59 pendere SENHOR ombou 'rã mba'eaxy vaikue, peneramymino kuery re guive. Ha'e va'e mba'eaxy vaikue ma tuvixa ha'e opa voi va'erã e'y.

60 Ha'e vy penemoingo axy 'rã mba'eaxy vaikue Egito pyguare regua pekyjea py. Ha'e ramo pendere ju 'rã oja oiny.

61 Pende'ary SENHOR ombou avi 'rã mba'eaxy ha'e mba'emo vaikue kova'e kuaxia lei oĩa re ipara noĩ va'e voi, penemokanhymba peve.

62 Ha'e ramo mboapy'i ete 'rã pendekuai, yva re jaxy-tata rami pendereta va'ekue teĩ, SENHOR Penderuete napenhe'ẽ rendui rire.

63 SENHOR pendererovy'a vy penemoingo porã ha'e penemboetave heravyague rami ae ju ovy'a 'rã penemokanhymbaa rupi, penemomba peve. Yvy penderekoarã peoa va'e gui pendepe'apa 'rã.

64 SENHOR penemoaĩmba 'rã ha'e javi regua mbyte rupi, vyv apy guive hovai re peve. Ha'e py ma peiko 'rã amboae tuuete peikuaa e'y va'ekue pe, neĩ penderu kuery ma voi ndoikuaai va'ekue pe. Ha'e vy pembojerovia 'rã vyvra ha'e ita guigua rive.

65 Ha'e gui neĩ ha'e va'e regua ikuaia rupi pendekuaia py ndapepytu'ui 'rã, neĩ pendepy opytu'u aguã ma voi ndapejoui 'rã, mba'eta ha'e py SENHOR ombou 'rã pendepy'a oryryipa, penderexa kangypa ha'e penenhe'ẽ py pe'a rive aguã.

66 Penderekove okanhy rai'i 'rã, penerenonde nhimbo py omoxã mbyre rami. Ara py ha'e pyãvy pekyjepa 'rã, ndapeikovei aguã re pepẽxaa py.

67 Ko'ẽgue aipopeje 'rã: "Pytũ ma va'e rire ha'eve 'rãgue!" Ha'e gui pytũ'i jave ma "Aikore! Ko'ẽmba ma va'e rire ha'eve 'rãgue!" peje 'rã pekuapy, mba'eta pendepy'a re pendu 'rã pekyje reia, ha'e penderexa py nhomondyipa rei va'e pexa vy.

68 SENHOR ojapo 'rã Egito katy kanoã guaxu py pendereraa jevy aguã, ha'e tape pendevy "Ndapeovei ma 'rã" he'iague rupi teĩ. Ha'e py ma penheven-dexe 'rã penderovaigua kuery escravo-rã avakue ha'e kunhague, teĩ ndoikoi 'rã pendejoguaarã – he'i Moisés.

Irundykuea ma Moisés ijayvuague

29

Heta va'e kuery reve Nhanderue te guexeve guarã ojapo pyauague

¹ Kova'e ayvu ma Moisés rupi SENHOR guexeve guarã Israel kuery reve ojapo va'ekue Moabe vvy re, ha'e kuery pe Horebe vvyty re oea va'ekue áryve.

² Ha'e rami vy Moisés Israel kuery ha'e javi oenoĩmba vy aipoe'i:
– Peẽ kuery pexapa va'ekue Egito vvy re SENHOR ojapoague ha'e javi. Pexaa py ojapo Faraó re, hembiguai kuery ha'e ijyvy ha'e javi re.

³ Hexa pyrã tuvixa va'e penderexa py ae pexa va'ekue, mba'emo kuaa ukaarã ha'e iporã ete va'e.

⁴ Ha'e rami teĩ aỹ peve nome'ẽi pẽvy penekuraxõ py pejapyxaka ete aguã, neĩ penderexa py pexa aguã, neĩ pendeapxya py mba'emo pendu aguã.*

⁵ Aipoe'i: “Quarenta ma'etỹ re tekoa e'ỹa rupi xee roguereko jave pendeao na'inhymai, neĩ pendepy regua ma voi nda'ivaipai.

⁶ Mbojape ndaperekoĩ va'ekue pe'u va'erã, ha'e vinho neĩ iro va'e voi ndapey'ui, peikuaa aguã xee ae SENHOR Penderuete aikoa”, he'i va'ekue.

⁷ Apy ju peju jave Hesbom pygua huvixa Seom ha'e Basã pygua huvixa Ogue voi ou nhandere opu'ã aguã, teĩ nhande kuery jaity karamboae.

⁸ Ha'e kuery vvykue re nhandepo'aka vy nhamboaxa Rúben kuery peguarã, Gade ha'e Manassés kuery pe.

⁹ Ha'e nunga rupi pendu porã ke kova'e ayvu guexeve guarã ojapo pyre regua. Pejapopa ete, peiko porã aguã opa mba'e pejapoa py.

¹⁰ – Ha'e gui aỹ peẽ kuery ha'e javive pene'aĩ SENHOR Penderuete renonde py: peẽ kuery va'e regua huvixa kuery, tujakueve ha'e yvatekueve, avakue Israel kuery regua ha'e javive,

¹¹ ha'e gui pendera'y ha'e penderajy kuery, pendera'yxy ha'e amboae regua pendekuaia rupigua kuery, pendevy yxakã ayaaty ha'e yy reruaty kuery voi,

¹² pendejee pemoĩ aguã SENHOR Penderuete guexeve guarã ojapo va'ekue rupi pendekuai aguã, ha'e aỹ pendevy oura reve ijayvua rupi.

¹³ Ha'e rami ojapo aỹ gui ojeupe guarã penemoingo aguã, ha'e Penderuete oiko aguã, pendevy ijayvuague rami vy, ha'e peneramoĩ kuery Abraão, Isaque ha'e Jacó pe ouraague rami.

¹⁴ Ha'e gui peẽ kuery peguarã anho e'ỹ guĩ rami Nhanderue te reve guarã ajapo aura reve.

¹⁵ Aỹ apy SENHOR Nhanderue te renonde py pene'aĩ va'e reve, ha'e gui aỹ apy nhandereve ikuai e'ỹ va'e kuery reve voi.

¹⁶ – Mba'eta peikuaa ae ma Egito vvy re nhandekuai jave, ha'e gui vvy regua kuery vvy mbyte rupi jaaxa jave guare ha'e javi.

¹⁷ Pexa ha'e kuery pegua ojegarua, mba'emo ra'angaarã vvyra ha'e ita gui ojapo va'ekue. Pexa avi ha'e kuery mbyte rupi prata ha'e ouro guigua oguereko va'e,

¹⁸ ha'e rami vy peẽ kuery mbyte rupi oiko e'ỹ aguã neĩ peteĩve ava, kunha neĩ hoo pygua kuery, neĩ peẽ kuery va'e regua ma voi opy'a re omoĩ va'e SENHOR Nhanderue te gui ojepe'a vvy vvy regua kuery ruete pe rive oiko aguã, peẽ kuery mbyte rupi oiko e'ỹ aguã mba'emo vai rapo, ha'e va'e gui henhoĩ aguã moã vaikue iro va'e.*

* **29:4** Romanos 11.8 * **29:18** “Mba'emo vai rapo” he'ia ma nhombojeyavy va'e re ijayvu vy (Hebreus 12.15).

19 Avave rei kova'e ayvu vai oendu vy aipote'i eme ha'e ae opy'a py ojereroayvu porãa rupi rive: "Xee aiko porã 'rã, xepy'a py mba'emo vai oĩ va'e rupi aiko teĩ", te'i eme, mba'eta oka'u ma teĩ oy'uvexea oendu va'e rami ijayvu.

20 Ha'e va'e ma SENHOR ndoperdoai 'rãe. Ha'e rami 'rãgue py ha'e va'e ava pe SENHOR oexa uka 'rã ipoxya ha'e nda'evei etea. Hi'áry ombou 'rã ayvu vai kova'e kuaxia re ipara oiny va'e ha'e javi, ha'e SENHOR ombogue 'rã hery yva guy rupi gui.

21 Ha'e va'e ma SENHOR omboja'o 'rã Israel kuery regua ikuaia gui ojexavai aguã, ayvu vai kova'e kuaxia re ombopara pyre ha'e javi rami vy.

22 — Ha'e ramo raka'eve rã ikuai va'e kuery omombe'u 'rã okuapy, peẽ kuery rire pendera'y ju ikuai va'e, ha'e amboae regua yvy mboae mombyry gui ou va'e voi. Mba'eta oexa 'rã kova'e yvy re mba'emo vai ha'e mba'eaxy vaikue oikoague, nhomoingo axyarã SENHOR ombou va'ekue.

23 Mba'eta pendeivy ha'e javi rupi okaipa 'rã enxofre ha'e juky ho'aague rami. Mba'eve rei nonhoty'ai 'rã, neĩ ndai'avei 'rã, neĩ ka'aguy ma voi ndoikovei 'rã, tetã Sodoma ha'e Gomorra, Admá ha'e Zeboim SENHOR ojou vai vy opoxya rupi omombaague rami.

24 Ha'e ramo ha'e javi regua aipoe'i 'rã okuapy: "Mba'e re nda'u SENHOR guĩ ramigua ojapo peva'e yvy re? Mba'e nunga káuxa py tu nami ete oexa uka opoxya?"

25 he'i okuapy ramo ombovaia 'rã: "Mba'eta SENHOR tamoĩ kuery Ruete gui ha'e kuery herexaraipa rire, ha'e Egito yvy gui oguenoẽ vy guexeve guarã ojapo va'ekue gui ojepe'a ramo.

26 Ha'e rami ojepe'a vy amboae tuete kuery pe ikuai, ombojeroviapa rei okuapy, ha'e va'e tuete ha'e kuery ndoikuaai va'ekue ri, ha'e SENHOR nombojerovia ukai teĩ.

27 Ha'e nunga rupi ae kova'e yvy rovai SENHOR poxya hendy vy ombou ayvu vaipy kova'e kuaxia re ipara oiny va'e ha'e javi.

28 Ha'e rami vy SENHOR opoxya reve oipe'apa ijyvy gui. Ojou vai ete ha'e ombopagaxea oendu vy omombopa yvy mboae katy, aỹ jaexaa rami ae", he'i 'rã ombovai vy.

29 — Mba'eta mba'emo jaikuaa e'ỹ va'e ma SENHOR Nhanderuete pegua ae. Ha'e rã mba'emo oikuaa uka va'ekue ma nhandevy ha'e nhandera'y kuery pegua raka'e rã peve guarã, kova'e lei re ayvu oĩ va'e jajapopa aguã.

30

Omboaxy jevy aguã re ijayvuague

1 — Raka'eve rã ha'e nunga ha'e javi ou 'rã pendere, ayvu porã ha'e ayvu vai, penerenonde amombe'u va'ekue voi. Ha'e ramo yvy regua kuery ikuaia mbyte SENHOR Penderuete penemomboague py penema'endu'a ju 'rã ha'e nungakue re.

2 Ha'e gui peẽ ha'e pendera'y kuery reve pejevypa ju 'rã SENHOR Penderuete pe, penekuraxõ ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py. Pejapyxaka ju 'rã ijayvua re, aỹ ajapo uka va'e rami vy.

3 Ha'e ramo SENHOR Penderuete penemboaxy nho vy penemoingo porã ju 'rã. Ha'e vy teĩgue ju 'rã penemboatypa heruvy yvy regua kuery mbyte penemoaĩague gui.

4 Yva mamõ rã ijapy rupi penemoxẽ va'ekue teĩ ha'e gui voi SENHOR Penderuete penemboatypa 'rã heruvy, ha'e gui ae 'rã pendereru.

5 Ha'e vy SENHOR Penderuete pendereraa 'rã vvy peneramoĩ kuery ikuaiague py ae, peẽ kuery ju pendekuai aguã. Ha'e vy penemoingo porã vvy peneramoĩ kuery gui voi penemboetave 'rã.

6 Ha'e vy penekuraxõ gui SENHOR Penderuete omboi 'rã mba'emo vai oĩ va'e, peneramymino kuery kuraxõ gui voi, penekuraxõ ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py peayvu aguã SENHOR Penderuete, peikove aguã.

7 Ha'e gui penderovaigua kuery áry ae 'rã SENHOR Penderuete ombou kova'e ayvu vai ha'e javi, pendere ija'e e'ỹ va'e penembojexavaiare kuery re ju oiko aguã.

8 Ha'e rami rire SENHOR ijayvua re pejapyxaka ju vvy pejapo 'rã ojapo uka va'ekue aỹ xeayvua ha'e javi.

9 Ha'e ramo SENHOR Penderuete ojapo 'rã pendepo py mba'emo pejapo va'e oiko porã aguã rami, pendera'y ha'e penderajy kuery itui'ia py, penerymba kuery ta'y'ia py, mba'ety rupigua hi'a porã aguã pendekuai porã aguã rami. Mba'eta teĩgue ju SENHOR pendererovy'a 'rã penemoingo porã aguã, peneramoĩ kuery oguerovy'aague rami,

10 xapy'a rei SENHOR Penderuete ayvu re pejapyxaka vvy ojapo uka va'ekue ha'e ayvu kova'e kuaxia re ipara oiny va'e ha'e javi pemoĩ porã ramo, ha'e penekuraxõ ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py SENHOR Penderuete peguarã ju pejeko rerova ri ramo.

11 — Mba'eta kova'e ayvu aỹ pendevy amboaxa va'e ma haxy vaipa va'e e'ỹ, neĩ pendegui mombyry e'ỹ oĩ.

12 Mba'eta yva re e'ỹ oĩ, aipopeje aguã: “Mava'e nda'u oo 'rã yva re, nhandevy ogueru vvy omombe'u aguã, jajapo kuaa aguã rami?” peje e'ỹ aguã.

13 Neĩ ye'ẽ rovai re e'ỹ guive ayvu oĩ, aipopeje aguã: “Mava'e nda'u nhanderekovia oaxa 'rã yy rovai re ogueru vvy nhandevy omombe'u aguã, jajapo kuaa aguã?” peje e'ỹ aguã.

14 Mba'eta kova'e ayvu ma pendea'i py oĩ, pendejuru py pemombe'u kuaa, ha'e pendepy'a py peikuaa va'e ae, pejapo kuaa aguã.*

Tekove e'ỹ vy manoa oiporavo ukaague

15 — Ma'ẽ, aỹ penerenonde xee amoĩ tekove mba'emo porã reve, ha'e gui manoa mba'emo vai reve.

16 Xapy'a rei aỹ kova'e ayvu ajapo uka va'e pemoĩ porã vvy, ha'e SENHOR Penderuete peayvu vvy ixuguigua tape rupi peiko, ha'e gui ojapo uka va'ekue, ayvu ha'e 'arandua rupigua pemoĩ porã ri vvy peikove ha'e penderetave 'rã, mba'eta SENHOR Penderuete penemoingo porã 'rã vvy pendekuai aguã peoague py.

17 Ha'e rami teĩ xapy'a rei pendepy'a py pejepe'a vvy ndapejapyxakaxevei 'rã, ha'e pendererovaa rã tuuete mboae pemboete, ha'e kuery pe ju peiko aguã ramo,

18 ha'e ramo aỹ amombe'u porã ma voi anhetẽ pmano 'rã. Napendekuai arei 'rã vvy Jordão yakã rovai re peaxaague py.

19 Aỹ gui ma aenoĩ yva ha'e vvy penderovai xeayvua moma'endu'aarã. Mba'eta penerenonde amoĩ tekove ha'e manoa, ayvu porã ha'e ayvu vai. Peiporavo ha'vy tekove peikove aguã, peẽ ha'e pendera'y kuery.

20 Peayvu tema SENHOR Penderuete. Pejapyxaka ijayvua re, hexeve peiko aguã. Mba'eta ha'e rami vvy 'rãe peikove ha'e peiko puku vvy peneramoĩ kuery pe SENHOR oura reve ome'ẽ aguã re ijayvuague py, Abraão, Isaque ha'e Jacó pe ae — he'i Moisés.

OPA VYGUA OMOMBE'UAGUE

* 30:14 Romanos 10.5-10

31

Moisés rire Josué ju joguerekoarã oiko aguã re ijayvuague

¹ Pova'e ayvu Moisés omombe'u Israel kuery ha'e javi pe.

² Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e ára ma cento e vinte ma'etỹ ma areko. Aỹ nda'evevei aẽ ha'e aike ju aguã, SENHOR ae xeivy ijayvuague rami: “Ndee ndereaxai 'rã Jordão yakã”, he'i.

³ SENHOR Penderuete ae oaxa 'rã penerenonde rupi. Ha'e ae omomba 'rã amboaẽ regua kuery penerenonde gui, peẽ kuery ju pendekuai aguã. Josué ma oaxa 'rã penerenonde rupi, SENHOR ijayvu ma voiague rami vy.

⁴ Ha'e kuery re SENHOR ojapo 'rã amorreu pygua huvixa Seom ha'e Ogue re ojapoague rami. Ha'e va'e kuery ma omomba va'ekue, ijyvy voi.

⁵ Ha'e gui penerenonde ikuai va'e kuery ma pendepo py SENHOR omboaxa ma ramo ha'e kuery re pejapo 'rã pẽvy ajapo uka ma voiague ha'e javi rami vy.

⁶ — Penembaraete ha'e pendepy'a guaxu. Pekyje eme, ha'e kuery pexa vy penhemondyĩ eme guive, mba'eta SENHOR Penderuete ae oo 'rã pendereve. Napenderejai 'rã, napenepytyvõ e'ỹi 'rã guive — he'i.*

⁷ Ha'e gui Moisés oenoĩ Josué, ha'e vy Israel kuery ha'e javi renonde py aipoe'i ixupe:

— Nembaraete ha'e ndepy'a guaxu ke. Mba'eta kova'e kuery reve reo 'rã yvy SENHOR oura reve nhaneramõi kuery pe ome'ẽ aguã re ijayvuague py. Ha'e rami vy ndee reraa 'rã ha'e py ikuai aguã.

⁸ SENHOR ae 'rã oo nerenonde rupi. Ha'e ma oiko 'rã ndereve. Nanderejai 'rã, naneipytyvõ e'ỹi 'rã. Ekyje eme, enhemondyĩ eme guive — he'i.

Sete ma'etỹ ojeupity nhavõ heta va'e kuery pe lei ogueroayvua aguã re ijayvuague

⁹ Kova'e lei ae Moisés ombopara va'ekue. Ha'e gui Levi ramymino kuery sacerdote ikuai va'e pe ju omboaxa, SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru reraaty kuery pe, ha'e Israel kuery mongetaaty kuery ha'e javi pe.

¹⁰ Ha'e kuery pe Moisés ojapo uka vy aipoe'i:

— Sete ma'etỹ opa'ia py kuerei, ma'etỹ oreveague pemboguepa aguã ojeupity nhavõ, ngaru oguy'i py pendekuai aguã regua oiko jave,

¹¹ Israel kuery ha'e javi ojexa uka 'rã okuapy SENHOR nguete renonde. Ha'e va'e jave py peroayvu 'rã kova'e kuaxia para lei oĩa va'e, henda SENHOR oiporavoague py ae.

¹² Ha'e rami vy pemboaty 'rã heta va'e kuery: avakue, kunhague, kyrĩgue ha'e amboaẽ regua penderekoa rupi ikuai va'e, ha'e kuery oendu vy oikuaa aguã, ha'e SENHOR Penderuete renonde ojererokyjea rupi ikuai aguã, ha'e ayvu kova'e lei regua ojapopa aguã,

¹³ pendera'y kuery lei oikuaa e'ỹ teri va'eri oendu vy oikuaa avi aguã SENHOR Penderuete renonde ojererokyjea rupi ikuai aguã, Jordão yakã rovai re yvy peague py peikoa pukukue re.

Raka'eve rã Israel kuery nonhe'ẽ renduvei 'rãa re ijayvuague

¹⁴ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

— Ma'ẽ, ova'ẽ rai'i ma remano aguã ára. Enoĩ ha'vy Josué, ha'e vy pejexa uka 'rã oguy nhemboaty oĩaty py, ixupe aeja aguã ojapo va'erã — he'i ramo Moisés ha'e Josué jogueraa vy ojexa uka oguy nhemboaty oĩaty py.

¹⁵ Ha'e py SENHOR ojekuaa arai rupi, hokẽ áry rupi opyta oiny.

* 31:6 Hebreus 13.5

16 SENHOR aipoe'i Moisés pe:

– Ma'ë, ovaë rai'i ma neramoï kuery reve repytu'u aguã. Ha'e va'e rire kova'e kuery opu'ã vy itavy rei 'rã okuapy, amboae regua tuuete kuery pe 'rã ikuai, vvy oje'oiague mbyte py. Ha'e rami vy xegui ojepe'apa 'rã oje'oiyv, xereve guarã ha'e kuery reve ajapo va'ekue ombovaipa vy.

17 Ha'e va'e jave py xepoxya hendy 'rã ha'e kuery rovai. Ha'e vy naipytyvõvei 'rã, ha'e kuery pe ndajexa ukai 'rã omombaa aguã. Ha'e kuery áry mba'emo vai ha'e ikuai axy aguã ou reta ramo ijayvu 'rã: “Nhanderuete orembyte py noïvei ramo e'ÿ teve ha'e rami ete oiko orere?” he'i 'rã okuapy.

18 Ha'e va'e jave anhetê ete ha'e kuery pe ndajexa ukai 'rã, opa marã rei ikuaiague re, amboae regua tuuete kuery re rive ovapa rire.

19 Ha'e ramo pembopara kova'e mboraiei pendejeupe ae, ha'e pembo'e Israel kuery ha'e javi oporaei aguã rami, Israel kuery rovai xeayvua moma'endu'aarã opyta aguã.

20 Mba'eta xee araa 'rã xevygua kuery vvy kamby ha'e ei oata e'ÿa py, tamoi kuery pe aura reve ame'ë aguã re xeayvuague rami vy. Ha'e ramo ha'e kuery okaru porã vy hevayatã ha'e ikyrapa 'rã. Ha'e gui ma ovapa 'rã amboae regua tuuete kuery re xembopoxy aguã rami, xereve guarã ajapo va'ekue ombovaipa vy.

21 Ha'e gui opa marã ikuai axy ha'e ojexavai ramo, ha'e jave py kova'e mboraiei rupi ima'endu'a 'rã mba'e re pa ha'e kuery rovai aikoa re, mba'eta hamymino kuery oporai riae 'rã. Mba'eta aikuaa ha'e kuery py'a re aÿ voi oi va'e ha'e javi, vvy aura reve ame'ë aguã re xeayvuague py araa e'ÿ re ma voi – he'i.*

22 Ha'e va'e árave Moisés ombopara kova'e mboraieirã ha'e javi, ha'e vy ombo'e Israel kuery oporaei aguã.

23 Ha'e gui Num ra'y Josué ojapo va'erã re SENHOR ijayvu vy aipoe'i:

– Nembaraete ha'e ndepya'a guaxu ke, mba'eta ndee reraa 'rã Israel kuery vvy ame'ë aguã re aura reve xeayvuague py. Ha'e ramo xee aiko 'rã ndereve.

Hyrú vyvry kuaxia lei oia omoia aguã re ijayvuague

24 Kuaxia re Moisés ombopara ayvu kova'e lei regua ha'e javi.

25 Ijayvu guive levita kuery SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryrú reraa kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

26 – Pejopy ke kova'e kuaxia lei oia, ha'e pemoi porã SENHOR Penderuete guexeve guarã ojapo va'ekue ryrú oiaty vyvry, ha'e py itui riae aguã mba'e re pa penderovai oikoa kuaa ukaarã.

27 Mba'eta xee aikuaa ae ma pendevei reia ha'e peneakã ratãa. Mba'eta aÿ peë kuery reve xee aiko teri jave SENHOR rovai rupi pendekuai rire, amano rire katuve ma ha'e ramive 'rã pendekuai.

28 Pemboatypa ke xerenonde rupi peë kuery regua nhomongeta va'ety ha'e penderuvixa kuery, ha'e kuery apyxa py xeayvu aguã pova'e ayvu rupi. Ha'e vy xee aenoï yva ha'e vvy ha'e kuery rovai xeayvua moma'endu'aarã.

29 Mba'eta xee aikuaa porã amano rire opa marã rei pendekuai 'rãa. Pejepe'apa 'rã tape xee rombo'eague gui. Ha'e rami vy opaa ára py kova'e ayvu vai penderupity 'rã, mba'eta SENHOR renonde pejapo vai, pendepo py pejapo va'ekue py peko a'ã rei rire, ipoxy aguã rami.

Moisés mboraieirã re nhombo'eague

30 Ha'e ramo Israel kuery ha'e javi pe Moisés ombo'e pova'e ayvu mbo-raieirã:

* 31:21 “Kova'e mboraiei” he'ia ma 32 py oi.

32

- 1 — Yva, xeayvu rã ejapyxaka ke ndeapuxa py.
Yvy, endu ke xejuru gui ayvu oê va'e.
- 2 Xe'arandua ma opa rupi too oky otykya rami,
xeayvua tanhomoingo porã yxapy yvy omoakÿa rami,
nhuũ áry oky rayvi'i, ha'e mba'ety áry rupi otykya rami.
- 3 Mba'eta amombe'u porãve 'rã SENHOR rery.
Amboyvate ete 'rã Nhanderuete.
- 4 Ha'e ma itaova! Ha'e ojapo va'e ma ha'evea ramigua meme,
oikoa ha'e javi rupi oexa uka gueko porãa.
Nhanderuete ma ojeroviapy, hexe noĩ 'rã mba'emo vai.
Heko porã va'e vy ha'evea rami joguereko.
- 5 Ha'e rã peê kuery ma hovai rupi pendekuai, ojeroviaa rupi e'ÿ.
Ha'e rami vy ta'y kuery regua e'ÿ ma peiko,
ha'e rã iove ramigua rive.
Peê kuery ma ha'eve e'ÿa rami pendekuai teko vai rupi.
- 6 Ha'e rami ete teve pemboekovia SENHOR pendererekoa re,
inhakã porã e'ÿ ha'e oikuaa e'ÿ rei va'e peiko va'e?
Ha'e'ÿ nda'u Penderu ojeupe guarã pendejoguare,
penemoingoare ha'e penemombaraetea?
- 7 Penema'endu'a ke ára ymave rupi oiko va'ekue re,
peikuaa pota na ma'etÿa oaxapa rei ma va'ekue rupi ikuai va'ekue re.
Peporandu ke penderu kuery pe, ha'e ramo omombe'u porãve 'rã.
Penemongeta va'ety kuery pe peporandu rã omombe'u avi 'rã.
- 8 Mba'eta Yvate ete va'e yvy regua ikuai aguã ome'ẽ-me'ẽ raka'e,
avakue ra'y kuery joegui omboja'o vy.
Ha'e va'e jave py oa'anga raka'e ha'e kuery rekoarã,
Israel ra'y kuery regua mbovy pa ikuai rami vy.
- 9 Mba'eta SENHOR pegua oĩ va'e ma ixupegua kuery,
Jacó kuery ae ikuai ixupegua regua.
- 10 Yvy ipirupa reia py ojou va'ekue ojeupe guarã,
peteĩ henda tekoa e'ÿa hi'ãgue-'ãgue nhendua py.
Ha'e vy ojoko herekovy vy opena ha'e kuery re,
opena porã imoiny guexa ra'yĩ re rami ae.
- 11 Taguato minha gua'y kuery ombo'e vy
ha'e kuery áry rupi oveve oikovy va'e rami,
opepo oipyo vy ojopy imoiny vy opepo áry ogueraa va'e rami,
- 12 ha'e rami ae SENHOR nhanderereko, ha'e anho'i.
Hexeve ndoikoi amboae regua tuete.
- 13 Ha'e vy yvyty áry rupi ojapo kavaju árygua rami oje'oi aguã rami.
Ojapo mba'ety rupi ikuai va'e gui okaru okuapy aguã rami,
ei itaova re ikuai va'e oipyte aguã, ha'e azeite itaty reia rupi ikuai va'e,
- 14 vaka kamby kekue, vexa'i kamby gui,
ha'e gui vexa ra'y kyrakue,
kavara ha'e kavara ava Basã py ikuai va'e gui,
trigo porãgueve va'e gui ae.
Ojapo uva rykue oy'u aguã rami, pytã porã va'e.
- 15 Ha'e rami teĩ hymba hembiaiyvu va'e ikyrapa ma vy opyvoi hexe.
Ikyrapa, tuvixapa, oguerekopa ma vy
hexaraipa Nhanderuete imoingoare gui,
ndoipotavei itaova gueraa jepeare.

- 16 Mba'eta amboae regua tuuete re rive ha'e kuery oo vy ojapo SENHOR nda'evei etea oendu aguã rami, ojeguarupy omboetea py ombopoxy.
- 17 Anha kuery pe rive ome'ë okuapy mba'emo, Nhanderuete pe e'ÿ. Amboae regua tuuete ndoikuaai rei va'ety pe, tuuete ojapoa pyau va'ekue pe, tuu kuery omboete va'ety pe e'ÿ.
- 18 Hexaraipa okuapy itaova ha'e kuery re ta'y va'e gui, nguete imoingoare gui ae hexarai.
- 19 Ha'e nunga SENHOR oexa vy nopenavei, ta'y kuery ha'e tajy kuery ombopoxy rire.
- 20 Ha'e vy aipoe'i: "Ha'e kuery pe ndajexa ukavei 'rã. Aexa 'rã opaa py ha'e kuery re oiko va'e. Mba'eta ha'e kuery ma teko vai rupi ikuai va'erã ae, ta'y kuery ojeroviapy e'ÿ.
- 21 Ha'e rami vy nguete pe rai'i ra'aga e'ÿ ikuai vy xeapo nda'evei etea aendu aguã rami, mba'emo ra'angaa pe rive ikuai vy xembopoxy. Ha'e nunga rupi xee ju ajapo 'rã ha'e kuery nda'evei etea oendu aguã rami peteĩ regua e'ÿ ikuai va'e arua py, inhakã porã e'ÿ va'e regua arekoa py xee ajapo 'rã ha'e kuery ivai aguã rami.*
- 22 Mba'eta xepoxya rupi amoendy 'rã tata manoa guyve katy peve hendy va'erã. Ha'e va'e omomba 'rã yvy ha'e mba'ety ikuai va'e, yvyty guy rupi peve 'rã amoendy.
- 23 Ha'e kuery rovai heta 'rã ambou mba'emo vai. Xeru'y amombo 'rã ha'e kuery re.
- 24 Ha'e ramo okanhymba 'rã karuai gui, omano 'rã pire raku ha'e mba'eaxy vaikue gui. Ha'e kuery rovai ambou 'rã mymba haimba rei va'e, ha'e mboi vaikue yvy ku'i rupi onhembotyryry va'e.
- 25 Oka rupi omanomba 'rã kyxe gui, ha'e rã ngopy rupi ma ho'apa 'rã nhemondyĩ gui, kunumigue ha'e kunhataĩgue, kyrĩgue'i okambu'i ha'e tujakue hi'a xiĩmba'i va'e voi.
- 26 Xee aipoa'e 'rãgue opa rupi romoaĩmba aguã rami, ajapo 'rãgue pendere avave ima'endu'aa ve'ÿ aguã rami,
- 27 va'eri xee ndaipotai penderovaigua kuery ov'y'a rei, penderovaigua kuery ojekore vy aipoe'i e'ÿ aguã: 'Nhandepo py ae jaity, SENHOR e'ÿ rima ha'e nunga ha'e javi ombou va'ekue', he'i okuapy e'ÿ aguã.
- 28 Mba'eta xeivygua kuery ma imongetaarã va'e'ÿ merami ikuai, ha'e kuery re noĩ 'arandu.
- 29 Ha'e kuery ma hi'arandu va'e tamo ra'e ikuai! Ha'e rami va'e rire ma oikuaa 'rãgue ha'e nunga, oikuaa pota 'rãgue opa taa re.
- 30 Mba'exa vy tu peteĩ'i va'eri ha'e kuery va'e regua mil omondyi, e'ÿ vy mokoĩ'i va'e dez mil omondyi. Ha'e kuery repyarrã itaova oĩ va'ekue oeja ramo ae oiko ha'e rami,

* 32:21 1 Coríntios 10.22, Romanos 10.19

- ha'e jopo py SENHOR omboaxa ramo.
- 31 Mba'eta hovaigua kuery pegua itaova ma nhande'itaova rami e'ÿ, nhanderovaigua eteve voi oikuaa.
- 32 Mba'eta ha'e kuery uvaty ma Sodoma py ikuai va'e ramigua, ha'e imba'ety ma Gomorra regua. Ha'e kuery uva ma veneno rami jojukaarã, ha'e ijaju va'e voi iro va'e meme.*
- 33 Ha'e kuery uva rykue ma onhembotyryry va'e veneno rami iro va'e, mboi guigua rami ete nda'evei va'e.
- 34 Ha'e rami aguã ma xejee e'ÿ ri ty'y amoĩ imoiny, mba'emo moĩ porãaty py rami?
- 35 Mba'eta anhombopaga aguã rami aiko mba'emokue amboekovia vy, ha'evea ára py ha'e kuery onhepyxanga jave. Mba'eta ovaẽ rai'i ma ha'e kuery ojexavai aguã ára, ha'e kuery renonderã ou pojava."
- 36 Mba'eta SENHOR oikuaa pota 'rã ojeupegua kuery re, ha'e vy omboaxy 'rã guembiguai kuery, ha'e kuery mbaraeteague opa ma ovya ha'e oexa vy, mba'eta ha'e kuery va'e regua nonhenduvei 'rã, escravo ha'e escravo e'ÿ va'e ma voi.*
- 37 Ha'e ramo aipoe'i 'rã: "Mamo tu ikuai tuuete ramigua pemboete va'ekue, ha'e itaova re pejeroviaa va'ekue?"
- 38 Ha'e va'e tuuete kuery nda'u ho'u 'rã mba'emo kyra peme'ẽ va'e, ha'e oy'u 'rã vinho peme'ẽ va'e? Ha'e kuery ae ha'vy topu'ãmba penepytyvõ aguã, peẽ kuery penhemi atyrã ojeapo vy!
- 39 Pexa ke aÿ, xee ae, xee anho'i aiko. Amboae regua tuuete ndoikoi, xee e'ÿ vy. Xee ma ajojuka ha'e anhomoiingove 'rã. Xee anhomoiingo axy ha'e anhomonguera ju 'rã. Ndoikoi guive xepo py ho'a va'ekue reraa jepearã.
- 40 Yvate katy xepo aupi reve xee ae rekove opa va'erã e'ÿ rupi aura vy aipoa'e:
- 41 Xekyx e hendy rei va'e aĩmbe'e, ha'e xepo'akaa rupi aikuaa pota vy ambopaga 'rã xerovaigua kuery, amboekovia 'rã xere nda'ija'ei va'e kuery ojapoague.
- 42 Ajapo 'rã xeru'y tuguy omoẽ aguã rami, (xekyx e voi omomba 'rã ho'o,) omanogue ha'e ombo'a pyre kuery ruguy, penderovaigua kuery akã hi'a vuku va'e regua voi", he'i.
- 43 Amboae regua kuery, perovy'a ke ixupegua kuery, mba'eta SENHOR nhombopaga 'rã guembiguai kuery ruguy omoẽa ague re, ombopaga 'rã hovaigua kuery, ha'e vy oiky'a'o ju 'rã ojeupegua kuery yvy.*
- 44 Ha'e va'e ayvu mbora ei regua ha'e javi Moisés omombe'u heta va'e kuery remiendurã, Num ra'y Josué reve.

* 32:32 Uvaty re ijayvua py Israel kuery re ae ijayvu, ha'e rã uva'a ma ha'e kuery reko porãrã va'ekue.

* 32:36 Romanos 12.19, Hebreus 10.30 * 32:43 Romanos 15.10, Hebreus 1.6

45 Ha'e va'e ayvu rupi Israel kuery pe Moisés ijayvupa ma rire

46 aipoe'ive ju:

– Penekuraxõ re pemoĩ porã 'rã ayvu aỹ penembyte amombe'u va'e ha'e javi, pendera'y kuery pe pejapo uka aguã kova'e lei re ayvu oĩ va'e ha'e javi.

47 Mba'eta pova'e ma pendeivy ayvu rive e'ỹ, ha'e rã penemoingovearã ae. Pova'e ayvu rupi vy ae 'rã peiko pukuve pendeivyvyrã Jordão yakã rovai re peaxa ma vy pendekuaia py.

Moisés rekove opa ma aguã ára pyguare

Nebo vvyty apyte gui Moisés Canaã vvy oexa aguã re ijayvuague

48 Ha'e va'e árave SENHOR ijayvu Moisés pe. Ha'e vy aipoe'i:

49 – Eẽ ke Abarim vvyty rupi Nebo vvyty peve. Ha'e va'e ma Moabe vvy re oĩ Jericó rexei'i katy. Ha'e vy rexa 'rã Canaã vvy, Israel kuery rekoarã ame'ẽ va'ekue.

50 Ha'e gui vvyty reẽague áry ae 'rã remano, ha'e rã nenhe'ẽ heraa 'rã neramoĩ kuerya py, nderyke'y Arão Hor vvyty py omano rã inhe'ẽ tamoi kuerya py heraa ague rami avi.

51 Mba'eta peẽ naxenhe'ẽ rendui va'ekue Israel kuery mbyte, Meribá yakã katy'i Cades re, Zim tekoo e'ỹa py. Mba'eta Israel kuery mbyte py ndapeikuaa ukai iky'a e'ỹ va'e aikoa.

52 Ha'e rami vy vvy nerenonde oĩ va'e rexa rive 'rã, nereva'ei 'rã Israel kuery vvyvyrã ame'ẽ va'ekue py.

33

Moisés jogueroayvu porãague

1 Po rami ma Nhanderuete remimbo'e Moisés omano ta jave ogueroayvu porã Israel kuery.

2 Ha'e vy aipoe'i:

– SENHOR ma Sinai vvyty katy gui ou vy
ha'e kuery pe ojekuaa Seir katy gui ko'ẽmba'i ouvya rami,
Parã vvyty guive hexakãmba ovvy.
Mbovy rei e'ỹ ojeupegua iky'a e'ỹ va'e kuery reve ou.
Oiporu kuaa regua re tata rami ojekuaa ha'e kuery pegua lei.

3 Anhetẽ ete ae ra'e reayvu heta va'e kuery.
Ndevygua kuery iky'a e'ỹ va'e ndepo py meme ikuai.
Ndepy vvy'iry ha'e kuery onhemboja okuapy vy
onhembo'e uka 'rã ndeayvua re.

4 Moisés ombopara va'ekue
Jacó guigua kuery peguarã lei.

5 Ha'e gui SENHOR ae oĩ guembiayvu kuery ruvixarã,
ha'e kuery regua yvatekueve onhemboatya py,
Israel kuery regua ha'e javi reve.

6 – Rúben kuery ma tokuave, tomanomba eme.
Ha'e va'e regua avakue mbovy'i e'ỹ ta'ikuai.

7 Judá kuery renonderã ma po rami omombe'u:

– SENHOR, endu ke Judá kuery ojerurea,
epena heta va'e kuery ikuai py ju ojevvy aguã rami.*
Ndepy ke ejoguero'a ha'e kuery repya rupi,
eipytyvõ hovaigua kuery rovai rupi.

* 33:7 Judá kuery va'e regua ma heta va'e kuery renonde 'rã oje'oi joe opu'ã aguã katy (Números 2.9).

- ⁸ Ha'e gui Levi kuery va'e regua pe aipoe'i:
 – Xeruete, Tumim ha'e Urim rupi ejekuaa uka ke ndevyguá ava ojeroviapy va'e pe.
 Ha'e va'e reko ma Massá py reikuaa porã raka'e,
 ha'e Meribá yakã py ixupe ndeayvu ete.†
- ⁹ Ha'e va'e ma oxy ha'e nguu pe aipoe'i va'ekue peteĩgueve oexa e'ỹa rami,
 neĩ guvyvy kuery oexa e'ỹ va'ekue,
 gua'y kuery re voi openaa rupi ndoikoi.
 Ha'e rami 'rãgue py ojee omoĩ porã ndeayvuague,
 ha'e ndereve guarã rejapo va'ekue rupi anho oiko.‡
- ¹⁰ Ha'e vy ne'arandua re ombo'e oikovy Jacó kuery,
 Israel kuery ombo'e ndeguigua lei re.
 Oapy avi heakuã porã va'e rejou porã aguã,
 mymba kuery voi oapy ndevyguá altar áry.
- ¹¹ SENHOR, emoingo porã ke ha'e kuery imbarate aguã,
 erovy'a avi opo py ojapo va'e.
 Ha'e rá emoingo axypa ha'e kuery re ija'e e'ỹ vy opu'ã rei va'e,
 raka'eve rá opu'ã ve'ỹ aguã.
- ¹² Ha'e gui Benjamim kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
 – SENHOR rembiayvu oĩ porã ete 'rá hexeve.
 Ára nhavõ SENHOR opena porã 'rá.
 Ha'e ramo opytu'u 'rá ijyva áry rupi.
- ¹³ Ha'e gui José kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
 – SENHOR tomoingo porã pendeyvy,
 yva gui ho'a va'e iporãgueve py,
 yxapy ha'e yy vvy guy rupi oĩ va'e py guive,
- ¹⁴ kuaray omboaju va'e iporãgueve,
 ha'e jaxy nhavõ hi'a va'e py,
- ¹⁵ ha'e gui vvyty ymave guare,
 ha'e vvy'ã raka'eve rá peve oĩ va'e rupi henhoĩ porãgueve va'e py,
- ¹⁶ vvy gui oiko va'e iporãgueve va'e ha'e javi py,
 vvyra'a iporãgueve va'e py voi.
 Ha'e nunga ha'e javi tou José kuery re,
 tyvy kuery yvateve va'e rá.§
- ¹⁷ Ha'e kuery ipo'aka 'rá vaka jypy guare va'e rami,
 hakua ma vaka ka'aguy regua rakua rami.
 Ha'e va'e py ma ipo'aka 'rá vvy regua ha'e javi re,
 vvy apy peve voi.
 Ha'e rami ae mbovy e'ỹ ta'ikuai Efraim
 ha'e Manassés regua kuery.
- ¹⁸ Ha'e gui Zebulom kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
 – Pevy'a ke Zebulom kuery, ye'ẽ rembe rupi peoa py,
 ha'e peẽ Issacar kuery voi pendekoa py peĩa rupi.
- ¹⁹ Ha'e kuery mokoĩ regua ma oenoĩ 'rá amboae regua kuery vvyty áry oupa aguã.

† **33:8** Apy ma ijayvu sacerdote yvateve Levi regua oiko va'e re. Sacerdote jypyguá ma Arão ae oiko raka'e. Ha'e gui Tumim ha'e Urim ma sacerdote kuery mba'ekuaa-arã oĩ (Êxodo 28.30). ‡ **33:9** Levi kuery ma pavẽ gui oayvuve Nhanderuete ayvu (Êxodo 32.25-29). § **33:16** José ramymino kuery ma mba'emo ojopy retave aguã rami ikuai (1 Crônicas 5.1).

- Ha'e py ma Nhanderuete pe ome'ẽ 'rã ha'evea ramigua.
Mba'eta ha'e kuery okaru porã 'rã ye'ẽ rupigua re,
ha'e mba'emo iporãve va'e ita ku'ia guýry oĩ va'ekue gui.*
- 20 Ha'e gui Gade kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
– Tovy'a porã Gade kuery vvyrã omboetavea rupi.
Ha'e vvy ma guary kunha rami 'rã ikuai,
jojyva ha'e nhoakã omboa'ypaa rupi.
- 21 Ha'e vvy omba'erã ojopy 'rã iporãve va'e,
huvixa kuery peguarã ha'e py omoĩ porã mbyre.
Ha'e vvy heta va'e kuery renonde rupi oguata vvy
ojapo 'rã SENHOR oipotaa ha'evea ramigua,
Israel kuery re ijayvugue rami vvy.
- 22 Ha'e gui Dã kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
– Dã kuery ma guary'i
Basã gui opo va'e rami 'rã ikuai.
- 23 Ha'e gui Naftali kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
– Naftali kuery ma SENHOR omoingo porãa rupi 'rã ovy'a okuapy.
Opa mba'e py SENHOR ogueroavyu porãa rami vvy
hẽkoa 'rã yupa rupi, kuaray puku-ã katy.
- 24 Ha'e gui Aser kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
– Aser kuery ma ta'ikuai porãve Jacó ra'y kuery ikuaia mbyte.
Tyvy kuery rembiavyuve toiko,
ha'e ipy rupi tomoakỹ azeite py.
- 25 Ha'e kuery retã rokẽ jokoa ma ferro ha'e overa va'e guigua toĩ.
Ta'ikuai porã okuave teria ja.
- 26 – Hembiavyu peiko va'e, Penderuete ramigua mboae ndoikoi.
Yva áry rupi ha'e ou 'rã penepytyvõ aguã,
yvatevea rupi ou arai áry.
- 27 Nhanderuete imarã e'ỹ va'e re ae 'rã pendekoa,
ha'e ramo ojyva áry rupi penekuavã 'rã raka'e rã peve guarã.
Penerenonde katy gui oipe'a 'rã penderovaigua kuery
“Pemomba katu”, he'i vvy.
- 28 Ha'e ramo Israel kuery ikuai porã 'rã,
Jacó ramymino kuery, ygua oĩ ae'i va'e rami 'rã ikuai,
vvy mba'emo aju ha'e vinho oĩa va'e re.
Yva gui ma ho'a 'rã yxapy imoakýarã.
- 29 Israel kuery, pevy'a ete 'rã!
Marã ramigua tu ikuai peẽ kuery ramigua?
SENHOR ogueraa jepe va'e peiko.
Ha'e ma mba'emo vai jokoa oĩ penepytyvõarã,
ha'e kyxe penembopo'akaarã.
Ha'e rami rire penderovaigua kuery ma peipotaa rami meme 'rã ikuai,
ha'e rã peẽ ma pepyrõ 'rã ha'e kuery ombojeroviaaty vvy'ã re ojapo
va'ekue áry.

34

Moisés omanoague

¹ Ha'e gui Moabe vvy gui Moisés oẽ vvy Nebo vvyty katy oo, Pisga vvy'ã yvatevea py, Jericó rexe'i ae. Ha'e ramo ixupe SENHOR oexa uka vvy ha'e javi Gileade guive Dã peve,

* 33:19 Zebulom kuery ma ye'ẽ rembe rupi ikuai raka'e.

² Naftali, Efraim ha'e Manassés kuery peguarã, ha'e gui Judá kuery peguarã yvy ha'e javi, ye'ë kuaray oikea katy oĩ va'e peve,

³ ha'e gui Neguebe ha'e Jericó tetã pindo ty va'e katy'i yvyugua oĩ va'e ha'e javi rupi, Zoar peve.

⁴ Ha'e rami vy SENHOR aipoe'i ixupe:

– Kova'e yvy ae ma Abraão, Isaque ha'e Jacó pe aura reve ame'ë aguã re xeayvuague va'e, “Peneramymino kuery pe ame'ë 'rã”, ha'eague ae. Ha'e va'e ma nderexa py rexa aguã rami ajapo va'eri ndereoi 'rã ha'e katy – he'i.

⁵ Ha'e pyve SENHOR rembiguai Moisés omano, Moabe yvy re, SENHOR ijayvuague rami vy.

⁶ Ha'e ramo onhono porã peteĩ yvy'ã guy py Moabe re, Bete-Peor rexei'i. Aỹ peve avave rei ndoikuaai teri onhono porãague.

⁷ Moisés omano jave py cento e vinte ma'etỹ oguereko va'ekue. Ha'e rami teĩ hexa ndoguepai teri va'ekue, imbarae rei guive.

⁸ Peteĩ jaxy re Israel kuery ojae'opa okuapy Moisés re, Moabe yvy re ae, ojae'o aguã va'ekue opa peve.

⁹ Ha'e gui Num ra'y Josué re Moisés opo omoĩ rire hexe Nhe'ë imo'arandua anho oĩ. Ha'e ramo ijayvua re Israel kuery ojapyxaka vy ojapo okuapy Moisés rupi SENHOR ojapo ukaague rami.

¹⁰ Israel kuery mbyte ndoikovei teri profeta Moisés ramigua ju, mba'eta jova re oma'ë reve SENHOR ijayvu hexeve.

¹¹ Ndoikovei teri mba'emo kuaa ukaarã ha'e hexa pyrã SENHOR ojapo ukaa rami vy Egito yvy re ha'e ojapo va'ekue ramigua, Faraó re, ixupegua yvatekueve re, ha'e ijyvy ha'e javi rupi.

¹² Mba'eta Moisés ma opo'akaa rupi ojapo va'ekue mba'emo nda'evei ete ha'e tuvixave va'e, Israel kuery pavẽ oexaa py.

Josué rekokue oña Josué rekokue oña

Jy'py'i kova'e kuaxia para py aipoe'i: "Senhor rembiguai Moisés omano rire ipytyvõare Num ra'y Josué va'e ju Senhor oenoï. Ha'e vy aipoe'i: 'Xerembiguai Moisés omano ma. Epu'ã ke aÿ, eaxa Jordão yakã kova'e kuery ha'e javi reve, Israel kuery yvyrã ame'ẽ va'ekue py. Opa rupi pepyrõa vvy ame'ẽ ma voi pende'vy, Moisés pe xeayvuague rami vy. ... Moisés reve aikoague rami ae ju 'rã aiko ndereve. 'Ndoroejai 'rã, noroipytyvõ e'ÿi 'rã guive. Nembaraete ha'e ndepy'a guaxu ke' ", he'i (1.1-2, 5b-6a). Ha'e rami rã kova'e kuaxia re oï Josué Israel kuery ogueraa vy Canaã vvy re ipo'akaague.

Jy'py ma Jericó tetã oi'pe'a okuapy, Nhanderuete opo'akaa rupi ikora oitypa ramo. Ha'e gui amboae tetã ikuai va'e re ju ha'e kuery ipo'aka. Oingue henda py nda'ipo'akai guive. Josué opena vy peteï-teï regua pe ome'ẽ ijyvyrã.

Opaa py Josué aipoe'i Israel kuery ha'e javi pe: "Xetuja'i ma, are ma aiko. Ha'e gui peẽ kuery pexapa ma Senhor Penderuete peẽ kuery re oma'ẽ vy amboae regua kuery re ojapoague. Mba'eta ha'e kuery re Senhor Penderuete ae opu'ã oikovy penderepy vy", he'i (23.2b-3).

Josué ipy'a guaxu aguã re Nhanderuete ijayvuague

¹ SENHOR rembiguai Moisés omano rire ipytyvõare Num ra'y Josué va'e ju SENHOR oenoï. Ha'e vy aipoe'i:

² — Xerembiguai Moisés omano ma. Epu'ã ke aÿ, eaxa Jordão yakã kova'e kuery ha'e javi reve, Israel kuery yvyrã ame'ẽ va'ekue py.

³ Opa rupi pepyrõa vvy ame'ẽ ma voi pende'vy, Moisés pe xeayvuague rami vy.

⁴ Tekoa e'ÿa ha'e Líbano vvy guive Eufrates yakã tuvixa va'e peve, hetu kuery vvy ha'e javi ame'ẽ, ha'e gui kuaray oi'kea katy ye'ẽ tuvixa va'e oï va'e peve, pende'vy guarã meme itui.

⁵ Reikovea pukukue re avave rei nda'ipo'akaai 'rã pendere. Moisés reve aikoague rami ae ju 'rã aiko ndereve. 'Ndoroejai 'rã, noroipytyvõ e'ÿi 'rã guive.

⁶ Nembaraete ha'e ndepy'a guaxu ke, mba'eta ndee rejapo 'rã kova'e kuery vvy re hekoo aguã rami, tuu kuery pe aura reve ame'ẽ aguã re xeayvu rire.

⁷ Nembaraete ha'e ndepy'a guaxu ete ke, rejapopa aguã lei xerembiguai Moisés ojapo ukaague. Ejepe'a eme nde'axu e'ÿa katy, neï nde'axua katy, mamõ rã reikoa py reiko porã aguã.

⁸ Ejepe'a eme kuaxia re lei oña re ndeayvua gui. Ha'e va'e re reikuaa pota 'rã reikovy ara py ha'e pyávy. Enhea'ã tema ipara re oña rami rejapopa aguã. Ha'e rami vy reiko porã 'rã, ha'e rejapopa 'rã rejapo va'erã va'e.

⁹ Xee ae aipo nda'ei ri ty'y ra'e? Nembaraete ha'e ndepy'a guaxu ke. Ekyje eme, enhemondy eme guive, mba'eta SENHOR Nderuete oiko ndereve mamõ rã reikoa py rei.

Canaã vvy re oaxa e'ÿ mbove ijayvuague

¹⁰ Ha'e ramo Josué ijayvu heta va'e kuery regua yvatekueve pe. Ha'e vy aipoe'i:

¹¹ — Peaxa ke heta va'e kuery ikuai mbyte rupi. Ha'e kuery pe pendeayvu vy aipopeje 'rã: "Pereko katu ke tembi'u, mba'eta mboapy araa py peaxa

'rã kova'e Jordão yakã, pevaẽ aguã pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue re, penderekoa aguã”, peje.

¹² Ha'e gui Rúben regua, Gade ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue pe ju Josué ijayvu vy aipoe'i:*

¹³ — Penema'endu'a ke SENHOR rembiguai Moisés ijayvu vy pendevy aipoe'iague re: “ SENHOR Penderuete ome'ẽ 'rã pepytu'u aguã kova'e vvy ome'ẽ va'e re.

¹⁴ Pendera'yxy kuery, pendera'y ha'e penderajy kuery ha'e penerymba vaka kuery topyta Jordão yakã kyvõgua re pendevy Moisés omboaxa va'ekue re. Ha'e rã peẽ ma tembiporu reve 'rã peaxa penderyvvy kuery renonde, xondaro peiko va'e ha'e javi. Peipytyvõ 'rã,

¹⁵ penderyvvy kuery voi opytu'u aguã SENHOR ome'ẽ, peve peẽ kuery pe rami avi. Ha'e kuery voi 'rã hekoa ovyvrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'e re. Ha'e rami vy 'rãe pejevy pendeyvyrã SENHOR rembiguai Moisés omboaxa va'ekue re, kuaray oua katy pendekoa aguã, Jordão yakã kyvõgua re”, he'i va'ekue.

¹⁶ Ha'e ramo Josué pe ha'e kuery ombovai okuapy vy aipoe'i:

— Orevy pe ndeayvua ha'e javi 'rã rojapo, ha'e mamõ rã oremondoukaa py tema roo 'rã.

¹⁷ Opa mba'e py Moisés ronhe'ẽ renduague rami avi ndee ju 'rã ronhe'ẽ rendu.

¹⁸ Ha'e rã ha'e javi ava ndeayvua rami ndoikoxei, ha'e rejapo uka va'e ha'e javi ndojapoxei va'e ma omano 'rã. Ha'e nunga rupi nembaraete ke, ha'e ndepy'a guaxu.

2

Jericó tetã re oikuaa pota vy oo va'e kuery Raabe ro py ikuai jave guare

¹ Sitim gui Num ra'y Josué omoudouka mokoĩ ava vvy re oma'ẽ nhemi aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Peguataa rupi peikuaa pota peovy vvy re, Jericó tetã peve — he'i ramo oje'oi. Ha'e rami vy ovaẽ peteĩ kunha itavy rei va'e ro py. Hery ma Raabe. Ha'e py ae ha'e kuery oke.

² Ha'e ramo Jericó pygua huvixa pe omombe'ua vy aipo'ea:

— Ma'ẽ, ange pyávy apy ovaẽ ra'e avakue Israel kuery regua nhandeyvy re oikuaa pota va'e — 'ea.

³ Ha'e ramo Jericó pygua huvixa aipoe'i uka Raabe pe:

— Emoẽ ju avakue ou vy ndero py ovaẽ va'ekue, mba'eta nhandeyvy ha'e javi re oikuaa pota aguã ou — he'i uka.

⁴ Ha'e rami teĩ kunha va'e ma mokoĩ avakue omovaẽ vy onhomi ma voi va'ekue. Ha'e rami vy aipoe'i:

— Anhetẽ xea py ovaẽ kuri mokoĩ avakue. Va'eri xee ndaikuaai maguigua paa.

⁵ Ha'e gui pytũ ma jave tetã kora rokẽ pemboty ta ramo ha'e kuery oexa vy jogueraa ju kuri. Ndaikuaai marã katy pa oje'oi. Tapeo pojava ha'e kuery rakykue, peupity nho 'rã — he'i.

⁶ Mba'eta ha'e va'e e'y mbove ngoo áry ojeupi vy onhomi va'ekue linho 'ygue omoĩ porã va'ekue gup py.

* **1:12** Rúben, Gade ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue opyta raka'e Jordão yakã regua kuaray oẽa katy oĩ va'e re, amboae kuery reve yakã oaxa 'rãgue py. Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery anho oaxa Jordão yakã guyvvy kuery oipytyvõ aguã (Números 32).

7 Ha'e gui huvixa rembiguai kuery oje'oi ju yvy re oikuaa pota va'e kuery rakykue, Jordão yakã oaxaaty katy tape oo va'e rupi. Ha'e kuery rekaa oẽ ramove tetã kora rokẽ ombotya.

8 Ha'e gui oikuaa pota va'e kuery onheno e'ỹ mbove kunha va'e oo ha'e kuerya py oo áry.

9 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Xee aikuaa porã pende kuery pe SENHOR kova'e yvy ome'ẽague. Pende kuery gui ore kuery rokyjea anho roendu, ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi ikangypa guive.

10 Mba'eta roendu Egipto gui peo jave Ye'ẽ Pytã penerenonde oĩ va'e SENHOR omboypaague, ha'e gui mokoĩ amorreu kuery ruxixa re pejapo va'ekue voi, Jordão rovai re Seom ha'e Ogue pemomba va'ekue.

11 Ha'e nungakue roendu vy orep'y'a kangy, neĩ peteĩve re noĩvei imbaraetea, pende kuery peju ramo. Mba'eta SENHOR Penderuete ae Nhanderuete yva ha'e yvy re ipo'aka va'e ae.

12 Ha'e gui aỹ ma peura xevy SENHOR rery rupi, xee romboaxyague rami peẽ kuery ju xeru ro pygua kuery pemboaxy aguã. Ha'e aikuaa porã aguã aipota avi mba'emo xevy pemboaxa,

13 xeru ha'e ha'i hekove reve peja aguã, xekyvy ha'e xekypy'y kuery voi, ha'e rogereko va'e ha'e javi, orejukaarã gui orereraa jepe vy – he'i.

14 Ha'e ramo avakue aipoe'i kunha va'e pe:

– Ndee oremombe'u e'ỹ ramo orerekovea voi rome'ẽ 'rã nderekove rekovia. Ha'e vy kova'e yvy SENHOR orevy ome'ẽ ma jave anhetẽ ete romboaxy 'rã – he'i okuapy.

15 Ha'e ramo kunha va'e ojapo janela oĩ va'e py ixã va'e rupi ha'e kuery ogeujy aguã rami, tetã kora áry ae hoo oĩ ramo.

16 Ha'e gui aipoe'i ha'e kuery pe:

– Tapeo vyvty reia re, pendereka vy oo va'e kuery pendejou e'ỹ aguã. Mboapy ára peve 'rã penhemi ha'e py, ha'e kuery ojevvy ju peve. Ha'e gui mae ma tapeo tape rupi – he'i.

17 Ha'e ramo avakue aipoe'i ixupe:

– Ndevy rouraague ndorojapoi 'rã,

18 teĩ po rami 'rã rejapo: pendeyvy re ore kuery rovaẽ jave kova'e ixã pytã va'e janela rogeujyague py rejokua 'rã, ha'e gui nderu, ndexy, ndekyvy ha'e nderu ro pygua kuery ha'e javi remboatypa 'rã ndero py. Ha'e rami e'ỹ rã ndorojapoi 'rã rouraague.

19 Ha'e rami avi peteĩ va'e rei ndero rokẽ gui oka py oẽ ri ramo ma hexe ae 'rã oi huguy omoẽague opaga aguã, orere e'ỹ. Ha'e rã ndereve opy ikuai va'e ruguy omoẽa ramo ma orere ae toĩ ropaga aguã, ha'e kuery re amongue opo omoĩ rã.

20 Ha'e rami avi ndee oremombe'u ramo ore ndorojapoi 'rã ndevy rouraague – he'i.

21 Ha'e ramo kunha va'e

– Pendeayvuague rami toiko – he'i vyve omondouka. Ha'e rã ha'e kuery oo. Ha'e gui janela re kunha va'e ojokua ixã pytã va'e.

22 Avakue jogueraa vy vyvty reia re ovaẽ. Ha'e py ma mboapy ára opyta, heka vy oo va'e kuery guetã katy ju ojevypa peve, ha'e kuery tape ha'e javi rupi oeka okuapy teĩ ndojou vy.

23 Ha'e rami vy mokoĩve ava ma yvy'ã gui ogeujy vy jogueraa ju. Yakã oaxa ma vy ovaẽ Num ra'y Josué oĩa py. Ixupe omombe'u ha'e kuery re oiko va'ekue ha'e javi.

24 Ha'e vy aipoe'i Josué pe:

— Anhetê ete nhandepo py SENHOR omboaxa ha'e va'e yvy ha'e javi. Ha'e py ikuai va'e ha'e javi ipy'a kangypa nhandegui — he'i.

3

Jordão yakã oaxa oje'oivyague

¹ Ko'ê ju ramove Israel kuery ha'e javi reve Josué nhomopu'ãmba vy Sitim gui oje'oi, Jordão yakã rembe peve ovaẽmba. Ha'e py ma oke ju ranhe okuapy oaxa e'ỹ mbove.

² Ha'e gui mboapy araa py huvixa kuery oaxa ju oje'oivy heta va'e kuery mbyte rupi.

³ Ha'e vy heta va'e kuery pe omombe'u-mbe'u vy aipoe'i:

— SENHOR Penderuete guexeve guarã ojapo va'ekue ryrú ma levita regua sacerdote kuery oupi heravy rã pexa vy peẽ kuery voi peo 'rã ha'e kuery rakykue.*

⁴ Ha'e rami avi hyru gui mombyry'i 'rã peiko, mil metros-a py. Ha'e va'e re penhemboja eme, marupi pa peo aguã peikuaa aguã, mba'eta ha'e va'e tape rupi peo va'e'ỹ teri — he'i.

⁵ Josué avi aipoe'i avi heta va'e kuery pe:

— Pejegy'a'o ke ko'ê rã guarã, mba'eta peẽ kuery mbyte SENHOR ojapo 'rã iporã va'e — he'i.

⁶ Sacerdote kuery pe voi ijayvu vy aipoe'i:

— Peupi heravy Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue ryrú, ha'e peroaxa heta va'e kuery renonde — he'i ramo hyru oupi vy heta va'e kuery renonde ogueroguata heravy.

⁷ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Josué pe:

— Kova'e ára amboypy 'rã romboyvate aguã Israel kuery pavẽ oexaa py, ha'e kuery oikuaa aguã Moisés reve aikoaague rami ndereve ju aikoa.

⁸ Ha'e gui ndee ma sacerdote kuery hyru reraa va'e pe ndeayvu vy aipo're: "Jordão yakã py peguejy ma vy pepyta ranhe 'rã ha'e py", 're.

⁹ Ha'e ramo Josué aipoe'i Israel kuery pe:

— Penhemboja ke kyvõ rami, SENHOR Penderuete ayvu pendu aguã.

¹⁰ Ha'e va'e rire Josué aipoe'ive ju:

— Po rami 'rã peikuaa Nhanderuete oikove va'e penembyte oikoa, ha'e anhetê penerenonde gui oipe'apa 'rãa cananeu, heteu, heveu, ferezeu, gírgaseu, amorreu ha'e jebuseu kuery ha'e javi.

¹¹ Ma'ê, SENHOR yvy jave re ipo'aka va'e guexeve guarã ojapo va'ekue ryrú ma penerenonde ogueroaxa 'rã heravy Jordão yakã.

¹² Ha'e gui aỹ ma peiporavo doze avakue Israel regua, peteĩ-teĩ regua gui peteĩ ava peiporavo,

¹³ mba'eta Jordão yakã py sacerdote kuery SENHOR yvy jave re ipo'aka va'e ayvu ryrú reraa kuery oguejy ramove yy ojeaya 'rã, yvate katy gui yy ou 'rã va'ekue ijaty ramo — he'i.

¹⁴ Ha'e gui ma ha'e kuery guekoa gui uguata oje'oivy Jordão yakã oaxa aguã. Ha'e kuery renonde sacerdote kuery ugueraa okuapy SENHOR ayvu ryrú.

¹⁵ Hyru reraa kuery Jordão yakã py oguejy ramo yy py ipy inhakỹ. (Mba'eta Jordão ma ára pyau nhavõ tyguaxu raxa va'e, hembé ikuai va'e áry rupi guive.)

* 3:3 Êxodo 25.10-16, Hebreus 9.1-5

¹⁶ Ha'e gui yy yvate katy gui ou va'e opyta. Adã tetã gui mombyry'i ono'õ, Zaretã rexei oi va'e katy. Ha'e rã vvy joja reia regua ye'ẽ ro katy oxyryague ma typa. Ha'e ramo ha'e kuery oaxa oje'oivy, Jericó tetã rexei'i ae.

¹⁷ Ha'e rã sacerdote kuery SENHOR ayvu ryru reraa va'e ma Jordão yakã mbyte py opyta okuapy. Ha'e ramia ja Israel kuery ha'e javi ipiru reia rupi oaxa.

4

Jordão yakã mbyte gui doze ita oguenoẽague

¹ Ha'e kuery ha'e javi Jordão yakã oaxapa ma ramo SENHOR ijayvu Josué pe. Ha'e vvy aipoe'i:

² — Eiporavo doze avakue, peteĩ-teĩ regua gui eiporavo peteĩ.

³ Ha'e va'e kuery pe ndeayvu vvy aipo're: “Apy Jordão yakã mbyte gui penoẽ doze ita sacerdote kuery opyta vvy opyrõ okuapya gui. Ha'e va'e ma peraa vvy pemboaty kova'e pytũ pepyta aguã py”, 're.

⁴ Ha'e rami rã Josué oenoĩ doze avakue Israel kuery regua oiporavo va'ekue,

⁵ peteĩ-teĩ regua gui peteĩ oiporavo. Ha'e vvy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Tapeo Jordão yakã mbyte py peẽ ranhe SENHOR Penderuete ayvu ryru reraa kuery renonde, ha'e peteĩ-teĩ pendeaxi'y áry peupi 'rã heravy peteĩ ita, Israel kuery regua mbovy pa ikuaia rami vvy.

⁶ Ha'e va'e ma pende kuery mbyte oi 'rã penema'endu'a aguã. Ha'e gui pendera'y kuery raka'e rã ikuai va'e oporandu vvy “Mba'erã tu kova'e ita?” he'i ramo

⁷ aipopeje 'rã ha'e kuery pe: “ SENHOR ayvu ryru renonde ma Jordão yakã ojeaya raka'e. Hyru ogueroaxaa ramove yy ojeaya. Ha'e rami rire kova'e ita ma raka'e rã peve guarã ikuai Israel kuery ima'endu'a aguã”, peje 'rã — he'i.

⁸ Ha'e rami rã Israel kuery ojapo Josué ijayvua. Ha'e vvy Jordão yakã mbyte gui ojopy heravy doze ita, Josué pe SENHOR aipoe'iague rami vvy, Israel kuery regua mbovy pa ikuaia rami vvy. Ha'e va'e ma ha'e kuery opyta aguã py ogueraa vvy omboaty ha'e py.

⁹ Ha'e gui Jordão yakã mbyte py ma Josué ju doze ita omopu'ã, sacerdote kuery ayvu ryru reraa va'e opyta vvy opyrõague py ae. Ha'e va'e ita ma aỹ peve ikuai ha'e py.*

¹⁰ Mba'eta sacerdote hyru reraa kuery ma Jordão mbyte opyta okuapy, Moisés pe SENHOR aipoe'i ukaague ojeupitypa peve, heta va'e kuery pe Josué ijayvuague rami vvy. Ha'e ramo heta va'e kuery oaxapa pojava.

¹¹ Heta va'e kuery ha'e javi yakã oaxapa ma ramo sacerdote kuery opytaague gui oguenoẽ ju SENHOR ayvu ryru, pavẽ oexaa py.

¹² Israel kuery renonde oaxa avi jogueravy Rúben regua, Gade ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue. Tembiporu reve meme oaxa, Moisés ijayvuague rami vvy.

¹³ SENHOR renonde quarenta mil xondaro rãnda'u oaxa joe opu'ã aguã katy, Jericó tetã yvýry nhuũndy reia py.

¹⁴ Ha'e va'e ára ma SENHOR omboyvate Josué Israel kuery pavẽ oexaa py. Ha'e ramo omboete okuapy oikovea pukukue re, Moisés omboeteague rami avi.

¹⁵ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Josué pe:

¹⁶ — Aipo're sacerdote kuery xeayvu ryru reraa va'e pe Jordão yakã gui oguenoẽ aguã — he'i.

* **4:9** “Aỹ peve” he'i mba'eta kova'e kuaxia omboparaa jave ita opyta teri.

- 17 Ha'e ramo sacerdote kuery pe Josué ijayvu vy
 – Peẽ ju ke Jordão yakã gui – he'i ramo
- 18 sacerdote kuery ayvu ryruru reraa va'e ma Jordão mbyte gui oẽmba. Ha'e gui vyvy pirua re ha'e kuery opyrõ ramove Jordão yakã oĩague rupi ju oxyry. Yy rembe ha'e javi rupi oxyry, oĩague rami ae ju.
- 19 Dez-a jaxy jypy'ia ára ha'e kuery oje'oi Jordão yakã gui. Gilgal py ju opyta okuapy, Jericó rexei kuaray oua katy.
- 20 Doze ita Jordão yakã gui oguenoẽ va'ekue ma Josué omboaty Gilgal py.
- 21 Ha'e vy aipoe'i Israel kuery pe:
 – Raka'e rã pendera'y kuery pendevy pe oporandu vy aipoe'i 'rã: “Mba'erã tu kova'e ita?” he'i ramo
- 22 pendera'y kuery pe pemombe'u vy aipopeje 'rã: “Peva'e Jordão yakã ma Israel kuery oaxa raka'e ipirua rupi.
- 23 Mba'eta peẽ kuery renonde SENHOR Nhanderuete ojapo Jordão yakã ipirua aguã rami, peaxapa peve. Mba'eta ore kuery renonde SENHOR Nhanderuete Ye'e Pytã omombiru karamboaxa roaxapa peve, ha'e gui ha'ekue rami ae ju ojapo orevy,
- 24 vyv regua kuery ha'e javi oikuaa aguã SENHOR ipo'akapa va'ea, ha'e peẽ voi SENHOR Penderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai aguã, raka'e rã peve.”

5

Israel kuery pire omboia ague

- 1 Ha'e va'e vyv regua huvixa kuery oendupa ha'e nunga. Amorreu kuery Jordão yakã kyvõ katy ikuai va'e kuaray oikea katy, ha'e cananeu kuery ye'ẽ yvýry ikuai va'e ruvixa kuery ha'e javi oendu Israel kuery renonde Jordão yakã SENHOR omombirupaague, ha'e kuery oaxapa peve. Ha'e va'e oendu vyv ipy'a kanyga Israel kuery káuxa, noĩvei ma imbaraeterã.
- 2 Ha'e va'e jave py SENHOR aipoe'i Josué pe:
 – Pejapo kyxe ita gui, ha'e emboi uka Israel kuery pire – he'i.*
- 3 Ha'e ramo Josué ojapo uka kyxe ita gui, ha'e vy omboi uka Israel kuery pire, Gibeate-Haralote py.
- 4 Pova'e nunga rupi ae Josué omboi uka ipire, mba'eta Egito vyv gui oẽ va'ekue tekoa e'ÿa re oguataa rupi omanomba ma rire, avakue xondaro ikuai va'ekue ha'e javi.
- 5 Mba'eta Egito vyv gui oẽ va'e kuery ma opire omboi uka va'ekue meme, ha'e rã oẽ va'ekue gui tekoa e'ÿa rupi oiko'i va'ekue ma nomboi ukai.
- 6 Quarenta ma'etý re Israel kuery ikuai tekoa e'ÿa rupi, avakue xondaro ikuai va'e Egito gui oẽ va'ekue omanomba peve, SENHOR nonhe'ẽ rendui rire. Ha'e va'e kuery pe ma SENHOR oura reve ijayvu vyv neĩ ndoexa ukai aguã re, tamoi kuery pe SENHOR ome'ẽ aguã re oura reve ijayvuague, vyv kambu ha'e ei oata e'ÿa.
- 7 Ha'e rami vyv ha'e kuery rekovia ma ta'y kuery ju omoingo. Ha'e va'e kuery pire ae Josué omboi uka, nomboi ukai teri va'ekue ikuai ramo, oguataa rupi nomboiai rire.
- 8 Ha'e kuery pire omboipa ma rire opyta ranhe ikuai py ae, okuerapa peve.
- 9 SENHOR aipoe'ive ju Josué pe:
 – Kova'e ára peẽ kuery gui aipe'a Egito vyv re escravo pendekuai vyv pexĩmba reiague – he'i.

* 5:2 Gênesis 17.10-14 ha'e Êxodo 12.43-48

Ha'e nunga rupi ha'e va'e tekoa Gilgal hery aỹ peve.*

Páscoa ára py ngaru ojapo okuapyague

¹⁰ Gilgal py Israel kuery ikuai jave ojapo okuapy ngaru Páscoa ára. Ha'e va'e jaxy catorze ára va'e ka'arukue py ojapo, Jericó yv'ýry nhuũndy reia oĩ va'e py.

¹¹ Páscoa ára rire ko'ẽ jevy ho'u okuapy mba'emo aju ha'e va'e yvy re ojou va'ekue: mbojape imbovua e'ỹ va'e ha'e mba'emo ra'yĩ oaimbe va'ekue ho'u okuapy ha'e va'e ára.

¹² Ha'e va'e yvy regua mba'emo aju ho'ua ára rire'ive ma opa maná.† Ha'e rã Israel kuery ndojouvei. Ha'e rami 'rãgue py ha'e va'e ma'etỹ guive okaru okuapy Canaã yvy re mba'emo aju ikuai va'e re.

Josué pe SENHOR pegua xondaro ruvixa ojekuaa ukaague

¹³ Jericó yv'ýry Josué oikoa py oma'ẽ vy guenonde oexa peteĩ ava opu'ã ho'amy va'e, opo py kyxe hyru gui oekyi va'ekue reve. Ha'e va'e re Josué onhemboja vy oporandu ixupe:

– Ndee pa oreka katygua tyrã pa orerovaigua reiko?

¹⁴ Ha'e rã ombovai:

– Any. Xee ma SENHOR pegua xondaro kuery ruvixa aỹ aju va'e – he'i.

Ha'e ramo Josué ojero'a vy ngova omovaẽ yvy re omboete vy. Ha'e vy oporanduve ju ixupe:

– Xeruvixa, mba'e 're 'rã tu xee nerembugai pe?

¹⁵ SENHOR pegua xondaro kuery ruvixa ombovai Josué pe:

– Emboi ndepy regua, mba'eta yvy reia ma iky'a e'ỹ va'e – he'i.

Ha'e ramo Josué ojapo ha'e rami.

6

Jericó tetã oitypaague

¹ Ha'e gui Jericó rokẽ ma Israel kuery gui onhemboty porã. Avave rei no'ẽai, neĩ ndoikeai 'rã.

² Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Josué pe:

– Ma'ẽ, ndepo py amboaxa ma Jericó tetã, huvixa ha'e ixupegua ipy'a guaxukueve guive.

³ Ha'e rã peẽ avakue joe opu'ãa pygua kuery ha'e javive ma pembojere 'rã tetã peteĩgue. Ha'e rami ma mboapy meme ára re 'rã pejapo.

⁴ Xeayvu ryru renonde ma sete sacerdote ogueraa 'rã sete mimby guaxu vexe'i ava rakuakue guigua. Ha'e gui sete araa py ma sete-kue 'rã pembojere tetã, ha'e sacerdote kuery omonhe'ẽ 'rã mimby guaxu.

⁵ Ha'e gui mimby guaxu vexe'i ava rakuakue guigua omonhe'ẽ puku rã pendu vy peẽ kuery ha'e javive pejapukai ratã 'rã. Ha'e gui tetã korã ho'apa 'rã yvy katy, ha'e peẽ kuery pejeupi 'rã hi'áry rupi, peteĩ-teĩ penerenonde katy – he'i.

⁶ Ha'e ramo Num ra'y Josué oenoĩ sacerdote kuery. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Pejopy heravy SENHOR ayvu ryru. Ha'e gui SENHOR ayvu ryru renonde ma sete sacerdote togueraa sete mimby guaxu vexe'i ava rakuakue guigua – he'i.

⁷ Heta va'e kuery pe ju aipoe'i:

– Tapeo, pembojere tetã. Ha'e rã tembiporu revegua kuery ma SENHOR ayvu ryru renonde toje'oi – he'i.

* 5:9 Tery Gilgal nhaendu rã "Oipe'a" 'ea rami. † 5:12 Maná ma Israel kuery rembi'urã Nhan-deruete yva gui ombou va'ekue (Éxodo 16).

⁸ Josué ijayvuague rami heta va'e kuery oje'oi. SENHOR renonde sete sacerdote ranhe oaxa jogueravy sete mimby guaxu vexa'i ava rakuakue guigua reve, mimby guaxu omonhe'ë jogueravy. Ha'e rã hakykue ma SENHOR ayvu ryrü ogueraa.

⁹ Ha'e gui sacerdote kuery mimby guaxu omonhe'ë va'e renonde ma avakue tembiporu revegua oje'oi. Takykue ete oo va'e ma hyru rakykue oje'oi. Ha'e rã mimby guaxu omonhe'ë ae tema jogueravy.

¹⁰ Heta va'e kuery pe Josué ijayvu vy aipoe'i:

— Pejapukai eme, penhendu eme, neĩ petei ayvu toë eme pendejuru gui. Xee xeyavu vy “Pejapukai ke” ha'e ramo mae ma pejapukai — he'i.

¹¹ Ha'e rami py SENHOR ayvu ryrü revegua kuery ma peteigue ombojere jogueravy tetã, ha'e ojevü ju. Tekoa py ju ovaë. Ha'e vy oke okuapy ha'e py.

¹² Ko'ë rai Josué opu'ã rã sacerdote kuery ogueraa ju okuapy SENHOR ayvu ryrü.

¹³ SENHOR ayvu ryrü renonde sete sacerdote kuery sete mimby guaxu vexa'i ava rakuakue guigua omonhe'ë tema jogueravy. Ha'e kuery renonde ma avakue tembiporu revegua oje'oi. Ha'e rã takyquegua kuery ma SENHOR ayvu ryrü rakykue oje'oi. Ha'e ramia ja mimby omonhe'ë tema jogueravy.

¹⁴ Mokoĩ araa py teigue ju ha'e kuery ombojere tetã, ha'e ojevüpya ju tekoa py. Ha'e rami ma mboapy meme ára re ojapo okuapy.

¹⁵ Sete araa py ma ko'ë ju hexakã ramove oje'oi ju. Ha'ekue rami ae ombojere tetã, sete-kue. Ha'e va'e ára anho sete-kue ombojere tetã.

¹⁶ Ha'e gui sete-kuea py sacerdote kuery mimby guaxu omonhe'ë jave Josué aipoe'i heta va'e kuery pe:

— Pejapukai ke, mba'eta SENHOR omboaxa ma tetã pendepo py.

¹⁷ Pemomba ete aguã rami oĩ, ha'e py ikuai va'e ha'e javi voi. Oikove va'erã ma Raabe itavy rei va'ekue anho, hoo pygua kuery guive, mba'eta avakue vvy re oikuaa pota aguã romondouka va'ekue onhomi rire.

¹⁸ Ha'e rami avi pejepoyvu ke pejopy e'ÿ aguã mba'emo pemomba aguã rami omboaxa pyre, Israel kuery rekoa ayvu vaipy pejapo e'ÿ aguã, nda'vei rei va'e perua py.

¹⁹ Ha'e rã prata ha'e ouro guigua, ha'e mba'emo ryrü overa va'e ha'e ferro guigua ha'e javi ma SENHOR pëguarã ae 'rã opyta. Ha'e nunga ma jaraa 'rã ixupe guarã nhamoĩ porã aguã — he'i.

²⁰ Ha'e ramo heta va'e kuery ojapukai, ha'e sacerdote kuery omonhe'ë mimby guaxu. Omonhe'ë rã ha'e kuery oendu vy ojapukai ratã okuapy. Ha'e ramo tetã kora ho'apa. Hi'áry ha'e kuery ojeupi jogueravy vy oikepa tetã py, petei-teĩ ooa katy ae. Ha'e rami py oi'pe'a tetã.

²¹ Tetã py ikuai va'e ma guive rã ojukapa kyxe py: avakue, kunhague, kyrigue, tujakue, mymba kuery vaka, vexa'i ha'e mburika kuery guive.

Raabe ogueraa jepeague

²² Ha'e gui Josué ijayvu mokoĩ ava vvy re oikuaa pota aguã oo va'ekue pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Peike kunha itavy rei va'ekue ro py, penoë ha'e gui, ha'e javi ikuai va'e reve, ixupe peuraague rami vy — he'i.

²³ Ha'e ramo kunumigue oikuaa pota va'ekue ma oo py oike vy oguenoë Raabe, ha'e tuu, ixu, ikyvy kuery, ha'e oguereko va'e ha'e javi. Hetarã kuery ha'e javi ogueraa Israel kuery rekoa katy'i ikuai aguã.

²⁴ Ha'e rã tetã ha'e opa mba'e ha'e py ikuai va'e ma oapypa tata py. Ha'e rã prata, ouro, ha'e overa va'e guigua, ferro guigua anho oguenoë SENHOR ropy guarã.

²⁵ Josué omoingove itavy rei va'ekue Raabe, tuu ro pygua kuery, ha'e opa mba'e oguereko va'e voi. Ha'e rami rire Israel kuery mbyte ha'e kuery ikuai aỹ peve, Jericó tetã re oikuaa pota aguã Josué omondouka va'ekue onhomi rire.

²⁶ Ha'e va'e jave py Josué ojapo heta va'e kuery oura vy aipoe'i okuapy aguã: “Ayyu vaipy toiko SENHOR renonde ava opu'ã vy kova'e tetã Jericó ojapo jevy va'e. Ijytará omo'ã va'e omokanhy 'rã gua'y jypygua, ha'e rã tetã rokẽ omoĩ jevy va'e ma omokanhy 'rã kyrĩve va'e” he'i okuapy aguã.

²⁷ Ha'e rami SENHOR oiko Josué reve. Ha'e ramo heko oendupaa yvy jave re.

7

Acã ojevavyague káuxa Israel kuery Ai tekoa re nda'ipo'akaiague

¹ Ha'e rami teĩ Israel kuery ikuai aguã va'ekue rupi nda'ikuai, mba'emo omomba pyrã re nda'evei vy. Mba'eta Judá regua Carmi ra'y Acã, Zabdi ramymino ha'e Zera ramymino jevy va'e ma ojeupe guarã ojopy mba'emo omomba aguã rami omboaxa pyre. Ha'e nunga rupi SENHOR poxya hendy Israel kuery rovai.

² Ha'e rami jave py Josué omondouka avakue Jericó gui Ai tekoa katy. Ha'e va'e tekoa ma Bete-Áven katy'i oĩ, Betel regua kuaray oua katy. Ha'e kuery pe ijayvu vy aipoe'i imondovy:

– Tapeo, peiko kuaa yvy re – he'i ramo ha'e kuery oje'oi vy Ai tekoa re oikuaa pota.

³ Josué oĩa py ha'e kuery ojevvy vy aipoe'i iuxpe:

– Heta va'e kuery ha'e javi e'ỹ toje'oi. Dois mil e'ỹ vy trẽs mil avakue ete'i ri toje'oi Ai tekoa mombaarã. Emokane'õmba eme heta va'e kuery, nhanderovaigua kuery ha'e pygua mbovy'i ri ikuai rã – he'i okuapy.

⁴ Ha'e rami vy ha'e kuery regua avakue ma trẽs mil oje'oi. Ha'e rami ra'aga vy ha'e kuery onhamba Ai pygua avakue gui.

⁵ Ha'e kuery regua avakue ma Ai pygua ojuka trinta e seis, ha'e omonha amboae kuery tetã kora rokẽ gui ita oguenoẽaty oĩ va'e peve. Yvy'ã guy rupi oo vy ojukave. Ha'e nunga rupi heta va'e kuery ipy'a kangypa, yy rami rive opyta.

⁶ Ha'e rami rã Josué omondoro oao, ha'e ho'a oupy ngova yvy re omovaẽ reve. Ka'aru peve onhenõ SENHOR ayvu ryrõ renonde. Israel mongetaaty kuery voi ha'e rami nda'evei vy oakã re omoĩ okuapy yvy ku'i.

⁷ Josué ojapukai vy aipoe'i:

– Ah SENHOR Xeruetel! Mba'e re tu rejapo kova'e kuery Jordão yakã oaxa aguã rami? Amorreu kuery po py oremboaxa aguã pa rejapo, ha'e kuery oremomba aguã rive? Jordão yakã rovai re ae ropyta aguã rovy'a va'e rire!

⁸ Ah SENHOR, mba'e pa aipoa'e ta? Mba'eta Israel kuery onhamba rire ngovaigua kuery gui!

⁹ Ha'e nunga ma cananeu kuery ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi oendu vy orejoko 'rã jogueruvy, ojapo 'rã orerery re na'ima'endu'aavei aguã rami yvy re. Ha'e gui ha'e rami vy mba'e 'rã tu rejapo nderery ipo'akapa va'e re ima'endu'aa aguã?

¹⁰ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Josué pe:

– Epu'ã ke. Mba'e re tu evoko rami re'a rejupy nderova yvy re?

¹¹ Israel kuery ojevavy, nda'ikuaixei xereve guarã ajapo va'ekue rami. Ha'e rami vy ojopy omomba pyrã regua. Imonda, ijapu, ha'e omba'e rei-rei guýry onhomi imoiny.

12 Ha'e nunga rupi ae Israel kuery nopu'ã kuaavei kuri ngovaigua kuery renonde. Onhamba oje'oivy amboae regua renonde gui, Israel kuery ae ju omomba pyrã ojeapo. Peẽ kuery mbyte gui mba'emo onhomi mbyre peipe'a e'ÿa ja xee ndaikovei ma 'rã peẽ kuery reve.

13 Eiko katu ke, eiky'a'o uka heta va'e kuery. Aipo're ha'e kuery pe: "Pejesty'a'o ke ko'ẽ rã guarã. Mba'eta po rami Israel kuery Ruete ijayvu: Peẽ Israel kuery, peẽ kuery mbyte oĩ omomba pyrã va'ekue. Penembyte gui mba'emo omomba pyrã peipe'a e'ÿa ja nda'evei penderovaigua kuery renonde pepu'ã aguã.

14 Aÿ ma ko'ẽ rã aje'ive'i reve pejexa ukapa 'rã peteĩ-teĩ regua. Ha'e ramo xorte rupi SENHOR oikuaa uka 'rã peteĩ regua. Ha'e va'e kuery ma ojexa uka 'rã, peteĩ-teĩ tekoea pygua. Ha'e ramo SENHOR oikuaa uka 'rã peteĩ tekoea. Ha'e va'e kuery ju peteĩ-teĩ oo rupi 'rã ojexa uka. Ha'e ramo SENHOR oikuaa uka 'rã peteĩ oo. Ha'e va'e gui ma peteĩ-teĩ ava 'rã ojexa uka.

15 Ha'e gui mba'emo omomba pyrã jopyare pejou va'e rei peapypa 'rã tata py, opa mba'e ogueroko va'e guive, mba'eta SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue rami ndoikoxei vy ha'eve'ÿ va'e ojapo Israel kuery mbyte", 're 'rã.

16 Ha'e rami rã Josué opu'ã ko'ẽ rai. Ha'e vy ojapo Israel kuery ojexa ukapa aguã rami, peteĩ-teĩ regua. Ha'e gui xortea oexa rã Judá regua ae ra'e.

17 Ha'e gui Judá regua kuery ojexa uka rã Zera ramymino kuery re ojekuaa. Ha'e gui Zera ramymino kuery peteĩ-teĩ ojexa uka rã Zabdi ro pygua kuery re ojekuaa.

18 Ha'e gui ha'e va'e ro pygua kuery ojexa uka rã ojekuaa Judá regua Carmi ra'y Acã, Zabdi ramymino, Zera ramymino jevy va'e re.

19 Ha'e gui Acã pe Josué aipoe'i:

– Xera'y, embojerovia na SENHOR Israel kuery Ruete, eporaei ixupe.* Aÿ emombe'u porã xevy mba'e pa rejapoague. Enhenhomi eme – he'i.

20 Ha'e ramo Josué pe Acã ombovai vy aipoe'i:

– Anhetê ae ajejavy ra'e SENHOR Israel kuery Ruete pe, po rami ajapo.

21 Mba'emo rei-reikue re ama'ẽ vy aexa peteĩ ao puku Babilônia guigua iporãve va'e, ha'e duzentos hatã'i va'e prata guigua, ha'e gui peteĩ ouro guigua meio quilo poyikue oĩ va'e. Ha'e nunga aipota vy ajopy karamboae. Ha'e vy anhomi yvy guýry, ajaty xeroguy mbyte py, ha'e iguýry ma prata oĩ – he'i.

22 Ha'e ramo hoo katy Josué omondouka oikuaa pota va'erã kuery. Onha reve oje'oi hoguy katy. Ha'e py ma onhomi va'ekue oĩmba ra'e, ha'e rã iguýry ma prata oĩ.

23 Ha'e rami vy hoguy mbyte gui ojopya heruvy vy ogueru Josué ha'e Israel kuery pavẽ ikuaia py. SENHOR renonde omoĩmba.

24 Ha'e ramo Israel kuery ha'e javi reve Josué ogueraa Zera ra'y Acã. Ogueraa avi prata, ao puku, ouro guigua, ha'e ta'y kuery, tajy kuery, hymba kuery vaka, mburika, vexa'i kuery, ha'e gui hoguy, ha'e ogueroko va'ekue ha'e javi. Acor yvygua py ogueraapa.

25 Ha'e py ma Josué aipoe'i:

– Mba'e re tu orembojexavai rei ri? Kova'e ára ma ndee ju 'rã SENHOR nembojexavai – he'i ramo Israel kuery ha'e javi ojapipa ita py. Ojapipa ma rire oapypa tata py.

26 Ha'e gui hetekue áry heta omboaty ita. Ha'e nunga ma aÿ peve oĩ ha'e py. Ha'e rami rire SENHOR nda'ipoxyvei. Ha'e va'e yvygua ma Acor hery aÿ peve.†

* 7:19 "Embojerovia Nhanderuete" he'i hery rupi omboura vy (João 9.24). † 7:26 Tery Acor ma "Moangekoa" 'ea ha'e kuery ayvu py.

8

Ai tekoa omomba okuapyague

¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Josué pe:

— Ekyje eme, enhemondyi eme guive. Emboaty uka ju xondaro kuery ha'e javi, ha'e pepu'ã. Tapeo ju Ai tekoa katy. Mba'eta ndepo py amboaxa ma Ai pygua huvixa ha'e ixupegua kuery, hetã ha'e ijyvy guive.

² Ha'e rã Ai tekoa ha'e huvixa re rejapo 'rã Jericó ha'e huvixa re rejapague rami. Ha'e rã imba'e rei-reikue ha'e hymba kuery ma ha'eve 'rã pendejeupe guarã peraa aguã. Peiko katu tetã kupe rupi penhemi aguã, tetã re pepu'ã aguã ha'e gui — he'i.

³ Ha'e ramo Josué ha'e joe opu'ãa pygua kuery ha'e javi reve opu'ã vy oje'oi Ai pygua kuery re opu'ã aguã. Trinta mil avakue imbaraeteve va'e Josué oiporavo vy omondouka pyávy.

⁴ Ha'e kuery pe ijayvu vy aipoe'i:

— Ma'ë, romoï 'rã penhemi aguã tetã re pepu'ã aguã ikupe katy gui. Mombyry vaipa e'ÿ ke pendekuai tetã gui. Ha'e javive peke eme.

⁵ Ha'e rã xee ha'e xerupive ikuai va'e ha'e javi ma tetã renonde py rovaë rai'i 'rã rokuapy. Ha'e gui kueve guare rami oreá katy ha'e kuery oë ramo ma ronha 'rã ranhe ha'e kuery renonde gui.

⁶ Tove ha'e kuery orerakykue tou tetã gui oëmba peve. Mba'eta ha'e kuery "Onhamba po nhanerenonde gui" he'i 'rã kueve guare rami. Ha'e rami ae onhamba ranhe 'rã teï.

⁷ Ha'e gui ma peë kuery penhemiague gui peju vy pendepo'aka 'rã tetã re. Mba'eta SENHOR Penderuete omboaxa 'rã pendepo py.

⁸ Tetã re pendepo'aka ma vy pemboja 'rã tata, SENHOR ijayvuague rami vy. Ma'ë, ha'e rami aguã ae pendevy xeayvu — he'i.

⁹ Ha'e gui Josué omondouka ramo ha'e kuery oo onhemi aguã py. Betel ha'e Ai mbyte opyta okuapy, Ai regua kuaray oikea katy. Ha'e rã Josué ma ha'e va'e pytũ oaxa heta va'e kuery mbyte.

¹⁰ Ko'ë rai ma jave Josué opu'ã vy oikuaa pota ju heta va'e kuery re. Ha'e rire heta va'e kuery renonde oje'oi Israel mongetaaty kuery reve Ai tekoa katy opu'ã aguã.

¹¹ Hupive oje'oi avakue joe opu'ãa pygua kuery ha'e javi. Ovaëmba ma okuapy tetã renonde katy, Ai regua kuaray ijapu'a'ia katy opyta. Ha'e kuery ikuai ha'e Ai tekoa pa'ũ re ma peteï vvyugua oï.

¹² Cinco mil avakue ogueraa avi vy Betel ha'e Ai mbyte py omoï onhemi aguã, tetã regua kuaray oikea katy.

¹³ Ha'e rami vy ha'e javi omoï imbokuapy ikuai aguã py ae. Hetave ikuai tetã gui kuaray ijapu'a'ia katy, ha'e rã onhemi va'e kuery ma ka'arua katy opyta. Ha'e va'e pytũ ma Josué oguejy vvyugua peve.

¹⁴ Ai tekoa pygua huvixa oexa vy tetã pygua kuery reve ikuai atã. Ko'ë rai jave opu'ã okuapy vy oo Israel kuery rovai yvy joja reia py opu'ã aguã katy. Ndoikuaai okuapy hovaigua kuery tetã kupe rupi onhemi okuapy.

¹⁵ Ha'e kuery renonde Josué ha'e Israel kuery ha'e javi ojeapo ipo'akaa pyre rami. Ha'e vy onhamba tenonde gui, tekoa e'ÿa katy tape oo va'e rupi oje'oi vy.

¹⁶ Ha'e nunga rupi tetã pygua kuery ha'e javive oenoïa omonha aguã. Ha'e ramo Josué kuery rakykue oje'oi, tetã gui mombyry'ia peve.

¹⁷ Neï peteï'i ava ndopytaai Ai py, neï Betel py, Israel kuery rakykue oje'oi pa vy. Israel kuery rakykue oje'oi vy oea tetã rokë ojepe'a reve.

¹⁸ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Josué pe:

— Ai tekoa katy eupi hu'y guaxu ndepo py rereko va'e, mba'eta amboaxa 'rã ndepo py — he'i.

Ha'e rã Josué hu'y guaxu opo py oguereko va'e oupi tetã katy.

¹⁹ Opo oupi rã onhemi va'ekue oexa vy opu'ã pojava onhemiague gui. Tetã py ovaê vy oikepa. Omboja pojava tata ha'e py.

²⁰ Ha'e gui Ai tekoa pygua avakue guakykue katy ojere vy oexa tetã mbyte gui hataxi opu'ã jekuaa rã yvate katy. Nda'evei onheguaê aguã guakykue katy nei guenonde katy, mba'eta tekoa e'ÿa katy onha va'ekue voi ojere okuapy, hakykue rupi ou va'e kuery rovai opu'ã aguã.

²¹ Ha'e gui Josué ha'e Israel kuery ha'e javive oexa okuapy onhemi va'ekue tetã re ipo'aka rã. Hataxi tetã gui opu'ã va'e avi oexa vy ojevvy vy ojukapa Ai pygua avakue.

²² Tetã gui amboae kuery voi oê ngovaigua kuery rovai opu'ã aguã. Ha'e ramo opyta okuapy Israel kuery mbyte py. Amongue petei henda katy gui ou, amboae ma amboae katy gui ou. Ha'e rami vy ojukapa. Peteive ndoikovei, nei ndoo jepei.

²³ Ha'e rã Ai pygua huvixa ma oikove reve ojopy vy ogueru okuapy Josué-a py.

²⁴ Ha'e rami py Israel kuery Ai pygua kuery ojukapa yvy'ãambe reia py, tekoa e'ÿa py hakykue oje'oiague rupi ae. Ojukapa kyxe py, omomba. Ha'e vy Israel kuery Ai tekoa py ojevvy vy ha'e py ju ojukapa kyxe py.

²⁵ Ha'e va'e ára ojuka va'ekue avakue kunhague reve vy ma doze mil, Ai pygua kuery ha'e javi.

²⁶ Mba'eta Ai pygua kuery omomba ete e'ÿa ja Josué nomboguejyi opo hu'y guaxu reve oupiague gui.

²⁷ Mymbakue ha'e mba'e rei-reikue ma Israel kuery ojeupe guarã ogueraa tetã gui, Josué pe SENHOR ijayvuague rami vy.

²⁸ Ai tekoa re Josué tata omboja uka vy mba'emo vaikueaty ojapo raka'e rã peve guarã. Aÿ peve opyta ha'e rami.

²⁹ Ha'e rã Ai pygua huvixa ma ojryvipy, ha'e vyvra re oeja ka'aru peve. Kuaray oike jave mae ma Josué omboi uka he'õgue vyvra gui. Tetã kora rokê py omombo inony. Hi'áry omboaty reta ita aÿ peve oï va'erã.

Lei ogueroayvu jevyague

³⁰ Ha'e ramo Ebal vvyty re Josué ojapo petei altar SENHOR Israel kuery Ruete pe,

³¹ Israel kuery pe SENHOR rembiguai Moisés ijayvuague rami vy. Mba'eta kuaxia lei oia re Moisés ombopara va'ekue po rami: “Xevyguá altar pejapo 'rã ita omoatyrõ mbyre gui e'ÿ, tembiporu ferro guigua ndapeiporui 'rã” he'iaque rami. Ha'e va'e áry ma mba'emo mymba oapy okuapy Senhor pe. Ome'ê avi hexeve petei rami ikuai aguã regua.

³² Ha'e py ita re ju Josué ombopara lei Israel kuery renonde Moisés ombopara va'ekue ogueroa vy.

³³ Israel kuery ha'e javive ikuai ha'e py, imongetaaty kuery, yvatekueve ha'e nhomboayvu va'ety kuery reve. SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryrú jovaive-ive rupi ikuai, levita regua sacerdote kuery hyru reraa va'e renonde. Yvy mboae regua ikuai avi, ha'e kuery mbyte py ae ikuai va'ekue reve. Ha'e kuery regua omboja'o mbyte rupi, amongue ikuai aguã Gerizim vvyty rexei, ha'e rã amboae kuery ma Ebal vvyty rexei ikuai aguã, SENHOR rembiguai Moisés ijayvuague rami meme, Israel regua ogueroayvu porã uka vy.

³⁴ Ha'e rire ogueroayvu lei re ayvu oï va'e ha'e javi, ayvu porã ha'e ayvu vai oï va'e, kuaxia re lei ipara oia rami vy.

³⁵ Israel kuery pavē nhomboaty py Josué neĩ peteĩ henda py ma voi ndogueroayvu e'ỹi Moisés ojapo ukaague regua. Kunhague, avakue'i ha'e kunhague'i pe voi ogueroayvu, ha'e yvy mboae regua kuery ha'e kuery mbyte ikuai va'e pe guive.

9

Gibeão pygua kuery nhombotavypaague

¹ Ha'e nunga huvixa kuery oendu okuapy Jordão yakã kyvõgua ha'e javi: yvy'ãa rupi, yvy'ãambe reia rupi, ye'ẽ tuvixa va'e rembe ha'e javi rupi, Líbano katy'i ikuai va'e, heteu kuery, amorreu, cananeu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery.

² Ha'e vy peteĩ rami ha'e kuery ono'õ okuapy Josué ha'e Israel kuery rovai opu'ã aguã.

³ Ha'e gui Gibeão pygua kuery ma Jericó ha'e Ai tekoa re Josué ojapo va'ekue oendu vy

⁴ jogueroayvu okuapy ombotavy aguã re. Ha'e vy Josué-a katy oje'oi huvixa rembiguai rami rive ojeapo vy. Voxa ymague anho ogueraa mburika áry, ha'e vinho ryrú ymague, oxorokue ha'e ombojapa pyre.

⁵ Opy re xapatu ymague, ombojapa pyre omoi, ha'e ojee ao yma py onhemonde. Mbojape tape rupi guarã ogueru va'e ma ipirú ha'e ivaipa va'e meme.

⁶ Oje'oi Josué-a py Gilgal py hekoa oĩa py. Ha'e rami vy ixupe aipoe'i okuapy, ha'e Israel regua avakue ha'e javi pe:

– Rovaẽ apy oreyvy mombyry oi va'e gui. Aỹ ma jajapo peẽ kuery reve peteĩ rami nhandekuai aguã – he'i okuapy.

⁷ Ha'e ramo Israel regua avakue aipoe'i ha'e kuery heveu ikuai va'e pe:

– Xapy'a rei ore kuerya katy'i rupi ae pendekuai va'e. Ha'e rami rã mba'exa tu rojapo ta peẽ kuery reve peteĩ rami nhandekuai aguã?

⁸ Ha'e kuery ombovai Josué pe:

– Ore ma nerembiguai roiko – he'i okuapy.

Josué peteĩgue ju oporandu ha'e kuery pe:

– Marã ramigua ete tu peẽ? Magui tu peju?

⁹ Ombovai okuapy:

– Ore nerembiguai kuery ma oreyvy mombyry ete oi va'e gui roju, SENHOR Nderuete omombe'ua rã roendu rire. Roendu heko, ha'e Egito yvy re ojapo va'ekue ha'e javi,

¹⁰ ha'e amorreu kuery ruvixa mokoĩve Jordão yakã rovai ikuai va'e re ojapo va'ekue: Hesbom pygua huvixa Seom, ha'e Basã Astarote py oi va'e pygua huvixa Ogue re.

¹¹ Ha'e nunga rupi oremongeta va'ety kuery ha'e oreyvy re ikuai va'e ha'e javi aipoe'i oreyvy: “Peraa tembi'u tape rupi peguata rã guarã, ha'e tapeo ha'e kuery peovaexi aguã. Aipopeje ha'e kuery pe: ‘Ore kuery ma penerembiguai roiko. Ha'e gui aỹ ma pejapo ke peẽ kuery reve peteĩ rami nhandekuai aguã’, he'i va'ekue oreyvy.”

¹² Kova'e mbojape rogueru va'e ma haku teri reve rojopy va'ekue orero gui, peẽ kuerya py rovaẽ aguã rojua ára. Ha'e gui ma'ẽ, apy oi ipirupa ha'e ivaipa ma.

¹³ Ha'e gui kova'e vinho ryrú ma ipyau va'ekue vinho romboyru jave, aỹ ma oxoropa ma. Ha'e kova'e oreao, ha'e xapatu voi inhymamba ma, mombyry ete gui roguata ramo – he'i okuapy.

14 Ha'e ramo Israel kuery ha'e kuery rembi'u oa'anga teĩ SENHOR pe ma noporandui.

15 Ha'e rami vy ha'e kuery reve Josué ojapo peteĩ rami ikuai aguã, ojapo ha'e kuery okuave aguã rami. Ha'e Israel regua yvatekueve voi oura okuapy ha'e rami.

16 Ha'e kuery reve peteĩ rami ikuai aguã ojapo ma rire mboapy araa py oikuaa ha'e'i rupi ae ikuai ra'ea, ha'e kuery mbyte ikuai va'e ae.

17 Mba'eta Israel kuery oo vy ovaẽ ha'e kuery retã py mboapy araa py ete'i. Ha'e kuery retã ma Gibeão, Cefira, Beerote ha'e Quiriate-Jearim.

18 Ha'e rami teĩ Israel kuery ndojukai, SENHOR Israel kuery Ruete rery rupi yvatekueve oura rire. Ha'e ramo heta va'e kuery ijayvu vai okuapy yvatekueve rovai.

19 Ha'e ramo yvatekueve aipoe'i okuapy heta va'e kuery ha'e javi pe:

– Ore ma SENHOR Israel kuery Ruete rery rupi roura ae ma ha'e kuery pe. Ha'e nunga rupi nda'evei ha'e kuery re nhandepo nhamoĩ aguã.

20 Ha'e rami avi po rami 'rã jajapo ha'e kuery re: Nhamoingove 'rã, roura rire nhande'áry Nhanderuete poxya ou e'ỹ aguã.

21 Ta'ikuai tema – he'i yvatekueve ha'e kuery pe. Ha'e rami rire Gibeão pygua kuery ma yxakã mbovoarã ha'e yy renoëarã ikuai heta va'e kuery pavẽ pe, yvatekueve ijayvuague rami vy.

22 Ha'e gui Josué oenoĩmba vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Mba'e re tu orembotavy vy “Peẽ kuerya gui mombyry orereko va'e” peje va'ekue, ore kuerya katy'i ae pendekoa va'eri?

23 Ha'e nunga rupi aỹ ma ayvu vaĩpy pendekuai. Ore kuery pegua escravo pendekuai riae 'rã yxakã pembovo ha'e yy penoẽ aguã Xeruetẽ ro pyguarã – he'i.

24 Ha'e kuery ombovai Josué pe:

– Rombotavya rupi oreayvu va'ekue, mba'eta ore nerembiguai kuery roendu omombe'ua rã anhetẽ SENHOR Nderuete guembiguai Moisés pe ijayvu pendeivy ome'ẽ aguã kova'e vvy ha'e javi, ha'e peẽ kuery renonde omomba aguã vvy re ikuai va'e ha'e javi. Peẽ kuery orejukapa gui rokyje vy ae orekuai va'ekue ha'e rami.

25 Ma'ẽ, ndepo py orekuai. Ha'evea rami ha'e anhetẽ rupi orerereko – he'i okuapy.

26 Ha'e rami rã Josué oguereko ha'e rami. Ogueraa jepepa Israel kuery po gui, ndojuka ukai.

27 Ha'e va'e ára guive Josué omoingo yxakã mbovoarã ha'e yy renoëarã heta va'e kuery pe, ha'e SENHOR pegua altar pyguarã. Aỹ peve ha'e rami ikuai, henda Nhanderuete oiporavoague py ae.

10

Peteĩ nhiruĩ huvixa Gibeão rovai opu'ã okuapyague

1 Ha'e gui Jerusalém pygua huvixa Adoni-Zedeque oendu Ai tekoa re Josué kuery ipo'aka vy omomba eteague. Oendu avi Ai ha'e huvixa re ojapoague, Jericó ha'e ha'e pygua huvixa re ojapoague rami avi. Oendu avi Gibeão pygua kuery Israel kuery reve peteĩ rami ikuai aguã ojapoague, ha'e ha'e kuery mbyte ikuai. Ha'e nunga oendu vy

2 okyje vaipa okuapy, mba'eta Gibeão ma tetã guaxu oĩ huvixave oĩa ramigua, Ai tekoa gui tuvixave va'e. Oikuaa avi ha'e pygua ipy'a guaxukue memea.

3 Ha'e ramo Jerusalém pygua huvixa Adoni-Zedeque omondouka guembiguai Hoão Hebrom pygua huvixaa py, ha'e Jarmute pygua huvixa Pirã hery

va'ea py, Laquis pygua huvixa Jafia-a py, ha'e Eglom pygua huvixa Debir-a py. Ha'e vy ha'e kuery pe aipoe'i uka:

⁴ — Peju ke xea py, xepytyvõ Gibeão pygua kuery jajukapa aguã. Mba'eta ha'e kuery ma Josué ha'e Israel kuery reve ojapo raka'e peteĩ rami ikuai aguã — he'i.

⁵ Ha'e rami rã amorreu regua huvixa kuery nhomboaty vy oje'oi peteĩ nhiruive: Jerusalém pygua huvixa, Hebrom, Jarmute, Laquis ha'e Eglom pygua huvixa. Xondaro kuery ha'e javi reve oje'oi vy Gibeão katy'i ikuai. Ha'e gui opu'ã okuapy ha'e pygua kuery rovai.

Gibeão pygua kuery Josué pe ojepy ukaague

⁶ Ha'e ramo Gibeão pygua avakue omondouka oayvu reraa Josué kuery rekoa Gilgal py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Orereja eme ore ae'i, nerembiguai orekuai rã. Eju pojava ore katy, orerera jepe, orepytyvõ ke. Mba'eta amorreu kuery yvytya rupi ikuai va'e regua huvixa kuery reve ono'õ ma okuapy orere opu'ã aguã — he'i.

⁷ Ha'e ramo Josué ma Gilgal gui oje'oi oxondaro kuery ha'e ipy'a guaxukue ha'e javi reve.

⁸ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Josué pe:

— Ekyje eme ha'e kuery gui, mba'eta ndepo py amboaxapa. Neĩ peteĩve nda'ipo'akai rã ndere — he'i.

⁹ Pytũ mbukukue re Gilgal gui Josué oguata ovy vy ovaẽ xapy'a ha'e kuerya py.

¹⁰ SENHOR omoĩ vai Israel kuery renonde, ojapo ojuka reta aguã rami Gibeão py. Ha'e rami vy omonha Bete-Horom katy tape oo va'e rupi, Azeca ha'e Maqedá peve oitypa oje'oivy.

¹¹ Ha'e gui Israel kuery gui Bete-Horom yvy'ã guy katy onha oje'oivy jave ma ha'e kuery áry SENHOR yva gui ombo'oky amandau guaxu Azeca ovaẽa peve. Ha'e ramo omanomba. Israel kuery kyxe py ojuka va'ekue gui hetave amandau gui omano va'ekue.

Kuaray ha'e jaxy opyta ranheague

¹² Israel kuery po py SENHOR amorreu kuery omboaxaa ára ma Josué ojapukai SENHOR pe. Ha'e vy Israel kuery oendua py aipoe'i:

— Kuaray, epyta ke Gibeão áry, ha'e ndee jaxy, epyta Aijalom yvyugua áry — he'ia rami

¹³ kuaray opyta, jaxy guive, ngovaigua kuery ojukapa peve. Yva mbyte py ae kuaray opyta, are oike aguã peteĩ ára ha'e javi re rai'i. Kuaxia heko porã va'e rekokue oia re ha'e nunga ipara oiny.

¹⁴ Ha'e va'e'y mbove ha'e va'e ramigua ára ndoikoi, neĩ ha'e va'e rire, SENHOR peteĩ ava ojapukai rã onhe'ẽ rendu vy ojapo va'ekue ramigua. Mba'eta SENHOR ae Israel kuery re oma'ẽ vy opu'ã hovaigua kuery re.

¹⁵ Ha'e gui ma Israel kuery ha'e javi reve Josué ojepy guekoa Gilgal py oĩ va'e py.

Peteĩ nhiruĩ huvixa Josué omboty ukapa rire ojukaague

¹⁶ Ha'e rã peteĩ nhiruive huvixa kuery ma onha vy onhemimba Maqedá py itakua oĩ va'e py.

¹⁷ Ha'e ramo Josué pe omombe'ua vy

— Peteĩ nhiruive huvixa kuery ojoua ra'e Maqedá py itakua oĩ va'e py onhemi va'ekue — 'ea.

¹⁸ Ha'e gui Josué aipoe'i:

– Itakua juru mbotyarã ha'vy pembojere peteĩ ita guaxu, ha'e pemoĩ avakue harõarã. Ha'e rã peẽ ae ma pepyta eme ha'e py.

¹⁹ Ha'e rami rãgue py tapeo pendovaigua kuery rakykue, pejukapa takykue oo va'e-va'e. Pemoinge eme ha'e kuery retã py, mba'eta SENHOR Penderuete omboaxa ma pendepo py – he'i.

²⁰ Ha'e rami py Israel kuery reve Josué ojuka reta, omomba. Ha'e rami avi ha'e kuery regua amongue ete'i oo jepe tetã ikorapa va'e py oike vy.

²¹ Ha'e gui Josué oĩa katy ixupegua kuery ha'e javi ojevy okuapy ovy'a reve, Maquedá py ikuaiague py ae. Ha'e rami rire avave rei nda'ijayvu kuaavei Israel kuery rovai.

²² Ha'e va'e rire mae Josué aipoe'i:

– Peipe'a ke itakua juru gui ita guaxu oĩ va'e, ha'e xea py ju peru peteĩ nhiruĩve huvixa kuery ha'e gui.

²³ Ha'e ramo ma ha'e rami ikuai vy itakua gui ogueru peteĩ nhiruĩve huvixa: Jerusalém pygua, Hebrom, Jarmute, Laquis ha'e Eglom pygua.

²⁴ Josué-a py huvixa kuery ogueru ma ramo oenoĩmba avakue Israel regua ha'e javi. Ha'e vy aipoe'i xondaro ruvixa kuery hexeve oje'oi va'ekue pe:

– Peju ke. Pepyrõ kova'e huvixa kuery aju'y re – he'i ramo ha'e kuery ou vy opyrõ ha'e kuery aju'y re.

²⁵ Ha'e ramo Josué aipoe'i ha'e kuery pe:

– Pkyje eme, penhemondyi eme guive. Penembaraete ha'e pendepya guaxu, mba'eta guĩ rami ae SENHOR ojapo rã pendovaigua kuery ha'e javi re, ha'e kuery rovai pepu'ãa va'e re rei – he'i.

²⁶ Ha'e gui Josué oikutu vy ojukapa. Ha'e vy yvyra re oupi imoiny peteĩ nhiruĩve. Hetekue yvyra re ovava okuapy ka'aru peve.

²⁷ Kuaray oike ma jave Josué omboguejy uka yvyra gui. Ha'e rã omombo itakua onhemiague py ae. Ha'e gui itakua juru py omboaty reta ita guaxu. Ha'ekue py teri oĩ a'y peve.

Sete huvixa re vyvoju Josué kuery ipo'akaague

²⁸ Ha'e va'e árave Josué ipo'aka Maquedá tetã re. Ha'e pygua kuery ojukapa kyxe py, huvixa voi. Omomba katu'i ha'e py ikuai va'ekue. Ndoejai neĩ peteĩve. Maquedá pygua huvixa re ojapo Jericó pygua huvixa re ojapoague rami ae.

²⁹ Maquedá gui ma Israel kuery ha'e javi reve Josué oje'oi Libna katy, ha'e vy ha'e pygua re ju opu'ã.

³⁰ Ha'e ramo SENHOR omboaxa Israel kuery po py, huvixa guive. Kyxe py ojukapa ha'e py ikuai va'e ha'e javi. Ndoejai neĩ peteĩ'i. Ha'e pygua huvixa re ojapo Jericó pygua huvixa re ojapoague rami.

³¹ Libna gui Israel kuery ha'e javi reve Josué oo vy Laquis tetã ju ojoko, ha'e vy opu'ã ha'e pygua re.

³² Laquis voi SENHOR omboaxa Israel kuery po py. Ha'e ramo ko'ẽ jevy oike vy ojukapa kyxe py ha'e py ikuai va'e ha'e javi, Libna re ojapoague rami ae.

³³ Ha'e ramo Geber pygua huvixa Hoã va'e oo Laquis pygua kuery oipytyvõ vy, teĩ Josué ojuka, hupivegua kuery voi. Neĩ peteĩ'i ndoejai.

³⁴ Laquis gui Israel kuery ha'e javi reve Josué oo Eglom katy. Ha'e py ju ojoko vy opu'ã ha'e pygua re.

³⁵ Ha'e va'e árave oike vy ojukapa kyxe py. Ha'e py ikuai va'e ha'e javi omomba. Laquis re ojapoague rami ae ju ojapo.

³⁶ Ha'e rire ma Eglom gui Israel kuery ha'e javi reve Josué oo Hebrom katy. Ha'e pygua kuery re ju opu'ã.

³⁷ Ha'e py oike vy ojukapa kyxe py: huvixa ha'e ha'e katy'i hekoa va'ekue ha'e javi. Neĩ peteĩ'i voi ndoejai, Eglom re ojapogue rami ae. Omomba ukaague rami ae Josué omomba, ha'e pygua kuery ha'e javi.

³⁸ Ha'e gui Debir py ju Israel kuery ha'e javi reve Josué ojevvy vy opu'ã ha'e pygua re.

³⁹ Oipe'a tetã, ha'e huvixa voi ojuka kyxe py. Ha'e py ikuai va'e ha'e javi omomba katuĩ'i. Peteĩ'i voi ndoejai. Hebrom, Libna ha'e huvixa re ojapogue rami ojapo Debir ha'e huvixa re voi.

⁴⁰ Ha'e rami py Josué kuery ojukapa ha'e va'e yvy regua kuery yvy'ã reia rupi ikuai va'e, Neguebe rupi, nhuũndy reia ha'e yvy'ã guy rupi ikuai va'e, huvixa kuery ha'e javi reve. Omomba ipytuẽ va'e ha'e javi. Neĩ peteĩ'i voi ndoejai, SENHOR Israel kuery Ruete ijavyuague rami vy.

⁴¹ Cades-Barnéia guive Gaza peve Josué kuery jojukapa, yvy ha'e javi Gósen guive Gibeão rupi peve.

⁴² Josué kuery oitypa vyvoi ha'e va'e huvixa kuery, ha'e ijyvy ha'e javi, mba'eta SENHOR Israel kuery Ruete ae Israel kuery re oma'ẽ vy opu'ã joe.

⁴³ Ha'e rire ma Israel kuery ha'e javi reve Josué ojevvy ju guekoa Gilgal katy.

11

Amboae kuery re Josué kuery ipo'akaague

¹ Ha'e nunga ma omombe'ua rã Hazor pygua huvixa Jabim oendu vy guembiguaĩ omondouka Madom pygua huvixa Jobabe-a py, Sinrom ha'e Acsafe pygua huvixaa py,

² ha'e vyvty reia kuaray ijapu'a'ia katy huvixa kuery ikuai va'ea py, Quinerete regua kuaray puku-a katy yvy joja reia py, Dor regua yvy'ãme ha'e yvy'ãme tuvixa va'e ikuai va'e rupi, ye'ẽ rexei oĩ va'e py,

³ omoudouka avi cananeu kuery kuaray oua katy, ha'e kuaray oikea katy ikuai va'e pe: amorreu kuery, heteu, ferezeu, jebuseu kuery vyvtya rupi ikuai va'e pe, ha'e heveu kuery Hermom yvy'ã guy py Mispa yvy re ikuai va'e pe.

⁴ Ha'e rami rã ha'e va'e kuery oupa, oxondaro kuery ha'e javi reve. Mbovy e'ỹ ete ikuai, ita ku'i ye'ẽ rembe rupi ikuai va'e rami heta. Guymba kavaju ha'e karóxa heta ete ogueru.

⁵ Ha'e va'e huvixa kuery jogueruvy vy Merom yakã yvýry ono'õ okuapy, Israel kuery re opu'ã aguã.

⁶ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Josué pe:

– Ekyje eme ha'e kuery gui. Ko'ẽ rã kova'e hora-ve amboaxapa 'rã Israel kuery po py ojuka pyre. Kavaju kuery pemongaraupa 'rã, ha'e karóxa peapypa 'rã tata py – he'i.

⁷ Ha'e rami rã Merom yakã katy Josué oxondaro kuery ha'e javi reve ou pojava vy opu'ã okuapy ha'e kuery rovai.

⁸ Israel kuery po py SENHOR omboaxapa ramo ojukapa. Omonha Sidom tuvixa va'e peve, ha'e Misrefote-Maim ha'e Mispa regua vyvtya kuaray oua katy oĩ va'e peve. Ojukapa, neĩ peteĩ'i voi ndoejai.

⁹ Ha'e kuery re Josué kuery ojapo SENHOR aipoe'iague rami. Kavaju omongaraupa, ha'e karóxa oapypa.

¹⁰ Ha'e va'e jave py Josué kuery ojevvy vy Hazor tetã re ju ipo'aka. Kyxe py ojuka ha'e pygua huvixa. Hazor ma tetã mboae ae ha'e javi re ipo'aka va'ekue.

¹¹ Kyxe py ojuka ha'e py ikuai va'e ha'e javi, omomba katuĩ'i. Peteĩve ndoikovevei. Ha'e Hazor tetã ma oapypa.

12 Ha'e va'e huvixa kuery tetã openaa ha'e javi ma Josué kuery ojopypa, huvixa kuery voi. Ojukapa kyxé py, omomba katuf'i, SENHOR rembiguai Moisés ijayvuague rami vy.

13 Ha'e rã tetã vvy'ã reia rupi ikuai va'e ma Israel kuery ndoapyi, Hazor e'ÿ vy. Ha'e va'e ma Josué oapy uka.

14 Ha'e va'e tetã pygua mba'e rei-reikue ma Israel kuery ogueraapa, hymbakue guive. Ha'e rã ha'e pygua kuery ma ojukapa kyxé py omomba peve. Peteïve ndoikovevei.

15 SENHOR guembiguai Moisés pe ijayvuague rami ae Moisés ju ijayvu Josué pe. Ha'e rã ha'ekue rami Josué ojapo. Neï peteï avvu'i voi ndojapo e'ÿi Moisés pe SENHOR ijayvuague ha'e javi.

16 Ha'e rami py Josué kuery ipo'aka ha'e va'e vvy ha'e javi re: vvyty reia rupi, Neguebe ha'e Gósen vvy ha'e javi, vvy joja reia rupi, Arabá, ha'e gui Israel peguarã vvyty reia, ha'e ijyvýry vvy'ã reia oï va'e reve,

17 Halaque vvyty Seir katy oo va'e guive Baal-Gade Líbano regua vvyugua re oï va'e peve, Hermom vvyty vvy'iry. Ha'e va'e rupi huvixa kuery ikuai va'e voi ojopypa. Oitypa, ha'e ojukapa.

18 Are vaipa Josué kuery opu'ã okuapy ha'e va'e huvixa kuery rovai.

19 Jipoi tetã Israel kuery reve peteï rami ikuai va'e, heveu kuery Gibeão pygua e'ÿ vy. Joe opu'ã rupi anho ojopypa.

20 Mba'eta SENHOR gui ae ou ha'e kuery inhakã ratã aguã, Israel kuery rovai opu'ã aguã rami, ha'e rami rã omboaxy e'ÿ re omomba ete aguã omokanhymba peve, Moisés pe SENHOR ijayvuague rami vy.

21 Ha'e va'e jave py Josué kuery oje'oi vy omomba anaquim kuery vvyty reia rupi ikuai va'e, ha'e gui Hebrom, Debir ha'e Anabe pygua, ha'e Judá ha'e Israel regua vvyty re ikuai va'ekue ha'e javi. Josué kuery omomba ete, hetã guive.

22 Anaquim regua neï peteïve ndoikovei Israel kuery vvy re. Gaza py anho, Gate ha'e Asdode py ma amongue'i okuave.

23 Ha'e rami py Moisés pe SENHOR ijayvuague rami vy Josué ipo'aka ha'e va'e vvy ha'e javi re. ha'e omboja'o Israel kuery vvyrà. Joegua-egua ikuai va'e peguarã omboja'o. Ha'e va'e rire vvy re opytu'upa joe opu'ã gui.

12

Mokoï huvixa Moisés oity va'ekue rery oĩa

1 Pova'e kuery ma ha'e va'e vvy regua huvixa Israel kuery ojukapa va'ekue Jordão yak rovai re kuaray oua katy, ha'e ijyvy re voi ipo'aka, Arnom yakã'i guive Hermom vvyty peve, ha'e vvy joja reia kuaray oua katygua ha'e javi.

2 Amorreu kuery ruvixa Seom ma Hesbom py oï va'ekue. Ha'e va'e ope-naague ma Arnom vvyugua vvyry Aroer oï va'e guive, ha'e Arnom vvyugua mbyte gui Gileade mbyte peve, Jaboque yakã'i peve, Amom ramymino kuery vvy peve.

3 Vvy joja reia guive ye'ë Quinerete kuaray oua katy peve, ha'e gui Ye'ë ro regua kuaray oua katy tapé Bete-Jesimote katy oo va'e rupi, ha'e gui kuaray puku-a katy guive Asdote-Pisga vvy'ã guy katy.

4 Amboae vvy ma Basã pygua huvixa Ogue mba'ekue. Ha'e va'e ma refaim kuery ramymino, Astarote ha'e Edrei py oï va'ekue.

5 Ha'e va'e openaague ma Hermom vvyty, Salca ha'e Basã ha'e javi, gesurita ha'e maacatita kuery vvy peve, ha'e gui Gileade mbyte rupi Hesbom pygua huvixa Seom vvy peve.

6 Ha'e va'e kuery SENHOR rembiguai Moisés Israel kuery reve ojukapa. Ijvyvkue ma SENHOR rembiguai Moisés omboaxa Rúben regua, Gade ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue pe.

Huvixa kuery Josué oitypa va'ekue retã rery oĩa

7 Ha'e gui po rami ma Jordão yakã kyvõ rupi kuaray oikea katy huvixa kuery ikuai va'e rery, Israel kuery reve Josué ojukapa va'ekue, Baal-Gade Líbano regua yvugua guive, Halaque vvyty Seir katy oo va'e peve. Ha'e va'e vvy ma Josué omboaxa Israel regua kuery pe omboja'o vy.

8 Ha'e va'e vvy ma vvyty reia rupi oĩ, vvy'ãmbre reia rupi, vvy joja reia rupi, vvy'ã guy rupi, tekoa e'ya rupi, ha'e Neguebe rupi. Ha'e py ikuai va'ekue ma heteu, amorreu, cananeu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery.

9 Huvixa ojuka ppy'i va'ekue ma Jericó pygua, ha'e gui Betel rexei Ai oĩ va'e pygua,

10 ha'e gui Jerusalém pygua huvixa, Hebrom pygua,

11 Jarmute pygua, Laquis pygua,

12 Eglom pygua, Gezer pygua,

13 Debir pygua, Geder pygua,

14 Horma pygua, Arade pygua,

15 Libna pygua, Adulão pygua,

16 Maquedá pygua, Betel pygua,

17 Tapua pygua, Hefer pygua,

18 Afeca pygua, Lasarom pygua,

19 Madom pygua, Hazor pygua,

20 Sinrom-Merom pygua, Acsafe pygua,

21 Taanaque pygua, Megido pygua,

22 Quedes pygua, Carmelo py Joneão oĩ va'e pygua,

23 Nafate-Dor pygua, Goim pygua Gilgal py oĩ va'e,

24 ha'e gui ma Tirza pygua huvixa. Ha'e javi vy ma trinta e um huvixa kuery ikuai va'ekue.

13

Vvy ndojopypai teri va'ekue re ijavyuague

1 Ha'e gui Josué tuja'i ma, heta ma'etỹ ma oguereko jave ixupe SENHOR aipoe'i:

— Ndetuja'i ma, heta ma rereko ma'etỹ. Ha'e rami teĩ heta ete teri oĩ vvy ndapejopypai va'e.

2 Vvy ndapejopyi teri va'e ma filisteu kuery vvy ha'e javi, Gesur ha'e javi,

3 Egito katy'i Sior oĩ va'e guive Ecom vvy kuaray ijapu'a'ia katy oĩ va'e peve, “Cananeu kuery vvy” 'epy va'e, ha'e gui filisteu kuery ruvixa peteĩ nhiruĩ ikuai va'e openaa: Gaza, Asdode, Asquelom, Gate ha'e Ecom tetã.

4 Kuaray puku-a katy oĩ va'e ma aveu kuery vvy ndapejopyi teri avi, ha'e gui cananeu kuery vvy ha'e javi, ha'e Sidom regua kuery Meara vvy, amorreu kuery vvy katy'i Afeca oĩ va'e.

5 Oime teri avi gibleu kuery vvy, ha'e Líbano vvy ha'e javi kuaray oĩa katy oĩ va'e, Hermom vvy'ã guy py Baal-Gade oĩ va'e guive Hamate katy oaxaa peve,

6 ha'e gui vvyty reia rupi ikuai va'e ha'e javi, Líbano gui Misrefote-Maim peve, Sidom regua kuery ha'e javi. Ha'e va'e vvy xee aipe'a 'rã Israel kuery renonde gui. Ha'e nunga rupi emboja'o ma voi vvy Israel kuery peguarã, ndevy xeavyuague rami vy.

7 Ha'e nunga rupi aỹ ma emboja'o vvy nove regua ikuai va'e peguarã, ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue pe – he'i.

8 Ha'e rã Manassés regua mboae mbyte rupi oja'o va'ekue reve ma Rúben ha'e Gade regua kuery hekoa ae ma Jordão yakã rovai re kuaray oua katy, SENHOR rembiguai Moisés omboaxaague rami vy.

9 Ha'e kuery vvy ma Arnom vvyugua py Aroer oĩ va'e gui ijypy, ha'e gui tetã vvyugua mbyte py oĩ va'e, ha'e Medeba py vvy'ãmba tuvixa va'e ha'e javi Dibom peve oo va'e,

10 ha'e amorreu kuery ruvixa Seom Hesbom py oĩ va'e openaague tetã, Amom ramymino kuery vvy peve.

11 Ha'e gui Gileade, ha'e gesurita ha'e maacatita kuery vvy, Hermom vvyty ha'e javi, ha'e gui Basã ha'e javi Salca peve,

12 Basã pygua huvixa Ogue openaague ha'e javi, Astarote ha'e Edrei py voi opena va'ekue. Ha'e va'e ma gigante kuery regua rembyrekue. Ha'e va'e kuery ma Moisés ojukapa rai vy oipe'apa va'ekue.

13 Ha'e rã gesurita ha'e maacatita kuery ma Israel kuery ndoipe'ai rire aỹ peve ha'e kuery ikuai Israel kuery mbyte.

Moisés vvy omboja'o-ja'oague

14 Ha'e rã Levi regua pe anho nomboja'oi ijyvyrã, mba'eta SENHOR Israel kuery Ruete pe mba'emo oapy reve ome'ẽ mbyre ma ha'e kuery pegua oĩ, aipoé'i ma voiaque rami vy.

15 Ha'e gui Rúben ramymino kuery regua pe ma Moisés omboja'o peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vy.

16 Ha'e kuery rekoarã ijypy Arnom vvyugua apy re Aroer oĩ va'e gui, ha'e gui tetã vvyugua mbyte py oĩ va'e, ha'e vvy'ãmba tuvixa va'e ha'e javi Medeba peve.

17 Oĩ avi Hesbom ijyvýry tetã ikuai va'e ha'e javi reve, vvy'ãmba tuvixa va'e py oĩ va'e: Dibom, Bamote-Baal ha'e Bete-Baal-Meom,

18 ha'e gui Jaza, Quedemote, Mefaate,

19 Quiriataim, Sibma, ha'e Zerete-Saar vvy'ã rugua oĩ va'e re,

20 Bete-Peor, Pisga re vvy'ã reia oĩ va'e, Bete-Jesimote,

21 tetã vvy'ãmba tuvixa va'e ha'e javi, ha'e amorreu kuery ruvixa Seom Hesbom py oĩ va'e openaague ha'e javi. Ha'e va'e ma Moisés ojuka Midiã pygua ruvixa kuery Evi, Requém, Zur, Hur ha'e Reba ojukaague rami avi. Ha'e va'e kuery ma Seom pegua yvatekueve vvy re opena va'ekue.

22 Israel kuery kyxe py ojuka avi Balaão Beor ra'y imba'ekuaa va'e, amboae kuery ojukaa py.

23 Rúben regua kuery vvy ma Jordão yakã peve oo, ha'e ha'e katy rai'i ikuai va'e peve. Ha'e va'e vvy ma Rúben ramymino kuery pegua, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vy, tetã ha'e tekoa ijyvýry ikuai va'e reve.

24 Ha'e gui Gade regua kuery pe ma Moisés omboja'o ta'y kuery peguarã peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vy.

25 Ha'e kuery vvy ma Jazer ha'e Gileade re tetã oĩ va'e ha'e javi, ha'e Amom ramymino kuery vvy mbyte rupi, Rabá apy re Aroer oĩ va'e peve;

26 ha'e gui Hesbom guive Ramate-Mispa ha'e Betonim peve, ha'e Maanaim guive Debir vvy peve;

27 ha'e gui vvyugua py oĩ va'e ma Bete-Arã, Bete-Ninra, Sucote ha'e Zafom ma Hesbom pygua huvixa Seom openaague rembyrekue, ha'e gui Jordão yakã, ha'e ijyvýry rupi ikuai va'e ye'ẽ Quinerete apy peve, Jordão rovai re kuaray oua katy oĩ va'e.

²⁸ Ha'e va'e vvy ma Gade ramymino kuery pegua peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vy, tetã ha'e tekoa ijyvyry ikuai va'e reve.

²⁹ Ha'e gui Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue peguarã ma Moisés omboja'o peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vy.

³⁰ Ha'e kuery rekoa ma Maanaim gui ijypy, ha'e gui Basã ha'e javi, Basã pygua huvixa Ogue openaague ha'e javi, ha'e tekoa Jair openaague ha'e javi, sessenta tetã Basã re ikuai va'e;

³¹ ha'e gui Gileade vvy mbyte rupi, ha'e Astarote ha'e Edrei tetã Basã pygua huvixa Ogue openaague. Ha'e va'e tetã ma Manassés ra'y Maquir pe omboaxa va'ekue, Maquir ramymino kuery mbyte rupi ikuai va'e pe omboaxa, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vy.

³² Ha'e va'e vvy ma Moisés omboja'o va'ekue Moabe regua nhuũndy rupi oiko teri jave. Jordão yakã rovai re opyta, Jericó regua kuaray oua katy.

³³ Ha'e rã Levi regua pe ma Moisés nomboja'oi vvy, mba'eta ha'e kuery pegua ma SENHOR Israel kuery Ruete ae oiko, ha'e kuery pe ijayvu ma voiague rami vy.

14

Canaã vvy xorte rupi omboja'oague

¹ Po rami ma Canaã vvy re Israel kuery oyvyrã ojopy raka'e. Sacerdote Eleazar, Num ra'y Josué ha'e Israel kuery regua huvixa ikuai va'e omboja'o okuapy ha'e kuery pe.

² Ha'e kuery vvyrã xorte oexaa rupi omboja'o okuapy Moisés pe SENHOR ijayvuague rami vy, nove regua pe, ha'e peteĩ mbyte rupi oja'o va'ekue peguarã ae.

³ Ha'e rã mokoĩ regua ha'e amboae mbyte rupi oja'o va'ekue vvyrã ma Moisés omboaxa ma voi Jordão yakã rovai re. Ha'e rã levita kuery pe ma nomboaxai ijyvyrã tyke'y kuery vvy mbyte rupi.

⁴ Mba'eta José ramymino kuery Manassés ha'e Efraim gui ma mokoĩ regua ikuai. Ha'e gui levita kuery pe ma nomboaxai ijyvyrã.* Ha'e rami avi tetã omboaxa ha'e kuery ikuai aguã, ha'e gui tetã vvyry rupi omboaxa avi guymba vaka ha'e mymba mboae oguereko aguã.

⁵ Moisés pe SENHOR ijayvuague rami ae Israel kuery ikuai vy omboja'opa vvy.

Calebe pe Josué Hebrom vvy omboaxaague

⁶ Ha'e gui Josué-a py Judá ramymino kuery ovaẽ avi Gilgal py. Ha'e rami vy quenezeu regua Jefoné ra'y Calebe aipoe'i ixupe:

– Ndee reikuaa Nhanderuete remimbo'e Moisés pe SENHOR ijayvuague Cades-Barnéia py, xereko re ha'e ndereko re avi.†

⁷ Xee ma quarenta ma'etý areko va'ekue Cades-Barnéia gui SENHOR rembiguai Moisés xemondouka jave vvy re aikuaa pota aguã. Ha'e rã xee amombe'u porã ixupe xepy'a re aendu va'e.

⁸ Ha'e rã xeryvy kuery xerupive oje'oi va'ekue ma omongyjepa rei heta va'e kuery. Ha'e rã xee ma aĩ atãve tema SENHOR Xeruete oipota va'e ajapo aguã.

* **14:4** José ramymino kuery reve doze ma ikuai araka'e Israel regua. Ha'e va'e doze regua pe anho ome'ẽ ijyvyrã, Levi regua pe e'ỹ. † **14:6** Calebe ha'e Josué ma Canaã vvy re oikuaa pota aguã omondouka pyre regua, ha'e kuery anho nhomongeta va'ekue vvy py heta va'e kuery oike oje'oivry aguã re. Ha'e rã amboae kuery oje'oi va'ekue ma okyjepa. Ha'e nunga rupi Calebe ha'e Josué pe anho SENHOR ijayvu vvy re oike aguã re (Números 14.24).

⁹ Ha'e ramo ha'e va'e ára Moisés oura vy aipoe'i va'ekue xevy: “Anhetê vvy repyrôague ma ndee ha'e neramymino kuery pegua oĩ raka'e rã peve guarã, SENHOR Xerueté oipota va'e rejapo aguã reĩ atã ramo”, he'i va'ekue xevy.

¹⁰ Ma'ê, SENHOR xere opena aỹ peve aikove aguã rami, ijayvuague rami vy. Quarenta e cinco ma'etỹ ma ojapo Moisés pe ha'e rami SENHOR ijayvuague, Israel kuery tekoa e'ỹa rupi teri oguata jave py. Ha'e gui aỹ ma xee oitenta e cinco ma'etỹ ma areko.

¹¹ Xembaraete teri, Moisés xemondouka jave guare rami. Aỹ voi xembaraete aikovy ha'ekue rami ae, joe apu'ã aguã katy aa ha'e ajevvy aguã.

¹² Ha'e nunga rupi aỹ ma emboaxa xevy vvyty reia SENHOR aipoe'iaque. Ha'e jave py rendu karamboae anaquim kuery ha'e py ikuaiia, ha'e tetã guaxu ikorapa va'ea. Ha'e rami teĩ xereve SENHOR oiko rã aipe'apa 'rã ijayvuague rami vy – he'i.

¹³ Ha'e rami rã Josué ogueroavyu porã Jefonê ra'y Calebe. Ha'e vy ixupe omboaxa Hebrom regua ijyvyrã.

¹⁴ Ha'e rami rã Hebrom opyta quenezéu regua Jefonê ra'y Calebe mba'e, ixupe guarã ome'ê aỹ peve, SENHOR Israel kuery Ruete oipota va'e ojapo aguã oĩ atã ramo.

¹⁵ Ha'e va'e e'ỹ mbove Hebrom tetã rery ma Quiriate-Arba. Arba ma anaquim kuery regua gui yvateve va'ekue. Ha'e va'e rire vvy re opytu'upa ju joe opu'ãa gui.‡

Nove regua ha'e amboae regua mbyte rupi oja'o va'ekue vvyrã omboja'oague

15

Judá kuery pe ijyvyrã omboja'oague

¹ Ha'e gui Judá ramymino kuery vvyrã xorte rupi omboja'oa peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaiia rami vy. Ha'e kuery vvy itui kuaray puku-a katy Edom vvy peve, Zim tekoa e'ỹa kuaray puku-a katy itui va'e apy peve.

² Kuaray puku-a katy rupi ijyvy itui Ye'ê ro apy guive, ijapy kuaray puku-a katygua guive.

³ Ha'e gui oo kuaray puku-a katy Acrabim katy oê ovya peve, Zim rupi oaxa, ha'e gui kuaray puku-a katy gui oê ovy Cades-Barnéia katy.

⁴ Oaxa Hezrom rupi, oê Adar peve, ha'e gui Carca rupi ju ojere ovy. Oaxa Azmom, ha'e ovaê Egito katy'i yakã'i oĩ va'e py. Ha'e gui ijyvy oo ye'ê peve. Ha'e va'e rupi oo 'rã pendeyvyrã omboja'oa kuaray puku-a katy oĩ va'e.

⁵ Ha'e rã ijapy kuaray oua katygua ma Ye'ê ro rembe rupi itui, Jordão yakã 'aa peve. Ijapy ka'arua katygua ma ye'ê rembe ojere va'e gui oo, Jordão 'aa guive.

⁶ Ha'e gui oo Bete-Hogla peve, ha'e oaxa Bete-Arabá kuaray ijapu'a'ia katy rupi, oê ovy Rúben ra'y Boã pegua ita oĩa peve.

⁷ Oêve tema ovy Acor vvyugua guive Debir katy, ha'e gui kuaray ijapu'a'ia katy rupi ju oo Gilgal katy. Ha'e va'e ma oĩ Adumim katy oê ovya katy'i, kuaray puku-a katy yakã'i oĩa rami. Ha'e gui ma oaxa ovy En-Semes py yy oĩ va'e peve. Ha'e gui oove En-Rogel peve.

⁸ Ha'e va'e gui ma oê ovy Hinom ra'y rekoa vvyugua rupi, ha'e gui jebuseu kuery ikuaiia regua kuaray puku-a katy rupi. Ha'e va'e ma Jerusalém. Ha'e gui oê ovy Hinom vvyugua rexei kuaray oua katy vvyty oĩ va'e apyte peve, vvyugua refaim kuery ikuaiague kuaray ijapu'a'ia katy itui va'e apy peve.

‡ 14:15 Tery Quiriate-Arba ma “Arba pegua tetã” 'ea.

⁹ Ha'e gui vvyty apypte guive oo yvu Neftoa py oĩ va'e peve. Ha'e gui oo oiny Efraim tetã vvyty reia rupi ikuai va'e peve. Oove tema Baalá peve. Ha'e va'e ma Quiriate-Jearim.

¹⁰ Ha'e gui ojere ovy Baalá guive kuaray oikea katy Seir vvyty peve oo vy. Oaxa ovy Jearim vvyty kuaray ijapu'a'ia katy oĩ va'e vvyry rupi. Ha'e va'e ma Quesalom. Ha'e gui oguejy ovy Bete-Semes katy. Timna rupi oaxa.

¹¹ Oove ju Ecrom yke kuaray puku-a katy oĩ va'e katy rupi. Siquerom katy oo vy oaxa vvyty Baalá, Jabneel py oẽ, ye'ẽ py mae ijapy.

¹² Ha'e rã vvy omboja'oa kuaray oikea katy itui va'e ma ye'ẽ tuvixa va'e rembe ae. Ha'e rami ma itui Judá ramymino kuery vvyrã omboja'oa, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vy.

Juizes 1.11-15

¹³ Ha'e gui Jefoné ra'y Calebe pe ma Josué omboaxa Judá ramymino kuery vvy mbyte py oiko aguã, SENHOR aipoe'iaague rami vy. Ha'e va'e ma Quiriate-Arba, Hebrom 'epy va'e. Arba ma Enaque ru oiko va'ekue.

¹⁴ Ha'e va'e tetã gui Calebe oipe'a mboapy Enaque ra'y kuery regua: Sesai, Aimã ha'e Talmai, Enaque ramymino kuery meme.

¹⁵ Ha'e va'e gui oo Debir pygua kuerya katy. Ymave heryague ma Quiriate-Sefer.

¹⁶ Calebe aipoe'i:

— Quiriate-Sefer re ipo'aka vy oipe'apa va'ekue pe ma ame'ẽ rã xerajy Acsa ta'yxyrã — he'i.

¹⁷ Ha'e gui Calebe ryke'y Quenaz ra'y Otniel ae oipe'a. Ha'e ramo ta'yxyrã ome'ẽ guajy Acsa.

¹⁸ Ha'e va'e kunha Otniel-a py oo vy ixupe ijayvu guaty pe peteĩ vvy re ojerure aguã re. Ha'e gui mburika áry gui oguejy ramo ixupe Calebe oporandu:

— Mba'e tu reipota?

¹⁹ Ombovai:

— Eme'ẽ mba'emo xevy. Vvy pirua rive xevy reme'ẽ rire eme'ëve ju ygua ikuai va'e — he'i ramo ixupe ome'ẽ vvy vvy'ã re ha'e vvy'ã guy rupi ikuai va'e.

Judá kuery retã rery oĩa

²⁰ Pova'e ma Judá ramymino kuery rekoarã omboaxa pyre, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vy.

²¹ Judá ramymino kuery retã kuaray puku-a katy, Edom vvy katy'i ikuai va'e rery ma Cabzeel, Éder, Jagur,

²² Quiná, Dimona, Adada,

²³ Quedes, Hazor, Itnã,

²⁴ Zife, Telém, Bealote,

²⁵ Hazor-Hadata, Queriote-Hezrom (ha'e va'e ma Hazor),

²⁶ Amã, Sema, Moladá,

²⁷ Hazar-Gada, Hesmom, Bete-Pelete,

²⁸ Hazar-Sual, Berseba, Biziotiá,

²⁹ Baalá, Iim, Ezém,

³⁰ Eltolade, Quesil, Horma,

³¹ Ziclague, Madmana, Sansana,

³² Lebaote, Silim, Aim ha'e Rimom. Ha'e javi vy ma vinte e nove tetã ikuai, ijyvyry tekoa ikuai va'e reve.

³³ Ha'e gui vvy'ãmbé reia rupi ma Estaol, Zorá, Asná,

³⁴ Zanoa, En-Ganim, Tapua, Enã,

- 35 Jarmute, Adulão, Socó, Azeca,
 36 Saaram, Aditaim, Gederá ha'e Gederotaim. Ha'e javi vy ma catorze tetã ikuai, ijyvyry tekoa ikuai va'e reve.
 37 Ha'e gui Zenã, Hadasa, Migdal-Gade,
 38 Dileã, Mispa, Jocteel,
 39 Laquis, Bozcate, Eglom,
 40 Cabom, Laamás, Quitlis,
 41 Gederote, Bete-Dagom, Naamá ha'e Maquedá. Ha'e javi vy ma dezesseis tetã ikuai ijyvyry tekoa ikuai va'e reve.
 42 Ha'e gui Libna, Eter, Asã,
 43 Ifta, Asná, Nezibe,
 44 Queila, Aczibe ha'e Maressa. Ha'e javi vy ma nove tetã ikuai ijyvyry tekoa ikuai va'e reve.
 45 Ha'e gui Ecrom avi, ha'e ijyvyry tetã'i ha'e tekoa ikuai va'e reve,
 46 ha'e gui Ecrom tetã guive ye'ẽ peve, Asdode katy tekoa ikuai va'e ha'e javi reve.
 47 Ha'e gui Asdode ha'e ijyvyry tetã'i ha'e tekoa ikuai va'e reve, Gaza ha'e ijyvyry tetã'i ha'e tekoa ikuai va'e reve, Egito regua yakã ha'e ye'ẽ tuvixa va'e rembe peve.
 48 Yvy'ã reia rupi ikuai va'e ma Samir, Jatir, Socó,
 49 Daná, Quiriate-Sana (ha'e va'e ma Debir),
 50 Anabe, Estemoa, Anim,
 51 Gósen, Holom ha'e Gilo. Ha'e javi vy ma onze tetã ikuai ijyvyry tekoa ikuai va'e reve.
 52 Ha'e gui Arabe, Dumá, Esã,
 53 Janim, Bete-Tapua, Afeca,
 54 Hunta, Quiriate-Arba (ha'e va'e ma Hebrom) ha'e Zior. Ha'e javi vy ma nove tetã ikuai ijyvyry tekoa ikuai va'e reve.
 55 Ha'e gui Maom, Carmelo, Zife, Jutá,
 56 Jezreel, Jocdeão, Zanoa,
 57 Caim, Gibeá ha'e Timna. Ha'e javi vy ma dez tetã ikuai ijyvyry tekoa ikuai va'e reve.
 58 Ha'e gui Halul, Bete-Zur, Gedor,
 59 Maarate, Bete-Anote ha'e Eltecom. Ha'e javi vy ma mboapy meme tetã ikuai ijyvyry tekoa ikuai va'e reve.
 60 Ha'e gui Quiriate-Baal (ha'e va'e ma Quiriate-Jearim) ha'e Rabá. Ha'e javi vy ma mokoĩ tetã oĩ ijyvyry tekoa ikuai va'e reve.
 61 Tekoa e'ÿa py oĩ va'e ma Bete-Arabá, Midim, Secaca,
 62 Nibsã, Tetã-juky ha'e En-Gedi. Ha'e javi vy ma mboapy meme tetã ikuai ijyvyry tekoa ikuai va'e reve.
 63 Ha'e rã jebuseu kuery Jerusalém py ikuai va'e ma Judá ramymino kuery ndoipe'a kuaai. Ha'e ramo aÿ peve Jerusalém py jebuseu kuery ikuai Judá ramymino kuery mbyte.

16

Efraim kuery pe ijyvyrã omboja'oague

1 Ha'e gui José ramymino kuery yvyrã xorte rupi omboaxaa va'ekue ma ijyvy Jordão yakã ha'e Jericó katy'i gui. Ha'e gui oo Jericó regua kuaray oua katy yy oĩ va'e rupi, ha'e gui tekoa e'ÿa ha'e yvy'ã reia rupi oo Betel peve.

2 Betel gui ma oo Luz katy, ha'e arquita kuery yvy oaxa Atarote peve.

3 Ha'e gui oguejy ovy kuaray oikea katy Jafleti yvy peve, Bete-Horom yvy'ã guy oĩ va'e ha'e Gezer peve. Ye'ẽ rembe py ma ijapy.

4 Ha'e va'e ma José ra'y kuery Manassés ha'e Efraim regua yvyrã ojopy va'ekue.

5 Ha'e gui Efraim ramymino kuery yvyrã peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaiã rami vy ojopy va'ekue apy ma kuaray oua katy rupi oo Atarote-Adar guive Bete-Horom yvy'ã oĩ va'e peve.

6 Ha'e gui ye'ẽ katy oo. Kuaray ijapu'a'ia katy rupi oo Micmetate katy'i. Ha'e va'e gui ma kuaray oua katy ojevvy ovy Taanate-Siló peve. Ha'e va'e rupi oo ju kuaray oua katy Janoa peve.

7 Janoa guive oguejy ovy Atarote ha'e Naarate katy. Jericó py ovaẽ vy Jordão yakã rembe py ijapy.

8 Ha'e gui Tapua guive kuaray oikea katy oo oiny Caná yakã'i peve. Ye'ẽ rembe py ma ijapy. Ha'e va'e ma Efraim ramymino kuery regua yvyrã omboaxa pyre, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaiã rami vy.

9 Efraim ramymino kuery pe omboja'oa avi amongue tetã Manassés ramymino kuery yvy mbyte ikuai va'e, ijyvyry tetã'i ha'e tekoa'i ikuai va'e ha'e javi reve.

10 Ha'e rã cananeu kuery Gezer py ikuai va'e ma ndoipe'ai okuapy. Ha'e rirẽ ha'e va'e kuery ma Efraim kuery mbyte ikuai aỹ peve. Ha'e ramo omomba'eapo nhea'ã imbokuapy.

17

Manassés kuery mbyte rupi oja'o va'ekue pe ijyvyrã omboja'oague

1 Ha'e gui Manassés regua kuery yvyrã ma xorte rupi avi omboaxaa. Manassés ma José ra'y oiko ypy'i va'ekue. Ha'e gui Manassés ra'y jypy'igua ma Maquir Gileade ru va'e, joe opu'ãa rupi oiko va'ekue. Ixupe ma Gileade ha'e Basã tekoa omboaxaa.

2 Manassés ramymino kuery mboae ojopy avi oyvyrã, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaiã rami vy. Ha'e va'e kuery ma Abiezer ra'y kuery, Heleque, Asriel, Siquém, Hefer ha'e Semida ra'y kuery. Ha'e va'e kuery ma José ra'y Manassés ramymino kuery meme, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaiã rami vy.

3 Ha'e rã Manassés ra'y Maquir ramymino, Gileade ra'y Zelofeade hery va'e ma ndata'yi, tajy anho rei. Tajy kuery rery ma Macla, Noa, Hogla, Milca ha'e Tirza.

4 Ha'e va'e kuery ma ovaẽmba sacerdote Eleazar, Num ra'y Josué ha'e huvixa kuery renonde. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Moisés pe SENHOR aipoe'i raka'e oreyyvyrã omboaxa aguã orekyvy kuery ikuaiã mbyte — he'i ramo ha'e kuery yvyrã Josué omboaxa tuu ryvy kuery ikuaiã mbyte, SENHOR aipoe'iague rami vy.

5 Ha'e vy Manassés regua rekoarã omboaxave ju dez henda py, Gileade ha'e Basã yvy Jordão yakã rovai re oĩ va'e ojopy ae ma va'ekue áryve.

6 Mba'eta Manassés ramymino kuery kunhague ma ta'y kuery mbyte oguereko 'rãe yvy. Ha'e rã Manassés ramymino kuery mboae ma Gileade yvy ojopy ae ma va'ekue.

7 Ha'e gui Manassés kuery yvy apy ma Aser gui oo Micmetate, Siquém regua kuaray oua katy oĩ va'e peve. Ha'e gui kuaray puku-a katy oo En-Tapua pygua kuery ikuaiã peve.

8 Manassés kuery ma Tapua yvy re hekoa. Ha'e rã Tapua tetã ma Efraim ramymino kuery pegua opyta, Manassés regua yvy apy py oĩ va'eri.

⁹ Ha'e ramo ijyvy apy oguejy ovy Caná yakã peve. Ha'e rã Manassés yvy re, yakã gui kuaray puku-a katy tetã ikuai va'e ma Efraim pegua opyta. Ha'e gui Manassés yvy apy ma yakã gui kuaray ijapu'a'ia katy rupi oo oiny. Ijapy ma ye'ê rembe py.

¹⁰ Efraim regua yvy ma kuaray puku-a katy oĩ, ha'e rã Manassés regua yvy ma kuaray ijapu'a'ia katy oĩ. Ha'e gui ijapy ma ye'ê rembe. Kuaray ijapu'a'ia katy rupi oĩ va'e ma Aser regua yvy. Ha'e rã kuaray oua katy rupi ma Issacar regua yvy oĩ.

¹¹ Mba'eta Issacar ha'e Aser regua yvy re amongue tetã ikuai va'e ma Manassés kuery peguarã opyta. Ha'e va'e ma Bete-Seã ha'e tetã'i ijyvyry ikuai va'e, Ibleão, Dor, Taanaque ha'e Megido, yvy mboapy yvyty'i oĩ va'e re.

¹² Ha'e rami avi ha'e va'e tetã pygua kuery ma Manassés ramymino kuery ndoipe'a kuaai. Ha'e nunga rupi cananeu kuery ikuai ae tema ha'e va'e yvy re.

¹³ Ha'e gui Israel kuery heta-etave ovy vy omomba'eapo nheaã cananeu kuery, ndoipe'apai.

¹⁴ Ha'e gui José ramymino kuery regua aipoe'i Josué pe:

– Mba'e re tu peteĩ henda py ete'i ri remboaxa oreyvyrã? Mba'eta ore kuery ma heta orekuai, aỹ peve SENHOR oremoingo porã ramo.

¹⁵ Josué ombovai:

– Pendereta va'e vy tapeo ka'aguy re, ha'e py pembokatu ferezeu ha'e refaim kuery yvy re, pendeyvy Efraim re yvy'ã reia oĩ va'e ipo'i'i vaipa ri ramo – he'i.

¹⁶ Ha'e ramo José ramymino kuery aipoe'ive ju:

– Yvy'ã reia re orerekoa oĩ va'e ma nda'evei. Ha'e gui cananeu kuery yvygua py ikuai va'e ma karóxa ferro guigua oguereko va'e meme. Bete-Seã py ha'e ijyvyry tetã'i rupi ikuai va'e ha'e javi oguereko avi, Jezreel yvy'ã guy py ikuai va'e kuery voi.

¹⁷ Ha'e ramo José ra'y Efraim ha'e Manassés regua kuery pe Josué ombovai vy aipoe'i:

– Peẽ kuery ma pendereta ha'e penembaraete va'e. Peteĩ henda py ete'i e'ỹ 'rã penderekoa.

¹⁸ Aỹ ma yvy'ã reia ma pendevy guarã itui. Ka'aguy anho rei teĩ pembokatupa 'rã. Ijapy peve 'rã penderekoa, mba'eta peipe'apa 'rã cananeu kuery, imbaraetekue ha'e karóxa ferro guigua guive oguereko va'eri – he'i.

18

Yvy nomboja'opai teriague sete henda rupi omboja'oague

¹ Ha'e gui Israel kuery ijatypa okuapy Siló py. Ha'e py oupi okuapy oo onhemboaty atyrã, yvy ha'e javi re ha'e kuery ipo'aka rire.

² Ha'e rami avi Israel kuery mbyte sete regua ikuai oyvyrã ndojopyi teri va'e.

³ Ha'e ramo Josué aipoe'i Israel kuery pe:

– Raka'e peve tu pearõ 'rã pendeyvyrã SENHOR peneramoĩ kuery Ruete ome'ẽ va'ekue pejopy aguã?

⁴ Peteĩ-teĩ regua gui peiporavo 'rã mboapy avakue xee amondouka va'erã. Ha'e kuery toiko katú oo aguã. Yvy jave rupi toguata, tombopara kuaxia re peteĩ-teĩ regua oyvyrã ndojopyi va'ekue. Ha'e gui toupá ju xeá py.

⁵ Ha'e rami vy omboja'o 'rã yvy sete henda rupi. Ha'e rã Judá kuery ma oyvy re ae ma ikuai kuaray puku-a katy. José ramymino kuery voi oyvy re ae ma ikuai kuaray ijapu'a'ia katy.

6 Pembopara 'rã vvy sete henda rupi omboja'oa aguã regua. Ha'e gui peru 'rã xe'vy, xee xortea aexa aguã SENHOR Nhanderuete renonde peikuaa aguã.

7 Ha'e rã levita kuery ma ndojoyi 'rã oyvyrã peẽ kuery mbyte, mba'eta ha'e kuery pegua ma sacerdote SENHOR pegua ikuai aguã. Ha'e rami avi Gade, Rúben ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue ma ojopy ae ma oyvyrã Jordão yakã rovai re kuaray oua katy, ha'e kuery pe SENHOR rembiguai Moisés omboaxa va'ekue – he'i.

8 Ha'e rami rã ha'e va'e avakue opu'ã vvy oje'oi. Vvy regua ombopara aguã oje'oi va'e kuery pe Josué ijayvu vvy aipoe'i imondovy:

– Tapeo, peguata vvy ha'e javi rupi. Pemboparapa kuaxia re. Ha'e vvy pejey ju xea py apy Siló py ae, xortea aexa aguã pëvy SENHOR renonde – he'i.

9 Ha'e ramo avakue oje'oi. Vvy ha'e javi rupi oaxa jogueravy. Kuaxia re ombopara tetã ikuai va'e ha'e javi, sete henda rupi ombopara oje'oivy. Ha'e vvy ojevypa ju Josué-a py tekoa Siló py.

10 Ha'e ramo SENHOR renonde Josué ha'e kuery pe oexa xortea Siló py. Ha'e rami vy Israel kuery vyvrã Josué omboja'o ha'e py, petei-teĩ regua jave ikuai rami vvy.

Benjamim regua kuery pe ijyvrã omboja'oaague

11 Ha'e gui Benjamim ramymino kuery pe ma xorte oexa petei-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vvy. Ha'e gui ijyvrã xorte rupi opyta Judá ha'e José ramymino kuery vvy mbyte py.

12 Ha'e kuery vvy apy ma kuaray ijapu'a'ia katy oo oiny Jordão yakã guive. Jericó rexei gui oẽ ovy kuaray ijapu'a'ia katy, ha'e gui oẽ ovy vvy'ã reia rupi kuaray oikea katy. Bete-Áven tekoa e'ÿa py ma ijapy.

13 Ha'e va'e gui oaxa ovy Luz tekoa katy, Luz regua ka'arua katy. Ha'e va'e ma Betel. Oguejy ovy Afarote-Adar peve, Bete-Horom vvy'ã guy rupi oĩ va'e regua vvyty kuaray ijapu'a'ia katy oĩ va'e vvy'iry peve.

14 Oove tema vvyty yke kuaray puku-a katy oĩ va'e rupi kuaray oikea katy oo vvy. Ijapy ma Judá ramymino kuery retã Quiriate-Baal py. Ha'e va'e ma Quiriate-Jearim. Ha'e va'e ma ijapy kuaray oikea katy oĩ va'e.

15 Ha'e gui ijapy kuaray puku-a katygua ma ijypy Quiriate-Jearim apy kuaray oẽa katy oĩ va'e gui. Ha'e gui oove ju Neftoa py yvu ikuai va'e peve.

16 Oguejy ovy vvyty Hinom ra'y rekoa vvyugua rexei oĩ va'e peve, refaim kuery rekoa vvyugua regua kuaray ijapu'a'ia katy rupi. Ha'e gui oguejy ovy Hinom vvyugua rupi, jebuseu kuery rekoa vvy'ã guy reia rupi kuaray puku-a katy oo vvy. Ha'e gui En-Rogel katy ju oguejy.

17 Ojeapa ovy kuaray ijapu'a'ia katy vvy ovaẽ En-Semes py. Ha'e gui ma oaxa oiny Adumim vvy'ã re Gelilote oĩ va'e katy'i. Ha'e vvy oguejy ovy Rúben ra'y Boã pegua ita oĩa peve.

18 Oo ju kuaray puku-a katy vvy joja reia rupi, yvu ikuai va'e katy'i rupi oo vvy. Ha'e gui oguejy ovy vvy'ãmba reia katy.

19 Ha'e va'e gui ma ijapy oaxa ovy Bete-Hogla peve, kuaray ijapu'a'ia katy rupi. Opa 'rã Ye'ë ro rembe py, Jordão yakã 'aa py. Ha'e va'e ma vvy apy kuaray puku-a katy oĩ va'e.

20 Ha'e gui ijapy kuaray oua katy rupi oĩ va'e ma Jordão rembe rupi oĩ. Ha'e va'e ma Benjamim ramymino kuery pegua vvy apy ojere ovy va'e regua, petei-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vvy.

Benjamim kuery retã rery oĩa

²¹ Benjamim regua peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vy ha'e kuery pegua tetã ma Jericó, Bete-Hogla, Emeque-Quesis,

²² Bete-Arabá, Zemaraim, Betel,

²³ Avim, Pará, Ofra,

²⁴ Quefar-Amonai, Ofni ha'e Geba. Ha'e javi vy ma doze tetã ikuai, ijyvýry tekoa ikuai va'e reve.

²⁵ Ha'e gui Gibeão, Ramá, Beerote,

²⁶ Mispa, Cefira, Mosa,

²⁷ Requém, Irpeel, Tarala,

²⁸ Zela, Elefe, Jebus (ha'e va'e ma Jerusalém), Gibeá ha'e Quiriate. Ha'e javi vy ma catorze tetã ikuai, ijyvýry rupi tekoa ikuai va'e reve. Ha'e va'e ma Benjamim ramymino kuery yvy, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vy.

19

Simeão kuery pe ijyvyrã omboja'oague

¹ Ha'e gui Simeão pe, Simeão ramymino kuery pe ma mokoia xorte oexa, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vy. Ha'e va'e kuery yvy ma Judá ramymino kuery yvy mbyte py itui.

² Ha'e kuery yvyrã ojopy va'ekue re oĩ Berseba, Seba, Moladá,

³ Hazor-Sual, Balá, Ázen,

⁴ Eltolade, Betul, Horma,

⁵ Ziclague, Bete-Marcabote, Hazar-Susa,

⁶ Bete-Lebaote ha'e Saruém. Ha'e javi vy ma treze tetã ikuai, ijyvýry tekoa ikuai va'e reve.

⁷ Ha'e gui Aim, Rimom, Eter ha'e Asã, irundy tetã, ijyvýry tekoa ikuai va'e reve.

⁸ Ha'e gui oĩ avi ha'e va'e tetã yvýry tekoa ikuai va'e ha'e javive, Baalate-Ber peve. Ha'e va'e ma Ramá Neguebe regua. Ha'e va'e ma Simeão ramymino kuery yvyrã ojopy va'ekue, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vy.

⁹ Simeão ramymino kuery yvyrã ma Judá ramymino kuery yvy gui omboja'oa, mba'eta ha'e kuery yvy ma tuvixa ete ha'e kuery pe. Ha'e nunga rupi Simeão ramymino kuery pe ha'e kuery yvy gui omboja'oa ikuai aguã.

Zebulom kuery pe ijyvyrã omboja'oague

¹⁰ Ha'e gui Zebulom ramymino kuery pe mboapya xorte oexa peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vy. Ha'e kuery yvy apy ma Saride peve oo.

¹¹ Oẽ ovy kuaray oikea katy rupi Marala peve. Dabesete gui oo va'e ovaẽ yakã'i Jocneão katy'i oĩ va'e peve.

¹² Saride gui ojeapa ovy kuaray oua katy, Quislote-Tabor kyvõ peve. Daberate katy oo vy Jafia peve oẽ ovy.

¹³ Ha'e va'e gui oaxa ovy kuaray oẽa katy Gate-Hefer ha'e Ete-Cazim katy. Rimom katy oo oiny Neá peve.

¹⁴ Ha'e va'e rupi ojere ovy vy oaxa kuaray ijapu'a'ia katy Hanatom peve. Ijapy Ifta-El yvy'ã guy py.

¹⁵ Oive ju Catate, Naalal, Sinrom, Idala ha'e Belém. Ha'e javi vy doze tetã ikuai, ijyvýry tekoa ikuai va'e reve.

¹⁶ Ha'e va'e ma Zebulom ramymino kuery yvyrã ojopy va'ekue, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vy, ha'e va'e tetã ha'e ijyvýry tekoa ikuai va'e reve.

Issacar kuery pe ijyvyrã omboja'oague

17 Ha'e gui Issacar ju. Issacar ramymino kuery pe ma irundya xorte oexa, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaiia rami vy.

18 Ha'e va'e kuery vyv re oĩ Jezreel, Quesulote, Suném,

19 Hafaraim, Siom, Anacarate,

20 Rabite, Quisião, Ebes,

21 Remete, En-Ganim, En-Hada ha'e Bete-Pazes.

22 Ijvyv apy ma Tabor, Saazima ha'e Bete-Semes rupi oaxa ovy vy Jordão yakã rembe py ijapy. Ha'e javi vy dezesseis tetã ikuai, ijvyvry tekoa ikuai va'e reve.

23 Ha'e va'e ma Issacar ramymino kuery vyvrã ojopy va'ekue, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaiia rami vy, ha'e va'e tetã ha'e ijvyvry tekoa ikuai va'e reve.

Aser kuery pe ijvyvrã omboja'oague

24 Aser ramymino kuery pe ma peteĩ nhiruĩa xorte oexa, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaiia rami vy.

25 Ha'e kuery vyv re ma oĩ Helcate, Hali, Béten, Acsafe,

26 Alameleque, Amade ha'e Misal. Ha'e gui oaxa ovy kuaray oieka katy Carmelo peve, ha'e gui Sior-Libnate katy.

27 Ojeapa ovy kuaray oua katy Bete-Dagom peve. Oaxa ovy Zebulom ha'e Ifta-El vvyugua rupi, kuaray ijapu'a'ia katy oo Bete-Emeque ha'e Neiel peve. Ha'e gui oo oiny nhandeaxua regua rupi Cabul peve.

28 Oaxa avi Ebrom, Reobe, Hamom ha'e Caná rupi, Sidom tuvixa va'e peve oo.

29 Ojere ovy Ramá katy, Tiro tetã ikorapa va'e peve. Ha'e gui ma ojeapa ovy Hosa katy. Aczibe vvyry ye'ẽ rembe py ijapy.

30 Oĩ avi Umá, Afeca ha'e Reobe. Ha'e javi vy ma vinte e duas tetã ikuai ijvyvry tekoa ikuai va'e reve.

31 Ha'e va'e ma Aser ramymino kuery vyvrã ojopy va'ekue, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaiia rami vy.

Naftali kuery pe ijvyvrã omboja'oague

32 Ha'e gui Naftali ramymino kuery pe ma mboapy memea xorte oexa, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaiia rami vy.

33 Ha'e kuery vyv apy ma Helefe guive oo carvalho vyvraty Zaananim py oĩ va'e peve. Ha'e gui Admim-Neguebe katy oo, ha'e Jabneel katy Lacum peve. Ha'e gui Jordão yakã rembe py ijapy.

34 Ojere ovy kuaray oieka katy rupi Aznote-Tabor katy. Ha'e gui ma oaxa ovy Hucoque katy. Kuaray puku-a katy oĩ Zebulom vvy, ha'e rã kuaray oieka katy oĩ Aser vvy. Ha'e gui kuaray oieka katy oĩ Judá regua vvy Jordão rembe rupi.

35 Tetã ikorapa va'e ma Zidim, Zer, Hamate, Racate, Quinerete,

36 Adamá, Ramá, Hazor,

37 Quedes, Edrei, En-Hazor,

38 Irom, Migdal-El, Horém, Bete-Anate ha'e Bete-Semes. Ha'e javi vy dezenove tetã ikuai, ijvyvry tekoa ikuai va'e reve.

39 Ha'e va'e ma Naftali ramymino kuery vyvrã ojopy va'ekue peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaiia rami vy, ha'e va'e tetã ha'e ijvyvry tekoa ikuai va'e reve.

Dã kuery pe ijvyvrã omboja'oague

40 Ha'e gui Dã ramymino kuery pe ma sete-a xorte oexa, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaiia rami vy.

41 Ha'e kuery vyv re ma oĩ Zorá, Estaol, Ir-Semes,

42 Saalabim, Aijalom, Ifta,

43 Elom, Timna, Ecrom,

44 Elteque, Gibetom, Baalate,

45 Jeúde, Bene-Beraque, Gate-Rimom,

46 Me-Jarcom, Racom ha'e vvy Jope katy'i oĩ va'e.

47 Dã ramymino kuery pe ijyvy kyrĩve'i ramo ha'e kuery oje'oi vvy joguero'a okuapy Lesém pygua kuery reve. Ipo'aka vvy ojukapa kyxe py. Tetã re ipo'aka ma vvy ikuai ha'e py. Ha'e vvy omboery Dã, guamoĩ rery rupi ae.

48 Ha'e va'e ma Dã ramymino kuery vvyrã ojopy va'ekue, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vvy, ha'e va'e tetã ha'e ijyvyry tekoa ikuai va'e reve.

Josué peguardã tetã omboaxague

49 Ha'e gui Israel kuery vvy omboja'opa ma rire Num ra'y Josué pe ome'ẽ hekoarã ha'e kuery vvy mbyte py.

50 SENHOR ijayvuague rami vvy ixupe ome'ẽ Timnate-Sera tetã ojerureague, Efraim kuery ikuai mbyte py vvy'ã reia oĩ va'e py. Ha'e ramo ha'e va'e tetã ha'e ojapo jevy vvy oiko ha'e py.

51 Ha'e va'e vvy ma sacerdote Eleazar, Num ra'y Josué ha'e heta va'e kuery ruvixa kuery omboja'o okuapy xorte oexa vvy. Israel kuery vvyrã omboja'o Siló py SENHOR renonde, onhemboaty atyrã ojapo va'ekue rokẽ py. Ha'e rami vvy opa ma vvy omboja'o.

20

Tetã jojukaare onhemi aguã oiporavoague

1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Josué pe:

2 — Aipo're Israel kuery pe: “Peiporavo ke amongue tetã onhemi atyrã,

Moisés rupi pendeivy ajapo ukaague rami vvy.*

3 Ha'e va'e tetã jojukaare onhemiaty 'rã oĩ, jojuka rive va'e, potae vvy e'ỹ, ojekore vvy rive jojuka va'ekue oo jepe aguã jouguy omoẽague re imbopagaarã gui.

4 Ha'e va'e tetã katy oo 'rã onhemi aguã. Tetã kora rokẽ py ovaẽ vvy ha'e pygua nhomongeta va'ety kuery pe omombe'upa 'rã guekokue. Ha'e ramo mae omoinge 'rã tetã py. Ha'e vvy ixupe ome'ẽ 'rã ha'e kuery reve oiko aguã.

5 Xapy'a rei jouguy omoẽague re imbopagaarã ha'e py ovaẽ ramo ipo py ha'e pygua kuery nomboaxai 'rã jojukaare, potae vvy e'ỹ jojuka rire, nda'ija'e e'ỹi guive.

6 Ha'e ramo ha'e va'e tetã py ae 'rã jojukaare oĩ, heta va'e kuery renonde ojexa uka rã omboayvu rã guarã, ha'e gui sacerdote yvateve va'e ha'e va'e jave py oĩ va'e omano e'ỹa ja. Ha'e ramo mae ma jojuka rive va'ekue oẽ vvy ngoo katy ju 'rã ojey tetã onhaague py ae”, re.

7 Ha'e gui ma tetã ha'e kuery oiporavo va'e ma Galilía regua Quedes, Naftali regua vvy'ã reia re oĩ va'e; Efraim regua Siquém vvy'ã reia re oĩ va'e; ha'e Quiriate-Arba Hebrom hery mboae va'e, Judá regua vvy'ã reia re oĩ va'e.

8 Ha'e gui Jordão yakã rovai re Jericó rexei kuaray oua katy ma oiporavo ae ma Rúben kuery ikuai Bezer tekoa e'ỹa vvy'ãmba tuvixa va'e re oĩ va'e; ha'e Gileade regua Ramote Gade kuery ikuai py, ha'e gui Basã regua Golã, Manassés kuery ikuai py.

9 Ha'e va'e tetã oiporavo Israel kuery ha'e javi pe, amboae vvy regua ha'e kuery mbyte ikuai va'e pe guive. Ha'e py potae vvy e'ỹ jojuka va'ekue ha'e javi onhemi atyrã, jouguy omoẽague re imbopagaarã po py omano e'ỹ aguã, ha'e rami 'rãgue py heta va'e kuery renonde ojexa uka aguã.

* 20:2 Números 35.9-28; Deuteronomio 4.41-43; 19.1-13

21

1 Crônicas 6.54-81

¹ Ha'e gui sacerdote Eleazar ha'e Num ra'y Josué oĩa py ovaẽ okuapy levita regua tujakueve ruvixa ikuai va'e, ha'e Israel kuery regua ruvixa ikuai py.

² Canaã vvy re Siló oĩ va'e py ha'e kuery ijayvu vy aipoe'i:

– Moisés rupi SENHOR ijayvu raka'e orevy pemboaxa aguã tetã orekuai aguã, ha'e ijyvýry rupi vvy itui va'e orerymba kuery roguereko aguã – he'i.

³ Ha'e rami rã SENHOR aipoe'iaque rami vy levita kuery pe Israel kuery omboaxa tetã ovvy re oĩ va'e, ha'e ijyvýry vvy itui va'e.

⁴ Coatita kuery pe ranhe xorte oexa. Ha'e kuery regua sacerdote Arão ramymino kuery levita ikuai va'e ma xorte rupi ojopy treze tetã Judá, Simeão ha'e Benjamim kuery vvy regua.

⁵ Ha'e rã Coate ramymino kuery mboae ma xorte rupi ojopy dez tetã Efraim, Dã ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue vvy regua.

⁶ Ha'e gui Géron ramymino kuery ma xorte rupi ojopy treze tetã Issacar, Aser, Naftali ha'e Manassés regua ovvyrã ojopy ppy va'ekue vvy regua Basã py.

⁷ Ha'e gui Merari ramymino kuery ma peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuai rami vy ojopy doze tetã Rúben, Gade ha'e Zebulom kuery vvy regua.

⁸ Ha'e rami py levita kuery pe Israel kuery omboaxa ha'e va'e tetã ha'e javi, ijyvýrykue reve. Xorte rupi omboaxa, Moisés rupi SENHOR ojapo ukaague rami vy.

⁹ Ha'e gui Judá ha'e Simeão ramymino kuery vvy regua pova'e tetã omboaxa.

¹⁰ Levi ra'y Coate ramymino Arão ra'y kuery ikuai aguã, ha'e kuery pe ranhe xorte oexa.

¹¹ Ha'e kuery pe omboaxa Quiriate-Arba Judá regua vvy'ã reia re oĩ va'e (ha'e va'e ma Hebrom), ijyvýrykue reve. Arba ma Enaque ru oiko va'ekue.

¹² Ha'e rã tetã vvyrykue ha'e tekoa ikuai va'e ma Jefoné ra'y Calebe peguarã omboaxaa ae ma.

¹³ Ha'e gui sacerdote Arão ramymino kuery pe omboaxa Hebrom tetã jojukaare oo jepe aguã, ijyvýrykue reve. Omboaxa avi Libna,

¹⁴ Jatir, Estemoa,

¹⁵ Holom, Debir,

¹⁶ Aim, Jutá ha'e Bete-Semes ijyvýrykue reve meme. Ha'e javi vy ma nove tetã omboaxa mokoĩ regua vvy re.

¹⁷ Ha'e gui Benjamim kuery vvy regua ma irundy tetã omboaxa: Gibeão, Geba,

¹⁸ Anatote ha'e Almom, ijyvýrykue reve meme.

¹⁹ Ha'e javi vy sacerdote Arão ramymino kuery pegua ma treze tetã omboaxaa ijyvýrykue reve.

²⁰ Ha'e gui Levi ra'y Coate ramymino kuery ma tetã ojopy xorte rupi Efraim kuery vvy regua.

²¹ Ha'e kuery pe omboaxa Siquém tetã jojukaare oo jepe aguã Efraim regua vvy'ã reia re, ijyvýrykue reve. Omboaxa avi Gezer,

²² Quibzaim ha'e Bete-Horom ijyvýrykue reve meme, irundy tetã.

²³ Ha'e gui Dã kuery vvy regua ma irundy tetã omboaxa: Elteque, Gibetom,

²⁴ Aijalom ha'e Gate-Rimom, ijyvýrykue reve meme.

²⁵ Ha'e gui Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue vvy regua ma mokoĩ tetã omboaxa: Taanaque ha'e Gate-Rimom, ijyvýrykue reve meme.

26 Ha'e javi vy ma dez tetã ijyvýrykue reve omboaxaa Coate ramymino kuery mboae pe.

27 Ha'e gui Levi ra'y Gérson ramymino kuery pe ma Basã py Manassés regua kuery vvy regua omboaxa mokoĩ tetã: Golã jojukaare oo jepe aguã, ha'e Beesterã guive, ijyvýrykue reve meme.

28 Issacar kuery vvy regua ma irundy tetã omboaxa: Quisião, Daberate,

29 Jarmute ha'e En-Ganim, ijyvýrykue reve meme.

30 Aser kuery vvy regua ma irundy tetã omboaxa: Misal, Abdom,

31 Helcate ha'e Reobe, ijyvýrykue reve meme.

32 Naftali kuery vvy regua ma Galiléia py omboaxa Quedes jojukaare oo jepe aguã, ijyvýrykue reve. Omboaxa avi Hamote-Dor ha'e Cartã ijyvýrykue reve meme, mboapy tetã.

33 Ha'e javi vy Gérson regua kuery peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaiia rami vy ma treze tetã ojopy ijyvýrykue reve meme.

34 Ha'e gui Levita kuery mboae Merari ramymino kuery pe ma Zebulom kuery vvy regua ma irundy tetã omboaxa: Jocneão, Cartã,

35 Dimna ha'e Naalal, ijyvýrykue reve meme.

36 Rúben kuery vvy regua ma irundy tetã omboaxa: Bezer, Jaza,

37 Quedemote ha'e Mefaate, ijyvýrykue reve meme.

38 Gade kuery vvy gui ma Gileade py omboaxa Ramote jojukaare oo jepe aguã, ijyvýrykue reve. Omboaxa avi Maanaim,

39 Hesbom ha'e Jazer ijyvýrykue reve meme, irundy tetã ha'e javi vy.

40 Ha'e va'e tetã ha'e javi ma xorte rupi omboaxaa Merari ramymino kuery pe, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaiia rami vy, Levi regua voi ikuai ramo. Doze tetã ojopy.

41 Ha'e rami vy Israel kuery vvy regua ma quarenta e oito tetã omboaxa levita kuery pe, ijyvýrykue reve meme.

42 Peteĩ-teĩ tetã omboaxa ijyvýry rupi vvy itui va'e reve. Ha'e va'e tetã ha'e javi ma ha'e rami meme omboaxa.

43 Ha'e rami py Israel kuery pe SENHOR ome'ẽ vvy ha'e javi, tamoĩ kuery pe ome'ẽ aguã re ouraague rami vy. Ha'e ramo ojopy ma vy ikuai ha'e py.

44 Ha'e kuery pe SENHOR ome'ẽ opytu'u aguã ovyv ha'e javi rupi, tamoĩ kuery pe ouraague ha'e javi rami vy. Hovaigua kuery neĩ peteive nda'ipo'akai ha'e kuery re, ha'e kuery po py SENHOR omboaxapa ramõ.

45 Israel kuery pe mba'emo porã ojapo aguã re SENHOR ijayvuague peteĩ henda py voi ndoaxa rivei. Ha'e javi ojeupity.

22

Mokoĩ regua ha'e amboae regua mbyte rupi oja'o va'ekue Josué ogueroavyu porãmba ma vy hoo katy omondoukaague

¹ Ha'e ramo Josué oia py oenoĩ Rúben, Gade ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue.

² Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peẽ kuery pe SENHOR rembiguai Moisés ijayvuague pejapopa ma. Ha'e gui xee voi xenhe'ẽ rendu pekuapy ajapo uka va'e ha'e javi py.

³ Are ma, aỹ peve napeipytyvõ e'ỹi penderivy kuery. Ha'e rami r'ãgue py pendejee pemoĩ SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue pejapopa aguã.

⁴ Penderivy kuery pe SENHOR Penderuete ome'ẽ ma opytu'u aguã, ijayvuague rami vy. Ha'e nunga rupi pejevvy aỹ, tapeo penderekoa katy,

vyv pendevyguia itui va'e katy, SENHOR rembiguai Moisés Jordão yakã rovai re pendevy omboaxa va'ekue py.

⁵ Ha'e rami teĩ pemoĩ porã pota ke lei SENHOR rembiguai Moisés pendevy ojapo uka va'ekue, pò rami: Peayvu 'rã SENHOR Penderuete, peiko 'rã ixuguigua tape rupi anho, pemoĩ 'rã ojapo uka va'ekue pejapopa aguã, pejepe a eme ixugui, ha'e peiko ixupe pendepy'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py – he'i.

⁶ Ha'e rami vy Josué ogueroayvu porãmba ma vy omondoukapa. Ha'e ramo guekoa katy ae oje'oi.

⁷ Ha'e rami mba'eta Manassés regua kuery yvyrã ma Basã vyv re Moisés omboaxa ae ma va'ekue. Ha'e rã ha'e kuery regua mboae kuery yvyrã ma Josué omboaxa va'ekue tyvy kuery ikuaia mbyte, kuaray oikea katy Jordão yakã kyvõgua re. Ha'e gui Josué hekoa katy omondoukapa ta ma vy ogueroayvu porãmba.

⁸ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Perekopa reve tapejevũ porã'i penderekoa katy, penerymba kuery reta reve, prata, ouro, overa va'e, ferro ha'e ao heta ete reve. Penderyvy kuery pe tapemboja'o penderovaigua kuery mba'e rei-reikue – he'i.

⁹ Ha'e ramo Rúben, Gade ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue ojevypa. Canaã vyv re Israel kuery rekoa Siló gui oje'oi ju Gileade vyv re ha'e kuery vyv itui va'e katy, ha'e py ae hekoarã Moisés omboaxa rire, SENHOR ijayvuague rami vy.

Jordão yakã rembe re altar ojapo jave guare

¹⁰ Ha'e gui Rúben, Gade ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue oje'oi vy Jordão yakã rembe peve ovaẽ. Ha'e py ma peteĩ altar ojapo okuapy Jordão rembe re. Ha'e va'e altar ma tuvixa ete oexaa pavẽ va'erã.

¹¹ Ha'e ramo Israel kuery oendu aipo'ea rã: “Rúben ha'e Gade kuery Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue reve ojapo okuapy peteĩ altar Jordão yakã rembe re, Canaã vyv Israel kuery ikuaia katy”, 'ea rã.

¹² Ha'e ramigua Israel kuery oendu vy ono'õmba okuapy Siló py, ha'e gui oje'oi vy guyvy kuery rovai opu'ã aguã.

¹³ Ha'e gui Gileade vyv katy Israel kuery omondouka sacerdote Eleazar ra'y Finéias hery va'e, Rúben ha'e Gade kuery Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue ikuaia katy.

¹⁴ Hupive omondouka avi dez huvixa kuery, Israel kuery peteĩ-teĩ regua gui. Ha'e va'e kuery ma ngoo pygua kuery tujakueve ikuai, Israel regua heta va'e kuery ikuaia gui omondouka.

¹⁵ Ha'e ramo ha'e kuery oje'oi vy Rúben ha'e Gade kuery Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue reve ikuaia py ovaẽ. Ha'e vy ha'e kuery pe ijayvu vy aipoe'i okuapy:

¹⁶ – SENHOR pegua kuery nhomboaty va'e ha'e javi aipoe'i uka okuapy: Mba'ixa tu pendeayvuague rami e'ỹ peiko Israel kuery Ruete rovai? Kova'e ára SENHOR pe pendekuaia gui pejepe'apa ri pekuapy. Mba'eta altar pejapo SENHOR rovai pendekuai aguã.

¹⁷ Yma Peor py nhande kuery ojapo vaiague ri ty'y kyrĩ'i ete pẽvy?* Ha'e nungakue gui ndajajeky'a'o ukapai teri aỹ peve, nhaneramoĩ kuery re SENHOR mba'emo vai ombou va'ekue ri.

¹⁸ Mba'erã tu ha'vy aỹ voi pepoipa ri SENHOR gui? Mba'eta SENHOR rovai aỹ pendekuai ramo araka've rã ipoxy 'rã Israel kuery ha'e javi rovai.

* 22:17 Números 25.1-9

19 Xapy'a rei pendeyvyrã pejopy va'ekue re ha'eve'ÿa ramo peva ju SENHOR pegua vvy re, ha'e SENHOR pegua oo oia py. Mba'eta ha'eve' rã ore kuery mbyte penderekoa aguã. Ha'e rami e'ÿ vy teĩ pejapo vai eme guive SENHOR rovai, neĩ ore kuery rovai, SENHOR pegua altar 'rãgue py altar mboae pejapoa py.

20 Tyrã pa Zera ra'y Acã mba'emo omomba pyrã ojopy vy ha'eve'ÿa rami ojapo jave Israel kuery ha'e javi áry e'ÿ teve ou raka'e mboxy? Mba'eta ha'e anho'i e'ÿ omano va'ekue ojapo vaiague re – he'i okuapy.*

21 Ha'e ramo Rúben, Gade ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue ombovai okuapy Israel kuery ruvixa ikuai va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:

22 – SENHOR, Nhanderuede ipo'akapa va'e! SENHOR, Nhanderuede ipo'akapa va'e! Ha'e ma oikuaa porã. Ha'e Israel kuery voi toikuaapa. Xapy'a rei ronhe'ẽ rendu e'ÿa rupi, e'ÿ vy SENHOR rovai rojapo vaia rupi roiko ramo toremomba aÿ'ive.

23 Xapy'a rei SENHOR gui rojepe'a aguã ri altar-rã rojapo, ha'e rami e'ÿ vy hi'áry ojuka pyre, mba'emo aju, e'ÿ vy peteĩ rami orekuai aguã regua rome'ẽ aguã rojapo ramo SENHOR ae torembopaga.

24 Ha'e rami 'rãgue py kova'e altar rojapo roexa'ãmba rei reve orekuai vy, mba'eta xapy'a rei raka'eve rã orera'y kuery pe pendera'y kuery aipoe'i 'rã: “Mba'e nunga tu peẽ kuery pereko SENHOR Israel kuery Ruete reve?”

25 Mba'eta Jordão yakã SENHOR onhono vy vvy apyrã omoi raka'e ore ha'e peẽ kuery mbyte, peẽ Rúben ha'e Gade ramymino kuery. Mba'eve ndaperekoi SENHOR reve”, he'i 'rã okuapy. Ha'e rami vy pendera'y kuery ojapo 'rã orera'y kuery ojepe'a aguã rami SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai gui.

26 Ha'e nunga rupi aiporo'e va'ekue orejeupe ae: “Po rami 'rã jajapo, peteĩ altar-rã, mba'emo roapy aguã e'ÿ, neĩ mymba rome'ẽ aguã e'ÿ.

27 Ha'e rami 'rãgue py ha'e va'e toi ore ha'e peẽ kuery mbyte ikuaa ukaarã, nhaneramymino kuery raka'e rã nhande rire ikuai va'erã pe, ha'e kuery oikuaa aguã SENHOR pe ete ore kuery orekuai, ha'e henonde anho mba'emo roapy, mymba rome'ẽ, ha'e peteĩ rami orekuai aguã regua rogueraa 'rã rome'ẽ aguã. Ha'e rami rã raka'eve rã orera'y kuery pe pendera'y kuery 'Mba'eve ndaperekoi SENHOR reve', he'i e'ÿ aguã.”

28 Ha'e nunga rupi ae orejeupe aiporo'e va'ekue: “Xapy'a rei raka'eve rã ha'e rami ha'e kuery ijayvu 'rã nhandevy, ha'e nhaneramymino kuery pe. Ha'e rami rã aipoja'e 'rã: 'Peikuaa pota SENHOR pegua altar-rã oreru kuery ojapo va'ekue re, mba'emo oapy aguã e'ÿ, neĩ mymba ome'ẽ aguã e'ÿ, ha'e rã ikuaa ukaarã opyta aguã ore ha'e peẽ kuery mbyte', ja'e 'rã”, ro'e.

29 Ha'e nunga rupi nda'evei ete ore kuery SENHOR rovai roiko aguã, neĩ kova'e ára ixugui rojepe'a aguã. Altar-rã rojapo va'ekue áry ma norome'ei 'rãe mba'emo roapy reve, mba'emo aju, e'ÿ vy mymba rojuka va'ekue, SENHOR Nhanderuede pegua opy renonde altar hi'aĩ va'e áry e'ÿ vy – he'i okuapy.

30 Ha'e rami Rúben, Gade ha'e Manassés ramymino kuery ijayvu rã sacerdote Finéias ha'e Israel regua heta va'e kuery tujakueve ikuai va'e oendu vy oguerovy'a okuapy.

31 Ha'e rami vy sacerdote Eleazar ra'y Finéias aipoe'i Rúben, Gade ha'e Manassés ramymino kuery pe:

– Aÿ roikuaa ma SENHOR nhanembyte oikoa. Mba'eta mba'eve ndapejapoi ra'e SENHOR rovai. Aÿ ma pejapo Israel kuery SENHOR po py jaiko vai e'ÿ aguã rami – he'i.

* 22:20 Josué 7

³² Ha'e gui mae sacerdote Eleazar ra'y Finéias huvixa kuery mboae reve oea oje'oivy Rúben ha'e Gade ramymino kuery ha'e py. Gileade vvy gui ha'e kuery ojevypa ju Canaã vvy re Israel kuery ikuai katy. Ha'e py ovaë vy heta va'e kuery pe omombe'upa.

³³ Ha'e rami ijayvu rã Israel kuery oendu vy oguerovy'a vy ima'endu'a porã okuapy Nhanderuete re. Ha'e vy nda'ijayvuvei Rúben ha'e Gade ramymino kuery rovai opu'ã aguã re, neĩ ha'e kuery vvy ombovaipa aguã.

³⁴ Ha'e gui Rúben ha'e Gade ramymino kuery ma altar-rã ojapo va'ekue pe "Ikuaa ukaa" he'i okuapy, mba'eta aipoe'i: "Nhanembyte oikuaa uka rã SENHOR ae Nhanderuete oikoa."

23

SENHOR guigua lei rami ikuai aguã re Josué ijayvuague

¹ Yma ete rire, Israel kuery hovaigua kuery ijyvýry rupi ikuai va'e ha'e javi gui SENHOR omombytu'upa rire Josué tuja'i ma, oiko are'i ma.

² Ha'e vy Josué oia py oenoĩ Israel kuery ha'e javi, nhomongeta va'ety, huvixa kuery, nhomboayvu va'ety ha'e mba'emo re opena va'e kuery. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xetuja'i ma, are ma aiko.

³ Ha'e gui peẽ kuery pexapa ma SENHOR Penderuete peẽ kuery re oma'ẽ vy amboae regua kuery re ojapoague. Mba'eta ha'e kuery re SENHOR Penderuete ae opu'ã oikovy penderepy vy.

⁴ Ma'ẽ, apy peẽ kuery pegua xorte aexa karamboae, amboae regua kuery amomba va'e vvykue pejopy aguã, Jordão yakã guive ye'ẽ tuvixa va'e peve kuaray oikea katy. Ha'e rami avi ha'e kuery va'e regua amongue okuave teri.

⁵ SENHOR Penderuete oipe'apa rã penembyte gui, omoxẽ rã penerenonde gui. Ha'e ramo pejopy rã ha'e kuery vvykue, SENHOR Penderuete ijayvuague rami vy.

⁶ Ha'e nunga rupi penhea'ã ete ke kuaxia re lei Moisés ombopara va'ekue pejapopa aguã, ha'e va'e gui pejepe'a e'ỹ aguã pendeaxu e'ya katy, neĩ pendeaxua katy,

⁷ penhemoirũ e'ỹ aguã amboae regua kuery peẽ kuery mbyte okuave va'e re. Penema'endu'a eme ha'e kuery ruete rery re, peura eme ha'e kuery re, peiko eme ha'e kuery pe, pembojerovia eme guive.

⁸ Ha'e rami rãgue py SENHOR Penderuete re tema peĩ atã, kova'e ára peve pendekuaia rami ae.

⁹ Mba'eta penerenonde gui SENHOR oipe'a ma amboae regua imbaraeteve ha'e heta ikuai va'e teĩ. Ha'e rã peẽ kuery re ma avave rei nda'ipo'akaai aỹ peve.

¹⁰ Peẽ kuery regua peteĩ'i ava teĩ omonha rã mil ikuai va'e, SENHOR Penderuete ae penderepy vy joe opu'ã ramo, ijayvuague rami vy.

¹¹ Ha'e nunga rupi penhea'ã penenhe'ẽ re pepenaa py, SENHOR Penderuete anho peayvu aguã.

¹² Mba'eta xapy'a rei ixugui pejepe'a vy kova'e regua kuery penembyte okuave va'e re penhemoirũ ha'e penhemoetarã, ha'e gui ha'e kuery reve peẽ kuery penhemoirũ vy,

¹³ peikuaa pota ke pova'e re: SENHOR Penderuete anhetẽ ndoipe'avei ma rã peẽ kuery renonde gui. Ha'e rami rãgue py nhuã ha'e mba'emo mbo'aa rami rã oĩ pẽvy. Oiko rã pendekupe rupi penenupãa rami, ha'e juu penderexa py oĩ va'e rami, kova'e vvy porã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue áry gui pekanhymba peve.

14 — Ma'ë, aÿ xee aa ta ma tape vvy regua ha'e javi oje'oiã rupi.* Ha'e gui peë kuery ma pendepy'a ha'e penenhe'ë ha'e javi re peikuaa porã nei peteive ayvu ndoaxa riveia SENHOR Penderuete pëvy mba'emo porã re ijayvuague ha'e javi. Ha'e nunga ha'e javi ojeupitypa, nei peteive ndoaxa rivei.

15 Ha'e rami avi mba'emo porã oiko aguã re SENHOR Penderuete ijayvuague ha'e javi ojeupityague rami ae ju pendere ha'e ombou 'rã mba'emo vai ijayvuague rami vy, vvy porã pëvy ome'ë va'ekue áry gui pekanhymba peve.

16 Xapy'a rei SENHOR Penderuete guexeve guarã ojapo va'ekue rupi e'ÿ pendekuaia gui pejepe'a vy amboae regua ruete pe ju pendekuai ha'e pemboete ramo SENHOR poxya hendy 'rã pendere. Ha'e are'ÿ re pekanhy 'rã vvy porã pëvy ome'ë va'ekue áry gui.

24

Josué omano ta vy heta va'e kuery omongetaague

1 Ha'e va'e rire Siquém py Josué oenoï Israel regua kuery ha'e javi. Israel mongetaaty kuery, huvixã, nhomboayvu va'ety ha'e mba'emo re opena va'e kuery oenoïmba ramo ojexa uka okuapy Nhanderuete renonde.

2 Ha'e ramo Josué aipoe'i heta va'e kuery ha'e javi pe:

— Po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu: “Ymave rupi peneramoï kuery ikuai va'ekue Eufrates yakã rovai re. Tuuete mboae pe ikuai, Abraão ha'e Naor ru Terã voi.

3 Ha'e gui peneramoï Abraão yakã rovai gui xee aru vy ajapo raka'e Canãã vvy ha'e javi rupi oguata aguã rami. Amboeta avi hamymino kuery. Ta'yraã ame'ë Isaque,

4 ha'e gui Isaque pe ma Jacó ha'e Esaú ame'ë. Esaú vvyraã ame'ë Seir regua vvy'ã reia. Ha'e rã Jacó ha'e ta'y kuery ma Egito katy oje'oi.

5 Ha'e ramo ambou Moisés ha'e Arão, ha'e Egito pygua kuery amoingo axy mba'emo vai ambou vy. Ha'e va'e rire peë kuery roguenoë ha'e gui.

6 Egito vvy gui peneramoï kuery anoëmba ramo pevaë va'ekue ye'ë rembe re. Ha'e kuery rakykue Egito pygua kuery voi karóxa ha'e kavaju árygua reve ou va'ekue Ye'ë Pytã peve.

7 Ha'e gui peneramoï kuery ojavukai ramo SENHOR omoï pytũ reia peë ha'e Egito pygua kuery mbyte. Ha'e gui Egito pygua kuery áry yy ombou ramo ojao'ipa. Peë kuery pexa xee Egito vvy re mba'emo ajapo rã. Ha'e ramo pendekuai are va'ekue tekoa e'ÿã rupi.

8 Ha'e va'e gui amorreu kuery Jordão yakã rovai re ikuai va'e vvy re ju xee rogueru. Ha'e va'e kuery ma peë kuery rovai opu'ã va'ekue ri pendepo py amboaxapa. Ha'e ramo pejopy ha'e kuery vvy, penerenonde gui amomba rire.

9 Israel kuery re opu'ã avi raka'e Moabe pygua huvixa, Zipor ra'y Balaque. Ha'e rami vy oenoï uka Beor ra'y Balaão peë kuery re ijayvu vai aguã.

10 Ha'e rami teï xee naendu potai Balaão ayvu. Ha'e rami r'ãgue py pendereroayvu porã aguã rami ajapo. Ha'e rami vy rogueraa jepe ha'e kuery po gui.*

11 Ha'e gui Jordão yakã peaxa vy Jericó tetã peve pevaë rã peë kuery re Jericó pygua kuery opu'ã raka'e, ha'e amorreu kuery, ferezeu, cananeu, heteu, gírgaseu, heveu ha'e jebuseu kuery guive. Ha'e rami teï ha'e kuery amboaxapa raka'e peë kuery po py.

* 23:14 Ha'e rami ijayvu omano ta maa oikuaa vy.

* 24:10 Números 22.1-24

¹² Penerenonderã amondouka kanharõ guaxu. Ha'e va'e ma penerenonde gui oipe'apa, mokoïve amorreu kuery ruvixa va'e voi. Pendekyxe py e'ÿ, penderapa py e'ÿ guive oipe'aa.

¹³ Pëvy ame'ê yvy pemba'eapogue e'ÿ, ha'e tetã pejapo va'ekue e'ÿ. Ha'e ramo aÿ penderekoa ha'e py. Pe'u pekuapy uva ha'e oliveira'a penhotÿague gui e'ÿ", he'i SENHOR.

SENHOR pe ikuai aguã regua ombopyau jevyague

¹⁴ — Ha'e nunga rupi aÿ gui ma SENHOR renonde pendekuai pejererokyjea rupi. Ixupe pendekuai opa mba'e py, pejepe'a e'ÿ re. Ha'e gui pemombopa tuuete ramigua Eufrates rovai ha'e Egito yvy re peneramoï kuery omborovia va'ekue, SENHOR pe anho pendekuai.

¹⁵ Ha'e rami avi xapy'a rei pëvy SENHOR pe pendekuai aguã nda'evei ramo aÿve peiporavo marã ramigua pe ete pa peiko aguã: tuuete ramigua Eufrates rovai re peneramoï kuery omborovia va'ekue pe, e'ÿ vy amorreu kuery ruete kuery pe rive, ha'e kuery yvy re pendekuai vy. Ha'e rã xee ha'e xero pygua kuery ma SENHOR pe ae 'rã roiko — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo heta va'e kuery ombovai vy aipoe'i:

— Nda'evei ete SENHOR gui rojepe'a aguã tuuete mboae kuery pe rive orekui aguã.

¹⁷ Mba'eta SENHOR ae ma Nhanderuete. Ha'e ma Egito yvy gui nhande ha'e nhaneramoï kuery nhanerenoê va'ekue, escravo nhandekuaiague gui. Ojapo guive hexa pyrã tuvixa va'e jaexa va'e, ha'e gui opa rupi tape jaguataa rupi opena porã nhandere, amboae regua kuery ikuai rupi roaxaa rupi guive.

¹⁸ Nhanerenonde gui SENHOR oipe'a va'ekue ha'e va'e kuery ha'e javi, amorreu kuery kova'e yvy re ikuai va'ekue voi. Ha'e nunga rupi ore kuery voi orekui 'rã SENHOR pe, ha'e ae ma Nhanderuete oiko ramo — he'i okuapy.

¹⁹ Josué aipoe'ive ju heta va'e kuery pe:

— Nda'evei 'rã ko SENHOR pe pendekuai aguã, mba'eta Nhanderuete ma iky'a e'ÿ va'e. Ha'e ma oipota hexe anho pejerovia. Ha'e rami vy ixupe pendereko vai ramo nombogui 'rã pejevayague.

²⁰ Mba'eta SENHOR pe peikoa gui pejepe'a vy tuuete amboae ramigua pe ju pendekuai ramo ha'e onhemoingo 'rã peê kuery rovai, penemoingo axy 'rã penemokanhymba peve, peê kuery pe ojapo porã ranhe rire teï — he'i.

²¹ Ha'e rami rã heta va'e kuery ombovai:

— Any ri, SENHOR pe 'rã orekui — he'i okuapy.

²² Ha'e gui Josué aipoe'i heta va'e kuery pe:

— Ha'e rami vy peê kuery ma penderovai ae peikuaa uka SENHOR peiporavo rami, ixupe pendekuai aguã.

Ombovai vy

— Tá, ha'e rami ae roikuaa uka — he'i okuapy.

²³ Josué aipoe'i:

— Ha'e rami vy aÿ pemombopa tuuete amboae ramigua penembyte ikuai va'e, ha'e pendepy'a re pemoï SENHOR Israel kuery Ruete pe anho peiko aguã.

²⁴ Heta va'e kuery ombovai Josué pe:

— SENHOR Nhanderuete pe orekui 'rã, ha'e ijayvu rã ronhe'ê rendu 'rã guive — he'i okuapy.

²⁵ Ha'e rami py ha'e va'e ára Siquém py Josué heta va'e kuery reve ojapo SENHOR pe ikuai aguã regua. Ha'e kuery pe oeja ha'e rami ae ikuai aguã.

²⁶ Ha'e ramigua ayvu Josué ombopara kuaxia para Nhanderuede guigua lei oĩa va'e re. Ha'e gui peteĩ ita tuvixa va'e ojopy vy omopu'ã imo'amy ha'e py, yvyra carvalho SENHOR pegua henda iky'a e'ỹ va'e py hi'aĩ va'e guy py.

²⁷ Ha'e vy heta va'e kuery pavẽ pe Josué aipoe'i:

— Ma'ẽ, kova'e ita ma penema'endu'a aguã oĩ, mba'eta hexei ha'e va'e ayvu ha'e javi SENHOR omombe'u. Ha'e va'e ma penemoma'endu'a 'rã Penderuede pe pendeapu e'ỹ aguã — he'i.

²⁸ Ha'e gui Josué omondoukapa ju heta va'e kuery, peteĩ-teĩ hekoa katy.

Juízes 2.6-9

²⁹ Ha'e va'e nunga oiko rire SENHOR rembiguai Num ra'y Josué omano, cento e dez ma'etỹ re ma oikoa py.

³⁰ Ha'e ramo ijyvy re ae onhono porãa, Timnate-Sera, Efraim regua yvyty reia re oĩ va'e py, Gaás yvyty regua kuaray ijapu'a'ia katy.

³¹ Josué oikovea pukukue re Israel kuery ikuai SENHOR pe, ha'e gui Josué ndoikovevei ma rire nhomongeta va'ety kuery ikuaia pukukue re ju, Israel kuery pe SENHOR ojapo va'ekue oikuaapa va'e ramo.

³² Ha'e gui José kãgue Israel kuery Egito yvy gui ogueru va'ekue ma Siquém yvy re ojaty inony. Yvy Siquém ru Hamor ra'y kuery gui cem hatã'i va'e prata guigua re Jacó ojogua va'ekue py ae onhono porã. Ha'e rami rire ha'e va'e yvy ma José ramymino kuery mba'erã itui.

³³ Arão ra'y Eleazar omano avi ramo onhono porãa Gibeá py. Ha'e va'e yvy Efraim regua yvyty reia re oĩ va'e ma ta'y Finéias peguarã ome'ẽ mbyre.

Joguerekoa juiz kuery opena jave guare oña Joguerekoa juiz kuery opena jave guare oña

Josué omano ma ramo Israel kuery “Oeja rivepa guamoï kuery Ruete Senhor Egito vvy gui oguenoẽmba va'ekue ri. Ha'e vvy ovapa nguete kuery mboae re, ha'e kuerya katy rai'i rupi ikuai va'e kuery ruete re. ... Ha'e nunga rupi Israel kuery rovai Senhor poxya hendy vvy omboaxa mba'emo pe'apaarã kuery po py. Ha'e rã oi'pe'apa ha'e kuery oguereko va'ekue. Hovaigua kuery ha'e katy'i rupi ikuai va'e kuery po py ae omboaxa ramo ojejopy uka ngovaigua kuery pe. ... Ha'e gui Senhor omoï joguerekoarã kuery, mba'emo pe'apaa kuery po gui oepy aguã. ... Joguerekoarã omoï va'ekue reve Senhor oiko vvy oepypa hovaigua kuery po gui, joguerekoa oikoa pukukue re. Mba'eta ha'e kuery moingo axya ha'e imbojexavai reia kuery káuxa ipoaẽ okuapy. Ha'e nunga Senhor oendu vvy omboaxy. Ha'e rami teï joguerekoa omano ma rire ha'ekue rami ae ju 'rã ikuai' (2.12a, 14, 16, 18-19a).

Ha'e javi vvy treze joguerekoarã Nhanderuete omoï raka'e. Ha'e kuery va'e regua ma Gideão ha'e Sansão. Ha'e rami teï heta va'e kuery ha'evẽ'ya rami anho ikuai. Opa py aipoe'i: “Ha'e va'e jave ma ndoikoi huvixave Israel kuery re opena va'erã. Ha'e ramo peteï-teï ikuai 'rã ha'e kuery ae oipotaa rami rive” (21.25).

Kova'e kuaxia py ijayvua rami vvy Nhanderuete pegua kuery ixupe ete ri ikuai vvy ikuai porã 'rã. Ha'e rã ndojeroviai rei ramo ha'e kuery pe nda'evẽi 'rã. Jajejavy rei teï Nhanderuete pe jajapukai ramo nhandeperdoa 'rãe tema.

Cananeu kuery re Judá kuery ipo'akaague

¹ Josué omano rire Israel kuery oporandu okuapy SENHOR pe. Ha'e vvy aipoe'i:

— Ore kuery va'e regua mava'e nda'u ha'e ranhe oo 'rã cananeu kuery ikuaia py, ha'e kuery rovai opu'ã aguã?

² SENHOR ombovai:

— Judá kuery ma oo 'rã. Mba'eta ha'e kuery po py ma amboaxa ma vvy — he'i.

³ Ha'e ramo Judá kuery aipoe'i guyvy kuery Simeão regua pe:

— Jaa ke orerupive jajopy aguã oreyyvrã xorte rupi ome'ẽ mbyre. Nhapu'ã 'rã cananeu kuery rovai. Ha'e va'e rire ore kuery ju 'rã penderupive roo, pendeyvrã xorte rupi ome'ẽ mbyre py — he'i ramo ha'e kuery rupive Simeão kuery oo avi.

⁴ Judá kuery oje'oi rã ipo py SENHOR omboaxa cananeu ha'e ferezeu kuery. Ha'e ramo Bezeque py ojukapa ha'e kuery va'e regua dez mil avakue.

⁵ Bezeque py ma ha'e kuery Adoni-Bezeque ojou vvy hexe opu'ã okuapy. Ha'e vvy ojuka cananeu ha'e ferezeu kuery.

⁶ Ha'e rã Adoni-Bezeque ma ojava ovy teï hakykue oje'oi vvy oupity vvy ojaya ikuã guaxu jovaive ha'e ipyxã guaxu voi.

⁷ Ha'e ramo Adoni-Bezeque aipoe'i:

— Setenta huvixave ikuai ha'e va'e kuery kuã guaxu ha'e ipyxã guaxu ojayapaa reve omono'õ okuapy va'ekue temb'i u kure'i xe-mesa guy py. Ha'e gui joe xee ajapague rami ae Nhanderuete xembopaga avi — he'i.

Ha'e rire Jerusalém py ogueraa ramo omano ha'e py.

⁸ Judá kuery ma Jerusalém rovai ju opu'ã vvy ipo'akapa. Ha'e vvy ojukapa kyxẽ py, ha'e tetã re omboja tata.

⁹ Ha'e va'e rire Judá kuery oje'oi ju opu'ã aguã cananeu kuery yvyty áry rupi ikuai va'e re, Neguebe rupi ha'e yvy'ã guy rupi ikuai va'e re.

¹⁰ Ha'e gui cananeu kuery Hebrom py ikuai va'e rovai ju Judá kuery oje'oi. Ha'e va'e rery ppy ma Quiriate-Arba. Ha'e vy Judá kuery ojuka Sesai, Aimã ha'e Talmi.

Josué 15.14-19

¹¹ Ha'e va'e gui ma Debir tetã py ikuai va'e rovai opu'ã aguã ju oje'oi. Ymave ma Debir rery ma Quiriate-Sefer.

¹² Calebe aipoe'i:

– Amongue va'e rei Quiriate-Sefer oitypa vy ipo'aka va'ekue pe ma ame'ẽ rã xerajy Ácsa ta'yxyrã – he'i.

¹³ Ha'e gui Calebe ryvy Quenaz ra'y Otniel va'e ae ipo'aka tetã re. Ha'e ramo ixupe Calebe ome'ẽ guajy Acsa ta'yxyrã.

¹⁴ Ha'e va'e ma omea py oo vy aipoe'i:

– Tereo xeru pe ejerure peteĩ henda yvy re – he'i. Ha'e gui kunha va'e ae mburika'i áry gui ogeujy ramo Calebe oporandu ixupe:

– Mba'e tu reipotã?

¹⁵ Ombovai:

– Eme'ẽ rive xevy peteĩ mba'e. Yvy pirua rive ma xevy reme'ẽ va'ekue ri yvu avi eme'ẽ xevy – he'i ramo ixupe Calebe ome'ẽ yvy'ã re ha'e yvy'ã guy rupi yvu ikuai va'e.

Amboae rupi ipo'akaague

¹⁶ Judá kuery reve Moisés ratyu queneu va'e ra'y kuery oguata avi oje'oivy. Tetã pindoty va'e gui oje'oi Judá regua tekoa e'ya peve, Arade rexei kuaray puku-a katy.* Ha'e py oje'oi vy ikuai ha'e pygua kuery reve.

¹⁷ Ha'e gui Judá kuery guyvy kuery Simeão regua reve oje'oi vy ojukapa cananeu kuery Zefate py ikuai va'ekue, omomba ete. Ha'e nunga rupi ha'e va'e omboerya ju Horma.†

¹⁸ Judá kuery ojopypa avi Gaza, Asquelom ha'e Echrom, ha'e katy'i rupi yvy ikuai va'e ha'e javi reve.

¹⁹ Judá kuery reve SENHOR oiko ramo oipe'apa yvyty rupi ikuai va'ekue. Ha'e rã yvyugua re ikuai va'e ma ndoipe'a kuaai, karóxa ferro guigua ha'e kuery oguereko ramo.

²⁰ Ha'e gui Moisés ijayvuague rami vy Calebe pe omboaxaa Hebrom tetã. Ha'e ramo ha'e gui Calebe oipe'apa Enaque ra'y kuery mboapy ikuai va'ekue.

²¹ Ha'e rã Benjamim kuery ma ndoipe'a reguai jebuseu kuery Jerusalém py ikuai va'e. Ha'e rami rãgue py Benjamim kuery reve jebuseu kuery ikuai Jerusalém py ae, aỹ peve.

²² José ramymino kuery voi oje'oi Betel tetã rovai opu'ã aguã. Ha'e ramo ha'e kuery reve SENHOR oiko.

²³ Ha'e rami vy Betel re ha'e kuery omondouka avakue oikuaa pota nhemi aguã. Ha'e va'e tetã omboery ppyague ma Luz.

²⁴ Oikuaa pota va'e kuery oexa okuapy peteĩ ava tetã gui oẽ ovvy rã. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Exa uka na orevy tetã katy oikeaty. Ha'e rami rã romboaxy rã – he'i.

²⁵ Ha'e gui tetã katy oikeaty ha'e oexa uka ramo ha'e kuery ojukapa tetã pygua kuery kyxe py. Ha'e rã ha'e va'e ava hoo pygua kuery reve ma ndojukai.

* **1:16** Tetã pindoty ma Jericó ae (Deuteronomio 34.3, 2 Crônicas 28.15). † **1:17** Tery Horma ma “Ombovaipaague”'ea.

26 Ha'e ramo heteu kuery yvy re ju ava va'e oo vy peteĩ tetã ojapo ha'e py, ha'e omboery Luz. Ha'e va'e ma hery oime aỹ peve.‡

Yvy Israel kuery ndojoppai teri va'ekue re ijayvuague

27 Ha'e gui Manassés kuery ma ndoipe'ai Bete-Seã pygua kuery, neĩ Taanaque, Dor, Ibleão, neĩ Megido pygua kuery, neĩ ha'e katy'i rupi tekoea ikuai va'e pygua kuery, mba'eta cananeu kuery oĩ atãve okuapy ovyv re ae ikuai aguã.

28 Israel kuery imbaraeve ma vy omomba'eapo nhea'ã cananeu kuery. Ha'e rami teĩ ndoipe'apai.

29 Efraim kuery ma ndoipe'ai cananeu kuery Gezer py ikuai va'e. Ha'e ramo ha'e kuery reve ikuaive tema Gezer py ae.

30 Zebulom kuery ma ndoipe'ai avi Quitrom neĩ Naalol py ikuai va'e. Ha'e ramo cananeu kuery ikuaive tema ha'e kuery reve, omba'eapo nhea'ã aguã rami ikuai.

31 Aser kuery ma ndoipe'ai Aco py ikuai va'e, neĩ Sidom, Alabe, Aczibe, Helba, Afeca, neĩ Reobe pygua kuery voi.

32 Ha'e rami rire Aser kuery ma cananeu kuery mbyte rupi ae ikuai ha'e va'e yvy re, ndoipe'apai rire.

33 Naftali kuery ma ndoipe'ai Bete-Semes pygua kuery, neĩ Bete-Anate pygua kuery voi. Ha'e rami vy cananeu kuery mbyte rupi ikuaive tema ha'e va'e yvy re. Ha'e rã Bete-Semes ha'e Bete-Anate pygua kuery ma omomba'eapo nhea'ã.

34 Ha'e gui amorreu kuery ojapo Dã kuery yvy'ã rupi anho ikuai aguã rami, yvy'ã guy katy ogeuejy e'ỹ aguã.

35 Ha'e rami ae avi amorreu kuery onhea'ã okuapy Heres yvyty re ikuai aguã, Aijalom ha'e Saalabim re. Ha'e rami teĩ José ramymino kuery ipo'aka nho vy omomba'eapo nhea'ã.

36 Amorreu kuery ikuai apy ma Acrabim ha'e Sela guive oo oiny yvy'ã katy.

2

Israel kuery pe Nhanderuete ijayvu atãague

1 Ha'e gui SENHOR-a guigua anjo ma Gilgal gui oẽ vy oo Boquim tetã py. Ha'e vy aipoe'i:

– Ajapo raka'e Egito gui peẽmba aguã rami, ha'e rogueru yvy aura reve peneramoĩ kuery pe ame'ẽ aguã re ju. Xee aipoa'e va'ekue: “Nambovaipai 'rã xereve guarã peẽ kuery reve ajapo va'ekue.

2 Ha'e rã peẽ ma nda'evei kova'e yvy regua kuery reve pejapo aguã peteĩ rami pendekuai aguã. Ha'e rami 'rãgue py peitypa 'rã ha'e kuery altar ikuai va'e”, ha'e va'ekue ri peẽ naxenhe'ẽ rendui. Mba'e re tu ha'e rami pejapo?

3 Ha'e nunga rupi xee aipoa'e avi: “Xee ma ndaipe'ai 'rã ha'e kuery penerononde gui. Ha'e rami 'rãgue py penderovaigua riae 'rã ikuai, ha'e tuete ramigua ikuai va'e voi nhuã penembo'aarã 'rã ikuai”, ha'e va'ekue — he'i.

4 SENHOR-a guigua anjo ha'e rami Israel kuery ha'e javi pe ijayvu ramo ha'e kuery onhendu atã vy ojae'o okuapy.

5 Ha'e nunga rupi ha'e va'e henda omboery Boquim.* Ha'e gui ha'e py mba'emo ome'ẽ okuapy SENHOR pe.

Josué 24.29-31

‡ 1:26 Tery Luz ma “Amêndoa'y”'ea ha'e kuery ayvu py. * 2:5 Tery Boquim ma “Ojae'oa”'ea.

⁶ Josué heta va'e kuery omondoukapa rã Israel kuery peteĩ-teĩ regua oje'oi oyvyrã ojopy agua katy.

⁷ Josué oikoa pukukue re ma SENHOR pe anho heta va'e kuery ikuai, ha'e gui Josué ndoikovei ma rire nhomongeta va'ety kuery ikuaiia pukukue re ju. Ha'e va'e kuery ma Israel kuery pe SENHOR mba'emo porã tuvixa va'e ojapo rã oexapa va'ekue.

⁸ Ha'e gui ma Num ra'y Josué SENHOR rembiguai va'e omano, cento e dez ma'etý ma oguerekoa py.

⁹ Ha'e ramo onhono porãa ijyvy apy re ae, Timnate-Heres py, Efraim kuery yvy re yvyty oĩ va'e re, Gaás yvyty regua kuaray ijapu'a'ia katy.

¹⁰ Ha'e va'e javegua kuery ha'e javi avi omano rã ogueraa tuu kuerya py. Ha'e va'e kuery rire ma ta'y ha'e tajy kuery ju ikuai SENHOR oikuaa e'ý va'e, neĩ Israel kuery pe mba'emo porã ojapo va'ekue voi ndoikuaai okuapy.

¹¹ Ha'e rami vy SENHOR renonde Israel kuery ojapo okuapy ha'eva'e'ý va'e, Baal ra'angaa ikuai va'e re rive ikuai vy.

¹² Oeja rivepa guamoĩ kuery Ruete SENHOR Egito yvy gui oguenoẽmba va'ekue ri. Ha'e vy ovapa nguete kuery mboae re, ha'e kuerya katy rai'i rupi ikuai va'e kuery ruete re. Ha'e nunga rive ha'e kuery omboete vy ombopoxy SENHOR,

¹³ SENHOR gui ojepe'apa vy Baal ha'e Astarote pe rive ikuaiia py.

¹⁴ Ha'e nunga rupi Israel kuery rovai SENHOR poxya hendy vy omboaxa mba'emo pe'apaarã kuery po py. Ha'e rã oipe'apa ha'e kuery oguereko va'ekue. Hovaigua kuery ha'e katy'i rupi ikuai va'e kuery po py ae omboaxa ramo ojejopy uka ngoaigua kuery pe.

¹⁵ Ha'e kuery rovai tema SENHOR po oĩ oje'oiia rupi rei. Ha'e kuery re ma mba'emo vai anho SENHOR ombou, oura reve ijayvuague rami vy. Ha'e rami rã ojexavai ete okuapy.

¹⁶ Ha'e gui SENHOR omoĩ joguerekoarã kuery, mba'emo pe'apaa kuery po gui oepy agua.

¹⁷ Ha'e rami teĩ nonhe'ẽ rendui avi okuapy joguerekoa kuery. Ha'e vy ovapa okuapy amboae ramigua tuete kuery re, ha'e vy omboete okuapy. Ojepe'a pojava guamoĩ kuery SENHOR onhe'ẽ rendua rupi oje'oiague gui. Ha'e vy nda'ikuaivei guamoĩ kuery ikuaiague rami.

¹⁸ Joguerekoarã omoĩ va'ekue reve SENHOR oiko vy oepypa hovaigua kuery po gui, joguerekoa oikoa pukukue re. Mba'eta ha'e kuery moingo axya ha'e imbojexavai reia kuery káuxa ipoaẽ okuapy. Ha'e nunga SENHOR oendu vy omboaxy.

¹⁹ Ha'e rami teĩ joguerekoa omano ma rire ha'ekue rami ae ju 'rã ikuai. Ha'e vy guamoĩ kuery ikuaiague gui nda'evaive ete ju okuapy, amboae regua tuete re ovapa, ha'e nunga pe rive ikuai ha'e omboete okuapy. Peteĩ henda py voi ndojepe'ai teko vai ojapo okuapy gui, neĩ ha'eva'e'ýa rami rei ikuaiia gui.

²⁰ Ha'e nunga rupi Israel kuery rovai SENHOR poxya hendy. Ha'e vy aipoe'i:
— Kova'e kuery nda'ikuai ae tamoĩ kuery pe xereve guarã ajapo va'ekue rupi, naxenhe'ẽ rendui guive.

²¹ Ha'e ramo ha'e kuery renonde gui xee voi ndaibe'avei 'rã amboae regua kuery, Josué omano vy oeja rive va'ekue rembyre.

²² Ha'e rami 'rãgue py ha'e va'e regua aeja 'rã Israel kuery aeko a'ã agua, aikuuaa agua SENHOR guigua tape rupi tamoĩ kuery ikuaiague rami ikuai 'rãa, tyrã pa anya — he'i.

²³ Ha'e rami vy ha'e kuery mbyte py SENHOR oeja amboae regua kuery, ndoipe'a voi, neĩ nomboaxapai guive Josué po py.

3

Israel kuery mbyte amboae rami rei onhembo'ea rupi ikuai va'e re ijayvuague

¹ Pova'e regua kuery ma SENHOR oeja va'ekue Israel kuery oa'anga aguã, mba'eta Israel kuery pavê e'ÿ oikuaa Canaã vvy re joe opu'ãa katy oo aguã.

² Ha'e rami ojapo Israel kuery joe opu'ã aguã oikuaa e'ÿ teri va'ekue-ekue ombo'e vy.

³ Ijyvy re oeja va'ekue ma peteĩ nhiruĩ filisteu regua yvatekueve va'e, ha'e cananeu kuery ha'e javi, Sidom tetã pygua ha'e heveu kuery Líbano vvy'ã re ikuai va'e, Baal-Hermom vvy'ã guive Hamate katy oikea peve.

⁴ Ha'e va'e kuery opyta SENHOR oeko a'ã aguã Israel kuery, oikuaa aguã ha'e kuery ojapxaka 'rã paa tamoi kuery pe Moisés rupi ojapo uka va'ekue re.

⁵ Ha'e ramo Israel kuery ma heteu kuery mbyte rupi, amorreu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery mbyte rupi ikuai vy

⁶ gua'yxyrã ogueraa ha'e va'e regua rajy kuery, ha'e guajy kuery omomenda ha'e va'e regua ra'y kuery re. Ha'e kuery ruete kuery omboete avi okuapy.

Cusã-Risataim po gui Otniel Israel kuery oepyague

⁷ SENHOR renonde rupi Israel kuery ha'eve'ÿa rami ikuai, hexaraipa SENHOR nguete gui. Ha'e vy omboete okuapy Baal ra'angaa ikuai va'e ha'e vvyra aygue gui ta'angaarã omopu'ã mbyre.

⁸ Ha'e ramo ha'e kuery rovai SENHOR poxya hendy vy omboaxapa Mesopotâmia pygua huvixa Cusã-Risataim po py. Ha'e ramo oito ma'etÿ re Cusã-Risataim rembiguai ikuai.

⁹ Ha'e gui SENHOR pe Israel kuery ojapukai okuapy ramo hepyarã ombou Calebe ryvy Quenaz ra'y Otniel. Ha'e ramo oepy.

¹⁰ Ha'e va'e re SENHOR guigua Nhe'ê ou ramo oikuaa pota Israel kuery re. Joe opu'ã aguã katy ha'e oo ramo ipo py SENHOR omboaxa Mesopotâmia pygua huvixa Cusã-Risataim. Ha'e ramo Otniel ipo'aka hexe.

¹¹ Ha'e rami rire quarenta ma'etÿ re opytu'upaa vvy re. Ha'e gui ma Quenaz ra'y Otniel omano.

Eglom rembiguai ranhe ha'e kuery ikuaiague

¹² Peteĩgue ju Israel kuery ha'eve'ÿa ramigua ikuai SENHOR renonde. Ha'e ramo Israel kuery re SENHOR ombopo'aka Moabe pygua huvixa Eglom, henonde ha'eve'ÿa rami ikuai rire.

¹³ Ha'e va'e ma ojea py omboaty Amom ha'e Amaleque kuery. Ha'e kuery reve oje'oi vy ojuka Israel kuery regua. Tetã pindoty va'e re avi ipo'aka.

¹⁴ Dezoito ma'etÿ re Israel kuery ikuai Moabe pygua huvixa Eglom va'e rembiguai.

Eúde joepy jevyague

¹⁵ Ha'e gui SENHOR pe Israel kuery ojapukai okuapy ramo hepyarã ombou peteĩ ava ijaxu va'e, Benjamim regua Gera ra'y Eúde. Ha'e va'e po rupi Israel kuery omondouka peráta Moabe pygua kuery ruvixa Eglom pe omboaxa va'erã.

¹⁶ Ha'e rã Eúde ma peteĩ kyxe haimbe jovai va'e ojapo, ijyva ku'a peve ipuku-a va'e. Ha'e va'e ma oku'a oiporu kuaa re omoi, oao guy rupi.

¹⁷ Ogueraa avi peráta Moabe pygua kuery ruvixa Eglom pe ome'ê va'erã. Eglom ma ava guaxu rei.

¹⁸ Peráta oguera va'ekue ome'ê rire ma omondoukapa ju avakue ngupivegua, ha'e kuery reve oê avi ranhe.

19 Ha'e gui Gilgal py ta'angaa ikuaia peve ooague gui ojevvy ju. Ha'e vvy aipoe'i huvixa pe:

– Xeruvixa, xee areko peteĩ ayvu xee ae'i aikuaa va'e ndevy guarã.

Huvixa ombovai vvy

– Ekyriri ranhe – he'i vvy guenonde gui omondoukapa ijyvýry ikuai va'ekue.

20 Yro'yxãvea'i jave ramo huvixa oguapy oiny peteĩ opy ja'o'i py. Oĩa py Eúde oike vvy aipoe'i:

– Areko peteĩ ayvu Nhanderueete guigua ndevy amombe'u va'erã – he'i ramo Eglom opu'ã tenda oĩa gui.

21 Ha'e ramo Eúde oaxua regua okuave'ẽ vvy oekyi kyxe oyke oiporu kuaa regua gui, ha'e oipyxo hye py.

22 Haimbea reve hi'y voi oike, ha'e hye gui kyxe ndoekyi ramo ikyra onhembotypa hi'áry. Ha'e gui Eúde ma okẽ'i oĩ va'e rupi oẽ vvy

23 oaxa ovy oikeaty rupi, okẽ ombotypa vvy ojoko rire.

24 Ha'e oo ma rire ou huvixa rembiguai kuery. Ha'e kuery oma'ẽ rã opy yro'yxãvea'i rokẽ ojokoa ra'e imoiny. Ha'e ramo “Opy yro'yxãvea'i py po opytu'u oiny” he'i ranhe.

25 Ha'e gui noarõxevei ma okuapy vvy opy katygua okẽ ndoipe'a reguai vvy ipe'aa ogueru vvy oipe'a. Ha'e gui oexa rã huvixa re'õgue ipukupa oupy vvy rupi.

26 Ha'e kuery ikuai area ja Eúde oo jepe. Ta'angaa ojapo pyre ikuai rupi oaxa vvy Seirá katy oo.

27 Ha'e py ovaẽ vvy omonhe'ẽ mimby guaxu Efraim regua vvyty reia rupi. Ha'e rã Israel kuery ogeuejy oje'oivy hupive, tenonde ha'e oo ramo.

28 Ha'e kuery pe aipoe'i:

– Jaa ke xerupive, mba'eta pendepo py SENHOR omboaxa ma penderovaigua kuery Moabe pygua – he'i.

Ha'e ramo hakykue oje'oi vvy ojoko Jordão yakã oaxaaty, Moabe pygua kuery oaxa e'ỹ aguã. Ha'e kuery va'e regua neĩ peteĩve nomboaxai.

29 Ha'e va'e jave py ojuka dez mil avakue Moabe pygua kuery regua, imbaraetekue ha'e ipy'a guaxukue meme. Peteĩve ndoo jepei.

30 Ha'e rami py ha'e va'e ára Israel kuery ipo'aka okuapy Moabe re. Ha'e ramo vvy re opytu'upa oitenta ma'etý re.

31 Ha'e va'e rire ma oiko avi Anate ra'y Sangar. Ha'e va'e ma peteĩ toro mondyia py ojuka seiscentos avakue filisteu regua. Ha'e rami vvy ha'e voi oepy Israel kuery.

4

Canaã pygua huvixa Jabim rembiguai ha'e kuery ikuaiague

1 Eúde omano rire ma peteĩgue ju Israel kuery ha'eve'ỹa rami ikuai SENHOR renonde.

2 Ha'e ramo SENHOR omboaxapa Canaã pygua huvixa Jabim po py. Ha'e va'e openaa ma Azor tetã. Ixupegua xondaro kuery ruvixa ma Harosete-Hagoim pygua Sísera hery va'e.

3 Ha'e gui Israel kuery ojavukai okuapy SENHOR pe, mba'eta Jabim ma novecientos karóxa ferro guigua oguereko va'e reve vinte ma'etý re ma oguereko axy.

Débora ha'e Baraque joepyague

⁴ Ha'e va'e jave Israel kuery oguereko oikovy va'e ma petei profeta kunha Lapidote ra'yxy Débora hery va'e.

⁵ Débora ma petei pindo hi'aí va'e “Débora oíaty” 'epy va'e guy py opena oiny, Ramá ha'e Betel mbyte py Efraim regua yvy'ã reia py. Ha'e oía py Israel kuery jogueru 'rã mba'emo re oikuaa pota aguã.

⁶ Ha'e gui ha'e va'e kunha va'e oenoí uka Abinoão ra'y Baraque, Naftali regua Quedes tetã py oikoa gui. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— SENHOR Israel kuery ruete nda'u ndevy ijayvu vy aipo nde'i raka'e: “Tereo, eraa avakue Tabor vyvty peve. Dez mil avakue eraa Naftali ha'e Zebulum kuery regua.

⁷ Ha'e gui xee ajapo 'rã ndea py Quisom yakã'i py Jabim pegua xondaro kuery ruxiva Sísera va'e ou aguã rami, karóxa ha'e xondaro kuery reve, ha'e amboaxapa 'rã ndepo py”, nde'i pa?

⁸ Ha'e rã Baraque aipoe'i:

— Xerupive ndee reo ramo ma aa 'rã. Ha'e rã xerupive ndereoi ramo ma xee ndaai 'rã — he'i.

⁹ Kunha va'e ombovai:

— Anhetê aa 'rã nderupive, tei ndee e'y 'rã nemboetea joe nhapu'ã aguã katy jaa rire. Mba'eta SENHOR omboaxa 'rã Sísera petei kunha va'e po py — he'i. Ha'e vy Débora ojepe'a vy Baraque reve jogueraa Quedes katy.

¹⁰ Quedes py ma Baraque oenoí Zebulum ha'e Naftali kuery va'e regua. Ha'e rã hupive oje'oi dez mil avakue. Débora voi oo avi hupive.

¹¹ Quedes katy'i oiko avi petei ava queneu regua Héber hery va'e. Ha'e va'e ma queneu kuery Moisés ratyu Hobabe ramymino kuerya ikuai gui ojepe'a ma vy Zaananim katy'i ojapo va'ekue ngoorã, vvyra carvalho hi'aí va'e guy py.

¹² Ha'e gui Sísera pe omombe'ua rã oikuaa Tabor vyvty katy Abinoão ra'y Baraque oo maa.

¹³ Ha'e rami vy Sísera ogueru rukapa karóxa ha'e javi, novecientos karóxa ferro guigua meme, ha'e hexeve ikuai va'e ha'e javi, Harosete-Hagoim gui ogueraapa Quisom yakã'i peve.

¹⁴ Ha'e ramo Débora aipoe'i Baraque pe:

— Epu'ã ke, mba'eta kova'e árave SENHOR omboaxa 'rã Sísera ndepo py. Xapy'a rei nda'u SENHOR ndooi ri nerenonde rupi? — he'i. Ha'e ramo Baraque ma Tabor vyvty gui oguejy ovy, ngupivegua dez mil avakue reve.

¹⁵ Ha'e gui Baraque rupivegua kuery kyxe reve ovaê ramo SENHOR oitypa Sísera, karóxa ha'e xondaro kuery ha'e javi. Ha'e rã Sísera ma karóxa gui opo vy onha ovy vvy rupi.

¹⁶ Baraque ma karóxa ha'e xondaro kuery rakykue monha Harosete-Hagoim peve. Ha'e rami py Sísera pegua xondaro kuery oitypa kyxe py, nei peteiñe ndoo jepei.

Jael ojukaague Sísera

¹⁷ Ha'e gui Sísera ma vvy rupi onha ovy vy ovaê queneu regua Héber ro py, mba'eta petei rami ikuai Hazor pygua huvixa Jabim ha'e queneu regua Héber ro pygua kuery reve. Ha'e gui Héber ra'yxy Jael oía py ovaê ramo

¹⁸ Jael oê ovy Sísera ovaexi vy. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Eike ke, xeruvixa. Eike na xero py, ekyje eme — he'i. Ha'e ramo opy ovaê ramo kunha va'e onhovã peteiñe ovaã py.

¹⁹ Ava va'e aipoe'i ixupe:

— Ajerure ndevy, eme'ê na xevy ruxã'i yy ay'u aguã, xey'uvei ramo.

Ha'e rã kunha va'e ma kamby ryru oipe'a vy kamby ome'ẽ oy'u aguã. Ha'e va'e rire onhovã ju.

²⁰ Ha'e gui ava va'e aipoe'ive ju ixupe:

— He'ã ke okẽ py. Xapy'a rei amongue ou rã oporandu vy "Oĩa pa?" 'ea ramo "Any" 're 'rã — he'i.

²¹ Ha'e ramo Héber ra'yxy Jael ma peteĩ yvyra rakua oguy pygua ha'e peteĩ karavo mbotaa ogueru vy oo mbegue'i'ava va'e onhenoa py. Ha'e rami vy hexapy kã rexe'i'ombota yvyra rakua, oaxa vy yvy re oike aguã peve, mba'eta oke rana oupy, ikane'õ vaipa vy. Ha'e rami vy omano.

²² Ha'e gui Sísera rakykue Baraque oo rã Jael oexa vy oẽ ju ovaexĩ vy. Ha'e vy aipoe'ixupe:

— Èju, aexa uka 'rã ava reka va'ekue — he'i ramo oo hakykue'i. Ha'e vy oexa rã Sísera omano ra'e oupy, yvyra rakua hexapy kã rexe'i'oi reve.

²³ Ha'e rami py ha'e va'e ára Israel kuery renonde Nhanderuete omo'yvyĩ'i Canaã pygua huvixa Jabim.

²⁴ Ha'e gui Canaã pygua huvixa Jabim kuery re Israel kuery ipo'akave tema oje'oivy, omomba peve.

5

Déborá oporaieiague

¹ Ha'e va'e ára Déborá ha'e Abinoã ra'y Baraque reve oporaie vy aipoe'i:

² — Israel kuery renonde huvixa kuery onhemoĩmba, ha'e heta va'e kuery onhenhandua rupi ojeko me'ẽmba ramo penema'endu'a porã SENHOR re.

³ Pendu ke, huvixa kuery. Pejapyxaka, yvatekueve: Xee, xee ae ma aporaie ta SENHOR pe. Aporaie ta SENHOR Israel kuery Ruete pe.

⁴ Ndee SENHOR, Seir gui reẽ vy, Edom regua nhuũndy guive rejerojy reovy ramo yvy oryryi, yva gui hayvi avi. Tá, arai voi ombo'oky rayvi.

⁵ SENHOR renonde rupi yvyty ikuai va'e omy-omyĩ, yvyty Sinai voi, SENHOR Israel kuery Ruete renonde.

⁶ Anate ra'y Sangar oiko jave, Jael avi oiko jave ma ndoaxavei mba'emo vendea kuery. Oguata va'e kuery voi opia oje'oivy tape vaikue rupi.*

⁷ Israel yvy re tekoa ikuai va'ekue tekoe e'ỹa opyta, okyrirĩmba rei, xee Déborá apu'ã peve, Israel kuery va'e regua xy aiko va'e apu'ã.

⁸ Nguete pyaurã Israel kuery ojou ramo hetã kora rokẽ py oiko joe opu'ã va'e. Israel kuery quarenta mil ikuai va'eri ha'e kuery mbyte py ndojou hu'y jokoa neĩ hu'y guaxu.

⁹ Xekuraxõ oo Israel regua xondaro kuery ruvixa re, heta va'e kuery rerekoarã onhenhandua rupi onhemoĩ ramo. Penema'endu'a porã SENHOR re!

¹⁰ Peẽ kuery mburika xiĩ va'e áry peĩ va'e, peikuaa potaa py peguapy va'e,

* 5:6 Ha'e kuery okyjepa rei Canaã pygua huvixa Jabim ha'e ixupegua xondaro ruvixa Sísera gui. Ha'e nunga rupi ndoquatavei tape rupi, ha'e guekoa voi oea reipa.

- ha'e tape rupi peguata va'e voi pendeayvu avi ha'e nunga re.
- 11 Yy rerua kuery oporaei va'e,
mymba kuery oy'uaty yakã ikuai va'e mbyte rupi
pendeayvu SENHOR gueko porãa rupi ojapo va'e re,
mba'eta gueko porãa rupi oipytyvõ Israel re hekoa va'e.
Ha'e rami rire SENHOR pegua kuery
ha'eve ju ngoo katy ojevyy aguã.
- 12 Emyĩ ke Débora, emyĩ ke.
Evy ke, ekeve eme, emonhendu mboraei.
Epu'ã ke Baraque, ndee Abinoão ra'y,
eraapa ke ndejopyare kuery rejokua reve.
- 13 Ha'e ramo oguejy avi yvatekueve rembyre,
SENHOR pegua kuery xereve guarã oje'oi ipo'akakueve rovai.
- 14 Efraim kuery va'e regua Amaleque vvy yma guare re ikuai va'e
ma joe opu'ãa katy oguejy jogueravy.
Ha'e gui ndee Débora nderakykue
oje'oi avi Benjamim regua guetarã kuery reve.
Maquir gui oguejy xondaro ruvixa kuery,
Zebulom gui voi ou po pygua ojopy reve jogueraa va'e kuery.
- 15 Issacar regua yvatekueve voi Débora rupive oje'oi.
Issacar kuery ma Baraque rupive oje'oi,
hakykue oguejy jogueravy vvy'ã guy katy.
Ha'e rã Rúben kuery va'e regua mbyte ma
joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvu okuapy.
- 16 Mba'e re tu vaka kora rupi ri pepyta pekuapy
mimby pu pendua py rive?
Rúben regua joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvu okuapy.
- 17 Gileade pygua kuery voi Jordão yakã rovai re opyta.
Ha'e Dã kuery, mba'e re tu kanoã guaxu vvyry opyta okuapy?
Aser kuery voi oguapypa okuapy ye'ẽ rembe re,
opytu'u porã okuapy ye'ẽ rakã pa'ũ py.
- 18 Ha'e rã Zebulom kuery va'e regua ma ndojeayvuveikue py oo,
Naftali kuery voi nhuũndy vvy'ã re oje'oi.
- 19 Ha'e gui huvixave kuery ono'õ vvy joe opu'ã okuapy.
Canaã pygua huvixa kuery opu'ã okuapy Taanaque py,
Megido yy vvyry.
Ha'e rami teĩ prata guigua mba'eve ndogueraai omba'erã.
- 20 Mba'eta yva guive ma voi jaxy-tata opu'ã okuapy Sísera rovai,
oaxa ovya rupi ae opu'ã.
- 21 Quisom yakã voi ogueroxyrypa,
Quisom yakã opu'ã jepiaty ae.
Xenhe'ẽ, ejerojyve tema, nembaraete ke.
- 22 Ha'e ramo kavaju kuery ipyambu onhaa rupi,
hi'arygua kuery joe opu'ã aguã katy ogueronha ramo.
- 23 SENHOR-a guigua anjo aipoe'i: "Pendeayvu vai ke Meroz tetã re.
Pendeayvu vai ha'e py ikuai va'e re,
mba'eta ha'e kuery ma SENHOR jogueraa jepe aguã katy ndooi rire,
SENHOR jogueraa jepe aguã katy ndooi ixupegua ipy'a guaxukueve
reve", he'i.
- 24 Ha'e rã Jael ma kunhague mboae gui ayvu porãvepy toiko,
queneu regua Héber ra'xy va'e.
Ayvu porãvepy toiko kunhague oguy py ikuai va'e ha'e javi gui.

- 25 Mba'eta ava va'e ovaẽ vy yy re ojerure ramo ixupe ome'ẽ kamby.
Karo yvatekueve pegua va'e py ae ome'ẽ kamby nhandykie.
- 26 Ha'e gui okuave'ẽ vvyra rakua ituia katy,
oiporu kuaa regua re okuave'ẽ omba'epo va'e kuery karavo ombotaaty
re.
Ha'e vy Sísera re ombota vy
ombovo inhakã,
ombokua vy omboaxa inhakã rupi.
- 27 Ha'e rã kunha va'e py vvy'iry ojero'a,
ho'a vy ipukupa oupy.
Ipy vvy'ry ojero'a vy ho'a.
Ojero'aa pyve ho'a vy omano.
- 28 Ha'e gui ma Sísera xykue'i ma janela jokoã pa'ũ rupi oma'ẽ ho'amy.
Ha'e vy janela gui haxẽ reve aipoe'i:
“Mba'e re tu ikaróxa ndou voi ri?
Mba'e re tu hymba kavaju kuery ndoguata pojavai ri?” he'i.
- 29 Ha'e rã kunhague hi'arandukueve ombovai okuapy,
ha'e rã ha'e voi ombovai ojeupe ae:
- 30 “Ndojou'i rã ri nda'u, nomboja'oi rã ri nda'u mba'emo oipe'apa va'ekue?
Peteĩ-teĩ ava pe peteĩ e'ỹ vy mokoĩ kunhataĩ nome'ẽi rã ri t'y'y?
Ha'e gui Sísera peguarã ae ma opyta rã ajukue joegua e'ỹ-e'ỹ pytã va'e,
ha'e ramo peteĩ e'ỹ vy mokoĩ ajukue ombojeguapa pyre e'ỹ nda'u
gua'yxy ajũ'y re omoi rã?” he'i.
- 31 Ha'e rami ae SENHOR, tomanomba nderovaigua kuery ha'e javi.
Ha'e rã nderayvua kuery ma
kuaray hexakã ouvya rami taexakã – he'i.
Ha'e rami rire vvy re opytu'upa quarenta ma'etỹ re.

6

Midiã pygua kuery Israel kuery ojavvyky reiaague

- 1 Israel kuery ha'eve'ỹ va'e ojapo SENHOR renonde. Ha'e nunga rupi
SENHOR sete ma'etỹ re omboaxa Midiã pygua kuery po py.
- 2 Israel kuery re Midiã pygua kuery ipo'akapave tema oje'oivy ramo ha'e
kuery gui onhemi atyrã ojapo okuapy vvy'ã re itaovape guy ha'e itakua oi
va'e rupi, ha'e tetã ikorapa va'e py.
- 3 Mba'eta Israel kuery oma'etỹ nhavõ Midiã pygua kuery, amalequita ha'e
kuaray oua katygua kuery regua opu'ã rã jogueruvy ha'e kuery rovai.
- 4 Ha'e vy ha'e kuery rovai ono'õ vy omomba rã mba'emo aju vvy re ikuai va'e
Gaza katy'i peve. Israel kuery pe mba'eve ndejeai ho'u va'erã. Oipe'a avi rã
hymba kuery vexe'i, vaka ha'e mburika'i.
- 5 Mba'eta ovaẽ rã okuapy guymba kuery ha'e oguy omopu'ã va'erã reve.
Tuku-karu rami mbovy e'ỹ reve ou ramo neĩ oipapaa aguã nda'evei, neĩ
hymba camelo kuery voi. Ou okuapy vvy regua ombotyguepa aguã.
- 6 Ha'e rami rã Israel kuery ikangy ete okuapy Midiã pygua kuery ikuai rã.
Ha'e rami vy ha'e kuery ojavukai okuapy SENHOR pe.
- 7 Midiã pygua kuery káuxa SENHOR pe Israel kuery ojavukai ramo
- 8 SENHOR ombou peteĩ profeta ha'e kuery pe aipoe'i va'erã:
– Po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijavyu: “Xee ae ma Egito vvy gui
roguerupa va'ekue, escravo pendekuaiague gui rogenoeĩ.
- 9 Ha'e rami vy rogueraa jepe Egito pygua ha'e penemoingo axya kuery ha'e
javi po gui. Penerenonde gui ha'e kuery aipe'a vy pendevy ju ame'ẽ ijyvykue.

¹⁰ Ha'e gui aipoa'e: 'Xee ma SENHOR Penderuete. Pekiye eme amorreu kuery ruete ramigua kuery gui, ha'e kuery vvy re pendekuai teĩ, ha'e va'ekue ri xea'vvy re peẽ kuery ndapejapxakai.'

Nhanderuete oenoĩague Gideão

¹¹ Ha'e gui SENHOR-a guigua anjo ou vvy oguapy Ofra py vyvra carvalho hi'aĩ va'e guy py, Abiezer ra'y Joás vvy re. Ha'e va'e jave ma ta'y Gideão ma uva'a ombiriaty py omoa'yĩ oiny trigo, Midiã pygua kuery gui onhomi aguã.

¹² Ha'e va'e pe SENHOR-a guigua anjo ojexa uka vvy aipoe'i:

— SENHOR oiko ndereve, ava ipy'a guaxu va'e — he'i.

¹³ Gideão ombovai:

— Ai xeruvixa! SENHOR orereve oiko va'eri mba'e re tu ha'vy orere ou kova'e nunga ha'e javi? Mamo 'rã tu oĩ mba'emo porã ha'e ojapo va'ekue oreru kuery omombe'u va'e ramigua? Mba'eta aipoe'i orevy: "Egito vvy gui e'ỹ ri nda'u SENHOR nhanenoẽmba raka'e?" he'i okuapy va'eri aỹ ma SENHOR orerejapa, oremboaxapa ri Midiã pygua kuery po py — he'i.

¹⁴ Ha'e ramo Gideão oĩa katy SENHOR ojere vvy aipoe'i:

— Tereo ndere mbaraetea oĩ va'e rupi, ha'e eraa jepe Israel kuery Midiã pygua kuery po gui. Xee e'ỹ ri nda'u romondouka? — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo aipoe'i ixupe:

— Aikore xeruvixa! Mba'e nunga py 'rã tu araa jepe Israel kuery? Ma'ẽ, Manassés kuery ikuai va'e gui xero pygua kuery iporiauve va'e, ha'e gui xee ma xeru ro pygua kuery gui kyrĩve va'e aiko.

¹⁶ SENHOR ombovai:

— Ndereve xee aiko ramo ma rejukapa vyvoi 'rã Midiã pygua kuery peteĩ'i ava rami rive — he'i.

¹⁷ Gideão aipoe'i ju:

— Xapy'a rei aỹ xejou porã ha'e xemboaxy ri vy ejapo ha'vy mba'emo, ndee ae ri SENHOR ndea'vvyua reikuaa uka aguã.

¹⁸ Ambe'i ranhe, apy gui ejepe'a eme ajevvy e'ỹa ja, mba'emo nerenonde amoĩ va'erã aru aguã.

Ombovai vvy

— Roarõ 'rã ha'vy rejevvy peve — he'i.

¹⁹ Opy Gideão oike vvy ogueruko katu peteĩ kavara'i ha'e peteĩ ryru trigo gui ojapo mbojape imbovua revegua e'ỹ. Xo'o omoĩ peteĩ ajaka py, ha'e rã tykue ma peteĩ oja py omoĩ. Ha'e rami vvy vyvra carvalho guy py oĩa py oguerupa vvy omoĩ henonde.

²⁰ Ha'e ramo SENHOR-a guigua anjo aipoe'i ixupe:

— Ejopy xo'o ha'e mbojape imbovua revegua e'ỹ, emoĩmba peva'e ita áry, ha'e hi'áry enhoẽmba tykue — he'i rã ha'e rami ojapo.

²¹ Ha'e ramo SENHOR-a guigua anjo ma popoka opo py oguerua va'ekue omokuave'ẽ vvy omovaẽ xo'o ha'e mbojape imbovua revegua e'ỹ oĩ va'e re. Ha'e ramo ita gui tata opu'ã vvy oapypa vyvoi xo'o ha'e mbojape. Ha'e gui SENHOR-a guigua anjo ojepe'a vyvoi henonde gui.

²² Ha'e gui Gideão ma anjo SENHOR-a guigua etea oikuaa vvy aipoe'i:

— SENHOR Xeruete, nda'evei ete xevvy! Mba'eta xerexa py ae aexa kuri SENHOR-a guigua anjo.

²³ Ha'e rã SENHOR ombovai:

— Toĩ ndere mby'a porã! Ekyje eme! Neremanoi 'rã ri — he'i.

²⁴ Ha'e ramo SENHOR pe Gideão ojapo peteĩ altar ha'e py. Ha'e va'e omboery "SENHOR gui ou mby'a porã." Aỹ peve ha'e va'e altar oĩ Ofra py Abiezer ramymino kuery vvy re.

Baal pegua altar Gideão oitypaague

²⁵ Ha'e va'e pyavyve SENHOR aipoe'i ixupe:

– Eraa peteĩ vaka nderu rymba, ha'e va'e ma toro sete ma'etỹ va'e regua mokoĩa pereko va'e. Ha'e va'e reve eity Baal pegua altar nderu ojapo va'ekue, ha'e ejaya vvyra gui ta'angaraã omo'ã mbyre, altar yvỹry hi'aĩ va'e.

²⁶ Ha'e gui SENHOR Nderuete pe ju ejapo peteĩ altar. Ha'e va'e yvy'ã apyte áry pyve ejapo, ita py remboupa vy. Ha'e vy toro mokoĩa rejopy vy rejuka ha'e reapy 'rã ome'ẽ mbyrã, ta'angaa'y yxakãrã rejaya va'ekue remoendy vy – he'i.

²⁷ Ha'e ramo Gideão dez avakue guembiguai ikuai va'e ogueraa vy ojapo SENHOR ijayvuague. Ha'e rami teĩ okyje avi nguu ro pygua kuery ha'e guetã pygua avakue gui. Ha'e rami vy ara py ndojapoi, pyávy anho.

²⁸ Ha'e gui ko'ẽ rai jave ha'e va'e tetã pygua avakue opu'ã vy oexa rã Baal pegua altar oitya ma ra'e, ha'e ijyvyry ta'angaa'y guigua hi'aĩ va'ekue ojayaa ra'e. Ha'e toro mokoĩa va'e voi oapypaa inony altar ojapo va'ekue áry.

²⁹ Ha'e rami vy joupe-upe aipoe'i okuapy:

– Mava'e tu ojapo peva'e nunga?

Ha'e vy oporanduve ha'e oikuaa pota porã ma vy

– Joás ra'y Gideão rima ojapo – he'i okuapy.

³⁰ Ha'e ramo ha'e va'e tetã pygua avakue aipoe'i okuapy Joás pe:

– Eraa na ndera'y apy gui mombyry'i, jajuka aguã. Mba'eta oity altar Baal pegua ha'e ojaya ijyvyry ta'angaa'y hi'aĩ va'ekue.

³¹ Ha'e ramo Joás aipoe'i hexe opu'ã va'e kuery ha'e javi pe:

– Baal repya rupi ri ty'y pejoguero'a ta? Peẽ ae ri ty'y pepy 'rã? Hepyá rupi joguero'a va'e rei omano 'rã kova'e ko'ẽ re ma voi. Mba'eta tuuete ae ri vỹ ha'e ae tojepy ixupegua altar oityague re – he'i.

³² Ha'e va'e ára guive Gideão omboerya Jerubaal, mba'eta aipoe'i:

– Baal ae tojepy, ixupegua altar oityague re – ea.*

³³ Ha'e gui Mídiã pygua kuery, amalequita ha'e kuaray oua katy ikuai va'e kuery ono'õmba okuapy. Ha'e vy oupa vỹ Jezreel vvyugua py ikuai.

³⁴ Ha'e ramo Gideão re SENHOR Nhe'ẽ onhemonde ramo omonhe'ẽ atã mimby guaxu. Ha'e ramo Abiezer ramymino kuery oupa oĩa py.

³⁵ Ha'e rami vy guembiguai kuery omondouka Manassés regua ikuaia ha'e javi rupi, ha'e kuery avi oenoĩ oĩa py oupa aguã. Aser regua ikuaia rupi avi omondouka guembiguai, Zebulom ha'e Naftali regua ikuaia rupi guive. Ha'e ramo oupa oĩa py.

³⁶ Ha'e gui Gideão aipoe'i Nhanderuete pe:

– Xapy'a rei ndeayvuague rami vy xee rupi ae ri Israel kuery reraa jepe 'rã ramo

³⁷ ma'ẽ, peteĩ pirekue vexa'i rague amoĩ 'rã mba'emo moa'yĩaty py. Xapy'a rei ha'e va'e re anho ri yxapy oĩ ramo, ha'e ijyvyry rupi ipiru rei ramo aikuaa 'rã xee rupi ae Israel kuery reraa jepe 'rã, ndeayvuague rami vy – he'i.

³⁸ Ha'e ramo ha'ekue rami oiko, mba'eta ko'ẽgue, ko'ẽ rai ramove Gideão ovy vy vexa'i rague onhami vy yxapykue peteĩ hy'a omonyẽ.

³⁹ Ha'e gui Gideão aipoe'ive ju:

– Ndevai eme xevy, xea'yvuvu ju ta pova'e re anho. Aỹ ma ajerure ndevy teĩgue ju rejapo aguã vexa'i rague re xee aikuaa aguã. Tove vexa'i rague anho ta'ipiru, ha'e rã ijyvyry ma ta'ixapypa – he'i.

* 6:32 Tery Jerubaal ma "Baal tojepy" ea.

40 Ha'e ramo ha'ekue rami ae Nhanderuete ojapo ha'e va'e pytũ re. Vexa'i rague anho ipiru oiny, ha'e rã ijyvyry rupi ma vvy inhakỹmba yxapy gui.

7

Trezentos avakue reve Gideão oitypaague Midiã pygua kuery

1 Ko'ẽ rai ramove Jerubaal Gideão va'e opu'ã, hexeve ikuai va'e ha'e javi reve. Ha'e vy oje'oi vy Harode yvu oĩ va'e yvyry ju ikuai. Kuaray ijapu'a'ia katy ikuai Midiã pygua kuery, Moré yvyty rexei.

2 Gideão pe SENHOR aipoe'i:

– Heta ete rima ndereve ikuai va'e, ha'e kuery po py Midiã pygua kuery amboaxa aguã. Ha'e rami va'e rire xerovai Israel kuery onhemboyvate vy “Orepo'akaa rupi ae roo jepe” he'i rãgue okuapy.

3 Ha'e nunga rupi ndeayvu ke heta va'e kuery oendua py. Ha'e vy aipo're: “Amongue ndooxeia ha'e okyjea oendu va'e ma tojevny ju, tojepe'a ovy Gileadé vyty reia gui”, 're 'rã – he'i. Ha'e rami rã ha'e kuery va'e regua ojevny vinte e dois mil, ha'e rã dez mil ma opyta.

4 SENHOR aipoe'ive ju Gideão pe:

– Oĩ reta ete teri ha'e kuery va'e regua. Ejapo yy py oguejyppa aguã rami, ha'e rã ha'e py ndevny aikuaa pota uka 'rã. Amongue xee ndevny aipoa'ea va'e: “Kova'e ma oo 'rã nderupive” ha'ea va'e ma oo 'rã nderupive. Ha'e rã ndevny “Kova'e ma nderupive ndooi 'rã”, ha'ea va'e ma ndooi 'rãe – he'i.

5 Ha'e ramo Gideão ojapo yy py oguejyppa aguã rami. Ha'e ramo ixupe SENHOR aipoe'i:

– Reipe'a 'rã opu'ã reve jagua rami oapekũ py oy'u va'e ha'e javi, ha'e rã oy'u aguã guenapy'ã re oĩ va'e kuery ma amboae katy 'rã reipe'a – he'i.

6 Opu'ã reve opo py oy'u va'e ma trezentos avakue ikuai. Ha'e rã hembyrekue ha'e javi ma guenapy'ã re oĩ yy oy'u aguã.

7 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Gideão pe:

– Pevã'e trezentos avakue oapekũ py oy'u va'ekue reve ma xee rogueraa jepe 'rã, ndepo py Midiã pygua kuery amboaxapa vy. Ha'e rã amboae kuery ma tojepe'a pavẽ, peteĩ-teĩ too guekoa katy ae – he'i.

8 Ha'e rami rã avakue Israel egerua peteĩ-teĩ Gideão omondoukapa hoo katy, ha'e rã trezentos ete'i ma ojea py omombyta. Ha'e va'e kuery ma opo py ojopy heravy guembi'urã ha'e mĩmby guaxu nymba rakuakue guigua. Ha'e rã Midiã pygua kuery ma vvy'ã guy py ono'õ okuapy.

9 Ha'e va'e pyavyve SENHOR aipoe'i ixupe:

– Epu'ã ke ha'e eguejy ono'õ okuapya katy, mba'eta amboaxapa ma ndepo py.

10 Xapy'a rei repu'ã aguã rekyje teri ri vy ono'õ okuapya katy eguejy nerembiguai kunumi va'e Pura reve.

11 Ha'e vy pendu 'rã ha'e kuery joupe-uje ijayvu va'e. Ha'e va'e rire ndepy'a guaxua rendu ma ramo peguejy 'rã ono'õ okuapy va'e rovai pepu'ã aguã – he'i. Ha'e ramo guembiguai Pura reve oo ono'õ okuapya apy'ĩ peve.

12 Midiã pygua kuery, amalequita ha'e kuaray oua katygua kuery ha'e javi ma mbovy e'ỹ vy omonyẽ rei vvyugua tuku rami. Ha'e kuery rymba camelo kuery voi mbovy rei e'ỹ ikuai, ita ku'i ye'e rembe re ikuai va'e rami.

13 Ha'e gui Gideão ovaẽ vy oendu peteĩ ava oirũ pe omombe'u rã oexa ra'u va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

– Xee aexa ra'u kuri rã peteĩ mbojape cevada guigua ojere ovy Midiã pygua kuery nhano'õ jakuapya katy. Ha'e vy onhembofa xondaro kuery ruvixa rogy re. Ha'e va'e ho'a vy ojere yvate katy guare vvy katy. Ha'e vy ha'ekue rami ae itui – he'i.

14 Irũ ma ombovai:

– Ha'e va'e ma Israel regua Joás ra'y Gideão kyxe ae. Ipo py tuuete omboaxa ra'e Midiã pygua kuery, ha'e nhano'õ jakuapy va'e ha'e javi – he'i.

15 Ha'e rami rã oexa ra'u pyre ha'e mba'erã paa Gideão oendu ma vy omboete Nguete. Ha'e gui ojevny ju Israel kuery onhemboatya py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Pepu'ã ke, mba'eta pendepo py SENHOR omboaxa ma Midiã pygua kuery.

16 Ha'e gui omboja'o trezentos avakue mboapy aty ikuai aguã. Peteĩ-teĩ po py ome'ẽ mimby guaxu ha'e yryru, ipy py takua ryxa rendy õi va'e reve.

17 Ha'e vy ha'e kuery pe aipoe'i:

– Pema'ẽ ke xere, ha'e pejapo xee ajapoa rami. Ono'õ okuapya apy'i peve xee avaẽ vy ajapoa rami pejapo avi 'rã.

18 Ha'e gui xee ha'e xereve ikuai va'e mimby guaxu romonhe'ẽ ramove peẽ voi pemonhe'ẽ 'rã pekuapy ono'õ va'e kuery yv'ry rupi. Ha'e vy pejapukai reve “ SENHOR ha'e Gideão rery rupi!” peje 'rã – he'i

19 Ha'e gui ma Gideão ha'e cem avakue hexeve ikuai va'e ma ono'õa apy'i peve ovaẽ, pytũ mbyte rai'i nhoarõa kuery omboekovia aguã rami ikuai jave. Ha'e vy mimby guaxu omonhe'ẽ vy ombovo yryru opo py ogueru va'ekue.

20 Ha'e rami vy mboapy aty ikuai va'e omonhe'ẽ pavẽ mimby guaxu ha'e ombovo yryru. Oaxua regua re ojopy tataendy'y, ha'e rã oiporu kuaa regua re ma mimby guaxu omonhe'ẽ va'e oguereko. Ha'e vy ojapukai okuapy:

– Kyxe SENHOR ha'e Gideão rery rupigua!

21 Ha'e vy peteĩ-teĩ ma hi'aãague py ae opyta ono'õ okuapy va'e yv'ry. Ha'e ramo ha'e javi omboypy onha, ojapukai ha'e ojava oje'oivy aguã.

22 Trezentos mimby guaxu onhendũ rã SENHOR ojapo peteĩ-teĩ kyxe jomeme oiporu aguã rami. Ono'õ okuapya ha'e javi rupi oiko ha'e rami. Ha'e rami vy Zererã katy onhamba, ha'e gui Bete-Sita ha'e Abel-Meolá apy peve, Tabate rovai.

23 Ha'e ramo Israel regua avakue, Naftali, Aser ha'e Manassés regua oenoĩmbaa avi Midiã pygua kuery rakykue oje'oi aguã.

24 Efraim regua yvy'ã reia ha'e javi rupi Gideão omoudouka guembiguai kuery. Ha'e vy aipoe'i imondovy:

– Peguejy ke Midiã pygua kuery pejoko aguã. Pemboaxa eme Jordão yakã, Bete-Bara peve – he'i ramo Efraim regua avakue oenoĩ mbyre ojokopa Jordão yakã Bete-Bara peve.

25 Ha'e rami vy ojopy okuapy Midiã pygua huvixave mokoĩ oiko va'ekue, Orebe ha'e Zeebe. Ojuka Orebe itaova Orebe regua py ae, ha'e rã Zeebe ma ojuka Zeebe regua uva onhamiaty py. Oje'oive Midiã pygua kuery rakykue. Ha'e gui Jordão rovai re Gideão oĩa py ogueru Orebe ha'e Zeebe akãgue.

8

Efraim kuery reve Gideão ijayvu porã'i, ha'e rã Midiã pygua huvixave kuery ojukapaague

1 Ha'e gui Efraim regua avakue aipoe'i okuapy Gideão pe:

– Mba'e re tu ha'e rami ete rejapo orere? Mba'eta Midiã pygua kuery rovai repu'ã aguã reo jave norerenõ – he'i okuapy ixupe ijayvu atã vy.

2 Ha'e ramo ombovai ha'e kuery pe:

– Aỹ ma mba'exa tu peẽ kuery pejapoa gui xee ajapove? Peẽ Efraim kuery mba'e uva'a rembyrekue na'iporãive ri ty'y ore Abiezer ramymino kuery mba'e uva'a gui?

³ Pendeпо py ae Nhanderuete omboaxa Midiã pygua huvixave kuery Orebe ha'e Zeebe. Mba'exa tu xee ajapo ta peẽ pejapo va'ekue ramigua? – he'i vy ojapo ha'e kuery nda'ivaivei aguã rami.

⁴ Ha'e gui Jordão yakã yv'ryrý peve Gideão ovaẽ vy oaxapa oje'oivy trezentos avakue hexeve ikuai va'e reve. Ha'e kuery ikane'õmba ma teĩ joakykue teri oje'oi.

⁵ Ha'e gui aipoe'i Sucote pygua avakue pe:

– Ajerure pẽvy, peme'ẽ xerupivegua kuery ho'u va'erã, mba'eta ikane'õmba ma, ha'e xerupive oje'oi Midiã pygua huvixa kuery Zeba ha'e Zalmuna rakykue.

⁶ Ha'e rã Sucote pygua yvatekueve ombovai:

– Ndee rereko ma pa Zeba ha'e Zalmuna pokue, nexondaro kuery ho'u va'erã rome'ẽ aguã? – he'i.*

⁷ Ha'e ramo Gideão ju aipoe'i:

– Ha'e rami rã Zeba ha'e Zalmuna xepo py SENHOR omboaxa ma ramo pendero'o rupi roikutupa 'rã juu tekoa e'ỹ regua ha'e juu rakuandy py – he'i.

⁸ Ha'e gui Penuel py oo vy ha'ekue rami ae ju ijayvu ha'e pygua avakue pe. Ha'e rã Penuel pygua kuery voi ombovai Sucote pygua avakue ombovaiague rami.

⁹ Ha'e ramo Penuel pygua avakue pe ijayvu vy aipoe'i avi:

– Xee ma ajevvy porã ju vy aitypa 'rã kova'e torre – he'i.

¹⁰ Ha'e gui Zeba ha'e Zalmuna ma Carcor py ikuai oxondaro kuery reve, quinze mil avakue ha'e javi vy, kuaray oua katygua kuery va'e regua xondaro kuery hembyre va'ekue. Ha'e rã ojuka pyre ma cento e vinte mil avakue kyxe reve guare.

¹¹ Gideão ma ijyvy e'ỹ va'e rape rupi oo oiny, Noba ha'e Jogbeá katy rupi kuaray oua katy. Ha'e vy ojukapa ha'e va'e xondaro kuery nonheangui rei jave.

¹² Zeba ha'e Zalmuna ma ojava jogueravy va'eri ha'e kuery rakykue Gideão oo. Ha'e vy ojopy mokoive Midiã pygua huvixa Zeba ha'e Zalmuna, oitypa avi ixondaro kuery.

¹³ Ha'e gui Joás ra'y Gideão opu'ãague gui Heres yvy'ã rupi ojevvy

¹⁴ ojoko peteĩ kunumi va'e Sucote pygua, ha'e ixupe oporandu mba'emo re. Ha'e ramo kunumi va'e ixupe ombopara Sucote pygua yvatekueve ha'e nhomongeta va'ety kuery rery ha'e javi, setenta e sete avakue rery.

¹⁵ Ha'e ramo Gideão ou ju Sucote pygua avakue ikuai py. Ha'e vy aipoe'i:

– Ema'ẽ apy ma Zeba ha'e Zalmuna re, ha'e kuery reko re xejojai vy aipo peague: “Rereko ma pa Zeba ha'e Zalmuna pokue, ndevygua avakue ikane'õmba va'e ho'u va'erã rome'ẽ aguã?” peague – he'i.

¹⁶ Ha'e rami vy ojopy ha'e va'e tetã pygua nhomongeta va'ety kuery, ha'e ombopi ukapa Sucote pygua avakue juu tekoa e'ỹ regua ha'e juu rakuandy py.

¹⁷ Oity avi torre Penuel py oĩ va'ekue, ha'e ojuka tetã pygua avakue.

¹⁸ Ha'e rire aipoe'i Zeba ha'e Zalmuna pe:

– Marã ramigua avakue tu pejuka raka'e Tabor py?

Ha'e kuery ombovai:

– Ndee ramigua meme ri ha'e kuery ikuai karamboae. Peteĩ-teĩ ma huvixave ra'y ramigua – he'i.

¹⁹ Ha'e ramo aipoe'i:

* **8:6** Ha'e jave ma ngovaigua ruvixa kuery ojuka vy inhakã e'ỹ vy ipokue ojaya 'rã oexa uka aguã (Juizes 7.25).

– Ha'e va'e kuery rima xeryvy kuery, ha'i pi'a kuery ae'i. Anhetê ete SENHOR oikove va'e rery rupi aura vy aipoa'e: Ha'e kuery ndapejukai va'e rire xee voi ndorojukai 'râgue – he'i.

20 Ha'e gui aipoe'i gua'y jypygua Jéter va'e pe:

– Epu'ã ha'e ejuka mokoive – he'i tei kunumi teri vy okyxe ndoekyi, okyje vy.

21 Ha'e ramo Zeba ha'e Zalmuna aipoe'i:

– Epu'ã ke ndee ae, ha'e eju orere, mba'eta tuja va'e anho 'rã ipy'a guaxu – he'i ramo Gideão opu'ã vy ojuka mokoive. Ha'e vy ha'e kuery rymba camelo aju'y gui oipe'a ijeguarã jaxy pêgue ramigua oï va'ekue.

Gideão huvixarã noïxei va'eri manto sacerdote peguarã ojapo ma rire omanoague

22 Ha'e ramo Israel regua avakue aipoe'i okuapy Gideão pe:

– Eï ke oreruvixarã, ndee ha'e gui ndera'y ju, ha'e va'e rire neramymino voi ju, Midiã pygua kuery po'akaa gui orereraa jepe rire.

23 Gideão ombovai:

– Xee ma naï reguai penderuvixarã, xera'y voi nopenai 'rã pendere. SENHOR ae ma 'rã penderuvixa oï – he'i.

24 Gideão aipoe'ive ju ha'e kuery pe:

– Ha'e rami avi peteï mba'e re ma ajerure ta pêvy: Peme'ê xevy namixã penemba'erã peipe'a va'ekue-ekue – he'i, mba'eta hovaigua kuery ma Ismael regua vy namixã ouro guigua oguereko va'ekue.

25 Ha'e kuery aipoe'i:

– Rovy'a ete reve 'rã rome'ê ndevy – he'i okuapy vy peteï ao puku ha'e kuery oipyo vy hi'áry peteï-teï omoï peteï namixã oipe'a va'ekue.

26 Namixã ouro guigua ojerurea va'ekue poyikue oikuaa rã dezenove quilos ouro ete anho oï, amboae ramigua jegua reve'y vy: jaxy pêgue, mbo'y, ao púrpura guigua Midiã pygua huvixa kuery omoï va'ekue ha'e camelo kuery aju'y re jegua oï va'ekue reve'y vy.

27 Ha'e va'ekue gui ma Gideão ojapo peteï manto sacerdote peguarã, ha'e guekoa Ofra py omoï. Ha'e ramo ha'e va'e re Israel kuery ovapa vy opa marã rei ikuai. Ha'e va'e manto ma nhuã rami opyta Gideão pe, hoo pygua kuery pe voi.

28 Ha'e rami py Midiã pygua kuery ma Israel kuery oitypa ma rire neï oakã nomopu'avei ha'e kuery rovai ou aguã. Ha'e rami rá vvy re opytu'upa quarenta ma'etý re, Gideão oikovea pukukue re.

29 Ha'e gui Joás ra'y Jerubaal va'e ojepe'a vy oiko ngoo py ae.†

30 Gideão ma setenta gua'y kuery oguereko, ta'y ae meme, mba'eta ta'yxy reta vy.

31 Siquém py ta'yxy jevy oiko va'e voi oikuavã'i peteï ava'i. Ha'e rã omboery Abimeleque.

32 Ha'e gui Joás ra'y Gideão tuja'i ete ma vy omano. Ha'e rã onhono porãa tuu Joás onhono porãague py ae ju, Abiezer ramymino kuery rekoa Ofra py.

33 Ha'e gui Gideão omano rire Israel kuery opa marã rei ju ikuai, Baal ra'angaa ikuai va'e re rive ovapa vy. Ha'e rami vy nguueterã omoï okuapy Baal-Berite ra'angaa.

34 Israel kuery na'ima'endu'vei SENHOR nguete re, hovaigua kuery ijyvýry ikuai va'e ha'e javi gui ogueraa jepe va'ekue ri.

35 Neï Jerubaal Gideão va'e ro pygua kuery re voi ha'e kuery nda'ija'evei, Israel kuery pe ha'e ojapo porã va'ekue ri.

† 8:29 Jerubaal ma Gideão rery mboae (Juízes 6.32).

9

Abimeleque guyvy kuery ojukapa vy ha'e ju onhembouvixave oinyague

¹ Ha'e gui Jerubaal ra'y Abimeleque ma Siquém tetã py oo, oxy kyvy kuery ikuai py. Ha'e pygua kuery pe ijayvu, ha'e guamoï ro pygua kuery ha'e javi pe. Ha'e vy aipoe'i:

² – Ajerure pendeayvu ke Siquém pygua kuery ha'e javi oendua py. Ha'e vy aipopeje: “Mava'e tu peê kuery pejou porãve penderuvixarã: Setenta avakue Jerubaal ra'y kuery ha'e javi, tyrã pa pete'i penderuvixarã oï aguã? Penema'endu'a ke xee voi peê kuery va'e regua, pendero'o ae aikoa re”, peje – he'i.

³ Ha'e va'e ayvu ha'e javi ma Siquém pygua kuery pe ju ixu kyvy kuery omombe'u. Ha'e ramo ha'e kuery py'a re oï Abimeleque-a katy anho oje'oi aguã, “Nhanderegua” he'i okuapy vy.

⁴ Ha'e rami vy ixupe ome'ê okuapy setenta hatã'i va'e prata guigua Baal-Berite ra'angaa oia gui oipe'a va'ekue. Ha'e va'e perãta Abimeleque ome'ê avakue hi'arandu e'y ha'e ojerovia rei rive va'e pe ngupive guarã.

⁵ Ha'e rami vy Ofra tetã py nguu ro py oje'oi vy ojuka guyvy kuery Jerubaal ra'y ikuai va'ekue. Pete'i ita áry pyve ojuka setenta avakue. Ha'e rã Jerubaal ra'y kyrĩve Jotão va'e ma onhemi vy oikove.

⁶ Ha'e gui Siquém ha'e Bete-Milo pygua kuery ha'e javi ono'õmba jogueru vy nguvixaverã omoï okuapy Abimeleque, Siquém katy'i vyvra carvalho ima'endu'aapy hi'ã va'e vy'yiry.

Jotão ijayvuague

⁷ Ha'e gui Jotão pe ha'e nunga omombe'ua rã oo vy oê Gerizim vyvty re. Ha'e py oia gui oiapukai reve ijayvu ho'amy. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Siquém pygua kuery, pejapyxaka ke xeayvua re, Nhanderue te ju pendeayvu oendu aguã.

⁸ Pete'igue ma vyvra ikuai va'e oje'oi nguvixaverã omoï aguã azeite oikyty reve. Ha'e rami vy pete'i azeitona'y hi'ã va'e pe aipoe'i okuapy: “Ei ke oreruvixarã.”

⁹ Ha'e rami teĩ azeitona'y ombovai: “Ha'e rami avi xee ajep'e a rã ri ty'y azeite ame'ëa gui, Nhanderue te ha'e avakue oguerovy'a va'erĩ, vyvra pendekuai va'e áry rupi rive xerakã ovava aguã?” he'i.

¹⁰ Ha'e gui figo'y pe ju vyvra ikuai va'e aipoe'i: “Eju ndee oreruvixarã.”

¹¹ Ha'e rã figo'y ombovai: “Xee ajep'e a rã ri ty'y xe'a he'ë ha'e iporã va'e ame'ëa gui, vyvra pendekuai va'e áry rupi rive xerakã ovava aguã?” he'i.

¹² Ha'e gui uva rembypy pe ju vyvra ikuai va'e aipoe'i: “Eju ndee oreruvixarã.”

¹³ Ha'e rã uva rembypy ombovai: “Xee ajep'e a rã ri ty'y vinho ame'ëa gui, Nhanderue te ha'e avakue oguerovy'a va'erĩ, vyvra pendekuai va'e áry rupi rive xerakã ovava aguã?” he'i.

¹⁴ Ha'e gui juu'y pe rive ju vyvra ikuai va'e aipoe'i okuapy: “Eju ndee oreruvixarã.”

¹⁵ Ha'e ramo juu'y ombovai vyvra ikuai va'e pe: “Anhetê ri penderuvixarã xemoixe vy peju ha'vy, penhemi xekuaray'ã guy py. Ha'e rã any ri ramo juu'y gui toê tata, toapypa yary Libano py ikuai va'e voi” he'i.

¹⁶ – Ha'e gui aỹ ma anhetê rupi ri nda'u pendekuai Abimeleque penderuvixarã pemoia py? Ha'evea rami ri nda'u Jerubaal ha'e hoo pygua kuery re pejapo? Ha'e va'e mba'emo porã ojapoague rami ri nda'u pejapo hexe?

¹⁷ (Mba'eta xeru ma pendere vy joe opu'ã vy ndojeayvuveikue py pendereraa jepe raka'e Midiã pygua kuery po gui.

18 Ha'e rã peẽ kuery ma aỹ xeru ro pygua kuery re pepu'ã vy peteĩ ita áryve pejukapa kuri ta'y kuery setenta ikuai va'e. Ha'e gui peẽ Siquém pygua kuery, hembiguai pi'a Abimeleque va'e ju pemoĩ penderuvixarã, penderegua ramo rive.)

19 Ha'e gui xapy'a rei anhetẽ rupi ha'e ha'evea rami ri Jerubaal ha'e hoo pygua kuery re pejapo vy ma tapererovy'a Abimeleque, ha'e voi toguerovy'a peẽ kuery.

20 Ha'e rã any ri ramo Abimeleque gui toẽ tata, tomomba Siquém ha'e Bete-Milo pygua kuery. Ha'e Siquém ha'e Bete-Milo pygua kuery gui voi toẽ tata, Abimeleque ju tomomba – he'i.

21 Ha'e va'e rire'ive Jotão ojava vy oo Beer katy guyke'y Abimeleque gui okyje vy. Ha'e py ju oiko.

Abimeleque rovai Gaal ijayvuague

22 Ha'e gui Abimeleque mboapy ma'etỹ re ma Israel kuery ruvixa oĩ jave

23 Nhanderuete ombou peteĩ nhe'ẽ Abimeleque ha'e Siquém pygua kuery reve joe ija'e e'ỹ aguã rami nhomoiangoarã. Ha'e ramo ha'e kuery nhemi rupi ikuai Abimeleque rovai.

24 Ha'e rami oiko Jerubaal ra'y kuery setenta ikuai va'e ojukapaague repyrã ou aguã, ha'e tyke'y Abimeleque ojukapa va'ekue áry ae huguy omoẽague re imbopagaarã ou aguã, ha'e Siquém pygua kuery áry voi, mba'eta ha'e kuery onhemoirũ rire guyvy kuery ojukapa aguã py.

25 Ha'e rami vy Abimeleque rovai Siquém pygua kuery omoĩ avakue vytyty ikuai va'e áry oma'ẽ mbegue aguã, ha'e va'e rupi oaxa va'e ha'e javi ha'e kuery oguero'a aguã. Ha'e rã ha'e nunga Abimeleque pe omombe'ua.

26 Ha'e gui Ebede ra'y Gaal va'e guyvy kuery reve ou avi vy Siquém py ikuai. Ha'e ramo hexe Siquém pygua kuery ojerovia okuapy.

27 Ha'e gui ha'e kuery mba'ety py oje'oi vy omono'õ uva'a. Ha'e vy hi'a onhamimba ma rire ojapo okuapy ngaru. Ha'e rami vy nguu ete ra'angaa pegua oo py ju oje'oi vy okaru ha'e oy'u okuapy, Abimeleque re ijayvu vai guive.

28 Ha'e rami vy Ebede ra'y Gaal aipoe'i:

– Marã ramigua tu Abimeleque, ha'e marã ramigua tu nhande Siquém pygua jaiko, ixupe jaiko aguã? Ha'e va'e ma Jerubaal ra'y e'ỹ ri ty'y? Zebul e'ỹ ri ty'y hembiguai oiko? Mba'erã tu ixupe rive jaiko? Ha'e rami 'rãgue py ha'eveve Siquém ru Hamor ramymino kuery pe jaiko.

29 Peẽ kuery ma xepo py penemoĩa va'e rire xee aipe'a 'rãgue Abimeleque, ha'e ixupe “Emboatypa ndevygua xondaro kuery, ha'e erupa” ha'e 'rãgue – he'i.

30 Ha'e rami Ebede ra'y Gaal ijayvu rã tetã pygua huvixa Zebul oendu vy ivai vaipa.

31 Ha'e rami vy Abimeleque-a py omondouka nhemi guembiguai omombe'u va'erã: “Ebede ra'y Gaal ma guyvy kuery reve Siquém py ou vy tetã pygua kuery omopu'ãmba nderovai.

32 Epu'ã ke ha'vy pyávvy, ndee ha'e ndereve ikuai va'e kuery ha'e javi. Penhemi ranhe mba'ety rupi.

33 Ha'e gui ko'ẽ aje'ive reve pevypa kuaray oẽ'i ramove, ha'e pepu'ã pekuapy tetã re. Ha'e rã Gaal ngupive ikuai va'ekue reve penderovai oẽmba joguerovy ramo pejapo tema hexe pejapoxea rami”, he'i uka.

Gaal ha'e Siquém pygua kuery re Abimeleque opu'ã vy omombaague

³⁴ Ha'e va'e pyavyve Abimeleque ha'e hexeve ikuai va'e ovypa vy onhemi okuapy Siquém tetã re opu'ã aguã. Irundy henda py ikuai.

³⁵ Ha'e gui Ebede ra'y Gaal oë vy opu'ã ho'amy tetã rokë py. Ha'e ramo Abimeleque ha'e hexeve ikuai va'e ha'e javi opu'ãmba ju onhemiague gui.

³⁶ Ha'e rã ha'e kuery ou rã Gaal oexa vy aipoe'i Zebul pe:

— Ma'ë, oguejya jekuaa vyvty áry gui.

Zebul ombovai:

— Any, vyvty'ã rima ava rami rexa — he'i.

³⁷ Ha'e gui Gaal ijayvuvu ju. Ha'e vy aipoe'i:

— Ma'ë, pee ma oguejya jogueruvy nhanerenonde katy gui, ha'e ou reta avi vyvra carvalho imba'ekuaa aty rupi tape ou va'e gui.

³⁸ Zebul ombovai:

— Ha'e gui mamu tu a'y'i oï ndejuru, ha'e va'e py aipo'reague: “Marã ramigua tu Abimeleque ixupe jaiko aguã?” reague? Peva'e e'y ri ty'y nerembovarei va'ekue? Ha'e rami vy eë ha'vy, epu'ã hovai — he'i.

³⁹ Ha'e ramo Siquém pygua kuery renonde Gaal oë ovy vy opu'ã Abimeleque kuery rovai.

⁴⁰ Ha'e rã Abimeleque omonha vy ou ramo Gaal ojava henonde gui. Ha'e gui heta ojuka pyre ho'a tetã rokë rupi oïke ta maa peve.

⁴¹ Ha'e gui Abimeleque ma Arumá py ranhe oo opyta ramo Zebul ae omoxë Gaal ha'e tyvy kuery Siquém py ikuai ve'y aguã.

⁴² Ko'ë jevy tetã pygua kuery oëmba ju oje'oivy mba'ety katy. Ha'e nunga Abimeleque pe omombe'ua rã

⁴³ ojeupegua avakue ojopy vy omboja'o mboapy henda py. Ha'e rami vy omondouka mba'ety rupi onhemi aguã. Amboae kuery tetã gui oë rã oexa vy opu'ã hovai, oitypa.

⁴⁴ Abimeleque hexevogua kuery reve onha pojava vy tetã rokë py ae ikuai. Ha'e rã amboae moko'i aty va'e mba'ety katy oë oje'oivy va'ekue re opu'ã vy oitypa avi.

⁴⁵ Ha'e va'e ára pukukue re Abimeleque kuery opu'ã okuapy ha'e va'e tetã re. Ha'e vy ipo'aka. Ha'e pygua kuery ojukapa vy ombovaipa tetã, ha'e juky avi omoã.*

⁴⁶ Ha'e ramo Siquém pygua kuery torre py ikuai va'e ha'e nunga oendu vy oïkepa El-Berite pegua templo guy py onhemi atyrã ojo'o pyre py.

⁴⁷ Abimeleque pe omombe'ua Siquém py torre pygua kuery ono'õ okuapya.

⁴⁸ Ha'e ramo Zalmom vyvty re Abimeleque oë ojeupegua kuery ha'e javi reve. Haxa Abimeleque ojopy vy ojaya peteï vyvra rakã. Ha'e va'e oupi vy oaxi'y áry omoï reve aipoe'i ngupive ikuai va'e pe:

— Xee ajapo rã pexa vy peë voi ha'ekue rami pejapo pojava — he'i ramo

⁴⁹ ha'e kuery peteï-teï vyvra rakã ojaya vy oo Abimeleque rakykue. Ha'e vy onhonomba imoiny onhemi atyrã ojo'o pyre áry. Ha'e vy omoendy Siquém pygua kuery torre py ikuai va'ekue ha'e javi áry, oapypa. Ha'e rami vy omanomba, mil avakue ha'e kunhague.

Abimeleque omanoague

⁵⁰ Ha'e gui Abimeleque ma Tebes tetã py oo vy ojokopa vy ipo'aka.

⁵¹ Ha'e va'e tetã mbyte py oï peteï torre imbaraeete va'e. Ha'e va'e katy tetã pygua kuery avakue ha'e kunhague onha vy oïkepa. Ha'e vy guakykue torre rokë omboty vy ojeupipa okuapy ijapyte áry.

* **9:45** Juky omoã mba'eve henhoï e'y aguã (Deuteronomio 29.23, Salmo 107.33-34).

⁵² Torre oĩa peve Abimeleque ou vy opu'ã hovai. Ha'e vy okẽ peve ovaẽ oapy aguã.

⁵³ Ha'e ramo peteĩ kunha ma peteĩ ita guaxu mba'emo mongu'ia regua oupi vy omombo Abimeleque hakã re, ombovo ikãgue.

⁵⁴ Ha'e ramo ha'e oenoĩ vyvoi ojeupegua kunumi hu'y jokoã reraa. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Ekyi ndekyxe ha'e xejuka, “Kunha rive ojuka”, 'ea e'ỹ aguã – he'i ramo kunumi va'e oipyxo ramo omano.

⁵⁵ Abimeleque omano maa Israel regua avakue oexa vy oje'oipa peteĩ-teĩ ngoo katy.

⁵⁶ Ha'e rami py Abimeleque re Nhanderuete ombou nguú pe ojapo vaiague rekovia, guyvy kuery setenta va'e ojukapaague re.

⁵⁷ Ha'e rami ae avi Siquém pygua avakue áry Nhanderuete ombou ojapo vaiague ha'e javi rekovia. Ha'e rami vy ha'e kuery re ojeupity Jerubaal ra'y Jotão ijayvu vaiague.

10

Israel rerekoa kuery Tola ha'e Jair rekokie oĩa

¹ Abimeleque oiko rire ma Israel kuery repyará oiko Issacar regua Puá ra'y Tola, Dodô ramymino. Ha'e va'e ma Samir py oiko Efraim regua vvy'ã reia re.

² Ha'e va'e ma vinte e três ma'etỹ re opena Israel kuery re. Ha'e gui omano, ha'e rã onhono porãa Samir py ae.

³ Tola oiko rire ma oiko Jair. Ha'e va'e ju opena Israel kuery re, vinte e dois ma'etỹ re.

⁴ Ha'e va'e ma trinta gua'y kuery oguereko, trinta mburika'i áry ikuai va'e. Oguereko avi trinta tetã. Ha'e va'e ma Havote-Jair omboery kova'e ára peve, Gileade vvy re ikuai va'e.

⁵ Ha'e gui Jair omano, ha'e rã Camom py onhono porãa.

Filisteu ha'e Amom kuery rembiguai ikuai jave guare

⁶ Ha'e gui Israel kuery ha'eve'ỹa rami ju ikuai SENHOR renonde. Ha'e vy Baal ra'angaa kuery pe rive ikuai, Astarote, ha'e Síria pygua kuery ruete ramigua ikuai va'e pe, Sidom, Moabe, Amom ha'e filisteu kuery pegua va'e pe. Ojepe'apa okuapy SENHOR pe ikuai gui, ixupe nda'ikuaivei.

⁷ Ha'e ramo Israel kuery rovai SENHOR poxya hendy vy omboaxapa filisteu ha'e Amom kuery po py.

⁸ Ha'e ramo ha'e va'e kuery ombojexavai Israel kuery ha'e va'e ma'etỹ guive, oguereko axy rei. Dezoito ma'etỹ re oguereko axy Israel kuery Jordão yakã rovai re ikuai va'e ha'e javi, amorreu kuery vvy re Gileade py ikuai va'e.

⁹ Ha'e gui Amom kuery ma Jordão yakã kyvõ rupi oaxa Judá kuery rovai ju opu'ã avi aguã, Benjamim ha'e Efraim kuery rovai guive. Ha'e ramo Israel kuery ikuai axy etc.

¹⁰ Ha'e gui Israel kuery oiapukai okuapy SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Rojevavy nderovai, mba'eta oreruete roeja vy Baal ra'angaa kuery pe rive orekuai.

¹¹ Ha'e rã SENHOR ombovai Israel kuery pe:

– Egito pygua kuery penemoingo axy jave, ha'e gui amorreu kuery ju, Amom kuery, filisteu,

¹² Sidom pygua, amalequita ha'e maonita kuery penderereko axy rã xezy pe pejapukai jave xee ndorogueraa jepei ri ty'y ha'e kuery po gui?

¹³ Ha'e rami teĩ peẽ xereja ma tuuete ramigua pe rive pendekuai aguã. Ha'e nunga rupi xee ndorogueraa jepevei ma 'rã.

¹⁴ Tapeo, pejapukai penderueterã peiporavo va'ekue pe ae. Ha'e kuery ae tapendereraa jepe pejexavaia gui – he'i.

¹⁵ Ha'e rami teĩ Israel kuery ojavukaive ju SENHOR pe:

– Rojejavy ae ma. Ejapo orere rejapoxea ha'e javi rami, va'eri orereraa jepe ju aỹ ete'i ri jepe, rojerure ndevy – he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e rami vy ha'e kuery mbyte gui oipe'apa okuapy amboae kuery ruete ra'angaa, ha'e vy SENHOR pe ju ikuai. Ha'e ramo ndoexa uka e'ỹvei Israel kuery omboaxya, ikuai axy rã.

¹⁷ Amom kuery ma ono'õ vy Gileade py ikuai. Ha'e rã Israel kuery ma oupa vy Mispa py ikuai.

¹⁸ Ha'e ramo heta va'e kuery regua Gileade pygua huvixa kuery joupe-upe aipoe'i okuapy:

– Mava'e ava nda'u ha'e ranhe 'rã oo Amom kuery rovai opu'ã aguã? Ha'e va'e oĩ 'rã Gileade pygua ha'e javi ruvixarã.

11

Israel kuery repyarã Jefté onhemoĩague

¹ Ha'e gui Gileade tetã pygua Jefté ju oiko. Ha'e va'e ava ma ipy'a guaxu va'e, kunha itavy rei va'e pi'a, Gileade ra'y.

² Gileade ra'xyx ae oguereko avi ta'y kuery. Ha'e va'e kuery tujapa ma vy omoxê Jefté. Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

– Ndee ma mba'eve ndererekoi 'rã orevy guarã nhanderu oguereko va'e regua, kunha mboae pi'a reiko vy – he'i okuapy.

³ Ha'e ramo guyke'y kuery renonde gui Jefté ojava vy Tobe vvy re ju oiko. Ha'e pygua avakue hi'arandu e'ỹ rei va'e hexe onhemoirũ vy oje'oi 'rã hupive.

⁴ Ha'e va'e rire Amom kuery opu'ã okuapy Israel kuery rovai.

⁵ Ha'e kuery opu'ã rã Gileade pygua nhomongeta va'ety kuery oje'oi Jefté oĩa py, Tobe vvy gui ogueru aguã.

⁶ Ha'e vy aipoe'i okuapy Jefté pe:

– Eju oreruvixarã, Amom kuery rovai nhapu'ã aguã.

⁷ Jefté ombovai Gileade pygua nhomongeta va'ety kuery pe:

– Ha'e rami avi peẽ kuery ndaxerayvui vy naxemoxêi ri ty'y raka'e xeru ro gui? Ha'e vy mba'e re tu aỹ peju xea py, pendekuai axy vy rive? – he'i

⁸ Ha'e ramo Gileade pygua nhomongeta va'ety kuery aipoe'i ju Jefté pe:

– Ha'e rami rã ae roju ndea py. Eju orereve, Amom kuery rovai nhapu'ã aguã. Ha'e rã ndee ma reĩ 'rã Gileade pygua kuery ha'e javi ruvixa – he'i okuapy.

⁹ Ha'e ramo Jefté ju oporandu Gileade pygua nhomongeta va'ety kuery pe:

– Ha'e gui xapy'a rei xereraa ju ri Amom kuery rovai apu'ã aguã, ha'e SENHOR xepo py omboaxa ramo anhetê ri pa xee aiko 'rã penderuvixa?

¹⁰ Gileade pygua nhomongeta va'ety kuery ombovai:

– SENHOR ae 'rã nhanembyte oĩ oreayvu renduarã, ha'e rami vy orembopaga 'rã ndeayvuague ndorojapoi ramo – he'i.

¹¹ Ha'e rami rã Jefté oo Gileade pygua nhomongeta va'ety kuery reve. Ha'e rã ha'e pygua kuery omoĩ nguvixarã. Ha'e gui SENHOR renonde Mispa py ju Jefté omombe'upa SENHOR ijayvuague.

¹² Ha'e gui Amom kuery ruvixaa katy Jefté omondouka guembiguai kuery oayvu mombe'uarã. Ha'e vy aipoe'i uka:

– Mba'e tu rereko xereve, xea py reju vy xeyvy rovai repu'ã aguã?

13 Jefté rembiguai kuery pe Amom pygua huvixa ombovai:

– Mba'eta Egito vvy gui Israel kuery ou vvy ojopy raka'e oreyvy Arnom guive Jaboque peve, ha'e gui Jordão yakã peve ju. Aÿ eme'ê porã'i ju xeyvy – he'i.

14 Ha'e rami teĩ guembiguai kuery mboae ju Jefté omondouka Amom kuery ruvixa pe oayvu mombe'uarã.

15 Ha'e vvy aipoe'i ixupe:

– Jefté aipoe'i uka: Israel kuery ma ndojopyi raka'e Moabe pygua kuery vvy, neĩ Amom kuery vvy.

16 Mba'eta Egito gui Israel kuery ou vvy tekoe e'ÿa rupi oguata Ye'ê Pytã peve, ha'e rupi ae Cades py ovaê agua.

17 Ha'e ramo Israel kuery oayvu mombe'uarã omondouka raka'e Edom pygua kuery ruvixaa py. Ha'e vvy aipoe'i uka: “Rojerure ndevy roaxa ta ndeyvy rupi”, he'i uka. Ha'e rami teĩ Edom pygua kuery ruvixa noendu potai. Ha'ekue rami ae ju Israel kuery ojerure Moabe pygua kuery ruvixa pe, ha'e va'e voi noendu potai. Ha'e rami rã Cades py ranhe Israel kuery ikuai.

18 Ha'e va'e rire tekoe e'ÿa rupi oguata vvy ojeapa raka'e Edom ha'e Moabe pygua kuery vvy yke rupi. Ha'e vvy ha'e va'e kuery vvy gui mombyry'i ovaê kuaray ova katy, Arnom yakã rovai re ae ikuai. Ha'e rami vvy novaëi raka'e Moabe kuery vvy re, mba'eta Arnom yakã ma ijyvy apy oĩ.

19 Ha'e ramo amorreu kuery ruvixa Hesbom pygua Seom pe ju Israel kuery omondouka oayvu mombe'uarã. Ha'e vvy aipoe'i uka ixupe: “Rojerure ndevy, toroaxa ndeyvy rupi orekuai agua py rovaê agua”, he'i

20 teĩ Israel kuery re Seom ndojeroviai vvy nomboaxai ovyvy rupi. Ha'e rami 'rãgue py ojeuegua kuery ha'e javi oenoĩ vvy Jaza py ikuai, ha'e vvy opu'ã okuapy Israel kuery rovai.

21 Ha'e gui Israel kuery po py SENHOR Israel kuery ruete omboaxa Seom ha'e ixupegua kuery ha'e javi, ha'e ramo ojukapa. Ha'e ramo Israel kuery oipe'apa amorreu kuery ijyvy rupi ikuaiague gui.

22 Ipo'aka amorreu kuery vvy ha'e javi re, Arnom guive Jaboque peve, ha'e gui tekoe e'ÿa guive Jordão yakã peve.

23 Ha'e rami py SENHOR Israel kuery ruete ae oipe'a uka raka'e amorreu kuery ojeuegua kuery renonde gui. Ha'e gui ndee ma nhi'ã kova'e vvy ja renhemoingo ta?

24 Anhetê e'ÿ ri ty'y penderuete Camos mba'emo pendeve omboaxa va'e ramo “Oremba'e” pejë? Ha'e rami ae avi ore kuery voi rojopy 'rã oreruete SENHOR orerenonde gui oipe'a va'ekue vvy.

25 Ndee ma nhi'ã Zipor ra'y Balaque Moabe pygua ruvixa oĩ va'ekue gui nembaraeteve? Mba'eta ha'e va'e ma peteigueve nda'ijayvu rei raka'e Israel kuery rovai, ha'e kuery re nopy'ãi guive.*

26 Ha'e gui Israel kuery trezentos ma'etÿ re Hesbom ha'e Aroer re hekoa jave, ha'e ijyvyry tekoe'i ikuai va'e rupi, ha'e gui Arnom yakã rembe ha'e javi rupi tetã ikuai va'e re ha'e kuery hekoa jave ma, ha'e va'e jave mba'e re tu ndapejopy jevyi raka'e ha'e va'e tetã?

27 Ha'e nunga rupi xee e'ÿ ajevavy nderovai! Ha'e rã ndee ae ma rejapo vai orerovai repu'ãa py. Tove SENHOR pavê re oikuaa pota va'e toikuaa pota aÿ Israel ha'e Amom kuery re, he'i uka.

28 Ha'e rami teĩ Amom kuery ruvixa ndojapyxaka potai Jefté oayvu omombe'u uka va'ekue re.

Jefté onhemboayvuague

* 11:25 Números 22 guive 24 peve.

²⁹ Ha'e ramo Jefté re SENHOR Nhe'ê ou ramo oaxa ovy Gileade ha'e Manassés rupi, ha'e vy Gileade regua Mispa oĩ va'e peve oo, ha'e Mispa gui oo ju Amom kuery rovai opu'ã aguã.

³⁰ Jefté onhemboayvu vy oura SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Xapy'a rei Amom kuery xepo py remboaxa ramo

³¹ Amom kuery re xepo'akaague gui ajevvy ju ma ramo xerokê gui xerovaexĩ aguã ha'e ranhe oê ouvy va'e rei amboaxa 'rã SENHOR peguarã, ixupe xee ame'ê 'rã apy reve – he'ĩ.

³² Ha'e rami vy Jefté oo Amom kuery reve nhovaexĩ, ha'e kuery rovai opu'ã aguã. Ha'e gui Jefté po py SENHOR omboaxapa.

³³ Ha'e ramo oitypa Aroer guive Minite katy'i peve (vinte tetã ha'e javi vy), ha'e Abel-Queramim peve ju. Heta tekoa oity. Ha'e rami vy Israel kuery renonde Amom kuery nda'ipo'akavei aguã rami ikuai.

³⁴ Ha'e gui Mispa py Jefté ou jevvy vy ngoo py ovaê ramo tajy ae ha'e ranhe oê ouvy ovaexĩ aguã. Pandeiro reve ojerokya rupi ou. Ha'e va'e ma tajy peteĩ'i va'e ae, tajy mboae nda'ipoi, ta'y e'y va'e guive.

³⁵ Guajy oexa vy Jefté oao omondoropa reve aipoe'i:

– Aikore xerajy, ndee xemomboriau ete! Ndee ma reiko ajexavai aguã rami, mba'eta nda'evei SENHOR pe anhemboayvuague amboaxa rive ju aguã.

³⁶ Ha'e rã kunhataĩ ombovai nguu pe:

– Xeru, ndee renhemboayvu ae ma SENHOR pe. Ha'e rami xere ejapo SENHOR pe renhemboayvuague rami ae. Mba'eta nderovaigua Amom kuery gui SENHOR nderepy rire – he'ĩ.

³⁷ Aipoe'ive ju nguu pe:

– Peteĩ mba'e ejapo xevy: Taa ranhe, mokoĩ jaxy re taiko yvy'ã rupi, amenda e'y va'e aikoa re ajae'o aguã, xeirũ kuery reve.

³⁸ Tuu ombovai vy – Tereo – he'i vy mokoĩ jaxy re omondouka. Ha'e ramo oirũ kuery reve tajy oo vy yvy'ã rupi ojae'o omenda e'y va'e oikoa re.

³⁹ Mokoĩ jaxy opa ma ramo ojevvy ju nguua py. Ha'e ramo hexe ojapo onhemboague. Kunhataĩ va'e ma ava reve nonhemoirũ ae. Ha'e va'e gui oiko Israel kuery rekorã,

⁴⁰ mba'eta ma'et'y nhavõ Israel rajy kuery oje'oi 'rã irundy ára re, Gileade pygua Jefté rajy re ipy'a vaia rupi oporaei aguã.

12

Efraim kuery re Jefté kuery opu'ãague

¹ Ha'e ramo Efraim regua avakue oenoĩmbaa rã oje'oipa Zafom katy. Ha'e vy aipoe'i okuapy Jefté pe:

– Mba'e re tu Amom kuery rovai repu'ã aguã reo jave norerenõ ore avi nderupive roo aguã? Roapy 'rã ndero, ha'e py reĩ teri reve.

² Ha'e kuery pe Jefté ombovai:

– Ha'e rami avi Amom kuery reve xevyguia kuery joguero'a ete jave xee roenoĩ teĩ peẽ kuery ndapeoi va'ekue ha'e kuery po gui xereraa jepe aguã.

³ Peẽ ndaxereraa jepei taa aikuaa vy mae ajeayvukue'i py e'y aa Amom kuery rovai apu'ã aguã. Ha'e ramo xepo py SENHOR omboaxa ha'e kuery ha'e javi. Ha'e gui mba'e re tu a'y peju xea py xerovai pepu'ãxe vy? – he'i

⁴ Ha'e rami vy Gileade pygua avakue Jefté omboatypa vy opu'ã okuapy Efraim kuery rovai. Gileade pygua avakue oitypa Efraim regua, mba'eta Efraim pygua kuery ijayvu vy “Peẽ Gileade pygua kuery Efraim gui pejepe'a va'ekue, Efraim ha'e Manassés kuery mbyte pendekuai va'ekue”, he'i rire.

⁵ Ha'e ramo Gileade pygua kuery ojokopa Jordão yakã oaxaaty Efraim katy oo va'e py. Ha'e rami vy Efraim regua ojava ovy vy "Aaxaxe" he'i ramo ha'e kuery pe Gileade pygua avakue ju oporandu 'rã: "Ndee pa Efraim pygua ae?" Ha'e rã ombovai vy "Any" he'i

⁶ ramo aipoe'ive ju 'rã: "Ha'e vy aipo're: 'Chibolete' 're", he'i 'rã. Ha'e ramo ombovai vy xapy'a rei "Sibolete" he'i 'rã ayvu ndoupity porãi vy. Ha'e ramo oguero'a vy ojuka 'rã Jordão yakã oaxaaty pyve. Ha'e rami vy ha'e va'e jave py Efraim kuery va'e regua omano quarenta e dois mil.

⁷ Gileade pygua Jefté ma mboapy meme ma'etÿ re opena raka'e Israel kuery re. Ha'e gui omano rã onhono porãa peteï tetã Gileade re oi va'e py.

Joguerkoa kuery Ibsã, Elom ha'e Abdom ikuai jave guare

⁸ Ha'e va'e rire ma Belém pygua Ibsã ju opena Israel kuery re.

⁹ Ha'e va'e ma trinta gua'y kuery oguereko, trinta gua'y kuery guive mombyrygua kuery re omenda va'e meme. Ha'e rami ae avi mombyry gui trinta kunhague ogueru gua'y kuery ra'yxyrã. Sete ma'etÿ re opena Israel kuery re.

¹⁰ Ha'e gui Ibsã omano rã onhono porãa Belém tetã py ae.

¹¹ Ha'e va'e rire ma Zebulom pygua Elom oiko. Ha'e va'e ma dez ma'etÿ re opena Israel kuery re.

¹² Zebulom pygua Elom omano rã onhono porãa Zebulom vvy re Aijalom py.

¹³ Ha'e va'e rire ma piratonita Hilel ra'y Abdom ju opena Israel kuery re.

¹⁴ Ha'e va'e ma quarenta gua'y kuery oguereko, ha'e gui trinta guamymino kuery. Ha'e va'e kuery ma setenta mburika'i áry ikuai. Oito ma'etÿ re opena Israel kuery re.

¹⁵ Ha'e gui piratonita Hilel ra'y Abdom omano rã onhono porãa Efraim vvy re Piratom py, vvyty reia rupi amalequita kuery ikuai py.

13

Sansão itui'iague

¹ SENHOR renonde Israel kuery ha'eve'ÿa rami ju ikuai ramo quarenta ma'etÿ re omboaxa filisteu kuery po py.

² Zorã tetã py oiko peteï ava Dã ramymino, Manoã hery va'e. Ta'yxy ma imemby va'erã e'ÿ ae oiko vy na'imembyi.

³ Ha'e gui kunha va'e pe SENHOR-a guigua anjo ojexa uka vy aipoe'i ixupe: – Ma'ë, ndee ma nememby va'erã e'ÿ ae reiko va'ekue, nememby va'e'ÿ teri va'eri rereko'i 'rã, ha'e vy reikuavã nho 'rã peteï ava'i.

⁴ Ha'e rã aÿ ma eiko kuaa ke, ey'u eme vinho, neï iro va'e. He'u eme ha'eve'ÿ va'e.

⁵ Mba'eta ndee rereko'i vy reikuavã 'rã peteï ava'i. Ha'e va'e akã re nape-movaëi 'rã kyxe hi'a pejaya aguã. Mba'eta ava'i guive oiko 'rã nazireu, guyrui' pi teri oi reve ae 'rã oiko Nhanderuete pe omboaxa pyre.* Ha'e gui omboypy 'rã Israel kuery ogueraa jepe aguã filisteu kuery po' akaa gui – he'i.

⁶ Ha'e rami rã omea py kunha va'e oo vy aipoe'i ixupe:

– Peteï ava Nhanderuete remimbo'e ou kuri xea py, Nhanderuetea guigua anjo ramigua ojekuaa, nhanemongyje rei va'e. Ha'e rã xee ma naporandui maguigua paa re, neï ha'e voi guery nomombe'ui xevy,

⁷ va'eri aipoe'i xevy: "Ma'ë, ndee rereko'i vy reikuavã 'rã peteï ava'i. Ha'e nunga rupi aÿ ma ey'uve eme vinho, neï iro va'e, he'u eme guive ha'eve'ÿ va'e,

* **13:5** Nazireu kuery mboae ma Nhanderuete pe mba'emo ojapo aguã re onhemboayvu va'e (Números 6.1-21). Ha'e rã Sansão ma itui'i e'ÿ re voi anjo oiporavo uka va'ekue nazireu oiko aguã.

mba'eta ava'i ma oiko 'rã nazireu Nhanderuete pe omboaxa pyre, guyrui py oĩ reve omanoa ára peve", he'i va'ekue xeivy.

⁸ Ha'e ramo Manoá onhembo'e SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Xe-SENHOR, ajerure ndevy, embou ju ava neremimbo'e, torembo'e ava'i itui'i va'erã roguereko aguã re.

⁹ Ha'e rami Manoá ijayvu rã Nhanderuete oendu ramo SENHOR-a guigua anjo teĩgue ju ou kunha va'e oĩa py, mba'ety py oguapy oiny jave. Ha'e rã ime Manoá ma noĩ hexeve.

¹⁰ Ojekuaa ramo kunha va'e opu'ã pojava ho'amy vy onha ovy ome pe omombe'u. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Ma'ẽ, xeivy ojexa uka ju ava kueve'i ojexa uka va'ekue — he'i.

¹¹ Ha'e ramo Manoá opu'ã avi vy gua'yxy rakykue oo. Ha'e gui ava va'e hi'aña py ovaẽ vy aipoe'i ixupe:

— Ndee pa kova'e kunha pe ndeayvu ra'e?

Ombovai:

— Xee ae ri — he'i.

¹² Ha'e ramo Manoá aipoe'i:

— Ha'e gui ndeayvuague ojeupity ma jave marã rami 'rã tu roguereko ava'i, ha'e mba'e nunga 'rã tu ojapo?

¹³ Ixupe SENHOR-a guigua anjo ombovai ju:

— Tove kunha va'e toiko xeayvuague rami ae.

¹⁴ Ha'e rami vy peteĩve henda py ndo'ui 'rã uva'a guigua, vinho neĩ iro va'e ndoy'ui 'rã, ndo'ui 'rã guive ha'eve'y va'e. Ixupe xeayvuague ha'e javi 'rã ojapo — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo Manoá teĩgue ju aipoe'i SENHOR-a guigua anjo pe:

— Epytave'i ranhe ke, ha'e rã ndevy roguereko katu 'rã peteĩ kavara'i — he'i,

¹⁶ mba'eta Manoá ndoikuaai SENHOR-a guigua anjo oikoa. Ha'e gui SENHOR-a guigua anjo aipoe'i Manoá pe:

— Apytave teĩ nda'ui 'rã tembi'u reme'ẽ va'e. Xapy'a rei mba'emo reapy reve reme'ẽ va'erã ri rereko katu vy SENHOR pe ae eme'ẽ — he'i.

¹⁷ Manoá oporandu ju SENHOR-a guigua anjo pe:

— Marã rami tu nderery, ndeayvuague ojeupity ramo romboete aguã?

¹⁸ SENHOR-a guigua anjo ombovai vy

— Mba'e re tu reporandu xerery re? Mba'eta iporã ete va'e oikuaa pyrã e'y — he'i.

¹⁹ Ha'e gui Manoá ojopy peteĩ kavara'i ha'e mba'emoaju guigua ome'ẽ va'erã. Ha'e va'e ma SENHOR pe ome'ẽ peteĩ ita áry. Ha'e ramo SENHOR-a guigua anjo ma peteĩ mba'e ojapo iporã ete va'e, Manoá ha'e ta'yxy oexaa py.

²⁰ Ha'e rami vy altar áry gui tata yva katy ojeupi ovy va'e rupi SENHOR-a guigua anjo voi ojeupi ovy. Ha'e rã Manoá ha'e ta'yxy oexa vy guenapy'ã re ikuai ngova yvy re omovaẽ reve.

²¹ Manoá pe, neĩ ta'yxy pe anjo SENHOR-a guigua ndojexa ukavei ramo Manoá oikuaa SENHOR-a guigua anjo oikoa.

²² Ha'e rami vy aipoe'i gua'yxy pe:

— Anhetẽ ete nhamano 'rã, Nhanderuete jaexa rire.

²³ Ha'e rã ta'yxy ombovai:

— SENHOR nhandejukaxe va'e rire nhandepo gui ndojopyi 'rãgue mba'emo jaapy reve nham'e va'ekue, neĩ mba'emoaju guigua. Neĩ ndoexa ukai 'rãgue ha'e nunga ha'e javi, neĩ ndoikuaa ukai 'rãgue guive — he'i.

²⁴ Ha'e va'e rire ma kunha va'e oikuavã'i peteĩ ava'i. Ha'e vy omboery Sansão. Ha'e gui ava'i tuvixa ovy, ha'e SENHOR omoingo porã.

25 Ha'e gui Zorá ha'e Estaol mbyte Maané-Dã py oiko jave SENHOR Nhe'ë omboypy oguereko aguã.

14

Sansão omendaxeague

¹ Ha'e gui Sansão ma Timna tetã py oo. Ha'e py ma peteĩ filisteu rajy oexa vy

² ojevvy omombe'u nguú ha'e oxy pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Timna py aexa kuri peteĩ kunha, filisteu kuery rajy regua. Peru ta'vy xera'yxyrã.

³ Ha'e rami teĩ tuu ha'e ixy ombovai:

– Jipoi ri ty'y kunha nhaneretarã kuery rajy regua, ha'e'y vy nhande kuery ha'e javi regua, filisteu kuery ikuaia gui ndera'yxyrã rejopy 'rãgue py? Mba'eta ha'e kuery ma opire omboi uka e'y va'e.

Sansão aipoe'i nguú pe:

– Eru xevy ha'e va'e ae, mba'eta ha'e va'e anho ajou porã – he'i.

⁴ Ha'e gui tuu ha'e ixy ndoikuaai SENHOR gui ha'e rami aguã oikoa. Ha'e va'e jave py Israel kuery re filisteu kuery ipo'aka ramo SENHOR oarõ filisteu kuery ombopaga aguã.

⁵ Ha'e gui nguú ha'e oxy reve jogueraa Timna py. Timna katy'i uvaty ikuai va'e py ovaë jave oma'ë vy oexa peteĩ guary ra'y okororõ reve oë ouvvy rã oĩa katy.

⁶ Ha'e ramo hexe SENHOR Nhe'ë onhemonde rã omondoropa vyvoi kavara'i omondoroaa rami avi, opo py mba'eve oguereko e'y re. Ha'e rami teĩ nguú neĩ oxy pe nomombe'ui ojukaague.

⁷ Oove vy kunha va'e reve ijayvu vy ojou porã.

⁸ Kueve ma rire Sansão ojevvy ju gua'yxyrã ogueraa aguã. Ha'e gui tape rupi oo vy opia ovy oexa aguã guary re'ogue. Ha'e va'e oexa rã eiru oĩ ei reve.

⁹ Opo py hetãgue ojopy vy ho'u heravy oguata reve. Ha'e gui nguú ha'e oxya py ovaë vy ha'e kuery pe ome'ë ei, ha'e rã ho'u avi. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe nomombe'ui guary re'ogue gui oguenoëague.

Ayvu py mba'emo re Sansão oporanduague

¹⁰ Ha'e gui kunha va'e ro py Sansão ojapo peteĩ ngaru, mba'eta ha'e rami ae kunumigüe ojapo va'erã ha'e kuery reko rami vy. Tuu avi oo.

¹¹ Ha'e gui filisteu kuery Sansão oexa vy trinta avakue oenoĩ hexeve ikuai aguã.

¹² Ha'e gui ha'e va'e kuery pe Sansão aipoe'i:

– Pëvy amombe'u ta peteĩ ayvu pembovai va'erã. Xapy'a rei sete ára re ngaru ndopai peve pembovai kuaa ri ramo pëvy ame'ë 'rã trinta kamixa ha'e trinta ao ngaru oĩa py oiporupy.

¹³ Ha'e rã napembovai kuaai ri vy peë ae 'rã peme'ë xevy trinta kamixa ha'e trinta ao ngaru oĩa py oiporupy – he'i.

Ha'e kuery aipoe'i:

– Emombe'u ha'vy orevy, toroendu ayvu rombovai aguã.

¹⁴ Ha'e ramo ha'e kuery pe omombe'u vy

– Okaru va'ekue gui oë tembi'u, imbaraete va'ekue gui oë he'ë va'e – he'i.

Ha'e rã mboapy ára re ha'e kuery nombovai kuaai okuapy.

¹⁵ Sete araa py ma ha'e kuery aipoe'i Sansão ra'yxy pe:

— Ndeayvu na neme pe orevy oporanduague omombe'u porãve aguã re, ndee ha'e nderu ro roapypa e'ÿ aguã. Tyrã pa oremba'e rei-rei reipe'a aguã rive orerenõ uka? Ha'e rami e'ÿ teve? — he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e ramo Sansão renonde ta'yxy ojae'o. Ha'e vy aipoe'i:

— Xemomboriau ete, ndaxerayvui vy. Mba'eta xeretã pygua kuery pe remombe'u ayvu ha'e kuery ombovai va'erã, teĩ xevy voi neremombe'u porãvei teri.

Ha'e ramo ombovai:

— Neĩ xeru neĩ ha'i pe voi namombe'ui. Ha'e gui ndevy ma nhi'ã amombe'u 'rã? — he'i.

¹⁷ Ha'e rã henonde ojae'o oikovy sete ára re ngaru oikoa pukukue re. Ha'e ramo sete araa py mae omombe'u porãve ixupe oporandu riae ramo. Ha'e ramo kunha va'e ju omombe'u guetã pygua kuery pe.

¹⁸ Ha'e gui sete araa py kuaray oike e'ÿ mbove ma ha'e va'e tetã pygua avakue aipoe'i Sansão pe:

— Mba'e nunga tu oiko ei gui he'ëve va'e, ha'e guary gui imbarateve va'e? — he'i.

Ha'e rã ha'e kuery pe Sansão aipoe'i:

— Xerymba vaka kunha py vvy napeikaraĩ va'e rire napembovai kuaai 'rãgue aporanduague.*

¹⁹ Ha'e ramo hexe SENHOR Nhe'ẽ onhemonde ramo Asquelom pygua kuery ikuaia py oo vy ha'e va'e regua ojuka trinta avakue. Ha'e rami vy ha'e kuery ao ngaru oĩa py oiporu va'e oipe'apa vy ome'ẽ oporanduague ombovai va'ekue pe. Va'eri ivai raxa reve oo ju nguu ro katy.

²⁰ Ha'e gui Sansão irũ ae pe ju ome'ẽa kunha va'e ta'yxyrã.

15

Filisteu kuery mba'ety rupi Sansão oapypaague

¹ Kueve ma rire trigo omono'õa ára py Sansão peteĩ kavara'i ogueraa reve vy oo guembirekoa py, "Avaẽ 'rã xerembireko oĩa py" he'i vy. Ha'e rami teĩ hatyu nomovaẽi.

² Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Xee aexa'ã ndereayvuveia rami. Ha'e rami vy neirũ pe ju ame'ẽ. Ha'e rami avi ikypy'y kyrĩve va'e ixugui iporãve va'e'ÿ ri ty'y? Ha'e rami rã eraa hekovia.

³ Sansão ombovai:

— Aÿ ma xee ha'evea rami 'rã ambopaga filisteu kuery — he'i.

⁴ Ha'e rami vy oo vy ojopy trezentos aguara'i, ha'e mokõ-mokoĩ ruguai re ojokua hendy va'erã.

⁵ Hendy va'erã omoendypa vy opoipa filisteu kuery mba'ety rupi. Ha'e rami vy omoendy mba'emo aju jokuaa ikuai va'e, nomono'õi teri va'ekue guive, ha'e gui uvaty ha'e oliveira-ty ha'e javi rupi.

⁶ Filisteu kuery oporandu okuapy:

— Mava'e tu ha'e nunga ojapo?

Ombovaia:

— Timna pygua rajy me Sansão ojapo, mba'eta ixugui ta'yxy oipe'a vy irũ pe ju ome'ẽ rire — 'ea. Ha'e ramo filisteu kuery oje'oi vy oapy kunha va'e tuu reve.

⁷ Sansão aipoe'i ha'e kuery pe:

— Evoko rami pejapo rire ndapytu'ui 'rã aipotaa rami ajepy e'ÿa ja — he'i.

* **14:18** "Xerymba vaka kunha" he'ia ma gua'yxy re ae ijayvu vy, "Xera'yxy pe napeporandui va'e rire napembovai kuaai 'rãgue" he'i aguã.

8 Ha'e rami vy oguero'a vy ojuka reta. Ha'e vy oo ju, Etã py itaovape guy oĩ va'e py opyta.

Judá regua avakue Sansão ojokua reve ogueraa ague

9 Ha'e ramo filisteu kuery oje'oi vy Judá rovai opu'ã okuapy. Ha'e rami vy Leí tetã katy'i rupi ikuai.

10 Ha'e kuery pe Judá regua avakue oporandu:

– Mba'e re tu peju ore kuery rovai?

Ha'e kuery ombovai:

– Sansão re roju rojokua heravy aguã, hexe rojapo aguã ore kuery re ojapoague rami avi – he'i okuapy.

11 Ha'e ramo três mil avakue Judá regua oje'oi Etã py itaovape guy oĩ va'e py. Ha'e vy aipoe'i okuapy Sansão pe:

– Ndereikuaai teve filisteu kuery nhandere ipo'akaa? Mba'e re tu ha'vy ha'e rami ete rejapo nhande kuery re?

Ombovai:

– Xere ha'e kuery ojapoague rami ae avi xee ajapo karamboae ha'e kuery re – he'i.

12 Ha'e kuery aipoe'i:

– Ore roju rojokua heravy aguã, filisteu kuery po py romboaxa aguã.

Sansão aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peura ha'vy peẽ ae xejuka e'ỹ aguã.

13 Ha'e kuery ombovai:

– Any ri, rojokua heravy aguã rive roju ha'e kuery po py romboaxa aguã. Mba'eve py rei ndorojukai 'rã – he'i. Ha'e rami vy mokoĩ ixã pyau py ojokua vy oguenoẽ heravy itaovape guy py oĩa gui.

Mburika raĩ'y kãgue py Sansão mil avakue ojukaague

14 Leí tetã py ha'e kuery ogueroaẽ ramo filisteu kuery ovy'a reve oẽmba jogueruvy ovaexĩ aguã. Ha'e rami teĩ Sansão re SENHOR Nhe'ẽ onhemonde ramo ixã ijyva rupi ojokuaague omondo nhimbo kaigue'i rami rive. Ha'e rami vy ojokuaague ojerapa ipo gui.

15 Peteĩ mburika'i raĩ'y kãgue pyau teri va'e ha'e katy'i itui va'e ojou vy ha'e va'e py ojuka mil avakue.

16 Ha'e vy aipoe'i:

– Peteĩ mburika'i raĩ'y kãgue py ajapo opa rupi ono'õa aguã rami, peteĩ mburika'i raĩ'y kãgue py rive ajuka mil avakue – he'i.

17 Ha'e rami ijayvupa ma vy omombo haĩ'y kãgue opo gui. Ha'e va'e henda ma omboery Ramate-Leí.*

18 Ijy'uvei vaipa vy oiapukai SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Xee nerembuguai pe heta reraa jepe uka kuri. Ha'e gui xee amano 'rã teve xey'uvei gui? Aĩ vai 'rã teve ha'e va'e kuery opire omboi uka e'ỹ va'e po py? – he'i.

19 Ha'e ramo itakua Leí py oĩ va'e SENHOR oipe'a vy ojapo yy oxyry ouvy aguã rami. Sansão oy'u ma vy imbaraete ha'e oiko porã ju. Ha'e va'e rire ha'e va'e henda omboerya En-Hacoré aỹ peve.†

20 Sansão ma vinte ma'etỹ re opena Israel kuery re, filisteu kuery ipo'aka jave ae.

* 15:17 Tery Ramate-Leí ma "Yvy'ã haĩ'y kãgue oĩa" 'ea. † 15:19 Tery En-Hacoré ma "Oiapukai va'e pegua yvu" 'ea.

16

Gaza py Sansão ooague

¹ Ha'e gui Gaza tetã py ju Sansão oo. Ha'e py ma peteĩ kunha itavy rei va'e oexa vy hexeve jogueroke rive.

² Gaza pygua kuery joupe-upe

– Sansão ovaê ra'e apy – he'i okuapy.

Ha'e ramo ojoko mbeguepa, pytũ mbukukue re oarõ okuapy tetã kora rokẽ py onhemia py. Pytũ mbukukue re okyriri okuapy, mba'eta aipoe'i:

– Nharõ tema ko'ẽ peve. Ha'e rami vy jajuka 'rã – he'i vy.

³ Ha'e rã Sansão ma pytũ mbyte peve'i nhogueronhenho joguerupy. Ha'e gui ovy vy ojopy tetã kora rokẽ jovaive regua. Ijokoa reve oipe'a vy omoĩ oaxi'y áry, ha'e vy yvy'ã katy ogueraa, yvyty apyte áry Hebrom renonde katy peve.

Dalila Sansão ojopy uka nhemiague

⁴ Ha'e va'e rire Sansão inhakã vai peteĩ kunha Soreque yvyugua py oiko va'e Dalila hery va'e re.

⁵ Ha'e ramo kunha va'e oĩa py filisteu regua yvatekueve oje'oi vy aipoe'i ixupe:

– Ndeayvu na ixupe ndevy omombe'u porãve aguã mba'e nunga rupi pa imbaraeete oikovya, ha'e mba'e nunga py pa rojokua vy rojopy ete aguã. Ha'e ramo ore kuery peteĩ-teĩ ndevy rome'ẽ 'rã mil e cem hatã'i va'e prata guigua – he'i okuapy.

⁶ Ha'e rami rã Dalila aipoe'i Sansão pe:

– Ajerure ndevy remombe'u aguã xeivy mba'e nunga rupi tu nembaraetea, ha'e mba'e nunga py ndejokua vy 'rã tu ndere ipo'akaa.

⁷ Sansão ombovai:

– Sete vaka pi pyau, ipiru e'ỹ teri va'e py ri xejokuaa ramo xekangy 'rã. Ha'e rami vy avakue mboae rami rive 'rã aiko – he'i.

⁸ Ha'e ramo Dalila pe filisteu regua yvatekueve ogueru sete vaka pi pyau, ipiru e'ỹ teri va'e. Ha'e rã ha'e va'e py kunha va'e ojokua,

⁹ ha'e rã avakue ma opy ja'o mboae py onhomi okuapy. Ha'e rami vy kunha va'e aipoe'i Sansão pe:

– Sansão, filisteu kuery ou ma ra'e ndere! – he'i ramove omondopa vaka pi, mandyju okai va'ekue omondoa rami. Ha'e rami py ndoikuaai okuapy mba'e nunga rupi pa imbaraeetea.

¹⁰ Ha'e gui Dalila aipoe'i Sansão pe:

– Ma'ẽ, ndee ma xejojai rei ha'e ndeapu xeivy. Ma'ẽ, aỹ ma emombe'u porã xeivy: Mba'e nunga py pa ndejokuaa ramo 'rã tu ha'eve?

¹¹ Ombovai:

– Ixã pyau mba'eve py oiporu pyre e'ỹ teri va'e py ri xejokuaa porã ramo xekangy vy amboae avakue rami rive 'rã aiko – he'i.

¹² Ha'e ramo Dalila ma opy ja'o mboae py avakue onhomi ma vy ixã pyau ogueru, ha'e ojokua. Ha'e vy

– Sansão, filisteu kuery ou ma ra'e ndere! – he'i teĩ ojyva kuaa omondopa vyvoi peteĩ nhimbo omondoa rami.

¹³ Ha'e gui Dalila aipoe'i Sansão pe:

– Aỹ peve xejojai anho rei ha'e ndeapu xeivy. Ha'e rã aỹ ma emombe'u porã xeivy: Mba'e nunga py pa ndejokuaa ramo 'rã tu ha'eve?

Ombovai:

– Ajukue popêa py xe'a sete henda py ri reipopê, ha'e yvyra rakua py rembopija atã ramo xekangy vy aiko 'rã avakue mboae rami rive – he'i.

Ha'e ramo oke oupy jave kunha va'e hi'a sete popêa oĩ va'e oipopêmba ajukue popêa py,

¹⁴ Ha'e peteĩ vyvra rakua py ju ombopija atã. Ha'e vy aipoe'ĩ ixupe:

– Sansão, filisteu kuery ou ma ra'e ndere! – he'ĩ ramo okeague gui omyĩ vy vyvra rakua omboi vy oguenoê o'a ajukue popêa gui.

¹⁵ Ha'e gui kunha va'e aipoe'ĩ ixupe:

– Mba'êxa tu xevy “Roayvu” re va'eri nekuraxô py xere nerenhemoirûxei? Mba'eta mboapykue ma xejojai rei, neremombe'ui teri guive mba'e nunga rupi pa nembaraetea – he'ĩ.

¹⁶ Ko'ê nhavô kunha va'e oporandu tema, omombe'u ete aguã omoangeko rei riaa ramo Sansão onhe'ê py nonhenhandu porãvei, omanoxe rive peve.

¹⁷ Ha'e rami vy kunha va'e pe onhemombe'upa opy'a re oĩ va'e ha'e javi. Ha'e vy aipoe'ĩ ixupe:

– Xee ma xeakã rague re kyxe omovaêa va'erã e'y, mba'eta ha'ĩ rye py teri aĩ reve nazireu aiko Nhanderuete omboaxa pyre. Xeakã rague onhopia ri ramo xembaraetea ojepe'apa 'rã xegui. Ha'e ramo xekangy vy aiko 'rã avakue mboae rami rive – he'ĩ.

¹⁸ Opy'a re oĩ va'e ha'e javi onhemombe'ua Dalila oikuaa ma vy oenoĩ uka filisteu regua yvatekueve. Ha'e vy aipoe'ĩ:

– Peju ke teigüe ju, mba'eta aỹ ma xevy onhemombe'u ma opy'a re oĩ va'e ha'e javi – he'ĩ. Ha'e ramo oĩa py filisteu regua yvatekueve oupa okuapy, peráta guive ogueru.

¹⁹ Ha'e ramo Dalila ojapo o'u áry Sansão oke aguã rami. Ha'e vy peteĩ ava oenoĩ vy onhopi uka hi'a sete popêa oĩ va'ekue ha'e javi. Ha'e rami py ipo'aka nho hexe, imbaraetea okanhy ete ramo.

²⁰ Ha'e gui kunha va'e aipoe'ĩ:

– Sansão, filisteu kuery ou ra'e ndere!

Ha'e rã okeague gui omyĩ vy ojeupe ae “Jepiaty rami aẽ ju 'rã aỹ, ha'e vy aa jepe 'rã” he'ĩ, mba'eta ndoikuaai teri ixugui SENHOR opo'akaa oipe'a maa.

²¹ Ha'e ramo filisteu kuery ojopy vy omombupa hexa, ha'e Gaza tetã py ogueraa. Mokoĩ corrente overa va'e guigua py ojokua. Ha'e rã mba'emo mongu'ia ombojere herekovy nhuã py omboty'a py.

²² Ha'e rami teĩ inhakã rague onhopia rire ipukuve ju ma ovy.

Sansão omanoague

²³ Ha'e gui filisteu regua yvatekueve ono'õ okuapy nguu ete Dagom ra'angaa pe mba'emo ome'ê ha'e ovy'a okuapy aguã. Mba'eta

– Nhandevygua nhanderuete ma nhandepo py Sansão nhanderovaigua omboaxa rire – he'ĩ vy.

²⁴ Ha'e rami heta va'e kuery oexa vy oporaei okuapy nguu ete ramigua pe, mba'eta aipoe'ĩ:

– Nhandevygua nhanderuete nhandepo py omboaxa nhanderovaigua nhandevvy ojapo vai ha'e nhanderegua ojuka va'ety – he'ĩ okuapy.

²⁵ Ha'e gui opy'a py ovy'a okuapy vy aipoe'ĩ:

– Pembou na Sansão jarovy'a rei aguã – he'ĩ. Ha'e ramo Sansão nhuã gui herua rã oguerovy'a rei okuapy. Oo ytarã mokoĩ omo'ã mbyre pa'ũ py omopu'ãa imo'amy.

²⁶ Ha'e gui Sansão aipoe'ĩ kunumi ipo re ogueno'ã va'e pe:

– Xerereko ke oo yta hi'aĩ va'e re apoko aguã peve, hexe ajeko aguã – he'ĩ.

²⁷ Ha'e va'e oo ma tynyê rei avakue ha'e kunhague. Ikuai avi filisteu regua yvatekueve ha'e javi. Oo ao'ia áry ma três mil ju ikuai avakue ha'e kunhague, Sansão re oma'ê okuapy ojoi rei reve.

²⁸ Sansão ojavukai SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:

— SENHOR Xeruete, ajerure ndevy xere nema'endu'a aguã, ha'e eme'ẽ aỹ ete'i ri jepe xembaraete ju aguã. Xeruete, filisteu kuery re ajepy 'rãgue xerexa omombuague rekovia — he'i.

²⁹ Ha'e rami vy Sansão oikuavã mokoïve oo yta oo mbyte py hi'aĩ va'e, ha'e va'e re onhemomburu ete ho'amy, peteĩ re ma oiporu kuaa regua re, ha'e rã amboae re ma oaxua re.

³⁰ Ha'e vy aipoe'i:

— Tamano filisteu kuery reve — he'i vy onhemomburu ete reve ojero'a ramo oo ho'apa yvatekueve ha'e heta va'e kuery ha'e py ikuai va'e ha'e javi áry. Ha'e rami py oiko vaia ára ma oikove teri reve jojukaague gui ojuka retave.

³¹ Ha'e gui ou tyvy kuery ha'e tuu ro pygua kuery ha'e javi. Hetekue oupi heravy vy onhono porã Zorá ha'e Estaol mbyte, tuu Manoá onhono porãague py ae. Vinte ma'etỹ re Sansão opena va'ekue Israel kuery re.

17

Mica ngoo py ta'angaa oguerekoague

¹ Oiko peteĩ ava Efraim regua Mica hery va'e, yvy'ã reia re oiko.

² Ha'e va'e ma aipoe'i oxy pe:

— Ha'e gui mil e cem hatã'i va'e prata guigua ndegui imondaague va'e, ha'e va'e re ndeayvu vaiague ha'e xe'vy remombe'u avi va'ekue, ma'ẽ, ha'e va'e peráta ma xee ae areko. Xee ae xemonda karamboae ndegui.

Ha'e ramo ixy ombovai:

— Tove SENHOR tanemoingo porã, xepi'a! — he'i.

³ Oxy pe mil e cem hatã'i va'e prata guigua ome'ẽ jevy ramo ixy aipoe'ive ju:

— Kova'e peráta ma xepo gui ae amboaxa SENHOR pe. Ndee xepi'a, ndee ae 'rã reiporu peteĩ ta'angaarã rejapo uka aguã yvyra gui, ha'e gui amboae ju ma prata ryku gui. Aỹ gui ma ame'ẽmba ju 'rã ndevy — he'i.

⁴ Ha'e rami rã oxy pe peráta ome'ẽ ramo duzentos hatã'i va'e prata guigua ogueraa vy opaga prata re omba'eapo va'e pe. Ha'e va'e ju peteĩ ta'angaarã ojapo yvyra gui, ha'e amboae ju ma hyku va'e gui ojapo. Ha'e va'e ta'angaa ma Mica ro py ae opyta.

⁵ Ha'e rami py ava Mica hery va'e oguereko oo tuete ra'angaa ikuaiaty. Ojapo avi peteĩ manto sacerdote pegua ha'e ta'angaa opy guarã. Peteĩ gua'y omboaxa avi sacerdote-rã.

⁶ Ha'e jave py ma ndoikoi huvixave Israel kuery re opena va'erã. Ha'e ramo peteĩ-teĩ ikuai 'rã ha'e kuery ae oipotaa rami rive.

Mica ro py levita ovaẽ jave guare

⁷ Ha'e gui Judá regua Belém tetã py oiko peteĩ kunumi va'e. Ha'e va'e ma levita oiko va'eri ha'e py oiko.

⁸ Ha'e gui Judá regua Belém gui ha'e va'e ojepe'a ovy, mamó rã ojou porã reia py oiko aguã. Ha'e rami vy tape rupi oo vy ovaẽ Efraim regua yvy'ã reia re, Mica ro oĩa py ae.

⁹ Ha'e gui Mica oporandu ixupe:

— Magui tu reju?

Ombovai:

— Xee ma levita Judá regua Belém guigua. Ha'e vy mamó rã ajou porãa py 'rã aiko — he'i.

¹⁰ Ha'e ramo Mica aipoe'i ixupe:

— Eiko xea py ae. Xerurã rami eiko, xeivygua sacerdote-rã. Ha'e rã ma'etÿa nhavõ ndevy ame'ë 'rã dez hatã'i va'e prata guigua, ndeaorã ha'e tembi'u — he'i rã levita va'e oendu vy ovaë ha'e py.

¹¹ Ovy'a reve kunumi va'e oiko ava ro py. Ta'y rami oiko.

¹² Ha'e ramo Mica ma levita regua kunumi va'e omoï ojeupegua sacerdote-rã. Ha'e ramo Mica ro py oiko.

¹³ Ojeupe ae Mica aipoe'i:

— Aÿ xee aikuaa SENHOR xemoingo porã 'rãa, xeivygua sacerdote-rã levita areko ramo.

18

Dã regua kuery ovyv tuvixave va'erã ojouxave jave guare

¹ Ha'e va'e jave ma ndoikoi huvixave Israel kuery re opena va'erã. Ha'e rami rã Dã regua kuery oeka okuapy ovyvrã ikuai aguã, mba'eta ha'e va'e ára peve ha'e kuery ndojopyi teri ovyvrã xorte rupi ome'ë mbyre Israel regua ikuai mbyte.*

² Ha'e rami vy Dã kuery omondouka peteï nhiruï avakue ha'e kuery va'e regua ae, Zorã ha'e Estaol pygua kuery ipy'a guaxuvekue, yvy re oma'ë mbegue ha'e oikuaa pota aguã. Ha'e vy ha'e kuery pe

— Tapeo, peikuaa pota yvy re — he'i. Ha'e ramo oje'oi vy Efraim regua yvy'ã reia re ovaë Mica ro py. Ha'e vy oke okuapy ha'e py.

³ Mica ro py ha'e kuery ikuai jave oendu kuaa kunumi va'e levita regua ayvu. Ha'e vy oia py onhemboja vy aipoe'i ixupe:

— Mava'e tu ndereru apy? Mba'e tu rejapo reikovy apy? Ha'e mba'e tu apy rereko?

⁴ Ombovai:

— Po rami Mica ojapo xeivy. Perãta re ixupe amba'eapo vy aiko ixupegua sacerdote — he'i.

⁵ Ha'e ramo aipoe'i okuapy ixupe:

— Eporandu ha'vy Nhanderueté pe, roikuaa aguã tape rupi rooa rupi iporã va'e rojou 'rã paa.

⁶ Sacerdote ombovai:

— Tapeo porã ke. Tape rupi peguataa rupi SENHOR oma'ë 'rã — he'i.

⁷ Ha'e ramo peteï nhiruï avakue oje'oi vy Laís tetã py ju ovaë. Ha'e py ma oexa rã ha'e pygua kuery ikuai porã. Sidom pygua kuery reko rami ikuai mby'a porã ha'e joe ojeroviaa rupi. Peteive jipoi huvixa mba'emo py omoingo axy va'erã. Sidom tetã gui mombyry ikuai, amboae kuery re nonhemoiruï guive.

⁸ Ha'e ramo ojevypa ju guyvy kuery Zorã ha'e Estaol py ikuai py. Ha'e rã ha'e kuery pe oporandu vy

— Mba'e pa pemombe'u orevy? — he'i ramo

⁹ ombovai:

— Pepu'ã ke, jaje'oi ha'e kuery rovai. Mba'eta yvy re roikuaa potaa rupi roexa rã iporã. Peï rive ta tema ri ty'y upe py? Pemboare eme ta'vy peje'oi vy ha'e va'e yvy pejopy aguã.

¹⁰ Mba'eta ha'e py pevaë vy pejou 'rã joe ojeroviaa rupi rive ikuai va'e, ijyvy ma tuvixa guive. Nhanderueté omboaxa ma pendepo py. Ha'e va'e yvy ma mba'eve oata e'ÿa ha'e py ikuai va'e kuery pe — he'i.

¹¹ Ha'e rami rã Dã regua kuery ma Zorã ha'e Estaol gui oje'oi, seiscentos avakue tembiporu joe opu'ãa pygua revegua meme.

* 18:1 Josué 19.41-48

¹² Ha'e kuery oje'oi vy Judá regua Quiriate-Jearim py ranhe ikuai. Ha'e nunga rupi ha'e va'e henda pe “Maané-Dã” he'i okuapy aỹ peve. Quiriate-Jearim rovai katy oi.

¹³ Ha'e va'e gui oje'oi ju Efraim regua yvy'ã reia katy. Ha'e vy Mica ro py ju ovaẽ okuapy.

Mica pegua ta'angaa oipe'a vy Laís tetã re ipo'aka okuapyague

¹⁴ Peteĩ nhiruĩ avakue Laís yvy re oikuaa pota aguã oje'oi va'ekue aipoe'i guvyvy kuery pe:

– Peikuaa pa ha'e va'e oo py oĩa Peteĩ manto sacerdote pegua, ha'e ta'angaa oo pygua, ta'angaa yvyra guigua ha'e amboae ma mba'emo ryku guigua oĩa? Penhembopy'a ke ha'vy mba'emo pejapo aguã re – he'i.

¹⁵ Ha'e ramo ha'e py ovaẽ okuapy kunumi levita regua ro py, Mica ro py ae. Ha'e vy oxarura okuapy ixupe.

¹⁶ Seiscentos avakue Dã regua tembiporu joe opu'ãa pygua oguereko va'e ma okẽ rupi opyta okuapy oikeaty py.

¹⁷ Ha'e rã Peteĩ nhiruĩ avakue yvy re oikuaa pota aguã oje'oi va'ekue oike vy ojopy ta'angaa yvyra guigua, manto sacerdote pegua, ta'angaa oo py ikuai va'ekue ha'e ta'angaa mba'emo ryku gui ojapo pyre guive. Ha'e rã sacerdote ma opyta ho'amy okẽ py, seiscentos avakue tembiporu joe opu'ãa pygua revegua kuery ikuai py.

¹⁸ Mica ro py ha'e kuery oike vy ta'angaa yvyra guigua oipe'a heravy, manto sacerdote pegua, ta'angaa oo py ikuai va'e ha'e ta'angaa mba'emo ryku guigua. Ha'e ramo sacerdote aipoe'i ha'e kuery pe:

– Mba'e tu pejapo?

¹⁹ Ha'e kuery ombovai:

– Ekyriri ke, emoĩ ndepo ndejuru py, ha'e eju orerupive. Orevy ju 'rã reiko oreru rami ha'e sacerdote-rã. Mba'eta ndevy pe ha'eveve pa Peteĩ'i ava ro py sacerdote reikoa, tyrã pa Israel re Peteĩ regua ha'e javi pe sacerdote reiko aguã? – he'i rã

²⁰ sacerdote oendu vy ovy'a opy'a py. Ha'e rami vy ha'e ae ju manto sacerdote pegua oipe'a, ta'angaa oo py ikuai va'e ha'e ta'angaa yvyra guigua oipe'a avi vy oguenoẽ heravy ha'e kuery mbyte rupi.

²¹ Ha'e kuery ojevy aguã katy ju oo ta vy guenonde omoĩ gua'y kue'iry, guymba kuery ha'e omba'e rei-rei ha'e javi. Ha'e rami vy oje'oi.

²² Mica ro gui mombyry'i ma Dã kuery oje'oi jave avakue Mica ro katy'igua kuery nhomboaty vy opuity okuapy.

²³ Ha'e vy hakykue katy gui ojapukai oje'oivy. Ha'e rã ha'e kuery ojere vy aipoe'i Mica pe:

– Mba'e tu oiko upe va'e kuery remboaty aguã?

²⁴ Ombovai:

– Tuuete ra'angaarã ajapo va'ekue peipe'apa ra'e, xeivygua sacerdote guive. Ha'e gui peo ju kuri. Mba'e tu oiko xeivy guarã peja va'ekue? Ha'e gui mba'e re tu xeivy peporandu vy “Mba'e tu oiko?” peje? – he'i.

²⁵ Ha'e ramo Dã kuery aipoe'i ixupe:

– Ndeayvuve eme orevy, xapy'a rei avakue ipy'a guaxukueve ndere opu'ã rã pekanhymba e'ỹ aguã, ndero pygua kuery reve – he'i okuapy.

²⁶ Ha'e rami vy Dã kuery oje'oive tema. Ha'e rã Mica ma ixugui ha'e kuery ipo'akavea oikuaa vy ojeyv ju ngoo katy.

²⁷ Ha'e kuery ogueraa ta'angaarã Mica ojapo va'ekue ha'e sacerdote oguereko va'ekue. Ha'e gui Laís tetã py ju ovaẽ, Peteĩ regua ikuai porã ha'e joe ojeroviaa rupi rive ikuai py. Ha'e vy ojukapa kyxe py, ha'e oapypa tetã.

28 Nomoingovei avave rei, mba'eta Sidom tetã gui mombyry, avave rei re na'irũĩ guive. Ha'e va'e tetã ma Bete-Reobe katy'i oi vvyugua oĩ va'e py. Ha'e gui ha'e kuery ae ju tetã omoatyrõ ju vy ha'e py ikuai.

29 Tetã omboery guamoĩ Dã Israel ra'y oiko va'ekue rery py. Ha'e rã tetã rery ypyague ma Lais.

30 Dã kuery ojeupe ae ogueraa ta'angaa yvyra guigua. Ha'e gui Dã regua kuery pe ju Gérson ra'y Jônatas, Manassés ramymino va'e oĩ sacerdote, ha'e va'e rire ta'y kuery pe ju, ha'e kuery escravo-rã ogueraapaa ára peve.

31 Ha'e rami py Mica ta'angaa ojapo va'ekue ma ojeupe ae ju ha'e kuery oguereko, Silõ py Nhanderuete pegua oo oĩ teria ja.

19

Levita ha'e ta'yxy jevy rekokie oĩa

1 Ha'e va'e jave py huvixave ndoikoi Israel kuery re opena va'erã. Ha'e gui oiko petei levita regua. Ha'e va'e ma Efraim vvy'ã rupi uguata oikovy vy petei gua'yxy jevyrã ogueraa Judã regua Belém tetã pygua.

2 Ha'e rã kunha va'e ma hexe nda'ija'evei vy opoi. Ha'e rami vy nguu ro katy ju ojevuy Judã regua Belém py. Ha'e py ju oiko irundy jaxy re.

3 Ha'e gui ime opu'ã vy guembigua ha'e mokoĩ mburika ogueraa hakykue oo vy. Hexeve ijayvu porã'ixe ogueru ju aguã. Ha'e py ovaẽ ramo kunha va'e omovaẽ nguu ro py. Tuu oexa vyve ovy'a reve oẽ, omovaẽ porã'i.

4 Hatyu kunha va'e ru va'e ma mboapy ára re omombyta ojea py. Okaru ha'e oy'u okuapy, ha'e gui omenda va'e kuery oke ha'e py.

5 Irundy araa py ovy voi, opu'ã oje'oi aguã. Ha'e ramo kunha va'e ru aipoe'i guaj me pe:

— Penhemombaraete ranhe ke petei mbojape'i re. Ha'e va'e rire ma peo 'rã — he'i ramo

6 oguapy mokoĩve, okaru ha'e oy'u nhoguenoiny.

Ha'e gui kunha va'e ru aipoe'i ava pe:

— Ajerure ndevy, kova'e pytũ ju peke apy, pendepy'a py pevy'a aguã.

7 Ha'e rami teĩ ava va'e opu'ã ju oo aguã. Ha'e rã hatyu ma hexeve ijayvu tema vy ha'e va'e pytũ re ju omombyta.

8 Petei nhiruĩ araa py ovy voi oo aguã. Ha'e rã kunha va'e ru aipoe'i:

— Penhemombaraete ke, pepytave'i ju ka'aru peve — he'i ramo mokoĩve okaru nhoguenoiny.

9 Ha'e ramo ava va'e opu'ã ju oo aguã, ta'yxy jevy ha'e hembigua kunumi va'e reve. Ha'e rã ixupe aipoe'i hatyu kunha va'e ru:

— Ma'ẽ, ka'aru ma, pytũ ovaẽ ju ta ma. Ajerure ndevy pytũ peaxa ju aguã

apy. Ára oaxa ta ramo peaxa pytũ apy, pendepy'a py pevy'a aguã. Ha'e gui ko'ẽ rã mae ma pepu'ã pendero katy peo aguã — he'i.

10 Ha'e rami teĩ ava va'e ndoaxavei pytũ ha'e py. Ha'e rami vy opu'ã vy oo. Ngupive ogueraa va'e ma mokoĩ mburika ikupe árygua va'e ha'e ta'yxy jevy. Ha'e gui Jebus tetã katy'i peve ovaẽ (ha'e va'e ma Jerusalém tetã).

11 Jebus katy'i oje'oi jave ka'aru ete ma ramo kunumi va'e aipoe'i opatõ pe:

— Aỹ ma jaa, nhavaẽ jebuseu kuery retã py, pytũ jaaxa aguã ha'e py.

12 Ipatõ ombovai:

— Any, nda'evei tetã jaikuaa e'ỹ va'e py nhavaẽ aguã, Israel kuery e'ỹ ikuai py. Jaave 'rã Gibeá peve.

13 Jaave 'rã, nhavaẽ 'rã amboae tekoa py, Gibeá py e'ỹ vy Ramá py jake aguã — he'i guembigua pe.

14 Ha'e gui oje'oive. Gibeá tetã katy'i ovaẽ jave kuaray oike, Benjamim regua yvy py.

15 Ha'e rami vy opia oje'oivy Gibeá katy, pytũ oaxa aguã ha'e py. Ha'e py ovaẽ vy uguapy okuapy tetã mbyte py, mba'eta avave rei nomovaẽai ngoo py pytũ oaxa aguã.

16 Ha'e gui pytũ ma jave ou peteĩ tuja'i mba'ety rupi omba'epoague gui. Ha'e va'e ma Efraim yvy'ã reia pygua va'eri Gibeá py hekoa va'e. Ha'e rã ha'e pygua kuery ae ma Benjamim regua meme.

17 Tuja'i va'e oma'ẽ vy tetã mbyte py oexa uguata va'e. Ha'e vy oporandu ha'e kuery pe:

— Marã katy peo, ha'e magui tu peju?

18 Ombovai:

— Judá regua Belém gui roguata roje'oivy, mombyry Efraim yvy'ã reia katy roo. Xee ma ha'e pygua ae. Aa karamboae Judá regua Belém py. Ha'e gui aỹ ma aguata avy SENHOR pegua oo oĩa katy. Teĩ avave rei naxemovaẽai ngoo py,

19 roguereko teĩ ae ma mba'emo pirukue ha'e mba'emo rogue orerymba mburika peguarã. Mbojape ha'e vinho voi roguereko xevy, kunha ha'e kunumi va'e nerembiguaĩ reve ou va'ekue pe. Mba'eve rei ndoatai orevy — he'i.

20 Ha'e ramo tuja'i va'e aipoe'i:

— Tove mby'a porã toĩ ndere. Xapy'a rei ndevy mba'emo oata ramo xee ae tajou. Ha'e rami avi nda'evei tetã mbyte py peaxa aguã pytũ — he'i.

21 Ha'e rami vy ngoo py ae omovaẽ vy mba'emo rogue ome'ẽ mburika kuery pe. Ha'e kuery py ojoipa ma rire okaru ha'e oy'u okuapy.

22 Ha'e kuery ovy'a okuapy jave ha'e va'e tetã pygua avakue nhe'ẽ vai ra'y kuery oupa vy ombojere okuapy oo. Ombota-mbota okuapy okẽ re. Ha'e vy hoo va'e tuja'i va'e pe ijayvu vy

— Emoẽ apy oka py ava ndero py removaẽ va'ekue rojavyky rei aguã — he'i.

23 Ha'e rã hoo va'e ma ha'e kuerya py oẽ vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Any xeryvy kuery, pejapo eme ha'e rami ete ha'eve'ỹ va'e. Xee ae ma xero py ava amovaẽ rire pejapo vai eme.

24 Xee aru 'rã oka py xerajy omenda 'ỹ teri va'e, ha'e ava va'e ra'yxy jevy. Ha'e va'e kuery ma pemo'yvy'i 'rã, ha'e kuery re 'rã pejapo pejapoxea rami. Ha'e rã ava va'e re ma pejapo vai eme ha'e rami ete — he'i.

25 Ha'e pygua avakue noendu potaxei ramo levita ra'yxy jevy ojopy vy ugueraa oka py, omboaxa ha'e kuery pe. Ha'e ramo ha'e kuery ju ojopy vy ojavyky reia rupi oguenonheno okuapy pytũ mbukukue re, ko'ẽ peve. Ha'e gui ko'ẽmba ma ramo oejapa rive oje'oivy.

26 Ko'ẽ rai'i ma ramo kunha va'e ou vy ho'a oo ome oĩa rokẽ py. Ha'e py ma iko'ẽmba ete'i oupy.

27 Ko'ẽgue ime opu'ã vy oipe'a okẽ. Ha'e rami vy oove aguã oẽ vy oexa rã kunha gua'yxy jevy okẽ rupi itui ra'e, opyrõ ovyaty áry opo omoĩ reve.

28 Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Epu'ã ke, ha'e gui jaa — he'i teĩ nombovai. Ha'e ramo ava va'e oupi inony mburika'i áry, ojepe'a, oo ju ngoo katy.

29 Ngoo py ovaẽ ma vy gua'yxy omboguejy jevy retekue. Ha'e vy kyxe ogueru vy omboaxa'ypa, ikãgue reve, doze henda py. Ha'e va'e ma ugueraa uka Israel kuery ikuaia ha'e javi rupi.

30 Peteĩ-teĩ oexa va'e aipoe'i okuapy joupe-upe:

– Kova'e nunga ojapoa va'e'ỹ teri, neĩ oexaa va'e'ỹ teri, Egito yvy gui Israel kuery oua ára guive aỹ peve. Peikuaa pota ha'e nunga re, penhembopy'a ha'e pejogueroayvu – he'i okuapy.

20

Levita ra'xy jevy ojavyky reia ague re Israel kuery nhombopagaague

¹ Ha'e gui Israel kuery ha'e javi ma Mispa py oje'oi vy nhomboatypa okuapy SENHOR renonde. Peteĩ'i rami ou Dã guive Berseba peve ikuai va'e, Gileade yvy gui guive.

² Ha'e kuery va'e regua yvatekueve ha'e javi ha'e Israel kuery peteĩ-teĩ regua oupa okuapy Nhanderuete pegua onhemboaty okuapya py. Quatrocentos mil avakue ikuai opu'ã okuapy va'e, kyxe revegua meme.

³ Benjamim kuery voi oendu okuapy Israel kuery Mispa katy oje'oa omombe'ua rã.

Ha'e gui ava pe Israel kuery oporandu okuapy:

– Emombe'upa orevy marã rami vy pa ha'e nunga oikoague.

⁴ Ha'e ramo ava levita kunha omano va'ekue megue ombovai vy aipoe'i:

– Xera'xy jevy reve rovaẽ Benjamim regua kuery retã Gibeá py, pytũ roaxa aguã.

⁵ Ha'e ramo Gibeá pygua kuery xere opu'ã vy pyávy ombojere oo xee aĩa va'e. Xejukaxe, ha'e gui xera'xy jevy voi ojavyky rei okuapy. Ha'e ramo omano.

⁶ Ha'e ramo xera'xy jevy retekue araa. Amboa'yypa vy araa uka Israel kuery yvy ha'e javi rupi, nhande Israel kuery moxĩmbaarã ojapo rire.

⁷ Ma'ẽ, peẽ kuery ma Israel kuery regua meme pendekuai. Peikuaa pota porã ke! Pejogueroayvu ha'e penhomongeta ha'e nunga re – he'i.

⁸ Ha'e rami rã heta va'e kuery ha'e javi ma peteĩ'i rami opu'ãmba okuapy vy aipoe'i:

– Nhande kuery va'e regua peteĩve ndojevyi 'rã ngoo katy, peteĩve ndajaai 'rã nhandero katy.

⁹ Ha'e rami vy po rami 'rã jajapo Gibeá pygua kuery re: Jaje'oi 'rã ha'e kuery rovai nhapu'ã aguã xorte jaexaa rami.

¹⁰ Ha'e rami vy Israel kuery regua cem avakue ikuai va'e-va'e gui ma dez kuerei 'rã nhamondouka, mil ikuai va'e-va'e gui cem kuerei 'rã, ha'e dez mil ikuai va'e-va'e gui ma mil kuerei 'rã nhamondouka tembi'u ojou aguã nhande kuery pe. Ha'e rã nhande kuery ma Benjamim regua Gibeá py jaa vy ha'e kuery re jajapo 'rã Israel kuery mbyte ojapo vaiague rami – he'i.

¹¹ Ha'e rami vy Israel regua avakue ha'e javi nhomboaty okuapy ha'e va'e tetã rovai opu'ã vy oo aguã. Peteĩ'i rami onhemoirũmba okuapy.

¹² Ha'e gui Israel kuery omondouka avakue Benjamim regua yvy ha'e javi rupi, aipoe'i aguã:

– Mba'e nunga ha'eve'ỹ va'e tu penembyte ojapoa?

¹³ Aỹ orepo py pemboaxa na Gibeá pygua avakue nhe'ẽ vai ra'y kuery rojukapa aguã, ha'e rami vy Israel kuerya gui roipe'a aguã ha'e rami ete nda'evei va'e – he'i. Ha'e rã Benjamim kuery ma noendu potai guyvvy Israel kuery ayvu.

¹⁴ Ha'e rami 'rãgue py Benjamim kuery ma Gibeá katy'i tetã ikuai va'e gui oupa vy ono'õmba okuapy, oje'oi aguã Israel kuery re opu'ã aguã.

¹⁵ Ha'e va'e ára ma oipapaa Benjamim kuery tetã ikuai va'e gui ou va'ekue. Oikuaa rã vinte e seis mil avakue ikuai kyxe revegua, Gibeá pygua kuery reve'ỹ vy. Ha'e va'e kuery ma oipapaa rã seiscentos avakue ikuai oiporavo pyre meme.

¹⁶ Ha'e va'e kuery ha'e javi regua ma setecentos avakue ikuai oiporavo pyre ijaxu va'e meme. Ha'e va'e kuery ma ita momboa py peteĩ 'ague'í re omombo vy voi ndojavyi 'rã.

¹⁷ Ha'e rã Israel regua avakue ma oipapaa rã quatrocentos mil avakue ikuai kyxe revegua, joe opu'ãa rupi ikuai va'e ty meme, Benjamim regua e'ỹ.

¹⁸ Ha'e gui Israel regua kuery opu'ã vy Betel py oo. Ha'e py ma Nhanderujete pe oporandu vy aipoe'i:

— Ore kuery va'e regua mava'e ranhe 'rã tu oo Benjamim kuery rovai opu'ã aguã?

SENHOR ombovai:

— Judá kuery ranhe 'rã oo — he'i.

¹⁹ Ha'e gui ko'ẽ aje'ive reve Israel kuery opu'ã vy oje'oi. Ono'õ okuapy Gibeá rovai opu'ã aguã.

²⁰ Israel regua avakue ae oje'oi Benjamim kuery rovai opu'ã aguã. Gibeá katy'i ikuai joe opu'ã aguã rami.

²¹ Ha'e ramo Gibeá gui Benjamim kuery oẽ oje'oivy vy ha'e va'e ára oitypa Israel regua vvy rupi, vinte e dois mil avakue.

²² Ha'e gui avakue Israel kuery regua peteĩgue ju ipy'a guaxu vy oiko katu okuapy joe opu'ã aguã, jypya ára opu'ãague py ae ju.

²³ Ha'e va'e'ỹ mbove ma Israel kuery oje'oi ranhe vy ojae'o okuapy SENHOR renonde. Ká'aru peve oporandu okuapy SENHOR pe,

— Roje'oi ju 'rã pa oreryvy kuery Benjamim regua rovai ropu'ã aguã? — he'i vy.

SENHOR ombovai:

— Tapeo ha'e kuery re pepu'ã aguã — he'i.

²⁴ Ha'e gui ma ko'ẽ jevy Israel kuery ovaẽ ma okuapy Benjamim kuery rovai opu'ã aguã.

²⁵ Ha'e va'e ára voi Benjamim kuery Gibeá tetã gui oẽ oje'oivy ha'e kuery ovaexĩ aguã. Ha'e vy dezoito mil avakue ju oity vvy rupi, kyxe revegua meme.

²⁶ Ha'e rami rã Israel kuery ha'e javi oje'oi vy Betel py ovaẽ. Ha'e vy ojae'o ete okuapy, ha'e py SENHOR renonde ikuai py. Ha'e va'e ára okaru e'ỹ re ikuai ká'aru peve. SENHOR renonde ome'ẽ avi okuapy mba'emo oapy reve ha'e peteĩ rami ikuai regua.

²⁷ Ha'e rami vy Israel kuery oporandu ju okuapy SENHOR pe. (Mba'eta ha'e va'e jave ma ha'e py ae oĩ Nhanderujete guexeve guarã ojapo va'ekue ryrú.

²⁸ Ha'e va'e oĩa rupi Eleazar ra'y Finéias, Arão ramymino va'e omba'eapo oikovy ha'e jave py.) Ha'e gui aipoe'i okuapy:

— Roo jevy 'rã pa oreryvy kuery Benjamim regua rovai ropu'ã aguã, tyrã pa ndoroovei ma 'rã?

SENHOR ombovai:

— Tapeo, mba'eta ko'ẽ ramo xee amboaxa 'rã pendepo py — he'i.

²⁹ Ha'e ramo Israel kuery ma Gibeá vvy'ry rupi omoĩ xondaro kuery onhemi aguã.

³⁰ Ha'e gui mboapy araa py ma Benjamim kuery rovai Israel kuery opu'ã aguã oje'oi vy jypy guare rami ae oiko katu okuapy Gibeá rovai opu'ã aguã.

³¹ Ha'e ramo ha'e kuery ovaexĩ aguã Benjamim kuery oẽ jogueruvy vy tetã gui mombyry ojereru uka vy omboypy ju ojuka aguã ha'e kuery regua. Jypy guare rami ojuka trinta avakue Israel regua tape rupi. Ha'e va'e regua peteĩ ma Betel katy oo, ha'e rã amboae ma Gibeá nhuũndy katy oo va'e.

³² Ha'e rami vy Benjamim kuery aipoe'i:

— Kue'i guare rami ae ju ho'apa ta ma nhanerenonde — he'i okuapy.

Ha'e rã Israel kuery ma aipoe'i:

– Nhanhamba, ha'e kuery nhanderakykue tape rupi oopa aguã tetã gui mombyry peve – he'i.

³³ Ha'e rami vy Israel regua avakue ikuaiague gui opu'ãmba jogueruvy, joe opu'ã aguã rami ikuai Baal-Tamar py. Israel regua onhemia py ikuai va'ekue voi oẽmba jogueruvy Geba katy'i ikuaiague gui.

³⁴ Ha'e rami vy dez mil avakue Israel kuery regua oiporavo pyre ou okuapy Gibeá re opu'ã aguã. Opu'ãa ma nda'evei ete va'e, ha'e rã amboae kuery ma noexa'ãi okuapy okanhymba taa.

³⁵ Ha'e ramo Israel kuery renonde SENHOR omoĩ vai Benjamim kuery. Ha'e ramo ha'e va'e ára Israel kuery ojuka Benjamim regua vinte e cinco mil e cem avakue, kyxe revegua meme.

³⁶ Ha'e ramo mae Benjamim kuery oexa ombojexavai maa. Mba'eta avakue Israel regua ojepe'apa ranhe Benjamim regua kuery renonde gui, Gibeá rovai opu'ã va'erã kuery onhomi va'ekue re ojerovia vy.

³⁷ Ha'e rami onhemi okuapy va'ekue oẽmba pojava vy oikepa Gibeá tetã py. Ha'e vy oitypa ha'e javi kyxe py ojuka vy.

³⁸ Avakue Israel regua ma jogueroayvu ae ma onhemi va'e kuery reve, tetã gui petei arai tuvixa va'e rami hataxi omopu'ã aguã re.

³⁹ Ha'e nunga Israel regua kuery oexa vy ojevy ju opu'ã aguã katy. Ha'e kuery re ae Benjamim regua kuery omboypy ojapo vai aguã, trinta avakue Israel regua ojuka vy

– Kuee nhapu'ãague rami ae ri ha'e kuery ho'apa ma 'rã nhanerenonde – he'i okuapy teĩ.

⁴⁰ Ha'e rami teĩ tetã gui hataxi opu'ã ma ovy arai rami, oo yta hi'aĩ va'e rami ae. Ha'e ramo Benjamim regua kuery guakykue katy oma'ẽ vy oexa rã tetã ha'e javi rupi tata rendy vuku ojeupi ma ovy ra'e yvate.

⁴¹ Israel regua avakue ojerepa rã Benjamim regua kuery oexa vy onhemondyipa okuapy, imombaarã ou ta maa oexa vy.

⁴² Ha'e rami vy Israel regua avakue renonde gui ojevypa, tekoa e'ỹa katy tape oo va'e rupi onhambaxe va'eri opu'ã va'e kuery omoĩ vai. Ha'e rã tetã gui ou va'e kuery ju ojukapa ha'e kuery mbyte.

⁴³ Ha'e rami vy ojokopa rei Benjamim regua kuery. Hakykue monha vy mamõ rã opytu'ua py oupity, Gibeá katy'i, kuaray oua katy.

⁴⁴ Ha'e rami py Benjamim regua ho'a dezoito mil avakue, ipy'a guaxuve va'e meme.

⁴⁵ Ha'e gui ojevypa vy tekoa e'ỹa katy ju onhamba, Rimom py itaova oĩ va'e katy. Tape rupi hembyrekue onha va'e regua ma cinco mil avakue ju ojukave. Ha'e gui hupive rei omonhave Gidom peve. Ha'e py ju ojukave dois mil avakue ha'e kuery regua.

⁴⁶ Ha'e va'e ára Benjamim regua omano va'e ha'e javi vy ma vinte e cinco mil avakue kyxe revegua, ipy'a guaxuve va'e meme.

⁴⁷ Ha'e rami teĩ seiscientos avakue ojere vy ojava tekoa e'ỹa katy, Rimom py itaova oĩ va'e py. Ha'e py ma irundy jaxy re ikuai.

⁴⁸ Ha'e gui ma Israel regua avakue ojevy ju Benjamim kuery rekoa katy. Ha'e vy ojukapa kyxe py tetã py hembyre va'ekue ha'e javi, avakue ha'e mymba kuery, ojou va'e rei. Tetã ojou va'e rei oapypa tata py.

21

Benjamim regua avakue ra'yxyrã ojouague

¹ Ha'e gui Israel regua avakue Mispa py teri ikuai py oura okuapy reve

– Nhande kuery regua peteĩve nomomendai 'rã guajy Benjamim regua ra'yxyrã – he'i ma voi va'ekue.

² Ha'e rami teĩ Betel py ha'e kuery oo vy ka'aru peve ikuai Nhanderuete renonde ha'e py. Ojapukai ha'e ojae'o okuapy hexay ete reve.

³ Ha'e vy aipoe'i:

– Ah! SENHOR Israel kuery ruete, mba'e re tu ha'e rami ete oiko Israel re, mba'eta aỹ oata ma peteĩ regua – he'i okuapy.*

⁴ Ha'e gui ko'ẽ jevy, ko'ẽmba ramove ha'e kuery opu'ã vy peteĩ altar ojapo ha'e py. Hi'áry ome'ẽ okuapy mba'emo oapy reve, peteĩ rami ikuai regua guive ome'ẽ.

⁵ Ha'e gui Israel kuery joupe-upe oporandu vy

– Mava'e tu Israel regua ndooi va'ekue SENHOR pegua nhemboaty oikoa py? – he'i.

Mba'eta Mispa py SENHOR renonde oura ae ma voi onhemboaty aguã ndoui va'e ojukaa aguã re.

⁶ Israel kuery omboaxy okuapy guyvy Benjamim regua kuery,

– Kova'e ára opa rai'i ete peteĩ regua Israel gui.

⁷ Ha'e gui marã rami vy nda'u jajou 'rã hembyrekue ra'yxyrã? Mba'eta SENHOR pe jaura ae ma nhanderajy kuery nhamomenda e'ỹ aguã ha'e kuery ra'yxyrã – he'i okuapy.

⁸ Ha'e rami vy aipoe'i:

– Oiko pa Israel regua SENHOR pegua nhemboaty Mispa py oiko va'e py ndooi va'ekue? – he'i.

Ha'e rami vy oikuaa pota rã Jabes-Gileade pygua kuery peteĩve ndooi ra'e ono'õ okuapy vy nhemboaty ojapoa py.

⁹ Heta va'e kuery oipapaa rã oikuaa Jabes-Gileade pygua kuery peteĩve noĩ ha'e py.

¹⁰ Ha'e nunga rupi ha'e katy ijaty okuapy va'e omondouka doze mil avakue ipy'a guaxukueve. Ijayvu imondovy vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Tapeo pejukapa Jabes-Gileade pygua kuery kyxe py, kunhague ha'e kyrĩgue guive.

¹¹ Po rami 'rã pejapo: Avakue ha'e kunhague avakue reve onhenoma va'ekue ha'e javi 'rã pejuka – he'i.

¹² Ha'e rami rã Jabes-Gileade py oo vy quatrocentos kunhataĩgue ojou avakue reve onhenoma e'ỹ teri va'e. Ha'e va'e kuery Siló py oguerupa heta va'e kuery ikuai py, Canaã yvy re.

¹³ Ha'e gui ono'õ okuapy va'e ha'e javi omondouka Benjamim kuery pe imombe'uarã, Rimom itaovape guy py onhemi va'ekue pe. Ha'e rami vy ijayvu jomeme ikuai porã ju aguã re.

¹⁴ Ha'e ramo Benjamim regua kuery ojevypa. Ha'e rã ha'e kuery ra'yxyrã ome'ẽa Jabes-Gileade py kunhataĩgue ndojukai va'ekue. Ha'e rami teĩ oata teri ha'e kuery ra'yxyrã.

¹⁵ Ha'e rami py ha'e kuery omboaxy Benjamim kuery, Israel regua oata aguã rami SENHOR ojapo rire.

¹⁶ Ha'e gui nhomongeta va'ety kuery aipoe'i ijaty okuapy va'e pe:

– Marã rami vy nda'u jajouve ju 'rã hembyrekue ra'yxyrã, Benjamim regua kunhague opa rire?

¹⁷ Mba'eta nda'vei Benjamim regua rembyrekue ndata'yi aguã, mba'eta nda'vei peteĩ regua ha'e javi oata aguã.

* **21:3** "Peteĩ regua oata" he'i okuapy, mba'eta Benjamim regua avakue ojukapa rai'i ma rire (versículo 6).

18 Ha'e rami avi nhande ma nda'evei ha'e kuery ra'yxyrã nhamomenda aguã nhanderajy kuery, mba'eta nhande Israel kuery jaura vy "Ayyu vaipy toiko Benjamim regua ra'yxyrã guajy omomenda va'e", ja'e rire – he'i.

19 Ha'e ramo ombovai:

– Ma'etÿa nhavô ma oiko 'rã SENHOR pegua nhemboaty Siló py. Ha'e nunga oiko 'rã Betel tetã katy'i kuaray ijapu'a'ia katy, tape Betel gui Siquém katy yvy'ã rupi oo va'e rupi kuaray oua katy, ha'e Lebona regua kuaray ipuku-a katy – he'i.

20 Ha'e rami vy Benjamim kuery pe ju ijayvu vy aipoe'i:

– Tapeo, penhemi uvaty ikuai va'e rupi.

21 Ha'e py ma pema'ë mbegue peiny, mba'eta Siló pygua rajy kuery oë 'rã jogueruvy ogueryĩ reve ojeroky vy. Ha'e ramo ma peë 'rã uvaty py penhemia gui, ha'e ha'e kuery regua peteĩ-teĩ pejopy 'rã pendera'yxyrã. Ha'e vy tapeo ju Benjamim yvy re.

22 Ha'e gui tuu ha'e ikvyvy kuery ou 'rã nhandea py ndojou porãia rupi ijayvu aguã. Ha'e ramo ha'e kuery pe aipo ja'e 'rã: "Orerayvua rupi ke pemboaxy avi Benjamim regua avakue, mba'eta Jabes-Gileade tetã re ropu'ã jave ta'yxyrã ndorojoupai rire. Ha'e rami avi penderajy kuery napeme'ëi va'ekue ha'e kuery pe. Ha'e rami e'ÿ va'e rire pepaga aguã rami peiko 'rãgue", ja'e 'rã – he'i.†

23 Ha'e rami ae Benjamim kuery ikuai. Ha'e rami vy gua'yxyrã peteĩ-teĩ ogueraa ogueryĩ reve ojeroky okuapy va'e kuery gui, mbovy pa ikuai rami vy ogueraa. Ha'e gui oje'oi vy oyvy py ju ojevypa. Ojapo ju guetã, ha'e vy ikuai ha'e py.

24 Ha'e gui mae ma Israel kuery voi ojevvy ju ha'e gui. Peteĩ-teĩ guetarã kuerya py ae oo, gua'y kuerya py ha'e oyvy py ae.

25 Ha'e va'e jave ma ndoikoi huvixave Israel kuery re opena va'erã. Ha'e ramo peteĩ-teĩ ikuai 'rã ha'e kuery ae oipotaa rami rive.

† 21:22 Ha'e kuery ha'e javi oura va'ekue Benjamim regua avakue ra'yxyrã guajy kuery ome'ë e'ÿ aguã (versículo 1). Ha'e gui apy ojerure guajy kuery pe Benjamim regua avakue ra'yxyrã ojereraa uka aguã, ouraage ombovaipa e'ÿ aguã.

Rute rekokuē oĩa Rute rekokuē oĩa

“Joguerekoa kuery opena jave py ma oiko karuai Israel yvy re. Ha'e gui peteĩ ava oo Judá regua Belém tetã py oikoa gui Moabe yvy re ju oiko aguã, gua'yxy ha'e mokoĩ gua'y kuery reve” (1.1). Ha'e rami ijypy kova'e kuaxia para. Moabe yvy re ava va'e omano, ta'y kuery avi. Ha'e ramo ta'yxykuē Noemi hery va'e ojevy ju Belém tetã py. Hexeve ou avi peteĩ ipi'a ra'yxykuē Rute hery va'e, Moabe pygua. Ha'e va'e ma oayvu ete ome xykuē'i, Nhanderuete anhetê va'e re ojerovia guive oikovy.

Belém tetã py oiko jave peteĩ ava heko porã va'e ogueraa gua'yxyrã, Boaz hery va'e. Ha'e rami vy Rute ma huvixa Davi jaryi, ha'e Jesus Cristo jaryi guive oiko raka'e.

Ha'e jave py heko vai va'e heta ikuai teĩ Rute rami ikuai avi yvyĩgüeve'i ojerovia ete va'e. Ha'e va'e kuery ma Nhanderuete omoingo porã.

Moabe yvy gui Noemi ha'e Rute ojevyague

¹ Joguerekoa kuery opena jave py ma oiko karuai Israel yvy re. Ha'e gui peteĩ ava oo Judá regua Belém tetã py oikoa gui Moabe yvy re ju oiko aguã, gua'yxy ha'e mokoĩ gua'y kuery reve.

² Ha'e va'e ava ma Elimeleque hery va'e, ha'e rã ta'yxy ma Noemi. Ta'y kuery ma Malom ha'e Quiliom. Efrateu kuery ikuai Judá regua Belém py hekoa va'e. Moabe yvy re ha'e kuery ovaẽmba vy hekoa ha'e py.

³ Ha'e gui ma Noemi me Elimeleque omano. Ha'e rã kunha va'e ha'e anho opyta mokoĩ opi'a reve.

⁴ Ha'e gui mokoĩve omenda Moabe pygua kunhague re. Ta'yxy kuery regua peteĩ rery ma Orfa, ha'e rã amboae ma Rute. Ha'e rami vy ha'e py ikuai dez ma'etỹ rai'i.

⁵ Ha'e gui mokoĩve ipi'a Malom ha'e Quiliom omano avi. Ha'e rami vy kunha va'e ha'e anho'i opyta, ipi'a kuery mokoĩve ha'e ime ndoikovevei ma rire.

⁶ Ha'e gui kunha va'e oendu SENHOR ojeupegua kuery re ima'endu'a vy ho'u va'erã ojou uka jevya. Ha'e rami vy opi'a ra'yxykuē reve opu'ã jogueravy Moabe yvy gui ojevy aguã.

⁷ Ha'e ramo opi'a ra'yxykuē mokoĩve reve oje'oi ikuaiague gui. Mboapyve uguata jogueravy, Judá yvy katy ovaẽ aguã.

⁸ Ha'e gui ma Noemi aipoe'i ha'e kuery pe:

– Tapeo, pejevy ju peteĩ-teĩ pendexya py. Tove SENHOR tapenemboaxy, omano va'ekue peẽ pemboaxyague rami, ha'e xe'vy voi.

⁹ Tove SENHOR tapenembovy'a, peteĩ-teĩ penemerã ro py – he'i. Ha'e vy oayvupa.

Ha'e rami rã ha'e kuery ojae'o atã.

¹⁰ Ha'e rami vy ime xykuē pe aipoe'i:

– Any, ore voi roo avi 'rã nderupive neretarã kuerya katy.

¹¹ Ha'e rã Noemi aipoe'i:

– Pejevy ke, xememby kuery. Mba'erã tu peo ta xerupive? Xee nda'u areko teri ri xerye py xepi'a penemerã?

¹² Pejevy ke, xememby kuery. Tapeo ke, mba'eta xeguaimi'i ete ma amenda jevy aguã. Xee ma “Aendu teri arõ aguã” ha'e va'e rire, ha'e rami e'ỹ vy kova'e pytũ re xemerã ajou vy xememby voi va'e rire ma

13 pearō 'rāgue ri ty'y ha'e kuery tujapa peve? Imeve'ŷ va'e teri 'rāgue ri ty'y peiko? Any teve, xememby kuery. Mba'eta pendere vy xee xeporiau vaipa tei, xerovai SENHOR opo oupi rire – he'i.

14 Ha'e ramo ha'e kuery teĩgue ju ojae'o atã okuapy. Orfa ma peteĩgue oayvu reve oxarura ovy ome xykue pe. Ha'e rã Rute ma oikuavã ratã tema oiny.

15 Ha'e ramo Noemi aipoe'i ixupe:

– Ne'exa, neirũ ojevỹ ma ovy guetarã kuery ha'e nguete kuerya katy. Ejevỹ ke ndee voi neirũ rakykue.

16 Ha'e rã Rute ombovai:

– Ejeja uka eme xevy, xejoko eme guive nderupive aa aguã. Mba'eta mamō rã reoa py rei xee aa avi 'rã, ha'e mamō rã rekea py xee voi ake 'rã. Neretarã kuery ma xeretarã kuery ae avi 'rã ikuai, ha'e Nderuete pe ma “Xeruete” ha'e avi 'rã.

17 Mamō rã remanoa py xee amano avi 'rã, ha'e py ae 'rã xenhono porãa. Ha'e gui tove SENHOR taxemoingo axy ha'e oikuaa rami, xapy'a rei ndegui mba'emo pe ajepe'a uka ramo, manoa e'ŷ vy – he'i.

18 Ha'e ramo Noemi ngupive ooxe etea oexa vy nonhea'ãvei ojevỹ aguã.

19 Ha'e rami vy jogueraa mokoĩve Belém peve.

Ha'e py ovaẽ ramo tetã pygua kuery onhemondyipa rei okuapy ha'e kuery oexa vy. Ha'e vy kunhague ma aipoe'i okuapy:

– Peva'e e'ŷ teve Noemi?

20 Ha'e ramo ombovai:

– Xevy pe “Noemi” pejeve eme, ha'e rã “Mara” peje xevy, mba'eta Ipo'akapa va'e ha'e rami ete xemoingo axy rire.*

21 Arekopa reve apy gui aa va'ekue ri SENHOR ojapo xeporiaukue'i reve ajevỹ aguã rami. Mba'e re tu “Noemi” peje xevy, xerovai SENHOR onhemoĩ ramo, Ipo'akapa va'e xembojexavai rei rire? – he'i.

22 Ha'e rami py Noemi ojevỹ Moabe vvy gui, opi'a ra'yxykue Moabe pygua Rute reve. Cevada omono'õa ppy'i jave ovaẽ Belém py.†

2

Cevada ra'yĩgue 'are Rute ojeupe guarã omono'õague

1 Ha'e gui peteĩ ava oiko Noemi me rāgue'i retarã oguerekopa va'e. Ha'e va'e ma Elimeleque retarã, Boaz hery va'e.

2 Ha'e gui Moabe pygua Rute aipoe'i Noemi pe:

– Taa nhomba'ety rupi taiko, xemboaxy'i va'e rakykue rupi rei aa vy cevada ra'yĩgue 'are amono'õ aguã.

Ombovai:

– Tereo ha'vy, xememby – he'i.

3 Ha'e gui Rute nhomba'ety py oo vy omono'õ oikovy omono'õ va'e kuery rakykue rupi. Elimeleque retarã Boaz mba'ety py guive oo.

4 Ha'e jave py ae Boaz ou Belém gui. Ha'e rami vy guembiguai kuery omono'õ va'e pe oxarura:

– SENHOR toiko peẽ kuery reve.

* 1:20 Tery Noemi ma “Iporã va'e” 'ea. Ha'e rã tery Mara ma “Haxy va'e, iro va'e” 'ea (Êxodo 15.23).

† 1:22 Israel kuery vvy py ma mba'emo ra'yĩgue omono'õ 'rã abril ha'e maio py. Cevada ranhe 'rã omono'õ, ha'e gui trigo ju. Po rami 'rã omono'õ. Hi'y ma avakue ojaya rire kunhague hakykue oo vy ojokua 'rã. Ha'e gui oo ju 'rã ndojokuapai va'ekue ojopy vy. Ha'e gui mae ma ogueraa 'rã ojyky aguã py. Vaka omopyrõ vy 'rã ojyky, ha'e'ŷ vy hi'áry rupi mba'emo ipoyi va'e omoatã 'rã heruvy, e'ŷ vy karóxa omboguata reve. Ha'e gui omboveve 'rã, ha'e oiky'a'o ju 'rã omboyru aguã.

Ha'e kuery ombovai:

– Ndee voi SENHOR tanemoingo porã – he'i okuapy.

⁵ Ha'e gui Boaz oporandu guembiguai kuery re opena va'e pe:

– Mava'e rajy tu pe kunha va'e?

⁶ Hembiguai ombovai:

– Pe kunha va'e ma Moabe pygua, Noemi reve Moabe vvy gui ou va'ekue.

⁷ Ha'e va'e ma ange xyva aipoe'i: “Tajopy ha'yigue, tamono'õ avy omboaty pyre pa'ũ rupi omono'õ va'e kuery rakykue rupi”, he'i vy ou kuri. Ko'ẽmba'i ramove koropi ae oiko a'y'i peve, xapy'a'i opytu'u oguy py guive – he'i.

Rute reve Boaz ijayvu porã'iaque

⁸ Ha'e gui Boaz aipoe'i Rute pe:

– Endu ke, xerajy. Tereo eme mba'ety mboae py remono'õ vy, apy gui tereove eme. Apy ae 'rã reiko xerembiguai kunhague reve.

⁹ Rexa pota 'rã cevada mono'õa kuery omba'eapoa re, hakykue rupi reo aguã. Xerembiguai kuery pe xeyavu ae ma ndere opena rei e'y aguã. Ndey'uvei vy tereu yryru oĩa py, ha'e e'y'u xerembiguai kuery ojara va'ekue – he'i.

¹⁰ Ha'e ramo kunha va'e ngova omovaẽ vvy re. Ha'e vy aipoe'i:

– Mba'exa'vy tu xepytyvõ 'rã, amboae tekoa guigua aiko va'eri?

¹¹ Boaz ombovai vy aipoe'i:

– Xevy omombe'ua porã neme omano rire ixykue pe rejapo porãague. Mba'eta nderu, ndexy ha'e vvy ndetui'iaque reja vy peteĩve reikuaa e'y va'e kuerya py reju va'ekue.

¹² SENHOR tomboekovia joupe rejapo porãague. Tove SENHOR Israel kuery ruete gui toupã ndevy guarã ha'e javi, ipepo gu'yry renhemi aguã reju rire – he'i.

¹³ Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:

– Xeruvixa, ndee xepytyvõ vaipa ma. Xembopy'a porã xee nerembiguai py'a re peve guarã ndeayvu vy, xee nerembiguai regua ndaikoi va'eri – he'i.

¹⁴ Ha'e gui okarua jave ju Boaz aipoe'i ixupe:

– Enhemboja ke kyvõ katy, ekaru einy mbojape re, vinho reve – he'i. Ha'e ramo omono'õ va'e kuery reve oguapy oiny. Ha'e rã ixupe ome'ẽ ha'yigue mbixy. Ixupe ome'ẽ retave ramo okaru porã, hev yatã peve.

¹⁵ Ha'e gui kunha va'e ha'yigue oekave ju aguã opu'ã ramo Boaz peteĩgue ju ijayvu guembiguai kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Tove tomono'õ pemboaty va'ekue ikuaiã rupi voi, pendeayvu eme ixupe.

¹⁶ Peity-ityve tema vpe py pemboaty va'ekue gui, tove ta'ikuai ojopy aguã. Pendevai eme ixupe – he'i.

¹⁷ Ha'e gui mba'ety rupi kunha va'e omono'õ oikovy ka'aru peve. Omono'õ va'ekue ojyky vy oexa rã peteĩ ajaka renyẽ rai'i cevada oĩ.

¹⁸ Ha'e va'e oupi heravy tetã katy. Ha'e ramo ime xykue oexa omono'õ va'ekue. Ha'e ramo okaru okuapy jave guare rembyre voi oguenoẽ vy ome'ẽ avi ome xykue pe.

¹⁹ Ha'e rami rã ime xykue aipoe'i ixupe:

– Mamo tu remono'õ ange? Mamo tu remba'eapo ra'e? Ta'ima'endu'a porãa nepytyvõ vy nemovaẽ porãare re!

Ha'e ramo ome xykue pe Rute omombe'u mamo pa omba'eapogue. Ha'e vy aipoe'i:

– Mba'ety amba'eapoa va'e ja rery ma Boaz – he'i.

²⁰ Ha'e ramo Noemi aipoe'i opi'a ra'xykykue pe:

– SENHOR tomoingo porã, mba'eta ndojepe'ai jaikove va'e ha'e omano va'ekue omboaxy oikovyva gui. Ha'e va'e ava ma petei nhanderepya regua oiko – he'i.*

²¹ Ha'e ramo Moabe pygua Rute aipoe'i:

– Ha'e va'e ma xevy “Xerembigui kuery reve ae 'rã reiko ha'yïgue omono'õmba peve”, he'i avi.

²² Opi'a ra'yxykue Rute pe Noemi ombovai:

– Xememby, ha'eve ete 'rã hembigui kunhague reve reiko aguã, amboae kuery mba'ety rupi reiko axy 'rãgue py – he'i.

²³ Ha'e rami vy Boaz rembigui kunhague reve kunha va'e omono'õ oikovy cevada ha'e trigo omono'õmba peve, ha'e ome xykue'ia py oke jepi oikovy.

3

Mba'emo moa'yïaty py Boaz oĩa py Noemi omondoukaague

¹ Ha'e gui ime xykue Noemi aipoe'i ixupe:

– Xememby, nda'evei ri ty'y nemerã xee ajou aguã revy'a aguã?

² Ne'exa, Boaz ma nhaneretarã oiko, guembigui kunhague reve nemoingo va'ety guive. Ma'ẽ, kova'e pyávy ojyky 'rã mba'emo moa'yïaty py.

³ Ejau ke, enhemoeakuã ha'e emoĩ ndeao iporãve va'e. Ha'e vy tereo mba'emo moa'yïaty py. Va'eri ava va'e okaru ha'e oy'u e'y teria ja ejekuaa uka eme ta'vy ixupe.

⁴ Ha'e gui oke ta ma ramo reikuaa pota 'rã mamõ pa onhenõa re. Ha'e gui reo avi 'rã ha'e py. Eipe'a inhovã ipy gui, ha'e enheno avi ha'e py. Ha'e gui ma ava va'e omombe'u 'rã rejapo va'erã.

⁵ Rute ombovai:

– Xee ajapopa 'rã ndeayvuague – he'i.

Rute re Boaz omenda aguã re ijayvuague

⁶ Ha'e rami rã mba'emo moa'yïaty py oo vy ojapo ime xykue ijayvuague ha'e javi.

⁷ Ha'e rami vy Boaz okaru ha'e oy'upa ma vy, ha'e opy'a py ovy'a ete oiny reve oo onhenõ ha'yïgue omboaty pyre yvy'iry, ha'e ramo kunha va'e onhemboja mbeguei'i vy oi'pe'a inhovã ipy gui. Ha'e vy onhenõ avi oupy ha'e py.

⁸ Pytũ mbyte jave ava va'e onhemondyi. Ovy vy oexa rã petei kunha va'e ipy rupi onhenõ oupy ra'e.

⁹ Ha'e vy aipoe'i:

– Mava'e tũ ndee?

Ombovai:

– Xee ma nerembigui Rute. Eipyõ ke nde-capa xee nerembigui áry, mba'eta ndee ma oreytyvõarã reiko – he'i.*

¹⁰ Ha'e ramo aipoe'i:

– Xerajy, SENHOR tanemoingo porã. Jypy joupe rejapo porãague gui aỹ xeivy rejapo va'e iporãve ete, mba'eta kunumigie rakykue rupi ma ndereoi, iporiaukue'i e'y vy oguerekopa va'e rakykue rupi voi.

* **2:20** Ha'e kuery reko rami vy hetarã ae'ive va'e pe “Nhanderepya” he'i 'rã. Ha'e va'e ma ojogua ju 'rã guetarã yvy operde va'ekue (Levítico 25.25), opena 'rã guetarã iporiaukue'i re (Levítico 25.35), ojogua ju 'rã guetarã escravo-rã ogueraa pyre (Levítico 25.47-49), oepy 'rã guetarã ojukaague re (Números 35.19), ha'e omenda 'rã guvyv rembirekokue re imemby va'e'y teri ramo (Deuteronomio 25.5-10). Ha'e gui nhande kuery repya ma Jesus ae (Gálatas 4.5, Tito 2.14). * **3:9** Hexe omendaxea rami ijayvu ojevavy e'y re, ha'e kuery reko rami vy.

¹¹ Ha'e gui aỹ ma xerajy, ekyje eme. Ndeayvua ha'e javi 'rã ajapo, mba'eta tetã py xeretarã kuery ikuai va'e ha'e javi oikuaa ndee kunha heko porã va'ea.

¹² Ne'exa, anhetê ete xee penepytyvõarã aiko va'eri penepytyvõarã mboae oiko avi xegui peneretarã ae'ive va'e.

¹³ Epyta apy kova'e pytũ re. Ha'e gui ko'ẽmba'i jave xapy'a rei ha'e va'e nepytyvõxe vy ha'eve nepytyvõ aguã. Ha'e rã nanepytyvõxei ri ramo anhetê ete SENHOR oikove va'e rery rupi aura vy aipoa'e: Xee ae 'rã roipytyvõ. Enhenove ranhe ejupy ko'ẽmba peve – he'i.

¹⁴ Ha'e rami rã ipy rupi onheno opuy ko'ẽmba peve. Aje'ive'i reve opu'ã ovy joexa kuaa e'ỹ re teri, ava va'e

– Toikuaa eme kunha va'e mba'emo moa'yĩaty py ouague – he'i ramo.

¹⁵ Ava va'e aipoe'i avi:

– Eupi xevy ajukue renheovãa va'e, ejopy imoiny – he'i. Kunha va'e oupi ma ramo omonyẽ mboapy meme ryrũ cevada ra'yĩgue. Ikupe áry oupi ma ramo oo ju tetã katy.

¹⁶ Ome xykue ro py ovaẽ ramo ixupe oporandu:

– Xememby, mba'e pa oiko ra'e?

Ha'e ramo omombe'u ava va'e ixupe ojapo porãague ha'e javi.

¹⁷ Aipoe'ive ju:

– Kova'e cevada ra'yĩgue mboapy meme ryrũ ome'ẽ xevy, mba'eta aipoe'i: “Mba'eva reraa e'ỹ re ejevy eme teri neme xykuea katy”, he'i va'ekue.

¹⁸ Ha'e ramo Noemi aipoe'i ixupe:

– Xememby, earõ ke, mba'e pa oiko 'rãa jaikuaa peve. Mba'eta ha'e va'e ava ma ndopytu'ui 'rã kova'e árave ha'e nunga re oikuaa pota e'ỹ re.

4

Rute re Boaz omenda aguã re jogueroayvuague

¹ Ha'e gui tetã kora rokẽ py Boaz oo vy oguapy oiny ha'e py.* Ha'e rami vy oexa oiny hetarã pytyvõa mboae ijayvuague va'e oaxa rã. Ha'e va'e pe Boaz aipoe'i:

– Xeretarã, eju apy, eguapy ke – he'i ramo ha'e va'e ojere vy oguapy oiny avi ha'e py.

² Ha'e ramo Boaz oenoĩ dez avakue tetã pygua nhomongeta va'ety ikuai va'e. Ha'e kuery pe aipoe'i:

– Peẽ voi peguapy ke apy – he'i ramo oguapy avi okuapy.

³ Ha'e gui guetarã oipytyvõ aguã rami oiko va'e pe ju aipoe'i:

– Ha'e gui nhanderyke'y Elimeleque yvykue ma ta'yxykue ovendea va'erã itui, Noemi Moabe yvy gui ojevy va'ekue ae 'rã ovendexe.

⁴ Ha'e nunga rupi xee anhembopy'a ndevy amombe'u aguã. Ha'e rami vy nhanderetarã kuery apy oguapy okuapy va'e renonde aipoa'e ndevy: Ejogua na ha'e va'e yvy. Rejoguaxe ri vy ejogua. Ha'e rã any ri vy emombe'u porã xevy aikuaa aguã, mba'eta amboae ipytyvõara ndoikoi ndee e'ỹ vy, ha'e ndee rirẽ ma xee ju aiko – he'i.

Ombovai:

– Xee ma ajogua 'rã – he'i.

⁵ Ha'e gui Boaz aipoe'ive ju:

* **4:1** Ha'e jave py ma huvixa kuery mba'emo re oikuaa pota vy oo 'rã tetã rokẽ py, tetã rokẽ vy'ryrũ oguapy 'rã okuapy jogueroayvu aguã. Ha'e rami vy amongue mba'emo ogueroko va'e oo 'rã tetã rokẽ py huvixa kuery oikuaa pota aguã (Deuteronomio 21.18-19; 2 Samuel 15.1-4, 19.8; Jó 29.7-12; Provérbios 31.23; Jeremias 38.7-8, 39.3).

– Ha'e rami avi Noemi po gui vvy rejoguaa ára ma Moabe pygua imeve'y va'e Rute gui avi 'rã rejogua, hexe remenda ramo ndera'y oiko va'erã pe ime vvykue opyta aguã hery py – he'i.*

⁶ Ha'e ramo ojogua ta va'ekue aipoe'i:

– Ha'e rami ri ramo xee ma nda'evei ajogua aguã, amokanhy e'y aguã xera'y kuery peguarã ae mba'emo areko va'e ha'e javi. Ejogua ndee ae ajogua 'rã va'ekue, xee ajogua aguã nda'eve reguai ramo – he'i.

⁷ Po rami ae yma rupi Israel kuery reko, amongue mba'emo ovende, e'y vvy omboekoviaa py. Ha'e va'e oikuaa uka porã aguã ma omboi 'rã opy rryru, ha'e ijoguaa pe ome'ê 'rã. Ha'e rami py oikuaa pavê 'rã omboekoviaague, Israel kuery reko rami vy.

⁸ Ha'e rami rã hetarã oipytyvõ aguã rami oiko va'e Boaz pe “Ndee ae ejogua” he'i vvy omboi opy rryru.

⁹ Ha'e ramo Boaz aipoe'i nhomongeta va'ety ha'e guetarã kuery ha'e javi pe:
– Kova'e ára pexa pavêa py Noemi po gui ajogua mba'emo Elimeleque, Quiliom ha'e Malom oguereko va'ekue ha'e javi.

¹⁰ Ha'e xera'yxyrã araa avi Malom ra'yxykue Moabe pygua Rute, herykue py xera'y oiko ma ramo ixupe guarã vvy opyta aguã, Malom rerykue re hexegua kuery ha'e tetã rokê py onhemboaty va'e hexarai e'y aguã. Ha'e nunga rexaare ma peê kuery ae pendekuai a'y – he'i.

¹¹ Ha'e ramo nhomongeta va'ety kuery ha'e okê py ikuai va'e ha'e javi aipoe'i:

– Ore kuery ma roexa ri. Ha'e ramo ha'e va'e kunha ndero py reraa va'erã ma SENHOR tomoingo porã Raquel ha'e Lia omoingoague rami, mba'eta ha'e va'e mokoïve omboetave raka'e Israel kuery. Ha'e gui ndee Boaz voi tanemboetea Efrata py, nderery re ta'ima'endu'aa pavê Belém tetã py.

¹² Ndero pygua kueryrã ta'ikuai Judá ra'y Perez, Tamar pi'a va'e ro py ikuai rami, nderã xxy rupi ndera'y kueryrã SENHOR ome'ê va'erã ha'e javi.

Rute opi'a Obede oikuavã'iague

¹³ Ha'e gui Boaz ogueraa Rute gua'yxyrã. Hexeve joguereko ramo ixupe SENHOR ome'ê oguereko'i aguã. Ha'e rã oikuavã'i ava'i.

¹⁴ Ha'e ramo Noemi pe kunhague ikuai va'e aipoe'i:

– SENHOR toiko ima'endu'a porãmby, mba'eta kova'e ára nome'ê e'y'i neremiarirõ neptytyvõarã. Tove ha'e va'e rery re ta'ima'endu'aa pavê Israel kuery ikuai rupi.

¹⁵ Ha'e va'e ma nembopy'a porã ju 'rã nderekove pukukue re, ha'e nembopy'a porã 'rã neguaimi'i ma jave teĩ, mba'eta ndepi'a ra'yxykue nderayvu va'e oikuavã'i ma. Ha'e va'e kunha ma sete ndepi'a kuery oiko 'rã va'ekue gui ovareve va'e ndevy – he'i.

¹⁶ Ha'e ramo guamiarirõ ava'i Noemi ojopy vvy omoĩ o'u áry, hexe opena oikovy guive.

¹⁷ Hoo katy'i rupi ikuai va'e omboery okuapy.

– Oiko ma peteĩ ava'i Noemi remiarirõ – he'i vvy omboery Obede. Ha'e va'e ma Jessé ru, ha'e Jessé ma Davi ru raka'e.

¹⁸ Po rami ma Perez ramymino kuery rery: Perez ra'y ma Hezrom,

¹⁹ Hezrom ra'y ma Rão, Rão ra'y ma Aminadabe,

²⁰ Aminadabe ra'y ma Naassom, Naassom ra'y ma Salmom,

²¹ Salmom ra'y ma Boaz, Boaz ra'y ma Obede,

²² Obede ra'y ma Jessé, ha'e rã Jessé ra'y ma Davi.

* 4:5 Deuteronomio 25.5-10

Jypygua kuaxia Samuel 'epyre oĩa

Jypygua kuaxia Samuel 'epyre oĩa

Kova'e kuaxia para re oĩ Samuel ha'e huvixa Saul rekokue. Samuel ma Nhanderuete renonde profeta oiko, ha'e joguerekoa opa vygua. Saul ma Israel pygua huvixave jyppy'i oĩ va'ekue. Saul oĩ jave Davi oiko avi, Saul rekovia Israel kuery ruvixa oĩ va'erã.

Heta va'e kuery ae ojerure okuapy raka'e nguvixaverã omoĩa aguã re. Ha'e rami teĩ Samuel nomoĩxei ranhe. Ha'e vy ixupe Nhanderuete aipoe'i: "Ha'e kuery oipota ramo emoĩ" he'i ramo mae omoĩ Saul. Huvixa Saul ma jyppy onhe'ẽ rendu Nhanderuete, ha'e rã araka'eve rã ojepe'a onhe'ẽ rendua gui, ha'e ae oikuaa rami rive oiko vy. Nhanderuete pe nymba ome'ẽ teĩ ixupe Samuel aipoe'i: "Mba'emo nhamẽ'ẽa gui ma ha'eveve nhanhe'ẽ rendu. Vexa'i kyrakue nhamẽ'ẽa gui ha'eveve ojapo uka va'e jajapo. ... Ha'e gui Senhor ayvu reja rire ha'e voi nderreja, huvixa nereĩveĩ aguã", he'i (15.22b, 23b). Ha'e ramo Saul oiko vai, Senhor ndoguerovy'avei rã. Nhanderuete nanhanhe'ẽ rendui ramo ou 'rã jajexavai aguã.

Saul oĩ teri reve hekovia Nhanderuete oiporavo Davi. Ha'e va'e ma kunumi va'e, guymba vexa'i kuery openaa rupi oiko. Ha'e rami teĩ Nhanderuete po'akaa rupi ojuka raka'e gigante Golias ita momboa py rive. Aipoe'i: "Ndee ma kyxe reve reju xerovai, hu'y guaxu ha'e hu'y joko reve. Ha'e rã xee ma nderovai aju Senhor ixondaro reta va'e rery rupi. ... Apy heta va'e kuery ikuai va'e ha'e javi oexa 'rã Senhor jogueraa jepea kyxe py e'ỹ, hu'y guaxu py e'ỹ guive. Mba'eta pendere opu'ã va'e ma Senhor ae. Ha'e ae 'rã penemboaxapa orepo py", (17.45a, 47) he'i vy ojuka.

Elcana ha'e mokoĩ ta'yxy rekokue oĩa

¹ Oiko peteĩ ava Ramataim-Zofim guigua, Efraim yvy'ã reia katygua, Elcana hery va'e. Ha'e va'e ma Jeroão ra'y, Jeroão ma Eliú ra'y, Eliú ma Tou ra'y, Tou ma Zufe ra'y. Efraim regua meme ikuai.

² Ha'e va'e ma ta'yxy mokoĩ va'e. Peteĩ ma Ana, amboae ma Penina. Penina ma imemby va'e, ha'e rã Ana ma imemby va'e'ỹ.

³ Ha'e va'e ava ma'etỹa nhavõ guekoa gui oo 'rã Siló tetã katy, omboetea rupi mba'emo ome'ẽ aguã SENHOR ixondaro reta va'e pe. Ha'e py oiko avi sacerdote Eli ta'y mokoĩve Hofni ha'e Finéias reve. SENHOR pegua sacerdote meme ikuai.

⁴ Elcana ma SENHOR pe mba'emo omboaxa va'e nhavõ gui mba'emo ome'ẽ avi 'rã gua'yxy Penina pe, ha'e gua'y ha'e guajy kuery ha'e javi pe.*

⁵ Ha'e rã gua'yxy Ana pe ma hetave 'rã ome'ẽ oayvuve vy, SENHOR nomomemby ukai teĩ.

⁶ Ta'yxy mboae omoangeko reia rupi tema oguereko, SENHOR nomomemby ukai ramo.

⁷ Ha'e rami ae tema oiko ma'etỹa nhavõ. SENHOR pegua oo katy Ana oo nhavõ ta'yxy mboae omomboriaua rupi tema ijayvu. Ha'e ramo ojae'o oiny vy ndokarui.

⁸ Ha'e rami rã ime Elcana aipoe'i ixupe:

* **1:4** Ha'e kuery reko rami vy SENHOR pe tembi'u omboaxa va'e amongue regua gui ha'eve 'rã ha'e kuery ae ho'u aguã, ngoo pygua kuery ha'e javi reve (Deuteronomio 12.17-18, 16.13-17).

– Ana, mba'e re tu rejae'o? Mba'e re tu nderekarui ri? Mba'e re tu ndepya py ndeporiau reiny? Peteĩ nhiruĩ meme ndepi'a 'rãgue py xee ndereve aikoa ha'eveve e'ỹ ri ty'y? – he'i.

Ana ojerure vy onhemboayvuague

⁹ Ha'e gui Siló py ha'e kuery okaru ha'e oy'u jave oĩ avi sacerdote Eli. Ha'e ma peteĩ tenda py oguapy oiny SENHOR pegua oo yta yv'ry.

¹⁰ Ha'e va'e rire Ana opu'ã vy onhe'ẽ py nda'evei etea oendu reve ojerure ho'amy SENHOR pe, ojae'o vaipa guive.

¹¹ Ha'e vy onhemboayvu reve aipoe'i:

– SENHOR nexondaro reta va'e, xapy'a rei xee nerembiguai ajexavaia re rema'ẽ vy xere nema'endu'a ri ramo, xapy'a rei xee nerembiguai re nema'endu'a vy peteĩ xepi'arã reme'ẽ ri ramo ma ndevy ju SENHOR amboaxa 'rã oikoa pukukue re ndevy guarã anho oiko aguã, ha'e peteĩgueve hi'a ndojayaai 'rã guive kyxe py – he'i.†

¹² SENHOR renonde onhembo'ea py oĩ are ramo Eli oma'ẽ oiny ijuru omyĩa re.

¹³ Mba'eta Ana ma opy'a py rive'i ijayvu. Hembe omyĩ va'eri nda'ijayvuẽi. Ha'e ramo Eli “Oka'u rai po” he'i vy

¹⁴ aipoe'i ixupe:

– Raka'e peve 'rã tu rekau rei reiny? Ey'uve eme vinho! – he'i.

¹⁵ Ha'e rami teĩ Ana ombovai:

– Any, xeruvixa! Xee ma kunha xenhe'ẽ py ajexavai rei va'e. Xee nday'ui ri vinho, neĩ iro va'e. Ha'e rami 'rãgue py SENHOR renonde aju xenhe'ẽ py ajexavaia rami anhemombe'u aguã.

¹⁶ Ha'e nunga rupi xee nerembiguai pe “Nhe'ẽ vai rajy” 're eme. Mba'eta xeporiaua ha'e ajexavaia rima arayvu ainy aỹ – he'i.

¹⁷ Ha'e rami rã Eli ombovai:

– Tereo porã'i ha'vy. Tove Israel kuery ruete tojapo rejerureague – he'i.

¹⁸ Ha'e rã kunha va'e ju

– Xee nerembiguai taxejou vai eme – he'i. Ha'e rami ijayvu ma vy kunha va'e oo ju tape rupi. Okaru jevy rire iporiaua noĩvei hova re.

Samuel itui'i rire Nhanderuete peguarã omboaxaague

¹⁹ Ha'e gui ko'ẽ rai ramove ha'e kuery ovy vy SENHOR renonde omboete okuapy. Ha'e rami vy ojevypa vy ngoo py ae ovaẽ Ramá tetã py. Ha'e gui gua'yxy Ana reve Elcana joguereko ju. Ha'e ramo hexe SENHOR ima'endu'a ramo

²⁰ oguereko'i peteĩ kyrĩ va'e. Hi'ára ovaẽ ramo oikuavã'i opi'a'i. Ha'e va'e ma omboery Samuel,

– SENHOR pe ajerureague ae oiko – he'i vy.

²¹ Ha'e gui ìme Elcana ma ngoo pygua kuery ha'e javi reve oje'oi SENHOR pe mba'emo ma'et'ya nhavõ ome'ẽa rami ome'ẽ ha'e onhemboayvuague ojapopa aguã.

²² Ha'e rã Ana ma ndooi. Ha'e vy ome pe aipoe'i:

– Ava'i nokambuvei jave ma xee araa 'rã aexa uka SENHOR pe, ha'e rã ha'e py ae oiko aguã.

²³ Ìme Elcana ombovai:

– Eiko ha'vy ndevy ha'evea rami. Eropyta okambu teria ja. Ha'e rami vy eiko SENHOR ijayvuague ojapopa aguã rami – he'i. Ha'e ramo ta'yxy opyta vy ombotuvixa kyrĩ va'e okã re, okambu teria ja.

† **1:11** SENHOR pe opi'a omboaxa aguã re Ana ijayvu Números 6.1-21 py oĩa rami. Ha'e rami ae avi oiko Sansão (Juízes 13.2-5) ha'e Paulo (Atos 18.18).

²⁴ Nokambuvei ma jave mae ma ogueraa. Peteĩ vaka ra'y mboapy ma'etỹ va'e reve ogueraa avi, peteĩ ajaka trigo ku'ikue ha'e peteĩ vinho ryru. Ha'e rami vy SENHOR pegua opy oexa uka Siló py, ava'i va'e kyrĩ'i ete teri reve.

²⁵ Ha'e rami vy vaka ra'y ojuka ukapa ma vy opi'a'i ogueraa sacerdote Eli oĩa py.

²⁶ Ha'e vy ixupe ixu aipoe'i:

– Aỹ ma xeruvixa, anhetê ete nderekove rupi aura vy aipoa'e: Xee ma kunha apy ndereve aĩ va'ekue, SENHOR renonde anhembo'e ha'amya py.

²⁷ SENHOR pe kova'e ava'i re ae ajerure ramo ojapo ma ajerureague.

²⁸ Ha'e nunga rupi aru oikoa pukukue re SENHOR peguarã amboaxa aguã, SENHOR pe ajerure rire – he'i. Ha'e ramo omboete SENHOR ha'e py.

2

Ana oporaeiague

¹ Ha'e rami vy Ana onhembo'e vy aipoe'i:

– Xepy'a py arovy'a SENHOR,
xembaraetevea aendu avi SENHOR re vy.
Xejuru py ma xerory xerovaigua kuery gui,
ndee xereraa jepea re avy'a vy.

² SENHOR rami iky'a e'ỹ va'e ndoikoi,
ndee ramigua amboae ndoikoi vy.
Neĩ peteĩve'i py ndoikoi itaova ndee Oreruete rami guarã.

³ Pemboeteve eme ayvu pejejou porã reia rupigua,
pendejuru gui toê eme nhemboyvate reia rupigua.
Mba'eta SENHOR Nhanderuete anho hi'arandua rupi oiko va'e.
Jaikoa ha'e javi re ha'e oikuaa pota 'rã mba'emo pejaa py rami.

⁴ Ha'e rami vy omopẽmba 'rã imbaraeete va'e kuery rapa,
ha'e rã ikangykue'i va'ekue ma omombaraete 'rã.

⁵ Karuai oendu e'ỹ va'ekue ma aỹ escravo-rã onhemoingo uka 'rã mbojape re rive,
ha'e rã okaruxe reia rupi ikuai va'ekue ma ndojexavai reivei ma 'rã karuai gui.

Na'imembyi ae va'ekue voi sete kyrĩ va'e oguereko,
ha'e rã imemby reta va'ekue ma na'imbaraetevei ma 'rã.

⁶ SENHOR ae ma tekove pe'aa ha'e tekove me'ëa oiko.
Yvykua katy nhomboguejy, ha'e jogueru jevy kuaa va'e.

⁷ SENHOR ma nhomomboríau kuaa, ha'e nhombovy'a jevy kuaa va'e,
nhomo'yvy'i kuaa, ha'e nhomboyvate jevy kuaa va'e.

⁸ Ha'e omopu'ã 'rã iporiaukue'i yvy ku'i ituiague gui,
ytyaty ikuaia gui omboyvate 'rã iporiaukue'i va'e,
yvatekueve va'e mbyte ju 'rã omboguapy,
ojapo 'rã ipo'akapa va'e renda áry oguapy aguã rami.
Mba'eta SENHOR gui vy ae yvy yta itui va'e oĩ atã,
ha'e va'e áry omoĩ atã yvy ha'e javi.

⁹ Ha'e opena 'rã ojeupe guarã oiky'a'o va'ekue re opyrõa rupi,
ha'e rã heko vai va'e kuery ma omokyririmba 'rã pytũ manoa oĩa py.
Mba'eta avakue ma ombaraetea rupi rive nda'ipo'akai 'rã.

¹⁰ SENHOR re opu'ãa rupi ikuai va'e ma omomba 'rã,
ha'e kuery rovai hyapu 'rã yva gui.
SENHOR nhombopaga 'rã yvy apy rupi voi,
ha'e rã ojeuegua huvixa ma omombaraete 'rã,
ombopo'aka 'rã guembiporavo – he'i.

¹¹ Ha'e gui Elcana ojevny ju Ramá py ngoo oĩa py. Ha'e rã ava'i ma sacerdote Eli renonde rupi mba'emo ojapo oikovy SENHOR pe.

Eli ra'y kuery mba'emo vai ojapo jepiague

¹² Eli ra'y kuery ma nhe'ê vai ra'y ete ikuai, nomboetei guive SENHOR.

¹³ Mba'eta ha'e jave ma po rami 'rã sacerdote kuery ojapo heta va'e kuery re. Amongue mba'emo ome'ê nhavõ ou 'rã peteĩ sacerdote rembiguai kunumi va'e xo'o ombojy teria py, opo py kuxa rakua oguereko reve,

¹⁴ ha'e vy omopo'ê 'rã oja ferro guigua py, e'ÿ vy oja py, oja guaxu py, e'ÿ vy hy'a py mba'e, ha'e gui kuxa rakua py oguenoë va'e rei sacerdote kuery ogueraa 'rã ojeupe guarã. Ha'e rami ae tema 'rã ojapo Israel kuery ha'e py Siló py oo va'e nhavõ re.

¹⁵ Ikyrakue oapy e'ÿ mbove ma voi sacerdote rembiguai kunumi va'e ou vy aipoe'i 'rã ava oapy ta va'e pe: "Upe va'e xo'o eme'ê sacerdote kuery pe oexy aguã, mba'eta ndepo gui ndojopyi 'rã xo'o jykue, ipyrygua anho", he'i 'rã.

¹⁶ Ha'e gui xapy'a rei xo'o me'êa ombovai vy "Tove ikyrakue ranhe taapy, ha'e rire ma rejopyxea rami ejopy", he'i ramo ma aipoe'i 'rã: "Any, eme'ê xevy aÿ ma voi. Ha'e rami e'ÿ rã aipe'apa nhea'ã 'rã", he'i 'rã.

¹⁷ Ha'e rami py ha'e va'e kunumigue opa mba'e py ojevavy SENHOR renonde, ixupe mba'emo ome'êmy nombovarei vy.

Samuel kyrĩ jave guare

¹⁸ Ha'e gui Samuel ma kyrĩ reve ma voi mba'emo ojapo oikovy SENHOR renonde, manto sacerdote pegua ipererĩ'i va'e py onhemonde guive.

¹⁹ Ixy ma ma'etÿa nhavõ ao puku ruxã'i va'e ojapo vy ixupe ogueru 'rã ome reve, ma'etÿa nhavõ mba'emo ome'êaty rami ome'ê jave.

²⁰ Ha'e ramo Eli ogueroayvu porã 'rã Elcana ha'e ta'yxy. Ha'e vy aipoe'i 'rã:

– Tove SENHOR tome'êve ju kova'e kunha pi'arã, SENHOR pe opi'a omboaxa va'ekue rekovia – he'i. Ha'e ramo ha'e kuery ojevny ju 'rã guekoa katy.

²¹ Ha'e rã Ana re SENHOR opena porã ramo oguereko raka'e mboapy avakue ha'e mokoĩ kunha. Ha'e gui kunumi va'e Samuel ma tujave ovy SENHOR renonde.

Gua'y kuery pe Eli ijayvuague

²² Ha'e gui Eli tuja'i ete reve oendu omombe'ua rã Israel kuery ha'e javi re ta'y kuery ojapo vaia, mba'eta nhogueronhenho 'rã kunhague oguy nhemboaty oĩaty rokẽ rupi omba'eapo va'e kuery reve.

²³ Ha'e rami vy gua'y kuery pe aipoe'i:

– Mba'e re tu ha'e nunga pejapo? Mba'eta aendu riae tema heta va'e kuery omombe'u rã pendeko vaia.

²⁴ Ha'e rami e'ÿ ta'vy xera'y kuery, peiko porã e'ÿa ae tema aendu. SENHOR pegua kuery ojevavya aguã rami pejapo.

²⁵ Xapy'a rei peteĩ ava oirũ rovai ri ojevavy ramo Nhanderuede oikuaa pota 'rã mokoĩve re. Ha'e rã SENHOR rovai ri ojevavy ramo ma mava'e 'rã tu oiko hepyarã? – he'i. Ha'e rami tuu ijayvu teĩ ha'e kuery noendu potai, SENHOR ojukaxe ae ramo.

²⁶ Ha'e rã kunumi va'e Samuel ma tujave ha'e ijyvateve ovy, SENHOR ha'e avakue ojou porãve tema aguã rami oiko.

Eli ro pygua kuery rovai profeta ijayvuague

²⁷ Ha'e gui Eli oĩa py ou peteĩ ava Nhanderuede remimbo'e. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Po rami SENHOR ijayvu: “Neramoĩ ro pygua kuery pe xee ajekuaa uka va'ekue Egito vvy re teri Israel kuery ikuai jave, Faraó rekoa py. Anhetē e'ÿ ri ty'y?

²⁸ Ha'e rami vy Israel kuery pavē regua mbyte gui xee aiporavo ae ma sacerdote xejeupe guarā, xevygua altar oia py oo vy heakuā porā va'e oapy aguā, ha'e xerenonde manto sacerdote pegua py onhemonde reve ikuai aguā. Neramoĩ kuery peguarā ame'ēmba va'ekue mba'emo Israel kuery oapy va'ekue ha'e javi.

²⁹ Mba'e re tu ha'vy pepyrōmba rei ri xeivy pe mymba ha'e mba'emo ra'yīgue ome'ēmy re, xeayvuague rami vy xevygua oo py ome'ēa teĩ? Ha'e ndee, mba'e re tu xegui remboeteve ndera'y kuery rive? Mba'eta ha'e kuery reve penhemongyra rivepa ma pekuapy xevygua Israel kuery ome'ē va'e iporāgueve re.”

³⁰ Ha'e nunga rupi SENHOR Israel kuery ruete aipoe'i: “Anhetē xee aipoa'e va'ekue ndero pygua ha'e neramoĩ ro pygua kuery raka'e rā peve guarā amoingo aguā”, he'i va'ekue. Ha'e rami teĩ aÿ SENHOR aipoe'i: “Ha'e nunga toive eme, mba'eta amboete uka 'rā xemboetea kuery, ha'e rā xerayvua rupi e'ÿ ikuai va'e ma ojou vaia 'rā.

³¹ Ne'exa, ovaē ouvvy ndejyva ajaya aguā ára, ha'e neramoĩ jyva voi, ndero py tujakueve ndoikovei aguā rami.*

³² Ndee ae rexa 'rā jexavaia Nhanderuete pegua opy rupi oiko rā. Israel kuery re mba'emo porā oikoa ramive ndero pygua kuery va'e regua ma ndoikoi 'rā tuja va'e.

³³ Xapy'a rei neramymino kuery va'e regua amongue ava xevygua altar oikoa gui ndaipe'ai 'rā va'eri nderexay py amboguepa 'rā nderexa, nenhe'ē py ndeporiaua rendu va'e gui. Ha'e rami vy neramymino kuery, ndero pygua kuery ha'e javi ma kunumi rei teri reve teĩ omanomba 'rā.

³⁴ Ha'e gui ndera'y kuery mokoĩ Hofni ha'e Finéias re mba'emo oiko 'rā reikuaa aguā, mba'eta peteĩ ára pyve omano 'rā mokoive.

³⁵ Ha'e gui ma xejeupe guarā amoingo 'rā peteĩ sacerdote ojerovia pyrā. Ha'e va'e ma oiko 'rā xepy'a re oĩ va'e ha'e javi rami, anhembopy'aa rami meme. Hoorā ajapo 'rā oĩ atā aguā rami, ha'e oiko riae 'rā xerembiporavo renonde.

³⁶ Ha'e va'e renonde ou 'rā okuapy ndero gui hembyre va'ekue ha'e javi, guenapy'ã re oĩ 'rā peteĩ'i hatā'i va'e prata guigua ojopy aguā rive, ha'e peteĩ jururā'i mbojape. Ha'e vy aipoe'i 'rā: 'Ajerure ndevy, sacerdote kuery omba'eapoa rupi xee voi xemoĩ aguā re, mbojape ra'ykue'i ha'u va'erā ajou aguā, he'i 'rā okuapy.”

3

Ikéry py SENHOR Samuel oenoĩague

¹ Kunumi va'e Samuel mba'emo ojapo oikovy SENHOR pe, Eli oexaa rupi. Ha'e va'e jave ma SENHOR oayvu nombou retai, mba'emo ndoexa uka riaei guive.

² Ha'e gui peteĩ pytũ ma sacerdote Eli onheno oupy onhenoaty rupi. Hexa pytũmba rei ma guive vy ndoexavei rai'i ma.

³ Samuel vy onheno ma avi oupy SENHOR ayvu ryrū oia oo py, Nhanderuete pegua tataendy oĩ va'e nombogueai teri jave.

⁴ Ha'e gui ma SENHOR oenoĩ kunumi va'e:

— Samuel, Samuel!

* **2:31** “Ndejyva ajayapa 'rā” he'ia ma ta'y kuery ojokapa aguā re ijayvu vy. Ha'e rami ae ojapo (1 Samuel 4.11-18).

Ha'e ramo ombovai:

– Apy ma aĩ! – he'i.

⁵ Ha'e rami vy onha ovy Eli ituia py. Ha'e vy aipoe'i:

– Apy ma ha'ã, ndee xerenoĩ ramo.

Ha'e rã aipoe'i:

– Any, xee e'ỹ ri roenoĩ xera'y. Tereo ju enheno – he'i ramo oo ju onhenho.

⁶ SENHOR teĩgue ju oenoĩ:

– Samuel! – he'i.

Ha'e ramo ovy jevy vy Eli ituia py oo vy aipoe'i:

– Apy ma ha'ã, ndee xerenoĩ ramo.

Ha'e rã aipoe'i:

– Any, xee e'ỹ ri roenoĩ xera'y. Tereo enheno ju – he'i.

⁷ Mba'eta Samuel ndoikuaai teri SENHOR ae ria, ixupe SENHOR oayvu nomboui teri ramo.

⁸ Ha'e gui mboapykue ma SENHOR oenoĩ Samuel. Ha'e rã ovy vy oo ju Eli-a py. Ha'e vy aipoe'i:

– Apy ma ha'ã, ndee xerenoĩ ramo.

Ha'e ramo mae ma Eli oikuaa SENHOR ae ri kunumi va'e oenoĩa.

⁹ Ha'e rami vy aipoe'i Samuel pe:

– Tereo enheno ju. Ha'e gui xapy'a rei nerenoĩa ju rã aipo're: “Ndeayvu ke SENHOR, xee nerembuguai aendu ainy ndeayvu”, re rã – he'i. Ha'e ramo Samuel oo ju ngupa py onhenho.

¹⁰ Ha'e gui SENHOR ou vy hi'aĩ ha'e py. Ha'e rami vy oenoĩ ypyague rami ae ju oenoĩ:

– Samuel, Samuel! – he'i ramove ombovai:

– Ndeayvu ke, mba'eta xee nerembuguai aendu ma ainy – he'i.

¹¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Samuel pe:

– Ne'exa, peteĩ mba'e ajapo ta Israel kuery re, ha'e va'e oendu va'e rei ijapyxa nhe'ẽmba 'rã nhemondy gui.

¹² Mba'eta ha'e va'e ára Eli rovai amoingo 'rã hoo pygua kuery rekorã xeayvuague ha'e javi. Amboypy vy ma ajapopa 'rã.

¹³ Mba'eta ixupe aipoa'e ae ma va'ekue hoo pygua kuery ambopaga aguã raka'e rã peve, ha'e kuery ojejavya ha'e voi oikuaa porã rire. Ta'y kuery opa marã rei ikuai va'eri tuu ndojokoi.

¹⁴ Ha'e nunga rupi aura Eli ro pygua kuery ojejavyague ndojao'iai ae aguã re, mymba e'ỹ vy mba'emo ra'yĩgue ha'e kuery ome'ẽ teĩ.

Eli pe Samuel oexa va'ekue omombe'uague

¹⁵ Ko'ẽmba peve Samuel onhenho oupy. Ha'e vy ma oipe'a SENHOR pegua oo rokẽ. Ha'e rami teĩ okyje teri Eli pe oexa va'ekue omombe'u aguã.

¹⁶ Ha'e gui Eli oenoĩ Samuel. Ha'e vy aipoe'i:

– Xera'y Samuel!

Ombovai:

– Apy ma ha'ã! – he'i.

¹⁷ Ha'e ramo aipoe'i:

– Mba'e he'i tu SENHOR ijayvu vy? Ajerure renhomi e'ỹ aguã. Tove Nhanderuete ha'e oipotaa rami ete tojapo ndevy, xapy'a rei ijayvuague ha'e javi remombe'u porãmba e'ỹ rã.

¹⁸ Ha'e ramo Samuel omombe'upa, mba'eve py ndoikuaa uka e'ỹi. Ha'e rami rã Eli aipoe'i:

– SENHOR ae rima ra'e. Ha'e oipota va'e ae tojapo – he'i.

¹⁹ Ha'e gui Samuel okakuaave tema ovy. Hexeve SENHOR oiko vy peteĩve henda py ndoejai ijayvuague oaxa rive aguã rami.

²⁰ Ha'e rami rã Israel kuery ha'e javi, Dã guive Berseba peve ikuai va'e oikuaapa okuapy SENHOR pegua profeta Samuel oikoa.

²¹ Siló py SENHOR ojekuaa uka ae tema Samuel pe, oayvu ombou guive.

4

Israel kuery re filisteu kuery ipo'akaague

¹ Ha'e rami rã Samuel ayvu oendupaa Israel kuery ikuai rupi.

Ha'e gui ma Israel kuery oje'oipa filisteu kuery rovai opu'ã aguã. Ha'e rami vy Ebenézer tekoa katy'i ijaty okuapy. Ha'e rã filisteu kuery ma Afeca katy'i ijaty okuapy.

² Filisteu kuery ma hyxy porãmba okuapy, Israel kuery reve joguero'a aguã oje'oi. Ha'e gui joguero'a okuapy py filisteu kuery omoingo axypa Israel kuery. Ha'e vy nhuũndy reia rupi ojuka okuapy quatro mil avakue Israel regua.

³ Ha'e gui Israel kuery ijaty okuapyague py ojevypa ramo nhomongeta va'ety kuery aipoe'i:

– Mba'e re nda'u SENHOR nhanemoingo axy uka ange filisteu kuery renonde? Siló tetã gui jaru 'rãgue SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryrú, nhanembyte ou vy nhanderoaigua kuery po gui nhanderepy aguã – he'i.

⁴ Ha'e ramo heta va'e kuery ogueru ruka SENHOR ixondaro reta va'e anjo ipepo va'e ra'angaa ikuai va'e mbyte oĩ va'e ayvu ryrú. Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue ryrú oguerua py ma Eli ra'y kuery mokoĩve ikuai, Hofni ha'e Finéias.

Hyrú oipe'aa heravy, ha'e Hofni ha'e Finéias ojukaa okuapyague

⁵ Ha'e gui Israel kuery ijaty okuapy py SENHOR ayvu ryrú oguerua jave ma ha'e kuery ha'e javi onhendu atã xapy'a okuapy. Ha'e ramo vvy jave rupi rai oendua.

⁶ Ha'e kuery ovy'a reve o japukai atãa filisteu kuery oendu vy aipoe'i okuapy:

– Mba'exa tu ovy'a ete nhendu va'e hebreu kuery ijatya py? – he'i. Ha'e vy mae oikuaa SENHOR ayvu ryrú ijatya py oguerua maa.

⁷ Ha'e rami vy filisteu kuery okyjepa aipoe'i okuapy.

– Nhanderuete ramigua kuery ou ra'e ha'e kuery ijaty okuapy py – he'i.

– Nda'evei ete nhandevy! Ha'e nunga oiko va'e'ỹ teri aỹ peve.

⁸ Nda'evei ete nhandevy! Mava'e tu nhandereraa jepe 'rã Nhanderuete ramigua kuery ipo'akapa va'e gui? Mba'eta ha'e va'e Nhanderuete ramigua kuery ae ma Egito pygua kuery opa marãgua mba'eaxy py omoingo axy va'ekue tekoa e'ỹa re ikuai py.

⁹ Filisteu kuery, penembaraete ke ha'vy! Avakue ipy'a guaxukueve peiko, hebreu kuery pegua escravo nhandekuai e'ỹ aguã, ha'e kuery nhande-escravo ikuaiague rami e'ỹ! Avakue ipy'a guaxukueve nhandekuai reve jaje'oi joe nhapu'ã aguã! – he'i okuapy.

¹⁰ Ha'e rami vy filisteu kuery joe opu'ã okuapy. Ha'e vy ombojexavai Israel kuery ramo peteĩ-teĩ onhamba ngoo katy. Israel kuery regua ikuai axypa, trinta mil avakue vvy rupigua ojukaa ramo.

¹¹ Oipe'aa avi heravy Nhanderuete ayvu ryrú. Ojukaa avi Eli ra'y mokoĩve, Hofni ha'e Finéias.

Eli omanoague

¹² Ha'e va'e árave peteĩ ava Benjamim regua hyxy okuapy mbyte gui onha ovy vy ovaẽ Siló tetã py. Oao xorokue reve ovaẽ, vvy oakã re omombo reve.

13 Ha'e va'e ovaẽ jave Eli oguapy oiny guenda py, tape yvýry. Oma'ẽ oiny, Nhanderuete ayvu ryrú re nda'evei vy ipy'a ryrýpa rei guive. Ava va'e tetã py ovaẽ vy omombe'upa ma rire tetã ha'e javi rupi hevovo rei xapy'a okuapy haxê vy.

14 Haxê rei va'e Eli oendu vy oporandu:

– Mba'e nunga tevovo tu pová'e? – he'i ramo ava va'e ojapurave ouvvy reve omombe'u Eli pe.

15 Eli ma noventa e oito ma'etỹa oguereko ha'e va'e jave py. Ndoexavei ae ma, oexa aguã nda'evevei ae va'e vy.

16 Ha'e gui ava va'e aipoe'i Eli pe:

– Xee ma hyxy va'e gui aẽ vy ange'i anha ajuvy kuri va'ekue – he'i.

Eli oporandu:

– Xera'y, mba'e nunga tu oiko ra'e?

17 Imombe'ua ombovai:

– Filisteu renonde gui Israel kuery onhamba kuri. Nhande kuery mbyte rupi oiko nhandejukapaa. Ndera'y mokoive, Hofni ha'e Finéias ojukaa avi. Nhanderuete ayvu ryrú voi oipe'aa heravy – he'i.

18 Nhanderuete ayvu ryrú omombe'u ramove Eli guakykue katy ho'a guenda okê katy'i oĩ va'e gui. Oaju'y omopê vy omano vvyoi, tuja'i ete ha'e ipoyi guive vy. Quarenta ma'etỹ re ma Israel kuery re opena va'ekue.

19 Ha'e gui ma ta'y Finéias ra'yxy omemby oikuavã rai'i va'e oendu avi omombe'u rã Nhanderuete ayvu ryrú oipe'a heravyague ha'e ime ru ha'e ime omanoague. Ha'e nunga oendu vy onhea'ã xapy'a vy kyrĩ'i va'e oikuavã'i oiny, omemby raxya oendu vy.

20 Kunha va'e omano ta ramo kunhague ipytyvõa kuery aipoe'i okuapy:

– Ekyje eme, reikuavã'i ae ma ava'i – he'i.

Ha'e rami teĩ kunha va'e nombovai, ha'e rami ijayvua re ndojapyxaka potai.

21 Va'eri opi'a'i omboery Icabô,

– Israel kuery pegua hexakãmba va'ekue okanhy ra'e – he'i vy.

Ha'e rami ijayvu Nhanderuete ayvu ryrú oipe'aa heravyague re, ime ru ha'e ime omanoague re guive.*

22 Aipoe'ive ju:

– Israel kuery pegua hexakãmba va'ekue okanhy ra'e, Nhanderuete ayvu ryrú oipe'aa rã.

5

Dagom pegua opy hyru oĩ jave guare

1 Ha'e gui Nhanderuete ayvu ryrú ma filisteu kuery ogueraa Ebenézer tekoa gui, ha'e Asdode tetã py ogueroavã.

2 Ha'e py ma Nhanderuete ayvu ryrú ogueraa vy Dagom ra'angaa oĩa oo py omoĩ, ta'angaa vvy'iry ae.

3 Ha'e gui ko'ẽ ramo aje'ive'i reve Asdode pygua kuery ovypa vy oma'ẽ rã Dagom ra'angaa ho'a ma oupy ra'e, ngova yvy rami itui SENHOR ayvu ryrú renonde. Ha'e ramo ojopy vy hi'aíague py ju omopu'ã imo'amy.

4 Ko'ẽ jevy aje'ive'i reve ovypa ju vy oma'ẽ rã Dagom ra'angaa ho'a ju oupy ra'e, ngova yvy rami ae ju itui SENHOR ayvu ryrú renonde. Dagom akã ha'e ipo jovaive ojayaa ma ra'e inony okê renda áry. Hete mbytekue rive ma ouve.

5 Ha'e rami rire Dagom pegua sacerdote kuery ha'e ixupegua opy oike va'e rei ma ha'e va'e okê renda re nopyrõvei rã Asdode tetã py, aỹ peve.

* 4:21 Tery Icabô ma "Okanhy ma hexakã va'e" ea.

⁶ Ha'e gui Asdode pygua kuery rovai SENHOR opo omoĩ vy omoingo axy vaipa. Ombojexavai vy omomba'eaxypa tuguy rape mbopeupaa py, ha'e katy'i rupi ikuai va'e kuery guive.

⁷ Ha'e rami rã avakue Asdode pygua ha'e nunga oexa vy aipoe'i okuapy:

– Nda'evevei nhanderekoa py Israel kuery ruete ayvu ryrü opyta aguã. Mba'eta nhande'áry ma ipo ipoyi ete, nhande kuery ruete Dagom áry voi – he'i.

⁸ Ha'e rami vy ayvu reraarã omondouka guekoa py omboatypa aguã filisteu kuery ruvixa ikuai va'e ha'e javi. Ha'e vy ha'e kuery pe aipoe'i okuapy:

– Mba'e nda'u jajapo 'rã Israel kuery ruete ayvu ryrü re?

Ombovai:

– Peraa ju Israel kuery ruete ayvu ryrü Gate tetã py, ha'e gui tetã nhavõ rupi toguerekoa – he'i ramo Gate tetã py ju ogueraa.

⁹ Ayvu ryrü ogueraa ma rire ha'e va'e tetã rovai ju SENHOR po oĩ. Ha'e ramo nda'eveipa rei okuapy, mba'eta ha'e va'e tetã py voi omomba'eaxypa vyvĩgueve ha'e yvatekueve voi. Ha'e kuery ha'e javi re oĩ tuguy rape mbopeupaarã.

¹⁰ Ha'e ramo Ecrom tetã py ju ogueraa Nhanderuete ayvu ryrü. Teĩ ha'e py ogueroavã rã Ecrom pygua kuery ijayvu atã reve aipoe'i:

– Nhandea py ju oguerua ra'e Israel kuery ruete ayvu ryrü. Nhande kuery ha'e javi ojukupaxe vy rima ogueru – he'i.

¹¹ Ha'e rami vy ayvu reraarã omondouka vy filisteu kuery ruvixa ikuai va'e omboaty ju aguã. Ha'e vy aipoe'i:

– Peraa uka ju apy gui Israel kuery ruete ayvu ryrü, tojevvy ju oĩague py ae, ore kuery ha'e javi orejukapa e'ỹ aguã – he'i. Mba'eta hetã ha'e javi rupi oiko manoa gui okyjepa rei va'e, ha'e py Nhanderuete po ombojexavai ete ramo.

¹² Mba'eta omano e'ỹ va'ekue re voi oĩ tuguy rape mbopeupaa. Ha'e ramo ha'e va'e tetã pygua kuery ojapukaia onhendu ovy yva peve.

6

Filisteu kuery ovyv rovai katy hyru ogueraa ukaague

¹ Sete jaxy re SENHOR ayvu ryrü oĩ filisteu kuery vvy re.

² Ha'e ramo ha'e kuery oenoĩmba sacerdote ha'e imba'ekuaa va'e kuery. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

– Mba'e tu jajapo 'rã SENHOR ayvu ryrü re? Pemombe'u marã rami vy pa oĩague katy ae rogueraa uka jevvy aguã.

³ Ha'e kuery ombovai:

– Ha'e gui Israel kuery ruete ayvu ryrü peraa ukaxe vy peraa uka eme hyru rive. Ha'e kuery ruete oĩa katy peraa uka avi 'rã nhandereko vaia rekovia peme'ẽ va'e. Ha'e vy 'rãe pekuera, ha'e peikuaa mba'e re pa opo pende'áry gui ndoipe'ai teria – he'i.

⁴ Ha'e ramo oporanduve ju okuapy:

– Mba'e nunga 'rã tu orereko vaia rekovia rome'ẽ?

Ha'e kuery ombovai:

– Filisteu kuery yvatekueve mbovy pa ikuai rami vy peme'ẽ 'rã peteĩ nhiruí tuguy rape mbopeupaa ra'angaa ha'e peteĩ nhiruí anguja ra'angaa ouro guigua meme, mba'eta tekoaxy pende'áry ha'e yvatekueve ikuai va'e áry ou va'ekue ma peteĩ'i regua.

⁵ Pejapo ke pendekoaxy ra'angaa ha'e anguja ra'angaa guive Israel kuery ruete pemboete aguã, mba'eta anguja heta ikuai nhandeyvy jave rupi ombovaipa va'e. Xapy'a rei rã pende'áry gui oipe'a nho 'rã opo, penderuete ramigua ha'e pendeyvy ha'e javi áry gui guive.

⁶ Mba'eta mba'e re rã'vy peneakã ratã Faraó ha'e Egito pygua kuery ha'e javi inhakã ratãague rami? Mba'eta ha'e va'e minha oguereko axy rire omondoukapa raka'e, oeja ha'e kuery oje'oipa aguã.

⁷ Ha'e gui aỹ ma pejapo peteĩ karóxa ipyau va'e heraarã. Pejopy avi mokoĩ vaka ta'y'i va'e, canga hexe omoĩmby e'ỹ teri va'e, ha'e pemoĩ karóxa re. Ha'e rã ta'y'i ma peraa uka vy pemboty uka 'rã hoo py.

⁸ Ha'e vy mae ma SENHOR ayvu ryrú peupi vy pemoĩ karóxa py. Ijyke re hyru mboae oĩ va'e py ma pemoĩ ouro gui mba'emo ra'angaa pejapo va'ekue, pendeko vaia rekovia peme'ẽ va'e. Ha'e gui ma tove too.

⁹ Pexa pota porã ke. Xapy'a rei Bete-Semes katy tape oo va'e rupi ri oo ramo jaikuaa 'rã ha'e ae nhanemoingo axyare oikoa. Ha'e rã ha'e katy e'ỹ ri oo ramo jaikuaa 'rã ipo e'ỹ ae nhanemoingo axyare oikoa, ha'e xapy'a-py'a py rive nhandere oiko va'e ae – he'i.

Bete-Semes py hyru ovaẽague

¹⁰ Ha'e rami ae ha'e va'e avakue ojapo. Ha'e vy mokoĩ vaka ta'y'i va'e ogueraa vy omoĩ karóxa re. Ha'e rã ta'y'i ma omboty hoo py.

¹¹ Karóxa py omoĩ SENHOR ayvu ryrú. Omoĩ avi hyru py anguja ra'angaa ouro guigua ha'e tuguy rape mbopeupaa ra'angaa guive.

¹² Ha'e gui ma vaka uguata oje'oivy Bete-Semes katy ma voi. Uguataa rupi haxẽ jogueravy va'eri ha'e va'e tape rupi ae tema oo, opia e'ỹ re oiporu kuãa katy neĩ oiporu kuãa e'ỹa katy. Hakykue rupi oje'oi filisteu yvatekueve, Bete-Semes tetã katy'i peve oo.

¹³ Ha'e va'e jave py ma Bete-Semes pygua kuery trigo omono'õ okuapy vvyugua rupi. Ha'e gui oma'ẽ-ma'ẽ vy oexa ayvu ryrú oguerua oiny rã. Oexa vy ovy'a pavẽ.

¹⁴ Karóxa ma Bete-Semes pygua Josué yvy peve oguerua. Ha'e py ae opyta peteĩ ita tuvixa va'e ituia py. Ha'e ramo karóxa regua yvyrape ikuai va'e omboipa vy omoendy. Tata ojapo va'e áry oapy okuapy vaka, SENHOR pe ome'ẽ vy.

¹⁵ Levita kuery ma SENHOR ayvu ryrú omboguejy, ijyvýry hyru ouro gui ojapo pyre oĩ va'e voi. Ha'e rami vy ita tuvixa va'e áry ju omoĩ. Ha'e va'e árave Bete-Semes pygua avakue mba'emo ome'ẽ avi SENHOR pe, mymba oapy reve.

¹⁶ Ha'e nunga ha'e javi peteĩ nhiruĩ filisteu yvatekueve va'e oexa ma vy ojeyva ju Ecom tetã katy ha'e va'e árave.

¹⁷ Ha'e gui tuguy rape mbopeupaa ra'angaa ouro guigua filisteu kuery gueko vaia rekovia SENHOR pe ogueru ruka va'ekue ma pova'e: Asdode tetã regua peteĩ, ha'e Gaza, Gate, Asquelom ha'e Ecom tetã regua avi.

¹⁸ Anguja ra'angaa ouro guigua ha'e rami ae avi filisteu kuery guetã mbovy pa ikuai rami vy ogueru ruka, mba'eta tetã peteĩ nhiruĩ ikuai va'e ma yvatekueve peteĩ-teĩ openaa, ikorapa va'e ha'e ha'e katy'i tekoo ikuai va'e guive. Ha'e gui ita tuvixa va'e hi'áry SENHOR ayvu ryrú omoĩague va'e ma aỹ peve oime Bete-Semes pygua Josué mba'etygue py.

Quiriate-Jearim peve ayvu ryrú ogueraa ague

¹⁹ Bete-Semes pygua avakue ayvu ryrupy katy oma'ẽ ramo SENHOR omomba'eaxypa. Ha'e kuery regua cingüenta mil e setenta ojuka. Ha'e ramo

heta va'e kuery ojae'opa okuapy ha'e kuery va'e regua SENHOR ojuka reta ramo.

²⁰ Ha'e rami vy Bete-Semes pygua kuery avakue aipoe'i okuapy:

– Mava'e nda'u ha'eve SENHOR renonde oĩ aguã? Mba'eta Nhanderuete ma iky'a e'ỹ va'e oiko. Mava'e kuery rekoa katy ju 'rã jaraa uka nhanderekoa gui? – he'i.

²¹ Ha'e nunga rupi Quiriate-Jearim pygua kuery pe omondouka ayvu reraarã. Ha'e vy aipoe'i:

– Filisteu kuery ogueru ruka ju ma SENHOR ayvu ryru. Peju ha'vy, peraa peẽ kuerya py.

7

¹ Ha'e ramo Quiriate-Jearim pygua avakue ou vy SENHOR ayvu ryru ogueraa Abinadabe ro py, vvy'ã áry. Ha'e rami vy ta'y Eleazar omoĩ SENHOR ayvu ryru re opena aguã.

Ojeko rerova jevy okuapy aguã re Samuel ijayvuague

² Ha'e va'e ára guive SENHOR ayvu ryru opyta Quiriate-Jearim py. Mbovy ára re rei e'ỹ oaxa oiny ha'e py, vinte ma'ety'õ oaxapa peve. Ha'e nunga re Israel kuery ha'e javi ojae'o okuapy SENHOR renonde.

³ Ha'e rami rã Samuel ijayvu Israel ro pygua kuery ha'e javi pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Pendepy'a ha'e javi py ri SENHOR pe pejevy vy peipe'a ha'vy penembyte gui Nhanderuete ramigua rive pereko va'e, Astarote ra'angaa ikuai va'e voi. Pereko katu pendepy'a SENHOR peguarã, ha'e ixupe anho peiko. Ha'e rami ri ramo pendereraa jepe 'rã filisteu kuery po gui – he'i.

⁴ Ha'e ramo Israel kuery ombyte gui oipe'a Baal ha'e Astarote ra'angaa oguereko va'ekue ha'e javi, ha'e SENHOR pe anho ju ikuai.

Filisteu kuery nda'ipo'akaveiague

⁵ Samuel aipoe'ive ju:

– Israel kuery ha'e javi tonhemboaty Mispa py. Ha'e rã xee ma SENHOR pe anhembo'e 'rã pendere – he'i.

⁶ Ha'e ramo Mispa py onhemboaty okuapy vy yy oguenoẽ vy SENHOR renonde onhoẽ, okaru e'ỹ re ikuai vy ha'e va'e ára. Ha'e py aipoe'i:

– Jajejavy SENHOR rovai – he'i okuapy. Israel kuery Mispa py ikuai va'e re ma Samuel ae opena.

⁷ Mispa py Israel kuery onhemboaty okuapya omombe'ua rã filisteu kuery oendu vy yvatekueve ikuai va'e reve ou Israel kuery rovai. Ha'e nunga Israel kuery oendu vy okyjepa rei okuapy filisteu kuery gui.

⁸ Ha'e rami vy Israel kuery aipoe'i okuapy Samuel pe:

– Epytu'u eme ta'vy SENHOR Nhanderuete pe orere rejapukaia gui, filisteu kuery po gui orerepy aguã – he'i.

⁹ Ha'e gui Samuel peteĩ vexa'i okambu teri va'e ogueraa vy ojuka, ha'e SENHOR pe ome'ẽ oapy reve. SENHOR pe Samuel ojaepukai Israel kuery re. Ha'e ramo ombovai.

¹⁰ Samuel mymba ome'ẽ jave py filisteu kuery ovaẽ Israel kuery reve joguero'a aguã. Ha'e rami teĩ ha'e va'e ára SENHOR hyapu opororo ratã reve filisteu kuery áry rupi. Ha'e rami vy omongyjea py rive oitypa, Israel kuery renonde.

¹¹ Israel regua avakue Mispa gui oje'oi filisteu kuery rakykue. Ha'e rami vy oity Bete-Car katy'i vvy'ã guy oĩ va'e peve.

¹² Ha'e gui Samuel peteĩ ita ojopy vy omopu'ã Mispa ha'e Sem mbyte py. Ha'e va'e omboery Ebenézer. Po va'e ma "Apy peve SENHOR nhanepytyvõ" he'ia.

¹³ Ha'e rami vy filisteu kuery oitypaa rire ndouvei Israel kuery yvy re, Samuel oikovea ja ha'e kuery rovai SENHOR po oĩ rá.

¹⁴ Ha'e gui tetã ikuai va'e re filisteu kuery ipo'akaague va'e ma Israel kuery po py ju omboaxapa, E Crom guive Gate peve. Ha'e katy'i yvy itui va'e voi Israel kuery oipe'a filisteu kuery po gui. Amorreu kuery voi ndajoguero'avei ranhe Israel kuery reve.

¹⁵ Samuel oikovea pukukue re opena Israel kuery re.

¹⁶ Ma'et'ya nhavõ ojeapa 'rã ovy Betel, Gilgal ha'e Mispa tetã rupi. Ha'e va'e tekoa ha'e javi rupi oikuaa pota Israel kuery re.

¹⁷ Ramá tetã py ojevy kuerei 'rã, ha'e py ae hoo oĩ ramo. Ha'e py voi Israel kuery re opena, ha'e peteĩ altar SENHOR peguarã ojapo avi ha'e py.

8

Nguvixaverã re Israel kuery ojerure okuapyague

¹ Samuel tujá'i ma vy gua'y kuery ju omoĩ Israel kuery re opena aguã.

² Ta'y ypy rery ma Joel, ha'e rire jevyguá ma Abias. Ha'e kuery ma Berseba py opena.

³ Ha'e rami teĩ Samuel ra'y kuery ma nguu oikoague rami e'ỹ ikuai. Peráta re rive nda'eveive va'e vy mba'emo ome'ëa rá ojopy 'rã ha'eve e'ỹa rami joguereko aguã.

⁴ Ha'e ramo Israel regua nhomongeta va'ety kuery onhemboaty vy oupa okuapy Ramá py Samuel oĩa py.

⁵ Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

– Ne'ëxa, ndee ndetuja'i, ha'e ndera'y kuery ma reikoague rami e'ỹ ikuai. Ha'e nunga rupi aỹ ejou peteĩ oreruvixaverã orere opena va'erã, yvy regua ha'e javi oguerekoa rami – he'i.

⁶ Ha'e rami ijayvu rá Samuel oendu vy ndojou porãi, "Ejou oreruvixaverã orere opena va'erã", he'i ramo. Ha'e rami vy Samuel oporandu oiny SENHOR pe.

⁷ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Samuel pe:

– Endu pota heta va'e kuery ijayvua ha'e ndevy ojerurea ha'e javi re, mba'eta ndee e'ỹ ndereja, ha'e rá xee anho ndaxepotai ha'e kuery re apena aguã.

⁸ Ha'e kuery Egito yvy gui anoẽmba jave ma voi rire aỹ peve ikuai tema ha'e rami. Mba'eta nguete mboae pe ikuai vy xereja jepi okuapy. Ha'e rami ae ju ojapo ndere voi.

⁹ Ha'e rami teĩ aỹ ma endu pota ha'e kuery ijayvua re. Ha'e rami avi ndeayvu atã 'rã ha'e kuery pe, emombe'u porãve marã rami pa huvixave oĩ va'e oguereko 'rãa – he'i.

¹⁰ Ha'e ramo heta va'e kuery nguvixaverã re ojerure rire ha'e kuery pe Samuel omombe'upa SENHOR ijayvuague.

¹¹ Ha'e vy aipoe'i:

– Po rami ma huvixave oĩ va'e penderereko 'rã. Ha'e va'e ma pendera'y kuery oipe'a vy omomba'eapo 'rã karóxa py ha'e kavaju áry guarã, ha'e karóxa renonde onha va'erã.

¹² Ha'e kuery va'e regua omoĩ 'rã mil re opena va'erã, ha'e'ỹ vy cingüenta va'e re mba'e. Amboae kuery ma omba'ety rupi 'rã omomba'eapo, mba'emo

ra'yĩgue omono'õa py. Ha'e rã amboae kuery ju ma ojapo uka 'rã tembiporu joe opu'ãa pyguarã, ha'e'y vy karóxa reguarã.

¹³ Penderajy kuery voi ogueraa 'rã heakuã porã va'e apoarã, tembi'u mbojyarã ha'e mbojape apoarã.

¹⁴ Ojeupe ae oipe'a 'rã penemba'ety iporãvea, uvaty ha'e oliveira ty gui. Guembiguai kuery pe ju 'rã omboaxa.

¹⁵ Mba'emo ra'yĩgue ha'e uva pemono'õ va'ekue gui ojopy 'rã dízimo ojeupe ae, ojeuegua opena va'e ha'e guembiguai kuery pe omboaxapa aguã.

¹⁶ Ogueraa avi 'rã penerembiguai avakue ha'e kunhague, ha'e kunumigüe iporãve va'e, penerymba mburika'i kuery voi. Ha'e vy omomba'eapo 'rã mba'emo ojapo ukaa py.

¹⁷ Penerymba vexe'i kuery gui voi ojopy 'rã dízimo, ha'e penemoingo 'rã guembiguairã.

¹⁸ Ha'e rami rã ha'e va'e ára pejapukai 'rã SENHOR pe penderuvixarã peiporavo uka va'ekue káuxa. Ha'e rami teĩ ha'e va'e ára SENHOR noendui 'rã pejapukaia – he'i.

¹⁹ Ha'e rami Samuel ijayvu rã heta va'e kuery noendu potai. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

– Any rima! Roguereko nho 'rã huvixave orere opena va'erã,

²⁰ vvy regua kuery ha'e javi ikuaia rami ore kuery voi orekuai aguã. Oreruvixave ae 'rã opena orere, ha'e ore kuery renonde 'rã oo joe ropu'ã aguã katy – he'i okuapy.

²¹ Ha'e rami heta va'e kuery ijayvua Samuel oendu vy SENHOR pe ju omombe'u.

²² Ha'e ramo Samuel pe SENHOR ombovai vy

– Endu ke ha'e kuery ijayvua, ha'e emoĩ huvixaverã teĩ – he'i.

Ha'e rami rã Israel kuery pe ju Samuel aipoe'i:

– Pejevvy ju peteĩ-teĩ penderekoa katy.

9

Mburika'i kanhygue reka vy Saul oo vy Samuel reve joexaague

¹ Peteĩ ava oiko oguerekopa va'e Benjamim regua Quis hery va'e. Ha'e va'e ma Abiel ra'y, Abiel ma Zeror ra'y, Zeror ma Becorate ra'y, Becorate ma Afia ra'y.

² Ha'e va'e ma peteĩ gua'y oguereko Saul hery va'e. Ha'e va'e kunumi ma iporãve va'e. Israel kuery regua nda'ipoi ixuguĩ iporãve va'e. Heta va'e kuery ha'e javi gui ipukuve va'e, joaxi'y gui oaxa reive va'e.

³ Ha'e gui Saul ru Quis rymba kuery mburika okanhymba. Ha'e ramo gua'y Saul pe Quis aipoe'i:

– Eraã peteĩ kunumi va'e nderupive guarã. Peiko katy, ha'e tapeo mburika'i peka vy – he'i.

⁴ Ha'e ramo oo vy oaxa jogueravy Efraim vvy'ã reia ha'e Salisa vvy rupi teĩ ndojoui. Ha'e va'e rire Saalim vvy katy ju oo va'eri ha'e py voi nda'ipoi avi. Benjamim vvy rupi ju oaxa teĩ ndojoui ae tema.

⁵ Ha'e gui ma Zufe vvy re ha'e kuery ovaẽ ramo Saul aipoe'i kunumi hupive oo va'e pe:

– Eju, jajevvy ju. Nda'evei xeru guymba kuery mburika'i re iporiaua gui nhandere ju iporiauve aguã.

⁶ Kunumi va'e ombovai:

– Ha'e rami avi kova'e tetã py oiko peteĩ ava Nhanderuete remimbo'e omboetevepy. Ha'e va'e ijayvua ma oiko' rãe. Jaa mba'e ha'e py. Xapy'a rei ha'e oexa uka 'rã tape jaa aguã – he'i.

7 Ha'e ramo Saul aipoe'ive ju kunumi va'e pe:

– Ha'e rami avi ha'e va'e oĩa py jaa vy mba'e nunga ta'vy jaraa 'rã ixupe? Mba'eta nhandevoko py mbojape jareko va'ekue opa ma. Nda'ipoi teve ava Nhanderuete remimbo'e pe nhamẽ'ẽ va'erã. Mba'e tu jareko?

8 Kunumi va'e ombovai Saul pe:

– Apy ko arekove teri petẽi hatã'i kyrĩ'i va'e prata guigua. Ha'e va'e ae 'rã ame'ẽ ava Nhanderuete remimbo'e pe, nhandevy tape oexa uka aguã – he'i.

9 (Ymave rupi Israel vvy re ma Nhanderuete pe oporandu uka vy oo va'e "Peju, jaje'oi imba'ekuaa va'e oĩa py", he'i 'rã. Aỹ "Profeta" ja'ea va'e pe ma yma rupi "Imba'ekuaa va'e" 'ea rakã'e.)

10 Ha'e gui Saul aipoe'i kunumi va'e pe:

– Aipo'rea ma ha'eva va'e. Eju ha'vy, jaa. Ha'e rami vy oo tema tetã Nhanderuete remimbo'e oĩa katy.

11 Tetã py ovaẽ rai'i ma vy ovaexĩ kunhataĩgue yy re oẽ okuapy va'e. Ha'e vy oporandu ha'e kuery pe:

– Apy nda'u oĩ 'rã ri imba'ekuaa va'e?

12 Ha'e kuery ombovai:

– Oĩ rima. Ma'ẽ, peove ma penerenonde. Pejapurave'i ke, mba'eta ange ou kuri tetã py. Mba'eta apygua kuery oo 'rã kuri vvy'ã re Nhanderuete pe mba'emo omẽ'ẽ aguã.

13 Tetã py pevaẽ vyve pejou 'rã, vvy'ã katy okaru aguã oo e'ỹ mbove'i. Mba'eta apygua kuery ndokaru 'rã ha'e ovaẽ e'ỹa ja, mba'emo omẽ'ẽ va'erã oguereko va'e ogueroayvu porã ranhe e'ỹa ja. Ha'e va'e rire mae ma oenoĩ uka pyre kuery okaru 'rã okuapy. Tapeo ha'vy aỹ'i ma voi pejou aguã – he'i.

14 Ha'e ramo tetã katy oo. Ovaẽ ramove Samuel ae oẽ ovy vvy'ã katy oo aguã. Ha'e rami vy nhovaexĩ okuapy.

15 Peteĩ ára teri Saul ovaẽ aguã oata jave SENHOR oikuaa uka ma voi Samuel pe. Ha'e vy aipoe'i:

16 "Ko'ẽ rã kova'e hora ndea py ambou 'rã petẽi ava Benjamim vvy guigua. Ha'e va'e ma azeite reikyty reve remoi 'rã xevygua Israel kuery ruvixarã. Ha'e ma ogueraa jepe 'rã xevygua kuery filisteu kuery po gui. Mba'eta xee aendu xevygua kuery ojerure rã, ha'e kuery ojpukaia xea peve onhendu ramo", he'i va'ekue.

17 Ha'e gui ma Samuel oexa Saul ramove SENHOR aipoe'i ixupe:

– Pee ma ava aipoa'eague. Evoko va'e ae ma opena 'rã xevygua kuery re – he'i.

18 Okẽ py Saul Samuel re onhemboja vy aipoe'i:

– Ajerure ndevy, rexa uka aguã mamõ pa imba'ekuaa va'e ro oĩa.

19 Samuel ombovai vy aipoe'i Saul pe:

– Xee ae ma imba'ekuaa va'e. Tereo xerenonde vvy'ã katy. Kova'e ára ma jakaru 'rã xereve. Ko'ẽ rã aje'ivekue ma romondouka ju 'rã, ha'e amombe'upa 'rã ndepy'a re oĩ va'e ha'e javi.

20 Ndepy'a vai eme guive mboapy ára re mburika'i okanhy va'ekue re, mba'eta ojoua ma. Mava'e peguarã tu oĩ ovareve va'e Israel ha'e javi re, ndevy e'ỹ vy, ha'e nderu ro pygua kuery ha'e javi pe e'ỹ teve? – he'i.

21 Ha'e ramo Saul ombovai:

– Ha'e rami avi xee ma Benjamim regua Israel kuery ikuai va'e gui vvyĩve va'e, xero pygua kuery voi Benjamim regua gui ore'vvyĩve va'e orekuai. Mba'e re tu ha'vy ha'e rami ndeayvu? – he'i.

22 Ha'e gui Samuel ogueraa Saul ha'e hexevegua kunumi va'e, ha'e vy ogueroike opy mboae'i okaruaty py. Ha'e kuery pe omẽ'ẽ henda iporãve va'e oenoĩ uka va'ekue mbyte py, trinta rivvyi ikuai py.

²³ Tembi'u mbojya pe Samuel aipoe'i:

— Eru ke ndevy tembi'u ame'ë va'ekue, “Emoĩ porã ndea py”, ha'eague.

²⁴ Ha'e ramo tembi'u mbojya ma xo'o 'ugue hexegua ha'e javi reve ogeru vy Saul renonde omoĩ. Samuel aipoe'i:

— Ne'exa, upe va'e ma amoĩ porã va'ekue. Ejopy ke, he'u, mba'eta ndevy pe ae amoĩ porã kova'e hora guarã, “Penoĩ ukapa apygua kuery”, ha'e va'ekue guive — he'i. Ha'e ramo Samuel reve Saul okaru ha'e va'e ára.

²⁵ Ha'e gui yvy'ã gui oguejy jogueruvy vy tetã re ju ovaë rire Samuel ijayvu oiny Saul reve ngoo áry.

²⁶ Ko'ëmba rai jave ko'ë mbija oë jekuaa ouvvy ramove Samuel ovy vy onhenduka Saul hoo áry okea py.* Ha'e vy aipoe'i:

— Evy ke. Xee aa 'rã ndereve romondouka aguã — he'i ramo Saul ovy vy jogueraa mokoïve, Samuel reve.

²⁷ Tetã apy katy ha'e kuery oguejy jogueravy jave Samuel aipoe'i Saul pe:

— Aipo're kunumi va'e pe nhanerenonde oo aguã re. Ha'e rã ndee ma ha'e oo rire earõve'i ke, ndevy amombe'u aguã Nhanderuete ijayvuague.

10

Israel kuery ruvixarã Saul re Samuel azeite onhoëague

¹ Ha'e gui peteĩ ryru azeite Samuel oguenoë vy onhoë Saul akã re. Oayvu vy aipoe'i:

— SENHOR ae ndere onhoë uka azeite ojeupegua Israel kuery ruvixa reiko aguã.

² Ha'e gui xea gui kurive reo vy rexa 'rã mokoĩ avakue Raquel ojatyaague katy'i, Benjamim yvy re Zelza py. Ha'e va'e kuery aipoe'i 'rã ndevy: “Ojousa ju ma mburika'i peka peikovy va'e. Ha'e gui aỹ ma nderu mburika'i re nda'ipy'a vaivei ma, penderé ju iporiau oikovy. Ha'e rami vy ojeupe ae 'Mba'e 'rã tu ajapo xera'y ajou aguã?” he'i.”

³ Ha'e gui peove'i vy pevaë 'rã Tabor katy'i yvyra carvalho hi'aĩ va'e py. Ha'e py penerovaexĩ 'rã jogueruvy mboapy avakue Betel py Nhanderuete omboete vy oje'oi va'e. Peteĩ ma omondyi 'rã heravy mboapy kavara. Amboae ma mboapy mbojape he'ë va'e 'rã ogueraa. Ha'e rã amboae ju ma peteĩ ryru ipire guigua py 'rã ogueraa vinho.

⁴ Ha'e kuery ma ndevy oxarura ma vy ndevy ome'ë 'rã mokoĩ mbojape. Ha'e va'e ma rejopy 'rã ipo gui.

⁵ Ha'e gui peove 'rã Gibeá-Eloim katy. Ha'e py ma oĩ filisteu regua xondaro kuery ijaty okuapya. Tetã py pevaë ma vy peovaexĩ 'rã profeta kuery yvy'ã katy gui ou va'e. Ha'e kuery renonde ou 'rã okuapy mbaraka revegua, angu'a pu, mĩmby ha'e mba'epu ixã reta va'e revegua. Ayvu omombe'u reve 'rã ou.

⁶ Ha'e gui ndere voi SENHOR Nhe'ë oĩ 'rã. Ha'e ramo ayvu remombe'u avi 'rã ha'e kuery reve, amboae ava rami nemoingo ramo.

⁷ Ha'e nunga ndere oiko ramo ejapo reipota va'e ha'e py, mba'eta ndereve Nhanderuete oiko ramo.

⁸ Ha'e gui ndee ranhe xegui reo 'rã Gilgal py. Ne'exa, xee voi aa avi 'rã reĩa py, mymba aapy reve ame'ë aguã, peteĩ rami ikuai aguã regua voi. Sete ára re xerarõ 'rã ndea py aju peve. Ha'e ramo ma ndevy amombe'u porã 'rã rejapo va'erã — he'i.

Profeta kuery mbyte Saul oikoague

* **9:26** Ha'e kuery ro ao'ia ma pyrõa rami ae ijoja rei va'e hiny, hi'áry ha'e kuery oke, e'ỹ vy mba'emo ojapo aguã ha'eve va'e.

⁹ Saul oo ta vy Samuel-a katy ojere oxarura aguã. Ha'e ramove Nhanderuetete oguerova ipy'a. Ha'e gui ha'e va'e árave ha'e nunga ha'e javi oiko ikuaa ukaarã.

¹⁰ Ha'e gui Gibeá py ha'e kuery ovaë jogueravy ramo profeta kuery oë ouvy ovaexi aguã. Saul re Nhanderuetete Nhe'ë onhemonde ramo ha'e voi ayvu omombe'u avi ha'e kuery mbyte.

¹¹ Yma guive oexa va'ety kuery ha'e javi ma profeta kuery mbyte ayvu omombe'u avi rã oexa vy peteĩ-teĩ aipoe'i okuapy joupe-upe:

– Mba'e nunga tu oiko Quis ra'y re? Saul voi nda'u profeta kuery regua avi oiko?

¹² Ha'e rã peteĩ ava ombovai:

– Ha'e rami avi mava'e ha'vy amboae kuery ru? – he'i. Ha'e nunga rupi aipo'ea va'ety: “Saul voi nda'u profeta kuery regua avi oiko?”

¹³ Saul ayvu omombe'upa ma rire yvy'ã katy ju oo.

¹⁴ Ha'e gui Saul tuty oporandu ixupe, hexevegua kunumi va'e pe guive:

– Marã katy tu peo ra'e?

Ombovai:

– Mburika'i reka vy roo teĩ ndorojou reguai vy roove ju Samuel oia py – he'i.

¹⁵ Ha'e ramo Saul tuty aipoe'i:

– Ajerure ndevy, emombe'u ke xevy mba'e he'i tu Samuel pende'vy?

¹⁶ Saul ombovai otuty pe:

– Orevy omombe'u mburika'i ojoua jevyague rive – he'i. Nomombe'u porã potai huvixa oĩ aguã re Samuel ijavyague.

Saul huvixarã oiaque

¹⁷ Ha'e gui Mispa py Samuel oĩ teria py omboatypa SENHOR pegua kuery.

¹⁸ Ha'e vy aipoe'i Israel kuery pe:

– Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijavyu: “Xee ma Israel kuery anoẽmba va'ekue Egito yvy gui. Egito pygua kuery po gui araa jepe, huvixa ikuai va'e imbojexavaia gui guive.”

¹⁹ Ha'e rami teĩ aỹ ma pejapa Penderuetete mba'emo vai py pejexavaia gui pendereraa jepe va'ekue. Ha'e vy aipopeje: “Any! Emoĩ peteĩ huvixave orere opena va'erã”, peje. Ha'e gui aỹ SENHOR renonde pendekuai, penderegua ikuai va'e ha'e javi, ha'e miĩ jevy-jevuy pendekuai va'e reve – he'i.

²⁰ Ha'e javi regua Samuel omboatypa rire xortea py Benjamim regua oiporavo oikuaa ukua.

²¹ Ha'e gui Benjamim regua kuery peteĩ-teĩ ro pygua ikuai va'e oguerupa rã oikuaa ukua va'e ma Matri ro pygua kuery. Ha'e va'e kuery gui ju Quis ra'y Saul oikuaa ukua. Ha'e rami teĩ oeka vy ndojouai.

²² Ha'e ramo SENHOR pe ju oporandu Saul pa ou ra'ea re. Ha'e ramo SENHOR ombovai vy

– Upe py ae ma oĩ, mba'e rei-rei mbyte py onhemi oiny – he'i.

²³ Ha'e ramo onha oje'oiivy vy ogueru ha'e gui. Ha'e ramo heta va'e kuery mbyte hi'aia py pavé gui ipukuve ho'amy joaxi'y gui oaxa reive va'e.

²⁴ Ha'e gui Samuel aipoe'i heta va'e kuery pe:

– Pexa ma pa SENHOR oiporavo va'ekue? Nhande kuery va'e regua amboae ndoikoĩ ae ha'e ramigua ete'i – he'i ramo heta va'e kuery ha'e javi ojapukai atã reve

– Toikove riae nhanderuvixa! – he'i okuapy.

²⁵ Heta va'e kuery pe Samuel omombe'u porãve huvixa ikuai va'e joguereko aguã. Ha'e nunga peteĩ kuaxia re ombopara vy omoĩ porã SENHOR

renonde. Ha'e rami vy Samuel omondoukapa heta va'e kuery peteĩ-teĩ hoo katy.

²⁶ Saul voi oo avi ngoo katy Gibeá py. Hupive heta oje'oi avi avakue ipy'a Nhanderuete ogueroavaague va'e kuery.

²⁷ Ha'e rã nhe'ê vai ra'y kuery ma aipoe'i okuapy:

– Mba'exa 'rã ha'e va'e ava nhandereraa jepe? – he'i. Ha'e rami vy ombojaru rei okuapy, mba'eve ndoguerui guive ixupe ome'ê va'erã. Ha'e rami teĩ Saul ma oendu rive.

11

Amom pygua kuery re Saul ipo'akaague

¹ Ha'e gui Amom pygua Naás opu'ã ovy vy ojoko Jabes-Gileade tetã. Ha'e ramo Naás pe Jabes pygua avakue aipoe'i okuapy:

– Ejapo ke orerereko porã aguã regua, ha'e ramo ndevy pe orekuai 'rã – he'i.

² Ha'e rami teĩ Amom pygua Naás ombovai:

– Ajapo 'rã ri teĩ penderexa peiporu kuaa regua re amombupa avi 'rã – he'i Israel kuery ha'e javi omoXimbaxe vy.

³ Ha'e ramo Jabes pygua nhomongeta va'ety kuery aipoe'i:

– Ha'e rami rã ma earõ ranhe sete ára ayvu mombe'uarã romondouka aguã Israel ha'e javi rupi. Ha'e gui xapy'a rei orerepyarã nda'ipoai ramo ma rojejopy ukapa 'rã ndevy – he'i okuapy.

⁴ Ha'e gui Saul rekoa Gibeá py ayvu mombe'ua kuery ova'ê vy ha'e pygua kuery pe omombe'u oiko va'ekue. Ha'e ramo ha'e kuery ojae'o atã okuapy.

⁵ Ha'e jave py ma Saul nhuũndy rupi vaka kuery re openaa gui ojevvy vy oporandu:

– Mba'e tu ha'e kuery oguereko ha'e rami ete ojae'o okuapy aguã? – he'i ramo ixupe omombe'u Jabes pygua avakue ijayvuague.

⁶ Ha'e rami ijayvu rã Saul oendu ramo hexe oĩ Nhanderuete Nhe'ê. Ha'e ramo oendu ipoxy raxaa.

⁷ Ha'e rami vy mokoĩ toro ojuka ha'e ombo'ipa vy ogueraa uka Israel yvy regua ha'e javi pe. Ayvu mombe'ua kuery heraa va'e pe aipoe'i uka:

– Saul ha'e Samuel oipotaa rami amongue nda'ikuai ramo nami ae 'rã ojapoa hymba toro re – he'i uka.

Ha'e ramo heta va'e kuery SENHOR gui okyjea oendu vy peteĩ ava rami oupa.

⁸ Bezeque py ova'ea py oipapaa rã Israel kuery va'e regua ma trezentos mil, ha'e gui Judá guigua ma trinta mil avakue ju ikuai.

⁹ Ayvu mombe'ua kuery ou va'ekue pe ha'e kuery aipoe'i:

– Po rami 'rã aipopeje Jabes-Gileade pygua kuery pe: “Ko'ê rã kuaray ojope'i ramove penderepya 'rã”, peje.

Ha'e ramo ayvu mombe'ua kuery oo vy omombe'u okuapy Jabes pygua kuery pe.

Ha'e rami rã ha'e kuery ovy'apa vy

¹⁰ Amom pygua kuery pe ju aipoe'i:

– Ko'ê rã rojejopy ukapa 'rã pendeivy. Ha'e ramo ma peipotaa rami oreapo teĩ ha'eve – he'i okuapy.

¹¹ Ha'e gui ko'ê jevy Saul omboja'o ngupivegua kuery mboapy henda py. Ha'e ramo aje'ive'i reve ha'e kuery Amom pygua kuery ikuai mbyte oo vy ojokapa rai'i, kuaray akuve peve. Okuave va'e joa rupi e'ÿ-e'ÿ onha vy ndopytai peteĩve ma joa py.

Huvixarã Saul oĩ ete aguã re ijayvu okuapyague

¹² Ha'e gui heta va'e kuery aipoe'i Samuel pe:

– Mava'e kuery tu nhandere Saul opena aguã ndoipotai va'ekue? Peru apy, rojukapa aguã.

¹³ Ha'e rã Saul ombovai:

– Kova'e ára ma mava'eve nomanoi 'rã, mba'eta ange SENHOR ogueraa jepepa Israel kuery – he'i.

¹⁴ Heta va'e kuery pe Samuel ju aipoe'i:

– Peju, jaje'oi Gilgal py nhamoi atãve aguã huvixarã oĩ aguã regua – he'i.

¹⁵ Ha'e ramo ha'e kuery ha'e javi Gilgal py oo vy SENHOR renonde ijayvu okuapy nguvixarã Saul oĩ ete aguã re. Henonde ogueru avi okuapy petei rami ikuai aguã regua SENHOR pe ome'ẽ va'erã. Saul voi ovy'a vaipa ha'e py Israel regua kuery ha'e javi reve.

12

Samuel opa vy ijayvu heravyague

¹ Ha'e gui Samuel aipoe'i Israel kuery ha'e javi pe:

– Ne'exa, pendeayvua aendu vy ajapopa va'ekue pejerurea. Ha'e vy amoĩ penderuvixaverã.

² Aỹ ma pereko ma huvixa penerenonde oiko va'erã. Ha'e gui xee ma xetuja'i ma, xe'a xiĩmba ma guive. Xera'y kuery ikuai avi apy pendekuaia py. Xee ae penerenonde aiko va'ekue, xekunumi guive aỹ peve.

³ Ha'e gui apy ma ha'ã SENHOR renonde, ha'e penderuvixarã omoĩ va'ekue renonde. Pemombe'u ha'vy xapy'a rei xerovai mba'emo pereko ri vy. Mava'e rymba toro tu aipe'a raka'e? Mava'e gui tu mburika'i aipe'a raka'e? Mava'e tu akore raka'e? Mava'e tu areko axy raka'e? Mava'e po gui tu peráta ajopy raka'e ha'evea rami e'ỹ aikuaa pota aguã? Ha'e nungakue ajopy va'e rire ame'ẽmba ju 'rãgue – he'i.

⁴ Ha'e ramo heta va'e kuery ombovai:

– Any rima, mba'eve py ndee ndorekorei, norembojexavai, neĩ mba'eve nderejopyi orepo gui – he'i.

⁵ Ha'e rã ha'e aipoe'i:

– Kova'e ára SENHOR ae oĩ pendeayvague renduarã, ha'e penderuvixarã omoĩ va'ekue voi oĩ omombe'u aguã xepo py mba'eve ndapejouia.

Ha'e rã heta va'e kuery ombovai vy

– Nhanderuete oĩ ri oreayvague renduarã – he'i okuapy.

⁶ Ha'e ramo Samuel aipoe'i heta va'e kuery pe:

– SENHOR ae pendeayvu renduarã oĩ. Ha'e ae Moisés ha'e Arão oiporavo va'ekue Egito vvy gui penderu kuery oguenoẽ aguã.

⁷ Ha'e gui aỹ ma apy pendekuai va'e xee romoma'endu'apa 'rã SENHOR renonde, mba'emo porã pende'vy ha'e penderu kuery pe ojapoague re.

⁸ Mba'eta Jacó kuery Egito vvy py ova'ẽmba raka'e. Ha'e va'e rire penderu kuery SENHOR pe ojapukai okuapy ramo ombou Moisés ha'e Arão. Ha'e rami vy Egito vvy gui oguenoẽmba vy ojapo apy ju hekoa aguã rami.

⁹ Ha'e rami teĩ ha'e kuery hexaraipa SENHOR Nguete gui. Ha'e ramo omboaxapa Hazor pygua xondaro kuery ruvixa Sísera va'e po py, filisteu kuery po py, ha'e gui Moabe pygua huvixa po py ju. Ha'e ramo ha'e kuery reve joguero'a.

¹⁰ – Ha'e gui ma SENHOR pe ju ojapukai vy aipoe'i okuapy: “Rojejavy, mba'eta SENHOR roeja vy Baal ha'e Astarote ra'angaa pe rive orekuai va'ekue. Ha'e rami teĩ aỹ orereraa jepe jevy ke oreroaigua kuery po gui. Ha'e ramo ndevy ae ju 'rã orekuai”, he'i va'ekue.

¹¹ Ha'e rami rã SENHOR ombou Jerubaal, Baraque, Jefté ha'e gui xee Samuel ju, penderovaigua kuery penembojere rei va'e po gui pendereraa jepe uka vy. Ha'e va'e rire pendekuai porãmba va'ekue.

¹² – Ha'e rami teĩ penderovai Amom kuery ruvixa Naás ou rã pexa vy aipopeje xevy: “Nda'evei! Tove toĩ orervixaverã”, peje, SENHOR Penderuete ae penderuvixave oĩ ae va'eri.

¹³ Ha'e gui aỹ, pee ma hi'aĩ penderuvixaverã pejou uka va'ekue, pejerureague. Ma'ẽ, SENHOR penderuvixaverã omoĩ va'ekue hi'aĩ.

¹⁴ Ha'e gui xapy'a rei SENHOR renonde pejererokyjea rupi vy ixupe pendekuai, ha'e penhe'ẽ rendu, ha'e ojapo uka va'e rovai napepu'ãi, ha'e rami 'rãgue py peẽ ha'e penderuvixave pendere opena va'e reve SENHOR penderuete pe ete ri peiko ramo ma ha'eve 'rã pendevy.

¹⁵ Ha'e rami avi xapy'a rei SENHOR ayvu re ndapejapyxakai vy ojapo uka va'e ndapejapoi ri ramo ma SENHOR oupi 'rã opo penderovai, peneramoĩ kuery rovai oupiague rami avi.

¹⁶ Ha'e gui aỹ voi apy pene'aĩ va'e pexa 'rã mba'emo porã SENHOR penerenonde ojapo va'e.

¹⁷ Aỹ e'ỹ teve trigo mono'õa ára? Ha'e rami teĩ aỹ ajerure 'rã SENHOR pe. Ha'e rã ombou 'rã yapu oky reve. Ha'e nunga pexa vy peikuaa 'rã SENHOR renonde pejejavvy vaipa eteague, mba'eta pejerure penderuvixaverã omoĩ aguã re – he'i.

¹⁸ Ha'e rami vy SENHOR pe Samuel ojerure ramo ha'e va'e árave SENHOR ombou yapu oky reve. Ha'e ramo ojererokyje okuapy SENHOR renonde, Samuel guive omboete pavẽ.

¹⁹ Ha'e gui ha'e kuery ha'e javi aipoe'i Samuel pe:

– Ejerure ke SENHOR nderuete pe ore nerembiguai kuery romanomba e'ỹ aguã re. Mba'eta rojevavyague ha'e javi romboetave ma heravy orervixaverã re rojerurea py.

²⁰ Samuel ombovai:

– Pkyje eme. Ha'e rami pejapoa py pejevavy ete ri. Ha'e rami teĩ pejepe'a eme SENHOR pe pendekuaiã gui. Ha'e rami 'rãgue py pendepy'a ha'e javi py pendekuai SENHOR pe.

²¹ Pejepe'a eme mba'emo ra'angaa pe rive pendekuai aguã, ha'e nunga mba'everã ndovarei, neĩ pendereraa jepearã e'ỹ, mba'emo ra'angaa rive ae vy.

²² Ha'e rami teĩ SENHOR guery tuvixa va'e omboete ukaa rupi vy noipytyvõ e'ỹi 'rã ojeupegua kuery, ojeupe guarã SENHOR pendereru rire.

²³ – Ha'e gui xee ma ndajejavvyi 'rãe SENHOR pe, peẽ kuery re ajerure e'ỹa py rive. Ha'e rami 'rãgue py xee rombo'e tema 'rã tape porã hi'yvi va'e re.

²⁴ Ha'e nunga rupi SENHOR renonde pejererokyjea rupi pendekuai, ixupe anho peiko pendepy'a ha'e javi py. Mba'eta pexa ae mba'emo porã pendevy ojapo va'ekue tuvixa ete va'e.

²⁵ Ha'e rami teĩ xapy'a rei pejevavya rupi tema pendekuai vy pekanhy 'rãe, peẽ kuery, ha'e penderuvixave voi.

13

Israel ha'e filisteu kuery reve joe opu'ã aguã rami ikuaiague

¹ Peteĩ ma'etỹ ma Israel kuery re Saul opena rire mokoĩ ma'etỹa py
² ojeupe oiporavo três mil avakue Israel regua. Ha'e kuery va'e regua ma dois mil ikuai Saul reve Micmás py, Betel yvy'ã reia re, ha'e rã amboae mil avakue ma ta'y Jônatas reve ikuai Benjamim regua Gibeá py. Heta va'e kuery rembyrekue ma omondoukapa ju peteĩ-teĩ hoo katy.

³ Ha'e gui Jônatas kuery ojukapa rai'i filisteu kuery Gibeá py ikuai va'e. Ha'e nunga filisteu kuery oendupa vy ivai ramo Saul omonhe'ê uka mimby guaxu ovyv ha'e javi rupi, "Hebreu kuery toendupa" he'i vy.

⁴ Ha'e rami py Israel kuery ha'e javi oendu okuapy Saul kuery filisteu ikuai va'e ojukapa rai'i ramo filisteu kuery Israel kuery pe ivai okuapya. Ha'e ramo Saul oenoî ukapa heta va'e kuery Gilgal py oia py.

⁵ Filisteu kuery voi ono'ômba okuapy Israel kuery reve joguero'a aguã. Ha'e kuery va'e regua ma trinta mil karóxa, seis mil kavaju árygua kuery ha'e gui amboae kuery ju ita ku'i ye'ê rembe re ikuai va'e rami heta va'e. Ha'e vy oje'oi vy ijaty okuapy Micmás py, Bete-Áven regua kuaray oua katy.

⁶ Ha'e gui avakue Israel regua omoî vaia rã oexa okuapy heta va'e kuery ndaekorávei rei. Ha'e rami vy onhemi okuapy itakua ikuai va'e rupi, vvykua, itaova yvateve va'e pa'ũ, vvyra rupa ha'e yy oî atyrã ojo'o pyre rupi.

⁷ Hebreu kuery va'e regua amongue ma Jordão yakã oaxa oje'oivy Gade ha'e Gileade vvy katy oo aguã. Ha'e rã heta va'e kuery Gilgal py Saul reve ae opyta va'ekue ma okyjea anho oendu okuapy.

Saul mymba kuery ome'ê ramo ixupe Samuel ijayvu eteague

⁸ Ha'e gui Saul ma sete ára re oarõ Samuel ijayvuague rami vy.* Va'eri Gilgal py Samuel ndoui ramo heta va'e kuery omboypy ha'e gui joa katy e'ÿ-e'ÿ oje'oi aguã.

⁹ Ha'e ramo Saul aipoe'i:

– Peru ha'vy xevy mymba aapy reve ame'ê va'erã, ha'e peteî rami nhan-dekuai aguã regua guive – he'i.

Ha'e rami vy mymba ome'ê oapy reve.

¹⁰ Oapy reve ome'êmba'i ramove Samuel ovaë ovy. Ha'e rã Saul oë ovy ovaexi vy oipopyy aguã.

¹¹ Samuel oporandu:

– Mba'e tu rejapo?

Saul ombovai:

– Heta va'e kuery apy gui joa katy e'ÿ-e'ÿ oje'oi ta, ha'e ndee reju 'rãgue ára py nderejui, ha'e gui filisteu kuery Micmás py ono'ômba ma avi. Ha'e nunga aexa vy

¹² aipoa'e xejeupe ae: “Aÿ ma xerovai filisteu kuery ou ma 'rã Gilgal py, SENHOR pe ajerure e'ÿ re.” Ha'e rami vy aî vai ma vy mymba kuery ame'ê kuri aapy reve – he'i.

¹³ Ha'e rami rã Samuel aipoe'i Saul pe:

– Ne'arandua rupi e'ÿ reiko ra'e SENHOR nderuete ojapo uka va'ekue e'ÿ rejapo vy. Ha'e rami e'ÿ va'e rire SENHOR ojapo ma 'rãgue raka'e rã peve Israel kuery re repena aguã rami.

¹⁴ Ha'e rami teî aÿ gui ma repenaa noî riaei 'rã. SENHOR ojeupe guarã ojou ae ma peteî ava oguero'vy'a va'e. Ha'e va'e ma omoî 'rã ojeupegua kuery ruvixarã, SENHOR ojapo uka va'ekue ndee nderejapoi rire – he'i.

¹⁵ Ha'e vy Samuel opu'ã vy Gilgal gui oo Benjamim regua Gibeá katy. Ha'e rire'ive Saul oipapa heta va'e kuery hexeve opyta va'e, seiscentos avakue ikuai.

¹⁶ Ha'e gui Saul, ta'y Jônatas ha'e heta va'e kuery hexeve opyta va'ekue ma Benjamim regua Geba py ikuai. Ha'e rã filisteu kuery ma Micmás py ijaty okuapy.

* **13:8** Samuel ijayvu ma voi va'ekue Gilgal py sete ára re Saul oarõ aguã (1 Samuel 10.8).

¹⁷ Filisteu kuery rekoa gui ma mboapy henda katy oje'oi mba'emo re imonda aguã. Ha'e kuery regua peteĩ aty ma tape Ofra via rupi oje'oi Sual vvy katy.

¹⁸ Amboae kuery ma oje'oi tape Bete-Horom via rupi. Ha'e rã mboapya ma tape kavaju árygua ooaty rupi oje'oi Zeboim vvyugua rupi, tekoe e'ÿa katy.

¹⁹ Ha'e gui Israel vvy ha'e javi re peteĩve ndoikoi ferro moaty rã, filisteu kuery “Hebreu kuery ojapo e'ÿ aguã kyxe, neĩ hu'y rakua” he'i rire.

²⁰ Ha'e nunga rupi Israel ha'e javi oje'oi rã filisteu kuery rekoa py oaĩmbe'e uka aguã vvy karaña, enxada, haxa ha'e foice.

²¹ Filisteu kuery ma Israel kuery gui mokoĩ hatã'i va'e repy re rã oaĩmbe'e vvy karaña ha'e enxada, ha'e gui haxa ha'e foice oaĩmbe'e aguã ma peteĩ repy rã ojopy.

²² Ha'e nunga rupi joguero'aa ára ma Saul ha'e Jônatas reve ikuai va'e po py neĩ kyxe, neĩ hu'y rakua ma voi ndoguerekoĩ. Ha'e nunga oguereko va'e ma Saul ha'e ta'y Jônatas anho'i.

²³ Ha'e jave py filisteu regua xondaro kuery oẽ oje'oi vvy Micmãs tape rugua katy.

14

Filisteu kuery re Jônatas ipo'akaague

¹ Ha'e gui peteĩ ára Saul ra'y Jônatas aipoe'i hu'y jokoia reraa kunumi va'e pe:

– Eju, jaa filisteu kuery vvy'ã ugua rovai re ijaty va'e katy – he'i. Nguu pe oikuaa uka e'ÿ re oo.

² Ha'e jave py Saul ma Gibeá apy katy oiko Migrom py romã'y hi'aĩ va'e vvyppy py. Hexeve ikuai va'e ma seiscentos avakue.

³ Ha'e py oiko avi sacerdote Aías, manto sacerdote pegua py onhemonde va'e. Ha'e va'e ma Icabô ryvy Aitube ra'y, Icabô ma Finéias ra'y, Finéias ma Eli ra'y. Eli ma sacerdote SENHOR pegua Siló py oiko va'ekue. Saul reve ikuai va'e ndoikuaai okuapy Jônatas oague.

⁴ Ha'e gui Jônatas ma onhembopy'a tape rugua oaxa aguã filisteu kuery ijaty katy. Kyvõ rupi hi'aĩ peteĩ itaova, ha'e rã hovai re ma amboae hi'aĩ. Peteĩ rery ma Bozez, amboae ma Sené.

⁵ Peteĩ ma kuaray apu'a'ia katy hi'aĩ Micmãs katy, ha'e rã amboae ma kuaray puku-a katy hi'aĩ Gêba katy.

⁶ Ha'e gui hu'y jokoia reraa pe Jônatas aipoe'i:

– Eju, jaa opire omboi uka e'ÿ va'ekue ijaty katy. Xapy'a rei SENHOR nhaneptyvõ rã, mba'eta ixupe ma ndaxyi jogueraa jepe aguã heta va'e rupi e'ÿ vvy mboapy'i va'e rupi teĩ – he'i.

⁷ Ha'e ramo hu'y jokoia reraa ombovai:

– Ejapo tema ndepy'a re oĩ va'e ha'e javi. Apy ma xee aiko avi ndereve, ajapo rã ndee reipota va'e.

⁸ Ha'e ramo Jônatas aipoe'i:

– Jaa ha'vy ha'e va'e avakue ikuai katy. Ha'e kuery pe jajexa uka rã.

⁹ Xapy'a rei nhandevy “Pepyta peña py rovaẽ peve” he'i ramo ma japyta rã nhane'aia py ae, ndajaaĩ rã ha'e kuerya katy.

¹⁰ Ha'e rã xapy'a rei “Peju oreã katy” he'i ramo ma nhavaẽ rã javy ha'e katy, mba'eta SENHOR omboaxapa rã nhandepo py. Ha'e rami ma jaikuaa rã – he'i.

¹¹ Ha'e gui filisteu kuery ijaty va'e pe mokoĩve ojexa uka ramo joupe-uje aipoe'i:

– Pee ma hebreu kuery oë jogueruvy itakua py onhemiague gui – he'i okuapy.

¹² Ha'e rami vy Jônatas ha'e hu'y joko a reraa ojexa uka rã filisteu kuery ijaty va'e ombovai vy aipoe'i:

– Peju ore a katy, ha'e ore rombopaga 'rã – he'i.

Ha'e ramo hu'y joko a reraa pe Jônatas aipoe'i:

– Eju einy xerakykue'i rupi, mba'eta SENHOR omboaxapa ma Israel kuery po py – he'i.

¹³ Ha'e rami vy Jônatas oponhy reve ojeupi ovy. Hakykue'i rupi ma hu'y joko a reraa ou avi oiny. Jônatas guenonde rupi oitypa filisteu kuery. Hakykue rupi ma hu'y joko a reraa voi jojuka ovy.

¹⁴ Ha'e rami jypy Jônatas ha'e hu'y joko a reraa reve jojuka vinte avakue meio litro yvy py rive'i.

¹⁵ Ha'e ramo filisteu kuery ijaty py oiko nhemondyi tuvixa va'e, nhuũndy rupi ha'e kuery ikuai ha'e javi rupi guive. Ijaty va'e ha'e imonda aguã oje'oi va'ekue voi oryrypa okuapy. Yvy voi oryryi, ngyje Nhanderuete guigua oiko rã.

¹⁶ Ha'e gui Benjamim regua Gibeá py Saul pegua harõa kuery oma'ë vy oexa rã filisteu kuery heta va'ekue oaĩmba ra'e, joa katy e'ÿ-e'ÿ onha oje'oivy.

¹⁷ Ha'e ramo Saul aipoe'i hexeve ikuai va'e pe:

– Ne'exa, peipapa xerevegua kuery, mava'e pa nhandea gui oo ra'ea peikuaa aguã – he'i ramo oipapa vy oikuaa Jônatas ha'e py noĩa, neĩ hu'y joko a reraa va'e voi.

¹⁸ Saul aipoe'i Aias pe:

– Eru apy Nhanderuete ayvu ryru – he'i, mba'eta ha'e va'e ára ma Israel kuery ikuai py ae hyru oĩ.

¹⁹ Ha'e gui sacerdote pe Saul ijayvu jave filisteu kuery ijaty py hevovo nhendu va'e onhenduve tema ramo Saul aipoe'i sacerdote pe:

– Aÿ gui ma ayvu ryru reru e'ÿ teĩ ha'eve – he'i.*

²⁰ Ha'e ramo Saul ha'e hexeve ikuai va'e ono'õmba jevy vy joguero'a aguã katy oje'oi. Ha'e ramo filisteu kuery jomeme ae opu'ã okuapy ra'e kyxe oguerojerovia reve, opa marã jojuka rive okuapy.

²¹ Ha'e gui hebreu kuery filisteu kuery ijaty py ikuai va'ekue ma Israel kuerya katy ju oje'oi, ha'e vy Saul ha'e Jônatas reve ikuai va'e re ju onhemoirũ okuapy.

²² Ha'e gui Efraim yvy'ã reia rupi Israel regua avakue onhemi va'ekue oendupa okuapy filisteu kuery onhambaa. Ha'e rami vy ha'e kuery voi oje'oi hakykue joguero'a vy.

²³ Ha'e rami py ha'e va'e ára SENHOR ogueraa jepe Israel kuery. Bete-Áven rovai rupi voi joguero'a oje'oivy.

Saul onhemboayvu jave guare

²⁴ Ha'e va'e ára Israel regua avakue ojexavai okuapy, mba'eta ojeupegua kuery oendua py Saul oura vy: “Ayvu vaipy toiko ava pytũ e'ÿ mbove tembi'u ho'u va'e rei, xerovaigua kuery re ajepypa e'ÿa ja”, he'i rire. Ha'e rami rã heta va'e kuery neĩ mba'eve ndo'ui.

²⁵ Ha'e gui ha'e kuery ha'e javive ovaë okuapy ka'aguy re, ei yvy re oĩa py.

* **14:19** Nhanderuete ayvu ryru Saul oipota, ha'e va'e rupi Nhanderuete pe oporandu aguã mba'e pa oikoa re, ha'e filisteu kuery rakykue oo aguã re. Ha'e gui filisteu kuery onhamba ma rire Saul ndoipotavei hyru.

26 Ka'agury re ha'e kuery ovaẽ rã ei oĩ vaipa teĩ mava'eve rei ndoerei, ouraague káuxa okyje vy.

27 Ha'e rã Jônatas ma noendui nguú heta va'e kuery oendua py ouraague. Ha'e rami vy vyvra'i opo py oguereko va'e apy omoaẽ vy omoakỹ ei rykue'i py. Oere vyve hexa hendypa.

28 Ha'e ramo heta va'e regua peteĩ aipoe'i:

— Ange nderu oura kuri ore roendua py. Ha'e vy aipoe'i: “Avvu vaipy toiko ava kova'e ára tembi'u ho'u va'e rei”, he'i va'ekue. Ha'e ramo ore kuery orekangypa ma rokuapy — he'i.

29 Ha'e ramo Jônatas aipoe'i:

— Xeru ma ojapo ra'e nhandevvy re ojexavaia aguã rami. Ne'exa, xerexa hendypa kuri kova'e ei ruxã'i aere va'ekue gui teĩ.

30 Ha'e gui nhande kuery katuve ma imbaraeete 'rãgue kova'e ára ngovaigua kuery tembi'u ogueru va'ekue gui okaruxea rami okaru va'e rire. Ha'e rami teĩ kova'e py filisteu kuery ndajajuka reta vaipai kuri — he'i.

31 Ha'e va'e ára ma filisteu kuery Micmás guive Aijalom peve ojupapaa py ha'e kuery ikangypa.

32 Ha'e vy hovaigua kuery mba'emo ogueru va'ekue re oje'oi pojava vy ojopypa vexa'i, vaka ha'e ta'y'i guive. Yvy rupi rive ojuka vy ho'u okuapy huguy reve.

33 Ha'e nunga Saul pe omombe'ua vy

— Nhande revegua kuery ojejavý okuapy SENHOR rovai, xo'o huguy reve ho'u vy — 'ea.

Ha'e ramo Saul aipoe'i:

— Ha'eve'ya rami raxa pejapo. Pembojere aỹve ita guaxu kyvõ katy.

34 Aipoe'ive ju:

— Tapeo, nhande kuery mbyte rupi aipopeje: “Peteĩ-teĩ peru mymba vaka e'ỹ vy vexa'i pejou va'ekue, ha'e pejuka apy ae. Ha'e gui mae pe'u. Pejevavyve jevy eme SENHOR rovai, huguy reve pe'ua py”, peje — he'i.

Ha'e ramo pyavyve ha'e kuery peteĩ-teĩ ogueru vaka ojopy va'ekue. Ha'e vy ojuka ha'e py.

35 Saul ojapo avi peteĩ altar SENHOR peguarã. Ha'e va'e altar ma jypygua ha'e ojapo.

Jônatas oo jepe aguã rami heta va'e kuery ojapo okuapyague

36 Saul aipoe'ive ju:

— Kova'e pyavyve jaje'oi 'rã filisteu kuery rakykue. Jaitypa 'rã ko'ẽmba peve. Nhamoembyre eme peteĩve ava ha'e kuery va'e regua — he'i.

Hexevegua kuery ombovai okuapy:

— Ejapo rejou porãa rami.

37 Ha'e rã sacerdote oĩ va'e aipoe'i:

— Ha'e rami avi Nhanderuete pe ranhe nhaporandu — he'i.

Ha'e ramo Nhanderuete pe Saul oporandu uka vy aipoe'i:

— Toroo pa filisteu kuery rakykue? Remboaxa 'rã pa ore Israel kuery po py? — he'i uka teĩ ha'e va'e ára ma Nhanderuete nombovai.

38 Ha'e rami rã Saul aipoe'i:

— Peẽ heta va'e kuery re pepena va'e ha'e javi, pejupa apy. Peikuaa pota pexa aguã mba'e nunga jejavy pa ange ojapoa ra'e.

39 Mba'eta anhetẽ ete SENHOR oikove va'e Israel kuery reraa jepea rery rupi aura vy aipoa'e: Ojevavy va'ekue omano 'rã, xera'y Jônatas ae teĩ — he'i va'eri heta va'e kuery peteĩve nombovai.

40 Ha'e gui aipoe'ive ju Israel kuery pe:

– Peẽ kuery ma peteĩ henda py 'rã peĩ, ha'e rã xee ha'e xera'y Jônatas reve ma amboae py 'rã ore'aĩ.

Heta va'e kuery ombovai:

– Ejapo ha'vy rejou porãa rami – he'i okuapy.

⁴¹ Ha'e gui Saul aipoe'i SENHOR Israel kuery ruete pe:

– Eikuaa uka ke anhetẽ va'e.

Ha'e ramo xortea py oikuaa uka Jônatas ha'e Saul, ha'e rã heta va'e kuery e'ỹ ae ra'e.

⁴² Saul aipoe'i ju:

– Pexa ha'vy xortea xere ha'e xera'y Jônatas re – he'i ramo Jônatas ae oikuaa ukaa.

⁴³ Ha'e ramo Saul oporandu Jônatas pe:

– Emombe'u porã ke mba'e pa rejapo ra'ea.

Jônatas ombovai:

– Aere kuri ei yvyra'i xepo py areko va'e py. Ha'e gui apy ma aĩ amano aguã.

⁴⁴ Ha'e ramo Saul aipoe'i:

– Nhanderuete taxembopaga ha'e oipotaa rami, Jônatas omano e'ỹ rã.

⁴⁵ Ha'e rami teĩ heta va'e kuery aipoe'i Saul pe:

– Jônatas ri ty'y omano 'rã, nhande Israel kuery nhandereraa jepe va'ekue ri? Tomano eme. Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rery rupi roura vy aiporo'e: Ha'e va'e akã gui neĩ peteĩ hi'a ma voi ndo'ai 'rã. Nhanderuete reve vy ae ha'e nunga ojapo ange – he'i okuapy. Ha'e rami py heta va'e kuery ojapo Jônatas omano aguã gui oo jepe aguã rami.

⁴⁶ Ha'e gui filisteu kuery rakykue Saul kuery ndoovei ramo ha'e kuery ojevypa ju ovyv katy.

⁴⁷ Israel kuery ruvixarã Saul oĩ ma vy joguero'a oikovy ngovaigua kuery jovaive rupi ikuai va'e ha'e javi reve: Moabe, Amom ra'y kuery ha'e Edom ha'e Zobá pygua huvixa kuery reve, ha'e gui filisteu regua huvixa kuery reve. Ooa katy rei ipo'akapa va'e raka'e.

⁴⁸ Imbaraetea rupi joguero'a vy ojuka Amaleque pygua kuery voi. Ha'e rami vy ogueraa jepe Israel kuery mba'emo re imonda aguã oje'oi va'ekue po gui.

⁴⁹ Saul ra'y kuery ma Jônatas, Isvi ha'e Malquisua raka'e. Tajy guaimive va'e rery ma Merabe, ha'e rã kyrive va'e ma Mical.

⁵⁰ Saul ra'xy ma Aimaás rajy Ainoã. Ixupe xondaro kuery re opena va'e rery ma Abner, Saul tuty Ner ra'y ae.

⁵¹ Saul ru ma Quis raka'e. Ha'e gui Abner ru Ner ma Abiel ra'y raka'e.

⁵² Saul oĩa pukukue re joguero'a tema filisteu kuery reve. Ha'e rami vy avakue imbaraetekue ha'e ipy'a guaxukueve Saul oexa vy ogueraapa 'rã ojeupe guarã.

15

Saul SENHOR nonhe'ẽ rendui rire huvixa nõivei aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui Samuel aipoe'i Saul pe:

– SENHOR xembou karamboae ndere azeite aikyty vy ixupegua Israel kuery ruvixarã amoĩ aguã. Ha'e rire aỹ ejapyxaka SENHOR ijayvua re.

² Po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: Xee ambopaga 'rã Amaleque pygua kuery Israel kuery re ojapo vaiague re, mba'eta Egitto gui Israel kuery ou ramo ha'e kuery rovai opu'ã okuapy tape rupi.

³ Ha'e nunga rupi tereo aỹ. Ejukapa Amaleque pygua kuery, ha'e emomba katuĩ'i guive oguereko va'e ha'e javi, emomba e'ỹ eme mba'eve'i. Rejuka 'rã

avakue ha'e kunhague, avakue'i ha'e kyrīgue'i okambu va'e ha'e javi, vaka ha'e vexe'i, camelo ha'e mburika'i kuery – he'i.

⁴ Ha'e rami rā Saul heta va'e kuery oenoī ukapa vy oipapa Telaim py: duzentos mil avakue yvy rupi guarā ha'e dez mil avakue Judá regua ikuai.

⁵ Amaleque tetā py Saul ogueraa ma vy vvyugua py omoī oarō nhemiarā.

⁶ Ha'e rami vy queneu kuery pe ranhe aipoe'i:

– Tapeo, pejepe'a. Peēmba Amaleque pygua kuery mbyte gui, ha'e kuery amombaa py peē kuery romomba avi e'ŷ aguā. Mba'eta Israel kuery Egito gui ou jave pemboaxypa raka'e – he'i. Ha'e rami rā queneu kuery ojepe'apa Amaleque pygua kuery mbyte gui.

⁷ Ha'e ramo mae ma Saul ojuka Amaleque pygua kuery, Havilá guive Egito katy'i Sur peve.

⁸ Ojopy avi Amaleque pygua huvixa Agague oikove reve. Ha'e rā ha'e pygua kuery ma ojukapa kyxe py.

⁹ Ha'e rā Agague ma Saul ha'e hexevegua kuery ndojukai, neī nymba kuery vexe'i ha'e vaka ra'y porāgueve, nymba ikyrakueve va'e, vexe'i ra'y kuery ha'e mba'emo porāgueve ha'e javi guive. Nomomba etei. Ivaikue-ikue'i, oipota e'ŷ va'e rive omomba.

¹⁰ Ha'e ramo SENHOR oayvu ombou Samuel pe. Ha'e vy aipoe'i:

¹¹ – Xee ndavy'vei huvixarā Saul amoīague re, mba'eta xevy oikoa gui ojepe'a vy ndojapoi xeayvuague – he'i ramo Samuel iporiau vaipa vy pytū mbukukue re ojerure oiny SENHOR pe.

¹² Ko'ē rai ramove Samuel oo aje'ive'i reve Saul ovaexī aguā. Teī ixupe omombe'ua:

– Saul oo ma Carmelo katy. Ha'e py ma mba'emo omopu'ā ha'e ae onhemoma'endu'a uka aguā. Ha'e gui ojevvy vy Gilgal katy oguejy ovy – 'ea.

¹³ Ha'e ramo Samuel oo Saul oīa py. Ha'e py ovaē ramo Saul aipoe'i ixupe:

– Tove SENHOR topena porā ndere. Xee ajapopa ma SENHOR ijayvuague.

¹⁴ Ha'e ramo Samuel oporandu:

– Mba'exa tu ha'vy vexe'i ha'e vaka nhendua xeapyxa py aendu va'e?

¹⁵ Saul ombovai:

– Ha'e nunga tu Amaleque tekoa gui ogueru pyre rima. Mba'eta vexe'i ha'e vaka kuery iporāgueve ma xerevegua kuery nomombai, SENHOR Nderuete pe ojuka aguā ogueru. Ha'e rā hembyrekue ma rojukapa katui'i – he'i.

¹⁶ Ha'e ramo Samuel aipoe'i Saul pe:

– Earō ranhe, ndevy amombe'u aguā kuee pyávy xevy SENHOR aipoe'iague.

Saul ombovai vy

– Ndeayvu ke – he'i.

¹⁷ Samuel ijayvuve:

– Ndejeupe ae “Xe'yvy'i'ive” 're va'ekue ri Israel kuery akārā e'ŷ ri ty'y nemoīa? Ha'e vy ndere azeite SENHOR oikyty uka reve nemoī raka'e ha'e kuery ruvixarā.

¹⁸ Ha'e gui kyvō rupi ju SENHOR nemondouka vy aipoe'i va'ekue: “Tereo, emomba katui'i ojevavy va'e kuery Amaleque regua. Ha'e kuery rovai pejoguero'a 'rā pemomba peve”, he'i va'ekue.

¹⁹ Mba'e re ha'vy nderejapyxakai SENHOR ijayvua re? Ha'e rami 'rāgue py renha reve imba'e rei-reikue rejopy. Ha'eve'ŷa rami rejapo SENHOR renonde – he'i.

²⁰ Ha'e rami teī Saul ombovai Samuel pe:

– Ha'e rami e'ÿ ko, aendu ri SENHOR ayvu. Ha'e vy tape SENHOR xemondoukaague rupi ae aa vy Amaleque pygua huvixa Agague aru, ha'e rã Amaleque pygua kuery ma ajukapa katuf'i.

²¹ Ha'e rami avi heta va'e kuery ogueru avi imba'e rei-reikue mba'emo nymba vexa'i ha'e vaka ra'y kuery. Romomba aguã va'ekue gui iporãgueve ha'e kuery oiporavo heruvy SENHOR nderuete pe ome'ë aguã Gilgal py – he'i.

²² Va'eri Samuel aipoe'i:

– SENHOR nda'u ijayvua nhaendua gui oguerovy'ave rã teve mba'emo japy vy nham'e va'e rive? Ne'exa, mba'emo nham'e'ëa gui ma ha'evene nhamhe'ë rendu. Vexa'i kyrakue nham'e'ëa gui ha'evene ojapo uka va'e jajapo.

²³ Mba'eta onhemboyvate va'e kuery ma imba'evyky va'e rami ae ojevavy, nonhe'ë rendui va'e kuery ma ngopy ta'angaa ombojervia aguã ogueroko va'e rami ojevavy. Ha'e gui SENHOR ayvu reja rire ha'e voi ndereja, huvixa nereivei aguã – he'i.

²⁴ Ha'e ramo Saul ombovai Samuel pe:

– Xee ma ajevavy ri, SENHOR ojapo uka va'e ndajapoi vy, ndeayvua guive. Mba'eta heta va'e kuery gui akyje vy ha'e kuery ijayvua aenduve.

²⁵ Ha'e rami teĩ aÿ ma ndevy ajerure xeperdoa aguã ajevavyague. Ha'e rami vy ejevy ju xereve SENHOR romboete aguã – he'i.

²⁶ Ha'e rami teĩ Samuel aipoe'i Saul pe:

– Xee ndajevyi rã ndereve. SENHOR ayvu reja rire ha'e voi ndereja, Israel kuery ruvixa nereivei aguã – he'i.

²⁷ Ha'e gui Samuel oo ju aguã ojere rã Saul ojopy ijao puku apy re. Ha'e ramo oxoro.

²⁸ Ha'e ramo Samuel aipoe'i ixupe:

– Ange ndepo gui SENHOR omondozo avi Israel kuery re repenaague. Ha'e vy ndea katy'igua ndegui heko porãve va'e pe ju ome'ë.

²⁹ Ha'e gui Israel kuery ruete Hexakãmba va'e ma nda'ijapui, nda'evei nho va'e'ÿ guive, mba'eta ava e'ÿ oiko ojeko rerova rive aguã.

³⁰ Ha'e ramo Saul aipoe'i:

– Xee ajevavy teĩ xemboete uka ri jepe heta va'e kuery yvatekueve ha'e Israel kuery ha'e javi renonde. Ejevy ju ha'vy xereve, SENHOR nderuete nhamboete aguã – he'i.

³¹ Ha'e ramo Saul reve Samuel jogueraa nho ju, ha'e vy omboete SENHOR.

Samuel Agague ojukaague

³² Ha'e gui Samuel aipoe'i:

– Peru apy Amaleque pygua huvixa Agague – he'i.

Ha'e ramo oĩa py Agague oikuaa rei reve ou, ojeupe “Anhetë, amano aguã gui akyjea ko oaxa ma” he'i vy.

³³ Ha'e rami teĩ Samuel aipoe'i:

– Ndekyxe kunhague pi'a kuery rekove oipe'aaque rami ae avi ndexy voi oiko rã ipi'a ve'ÿ va'e kunhague mbyte rupi – he'i vyve SENHOR renonde Gilgal py Samuel omboa'y-a'ypa Agague.

³⁴ Ha'e gui Samuel oo Ramá katy. Ha'e rã Saul ma guekoa Gibeá py oo ngoo oĩ va'e katy.

³⁵ Saul omanoa ára peve Samuel ndoexavei teĩ oendu guive Saul re ipy'a vaia. SENHOR voi ndovy'avei Israel kuery ruvixarã Saul omoĩague re.

16

Jessé rekoa py Samuel omondoukaa ague

¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Samuel pe:

– Raka'e peve 'rã tu ndepy'a vai Saul re? Mba'eta xee SENHOR amboyke ma Israel kuery re openaa gui. Emonyê peteĩ hakuakue azeite, ha'e tereo. Romondouka 'rã Jessé rekoa Belém py. Mba'eta ta'y kuery va'e regua peteĩ ajou ma huvixará.

² Samuel oporandu:

– Mba'exa 'rã tu aa? Saul oikuaa ri vy xejuka 'rã.

SENHOR ombovai:

– Eraa peteĩ vaka ra'y. Ha'e vy aipo're: “Aju SENHOR pe mymba ajuka vy ame'ê aguã”, 're.

³ Ha'e rami vy renõ 'rã Jessé mymba reme'ê aguã py ou aguã. Ha'e rã xee aikuaa uka 'rã mba'e pa rejapo 'rãa. Ha'e ramo xee aikuaa uka va'e ae 'rã remoĩ, azeite reikyty vy – he'i.

⁴ Ha'e gui SENHOR aipoe'iague rami Samuel oiko vy oo Belém tekoa py. Ha'e ramo tetã pygua nhomongeta va'ety kuery oexa vy oryryipa reve oê jogueruvy ovaexĩ aguã. Ha'e vy oporandu:

– Ha'evepa reia rupi pa reju?

⁵ Ombovai:

– Ha'evepa reia rupi ri aju SENHOR pe mymba ajuka vy ame'ê aguã. Pejesty'a'o ke ha'e peju xereve mymba ame'êa py – he'i. Ha'e rami vy oiky'a'o Jessé ha'e ta'y kuery. Ha'e vy oenoĩmba avi mymba ome'ê aguã katy.

⁶ Ha'e kuery oike ouvry 'rã Samuel oexa Eliabe. Ha'e vy ojeupe ae “Kova'e nhi'ã SENHOR renonde oiporavo va'ekue hi'ã” he'i.

⁷ Ha'e rami teĩ SENHOR aipoe'i Samuel pe:

– Eikuaa pota eme hova re, neĩ ipuku-a re, mba'eta ha'e va'e ma xee ndaiporavoi. Mba'eta SENHOR ma avakue joexaa rami e'ỹ oexa va'e. Avakue ma hi'arykue rive 'rã oexa, ha'e rã SENHOR ma ipy'apy re oexa va'e – he'i.

⁸ Ha'e gui gua'y Abinadabe ju Jessé oenoĩ vy ojapo Samuel renonde rupi oaxa aguã rami. Ha'e rami teĩ

– Kova'e voi SENHOR oiporavo va'ekue'ỹ – he'i.

⁹ Ha'e gui gua'y Samá ju Jessé ojapo oaxa aguã, teĩ Samuel

– Kova'e e'ỹ SENHOR oiporavo – he'i.

¹⁰ Ha'e rami vy Jessé sete-ve ojapo gua'y kuery Samuel renonde rupi oaxa aguã rami, teĩ Jessé pe Samuel ombovai vy

– Kova'e kuery voi SENHOR ndoiporavoi avi – he'i.

¹¹ Ha'e gui ma Samuel oporandu Jessé pe:

– Opa ma teve ndera'y kuery?

Ombovai:

– Oata teri kunumive ete va'e teĩ vexa'i re opena oikovy – he'i.

Samuel aipoe'i ju Jessé pe:

– Enoĩ uka ha'vy, mba'eta ha'e ou e'ỹ re nda'evei mesa py jaguapy aguã.

¹² Ha'e ramo oenoĩ uka vy oguerooke uka. Ha'e va'e ma ipytã rei porã, hexa porãmba, ha'e hete porã rei va'e. SENHOR aipoe'i Samuel pe:

– Epu'ã ha'e eikyty azeite hexe, mba'eta upe va'e ae ma – he'i.

¹³ Ha'e ramo Samuel hakuakue py azeite oĩ va'e oupi vy oikyty inhakã re omoĩ tyke'y kuery oexaa py. Ha'e va'e ára guive SENHOR Nhe'ê onhemonde Davi re. Ha'e gui ma Samuel opu'ã vy Ramá katy ju oo.

Saul renonde Davi mba'epu ixã reta va'e ombopu oinyague

¹⁴ Saul gui SENHOR Nhe'ê ojepe'a ramo nhe'ê vai ju ombou rã oguereko axy.

¹⁵ Ha'e ramo Saul rembiguai kuery aipoe'i okuapy:

– Ne'exa, aỹ ma nhe'ê vai Nhanderuete ombou va'ekue nembojexavai.

¹⁶ Ha'e nunga rupi oreruvixa, emondouka na nerembiguai kuery nerenonde ikuai va'e peteĩ ava rogueru aguã ixã reta va'e mbopuarã. Ha'e ramo rãnda'u nhe'ẽ vai SENHOR ombou va'ekue ndere ou jave peteĩ-teĩ okuã py ombopu rã rendu vy rekuerave 'rã – he'i okuapy.

¹⁷ Saul ombovai guembiguai kuery pe:

– Pejou ha'vy peteĩ ava imba'epu porã kuaa va'e, ha'e peru xea py – he'i.

¹⁸ Ha'e gui peteĩ kunumi va'e ombovai vy aipoe'i:

– Xee ma aikuaa peteĩ ava Belém pygua Jessé ra'y kuery va'e regua. Ha'e va'e ma imba'epu porã kuaa va'e, imbaraete ha'e ipy'a guaxu va'e guive, ava joguero'aa pygua rami rei oiko va'e, ijayvu kuaa ha'e hete porã rei va'e, ha'e hexeve SENHOR oikoa va'e – he'i.

¹⁹ Ha'e rami rã Jessé oĩa py Saul ayvu mombe'uarã ombou vy aipoe'i uka:

– Embou xeve ndera'y Davi, vexa'i kuery re opena oikovy va'e – he'i uka.

²⁰ Ha'e ramo Jessé guymba mburika'i ojopy vy ombovoyi mbojape ha'e peteĩ vinho ryru re. Peteĩ kavara ra'y'i voi ogueru vy Saul peguarã ogueraa uka avi gua'y Davi pe.

²¹ Ha'e rami vy Saul oĩa py Davi oo vy henonde oiko. Ha'e ramo ha'e oayvu vaipa vy hu'y jokoa reraarã omoingo.

²² Saul aipoe'i uka Jessé pe:

– Tove Davi xerenonde rupi riaa toiko, xembovy'a rei ramo – he'i.

²³ Ha'e gui Saul re nhe'ẽ vai Nhanderuetu ombou va'e ou nhavõ Davi mba'epu ixã reta va'e oupi vy peteĩ-teĩ okuã py ombopu 'rã oiny. Ha'e ramo Saul onhenhandu 'rã ha'eve raive, okuerave 'rã, ixugui nhe'ẽ vai ojepe'a kuerei rã.

17

Golias opu'axe reia rupi ijayvuague

¹ Ha'e gui filisteu kuery omboaty xondaro kuery joguero'a aguã. Ono'õmba okuapy Judá re Socó oĩ va'e py. Socó ha'e Azeca mbyte ijaty okuapy Efes-Damim py.

² Ha'e rã Saul ha'e Israel kuery ma ono'õmba vy Elá yvyugua py ijatypa okuapy. Ha'e py ma oiko katu okuapy filisteu kuery re opu'ã okuapy aguã.

³ Filisteu kuery ma hovai re ikuai yvy'ã oĩ va'e re, ha'e rã Israel kuery ma yvy'ã kyvõ rupigua re ikuai. Ha'e kuery ikuaia mbyte ma yvyugua oĩ.

⁴ Ha'e gui filisteu kuery ijaty okuapy gui peteĩ ava oẽ ouvy joguero'a kuaa rei va'e. Golias hery va'e, Gate pygua, mboapy metros ipuku va'e.

⁵ Oakã re oguereko akã regua overa va'e guigua, ha'e onhemonde ao ratã ipore-pore va'e py. Ha'e rã va'e poyia ma cingüenta e cinco quilos.

⁶ Hetyma re ma oĩ tetyma regua hatã va'e overa va'e guigua. Ijaxy'y re ma peteĩ hu'y guaxu overa va'e guigua oĩ.

⁷ Hu'y guaxu'y ma ipoguaxu ajukue popëa'y rami. Hu'y guaxu apy ma seis quilos va'e. Henonde ma oo oiny hu'y jokoa tuvixa va'e reraa.

⁸ Ha'e va'e ojaupakai ho'amy Israel regua xondaro kuery ikuaia katy. Ha'e vy aipoe'i:

– Mba'e re tu pejoguero'a aguã peju va'eri pendexy rei pekuapy? Xee ma filisteu e'ỹ teve aiko, ha'e peẽ nda'u Saul rembiguai kuery e'ỹ teve pendekuai? Peiporavo ha'vy peteĩ ava penderegua xerovaiguarã.

⁹ Ha'e gui xereve rojoguero'aa py ha'e va'e xejuka ri ramo ore kuery orekuai 'rã penerembiguarã. Ha'e rã xee ri xepo'aka vy ajuka ramo peẽ 'rã orerembiguarã pendekuai ore roipotaa rami anho.

¹⁰ Aipoe'ive tema:

— Aÿ ma xeayvu ha'amy xondaro kuery Israel regua rovai. Embou na zevy petei ava, mokoive rojoguero'a aguã — he'i.

¹¹ Ha'e rami filisteu va'e ijayvu rã Saul ha'e Israel kuery ha'e javi oendu vy onhemondyipa rei okuapy, okyje vaipa guive.

Tyke'y kuery ikuaiia katy Davi omondoukaa ague

¹² Davi ru ma efrateu Judá regua Belém pygua, Jessé hery va'e, ta'y irundy meme va'e. Saul opena oikovy jave ma tujave va'e ae ma oiko.

¹³ Jessé ra'y kuery tujakueve mboapy ikuai va'e ma Saul pe ojexa uka vy hupive oo joguero'a aguã katy. Ha'e va'e kuery regua tujave va'e ma Eliabe, mokoia ma Abinadabe, ha'e rã mboapya ma Samá.

¹⁴ Davi ma kunumive ete va'e. Tyke'y tujakueve anho oo mboapyve Saul rupive.

¹⁵ Ha'e rã Davi ma Saul oia py oo rire ojevy kuerei 'rã guekoa Belém py nguu rymba vexa'i kuery re opena aguã.

¹⁶ Ha'e ramia ja filisteu va'e ma aje'ive'i nhavõ 'rã ou, ka'aru'i avi. Quarenta ára re ha'e rami oiko.

¹⁷ Ha'e gui ma Jessé aipoe'i gua'y Davi pe:

— Eraa ke nderyke'y kuery pe petei ryrú trigo oaimbe pyre ha'e kova'e dez mbojape. Tereo pojava kova'e nunga reraa vy ijaty okuapya py, nderyke'y kuery pe.

¹⁸ Ha'e gui kova'e dez queijo ma mil xondaro re opena va'e pe eraa. Nderýke'y kuery reipou 'rã reikuaa aguã ikuai porã pa ra'ea. Ha'e gui reju vy ha'e kuerya gui reru 'rã mba'emo aikuaa aguã.

¹⁹ Ha'e kuery ma Saul ha'e Israel kuery ha'e javi reve 'rã ikuai Elá vyvugua py, filisteu kuery reve joguero'a aguã py — he'i tuu.

²⁰ Ha'e ramo ko'ẽmba rai'i ramove Davi ovy vy vexa'i kuery re opena va'erã po py oejapa vy mba'emo ojopy heravy nguu Jessé aipoe'iague rami vy. Xondaro kuery ijaty okuapya py ovaẽ jave ha'e kuery joguero'a aguã katy oje'oi. Ojapukai okuapy reve nhoenõ joguero'a aguã py oje'oi aguã.

²¹ Israel kuery ha'e filisteu kuery nhoarõ okuapy, jovaive re hyxy okuapy.

²² Ha'e ramo Davi mba'emo ogueraa va'ekue oejapa ranhe mba'emo re opena va'ety po py. Ha'e vy onha ovy joguero'a va'erã ikuaiia katy. Ha'e py ovaẽ vy oporandu guyke'y kuery pe ikuai porã paa re.

²³ Ha'e kuery reve Davi ijayvu teri ho'amy reve filisteu regua xondaro kuery ikuaiia gui ou oiny ha'e ae'i opu'ã va'erã Golias hery va'e, filisteu Gate pygua. Ha'e va'e ma ijayvuaty rami ae ijayvu ramo Davi oendu.

Israel kuery rovai gigante Golias ijayvuague

²⁴ Ha'e va'e ava Israel kuery ha'e javi oexa vy onhamba ixugui okyje vaipa vy.

²⁵ Ha'e vy joupe-upe aipoe'i:

— Pexa pa ha'e va'e ava ou rã? Israel kuery rovai ijayvu aguã ou. Ha'e va'e jukaare pe ma huvixa ome'ẽ 'rã opa mba'e nunga, guajy ae ome'ẽ avi 'rã ta'yxyrã, ha'e tuu ro pygua kuery imposto re ndopagavei ma 'rã Israel regua — he'i okuapy.

²⁶ Ha'e rami rã Davi oporandu oia katy'i ikuai va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'e nunga ete tu ome'ẽa 'rã ava ha'e va'e filisteu ojuka vy Israel kuery moximbaare oipe'a va'e pe? Marã ramigua tu ha'e va'e opire omboi uka e'ÿ va'ekue oiko, Nhanderuete oikove va'e pegua xondaro kuery rovai ha'e rami ete ijayvu aguã? — he'i.

²⁷ Ha'e kuery ijayvuague rami ae ju ijayvu vy

— Ha'e nunga ome'ẽmbaa 'rã ava ijukaare pe — he'i.

²⁸ Ha'e gui ha'e kuery reve ijayvu rā tyke'y tujave va'e Eliabe oendu vy ivai vaipa Davi pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Mba'e re tu reju ra'e apy? Mava'e po py tu reja ra'e vexa'i kuery mboapy'i repenaa va'e tekoa e'ya rupi? Xee aikua porā renhemboyvateve reia ha'e ndereko vaia. Joguero'a va'e rexa aguã rive reju.

²⁹ Davi ombovai:

– Mba'e nunga py tu xee ajapo vai aỹ? Aporandu rive'i merami va'eri – he'i.

³⁰ Ha'e rami vy ixugui ojepe'a vy amboae pe ju oporandu ha'ekue rami ae. Ha'e rā jypyguare rami ae ju ombovai.

Gigante rovai Davi joguero'a aguã oiko katuague

³¹ Ha'e rami Davi ijayvua oendupaa vy Saul pe omombe'u uka. Ha'e ramo oenoĩ uka Davi.

³² Davi ou vy aipoe'i Saul pe:

– Avave py'a re toĩ eme ixugui okyjea. Xee nerembiguai ae 'rā aa filisteu rovai ajoguero'a aguã – he'i.

³³ Ha'e rami teĩ Saul aipoe'i Davi pe:

– Nda'evei ndee reo aguã filisteu reve rejoguero'a vy, mba'eta ndee ma nekunumi ete teri. Ha'e rā ha'e ma kunumi guive joguero'a va'ety ae rei.

³⁴ Davi ombovai Saul pe:

– Ha'e gui xee nerembiguai ma xeru rymba kuery vexa'i re apena va'e. Guary e'ỹ vy urso mba'e ou vy mymba kuery ikuiaia gui vexa ra'y'i ojopy ramo

³⁵ hakykue xee aa vy ajuka 'rā. Ha'e vy ijuru gui araa jepe kuerei 'rā vexa ra'y'i. Xere opu'ã teĩ hendyva re ajopy vy ajuka 'rā.

³⁶ Xee nerembiguai ajuka karamboae guary ha'e urso. Ha'e gui filisteu va'e voi omano 'rā ha'e kuery rami, Nhanderuete oikove va'e pegua xondaro kuery rovai ijayvu rire – he'i.

³⁷ Davi aipoe'ive tema:

– Guary ha'e urso xejopya gui SENHOR xereraa jepe rire filisteu va'e po gui voi xereraa jepe 'rā – he'i.

Ha'e rami rā Saul aipoe'i Davi pe:

– Tereo ha'vy, SENHOR toiko ndereve – he'i.

³⁸ Saul omonhemonde Davi oao ratã py ae, inhakã re ngora overa va'e guigua omoĩ, ha'e ipexo re omba'e pexo regua ae omoĩ.

³⁹ Ao ratã re Davi kyxe omoĩ vy onhea'anga oguata aguã, oiporu va'ety e'ỹ vy. Ha'e rami vy Davi aipoe'i Saul pe:

– Kova'e nunga reve tu nda'evei rima aguata aguã, aiporu va'ety e'ỹ vy – he'i. Ha'e vy Davi omboipa ju ojogui.

⁴⁰ Opo py yvyra'i oiporu va'ety ogueraa reve oo yakã'i rembe py. Ha'e py oiporavo petei nhiruĩ ita yxyĩ rei'i va'e. Ha'e va'e ita omboyru ovoko vexa'i re openaa rupi oguereko va'ety py. Ha'e vy ita momboa ogueraa avi vy onhembojave ovy filisteu va'e re.

Gigante reve Davi nhovaexĩ vy ojukaague

⁴¹ Davi onhemboja ovy rā filisteu va'e oexa vy ha'e voi ovaexĩ ouvvy. Henonde ma hu'y jokoa tuvixa va'e reraa ou avi oiny.

⁴² Filisteu va'e oma'ẽ porã vy oexa Davi. Ha'e rami vy ojoi rei, kunumi pytã rei ha'e hete porã rei va'e ou rã.

⁴³ Ha'e rami vy filisteu va'e aipoe'i Davi pe:

– Ha'e gui jagua ri ty'y xee aiko, yvyra'i reve rive reju aguã? – he'i. Ha'e vy nguete ramigua rery rupi filisteu ijayvu vai Davi re.

⁴⁴ Filisteu va'e aipoe'ive tema Davi pe:

— Eju ke xere, ndero'okue ame'ë aguã guyra oveve va'e ha'e vixo vaikue ikuai va'e pe — he'i.

⁴⁵ Ha'e ramo Davi aipoe'i filisteu pe:

— Ndee ma kyxe reve reju xerovai, hu'y guaxu ha'e hu'y jokia reve. Ha'e rã xee ma nderovai aju SENHOR ixondaro reta va'e rery rupi. Ha'e va'e ma Israel regua xondaro kuery rovai ndeayvu vaiaty va'e ruete ae oiko.

⁴⁶ Aÿ'ive SENHOR nemboaxa 'rã xepo py. Rojuka 'rã, ha'e amboi 'rã neakãgue. Ha'e rami vy filisteu ijaty okuapy va'e retiekue voi aÿve ame'ëmba 'rã guyra yvate rupi oveve va'e ha'e vixo vaikue pe. Ha'e rami rire vvy jave re oikuaapaa 'rã Israel kuery mbyte Nhanderuete oikoa.

⁴⁷ Apy heta va'e kuery ikuai va'e ha'e javi oexa 'rã SENHOR jogueraa jepea kyxe py e'ÿ, hu'y guaxu py e'ÿ guive. Mba'eta pendere opu'ã va'e ma SENHOR ae. Ha'e ae 'rã penemboaxapa orepo py — he'i.

⁴⁸ Ha'e gui filisteu va'e Davi ovaexĩ aguã ouve ramo hxyx okuapy va'e oeja ovy vy onha ovy filisteu va'e ovaexĩ vy.

⁴⁹ Ovoko'i py Davi opo'ë ovy vy oguenoë peteĩ ita. Ha'e va'e ma ita momboa py omombo vy ojapi filisteu rova py. Hova mbyte py ita oike oiny ramo ho'a ngova vvy re.

⁵⁰ Ha'e rami py filisteu re Davi ipo'aka raka'e ita py ha'e ita momboa py rive'i. Ojapi vy ojuka, opo py kyxe oguereko vy e'ÿ.

⁵¹ Ha'e gui Davi onha ovy vy filisteu áry onhemombo vy ikyxe ojopy vy oguenoë hyru gui. Ojuka ma vy ha'e va'e py ojaya inhakã. Ha'e ramo filisteu kuery ma guepyarã va'ekue omano maa oexa vy onhamba.

⁵² Ha'e ramo Israel ha'e Judá pygua avakue opu'ãmba. Ovy'apa reve oje'oi filisteu kuery rakykue Gate ha'e Ecom tetã rokë peve. Filisteu kuery ojuka pyre ho'a-o'apa tape rupi, Saaraim guive Gate ha'e Ecom peve.

⁵³ Ha'e gui ma filisteu kuery rakykue ooague gui Israel kuery ojevypa ju. Filisteu kuery ijaty okuapyague gui ojopypa heravy mba'emo oeja pyre.

⁵⁴ Davi ma filisteu akãgue ojopy vy ogueraa Jerusalém tetã py. Ha'e rã hambiporukue ma ngoo py ae omoĩ porã.

⁵⁵ Filisteu va'e re nhovaexĩ aguã Davi oo rã Saul oexa vy aipoe'i xondaro kuery ruvixa Abner pe:

— Abner, mava'e ra'y tu peva'e kunumi va'e?

Abner ombovai:

— Xeruvixa, anhetë ete nderekove rupi aura vy aipoa'e: Xee ndaikuaai — he'i.

⁵⁶ Huvixave aipoe'i ju:

— Eporandu ha'vy mava'e ra'y pa ha'e va'e kunumi va'e — he'i.

⁵⁷ Ha'e gui ma filisteu ojukaague gui Davi ojevvy ju ma ramo Abner ogueraa Saul oĩa py, filisteu akãgue opo py ogueru reve.

⁵⁸ Ha'e ramo Saul oporandu:

— Kunumi, mava'e ra'y tu ndee?

Davi ombovai:

— Xee nerembiguai ma Belém pygua Jessé ra'y aiko — he'i.

18

Davi reve Jônatas joayvuague

¹ Ha'e gui Saul reve Davi ijayvupa ma ramo ta'y Jônatas onhe'ë py joayvu Davi reve. Jônatas ha'e ae ojeayvua rami oayvu.

² Ha'e va'e ára guive Saul oĩa py ae omombyta Davi, tuu ro katy nomon-doukavei.

³ Davi reve Jônatas ojapo peteĩ rami ikuai aguã, ha'e ae ojeayvua rami oayvu vy.

⁴ Ha'e rami vy Jônatas oao puku oiporu va'ety omboi vy ome'ẽ Davi pe, tembiporu joe opu'ãa pygua guive: kyxé, guyrapa ha'e ku'akuaa.

⁵ Davi oo tema 'rã Saul omondoukaa py rei, ha'evea rami meme ojapo oikovy. Ha'e ramo ipo py Saul omboaxa oxondaro kuery opena aguã. Heta va'e kuery ojou porãmba okuapy, Saul rembiguai kuery ikuai va'e voi.

Kunhague oporaia Saul oendu vy ivai oinyague

⁶ Ha'e gui Saul oxondaro kuery reve oupa jave Davi avi ojevy filisteu kuery ojukaague gui. Ha'e ramo kunhague Israel tetã py ikuai va'e ha'e javi oẽmba huvixa Saul ovaexĩ vy. Oporaei oje'oivy, pandeiro reve ojeroky guive. Ovy'a oje'oivy mba'epu reve.

⁷ Kunhague ovy'a reve jorire-rire'i oporaei vy

– Saul ma mil ojuka va'ekue,

ha'e rã Davi ma dez mil peve ojuka va'ekue – he'i oje'oivy.

⁸ Ha'e rami ijayvu rã Saul oendu vy ivai vaipa oiny, ha'e va'e ayvu nombovy'ai ete rã. Ha'e aipoe'i:

– Davi pe ma “Dez mil peve ojuka va'ekue” he'i kunhague, ha'e rã xevy pe ma “Mil ete'i ojuka va'ekue” he'i. Anhetẽ ixupe oata va'e ma huvixarã oĩ aguã anho – he'i.

⁹ Ha'e va'e ára guive Saul ndoexaxe porãvei Davi.

¹⁰ Ko'ẽ jevy Saul re nhe'ẽ vai Nhanderuete ombou va'ekue oĩ ramo ivaia re anho oĩ ngoo py. Ha'e rã Davi ma jypyguare rami ae ixã reta va'e ombopu oiny. Saul ma hu'y guaxu oguereko opo py.

¹¹ Ojeupe “Anhyvõ 'rã Davi oo mbotyá reve” he'i vy omombo teĩ Davi ojeavy uka. Hu'y guaxu mokoĩgue omombo teĩ Davi ojeavy uka kuerei.

¹² Davi reve SENHOR oiko rã Saul okyje ixugui, Saul-a gui ma SENHOR ojepe'a rire.

¹³ Ha'e rami vy Saul oĩa gui omondouka ju Davi, ha'e vy mil xondaro kuery re ju omopena. Ha'e ramo oxondaro kuery reve oẽ ha'e ojevy 'rã heta va'e kuery oexaa py.

¹⁴ Davi reve SENHOR oiko rã ha'evea rami meme ojapo.

¹⁵ Ha'e ramo Saul ma Davi ha'evea rami ojapo oikovya oexa vy okyjeve tema ixugui.

¹⁶ Ha'e rã Israel ha'e Judá kuery ha'e javi ma oayvu okuapy Davi, mba'eta ha'e kuery oexaa py oxondaro kuery reve oẽ ha'e ojevy 'rã.

Saul Davi ojuka ukaxeague

¹⁷ Ha'e gui Saul aipoe'i Davi pe:

– Ne'exa, apy ma oĩ xerajy guaimive va'e Merabe. Ame'ẽ 'rã ndera'yxyrã. Ha'e gui ndee ma xevy anho 'rã reiko xera'y ipy'a guaxu va'erã, SENHOR pe vy rejoguero'a aguã – he'i, ojeupe ae “Xepo py e'ỹ 'rã oiko vai, ha'e rã filisteu kuery po py” he'i vy.

¹⁸ Ha'e ramo Davi ombovai vy aipoe'i Saul pe:

– Ha'e rami avi marã ramigua tu xee, ha'e mba'exa tu xereko, ha'e xeru kuery marã ramigua tu ikuai Israel yvy re, xeruvixa rajy me xee aiko aguã? – he'i.

¹⁹ Ha'e rami teĩ Davi pe Saul guajy Merabe ome'ẽ 'rãgue py amboae pe ome'ẽ ta'yxyrã, Meolá pygua Adriel pe.

Mical Davi oayvu vy hexe omendaague

²⁰ Ha'e rã Saul rajy mboae Mical ma oayvu Davi. Ha'e nunga Saul pe omombe'ua rã oendu vy ovy'a vaipa.

²¹ Mba'eta ojeupe aipoe'i: "Xerajy Mical ae 'rã ame'ẽ ixupe, oiko aguã nhuã imbo'aaarã, filisteu kuery ojuka aguã", he'i vy.

Ha'e rami vy Davi pe Saul aipoe'i:

— Kova'e xerajy mokoña va'e re ma aỹ xerajy me 'rã reiko — he'i.

²² Saul aipoe'i uka guembiguai kuery pe:

— Pendeayvu ke Davi pe ha'e ae'ia py. Ha'e vy aipopeje 'rã: "Ne'exa, huvixa ma nderayvu vaipa, hembiguai kuery ha'e javi nderayvu avi. Eiko ha'vy huvixa rajy merã", peje 'rã.

²³ Ha'e rami Davi pe Saul rembiguai kuery ijayvu rã ombovai:

— Pavẽ gui xeporiaukueve va'eri huvixa rajy me ta ri ty'y aiko? — he'i.

²⁴ Ha'e rami ijayvuague Saul rembiguai kuery ixupe omombe'u vy aipoe'i:

— Po rami ma Davi ijayvu.

²⁵ Saul aipoe'ive ju:

— Po rami aipopeje ju 'rã Davi pe: "Oreruvixa ma mba'eve ndoipotai reme'ẽ tajy re remenda aguã, cem filisteu kuery pirekue e'ỹ vy, ngovaigua kuery re ojepy uka aguã" peje 'rã — he'i Saul, mba'eta oipota filisteu kuery po py Davi omano.

²⁶ Ha'e va'e ayvu Davi pe Saul rembiguai kuery omombe'u rã ovy'a vaipa huvixa rajy merã oiko aguã. Ha'e rami vy oa'angaague ára ovaẽ e'ỹ mbove

²⁷ Davi opu'ã vy ojeupegua kuery ogueraa vy ojuka duzentos filisteu regua. Ipirekue omboipa heruvy vy ome'ẽ huvixa pe, tajy me oiko aguã. Ha'e ramo ta'yxyrã Saul ome'ẽ guajy Mical.

²⁸ Ha'e nunga Saul oexa vy oikuaa Davi reve SENHOR anhetẽ oikoa, ha'e tajy Mical Davi oayvu guive oexa.

²⁹ Ha'e rami vy Davi gui Saul okyjeve oikovy vy nda'ija'ei ae tema hexe.

³⁰ Filisteu yvatekueve pegua xondaro kuery joguero'a vy oje'oi nhavõ Saul rembiguai kuery ikuai va'e gui Davi ojukave 'rã. Ha'e ramo hery opa rupi oendupaa.

19

Davi re Jônatas ojerureague

¹ Ha'e gui ma gua'y Jônatas pe Saul ijayvu Davi ojuka aguã re, guembiguai kuery ha'e javi pe guive. Ha'e rami teĩ Saul ra'y Jônatas Davi oayvu ete vy

² omombe'u ixupe. Ha'e vy aipoe'i:

— Xeru Saul ndejuka ukaxe. Enheangu ke ko'ẽ rã aje'ivekue guarã. Tereo renhemi aguã katy, epyta ha'e py ae.

³ Ha'e rã xee ma aa 'rã xeru reve nhuũndy rupi reña katy'i peve. Xeru reve xeayvu 'rã ndere, ha'e aexa 'rã oiko va'e. Ha'e gui ma aikuaa uka 'rã ndevy — he'i.

⁴ Ha'e gui ma nguu Saul reve Jônatas ijayvu porã Davi re. Ha'e vy aipoe'i:

— Xeruvixa, ejejavy eme nerembiguai Davi rovai, mba'eta ndevy pe ndojapo vai. Ha'e rami 'rãgue py ndevy ojapo oikovy va'e ma iporã va'e memẽ.

⁵ Mba'eta ndojeayvuvei reve filisteu kuery ojuka reta ramo SENHOR ogueraa jepe Israel kuery. Ndee ae voi rexa vy rerovy'a va'ekue. Mba'e re 'rã'vy rejejavý heko porã'i va'e ruguy remoẽ vy, Davi rejuka rive vy? — he'i.

⁶ Ha'e rami Jônatas ijayvu 'rã Saul oendu vy oura:

— Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoa'e: Davi ma nomanoi 'rã — he'i.

7 Ha'e rã Jônatas Davi oenoĩ uka vy ixupe omombe'upa tuu ijayvuague ha'e javi. Ha'e rami vy Saul oĩa py ju ogueru. Ha'e ramo henonde rupi ju oiko jypyguare rami ae.

Peteĩgue ju Saul Davi ojuka ukaxeague

8 Ha'e gui teĩgue ju oiko joe opu'ãa. Ha'e ramo filisteu kuery reve Davi joguero'a vy oitypa ramo onhamba okuapy ixugui.

9 Ha'e rã Saul re ma nhe'ẽ vai ju oĩ SENHOR ombou va'ekue. Ngoo py uguapy oiny, opo py hu'y guaxu oguereko reve. Henonde Davi ombopu oiny mba'epu ixã reta va'e.

10 Ha'e rami vy Davi re Saul hu'y omombo xapy'a oo mbotya reve onhyvõxe vy, teĩ ojeavy uka rã hu'y guaxu ipija oiny oo mbotya re. Ha'e ramo Davi onha vy oo jepe.

11 Ha'e va'e pyavyve Saul omondouka guembiguai kuery Davi ro py, oarõ vy aje'ive reve ojuka aguã. Ha'e nunga Davi pe ta'yxy Mical omombe'u vy
– Kova'e pyávy ndereo jepei ri vy ko'ẽ rã ndejukaa 'rã – he'i.

Mical nguu ombotavy ramo Davi oo jepeague

12 Ha'e gui Mical ma janela yvate oĩ va'e gui omboguejy Davi. Ha'e ramo onha ovy vy oo jepe.

13 Mical ojopy peteĩ ta'angaa ngopy oguereko va'e. Ha'e va'e ma tupa py omonheno vy inhakã re omoĩ peteĩ ajukue kavara rague guigua, ha'e ao puku py ju onhovãmba inony.

14 Saul rembiguai kuery Davi reraarã ombou va'ekue pe ma ta'yxy ijayvu vy
– Imba'eaxy oupy – he'i.

15 Ha'e rire Saul guembiguai kuery omondouka ju Davi oexa ete aguã. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peru tema hupa reve teĩ, ajuka aguã – he'i.

16 Ha'e ramo hembiguai kuery oo ju vy tupa py oexa rã ta'angaa oo pygua ae itui ra'e, ha'e inhakã re ajukue kavara rague guigua oĩ.

17 Ha'e ramo guajy Mical pe Saul aipoe'i:

– Mba'e re tu nami xembotavy vy remondouka xerovaigua?

Mical ombovai:

– Mba'eta ha'e aipoe'i xevy: “Eja taa. Ha'e rami e'ỹ ramo xee rojuka 'rã”, he'i va'ekue.

Guembiguai kuery reve Saul ayvu omombe'u okuapyague

18 Ha'e rami py Davi onha vy oo jepe. Ha'e vy Ramá tetã py Samuel oĩa py ovaẽ vy ixupe omombe'u Saul ojapoague ha'e javi. Ha'e rami vy Samuel reve ojefe'a vy profeta kuery ro oĩ va'e py ju oiko.

19 Ha'e gui Saul pe aipo'ea:

– Davi je Ramá tetã py oiko profeta kuery ro py – 'ea.

20 Ha'e rami rã Saul omondouka guembiguai kuery Davi ogueru aguã. Ha'e kuery oo vy oexa profeta kuery ikuai va'e ayvu omombe'u okuapy rã. Samuel voi oĩ ha'e kuery reroayvua py. Saul rembiguai kuery re voi ou Nhanduete Nhe'ẽ, ha'e ramo ha'e kuery omombe'u avi okuapy ayvu.

21 Ha'e nunga Saul pe omombe'ua rã oendu vy guembiguai kuery mboae ju omondouka. Ha'e rã ha'e kuery voi omombe'u avi ayvu. Ha'e ramo Saul ma mboapykuea ju omondouka. Ha'e kuery voi omombe'u avi ayvu.

22 Ha'e ramo ha'e ae ma voi oo Ramá tetã py. Ygua tuvixa va'e Seco tekoa katy'i oĩ va'e py ovaẽ vy oporandu:

– Mamo tu ikuai Davi ha'e Samuel?

Ombovai vy

– Ha'e kuery ma Ramá tetã py ikuai profeta kuery ro py – 'ea.

²³ Ha'e ramo Ramá tetã py profeta kuery ro oĩ va'e katy oo. Ha'e rã hexe voi Nhanderueete Nhe'ê ou. Ha'e ramo uguata ovyá ramive ayvu omombe'u ovy Ramá py profeta kuery ro oĩ va'e py ovaê peve.

²⁴ Ha'e py ma oao puku omboi vy omombe'u oiny ayvu Samuel renonde. Ha'e rami onhenho oupy ha'e va'e ára re, pytũ mbukukue re guive. Ha'e rami rã aipo'ea:

– Saul voi teve oiko profeta kuery va'e regua?

20

Davi ha'e Jônatas joayvu eteague

¹ Ha'e gui Ramá tetã py profeta kuery ro oĩ va'e gui Davi onhave ju ovy. Ha'e vy aipoe'i Jônatas pe:

– Mba'e tu xee ajapo? Mba'e nungakue py tu ajejavy? Mba'e py tu xee ajapo vai nderu pe, xejuka ukaxe aguã?

² Ombovai:

– Ha'e nunga ndoikoi 'rã. Nanderejukai 'rãe. Xeru ma ndojapoi 'rã mba'eve, tuvixa va'e neĩ kyrĩ'i va'e xeý ranhe omombe'u e'ỹ re. Mba'erã tu xeru ha'e ramigua ndoikuaa ukai 'rã xeý? Ha'e nunga ndoikoi 'rãe – he'i.

³ Ha'e rã Davi oura reve ombovai:

– Nderu ma oikuaa ae ndee xemboaxya. Ha'e nunga rupi ojeupe ae aipoe'i: “Jônatas toikuaa eme ha'e nunga, iporiau e'ỹ aguã”, he'i va'ekue. Anhetê ete SENHOR oikove va'e rupi, ha'e ndee Jônatas nderekove rupi avi aura vy aipoa'e: Xee amano aguã ovaê rai'i ma – he'i.

⁴ Ha'e rami rã Jônatas aipoe'i Davi pe:

– Ndee reipota va'e tema xee ajapo 'rã.

⁵ Davi ombovai:

– Ko'ê ramo oiko 'rã ngaru jaxy pyau pygua, huvixa reve xee akaru ainy aguã 'rãgue. Va'eri tove taa nhuũndy rupi anhemí aguã, mboapy araa ka'arukue peve.

⁶ Ha'e gui xee naĩa nderu oikuaa rã ndee aipo're 'rã: “Davi ojerure kuri Belém guetã katy oo aguã re, mba'eta ha'e py hetarã kuery ha'e javi 'rã ojapo mymba ome'ê okuapy aguã ma'et'ya nhavõ”, 're 'rã.

⁷ Ha'e ramo xapy'a rei nderu “Ha'eve” he'i ramo xee nerembiguai aiko porã 'rã. Teĩ ivai ri ramo reikuaa ma 'rã xejukaxea.

⁸ Xee nerembiguai pe exa uka xemboaxya, xereve SENHOR renonde peteĩ rami jaiko aguã rami rejapo rire. Ha'e rami e'ỹ rã xapy'a rei xere ha'eve'ỹ va'e oĩa reikuaa vy ndee ae xejuka. Mba'e re 'rã tu nderu pe xemboaxa? – he'i.

⁹ Jônatas ombovai:

– Ha'e nunga ma ndoikoi 'rãe ndere. Xeru ndejukaxea aikuaa ri vy aju voi 'rã ndea py, xee ae amombe'u aguã – he'i.

¹⁰ Davi oporandu Jônatas pe:

– Ha'e rami rã nderu ivai reve ri ombovai rã mava'e tu ou 'rã xeý pe omombe'u aguã?

¹¹ Jônatas ombovai:

– Eju ha'vy, jaa nhuũndy rupi – he'i. Ha'e vy jogueraa.

Davi reve peteĩ rami ikuai aguã Jônatas ojapoague

¹² Ha'e gui Jônatas aipoe'i Davi pe:

– SENHOR Israel kuery ruete oendua py aipoe'a: Ko'ë rã e'ÿ vy ko'ë mboae ramo aikuaa pota 'rã xerua py. Xapy'a rei ndee Davi pe ha'e ojapo porãxe ri ramo xee amombe'u uka 'rã.

¹³ Ha'e rami avi xapy'a rei xeru ndejuke teĩ ndevy xee ndaikuaa ukai ri ramo reo jepe aguã rami, ha'e ramo tove SENHOR xee Jônatas taxembopaga ha'e ae oipotaa rami. SENHOR toiko ndereve, xeru reve oikoague rami.

¹⁴ Ha'e gui xapy'a rei xee aikove teri ramo xemboaxy ke SENHOR rami, amano e'ÿ aguã.

¹⁵ Ha'e vvy gui SENHOR omomba teĩ ndee Davi rovaigua kuery ha'e javi, ha'e rami teĩ emboaxy e'ÿ eme xero pygua kuery – he'i.

¹⁶ Ha'e rami Davi ro pygua kuery re Jônatas oma'ë vy ojapo peteĩ rami ikuai aguã. Ha'e vy aipoe'i:

– Tove SENHOR tombopaga Davi rovaigua kuery ha'e javi – he'i.

¹⁷ Teĩgue ju Jônatas ojapo Davi oayvua rupi oura aguã rami, mba'eta Jônatas oayvu onhe'ë ha'e javi py.

¹⁸ Ha'e gui Jônatas aipoe'ive:

– Ko'ë ramo oiko 'rã ngaru jaxy pyau pygua. Ha'e va'e py oporandua 'rã ndere, nerenda oĩ rive ramo.

¹⁹ Mboapy araa py ma reo pojava 'rã jypy renhemiague katy, Ezel py itaova rovai hi'aa py 'rã repyta.

²⁰ Ha'e gui xee ma ha'e katy amombo 'rã mboapy hu'y, itaova re rive omombo va'e rami.

²¹ Ha'e rami vy amondouka 'rã kunumi va'e, “Tereo, eka hu'y”, ha'e vy. Ha'e va'e gui xapy'a rei kunumi va'e pe “Ne'ëxa, hu'y tu kyvõ'i rami ikuai, eru”, ha'e ramo ke eju ju Davi, mba'eta anhetë ete SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoe'a: Reiko porã 'rã, mba'eve gui rekyje e'ÿ re.

²² Ha'e rami teĩ xapy'a rei kunumi va'e pe “Neĩ ke, hu'y nderovaive'i ma ikuai”, ha'e ramo tereo, SENHOR nemondouka ramo.

²³ Ha'e gui jajogueroayvuague rami vy nhanembyte SENHOR oĩ 'rã raka'e rã peve – he'i.

²⁴ Ha'e rami rã Davi oo vy nhuũndy rupi onhemi.

Ha'e gui ngaru jaxy pyau pygua oiko jave py ma huvixa ma mesa py oĩ okaru aguã.

²⁵ Gueko rami vy guenda py ae oĩ oo mbotya vvy'iry. Jônatas ma henonde'i oĩ, ha'e gui Saul vvy'iry ma Abner oĩ avi. Ha'e rã Davi renda ma oĩ rive.

²⁶ Ha'e rami teĩ ha'e va'e ára ma Saul mba'eve nde'i, ojeupe ae “Davi re ko mba'emo rei oĩ rã ha'eve'ÿ va'e teri oiko, onhemongy'a uka va'ekue ae 'rã”, he'i vy.

²⁷ Ko'ë jevy ha'ekue rami ae ju oiko mokoĩ araa ma ngaru jaxy pyau pygua. Davi renda oĩ rive ae tema.

Ha'e ramo Saul aipoe'i gua'y Jônatas pe:

– Mba'e re tu Jessé ra'y ndoui okaru vy, kuee neĩ aÿ ma voi?

²⁸ Jônatas ombovai:

– Davi ijayvu porã'ia rupi ojerure xeivy Belém tekoa katy oo aguã re.

²⁹ Ha'e vy aipoe'i xeivy: “Ajerure aa aguã, mba'eta xeretarã kuery mba'emo ome'ë aguã rami ikuai tekoa py. Ha'e vy xeretarã kuery va'e regua onhea'ã rei xereraa aguã re. Aÿ ha'eve ri ramo ajerure aa aguã re, xeregua kuery aexapa aguã”, he'i rive. Ha'e nunga rupi ae ndoui xeruvixa ngaru rejapoa py.

Jônatas pe Saul ivai reve ijayvuague

³⁰ Ha'e ramo Saul ma Jônatas pe ae ivai. Ha'e vy aipoe'i:

— Kunha heko vai ha'e inhakā ratā va'e pi'a! Xee ndaikuaai teve Jessé ra'y reiporavoague nemoximbaara, ha'e ndexy nekuavāare voi oximba aguā?

³¹ Ha'e nunga rupi Jessé ra'y vvy re oikovea ja neĩ ndee ma voi riae ndereikoi 'rā, neĩ repenaa voi noĩ atāi 'rā. Eru ruka ha'vy aĩ ma voi, ajuka 'rāe — he'i.

³² Ha'e ramo Jônatas ombovai vy aipoe'i nguu Saul pe:

— Mba'e re 'rā ha'vy rejuka? Mba'e tu ojapo vai?

³³ Ha'e rami teĩ hexe Saul omombo hu'y guaxu onhyvõ aguā. Ha'e rami rā Jônatas oikuaa anhetē ae tuu onhembopy'aa Davi ojuka aguā.

³⁴ Ha'e rire Jônatas ivai vy mesa gui opu'ã ovy. Mokoĩ araa ma ngaru jaxy pyau pygua va'e ára ma ndokaru, tuu ha'e rami ete Davi re ijayvu rā iporiau vy.

Jônatas Davi mondoukaa rupi ijayvuague

³⁵ Ko'ẽ jevy Davi reve Jônatas oa'angaague ára py oo nhuũndy katy. Ogueraa avi peteĩ guembiguai kunumi va'e.

³⁶ Kunumi va'e pe

— Enha ke hu'y amombo rā reru aguā — he'i. Ha'e ramo ha'e va'e onha jave omombo peteĩ hu'y henonderā katy.

³⁷ Jônatas hu'y omombo va'ekue ho'aaague py kunumi va'e ovaẽ ramo Jônatas ojapukai ixupe. Ha'e vy aipoe'i:

— Nderovaive'i e'ỹ teve hu'y ho'a?

³⁸ Teĩgue ju Jônatas ojapukai:

— Neĩ ejapura ke, neakuã ta'vy — he'i. Ha'e ramo kunumi Jônatas rembiguai hu'y ojopy ma vy ojevuy ju herekoa oĩa py.

³⁹ Kunumi va'e mba'eve ma voi ndoikuaai. Jônatas ha'e Davi anho'i oikuaa ha'e nunga.

⁴⁰ Ha'e gui ma kunumi ogueru va'ekue po py Jônatas omoĩ guapa. Ha'e vy aipoe'i:

— Tereo, eraa tetã katy.

⁴¹ Kunumi va'e oo'i ramove Davi opu'ã ouvvy kuaray puku-a katy oĩague gui. Mboapykue oĩ guenapy'ã re, ngova vvy re omovaẽ reve. Ha'e vy Jônatas reve mokoĩve joayvu vyve ojae'o. Davi ma ojae'ove oiny.

⁴² Jônatas aipoe'i Davi pe:

— Tereo porã'i ke, nhande mokoĩve SENHOR rery rupi jaura vy “ SENHOR toĩ nhanembyte, ha'e gui xero pygua ha'e ndero pygua kuery mbyte avi”, ja'e rire — he'i.

Ha'e ramo Davi opu'ã ovy. Ha'e rā Jônatas ma tetã katy ju ojevuy.

21

Sacerdote Aimeleque oĩa py Davi ooague

¹ Ha'e gui ma Nobe tetã py Davi ovaẽ sacerdote Aimeleque oĩa py. Ha'e ramo Aimeleque ma Davi ou rā oexa vy oryryipa reve oẽ ovaexĩ vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'e re tu ndee ae'i reju? Mava'eve pa ndoui ndereve?

² Davi ombovai sacerdote Aimeleque pe:

— Huvixave xembou vy aipoe'i: “Mava'eve toikuaa eme mba'e re pa romondoukaa, ha'e mba'e nunga rupi paa voi”, he'i va'ekue. Ha'e rā xevyguá xondaro kuery pe ma aipoa'e peteĩ henda py rojoexa ju aguã rami.

³ Aĩ ma mba'e tu rereko apy ndepo py? Eme'ẽ xevy peteĩ nhiruĩ mbojape, e'ỹ vy rereko va'e rei tema — he'i.

⁴ Sacerdote ombovai vy Davi pe aipoe'i:

– Mbojape rive'i ma ndarekoi xepo py. Mbojape iky'a e'ÿ va'e anho oĩ. Ha'e rami avi nderevegua avakue kunha reve nhogueronheno ve'ÿ teri va'e pe ma guive rã – he'i.

⁵ Davi ombovai vy aipoe'i sacerdote pe:

– Tá, ha'e rami ae jepi, rojoguero'a aguã katy roo nhavõ nda'evei ae kunhague reve roĩ aguã. Ha'e rami vy xerevegua avakue nonhemboete ky'ai 'rã roo rivea rupi, ha'e gui aÿ katuve ma nda'iky'aive ma 'rã – he'i.

⁶ Ha'e rami rã sacerdote ome'ẽ mbojape iky'a e'ÿ va'e, amboae regua ha'e py nda'ipoi rã. Mbojape iky'a e'ÿ va'e anho oĩ, SENHOR renonde gui oguenoẽ mbyre, hi'ara py porã omboekovia rire mbojape haku rei teri va'e re.

⁷ Ha'e va'e ára py oĩ ra'e peteĩ Saul rembiguai regua, SENHOR renonde oĩ aguã rami oiko va'e ae. Doegue hery va'e, Edom pygua, Saul rymba kuery re opena va'e.

⁸ Ha'e gui Davi aipoe'i Aimeleque pe:

– Ndererekoi pa hu'y guaxu, e'ÿ vy kyxe? Mba'eta xee ndarekoi kyxe neĩ xerembiporu ma voi, huvixa xembou pojava rã.

⁹ Sacerdote ombovai:

– Apy oĩ va'e ma kyxe filisteu Golias Elá vvyugua py rejuka va'ekue mba'ekue. Manto sacerdote pegua'ã katy oĩ ajukue py onhovã mbyre. Reraaxe vy ke eraa, mba'eta amboae nda'ipoi kova'e anho e'ÿ vy – he'i.

Davi aipoe'i:

– Amboae nda'ipoi ri ha'e va'e ramigua. Eme'ẽ xeivy.

Gate pygua huvixa Aquis oĩa katy ojavaague

¹⁰ Ha'e va'e ára Davi opu'ã vy ojava ovy Saul gui. Ha'e vy Gate pygua huvixa Aquis oĩa py ju ovaẽ.

¹¹ Ha'e rami teĩ Aquis pe hembiguai kuery aipoe'i okuapy:

– Peva'e pa Davi ovy re huvixa opena va'e e'ÿ teve? Ixupe e'ÿ teve ojeroky reve opora'e'i reve “Saul ma mil ete'i ojuka, ha'e rã Davi ma dez mil peve ojuka va'e”, he'i okuapyague va'e? – he'i okuapy.

¹² Ha'e rami ijayvu rã Davi oendu vy ima'endu'a riae oikovy ha'e ae'i. Ha'e rami vy Gate pygua huvixa Aquis gui okyje.

¹³ Ha'e rami vy ha'e kuery oexaa py onhembotavy rei vy inhakã porã e'ÿ va'e rami oiko. Ha'e vy okẽ yta rupi oikaraĩmba, ha'e hendyry xyrypa rei oikovy guendyva rupi.

¹⁴ Ha'e ramo Aquis aipoe'i guembiguai kuery pe:

– Pexa ma kova'e ava na'inhakã porãia va'eri. Mba'e re tu xea py peru?

¹⁵ Xeivy pe oata ri ty'y inhakã porã e'ÿ va'e, ha'e va'e peru avi aguã, xerenonde inhakã vai rei oikovy aguã? Ha'e va'e voi ri ty'y oike 'rã xero py? – he'i.

22

Adulão ha'e Moabe py Davi onhemiaague

¹ Ha'e rami rã Davi ha'e gui oo vy Adulão katy'i itakua oĩ va'e py ju onhemi. Ha'e py ha'e oikoa tyke'y kuery ha'e tuu ro pygua kuery ha'e javi oendu vy oupa ha'e py hexeve ikuai aguã.

² Hexe onhemoirũ avi avakue mba'emo py ojapurapa rei va'e ha'e javi, oreve va'e e'ÿ vy ndovy'ai rei va'e. Ha'e rã ha'e ma oiko ha'e kuery re opena va'e. Ha'e javi vy hexeve ikuai quatrocentos avakue rivyvyi.

³ Ha'e va'e gui Davi oo ju Moabe regua Mispá katy. Ha'e rami vy ha'e pygua huvixa pe aipoe'i:

– Toiko xeru ha'e ha'i pendereve, mba'e pa Nhanderuete xere ojapo 'rãa aikuaa peve – he'i.

4 Ha'e rami vy Moabe pygua huvixa oña py ha'e kuery ogueru ramo hexeve ikuai, Davi itakua py oikoa ja.

5 Ha'e gui profeta Gade aipoe'i Davi pe:

— Epytave eme apy. Tereo, Judá vvy re ju eike — he'i ramo Davi oẽ vvy Herete ka'aguy'i re ju oo.

Nobe py sacerdote ikuai va'ekue Saul ojuka ukapaague

6 Davi ha'e hexevegua avakue ikuaia oikuaa okuapya. Ha'e nunga Saul pe omombe'ua rã oendu. Ha'e jave py Saul ma Gibeá py oĩ, vvyra-vyra'i guy py, vvy'ã'ia re. Opo py oguereko hu'y guaxu, ha'e hexeve hembiguai kuery voi ikuai.

7 Ha'e va'e kuery pe aipoe'i:

— Benjamim ramymino kuery, pendu ke xeayvua! Pẽvy voi ty'y Jessé ra'y ome'ẽ rã vvy ha'e uvaty? Peẽ kuery ha'e javi pendeapo' rã ri ty'y mil ha'e cem re pepena aguã rami?

8 Ha'e rami aguã ae ri ty'y pejogueroayvu pekuapy xerovai? Mava'eve rei nomombe'ui xevy Jessé ra'y reve xera'y peteĩ rami ikuai aguã re jogueroayvuague. Peẽ kuery va'e regua peteive naxemboaxyi vy xevy napemombe'ui xera'y eteve voi xerembiguai reve xemoingo axy aguã rami jogueroayvuague, a'y minha jaexaa rami — he'i.

9 Ha'e ramo Edom pygua Doegue ma ombovai, Saul rembiguai kuery mboae reve hi'aĩ avia py. Ha'e vvy aipoe'i:

— Ha'e gui xee ma aexa Jessé ra'y Nobe tetã py ovaẽ rã, Aitube ra'y Aimeleque oña py.

10 Ha'e gui ha'e ojureru rã Aimeleque oporandu SENHOR pe. Ha'e vvy ixupe ome'ẽ tembi'u. Ixupe ome'ẽ avi kyxe filisteu Golias mba'ekue — he'i.

11 Ha'e rami rã huvixa oenoĩ uka sacerdote Aitube ra'y Aimeleque, ha'e tuu ro pygua kuery ha'e javi. Ha'e va'e kuery ma Nobe py sacerdote ikuai va'e. Ha'e ramo ha'e kuery ha'e javi ou okuapy huvixaa py.

12 Saul aipoe'i:

— Aitube ra'y, endu ke xeayvua!

Ombovai:

— Apy ma aĩ, xeruvixa — he'i.

13 Ha'e ramo Saul aipoe'i:

— Mba'e re tu Jessé ra'y reve penhomongeta xerovai? Mba'eta ixupe reme'ẽ mbojape ha'e kyxe. Hexe reporandu avi Nhanduerete pe, xerovai opu'ã vy xejuka nhemi aguã, a'y jaexaa rami — he'i.

14 Ha'e ramo Aimeleque ombovai vy huvixa pe aipoe'i:

— Ha'e rami avi mava'e ha'vy nerembiguai kuery ikuai va'e regua Davi rami heko porã va'e? Ha'e ma nderajy me, nerarõa kuery re opena va'e, ha'e ndero pygua kuery omboeteve okuapy va'e.

15 Tyrã a'y ramo teve jypy'i Nhanduerete pe ajerure hexe? Any! Ndeayvu rive eme xee nerembiguai re, neĩ xeru ro pygua kuery re. Mba'eta xee nerembiguai va'e ma mba'eve aikuaa va'e'ỹ, tuvixa va'e neĩ kyri'i va'e — he'i.

16 Ha'e rami teĩ huvixave ombovai:

— Aimeleque, ndee remano' rã, nderu ro pygua kuery ha'e javi reve.

17 Huvixa aipoe'ive ju harõa kuery hexeve ikuai va'e pe:

— Peju, pejukapa SENHOR pegua sacerdote kuery, mba'eta ha'e kuery voi Davi re onhemoirũ vvy ojava rã oikuaa va'eri xevy ndoikuaa ukai rire — he'i teĩ hembiguai kuery ndojukaxei SENHOR pegua sacerdote kuery.

18 Ha'e ramo Doegue pe ju huvixa aipoe'i:

– Eju, ejukapa sacerdote kuery – he'i ramo Edom pygua Doegue ou vy ojukapa sacerdote kuery. Ha'e va'e ára ojuka oitenta e cinco avakue manto sacerdote pegua py onhemonde va'ekue.

¹⁹ Nobe tetã sacerdote kuery rekoa py voi ojukapa kyxe py: avakue ha'e kunhague, kyrĩgue ha'e okambu'i va'e, vaka, mburika'i ha'e vexa'i kuery.

Davi reve Abiatar voi onhemiaque

²⁰ Aitube ra'y Aimeleque ra'y kuery regua ojukaa rã peteĩ'i anho oo jepe, Abiatar hery va'e. Ha'e va'e ma Davi oĩa katy onha ovy.

²¹ Ha'e vy ixupe omombe'u vy aipoe'i:

– Saul ma ojuka ukapa ma SENHOR pegua sacerdote kuery.

²² Ha'e ramo Davi aipoe'i Abiatar pe:

– Xee aikuaa porã ae ma Edom pygua Doegue ha'e py oĩ rire nomombe'u e'yi 'rãe Saul pe. Xekáuxa ae nderu ro pygua kuery omanomba.

²³ Eiko ri xereve, ekyje eme, mba'eta xejukaxea ma ndee voi ndejukaxe avi. Xereve vy ma reo jepe 'rã – he'i.

23

Queila pygua kuery Davi ogueraa jepeague

¹ Ha'e gui ma Davi pe omombe'ua:

– Queila pygua kuery reve filisteu kuery joguero'a vy imondapa mba'emo ra'yĩgue re – 'ea.

² Ha'e rami rã SENHOR pe Davi oporandu vy aipoe'i:

– Ha'e gui xee aa vy pa aity 'rã filisteu kuery?

SENHOR ombovai vy aipoe'i Davi pe:

– Tereo, filisteu kuery peitypa 'rã, ha'e vy peraa jepe 'rã Queila pygua kuery – he'i.

³ Ha'e rami teĩ avakue Davi reve ikuai va'e aipoe'i:

– Apy Judá yvy re rive voi rokyje, ha'e gui Queila katy filisteu regua xondaro kuery rovai roje'oi vy katuve ma – he'i okuapy.

⁴ Ha'e rami rã Davi teĩgue ju oporandu SENHOR pe. Ha'e rã SENHOR ombovai vy aipoe'i:

– Peiko katu tema Queila katy peo aguã, mba'eta pendepo py amboaxapa 'rã filisteu kuery – he'i.

⁵ Ha'e ramo Queila katy Davi oje'oi hexevegua kuery va'e reve. Filisteu kuery rovai opu'ã vy ogueraapa ju nymba kuery mondaague. Heta avi ojuka ha'e kuery regua. Ha'e rami py Davi ogueraa jepe Queila pygua kuery.

⁶ Davi oĩa katy Aimeleque ra'y Abiatar ojava va'ekue Queila katy oo avi vy opo py ogueraa manto sacerdote pegua.

⁷ Ha'e gui Saul pe omombe'ua Queila katy Davi oogue. Saul aipoe'i:

– Nhanderuete omboaxa ma xepo py. Ojokoko uka ma, peteĩ tetã hokẽ jokoa va'e py oike rire – he'i.

⁸ Ha'e rami vy Saul oenoĩ ukapa ojeuepegua kuery, joe opu'ã vy Queila katy oje'oi aguã, Davi ha'e hexevegua kuery ojokopa aguã.

⁹ Ha'e rami teĩ Davi oikuaa ae Saul ojokaxe oikovya. Ha'e vy aipoe'i sacerdote Abiatar pe:

– Eru apy manto sacerdote pegua – he'i ramo ogueru.

¹⁰ Ha'e gui Davi onhembo'e SENHOR pe:

– Xe-SENHOR Israel kuery ruete va'e, xee nerembiguai aendu Saul xekáuxa Queila tetã py ou vy ombovaipaxea.

11 Ha'e gui Queila pygua avakue xemboaxa 'rã teve ipo py? Ha'e Saul ou ae 'rã teve, xee nerembiguai aendua rami? Ah SENHOR Israel kuery ruete, eikuaa uka ke xee nerembiguai pe.

SENHOR ombovai:

— Ou 'rã — he'i.

12 Ha'e gui teĩgue ju Davi oporandu iuxupe:

— Ha'e gui avakue Queila pygua xemboaxa 'rã teve Saul po py, xerembiguai kuery reve?

SENHOR ombovai ju:

— Penemboaxa 'rã ipo py — he'i.

13 Ha'e rami rã Davi ma hexeve avakue seiscentos ikuai va'e reve oiko katupa vy Queila gui oẽmba vy ooa katy rei oje'oi. Ha'e gui Queila gui Davi ojavã maa omombe'ua rã Saul oendu vy ndoo potavei.

14 Ha'e rã Davi ma tekoa e'ÿa rupi ae tema oiko onhemia py. Yvy'ã reia Zife tekoa e'ÿa re oiko. Saul ko'ẽ nhavõ oeka oikovy teĩ Nhanderuete nomboaxai ipo py.

Teĩgue ju Davi ha'e Jônatas peteĩ rami ikuai aguã re jogueroavyuague

15 Ha'e gui Saul ojukaxe vy oo jevyague Davi oikuaa vy opyta ranhe Horesa py Zife tekoa e'ÿa py.

16 Ha'e ramo Saul ra'y Jônatas opu'ã vy oo Davi oĩa katy Horesa py. Ha'e vy ombopy'a guaxuve Nhanderuete re ojeroviaa py.

17 Ha'e vy aipoe'i:

— Ekyje eme, mba'eta xeru Saul nandejoui 'rã. Ha'e rami 'rãgue py ndee ae 'rã repena Israel kuery re. Ndereve xee voi aĩ 'rã nepytyvõarã. Ha'e nunga xeru ae voi oikuaa porã — he'i.

18 Ha'e rami vy SENHOR renonde mokoĩve ojapo peteĩ rami ikuai aguã. Ha'e gui Davi opyta Horesa py, ha'e rã Jônatas ma ngoo katy ju ojevvy.

Zife pygua kuery Davi omboaxa nhemi aguã re ijavyvu okuapyague

19 Ha'e gui Zife pygua kuery oje'oi Gibeá katy Saul oĩa py. Ha'e vy aipoe'i:

— Ore kuery orerekoa Horesa py e'ÿ teve Davi onhemi oikovy? Haquila yvy'ã reia rupi oiko Jesimom regua kuaray puku-a katy.

20 Aÿ ma oreruvixa, tereo ndepy'a py rejou porãa rami vy. Ha'e gui ore kuery ma ndepo py romboaxa aguã rami 'rã roiko — he'i okuapy.

21 Saul aipoe'i:

— SENHOR tapenemoingo porã, xemboaxya rupi peiko rã.

22 Tapeo ha'vy peporandu porãve. Peikuaa pota porã mamo pa oikoa re, ha'e mava'e pa oexa jepi va'ea re. Mba'eta xevy omombe'ua ha'e oiko kuaa raxa va'ea rami.

23 Ha'e nunga rupi pejapyxaka, peikuaa pota porã onhemiaty ha'e javi re. Ha'e gui ma pejevy ju xea py pemombe'u porãve aguã, Judá regua mbovy e'ÿ ikuai rupi teĩ ajou aguã — he'i.

24 Ha'e rami rã ha'e kuery opu'ã vy Zife katy ju ojevvy Saul renonderã. Davi ha'e hexevegua avakue ikuai Maom regua tekoa e'ÿa py Jesimom katy, yvy joja reia oi va'e re.

25 Hakykue Saul ha'e hexevegua avakue oje'oi rã Davi pe omombe'ua. Ha'e rami rã oo itaova pa'ũ tekoa e'ÿa Maom oi va'e katy. Ha'e nunga Saul oendu vy oo avi Davi rakykue tekoa e'ÿa Maom katy.

26 Ha'e gui ma Saul ha'e hexevegua avakue oje'oi peteĩ yvy'ã katy, ha'e rã Davi ha'e hexevegua avakue ma amboae katy oje'oi. Davi ojapura Saul gui oo jepe aguã onha vy. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojoko Davi kuery ojopypa aguã.

27 Ha'e gui Saul oĩa py ou peteĩ ayvu mombe'ua. Ha'e vy aipoe'i:

– Ejapura ke ha'e tereo ju, mba'eta filisteu kuery oupa ma nhandeyvy re – he'i.

²⁸ Ha'e rami rã Saul ojepe'a Davi rakykue ooa gui, filisteu kuery re opu'ã ovy aguã. Ha'e nunga rupi ha'e va'e tekoa omboerya Ita oo jepea.

²⁹ Ha'e va'e gui Davi oo vy En-Gedi py ju onhemi oĩ porã aguã py.

24

Davi Saul ndojukaigae

¹ Filisteu kuery rakykue Saul ooague gui ojevvy jave omombe'ua ixupe:

– Davi ma En-Gedi tekoa e'ÿa re oiko – 'ea.

² Ha'e ramo Saul ogueraa trës mil avakue Israel kuery ha'e javi gui oiporavo va'ekue. Ha'e rami vy itaova pa'ũ ijavaete reia rupi oje'oĩ Davi ha'e hexevegua avakue rakykue.

³ Tape rupi ooa rupi ovaẽ vexa'i kuery kora oĩ va'e py. Ha'e py oĩ avi peteĩ itakua. Ha'e va'e py ma Saul oike, jai py opytaxea oendu vy. Ha'e va'e itakua py ae Davi oirũ kuery reve ikuai, iguyve katy onhemi okuapy.

⁴ Ha'e ramo Davi revegua avakue aipoe'i okuapy:

– Ange ma SENHOR aipoe'igae ára: “Ndepo py amboaxa 'rã nderovaigua, reipotaa rami rereko aguã” he'igae – he'i okuapy ramo Davi opu'ã mbegei'i ovy vy ojaya Saul ao puku apy.

⁵ Ha'e rami teĩ Saul ao apy ojaya rire Davi oendu ipy'a tytyvea.

⁶ Ha'e rami vy hexevegua avakue pe aipoe'i:

– SENHOR taxejoko mba'emo rei xeruvixa re ajapo e'ÿ aguã, hovai xepo amoĩ e'ÿ aguã, SENHOR oiporavo va'ekue oiko rã – he'i.

⁷ Ha'e rami Davi ijayvu vy ojoko hexevegua avakue Saul rovai opu'ã okuapya gui. Ha'e gui Saul ma itakua gui oẽ ju vy oove tema.

⁸ Ha'e rire Davi voi opu'ã vy oẽ avi itakua gui. Ha'e rami vy ojavukai ho'amy Saul pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Huvixave, xeruvixa!

Saul guakykue re oma'ẽ ramo Davi guenapy'ã re oĩ omboetea rupi, ngova vvy re omovaẽ reve.

⁹ Ha'e vy Davi aipoe'i Saul pe:

– Mba'e re tu rejapyxaka 'rã avakue “Davi ndejukaxe”, he'i va'e kuery re?

¹⁰ Mba'eta nderexa py ae rexa ange kova'e itakua py SENHOR xepo py SENHOR nemboaxa rã. Ha'e gui amongue aipoe'i rojuka aguã teĩ xee ma ndorojukai, mba'eta aipoa'e: “Xee namoĩ 'rã xepo xeruvixa re, Nhanderute oiporavo rire”, ha'e kuri.

¹¹ Ema'ẽ ha'vy xeru, exa apy xepo py ndeao apykue areko va'e. Ndeao apy'i rive xee ajaya kuri rojuka 'rãgue py. Eikuaa pota ha'vy rexa aguã xere noĩa romoingo axy aguã. Xee ma mba'ëve ndajapoxei ndere, ndajapo vai ndevy, ndee xejukaxe vy xereka reikovy teĩ.

¹² SENHOR toikuaa pota xere ha'e ndere, SENHOR ae tanembopaga xere rejapo vaiague re, ha'e rã xee ma namoĩ 'rã xepo ndere.

¹³ Ymagua kuery ayvu omombe'u vy “Heko vai va'e gui ae oiko teko vai”, he'iaty rami ae. Ha'e rã xee ma namoĩ 'rã xepo nderovai.

¹⁴ Ha'e gui mava'e rakykue tu ndee Israel pygua huvixa va'e reo? Marã ramigua tu rejopyxe? Peteĩ jagua re'ogue ri ty'y? Tyrã pa peteĩ jagua ky teve?

¹⁵ SENHOR toikuaa pota xere, toikuaa pota xere ha'e ndere, toexa pota porã, taxamboeko porã, xevy pe tojapo ha'veea ramigua, ha'e taxereraa jepe ndepo gui – he'i.

¹⁶ Ha'e rami Davi ijayvupa ma ramo Saul ombovai:

– Pova'e ae pa ndeayvua, xera'y Davi? – he'i vyve ojae'o atã.

17 Aipoe'ive Davi pe:

— Ndee ma xegui ndereko porāve va'e, mba'eta mba'emo porā anho rejapo xere, ha'e rā xee ma mba'emo vai ajapoxe ndere.

18 Ange rexa uka xere rejapo porāa. Ndepo py SENHOR xemboaxa teĩ ndee ndaxejukai.

19 Mba'eta mava'e nda'u ngovaigua ojou teĩ omondouka porā rive 'rā tape rupi? SENHOR tome'ē ndevy mba'emo porā ange xere nderejapo vaiague re.

20 Aỹ aikuaa porā ma ndee ae 'rā huvixave reiko, ha'e Israel kuery re repenaa oĩ atā 'rā ndepo py.

21 Ha'e nunga rupi eura ke xevy SENHOR re, xeguigua kuery remomba e'ỹ aguã, xerery rembogue e'ỹ aguã xeru ro gui — he'i.

22 Ha'e rami rā Saul pe Davi oura ramo oo ju ngoo katy. Ha'e rā Davi ma hexeve avakue reve oje'oi petei henda py onhemi jevy aguã.

25

Samuel omanoague

1 Ha'e gui Samuel omano. Ha'e ramo Israel kuery ha'e javi ono'õmba vy ojae'o okuapy. Hekoague py ae onhono porā, Ramá tetā py. Ha'e va'e rire Davi opu'ã vy ooove ju Parā tekoa e'ỹa katy.

Nabal rekoa py Davi kuery ovaē jave guare

2 Oiko petei ava Maom pygua, Carmelo katy'i ijyvy va'e. Ha'e va'e ma oguerekopa va'e, trêš mil vexa'i ha'e mil kavara oguereko va'e. Ha'e vy vexa'i rague ojaya oikovy Carmelo py ae.

3 Ha'e va'e rery ma Nabal.* Ha'e rā ta'yxy rery ma Abigail. Kunha va'e ma hi'arandu ha'e iporā guive. Ha'e rā ime ma ivai ja rei ha'e nda'iporayvui guive opa mba'e py. Ha'e va'e ma Calebe ramymino oiko raka'e.

4 Ha'e gui Davi ma tekoa e'ỹa re oikoa py oendu Nabal vexa'i rague ojaya oikovya.

5 Ha'e rami vy dez guembiguai kunumigue ha'e katy omondouka vy aipoe'i:
— Tapeo Carmelo py Nabal omba'eapoa py. Ixupe peporandu 'rā xerery rupi, mba'exa pa oikoa re.

6 Ha'e vy oguerekopa va'e pe aipopeje 'rā: “Toĩ ndere mby'a porā, ndero pygua re voi, ha'e rereko va'e ha'e javi re.”

7 Aendu vexa'i rague pejaya pekuapya. Nerymba vexa'i re opena va'e kuery romovaē orea py. Ha'e kuery pe ndorojapo vai, ha'e ha'e kuery pe mba'eva rei ndoatai Carmelo py orea py ikuai jave.

8 Ndevygua kunumigue ikuai va'e pe reporandu rā ha'e kuery oremombe'u porā 'rā. Ha'e nunga rupi xevygua kunumigue voi ndea py ou ramo emovaē porā, mba'eta pevy'aa ára py rovaē ramo. Eme'ē ha'vy xerembiguai kuery pe ndepo py rereko va'e tema, xee ndera'y Davi pe voi”, he'i uka imondovy.

9 Ha'e gui kunumigue Davi omondouka va'ekue Nabal oĩa py ovaēmba vy ixupe omombe'upa Davi ayvu ha'e javi, hery rupi. Ha'e vy ojapyxaka okuapy.

10 Ha'e ramo Davi rembiguai kuery pe Nabal ombovai vy aipoe'i:

— Mava'e tu Davi? Mava'e tu Jessé ra'y? Mba'eta aỹ gui ma heta ikuai tembiguai opatō gui ojavapa va'ekue.

11 Xee nda'u aipe'a 'rā ri xemba'e mbojape ha'e yy, ha'e xevy omba'eapo va'e kuery peguarā xo'o ajuka va'ekue, ha'e nunga amboaxa aguã avakue aikuaa e'ỹ va'e pe, magui pa oua aikuaa e'ỹ re? — he'i.

* 25:3 Tery Nabal ma “Hi'arandu e'ỹ va'e” ea (versículo 25).

12 Ha'e rami rã Davi rembiguai kuery ojevvy ju oje'oivy tape ouague rupi. Ovaẽmba vy Davi pe omombe'upa ju ijayvuague ha'e javi.

13 Ha'e ramo Davi aipoe'i guembiguai kuery pe:

– Peteĩ-teĩ pemoĩ kyxe pendejee – he'i ramo peteĩ-teĩ ojee omoĩ okyxe, Davi voi omoĩ avi okyxe. Davi rupive avakue oje'oi va'e ma quatrocentos rivyvyi, ha'e gui duzentos va' mba'e rei-rei rarõa py opyta.

14 Ha'e rami jave Nabal rembiguai kuery va'e regua omombe'u ta'yxy Abigail pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Davi tekoa e'ya py oĩa gui ombou guembiguai kuery orererekoa va'e pe ijayvu porã'i uka agua teĩ ha'e ombovai atã.

15 Ha'e va'e avakue ma ha'eve vai'i va'e orevy. Mba'eve py ha'e kuery noremoingo axyi. Ha'e rami ae avi ha'e kuery reve orekuaia ja mba'eve rei ndoatai oremba'e, nhuũndy rupi orekuai jave teĩ.

16 Ore kuery pe ma ha'e kuery ara py ha'e pyávy ikuai kora mba'emo jokoarã, ha'e kuery reve vexa'i ropenaa rupi orekuaia ja.

17 Aỹ ma eikuaa pota. Exa mba'e pa rejapo va'erã, mba'eta anhetẽ mba'emo vai oiko 'rã tema orererekoa re, ha'e hoo pygua kuery ha'e javi re. Ha'e ma nhe'ẽ vai ra'y ramo ndoikoi hexeve ijayvu porã'ia agua – he'i.

Davi jujukaxea gui Abigail omombytu'u eteague

18 Ha'e ramo ta'yxy Abigail ojapura reve ogueraa duzentos mbojape, mokoĩ ryru vinho, teĩ nhiruĩ vexa'i ro'okue, teĩ nhiruĩ ryru trigo ra'yigue mbixy, cem uva'a pirukue ha'e duzentos figo pirukue apomo. Ha'e vy guymba kuery mburika'i áry omoĩmba vy

19 aipoe'i guembiguai kunumigue pe:

– Tapeo xerenonderã. Xee ma penderakykue'i 'rã aa – he'i va'eri ome Nabal pe ma mba'eve nomombe'ui.

20 Mburika'i áry oo oiny vy vvy'ã guy oguejy vy ojeapa'i ma ovy jave Davi ha'e hupivegua avakue ou avi okuapy. Ha'e vy nhovaexĩ ha'e kuery reve.

21 Davi aipoe'i ma voi va'ekue: “Anhetẽ tekoa e'ya rupi arõ uka rive va'ekue mba'emo Nabal oguereko va'e. Xee ma imba'e rei-rei regua mba'eve namboatai heta teĩ. Ixupe xee ajapo porãague rekovia ha'e ojapo vai xevy.

22 Tove Nhanderuete oipotaa rami tombopaga Davi rovaigua kuery, xapy'a rei ko'ẽmba peve peteĩ ava ha'e kuery va'e regua oikove reve aeja ri ramo”, he'i va'ekue.

23 Ha'e gui Abigail oexa Davi vy oguejy pojava guymba mburika'i áry gui. Davi renonde py guenapy'ã re oĩ ngova vvy re omovaẽ reve, vvy re peve ojero'a oiny.

24 Ipy vvy'iry oĩa py aipoe'i:

– Ake'e xeruvixa, xere ae toĩ xeme ojapo vaiague repy. Ha'eve rã xee nerembiguai xeayvu ta ndereve. Endu ke xee nerembiguai xeayvu rã.

25 Xeruvixa, epena eme nhe'ẽ vai ra'y Nabal hery va'e re. Mba'eta hery he'ia rami avi heko. Hery ma Nabal, a rami avi hexe oĩ va'e ma 'arandu e'ỹ reia anho. Ha'e rã xee nerembiguai ma ndaexai kuri nerembiguai kuery remondouka va'ekue.

26 Ha'e gui aỹ ma xeruvixa, anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi, ha'e ndee avi nderekove rupi aura vy aipoa'e: SENHOR ndejoko kuri jouguy remoẽ e'ỹ agua, ha'e ndepo py ae rejepy e'ỹ agua. Nabal rami ae avi topagapa nderovaigua kuery ndee xeruvixa pe ojapo vaixe va'e ha'e javi.

27 Ha'e gui kova'e ma xee nerembiguai aru va'ekue ndee xeruvixa pe ame'ẽ rive va'erã. Eme'ẽ nderupivegua kunumigue pe.

28 Xeperdoxa ke xee nerembiguai ajejavya. Mba'eta SENHOR ojapo 'rã ndero pygua kuery imbaraete aguã rami meme, SENHOR pe vy rejoguero'a ramo. Teko vai toĩ eme ndere reikoa pukukue re.

29 Xapy'a rei amongue ava nderakykue opu'ã 'rã nderekovea oipe'a aguã teĩ nderekovea SENHOR Nderuete ojokua 'rã ojeupegua ikuai va'e mbyte. Ha'e rã nderovaigua kuery rekovea ma omombo 'rã ita momboa py rami.

30 Ha'e gui ma SENHOR ndere ijayvuague rami vy oexa uka 'rã nderayvua, Israel kuery ruvixaverã nemoi vy.

31 Ha'e va'e jave py xeruvixa, noĩ 'rã nemomboriauarã, neĩ ndepy'a re ipoyi va'e jouguy mba'eve re'ỹ remoëague re, neĩ ndepo py ae rejepyague re. Ha'e gui SENHOR nemoingo porã jave ma nema'endu'a ke xee nerembiguai re – he'i.

32 Ha'e rami rã Abigail pe Davi ombovai:

– Tove SENHOR Israel kuery ruete ta'ima'endu'a porãa, ange xerovaexĩ aguã nembou rire.

33 Ta'ima'endu'a porãa ne'arandu reikovya re, ha'e ima'endu'a porãmby tereiko ndee ae, mba'eta ange xejoko jouguy amoë taa gui, ha'e xepo py ae ajepy taa gui.

34 Mba'eta anhetë ete SENHOR Israel kuery ruete oikove va'e rupi aura vy aipoa'e: Xejoko kuri ajapo vai taa gui. Mba'eta xerovaexĩ aguã ndereju pojavai va'e rire Nabal ndoikovei 'rãgue ko'ëmba peve, neĩ peteive ava ixupegua ma voi – he'i.

35 Ha'e gui Abigail po gui Davi ojopy mba'emo ogueru va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

– Tereo porã'i ke ndero katy. Ne'exa, rejerurea aendu vy ajapo 'rãe.

Nabal omanoague

36 Ha'e rire Abigail ojevuy ju Nabal oĩa py. Ha'e rã ha'e ma ngoo py ojapo oikovy ngaru, huvixave ngaru ojapo va'e ramigua. Opy'a re ovy'aa anho rei oendu, oka'u vaipa ma vy. Ha'e rami rã ixupe ta'yxy nomombe'ui ranhe mba'eve, neĩ mboapy'i neĩ heta ma voi, nako'ëi teria ja.

37 Ko'ë jevuy Nabal okuera ju ma oiny vinho py oka'uague gui. Ha'e gui ma ta'yxy omombe'u ha'e nunga. Ha'e rã ipy'a he'õmba rire ita rami ju opyta.

38 Dez araa py ma SENHOR ojuka Nabal. Ha'e rã omano.

Abigail re Davi omendaague

39 Nabal omanoague Davi pe omombe'ua rã oendu vy aipoe'i:

– SENHOR toiko ima'endu'a porãmby, mba'eta xerepy ma Nabal xeivy ijayvu atãague re, xejoko guive mba'emo vai ajapo taa gui. Nabal ojapo vaiague repy ma hexe ae ju SENHOR ombou – he'i.

Ha'e gui Abigail pe Davi oporandu uka gua'yxyrã ogueraa aguã re.

40 Ha'e ramo Davi rembiguai kuery oje'oi Carmelo py Abigail oĩa py. Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

– Davi orembou gua'yxyrã rogueraa aguã – he'i.

41 Ha'e ramo kunha va'e opu'ã vy guenapy'ã re oĩ ngova yvy re omovaë reve. Ha'e vy aipoe'i:

– Apy ma aĩ hembiguairã. Xeruvixa rembiguai kuery py ajoi aguã rami aiko – he'i.

42 Ha'e rami vy kunha va'e ojapura vy oo mburika'i áry teĩ nhiruí guembiguai kunhataĩgue reve. Ha'e vy oo Davi rembiguai kuery rupive. Ha'e ramo ogueraa gua'yxyrã.

43 Davi ogueraa avi Ainoã Jezreel guigua. Ha'e vy ta'yxy mokoĩ.

44 Mba'eta Saul ma guajy Mical Davi ra'yxy va'e ome'ẽ ju va'ekue Galim pygua Laís ra'y Palti ra'yxyrã.

26

Teĩgue ju Davi Saul ndojukaiaague

1 Ha'e gui Zife pygua kuery ou Gibeá py Saul oĩa py. Ha'e vy aipoe'i okuapy:
– Davi ma Haquila yvy'ã reia rupi nonhemi teve, Jesimom katy'i? – he'i okuapy.

2 Ha'e rami rã Saul opu'ã vy Zife tekoa e'ỹa katy oo Davi reka vy. Hexeve oje'oi avi trẽs mil avakue Israel gui oiporavo va'ekue.

3 Saul kuery ijaty okuapy Haquila yvy'ã re, Jesimom katy, tape yvýry. Ha'e rã Davi ma tekoa e'ỹa re oiko. Ha'e rami vy Saul oeka ouvya Davi oikuaa vy

4 omondouka oexa pota va'erã kuery. Ha'e vy oikuaa Saul ou ete ae ra'ea.

5 Davi opu'ã vy oo Saul kuery ijaty okuapya py. Ha'e vy oexa Saul onheno oupy rã, Ner ra'y Abner xondaro kuery re opena va'e guive. Saul ma ijaty okuapy va'e mbyte py onheno oupy. Ijyvýry rupi ma heta va'e kuery ikuai.

6 Ha'e gui Davi aipoe'i Heteu pygua Aimeleque ha'e Joabe ryke'y Abisai Zeruia pi'a va'e pe:

– Mava'e tu peo ta xerupive ha'e kuery ijaty okuapya py Saul ituia py?

Abisai ma ombovai:

– Xee aa 'rã nderupive – he'i.

7 Ha'e rami vy Abisai reve Davi ou pyávy heta va'ea py. Ha'e rã ha'e py Saul onheno vy oke oupy ijaty okuapy va'e mbyte. Oakã katy'i hu'y guaxu oipyxo imo'amy vvy re. Abner ha'e heta va'e kuery mboae ma ijyvýry rupi meme onheno okuapy.

8 Ha'e gui Abisai aipoe'i Davi pe:

– Aỹ ma ndepo py Nhanderuete omboaxa ma nderovaigua. Taa xee aỹ taipyxo vvy re hu'y guaxu py ae, peteĩgue'i pyve. Mokoĩgue aipyxo e'ỹ teĩ ha'eve 'rã – he'i.

9 Teĩ Davi ombovai vy aipoe'i Abisai pe:

– Ejuka eme. Mava'e tu SENHOR oiporavo va'ekue rovai opo oupi 'rã ojevavy e'ỹ re?

10 Davi aipoe'ive ju:

– Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoa'e: SENHOR ae 'rã ojuka, e'ỹ vy omano aguã ára ovaẽ 'rã, e'ỹ vy joguero'aa py oo rã ojukaa 'rã, xee e'ỹ.

11 SENHOR taxejoko oiporavo va'ekue re xepo aupi e'ỹ aguã. Ha'e rami avi aỹ ma ejopy hu'y guaxu inhakã katy'i oĩ va'e, yryru guive. Ha'e gui jaa ju – he'i.

12 Ha'e rami vy Davi ojopy uka hu'y guaxu Saul akã katy'i oĩ va'e ha'e yryru. Ha'e gui oo ju. Mava'eve ndoexaai, neĩ ndoikuaai, nomyĩai guive. Ha'e javive okepa tema okuapy, ha'e kuery hopeyi vaipa aguã rami SENHOR ojapo rã.

13 Ha'e gui Davi ma vvyugua rovai re oo ma vy yvy'ã apyte py hi'aĩ mombyry'ia py. Saul kuery ikuai gui mombyry'i ete hi'aĩ.

14 Ha'e rami vy ha'e kuery pe ojapukai nhendu ho'amy, Ner ra'y Abner pe guive. Ha'e vy aipoe'i:

– Abner, nerembovai va'e ty'y?

Ha'e ramo Abner omyĩ vy oporandu:

– Mava'e tu ndee, huvixave pe rejapukai aguã?

15 Ha'e ramo Davi ombovai Abner pe:

– Ndee ta'vy ava e'ỹ teve reiko? Israel kuery va'e regua mava'e tu oiko ndee rami ipo'aka va'e? Mba'e re ha'vy nerepenai ri nderuvixa re? Mba'eta ou kuri peteĩ regua nderuvixa omomba aguã.

¹⁶ Ha'eve'ÿa rami rejapo. Anhetê ete SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoe'e: Ha'eveve pëmano, penderuvixarã SENHOR oiporavo va'ekue re napepenai rire. Aÿ ma exa pota: Mamo tu oï huvixa mba'e hu'y guaxu ha'e yryru inhakã katy'i oï va'ekue? – he'i.

Teĩgue ju Davi reve Saul peteĩ rami ikuai aguã re ijayvuague

¹⁷ Ha'e gui Davi ri ty ra'ea Saul oendu kuaa vy aipoe'i:

– Ndeayvu e'ÿ teve, xera'y Davi?

Davi ombovai:

– Tã xeruvixa, xeayvu ae ri – he'i.

¹⁸ Aipoe'ive tema:

– Xeruvixa, mba'e re tu ha'e rami ete ri reka riae nerembiguai? Mba'e tu xee ajapo ndere? Mba'e nunga teko vai tu rejou xere?

¹⁹ Aÿ ma xeruvixa, ajerure ndevy: Endu ke xee nerembiguai xeayvu rã. SENHOR ae xerovai reo aguã rami ndeapo va'e rire ojopy 'rãgue mba'emo ixupe ame'ẽ va'e. Ha'e rami avi avakue ri ha'e rami aguã rami ndeapo vy ayvu vaipy ta'ikuai SENHOR renonde. Mba'eta aÿ ha'e kuery xemoxê ma SENHOR pegua yvy re aikoague gui, “Tereo, embojerovia tuuete mboae ramigua pe”, he'ia rami.

²⁰ Ha'e rami teĩ aÿ xeruguy tomoëa eme SENHOR pegua yvy gui mombyrya py. Mba'eta ndee Israel pygua huvixave ma jagua ky ramigua rakykue rive reo, inambu pytã rakykue yvy'ã reia rupi oo va'e rami – he'i.

²¹ Ha'e rami rã Saul aipoe'i:

– Ajevavy rima. Xera'y Davi, ejevvy ju ha'vy, mba'eta ndajapo vai jevvy 'rã ndevy. Ange rexa uka xerekovea rembovare va'ea. Xee ae ma inhakã porã e'ÿ va'e rami aiko ajevavy riae a py.

²² Davi ombovai:

– Ne'exa, apy ma namba'e hu'y guaxu areko. Tou xea py peteĩ kunumi ogeru aguã.

²³ Ha'e gui peteĩ-teĩ pe SENHOR tomboekovia heko porãa rupi ojeroviapy oikoa. Mba'eta xepo py SENHOR nemboaxa va'eri xee ma xepo ndaupixei SENHOR oiporavo va'ekue rovai.

²⁴ Ange nderekovea ambovareague rami ae avi SENHOR tombovare xerekovea voi, taxereraa jepe opa mba'e vai gui – he'i.

²⁵ Ha'e ramo Saul aipoe'i Davi pe:

– Xera'y Davi, ima'endu'a porãmby tereiko. Mba'eta rejapo 'rã mba'emo tuvixa va'e, ndepo'aka 'rãe – he'i.

Ha'e ramo Davi oove ju, ha'e rã Saul ma guekoa katy ju ojevvy.

27

Teĩgue ju Davi Gate pygua huvixa Aquis oĩa py ooague

¹ Ha'e rami teĩ Davi ojeupe ae aipoe'i: “Xapy'a rei ramo amongue ára xee akanhy 'rã Saul po py. Ha'eveve filisteu kuery yvy katy ajava, Israel ha'e javi rupi Saul xereka oikovya gui ikane'õ vy opytu'u aguã. Ha'e ramo 'rãe xee aa jepe ipo gui” he'i.

² Ha'e rami vy Davi oiko katu vy seiscentos avakue hupive ikuai va'e reve oje'oi Gate pygua huvixa Maoque ra'y Aquis oĩa katy.

³ Gate tetã py ae Davi oiko Aquis reve. Ha'e rã huvivegua avakue ma peteĩ-teĩ gua'yxy kuery reve ikuai. Davi voi mokoive gua'yxy reve oiko: Jezreel guigua Ainoã, ha'e Carmelo pygua Nabal ra'yxykue Abigail.

⁴ Gate katy Davi ojavaague Saul pe omombe'ua rã oendu vy ndoea potavei.

⁵ Ha'e gui Davi aipoe'i Aquis pe:

– Xapy'a rei ndee xemboaxya rendu vy ke eme'ē peteĩ tetã ndevvy regua py aĩ aguã. Xee nerembuguai nda'evei ndevvy'iry aĩ aguã tetã huvixave oĩaty mbyte py – he'i ramo

⁶ ha'e va'e árave ixupe Aquis omboaxa Ziclague tetã. Ha'e rami rire aỹ peve Ziclague opyta huvixa Judá pygua mba'e ae.

⁷ Filisteu kuery yvy re Davi oiko peteĩ ma'etỹ rire irundy jaxya peve.

⁸ Ha'e gui Davi ngupivegua avakue reve oje'oi jepi 'rã gesurita kuery, gersita ha'e amalequita kuery rovai. Ha'e va'e kuery ma ha'e va'e yvy re ikuai Sur katy Telã guive Egito yvy peve.

⁹ Ha'e va'e yvy Davi kuery ombovaipa 'rã heravy, ojuka 'rã avakue ha'e kunhague. Ojeupe guarã ogueraapa kuerei vexa'í, vaka, mburika'í ha'e camelo kuery, ajukue guive. Ojevvy vy ovaẽ kuerei Aquis oĩa py.

¹⁰ Ha'e ramo Aquis oporandu 'rã: “Marã ramigua kuery reve tu ange pejoguero'a ra'e?” he'i nhavõ Davi ombovai 'rã: “Judá regua kuaray puku-a katy ikuai va'e reve ri, jerameel ha'e queneu kuery kuaray puku-a katy ikuai va'e reve” he'i 'rã.*

¹¹ Davi ndojuka e'ỹi peteĩve ava neĩ kunha ma voi Gate tetã py oguerojevvy va'erã. Mba'eta ojeupe ae aipoe'i: “Oremombe'ua e'ỹ aguã, 'Ha'e rami Davi ojapo', he'i vy.” Ha'e rami vy filisteu kuery yvy re oĩ teria ja ojapo oikovy ha'e rami ae.

¹² Aquis ma ojerovia Davi re. Ha'e vy aipoe'i:

– Ha'e anhetẽ ete ri ojapo guetarã Israel pygua kuery ae voi nda'ija'ei aguã rami. Ha'e nunga rupi xevy anho'i ria'e 'rã oiko.

28

En-Dor py omanogue mboayvua oiko va'ea py Saul ooague

¹ Ha'e va'e jave py filisteu regua xondaro kuery ono'õmba okuapy Israel kuery rovai joguero'a aguã. Ha'e rami vy huvixa Aquis aipoe'i Davi pe:

– Aikuaa uka ma voi ndevvy: Xereve ndee voi reo 'rã joguero'aa py, nderevegua avakue reve.

² Davi ombovai:

– Ha'e rami 'rã reikuaa 'rã xee nerembuguai mba'e pa ajapo 'rãa – he'i.

Aquis aipoe'ive ju Davi pe:

– Ha'e rami rire romoĩ 'rã xerarõarã reikoa pukukue re – he'i.

³ Samuel omano ma va'ekue, ha'e ramo Israel kuery ha'e javi ojae'o vy onhono porã raka'e Ramá tetã py hekoague py ae. Ha'e gui Saul ovyv gui oipe'apa raka'e omanogue mboayvua ha'e imba'ekuaa va'e kuery ha'e javi.

⁴ Ha'e gui filisteu kuery ono'õ vy ou Suném py ju ijaty okuapy aguã. Ha'e ramo Saul omono'õmba avi Israel kuery ramo Gibeá py ijaty okuapy.

⁵ Filisteu kuery ijaty okuapya Saul oexa vy oendu okyjea. Ha'e vy ipy'a tyty vaipa oiny onhemondy vy.

⁶ Ha'e rami vy SENHOR pe oporandu teĩ nombovai, ra'u rupi, Urim rupi, neĩ profeta kuery ayvu rupi ma voi.*

⁷ Ha'e ramo Saul aipoe'i guembuguai kuery pe:

– Pejou na peteĩ kunha omanogue mboayvua, ha'e va'e oĩa py aa vy aporandu uka aguã.

Hembuguai kuery ombovai:

– Oiko peteĩ kunha En-Dor py omanogue mboayvua – he'i.

* **27:10** Ha'e rami Davi ombovai ombotavy vy. Guetarã Israel kuery reve ae joguero'aa rami ijayvu, Israel kuery rovaigua kuery reve joguero'a va'eri. * **28:6** Urim ma sacerdote kuery mba'ekuaa-ogueroko raka'e (Êxodo 28.30, Números 27.21).

⁸ Ha'e gui Saul ndojekuaa ukai aguã amboae ao omoĩ reve oo. Hupive ma oo avi mokoĩ avakue. Ha'e vy pyávy ovaẽmba kunha va'ea py. Ha'e vy aipoe'i:
 – Ndevy ajerure omanogue remboayvu aguã. Ha'e vy rembovy 'rã aipota va'ea ae.

⁹ Kunha va'e ombovai:

– Ha'e rami avi reikuaa porã huvixa Saul ojapoague, mba'eta oipe'apa raka'e omanogue mboayvua ha'e imba'ekuaa va'e kuery. Mba'e re tu amaño aguã rami rive reju, xejuka ukaxe vy? – he'i

¹⁰ Ha'e ramo ixupe Saul oura SENHOR rery rupi:

– Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoa'e: Ndoikoi 'rãe ha'e nungakue re nembopagaarã – he'i.

¹¹ Ha'e rami rã kunha va'e aipoe'i:

– Mava'e ha'vy ambovy 'rã?

Ombovai:

– Embovy xevy Samuel – he'i.

¹² Ha'e gui kunha va'e Samuel oexa vy oiapukai atã reve aipoe'i Saul pe:

– Mba'e re tu xembotavy? Mba'eta ndee ae ri tu huvixa Saul.

¹³ Huvixa ombovai:

– Ekyje eme. Mba'e tu rexa? – he'i.

Kunha va'e ombovai Saul pe:

– Peteĩ aexa nhanderuete ramigua yvy gui oẽ rã – he'i.

¹⁴ Ha'e ramo oporandu ju:

– Mba'exa tu ojekuaa?

Kunha va'e ombovai:

– Oẽ ovy va'e ma tuja'i, ao puku py onheovã va'e – he'i. Ha'e ramo Samuel ae ria Saul oikuaa vy guenapy'ã re oĩ ngova yvy re omovaẽ reve.

¹⁵ Ha'e gui Samuel aipoe'i Saul pe:

– Mba'e re tu xemoangeko, aẽ jevy aguã rami rejapo vy?

Saul ombovai:

– Xeporiau vaipa aikovy, xerovai filisteu kuery joguero'a rã. Nhanderuete voi xegui ojepe'a vy naxembovaivei, profeta kuery rupi, nei'ra'u rupi ma voi. Ha'e nunga rupi roenoĩ uka, xevy remombe'u aguã ajapo va'erã – he'i.

¹⁶ Ha'e ramo Samuel aipoe'i:

– Mba'e re ha'vy xevy reporandu ri, SENHOR ndereja vy nderovaigua oiko rire?

¹⁷ Mba'eta SENHOR ndere ojapo xevy aipoe'i ukaague rami. Ndepo gui ndepo'akaa oipe'a vy neirũ Davi pe ju omboaxa.

¹⁸ SENHOR ayvu re nderejapyxakai vy neremombai karamboae Amaleque kuery opoxya rupi omomba ukaague rami vy. Ha'e nunga rupi ae SENHOR nemoĩ vai aỹ.

¹⁹ SENHOR nemboaxa 'rã filisteu kuery po py, Israel kuery ha'e javi reve. Ha'e gui ko'ẽ ramo ndee ha'e ndera'y kuery xereve ma 'rã peiko. Filisteu kuery po py SENHOR omboaxa avi 'rã Israel kuery ijaty okuapy va'e – he'i.

²⁰ Ha'e ramove Saul ho'a vy ipukupá oupy yvy rupi. Okyje vaipa oupy Samuel ayvu gui. Ha'e vy na'imbaraetevei, ha'e va'e ára, pyávy voi mba'eve ndo'ui rire.

²¹ Saul ituia katy kunha va'e ovaẽve'i ovy vy oexa ndojepokuaavei etea. Ha'e vy aipoe'i:

– Ma'ẽ, xee nerembiguai ma rejerurea aendu vy ndajeayvuveikue py ajapopa kuri ndeayvuague.

²² Teĩ aỹ ma ndee ju endu xee nerembiguai xeayvua. Tamoĩ mbojape re'u va'erã. He'u, nembaraete ma vy tape rupi reo aguã.

²³ Ha'e rami teĩ ndoipotai vy aipoe'i:

– Xee nda'ui 'rã – he'i. Ha'e rami teĩ hembiguai kunha va'e reve ome'ë nhea'ã rei ramo ojapyxaka. Ha'e vy vyvuy gui opu'ã vy oguapy oiny tupa py.

²⁴ Kunha va'e oguereko peteĩ vaka ra'y omongyra va'ekue. Ojuka pojava. Trigo ku'i avi ogueru vy omoapomo, ha'e ombojy mbojape imbovua e'ỹ va'e.

²⁵ Ha'e rami vy Saul ha'e hembiguai kuery pe ogueru ramo okaru okuapy. Ha'e gui opu'ãmba vy oje'oipa ju pyavyve.

29

Davi re filisteu kuery ndojeroviaveiague

¹ Ha'e gui filisteu kuery omono'õmba xondaro kuery Afeca py. Ha'e rã Israel kuery ma Jezreel py yvu oĩ va'e katy'i ijaty okuapy.

² Ha'e katy filisteu kuery yvatekueve va'e oje'oi cem ha'e mil reve-reve. Ha'e rã Davi ha'e avakue hexeve ikuai va'e ma oo Aquis reve hakykue guarã.

³ Filisteu kuery yvatekueve va'e aipoe'i okuapy:

– Kova'e hebreu kuery, mba'e tu ojapo okuapy apy?

Aquis ombovai filisteu kuery yvatekueve va'e pe:

– Ha'e va'e pa Davi e'ỹ, Israel pygua huvixa Saul rembiguai e'ỹ teve? Kueve ma guive xereve ae oiko. Ha'e gui hexe ndajou vai, xea py ou guive aỹ peve – he'i.

⁴ Ha'e rami teĩ filisteu kuery yvatekueve va'e ivai vaipa ixupe. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

– Embojevuy ju ha'e va'e ava hekoarã reme'ëague katy. Nda'vei nhandereve oo aguã jajoguero'aa py, nhanderoivaigua oiko e'ỹ aguã. Mba'eta ha'e rami e'ỹ vy mba'exa vy 'rã tu ha'eve nguvixa reve peteĩ rami ju ikuai aguã, nhande kuery akãgue ogueraa e'ỹ vy?

⁵ Ha'e va'e pa Davi e'ỹ? Ojerokya py joupe-upe ombovai vy aipoe'i: “Saul ma ojuka mil, ha'e rã Davi ma dez mil ojuka va'ekue” he'iague va'e e'ỹ teve?

⁶ Ha'e rami rã Aquis oenoĩ Davi. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Anhetë ete SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoa'e: Ndee ma anhetë rupi reiko va'e. Ha'e gui xevy rã ha'evea rami vy rei orereve kova'e rojoguero'aa py reo. Mba'eta xea py rejuague guive kova'e ára peve mba'eve py ndojou vaia ndere. Ha'e rami teĩ yvatekueve va'e ma ndojou porã.

⁷ Ejevuy ju aỹ, ejevuy porã ke, filisteu kuery yvatekueve va'e ndejou vai rei e'ỹ aguã – he'i.

⁸ Ha'e ramo Davi aipoe'i Aquis pe:

– Ha'e rami avi mba'e tu xee ajapo? Ha'e e'ỹ vy mba'e tu xee nerembiguai re rejou vai, ndevy ambaeapo ypya ára guive aỹ peve, xeruvixa rovaigua kuery rovai xee voi ajoguero'a e'ỹ aguã?

⁹ Aquis ombovai:

– Xee ma aikuaa porã. Xevy rã anhetë Nhanderuete guigua anjo rami reiko porã va'e teĩ. Ha'e rã filisteu kuery yvatekueve va'e ma “Too eme orereve joguero'aa py” he'i okuapy.

¹⁰ Evy voi ha'vy ko'ë rai ramove nerembiguai kuery ndereve ou va'ekue reve. Kuaray hexakã'i ramove pevypa, ha'e tapeo – he'i.

¹¹ Ha'e ramo ko'ë rai ramove Davi ovy avakue hexeve ikuai va'e reve, filisteu kuery vyvuy katy ju ojevuy oje'oivy aguã. Ha'e rã filisteu kuery ma Jezreel katy oje'oi.

30

Ziclague tetã gui Amaleque kuery opa mba'e ogueraapaague

¹ Ha'e gui mboapy araa py Davi hexevegua avakue reve ovaẽmba Ziclague tetã py. Ha'e vy oikuaa Amaleque pygua kuery ou vy kuaray puku-a katygua kuery re opu'ãague, ha'e Ziclague tetã ombovaipa vy oapypa ma raka'eague.

² Ha'e vy kunhague ojou va'e tema ogueraapa raka'e ojeupe guarã. Ha'e rami avi mava'eve ndojukai: kyrĩgue neĩ tujakue. Ngupive ogueraapa rive oje'oivy ouague rupi.

³ Ha'e gui tetã py Davi ha'e hexevegua avakue ou vy oexa rã okaipa raka'e. Ha'e rã ta'yxy kuery, ta'y ha'e tajy kuery ogueraapaa raka'e.

⁴ Ha'e rami rã Davi ha'e hexeve ikuai va'e ojavukai atã reve ojae'o. Ojae'o raxa okuapy ikangypa peve.

⁵ Davi ra'yxy mokoĩve avi ogueraa raka'e: Jezreel guigua Ainoã, ha'e Carmelo pygua Nabal ra'yxykue'i Abigail.

⁶ Davi iporiau vaipa, mba'eta hexevegua avakue ita py ojavipa aguã re ijavyv okuapy rã. Peteĩ-teĩ ivai okuapy gua'y ha'e guajy kuery re. Ha'e rami teĩ Davi ma SENHOR nguete re vy ipy'a guaxuve ju.

Ojokua reve reve ogueraa pyre Davi oguerupa jevyague

⁷ Ha'e gui Davi aipoe'i sacerdote Aimeleque ra'y Abiatar pe:

— Eru manto sacerdote pegua — he'i ramo Abiatar ogueru Davi pe.

⁸ Ha'e gui SENHOR pe Davi oporandu vy aipoe'i:

— Aa 'rã teve ha'e kuery rakykue? Aupity 'rã teve?

SENHOR ombovai:

— Tereo, peupity 'rãe. Ha'e vy peraa jepepa ju 'rã ogueraa va'ekue ha'e javi — he'i.

⁹ Ha'e gui Davi oo seiscentos avakue hexeve ikuai va'e reve. Besor yakã'i py ovaẽ ramo amongue opyta ikane'õve va'e-va'e.

¹⁰ Ha'e rã Davi quatrocentos avakue reve oove tema. Duzentos ma takykue opyta va'ekue, ikane'õ vy Besor yakã'i ndoaxai va'ekue.

¹¹ Ha'e gui nhuũndy rupi ojou okuapy peteĩ ava Egipto pygua, Davi oĩa py ogueru. Ixupe mbojape ome'ẽ rã ho'u. Ome'ẽ avi yy oy'u aguã.

¹² Ome'ẽ avi peteĩ figo pirukue apomo ra'ykue'i, mokoĩ uva'a pirukue guive. Ha'e ramo ho'upa. Ha'e gui ikangy gui imbaraeve ju, mboapy ára ha'e mboapy pytũ re ma mba'eve ndo'uvei, neĩ yy ndoy'uvei va'ekue.

¹³ Ha'e ramo ma Davi oporandu:

— Mava'e regua tu ndee? Magui tu reju?

Egipto pygua kunumi va'e ombovai:

— Xee tu Amaleque regua rembiguai rima. Mboapy ára re xemba'eaxy ramo xepatõ xereja apy.

¹⁴ Ore kuery romomba rojvy kuaray puku-a katy queretita kuery, Judá yvy regua kuery, ha'e gui Calebe regua kuaray puku-a katygua. Ha'e vy Ziclague tetã voi roapypa rojvy — he'i.

¹⁵ Davi aipoe'i:

— Ha'eve pa reo vy ha'e kuerya py xereraa aguã?

Ombovai:

— Nhanderuete rery rupi ha'vy eura xeve xejuka e'ỹ aguã, ha'e xepatõ py ju xemboaxa e'ỹ aguã. Ha'e rami rã aa 'rã roguereko aguã ha'e kuery ikuaia peve — he'i.

¹⁶ Ha'e gui oo, ogueraa henoiny. Ha'e ramia ja Amaleque pygua kuery ma joa rupi e'ỹ-e'ỹ ikuai ha'e va'e yvy re. Okaru ha'e oy'u okuapy, ovy'a vaipa okuapy omondakue ha'e javi filisteu kuery yvy ha'e Judá gui ogueru va'ekue re.

¹⁷ Ko'ē rai'i ramove Davi kuery ojuka okuapy ka'aru'i peve. Ha'e ramo ha'e kuery va'e regua peteīve ma ndoo jepei, quatrocentos kunumigue camelo áry oī va'e anho onhamba.

¹⁸ Ha'e rami py Davi ogueraa jepepa nho ju Amaleque pygua kuery ogueraa va'ekue-ekue. Ogueraa jepe avi gua'yxy mokoīve.

¹⁹ Mba'eve'i ndoatai, kyrīgue neī tujakue, ta'y neī tajy kuery, neī omondakue ogueraa va'ekue ma voi, neī mba'eve ha'e kuery ogueraapa va'ekue. Davi oguerupa nho ju.

²⁰ Ha'e gui Davi ojopypa avi heruvy vexa'i ha'e vaka. Ha'e nunga Davi renonde omondyi heravy va'e aipoe'i:

– Kova'e ma Davi ogueru va'e.

Davi mba'emo omboja'o ukaague

²¹ Ha'e gui Davi ovaē ouvy duzentos avakue ikane'ō vy ndoovei va'ekuea py, Besor yakā vyryry opytapa okuapyague py ae. Ha'e ramo ha'e va'e kuery oupa Davi ovaexī vy, hupive ou okuapy va'e voi. Ha'e kuery oua py Davi ovaēve'i ouvy vy oxarura porā'i.

²² Ha'e rami teī Davi rupive oje'oi va'ekue regua iporayvu e'ỹ va'e, nhe'ē vai ra'y kuery ombovai vaikue reve aipoe'i okuapy:

– Nhande kuery reve ha'e kuery ndooi rire nanhame'ēi 'rā mba'eve rei ogueraapa pyre jaru ju va'ekue. Peteī-teī peraa pendera'yxy ha'e pendera'y kuery rive. Ha'e vy tapeopa ju – he'i okuapy.

²³ Ha'e rami teī Davi aipoe'i:

– Xeryvy kuery, evoko rami e'ỹ pejapo SENHOR nhandevy ome'ē va'ekue re, nhandere opena vy nhande po py nhanderovai ou va'ekue omboaxapa rire.

²⁴ Mava'e 'rā tu ojapxaka ha'e rami pendeayvua re? Mba'eta pejuguero'a vy peo va'ekue pejopya rami ae avi 'rā mba'e rei-rei rarōa py opyta va'ekue voi ojopy. Joo rami meme 'rā jajopy – he'i.

²⁵ Ha'e rami rire ha'e rami aguā ma Israel kuery rekorā oī, ha'e va'e ára guive aỹ peve.

²⁶ Ziclague tetā py Davi ovaē vy mba'emo re imonda vy ogueraapa pyre ogueraa ukapa ju Judā regua tujakueve oirū kuery ikuai va'e pe. Ha'e vy ha'e va'e kuery pe aipoe'i uka:

– Kova'e ma pendeivy rome'ē rive SENHOR rovaigua kuery ogueraapa va'ekue regua – he'i.

²⁷ Ha'e rami vy Betel pygua kuery pe ogueraa uka, Ramote Neguebe pygua kuery pe, Jatir,

²⁸ Aroer, Sifmote, Estemoa,

²⁹ Racal, jerameel ha'e queneu kuery ikuaia tetā pygua kuery pe,

³⁰ Horma, Borasā, Atace,

³¹ Hebrom, ha'e gui Davi avakue hexeve ikuai va'e reve oje'oiague ha'e javi rupi ikuai va'e pe.

31

1 Crônicas 10.1-7

¹ Ha'e gui Israel kuery reve filisteu kuery juguero'a ramo avakue Israel regua onhamba filisteu kuery gui. Ha'e ramo Gilboa vyv'ã re ojukapa.

² Filisteu kuery ojoko avi Saul ha'e ta'y kuery. Ha'e vy ojuka Saul ra'y kuery Jônatas, Abinadabe ha'e Malquisua.

³ Juguero'aa py Saul oī vaive ovy. Hu'y momboa kuery ojou ramo ha'e kuery gui okyje vaipa.

⁴ Ha'e gui Saul aipoe'i hu'y jokoia reraa pe:

– Ekyi ndekyxe ha'e xepyxoxo, ha'e kuery opire omboi uka e'ÿ va'ekue ou vy xepyxoxo vy xejojai rei e'ÿ aguã – he'i teĩ hu'y jokoia reraa ndoipyxoxei, okyje vaipa vy. Ha'e ramo Saul ae kyxe ojopy vy hakua re ho'a.

⁵ Hu'y jokoia reraa Saul omano ma ri ty ra'ea oexa vy ha'e voi kyxe re ho'a vy omano avi hexeve.

⁶ Ha'e rami py Saul omano, ta'y kuery voi, hu'y jokoia reraa reve. Avakue hexeve ikuai va'e voi ha'e va'e ára ojukapaa.

⁷ Ha'e gui avakue Israel regua vyvugua rupi ha'e Jordão yakã rovai hekoa va'e oexapa okuapy oirũ kuery onhambaa, ha'e Saul gua'y kuery reve omanomba maa. Ha'e rami vy ha'e kuery voi guekoa oejapa vy onhamba avi. Ha'e gui filisteu kuery ou vy ha'e py ju hekoa.

1 Crônicas 10.8-12

⁸ Ko'ẽ jevy filisteu kuery ou omanogue mba'ekue ogueraapa aguã. Ha'e rami vy ojou Saul ha'e ta'y kuery mboapyve Gilboa yvy'ã re omanoague py.

⁹ Ha'e rami vy Saul akãgue ojaya vy hembiporukue ogueraapa. Filisteu kuery vvy ha'e javi rupi omondouka ayvu mombe'uarã, ha'e nungakue omombe'u aguã ta'angaa pegua oo ikuai va'e rupi, ha'e guetarã kuery ha'e javi pe.

¹⁰ Saul rembiporukue ma Astarote ra'angaa oĩa py ogueraa. Ha'e rã hetekue ma Bete-Seã tetã kora re omboja imoiny.

¹¹ Ha'e gui ma Jabes-Gileade pygua kuery oendu okuapy filisteu kuery Saul re ojapoague.

¹² Ha'e rami vy avakue ipy'a guaxukueve va'e opu'ãmba vy pytũ mbukukue re uguata oje'oivy. Ha'e vy Bete-Seã tetã kora gui omboi heruvy Saul ha'e ta'y kuery retekue. Jabes tetã py oupa ju vy oapypa.

¹³ Ikãgue ojopy vy ojatypa Jabes py ae, vyvra ikuai va'e guy py. Ha'e vy sete ára re okaru e'ÿ re ikuai.

Mokoña kuaxia Samuel 'epyre oña Mokoña kuaxia Samuel 'epyre oña

Kova'e kuaxia ma Davi rekokue oña, huvixa oĩ jave guare. Jypy ma Judá regua kuery ruvixa oĩ. Ha'e rire ma Israel kuery ha'e javi ju oipota huvixa oĩ aguã.

Davi ma Nhanderuede re ojerovia ete va'e. Ha'e ramo ojapo ngovaigua kuery ha'e javi re ipo'aka aguã rami. Ijyvate ete, ha'e heta va'e kuery ha'e javi ombojepokuaapa ojee. Ha'e rami teĩ itavy reia py ojapo vai guive. Ha'e ramo ixupe profeta Natã ijavyvũ ramo Davi onhemombe'u: "Ajejavũ raka'e Senhor pe." Natã ombovai Davi pe: "Senhor nderperdoa rejējavyague gui. Ndee ma neremanoi rã. Ha'e rami avi rejapo vaiague káuxa ma Senhor rovaigua kuery ijavyvũ rei okuapy. Ha'e gui ndera'y oiko rire omano 'rã", he'i (12.13-14). Nhanderuede ombopaga rã Davi ojou porã ha'e ogueropo'aka. Ha'e rami teĩ Davi ro pygua kuery ojapo jepi iporiau aguã rami.

Davi ma Israel pygua huvixa ikuai va'e gui yvateve va'e oiko raka'e. Ha'e nunga rupi nhandereraa jepearã Nhanderuede ombou va'ekue pe ma "Davi ra'y" e'y vy "Davi ramymino" 'ea. Davi ma heta salmo ojapo raka'e Nhanderuede pe oporai vy.

Israel kuery oitypa ha'e Saul omano aviague Davi pe omombe'uague

¹ Saul omano ma rire Davi ojevũ ju Amaleque kuery oitypaague gui. Ha'e vy mokoĩ ára re oiko Ziclague tetã py.

² Mboapy araa py, Saul pegua kuery ijaty okuapya gui ou peteĩ ava ijao xoropa rei va'e, oakã áry vyvũ omoĩmba rei reve.* Davi oña py ha'e va'e ovaẽ vy ojero'a, vyvũ re oĩ guenapy'ã re.

³ Ixupe Davi oporandu:

– Mágui tu reju?

Ombovai:

– Anha ajuvy Israel kuery ijaty okuapya gui – he'i.

⁴ Davi oporanduve ju:

– Mba'e tu oiko ha'e py? Emombe'u ke xevy.

Ombovai:

– Joguero'aa gui ore kuery ronhamba, heta ho'a vy omano rã, Saul ha'e ta'y Jônatas guive – he'i.

⁵ Ha'e rami rã Davi aipoe'i kunumi imombe'ua va'e pe:

– Mba'ixa tu ha'vy reikuaa Saul ha'e ta'y Jônatas omanoa?

⁶ Ha'e rã kunumi imombe'ua va'e aipoe'i:

– Avaẽ xapy'a rei Gilboa vyvũ re. Ha'e rã Saul ojeko oiny guembiporu hu'y re. Ha'e gui karóxa ha'e kavaju árygua kuery ojokove tema okuapy.

⁷ Guakykue katy oma'ẽ vy xerexa vy xerenoi. Ha'e ramo xee "Apy ma aĩ" ha'e ixupe.

⁸ Xevy pe oporandu "Mava'e tu ndee?" he'i ramo xee ambovai: "Xee ma Amaleque regua", ha'e.

⁹ Ha'e ramo aipoe'i xevy: "Eju ha'vy, xe'áry epu'ã he'amy ha'e xejuka, mba'eta xerajyjeapa rei va'eri xerekovea oime teri", he'i.

* **1:2** Oao omondoropa rei ha'e oakã re vyvũ omoĩ Saul omanoague re ipy'a vai vy (Gênesis 37.29,34, 1 Samuel 4.12, 2 Samuel 1.11).

¹⁰ Ha'e ramo hi'áry apu'ã ha'amy vy ajuka, mba'eta xee aikuaa porã ndoikovei 'rãa ho'a ma rire. Ha'e vy coroa oĩ va'ekue ajopy ha'e ipoapy regua, ha'e gui aru apy ndevy xeruvixa – he'í.

Davi ojuka ukaague Amaleque regua

¹¹ Ha'e rami rá Davi oao ae ojopy vy omondoro, avakue hexeve ikuai va'e ha'e javive Davi ojapoa rami avi ojapo okuapy.

¹² Iporiaupa, ojae'opa okuapy, ha'e va'e ára okaru e'ỹ re ikuai ka'aru peve, Saul ha'e ta'y Jónatas omano ramo, ha'e SENHOR pegua Israel kuery re guive, kyxé py ho'apa rire.

¹³ Davi aipoe'ive ju kunumi imombe'ua va'e pe:

– Maguigua tu ndee?

Ombovai:

– Xee tu amboae guigua ra'y, Amaleque regua – he'í.

¹⁴ Davi aipoe'í ixupe:

– Mba'exa tu nderekýjei ri ra'e SENHOR oiporavo va'ekue rovai ndepo reupi aguã?

¹⁵ Ha'e gui ma Davi oenoĩ peteĩ kunumi va'e. Ha'e vy aipoe'í:

– Eju, epu'ã peva'e ava re – he'í. Ha'e ramo oipyxo rá omano.

¹⁶ Davi aipoe'í va'ekue:

– Ndere ae toĩ nderuguy moëague repaga aguã, mba'eta ndejuru py ae nderovai remombe'uy va' "Ajuka SENHOR oiporavo va'ekue", re va'ekue.

Saul ha'e Jónatas re Davi ipy'a vaia rupi oporaiaque

¹⁷ Ha'e gui Davi ojae'o Saul ha'e ta'y Jónatas re. Po rami oporaie iporiaua rupi.

¹⁸ Judá ra'y kuery ha'e javi ombo'e uka avi kova'e mboraie guyrapa regua, kuaxia para heko porã va'e kuery rekokie oĩa va'e re.

¹⁹ – Israel kuery, perovy'a rei va'ekue ho'a ma pendeivy re vvy'ã oĩ va'e re!
Mba'exa tu ipy'a guaxukueve ho'apa!

²⁰ Ha'e rá Gate tetã py ma pemombe'u eme,
peikuaa uka eme guive Asquelom tetã py tape ikuai va'e rupi,
filisteu kuery rajy kuery oguerovy'a rei e'ỹ aguã,
opire omboi uka e'ỹ va'e rajy kuery ovy'a rei reve opo-opo e'ỹ aguã.†

²¹ Ha'e gui Gilboa vvy'ã peiko va'e,
pende'áry to'ave eme yxapy neĩ oky,
pendere toikove eme mba'emo aju,
mba'eta ha'e py ma ipy'a guaxukueve mba'e hu'y jokoia ojeatypa vvy re,
Saul mba'e hu'y jokoia voi ho'a rire nomboveraavei ma 'rá azeite py.

²² Jónatas peteĩgueve ma voi ndogueropytu'ui va'ekue guapa,
neĩ Saul ndogueru jevy rivei va'ekue okyxé,
ojuka va'ekue ruguy ha'e ipy'a guaxukueve kyrakue oĩ e'ỹ re.

²³ Saul ha'e Jónatas ma ija'ea ha'e oayvuvé pyre,
oikovea ja ha'e omano ma teĩ nombojá'oi!
Taguato gui ipojavave,
ha'e guary gui imbarateve va'ekue.

²⁴ Peẽ Israel rajy kuery, pejae'o Saul re,
ajukue pytã va'e py pemonhemonde,
ha'e ouro guigua py pendeao ombojegua va'ekue re.

²⁵ Mba'exa tu ipy'a guaxukueve ho'apa raka'e joguero'aa py!
Jónatas voi ojukaa vvy'ã re!

† 1:20 Gate ha'e Asquelom ma Israel rovaigua kuery filisteu va'e retã.

- 26 Xeryvy Jônatas, xeporiau aikovy ndere!
Ndee xerayvu vaipa va'ekue!
Xerayvu ete vy
kunhague gui voi ndee xerayvuve va'ekue.
- 27 Mba'exa tu ipy'a guaxukueve ho'apa,
ha'e hembiporu joguero'aa pygua okanhymba! – he'i.

2

Judá pygua ruvixarã Davi omoĩ okuapyague

- 1 Ha'e va'e rire Davi oporandu SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:
– Aa 'rã teve Judá tetã regua py?
SENHOR ombovai:
– Tereo – he'i.
Davi oporanduve ju:
– Mamo katy ete 'rã aa?
SENHOR ombovai:
– Hebrom katy – he'i.
- 2 Ha'e ramo Davi oo ha'e katy. Ta'yxy mokoĩve oje'oi avi: Jezreel pygua Ainoã ha'e Carmelo pygua Nabal ra'yxykue'i Abigail.
- 3 Davi oguerupa avi hexevegua avakue, peteĩ-teĩ ta'y kuery reve. Ha'e rami vy Hebrom tekoa py ju ikuai.
- 4 Ha'e gui Davi oĩa py Judá pygua avakue ou vy omoĩ nguvixarã. Davi pe omombe'u avi:
– Avakue Saul retekue nhono porãare ma Jabes-Gileade pygua meme – he'i.
- 5 Ha'e ramo Jabes-Gileade pygua avakue pe Davi omondouka ayvu mombe'uarã kuery aipoe'i agua: “Tove SENHOR tapenemoingo porã, penderuvixakue pe pejapo porãague re, Saul retekue penhono porã rire!”*
- 6 Ha'e gui aỹ ma tove SENHOR tapenderereko penemboaxya ha'e ojeroviapy oikoa rupi. Xee voi ajapo porã 'rã ha'e rami pejapo porãague re.
- 7 Aỹ ma pendepo ta'imbaraete, tapendepy'a guaxu guive, mba'eta penderuixa Saul omano ma teĩ xee ju Judá regua kuery xemoĩ nguvixarã” he'i uka.

Israel pygua ruvixarã Abner omoĩague Isbosete

- 8 Ha'e gui Saul pegua xondaro kuery ruvixa Ner ra'y Abner ma Maanaim tetã py ogueraa Saul ra'ykue Isbosete.
- 9 Ha'e py ma omoĩ huvixarã Gileade yvy re, Aser, Jezreel, Efraim, Benjamim ha'e Israel ha'e javi re opena agua.
- 10 Saul ra'ykue Isbosete ma quarenta ma'etỹ rivyvyi oguereko Israel re opena ypy'i jave. Ha'e vy mokoĩ ma'etỹ peve'i oĩ. Judá regua kuery anho ikuai Davi pegua.
- 11 Davi ma sete ma'etỹ ha'e seis jaxy re opena Judá pygua kuery re, Hebrom tetã py ae.

Isbosete pegua kuery re Davi pegua kuery ipo'akaague

- 12 Ha'e gui Ner ra'y Abner ma Maanaim gui ogueraa Saul ra'ykue Isbosete pegua avakue Gibeão peve.
- 13 Ha'e rã Davi pegua avakue ma Zeruia pi'a Joabe ogueraa avi ha'e py. Ha'e rami vy nhovaeximba Gibeão yy omboty pyre katy'i. Jovaive-ive re ikuai, hovai katy ha'e kyvõ katy.

* 2:5 Jabes-Gileade tekoa ma Davi retarã kuery Judá regua e'ỹ, Israel regua ramo ma ha'e pygua kuery reve ijayvu porã'i, ixupe guarã ju ikuai agua.

14 Abner aipoe'i Joabe pe:

– Topu'ā kunumigue, tajoguero'a nhanerenonde.

Joabe ombovai vy

– Topu'ā ha'vy – he'i.

15 Ha'e rami rā opu'ā jogueruvy jojo'i rami: doze Benjamim regua Saul ra'y Isbosete pegua, ha'e gui doze avakue Davi pegua ju.

16 Peteĩ-teĩ ojopy ngovaigua akā re, jopyxo kyxe py joyke py. Ha'e vy jojavi ho'apa. Ha'e rami rire ha'e va'e henda pe ma “Yvy kyxe” ea, Gibeão katy'i oĩ.

17 Ha'e va'e árave joguero'ave tema okuapy. Ha'e rā Davi pegua avakue oitypa Abner ha'e Israel regua kuery re.

Abner ojukaague Asael

18 Ha'e py ma ikuai Zerua pi'a mboapyve: Joabe, Abisai ha'e Asael. Asael ma guaxu ka'aguy regua rami inhakuā va'e.

19 Ha'e gui Asael ma Abner rakykue oo. Oeka ovya rupi ndoikei oiporu kuaa katy, neĩ oiporu kuaa e'ỹa katy ma voi.

20 Ha'e ramo Abner guakykue katy oma'ẽ vy oporandu ovy:

– Ndee ae ri ty'y Asael?

Ombovai vy:

– Xee ae ri – he'i.

21 Ha'e ramo Abner aipoe'i ixupe:

– Eike ha'vy reiporu kuaa katy, e'ỹ vy reiporu kuaa e'ỹa katy. Ejoguero'a peteĩ kunumi va'e reve, ixugui ae eipe'a hembiporu joguero'aa pygua – he'i teĩ Asael ma ndojepe'axeĩ hakykue ooa gui.

22 Teĩgue ju Abner aipoe'i ixupe:

– Ejepe'a na xerakykue gui. Mba'e re tu xee rojuka ta, ha'e yvy py roity rive? Ha'e rami vy mba'exa tu xee ajoexa ta nderyvy Joabe reve?

23 Ha'e rami teĩ Asael ndojepe'axeĩ ae ramo hye py Abner oipyxo hu'y guaxu rapyta py rive, ikupe gui omboaxa. Ha'e ramo Asael ho'a vy ha'e pyve omano. Omanoague py ovaẽ va'e tema opyta kuerei 'rā.

Abner pegua avakue rakykue Joabe ooaque

24 Ha'e gui Joabe ha'e Abisai ju Abner rakykue oje'oi. Kuaray oike'i ma jave ovaẽ jogueravy Amá yvy'ã re. Ha'e va'e ma Giá katy'i oĩ, Gibeão tekoa e'ỹa katy tape oo va'e yvy'iry.

25 Ha'e gui Benjamim ra'y kuery ono'õmba vy Abner rupive oje'oi vy peteĩ yvy'ã apyte áry ijaty okuapy peteĩ rami.

26 Ha'e ramo Abner ojapukai Joabe pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Kyxe py nhanhomomba riae 'rā teve? Nderëikuaai teve opaa py joe nanhandea'evei 'rāa? Raka'e peve 'rā tu neremombytu'ui penderegua kuery reve orerakykue peoa gui?

27 Joabe ombovai:

– Anhetẽ ete Nhanderuete oikove va'e rery rupi aura vy aipoa'e: Nami nandeyvui va'e rire ko'ẽ rā aje'ive'i mae ma 'rãgue ore kuery ropytu'u oreryvy kuery rakykue rupi rooa gui – he'i.

28 Ha'e rami vy Joabe mimby guaxu omonhe'ẽ rā ha'e kuery ha'e javi opytapa, ha'e vy ndoovei Israel kuery rakykue rupi, ndajoguero'a nhoi guive.

29 Ha'e ramo ha'e va'e pytũ mbukukue re Abner ha'e ixupegua avakue oguata yvy joja reia rupi. Jordão yakā oaxapa vy aje'ive'i reve oguatave vy ovaẽmba Maanaim py.

30 Ha'e rami py Joabe ndoovei Abner rakykue. Ha'e vy ojeupegua kuery omboatyapa rā oata ra'e dezenove Davi pegua avakue, Asael oipapa e'ỹ re.

³¹ Va'eri Davi rembiguai kuery ma trezentos e sessenta avakue ojuka va'ekue Benjamim regua Abner reve oje'oi va'ekue, ha'e ramo omanomba.

³² Asael retekue ma ha'e kuery ogueraa vy onhono porã okuapy tuu rupa py ae, Belém katy'i. Ha'e va'e pytũ mbukukue re Joabe ha'e avakue hexeve ikuai va'e oguatave vy Hebrom tetã py iko'ẽmba jogueravy.

3

¹ Davi ro pygua kuery reve Saul ro pygua kuery joguero'a are raka'e. Ha'e rami teĩ Davi kuery imbaraeve, ha'e rã Saul ro pygua kuery ma ikangyve oje'oiivy.

1 Crônicas 3.1-4

² Hebrom tetã py Davi ra'y kuery ikuai. Ta'y ppy'i ma Jezreel pygua Ainoã pi'a Amnon.

³ Mokoĩa ma Carmelo pygua Nabal ra'yxykue'i Abigail pi'a Quileabe. Mboapy ma Gesur pygua huvixa Talmai rajy Maaca pi'a Absalão.

⁴ Irundya ma Hagite pi'a Adonias. Peteĩ nhiruĩa ma Abital pi'a Sefatias.

⁵ Mboapy memea ma Davi ra'yxy Eglã pi'a Itreão. Ha'e kuery ma Davi ra'y kuery Hebrom py ae ikuai va'ekue.

Davi reve peteĩ rami ikuai aguã Abner ojapoague

⁶ Davi ha'e Saul ro pygua kuery joguero'a jave Saul ro pygua ikuai va'e gui Abner ipo'akave ovy.

⁷ Oiko avi raka'e Saul ra'yxy jevykue Rispa hery va'e, Aiã rajy. Ha'e gui Isbosete oporandu Abner pe:

– Mba'e re tu ndee renheno xeru ra'yxy jevykue reve?

⁸ Ha'e rami Isbosete ijayvu rã Abner oendu vy ivai vaipa ixupe. Ha'e vy aipoe'i:

– Xee ri ty'y jagua akã aiko, Judá kuerya katy aa aguã? Ange teri ajapo porã nderu Saul ro pygua kuery pe, tyvy ha'e irũ kuery pe guive. Xee ma noromboaxai Davi po py. Ha'e rami teĩ aỹ remombe'u ha'e va'e kunha reve atekoavya rami.

⁹ Xee Abner Nhanderuete taxembopaga oipotaa rami, Davi pe SENHOR ouraague rami xee ndajapoi ri ramo.

¹⁰ Mba'eta Saul ro pygua po'akaague amboaxa 'rã joupe. Ha'e rami vy ajapo 'rã Davi ju Israel ha'e Judá kuery re ipo'aka aguã rami, Dã guive Berseba peve – he'i.

¹¹ Ha'e rami Abner ijayvua Isbosete nda'evei ombovai aguã neĩ peteĩ ayvu'i py ma voi, okyje vy.

¹² Ha'e ramo Abner ojegui ae omondouka ayvu mombe'uarã Davi pe. Ha'e vy aipoe'i uka:

– Mava'e po py tu kova'e vvy itui? Xereve ha'vy ejapo peteĩ rami jaiko aguã, ha'e ramo xee roipytyvõ 'rã ndepo py Israel kuery ha'e javi amboaxa vy – he'i uka.

¹³ Davi ombovai:

– Ha'eve, ndereve ajapo 'rã peteĩ rami jaiko aguã, va'eri peteĩ mba'e ma aipota: Xea py reju vy reru 'rã Saul rajy Mical. Ha'e rami e'ỹ vy nderexai 'rã xerova – he'i.*

¹⁴ Saul ra'ykue Isbosete pe voi Davi ombou ayvu mombe'uarã. Ha'e vy aipoe'i uka:

* **3:13** Saul rajy Mical ma Davi ra'yxyrã ome'ẽ va'ekue ri ixugui oipe'a vy amboae ava pe ju omboaxa raka'e (1 Samuel 18.27, 25.44).

– Embou ju xera'yxy Mical, cem filisteu kuery pire amboiague re xera'yxyrã ajogua va'ekue – he'i.

¹⁵ Ha'e rami rã Isbosete kunha va'e oipe'a uka ju ime Paltiel Laís ra'y va'e ro gui.

¹⁶ Ime oo ranhe oiny hakykue'i, ooa rupi ojae'o ovy Baurim peve. Ha'e rã ixupe Abner

– Tereo, ejevy ju eovy – he'i ramo mae ojevy.

¹⁷ Ha'e gui Abner jogueroayvu Israel regua nhomongetaa ikuai va'e reve. Ha'e vy aipoe'i:

– Kueve ma pemoixe Davi penderuvixarã.

¹⁸ Aỹ ma pejapo ete, mba'eta Davi pe SENHOR ijayvu va'ekue: “Xerembiguai Davi rupi vy xevygua kuery araa jepepa 'rã filisteu kuery ha'e hovaigua kuery ha'e javi po gui”, he'i va'ekue.

¹⁹ Benjamim kuery pe ju Abner omombe'u uka ha'e rami ae. Ha'e vy Davi oĩa katy oo Hebrom tetã py, ixupe omombe'u aguã Israel ha'e Benjamim regua kuery ha'e javi oipota okuapya.

²⁰ Ha'e gui Hebrom tetã py Davi ro oĩ va'e py Abner ovaẽ, hexeve vinte avakue ou va'ekue reve.

²¹ Ha'e rami vy Abner aipoe'i Davi pe:

– Xeruvixa, xee apu'ã vy aa 'rã Israel kuery ha'e javi amono'õmba aguã ndeea py, ndereve ojapo okuapy aguã ndevy ikuai aguã – he'i. Ha'e rami rã Davi Abner omondouka ramo oo porã'i.

Nhemi rupi Joabe Abner ojukaague

²² Ha'e jave ma Davi ha'e Joabe rembiguai kuery joguero'a vy oje'oiague gui oupa ju. Ngupive ogueru reta joegui oipe'a va'ekue. Ha'e rã Abner ma Hebrom tetã py noivei ma Davi-a py, omondouka rã oo porã ma rire.

²³ Ha'e gui Joabe guexevagua kuery reve ou rã ixupe aipoe'a:

– Huvixa Davi-a py Ner ra'y Abner ou ra'e, ha'e gui omondouka rire oo porã ju ma oiny – 'ea.

²⁴ Ha'e rami rã huvixaa py Joabe oo vy aipoe'i ixupe:

– Mba'e tu rejapo ra'e? Abner ou ra'e ndea py. Mba'exa tu remondouka rive ju?

²⁵ Reikuaa porã Ner ra'y Abner reko. Ha'e ma nembotavy aguã ou, ha'e mba'emo rejapo va'e re oikuaa pota vy oikuaa aguã renhembopy'aa ha'e javi – he'i.

²⁶ Ha'e gui Davi-a gui Joabe ojepe'a ma vy Davi pe oikuaa uka e'ỹ re omondouka ayvu mombe'uarã Abner rakykue, ha'e rami vy ojapo Sirá ygua gui ojevy aguã.

²⁷ Hebrom tetã py Abner ojevy ju ma ramo Joabe ogueroike okẽ rupi ha'e kuery ae'ia py jogueroayvu aguã merami. Ha'e vy hye py Joabe oipyxo ramo omano, guyke'y Asael ojukaague re oepy vy.

²⁸ Ha'e rire ma Davi oikuaa vy aipoe'i:

– Xee ha'e xevygua kuery ma SENHOR pe mba'eve py ndorojevavi Ner ra'y Abner ruguy omoëague py, raka'e rã peve.

²⁹ Huguy moëague re opaga aguã toĩ Joabe ha'e tuu ro pygua kuery ha'e javi re! Joabe ro py toĩ riae ijai peupa va'e, lepra revegua, vvyra re oguata va'e, kyxe py ho'a va'e ha'e tembi'u oipota rei va'e voi – he'i.

³⁰ Ha'e rami py Joabe guyvy Abisai reve ojuka raka'e Abner, Gibeão py joguero'aa py tyke'y Asael ojukaague re.

Abner omanoague re Davi ojae'oague

³¹ Ha'e gui Davi aipoe'i Joabe ha'e hexevagua kuery ha'e javi pe:

— Pemondoro pendeao, penhemonde voxa py, ha'e vy tapeo pejae'o peovy Abner retekue renonde ogueraa rã — he'i. Ha'e rã huvixa Davi ma mba'e guaxu ryrü rakykue'i oo oiny.

³² Ha'e rami vy Hebröm tetã py onhono porã okuapy Abner retekue. Abner onhono porãgue vyv'iry huvixa onhendu ratã reve ojae'o oiny. Heta va'e kuery ha'e javi ojae'o avi okuapy.

³³ Abner re huvixa ojae'o vy aipoe'i:

— Mba'e re tu Abner omano heko vai va'ekue rami?

³⁴ Mba'eta ipo ndojokuaai,

neĩ ipy re voi noĩ corrente.

Ha'e rami 'rãgue py heko vai va'e ra'y kuery po py ho'a rive va'e rami ho'al

— he'i.

Ha'e ramo heta va'e kuery ha'e javi ojae'ove hexe.

³⁵ Ha'e gui ma heta va'e kuery ha'e javi ou vy ojapo okuapy Davi okaru agua rami, ára rei teri reve. Ha'e rami teĩ Davi oura vy aipoe'i:

— Kuaray oike e'ỹ mbove mbojape e'ỹ vy tembi'ü mboae xee ha'u ramo tove Nhanderüete taxembopaga ha'e oipotaa rami — he'i.

³⁶ Ha'e rami Davi ijayvu rã heta va'e kuery oendu vy ojou porã okuapy, huvixa ojapo va'e rei ojou porã memea rami avi.

³⁷ Ha'e rami vy ha'e va'e ára guive ha'e kuery ha'e Israel kuery ha'e javi oikuaapa okuapy Ner ra'y Abner ojukaague py huvixa Davi mba'eve ndoguerekoiaque.

³⁸ Ha'e gui huvixa aipoe'i guembiguai kuery pe:

— Ndapeikuaai teve ange Israel vyv re peteĩ ava yvateve ha'e imbaraete va'e ho'aague?

³⁹ Ha'e rã xee ma xekangy aỹ, huvixarã xemoĩa teĩ. Xegui ma kova'e avakue Zerüia pi'a kuery imbaraetekueve va'e. SENHOR ae tombopaga mba'emo vai apoare kuery ojapoague re — he'i.

4

Isbosete ojukaa ague

¹ Hebröm tetã py Abner ojukaa ague Saul ra'ykue Isbosete oendu vy ikangypa, ha'e Israel kuery ha'e javi okyjepa.

² Saul ra'ykue pegua mokoĩ ava oiko, xondaro kuery ruvixa meme. Peteĩ ma Baaná, ha'e rã amboae ma Recabe hery va'e. Beerote pygua Rimom ra'y va'e meme, Benjamim kuery regua, mba'eta Beerote ma Benjamim vyv regua ae,

³ mba'eta Beerote pygua kuery yma guare onha vy Gitaim tetã py ova va'ekue. Ha'e py ae ikuai aỹ peve.

⁴ Ha'e gui Saul ra'y Jônatas ma peteĩ gua'y oguereko va'ekue uguata e'ỹ va'e. Peteĩ nhiruĩ ma'etỹ rivyvyi oguereko va'ekue Saul ha'e Jônatas omanoague momb'eua ou javé Jezreel gui. Ha'e ramo hexe opena va'ety oupi heravy oguerojava vy. Oguerojava agua ojapura ramo ava'i ho'a vy uguata karê'i va'e oiko. Hery ma Mefibosete raka'e.

⁵ Ha'e gui Beerote pygua Rimom ra'y kuery Recabe ha'e Baaná jogueraa vy Isbosete ro py ovaẽ. Kuaray mbyte javé hakuve ma ramo oke oupy.

⁶ Ha'e py Recabe ha'e tyvy Baaná jogueroike joguervy oguy katy, trigo re ou va'e rami. Ha'e rami vy oipyxo hye py, ha'e gui onha jepe.

⁷ Ha'e kuery ma oguy py oike rã Isbosete ngupa okeaty py itui javé oipyxo vy ojuka. Ha'e riré inhakãgue ojaya vy ugueraa. Pytũ mbukukue re uguata joguervy vyv joja reia rupi.

⁸ Isbosete akãgue ma ha'e kuery ogueru huvixa Davi pe Hebrom py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Apy ma nderovaigua Saul ndejukaxeare ra'ykue Isbosete akãgue. Xeruvixa, ha'e rami ange SENHOR ojapo rejepy aguã rami Saul ha'e ta'y kuery ojapoague ha'e javi re – he'i.

⁹ Ha'e rami teĩ Davi ombovai Beerote pygua Rimom ra'y kuery Recabe ha'e tyvy Baaná pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Anhetê ete SENHOR oikove va'e xenhe'ê ojexavaia ha'e javi gui ogueraa jepe va'ekue rery rupi aura vy aipoa'e:

¹⁰ Yma xea py amongue ayvu ogueru vy “Saul ma omano ma” he'i ramove araa vy Ziclague tetã py ajuka karamboae, ojeupe rã iporã va'e merami omombe'u rã.

¹¹ Ha'e gui heko vai va'e kuery katuve ma ambopaga 'rã, peteĩ ava heko porã va'e ngoo py ngupa py ae itui va'e jukaare kuery. Ha'e rami vy aỹ xee rombopaga 'rã huguy pendepo py pemoëague re, romomba 'rã yvy gui – he'i.

¹² Ha'e rami vy Davi guembiguai kunumigue pe ijayvu rã ha'e kuery ojuka. Ha'e vy ipokue ha'e ipykue ojaya ma vy oupi imoiny Hebrom tetã py, yy omboty pyre oĩ va'e yvy'iry. Ha'e rã Isbosete akãgue ma ogueraa vy Abner rupa katy'i ojaty, Hebrom py ae.*

5

1 Crônicas 11.1-3

¹ Ha'e gui ma Israel regua kuery ha'e javi ou okuapy Hebrom py Davi oĩa py. Ha'e vy ijayvu vy aipoe'i okuapy:

– Ore kuery voi ma nderegua kuery ae avi.

² Yma Saul oiko teri vy orere opena jave py ndee ae reo ha'e rejeyv 'rã va'ekue Israel regua xondaro kuery reve. Ha'e gui SENHOR aipoe'i: “Ndee repena 'rã xeivygua Israel kuery re, reiko 'rã ha'e kuery ruvixa”, he'i va'ekue ndevy – he'i okuapy.

³ Hebrom py huvixa Davi-a py Israel regua nhomongetaa kuery ha'e javi ou ramo ha'e kuery reve Davi ojapo oguereko porã aguã regua, SENHOR renonde. Ha'e ramo omoĩ okuapy Davi nguvixarã Israel kuery re opena aguã.

⁴ Davi opena ppy'i jave ma trinta ma'etỹa oguereko. Ha'e gui ma quarenta ma'etỹ re opena.

⁵ Hebrom py ma Judá kuery re anho ranhe opena sete ma'etỹ ha'e mboapy meme jaxy re. Ha'e gui Jerusalém py ju trinta e três ma'etỹ re opena Israel ha'e Judá kuery ha'e javi re.

1 Crônicas 11.4-9

⁶ Ha'e gui Jerusalém tetã katy huvixa Davi ogueraa ojepegua avakue, jebuseu kuery ha'e va'e yvy re ikuai va'e rovai opu'ã aguã. Ha'e ramo Davi pe ha'e pygua kuery aipoe'i okuapy:

– Ndereikei 'rã apy, ára revegua e'ỹ ha'e oguata e'ỹ va'e kuery rive teĩ ndejoko rã – he'i okuapy, ojeupe “Davi ndoikei 'rã apy”, he'ia rami.

⁷ Ha'e rami teĩ Davi oi'pe'a nho Sião py oo ikorapa va'e. Ha'e va'e pe ma “Tetã Davi rekoa” 'ea.

⁸ Mba'eta ha'e va'e ára Davi aipoe'i:

– Jebuseu kuery pejukaxe va'e tapeo yy raperã ita ombokuaague rupi, ha'e vy pejukapa “Ára revegua e'ỹ ha'e oguata e'ỹ va'e” 'ea va'e kuery – he'i,

* **4:12** Ha'e kuery ma Isbosete akãgue ojaya rire Davi ojaya uka ipo ha'e ipy.

mba'eta Davi onhe'ê py nda'ija'ei ae ha'e kuery re. (Ha'e nunga rupi aipo'ea: "Ára revegua e'ÿ ha'e oguata e'ÿ va'e ndoikei 'rã ha'e va'e oo py", 'ea.)

⁹ Ha'e rami vy oo ikorapa va'e py Davi ae oĩ, ha'e vy omboery tetã Davi rekoa. Ha'e va'e vyvry rupi tetã omoatyrõ heravy, Milo guive oikea peve.

¹⁰ Davi ipo'akave tema ovy, hexeve SENHOR Nhanderueté ixondaro reta va'e oiko ramo.

1 Crônicas 14.1,2

¹¹ Davi-a py Tiro pygua huvixa Hirão ombou ayvu mombe'uarã. Ogueru ruka avi vyvra yary, oo apoa kuery ha'e ita re omba'eapo va'e kuery, Davi rorã ojapo va'erã.

¹² Ha'e ramo Davi oikuaa SENHOR omoĩ atãvea Israel re opena aguã, ojeu-pegua kuery oayvua rupi ombopo'akave.

1 Crônicas 3.5-9; 14.3-7

¹³ Hebrom tetã gui Davi ou rire Jerusalém py ju ojouve gua'yxy jevyrã. Ha'e rã ikuaive ju ta'y ha'e tajy kuery.

¹⁴ Po rami ma Jerusalém py itui'i va'ekue rery: Samua, Sobabe, Natã, Salomão,

¹⁵ Ibar, Elisua, Nefegue, Jafia,

¹⁶ Elisama, Eliada ha'e Elifelete.

1 Crônicas 14.8-17

¹⁷ Filisteu kuery oendu okuapy Davi omoĩa Israel kuery ha'e javi ruvixarã. Ha'e vy oupa ojopy aguã Davi. Ha'e nunga Davi oendu vy ova ju oo ikorapa va'e py.

¹⁸ Ha'e rã filisteu kuery ou vy Refaim vyvugua ha'e javi rupi ijaty.

¹⁹ Ha'e ramo Davi oporandu SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Taa pa filisteu kuery rovai? Remboaxa 'rã teve xepo py?

SENHOR ombovai:

– Tereo, mba'eta anhetê amboaxa 'rã filisteu kuery ndepo py – he'i.

²⁰ Ha'e rami rã Baal-Perazim py Davi ou vy oitypa ha'e py. Ha'e vy aipoe'i:

– SENHOR omoaĩmba xerovaigua filisteu kuery ryxya xerenonde py ikuai va'ekue, yy mba'emo ogueroxyry heravya rami – he'i. Ha'e nunga rupi ha'e va'e tekoa oenoĩa Baal-Perazim.*

²¹ Ha'e py ma filisteu kuery oejapa oje'oivy ta'angaa oguereko va'ekue. Ha'e rã Davi ha'e avakue hexeve ikuai va'e ogueraapa.

²² Ha'e gui filisteu kuery ou nho jevy vy ijaty ju okuapy Refaim vyvugua ha'e javi rupi.

²³ SENHOR pe Davi oporandu jevy ramo ombovai:

– Tereo eme. Pembojere 'rã hakykue katy gui, ha'e gui ma ha'e kuery re pepu'ã 'rã amora ikuai va'e guy rupi.

²⁴ Ha'e gui xapy'a rei rendu 'rã amora rovapy rupi opyrõ-pyrõ nhendu va'e. Ha'e va'e rendu vy ke ejaपुरa. Ha'e va'e ma nerenonde SENHOR ae oo nhendua, filisteu kuery ijaty okuapy va'e jukapaarã – he'i.

²⁵ SENHOR ojapo ukua rami Davi ojapo vy ojukapa filisteu kuery Geba guive Gezer py ova'ea peve.

6

1 Crônicas 13.5-14

¹ Davi ma Israel kuery gui omboatypa ju oiporavo va'ekue ha'e javi, trinta mil avakue.

* 5:20 Tery Baal-Perazim ma "Senhor omoaĩmba" 'ea.

² Oiko katupa ma vy ogueraa ha'e kuery Judá re Baalá oĩ va'e katy, ha'e va'e gui Nhanderuete ayvu ryrú ogueru aguã vvy'ã katy. Ha'e va'e re oĩ SENHOR ixondaro reta va'e anjo ipepo va'e kuery ikuai va'e mbyte oĩ va'e rery.

³ Nhanderuete ayvu ryrú ma peteĩ karóxa ipyau va'e áry omoĩ vy ogueru Abinadabe ro vvy'ã re oĩague gui. Ha'e rá Abinadabe ra'y kuery Uzá ha'e Aiô oje'oi karóxa pyau reraarã.

⁴ Ha'e rami py Abinadabe ro vvy'ã re oĩague gui ogueru inony Nhanderuete ayvu ryrú. Ha'e rá Aiô oo oiny hyru renonde.

⁵ Davi ha'e Israel ro pygua kuery ha'e javi ovy'a oje'oivy SENHOR renonde rupi, opa marãgua ipu va'e vvyra faia gui ojapo pyre py, ixã reta va'e, mbaraka, angu'a pu'i, pandeiro ha'e hy'a pu py.

⁶ Ha'e gui Nacom mba'emo moa'yĩaty re ovaẽa py ma Nhanderuete ayvu ryrú re Uzá opoko vy omombyta, vaka onhepyxanga rá.

⁷ Ha'e ramo Uzá rovai SENHOR poxya hendy vy ha'e pyve ojuka, nombotei reia re. Ha'e rá omano Nhanderuete ayvu ryrú vvy'iry ae.

⁸ SENHOR Uzá ojuka rá Davi ndojou porãi. Ha'e vy ha'e va'e tekoa omboery Perez-Uzá, aỹ peve guarã.

⁹ Ha'e va'e ára SENHOR gui Davi okyje vy aipoe'i:

— Mba'exa nda'u SENHOR ayvu ryrú aru 'rã? — he'i.

¹⁰ Ha'e rami vy Davi ndogueruxevei SENHOR ayvu ryrú guekoa katy. Ha'e rami 'rãgue py Gate guigua Obede-Edom va'e ro katy rive ogueraa uka.

¹¹ Mboapy jaxy re SENHOR ayvu ryrú opyta Gate guigua Obede-Edom ro py. Ha'e rá SENHOR omoingo porã, hoo pygua ha'e javi reve.

1 Crônicas 15.25-16.3

¹² Ha'e gui ma Davi pe omombe'ua vy aipo'ea:

— SENHOR oayvu ryrú re vy omoingo porã Obede-Edom ro pygua kuery ha'e mba'emo ogueroko va'e ha'e javi — 'ea. Ha'e ramo Davi ovy'a reve oo vy Obede-Edom ro gui ogueru ruka guekoa katy Nhanderuete ayvu ryrú.

¹³ SENHOR ayvu ryrú rerua kuery mboapy memekue opyrõa py kuerei 'rã SENHOR pe ojuka vaka ha'e vexa'i omongyra pyre.

¹⁴ Davi ojeroky ratã ovy SENHOR renonde ovy'a reve. Onhemonde sacerdote pegua manto ajukue pererĩ'i gui ojapo pyre py.

¹⁵ Ha'e rami vy Israel kuery ha'e javi reve Davi ogueru SENHOR ayvu ryrú, ovy'a reve ha'e mimby guaxu omonhe'ẽa rupi.

¹⁶ Tetã Davi rekoa py SENHOR ayvu ryrú oguerovaẽa ma heruvy jave Saul rajykue Mical janela rupi oma'ẽ vy oexa oiny SENHOR renonde huvixa Davi ojeroky ha'e opo-opo reve ou rá. Ha'e rami vy ovy'a py ojou vai.

¹⁷ Ha'e gui SENHOR ayvu ryrú ogueroike vy omoĩ oo'i hendarã ae ma voi Davi ojapo va'ekue py. Davi ae SENHOR renonde ogueru mba'emo oapy reve ha'e peteĩ rami ikuaiã regua ome'ẽ va'erã.

¹⁸ Mba'emo oapy reve ha'e peteĩ rami ikuaiã regua Davi ome'ẽmba ma rire ogueroyvu porã heta va'e kuery SENHOR ixondaro reta va'e rery rupi.

¹⁹ Ha'e gui ha'e kuery ha'e Israel kuery ha'e javi pe ome'ẽ tembi'u, avakue ha'e kunhague pe. Peteĩ-teĩ ikuai va'e pe ome'ẽ peteĩ ra'ykue mbojape, peteĩ ra'ykue ja'ea'i xo'o ha'e uva pirukue. Ha'e rire ma ha'e kuery ojepe'apa oje'oivy ngoo katy.

Mical pe Davi ijayvu eteague

²⁰ Davi ngoo pygua kuery ae ogueroyvu porã aguã ojevvy jave Saul rajykue Mical oẽ ovaexĩ aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Ojexa uka porã ete pa Israel pygua huvixa! Ange ojekuaa uka guembiguai kuery rembiguai kunhague pe, oxĩ e'ỹ va'e rami ojekuaa uka, ovare'ỹ va'e rive rami ete.

²¹ Ha'e rã Davi ombovai Mical pe:

— SENHOR renonde ae xee ajapo. Ha'e va'e ma xeporavo karamboae nderu ha'e hoo pygua kuery ha'e javi 'rãgue py, ha'e vy xemoĩ uka ojeuepegua Israel kuery ruvixarã. SENHOR renonde ae xee avy'a kuri.

²² Ha'e gui xee ange aikoague gui ndajeayvu ukaive tema 'rã, ha'e anhemoyvyĩ'ive 'rã aikoa py. Ha'e rã tembiguai kunhague ndeayvua va'e ma xemboeteve 'rã okuapy — he'i.

²³ Saul rajykue Mical ma na'imembyi, omanoa ára peve.

7

1 Crônicas 17.1-15

¹ Ha'e gui huvixa Davi ngoo py ae oĩ jave, hovaigua kuery jova-jovai re ikuai va'e opu'ãague gui SENHOR omombytu'u ma rire

² huvixa aipoe'i profeta Natã pe:

— Ma'ẽ, xee ma xero ainy yary guigua py, ha'e rã hyru Nhanderuete pegua ma peteĩ oo'i py rive oĩ.

³ Natã ombovai huvixa pe:

— Tereo, ejapo ndepy'a re rendu va'e ha'e javi, ndereve SENHOR oiko ramo — he'i.

⁴ Ha'e gui ha'e va'e pyavyve, Natã pe SENHOR ombou oayvu. Ha'e vy aipoe'i:

⁵ — Tereo ha'e aipo're xerembiguai Davi pe: “Po rami SENHOR ijayvu: Ndee ae 'rã teve rejapo peteĩ oo xee aĩ aguã?”

⁶ Mba'eta neĩ peteĩve oo py ma voi xee naĩ teri Egito vyv gui Israel kuery arupa guive aỹ peve. Ha'e rami 'rãgue py oo'i py rive aiko va'e, xembojerovia aty py ae.

⁷ Opa rupi Israel kuery aru herekovya rupi nda'u xeayvu ri raka'e amongue nderegua pe, xevygua Israel kuery re apena uka va'ekue pe nda'u aipoe'e: ‘Mba'e re tu nderejapo peteĩ xerorã yary guigua?’ ha'e teve?

⁸ Ha'e gui aỹ ma po rami 'rã ndeayvu xerembiguai Davi pe: ‘SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: Xee roiporavo karamboae vexa'i kuery re repenaa gui, ha'e kuery rakykue reikoa gui, huvixarã xevygua Israel kuery re ju repena aguã.

⁹ Ndereve xee aa avi karamboae, mamõ rã reoa rupi tema. Nderovaigua kuery amomba nerenonde gui, amboyvate guive nderery, vyv regua ipo'akakueve anho ikuai rami.

¹⁰ Areko katu avi xevygua Israel kuery rekoarã, ha'e vy amboekoapa ha'e py, mava'eve omoangekoave e'ỹ aguã, ha'e heko vai va'e ombojexavaive e'ỹ aguã jypy guare rami e'ỹ,

¹¹ xevygua Israel kuery rerekoarã amoĩa ára guive. Ha'e rami avi ndevy ame'ẽ 'rã nderovaigua kuery opu'ãague gui repytu'u aguã' ”, he'i va'ekue. SENHOR ma oikuaa uka pova'e: Ha'e ae 'rã ojapo oo ndevy.* Aipoe'i:

¹² “Nderekovea opa rã nderu kuery reve repytu'u ma jave nderekovia xee amoingo 'rã ndeguigua, ndegui ete oiko va'erã. Ha'e vy ajapo 'rã ipo'akaa oĩ atã aguã rami.

¹³ Ha'e va'e ae ma ojapo 'rã peteĩ oo xerery oĩ aguã, ha'e rã xee ajapo 'rã raka'e rã peve ipo'aka oiny aguã rami.

* **7:11** Oo ojapo aguã re SENHOR ijayvu, raka'eve rã Davi ramymino kuery regua huvixarã omoingo aguã re (versículos 12, 16). Ha'e va'e regua ma Jesus Cristo ae oiko (Lucas 1.32-33,69; Atos 13.23).

14 Xee ma tuu 'rã, ha'e rã ha'e ma xera'y 'rã oiko. Xapy'a rei ha'e ojevavy ramo ma ambopaga 'rã avakue hyvyra po'i'i py, avakue gua'y kuery ombopia rami.*

15 Ha'e rami teĩ ixugui ndaibe'ai 'rã amboaxya, Saul nerenonde gui aipe'a vy namboaxveiage rami e'ỹ.

16 Ha'e rã ndero ha'e ndepo'akaa ma amoĩ atãve 'rã nerenonderã. Ha'e rami vy oĩ riae 'rã ndepo'aka reinya", he'i.

17 Ha'e va'e ayvu ha'e javi ma Natã pe oexa ukaague rami ae omombe'u Davi pe.

1 Crônicas 17.16-27

18 Ha'e gui ma SENHOR pegua opy Davi oike vy hi'aĩ henonde. Ha'e vy aipoe'i:

– SENHOR Xeruete, mba'e nunga tu xee aiko, ha'e mba'e nunga tu xero pygua kuery ikuai, apy peve ndee xereru aguã?

19 SENHOR Xeruete, ha'e nunga tu ndevy pe mba'e'ỹ rima, ndeayvu ma voi guive xee nerembiguai ro pygua raka'e rã guarã re. SENHOR Xeruete, ha'e nunga ma avakue ha'e javi mo'aranduarã rejapo.

20 Ha'e gui xee nerembiguai Davi, mba'e ta'eve ju ndevy pe? Mba'eta ndee ma xekuaa porã, SENHOR Xeruete.

21 Ndeayvu ha'e ndepy'a re rendua rami vy rejapo kova'e nunga tuvixa va'e ha'e javi, xee nerembiguai pe reikuaa uka guive.

22 Ha'e nunga rupi SENHOR Xeruete, ndetuvixa ete va'e, mba'eta ndoikoi ndee ramigua ete'i, ndoikoi guive Oeruete mboae ndee e'ỹ vy, oreapyxa py ae roenduague rami.

23 Mava'e regua tu ndevyguia Israel kuery ikuai ramigua? Xeruete, ha'e kuery anho'i ae yvy re ikuai va'e mbyte gui ndejeupe guarã reipe'a va'ekue. Ha'e rami ndejeupe ae rejapo nderery re ima'endu'aa aguã rami, ha'e ndevyguia kuery pe rejapo mba'emo porã ete, ndevvy re guive, mba'eta ha'e gui yvy regua kuery remoxêmba raka'e tuuete ramigua kuery reve, ndevyguia kuery Egito yvy gui renoêmba va'ekue renonde gui.

24 SENHOR, Israel kuery ndejeupe guarã ae remoingo raka'e rã peve, ha'e gui ndee ju renhemoingo Tuuete.

25 Ha'e gui aỹ ma SENHOR Xeruete, ha'e va'e ayvu xee nerembiguai rekorã re, ha'e xero pygua re guive aipo'reague toĩ atãve, ejapo ndeayvuague rami ae.

26 nderery toamboetea riae, ha'e vy “ SENHOR ixondaro reta va'e ma Israel kuery Ruete”, ta'ea. Ha'e ramo xee Davi nerembiguai ro ma oĩ atã riae 'rã nerenonde.

27 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete va'e, xee nerembiguai pe ha'e nunga reikuaa uka vy 'Ajapo 'rã oo ndevy', 're va'ekue. Ha'e nunga rupi ae xee nerembiguai xepy'a guaxu nami anhembo'e aguã ndevy.

28 Ha'e gui aỹ, SENHOR Xeruete, ndee ae ma Oeruete, ha'e ndeayvu ma anhetê va'e meme. Ha'e vy xee nerembiguai pe rejapo porã aguã re ndeayvu.

29 Ha'e nunga rupi aỹ SENHOR Xeruete, emoingo porã xee nerembiguai ro pygua kuery, nerenonde rupi orekuai riae aguã rami, mba'eta ha'e rami aguã re ndeayvu rire. Ha'e rami vy xee nerembiguai ro pygua reroayvu porã rire raka'e rã peve 'rã roiko porã – he'i.

8

1 Crônicas 18.1-13

1 Ha'e rire ma Davi filisteu kuery oitypa vy ipo'aka ha'e kuery re. Ha'e kuery po gui oipe'a avi hetã tuvixakueve re ipo'aka aguã.

* 7:14 2 Coríntios 6.18, Hebreus 1.5, Apocalipse 21.7

² Oitypa avi Moabe pygua kuery. Ha'e rami vy vvy rupi omonhenomba vy oa'ã: mokoï ixã'i oa'ãgue ma ojuka aguã rami ikuai, ha'e rã peteï ixã'i oa'ãgue ma ndojukai. Ha'e rami vy Moabe pygua kuery ikuai Davi rembiguirã, ha'e ixupe mba'emo opaga jepi 'rã okuapy.

³ Ha'e gui Zobá pygua huvixa Reobe ra'y Hadadezer ma yakã Eufrates re ipo'aka ju aguã oo jave hexe voi Davi ipo'aka.

⁴ Ixupegua kavaju árygua kuery ma Davi ojopy mil e setecentos, ha'e gui vinte mil avakue vvy rupigua. Ojayapa guive kavaju karóxa regua pytaxã, cem ete'i oeja ojaya e'y re.

⁵ Ha'e ramo Síria pygua kuery ma Damasco tetã gui ou Zobá pygua huvixa Hadadezer repyarã. Ha'e rami teï ha'e va'e avakue Síria guigua ma Davi ojuka vinte e dois mil.

⁶ Ha'e gui Damasco regua Síria py Davi omoï harðarã kuery. Ha'e ramo Síria pygua kuery Davi rembiguirã ikuai vy mba'emo opaga 'rã okuapy ixupe. Davi ooa nhavõ rupi SENHOR ombopo'akave tema.

⁷ Hadadezer rembiguai yvatekueve hu'y jokoia ouro guigua oguereko va'ekue Davi ojopy vy oguerupa Jerusalém py.

⁸ Hadadezer pegua tetã Betá ha'e Berotai gui voi huvixa Davi oi'pe'ave tema overa va'e guigua.

⁹ Ha'e gui Hamate pygua huvixa Toí oendu Hadadezer pegua xondaro kuery Davi oitypaague.

¹⁰ Ha'e rami vy huvixa Davi-a py ombou gua'y Jorão. Ha'e va'e ma oxarura vy oguero'v'y Hadadezer reve joguero'aa py ojukapaague re (mba'eta Toí reve Hadadezer joguero'a tema rire). Jorão ou vy ogueru mba'emo prata, ouro ha'e overa va'e guigua ome'ẽ va'erã.

¹¹ Ha'e nunga huvixa Davi ojopy vy omboaxapa SENHOR peguarã, ha'e javi regua re ipo'akaague va'e kuery gui prata ha'e ouro ojopy va'ekue reve:

¹² Síria guigua, Moabe regua, Amom ra'y kuery, filisteu kuery, Amaleque ha'e Zobá pygua huvixa Recabe ra'y Hadadezer mba'e rei-rei guigua guive.

¹³ Síria pygua kuery Davi oitypaague gui ou vy "Juky vvyvugua" 'ea va'e py dezoito mil avakue ju ojuka. Ha'e rami rã Davi rery re ima'endu'aa opa rupi.

¹⁴ Edom re voi omoï harðarã kuery. Edom ha'e javi rupi omoï harðarã. Ha'e ramo Edom pygua kuery ha'e javi ikuai Davi rembiguirã. Davi ooa nhavõ rupi SENHOR ombopo'akave tema.

2 Samuel 20.23-26; 1 Crônicas 18.14-17

¹⁵ Ha'e rami vy Davi opena Israel kuery ha'e javi re. Joe oikuaa potaa py ha'evea rami oguereko ojepegua kuery.

¹⁶ Ixupegua xondaro kuery ruvixa ma Zeruia pi'a Joabe. Mba'emo oiko va'ekue mboparaa ma Ailude ra'y Josafá.

¹⁷ Sacerdote ma Aitube ra'y Zadoque, ha'e gui Abiatar ra'y Aimeleque. Ha'e rã kuaxia re opena va'ety ma Seraías.

¹⁸ Huvixa ro rarõa kuery ruvixa ma Joiada ra'y Benaia. Ha'e rã Davi pytyvõa kuery ma ta'y kuery ae.

9

Jônatas ra'ykue re Davi opena porãague

¹ Davi aipoe'i:

— Oikove teri teve Saul ro pygua kuery va'e regua, Jônatas ayvua rupi xee apena porã aguã? — he'i.

² Saul ro py oiko raka'e peteï hembiguai Ziba hery va'e. Ha'e va'e oenoï ukua Davi-a py oo aguã. Davi oporandu ixupe:

– Ndee pa Ziba?

Ombovai:

– Xee ae ri, nerembiguai aiko – he'i.

³ Huvixa aipoe'i:

– Ndoikovei ma teve Saul ro pygua Nhanderute porayvua rami apena porã aguã?

Ziba ombovai huvixa pe:

– Oiko teri peteĩ Jônatas ra'ykue, opy jovaive oiporu ve'ỹ va'e – he'i.

⁴ Huvixa oporandu:

– Mamo ha'vy oĩ?

Ziba ombovai:

– Amiel ra'y Maquir ro py ko oĩ, Lo-Debar py – he'i.

⁵ Ha'e ramo Lo-Debar gui huvixa ogueru ruka Amiel ra'y Maquir ro gui.

⁶ Davi-a py Saul ra'y Jônatas ra'ykue Mefibosete ou vy guenapy'ã re oĩ, ngova yvy re omovaẽ reve. Ixupe Davi aipoe'i:

– Mefibosete!

Ombovai:

– Apy ma nerembiguai aiko! – he'i.

⁷ Ha'e gui Davi aipoe'i:

– Ekyje eme, mba'eta nderu Jônatas ayvua rupi apena porã 'rã ndere. Ha'e vy ndevy amẽ'ẽmba 'rã neramoĩ Saul yvykue ha'e javi. Ha'e rã ndee ma rekaru riae 'rã xe-mesa py.

⁸ Ha'e ramo ojero'a ju reve aipoe'i:

– Mba'e tu xee nerembiguai aiko, jagua re'õgue rami xee aiko va'e re rema'ẽ aguã? – he'i.

⁹ Ha'e gui Davi oenoĩ uka ju Saul rembiguai Ziba. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Saul mba'e va'ekue ha'e imba'e rei-reikue ha'e javi ma amboaxa ange nepatõ ra'ykue pe.

¹⁰ Pamba'eapo 'rã ijyvy re, ndera'y kuery ha'e nerembiguai kuery reve. Ha'e vy mba'emõ aju pemono'õ kuerei 'rã, nepatõ rogue py oĩ aguã pe'u va'erã. Ha'e rã nderuvixa ra'ykue Mefibosete ma xe-mesa py riae 'rã okaru – he'i. Ziba ra'y kuery ikuai raka'e quinze, ha'e gui hembiguai kuery ma vinte.

¹¹ Ziba aipoe'i huvixa pe:

– Xeruvixa, xee nerembiguai pe rejapo uka va'e ha'e javi 'rã ajapo – he'i. Ha'e rami vy Mefibosete okaru oikovy Davi mesa py, huvixa ra'y kuery rami ae avi.

¹² Mefibosete ra'y kyrĩ'i va'e rery ma Mica. Ziba ro py ikuai va'e ma Mefibosete rembiguai meme raka'e.

¹³ Mefibosete ma Jerusalém tetã py hekoa raka'e, huvixa mesa py ae tema okaru vy. Ha'e ma opy jovaive oiporu ve'ỹ va'e.

10

1 Crônicas 19.1-19

¹ Ha'e rirẽ ma Amom ra'y kuery ruvixa omano, ha'e rã ta'y Hanum ju oĩ nguu rekovia.

² Ha'e ramo Davi aipoe'i:

– Naás ra'ykue Hanum pe aexa uka 'rã ayvua, tuu xerayvuague rami – he'i. Ha'e rami vy Davi omondouka guembiguai kuery ombopy'a porã ju aguã tuu omanoague gui. Ha'e rã Davi rembiguai kuery ovaẽ Amom ra'y kuery yvy re.

³ Ha'e rami teĩ Amom regua yvatekueve aipoe'i okuapy nguvixa Hanum pe:

— Rexa'ã teve Davi nderu rãgue'i omboetea rupi guembiguai ombou nem-bopy'a porãarã? Xapy'a rei ma ndea py merami guembiguai kuery ombou vy neretã re oikuaa pota ha'e yvy re oexa pota rire ombovaipa aguã e'ÿ teve? — he'i okuapy.

⁴ Ha'e rami rã Hanum ojopy Davi rembiguai kuery, ha'e vy onhopĩmba hendyva ijykekue'i rupi, ijao ojaya guive hevi ro'o ojekuaa peve. Ha'e rire mae ma omondouka ju.

⁵ Ha'e nunga Davi oikuaa vy ombou ayvu mombe'uarã ha'e kuery ovaexĩ aguã, omoxĩmbaa rire. Huvixa aipoe'i uka:

— Pepyta ranhe Jericó tetã py, penerendyva ipukupa ju peve. Ha'e rire ma peju ju — he'i uka.

⁶ Amom ra'y kuery oikuaa okuapy Davi nda'ija'evei aguã rami ojapogue. Ha'e vy omondouka ayvu mombe'uarã vinte mil Síria pygua avakue ogueru aguã Bete-Reobe ha'e Zobá gui, ha'e gui mil avakue Maaca pygua huvixa pegua, ha'e doze mil ju Tobe gui ogueru aguã.

⁷ Ha'e nunga Davi oendu vy ha'e kuery rovai ombou Joabe oxondaro kuery ha'e javi reve, ipy'a guaxukueve meme.

⁸ Amom ra'y kuery oje'oi vy tetã kora rokẽ py oarõ okuapy joe opu'ã aguã. Ha'e rã Síria pygua kuery Zobá ha'e Reobe guigua ma amboae rupi ranhe ikuai nhuũndy rupi, avakue Tobe ha'e Maaca guigua kuery reve.

⁹ Ha'e gui Joabe oexa hovaigua kuery henonde ha'e hakykue katy gui oarõ okuapy, ha'e rami vy Israel kuery ikuai va'e gui opu'ã kuaave va'e oiporavo vy omboyxy imbokuapy Síria pygua kuery rovai.

¹⁰ Ha'e rã hembyrekue ma guyvy Abisai po py omboaxa. Ha'e ramo ha'e va'e ma Amom ra'y kuery rovai ju omboyxy imbokuapy.

¹¹ Ixupe Joabe aipoe'i:

— Xapy'a rei Síria pygua kuery xegui imbarateve ramo ndee reo 'rã xepytyvõ aguã. Ha'e rã Amom ra'y kuery ri ndegui imbarateve ramo xee aju 'rã roipytyvõ vy.

¹² Nhanembaraete ke ha'vy. Jajoguero'a nhandepy'a guaxua rupi nhaneretã kuery ha'e Nhanderuete pegua tetã ikuai va'e jaepya rupi. Ha'e SENHOR tojapo ojou porãa rami — he'i.

¹³ Ha'e vy Joabe guexevegua kuery ogueraa vy joguero'a okuapy Síria pygua kuery reve. Ha'e rã ha'e va'e kuery onhamba henonde gui.

¹⁴ Ha'e rã Síria pygua kuery onhamba maa Amom ra'y kuery oexa vy ha'e kuery voi onhamba avi Abisai renonde gui, ha'e vy guetã py ju oikepa. Ha'e ramo Joabe ma Amom ra'y kuery reve joe opu'ãague gui ojevvy vy oopa ju Jerusalém katy.

¹⁵ Ha'e gui Síria pygua kuery ma Israel kuery renonde oitypaa oexa vy ono'õmba ju.

¹⁶ Hadadezer ogueru rukave ju Síria pygua kuery yakã rovai re ikuai va'ekue, ha'e rã ha'e va'e kuery ma Helã tetã py ou. Ha'e kuery renonde ou oiny Sobaque, Hadadezer pegua xondaro kuery rerekoarã.

¹⁷ Ha'e nunga Davi pe omombe'ua rã oendu vy omboatyva Israel kuery ha'e javi, ha'e vy Jordão yakã oaxa vy Helã katy oje'oi. Síria pygua kuery oarõ okuapy Davi kuery rovai joguero'a aguã, ha'e vy joguero'a ha'e kuery reve.

¹⁸ Ha'e rami teĩ Israel kuery renonde gui Síria pygua kuery onhamba ju. Ha'e ramo Davi ojuka Síria pygua kuery va'e regua setecentos karõxa pygua ha'e quarenta mil kavaju árygua. Oipyxo avi xondaro kuery rerekoa Sobaque, ha'e rami rã ha'e pyve omano.

¹⁹ Hadadezer rembiguai kuery huvixa ikuai va'e oitypa maa oexa okuapy vy ojapo Israel kuery reve ikuai porã ju aguã, ha'e kuery rembiguai ikuai aguã. Ha'e rami rire Siria pygua kuery okyje vy noipytyvõxevei Amom ra'y kuery.

11

Bate-Seba reve Davi itavyague

¹ Peteĩ ma'et'ya ma rire huvixa kuery joguero'a vy oopa jepi jave Davi omondouka Joabe guembiguai kuery ha'e Israel kuery ha'e javi. Ha'e ramo ha'e kuery oitypa Amom ra'y kuery, ojokopa okuapy guive hetã Rabá. Ha'e rã Davi ma Jerusalém py ae opyta.

² Peteĩgue ka'aru rai jave Davi ngupa py ituia gui opu'ã vy oiko-iko rei ngoo áry rupi. Ha'e vy oexa peteĩ kunha ojau rã, iporã raxa va'e.

³ Davi oporandu uka mava'e paa re. Ha'e rã ombovaia:

– Bate-Seba ri, Eliã rajy ha'e heteu regua Urias ra'yxy va'e – 'ea.

⁴ Ha'e ramo Davi omondouka guembiguai kuery ogueru aguã. Ha'e ou ramo onhenõ hexeve. Ha'e ramo kunha va'e ma ha'eve'ẽague gui ojeky'a'o ma vy ngoo katy ju ojevy.

⁵ Kunha va'e oguereko'i vy Davi pe

– Areko'i ma – he'i uka.

Davi Urias ogueru ruka jave guare

⁶ Ha'e ramo Davi omondouka ayvu mombe'ua Joabe pe. Ha'e vy aipoe'i uka:

– Embou ke xea py heteu regua Urias – he'i ramo Davi-a py Joabe ombou Urias.

⁷ Davi-a py Urias ou rã ixupe oporandu mba'exa pa Joabe oikoa re, ha'e kuery ikuaiã re ha'e joguero'a okuapyã re.

⁸ Ha'e gui ma Davi aipoe'i Urias pe:

– Tereo ndero py epytu'u – he'i.

Davi ro gui Urias oo ramove'i ixupe huvixa ogueraa uka mba'emo ome'ẽ rive va'e.

⁹ Ha'e rami teĩ Urias ma huvixa ro rokẽ py rive onhenõ, nguvixa rembiguai kuery ha'e javi reve. Ha'e vy ngoo katy ndooi.

¹⁰ Davi pe omombe'ua vy

– Urias tu ndooi ma ngoo katy – 'ea.

Ha'e ramo Davi aipoe'i Urias pe:

– Mombyry gui e'ỹ teve reju? Mba'e re tu ndereoi ndero katy?

¹¹ Urias ombovai:

– Lei ryrũ ha'e Israel ha'e Judá kuery ma oguy'i py rive opytapa teri okuapy. Xepatõ Joabe ha'e nerembiguai kuery ha'e javi ma ijaty okuapy oka py rive. Ha'e rã xee teve aike ta xero py akaru ha'e ay'u aguã, ha'e xera'yxy reve anhenõ aguã? Anhetẽ ete nderekove rupi aura vy aipoe'e: Xee ndajapoi 'rã ha'e nunga – he'i.

¹² Ha'e ramo Davi aipoe'i Urias pe:

– Epytave'i ranhe aỹ ete'i ri jepe, ha'e vy ko'ẽ ramo romondouka ju aguã – he'i ramo ha'e va'e ára pukukue re Urias oiko Jerusalém tetã py, ko'ẽgue peve.

¹³ Davi oenoĩ vy hexeve okaru ha'e oy'u, omonga'u guive. Ka'aru'i ma jave Urias oo ngupa py onhenõ aguã nguvixa rembiguai kuery reve, ha'e rã ngoo katy ma ndooi ae.

Urias omanoague

¹⁴ Aje'ivekue, kuaxia para Joabe pe Davi ojapo vy Urias po py ogueraa uka.

¹⁵ Kuaxia para re aipoe'i imoiny:

– Emondouka Urias pavē renonde joguero'avea py. Ha'e vy peja ha'e ae'i, ojukaa aguã – he'i.

¹⁶ Ha'e ramo tetã Joabe kuery ojoko imoinya py omondouka Urias avakue imbaraetekueve reve joe opu'ã aguã py.

¹⁷ Avakue tetã py ikuai va'e oẽ vy Joabe kuery reve joguero'a okuapy ramo Davi rembiguai kuery va'e regua amongue ho'a. Heteu regua Urias omano avi.

¹⁸ Ha'e ramo imombe'uarã Joabe ombou vy Davi pe omombe'u joguero'aa py oiko va'ekue ha'e javi.

¹⁹ Ayvu mombe'ua pe ijayvu imondovy vy aipoe'i:

– Xapy'a rei joguero'aa oiko va'ekue remombe'upa rã

²⁰ ha'e ivai vy aipoe'i rã ndevy: “Mba'e re tu tetã yvy'iry ete ri pejoguero'a? Ndapeikuaai ri ty'y tetã kora gui omombo rãa?”

²¹ Mba'exa tu ojukaa raka'e Jerubesete ra'y Abimeleque? Peteĩ kunha va'e e'ỹ teve kora áry gui hexe omombo ita, ha'e va'e gui ae omano raka'e Tebes py?” he'i ramo ndee ju “Omano avi nerembiguai heteu regua Urias” re rã – he'i.

²² Ha'e ramo ayvu mombe'ua oo vy ovaẽ, ha'e Davi pe omombe'upa Joabe aipoe'i ukaague.

²³ Ha'e vy ayvu mombe'ua aipoe'i Davi pe:

– Anhetẽ, ha'e va'e avakue ma oregui ipo'akave vy nhuũndya rupi ou orerovai. Teĩ ore kuery roo avi ha'e kuery rovai, tetã kora rokẽ py oikea peve.

²⁴ Ha'e ramo hu'y revegua kuery ikora yvatea gui nerembiguai kuery rovai omombo ramo amongue'i omano ndee xeruvixa rembiguai kuery. Ha'e gui omano avi nerembiguai heteu regua Urias.

²⁵ Davi aipoe'i ayvu mombe'ua pe:

– Po rami rã aipo're Joabe pe: “Ndepy'a vai eme ha'e nungakue re, mba'eta kyxe py jojuka rãe joguero'aa py. Pejoguero'ave tema tetã rovai ha'e peitypa”, re rã. Po rami rã rembopy'a guaxu Joabe – he'i.

Bate-Seba re Davi omendaague

²⁶ Ha'e gui Urias ra'yxy ma ome omanoa oendu vy ojae'o.

²⁷ Ojae'o vaipa ma rire Davi ogueru ruka rã herua hoo py. Ha'e rã ta'yxy ju ma oikõ vy oguereko peteĩ kyri va'e. Ha'e rami teĩ Davi ojapo va'ekue ma SENHOR pe nda'vei va'e.

12

Davi pe Natã ijayvuague

¹ Davi-a py SENHOR ombou profeta Natã. Ha'e py Natã ovaẽ vy aipoe'i ixupe:

– Peteĩ tetã py ma je oiko mokoĩ avakue. Peteĩ je oguerekopa va'e, ha'e rã amboa ma je iporiaukue'i.

² Oguerekopa va'e ma vexa'i ha'e vaka kuery heta oguereko.

³ Ha'e rã iporiaukue'i va'e ma je mba'eve ndoguerekoi, peteĩ vexa ra'y'i ojogua va'ekue ombotuvixa va'e e'ỹ vy. Ha'e va'e ma hoo py tuvixa'i ta'y kuery reve. Ha'e kuery reve okaru, ha'e kuery karo gui oy'u guive. Ijyva áry oke ramo guajy rami oguereko.

⁴ Ha'e gui oguerekopa va'ea py peteĩ ovaẽ mombyry gui ou va'ekue. Ha'e ramo ha'e va'e ndojukaxeĩ guymba kuery vexa'i ha'e vaka ae, mombyry gui ou va'ekue omongaru aguã. Ha'e rami rãgue py ojopy iporiaukue'i va'e rymba vexa'i, ha'e vy ae omongaru ava ovaẽ va'ekue – he'i.

⁵ Ha'e ramo Davi ivai raxa ava ha'e rami ete joapo va'ekue pe. Ha'e vy aipoe'i Natã pe:

— Anhetē ete SENHOR oikove va'e rery rupi aura vy aipoa'e: Ava ha'e rami joapo va'ekue ma ojukaa ramo 'rā ha'eve.

⁶ Ha'e vexa ra'y'i ojuka va'ekue rekovia ma irundy ju 'rā ome'ē, nhomboaxya rupi e'ŷ ojapo rire — he'i.

⁷ Ha'e ramo Natā ombovai Davi pe:

— Ha'e va'e ava ma ndee ae. Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu: Xee roiporavo va'ekue Israel kuery ruvixarā, Saul po gui rogueraa jepe guive.

⁸ Ndevy ame'ē nderuvixa rokue, ha'e ndejyva py amboaxa ta'yxykue ha'e javi. Ndevy amboaxa avi Israel ha'e Judá kuery. Ha'e rā ha'e nunga mboapy'i raka'e va'e rire mba'emo ame'ē retave heravy rāgue ndevy.

⁹ Mba'e re tu nderexarai ri SENHOR ijayvua gui, mba'emo vai rei rejapo vy? Mba'eta heteu regua Urias ma rejuka uka kyxe py. Ha'e gui ta'yxykue ma ndera'yxyrā rejopy, Amom ra'y kuery kyxe py ime rejuka uka rire.

¹⁰ Ha'e rami rire aŷ guive ndero py ndoiko e'ŷi 'rā kyxe jojukaarā, mba'eta xereja vy heteu regua Urias ra'yxy reraa rire.

¹¹ — Po rami SENHOR ijayvu: Ma'ē, ndero gui ae amoingo 'rā mba'emo vai nde'ary, ha'e vy ndee ae rexa py ajopy ukapa 'rā ndera'yxy kuery, neirū pe ju 'rā amboaxa. Ha'e va'e ae ju 'rā onheno ha'e kuery reve, ara porā rei jave.

¹² Mba'eta ndee ma nhemi rupi rejapo, ha'e rā xee ma ha'e nunga ajapo 'rā Israel kuery ha'e javi oexaa py, kuaray rexakāa py ae — he'i.

¹³ Ha'e rami rā Davi aipoe'i Natā pe:

— Ajejavy raka'e SENHOR pe.

Natā ombovai Davi pe:

— SENHOR ndeperdoa rejevavyague gui. Ndee ma neremanoi 'rā.

¹⁴ Ha'e rami avi rejapo vaiague káuxa ma SENHOR rovaigua kuery ijayvu rei okuapy. Ha'e gui ndera'y oiko rire omano 'rā — he'i.

¹⁵ Ha'e gui ma Natā oo ju ngoo katy.

Bate-Seba pi'a omanoague

Ha'e gui SENHOR omoingo axy Davi ra'y'i Urias ra'yxykue oguereko va'ekue. Ha'e rā kyrī va'e imba'eaxy vaipa.

¹⁶ Kyrī va'e re Davi ojapukai Nhanderuete pe. Okaru e'ŷ re guive oiko, ha'e pytū mbukukue oaxa oupy vvy rupi ipukupa reve.

¹⁷ Ha'e ramo nhomongeta va'ety kuery hoo py ikuai va'e onhemboja okuapy hexe, vvy gui omopu'axe vy. Ha'e rā ha'e ma nopu'axei, ha'e kuery reve ndokaruxei guive.

¹⁸ Sete araa py ma kyrī va'e omano. Ha'e rā hembiguai kuery okyje okuapy kyrī va'e omano maa Davi pe omombe'u aguā, mba'eta ha'e kuery aipoe'i okuapy:

— Ma'ē, kyrī va'e oikove'i teri reve nhandeayvu ramo noendu potai. Mba'exa 'rā tu kyrī va'e omano maa nhamombe'u ramo? Mba'eta iporiauve ju 'rā — he'i okuapy.

¹⁹ Davi ma hembiguai kuery joupe-upe ijayvu mbegue rā oexa vy oikuaa kyrī va'e omano maa. Ha'e vy oporandu guembiguai kuery pe:

— Kyrī va'e pa omano ma ra'e?

Ha'e kuery ombovai:

— Omano ma — he'i.

²⁰ Ha'e ramo Davi opu'ā ju vvy gui. Ojau, onhemoatyrō ha'e oao omboekovia ma vy SENHOR pegua opy oike vy omboete. Ha'e gui ma ngoo katy ju u vy ojerue tembi'u oguerua aguā re. Henonde omoīa rā ho'u.

²¹ Hembiguai kuery aipoe'i okuapy:

— Mba'e tu rejapo? Kyrī va'e oikove'i teria ja ma rekaru e'ŷ re reiko, rejae'o guive. Va'eri omano ma rire revy vy mbojape guive re'u reiny.

22 Ombovai:

– Kyrī va'e oikove'i teria ja rima akaru e'ÿ re aiko, ajae'o guive, mba'eta aipoe'ê vy: “ SENHOR xemboaxy nho rivyvyi gui, ha'e rã pa kyrī va'e oikove tema 'rã?’ ha'e va'ekue.

23 Ha'e gui aÿ ma omano ma rire mba'e re 'rã'vy akaru e'ÿ re aiko? Xee nda'u amoingove ju 'rã teve? Xee aa 'rã ha'e oĩa py, teĩ ha'e ma ndou jevyvei 'rã xevy – he'i.

24 Ha'e gui ma Bate-Seba oĩa py Davi oo vy ijayvu porã'i, hexeve onhenogive. Ha'e ramo oguereko'i petei'ava'i. Ha'e va'e ma Davi omboery Salomão. Ha'e rã SENHOR voi oayvu.

25 Profeta Natã po py Davi omoĩ ramo oenoĩ Jedidias, SENHOR oayvu ramo.*

1 Crônicas 20.1-3

26 Ha'e ramia ja Joabe kuery joguero'a teri Amom ra'y kuery retã Rabá rovai, ha'e vy ipo'aka okuapy huvixa rekoa oĩ va'e re.

27 Ha'e ramo Davi-a py Joabe ombou ayvu mombe'ua aipoe'i va'erã: “Rabá rovai ajoguero'a vy xepo'aka ma yy tetã pygua kuery oy'u aguã va'ekue re.

28 Ha'e gui aÿ ma emono'õve ju ndejeupegua kuery mboae, ha'e pejoko tetã pendepo'aka peve, xee ae xepo'aka ramo xerery rupi oenoĩa e'ÿ aguã”, he'i uka.

29 Ha'e ramo Davi amboae kuery ha'e javi omono'õmba vy Rabá tetã katy oje'oi. Ha'e va'e tetã rovai joguero'a vy ipo'aka.

30 Ha'e pygua huvixa akã gui omboi coroa. Ha'e va'e re ouro oĩ va'e poyia ma trinta e três quilo rivyvyi, ha'e va'e re oĩ avi ita hepykueve va'e. Ha'e gui Davi akã re ju omoĩa. Ha'e va'e tetã gui ogueraa reta mba'emo.

31 Ha'e py ikuai va'ekue ogueraa avi vy omomba'eapo yvyra ayaa py, picareta ha'e haxa ferro guigua py, ha'e gui vvy jykue apoa py. Ha'e rami Davi ojapo Amom ra'y kuery retã ha'e javi re. Ha'e gui heta va'e kuery ha'e javi reve Davi ojevju Jerusalém katy.

13

Amnom gueindy reve itavyague

1 Davi ra'y Absalão oguereko raka'e gueindy iporã vaipa va'e, Tamar hery va'e. Ha'e va'e re ma Davi ra'y mboae Amnom va'e opena rei.

2 Amnom nda'vei oiko gueindy Tamar re, imba'eaxy peve, teĩ kunha va'e ma avakue oikuaa va'e'ÿ teri ramo haxy ete ha'e nunga ojapo aguã.

3 Amnom oguereko petei'oirũ, Davi ryvy Siméia ra'y, Jonadabe hery va'e. Jonadabe ma oiko kuaa rei va'e.

4 Ha'e va'e aipoe'i Amnom pe:

– Mba'e re tu ko'ê nhavõ ne'angaive reovy? Neremombe'uxei teve xevy?

Ha'e ramo Amnom onhemombe'u:

– Ayvu xeryvy Absalão reindy Tamar – he'i.

5 Jonadabe aipoe'i ixupe:

– Enheno nderupa py, enhemomba'eaxy merami ejupy. Nderu ndepou vy ou ramo aipo're: “Ajerure xereindy Tamar ou vy mbojape ome'ê aguã, mba'eta tembi'u ojapo rã aexa vy ha'u 'rã ipo gui”, 'rã 'rã – he'i.

6 Ha'e ramo Amnom onhenogive vy onhemomba'eaxy oupy. Huvixa oipou vy ou rã Amnom aipoe'i ixupe:

– Ajerure xereindy Tamar ou vy tojapo mokoĩ mbojape aexaa py, ipo gui ha'u aguã – he'i.

* 12:25 Salomão ma hery mokoĩ va'e. Tery Jedidias ma “ SENHOR rembiayvu”'ea. Ha'e rã tery Salomão ma “Joguereko porã'i va'e” 'ea.

7 Ha'e ramo Davi aipoe'i uka Tamar pe ngoo py oĩa py:

– Tereo ndekyvvy Amnom ro py, ejapo tembi'u ixupe – he'i.

8 Okyvvy Amnom ro py Tamar ovaẽ rã onheno oupy. Kunha va'e trigo apomo ogueru vy mbojape ojapo, ha'e vy ombojy oexaa py.

9 Oexya renda oguerova ixupe teĩ Amnom ndo'uxeĩ. Ha'e rami 'rãgue py aipoe'i:

– Tojepe'apaa xea gui – he'i. Ha'e ramo ha'e javive ojepe'apa.

10 Ha'e gui ma Amnom aipoe'i gueindy Tamar pe:

– Eru tembi'u xerupa py, ha'e ramo ha'u 'rã ndepo gui – he'i ramo Tamar mbojape ojapo va'ekue ogueru okyvvy Amnom rupa okeaty peve.

11 Ome'ẽ ramove ojopy kunha va'e jyva re, ha'e vy aipoe'i:

– Xereindy, eju, enheno xereve – he'i.

12 Ha'e rami teĩ kunha va'e ombovai:

– Any xekyvvy, enhea'ã rei eme, mba'eta Israel re ma namigua ojapoa va'e'ỹ. Ejapo eme mba'emo vai.

13 Mamo 'rã tu aa axĩmba reve? Ha'e rã ndee ma Israel kuery ndekuaa 'rã inhakã porã e'ỹ va'e rami. Aỹ ma ajerure huvixa reve ndeayvu aguã re. Ha'e ma naxeme'ẽ e'ỹi 'rã ndera'yxyrã – he'i.

14 Ha'e rami teĩ ikyvvy noendu potai kunha va'e ijayvua re. Ha'e imbaraeteve vy onhea'ã rei vy nhogueronhenon kunha va'e reve.

15 Ha'e rire Amnom oendu nda'ija'vevei etea, jypy oayvuague rami e'ỹ. Ha'e vy Amnom aipoe'i ixupe:

– Epu'ã, tereo ju.

16 Ha'e ramo kunha va'e ombovai:

– Any, xekyvvy. Xemondouka rive jevy va'e rire jypy xere rejapo va'ekue gui nda'eveive 'rãgue – he'i.

Ha'e rami teĩ ikyvvy noendu potai vy

17 guembiguai kunumi va'e oenoĩ vy aipoe'i:

– Emoẽ kunha va'e oka py, ha'e gui emboty okẽ – he'i.

18 Ha'e ramo hembiguai kunumi va'e oka py omoẽ vy omboty okẽ.

Tamar ma ao ijyva puku va'e py onhemonde, huvixa rajy kuery kunhataĩ'i va'e onhemondea rami.

19 Ha'e gui tanhimbu ojopy vy omoĩ oakã re, omondoropa oao ijyva puku va'e onhemondea, ha'e vy oakã re opo omoĩ reve ojepe'a. Ojae'o atã ovy.

20 Ha'e gui ikyvvy Absalão ju oexa vy aipoe'i ixupe:

– Ndekyvvy Amnom teve oĩ ra'e ndereve? Ma'ẽ xereindy, ekyrirĩ ma'vy. Ndekyvvy ranga oiko. Ndepy'a vai eme ha'e nungakue re – he'i. Ha'e rami rire Tamar iporiau vaipa reve okyvvy Absalão ro py ju oiko.

21 Huvixa Davi ha'e nunga ha'e javi oendu vy ivai.

22 Ha'e rã Absalão ma guyke'y Amnom reve nda'ijayvu porãĩ neĩ nda'ijayvu vai guive, gueindy Tamar re onhea'ã reiague re.

Guyke'y Amnom Absalão ojuka ukaague

23 Mokoĩ ma'et'ya ma oaxa rire Absalão ojaya oikovy guymba kuery vexe'i rague Baal-Hazor py, Efraim katy'i oĩ va'e py. Ha'e vy Absalão oenoĩ uka huvixa ra'y kuery ha'e javi ha'e py ou aguã.

24 Ha'e vy huvixaa py Absalão oo vy aipoe'i ixupe:

– Ma'ẽ, xee nerembiguai ajaya aikovy vexe'i rague. Xeruvixa, ajerure reo aguã nerembiguai kuery reve.

25 Ha'e rami teĩ huvixa ombovai:

– Any xera'y, ndorooi 'rã jojavi, ndevy pe mba'emo oata e'ÿ aguã – he'i. Ta'y Absalão ogueraaxea rami ijayvu tema va'eri ndooxei. Ha'e rami teĩ ogueroayvu porã.

²⁶ Ha'e rami rã Absalão aipoe'i:

– Ndee ndereoxei teĩ xeryke'y Amnom ri jepe emondouka orereve.

Huvixa oporandu:

– Mba'erã tu ha'e oo 'rã ndereve? – he'i ramo

²⁷ Absalão onhea'ã rei tema. Ha'e ramo huvixa omondouka nho Amnom, gua'y kuery ha'e javive reve.

²⁸ Ha'e rami rã Absalão ma guembiguai kunumigue pe ijayvu vy aipoe'i:

– Peikuaa pota rei ke. Amnom vinho gui oka'u vaipa ma vy ovy'a rei javive pendeve “Pejuka ke Amnom” ha'e ramo pejuka. Pekyje eme. Xee e'ÿ ri ty'y ha'e rami ajapo uka? – he'i.

²⁹ Ha'e rami rã Absalão rembiguai kunumigue Amnom re ojapo okuapy Absalão ojapo ukaague. Ha'e ramo huvixa ra'y kuery ikuai va'e oexa vy opu'ãmba vy peteĩ-teĩ guymba áry oĩ vy onhamba.

³⁰ Ha'e kuery tape rupi teri oo reve ayvu mombe'ua ovaẽ Davi-a py aipoe'i va'e:

– Xeruvixa, Absalão tu ndera'y kuery ha'e javive ma ojukapa, neĩ peteĩve ndopytai – he'i.

³¹ Ha'e rami rã huvixa opu'ã vy omondoro oao, ha'e ho'a vvy rupi. Hembiguai kuery hexeve ikuai va'e ha'e javi avi omondoro oao.

³² Davi ryvy Siméia ra'y Jonadabe oĩ avi. Ha'e va'e ombovai vy aipoe'i:

– Xeruvixa, exa'ã eme ndera'y kuery ha'e javi ojukapaa rami, Amnom anho'i omano. Mba'eta Absalão ma gueindy Tamar re Amnom onhea'ã reia ára guive ha'e rami aguã ae onhembopy'a va'ekue.

³³ Ha'e nunga rupi aÿ xeruvixa, erovia eme ha'e rami ete, ndera'y kuery omanombaa rami e'ÿ. Mba'eta Amnom anho'i ko omano – he'i.

³⁴ Ha'e gui Absalão ma ojava ma ra'e.

Ha'e gui tembiguai oikuaa pota ho'amy va'e ma guakykue katy tape oĩ va'e re oma'ẽ vy oexa yvy'ã katy gui heta oguejy jekuaa jogueruvy va'e.

³⁵ Ha'e ramo Jonadabe aipoe'i huvixa pe:

– Xeruvixa, pee ma ou jekuaa ndera'y kuery. Xee nerembiguai xeyvuague rami ae oiko ra'e – he'i.

³⁶ Ha'e va'e ijayvupa ramove'i huvixa ra'y kuery ovaẽmba okuapy. Ha'e vy onhendu ratã reve ojae'o okuapy. Ha'e rã huvixa ha'e hembiguai kuery ha'e javive avi ojae'o raxa okuapy.

Talmai rekoa katy Absalão ojavaague

³⁷ Ha'e rã Absalão ma ojava vy oo Gesur pygua huvixa Amiúde ra'y Talmai rekoa katy. Ha'e rã Davi ma ojae'o tema gua'y re ko'ẽ nhavõ.

³⁸ Ha'e rami vy Absalão ojava vy oo Gesur katy. Ha'e py ma mboapy ma'etÿa peve oiko.

³⁹ Ha'e ramo ma Davi opytu'u Absalão oekaa gui, mba'eta ipy'a porã ju ma Amnom omanoague gui.

14

Jerusalém tetã katy Absalão ojevvy juague

¹ Ha'e gui huvixa opy'a py oexa nga'u tema gua'y Absalão. Ha'e nunga Zeruia pi'a Joabe oikuaa vy

² ogueru ruka peteĩ kunha hi'arandu va'e Tecoa tetã gui. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Ejexa uka iporiau vaipa va'e rami, emoĩ ao ndeporiaua pygua, enhemoatyrõ eme azeite py, ha'e enhemoingo omano va'ekue re are ma iporiau oikovy va'e rami.

³ Ejexa uka ha'e rami huvixa pe, ha'e ndeayvu hexeve aipoa'eague rupi anho – he'i. Ha'e vy Joabe omombe'u ijayvu aguã.

⁴ Ha'e gui huvixa pe Tecoa pygua kunha ojexa uka vy ojero'a reve oĩ guenapy'ã re, ngova yvy re omovaẽ reve. Ha'e vy aipoe'i:

– Xeruvixa, xepytyvõ ke!

⁵ Huvixa oporandu:

– Mba'e ha'vy rereko?

Ombovai:

– Aikore! Xee nerembiguai ma kunha imeve'ỹ va'e aiko xeme omano rire.

⁶ Xee areko va'ekue mokoĩ xepi'a. Ha'e kuery ma jomeme joguero'a mba'ety py. Imboja'oarã nda'ipoai rã peteĩ ma guyke'y oipyxo vy ojuka.

⁷ Ha'e ramo xeretarã kuery ha'e javi opu'ãmba okuapy xee nerembiguai rovai, ha'e vy aipoe'i okuapy xevy: “Emboaxa na orepo py guyke'y jukaare, rojuka aguã omano va'ekue rekovia, ha'e rami vy romomba aguã ndee rire nemba'ekue jopyarã”, he'i okuapy. Ha'e rami vy 'rã ha'e kuery ombogue tapyĩ opa vygua areko va'ekue, ha'e xeme rery voi, ta'ykue yvy re ndoikovevei aguã rami – he'i.

⁸ Kunha va'e pe huvixa ombovai:

– Tereo ndero katy. Ha'e rã xee ajapo 'rã ndeayvuague – he'i.

⁹ Tecoa pygua kunha aipoe'ive ju huvixa pe:

– Ha'e gui xeruvixa, tove xere ha'e xeru ro pygua kuery re toĩ ha'e nungakue re ropaga aguã. Ha'e rã ndee xeruvixa, tenda repenaaty py reĩ va'e re toĩ eme.

¹⁰ Huvixa ombovai:

– Nderovai ijayvuave ri ramo eru xea py. Ha'e ramo nanemoangekovei 'rã – he'i.

¹¹ Kunha va'e aipoe'i:

– Ha'e rami rã xeruvixa, eura ke SENHOR Nderuete rery rupi, ojepyxe vy ou va'e kuery ojuka e'ỹ aguã xepi'a jouguy omoëague re.

Ombovai:

– Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoa'e: Neĩ peteĩ'i ma voi ndepi'a'a ndo'a rivei 'rã yvy py – he'i.

¹² Ha'e gui ma kunha va'e aipoe'i:

– Xeruvixa, tove xee nerembiguai tamombe'uve'i ju peteĩ ayvu ndevy.

Ombovai:

– Emombe'u tema – he'i.

¹³ Kunha va'e ijayvuve tema:

– Mba'e re tu ndee ha'e rami e'ỹ renhembopy'a Nhanderuete pegua kuery rovai reiko aguã? Mba'eta xeruvixa, ha'e rami ndeayvua rami vy ndee ae renhembopaga uka, mba'eta ndee voi ndereru ruka jevyxei ndera'y amboae yvy katy remondouka va'ekue.

¹⁴ Mba'eta nhande kuery ma nhamano 'rãe, yvy py yy onhoẽ mbyre nanhamboyru kuaaveia rami. Ha'e rã Nhanderuete ma nanhandejuka rivei 'rã, ha'e rami 'rãgue py onhembopy'a 'rã henonde gui omondouka pyre mombyry riaie ikuai e'ỹ aguã re.

¹⁵ Aỹ ma xeruvixa, pova'e ayvu rupi ndereve xeyvy vy ae aju, heta va'e kuery xemongyje ramo. Ha'e ramo xee nerembiguai aipoa'e: “Xeyvy 'rã huvixa reve. Xapy'a rei rã ha'e ojapo 'rã xeyvua”, ha'e vy aju.

16 Mba'eta ndee xeruvixa, xee nerembiguai re reikuaa pota 'rã avakue po gui xerepy aguã, xee ha'e xepi'a rekove ha'e kuery oipe'a e'ÿ aguã, Nhanderuete mba'emo ome'ẽ rã rojopy e'ÿ aguã rami.

17 Xee nerembiguai teĩgue ju aipoa'e ta: Aÿ xeruvixa, ndeayvu ke aiko porã ju aguã rami. Mba'eta ndee ma Nhanderuete guigua anjo rami reikuaa va'e mba'emo porã ha'e mba'emo vai. Ha'e SENHOR Nderuete oiko 'rã ndereve – he'i.

18 Ha'e ramo huvixa ombovai vy aipoe'i kunha va'e pe:

– Ajerure renhenhomi e'ÿ aguã ndevy aporandu ta'a re.

Kunha va'e ombovai:

– Ndeayvu ha'vy, xeruvixa – he'i.

19 Huvixa aipoe'i:

– Joabe e'ÿ teve ndereve ijayvu va'ekue pova'e ha'e javi rupi ndeayvu aguã?

Kunha va'e ombovai:

– Anhetê ete xeruvixa, nderekove rupi aura vy aipoa'e: Ndeayvua gui mava'eve ojepe'a aguã nda'evei, oiporu kuaa regua katy neĩ oiporu kuaa e'ÿa katy. Mba'eta anhetê nerembiguai Joabe ae ri xembou ra'e pova'e ayvu ha'e javi rupi xeyvu aguã.

20 Ha'ekue rami ve'ÿ reiko aguã ae ri nerembiguai Joabe ojapo uka ha'e rami. Ha'e rami teĩ xeruvixa, Nhanderuete guigua anjo rami ne'arandu va'e vy yvy jave re oiko va'e teĩ reikuaapa 'rã – he'i.

21 Ha'e gui ma Joabe pe ju huvixa aipoe'i:

– Aendu ma rejerure ukua. Tereo ha'vy, eru kunumi Absalão – he'i.

22 Ha'e ramo Joabe ojero'a vy guenapy'ã re oĩ ngova yvy re omovaẽ peve.

Ha'e vy huvixa ogueroayvu porã vy aipoe'i:

– Aÿ ma xeruvixa, aikuaa ma ndee xejou porã, xee nerembiguai ajerure ukaague rejapo rire – he'i.

23 Ha'e rami vy Joabe opu'ã vy oo Gesur katy. Ha'e vy Jerusalém py ju ogueru Absalão.

24 Ha'e rami rã huvixa aipoe'i:

– Tojevny ju ngoo py xerova oexa e'ÿ re – he'i ramo Absalão ngoo py ae ojevny huvixa rova oexa e'ÿ re.

Absalão iporã re ijayvuague

25 Israel ha'e javi rupi amboae nda'ipoi Absalão rami ojou porãmbu. Ipy guive ijapyte peve noĩ ivaikuaa.

26 Hi'a ma ma'etÿa opaa nhavõ ojayaa vy ipoyia oexaa rã dois quilos raxa'i 'rã, mba'emo opejaa huvixa oiporu uka va'e rami.

27 Oiko avi ta'y mboapy ha'e pete'i'ĩ taju, Tamar hery va'e. Ha'e va'e kunha ma jaexa rã iporã ete va'e.

Davi oĩa py Absalão ooague

28 Mokoĩ ma'etÿ re ma huvixa rova oexa e'ÿ re Jerusalém py Absalão oiko vy

29 oenoĩ uka Joabe, huvixaa py omondouka aguã teĩ ha'e ndouxai. Peteĩgue ju oenoĩ uka teĩ ha'e ndouxai.

30 Ha'e ramo aipoe'i guembiguai kuery pe:

– Ma'ẽ, pee py ma Joabe mba'ety itui xemba'ety re oje'a va'e, cevada on-hotÿague. Tapeo peapy – he'i ramo Absalão rembiguai kuery oapy imba'ety.

31 Ha'e rami rã Joabe opu'ã vy oo Absalão ro py. Ha'e vy aipoe'i:

– Mba'e re tu nerembiguai kuery oapy ri xemba'ety?

32 Absalão ombovai:

— Roenoĩ uka vy aipoa'e va'ekue: “Eju apy, huvixaa py romondouka aguã, po rami xeayvu remombe'u aguã: ‘Mba'erã tu aju raka'e Gesur tetã aikoague gui? Ha'eveve 'rãgue ha'e py ae aiko va'e rire', 're aguã.’” Aỹ ma xee aexaxe huvixa rova. Xapy'a rei xee ri ajejavy ramo ma taxejuka — he'i Joabe pe.

³³ Ha'e ramo huvixaa py Joabe oo vy omombe'upa. Ha'e ramo mae huvixa oenoĩ uka Absalão. Ha'e ramo oo vy ojexa uka huvixa renonde, ngova yvy re omovaẽ reve. Ha'e ramo huvixa oayvupa.

15

Absalão opu'ã rei ramo Davi kuery onhambaague

¹ Ha'e va'e rire ma Absalão ojeupe ae ojou peteĩ karóxa, kavaju kuery ha'e cingüenta avakue henonde oo va'erã.*

² Ha'e rami vy aje'ive'i reve Absalão ovy vy opyta 'rã ho'amý tetã kora rokẽ py. Ha'e ramo avakue huvixaa katy mba'emo re oikuaa pota uka vy oo va'e ha'e javi pe Absalão aipoe'i 'rã: “Mava'e tetã guigua tu ndee?” he'i 'rã ombovai vy “Israel regua ae ri xee nerembiguai aiko” he'i

³ ramo ma Absalão aipoe'ive ju 'rã ixupe: “Ma'ẽ, reikuaa pota ukaa va'e ma ha'eveve ramigua, ha'eveve rami meme. Ha'e rami teĩ huvixa ma avave rei nomoĩ oendu va'erã”, he'i 'rã.

⁴ Absalão aipoe'ive ju 'rã: “Aikore! Yvy re opena va'etyrã xemoĩa va'e rire, avakue mba'emo re oikuaa pota uka vy, e'ỹ vy ojerure aguã xea py ou ramo ha'e kuery re ajapo 'rãgue ha'eveve ramigua meme!” he'i 'rã.

⁵ Ha'e rami ae avi henonde amongue oo vy henonde yvy py ojero'a ta ramo ha'e okuave'ẽ vy omopu'ã ju 'rã oayvupa reve.

⁶ Ha'e rami py Absalão ojapo Israel kuery huvixaa katy mba'emo re oikuaa pota uka vy oo va'e ha'e javi re. Ha'e rami vy ojee meme oguerovapa avakue Israel kuery kuraxõ.

⁷ Irundy ma'etỹ opaa py ma Absalão aipoe'i huvixa pe:

— Tove Hebrom tetã katy taa SENHOR pe anhemboayvuague ajapo aguã.

⁸ Mba'eta Siria re Gesur tekoa py teri aiko jave xee nerembiguai anhemboayvu vy aipoa'e va'ekue: “Xapy'a rei Jerusalém katy ajevý aguã rami SENHOR xeapo ri ramo ambojerovia 'rã”, ha'e rire.

⁹ Huvixa ombovai:

— Tereo porã ke — he'i. Ha'e ramo opu'ã vy Hebrom katy oo.

¹⁰ Ha'e rami avi Absalão nhemi rupi omondouka ayvu mombe'uarã Israel kuery va'e regua ha'e javi rupi. Ha'e vy aipoe'i:

— Mimby guaxu pu pendu vy aipopeje 'rã: “Absalão ma Hebrom tetã py oĩ nhandervixaa”, peje.

¹¹ Jerusalém gui Absalão rupive oje'oi duzentos avakue oenoĩ va'ekue. Ha'e va'e kuery ma oo tema rive, mba'erã paa oikuaa vy e'ỹ.

¹² Absalão mba'emo Nhanderüete pe ome'ẽ oikovy jave oenoĩ uka avi Davi mongetaaty Aitofel Giló tetã py hekoo va'e. Ha'e rami py huvixa rovaigua kuery imbarateve oje'oivý, heta-etave tema oo Absalão-a katy guarã.

¹³ Ha'e gui peteĩ ou ayvu mombe'ua Davi pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Israel kuery ha'e javive ko Absalão re anho ovapa — he'i.

¹⁴ Ha'e rami rã Davi aipoe'i Jerusalém py hexevegua avakue ikuai va'e pe:

— Pepu'ã ke, nhanha, mba'eta Absalão gui ndajaa jepe reguai teve. Pejapura ke jaje'oi pojava, nhanderupity xapy'a e'ỹ aguã, ha'e nhande'áry

* **15:1** Israel pygua huvixa kuery gui Absalão ranhe guendarã karóxa ojou raka'e. Opa mba'e ojapo huvixarã onhemoingo aguã.

mba'emo vai ogueru reve tetã py ikuai va'e ha'e javi ojukapa e'ÿ aguã kyxe py.

¹⁵ Ha'e ramo huvixa Davi revegua avakue ombovai:

– Ma'ë, apy ma nerembiguai orekuai, oreruvixa ojapo uka va'e tema jorjapo aguã ae – he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e gui huvixa ojepe'a ramo hoo pygua kuery ha'e javi oje'oi hexeve. Va'eri oea avi dez gua'yxy jevy kuery ngoo re opena va'erã.

¹⁷ Ha'e rami vy heta va'e kuery hupive oje'oi va'e reve huvixa oo rã oo ijapy'i py oĩ va'e py opytapa ranhe.

¹⁸ Ha'e gui hexevegua avakue ha'e javi oaxa henonde katy. Ha'e vy harõa ha'e Gate pygua kuery ha'e javi ju, seiscentos avakue Gate pygua hupive oje'oi va'ekue oaxa jogueravy huvixa renonde.

Itai ojeroviapy oikoa oexa ukaague

¹⁹ Ha'e gui ma huvixa aipoe'i Gate pygua Itai va'e pe:

– Mba'e re tu ndee reoxe avi ore kuery reve? Ejevvy ju, epyta penderuixarã oo va'e reve, mba'eta amboaey vvy guigua reiko, ndeyvy gui ae momyry reiko va'e.

²⁰ Kuee rei revaë va'ekue ma nhi'ã xee rogueraa ta ma avi xerupive aÿ, neĩ xee ma voi ndaikuaai marã katy pa aa aguã va'eri? Ejevvy ju, erojevvyta avi nderyvy kuery. Tove ndere toĩ Nhanderuete nemboaxya ha'e ojeroviapy oikoa.

²¹ Ha'e ramo Itai ombovai huvixa pe:

– Anhetë ete SENHOR oikove va'e rupi, ha'e ndee xeruvixa nderekove rupi avi aura vy aipoa'e: Mamo rã rei ndee xeruvixa reia py ae xee nerembiguai aiko avi 'rã, amano e'ÿ vy aikove aguã teĩ – he'i.

²² Ha'e ramo Davi aipoe'i Itai pe:

– Tereo ha'vy, eaxa xerenonde katy – he'i. Ha'e ramo Gate pygua Itai ma hexevegua avakue ha'e javi reve oo, kyrĩgue guive.

²³ Ha'e kuery oo rã ha'e va'e vvy re ikuai va'e oexa vy ojae'o ratã pavẽ.† Ha'e rã ha'e kuery oaxa oje'oivy. Cedrom yakã huvixa voi oaxa, tekoa e'ÿa katy tape oĩ va'e rupi oo vy.

Jerusalém tetã katy ju Zadoque, Abiatar ha'e Husai ombojevvyague

²⁴ Oaxa avi sacerdote Abiatar ha'e Zadoque. Ha'e kuery reve oje'oi avi levita kuery SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue rryru reraa kuery. Ha'e py omboguejy ranhe, tetã gui ha'e kuery ha'e javi oë vy oaxapa peve.

²⁵ Ha'e ramo huvixa Davi aipoe'i Zadoque pe:

– Perojevvy ju SENHOR ayvu rryru tetã katy. SENHOR rembiexa rupi xemboaxy ri vy xeapo 'rã ha'e katy ju ajevvy aguã rami hyru aexa ju aguã, oĩaty voi.

²⁶ Ha'e rami teĩ xapy'a rei SENHOR xevy “Xee ndoguerovy'avei”, he'i ramo, ma'ë, xee ma apy ha'ã. Tojapo xere ha'e oipotaa rami – he'i.

²⁷ Sacerdote Zadoque pe huvixa aipoe'ive ju:

– Ndee ha'e Abiatar imba'ekuaa va'e vy pejevvy porã'i ke tetã katy. Pendereve too porã'i avi pendera'y mokoĩ: ndera'y Aimaás, Abiatar ra'y Jônatas guive.

²⁸ Ma'ë, peë pemombe'u uka jevvy e'ÿa ja xee apyta ranhe 'rã yy oaxaaty tekoa e'ÿa katy oĩ va'e py – he'i.

²⁹ Ha'e ramo Zadoque ha'e Abiatar ma Jerusalém katy ju ogueraa Nhanderuete ayvu rryru. Ha'e py ae opyta.

† 15:23 Ha'e kuery ojae'o mba'eta huvixa guetã gui onha ramo (versículo 20).

³⁰ Ha'e gui Davi oguatave ovy vy Oliveiras yvy'ã rupi oẽ ovy ojae'o reve. Oakã ojae'i ha'e ipy rei reve oguata ovy. Hupive oje'oi va'e ha'e javi oakã ojao'i reve meme ojae'o avi jogueravy.

³¹ Ha'e rire Davi pe omombe'ua vy aipo'ea:

— Aitofel voi Absalão reve opyta ndere opu'ã rei va'e kuery mbyte.

Ha'e ramo Davi aipoe'i:

— SENHOR, xee ajerure: ejapo Aitofel o'arandua rupi e'ỹ nhomongeta aguã rami — he'i.‡

³² Ha'e gui yvyty apyte áry Davi ovaẽ SENHOR ombojeroviaaty py. Ha'e jave ha'e oma'ẽ rã peteĩ ovaẽ ovy arquita regua Husai. Ha'e va'e ma oao puku oxoropa va'e py onhemonde reve ou, ha'e oakã re yvy omoĩ reve.

³³ Ixupe Davi aipoe'i:

— Xerupive reo aguã ri reju ramo nda'evei xevy.

³⁴ Ha'eveve rã tetã katy rejevy vy Absalão pe aipo're: “Aỹ ma xeruvixa, xee ma nerembiguai ju rã aiko, nderu rembiguai aikoague rami avi. Ha'ekue rami ae rã aiko nerembiguai”, re vy rejapo rã Aitofel ijayvu rã Absalão oendu ve'ỹ aguã rami.

³⁵ Ha'e py ndereve ikuai avi rã sacerdote kuery Zadoque ha'e Abiatar. Huvixa ro py mba'emo rendu va'ekue ha'e javi rã remombe'u uka ha'e kuery pe.

³⁶ Ta'y kuery avi rã ikuai ha'e py: Zadoque ra'y Aimaás ha'e Abiatar ra'y Jônatas. Ha'e kuery pe ma xeremiendurã pemombe'u uka rã mba'emo pyau pendu va'ekue ha'e javi — he'i.

³⁷ Ha'e ramo Davi irũ Husai ojevuy ju tetã katy. Absalão voi ovaẽ ma avi Jerusalém py.

16

Davi reve Ziba ijayvuague

¹ Ha'e gui Davi ma yvy'ã guy katy ojapyro ovy jave ou jekuaa oiny Mefibosete rembiguai Ziba.* Ha'e va'e ma mokoĩ mymba mburika'i ogueru ombokupe áryguapa va'ekue, ha'e hi'áry duzentos mbojape, ha'e cem xã uva pirukue, cem avi hi'a pyau, ha'e gui peteĩ ryrú vinho.

² Ziba ou rã Davi oexa vy oporanduve ixupe:

— Mba'erã tu kova'e nunga reru?

Ziba ombovai:

— Mymba mburika'i ma hi'áry huvixa ro pygua kuery oĩ aguã. Ha'e rã mbojape ha'e mba'emo'a ma kunumigue ho'u va'erã aru. Vinho ma tekoa e'ỹa rupi penekane'õ vy pey'u va'erã — he'i.

³ Ha'e rã Davi oporanduve ju:

— Ha'vy nderuvixa ra'y, mamó tu opyta?

Ziba ombovai:

— Ha'e ma Jerusalém py ae opyta, mba'eta ojeupe ae “Kova'e ára po xevy ju rã Israel ro pygua kuery omboaxa xeru rekovia xepo'aka aguã”, he'i vy.

⁴ Ha'e rami rã Davi aipoe'i Ziba pe:

— Mefibosete oguereko va'ekue-'ekue ma ame'ẽmba ndevy.†

Ziba ombovai:

‡ 15:31 Aitofel ma huvixa mongetaaty oiko. Davi mongetaa rupi ranhe oiko, ha'e gui Absalão mongetaa rupi ju (versículo 12). *

† 16:4 Ziba ma Saul rembiguai ranhe oiko, ha'e gui Jônatas ra'ykue Mefibosete rembiguai ju (2 Samuel 9.9-10). † 16:4 Ziba pe Davi omboaxa mba'emo Mefibosete oguereko va'ekue, mba'eta ixupe Ziba ijapy vy Absalão re Mefibosete oague rami omombe'u ramo. Ha'e rã Mefibosete ma ndooi (2 Samuel 19.24-30).

– Xeruvixa, xee ajero'a romboete vy. Taxemboaxy nerenonde – he'i Davi pe.

Davi re Simei ijayvu vaiague

⁵ Ha'e gui Baurim tekoa py huvixa Davi ovaë vy oma'ë rã peteĩ ovaexĩ jogueruvy Saul ro pygua kuery regua Simei hery va'e, Gera ra'y. Ha'e va'e ovaexĩ vy ijayvu vai ovyv hexe.

⁶ Davi re ita omombo ovyv, hembiguai kuery re guive, Davi revegua ha'e hembiguai xondaro kuery ooa yke jovaive rupi oje'oi oiny va'eri.

⁷ Simei ijayvu vai vy aipoe'i:

– Tereo apy gui, tereo ke, ndee ava tuguy moëaty, nhe'ë vai ra'y.

⁸ Aÿ Nhanderuete nembopaga ma Saul ro pygua kuery ruguy omoëague re, hekovia ndee nhemi rupi reĩ rire. Ha'e rami teĩ ndera'y Absalão po py ju SENHOR omboaxa. Ma'ë, aÿ ma reximba reia rupi reiko, ava tuguy moëaty reiko vy – he'i.

⁹ Ha'e rami rã Zerua pi'a Abisai aipoe'i Davi pe:

– Xeruvixa, mba'e re tu peva'e jagua re'õgue ijayvu vai ri ndere? Tove taaxa apy gui akã'o aguã.

¹⁰ Huvixa ombovai:

– Mba'e tu xee areko peë Zerua pi'a kuery reve? Tove ri ta'ijayvu vai. Mba'eta xapy'a rei SENHOR ae ixupe ijayvu vy “Ndeayvu vai Davi pe”, he'i raka'e. Ha'e rami ri ramo mava'e tu “Mba'e re tu ha'e rami ete rejapo?” he'i aguã ha'eve ta? – he'i.

¹¹ Davi aipoe'ive ju Abisai ha'e guembiguai kuery ha'e javive pe:

– Ne'exa, xera'y ae teĩ xejukaxe aÿ, ha'e rami peva'e Benjamim regua katuve ma. Tove ta'ijayvu vai, mba'eta SENHOR ae ojapo uka ha'e rami.

¹² Xapy'a rei SENHOR oma'ë 'rã xee ajexavaia re. Ha'e rami ri vy mba'emo porã anho 'rã SENHOR ome'ë xeve kova'e ára ayvu vaiague rekovia – he'i.

¹³ Ha'e gui ma oguatave oje'oivy, Davi ha'e ixupegua avakue reve. Ijyke rupi Simei voi oo avi oiny yvy'ã pukukuea rupi. Ijayvu vai tema ovy, ita ha'e yvy guive omombo ovyv hexe.

¹⁴ Ha'e gui huvixa ha'e hupive oguata va'e kuery reve ma ikangypakue ovaë oje'oivy Jordão yakã rembe re. Ha'e py ma ikanë'õgua ranhe okuapy.

Absalão pegua oikoa rami Husai ombotavya rupi onhemombe'uague

¹⁵ Ha'e gui Jerusalém tetã py Absalão kuery ovaëmba okuapy ixupegua avakue Israel regua ha'e javi reve. Ha'e kuery reve ou avi Aitofel.

¹⁶ Ha'e gui Davi irũ Husai arquita va'e voi ojexa uka avi Absalão pe. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Toikove huvixa, toikove huvixa!

¹⁷ Ha'e rã Absalão aipoe'i Husai pe:

– Ha'e rami ae teve rexa uka neirũ Davi pe reikoa? Mba'e re tu ndereoi neirũ rupive?

¹⁸ Husai ombovai:

– Any ri. Xee apyta 'rã hekovia SENHOR omoĩ va'ekue reve. Kova'e kuery Israel pygua avakue ha'e javi oiporavo va'ekue reve xee voi aiko 'rã, hexeve ae 'rã.

¹⁹ Mba'eta mava'e pe 'rã tu aiko aguã ha'eve? Ndee ta'y pe e'ÿ ri ty'y? Nderu rembiguai aikoague rami ae ndevy ju 'rã aiko xee – he'i.

Davi ra'yxy jevy kuery reve Absalão onhenoaague

²⁰ Ha'e gui ma Absalão aipoe'i Aitofel pe:

– Oremongeta na mba'e nunga pa rojapo aguã.

²¹ Aitofel ombovai Absalão pe:

– Nderu ra'yxy jevy kuery oeja ovy ngoo re opena va'erã. Enheno ha'vy ha'e kuery reve. Ha'e ramo nderu reve joe napendea'evêia Israel kuery ha'e javi oikuaa ramo nderevegua kuery ipy'a guaxuve 'rã okuapy – he'i.

²² Ha'e gui ma oo áry ojapo okuapy peteĩ oo'i Absalão oĩ aguã. Ha'e ramo ha'e py, Israel kuery pavê oexaa py onheno nguu ra'yxy jevy kuery reve.

²³ Ha'e va'e jave Aitofel nhomongeta 'rã Nhanderuete pe oporandua rã ombovaia rami avi. Ha'e rami ae tema Aitofel ijayvu nhomongeta vy, Davi omongetaague rami ae avi omongeta Absalão.

17

Aitofel ha'e gui Husai ju omongetaague

¹ Aitofel aipoe'ive ju Absalão pe:

– Tove taiporavo doze mil avakue. Ha'e vy Davi rakykue aa 'rã kova'e pyavyve.

² Hexe apu'ã 'rã ikane'õ ha'e ikangypa rei jave. Amondypa 'rã. Ha'e rã hexeve ikuai va'ekue onhamba 'rã. Huvixa anho'i 'rã ajuka.

³ Ha'e kuery ajapo 'rã ndere oupa ju aguã rami meme. Mba'eta ha'e kuery ha'e javi ojevypa 'rã, peteĩ'i ava rejukaxea rami rejuka uka rire. Ha'e rami vy ikuai porãmba 'rã – he'i.

⁴ Ha'e rami ijayvu rã Absalão ha'e Israel regua nhomongeta va'ety kuery ha'e javi oendu vy ojou porã rei okuapy.

⁵ Ha'e rami teĩ Absalão aipoe'ive ju:

– Penoĩ ta'vy arquita regua Husai ju, nhaendu aguã ha'e pa mba'e he'i ra'e – he'i.

⁶ Absalão-a py Husai ovaẽ ramo aipoe'i ixupe:

– Ha'e rami Aitofel ijayvu ange. Ha'e've 'rã pa ijayvua rami jajapo aguã? Ha'e rami e'ỹ vy ndee ju ke ndeayvu.

⁷ Husai ombovai Absalão pe:

– Aitofel ange ijayvuague ma ha'e've va'e'ỹ – he'i.

⁸ Husai aipoe'ive ju:

– Reikuaa porã nderu ha'e avakue hexeve ikuai va'e reko, reikuaa avi ha'e kuery ipy'a guaxukueve ikuai, ha'e urso kunha ka'aguy rupi gua'y kuery omokanhy va'e rami ipoxy va'e memea. Nderu voi joe opu'ã va'ety vy pyávy teĩ ndopytai 'rã ojepegua kuery reve.

⁹ Ne'exa, aỹ ma ha'e oma'ẽ mbegue 'rã peteĩ itakua gui, e'ỹ vy amboae henda py. Ha'e gui jypy'i hexe pepu'ãa py ndevygua kuery amongue oitya ri ramo ha'e nunga oendu va'e rei ijayvu vy “Absalão rupi ou va'ekue oitypaa ra'e” he'i 'rã.

¹⁰ Ha'e rami rã ma avakue ipy'a guaxukueve voi okyjepa rei 'rã, xivi rami ipy'a guaxu va'e teĩ. Mba'eta Israel kuery pavê oikuaa nderu ma joe opu'ãa py ipo'akave va'ety ae, ha'e hexevegua avakue voi ipy'a guaxukueve memea.

¹¹ Xee ma po rami romongeta: Emboatypa pojava ndejeupe Israel kuery ha'e javi, Dã guive Berseba peve ikuai va'e, ye'ẽ rembe re ita ku'i ikuai rami mbovy rei e'ỹ ikuai va'e. Ha'e vy ndee ae 'rã reraa henoiny ha'e kuery mbyte rupi.

¹² Ha'e vy ma Davi re jaje'oi 'rã mamõ rã rei oĩa py, ha'e vy jajopy xapy'a 'rã, yxapy minha yvy re ho'aa rami. Ha'e ramo ndoikovevei 'rã, hexevegua avakue voi ndokuavei 'rã teĩve.

¹³ Xapy'a rei amongue tetã py ha'e onhemi ramo ma ha'e katy Israel kuery ha'e javi 'rã ogueraa ixã. Ha'e vy jaitypa 'rã heravy yakã katy, oĩague py neĩ peteĩ'i ita ra'y'i voi nda'ipovei peve – he'i.

14 Ha'e rami rã Absalão ha'e Israel pygua avakue aipoe'i okuapy:

– Aitofel ijayvuague gui ma arquita regua Husai ijayvua ha'eveve – he'i okuapy, mba'eta SENHOR ae ojapo Aitofel ijayvua oendu rivepa aguã rami, Absalão kuery áry mba'emo vai ombouxe vy.

15 Ha'e gui ma Husai aipoe'i sacerdote kuery Zadoque ha'e Abiatar pe:

– Aitofel ma ha'e rami omongeta kuri Absalão ha'e Israel regua nhomongeta va'ety kuery. Ha'e rã xee ma amboae rami amongeta.

16 Aỹ pemondouka pojava ha'vy Davi pe ayvu mombe'uarã aipoe'i aguã: “Epyta eme kova'e pytũ yy oaxaaty tekoa e'ỹa katy oĩ va'e py. Ha'e rami rãgue py eaxa pojava hovaigua re, huvixa ojukaa e'ỹ aguã, hexeve ikuai va'e kuery reve”, peje uka – he'i.

17 Ha'e jave ma Jônatas ha'e Aimaás ma En-Rogel katy'i oĩ, tetã py ha'e kuery ovaẽ rã oexaa e'ỹ aguã. Ha'e gui ha'e kuery pe peteĩ tembiguai kunha'i omombe'u ha'e nunga, Davi pe ju ha'e kuery omombe'u aguã.

18 Ha'e rami teĩ peteĩ kunumi va'e oexa nho vy ou Absalão pe omombe'u. Ha'e rã mokoĩve ma ojapura reve jogueraa vyvoi vy peteĩ ava ro py ovaẽ, Baurim tekoa py. Ha'e va'e roka py oĩ peteĩ ykua ojo'o pyre. Ha'e va'e py ha'e kuery oguejỹ jogueravy.

19 Ykua mbotya hoo va'e ra'xyx ogueru vy omõĩ hi'áry. Imbotya áry ju mba'emo ra'yĩgue onhoẽ. Ha'e rami rã mava'eve ndoikuaai.

20 Ha'e va'e oo py Absalão rembiguai kuery ovaẽ vy aipoe'i okuapy kunha va'e pe:

– Mamo tu ikuai Aimaás ha'e Jônatas?

Kunha va'e ombovai:

– Ha'e kuery oaxapa ae ma yy oaxaaty – he'i. Ha'e ramo ha'e kuery oeka teĩ ndojoui vy ojevypa ju Jerusalém katy.

21 Ha'e kuery oje'oi ramove ykua gui oẽ mokoĩve. Ha'e rami vy oo vy omombe'u Davi pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Pepu'ã ke, peaxapa pojava yy rovai re, mba'eta ha'e rami Aitofel ijayvu penderovai – he'i.

22 Ha'e rami rã Davi ha'e hexevegua kuery ha'e javi oaxapa Jordão yakã. Ko'ẽmba ma jave takykue re neĩ teĩ'i voi nda'ipoi Jordão oaxa e'ỹ va'e.

23 Ha'e gui Aitofel ma nhomongetaague rami e'ỹ ikuaiã rã oexa vy ombokupe árygua guymba mburika'i, ha'e oĩ vy oo tetã py ngoo oĩ va'e py. Mba'emo omoĩmba porã ma vy ha'e ae oo ojevryvipy. Omano ramo onhono porãa tuu rupa yvýry.

24 Ha'e gui Davi kuery ma Maanaim py ovaẽ. Absalão kuery voi Jordão yakã oaxapa, avakue Israel kuery hexeve ikuai va'e reve.

25 Ha'e vy xondaro kuery ruvixa Joabe rekovia ma Absalão omoĩ Amasa. Ha'e va'e ma Ismael guigua Itra ra'y, Naás rajy Abigail pi'a. Abigail ma Joabe xy Zerua kypy'y.

26 Ha'e rami vy Israel kuery Absalão reve ijatypa okuapy Gileade yvy re.

Absalão revegua xondaro kuery re Davi revegua kuery ipo'aka okuapyague

27 Maanaim py Davi kuery ovaẽ ma ramo ovaexĩ jogueruvy pova'e kuery: Amom kuery va'e regua Rabá pygua Naás ra'y Sobi, ha'e gui Lo-Debar pygua Amiel ra'y Maquir, ha'e gui Rogelim pygua gileadita regua Barzilai avi.

28 Ha'e va'e kuery ma Davi oĩa py ogueru tupa, hy'a, hyru nhae'ũ guigua, trigo, cevada, mba'emo ku'ikue, ha'yĩgue maimbe, ei retã, kumanda pe'i,

29 ei, kamby kekue, vexe'i kuery ha'e gui queijo vaka guigua. Ha'e nunga oguerupa Davi ha'e hexeve ikuai va'e pe ho'u va'erã, mba'eta aipoe'i okuapy:

“Kova'e kuery ma tekoa e'ŷa rupi ikuaiya py inhembayai, ikane'õ ha'e ije'yuvei guive” he'i vy.

18

¹ Davi guexevegua kuery oipapa vy ha'e kuery ruvixarã omoĩ mil e'ŷ vy cem re opena va'erã.

² Ha'e gui mboapy henda py omboja'o vy omondoukapa ju: peteĩ aty ma Joabe ogueraa, amboae aty ma Zeruia pi'a Abisai ogueraa, ha'e rã amboae aty ma Gate pygua Itai ogueraa. Huvixa aipoe'i ha'e kuery pe:

– Xee voi aa 'rã peẽ kuery reve.

³ Ha'e rã ha'e kuery ombovai:

– Ndee ma ndereoi 'rã. Xapy'a rei nhanderoavaigua kuery oremonha vy orere ha'e kuery nopenai 'rã, neĩ mbyte rupi peve ore romano teĩ ae ma, mba'eta ore kuery va'e regua dez mil ikuai va'e gui ndee anho'i teĩ revareve va'e. Ha'eveve ndee orerepy aguã rami reiko aguã, tetã py reĩa gui ae – he'i okuapy.

⁴ Davi ju aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peẽ kuery peipotaa rami ha'vy xee aiko 'rã – he'i. Ha'e rami rã tetã kora rokẽ yvõry huvixa hi'aĩ jave ixupegua kuery ha'e javi oẽ jogueravy cem ha'e mil ma voi-voi.

⁵ Ha'e gui ma Joabe, Abisai ha'e Itai pe ju Davi ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

– Xere pema'ẽ vy pereko porã'i xera'y Absalão – he'i. Amboae kuery ha'e javi oendu okuapy xondaro ruvixa kuery pe huvixa gua'y Absalão re opena porã uka rã.

⁶ Ha'e gui ma ha'e javi oje'oi tetã rovai rupi, Israel kuery reve joguero'a aguã. Efraim regua ka'aguy rupi joe opu'ã okuapy.

⁷ Ha'e py ma Davi rembiguai kuery oitypa Israel kuery. Ha'e va'e ára ho'a reta, vinte mil avakue ojukaa py.

⁸ Mba'eta joe opu'ã va'e kuery oaĩmba oje'oivy ha'e va'e yvy ha'e javi rupi. Ha'e va'e ára kyxe py ojukaa gui okanhy retave ka'aguy re ikuaiya py rive.

Absalão omanoague

⁹ Absalão ma mburika áry oo oiny vy nhovaexĩ Davi rembiguai avakue reve. Hymba mburika ma peteĩ yvyra carvalho hi'aĩ va'e rakã guy rupi oaxa ovy jave Absalão akã ipija oiny yvyra rakãmbý py, ha'e vy ovava oiny yvate katy gui yvy katy. Hymba mburika ma oaxa tema ovy.

¹⁰ Peteĩ ava ha'e nunga oexa vy oo omombe'u Joabe pe. Ha'e vy

– Absalão ma yvyra carvalho rakã re ovava oiny – he'i.

¹¹ Ha'e rã Joabe aipoe'i ava imombe'uaire pe:

– Rexa va'eri mba'e re tu nderejukai ha'e pyve, ha'e reity 'rãgue inony yvy rupi? Ha'e rami reiko va'e rire ma ndevy ame'ẽ 'rãgue dez hatã'i va'e prata guigua ha'e peteĩ ku'akuaa – he'i.

¹² Ha'e ramo ava va'e aipoe'i Joabe pe:

– Xepo py mil hatã'i va'e prata guigua reme'ẽ teĩ xee ma nakuave'ei 'rã huvixa ra'y rovai, mba'eta roendu porã ange huvixa ndevy, Abisai ha'e Itai pe ijayvu ramo, “Pereko porã'i xera'y Absalão”, he'i rã.

¹³ Xapy'a rei xee ma nanhe'ẽ renduia rupi hexe ajapo vai va'e rire huvixa ndoikuaa e'ŷi 'rãgue. Ha'e rami avi ndee eteve voi xejou vai 'rãgue – he'i.

¹⁴ Joabe ombovai:

– Nda'evei ndereve ha'ã rive aguã – he'i vyve mboapy hu'y ogueraa vy oipyxo Absalão kuraxõ py, oikove teri reve yvyra carvalho rakãmbý re ipija oinya py.

15 Ha'e gui dez kunumigue Joabe rembiporu reraa va'e kuery ju ombojere okuapy vy ojuka ete'i Absalão.

16 Ha'e gui ma Joabe mimby guaxu omonhe'ẽ rã ixondaro kuery opytu'upa Isra'el kuery monhaa gui. Ha'e vy ojevypa, Joabe omombytu'u ramo.

17 Absalão retekue ogueraa vy omombo ka'aguy re vvykua tuvixa va'e oĩ va'e py, ha'e vy hi'áry omboaty reta ita. Ha'e rã Isra'el kuery ma peteĩ-teĩ ngoo katy onhamba oje'oivy.

18 Absalão oikove teri reve omopu'ã va'ekue peteĩ ita ojeupe ae, huvixa rekoa vvyugua py. Mba'eta aipoe'i: "Xee ndarekoi xera'y peteĩ'i ma voi xerery re ima'endu'aa aguã", he'i. Ha'e rami vy ita re ae omoi' guery. Ha'e rami rire ha'e va'e pe aỹ peve "Absalão pegua ita" 'ea.

Absalão omano rã Davi ojae'o vaipaague

19 Ha'e gui Zadoque ra'y Aimaás aipoe'i:
– Tove taa tamombe'u huvixa pe hovaigua kuery po'akaa gui SENHOR ogueraa jepe maague.

20 Ha'e rami teĩ Joabe ombovai:
– Ndee ma neremombe'ui 'rã teve ange mba'emo oiko va'ekue, amboae ára py ha'eve 'rã teĩ, huvixa ra'y ae omano rire – he'i.

21 Ha'e gui peteĩ Etiópia pygua hi'aĩ va'e pe ju Joabe aipoe'i:
– Ndee katu tereo emombe'u mba'emo rexa va'ekue – he'i ramo Joabe renonde ojero'a ma vy onha ovy.

22 Ha'e gui Zadoque ra'y Aimaás aipoe'ive ju Joabe pe:
– Ha'e rami teĩ ma tove xee voi taa Etiópia pygua rakykue.
Joabe aipoe'i:
– Mba'erã tu ndee voi renha ta, xera'y? Mba'eta ha'e nunga remombe'ua gu nderejoui 'rã hekovia – he'i.

23 – Ha'e rami teĩ ae ma xee aanha ta avi – he'i ju Aimaás.
Ixupe Joabe
– Enha ha'vy eovy – he'i ramove Aimaás onha avi ovy tape vvy'ãmbe rupi, ha'e vy onhokuã ovy Etiópia pygua.

24 Tetã jaikea py Davi uguapy oiny mokoĩ okẽ oĩ va'e mbyte py. Peteĩ jopya ojeupi ovy okẽ yke rupi kora oĩ va'e áry. Ha'e vy oma'ẽ vy oexa peteĩ ava ha'e ae'i onha ovy va'e.

25 Ha'e vy jopya ojapukai vy omombe'u huvixa pe. Ha'e rã huvixa ombovai:
– Ha'e ae'ĩ ri ou va'e ma mba'emo porã mombe'uarã 'rã ou – he'i. Ha'e vy ou oiny va'e ovaẽ ovy.

26 Ha'e gui jopya oma'ẽ jevy vy oexa amboae ava onha ovy va'e. Ha'e vy teĩgue ju ojapukai okẽ py oĩ va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:
– Amboae ava ju ha'e ae'ĩ onha jekuaa ovy.
Huvixa ombovai:

– Ha'e rami rã ha'e va'e voi mba'emo porã mombe'uarã 'rã ou – he'i.
27 Aipoe'ive ju jopya:

– Tenonde onha ovy va'e ma ko Zadoque ra'y Aimaás.
Huvixa ombovai:
– Ha'e va'e ma heko porã va'e vy mba'emo porã omombe'u 'rã ovy – he'i.

28 Ha'e gui ma Aimaás ovaẽ vy ojapukai huvixa pe:
– Ha'evepa rei! – he'i vy huvixa renonde ojero'a ngova vvy re omovaẽ peve. Ha'e vy aipoe'ive ju:
– Ta'ima'endu'a porã SENHOR Nderuete re, mba'eta nhandepo py omboaxapa xeruvixa rovai opu'ã va'ekue – he'i.

29 Huvixa oporandu:

— Oiko porã pa xera'y Absalão?

Aimaás ombovai:

— Ha'e rami avi xeruvixa, xee ma nerembiguai Joabe xembou ma jave aexa nhomoanha-anha ha'e hevovo rei va'eri xee ndaikuaai guive mba'e paa — he'i.

³⁰ Huvixa aipoe'i:

— Apy he'ã, earõ ranhe — he'i ramo oarõ ho'amy ha'e py.

³¹ Ha'e gui Etiópia pygua ju ovaẽ vy aipoe'i:

— Xeruvixa, mba'emo porã aru neremiendurã. Ange ma SENHOR nderepy nderovai opu'ã va'ekue po'akaa gui — he'i.

³² Ha'e ramo huvixa oporandu Etiópia pygua pe:

— Oiko porã pa xera'y Absalão?

Etiópia pygua ombovai:

— Xeruvixa, tove ha'e va'e oiko vaiague ramigua toiko nderovaigua kuery ha'e javi re, ndevy ojapo vai aguã opu'ã va'ekue ma guive rã — he'i.

³³ Ha'e rami rã huvixa opy'a py onhenhandu vai ete vy ojepe'a ovy tetã kora rokẽ áry opy ja'o oĩ va'e py oĩ aguã. Ha'e vy ojae'o. Oguata vy ojevvy-jevvy oikovya rupi aipoe'i:

— Xera'y Absalão, xera'y, xera'y Absalão! Nderekovia xee amano 'rãgue teĩ, Absalão xera'y, xera'y!

19

Davi pe Joabe ijayvuague

¹ Ha'e gui ma Joabe pe aipo'ea:

— Ma'ẽ, huvixa tu ojãe'o rima oikovy gua'y Absalão re ipy'a vaia rupi — 'ea.

² Ha'e rami py ha'e va'e ára ha'e kuery ipo'aka teĩ iporiaupa okuapy, “Huvixa ma gua'y Absalão re ipy'a vai” 'ea ramo.

³ Ha'e va'e árave ha'e kuery nda'evei reve oike ju okuapy tetã py, joe opu'ãa gui oxĩmba rei vy onha va'e rami.

⁴ Huvixa Davi ma oakã ojao'ipa reve ojapukai ratã:

— Xera'y Absalão, Absalão xera'y, xera'y! — he'i oikovy.

⁵ Ha'e ramo Joabe ma huvixa oĩa py oike vy aipoe'i ixupe:

— Aỹ ma rejapo nerembiguai kuery ha'e javi oxĩmba aguã rami, ha'e kuery ange nderekove ogueraa jepe rire teĩ, ha'e ndera'y ha'e nderajy kuery rekove, ha'e ndera'yxy ha'e ndera'yxy jevy kuery rekove guive.

⁶ Ndee ma nhi'ã reayvu ndere ija'e e'ỹ va'e kuery, ha'e rã nderayvua kuery ma remomboriau rive. Aỹ ma xee aikuaa rã ange Absalão nomanoi, ha'e rã ore kuery ma romanomba va'e rire revy'a 'rãgue.

⁷ Epu'ã ke aỹ, eẽ, ha'e ndeayvu nerembiguai kuery ipy'a porã ju aguã rami. Xee ma Nhanderuete rery rupi aura vy aipoe'i: Aỹ ndeayvu aguã nereẽi ri ramo ndereve neĩ pete'i ava ma voi ndopytavei 'rã kova'e pyávy. Nekunumi guive aỹ peve rejexavaiaty gui ma ha'e nunga nda'eveive 'rã ndevy — he'i.

⁸ Ha'e rami rã huvixa opu'ã vy oguejy tetã kora rokẽ py uguapy oiny. Ha'e rã heta va'e kuery ha'e javi pe omombe'ua vy

— Ne'exa, huvixa ma okẽ py hiny — 'ea rã ha'e kuery ha'e javi ou vy ojexa uka okuapy huvixa renonde.

Ha'e rã Israel kuery ma onhamba ma voi, peteĩ-teĩ ngoo katy.

⁹ Ha'e rami vy Israel kuery ha'e javi regua joupe-upe ijayvu okuapy, ha'e vy aipoe'i:

— Huvixa ma nhanderoaigua ha'e filisteu kuery po gui nhandereraa jepe va'ekue ri oyvy gui ae onha va'ekue Absalão káuxa.

10 Ha'e rami teĩ Absalão nhanderuvixarã nhamoĩ va'ekue ma joe opu'ãa py omano. Aỹ ka, mba'e re tu pekyrirĩ ri? Pejapo 'rãgue huvixa ojevý ju aguã rami.

Jerusalém tetã katy Davi ojevýague

11 Israel kuery ha'e rami joupe-upe ijayvua omombe'upaa ma huvixa Davi pe. Ha'e ramo huvixa aipoe'i uka sacerdote kuery Zadoque ha'e Abiatar pe:

– Aipopeje ke Judá regua nhomongetaa kuery ikuai va'e pe: “Mba'e re tu peẽ kuery gui amboae kuery ha'e javi ranhe ogueru ju 'rã huvixa hekoa py?”

12 Peẽ kuery ma xeryvy kuery ae'i, xekãgue ha'e xero'o regua'i ae peiko. Mba'e re tu ha'vy peẽ kuery gui amboae regua kuery ranhe xereru jevy ta?” peje.

13 Ha'e gui Amasa pe ma aipopeje: “Ndee nda'u xero'o ha'e xekãgue regua ae'i e'ỹ avi? Xevyguia xondaro kuery ruvixa Joabe rekovia ndee romoĩ e'ỹ ramo Nhanderuete taxembopaga ha'e oipotaa rami” peje.

14 Ha'e rami huvixa ijayvua Judá regua avakue oendu vy peteĩ'i rami ovy'a okuapy opy'a py. Ha'e vy aipoe'i uka okuapy ixupe:

– Orevuxixa, ejevý ju nerembiguai kuery ha'e javi reve – he'i uka.

15 Ha'e ramo huvixa ojevý vy Jordão yakã peve ranhe ovaẽ. Ha'e rã Judá kuery avi Gilgal py oje'oi huvixa reve nhovaexĩ aguã, Jordão yakã ogueroaxa heruvy aguã.

Davi reve Simei nhovaexĩague

16 Ha'e gui Gera ra'y Simei, Benjamim regua Baurim pygua va'e ojapura ovy vy Judá regua avakue rupive oguejy, huvixa Davi reve nhovaexĩ avi aguã.*

17 Ha'e va'e reve oo avi mil xondaro kuery Benjamim regua. Saul ro pygua kuery rembiguai Ziba oo avi, gua'y kuery quinze ha'e guembiguai vinte va'e reve. Ha'e kuery jogueraa pojáva Jordão yakã py huvixa pe ojexa uka vy.

18 Ha'e rami vy ha'e kuery yy oaxapa huvixa ro pygua kuery ogueroaxa ju heruvy aguã, ha'e ixupe ojapo aguã oipotaa rami rei.

Gera ra'y Simei ma huvixa renonde oĩ guenapy'ã re, huvixa Jordão yakã oaxa ta ramo.

19 Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Xeruvixa, xembopaga eme ajevavyague re, nema'endu'a eme xee nerembiguai xe'arandu e'ỹa rupi ajapo vaiague re, Jerusalém gui reoa ára. Xeruvixa, nema'endu'ave eme ha'e nungakue re ndepy'a py.

20 Mba'eta xee nerembiguai va'e aỹ anhemombe'upa ajevavyague. Ha'e rami vy ae xeruvixa, José ramymino kuery gui xee ranhe aju rovaexĩ aguã – he'i.

21 Ha'e ramo Zerua pi'a Abisai aipoe'i:

– Simei nomanoi 'rã ri nda'u huvixarã SENHOR omoĩ va'ekue pe ijayvu vaiague re?

22 Ha'e rã Davi ombovai:

– Mba'e tu xee areko peẽ Zerua pi'a kuery reve? Mba'e re tu aỹ penhemoingo xerovaiguarã? Aỹ nda'u Israel regua omano ta? Tyrã pa xee ndaikuaai teve Israel kuery ruvixa ju aĩa? – he'i

23 Ha'e gui Simei pe ju huvixa oura vy

– Ndee neremanoi 'rã – he'i.

Davi reve Mefibosete nhovaexĩague

* 19:16 Simei ma Jerusalém gui Davi onha jave ixupe ijayvu vai, ha'e hexe ita omombo va'ekue (2 Samuel 16.5-14).

²⁴ Saul ramymino Mefibosete voi oo huvixa reve nhovaexĩ aguã. Ha'e va'e ma huvixa ooa ára guive ojevvy porãa ára peve ndojepyeivei, nonhendyva apoi, neĩ oao voi ndojoivei va'ekue.

²⁵ Ha'e gui Jerusalém py huvixa ovaẽ ramo hexeve Mefibosete nhovaexĩ aguã ou ramo huvixa aipoe'i:

— Mefibosete, mba'e re tu ndereoi raka'e xerupive?

²⁶ Ombovai:

— Xeruvixa, xerembiguai xembotavy ramo ndaai. Mba'eta xee nerembiguai aguata porã e'ỹ va'e vy aipoa'e teĩ: “Ambokupe árygua uka 'rã xerymba huvixa rupive aa aguã”, ha'e va'ekue.

²⁷ Ha'e rami teĩ xeruvixa, xerembiguai ma nerenonde ijavy rei xere.† Ha'e rami avi xeruvixa, ndee ma Nhanderuetea guigua anjo rami reikuaapa va'e. Xerereko ke ndee reipotaa rami.

²⁸ Ha'e gui xeruvixa, ha'evea rami 'rãgue xeru ro py ikuai va'ekue rejuka ukapa va'e rire. Ha'e rami teĩ ndee xereru imoiny nde-mesa py okaru va'e kuery mbyte. Ha'e nunga rupi xeruvixa, nda'evei mba'emo re rive xee ajerure aguã ndevy — he'i.

²⁹ Ha'e rã huvixa ombovai:

— Ha'eve ma. Mba'e re tu ha'e nunga re teri ndeayvu? Xeayvu Ziba reve pemboja'o pendevvy.

³⁰ Mefibosete aipoe'i huvixa pe:

— Ixupe ae topytapa, xeruvixa, ndero py rejevvy porã ma rire.

Davi reve Barzilai nhovaexĩague

³¹ Ha'e gui Gileade pygua Barzilai voi Rogelim gui ou vy huvixa reve oaxa Jordão yakã, yy rovai re peve.

³² Barzilai ma tuja'i ete, oitenta ma'etỹ ma oguerereko va'e. Ha'e ae huvixa kuery pe ome'ẽ va'ekue ho'u va'erã Maanaim py ikuai jave, ava oguerekopa va'e vy.*

³³ Ha'e gui huvixa aipoe'i Barzilai pe:

— Jaa ke xerupive, Jerusalém tetã py xee ame'ẽ 'rã nerembi'urã.

³⁴ Barzilai ombovai huvixa pe:

— Mbovy ára peve teri nda'u aiko 'rã? Nda'evei teve ndee xeruvixa reve aa aguã Jerusalém peve.

³⁵ Oitenta ma'etỹ ma xee areko. Ndaikuaavei ma mba'e nunga pa iporã va'e, ha'e'ỹ vy iporã e'ỹ va'ea voi. Tembi'u ha'u va'e voi naendu kuaavei ma heea, ha'u va'e ha'e ay'u va'e voi. Xee nda'u aendu kuaa teri 'rã avakue ha'e kunhague oporaei rã? Xeruvixa, mba'erã tu xee nerembiguai romoingo eta rei rive ta?

³⁶ Ha'e rami avi xeruvixa, ndereve xee aa 'rã Jordão yakã rovai peve'i. Mba'e re tu ndee remboekovia ta mba'emo porã ndevy ajapogave?

³⁷ Tove xee nerembiguai taa ju, ha'e vy xerekoa py ae amano'i 'rã xeru ha'e ha'i kuery rupa katy'i xenhono porãa aguã. Ha'e rami avi ne'exa, Quimã toĩ nerembiguairã. Xeruvixa, toaxa ha'e ae nderupive, ha'e rã rereko 'rã reipotaa rami — he'i.

³⁸ Huvixa ombovai:

— Toaxa ha'vy Quimã xereve, ha'e ixupe ajapo 'rã reipotaa rami tema. Ndevy voi ajapo 'rã reipotaa va'e ha'e javi — he'i.

† **19:27** Mefibosete ma Saul ra'y Jónatas ra'ykue, hexe Davi opena porãa va'ekue Jónatas re ima'endu'a vy. Hembiguai ma Ziba (9.1-13). Ha'e gui Ziba ma Mefibosete rekokuere ramigua rive omombe'u va'ekue Davi pe, ijyvy ojevvy guarã ae ojopyxe vy (16.1-4). * **19:32** 2 Samuel 17.27-29

³⁹ Pavê rei Jordão yakã oaxapa ramo huvixa voi oaxa ma vy oayvupa Barzilai rova py, ha'e vy ogueroayvu porã imondovy. Ha'e rã Barzilai ojevuy ju ngoo katy.

⁴⁰ Gilgal peve huvixa oaxa ovy ramo Quimã oo avi oiny hupive. Huvixa rupive oje'oi avi Judá regua kuery ha'e javi, ha'e Israel regua mbyte rupi peve.

⁴¹ Ha'e gui Israel regua avakue ha'e javi oupa okuapy huvixaa py. Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

– Oreruvixa, mba'e re tu oreryvy kuery gui Judá regua ranhe rive ndereru nhemi okuapy? Mba'eta Jordão yakã kyvôgua re ha'e kuery ndereru ndero pygua kuery reve, nerembiguai kuery ha'e javi avi – he'i.[‡]

⁴² Ha'e ramo Judá regua avakue ha'e javi ombovai Israel kuery pe:

– Ha'e rami rojapo mba'eta huvixa ma oreretarã ae. Mba'e re tu ha'e rami rã rive pendevai ta? Ore kuery nda'u huvixa rembi'u re rokaru, tyrã pa orevy mba'emo ome'ê rive va'ekue?

⁴³ Ha'e gui avakue Israel kuery ombovai ju Judá kuery pe:

– Ore kuery ma pendegui dez-kue oreretave va'e vy peê kuery gui roguerekove Davi reve. Mba'e re tu ha'vy peê kuery norembovareive? Ore kuery ranhe oreayvu raka'e nhanderuvixa rogueru jovy aguã re – he'i tei Israel kuery ijayvua gui Judá kuery ijayvu povive tema.

20

Seba huvixa rovai opu'ã rã ojukaa ague

¹ Ha'e py oĩ avi peteĩ ava nhe'ê vai ra'y Seba hery va'e, Bicri ra'y, Benjamim regua va'e. Ha'e va'e ma mimby guaxu omonhe'ê vy aipoe'i:

– Nhande kuery ma mba'eve ndajarekoi Jessé ra'y Davi reve. Israel kuery, peteĩ-teĩ jaje'oi nhandero katy! – he'i.

² Ha'e ramo Israel regua avakue ha'e javi oja'o jogueravy Davi-a gui, Bicri ra'y Seba rupive anho oje'oi. Ha'e rã Judá regua kuery ma huvixa reve tema ikuai, ha'e vy Jordão yakã guive ogueru okuapy Jerusalém peve.

³ Jerusalém tetã py ngoo oĩ va'e py Davi ova'ê vy ogueraapa dez gua'yxy jevy ogueroko va'ekue ngoo re opena va'erã oaja va'ekue. Ha'e va'e kuery ma ombotpya vy omongaru uka porã va'eri neĩ teĩve reve nonhenovei. Ha'e kuery omano e'ÿa ja oo omboty pyre py ikuai imeve'ÿ va'e rami ae.

⁴ Ha'e gui Davi aipoe'i Amasa pe:

– Mboapy araa py embotpya ke xea py Judá regua avakue, ha'e ndee voi eju ju apy rejexa uka aguã – he'i.

⁵ Ha'e ramo Amasa oo Judá regua avakue oguerupa aguã, teĩ ou ju e'ÿ re ára oa'angaague oaxa rive.

⁶ Ha'e ramo Abisai pe ju Davi aipoe'i:

– Aÿ Absalão ojapoague gui Seba ojapo vaive 'rã nhandevy. Ha'e rami vy eraapa na xerembiguai kuery, ha'e pemonha, tetã ikorapa va'e py onhemi vy nhandegui oo jepe e'ÿ aguã – he'i.

⁷ Ha'e ramo Joabe revegua kuery ma Jerusalém gui kuery oje'oi pa Bicri ra'y Seba omonha vy, huvixa rarõa ha'e xondaro kuery ipy'a guaxukue ha'e javi reve.

⁸ Ha'e gui Gibeão katy'i ita tuvixa va'e hi'aia py ha'e kuery ovaẽmba jave ma Amasa ovaexĩ ouvy. Joabe ma xondaro kuery ao py onhemonde ho'amy ha'e py. Hi'áry ku'akuaa oĩ va'e reve kyxe avi oĩ hyru py. Ovaexĩ ovy vy oity kyxe.

[‡] 19:41 Apy "Israel kuery" he'ia ma Judá regua e'ÿ re ijayvu vy. Ha'e rã amboae py ma jaikuaa 'rã judeu kuery ha'e javi re ijayvua.

⁹ Ha'e vy Amasa pe Joabe

– Xeryvy, reiko porã'i pa? – he'i reve hendyva re ojopy oiporu kuaa regua py, oayvu aguã merami.

¹⁰ Ha'e rã Amasa neĩ ndoikuaa potai Joabe opo rovai py kyxe oguerekoa re. Ha'e rã ha'e va'e py ae oye'o, hyekue onhoẽmba. Teĩgue ju oikyxĩ e'ỹ re omano ha'e pyve. Ha'e ramo guyvy Abisai reve Joabe omonhave ju jogueravy Bicri ra'y Seba.

¹¹ Joabe reve ikuai va'e regua peteĩ ma Amasa retekue yv'ýry hi'ãi vy aipoe'i:

– Joabe revegua Davi-a katygua peiko va'e ma jaa ke Joabe rupive – he'i.

¹² Tape mbyte rupi Amasa nguguy re omyĩ teri oupy ramo oexa va'e nhavõ opyta kuerei 'rã. Ha'e nunga rupi xondaro va'e oexa vy tape mbyte gui oguerovave heravy Amasa retekue nhuũndy katy. Ha'e vy hi'áry omombo peteĩ ao puku, ituia py ovaẽ va'e nhavõ opyta ramo.

¹³ Tape gui oguerova ma rire avakue ha'e javi oo Joabe rupive, Bicri ra'y Seba rakyue monha vy.

¹⁴ Seba kuery ma Israel ha'e javi regua ikuai rupi oaxapa jogueravy, Abel-Bete-Maaca peve. Ha'e rami teĩ berita kuery anho onhemboatypa vy oje'oi hupive.

¹⁵ Ha'e gui Joabe oxondaro kuery reve ovaẽmba vy ojoko imoiny Abel-Bete-Maaca tetã. Ha'e va'e tetã katy'i omboaty reta yvy, tetã kora yvatekuea peve. Ha'e javi Joabe reve ikuai va'e ojo'o-jo'o okuapy tetã kora oity aguã.

¹⁶ Ha'e gui ma tetã gui peteĩ kunha hi'arandu va'e ojavukai:

– Pendu ke, pendu ke. Aipopeje Joabe pe tou kyvõ katy, hexeve xeayvu aguã.

¹⁷ Ha'e va'e ovaẽ ramove kunha va'e oporandu:

– Ndee ae pa Joabe?

Ombovai:

– Xee ae – he'i.

Ha'e rã kunha va'e aipoe'i:

– Endu ke xee nerembiguai xeayvua.

– Aendu 'rã – he'i Joabe.

¹⁸ Ha'e rã kunha va'e aipoe'ive ju:

– Yma guive aipo'ea: “Penhemongeta uka 'rã Abel py, mba'emo pereko va'e re oikuaa potã porãa aguã” 'ea.

¹⁹ Ha'e rami ae xee ma Israel kuery joe opu'ã va'e regua e'ỹ, ore kuery ma ojeroviapy meme. Ha'e rã ndee ma rembovaipaxe peteĩ tetã, xee Israel regua xy aiko va'eri. Mba'e re tu oremokanhy ta SENHOR pegua orekuai va'e?

²⁰ Joabe ombovai vy aipoe'i:

– Xee ma namokanhyi 'rãe, nambovaipavei 'rã guive.

²¹ Ndee rexa'ãa rami e'ỹ aikoa. Ha'e rami avi peteĩ ava Efraim yvyty re oiko va'e, Bicri ra'y Seba hery va'e, opu'ã karamboae huvixa Davi rovai. Ha'e va'e anho'i pemoaxa xevy, ha'e ramo ajepe'a ju 'rã peneretã gui – he'i.

Ha'e rã kunha va'e aipoe'i Joabe pe:

– Ma'ẽ, inhakãgue amombo uka 'rã ndevy tetã kora áry rupi.

²² Ha'e gui kunha va'e o'arandua rupi oo guetarã kuery ha'e javi reve jogueroayvu aguã. Ha'e rire Bicri ra'y Seba akã ojaya okuapy vy omombo Joabe oexa aguã. Ha'e rã omonhe'ẽ mimby guaxu, ha'e ramo ojepe'apa ju tetã gui. Peteĩ-teĩ ngoo katy ju oje'oi. Ha'e rã Joabe ma Jerusalém katy ojevuy huvixa reve jogueroayvu aguã.

2 Samuel 8.15-18; 1 Crônicas 18.14-17

²³ Joabe ma Israel regua xondaro kuery ha'e javi re opena va'e. Ha'e rã Joiada ra'y Benaia ma huvixa rarõa kuery re opena.

²⁴ Adorão ma omomba'eapo nhea'ãmbý kuery re opena. Ha'e rã Ailude ra'y Josafá ma mba'emo oiko va'ekue mboparaa ae.

²⁵ Seva ma kuaxia re opena va'ety. Zadoque ha'e Abiatar ma sacerdote ikuai.

²⁶ Ha'e gui Jair ramymino Ira ma Davi mongetaaty oiko.

21

Gibeão pygua kuery ojepy okuapyague

¹ Davi oĩ jave oiko karuai mboapy ma'etỹ re. Ha'e rã SENHOR pe Davi oporandu rã aipoe'i ixupe:

– Ha'e rami oiko mba'eta Saul ha'e hoo pygua kuery jouguy omoëague re ndopagai teri, Gibeão pygua kuery regua ojukaague re guive – he'i.

² Ha'e rami rã Gibeão pygua kuery huvixa oenoĩ uka vy ijayvu ha'e kuery reve. Gibeão pygua ma Israel regua e'ỹ, amorreu regua rembyrekue ae. Ha'e gui Israel kuery oura ma voi va'ekue omomba e'ỹ aguã re, va'eri Saul ma omboboxe Israel ha'e Judá kuery re nda'evei ete vy.*

³ Ha'e gui Davi oporandu Gibeão pygua kuery pe:

– Mba'e tu peipota ajapo pendeivy kuery pe? Mba'e nunga tu ame'ẽ 'rã pendeivy teko vai ojapoague rekovia, SENHOR pegua kuery peroayvu porã aguã?

⁴ Gibeão regua kuery ombovai okuapy:

– Saul ha'e hoo pygua kuery mba'e prata ha'e ouro ma ndoroipotai. Israel regua ndorujukaxei guive peteĩve – he'i.

Davi oporanduve ju:

– Mba'e nunga tu ha'vy tajapo pendeivy kuery pe?

⁵ Ha'e kuery ombovai huvixa pe:

– Ha'e gui oreregua kuery jukaare, Israel mbyte rupi roikove e'ỹ aguã oremokanhymbaxe va'ekue,

⁶ ha'e va'e ra'y kuery regua gui emboaxa orevy sete avakue SENHOR renonde rojryvipy aguã, Gibeá SENHOR rembiporavo Saul rekoague py ae – he'i.

Ha'e ramo huvixa aipoe'i:

– Xee amboaxa 'rã pendeivy – he'i.

⁷ Ha'e rã Jónatas ra'y Mefibosete Saul ramymino va'e ma huvixa nomboaxai, SENHOR rery rupi Saul ra'y Jónatas reve SENHOR Davi ouraague rami vy.

⁸ Ha'e rami vy huvixa ojopy Saul ra'y kuery Aiá rajy Rispa pi'a mokoĩve, Armoni ha'e Mefibosete hery va'e, ha'e gui Saul rajy Merabe pi'a kuery peteĩ nhiruĩve, meolatita Barzilai ra'y Adriel ra'y kuery ikuai va'e.

⁹ Ha'e va'e kuery ma Gibeão pygua kuery po py omboaxa yvy'ã áry ojryvipypa aguã, SENHOR renonde. Ha'e rã sete-ve ho'apa vyvoi. Ha'e vy omano, mba'emo mono'õa ypy'ia ára, jypy cevada omono'õa ára py ae.

¹⁰ Ha'e ramo Aiá rajy Rispa ma peteĩ ajukue voxa guigua ogueraa vy peteĩ ita tuvixa va'e áry oipyo imoiny oĩ aguã. Ha'e py ma jypy omono'õa ára guive opyta yva gui oky ho'a ju peve. Ha'e va'e ma ara py neĩ pyávy ndoejai oikovy tetekue ikuai py guyra oveve va'e onhemboja aguã, mymba ka'aguy rupigua guive.

¹¹ Davi pe omombe'ua Saul ra'yxy jevy Rispa oikoa ha'e javi, Aiá rajy va'e.

* **21:2** Gibeão regua kuery reve Josué jogueroayvuague rami vy Israel kuery pe omba'eapo 'rã avave rei ojukaa e'ỹ re (Josué 9).

¹² Ha'e rami rã Davi oo vy Jabes-Gileade gui ogueru Saul ha'e ta'y Jônatas kãgue, ha'e pygua kuery Bete-Seã tetã mbyte gui ogueraa rire. Ha'e py ma Gilboa vvyty re filisteu kuery Saul ojukaa ára py oea imoiny va'ekue.

¹³ Ha'e kuery po gui Saul ha'e ta'y Jônatas kãgue ogueru vy ha'e va'e reve onhono porã avi ojyryvipy pyre kãgue.

¹⁴ Ha'e rami vy Benjamim regua vvy re ojaty okuapy Saul ha'e ta'y Jônatas kãgue, Zela py, tuu Quis onhono porãague py ae. Huvixa ojapo ukaa rami ojapopa. Ha'e va'e rire ma ha'e va'e vvy re Nhanderuete ojapo porã ju.

1 Crônicas 20.4-8

¹⁵ Ha'e gui filisteu kuery opu'ã ju okuapy Israel kuery rovai. Ha'e rã Davi oxondaro kuery reve oje'oi vy joguero'a filisteu kuery reve. Ha'e gui ma Davi ikane'õ vaipa.

¹⁶ Isbi-Benobe ma gigante ramymino regua. Hu'y guaxu oguereko va'e ma cinco quilos ipoyi va'e, ha'e onhemonde oikovy hu'y jokoia regua ipyaukue py. Ha'e va'e ma ojukaxe Davi.

¹⁷ Ha'e rami teĩ Zeruia pi'a Abisai oepy vy filisteu oipyxo vy ojuka. Ha'e ramo Davi pegua kuery ixupe oura vy aipoe'i okuapy:

— Aỹ gui ma orereve ndee ndereovei 'rã joe ropu'ã aguã katy, Israel kuery moexakãa ogue e'ỹ aguã — he'i okuapy.

¹⁸ Ha'e va'e rire ma joguero'ave ju Gobe py, filisteu kuery reve. Ha'e py ma husatita Sibecai va'e ojuka gigante ramymino Safe.

¹⁹ Ha'e va'e rire teĩgue ju joguero'a filisteu kuery rovai Gobe py. Ha'e gui Belém pygua Jaaré-Oregim ra'y Elanã ojuka Gate pygua Golias. Ha'e va'e guembiporu hu'y guaxu oguereko va'ekue ma ajukue popê'a'y rami tuvixa va'e.*

²⁰ Teĩgue ju opu'ã okuapy joe, Gate py ae. Ha'e py oiko peteĩ ava yvate ete va'e. Ha'e va'e ma mboapy meme ikuã ha'e ipyxã voi, ha'e javi vy vinte e quatro ikuã ha'e ipyxã oguereko. Ha'e va'e voi gigante ramymino regua.

²¹ Ha'e va'e ma Israel kuery mbojaru reia rupi ijayvu ramo Davi ryke'y Simei ra'y Jônatas ojuka.

²² Ha'e va'e avakue irundy ikuai gigante ramymino Gate tetã py. Ha'e rami teĩ Davi ha'e ixondaro kuery oitypa raka'e.

22

Salmo 18.1-50

¹ Ha'e gui SENHOR pe Davi ijayvu kova'e mboraie rupi, Saul ha'e hovaigua kuery ha'e javi po gui SENHOR ogueraa jepe jave.

² Ha'e vy aipoe'i:

— SENHOR, ndee ma xe'itaova.

Ndee ma oo imbaraeite va'e ha'e xerepya.

³ Xeruete ma xe'itaova anhemiaty,
mba'emo vai jokoia, xereraa jepea imbaraeite va'e,
oo yvate va'e, ha'e anhemiaty.

Ndee Xeruete, xereraa jepe 'rã xejukaxea kuery gui.

⁴ Ajapukai SENHOR ogueroporaeipy va'e pe.

Ha'e rami vy aa jepe 'rã xerovaigua kuery gui.

⁵ Manoa pygua xejoko va'ekue yai rami,
heko vai va'e yai rami xere opu'ã vy xemongyje.

⁶ Manoa pygua xejokua va'ekue,
nhu'ã xã xejura xapy'a.

* 21:19 1 Crônicas 20.5

- 7 Ha'e ramo ajexavaia py ajapukai karamboae SENHOR pe.
 Xeruete pe ajapukai ainy.
 Ha'e rã ojeupegua templo gui oendu xeayvua,
 ijapyxa peve ajapukaia ovaẽ ramo.
- 8 Ha'e ramo yvy omyĩ ha'e oryryi.
 Yva yta ikuai va'e voi ovavapa, oryryipa,
 ogueropoxy ramo.
- 9 Inhapyĩgua gui opu'ã hataxĩ,
 ijuru gui ma tata nhomombaarã oẽ,
 tapyĩ hexakã va'e.
- 10 Yva omo'yvyĩ vy oguejy,
 ipy guýry pytũ vaikue oĩ reve.
- 11 Peteĩ anjo ipepo va'e áry oĩ vy oveve ouvý,
 yvytu opepo áry ogueru pojava ramo.
- 12 Oyvyry rupi rami omoĩ pytũ reia oo'irã,
 pytũ, yy ijatya ha'e yva re arai ikuai va'e voi.
- 13 Hexakãa henonde oo va'e gui
 hendy ovy tapyĩ rexakã ramigua.
- 14 Ha'e gui SENHOR yapu yva re,
 Yvate ete va'e ijayvu atã.
- 15 Ngu'y omombo vy omoaĩmba xerovaigua kuery.
 Overa vy omondyipa.
- 16 Ha'e ramo ojekuaa yy rupa,
 ha'e yvy yta avi ojekuaapa,
 ndeayvu atãa py SENHOR,
 ndepoxya rupi neapyĩgua gui nepytuẽ ramo.
- 17 Yvate gui ha'e okuave'ẽ vy xejopy,
 xerenoẽ yy tuvixa va'e gui.
- 18 Xereraa jepe xerovaigua kuery imbarate va'e gui,
 xemomboriau rei va'e kuery gui ae,
 xegui ipo'akave ete va'ekue ri.
- 19 Xere ha'e kuery opu'ãmba rei ajexavai jave,
 teĩ SENHOR onhemoĩ xepytyvõarã.
- 20 Ha'e rami vy xereru peteĩ henda ipa'ũ ja'eavea py.
 Xereraa jepe xererovy'a vy.
- 21 Xereko porãa re SENHOR xerereko porã,
 xevy pe ome'ẽ ndaxepo ky'aiague repy.
- 22 Mba'eta xee ma SENHOR guigua tape rupi aiko va'e,
 ndajepe'ai Xeruete gui ha'eve'ỹa rami aiko aguã.
- 23 Xejee amoĩ ijayvuague ha'e javi,
 xejegui ndaibe'ai ayvu omoĩ va'ekue.
- 24 Henonde aiko anhetẽa rupi,
 ajejoko teko vai rupi aiko e'ỹ aguã.
- 25 Ha'e ramo SENHOR ome'ẽ xereko porãague repy,
 henonde rupi ndaxereko ky'ai rire.
- 26 Heko porã va'e kuery pe rejekuaa uka 'rã heko porã va'e,
 anhetẽ rupi ikuai va'e pe rejekuaa uka anhetẽ rupigua avi,
- 27 iky'a e'ỹ va'e pe rejekuaa uka iky'a e'ỹ va'e,
 ha'e rã heko vai va'e pe ma rejekuaa uka 'rã nhombopaga kuaa va'e.
- 28 Ndee reraa jepe 'rã onhemo'yvyĩ'i va'e,
 ha'e rã oma'ẽ vaikue reia rupi onhemboyvate va'e ma remomba 'rã.

- 29 Ndee SENHOR ma xerexapea,
 SENHOR omoexakā pytū rupi aiko rā.
- 30 Ndereve vy amomba 'rā xondaro kuery,
 Xeruete reve vy apo 'rā hetā kora áry rupi.
- 31 Nhanderuete guigua tape ma iky'a e'ý va'e,
 SENHOR ayvu ma oa'anga pyre.
 Hexe onhemi va'e ha'e javi pe ma mba'emo vai jokoia oiko.
- 32 Mava'e tu Nhanderuete oiko SENHOR e'ý vy?
 Mava'e tu nhande'itaova oiko Nhanderuete e'ý vy?
- 33 Nhanderuete ma xemombaraetea xekangy e'ý aguã,
 omoatyrō 'rā aguata aguã rupi.
- 34 Ha'e ojapo xepy guaxu rami inhakuã aguã.
 Ha'e vy yvatea rupi xemoingo.
- 35 Xepo pe voi ome'ẽ joe apu'ã kuaa aguã.
 Ha'e ramo guyrapa overa va'e guigua voi aipira 'rā.
- 36 Mba'emo vai jokoarā reme'ẽ xereraa jepea,
 xemboaxya rupi xemboyvate.
- 37 Apyrō aguã tape rembopyve ramo
 ndaxepyxyryi 'rā.
- 38 Xerovaigua kuery amonha 'rā aupity peve.
 Amomba rire ma ajevvy ju.
- 39 Amomba ae, amou'ũmba opu'ã aguã nda'evevei peve.
 Xepy yvýry ho'apa.
- 40 Mba'eta ndee xemombaraete ajoguero'a kuaa aguã,
 rejapo xere opu'ã va'ekue re xepo'aka aguã rami.
- 41 Xerovaigua kuery rejapo ojavapa aguã rami.
 Xerayvu e'ý va'e amomba.
- 42 Ha'e kuery oma'ẽ rā avave rei ndoepyai.
 Tá, SENHOR pe ha'e kuery ojavukai teĩ nombovai.
- 43 Ha'e ramo amongu'ipa yvy ku'i rami.
 Amou'ũmba, yapo tape guiguare rami amomba.
- 44 Xeretā pygua kuery xere opu'ãa gui xereraa jepe,
 xemōi yvy regua kuery ruvixarā.
 Amboae regua kuery ndaxai va'ety voi xevyguia ikuai.
- 45 Amboae regua kuery xenhe'ẽ rendu.
 Xeayvu oendu vy ojavopa okuapy.
- 46 Ha'e gui amboae regua kuery okanhymba,
 onhemiague gui oẽmba onhemondyipa vy.
- 47 SENHOR ma oikove va'e, togueroayvu porãa xe'itaova!
 Tomboetea Xeruete, ita xereraa jepea.
- 48 Nhanderuete xerepy vy jojukapa,
 heta va'e kuery re xembopo'aka.
- 49 Nhanderuete ae xereraa jepe xerovaigua kuery gui.
 Ndee ma xemboyvate xerovaigua kuery áry,
 ha'e xerepy avakue jojuka va'ety po gui.
- 50 Ha'e ramo SENHOR, roguerovy'a 'rā yvy regua kuery oendua py,
 aporaei 'rā nderery rupi.*
- 51 Ha'e ae ombopo'aka 'rā huvixave omoĩ va'ekue,
 oexa uka 'rā guembiporavo oayvua,

* 22:50 Romanos 15.9

Davi ha'e hamymino kuery pe, raka'e rã peve.

23

Davi opa vygua ijayvuague

- 1 Pova'e ayvu ma opa vygua Davi ijayvuague.
 Jessé ra'y Davi ijayvua,
 ava omboyvate pyre, Jacó kuery ruete omoĩ va'ekue,
 Israel regua ha'eve rei'ia rupi oporai va'e.
- 2 — SENHOR Nhe'ẽ ijayvu xejuru rupi,
 ha'e ijayvua rupi ae xejuru omombe'u.
- 3 Israel kuery ruete ijayvu,
 Itaova Israel kuery onhemiaty aipoe'i xevy:
 “Teko porã rupi avakue re opena va'e,
 SENHOR renonde ojererokyjea rupi joe opena va'e ma
- 4 ko'ẽ aje'ive omoexakã ouvy va'e rami oiko,
 ko'ẽ aje'ive nda'araivei jave kuaray ojope ouvy va'e rami,
 oky rire ojope ju vy mba'emo renhoĩ ombo'okypa va'e rami”, he'i.
- 5 Ha'e rami e'ỹ ri pa Nhanderuete renonde xero pygua kuery ikuai?
 Mba'eta xereve ojapo ngupive guarã opa e'ỹ va'erã,
 ha'evea rami meme ae ojapo, ivaipa aguã rami e'ỹ.
 Ha'e rami vy ndojapoi avi 'rã teve aa jepe aguã,
 aupity aguã arõ aikovy va'e ha'e javi?
- 6 Ha'e rã nhe'ẽ vai ra'y kuery ma oipe'apaa 'rã
 juu nhandepo py e'ỹ nhamondo va'e rami.
- 7 Mba'eta amongue omondexe vy
 oiporu 'rã ferro guigua, e'ỹ vy hu'y guaxu.
 Ha'e rire hi'aĩague pyve okai katu'i 'rã tata py.
- 1 Crônicas 11.10-47*
- 8 Po rami ma Davi pegua ipy'a guaxukueve rery oĩ: Taquemoni ra'y Josebe-Bassebete ma mboapyve va'e kuery ruvixa. Ha'e va'e ma guembiporu hu'y guaxu reve onhea'ã oikovy oitocentos avakue rovai, ha'e vy ojukapa vyvoi peteĩgue'i pyve.
- 9 Ha'e va'e rire ma Dodô ra'y Eleazar, Aoí ramymino va'e. Ha'e va'e ma mboapyve ipy'a guaxukueve va'e regua oiko. Peteĩ ára Davi reve ha'e kuery ikuai vy filisteu kuery ijaty okuapy va'e ombovai okuapy joe opu'ã aguã. Israel kuery mboae ma ojepe'apa ma teĩ
- 10 ha'e opu'ã vy onhea'ã filisteu kuery rovai, ipo kyxe ojopya haxypa peve. Ha'e va'e ára SENHOR ogueraa jepepa rã heta va'e kuery Eleazar opu'ã ho'amya py ojevypa ju mba'emo oeja pyre ojopy heravy aguã.
- 11 Ha'e va'e rire ma Agé ra'y Samá, hararita va'e. Leí tekoa py peteĩ mba'ety kumanda pe'i anho ikuaiia py filisteu kuery ijaty okuapy ramo ha'e kuery gui heta va'e kuery onhamba teĩ
- 12 mba'ety mbyte py Samá hi'aĩ vy ojokopa. Ha'e rami vy ojukapa filisteu kuery. Ha'e rami py teĩgue ju SENHOR ogueraa jepepa.
- 13 Ha'e gui trinta yvatekueve ikuai va'e regua mboapy ma mba'emo mono'õa ára oje'o'i avi Adulão itakua py Davi onhemia py. Ha'e va'e jave py filisteu regua xondaro kuery voi ijaty okuapy Refains yvyugua py.
- 14 Ha'e rami vy Davi onhemia py oĩ, ha'e rã filisteu regua xondaro kuery ma Belém py ikuai.
- 15 Ha'e gui Davi ijy'uvei etea rupi aipoe'i:

— Mava'e tu xemboy'u ta ygua Belém tetã kora rokẽ py oĩ va'e gui? — he'i ramo

¹⁶ ha'e va'e mboapyve ipy'a guaxukueve ikuai va'e ma filisteu kuery ijaty okuapy'a mbyte rupi oaxa vy ygua Belém tetã rokẽ py oĩ va'e gui oguenoẽ yy, ha'e Davi oĩa py ogueru. Ha'e rã ha'e ndoy'uxei vy onhoẽ SENHOR renonde ome'ẽ mbyrã.

¹⁷ Ha'e vy aipoe'i:

— SENHOR, nda'evei ete xee ha'e nunga ay'u aguã! Xee ay'u 'rã ri nda'u avakue ndojeayvuveikue py oje'oi va'ekue ruguy rami? — he'i vy ndoy'ui. Ha'e ramigua ae mboapy ipy'a guaxukueve ojapo va'ekue.

¹⁸ Ha'e gui Joabe ryke'y Abisai, Zerua pi'a va'e ma trinta ikuai va'e ruvixa. Ha'e va'e ma guembiporu hu'y guaxu reve opu'ã trezentos ikuai va'e rovai, ha'e vy ojukapa. Ha'e rami vy tenondegua mboapyve ikuai va'e rami ete ima'endu'a porãmy oiko.

¹⁹ Ha'e ma trinta ikuai va'e gui omboetepepy vy ha'e kuery ruvixa oiko va'eri tenondegua mboapyve ikuai va'e regua e'ỹ guive.

²⁰ Ha'e gui Joiada ra'y Benaia ma ipy'a guaxuve va'e avi. Cabzeel pygua oiko, mba'emo tuvixa va'e ojapo avi va'e. Ha'e rami vy ojuka mokoĩ Moabe pygua joe opu'ã kuaave va'ekue. Yro'y apĩ ho'a jave ma itakua py oguejy vy ojuka peteĩ guary okua py oĩ va'ekue.

²¹ Ojuka avi peteĩ ava Egito guigua ipukuve va'ekue. Egito pygua ma hu'y guaxu reve ou rã Benaia popoka py rive opu'ã ovy vy ipo gui hu'y guaxu oguereko va'ekue oipe'a vy ha'e va'e py ae ju ojuka.

²² Ha'e nunga Joiada ra'y Benaia ojapo rire mboapyve tenondegua ipy'a guaxukueve re rami ima'endu'a porãmy oiko.

²³ Ha'e va'e ma trinta ikuai va'e gui omboetevea va'eri mboapyve tenondegua regua ndoikoĩ guive. Ha'e gui Davi omoĩ guarõa kuery re opena va'erã.

²⁴ Trinta ikuai va'e ma po rami hery: Joabe ryvy Asael, Belém pygua Dodô ra'y Elanã,

²⁵ ha'e gui Samá ha'e Elica harodita va'e meme,

²⁶ paltita va'e Heles, Tecoa pygua Iques ra'y Ira,

²⁷ Anatote pygua Abiezer, Mebunai husatita va'e,

²⁸ Zalmom aoíta va'e, Maarai netofatita va'e,

²⁹ Baaná netofatita va'e ra'y Helebe, Gibeá pygua Ribai ra'y Itai Benjamim regua va'e,

³⁰ Benaia piratonita va'e, Gaás yakã katygua Hidai,

³¹ Abi-Albom arbatita va'e, Azmavete barumita va'e,

³² Eliaba saalbonita va'e, Jasém ra'y kuery, Jônatas,

³³ Sama hararita va'e, Sarar ararita va'e ra'y Aião,

³⁴ Aasbai maacatita va'e ra'y Elifelete, Aitofel gilonita va'e ra'y Eliã,

³⁵ Hezrai carmelita va'e, Paarai arbita va'e,

³⁶ Zobá pygua Natã ra'y Jigeal, Bani gadita va'e,

³⁷ Zeleque amonita va'e, Naarai beerotita va'e, Zerua pi'a Joabe rembiporu reraaty,

³⁸ Ira ha'e Garebe itrita va'e meme,

³⁹ ha'e gui Urias heteu va'e. Ha'e javi vy trinta e sete ikuai.

24

1 Crônicas 21.1-6

¹ Ha'e gui teĩgue ju SENHOR poxya hendy jevy Israel kuery rovai. Ha'e vy Davi py'a re omoĩ ha'e kuery rovai oiko aguã. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Tereo eipapa Israel ha'e Judá kuery ha'e javi – he'i.

² Ha'e ramo huvixa Davi aipoe'i xondaro ruvixa Joabe pe:

– Eiko ke Israel regua ha'e javi ikuai rupi, Dã guive Berseba peve. Ha'e vy eipapapa, aikuaa aguã mbovy pa ikuai.

³ Joabe ombovai huvixa pe:

– Ha'e rami avi tove SENHOR Nderuete cem-kue ju toamboetave, ndee xeruvixa rexa py. Ha'e rami teĩ xeruvixa, mba'e re tu ndee ha'e rami ete rejapoxe? – he'i.

⁴ Ha'e rami teĩ huvixa ayvu Joabe ha'e xondaro ruvixa kuery ijayvua gui ipoyive ramo huvixa renonde gui Joabe ha'e xondaro ruvixa kuery oje'oi vy oipapa jogueravy Israel kuery ha'e javi.

⁵ Ha'e rami vy ha'e kuery Jordão yakã oaxa vy opyta Aroer py Gade vvyugua mbyte py tetã oĩ va'e yke jaiporu kuaa regua katy. Ha'e vy oo Jazer katy.

⁶ Ha'e gui ma Gileade katy oo vy ovaẽ Cades peve, heteu kuery vvy re. Ha'e gui Dã-Jaã katy oo vy ojeapa jogueravy Sidom katy.

⁷ Ha'e vy ovaẽ Tiro tetã ikorapa va'e py, ha'e gui heteu ha'e cananeu kuery rekoa ha'e javi rupi. Ha'e gui oje'oi ju Judá regua Neguebe vvy katy Berseba peve.

⁸ Ha'e rami py oguata jogueravy Israel vvy ha'e javi rupi.

Ha'e gui nove jaxya vinte araa py ma ovaẽ ju okuapy Jerusalém py.

⁹ Huvixa pe Joabe omombe'u heta va'e kuery mbovy pa ikuai. Israel re ikuai ra'e oitocentos mil avakue joe opu'ãa py kyxe oiporu kuaa va'e. Ha'e rã Judá re ma quinhentos mil ikuai.

1 Crônicas 21.7-17

¹⁰ Ha'e gui Davi heta va'e kuery oipapa ukapa ma rire opy'a py oendu ramo nda'eveia. Ha'e vy aipoe'i SENHOR pe:

– Ajevavy vaipa ra'e ha'e rami ajapoa py. Ha'e rami teĩ aỹ SENHOR, ajerure rebogue aguã xee nerembiguai ajevavyague, inhakã porã ve'ỹ va'e rami ajapo rire – he'i.

¹¹ Ko'ẽ aje'ive'i reve Davi ovy ramove Davi pegua imba'ekuaa va'e profeta Gade rupi SENHOR ombou oayvu. Ha'e vy aipoe'i iuxpe:

¹² – Tereo aipo're Davi pe: “Po rami SENHOR ijayvu: ‘Mboapy regua va'e aikuaa uka 'rã petei eiporavo ajapo aguã', he'i.”

¹³ Ha'e ramo Davi-a py profeta Gade ovaẽ vy omombe'u. Ha'e vy aipoe'i:

– Reipota pa sete ma'e'tỹ re karuai ou ndeyvy re? Tyrã pa mboapy jaxy re renha ta reikovy nderovaigua kuery gui, ha'e kuery nemonha rã? Tyrã pa reipota mboapy ára re mba'eaxy vaikue oiko ndeyvy re? Eiporavo ke aỹ, ha'e omombe'u xembouare pe ambovai va'erã – he'i.

¹⁴ Gade pe Davi ombovai:

– Xee ma ajexavaia aendu. Ha'eveve SENHOR po py anhemboaxa uka rã, mba'eta ha'e ma opa e'ỹ va'e nhanemboaxy va'e. Ha'e rã avakue po py ma xee nanhemboaxa ukaxei – he'i.

¹⁵ Ha'e rami rã SENHOR ombou mba'eaxy vaikue Israel vvy ha'e javi rupi, ko'ẽ aje'ive'i guive oa'angaague ára peve. Ha'e ramo Dã guive Berseba peve omano setenta mil avakue ha'e kuery regua.

¹⁶ Ha'e gui Jerusalém áry SENHOR-a guigua anjo tetã omomba aguã opo oupi ho'amy jave SENHOR opytu'u ma mba'emo vai omoingoa gui. Ha'e vy aipoe'i anjo heta va'e kuery mombaara ou va'ekue pe:

– Ha'eve ma, emboguejy ju ndepo – he'i. Ha'e va'e jave ma anjo hi'aĩ jebuseu regua Araúna mba'emo moa'yĩaty vvy'iry.

¹⁷ Ha'e gui anjo heta va'e kuery omomba rã Davi oexa vy oiapukai SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee rima ajejavý, xee rima hi'arandu e'ÿ va'e rami ajapo. Ha'e rã kova'e vexa'i kuery, mba'e tu ha'e kuery ojapo? Xerovai ae eupi ndepo, ha'e xeru ro pygua kuery rovai.

1 Crônicas 21.18-27

¹⁸ Ha'e va'e árave profeta Gade ou Davi oĩa py. Ha'e vy aipoe'i:

— Tereo na, ejapo SENHOR pe peteĩ altar-rã jebuseu regua Araúna mba'emo moa'yĩaty py.

¹⁹ Gade ayvu rupi SENHOR ojapo ukaague rami vy Davi oo.

²⁰ Ha'e gui Araúna ma yvy'ã re oĩa gui oexa huvixa guembiguai kuery reve jogueru nhoguenoiny ramo. Ha'e rami vy guenapy'ã re oĩ ngova yvy peve.

²¹ Ha'e vy oporandu:

— Xeruvixa, mba'e re tu ndee reju apy xee nerembiguai aĩa py?

Davi ombovai:

— Mba'emo moa'yĩaty ajogua aguã rima aju, SENHOR pe altar-rã ajapo aguã, mba'eaxy vaikue heta va'e kuery áry ombou va'ekue opytu'u aguã — he'i.

²² Ha'e rã Araúna aipoe'i Davi pe:

— Ejopy ha'e eme'ẽ SENHOR pe reme'ẽxe va'e, reipota va'e rei teĩ. Apy ma vaka ikuai reapy vy reme'ẽ va'erã. Oĩ avi yvyrape mba'emo moa'yĩaty regua yxakãrã, canga guive oĩ.

²³ Xeruvixa, ha'e nunga ha'e javi ndepo py xee Araúna ame'ẽmba — he'i.

Ha'e vy aipoe'ive ju:

— SENHOR Nderuete tojapo rejerurea.

²⁴ Ha'e rami teĩ huvixa ombovai Araúna pe:

— Any, ndegui xee ajogua 'rã hepyrã porã re, mba'eta SENHOR Xeruete pe name'ei 'rã xevy ome'ẽ rive pyre — he'i. Ha'e rami vy Davi ojogua mba'emo moa'yĩaty, ha'e vaka re ma ome'ẽ cingüenta hatã'i va'e prata guigua.

²⁵ Ha'e py ma Davi ojapo peteĩ altar SENHOR pe, ha'e vy ome'ẽ mba'emo oapy reve, peteĩ rami ikuaiã regua guive. Ha'e rami rã ha'e va'e yvy re SENHOR ojapo porã jevy ramo Israel kuery ikuaiã áry gui mba'eaxy vaikue opytu'u.

Jypy'igua kuaxia huvixave rei kuery rekokue oĩa Jypy'igua kuaxia huvixave rei kuery rekokue oĩa

Huvixa Davi omano rire ta'y Salomão ju oĩ hekovia. “Salomão pe Nhanderuete ome'ẽ avi hi'arandurã, opa mba'e py oikuaa pota ha'e mba'emo oikuaapa rei aguã rami, ye'ẽ rembe rupi ita ku'i ikuaiã rami. ... Omombe'u avi três mil ayvu arandua regua, ha'e gui mil e cinco mboraerã. ... Ha'e ramo ha'e javi regua ou Salomão arandua oenduxe vy” (4.29, 32, 34a). Nhanderuete ombojervia atyrã Salomão ojapo peteĩ templo iporã vaipa va'e, ouro ha'e overa va'e py onhovãmbaa. Mbovy rei e'ỹ oguereko kavaju ha'e karóxa joe opu'ãa pyguarã. “Ha'e rami vy setecentos kunhague oguereko huvixa rajy meme, ha'e gui trezentos ta'yxy jevy kuery. Ha'e va'e kunhague ma ojapo amboae rami rei ipy'a aguã. Ha'e vy tuja'ive ma jave ta'yxy kuery ombopy'a rerova ete tuuete mboae ramigua kuery re ju ombojervia aguã. Ha'e ramo opy'a re anhetẽ rupi ve'ỹ oiko Senhor nguete pe, nguu Davi oikoague rami e'ỹ” (11.3-4).

Salomão omano rire openaague omboja'oa mokoĩ henda py. Kuaray puku-a katy opyta Judá regua, ta'ykuie opena aguã. Ha'e rã kuaray ijapu'a'ia katy ma Israel regua opyta, amboae kuery openaa. Ha'e va'e mokoĩve regua joe opu'ã jepi raka'e.

Israel regua re opena raka'e peteĩ huvixa Acabe hery va'e. Ha'e va'e ma Nhanderuete re ndojervia rami ixupe profeta Elias ijayvu, tuuete ramigua Baal pegua sacerdote kuery reve oeko a'ã guive. Aipoe'i heta va'e kuery pe: “Rakã'e peve 'rã tu pendepy'a py ndapeikuaai rei pekuapy mokoĩ rupi rei vy? Senhor ae ri Nhanderuete oiko ramo ixupe ete pendekuai. Ha'e'ỹ vy xapy'a rei Baal ri Nhanderuete oiko ramo ixupe pendekuai” he'i (18.21). Ha'e ramo Nhanderuete ombovai vy tata ombou yvã gui, opo'akaa oexa uka vy.

Davi tuja'i ete jave guare

¹ Huvixa Davi tuja'i ete, ha'e heta ma'et'ya oguereko ma ramo ajukue py onhovãmbaa teĩ ijeyro'y ae tema.

² Ha'e ramo ixupe hembiguai kuery aipoe'i:

– Oreruvixa, tove tojoua peteĩ kunhataĩ'i nerenonde oiko va'erã. Tove ndere topena toikovy, tóke avi ndejyva py, ndeyro'y riaie e'ỹ aguã – he'i.

³ Ha'e rami vy Israel ha'e javi rupi oeka oje'oivy kunhataĩ'i iporãve va'e. Ha'e vy Suném pygua Abisague hery va'e ojou vy ogueru huvixaa py.

⁴ Kunhataĩ va'e ma iporã ete va'e. Huvixa re opena oikovy, oipytyvõa rupi oiko teĩ huvixa ma hexe nopena rei.

Adonias huvixarã onhemoĩ uka rivexeague

⁵ Ha'e gui Davi ra'y Adonias Hagite pi'a va'e ma onhemboyvate rei. Ha'e vy aipoe'i:

– Xee ae 'rã aĩ huvixarã – he'i. Ha'e rami vy ojou karóxa, kavaju áry guarã kuery ha'e cingüenta avakue henonde rupi onha okuapy aguã.

6 Ha'e rami teĩ tuu ma neĩ peteĩgüe ma voi nda'ijayvui ixupe. Neĩ aipo nde'i: "Mba'e re tu guĩ rami reiko?" nde'i. Ha'e ma jaexa rã iporãve va'e avi, Absalão oiko rire oiko va'ekue.*

7 Ha'e rami vy Zeruia pi'a Joabe ha'e sacerdote Abiatar reve jogueroayvu, ha'ea katy ha'e kuery oo vy oipytyvõ agüã re.

8 Ha'e rã sacerdote Zadoque ma Adonias-a katy ndooi, neĩ Joiada ra'y Benaia, profeta Natã, Simeí, Reí ha'e Davi rembiguai kuery ipy'a guaxukueve va'e ma voi.

9 Ha'e rire Adonias ma ita Zoelete py oĩa py oo vy ome'ẽ mymba kuery vexa'i, vaka ha'e ikyra ete va'e oapy reve, Rogel katy'i yvu oĩ va'e py. Ha'e katy oenoĩmba avi guyvvy kuery huvixa ra'y ikuai va'e, ha'e gui avakue Judá pygua huvixa rembiguai kuery ha'e javive.†

10 Ha'e rã profeta Natã ma noenoĩ ukai ae, neĩ Benaia, avakue ipy'a guaxukueve neĩ guyvvy Salomão ma voi.

Bate-Seba reve Salomão huvixarã oĩ agüã re Natã ijayvuague

11 Ha'e rami rã Natã aipoe'i Salomão xy Bate-Seba va'e pe:

— Nerendui ri ty'y Hagite pi'a Adonias huvixarã onhemoĩague? Ha'e rami teĩ nhandervuxa Davi ndoikuaai.

12 Ha'e nunga rupi eju, toromongeta, reikove reve reo jepe agüã, ndepi'a Salomão voi.

13 Tereo, ejexa uka huvixa Davi pe. Ha'e vy aipo're ixupe: "Xeruvixa, reura ma e'ỹ teve xee nerembiguai pe? Mba'eta aipo're va'ekue: 'Ndepi'a Salomão ae ma oĩ rã huvixave xerekovia, xerenda áry ae rã oĩ', 're va'ekue. Mba'e re tu ha'vy Adonias ri huvixarã onhemoĩ?" 're rã ixupe.

14 Ha'e gui huvixa reve ndee ndeayvu teri reve ma xee voi avaẽ rã nderakkyue. Ha'e vy xee ju xeayvu rã ndeayvuague rupi — he'i.

15 Ha'e gui Bate-Seba ma opy huvixa oĩa py oo vy ojexa uka ixupe. Huvixa ma tuja'i raxa ma ramo Suném pygua Abisague oĩ avi oipytyvõa rupi.

16 Ha'e gui huvixa renonde py Bate-Seba ojero'a vy oĩ guenapy'ã re. Ha'e ramo oporandu vy

— Mba'e tu reipota? — he'i huvixa.

17 Kunha va'e ombovai:

— Xeruvixa, SENHOR Nderuete renonde reura va'ekue xee nerembiguai va'e pe. Ha'e vy aipo're va'ekue: "Ndepi'a Salomão ae ma oĩ rã huvixarã xerekovia. Ha'e ae rã oguapy xerenda áry", 're va'ekue.

18 Ha'e rami teĩ aỹ ma Adonias ae onhemoĩ ra'e huvixaverã. Ha'e gui ndee xeruvixa, ndereikuaai teri.

19 Ha'e va'e ma mymba kuery ojuka uka vy ome'ẽ ma vaka ra'y ikyrave va'e ha'e vexa'i oata agüã rami rei e'ỹ. Oenoĩmba avi huvixa kuery ha'e javi, sacerdote Abiatar ha'e xondaro kuery ruvixa Joabe. Ha'e rã ndera'y Salomão ma ha'e noenoĩ ukai.

20 Ha'e rami teĩ xeruvixa, Israel kuery ha'e javi ma ndere meme oma'ẽ okuapy, ndee ae reikuaa uka porãve agüã mava'e ete pa nerenda áry oguapy va'erãa nderekovia huvixarã oĩ agüã.

21 Ha'e rami e'ỹ rã xeruvixa, neramoĩ kueryague rami nenhono porãa rã xee ha'e xepi'a Salomão voi orerereko axya rei rã joapo vai va'ety rami rive — he'i.

22 Huvixa reve kunha va'e ijayvu teri reve ovaẽ avi profeta Natã ha'e py.

* 1:6 Adonias ma Absalão ryvy (2 Samuel 3.2-5), teĩ ha'e kuery ikuai re tuu Davi ndoikuaa potai (2 Samuel 14). † 1:9 Adonias ma ngaru ojapo Nhanderuete peguarã merami teĩ huvixa oĩ agüã rive, tyke'y Absalão ojapoague rami avi (2 Samuel 15.7-12).

23 Ha'e ramo huvixa pe omombe'ua vy ixupe aipo'ea:

– Apy ma ko ovaë profeta Natã – 'ea ramove ha'e va'e ju ojero'a vy henonde ngova omboja vvy peve.

24 Ha'e vy aipoe'i:

– Xeruvixa, ndee ae ri nhiã aipo're va'ekue: “Adonias 'rã huvixa oĩ xee ndaikovevei ma rire, ha'e vy ha'e ae ma 'rã oguapy xerenda áry”, 're ri ty'y?

25 Mba'eta ange ma ha'e ou vy ojuka uka vaka ha'e mymba kuery ikyrakueve va'e, vexa'i kuery oata aguã rami e'y guive. Ha'e vy oenoĩ ukapa huvixa ra'y kuery ha'e javi, xondaro kuery ruvixa ha'e sacerdote Abiatar. Ha'e ramo ha'e kuery oguerovy'a vy okaru ha'e oy'u okuapy henonde py. Ha'e vy ixupe aipoe'i okuapy: “Ha'eve ete ma nhanderuvixave Adonias!” he'i okuapy.

26 Ha'e rã xee nerembuguai aiko va'e ma naxerenoi, nei sacerdote Zadoque, Joiada ra'y Benaia ha'e ndera'y Salomão ma voi.

27 Xeruvixa, ndee ae ri nhiã rejapo uka va'ekue ha'e nunga? Mba'eta nerembuguai kuery pe ndereikuaa ukai teve nderekovia nerenda áry oguapy va'erã – he'i.

28 Ha'e ramo huvixa Davi ijayvu vy

– Penoi ju ha'vy Bate-Seba xea py – he'i. Ha'e rã kunha va'e ma huvixa renonde py ou ju vy ojexa uka ho'amy ixupe.

29 Ha'e ramo huvixa oura reve aipoe'i:

– Anhetë ete ajexavaia ha'e javi gui SENHOR oikove va'e xerepy va'ekue rery rupi aura vy aipoe'a:

30 Kova'e ára pyve ajapo 'rã ndevy auraague. Mba'eta SENHOR Israel kuery Ruete rery rupi aipoe'a va'ekue: “Ndepi'a Salomão ae 'rã oĩ xee naĩvei jave. Ha'e ae ju 'rã oguapy xerenda áry xerekovia”, ha'e va'ekue.

31 Ha'e ramo Bate-Seba ma huvixa renonde py ojero'a vy vvy peve omboja ngova. Ha'e vy aipoe'i:

– Ha'eve ete ma xeruvixa Davi, raka'e rã peve guarã!

Huvixarã Salomão omoĩ okuapyague

32 Ha'e gui ma Davi aipoe'i:

– Penoi xea py sacerdote Zadoque, profeta Natã ha'e Joiada ra'y Benaia – he'i ramo ha'e va'e kuery oguerua rã ojexa uka okuapy huvixa pe.

33 Ha'e kuery pe huvixa aipoe'i:

– Peraa ke xee penderuvixa rembuguai kuery, ha'e pejapo xera'y Salomão mburika áry oĩ aguã rami. Ha'e vy peraapa Giom katy.

34 Ha'e py ma profeta Natã reve sacerdote Zadoque omoĩ 'rã huvixarã Israel kuery re opena aguã. Ha'e gui pembopu 'rã mimby guaxu, ha'e vy “Ha'eve ete ma huvixave Salomão!” peje 'rã.

35 Ha'e gui ma peju jevy 'rã hupive. Ha'e rã ha'e ma ou vy oguapy 'rã xerenda áry, xerekovia ha'e ju oĩ aguã, mba'eta xeayvuague rami vy ha'e ae 'rã opena Israel ha'e Judá kuery re – he'i.

36 Ha'e rami rã Joiada ra'y Benaia huvixa ombovai vy aipoe'i:

– Ha'eve va'e. Po rami ae ta'ijayvu avi SENHOR xeruvixa Ruete va'e.

37 Xeruvixa, ndere SENHOR openaague rami ae topena Salomão re voi. Ha'e rami vy tombopo'aka xeruvixa Davi po'akaa gui eteve voi – he'i.

38 Ha'e gui huvixa pegua xondaro kuery reve oje'oi sacerdote Zadoque, profeta Natã ha'e Joiada ra'y Benaia. Huvixa Davi rymba mburika'i áry ae Salomão omoĩ vy ogueraa okuapy Giom py.

39 Ha'e gui sacerdote Zadoque ma azeite ryrú ombrojerovia aty gui ogeru va'ekue oupi vy omoĩ Salomão re. Ha'e vy mimby guaxu ombopu rã heta va'e kuery ha'e javi oendu vy ojapukai:

– Ha'eve ete ma huvixa Salomão! – he'i okuapy.

40 Ha'e gui hakykue oje'oipa vy gaita ombopu reve oguerovy'a ete heravy. Onhendu atã oje'oivy vvy voi omomyĩ rei aguã rami.

Adonias ojeuepegua kuery reve onhemondyipa okuapyague

41 Ha'e ramo Adonias ha'e oenoĩ va'ekue okarupa ma rire oendu okuapy. Joabe voi mimby pu oendu vy aipoe'i:

– Mba'e nungarã tu pova'e tetã katy gui hevovo rei va'e onhendu?

42 Ha'e ijayvu teri reve ovaẽ sacerdote Abiatar ra'y Jônatas. Ha'e ramo ixupe Adonias aipoe'i:

– Eike nã, mba'eta ndee ma ava ndepy'a guaxu va'e vy mba'emo pyau porã va'e anho 'rã nhi'ã reru orevy – he'i.

43 Ha'e rã Jônatas ombovai vy aipoe'i Adonias pe:

– Ha'e rami 'rãgue py nhandervixa Davi ma omoĩ uka ra'e Salomão huvixaverã.

44 Ha'e rami vy hexeve Davi omondouka sacerdote Zadoque, profeta Natã, Joiada ra'y Benaia ha'e ojeuepegua xondaro kuery. Ha'e va'e kuery ma omoĩ huvixa rymba mburika'i áry ae.

45 Ha'e vy Giom py sacerdote Zadoque ha'e profeta Natã omoĩ huvixaverã. Ha'e gui oguerovy'a ete reve ojevypa jogueruvy ramo tetã ha'e javi rupi hevovo rei okuapy. Ha'e va'e kuery ae rima ojapukai rã pendu va'e.

46 Ha'e gui Salomão ma huvixa renda áry uguapy ae.

47 Ha'e rami ae avi Davi rembiguai kuery yvatekueve ou okuapy ixupe oxarura. Ha'e vy aipoe'i okuapy: “Nderuete tojapo nderery gui Salomão rery omboetevea aguã rami. Tombopo'akave ndepo'akaa gui eteve”, he'i okuapy ramo huvixa ngupa áry ituia pyve ojero'a.

48 Ha'e rami vy aipoe'i: “Ta'ima'endu'a porãa SENHOR Israel kuery Ruete re, mba'eta ange nhandevy ombou xerenda áry uguapy va'erã, xee ae rexa py ma voi aexa va'e”, he'i.

49 Ha'e rami rã Adonias hexeve guarã oenoĩ va'ekue oryryipa reve opu'ãmba vy oje'oipa joa katy e'ÿ-e'ÿ.

Adonias onhemboaxy ukaague

50 Ha'e rã Adonias ma Salomão gui okyje vaipa avi vy opu'ã vy templo py oo, ha'e ojopy oiny altar apy'i ikuai va'e re.‡

51 Salomão pe aipo'ea:

– Ma'ẽ, Adonias ma ndegui okyje vy oo altar apy'i re ojopy oiny. Ha'e vy aipoe'i: “Aÿ gui huvixa Salomão toura xejuka uka e'ÿ aguã kyxe py, hembiguai aiko rã”, he'i.

52 Ha'e ramo Salomão ombovai:

– Ha'e va'e ma ha'evea rami ri oiko va'e ramo neĩ peteĩ'i hi'a ma voi ndo'ai 'rã vvy py. Ha'e rã hexe nda'evei va'e oĩa jaikuaa ramo omano 'rã – he'i.

53 Ha'e ramo guembiguai kuery Salomão omondouka rã omboguejy okuapy altar gui. Ha'e ramo ha'e ou vy huvixa Salomão renonde py ojero'a. Ha'e rã aipoe'i ixupe:

– Tereo ju ndero katy.

2

Salomão pe Davi mba'emo ojapo va'erã omboaxapa ma vy omanoague

‡ 1:50 Templo py Adonias oike vy altar apy'i ikuai va'e re ojopy onhemboaxy ukaa rupi (Êxodo 21.12-14).

1 Ovaẽ ma ouvvy Davi omano aguã ára. Ha'e vy gua'y Salomão pe mba'emo ojapo uka vy aipoe'i:

2 — Xee aa ta ma tape omano va'e pavẽ oje'ovia rupi. Ha'e gui ndepy'a guaxu ke ava rami!

3 Eiko SENHOR Nderuete nhanembo'eague rami, ha'e oikoa rami ae reiko vy ijayvua oeja va'ekue rejapopa aguã, ha'e ojapo uka va'ekue, oipotaa, ha'e oikuaa uka va'ekue lei Moisés ombopara va'ekue re oĩa rami, ha'e rami vy opa mba'e rejapoa py reiko porã aguã, mamõ rã reoa rupi rei.

4 Ha'e ramo 'rãe SENHOR ndevy voi omoĩ atã xeivy ijayvuague. Mba'eta aipoe'i va'ekue: “Ndera'y kuery ma ikuai re ae oikuaa pota ri vy anhetẽ ete rupi xerenonde ikuai aguã opy'a ha'e onhe'ẽ ha'e javi py, ha'e ramo ndoatai 'rã nderekovia tenda Israel kuery re openaaty áry oĩ va'e”, he'i va'ekue.

5 — Ha'e rami avi ndee ma reikuaa porã Zeruia pi'a Joabe xeapo vaiague, ha'e gui Israel pygua xondaro kuery ruvixa mokoĩ va'e re voi: Ner ra'y Abner ha'e Jéter ra'y Amasa re. Ha'e va'e kuery ma ha'e ojuka joe nopu'ãavei ma jave teĩ. Ha'e rami vy ojepy joe opu'ãa jave py jouguy omoẽague re. Ha'e nungakue py onhemongy'a, oku'ãkuaa ha'e oxapatu voi.*

6 Ha'e nunga rupi ejapo hexe ne'arandua rami. Ha'e rami vy eja eme hi'a xiĩmba rire ma omano aguã.

7 — Ha'e rã Gileade pygua Barzilai ra'y kuery re ma repena porã 'rã. Ha'e kuery va'e regua ta'ikuai riae nde-mesaa py okaru va'e, mba'eta ha'e rami ae xere opena karamboae nderyke'y Absalão gui anha jave py.

8 — Ha'e gui apy ndereve avi oiko teri Benjamim regua Gera ra'y Simei, Baurim pygua. Ha'e va'e ma xeivy ijayvu vaikue rei ete karamboae, Maanaim katy aa jave py. Ha'e rami rire teĩ Jordão yakã rembe re xerovaexĩ vy ou ramo xee ma SENHOR rery rupi aura vy aipoa'e karamboae kyxe py ajuka e'ỹ aguã re.

9 Ha'e rami teĩ aỹ ma exa'ã eme ojejavy e'ỹ va'e oikoa rami, mba'eta ne'arandu va'e vy reikuaa porã 'rã hexe rejapo va'erã, huguy omoẽa ramo omano aguã — he'i.

10 Ha'e va'e rire Davi ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa tetã Davi rekoague py ae.

11 Davi ma quarenta ma'et'ỹ re oĩ huvixa Israel kuery re opena va'e. Hebròm py ranhe opena sete ma'et'ỹ re, ha'e gui trinta e três ma'et'ỹ re ju Jerusalém py opena.

12 Ha'e rami py Salomão ju oĩ nguu Davi rekovia. Ha'e vy opa mba'e py ipo'akave tema ovy.

Adonias omanoague

13 Ha'e gui Hagite pi'a Adonias ou Salomão xy Bate-Seba oĩa py. Ha'e ramo ixupe kunha va'e oporandu:

— Ha'evepa reia rupi pa reju?

Ombovai:

— Ha'evepa reia rupi rima — he'i.

14 Ha'e vy aipoe'ive ju:

— Peteĩ ayvu xeayvu ta ndevy.

Kunha va'e ombovai vy

— Ndeayvu tema — he'i.

15 Ha'e ramo aipoe'i:

* 2:5 Joabe ma Abner ha'e Amasa ojukaague omombe'u 2 Samuel 3.25-32 ha'e 20.9-10 py. Ha'e rã Barzilai ra'y kuery Davi re opena porãague omombe'u 2 Samuel 17.27-29 py.

— Reikuaa porã xee ae huvixa aĩ aguã rami aiko va'ekue, ha'e Israel kuery ha'e javi oarõ okuapy va'ekue xee apena aguã, teĩ opena aguã ma xeryvy pe ju omboaxaa. SENHOR gui ae ojopy ha'e rami aguã.

¹⁶ Ha'e gui aỹ ma peteĩ mba'e re anho ajerure ndevy. Ejapo e'ỹ eme xevy.

Kunha va'e ombovai:

— Ndeayvu ha'vy — he'i.

¹⁷ Ha'e ramo aipoe'i:

— Ajerure ndeayvu aguã huvixa Salomãõ pe, mba'eta ndevy pe ma nome'ẽ e'ỹi 'rã. Tome'ẽ xevy Suném pygua Abisague xera'yxyrã.

¹⁸ Bate-Seba ombovai:

— Ha'eve, ndeayvuague rami vy xee xeayvu 'rã huvixa pe — he'i.

¹⁹ Ha'e gui ma Bate-Seba oo huvixa Salomãõ-a py, Adonias ojerureague omombe'ũ aguã. Huvixa opu'ã oxy reve nhovaexĩ aguã, ha'e vy ojero'a henonde py. Ha'e gui guenda áry ju uguapy vy ogueru ruka peteĩ tenda oxy pe. Ha'e ramo uguapy oiny oiporu kuaa regua re.

²⁰ Ha'e vy aipoe'i:

— Peteĩ mba'e kyrĩ'i ete va'e re tema ajerure ta ndevy. Eme'ẽ e'ỹ eme.

Huvixa ombovai:

— Ha'i, ejerure tema. Xee name'ẽ e'ỹi 'rã ndevy — he'i.

²¹ Kunha va'e aipoe'i:

— Reme'ẽ 'rãgue Suném pygua Abisague nderyke'y Adonias ra'yxyrã.

²² Ha'e ramo huvixa Salomãõ ombovai vy aipoe'i oxy pe:

— Mba'e re tu rejerure Suném pygua Abisague re Adonias ra'yxyrã? Mba'e re tu nderejerurei avi ha'e ipo'aka aguã re (mba'eta xeryke'y oiko rã), ha'e sacerdote Abiatar ha'e Zeruiã pi'a Joabe peguarã re voi? — he'i.

²³ Ha'e vy huvixa Salomãõ oura SENHOR rery rupi. Ha'e vy aipoe'i:

— Adonias guekove rovai ae e'ỹ ri ijayvu ramo Xeruet e oipotaa rami taxembopaga.†

²⁴ Ha'e gui aỹ anhetẽ ete SENHOR xeru Davi rekovia xemoĩ, ha'e ijayvuague rami vy xero pygua kueryrã omoingo va'ekue oikove va'e rery rupi aura vy aipoe'i: Aỹ ma Adonias omano 'rã — he'i.

²⁵ Ha'e rami vy huvixa Salomãõ ma Joiada ra'y Benaia omondouka rã oo vy oguero'a Adonias, ha'e vy ojuka.

Salomãõ sacerdote Abiatar omoxẽague

²⁶ Ha'e gui sacerdote Abiatar pe ju huvixa aipoe'i:

— Tereo Anatote katy nemba'ety ituia py, mba'eta ndee ma ava ojuka pyrã. Ha'e rami teĩ aỹ ma ndorujukai 'rã, mba'eta xeru Davi renonde rupi SENHOR ayvu ryru reraa va'ekue, ha'e xeru ojexavaiaague ha'e javi py ndee voi rejexavai rire — he'i.

²⁷ Ha'e rami vy Salomãõ omoxẽ Abiatar, SENHOR pegua sacerdote-ve'ỹ oiko aguã. Ha'e rami py ojeupity Siló py Eli ramymino kuery rekorã re SENHOR ijayvuague.‡

Joabe ojukaa ague

²⁸ Ha'e nunga Joabe pe omombe'ua rã oendu vy ojava ovy vy oiko SENHOR ombojerovia aty ropy, ha'e vy ojopy oiny altar apy'i oĩ va'e re, mba'eta Joabe voi Adonias reve onhemoirũ va'ekue, Absalãõ reve nonhemoirũ va'ekue ri.

† **2:23** Adonias ojerureague omombe'ua rã Salomãõ oendu vy ndojou porã, mba'eta Suném pygua Abisague Davi ra'yxy jevy rami ae irũ oiko va'ekue (1.1-4), ha'e pavẽ oikuaa rã huvixa ra'yxykue re omenda va'e huvixa jevyrã oikoa rami (2 Samuel 16.20-23). ‡ **2:27** Eli pe SENHOR ijayvuague ma 1 Samuel 2.27-33 py oĩ.

29 Ha'e ramo Salomão pe omombe'ua SENHOR ombojerovia aty katy Joabe ojava vy altar vyv'iry oia. Ha'e ramo Salomão Joiada ra'y Benaia omondouka vy aipoe'i:

– Tereo ke, ero'a.

30 Ha'e ramo SENHOR ombojerovia aty py Benaia oo vy aipoe'i Joabe pe:

– Po rami huvixa ijayvu: Eê ke upe gui.

Ombovai:

– Any, apy ae 'rã amano – he'i.

Ha'e gui Benaia oo jevy vy ha'e nunga huvixa pe omombe'u vy aipoe'i:

– Po rami Joabe xembovai kuri.

31 Ha'e ramo ixupe huvixa aipoe'i:

– Ejapo ha'vy aipoe'iague rami vy. Ero'a vy ejuka, ha'e gui enhono porã. Ha'e rami vy 'rãe xegui ha'e xeru ro pygua kuery gui reipe'a heko porã va'e ruguy Joabe omoê riveague re rombopaga aguã oĩ va'ekue.

32 Ha'e rami rã Joabe re ae ju 'rã SENHOR omoĩ tuguy omoêague re opaga aguã. Mba'eta mokoĩ avakue ixugui heko porãve ha'e ha'evene va'e re opu'ã vy ojuka ete rire kyxe py, xeru Davi oikuaa e'ÿ re. Ha'e va'e ma Ner ra'y Abner Israel kuery xondaro ruvixa va'e, ha'e gui Jéter ra'y Amasa Judá pygua xondaro ruvixa.

33 Ha'e rami rã Joabe re ae 'rã oĩ ha'e kuery ruguy omoêague re opaga aguã, hamymino kuery re guive, raka'e rã peve guarã. Ha'e rã Davi re ma, hamymino kuery, hoo pygua kuery, ha'e henda áry oĩ va'e re ma oĩ 'rã SENHOR omoingo porã aguã, raka'e rã peve guarã – he'i.

34 Ha'e ramo Joiada ra'y Benaia Joabe re oguero'a vy ojuka. Ha'e vy onhono porã hoogue py ae, tekoa e'ÿa py.

35 Ha'e gui Joabe rekovia ma huvixa omoĩ Joiada ra'y Benaia xondaro ruvixarã, ha'e rã Abiatar rekovia ma omoĩ Zadoque sacerdote-rã.

Simeĩ ojukaa ague

36 Ha'e rire ma huvixa oenoĩ uka Simeĩ. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Ejapo ke nderorã Jerusalém py, ha'e py ae eiko. Apy gui eê-eêve eme ke peteive henda katy.

37 Mba'eta eikuaa pota porã ke: Apy gui reo vy Cedrom yakã reaxa vyve remano 'rã. Ha'e gui ndere ae ju 'rã oĩ nderuguy omoêague re repaga aguã.

38 Ha'e ramo Simeĩ ombovai huvixa:

– Xeruvixa, ha'evene rami ndeayvu. Ndeayvuague rami 'rãe xee nerembiguai aiko – he'i. Ha'e rami vy Simeĩ are'i ma oiko Jerusalém py.

39 Ha'e gui mboapy ma'etÿa py ma mokoĩ Simeĩ rembiguai ojava jogueravy Gate pygua huvixa Maaca ra'y Aquis ro katy. Ha'e ramo Simeĩ pe omombe'ua vy

– Nerembiguai kuery je Gate py ikuai – 'ea.

40 Ha'e rami rã Simeĩ opu'ã vy guymba mburika'i oguereko katu vy oo Gate katy, Aquis ro gui guembiguai kuery ogueru aguã. Ha'e rami vy Gate gui ogueru ju guembiguai kuery.

41 Salomão pe omombe'ua Simeĩ Jerusalém gui Gate katy oo rire ojevny ju maague.

42 Ha'e ramo huvixa oenoĩ uka Simeĩ. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Xee ndajapoi ri ty'y raka'e SENHOR rery rupi reura aguã rami? Ha'e romongeta vy aipo nda'ei teve raka'e: “Marã katy rã rei reoa árave remano 'rã”, nda'ei ri ty'ÿ? Ha'e ramo xevy aipo're va'ekue: “Ha'evene rami ndeayvu aendu”, 're va'ekue ri.

43 Mba'e re ha'vy nderejapoi ri SENHOR pe reuraague, neĩ xee romongetaague ma voi?

⁴⁴ Huvixa aipoe'ive ju Simei pe:

– Ndepy'a re reikuaa porã xeru Davi re rejapo vaiague ha'e javi. Ha'e nunga rupi ndere ae ju SENHOR ombou ta rejapo vaiague repy.

⁴⁵ Ha'e rã huvixa Salomão ma ogueroayvu porãa 'rã, ha'e SENHOR renonde py Davi po'akaa va'ekue omoï porãa 'rã raka'e rã peve – he'i.

⁴⁶ Ha'e gui Joiada ra'y Benaia pe huvixa ijayvu ramo oo vy hexe opu'ã vy ojuka. Ha'e rami py Salomão po'akaa oï atãve.

3

Faraó rajy re Salomão omendaague

¹ Salomão hatyu oikovy Egito pygua huvixa Faraó re. Ha'e vy gua'yxyrã Faraó rajy ogueraa vy tetã Davi rekoague py ranhe ogueru, ngoorã ojapopa e'ÿa ja, ha'e gui SENHOR pegua oo ha'e Jerusalém tetã ha'e javi rupi kora ojapopa e'ÿa ja.

² Ha'e rami teï heta va'e kuery ma yvy'ã rupi ombojeroviaaty ikuai va'e rupi oo vy mba'emo ome'ẽ teri okuapy ha'e py, mba'eta ha'e va'e jave ma oo SENHOR rery oï atyrã ndojapoi teri.

2 Crônicas 1.2-13

³ Salomão oayvu ete SENHOR. Ha'e rami vy ngu Davi ombo'eague rami oiko. Ha'e rami teï yvy'ã rupi ombojeroviaaty ikuai va'e rupi teri ome'ẽ jepi mba'emo, heakuã va'e oapy guive.

⁴ Ha'e rami vy Gibeão katy oo mba'emo ome'ẽ aguã, ombojeroviaaty yvy'ã re oï va'e tuvixave va'e ramo. Ha'e py altar oï va'e áry Salomão oapy uka mil mymba.

⁵ Ha'e gui ma Gibeão py ae Salomão pe SENHOR ojexa uka pyávy, ra'u rupi. Ha'e vy aipoe'i:

– Ejerure ke xevy reipotã va'e re, ha'e rã xee ame'ẽ 'rã.

⁶ Ha'e rã Salomão ombovai:

– Nerembuguai xeru rãgue'i Davi pe reayvua rexa uka raka'e opa mba'e py, mba'eta ha'e ma ojerovia etea rupi ndereve oiko va'ekue, gueko porãa rupi ha'e nerenonde rupi opy'a re anhetẽ ete va'e omoï reve. Reayvua rexa ukã rupi ixupe reme'ẽ peteï ta'y hekovia oï va'erã, aÿ ojekuaa rami.

⁷ Ha'e rami vy SENHOR Xeruate, xeru Davi rekovia xee nerembuguai ju xembopo'aka. Ha'e rami teï xee xekyrĩ ete teri, mba'eve py ndaiko kuaai.

⁸ Xee nerembuguai ma ndevygua kueryrã reiporavo va'ekue mbyte rupi aiko. Ha'e va'e kuery ma heta raxa va'e, neï aipapapa rei va'erã e'ÿ va'e.

⁹ Ha'e nunga rupi xee nerembuguai pe eme'ẽ xepy'a py xe'arandu aguã, ndevygua kuery areko kuaa, ha'e xe'arandua rupi aikuaa potã aguã heko porã ha'e heko vai va'e re. Mba'eta mava'e 'rã tu oguereko kuaa kova'e kuery heta va'e? – he'i.

¹⁰ Ha'e rami ijayvu rã SENHOR oendu vy ojou porã, ha'e rami oiko aguã re Salomão ojerure ramo.

¹¹ Ha'e vy Nhanderuete ombovai:

– Ha'e rami aguã re ae rejerure rire, reiko pukuve aguã re'ÿ, rerekopa aguã re, neï nderovaigua kuery omanomba aguã re'ÿ ma voi rejerure, ha'e rã ne'arandurã re anho ha'evea ramigua reikuaa aguã,

¹² ha'e ramo ma xee ajapo 'rãe ndeayvuague. Ha'e vy ndepy'a re amoï rã ne'arandu ha'e reikuaapa aguã. Ndoikoi teri ndee reiko 'rãa rami oiko va'ekue, neï reï rire voi ndoikoi 'rã amboae.

¹³ Ndepy pe ame'ëve avi 'rã rejerureague'ÿ teï, rerekopa ha'e ndeporiau e'ÿ aguã. Huvixa kuery ikuai va'e regua ndoikoi 'rã ndee ramigua, repena reikovya pukukue re.

14 Xapy'a rei aikoa rami ri reiko ramo, ha'e nderu Davi oikoague rami avi xeayvuague ha'e ajapo uka va'ekue rejapopa ramo xee amboetave 'rã nde'ára — he'i.

15 Ha'e gui ma Salomão omyĩ vy oikuaa oexa ra'u ra'ea. Ha'e vy Jerusalém py ojeyvy vy SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryruru renonde py hi'aĩ. Ha'e vy ome'ẽ mymba kuery oapy uka reve, ome'ẽ avi hexeve peteĩ rami ju ikuaia regua. Ha'e vy peteĩ ngaru ojapo guembiguai yvatekueve ikuai va'e ha'e javi pe.

Mokoĩ kunhague re Salomão oikuaa potaague

16 Ha'e gui huvixaa py mokoĩ kunhague itavy rei va'e ovaẽ vy opu'ã okuapy henonde py.

17 Ha'e kuery va'e regua peteĩ aipoe'i ixupe:

— Xeruvixa, kova'e kunha va'e reve ma peteĩ oo py ae roiko va'e. Ha'e py ae aikuavã'i xepi'a.

18 Kyrĩ va'e aikuavã rire mboapy araa py ma kova'e kunha va'e voi oikuavã'i avi ava'i. Joa py roĩ va'ekue, neĩ peteĩve ma voi jipoi oo py roĩ jave, ore anho'i ae roĩ ha'e py.

19 Ha'e gui pyávy ma kova'e kunha va'e pi'a'i omano, hi'áry onhenoupy rive ramo.

20 Ha'e gui pytũ mbyte xee nerembiguai ake teri ajupy jave ha'e va'e ovy vy xejyva áry gui xepi'a'i oguerova vy ojyva áry ju omonhenou. Ha'e rã opi'a'i omano va'ekue ma omonhenou xejyva áry.

21 Ko'ẽ rai jave avy amokambu aguã teĩ xepi'a'i omano ma ra'e merami. Ha'e gui ko'ẽgue aikuuaa pota rã ha'e va'e ava'i aikuavã'i va'ekue'y — he'i.

22 Ha'e ramo amboae kunha va'e aipoe'i:

— Any, oikove'i va'e ma xepi'a'i ae, ndepi'a'i ae ma omano va'ekue.

Ha'e rã amboae ju ombovai:

— Any, omano va'ekue ma ndepi'a, xepi'a'i ma oikove va'e — he'i. Ha'e rami ijayvu tema okuapy huvixa renonde py.

23 Ha'e ramo huvixa aipoe'i:

— Kova'e kunha aipoe'i: “Kova'e oikove va'e ma xepi'a, ha'e rã ndepi'a ma omanogue.” Ha'e rã amboae ombovai vy “Any, omanogue ma ndepi'a, xepi'a ma oikove va'e”, he'i.

24 Huvixa aipoe'ive ju:

— Peru peteĩ kyxe xevy — he'i ramo huvixaa py oguerua peteĩ kyxe.

25 Huvixa aipoe'i:

— Pemboja'õ ava'i oikove va'e, ha'e gui mbytekue peme'ẽ 'rã peteĩ kunha pe, ha'e rã hovaike ma amboae pe peme'ẽ — he'i.

26 Ha'e rami rã ava'i oikove va'e xy ijayvu huvixa pe, mba'eta ixu ae vy oendu opi'a oayvua anho. Ha'e vy aipoe'i:

— Xeruvixa, eme'ẽ na amboae pe ava'i oikove va'e. Ejuka uka eme teve.

Ha'e rã amboae kunha ma

— Ndoikoi 'rã xepi'a, neĩ ndepi'a voi. Tomboja'oa — he'i.

27 Ha'e ramo huvixa ombovai:

— Peme'ẽ ava'i oikove va'e kunha jypygua pe. Pejuka eme ta'vy, mba'eta peva'e ma ixu ae — he'i.

28 Huvixa ijayvuague Israel kuery ha'e javi oendu vy omboete ete okuapy, mba'eta oikuaa okuapy hexe Nhanderuete guigua 'arandua oĩa, ha'evea rami joguereko kuaa aguã.

- ¹ Ha'e gui Salomão opena oikovy Israel kuery ha'e javi re.
- ² Pova'e avakue ma hembiguai yvatekueve va'e: yvateve ete va'e ma Zadoque ra'y Azarias.
- ³ Sisa ra'y kuery Eliorefe ha'e Aías ma kuaxia mboparaaty kuery. Mba'emo oiko va'ekue ombopara va'ety ma Ailude ra'y Josafá.
- ⁴ Joiada ra'y Benaia ma xondaro kuery ruvixa. Zadoque ha'e Abiatar ma sacerdote ikuai.
- ⁵ Ha'e gui Natã ra'y Azarias ma opena va'ety kuery ruvixa. Natã ra'y Zabude ma mba'emo re opena ha'e huvixa irũ oiko.
- ⁶ Ha'e gui Aisar ma mba'emo re opena va'ety. Abda ra'y Adonirão ma omomba'epo nhea'ãmby kuery rerekoa.
- ⁷ Salomão omoĩ doze avakue Israel kuery ha'e javi re opena va'erã, huvixa ha'e hoo pygua kuery ho'u va'erã ojoua rupi. Ha'e kuery regua peteĩ-teĩ ma ma'et'ya nhavõ ojou 'rã peteĩ jaxy reguarã.
- ⁸ Ha'e kuery rery ma po rami: Ben-Hur ma Efraim vvyty rupi opena va'e.
- ⁹ Ben-Dequer ma Macaz, Saalabim, Bete-Semes, Elom ha'e Bete-Hanã rupi opena.
- ¹⁰ Ben-Hesede ma Arubote rupi opena. Ha'e va'e pegua ma Socó ha'e Hefer vvy ha'e javi avi.
- ¹¹ Ben-Abinadabe ma opena Dor vvy'ã ha'e javi rupi. Ta'yxy ma Salomão rajy Tafate.
- ¹² Ailude ra'y Baaná ma opena Taanaque, Megido ha'e Bete-Seã ha'e javi rupi. Ha'e va'e ma Zaretã katy'i rupi opyta Jezreel vvy'ã guy katy, Bete-Seã guive Abel-Meolá peve, ha'e Jocmeão tetã rovai peve.
- ¹³ Ben-Geder ma Ramote-Gileade rupi opena. Ha'e va'e ma Manassés ra'y Jair rekoague Gileade re ikuai va'e rupi opena. Opena avi Basã regua Argobe tetã oĩ va'e re, ha'e javi vy sessenta tetã ikorapa ha'e hokê jokoia overa va'e guigua va'e meme.
- ¹⁴ Ido ra'y Ainadabe ma Maanaim rupi opena.
- ¹⁵ Aimaás ma Naftali rupi opena. Ha'e va'e ma gua'yxyrã ogueraa peteĩ Salomão rajy, Basemate hery va'e.
- ¹⁶ Husai ra'y Baaná ma opena Aser ha'e Bealote rupi.
- ¹⁷ Parua ra'y Josafá ma Issacar rupi opena.
- ¹⁸ Elá ra'y Simeí ma Benjamim rupi opena.
- ¹⁹ Uri ra'y Geber ma Gileade rupi opena amorreu kuery ruvixa Seom ha'e Basã pygua huvixa Ogue vvykue re. Ha'e va'e vvy re peteĩ'i anho oĩ opena va'e.

Salomão openaa rupi oguerekopaague

- ²⁰ Judá ha'e Israel kuery ma heta ikuai, ye'ẽ vvyry ita ku'i ikuai va'e rami heta. Okaru, oy'u ha'e ovy'a okuapy.
- ²¹ Salomão ma amboae regua ikuai va'e re opena avi, Eufrates yakã guive filisteu kuery vvy ha'e Egipto vvy peve. Ha'e pygua kuery ma mba'emo ome'ẽ 'rã okuapy Salomão pe, ixupe omba'epo 'rã guive okuapy ha'e oikovea pukukue re.
- ²² Ko'ẽ nhavõ Salomão peguarã ome'ẽ 'rã okuapy trinta ryru trigo iporãve va'e ha'e sessenta ryru trigo mboae,
- ²³ ha'e gui dez vaka ra'y ikyra va'e, vinte vaka ikora pygua, ha'e cem vexa'i, guaxu ete'i, guaxu puku, guaxu miri ha'e guyra ikyrakue rei'i va'e.
- ²⁴ Mba'eta ha'e va'e vvy ha'e javi rupi opena, ha'e Eufrates yakã vvyry rupi Tifsa guive Gaza peve huvixa kuery ikuai va'e re. Ha'e gui ijyvy vvyry ha'e javi rupi ma mba'eve rei ndoikoi.

²⁵ Ha'e rami py Judá ha'e Israel kuery ikuai porã'i. Salomão oikovea pukukue re peteĩ-teĩ uguapy 'rã okuapy ngoka py ae uva ha'e figo'y ikuai guy rupi, Dã guive Berseba peve.

²⁶ Salomão oguereko avi quarenta mil kavaju oguy pygua karóxa reraarã, ha'e gui imboguataa kuery ma doze mil.

²⁷ Ha'e gui tembi'u re opena va'ety kuery ojou 'rã okuapy peteĩ-teĩ jaxy reguarã, huvixa Salomão ha'e i-mesa py ovaé va'e pe rei, mba'eve oata e'ý aguã rami.

²⁸ Mamo rã huvixa oĩa py ogueraa avi 'rã cevada ha'e hi'ygue kavaju kuery ha'e kavaju porãgieve peguarã, ijayvuague rami vy ae.

Salomão 'arandua re ijayvua

²⁹ Salomão pe Nhanderuete ome'ẽ avi hi'arandurã, opa mba'e py oikuaa pota ha'e mba'emo oikuaapa rei aguã rami, ye'ẽ rembe rupi ita ku'i ikuai rami.

³⁰ Kuaray oua katygua ha'e Egito pygua kuery 'arandua gui voi Salomão hi'aranduve va'e.

³¹ Avakue ikuai va'e ha'e javi gui hi'aranduve, ezraíta Etã gui voi, ha'e gui Maol ra'y kuery Hemã, Calcol ha'e Darda gui voi. Ha'e ramo hi'arandua oendupaa ha'e javi regua ijyvýry ikuai va'e rupi.

³² Omombe'u avi três mil ayvu 'arandu regua, ha'e gui mil e cinco mboraeirã.

³³ Omombe'u kuaa avi hogue va'e ha'e javi, yary Líbano re ikuai va'e, hissopo kora áry henhoĩ va'e guive. Omombe'u avi mymba kuery ha'e guyra ikuai va'e, yvy rupi otyryry va'e ha'e pira ikuai va'e voi.

³⁴ Ha'e ramo ha'e javi regua ou Salomão 'arandua oenduxe vy. Heta avi ou vvy regua huvixa kuery rembiguai Salomão 'arandua omombe'ua rã oendu va'ekue.

5

2 Crônicas 2.1-16

¹ Salomão-a py Tiro pygua huvixa Hirão voi ombou guembiguai kuery, mba'eta oendu tuu rekovia Salomão ju huvixarã omoĩague. Hirão ma Davi irũ ae oiko va'ekue.

² Ha'e ramo Hirão pe ju Salomão omondouka guembiguai kuery aipoe'i va'erã:

³ “Reikuaa porã xeru Davi SENHOR nguete pegua oorã ojapo aguã nda'eveague, ngovaigua kuery reve joguero'a riae ramo, ipo'akaa guýry SENHOR ha'e kuery omoĩmba e'ýa ja.

⁴ Ha'e rã xe'vy pe ma SENHOR Xeruete ome'ẽ jovaive rupi orekuai porã'i aguã. Ha'e vy ndoikoi orerovaiguarã, neĩ oremoango reiarã voi.

⁵ Ha'e nunga rupi anhembopy'a peteĩ oo ajapo aguã SENHOR Xeruete rery oĩ aguã, xeru Davi pe ijayvuague rami vy. Ha'e vy aipoe'i va'ekue: ‘Nderekovia ndera'y amoĩ va'erã va'e ae 'rã ojapo oo xerery oĩ aguã', he'i va'ekue.

⁶ Ha'e nunga rupi ejaya na xe'vy yvrya yary Líbano vvy re ikuai va'e. Xerembiguai kuery ma nerembiguai kuery reve avi 'rã ikuai, ha'e gui ha'e va'e kuery omba'eapogue repy xee ame'ẽ 'rã ndeayvua rami ae. Mba'eta reikuaa porã nerembiguai kuery Sidom pygua yvrya ojaya kuaa va'e rami ete xerembiguai avakue regua peteĩve ndoikoi”, he'i.

⁷ Ha'e rami Salomão ayvukue Hirão oendu vy ovy'a vaipa. Ha'e vy aipoe'i: — Ta'ima'endu'a porã SENHOR re aý, mba'eta Davi pe peteĩ ta'y hi'arandu ete va'e ome'ẽ heta va'e kuery re opena va'erã — he'i.

⁸ Ha'e rami vy Salomão oia py ju Hirão ombou guembiguai kuery aipoe'i va'erã: "Aendu ma rejerure ukaague. Ha'e rami vy reipotaa rami ajaya uka'rã vvyra yary ha'e cipreste.

⁹ Ha'e va'e ma Líbano vvy gui xerembiguai kuery ogueraa 'rã ye'ë rembe peve. Ha'e gui ye'ë rupi ma xee aru rukapa 'rã ojokuapa va'ekue ndee rejopy aguã peve. Ha'e gui ha'e py ma ojorapa ju 'rã, ha'e ndee ju reraa ukapa 'rã. Ha'e gui ndee voi rejapo 'rã xee aipotaa rami, xero pygua kuery pe tembi'u reme'ë vvy", he'i va'erã.

¹⁰ Ha'e rami py Salomão oipotaa rami vy ixupe Hirão ogueru ruka vvyra yary ha'e cipreste.

¹¹ Ha'e gui Hirão pe ma Salomão ome'ë vinte mil ryrü trigo hoo pygua kuery rembi'urã, ha'e vinte ryrü azeite-rã oubhiri pyre. Ha'e rami ojapo ma'et'ya nhavõ.

¹² Salomão pe Nhanderueete ijayvuague rami vy ome'ë hi'arandurã. Ha'e gui Hirão ha'e Salomão reve petei rami ikuai, jogueroayvuague rami vy.

2 Crônicas 2.17,18

¹³ Israel kuery va'e regua avakue ma Salomão omomba'eapo trinta mil.

¹⁴ Ha'e va'e kuery ma omondouka kuerei 'rã Líbano katy, jaxya nhavõ re dez mil 'rã oo. Petei jaxya re ma ikuai 'rã Líbano re, ha'e gui mokoï jaxya re ma ngoo rupi 'rã ikuai. Ha'e kuery herekoa ma Adonirã.

¹⁵ Salomão oguereko avi oitenta mil mba'emo reraaty kuery, ha'e gui oitenta mil ju vvyty rupi ita mbovoa kuery.

¹⁶ Salomão rembiguai três mil e duzentos avi ikuai joe opena va'ety. Ha'e va'e kuery ma omba'eapo va'e kuery re opena vy ojapo uka 'rã mba'emo.

¹⁷ Huvixa ogueru ruka ita tuvixakueve ha'e iporãgueve va'e, omoatyrõ mbyre guive ogueru ruka oo ytarã.

¹⁸ Salomão ha'e Hirão rembiguai kuery ae imoatyrõarã ikuai, Gibal pygua kuery voi. Vvyra ha'e ita omoatyrõ okuapy templo-rã ojapo aguã.

6

2 Crônicas 3.1-9

¹ Egito vvy gui Israel kuery oje'oipa rire ma quatrocentos ma'et'ya py Salomão omboypy templo-rã ojapo aguã, Israel kuery re openaa py irundy ma'et'ya py, mokoï jaxya zive 'epy va'e re.

² Ha'e gui oo SENHOR peguarã huvixa Salomão ojapo va'ekue puku-a ma vinte e sete metros va'e, ipya ma nove, ha'e yvatea ma treze raxa'i va'e.

³ Ha'e rã templo roka ja'oa renonde katy oï va'e pya ma nove metros va'e, henda iky'a e'ÿ va'e rami ae. Ha'e rã ipuku-a katy ma quatro metros raxa'i.

⁴ Oo re omoï avi janela-rã opy katy oï va'e gui oka katy ipo'i'ive'i va'e.

⁵ Oo mbotya re oka katy rupi ma ojapo opy ja'orã yvatevea py, henda iky'a e'ÿ va'e ha'e iky'a e'ÿ ete va'e vvyry rupi guive.

⁶ Pyrõa jypygua pya ma mokoï metros raxa'i, mokoïa ma mboapy metros rai'i va'e, ha'e rã mboopya ma mboapy metros raxa'i va'e, mba'etã imbotya oka katygua ha'e javi rupi ojapo pyrõa yta renderã, imbotya ombokua e'ÿ aguã.

⁷ Oorã ojapo ita imbovoaty py ae oguereko katu pyre py. Ha'e rami vy oo ojapo okuapya py ndoiporuai martelo, haxa nei tembiporu ferro guigua ma voi, nombota-mbota nhenduai aguã ha'e py.

⁸ Opy ja'o vvyive va'e rokë ma kuaray puku-a katy oï, ha'e tape pyrõ-pyrõa'i rupi nhaë 'rã mokoïa ha'e mboapya peve.

⁹ Ha'e rami vy oo ojapove heravy ojapopa peve. Ha'e vy oipyovãmba vvyrape yary guigua py.

10 Ha'e gui oo re opy ja'o ojapo va'ekue yvatea ma mokoĩ metros raxa'i va'e meme. Templo re ombojoapy yary guigua py ae.

11 Ha'e gui ma SENHOR oayvu ombou Salomão pe. Ha'e vy aipoe'i:

12 — Upe va'e oo rejapo reikovy va'e ma, xapy'a rei xeayvu aeja va'ekue rupi reiko ramo, ha'e aipotaa rejapopa, ajapo uka va'e rejapo avi vy ha'e va'e rupi anho ri reiko, ha'e ramo ndevay pe ajapo 'rã nderu Davi pe xeayvuague.

13 Ha'e rami vy aiko 'rã Israel kuery mbyte rupi, xevygua kuery naipytyvõ e'yi 'rã guive.

Henda iky'a e'ÿ ete va'e re ijayvua

14 Ha'e rami py Salomão ojapopa oo.

15 Imbotya ma opy rupi ojao'ipa yvyrape yary guigua py. Opyrõa guive ijao'ia peve ojao'ipa yvyrape py, opy rupi. Ha'e rã pyrõa ma ojao'i yvyrape cipreste guigua py.

16 Ha'e rami ae yvyrape yary guigua py ojao'ipa avi opy ja'o'i ijapy katy oĩ va'e, nove metros ipya va'e, pyrõa guive ijao'ia peve. Ha'e va'e opy ja'o ma henda iky'a e'ÿ ete va'erã ojapo.

17 Templo ropy iky'a e'ÿ va'e puku-a ma dezoito metros va'e.

18 Ha'e gui yvyrape opy rupi omo'ã mbyre ma ombojeguapa hy'a ha'e yvoty ra'angaa py. Yary guigua anho ojekuaa, ita ma nei peteĩ henda'i py ma voi ndojekuaai.

19 Ijapy katy ma oguereko katu henda iky'a e'ÿ ete va'erã, ha'e va'e py omoĩ aguã SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryrú.

20 Henda iky'a e'ÿ ete va'e puku-a ma nove metros, ipya ha'e yvatea ha'e rami ae avi nove metros va'e meme. Ouro ete py onhovãmba, altar yary guigua voi ouro ete py onhovã avi.

21 Opy rupi voi Salomão onhovãmba ouro ete py. Henda iky'a e'ÿ ete va'e ropy rupi omoatã avi imoiny corrente ouro guigua, ouro py avi ojao'i rire.

22 Ha'e rami py ouro py meme onhovãmba opy rupi, altar henda iky'a e'ÿ ete va'e renonde py oĩ va'e voi.

2 Crônicas 3.10-14

23 Henda iky'a e'ÿ ete va'e pyguarã ma yvyra oliveira gui ojapo avi mokoĩ anjo ipepo va'e ra'angaa. Peteĩ-teĩ yvatea ma irundy metros raxa'i meme.

24 Peteĩ-teĩ anjo pepo puku-a ma mokoĩ metros raxa'i. Ha'e rami vy irundy metros raxa'i oĩ ipepo apy jovaive re.

25 Amboae anjo ra'angaa ma ha'ekue rami ae ju yvatea irundy metros raxa'i va'e avi. Mokoĩve tuvixaa ma joo rami ete'i.

26 Peteĩ anjo ra'angaa yvatea ma irundy metros raxa'i, ha'e rami ae amboae voi ramo.

27 Anjo ra'angaa ma opy omo'ã. Ipepo ma oipyo imoiny. Ha'e gui peteĩ pepo ma ovaẽ oiny oo mbotya re, ha'e rã amboae pepo ma oo mbotya mboae re ovaẽ oiny. Ha'e rami vy opy mbyte rupi peve mokoĩve jovai gui opepo omovaẽ imoiny joe.

28 Ha'e gui mokoĩve anjo ra'angaa ombojupa ju ouro py.

Opy rupi ha'e okẽ rupi ombojeguague

29 Oo mbotya opy ha'e javi rupi ombojeguapa anjo ipepo va'e ra'angaa, pindo ha'e yvoty ojepe'apa va'e ra'angaa py, opyve rupi ha'e kyvõ rupi voi.

30 Pyrõa ha'e javi rupi voi ombojupa ju ouro py, opyve rupi ha'e kyvõ rupi voi.

31 Henda iky'a e'ÿ ete va'e rokẽrã ma ojapo yvyrape oliveira guigua gui. Ha'e rã yvateve rupi guarã ha'e ijytarã ma ojapo vy omboapyte rakua, peteĩ nhiruí ijapy va'e oĩ aguã.

32 Okêrã ma mokoĩ vyvrape oliveira guigua gui ojapo. Ha'e vy ombojeguapa anjo ipepo va'e, pindo ha'e yvoty ojepe'apa va'e ra'angaa py. Ha'e nunga ha'e javi ouro py meme onhovã, pindo ha'e anjo ra'angaa guive.

33 Henda iky'a e'ÿ va'e oikeaty ytarã ma vyvra oliveira gui avi ojapo. Oikeaty ma ijapy irundy va'erã ojapo.

34 Ha'e va'e okêrã ma mokoĩ vyvrape cipreste guigua gui ojapo. Mokoïve vyvrape ma ojerea oĩ va'e meme.

35 Ha'e va'e ombojegua avi anjo, pindo ha'e yvoty ojepe'apa va'e ra'angaa py, ha'e vy onhovãmba ouro py, ombojeguaague rupi porã.

36 Ha'e gui opy ja'o mbyte pygua rupi omoĩ avi ita ojaya pyre mboapy jo'aa rupi, ha'e gui peteĩ jo'aa vyvra yary guigua.

37 Irundy ma'etÿa py, mokoĩ jaxya zive 'epy re ma omoĩ oo SENHOR pegua ytarã.

38 Ha'e gui onze ma'etÿa py, oito jaxya bul 'epy re, opa ete ma oo ojaxoague rami, hexegua ha'e javi. Ha'e rami py sete ma'etÿ ogueraa Salomão ojaxopa aguã.

7

Salomão oo mboaeju ojaxoveague

1 Ha'e gui Salomão ngoorã ojapo avi, treze ma'etÿ ogueraa ojaxopa aguã.

2 Ojapo avi oo Líbano ka'aguy regua guigua. Ipuku-a ma quarenta e cinco metros, ipya ma vinte e dois, ha'e yvatea ma treze raxa'i. Ijytarã ma irundy ryxy rupi omo'ã imo'amy yary guigua. Ha'e gui ijyta hi'aĩ va'e áry omoĩ ijao'ia ytarã, yary guigua meme ju.

3 Ijao'ia ma yary guigua. Opy ja'o ijyvÿry rupigua ma quarenta e cinco ikuai. Peteĩ-teĩ opy yvate va'e ja'o ma quinze oĩ. Ha'e va'e ma oyta re meme oĩ.

4 Janela ma oĩ avi mboapy ryxy rupi, mboapy ryxy-ryxy jovai rupi janela oĩ.

5 Okê ha'e janela ikuai va'e ma ijapy irundy va'e meme, janela jova-jovai rupi oĩ va'e ha'e javi.

6 Ha'e gui ma Salomão ojapo avi opy guaxurã ijyta reta va'e. Ipuku-a ma vinte e dois metros, ha'e rã ipya ma treze raxa'i. Hexel'i rupi oĩ avi oike atyrã ijyta va'e, ijao'ia reve.

7 Ojapo avi oo henda openaaty oĩ aguã. Ha'e py ma mba'emo re oikuaa pota 'rã. Ha'e nunga rupi oikuaa potaaty 'ea. Yary gui meme ojaxo'ipa, pyrõa guive ijao'ia peve.

8 Ha'e rã ngoo oke atyrã ma ojapo oo henda openaaty oĩa rovai oka oĩ va'e mbyte py, ha'e va'e rami guarã ae ojapo. Faraó rajy Salomão ra'yxyrã ogeru va'ekue rorã avi ojapo, henda openaaty oĩa rami guarã ae ju.

9 Ha'e va'e oo ha'e javi ma ita iporãve va'e guigua, oa'ãague rami ojaya pyre meme, oka katy ha'e opy katy guarã ojaya pyre anho oiporu, yvy guive ijao'ia rembe peve, ha'e oka katy rupi oka guaxu oĩ va'e peve.

10 Ha'e gui yvy re ijytarã omoĩ ita ovareve va'e tuvixakueve, mboapy e'ÿ vy irundy metros meme ipuku-a va'e.

11 Ha'e va'e áry rupi ma ita ovarekueve oa'ãague rupi ojaya pyre, yary voi.

12 Ha'e gui oka guaxu yvÿry rupi ma oĩ mboapy jo'aa ita ojaya pyre, ha'e irundya ma yary gui ombojo'a. Ha'e ramigua ae avi oĩ SENHOR pegua opy ja'o mbyte pygua, ha'e oikeaty rupi voi.

13 Ha'e gui ma huvixa Salomão omondouka guembigua kuery Tiro tetã gui Hirão ogeru aguã.

14 Ha'e va'e ma kunha Naftali regua imeve'ÿ va'e pi'a. Tuu ma ava Tiro pygua overa va'e re omba'eapo va'ekue. Hirão ma hi'arandu raxa ha'e oikuaapa

va'e. Overa va'e gui voi ojapo kuaapa va'e. Ha'e va'e Salomão-a py ou ma vy ojapopa ojapo uka va'e.*

2 Crônicas 3.15-17

¹⁵ Ojapo avi mokoï oo ytarã overa va'e guigua. Peteï-teï yvatea ma oito metros, ha'e gui ixã cinco metros raxa'i va'e ojerea rupi.

¹⁶ Overa va'e gui ojapo avi mokoï ijyta áry guarã. Peteï-teï yvatea ma mokoï metros raxa'i.

¹⁷ Ijyta áry guarã ojapo va'ekue ma ombojegua corrente oipoka pyre py. Sete corrente ojapo peteï árygua reguarã, ha'e sete avi ojapo amboae reguarã.

¹⁸ Ojapo avi vyvra'a ra'angaa mokoï ryxy corrente oï va'e áry rupi ombojegua vy ojao'i aguã ijyta árygua rupi. Ha'e rami ae avi ojapo amboae yta áry rupi.

¹⁹ Ijyta áry ojekuaa va'e ma yvoty rami meme, oo henda oĩa va'e py rami avi, mokoï metros va'e meme.

²⁰ Ijyta árygua re, yvoty katy'i, oipoka pyre py ombojeguaague rovai'i rupi ma ikuai avi duzentos vyvra'a ra'angaa. Ha'e va'e ma ijyvýry rupi omoï ryxy pyre, mokoïve yta re.

²¹ Ha'e gui ma ijytarã omopu'ã imo'amy templo oikeaty py. Ijaxu e'ya re omopu'ã va'ekue ma omboery Jaquim, ha'e rã ijaxua re omopu'ã va'ekue ma omboery Boaz.†

²² Ijyta árygua ma yvoty rami ojekuaa. Ha'e rami py ojapopa ijytarã.

Overa va'e ryku gui yy mbotyarã ojapoague

²³ Ha'e gui overa va'e ryku gui ojapo avi peteï yy mbotyarã. Ha'e va'e ma ojere rei va'e, irundy metros raxa'i ipya va'e, ha'e rã yvatea ma mokoï metros raxa'i. Ha'e gui ijyke rupi ixã treze metros raxa'i va'e oa'ãa va'e.*

²⁴ Iguýry rupi ma omoï hy'akua ra'angaa, meio metro nhavô re dez ta'angaa omoï. Mokoï ryxy omoï, hy'a guaxu reve jojavi ojapo avi.

²⁵ Yy mbotya ma doze vaka ra'angaa áry oï. Mboapy ma kuaray ijapu'a'ia katy hi'aï, mboapy ma kuaray oikea katy, mboapy ma kuaray puku-a katy, ha'e mboapy ma kuaray oua katy hi'aï. Ha'e va'e kuery áry ae oï hy'a guaxu. Ha'e rã hevi ma mbyte katy meme ovaë oiny.

²⁶ Ipo guaxu-a ma irundy kuã oĩa rami. Ijyvýrykue ma karo rami hembe va'e, yvoty rami ojekuaa. Yy henyêa ma quarenta mil litros rivyvvy va'e.

2 Crônicas 4.6-22

²⁷ Overa va'e gui ojapo avi dez ryrú renderã. Peteï-teï ipuku-a ha'e ipya ma mokoï metros rai'i, ha'e rã yvatea ma peteï metro raxa'i.

²⁸ Po rami ma hendarã ojapo: hexe oï imbotya, ijyta reve.

²⁹ Ha'e va'e re ma oï guary, vaka ha'e anjo ipepo va'e ra'angaa. Ijyta re guary ha'e vaka ra'angaa ikuai va'e áry ha'e iguýry ma ombojegua avi.

³⁰ Peteï-teï henda ma iruéra irundy va'e overa va'e guigua meme. Iruéra'y voi overa va'e guigua. Ipy irundy va'e áry ma oï yryru ytarã mba'emo ryku gui ojapo pyre. Ha'e va'e yvýry ombojegua.

³¹ Hi'áry oï avi ijyta ojere va'e. Ha'e va'e yvatea ma meio metro. Hi'yvypy ho'amy va'e yta ma ojere rei va'e. Ipya ma meio metro raxa. Hexe oï avi ijegarã. Imbotya ma ijapy irundy va'e, ojere rei e'ý va'e.

* **7:14** Tiro pygua huvixa ma Hirão avi (5.1-12). Ha'e rã apy omombe'u va'e ma Hirão mboae, overa va'e re omba'eapo va'e, huvixa e'ý. † **7:21** Tery Jaquim ma "Imoï atãa" 'ea, ha'e rã Boaz ma "Imombaratea" 'ea, Nhanderuete re ima'endu'aa rupi omboery vy. * **7:23** 2 Crônicas 4.1-5

32 Iruéra irundy va'e ma imbotya guy rupi ikuai. Hi'y ma henda regua ae oĩ. Peteĩ-teĩ ruéra yvatea ma meio metro raxa'i.

33 Iruéra ma karóxa regua ramigua meme. Hi'y, ijyvýry rupigua, raios, ha'e mbyte regua voi ma overa va'e ryku guigua meme.

34 Peteĩ-teĩ hyru renda re, ijapy irundyve re oĩ hendarã. Ha'e va'e voi hexegua ae oĩ.

35 Peteĩ-teĩ hyru renda áry re oĩ peteĩ ojere va'e peteĩ po yvatea va'e. Henda áry rupi mba'emo yta ha'e imbotya ikuai va'e ma hexegua ae oĩ.

36 Hexegua ijyta ha'e imbotya ikuai va'e re ma ojapo anjo, guary ha'e pindo ra'angaa. Peteĩ-teĩ oĩ aguã ha'evea py ae. Ijyvýry rupi oĩ avi ijeguarã.

37 Ha'e rami vy ojapo dez hyru renderã. Peteĩ-teĩ ma overa va'e ryku guigua, joo rami meme tuvixa ha'e ojekuaa oiny va'e voi.

38 Ha'e gui ojapo avi dez hy'a overa va'e guigua. Peteĩ-teĩ ma oitocentos litros raxa'i va'e. Peteĩ-teĩ pya ma mokoĩ metros rai'i. Dez hyru renda ikuai va'e peteĩ-teĩ áry ma oĩ peteĩ hy'a.

39 Ha'e gui peteĩ nhiruĩ henda omoĩ opyve katy jaiporu kuaa regua re, ha'e rã peteĩ nhiruĩ mboae ma jaiporu kuaa e'ya re omoĩ. Ha'e rã hy'a guaxu ma omoĩ jaiporu kuaa regua re, kuaray puku-a ha'e oua katy rami.

40 Ha'e va'e rire ma Hirão ojapo avi oja guaxu, mba'emo reraa ha'e hy'a. Ha'e rami py ojapopa SENHOR pegua opy guarã huvixa Salomão ojapo uka va'ekue.

41 Ha'e va'e ma mokoĩ oo ytarã, mokoĩ ojere va'e oo yta áry oĩ va'erã, mokoĩ oipoka pyre mokoĩ ijyta árygua reguarã,

42 quatrocentos yvyra'a ra'angaa mokoĩ oipoka pyre reve guarã, ha'e rami vy peteĩ-teĩ oipoka pyre re mokoĩ rxyx omoĩ yvyra'a ra'angaa, ombojegua aguã mokoĩ oo yta árygua,

43 dez hyru renderã, ha'e hi'áry dez hy'a oĩ va'erã,

44 hy'a guaxu, ha'e iguýry doze vaka ra'angaa hi'ai va'erã,

45 oja guaxu, mba'emo reraa, hy'a mboae, ha'e va'e tembiporu ha'e javi Hirão ojapo huvixa Salomão pe, SENHOR pegua opy guarã. Ha'e javive ma overa va'e guigua omoexakã mbyre meme.

46 Ha'e nungarã ma huvixa ojapo ukapa Jordão yakã yvýry mba'emo omboyku vy yapo porã reia áry, Sucote ha'e Zaretã mbyte.

47 Ha'e nunga heta raxa ramo Salomão ndopeja ukai. Ha'e rami vy ndoikuaa porã potai overa va'e guigua poyia re.

48 Salomão ojapo uka avi tembiporu SENHOR pegua henda iky'a e'y va'e reguarã: altar ouro guigua, ouro guigua mesa hi'áry mbojape SENHOR renonde omoĩa aguã,

49 tataendy'y ouro ete'i guigua, peteĩ nhiruĩ ijaxu e'ya re, ha'e peteĩ nhiruĩ ju ijaxu re omoĩa va'erã henda iky'a e'y ete va'e rexei. Yvoty ra'angaa, tataendyrã ha'e tata mboguea ma ouro guigua meme.

50 Ha'e gui hy'a'i, tapyĩ araa, hy'a, heakuã porã va'e ryrurã, tapyĩ ryrurã, ouro ete'i guigua meme. Ha'e gui henda iky'a e'y ete va'e ha'e templo ropy henda iky'a e'y va'e rokẽ ma ouro guigua meme ojapo.

2 Crônicas 5.1

51 Ha'e rami py huvixa Salomão ojapo ukapa oo SENHOR peguarã. Salomão ogueru avi mba'emo nguu Davi omboaxa ma voi va'ekue: prata, ouro ha'e tembiporu ha'e javi omõimba SENHOR pegua oo re mba'emo hepyve va'e reve.

¹ Ha'e gui Salomão omboatypa Israel regua nhomongeta va'ety kuery, peteĩ-teĩ regua akã ikuai va'e ha'e Israel regua yvatekueve. Guenonde py omboaty Jerusalém py ae, tetã Davi rekoague Sião va'e gui templo katy oguerova agua SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru.

² Ha'e ramo avakue Israel regua ha'e javi onhemboatypa okuapy huvixa Salomão-a py. Ngaru ojapoa py ijaty sete jaxya etanim 'epy va'e py.

³ Israel regua nhomongeta va'ety kuery oupa ramo sacerdote kuery oupi heravy SENHOR ayvu ryru.

⁴ Ha'e vy yvy'ã katy oguerova heravy oguy nhemboaty oĩaty reve ha'e tembiporu iky'a e'ỹ va'e ha'e py ikuai va'ekue ha'e javi. Sacerdote ha'e levita kuery ae ogueraa.

⁵ Ha'e rã huvixa Salomão ha'e Israel kuery onhemboaty va'ekue ha'e javi reve ma hyru renonde rupi oje'oi. Vexa'i ha'e vaka ojuka oje'oivy. Mymba kuery heta raxa ramo oipapaa agua voi nda'evei.

⁶ Ha'e gui SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru ma sacerdote kuery omoĩ okuapy oĩ agua py ae, templo ropyve henda iky'a e'ỹ va'e py, henda iky'a e'ỹ ete va'e py ae, anjo ra'angaa ikuai va'e pepo gyy rupi.

⁷ Mba'eta anjo pepo ma oipyo imoiny hyru itui agua áry rupi. Ha'e rami vy yvate rupi ojao'i hyru ha'e yvyra po'i'i hi'yra ikuai va'e.

⁸ Yvyra po'i'i ipuku ete ramo henda iky'a e'ỹ va'e gui ojekuaa henda iky'a e'ỹ ete va'e rexei'i, va'eri oka katy gui ma ndojekuaa. Ha'e py ma itui aỹ peve.

⁹ Ha'e gui ayvu ryru py ma mba'eve nda'ipoi Horebe py Moisés itape omoĩ va'ekue e'ỹ vy. Egito yvy gui Israel kuery oje'oipa jave py ha'e kuery reve guexeve guarã SENHOR ojapo va'ekue.

¹⁰ Ha'e gui henda iky'a e'ỹ va'e gui sacerdote kuery oẽ ju ramove peteĩ arai ou vy omonyẽ SENHOR pegua opy rupi.

¹¹ Ha'e ramo sacerdote kuery nda'evei ha'e py omba'eapove agua, mba'eta arai rupi SENHOR guigua rexakã ojekuaa va'e omonyẽ ixupegua opy rupi.

2 Crônicas 6.1-11

¹² Ha'e gui Salomão aipoe'i:

— SENHOR aipoe'i va'ekue pytũa mbyte oĩ agua re.

¹³ Ha'e rami rã anhetẽ ete xee ajapo peteĩ oo porã, peteĩ henda raka'e rã peve reiko agua — he'i.*

¹⁴ Ha'e gui huvixa ojere vy ogueroayvu porã Israel kuery onhemboaty va'ekue ha'e javi, opu'ãmba teri okuapy reve.

¹⁵ Ha'e vy aipoe'i:

— Ta'ima'endu'a porãa SENHOR Israel kuery ruete re, mba'eta xeru rãgue'i Davi pe ijavyvague ojapopa ma opo'akaa rupi. Ha'e vy aipoe'i va'ekue:

¹⁶ “Egito yvy gui xevyguia kuery Israel regua aipe'apa ára guive, Israel kuery ikuaiã tetã neĩ peteĩve ndaiporavo ha'e py peteĩ oo rejapo agua xerery oĩ agua. Ha'e rami teĩ aiporavo Davi xevyguia Israel kuery ruvixarã”, he'i va'ekue.

¹⁷ Ha'e rami avi xeru Davi opy'a re omoĩ peteĩ oo SENHOR Israel kuery ruete rery oĩ atyrã ojapo agua.

¹⁸ Ha'e rami teĩ xeru Davi pe SENHOR aipoe'i: “Peteĩ oo xerery oĩ atyrã rejapoxea py ha'evea rami ndepy'a re remoĩ ha'e rami agua.

* **8:13** Nhanderuete Moisés reve ijavyvave aipoe'i va'ekue arai pytũa py oĩ agua, heta va'e kuery ijavyvave oendu teĩ oexa e'ỹ agua (Êxodo 19.9). Ha'ekue rami ae avi templo ropy henda iky'a e'ỹ ete va'e py SENHOR pegua hyru oia py ma pytũ rei, janela noĩ, ha'e oikeaty onhemboty ramo, ajukue hokẽrã omoĩ mbyre Jesus omano jave omondoroa peve (Mateus 27.51).

19 Ha'e rami teĩ ndee e'ÿ 'rã oo rejapo, ha'e rã ndera'y ndegui oiko va'ekue ae 'rã ojapo xerery oĩ atyrã", he'i raka'e.

20 Ha'e rami rire SENHOR ojapopa ma ijayvuague, mba'eta xeru Davi rekovia xee aĩ vy aguapy ma ainy tenda Israel kuery re openaaty áry, SENHOR ijayvuague rami vy. Ha'e rami vy ajapo ma oo SENHOR Israel kuery ruete rery oĩ atyrã.

21 Ha'e py ajapo avi ijayvu ryrũ oĩ aguã. Ha'e va'e py oĩ itape nhaneramoĩ kuery reve Egito vvy gui SENHOR oipe'a jave guexeve guarã ojapo va'ekue oĩa.

2 Crônicas 6.12-42

22 Ha'e gui Salomão ma Israel kuery ha'e javi oexaa py SENHOR pegua altar renonde py oĩ. Ha'e vy yva katy opo oupi reve

23 aipoe'i:

– SENHOR Israel kuery ruete, ndoikoi amboae ndee rami guarã ete yva re neĩ yva guy vvy re voi, mba'eta nerembuguai kuery opy'a ha'e javi py nerenonde rupi ikuai va'e ndee rereko 'rã ndereve guarã rejapo va'ekue rami, ha'e remboaxya rupi.

24 Mba'eta rejapo ae ma nerembuguai xeru Davi pe ndeayvuague. Ndee ae ndeayvu rire ndepo'akaa rupi rejapo ma, aỹ roexaa rami ae.

25 Ha'e gui aỹ SENHOR Israel kuery ruete, ejapopa ke nerembuguai xeru Davi pe ndeayvuague. Ha'e vy aipo're va'ekue: "Xerenonde ndoatai 'rã nderekovia tenda Israel kuery re openaaty áry oguapy oiny va'erã, xapy'a rei xerenonde rupi ndera'y kuery voi ndee reikoague rami ikuai aguã omoĩ porã ramo", 're va'ekue.

26 Ha'e gui aỹ Israel kuery ruete, tojeupity nerembuguai xeru Davi pe ndeayvuague.

27 – Ha'e rami avi ha'eve 'rã ri nda'u Oreruete vvy re reiko aguã? Ma'ë, mba'eta yva neĩ yva yvatevea rupi peve voi nandejai 'rã, ha'e vy kova'e oo xee ajapo va'ekue py katuve ma nda'evei 'rã.

28 Ha'e rami avi SENHOR Xeruete, endu pota ke xee nerembuguai anhembo'e vy ajerurea re, rendu aguã aỹ nerenonde xee nerembuguai ajapukai reve anhembo'ea.

29 Ha'e rami vy ara py ha'e pyávy kova'e oo re rema'ë riae aguã, ha'e kova'e henda "Ha'e py 'rã xerery oĩ", 'reague re, kova'e henda py nerembuguai onhembo'e oinya rendu aguã.

30 Ha'e gui aỹ, rendu nerembuguai ha'e Israel kuery ha'e javi kova'e henda py rojapukai rokuapya. Endu ke yva re ne'amba py reia gui. Endu ha'e oreperdoa guive.

31 – Xapy'a rei amongue oirũ pe otekoavy ramo ha'ekue re omboayvua ramo ou vy kova'e ndevyguia opy altar oĩ va'e renonde py oura ramo

32 endu ke yva re reia gui, ha'e embovai. Eikuaa pota nerembuguai kuery re. Ha'e rami vy embopaga ojejavy va'ekue, hexe ae ojeapa aguã ojapo vaiague. Ha'e rã ha'evea rami oiko va'e ma emboeko porã, ha'evea rami oikoa repy reme'ë vy.

33 – Ha'e gui xapy'a rei ndevyguia Israel kuery ndevy ojejavy rire ngo-vaigua kuery renonde rupi ho'apa ma vy ndevy ju ojeko rerova 'rã okuapy. Ha'e vy nderery rupi ojapukai vy kova'e oo py ndevy onhembo'e ha'e ojerure ramo

34 endu ke yva re reia gui, ha'e vy eperdoapa ndevyguia Israel kuery oje-javyague. Ha'e gui ejapo ju vvy tuu kuery pe reme'ë va'ekue katy ojevũ aguã rami.

35 — Ha'e gui xapy'a rei nderovai heta va'e kuery ojevavya rire yva rembotypa 'rã nda'okvyei aguã rami, ha'e gui kova'e henda py onhembo'e okuapy vy nderery rupi ojapukai 'rã, ha'e remoingo axy rire ojevavyaa gui ojeko rerova rami

36 endu ke yva re reĩa gui, ha'e vy eperdoapa nerembiguai kuery, ndevyguia Israel kuery ojevavyague. Embo'e ju tape porã rupi ikuai aguã, ha'e gui embou oky yvy ndevyguia kuery ikuai aguã reme'ẽ va'ekue áry.

37 — Ha'e gui xapy'a rei kova'e yvy re oiko 'rã karuai e'ỹ vy mba'eaxy vaikue, ha'e'ỹ vy hu'ũmbaa, hatãmba reia, e'ỹ vy tuku karu ha'e ape'i okaru va'e, xapy'a rei hovaigua kuery ojokopa 'rã ha'e kuery retã, ha'e'ỹ vy oiko 'rã ai vaikue e'ỹ vy mba'eaxy va'e rei,

38 ha'e gui xapy'a rei mava'e rã rei onhembo'e vy ojerure 'rã, ha'e'ỹ vy ndevyguia Israel kuery ha'e javi 'rã ojerure okuapy, peteĩ-teĩ opy'a raxya oikuaa vy kova'e oo oĩa katy opo omoĩ ramo

39 endu ke yva re ne'amba py reĩa gui, ha'e vy eperdoa. Ejapo, ha'e vy eme'ẽ peteĩ-teĩ pe oikoague repy, ha'e kuery py'a re oĩ va'e reikuaapa va'e vy, mba'eta ndee anho'i pavẽ py'a regua oikuaa va'e reiko.

40 Ha'e ramo nerenonde ha'e kuery ojererokyje aguã, oreru kuery yvyrã reme'ẽ va'ekue re ikuai pukukue re.

41 — Ha'e gui amboae regua voi, ndevyguia Israel kuery regua e'ỹ ikuai va'eri ovyv mombyrya gui ou avi 'rã nderery rupi ikuai aguã,

42 (mba'eta ha'e kuery voi oendu 'rã nderery yvateve va'e omombe'ua rã, ha'e ndejyva reupi vy ndepo'akaa rexa ukaague), ha'e gui ha'e kuery onhembo'e avi 'rã kova'e oo oĩa katy oma'ẽ reve,

43 ha'e ramo endu ke yva re ne'amba py reĩa gui, ha'e ejapopa amboae regua kuery ndevy ojerurea, ha'e rami vy yvy regua ha'e javi nderery oikuaa aguã, ndevyguia Israel kuery rami ha'e kuery voi nerenonde ojererokyjea rupi ikuai aguã, ha'e oikuaapa aguã kova'e oo xee ajapo va'ekue py nderery remoĩague.

44 — Ha'e gui xapy'a rei ndevyguia kuery oje'oi 'rã ngovaigua kuery reve joe opu'ã aguã katy, ha'e gui tape rupi remondoukaa py onhembo'e 'rã ndevy pe SENHOR, kova'e tetã reiporavo va'ekue ha'e kova'e oo nderery oĩ atyrã rejapo uka va'ekue katy oma'ẽ ramo

45 endu ke yva re reĩa gui onhembo'e vy ojerure okuapya, ha'e ejapo ha'veea rami.

46 — Xapy'a rei ma ha'e kuery ojevavy 'rã nderovai (mba'eta jipoi ojevavy e'ỹ va'erã), ha'e ramo ha'e kuery rovai ndepoxy vy remboaxapa 'rã hovaigua kuery po py, ha'e kuery guekoa katy ogueraapa aguã escravo-rã, mombyry e'ỹ vy ha'e'i rupi teĩ ae ma.

47 Ha'e gui yvy mamõ rã rei escravo-rã ogueraa ague re ikuai py xapy'a rei ha'e kuery onhemboaxy vy ojeko rerova 'rã, ha'e yvy escravo ikuai py ae ndevy ojerure vy aipoe'i 'rã okuapy: “Rojevavya, teko vai rupi anho orekuai va'ekue”, he'i 'rã okuapy.

48 Ha'e rami vy xapy'a rei ndevy guarã ju ojeko rerova 'rã opy'a ha'e onhe'ẽ ha'e javi py, yvy hovaigua kuery escravo-rã ogueraa ague py ae, ha'e vy ndevy onhembo'e 'rã okuapy ovyvã tuu kuery pe reme'ẽ va'ekue katy oma'ẽ reve, kova'e tetã ha'e kova'e oo nderery oĩ atyrã ajapo va'ekue katy voi.

49 Ha'e ramo endu ke yva re ne'amba py reĩa gui ha'e kuery onhembo'e vy ojerure okuapya, ha'e ejapo ha'veea rami.

50 Eperdoa ndevyguia kuery ndevy ojevavyague, nderovai rupi opa mba'e py ojapo vai rã. Ejapo escravo-rã heraare kuery omboaxy aguã rami.

51 Mba'eta ndevyguia kuery ma ndevy guarã ae Egito yvy gui reipe'a va'ekue, tata rupa ferro guigua mbyte py ojexavaia gui.

52 Ha'e rami vy eikuaa pota riae nerembiguai ha'e ndevyguia Israel kuery ojerure okuapya re, opa mba'e re ndevy ojapukai rã rendu aguã.

53 Mba'eta SENHOR xeruete, ndee ma kova'e yvy regua ha'e javi mbyte gui reipe'apa raka'e ore ndevyguia kuery ae orekuai aguã, Egito yvy gui oreru kuery reipe'apa jave nerembiguai Moisés rupi ndeayvuague rami vy – he'i.

Salomão heta va'e kuery ogueroayvu porãague

54 Ha'e gui Salomão opa ma SENHOR pe onhembo'e ha'e ojerure rire, guenapy'ã re oĩ reve yvate katy opo oupi oinya gui opu'ã ju SENHOR pegua altar oĩ va'e renonde gui.

55 Opu'ã ho'amy vy ogueroayvu porã Israel kuery ijaty okuapy va'e ha'e javi. Ha'e vy ijayvu atã reve aipoe'i:

56 – Ta'ima'endu'a porãa SENHOR re, ojeuepegua Israel kuery pe opytu'u aguã ome'ẽ rire ijayvuague ha'e javi rami vy. Nhanemoingo porã aguã re guembiguai Moisés rupi ijayvuague neĩ peteĩ'i ayvu nomboaxa rivei.

57 Ha'e gui SENHOR Nhanderuete toiko riae peẽ kuery reve, nhaneramoĩ kuery reve oikoague rami ae. Tanhanepytyvõ e'ỹ eme, tanhandereja eme guive,

58 nhanekuraxõ tomombyta ojeupe guarã ae, ixuguigua tape ha'e javi rupi nhanekuai aguã, ha'e jajapopa aguã ojapo uka va'ekue, ijayvuague ha'e oipotaa nhanderu kuery pe omombe'u va'ekue.

59 Tove po rami xeayvu vy SENHOR renonde rupi ajerurea toĩ riae SENHOR Nhanderuete renonde py, ara py ha'e pyávy, ha'e rami vy guembiguai ha'e ojeuepegua Israel kuery oepy kuerei aguã, ko'ẽ nhavõ nhaikotevẽa rami,

60 yvy regua ha'e javi oikuaa aguã SENHOR ae Nhanderuete oikoa, ha'e nboae ndoikoa.

61 Tove penekuraxõ py SENHOR Nhanderuete pegua ete tapendekuai, ha'e ijayvuague rupi anho peiko ha'e ojapo uka va'ekue pejapopa aguã, aỹ pejapoa rami ae – he'i.

2 Crônicas 7.4-10

62 Ha'e gui huvixa ha'e Israel kuery hexeve ikuai va'e ha'e javi ma mymba kuery ome'ẽ okuapy SENHOR renonde.

63 Salomão ma SENHOR reve peteĩ rami ju ikuai reguarã ome'ẽ avi vinte e dois mil vaka ha'e cento e vinte mil vexa'i kuery. Ha'e rami py huvixa ha'e Israel kuery ha'e javi reve SENHOR pegua oo omboaxa okuapy ipo py.

64 Ha'e va'e árave huvixa omboaxa avi oka SENHOR pegua oo rexei oĩ va'e. Mba'eta ha'e py ae ome'ẽ mymba oapy reve, ha'e hexeve peteĩ rami ikuai aguã regua kyrakue. Mba'eta altar overa va'e guigua SENHOR renonde oĩ va'e ma kyrã'i ete rã noĩmba reguai mymba oapy reve ome'ẽ va'e, mba'emo aju guigua ha'e hexeve peteĩ rami ikuai aguã regua kyrakue oapy va'e.

65 Ha'e va'e jave ae avi Salomão ojapo ngaru oguy'i py ikuai aguã Israel kuery ha'e javi reve.† Heta ete ijaty okuapy SENHOR Nhanderuete renonde py, Hamate tekoa py nhavaẽa'i ha'e Egito yakã katy'i gui ou va'ekue. Sete ára rire sete ára re ju, ha'e javi vy catorze ára re ikuai.

66 Ngaru oikoa py oĩto araa py ma omوندoukapa heta va'e kuery, ha'e rã ha'e kuery ju ogueroayvu porã okuapy nguvixa. Ha'e gui mae ma oje'oipa ju ngoo katy, ovy'a ete ha'e opy'a py oguerovy'a reve opa mba'e py SENHOR guembiguai Davi pe ojapogue, ha'e ojeuepegua Israel kuery pe guive.

† 8:65 Ngaru oguy'i py ikuai aguã regua ma ha'e kuery rekorã Moisés rupi oea pyre (Levítico 23.33-36; Deuteronomio 16.13-15).

9

2 Crônicas 7.11-22

¹ Ha'e gui huvixa Salomão ojapopa ma oo SENHOR peguarã, ngoorã ha'e opa mba'e onhembopy'aa rami ojapoxe va'ekue voi.

² Ha'e ramo peteïgue ju ixupe SENHOR ojexa uka, Gibeão py ojexa ukaague rami.

³ Ha'e vy SENHOR aipoe'i:

— Xee aendu ae ma xerenonde py renhembo'e vy rejerurea. Ha'e rami vy xee ajapo oo rejapo va'ekue iky'a e'ÿ va'e oï aguã rami, ha'e py xerery amoï aguã raka'e rã peve guarã. Ha'e va'e re ama'ë vy xepy'a py xema'endu'a riae 'rã ára nhavõ.

⁴ Ha'e gui xapy'a rei xerenonde rupi nderu Davi oikoague rami ndee voi reiko ramo, ndepy'a ha'e javi py anhetê ete rupi ae ri reiko vy ajapo uka va'ekue, xeyvuague ha'e aipotaa ha'e javi rejapopa ramo,

⁵ ha'e ramo raka'e rã peve guarã amoï atã 'rã nderu Davi pe xeyvuague, hamymino kuery va'e regua amoingo riae 'rã xeyvgua Israel kuery re opena va'erã. Ixupe aipoe'e va'ekue: “Nderekovia ndoiko e'ÿi 'rã tenda Israel kuery re openaaty áry oguapy oiny va'erã”, ha'e va'ekue.

⁶ Ha'e gui xapy'a rei peê ha'e pendera'y kuery marã rami vy xegui pejepe'a vy ajapo uka va'ekue ha'e xeyvuague ndapejapovei vy peo 'rã tuuete kuery mboae re, ha'e kuery pembojerovia rupi,

⁷ ha'e rami ri ramo xee aipe'apa 'rã Israel kuery ijyvyrã ame'ë va'ekue gui, ha'e kova'e oo xerery oï atyrã alky'a'opa va'ekue voi mombyry amombopa 'rã xerenonde gui. Ha'e rami rire Israel kuery ikuai 'rã vvy regua kuery ojojai rei vy ijayvu rei okuapy aguã rami.

⁸ Kova'e oo ma aÿ omboteave tei ha'e va'e jave py oïague rupi oaxa va'e kuery oaxa vy onhemondyipa 'rã. Ha'e vy otuvy nhe'ë ha'e aipoe'i 'rã: “Mba'e re tu SENHOR guí rami ete ri ombovaipa uka kova'e vvy ha'e kova'e oo?” he'i 'rã okuapy.

⁹ Ha'e rã ombovaia 'rã: “Ha'e rami ete ombovaipa uka mba'eta ha'e kuery oejapa rire SENHOR nguete Egito vvy gui tuu kuery oipe'a va'ekue, ha'e tuuete mboae pe ju ova vy omboete ha'e ombojerovia okuapy ramo. Ha'e nunga rupi ae rima ha'e kuery áry SENHOR ombou raka'e guí rami ete ojexavai aguã”, 'ea 'rã.

2 Crônicas 8.1-18

¹⁰ Vinte ma'etÿa py mae ma Salomão ojapopa mokoï oo, SENHOR peguarã ha'e ojeupe guarã guive.

¹¹ Ha'e Salomão oipotaa rami ixupe Tiro pygua huvixa Hirão ma ombou vvyra yary ha'e cipreste guigua, ouro guive. Ha'e gui Hirão pe ju Salomão omboaxa vinte tetã Galiléia vvy regua.

¹² Ha'e ramo guetã Tiro gui Hirão oo oexa aguã tetã Salomão omboaxa va'ekue, tei ndojou porã.

¹³ Ha'e rami vy aipoe'i ixupe:

— Xeryvy, kova'e tetã ae ma nhi'ã xevy remboaxa va'ekue? — he'i. Ha'e rami vy omboery Cabul vvy, aÿ peve guarã.*

¹⁴ Hirão ma huvixa pe ouro guigua quatro mil quilos rivvyvi omondouka va'ekue.

¹⁵ Ha'e gui Salomão ma nhomomba'eapo nhea'ã SENHOR pegua oo ojapo aguã, ngoorã, ha'e gui Milo, Jerusalém korarã, Hazor tetã, Megido ha'e Gezer tetã avi,

* 9:13 Tery Cabul ma “Mba'everã ndovarei va'e” 'ea. Ha'e rami omboery ndojou porã vy.

16 mba'eta Egito pygua huvixa Faraó ou vy Gezer tetã re ipo'aka va'ekue. Ha'e vy oapypa vy ojukapa ha'e py cananeu kuery ikuai va'ekue. Ha'e vy Salomão pe ju omboaxa ta'xyrã guajy ome'ẽ jave.

17 Ha'e nunga rupi ae Salomão ojapo ju Gezer, Bete-Horom yvy'ã guy rupigua, 18 Baalate ha'e Tadmor, ha'e va'e yvy re tekoa e'ÿa oĩ va'e py ae.

19 Ojapo avi tetã mba'emo oguereko va'e ha'e javi omoĩ porã atyrã, ha'e tetã ikaróxa ikuai aguã, kavaju árygua kuery rekoarã, ha'e Jerusalém py ojapoxe va'ekue ha'e javi, Líbano ha'e amboae yvy re openaa ha'e javi rupi peve.

20 Ha'e gui okuave teri amorreu kuery regua, heteu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery Israel kuery regua e'ÿ ikuai va'e.

21 Ha'e va'e kuery ra'y kuery okuave va'e ma Israel kuery ndojukapai va'ekue teĩ Salomão omomba'eapo nhea'ã, a'y peve guarã.

22 Ha'e rã Israel kuery va'e regua ma neĩ peteĩve Salomão nomomba'eapoi escravo rami. Ha'e va'e kuery ma ixupe ikuai joe opu'ãa rupi, huvixa kuery, yvatekueve, capitão kuery, karóxa re opena va'e ha'e imboguataaty kuery.

23 Ha'e gui Salomão rembiguai kuery mba'emo ojapo uka va'e re opena va'ety yvatekueve ma quinhentos e cinqüenta ikuai. Ha'e va'e kuery ma omba'eapo va'e kuery re opena.

24 Ha'e gui Faraó rajy ma tetã Davi rekoague py oĩague gui ova ju hoorã Salomão ojapo uka va'ekue py. Ha'e gui mae ojapo Milo.†

25 Ma'etÿa nhavõ mboapykue kuerei rã Salomão ome'ẽ mymba kuery oapy reve ha'e peteĩ rami ikuai aguã regua, altar SENHOR peguarã ojapo va'ekue áry. SENHOR renonde altar oĩ va'e áry oapy uka avi heakuã porã va'e. Ha'e rami py ojapopa oo ixupe guarã.

26 Eziom-Geber py huvixa Salomão ojapo avi kanoã guaxu, Elate katy'i, ye'ẽ pytã va'e yvÿry, Edom yvy re ae.

27 Ha'e va'e kanoã guaxu mboguataarã Hirão ombou guembiguai kuery yy rupi uguata va'ety, ye'ẽ rupi ikuai kuaa va'e meme, Salomão rembiguai kuery reve omboguata va'erã.

28 Ha'e kuery ma Ofir py ovaẽ vy ha'e gui ojogua catorze mil quilos ouro guigua, ha'e gui huvixa Salomão pe ju ogueru.

10

2 Crônicas 9.1-12

1 Ha'e gui Sabá pygua huvixa kunha oendu avi Salomão reko omombe'ua rã, SENHOR rery omboetea voi. Ha'e rami vy ou haxy-axy va'e re oporandu aguã.

2 Ha'e vy Jerusalém tetã py ovaẽ guembiguai kuery heta va'e reve. Guymba camelo kuery ombovoyi heruvy tembi'u irürã, mbovy rei e'ÿ ouro ha'e ita iporãve va'e re. Ha'e gui Salomão renonde py ovaẽ vy ixupe oporandu onhembopy'ague ha'e javi rami.

3 Ha'e ramo opa mba'e re oporandu rã Salomão ombovai, mba'eta ixupe neĩ peteĩ henda py ma voi ndaxyi omombe'u porãve aguã.

4 Ha'e ramo Sabá pygua huvixa kunha oikuaa Salomão 'arandua ha'e javi, oexa avi oo ojapo uka va'ekue,

5 mesa áry tembi'u oguerua va'e, yvatekueve ikuaiaty, hembiguai kuery omba'eapoa, ijao guive, karo rerua kuery ha'e mymba kuery altar áry SENHOR pe oapyaty. Ha'e va'e ha'e javi oexa vy onhemondyi rei oiny.

6 Ha'e vy aipoe'i huvixa pe:

† 9:24 Milo ma peteĩ henda Jerusalém tetã regua Salomão omombaraete va'ekue.

— Anhetê ete ae ra'e xerekoa py ayvua ndereko regua aendu va'ekue ha'e ne'arandua regua voi.

⁷ Ha'e rami teĩ xee ma ha'e va'e ayvu ndaroviaia va'ekue, apy aju vy xee ae rexa py aexa e'ÿa ja. Anhetê neĩ mbyte rupi peve ma voi xevy nomombe'uai va'ekue, mba'eta ndereko omombe'ua rã aenduaque gui ne'arandupave ra'e, rerekopave ha'e ndere ima'endu'a porã mbyve ete va'e.

⁸ Ovy'a ete okuapy nerembiguai avakue nerenonde rupi ikuai va'ety, mba'eta ha'e kuery oendu 'rã ne'arandua rupi ndeayvua.

⁹ Ta'ima'endu'a porãa avi SENHOR Nderuete re, mba'eta ndererovy'a vy tenda Israel kuery re openaaty áry nemoĩ rire. Israel kuery SENHOR oayvu riae vy ae nemoĩ huvixarã, ha'evea rami rejoguereko ha'e reikuaa pota agua — he'ĩ.

¹⁰ Ha'e rami vy huvixa pe kunha va'e ome'ẽ quatro mil quilos ouro guigua, heta tembi'u irurã ha'e ita iporãve va'e guive. Neĩ peteĩgueve ma ndogueraui teri mba'emo porã Sabá pygua huvixa kunha Salomão pe ome'ẽ va'ekue ramigua ete.

¹¹ Ha'e gui Hirão mba'e kanoã guaxu Ofir gui ouro ogueru va'e ma ha'e katy gui ogueru avi vyvra sândalo aygue ha'e ita iporãve va'e.

¹² Ha'e va'e vyvra sândalo gui ma huvixa Salomão ojapo uka jopy-jopy ovyaty SENHOR pegua opy ha'e ngopy guarã, ha'e gui mba'epu ixã reta va'e ha'e mbaraka oporaei va'e kuery peguarã. Ha'e va'e regua vyvra ma neĩ peteĩgueve ndogueraui teri ha'e py, ha'e aÿ peve voi ndoexaavei ha'e va'e regua vyvra.

¹³ Ha'e gui Sabá pygua huvixa kunha pe huvixa Salomão ju ome'ẽ mba'emo ojerurea ha'e javi, mba'emo ome'ẽxea'i py ome'ẽ va'e áryve rupi. Ha'e ramo ojevy vy ovyvry katy ju oo, guembiguai kuery ha'e javi reve.

2 Crônicas 1.14-17; 9.13-28

¹⁴ Ha'e gui ma'etÿa nhavõ Salomão pe ouro oguerua va'e poyikue ma vinte e dois mil quilos,

¹⁵ mba'emo vendea kuery, mba'emo mboekoviaaty, Arábia pygua huvixa ha'e ijyvy re opena va'ety kuery ixupe ome'ẽ kuerei va'e áryve.

¹⁶ Ha'e ramo ouro ombope pyre gui Salomão ojapo duzentos hu'y jokoia tuvixave va'e. Peteĩ-teĩ hu'y jokoarã ma seis quilos ouro opejaa.

¹⁷ Ouro ombope pyre gui ojapo avi trezentos hu'y jokoia kyrĩve va'e. Ha'e va'e regua hu'y jokoarã peteĩ-teĩ ma dois quilos rai'i ouro opejaa. Ha'e va'e ma oo Líbano ka'aguy regua guigua py huvixa omoĩ porã ukapa.

¹⁸ Huvixa ojapo avi peteĩ tenda tuvixave va'e marfim guigua, ha'e vy onhovãmba ouro ete py anho.

¹⁹ Ha'e va'e tenda renonde guarã ma ojapo mboapy meme pyrõa. Henda kupe ma ojere rei va'e. Ijyke jovaive re ma omoĩ avi jyva ytarã oguapyaty yvÿry, ha'e ijyva yta yvÿry ma mokoĩ guary ra'angaa omopu'ã imo'amy.

²⁰ Mboapy meme pyrõa ikuai va'e áry ma doze avi omoĩ guary ra'angaa, peteĩ-teĩ pyrõa apy reguarã. Ha'e va'e nunga ma neĩ peteĩve huvixa pe ma voi ojapoa va'e ÿ teri.

²¹ Karo huvixa Salomão oy'uaty va'e ma guive rã ouro guigua meme, ha'e gui oo Líbano ka'aguy regua guigua py tembiporu ikuai va'e voi ouro guigua meme avi. Ha'e va'e re neĩ ruxã'i ma voi noĩ prata, mba'eta Salomão oĩ jave prata rive nombovareĩ.

²² Mba'eta huvixa oguereko reta ye'ẽ rupi Társis guigua kanoã guaxu, Hirão mba'e reve omboguataa va'e. Mboapy ma'etÿa py kuerei 'rã Társis gui kanoã guaxu ojevy okuapy vy ogueru ouro, prata, marfim, karaja ha'e jayru guaxu.

²³ Ha'e rami vy yvy jave re huvixa kuery ikuai va'e gui huvixa Salomão ipo'akave, o'arandua py ha'e mba'emo oguerekopaa py.

²⁴ Ha'e ramo oĩa py yvy jave gui ou 'rã okuapy o'arandua rupi ijayvu rã oendu aguã.

²⁵ Ma'etỹa nhavõ peteĩ-teĩ ogueru 'rã mba'emo ixupe ome'ẽ va'erã: ouro ha'e prata guigua, ajukue, tembiporu, kavaju ha'e mburika kunha, tembi'u irũrã guive.

²⁶ Ha'e ramo Salomão oguerekopave ovy karóxa ha'e kavaju áry guarã. Mil e quatrocentos karóxa oguereko, ha'e doze mil kavaju áry guarã. Ha'e va'e ma joa py e'ỹ-e'ỹ 'rã oguereko tetã karóxa ikuaiaty rupi, Jerusalém tetã py huvixa oĩa py guive.

²⁷ Prata ma ita rami rive huvixa omboetave Jerusalém py, ha'e gui yary voi oata aguã rami e'ỹ ojapo sicômoro'y tekoa e'ỹa rupi ikuai va'e rami rive.

²⁸ Kavaju Salomão rymbarã ma Egito ha'e Cilícia yvy gui ogueru. Cilícia guigua ma huvixa rembiguai mba'emo vendea kuery ae ogueru hepy oĩa rami.

²⁹ Ha'e rã Egito gui peteĩ-teĩ karóxa ogueru 'rã seiscentos hatã'i va'e repy prata guigua re, ha'e rã kavaju ma cento e cinqüenta repy re. Ha'e rami ae avi mba'emo vendea kuery ovende ju 'rã heravy heteu ha'e Síria pygua huvixa kuery peguarã.

11

Tuete kuery mboae re rive Salomão ojeroviaague

¹ Ha'e gui Faraó rajy anho e'ỹ huvixa Salomão oayvu, heta oguereko avi kunhague yvy mboae guigua: Moabe, Amom, Edom, Sidom ha'e Hete guigua.

² Ha'e va'e regua kunhague re ma SENHOR aipoe'i ma voi va'ekue Israel kuery pe: "Pejoguereko eme ha'e kuery reve, neĩ ha'e kuery ma voi tapenderereko eme, pendepy'a py penhembotavy uka e'ỹ aguã tuete kuery mboae re rive pevapa aguã", he'i raka'e teĩ ha'e va'e regua ae Salomão oayvu.

³ Ha'e rami vy setecentos kunhague oguereko huvixa rajy meme, ha'e gui trezentos ta'yxy jevy kuery. Ha'e va'e kunhague ma ojapo amboae rami rei ipy'a aguã rami.

⁴ Ha'e vy tuja'ive ma jave ta'yxy kuery ombopy'a rerova ete tuete mboae ramigua kuery re ju ombojerovia aguã. Ha'e ramo opy'a re anhetẽ rupi ve'ỹ oiko SENHOR nguete pe, nguu Davi oikoague rami e'ỹ.

⁵ Ha'e rami vy Sidom pygua kuery xyete ra'angaa Astarote pe Salomão oiko, ha'e gui Amom pygua kuery ruete Milcom ojegarupy va'e pe guive.

⁶ Ha'e rami vy SENHOR renonde ha'eve'ỹ va'e Salomão ojapo vy SENHOR pe anho ve'ỹ oiko, nguu Davi oikoague rami e'ỹ.

⁷ Ha'e va'e jave ma Salomão ojapo peteĩ oo Moabe kuery ruete Quemos ojegarupy peguarã, vvyty Jerusalém katy'i ae, ha'e Amom kuery ruete Moloque ojegarupy peguarã guive.

⁸ Ha'e rami ae avi gua'yxy kuery peteĩ-teĩ regua pe ojapo, ha'e kuery nguete ramigua kuery pe heakuã porã va'e oapy ha'e mymba ojuka aguã.

Salomão rovai Nhanderuede onhemoĩague

⁹ Ha'e nunga rupi SENHOR opu'ã Salomão rovai, SENHOR Israel kuery ruete pe oikoa gui ova ramo opy'a py, mokoĩgue ixupe ojexa uka va'ekue ri.

¹⁰ Ha'e rami e'ỹ aguã ijayvu ae ma, tuete ramigua kuery mboae pe oiko e'ỹ aguã. Ha'e rami teĩ ndoikoi ae SENHOR ijayvuague rami.

¹¹ Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i ju Salomão pe:

— Nami ete reiko vy xerupive guarã ajapo va'ekue ha'e ajapo uka va'ekue gui rejepe'a ma ramo ndegui ju aipe'a 'rã ndepo'akaa, nerembigui pe ju amboaxa agua.

¹² Ha'e rami teĩ rei teria ja ndaipe'ai 'rã, nderu Davi re ama'ẽ vy. Ha'e rami 'rãgue py ndera'y po gui 'rã aipe'a.

¹³ Ha'e rami avi ndaipe'apai 'rã guive ndepo'akaa. Ha'e vy ndera'y po py aeja 'rã peteĩ regua, xerembigui Davi re ha'e Jerusalém tetã re xema'endu'a vy, aiporavo rire.

Salomão rovai guarã Nhanderuete omopu'ãague

¹⁴ Ha'e gui SENHOR omopu'ã Salomão rovai guarã. Ha'e va'e ma Edom pygua Hadade, Edom pygua huvixa ramymino ae.

¹⁵ Mba'eta Edom yvy re Davi oiko jave ixondaro kuery ruvixa Joabe voi ou avi omanogue onhono porã agua. Ha'e va'e jave py ojuka avakue Edom pygua ha'e javi.

¹⁶ (Mba'eta mboapy meme jaxy re Joabe oiko raka'e ha'e py Israel pygua xondaro kuery reve, Edom pygua avakue ojukapa peve.)

¹⁷ Ha'e va'e jave py Hadade kunumi teri reve onha ovy amongue avakue Edom pygua tuu rembigui kuery reve, Egito katy oje'oi agua.

¹⁸ Midiã yvy gui oje'oi vy Parã katy uguata jogueravy. Ha'e py ojouve ju ngupive guarã, ha'e vy ogueroavaẽmba Egito pygua huvixa Faraó-a py. Ha'e va'e ma Hadade pe ome'ẽ peteĩ oo ijyvrã guive, ha'e vy ijayvu oipytyvõ agua re.

¹⁹ Faraó omboaxy ete vy Hadade ra'yxyrã ome'ẽ avi ngovaja gua'yxy kypy'y va'e.

²⁰ Ha'e va'e ma ta'yxy Tafnes kypy'y. Ha'e va'e ma oikuavã'i ava'i, Genubate hery va'e. Ha'e va'e ma Faraó ro py ae Tafnes omongakuaa herekovy, Faraó ra'y kuery rupi ae Genubate oiko.

²¹ Ha'e gui Egito yvy re Hadade oikoa py oendu Davi guamoĩ kueryague rami ndoikovevei'i maa, ha'e ixondaro kuery ruvixa Joabe voi omano ma avia. Ha'e ramo Hadade aipoe'i Faraó pe:

— Tajejy ju xerekoa katy.

²² Ha'e ramo Faraó oporandu ixupe:

— Mba'e tu xereve reikoa py oata ndevy, ndevvy re rejevvy agua?

Ombovai:

— Any, mba'eve rei ndoatai, teĩ taa ju — he'i.

²³ Nhanderuete omoingo avi amboae Salomão rovai guarã. Ha'e va'e ma Eliada ra'y Rezom, opatõ Zobá pygua huvixa Hadadezer gui ojava va'ekue.

²⁴ Ha'e va'e ma guembigui kuery avakue omboaty vy onhemoingo ha'e kuery ruvixa. Ha'e gui Davi pegua xondaro kuery jujukapa rire ha'e kuery ma Damasco katy oje'oi. Ha'e py ma huvixaverã omoĩ okuapy Rezom.

²⁵ Ha'e va'e ma Salomão oikovea pukukue re Israel kuery rovaigua oiko. Hadade rami ae avi omoingo axy, Israel kuery re nda'ija'ei vy Síria pygua kuery ruvixa onhemoingo rire.

Israel kuery ruvixa Jeroboão oĩ 'rãa re profeta Aías ijayvu ma voiague

²⁶ Ha'e gui Nebate ra'y Jeroboão ma Efraim regua oiko tekoa Zereda pygua, Salomão rembigui ae oiko. Ixy ma imeve'y va'e, Zerua hery va'e. Ha'e va'e ava ae opo oupi huvixa rovai.

²⁷ Po rami ae huvixa rovai oupi opo. Ha'e va'e jave py Salomão ma Milo ojapoa rupi ombojoja yvy nguu Davi rekoague rupi.

28 Ha'e gui Salomão oexa rã Jeroboão ava ipy'a guaxu ha'e oiko kuaa va'e, kunumi omba'eapo kuaa va'e ae. Ha'e ramo omopena José ramymino kuery regua omomba'eapo nhea'ãmby kuery ha'e javi re.

29 Ha'e gui ma Jerusalém tetã gui Jeroboão uguata vy tape rupi nhovaexĩ Siló pygua profeta Aías reve. Ha'e va'e ma petẽ ao puku ipyau'i va'e py onhemonde ovy, ha'e rã ha'e kuery moko'i ikuai nhuũndy py.

30 Ha'e ramo Aías ao puku ipyau'i va'e ojee gui omboi vy omondoro. Doze ra'ykue omboja'o.

31 Ha'e vy aipoe'i Jeroboão pe:

– Ejopy ke dez ra'ykue ndejeupe guarã, mba'eta po rami ijayvu SENHOR Israel kuery ruete: Ma'ẽ, Salomão po gui amondoropa 'rã ipo'akaa, ha'e vy ndevy pe ju amboaxa 'rã dez regua.

32 Ha'e rami avi petẽ regua aja teri 'rã ipo py, xerembiguai Davi ha'e Jerusalém tetã re ama'ẽ vy, Israel kuery ha'e javi regua gui aiporavo rire.

33 Mba'eta xegui Salomão ojepe'a vy guenapy'ã re oĩ Sidom kuery xyete Astarote ra'angaa renonde, Moabe pygua kuery ruete Quemos ha'e Amom pygua kuery ruete Milcom ra'angaa renonde. Xeguigua tape rupi ve'ỹ oiko, xerenonde ha'eve va'e ndojapoxevei vy. Xeayvuague rupi ve'ỹ, aipotaa rami ve'ỹ oiko, tuu Davi oikoague rami e'ỹ.

34 Ha'e rami teĩ ixugui ipo'akaa ndaipe'apa etei 'rã guive. Ha'e rami 'rãgue py oikovea pukukue reguarã amoĩ huvixarã, xerembiguai Davi aiporavo va'ekue re ama'ẽ vy, mba'eta Davi ma mba'emo ajapo uka va'ekue ha'e xeayvuague ha'e javi rupi oiko va'ekue.

35 Ha'e rã ta'y po gui ma aipe'a 'rã ipo'akaa, dez regua va'e, ndevy pe ju amboaxa 'rã.

36 Ta'y po py petẽ regua'i 'rã ame'ẽ, xerenonde xerembiguai Davi rekovia petẽ hendy va'e oĩ riae aguã raka'e rã peve guarã, Jerusalém tetã xerery oĩ atyrã aiporavo va'ekue py ae.*

37 Ha'e gui ndee romoĩ ramo ndepo'aka 'rã ndepy'a py reipota va'e re rei, Israel pygua huvixa reĩ vy.

38 Ha'e gui xee ajapo uka va'e ha'e javi ri rejapo ramo, ha'e xeguigua tape rupi reiko vy xerenonde rupi ha'evea ramigua ri rejapo, xeayvuague ha'e ajapo uka va'ekue remoimba ri xerembiguai Davi ojapogue rami avi, ha'e ramo xee aiko 'rã ndereve, ha'e ndevy ajapo 'rã petẽ oo oĩ riae va'erã, Davi pe ajapo va'ekue ramigua, mba'eta ndevy pe amboaxa 'rã Israel kuery re repena aguã.

39 Ha'e rã Davi ramymino kuery ma ambojexavai 'rã, teĩ raka'e rã peve'ỹ guive – he'i.

40 Ha'e rami rã Salomão ojukaxe teĩ Jeroboão. Ha'e va'e oiko katu vy Egito vvy katu ojava, Egito pygua huvixa Sisaque reve jogueroayvu aguã. Ha'e py ae oiko Salomão omano peve.

2 Crônicas 9.29-31

41 Ha'e gui oĩve rei tema Salomão rekokue regua. Ha'e rami avi hi'arandua ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Salomão rekokue oĩa re?

42 Quarenta ma'etỹ re Salomão oĩ huvixa Jerusalém py, Israel kuery ha'e javi re openaa rupi.

43 Ha'e gui guamoĩ kueryague rami ndoikovevei'i ma ramo onhono porã tetã Davi rekoague py ae. Ha'e gui ta'y Roboão ju oĩ nguu rekovia.

* 11:36 “Hendy va'e” he'ia ma huvixa raka'eve rã oiko aguã re ijayvu vy, ha'e Jesus Cristo rekorã re guive (1 Reis 15.4; 2 Reis 8.19; 2 Crônicas 21.7; Salmo 132.17; Lucas 2.30-32; João 8.12).

12

2 Crônicas 10.1-15

¹ Ha'e gui Roboão oo Siquém katy, mba'eta ha'e py Israel kuery onhemboatypa ma nguvixarã omõĩ aguã.

² Ha'e nunga Nebate ra'y Jeroboão oendu. (Ha'e va'e ma Egito yvy re teri oiko, huvixa Salomão gui onhaague py.

³ Ha'e gui ju oenoĩa ramo) ha'e voi ou Israel kuery ha'e javi ikuai py, Roboão reve ha'e kuery jogueroayvu aguã. Ha'e rami vy aipoe'i okuapy Roboão pe:

⁴ – Nderu ma orerereko axy ete va'ekue. Ha'e gui aỹ gui ma ndee orerereko porã'i ju ke nderu orembojexavai ha'e orerereko axyague gui. Ha'e ramo ma ndevy ae 'rã orekuai – he'i okuapy.

⁵ Ha'e ramo Roboão ombovai:

– Tapeopa ju. Ha'e gui mboapy araa py ma peju ju xea py – he'i. Ha'e ramo heta va'e kuery oje'oipa.

⁶ Ha'e gui ma huvixa Roboão onhemongeta uka nguu Salomão oikove teri jave tujakueve henonde ikuai va'ekue pe. Ha'e vy oporandu ha'e kuery pe:

– Mba'eta tu peẽ kuery xemongeta ta heta va'e kuery ambovai aguã?

⁷ Ha'e ramo ha'e kuery ombovai:

– Aỹ gui kova'e kuery ruvixa reiko vy xapy'a rei reipytyvõxe ha'e repena kuaaxe ri vy ndeayvu porã'i, ha'e ramo ha'e kuery raka'e rã peve 'rã ikuai nerembiguai – he'i okuapy.

⁸ Ha'e rami teĩ tujakueve omongeta rã Roboão noendu potai. Ha'e vy guembiguai kunumigue ojavegua kuery pe ju onhemongeta uka.

⁹ Ha'e vy ha'e kuery pe aipoe'i:

– Peẽ kuery, mba'eta tu xemongeta ta kova'e kuery ambovai aguã? Mba'eta xeve ojerure vy “Orerereko porã'i ju nderu orerereko axyague gui”, he'i okuapy ramo.

¹⁰ Ha'e ramo kunumigue ijavegua kuery ombovai okuapy:

– Po rami 'rã ndeayvu heta va'e kuery “Nderu orerereko axy, va'eri ndee orerereko porã'i ju”, he'i va'ekue pe. Po rami 'rã ndeayvu: “Xekuã kyrĩ'i va'e teĩ xeru ku'aa gui tuvixave.

¹¹ Xeru penderereko axy ae ma, ha'e rã xee ma roguereko axyve ete 'rã. Xeru ma vaka pi py penembojexavai penenupã vy, ha'e rã xee ma japeuxa popia py 'rã rombojexavai”, 're 'rã – he'i okuapy.

¹² Ha'e va'e rire mboapy araa py Jeroboão ha'e heta va'e kuery reve joguerupa ju Roboão-a py, huvixa “Mboapy araa py pejevy ju xea py”, he'iague rami vy.

¹³ Ha'e ramo huvixa Roboão ombovai vy ayvu poyi py ijayvu, tujakueve omongetaa noendu potai rire.

¹⁴ Kunumigue omongetaague rami rive ijayvu vy aipoe'i:

– Xeru penderereko axy, ha'e rã xee ma roguereko axyve 'rã. Xeru ma vaka pi py penembojexavai, ha'e rã xee ma japeuxa popia py 'rã rombojexavai – he'i.

¹⁵ Ha'e rami vy huvixa Roboão noendu potai heta va'e kuery ayvu re, mba'eta ha'e rami aguã ma SENHOR gui ae oiko, Nebate ra'y Jeroboão pe Siló pygua Aías ijayvuague SENHOR omoingua aguã.

2 Crônicas 10.16-19

¹⁶ Ha'e gui Israel kuery ha'e javi oexa rã ijayvua re huvixa Roboão ndo-japyxaka potai ramo ivai vaipa okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

– Mba'e tu ha'vy jareko Davi ramymino kuery reve? Jessé ra'y reve guarã noĩvei ri nhandevy! Israel kuery, jaje'oipa nhandero katy! Ha'vy Davi

ramymino kuery, pepena pendero re ae! — he'i okuapy. Ha'e rami vy Israel kuery peteĩ-teĩ oje'oipa ju ngoo katy.

¹⁷ Ha'e rã Judá regua tetã rupi Israel kuery hekoa va'e re ma Roboão ae opena oikovy.

¹⁸ Ha'e gui heta va'e kuerya py huvixa Roboão omondouka omomba'eapo nhea'ãmby kuery re opena va'ety Adorão. Ha'e rami teĩ Israel kuery ojapipa ita py, ha'e ramo omano. Ha'e rã huvixa Roboão ma okaróxa ogueraa nho vy onha ovy Jerusalém katy.

¹⁹ Ha'e rami py Israel kuery onhemoingo Davi ramymino kuery rovaigua, aỹ peve guarã.

²⁰ Ha'e rami vy Israel kuery ha'e javi ma Jeroboão ojevvy ju maa oendu vy oenõ uka onhemboaty okuapya py, ha'e vy omoĩ okuapy nguvixarã. Mava'eve nda'ikuai Davi ramymino kuery rupive, Judá regua anho e'ỹ vy.*

2 Crônicas 11.1-4

²¹ Ha'e gui Jerusalém py Roboão ovaẽ ma vy omboatypa Judá ha'e Benjamim kuery, cento e oitenta mil oiporavo pyre, joe opu'ã kuaa va'e meme, Israel kuery rovai opu'ã aguã, ha'e kuery re Salomão ra'y Roboão ju ipo'aka aguã rami ojapo aguã.

²² Ha'e rami teĩ Nhanderuete oayvu ombou peteĩ ava guemimbo'e Semaías hery va'e pe. Ha'e va'e pe aipoe'i:

²³ — Ndeayvu Salomão ra'y Roboão Judá pygua huvixa va'e pe, ha'e gui Judá ha'e Benjamim kuery pe, heta va'e kuery rembyrekue pe guive. Ha'e vy aipo're:

²⁴ “Po rami SENHOR ijayvu: ‘Tapeo eme, pepu'ã eme penderyvvy Israel kuery rovai. Peteĩ-teĩ pejevvy ju pendero katy, mba'eta xee ae ha'e nunga amoingo va'ekue', he'i’, re rã.

Ha'e rami SENHOR ijayvua omombe'u rã ha'e kuery oendu vy ojevypa, ijayvuague rami vy.

Jeroboão mba'emo ra'angaa rive ombojeroviaague

²⁵ Ha'e gui Jeroboão omoatyrõ Siquém tetã Efraim regua yvy'ã re. Ha'e vy onhemboekoa ha'e py. Omoatyrõ avi Penuel.

²⁶ Ha'e vy Jeroboão ojeupe ae aipoe'i:

— Aỹ ma nhi'ã xepo'akaa rãgue py Davi ramymino kuery nho rã ipo'aka.

²⁷ Mba'eta kova'e kuery ma Jerusalém tetã katy oo jepi rã SENHOR pe mba'emo ome'ẽ aguã. Ha'e rami vy opy'a re oendu rã okuapy Judá pygua huvixa Roboão re ju oopa aguã. Ha'e vy xejuka rã okuapy, Judá pygua huvixa pe ojevypa vy — he'i.

²⁸ Ha'e gui huvixa onhemongeta uka vy mokoĩ vaka ra'y ra'angaa ojapo ouro gui. Ha'e vy aipoe'i heta va'e kuery pe:

— Peẽ Israel kuery, aỹ gui ma Jerusalém katy peove e'ỹ teĩ ha'eve. Apy ae pexa Penderuete ramigua Egito vvy gui pendererupaare — he'i.

²⁹ Ha'e va'e ta'angaa ma peteĩ omoĩ Betel py, ha'e rã amboae ma Dã py.

³⁰ Ha'e rania káuxa heta va'e kuery ojevavy okuapy, Dã py voi oje'oi tema vy, vaka ra'y ra'angaa rive peteĩ-teĩ omboete aguã.

³¹ Yvy'ã ikuaia rupi Jeroboão ojapo avi ombojerovia atyrã. Ha'e vy heta va'e kuery regua rive omoĩ sacerdote kueryrã, Levi ramymino kuery regua e'ỹ teĩ.

* **12:20** Apy “Israel kuery” he'ia ma dez-ve regua kuery Judá regua e'ỹ ikuai va'e re ijayvu vy. Ha'e rã amboae py ma jaikuaa rã judeu kuery ha'e javi re ijayvua.

³² Ha'e gui irundy meme jaxya re quinze araa py ojapo peteĩ ngaru, Judá re ngaru oiko va'e ramigua. Ha'e rami vy mba'emo oapy okuapy altar áry. Ha'ekue ramigua Betel tetã py avi ojapo vy mba'emo ome'ẽ okuapy vaka ra'y ra'angaa ojapo va'ekue pe. Betel py voi omõĩ sacerdote kueryrã, yvy'ã re ombojerovia atyrã omopu'ã mbyre peguarã.

³³ Ha'e gui oito jaxya re quinze araa py, ha'e ae oipotaa rami rive oa'angaague py ae, oo oiny Betel py altar ojapo uka va'ekuea py. Ha'e py voi ojapo ngaru Israel kuery pegua. Heakuã porã va'e oapy avi ha'e py.

13

Altar oĩ va'e re profeta ijayvuague

¹ Ha'e gui ma peteĩ ava Nhanderuete remimbo'e SENHOR ijayvuague rami vy Judá gui ou vy Betel py ovaẽ. Ha'e jave py altar yvýry Jeroboão hi'ãi heakuã porã va'e oapya py.

² Ha'e ramo profeta ojapukai reve ijayvu altar re. SENHOR aipoe'i ukaague rami vy aipoe'i:

– Altar, altar! Nhanderuete ijayvu po rami: “Ma'ẽ, oiko 'rã peteĩ Davi ro pygua ramymino, Josias hery va'e. Ha'e va'e ma nde'áry oapy 'rã sacerdote kuery yvy'ã regua, nde'áry ha'e va'e kuery heakuã porã va'e oapy va'ekue ae. Ha'e rami py nde'áry oapya 'rã nhande va'e kãgue”, he'i.

³ Ha'e va'e árave ma omombe'u avi mba'emo kuaa ukaarã. Ha'e vy aipoe'i: – Po rami SENHOR omombe'u uka mba'emo kuaa ukaarã. Ma'ẽ, altar ovopa rive 'rã, ha'e vy hi'áry tanhimbu oĩ va'ekue voi onheẽmba 'rã – he'i.

⁴ Ha'e rami Nhanderuete remimbo'e Betel pygua altar re ijayvu rã huvixa Jeroboão oendu vy altar áry gui opo oipe'a vy okuave'ẽ vy “Pejopy”, he'i ramove ipo ipiru vyvoi, Nhanderuete remimbo'e rovai okuave'ẽ ramo. Ha'e ramo nomomyĩ kuaavei.

⁵ Ha'e ramo altar ovo xapy'a rã hi'áry tanhimbu oĩ va'ekue onheẽmba, SENHOR ijayvuague rami mba'emo kuaa ukaarã hemimbo'e omombe'u va'ekue rami vy.

⁶ Ha'e rami rã huvixa aipoe'i Nhanderuete remimbo'e pe: – Ejapukai te'i ae ri SENHOR nderuete pe, ha'e vy ejerure xere, xepo ratãmbaa gui ha'eve ju aguã – he'i.

Ha'e ramo Nhanderuete remimbo'e ojerure SENHOR pe. Ha'e ramove huvixa po ha'eve ju, ha'ekue rami ae.

⁷ Ha'e gui ma huvixa aipoe'ive ju Nhanderuete remimbo'e pe: – Eju xerupive xero py, ha'e he'u mba'emo nembaraete aguã. Ha'e rã xee ma ame'ẽ 'rã mba'emo ndevy.

⁸ Ha'e rami teĩ Nhanderuete remimbo'e va'e ombovai huvixa pe: – Ndero py rereko va'e regua ma mbyte rupi peve xevy reme'ẽ teĩ xee ndaai 'rã nderupive, nda'ui 'rã mbojape, nday'ui 'rã guive yy kova'e tekoa py.

⁹ Mba'eta po rami ae xevy SENHOR ijayvu vy aipoe'i va'ekue: “Ndere'ui 'rã mbojape, neĩ ndere'ui 'rã yy, ha'e neĩ nderejevvy 'rã guive tape rejuague rupi”, he'i va'ekue.

¹⁰ Ha'e rami vy ojepe'a vy amboae tape rupi oo, Betel katy ouague rupi e'ỹ.

Profeta nonhe'ẽ rendui rã ombopagaague

¹¹ Ha'e gui Betel py oiko avi peteĩ profeta tuja'i va'e. Ha'e va'e oĩa py ta'y kuery ou vy omombe'u Nhanderuete remimbo'e ha'e va'e ára Betel py ojapo va'ekue ha'e javi. Nguu pe omombe'u avi huvixa pe ijayvuague.

¹² Ha'e ramo tuu oporandu ha'e kuery pe:

– Mava'e tape rupi ha'vy oo? – he'i ramo ta'y kuery oexa uka tape Nhanderuete remimbo'e Judá guigua ooague.

¹³ Ha'e gui ma gua'y kuery pe aipoe'ive ju:

– Pembokupe árygua ha'vy xerymba mburika xevy pe – he'i. Ixupe ombokupe áryguapa ramo oi hi'áry,

¹⁴ ha'e oo Nhanderuete remimbo'e rakykue. Ha'e vy oupity vyvra carvalho guy py oguapy oiny rá. Ha'e rami vy aipoe'i ixupe:

– Ndee ae pa Nhanderuete remimbo'e Judá gui reju va'ekue?

Ombovai:

– Xee ae ri – he'i.

¹⁵ Ha'e ramo aipoe'i:

– Eju ha'vy xerupive xero py, ja'u mbojape.

¹⁶ Ha'e rá ombovai:

– Nda'evei ndereve ajevvy aguã, neĩ navaeĩ 'rá ndero py, nda'ui 'rá mbojape, neĩ yy ma voi nday'ui 'rá kova'e tekoa py.

¹⁷ Mba'eta SENHOR ayvu rupi aipo'ea xevy: “Ha'e py ma ndere'ui 'rá mbojape neĩ nderey'ui 'rá yy, tape rejuague rupi guive ndereo jevyi 'rá”, 'ea rire – he'i.

¹⁸ Ha'e rami rá aipoe'ive ju ixupe:

– Xee voi profeta aiko ndee rami ae. Ha'e SENHOR ayvu rupi peteĩ anjo aipoe'i xevy: “Ejapo ke nderupive ndero py ojevvy aguã rami, mbojape ho'u ha'e yy oy'u aguã”, he'i va'ekue – he'i ijapua rupi.

¹⁹ Ha'e ramo ma ojevvy vy hoo py ovaẽ vy mbojape ho'u, yy oy'u guive.

²⁰ Mesa py ha'e kuery ikuai jave joguerojevvyare pe SENHOR ombou oayvu.

²¹ Ha'e ramo Nhanderuete remimbo'e Judá guigua pe ojapukai vy aipoe'i:

– Po rami ijayvu SENHOR: “Nerenhe'ẽ rendui ra'e SENHOR, nderejapoi SENHOR nderuete ojapo uka va'ekue.

²² Ha'e rami 'rãgue py rejevvy vy re'u mbojape ha'e rey'u guive yy ndevy, 'Ndere'ui 'rá mbojape, neĩ yy ma voi nderey'ui 'rá', he'iague py ae. Ha'e rami rire nderetekue nonhono porãai 'rá nderu kuery onhono porãague py”, he'i.

²³ Ha'e gui profeta joguerojevvyare va'e opa ma mbojape ho'u ha'e yy oy'upa ma vy joupe ombokupe árygua ju mburika.

²⁴ Ha'e gui ma amboae ma oo ramo tape rupi ooa py peteĩ guary ovaexĩ vy ojuka. Hetekue ma tape rupi oity inony rive, mburika ha'e guary ma hi'aĩ hetekue yvýry.

²⁵ Ha'e rupi oguata va'e kuery oaxa vy oexa okuapy hetekue tape rupi itui rá, ha'e guary voi hetekue yvy'iry hi'aĩ rá. Ha'e vy oje'oi vy profeta tuja'i va'e rekoa py omombe'u.

²⁶ Ha'e gui profeta joguerojevvyare ha'e nunga oendu vy aipoe'i:

– Nhanderuete remimbo'e va'ekue ae ri, SENHOR nonhe'ẽ rendui va'ekue.

Ha'e nunga rupi ae SENHOR omboaxa guary pe. Ha'e rá omboa'ypa vy ojuka, SENHOR ixupe aipoe'i ukaague rami vy.

²⁷ Ha'e gui aipoe'i gua'y kuery pe:

– Pembokupe árygua ha'vy xerymba mburika – he'i ramo ombokupe áryguapa.

²⁸ Ha'e ramo oo vy ojou tetekue tape rupi oity pyre, ha'e tetekue yvýry mburika'i ha'e guary hi'aĩ va'eri ndo'ui, neĩ mburika ma voi nomboa'ypai ra'e.

²⁹ Ha'e gui Nhanderuete remimbo'e retekue profeta oupi vy mburika'i áry omoĩ vy ogueraa ju. Ha'e rami vy guekoa py ju profeta tuja'i ojae'o reve ogueroavaẽ onhono porã aguã.

³⁰ Nguparã oguereko katu ma voi va'ekue py ae onhono porã. Ha'e vy ha'e kuery ojae'opa okuapy vy

– Aikore xeryvy! – he'i okuapy.

³¹ Onhono porã ma rire aipoe'i gua'y kuery pe:

– Xee amano ma ramo ke xenhono porã avi Nhanderuete remimbo'e nhandhono porãague py ae. Pemoi ke xekãgue ikãgue yvyry.

³² Mba'eta ojeupity 'rãe Betel py altar oĩ va'e rovai SENHOR omombe'u ukaague, Samaria vyv re ombojeroviaaty ikuai va'e rovai guive – he'i.

Jeroboão ojevavyve tema ovyague

³³ Ha'e nunga oiko rire teĩ Jeroboão ndojepe'ai ae tema gueko vaia gui. Ha'e rami 'rãgue py heta va'e kuery regua rive omoive sacerdote kuery vyv'ã rupi ombojeroviaaty ikuai va'e peguarã. Ha'e va'e oipota va'e rei tema omoi sacerdote kuery vyv'ã rupi ombojeroviaaty ikuai va'e peguarã.

³⁴ Ha'e rami tema oiko Jeroboão ro pygua kuery ojevavyva rei aguã rami, ko vyv gui ha'e kuery omombaa aguã okanhymba peve.

14

Jeroboão rovai profeta Aías ijayvuague

¹ Ha'e va'e jave py Jeroboão ra'y Abias imba'eaxy.

² Ha'e ramo gua'yxy pe aipoe'i:

– Tereo aỹ'i ma voi, ejexa uka amboae rami, “Jeroboão ra'yxy teve” 'ea e'ỹ aguã. Ha'e vy tereo Siló py. Ha'e py ma oiko profeta Aías, kova'e kuery ruvixarã xee aĩ aguã re ijayvua ma voi va'ekue.

³ Eraa avi dez mbojape, xipa'i ha'e peteĩ ryru ei. Evaẽ oĩa py hexeve ndeayvu aguã. Ha'e ramo ha'e ma omombe'u 'rã xera'y re oiko 'rãa – he'i.

⁴ Ha'e ramo Jeroboão ra'yxy oiko ha'e rami ae. Ha'e vy opu'ã ovy Siló katy, ha'e Aías ro py ovaẽ. Ha'e rã Aías ma tuja'i ete vy ndoexavei ma.

⁵ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Aías pe.

– Ma'ẽ, ou ma oiny Jeroboão ra'yxy opi'a imba'eaxy re oporandu aguã. Po rami-rami 'rã ijayvu oike ma ouvvy vy, “Jeroboão ra'yxy ae rima ra'e” 're e'ỹ aguã – he'i.

⁶ Ha'e gui Aías ma kunha va'e okẽ rupi oike nhendu rã oendu vyve aipoe'i: – Eike ke, Jeroboão ra'yxy. Mba'e re tu amboae rami rejexa ukaxe? Mba'eta ndevy pe haxy va'e amombe'u aguã rami aiko.

⁷ Tereo ju, aipo're Jeroboão pe: “Po rami ijayvu SENHOR Israel kuery ruete va'e: Xee ma heta va'e kuery mbyte gui roiporavo vy romoĩ huvixa Israel kuery re repena va'erã.

⁸ Davi ro pygua kuery po'akaa aipe'a vy ndevy ju amboaxa, va'eri ndee ma xerembiguai Davi oikoague rami e'ỹ reiko. Mba'eta ha'e va'e ma ajapo uka va'ekue ojapoa rupi xerupive oiko va'ekue opy'a ha'e javi py, xerenonde rupi ha'evea ramigua anho ojapo.

⁹ Ha'e rã ndee ma mba'emo vai anho rejapo, huvixa reĩ e'ỹ mbove ikuai va'ekue ha'e javi gui ndereko vaive ete vy. Ha'e vy amboae tuete kuery ra'angarã rejapo avi mba'emo ryku gui rive, xembopoxy aguã rami. Ha'e rami vy ndeupe rive rerova xea katy.

¹⁰ Ha'e nunga rupi Jeroboão ro pygua kuery áry xee ambou 'rã mba'emo vai anho. Ha'e vy Jeroboão ramymino kuery amomba 'rã ava ma guive rã, escravo e'ỹ vy ikuai rive'i va'e teĩ. Ha'e vy Jeroboão ro pygua kuery amombopa 'rã mymba repoxi mombyry omombopaa rami, ha'e kuery ha'e javi oja peve.

¹¹ Ha'e ramo Jeroboão guigua tetã py omano va'ekue jagua ho'upa kuerei 'rã, ha'e rã mba'ety rupi omano va'ekue ma guyra yvate rupigua 'rã ho'u", he'i SENHOR.

¹² — Ha'e rami rã ejere ju, tereo ndero katy. Ha'e gui nderekoa re ndepy remove ramove ndepi'a'i omano 'rã.

¹³ Ha'e ramo Israel kuery ha'e javi ojae'opa reve 'rã onhono porã. Ha'e rami avi Jeroboão ra'y kuery va'e regua ma ha'e va'e anho'i 'rã onhono porã, mba'eta Jeroboão ro pygua kuery regua ha'e va'e re anho oi SENHOR ojou porã va'e.

¹⁴ Ha'e gui SENHOR amboae ju 'rã omõ huvixa ojeuegua Israel kuery re opena va'erã. Ha'e va'e ma oi vy omomba 'rã Jeroboão ro pygua kuery. Xee aipoa'eague oikopa vyvoi 'rã.

¹⁵ Ha'e gui Israel kuery voi SENHOR oity ukapa 'rã mba'emo'ygue-ygue yy rupi ivevui vy omyi rei va'e rami ikuai peve. Kova'e vyv porã tuu kuery pe ome'ẽ va'ekue gui oipe'apa 'rã Israel kuery, Eufrates yakã rovai rupi ju omoãimba 'rã, SENHOR ombopoxya rupi ta'angarã yvyra omopu'ã rire.

¹⁶ Ha'e rami py Jeroboão ojejavyague re oeja 'rã Israel kuery, joguerojevavya rire — he'i.

¹⁷ Ha'e gui ma Jeroboão ra'yxy opu'ã vy oo ju. Tirza tekoa py ovaẽ. Ngoo py ovaẽ ramove ava'i va'e omano ma.

¹⁸ Ha'e ramo Israel kuery ha'e javi onhono porã vy ojae'opa okuapy, SENHOR oayvu guembigui profeta Aías rupi ombou va'ekue rami vy.

¹⁹ Ha'e gui oiẽ rei tema Jeroboão rekokie regua. Ha'e rami avi joe opu'ãague, joe openaague ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noi 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokie oia re?

²⁰ Vinte e dois ma'etỹ re ma Jeroboão oi huvixa. Ha'e gui ndoikovevei'i ma guamõ kueryague rami. Ha'e ramo ta'y Nadabe ju oi nguung rekovia.

2 Crônicas 12.1-16

²¹ Ha'e gui Salomão ra'y Roboão ma Judá re oi huvixa. Ixy ma Amom guigua, Naamá hery va'e. Quarenta e um ma'etỹ ma oguerekoa py Roboão omboyvy huvixa oi aguã, ha'e gui dezessete ma'etỹ re peve opena Jerusalém py. Ha'e va'e tetã ma Israel re ikuai va'e gui SENHOR oiporavo va'ekue hery oi aguã.

²² Ha'e gui ma Judá pygua kuery ha'eve'ỹ ete va'e ojapo okuapy SENHOR renonde. Ojevavya rupi anho ikuai vy guamõ kuery gui voi nda'eveive va'e ojapo okuapy SENHOR nda'evei ete oendu aguã rami.

²³ Mba'eta Judá pygua kuery voi yvy'ã re omopu'ã mba'emo ra'angaa, ita ha'e yvyra ta'angarã yvy'ã ikuai va'e áry, ha'e yvyra ikuai va'e guy rupi.

²⁴ Ijyvy re ikuai avi avakue ta'angaa pegua itavy rei va'e. Ha'e rami vy ojapo okuapy ha'eve'ỹ va'e yvy regua Israel kuery renonde gui SENHOR oipe'a va'ekue ikuaiague rami rive.

²⁵ Ha'e gui petei nhiruĩ ma'etỹa re ma Roboão huvixa oi jave py Egito pygua huvixa Sisaque ou Jerusalém re opu'ã aguã.

²⁶ Ha'e vy ogueraapa SENHOR pegua opy ha'e huvixa ropy iporãgueve oi va'ekue. Ogueraa avi hu'y jokoarã ouro guigua Salomão ojapo va'ekue.

²⁷ Ha'e gui ha'e va'ekue rekovia ma huvixa Roboão ojapove ju hu'y joko, teĩ overa va'e guigua rive. Ha'e va'e ma omboaxa huvixa rokẽ rarõa kuery rerekoa po py.

²⁸ Ha'e gui SENHOR pegua oo py huvixa oike nhavõ harõa kuery ogueraa 'rã hu'y joko. Ha'e rire ogueru kuerei 'rã opy ja'o harõa kuery ikuaiaty py.

²⁹ Ha'e gui oĩve rei tema Roboão rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

³⁰ Jeroboão kuery reve Roboão kuery joguero'a okuapy oikovea pukukue re.

³¹ Ha'e gui ma Roboão ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e gui ha'e kuery reve onhono porãa tetã Davi rekoague py. Ixy rery ma Naamá, Amom guigua. Ha'e gui ta'y Abias ju oĩ nguu rekovia.

15

2 Crônicas 13.1-22

¹ Ha'e gui Nebate ra'y Jeroboão dezoito ma'etỹ re ma huvixa oĩ jave py Abias oĩ Judá pygua huvixarã.

² Ha'e vy mboapy ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma Absalão rajy Maaca.

³ Ha'e va'e ma nguu ojevavypaague ha'e javi rupi ae ju oiko. Ha'e vy ipy'a re noĩ SENHOR nguete pe ete oiko aguã, nguu Davi oikoague rami e'ỹ.

⁴ Ha'e rami teĩ SENHOR tuete Davi re oma'ẽ vy hekovia omoĩ peteĩ hendy va'e Jerusalém py, ha'e va'e oiko rire ta'y ju omoingo vy. Ha'e rami vy omoĩ atãve Jerusalém.*

⁵ Mba'eta Davi ma SENHOR renonde ha'evea rami anho ojapo va'ekue, oikovea pukukue re ndojepe'ai guive peteĩve ojapo uka va'ekue gui ma voi, Urias heteu va'e re ojapo va'ekue py e'ỹ vy.

⁶ Roboão ha'e Jeroboão ikuaia pukukue re oiko riae joe opu'ã va'e.

⁷ Ha'e gui oĩve rei tema Abias rekokue regua. Ha'e rami avi hi'arandua ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery rekokue oĩa re? Oiko avi raka'e Abias ha'e Jeroboão kuery reve joe opu'ãa.

⁸ Ha'e gui ma Abias ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa tetã Davi rekoague py. Ha'e gui ta'y Asa ju oĩ nguu rekovia.

2 Crônicas 14.1-8; 15.16-16.14

⁹ Ha'e gui Israel pygua huvixa Jeroboão vinte ma'etỹa re ma oĩ jave py Asa oĩ Judá pygua huvixarã.

¹⁰ Ha'e va'e ma quarenta e um ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ijaryi ma Absalão rajy Maaca hery va'e.

¹¹ Ha'e gui Asa ma SENHOR renonde rupi ha'evea rami oiko, guamoĩ Davi rami ae.

¹² Mba'eta ovyv gui oipe'apa avakue ta'angaa pegua itavy rei va'ekue, oitypa avi ta'angaa nguu kuery ojapo va'ekue.

¹³ Ojaryi Maaca eteve voi oipe'a huvixa xy po'akaa gui, mba'eta ha'e va'e ma vyvra gui ta'angaa ojegaruru pyrã ojapo uka rire. Ha'e rã Asa ma ta'angaa ombovaipa vy oapypa Cedrom vvyugua py.

¹⁴ Ha'e rami teĩ vvy'ã rupi ombojerovia atyrã ojapo pyre ma nombovaipai va'eri Asa oikovea pukukue re SENHOR pe ae oiko opy'a py.

¹⁵ Ha'e vy SENHOR pegua opy ogueru ju SENHOR pe mba'emo nguu omboaxa uka va'ekue, ha'e ae omboaxa uka va'ekue guive: prata, ouro ha'e tembiporu.

¹⁶ Israel pygua huvixa Baasa reve Asa opu'ã riae, oikovea pukukue re.

¹⁷ Mba'eta Israel pygua huvixa Baasa ma Judá kuery rovai ou vy ojokopa Ramá tetã, Judá pygua huvixa Asa openaa gui mava'eve oo e'ỹ aguã, neĩ ovaẽa e'ỹ aguã ha'e py.

¹⁸ Ha'e ramo Asa oipe'apa ouro ha'e prata SENHOR pegua opy oĩ teri va'e, ha'e huvixa ropy omoĩ porã mbyre voi. Ha'e vy guembiguaĩ kuery po py

* 15:4 "Hendy va'e" he'ia ma hekovia huvixa mboae raka'eve rã oiko va'erã re ijavyv vy (1 Reis 11.36).

huvixa Asa omboaxapa vy omondoukapa Síria pygua huvixa Ben-Hadade pe, Damasco tetã py oĩa py. Ha'e va'e ma Heziom ramymino Tabrimom ra'y. Ha'e vy ixupe aipoe'i uka:

¹⁹ – Jajapo ke jomeme nhandekuai porã'i aguã, nderu xeru reve ikuaiague rami. Ne'exa, aru ruka ndevy ame'ẽ rive va'e, prata ha'e ouro. Ha'e rã tereo, Israel pygua huvixa Baasa-a py embovaipa hexeve guarã rejapo va'ekue, xeretã ojokoa gui ojepe'a aguã – he'i uka.

²⁰ Ha'e ramo Asa ijayvua Ben-Hadade oendu vy xondaro ruvixa kuery omondouka Israel kuery retã re opu'ã aguã. Ha'e rami vy oitypa Ijom, Dã, Abel-Bete-Maaca ha'e Quinerete tekoa ha'e javi rupi, Naftali yvy rupi voi.

²¹ Ha'e nunga Baasa oendu vy opytu'u Ramã tetã ojokoa gui, ha'e vy Tirza tekoa py ju opyta.

²² Ha'e ramo huvixa Asa ma Judéia ha'e javi rupi omombe'u uka oupaa vy Ramã gui oguerupaa ju aguã ita ha'e yvyra huvixa Baasa ojokoa py oiporu va'ekue. Ha'e va'ekue py ma huvixa Asa ju ojapo Geba tetã Benjamim regua ha'e Mispa.

²³ Ha'e gui oĩve rei tema Asa rekokue regua. Ha'e rami avi ipo'akaague, tetã ojapogue, ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery rekokue oĩa re? Ha'e gui tuja'i ma jave imba'eaxy opy rupi.

²⁴ Ha'e gui Asa ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa tetã Davi rekoague py, tuu kuery ituia py ae. Ha'e gui ta'y Josafã ju oĩ nguu rekovia.

Israel pygua huvixa Nadabe ha'eve'ỹa rami joguerekoague

²⁵ Ha'e gui Judá pygua huvixa Asa mokoĩ ma'et'ỹa re ma oĩ jave py Jeroboão ra'y Nadabe oĩ Israel pygua huvixarã. Ha'e vy mokoĩ ma'et'ỹ re oiko Israel kuery re openaa rupi.

²⁶ Ha'e va'e ma SENHOR renonde rupi ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy nguu oikoague rami, ha'e nguu Israel kuery oguerojejavypaague rupi ae.

²⁷ Ha'e ramo hexe Issacar regua Aías ra'y Baasa opu'ã vy oity filisteu kuery rekoa Gibetom py, Gibetom tekoa Nadabe ha'e Israel kuery ha'e javi ojokopa jave.

²⁸ Ha'e vy Baasa ma Judá pygua huvixa Asa oĩ jave mboapy ma'et'ỹa py Nadabe ojuka vy ha'e ju huvixarã oĩ hekovia.

²⁹ Ha'e gui oĩ ypy'ia pyve ojukapa Jeroboão ramymino kuery ha'e javi. Neĩ peteĩve ma voi ndoejai oikove reve, omomba ete, SENHOR guembiguai Siló pygua Aías rupi oayvu ombou va'ekue rami vy,

³⁰ Jeroboão ojevavypaague re ae, ha'e Israel kuery oguerojejavypa ague re, mba'emo vai py SENHOR Israel kuery ruete ombopoxya py.

³¹ Ha'e gui oĩve rei tema Nadabe rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

³² Asa ha'e Israel pygua huvixa Baasa ikuiaia pukukue re oiko raka'e jomeme opu'ã va'e.

Israel pygua huvixa Baasa oĩ jave guare

³³ Ha'e gui Judá pygua huvixa Asa mboapy ma'et'ỹa re ma oĩ jave Aías ra'y Baasa oĩ huvixarã. Ha'e va'e ma Israel kuery ha'e javi re opena oikovy Tirza py. Vinte e quatro ma'et'ỹ re opena.

³⁴ SENHOR renonde ojapo ha'eve'ỹ va'e. Ha'e vy Jeroboão ojevavypaague rupi ae oiko, ha'e Israel kuery oguerojejavypa ague rupi.

16

Baasa rovai guarã Jeú ijavyu ma voiaque

¹ Ha'e gui SENHOR oavyu ombou Hanani ra'y Jeú pe. Baasa rovai ijavyu vy aipoe'i:

² — Xee ma yvy ku'i gui romopu'ã vy romoĩ va'ekue xevygua Israel kuery ruvixarã, va'eri Jeroboão rekokue rupi reiko vy xevygua Israel kuery rorojejavypa, xembopoxy aguã rami.

³ Ne'exa Baasa, xee romomba ma 'rã neramymino kuery reve. Ha'e vy ndero pygua kuery re ajapo 'rã Nebate ra'y Jeroboão ro pygua kuery re ajapoague rami.

⁴ Ha'e rami rã Baasa guigua kuery tetã rupi omano va'ekue jagua kuery ho'upa 'rã, ha'e rã mba'ety rupi omano va'ekue ma guyra yvate rupigua 'rã ho'u — he'i.

⁵ Ha'e gui oĩve rei tema Baasa rekokue regua. Ha'e rami avi opo'akaa rupi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

⁶ Ha'e gui Baasa ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa Tirza py ae. Ha'e gui ta'y Elá ju oĩ nguu rekovia.

⁷ Ha'e rami aguã ae SENHOR oavyu ombou Hanani ra'y profeta Jeú pe Baasa ha'e hamymino kuery rovai, mba'eta SENHOR renonde opa mba'e py ojapo vai vy ombopoxy, Jeroboão ro pygua kuery ikuaiague rami oikoa py, ha'e Jeroboão ro pygua kuery ojukapaa py.

Israel pygua huvixa Elá re Zinri opu'ãague

⁸ Ha'e gui Judá pygua huvixa Asa vinte e seis ma'et'ya re ma oĩ jave py Baasa ra'y Elá oĩ Israel kuery ruvixarã, tetã Tirza py ae. Mokoĩ ma'et'ý re opena.

⁹ Ha'e va'e re opu'ã hembiguai Zinri joe opu'ãa pygua karóxa ikuai va'e re mbyte rupi peve opena va'e. Elá ma Tirza py oĩ guembiguai Arsa ro py, oy'u ha'e oka'u vaipaa rupi.

¹⁰ Ha'e gui Zinri oike vy oguero'a vy ojuka ete, Judá pygua huvixa Asa vinte e sete ma'et'ya re ma oĩ jave. Ha'e vy ha'e ae ju oĩ hekovia.

¹¹ Ha'e va'e ma tenda openaaty áry oĩ py vyve ojukapa Baasa kuery. Ndoejai neĩ peteĩve avakue, hetarã, neĩ irũ kuery ma voi.

¹² Ha'e rami py Zinri ojukapa Baasa kuery, profeta Jeú rupi Baasa rovai SENHOR oavyu ombouague rami vy.

¹³ Baasa ha'e ta'y Elá opa mba'e py ojejavyague re ojuka, ha'e Israel kuery oguerojevavypa ague re, SENHOR Israel kuery ruete ombopoxy aguã rami, mba'emo ra'angaa ojapoague re guive.

¹⁴ Ha'e gui oĩve rei tema Elá rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

Israel pygua huvixa Zinri oĩ jave guare

¹⁵ Ha'e gui Judá pygua huvixa Asa vinte e sete ma'et'ya re ma oĩ jave py Zinri sete ára ete'i oĩ Tirza py. Ha'e jave py heta va'e kuery ma filisteu kuery rekoa Gibetom re opu'ãa rupi ikuai.

¹⁶ Ha'e gui ha'e py ikuai va'e oendu “Zinri ma huvixa rovai opu'ã vy ojuka” 'ea rã. Ha'e rami vy ha'e va'e árave Israel kuery ikuai va'e ha'e javi nguvixarã omoĩ xondaro kuery rerekoa Onri.

¹⁷ Ha'e ramo Gibetom gui Onri ogueraa Israel kuery ha'e javi. Ha'e vy Tirza tekoa ojokopa okuapy.

18 Ha'e gui Zinri ma tetã re ipo'akaa ta ma ramo oexa vy oo huvixa ropy imbaraeveva py. Ha'e py oike ma vy oĩa áry omoendypa vy omano.

19 Ojejavvyague re ae omano, SENHOR renonde ha'eve'ỹ va'e ojapo rire, Jeroboão oikoague rami ae Israel kuery oguerojevavya ague re.

20 Ha'e gui oĩve rei tema Zinri rekokie regua. Ha'e rami avi huvixa rovai opu'águe ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokie oĩa re?

Israel pygua huvixa Onri oĩjave guare

21 Ha'e gui Israel kuery oja'o mokoĩ henda katy. Peteĩ ja'okue ma Ginate ra'y Tibni rupive oje'oi nguvixarã omoĩ aguã, ha'e rã amboae ja'okue ma Onri rupive oje'oi.

22 Ha'e gui Onri rupive oje'oi va'ekue ma ipo'aka okuapy Ginate ra'y Tibni rupive oo va'ekue re. Ha'e gui Tibni omano ramo Onri ae ju opena.

23 Ha'e rami py Judá pygua huvixa Asa trinta e um ma'et'ya re ma oĩjave py Onri oĩ Israel kuery ruvixarã. Ha'e javi vy doze ma'et'ỹ re opena. Ha'e rã Tirza py ma seis ma'et'ỹ re opena.

24 Ha'e gui Semer gui ojogua Samaria vyvty sessenta e seis quilos prata re, ha'e vy omombarae. Yvyty áry tetã ojapo va'ekue ma omboery Samaria, Semer yvy jakue rery rupi.

25 Onri ma SENHOR renonde ojapo oikovy ha'eve'ỹ va'e. Ha'e oiko e'ỹ mbove ikuai va'ekue gui ojapo vaive.

26 Nebate ra'y Jeroboão oikoague ha'e javi rupi oiko, Israel kuery oguerojevavya ague rupi. Ha'e vy SENHOR Israel kuery ruete ipoxy aguã rami ojapo ta'angaarã ojapoa py.

27 Ha'e gui oĩve rei tema Onri rekokie regua. Ha'e rami avi ipo'akaa oexa ukaa rupi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokie oĩa re?

28 Ha'e gui Onri ndoikovevei'ĩ ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa Samaria py. Ha'e gui ta'y Acabe ju oĩ nguu rekovia.

Israel pygua huvixa Acabe oĩ, ha'e Jezabel re omendaague

29 Ha'e gui Judá pygua huvixa Asa trinta e oito ma'et'ya re ma oĩjave py Onri ra'y Acabe oĩ Israel kuery ruvixarã. Ha'e vy vinte e dois ma'et'ỹ re opena oikovy Israel kuery re, Samaria py ae.

30 Onri ra'y Acabe ma SENHOR renonde ojapo oikovy ha'eve'ỹ va'e, ha'e oiko e'ỹ mbove ikuai va'e gui heko vaive va'e.

31 Nebate ra'y Jeroboão ojevavyague rupi anho e'ỹ oiko, gua'yxyrã ogueraa avi Sidom pygua huvixa Etbaal rajy Jezabel. Ha'e vy ova vy Baal pegua ete oiko, ombojerovia ete.

32 Ha'e vy peteĩ altar Baal peguarã ojapo Samaria py, Baal peguarã oo ojapo va'ekue py ae.

33 Acabe omopu'ã avi imo'amy vyvra mba'emo ra'angaarã. Ha'e vy ha'e oiko e'ỹ mbove Israel pygua huvixa kuery ikuai va'ekue gui ha'eve'ỹve va'e ojapo, SENHOR Israel kuery ruete ombopoxy aguã rami rive.

34 Ha'e va'e oĩjave Betel pygua Hiel ojapo ju Jericô. Ikora ytarã omoĩjave omano ta'y jypykue Abirão. Ha'e gui ikora rokê omoĩjave ma Segube ju omano ijapyre va'ekue, Num ra'y Josué rupi SENHOR ijavyague rami vy.*

17

Nda'oky pukuvei aguã re Elias ijavyu rire xapirê kuery omongaruague

* 16:34 Josué 6.26

¹ Ha'e gui Gileade gui ou Tisbé pygua Elias. Ha'e va'e ma aipoe'i Acabe pe:
 – Anhetê ete SENHOR Israel kuery ruete henonde aikoa va'e rekove rupi
 aura vy aipoa'e: Ndo'ai 'rã yxapy neĩ oky kova'e ma'etỹ guive, xee aipoa'e
 jevy e'ya ja – he'i.

² Ha'e gui SENHOR oayvu teĩgue ju ombou Elias pe. Ha'e vy aipoe'i:

³ – Ejepe'a ke apy gui, ha'e tereo kuaray oua katy. Enhemi Querite yakã
 yvỹry rupi, Jordão yakã rovai.

⁴ Ha'e va'e yakã gui ae 'rã rey'u reikovy. Ha'e py ambou avi 'rã xapirê kuery
 nemongaru va'erã – he'i.

⁵ Ha'e ramo oo vy SENHOR ijayvuague rami ojapo. Ha'e vy ojepe'a vy oiko
 Jordão yakã rovai Querite yakã yvỹry.

⁶ Ha'e gui ko'ẽmba'i nhavõ ixupe xapirê ogueru jepi 'rã mbojape ha'e xo'o.
 Ka'aru'i jave ju 'rã ogueru mbojape ha'e xo'o. Ha'e rã yakã gui ae oy'u oikovy.

⁷ Ha'e gui kueve ma rire yakã gui oy'uaty tpya, vvy re nda'okyvei ramo.

Imeve'ỹ va'e Sarepta pygua ro py Elias oiko jave guare

⁸ Ha'e gui ixupe SENHOR oayvu ombou jevy vy aipoe'i:

⁹ – Aỹ ma epu'ã ke, tereo ju Sidom re tekoa Sarepta oĩ va'e katy. Eiko are
 ha'e py, mba'eta ha'e py oiko peteĩ kunha imeve'ỹ va'e, ha'e va'e pe xeayvu
 ma nemongaru aguã re – he'i.

¹⁰ Ha'e ramo opu'ã ovy Sarepta katy. Tetã rokẽ py ovaẽ ovy py oma'ẽ
 rã ha'e py oiko peteĩ kunha imeve'ỹ va'e xakã omono'õa rupi. Ha'e rã
 onhenduka vy aipoe'i kunha va'e pe:

– Ajerure ndevy, eru ke xevy peteĩ ryru yy ay'u aguã.

¹¹ Ha'e rã kunha va'e yy re oo ta ramo onhenduka jevy vy aipoe'i:

– Eru avi ke mbojape ra'ykue'i peteĩ jururã'i ri jepe.

¹² Ha'e ramo kunha va'e ombovai:

– Anhetê ete SENHOR nderuete oikove va'e rery rupi aura vy aipoa'e:
 Mba'eve ndarekoi ojkue ma voi. Oĩ va'e ma peteĩ po'i trigo oja py, ha'e ruxã'i
 azeite hyru py. Ema'ẽ, ko ma mokoĩ yvyra rakãgue'i ajopy va'ekue, tembi'u'i
 ajapo aguã xevy ha'e xepi'a pe. Ha'e va'e ro'upa ma rire romano 'rã – he'i.

¹³ Ha'e ramo Elias aipoe'i:

– Ekyje eme. Tereo ha'e ejapo tema xeayvuague. Jypy ma xevy ranhe
 ejapo peteĩ mbojape'i, ha'e vy eru apy oka katy. Ha'e gui mae ejapove ju
 ndejeupe ha'e ndepi'a pe avi.

¹⁴ Mba'eta po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu: “Trigo oja py oĩ va'e
 ndopavei 'rã, ha'e azeite ndoatavei 'rã hyru py, vvy áry SENHOR ombo'oky e'ya
 ja”, he'i.

¹⁵ Ha'e ramo kunha va'e oo vy ojapo Elias ijayvuague. Ha'e rami rire kunha
 va'e ha'e hoo pygua kuery ha'e javi reve okaru okuapy, mbovy ára re e'ỹ.

¹⁶ Oja py trigo oĩ va'e ndopavei, azeite voi ndoatai hyru py, Elias pe SENHOR
 aipoe'i ukaague rami vy.

¹⁷ Ha'e va'e rire ma kunha hoo va'e pi'a imba'eaxy. Ha'e vy nda'eveive ovy
 vy omano.

¹⁸ Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i Elias pe:

– Nhanderuete remimbo'e, mba'e tu xee ajapo ra'e? Tyrã pa xea py reju
 raka'e xereko vaiague re xemoma'endu'a aguã, ha'e va'ekue káuxa rive ava'i
 omano aguã?

¹⁹ Ha'e ramo Elias ombovai:

– Emboaxa ha'vy ndepi'a xevy – he'i. Ha'e vy ixu jyva áry gui ojopy vy
 ogueraa opy ja'o yvateve ha'e ae'i okeaty py. Ha'e vy omonheno ngupa rupi.

- 20 Ha'e gui ma oiapukai oiny SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:
 – SENHOR Xeruete, kova'e imeve'ỹ va'e xemovaẽare voi ri ty rembojexavai ra'e, ipi'a rejuka vy – he'i.
- 21 Ha'e vy ava'i va'e áry rupi mboapykue onhenho vy oiapukai ju SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:
 – SENHOR Xeruete, ajerure ndevy, ejapo inhe'ẽ ojevvy vy hexe ju oĩ aguã rami – he'i.
- 22 Ha'e ramo Elias ayvu SENHOR oendu. Ha'e ramo ava'i nhe'ẽ ojevvy vy hexe oĩ ju. Ha'e rá oikove ju.
- 23 Ha'e gui Elias ava'i va'e oupi vy opy ja'o gui ogueroguejy ju. Ha'e vy ixy pe ju ome'ẽ vy aipoe'i:
 – Ne'exa, ndepi'a oikove ju ma – he'i.
- 24 Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i Elias pe:
 – Namia py aỹ aikuaa ma ndee anhetẽ ae Nhanderuete remimbo'e reikoa, ha'e ndejuru rupi SENHOR ijayvua anhetẽ va'e meme.

18

Acabe pe Elias ojexa uka jevyague

- 1 Are ma rire mboapy ma'etỹa py ma SENHOR oayvu ombou ju Elias pe. Ha'e vy aipoe'i:
 – Tereo, ejexa uka ju huvixa Acabe pe, mba'eta ambo'oky ju 'rá vvy áry – he'i.
- 2 Ha'e ramo Elias oo huvixa Acabe pe ojexa uka aguã. Ha'e va'e jave ma karuai nda'evei ete Samaria tetã py.
- 3 Ha'e gui Acabe oenoĩ mba'emo re opena va'ety Obadias. (Obadias ma SENHOR renonde ojererokyjea rupi ete oiko va'e.)
- 4 Ha'e rami vy SENHOR pegua profeta kuery Jezabel ojuka ta jave Obadias cem profeta ogueraa vy mokoĩ itakua py onhomi. Cinqüenta meme omboja'o vy ha'e kuery pe mbojape ha'e yy py omongaru jepi raka'e.)
- 5 Ha'e gui Acabe aipoe'i Obadias pe:
 – Tereo xevvy re yakã ryapy ha'e yupa ikuai va'e ha'e javi rupi. Xapy'a rei jajou 'rá nhuũ pyau xerymba kuery kavaju ha'e mburika'i jaraa jepe nho aguã, omanomba e'ỹ aguã – he'i.
- 6 Ha'e gui mokoĩve ma vvy rupi joa katy e'ỹ oje'oi oikuaa pota aguã. Acabe oo peteĩ tape rupi, ha'e rá Obadias ma amboae tape rupi oo avi ha'e ae'i.
- 7 Ha'e gui Obadias tape rupi ooa rupi Elias reve nhovaexĩ xapy'a. Obadias oexa kuaa vy guenapy'ã re oĩ ngova vvy re omovaẽ reve. Ha'e vy aipoe'i:
 – Xeruvixa Elias, ndee ae pa?
- 8 Ombovai:
 – Xee ae ri. Ha'e gui tereo aipo're nderuvixa pe: “Pe py ma Elias oĩ”, 're – he'i.
- 9 Ha'e rami teĩ ha'e aipoe'i:
 – Mba'e nunga py tu ajapo vai, Acabe po py xee nerembiguai xemboaxa aguã, xejuka aguã?
- 10 Anhetẽ ete SENHOR nderuete oikove va'e rupi aura vy aipoa'e: Mamo rá vvy regua ikuai ha'e huvixa kuery ipo'akaa rupi ma voi xeruvixa guembiguai kuery omondouka ndereka vy. Ha'e gui ha'e pygua kuery “Apy ma noĩ”, he'i teĩ ha'e kuery pe huvixa oura uka guive nandejouiaque rami.
- 11 Ha'e gui aỹ ma ndee aipo're kuri: “Tereo, aipo're nderuvixa pe: ‘Pe py ma Elias oĩ’”, 're uka xevy.
- 12 Teĩ xapy'a rei ma ndea gui aa ramove SENHOR guigua Nhe'ẽ ndererera ju 'rá, marã katy paa xee aikuaa e'ỹ re. Ha'e gui reiague py huvixa Acabe aru

vy ndorojouí ramo xejuka 'rã. Ha'e rami avi xee nerembiguai SENHOR re ajerovia va'e xekunumi guive.

¹³ Ha'e gui xeruvixa, ndevy pe nomombe'uai teve SENHOR pegua profeta kuery ajapo porãague Jezabel ojuka ta jave? Mba'eta SENHOR pegua profeta kuery va'e regua anhomí cem avakue, cingüenta meme anhomí petei-teĩ henda itakua py, ha'e vy mbojape ha'e yy py amongaru va'ekue.

¹⁴ Ha'e gui aỹ ma ndee aipo're: "Tereo, aipo're nderuvixa pe: 'Pe py ma oĩ Elias'", 're uka. Ha'e ramo ma xejuka 'rã – he'i.

¹⁵ Ha'e gui Elias ombovai:

– Anhetê ete SENHOR ixondaro reta va'e henonde rupi aikoa va'e rekove rupi aura vy aipoa'e: Aỹve ajexa uka 'rã Acabe pe – he'i.

¹⁶ Ha'e ramo mae Obadias oo Acabe-a py, ixupe omombe'u. Ha'e ramo Acabe oo Elias reve ijayvu aguã katy.

¹⁷ Ha'e gui huvixa oexa vy aipoe'i:

– Israel kuery moangeko reiaty, ndee ae pa reiko?

¹⁸ Elias ombovai:

– Xee'ỹ ma Israel kuery moangekoa, ha'e rã ndee ae, ha'e nderu ro pygua kuery reve, mba'eta SENHOR ojapo uka va'ekue gui pejepe'a vy Baal kuery mboetea rupi peiko.

¹⁹ Ha'e gui aỹ ma xea py emboaty ukapa Israel kuery ha'e javi, Carmelo yvyty áry. Toupa avi quatrocentos e cingüenta Baal pegua profeta kuery, ha'e quatrocentos profeta kuery yvyra ta'angará omopu'ã mbyre pegua, Jezabel omongaru jepi va'e – he'i.

Carmelo yvyty áry Baal pegua profeta kuery reve Elias joeko a'ã okuapyague

²⁰ Ha'e gui Israel kuery ikuaia rupi Acabe omondouka guembiguai kuery omombe'u va'erã. Ha'e vy omboaty profeta kuery Carmelo yvyty áry.

²¹ Ha'e rã heta va'e kuery ikuaia py Elias ovaẽ vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Raka'e peve 'rã tu pendepy'a py ndapeikuaai rei pekuapy mokoĩ rupi rei vy? SENHOR ae ri Nhanderuete oiko ramo ixupe ete pendekuai. Ha'e'ỹ vy xapy'a rei Baal ri Nhanderuete oiko ramo ixupe pendekuai – he'i. Ha'e ramo heta va'e kuery teĩve nombovai.

²² Ha'e gui Elias aipoe'ive ju heta va'e kuery pe:

– Xee anho'i aikove SENHOR pegua profeta kuery va'e regua. Ha'e rã Baal pegua profeta kuery ma quatrocentos e cingüenta avakue ikuai.

²³ Aỹ ma peru orevy mokoĩ vaka ra'y. Tove amboae kuery ranhe toiporavo petei vaka ra'y, ha'e tomboa'ypa. Ha'e vy tomoĩ xakã áry, teĩ tomboja eme guive tata. Ha'e gui xee voi amboae vaka ra'y areko katu vy amoĩ 'rã xakã áry, tata amboja e'ỹ re avi.

²⁴ Ha'e gui ma peẽ kuery pejapukai 'rã pekuapy penderuete rery rupi, ha'e rã xee ma SENHOR rery rupi 'rã ajapukai. Ha'e gui tata omboua py nhanembovai va'e jaikuaa 'rã Nhanderuete oikoa – he'i.

Ha'e ramo heta va'e kuery ombovai vy

– Ha'e rami ma ha'eve – he'i okuapy.

²⁵ Ha'e gui ma Elias aipoe'i Baal pegua profeta kuery pe:

– Aỹ peiporavo petei vaka ra'y pendejeupe guarã. Peẽ kuery ranhe pereko katu, penderetave vy. Pejapukai penderuete rery rupi. Ha'e rami teĩ pemboja eme tata – he'i.

²⁶ Ha'e ramo ha'e kuery ranhe oiporavo okuapy petei vaka ra'y ogueru pyre regua. Oguereko katupa ma vy ojapukai okuapy nguete Baal rery rupi. Ko'ẽmba'i guive kuaray mbyte peve aipoe'i okuapy:

— Baal, orembovai na! — he'i okuapy teĩ mamove gui nombovaia nhendui. Ha'e ramo opa marã opo-opo reve ojeroky oje'oivy altar ojapo va'ekue yvýry rupi.

²⁷ Kuaray mbyte jave ma Elias ojojai rei vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pejapukai ratãve ke, mba'eta ha'e ma tuete va'e vy xapy'a rei mba'emo re oikuaã pota ra'e, e'ỹ vy oo 'rã ra'e jai katy, ha'e'ỹ vy amboãe katy 'rã oguata ra'e, ha'e rami e'ỹ vy oke 'rã. Ha'e rami ri vy omyĩ 'rã nhi'ã oupy — he'i.

²⁸ Ha'e rami rã ha'e kuery ojapukai ratãve tema, ha'e gueko rami vy onhekyxĩ okuapy kyxe ha'e hu'y py, huguy onheẽmba peve.

²⁹ Kuaray mbyte rire ma teĩ ha'e kuery ojapukai teri, mba'emo aju guigua ome'ëa aguã hora peve. Ha'e rami teĩ nombovaia nhendui, ndojapyxakaai ae tema.

³⁰ Ha'e gui mae ma Elias aipoe'i heta va'e kuery ha'e javi pe:

— Penhembojapa ke xere — he'i. Ha'e ramo heta va'e kuery onhembojapa hexe. Ha'e gui jypy Elias omoatyrõmba ju SENHOR pegua altar ivaipa va'ekue.

³¹ Ha'e vy doze ita ojou heruvy Jacó ra'y kuery mbovy pa ikuaiaague rami. Ha'e va'e pe ma SENHOR ijayvu vy “Aỹ gui ma Israel 'rã nderery”, he'i raka'e.

³² Ha'e va'e ita py omoatyrõ ju altar SENHOR rery rupi guarã. Altar yvýry rupi ojo'o yy raperã tuvixave va'e, mba'emo ra'yĩ ryrुकue vinte quilo va'e rami.

³³ Ha'e gui xakã omoĩ vy vaka ra'y omboaypa ha'e onhono xakã áry.

³⁴ Ha'e gui ma aipoe'i:

— Pemonyẽ ke irundy yryru. Penhoẽ xo'o áry, ha'e xakã ikuai va'e ha'e javi rupi.

Aipoe'ive ju:

— Teĩgue ju pejapo — he'i ramo ojapo ju okuapy.

Aipoe'ive ju:

— Teĩgue ju pejapo mboapykuerã — he'i ramo mboapykuea ma ojapo okuapy.

³⁵ Ha'e ramo altar yvýry rupi peve yy oxyry vy omonyẽmba ojo'oague.

³⁶ Ha'e gui mba'emo aju guigua ome'ëa aguã jave ma profeta Elias ju onhemboja ouvy vy aipoe'i:

— Xe-SENHOR Abraão ruete, Isaque ha'e Israel ruete va'e, aỹ gui toikuaa pavẽ ndee ae Israel kuery ruete reikoa, ha'e rã xee ma nerembiguai aikoa, ha'e ndeayvua rami ae kova'e nunga ha'e javi ajapogue.

³⁷ Xembovai ke SENHOR, xembovai ke, kova'e kuery oikuaapa aguã ndee ae SENHOR Oeruete reikoa, ha'e ndejeupe guarã ha'e kuery py'a rerupa jevy 'rãa — he'i.

³⁸ Ha'e gui ma SENHOR-a gui tata ho'a vy oapypa xo'o omoĩ mbyre, xakã, ita ha'e yvy voi, omombirupa avi yy ojo'oague rupi oĩ va'ekue.

³⁹ Ha'e nunga heta va'e kuery oexa vy guenapy'ã re ikuai ngova yvy re omovaẽmba reve. Ha'e vy aipoe'i:

— SENHOR ae ma Nhanderuete! SENHOR ae ma Nhanderuete! — he'i okuapy.

⁴⁰ Ha'e ramo Elias aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pejopypa na Baal pegua profeta kuery, neĩ peteĩve oo jepe e'ỹ aguã — he'i. Ha'e ramo ojopypa ramo Elias ogueraa ukapã Quisom yakã katy, ojukapa okuapy ha'e py.

Oký aguã re Elias ojerureague

⁴¹ Ha'e gui ma Elias aipoe'i Acabe pe:

— Tereo, ekaru ha'e ey'u, mba'eta onhendu ma ouvy oky ja'ea revovo! — he'i.

⁴² Ha'e ramo Acabe oy'u ha'e okaru aguã katy oo jave Elias oẽ ovy Carmelo vvyty re. Ha'e py ojero'a oiny vvy katy, guenapy'ã re ngova omovaẽ reve.

⁴³ Ha'e vy aipoe'i guembiguai kunumi va'e pe:

– Tereo, ema'ẽ ye'ẽ katy.

Ha'e rã kunumi va'e oo vvy oma'ẽ. Ha'e vy ombovai:

– Ndaexai mba'eve – he'i.

Ha'e rã Elias aipoe'i ixupe:

– Tereo ju ha'vy.

Ha'ekue rami sete-kue peve oiko.

⁴⁴ Ha'e gui sete-kuea py ma aipoe'i:

– Aỹ ma ye'ẽ gui oẽ jekuaa ouvy peteĩ arai, teĩ nhandepo rami kyrĩ'i va'e guive – he'i.

Ha'e rã ombovai:

– Tereo ha'vy aipo're Acabe pe: “Ereko katu na ndekaróxa ha'e tereo katu, oky ndejoko e'ỹ aguã”, 're.

⁴⁵ Ha'e gui are e'ỹ'i re yva pytũmba araipa vy. Ha'e vy vvyty ha'e oky vaipa. Ha'e rã Acabe okaróxa py oĩ vy ojepe'a ma ovy Jezreel tetã katy.

⁴⁶ Ha'e rã Elias re SENHOR opo omoĩ ramo ojeku'akua rire onha ovy Acabe renonde, Jezreel tetã py jaikea'i peve.

19

Horebe vvyty py Elias oikoague

¹ Ha'e gui Jezabel pe Acabe omombe'upa Elias ojapo va'ekue, Baal pegua profeta kuery kyxe py ojuka ukapaague guive.

² Ha'e ramo Elias oĩa py Jezabel omondouka peteĩ guembiguai ixupe aipoe'i va'erã: “Ko'ẽ rã kova'e hora ojeupity peve xee nderekove ndaip'e'ai ramo amboae kuery re rejapoague rami, tuuete kuery ikuai va'e taxerereko axy oipotaa rami”, he'i uka.

³ Ha'e rami rã Elias okyke vy opu'ã ovy. Ojeayvu vy Berseba tetã py ovaẽ, Judá vvy re ae. Ha'e py oēja ovy guembiguai kunumi va'e.

⁴ Ha'e gui ha'e anho oove ju tekoe e'ỹa katy, peteĩ ára re oguata. Ha'e py ovaẽ vy oguapy oiny peteĩ vvyra zimbroy hi'aĩ va'e vvyty py. Ha'e vy ojerure oiny omano aguã re. Ha'e vy aipoe'i:

– SENHOR, ha'eve ma, aỹ eipe'a xerekove, mba'eta xeru kuery gui xereko porãve va'e'ỹ ae – he'i.

⁵ Ha'e vy onheny vvy oke oupy zimbroy hi'aĩ va'e gyy py.

Ha'e gui ma peteĩ anjo omomyĩ vy

– Evy ke, ekaru – he'i.

⁶ Ha'e rã oma'ẽ vy oakã vvy'iry oexa peteĩ mbojape ita raku áry oyy va'ekue, ha'e peteĩ rryru. Ha'e vy okaru ha'e oy'u. Ha'e gui oke ju.

⁷ Teĩgue ju ou SENHOR guigua anjo. Omomyĩ vy aipoe'i ixupe:

– Evy ke, ekaru, mba'eta reguata aguã mombyry vaipa teri – he'i.

⁸ Ha'e ramo ovy vy okaru ha'e oy'u ju. Ha'e va'e tembi'u gui imbarate ma vy oguatave ju quarenta ára ha'e quarenta pytũ re, Nhanderuete pegua Horebe vvyty py ovaẽ peve.

⁹ Ha'e py ma peteĩ itakua oĩ va'e py oike vy oaxa oiny peteĩ pytũ. Ha'e gui ixupe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

– Elias, mba'e tu rejapo reiny apy?

¹⁰ Elias ombovai:

– Xee ma SENHOR Xeruete ixondaro reta va'e pe aikoa rupi nda'evei ete, mba'eta Israel kuery hexaraipa ma okuapy ndereve guarã rejapo va'ekue gui. Ha'e rami vy oitypa altar ndevy guarã ojapo mbyre, kyxe py ojukapa

guive ndevygua profeta kuery. Aỹ xee anho'i ma aikove, ha'e xee voi xereka okuapy xejuka aguã – he'i.*

¹¹ Ha'e ramo Nhanderuete aipoe'i ixupe:

– Eẽ ha'e he'ã kova'e vvyty re SENHOR renonde – he'i.

Ha'e gui ma SENHOR oaxa ovy. Jypy peteĩ vvytu vaikue oitypa vvyty ikuai va'e, omboa'ypa avi ovy itaova SENHOR renonde rupi. Ha'e rami teĩ vvyty py ma SENHOR noĩ ra'e. Ha'e gui vvytu rire ma vvy ju oryryipa, teĩ vvy oryryia py ma SENHOR noĩ avi.

¹² Ha'e gui vvy oryryi rire ojekuaa tata, teĩ SENHOR ma noĩ tata py. Ha'e gui ma tata oaxa rire peteĩ ayvu onhendu mbeguei'i ha'e ha'eve rei'i va'e.

¹³ Ha'e va'e ma Elias oendu vy oao puku apy py ngova omo'ã reve oẽ vy ho'ã itakua rokẽ py.

Ha'e gui ma ixupe ou peteĩ ayvu.

– Elias, mba'e tú rejapo re'amy apy? – he'i ju.

¹⁴ Ombovai:

– Xee ma SENHOR Xeruete ixondaro reta va'e pe aikoa rupi nda'evei ete, mba'eta Israel kuery hexaraipa ma okuapy ndereve guarã reja va'ekue gui. Ha'e rami vy oitypa altar ndevy guarã ojapo mbyre, ha'e kyxe py ojukapa ndevygua profeta kuery. Aỹ xee anho'i ma aikove, ha'e xee voi xereka okuapy xejuka aguã – he'i.

¹⁵ SENHOR aipoe'i ixupe:

– Tereo, ejevuy ju rejuague katy ae, Damasco regua tekoa e'ỹa katy. Ha'e py revaẽ vy emoĩ Hazael Síria pygua huvixarã.

¹⁶ Ninsi ra'y Jeú remoĩ avi 'rã Israel pygua huvixarã. Ha'e gui Abel-Meolã pygua Safate ra'y Eliseu ma remoĩ 'rã profeta-rã nderekovia.

¹⁷ Ha'e gui Hazael kyxe gui oo jepe va'ekue ma Jeú 'rã ojuka, ha'e Jeú kyxe gui oo jepe va'ekue ma Eliseu 'rã ojuka.

¹⁸ Ha'e gui xejeupe guarã amoingove ma voi sete mil Israel kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery ma Baal renonde guenapy'ã re oĩ va'e'ỹ, ha'e ha'angaa ojuru rayvu va'e'ỹ meme.

Elias ngupive guarã Eliseu oenoĩague

¹⁹ Ha'e gui Elias oo vy ojou Safate ra'y Eliseu, doze canga vaka omba'eapo va'e reve vvy oikaraña jave, ha'e rã ha'e ma doze-a va'e ogueraa. Ha'e rupi Elias oaxa ovy vy Eliseu kupe re omombo oao puku.

²⁰ Ha'e ramo Eliseu vaka oejapa vy onha ouvvy Elias rakykue. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Taa ranhe taxarura xeru ha'e ha'i pe ayvua rupi, ha'e gui ma aa 'rã nderupive.

Elias ombovai:

– Tereo ha'vy, ha'e gui ejevuy ju. Mba'eta reikuaa porã ma ndevy ajapogue – he'i.

²¹ Elias oĩa gui Eliseu ojepe'a ranhe vy ojevuy mokoĩ vaka omba'eapo va'e ikuai py. Mokoive ojopy vy ojuka, ha'e ijaju'y regua canga omoendy vy oexy ho'okue. Ha'e vy heta va'e kuery pe ome'ẽmba ramo ho'upa okuapy. Ha'e gui mae ma ojepe'a ouvvy vy Elias rupive oo ipytyvõarã.

20

Acabe Síria pygua kuery re ipo'akaague

* 19:10 Romanos 11.3-4

¹ Ha'e gui Síria pygua huvixa Ben-Hadade omboaty oxondaro kuery ha'e javi. Hexeve ikuai avi trinta e dois huvixa kuery, kavaju kuery ha'e karóxa. Ha'e kuery oje'oi vy Samaria tetã ojokopa ha'e kuery rovai opu'ãa rupi.

² Ha'e gui tetã katy omondouka Israel kuery ruvixa Acabe pe imombe'uarã kuery.

³ Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

– Po rami ijayvu Ben-Hadade: “Prata ha'e ouro rereko va'e ma xemba'e ae. Ha'e ndera'yxy kuery ha'e ndera'y ipo'akakueve voi xemba'e meme 'rã!’ he'i.

⁴ Ha'e rã Israel pygua huvixa ombovai:

– Xeruvixa, ndeayvua rami ae tema toiko. Xee ha'e opa mba'e areko va'e ha'e javi ma ndevy guarã meme – he'i.

⁵ Ha'e gui imombe'uare kuery teĩgue ju ou vy aipoe'i okuapy:

– Po rami ijayvuve Ben-Hadade: “Ndea py anhetê amondouka va'ekue pe aipoa'e uka: ‘Xevy remboaxa mate 'rã prata ha'e ouro, ha'e gui ndera'yxy ha'e ndera'y kuery', ha'e uka va'ekue.

⁶ Ha'ekue rami ae teĩ ko'ẽ rã, kova'e hora ojeupity jevya py xerembigua kuery ambou ju 'rã. Ha'e va'e kuery ma nderopy rupi oike vy oexapa 'rã, nerembigua kuery opena va'ety ro rupi guive. Ha'e vy oipe'a 'rã heravy iporãgueve oexa va'e rei”, he'i.

⁷ Ha'e nunga Israel pygua huvixa oendu vy oenoĩ ukapa nhomongeta va'ety kuery ovyv re ikuai va'e. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peikuaa ae ha'e va'e ava ha'eve'y va'e anho ojapoxe oikovya. Mba'eta xera'yxy ha'e xera'y kuery, ha'e gui prata ha'e ouro guive ome'ẽ ukapa ramo xee name'exe e'y'i – he'i.

⁸ Ha'e ramo nhomongeta va'ety kuery ha'e heta va'e kuery ha'e javi aipoe'i okuapy ixupe:

– Ejapyxaka rei eme ta'vy ijayvua re, ejapo eme guive.

⁹ Ha'e ramo huvixa ombovai Ben-Hadade rembiguai kuery pe:

– Aipopeje penderuvixa pe: “Jypy xee nerembigua pe rejerure ukaague ajapo ta va'ekue. Ha'e rã angegua ma ndajapo reguai”, peje. Ha'e rami ombovai ramo tembiguai kuery ojevvy vy omombe'upa.

¹⁰ Ha'e gui Ben-Hadade omondoukave ju imombe'uarã kuery. Ha'e vy aipoe'i:

– Xapy'a rei Samaria guigua yvy ku'i xerupivegua kuery po tynyẽmba aguã rami peve teĩ opyta ramo tuete kuery ikuai va'e taxerereko axy oipotaa rami – he'i.*

¹¹ Ha'e rã Israel pygua huvixa ombovai:

– Aipopeje ixupe: “Joe opu'ã aguã onhemoatyrõ teri reve oiko va'e ma nda'evei ijayvu aguã joity maague gui ojevvy va'ekue ijayvua rami rive”, peje 'rã.

¹² Ha'e rami ombovaiague Ben-Hadade oendu oo py huvixa kuery mboae reve oy'u okuapy py. Ha'e vy aipoe'i guembigua pe:

– Peiko katu pavê ha'vy – he'i ramo oiko katupa ma tetã pygua kuery rovai opu'ã aguã.

¹³ Ha'e gui ma Israel pygua huvixa Acabe-a py ovaẽ peteĩ profeta. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Po rami ijayvu SENHOR: “Rexa pa peva'e avakue nhomboaty va'e ha'e javi? Ha'e va'e kuery ma kova'e árave amboaxapa 'rã ndepo py. Ha'e ramo reikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa”, he'i.

¹⁴ Ha'e ramo Acabe oporandu:

– Mava'e kuery po rupi 'rã ha'vy aity uka?

* **20:10** Ha'e rami Ben-Hadade ouraa rupi ijayvu Samaria tetã omomba ete aguã re.

Profeta ombovai:

— Po rami SENHOR ijayvu: “Kunumigue xondaro ruvixa kuery rembiguai ikuai va'e po rupi 'rã reity uka”, he'i.

Ha'e ramo Acabe oporanduve ju:

— Mava'e ranhe 'rã tu omboypy joe opu'ã aguã?

— Ndee ae 'rã ri — he'i profeta.

¹⁵ Ha'e ramo oipapa ukapa kunumigue xondaro ruvixa kuery rembiguai ikuai va'e. Ha'e ramo duzentos e trinta e dois oikuaa. Ha'e gui Ísrael kuery ha'e javi ju oipapa uka vy sete mil oikuaa.

¹⁶ Kuaray mbyte jave ha'e kuery oje'oi. Ha'e va'e jave py Ben-Hadade ma opy oy'u tema oiny, oka'upa rei guive okuapy, huvixa kuery mboae trinta e dois oipytyvõa rupi ikuai va'e reve.

¹⁷ Ha'e gui kunumigue ranhe tenonde jogueraa, huvixa kuery rembiguai va'e. Ha'e ramo oexa pota va'erã Ben-Hadade omondouka va'ekue oexa vy

— Samaria tetã gui ou jekuaa avakue — he'i uka ixupe.

¹⁸ Ombovai:

— Ha'e kuery ma xapy'a rei peteĩ rami nhandekuai aguã re ojerure vy ou ramo pejopypa rive 'rã oikove reve. Orere opu'ã aguã ri ou teĩ ha'e rami ae avi pejopypa rive 'rã oikove reve — he'i.

¹⁹ Ha'e gui tetã gui kunumigue huvixa kuery rembiguai va'e jogueru, ha'e hupive xondaro kuery ha'e javi ou va'e ma

²⁰ peteĩ-teĩ ojuka avakue ojee opu'ã va'e. Ha'e ramo Síria pygua kuery onhamba ramo Israel kuery oje'oi hakykue. Ha'e rã Síria pygua huvixa Ben-Hadade ma kavaju áry oo jepe, kavaju árygua kuery mboae reve.

²¹ Ha'e gui Israel pygua huvixa ou vy ojukapa kavaju, karóxa guive ombovaipa. Ha'e vy ojuka reta avi Síria pygua kuery.

²² Ha'e gui Israel pygua huvixaa py profeta ou jevy vy aipoe'i ixupe:

— Tereo, ha'e enhemombaraeteve na. Eikuaa pota porã mba'e pa rejapo aguã re, mba'eta peteĩ ma'et'ya py Síria pygua huvixa ou jevy 'rã nderovai — he'i.

²³ Ha'e gui Síria pygua huvixa rembiguai kuery aipoe'i okuapy ixupe:

— Israel kuery ruete nhi'ã vvyty rupi rive ipo'aka va'e. Ha'e nunga rupi ae ipo'aka karamboae nhande kuery re. Ha'e rã vvy joja reia rupi ri ha'e kuery rovai nhapu'ã vy nhande ju 'rã jaity ha'e kuery.

²⁴ Ha'e nunga rupi ejapo po rami: Reipe'apa 'rã huvixa ndereve ikuai va'ekue ha'e javi, ha'e hekovia remoĩ 'rã xondaro ruvixa ae.

²⁵ Ha'e gui rejouve ju 'rã xondaro kuery, omanomba va'ekue hetaa rami ae. Ha'ekue rami ae ju 'rã rejou kavaju ha'e karóxa voi. Ha'e gui vvy joja reia rupi ha'e kuery rovai nhapu'ã vy nhi'ã jaitypa 'rã — he'i okuapy. Ha'e rami ha'e kuery ijayvua oendu ma vy ha'e rami ae ju ojapo.

²⁶ Ha'e gui peteĩ ma'et'ya py Ben-Hadade oo jevy vy Síria pygua xondaro kuery re oexa potapa. Ha'e vy Afeca katy ogueraa Israel kuery re opu'ã aguã.

²⁷ Ha'e gui Israel kuery re voi oexa potaa, ha'e ho'u va'erã ogueraa reve oje'oi amboae kuery rovai. Israel kuery ma amboae kuery renonde ikuai py mokoĩ henda py mbovy'i e'ÿ kavara kuery rami rive'i ojekuaa. Ha'e rã Síria pygua kuery ma vvy jojaa opa rupi ikuai.

²⁸ Ha'e gui ovaẽ peteĩ ava Nhanderuate remimbo'e. Ha'e vy Israel pygua huvixa pe ijayvu vy aipoe'i:

— Po rami SENHOR ijayvu: “Síria pygua kuery aipoe'i: ‘SENHOR ma vvyty rupi anho ri ipo'aka va'e, vvyugua rupi ipo'aka va'e'ÿ’, he'i okuapy teĩ xee ma ndepo py amboaxapa rã peva'e kuery ha'e javi. Ha'e ramia py reikuaa aguã xee ae SENHOR aikoa”, he'i.

²⁹ Ha'e gui sete ára re ikuai joexei'i. Sete araa py ma omboypy okuapy joe opu'ã aguã. Ha'e vy Israel kuery ma petei ára pyve cem mil avakue vyvoi ojuka Síria pygua xondaro kuery vvy rupigua.

³⁰ Ha'e ramo hembyrekue ma Afeca katy onhamba vy oikepa jogueravy tetã py. Tetã kora ma vinte e sete mil avakue hembyre va'ekue áry ho'a ramo omanomba. Ha'e rã Ben-Hadade ma onha vy tetã katy ou vy onhemi petei opy ja'o py.

³¹ Ha'e gui ixupe hembiguai kuery aipoe'i:

– Ma'ê, roendu ma Israel pygua huvixa kuery nhomboaxya rupi ikuai. Ha'e nunga rupi nhandejee nhamoi 'rã ajukue voxa guigua rive, ha'e nhaneakã rupi ixã nhaimama 'rã heravy, Israel pygua huvixaa py nhaê aguã. Xapy'a rei ma nandejukai nho 'rã – he'i okuapy.

³² Ha'e rami ojee omoi okuapy ajukue voxa guigua, ha'e oakã rupi ixã omoi va'e reve oê okuapy Israel pygua huvixaa py. Ha'e vy ixupe aipoe'i okuapy:

– Nerembiguai Ben-Hadade aipoe'i uka: “Xejuka eme nho ta'vy”, he'i uka. Ha'e rã Acabe ombovai:

– Oikove teri ri ty'y? Ha'e ma xeryvy – he'i.

³³ Ha'e rami ijavy rã avakue ipy'a guaxuve vy ombovai ju aipoe'iague rami.

– Ben-Hadade ma nderyvy ae! – he'i okuapy ramo ombovai:

– Peju ha'vy peru xea py – he'i. Ha'e ramo mae Ben-Hadade oê ouvy oia katy. Ha'e rã oguerojeupi okaróxa py ae.

³⁴ Ben-Hadade aipoe'i Acabe pe:

– Ndevy amboaxapa ju 'rã tetã nderu gui xeru oipe'a va'ekue. Damasco py ae 'rã remondouka ndevyguia mba'emo vendea kuery, xeru Samaria py ojapoague rami.

Acabe ombovai:

– Ha'e gui xee ma romondouka porã ju 'rã, ndereve petei rami nhandekuai aguã regua ajapo va'erã rami vy – he'i. Ha'e vy hexeve petei rami ikuai aguã ojapo ma vy omondouka ju.

³⁵ Ha'e ramo petei profeta remimbo'e aipoe'i oirũ pe SENHOR aipoe'iague rami vy:

– Ejeai ha'vy xere – he'i oirũ pe tei irũ ndojeaixei.

³⁶ Ha'e ramo aipoe'i ixupe:

– Ndee ma SENHOR nerenhe'ê rendui rire a'y'i xea gui rejep'e'a ramove petei guary ou vy ndejuka 'rã – he'i. Ha'e gui ojepe'a ovy ramove petei guary ovaexi vy ojuka.

³⁷ Ha'e gui profeta ma ava mboae ju ojou vy aipoe'i ixupe:

– Ejeai xere – he'i ramove ojeai vy oity.

³⁸ Ha'e gui profeta oo tape huvixa ouaty va'e rupi tei ngova omo'ãmba reve hi'ai ojexa kuaa uka e'y aguã.†

³⁹ Huvixa oaxa rã ojapukai vy aipoe'i:

– Xee nerembiguai ma joe opu'ãa mbyte py aiko jave xea py xeirũ ou vy ogeru petei ava xea py. Ha'e vy aipoe'i xevy: “Epena ke kova'e ava re, mba'eta kova'e okanh'y ri ramo ndee ae 'rã remboekovia nderekove py, ha'e rami e'y ri vy hekovia reme'ê 'rã trinta e cinco quilos prata guigua”, he'i va'ekue xevy.

⁴⁰ Ha'e gui xee nerembiguai xereko eta rei jave ava va'e oo ma ra'e – he'i.

Ha'e ramo Israel pygua huvixa ombovai:

– Nembopagaa 'rã ndee ae aipo'reague rami vy – he'i.

† 20:38 Profeta ombojeaixei oje huvixa oexa vy oikuaa e'y aguã profeta oikoa.

⁴¹ Ha'e ramove oakã oimamaague omboi vyvoi ngova gui. Ha'e ramo mae ma Israel pygua huvixa oexa kuaa ramo profeta kuery va'e regua ae ra'e.

⁴² Ha'e vy aipoe'i huvixa pe:

– Po rami SENHOR ijayvu: “Ndee ma ava ndepo py opaga aguã amboaxa va'ekue, teĩ repoi rire ma hekovia aipe'a 'rã nderekove, ha'e ixupegua kuery ikuai axy 'rãgue py ndevygu kuery 'rã ikuai axy”, he'i uka ndevy.

⁴³ Ha'e ramo Israel pygua huvixa oo ju ngoo katy, ndojou porã ha'e nonhenhandu porãvei reve. Ha'e vy Samaria tetã py ju ovaẽ.

21

Acabe pe Nabote omba'e uvaty novendexeiaque

¹ Ha'e va'e rire ma pova'e oiko. Jezreel pygua Nabote hery va'e oguereko peteĩ uvaty. Jezreel py ae onhotỹ va'ekue Samaria pygua huvixa Acabe ro yvy'iry.

² Ha'e gui Acabe aipoe'i Nabote pe:

– Eme'ẽ na namba'e uvaty xe-hortarã, mba'eta xero yvy'iry opyta. Ha'e rã hekovia ame'ẽ 'rã uvaty mboae iporãve va'e. Ha'e rami e'ỹ vy amboae rami reipota ramo ndevy ame'ẽ 'rã perãta hepya rami ae tema.

³ Nabote ombovai Acabe pe:

– SENHOR taxejoko xeramoĩ kuery yvy oēja va'ekue joupe amboaxa e'ỹ aguã – he'i.

⁴ Ha'e gui Acabe ma ndojou porã ha'e nda'vei ete reve oo ju ngoo py, ixupe Jezreel pygua Nabote “Ndevy name'ẽi 'rã xeramoĩ kuery yvy oēja va'ekue”, he'i rire. Ha'e vy ngupa rupi onheno oupy vy hovai katy ngova ombojere vy neĩ ndokaru potai.

⁵ Ha'e gui ituia py ta'yxy Jezabel ou vy oporandu:

– Mba'e tu oĩ ha'e rami ete nderejou porã ha'e nenhe'ẽ py, neĩ nderekarui aguã?

⁶ Ime ombovai:

– Mba'eta Jezreel pygua Nabote pe “Emboekovia na nde'uvaty perãta re, e'ỹ vy reipotaa rami amboae uvaty ame'ẽ va'erã re”, ha'e ramo ombovai: “Ndevy name'ẽi 'rã xe'uvaty”, he'i.

⁷ Ha'e ramo ta'yxy Jezabel aipoe'i:

– Israel kuery ruvixa e'ỹ ri ty'y ndee reiko? Evy ke, ekaru, ha'e evy'a guive ndepy'a py. Ha'e rã xee ma ndepo py amboaxa 'rã Jezreel pygua Nabote uvaty – he'i.

Jezabel Nabote ojuka ukaague

⁸ Ha'e gui Acabe rery rupi ta'yxy ombopara kuaxia. Acabe rery oĩa reve guive omboja vy ogueraa uka Nabote rekoa py nhomongeta va'ety ha'e yvatekueve ikuai va'e pe.

⁹ Ha'e vy kuaxia re ombopara vy aipoe'i: “Pejapo okaru e'ỹ re ikuai aguã, ha'e gui peru Nabote heta va'e kuery renonde.

¹⁰ Henonde py peru avi 'rã mokoĩ avakue heko vai va'e hexe ijayvu rive va'erã, 'Nabote ijayvu vai Nhanderuete ha'e huvixa rovai', he'i aguã. Ha'e gui ma tetã gui peraa 'rã mombyrya py, ha'e pejapipa 'rã ita py omano peve”, he'i ombopara vy.

¹¹ Ha'e gui ma ha'e va'e tetã pygua nhomongeta va'ety kuery ha'e yvatekueve ojapo okuapy Jezabel aipoe'iaque rami, kuaxia para ogueraa uka va'ekue re oĩa rami ae.

¹² Ha'e rami vy omombe'u peteĩ ára re okaru e'ỹ re ikuai aguã. Ha'e vy heta va'e kuery renonde ogueru Nabote.

¹³ Henonde py ogueru avi mokoĩ avakue heko vai va'e. Heta va'e kuery oendua py ijayvu rive Nabote rovai.

– Ijayvu vai Nhanderuete ha'e huvixa rovai – he'i okuapy. Ha'e ramo tetã gui ogueraa okuapy vy ita py ojapipa, ha'e rã omano.

¹⁴ Ha'e va'e rire Jezabel pe omombe'u uka Nabote ojapipaa rã omano maa.

¹⁵ Ha'e gui Nabote ojapipaa rã omano maa Jezabel oendu vy aipoe'i Acabe pe:

– Epu'ã ke, ha'e ejopy uvaty Jezreel pygua Nabote peráta re nomboekovi-axe'i va'ekue. Mba'eta Nabote ndoikoveve'i ma, omano ma – he'i.

¹⁶ Nabote omano maa Acabe oendu vy opu'ã ju, ha'e Nabote mba'ekue uvaty katy oo ojopy aguã.

Acabe ha'e Jezabel pe Elias ijayvu poyiague

¹⁷ Ha'e gui ma Tisbé pygua Elias pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

¹⁸ – Epu'ã ke, tereo revaexĩ aguã Israel pygua huvixa Acabe Samaria py hekoa va'e. Nabote mba'ekue uvaty py 'rã rexa, ojeupe guarã ojopy aguã ooague py.

¹⁹ Ixupe ndeayvu vy aipo're: “Po rami SENHOR ijayvu: ‘Rejojuka uka ma, ha'e gui rejapo vaive vy imba'ekue'i ae reipe'apa ta?’ he'i. Po rami SENHOR ijayvuvu ju: ‘Nabote ruguy jagua oy'uague py ae ju oy'u avi 'rã nderuguy', he'i”, 're rã.

²⁰ Ha'e gui Acabe Elias oexa vy oporandu ixupe:

– Aỹ pa xejou ma, xerovaigua?

Elias ombovai:

– Tá, rojou ae ma, mba'eta renheme'ẽ ma SENHOR renonde ha'eve'y va'e rejapo aguã.

²¹ Po rami SENHOR ijayvu ndere: “Ne'exa, ndere ambou rã mba'emo vai. Ha'e rami vy amokanhymba 'rã neramymino kuery, Israel gui amomba 'rã ndee Acabe ramymino kuery avakue ikuai va'e ma guive rã, escravo e'y vy ikuai rive'i va'ekue teĩ.

²² Ndero pygua kuery re ajapo 'rã Nebate ra'y Jeroboã ro pygua kuery re ajapogue ramigua, ha'e Aías ra'y Baasa ro pygua re, xembopoxy rei rire, ha'e Israel kuery oguerojevypa ague re”, he'i.

²³ Ha'e gui Jezabel re voi SENHOR ijayvu: “Jezreel tetã py ae jagua ho'upa 'rã Jezabel retekue.

²⁴ Acabe kuery va'e regua tetã rupi omano rã jagua ho'upa 'rã, ha'e rã mba'ety rupi omano ramo ma guyra oveve va'e 'rã ho'upa”, he'i.

²⁵ Mava'eve ndoikoi raka'e Acabe rami ete, mba'eta onheme'ẽ rei SENHOR renonde ha'eve'y va'e ojapo aguã, ta'yxy Jezabel ombo'eague rami rive.

²⁶ Mba'eta mba'emo ra'angaa re rive ojeroviaa rupi oiko vy ojapo ha'eve'y ete va'e, amorreu kuery ojapogue ramigua meme. Ha'e va'e kuery ma SENHOR oipe'apa Israel kuery ikuai aguã gui.

²⁷ Ha'e gui ma ha'e va'e ayvu Acabe oendu vy omondoropa oao, ha'e ajukue voxa guigua py rive onheovãmba vy okaru e'y re oiko. Voxa py guive oke, ha'e oakã oity rei reve oiko.

²⁸ Ha'e gui SENHOR oayvu ombou ju Tisbé pygua Elias pe. Ha'e vy aipoe'i:

²⁹ – Rexa pa Acabe xerenonde onhemo'yvy'i oikovya? Xerenonde onhemo'yvy'i ramo ma oikove teria ja namboui 'rã mba'emo vai ambou 'rã va'ekue. Ha'e rã ta'y ju ma oi jave ambou 'rã hoo pygua kuery re.

22

2 Crônicas 18.1-3

¹ Mboapy ma'etỹ oaxa Síria ha'e Israel kuery reve joe opu'ã ve'y re.

² Ha'e gui mboapy ma'et'ya py ma Judá pygua huvixa Josafá oo joexa aguã Israel pygua huvixa reve.

³ Ha'e jave py Israel pygua huvixa aipoe'i guembiguai kuery pe:

– Ndapeikuaai ri ty'y Ramote-Gileade tetã nhanemba'erã opytaa? Mba'exa tu ha'vy ndajaa potai teri Síria pygua huvixa po gui jaipe'a ju aguã? – he'i.

⁴ Huvixa Josafá pe ju oporandu:

– Ndee pa reo avi 'rã orereve Ramote-Gileade re ropu'ã aguã katy?

Josafá ombovai Israel pygua huvixa:

– Xee ma aiko 'rã ndereve, xeivyua kuery voi ndevyua kuery revegua ae avi 'rã, xerymba kuery kavaju voi nerymba kuery kavaju rami avi 'rã ikuai – he'i.

2 Crônicas 18.4-11

⁵ Ha'e gui Josafá aipoe'ive ju Israel pygua huvixa pe:

– Eikuaa pota ranhe ke SENHOR ijayvua re – he'i.

⁶ Ha'e ramo Israel pygua huvixa omboatypa profeta kuery, quatrocentos avakue ha'e javi vy. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Taa pa Ramote-Gileade re apu'ã aguã, tyrã pa taa eme?

Ha'e kuery ombovai vy

– Tereo oreruvixa, mba'eta SENHOR omboaxapa 'rã ndepo py – he'i okuapy.

⁷ Ha'e rã Josafá ma aipoe'i:

– Nda'ipoi teri pa apy profeta SENHOR pegua ete jaikuaa pota ranhe aguã?

⁸ Israel pygua huvixa ombovai Josafá pe.

– Pete'i teri oiko ha'e va'e rupi SENHOR ayvu re jaikuaa pota aguã. Ha'e rami avi hexe ma xee ndaxea'ei, mba'eta xerenonderã re nomombe'ui iporã va'e, iporã e'y va'e anho. Ha'e va'e ma Inlá ra'y Micaías – he'i.

Ha'e rã Josafá aipoe'i:

– Huvixa, ha'e rami ndeayvu eme.

⁹ Ha'e gui Israel pygua huvixa ma pete'i guembiguai oeno'i vy ixupe aipoe'i:

– Tou vyvoi ta'vy xea py Inlá ra'y Micaías – he'i.

¹⁰ Ha'e va'e jave py ma Israel pygua huvixa ha'e Judá pygua huvixa reve jogueroguary nhoguenoiny pete'i-te'i guenda py ae, ha'e huvixa pegua ao py ae onhemonde reve, Samaria tetã oike ovyã rokẽ yv'yry, mba'emo moa'yiaty py. Ha'e kuery renonde ma profeta kuery ha'e javi ijayvu okuapy.

¹¹ Ha'e gui Quenaana ra'y Zedequias ma vaka rakua ra'angaa oguereko ferro gui ojapo va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

– Po rami SENHOR ijayvu: “Kova'e ramigua py reipyxo 'rã Síria pygua kuery reitypa peve”, he'i.

¹² Ha'e gui profeta mboae kuery pova'e ayvu rupi meme ijayvu okuapy.

– Oreruvixa, tereo ke Ramote-Gileade katy, ha'e py ma ndepo'aka 'rã, mba'eta SENHOR omboaxapa 'rã ndepo py – he'i okuapy.

2 Crônicas 18.12-27

¹³ Ha'e gui tembiguai Micaías reruarã oo va'ekue ixupe ijayvu vy aipoe'i:

– Ma'ẽ, profeta kuery ikuai va'e ma pete'i rami ijayvu kuri huvixa pe mba'emo porã re anho. Ndee voi ndeayvu 'rãgue ha'e kuery ijayvuague rami ae, mba'emo porã re anho.

¹⁴ Ha'e rã Micaías ombovai:

– Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoa'e: Xee ma SENHOR aipoe'i ukaa rami ae 'rã xeayvu – he'i.

¹⁵ Ha'e gui ma huvixaa py ovaẽ ramove ixupe oporandu:

– Micaías, toroo ae pa Ramote-Gileade re ropu'ã vy, tyrã pa toroo eme?

Micaías ombovai:

– Tapeo, ha'e vy pendepo'aka 'rã, mba'eta ndepo py SENHOR omboaxapa 'rã – he'i.*

¹⁶ Ha'e rami rã huvixa aipoe'i ixupe:

– Mbovykue ma tu ndevy xeyavu, SENHOR rery rupi anhetê va'e re anho ndeayvu aguã?

¹⁷ Ha'e rã Micaías aipoe'i:

– Israel kuery aexapa yvyty áry rupi omoaĩmbaa ramo, vexa'i ija e'ÿ va'e rami. Ha'e ramo SENHOR aipoe'i: “Peva'e kuery ma ija e'ÿ va'e vy peteĩ-teĩ too porã ngoo katy”, he'i kuri xevy.

¹⁸ Ha'e ramo Israel pygua huvixa aipoe'i Josafá pe:

– Aipoa'e ae ma ndevy: “Ha'e va'e ma xerenonderã re nomombe'ui ae iporã va'e, ha'e rã iporã e'ÿ va'e anho”, ha'e ma voi kuri.

¹⁹ Ha'e gui ma Micaías ijayvuve tema:

– Endu ha'vy SENHOR ayvu. Xee aexa SENHOR guenda openaaty py oguapy oiny rã, ha'e oia py ikuai avi ixondaro kuery yva pygua ha'e javi, ijaxu e'ÿa re ha'e ijaxua re.

²⁰ SENHOR oporandu: “Mava'e 'rã tu Acabe mbotavyarã oo, Ramote-Gileade tetã py omano aguã?” he'i ramo peteĩ ma peteĩ rupi ijayvu, ha'e rã amboae ma amboae rami ijayvu.

²¹ Ha'e gui ma peteĩ nhe'ê ou vy ojexa uka SENHOR renonde. Ha'e va'e aipoe'i: “Xee ma ambotavy 'rã” he'i. Ha'e rã SENHOR oporandu: “Mba'e py ha'vy?”

²² Ombovai: “Aa 'rã nhe'ê imbotavyarã aĩ ixupegua profeta kuery ha'e javi juru re”, he'i. Ha'e rami rã SENHOR aipoe'i: “Ndee ma rembotavy 'rã, amboae kuery gui ndepo'akave vy. Tereo ha'vy, ejapo ha'e rami”, he'i.

²³ Ha'e rami rã kova'e profeta kuery ndevyguia ikuai va'e juru re SENHOR omoĩ ra'e nhe'ê nembotavyarã. Ha'e rã SENHOR ae nderovai ijayvu mba'emo vai oiko aguã re – he'i.

²⁴ Ha'e ramo Quenaana ra'y Zedequias onhemboja vy oipete Micaías. Ha'e vy aipoe'i:

– Ma rupi tu ha'vy xegui SENHOR nhe'ê oẽ ndereve ijayvu aguã?

²⁵ Micaías ombovai:

– Reikuaa 'rã opy ja'o py renhemi aguã reike jave – he'i.

²⁶ Ha'e gui Israel pygua huvixa ju aipoe'i:

– Pejopy ke Micaías, ha'e pemboaxa tetã ruvixa Amom ha'e huvixa ra'y Joás po py.

²⁷ Ha'e vy aipopeje: “Po rami huvixa ijayvu: ‘Pemboty nhuã py kova'e ava, ha'e pembojexavai mbojape ha'e yy ruxã'i kuerei peme'êa py, ajevvy porã ju e'ÿa ja', he'i.”

²⁸ Ha'e ramo Micaías aipoe'i:

– Teĩ xapy'a rei anhetê ri rejevy porã ramo SENHOR ayvu rupi e'ÿ xeyavu ramo ma 'rã.

Aipoe'ive ju:

– Peẽ kuery ha'e javi, pendu pota pova'e re! – he'i.

2 Crônicas 18.28-34

²⁹ Ha'e gui ma Ramote-Gileade tetã katy Israel pygua huvixa jogueraa Judá pygua huvixa Josafá reve.

³⁰ Israel pygua huvixa aipoe'i Josafá pe:

* **22:15** Micaías ma profeta ramigua kuery ayvu rupi rive ranhe ijayvu, anhetê va'e'ÿa rami oikuaa uka vy.

— Xee ma amboae rami anhemonde reve 'rã aa joe apu'ã aguã katy. Ha'e rã ndee ma ndeao py ae 'rã renhemonde — he'i. Ha'e rami vy Israel pygua huvixa amboae rami onhemonde reve oo joe opu'ãa py.

³¹ Síria pygua huvixa aipoe'i ma voi okaróxa mboguataa trinta e dois huvixa ikuai va'e pe: “Pepu'ã eme ou va'e-va'e rovai, yvatekueve ikuai teĩ, ha'e rã Israel pygua huvixa rovai anho'i”, he'i va'ekue.

³² Ha'e gui huvixa karóxa mboguataa kuery ma Josafá oexa vy

— Peva'e ae ri nhi'ã Israel pygua huvixa — he'i okuapy. Ha'e vy ha'e katy oje'oi ojoko aguã. Ha'e ramo Josafá ojapukai.

³³ Ha'e gui huvixa karóxa mboguataa kuery ma Israel pygua huvixa e'ỹ ae ra'ea oikuaa vy oejapa ju oje'oivy.

³⁴ Ha'e gui ma peteĩ ava guyrapa xã omoatã vy opoia katy rei opoi vy onhyvõ Israel pygua huvixa pexo regua pa'ũa py rive. Ha'e ramo aipoe'i guembiguai karóxa mboguataa va'e pe:

— Ejere joe opu'ãa mbyte gui xereraa aguã, mba'eta xepyxo ma — he'i.

³⁵ Ha'e va'e ára ma joe opu'ãve tema okuapy. Ha'e rã huvixa ma Síria kuery oexaa py omopu'ãa imoiny ikaróxa py, ha'e ijaia gui huguy onheẽ oiny karóxa py rupi. Ha'e rire ka'aru ma jave omano.

³⁶ Kuaray ndojopevei ma jave onhendu peteĩ ayvu xondaro kuery ikuai rupi, “Peteĩ-teĩ tapeo pendekoa katy, peteĩ-teĩ tapeo pendevvy katy ae”, he'i va'e.

³⁷ Huvixa Acabe omano ma ramo Samaria tetã py ogueraa vy onhono porã okuapy ha'e py.

³⁸ Ha'e rã ikaróxa ma Samaria py yy ojoko pyre vy'vyry oioi ramo jagua oere okuapy huvixa ruguykue, SENHOR aipoe'iague rami vy. Ha'e va'e yy py kunhague itavy rei va'e voi ojau 'rã.

³⁹ Ha'e gui oive rei tema Acabe rekokie regua. Ha'e rami avi oorã marfim gui anho ojapoague, tetã ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokie oia re?

⁴⁰ Ha'e rami py Acabe ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo ta'y Acazias ju oĩ nguu rekovia.

2 Crônicas 20.31-37

⁴¹ Ha'e gui Israel pygua huvixa Acabe irundy ma'et'ỹ re ma oĩ jave py Asa ra'y Josafá oĩ Judá kuery ruxixarã.

⁴² Huvixa oĩ ypy'i jave Josafá ma trinta e cinco ma'et'ỹ ogueroko. Ha'e vy vinte e cinco ma'et'ỹ re huvixa oĩ Jerusalém py. Ixy rery ma Azuba, Sili rajy.

⁴³ Ha'e ma nguu Asa oikoague rupi ae oiko. Ha'e va'e rupi oikoa gui ndojepe'ai vy ha'evea ramigua memẽ ojapo SENHOR nenoe.

⁴⁴ Ha'e rami teĩ vyv'ã rupi ombojerovia atyrã ojapo pyre ndoipe'ai ramo ha'e va'e py heta va'e kuery mba'emo ome'ẽ ha'e heakuã porã va'e oapy tema okuapy.

⁴⁵ Josafá ma peteĩ rami ikuai Israel pygua huvixa reve.

⁴⁶ Ha'e gui oive rei tema Josafá rekokie regua. Ha'e rami avi opo'akaa oexa ukaague, joe opu'ãague, ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery rekokie oia re?

⁴⁷ Ha'e rami avi ovyv'ã gui oipe'apa avakue ta'angaa pegua itavy rei va'ekue, nguu Asa teri oĩ jave py opytã va'ekue ha'e javi.

⁴⁸ Ha'e va'e jave ma noĩ huvixave Edom py, ha'e rã peteĩ oiko joe opena ukua va'e.

⁴⁹ Josafá ojapo kanoã guaxu Társis guigua Ofir katy ouro re oo aguã, va'eri ndooi, Eziom-Geber py kanoã guaxu opẽmba rã.

⁵⁰ Acabe ra'y Acazias aipoe'i Josafá pe:

– Xerembiguai kuery toje'oi avi kanoã guaxu py nerembiguai kuery reve – he'i tei Josafá ndoipotai.

⁵¹ Ha'e gui Josafá ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa tetã guamoĩ Davi rekoague py. Ha'e gui ta'y Jeorão ju oĩ nguu rekovia.

Israel pygua huvixa Acazias oĩ jave guare

⁵² Ha'e gui Judá pygua huvixa Josafá dezessete ma'etỹ re ma oĩ jave py Acabe ra'y Acazias oĩ Israel pygua huvixarã, Samaria py. Ha'e vy mokoĩ ma'etỹ peve opena Israel kuery re.

⁵³ Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, mba'eta nguu ha'e oxy oikoague rami ae oiko, ha'e Nebate ra'y Jeroboão Israel kuery oguerojejavypa ague rupi.

Ha'e rami vy Baal pe rive oiko omboetea py. Ha'e rami py ojapo SENHOR Israel kuery ruete ipoxy aguã rami, nguu ojapoague ha'e javi rami ae ju.

Mokoña kuaxia huvixave rei kuery rekokue oña **Mokoña kuaxia huvixave rei kuery rekokue oña**

Kova'e kuaxia para re ma oĩ mokoĩ henda py judeu kuery ikuai: kuaray ijapu'a'ia katy ha'e ipuku-a katy.

Kuaray ijapu'a'ia katy ikuai va'e ma Israel kuery. Opa py Assíria pygua kuery ou vy ojuka, ombojexavai ha'e escravo-rã ogueraapa. "Ha'e va'e nunga oiko raka'e mba'eta Senhor nguete pe Israel kuery ojevavyra ramo, Egito yvy gui oguerupa rire teĩ, Egito pygua huvixa Faraó po'akaa rupi ikuaiague gui. Ha'e rami rire teĩ amboae regua tuete ramigua kuery ju ha'e kuery omboete okuapy. Yvy regua kuery reko rupi rive ikuai. ... Ha'e nunga rupi Senhor ojou vai ete Israel kuery, ha'e vy guenonde gui oipe'apa. Omombytave ranhe va'e ma Judá kuery anho" (17.7-8a, 18).

Ha'e gui ma Judá kuery voi nonhe'ẽ rendui ramo Babilônia pygua kuery po py Senhor omboaxapa. "Mba'eta profeta ha'e imba'ekuaa va'e kuery ha'e javi rupi Senhor ijavyu va'ekue Israel ha'e Judá kuery pe. ... Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu potai okuapy. ... Ha'e nunga rupi Senhor oeja Israel kuery regua ha'e javi. Omoingo axy rei vy omboaxapa hovaigua kuery po py, guenonde gui oipe'apa peve" (17.13a, 14a, 20).

Huvixa Acazias pe profeta Elias ayvu omombe'ua ague

¹ Huvixa Acabe omano ma rire Moabe kuery opu'ã okuapy Israel kuery rovai.

² Ha'e gui huvixa Acazias ma Samaria tetã py oikoa py peteĩ oo yvateve va'e py janelo oĩ va'e gui ho'a vy imba'eaxy vaipa. Ha'e rami vy guembiguai kuery omondouka oayvu reraarã. Ha'e kuery pe aipoe'i:

– Tapeo, peporandu Ecom pygua kuery ruete Baal-Zebube pe, aikuaa aguã xemba'eaxy gui akuera 'rã, tyrã pa anya – he'i.

³ Ha'e gui ma Tisbé pygua Elias pe SENHOR-a guigua anjo aipoe'i:

– Epu'ã ke, tereo enhovaexĩ aguã Samaria pygua huvixa rembiguai kuery reve. Aipo're ha'e kuery pe: "Xapy'a rei nda'u Israel yvy re nda'ipoi ri Nhanderuete, Ecom pygua ruete Baal-Zebube pe rive peporandu aguã?"

⁴ Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i uka: "Nderupa ndetua gui nderevyvei 'rã, remano 'rãe', he'i uka", 're 'rã. Ha'e rire Elias oo ju.

⁵ Ha'e gui tembiguai kuery ma huvixaa py ju ojevvy. Ha'e rã oporandu ha'e kuery pe:

– Mba'e tu oiko, pejevvy aguã?

⁶ Ha'e kuery ombovai:

– Peteĩ ava orerovaexĩ ouvy kuri. Ha'e vy aipoe'i orevy: "Tapeo ke, pejevvy ju huvixa penembouarea py. Ha'e vy aipopeje ixupe: 'Po rami SENHOR ijavyu: Xapy'a rei nda'u Israel yvy re nda'ipoi ri Nhanderuete, Ecom kuery ruete Baal-Zebube pe rive reporandu uka aguã? Ha'e nunga rupi nderupa ndetua gui nderevyvei 'rã, remano 'rãe', he'i kuri.

⁷ Ha'e ramo huvixa oporandu ha'e kuery pe:

– Mba'exagua ava tu penerovaexĩ ouvy vy ha'e rami ijavyu ra'e?

⁸ Ombovai vy

– Mba'emo pirekue py onhemonde ha'e vaka pire py iku'axã va'e – he'i okuapy.

Ha'e ramo aipoe'i:

– Ha'e va'e ko Tisbé pygua Elias ae ra'e.

Elias-a py mboapy xondaro ruvixa oo rã guare

⁹ Ha'e gui Elias oĩa katy huvixa omondouka peteĩ xondaro ruvixa cingüenta avakue re opena va'e, ixupegua xondaro kuery ha'e javi reve. Ha'e ramo ha'e kuery ma profeta oĩa katy oẽ jogueravy. Yvyty apyte áry oguapy oinya py ovaẽ vy xondaro ruvixa aipoe'i ixupe:

– Nhanderujete remimbo'e, huvixa ma “Toguejy ke”, he'i uka.

¹⁰ Ha'e rã Elias ombovai xondaro ruvixa cingüenta re opena va'e pe:

– Xapy'a rei xee Nhanderujete remimbo'e ri aiko ramo toguejy ha'vy tata yva gui, tanemomba, ndevygua cingüenta avakue reve – he'i ramove yva gui tata ho'a xapy'a vy omomba, cingüenta va'ekue guive.

¹¹ Ha'e gui ma ha'e oĩa katy huvixa omondoukave ju xondaro ruvixa cingüenta avakue reve. Ha'e ramo ha'e va'e ju aipoe'i ixupe:

– Nhanderujete remimbo'e, huvixa ma “Toguejy pojava ke”, he'i uka.

¹² Elias ombovai vy aipoe'i ixupe:

– Xapy'a rei rã xee Nhanderujete remimbo'e ri aiko ramo toguejy tata yva gui, ha'e tanemomba, ndevygua cingüenta avakue reve – he'i ramove yva gui Nhanderujete guigua tata ho'a vy omomba, cingüenta va'ekue guive.

¹³ Ha'e gui mboapykuea ma huvixa omondouka xondaro ruvixa cingüenta avakue reve. Ha'e ramo xondaro ruvixa oo vy oẽ yvy'ã re, ha'e Elias renonde py oĩ guenapy'ã re. Ha'e vy ixupe ojerure vy aipoe'i:

– Nhanderujete remimbo'e, ajerure ndevy: Tovare xerekove xere rema'ëa rupi, ha'e kova'e neremiguai kuery cingüenta ikuai va'e rekovue guive.

¹⁴ Mba'eta yva gui tata ho'a vy omomba raka'e mokoïve xondaro ruvixa, ixondaro cingüenta ikuai va'ekue reve. Ha'e nunga rupi toware xerekove xere rema'ëa rupi – he'i.

¹⁵ Ha'e gui SENHOR-a guigua anjo aipoe'i Elias pe:

– Eguejy ke peva'e reve, ekyje eme guive – he'i. Ha'e ramo opu'ã vy oguejy ovy hexeve huvixaa katy.

¹⁶ Ha'e gui ma huvixa pe aipoe'i:

– Po rami SENHOR ijayvu: “Mba'e re tu neremiguai kuery remondouka Ecrom kuery ruete Baal-Zebube pe oporandu va'erã? Israel yvy re nda'u nda'ipoi ri Nhanderujete, ixupe reporandu aguã? Ha'e nunga rupi upe va'e tupa ndetua gui nderevyvei rã, remano 'rãe”, he'i.

Acazias omanoague

¹⁷ Ha'e gui ma huvixa omano, SENHOR ayvu Elias omombe'uague rami vy. Ha'e gui Acazias ta'y va'e'y ramo tyvy Jorão ju oĩ hekovia. Josafá ra'y Jeorão Judá pygua huvixa oĩ rire mokoï ma'et'y rai'i maa py omboypy opena aguã.

¹⁸ Ha'e gui oïve rei tema Acazias rekokue regua. Ha'e rami avi hi'arandua ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noi rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

2

Elias rupive Eliseu ooague

¹ Ha'e gui SENHOR ma yvate katy omboaguyje ta heravy Elias peteĩ vytytu jere rupi. Ha'e rami jave Elias oo Gilgal gui, hupive Eliseu oo avi.

² Ha'e ramo Elias aipoe'i Eliseu pe:

– Epyta ke apy, mba'eta SENHOR xemondouka ta Betel katy.

Eliseu ombovai:

– Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi, ha'e nderekove rupi avi aura vy aipoa'e: Xee ma noromondoukai rã ndee anho'i – he'i. Ha'e rami vy oguejy jogueravy Betel katy.

³ Ha'e gui Betel py profeta kuery remimbo'e ikuai va'e oẽmba jogueruvy Eliseu ovaexĩ aguã. Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

– Reikuaa ma pa kurive'i SENHOR omboaguyje heravy 'rãa nderuvixa neakã áry rupi?

Ombovai:

– Xee voi aikuaa ae ma. Pekyrirĩ ke – he'i.

⁴ Ha'e gui ma Elias aipoe'i Eliseu pe:

– Epyta ke apy ae, mba'eta SENHOR ma Jericó katy ju xemondouka ta.

Ombovai:

– Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi, ha'e nderekove rupi avi aura vy aipoa'e: Xee ma noromondoukai 'rã ndee anho'i – he'i vy jogueraave ju Jericó katy.

⁵ Ha'e gui Jericó py profeta kuery remimbo'e ikuai va'e oẽmba jogueruvy Eliseu ovaexĩ aguã. Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

– Reikuaa ma pa kurive SENHOR omboaguyje heravy 'rãa nderuvixa neakã áry rupi?

Ombovai:

– Xee voi aikuaa ae ma. Pekyrirĩ ke – he'i.

⁶ Ha'e gui ma ixupe Elias aipoe'i:

– Epyta ke apy, mba'eta SENHOR xemondouka ta Jordão yakã katy.

Ombovai:

– Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi, ha'e nderekove rupi avi aura vy aipoa'e: Xee ma noromondoukai 'rã ndee anho'i – he'i vy joupive ju jogueraa.

⁷ Oje'oi avi cinqüenta avakue profeta kuery remimbo'e va'e. Ha'e gui Jordão yakã rembe re mokoive opyta ramo hembiguai kuery voi opytapa okuapy mombry'i.

⁸ Ha'e gui ma Elias oao puku omboi vy oipokapa, ha'e oinupã yy. Ha'e ramo yy ma mbyte rupi oja'o. Ha'e ramo mokoive ipiru reia rupi oaxa jogueravy.

Yva re Elias ogueraague

⁹ Ha'e gui mokoive oaxa ma vy Elias aipoe'i Eliseu pe:

– Ejerure xevy peteĩ ndevy ajapo aguã, ndegui xepe'aa e'ỹ'i re.

Eliseu aipoe'i:

– Ajerure xevy pe hetave remboaxa aguã nenhe'ẽ – he'i.

¹⁰ Elias ombovai:

– Haxy va'e re ri rejerure, teĩ xapy'a rei ndegui xepe'aa jave xerexa ri ramo rejereague rami ae 'rã oiko. Ha'e rã ndaxerexai ri ramo ndoiko'i 'rã rejereague – he'i.

¹¹ Mokoive oove ha'e jogueroayvu jogueravy teri reve ha'e kuery mbyte ojekuaa xapy'a peteĩ karóxa ha'e kavaju tata revegua, joegui omboja'o. Ha'e rã Elias ma yvate katy oipe'aa heravy peteĩ yvytu jere mbyte py.

¹² Ha'e nunga Eliseu oexa ho'amy vy ojakukai:

– Xeru, xeru! Ha'vy Israel kuery karóxa ha'e kavaju árygua kuery! – he'i vyve ndoexa jevyvei. Ha'e vy oao ojopy vy omondoro mbyte rupi.

¹³ Ha'e vy ojopy Elias mba'e va'ekue ao puku ixupe guarã oity va'ekue. Ojopy heravy vy ojeyv ju. Ha'e gui ovaẽ ju ho'amy Jordão yakã rembe re.

¹⁴ Ha'e vy ao puku Elias oity va'ekue py oinupã yy. Ha'e vy aipoe'i:

– Mamo tu oĩ SENHOR Elias ruete va'e? – he'i vy yy oinupã ramove oja'o mbyte rupi. Ha'e ramo Eliseu oaxa ju ouvy.

Profeta remimbo'e kuery Elias oeka teĩ okuapyague

¹⁵ Ha'e nunga profeta kuery remimbo'e henonde rupi ikuai va'e ha'e nunga oexa okuapy, Jericó py ikuaia py ae. Ha'e vy ijayvu:

– Elias re nhe'ê oĩ va'ekue ma Eliseu re ju oĩ ra'e – he'i okuapy. Ha'e vy ovaexĩ aguã katy jogueru, ha'e henonde ojero'a okuapy vvy peve.

¹⁶ Ha'e vy aipoe'i okuapy:

– Apy ore neremimbo'e kuery regua ikuai cingüenta avakue ipy'a guaxukueve va'e. Emondouka na nderuvixa oeka aguã. Xapy'a rei rã SENHOR guigua nhe'ê ogueraa ri teĩ, oeja nho 'rã peteĩ vytytý áry, e'ỹ vy vvy'ã guy katy mba'e.

Ombovai vy

– Pemondouka eme – he'i.

¹⁷ Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhea'ãve tema hexeve ramo nda'evei vy

– Pemondouka ha'vy – he'i ha'e kuery pe. Ha'e ramo omondouka okuapy cingüenta avakue. Mboapy ára re ha'e va'e kuery oeka okuapy teĩ ndojoui.

¹⁸ Ha'e avi ma Jericó py ojevypa ju Eliseu oĩ teria py. Ha'e ramo ha'e kuery pe aipoe'i:

– “Tapeo eme” nda'ei ri ty'y raka'e?

Jericó py yy iporã jevy aguã rami Eliseu ijayvuague

¹⁹ Ha'e gui Eliseu pe tetã pygua avakue aipoe'i okuapy:

– Xeruvixa, apy ma rexaa rami oretetã oĩ porã ete teĩ yy ma na'iporãi, neĩ vvy ma voi na'iporãi nhama'etý aguã – he'i okuapy.

²⁰ Ha'e ramo

– Peru ha'vy xevy pe hy'a ipyau'i va'e, juky reve – he'i ramo ogueru okuapy oĩa py.

²¹ Ha'e gui Eliseu ma vvu oĩ va'e py oo vy onhoẽ juky yy py. Ha'e vy aipoe'i:

– Po rami SENHOR ijayvu: “Ajapo kova'e yy iporã ju aguã rami. Ha'e rami rire ndajojukavei, neĩ mba'emo aju ma voi nomoingo e'ỹvei ma 'rã”, he'i.

²² Ha'e ramove yy ikuai va'e iporãmba ju aý peve guarã, Eliseu ijayvuague rami vy.

Kunumigue Eliseu ojoi rei okuapyague

²³ Ha'e gui ma Jericó tetã gui Eliseu oo ve ju Betel katy. Tape rupi oo oiny ramo amongue kunumigue'i oẽ jogueruvy tetã katy gui. Ha'e va'e kuery ojoi rei rupi aipoe'i okuapy ixupe:

– Neĩ ke akã perõ, eẽ ke eovy. Neĩ ke akã perõ, eẽ ke eovy – he'i okuapy.

²⁴ Ha'e ramo Eliseu guakykue katy ojere vy oexa vy ha'e kuery pe ijayvu vai, SENHOR rery rupi. Ha'e ramove ka'aguy gui mokoĩ urso oẽ ouvy vy omboa'ypa quarenta e dois kunumigue ikuai va'ekue.

²⁵ Ha'e rire Eliseu Carmelo vvyty katy oo, ha'e gui Samaria tetã katy ju ojev.

3

Israel pygua huvixa Jorã oĩ jave guare

¹ Ha'e gui ma Acabe ra'y Jorã ju oĩ Israel kuery ruvixa. Samaria tetã py oĩ ppy, dezoito ma'etý re ma Judá pygua huvixa Josafá oĩ rire. Ha'e vy doze ma'etý re oĩ.

² Ha'e va'e ma SENHOR renonde rupi ha'eve'ỹa ramigua ojapo. Ha'e rami avi nguun rami ete'ỹ ojapo, neĩ oxy rami e'ỹ guive. Mba'eta oipe'a Baal peguarã ita nguun omo'ã va'ekue.

³ Ha'e rami teĩ Nebate ra'y Jeroboã ojevavyague rupi ae tema oiko, Israel kuery oguerovejavya py. Ha'e rami oikoa gui ndojepe'ai ae.

Huvixa kuery Moabe pygua kuery oitypa 'rã rami Eliseu omombe'u ma voiague

⁴ Ha'e gui Moabe pygua huvixa Mesa va'e ma mymba kuery re opena va'e ramo ixugui Israel pygua huvixa okobra jepi 'rã cem mil vexa'i ra'y ha'e gui cem mil vexa'i ava rague.

⁵ Ha'e rami teĩ huvixa Acabe omano ma rire Moabe pygua huvixa opu'ã Israel pygua huvixa Jorão rovai.

⁶ Ha'e ramove Samaria tetã gui Jorão oẽ vy omboatypa Israel kuery ha'e javi.

⁷ Judá pygua huvixa Josafá pe voi aipoe'i uka:

— Moabe pygua huvixa opu'ã ma xerovai. Ndee voi pa reo 'rã xereve Moabe kuery rovai re nhapu'ã aguã?

Ombovai:

— Xee aa 'rã. Xee voi aa 'rã ndee rami, xeivygua avakue ma ndevygua avakue rami avi 'rã ikuai, ha'e xerymba kavaju kuery ma nerymba kuery rami avi 'rã ikuai ndepo py — he'i.

⁸ Ha'e ramo Jorão oporandu:

— Mava'e tape rupi 'rã tu jaje'oi?

Ombovai:

— Edom tekoa e'ÿa rupi tape oĩ va'e rupi rima ha'eve — he'i.

⁹ Ha'e rami vy huvixa Israel pygua, Judá pygua ha'e Edom pygua reve jogueraa.

Ha'e gui sete araa py ma ha'e kuery oguataa rupi nda'ipovei ma yy xondaro kuery ha'e mymba kuery ogueraa va'e pe.

¹⁰ Ha'e ramo Israel pygua huvixa aipoe'i:

— Aikore! Mba'eta mboapy huvixa jaiko va'e SENHOR nhanerenõ nhanemboaxapa aguã Moabe kuery po py.

¹¹ Ha'e rã Josafá oporandu:

— Ndoikoi pa apy SENHOR pegua profeta, ixupe ranhe SENHOR pe nhaporandu uka aguã?

Ha'e ramo peteĩ Israel pygua huvixa rembiguai oĩ va'e ombovai:

— Apy ma oĩ Safate ra'y Eliseu, Elias ojepoei aguã yy ogueru va'ekue — he'i.

¹² Josafá aipoe'i:

— Ha'e va'e ma oikuaa 'rã SENHOR guigua ayvu — he'i ramo Eliseu-a katy Josafá reve jogueraa huvixa Israel ha'e Edom pygua.

¹³ Ha'e rami teĩ Eliseu aipoe'i Israel pygua huvixa pe:

— Mba'e tu areko ndereve? Tereo ke eporandu nderu ha'e ndexy pegua profeta kuery pe ae.

Ha'e rã Israel pygua huvixa aipoe'i ixupe:

— Nda'evei, mba'eta SENHOR ae mboapyve huvixa roiko va'e orerenõ va'ekue Moabe kuery po py oremboaxa aguã — he'i.

¹⁴ Eliseu aipoe'ive ju:

— Anhetẽ ete SENHOR ipo'akapa ha'e oikove va'e henonde rupi xee aikoa va'e rupi aura vy aipoa'e: Judá pygua huvixa Josafá xee namboetei va'e rire naendu potai 'rãgue ndeayvua, neĩ ndere nama'ẽi 'rãgue guive.

¹⁵ Ha'e gui peru ha'vy xea py peteĩ imba'epu va'erã — he'i.

Ha'e ramo oĩa py imba'epu va'e ombopu jave Eliseu re ou Nhanderuete po'akaa.

¹⁶ Ha'e ramo aipoe'i:

— Po rami SENHOR ijayvu: “Pejo'o-jo'o ke yvy kova'e yvyugua ha'e javi rupi”, he'i.

17 Mba'eta SENHOR ijayvuvu ju: “Yvytu napendui, ha'e oky ndapexai teĩ kova'e vyvugua ha'e javi rupi 'rã tynyẽ yy. Ha'e ramo peẽ kuery pey'u 'rã, penerymba vaka ha'e penerymba kuery ha'e javi guive”, he'i.

18 Ha'e va'e ma SENHOR pe rã mba'e'ỹ. Ha'e gui pendepo py omboaxa avi 'rã Moabe kuery.

19 Pembovaipa 'rã ha'e kuery retã ikorapa ha'e yvatekueve va'e ha'e javi. Pejayapa 'rã vyvra porãgue, ha'e pembotyapa 'rã yvu ikuai va'e ha'e javi. Ha'e gui mba'ety porãgueve ha'e javi rupi 'rã pemombo ita – he'i.

20 Ha'e gui ma ko'ẽgue mba'emo aju ome'ẽa jave oma'ẽ rã Edom vyv katy gui yy ou xapy'a vy omonyẽmba vyv.

Moabe kuery oitypaa ague

21 Ha'e gui ma Moabe kuery oendupa okuapy ha'e kuery rovai huvixa kuery opu'ã aguã ouague. Ha'e rami vy omboatyapa tembiporu revegua ma guive rã, kunumigueve ha'e tujakueve va'e voi. Ovyv apy rupi omoimba avi imbokuapy harõarã.

22 Ha'e gui ko'ẽgue yy áry rupi kuaray oẽ jekuaa jave Moabe kuery ovypa vy guenonde katy rupi oma'ẽ okuapy rã yy tuguy rami ojekuaa.

23 Ha'e vy aipoe'i okuapy:

– Peva'e tu tuguy rima. Huvixa kuery meme nhi'ã nhomomba ra'e, jujukaa py! Ha'e gui Moabe kuery, aỹ ma jaa jajopy imba'e rei-reikue! – he'i.

24 Ha'e gui ma Israel kuery ikuaia py ha'e kuery ovaẽ rã Israel kuery opu'ãmba vy oitypa Moabe kuery. Ha'e rã ha'e kuery gui onhamba. Ha'e ramo ijyvy re Israel kuery oo vy ha'e py voi ojukapa okuapy Moabe kuery regua.

25 Ha'e vy ombovaipa hetã ikuai va'e, ha'e vy mba'ety porãgueve rupi peteĩ-teĩ omombo ita, omonyẽmba peve. Ombotyapa yvu ikuai va'e, ha'e ojayapa vyvra iporãgueve ikuai va'ekue. Quir-Haresetẽ py anho hi'aĩ teri tetã kora, va'eri nhemoatã va'e revegua kuery ojokopa vy ojukapa avi okuapy.

26 Ha'e gui Moabe pygua huvixa ma hovaigua kuery ipo'akave ta ramo oexa vy setecentos avakue kyxe revegua ogueraa ngupive, Edom pygua huvixa reve joguero'a aguã, teĩ novaẽ reguai.

27 Ha'e rami vy ojopy gua'y jypykue'i, guekovia huvixarã omoĩ va'erã va'e, ha'e vy ikora áry ae ojuka vy oapypa. Ha'e rami rã Israel kuery rovai ju ojerovia reive okuapy. Ha'e ramo ojepe'apa ha'e gui, ovyv katy ae ju ojevya aguã.

4

Imeve'ỹ va'e pe azeite oata e'ỹ aguã rami Eliseu ojapoague

1 Ha'e gui peteĩ profeta remimbo'e ra'yxykue imeve'ỹ va'e ojerure Eliseu pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Xeme neremimbo'e oiko va'ekue ma omano. Ndee voi reikuaa SENHOR renonde ojererokyjea rupi oikoague. Ha'e gui aỹ mba'emo porukaare ovaẽ ta ma ouvxy xepi'a kuery mokoĩve ogueraa aguã escravo-rã.

2 Ha'e ramo Eliseu oporandu ixupe:

– Mba'e tu ajapo 'rã ndevy? Emombe'u ke mba'e pa rereko ndero py.

Kunha va'e ombovai:

– Xee nerembiguaĩ mba'eve ndarekoi xero py, peteĩ ryrũ azeite e'ỹ vy – he'i.

3 Ha'e ramo Eliseu aipoe'i:

– Tereo ha'vy, hyururã re ejerure ndero katy'i rupi ikuai va'e ha'e javi pe. Hyrukue anho eru, mboapy'i e'ỹ ta'vy.

4 Ha'e gui ma eike ju ndero py, ha'e emboty ju okē, ndepi'a kuery reve penhembotypa aguã. Ha'e vy azeite rereko va'e enhoê hyru rejou va'ekue ha'e javi py. Ha'e vy ke erova tynyê va'e-va'e iyyke katy – he'i.

5 Ha'e gui ma oĩa gui kunha va'e ojepe'a vy onhembotypa opi'a kuery reve. Ha'e gui oxy oĩa py ha'e kuery hyru omboaxa rã ixy omonyê fema.

6 Hyru omonyêmba ma vy ixy aipoe'i peteĩ opi'a pe:

– Eru ju peteĩ hyrurã.

Ha'e va'e ombovai:

– Apy ma nda'ipovei ma hyrurã – he'i. Ha'e ramove azeite opa.

7 Ha'e gui kunha va'e oo vy omombe'u Nhanderuete remimbo'e va'e pe. Ha'e ramo ha'e aipoe'i:

– Tereo, evende azeite, ha'e gui epagapa rereveague. Ha'e gui hembyrekue ma topyta ndepi'a kuery reve pe'u va'erã.

Suném pygua kunha Eliseu oipytyvõague

8 Peteĩ ára Eliseu oaxa ovy Suném tetã rupi. Ha'e py ma oiko peteĩ kunha oguerekopa va'e. Ha'e va'e ma oenoĩ okaru aguã. Ha'e rupi oaxa nhavõ ovaẽ kuerei rã ha'e py okaru aguã.

9 Kunha va'e aipoe'i ome pe:

– Xee aexa rã kova'e ava nhandea rupi oaxa jepi va'e ma Nhanderuete remimbo'e iky'a e'ỹ va'e.

10 Ha'e nunga rupi jajapo na yvate katy peteĩ opy ja'o'i oke atyrã. Ita gui rã jajapo uka huparã nhamoĩ aguã ha'e py, mesa, tenda ha'e tataendy rendarã, nhandero py ovaẽ vy ha'e py oke aguã – he'i.

11 Ha'e gui peteĩ ára ha'e py Eliseu ovaẽ jevy vy okeaty py oo vy onheno oupy.

12 Ha'e vy aipoe'i guembiguai Geazi pe:

– Enoĩ ranhe Suném pygua kunha – he'i ramo oenoĩ rã kunha va'e oĩ profeta oĩa py.

13 Eliseu aipoe'i uka kunumi va'e pe:

– Aipo're kunha va'e pe: “Ma'ê, orere repena porã opa mba'e py. Mba'e rã tu ha'vy ajapo ndevy? Oiko pa nderekoviã huvixa pe ajerure aguã? Tyrã pa xondaro kuery ruvixa pe?” re rã ixupe.

Kunha va'e ombovai:

– Arekopa rei apy xeretarã kuery mbyte py aikoa py – he'i.

14 Ha'e ramo profeta oporanduve ju:

– Mba'exagua nda'u ajapo rã ixupe?

Geazi ombovai:

– Ne'exa, ha'e ndoguerekoi omemby, ime tuja'i ma guive – he'i.

15 Eliseu ju

– Enoĩ ha'vy – he'i.

Oenoĩ ramo kunha va'e ou vy okē py hi'aĩ.

16 Ha'e ramo profeta aipoe'i:

– Peteĩ ma'et'ya py kova'e ára ojeupity jevy ma jave reikuavã'i rã peteĩ kyrĩ va'e – he'i.

Kunha va'e aipoe'i:

– Any teve xeruvixa, Nhanderuete remimbo'e reiko va'e. Ndeapu eme xee nerembiguai pe – he'i.

17 Ha'e va'e rire kunha va'e oguereko'i ma. Ha'e vy peteĩ ma'et'ỹ opaa py porã oikuvã peteĩ ava'i, Eliseu aipoe'igague rami vy.

18 Ha'e gui ma ipi'a tujave ma vy peteĩ ára oo ngu'u omba'eapo va'e kuery reve oikoa py.

19 Ha'e vy ngu'u pe

– Xeakã raxy! – he'i.

Ha'e ramo guembiguai kunumi va'e pe tuu

– Eraa na ixya py – he'i.

²⁰ Ha'e ramo oupi vy ogueraa ixya py. Ha'e ramo guenapy'ã áry oikuavã ranhe imoiny, ha'e gui kuaray mbyte jave omano.

²¹ Ha'e ramo kunha va'e oguerojeupi heravy vy onhono inony Nhanderuete remimbo'e rupa rupi. Ha'e vy okê omboty vy oo ju.

²² Ha'e gui ome oenoĩ uka vy aipoe'i uka ixupe:

– Embou xea py peteĩ nerembiguai ha'e peteĩ mburika'i, Nhanderuete remimbo'e oĩa katy aa ranhe, ha'e gui ajevvy ju aguã – he'i.

²³ Ha'e ramo ime oporandu:

– Mba'e re tu aỹ reo ta ri ha'e py, jaxy pyau e'ỹ teri, neĩ sábado e'ỹ guive va'eri?

Kunha va'e ombovai:

– Tove ri, ha'eve 'rã – he'i.

²⁴ Ha'e gui kunha va'e ombokupe árygua ukapa mburika'i. Ha'e vy aipoe'i guembiguai pe:

– Eraa, eroguata tema, eropytu'u eme guive, xee amombytu'u uka e'ỹ ja – he'i.

²⁵ Ha'e gui ma kunha va'e oo vy Nhanderuete remimbo'e oĩa py ovaẽ, Carmelo vyvty re. Ha'e ramo mombyry teri oexa vyve aipoe'i guembiguai Geazi pe:

– Pee ma ou jekuaa oiny Suném pygua kunha.

²⁶ Eẽ ke eovy reovaexĩ aguã, ha'e vy aipo're ixupe: “Ha'eve vai pa ndee, neme ha'e ndepi'a voi?” re.

Oporandu rã kunha va'e ombovai:

– Ha'evepa rei – he'i.

²⁷ Ha'e gui ma vyvty re Nhanderuete remimbo'e oĩa py kunha va'e ovaẽ vyve oikuavã ipy. Ha'e ramo Geazi oipe'a aguã ovaẽ ta ramo ixupe Nhanderuete remimbo'e aipoe'i:

– Tove katu, mba'eta onhe'ẽ py nda'evei ete va'e oendu. Ha'e nunga ma SENHOR onhomi xegui, ndoikuaa ukaxei vy.

²⁸ Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:

– Xeruvixa, xapy'a rei nda'u ndevy ajerure va'ekue xepi'arã re? “Xembotavy eme ke”, ha'e va'ekue e'ỹ ri? – he'i.

²⁹ Ha'e gui profeta aipoe'i Geazi pe:

– Eiko katu ke, ejopy xemba'e popoka, ha'e tereo. Xapy'a rei amongue reovaexĩ vy ma exarura eme. Ndevy pe amongue oxarura ri ramo embovai eme guive. Ha'e gui xepopoka remoĩ 'rã ava'i va'e rova áry – he'i.

³⁰ Ha'e rami teĩ ixu aipoe'i Eliseu pe:

– Anhetê ete SENHOR oikove va'e rupi, ha'e nderekove rupi avi aura vy aipoa'e: Xee ma ndoroelai 'rã – he'i. Ha'e ramo ha'e voi opu'ã vy oo ma oiny kunha va'e reve.

³¹ Ha'e rã Geazi ma ha'e kuery renonde rupi oo vy ava'i va'e rova áry rupi omoĩ popoka. Ha'e rami teĩ nda'ijayvuẽ nhendui, neĩ ipytuẽa ma voi ndojekuaai. Ha'e ramo oo ju Eliseu reve nhovaexĩ aguã. Ha'e vy ixupe omombe'u vy aipoe'i:

– Ava'i va'e nomyĩ ae tema – he'i.

³² Ha'e gui oo py profeta ju ovaẽ ramo ava'i va'e omano oupy tupa rupi.

³³ Ha'e ramo oike vy omboty okê ha'e kuery mokoĩve oĩa py, ha'e vy onhembo'e SENHOR pe.

³⁴ Ha'e vy tupa oĩa katy oo vy onheno ava'i va'e áry rupi. Ha'e vy ojuru omboja ijuru re, guexa ma hexa re, ha'e opo ma ipo re, hi'áry rupi itui vy. Ha'e ramo ava'i va'e rete hakupa ju ma ovy.

³⁵ Ha'e gui ma opu'ã ju vy oguata-guata oikovy opy rupi, ha'e gui ma oo ju ha'e py. Ha'e vy ava'i va'e áry rupi ju onheno oupy. Ha'e ramo mae sete-kue vyvoi inhaxiã reve oipe'a ju guexa.

³⁶ Ha'e ramo oenoĩ Geazi, ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Enoĩ ke Suném pygua kunha — he'i. Oenoĩ ramo kunha va'e ojexa uka ho'amy profeta pe.

Ha'e ramo aipoe'i kunha va'e pe:

— Eraa ju ke ndepi'a.

³⁷ Ha'e ramo kunha va'e oike ouvy vy ipy yvy'iry rupi oĩ, ha'e ojero'a yvy katy guenapy'ã re. Ha'e gui ma opi'a'i oupi heravy vy oẽ ju.

Oja py jojukaarã oĩ va'ekue oipe'aague

³⁸ Ha'e gui ma ha'e va'e yvy re karuai oiko, ha'e Eliseu ojevny ju Gilgal katy. Ha'e py ma henonde profeta kuery remimbo'e kuery oguapypa okuapy. Ha'e ramo aipoe'i guembiguai pe:

— Emoĩ ke oja guaxu tata áry, ha'e vy ejapo tembi'u profeta kuery remimbo'e kuery pe — he'i.

³⁹ Ha'e ramo peteĩ oo mba'ety rupi mba'emo aju re. Ha'e vy ojou peteĩ hi'y rupi hi'a va'e ka'aguy reguae. Ha'e vy hi'y gui hi'a oipo'opa vy omonyẽ oao puku. Ha'e gui ma ou ju vy oipe'ãmba'i vy omoĩmba oja py, oexa va'e'y teri va'eri.

⁴⁰ Ha'e gui ma ome'ẽ avakue pe ho'u aguã. Ojykue ho'u teri okuapy reve ojapukai okuapy:

— Nhanderuete remimbo'e! Oja py rima oĩ jojukaarã! — he'i okuapy. Ho'uve aguã ma voi nda'vei.

⁴¹ Ha'e rami rã aipoe'i:

— Peru ke trigo — he'i. Ha'e vy oja py omoĩ vy aipoe'i:

— Ejara ju ke, emongaru heta va'e kuery — he'i. Ha'e ramove oja py noĩvei ma ra'e jojukaarã.

Vinte mbojape re cem avakue okaru porã okuapyague

⁴² Ha'e gui ou peteĩ ava Baal-Salisa gui. Ha'e va'e ma Nhanderuete remimbo'e pe ogueru mbojape jypykue'i regua voxa py. Vinte mbojape cevada guigua ha'e hary pyau ogueru. Ha'e rã Eliseu aipoe'i:

— Emboja'o heta va'e kuery pe ho'u aguã — he'i.

⁴³ Ha'e ramo hembiguai aipoe'i ixupe:

— Mba'exa tu amoĩ ta cem avakue ikuai va'e ho'u va'erã?

Ombovai:

— Eme'ẽ katu heta va'e kuery pe ho'u aguã, mba'eta po rami SENHOR ijayvu: “Ho'u rã okuapy, ha'e gui hembyre ju rã”, he'i.

⁴⁴ Ha'e ramo omoĩ ha'e kuery renonde py. Ha'e ramo ho'u okuapy, ha'e gui hembyre ju, SENHOR ijayvuague rami vy.

5

Lepra gui Naamã okueraague

¹ Oiko peteĩ Síria pygua huvixa pegua xondaro kuery ruvixa, Naamã hery va'e. Ha'e va'e ma huvixa renonde rupi ipo'akave va'e ha'e omboetepy oiko, mba'eta hupive ma SENHOR ojapo Síria kuery ipo'aka aguã rami. Joe opu'ãa py ipo'akapave. Ha'e rami avĩ lepra revegua oiko.

² Ha'e gui Síria gui xondaro kuery oje'oi vy Israel kuery yvy gui voi ogueraa peteĩ kunha'i va'e escravo-rã. Ha'e va'e ma Naamã ra'yxy pe oiko omba'eapoa rupi.

³ Ha'e gui ma kunha'i va'e aipoe'i herekoa pe:

– Xeruvixa Samaria py profeta oiko va'ea py oo va'e rire omonguera 'rãgue lepra gui – he'i.

⁴ Ha'e ramo Naamã oo vy aipoe'i nguvixa pe:

– Po rami ijayvu kunha'i Israel yvy gui aru va'ekue.

⁵ Ha'e ramo Síria pygua huvixa ombovai:

– Tereo ha'vy, eguata. Ha'e rã xee ma peteĩ kuaxia araa uka 'rã Israel pygua huvixa pe reme'ẽ va'erã – he'i. Ha'e ramo oo ma. Ngupive ogueraa dez poyikue prata guigua, seis mil hatã'i va'e ouro guigua, ha'e gui dez ao ngarua pygua.

⁶ Ogueraa avi kuaxia Israel pygua huvixa pegua ijayvu imoinya va'e: “Kova'e kuaxia ndea py ome'ẽa ramove reikuaa 'rã xerembiguai Naamã ambouague lepra gui remonguera aguã”, he'ia va'e.

⁷ Ha'e gui ma Israel pygua huvixa kuaxia para ogueroayvu ma vy omondoro oao. Ha'e vy aipoe'i:

– Xapy'a rei nda'u xee Nhanderuete ri aiko, joekove amboi, e'ỹ vy anho-mingove aguã rami xepo'akapa va'e? Mba'eta xea py ombou kova'e ava lepra gui amonguera aguã. Peikuaa pota ke, ha'e pexa porã, mba'eta xereve joguero'axe vy teve ombou – he'i.

⁸ Ha'e gui ma Nhanderuete remimbo'e Eliseu oendu Israel pygua huvixa oao omondorogue. Ha'e vy aipoe'i uka huvixa pe:

– Mba'e re tu ndeao remondoropa ri? Tou ava xea py, ha'e vy oikuaa 'rã Israel re profeta oikoa – he'i uka.

⁹ Ha'e gui ma Naamã ou guymba kavaju kuery ha'e karóxa reve. Ha'e vy ovaẽmba okuapy Eliseu rokẽ rexe'i'i.

¹⁰ Ha'e ramo Eliseu omondouka peteĩ guembiguai. Ha'e vy aipoe'i uka:

– Tereo, ejau sete-kue Jordão yakã py. Ha'e ramo ndero'o oĩ porãmba ju 'rã, nda'eve e'ỹvei ma 'rã – he'i uka.

¹¹ Ha'e rami rã Naamã ndojou porãi ete. Ha'e vy aipoe'i ovy:

– Xee aexa'ã va'ekue teĩ xee aĩa py profeta oẽ ho'amy vy ojerure 'rãgue SENHOR Nguuete rery rupi, ha'e lepra oĩa áry rupi okuave'ẽ reve xemonguera 'rãgue.

¹² Ha'e rã xapy'a rei nda'u Damasco py Abana ha'e Farfar yakã ikuai va'e ma Israel re yakã ikuai va'e gui na'iporãive 'rã ri? Nda'evei nda'u ha'e va'e py ae xee ajau aguã, akuera ju aguã? – he'i. Ha'e rami vy ojevny ju ivai reve.

¹³ Ha'e ramo oĩa py ovaẽ jogueravy ixupegua kuery yvatekueve va'e. Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

– Oreruvixa, xapy'a rei profeta mba'emo haxy va'e ojapo uka va'e rire ndee nda'u nderejapoi 'rãgue? Mba'eta ndevy pe “Éjau ke, ha'e rã ha'eve va'e ju 'rã reiko” he'i va'ekue rive – he'i okuapy.

¹⁴ Ha'e rami rã Naamã oo vy Jordão yakã py oguejy sete-kue, Nhanderuete remimbo'e ijayvuague rami vy. Ha'e ramove ho'o oĩ porã ju kyrĩ va'e ro'o rami. Ha'e vy ha'eve va'e ju oiko.

¹⁵ Ha'e gui ma ojevny ju jogueravy Nhanderuete remimbo'ea katy, hexevagua kuery ha'e javi reve. Ovaẽ ma vy henonde py hi'aĩ. Ha'e vy aipoe'i:

– Aỹ aikuaa ma yvy jave rupi ndoikoi Nhanderuete, Israel kuery Ruete e'ỹ vy. Ha'e nunga rupi aỹ ma ajerure rejopy aguã mba'emo xee nerembiguai ame'ẽ va'e.

¹⁶ Eliseu ombovai:

— Anhetê ete SENHOR oikove va'e henonde rupi aikoa va'e rupi aura vy aipoe'a: Xee ma mba'eve ndaipotai — he'i. Ha'e ramo hexeve onhea'ã tema ojopy aguã re, va'eri ndaipotai ae.

¹⁷ Ha'e rami rã Naamã aipoe'i:

— Ndereipotai ae ramo ajerure apy gui taraa yvy mokoĩ mburika'i áry. Mba'eta aỹ gui xee nerembiguai ma tuuete ra'angaa pe rive name'ëvei 'rã mymba apy reve ajuka uka va'e, SENHOR pe e'ỹ vy.*

¹⁸ Ha'e gui aỹ SENHOR pe xee hembiguai ajerure ajexavya ombogue aguã re. Mba'eta xeruvixa ma nguete Rimom pegua opy oike jepi 'rã omboete aguã, ha'e xepo re ojopy 'rã oiny. Ha'e gui xee voi aĩ 'rã xerenapy'ã re Rimom pegua opy ajero'a ainya py. Ha'e nunga rupi tove SENHOR tomboguepa xee hembiguai ajexavya.

¹⁹ Eliseu ombovai vy

— Tereo porã ke — he'i.

Geazi re ju lepra ovaague

Ha'e rami Naamã ojepe'a ma mombyry'i ovy jave

²⁰ Nhanderuete remimbo'e Eliseu rembiguai Geazi va'e ma aipoe'i ojeupe ae: — Xeruvixa ma ndaipotai Síria pygua Naamã ome'ê mba'emo ogueru va'ekue. Ha'e rami avi anhetê ete SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoe'a: Xee ae 'rã anha avy hakykue rupi, ixugui ajopy aguã mba'emo — he'i.

²¹ Ha'e rami vy Geazi oo Naamã oupity aguã. Ha'e rã Naamã ma hakykue rupi onha ovy ramo oexa vy opo okaróxa gui ovaexĩ aguã. Ha'e vy oporandu:

— Ha'eve vai pa?

²² Ombovai:

— Ha'evopa rei. Xeruvixa aipoe'i uka: “Aỹ ma ou mokoĩ kunumigue profeta remimbo'e kuery Efraim yvyty reia gui. Eme'ê ha'e va'e kuery pe peteĩ poyikue prata guigua ha'e mokoĩ ao ngarua pygua”, he'i uka.

²³ Ha'e ramo Naamã aipoe'i:

— Eraa ha'vy mokoĩ poyikue prata guigua — he'i. Ha'e rami vy ogueraa uka ete vy mokoĩ voxa py ojokua mokoĩ poyikue prata guigua ha'e mokoĩ ao ngarua pygua. Ha'e va'e py ombovoyi mokoĩ guembiguai Geazi renonde rupi ogueraa va'erã.

²⁴ Ha'e gui yvy'ã áry peve ovaê ma vy ha'e kuery po gui ju ojopy, ha'e omoĩ porã oo py. Avakue omondoukapa ramo oje'oi ju.

²⁵ Ha'e ramo oike vy nguvixa renonde py hi'aĩ. Ixupe Eliseu oporandu:

— Geazi, magui tu reju?

Ombovai:

— Xee nerembiguai ma mamove rei ndaaĩ — he'i.

²⁶ Ha'e ramo aipoe'i ixupe:

— Ndea py xenhe'ê oĩ avi kuri, ava nerovaexĩ aguã karóxa gui oguejy ovy jave. Aỹ voi pa ha'eve prata ha'e ao rejopy aguã, ha'e gui oliveira ha'e uvaty, vexa'i ha'e vaka kuery, tembiguai avakue ha'e kunhague?

²⁷ Ha'e nunga rupi ndere ju 'rã Naamã guigua lepra ova, neramymino kuery re guive, raka'e rã peve guarã — he'i. Ha'e ramove lepra yro'y rami xiĩ va'e reve ae ojepe'a ovy henonde gui.

6

Eliseu peteĩ haxa ovu aguã rami ojapoague

* ^{5:17} Ha'e kuery reko rami vy Israel regua yvy Naamã ogueraa ovy re, ha'e py ju omboete aguã Nhanderuete.

¹ Ha'e gui profeta kuery remimbo'e kuery ikuai va'e aipoe'i okuapy Eliseu pe:

– Apy ndereve orekuai ma nhanemboty rei'i ete.

² Ha'e nunga rupi toroo Jordão yakã re, ha'e gui peteĩ-teĩ rogueru aguã vvyra, peteĩ oo nhandekuai atyrã rojapo aguã.

Ombovai:

– Tapeo ha'vy – he'i.

³ Ha'e ramo ha'e kuery va'e regua peteĩ aipoe'i:

– Ha'eve 'rã ndee voi reo aguã ore nerembiguai kuery reve.

Eliseu ombovai:

– Xee aa avi 'rã – he'i.

⁴ Ha'e rami vy oo ha'e kuery reve.

Jordão yakã rembe re ha'e kuery ovaẽ vy oake'o okuapy vvyra.

⁵ Ha'e gui peteĩ vvyra hi'aĩ va'e oake'o vy haxa oity yy py. Ha'e ramo ojapukai vy aipoe'i:

– Aikore xeruvixa! Haxa ma nhomba'e aiporu va'ekue – he'i.

⁶ Ha'e ramo Nhanderuede remimbo'e oporandu:

– Mamo tu ho'a ra'e?

Ha'e gui ixupe oexa uka ramo Eliseu peteĩ vvyra ojaya vy omombo yy py.

Ha'e vy ojapo ferro guigua ovu aguã rami.

⁷ Ha'e vy

– Emoatã ju ke – he'i ramo okuave'ẽ vy ojopy.

Síria pygua kuery reve joguero'aa jave Eliseu nhopytyvõague

⁸ Ha'e gui Síria pygua huvixa opu'ã Israel kuery rovai. Ha'e vy yvatekueve reve nhomongeta vy peteĩ hendã re onhembopy'aa rupi aipoe'i:

– Ha'e py 'rãe ha'eve japyta ranhe aguã – he'i.

⁹ Ha'e rami teĩ Israel pygua huvixa pe Nhanderuede remimbo'e aipoe'i uka:

– Penheangu ke ha'e rupi peaxa e'ỹ aguã, mba'eta ha'e py 'rã Síria pygua kuery oo – he'i uka.

¹⁰ Ha'e ramo Nhanderuede remimbo'e omombe'u ma voi rire ijayvuague katy Israel pygua huvixa voi omondouka guembiguai kuery oikuaa pota va'erã. Ha'e rami vy oo jepe nho. Ha'e va'e ramigua ma mbovykue rei e'ỹ oiko.

¹¹ Ha'e nunga rupi Síria pygua huvixa opy'a py nda'evei etea oendu. Ha'e vy guembiguai kuery oenoĩ vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Pemombe'u na xevy nhande kuery va'e regua mava'e tu Israel pygua huvixaa katy oo va'e.

¹² Ha'e ramo hembiguai va'e regua ombovai:

– Xeruvixa, avave rei ndorooi ri. Ha'e rami avi profeta Eliseu Israel re oĩ va'e ae ri Israel pygua huvixa pe omombe'u kuerei 'rã rekeaty py ndeayvua voi – he'i.

¹³ Ha'e ramo aipoe'i:

– Tapeo, pexa pota mamo pa oĩa re, xee ajopy uka aguã – he'i.

Ha'e gui ma ixupe

– Dotã tetã py rima oĩ – 'ea.

¹⁴ Ha'e ramo ha'e katy omondouka kavaju, karóxa ha'e xondaro kuery ipy'a guaxukueve. Pyávy ha'e kuery ovaẽ vy ojokopa tetã.

¹⁵ Ha'e gui ma Nhanderuede remimbo'e rembiguai aje'ive'i reve ovy vy oẽ vy oexa mbovy rei e'ỹ ikuai va'e, kavaju árygua ha'e karóxa revegua kuery. Jovaive re ojokopa ra'e. Ha'e ramo hembiguai aipoe'i Eliseu pe:

– Aikore xeruvixa! Mba'e tu jajapo ta?

¹⁶ Eliseu ombovai:

– Ekyje eme. Mba'eta ha'e kuery reve ikuai va'e gui nhanderevegua kuery hetave – he'i.

¹⁷ Ha'e gui ma Eliseu onhembo'e vy aipoe'i:

– SENHOR, ajerure hexa reipe'a aguã oexa aguã rami – he'i. Ha'e ramo hembiguai rexa SENHOR oipe'a ramo Eliseu yvÿry rupi oexa tata revegua kuery kavaju árygua ha'e karóxa yvy'ã rupi ikuai va'e.

¹⁸ Ha'e gui ma hovaigua kuery ha'e kuery rovai ou ramo Eliseu onhembo'e ju SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Ajerure ndevy: Embogue ke ha'e kuery rexa oexa e'ÿ aguã – he'i ramo Eliseu ijayvuague rami vy omboguepa hexa, ndoexai aguã rami.

¹⁹ Ha'e gui ma ha'e kuery va'e regua pe Eliseu aipoe'i:

– Kova'e tape ma ha'evea ramigua e'ÿ, neĩ kova'e tetã oĩ va'e voi. Peju xerakykue, ha'e rogueraa 'rã ava peka va'ea katy – he'i. Ha'e rami vy Samaria tetã py ogueraa.*

²⁰ Ha'e gui ma Samaria tetã py ha'e kuery ovaẽ ma ramo Eliseu aipoe'i:

– SENHOR, eipe'a ju kova'e avakue rexa, ha'e kuery oexa ju aguã – he'i. Ha'e ramo ha'e kuery rexa SENHOR oipe'a ramo oexa rã Samaria tetã mbyte py ra'e ma ikuai.

²¹ Ha'e nunga Israel pygua huvixa oexa vy oporandu Eliseu pe:

– Xeru, ajukapa 'rã? Tajukapa pa?

²² Ombovai:

– Any teve, ejuka eme. Rejuka aguã ha'eve va'e ma ndee ae kyxe ha'e nderapa reve rejopy va'ekue anho. Ha'e rã kova'e kuery pe ma eru ruka mbojape ho'u va'erã ha'e yy oy'u aguã. Ha'e gui ma tojevypa ju nguvixaa katy ae – he'i.

²³ Ha'e ramo ha'e kuery pe huvixa ojapo ngaru tuvixa ete va'e. Ha'e ramo okaru ha'e oy'u okuapy. Ha'e ramo ma'e omondoukapa rã nguvixaa katy ju oje'oi. Ha'e rami rire Síria pygua kuery ndouvei ranhe Israel yvy re mba'emo oipe'a aguã.

Samaria py karuai oikoague

²⁴ Ha'e va'e rire Síria pygua huvixa Ben-Hadade va'e ma teĩgue ju ojeupegua xondaro kuery omboaty ramo oje'oi vy ojokopa okuapy Samaria tetã.

²⁵ Ha'e nunga rupi Samaria py oiko karuai vaikue. Ojokopaa rã tetã mbyte py mburika'i kãgue rive ovende 'rã oitenta hatã'i va'e prata re, ha'e apyjaxu'i repxoi mboapy rai teĩ cinco re 'rã ovende.

²⁶ Ha'e gui ma Israel pygua huvixa tetã kora rupi oaxa ovy jave ixupe ojapukai nhendu peteĩ kunha va'e:

– Xepytyvõ ke, xeruvixa – he'i.

²⁷ Huvixa ombovai vy aipoe'i:

– SENHOR nanepytyvõ'i ri ramo magui tu xee ajou 'rã roipytyvõ aguã? Mba'emo moa'ÿiaty gui, tyrã pa uva onhamiaty gui teve 'rã ajou?

²⁸ Huvixa oporanduve ju ixupe:

– Mba'e tu ha'vy rereko?

Kunha va'e ombovai:

– Kova'e kunha xerevegua aipoe'i va'ekue xevy: “Eme'ẽ ndepi'a'i ja'u va'erã, ha'e gui ko'ẽ ramo ma xepi'a ju 'rã ja'u”, he'i va'ekue xevy.

²⁹ Ha'e rami vy xepi'a'i ranhe nhamomimoi vy ja'u. Ha'e rami teĩ ko'ẽ jevy ixupe xee “Aÿ ma ndepi'a ju eme'ẽ ja'u aguã”, ha'e ramo onhomi – he'i.

* **6:19** Ha'e kuery ma Eliseu re ae oje'oi va'ekue ri oexa e'ÿ rã Eliseu ogueraa ngovaigua Israel kuery retã mbyte peve, Samaria py ae.

³⁰ Ha'e rami kunha va'e ijayvu rã huvixa oendu vy omondoro oao tetã kora rupi oaxa ovya pyve. Ha'e ramo heta va'e kuery oexa rã oao guýry huvixa onhemonde ra'e ajukue voxa guigua py rive.†

Eliseu “Heta mba'e ju 'rã pejou”, he'iaque

³¹ Ha'e ramo huvixa aipoe'i:

– Kurive Safate ra'y Eliseu akã ijaxi'y áry gui aipe'a e'ÿ rã Nhanderuete taxemoingo axy oipotaa rami – he'i.

³² Ha'e rami vy huvixa petei ava omondouka Eliseu-a katy, ngoo py uguapy oiny ramo nhomongeta va'ety kuery reve. Tembiguai ovaë e'ÿ mbove ma voi Eliseu aipoe'i nhomongeta va'ety kuery pe:

– Pexa 'rã jojuka rive va'e ra'y xeakã ayaarã ombou va'e. Pexa pota ke, tembiguai ovaë jave pemboty okê, pejoko guive. Ha'e va'e rakykue rupi ou avi 'rã ri huvixa. Ipy ambua pendu 'rã – he'i.

³³ Ha'e kuery reve ijayvu teri jave ovaë nhendu tembiguai. Ha'e gui huvixa voi ovaë, mba'eta aipoe'i: “Kova'e mba'emo vai ma SENHOR-a gui ae ou ramo mba'e re tu xee arôve ta orerepy aguã?” he'i.

7

¹ Ha'e ramo Eliseu aipoe'i:

– Pejapyxaka ke SENHOR ijayvua re. Po rami SENHOR ijayvu: “Ko'ë rã, kova'e hora rupi rivyvyi, Samaria tetã rokê py petei varai trigo ku'ikue ovendea 'rã petei hatã'i va'e re rive, ha'e mokoï ryrú cevada guigua ma petei hatã'i va'e re 'rã ovendea”, he'i.

² Ha'e ramo xondaro huvixa huvixa pytyvôa va'e ombovai Nhanderuete remimbo'e:

– SENHOR ha'e nunga ombou aguã yva oipe'a tei ha'e nunga oiko 'rã nda'u? – he'i.

Profeta ombovai:

– Ha'e nunga nderexa py ae 'rã rexa va'eri ndere'ui 'rã ta'vy.

Síria pygua kuery onhambaague irundy lepra revegua omombe'u okuapyague

³ Tetã rokê py irundy avakue lepra revegua ikuai. Ha'e va'e kuery ma joupe-upe aipoe'i okuapy:

– Mba'erã tu apy jaguapy jakuapy nhamanomba peve teve?

⁴ Xapy'a rei “Tetã py jaike” ja'e tei tetã rupi karuai nhaendu vy nhamanomba 'rã ha'e py. Ha'e rã “Apy ae 'rã jaguapyve nhainy” ja'e vy ma nhamanomba avi 'rã. Ha'e nunga rupi aÿve jaje'oi Síria pygua kuery ikuai katy. Ha'e kuery nhanemoingove ri ramo jaike 'rã. Ha'e rã nhandejukapa ramo nhamanomba 'rãe ma vy – he'i okuapy.

⁵ Ha'e rami vy ha'e kuery ma pytumba ramove opu'ãmba Síria pygua ikuai katy oje'oi aguã. Ha'e py ovaë vy ndoexai avave rei.

⁶ Mba'eta Síria pygua kuery ikuai rupi SENHOR oenduka ma voi va'ekue kavaju árygua, karóxa revegua ha'e xondaro kuery hyapu rei nhendu va'e. Ha'e nunga Síria pygua kuery oendu vy joupe-upe “Pendu ke, Israel pygua huvixa nhanderovai oiporuka ra'e huvixa hetêu regua ha'e Egito pygua, nhanderovai opu'ã aguã”, he'i va'ekue.

⁷ Ha'e nunga rupi ha'e kuery oje'oi pa ra'e. Ha'e vy pytũ rupi onhamba vy oejapa oje'oi vy uguy ikuai va'e ha'e guymba kavaju ha'e mburika'i kuery. Ikuaiague ha'e javi oeja ha'ekue rami ae. Onhamba oje'oi vy oo jepexe vy.

† 6:30 Ha'e kuery reko rami vy ajukue voxa guigua py onhemonde 'rã ipy'a vai, e'ÿ vy nda'leveitea oendu vy.

⁸ Ha'e kuery ikuaiague py lepra revegua kuery ju ovaë ma jogueruvy. Peteĩ oguy py oike vy okaru ha'e oy'u okuapy. Ha'e gui ae oipe'a prata, ouro ha'e ao. Oje'oi pa ju vy onhomimba. Ha'e gui ojevuy vy amboae oguy py ju oike vy ha'e va'e gui voi mba'emo oipe'ave vy onhomi.

⁹ Ha'e gui mae aipoe'i joupe-upe:

– Ha'eve'ya ramigua jajapo. Kova'e ára ma mba'emo porã nhamombe'u aguã ára va'eri nhakyririmba jakuapy. Xapy'a rei ko'ê rã peve nhamombe'u aguã nharõ ramo pavê rei 'rã oikuaa jajejavy va'ea. Ha'e nunga rupi aỹ ma voi jaje'oi, huvixa ro peve nhamombe'u aguã – he'i okuapy.

¹⁰ Ha'e rami vy ha'e kuery oo vy ojapukai okuapy tetã rokê rarõa kuery pe. Onhemombe'u porã'i vy aipoe'i:

– Roje'oi kuri Síria pygua ikuaiague py teĩ ha'e py ma avave rei nda'ipoavei ma, nonhenduai guive. Kavaju ha'e mburika'i kuery ojokua pyre anho ikuai, ha'e gui oguy voi ha'ekue rami ae ikuai – he'i.

¹¹ Ha'e ramo okê rarõa kuery ju ojapukai reve omombe'u ukapa huvixa ro rupi peve.

¹² Ha'e gui ma pyavyve huvixa opu'ã vy aipoe'i guembiguai kuery pe:

– Aỹ ma xee amombe'u ta pëvy Síria pygua kuery nhandere ojapogue. Ha'e kuery oikuaapa mba'eve ndajarekoveia. Ha'e rami vy ikuaiague gui mombury'i peve ojepe'apa ha'e mba'ety rupi onhemi aguã. Mba'eta aipoe'i: “Tetã pygua kuery oẽmba jogueruvy ramo jajopypa 'rã oikove reve, tetã py jaike aguã”, he'i okuapy ra'e.

¹³ Ha'e ramo peteĩ hembiguai va'e regua ombovai vy aipoe'i:

– Ejou ha'vy peteĩ nhiru'i kavaju tetã py hembyre va'ekue regua. Nhandouka 'rã avakue ha'e py oikuaa pota aguã. Mba'eta Israel kuery apy hembyrekue ikuai va'e okanhymba avi 'rã Israel kuery mboae rami ae – he'i.

¹⁴ Ha'e ramo mokoĩ karõxa kavaju revegua ojou rã huvixa omondouka avakue Síria pygua xondaro kuery rakykue. Ha'e vy aipoe'i:

– Tapeo pexa pota – he'i.

¹⁵ Ha'e ramo hakykue rupi oje'oi Jordão yakã peve. Ha'e vy oexa rã tapeo rupi omboty rei ra'e ao ha'e tembiporu Síria kuery onhamba vy omombopa va'ekue. Ha'e ramo tembiguai kuery ojevypa ju vy omombe'upa okuapy huvixa pe.

Eliseu ayvu ojeupityague

¹⁶ Ha'e gui ma heta va'e kuery oẽmba oje'oivy tetã gui. Ha'e vy Síria pygua kuery ikuaiague gui oipe'apa. Ha'e SENHOR ijayvuague rami vy peteĩ varai trigo ovendea peteĩ hatã'i va'e re rive, mokoĩ varai cevada guive ha'e rami ae avi.

¹⁷ Ha'e gui huvixa ma xondaro ruvixa ipytyvõaty pe oarõ uka tetã rokê. Ha'e rami teĩ heta va'e kuery okê py ae oprõmba okuapy ramo omano, Nhanderete remimbo'e oĩa py huvixa oo jave ijayvuague rami vy.

¹⁸ Ha'e rami py ojeupity huvixa pe Nhanderete remimbo'e ijayvu ma voiaque: “Ko'e rã kova'e hora rivyvyi mokoĩ varai cevada ovendea 'rã peteĩ hatã'i va'e re Samaria py ae, peteĩ varai trigo guive”, he'iague.

¹⁹ Ha'e jave ma xondaro ruvixa ombovai va'ekue Nhanderete remimbo'e pe: “ SENHOR yva oipe'a teĩ pova'e ayvu oiko 'rã nda'u?” he'i va'ekue. Ha'e profeta ju “Ha'e nunga nderexa py ae 'rã rexa va'eri ndere'ui 'rã ta'vy”, he'i va'ekue.

²⁰ Ha'ekue rami ae oiko. Tetã rokê py heta va'e kuery oprõmba ramo omano.

8

Kunha Suném pygua pe mba'emo oguereko va'ekue ome'ê ukapaa jevyague

¹ Ha'e gui Eliseu ijayvu ju ava'i omboete ju va'ekue xy pe. Ha'e vy aipoe'i: *
– Epu ã ke, tapeo ndero pygua kuery reve, ha'e gui penderekoa ju 'rã mamõ rã ha'evea py rei. Mba'eta pendeyvy re SENHOR ombou ta karuai sete ma'etÿ re oiko va'erã – he'i.

² Ha'e ramo kunha va'e opu'ã vy Nhanderuetete remimbo'e ijayvuague rami oiko. Ha'e rami vy ngoo pygua kuery ha'e javi reve oje'oi vy sete ma'etÿ re ikuai filisteu kuery vvy re.

³ Sete ma'etÿ opaa py ma filisteu kuery vvy gui kunha va'e ojevvy ju. Ha'e vy huvixaa py oo ngoo ha'e oyvy oguereko va'ekue re ojerure ju aguã.

⁴ Ha'e va'e jave py huvixa ijayvu oiny Nhanderuetete remimbo'e rembiguai Geazi reve. Ha'e vy ixupe aipoe'i:

– Xee ajerure, emombe'u ke xevy mba'emo tuvixa va'e Eliseu ojapo va'ekue ha'e javi – he'i.

⁵ Ha'e ramo huvixa pe Geazi omombe'u oiny Eliseu ava'i omano va'ekue omopu'ã jevyague. Ha'e ramove ava'i omboete ju va'ekue xy ae ovaê, ha'e vy huvixa pe ojerure ngoo ha'e oyvy re.

Ha'e ramo Geazi aipoe'i:

– Xeruvixa, kova'e kunha ae ma Eliseu omboete jevy va'ekue xy.

⁶ Ha'e gui kunha va'e pe huvixa oporandu ramo omombe'upa. Ha'e ramo ipytyvõarã huvixa omoí peteí guembiguai. Ha'e va'e pe aipoe'i:

– Ixupe eme'ê ukapa ju oguereko va'ekue ha'e javi, ha'e oyvy gui oêa ára guive aÿ peve imba'ety gui omono'õ mbyre repykue voi – he'i.

Eliseu-a py Damasco pygua Hazael ooague

⁷ Ha'e gui ma Síria pygua huvixa Ben-Hadade imba'eaxy oupy jave Eliseu oo Damasco tetã py. Huvixa pe omombe'ua vy
– Nhanderuetete remimbo'e ovaê ra'e apy – 'ea.

⁸ Ha'e ramo huvixa aipoe'i Hazael pe:

– Eiporavo mba'emo Nhanderuetete remimbo'e pe reme'ê va'erã, ha'e tereo eovaexi. Ixupe eporandu uka xere SENHOR pe, kova'e mba'eaxy areko va'e gui akuera 'rãa aikuaa aguã – he'i.

⁹ Ha'e gui Hazael ma mba'emo ome'ê va'erã reve oo ovaexi aguã katy. Ha'e vy quarenta camelo áry ogueraa Damasco tetã py iporãgueve oĩ va'ekue regua. Eliseu oĩa py ovaê vy ojexa uka henonde py. Ha'e vy aipoe'i:

– Síria pygua huvixa ndera'y Ben-Hadade ae xembou aporandu aguã: “Akuera 'rã pa mba'eaxy areko va'e gui?” he'i uka.

¹⁰ Ha'e ramo Eliseu ombovai:

– Tereo, ha'e aipo're ixupe: “Rekuera ju 'rãe”, 're. Ha'e rami teĩ xevy SENHOR oikuaa uka avi omano nho 'rãa – he'i.

¹¹ Ha'e vy Hazael re Eliseu oma'ê ngatu oiny. Hexe oma'ê ngatu ete ramo nda'evi reia oendu. Ha'e gui Nhanderuetete remimbo'e ojae'o.

¹² Ha'e ramo Hazael aipoe'i:

– Xeruvixa, mba'e re tú rejae'o ri?

Ombovai:

– Mba'eta aikuaa ma voi Israel kuery re mba'emo vai rejapo 'rãa. Mba'eta reapypa 'rã ha'e kuery ro ikorapa va'e, kyxe py rejukapa 'rã ha'e kuery va'e regua kunumigue, remou'ũmba 'rã kyrígue'i, ha'e remondoropa 'rã kunhague imemby ryru'í va'e – he'i.

* 8:1 Kunha va'e pi'a Eliseu omboete jevyague omombe'u 2 Reis 4.8-31 py.

13 Ha'e ramo Hazael aipoe'i:

— Ha'e gui mba'ixa tu xee nerembiguai jagua ramigua'i va'eri ha'e ramigua ete ajapo aguã?

Eliseu ombovai:

— SENHOR ma xevy oikuaa uka ndee ju Síria pygua ruvixarã reĩ aguã — he'i.

14 Eliseu oĩa gui Hazael oo ju vy nguvixaa py ovaẽ. Ha'e rã ixupe oporandu:

— Mba'e he'i Eliseu ndevy?

Ombovai:

— Aipoe'i xevy rekuera 'rãa rami — he'i.

15 Ha'e gui ko'ẽ jevy ma Hazael peteĩ nheovãa ogueraa yy py. Omoakỹ ma vy onhovã huvixa rova, omano peve. Ha'e gui hekovia Hazael ju oĩ huvixa.

2 Crônicas 21.1-20

16 Peteĩ nhirui ma'etỹ re ma Acabe ra'y Jorão Israel pygua huvixa oĩ rire, Judá pygua huvixa Josafá oĩ teri reve ta'y Jeorão ju omboypy Judá pygua huvixa oĩ aguã.

17 Ha'e va'e ma huvixa oĩ ypy'i jave py trinta e dois ma'etỹ oguereko. Ha'e gui oito ma'etỹ re opena Jerusalém py.

18 Israel pygua huvixa kuery ikuaiaague rupi oiko, Acabe ro pygua kuery ikuaiaague rami avi, tajy re ae omendã rire. Ha'e rami vy SENHOR renonde rupi mba'emo vai anho ojapo oikovy.

19 Ha'e rami teĩ SENHOR guembiguai Davi re oma'ẽ vy nomombaxei Judá pygua kuery, mba'eta ixupe ijayvuague rami vy hekovia nhomoexakãarã omoĩ riae aguã re, ha'e gui hamymino kuery rekovia ju.†

20 Ha'e gui Jeorão oĩ jave Edom pygua kuery opu'ã okuapy Judá kuery rovai, ipo'akaa guy py nda'ikuaixevei vy. Ha'e rami vy omoĩ okuapy nguvixarã ae.

21 Ha'e nunga rupi Jeorão ma Zair katy oje'oi karóxa oguereko va'e ha'e javi reve. Ha'e rã Edom pygua kuery ojoko okuapy, ha'e ikaróxa ja ruvixa kuery voi, teĩ pyavyve Jeorão kuery opu'ã vy oitypa. Ha'e rami teĩ ixupegua kuery onhamba ju ngoo katy.

22 Ha'e rami py Edom pygua kuery opu'ãmba okuapy Judá kuery po'akaa gui oo jepe aguã, aỹ peve guarã. Ha'e va'e jave ae avi Libna pygua kuery opu'ã okuapy.

23 Ha'e gui oĩve rei tema Jeorão rekokie regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noi 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery rekokie oĩa re?

24 Ha'e gui Jeorão ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami.‡ Ha'e ramo onhono porãa tetã Davi rekoague py. Ha'e gui ta'y Acazias ju oĩ nguu rekovia.

2 Crônicas 22.1-6

25 Ha'e gui Acabe ra'y Jorão doze ma'etỹ re ma Israel pygua huvixa oĩ rire ma Jeorão ra'y Acazias oĩ Judá pygua huvixarã.

26 Acazias ma huvixa oĩ ypy'i jave py vinte e dois ma'etỹ oguereko, ha'e gui peteĩ ma'etỹ ete'i opena Jerusalém py. Ixy ma Israel pygua huvixa Onri rajy, Atalia hery va'e.

27 Ha'e gui Acazias voi Acabe ro pygua kuery ikuaiaague rupi oiko. Ha'e vy mba'emo vai anho ojapo oikovy SENHOR renonde rupi. Acabe ro pygua rami oiko, tajy me ae vy.

† 8:19 Davi pe SENHOR ijayvuague ma 1 Reis 11.34-36, 15.4, 2 Crônicas 21.7 ha'e Salmo 132.17 py. Ha'e gui "Nhomoexakãa" he'ia ma huvixave raka'eve rã oiko aguã re ijayvu vy, ha'e Jesus Cristo rekorã re guive (Lucas 2.30-32; João 8.12). ‡ 8:24 Apy "Opytu'u ma guamoĩ kueryague rami", he'ia ma omano maa rami ijayvu vy.

28 Ha'e rami vy Acabe ra'y Jorão reve jogueraa Ramote-Gileade katy, Síria pygua huvixa Hazael kuery re opu'ã aguã. Ha'e ramo Síria pygua kuery oipyxo Jorão.

29 Ha'e ramo huvixa Jorão ma Jezreel tetã katy ju ojevy Síria kuery oipyxoague gui okuera aguã, Ramá py Síria pygua huvixa Hazael re opu'ãa py. Ha'e gui ma Jezreel py Acabe ra'y Jorão imba'eaxy oupya py Judá pygua huvixa Jeorão ra'y Acazias oo avi oexa aguã.

9

Israel pygua huvixarã Jeú omo'iaague

1 Ha'e gui profeta Eliseu ma pete'i oenõ profeta kuery remimbo'e regua. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Eiko katu, eraã kov'a'e azeite ryru, ha'e tereo Ramote-Gileade katy.

2 Ha'e py revaẽ vy ejou Josafá ra'y Jeú, Ninsi ramymino. Eike ha'e emopu'ã tyvy kuery mbyte gui, ha'e opyvea py ju eraa.

3 Ha'e gui azeite ryru reupi reve enhoẽ inhakã re. Ha'e vy aipo're: “Po rami SENHOR ijayvu: ‘Israel pygua huvixarã romoĩ’, he’i.” Ha'e gui okẽ reipe'a ju vy enha pojava eovy – he’i.

4 Ha'e ramo profeta kunumi va'e ma Ramote-Gileade katy oo.

5 Ha'e py kunumi va'e ovaẽ vy oma'ẽ rá xondaro ruvixa kuery oguapypa okuapy ra'e. Ha'e rami vy aipoe'i ixupe:

– Xeruvixa, areko ndevy amombe'u va'erã – he’i.

Jeú oporandu:

– Mava'e tu ore kuery ha'e javive regua pe?

Ombovai:

– Ndevy pe ae, xeruvixa – he’i.

6 Ha'e ramo Jeú opu'ã vy oike opy katy. Ha'e rá inhakã re kunumi va'e azeite onhoẽ vy aipoe'i:

– Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu: “Romoĩ Israel pygua huvixarã, SENHOR pegua kuery re repena aguã.

7 Ha'e gui rejukapa 'rá nderuvixa Acabe ro pygua kuery, ambopaga aguã Jezabel po py xerembiguai profeta kuery ruguy omoëague re, ha'e SENHOR rembiguai kuery ojuka ukaague ha'e javi re.

8 Ha'e rami py Acabe ro pygua kuery omanomba 'rá. Israel gui amomba 'rá Acabe guigua avakue ikuai va'e ha'e javi, escravo, ha'e'y vy escravo e'y teĩ.

9 Mba'eta Acabe ro pygua kuery re ajapo 'rá Nebate ra'y Jeroboão ro pygua re ajapoague rami, ha'e Aías ra'y Baasa ro pygua kuery re rami.

10 Ha'e gui Jezreel tetã yv'ry rupi jagua kuery ho'upa 'rá Jezabel retekue. Ijatarã nda'ipoai 'rá guive”, he’i.

Pova'e nunga kunumi va'e omombe'upa vyve okẽ oipe'a ju vy onha ovy.

11 Ha'e gui Jeú ma nguvixa rembiguai kuery ikuai py ou ju ramo oporandu okuapy ixupe:

– Há'eve vai pa? Mba'erã tu ou peva'e inhakã porã e'y va'e?

Jeú ombovai:

– Peikuaa porã ha'e va'e ava, ha'e ijayvua re – he’i.

12 Ha'e ramo aipoe'i okuapy:

– Ndeapu rima. Aý ma rojerure ndevy, emombe'u porã tema roikuaa aguã.

Ha'e ramo Jeú aipoe'i:

– Peikuaaxe rá po rami ri ijayvu: “ SENHOR aipoe'i: ‘Romoĩ Israel pygua huvixarã’, he’i.”

13 Ha'e ramove ha'e kuery ojapura vy peteĩ-teĩ oao puku omboi vy omoĩ okuapy tenda oĩ va'e guy rupi escada oĩ va'e áry rupi. Ha'e vy mimby guaxu omonhe'ẽ vy ijayvu okuapy:

– Jeú ma nhanderuvixa oĩ.

Jorão ha'e Acazias Jeú ojukaague

14 Ha'e gui ma Josafá ra'y Jeú, Ninsi ramymino va'e jogueroayvu rei Jorão rovai. Ha'e rami teĩ Jorão ma Ramote-Gileade oarõ okuapy Israel kuery ha'e javi reve, Síria pygua huvixa Hazael gui.

15 Ha'e gui Jorão ojevy ju va'ekue Jezreel katy onhepoano uka aguã, Síria pygua huvixa Hazael pegua kuery re opu'ã rá oipyxopaague gui. Ha'e gui Jeú aipoe'i:

– Xapy'a rei penderuvixarã xepota ri vy avave rei toẽ eme tetã gui Jezreel py joupe omombe'u aguã – he'i.

16 Ha'e rami vy Jeú ae peteĩ karóxa py ojeupi vy oo Jezreel katy, mba'eta ha'e py Jorão itui ramo tupa rupi. Ha'e Judá pygua huvixa Acazias voi oo ma avi va'ekue Jorão oexa aguã.

17 Ha'e gui Jezreel py torre oĩ va'e re oĩ peteĩ oexa pota va'ety. Ha'e va'e ma Jeú revegua kuery mbovy rei e'ỹ ou jekuaa va'e oexa vy aipoe'i:

– Aexa mbovy rei e'ỹ ou va'e – he'i.

Ha'e ramo Jorão aipoe'i:

– Emondouka ha'vy peteĩ kavaju árygua ovaexĩ vy ha'e kuery pe oporandu aguã: “Peteĩ rami nhandekuai aguã pa peju?” he'i aguã.

18 Ha'e ramo kavaju árygua ovaexĩ aguã oo vy aipoe'i:

– Po rami huvixa aipoe'i uka: “Peteĩ rami nhandekuai aguã pa peju?” he'i uka.

Ha'e rá Jeú ombovai:

– Mba'e tu rereko peteĩ rami ikuai va'e reve? Eju ke xerakykue – he'i.

Ha'e nunga ju oexa pota va'ety omombe'u vy aipoe'i:

– Ha'e kuerya py tembiguai ovaẽ teĩ ndojevyvei ju – he'i.

19 Ha'e gui Jorão ma amboae ju omondouka kavaju árygua. Ha'e rá ha'e kuerya py ha'e va'e ovaẽ vy aipoe'i:

– Po rami huvixa aipoe'i uka: “Peteĩ rami nhandekuai aguã pa peju?” he'i uka.

Jeú ombovai:

– Mba'e tu rereko peteĩ rami ikuai va'e reve? Eju ke xerakykue – he'i.

20 Ha'e gui oexa pota va'ety ha'e nunga ju omombe'u vy aipoe'i:

– Peva'e voi ha'e kuerya py ovaẽ teĩ ndojevyvei ju. Ha'e gui karóxa ogueroguata heruvy va'e ma ko Ninsi ramymino Jeú, mba'eta ojerovia rei reve ou ta – he'i.

21 Israel pygua huvixa Jorão aipoe'i:

– Emoatyrõ xekaróxa – he'i. Ha'e rami vy ikaróxa omoatyrõa ma ramo Jorão oo oiny, Judá pygua huvixa Acazias avi, peteĩ-teĩ okaróxa py ae jogueraa Jeú reve nhovaexĩ aguã. Ha'e vy ovaexĩ okuapy Jezreel pygua Nabote mba'ety py.

22 Ha'e gui Jorão ma Jeú rexa vy oporandu ixupe:

– Jeú, peteĩ rami nhandekuai aguã pa reju?

Ombovai:

– Mba'exa vy 'rá tu peteĩ rami nhandekuai, ndexy Jezabel tavy reia ha'e imba'evykya ha'e javi rupi nhomoingo teria ja? – he'i.

23 Ha'e ramove Jorão ma kavaju juru xã ombojeapa vy ogueronha heravy. Ha'e vy aipoe'i ovy Acazias pe:

– Nhanderoivaigua ae ra'e, Acazias!

²⁴ Ha'e rami teĩ Jeú ma ombaraetekuea ha'e javi py guyrapa omoatã vy ojapi Jorão kupe mbyte py. Ikuraxō rupi hu'y oaxa oiny ramo okaróxa py ae ho'a.

²⁵ Ha'e ramo Jeú aipoe'i oxondaro ruvixa Bidcar pe:

– Eraa ke, ha'e emombo Jezreel pygua Nabote vvykue py. Mba'eta nema'endu ke, ndereve tuu Acabe rakykue rupi kavaju áry jaa jave hovai SENHOR aipoe'i ma voiague re:

²⁶ “Kuee ka'aru Nabote ha'e ta'y kuery ruguy omoë rã aexa va'ekue rupi aipoa'e: Anhetê ha'e va'e mba'ety py ae avi 'rã ambopaga”, he'iague re. Ha'e nunga rupi eraa ha'e va'e mba'ety py ae emombo, SENHOR ijayvuague rami vy – he'i.

²⁷ Ha'e nunga Judá pygua huvixa Acazias oexa vy onha ovy Bete-Hagã katy tape oo va'e rupi. Ha'e rami teĩ Jeú ma hakykue monha avi vy aipoe'i:

– Pejuka avi – he'i ramo oipyxo ikaróxa py ae, Ibleão katy'i Gur katy ooa py. Ha'e ramo Megido katy onhave vy ha'e py mae omano.

²⁸ Ha'e ramo karóxa pyve hembiguai kuery ogueraa Jerusalém py. Ha'e vy onhono porã okuapy tetã Davi rekoague py, tamoĩ kuery rupa yvýry ae.

²⁹ Acabe ra'y Jorão onze ma'et'y re ma huvixa oĩ rire Acazias omboypy va'ekue Judá kuery re opena aguã.

Jezebel omanoague

³⁰ Ha'e gui Jezabel oendu omombe'ua rã Jezreel py Jeú ovaë maa. Ha'e rami vy onhemopytãmba guexa yvýry rupi, omoatyrõmba o'a, ha'e vy janela gui oma'ê ho'amy.

³¹ Ha'e gui ma huvixa roka rokê rupi Jeú oaxa ramo kunha va'e aipoe'i:

– O nderuvixa jukaare Zinri, jomeme reiko porã'i vy teve reju?*

³² Ha'e ramo Jeú yvate katy oma'ê janela oĩ va'e re. Ha'e vy aipoe'i:

– Mava'e tu xea katygua peiko? Mava'e tu? – he'i. Ha'e ramo mokoĩ e'y vy mboapy tembiguai ikuai va'e oma'ê okuapy hexe.

³³ Ha'e kuery pe aipoe'ive ju:

– Pemombo ke kunha va'e upe gui vvy katy – he'i. Ha'e ramo kunha va'e omombo okuapy vvy katy. Ha'e vy oo mbotya re huguy hayvipa, ha'e kavaju kuery re voi, hi'áry rupi Jeú ogueroguata rã.

³⁴ Ha'e gui ma opy oike ma vy okaru ha'e oy'u ma. Ha'e rire mae ma aipoe'i:

– Pepena ke kũ heko vai va'e retekue re. Peraa, penhono porã, huvixa rajykue ae ramo – he'i.

³⁵ Ha'e ramo oje'oi okuapy onhono porã aguã. Ha'e rami teĩ hetekue ma ndojouvei inhakãgue e'y vy, ha'e gui ipykue ha'e ipokue anho'i.

³⁶ Ha'e kuery ojevuy ju vy omombe'u okuapy ixupe. Ha'e ramo aipoe'i:

– Ha'e nunga ma SENHOR ijayvuague rami ae oiko, guembiguai Tisbé pygua Elias rupi aipoe'i ukaague rami. Ha'e vy aipoe'i: “Jezreel vvy py jagua kuery ho'upa 'rã Jezabel retekue.

³⁷ Ha'e gui Jezabel rete rembyrekue ma tepoxi rami rive 'rã opyta Jezreel vvy rupi. Ha'e rami rire avave rei 'Apy ma Jezabel itui', nda'eavei 'rã.”

10

Acabe ro pygua kuery Jeú ojuka ukapaague

* **9:31** Jeú pe ma “Zinri” he'i omboetea rupi e'y, mba'eta Zinri ma ymave rupi nguvixa ojuka avi, ha'e gui sete ára ete'i rire ojukaa avi va'ekue (1 Reis 16.8-20).

¹ Samaria tetã py setenta ikuai Acabe ra'y kuery. Ha'e gui Jeú ma kuaxia ombopara vy omondouka ha'e katy, tetã pygua huvixa kuery pe, nhomongeta va'ety ha'e Acabe ra'y kuery re opena va'ety kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

² “Peẽ kuerya py pereo penderuvixakue ra'y kuery, ha'e gui karóxa, kavaju, tetã ikorapa va'e ha'e tembiporu joe opu'ãa pygua ha'e javi. Ha'e nunga rupi peẽ kuerya py kova'e kuaxia para oguerovaëa ramove'i

³ peiporavo penderuvixa ra'ykue'i va'e kuery regua hi'aranduve ha'e omboetevepy. Ha'e va'e ma pemoi' rã penderuvixarã penderu rãgue'i rekovia, ha'e gui peju xereve pejoguero'a aguã penderuvixa ro pygua kuery pepya rupi”, he'i uka.

⁴ Ha'e rami teĩ ha'e kuery okyje ete vy joupe-upe aipoe'i okuapy:

– Mokoĩ huvixa voi nda'ipo'akai raka'e hexe. Ha'e nunga rupi mba'exa tu nhande kuery nhandepo'aka ta hexe? – he'i joupe-upe.

⁵ Ha'e rami vy huvixa ro re ha'e tetã rupi opena va'e kuery, nhomongeta va'ety ha'e huvixa ra'y kuery re opena va'e kuery ombovai okuapy Jeú:

– Ore ma nerembiguai kuery ae, ha'e gui rejapo uka va'e ha'e javi tema ore kuery rojapo 'rã. Ore ma oreruvixarã noroiporavo reguai neĩ teĩve. Oreko tema ndee reipotaa rami – he'i uka okuapy.

⁶ Ha'e ramo Jeú ma kuaxia mboae ju ombopara ha'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

“Xapy'a rei xea katyguã ae peiko vy, ha'e xenhe'ẽ rendu ta ri vy ma peipe'a 'rã penderuvixakue ra'y kuery akã. Ha'e gui ma ko'ẽ rã kova'e hora ojeupity ju jave peru xea py Jezreel py”, he'i.

Ha'e va'e jave huvixakue ra'y kuery setenta va'e ma tetã pygua mongakuaa kuery yvatekuevea py ikuai.

⁷ Ha'e gui ha'e kuerya py kuaxia para oguerovaëa ramo nguvixakue ra'y kuery ojopypa vy ojokapa setenta-ve. Ha'e vy inhakãgue ajaka py omboyrupa vy ogueraa uka okuapy Jezreel katy.

⁸ Jeú oĩa py peteĩ tembiguai ou vy aipoe'i ixupe:

– Oguerupaa ma huvixa ra'y kuery akãgue.

Ha'e ramo ombovai:

– Pemoi' mokoĩ aty okẽ jaike'ia py, ko'ẽ rã peve.

⁹ Ha'e gui ma ko'ẽgue ha'e oo ha'e py. Ha'e vy opyta ho'amy vy aipoe'i heta va'e kuery pe:

– Kova'e nunga ma peẽ kuery káuxa e'ỹ oiko. Xee ae rima xeruvixa rovai anhembopy'a vy ajuka. Ha'e rami teĩ mava'e tu kova'e kuery jukapaare?

¹⁰ Ha'e nunga rupi aỹ peikuaa ma SENHOR oayvu Acabe rovai omombe'u ma voi va'ekue ndoaxa rivei 'rãe, mba'eta SENHOR ojapo ma oayvu guembiguai Elias pe omombe'u ukaague – he'i.

¹¹ Ha'e rami vy Jeú ojokapa Jezreel tetã py Acabe ro pygua kuery okuave va'ekue, ixupegua yvatekueve ikuai va'ekue voi, irũ ha'e sacerdote kuery guive. Neĩ peteĩ'i ma voi ndoejai hembyre aguã.

¹² Ha'e gui ma Jeú oiko katy vy Samaria katy ojepe'a ovy. Tape rupi oo oiny vy, Bete-Èquede dos Pastores tekoa py

¹³ nhovaexĩ Judá pygua huvixakue Acazias retarã kuery reve. Ha'e vy oporandu ha'e kuery pe:

– Mava'e kuery peẽ?

Ha'e kuery ombovai:

– Acazias rãgue'i retarã kuery roiko. Oreruvixakue ra'y kuery roexa aguã rima roje'oi, ha'e ixykue pi'a kuery voi – he'i okuapy.

¹⁴ Ha'e ramo Jeú ngupive oje'oi va'e pe

– Pejopypa ke oikove reve – he'i. Ha'e ramo oikove reve ojopypa vy ojukapa Bete-Equede ygua py ae. Quarenta e dois avakue ikuai va'ekue regua neĩ peteĩ'i ma voi ndoejai hembyre agua.

Jonadabe reve Jeú nhovaexiague

¹⁵ Ha'e gui oove vy nhovaexi Recabe ra'y Jonadabe reve, hexeve ovaexi agua ae ou rã. Jeú oxarura reve oporandu ixupe:

– Anhetê ete pa nekuraxõ py xea katy reiko, xee ma ndea katy anhenhandua rami?

Jonadabe ombovai:

– Tã, ha'e rami ae ri aiko – he'i.

Ha'e ramo aipoe'i:

– Ha'e rami ete ri reiko vy xepopyy – he'i ramo Jonadabe oipopyy.

Ha'e gui Jeú ma okarõxa py ombojeupi ngupive oo agua.

¹⁶ Ha'e vy ixupe aipoe'i:

– Jaa ha'vy xerupive, ha'e vy rexa 'rã SENHOR pe ete aiko rupi ajapo va'e – he'i. Ha'e rami vy Jeú ogueraa okarõxa py.

¹⁷ Ha'e gui Samaria py Jeú ovaẽ ma vy ojukapa Acabe pegua kuery ha'e py okuave va'ekue omomba peve, Elias pe SENHOR ijayvuague rami vy.

Baal mbojerovíaa kuery Jeú ojuka ukapaague

¹⁸ Ha'e gui Jeú omboatypa heta va'e kuery, ha'e vy aipoe'i:

– Acabe ma amongue py ete'i ombojerovia va'ekue Baal. Ha'e rã xee Jeú ma opa mba'e py 'rã ambojerovia.

¹⁹ Ha'e nunga rupi penoimba xea py Baal pegua profeta kuery, imbojerovíaa ha'e ixupegua sacerdote ikuai va'e ha'e javi. Neĩ peteĩve ma voi toata eme, mba'eta heta mba'e areko Baal pe ame'ẽ va'erã. Ha'e javi oata va'e ma ndoikovevei 'rã – he'i. Ha'e rami Jeú ijayvu nhombotavy vy, Baal mbojerovíaa kuery ojukapaxe vy.

²⁰ Jeú aipoe'ive ju:

– Pejapo ke Baal pegua nhemboaty iky'a e'ỹ va'erã – he'i. Ha'e ramo omombe'u okuapy.

²¹ Israel ha'e javi rupi Jeú omondouka ayvu reraarã. Ha'e ramo oupa okuapy Baal mbojerovíaa kuery ha'e javi, neĩ peteĩ'i ma voi ndou e'ỹi. Ha'e rami vy oikepa okuapy Baal pegua opy, ha'e javi rupi omonyẽ.

²² Ha'e gui ma ao re opena va'ety pe Jeú aipoe'i:

– Erupa ke ao Baal mbojerovíaa kuery pegua, ha'e kuery ha'e javi onhemonde agua – he'i. Ha'e ramo ha'e rami ojapo.

²³ Ha'e gui mae Jeú oike Baal ropy Recabe ra'y Jonadabe reve. Ha'e vy aipoe'i Baal mbojerovíaa kuery pe:

– Peikuaa pota, pexa pota porã apy peẽ kuery mbyte SENHOR rembiguai kuery ndoikoi pa ra'e, Baal mbojerovíaa anho e'ỹ vy mba'e – he'i.

²⁴ Ha'e gui ha'e kuery oike jogueravy mba'emo oapy reve ome'ẽ agua. Ha'e rã oka katy ma Jeú omoĩ ma voi va'ekue oitenta avakue. Ha'e va'e kuery pe “Avakue pendepo py amboaxa va'ekue regua oo jepe ri ramo hekovia aipe'a 'rã imondoukaare rekove”, he'i va'ekue.

²⁵ Ha'e gui Jeú mba'emo oapy reve ome'ẽmba ma vy aipoe'i uka jopya ha'e xondaro ruvíxa kuery pe:

– Peike ke, pejukapa. Pemondouka eme neĩ peteĩve voi – he'i. Ha'e ramo ojukapa okuapy kyxe py, ha'e jopya ha'e xondaro ruvíxa kuery omombopa oka py. Ha'e va'e rire oikeve jogueravy Baal ra'angaa oĩaty opyve katy.

²⁶ Ha'e rami vy oguenoẽ mba'emo ra'angaa omopu'ã mbyre Baal ropy oĩ va'ekue. Ha'e vy oapypa okuapy.

²⁷ Oguenoë avi Baal ra'angaa omopu'ã mbyre ae. Ha'e rami vy oitypa okuapy Baal pegua oo oĩ va'ekue, ha'e oĩague ma ojapo tepoxi rorã rive ju, aỹ peve guarã.

²⁸ Ha'e rami vy Israel gui Jeú omomba Baal peguare kuery.

²⁹ Ha'e rami teĩ Jeú ae ma ndojepe'ai tema Nebate ra'y Jeroboão ojevavyague ramigua gui, mba'eta ha'e va'e ma Israel kuery oguerojevavy aguã vaka ra'y ouro guigua ojapo va'ekue, Betel ha'e Dã py omoĩ vy.

³⁰ SENHOR ijayvu Jeú pe:

– Ndee ma xerenonde rupi ha'evea ramigua rejapo vy xee anhem-bopy'ague ha'e javi rupi remomba Acabe ro pygua kuery, ha'e rami rire neramymino jevy-jevy ikuai va'e voi oguapy 'rã Israel kuery ruvixa renda áry – he'i.

³¹ Ha'e rami teĩ Jeú ma opy'a ha'e javi py e'ỹ oiko SENHOR Israel kuery ruete guigua lei rupi, neĩ ndojepe'ai guive Jeroboão Israel kuery oguerojevavyague ramigua gui.

Jeú omanoague

³² Ha'e va'e ára guive SENHOR omboypy Israel kuery vvy omokyrĩve aguã, Hazael ojukapa rire ijyvy ha'e javi rupi,

³³ Jordão yakã guive kuaray oua katy peve, ha'e Gileade vvy ha'e javi. Ha'e va'e ma Gad, Rúben ha'e Manassés regua vvy itui va'ekue Arnom vvyugua katy'i Aroer oĩ va'e guive, Gileade ha'e Basã vvy ae.

³⁴ Ha'e gui oĩve rei tema Jeú rekokie regua. Ha'e rami avi ipo'akaague ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokie oĩa re?

³⁵ Ha'e gui ma Jeú ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa Samaria py. Ha'e gui ta'y Jeoacaz ju oĩ huvixarã ngu rekovia.

³⁶ Samaria py Jeú vinte e oito ma'etỹ re huvixa oĩ va'ekue.

11

2 Crônicas 22.10-12

¹ Ha'e gui Acazias xy Atalia oendu opi'a omano maa. Ha'e vy opu'ã vy ojukapa guemiarirõ kuery voi.*

² Ha'e rã Acazias ra'y Joás ma ha'e kuery ojukaa ta jave Jorão rajy Jeoseba Acazias reindy va'e ogueraa jepe huvixa ra'y kuery mbyte gui. Ha'e rami vy onhomi peteĩ opy mbyteve katy hexe opena va'ety reve. Atalia gui onhomi vy ndojuka ukai nho.

³ SENHOR pegua opy ae Jeoseba onhomi mboapy meme ma'etỹ re. Ha'e va'e jave ma Atalia ae huvixa oĩ ha'e va'e vvy re.

2 Crônicas 23.1-11

⁴ Ha'e gui sete ma'etỹa py Joiada oenoĩ uka Cária guigua kuery ha'e harõa ikuai va'e ruvixa kuery.† Ha'e vy oĩa py omoinge ukapa SENHOR pegua opy ae. Ha'e kuery reve jogueroayvu. Ojapo avi ha'e kuery oura aguã SENHOR ropy ae. Ha'e vy mae ha'e kuery pe oexa uka huvixa ra'ykue.

⁵ Ha'e rami vy ha'e kuery pe ijayvu vy aipoe'i:

– Peẽ kuery ma mboapy henda py 'rã pendekuai. Peteĩ regua ma sábado py peike vy pearõ 'rã huvixa ro py.

* **11:1** Guemiarirõ kuery ojukapa ha'e ae onhembouvixaxe vy. † **11:4** Joiada ma sacerdote yvateve va'e ha'e Jeoseba me, Nhanderuede pe ete oiko va'e. Gua'yxy reve onhomi huvixa ra'y Joás sete ma'etỹ oguereko peve, ha'e gui omoĩ uka huvixarã.

⁶ Ha'e gui amboae regua ma Sur Okē 'epy va'e py 'rã pearõ. Ha'e gui amboae regua ma okē jopya kuery ikuai va'e rovai rupi 'rã pearõ. Ha'e rami 'rã pearõ pekuapy kova'e oo.

⁷ Ha'e gui mokoï regua sábadu py oje'oi va'e kuery ha'e javi 'rã oarõ SENHOR pegua oo, huvixa yvýry.

⁸ Ha'e rami vy huvixa yvýry ae 'rã pendekuai, peteĩ-teĩ pendepo py tembiporu pereko reve. Ha'e gui mava'e rã rei penderxy va'e mbyte rupi oaxa ta va'e pejuka 'rã. Huvixa reve ae 'rã peiko oẽ ovy jave, ha'e gui oike ouvvy jave voi – he'i.

⁹ Ha'e ramo cem ikuai va'e-va'e ruvixa kuery ojapo okuapy sacerdote Joiada ojapo uka va'ekue ha'e javi. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ ogueraa guex-vegua avakue sacerdote Joiada oĩa py, sábadu ára py oike ha'e oẽ ta va'e kuery.

¹⁰ Ha'e ramo cem ikuai va'e-va'e ruvixa kuery pe sacerdote omboaxa hu'y guaxu ha'e hu'y jokia huvixa Davi mba'ekue, SENHOR pegua opy omoï porã mbyre.

¹¹ Ha'e ramo huvixa ro rarõa kuery ikuai, peteĩ-teĩ guembiporu reve, huvixa ro oïporu kuaa ha'e oïporu kuaa e'ÿa rupi, altar ha'e templo peve.

¹² Ha'e gui mae ma Joiada oguenoẽ huvixa ra'ykue. Inhakã re coroa omoï vy ixupe ome'ẽ kuaxia para Nhanderuete ayvu oĩa. Ha'e rami vy nguviarã omoï okuapy azeite oikyty reve. Ha'e vy ojepopete-pete reve oïapakai okuapy:

– Toiko riae nhanderuvixa!

2 Crônicas 23.12-15

¹³ Harõa ha'e heta va'e kuery oïapakai okuapy rã Atalia oendu vy ha'e kuerya py ou SENHOR pegua opy.

¹⁴ Ha'e py oma'ẽ rã huvixa hi'aï ma oo yta yvýry huvixa va'e nhavõ hi'aïaty py ae. Huvixa renonde ikuai avi harõa kuery ruvixa ha'e mimby guaxu monhe'ẽa kuery. Heta va'e kuery ha'e javi oguero'vy'a okuapy, ha'e omonhe'ẽa avi mimby guaxu. Ha'e nunga Atalia oexa vy oao omondoro reve oïapakai:

– Xerovaigua ra'e! Xerovaigua ra'e! – he'i.

¹⁵ Ha'e ramo sacerdote Joiada ma xondaro ruvixa kuery pe ijayvu vy aipoe'i:

– Kunha va'e penoẽ ke heravy hyxy okuapy va'e kuery mbyte rupi. Amongue hupive oo ta ramo pejuka 'rã kyxe py – he'i. Mba'eta sacerdote ae “Pejuka eme SENHOR pegua opy” he'ïague rami.

¹⁶ Ha'e ramo ojopy okuapy kunha va'e. Ha'e rami vy kavaju rape oï va'e rupi ogueraa huvixa ro peve. Ha'e py mae ma ojuka.

2 Crônicas 23.16-21

¹⁷ Ha'e gui ma Joiada ojapo SENHOR pe ete ha'e kuery ikuai aguã regua, ha'e ae ha'e heta va'e kuery reve.

¹⁸ Ha'e ramo heta va'e kuery ovvy ha'e javi gui ou va'ekue oike okuapy Baal pegua oo py, ha'e vy ombovaipa. Ixupegua altar ikuai va'ekue omópemba okuapy, ta'angaa ikuai va'e voi. Baal pegua sacerdote Matã voi ojuka altar yvy'iry.

Ha'e gui sacerdote Joiada omoï SENHOR pegua oo rarõarã kuery.

¹⁹ Ha'e rami vy ogueraapa Cária guigua kuery ruvixa, harõa kuery ruvixa kuery ha'e heta va'e kuery ovvy ha'e javi gui ou va'ekue. Ha'e va'e kuery ha'e javi reve ogueraa huvixa SENHOR pegua oo gui. Ha'e rami vy nhoarõa kuery rokẽ rupi tape oo va'e rupi oguenovaẽ huvixa ro py ae. Ha'e ramo Joás oguapy oiny tenda huvixa va'e nhavõ openaaty áry.

²⁰ Ha'e ramo heta va'e kuery ovyvuy gui ou va'ekue ha'e javi ovy'a okuapy, tetã rupi voi ha'eve rei va'e ikuai, huvixa ro py Atalia kyxepy ojukaa ma rire.

²¹ Joás ma sete ma'etÿ oguereko huvixarã omoia ppy'i jave.

12

2 Crônicas 24.1-14

¹ Israel pygua huvixa Jeú sete ma'etÿ re ma oĩ rire Joás oĩ huvixarã. Ha'e gui quarenta ma'etÿ re opena Jerusalém py. Ixy ma Berseba pygua Zíbia.

² Joás ma ha'eeva ramigua ojapo oikovy SENHOR renonde, sacerdote Joiada ombo'e herekovya ja.

³ Ha'e rami teĩ ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e nombovaipai. Ha'e ramo heta va'e kuery mba'emo ome'ẽ okuapy ha'e py, heakuã porã va'e oapy avi teri okuapy.

⁴ Ha'e gui Joás aipoe'i sacerdote kuery pe:

– Pemono'õ 'rã peráta iky'a e'y va'e SENHOR pe ome'ẽ mbyre, imposto re peteĩ-teĩ ome'ẽ va'ekue, amongue rekovia ome'ẽ mbyre, ha'e gui peráta peteĩ-teĩ onhenhandua'i rami ome'ẽ va'ekue SENHOR ropy guarã.

⁵ Ha'e va'e ma sacerdote ikuai va'e ae 'rã ojopy, peteĩ-teĩ oirũ kuery gui. Ha'e va'e py ha'e kuery omoatyrõ 'rã oo ivaipaa oia rupi – he'i.

⁶ Ha'e gui vinte e três ma'etÿ re ma huvixa Joás oĩ teĩ sacerdote kuery nomoatyrõ teri oo ivaipaague.

⁷ Ha'e ramo huvixa Joás oenoĩ sacerdote Joiada ha'e sacerdote kuery mboae. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Mba'e re tu napemoatyrõ ri oo ivaipaa oia rupi? Aỹ gui ma ndapejopyvei ma 'rã peráta peneirũ kuery gui. Ha'e rami 'rãgue py pemboaxapa 'rã oo moatyrõarã kuery pe – he'i.

⁸ Ha'e ramo sacerdote kuery ojopy porã okuapy heta va'e kuery gui peráta ojopy ve'y aguã, oo ivaipaa oia rupi ha'e kuery ae omoatyrõ ve'y aguã.

⁹ Ha'e ramo sacerdote Joiada ma peteĩ hyru ojopy uka vy ombokua uka imbotya re. Ha'e vy altar yv'yry omoĩ, SENHOR ropy oike va'e kuery oiporu kuaa regua re. Ha'e rami vy ha'e py ae sacerdote kuery okẽ rarõa ikuai va'e omoĩ peráta SENHOR pegua opy ogueru pyre ha'e javi.

¹⁰ Ha'e gui hyru py heta ma peráta oĩ nhavõ oexa rã huvixa pegua kuaxia re opena va'ety oo kuerei 'rã sacerdote yvateve va'e reve, ha'e vy oipapa vy omboyrupa 'rã okuapy SENHOR ropy peráta ogueru pyre.

¹¹ Ha'e rami vy peráta opesapa rire omboaxapa 'rã SENHOR pegua oo moatyrõa kuery re opena va'e kuery po py. Ha'e va'e kuery ju opaga 'rã oo apoa ha'e oo ivaipaague omoatyrõ va'e kuery pe,

¹² ita re omba'eapo ha'e imboa'ya kuery pe guive. Ha'e ramo ha'e kuery ojogua 'rã yvyra ha'e ita omoatyrõ mbyre SENHOR pegua oo ivaipaa oia rupi omoatyrõ aguã. Opaga avi SENHOR pegua oo omoatyrõa py oiporua va'erã ha'e javi.

¹³ Ha'e gui peráta SENHOR pegua oo py ogueru pyre gui ma ndojapoi hy'a prata guigua, neĩ tapyĩ araa, hy'a guaxu, mimby guaxu, neĩ hyru SENHOR pegua oo pyguarã ndojapoi ha'e va'e ouro ha'e prata gui.

¹⁴ Ha'e rami 'rãgue py omboaxapa omba'eapo va'e kuery re opena va'e kuery pe. Ha'e ramo ha'e va'e py omoatyrõ okuapy SENHOR pegua oo.

¹⁵ Ha'e ramive neĩ ndoikuaa potaavei avakue peráta jopyare re, omba'eapo va'e kuery pe ome'ẽ va'erã kuery re. Mba'eta ha'e kuery ma ojeroviapy meme ikuai omba'eapoa py.

16 Ha'e rã peráta mba'emo omboekovia aguã regua ha'e jejavya regua ome'ẽmby ma ndogueruai SENHOR pegua oo py. Ha'e va'e ma sacerdote kuery peguarã anho.

17 Ha'e va'e jave ma Síria pygua huvixa Hazael opu'ã vy joguero'a Gate tetã ojopy aguã, ha'e vy ipo'aka. Ha'e va'e rire Hazael kuery Jerusalém katy ooxe avi ojopy aguã.

18 Ha'e ramo Judá pygua huvixa Joás ma oipe'apa mba'emo iky'a e'ỹ va'erã guamoĩ kuery Judá pygua huvixa va'e SENHOR pe omboaxa va'ekue, Josafá, Jeorão ha'e Acazias. Oipe'a avi ouro SENHOR ropy ha'e huvixa ropy omoĩ porã mbyre. Ha'e va'e ma Síria pygua huvixa Hazael pe omondouka. Ha'e ramo nopenavei Jerusalém tetã re.

19 Ha'e gui oĩve rei tema Joás rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

2 Crônicas 24.25-27

20 Ha'e gui ma Joás rembiguai kuery hovai opu'ã vy oipyxo okuapy Milo ro py, Sila katy jaguejy'i javya py.

21 Ha'e vy hembiguai Simeate ra'y Jozacar ha'e Somer ra'y Jozabate ae oipyxopa okuapy ramo omano. Ha'e ramo onhono porãa tuu kuery rupa katy'i Davi rekoague py. Ha'e gui ta'y Amazias ju huvixarã oĩ nguu rekovia.

13

Israel pygua huvixa Jeoacaz oĩ jave guare

1 Acazias ra'y Joás vinte e três ma'etỹ re ma Judá pygua huvixa oĩ rire Jeú ra'y Jeoacaz oĩ Israel pygua huvixarã. Samaria py opena dezessete ma'etỹ re.

2 Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy SENHOR renonde, mba'eta Nabote ra'y Jeroboão Israel kuery oguerojavyague rupi ae ju oiko, ndojepe'ai guive ha'e rami oikoague gui.

3 Ha'e nunga rupi SENHOR poxya hendy Israel kuery rovai. Ha'e rami vy omboaxapa Síria pygua huvixa Hazael ha'e ta'y Ben-Hadade po py, Jeoacaz oĩa pukukue re.

4 Ha'e rami teĩ SENHOR renonde Jeoacaz ojerure ramo oendu guive, mba'eta oexa Síria pygua huvixa Israel kuery ombojexavai rã.

5 Ha'e rami vy SENHOR peteĩ ombou Israel kuery reraa jepearã. Ha'e ramo Israel kuery ma Síria kuery po'akaa gui oo jepe nho vy ha'ekue rami ae ju ikuai ngoogle rupi.

6 Ha'e rami teĩ ndojepe'ai tema okuapy Jeroboão Israel kuery oguerojavyague ramigua gui, ha'e va'ekue rupi ae tema ikuai, ndoipe'ai guive ta'angaarã yvyrã Samaria py omopu'ã mbyre.

7 Ha'e ramo Jeoacaz pegua xondaro kuery ma Síria pygua huvixa omomba rire ndokuavei, cingüenta kavaju árygua ete'i e'ỹ vy, ha'e dez karóxa ha'e dez mil avakue yvy rupigua. Yvy ku'i rami ojapo omou'ũmba vy.

8 Ha'e gui oĩve rei tema Jeoacaz rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo opo'akaa rupi ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

9 Ha'e gui ma Jeoacaz ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa Samaria py. Ha'e ramo ta'y Jeoás ju oĩ nguu rekovia.

Israel pygua huvixa Jeoás oĩ jave guare

10 Judá pygua huvixa Joás trinta e sete ma'etỹ re ma oĩ rire Jeoacaz ra'y Jeoás oĩ Israel pygua huvixarã. Ha'e gui Samaria py opena dezesseis ma'etỹ re.

¹¹ Ha'e va'e ma ha'eve'ÿa ramigua ojapo oikovy SENHOR renonde. Ha'e rami vy ndojepe'ai Nabote ra'y Jeroboão Israel kuery oguerojejavyague ramigua gui. Ha'e rami vy hekokue rupi ae oiko.

¹² Ha'e gui oïve rei tema Jeoás rekokie regua. Ha'e rami avi Judá pygua huvixa Amazias rovai opu'ãague, ha'e mba'emo opo'akaa rupi ojapo va'ekue ha'e javi noï 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokie oïa re?

¹³ Ha'e gui Jeoás ndoikovevei'i ma guamoï kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa Samaria py ae, Israel pygua huvixa kuery rupa yvÿry. Ha'e gui hekovia ma oï Jeroboão.

Eliseu opa vygua ayvu omombe'u rire omanoague

¹⁴ Ha'e gui Eliseu ma ojexavai oupy mba'eaxy gui, omano rai'i ma. Ha'e ramo Israel pygua huvixa Jeoás ou oipou aguã. Ha'e vy hexe ojae'o vy aipoe'i: – Xeru, xeru! Ha'vy Israel kuery karóxa ha'e kavaju árygua kuery!

¹⁵ Ha'e ramo ixupe Eliseu
– Ejopy ke petei guyrapa ha'e hu'y – he'i. Ha'e ramo ojopy petei guyrapa ha'e hu'y.

¹⁶ Aipoe'ive ju Israel pygua huvixa pe:
– Emoatã ke guyrapa – he'i ramo emoatã. Ha'e gui ma huvixa po áry Eliseu omoï opo.

¹⁷ Ha'e vy aipoe'i:
– Peipe'a janela kuaray puku-a katygua. Ha'e kuery oipe'a ramo Eliseu aipoe'ive ju:

– Emombo ke – he'i ramo omombo.

Aipoe'ive ju:

– Ha'e va'e hu'y ma SENHOR ipo'akaa regua kuaa ukaarã, hu'y Síria kuery re ipo'aka aguã regua, mba'eta Afeca py reitypa 'rã Síria kuery remomba peve – he'i.

¹⁸ Ha'e gui ma aipoe'ive teri:
– Hu'y rembyrekue ju ejopy – he'i ramo Israel pygua huvixa hu'y ojopy jevy ramo aipoe'i ixupe:

– Einupã ke yvy re – he'i. Ha'e ramo mboapykue yvy re oinupã ma vy opytu'u.

¹⁹ Ha'e rami rã ixupe Nhanderuede remimbo'e ivai vaipa vy aipoe'i:

– Cinco-kue e'ÿ vy seis-kue reinupã va'e rire Síria pygua kuery reity ete 'rãgue remomba peve. Ha'e rami teï aÿ mboapykue'i 'rã reity Síria pygua kuery – he'i.

²⁰ Ha'e gui ma Eliseu omano. Ha'e ramo onhono porãa.

Ha'e gui Moabe pygua kuery regua ma ára pyau ojeupity nhavõ ijyvy re jogueru jepi 'rã mba'emo oipe'apa aguã.

²¹ Ha'e gui ma petei ava retiekue hetarã kuery ojaty jave oexa okuapy Moabe pygua kuery ou rã. Ha'e rami vy hetekue ma Eliseu rupa py rive omombo okuapy. Ha'e gui Eliseu kãgue re hetekue oje'a ramove ava va'e oikove jevy vy opu'ã ho'amy.

²² Jeocaz oïa pukukue re Síria pygua huvixa Hazael ombojexavai imbokuapy Israel kuery.

²³ Ha'e ramo SENHOR omboaxy nho oayvu vy. Ha'e kuery re oma'ẽ Abraão, Isaque ha'e Jacó reve guexeve guarã ojapo va'ekue re ima'endu'a vy. Nomombaxe etei, guenonde gui nomomboi teri guive.

²⁴ Ha'e gui Síria pygua huvixa Hazael omano ma ramo ta'y Ben-Hadade ju oï nguu rekovia.

25 Jeoacaz oĩ jave hexeve Ben-Hadade joguero'a vy ojopy ixupegua tetã ikuai va'ekue. Ha'e va'e tetã ma Jeoacaz ra'y Jeoás ju ojopypa Ben-Hadade po'akaa gui. Mboapykuea ma Jeoás oitypa vy ojopy Israel kuery retã ikuai va'ekue.

14

2 Crônicas 25.1-4

1 Jeoacaz ra'y Jeoás mokoĩ ma'etỹ re ma Israel pygua huvixa oĩ rire Joás ra'y Amazias oĩ Judá pygua huvixarã.

2 Ha'e va'e ma vinte e cinco ma'etỹ oguereko huvixa oĩ ypy'i jave py, ha'e vinte e nove ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy rery ma Jeadã, Jerusalém pygua ae.

3 Ha'e ma ha'veea ramigua ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, teĩ guamoĩ Davi rami ete'ỹ ju ta'vy. Ha'e rami vy nguu Joás ojapoague ramigua meme ojapo oikovy.

4 Ha'e rami avi ombojeroviaaty vvy'ã rupi ikuai va'e nombovaipai. Ha'e rami vy ha'e va'e rupi teri heta va'e kuery mba'emo ome'ẽ, ha'e heakuã porã va'e oapy okuapy.

5 Ha'e gui opo'akaa re oĩ atã ma rire ojuka ukapa guembiguai kuery tuu jukaare.

6 Ha'e rã ijukaare ra'y kuery ma ndojuka ukai, Moisés kuaxia re omboparaague rami vy, mba'eta SENHOR ojapo uka vy aipoe'i: "Tuu kuery ma ndojukaai 'rã ta'y kuery ojapo vaiague re, ta'y kuery voi ndojukaai 'rã tuu kuery ojapo vaiague re. Peteĩ-teĩ ojukaa 'rã ha'e ae ojejavyague re", he'iague rami.

2 Crônicas 25.5-13

7 Vyugua Juky 'epy va'e oĩa py Amazias ojuka Edom pygua kuery dez mil, ha'e vy joguero'aa py ojopy Sela tekoa. Ha'e va'e ma omboery ju Jocteel, aỹ peve guarã.

2 Crônicas 25.17-24

8 Israel pygua huvixa ma Jeoacaz ra'y Jeoás, Jeú ramymino va'e. Ha'e va'ea katy Amazias omondouka ayvu mombe'uarã kuery.

– Peju, jajoguero'a – he'i uka.

9 Ha'e rami teĩ Israel pygua huvixa Jeoás ombovai Judá pygua huvixa Amazias:

– Ha'e gui Líbano vvy re ma je peteĩ juu rakuaendy hi'aĩ va'e oayvu omondouka yary ha'e py hi'aĩ avi va'e pe: "Eme'ẽ na nderajy xera'y ra'yxyrã", he'i uka. Ha'e rami teĩ juu rakuaendy re mymba kuery Líbano vvy regua opyrõmba rive.*

10 Ha'e gui ndee ma anhetẽ ete Edom pygua kuery re ndepo'aka va'ekue, ha'e rami vy nekuraxõ re oĩ renhemboyvate reixea. Ha'e nungakue rerovy'a vy ndero py ae repyta 'rãgue. Mba'e re tu rejeity ukaxe ri mba'emo vai py, Judá pygua kuery reve? – he'i uka.

11 Ha'e rami teĩ Judá pygua huvixa Amazias noendu potai. Ha'e rami vy oo nho Judá regua Bete-Semes tekoa py joe opu'ã aguã Israel pygua huvixa Jeoás reve.

12 Ha'e gui ma Israel kuery renonde rupi Judá pygua kuery oitypaa. Ha'e vy peteĩ-teĩ onhamba ngoo katy.

13 Ha'e gui Bete-Semes py ae Israel pygua huvixa Jeoás ojopy Judá pygua huvixa Joás ra'y Amazias, Acazias ramymino va'e. Ha'e rami vy Jerusalém py

* 14:9 "Juu rakua endy" he'ia ma Amazias ombojaru reia rupi ijayvu vy, ha'e rã "Yary hi'aĩ va'e" he'ia ma ojee ae ijayvu vy.

oo vy oitypa tetã kora rokê Efraim 'epy va'e guive ojerea katy'i okê hi'aïague peve, cento e oitenta metros va'ekue ha'e javi.

¹⁴ Ha'e rami vy oipe'apa ouro, prata ha'e mba'emo ryru SENHOR ropy ikuai va'ekue, huvixa ro py mba'emo omoï porã mbyre ha'e javi guive. Ogueraa avi avakue mba'emo re omboekovia va'erã. Ha'e gui mae ma ojevuy ju Samaria katy.

Israel pygua huvixa Jeoás omanoague

¹⁵ Ha'e gui oïve rei tema Jeoás rekokie regua. Ha'e rami avi Judá pygua huvixa Amazias re opu'ãague, ha'e mba'emo opo'akaa rupi ojapo va'ekue ha'e javi noï 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokie oïa re?

¹⁶ Ha'e gui ma Jeoás ndoikovevei'i ma guamoï kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa Samaria py, Israel pygua huvixa kuery rupa yrýry ae. Ha'e ramo ta'y Jeroboão ju oï nguu rekovia.

2 Crônicas 25.25-28

¹⁷ Jeocaz ra'y Jeoás Israel pygua huvixa omano ma rire Joás ra'y Amazias Judá pygua huvixa oikove ranhe quinze ma'etÿ re.

¹⁸ Ha'e gui oïve rei tema Amazias rekokie regua. Ha'e rami avi mba'emo opo'akaa rupi ojapo va'ekue ha'e javi noï 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery rekokie oïa re?

¹⁹ Ha'e va'e rovai Jerusalém py jogueroayvua ramo onha Laquis katy. Ha'e rami teï hakykue omondoukaa avakue Laquis peve. Ha'e rami vy ha'e pyve ojuka.

²⁰ Ha'e rami vy kavaju áry ogueru vy Jerusalém tetã py ae onhono porãa, tetã Davi rekoague py tuu kuery rupa yvÿry.

²¹ Ha'e gui ta'y Uzias ma dezesseis ma'etÿ oguereko reve Judá pygua kuery omoï okuapy tuu Amazias rekovia.

²² Ha'e va'e ma Elate tetã omoatyrõ ma vy ojapo Judá kuery rekoarã, tuu Amazias guamoï kueryague rami ndoikovevei'i ma rire.

Israel pygua huvixa Jeroboão mokoïa va'e oï jave guare†

²³ Joás ra'y Amazias Judá pygua huvixa quinze ma'etÿ re ma oï jave Samaria py oï Jeoás ra'y Jeroboão Israel pygua huvixarã. Ha'e rami vy quarenta e um ma'etÿ re oï huvixa.

²⁴ Ha'e va'e ma mba'emo vai anho ojapo oikovy SENHOR renonde rupi. Neï ruxã'i ma voi ndojepe'ai Nabote ra'y Jeroboão Israel kuery oguerojejavyague ramigua gui.

²⁵ Ha'e va'e ma Israel kuery omoï atã ju ijyvy apy rupi, Hamate py jaikeaty guive yvy joja reia regua ye'ê rembe peve, SENHOR Israel kuery ruete ijayvuague rami vy, guembiguai Amitai ra'y profeta Jonas Gate-Hefer pygua ayvu rupi.

²⁶ Mba'eta SENHOR oexa rã Israel kuery opa mba'e py ojexavai okuapy, ndoikoi guive Israel kuery repyará, neï escravo ha'e escravo e'ÿ voi.

²⁷ Ha'e va'e jave ma SENHOR nda'ijayvui teri Israel rery ombogue aguã re yva guy rupi gui. Ha'e rami vy Jeoás ra'y Jeroboão pe ogueraa jepe uka.

²⁸ Ha'e gui oïve rei tema Jeroboão rekokie regua. Ha'e rami avi joe opu'ãa rupi Judá regua tetã Damasco ha'e Hamate re ipo'akaague Israel rekoarã, ha'e mba'emo opo'akaa rupi ojapo va'ekue ha'e javi noï 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokie oïa re?

† 14:22 Jeoás ra'y Jeroboão pe ma "Jeroboão mokoïa va'e" 'ea, mba'eta jypygua Jeroboão Nabote ra'y va'e oï ae ma va'ekue Israel pygua huvixa.

29 Ha'e gui Jeroboão ndoikovevei'i ma nguu kuery Israel pygua huvixa ikuai va'ekue rami. Ha'e ramo ta'y Zacarias ju oĩ nguu rekovia.

15

2 Crônicas 26.1-15

1 Vinte e sete ma'etÿ re ma Israel pygua huvixa Jeroboão oĩ jave py Amazias ra'y Azarias oĩ Judá pygua huvixarã.*

2 Ha'e va'e ma dezesseis ma'etÿ oguereko jave py oĩ ypy'i huvixa, ha'e vy cinqüenta ma'etÿ re opena Jerusalém py. Ixy ma Jecolias, Jerusalém pygua ae.

3 Ha'e ma ha'evea ramigua ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, nguu Amazias ojapoague rami meme.

4 Ha'e rami teĩ nombovaipai guive ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e. Ha'e rupi heta va'e kuery mba'emo ome'ẽ teri, ha'e heakuã porã va'e guive oapy okuapy.

2 Crônicas 26.16-23

5 Ha'e gui SENHOR omomba'eaxy huvixa. Ha'e ramo lepra revegua oiko omano peve, oo ha'e ae'i oĩ aguã py. Ha'e ramo ta'y Jotão ju opena oikovy hoo re, ijyvy pygua kuery re guive.

6 Ha'e gui oĩve rei tema Azarias rekokie regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery rekokie oĩa re?

7 Ha'e gui Azarias ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa tuu kuery rupa yvýry ae, Davi rekoague py. Ha'e ramo ta'y Jotão ju oĩ nguu rekovia.

Israel pygua huvixa Zacarias oĩ jave guare

8 Trinta e oito ma'etÿ re ma Azarias Judá pygua huvixa oĩ rire Jeroboão ra'y Zacarias oĩ Israel pygua ruvixarã. Samaria py opena seis jaxy re ete'i.

9 Ha'e va'e ma ha'eve'y va'e ojapo oikovy SENHOR renonde, nguu kuery ojapoague ramigua ae. Ndojepe'ai Nabote ra'y Jeroboão Israel kuery oguerovejavyague ramigua gui. Ha'e rami vy hekokue rupi ae oiko.

10 Ha'e va'e rovai opu'ã Jabes ra'y Salum. Heta va'e kuery oexaa py oipyxo vy ojuka. Ha'e vy ha'e ju oĩ hekovia.

11 Ha'e gui oĩve rei tema Zacarias rekokie regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokie oĩa re?

12 Ha'e rami vy ojeupity Jeú pe SENHOR ijayvuague: "Neramymino jevy kuery ikuai peve ha'e kuery oguapy 'rã tenda Israel kuery re openaaty áry", he'iaque rami ae oiko raka'e.

Israel pygua huvixa Salum oĩ jave guare

13 Trinta e nove ma'etÿ re ma Uzias Judá pygua huvixa oĩ rire Jabes ra'y Salum oĩ Israel kuery ruvixarã. Ha'e va'e ma peteĩ jaxy ete'i opena Samaria py.

14 Ha'e gui ma Tirza tetã gui Gadi ra'y Menaém Samaria py ou vy oipyxo Jabes ra'y Salum, ha'e vy ojuka. Ha'e gui ha'e ju oĩ hekovia.

15 Ha'e gui oĩve rei tema Salum rekokie regua. Ha'e rami avi nguvixa rovai opu'ãague, ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokie oĩa re?

* 15:1 Azarias rery mboae ma Uzias raka'e (14.21, 15.13).

¹⁶ Ha'e ramo Menaém ojukapa Tifsa pygua kuery, Tirza guive ikuai va'ekue ha'e javi reve, ixupe guetã rokê ndoipe'ai ramo rive. Ha'e rami vy omomba ha'e omondo ukapa kunhague hye guaxu'i va'ekue rye.

Israel pygua huvixa Menaém oĩ jave guare

¹⁷ Trinta e nove ma'etỹ re ma Judá pygua huvixa Azarias oĩ rire Gadi ra'y Menaém oĩ Israel pygua ruvixarã. Ha'e vy dez ma'etỹ re opena Samaria py.

¹⁸ Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e anho ojapo oikovy SENHOR renonde rupi. Ndojepe'ai Nabote ra'y Jeroboão Israel kuery oguerojavyague ramigua gui. Ha'e rami vy hekokie rupi ae oiko.

¹⁹ Ha'e ramo Síria pygua huvixa Pul ou ijyvy re opu'ã aguã. Ha'e va'e Pul pe Menaém ome'ẽ trinta e três toneladas prata guigua, onhembopo'aka ukavexe vy.

²⁰ Ha'e va'e peráta ma Israel ha'e javi rupi gui Menaém ojopy Assíria pygua huvixa pe ome'ẽ aguã. Ipo'akapa ha'e oguerekopa va'e peteĩ-teĩ gui ojopy cingüenta hatã'i va'e prata guigua. Ha'e rire ma Assíria pygua huvixa oo ju ovyv katy, Israel yvy re ndopytavei.

²¹ Ha'e gui oĩve rei tema Menaém rekokie regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokie oĩa re?

²² Ha'e gui Menaém ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e gui ta'y Pecaías ju oĩ nguu rekovia.

Israel pygua huvixa Pecaías oĩ jave guare

²³ Cingüenta ma'etỹ re ma Judá pygua huvixa Azarias oĩ rire Menaém ra'y Pecaías oĩ Israel pygua huvixarã. Samaria py ae opena mokoĩ ma'etỹa peve.

²⁴ Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy SENHOR renonde rupi. Ndojepe'ai Nabote ra'y Jeroboão Israel kuery oguerojavyague ramigua gui. Ha'e rami vy hekokie rupi ae oiko.

²⁵ Ixupegua zondaro ruvixa ma Remalias ra'y Peca. Ha'e va'e ma Pecaías re opu'ã vy oipyxo Samaria tetã py, huvixa ro ikorapa va'e py ae. Ojuka avi Argobe ha'e Arié. Peca revegua ma cingüenta avakue ikuai Gileade pygua meme. Ha'e vy huvixa ojuka rire ha'e ju oĩ hekovia.

²⁶ Ha'e gui oĩve rei tema Pecaías rekokie regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokie oĩa re?

Israel pygua huvixa Peca oĩ jave guare

²⁷ Cingüenta e dois ma'etỹ re ma Judá pygua huvixa Azarias oĩ rire Remalias ra'y Peca oĩ Israel pygua ruvixarã. Samaria py ae opena vinte ma'etỹ re.

²⁸ Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy SENHOR renonde rupi. Ndojepe'ai Nabote ra'y Jeroboão Israel kuery oguerojavyague ramigua gui.

²⁹ Israel pygua huvixa Peca oĩ jave py ou Assíria pygua huvixa Tiglate-Pileses. Ha'e va'e ou vy ipo'aka Ijom re, Abel-Bete-Maaca, Janoa, Quedes, Hazor, Gileade, Galiléia ha'e Naftali yvy ha'e javi re. Ha'e rupi ikuai va'ekue ogueraapa ovyv Assíria katy.

³⁰ Ha'e gui ma Remalias ra'y Peca rovai Elá ra'y Oséias opu'ã vy oipyxo, ha'e vy ojuka. Ha'e rami vy ha'e ae ju oĩ hekovia, vinte ma'etỹ re ma Uzias ra'y Jotão Judá pygua huvixa oĩ rire.

³¹ Ha'e gui oive rei tema Peca rekokie regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokie oĩa re?

2 Crônicas 27.1-9

³² Mokoĩ ma'etỹ re ma Remalias ra'y Peca Israel pygua huvixa oĩ rire Uzias ra'y Jotão oĩ Judá pygua ruvixarã.

³³ Ha'e va'e ma vinte e cinco ma'etỹ oguereko jave py oĩ ypy'i huvixarã. Ha'e vy dezesseis ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma Zadoque rajy Jerusa.

³⁴ Ha'e ma ha'evea rami oiko SENHOR renonde rupi, nguu Uzias oikoague ha'e javi rami.

³⁵ Ha'e rami teĩ nombovaipai ae tema ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e. Ha'e rami rã yvy'ã rupi heta va'e kuery mba'emo ome'ẽ ha'e heakuã porã va'e oapy okuapy. Jotão ma ojapo uka SENHOR pegua oo rokẽ yvate rupi guarã.

³⁶ Ha'e gui oive rei tema Jotão rekokie regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery rekokie oĩa re?

³⁷ Ha'e va'e jave py SENHOR omboypy Judá rovai guarã ombou aguã Síria pygua huvixa Rezim ha'e Remalias ra'y Peca.

³⁸ Ha'e gui Jotão ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo tuu kuery rupa yvýry ae onhono porã, Davi rekoague py. Ha'e gui ta'y Acaz ju oĩ nguu rekovia.

16

2 Crônicas 28.1-4

¹ Dezessete ma'etỹ re ma Remalias ra'y Peca Israel pygua huvixa oĩ rire Jotão ra'y Acaz oĩ Judá pygua ruvixarã.

² Acaz ma oĩ ypy'i jave vinte ma'etỹ ramo'i oguereko. Ha'e gui dezesseis ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ha'e va'e ma ha'eve'ỹa ramigua ojapo oikovy SENHOR nguete renonde rupi, guamoĩ Davi rami e'ỹ.

³ Mba'eta Israel pygua huvixa kuery reko rami oiko. Ha'e vy gua'y ae oapy nguete ramigua pe, amboae regua kuery Israel kuery renonde gui SENHOR oipe'a va'ekue ojeguapupy ojapo okuapyague rami.

⁴ Ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e py voi mba'emo ome'ẽ oikovy, heakuã porã va'e oapy avi yvy'ã rupi, yvyra rogue ana ikuai va'e guýry rupi guive.

2 Crônicas 28.16-21

⁵ Ha'e gui ma Jerusalém tetã re jogueru nhoguenoiny Síria pygua huvixa Rezim ha'e Israel pygua huvixa Remalias ra'y Peca reve, ha'e pygua re opu'ã aguã. Ojoko okuapy Acaz oĩa teĩ nda'ipo'akaĩ hexe.

⁶ Ha'e va'e jave py Síria pygua huvixa Rezim ipo'aka ju Elate tetã Síria reguarã. Ha'e va'e gui oipe'apa judeu ikuai va'ekue. Ha'e gui Elate katy Síria pygua kuery ju oo vy ha'e py ikuai aỹ peve.

⁷ Ha'e ramo Acaz ma Assíria pygua huvixa Tiglate-Pileser pe omondouka ayvu mombe'uarã. Ha'e vy aipoe'i uka:

— Xee ma nerembiguai ha'e ndera'y aiko. Eju ha'vy, xereraa jepe Síria ha'e Israel pygua huvixa po'akaa gui, mba'eta ha'e kuery opu'ã okuapy orerovai — he'i uka.

⁸ Ha'e rami vy prata ha'e ouro guigua SENHOR pegua templo ropy ikuai va'ekue Acaz oipe'a vy omondoukapa Assíria pygua huvixa pe, huvixa ro py ikuai va'ekue voi omboaxa ixupee.

9 Ha'e ramo Assíria pygua huvixa oendu vy Damasco tetã re ju oo opu'ã aguã. Ha'e va'e tetã re ipo'aka ma vy ha'e pygua kuery escravo-rã ogueraapa Quir katy. Ha'e vy ojuka avi Rezim.*

2 Crônicas 28.22-25

10 Damasco tetã katy huvixa Acaz voi oo Assíria pygua huvixa Tiglate-Pileser reve joexa aguã. Ha'e py ma peteĩ altar oexa vy sacerdote Urias pe omondouka oa'ãmba ha'e ha'angaa ojapo uka va'ekue, ha'e nunga ha'e javi'i oĩa rami vy.

11 Ha'e ramo sacerdote Urias ojapo peteĩ altar huvixa Acaz Damasco tetã py oexa va'ekue ramigua, ojapo ukaague ha'e javi rami. Damasco tetã gui huvixa Acaz ou jevy e'ỹ re ma voi sacerdote Urias ojapopa.

12 Damasco gui huvixa ou ma vy oexa altar. Ha'e rami vy ha'e katy onhemboja vy mba'emo ome'ẽ hi'áry.

13 Ha'e rami vy oapy mymba, mba'emo aju guigua guive ome'ẽ. Altar áry onhoẽ mba'emo rykue, ha'e hi'áry rupi omboayvipa avi mymba kuery ruguykue, peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'ekue guigua.

14 Ha'e rã altar overa va'e guigua SENHOR renonde oĩ va'ekue ma oipe'a heravy oo rexei oĩague gui, SENHOR pegua oo ha'e omba'e altar mbyte gui, ha'e vy omba'e altar vvy'iry ju ogueroa, kuaray apu'a'ia katy.

15 Ha'e gui huvixa Acaz ojapo ukave ju sacerdote Urias pe. Ha'e vy aipoe'i: – Altar tuvixave va'e áry ma eapy aje'ive nhavõ reme'ẽ va'e, ha'e mba'emo aju guigua ka'aru nhavõ reme'ẽ va'e guive, ha'e xee huvixa mba'emo apy uka va'e, ha'e mba'emo aju guigua ame'ẽ va'e. Hi'áry rupi remboayvi 'rã mba'emo oapya aguã ome'ẽ mbyre ruguykue ha'e javi. Ha'e rã altar overa va'e guigua ma xee ae aiporu 'rã xemba'ekuaa aguã – he'i.

16 Ha'e ramo huvixa Acaz ojapo ukaague rami meme sacerdote Urias ojapo.

17 Ha'e gui mba'emo rendarã omoĩ mbyre gui ma huvixa Acaz ojaya imbotya oĩ va'ekue, ha'e gui hi'áry gui omboi hy'a ikuai va'ekue. Ha'e gui mba'emo yy mbotya oĩ va'e voi omboi vaka ra'angaa overa va'e guigua áry oĩague gui, ha'e vy ita ombojopeague áry rive ju omboguejy.

18 Omboi avi oo oikeaty ao'iarã omoĩ mbyre sábado py anho'i oiporu va'ekue. SENHOR ro roka katy gui omboi avi huvixa oikeaty. Ha'e va'ekue ma omboipa, Assíria pygua huvixa oipotaa rami rive.

2 Crônicas 28.26,27

19 Ha'e gui oĩve rei tema Acaz rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

20 Ha'e gui Acaz ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa tuu kuery rupa vvy'ry, Davi rekoague py. Ha'e ramo ta'y Ezequias ju oĩ hekovia.

17

Israel pygua huvixa Oséias oĩ jave guare

1 Doze ma'etỹ re ma Acaz Judá pygua huvixa oĩ rire Elá ra'y Oséias oĩ Israel pygua ruvixarã. Samaria py ae opena nove ma'etỹ peve.

2 Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, teĩ huvixa ymavegua kuery rami e'ỹ guive.

Samaria tetã re ipo'akaa ha'e Israel kuery escravo-rã ogueraapaa ague

* 16:9 Damasco ma Síria hyvy re opena va'e huvixa retã, aỹ peve voi.

³ Ha'e gui ma Oséias rovai ou Assíria pygua huvixa Salmaneser. Ha'e va'e rembiguai Oséias oiko, ixupe mba'emo ome'ë oikovy guive.

⁴ Ha'e ramo Assíria pygua huvixa ojeupe “Xere Oséias opu'ã” he'i, mba'eta Egito pygua huvixa Sô oĩa katy ayvu momb'e'uarã omondouka ramo, ha'e jypy guare rami e'ÿ nome'ëvei kuerei mba'emo huvixa Assíria pygua pe, ma'et'ÿ nhavõ ome'ëague rami e'ÿ. Ha'e nunga rupi Assíria pygua huvixa ojokua vy omboty nhuã py.

⁵ Mba'eta huvixa Assíria pygua ma ijyvy jave rupi oiko vy Samaria tetã re ou vy mboapy ma'et'ÿ re ojoko.

⁶ Oséias nove ma'et'ÿ re ma oĩ rire Assíria pygua huvixa ipo'aka Samaria re. Ha'e vy ogueraapa Israel kuery oyvy Assíria katy. Ha'e rami vy Hala tetã py ju omboekoa, Habar ha'e Gozã yakã yvýry, ha'e gui Média pygua kuery retã ikuai va'e rupi.

Mba'e ojapo vai rã pa ogueraapaa ague

⁷ Ha'e va'e nunga oiko raka'e mba'eta SENHOR nguete pe Israel kuery ojevavpa ramo, Egito yvy gui oguerupa rire teĩ, Egito pygua huvixa Faraó po'akaa rupi ikuaiague gui. Ha'e rami rire teĩ amboae regua tuuete ramigua kuery ju ha'e kuery omboete okuapy.

⁸ Yvy regua kuery reko rupi ikuai, Israel kuery renonde gui SENHOR oipe'apa va'ekue rekoue rupi ae, ha'e Israel pygua huvixa kuery amboae rami rei ombo'eague rami.

⁹ Ha'e rami vy SENHOR nguete rovai Israel kuery ojapo ha'e've'ÿ va'e. Ha'e vy yvy'ã rupi ojapo okuapy ha'e kuery oikuaa rami rive ombojerovia atyrã, guekoa ikuai va'e rupi, nhoarõa kuery ikuai ha'e tetã ikorapa va'e ha'e javi rupi.

¹⁰ Ha'e vy yvy'ã rupi ha'e yvyra rogueana ikuai va'e ha'e javi guýry rupi omopu'ã avi imo'amy ita ha'e yvyra ta'angaarã.

¹¹ Ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e ha'e javi py oapy okuapy heakuã porã va'e, ha'e kuery renonde gui SENHOR amboae regua oipe'apa va'ekue reko rami ae ju. Ha'e vy opa marã ikuai SENHOR ombopoxy aguã rami rive.

¹² Mba'emo ra'angaa pe rive ikuai. Ha'e va'e nunga re SENHOR ijayvu vy aipoe'i: “Ha'e ramigua peẽ kuery ndapejapoi 'rã”, he'i va'ekue ri.

¹³ Mba'eta profeta ha'e imba'ekuaa va'e kuery ha'e javi rupi SENHOR ijayvu va'ekue Israel ha'e Judá kuery pe. Ha'e vy aipoe'i: “Pejepe'a nho ke tape vai rupi pendekuaia gui, ha'e gui pemoĩ porã xee ajapo uka va'e ha'e ayvu aeja va'ekue, lei peneramoĩ kuery pe ambopara uka va'ekue xerembiguai profeta kuery pe”, he'i va'ekue.

¹⁴ Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu potai okuapy. Ha'e rami 'rãgue py inhakã ratãve tema oje'oivvy nonhe'ë renduxeĩ vy, guamoĩ kuery SENHOR nguete re ndojeroviaague rami ae ju.

¹⁵ Ha'e kuery noendu potai okuapy ayvu SENHOR oeja va'ekue ha'e guamoĩ kuery reve guexeve guarã ojapo va'ekue re, neĩ ha'e kuery pe ijayvu ete jepiague re. Ha'e rami 'rãgue py ta'angaa ndovarei va'e pe rive ikuai, ha'e kuery ae ju ndovarei va'e ikuai peve. Mba'eta amboae regua kuery reko rupi ikuai, SENHOR “Napendekuai 'rã ha'e rami”, he'i va'ekue ri.

¹⁶ SENHOR nguete ojapo uka va'ekue ha'e kuery omboykepa vy ha'e kuery oikuaa rami rive ojapo okuapy ta'angaarã mba'emo rykukue gui. Mokoĩ toro ra'y ra'angarã ojapo, ha'e yvyra omopu'ã avi imo'amy mba'emo ra'angaarã rive. Ha'e vy omboete okuapy yva re ikuai va'e, ha'e tuuete ramigua Baal pe rive ikuai.

17 Gua'y ha'e guajy kuery ae oapy okuapy nguete ramigua pe ome'ẽ vy. Ha'e vy onhembo'e okuapy imba'ekuaa aguã re rive, oexa'ã kuaa va'e kuery re anho ojerovia vy. SENHOR renonde rupi ojeko me'ẽ okuapy ha'eve'y va'e ojapo aguã, ombopoxy aguã rami rive.

18 Ha'e nunga rupi SENHOR ojou vai ete Israel kuery, ha'e vy guenonde gui oipe'apa. Omombytave ranhe va'e ma Judá kuery anho.

19 Ha'e rami teĩ Judá kuery voi nomoĩ porãĩ SENHOR nguete ojapo uka va'ekue. Ha'e rami 'rãgue py Israel kuery ikuaia rami ae ju ikuai.

20 Ha'e nunga rupi SENHOR oeja Israel kuery regua ha'e javi. Omoingo axy rei vy omboaxapa hovaigua kuery po py, guenonde gui oipe'apa peve.

21 Mba'eta Davi ramymino kuery po gui SENHOR Israel kuery oipe'apa ma rire Nabote ra'y Jeroboão nguvixará ha'e kuery omoĩ okuapy ramo ha'e va'e ojapo Israel kuery SENHOR re ojeroviaague gui ojepe'a vy ojevavya aguã rami.

22 Ha'e rami vy Israel kuery ikuai Jeroboão ojevavyague rupi anho, neĩ peteĩgueve ma voi ndojepe'ai ha'e rami ikuaia gui,

23 SENHOR guenonde gui Israel kuery oipe'apa peve, guembiguai profeta kuery rupi ijavyvague ha'e javi rami vy. Ha'e rami vy Assíria yvy katy escravo-rã ogueraa ukapa raka'e Israel kuery, aỹ peve ha'e py ae ikuai.

Assíria pygua huvixa Samaria tetã py hekoa va'erã ogueru rukaveague

24 Ha'e gui ma huvixa Assíria pygua ogueru rukave ju Babilônia tetã pygua, Cuta, Ava, Hamate ha'e Sefarvaim gui, Samaria tetã py hekoa va'erã Israel kuery rekoague py. Ha'e ramo Samaria tetã re ha'e kuery ipo'aka ma vy onhemboekoa okuapy ha'e katy tetã ikuai va'e ha'e javi rupi.

25 Ha'e kuery ikuai ypy jave SENHOR renonde ojererokyjea rupi e'y ranhe ikuai. Ha'e ramo ha'e kuery mbyte rupi SENHOR ombou guary ha'e kuery va'e regua jukaarã.

26 Ha'e ramo Assíria pygua huvixa pe omombe'ua vy aipo'ea:

– Samaria tetã py hekoa aguã remondouka va'ekue ma ndoikuaai rei okuapy ha'e va'e yvy regua tuete ombojerovia aguã. Ha'e nunga rupi ae ha'e kuery mbyte rupi ombou rima guary, ha'e ramo ojukapa rai'i, ha'e pygua tuete nombojerovia kuaai okuapy ramo – 'ea.

27 Ha'e ramo Assíria pygua huvixa aipoe'i uka:

– Peraa ju ha'e katy peteĩ sacerdote ha'e gui peru va'ekue, ha'e katy oo vy ha'e kuery ombo'e oikovy aguã ha'e pygua tuete ombojerovia aguã re – he'i.

28 Ha'e ramo oo ju peteĩ sacerdote Samaria gui ogueru pyre, ha'e vy Betel py oiko. Ha'e va'e ma nhombo'e oikovy SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai aguã re.

Samaria pygua kuery joo rami e'y-e'y rei ombojerovia okuapyague

29 Ha'e rami teĩ peteĩ-teĩ regua ojapo teri okuapy ha'e kuery ruete ra'angaa rive tetã py ikuaia rupi, ha'e omopu'ã imo'amy yvy'ã rupi ombojerovia atyrã Samaria pygua kuery ojapo va'ekue ha'e javi py.

30 Ha'e rami vy Babilônia guigua kuery ojapo okuapy Sucote-Benote ra'angaa, Cuta guigua ma Nergal ra'angaa ojapo okuapy, Hamate guigua ma Asima ra'angaa ojapo,

31 Aveu kuery ma Nibaz ha'e Tartaque ra'angaa ojapo, ha'e rã Sefarvaim guigua kuery ma gua'y ha'e guajy kuery ae oapy okuapy tata py nguete ra'angaa Adrameleque ha'e Anameleque peguarã.

32 Ha'e rami rei teĩ SENHOR ojererokyjea rupi avi ikuai, va'eri ha'e kuery regua omoĩ avi okuapy sacerdote kuery ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e py, ha'e pygua kuery re vy mba'emo ome'ẽ aguã.

³³ Ha'e rami py SENHOR ojererokyjea rupi ikuai va'eri nguete ra'angaa ombojeroviaa rupi avi ju, ha'e kuery ikuaiague pygua kuery reko rami vy.

³⁴ Aÿ peve ma ha'e kuery gueko ymague rupi ae tema ikuai. SENHOR renonde ojererokyjea rupi e'ÿ ikuai, oayvu ha'e oipotaa ojea va'ekue rupi e'ÿ guive, neï lei Jacó ramymino kuery pe SENHOR ombopara uka vy ojapo uka va'ekue rupi. Ha'e va'e ma omboery ju Israel raka'e.

³⁵ Mba'eta ha'e kuery reve SENHOR guexeve guarã ojapo vy aipoe'i va'ekue: "Pembojerovia eme tuuete mboae rive, neï ha'e nunga renonde rupi peï eme penerenapy'ã re, ha'e kuery pe pendekuai eme, peme'ê eme mba'emo guive.

³⁶ SENHOR pe anho ha'eve, Egito vvy gui opo'aka etea rupi ha'e opo oupi reve penerenoë va'ekue pe ae. Henonde ma pejererokyjea rupi pendekuai, henonde penerenapy'ã re peï 'rã guive, ha'e ixupe ae 'rã peme'ê mba'emo.

³⁷ Ha'e gui oayvu ha'e oipotaa ojea va'ekue, lei, ha'e nunga pendevy ojapo uka va'ekue ma pemoï porã pota 'rã ára nhavõ. Ha'e rã tuuete mboae ramigua ma pembojerovia eme.

³⁸ Penderexarai eme guive guexeve guarã ojapo va'ekue re. Pembojerovia eme tuuete mboae ramigua rive.

³⁹ SENHOR Penderuete renonde pejererokyjea rupi anho 'rã pendekuai. Ha'e ramo pendereraa jepepa 'rã penderovaigua kuery po gui", he'i va'ekue.

⁴⁰ Ha'e rami teï ha'e kuery ndojapyxakai ha'e nunga re. Ha'e rami 'rãgue py gueko ymague rupi ae tema ikuai.

⁴¹ Ha'e rami py ha'e va'e regua kuery ma SENHOR ojererokyjea rupi ikuai va'eri ombojerovia avi okuapy ta'angaarã ha'e kuery ae ojapo va'ekue. Guamoï kuery ikuaiague rami ae ju ta'y kuery ha'e hamymino kuery voi ikuai, aÿ peve.

18

2 Crônicas 29.1,2

¹ Ha'e gui mboapy ma'etÿ re ma Elá ra'y Oséias Israel pygua huvixa oï jave py Acaz ra'y Ezequias oï Judá pygua ruvixarã.

² Ha'e va'e oï ypy'i jave vinte e cinco ma'etÿ oguereko, ha'e vy vinte e nove ma'etÿ re opena Jerusalém py. Ixy ma Zacarias rajy Abi.

³ Ha'e va'e ma ha'evea ramigua ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, guamoï Davi ojapoague ha'e javi rami.

⁴ Ha'ombojeroviaaty vvy'ã rupi ikuai va'ekue ombovaipa vy omopëmba ita omopu'ã mbyre, oitypa guive ta'angaarã vvyra omopu'ã mbyre. Omboa'ypa mboi ra'angaa overa va'e guigua Moisés ojapo va'ekue, mba'eta ha'e va'e jave ha'e va'e pe Israel kuery oapy 'rã okuapy heakuã porã va'e, Neustã omboery vy.

⁵ Ezequias ma ojerovia oikovy SENHOR Israel kuery ruete re. Ha'e oï rire nda'ipovei ha'ekue ramigua, Judá pygua huvixa kuery ma voi ndoikoi, neï ha'e oïko e'ÿ mbove voi.

⁶ Mba'eta SENHOR pe ae ma voi oïko, ndojepe'ai ixupe oïkoa gui, ha'e vy omoï porãmba Moisés rupi SENHOR ojapo uka va'ekue.

⁷ Ha'e ramo hexeve SENHOR oïko. Mamo rã rei ooa py tema ha'evea ramigua meme ojapo. Assíria pygua huvixa rovai re opu'ã, oipota va'e ndojapoxevei vy.

⁸ Ojukapa guive filisteu kuery Gaza ha'e ijyvýry tekoa ikuai va'e peve, harõa kuery oikuaa potaaty ha'e tetã ikorapa va'e py voi.

⁹ Ha'e gui ma irundy ma'etÿ re ma huvixa Ezequias oĩ jave, ha'e sete ma'etÿ re ma Elá ra'y Oséias Israel pygua huvixa oĩ jave py ou Assíria pygua huvixa Salmaneser kuery Samaria tetã re, ha'e vy ojokopa.

¹⁰ Ha'e gui mboapy ma'etÿa py ipo'aka. Ha'e va'e jave py mboapy meme ma'etÿ ma ojapo Ezequias oiague, ha'e nove ma'etÿ ojapo Israel pygua huvixa Oséias oiague.

¹¹ Assíria pygua huvixa ma ovyvy katy ae ogueraapa Israel kuery ha'e javi. Hala py ju omboekoa, Habor katy'i Gozã yakã yvÿry, tetã Média pygua kuery rekoa ikuai va'e rupi guive.

¹² Ha'e nunga oiko mba'eta SENHOR nguete ha'e kuery nonhe'ê rendui okuapy rire. SENHOR guexexe guarã ojapo va'ekue rupi e'y ikuai, hembiguai Moisés ojapo uka va'ekue rupi e'y guive. Noendu potai, ha'e ndojapoi guive okuapy.

2 Crônicas 32.1-8; Isaías 36.1-3

¹³ Ha'e gui catorze ma'etÿa re ma huvixa Ezequias oĩ jave py ou Assíria pygua huvixa Senaqueribe. Ha'e va'e ma Judá regua tetã ikorapa va'e ha'e javi re opu'ã vy ipo'aka.

¹⁴ Ha'e ramo Judá pygua huvixa Ezequias ma Laquis tetã py omondouka guembiguai huvixa Assíria pygua oĩa katy. Ha'e vy aipoe'i uka:

– Ha'eve'ÿa rami aiko va'ekue. Ejepe'a ke xeyvy gui. Ha'e gui opa mba'e reme'ê uka va'e tema ame'êmba 'rã ndevy – he'i uka.

Ha'e ramo huvixa Assíria pygua ojapo Judá pygua huvixa Ezequias dez mil quilos prata ha'e mil quilos ouro ome'ê aguã rami.

¹⁵ Ha'e ramo ixupe Ezequias ome'ê prata SENHOR ropy ojou va'ekue ha'e javi, ngoo py ae omoí porã va'ekue guive.

¹⁶ Ha'e rami vy SENHOR pega templo rokê ha'e ijyta oĩ va'e gui Ezequias omboipa ouro Judá pygua huvixa ae omonheovãague. Ha'e nunga ha'e javi ome'ê avi Assíria pygua huvixa pe.

¹⁷ Ha'e ramive ma Assíria pygua huvixa Laquis tetã py oĩa gui omondouka reta xondaro kuery Jerusalém py huvixa Ezequias oĩa katy, Tartã, Rabe-Saris ha'e Rabsaqué rupive. Ha'e va'e kuery ma Jerusalém tetã py oupa. Ovaêmba ma vy ijatypa okuapy yy omboty pyre yvÿã re oĩ va'e gui yy oxyry ouvyaty rovai katy, tape ao joiaty kuery yvy via yvÿry.

¹⁸ Ha'e rami vy ha'e kuery oenoí uka huvixa Ezequias. Ha'e ramo ha'e kuery ijaty okuapya py huvixa ombou uka guembiguai kuery Hilquias ra'y Eliaquim huvixa ro re opena va'ety, kuaxia para re opena va'e Sebna, ha'e gui Asafe ra'y Joá mba'emo oiko va'ekue mboparaaty.

2 Crônicas 32.9-20; Isaías 36.4-22

¹⁹ Ha'e ramo ha'e kuery pe Rabsaqué aipoe'i:

– Aipopeje ke Ezequias pe: Po rami Assíria pygua huvixa yvateve va'e ijayvu: Mba'e nunga re tu rejerovia?

²⁰ Ha'e ramo ndevy pe xeayvu: Ndee ore kuery re repu'ã aguã re renhem-bopy'aa ma ayvu rive'i. Marã ramigua kuery re tu rejerovia reikovy, xerovai repu'ã aguã?

²¹ Egito pygua kuery re rima rejerovia, ha'e rami teĩ ha'e kuery ma popoka takua ovopa va'e ramigua rive, mba'eta ha'e va'e re amongue ojeko rã ipo py oixu'upa rã. Ha'e ramigua ae 'rã oiko Egito pygua huvixa Faraó ha'e hexe ojerovia va'e kuery ha'e javi re.

²² Ha'e rã xapy'a rei xevy aipopeje rã: “Ore ma SENHOR Oruete re ae rojerovia va'e”, peje teĩ ha'e va'e peguare e'y teve ombojeroviaaty yvÿã rupi ikuai va'e ha'e altar Ezequias oitypa va'ekue? Mba'eta ha'e ma Judá ha'e

Jerusalém pygua kuery pe aipoe'i va'ekue: "Kova'e altar Jerusalém py oĩ va'e katy anho 'rã pembojerovia pekuapy", he'i va'ekue pendevy.

²³ Ha'e nunga rupi ejerure na xeruvixa Assíria pygua pe, ha'e gui xee ma ame'ê 'rã ndevy dois mil kavaju, xapy'a rei avakue hi'áry guarã rejou ri ramo.

²⁴ Mba'e re tu rejerovia reikovy Egito pygua karóxa ha'e kavaju árygua kuery re? Mba'eta xeruvixa rembiguai vvyígueve teĩ nderakykue monha 'rã.

²⁵ Ha'e gui xapy'a rei xee nda'u SENHOR reve'y'i aju peneretã amomba aguã? Any, mba'eta SENHOR ae xevy aipoe'i: "Tereo ke, epu'ã ha'e kuery vvy re, ha'e emomba", he'i va'ekue xevy.

²⁶ Ha'e rami rã Rabsaqué pe Hilquias ra'y Eliaquim, Sebna ha'e Joá ombovai vy aipoe'i okuapy:

– Rojerure ndevy: Ore nerembiguai kuery pe ndeayvu ke aramaico ayvu py anho, roendu kuaa rã. Ndeayvuvu eme judeu kuery ayvu py, heta va'e kuery tetã kora áry rupi ikuai va'e oendu kuaa e'ÿ aguã – he'i.

²⁷ Ha'e rami teĩ Rabsaqué ombovai:

– Ha'e gui pëvy ha'e penderuvixa remiendurã anho teve xeruvixa xembou xeayvu aguã? Avakue tetã kora áry rupi ikuai va'e pe guive e'ÿ teve xeayvu, mba'eta peẽ kuery rami avi ha'e kuery voi ikuai guepoxi ho'u ha'e otyrai ae oy'u okuapy aguã rami – he'i.*

²⁸ Ha'e rami vy Rabsaqué opu'ã vy ijayvu atãve ho'amy judeu kuery ayvu py. Ha'e vy aipoe'i:

– Pejapyxaka ke Assíria pygua huvixa yvateve va'e ayvu re.

²⁹ Po rami xeruvixa ijayvu: "Penhembotavy uka eme Ezequias pe, mba'eta ha'e ma napendereraa jepei 'rã xepo gui.

³⁰ Ezequias tapendeapo eme SENHOR re pejerovia aguã rami, mba'eta aipoe'i: 'SENHOR nhandereraa jepe 'rãe, ha'e vy kova'e tetã nomboaxai 'rã Assíria pygua huvixa po py', he'i 'rã."

³¹ Pejapyxaka eme Ezequias ayvu re. Mba'eta po rami Assíria pygua huvixa ijayvu: "Pejapo ke xereve peteĩ rami nhandekuai aguã, ha'e vy peju xea katy. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ pekaru 'rã penemba'e vinho ha'e figo'a re, ha'e penemba'e ygua gui ae 'rã pey'u pekuapy,

³² xee pendevy re xee aju peve. Ha'e gui ma xee rogueraa 'rã peteĩ vvy pendevy rami ae itui va'e katy. Ha'e va'e yvy ma mba'emo aju ha'e uva rykue oikoa, mbojape ha'e uva, oliveira ty ha'e ei oata e'ÿa, peiko puku aguã pemanomba e'ÿ re. Ha'e nunga rupi pejapyxaka eme Ezequias ayvu re. Mba'eta penembotavya rupi rive 'SENHOR nhandereraa jepe 'rã', he'i pëvy.

³³ Mba'eta vvy regua kuery ruete ra'angaa ikuai va'e nda'u ogueraa jepe ri vvy Assíria pygua huvixa po gui?

³⁴ Mba'eta mamu tu ikuai Hamate ha'e Arpade pygua kuery ruete ra'angaa? Mamu tu ikuai Sefarvaim, Hena ha'e Iva pygua kuery ruete ra'angaa? Ha'e kuery nda'u ogueraa jepe raka'e Samaria tetã xepo gui?

³⁵ Mba'eta ha'e va'e vvy re ikuai va'e ruete ra'angaa regua mava'e rei ogueraa jepe oyvy xepo gui. Mba'exa 'rã tu ha'vy SENHOR ogueraa jepe Jerusalém xepo gui?" he'i.

³⁶ Ha'e rami heta va'e kuery oendu teĩ okyrirĩmba okuapy, peteĩve ma voi nombovai, huvixa "Pembovai eme" he'i rire.

³⁷ Ha'e ramo Hilquias ra'y Eliaquim mba'emo re opena va'ety, kuaxia re opena va'ety Sebna ha'e Asafe ra'y Joá mba'emo oiko va'ekue ombopara

* **18:27** Ha'e rami ijayvu, mba'eta tetã ojokopa ha'e pygua kuery ho'u va'erã ha'e yy oy'u aguã ojou e'ÿ aguã, tetã re ipo'akaxe vy.

va'ety jogueru ju Ezequias oña py. Oao omondoropa va'ekue reve ou vy ixupe omombe'u okuapy Rabsaqué ijayvuague ha'e javi.

19

Isaías 37.1-7

¹ Ha'e nunga huvixa Ezequias oendu vy omondoro oao, ha'e ajukue voxa guigua py rive onheovâmba vy oïke SENHOR pegua oo py.

² Ha'e rami vy Amoz ra'y profeta Isaías oña katy omondouka ngoo re opena va'ety Eliaquim ajukue voxa guigua py onheovâ va'ekue reve, kuaxia re opena va'ety Sebna ha'e sacerdote kuery yvatekueve va'e guive,

³ Isaías pe ha'e kuery aïpoe'i aguã:

— Po rami Ezequias aïpoe'i: “Kova'e ára ma jajexavai aguã ha'e nhanem-bopagaa rã nhaximba aguã ára, kunha oïkuavã'i ta teĩ oguereko ete aguã na'imbaraetevei va'e rami nhandekuai.

⁴ Mba'eta Assíria pygua huvixa remimbou Rabsaqué ijayvu va'ekue Nhanderuete oïkove va'e rovai. Ijayvua SENHOR Nderuete oendu vy ijayvu ete 'rãgue. Ha'e nunga rupi ejapukai ke ixupe jakuave'i teri va'e re”, he'i aguã.

⁵ Ha'e ramo Isaías oña py huvixa Ezequias rembiguai kuery ou ramo

⁶ Isaías aïpoe'i ha'e kuery pe:

— Aïpopeje ke penderuvixa pe: “Po rami SENHOR ijayvu: Ekyje eme ayvu rendu va'ekue káuxa. Ha'e va'e ayvu rupi ma xerovai ae Assíria pygua huvixa rembiguai kuery ijayvu okuapy.

⁷ Ha'e rami teĩ hexe ambou 'rã peteĩ nhe'ë imongyjaarã. Ha'e ramo ixupe mba'emo omombe'ua rã oendu vy ojep'e'a ju 'rã ovy ovy katy ae. Ha'e gui ma ha'e py ajapo 'rã kyxe py ojukaa aguã rami”, he'i.

Isaías 37.8-13

⁸ Ha'e gui ma Rabsaqué oo ju vy oïkuaa Assíria pygua huvixa kuery Libna tetã re opu'ã okuapy, mba'eta oendu ma voi huvixa Laquis tetã re opu'ãa gui ojep'e'a ma ovyague.

⁹ Assíria pygua huvixa oendu avi “Etiópia pygua huvixa Tiraca ma je ou oiny nderovai opu'ã vy”, 'ea ramo. Ha'e rami vy peteĩgue ju Ezequias oña katy omondouka guembiguai kuery. Ha'e vy aïpoe'i uka ha'e kuery pe:

¹⁰ — Po rami pendeayvu 'rã Judá pygua huvixa Ezequias pe: “Enhembotavy uka eme nderuete re rejeroviaa py. Mba'eta aïpoe'i: 'Jerusalém tetã ma nomboaxai 'rã Assíria pygua huvixa po py', 're.

¹¹ Ndee nerendui teve Assíria pygua huvixa kuery yvy jave re ojapo va'ekue? Mba'eta omomba ete. Ha'e nunga rupi ndee rexa'ã ri ty'y reo jepe aguã?

¹² Mba'eta yvy regua ruete ra'angaa ikuai va'e nda'u ogueraa jepe ri raka'e xeramoĩ kuery omomba aguã gui? Ha'e va'e kuery ma Gozã, Harã ha'e Rezefe pygua, ha'e Éden ramymino kuery Telassar py ikuai va'ekue.

¹³ Ha'e mamotu oïko aỹ Hamate pygua huvixa, ha'e Arpade, Sefarvaim tetã, Hena ha'e Iva pygua huxixa kuery?” — he'i uka.

Isaías 37.14-20

¹⁴ Ha'e gui ma tembiguai kuery po gui kuaxia para Ezequias ojopy vy ogueroayvu. Ha'e rami vy SENHOR pegua oo py oïke vy oexa uka imoiny henonde.

¹⁵ Ha'e rami vy SENHOR renonde ojapukai vy aïpoe'i:

— SENHOR Israel kuery ruete, anjo kuery pepo áry rupi reguapy reiny va'e repenaa py, ndee anho'i reiko yvy jave regua kuery ruete. Ndee ma yva ha'e yvy apoare.

16 SENHOR, ejapyxaka rendu pota aguã. Eipe'a ke nderexa, rexa pota aguã. Ha'e vy endu pota Senaqueribe ijayvuague ha'e javi re, mba'eta Oreruete reikove va'e, nderovai ae ijayvu.

17 Ha'e gui SENHOR, anhetê ete ae Assíria pygua huvixa kuery omomba raka'e vvy regua ikuai va'e, ha'e kuery vvy guive.

18 Ha'e gui oapypa guive ha'e kuery ruete ra'angaa oguereko va'ekue. Ha'e rami avi ha'e nunga ma tuuete e'ÿ ae, avakue rembiapo, vvyra ha'e ita guigua rive. Ha'e nunga rupi ae omomba.

19 Ha'e ramo SENHOR Oreruete, orereraa jepe ke ipo gui, vvy regua ha'e javi oikuaa aguã ndee anho SENHOR reikoa — he'i.

Isaías 37.21-35

20 Ha'e gui Amoz ra'y Isaías oayvu ogueraa uka Ezequias pe:

— Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu: Assíria pygua huvixa Senaqueribe káuxa xeve rejerure ramo xee aendu ae ma.

21 Ha'e rami vy po rami xee SENHOR xeayvu hexe. Ndere ma kunhataïgue'i Sião pygua rajy kuery opuka rei okuapy. Nderakykue Jerusalém pygua rajy kuery oguerova-rova oakã.

22 Mba'eta mava'e re tu ndeayvu vai? Mava'e tu rejojai? Mava'e rovai rupi tu ndeayvu ha'e nderexa py rema'ê vaikue rei? Xee Israel kuery ruete xeky'a e'ÿ va'e rovai ae.

23 Mba'eta nerembigui kuery rembo'e SENHOR rovai ijayvu aguã re. Ha'e vy aipo're: “Xekaróxa reta va'e vy ajeupi 'rã vvyty áry peve, Líbano vvy re mombryvea rupi teĩ. Xee aitypa 'rã ha'e py yary yvatekueve ha'e cipreste iporãgueve ikuai va'e, avaê 'rã mombryvea py apyta aguã, ka'aguy inhanavea py peve.

24 Ha'e gui vvy ajo'o vy ay'u amboae regua kuery pegua yy gui, ha'e Egitto vvy re apyrõ vvy rive amombirupa yakã ikuai va'e”, 're va'ekue.

25 — Ha'e rami teĩ nerendui teve yma rupi ma voi xee ae amoĩ ha'e va'e nunga oiko aguã, ymave guive anhembopy'a ae ma ha'e rami aguã re? Ha'e rami vy aÿ ma amoingo ete ma ha'e nungakue. Xee ae aipotaa rami vy ndee rembovaipa karamboae tetã ikorapa va'ekue.

26 Ha'e nunga rupi ae ha'e pygua kuery ikangypa, okyjepa ha'e oximba rei raka'e. Ha'e rami vy okanhymba vyvoi nhuũ rami rive, e'ÿ vy jai rogue pyau, nhuũ oo ao'ia áry henhoĩ rive va'e rami, e'ÿ vy mba'emo onhotÿ mbyre ijaju e'ÿ re okaipa va'e rami rive.

27 Ha'e rã xee ma aikuaa porã reguapy reiny rã, repu'ã reovy ha'e reike ju rejuyv nhavõ, ha'e gui xerovai repu'ã reia guive.

28 Ha'e ramo xerovai repu'ã reia ha'e renhemboyvate reia aendupa ma vy aÿ ma nexĩ re amoĩ 'rã ty'aĩ ndereruarã, ndejuru re amoĩ avi 'rã juru xã, ha'e rami vy ajapo 'rã rejuague rupi ae ju rejevy aguã rami.

29 — Ha'e gui ndee Ezequias reikuaa aguã ma pova'e 'rã oiko: Aÿ kova'e ma'etÿ ma peẽ kuery pekaru 'rã mba'emo ha'e ae gui henhoĩ va'ekue re, ha'e gui amboae ma'etÿ ma ha'e va'ekue gui ikuai va'ekue re ju 'rã pekaru. Ha'e rã mboapy ma'etÿa py ma penhotÿ ju 'rã mba'emo, ha'e gui pemono'õ 'rã. Penhotÿ 'rã uva, hi'a pe'u aguã.

30 Ha'e gui Judá regua rembyre oo jepe va'ekue ma hapo ju 'rã vvy katy, ha'e vy hi'árykue ma hi'a ju 'rã.

31 Mba'eta Jerusalém tetã py ikuai 'rã okuave va'e, Sião vvyty re ikuai 'rã oo jepe va'ekue. SENHOR itonðaro reta va'e ae 'rã ojapo, nhandarayvu etea rupi.

32 — Mba'eta po rami SENHOR ijayvu Assíria pygua huvixa rekorã re: “Ha'e ma kova'e tetã py ndoikei 'rãe, neĩ peteive hu'y nomomboi 'rã tetã katy, hu'y

jokoa reve nonhembojai 'rã ouvy, neĩ vvy nombo'yvatei 'rã guive tetã kora áry rupi ojeupi aguã.

³³ Ha'e rami 'rãgue py tape ouague rupi ae ju 'rã ojevy. Kova'e tetã py ndoikei 'rãe", he'i SENHOR.

³⁴ "Mba'eta xee ae ajoko 'rã tetã araa jepe vy, xejee ha'e xerembigui Davi re ama'ẽ vy", he'i.

2 Crônicas 32.21,22; Isaías 37.36-38

³⁵ Ha'e gui ma ha'e va'e pyavyve anjo SENHOR-a guigua ou vy Assíria pygua kuery ijatya rupi ojuka cento e oitenta e cinco mil. Kó'ẽgue okuave'i va'e ovy vy oexa rã hetekue rive ikuai.

³⁶ Ha'e ramo Assíria pygua huvixa Senaqueribe ojepe'a ju ovy. Ojevy vy ngetã ae Ninive py ju opyta.

³⁷ Ha'e gui ma nguete ra'angaa Nisroque pegua opy omboetea py oĩ jave ta'y kuery ae Adrameleque ha'e Sarezzer ojuka kyxe py. Ha'e vy onhamba jogueravy Ararate vvy káty. Ha'e ramo ta'y Esar-Hadom ju oĩ nguu rekovia.

20

2 Crônicas 32.24; Isaías 38.1-8

¹ Ha'e va'e jave py huvixa Ezequias imba'eaxy vy omano ta ma oupy. Ha'e ramo oĩa py ou Amoz ra'y profeta Isaías. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Po rami SENHOR ijavyu: "Emoatyrõ mba'emo ndero py ikuai va'e, mba'eta remano 'rã, ndereikovevei ta ma", he'i.

² Ha'e ramo Ezequias ojere vy ngoo mbotya re ngova omboja oupy. Ha'e vy SENHOR pe ojerure vy aipoe'i:

³ — SENHOR, ajerure ndevy. Nema'endu'a ke nerenonde rupi ha'evea rami aikoague re, xepy'a ha'e javi py. Ha'evea ramigua ajapo aikovy va'ekue nerenonde rupi — he'i. Ha'e vy ojae'o vaipa oupy.

⁴ Ha'e gui Isaías ma tetã mbyte gui oo e'ỹ mbove ma voi ixupe SENHOR ombou ju oavyu. Ha'e vy aipoe'i:

⁵ — Ejevy ke, ha'e vy aipo're xevygua kuery ruvixa Ezequias va'e pe: Po rami SENHOR neramoĩ Davi ruete va'e ijavyu: "Xee aendu ma renhembo'ea, nderexay aexa guive. Ma'ẽ, xee romonguera 'rã. Ha'e ramo mboapy araa py reo 'rã SENHOR pegua oo py.

⁶ Ha'e vy amoive 'rã nde'ára quinze ma'ty' peve ju, ha'e rogueraa jepe 'rã Assíria pygua huvixa po gui, kova'e tetã guive. Aepy 'rã kova'e tetã xejee ha'e xerembigui Davi re ama'ẽ vy", he'i.

⁷ Isaías aipoe'ive ju:

— Peru ke peteĩ figo ru'ũgue — he'i ramo ha'e kuery ogueru vy omoĩ huvixa ai re. Ha'e ramo okuera ju.

⁸ Ezequias aipoe'i Isaías pe:

— Mba'exagua hexa pyrã tu aexa 'rã aikuaa aguã SENHOR xemonguera ete 'rã, mboapy araa py SENHOR pegua oo py aa aguã?

⁹ Isaías ombovai:

— Pova'e nunga SENHOR oexa uka 'rã ndevy, reikuaa aguã oayvuague ojapo 'rã. Mava'e pa reipotave? Escada rupi kuaray'ã tenonde katy oove ma voi 'rã dez pyrõa, tyrã pa hakykue katy?

¹⁰ Ha'e ramo Ezequias aipoe'i:

— Ndaxyi'i ae guive dez pyrõa kuaray'ã tenonde katy oove vyvoi. Ha'e rami aguã ma nda'evei. Ha'e rami 'rãgue py tojevy ju dez pyrõa hakykue katy — he'i.

11 Ha'e ramo SENHOR pe profeta Isaías ojavukai ramo escada Acaz ojapo va'ekue rupi ojapo dez pyrôa hakykue katy ju ojevvy aguã rami.

Isaías 39.1-8

12 Ha'e va'e jave py Babilônia pygua huvixa Baladã ra'y Merodaque-Baladã va'e ma "Huvixa Ezequias haxy oupy" 'ea rã oendu vy oia katy ombou kuaxia para, mba'emo ome'ê va'erã reve.

13 Ha'e ramo herua kuery ovaê rã Ezequias oguero vy'a vy ha'e kuery pe oexa uka mba'emo omoï porãaty py oguereko va'e ha'e javi: prata, ouro, temb'u irurã, azeite iporãve va'e ha'e tembiporu joe opu'ãa pygua. Omoï porãaty py ikuai va'e ha'e javi oexa uka. Neï peteï'i voi Ezequias ndoexa ukai ha'e kuery pe, ngoo py ae, neï openaa ha'e javi rupi oguereko va'e.

14 Ha'e ramo huvixa Ezequias oia py profeta Isaías ou vy oporandu ixupe:
– Mba'e nunga re tu avakue ou va'ekue ijayvu okuapy ra'e? Magui tu ou okuapy ndea py?

Ezequias ombovai:

– Peteï vvy mombyryvea gui ou, Babilônia gui ae – he'i.

15 Ha'e ramo oporanduve ju:

– Mba'e tu ha'e kuery oexa okuapy ndero py?

Ezequias ombovai:

– Xero py oexa okuapy mba'emo ikuai va'e ha'e javi. Xemba'e amoï porãaty py oï va'e regua neï peteïve ndaexa ukai ha'e kuery pe – he'i.

16 Ha'e gui ma Isaías aipoe'i Ezequias pe:

– Endu ha'vy SENHOR ixondaro reta va'e ayvu.

17 "Ovaê 'rã ára ndero py ikuai va'e ha'e javi Babilônia vvy katy oguerapaa aguã, ymave guive neramoï kuery omoï porã va'ekue kova'e ára peve. Ndoejaai 'rã neï peteï regua ma voi", he'i SENHOR.

18 Ndera'y kuery rereko va'ekue ae voi ogueraapaa avi 'rã okuapy, Babilônia pygua huvixa ro py oa'yïjo pyre meme ikuai aguã – he'i.*

19 Ha'e ramo Ezequias aipoe'i Isaías pe:

– Pova'e ayvu SENHOR guigua remombe'u va'e ma ha'eve va'e – he'i, ojeupe ae "Xee aikuaa rã aikovea ja mby'a porã anho ha'e ha'evopa rei'i ta merami", he'i vy.

2 Crônicas 32.32,33

20 Ha'e gui oïve rei tema Ezequias rekokie regua. Ha'e rami avi yy omboty vy tetã mbyte peve yy ogueru aguã haperã ojapogague, ha'e mba'emo opo'akaa rupi ojapo va'ekue ha'e javi noï 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery rekokie oia re?

21 Ha'e gui Ezequias ndoikovevei'i ma guamoï kueryague rami. Ha'e ramo ta'y Manassés ju oï nguu rekovia.

21

2 Crônicas 33.1-9

1 Manassés ma doze ma'etÿ oguereko jave py oï huvixarã. Ha'e vy cinqüenta e cinco ma'etÿ re opena Jerusalém py. Ixy rery ma Hefzibá.

2 Ha'e va'e ma ha'eve'y va'e ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, amboae regua kuery Israel kuery renonde gui SENHOR oipe'apa va'ekue ikuaigague rami ae ju.

3 Ha'e rami vy omoatyrõmba ju ombojeroviaaty vvy'ã rupi ikuai va'e nguu Ezequias ombovaipa va'ekue, altar Baal peguarã ojapo reta guive. Omopu'ã avi imo'amy ta'angaarã vvyra guigua Israel pygua huvixa Acabe omopu'ã

* **20:18** Ha'e va'e jave ma huvixave kuery oa'yïjo uka 'rã guembigui kuery ngoo rupi guarã.

va'ekue ramigua. Ha'e vy guenapy'ã re oĩ yva re jaxy-tata ikuai katy omboetea rupi.

⁴ SENHOR pegua opy rupi eteve voi ojapo altar-rã, SENHOR aipoe'iaque: "Jerusalém py amoĩ rã xerery", he'iaque py.

⁵ SENHOR pegua oo roka mokoĩve oĩ va'e rupi ojapo avi altar jaxy-tata yva re ikuai va'e ha'e javi peguarã.

⁶ Ha'e rami vy gua'y ae oapy reve ome'ẽ, ha'e arai rupi rive imba'ekuaa ha'e oexa'ã oikovy. Oporandu uka oikovy omanogue mboayvua ha'e imba'evyky va'e kuery pe rive. Ha'e rami vy SENHOR renonde rupi ojapo oikovy ha'eve'ỹ va'e meme, ombopoxy aguã rami rive.

⁷ Ha'e vy yvyra gui ta'angaarã ojapo uka va'ekue omoĩ avi opy Davi ha'e ta'y Salomão pe SENHOR aipoe'iaque va'e py: "Kova'e oo ha'e Jerusalém tetã aiporavo Israel regua ha'e javi gui, ha'e py xerery amoĩ aguã raka'e rã peve guarã.

⁸ Mba'eta xee ajapo uka va'ekue ha'e lei xerembiguai Moisés ijayvuague ha'e javi rupi Israel kuery ikuai ramo xee namoxẽveĩ 'rã tuu kuery yvyrã ame'ẽ va'ekue gui oguata rei aguã rami", he'iaque py ae.

⁹ Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu potai okuapy. Ha'e rami vy Manassés oguerojevavy ramo amboa'e regua Israel kuery renonde gui SENHOR omomba va'ekue gui heko vaive okuapy.

Judá kuery ombopaga aguã re ijayvuague

¹⁰ Ha'e nunga rupi SENHOR ijayvu guembiguai kuery profeta ikuai va'e rupi. Ha'e vy aipoe'i:

¹¹ — Ha'e rami ete Judá pygua huvixa Manassés ojeguaru pyrã ojapo oikovy. Ha'e va'e oĩ e'ỹ mbove amorreu kuery ikuaiague gui nda'eveive va'e ojapo ta'angaa oguereko va'e rupi Judá kuery voi ojevavy aguã rami.

¹² Ha'e rire SENHOR Israel kuery ruete aipoe'i: "Ma'ẽ, Jerusalém ha'e Judá re ambou 'rã mba'emo vai, ha'e nunga oendu va'e rei ijapyxa jovaive nhe'ẽmba 'rã nhemondy gui.

¹³ Ha'e rami vy Jerusalém áry rupi amoatã 'rã ixã ha'ãarã, Samaria ha'e Acabe ro pygua kuery aa'ãague rami avi. Ha'e rami vy Jerusalém tetã gui aipe'apa 'rã ikuai va'e, hy'a oiky'a'o vy ombovapy va'e rami.

¹⁴ Ha'e rami vy aejapa 'rã xevygua kuery rembyrekue, hovaigua kuery po py amboaxapa vy. Ha'e ramo hovaigua kuery ojuka ha'e ogueraa aguã rami rive 'rã ikuai,

¹⁵ mba'eta xerenonde rupi ha'e kuery ojapo okuapy ha'eve'ỹ va'e xembopoxy aguã rami rive, jypy tuu kuery Egito yvy gui oupaa ára guive aỹ peve.

¹⁶ Ha'e rami ae avi Manassés omoẽ reta ojevavy e'ỹ va'e ruguy, Jerusalém ha'e javi rupi omonyẽmba peve. Oguerojevavya avi Judá kuery, SENHOR renonde rupi ha'eve'ỹ va'e ojapoa py."

2 Crônicas 33.18-20

¹⁷ Ha'e gui oĩve rei tema Manassés rekokie regua. Ha'e rami avi ojevavyague, ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery rekokie oĩa re?

¹⁸ Ha'e gui Manassés ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa hoo py vyotyty ituia py, Uzã py ae. Ha'e gui ta'y Amom ju oĩ nguu rekovia.

2 Crônicas 33.21-25

¹⁹ Amom ma vinte e dois ma'etỹ oguereko huvixa oĩ ypy'i jave py. Ha'e gui mokoĩ ma'etỹ re ete'i opena Jerusalém py. Ixy ma Mesulemete, Jotbã pygua Haruz rajy.

²⁰ SENHOR renonde rupi ha'eve'ỹ va'e anho ojapo oikovy, nguu Manassés ojapoague rami.

²¹ Nguu oikoague ha'e javi'i rupi oiko, mba'emo ra'angaa tuu ojerovaiague re ae ju ojerovia, omboete guive.

²² Ha'e rami vy SENHOR nguu kuery ruete gui ojepe'a vy SENHOR guigua tape rupi ndoikovai.

²³ Ha'e ramo huvixa Amom rovai hembiguai kuery jogueroayvu vy hoo py ae ojuka okuapy.

²⁴ Ha'e rã ijyvy re ae ikuai va'e ju ojukapa huvixa Amom jukaare kuery. Ha'e rami vy ta'y Josias ju omoĩ okuapy hekovia.

²⁵ Ha'e gui oĩve rei tema Amom rekokie regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery rekokie oĩa re?

²⁶ Ha'e gui onhono porãa yvotyty Uzã py oĩ va'e py. Ha'e ramo ta'y Josias oĩ nguu rekovia.

22

2 Crônicas 34.1,2

¹ Josias ma oito ma'etỹ oguereko huvixa oĩ ypy'i jave py. Ha'e vy trinta e um ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma Jedida, Bozcate pygua Adaías rajy. ² Ha'e va'e ma SENHOR renonde rupi ha'evea ramigua ojapo oikovy, guamoĩ Davi ojapoague ha'e javi rupi. Ha'e vy ndojepe'ai oiporu kuaa katy, neĩ oiporu kuaa e'ỹa katy ma voi.

2 Crônicas 34.8-13

³ Huvixa Josias dezoito ma'etỹ re ma oĩ jave py omondouka kuaxia re opena va'ety Azalias ra'y Safã, Mesulão ramymino va'e SENHOR pegua oo katy.

⁴ Ha'e vy ixupe aipoe'i:

– Tereo ke sacerdote yvateve va'e Hilquias-a katy, reipapa aguã peráta SENHOR pegua opy ogueru pyre. Ha'e va'e peráta ma heta va'e kuery ome'ẽ rã okẽ rarõa kuery omono'õ va'ekue.

⁵ Ha'e kuery tomoaxapa SENHOR pegua opy rupi omba'eapo va'e kuery re opena va'e kuery po py. Ha'e kuery ju omboekovia aguã SENHOR pegua opy rupi omba'eapo va'e kuery pe. Ha'e rami vy 'rãe opy rupi ivaipaague ikuai va'e omoatyrõmba okuapy.

⁶ Yvyra gui mba'emo ojapo va'e, oo apoa ha'e ita re omba'eapo va'e kuery pe 'rã omboekovia. Ha'e gui ojogua 'rã yvyra ha'e ita omoatyrõ mbyre, opy rupi ivaipaague omoatyrõmba aguã – he'i.

⁷ Omba'eapo va'e kuery ma opa mba'e py ojeroviapy ikuai ramo ndoikuaa potavei ha'e kuery po py peráta omboaxa pyre re.

2 Crônicas 34.14-18

⁸ Ha'e gui sacerdote yvateve va'e Hilquias aipoe'i kuaxia re opena va'ety Safã pe:

– SENHOR pegua opy xee ajou kuaxia para lei oĩa – he'i. Ha'e rami vy Safã pe Hilquias ome'ẽ ramo ogueroayvu.

⁹ Ha'e gui kuaxia re opena va'ety Safã ma huvixaa py ou vy ixupe omombe'u. Ha'e vy aipoe'i:

– Nerembiguai kuery oipapapa ma peráta SENHOR pegua opy omoĩ porã mbyre, ha'e omboaxapa ma SENHOR pegua opy rupi omba'eapo va'e kuery re opena va'e kuery po py.

¹⁰ Ha'e gui Safã omombe'uve ju huvixa pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Sacerdote Hilquias ma xevy ome'ẽ kova'e kuaxia para — he'i. Ha'e rami vy huvixa renonde py Safã ogueroayvu.

2 Crônicas 34.19-28

¹¹ Kuaxia para lei oĩa ogueroayvu rã huvixa oendu vy omondoropa oao.

¹² Ha'e rami vy huvixa ijayvu sacerdote Hilquias, Safã ra'y Aicão, Micaías ra'y Achor, nhomongeta va'ety Safã ha'e guembiguaí Asaías pe. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

¹³ — Tapeo ke, peporandu uka SENHOR pe xereko re, ha'e heta va'e kuery Judá regua ha'e javi re. Mba'eta nhanderovai SENHOR poxya hendy vaipa, mba'eta kova'e kuaxia para re ayvu oĩ va'e re nhaneramoĩ kuery ndojapyx-aka potai, neĩ nhanderekorã re ipara oĩ va'e ha'e javi re ma voi rire — he'i.

¹⁴ Ha'e ramo sacerdote Hilquias, Aicão, Achor, Safã ha'e Asaías oje'oi Jerusalém tetã yvy'ã guy katy profeta kunha Hulda oikoa py. Ha'e va'e ma Harás ra'y Ticvá ra'y Salum sacerdote kuery ao re opena va'ety ra'yxy. Ha'e gui kunha va'e pe ha'e kuery omombe'u okuapy oikó va'ekue.

¹⁵ Ha'e ramo ha'e kuery pe kunha va'e aipoe'i:

— Po rami SENHOR Israel kuery ruete aipoe'i uka: “Aipopeje ava xea py penembouare pe:

¹⁶ Po rami SENHOR ijayvu: Ma'ẽ, mba'emo vai ambou 'rã kova'e tekoa ha'e apy ikuai va'e re, kuaxia para Judá pygua huvixa ogueroayvu uka va'ekue ha'e javi rami vy.

¹⁷ Mba'eta ha'e kuery xerejapa vy amboae regua tuuete ramigua kuery pe oapy okuapy heakuã porã va'e, opo py mba'emo ojapo va'ekue py xembopoxy aguã rami rive. Ha'e nunga rupi xepoxya hendy ma kova'e tekoa áry, ndoguei 'rã guive', he'i.

¹⁸ Ha'e rã Judá pygua huvixa SENHOR pe peporandu uka aguã penembou va'ekue pe pemombe'u 'rã: “Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu, ayvu rendu va'ekue omombe'u porãve vy:

¹⁹ 'Ndee ma rendu kova'e tekoa ha'e apy hekoa va'e kuery amomba aguã re xeyyv vai rã, ha'e rami vy xee SENHOR renonde py renhemo'yvy'i i vy ndeao remondoro ha'e rejae'o va'ekue. Ha'e va'e ma xee ju aendu', he'i SENHOR.

²⁰ 'Ha'e nunga rupi xee romombytu'u 'rã neramoĩ kueryague rami, ha'e rã nenhono porã 'rã, nderexa py rexa e'ỹ aguã mba'emo vai kova'e tekoa re ambou rã', he'i.”

Ha'e ramo kunha va'e ombovaiague ha'e kuery omombe'u okuapy huvixa pe.

23

2 Crônicas 34.29-33

¹ Ha'e gui ma huvixa oenoĩ uka ijayvu nhomongeta va'ety kuery Judá re ha'e Jerusalém py ikuai va'e oĩa py onhemboatypa okuapy aguã.

² Ha'e gui Judá regua avakue, Jerusalém pygua, sacerdote, profeta ha'e heta va'e kuery ha'e javi reve huvixa oo SENHOR pegua oo katy. Yvyĩgueve ha'e yvatekueve guive oje'oi. Ha'e rami vy ha'e kuery oendu pavêa py huvixa ogueroayvu kuaxia para SENHOR pegua opy ojou pyre. Guexeve guarã ojapo va'ekue regua ayvu oĩ va'e ha'e javi ogueroayvu.

³ Ha'e vy oo yta hi'ã va'e yvyry huvixa opu'ã ho'amy vy SENHOR renonde ojapo ixupe anho ha'e kuery ikuai aguã, opy'a ha'e onhe'ẽ ha'e javi py ojapopa okuapy aguã SENHOR ojapo uka va'ekue, ijayvua ha'e oipotaa, ha'e rami vy ayvu kuaxia para re oĩ va'e rupi ikuai aguã, SENHOR guexeve guarã

ojapo va'ekue rupi anho. Ha'e ramo heta va'e kuery ha'e javi onhemboayvu okuapy ha'e va'e ayvu rupi ikuai aguã re.

2 Crônicas 34.3-7

⁴ Ha'e gui ma huvixa ijayvu sacerdote yvateve va'e Hilquias, sacerdote vvy'igueve ha'e okê rarôa kuery pe, SENHOR pegua templo ropy gui ha'e kuery oipe'apa aguã tembiporu Baal peguarã ojapo pyre, ha'e gui ta'angaarã vvyra omopu'ã mbyre ha'e yva re jaxy-tata ikuai va'e peguarã ojapo pyre ha'e javi. Ha'e rami vy Jerusalém gui mombyrya py oapypa, Cedrom nhuũndy py, ha'e gui tanhimbukue ma ogueraa Betel katy.

⁵ Oipe'apa guive sacerdote kuery Judá rupi ha'e Jerusalém vvyry ombojerovi-aaty vvy'ã rupi ikuai va'e peguarã Judá pygua huvixa kuery omoi va'ekue. Ha'e va'e kuery ma tuuete ramigua pe heakuã porã va'e oapy va'ekue, Baal pe, kuaray, jaxy, ko'ê mbija ha'e jaxy-tata ha'e javi pe.

⁶ Ha'e rami vy SENHOR pegua opy gui oipe'a avi ta'angaarã vvyra omopu'ã mbyre, ha'e vy Jerusalém gui mombyrya py ogueraa Cedrom vvyugua peve. Ha'e va'e ma oapypa vy omongu'ipa, ha'e vy ha'e pyguare rupa ikuai va'e áry rupi omombopa.

⁷ Oitypa avi SENHOR pegua oka py oo avakue ombojeroviaa rupi itavy rei okuapyague. Ha'e va'e opy rupi kunhague ojapo va'ekue oo'i ajukue guigua ta'angaarã vvyra omopu'ã va'ekue rorã.

⁸ Ha'e gui ma ogueru rukapa sacerdote kuery Judá regua tetã py ikuaiague gui, ha'e vy omongy'apa ombojeroviaaty vvy'ã rupi ikuai va'e ha'e kuery heakuã porã va'e oapyaty va'ekue, Geba guive Berseba peve. Ha'e vy oitypa avi altar tetã rokê py oi va'ekue, tetã re opena va'ety Josué pegua okê regua oiporu kuaa e'ÿa re.

⁹ Ha'e rã ombojeroviaaty vvy'ã rupi sacerdote kuery ikuai va'ekue pe ma mba'eve ndoapy ukai SENHOR pegua altar Jerusalém py oi va'e áry, mbojape mbovua revegua e'ÿ guyvy kuery reve ho'u okuapy va'eri.

¹⁰ Ha'e gui huvixa omongy'apa avi Hinom ra'y kuery vvyugua re Tofete oi va'ekue, ha'e py avave rei gua'y e'ÿ vy guajy kuery ndoapyavei aguã ta'angaa Moloque peguarã.

¹¹ Oipe'apa avi kavaju Judá pygua huvixa kuery kuaray re ojeroviaa rupi omboaxa va'ekue. Ha'e va'e ma SENHOR pegua oka py opyta va'ekue jaikeaty rexei, opy rupi opena va'ety Natã-Meleque renda katy'i rupi. Ha'e rã karôxa kuaray peguarã omboaxa va'ekue ma oapypa.

¹² Huvixa oipe'apa avi Acáz rendakue yrýry rupi altar ikuai va'ekue, oo áry rupi. Ha'e va'e altar ma Judá pygua huvixa kuery ha'e Manassés ojapo va'ekue SENHOR pegua oka mokoï oi va'e rupi. Ha'e va'e omboa'ypa vy oipe'apa heravy. Ha'e vy iku'ikue ma omombo Cedrom yakã áry rupi.

¹³ Huvixa omongy'apa avi ombojeroviaaty Jerusalém katy'i vvy'ã rupi ikuai va'ekue, vvyty mba'emo omombaaty katy'i ijaxu e'ÿa re. Ha'e va'e ma Sidom pygua kuery ha'eve'ÿ va'e Astarote pe ojapo atyrã Israel pygua huvixa Salomão omopu'ã va'ekue, ha'e Moabe pygua kuery Camo pe, ha'e gui Amom ra'y kuery ruete ramigua ojegarupy Milcom pe ojapo atyrã va'ekue voi.

¹⁴ Ha'e rami ae avi omboa'ypa ita omopu'ã mbyre, ta'angaarã vvyra omopu'ã mbyre voi ojayapa. Ha'e vy ha'e nunga ikuaiague rupi omonyẽmba imoiny avakue kãgue.

Betel py altar oi va'ekue ju omongy'apa ha'e oitypaague

¹⁵ Huvixa oity avi altar Betel py oi va'ekue, ha'e vvy'ã rupi ombojerovia atyrã Nebate ra'y Jeroboão ojapo va'ekue Israel kuery oguerojeyavy

aguã. Ombovaipa ombojeroviaaty yvy'ã re oĩ va'ekue, altar oĩ va'ekue ma omongu'ipa, ha'e oapypa ta'angaarã vvyra omopu'ã mbyre.

¹⁶ Ha'e gui huvixa Josias oma'ẽ-ma'ẽ vy oexa vvyra rupa yvy'ã re ikuai va'e. Ha'e va'e gui ma ikãgue ikuai va'ekue oguenoẽ ukapa vy oapypa altar oĩ va'e áry. Ha'e vy omongy'apa, SENHOR ayvu Nhanderuete remimbo'e omombe'u ma voiaque rami vy.*

¹⁷ Ha'e gui huvixa oporandu:

– Mava'e rupa markaague tu pe py xee aexa va'e?

Ha'e rá tetã pygua avakue ombovai okuapy:

– Peva'e ma ava Nhanderuete remimbo'e Judá gui ou va'ekue rupa. Ha'e va'e ma omombe'u ma voi va'ekue Betel py altar oĩ va'e ndee remongy'a 'rãa – he'i okuapy.

¹⁸ Ha'e ramo Josias aipoe'i:

– Tove ha'vy ta'itui. Avave rei topena eme ikãgue re – he'i. Ha'e ramo ha'e va'e kãgue ma ha'e kuery ojea okuapy, Samaria gui profeta ou va'ekue kãgue ha'e py oĩ va'e reve.

¹⁹ Ha'e gui Samaria re tetã ikuai va'e rupi ju Josias ombovaipa yvy'ã rupi ombojerovia atyrã Israel pygua huvixa kuery ojapo va'ekue SENHOR ombopoxy aguã rami rive. Ha'e va'e re ju ojapo Betel rupi ojapoague ha'e javi rami.

²⁰ Ha'e vy altar ha'e py ikuai va'e áry ae ojukapa sacerdote kuery ombojerovi-aaty yvy'ã rupi ikuai va'e peguare, ha'e vy ikãgue ma oapypa hi'áry. Ha'e gui mae ma ojevvy ju Jerusalém katy.

2 Crônicas 35.1-19

²¹ Ha'e gui ma heta va'e kuery ha'e javi pe huvixa omombe'u uka vy aipoe'i:

– Páscoa ára pejapo ngaru SENHOR Penderuete peguarã, kuaxia para re guexeve guarã ojapo va'ekue oĩa rami vy – he'i.

²² Ha'e ramo Páscoa ára ngaru ojapo okuapy va'e ramigua ma neĩ peteĩgueve ma voi ndojapoai teri Israel rerekoa kuery opena jave, neĩ Israel ha'e Judá pygua huvixa kuery opena jave ma voi.

²³ Huvixa Josias dezoito ma'etỹ re ma oĩa py ojapo okuapy Páscoa ára ngaru SENHOR peguarã, Jerusalém py.

Josias Nhanderuete pe ete oikoague

²⁴ Josias omomba avi omanogue mboayvua ha'e imba'evyky va'e kuery, opy rupi ta'angaa ikuai va'ekue, ta'angaa mboae, ha'e Judá vvy re ha'e Jerusalém py ojegarupy ikuai va'ekue-ekue. Ha'e rami oiko ojapopa aguã kuaxia para SENHOR rOPY sacerdote Hilquias ojou va'ekue re lei oĩa rami vy.

²⁵ Ha'e oĩ e'ỹ mbove ma ndoikoi teri huvixa ha'e ramigua, mba'eta opy'a, onhe'ẽ ha'e ombaraetea ha'e javi py SENHOR pe ojeko me'ẽ va'e, Moisés lei ombopara va'ekue ha'e javi rami vy. Ha'e va'e rirẽ ma ha'ekue ramigua ete ju ndoikovei guive.

²⁶ Ha'e rami avi SENHOR nda'ipoxy ve'ỹi guive Judá rovai, Manassés opa marã ombopoxy aguã rami ojapo vai rire.

²⁷ Ha'e rami vy SENHOR aipoe'i:

– Judá regua voi aipe'apa 'rã xerenonde gui, Israel regua aipe'aague rami ae ju. Ha'e rami vy aea 'rã kova'e tetã Jerusalém xejeupe guarã aiporavo va'ekue ri, xevygua oo “Ha'e py oĩ 'rã xerery”, ha'eague voi.

2 Crônicas 35.20-27

* 23:16 Ha'e va'e ayvu jaexa 'rã 1 Reis 13.1-32 py.

²⁸ Ha'e gui oĩve rei tema Josias rekokie regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noi 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery rekokie oĩa re?

²⁹ Josias oĩ teri jave ma Egito pygua huvixa Faraó-Neco oo Eufartes yakã katy Assíria pygua huvixa rovai. Ha'e ramo Neco rovai ju Josias oo vy hexe opu'ã ramo ojuka, Megido py.

³⁰ Hetekue ma hembiguai kuery ogueru okuapy peteĩ karóxa py. Jerusalém py oguerovaẽ ma vy onhono porã okuapy hupará oĩ va'ekue py ae. Ha'e rire ma ha'e va'e vyv re ikuai va'e kuery Josias ra'y Jeoacaz ogueraa vy omoĩ okuapy nguvixará tuu rekovia.

2 Crônicas 36.1-4

³¹ Jeoacaz oĩ ypy'i jave py ma vinte e três ma'etỹ ogueroko, ha'e gui mboapy jaxy re ete'i opena Jerusalém py. Ixy ma Hamutal, Libna pygua Jeremias rajy.

³² Ha'e va'e ma ha'evẽ'ỹ va'e ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, guamoĩ kuery ojapoague ha'e javi rami.

³³ Ha'e ramo Faraó-Neco ombo'a uka imoiny Ribla py Hamate vyv re, Jerusalém py opena ve'ỹ aguã. Ha'e vy ijyvy re ikuai va'e gui okobra três mil e trezentos quilos prata ha'e trinta e três quilos ouro guigua.

³⁴ Huvixará ma Faraó-Neco omoĩ Josias ra'y Eliaquim, tuu Josias rekovia opena aguã. Ha'e vy hery oguerova vy Jeoaquim ju omboery. Ha'e rá Jeoacaz ma Egito vyv katy ju ogueraa. Ha'e ramo omano ha'e py.

³⁵ Ha'e gui ma Jeoaquim prata ha'e ouro omboaxa Faraó pe. Ha'e rami vy oyvy jave rupi ome'ẽ uka, Faraó ijayvuague rami vy ixupe omboaxapa aguã. Oyvy re ikuai va'e prata ha'e ouro ome'ẽmba aguã rami ojapo, peteĩ-teĩ gui oipe'a ha'e ae ome'ẽ ukaa rami vy, Faraó-Neco pe omboaxa aguã.

2 Crônicas 36.5-8

³⁶ Jeoaquim ma vinte e cinco ma'etỹ ogueroko jave py huvixa oĩ ypy. Ha'e gui onze ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma Zebida, Ruma pygua Pedaiás rajy.

³⁷ Ha'e va'e ma ha'evẽ'ỹ va'e anho ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, guamoĩ kuery ojapoague ha'e javi rami.

24

¹ Jeoaquim oĩ jave py Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ou hexe opu'ã aguã. Ha'e ramo mboapy ma'etỹ peve Jeoaquim oiko hembiguai. Ha'e va'e rire ma Jeoaquim ju opu'ã hexe.

² Ha'e ramo Jeoaquim rovai SENHOR ombou caldeu kuery, Síria pygua, Moabe pygua ha'e Amom ra'y kuery. Judá vyv re ombou ombovaipa aguã, guembiguai profeta kuery rupi SENHOR ijayvuague rami vy.

³ Ha'e nunga oiko Judá kuery re SENHOR ijayvuague rami vy ae, guenonde gui oipe'apa aguã, Manassés opa marã ojevavyague káuxa,

⁴ ojevavy e'ỹ va'e kuery ruguy omoẽague káuxa guive, Jerusalém tetã ha'e javi rupi huguy omoẽ rire. Ha'e rami ete ojevavyague ma SENHOR nomboguxei.

⁵ Ha'e gui oĩve rei tema Jeoaquim rekokie regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noi 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery rekokie oĩa re?

⁶ Ha'e gui Jeoaquim ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo ta'y Joaquim ju oĩ nguu rekovia.

⁷ Ha'e rá Egito pygua huvixa ma neĩ peteĩgue ma voi noẽvei oyvy gui. Mba'eta mba'emo ogueroko va'ekue ha'e javi Babilônia pygua huvixa oipe'apa ma, Egito katy'i yakã'i oĩ va'e guive Eufartes yakã peve.

2 Crônicas 36.9

⁸ Joaquim ma dezoito ma'et'ỹ oguereko jave py huvixa oĩ ypy. Ha'e gui mboapy jaxy re ete'i opena Jerusalém py. Ixy ma Neústa, Jerusalém pygua Elnatã rajy.

⁹ Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e anho ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, guamoĩ kuery ojapogue ha'e javi rami.

Jerusalém gui yvatekueve Nabucodonosor escravo-rã ogueraapaague

¹⁰ Ha'e va'e jave py ma Jerusalém katy ou Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor rembiguai kuery. Ha'e vy ojokopa tetã.

¹¹ Ha'e gui tetã re Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ae ou, guembiguai kuery ojokopa okuapy jave.

¹² Ha'e ramo Judá pygua huvixa Joaquim oo Babilônia pygua huvixa reve nhovaexĩ aguã. Ngupive ogueraa oxy, guembiguai kuery, ojeupegua yvatekueve ha'e joe opena va'ety kuery. Ha'e ramo Babilônia pygua huvixa ogueraa escravo-rã, oito ma'et'ỹ re ma oĩ jave py.

¹³ Ogueraa avi SENHOR pega opy mba'emo omoĩ porã mbyre ha'e javi, huvixa ro gui guive. SENHOR ijayvuague rami vy omboa'ypa tembiporu Israel pygua huvixa Salomão ojapo va'ekue, ouro guigua SENHOR pega templo ropy guarã va'ekue meme.

¹⁴ Ha'e rami py oipe'apa Jerusalém py ikuai va'ekue ha'e javi. Yvatekueve, avakue ipy'a guaxukue, mba'emo apoa ha'e ferro re omba'eapo va'e kuery ha'e javi vy ma dez mil ogueraa. Avave rei ndopytai yvy re, iporiaukue'i e'ỹ vy.

¹⁵ Babilônia katy ogueraa Joaquim. Jerusalém gui escravo-rã ogueraa avi huvixa xy, ta'yxy kuery ha'e hembiguai kuery ha'e javi.

¹⁶ Avakue ipy'a guaxukueve sete mil ikuai va'e, mba'emo apoa ha'e ferro re omba'eapo va'e kuery mil ikuai va'e joe opu'ã kuaa va'ekue meme ma Babilônia pygua huvixa ogueraapa escravo-rã.

¹⁷ Ha'e gui Joaquim rekovia ma Babilônia pygua huvixa omoĩ tuyv'i Mata-nias. Ha'e va'e rery oguerova vy Zedequias ju omboery.

2 Crônicas 36.10-16; Jeremias 52.1-3

¹⁸ Zedequias ma vinte e um ma'et'ỹ oguereko jave py oĩ ypy huvixa. Ha'e gui onze ma'et'ỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma Hamutal, Libna pygua Jeremias rajy.

¹⁹ Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e anho ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, Joaquim ojapogue ha'e javi rami.

Jeremias 39.1-7; 52.3-11

²⁰ Ha'e nunga oiko Jerusalém tetã ha'e Judá pygua kuery rovai SENHOR ipoxy ramo, guenonde gui oipe'apa aguã. Ha'e gui ma huvixa Zedequias opu'ã Babilônia pygua huvixa rovai.

25

¹ Zedequias nove ma'et'ỹ re ma huvixa oĩ jave, dez jaxya re dez araa py ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ou Jerusalém py, oxondaro kuery ha'e javi reve. Tetã re ipo'akaxe vy ojokopa okuapy jovaive re.

² Onze ma'et'ỹ re ma Zedequias oĩ peve ojokopa tetã.

³ Irundy jaxya re nove araa py ma tetã ha'e javi rupi karuai oiko rã ha'e pygua kuery ndojouvei ho'u va'erã.

⁴ Ha'e va'e jave py oitya tetã kora. Ha'e ramo ha'e pygua avakue joe opu'ã pygua onhamba pyávy. Mokoĩ kora pa'ũ okẽ oĩ va'e rupi oje'oi huvixa mba'e

vyotyty oĩ va'e vyvry tape oĩ va'e rupi, caldeu kuery tetã jovaive re ikuai teĩ. Ha'e rã huvixa ma yvy joja reia rupi tape oĩ va'e rupi onha.*

⁵ Ha'e ramo caldeu regua xondaro kuery ma huvixa Zedequias rakykue oje'oi vy oupity Jericó tetã katy'i yvy joja reia oĩ va'e py. Hexevegua xondaro kuery oaĩmba vy oejapa oje'oivy.

⁶ Ha'e ramo ojokua reve ogueraa Ribla py Babilônia pygua huvixa oĩa py. Ha'e ramo ijayvu opaga aguã re.

⁷ Ha'e rami vy Zedequias oexaa py ae ojokapa ta'y kuery. Ha'e gui ma hexa omombupa. Mokoĩ corrente overa va'e guigua py ojokua reve ogueraa okuapy Babilônia katy.

2 Crônicas 36.17-21; Jeremias 39.8-10; 52.12-27

⁸ Dezenove ma'etỹ re ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor oĩ jave py, peteĩ nhiruĩ jaxya re sete araa py ma peteĩ ou Jerusalém peve, Babilônia pygua huvixa rembiguai, jopya kuery ruvixa Nebuzaradã.

⁹ Ha'e va'e ma oapypa SENHOR pegua oo, huvixa rogue ha'e Jerusalém tetã rupi oo ikuai va'ekue ha'e javi. Oo iporãgueve ikuai va'e oapypa.

¹⁰ Ha'e rami vy jopya kuery ruvixa reve caldeu regua xondaro kuery ou va'ekue oitypa okuapy Jerusalém tetã vyvry rupi kora oĩ va'ekue.

¹¹ Ha'e gui jopya kuery ruvixa Nebuzaradã ma heta ogueraa escravo-rã: tetã rupi ikuai va'ekue, Babilônia pygua huvixa pe ojejopy uka va'ekue, heta va'e kuery regua guive.

¹² Ha'e rã iporiaukueve ma jopya kuery ruvixa oejapa uva nhotyãrã ha'e mba'ety rupi omba'eapo va'erã.

¹³ Caldeu kuery omopẽmba okuapy SENHOR pegua oo ytarã overa va'e guigua mokoĩve hi'ãi va'ekue, mba'emo renda ha'e yy mbotyãrã overa va'e gui ojapo pyre, SENHOR pegua opy oĩ va'ekue. Ha'e vy overa va'e oĩ va'ekue ogueraapa Babilônia katy.

¹⁴ Ogueraa avi oja, pá, tapyĩ araa, heakuã porã va'e ryrukue, tembiporurã overa va'e gui ojapo pyre, ha'e mba'emo omboetea rupi oiporua va'ekue ha'e javi.

¹⁵ Jopya kuery ruvixa ogueraa avi tapyĩ ryru, hy'a guaxu, ha'e gui ouro ha'e prata guigua ha'e javi.

¹⁶ Ha'e gui mokoĩve oo yta hi'ãi va'ekue, mba'emo ojoiaty ha'e mba'emo rendarã Salomão ojapo va'ekue SENHOR pegua opy rupi guarã, ha'e va'e tembiporu re overa va'e oĩ va'ekue ha'e javi ma jaipapapa va'erã e'ỹ.

¹⁷ Peteĩ-teĩ oo yta yvatekuea ma oito metros, ha'e gui hi'áry ma oĩ ju overa va'e guigua mokoĩ metro yvatea va'e. Hi'árygua vyvry rupi imbojeguaarã kya corrente guigua ha'e vyvra'a ra'angaa oĩ va'ekue ma overa va'e guigua meme. Ha'e rã hovai re ijyta hi'ãi va'e reve ma joegua, kya imbojeguaarã oĩ va'e voi.

¹⁸ Jopya kuery ruvixa ogueraa avi sacerdote yvateve va'e Seraías, sacerdote yvyive va'e Sofonias, ha'e gui okẽ rarõa kuery mboapy ikuai va'ekue.

¹⁹ Tetã gui ogueraa avi peteĩ xondaro kuery ruvixa oĩ va'ekue, ha'e gui peteĩ nhiruĩ avakue huvixa mongetaaty tetã py ojou va'ekue, ha'e xondarorã ha'e py ikuai va'e rery ombopara va'ety, ha'e gui sessenta avakue ha'e py hekoa va'ekue tetã rupi ojou va'ekue.

²⁰ Ha'e va'e kuery ma jopya kuery ruvixa Nebuzaradã ojokua reve ogueraapa Ribla py Babilônia pygua huvixa oĩa py.

* 25:4 Caldeu kuery ma Babilônia pygua kuery ae. Ha'e gui caldeu kuery ruvixa ma Nabucodonosor (versículo 1).

²¹ Ha'e ramo Ribla py ae Babilônia pygua huvixa oipyxo uka vy ojuka ukapa, Hamate yvy re. Ha'e rami py Judá kuery ijyvy gui ogueraapaa escravo-rã.

²² Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ma Safã ra'y Aicão ra'y Gedalias omoí Judá yvy re oeja va'ekue re opena va'erã.

Ismael Gedalias ojukaague

²³ Ha'e gui xondaro ruvixa kuery, hexevegua avakue reve oendu okuapy Babilônia pygua huvixa Gedalias ju huvixarã omoíague. Ha'e rami vy Mispa py Gedalias oia py ha'e kuery ou okuapy oikuaa porãve aguã. Ha'e va'e kuery regua ma Netanias ra'y Ismael, Careá ra'y Joanã, netofatita Tanumete ra'y Seraías ha'e maacatita ra'y Jazanias. Guexevegua avakue reve ou okuapy.

²⁴ Ha'e ramo Gedalias onhemboayvu ha'e kuery pe ha'e hexevegua avakue ikuai va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Pekyjé eme caldeu kuery gui. Pepyta tema nhandeyvy re, ha'e penhe'ê rendu Babilônia pygua huvixa. Ha'e ramo peê kuery pendekuai porã 'rã — he'i.

²⁵ Ha'e rami teí sete jaxya py ou Netanias ra'y Ismael, Elisama ramymino va'e, ipo'akave va'e ra'y. Hexeve ou avi dez avakue. Ha'e va'e kuery Gedalias oipyxo ramo omano, judeu ha'e caldeu kuery Mispa py hexeve ikuai va'ekue voi.

²⁶ Ha'e ramo heta va'e kuery ha'e javi caldeu kuery gui okyje vy opu'ãmba oje'oivy, vvyĩgueve ha'e yvatekueve, xondaro ruvixa kuery voi oje'oi Egito yvy katy.

Jeremias 52.31-34

²⁷ Judá pygua huvixa Joaquim dezessete ma'et'ý ma escravo-rã ogueraague ojapo rirê, doze jaxya re vinte e sete araa py ma Evil-Merodaque oí Babilônia pygua huvixarã. Ha'e va'e ma Judá pygua huvixa Joaquim opoi nhuã py ombo'ague gui.

²⁸ Ha'e vy hexeve ha'eve reia'i rupi ijayvu vy omboyvateve amboae huvixa kuery Babilônia py hexeve ikuai va'e gui.

²⁹ Ha'e ramo Joaquim oao nhuã py oiporu va'ekue omboekovia vy huvixa renonde ae okaru oikovy ko'ê nhavõ, oikoa pukukue re.

³⁰ Ha'e vy ko'ê nhavõ huvixa po gui ae ojopy mba'emo repyrã, oikovea ja guarã.

Jypya Crônicas huvixa kuery rekokue oĩa Jypya crônicas huvixa kuery rekokue oĩa

Kova'e kuaxia para re ma omombe'ua porãve ju mba'emo omombe'ua ma va'ekue, omo'arandu ha'e ombopy'a guaxu aguã judeu kuery escravorã ogueraa ague gui oyvy re ojevvy va'ekue. Ha'e rami vy jypy omombe'u oyvy re ojevvy va'ekue ramoĩ kuery rery. Ha'e gui ma huvixa Davi openaague ju omombe'u vy ima'endu'a yvatea ha'e ipo'akaa re. Omombe'u avi Senhor pegua templo peguarã Davi oguereko katupaague.

Heta va'e kuery oendua py Davi ogueroovy'a Senhor. Ha'e vy aipoe'i: "Senhor Israel kuery ruete, Oeruete reiko va'e, ndere ae ta'ima'endu'a porãa yma ete guive raka'eve rã peve. ... Ndere ae oĩ ndepo'aka aguã, ha'e pavẽ ikuai va'e aryve rupi ndeyvateve va'e repenaa py. ... Ha'e gui aỹ ma Oeruete, rogueroovy'a vy rogueroporaie rokuapy nderery hexakãmba va'e rupi" (29.10b, 11b, 13).

Adão ramymino kuery rery oĩa

Gênesis 5.1-32

¹ Adão, ha'e gui Sete, Enos,

² Cainã, Maalalel, Jaredé,

³ Enoque, Metusalém, Lameque,

⁴ Noé, Sem, Cam ha'e Jafé.*

Gênesis 10.1-32

⁵ Jafé ra'y kuery ma Gômer, Magogue, Madai, Javã, Tubal, Meseque ha'e Tiras.

⁶ Gômer ra'y kuery ma Asquenaz, Rifate ha'e Togarma.

⁷ Javã ra'y kuery ma Elisá, Társis, Quitim ha'e Rodanim.

⁸ Ha'e gui Cam ra'y kuery ma Cuxe, Mizraim, Pute ha'e Canaã.

⁹ Cuxe ra'y kuery ma Sebá, Havilá, Sabtá, Raamá ha'e Sabtecá. Raamá ra'y kuery ma Sabá ha'e Dedã.

¹⁰ Cuxe ra'y ma Ninrode. Ha'e va'e ma jypy'i ipo'akapa va'e oiko vyv re.

¹¹ Mizraim ra'y kuery ma Ludim, Anamim, Leabim, Naftuim,

¹² Patrusim, Casluim (ha'e va'e ma filisteu kuery ppy'i) ha'e Caftorim.

¹³ Canaã ra'y kuery ma jypygua Sidom, ha'e gui Hete,

¹⁴ ha'e jebuseu kuery, amorreu, girgaseu,

¹⁵ heveu, arqueu, sineu,

¹⁶ arvadeu, zemareu ha'e hamateu kuery.

¹⁷ Ha'e gui Sem ra'y kuery ma Elão, Assur, Arfaxade, Lude, Arã, Uz, Hul, Geter ha'e Meseque.

¹⁸ Arfaxade ra'y ma Selá, ha'e Selá ra'y ma Héber.

¹⁹ Héber ra'y kuery ma mokoĩ oiko: Peteĩ rery ma Pelegue, mba'eta ha'e va'e oiko jave py vyv omboja'oa.† Ha'e rã tyvy rery ma Joctã.

²⁰ Joctã ra'y ma Almodá, Salefe, Hazar-Mavé, Jerá,

²¹ Hadorão, Uzal, Dicla,

²² Ebal, Abimael, Sabá,

* **1:4** Sem, Cam ha'e Jafé ma Noé ra'y kuery ikuai (Gênesis 5.32). † **1:19** Tery Pelegue ma "Mboja'o" 'ea.

23 Ofir, Havilá ha'e Jobabe. Ha'e va'e kuery ha'e javi ma Joctã ra'y kuery meme.

Gênesis 11.10-32

24 Sem, ha'e gui Arfaxade, Selá,

25 Héber, Pelegue, Reú,

26 Serugue, Naor, Terá,

27 ha'e gui Abrãõ, hery mboae Abraão va'e.

Gênesis 25.12-18

28 Abraão ra'y kuery ma Isaque ha'e Ismael.

29 Po rami ma ha'e va'e ra'y kuery: Ismael ra'y jypygua ma Nebaiote, ha'e gui Quedar, Adbeel, Mibsão,

30 Mísma, Dumá, Massá, Hadade, Temá,

31 Jetur, Nafis ha'e Quedemá. Ha'e va'e kuery ma Ismael ra'y kuery meme.

Gênesis 25.1-6

32 Ha'e gui Abraão ra'yxy jevy Quetura opi'a kuery oikuavã'i va'ekue ma Zinrã, Jocsã, Medã, Midiã, Isbaque ha'e Suá. Jocsã ra'y kuery ma Sabá ha'e Dedã.

33 Midiã ra'y kuery ma Efá, Efer, Enoque, Abida ha'e Elda. Ha'e va'e kuery ma Quetura pi'a kuery meme.

34 Ha'e gui Abraão ra'y ma Isaque. Isaque ra'y kuery ma Esaú ha'e Israel.

Gênesis 36.1-19

35 Esaú ra'y kuery ma Elifaz, Reuel, Jeús, Jalão ha'e Coré.

36 Elifaz ra'y kuery ma Temã, Omar, Zefi, Gaetã, Quenaz, Timna ha'e Amaleque.

37 Reuel ra'y kuery ma Naate, Zerá, Samá ha'e Mizá.

Gênesis 36.20-30

38 Ha'e gui Seir ra'y kuery ma Lotã, Sobal, Zibeão, Aná, Diso, Eser ha'e Disã.

39 Lotã ra'y kuery ma Hori ha'e Homã. Ha'e gui Lotã reindy ma Timna.

40 Sobal ra'y kuery ma Aliã, Manaate, Ebal, Sefõ ha'e Onã. Zibeão ra'y kuery ma Aiá ha'e Aná.

41 Aná ra'y ma Disom. Disom ra'y kuery ma Hanrãõ, Esbã, Itrã ha'e Querã.

42 Eser ra'y kuery ma Bilã, Zaavã ha'e Jaacã. Disã ra'y kuery ma Uz ha'e Arã.

Gênesis 36.31-43

43 Pova'e kuery ma Edom yvy re huvixave oĩ va'ekue, Israel kuery ruvixave oĩ e'ÿ teri jave: Beor ra'y Bela. Ha'e va'e retã openaaty ma Dinabã.

44 Ha'e gui Bela omano rire hekovia oĩ Bozra pygua Zera ra'y Jobabe.

45 Jobabe omano rire hekovia oĩ temanita kuery yvy guigua Husão.

46 Husão omano rire hekovia oĩ Bedade ra'y Hadade. Ha'e va'e ma oitypa Midiã pygua kuery Moabe yvy re. Hetã openaaty ma Avite.

47 Ha'e gui Hadade omano rire hekovia oĩ Masreca pygua Samlá.

48 Samlá omano rire hekovia oĩ Saul. Ha'e va'e ma Eufrates yakã yv'ýry Reobote oĩ va'e guigua.

49 Ha'e gui Saul omano rire hekovia oĩ Achbor ra'y Baal-Hanã.

50 Baal-Hanã omano rire hekovia oĩ Hadade. Ha'e va'e retã openaaty ma Paí. Ha'e rã ta'yxy ma Matrede memby Meetabel, Me-Zaabe remiarirõ va'e.

51 Ha'e gui Hadade ju omano.

Po rami ma Edom pygua yvatekueve rery: yvatekueve Timna, Alva, Jetete,

52 Oolibama, Elá, Pinom,

53 Quenaz, Temã, Mibzar,

54 Magdiel, ha'e gui Irã. Ha'e va'e kuery ma Edom pygua yvatekueve meme.

2

Gênesis 35.22-26

¹ Ha'e gui pova'e ma Israel ra'y kuery: Rúben, Simeão, Levi, Judá, Issacar, Zebulom,

² Dã, José, Benjamim, Naftali, Gade ha'e Aser.

Judá ramymino kuery rery oĩa

³ Ha'e gui Judá ra'y kuery ma Er, Onã ha'e Selá. Ha'e va'e kuery mboapy ma Canaã pygua Bate-Sua pi'a ikuai raka'e. Ha'e gui Judá ra'y jypygua Er ma SENHOR renonde rupi heko vai ramo ojuka.

⁴ Ha'e rã gua'y ra'xy Tamar re Judá ta'yague ma Perez ha'e Zera. Judá ra'y kuery ha'e javi vy ma peteĩ nhiruĩ ikuai.

⁵ Ha'e gui Perez ra'y kuery ma Hezrom ha'e Hamul.

⁶ Zera ra'y kuery ma Zinri, Etã, Hemã, Calcol ha'e Dara. Ha'e javi vy ma peteĩ nhiruĩ ikuai.

⁷ Carmi ra'y ma Acar. Ha'e va'e ma Israel kuery ikuai axy aguã rami ojapo ha'eve'ỹ va'e py ojevavy vy.

⁸ Etã ra'y ma Azarias.

⁹ Hezrom ra'y kuery ikuai va'ekue ma Jerameel, Rão ha'e Quelubai.

¹⁰ Ha'e gui Rão ra'y ma Aminadabe. Aminadabe ra'y ma Naassom, Judá regua kuery ruvixa va'e.

¹¹ Naassom ra'y ma Salma, ha'e Salma ra'y ma Boaz.

¹² Boaz ra'y ma Obede, ha'e Obede ra'y ma Jessé.

¹³ Jessé ra'y jypygua ma Eliabe, mokoĩa ma Abinadabe, mboapy ma Siméia,

¹⁴ irundya ma Natanael, peteĩ nhiruĩa ma Radai,

¹⁵ mboapy memea ma Ozém, ha'e gui sete-a ma Davi.

¹⁶ Ha'e va'e reindy kuery ma Zerua ha'e Abigail. Zerua pi'a kuery ma mboapy: Abisai, Joabe ha'e Asael.

¹⁷ Abigail ma oikuavã'i Amasa. Ha'e rã Amasa ru ma Ismael guigua Jéter.

¹⁸ Ha'e gui Hezrom ra'y Calebe ma gua'y kuery oguereko gua'xy Azuba ha'e gui Jeriote re. Ha'e va'e pi'a kuery ma Jeser, Sobabe ha'e Ardorm.

¹⁹ Ha'e gui Azuba omano ma rire gua'xyrã Calebe ogueraa Efrata. Ha'e va'e re ta'ya ma Hur.

²⁰ Hur ra'y ma Uri, ha'e Uri ra'y ma Bezalel.

²¹ Ha'e gui Hezrom ma Gileade ru Maquir rajy re omenda, sessenta ma'etỹ ma oguerekoa py. Ha'e ramo oikuavã'i Segube.

²² Segube ra'y ma Jair. Ha'e va'e ma vinte e três tetã re opena Gileade yvy rupi.

²³ Ha'e rami teĩ Jair pegua tekoa ikuai va'ekue ma Gesur ha'e Arã oipe'apa, Quenate yvỹry tekoa'i ikuai va'e ha'e javi guive, ha'e javi vy ma sessenta tekoa ikuai. Ha'e va'e kuery ha'e javi ma Gileade ru Maquir ra'y kuery meme.

²⁴ Calebe-Efrata py Hezrom omano ma rire Hezrom ra'xy Abia oikuavã'i Tecoa rurã Asur.

²⁵ Ha'e gui pova'e ma Hezrom ra'y jypygua Jerameel ra'y kuery: jypygua Rão, ha'e gui Buna, Orém, Ozém ha'e Aías.

²⁶ Ha'e gui Jerameel amboae ju ogueraa gua'xyrã, Atara hery va'e. Ha'e va'e ma Onã xyã.

²⁷ Jerameel ra'y jypygua Rão ra'y kuery ma Maaz, Jamim ha'e Equer.

²⁸ Onã ra'y kuery ma Samai ha'e Jada. Samai ra'y kuery ma Nadabe ha'e Abisur.

²⁹ Abisur ra'xy rery ma Abiail. Ha'e va'e oguereko Abã ha'e Molide.

³⁰ Nadabe ra'y kuery ma Selede ha'e Apaim. Ha'e rã Selede ma ta'y e'ÿ re omano.

³¹ Apaim ra'y ma Isi. Isi ra'y ma Sesã. Sesã ra'y ma Alai.

³² Ha'e gui Samai ryvy Jada ra'y kuery ma Jéter ha'e Jônatas. Ha'e rã Jéter ma omano ta'y e'ÿ re.

³³ Jônatas ra'y kuery ma Pelete ha'e Zaza. Ha'e va'e kuery ma Jerameel ra'y kuery.

³⁴ Ha'e gui Sesã ma ndata'yi, tajy kuery anho. Ha'e rami avi Sesã oguereko peteĩ guembiguai Egito guigua, Jara hery va'e.

³⁵ Ha'e gui Jara ra'yxyrã ma Sesã ome'ẽ guajy. Ha'e va'e ma oikuavã'i Atai.

³⁶ Atai ra'y ma Natã, ha'e Natã ra'y ma Zabade.

³⁷ Zabade ra'y ma Eflal, ha'e Eflal ra'y ma Obede.

³⁸ Obede ra'y ma Jeú, ha'e Jeú ra'y ma Azarias.

³⁹ Azarias ra'y ma Heles, ha'e Heles ra'y ma Eleasa.

⁴⁰ Eleasa ra'y ma Sismai, ha'e Sismai ra'y ma Salum.

⁴¹ Salum ra'y ma Jecamias, ha'e rã Jecamias ra'y ma Elisama.

⁴² Ha'e gui Calebe ra'y jypygua, Jerameel ryke'y va'e ma Maressa. Ha'e va'e ma Zife ru oiko. Maressa ra'y ma Abi-Hebrom.

⁴³ Hebrom ra'y kuery ma Coré, Tapua, Requéim ha'e Sema.

⁴⁴ Sema ra'y ma Jorqueão rurã Raão. Ha'e gui Requéim ra'y ma Samai.

⁴⁵ Samai ra'y ma Maom, ha'e Maom ra'y ma Bete-Zur.

⁴⁶ Ha'e gui Calebe ra'yxy jevy Efá ma oikuavã'i Harã, Mosa ha'e Gazez. Ha'e Harã ra'y ma Gazez.

⁴⁷ Jadaí ra'y kuery ma Regém, Jotão, Gesã, Pelete, Efá ha'e Saafe.

⁴⁸ Ha'e gui Calebe ra'yxy jevy Maaca oguereko Seber ha'e Tiranã.

⁴⁹ Maaca oikuavã'i avi Madmana rurã Saafe, ha'e gui Machbena ha'e Gibeá rurã Seva. Ha'e gui Acsa ma Calebe rajy ae.

⁵⁰ Ha'e va'e kuery ma Calebe ra'y kuery meme.

Ha'e gui Efrata ra'y jypygua Hur ra'y kuery ma Quiriate-Jearim rurã Sobal,

⁵¹ ha'e gui Belém pygua kuery rurã Salma, ha'e Bete-Gade rurã Harefe.

⁵² Ha'e gui Quiriate-Jearim pygua kuery ru Sobal ra'y kuery ma Haroé ha'e Hazi-Hamenuote.

⁵³ Ha'e gui Quiriate-Jearim pygua kuery regua ikuai va'e ma itrita kuery, puteu, sumateu ha'e misraeu kuery. Ha'e va'e kuery guigua ma zoratita ha'e estaoleu kuery.

⁵⁴ Ha'e gui Salma ra'y kuery ma Belém netofatita kuery reve, Atrote-Bete-Joabe ha'e Hazi-Hamanaati, zoreu va'e.

⁵⁵ Lei re nhombo'e va'ety kuery Jabez py ikuai va'e regua ma tiratita, simeatita ha'e sucatita kuery. Ha'e va'e kuery ae ma queneu kuery Hamate gui ou va'ekue. Ha'e va'e ma Recabe regua kuery ru ae.

3

2 Samuel 3.2-5

¹ Pova'e ma Davi ra'y kuery Hebrom tetã py itui'i va'ekue. Jypygua ma Jezreel pygua Ainoã pi'a Amnom. Mokoia ma Carmelo pygua Abigail pi'a Daniel.

² Mboapya ma Gesur pygua huvixave Talmai rajy Maaca pi'a Absalão. Ha'e gui irundyia ma Hagite pi'a Adonias.

³ Peteĩ nhiruia ma Abital pi'a Sefatias. Mboapy memea ma ta'yxy Eglá pi'a Itreão.

4 Ha'e va'e mboapy meme ta'y kuery Hebróm tetã py itui'i va'ekue, ha'e py sete ma'et'ya ha'e mboapy meme jaxy re huvixave oĩ jave.

Ha'e va'e rire ma Jerusalém tetã py ju trinta e três ma'et'ya re oĩ.

5 Pova'e ma Jerusalém py ta'y kuery itui'i va'ekue: Siméia, Sobabe, Natã ha'e Salomão. Ha'e va'e irundy ma Amiel rajy Bate-Seba pi'a kuery.

6 Ha'e va'e rire ju ta'ya ma Ibar, Elisama, Elifelete,

7 Nogá, Nefegue, Jafia,

8 Elisama, Eliada ha'e Elifelete, nove ikuai ha'e javi vy.

9 Ha'e va'e kuery ma Davi ra'y kuery meme, ta'yxy jevy pi'a kuery rery oĩ e'ỹ re. Ha'e gui Tamar ma ha'e kuery reindy ae avi.

Salomão ramymino kuery rery oĩa

10 Ha'e gui Salomão ra'y ma Roboão, Roboão ra'y ma Abias, Abias ra'y ma Asa, Asa ra'y ma Josafá,

11 Josafá ra'y ma Jorão, Jorão ra'y ma Acazias, Acazias ra'y ma Joás,

12 Joás ra'y ma Amazias, Amazias ra'y ma Azarias, Azarias ra'y ma Jotão,

13 Jotão ra'y ma Acáz, Acáz ra'y ma Ezequias, Ezequias ra'y ma Manassés,

14 Manassés ra'y ma Amom, Amom ra'y ma Josias.

15 Ha'e gui Josias ra'y kuery ma pova'e: ta'y jypygua ma Joanã, mokoia ma Jeaquim, mboapy ma Zedequias, irundya ma Salum.

16 Ha'e gui Jeaquim ra'y kuery ma Jecónias ha'e Zedequias.

17 Jecónias escravo-rã ogueraa pyrã ra'y kuery ma Sealtiel,

18 Malquirão, Pedaiás, Senazar, Jecamias, Hosama ha'e Nedabias.

19 Pedaiás ra'y kuery ma Zorobabel ha'e Simei. Zorobabel ra'y kuery ma Mesulão ha'e Hananias. Ha'e va'e kuery reindy ma Selomite.

20 Ikuai avi Hasuba, Oel, Berequias, Hasadias ha'e Jusabe-Hesede, peteĩ nhiruĩ ikuai ha'e javi vy.

21 Ha'e gui Hananias ra'y kuery ma Pelatias ha'e Jesaiás. Ikuai avi Refaiás ra'y kuery, Arnã ra'y kuery, Obadiás ra'y kuery ha'e Secanias ra'y kuery.

22 Secanias ra'y ma Semaías. Ha'e rã Semaías ra'y kuery ma Hatus, Igal, Barias, Nearias ha'e Safate, mboapy meme ikuai ha'e javi vy.

23 Ha'e gui Nearias ra'y kuery ma Elioenai, Ezequias ha'e Azricão, mboapy ikuai ha'e javi vy.

24 Elioenai ra'y kuery ma Hodavias, Eliasibe, Pelaías, Acube, Joanã, Delaiás ha'e Anani, sete ikuai ha'e javi vy.

4

Judá ramymino kuery rery oĩa

1 Ha'e gui Judá ra'y kuery ma Perez, Hezrom, Carmi, Hur ha'e Sobal.

2 Sobal ra'y Reaiás ra'y ma Jaate. Jaate ra'y kuery ma Aumai ha'e Laade. Ha'e va'e kuery regua ma zoratita ikuai.

3 Pova'e ma Etã ru ra'y kuery: Jezreel, Isma ha'e Idbas. Ha'e kuery reindy rery ma Hazeleponi.

4 Ikuai avi Gedor ru Penuel ha'e Husa ru Ezer. Pova'e kuery ma Hur ra'y kuery meme. Ha'e va'e ma Efrata ra'y jypygua, ha'e Belém pygua kuery ru.

5 Ha'e gui Tecoa ru Asur ma mokoĩ ogueraa gua'yxyrã: Hela ha'e Naara.

6 Naara ma oikuavã'i Auzão, Héfer, Temeni ha'e Haastari. Ha'e va'e kuery ma Naara pi'a kuery meme.

7 Hela pi'a kuery ma Zerete, Izar ha'e Etnã.

8 Coz ma Anube ha'e Zobeba ru, ha'e Harum ra'y Aarel guigua kuery ru avi.

⁹ Jabez ma guvyvy kuery gui omboeteave va'e. Ixy Jabez omboery vy aipoe'i: "Mba'eta haxy ete py aikuavã'i va'ekue", he'i.*

¹⁰ Ha'e gui Jabez ma ojerure Israel kuery ruete pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Xemoingo porã tamo ra'e, ha'e emoive xevyvrã. Tove xereve riae toĩ ndepo, ha'e xepe'a mba'emo vai gui, xemoingo axyarã ou e'ÿ aguã rami – he'i. Ha'e ramo Nhanderue ojapo ojerueague.

¹¹ Ha'e gui Suá ryke'y Quelube ra'y ma Meir. Ha'e va'e ma Estom ru.

¹² Estom ra'y ma Bete-Rafa, Paséia ha'e Ir-Naás pygua kuery rurã Teína. Ha'e va'e avakue ma Reca pygua meme.

¹³ Quenaz ra'y kuery ma Otniel ha'e Seraías. Ha'e rã Otniel ra'y ma Hatate.

¹⁴ Meonotai ra'y ma Ofra, ha'e Seraías ra'y ma Joabe. Ha'e va'e ma yvyugua py mba'emo ojapo kuaa va'e kuery retã ojapo ypy va'ekue, ha'e py mba'emo ojapoa rupi ikuai va'e meme.

¹⁵ Ha'e gui Jefoné ra'y Calebe ra'y kuery ma Iru, Elá ha'e Naã. Ha'e gui Elá ra'y ma Quenaz.

¹⁶ Jealelel ra'y kuery ma Zife, Zifa, Tiria ha'e Asareel.

¹⁷ Ezra ra'y kuery ma Jéter, Merede, Efer ha'e Jalom. Ha'e gui Merede ma gua'yxyrã ogueraa Faraó rajy Bitia. Ha'e va'e pi'a kuery ma Miriã, Samai ha'e Estemoa rurã Isbá.

¹⁸ Ha'e gui ta'xy Judá regua va'e oikuavã'i Gedor pygua kuery rurã Jerede, Socó pygua kuery rurã Héber, ha'e gui Zanoa pygua kuery rurã Jecutiel.

¹⁹ Ha'e gui Hodias ra'xy Naã reindy va'e pi'a kuery ma Garmi pygua Abiqueila, ha'e Maacã pygua Estemoa.

²⁰ Simão ra'y kuery ma Annom, Rina, Ben-Hanã ha'e Tilom. Ha'e gui Isi ra'y kuery ma Zoete ha'e Bene-Zoete.

²¹ Ha'e gui Judá ra'y Selá ra'y kuery ma Leca pygua kuery rurã Er ha'e Maressa pygua kuery rurã Lada. Selá ma linho re omba'eapo va'e kuery ru avi, Asbéia py hekoa va'e.

²² Oiko avi Joquim, Cozeba pygua kuery, Joás ha'e Sarafe pygua kuery Moabe re ipo'aka va'e, Jasubi-Leém pygua kuery guive. Ha'e va'e ma ymavegua kuery rery ombopara pyre.

²³ Ha'e kuery ma nhae'ũ re omba'eapo va'e, Netaim ha'e Gedera py hekoa va'e. Ha'e py ae ikuai nguvixave pe omba'eapo aguã.

Simeão ramymino kuery rery oĩa

²⁴ Ha'e gui Simeão ra'y kuery ma Nemuel, Jamim, Jaribe, Zerá ha'e Saul.

²⁵ Ha'e va'e ra'y ma Salum, Salum ra'y ma Mibsão, Mibsão ra'y ma Misma.

²⁶ Ha'e gui Misma ra'y ma Hamuel, Hamuel ra'y ma Zacur, Zacur ra'y ma Simei.

²⁷ Simei ra'y kuery ma dezesseis ikuai, ha'e rã tajy kuery ma mboapy meme. Ha'e rã tyvy kuery ma ndata'y retaive meme rei, ndaetaive guive Judá ramymino kuery rami e'ÿ.

²⁸ Ha'e kuery ma Berseba py hekoa va'e, ha'e Moladá py, Hazar-Sual,

²⁹ Bila, Ezém, Tolade,

³⁰ Betuel, Horma, Ziclague,

³¹ Bete-Marcabote, Hazar-Susim, Bete-Biri ha'e Saaraim py. Ha'e va'e tetã py ikuai Davi huvixave oĩ peve.

³² Ha'e kuery pegua tekoa'i ikuai va'e ma Etã, Aim, Rimom, Toquém ha'e Asã, petei nhiruĩ tetã.

* **4:9** Ha'e kuery ayvu py ma tery Jabez "Haxy va'e" 'ea rami onhendu.

³³ Ha'e va'e tetã yvýry rupi tekoa ikuai va'e ha'e javi, Baal peve. Ha'e py ae ha'e kuery ikuai, ha'e oguereko avi kuaxia guamoĩ kuery rery oĩa.

³⁴ Peteĩ-teĩ regua huvixa omboparaa hery rupi: Mesobabe, Janleque, Amazias ra'y Josa,

³⁵ ha'e gui Joel ha'e Josibias ra'y Jeú. Josibias ma Asiel ra'y, ha'e Asiel ma Seraías ra'y.

³⁶ Ha'e gui Elioenai, Jaacobá, Jesoaiás, Asaiás, Adiel, Jesimiel, Benaia,

³⁷ ha'e gui Sifi ra'y Ziza. Sifi ma Alom ra'y, Alom ma Jedaías ra'y, Jedaías ma Sinri ra'y, Sinri ma Semaías ra'y.

³⁸ Ha'e va'e kuery ramymino kuery hetave tema ovy.

³⁹ Ha'e rami vy Gedor vvy re ovaẽ ovya peve oje'oi, vvyugua gui kuaray oua katy oje'oi nhuũ oeka vy guymba kuery vexa'i omongaru aguã.

⁴⁰ Ha'e py ma ojou nhuũndy oata e'ỹ va'e, ha'eve reia, ha'e vvy voi tuvixaa ojou, mba'eve noĩa, ha'e ovy'a rei aguã va'e. Ha'e py ma Cam ramymino kuery rekoague.

⁴¹ Ha'e gui hery ombopara pyre ma oupa okuapy Judá pygua huvixa Ezequias oĩ jave py. Ha'e rami vy ha'e py oo ikuai va'e oitypa vy ojukapa meunita kuery ha'e py ojou va'e rei. Omomba ete aỹ peve guarã. Ha'e rami vy ha'e kuery ikuaiague py ae ikuai, mba'eta ha'e py oĩ nhuũndy hymba kuery vexa'i okaru aguã.

⁴² Ha'e gui ha'e kuery va'e regua ae, Simeão ramymino kuery, quinhentos avakue oje'oi Seir yvyty katy. Ha'e va'e kuery rerekoa kuery ma Pelatias, Nearias, Refaiás ha'e Úziel, Isi ra'y kuery va'e meme.

⁴³ Ha'e rami vy ojukapa nho amalequita kuery gui oo jepe va'ekue. Ha'e vvy ha'e kuery ju ikuai ha'e py, aỹ peve.

5

Rúben ramymino kuery rery oĩa

¹ Ha'e gui Rúben ramymino kuery ju. (Ha'e va'e ma Israel ra'y jypygua va'eri otekoavy nguu rupa py ae. Ha'e nunga rupi ta'y jypygua oikoa regua ixugui oipe'aa vy Israel ra'y José pe ju omboaxaa. Ha'ekue rami ju jypygua oikoa omombe'ua py ma hery noĩ.*

² Ha'e rami avi Judá anhetẽ guyvy ha'e guyke'y kuery gui ipo'akave va'e, ha'e hamymino oiko huvixarã, va'eri José pe ae omboaxaa jypygua pegua.)

³ Ha'e gui Rúben ra'y kuery ma Enoque, Palu, Hezrom ha'e Carmi.

⁴ Joel ra'y ma Semaías, Semaías ra'y ma Gogue, Gogue ra'y ma Simei,

⁵ Simei ra'y ma Mica, Mica ra'y ma Reaiás, Reaiás ra'y ma Baal,

⁶ Baal ra'y ma Beera, Assíria pygua huvixa Tiglate-Pileser escravo-rã ogueraa va'ekue. Ha'e va'e ma Rúben ramymino kuery ruxiva oiko.

⁷ Ha'e gui tyvy kuery rery omboparaa avi hamymino kuery ikuai rami, peteĩ-teĩ oo pygua rery oĩa. Ha'e va'e kuery akãrã omoĩ mbyre ma Jeiel, ha'e gui Zacarias,

⁸ Azaz ra'y Bela, Sema ramymino ha'e Joel ramymino kuery regua. Ha'e va'e kuery ma Aroer py hekoa va'ekue, Nebo ha'e Baal-Meom peve oje'oi.

⁹ Ikuai avi va'ekue kuaray oua katy, tekoa e'ña re ovaẽ ovya peve. Ijvyvoo 'rã Eufrates yakã peve, hymba kuery Gileade vvy re heta-etave ramo.

* 5:1 Rúben ma nguu Israel pe otekoavy ta'yxy jevy reve (Gênesis 35.22, 49.3-4).

¹⁰ Ha'e gui Saul huvixave oĩ jave py ma ha'e kuery opu'ã okuapy Agar regua kuery rovai. Ha'e rami vy ha'e kuery rogue ha'e javi rupi ju hekoa okuapy, Gileade katy'i rupi, kuaray oua katy.

Gade ramymino kuery rery oĩa

¹¹ Ha'e gui Gade ramymino kuery ma hekoa avi raka'e ha'e kuery ikuaiarexei'i rupi, Basã vvy re, Salca peve.

¹² Joel ma ha'e kuery re opena va'erã omoĩ mbyre yvateve va'e, ha'e gui jevy guare ma Safã omoĩa. Janai ha'e Safate ikuai va'ekue Basã py.

¹³ Ha'e rã tyvy kuery ma pova'e, tuu ro pygua kuery rery rami: Micael, Mesulão, Seba, Jorai, Jacã, Zia ha'e Héber, ha'e javi vy sete ikuai.

¹⁴ Ha'e va'e kuery ma Abiail ramymino kuery ae. Ha'e va'e ma Huri ra'y, Huri ma Jaroa ra'y, Jaroa ma Gileade ra'y, Gileade ma Micael ra'y, Micael ma Jesisai ra'y, Jesisai ma Jado ra'y, ha'e Jado ma Buz ra'y.

¹⁵ Ha'e gui Abdiel ra'y Aí, Guni ramymino va'e ma hetarã kuery akã oĩ.

¹⁶ Ha'e kuery ma Gileade py ae hekoa va'ekue, Basã py, ha'e ijyvyry rupi tekoa ikuai va'e py, ha'e Sarom yvyry tekoa ikuai va'e ha'e javi rupi peve.

¹⁷ Ha'e kuery rery ha'e javi ma omboparaa raka'e, Judá pygua huvixave Jotão ha'e Israel kuery ruvixave Jeroboão oĩ jave py.

Jordão yakã rovaigua rupi ikuai va'e kuery rekokie oĩa

¹⁸ Ha'e gui Rúben, Gade ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue ma avakue ipy'a guaxukueve meme ikuai raka'e. Ha'e kuery ma ojee omoĩ 'rã okuapy hu'y jokia ha'e kyxe. Guyrapa voi oiporu kuaa, ha'e joe opu'ãa py ikuai kuaa va'e. Ha'e kuery va'e regua ma quarenta e quatro mil setecentos e sessenta ikuai, joe opu'ãa py ikuai kuaa va'e meme.

¹⁹ Ha'e gui ha'e kuery joguero'a okuapy Agar kuery, Jetur, Nafis ha'e Nodabe reve.

²⁰ Ha'e va'e kuery reve joguero'aa py oipytyvõa, ha'e ipo py omboaxapaa Agar kuery re ipó'aka aguã, imoirũa kuery ha'e javi re guive, joguero'aa py Nhanderuete pe ojapukai okuapy ramo. Hexe ojerovia ete okuapy ramo oendu.

²¹ Ha'e rami rã ogueraapa hymba kuery: cinqüenta mil camelo, duzentos e cinqüenta mil vexa'i ha'e dois mil mburika. Ogueraa avi cem mil avakue.

²² Heta ete avi ikuai kyxe py ojuka va'ekue, ha'e kuery rovai opu'ã okuapy aguã Nhanderuete gui ae ou ramo. Ha'e rire hekoague py ae ju ikuai, escravo-rã heraxapaa peve.

²³ Ha'e gui Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue ma ha'e py ae hekoa Basã vvy re, Baal-Hermom, Senir ha'e Hermom vvyty peve. Ha'e kuery hetatave tema ovy.

²⁴ Pova'e ma hetarã kuery akã ikuai va'ekue: Efer, Isi, Eliel, Azriel, Jeremias, Hodavias ha'e Jadiel. Ha'e va'e kuery ma joe opu'ãa py ipy'a guaxukueve, avakue omboetevepy ha'e hetarã kuery akã.

²⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojevavy nguu kuery ruete rovai. Ha'e vy itavy rei ha'e va'e vvy regua kuery ruete pegua ikuai rupi, henonde gui ha'e va'e kuery Nhanderuete omomba rire teĩ.

²⁶ Ha'e nunga rupi ae Israel kuery ruete omokyre'y Assíria pygua huvixa Pul ha'e Tiglate-Pileser. Ha'e ramo ha'e va'e ma escravo-rã ogueraapa Rúben, Gade ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue. Hala katy ogueraa, Habor ha'e Hara py, Gozã yakã peve. Ha'e py ae ha'e kuery ikuai aỹ peve.

6

Levi ramymino kuery rery oĩa

- 1 Ha'e gui Levi ra'y kuery ma Gérson, Coate ha'e Merari.
 2 Coate ra'y kuery ma Anrão, Isar, Hebrom ha'e Uziel.
 3 Anrão ra'y kuery ma Arão, Moisés ha'e Miriã. Arão ra'y kuery ma Nadabe, Abiú, Eleazar ha'e Itamar.
 4 Eleazar ra'y ma Finéias, Finéias ra'y ma Abisua,
 5 Abisua ra'y ma Buqui, Buqui ra'y ma Uzi,
 6 Uzi ra'y ma Zeraías, Zeraías ra'y ma Meraiote,
 7 Meraiote ra'y ma Amarias, Amarias ra'y ma Aitube,
 8 Aitube ra'y ma Zadoque, Zadoque ra'y ma Aimaás,
 9 Aimaás ra'y ma Azarias, Azarias ra'y ma Joanã,
 10 Joanã ra'y ma Azarias. Ha'e va'e ma sacerdote oĩ va'ekue Jerusalém py Salomão oorã ojapo va'ekue py.
 11 Ha'e gui Azarias ra'y ma Amarias, Amarias ra'y ma Aitube,
 12 Aitube ra'y ma Zadoque, Zadoque ra'y ma Salum,
 13 Salum ra'y ma Hilquias, Hilquias ra'y ma Azarias,
 14 Azarias ra'y ma Seraías, Seraías ra'y ma Jeozadaque.
 15 Ha'e gui Jeozadaque ma escravo-rã heraa, Judá regua ha'e Jerusalém pygua kuery Nabucodonosor pe SENHOR ogueraa uka ramo.
 16 Ha'e gui Levi ra'y kuery ma Gérson, Coate ha'e Merari.
 17 Gérson ra'y kuery ma Libni ha'e Simei.
 18 Coate ra'y kuery ma Anrão, Isar, Hebrom ha'e Uziel.
 19 Merari ra'y kuery ma Mali ha'e Musi. Ha'e va'e kuery ma Levi ra'y kuery va'e regua meme, tamoi kuery rery rami ae.
 20 Gérson ra'y ma Libni, Libni ra'y ma Jaate, Jaate ra'y ma Zima,
 21 Zima ra'y ma Joá, Joá ra'y ma Ido, Ido ra'y ma Zerá, Zerá ra'y ma Jeaterai.
 22 Ha'e gui Coate ra'y ma Aminadabe, Aminadabe ra'y ma Coré, Coré ra'y ma Assir,
 23 Assir ra'y ma Elcana, Elcana ra'y ma Ebiasafe, Ebiasafe ra'y ma Assir,
 24 Assir ra'y ma Taate, Taate ra'y ma Uriel, Uriel ra'y ma Uzias, Uzias ra'y ma Saul.
 25 Ha'e gui Elcana ra'y kuery ma Amasai ha'e Aimote.
 26 Elcana ra'y ma Zofai, Zofai ra'y ma Naate,
 27 Naate ra'y ma Eliabe, Eliabe ra'y ma Jeroão, Jeroão ra'y ma Elcana.
 28 Ha'e gui Samuel ra'y jypygua ma Joel, ha'e va'e riregua Abias.
 29 Merari ra'y ma Mali, Mali ra'y ma Libni, Libni ra'y ma Simei, Simei ra'y ma Uzã,
 30 Uzã ra'y ma Siméia, Siméia ra'y ma Hagias, ha'e Hagias ra'y ma Asaías.

Levi ramymino kuery oporaei va'erã omoĩ mbyre rery oĩa

- 31 Pova'e kuery ma Davi omoĩ va'ekue jogueroporai va'erã SENHOR pegua oo py, ixepegua hyru ogueru ma imoiny rire.
 32 Ha'e ramo ha'e kuery ma oporaeia rupi ikuai onhemboaty oĩaty renonde, Jerusalém py SENHOR peguarã oo Salomão ojapo e'ÿa ja. Ha'e rami vy ipara oĩa rami ojapo okuapy SENHOR pe.
 33 Pova'e kuery ma gua'y kuery reve omba'eapo va'ekue. Coate ramymino kuery regua ma oporai va'e Hemã. Ha'e va'e ma Joel ra'y, Joel ma Samuel ra'y,
 34 Samuel ma Elcana ra'y, Elcana ma Jeroão ra'y, Jeroão ma Eliel ra'y, Eliel ma Toá ra'y,

35 Toá ma Zufe ra'y, Zufe ma Elcana ra'y, Elcana ma Maate ra'y, Maate ma Amasai ra'y,

36 Amasai ma Elcana ra'y, Elcana ma Joel ra'y, Joel ma Azarias ra'y, Azarias ma Sofonias ra'y,

37 Sofonias ma Taate ra'y, Taate ma Assir ra'y, Assir ma Ebiasafe ra'y, Ebiasafe ma Coré ra'y,

38 Coré ma Isar ra'y, Isar ma Coate ra'y, Coate ma Levi ra'y, Levi ma Israel ra'y.

39 Ha'e gui tyvy Asafe ma irûrã oĩ oiporu kuaa regua re. Asafe ma Berequias ra'y, Berequias ma Siméia ra'y,

40 Siméia ma Micael ra'y, Micael ma Baaséias ra'y, Baaséias ma Malquias ra'y,

41 Malquias ma Etni ra'y, Etni ma Zera ra'y, Zera ma Adaías ra'y,

42 Adaías ma Etã ra'y, Etã ma Zima ra'y, Zima ma Simei ra'y,

43 Simei ma Jaate ra'y, Jaate ma Gérson ra'y, Gérson ma Levi ra'y.

44 Ha'e gui tyvy kuery Merari ramymino kuery ma ijaxua re ikuai. Ha'e va'e ma Quisi ra'y Etã. Ha'e gui Quisi ma Abdi ra'y, Abdi ma Maluque ra'y,

45 Maluque ma Hasabias ra'y, Hasabias ma Amazias ra'y, Amazias ma Hilquias ra'y,

46 Hilquias ma Anzi ra'y, Anzi ma Bani ra'y, Bani ma Semer ra'y,

47 Semer ma Mali ra'y, Mali ma Musi ra'y, Musi ma Merari ra'y, Merari ma Levi ra'y.

48 Ha'e gui tyvy kuery Levi ramymino ikuai va'e ma omoïa Nhanderuete pegua opy rupi opa mba'e re omba'eapo aguã.

Arão ramymino kuery rery oĩa

49 Ha'e gui Arão ma gua'y kuery reve mba'emo ome'ẽ 'rã okuapy altar mba'emo oapyaty oĩ va'e áry, heakuã porã va'e oapyaty áry guive. Ha'e kuery ma hendaiky'a e'y ete va'e py avi ikuai guetarã Israel kuery oje-javyague ojao'i uka aguã SENHOR pe, Nhanderuete guembiguai Moisés pe ojapo ukaague ha'e javi rami vy.

50 Arão ra'y ma Eleazar, Eleazar ra'y ma Finéias, Finéias ra'y ma Abisua,

51 Abisua ra'y ma Buqui, Buqui ra'y ma Uzi, Uzi ra'y ma Zeraías,

52 Zeraías ra'y ma Meraiote, Meraiote ra'y ma Amarias, Amarias ra'y ma Aitube,

53 Aitube ra'y ma Zadoque, ha'e rã Zadoque ra'y ma Aimaás.

Josué 21.1-42

54 Pova'e py ma ha'e kuery hekoa okuapy, ha'e kuery rekoarã ome'ẽague rami vy, ijapya peve: Arão ramymino kuery Coate regua pe ranhe xortea oexa ramo

55 ha'e kuery pe ome'ẽa Hebrom tetã Judá vvy re, ha'e ijyvýry rupi vvy itui va'e ha'e javi.

56 Ha'e rã vvy tetã ha'e tekoa'i ikuai va'e yvýry rupigua ma Jefoné ra'y Calebe pe ome'ẽa.

57 Arão ramymino kuery pe ome'ẽa tetã jojukaarã gui onhemia aguã: Hebrom ha'e Libna ijyvýry rupi vvy itui va'e reve, ha'e gui Jatir ha'e Estemoa ijyvýry rupi vvy itui va'e reve,

58 Hilém ha'e Debir ijyvýry rupi vvy itui va'e reve,

59 Asã ha'e Bete-Semes ijyvýry rupi vvy itui va'e reve,

60 ha'e gui Benjamim regua gui ome'ẽa Geba, Alemete ha'e Anatote ijyvýry rupi vvy itui va'e reve. Ha'e javi vy ma treze tetã ome'ẽa ha'e kuery va'e regua ikuai aguã.

⁶¹ Ha'e gui Coate ramymino kuery mboae pe ma xorteo oexaague rami ome'êa dez tetã Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue ikuaia re.

⁶² Ha'e gui Gérson ramymino kuery pe ma treze tetã ome'êa ha'e kuery ikuai aguã, Issacar, Aser, Naftali ha'e Manassés regua Basã vvy re ikuai va'e.

⁶³ Ha'e gui Merari ramymino kuery pe ma doze tetã ome'êa Rúben, Gade ha'e Zebulom regua, xorteã oexaague rami vy.

⁶⁴ Ha'e rami py Levi ramymino kuery pe Israel kuery ome'ê ha'e va'e tetã ha'e javi ijyvýry rupi vvy itui va'e reve.

⁶⁵ Ha'e va'e tetã peteĩ-teĩ rery rupi ome'êa avi Judá, Simeão ha'e Benjamim regua va'ekue, xorte oexaague rami.

⁶⁶ Ha'e gui Coate ramymino kuery amongue regua pe ma ome'êa tetã Efraim regua vvy re ikuai va'e.

⁶⁷ Ha'e kuery pe ome'êa avi tetã onhemia aguã, pova'e: Siquém vvyty Efraim regua re oĩ va'e ijyvýry rupi vvy itui va'e ha'e javi reve, ha'e gui Gezer,

⁶⁸ Jocmeão, Bete-Horom,

⁶⁹ Aijalom ha'e Gate-Rimom ijyvýry rupi vvy itui va'e ha'e javi reve.

⁷⁰ Ha'e gui Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue vvy gui Coate ramymino kuery mboae pe ome'êa Aner ha'e Bileã ijyvýry rupi vvy itui va'e ha'e javi reve.

⁷¹ Ha'e gui Gérson ramymino kuery pe ma ome'êa Manassés regua mbytekue Basã vvy re oĩ va'e Golã ha'e Astarote ijyvýry rupi vvy itui va'e ha'e javi reve,

⁷² ha'e gui Issacar regua gui ome'êa Quedes ha'e Daberate ijyvýry rupi vvy itui va'e ha'e javi reve,

⁷³ Ramote ha'e Aném ijyvýry rupi vvy itui va'e ha'e javi reve guive.

⁷⁴ Ha'e gui Aser regua gui ma ome'êa Masal ha'e Abdom ijyvýry rupi vvy itui va'e ha'e javi reve,

⁷⁵ ha'e Hucoque ha'e Reobe ijyvýry rupi vvy itui va'e ha'e javi reve guive.

⁷⁶ Ha'e gui Naftali regua Galiléia re ikuaia gui ma ome'êa Quedes, Hamom ha'e Quiriataim ijyvýry rupi vvy itui va'e ha'e javi reve.

⁷⁷ Ha'e gui Merari ramymino kuery mboae pe ma ome'êa Zebulom regua gui Rimono ha'e Tabor ijyvýry rupi vvy itui va'e ha'e javi reve.

⁷⁸ Ha'e gui Jordão yakã rovai, Jericó tetã rexei Jordão gui kuaray oua re oĩ va'e voi ome'êa avi Rúben regua gui Bezer ha'e Jaza ijyvýry rupi vvy itui va'e ha'e javi reve,

⁷⁹ ha'e Quedemote ha'e Mefaate ijyvýry rupi vvy itui va'e ha'e javi reve guive.

⁸⁰ Ha'e gui Gade regua Gileade re oĩ va'e gui ome'êa Ramote ha'e Maanaim ijyvýry rupi vvy itui va'e ha'e javi reve,

⁸¹ ha'e Hesbom ha'e Jazer ijyvýry rupi vvy itui va'e ha'e javi reve guive.

7

Issacar ramymino kuery rery oĩa

¹ Ha'e gui Issacar ra'y kuery ma Tola, Puá, Jasube ha'e Sinrom, ha'e javi vy irundy ikuai.

² Tola ra'y kuery ma Uzi, Refaías, Jeriel, Jamai, Ibsão ha'e Samuel, Tola ramymino kuery re opena va'e, avakue ipy'a guaxukueve meme. Ha'e kuery va'e regua rery huvixa Davi oĩ jave ombopara pyre ma vinte e dois mil e setecentos ikuai.

3 Ha'e gui Uzi ra'y ma Izraías. Ha'e gui Izraías ra'y kuery ma Micael, Obadias, Joel ha'e Issias, ha'e javi vy peteĩ nhiruĩ ikuai, huvixa meme.

4 Ha'e kuery va'e regua rery ombopara pyre ma trinta e seis mil avakue ikuai joe opu'ãa pygua, mba'eta ha'e kuery va'e regua heta ete avi ikuai kunhague ha'e ta'y kuery.

5 Tyvy kuery Issacar ramymino kuery va'e regua avakue ipy'a guaxukueve ha'e javi vy ma oitenta e sete mil ikuai, hery ombopara pyre oĩa rami vy.

Benjamim ramymino kuery rery oĩa

6 Ha'e gui Benjamim ra'y kuery ma Bela, Bequer ha'e Jediael, ha'e javi vy mboapy ikuai.

7 Ha'e gui Bela ra'y kuery ma Esbom, Uzi, Uziel, Jerimote ha'e Iri, ha'e javi vy peteĩ nhiruĩ ikuai. Guetarã kuery re opena va'e meme, avakue ipy'a guaxukueve. Vinte e dois mil e trinta e quatro ikuai hery ombopara pyre oĩa rami vy.

8 Ha'e gui Bequer ra'y kuery ma Zemira, Joás, Eliézer, Elioenai, Onri, Jerimote, Abias, Anatote ha'e Alemete, Bequer ra'y kuery meme ikuai.

9 Ha'e javi vy vinte mil e duzentos ikuai guamoĩ jypygua kuery rery ombopara pyre oĩa rami. Guetarã kuery re opena va'e, avakue ipy'a guaxukueve ikuai.

10 Ha'e gui Jediael ra'y ma Bilã. Ha'e rã Bilã ra'y kuery ma Jeús, Benjamim, Eúde, Quenaana, Zetã, Társis ha'e Aisaar.

11 Ha'e va'e Jediael ra'y kuery ha'e javi ma ma guetarã kuery re opena va'e. Avakue ipy'a guaxukueve ma dezessete mil e duzentos ikuai joe opu'ãa py ikuai kuaa va'e.

12 Ha'e gui Supim ha'e Hupim ma Ir ra'y kuery ae. Ha'e rã Husim ma Aer ra'y ju.

13 Ha'e gui Naftali ra'y kuery ma Jaziel, Guni, Jezer ha'e Salum, Bila ramymino meme.

Manassés ramymino kuery rery oĩa

14 Ha'e gui Manassés ra'y ma Asriel, ta'yxy jevy Síria guigua oguereko va'ekue. Ha'e va'e oikuavã'i avi Gileade rurã Maquir.

15 Ha'e gui Maquir ma gua'yxyrã ojou Hupim ha'e Supim reindy, Maaca hery va'e. Ha'e rã Maquir ryvy rery ma Zelofeade. Ha'e va'e ma guajy anho oguereko raka'e.

16 Ha'e gui Maquir ra'yxy Maaca ma peteĩ opi'a oguereko vy omboery Perez. Tyvy ma Seres hery va'e. Ha'e rã Perez ra'y kuery ma Ulão ha'e Requém.

17 Ulão ra'y ma Bedã. Ha'e kuery ae Gileade ramymino ikuai. Ha'e va'e ma Maquir ra'y, Manassés ramymino.

18 Heindy Hamolequete ma oikuavã'i Is-Hode, Abiezer, ha'e Macla.

19 Ha'e rã Semida ra'y kuery ma Aiã, Siquém, Liqui, ha'e Aniã.

Efraim ramymino kuery rery oĩa

20 Ha'e gui Efraim ra'y ma Sutela. Ha'e gui Sutela ra'y ma Berede, Berede ra'y ma Taate, Taate ra'y ma Eleada, ha'e Eleada ra'y ma Taate avi.

21 Ha'e gui Taate ra'y ma Zabade, ha'e Zabade ra'y ma Sutela. Ha'e rã Ezer ha'e Eleada ma avakue Gate pygua ae ojuka, ha'e va'e kuery rymba re imonda aguã oje'oi ramo.

22 Ha'e nunga rupi mbovy ára re rei e'ỹ tuu Efraim ojae'o oiny ha'e kuery re. Ha'e ramo tyke'y kuery ou ombopy'a porã ju aguã.

23 Ha'e va'e rire ma gua'yxy reve joguereko ramo oguereko'i vy oikuavã petei opi'a. Ha'e ramo tuu omboery Berias, hoo py mba'emo vai oiko ramo.*

24 Ha'e gui tajy ma Seerá, Bete-Horom tetã ojapo va'erã, yvy'ã guy katy ha'e yvy'ã katy voi. Ojapo avi Uzém-Seerá.

25 Ha'e gui Berias ra'y ma Refa, Refa ra'y ma Resefe, Resefe ra'y ma Tela, Tela ra'y ma Taã,

26 Taã ra'y ma Ladã, Ladã ra'y ma Amiúde, Amiúde ra'y ma Elisama,

27 Elisama ra'y ma Num, ha'e Num ra'y ma Josué.

28 Ha'e kuery yvy ha'e hekoa ma pov'a'e: Betel ijyvyry rupi tekoa'i ikuai va'e reve, ha'e gui kuaray oua katy Naarã oĩ, ha'e rã kuaray oíkea katy oĩ va'e ma Gezer, Siquém ha'e Aia peve, ijyvyry rupi tekoa'i ikuai va'e reve.

29 Ha'e gui Manassés ramymino kuery rekoa rexei rupi ma Bete-Seã ijyvyry rupi tekoa'i ikuai va'e reve, Taanaque, Megido ha'e Dor ijyvyry rupi tekoa'i ikuai va'e reve. Ha'e va'e tetã ha'e javi rupi Israel ra'y José ramymino kuery ikuai.

Aser ramymino kuery rery oĩa

30 Ha'e gui Aser ra'y kuery ma Imna, Isvá, Isvi ha'e Berias. Ha'e rã Sera ma ha'e kuery reindy oiko.

31 Berias ra'y kuery ma Héber ha'e Malquiel. Malquiel ra'y ma Birzavite.

32 Héber ra'y kuery ma Jaflete, Somer, Hotão ha'e Suá ha'e kuery reindy.

33 Jaflete ra'y kuery ma Pasaque, Bimal ha'e Asvate. Ha'e kuery ma Jaflete ra'y kuery ikuai.

34 Ha'e gui Semer ra'y kuery ma Aí, Roga, Jeubá ha'e Arã.

35 Tyvy Helém ra'y kuery ma Zofa, Imna, Seles ha'e Amal.

36 Ha'e gui Zofa ra'y kuery ma Sua, Harnefer, Sual, Beri, Inra,

37 Bezer, Hode, Sama, Silsa, Itrã ha'e Beera.

38 Ha'e gui Jéter ra'y kuery ma Jefoné, Pispá ha'e Ara.

39 Ula ra'y kuery ma Ara, Haniel ha'e Rizia.

40 Ha'e kuery ha'e javi ma Aser ramymino kuery ikuai, guetarã kuery re opena va'erã oiporavo pyre, avakue ipy'a guaxukueve, huvixa yvatekueve ikuai, hetarã kuery rery oĩa py hery omboparaa joe opu'ãa rupi ikuai va'erã. Ha'e javi vy ma vinte e seis mil avakue ikuai raka'e.

8

Benjamim ramymino kuery rery oĩa

1 Ha'e gui Benjamim ra'y ma Bela jypygua va'e. Mokoña ma Asbel, mboapya ma Aarã,

2 irundya ma Noá, ha'e rã petei nhiruĩa ma Rafa.

3 Ha'e gui Bela ra'y kuery ma Adar, Gera, Abiúde,

4 Abisua, Naamã, Aoá,

5 Gera, Sefufá ha'e Hurão.

6 Pov'a'e kuery ma Eúde ramymino kuery. Ha'e kuery ma Geba pygua kuery re opena va'ekue ri ha'e gui oguerovapaa Manaate py ju ikuai aguã.

7 Ha'e kuery ma Naamã, Aías ha'e Gera. Ha'e va'e ae oguerovapa, ha'e gui ta'ya ma Uzã ha'e Aiúde.

8 Ha'e gui Saarim ma gua'yxy kuery Husim ha'e Baara gui opoi ma rire Moabe regua yvy re oiko jave

9 gua'yxyrã Hode ju ojou va'e reve oguereko Jobabe, Zíbia, Messa, Malcã,

* 7:23 Ha'e kuery ayvu py tery Berias ma "Mba'emo vai" 'ea rami onhendu.

10 Jeús, Saquias ha'e Mirma. Ha'e va'e kuery ma ta'y kuery ikuai, guetarã kuery re opena va'e meme.

11 Ha'e gui Husim ra'y kuery ma Abitube ha'e Elpaal.

12 Elpaal ra'y kuery ma Héber, Misã ha'e Semede. Ha'e va'e ma ojapo Ono ha'e Lode, ha'e ijyvýry rupi tekoa ikuai va'erã.

13 Ha'e gui Berias ha'e Sema ma Aijalom py hetarã kuery akã ikuai. Ha'e kuery ma Gate py hekoe va'ekue omoxêmba.

14 Ha'e gui Aiô, Sasaque, Jeremote,

15 Zebadias, Arade, Éder,

16 Micael, Ispa ha'e Joá, Berias ramymino kuery meme ikuai.

17 Ha'e gui Zebadias, Mesulão, Hizqui, Héber,

18 Ismerai, Izlias, ha'e Jobabe ma Elpaal ramymino kuery ikuai.

19 Ha'e gui Jaquim, Zicri, Zabdi,

20 Elienai, Ziletai, Eliel,

21 Adaiás, Beraías ha'e Sinrate ma Simei ramymino kuery ikuai.

22 Ha'e gui Ispã, Héber, Eliel,

23 Abdóm, Zicri, Hanã,

24 Hananias, Elão, Antotias,

25 Ifdéias ha'e Penuel ma Sasaque ramymino kuery ikuai.

26 Ha'e gui Sanserai, Searias, Atalias,

27 Jaeresias, Elias ha'e Zicri ma Jeroão ramymino kuery ikuai.

28 Ha'e kuery ma Jerusalém tetã py guetarã kuery re opena va'e, ha'e kuery va'e regua rery oia rami vy.

29 Ha'e gui Gibeão py oiko Gibeão rurã. Ha'e rã ta'yxy rery ma Maaca.

30 Ha'e py oiko avi ta'y jypyguare Abdóm, ha'e gui Zur, Quis, Baal, Nadabe,

31 Gedor, Aiô ha'e Zequer.

32 Ha'e gui Miclote ra'y ma Siméia. Ha'e va'e kuery ma Jerusalém py ikuai guyvy kuery reve joa katy'i.

33 Ha'e gui Ner ra'y ma Quis, Quis ra'y ma Saul, Saul ra'y ma Jônatas, Malquisua, Abinadabe ha'e Esbaal.

34 Jônatas ra'y ma Meribe-Baal, ha'e gui Meribe-Baal ra'y ma Mica.

35 Mica ra'y kuery ma Pitom, Meleque, Taréia ha'e Acáz.

36 Acáz ra'y ma Jeoadá, ha'e Jeoadá ra'y kuery ma Alemete, Azmavete ha'e Zinri. Ha'e gui Zinri ra'y ma Mosa,

37 Mosa ra'y ma Bineá, Bineá ra'y ma Rafa, Rafa ra'y ma Eleasa, Eleasa ra'y ma Azel.

38 Ha'e gui Azel ra'y kuery ma mboapy meme ikuai raka'e. Ha'e kuery rery ma Azricão, Bocru, Ismael, Searias, Óbadias ha'e Hanã. Ha'e va'e kuery ha'e javi ma Azel ra'y ikuai.

39 Ha'e gui tyvy Esequé ra'y kuery ma pova'e: Ulão ma jypykue, Jeú ma mokoia, Elifelete ma mboapya.

40 Ulão ra'y kuery ma avakue ipy'a guaxukueve, guyrapa oiporu kuaa va'e. Ha'e gui heta avi ta'y ha'e hamymino kuery, ha'e javi vy cento e cinqüenta ikuai. Ha'e kuery ha'e javi ma Benjamim ramymino kuery meme.

9

Escravo ikuai rire Jerusalém py ju ikuai va'e kuery rery oia

1 Ha'e gui Israel kuery ha'e javi rery omboparapaa imoiny kuaxia Israel kuery ruvixa rekokie oia re. Ha'e gui Judá regua kuery ma ojejavý okuapya re Babilônia katy ogueraapaa escravo ikuai aguã py.

2 Ha'e va'e rire amongue ou ju ovvy re, ha'e tetã ikuaiague py ae ju hekoa. Ou ppy va'ekue ma Israel regua sacerdote kuery, levita kuery ha'e templo py omba'eapo va'ekue.

3 Ha'e gui amongue Judá ramymino kuery, Benjamim, Efraim ha'e Manassés ramymino kuery Jerusalém py ae ikuai va'e ma pova'e:

4 Utaí ma Amiúde ra'y, Amiúde ma Onri ra'y, Onri ma Inri ra'y, Inri ma Bani ra'y, Bani ma Judá ra'y Perez ramymino kuery va'e regua.

5 Ou avi Siló py hekoa va'ekue: jypyguare Asaías, hamymino kuery guive,

6 ha'e gui Zerá ramymino kuery regua Jeuel ha'e tyvy kuery reve vy seiscentos e noventa ikuai.

7 Benjamim ramymino kuery regua ma Salu, ha'e va'e ma Mesulão ra'y, Mesulão ma Hodavias ra'y, ha'e Hodavias ma Hassenuá ra'y.

8 Ou avi Jeroão ra'y Ibnéias, ha'e gui Uzi ra'y Elá, Micri ramymino, ha'e gui Sefatias ra'y Mesulão, Mesulão ma Reuel ra'y, Ibnijas ramymino.

9 Ha'e gui tyvy kuery ma ha'e kuery rery oia rami vy novecentos e cinqüenta e seis ha'e javi vy. Ha'e va'e avakue ha'e javi ma hetarã kuery akã ikuai petei-tei oo rupi.

10 Ha'e gui sacerdote kuery va'e regua ma Jedaías, Jeoiaribe, Jaquim

11 ha'e Azarias. Ha'e va'e ma Hilquias ra'y, Hilquias ma Mesulão ra'y, Mesulão ma Zadoque ra'y, Zadoque ma Meraiote ra'y, Meriaote ma Aitube ra'y, ha'e Aitube ma Nhanderueté pegua opy rupi openaa py yvateve va'e.

12 Ou avi Jeroão ra'y Adaías, Jeroão ma Pasur ra'y, Pasur ma Malquias ra'y. Ou avi Adiel ra'y Masai, Adiel ma Jazera ra'y, Jazera ma Mesulão ra'y, Mesulão ma Mesilemite ra'y, ha'e Mesilemite ma Imer ra'y.

13 Ou avi tyvy kuery hetarã kuery akã ikuai va'e, ha'e javi vy mil setecentos e sessenta ikuai, avakue Nhanderuetete pegua ropy rupi omba'eapo kuaa va'e meme.

14 Ha'e gui levita kuery regua ou va'ekue ma Semaías. Ha'e va'e ma Hassube ra'y, Hassube ma Azricão ra'y, Azricão ma Hasabias ra'y, Hasabias ma Merari ramymino kuery regua.

15 Ou avi Baquebacar, Heres, Galal ha'e Matanias. Ha'e va'e ma Mica ra'y, Mica ma Zicri ra'y, ha'e Zicri ma Asafe ra'y.

16 Ou avi Semaías ra'y Obadias, Semaías ma Galal ra'y, Galal ma Jedutum ra'y, Jedutum ma Berequias ra'y, Berequias ma Asa ra'y, Asa ma Elcana netofatita kuery yvy re hekoa va'e ra'y.

17 Ha'e gui okẽ rarõa kuery ma Salum, Acube, Talmom ha'e Aimã, ha'e tyvy kuery guive. Salum ma ha'e kuery ruvixa oiko.

18 Aỹ peve ha'e kuery huvixa rokẽ rarõa rupi ae ikuai, kuaray oua yke katy. Ha'e va'e kuery ae Levi ramymino kuery rekoa kora rokẽ rarõa rupi ikuai va'e.

19 Salum ma Coré ra'y, Coré ma Ebiasafe ra'y, ha'e Ebiasafe ma Corá ra'y. Tyvy kuery nguu ro pygua ikuai va'e reve ma Coré regua kuery omoia ixupe omba'eapo va'erã ha'e ombojerovia aty rokẽ rarõarã. Tamoĩ kuery ma SENHOR pegua kuery ikuaia re opena, ha'e tekoa rokẽ rarõa rupi ikuai va'ekue.

20 Ha'e jave ma Eleazar ra'y Finéias opena ha'e kuery re, ha'e hexeve SENHOR oiko.

21 Ha'e gui Meselemias ra'y Zacarias ma onhemboaty aty rokẽ rarõa rupi avi oiko.

22 Ha'e va'e okẽ rarõarã oiporavo pyre kuery ha'e javi vy ma duzentos e doze ikuai. Tamoĩ kuery rery oia py ha'e kuery rery omboparaa petei-tei rekoa py ae. Davi ha'e profeta Samuel ae omoĩ va'ekue petei-tei rembiaporã.

²³ Ha'e rami rire ha'e kuery, gua'y kuery reve oarõ 'rã okuapy SENHOR pegua rokê, oo py oikea ikuai va'e.

²⁴ Okê rarõa kuery ma irundy henda yvytu oipejua katy ikuai: kuaray oua katy, oikea katy, apu'a'ia katy ha'e kuaray puku-a katy.

²⁵ Ha'e rã tyvy kuery tekoa'i py ikuai guí ou jepi 'rã ha'e kuery reve sete ára re omba'eapo agüã.

²⁶ Ha'e rami teĩ ha'e jave py ikuai riae 'rã irundy okê rarõa yvatekueve Levi ramymino kuery va'e regua. Ha'e kuery ae opena 'rã Nhanderuete pegua oo ja'o ikuai va'e re, ha'e peráta omoĩ porã mbyre re.

²⁷ Ha'e kuery ma oke 'rã Nhanderuete pegua oo yvy'iry rupi ae, opena va'erã omoia rire, ha'e ko'ẽ nhavõ okê oipe'a agüã.

²⁸ Ha'e kuery va'e regua amongue ma tembiporu re openaa rupi ikuai. Ha'e kuery ma oipapapa 'rã ogueraa ha'e oguerua jevy rã.

²⁹ Ikuai avi amboae kuery tenda ha'e mesa ikuai va'e re opena va'erã, ha'e henda iky'a e'ỹ va'e pygua tembiporu ikuai va'e re, ha'e gui trigo, vinho, azeite, heakuã porã va'e ha'e irürã oguereko va'e re.

³⁰ Mba'eta sacerdote ra'y kuery amongue va'e ma ojapo 'rã heakuã porã va'e irürã.

³¹ Ha'e gui peteĩ levita va'e regua oiko Matitias hery va'e, Salum ra'y jypykue, Coré ramymino kuery va'e regua. Ha'e va'e ma mbojape apoa kuery re opena.

³² Ha'e rã tyvy kuery Coate ramymino kuery va'e regua ma sábado nhavõ ojapo 'rã mbojape SENHOR renonde omoĩ mbyrã.

³³ Ha'e gui oporai va'e kuery ma levita regua kuery akã ikuai va'e meme. Ha'e kuery ma templo ropy ja'o ikuai va'e py ae 'rã ikuai. Amboae rupi nomba'eapoi 'rãe, mba'eta ara py ha'e pyávy omba'eapo 'rã okuapy hembiporã omé'ẽ mbyre rupi ae.

³⁴ Ha'e va'e kuery ma levita regua kuery akã ikuai, ojavegua kuery ruvixa. Jerusalém py ae hekoa va'e meme.

³⁵ Gibeão py ma oiko raka'e Jeiel, Gibeão ru va'e. Ha'e rã ta'yxy ma Maaca.

³⁶ Ta'y jypykue ma Abdom, ha'e gui Zur, Quis, Baal, Ner, Nadabe,

³⁷ Gedor, Aiô, Zacarias ha'e Miclote.

³⁸ Ha'e gui Miclote ra'y ma Siméia. Ha'e va'e kuery ma Jerusalém py ae hekoa va'ekue, guyvy kuery reve joa katy'i ikuai.

³⁹ Ner ra'y ma Quis, Quis ra'y ma Saul, ha'e Saul ra'y kuery ma Jônatas, Malquisua, Abinadabe ha'e Esbaal.

⁴⁰ Jônatas ra'y ma Meribe-Baal, ha'e Meribe-Baal ra'y ma Mica.

⁴¹ Mica ra'y kuery ma Pitom, Meleque ha'e Taréia.

⁴² Ha'e gui Acaz ra'y ma Jaerá, ha'e rã Jaerá ra'y kuery ma Alemete, Azmavete ha'e Zinri. Ha'e rã Zinri ra'y ma Mosa,

⁴³ Mosa ra'y ma Bineá, Bineá ra'y ma Refaías, Refaías ra'y ma Azel.

⁴⁴ Ha'e rã Azel ra'y kuery ma mboapy meme ikuai. Hery ma Azricão, Bocru, Ismael, Searias, Obadias ha'e Hanã. Ha'e kuery ha'e javi ma Azel ra'y kuery meme.

10

1 Samuel 31.1-7

¹ Ha'e gui Israel kuery reve filisteu kuery joguero'a ramo avakue Israel regua onhamba filisteu kuery gui. Ha'e ramo Gilboa yvy'ã re ojukapa.

² Filisteu kuery ojoko avi Saul ha'e ta'y kuery. Ha'e vy ojuka Saul ra'y kuery Jônatas, Abinadabe ha'e Malquisua.

³ Joguero'aa py Saul oĩ vaive ovy. Hu'y momboa kuery ojou ramo ha'e kuery gui okyje vaipa.

⁴ Ha'e gui Saul aipoe'i hu'y joko a reraa pe:

— Ekyi ndekyxha ha'e xepyxo, ha'e kuery opire omboi uka e'ỹ va'ekue ou vy xejojai rei e'ỹ aguã — he'i.

Ha'e rami teĩ hu'y joko a reraa okyje vaipa vy ndoipyxoxei. Ha'e ramo Saul ae kyxe ojopy vy onhemombo hakua re.

⁵ Hu'y joko a reraa Saul omano ma ri ty ra'ea oexa vy ha'e voi kyxe re onhemombo vy omano avi.

⁶ Ha'e rami py Saul omano gua'y kuery mboapyve reve. Hoo pygua kuery voi omanomba avi hexeve.

⁷ Ha'e gui avakue Israel regua yvyugua rupi hekoa va'e oexa okuapy oirũ kuery onhambaa, ha'e Saul gua'y kuery reve omanomba maa. Ha'e rami vy ha'e kuery voi guekoa oejapa vy onhamba avi oje'oivya. Ha'e gui filisteu kuery ou vy ha'e py ju ikuai.

1 Samuel 31.8-13

⁸ Ko'ẽ jevy filisteu kuery ou omanogue mba'ekue ogueraapa aguã. Ha'e rami vy ojou Saul ha'e ta'y kuery mboapyve retekue Gilboa yvy'ã re ho'apaague py.

⁹ Ha'e rami vy Saul akãgue ojaya vy hembiporukue ogueraapa. Filisteu yvy ha'e javi rupi omondouka ayvu momba'uarã, ha'e nungakue omomba'u aguã ta'angaa pegua oo ikuai va'e rupi, ha'e guetarã kuery ha'e javi pe.

¹⁰ Saul rembiporukue ogueraa nguete kuery pegua oo py. Ha'e rã inhakãgue ma nguete Dagom pegua oo re omboja imoiny.

¹¹ Ha'e gui Jabes-Gileade pygua kuery oendu okuapy filisteu kuery Saul re ojapoague.

¹² Ha'e rami vy avakue ipy'a guaxukueve va'e opu'ãmba vy omboi heruvy Saul ha'e ta'y kuery retekue. Jabes tetã py ogueru vy ojatypa ha'e py, yvyra ikuai va'e guy py. Ha'e vy sete ára re okaru e'ỹ re ikuai.

¹³ Ha'e rami py Saul omano SENHOR rovai ojevavyague re, SENHOR ijayvua noenduxeĩ rire, omanogue mboayvua pe rive oporandu ramo guive,

¹⁴ SENHOR pe e'ỹ. Ha'e nunga rupi SENHOR ojuka uka vy Jessé ra'y Davi pe ju omboaxa huvixave oĩ aguã.

11

2 Samuel 5.1-5

¹ Ha'e gui ma Israel regua kuery ha'e javi ou okuapy Hebrom tetã py Davi oĩa py. Hexeve jogueroayvu vy aipoe'i okuapy:

— Ore kuery voi ma nderegua kuery ae avi.

² Yma Saul oiko teri vy orere opena jave py ndee ae reo ha'e rejevy 'rã va'ekue Israel regua xondaro kuery reve. Ha'e gui SENHOR aipoe'i ndevy: “Ndee repena 'rã xevyguã Israel kuery re, ha'e reiko 'rã ha'e kuery ruvixa”, he'i va'ekue.

³ Ha'e rami vy Israel regua nhomongetaa kuery ha'e javi ou okuapy Hebrom py huvixa reve jogueroayvu aguã. Ha'e ramo Hebrom py, SENHOR renonde ha'e kuery reve huvixa Davi ojapo oguereko porã aguã regua. Ha'e rã omoĩ okuapy Davi nguvixarã Israel kuery ha'e javi re opena aguã, Samuel ayvu rupi SENHOR aipoe'igague rami vy.*

2 Samuel 5.6-10

* **11:3** Davi huvixave oĩ aguã Samuel oikuaa ukaague omomba'u 1 Samuel 16.1-13 py.

⁴ Ha'e gui Davi ha'e Israel kuery ha'e javi reve oje'oi Jerusalém tetã hery mboae Jebus va'e katy, mba'eta ha'e py ae jebuseu kuery ha'e va'e vvy regua rekoa.

⁵ Ha'e ramo Jebus py hekoa va'e kuery aipoe'i Davi pe:

– Apy ma ndereikei 'rã – he'i okuapy. Ha'e rami teĩ Davi oiipe'a oo ikorapa va'e Sĩaõ py oĩ va'e. Ha'e va'e pe ma “Davi rekoa” 'ea.

⁶ Mba'eta Davi aipoe'i ma voi va'ekue: “Amongue va'e rei jypy'i jebuseu kuery oity va'e amoĩ 'rã xondaro kuery ruvixarã”, he'i va'ekue. Ha'e ramo Zerua pi'a Joabe ha'e ranhe opu'ã ovy ha'e kuery re. Ha'e ramo omoĩ xondaro ruvixarã.

⁷ Ha'e rami vvy oo ikorapa va'e py ae Davi oĩ. Ha'e nunga rupi ha'e va'e pe “Davi rekoa” 'ea.

⁸ Ha'e va'e vvy'ry rupi mba'emo ojapo avi. Milo guive tetã omoatyrõ heravy omboypyague py ovaẽ peve. Ha'e rã tetã rembyre ma Joabe ju omoatyrõmba.

⁹ Davi ma ipo'akave tema ovy, hexeve SENHOR ixondaro reta va'e oiko ramo.

2 Samuel 23.8-39

¹⁰ Pova'e kuery ma Davi pegua ipy'a guaxukueve yvateve va'e. Ha'e kuery ma Israel kuery ha'e javi reve oipytyvõ okuapy huvixave oĩ aguã, ha'e va'e kuery reko re SENHOR ijayvuague rami vvy.

¹¹ Po rami ma Davi pegua kuery ipy'a guaxukueve rery: hacmonita Jasobeão ma trinta ikuai va'e ruvixa. Ha'e va'e ma guembiporu hu'y reve trezentos ikuai va'e rovai opu'ã vy peteĩgue'i pyve ojukapa va'ekue.

¹² Ha'e va'e rire ma Dodô ra'y Eleazar, Aoi ramymino. Ha'e va'e ma mboapyve ipy'a guaxukueve va'e regua oiko.

¹³ Ha'e gui ha'e va'e kuery ma Pas-Damim py Davi reve ikuai filisteu kuery ijaty okuapy jave py. Ha'e py peteĩ vvy cevada-ty oĩa py xondaro kuery onhamba filisteu kuery renonde gui.

¹⁴ Ha'e va'e vvy mbyte py ha'e kuery opu'ã vy ojoko nho, oitypa filisteu kuery. Ha'e rami py SENHOR ogueraa jepepa raka'e.

¹⁵ Ha'e gui trinta yvatekueve ikuai va'e regua mboapy oje'oi avi Adulão itakua py Davi onhemia py. Ha'e va'e jave py filisteu regua xondaro kuery voi ijaty okuapy Refains yvyugua py.

¹⁶ Ha'e rami vvy Davi onhemia py oĩ, ha'e rã filisteu regua xondaro kuery ma Belém tetã py ikuai.

¹⁷ Ha'e gui Davi ijy'uvei etea rupi aipoe'i:

– Mava'e tu xemboy'u ta ygua Belém rokẽ py oĩ va'e gui? – he'i.

¹⁸ Ha'e ramo ha'e va'e mboapyve ma filisteu kuery ijaty okuapy rupi oje'oi vvy ygua Belém kora rokẽ py oĩ va'e gui yy oguenoẽ, ha'e Davi oĩa py ogueru. Ha'e rã ha'e ndoy'uxei vvy SENHOR renonde onhoẽ ixupe guarã.

¹⁹ Ha'e vvy aipoe'i:

– SENHOR, nda'evei ete xee ha'e va'e ay'u aguã! Xee ay'u 'rã ri nda'u avakue ojeayvu ve'ỹkue py oje'oi va'ekue ruguy rami? Mba'eta ha'e kuery ndojeayvuveikue py ogueru okuapy va'ekue – he'i vvy ndoy'uxei. Ha'e ramigua ae mboapy ipy'a guaxukueve ojapo va'ekue.

²⁰ Ha'e gui Joabe ryke'y Abisai ma trinta ikuai va'e akã. Ha'e va'e ma guembiporu hu'y guaxu reve opu'ã trezentos ikuai va'e rovai, ha'e vvy ojukapa. Ha'e rami vvy mboapyve tenonde re ikuai va'e rami ete ima'endu'a porãmby oiko.

²¹ Ha'e ma trinta ikuai va'e gui yvateve va'e vvy ha'e kuery akã oiko, va'eri mboapyve tenonde re ikuai va'e regua e'ỹ guive.

²² Ha'e gui Joiada ra'y Benaia ma ipy'a guaxuve va'e avi Cabzeel pygua, mba'emo fuvixa va'e ojapo avi va'e. Ha'e rami vvy ojuka mokoĩ Moabe pygua

joe opu'ã kuaave va'ekue. Yro'y apī ho'a jave ma itakua py oguejy vy guary okua py oī va'ekue ojuka.

²³ Ojuka avi peteī ava Egito pygua mokoī metros raxa'i yvate va'ekue. Egito pygua ma hu'y guaxu ajukue popēa 'y rami ipo guaxu va'e reve ou rã Benaia ma popoka py rive opu'ã ovy vy ipo gui hu'y guaxu oguereko va'ekue oipe'a vy ha'e va'e py ae ju ojuka.

²⁴ Ha'e nunga Joiada ra'y Benaia ojapo rire mboapyve tenondegua ipy'a guaxukueve re rami ima'endu'a porãmby oiko.

²⁵ Ha'e va'e ma trinta ikuai va'e gui omboetevea va'eri mboapyve tenonde re ikuai va'e regua ndoikoi guive. Ha'e gui Davi omoī guarõa kuery re opena va'erã.

²⁶ Ha'e gui xondaro kuery regua ipy'a guaxukueve ma Joabe ryvy Asael, Belém pygua Dodô ra'y Elanã,

²⁷ Harode guigua Samote, Pelete guigua Heles,

²⁸ Tecoa pygua Iques ra'y Ira, Anatote guigua Abiezer,

²⁹ Husa guigua Sibecai, Aoi guigua Ilai,

³⁰ Netofa guigua Maarai, Netofa pygua Baaná ra'y Helede,

³¹ Gibeá pygua Ribai ra'y Itai Benjamim ramymino va'e, Piratom guigua Benaia,

³² Gaás yakã'i yvýry guigua Hurai, Arba guigua Abiel,

³³ Baarum guigua Azmavete, Saalbom guigua Eliaba,

³⁴ Gizom guigua Benê-Hasém, Aião pygua Sage ra'y Jônatas,

³⁵ Aião pygua Sacar ra'y Aião, ha'e Ur ra'y Elifal,

³⁶ Mequerá guigua Hefer, Pelom guigua Aías,

³⁷ Carmelo guigua Hezro, Ezbai ra'y Naarai,

³⁸ Natã ryvy Joel, Hagri ra'y Mibar,

³⁹ Amom guigua Zeleque, Beerote guigua Naarai, Zerua pi'a Joabe rembi-poru reraaty va'e,

⁴⁰ ha'e gui Jatir guigua kuery Ira ha'e Garebe,

⁴¹ heteu Urias, Alai ra'y Zabade,

⁴² Rúben regua Siza ra'y Adina Rúben ramymino kuery ruvixa, hexevegua trinta avi ikuai,

⁴³ ha'e gui Maaca ra'y Hanã, Mitã guigua Josafá,

⁴⁴ Asterá pygua Uzias, Aroer pygua Hotão ra'y kuery Sama ha'e Jeiel,

⁴⁵ Sinri ra'y Jediael, ha'e tyvy Joá Tiz guigua,

⁴⁶ Maavá guigua Eliel, Elnaão ra'y kuery Jeribai ha'e Josavias, Moabe guigua Itma,

⁴⁷ ha'e gui Zobá guigua kuery Eliel, Obede ha'e Jaasiel.

12

Davi pegua xondaro kuery re ijayvua

¹ Pova'e kuery ma Davi-a katy ou va'ekue Ziclague py Quis ra'y Saul gui onhaague py. Ha'e va'e kuery ma ipy'a guaxukueve joe opu'ã rupi ikuai va'e regua.

² Ha'e va'e kuery rembi-poru ma guyrapa. Oiporu kuaa regua re ha'e oiporu kuaa e'ÿa re oiporu ita momba, hu'y voi omombo 'rã guyrapa py. Ha'e va'e kuery ma Saul regua ae, Benjamim ramymino kuery.

³ Ha'e kuery ruvixa ma Gibeá pygua Semaá ra'y kuery Aiezer ha'e Joás, ha'e gui Azmavete ra'y kuery Jeziel ha'e Pelete, Beraca, Anatote guigua Jeú,

4 Gibeão guigua Ismaías ma trinta ipy'a guaxukueve ikuai va'e regua, ha'e kuery akã avi oiko, ha'e gui Jeremias, Jaaziel, Joanã ha'e Gedera pygua Jozabade,

5 ha'e gui Eluzai, Jerimote, Bealias, Semarias ha'e Harife pygua Sefatias,

6 Elcana, Issias, Azarel, Joezer ha'e Jasobeão, Corá ramymino meme,

7 ha'e gui Gedor pygua Jeroão ra'y kuery Joela ha'e Zebadias.

8 Gade regua kuery voi oaxa Davi-a katy, tekoa e'ÿa py ou ikorapa va'e py oĩ jave. Ha'e va'e avakue ma ipy'a guaxukueve joe opu'ã kuaa va'e meme. Hembiporu ma hu'y jokoa ha'e imo'ãa tuvixa va'e. Hova ma guary rami, ha'e guaxu vvyty áry rupi onhaa rami inhakuã va'e.

9 Ha'e gui Ezer ma ha'e kuery akã, ha'e va'e gui mokoïa ma Obadias, mboapy ma Eliabe,

10 irundya ma Mismana, peteĩ nhiruïa ma Jeremias,

11 mboapy memea ma Atai, sete-a ma Eliel,

12 oito-a ma Joanã, nove-a ma Elzabade,

13 dez-a ma Jeremias ha'e onze-a ma Macbanai.

14 Ha'e kuery Gade ramymino ma xondaro kuery ruvixa ikuai. Ha'e va'e regua vvyÿve va'e ma cem avakue rami ovare va'e opu'ãa py, ha'e rã yvateve va'e ma mil avakue rami ovare va'e.

15 Ha'e va'e kuery ma Jordão yakã rupi oaxa va'ekue jaxy ijypya re, hembe ha'e javi áry rupi yy ojao'i teĩ. Ha'e rami vy omonhamba vvyugua rupi ikuai va'ekue ha'e javi, kuaray oua katy ha'e kuaray oikea katy guive.

16 Ha'e gui Davi oĩa py ou avi Benjamim ha'e Judá ramymino kuery regua, oo ikorapa va'e py.

17 Ha'e ramo Davi ovaexĩ aguã oo vy ijayvu ha'e kuery reve. Ha'e vy aipoe'i:
 – Xapy'a rei rã peẽ kuery xepytyvõ aguã ri peju ramo xepy'a py anhemoirũ 'rã peẽ kuery reve. Ha'e gui pëvy ajapo vai e'ÿ teĩ xerovaigua kuery pe xemboaxa aguã rive ri peju ramo ma tove nhaneramoĩ kuery ruete ae toexa pota, ha'e vy ta'ijayvu pëvy – he'i.

18 Ha'e ramo trinta va'e akã Amasai re Nhe'ẽ oĩ ramo aipoe'i:

– Ha'e rami avi ore kuery ma ndevyguia ae, Davi! Jessé ra'y, ndereve ete 'rã orekuai! Tereiko porã, nepytyvõa kuery voi ta'ikuai porã! Mba'eta Nderuete ma nepytyvõ 'rã – he'i ramo Davi omovaẽ imbokuapy vy xondaro kuery ruvixarã omoĩ.

19 Ha'e gui Manassés va'e regua voi Davi-a katy oaxa, filisteu kuery reve ha'e ou jave Saul reve ha'e kuery joguero'a aguã katy. Ha'e rami teĩ ha'e noipytyvõ va'ekue filisteu kuery, mba'eta ha'e kuery va'e regua huvixa kuery jogueroavyvague rami vy nomondoukai. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

– Nguvixave Saul-a katy ri Davi oaxa ramo ma nhaneakã ojayapaa 'rã – he'i okuapy.

20 Ha'e ramo Ziclague tetã katy Davi ojevvy ju ramo ha'ea katy oaxapa okuapy Manassés ramymino kuery. Ha'e va'e kuery ma Adna, Jozabade, Jediael, Micael, Jozabade, Eliú ha'e Ziletai, Manassés regua mbovy rei e'ÿ ruvixa kuery ikuai va'ekue.

21 Ha'e va'e kuery ma oipytyvõ Davi hexe opu'ã va'e mbovy rei e'ÿ ikuai va'e rovai, avakue ipy'a guaxukueve ha'e xondaro ruvixa meme ikuai va'e vy.

22 Ha'e va'e jave py ko'ẽ nhavõ ou retave 'rã Davi pytyvõarã. Ha'e rami py mbovy e'ÿ ikuai ixondaro kuery, Nhanderuete pegua xondaro kuery hetaa rami.

Hebrom tetã py xondaro kuery Davi nguvixaverã omoĩ okuapyague

²³ Pova'e avakue ma joe opu'ã aguã katy guarã hembiporu va'e Davi Hebrom py oia py ou va'ekue, Saul rekovia ha'e ju nguvixaverã omoï aguã, SENHOR ijayvuague rami vy.

²⁴ Ha'e gui Judá ramymino kuery regua hu'y jokoia ha'e imo'ãa tuvixa va'e oguereko va'e ha'e javi vy ma seis mil e oitocentos ou, joe opu'ã aguã katy guarã hembiporu va'e meme.

²⁵ Ha'e gui Simeão ramymino kuery regua avakue joe opu'ã aguã ipy'a guaxu va'e ma sete mil e cem ou.

²⁶ Levi ramymino kuery regua ma quatro mil e seiscentos ou.

²⁷ Joiada ma Arão ramymino kuery ruvixa oiko va'e vy ngupive três mil e setecentos avi ogueru.

²⁸ Ha'e gui Zadoque ma kunumi teri va'eri ava ipy'a guaxu va'e vy ogueru avi vinte e dois huvixa kuery nguu ro py ikuai va'ekue.

²⁹ Benjamim ramymino kuery regua, Saul regua kuery ma três mil ou. Mba'eta ha'e va'e jave py heta teri ikuai Saul-a katygua.

³⁰ Efraim ramymino kuery regua ma vinte mil e oitocentos avakue ipy'a guaxukueve ha'e omboetevepy nguu ro py ikuai va'ekue.

³¹ Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue ma dezoito mil ikuai hery rupi oiporavo pyre Davi nguvixaverã omoï aguã ou va'ekue.

³² Issacar ramymino kuery regua ou ha'e va'e ára Israel kuery mba'e pa ojapo aguã re oikuaa pota kuaa va'e. Ha'e rami vy ou duzentos huvixa kuery, guyyvy kuery hembiguai ikuai va'e meme reve.

³³ Ha'e gui Zebulom regua joe opu'ãa katy oo va'e, opa marãgua tembiporu oguereko va'e ma cinqüenta mil ikuai. Ha'e kuery ma joguero'a aguã py ikyre'ÿ va'e, ndokyje kuaai guive.

³⁴ Naftali rekoa gui ma mil xondaro ruvixa ou. Ha'e va'e kuery reve ou avi trinta e sete mil hu'y jokoia ha'e hu'y guaxu tuvixa va'e revegua.

³⁵ Dã ramymino kuery regua ma vinte e oito mil e seiscentos ou joe opu'ã aguã katy guarã hembiporu va'e.

³⁶ Aser guigua ma quarenta mil ou joe opu'ã aguã katy guarã hembiporu va'e, joguero'a kuaa rei va'e.

³⁷ Jordão yakã rovai guigua Rúben, Gade ha'e Manassés regua kuery mboae ma cento e vinte mil ou okuapy opa marãgua tembiporu oguereko va'e joe opu'ã aguã.

³⁸ Ha'e va'e avakue joe opu'ã aguã ombo'e pyre ma Hebrom tetã py ou okuapy Davi omoï aguã Israel kuery ha'e javi ruvixaverã. Ha'e gui Israel kuery ndoui va'e voi petei rami Davi omoixe avi okuapy nguvixaverã.

³⁹ Ha'e py ma ikuai mboapy ára re Davi oia py. Ha'e rami vy okaru ha'e oy'u okuapy ha'e py, ho'u va'erã tyvy kuery ome'ẽmba rire.

⁴⁰ Ha'e rami ae ha'e'i rupi ikuai va'e, Issacar, Zebulom ha'e Naftali guigua kuery ogueru avi okuapy temb'i'u. Mburika áry, camelo, kavaju ha'e vaka áry ogueru farinha, figo ha'e uva'a pirukue, vinho, azeite, vaka ha'e vexa'i guive, mymba kyrĩgueve'i voi ogueru oata aguã rami e'ÿ, mba'eta Israel kuery ovy'a ete okuapy.

13

Davi Jerusalém py lei ryrú ogueru aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui ma Davi jogueroayvu huvixa kuery mil ha'e cem re opena va'e kuery, ha'e yvatekueve ikuai va'e reve.

² Ha'e vy Israel kuery ha'e javi pe aipoe'i onhemboatya py:

– Xapy'a rei pejou porã ri ramo, ha'e SENHOR Nhanderuete guigua ri ramo ma nhamondouka pojava 'rã ayvu mombe'uarã nhanderyvy kuery Israel yvy ha'e javi rupi ikuai va'e pe, sacerdote kuery pe, ha'e Levi regua kuery tetã ha'e ijyvýry rupi ikuai va'e ha'e javi pe, ha'e kuery ono'õmba avi aguã nhande reve.

³ Aỹ gui ma jaru ju 'rã Nhanderuete ayvu ryrú nhanderekoa py. Mba'eta Saul oĩ teri jave py ha'e va'e re nanhapenavei ranhe va'ekue – he'i.

⁴ Ha'e ramo ono'õmba va'e ha'e javi ojou porã okuapy ha'e rami ae ojapo aguã, iporã va'ea oikuaa pavê vy.

2 Samuel 6.1-11

⁵ Ha'e gui ma Davi omboaty Israel kuery ha'e javi Egito yvy re Sior oĩ va'e guive Hamate py nhavãea peve, Nhanderuete ayvu ryrú ogueru aguã Quiriate-Jearim py oĩa gui.

⁶ Ha'e rami vy Israel kuery ha'e javi reve Davi oje'oi Baalá Quiriate-Jearim hery mboae va'e, Judá re oĩ va'e py, Nhanderuete ayvu ryrú ogueru aguã ha'e gui. Ha'e va'e renonde ma SENHOR rery re ima'endu'aa riae, anjo kuery ipepo va'e ikuai va'e áry oguapy oiny va'e re.

⁷ Ha'e rami vy Nhanderuete pegua hyru omõ okuapy peteĩ karóxa ipyau va'e áry. Abinadabe ro gui ogueru okuapy. Uzã ha'e Aiô oje'oi karóxa reraarã.

⁸ Israel kuery ha'e javi reve Davi ovy'a ovy Nhanderuete renonde rupi ombaraetea ha'e javi reve, oporaei okuapya py, ixã reta va'e pu reve, mbaraka, pandeiro ha'e hy'a pu py, mimby guaxu omonhe'ëa py guive.

⁹ Ha'e gui Quidom mba'emo moa'yĩaty re ovaëa py vaka onhepyxanga rã Uzã opoko hyru re ho'a e'yã aguã.

¹⁰ Uzã hyru re opoko ramo hovai SENHOR poxya hendy vy oity. Ha'e pyve omano Nhanderuete renonde.

¹¹ SENHOR Uzã ojuka rã Davi ndojou porã. Ha'e vy ha'e va'e tekoa omboery Perez-Uzã, aỹ peve guarã.

¹² Ha'e va'e ára Nhanderuete gui Davi okyje vy aipoe'i:

– Mba'exa vy nda'u aru 'rã Nhanderuete ayvu ryrú? – he'i.

¹³ Ha'e rami vy Davi ndogueruxevei SENHOR ayvu ryrú guekoa katy. Ha'e rami 'rãgue py Gate guigua Obede-Edom va'e ro py ranhe ogueraa uka.

¹⁴ Mboapy jaxy re Nhanderuete ayvu ryrú opyta Obede-Edom kuerya py. Ha'e rã SENHOR omoingo porã Obede-Edom ro pygua kuery ha'e mba'emo ogueroko va'e ha'e javi.

14

2 Samuel 5.11,12

¹ Davi oĩa py Tiro pygua huvixa Hirão ombou ayvu mombe'uarã. Ogueru ruka avi yvyra yary, oo apoa ha'e ita re omba'eapo va'e kuery, hoorã ojapo va'erã.

² Ha'e ramo Davi oikuaa SENHOR omõ atãvea Israel re opena aguã, ha'e ombopo'akave ojepegua kuery re oma'ë vy.

2 Samuel 5.13-16; 1 Crônicas 3.5-8

³ Jerusalém tetã py Davi ojouve kunhague gua'xy jevyrã. Ha'e vy ikuave ju ta'y ha'e tajy kuery.

⁴ Po rami ma Jerusalém py itui'i va'ekue rery: Samua, Sobabe, Natã, Salomão,

⁵ Ibar, Elisua, Elpelete,

⁶ Nogá, Nefegue, Jafia,

⁷ Elisama, Beeliada ha'e Elifelete.

2 Samuel 5.17-25

⁸ Filisteu kuery oendu avi okuapy Davi omoña Israel kuery ha'e javi ruvixarã. Ha'e vy oje'oipa ojopy aguã Davi. Ha'e nunga Davi oendu vy ha'e voi oo avi ha'e kuery ovaexĩ aguã.

⁹ Ha'e rã filisteu kuery ou Refaim yvyugua py mba'emo oipe'apa aguã.

¹⁰ Davi ma SENHOR pe oporandu vy aipoe'i:

– Taa pa filisteu kuery rovai? Remboaxa 'rã teve xepo py?

SENHOR ombovai:

– Tereo, mba'eta amboaxa 'rã ndepo py – he'i.

¹¹ Ha'e ramo Davi Baal-Perazim py oo vy oitypa ha'e py. Ha'e vy aipoe'i:

– SENHOR xepo rupi omoaĩmba xerovaigua filisteu kuery ryxya xerenonde py ikuai va'ekue, yy mba'emo ogueroxyry heravyva rami – he'i. Ha'e nunga rupi ha'e va'e tekoa oenoña Baal-Perazim.*

¹² Ha'e py ma filisteu kuery oejapa oje'oivy nguete kuery ra'angaa. Ha'e rã Davi oapy ukapa tata py.

¹³ Ha'e gui filisteu kuery ou nho ju yvyugua gui mba'emo oipe'apa aguã.

¹⁴ Peteĩgue ju Nhanderuete pe Davi oporandu ramo ombovai:

– Tereo eme hakykue rupi. Ha'e rami 'rãgue py hakykue katy rupi ranhe 'rã pejeapa, ha'e gui ma ha'e kuery re pepu'ã 'rã amora ikuai va'e gyy rupi.

¹⁵ Ha'e gui xapy'a rei rendu 'rã amora ty rovapy rupi opyrõ-pyrõ nhendu va'e. Ha'e va'e rendu ramove peẽ 'rã ha'e kuery re pepu'ã aguã. Ha'e va'e ma nerenonde Nhanderuete oo nhendua, filisteu kuery ijaty okuapy va'e jukapaarã – he'i.

¹⁶ Nhanderuete ojapo ukaa rami Davi ojapo vy ojukapa filisteu kuery Geba guive Gezer py ovaẽa peve.

¹⁷ Ha'e rami vy ha'e va'e vvy jave rupi Davi rery re ima'endu'aave ovy, mba'eta SENHOR ojapo Davi gui pavẽ regua okyje aguã rami.

15

Levita kuery lei ryru reraarã omoĩague

¹ Ha'e gui Davi pegua tetã 'epy va'e py ojapo ngoorã. Oguereko katu avi Nhanderuete ayvu ryru oĩ aguã, ha'e hi'ary guarã ma peteĩ oo'i ojapo.

² Ha'e gui Davi aipoe'i:

– Avave rei ndã'evei Nhanderuete ayvu ryru ogueru aguã levita kuery e'ỹ vy, SENHOR ae omoĩ rire oayvu ryru reraarã, ha'e ixupe anho omba'eapo riae aguã raka'eve rã peve guarã – he'i.

³ Ha'e nunga rupi Jerusalém tetã py Davi omboatypa Israel kuery ha'e javi, SENHOR ayvu ryru ogueru aguã oĩ aguã ojapo va'ekue py.

⁴ Davi omboaty avi Arão ramymino kuery, levita kuery guive, po rami hery va'e:

⁵ Coate ramymino kuery va'e regua ma huvixa Uriel ha'e tyvy kuery reve vy cento e vinte ikuai,

⁶ Merari ramymino kuery va'e regua ma huvixa Asaías ha'e tyvy kuery reve vy duzentos e vinte ikuai,

⁷ Gérsón ramymino kuery va'e regua ma huvixa Joel ha'e tyvy kuery reve vy cento e trinta ikuai,

⁸ Elisafã ramymino kuery va'e regua ma huvixa Semaías ha'e tyvy kuery reve vy duzentos ikuai,

⁹ Hebrom ramymino kuery va'e regua ma huvixa Eliel ha'e tyvy kuery reve vy oitenta ikuai,

* 14:11 Tery Baal-Perazim ma "Senhor omoaĩmba" 'ea.

¹⁰ Uziel ramymino kuery va'e regua ma huvixa Aminadabe ha'e tyvy kuery reve vy cento e doze ikuai.

¹¹ Davi oenoĩ avi sacerdote kuery va'e regua Zadoque ha'e Abiatar, ha'e gui levita kuery Uriel, Asaías, Joel, Semaías, Eliel ha'e Aminadabe.

¹² Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ kuery ma levita kuery akã peiko. Pejegy'a'o uka ke ha'vy penderyvvy kuery reve, SENHOR Israel kuery ruete ayvu ryrú peru aguã hendarã areko katu va'ekue py.

¹³ Mba'eta jypy peẽ kuery ndaperui ramo SENHOR Nhanderuete ipoxy va'ekue nhande kuery rovai, ojapo ukaague rami e'ỹ jaru rire — he'i.

¹⁴ Ha'e rami rã sacerdote kuery ojeky'a'o uka okuapy, levita kuery guive, SENHOR Israel kuery ruete ayvu ryrú oguerú aguã.

¹⁵ Ha'e rami vy levita kuery oguerú okuapy Nhanderuete ayvu ryrú oaxi'ý áry, hi'yrã omoĩ va'ekue reve, SENHOR ijayvuague rami vy Moisés ojapo ukaague rami vy.

Imba'epua rupi ikuai va'erã omoĩague

¹⁶ Ha'e gui Davi aipoe'i levita ruvixa kuery pe guyvy kuery regua omoĩ aguã oporaei va'erã. Ha'e va'e kuery ma mba'epu reve, mbaraka, mba'epu ixã retã va'e ha'e hy'a pu reve ovy'aa rupi oporaei aguã pavẽ oendu aguã rami.

¹⁷ Ha'e ramo levita kuery oiporavo Joel ra'y Hemã tyvy kuery regua Berequias ra'y Asafe reve, Merari ramymino kuery va'e regua Cusaías ra'y Etã guive.

¹⁸ Ha'e kuery reve ma tyvy kuery yvyĩgueve avi. Ha'e va'e kuery ma Zacarias, Bene, Jaaziel, Semiramote, Jeiel, Uni, Eliabe, Benaia, Maaséias, Matitias, Elifeleu ha'e Micnéias, ha'e gui Obede-Edom ha'e Jeiel ma okẽ raroãrã ikuai.

¹⁹ Ha'e rami py oporaei va'e Hemã, Asafe ha'e Etã ma onhendu 'rã okuapy hy'a pu overa va'e guigua py.

²⁰ Ha'e rã Zacarias, Aziel, Semiramote, Jeiel, Uni, Eliabe, Maaséias ha'e Benaia ma mbaraka reve 'rã oporaei yvatea py.

²¹ Matatias, Elifeleu, Micnéias, Obede-Edom, Jeiel ha'e Azazias ma oporaeia py ombojoguy 'rã ixã reta va'e, irundy meme xã oĩa peve.

²² Ha'e gui Quenianas levita kuery oporaeia re opena va'e ma jogueroporaeraiã omoĩ mbyre, ha'e rami aguã oikuaave va'e ramo.

²³ Berequias ha'e Elcana ma lei ryrú oĩa rokẽ rarõarõ omoĩ.

²⁴ Ha'e rã Sebanias, Josafã, Natanael, Amasai, Zacarias, Benaia ha'e Eliézer sacerdote ikuai va'e ma omonhe'ẽ 'rã okuapy mimby guaxu, Nhanderuete ayvu ryrú renonde py. Ha'e gui Obede-Edom ha'e Jeías ma hyru oĩa rokẽ rarõa avi ikuai.

Jerusalém tetã py lei ryrú oguerú okuapyague

²⁵ Ha'e gui ma Davi ha'e Israel regua nhomongetaa kuery reve oje'oi, xondaro kuery ruvixa ikuai va'e reve. Ovy'aa rupi jogueraa Obede-Edom ro gui oguerú aguã SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryrú.

²⁶ Ha'e gui levita kuery hyru oguerú rupi Nhanderuete oipytyvõ ramo ixupe ome'ẽ okuapy sete vaka ra'y ha'e sete vëxa'i ojuka vy.

²⁷ Ha'e rã Davi ma onhemonde ovy peteĩ ao puku xiĩ porã rei ha'e ipererĩ'i va'e py. Ha'e rami ae avi levita kuery hyru reraa voi onhemonde okuapy, ha'e oporaei va'e kuery, hyru reraa kuery ha'e oporaei va'e kuery re opena va'e Quenianas guive. Davi onhemonde avi manto sacerdote pegua, ajúkue ipererĩ'i va'e guigua.

28 Ha'e rami py Israel kuery ha'e javi ovy'a reve ogueru okuapy SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryrü, mimby ha'e mimby guaxu omonhe'ê reve, ha'e hy'a pu, mbaraka ha'e ixã reta va'e omonhendu ratãa rupi.

2 Samuel 6.16,20-22

29 SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryrü Davi rekoa py ogueroikea jave ma Saul rajykue Mical janela gui oma'ê ho'amy. Ha'e rami vy huvixa Davi ovy'aa rupi ojeroky oikovy rä oexa vy ndojou porãi opy'a py.

16

Mba'emo ome'ê okuapyague

1 Ha'e rire ma Nhanderuete pegua hyru ogueroike vy omoï oo'i Davi ojapo va'ekue mbyte py. Nhanderuete renonde py ogueru avi okuapy mba'emo oapy reve ome'ê va'erã, hexeve peteï rami ju ikuaia regua guive.

2 Ha'e gui opa ma oapy va'erã ha'e hexeve peteï rami aguã regua Davi ome'êmba ma vy SENHOR rery rupi ogueroyvu porã heta va'e kuery ha'e javi.

3 Ha'e gui ma Israel kuery avakue ha'e kunhague ikuai va'e peteï-teï pe omboja'o peteï mbojape, xo'o ra'ykue ja'ea-êa ha'e uva'a pirukue.

4 Omoï avi levita kuery va'e regua SENHOR ayvu ryrü renonde rupi ikuai va'erã, SENHOR Israel kuery ruete oguerovy'a, ogueroporaie ha'e omboete aguã. Ha'e va'e kuery ma pov'a'e:

5 huvixa Asafe, ha'e gui mokoïa ma Zacarias, ha'e va'e rire ma Jeiel, Semiramote, Jeiel mboae, Matitias, Eliabe, Benaia, Obede-Edom ha'e Jeiel mboapya mbaraka ha'e ixã reta va'e reve guarã. Ha'e gui Asafe ma omonhendu ratãve 'rä hy'a pu.

6 Ha'e gui sacerdote kuery Benaia ha'e Jaaziel ma mimby guaxu omonhe'êa rupi riae 'rä ikuai Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue ryrü oïa renonde rupi.

Salmos 105, 96, 106

7 Ha'e va'e ära ma Davi omoï ypy'i Asafe ha'e tyvy kuery SENHOR pe oporaieia rupi oguerovy'a aguã. Aipoe'i:

8 — Perovy'a SENHOR, hery rupi pejapukai.

Vvy regua kuery pe peikuaa uka ojapo va'ekue.

9 Peporaie ke ixupe, peporaie salmos.

Pemombe'upa ke nhomondyipaaraã ojapo va'ekue.

10 Perovy'a hery icy'a e'ÿ va'e.

SENHOR oeka va'e kuery tovy'a opy'a py.

11 Peka SENHOR, ipo'akaa guive.

Peka ke henõnde peï riae aguã.

12 Penema'endu'a ke mba'emo porã ojapo va'ekue re, nhomondyipaa ha'e oipota va'e re ijayvuague re,

13 peë hembiguai Israel ramymino kuery,

peë Jacó ra'y kuery hembiporavo pendekuai va'e.

14 Ha'e ma SENHOR Nhanderuete.

Oipotaa ma vvy jave re ojekuaa.

15 Ima'endu'a riae 'rä guexeve guarã ojapo va'ekue re,

mbovy rei e'ÿ ikuai va'erã peve guarã ayvu ome'ê va'ekue re,

16 Abraão reve ngupive guarã ojapo va'ekue re,

Isaque pe ouraa rupi ijayvuague re guive.

17 Ha'e nungakue re ma Jacó reve ju ijayvu,

raka'e rä peve guarã re ijayvu Israel reve.

18 Ha'e vy aipoe'i:

- “Ndevy ame'ê 'rã Canaã vvy penemba'erã”, he'i.
- 19 Ha'e jave py ha'e kuery mbovy'i teri ikuai,
vvy mboae guigua mbovy'i ete ikuai raka'e,
20 oguata va'ekue vvy mboae-ae ikuai va'e rupi,
joyvy-vvy re.
- 21 Ha'e rami teĩ avave rei pe ha'e ndoguereko axy ukai.
Ha'e kuery re oma'ê vy ijayvu ete huvixave ikuai va'e pe.
- 22 Ha'e vy aipoe'i: “Emoĩ eme ndepo xerembiporavo kuery re,
pereko axy eme xevygua profeta kuery”, he'i.
- 23 Peporaei ke SENHOR pe vvy jave regua kuery!
Ko'ê nhavõ peikuaa uka nhandereraa jepea.
- 24 Vvy regua kuery pe peikuaa uka hexakãa,
ha'e javi regua pe pemombe'u mba'emo porã ojapoa.
- 25 Mba'eta SENHOR ma yvate ete va'e.
Ha'evea rami ixupe japoraeia,
tuuete ikuai va'e gui okyjevepy oiko.
- 26 Mba'eta vvy regua kuery ruete ha'e javi ma mba'emo ra'angaa rive.
Ha'e rã SENHOR ma yva apoare.
- 27 Henonde ma guexakãa ha'e ijyvatea oexa uka.
Ipo'akaa ha'e iporãa ojekuaa ixupegua henda iky'a e'ỹ va'e py.
- 28 Vvy regua ha'e javi, peroporaie ke SENHOR!
Peroporaie SENHOR rexakãa ha'e ipo'akaa.
- 29 Peroporaie SENHOR rery iporã ete ramo.
Peme'ê va'erã peru vvy peroike ixupegua roka py.
Pembojerovia SENHOR iky'a e'ỹa rexakãa py.
- 30 Vvy jave regua kuery, peryryipa henonde.
Mba'eta vvy omoĩ atã raka'e omyĩ e'ỹ aguã rami.
- 31 Ha'e nunga rupi tovy'a yva ha'e vvy.
Vvy regua kuery ikuai rupi “ SENHOR ma huvixave oĩ”, peje.
- 32 Taevovo ye'ê ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi!
Tovy'a nhuũndy ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi!
- 33 Tovy'apa vyvra ka'aguy re ikuai va'e Senhor renonde,
mba'eta ou 'rã vvy regua kuery re oikuaa pota aguã.
- 34 Perovy'a ke SENHOR, porayvu va'e ramo,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 35 Ha'e gui aipopeje: “Orerueete orereraa jepea, orereraa jepe ke!
Oremboatypa ju, orereraa jepe ke vvy regua kuery gui,
nderery iky'a e'ỹ va'e rupi roguerovy'a aguã,
ha'e rovy'aa rupi rogueroporaie aguã.”
- 36 Ima'endu'a porãmby toiko SENHOR Israel kuery Ruete
aỹ, ha'e raka'e rã peve! — he'i.
Ha'e ramo heta va'e kuery “Amém!” he'i vvy ogueroporaie okuapy SENHOR.

SENHOR pe mba'emo ojapo va'erã Davi omoĩve juague

- 37 Ha'e ramo SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryrũ oĩa renonde py ae
Davi omoĩ Asafe tyvy kuery reve, ha'e kuery opena riae aguã henonde py,
ko'ê nhavõ opena ukaague rami vy.
- 38 Omoĩ avi Obede-Edom tyvy kuery ha'e javi reve, sessenta e oito ha'e javi
vy. Jedutum ra'y Obede-Edom ha'e Hosa ma omoĩ okê re opena va'erã.
- 39 Ha'e rã sacerdote Zadoque ha'e tyvy sacerdote ikuai va'e ma omoĩ oo'i
SENHOR pegua Gibeão vvy'ã re oĩ va'e renonde rupi ikuai va'erã,

⁴⁰ altar oĩ va'e áry SENHOR pe mba'emo oapy reve ome'ẽ riae aguã, aje'ivekue ha'e ka'arukue. Ha'e rami ikuai Israel kuery pe SENHOR lei oea va'ekue re ipara oĩa ha'e javi rami.

⁴¹ Ha'e kuery reve omoĩ avi Hemã ha'e Jedutum, ikuaive ju hery rupi roiporavo pyre SENHOR pe oporaei va'erã, mba'eta nhanemboaxya rupi oiko riae 'rã raka'e rã peve.

⁴² Ha'e kuery reve ikuai avi Hemã ha'e Jedutum mimby guaxu omonhe'ẽ aguã, ha'e hy'a pu ha'e mba'epu Nhanderuete pe ombopu aguã. Ha'e rã Jedutum ra'y kuery ma okẽ rarõa ikuai.

⁴³ Ha'e va'e rire mae ma onhemboaty va'ekue peteĩ-teĩ ngoo katy oje'oi. Davi voi oo ju ngoo pygua kuery ogueroayvu porã aguã.

17

2 Samuel 7.1-17

¹ Ha'e gui huvixa Davi ngoo py ae oiko vy aipoe'i profeta Natã pe:

– Ma'ẽ, xee ma xero ainy yary guigua py, ha'e rã Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue ryru ma oo'i py rive oi.

² Natã ombovai huvixa pe:

– Tereo, ejapo ndepy'a re rendu va'e ha'e javi, mba'eta ndereve Nhanderuete oiko – he'i.

³ Ha'e va'e pyavyve SENHOR oayvu ombou Natã pe. Ha'e vy aipoe'i:

⁴ – Tereo ha'e aipo're xerembuguai Davi pe: “Po rami SENHOR ijayvu: ‘Ndee ma oo xee aĩ aguã apoarã e'ỹ reiko.

⁵ Mba'eta neĩ peteĩve oo py ma voi xee naĩ teri Israel kuery Egito gui arupa guive aỹ peve. Ha'e rami 'rãgue py oo'i py rive aiko va'e, xembojerovia aty py ae mamõ rã oĩa rupi rei.

⁶ Opa rupi Israel kuery aru herekovya rupi nda'u xeayvu ri raka'e amongue herekoa pe, e'ỹ vy xevygua kuery re apena uka va'ekue pe nda'u aipoa'e: “Mba'e re tu nderejapoĩ peteĩ xerorã yary guigua?” ha'e teve?”

⁷ Ha'e gui aỹ ma po rami 'rã ndeayvu xerembuguai Davi pe: ‘SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: Xee roiporavo karamboae vexe'i kuery re repenaa gui, ha'e hakykue reikõa gui, huvixarã xevygua Israel kuery re ju repena aguã.

⁸ Xee aa avi karamboae ndereve, reoa rupi tema. Nderovaigua kuery amomba nerenonde gui, amboyvate guive nderery, ipo'akakueve anho ikuai rami.

⁹ Areko katu avi xevygua Israel kuery ikuai aguã, amboekoapa guive ha'e py, mava'eve omoangekoave e'ỹ aguã, ha'e heko vai va'e ombojexavaive e'ỹ aguã jypy guare rami e'ỹ,

¹⁰ xevygua Israel kuery rerekoarã amoĩa ára guive. Ha'e rami avi nderovaigua kuery aitypa, ha'e aikuaa uka pova'e: Xee SENHOR ae 'rã ajapo oo ndevy.*

¹¹ Mba'eta nderekovea opa rã nderu kuery oague py ndereraa avi ma jave nderekovia amoingo 'rã ndeguigua, ndera'y kuery ramymino va'e regua. Ha'e va'e ma ajapo 'rã ipo'akaa oĩ atã aguã rami.

¹² Ha'e va'e ae ma ojapo 'rã peteĩ oo xevy guarã, ha'e rã xee ajapo 'rã raka'e rã peve huvixave oĩ aguã rami.

* **17:10** Oo ojapo aguã re SENHOR ijayvu py ma raka'eve rã Davi ramymino kuery regua huvixarã omoingo aguã re ijayvu (versículos 12,16). Ha'e va'e regua Jesus Cristo ae oiko (Lucas 1.32-33,69; Atos 13.23). Ha'e rami avi “Israel ro” he'ia ma Israel ramymino kuery re ijayvu vy.

13 Xee ma tuu 'rã, ha'e rã ha'e ma xera'y 'rã oiko. Ha'e rami vy ixugui ndaibe'ai 'rã amboaxya, ndee reĩ e'ỹ mbove guare gui aipe'a vy namboaxyveiague rami e'ỹ.*

14 Ha'e rami 'rãgue py ha'e va'e amoĩ atãve 'rã xero re opena aguã, ha'e huvixave oĩ riae aguã rami. Ha'e ramo huvixave oĩ riae 'rã raka'e rã peve', he'i."

15 Ha'e va'e ayvu ha'e javi, Natã pe oikuaa ukaague rami ae Davi pe ju omombe'u.

2 Samuel 7.18-29

16 Ha'e gui ma SENHOR pegua opy Davi oike vy hi'ãi henonde. Ha'e vy aipoe'i:

— SENHOR Xeruete, mba'e nunga tu xee aiko, ha'e mba'e nunga tu xero pygua kuery ikuai, apy peve ndee xereru aguã?

17 Xeruete, ha'e nunga tu ndevy pe mba'e'ỹ rima, ndeayvu ma voi guive xee nerembiguai ro pygua raka'e rã guarã re. SENHOR Xeruete, ha'e rami xereroayvu porã avakue omboetevepy rami.

18 Xee nerembiguai Davi nami xemboete uka rire mba'e ta'eve ju ndevy? Mba'eta ndee ma xee nerembiguai xekuaa porã.

19 SENHOR, nerembiguai remboaxya ha'e ndepy'a re rendua rami vy rejapo kova'e nunga tuvixa va'e ha'e javi, oikuaa pavẽ aguã.

20 Ha'e nunga rupi SENHOR Xeruete, ndoikoi ndee ramigua ete'i, ndoikoi guive Oneruete mboae ndee e'ỹ vy, oreapyxa py ae roenduague rami.

21 Mava'e regua tu ndevyguã Israel kuery ikuai ramigua? Xeruete, ha'e kuery anho'i ae yvy re ikuai va'e mbyte gui ndejeupe guarã reipe'a va'ekue. Mba'emo porã ete rejapoa py ndejeupe ae rejapo aguã nderery re ima'endu'aa aguã rami. Mba'eta yvy regua kuery remoxẽmba raka'e, ndevyguã kuery Egito gui renoẽmba va'ekue renonde gui.

22 Israel kuery ndejeupe guarã ae remoingo raka'e rã peve, ha'e gui SENHOR, ndee ju renhemoingo Tuuete.

23 Ha'e gui aỹ ma SENHOR, ha'e va'e ayvu xee nerembiguai rekorã re aipo'reague, ha'e xero pygua re voi, toĩ atãve. Ejapo ndeayvuague rami ae.

24 nderery toikuaa pavẽ, toamboetea riae, ha'e vy aipo ta'ea: " SENHOR ixondaro reta va'e ma Israel kuery Ruete, Israel kuery pegua ae", ta'ea. Ha'e ramo xee Davi nerembiguai ro ma oĩ atã riae 'rã nerenonde.

25 Mba'eta Xeruete, xee nerembiguai pe reikuaa uka xevy pegua oorã rejapo 'rãa. Ha'e nunga rupi ae xee nerembiguai xepy'a guaxu nami anhemo'e aguã ndevy.

26 Aỹ ma SENHOR, ndee ae ma Oneruete, ha'e xee nerembiguai pe rejapo porã aguã re ndeayvu.

27 Ha'e nunga rupi aỹ, emoingo porã nerembiguai ro pygua kuery, nerenonde rupi orekuai riae aguã rami. Mba'eta SENHOR, ndee orereroayvu porã rire raka'e rã peve 'rã roiko porã — he'i.

18

2 Samuel 8.1-14

1 Ha'e rire ma Davi filisteu kuery oitypa vy ipo'aka ha'e kuery re. Ha'e kuery po gui oipe'a avi Gate tetã ha'e ijyvýry rupi tekoa ikuai va'e.

2 Oitypa avi Moabe pygua kuery. Ha'e rire Davi rembiguirã ikuai, ixupe mba'emo ome'ẽ 'rã okuapy guive.

3 Ha'e gui Zobá pygua huvixa Hadadezer ma yakã Eufrates re ipo'aka ju aguã oo jave hexe voi Davi ipo'aka Hamate peve.

* 17:13 Hebreus 1.5, Apocalipse 21.7

⁴ Ixuegua kavaju árygua kuery regua ma Davi ogueraa mil e setecentos, vinte mil avakue vvy rupigua reve. Davi ojayapa avi kavaju karóxa regua pytaxã, cem ete'i ojaya e'ý re oeja.

⁵ Ha'e ramo Síria pygua avakue ou Damasco gui, huvixa Zobá pygua Hadadezer pytyvõarã. Ha'e rami teĩ Síria guigua ma Davi ojuka vinte e dois mil.

⁶ Ha'e gui Síria Damasco regua py Davi omoĩ harõarã kuery. Síria pygua kuery voi Davi rembiguairã ikuai vy mba'emo ome'ẽ 'rã okuapy ixupe. Davi ooa nhavõ rupi SENHOR ombopo'akave tema.

⁷ Hadadezer rembiguai kuery yvatekueve hu'y joko o ouro guigua oguereko va'ekue Davi ojopy vy oguerupa Jerusalém py.

⁸ Hadadezer pegua tetã Tibate ha'e Cum gui voi huvixa Davi oipe'ave tema overa va'e guigua. Ha'e va'e overa va'e gui ma Salomão ojapo 'rã yy mbotya, oo ytarã ha'e tembiporu.

⁹ Ha'e gui Hamate pygua huvixa Touú oendu Zobá pygua huvixa Hadadezer pegua xondaro kuery Davi oitypaague.

¹⁰ Ha'e vy Davi-a py huvixa ombou gua'y Hadorão oxarura vy oguero'v'a aguã Hadadezer reve joguero'aa py oitypaague re (mba'eta Touú reve Hadadezer joguero'a avi tema rire). Hadorão ou vy ogueru mba'emo ouro, prata ha'e overa va'e guigua ome'ẽ va'erã.

¹¹ Ha'e nunga huvixa Davi ojopy vy omboaxapa SENHOR peguarã, ha'e javi regua gui prata ha'e ouro ojopy va'ekue reve: Edom guigua, Moabe, Amom ramymino kuery, filisteu kuery ha'e Amaleque guigua guive.

¹² Ha'e gui Zerua pi'a Abisai ojuka avi dezoito mil Edom pygua juky vvyugua 'epy va'e py.

¹³ Edom re voi omoĩ harõarã kuery. Ha'e ramo Edom pygua kuery ha'e javi ikuai Davi rembiguairã. Davi ooa nhavõ rupi SENHOR ombopo'akave tema.

2 Samuel 8.15-18; 20.23-26

¹⁴ Ha'e rami vy Davi opena Israel kuery ha'e javi re. Mba'emo re oikuaa potaa py ha'evea rami meme oguereko.

¹⁵ Ixuegua xondaro kuery ruvixa ma Zerua pi'a Joabe. Mba'emo oiko va'ekue mboparaa ma Ailude ra'y Josafá.

¹⁶ Sacerdote ma Aitube ra'y Zadoque, ha'e gui Abiatar ra'y Abimeleque ju. Kuaxia re opena va'ety ma Sausa.

¹⁷ Huvixa ro rarõa kuery ruvixa ma Joiada ra'y Benaia. Ha'e rã huvixa Davi revegua yvatekueve ma ta'y kuery ae.

19

2 Samuel 10.1-19

¹ Ha'e rire ma Amom kuery ruvixa Naás omano, ha'e rã ta'y ju oĩ nguu rekovia.

² Ha'e ramo Davi aipoe'i:

– Naás ra'ykue Hanum pe aexa uka 'rã ayvua, tuu xerayvu rire – he'i. Ha'e rami vy Davi omondouka guembiguai kuery ombopy'a porã ju aguã tuu omanoague gui. Ha'e gui Davi rembiguai kuery ovaẽ Amom kuery vvy re, Hanum ombopy'a porã aguã.

³ Ha'e rami teĩ Amom regua yvatekueve aipoe'i okuapy Hanum pe:

– Rexa'ã teve Davi nderu rãgue'i omboetea rupi guembiguai ombou nem-bopy'a porãarã? Xapy'a rei ma ndea py merami guembiguai kuery ombou vy neretã re oikuaa pota ha'e nhandeyvy re oexa pota rire ombovaipa aguã e'ý teve? – he'i okuapy.

⁴ Ha'e rami rã Hanum omboty Davi rembiguai kuery, ha'e vy onhopĩ hendyva, ijao ojaya guive hevi ro'o ojekuaa peve. Ha'e rire ma omondouka ju.

⁵ Ha'e ramo amongue oje'oi vy Davi pe omombe'upa hembiguai kuery re oiko va'ekue. Ha'e kuery omoximbaa rire huvixa ombou ayvu mombe'uarã ha'e kuery ovaexĩ aguã. Aipoe'i uka:

– Pepyta ranhe Jericó tetã py, penerendyva ipukupá ju peve. Ha'e rire ma peju ju – he'i uka.

⁶ Amom kuery oikuaa okuapy Davi nda'ija'evei aguã rami ojapoa. Ha'e rami vy Hanum ha'e Amom kuery omondouka trinta e três mil quilos prata guigua, Mesopotâmia gui ojeupe guarã ogueru ruka aguã karóxa ha'e kavaju arygua kuery, Síria pygua kuery Maaca ha'e Zobá gui guive.

⁷ Ha'e rami vy ojeupe guarã ogueru ruka trinta e dois mil karóxa ha'e Maaca pygua huvixa ixepegua kuery reve. Ha'e kuery ha'e javi ou vy Medeba tetã rexei'i ikuai. Amom kuery voi guetã ikuai va'e ha'e javi gui ou vy ono'õmba avi. Ha'e rami vy mae ma oje'oi joe opu'ã aguã katy.

⁸ Ha'e nunga Davi oendu vy ha'e kuery rovai ombou Joabe oxondaro kuery ipy'a guaxukueve ha'e javi reve.

⁹ Amom kuery oje'oi vy oarõ okuapy tetã kora rokẽ py joe opu'ã aguã. Ha'e rã huvixa kuery ipytyvõarã ou va'ekue ma amboae rupi ranhe ikuai nhuũndy rupi.

¹⁰ Ha'e gui Joabe oexa hovaigua kuery henonde ha'e hakykue katy gui voi oarõ okuapy rã, ha'e rami vy Israel kuery ikuai va'e gui opu'ã kuaave va'e oiporavo vy omboyxy imbokuapy Síria pygua kuery rovai.

¹¹ Ha'e rã hembyrekue ma guvyv Abisai po py omboaxa, ha'e rã ha'e ma Amom kuery rovai ju omboyxy imbokuapy.

¹² Ixupe Joabe aipoe'i:

– Xapy'a rei Síria pygua kuery xegui imbaraeveve ramo ndee reo 'rã xepytyvõ aguã. Ha'e rã Amom kuery ri ndegui imbaraeveve ramo xee aju 'rã roipytyvõ vy.

¹³ Nhanembaraete ke ha'vy. Jajoguero'a nhandepy'a guaxua rupi nhanderetã kuery ha'e Nhanderuete pegua tetã ikuai va'e jaepya rupi. Ha'e SENHOR tojapo ojou porãa rami – he'i.

¹⁴ Ha'e gui Joabe guexevégua kuery reve oje'oi vy joguero'a okuapy Síria pygua kuery reve. Ha'e rã ha'e va'e kuery onhamba henonde gui.

¹⁵ Síria pygua kuery onhamba maa Amom kuery oexa vy ha'e kuery voi onhamba avi Joabe ryvy Abisai renonde gui. Ha'e rami vy onhemimba ju guetã py. Ha'e ramo Joabe ojevuy ju Amom kuery reve joe opu'ãague gui, ha'e vy oopa ju Jerusalém katy.

¹⁶ Ha'e gui Síria pygua kuery ma Israel kuery renonde oitypaa oexa okuapy vy omondouka ayvu reraarã guetã pygua kuery yakã rovai re hekoa va'e oupa avi aguã. Ha'e kuery renonde ou oiny Sofaque, Hadadezer pegua xondaro kuery rerekoarã.

¹⁷ Ha'e nunga Davi pe omombe'ua rã omboatyva Israel kuery ha'e javi, ha'e vy Jordão yakã oaxa ma vy ha'e kuery ikuai katy oje'oi joguero'a aguã. Síria pygua kuery rovai joguero'a aguã Davi kuery oje'oi ramo ha'e kuery voi opu'ã jogueruvy hovai.

¹⁸ Ha'e rami teĩ Israel kuery renonde gui Síria pygua kuery onhamba ju. Ha'e ramo Síria pygua kuery va'e regua avakue ma Davi ojuka sete mil karóxa pygua ha'e quarenta mil vvy rupigua. Ojuka avi xondaro kuery ruvixa Sobaque.

19 Hadadezer rembiguai kuery oitypa ae maa oexa okuapy vy Davi reve ojapo ikuai porá aguã, ha'e vy hembiguai ju ikuai. Ha'e rami rire Síria pygua kuery neĩ raka'e ramo voi noipytyvõ^xevei Amom kuery.

20

2 Samuel 12.26-31

1 Ha'e gui peteĩ ma'etỹa opaa py, huvixa kuery joe opu'ã aguã katy oo 'rã jave py ma Joabe ogueraa xondaro kuery. Ha'e rami vy Amom kuery yvy ombovaipa vy Rabá tetã peve ou ha'e ojokopa okuapy. Ha'e rã Davi ma Jerusalém tetã py opyta. Ha'e gui Joabe kuery ma Rabá re opu'ã vy omomba ete okuapy.

2 Ha'e pygua kuery ruvixa akã gui Davi omboi coroa. Ha'e gui opejaa rã oikuaa trinta e três quilos ouro guigua ipoyia. Hexe oĩ avi ita rexakã iporãve va'e. Ha'e rami vy Davi akã re ju omõia. Tetã gui imba'e rei-rei va'ekue ogueraa reta avi.

3 Ha'e pygua kuery ogueraa avi vy omomba'eapo yvyra ayaa py, picareta ha'e haxa ferro guigua py. Ha'e rami ae Davi ojapo Amom kuery retã ha'e javi re. Ha'e gui ojepegua kuery ha'e javi reve Davi ojevuy ju Jerusalém katy.

2 Samuel 21.15-22

4 Ha'e va'e rire ma Gezer py joguero'a okuapy filisteu kuery reve. Ha'e vy Husa pygua Sibecai ojuka gigante ramymino Sipai. Ha'e rami vy ipo'aka okuapy filisteu kuery re.

5 Ha'e gui filisteu kuery reve ju joguero'a okuapy. Ha'e vy Jair ra'y Elanã ojuka Gate pygua Golias ryvy Lami. Ha'e va'e guembiporu hu'y guaxu oguereko va'ekue ma ajukue popêa'y rami tuvixa va'e.

6 Ha'e gui teĩgue ju opu'ã okuapy joe, Gate py ae. Ha'e py oiko peteĩ ava yvate ete va'e. Ha'e va'e ma mboapy meme ikuã ha'e ipyxã voi, ha'e javi vy vinte e quatro ikuã ha'e ipyxã oguereko. Ha'e va'e voi gigante ramymino regua.

7 Ha'e va'e ma Israel kuery mbojaru reia rupi ijayvu ramo Davi ryke'y Simei ra'y Jônatas ojuka.

8 Ha'e va'e avakue ma gigante ramymino ikuai Gate py. Ha'e rami teĩ Davi ha'e ixondaro kuery oitypa raka'e.

21

2 Samuel 24.1-9

1 Ha'e gui Israel kuery rovai Satanás opu'ã vy Davi py'a re omoĩ Israel kuery oipapapa aguã.*

2 Ha'e rami vy Davi aipoe'i Joabe ha'e heta va'e kuery ruvixa ikuai va'e pe:
– Tapeo, peipapapa Israel kuery ikuai va'e, Berseba guive Dã peve. Ha'e vy peikuaa va'ekue peru ju xea py, xee voi aikuaa aguã mbovy pa ikuai – he'i.

3 Joabe ombovai:

– Ha'e rami avi tove SENHOR Nderuete tomoetave cem-kue ju. Ha'e rami teĩ Xeruvixa, ha'e kuery ha'e javi e'ỹ teve nerembiguai ikuai? Mba'e re tu ha'e rami ete rejapoxe? Xeruvixa, mba'e re tu ha'e rami ete rejapo Israel kuery ha'e javi re jejavya ou aguã rami? – he'i.

4 Ha'e rami teĩ huvixa ayvu Joabe ijayvua gui ipoyive ramo Joabe oo vy Israel yvy ha'e javi rupi oikuaa pota. Ha'e gui mae ma ojevuy ju Jerusalém katy,

* 21:1 Davi oipapa uka avakue joe opu'ã kuaa va'e. Ha'e nunga py ojevuy, oxondaro kuery re ojerovia vy, Nhanderuete re 'rãgue py.

⁵ Ha'e Davi pe omombe'u heta va'e kuery mbovy pa ikuai. Israel re avakue kyxe oiporu kuaa va'e ma um milhão e cem mil ikuai ra'e. Ha'e rã Judá py ma quatrocentos e setenta mil ikuai avakue kyxe oiporu kuaa va'e.

⁶ Ha'e rã ha'e kuery reve Levi ha'e Benjamim regua ma Joabe ndoipapai, huvixa ayvu ndojou porãi ete vy.

2 Samuel 24.10-17

⁷ Ha'e nunga ha'e javi Nhanderuete ndojou porãi vy omoingo axy Israel kuery.

⁸ Ha'e ramo Davi aipoe'i Nhanderuete pe:

– Ajejavy vaipa ra'e ha'e rami ajapoa py. Ha'e rami teĩ aỹ SENHOR, ajerure xee nerembiguaĩ ajejavyague rembogue aguã, inhakã porã ve'ỹ va'e rami aiko rire – he'i.

⁹ Ha'e gui SENHOR ijayvu Davi pegua profeta Gade pe. Ha'e vy aipoe'i:

¹⁰ – Tereo aipo're Davi pe: “Po rami SENHOR ijayvu: ‘Mboapy regua va'e peteĩ ma ambou 'rã ndere. Ha'e va'e regua peteĩ eiporavo ajapo aguã', he'i.”

¹¹ Ha'e ramo Davi oĩa py Gade oo vy aipoe'i iuxpe:

– SENHOR ma po rami ijayvu: “Eiporavo reipota va'e rei:

¹² Mboapy ma'etỹ re karuai oiko aguã, tyrã pa mboapy ma'etỹ re nderovaigua kuery nhandereity aguã kyxe nderupitya py, tyrã pa mboapy ára re SENHOR okyxe ae oiporu aguã. Ha'e va'e ma mba'eaxy vaikue oiko aguã ndevvy re, Israel ha'e javi rupi SENHOR-a guigua anjo nhomokanhymba aguã.” Eikuaa pota porã ae aỹ, xembouare pe ambovai kuaa aguã – he'i.

¹³ Ha'e ramo Davi ombovai Gade pe:

– Xee ma ajexavai vaipaa aendu. Ha'eeve SENHOR po py anhemboaxa uka rã, mba'eta ha'e ma opa e'ỹ va'e nhanemboaxy va'e. Ha'e rã avakue po py ma xee nanhemboaxa ukaxei – he'i.

¹⁴ Ha'e rami rã SENHOR ombou mba'eaxy vaikue Israel ha'e javi rupi. Ha'e ramo Israel kuery va'e regua setenta mil avakue omano.

¹⁵ Jerusalém tetã py voi Nhanderuete ombou peteĩ anjo nhomombaarã. Ha'e rami teĩ omomba ta ma ramo SENHOR oma'ẽ vy opytu'u ma mba'emo vai omoingoa gui. Ha'e vy aipoe'i anjo nhomombaarã ombou va'ekue pe:

– Ha'eeve ma, emboguejy ju ndepo – he'i. Ha'e va'e jave ma anjo hi'aĩ jebuseu regua Ornã mba'emo moa'ỹiaty yvy'iry.

¹⁶ Ha'e gui Davi oma'ẽ vy oexa anjo SENHOR-a guigua yvy ha'e yva mbyte opyta rã, opo py kyxe oekyi va'ekue oupi ho'amy Jerusalém rovai. Ha'e ramo Davi ha'e nhomongeta va'ety kuery hexeve ikuai va'e ajukue vaikue py onhemonde reve ojero'apa vy yvy re ngova omovaẽ okuapy.

¹⁷ Ha'e ramo Davi aipoe'i Nhanderuete pe:

– Xee ae e'ỹ ri ty'y heta va'e kuery aipapa aguã re xeyvy va'ekue? Xee rima ajejavy, xee ae ha'eeve'ỹ va'e ajapo. Ha'e rã kova'e vexa'i kuery, mba'e tu ha'e kuery ojapo? SENHOR Xerujete, xerovai anho eupi ndepo, ha'e xeru ro pygua kuery rovai. Ha'e rã ndevyguia kuery ma embopaga eme.

2 Samuel 24.18-25

¹⁸ Ha'e gui ma SENHOR-a guigua anjo aipoe'i Gade pe:

– Davi too peteĩ altar SENHOR peguarã tojapo, jebuseu regua Ornã mba'emo moa'ỹiaty py – he'i.

¹⁹ Ha'e gui SENHOR rery rupi Gade ha'e rami ijayvu ramo Davi oo ijayvuague rami vy.

²⁰ Ornã ma ha'e va'e jave trigo moa'ỹia rupi oiko. Ha'e gui ojere vy oexa anjo hi'aĩ rã. Ha'e ramo hexeve ta'y kuery irundy omba'eapo okuapy va'e onhemimba jogueravy.

²¹ Ha'e gui Ornã oĩa py Davi ovaẽ ouvvy ramo oma'ẽ. Oexa kuaa vy mba'emo moa'yĩaty gui oẽ vy Davi renonde py oĩ guenapy'ã re, ngova vvy re omovaẽ reve.

²² Davi aipoe'i Ornã pe:

– Xevy pe eme'ẽ kova'e vvy peteĩ altar SENHOR peguarã ajapo aguã, mba'eaxy vaikue heta va'e kuery áry ombou va'ekue opytu'u aguã. Emboaxa xevy, ha'e rã hepy xee ame'ẽ 'rã ha'evea rami.

²³ Ha'e rã Ornã aipoe'i Davi pe:

– Xeruvixa, ejopy tema ndejeupe guarã, ha'e ejapo reipota va'e rei. Apy ma vaka ikuai, ame'ẽ reapy reve reme'ẽ va'erã. Ame'ẽ avi vvyrape mba'emo moa'yĩaty regua yxakãrã, ha'e trigo ra'yĩgue guive reme'ẽ va'erã irũrã. Ame'ẽmba rive – he'i.

²⁴ Huvixa Davi ombovai Ornã:

– Any, ha'e rami 'rãgue py ndevy pe xee amboekovia 'rã hepyrã porã re. Mba'eta ndepo gui nda'evei ajopy rive aguã SENHOR pe ame'ẽ va'erã. Ome'ẽ rive pyre ma xee name'ẽ reguai – he'i.

²⁵ Ha'e rami vy ha'e va'e vvy repyrã Davi ome'ẽ Ornã pe seiscentos hatã'i va'e ouro guigua.

²⁶ Ha'e py ma Davi ojapo altar SENHOR peguarã. Hi'áry ma ome'ẽ mymba oapy reve, hexeve peteĩ rami ju ikuai regua guive. Ha'e gui SENHOR pe ojapukai ramo ombovai tata yva gui altar áry ombou vy.

²⁷ Ha'e gui anjo pe SENHOR ijayvu ramo omboyru ju kyxe.

Templo oĩ aguã py mba'emo ome'ẽague

²⁸ Ha'e jave py Davi oexa rã jebuseu Ornã mba'emo omoa'yĩaty py SENHOR ombovai. Ha'e rami vy mba'emo ome'ẽ ixupe ha'e py.

²⁹ Mba'eta ha'e va'e jave py ma oo'i SENHOR peguarã tekoa e'ya py Moisés ojapo va'ekue ma Gibeão yvy'ã re teri oĩ, altar mba'emo oapyaty voi.

³⁰ Ha'e katy nda'evei Davi oo aguã Nhanderuete pe oporandu aguã, SENHOR-a guigua anjo kyxe oguereko va'e gui okyje vy.

22

Templo ojapoa rã guarã Davi mba'emo oguereko katuague

¹ Ha'e gui Davi aipoe'i:

– Apy ae ojapoa 'rã oo SENHOR Nhanderuete peguarã, altar Israel kuery mba'emo oapy aguã guive – he'i.

² Ha'e rami vy Davi omboaty uka amboae guigua kuery Israel vvy ha'e javi rupi hekoa va'e. Ha'e kuery va'e regua omoĩ ita re omba'eapo va'erã, ita omoatyřõ aguã oo SENHOR peguarã ojapoa rã guarã.

³ Ikaravorã ma Davi ojou uka reta avi ferro, okẽ re omoĩ aguã ijao'ia ha'e hexe guarã. Overa va'e voi ojou uka oata aguã rami e'ỹ, opejapaa rei aguã rami e'ỹ guive,

⁴ yary aygue guive heta avi. Ha'e nunga ma Sidom ha'e Tiro pygua kuery ogeru okuapy Davi pe oata aguã rami e'ỹ.

⁵ Mba'eta Davi aipoe'i: “Xera'y Salomão ma kunumi'i teri vy mba'emo ojapo kuaa va'e'ỹ teri. Ha'e gui oo SENHOR peguarã ojapo pyrã ma iporãve ete va'e 'rã, ha'e va'e re ima'endu'a porãa aguã rami vvy jave re. Ha'e nunga rupi xee areko katupa ma voi 'rã mba'emo ojapo vy oiporu va'erã”, he'iaague rami Davi omano e'ỹ mbove voi oguereko katupa oata aguã rami e'ỹ.

Salomão pe Davi templo-rã ojapo ukaague

⁶ Ha'e ramo Davi oenoĩ gua'y Salomão. Ha'e vy ixupe ojapo uka oo SENHOR Israel kuery ruete peguarã.

⁷ Ha'e vy aipoe'i Salomão pe:

— Xera'y, xee aendu va'ekue oo SENHOR Xeruete pe ajapoxea hery oĩ aguã.

⁸ Ha'e rami teĩ xevy SENHOR ombou avi oayvu. Ha'e vy aipoe'i: “Ndee ma tuguy ndopavei aguã rami remoẽ va'ekue, joe repu'ãa py rejoguero'aa rupi. Ha'e rami vy ndee nda'evei 'rã rejapo aguã oo xerery oĩ aguã, mbovy e'ỹ tuguy remoẽ rire kova'e vvy re, xerenonde rupi.

⁹ Ne'exa, oiko 'rã peteĩ ndera'y. Ha'e va'e ma joe opu'ãa rupi e'ỹ 'rã oiko, mba'eta amombytu'u 'rã hovaigua kuery ha'e javi gui. Ha'e ma Salomão hery va'erã. Ha'e oĩ jave ma ajapo 'rã Israel kuery ikuai porã aguã rami, mba'eve ndoikoi rã.

¹⁰ Ha'e va'e ae 'rã ojapo oo xerery oĩ aguã. Xera'y rami ae 'rã oiko, ha'e rã xee ma tuu rami 'rã aiko. Ha'e gui raka'e rã peve amoĩ atã 'rã Israel kuery re opena aguã”, he'i va'ekue xevy.

¹¹ Ha'e gui aỹ ma xera'y, tove SENHOR toiko ndereve, reiko porã aguã, SENHOR Nderuete peguarã oo rejapo aguã rami, nderekorã re ijayvuague rami vy.

¹² Tove SENHOR tome'ẽ ne'arandurã ha'e reiko kuaa aguã, Israel kuery re repenaa ja SENHOR Nhanderuete guigua lei rami ete reiko aguã rami.

¹³ Ha'e rami vy 'rãe reiko porã, nekyre'ỹa rupi Israel kuery rekorã SENHOR Moisés pe ombopara uka va'ekue rejapopa aguã. Nembaraete ke ha'vy, ndepy'a guaxu, ekyje eme guive nekangy e'ỹ aguã.

¹⁴ Ha'e gui ne'exa, xee ma amba'eapo vaipaa rupi anho areko katu ma oo SENHOR peguarã três milhões e trezentos mil quilos ouro guigua, ha'e trinta e três milhões de quilos prata guigua, ha'e gui overa va'e ha'e ferro oata aguã rami e'ỹ, neĩ ndopejaa guive. Ha'e gui yvyra ha'e ita voi areko katu avi va'ekue. Ha'e rami avi ndee ju rejou retave aguã ha'eve.

¹⁵ Ha'e gui ndevy guarã ikuaive ju omba'eapo va'e kuery heta ete, ita moatyrõa, ita re omba'eapo va'e, oo apoa kuery, ha'e opa mba'e ojapo kuaa va'e,

¹⁶ ouro ha'e prata guigua, overa va'e ha'e ferro guigua re omba'eapo va'e mbovy e'ỹ. Ha'e nunga rupi nekyre'ỹ ke rejapopa aguã. Ha'e tove SENHOR toiko ndereve — he'i.

¹⁷ Ha'e gui Davi ijayvu avi Israel kuery ruvixa ikuai va'e gua'y Salomão oipytyvõ aguã re. Ha'e vy aipoe'i:

¹⁸ — SENHOR Penderuete peẽ kuery reve oiko ojapo jova-jovai rupi pendere nopu'ãavei aguã rami. Mba'eta xepo py omboaxapa ma nhandeyvy re ikuai va'e ha'e javi. Ha'e rami rire ha'e kuery SENHOR rembiguai ikuai, ixupegua kuery rembiguai guive.

¹⁹ Ha'e nunga rupi aỹ penekyre'ỹ ke pendepy'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py SENHOR Penderuete peka aguã. Pejapo ete oo SENHOR Nhanderuete pegua iky'a e'ỹ va'erã, ha'e py hery oĩ aguã, ha'e SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryrú peru aguã, tembiporu ixupegua ikuai va'e guive — he'i.

23

Levita kuery peteĩ-teĩ regua omba'eapo aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui Davi tuja'i ma, ha'e hi'ára opa rai'i ma ramo omoĩ gua'y Salomão Israel kuery ruvixarã.

² Ha'e rami vy omboatypa Israel kuery ruvixa ikuai va'e, sacerdote ha'e levita kuery guive.

³ Levita kuery trinta ma'etỹ va'e guive tujakue peve oipapaa rã ha'e javi vy trinta e oito mil avakue ikuai.

4 Ha'e kuery va'e regua ma vinte e quatro mil ikuai SENHOR pegua oo py omba'eapo va'e kuery re opena va'erã, ha'e gui seis mil ju ikuai huvixarã mba'emo re oikuaa pota va'erã.

5 Quatro mil ikuai okê rarõarã, ha'e gui quatro mil ju ikuai SENHOR pe oporaei va'erã, mba'epu Davi ha'e rami aguã ojapo uka va'ekue ombojoguy reve.

6 Ha'e kuery Levi ramymino ikuai va'e ma Davi omboja'o ta'y kuery rery rupi peteĩ-teĩ regua ikuai aguã: Gérson, Coate ha'e Merari.

7 Gérson ra'y kuery ma Ladã ha'e Simeí.

8 Ladã ra'y kuery ma huvixa Jeiel, ha'e gui Zetã ha'e Joel, ha'e javi vy mboapy ikuai.

9 Simeí ra'y kuery ma Selomite, Haziél ha'e Harã, mboapy ikuai. Ha'e kuery ma Ladã ramymino kuery re opena va'e meme.

10 Simeí ra'y kuery ma Jaate, Ziza, Jeús ha'e Berias. Ha'e kuery Simeí ra'y ikuai va'e ma irundy.

11 Jaate ma huvixa oiko, ha'e rã Ziza ma mokoïa. Ha'e gui Jeús ha'e Berias ma ndata'y reta vaipai. Ha'e nunga rupi ha'e va'e mokoïve ramymino kuery ma peteĩ'i regua rive ikuai.

12 Ha'e gui Coate ra'y kuery ma Anrão, Isar, Hebrom ha'e Uziel, irundy ikuai.

13 Anrão ra'y kuery ma Arão ha'e Moisés. Ha'e gui Arão ma omoïa henda iký'a e'ý va'e rupi omba'eapo aguã, hamymino kuery voi, raka'e rã peve, ha'e gui SENHOR renonde py oapy aguã heakuã porã va'e, ixupe omba'eapo aguã, ha'e hery rupi jogueroayvu porã aguã, raka'e rã peve.

14 Nhanderuete remimbo'e Moisés ra'y kuery voi Levi ramymino ikuai.

15 Moisés ra'y kuery ma Gérson ha'e Eliézer.

16 Gérson ra'y ma huvixa Sebuél.

17 Eliézer ra'y ma huvixa Reabias. Nda'ipoi ae ta'y kuery mboae. Ha'e rami avi Reabias ramymino kuery ma heta-etave oje'oivy.

18 Isar ra'y ma huvixa Selomite.

19 Hebrom ra'y kuery ma huvixa Jerias, mokoïa ma Amarias, mboapya ma Jaaziél, ha'e gui irundya ma Jecameão.

20 Uziel ra'y kuery ma huvixa Mica, ha'e mokoïa ma Issias.

21 Merari ra'y kuery ma Mali ha'e Musi. Mali ra'y kuery ma Eleazar ha'e Quis.

22 Eleazar ma ta'y e'ý re omano va'eri tajy kuery ikuai. Ha'e kuery re ikývy kuery Quis ra'y ikuai va'e omenda okuapy.

23 Musi ra'y kuery ma Mali, Éder ha'e Jeremote, mboapy ikuai.

24 Ha'e va'e kuery ma Levi ramymino kuery meme, peteĩ-teĩ regua re opena va'e kuery reve. Peteĩ-teĩ oipapaa hery rupi. Ha'e gui vinte ma'etý va'e guive tujakue peve omoïa SENHOR pegua oo rupi omba'eapo va'erã.

25 Mba'eta Davi aipoe'iaague rami: " SENHOR Israel kuery ruete ojapo ojeu-pegua kuery re nopu'ãavei aguã rami, Jerusalém py hekoa riae aguã.

26 Ha'e nunga rupi Levi ramymino kuery ndogueraavei 'rã oo'i, neĩ tembi-poru oporu va'erã ma voi", he'i va'ekue.

27 Ha'e nunga rupi Davi opa vy ijayvuague rami vy oipapapaa Levi ramymino kuery vinte ma'etý va'e guive tujakue peve.

28 Ha'e kuery omoïa Arão ramymino kuery oipytyvõ aguã SENHOR pegua opy rupi omba'eapo ramo, oka rupi, opy ja'o ikuai va'e rupi, mba'emo oiky'a'oa rupi, ha'e Nhanderuete pegua opy omba'eapoa ha'e javi rupi.

29 Ha'e kuery opena 'rã mbojape SENHOR renonde omoĩmby re, trigo ku'i mba'emo irũ ome'ẽ mbyrã oĩ va'e re, mbojape imbovua revegua e'ý ojapoa

re, mba'emo oexy ha'e oxyryrya re, ha'e mba'emo opejaa ha'e oa'ãa ha'e javi re.

³⁰ Ko'ë nhavõ aje'ive'i reve ikuai aguã SENHOR oguerovy'aa rupi oporaei aguã, ka'arukue voi ha'ekue rami ae ju 'rã ikuai,

³¹ ha'e gui SENHOR pe mba'emo oapy reve ome'ë aguã, sábadó ára ha'e jaxy ipyau'ia ára nhavõ ngaru oikoa py, ngaru aguã ára oa'anga pyre ojeupity nhavõ. SENHOR renonde py omba'eapo 'rã oipapaague rami vy.

³² Ha'e rami vy opena 'rã onhemboaty aty re, hendaiky'a e'ÿ va'e re guive. Oipytyvõ avi 'rã guexegua Arão ramymino kuery SENHOR pegua opy rupi omba'eapoa py.

24

Sacerdote kuery peteĩ-teĩ regua omba'eapo aguã re ijavyuague

¹ Ha'e gui Arão ramymino kuery ju omboja'o-ja'opaa peteĩ-teĩ regua rami. Arão ra'y kuery ma Nadabe, Abiú, Eleazar ha'e Itamar.

² Ha'e gui Nadabe ha'e Abiú ma nguu omano e'ÿ mbove omano raka'e ta'y e'ÿ re. Ha'e va'e rire ma Eleazar ha'e Itamar ju sacerdote ikuai.

³ Ha'e gui Davi ma Eleazar ramymino Zadoque ha'e Itamar ramymino Aimeleque reve omboja'o peteĩ-teĩ regua omba'eapoa py ojapo 'rã va'ekue rami.

⁴ Ha'e rami vy omboja'o vy oikuaa Itamar ramymino kuery ikuai va'e gui Eleazar ramymino kuery re opena va'e hetave ra'ea. Mba'eta Eleazar ramymino kuery re opena va'e ma dezesseis, ha'e rã Itamar ramymino kuery regua ma oito ete'i ikuai.

⁵ Ha'e gui xortea oexa vy omboja'opa peteĩ-teĩ regua rami ikuai aguã. Ha'e rami py Eleazar ha'e Itamar ramymino kuery va'e regua ma hendaiky'a e'ÿ va'e re ha'e mba'emo Nhanderuete pegua ikuai va'e re opena va'erã ikuai.

⁶ Ha'e rami vy ha'e kuery rery Semaías omboparapa imoiny. Ha'e va'e ma levita Natanael ra'y kuaxia mboparaa rupi oiko va'e. Huvixave oexaa py ombopara, ha'e gui huvixa kuery, sacerdote Zadoque ha'e Abiatar ra'y Aimeleque, ha'e gui sacerdote ha'e levita kuery akã ikuai va'e ha'e javi oexaa py guive. Ha'e rami py xortea oexa vy jorire-rire oiporavo heravy Eleazar ha'e Itamar ramymino va'e regua.

⁷ Jypy xortea oexaa rami vy oiporavo Jeoiaribe, ha'e gui mokoña ma Jedaías, ⁸ mboapya ma Harim, irundya ma Seorim,

⁹ peteĩ nhiruía ma Malquías, mboapy memea ma Miamim,

¹⁰ sete-a ma Hacoç, oito-a ma Abias,

¹¹ nove-a ma Jesua, dez-a ma Secanias,

¹² onze-a ma Eliasibe, doze-a ma Jaquim,

¹³ treze-a ma Hupá, catorze-a ma Jesebeabe,

¹⁴ quinze-a ma Bilga, dezesseis-a ma Imer,

¹⁵ dezessete-a ma Hezir, dezoito-a ma Hapises,

¹⁶ dezenove-a ma Petaías, vinte-a ma Jeezquel,

¹⁷ vinte e um-a ma Jaquim, vinte e dois-a ma Gamul,

¹⁸ vinte e três-a ma Delaías, vinte e quatro-a ma Maazias.

¹⁹ Ha'e rami hery ikuai rami peteĩ-teĩ SENHOR pegua opy oike 'rã omba'eapo aguã, guamoĩ Arão ha'e SENHOR Israel kuery ruete ojapo ukaague rami.

²⁰ Ha'e gui Levi ramymino kuery mboae ikuai va'e ruvixa kuery rery ma po rami: Anrão ra'y kuery va'e regua Subael, Subael ra'y kuery va'e regua Jedias,

²¹ Reabias ra'y kuery va'e regua huvixa Issias,

- 22 Isar ramymino kuery va'e regua Selomite, Selomite ra'y kuery va'e regua Jaate,
 23 Hebrom ra'y kuery va'e regua jypygua ma Jerias, mokoña ma Amarias, mboapya ma Jaaziel, ha'e gui irundya ma Jecameão,
 24 Uziel ra'y kuery va'e regua Mica, Mica ra'y kuery va'e regua Samir,
 25 Mica ryvy Issias, Issias ra'y kuery va'e regua Zacarias,
 26 Merari ra'y kuery va'e regua Mali ha'e Musi, Jaazias ra'y kuery va'e regua Beno,
 27 Merari ramymino Jaazias guigua ikuai va'e regua ma Beno, Soão, Zacur ha'e Ibrí,
 28 Mali ramymino Eleazar ta'y e'ÿ va'e,
 29 Quis ra'y kuery va'e regua Jerameel,
 30 Musi ra'y kuery va'e regua Mali, Éder ha'e Jerimote. Ha'e va'e kuery ma Levi ramymino kuery meme, peteĩ-teĩ regua ikuai rami.
 31 Ha'e kuery voi guyy kuery Arão ramymino ikuai va'e ojapogue rami ae ju oexa okuapy xorteá. Guetarã kuery re opena va'e ha'e yvyígueve voi oexa okuapy xorteá huvixá Davi oexaa py, Zadoque ha'e Aimeleque, ha'e gui sacerdote ha'e levita kuery akã ikuai va'e ha'e javi oexaa py guive.

25

Oporaei va'e kuery omba'eapo aguã re ijayvuague

- 1 Ha'e gui Davi ha'e omba'eapo va'e kuery ruvixa ikuai va'e reve omoi Asafe, Hemã ha'e Jedutum ra'y kuery regua omba'eapo aguã. Ha'e va'e kuery ma ikuai ayvu omombe'u aguã mba'epu ixã reta va'e reve, mbaraka ha'e hy'a pu reve. Ha'e rami aguã omoi va'ekue rery ma po rami:
 2 Asafe ra'y kuery ma Zacur, José, Netanias ha'e Asarela. Asafe ra'y kuery meme ikuai, ha'e ae opena ha'e kuery omba'eapoa re. Ha'e rã Asafe omba'eapoa re ma huvixave ae opena oikovy.
 3 Ha'e gui Jedutum ra'y kuery ma Gedalias, Zeri, Jesaías, Hasabias ha'e Matitias, ha'e javi vy mboapy meme ikuai. Ha'e kuery omba'eapoa re tuu Jedutum ae opena oikovy. Mba'epu ixã reta va'e reve omombe'u 'rã ayvu, SENHOR oguerovy'aa rupi oporaia py.
 4 Ha'e gui Hemã ra'y kuery ma Buquias, Matanias, Uziel, Sebuel, Jerimote, Hananias, Hanani, Eliata, Gidalti, Romanti-Ézer, Josbecasa, Maloti, Hotir ha'e Maaziote.
 5 Ha'e kuery ma Hemã ra'y kuery meme. Ha'e rã ha'e ma huvixave pegua profeta oiko. Nhanderuete oayvuague rami vy omombaraete, ha'e vy ixupe ome'ẽ catorze ta'y ha'e mboapy tajy kuery.
 6 Ha'e kuery peteĩ-teĩ omba'eapoa re tuu ae opena oikovy. SENHOR pegua opy oporaie 'rã hy'a pu reve, mbaraka ha'e ixã reta va'e reve Nhanderuete pegua oo rupi omba'eapo vy. Ha'e rã tuu Asafe, Jedutum ha'e Hemã omba'eapoa re ma huvixave ae opena oikovy.
 7 Ha'e kuery ryvy kuery ma SENHOR pe oporaie aguã re ombo'ea rã oporaie kuua va'e meme. Ha'e javi vy duzentos e oitenta e oito ikuai.
 8 Ha'e kuery oexa okuapy oxorteá peteĩ-teĩ regua omba'eapo aguã oikuaa aguã, yvyígueve ha'e yvatekueve, nhombo'ea ha'e hemimbo'e kuery guive.
 9 Jypy xorteá oexa vy oikuaa Asafe ra'y kuery va'e regua José. Mokoña ma Gedalias. Ha'e va'e ma guyy ha'e guay' kuery reve vy doze ikuai.
 10 Ha'e gui mboapya ma Zacur. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 11 Irundya ma Izri. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 12 Peteĩ nhiruía ma Netanias. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.

- 13 Mboapy memea ma Buquias. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 14 Sete-a ma Jesarela. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 15 Oito-a ma Jesaías. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 16 Nove-a ma Matanias. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 17 Dez-a ma Simeí. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 18 Onze-a ma Azarel. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 19 Doze-a ma Hasabias. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 20 Treze-a ma Subael. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 21 Catorze-a ma Matitias. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 22 Quinze-a ma Jerimote. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 23 Dezesseis-a ma Hananias. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 24 Dezessete-a ma Josbecasa. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 25 Dezoito-a ma Hanani. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 26 Dezenove-a ma Maloti. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 27 Vinte-a ma Eliata. Ta'y kuery, ha'e tyke'y tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 28 Vinte e um-a ma Hotir. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 29 Vinte e dois-a ma Gidalti. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 30 Vinte e três-a ma Maaziote. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
 31 Vinte e quatro-a ma Romanti-Ézer. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.

26

Okê rarōarā kuery omoïague

- 1 Ha'e gui okê rarōarā omoïa avi. Ha'e kuery va'e regua ma Coré ramymino kuery. Meselemias ma Coré ra'y, Asafe ramymino kuery va'e regua.
 2 Meselemias ra'y kuery ma jypygua Zacarias, mokoïa ma Jediael, mboapya ma Zebadias, irundya ma Jatniel,
 3 peteĩ nhiruïa ma Elão, mboapy memea ma Joanã, ha'e sete-a ma Elioenai.
 4 Obede-Edom ra'y kuery ma jypygua Semaías, mokoïa ma Jezabade, mboapya ma Joá, irundya ma Sacar, peteĩ nhiruïa ma Natanael,
 5 mboapy memea ma Amiel, sete-a ma Issacar, ha'e oito-a ma Peuletai, mba'eta Nhanderuete ha'e rami aguã omoingo porã rire.
 6 Ha'e gui ta'y Semaías ra'y kuery avi ikuai. Ha'e kuery ma nguu ro re opena okuapy, avakue ipy'a guaxukueve meme.
 7 Semaías ra'y kuery ma Otni, Rafael, Obede ha'e Elzabade. Tyvy kuery Eliú ha'e Semaquias ma avakue ipy'a guaxukueve meme.
 8 Ha'e kuery ha'e javi ma Obede-Edom ramymino meme. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy ma sessenta e dois ikuai, avakue mbaraetekue ha'e omba'eapo kuaa va'e meme.
 9 Meselemias ra'y kuery, ha'e tyvy kuery reve vy ma dezoito ikuai, avakue ipy'a guaxukueve meme.
 10 Ha'e gui Merari ramymino Hosa ra'y ma Sinri. Ha'e va'e ma huvixarã tuu omoï va'ekue, jypygua e'ỹ teĩ.
 11 Ha'e gui mokoïa ma Hilquias, mboapya ma Tebalias, ha'e irundya ma Zacarias. Hosa ra'y kuery, tyvy kuery reve vy ma treze ikuai.
 12 Ha'e va'e okê rarōarā omoï mbyre ruvixa kuery pe ome'ëa ojapo va'erã, guexegua kuery rami omba'eapo aguã SENHOR pegua opy rupi.
 13 Peteĩ-teĩ okê ikuai va'e rarōarã re oexa okuapy oxorteá, vvyĩgueve ha'e yvatekueve ojapo va'erã oikuaa aguã, peteĩ-teĩ regua ikuai rami vy.

14 Ha'e rami vy okê kuaray oua katygua rarōarā omoī Selemias xorteaa oexaa rami vy. Ha'e va'e rire ma xorteaa oexa jevy vy omoī ta'y Zacarias. Ha'e va'e ma nhomongetaa py ijavyu porā kuaa va'e. Ha'e ma kuaray ijapu'a'ia katy okê oī va'e rarōarā oiko.

15 Obede-Edom ma kuaray puku-a katy oī va'e rarōarā oiko. Ha'e gui ta'y kuery ma mba'emo omoī porāaty rarōarā ikuai.

16 Supim ha'e Hosa ma kuaray oikea katy oī va'e rarōarā ikuai, okê Salequete 'ea va'e rexei'i rupi, tape yvy'ã katy oo va'e regua yvýry. Jovaive rupi harōarā ikuai.

17 Ha'e gui kuaray oua yke katy ma mboapy meme Levi regua kuery ikuai oarōa py. Ha'e gui kuaray ijapu'a'ia katy ha'e ipuku-a katy irundy 'rã ikuai ára nhavō. Ha'e gui oo mba'emo omoī porāaty jovaive re ikuai 'rã mokō-mokoī oarōa py.

18 Ha'e gui oka kuaray oikea katy oī va'e rarōarā ikuai irundya tape joaxa va'e py, ha'e gui oka katyve'i ma mokoī ju.

19 Ha'e va'e kuery ma Coré ha'e Merari ramymino kuery va'e regua okê rarōarā omoī mbyre.

Hepyye va'e rarōarā kuery omoīague

20 Tyvy kuery levita va'e regua ma omoīa mba'emo hepyve va'e Nhanderuete pegua opy ikuai va'e ha'e mba'emo iký'a e'ý va'e omoī porā mbyre rarōarā.

21 Gérson ra'y Ladā ramymino kuery re opena va'e ma Jeieli.

22 Jeieli ra'y kuery ma Zetā ha'e tyvy Joel. Ha'e va'e kuery ma opena hepyve va'e SENHOR pegua opy ikuai va'e re.

23 Ha'e gui Anrão ramymino kuery, Isar, Hebrom ha'e Uziel ramymino kuery va'e regua ma

24 Gérson ra'y Sebuél, Moisés ramymino. Ha'e va'e ma oiko hepyve va'e omoī porā mbyre rarōa kuery re openaa rupi.

25 Tyvy kuery ma Eliézer, ha'e ta'y Reabias, Reabias ra'y ma Jesaías, Jesaías ra'y ma Jorão, Jorão ra'y ma Zicri, Zicri ra'y ma Selomite.

26 Ha'e gui Selomite ha'e tyvy kuery reve omoīa oarō aguã mba'emo hepyve va'e Nhanderuete pe omboaxa pyre. Ha'e va'e ma huvixa Davi, guetarā kuery re opena va'e kuery, ha'e xondaro kuery mil ha'e cem ikuai va'e ruvixa kuery omboaxa va'ekue.

27 Joe opu'ãa py ha'e kuery mba'emo ojou va'ekue omboaxapa SENHOR pegua oo omoatyrōa aguã.

28 Ha'e rami ae avi opa mba'e profeta Samuel ome'ẽ va'ekue, ha'e gui Quis ra'y Saul, Ner ra'y Abner, Zeruia pi'a Joabe, ha'e kuery ha'e javi omboaxa va'ekue ma Selomite ha'e tyvy kuery oarō okuapy.

Yvatekueve ha'e mba'emo re oikuaa pota va'erã kuery omoīague

29 Isar ramymino kuery regua Quenianas ha'e ta'y kuery avi omoīa Israel kuery re opena va'erã, yvatekueve mba'emo hovai rupi oiko va'e re oikuaa pota aguã.

30 Hebrom ramymino kuery va'e regua ma omoīa Hasabias ha'e tyvy kuery reve. Ha'e va'e kuery ma avakue ipy'a guaxukueve, mil e setecentos ikuai. Ha'e kuery ma Israel kuery re openaa rupi ikuai, Jordão yakā rovai kuaray oikea katy. SENHOR pe omba'eapoa rupi ikuai, huvixave mba'emo oguereko va'e re openaa rupi guive.

31 Hebrom ramymino kuery ruvixa ma Jerias oī. Ha'e kuery va'e regua tamoī kuery ha'e hamymino kuery rery ha'e javi re oikuaa potaa, quarenta ma'etýa

re ma Davi huvixave oĩ jave py. Ha'e rami vy ha'e kuery va'e regua ojoua avakue ipy'a guaxukueve Jazer pygua Gileade yvy re.

³² Ha'e va'e ryvy kuery ma dois mil e seiscentos ikuai avakue ipy'a guaxukueve, guetarã kuery re opena va'e meme. Ha'e va'e kuery ma huvixa Davi omoĩ Rúben, Gade ha'e Manassés ramymino kuery oja'o va'ekue re opena va'erã. Opena avi 'rã mba'emo Nhanderuete pegua re, huvixave mba'emo oguereko va'e ha'e javi re guive.

27

Peteĩ-teĩ jaxy re huvixave pegua xondaro ikuai va'erã omoĩague

¹ Israel ramymino kuery mbovy pa ikuai rami vy peteĩ-teĩ regua re opena va'e rery, ha'e mil ha'e cem ikuai va'e ruvixa kuery rery oĩa. Ha'e va'e kuery ma nguvixave pe omba'eapo 'rã mba'emo ojapoa rupi, mba'eta peteĩ-teĩ jaxy re oiko 'rã ha'e va'e jaxy reguarã, ha'e rã amboae kuery ma oẽ 'rã oje'oivy, ha'e rami ae tema ikuai ma'et'ya pukukue re. Ha'e peteĩ-teĩ regua ma vinte e quatro mil ikuai.

² Ha'e gui jypygua, jaxy ijypya re ikuai va'e kuery ruvixa ma Zabdiel ra'y Jasobeão. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil ikuai.

³ Ha'e va'e ma Perez ramymino kuery va'e regua, jaxy ijypya re xondaro kuery ikuai va'e ruvixa kuery re opena va'erã omoĩ mbyre.

⁴ Ha'e gui mokoĩ jaxya re ikuai va'e re opena va'e ma Aoi ramymino Dodai. Ha'e va'e pytyvõarã oiko Miclote. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil avi ikuai.

⁵ Ha'e gui mboapya xondaro kuery ruvixa, mboapy jaxya re ikuai va'e re opena va'e ma Benaia. Ha'e va'e ma huvixa oiko, sacerdote Joiada ra'y. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil avi ikuai.

⁶ Ha'e va'e Benaia ae trinta avakue ikuai va'e regua ipo'akave va'e, ha'e kuery akã oiko. Ha'e rami vy ojeupegua kuery re opena uka gua'y Amizabade va'e pe.

⁷ Ha'e gui irundya, irundy jaxya re ikuai va'e re opena va'e ma Joabe ryvy Asael. Ha'e va'e rire ma oiko ta'y Zebadias. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil avi ikuai.

⁸ Peteĩ nhiruĩa huvixa, peteĩ nhiruĩ jaxya re ikuai va'e re opena va'e ma Isar ramymino Samute. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil avi ikuai.

⁹ Mboapy memea huvixa, mboapy meme jaxya reguarã ma Tecoa pygua Iques ra'y Ira. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil avi ikuai.

¹⁰ Sete-a huvixa, sete jaxya reguarã ma Pelom pygua Heles, Efraim ramymino kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil avi ikuai.

¹¹ Oito-a huvixa, oito jaxya reguarã ma Husa pygua Sibecai, Zera ramymino kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil avi ikuai.

¹² Nove-a huvixa, nove jaxya reguarã ma Anatote pygua Abiezer, Benjamim ramymino kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil avi ikuai.

¹³ Dez-a huvixa, dez jaxya reguarã ma Netofa pygua Maarai, Zera ramymino kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil avi ikuai.

¹⁴ Onze-a huvixa, onze jaxya reguarã ma Piratom pygua Benaia, Efraim ramymino va'e regua. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil avi ikuai.

¹⁵ Doze-a huvixa, doze jaxya reguarã ma Netofa pygua Heldai, Otniel ramymino kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil avi ikuai.

Israel kuery peteĩ-teĩ regua ruvixa kuery rery oĩa

16 Ha'e gui Israel kuery peteĩ-teĩ regua rerekoa ma po rami: Rúben ramymino kuery re opena va'e ma Zicri ra'y huvixa Eliézer. Simeão ramymino kuery re opena va'e ma Maaca ra'y Sefatias.

17 Levi ramymino kuery re opena va'e ma Quemuel ra'y Hasabias. Arão ramymino kuery re opena va'e ma Zadoque.

18 Judá ramymino kuery re opena va'e ma Davi ryke'y Eliú. Issacar ramymino kuery re opena va'e ma Micael ra'y Onri.

19 Zebulom ramymino kuery re opena va'e ma Obadías ra'y Ismaías. Naftali ramymino kuery re opena va'e ma Azriel ra'y Jerimote.

20 Efraim ramymino kuery re opena va'e ma Azazias ra'y Oséias. Manassés ramymino kuery mbyte rupi oja'õ va'ekue re opena va'e ma Pedaías ra'y Joel.

21 Ha'e rã Manassés ramymino kuery mboae Gileade yvy re hekoa va'e re opena va'e ma Zacarias ra'y Ido. Benjamim ramymino kuery re opena va'e ma Abner ra'y Jaasiel.

22 Dã ramymino kuery re opena va'e ma Jeroão ra'y Azarel. Ha'e va'e kuery ma Israel kuery peteĩ-teĩ regua ruvixa kuery ikuai va'ekue meme.

23 Ha'e gui Davi ma ndoipapa ukai vinte ma'etỹ teri ndoguereko'i va'e, mba'eta SENHOR ijayvu ae ma rire jaxy-tata yva re ikuai va'e rami Israel kuery omboetave aguã re.

24 Ha'e gui Zeruaia pi'a Joabe ma omboypy heta va'e kuery oipapa aguã teĩ ndoipapapai, oipapaa káuxa Israel kuery áry poxya ou ramo. Ha'e nunga rupi ae oipapaague nomboparaai huvixa Davi rekokue oĩa re.

Davi mba'emo oguereko va'e re opena va'e kuery rery oĩa

25 Adiel ra'y Azmavete ma huvixave mba'e hepyve va'e omoĩ porãaty re opena va'e. Ha'e rã yvy ituia rupi oguereko va'e re, tetã mboae rupi, tekoa ha'e oo imbarate va'e ikuaia rupi oguereko va'e re opena va'e ma Úzias ra'y Jônatas.

26 Mba'ety rupi omba'eapo ha'e oma'etỹ va'e kuery re opena va'e ma Querube ra'y Ezri.

27 Uva onhotỹ mbyre re opena va'e ma Ramá pygua Simeí. Ha'e gui vinho omoĩ porã mbyre re opena va'e ma Sifã pygua Zabdi.

28 Oliveira ha'e sicômoro rembypy mba'ety rupi ikuai va'e re opena va'e ma Gedera pygua Baal-Hanã. Ha'e gui azeite omoĩ porã mbyre re opena va'e ma Joás.

29 Mymba kuery Sarom yvýry rupi okaru okuapy va'e re opena va'e ma Sarom pygua Sitrai. Ha'e rã yvyugua rupi mymba ikuai va'e re opena va'e ma Adlai ra'y Safate.

30 Mymba camelo kuery re opena va'e ma Ismael ramymino Obil. Mburika'i kuery re opena va'e ma Meronote pygua Jedias.

31 Ha'e rã mymba kyrĩgueve'i re opena va'e ma hagareno regua Jaziz. Ha'e va'e kuery ma huvixa Davi mba'emo oguereko va'e ha'e javi re opena va'ekue meme.

Huvixave mongetaa kuery rery oĩa

32 Ha'e gui Davi ruvy'i Jônatas ma nhomongetaa rupi oiko. Ha'e va'e ma lei re nhombo'e va'ety hi'arandu va'e. Ha'e rã Hacmoni ra'y Jeiel ma huvixa ra'y kuery re opena oikovy.

33 Aitofel ma huvixave mongetaa oiko. Arquita regua Husai ma huvixave irũ ae oiko.

34 Ha'e gui Aitofel noĩvei ma rire Benaia ra'y Joiada ju oĩ, Abiatar guive. Ha'e gui Joabe ma huvixave pegua xondaro kuery ruvixa.

28

Davi rekovia Salomão ju oĩ aguã re ijayvuague

1 Ha'e gui Davi oenoĩmba Israel regua yvatekueve, peteĩ-teĩ regua ruvixa kuery, ojepegua xondaro kuery ruvixa kuery, xondaro mil ha'e cem ikuai va'e re opena va'e, mba'emo ha'e ae ha'e ta'y kuery oguereko va'e re opena va'e, guembiguaĩ yvatekueve ha'e ipo'akave va'e, ha'e avakue ipy'a guaxukueve ha'e javi. Jerusalém tetã py onhemboaty aguã oenoĩ.

2 Ha'e rami vy Davi opu'ã ho'amy. Ha'e vy aipoe'i:

— Pendu ke, xeretarã kuery ha'e xevygua kuery. Xee anhembopy'a va'ekue teĩ ajapo aguã peteĩ oo SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru oĩ aguã, ha'e Nhanderuete py renderã. Ha'e rami vy xee areko katupa ma ajapo aguã.

3 Ha'e rami teĩ Nhanderuete aipoe'i xeivy: “Ndee ma nda'evei rejapo aguã oo xerery renderã, mba'eta ndee ma joe repu'ãa py jouguy remoẽ vaipa va'ekue”, he'i.

4 Ha'e rami avi SENHOR Israel kuery ruete xeporavo xeru ro pygua kuery ha'e javi gui, Israel kuery ruvixarã aĩ aguã raka'e rã peve guarã. Mba'eta oiporavo raka'e Judá regua huvixarã, ha'e gui Judá regua mbyte gui ju oiporavo xeru ro pygua kuery, ha'e gui xeru ra'y kuery ikuai va'e gui xeporavo, Israel kuery ha'e javi ruvixaverã xemoĩ aguã.

5 Ha'e gui xera'y kuery ha'e javi gui — mba'eta heta ete ikuai xera'y kueryrã SENHOR ome'ẽ va'ekue — ha'e kuery va'e regua peteĩ va'e oiporavo Salomão, SENHOR pegua tenda Israel kuery re openaaty ary oĩ aguã.

6 Ha'e rami vy aipoe'i xeivy: “Ndera'y Salomão ae 'rã xevy oo ojapo, oka guive, xera'yrã aiporavo rire, ha'e gui xee ma tuu' rã aiko.

7 Ha'e rami vy ajapo 'rã raka'e rã peve guarã ipo'akaa oĩ aguã rami, xapy'a rei xee ajapo uka va'e ha'e aipotaa ha'e javi ri ojapopa ramo, aỹ peve oikoa rami”, he'i.

8 Ha'e gui aỹ Israel kuery SENHOR pe penhemboaty va'e ha'e javi renonde, ha'e Nhanderuete xeayvua oendu va'e renonde py xee aipoa'e pëvy: Pejapopa ete ke SENHOR Penderuete ojapo uka va'e, penhea'ã ke ha'e va'e rupi anho pendekuai aguã, kova'e yvy porãa re pendekoa riae aguã, ha'e gui pendera'y kuery rekoarã ju peja aguã, raka'e rã peve guarã.

9 — Ha'e gui ndee xera'y Salomão, eikuaa porã pota ke nderu ruete. Ixupe ete ke eiko anhetẽ rupi ndepy'a ha'e nenhe'ẽ ha'e javi py. Mba'eta SENHOR ma oikuaa pota katui'i 'rã nhandepy'a re oĩ va'e re, oikuaa 'rã nhandembopy'aa ha'e javi. Ndee reka ri ramo ojejou uka 'rã ndevy. Ha'e rã reja ri ramo ha'e ju ndereja 'rã raka'e rã peve guarã.

10 Ha'e gui aỹ ma, eikuaa pota porã ha'e nunga ha'e javi re, mba'eta SENHOR ndeporavo ixupe rejapo aguã oo henda iky'a e'ỹ va'e oĩ aguã. Nembaraete ke ha'vy, ha'e ejaopo — he'i.

Gua'y Salomão pe Davi templo marã ramigua paa oexa ukaague

11 Ha'e gui Davi gua'y Salomão pe ome'ẽ oo ra'angaa ombopara pyre, ha'e rami vy ojapo kuaa aguã oka pygua, oo mboae ikuai va'erã, hepyve va'e omoĩ porãaty, opy ja'o yvate rupi ha'e opyve rupi ikuai va'erã, ha'e oo teko vai mbogue atyrã.

12 Onhembopy'aa ha'e javi rami vy ome'ẽ oo ra'angaa opa mba'e oĩa, SENHOR pegua oo yvyry rupi oguy ha'e opy ja'o ikuai va'erã, ha'e ixupegua opy mba'emo hepyve va'e ha'e ixupe omboaxa pyre omoĩ porãaty guive,

13 ha'e gui sacerdote ha'e levita kuery peteĩ-teĩ regua SENHOR pegua opy rupi omba'eapo aguã, tembiporu opy rupi oiporu va'erã guive.

14 Davi oikuaa uka avi tembiporu ouro guigua ikuai va'e ha'e javi poyia, peteĩ-teĩ omba'eapoa rupi tembiporu ouro ha'e prata guigua ojapo pyrã mbovy pa opejaa agũa.

15 Ha'e rami vy peteĩ-teĩ tataendy renda ha'e hi'áry tataendy ikuai va'erã ojapoa rã oikuaa uka mbovy poyia ouro guigua pa peteĩ-teĩ re oiporu va'erãa,

16 ha'e gui ouro guigua mbovy poyia avi Nhanderuede renonde mesa ikuai va'erã peguarã, peteĩ-teĩ oĩa rami vy, ha'e gui mesa prata guigua avi mbovy poyia paa.

17 Ouro ete gui anho 'rã ojapoa kuxa rakuarã, hy'a ha'e karo. Ha'e gui hy'a'i ouro guigua ikuai va'e peguarã oikuaa uka peteĩ-teĩ poyia. Hy'a'i prata guiguarã voi ha'e rami ae avi, peteĩ-teĩ poyia oikuaa uka.

18 Ha'e gui ouro oiky'a'opa pyre altar heakuã porã va'e rapyaty reguarã avi oikuaa uka oa'angaague rami vy, ha'e ouro anjo ipepo va'e ra'angaa renderã oi agũa voi, mba'eta ha'e va'e pepo oi 'rã SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryrũ áry rupi ojao'ipa agũa.

19 Ha'e nunga ha'e javi ra'angaa pejapo kuaapa agũa xevy pe omboparapa reve ome'êa SENHOR ijayvuague rami vy – he'i Davi nhomongeta vy.

20 Ha'e gui gua'y Salomão pe ju Davi aipoe'i:

– Nembaraete ke, ndepý'a guaxu guive, rejapo va'erã va'e rejapopa agũa. Ekye eme, ndekuerai eme guive, mba'eta SENHOR Nhanderuede, Xeruete va'e oiko 'rã ndereve. Nanderejai 'rã, nanepytvõ e'y'i 'rã guive, SENHOR pegua oo ha'e opy rupi oiporu pyrã rejapopa agũa.

21 Apy ma ikuai sacerdote ha'e levita kuery SENHOR pegua opy rupi omba'eapo va'erã amo'i va'ekue. Ndereve ikuai avi opa mba'e py rei omba'eapo va'e o'arandua ha'e ojapoxea'i py, opa mba'e rei tema ojapo kuaa va'e. Yvatekueve ha'e heta va'e kuery ha'e javi ikuai avi 'rã rejapo uka va'e rei ojapo agũa – he'i.

29

Davi ha'e yvatekueve mba'emo ome'êague

1 Ha'e gui huvixa Davi ijayvuve ju onhemboaty va'e kuery ha'e javi pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Xera'y Salomão ae Nhanderuede oiporavo teĩ kunumi'i ha'e mba'eve ndojapo kuaai teri. Ha'e rami avi kova'e nunga ojapo va'erã heta ete oĩ. Mba'eta oo tuvixa va'e ojapo pyrã ma avakue peguarã e'y, ha'e rã SENHOR Nhanderuede peguarã.

2 Ha'e nunga rupi xee ma xembaraetea ha'e javi py ajoupa ma Xeruete pegua oo reguarã: ouro mba'emo ouro gui anho guarã, prata ma prata gui anho guarã, overa va'e ma overa va'e gui anho guarã, ferro ma ferro gui anho guarã, ha'e yvyra ma yvyra gui anho guarã. Ajou uka va'ekue avi ita õnix, ita mba'emo jeguarã, ita joo rami e'y-e'y pytã va'e, ita mba'emo ra'angaa ojapoa agũa va'e, ita porãgueve ha'e javi regua, ha'e gui ita mármore guive. Ha'e javi regua ma oata agũa rami e'y oĩ.

3 Ha'e rami ae avi Xeruete pegua oo xee ayvu ete vy ouro ha'e prata xemba'e ae areko va'e ame'êve ju 'rã Xeruete pegua oo reguarã, hendã iký'a e'y va'e reguarã areko katupa va'ekue áryve.

4 Ha'e va'e ma cem mil quilos ouro Ofir yvy guigua, ha'e duzentos e trinta mil quilos prata oiky'a'o pyre, oo mbotya ha'e javi ao'iarã.

5 Ouro oi 'rã mba'emo ouro gui anho guarã, prata guive oĩ prata gui anho guarã, opa marãgua ojapo kuaa va'e po py amboaxa va'e. Ha'e gui aý ma mava'e ju ome'êxea'i py oguerũ 'rã SENHOR pe ome'ê va'erã? – he'i.

⁶ Ha'e ramo guetarã kuery re opena va'e kuery ome'ëxea'i py ogueru okuapy ome'ë va'erã, Israel kuery peteĩ-teĩ regua ruvixa kuery, xondaro kuery mil ha'e cem ikuai va'e ruvixa kuery, ha'e huvixave pe omba'eapo va'e kuery re opena va'e kuery guive.

⁷ Ha'e vy Nhanderueete pegua oo rupi omba'eapo va'e kuery peguarã ome'ë okuapy cento e sessenta e cinco mil quilos ouro anho rei va'e, dez mil hatã'i va'e ouro guigua, trezentos e trinta mil quilos prata guigua, sessenta mil quilos overa va'e guigua, ha'e gui três milhões e trezentos mil quilos ferro guigua.

⁸ Ita iporãve va'e oguereko va'e ogueru avi okuapy SENHOR pegua opy omoĩ porãaty pyguarã. Ha'e nunga re Gérson ramymino Jeiel opena aguã rami oiko.

⁹ Ha'e rami vy heta va'e kuery ha'e javi ovy'apa okuapy ome'ëxea'i py ome'ëmba vy. Mba'eta anhetẽ rupi ipy'a reve SENHOR pe ome'ë oata aguã rami e'ỹ. Ha'e ramo huvixa Davi voi ovy'a vaipa avi.

Davi onhembo'eague

¹⁰ Ha'e gui onhemboaty va'e kuery ha'e javi oendua py Davi oguerovy'a SENHOR. Ha'e vy aipoe'i:

– SENHOR Israel kuery ruete, Oruete reiko va'e, ndere ae ta'ima'endu'a porãa yma ete guive raka'eve rã peve.

¹¹ SENHOR, ndere ae oĩ po'akaa, tuvixaa, ima'endu'a porãa aguã, opa mba'e re ndepo'aka aguã, ha'e yvate. Mba'eta nembra'e meme oĩ yva ha'e yvy re ikuai va'e. SENHOR, ndere ae oĩ ndepo'aka aguã, ha'e pavẽ ikuai va'e áryve rupi ndeyvateve va'e repenaa py.

¹² Ndegui ae ou amongue oguerekopa aguã, omboetea guive. Ndee ma ha'e javi áry rupi repenaa va'e. Ndepo py ae oĩ mbaraetea ha'e po'akaa. Ndere anho oĩ renhomboyvatea ha'e renhomombaraetepa aguã.

¹³ Ha'e gui aỹ ma Oreruete, roguerovy'a vy rogueroporaei rokuapy nderery hexakãmba va'e rupi.

¹⁴ Mba'eta mava'e tu xee aiko, xeivygua kuery voi mava'e regua tu ikuai kova'e regua ha'e javi rome'ëxea'i py rome'ë aguã ha'eve va'e? Mba'eta ndegui meme ou opa marãgua, ha'e ndepo guiguare meme rome'ë ju.

¹⁵ Mba'eta ore kuery ma nerenonde rupi oikuapy e'ỹ rami orekuai, oreramoĩ kuery ikuaiague rami ore kuery voi oiguata rei va'e orekuai. Ore kuery ára ma kuaray'ã okanhya rami oaxa pojava avi yvy re, ropyta riae aguã ndoroguereko va'e vy.

¹⁶ Ha'e gui SENHOR Oreruete, kova'e nunga oata aguã rami e'ỹ rojou va'ekue peteĩ oo rojapo aguã nderery iky'a e'ỹ va'e rendarã. Ha'e rami avi ndepo gui ae ou va'ekue, nembra'e meme ae.

¹⁷ Ha'e gui Xeruete, xee aikuaa porã orep'y'a re oĩ va'e reikuaapa va'ea, ha'e anhetẽ va'e rupi ikuai va'e anho rerovy'a va'ea. Ha'e gui xee voi xepy'a py anhetẽ rupi aiko vy kova'e nunga ha'e javi ame'ëxea'i py ame'ë. Ha'e rami ae avi ndevygua kuery apy onhemboaty va'e ome'ëxea'i py mba'emo ndevy ome'ëmba rã aexa vy avy'a vaipa.

¹⁸ Ha'e nunga rupi SENHOR, oreramoĩ Abraão, Isaque ha'e Israel ruete reiko va'e, emoĩ riae ke ndevygua kuery py'a re ha'e rami onhemboaty va'e ome'ëmbaxe aguã. Ipy'a re emoĩ avi ndevy ete ikuai aguã.

¹⁹ Xera'y Salomão re voi emoĩ anhetẽ rupi ipy'a aguã, rejapo uka va'ekue ojapopa aguã rami, ndeayvua ha'e ndeguigua lei ha'e javi guive. Tojapopa kova'e oo xee mba'emo areko katu rire – he'i.

²⁰ Ha'e gui Davi aipoe'i onhemboaty va'e kuery ha'e javi pe:

– Aỹ peporai SENHOR Penderuete pe – he'i. Ha'e ramo onhemboaty va'e ha'e javive oguerovy'a okuapy SENHOR guamoĩ kuery ruete. Yvy re

oakã omovaẽ reve omboete okuapy SENHOR, nguvixa renonde guive ojero'a okuapy.

²¹ Ko'ẽ jevy ma ha'e kuery ogueru SENHOR pe ome'ẽ va'erã. Ha'e vy ixupe oapy okuapy mil vaka ra'y, mil vexa'i ra'y ha'e mil vexa mba'emo rykue onhoẽ reve. Ome'ẽ mbyre guigua Israel kuery pe oata aguã rami e'y ombojoja.

²² Mba'eta ha'e va'e ára okaru ha'e oy'u okuapy SENHOR renonde, ovy'a ete guive.

Salomão nguvixaverã omoĩ okuapyague

Ha'e gui mokoĩguea py ma Davi ra'y Salomão omoĩ okuapy nguvixaverã. Ha'e vy SENHOR renonde hexe omoĩa azeite huvixaverã, ha'e rã Zadoque re ma omoĩ sacerdote-rã.

²³ Ha'e ramo Salomão oguapy oiny SENHOR pegua tenda openaaty py, nguu Davi rekovia huvixave oĩ vy. Ha'e rire oiko porã, ha'e rã Israel kuery ha'e javi onhe'ẽ rendu okuapy.

²⁴ Ha'e rami vy yvatekueve, omboetevepy ha'e Davi ra'y kuery mboae oguerovy'a okuapy huvixa Salomão.

²⁵ SENHOR voi omboyvate ete Salomão Israel kuery renonde rupi. Ha'e vy ixupe ome'ẽ huvixave rami ipo'aka aguã. Ha'e oĩ e'y mbove neĩ peteĩve Israel regua huvixa noĩ teri ha'e rami ete yvateve va'e.

Davi omanoague

²⁶ Jessé ra'y Davi ma Israel kuery ha'e javi re opena va'ekue.

²⁷ Quarenta ma'etỹ re opena Israel kuery re. Hebrom py ranhe sete ma'etỹ re oĩ, ha'e gui Jerusalém tetã py ju trinta e três ma'etỹ re opena.

²⁸ Tuja'i raxa ma vy omano, heta ára oguereko reve. Iporiau e'y re ha'e ipo'akapa va'e omano. Ha'e rã ta'y Salomão oĩ nguu rekovia.

²⁹ Ha'e gui huvixa Davi mba'emo ojapo va'ekue jypy guive opaa peve omboparaa ma imoiny kuaxia profeta Samuel, profeta Natã ha'e Gade ombopara va'ekue py voi.

³⁰ Oĩ avi ha'e opena jave py mba'emo oiko va'ekue ha'e javi, ipo'akaa ha'e hexe opa mba'e oiko va'ekue, Israel kuery ha'e yvy mboae re ikuai va'e ha'e javi re voi.

Mokoña Crônicas huvixa kuery rekokue oña Mokoña crônicas huvixa kuery rekokue oña

Kova'e kuaxia para re ma nomombe'ua vaipai Israel kuery regua ikuai, ha'e rã Judá regua anho. Ha'e rami vy omombe'u huvixa Salomão Senhor pegua templo ojapogue. Ojapopaa ma ramo Salomão oguero vy'a ho'amy Nhanderuete, ijavyvú guive ixupe heta va'e kuery ojapukai agua re. Ha'e ramo Senhor ombovai: "Xapy'a rei xe vygua kuery xerery rupi ae aenoi va'ekue onhemo'yvyi'i vy onhembo'ea rupi xereka, ha'e gueko vaia gui ojeko rerova ri ramo xee aendu 'rã yva re aia gui. Ha'e vy aperdoa 'rã ojevavyague ha'e amoiingo porã ju 'rã ijyvy regua", he'i (7.14).

Opa py omombe'u porãve mba'e re pa escravo-rã Nhanderuete ogueraa ukaague Judá kuery. Aipoe'i: "Senhor tamoi kuery Ruete va'e ma yma guive tei ijavyvú ha'e kuery pe, ayvu mombe'ua kuery pe oayvu omombe'u uka tema, ojepegua kuery omboaxy ha'e ojepegua oo re oma'ẽ vy. Ha'e rami tei ha'e kuery ma Nhanderuete ayvu mombe'ua kuery ombojaru rei vy noendu potai, ojoi rei guive okuapy profeta kuery. Ha'e ramo Senhor ojepegua kuery rovai opoxya ombou ramo ha'e kuery pe noiwei ma oo jepe agua", he'i (36.15-16).

Gibeão py Nhanderuete pe Salomão mba'emo ome'ẽague

1 Reis 3.3,4

¹ Davi ra'y Salomão imbarateve tema ovy openaa rupi. Hexeve SENHOR tuete oiko vy omboyvateve tema.

² Ha'e gui Salomão ijavyvú Israel kuery ha'e javi pe, xondaro kuery mil ha'e cem ikuai va'e re opena va'e, nhomboayvu va'ety, Israel regua yvatekueve ha'e hetarã kuery akã ikuai va'e pe guive,

³ Ha'e kuery ha'e javi reve oje'oi agua Gibeão py ombojeroviaaty vvy'ã re oi va'e py, mba'eta ha'e py ma oi oguy nhemboaty oi atyrã tekoa e'ya py SENHOR rembiguai Moisés ojapo va'ekue.

⁴ Ha'e rã Nhanderuete ayvu rryru ma Quiriate-Jearim gui Davi ogueru ruka ma vy omoi hendarã ogueroko katu ma voiague py, Jerusalém tetã py ae petei oo'i ojapo va'ekue py.

⁵ Ha'e rã altar overa va'e guigua Uri ra'y Bezalel, Hur ramymino ojapo va'ekue ma SENHOR ombojeroviaaty renonde py oi. Ha'e py ae Salomão guetarã kuery reve oje'oi SENHOR pe oporandu okuapy agua.

⁶ Ha'e py SENHOR renonde py ma Salomão ome'ẽ mymba kuery, oguy nhemboaty oiaty py altar overa va'e guigua oi va'e áry. Ha'e va'e áry ma mil mymba oapy reve ome'ẽ.

1 Reis 3.5-15

⁷ Ha'e va'e pyavyve Nhanderuete ojexa uka Salomão pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Ejerure ke xe vy reipota va'e re, ha'e rã xee ame'ẽ 'rã.

⁸ Salomão ombovai:

— Xeru Davi pe rexa uka raka'e opa mba'e py reayvua. Ha'e gui xee ju xemoi hekovia.

⁹ Ha'e gui aỹ ma SENHOR Xeruete, ejapo xeru Davi pe ndeayvague, ndee ae huvixarã xemoi rire kova'e kuery vvy ku'i rami heta ikuai va'e re apena kuaa agua.

10 Aỹ gui ma eme'ẽ xe'arandurã ha'e aikuaa aguã, kova'e kuery areko kuaa aguã rami. Mba'eta mava'e 'rã tu oguereko kuaa kova'e kuery heta va'e? – he'i.

11 Ha'e rami rã Nhanderuete aipoe'i Salomão pe:

– Ha'e ramigua ae ndepy'a re oĩ ramo nderejerurei mba'emo rerekopa aguã re, nemba'e rei-reirã, neĩ renhemboyvate aguã re, ndere ija'e e'ỹ va'e kuery omano aguã re, neĩ reiko pukuve aguã, ha'e rami 'rãgue py ne'arandurã ha'e reiko kuaa aguã re ae rejerure xevyguá kuery rereko kuaa aguã, huvixarã romoĩ rire.

12 Ha'e ramo ndevy pe xee ame'ẽ ae 'rã ne'arandurã ha'e reiko kuaa aguã. Ame'ẽ avi 'rã nandeporiauvei ha'e rerekopa aguã, romboyvate 'rã guive. Ha'e ramigua neĩ peteĩve huvixa pe ma voi nome'ẽai va'ekue ndee reĩ e'ỹ mbove, ha'e ndee nereĩvei ma rire ndoikovei 'rã ndee rami guarã – he'i.

13 Ha'e gui ma Salomão ma Gibeão py yvy'ã re ombojeroviaaty oĩ va'e gui ojevuy ju Jerusalém tetã katy, oguy nhemboaty oĩaty renonde oĩague gui guive. Ha'e rami vy Israel kuery re opena oikovy ha'e py.

1 Reis 10.26-29

14 Salomão ma karóxa ha'e kavaju áry guarã oguerekopave ovy. Mil e quatrocentos karóxa oguereko, ha'e doze mil kavaju áry guarã. Ha'e va'e ma joa py e'ỹ-e'ỹ 'rã oguereko tetã karóxa ikuaiaty rupi, Jerusalém py ngoo katy'i guive.

15 Jerusalém tetã py ma prata ha'e ouro ma ita rami rive huvixa omboetave, yvyra yary voi ojapo sicómoro'y tekoa e'ỹa rupi ikuai va'e rami oata e'ỹ aguã.

16 Salomão rymba kuery kavaju ma Egitto ha'e Cilícia gui ogueru. Cilícia guigua ma huvixa rembiguai mba'emo vendea kuery ogueru hepy oia rami.

17 Ha'e rã karóxa ma Egitto yvy gui 'rã ogueru. Peteĩ-teĩ repy ma seiscentos hatã'i va'e repy prata guigua, ha'e rã kavaju repy ma cento e cinqüenta. Ha'e rami ae avi mba'emo vendea kuery amboae katy 'rã ogueraa hetu ha'e Síria pygua huvixa kuery peguardã.

2

1 Reis 5.1-12

1 Ha'e gui ma Salomão onhembopy'a templo ojapo aguã SENHOR rery oĩ atyrã, ngoo opena atyrã guive.

2 Ha'e rami vy Salomão omoĩ setenta mil avakue mba'emo reraarã, ha'e oitenta mil ju yvyty ikuai va'e gui ita mbovoarã, ha'e gui três mil e seiscentos ju omba'eapo va'e kuery re opena va'erã.

3 Ha'e gui Salomão aipoe'i uka Tiro pygua huvixa Hirão pe:

– Xeru Davi ndee reipytyvõ vy ngoorã ojapo aguã ixupe yvyra yary reme'ẽ va'ekue. Ha'ekue rami ae ju ke xepytyvõ.

4 Mba'eta ma'ẽ, xee aiko peteĩ oĩ SENHOR Xeruete rery oĩ atyrã ajapo aguã rami. Ixupe guarã ae amboaxa 'rã, henonde py heakuã porã va'e oapya aguã ha'e henonde mbojape omoĩa riae jepi aguã, ha'e gui aje'ive ha'e ka'aru nhavõ mymba kuery oapy reve ome'ẽa aguã, sábado nhavõ, ha'e jaxy pyau jave guarã, ha'e gui ngaru SENHOR Oruete pe oikoa ára py guive. Mba'eta ha'e rami aguã ae ha'e oeja raka'e ore Israel kuery rekorã raka'e 'rã peve guarã.

5 Ha'e gui oo ajapo va'erã ma tuvixa 'rã, mba'eta Oruete ma tuuete ra'angaa ikuai va'e gui yvateve va'e.

6 Ha'e rami avi mava'e 'rã tu ojapo kuaa oo ixupe guarã? Mba'eta yva oĩ va'e, ha'e yva yvatea peve nda'evei ha'e oĩ aguã. Mava'e tu ha'vy xee aiko oo ixupe guarã ajapo aguã, henonde heakuã porã va'e oapya aguã e'ỹ vy?

7 Ha'e nunga rupi aỹ emondouka xea katy peteĩ ava ouro re omba'eapo kuaa va'e, ha'e prata re, overa va'e, ferro, púrpora guigua, pytã ha'e hovy va'e guigua re, yvyra ombojegua kuaa va'e, xereve Judá ha'e Jerusalém py mba'emo ojapo kuaa va'e kuery ikuai va'e reve omba'eapo va'erã. Ha'e va'e kuery ma xeru Davi omba'eapo va'erã omoĩ va'ekue.

8 Emondouka avi Líbano gui yvyra yary, cipreste ha'e sândalo aygue. Mba'eta xee aikuaa porã nerembiguai kuery oikuaa yvyra Líbano regua ojaya agua. Ne'exa, apy xerembiguai kuery ikuai va'e ma nerembiguai kuery reve 'rã omba'eapo okuapy

9 yvyra omoatyrõ retaa py. Mba'eta oo ajapo va'erã ma tuvixa ha'e iporã raxa 'rã.

10 Ha'e ramo nerembiguai yvyra ayaa kuery pe xee ame'ẽ 'rã trinta mil ryrú trigo ku'ikue, vinte mil ryrú cevada, vinte mil ryrú uva rykue, ha'e vinte mil ryrú avi azeite – he'i.

11 Ha'e ramo Tiro pygua huvixa Hirão ombovai vy kuaxia para ombou Salomão pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Ndevyguia kuery oayvu vy ae SENHOR nemoĩ huvixaverã – he'i.

12 Hirão aipoe'ive ju:

– Ima'endu'a porãmbý toiko SENHOR Israel kuery ruete yva ha'e yvy apoare. Ha'e ma huvixa Davi pe ome'ẽ avi raka'e peteĩ ta'y hi'arandu va'erã, oiko kuaa ha'e mba'emo oikuaapa va'e, oo SENHOR peguarã ojapo va'erã, ha'e gui ha'e ae opena atyrã guive.

13 Ha'e nunga rupi aỹ ambou 'rã peteĩ ava oikuaapa ha'e hi'arandu raxa va'e, Hirão-Abi hery va'e.

14 Ha'e va'e xy ma Dã ramymino kuery regua, ha'e rã tuu ma Tiro tetã pygua ae. Ha'e ma mba'emo ojapo kuaa 'rã ouro gui, prata, overa va'e, ferro, ita ha'e yvyra gui, ajukue púrpora, hovy va'e, ipererĩ'i va'e ha'e pytã va'e gui. Ha'e ma yvyra ombojegua kuaa 'rã ixupe rexa úkaa rami rei, ndevyguia ha'e xeruvixa Davi nderu oiko va'ekue pegua omba'eapo va'e kuery ha'e javi reve.

15 Ha'e gui aỹ ma xeruvixa, xea py xerembiguai kuery ikuai katy eraa uka trigo, cevada, azeite ha'e vinho ndeayvuague.

16 Ha'e ramo ore kuery ma Líbano yvy re rojayapa 'rã yvyra reipotaa rami. Ha'e gui ye'ẽ rupi 'rã romondouka ojokua-jokua pyre Jope tetã peve. Ha'e gui ndee ju 'rã reru ruka Jerusalém katy – he'i.

1 Reis 5.13-18

17 Ha'e gui ma Salomão oipapa ukapa avakue amboae guigua Israel yvy re hekoa va'e, nguu Davi ojapogue rami. Ha'e rami vy oikuaa cento e cinqüenta e três mil e seiscentos ha'e javi vy.

18 Ha'e kuery va'e regua omoĩ setenta mil mba'emo reraarã, oitenta mil yvyty rupi ita mbovoarã, ha'e gui três mil e seiscentos ju omba'eapo va'e kuery re opena va'erã.

3

1 Reis 6.1-10

1 Ha'e gui ma Jerusalém tetã py Salomão omboypy oo SENHOR peguarã ojapo agua, Moriã yvyty áry. Ha'e py ma tuu Davi pe SENHOR ojexa ukaague, ha'e jebuseu Ornã mba'emo moa'yĩaty py Davi oiporavo va'ekue.

2 Salomão irundy ma'etã re ma huvixa oĩ jave py, mokoĩ jaxya re ha'e mokoĩ araa py omboypy ojapo agua.

3 Po rami ma Salomão oa'ã Nhanderüete pegua oo renderã: ipuku-a ma vinte e sete metros ymave rupi oa'ãague rami vy, ha'e rã ipya ma nove metros.

⁴Henonde py oguy oĩ va'e ipya ma nove metros, henda iky'a e'ỹ va'e ipya rami ae. Yvatea avi nove metros. Opy rupi ma ouro ete py onhovãmba.

⁵Ha'e gui opy ja'o tuvixave va'e mbotya rupi ma yvyrape cipreste guigua anho omoĩ, ha'e ouro ete py ju onhovãmba. Ha'e va'e rupi ombojegua imoĩny pindo rakã ha'e corrente ra'angaa py.

⁶Opy ja'o ombojegua avi ita iporãve va'e ha'e ouro Parvaim guigua py.

⁷Ouro ete py onhovãmba opy rupi: yvyra hi'áry rupigua, okẽ yta, hi'áry rupigua ha'e okẽ ikuai va'e ha'e javi. Oo mbotya ha'e javi rupi ma ombojegua anjo ipepo va'e ra'angaa py.

⁸Ojapo avi henda iky'a e'ỹ ete va'erã. Ipuku-a ha'e ipya ma nove metros, opy ja'o tuvixave va'e rami avi ipya. Onhovãmba ouro ete vinte mil quilos va'e py.

⁹Ha'e rã karavo oiporu va'e ma cinqüenta hatã'i va'e ouro guigua rami ipoyi va'e. Opy ja'o yvatẽ rupi ikuai va'e voi onhovãmba ouro py.

1 Reis 6.23-28

¹⁰Ha'e gui henda iky'a e'ỹ ete va'e pyguarã ma yvyra gui ojapo avi mokoĩ anjo ipepo va'e ra'angaa. Ouro py ju onhovã.

¹¹Anjo pepo ha'e javi oipyo imoĩny ma nove metros. Peteĩ va'e regua pepo ma mokoĩ metros raxa'i ipuku-a va'e, ha'e oo mbotya re ovaẽ oiny. Ha'e rã amboae pepo mokoĩ metros raxa'i ipuku avi va'e ma ovaẽ oiny amboae anjo hi'aĩ va'e pepo re.

¹²Amboae anjo pepo voi mokoĩ metros raxa'i ipuku va'e, ha'e oo mbotya mboae re ovaẽ oiny. Ipepo mboae voi mokoĩ metros raxa'i ipuku va'e avi, ha'e amboae anjo pepo re ovaẽ oiny. Mokoĩve anjo pepo ha'e javi vy ma nove metros ipuku-a va'e.

¹³Ha'e rami vy omopu'ã imo'amy mokoĩve, henda iky'a e'ỹ va'e katy oma'ẽ ho'amy aguã rami.

¹⁴Okẽrã ojapo avi hovy va'e, púrpura, pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e gui. Ombojegua avi imoĩny anjo ipepo va'e ra'angaa py.

1 Reis 7.15-22

¹⁵Oo yvy'iry ojapo avi mokoĩ oo ytarã dezesseis metros yvatea va'e. Peteĩ-teĩ áry guarã ma mokoĩ metros raxa'i yvatea va'e.

¹⁶Ojapo avi corrente henda iky'a e'ỹ va'e py oĩ va'e rami guarã. Ha'e va'e ma omoĩ ijyta hi'aĩ va'e áry. Ojapo avi cem yvyra'a ra'angaa, ha'e vy corrente re omoĩ.

¹⁷Oo ytarã ma omopu'ã imo'amy templo rokẽ py. Peteĩ ma omopu'ã oiporu kuaa regua re, ha'e rã amboae ma oiporu kuaa e'ỹa re. Oiporu kuaa regua re omopu'ã va'ekue ma omboery Jaquim, ha'e rã oiporu kuaa e'ỹa re omopu'ã va'ekue ma omboery Boaz.*

4

1 Reis 7.23-26

¹Ojapo avi peteĩ altar overa va'e guigua. Ipuku-a ma nove metros, ipya ma nove metros avi, ha'e rã yvatea ma irundy metros raxa.

²Overa va'e ryku gui ojapo avi peteĩ yy mbotyarã. Ha'e va'e ma ojere rei va'e, irundy metros raxa ipya va'e, ha'e rã yvatea ma mokoĩ metros raxa'i. Ha'e gui ijyke rupi ixã treze metros raxa'i va'e oa'ãa.

³Iguýry rupi ma omoĩ hy'akua ra'angaa, meio metro-a py dez kuerei 'rã omoĩ. Mokoĩ ryxy omoĩ, yy mbotya reve jojavi ojapo vy.

* **3:17** Tery Jaquim ma "Imoĩ atãa" 'ea, ha'e rã Boaz ma "Imombaraetea" 'ea, Nhanderuede re ima'endu'aa rupi omboery vy.

4 Yy mbotya ma doze vaka ra'angaa áry oĩ. Mboapy ma kuaray ijapu'a'ia katy hi'aĩ, mboapy ma oikea katy, mboapy ma ipuku-a katy, ha'e rã mboapy ma kuaray oua katy hi'aĩ. Hevi ma mbyte katy ovaẽ oiny. Ha'e va'e kuery áry ae yy mbotya oĩ.

5 Ipo guaxua ma irundy kuã oĩa rami. Ijyvýrykue ma karo rami hembe va'e, yvoty rami ojekuaa. Yy henyêa ma sessenta mil litros rivyvyi va'e.

1 Reis 7.27-50

6 Ojapo avi dez hy'a. Ha'e va'e regua ma peteĩ nhiruĩ omoĩ oiporu kuaa regua re, ha'e rã peteĩ nhiruĩ ma hovai re. Ha'e va'e ma ojoia aguã mba'emo oapy reve ome'ẽ mbyrã. Ha'e rã hy'a guaxu oĩ va'e ma sacerdote kuery anho ojejoĩ aguã.

7 Ouro gui ojapo avi dez tataendy 'yrã, ojapo ukaague rami ae. Ha'e va'e ma omoĩ templo py. Peteĩ nhiruĩ omoĩ oiporu kuaa regua re, ha'e rã peteĩ nhiruĩ avi hovai re.

8 Ojapo avi dez mesa-rã. Ha'e va'e voi omoĩ templo py. Peteĩ nhiruĩ ma oiporu kuaa regua re omoĩ, ha'e peteĩ nhiruĩ avi hovai re. Ha'e gui ojapo avi cem hy'a ouro gui.

9 Oka korarã ojapo avi sacerdote kuery anho ikuai aguã, ha'e gui oka tuvixa va'e. Ha'e va'e rokêrã ojapo vy onhovãmba overa va'e py.

10 Yy mbotya ma omoĩ oiporu kuaa regua re, kuaray puku-a yke katy.

11 Ha'e gui ma Hirão ojapo avi oja, pá iky'a'oarã ha'e hy'a. Ha'e rami py ojapopa ma Nhanderuete pegua oo pyguarã huvixa Salomão pe ojapo 'rã va'êkue.

12 Ha'e va'e ma oo yta mokoĩ va'e, mokoĩ ijyta árygua ojere rei va'e, ha'e gui mokoĩ kya yta árygua ojere rei va'e ao'iarã ojapopa.

13 Quatrocentos yvyra'a ra'angaa ojapo avi mokoĩ kya oĩ va'e reguarã, peteĩ-teĩ kya re mokoĩ ryxy yvyra'a oĩ aguã. Ha'e va'e py ma ojao'i ojere rei va'e mokoĩ oo yta áry oĩ va'e.

14 Ojapo avi hy'arã ijyta reve,

15 ha'e gui yy mbotya, hendarã doze vaka ra'angaa ikuai va'e reve.

16 Ha'e rami py huvixa Salomão pe Hirão-Abi ojapopa oja, pá iky'a'oarã, kuxa rakua ha'e tembiporu ha'e javi. Overa va'e oiky'a'o pyre gui ojapo SENHOR pegua oo pyguarã.

17 Jordão yakã katy'i yvy'ã guy py yvy yapo revegua oĩa py ae huvixa ojapo uka overa va'e ryku gui, Sucote ha'e Zereda mbyte py.

18 Ha'e va'e ha'e javi ma oata aguã rami e'ỹ Salomão ojapo uka. Neĩ overa va'e ipoyia ma voi ndopejaai.

19 Salomão ojapo uka avi tembiporu henda SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'e pyguarã: altar ouro guigua, mesa ouro guigua hi'áry SENHOR renonde mbojape omoĩa aguã,

20 tataendy ha'e hi'y ouro ete'i guigua meme, gueko rami vy henda iky'a e'ỹ ete va'e renonde rupi omoendya aguã,

21 yvoty ra'angaa, tataendyrã ha'e tapyĩ jopyarã ma ouro guigua meme.

22 Ha'e gui tapyĩ araa, hy'a, hy'a'i heakuã porã va'e oapy atyrã, tapyĩ ryrurã ma ouro ete'i guigua meme. Ha'e gui oo oiike atyrã, henda iky'a e'ỹ ete va'e rokê ha'e templo ropy henda iky'a e'ỹ va'e rokê ma ouro gui meme ojapo.

5

1 Reis 7.51

1 Ha'e rami py huvixa Salomão ojapo ukapa oo SENHOR peguarã. Ha'e py ogueru avi mba'emo ngu Davi omboaxa va'ekue: prata ha'e ouro guigua,

tembiporu ha'e javi guive omoĩ SENHOR pegua oo re mba'emo hepyve va'e reve.

1 Reis 8.1-11

² Ha'e gui Salomão omboatypa Israel regua nhomongeta va'ety kuery, peteĩ-teĩ regua akã ikuai va'e, Israel regua yvatekueve guive. Jerusalém py ae omboaty tetã Davi rekoague Sião va'e gui templo katy ogueru aguã SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru.

³ Ha'e ramo avakue Israel regua ha'e javi onhemboatypa okuapy huvixaa py. Ngaru ojapoa py ijaty sete jaxya py.

⁴ Israel regua nhomongeta va'ety kuery oupa ramo levita kuery hyru oupi vy

⁵ oguerova heravy yvy'ã katy. Oguy nhemboaty oĩaty reve oguerova, ha'e tembiporu iky'a e'ỹ va'e ha'e py ikuai va'ekue ha'e javi. Levita regua sacerdote ikuai va'e ae ogueraa.

⁶ Ha'e rã huvixa Salomão ha'e Israel kuery onhemboaty va'ekue ha'e javi reve ma hyru renonde rupi oje'oi. Vexa'i ha'e vaka ojuka oje'oivy. Mymba kuery heta raxa ramo oipapaa aguã voi nda'evei.

⁷ Ha'e gui SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru ma sacerdote kuery omoĩ okuapy oĩ aguã py ae, templo ropyve henda iky'a e'ỹ va'e py, henda iky'a e'ỹ ete va'e py ae, anjo ipepo va'e ra'angaa ikuai va'e pepo guy py.

⁸ Mba'eta anjo pepo ma oipyo imoiny hyru itui aguã áry rupi. Ha'e rami vy yvate rupi ojao'i hyru ha'e yvyra po'i'i hi'yra ikuai va'e.

⁹ Yvyra po'i'i ipuku ete ramo henda iky'a e'ỹ va'e gui ojekuaa henda iky'a e'ỹ ete va'e rexei'i. Ha'e rã oka katy gui ma ha'e nunga ndojekuaai.

¹⁰ Ha'e py ma itui aỹ peve. Ha'e gui hyru py ma mba'eve nda'ipoi itape Moisés Horebe py omoĩ va'ekue e'ỹ vy. Egito gui Israel kuery oje'oipa jave py guexeve guarã SENHOR ojapo va'ekue.

¹¹ Ha'e gui sacerdote kuery oẽmba ju henda iky'a e'ỹ va'e gui. Ha'e va'e jave guarã sacerdote ikuai va'e ha'e javi ojeky'a'o uka ma voi va'ekue, ha'e va'e ára omba'eapo aguã rami ikuai va'e anho e'ỹ.

¹² Levita kuery oporaei va'e ha'e javi ikuai avi ha'e py. Ha'e kuery va'e regua ma Asafe, Hemã, Jedutum ha'e tyvy kuery. Ha'e kuery ma ajukue ipererĩ'i va'e py onhemonde reve opu'ãmba okuapy altar yv'ýry, kuaray oua katy. Hy'a pu, mbaraka ha'e ixã reta va'e reve ikuai. Ha'e kuery reve ikuai avi cento e vinte sacerdote mimby guaxu monhe'ẽa kuery.

¹³ Ha'e jave py peteĩ rami omonhe'ẽ okuapy mimby guaxu ha'e oporaei okuapy pavẽ oendu aguã rami, SENHOR oguerovy'a ha'e omboetea rupi. Ha'e rami vy oporaei atãve tema mimby guaxu, hy'a pu ha'e mba'epu mboae reve SENHOR mboetea rupi, "Mba'eta ha'e ma porayvu va'e, iporayvua ma opa va'erã e'ỹ", he'ia rupi. Ha'e rami rã peteĩ arai ou vy omonyẽ templo SENHOR pegua opy rupi.

¹⁴ Ha'e ramo sacerdote kuery nda'evei opy rupi omba'eapo aguã, arai SENHOR guigua rexakãa oĩa opy rupi omonyẽ ramo.

6

1 Reis 8.12-21

¹ Ha'e gui Salomão aipoe'i:

— SENHOR aipoe'i va'ekue peteĩ arai ana mbyte oĩ aguã re.

2 Ha'e ramo SENHOR, xee ajapo peteĩ oo raka'e rã peve rei aguã – he'i.*

3 Ha'e gui ma huvixa ojere ju vy ogueroayvu porã Israel kuery onhemboaty va'e kuery ha'e javi, opu'ãmba teri okuapy reve.

4 Ha'e vy aipoe'i:

– Ta'ima'endu'a porãa SENHOR Israel kuery ruete re, mba'eta xeru Davi pe ijayvuague ojapopã ma opo'akaa rupi. Ha'e vy aipoe'i va'ekue:

5 “Egito yvy gui xeivygua kuery Israel regua aipe'apa ára guive, Israel kuery ikuaia tetã nei peteive ndaiporavoi ha'e py peteĩ oo rejapo aguã xerery amoĩ aguã. Ha'e rami ae avi nei peteive ava ndaiporavoi va'ekue Israel kuery ruvixarã.

6 Ha'e rami avi aiporavo Jerusalém ha'e py xerery oĩ atyrã, ha'e Davi voi aiporavo avi xeivygua kuery Israel regua ruvixarã”, he'i va'ekue.

7 Ha'e rami avi xeru Davi opy'a re omoĩ peteĩ oo SENHOR Israel kuery ruete rery oĩ atyrã ojapo aguã.

8 Ha'e rami teĩ xeru Davi pe SENHOR aipoe'i: “Peteĩ oo xerery oĩ atyrã rejapoxea py ha'evea rami ndepy'a re remoĩ ha'e rami aguã.

9 Ha'e rami teĩ ndee e'ỹ 'rã oo rejapo, ha'e rã ndera'y ndegui oiko va'ekue ae 'rã ojapo xerery oĩ atyrã”, he'i raka'e.

10 Ha'e rami rire SENHOR ojapopa ma ijayvuague, mba'eta xeru Davi rekovia xee aĩ vy aguapy ma ainy tenda Israel kuery re openaaty áry, SENHOR ijayvuague rami vy. Ha'e rami vy ajapo ma oo SENHOR Israel kuery ruete rery oĩ atyrã.

11 Ha'e py ma amoĩ avi ijayvu ryru. Ha'e va'e py oĩ itape Israel kuery reve SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue oĩa.

1 Reis 8.22-53

12 Ha'e gui ma Israel kuery ha'e javi oexaa py Salomão oĩ SENHOR pegua altar renonde py. Ha'e vy opo oupi ho'amy.

13 Mba'eta Salomão ojapo uka ma voi va'ekue peteĩ pyrõarã overa va'e guigua. Ha'e va'e puku-a ha'e ipya ma mokoĩ metros raxa'i va'e, ha'e rã yvatekuea ma peteĩ metro raxa'i. Ha'e va'e oka mbyte py omoĩ rire hi'áry hi'ai vy guenapy'ã re oĩ Israel kuery ha'e javi oexaa py. Ha'e vy yva katy opo oupi vy

14 aipoe'i:

– SENHOR Israel kuery ruete, yva re nei yvy re ndoikoi amboae ndee rami guarã ete, mba'eta nerembiguai kuery opy'a ha'e javi py nerenonde rupi ikuai va'e ndee rereko 'rã ndereve guarã rejapo va'ekue rami, ha'e remboaxya rupi.

15 Mba'eta rejapo ae ma nerembiguai xeru Davi pe ndeayvuague. Ndee ae ndeayvu rire ndepo'akaa rupi rejapo, aỹ roexaa rami ae.

16 Ha'e gui aỹ SENHOR Israel kuery ruete, ejapopa ke nerembiguai xeru Davi pe ndeayvuague. Ha'e vy aipo're va'ekue: “Xerenonde ndoatai 'rã nderekovia tenda Israel kuery re openaaty áry uguapy oiny va'erã, xapy'a rei xerenonde rupi ndera'y kuery avi lei rupi ikuai aguã omoĩ porã ramo, ndee reikoague rami ae”, 're va'ekue.

17 Ha'e gui aỹ SENHOR Israel kuery ruete, tojeupity nerembiguai Davi pe ndeayvuague.

* 6:2 Nhanderuede Moisés reve ijayvu jave aipoe'i va'ekue arai pytũa py oĩ aguã, heta va'e kuery ijayvua oendu teĩ oexa e'ỹ aguã (Êxodo 19.9). Ha'ekue rami ae avi templo ropy henda iky'a e'ỹ ete va'e py SENHOR ayvu ryru oĩa py ma pytũ rei, janela noĩ, ha'e oikeaty onhemboty ramo, ajukue hokẽrã omoĩ mbyre Jesus omano jave omondoroa peve (Mateus 27.51).

18 — Ha'e rami avi ha'eve 'rã ri nda'u ndee Oreruete vyv re reiko aguã ore avakue reve? Ma'ë, mba'eta yva neï yva yvatevea rupi peve voi nandejai 'rã, ha'e vy kova'e oo xee ajapo va'ekue py katuve ma nda'ëvei 'rã.

19 Ha'e rami avi SENHOR Xeruete, endu pota ke xee nerembiguai anhembo'e vy ajerurea re, rendu aguã aÿ nerenonde xee nerembiguai ajapukai reve anhembo'ea.

20 Ha'e rami vy ara py ha'e pyávy kova'e oo re rema'ë riae aguã, ha'e kova'e henda “Xerery oï atyrã”, 'reague re, kova'e henda py nerembiguai onhembo'e oinya rendu aguã.

21 Ha'e gui aÿ, endu nerembiguai ha'e Israel kuery ha'e javi kova'e henda py rojapukai rokuapya. Endu ke yva re reïa gui. Endu ha'e oreperdoa guive.

22 — Xapy'a rei amongue oirũ pe otekoavy ramo ha'ekue re omboayvua ramo ou vy kova'e ndevygua opy altar oï va'e renonde py oura ramo

23 endu ke yva re reïa gui, ha'e embovai. Eikuaa pota nerembiguai kuery re. Ha'e rami vy embopaga ojevavy va'ekue, hexe ae ojeapa aguã ojapo vaiague. Ha'e rã ha'evea rami oiko va'e ma emboeko porã, ha'evea rami oikoa repy reme'ë vy.

24 — Ha'e gui xapy'a rei ndevygua Israel kuery ndevy ojevavy 'rã, ha'e gui ngovaigua kuery renonde rupi ho'apa ma vy ndevy ju ojeko rerova 'rã okuapy. Ha'e vy nderery rupi ojapukai vy kova'e oo py nerenonde py onhembo'e ha'e ojerure ramo

25 endu ke yva re reïa gui, ha'e vy eperdoapa ndevygua Israel kuery ojevavyague. Ha'e gui ejapo tuu kuery vyvrã reme'ë va'ekue katy ju ojevvy aguã rami.

26 — Ha'e gui xapy'a rei yva rembotypa rã nda'okyvei 'rã, nderovai heta va'e kuery ojevavy rã, ha'e gui kova'e henda py onhembo'e okuapy vy nderery rupi ojapukai 'rã, ha'e remoingo axy rã ojevavy paa gui ojeko rerova ramo

27 endu yva re reïa gui, ha'e vy eperdoapa nerembiguai kuery, ndevygua Israel kuery ojevavyague. Embo'e ju tape porã rupi ikuai aguã, ha'e embou nho oky vyv ndevygua kuery ikuai aguã reme'ë va'ekue áry.

28 — Ha'e gui ma xapy'a rei kova'e vyv re oiko 'rã karuai e'ÿ vy mba'eaxy vaikue, ha'e'ÿ vy hu'ũmbaa, hatãmba reia, e'ÿ vy tuku karu ha'e ape'i okaru va'e, xapy'a rei hovaigua kuery ojokopa 'rã ha'e kuery retã, ha'e'ÿ vy oiko 'rã ai vaikue e'ÿ vy mba'eaxy va'e rei,

29 ha'e gui xapy'a rei mava'e rã rei onhembo'e vy ojerure 'rã, ha'e'ÿ vy ndevygua Israel kuery ha'e javi 'rã ojerure okuapy, peteï-teï haxy va'e ha'e poriaua hexe oï va'e oendu vy kova'e oo oïa katy opo omoi ramo

30 endu ke yva re ne'amba py reïa gui, ha'e vy eperdoa. Eme'ë peteï-teï pe oikoague repy, ha'e kuery py'a re oï va'e reikuaapa va'e vy, mba'eta ndee anho'i pavë py'a regua oikuaa va'e reiko.

31 Ha'e ramo nerenonde ha'e kuery ojererokyjea rupi ikuai aguã ndeguigua tape rupi, oreru kuery vyvrã reme'ë va'ekue re ikuaia pukukue re.

32 — Ha'e gui amboae regua voi, ndevygua Israel kuery regua e'ÿ ikuai va'eri oyvy mombyrya gui ou avi 'rã nderery tuvixa va'e rupi ikuai aguã, ndejyva reupi vy ndepo'akaa rexa ukaague ha'e kuery pe omombe'ua rã endu rã. Ha'e gui ha'e kuery onhembo'e avi 'rã kova'e oo oïa katy oma'ë reve, ha'e ramo

33 endu yva re ne'amba py reïa gui, ha'e ejapopa amboae regua kuery ndevy ojerurea, ha'e rami vy vyv regua ha'e javi nderery oikuaa aguã, ndevygua Israel kuery rami ha'e kuery voi nerenonde ojererokyjea rupi ikuai aguã, ha'e oikuaapa aguã kova'e oo xee ajapo va'ekue py nderery remoïague.

34 — Ha'e gui xapy'a rei ndevygua kuery oje'oi 'rã ngovaigua kuery reve joe opu'ã aguã katy, ha'e gui tape rupi remondoukaa py onhembo'e 'rã ndevy,

kova'e tetã reiporavo va'ekue ha'e kova'e oo nderery oĩ atyrã rejapo uka va'ekue katy oma'ẽ ramo

³⁵ endu yva re reĩa gui onhembo'e vy ojerure okuapya, ha'e ejapo ha'evea rami.

³⁶ — Xapy'a rei ma ha'e kuery ojevavy 'rã nderovai (mba'eta jipoi ava ojevavy e'ỹ va'erã), ha'e ramo ha'e kuery rovai ndepoxy vy remboaxapa 'rã hovaigua kuery po py, ha'e kuery guekoa katy ogueraapa aguã escravo-rã, mombyry e'ỹ vy ha'e'i rupi teĩ ae ma.

³⁷ Ha'e gui yvy mamõ rã rei ogueraa ague re ikuaia py ha'e kuery onhemboaxy vy ojeko rerova 'rã, ha'e yvy escravo ikuaia py ae ndevy ojerure vy aipoe'i 'rã okuapy: “Rojevavy, teko vai rupi anho orekuai va'ekue”, he'i 'rã, ha'e ndevy guarã ju ojeko rerova 'rã opy'a ha'e onhe'ẽ ha'e javi py.

³⁸ Ha'e rami vy yvy escravo-rã ogueraapaague py ae ndevy onhembo'e 'rã okuapy oyvyrã tuu kuery pe reme'ẽ va'ekue katy oma'ẽ reve, kova'e tetã ha'e kova'e oo nderery oĩ atyrã ajapo va'ekue katy guive. Ha'e ramo

³⁹ endu ke yva re ne'amba py reĩa gui ha'e kuery onhembo'e vy ojerure okuapya, ha'e ejapo ha'evea rami. Eperdoa ndevyguia kuery nderovai rupi ojevavyague.

⁴⁰ — Ha'e gui aỹ ma Xeruete, nderexa tojepe'a, ha'e ndeapxya toendu riae apy rojerure rã.

⁴¹ Ha'e gui Xeruete, epu'ã ke, eike ejuvy repytu'u aguã py, ndee ha'e ndeayvu ryru ndepo'akaa kuaa ukaa va'e reve. SENHOR Oruete, tove ndevyguia sacerdotẽ kuery re toĩ reraa jepea kuaa ukaa, ha'e ndevyguia iky'a e'ỹ va'e kuery toguerovy'a iporã va'e.

⁴² SENHOR Oruete, eipytyvõ e'ỹ eme huvixaverã remoĩ va'ekue. Nema'endu'a ke nerembiguaĩ Davi reayvuague rami reiko riae aguã re — he'i.*

7

Nhanderuete rexakãa templo ropy rupi tynyẽague

¹ Salomãõ onhembo'epa ma rire tata yva gui oguejy vy oapypa mymba kuery ome'ẽ va'erã ogueru va'ekue. Ha'e rami vy SENHOR rexakãa omonyẽmba opy rupi.

² Neĩ sacerdotẽ kuery ma voi nda'evei ikuaive aguã SENHOR pegua opy, mba'eta opy rupi SENHOR rexakãa tynyẽ ramo.

³ Ha'e ramo Israel ramymino kuery ikuai va'e ha'e javi ma tata reve SENHOR rexakãa oo re oguejy rã oexa vy ojero'a okuapy oka py ikuaia py. Ngova yvy re omovaẽ reve omboete okuapy. Oguerovy'a okuapy SENHOR porayvua ha'e nhomboaxya opa e'ỹ va'e.

1 Reis 8.62-66

⁴ Ha'e gui huvixa ha'e heta va'e kuery ha'e javi SENHOR renonde ome'ẽ okuapy mymba kuery.

⁵ Huvixa Salomãõ avi ome'ẽ vinte e dois mil vaka ha'e cento e vinte mil vexa'i.

⁶ Ha'e rami py huvixa ha'e heta va'e kuery ha'e javi reve Nhanderuete pegua oo omboaxa okuapy ipo py. Sacerdotẽ kuery ha'e javi ma peteĩ-teĩ oĩ aguã py ae ikuai, levita kuery ha'e rami ae avi mba'epu reve oporaẽ okuapy SENHOR pe. Ha'e va'e ma Davi ojapo uka va'ekue ha'e kuery SENHOR oguerovy'aa rupi oiporu va'erã, mba'eta iporayvua oĩ riae 'rã. Ha'e kuery renonde py ma sacerdotẽ kuery mimby guaxu monhe'ẽa ikuai avi. Ha'e rami vy Israel kuery ha'e javi opu'ãmba nhogueno'amy.

* 6:42 Salmo 132.8-10

7 Ha'e va'e árave Salomão omboaxa avi oka SENHOR pegua oo rexei oĩ va'e. Mba'eta ha'e py ae ome'ẽ mymba oapy reve, hexeve peteĩ rami ju ikuaia regua kyrakue guive. Mba'eta altar overa va'e guigua Salomão ojapo uka va'ekue py ma noĩmba reguai mymba oapy reve ome'ẽ va'e, mba'emo aju guigua ha'e hexeve peteĩ rami ikuai aguã regua kyrakue oapy va'e.

8 Ha'e rami py sete ára re Salomão ojapo ngaru. Hexeve ikuai avi Israel kuery heta ete ijaty va'e, Hamate tekoa py nhavaẽa'i ha'e Egito yakã katy'i gui ou va'ekue.

9 Ha'e gui oito araa guive ma omboypy ju ngaru oguy'i py ikuai aguã regua, sete ára re ma altar omboaxa okuapy rire. Ha'e rami vy sete ára re ju ojapo ngaru.

10 Ha'e gui sete jaxya ha'e vinte e três araa py ma huvixa omondoukapa ju heta va'e kuery. Ha'e rã ha'e kuery oje'opa ju ngoo katy, ovy'a ete ha'e opy'a py oguerovy'a reve Davi pe SENHOR mba'emo porã ojapoague, Salomão ha'e ojeupegua Israel kuery ha'e javi pe guive.

1 Reis 9.1-9

11 Ha'e rami py SENHOR pegua oo huvixa Salomão ojapopa ma, ngoorã ae ha'e opa mba'e onhembopy'aa rami ojapoxe va'ekue voi. SENHOR pegua oo ha'e ngoo ae ojapoa py oiko porã.

12 Ha'e gui ma pyávy SENHOR ojexa uka Salomão pe. Ha'e vy aipoe'i ixupe: – Aendu rejerurea. Ha'e rami vy xevy guarã aiporavo kova'e oo mba'emo peme'ẽ atyrã.

13 Ha'e gui ma xapy'a rei xee yva amboty 'rã nda'okyvei aguã rami, e'ỹ vy tuku karu yvy re onhotỹ mbyre ho'upa aguã re xeyvu, ha'e'ỹ vy xevyguia kuery ikuaia rupi mba'emo vai ambou, ha'e ramo

14 xapy'a rei xevyguia kuery xerery rupi ae aenoĩ va'ekue onhemo'yvyĩ'i vy onhembo'ea rupi xereka, ha'e gueko vaia gui ojeko rerova ri ramo xee aendu 'rã yva re aĩa gui. Ha'e vy aperdoa 'rã ojevavyague ha'e amoingo porã ju 'rã ijyvy regua.

15 Xerexa ojepe'a riae 'rã, xepyxaxa py voi aendu riae 'rã apy xevy pejerurea.

16 Mba'eta kova'e oo ma aiporavo vy xevy guarã ae aiky'a'opa, ha'e py xerery oĩ aguã raka'e rã peve guarã. Ha'e va'e re ama'ẽ vy xepy'a py xema'endu'a riae 'rã ára nhavõ.

17 Ha'e gui ndee ma xapy'a rei xerenonde rupi nderu Davi oikoague rami ndee voi reiko ramo, ha'e ajapo uka va'ekue, xeyvuague ha'e aipotaa ha'e javi rejapopa ri ramo,

18 ndevy pe voi amoĩ atã 'rã ndepo'akaa raka'e rã peve guarã, nderu Davi pe xereve guarã ajapo va'ekue rami vy. Ha'e vy ixupe aipoa'e va'ekue: “Ndoiko e'ỹi 'rã nderekovia Israel kuery re opena va'erã”, ha'eague rami vy.*

19 – Ha'e rami avi xapy'a rei peẽ ha'e pendera'y kuery xegui pejepe'a vy ajapo uka va'ekue ha'e xeyvuague ndapejapovei vy tuuete kuery mboae re peo vy pembojerovia ri ramo,

20 ha'e ramo roipe'apa 'rã pendeyvyrã ame'ẽ va'ekue gui, ha'e kova'e oo xerery rupi aiky'a'opa va'ekue amombo 'rã mombry xerenonde gui. Ha'e rami rire yvy regua kuery ojoi rei ha'e ijayvu rei okuapy aguã rive 'rã oĩ.

21 Mba'eta kova'e oo aỹ omboeteave va'eri ha'e jave py oĩague rupi oaxa va'e kuery oexa vy onhemondyipa 'rã. Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Mba'e re tu SENHOR guĩ rami ete ri oeja kova'e yvy ha'e kova'e oo?” he'i 'rã okuapy.

22 Ha'e gui ombovaia 'rã: “Ha'e rami ete oeja mba'eta ha'e kuery oejapa rire SENHOR guamoĩ kuery ruete Egito yvy gui oipe'a va'ekue, ha'e tuuete mboae

* 7:18 Ha'e rami Davi pe Nhanderuete ijayvu ma voi (1 Reis 9.6-9; 1 Crônicas 17.12-14).

pe ju ova vy omboete ha'e ombojerovia okuapy ramo. Ha'e nunga rupi ae rima ha'e kuery áry ombou raka'e guí rami ete ojexavai aguã", 'ea 'rã.

8

1 Reis 9.10-28

¹ Vinte ma'et'ya py mae ma Salomão ojavopa SENHOR pegua oo, ngoorã ae guive.

² Omoatyrõ avi huvixa Hirão tetã ipo py omboaxa va'ekue. Ha'e va'e py ma Israel kuery ju omboekoa.

³ Ha'e va'e rire ma Hamate-Zoba tetã katy Salomão oo vy oipe'a.

⁴ Tekoa e'ya py ojapo avi Tadmor tetã. Hamate katy'i guive tetã ojapo reta tembi'u omoĩ porã atyrã.

⁵ Omoatyrõ avi Bete-Horom, yvy'ã katy ha'e yvy'ã guy katy. Ha'e va'e tetã ha'e javi omombaraete vy ojapo imoiny korarã, okê jokoarã guive.

⁶ Omombaraete avi imoiny Baalate ha'e tetã rupi tembi'u omoĩ porã atyrã ha'e oguereko va'e ha'e javi, ha'e gui tetã karóxa ha'e guymba kavaju ikuai atyrã. Jerusalém py voi ojapoxe va'ekue ojavopa, Líbano yvy re ha'e ovyv openaa ha'e javi rupi.

⁷ Ha'e gui heteu kuery regua okuave va'e, amorreu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery Israel kuery regua e'y ikuai va'e,

⁸ ha'e ta'y kuery okuave va'e Israel kuery ndojukapai va'ekue, ha'e va'e kuery ae Salomão omomba'eapo nhea'ã, a'y peve guarã.

⁹ Ha'e rã Israel kuery va'e regua ma neĩ peteíve Salomão nomomba'eapoi escravo rami. Ha'e va'e kuery ma ixupe ikuai joe opu'ãa rupi, huvixa kuery, ha'e gui karóxa ha'e imboguataaty kuery re openaa rupi ikuai.

¹⁰ Ha'e kuery ae huvixa Salomão rembiguai yvatekueve, duzentos e cinquenta ikuai guetarã kuery re openaa rupi.

¹¹ Ha'e gui ma Salomão ojapo Faraó rajy tetã Davi rekoague py oĩague gui ova aguã rami hoorã ojapo uka va'ekue py. Mba'eta aipoe'i: "Xera'yxy ma nda'evei Israel kuery huvixa Davi rogue py oiko aguã, mba'eta SENHOR ayvu ryru oĩague ma iky'a e'y va'e meme", he'i.

¹² Altar SENHOR peguarã Salomão ojapo va'ekue áry ome'ẽ jepi mymba kuery, oikeyaty rexei'i.

¹³ Ko'ẽ nhavõ 'rã ome'ẽ Moisés ijayvuague rami vy, sábado nhavõ guive, ngaru jaxy ipyau'i jave ha'e oa'angaague ára py, mboapykue kuerei 'rã ome'ẽ ma'et'ya nhavõ: ngaru mbojape imbovua revegua e'ya ára, semana regua ngaru ára ha'e oguy'i py ikuaiã aguã ára guive.

¹⁴ Nguu Davi ojapo ukaague rami vy omoĩ avi sacerdote kuery peteĩ-teĩ regua omba'eapo aguã, levita kuery ha'e rami ae avi peteĩ-teĩ omoĩ omba'eapo aguã rami, Nhanderuete pe oporaei aguã, sacerdote kuery renonde rupi oipytyvõ aguã ko'ẽ nhavõ ojapo 'rã va'ekue ojapoa rupi, okê rarõa kuery peteĩ-teĩ regua okê ikuai va'e oarõ aguã rami guive, ha'e rami aguã ae Nhanderuete rembiguai Davi ojapo uka rire.

¹⁵ Neĩ peteíve henda py ma voi sacerdote ha'e levita kuery ndojapo e'yí huvixa ojapo uka va'ekue, peráta omoĩ porãa rupi voi.

¹⁶ Ha'e rami py Salomão ojavopa SENHOR pegua oo rupi ojapoxe va'ekue, omboypya ára guive ojavopa peve. Ha'e rami py ae ojavopa oo SENHOR pegua.

¹⁷ Ha'e gui ma Salomão oo Eziom-Geber ha'e Elate py ye'ẽ rembe re, Edom yvy re.

18 Ha'e py oia py huvixa Hirão guembigui kuery pe ogueru ruka kanoã ha'e omboguata kuaa va'e kuery. Ha'e kuery ma Salomão rembiguai kuery reve Ofir py oje'oi vy ha'e gui ogueru okuapy quinze mil quilos ouro guigua. Huvixa Salomão pe ae ogueru.

9

1 Reis 10.1-13

1 Ha'e gui Sabá pygua huvixa kunha oendu Salomão reko omombe'ua rã. Ha'e rami vy Jerusalém py ou haxy-axy va'e re oporandu aguã. Guembigui kuery heta va'e reve ovaë. Guymba camelo kuery ombovoyi heruvy tembi'u irürã, ouro ha'e ita iporãgueve va'e heta re guive. Ha'e gui Salomão renonde py ovaë vy ixupe oporandu onhembopy'aague ha'e javi rami.

2 Ha'e ramo opa mba'e re oporandu rã Salomão ombovai, mba'eta ixupe ma neï petei henda py ma voi ndaxyi omombe'u porãve aguã.

3 Ha'e ramo Sabá pygua huvixa kunha oendu Salomão 'arandua ha'e javi, oexa avi oo ojapo uka va'ekue,

4 mesa áry tembi'u oguerua va'e, yvatekueve ikuaiaty, hembigui ha'e karo rerua kuery omba'eapoa, ijao guive, ha'e mymba kuery altar áry SENHOR pe oapyaty. Ha'e nunga ha'e javi oexa vy onhemondyi rei oiny.

5 Ha'e vy aipoe'i huvixa pe:

— Anhetê ete ae ra'e ndereko regua ayvua xerekoa py aendu va'ekue ha'e ne'arandua regua voi.

6 Ha'e rami teï xee ma ha'e va'e ayvu ndaroviai va'ekue, apy aju vy xee ae rexa py aexa e'ÿa ja. Anhetê neï mbyte rupi peve ma voi xevy nomombe'uai va'ekue, mba'eta ndereko omombe'ua rã aenduague gui ne'arandupave ra'e, rerekopave ha'e ndere ima'endu'a porã mbyve ete va'e.

7 Ovy'a ete 'rã okuapy ndevygua avakue, nerembigui nerenonde rupi ikuai va'ety, mba'eta ha'e kuery oendu 'rã ne'arandua rupi ndeayvua.

8 Ta'ima'endu'a porã avi SENHOR Nderuete re, mba'eta ndererovy'a vy tenda Israel kuery re openaaty áry nemoi rire huvixa SENHOR nderuete peguarã. Mba'eta SENHOR ma Israel kuery raka'e rã peve omoingo porã aguã rami oayvu vy ae nemoi huvixarã, ha'evea rami rereko aguã teko porã rupi — he'i.

9 Ha'e rami vy huvixa Salomão pe kunha va'e ome'ê quatro mil quilos ouro guigua, heta tembi'u irürã, ita iporãve va'e guive. Neï peteigueve ma ndogueruai teri mba'emo porã Sabá pygua huvixa kunha Salomão pe ome'ê va'ekue ramigua ete.

10 Ha'e gui huvixa Hirão ha'e Salomão rembiguai kuery Ofir gui ouro ogueru va'e ma ha'e katy gui ogueru avi yvyra sândalo aygue ha'e ita iporãve va'e.

11 Yvyra sândalo gui ma huvixa Salomão ojapo uka jopy-jopy ovyaty SENHOR pegua opy ha'e ngopy guarã, ha'e gui harpa ha'e mbaraka oporaei va'e kuery peguarã. Ha'e nunga ma neï peteive ma Judá yvy re oexapy e'ÿ teri.

12 Ha'e gui Sabá pygua huvixa kunha pe huvixa Salomão ju ome'ê ixupe ogueru va'ekue gui hetave, mba'emo oipota ha'e ojerurea ha'e javi. Ha'e ramo ojevvy vy ovyvy katy ju oo, guembigui kuery ha'e javi reve.

1 Reis 10.14-29

13 Ma'etÿa nhavõ ouro Salomão pe oguerua va'e poykue ma vinte e dois mil quilos,

14 mba'emo vendea kuery ha'e mba'emo mboekoviaaty gui ojou va'e áryve. Arábia pygua huvixa ha'e va'e yvy re opena va'ety kuery voi ome'ê 'rã ixupe ouro ha'e prata.

¹⁵ Ha'e ramo ouro ombope pyre gui Salomão ojapo duzentos hu'y jokoá tuvixa va'e. Peteĩ-teĩ hu'y jokoarã ma seis quilos ouro opejaa.

¹⁶ Ouro ombope pyre gui ojapo avi trezentos hu'y jokoá. Ha'e va'e regua hu'y jokoarã peteĩ-teĩ ma três quilos raxa ouro opejaa. Ha'e va'e ma huvixa omoĩ porã ukapa oo Líbano ka'aguy regua guigua py.

¹⁷ Huvixa ojapo avi peteĩ tenda opena atyrã tuvixave va'e marfim guigua, ha'e vy onhovãmba ouro ete py año.

¹⁸ Tenda renonde guarã ma ojapo mboapy meme pyrõa. Oĩ avi peteĩ py renderã ouro gui ojapo pyre, tenda re omboja pyre. Ijyke jovaive re ma omoĩ avi jyva ytarã oguapyaty yvýry, ha'e ijyva yta yvýry ma mokoĩ guary ra'angaa omopu'ã imo'amy.

¹⁹ Mboapy meme pyrõa ikuai va'e áry ma doze avi omoĩ guary ra'angaa, peteĩ-teĩ pyrõa apy reguarã. Ha'e va'e nunga ma neĩ peteĩve huvixa pe ma voi ojapoa va'e'y teri.

²⁰ Karo huvixa Salomão oy'uaty va'e ma guive rã ouro guigua meme. Oo Líbano ka'aguy regua guigua py ikuai va'e voi ouro guigua meme avi. Ha'e rã prata ma Salomão oĩ jave mba'everã nombovarei merami.

²¹ Mba'eta huvixa oguereko reta kanoã guaxu Társis katy oo va'erã, Hirão rembiguai kuery reve omboguataa va'e. Mboapy ma'et'ya py kuerei rã Társis gui kanoã guaxu ojevvy okuapy vy ogueru ouro, prata, marfim, karaja ha'e jayru guaxu.

²² Ha'e rami vy huvixa Salomão yvy jave re huvixa kuery ikuai va'e gui ipo'akave, o'arandua py ha'e mba'emo oguerkopaa py.

²³ Ha'e ramo yvy jave gui huvixa kuery ou rã ha'e oĩa py o'arandua rupi ijayvu rã oendu aguã.

²⁴ Ma'et'ya nhavõ peteĩ-teĩ ogueru rã mba'emo ixupe ome'ẽ va'erã: ouro ha'e prata guigua, ajukue, tembiporu, kavaju ha'e mburika kunha, tembi'u irürã guive.

²⁵ Ha'e gui Salomão oguereko quatro mil kavaju oguy py karóxa regua. Kavaju árygua doze mil ju oguereko imboguataarã. Ha'e va'e kuery ma tetã ikuai va'e rupi oguereko karóxa, Jerusalém tetã py ngoo katy'i py guive.

²⁶ Ha'e gui Salomão ipo'aka oiny huvixa kuery ha'e javi re, Eufrates yakã guive filisteu kuery yvy peve, ha'e gui Egito yvy apy peve.

²⁷ Prata ma Jerusalém py huvixa omboetave ita rami rive, yvyra yary guive ojapo oata aguã rami e'y sicómoro'y tekoa e'ya rupi ikuai va'e rami.

²⁸ Kavaju Salomão peguarã ma Egito yvy ha'e yvy jave gui oguerua.

1 Reis 11.41-43

²⁹ Ha'e gui oĩve rei tema Salomão rekokie regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue jypy guive opaa peve noĩ rã teve kuaxia Nebate ra'y Jeroboão rekokie profeta Natã ha'e Siloé pygua Aías ombopara va'ekue py, profeta Ido mba'emo oexa va'ekue ombopara va'ekue re guive?

³⁰ Quarenta ma'et'y re Salomão opena oikovy Jerusalém py Israel kuery ha'e javi re.

³¹ Ha'e gui guamoĩ kueryague rami ndoikovevei'i ma ramo onhono porã tetã Davi rekoague py ae. Ha'e gui ta'y Roboão ju oĩ nguu rekovia.

10

1 Reis 12.1-15

¹ Ha'e gui ma Roboão oo Siquém katy, ha'e py Israel kuery onhemboatypa ma ramo nguixarã omoĩ aguã.

² Ha'e nunga Nebate ra'y Jeroboão avi oendu. (Ha'e va'e ma Egito yvy re teri oiko, huvixa Salomão gui onhaague py.) Ha'e gui Egito gui ojevy ju ramo

³ oenoí ukaa okuapy. Ha'e ramo Israel kuery ha'e javia py ou Roboão reve jogueroayvu aguã. Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i okuapy Roboão pe:

⁴ — Nderu ma orerereko axy ete va'ekue. Ha'e gui a'y ma orerereko porã'i ju nderu orembojexavai ha'e orerereko axyague gui. Ha'e ramo ma ndevy ae rã orekuai.

⁵ Roboão ombovai ha'e kuery pe:

— Mboapy araa py ma peju ju xea py — he'i. Ha'e rã heta va'e kuery oje'oipa.

⁶ Ha'e gui ma huvixa Roboão onhemongeta uka tujakueve nguu Salomão oikove teri jave henonde ikuai va'ekue pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'eta tu peẽ kuery xemongeta ta heta va'e kuery ambovai aguã?

⁷ Ha'e kuery ombovai:

— Xapy'a rei kova'e kuery re repena porã, ha'e rerorya rupi ndeayvu porã'i ramo ha'e kuery raka'e rã peve rã ikuai nerembiguai — he'i okuapy.

⁸ Ha'e rami teĩ ha'e noendu potai tujakueve omongeta rã. Ha'e vy guembiguai kunumigue ojavégua ngupive ikuai va'e pe ju onhemongeta uka.

⁹ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ kuery, mba'eta tu xemongeta ta kova'e kuery ambovai aguã? Mba'eta xevy ojere re vy “Orerereko porã'i ju nderu orerereko axyague gui”, he'i okuapy ramo.

¹⁰ Ha'e ramo kunumigue ijavégua hupive ikuai va'e ombovai:

— Po rami rã ndeayvu ha'e va'e kuery aipoe'i va'ekue pe: “Nderu orerereko axy, va'eri ndee orerereko porã'i ju”, he'i va'e kuery pe. Po rami rã ndeayvu: “Xekuã kyrĩ'i ma xeru poataa gui tuxixave.

¹¹ Xeru penderereko axy ae, ha'e rã xee ma roguereko axyve ete rã. Xeru penembojexavai vaka pi py penenupã vy, ha'e rã xee ma japeuxa popia py rã rombojexavai”, re rã — he'i okuapy.

¹² Ha'e va'e rire mboapy araa py Jeroboão ha'e heta va'e kuery reve joguerupa ju Roboão-a py, huvixa “Mboapy araa py pejevy ju xea py”, he'iaque rami vy.

¹³ Ha'e ramo huvixa Roboão ombovai vy ayvu poyi py ijayvu, tujakueve omongetaa noendu potai rire.

¹⁴ Kunumigue omongetaague rami rive ijayvu vy

— Xeru penderereko axy, ha'e rã xee ma roguereko axyve rã. Xeru ma penembojexavai vaka pi py, ha'e rã xee ma japeuxa popia py rã rombojexavai — he'i.

¹⁵ Ha'e rami vy huvixa Roboão noendu potai heta va'e kuery ayvu re, mba'eta ha'e rami aguã ma Nhanderuete gui ae oiko, Nebate ra'y Jeroboão pe Siló pygua Aías ijayvuague SENHOR omoingo aguã.*

1 Reis 12.16-20

¹⁶ Ha'e gui Israel kuery ha'e javi ayvu re huvixa Roboão ndojapyxaka potai ramo oexa vy ivai vaipa okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'e ha'vy jareko Davi ramymino kuery reve? Jessé ra'y reve guarã noivei ri nhandevy! Israel kuery, jaje'oipa nhandero katy! Ha'vy Davi ramymino kuery, pepena pendero re ae! — he'i okuapy. Ha'e rami vy Israel kuery peteĩ-teĩ oje'oipa ju ngoo katy.

* **10:15** Profeta Aías Jeroboão pe ijayvu ma voi Israel kuery Nhanderuete omboja'o va'erãa rami (1 Reis 11.29-33). Ha'e gui Judá ha'e Benjamim regua kuery reve kuaray puku-a katy ikuai va'e gui ma Efraim regua, ha'e kuaray ijapu'a'ia katy ikuai va'e regua reve oja'o. Mokoĩ regua “Judá kuery”'ea va'e gui dez regua “Israel kuery”'ea va'e oja'o, ha'e kuery ojevayague re Nhanderuete ombopaga ramo.

¹⁷ Ha'e rã Israel kuery Judá regua tetã rupi hekoa va'e re ma Roboão ae opena oikovy.

¹⁸ Ha'e gui huvixa Roboão omondouka omomba'eapo nhea'ãmbý kuery re opena va'ety Adorão, teĩ ha'e va'e ma Israel kuery ha'e javi ojapipa ita py, ha'e ramo omano. Ha'e rã huvixa Roboão ma okaróxa ogueraa nho vy onha ovy Jerusalém katy.

¹⁹ Ha'e rami py Israel kuery onhemoingo Davi ramymino kuery rovaigua, aỹ peve guarã.

11

1 Reis 12.21-24

¹ Jerusalém tetã py Roboão ovaẽ ma vy omboatypa Judá ha'e Benjamim regua kuery, cento e oitenta mil oiporavo pyre, joe opu'ã kuaa va'e meme, Israel kuery rovai opu'ã aguã, ha'e rami vy Roboão pe ju omboaxa okuapy aguã ipo'akaague.

² Ha'e rami teĩ SENHOR oayvu ombou peteĩ ava guemimbo'e Semaías va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:

³ — Ndeayvu ke Salomão ra'y Roboão Judá pygua huvixa va'e pe, ha'e Israel kuery Judá ha'e Benjamim regua ikuai va'e ha'e javi pe. Ha'e vy aipo're:

⁴ “Po rami SENHOR ijayvu: ‘Tapeo eme, pepu'ã eme penderyvvy kuery rovai. Peteĩ-teĩ pejevy ju pendero katy, mba'eta xee ae ha'e nunga amoingo va'ekue', he'i.” Ha'e rami SENHOR ijayvua ha'e kuery oendu vy ndoo nhoi teve Jeroboão kuery rovai opu'ã aguã.

Roboão peteĩ-teĩ tetã ikorarã ojapoague rery oĩa

⁵ Roboão ma Jerusalém py hekoa oikovy vy ojapo Judá re tetã ikuai va'e korarã, ngovaigua kuery gui.

⁶ Ha'e rami vy ojapo Belém tetã korarã, Etã, Tecoa,

⁷ Bete-Zur, Socó, Adulão,

⁸ Gate, Maressa, Zife,

⁹ Adoraim, Laquis, Azeca,

¹⁰ Zorã, Aijalom ha'e Hebrom tetã guive. Ha'e va'e tetã ikorapa va'e ma Judá ha'e Benjamim yvy regua meme.

¹¹ Ha'e va'e tetã omombaraetepa ma vy ha'e py omoingo harõarã kuery. Omoĩ avi mba'emo ho'u va'erã, azeite, vinho guive.

¹² Peteĩ-teĩ tetã py omoĩ reta hu'y jokia tuvixa va'e ha'e hu'y guaxu. Omombaraetepa. Ha'e rami vy Judá ha'e Benjamim yvy jave rupi ipo'aka.

Jerusalém py sacerdote ha'e levita kuery oupa okuapyague

¹³ Ha'e rami ae avi Roboão-a katy sacerdote ha'e levita kuery Israel ha'e javi rupi gui oupa.

¹⁴ Mba'eta levita kuery tetã katy'i rupi gui ou vy mba'emo oguereko va'ekue oejapa vy oupa Judá ha'e Jerusalém katy, Jeroboão ha'e gua'y kuery omoxẽmba rire SENHOR pe ikuaive e'ỹ aguã.

¹⁵ Ha'e kuery rekovia ma Jeroboão omoĩ sacerdote kueryrã ha'e ae oikuaa rami, ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e pe, kavara ha'e vaka ra'y ra'angaa ojapo va'ekue peguarã rive.

¹⁶ Ha'e rami rã Israel kuery ha'e javi regua Jerusalém tetã py ou, opy'a py SENHOR Israel kuery ruete oeka aguã omoĩ va'ekue ha'e javi, SENHOR guamoĩ kuery ruete pe mba'emo ome'ẽ aguã.

17 Ha'e rami py ha'e kuery omombaraete Judá kuery, ojapo avi Salomão ra'y Roboão ipo'akave aguã rami, mboapy ma'etÿ re. Mba'eta mboapy ma'etÿa peve'i ikuai Davi ha'e Salomão oikoague rami.

Roboão ro pygua kuery rery oĩa

18 Ha'e gui ma Roboão gua'yxyrã ogueraa Maalate. Ha'e va'e ru ma Davi ra'y Jerimote, ha'e rã ixy ma Jessé rajy Eliabe memby Abiail.

19 Ha'e va'e omemby kuery oguereko va'ekue ma Jeús, Semarias ha'e Zaã.

20 Ha'e va'e rire ma gua'yxyrã ogueraa avi Absalão rajy Maaca. Ha'e va'e ma oguereko ju Abias, Atai, Ziza ha'e Selomite.

21 Gua'yxy ha'e gua'yxy jevy kuery gui Roboão oayvuve va'e ma Absalão rajy Maaca. Mba'eta dezoito gua'yxy ha'e sessenta gua'yxy jevy kuery oguereko. Vinte e oito ta'y kuery ha'e sessenta tajy kuery ikuai raka'e.

22 Maaca pi'a Abias ma Roboão omoĩ gua'y kuery mboae áryve, mba'eta oipota hekovia huvixarã oĩ.

23 O'arandua rupi vy ojapo gua'y kuery Judá ha'e Benjamim oyvy jave rupi hekoa aguã rami, tetã ikorapa va'e rupi. Ha'e kuery pe ome'ẽ tembi'u oata aguã rami e'ÿ, ta'yxyrã ojou reta avi.

12

1 Reis 14.25-28

1 Roboão opo'akaa py oĩ atã ha'e imbaraeete ma vy oeja SENHOR guigua lei, Israel kuery ha'e javi reve.

2 Ha'e gui peteĩ nhiruĩ ma'etÿa re ma Roboão huvixa oĩ jave py Egito pygua huvixa Sisaque ou Jerusalém re opu'ã aguã, ha'e pygua kuery SENHOR rovai ojevay okuapy rire.

3 Mil e duzentos karóxa ha'e sessenta mil kavaju árygua kuery reve ou. Hupive Egito yvy gui ou va'ekue ma heta raxa ikuai, Líbia guigua, suquita ha'e Etiópia guigua kuery guive.

4 Ha'e rami vy Judá regua tetã ikorapa va'e ha'e javi oipe'apa ma vy Jerusalém katy ju oo.

5 Ha'e gui ma Roboão-a py ou profeta Semaías, Judá regua yvatekueve Sisaque gui Jerusalém tetã py ono'õ va'ekue ikuai py guive. Ha'e vy profeta aipoe'i ha'e kuery pe:

– Po rami SENHOR ijayvu: “Peẽ kuery ma xerejapa pekuapy. Ha'e nunga rupi xee voi roeja ma Sisaque ju pendere ipo'aka aguã”, he'i.

6 Ha'e ramo Israel regua yvatekueve onhemo'yvyĩ'i okuapy, huvixa guive. Ha'e rami vy aipoe'i okuapy:

– SENHOR ma ha'eeva rami nhanderereko va'e – he'i.

7 Ha'e kuery onhemo'yvyĩ'i okuapy rã SENHOR oexa vy teĩgue ju oayvu ombou uka Semaías pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Ha'e kuery onhemo'yvyĩ'i okuapy ramo xee namombai 'rã. Ha'e rami 'rãgue py are e'ÿ'i re araa jepe 'rã, Jerusalém tetã re xepoxya ambou uka e'ÿ aguã Sisaque po rupi.

8 Ha'e rami avi ha'e kuery ikuai 'rã hembiguairã, oikuaa aguã yvy regua huvixa kuery pe ikuai gui xevy pe ikuai aguã ha'eeveva – he'i.

9 Ha'e gui ma Egito pygua Sisaque ou vy Jerusalém re opu'ã. Ha'e rami vy ogueraa SENHOR pegua opy iporãgueve oĩ va'ekue, huvixa ropy gui guive. Ogueraa avi hu'y jokoarã ouro gui Salomão ojapo va'ekue.

10 Ha'e va'ekue rekovia ma huvixa Roboão ojapo hu'y joko overa va'e gui rive. Ha'e va'e ma omboaxa huvixa rokẽ rarõa kuery rerekoa po py.

¹¹ Ha'e gui SENHOR pegua oo py huvixa oike nhavõ harõa kuery ou vy ogueraa avi 'rã hu'y jokoã. Ha'e va'e rire ogueru kuerei 'rã opy ja'o harõa kuery ikuaiaty py.

¹² Ha'e rami py huvixa onhemo'yvyĩ'i rire ixugui SENHOR oipe'a ju opoxya, omomba vyvoi e'ỹ aguã. Mba'eta Judá yvy re ma ikuai teri heko porã va'e.

1 Reis 14.21-31

¹³ Jerusalém py huvixa Roboão ipo'akave ovy vy oĩve tema huvixa rami. Ixy ma Amom guigua, Naamá hery va'e. Quarenta e um ma'et'ỹ ma oguerekoa py Roboão omboypy huvixa oĩ aguã, ha'e gui dezessete ma'et'ỹ re opena Jerusalém py. Ha'e va'e tetã ma Israel re ikuai va'e gui SENHOR oiporavo va'ekue hery oĩ atyrã.

¹⁴ Ha'e rami teĩ ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy, opy'a re nomoĩ guive SENHOR oeka aguã.

¹⁵ Ha'e gui oĩve tema Roboão rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue jypy guive opaa peve noĩ 'rã teve kuaxia yma guare kuery rekokue oĩa profeta Semaías ha'e Ido ombopara va'ekue py? Jeroboão kuery reve Roboão kuery joe opu'ã okuapy oikovea pukukue re.

¹⁶ Ha'e gui Roboão ndoikovevei' ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo ha'e kuery reve onhono porãã tetã Davi rekoague py. Ha'e gui ta'y Abias ju oĩnguu rekovia.

13

1 Reis 15.1-8

¹ Jeroboão dezoito ma'et'ỹ re ma huvixa oĩ jave py Abias oĩ Judá pygua huvixarã. Ha'e vy mboapy ma'et'ỹ re opena Jerusalém py.

² Ixy ma Gibeá pygua Uriel rajy Micaía hery va'e. Ha'e gui ma Abias kuery joe opu'ã ju Jeroboão kuery reve.

³ Ha'e rami vy Abias ma joe opu'ã aguã katy ogueraa oxondaro kuery ipy'a guaxukueve quatrocentos mil avakue oiporavo va'ekue. Ha'e rã Jeroboão kuery ma hexe opu'ã aguã katy oje'oi oitocentos mil avakue reve, joe opu'ãã py ipy'a guaxukueve meme.

⁴ Ha'e gui Abias ma Zemaraim yvyty áry opu'ã ho'amy, Efraim regua yvyty ikuai va'e mbyte. Ha'e vy aipoe'i ho'amy:

– Jeroboão ha'e Israel kuery pendekuai va'e ha'e javi, pendu ke xeayvua.

⁵ Peẽ kuery ndapeikuaai ri ty'y SENHOR Israel kuery ruete Davi pe ae ome'ẽague ha'e kuery ruvixa oĩ riae aguã? Mba'eta hexeve, ha'e ta'y ra'y kuery reve ojapo oguereko aguã juky revagua.*

⁶ Ha'e rami teĩ ha'e kuery re Jeroboão kuery opu'ã nho. Ha'e va'e ma Davi ra'y Salomão rembiguai Nebate ra'y. Ha'e rami py onhembopoxy nguvixa rovai.

⁷ Ixupe guarã ono'õ avakue vare'ỹ, mba'emo vai apoa kuery rive. Ha'e va'e kuery reve onhemombaraete okuapy Salomão ra'y Roboão rovai. Ha'e jave py ma Roboão kunumi'i ha'e ndoiko kuaai teri vy ndojoko kuaai.

⁸ – Aỹ ma peẽ kuery peikuaa teĩ SENHOR po'akaa Davi ra'y kuery po py ome'ẽ va'ekue gui pendepo'akavea, mba'eta pendeta raxa, ha'e pereko aĩ vaka ra'y ra'angaa penderuete ra'angaarã ouro guigua Jeroboão ojapo va'ekue.

⁹ Ha'e rami teĩ ndapeipe'apai avi teve sacerdote kuery Arão ramymingo SENHOR pe ikuai va'ekue, ha'e levita kuery voi? Ha'e kuery rekovia pendetjeu guarã sacerdote ramigua rive ju pejou, yvy mboae regua oguerekoa rami. Mba'eta amongue va'e rei sacerdote-rã onhemoĩ ukaxe vy ogueru 'rã peteĩ

* **13:5** Juky reve ma ha'e kuery ojapo 'rã peteĩ rami ikuai aguã. Juky ma anhetẽ etea kuaa ukaarã (Levítico 2.13).

vaka ra'y ha'e sete vexa'i ra'y ome'ê va'erã. Ha'e rami ramo peê kuery pemoi 'rã sacerdote-rã, Nhanderuete peguarã e'y guive.

¹⁰ Ha'e rã ore kuery ma SENHOR ae oiko Oreruete, ha'e neĩ peteĩgue ma voi ndoroējai 'rã. Ha'e gui sacerdote kuery ore roguereko va'e ma SENHOR pe ae omba'eapo va'e. Ha'e va'e kuery ma Arão ramymino meme, ha'e levita kuery voi ikuai avi omba'eapoa rupi.

¹¹ Ha'e rami vy ko'ê nhavõ, aje'ive'i ha'e ka'aru ha'e kuery ome'ê 'rã mymba ha'e heakuã porã va'e oapy reve. Ha'e gui mesa iky'a e'y va'e áry ma SENHOR renonde omoĩ 'rã mbojape. Tataendy 'y ouro guigua, tataendy reve opena avi 'rã ka'aru nhavõ, mba'eta ore kuery ae ma SENHOR Nhanderuete lei ojapo uka va'ekue rojapopa va'e. Ha'e rã peê kuery ma pejapa.

¹² Ha'e nunga rupi ne'exa, Nhanderuete ma ore kuery reve ae oiko, orerenonde oo. Ixupegua sacerdote kuery oje'oi avi mimby guaxu omonhe'ê heravy va'e, peê Israel kuery rovai roo aguã. Ha'e nunga rupi pepu'ã eme SENHOR peneramoĩ kuery ruete rovai, mba'eta peê kuery ma napendepo'akai 'rãe – he'i.

¹³ Ha'e ramo Jeroboão ijavyu ixupegua kuery onhemia py ikuai va'e ojere vy amboae kuery hakykue katy gui ou aguã re. Ha'e rami py ha'e kuery amongue va'e ma Judá kuery renonde, ha'e rã amboae kuery ma hakykue katy ikuai.

¹⁴ Ha'e ramo Judá kuery oma'ê vy oexa okuapy xondaro kuery henonde ikuai va'e, hakykue guive. Ha'e ramo SENHOR pe ojapukai okuapy, sacerdote kuery voi omonhe'ê okuapy mimby guaxu,

¹⁵ ha'e Judá regua avakue ojapukai atã okuapy. Ojapukai okuapy ramo Nhanderuete omoingo axy Jeroboão ha'e Israel kuery ha'e javi, Abias ha'e Judá kuery renonde gui.

¹⁶ Ha'e rami vy Judá kuery renonde gui Israel ramymino kuery onhamba, ipo py Nhanderuete omboaxa ramo.

¹⁷ Ha'e kuery regua Abias ha'e hexeve ikuai va'e ojuka reta. Ha'e ramo Israel kuery va'e regua ho'apa okuapy quinhentos mil avakue oiporavo pyre meme.

¹⁸ Ha'e va'e jave py ma Israel ramymino kuery omo'yvyĩmbaa raka'e. Judá ramymino kuery ae ipo'akapa okuapy, SENHOR guamoĩ kuery ruete re ojerovia ete vy.

¹⁹ Ha'e gui Abias ma Jeroboão oakykue monha vy ixupe guare tetã re ipo'aka avi: Betel, Jesana, Efrom ha'e tekoa'i ha'e'i rupi ikuai va'e re voi.

²⁰ Ha'e va'e rire Abias oĩa pukukue re ma Jeroboão ndojouvei ipo'aka jevy aguã. SENHOR omomba'eaxy rã omano.

²¹ Ha'e rã Abias ma imbarateve tema ovy vy gua'yxyrã ojou catorze kunhague. Ha'e vy vinte e dois ta'y, ha'e dezesseis tajy kuery ikuai.

²² Ha'e gui oĩve rei tema Abias rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noi 'rã teve kuaxia profeta Ido ombopara va'ekue re?

14

1 Reis 15.9-12

¹ Ha'e gui ma Abias ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa tetã Davi rekoague py. Ha'e gui ta'y Asa ju oĩ nguu rekovia. Ha'e va'e ma dez ma'etỹ peve huvixa oĩa ja ijyvy re joe opu'ã va'e ndoikoi.

² Asa ma SENHOR nguete renonde rupi ha'evea rami oiko, heko porã va'e vy.

³ Mba'eta ombovaipa altar amboae regua ruete ra'angaa peguarã omopu'ã mbyre, ombovaipa avi ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'ekue. Oitypã ita omopu'ã mbyre, oake'o avi ta'angaarã yvyra omopu'ã mbyre.

4 Ha'e rami vy omongeta Judá kuery SENHOR guamoĩ kuery ruete oeka ha'e lei ojapo uka va'ekue rupi ikuai aguã re.

5 Ha'e rami ae avi Judá re tetã ikuai va'e rupi gui omomba ombojeroviaaty vvy'ã rupi ikuai va'ekue, altar heakuã porã va'e rapyaty guive. Ha'e ramo huvixa oia pukukue re ma ikuai porã anho.

6 Judá kuery ikuaiave jave rupi ojapo tetã korarã, ijyvy rupi ikuai porã ramo. Oia ma'etỹ ha'e javi re ma jipoi hexe opu'ã va'e, ikuai rive aguã rami SENHOR ome'ẽ rã.

7 Ha'e nunga rupi ae aipoe'i Judá kuery pe:

– Nhamombaraete ma'vy apy tetã ikuai va'e, ikorarã ha'e torre jajapo guive. Okẽrã ijokoa revegua avi jajapo, nhandeyvy nhanerenonde itui va'e rupi mba'eta ndoikoi teria ja, mba'eta SENHOR Nhanderuete jaeka ramo jovaive rupi ome'ẽ nhandekuai rive'i aguã – he'i.

8 Ha'e ramo ha'e kuery tetã omoatyrõ vy ikuai porã. Huvixa Asa ma Judá regua xondaro kuery hu'y jokoa ha'e imo'ãa tuvixa va'e revegua oguereko trezentos mil. Ha'e gui Benjamim regua ma duzentos e oitenta mil ju ikuai hu'y jokoa ha'e guyrapa oiporu kuaa va'e. Avakue ipy'a guaxukueve meme ikuai.

Etiópia pygua Zerá re Asa ipo'akaague

9 Ha'e gui ma ha'e kuery rovai guarã ou peteĩ Etiópia pygua Zerá. Avakue um milhão va'e reve ou, trezentos karõxa reve guive. Ha'e vy ovaẽmba okuapy Maressa tetã peve.

10 Ha'e ramo ha'e kuery rovai Asa oo. Ha'e vy Maressa katy'i Zefatã regua vvy'ã guy py ma oiko katupa okuapy joe opu'ã aguã.

11 Ha'e rami vy Asa ojapukai SENHOR nguete pe. Ha'e vy aipoe'i:

– SENHOR, ndee e'ỹ vy amboa ndoikoi ikangy va'e repyarã imbarate va'e reve joe opu'ãa py. Ha'e nunga rupi SENHOR Oruete, orepytyvõ ke. Mba'eta ore ma ndere ae rojerovia va'e, ha'e nderery rupi roju kova'e kuery heta ikuai va'e rovai. SENHOR, ndee ma Oruete. Avakue rive ta'ipo'aka eme ndere – he'i.

12 Ha'e ramo Asa ha'e Judá kuery renonde py SENHOR oitypa Etiópia guigua kuery. Ha'e ramo onhamba jogueravy.

13 Hakykue rupi Asa ha'e hexeve ikuai va'e oje'oi Gerar peve. Ha'e gui Etiópia pygua kuery ho'apa, neĩ peteĩve ma voi ndoikovevei. Ha'e kuery omboa'ypaa SENHOR ha'e ixupegua xondaro kuery renonde. Ha'e ramo ogueraapaa tembiporu oea pyre.

14 Gerar tetã vvy'iry ikuai va'e voi oitypa, SENHOR gui okyje reia anho oendu okuapy rã. Ha'e ramo ha'e va'e tetã ikuai va'e gui oi'pe'apa heravy mba'emo, ha'e py heta ikuai va'ekue ogueraapa.

15 Oitypa avi mymba ja kuery rekoa. Ha'e rami vy oi'pe'a reta heravy vexa'i ha'e camelo. Ha'e gui ma ojevypa ju Jerusalém katy.

15

Ha'veea rami ju Nhanderuete ombojerovaa aguã rami Asa ojapoague

1 Ha'e gui ma Obede ra'y Azarias re ou Nhanderuete Nhe'ẽ.

2 Ha'e ramo oẽ ovy huvixa Asa oia py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Pendu ke xeayvua, Asa, Judá ha'e Benjamim kuery ha'e javi. SENHOR ma oiko peẽ kuery reve, hexeve peẽ kuery peikoa ja. Peẽ kuery peka ri ramo ha'e ojejou uka 'rã pëvy. Ha'e rã peja ri ramo ha'e voi penderaja 'rã.

3 Mba'eta Israel kuery are ete ikuai Nhanderuete anhetẽ va'e reve'ỹ, sacer-dote imbo'earã ha'e lei e'ỹ re.

⁴ Ha'e rami teĩ ojexavai etea anho oendu vy SENHOR nguueete pe ju ikuai aguã ojevypa ha'e oeka okuapy ramo ojejou uka ju.

⁵ Ha'e va'e jave py ma oẽ ovy va'e nda'ikuai porãi, neĩ ovaẽ ouvy va'e kuery voi. Mba'eta ha'e va'e vyv ikuai va'e ha'e javi nda'evei ete okuapy.

⁶ Mba'eta peteĩ-teĩ regua opu'ã 'rã amboae regua re, ha'e peteĩ-teĩ tetã opu'ã 'rã amboae tetã re. Ha'e rami vy nhomomba-mombave 'rã oje'oviy, Nhanderuete opa marãgua jexavaia py omoingo axy ramo.

⁷ Ha'e rami teĩ penembaraete ke, pemokangy eme pendepo. Mba'eta pamba'eapogue repy ome'ẽmbaa 'rã — he'i.

⁸ Pova'e ayvu profeta Odede ra'y omombe'u rã huvixa Asa oendu vy ipy'a guaxu ju. Ha'e rami vy omombopa ojegarupy Judá ha'e Benjamim vyv re ikuai va'ekue, Efraim regua tetã vyvty rupi ikuai va'e gui guive. Ha'e va'e tetã ma ha'e oipe'a va'ekue meme. Ha'e rami vy oiky'a'o ukapa ju altar SENHOR pegua, oo ixupegua okẽ renonde oĩ va'e.

⁹ Ha'e rami vy omboaty Judá ha'e Benjamim kuery ha'e javi, ha'e kuery mbyte rupi Efraim, Manassés ha'e Simeão regua ikuai va'e guive. Mba'eta heta avi Israel vyv gui ou va'ekue hexe guarã, hexeve SENHOR Tuuete oiko rã.

¹⁰ Jerusalém py ha'e kuery onhemoaty okuapy mboapy jaxya py, quinze ma'et'ya re ma huvixa Asa oĩ jave py.

¹¹ Ha'e va'e ára ma SENHOR pe ome'ẽ okuapy joe opu'ãa gui ogueru va'ekue regua setecentos vaka ra'y ha'e sete mil vexa'i kuery.

¹² Jomeme jogueroayvu okuapy SENHOR guamoĩ kuery ruete pe anho ikuai aguã re, opy'a ha'e onhe'ẽ ha'e javi py,

¹³ ha'e rã SENHOR Israel kuery ruete ndoekai va'e rei ojuka aguã, kyrĩgueve ha'e tuvixakueve teĩ, avakue ha'e kunhague guive.

¹⁴ Ha'e rami aguã re oura okuapy SENHOR pe onhendu atã reve, oporaei vy mimby ha'e mimby guaxu reve.

¹⁵ Ha'e rami Judá kuery opy'a ha'e javi py oura ma vy ovy'a okuapy. SENHOR oekaxea'i py oeka ramo ha'e kuery pe ojejou uka. Ha'e rami vy ha'e kuery pe SENHOR ome'ëve ju ovyv jave rupi ikuai porã aguã.

¹⁶ Ojaryi Maaca eteve voi huvixa Asa oipe'a huvixa xy po'akaa gui, Aserá pe peteĩ ta'angaa ojegarupy ojapo rire. Ta'angaa ojapo va'ekue ma Asa ombovaipa, ha'e iku'ikue oapypa Cedrom yvugua py.

¹⁷ Ha'e rami teĩ Israel vyv re vyv'ã rupi ombojeroviaaty ikuai va'e ma nombovaipai, va'eri Asa oikovea pukukue re ha'evea rami anho oiko opy'a py.

¹⁸ SENHOR pegua opy ogueru mba'emo porã tuu ha'e rami aguã rami omboaxa va'ekue, ha'e ae omboaxa va'ekue voi: prata, ouro ha'e tembiporu.

¹⁹ Trinta e cinco ma'et'ý re huvixa Asa oĩ peve ma joe opu'ã va'e ndoikoi.

16

1 Reis 15.16-22

¹ Trinta e seis ma'et'ya re ma huvixa Asa oĩ jave py Israel pygua huvixa Baasa ou Judá kuery rovai. Ha'e rami vy omombaraete Ramá tetã, Judá pygua huvixa Asa openaa gui mava'eve oo e'ý aguã, neĩ ovaẽa e'ý aguã ha'e py.

² Ha'e ramo Asa oipe'apa ouro ha'e prata SENHOR pegua opy ha'e huvixa ropy omoĩ porã mbyre. Ha'e rami vy guembiguai kuery ayvu reraarã omondoukapa Síria pygua huvixa Ben-Hadade pe Damasco py oĩa py. Ha'e vy ixupe aipoe'i uka:

3 — Jajapo ke jomeme nhandekuai porã'i aguã, nderu xeru reve ikuaiague rami. Ne'ëxa, aru ruka ndevy ame'ë rive va'e, prata ha'e ouro. Ha'e rã tereo, Israel pygua huvixa Baasa-a py embovaipa hexeve guarã rejapo va'ekue, xee apenaa ojokoa gui ojepe'a aguã — he'i uka.

4 Ha'e ramo Asa ijayvua Ben-Hadade oendu vy omondouka xondaro huvixa kuery Israel kuery retã re opu'ã aguã. Ha'e rami vy oitypa Ijom, Dã, Abel-Maim ha'e tetã tembi'u omoĩ porãaty Naftali yvy re ikuai va'e ha'e javi.

5 Ha'e nunga Baasa oendu vy opytu'u Ramá tetã omombaraetea gui, ndojapove jevyi guive.

6 Ha'e rive huvixa Asa ma Judá kuery ogueraapa vy Ramá tetã gui oguerupa ju ita ha'e yvyra Baasa omombaraetea py oipoçu va'ekue. Ha'e va'ekue py ma huvixa Asa ju ojapo Geba ha'e Mispa tetã korarã.

Asa pe Hanani ijayvuague

7 Ha'e va'e jave py Judá pygua huvixa Asa oĩa py ou Hanani. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Ha'e gui Síria pygua huvixa re rive rejeroivia vy SENHOR Nderuete re nderejeroviai ramo Síria pygua huvixa pegua xondaro kuery oo jepepa ma ndepo gui.

8 Ha'e rami avi xondaro kuery Etiópia ha'e Líbia gui ou va'ekue pa heta raxa e'ÿ raka'e? Heta ete e'ÿ teve karóxa ha'e kavaju árygua kuery reve ou? Ha'e rami teĩ SENHOR re rejeroivia ramo ndepo py omboaxapa raka'e.

9 Mba'eta SENHOR ma yvy jave rupi oexa potapa oiny, opo'akaa oexa uka aguã opy'a ha'e javi py ixupe ete ikuai va'e pe. Ha'e rã ndee ma reikoague py ne'arandua rupi e'ÿ reiko. Ha'e nunga rupi aÿ gui ma oiko 'rã nderovai opu'ã va'e — he'i.

10 Ha'e rami profeta ijayvu ramo Asa ivai vy omboty nhuã py, yvyra pa'ũ py ombo'a, ha'e nungakue re ixupe ipoxy vy. Ha'e va'e jave py Asa omoingo axyve ju heta va'e kuery regua.

1 Reis 15.23,24

11 Ha'e gui oĩve rei tema Asa rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue jypy guive opa peve oĩ 'rã kuaxia Judá ha'e Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re.

12 Trinta e nove ma'et'ÿa re ma Asa huvixa oĩ jave py opy raxy gui nopy'avei. Imba'eaxy raxa oupy. Ha'e rami teĩ SENHOR pe ma voi ndojerurei, poropoanoa kuery re rive ojeroviave vy.

13 Ha'e gui ma Asa ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Quarenta e um ma'et'ÿa re openaa py ma omano.

14 Ha'e ramo onhono porãa okuapy tetã Davi rekoague py nguparã ae ojo'o ukaague py. Ha'e rami vy peteĩ tupa áry onhono okuapy, ha'e ijyv'ÿy rupi omonyë heakuã porã va'e, mba'emo heakuã porã va'e apoa kuery anho oikuaa rami vy oguereko katu va'ekue. Heta raxa avi hexe íma'endu'aa rupi mba'emo oapy okuapy va'e.

17

Josafá po'akaa omoĩ atãague

1 Ha'e gui ma Judá pygua huvixa Asa rekovia ta'y Josafá ju oĩ. Ha'e rami vy mba'emo oguereko katu Israel kuery rovai guarã.

2 Judá yvy rupi tetã ikorapa va'e ha'e javi rupi omoĩ xondaro kuery harðarã, ha'e Efraim yvy re tuu Asa tetã ojopy va'ekue rupi voi.

3 SENHOR oiko Josafá reve, mba'eta tamoĩ Davi jypy oikoague rami oiko ramo, Baal ra'angaa pe'ÿ.

⁴ Ha'e rami vy oeka oikovy nguu ruete, ojapo uka va'e rupi oiko vy, Israel kuery ikuai rami e'ÿ.

⁵ Ha'e ramo ipo py SENHOR omoï atãve huvixa oï aguã, ha'e ixupe Judá kuery pavê ome'ê okuapy mba'emo hepyve ha'e iporã va'e oguerekopa peve.

⁶ SENHOR guigua tape rupi oikoa rupi ipy'a guaxuve ovy. Ha'e vy Judá vvy jave gui ombovaipa vvy'ã rupi ombojeroviaaty ikuai va'ekue, mba'emo ra'angaarã vvyra omopu'ã mbyre guive.

⁷ Ha'e gui mboapy ma'etÿa re ma huvixa oï jave py omondouka guembiguai yvatekueve Ben-Hail, Obadias, Zacarias, Natanael ha'e Micaías, Judá regua tetã ikuai rupi nhombo'e aguã.

⁸ Ha'e va'e kuery reve omondouka avi levita kuery Semaías, Netanias, Zebadias, Asael, Semiramote, Jônatas, Adonias, Tobias ha'e Tobe-Adonias. Levita kuery reve omondouka avi sacerdote kuery Elisama ha'e Jeorão.

⁹ Ha'e ramo Judá vvy jave rupi kuaxia SENHOR guigua lei oïa ogueraa vy nhombo'e jogueravy. Ha'e rami vy Judá re tetã ikuai va'e ha'e javi rupi ombo'e oje'oivy heta va'e kuery.

¹⁰ Ha'e ramo Judá vvy'ry rupi huvixa ikuai va'e áry ou SENHOR po'akaa gui okyjepa aguã, huvixa Josafá rovai nopu'ãi aguã rami.

¹¹ Ha'e rami ae avi filisteu kuery va'e regua ogueru okuapy mba'emo Josafá pe, prata voi ome'ê ukaa rami ome'ê. Ixupe Arábia pygua kuery voi ogueru okuapy mymba kyrîgueve va'e: sete mil e setecentos vexa'i ava ha'e sete mil e setecentos kavara ava.

¹² Ha'e ramo Josafá ipo'akave tema ovy. Ha'e rami vy Judá re ojapove oo ikorapa va'e, ha'e tetã tembi'u omoï porã atyrã.

¹³ Judá re tetã ikuai va'e rupi ojapo reta mba'emo. Jerusalém tetã py oguereko avi avakue joe opu'ã aguã katy oo va'erã ipy'a guaxukueve anho.

¹⁴ Po rami ma ha'e kuery mbovy pa peteï-teï regua ikuai: Judá re ma ikuai huvixa kuery mil xondaro re opena va'e. Ha'e kuery ruvixa ma Adna oiko, ha'e hexeve ikuai avi trezentos mil avakue ipy'a guaxukueve va'e meme.

¹⁵ Ha'e rire ma huvixa Joanã, ha'e hexevegua duzentos e oitenta mil.

¹⁶ Ha'e gui ma Zicri ra'y Amasias ju. Ha'e va'e ma opy'a ha'e javi py SENHOR pe omba'eapoxea rupi oiko. Hexevegua ma duzentos mil avakue ipy'a guaxukueve ikuai ijayvua ojapo va'erã.

¹⁷ Ha'e gui Benjamim kuery va'e regua ava ipy'a guaxuve va'e ma Eliada. Hexevegua ma duzentos mil ikuai guyrapa ha'e hu'y joko revagua.

¹⁸ Ha'e va'e rire ma Jozabade ha'e hexeve cento e oitenta mil ikuai joe opu'ã aguã rami hambiporupa va'e.

¹⁹ Ha'e va'e kuery ma huvixa pe ikuai va'e meme, xondaro kuery mboae Judá vvy re tetã ikuai va'e rupi huvixa omoï va'ekue jaipapa e'ÿ re.

18

1 Reis 22.1-4

¹ Josafá ma mba'emo hepyve ha'e iporã va'e anho oguereko, oata aguã rami e'ÿ. Acabe reve onhemoirũ guive.

² Ha'e rami vy mbovy ma'etÿ re rei e'ÿa py ma Acabe pou vy oo Samaria tetã py oïa py. Ha'e ramo Acabe omovaê vy ojuka vexa'i ha'e vaka ra'y oata aguã rami e'ÿ, Josafá ha'e hupive ou va'ekue ha'e javi pe. Ha'e vy ijayvu joupive Ramote-Gileade re opu'ã aguã katy jogueraa aguã re.

³ Ha'e vy huvixa Israel pygua Acabe oporandu Judá pygua huvixa Josafá pe: – Ndee pa reo avi 'rã xereve Ramote-Gileade katy?

Josafá ombovai:

– Xee ma aiko 'rã ndereve, ha'e xeveygua kuery voi ndevygua kuery revegua ae avi 'rã ikuai. Roje'oi 'rã nderupive joe nhapu'ã aguã – he'i.

1 Reis 22.5-12

4 Ha'e gui ma Josafá aipoe'ive ju Israel pygua huvixa pe:

– Eikuaa pota ranhe ke SENHOR ijayvua re.

5 Ha'e ramo Israel pygua huvixa omboatypa profeta kuery, quatrocentos avakue ha'e javi vy. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Taa pa Ramote-Gileade re apu'ã aguã, tyrã pa taa eme?

Ha'e kuery ombovai:

6 – Tereo oreruvixa, mba'eta Nhanderuete omboaxapa 'rã ndepo py – he'i okuapy.

Ha'e rã Josafá ma aipoe'i:

– Nda'ipoi teri pa apy profeta SENHOR pegua ete jaikuaa pota ranhe aguã?

7 Ha'e rã Israel pygua huvixa aipoe'i Josafá pe:

– Peteĩ'i teri oiko ixupe SENHOR ayvu re nhaporandu uka aguã. Ha'e rã hexe ma xee ndaxea'ei, mba'eta xerenonderã re nomombe'ui teri iporã va'e, iporã e'ÿ va'e anho.

8 Ha'e va'e ma Inlá ra'y Micaías – he'i.

Josafá ombovai:

– Huvixa, ha'e rami ndeayvu eme – he'i.

Ha'e gui ma Israel pygua huvixa peteĩ guembiguaí oenoĩ vy ixupe aipoe'i:

– Tou pojava ta'vy xea py Inlá ra'y Micaías – he'i.

9 Ha'e va'e jave py ma Israel pygua huvixa ha'e Judá pygua huvixa reve jogeruoguary nhoguenuiny peteĩ-teĩ guenda openaaty py ae, huvixa pegua ao py ae onhemonde reve, Samaria tetã kora rokẽ yvÿry, mba'emo moa'yiaty py. Ha'e kuery renonde ma profeta kuery ha'e javi ijayvu okuapy.

10 Ha'e gui Quenaana ra'y Zedequias ma oguereko vaka rakua ra'angaa ferro gui ojapo va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

– Po rami SENHOR ijayvu: “Kova'e ramigua py reipyxo 'rã Síria pygua kuery reitypa peve”, he'i.

11 Ha'e gui profeta kuery mboae ma ha'e va'e ayvu rupi meme ijayvu vy

– Tereo kẽ Ramote-Gileade katy, oreruvixa, ha'e py ma ndepo'aka 'rã, mba'eta SENHOR omboaxapa 'rã ndepo py – he'i okuapy.

1 Reis 22.13-28

12 Ha'e gui Micaías reruarã tembiguaí oo va'ekue ixupe ijayvu vy aipoe'i:

– Ma'ẽ, profeta kuery ikuai va'e ma peteĩ'i rami ijayvu kuri huvixa pe mba'emo porã re anho. Ndeayvu 'rãgie ha'e kuery ijayvuague rami ae, mba'emo porã re anho.

13 Micaías ombovai:

– Ha'e rami avi anhetẽ SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoa'e: Xee ma Xeruete aipoe'i ukaa rami ae 'rã xeayvu – he'i.

14 Ha'e gui huvixaa py ovaẽ ramove ixupe oporandu:

– Micaías, toroo ae pa Ramote-Gileade re ropu'ã vy, tyrã pa toroo eme?

Jypy Micaías ombovai:

– Tapeo, ha'e vy pendepo'aka 'rã, mba'eta ndepo py SENHOR omboaxapaa 'rã – he'i.*

15 Ha'e rami rã huvixa aipoe'ive ju ixupe:

– Mbovykue ma tu ndevy xeayvu, SENHOR rery rupi anhetẽ va'e re anho ndeayvu aguã?

* **18:14** Micaías ma profeta ramigua kuery ayvu rupi rive ranhe ijayvu, anhetẽ va'e'ÿa rami oikuaa uka vy.

16 Ha'e rã Micaías ombovai:

– Ha'e gui Israel kuery xee aexapa vyvty áry rupi omoaĩmbaa ramo, vexa'i ija e'ÿ va'e rami. Ha'e ramo SENHOR aipoe'i: “Peva'e kuery ma ija e'ÿ va'e vy peteĩ-teĩ too porã ngoo katy”, he'i xevy.

17 Ha'e ramo Israel pygua huvixa aipoe'i Josafá pe:

– Aipo nda'ei ri ty'y ndevy: “Ha'e va'e ma xerenonderã re nomombe'ui ae iporã va'e, ha'e rã iporã e'ÿ va'e anho”, ha'e ma voi kuri?

18 Ha'e gui ma Micaías ijayvuvu tema:

– Endu ha'vy SENHOR ayvu. Xee aexa SENHOR guenda openaaty py oguapy oiny rã, ha'e oia py ikuai avi ixondaro kuery yva pygua ha'e javi, ijaxu e'ÿa re ha'e ijaxua re.

19 Ha'e gui SENHOR oporandu: “Mava'e 'rã tu Acabe mbotavyarã oo, Ramote-Gileade py ho'a aguã?” Ha'e ramo peteĩ ma peteĩ rupi ijayvu, ha'e rã amboae ma amboae rami ijayvu.

20 Ha'e gui peteĩ nhe'ẽ ou vy ojexa uka SENHOR renonde. Ha'e va'e aipoe'i: “Xee ma aa 'rã ambotavy”, he'i. Ha'e rã SENHOR oporandu: “Mba'e py ha'vy?”

21 Ombovai: “Aa 'rã nhe'ẽ imbotavyarã aĩ ixupegua profeta kuery ha'e javi juru re”, he'i. Ha'e ramo SENHOR aipoe'i: “Ndee ma rembotavy 'rã, ndepo' aka rãe. Tereo, ejapo ha'e rami”, he'i.

22 Ha'e rami rã kova'e profeta kuery ndevyguia ikuai va'e juru re SENHOR omoĩ ra'e nhe'ẽ nembotavyarã. Ha'e rã SENHOR ma nderovai ijayvu guive mba'emo vai oiko aguã re – he'i.

23 Ha'e gui Quenaana ra'y Zedequias onhemboja vy oipete Micaías. Ha'e vy aipoe'i:

24 – Ma rupi tu ha'vy xegui SENHOR nhe'ẽ oẽ ndevy ijayvu aguã?

Micaías ombovai:

– Reikuua 'rã opy ja'o py renhemi aguã reike jave – he'i.

25 Ha'e gui ma Israel pygua huvixa ju aipoe'i:

– Pejopy ke Micaías, ha'e pemboaxa tetã ruvixa Amom ha'e huvixa ra'y Joás po py.

26 Ha'e vy aipopeje: “Po rami huvixa ijayvu: ‘Pemboty nhuã py kova'e ava, ha'e pembojexavai mbojape ha'e yy ruxã'i kuerei peme'ëa py, ajevvy porã ju e'ÿa ja', he'i uka”, peje.

27 Ha'e gui Micaías aipoe'i:

– Ha'e rami teĩ xapy'a rei anhetẽ ri rejevvy porã ramo SENHOR ayvu rupi e'ÿ xeayvu ramo ma 'rã. Pendu pota pova'e re, peẽ kuery ha'e javi! – he'i.

1 Reis 22.29-40

28 Ha'e gui ma Ramote-Gileade katy Judá pygua huvixa Josafá reve Israel pygua huvixa jogueraa.

29 Israel pygua huvixa aipoe'i Josafá pe:

– Xee ma amboae rami anhemonde reve 'rã aa joe apu'ã aguã katy. Ha'e rã ndee ma ndeao py ae 'rã renhemonde – he'i. Ha'e rami vy Israel pygua huvixa amboae rami onhemonde reve oo joe opu'ãa py.

30 Síria pygua huvixa aipoe'i ma voi okaróxa mboguataa trinta e dois huvixa ikuai va'e pe: “Ou va'e-va'e rovai rive pepu'ã eme yvatekueve teĩ, ha'e rã Israel pygua huvixa rovai anho'i”, he'i va'ekue.

31 Ha'e gui huvixa karóxa mboguataa kuery ma Josafá oexa vy aipoe'i okuapy:

– Peva'e ae ri nhi'ã Israel pygua huvixa – he'i vy ha'e katy oje'oi ojoko aguã. Ha'e ramo Josafá ojapukai rã SENHOR oepy vy ojoko oia katy oje'oi ve'ÿ aguã.

32 Ha'e gui huvixa karóxa mboguataa kuery ma Israel pygua huvixa e'ÿ ae ra'ea oikuaa vy oejapa ju.

³³ Ha'e gui peteĩ ava guyrapa omoatã vy opoia katy rei opoi vy onhyvõ Israel pygua huvixa pexo regua pa'ũa py rive. Ha'e ramo aipoe'i guembiguai karóxa mboguataa va'e pe:

– Ejere joe opu'ãa mbyte gui xereraa aguã, mba'eta xepyxoa ma – he'i.

³⁴ Ha'e va'e ára ma joe opu'ãve tema okuapy. Ha'e rã huvixa ma Síria kuery oexaa py opu'ã ho'amy okaróxa py ka'aru peve. Ha'e gui kuaray oike ma jave omano.

19

Josafá pe profeta Jeú ijavyu eteague

¹ Ha'e gui Judá pygua huvixa Josafá ma oiko porã'i reve ojevvy ju Jerusalém py ngoo oia katy.

² Ha'e rã Hanani ra'y profeta Jeú ma oẽ ouvy huvixa Josafá ovaexĩ aguã. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Ha'eve nda'u heko vai va'e reipytyvõ SENHOR re nda'ija'ei va'e kuery reayvuvea rupi? Ha'e nunga rupi nde'áry ou 'rã SENHOR poxya.

³ Ha'e rami avi ndere ojou guive iporã va'e, mba'eta nhandeyvy gui reipe'apa va'ekue ta'angaraã vyvra omopu'ã mbyre, ndepy'a re Nhanderuetete reka aguã remoĩ guive – he'i.

Joguerekoarã kuery omoĩague

⁴ Josafá ma Jerusalém pygua ae oiko va'eri oo avi 'rã heta va'e kuery ikuai rupi Berseba guive Efraim re vyvty ikuai va'e rupi. Ojapo 'rã ovy SENHOR guamoĩ kuery ruete pe ju ojevvy aguã.

⁵ Ovyvvy jave rupi omoĩ joguerekoarã kuery, tetã ikorapa va'e ha'e javi rupi, peteĩ-teĩ tetã py ikuai aguã.

⁶ Joguerekoa kuery omoĩ vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Pexa pota 'rã mba'exa pa pejapo aguã re, mba'eta avakue 'arandua rupi rive e'ỹ 'rã peikuaa pota, SENHOR guigua rupi anho. Ha'e ramo penhomboayvua py ha'e oĩ 'rã peẽ kuery reve.

⁷ Ha'e nunga rupi aỹ SENHOR renonde peiko tema pejererokyjea rupi. Penheangu tema pejoguerekoa rupi, mba'eta SENHOR Nhanderuetete re ma noĩ ha'eve'ỹa rami joguereko aguã, mba'eta ha'e ma ndoayvuvei 'rã peteĩ anho, neĩ ndojopyi 'rã ome'ẽmby – he'i.

⁸ Ha'e rami ae avi Jerusalém tetã py ju Josafá ojevvy ma rire ha'e py voi omoĩ levita ha'e sacerdote kuery va'e regua, Israel kuery akã ikuai va'e guive, SENHOR gui vy nhomboayvu ha'e joo rami e'ỹ-e'ỹ oikuaa va'e re oikuaa pota aguã.

⁹ Ha'e kuery omoĩ vy aipoe'i:

– Peteĩ rami pendepy'aa py ojeroviapy 'rã peiko SENHOR renonde pejererokyjea rupi.

¹⁰ Ha'e gui peẽ kuerya py ou 'rã penderyvvy kuery tetã py ikuai gui, jouguy omoẽague re oikuaa pota uka vy, ha'e'ỹ vy lei re oĩ va'e re, ojapo uka pyre re, ombopara pyre e'ỹ vy imongetaague re mba'e. Ha'e ramo ha'e kuery pe pendeayvu 'rã SENHOR renonde ojevavy e'ỹ aguã, peẽ ha'e penderyvvy kuery re ipoxya ou e'ỹ aguã. Ha'e rami ae ke peiko pejevavy e'ỹ aguã.

¹¹ Ha'e gui apy ma oĩ sacerdote yvateve va'e Amarias. Ha'e va'e ma opena 'rã mba'emo SENHOR regua ikuai va'e re. Ha'e rã mba'emo huvixa regua re opena va'e ma Ismael ra'y Zebadias, Judá regua yvateve va'e. Levita kuery voi ikuai 'rã penepytyvõarã. Penembaraete ke ha'vy pejoguereko porã aguã. Ha'e gui SENHOR oiko 'rã heko porã va'e reve – he'i.

20

Moabe ha'e Amom pygua kuery re Josafá ipo'akaague

¹ Ha'e va'e rire ma Moabe ha'e Amom ramymino kuery ou okuapy Josafá re opu'ã aguã, meunita kuery regua reve.

² Ha'e ramo amongue ou vy Josafá pe omombe'u. Ha'e vy aipoe'i:

– Heta raxa ou ta okuapy nderovai opu'ã aguã, ye'ẽ rovai gui ha'e Síria vvy gui ou. Ne'exa, Hazazom-Tamar py ma ovaẽ, En-Gedi py – he'i.

³ Ha'e ramo Josafá okyje vy ojee omoĩ SENHOR oeka aguã. Ha'e rami vy ijayvu Judá regua ha'e javi okaru e'ỹ re ikuai aguã.

⁴ Ha'e ramo Judá kuery onhemboatypa okuapy SENHOR oepy aguã re ojerure aguã. Judá regua tetã ha'e javi rupigua ou okuapy SENHOR oeka aguã.

⁵ Ha'e gui ma Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ijaty va'e renonde py Josafá opu'ã ho'amy, SENHOR pegua oo py, oka pyau vvy'iry.

⁶ Ha'e vy aipoe'i:

– SENHOR oreramoĩ kuery ruete, ndee ae e'ỹ teve Oreruete yva pygua? Ndee ae e'ỹ teve ha'e javi regua ruvixa re ndepo'aka va'e? Mba'eta ndepo py oĩ mbaraetea ha'e po'akaa, nda'ipoi guive ndejokoarã.

⁷ Ha'e gui Oreruete, ndee e'ỹ ri ty'y kova'e vvy regua reipe'apa va'ekue ndevyguia Israel kuery renonde gui? Ha'e nerembiayvu Abraão ramymino kuery pe'ỹ teve kova'e vvy reme'ẽ raka'eve rã peve ikuai aguã?

⁸ Ha'e ramo apy ae ha'e kuery hekoea ha'e ojapo okuapy peteĩ henda iky'a e'ỹ va'e nderery oĩ aguã. Ha'e vy aipoe'i:

⁹ “Xapy'a rei mba'emo vai orere ou ramo, kyxe oremonoingo axyarã, vixo vaikue e'ỹ vy karuai mba'e, ha'e ramo kova'e oo py roexa uka 'rã ndevy, mba'eta kova'e oo re ae nderery oĩ. Ha'e gui rojexavai reia py rojapukai 'rã ndevy. Ha'e ramo ndee ma rojapukaia rendu vy orerepy 'rã”, he'i okuapy raka'e.

¹⁰ Ha'e gui aỹ ou ma Amom ha'e Moabe guigua, Seir vvyty guigua kuery guive. Ha'e va'e kuery vvy re ma Egito vvy gui Israel kuery reru jave nerembopo'akai va'ekue. Ha'e ramo oreramoĩ kuery amboae katy ojepekuavo vy nomombai raka'e.

¹¹ Ha'e rami va'ekue ri aỹ ha'e kuery ou okuapy ndevyguia vvy gui ore-moxêmba aguã, oreyvyrã reme'ẽ va'ekue teĩ.

¹² Ha'e gui Oreruete, nerembopagai ta ri ty'y ha'e kuery? Mba'eta ore kuery re ma noĩ mbaraetea kova'e kuery orere opu'ã ouvy va'ekue rojoko aguã. Ore ma ndoroikuaai rojapo aguã. Ha'e rami avi ndea katy roma'ẽ tema rokuapy – he'i.

¹³ Ha'e jave SENHOR renonde py Judá kuery ha'e javi opu'ã okuapy, kyrĩgue'i, kunhague ha'e ta'y kuery ha'e javi reve.

¹⁴ Ha'e gui ijaty va'e kuery mbyte py SENHOR Nhe'ẽ ou vy onhemonde Zacarias ra'y Jaaziel re. Ha'e va'e ma Benaia ra'y, Benaia ma Jeiel ra'y, Jeiel ma Matanias ra'y, Matanias ma levita, Asafe ramymino kuery va'e regua.

¹⁵ Ha'e ramo ha'e va'e aipoe'i:

– Pendu ke, peẽ Judá ha'e Jerusalém py penderekoa va'e, ndee huvixa Josafá voi, pendevy SENHOR ijayvua rã. Pekiye eme, penhemondyi eme guive kova'e kuery gui heta teĩ. Mba'eta ha'e kuery re opu'ã va'erã ma peẽ e'ỹ, Nhanderuete ae.

¹⁶ Ha'e nunga rupi ko'ẽ ramo peje'oi 'rã ha'e kuery rovai. Ha'e kuery ou 'rã okuapy Ziz vvy'ãmbea rupi, ha'e Jeruel tekoa e'ỹa renonde katy 'rã ovaẽ.

¹⁷ Ha'e py peovaexĩ teĩ peẽ ma napepu'ãi 'rã ha'e kuery re. Pepyta ranhe pe'amy, ha'e gui pexa 'rã SENHOR pendereraa jepe ramo, Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ha'e javi. Pekiye eme, penhemondyi eme guive. Ko'ẽ ramo

tapeo ha'e kuery peovaexĩ aguã, mba'eta SENHOR oiko 'rã peẽ kuery reve – he'i.

¹⁸ Ha'e ramo huvixa Josafá oĩ guenapy'ã re, ngova yvy re omovaẽ reve. Judá ha'e Jerusalém py hekoa va'e kuery voi guenapy'ã re ikuai SENHOR renonde py. Ha'e rami vy omboete okuapy.

¹⁹ Levita Coate ha'e Corá ramymino kuery voi oporaei atã reve omboete okuapy SENHOR Israel kuery ruete.

²⁰ Ha'e gui ma ko'ẽgue aje'ive'i reve ovypa ma vy tekoa e'ỹa katy oje'oi, Tecoa tetã rupi. Ha'e kuery oje'oi jave Josafá opu'ã ho'amy vy aipoe'i:

– Judá ha'e Jerusalém py penderekoa va'e, pendu ke xeayvu rã! Pejervia tema SENHOR Penderuete re, ha'e ramo peĩ atã 'rã. Ixupegua profeta kuery ijayvuague perovia tema, ha'e ramo peiko porã 'rã – he'i.

²¹ Heta va'e kuery reve ijayvu ju ranhe vy omoĩ SENHOR pe oporaei va'erã. Ha'e kuery ma ao iký'a e'ỹ va'e py onhemonde reve oje'oi xondaro kuery renonde rupi. Ha'e vy Nhanderuete pe oporaei vy aipoe'i:

– Perovy'a tema SENHOR, mba'eta nhanemboaxya oĩ riae raka'e rã peve – he'i jogueravy.

²² Ha'e gui ha'e kuery oporaei reve omboete aguã omboypy ramove SENHOR ojapo Amom, Moabe pygua ha'e Seir vvyty pygua kuery Judá rovai guarã ou va'ekue re opu'ãa aguã rami. Ha'e ramo oitypaa.

²³ Mba'eta Seir vvyty pygua kuery rovai re Amom ha'e Moabe pygua kuery ae opu'ã okuapy, omomba ha'e ojukapa aguã. Ha'e gui ha'e kuery omomba Seir pygua kuery rire jomeme nhomoirũ-irũ okuapy jova-jovai gui jojukapa peve.

²⁴ Ha'e gui Judá pygua kuery ma vvyty áry ovaẽague gui vvy'ã guy katy omaẽ vy oexa pota rã heta va'ekue te'õgue anho rive ikuai ra'e vvy rupi ho'apaague py, pete'ive ma ndoikovevei.

²⁵ Ha'e rami vy Josafá ngupivegua kuery reve oguejy jogueravy imba'e rei-reikue ogueraa aguã. Ha'e vy te'õgue ikuai va'e mbyte rupi ojou okuapy mba'emo porãgue ha'e ovare ete va'e oata aguã rami e'ỹ. Omba'erã oipe'apa vyvoi aguã nda'evei. Heta vaipa rã mboapy ára re oipe'a okuapy mba'emo ikuai va'ekue.

²⁶ Ha'e gui irundy araa py mae ma onhemboaty ju okuapy vvyugua “Nhomoingo porãa” epy va'e py. Ha'e py ma oporaei okuapy SENHOR pe. Ha'e nunga rupi ae ha'e va'e vvyugua pe “Nhomoingo porãa” ea aỹ peve.

²⁷ Ha'e gui Judá ha'e Jerusalém pygua avakue ojevypa ju. Ha'e kuery renonde ma Josafá oo. Ha'e rami vy Jerusalém katy ojevypa ju jogueravy ovy'a reve, hovaigua kuery re SENHOR ombop'akapa vy ombovy'a rire.

²⁸ Jerusalém tetã py ju ovaẽmba okuapy. Mbaraka, ixã reta va'e mimby guaxu py omonhe'ẽ reve jogueraa SENHOR pegua oo peve.

²⁹ Ha'e gui amboae vvy regua kuery ma Israel rovaigua kuery re SENHOR opu'ãague oendu okuapy ramo ha'e kuery re Nhanderuete ombou ndaekorãvei okuapy aguã.

³⁰ Ha'e rami py Josafá openaa rupi ikuai porã ju, jovaive-ive re opytu'u aguã Nhanderuete ome'ẽ rire.

1 Reis 22.41-50

³¹ Ha'e rami py Josafá opena Judá kuery re. Huvixa oĩ ypy'i jave trinta e cinco ma'etỹ oguereko. Ha'e vy vinte e cinco ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma Sili rajy Azuba.

³² Ha'e ma nguua Asa oikoague rupi ae oiko. Ha'e va'e rupi oikoa gui ndojep'e'ai vy ha'evea ramigua meme ojapo SENHOR renonde.

³³ Ha'e rami teĩ yvy'ã rupi ombojeroviaaty ikuai va'e ma nombovaipai, mba'eta heta va'e kuery opy'a re nomoĩ teri guamoĩ kuery ruete pe anho ikuai aguã.

³⁴ Ha'e gui oĩve rei tema Josafá rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue jypy guive opaa peve noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokue Hanani ra'y Jeú ombopara va'ekue re?

³⁵ Ha'e va'e rire ma Judá pygua huvixa Josafá onhemoirũ Israel pygua huvixa Acazias reve, heko vai ete va'eri.

³⁶ Hexeve onhemoirũ kanoã guaxu ojapo okuapy aguã Társis katy oo va'erã. Eziom-Geber py ojapo.

³⁷ Ha'e rami teĩ Josafá rovai profeta Maressa guigua Dodavá ra'y Eliézer ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

— Acazias reve renhemoirũ ramo SENHOR omomba ma 'rã mba'emo rejapo uka va'ekue — he'i. Ha'e rami rire kanoã guaxu ha'e javi opẽmba vy Társis katy ndooi.

21

2 Reis 8.16-24

¹ Ha'e gui ma Josafá ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa tetã Davi rekoague py. Ha'e gui ta'y Jeorão ju oĩ nguu rekovia.

² Ikuai avi tyvy kuery Josafá ra'ykue mboae: Azarias, Jeiel, Zacarias, Azarias, Micael ha'e Sefatias. Ha'e va'e kuery ma Israel pygua huvixa Josafá ra'y kuery meme.

³ Ha'e kuery peguarã ma tuu ojapo uka reta va'ekue prata ha'e ouro guigua, mba'emo iporãgue ha'e Judá regua tetã ikorapa va'e voi. Ha'e rã huvixa oĩ aguã ma gua'y Jeorão pe oeja, jypykue ramo.

⁴ Ha'e gui ma nguu rekovia Jeorão oĩ ma vy onhemombaraeteve. Guyvy kuery voi ojukapa kyxe py, Israel pygua yvatekueve guive.

⁵ Jeorão ma huvixa oĩ ypy'i jave py trinta e dois ma'et'ya oguereko. Ha'e gui oito ma'et'ỹ re opena Jerusalém py.

⁶ Ha'e ma Israel pygua huvixa kuery ikuaiague rupi rive oiko, Acabe ro pygua kuery ikuaiague rami avi, tajy re ae omenda rire. Ha'e rami vy SENHOR renonde rupi mba'emo vai anho ojapo oikovy.

⁷ Ha'e rami teĩ SENHOR nomombaxeĩ Davi ramymino kuery, Davi reve ngupive guarã ojapo rire. Mba'eta ixupe ijayvuague rami vy hekovia nhomoexakãarã omoĩ riae aguã re, ha'e gui hamymino kuery rekovia ju.*

⁸ Jeorão oĩ jave ma Edom pygua kuery opu'ã okuapy Judá kuery rovai ipo'akaa guy py nda'ikuaixevei vy. Ha'e rami vy omoĩ okuapy nguvixarã ae.

⁹ Ha'e nunga rupi Jeorão ma guembigui yvatekueve ha'e karóxa oguereko va'e ha'e javi reve oje'oi ha'e katy. Ha'e rã Edom pygua kuery ojoko imbokuapy, ikaróxa ja ruvixa kuery guive. Ha'e rami teĩ pyavyve Jeorão kuery opu'ã vy oitypa.

¹⁰ Ha'e rami py Edom pygua kuery opu'ãmba okuapy Judá kuery po'akaa gui oo jepe aguã, aỹ peve guarã. Ha'e va'e jave ae avi Libna pygua kuery opu'ã avi Jeorão rovai, SENHOR guamoĩ kuery ruete gui ojepe'a rire.

¹¹ Judá re yvy'ã ikuai va'e áry Jeorão ojapo avi ombojerovia atyrã. Ha'e va'e py ma ojapo Jerusalém pygua kuery mba'emo ra'angaa re rive ojerovia aguã rami, Judá kuery ha'e javi ndojejokoi aguã rami ojapo.

* 21:7 Davi pe SENHOR ijayvuague ma 1 Reis 11.34-36, 15.4, 2 Crônicas 21.7 ha'e Salmo 132.17 py. Ha'e gui "Nhomoexakãa" he'ia ma huvixave raka'eve rã oiko va'erã re ijayvu vy, Jesus Cristo rekorã re guive (Lucas 2.30-32; João 8.12).

¹² Ha'e gui ipo py ome'êa peteĩ kuaxia para profeta Elias ombou va'ekue. Ha'e va'e re ipara oiny: "Po rami SENHOR neramoĩ Davi ruete jiyavu: 'Ndee ma nderu Josafá ha'e Judá pygua huvixa Asa oikoague rami e'ỹ reiko,

¹³ Israel pygua huvixa ikuaiague rami anho reiko va'e. Ha'e vy rejapo Judá ha'e Jerusalém pygua kuery mba'emo ra'angaa re rive ojerovia aguã rami, Acabe ro pygua kuery ombojerviaa rami ae avi. Ha'e gui nderyvy kuery nderu ro pygua ae rejukapa, ha'e kuery ndegui hi'arandukueve va'eri.

¹⁴ Ha'e rami rire SENHOR ombojexavai 'rã ndevygua kuery opa marãgua mba'eaxya py, ndera'y ha'e ndera'yxy kuery guive, ha'e gui ndejeupe guarã rejou va'ekue ha'e javi.

¹⁵ Ha'e ramo rejexavai ete 'rã nderyekue rupi mba'eaxy rendu va'e gui, ko'ê nhavõ rejexavaive tema 'rã reovy, nderyekue oẽmba peve', he'i."

¹⁶ Ha'e gui ma SENHOR ojapo Jeorão rovai filisteu kuery opu'ã aguã rami, Arábia pygua kuery Etiópia katy'i hekoa va'e guive.

¹⁷ Ha'e ramo ha'e kuery oupa vy opu'ã okuapy Judá kuery rovai. Ha'e rami vy huvixa ro py imba'e rei-rei ojou va'e ogueraapa, ta'y ha'e ta'yxy kuery voi. Neĩ peteĩ ta'y kuery va'e regua ndoejai, kunumive'i va'e Jeocaz anho e'ỹ vy.

¹⁸ Ha'e nunga oikopa ma rire SENHOR omoingo axy hyekue rupi okuera aguã rami e'ỹ.

¹⁹ Ko'ê nhavõ ojexavaive tema ovy. Ha'e gui mokoĩ ma'etỹa py ma mba'eaxya gui hyekue oẽmba oiny. Ha'e vy ojexavai ete reve omano. Ha'e rã ixupe guare kuery ma heakuã porã va'e ndoapyi ima'endu'a aguã, guamoĩ kuery omano rã ojapoaty rami e'ỹ.

²⁰ Ha'e va'e ma trinta e dois ma'etỹ oguereko huvixa oĩ ppy jave. Ha'e gui Jerusalém py opena oito ma'etỹ re. Omano ramo avave rei nda'ipy'a vai. Ha'e rami vy tetã Davi rekoague py onhono porãa teĩ yma guare huvixa kuery rupa yvýry e'ỹ guive.

22

2 Reis 8.25-29

¹ Jeorão rekovia Jerusalém pygua kuery nguvixarã omoĩ ta'y kyrĩve va'ekue Acazias, mba'eta ha'e kuery ikuaiia py mba'emo pe'apaarã Arábia pygua kuery reve ovaẽ va'e tyke'y kuery ojukapa rire. Ha'e rami vy Jeorão ra'y Acazias ae oĩ Judá pygua ruvixarã.

² Acazias vinte e dois ma'etỹ oguereko jave oĩ ppy'i huvixa. Ha'e vy peteĩ ma'etỹ ete'i opena Jerusalém py.

³ Ixy ma Onri rajy Atalia. Ixy ombo'e vai rire Acazias oiko Acabe kuery ikuaiia rami.

⁴ Acabe kuery ikuaiia rami ae mba'emo vai anho ojapo SENHOR renonde rupi, mba'eta tuu omano rire ha'e kuery ae omongeta okuapy okanhy aguã rami.

⁵ Ha'e kuery omongetaa rami oiko vy Israel pygua huvixa Jorão reve jogueraa Ramote-Gileade katy Síria pygua huvixa Hazael rovai opu'ã aguã. Ha'e ramo Síria pygua kuery oipyxo Jorão.

⁶ Ha'e ramo Acabe ra'y huvixa Jorão ma Ramá tetã py Síria pygua huvixa Hazael re opu'ãa py oipyxo okuapy. Ha'e ramo Jezreel tetã py ju ojevy okuera aguã. Ha'e gui Jezreel py Jorão imba'eaxy oupya py ou Judá pygua huvixa Jeorão ra'y Acazias oexa aguã.

Jeú Acazias ojukaague

⁷ Nhanderuete Acazias ojukaxe ramo ae oo huvixa Jorão pou vy. Mba'eta ha'e ou vyve Jorão reve jogueraa Ninsi ra'y Jeú rovai opu'ã aguã. Ha'e va'e ma SENHOR oiporavo ma voi huvixa Acabe ro pygua kuery mombaarã.

⁸ Ha'e ramo Jeú Acabe ro pygua kuery ojukapa ma rire ojou avi Judá regua yvatekueve ha'e Acazias ryvy ra'y kuery oipytyvõa rupi ikuai va'ekue. Ha'e rami vy ha'e kuery voi ojukapa.

⁹ Ha'e va'e rire oeka uka avi Acazias. Ha'e rã Samaria tetã py ojoua onhemia rupi oikoa py. Ha'e rami vy Jeú oia py ogueru vy ojuka okuapy. Hembigua kuery ae onhono porã okuapy, mba'eta aipoe'i: "Josafá opy'a ha'e javi py SENHOR oeka va'ekue ra'y", he'i vy. Ha'e rami rire Acazias ro pygua kuery regua ndoikovei huvixa oĩ va'erã.*

2 Reis 11.1-3

¹⁰ Ha'e gui ma Acazias xy Atalia oendu opi'a omano maa. Ha'e vy opu'ã vy ojukapa Judá pygua huvixa ramyminokue ha'e javi.*

¹¹ Ha'e rã Acazias ra'y Joás ma ha'e kuery ojukaa ta jave huvixa Jeroão rajykue Jeosabeate ogueraa jepe huvixa ra'y kuery mbyte gui. Ha'e rami vy onhomi peteĩ opy mbytevê katy hexe opena va'ety reve. Atalia gui Jeosabeate onhomi vy ndojuka ukai nho. Jeosabeate ma huvixa Jeroão rajykue, sacerdote Joiada ra'yxy, ha'e Acazias reindy.

¹² Ha'e ramo Joás ma mboapy meme ma'etã peve oiko ha'e kuery reve SENHOR pegua opy. Ha'e va'e jave ma Atalia ae huvixa oĩ ha'e va'e yvy re.

23

2 Reis 11.4-12

¹ Sete ma'etã py ma Joiada* ipy'a guaxu vy ojapo peteĩ rami ikuai aguã xondaro kuery ruvixa ikuai va'e reve. Ha'e va'e kuery ma Jeroão ra'y Azarias, Joanã ra'y Ismael, Obede ra'y Azarias, Adaías ra'y Maaséias ha'e Zicri ra'y Elisafate.

² Ha'e va'e kuery ma Judá yvy jave rupi oje'oi vy Judá regua tetã ha'e javi gui omono'õmba heruvy levita kuery ha'e Israel kuery akã ikuai va'e. Ha'e ramo oupa okuapy Jerusalém py.

³ Ha'e va'e kuery ha'e javi Nhanderuetep pegua opy oua py huvixa reve ojapo okuapy peteĩ rami ikuai aguã. Ha'e ramo ha'e kuery ha'e javi pe Joiada aipoe'i:

– Ne'exa, huvixa ra'ykue ae 'rã oĩ huvixarã, Davi ramymino kuery rekorã re SENHOR ijayvu ma voigague rami vy.

⁴ Po rami 'rã peẽ kuery pendekuai. Mboapy henda py 'rã pendekuai. Ha'e gui peteĩ regua sacerdote ha'e levita kuery pendekuai va'e ma sábado ára py peike vy okê rarõa rupi 'rã pendekuai.

⁵ Ha'e gui amboae regua ma huvixa ro py 'rã pearõ. Ha'e gui mboapya va'e regua ma Okê Yta 'epy va'e py 'rã pearõ. Ha'e rã heta va'e kuery ha'e javi 'rã ikuai SENHOR pegua oo roka py.

⁶ Ha'e rami avi SENHOR pegua opy ete avave rei ndoikeai 'rã, sacerdote ha'e levita kuery ipytyvõa rupi ikuai va'e e'y vy. Ha'e kuery anho 'rã oike, ik'y'a e'y va'e vy. Ha'e rã heta va'e kuery ha'e javi ma SENHOR ijayvuague rami ae 'rã ikuai.

⁷ Ha'e gui levita kuery pendekuai va'e ma huvixa yvýry ae 'rã pendekuai, peteĩ-teĩ pendepo py tembiporu pereko reve. Ha'e gui mava'e rã rei oo py oike ta va'e pejuka 'rã. Huvixa reve ae 'rã peiko oẽ ovy jave, ha'e gui oike ouvuy jave voi – he'i.

⁸ Ha'e ramo levita ha'e Judá pygua kuery ha'e javi ma sacerdote Joiada ojapo ukaague rami ikuai. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ ogueraa guexevegua

* **22:9** 2 Reis 9.21-29   * **22:10** Guemiarirõ kuery ojukapa ha'e ae onhembouvixaxe vy.   * **23:1** Joiada ma sacerdote vy oipytyvõ SENHOR pegua templo ropy huvixa Joás onhomia aguã (22.11-12).

avakue, sábadu ára py oike ha'e oẽ ta va'e kuery, mba'eta sacerdote Joiada nomondoukai omba'eapoaty gui.

⁹ Ha'e ramo cem ikuai va'e-va'e ruvixa kuery pe sacerdote Joiada omboaxa huvixa Davi mba'ekue hu'y guaxu, hu'y jokia ha'e imo'ãa tuvixa va'e, SENHOR pegua opy omoĩ porã mbyre.

¹⁰ Ha'e gui heta va'e kuery ha'e javi ma peteĩ-teĩ opo py tembiporu oguereko va'e reve ha'e omoĩ huvixa ro yke jovaive re ha'e altar hi'aia peve, huvixa ombojere vy oarõ okuapy agua.

¹¹ Ha'e gui mae ma oguenoẽ heruvy huvixa ra'ykue. Inhakã re coroa omoĩ vy ixupe ome'ẽ kuaxia para Nhanderuete ayvu oia. Ha'e rami vy omoĩ okuapy nguixarã. Inhakã rupi Joiada ha'e ta'y kuery azeite oikyty reve ojapukai okuapy:

– Toiko riae nhanderuvixa!

2 Reis 11.13-16

¹² Ha'e gui heta va'e kuery onha-onhaa rupi huvixa pe oporai okuapy Atalia oendu vy ha'e kuerya py ou SENHOR pegua opy.

¹³ Ha'e vy oma'ẽ rã huvixa hi'aĩ ma oikeaty py oo yta yv'ry. Huvixa renonde ikuai avi harõa kuery ruvixa ha'e mimby guaxu monhe'ẽa kuery. Heta va'e kuery ha'e javi oguero vy'a okuapy, mimby guaxu omonhe'ẽ guive. Oporaei va'ety kuery voi omba'epu reve oguero poraei okuapy. Ha'e ramo Atalia oao omondoro reve ojapukai:

– Xerovaigua ra'e! Xerovaigua ra'e! – he'i.

¹⁴ Ha'e ramo sacerdote Joiada xondaro ruvixa kuery oka katy ogueru vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Kunha va'e penoẽ ke heravy hyxy okuapy va'e kuery mbyte rupi. Amongue hupive oo ta ramo pejuka 'rã kyxe py – he'i. Mba'eta sacerdote ae “Pejuka eme SENHOR pegua opy” he'iaque rami.

¹⁵ Ha'e ramo kunha va'e ojopy okuapy vy kavaju rape oĩ va'e rupi ogueraa huvixa ro peve. Ha'e py mae ma ojuka.

2 Reis 11.17-21

¹⁶ Ha'e gui ma Joiada ojapo SENHOR pe ete ha'e kuery ikuai agua regua, ha'e ae ha'e heta va'e kuery ha'e javi reve.

¹⁷ Ha'e ramo heta va'e kuery ovyv ha'e javi gui ou va'ekue ma Baal pegua oo py oike okuapy vy oitypa. Ixupegua altar ikuai va'ekue omopẽmba okuapy, ta'angaa ikuai va'e guive. Baal pegua sacerdote Matã voi ojuka altar yvy'iry.

¹⁸ Ha'e gui sacerdote regua levita ikuai va'e po py Joiada omboaxa SENHOR pegua oo re opena ha'e opy rupi ha'e kuery omba'epo agua Davi omoiaque rami, ha'e gui SENHOR pe mba'emo oapy reve ome'ẽ agua, Moisés kuaxia re lei oia rami vy, ovy'a ha'e oporaei reve, Davi oejaague rami vy.

¹⁹ Omoĩ avi SENHOR pegua oo rokẽ rarõarã kuery, ha'eve'ya oia va'e regua peteĩve oike e'y agua.

²⁰ Joiada ogueraa xondaro kuery cem ikuai va'e-va'e ruvixa kuery, yvatekueve, guetarã kuery re opena va'e, ha'e ha'e va'e yvy regua kuery ha'e javi. Ha'e rami vy ha'e va'e kuery reve SENHOR pegua oo gui ogueraa avi huvixave. Okẽ yvy'ã katy oĩ va'e rupi ogueroaxa heravy huvixa ro katy oje'oi vy. Ha'e py ma omboguapy imoiny tenda openaaty áry.

²¹ Ha'e va'e yvy regua kuery ovy'a pavẽ okuapy. Tetã pygua kuery voi ikuai porã'i, Atalia kyxe py ojuka rire.

¹ Joás ma sete ma'etÿ'i oguereko jave py oĩ ypy'i huvixa. Ha'e gui quarenta ma'etÿ re opena Jerusalém py.

² Ixy ma Berseba pygua Zibia. Joás ma ha'evea ramigua ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, sacerdote Joiada oĩa pukukue re.

³ Ta'yxyrã Joiada ojou mokoĩ kunha. Ha'e rami vy ta'y ha'e tajy kuery ikuai.

⁴ Ha'e va'e rire ma Joás onhembopy'a SENHOR pegua oo omoatyrõ uka aguã re.

⁵ Ha'e rami vy sacerdote ha'e levita kuery omboatypa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Tapeo Judá yvy re tetã ikuai va'e rupi. Ha'e vy pemono'õ peráta Israel kuery ha'e javi gui, ma'etÿa nhavõ ha'e kuery ome'ẽ va'erã, Penderuete pegua oo pemoatyrõmba aguã. Pejapo pojavave'i ke ha'e nunga – he'i. Ha'e rami teĩ levita kuery ma nonhea'ãi okuapy ha'e rami aguã.

⁶ Ha'e ramo huvixa oenoĩ uka sacerdote yvateve va'e Joiada. Ha'e vy oporandu ixupe:

– Mba'e re tu neremondoukai ri levita kuery Judá ha'e Jerusalém pygua kuery peráta ome'ẽ 'rã va'ekue ogueru aguã? Ha'e nunga Israel kuery ha'e javi pe SENHOR rembiguai Moisés ome'ẽ uka raka'e, oo ijayvu oĩaty omoatyrõa aguã – he'i.

⁷ Mba'eta Atalia ha'e ipi'a kuery heko vaia rupi vy ombovaipa rei va'ekue Nhanderuete pegua oo. Mba'emo SENHOR pegua opy rupigua iky'a e'ÿ va'erã oĩ va'ekue oiporupa Baal kuery pe ikuaia rupi rive.

⁸ Ha'e nunga rupi huvixa ijayvua rami vy ha'e kuery ojapo okuapy peráta ryrurã. Ha'e va'e ma omoĩ oka py, SENHOR pegua oo rokẽ rexei'i.

⁹ Ha'e rami vy Judá yvy ha'e Jerusalém tetã rupi ijayvu SENHOR pe ogueru aguã peráta hembiguai Moisés ogueru rukaague rami vy, Israel kuery tekoa e'ÿa rupi ikuai jave ome'ẽ uka va'ekue.

¹⁰ Ha'e ramo yvatekueve ha'e heta va'e kuery ha'e javi ovy'a reve ogueru okuapy peráta ome'ẽ va'erã. Hyru py ae omoĩ, oo omoatyrõmbaa peve.

¹¹ Peráta ryrõ levita kuery ogueraa 'rã opena va'erã kuery huvixa omoĩ va'ekue ikuai py. Ha'e gui heta peráta oĩ maa ha'e kuery oexa ramo ou ju 'rã huvixa rembiguai kuaxia para re opena va'ety ha'e sacerdote yvateve va'e oĩa py. Ha'e kuery ju hyru gui peráta oguenoẽmba vy hyru omoĩ ju 'rã henda py ae. Ko'ẽ nhavõ ha'e rami ojapo vy peráta omono'õ reta okuapy oata aguã rami rei e'ÿ.

¹² Ha'e va'e ha'e javi ma huvixa ha'e Joiada ome'ẽmba SENHOR pegua oo moatyrõa kuery re opena va'e kuery po py. Opaga avi ita re omba'eapo va'e ha'e oo apoarã kuery SENHOR pegua oo omoatyrõmba aguã. Ojou avi ferro ha'e overa va'e re omba'eapo va'erã, SENHOR pegua oo omoatyrõmba aguã.

¹³ Ha'e ramo omba'eapo va'erã omoĩ mbyre omba'eapo okuapy vy omoatyrõ porã heravy. Ha'e rami vy Nhanderuete pegua oo ha'ekue'i rami ae ju ojapo, omo'ã ratãmbave guive.

¹⁴ Ha'e nunga ojapopa ma vy huvixa ha'e Joiada pe ogueru okuapy peráta rembyrekue. Ha'e va'ekue gui ma ojapo uka mba'emo SENHOR pegua opy ha'e ombojeroviaa rupi oiporu pyrã. Ouro ha'e prata gui ojapo mba'emo oapyaty rupi oiporu va'erã, hy'a'i ha'e tembiporu ha'e javi. Ha'e ramo Joiada oĩa pukukue re ma SENHOR pegua opy mba'emo oapy reve ome'ẽa jepi 'rã.

¹⁵ Ha'e gui ma Joiada tuja'i, ha'e hi'ára reta ma vy omano. Cento e trinta ma'etÿ ma oguereko reve omano.

¹⁶ Ha'e ramo tetã Davi rekoague py onhono porãa huvixa kuery rupa yvÿry, Nhanderuete pe ha'e ixupegua oo re vy ojapo porã rire Israel re.

Huvixa aipoe'iague rami vy Zacarias ojukaa okuapyague

¹⁷ Joiada omano ma rire ou okuapy Judá regua yvatekueve. Guenapy'ã re ikuai huvixa Joás renonde py. Ha'e kuery ijayvu rã huvixa oendu.

¹⁸ Ha'e kuery oejapa ma okuapy SENHOR guamoĩ kuery Ruete pegua oo. Ha'e rami vy ta'angaarã vyvra omopu'ã mbyre pe rive ikuai, ta'angaa mboae pe guive. Ha'e kuery káuxa ae Judá ha'e Jerusalém re ou poxya.

¹⁹ Ha'e rami teĩ ha'e kuerya py SENHOR omondouka profeta kuery ojeupe ju ogueru aguã teĩ. Ha'e ramo ha'e kuery rovai profeta kuery ijayvu rã noendu potai okuapy.

²⁰ Ha'e gui Nhanderuede Nhe'ẽ ou sacerdote Joiada ra'ykue Zacarias re. Ha'e ramo heta va'e kuery renonde py opu'ã ho'amy vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Po rami Nhanderuede ijayvu: “Mba'e re tu SENHOR ojapo uka va'ekue rupi e'ỹ pendekuai? Mba'eta napendekuai porãi 'rã. SENHOR pejapa ramo ha'e voi pendereja 'rã”, he'i.

²¹ Ha'e ramo Zacarias rovai ha'e kuery jogueroayvu vy ojaipa ita py. Huvixa aipoe'ia rami ojuka, SENHOR pegua oo roka py ae.

²² Ha'e rami py huvixa Joás na'ima'endu'ai Zacarias ru Joiada ixupe ojapo porãague re. Ha'e rami 'rãgue py ojuka uka ta'ykue. Ha'e va'e omano ta ma oupy vy aipoe'i:

— Rejapo va'e SENHOR oexa vy nembopaga 'rã — he'i.

Nhanderuede Joás ombopagaague

²³ Ha'e va'e ma'et'ya pyve ou Síria pygua xondaro kuery Joás rovai opu'ã okuapy aguã. Ha'e rami vy Judá ha'e Jerusalém peve ovaẽ vy heta va'e kuery yvatekueve ojukapa. Imba'e rei-reikue ma Damasco pygua huvixa pe omondoukapa.

²⁴ Síria guigua xondaro kuery mbovy'i ete ou teĩ SENHOR ombopo'aka Judá regua xondaro kuery heta raxa ikuai va'e re, guamoĩ kuery ruete oejapa rire. Nhanderuede huvixa Joás ombopaga aguã ae Síria pygua kuery ombou.

2 Reis 12.20,21

²⁵ Joás oia gui Síria pygua kuery ojepe'apa vy oeja omano rai'i va'e. Ha'e ramo hovai hembiguai kuery jogueroayvu. Ha'e rami vy hupa pyve ojuka, sacerdote Joiada ra'y kuery ruguy omoẽague re.

²⁶ Ha'e ramo onhono porãa tetã Davi rekoague py teĩ yma guare huvixa kuery rupa vyvry e'ỹ guive. Hovai jogueroayvu va'ekue ma po rami: Amom pygua Simeate pi'a Zabade ha'e Moabe pygua Sinrite pi'a Jezabade.

²⁷ Ha'e gui ta'y kuery rekokue, hovai ijayvu jepiague, ha'e Nhanderuede pegua oo omoatyrõague, ha'e nunga ha'e javi mã ipara oiny huvixa kuery rekokue oia re. Ha'e gui ta'y Amazias ju oĩ nguu rekovia.

25

2 Reis 14.1-6

¹ Amazias ma vinte e cinco ma'et'ỹ oguereko huvixa oĩ ypy'i jave py. Ha'e vy vinte e nove ma'et'ỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma Jeoadã, Jerusalém pygua ae.

² SENHOR renonde rupi ha'evea rami oiko va'eri opy'a ha'e javi py e'ỹ guive.

³ Opo'akaa re oĩ atã ma rire ojuka ukapa guembiguai kuery tuu jukaare.

⁴ Ha'e rã ijukaare ra'y kuery ma ha'e ndojuka ukai. Ha'e rami 'rãgue py Moisés kuaxia re omboparaague rami oiko, mba'eta SENHOR ojapo uka vy aipoe'i: “Tuu kuery ma ndojukaai 'rã ta'y kuery ojapo vaiague re, neĩ ta'y

kuery ndojukaai 'rã tuu kuery ojapo vaiague re. Peteĩ-teĩ ojukaa 'rã ha'e ae ojevavyague re", he'iague rami.

2 Reis 14.7

⁵ Ha'e gui Amazias omboatypa Judá kuery ha'e javi. Ha'e vy peteĩ-teĩ ro pygua ikuai va'e omoĩ xondarorã, omoĩ avi mil ikuai va'e re ha'e cem ikuai va'e re opena va'erã. Judá ha'e Benjamim regua ha'e javi omoĩ ha'e rami aguã. Ha'e vy vinte ma'etý va'e guive tujakue peve oipapa vy oikuaa trezentos mil ikuaia oiporavo pyre joe opu'ãa py hu'y guaxu ha'e hu'y jokoa tuvixa va'e ogueraa va'e meme.

⁶ Ha'e gui Israel kuery va'e regua ojoguave ju cem mil avakue ipy'a guaxukueve, três mil e trezentos quilos prata guigua re.

⁷ Ha'e rami teĩ oĩa py ou peteĩ ava Nhanderuede remimbo'e. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Xeruvixa, eraa eme Israel regua xondaro kuery. Mba'eta Israel ha'e Efraim kuery reve'ý SENHOR oiko.

⁸ Ha'e nunga rupi tereo tema nhande kuery reve anho. Ha'e rami vy joe pepu'ã ramo ndepo'aka 'rã. Ha'e rami e'ý ri ramo Nhanderuede ojapo 'rã nhanderoaigua kuery renonde re'a aguã rami, mba'eta Nhanderuede ma nhopytyvõ ha'e joity aguã ipo'aka va'e – he'i.

⁹ Ha'e ramo Nhanderuede remimbo'e pe Amazias oporandu:

– Ha'e rami avi mba'exa tu ha'vy ajapo 'rã três mil e trezentos quilos prata guigua ajou ju aguã, ha'e va'e re Israel regua xondaro kuery ajogua riré?

Nhanderuede remimbo'e ombovai:

– Ha'e va'ekue gui SENHOR hetave oguereko ndevy ome'ẽ va'erã – he'i.

¹⁰ Ha'e ramo ojeuegua kuery ae gui huvixa Amazias omboja'opa xondaro kuery Efraim gui ou va'ekue, ngoo katy ju ojevypa aguã. Ha'e ramo ha'e kuery ivai ete okuapy Judá kuery rovai. Ipoxy reve ojevypa ju ngoo katy.

¹¹ Ha'e gui ma Amazias ipy'a guaxu reve ogueraa ojeuegua kuery ae. Ha'e rami vy oje'oi Yvyugua Juky'ea va'e katy. Ha'e py ma dez mil ojuka Seir ramymino kuery va'e regua.

¹² Ha'e rami vy Judá kuery ma dez mil ju ojuka e'ý re ojopy vy ogueraapa peteĩ itaova yvatevea py. Ha'e va'e gui ma omombopa ramo omanomba hu'ũmba vy.

¹³ Ha'e rami teĩ xondaro kuery Amazias ngupive joe opu'ãa katy oje'oi e'ý aguã omondoukapa ju va'ekue ma ombovaipa Judá re tetã ikuai va'e Samaria guive Bete-Horom peve. Ha'e rami vy três mil ojuka okuapy ha'e pygua kuery, ha'e imba'e rei-reikue ma ogueraapa.

Amazias mba'emo ra'angaa pe oikoa re Nhanderuede omongeta ukaague

¹⁴ Ha'e gui Edom pygua kuery ojukaague gui Amazias ojevvy vy ogueru Seir ramymino kuery ruete ra'angaa oguereko va'ekue. Ha'e rami vy nguuerã ae rive omopu'ã imo'amy. Ha'e va'e omboetea rupi oapy imoiny heakuã porã va'e.

¹⁵ Ha'e ramo Amazias rovai SENHOR poxya hendy rã oĩa py ombou peteĩ profeta ixupe oporandu aguã:

– Mba'e re tu remboete reikovy ta'angaa, ndepo gui ojeuegua kuery ndogueraa jepei va'ekue ri? – he'i.

¹⁶ Ha'e ramo profeta ixupe ijayvu teri reve huvixa ombovai:

– Xapy'a rei tu ndee huvixa mongetaarã renhemõ? Epytu'u ma ta'vy. Mba'e re tu rejapo rojuka aguã rami? – he'i.

Ha'e ramo profeta opytu'u va'eri aipoe'i nho ju:

— Ha'e rami ete reiko ramo xee aikuaa Nhanderuetete nemomba taa, xee romongeta teĩ nerendui rire — he'i.

2 Reis 14.8-14

¹⁷ Judá pygua huvixa Amazias ma amboae rami onhemongeta uka rire omoudouka ayvu momb'e'uarã Israel pygua huvixa Jeocaz ra'y Jeoás pe, Jeú ramymino va'e pe. Ha'e vy aipoe'i uka:

— Peju, jajoguero'a.

¹⁸ Ha'e rami teĩ Israel pygua huvixa Jeoás ombovai Judá pygua huvixa Amazias:

— Líbano yvy re ma je peteĩ juu rakuaendy hi'aĩ va'e aipoe'i uka yary ha'e py hi'aĩ avi va'e pe: “Eme'ẽ na nderajy xera'y ra'yxyrã”, he'i. Ha'e rami teĩ mymba Líbano yvy re ikuai va'e opyrõmba rive juu rakuaendy re.*

¹⁹ Ha'e gui ndee ma “Edom pygua kuery ma xee ajukapa” 're vy nekuraxõ re oĩ renhemboyvate reixea ha'e rejeyou porã rivea. Aỹ ndero py ae repyta 'rãgue. Mba'e re tu rejeyty ukaxe ri mba'emo vai py, Judá pygua kuery reve? — he'i uka.

²⁰ Ha'e rami teĩ Judá pygua huvixa Amazias noendu potai. Mba'eta ha'e rami aguã ma Nhanderuetete gui ae ou, hovaigua kuery pó py omboaxa aguã, Edom pygua kuery ruete ra'angaa pe oiko ramo.

²¹ Ha'e ramo Judá pygua huvixa Amazias oo nho Judá regua Bete-Semes tekoa py, Israel pygua huvixa Jeoás reve joe opu'ã aguã.

²² Ha'e gui ma Israel kuery renonde py Judá pygua kuery oitypaa. Ha'e vy peteĩ-teĩ onhamba ngoo katy.

²³ Bete-Semes py ae Israel pygua huvixa Jeoás ombo'a Judá pygua huvixa Joás ra'y Amazias, Jeocaz ramymino va'e. Ha'e rami vy Jerusalém re ogueraa vy oity tetã kora Efraim guive ojerea katy'i okẽ hi'aĩague peve, cento e oitenta metros va'ekue ha'e javi.

²⁴ Tetã gui oipe'apa avi ouro, prata ha'e mba'emo ryru SENHOR ropy Obede-Edom openaague, ha'e huvixa ro py mba'emo omoĩ porã mbyre ha'e javi. Ogueraa avi avakue mba'emo re omboekovia va'erã. Ha'e gui ma Samaria tetã katy ju ojevty.

2 Reis 14.17-20

²⁵ Jeocaz ra'y Jeoás Israel pygua huvixa va'e omano rire Joás ra'y Amazias Judá pygua huvixa oikove ranhe quinze ma'etỹ re.

²⁶ Ha'e gui oĩve rei tema Amazias rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue jypy guive opaa peve noĩ 'rã teve kuaxia Judá ha'e Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

²⁷ Amazias ma SENHOR pe oikoa gui ojepe'a ramo hovai jogueroayvua Jerusalém py. Ha'e ramo Laquis katy onha teĩ hakykue omoudoukaa avakue. Ha'e ramo Laquis py ae ojuka.

²⁸ Ha'e rami vy kavaju áry ogueru vy Jerusalém py ae onhono porãa, tuu kuery rupa yvỹry tetã Davi rekoague py.

26

2 Reis 14.21,22; 15.1-7

¹ Ha'e gui ma Judá kuery ha'e javi oiporavo Uzias dezesseis ma'etỹ oguereko va'e. Ha'e rami vy nguvixarã omoĩ okuapy nguu Amazias rekovia.*

* **25:18** “Juu rakua endy” he'ia ma huvixa Amazias ombojaru reia rupi ijayvu vy, ha'e rã “Yary hi'aĩ va'e” he'ia ma ojee ae ijayvu vy. * **26:1** Uzias rery mboae ma Azarias raka'e (2 Reis 14.21-22, 15.1-7).

² Ha'e va'e ma ojapo Elate tetã, omoatyrõ avi Judá yvy ha'e javi rupi, tuu huvixa guamoĩ kueryague rami ndoikovevei'i ma rirẽ.

³ Uzias ma dezesseis ma'etỹ oguereko huvixa oĩ ppy'i jave py. Ha'e gui cinqüenta e dois ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma Jecolias, Jerusalém pygua ae.

⁴ Ha'evea ramigua ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, nguú Amazias ojapoague rami meme.

⁵ Ha'e rami vy ojee omoĩ Nhanderuete oeka aguã. Imongetaaty Zacarias Nhanderuete guigua oexaa py hi'arandu va'e oikoa pukukue re ha'e rami oiko. SENHOR oekaa ja ma omoingo porã.

⁶ Ha'e gui ma filisteu kuery rovai opu'ã aguã oo vy ombovaipa Gate tetã kora, Jabné ha'e Asdode py guive. Ha'e gui Asdode katy'i rupi ojapove ju tetã, filisteu kuery yvy ha'e javi rupi guive.

⁷ Nhanderuete oipytyvõ filisteu kuery rovai opu'ãa py, Arábia regua Gur-Baal pygua kuery rovai, meunita kuery rovai guive.

⁸ Uzias ipo'akapa rã Egito py nhavaẽa'i peve ima'endu'a porãa hexe. Ha'e ramo ixupe Amom pygua kuery voi ome'ẽ 'rã mba'emo.

⁹ Jerusalém tetã py Uzias ojapo reta torre: Okẽ Ojerea 'epy va'e py, Okẽ Yvyugua ha'e Okẽ Hakua 'epy va'e py ojapo, ha'e vy omombaraetepa.

¹⁰ Tekoa e'ỹa rupi guive ojapo torre, yguarã ojo'o reta guive hymba kuery heta ramo, yvyugua ha'e nhuũndya rupi. Mba'ety rupigua oguero'vy'a va'e vy guembiguai kuery oguereko mba'ety rupi omba'eapo va'e, uva ty rupi, vytytĩ ikuai va'e rupi, ha'e mba'ety porãa rupi.

¹¹ Uzias rembiguai regua ikuai avi xondaro kuery tembiporu oiporu kuaa ete va'e. Ha'e kuery ma joe opu'ã aguã katy hyxy 'rã jogueravy. Ha'e kuery rery ma kuaxia re opena va'ety Jeiel omboparapa imoiny, huvixa Maaséias reve, huvixa rembiguai yvateve va'e Hananias openaa rupi.

¹² Ha'e gui hetarã kuery akã ikuai va'e rery oĩ va'ekue ma dois mil e seiscentos, avakue ipy'a guaxukueve meme.

¹³ Rembiguai xondaro kuery ma trezentos e sete mil e quinhentos ikuai. Ha'e va'e kuery ma ombaraetea rupi opu'ã 'rã okuapy joe, hovaigua kuery gui huvixa oipytyvõ va'e.

¹⁴ Xondaro kuery ha'e javi rembiporurã Uzias ojapo uka hu'y jokoia, hu'y guaxu, akã regua, pexo regua, guyrapa ha'e ita momboa.

¹⁵ Jerusalém py ma mba'emo tuvixa va'e momboarã ojapo uka avi avakue ojapo kuaa va'e pe. Ha'e va'e ma torre ha'e kora ojerea áry omoĩ 'rã hu'y ha'e ita tuvixakueve omombo aguã. Hexe ima'endu'aa mombyrya rupi peve, opa mba'e py SENHOR omombaraete ramo.

2 Reis 15.5-7

¹⁶ Ha'e gui Uzias ipo'aka ete ma vy opy'a py onhemboyvate rei, okanhy aguã rami oiko peve. Ha'e vy opa marã rei ojevavy SENHOR nguete rovai. Ha'e rami vy ixupegua opy oike altar oĩ va'e áry heakuã porã va'e oapy aguã.

¹⁷ Hakykue sacerdote Azarias oike avi SENHOR pegua sacerdote kuery oitenta ipy'a guaxukueve ikuai va'e reve.

¹⁸ Ha'e vy huvixa Uzias reve nhombovake okuapy. Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

— Ndee huvixa Uzias pe ma nda'evei SENHOR renonde py heakuã porã va'e reapy aguã, sacerdote kuery Arão ramymino ikuai va'e pe anho, ha'e rami aguã rami omoĩa rirẽ. Eẽ ke henda iky'a e'ỹ va'e gui, mba'eta rejjavvy ma. SENHOR Nhanderuete nanemboete ukavei ma 'rã — he'i okuapy.

¹⁹ Ha'e ramo Uzias ivai vaipa, opo py heakuã porã va'e ryru oguereko reve. Sacerdote kuery pe ivai ramove hova mbyte re ojekuaa lepra ha'e kuery ha'e javi oexaa py, SENHOR pegua opy altar heakuã porã va'e oapyaty yv'ry hi'ãa pyve.

²⁰ Sacerdote yvateve va'e Azarias ha'e sacerdote kuery mboae hexe oma'ẽ vy oexa okuapy lepra hova re oĩ ra'ea. Ha'e ramo ogueraa pojava oka katy. Ha'e ae ma voi guive oẽ pojava ovy, SENHOR omoingo axy rire.

²¹ Ha'e rami py huvixa Uzias ma omanoa ára peve lepra revegua oiko. Lepra revegua vy peteĩ oo ha'e ae'i oĩ aguã ojapo pyre py oiko, SENHOR pegua opy gui omoxê rire. Ha'e gui ta'y Jotão ju opena oikovy huvixa ro re. Ovyvy re ikuai va'e re oikuaa pota avi oikovy.

²² Ha'e gui oĩve rei tema Uzias rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo va'ekue jypy guive opaa peve noĩ rã teve kuaxia Amom ra'y profeta Isaias ombopara va'ekue re?

²³ Ha'e rire Uzias opytu'u ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo tamoi kuery onhono porãague rami avi onhono porãa peteĩ vyvy rupa rupa huvixa kuery oguereko katu va'ekue py, ixupe "Lepra revegua va'ekue" he'i okuapy vy. Ha'e gui ma ta'y Jotão ju oĩ nguu rekovia.

27

2 Reis 15.32-38

¹ Jotão ma vinte e cinco ma'et'y oguereko jave py oĩ ypy'i huvixarã. Ha'e vy dezesseis ma'et'y re opena Jerusalém py. Ixy ma Jerusa, Zadoque rajy.

² Ha'e ma ha'evea rami oiko SENHOR renonde rupi, nguu Uzias oikoague rami ae ju. Ha'e rami avi ndoikei guive SENHOR pegua opy. Ha'e rã heta va'e kuery ma mba'emo vai rupi tema ikuai.

³ Jotão ojapo uka SENHOR pegua oo rokẽ yvate rupi guarã, ha'e tetã kora Ofel 'epy va'e áry rupi heta avi ojapo mba'emo.

⁴ Judá re vyvyty ikuai va'e rupi ojapo avi tetã, ha'e ka'aguy rupi ma oo ikorapa va'e ha'e torre ojapo.

⁵ Ha'e gui ma Amom kuery ruvixa rovai re opu'ã vy ipo'aka ha'e kuery re. Ha'e ramo ha'e va'e ma'et'y re ma ixupe Amom kuery ome'ẽ três mil e trezentos quilos prata guigua, ha'e dez mil voxa trigo ha'e cevada. Ha'e ramigua ma Amom kuery mokoĩ ma'et'y, ha'e gui mboapy ma'et'ya peve ome'ẽ okuapy ixupe.

⁶ Jotão ipo'akave tema ovy, SENHOR nguu ete oipotaa rami oiko va'e vy.

⁷ Ha'e gui oĩve rei tema Jotão rekokue regua. Ha'e rami avi joe opu'ague ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ rã teve kuaxia Israel ha'e Judá pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

⁸ Vinte e cinco ma'et'y oguereko jave py oĩ ypy'i huvixarã. Ha'e vy dezesseis ma'et'y re opena Jerusalém py.

⁹ Ha'e rire Jotão ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa tetã Davi rekoague py. Ha'e ramo ta'y Acáz ju oĩ nguu rekovia.

28

2 Reis 16.1-4

¹ Acáz oĩ ypy'i jave ma vinte ma'et'y ramo'i oguereko. Ha'e gui dezesseis ma'et'y re opena Jerusalém py. Ha'e ma ha'eve'yã ramigua ojapo oikovy SENHOR nguete renonde rupi, guamoĩ Davi rami e'y.

² Israel pygua huvixa kuery reko rami oiko, ha'e Baal kuery ra'angarã ojapo mba'emo ryku gui.

³ Yvyugua Hinom ra'y rekoague py oapy avi heakuã porã va'e, gua'y kuery ae'i guive oapy, amboae regua kuery Israel kuery renonde gui SENHOR oipe'apa va'ekue opa marã rei ikuaiague rami ae.

⁴ Ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e py voi mba'emo ome'ë oikovy, heakuã porã va'e oapy avi yvy'ã rupi, vyvra roge ana ikuai va'e guýry rupi guive.

⁵ Ha'e nunga rupi SENHOR tuete omboaxa Síria pygua huvixa po py. Ha'e va'e kuery ma hexe ipo'aka vy ixupegua kuery revé ogueraa Damasco tetã katy escravo-rã. Omboaxa avi Israel kuery huvixa po py. Ha'e va'e ju ipo'aka vy omoingo axy raxa.

⁶ Ha'e rami vy peteĩ ára pyve Remalias ra'y Peca ojuka cento e vinte mil avakue Judá regua imbaraetekueve, SENHOR guamoĩ kuery ruete gui hexarai rire.

⁷ Ha'e gui ma peteĩ ava Efraim regua ipy'a guaxuve va'e Zicri hery va'e ojuka huvixa ra'y Maaséias. Ojuka avi huvixa ro re opena va'ety yvateve va'e Azricão, huvixa irũ Elcana guive.

⁸ Ha'e gui Israel ramymino kuery ju Judá gui ogueraa duzentos mil kunhague, ipi'a ha'e imemby kuery, ha'e kuery reve joegua ikuai va'eri. Ha'e rami vy imba'e rei-rei va'ekue oipe'a reta vy Samaria py ogueraapa.

⁹ Ha'e rami teĩ ha'e py oĩ peteĩ profeta SENHOR pegua, Odede hery va'e. Ha'e va'e ma oẽ ovy xondaro kuery Samaria katy ojevý jogueruvy va'e ovaexĩ aguã. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Ne'exa, SENHOR peneramoĩ kuery ruete Judá pygua kuery pe ipoxy vy omboaxapa pendepo py meme. Ha'e ramo peẽ kuery pendepoxy reve pejukapa yvã peve oendua aguã rami.

¹⁰ Ha'e rami vy aỹ nunga-rã peru ta Judá ha'e Jerusalém pygua avakue ha'e kunhague. Ha'e nunga py peẽ voi e'ỹ teve SENHOR Penderuete rovai pendepo ky'a?

¹¹ Ha'e gui aỹ ma pendu ke xeayvua. Pembojevypa ju penderegua kuery escravo-rã peru va'ekue, mba'eta SENHOR guigua poxya hendy ma pende'áry – he'i.

¹² Ha'e ramo amongue avakue Efraim regua opu'ã okuapy nhombovake aguã joe opu'ãague gui ojevý va'e kuery reve. Ha'e va'e kuery ma Joanã ra'y Azarias, Mesilemote ra'y Berequias, Salum ra'y Jeizquias ha'e Hadlai ra'y Amasa.

¹³ Ha'e vy aipoe'i okuapy ha'e kuery pe:

– Peroike eme apy escravo-rã peru va'ekue, mba'eta pemboetave 'rã SENHOR renonde py jajejavya ha'e nhandepo ky'aa. Nhandepo ky'aa tuvixa ma ramo nhande'áry hendy ma SENHOR guigua poxya – he'i okuapy.

¹⁴ Ha'e ramo yvatekueve ha'e heta va'e kuery ha'e javi oexaa py xondaro kuery oejapa ojokua reve ogueru va'ekue, imba'e rei-rei va'ekue voi.

¹⁵ Ha'e rami vy hery rupi oiporavo okuapy escravo-rã ogueru pyre re opena va'erã. Ha'e ramo ha'e kuery opu'ã vy omonhemondepa ju ipire rei va'ekue-ekue mba'emo ogueru pyre py ae. Omonhemonde, ipý ryrurã ome'ë, omongarupa, omboy'u ha'e oipoano porãmba. Ha'e rã kangy gui ndoguatavei va'e ma mburika'i áry omoĩ vy ogueraa Jericó "Pindoty tetã" 'ea va'e py, hexegua kuery ikuai py. Ha'e gui ma ojevypa ju Samaria katy.

Assíria pygua kuery pe Acaz oipytyvõ aguã re ojerureague

¹⁶ Ha'e va'e jave py ma huvixa Acaz ojerure uka Assíria pygua huvixa kuery oipytyvõ aguã re.

¹⁷ Mba'eta Edom pygua kuery teĩgue ju ou vy Judá kuery re ipo'aka ramo, escravo-rã ogueraa guive.

¹⁸ Filisteu kuery voi ou vy opu'ã okuapy tetã yvy'ãmbe reia rupi, Judá regua kuaray puku-a katy ikuai va'e re guive. Ha'e rami vy ipo'aka Bete-Semes tetã re, Aijalom, Gederote, Socó, Timna ha'e Ginzo ha'e ijyvýry rupi tekoa ikuai va'e re. Ha'e rire ha'e kuery ju hekoa ha'e py.

¹⁹ Israel pygua huvixa Acaz káuxa ae SENHOR omo'yvyĩ'i Judá kuery, huvixa opa marã ikuai aguã rami ojapoague re. Ha'e va'e eteve voi ndojejokoi SENHOR rovai heko vai aguã gui.

²⁰ Ha'e ramo oia py ou Assíria pygua huvixa Tiglate-Pileser teĩ oipytyvõ 'rãgue py omoĩ vaive.

²¹ Ha'e ramo Acaz ma mba'emo porã SENHOR pegua oo gui oguenoẽ vy omboaxapa Assíria pygua huvixa po py, ngoo gui ae, ha'e yvatekueve ikuai va'e ro gui guive. Ha'e rami teĩ ae ma mba'eve py noipytyvõ.

Nhanderuete ramigua rive pe huvixa Acaz oikoague

²² Huvixa Acaz ojexavai jave pyve heko vai raxave SENHOR rovai.

²³ Ha'e rami vy mba'emo mymba ome'ẽ tema Damasco pygua kuery ruete ramigua ikuai va'e pe, hexe ha'e kuery ipo'aka rire. Mba'eta aipoe'i:

– Síria pygua huvixa kuery ruete ramigua ma ha'e kuery oipytyvõ rire xee voi ha'e kuery pe ame'ẽ ta mba'emo anhepytyvõ uka vy – he'i. Ha'e rami teĩ ha'e rami oiko vy ojapo ha'e ae okanhy aguã rami, Israel kuery ha'e javi reve.

²⁴ Ha'e rami vy Acaz oipe'apa mba'emo ryrú Nhanderuete pegua opy ikuai va'ekue. Omboa'ypa má vy ombotipa ju SENHOR pegua okẽ ikuai va'e. Ha'e rami vy ojeupe guarã ojapo altar Jerusalém ha'e javi rupi.

²⁵ Judá regua tetã ha'e javi katy'i yvy'ã ikuai va'e rupi omopu'ã tuete ra'angaa pe heakuã porã va'e opy atyrã. Ha'e rami py ombopoxy SENHOR guamoĩ kuery ruete.*

2 Reis 16.19,20

²⁶ Ha'e gui oive rei tema Acaz rekokie regua. Ha'e rami avi ha'e oikoa jypy guive opaa peve ipara oiny kuaxia Judá ha'e Israel pygua huvixa kuery rekokie oia re.

²⁷ Ha'e gui Acaz ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa Jerusalém tetã py, teĩ Israel pygua huvixa kuery rupa yvýry e'ỹ guive. Ha'e gui ma ta'y Ezequias ju oĩ nguu rekovia.

29

Ezequias templo oipe'a uka juague

¹ Ezequias ma vinte e cinco ma'etỹ ogueroko huvixa oĩ ypy'i jave py. Ha'e vy vinte e nove ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma Zacarias rajy Abia.

² Ha'e ma ha'evea rami oiko SENHOR renonde rupi, guamoĩ Davi ojapoague ha'e javi rami.

³ Ha'e gui jypygua ma'etỹa ha'e jypygua jaxya pyve oipe'apa ju SENHOR pegua oo rokẽ ikuai va'e, omoatyrõmba guive.

⁴ Ha'e rami vy sacerdote ha'e levita kuery oguerupa vy omboatipa kuaray puku-a katy oka oĩ va'e py.

⁵ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Pendu ke xeayvua, levita kuery. Pejeky'a'o ukapa ke aỹ'i ma voi, ha'e gui peiky'a'opa avi SENHOR peneramoĩ kuery ruete pegua oo. Henda icy'a e'ỹ va'e gui peipe'apa ke mba'emo ky'akue oĩ va'e.

* 28:25 2 Reis 16.10-16

6 Mba'eta nhaneramoĩ kuery ma anhetẽ rupi e'ỹ ikuai vy SENHOR Nhanderueete renonde py ha'eve'ya ramigua ojapo. Oejapa okuapy vy SENHOR pegua oo oĩa katy gui ngova oguerova vy okupe rive oguerova okuapy.

7 Oka rokẽ ombotypa, tataendy ikuai va'e omboguepa, ixupe ndoapyvei guive heakuã porã va'e, neĩ mymba ma voi nome'ẽvei okuapy Israel kuery ruete pegua henda iky'a e'ỹ va'e rupi.

8 Ha'e nunga rupi Judá ha'e Jerusalém pygua kuery áry ou SENHOR poxya. Ha'e vy omboaxapa imongyjaarã, imondyiarã ha'e ijojai reiarã pe, peẽ kuery penderexa py ae pexaa rami.

9 Ha'e ramo nhaneramoĩ kuery kyxe py ojukapaa, ha'e gui nhandera'y kuery, nhanderajy kuery ha'e nhandera'xy kuery ju escravo-rã ogueraa ague py ikuai.

10 Ha'e nunga rupi aỹ ma xejee amoĩ SENHOR Israel kuery ruete reve ajapo aguã peteĩ rami ju nhandekuai aguã, nhandegui oipe'a nhõ aguã opoxya tata rami nhanembojexavai va'e.

11 Xera'y kuery, penderexarai eme pejapo 'rã va'e gui, mba'eta SENHOR ae penderavo henonde rupi pendekuai aguã, ixupe pamba'eapo ha'e heakuã porã va'e peapy aguã – he'i.

Levita kuery templo oiky'a'opa jevyague

12 Ha'e ramo levita kuery opu'ãmba okuapy. Coate ramymino kuery va'e regua ikuai Amasai ra'y Maate ha'e Azariás ra'y Joel. Merari ramymino regua ma Abdi ra'y Quis ha'e Jealelel ra'y Azarias. Ha'e gui Gérson ramymino regua ma Zima ra'y Joá ha'e Joá ra'y Éden.

13 Elisafã ramymino regua ma Sinri ha'e Jeuel. Asafe ramymino regua ma Zacarias ha'e Matanias.

14 Hemã ramymino regua ma Jeuel ha'e Simei. Jedutum ramymino regua ma Semaías ha'e Uziel.

15 Ha'e kuery ma guvyvy kuery omboaty ukapa vy ha'e kuery ae ranhe ojeky'a'o ukapa. Ha'e rire mae ma ou SENHOR pegua oo py ju huvixa aipoe'i ukaague rami vy oiky'a'opa aguã, SENHOR ijayvuague rupi guive.

16 Ha'e rami vy sacerdote kuery ma SENHOR pegua opy rupi oike jogueravy oiky'a'o aguã. Ha'e rami vy oka py, SENHOR pegua oka oĩ va'e py oguenoẽmba iky'akue templo ropy rupi ikuai va'ekue. Ha'e nunga levita kuery oipe'apa vy mombyrya py ogueraa, Cedrom yakã peve.

17 Jypygua jaxy ha'e ára ypy'i py ma omboypy okuapy oiky'a'o aguã. Ha'e gui ma oito araa py oiky'a'o ma SENHOR pegua oo oikeyty peve. Ha'e gui oito araa jevy py oiky'a'opa SENHOR pegua opy rupi. Jypygua jaxy ha'e dezesseis araa py ma oiky'a'opa ma okuapy.

18 Ha'e gui mae ma oje'oipa huvixa Ezequias ngoo py oĩa py. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

– Roiky'a'opa ma SENHOR pegua oo, altar mymba rapyaty, tembiporu ikuai va'e, ha'e mesa SENHOR renonde mbojape omoiaty va'e, hexegua tembiporu ikuai va'e ha'e javi reve.

19 Ha'e gui mba'emo huvixa Acáz oĩ javé heko vai reia rupi oka katy rive omombo va'ekue ma romoatyromba ju, romboaxapa mã guive SENHOR peguarã. Ha'e nunga ha'e javi ma SENHOR pegua altar renonde py ju ikuai – he'i okuapy.

Nhanderueete ombojeroviaa aguã Ezequias omboypy jevyague

20 Ha'e ramo huvixa Ezequias ma ko'ẽ rai'i teri reve ovy vy omboatypa vyatekueve tetã rupi ikuai va'e. Ha'e vy ogueraapa SENHOR pegua oo py.

21 Ogueru ruka avi sete vaka ra'y, sete vexa'i, sete vexa'i ra'y ha'e sete kavara, jejavya regua ome'ê aguã huvixa openaa rupi ikuai va'e re vy, hendaiky'a e'ÿ va'e ha'e Judá kuery re guive. Ha'e va'e ma Arão ramymino kuery sacerdote ikuai va'e pe ome'ê ukapa SENHOR pegua altar áry.

22 Vaka ra'y ma sacerdote kuery ojukapa ma vy huguykue oupi vy omboayvipa altar áry rupi. Ha'e gui vexa'i ha'e vexa'i ra'y ikuai va'e ju ojukapa ma vy huguykue omboayvipa avi altar áry rupi.

23 Ha'e gui jejavya regua ome'ê va'erã kavara kuery ju ogueru huvixa renonde heta va'e kuery oexaa py. Ha'e va'e kuery áry ma omoï okuapy opo.

24 Ha'e rami vy sacerdote kuery ojukapa ma vy huguykue ma jejavya reguarã ome'ê altar vvy'iry rupi onhoë vy, Israel kuery ha'e javi ojevavyague oja'o'i uka aguã, mba'eta huvixa ijayvu rire Israel kuery ojevavyague re oapy reve ome'ê aguã re.

25 Omoï avi levita kuery SENHOR pegua opy rupi hy'a pu, mbaraka ha'e ixã reta va'e reve ikuai aguã, Davi ojapo ukaague rami vy, huvixa pegua profeta kuery Gade ha'e Natã ijayvuague rami guive. Ha'e rami aguã ma SENHOR ae ojapo uka profeta kuery pe ijayvu vy.

26 Ha'e gui ma levita kuery hi'aï okuapy mba'epu Davi ojea va'ekue reve, ha'e rã sacerdote kuery ma mimby guaxu reve ikuai.

27 Ha'e gui mae ma Ezequias ijayvu altar áry mymba oapya aguã re. Ha'e ramo mymba oapy aguã omboopy ramove omboopy avi SENHOR pe oporaei okuapy aguã mimby guaxu omonhe'ê reve, mba'epu Israel pygua huvixa Davi ojea va'ekue reve guive.

28 Ha'e ramo oporaei okuapy, ha'e mimby guaxu omonhe'ê atã ramove ijaty va'e kuery ha'e javi ikuai guenapy'ã re. Ha'e rami ae tema ikuai mymba oapya e'ÿa ja.

29 Ha'e gui mymba ome'êmba ma ramo huvixa Ezequias ha'e hexeve ikuai va'e ha'e javi voi guenapy'ã re ikuai avi ombotea py.

30 Ha'e ramo huvixa ha'e hexevegua kuery yvatekueve ijayvu levita kuery SENHOR pe oporaei okuapy aguã re, Davi ha'e profeta Asafe ijayvuague rupi. Ha'e ramo ha'e kuery ovv'a reve oporai, ha'e ojero'a reve avi omboete okuapy.

31 Ha'e gui Ezequias aipoe'ive ju:

— Aÿ SENHOR peguarã pejeky'a'o ukapa ma. Penhemboja ke ha'vy, ha'e peru mymba peme'ê va'erã, perovy'a reve peru SENHOR pegua oo oia katy — he'i.

Ha'e ramo ijaty va'e kuery ogueru okuapy mymba ome'ê va'erã, SENHOR oguerovy'aa rupi. Opy'a re ome'êxea omoï va'ekue reve ogueru okuapy mymba oapy aguã py.

32 Ijaty va'e kuery mymba ogueru va'e oipapaa rã setenta vaka ikuai, cem vexa'i ava ha'e gui duzentos vexa'i ra'y. Ha'e nunga ha'e javi SENHOR pe oapy okuapy.

33 Ixupe ome'ê avi seiscentos vaka ra'y ha'e três mil vexa'i.

34 Ha'e rã sacerdote kuery ma mbovy'i ete vy ndoipiropa reguai. Ha'e ramo hexegua levita kuery oipytyvõ okuapy oipiropa, ha'e sacerdote kuery mboae ojeky'a'o ukapa peve. Mba'eta sacerdote kuery gui levita kuery opy'a py heko porãve va'e ikuai ojeky'a'o ukaa py.

35 Ha'e gui mymba oapy va'erã heta raxa ogueru va'ekue áryve oï avi mymba petei rami ikuai aguã regua ome'ê va'ekue kyrakue, ha'e uva rykue mymba oapy reve ome'ê va'e. Ha'e rami py omboopy ju SENHOR pe omba'eapo aguã.

³⁶ Heta va'e kuery ha'e javi reve Ezequias oguero vy'a ete Nhanderuete oipytyvõague, mba'eta ojapopa pojava okuapy vy.

30

Páscoa regua ngaru ojapo okuapyague

¹ Ha'e va'e rire Ezequias omoudouka ayvu reraarã Israel ha'e Judá ha'e javi rupi. Efraim ha'e Manassés kuery pe voi ombopara kuaxia Jerusalém py oupa avi aguã, SENHOR pegua oo py Páscoa ára py okaru okuapy aguã SENHOR Israel kuery ruete pe.

² Mba'eta huvixa ma guembiguai yvatekueve ha'e Jerusalém pygua kuery ha'e javi pe onhemongeta uka ma mokoĩ jaxya py Páscoa regua ngaru ojapo aguã re.

³ Mba'eta oa'angaague ára py porã nda'evei ngaru ojapo aguã, ha'e va'e ára peve sacerdote kuery mbovy'i ete ojeky'a'o uka ramo, ha'e pavẽ e'ỹ teri ono'õ Jerusalém py.

⁴ Ha'e nunga rupi heta va'e kuery reve huvixa oikuaa ha'e rami.

⁵ Ha'e rami vy onhembopy'a Israel kuery ikuaiia ha'e javi rupi omombe'u uka aguã, Berseba guive Dã peve, Jerusalém py oupa aguã Páscoa regua ngaru SENHOR Israel kuery ruete peguarã. Ha'e va'e ngaru py ha'e javi ete e'ỹ teri ikuai raka'e, ipara oĩa rami e'ỹ teĩ.

⁶ Ha'e gui huvixa ha'e yvatekueve kuaxia ombopara va'ekue reraa kuery oje'oipa Israel ha'e Judá jave rupi. Huvixa ijavyvague rami vy aipoe'i oje'oivy:

– Israel ramymino kuery, pejevny ju SENHOR Abraão, Isaque ha'e Israel ruetea katy. Ha'e ramo 'rãe ha'e ju ojevny Assíria pygua huvixa po'akaa gui peo jepe va'ekue repyarã.

⁷ Pendekuai eme penderu ha'e penderyke'y kuery ikuaiague rami. Ha'e kuery ma ojevny va'ekue SENHOR guamoĩ kuery ruete rovai. Ha'e nunga rupi ae omboaxapa imombaarã pe, aỹ pexaa rami ae.

⁸ Aỹ gui ma peneakã ratãve eme penderu kuery ikuaiague rami e'ỹ. Pejerovia tema SENHOR re, ha'e peju ixupegua henda iky'a e'ỹ va'e raka'e rã peve guarã oiky'a'o va'ekuea katy. SENHOR Penderuete pe anho pendekuai, ipoxy etea peẽ kuery áry ou va'ekue oaxa nho aguã.

⁹ Mba'eta xapy'a rei rã SENHOR peguarã ju pejeko rerova ramo omboaxy nho 'rã penderyvy ha'e pendera'y kuery escravo-rã ogueraapa pyre, kova'e yvy re ju ha'e kuery ojevny aguã. Mba'eta SENHOR Nhanderuete nhomboaxy kuaa ha'e poroayvu va'e vy ngova nomo'ãi 'rã peẽ kuerya gui, ixupe ete ri pejeko rerova ramo – he'i okuapy.

¹⁰ Ha'e gui ma ayvu reraa kuery ma tetã nhavõ rupi uguata oje'oivy, Efraim ha'e Manassés yvy guive Zebulom peve. Ha'e rami teĩ ojoi rei, ojavyky rei okuapy.

¹¹ Ha'e rami teĩ ma Aser, Manassés ha'e Zebulom regua amongue onhemo'yvyĩ'i reve oje'oi Jerusalém tetã katy.

¹² Judá regua kuery voi oendu opy'a py Nhanderuete opo omoĩ rã peteĩ rami huvixa ha'e yvatekueve ojapo uka va'ekue ojapo aguã, SENHOR ijavyvague rami vy.

¹³ Ha'e gui ma Jerusalém tetã py heta ono'õ okuapy ngaru mbojape imbova revegua e'ỹ ojapo aguã. Mokoĩ jaxya py heta ete ou okuapy.

¹⁴ Ha'e rami vy ikyre'ỹa oendu reve oipe'apa heravy altar mboae Jerusalém py ikuai va'ekue, altar heakuã porã va'e rapyaty guive. Ha'e va'e ma Cedrom yvygua py omombopa.

¹⁵ Ha'e ramo mae ma ojuka okuapy vexa'i Páscoa regua, mokoĩ jaxya re ha'e catorze araa py. Sacerdote ha'e levita kuery ha'e nunga oexa vy oxĩmba vy ojeky'a'o ukapa okuapy. Ha'e rami vy ha'e kuery voi ogueru mymba SENHOR pegua oo py oapy reve ome'ẽ aguã py.*

¹⁶ Ha'e kuery ma ikuai aguã va'ekue py ae ju ikuai, Nhanderujete rembiguai Moisés lei omboparaague rami vy. Ha'e rami vy sacerdote kuery pe levita kuery mymba ruguykue ome'ẽ ramo omboayvi okuapy altar áry rupi.

¹⁷ Mba'eta heta teri ikuai onhemboaty va'e kuery regua ndojeky'a'o ukai teri va'ekue. Ha'e nunga rupi ha'e've'ỹ teri va'e kuery re vy vexa'i Páscoa reguarã ogueru va'ekue levita kuery ju ojuka, SENHOR peguarã oiky'a'opa aguã.

¹⁸ Mba'eta heta ete teri ikuai ndojeky'a'o ukai va'ekue: Efraim, Manassés, Issacar ha'e Zebulom kuery va'e regua. Ha'e kuery voi okaru okuapy Páscoa regua re, ipara oĩa rami e'ỹ teĩ. Ha'e ramo Ezequias ojerure ha'e kuery re. Ha'e vy aipoe'i:

— SENHOR ha'evea rami orerereko va'e, eperdoapa ke

¹⁹ opy'a py nde'e SENHOR guamoĩ kuery ruete ndereka aguã omoĩ va'e ha'e javi, henda icky'a e'ỹ va'e regua lei rami ndojeky'a'o ukai teri va'e teĩ — he'i.

²⁰ Ha'e rami Ezequias ojerurea SENHOR oendu vy oiky'a'o heta va'e kuery py'a.

²¹ Ha'e rami py Jerusalém py Israel ramymino kuery ikuai va'e ojapo okuapy ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ. Sete ára re ojapo ovy'a ete reve. Ko'ẽ nhavõ levita ha'e sacerdote kuery oporaẽi okuapy SENHOR pe, mba'epu omonhendu atã guive SENHOR omboetea rupi.

²² Ha'e gui levita kuery SENHOR pe o'arandua rupi omba'eapo va'e kuery pe ma Ezequias ijayvu porã'i ombopy'a guaxua rupi. Ha'e ramo sete ára re ha'e kuery okaru okuapy ngaru pyguarã ome'ẽ mbyre rei. Ome'ẽ avi peteĩ rami ikuai aguã regua, ha'e oporaĩ okuapy SENHOR guamoĩ kuery ruete pe.

²³ Ha'e gui ijaty va'e kuery ojou porãmba okuapy sete ára re ju ngaru ojapove aguã. Ha'e rami vy ojapove ju oporaia rupi.

²⁴ Ijaty va'e kuery pe Judá pygua huvixa Ezequias ome'ẽ mil vaka ra'y ha'e sete mil vexa'i ojuka uka va'erã. Ha'e gui yvatekueve ju mil vaka ra'y ha'e dez mil vexa'i avi ome'ẽ ijaty va'e kuery pe. Ha'e gui sacerdote kuery regua heta ete ojeky'a'o uka.

²⁵ Ha'e rami vy Judá kuery ijaty va'e ha'e javi ovy'a okuapy, sacerdote ha'e levita kuery, Israel gui ou va'ekue ha'e javi reve, amboae regua kuery Israel yvy gui ou va'ekue ha'e Judá pygua kuery ae guive.

²⁶ Jerusalém tetã py ovy'a ete okuapy. Israel pygua huvixa Davi ra'y Salomão oĩa guive Jerusalém py ndoikoi teri va'ekue ha'e ramigua ngaru.

²⁷ Ha'e ramo sacerdote ha'e levita kuery opu'ã okuapy heta va'e kuery ogueroayvu porã aguã. Ha'e ramo ha'e kuery ijayvua ma Nhanderujete 'amba icky'a e'ỹa py onhendu, yvate etea peve.

31

¹ Ha'e nunga ha'e javi opa ma javẽ Israel kuery onhemboaty va'ekue ma tetã Judá yvy re ikuai va'e rupi oje'oi vy omopẽmba ta'angaa ikuai va'e, oake'opa ta'angaarã yvyra omopu'ã mbyre, ha'e ombovaipa yvy'ã rupi ombojerovia atyrã ojapo pyre, altar Judá rupi ikuai va'ekue, Benjamin, Efraim ha'e Manassés rupi guive, omomba ete peve. Ha'e rami vy mae ma Israel ramymino kuery peteĩ-teĩ ojevypa ju ovyv katy, e'ỹ vy guetã katy.

* **30:15** Sacerdote kuery oxĩmba mba'eta na'ikyre'ỹi va'ekue ngaru oiko rã guarã ojeky'a'o uka aguã (versículo 3 ha'e 29.34).

Sacerdote ha'e levita kuery peguarã huvixa Ezequias mba'emo ome'ẽ ukaague

² Ezequias omoĩ sacerdote ha'e levita kuery peteĩ-teĩ regua jorire-rire omba'eapo aguã, ha'e kuery omoĩ ypyague rami ae. Ha'e ramo ha'e kuery ikuai mymba oapy reve ha'e peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ aguã rami, ha'e SENHOR pegua oo rokẽ py omba'eapo ha'e oporaei okuapy aguã guive.

³ Huvixa ma guymba kuery ae ome'ẽ oapy reve ome'ẽa va'erã. Aje'ive ha'e ka'aru ju 'rã ome'ẽa oapy reve, sábado ára, jaxy pyau'i ha'e ngaru oiko nhavõ guive, SENHOR guigua lei re ipara oinya rami vy.

⁴ Ha'e rami vy heta va'e kuery Jerusalém py hekoa va'e pe ijayvu ha'evea rami ome'ẽ aguã re sacerdote ha'e levita kuery peguarã, ha'e va'e kuery SENHOR guigua lei oĩa rami anho omba'eapo okuapy aguã.

⁵ Ha'e va'e ayvu omombe'ua ramove Israel ramymino kuery oata aguã rami e'ỹ ogueru mba'emo aju omono'õ ypy'i va'ekue iporãgueve, vinho, azeite, ei ha'e mba'ety rupi onhotỹ va'ekue guigua ha'e javi. Opa mba'e oguereko va'e gui ogueru okuapy dízimo oata aguã rami e'ỹ.

⁶ Ha'e gui Israel ha'e Judá regua Judá yvy re hekoa va'e ma dízimo-rã ogueru okuapy guymba vaka ha'e vexa'i, SENHOR nguete peguarã omboaxa va'ekue guive. Ha'e nunga omboaty reta joapy e'ỹ-e'ỹ.

⁷ Mboapy jaxya py ma omboopy okuapy omono'õ aguã. Ha'e gui sete jaxya py mae ma omono'õmba okuapy.

⁸ Ha'e gui Ezequias ha'e yvatekueve ou vy ha'e nunga omboaty pyre oexa vy ogueroayvu porã SENHOR, ixupegua Israel kuery guive.

⁹ Ha'e gui mba'emo omboaty pyre re Ezequias oporandu sacerdote ha'e levita kuery pe.

¹⁰ Ha'e ramo Zadoque ramymino sacerdote yvateve va'e Azarias ombovai:

– Ha'e nunga gui ma ore kuery rokaru porã rokuapy SENHOR pegua opy oguerua ypya ára guive aỹ peve, orerevyatãmba guive. Ha'e gui hembyre ju oata aguã rami e'ỹ, SENHOR ojeupegua kuery omoingo porã ramo. Guí rami ete tuvixa va'e ma hembyrekue itui – he'i.

¹¹ Ha'e ramo SENHOR pegua oo py Ezequias ojapo uka mba'emo omoĩ porã atyrã.

¹² Ha'e nunga ojapopaa ma ramo ha'e py omoĩ porã tema mba'emo ome'ẽ mbyre, dízimo ha'e mba'emo SENHOR pe omboaxa pyre. Ha'e nunga re openaa rupi oiko va'e ma levita Conanias. Ha'e rã ipytyvõarã ma tyvy Simeí oi.

¹³ Ha'e gui Conanias ha'e tyvy Simeí pytyvõarã ma omoĩ avi Jeiel, Azarias, Naate, Asael, Jerimote, Jozabade, Eliel, Ismaquias, Maate ha'e Benaía. Ha'e va'e Asael ma huvixa Ezequias ha'e Nhanderuete pegua oo re opena va'ety Azarias ae omoĩ.

¹⁴ Ha'e gui levita Imna ra'y Coré okẽ kuaray oua katy oĩ va'e rarõa ma omoĩa avi Nhanderuete pe ome'ẽxea'i py ome'ẽ mbyre re opena aguã. Ha'e nungakue ha'e javi omboja'o ju 'rã, SENHOR pe ome'ẽ mbyre, mba'emo iky'a e'ỹ ete va'e guive.

¹⁵ Ha'e va'e rembiguairã ikuai Éden, Miniámim, Jesua, Semaías, Amarias ha'e Secanias. Ha'e kuery ma sacerdote kuery tetã ikuai va'e rupi oje'oi 'rã ha'evea rami guvy kuery pe omboja'o aguã peteĩ-teĩ regua ikuai rami, yvyĩgueve ha'e yvatekueve pe guive.

¹⁶ Ha'e rã avakue mboapy ma'etỹ guive va'e kuaxia re hery omboparaa va'ekue ma any guive, mba'eta ha'e kuery ma omoĩague rami vy ko'ẽ nhavõ SENHOR pegua opy 'rã oike omba'eapo aguã.

¹⁷ Sacerdote kuery rery omboparaa peteĩ-teĩ ramoĩ kuery ikuaiague rami, ha'e rã levita kuery vinte ma'etỹ guive va'e rery ma peteĩ-teĩ omba'eapo aguaõ omoĩague rami vy omboparaa.

¹⁸ Kuaxia re omboparaa avi ha'e kuery regua kyrĩgue'i, kunhague, ta'y kuery ha'e tajy kuery rery ha'e javi. Heta ete ikuai, mba'eta ha'evea rami omba'eapo okuapy mba'emo iky'a e'ỹ va'e ikuaia rupi.

¹⁹ Ha'e gui Arão ramymino sacerdote kuery peteĩ-teĩ tetã yvýry rupi hekoa va'e regua omoĩa hery rupi, sacerdote ha'e levita kuery mboae hery omboparaa va'ekue pe mba'emo omboja'o va'erã.

²⁰ Ha'e rami aguaõ huvixa Ezequias ojapo uka Judá yvy ha'e javi rupi. SENHOR nguete renonde rupi iporã va'e, ha'evea ramigua ha'e anhetẽ va'e meme ojapo oikovy.

²¹ Opy'a ha'e javi py ojapo mba'emo Nhanderuete pegua opy, lei ha'e ojapo uka pyre rami vy. Nhanderuete oekaa rupi ojapo vy oiko porã.

32

2 Reis 18.13-18; Isaías 36.1-3

¹ Ha'e gui ha'e rami Ezequias anhetẽ rupi oiko rire teĩ Síria pygua huvixa Senaqueribe kuery ou Judá yvy re. Ha'e kuery ovaẽmba ma vy ojoko tetã ikorapa va'e ha'e javi, oi'pe'axe vy.

² Ha'e gui Senaqueribe kuery ou va'ekue Jerusalém tetã re opu'ã ta maa Ezequias oexa vy

³ onhemongeta uka guembiguai yvatekueve ha'e avakue ipy'a guaxukueve pe. Ha'e rami vy onhembopy'a yvu tetã rovai rupi ikuai va'e oja'ipa aguaõ. Ha'e ramo ha'e kuery oi'pytyvõ okuapy.

⁴ Ha'e rami vy heta va'e kuery onhemboaty okuapy vy oja'ipa yvu ikuai va'e ha'e javi, yvyugua rupi yy oxyry oiny va'e guive. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'e re tu jaeja rive Assíria pygua huvixa kuery ou vy yvu ikuai va'e ojoupa aguaõ? — he'i okuapy.

⁵ Ha'e ramo huvixa ipy'a guaxu vy omoatyrõ ukapa ju tetã kora ivaipaague ha'e javi, ha'e hi'áry rupi ma ojapo torre. Ojapo avi kora hovai rupi oĩ va'erã, ha'e tetã Davi rekoague py ojapo Milo korarã. Ojapo avi tembiporu ha'e hu'y jokoarã oata aguaõ rami e'ỹ.

⁶ Heta va'e kuery rerekoarã omoĩ avi xondaro ruvixa. Ha'e rami vy tetã rokẽ rexei omboatypa vy ha'e kuery pe ijayvu ombopy'a guaxua rupi. Ha'e vy aipoe'i:

⁷ — Penembaraete ke, pendepy'a guaxu guive. Pekyje eme, penhemondyĩ eme guive Assíria pygua huvixa gui, neĩ hupive ou va'e kuery gui heta teĩ. Mba'eta hexeve ikuai va'e gui ma nhande kuery reve peteĩ oiko pavẽ gui ipo'akave va'e.

⁸ Ha'e kuery reve ikuai va'e ma to'o guigua ijyva va'e. Ha'e rã nhanderevegua ma SENHOR Nhanderuete. Ha'e ma nhanepytyvõ aguaõ rami oiko, nhandere opu'ã va'e kuery rovai opu'ã aguaõ — he'i. Ha'e rami Judá pygua huvixa Ezequias ijayvu ramo heta va'e kuery ipy'a guaxuve okuapy.

2 Reis 18.19-37; Isaías 36.4-22

⁹ Ha'e rire Assíria pygua huvixa Senaqueribe oxondaro kuery reve Laquis tetã ojoko okuapya gui omondouka guembiguai kuery Jerusalém py Judá pygua huvixa Ezequias-a py. Ha'e vy aipoe'i uka:

¹⁰ — Po rami Assíria pygua huvixa Senaqueribe ijayvu: “Mba'e nunga re tu peẽ kuery pejerovia pekuapy? Mba'eta Jerusalém tetã pejoko ukapa ri.

11 Penhembotavy uka eme Ezequias pe, karuai ha'e yuvei gui rive pe-manomba e'ÿ aguã. Mba'eta ha'e va'e aipoe'i: 'Assíria pygua huvixa po gui ma SENHOR Nhanderuete nhandereraa jepe 'rã', he'i va'ekue tei.

12 Ha'e gui Ezequias ae e'ÿ teve Penderuete pegua pembojeroviaaty ha'e altar ikuai va'e mboipaare? Ha'e vy Judá ha'e Jerusalém pygua kuery pe ijayvu vy aipoe'i va'ekue: 'Pete'i altar oĩ va'e py 'rã pejero'a. Ha'e va'e áry anho 'rã peapy heakuã porã va'e', he'i va'ekue.

13 Peẽ kuery ndapeikuaai teve xee ha'e xeramoĩ kuery vyv regua kuery ha'e javi re rojapoague? Ha'e pygua kuery ruete ra'angaa ri ty'y ogueraa jepe raka'e xepo gui?

14 Mba'eta xeramoĩ kuery omomba va'ekue ruete ra'angaa kuery va'e regua mava'e tu ojepegua kuery ogueraa jepe raka'e xepo gui? Ha'e gui penderuete ju mba'exa tu xepo gui pendereraa jepe kuaa ta?

15 Ha'e nunga rupi aÿ gui ma penhembotavy ukave eme Ezequias pe. Ixupe pejerereko uka éme, neĩ pejerovia eme hexe. Mba'eta pete'ive vyv re ikuai va'e ruete, pete'ive vyv regua ruete ta'angaa nda'ipoi xepo gui ojepegua kuery ogueraa jepe va'ekue, xeramoĩ kuery po gui e'ÿ guive. Ha'e gui penderuete katuve ma napendereraa jepei 'rã ri xepo gui", he'i uka tei.

16 Ha'e rami vy Senaqueribe rembiguai kuery ijayvuv tema oje'oivy SENHOR Nhanderuete ha'e hembiguai Ezequias rovai rupi.

17 Senaqueribe ombopara avi kuaxia SENHOR Israel kuery ruete ombojaru reia rupi. Hexe ijayvu vai vy aipoe'i: "Amboae vyv regua ruete ra'angaa xepo gui ojepegua kuery ndogueraa jepeiague rami ae avi Ezequias ruete voi ojepegua kuery ndogueraa jepei avi 'rã xepo gui", he'i.

18 Hembiguai kuery voi judeu kuery ayvu py ojavukai atã okuapy Jerusalém pygua kuery tetã kora áry ikuai va'e rovai. Tetã re ipo'akaxe vy omondyi ha'e omongyjea rupi ijayvu tei.

19 Jerusalém pygua kuery ruete re ijayvu vyv regua kuery ruete ra'angaa re rami rive, avakue opo py ojapo va'ekue meme tei.

20 Ha'e rami tei huvixa Ezequias ha'e Amoz ra'y profeta Isaías ojerure ha'e nunga re, Yva pygua pe ojavukai.

Assíria pygua xondaro kuery omombaague

21 Ha'e gui ma SENHOR omoudouka pete'i anjo Assíria pygua huvixa rembiguai kuery ikuai py. Ha'e rami vy ojukapa avakue ipy'a guaxukueve, huvixa kuery ha'e yvatekueve ha'e javi. Ha'e ramo huvixa ma oxĩmbaa ngova re oexa uka reve onha ju ovy ovyv katy. Ha'e rami vy nguete ra'angaa pegua opy oike ramo ta'y kuery ae ojuka kyxe py.

22 Ha'e rami py SENHOR ogueraa jepe Ezequias ha'e Jerusalém pygua kuery ha'e javi, Assíria pygua huvixa Senaqueribe ha'e hovaigua kuery ha'e javi po gui, ha'e kuery pe ome'ẽ guive ovy'a aguã opa rupi.

23 Ha'e ramo heta ete Jerusalém py ou vy ogueru okuapy SENHOR pe ome'ẽ va'erã, ha'e Judá pygua huvixa Ezequias pe voi ogueru mba'emo hepyve va'e. Ha'e rami rive vyv jave regua kuery omboete pavẽ.*

2 Reis 20.1-11; Isaías 38.1-8

24 Ha'e va'e jave py Ezequias imba'eaxy oupy vy omano aguã rami itui. Ha'e rami vy SENHOR pe ojerure ramo ombovai vy pete'i mba'e oexa uka oikuaa aguã.

* 32:23 2 Reis 19.35-36; Isaías 37.36-37

²⁵ Ha'e rami teĩ Ezequias ma Nhanderuete omoingo porãague rekovia mba'eve ndojapoi. Ha'e rami 'rãgue py opy'a py onhemboyvate rei. Ha'e nunga rupi hexe ou ipoxy etea, Judá ha'e Jerusalém pygua kuery re guive.

²⁶ Ha'e gui ma Ezequias opy'a py onhemo'yvy'i ju onhemboyvateague gui, Jerusalém pygua kuery reve. Ha'e nunga rupi huvixa Ezequias oĩ teria ja SENHOR poxya ndouvei ha'e kuery rovai.

²⁷ Ha'e gui Ezequias ma oguerékopa oguerovy'aa anho oata rei aguã rami e'ÿ. Ojeupe guarã ojapo uka prata omoĩ porã atyrã, ouro, ita porãgueve, tembi'u irurã, hu'y jokoa ha'e opa marãgua iporãve va'e oĩ aguã.

²⁸ Ojapo uka avi mba'emo ra'yĩgue omono'õ mbyre omoĩ porã atyrã, vinho ha'e azeite guive. Guymba kuery opa marãgua oguereko va'e ikuai atyrã voi ojapo, vexa'i korarã guive.

²⁹ Ojapo uka avi tetã. Guymba kuery vexa'i ha'e vaka ra'y oguereko avi oata aguã rami e'ÿ, ixupe Nhanderuete heta raxa ome'ẽ ramo.

³⁰ Ha'e va'e Ezequias ae oja'o'i yvy'ã Giom guive yvu gui oxyry va'e, ha'e vy ojapo tetã Davi rekoague regua kuaray oua katy rupi ju oxyry aguã rami. Mba'emo ojapoa ha'e javi py Ezequias oiko porã.

³¹ Ha'e rami teĩ ha'e oĩa py Babilônia pygua yvatekueve ayvu reraarã omondouka oikuaa pota aguã ijyvy re iporã va'e ikuai va'e re. Ha'e va'e jave py ma Nhanderuete noipytyvõĩ merami, anhetê pa ipy'a re oĩ va'e ha'e javi re oikuaa pota aguã.

2 Reis 20.20,21

³² Ha'e gui oĩve rei tema Ezequias rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo porayvua rupi ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Amoz ra'y profeta Isaías mba'emo oexa va'ekue, ha'e Judá ha'e Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

³³ Ha'e gui Ezequias ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa yvy'ã re Davi ra'y kuery rupa ikuai py. Ha'e omano ramo Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ha'e javi ima'endu'a porã okuapy. Ha'e gui ta'y Manassés ju oĩ nguu rekovia.

33

2 Reis 21.1-9

¹ Manassés ma doze ma'etÿ oguereko jave py oĩ huvixarã. Ha'e vy cinqüenta e cinco ma'etÿ re opena Jerusalém py.

² Ha'e va'e ma ha'eve'ÿ va'e ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, amboae regua kuery Israel kuery renonde gui SENHOR oi'pe'apa va'ekue ikuaiague rami ae ju.

³ Ha'e rami vy omoaty'rõmba ju ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e nguu Ezequias ombovaipa va'ekue, ojapo avi altar Baal kuery peguarã. Omopu'ã avi imo'amy ta'angaarã yvyra guigua. Ha'e vy guenapy'ã re oĩ yva re jaxy-tata ikuai katy omboetea rupi.

⁴ SENHOR pegua opy rupi eteve voi ojapo altar-rã, SENHOR aipoe'iaque: "Jerusalém tetã py amoĩ 'rã xerery raka'e rã peve guarã", he'iaque py.

⁵ Ha'e vy SENHOR pegua oka mokoĩve oĩ va'e rupi ojapo avi altar jaxy-tata yva re ikuai va'e ha'e javi peguarã.

⁶ Ha'e rami vy yvyugua Hinom ra'y rekoague py gua'y ae oapy reve ome'ẽ, ha'e arai rupi rive imba'ekuaa ha'e oexa'ã oikovy. Ha'e vy imba'evykya rupi oiko, ha'e omanogue mboayvua ha'e imba'evyky va'e kuery pe rive oporandu oikovy. Ha'e rami vy SENHOR renonde rupi ojapo oikovy ha'eve'ÿ va'e meme, ombopoxy aguã rami rive.

7 Ha'e vy vyvra gui ta'angaarã ojapo uka va'ekue omoĩ avi Nhanderuete pegua opy Davi ha'e ta'y Salomão pe aipoe'iaague py: "Kova'e oo ha'e Jerusalém tetã aiporavo Israel regua ha'e javi gui, ha'e py xerery amoĩ aguã raka'e rã xee guarã.

8 Mba'eta xee namoxêvei 'rã Israel kuery tuu kuery vyvyrã ame'ẽ va'ekue gui, xapy'a rei xeguigua lei, anhomb'oea ha'e aipotaa xerembiguai Moisés pe ame'ẽ uka va'ekue rupi ha'e kuery ikuai ramo", he'iaague py.

9 Ha'e rami py Manassés ojapo Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ojevavy aguã rami. Ha'e ramo amboae regua Israel kuery renonde gui SENHOR omomba va'ekue gui eteve voi heko vaive okuapy.

Manassés ombo'aa jave ojerureague

10 Manassés ha'e ixupegua kuery pe SENHOR ijayvu teĩ noendu potai okuapy.

11 Ha'e nunga rupi ha'e kuery re SENHOR ombou Assíria pygua huvixa rembiguai yvatekueve oxondaro kuery reve. Ha'e va'e kuery ou vy ojopy okuapy Manassés ty'ã py. Ha'e rami vy corrente py ju ojokua reve ogueraa Babilônia katy.

12 Ha'e ramo ojexavaia oendu vy ojerure oiny SENHOR nguete pe. Opa mba'e py onhemo'yvyĩ'i guamoĩ kuery ruete renonde py.

13 Ha'e rami ojerure ramo Nhanderuete omboaxy. Ojerurea oendu vy ojapo Jerusalém tetã katy ju ojevvy aguã rami, huvixa ju oĩ aguã. Ha'e ramo mae ma Manassés oikuaa SENHOR ae Nhanderuete oikoa.

14 Ha'e va'e rire ma tetã Davi rekoague hovai katy rupi ojapo ikorarã, Giom regua kuaray oua katy, vyvugua rupi ha'e Okê Pira 'epy va'e rupi jaikea py. Ofel rupi ojapo ikora yvate ete va'erã. Ha'e gui Judá re tetã ikorapa va'e ha'e javi rupi omoĩ harõarã kuery huvixa reve.

15 Ha'e rami vy SENHOR pegua opy gui oi'pe'apa tuuete ramigua, ta'angaa hi'aĩ va'ekue voi. Oi'pe'a avi altar SENHOR pegua vyvvy áry ojapo pyre, Jerusalém tetã ha'e javi gui guive. Ha'e va'e ha'e javi omombo tetã gui mombyry'i.

16 Ha'e rã SENHOR pegua altar ma omoatyrõmba ju, ha'e hi'áry ome'ẽ hexeve peteĩ rami ju ikuaiia regua ha'e oguero'vy'aa rupigua. Ha'e rami vy Judá kuery pe ijayvu SENHOR Israel kuery ruete pe anho ikuai aguã re.

17 Ha'e ramive ma vyv'ã ikuai va'e áry rupi teri heta va'e kuery mba'emo ome'ẽ okuapy, teĩ SENHOR Nhanderuete pe anho guive.

2 Reis 21.17,18

18 Ha'e gui oĩve rei tema Manassés rekokie regua. Ha'e rami avi Nhanderuete pe ojerureague, ha'e ixupe SENHOR Israel kuery ruete rery rupi profeta kuery ijayvuague, ha'e gui mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi oĩ 'rã kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokie oĩa re.

19 Ha'e ojerureague, Nhanderuete omboaxyague, ha'e ojevavyague ha'e javi, heko vai reiague, ha'e gui vyv'ã áry rupi ombojerovia atyrã ha'e vyvra gui ta'angaarã ojapogue, ha'e ta'angaa ita guigua voi onhemo'yvyĩ'i e'ỹ mbove omopu'ãmbaague, ha'e nunga ha'e javi ma oĩ profeta kuery rekokie ombopara pyre re.

20 Ha'e gui Manassés ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa hekoague py ae. Ha'e gui ta'y Amom ju oĩ nguu rekovia.

2 Reis 21.19-26

21 Amom ma vinte e dois ma'etỹ oguereko huvixa oĩ ypy'i jave py. Ha'e gui mokoĩ ma'etỹ re ete'i opena Jerusalém py.

²² Ha'e ma SENHOR renonde rupi ha'eve'ỹ va'e anho ojapo oikovy, nguu Manassés ojapogue rami. Mba'eta mba'emo ra'angaarã tuu Manassés ojapo va'ekue ha'e javi pe ta'y Amom ju ome'ẽ tema mymba, ha'e nunga pe rive oiko.

²³ Va'eri nguu Manassés oikoague rami e'ỹ Amom ma nonhemo'yvyi'ixei SENHOR renonde py. Ha'e rami 'rãgue py ojevavyve tema ovy.

²⁴ Ha'e ramo hovai hembigua kuery jogueroayvu vy hoo py ae ojuka okuapy.

²⁵ Ha'e rami teĩ ha'e va'e vvy pygua kuery ojukapa ju huvixa Amom jukaare kuery ha'e javi. Ha'e rami vy hekovia omoĩ ju ta'y Josias.

34

2 Reis 22.1,2

¹ Josias ma oito ma'etỹ oguereko huvixa oĩ ypy'i jave py. Ha'e vy trinta e um ma'etỹ re opena Jerusalém py.

² Ha'e va'e ma SENHOR renonde rupi ha'evea ramigua ojapo oikovy, guamoĩ Davi ojapogue ha'e javi rupi. Ha'e vy ndojepe'ai oiporu kuaa katy, neĩ oiporu kuaa e'ỹa katy ma voi.

2 Reis 23.4-20

³ Oito ma'etỹa re ma huvixa Josias oĩ jave py kunumi'i teri reve omboypy guamoĩ Davi ruete oeka aguã. Ha'e gui doze ma'etỹa py ma omboypy Judá ha'e Jerusalém oiky'a'o aguã vvy'ã áry rupi ombojerovia atyrã ojapo pyre gui, ta'angaarã vvyra omopu'ã mbyre, ha'e gui ta'angaa ita ha'e mba'emo ryku gui ojapo pyre ha'e javi gui.

⁴ Ha'e ae oexaa py oity Baal kuery pegua altar ikuai va'ekue. Ha'e va'e áry rupi altar heakuã porã va'e rapyaty omoĩ mbyre ma ha'e ae ombovopa. Omopẽmba avi ta'angaarã vvyra omopu'ã mbyre, ha'e mba'emo ra'angaa ita ha'e mba'emo ryku gui ojapo pyre ha'e javi. Ha'e nunga omongu'ipa ma vy iku'ikue omombopa ha'e nunga pe mba'emo ome'ẽ va'ekue rupa rupi rive.

⁵ Ha'e nunga pegua sacerdote ikuai va'ekue kãgue ma oapypa altar ha'e kuery ombojeroviaague áry ae. Ha'e rami py oiky'a'opa ju Judá ha'e Jerusalém ha'e javi rupi.

⁶ Ha'e rami ae avi ojapo Manassés, Efraim ha'e Simeão regua tetã ikuai va'e rupi, Naftali vvy ha'e javi rupi peve, tekoague ikuai va'e rupi guive.

⁷ Altar ha'e ta'angaa vvyra ha'e ita guigua oitypa ma vy omongu'ipa ju. Omboa'ypa avi altar heakuã porã va'e rapy atyrã Israel vvy jave rupi ojapo pyre. Ha'e gui ma ojevvy ju Jerusalém katy.

2 Reis 22.3-7

⁸ Dezoito ma'etỹa re ma huvixa Josias oĩ jave py ha'e va'e vvy ha'e Nhanderuede pegua oo oiky'a'o ukapa ma vy omboypy SENHOR nguete pegua oo omoatyrõ uka aguã. Ha'e rami vy omondouka Azalias ra'y Safã, tetã re opena va'ety Maaséias, ha'e Joacaz ra'y kuaxia mboparaaty Joã.

⁹ Ha'e kuery ma sacerdote yvateve va'e Hilquias-a py oje'oi vy ixupe ome'ẽ peráta SENHOR pegua opy ogueru pyre levita regua okẽ rarõa kuery omoĩ porã va'ekue. Ha'e va'e peráta ma Manassés, Efraim ha'e Israel kuery ikuai ha'e javi gui omono'õ mbyre, Judá ha'e Benjamim gui, Jerusalém tetã gui guive.

¹⁰ Ha'e va'e ma ha'e kuery ome'ẽ okuapy SENHOR pegua oo py omba'eapo va'e kuery re opena va'e pe, omba'eapogue repy ome'ẽ aguã, oo omoatyrõ vy ombopyaupa ju aguã.

11 Oo apoa ha'e ita re omba'eapo va'e kuery pe ome'ê peráta ita omoatyrõ mbyre ojogua aguã, ha'e yvyra oo ytarã ha'e hi'áry ipyaxa va'erã, Judá pygua huvixa kuery ivaipa aguã rami rive oeja rire.

12 Ha'e va'e avakue ma anhetê rupi meme ikuai omba'eapoa py. Ha'e kuery re opena va'e ma levita regua Merari ramymino kuery Jaate ha'e Obadias, Coate ramymino kuery Zacarias ha'e Mesulão guive, omba'eapo va'e kuery re openaa rupi ikuai.

13 Ha'e gui levita kuery mba'epu ombopu kuaa va'e opena avi okuapy mba'emo reraa kuery re, mba'emo py omba'eapo va'e kuery ha'e javi re guive. Ha'e rã levita kuery mboae ma kuaxia re opena okuapy, ha'e'y vy joe openaa ha'e okê rarõa rupi ikuai.

2 Reis 22.8-10

14 Ha'e gui peráta SENHOR pegua opy ogueru pyre oguenoẽa jave ma sacerdote Hilquias ojou kuaxia para SENHOR lei Moisés pe ome'ê uka va'ekue oĩa.

15 Ha'e rami vy Hilquias aipoe'i kuaxia re opena va'ety Safã pe:

– SENHOR pegua opy xee ajou kuaxia para lei oĩa – he'i.

16 Ha'e gui kuaxia ma Safã pe Hilquias ome'ê ramo ogueraa huvixa pe. Ha'e vy ixupe omombe'u vy aipoe'i:

– Nerembiguai kuery ojapopa ma rejapo uka va'ekue ha'e javi.

17 Ha'e rami vy peráta SENHOR pegua opy oĩ va'ekue ha'e kuery oipapa ma vy ome'ẽmba omba'eapo va'e kuery re opena va'e po py, ha'e mba'emo apoa kuery pe – he'i.

18 Ha'e gui Safã omombe'uve ju huvixa pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Sacerdote Hilquias ma xevy ome'ê kova'e kuaxia para – he'i. Ha'e rami vy huvixa renonde py Safã ogueroayvu.

2 Reis 22.11-20

19 Ha'e gui ma kuaxia para lei oĩa ogueroayvu rã huvixa oendu vy omondoropa oao.

20 Ha'e rami vy huvixa ijayvu Hilquias pe, Safã ra'y Aicão, Mica ra'y Abdom, nhomongeta va'ety Safã ha'e guembiguai Asaías pe. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

21 – Tapeo ke, SENHOR pe peporandu uka xereko re, ha'e Israel ha'e Judá pygua kuery ha'e javi re. Mba'eta nhande pavê áry SENHOR ombou opoxy etea, mba'eta kova'e kuaxia para re ayvu oĩ va'e rupi nhaneramoĩ kuery nda'ikuai raka'e, ipara oĩ va'e ha'e javi ndojapoi vy – he'i.

22 Ha'e ramo Hilquias ha'e huvixa omondouka va'ekue mboae reve oje'oi Jerusalém tetã yvy'ã guy katy profeta kunha Hulda oikoa py. Ha'e va'e ma Harás ra'y Tocate ra'y Salum sacerdote kuery ao re opena va'ety ra'yxy. Ha'e gui kunha va'e pe ha'e kuery omombe'upa okuapy ha'e nunga.

23 Ha'e ramo ha'e kuery pe kunha va'e aipoe'i:

– Po rami SENHOR Israel kuery ruete aipoe'i uka: Aipopeje ava xea py penembouare pe:

24 Po rami SENHOR ijayvu: “Ma'ẽ, mba'emo vai ambou 'rã kova'e tekoa ha'e apy ikuai va'e áry, ayvu vai kuaxia para Judá pygua huvixa pe ogueroayvuague ha'e javi rami vy.

25 Mba'eta ha'e kuery xerejapa vy amboae regua tuuete ramigua kuery pe rive oapy okuapy heakuã porã va'e, opo py mba'emo ojapo va'ekue py xembopoxy aguã rami. Ha'e nunga rupi xepoxya ou ta ma kova'e tekoa áry, ndoguei 'rã guive”, he'i.

26 Ha'e gui pemombe'u 'rã Judá pygua huvixa SENHOR pe peporandu uka aguã penembouare pe: "Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu, ayvu rendu va'ekue omombe'u porãve vy:

27 'Ndee ma kova'e tekoa ha'e apy hekoa va'e kuery rovai xeayvu rã rendu va'ekue, ha'e xee SENHOR renonde py renhemo'yvy'i vy ndeao remondoro ha'e rejae'o va'ekue guive. Ha'e ramo xee aendu', he'i SENHOR.

28 'Ha'e nunga rupi xee romombytu'u 'rã neramoï kueryague rami, ha'e rã nenhono porãa 'rã. Ha'e gui ndee ae nderexai 'rã mba'emo vai kova'e tekoa re ambou rã', he'i."

Ha'e ramo kunha va'e ombovaiague ha'e kuery omombe'u okuapy huvixa pe.

2 Reis 23.1-3

29 Ha'e rami rã huvixa ijayvu nhomongeta va'ety Judá re ha'e Jerusalém py ikuai va'e onhemboatypa okuapy aguã.

30 Ha'e gui SENHOR pegua oo py huvixa oo Judá regua avakue, Jerusalém pygua, sacerdote, levita ha'e heta va'e kuery ha'e javi reve, yvyigueve ha'e yvatekueve guive. Ha'e kuery ha'e javi oendua py ogueroayvu kuaxia para SENHOR pegua opy ojou pyre re guexeve guarã ojapo va'ekue regua ayvu oï va'e ha'e javi.

31 Huvixa hi'aïaty py ae opu'ã ho'amy vy SENHOR renonde ojapo ixupe anho ha'e kuery ikuai aguã, ha'e vy opy'a ha'e onhe'ë ha'e javi py ojapopa okuapy aguã ha'e ojapo uka va'ekue, ijayvua ha'e oipotaa, ha'e rami vy ayvu kuaxia para re oï va'e rupi ikuai aguã, SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue rupi anho.

32 Ha'e ramo Jerusalém ha'e Benjamim py ikuai va'e ha'e javi onhemboayvu okuapy ha'e va'e ayvu rupi ikuai aguã re. Ha'e rami vy Jerusalém pygua kuery ha'e javi ikuai Nhanderuete guamoï kuery ruete va'e guexeve guarã ojapo va'ekue rupi.

33 Ha'e gui Josias oipe'apa ojegarupy Israel kuery oyvy re oguereko va'ekue ha'e javi. Ha'e rami vy ojapo Israel re hekoa va'e ha'e javi SENHOR nguuate pe anho ikuai aguã rami. Ha'e rami rire ha'e oikovea ja ha'e kuery ndojepe'ai SENHOR guamoï kuery ruete pe ikuaiia gui.

35

2 Reis 23.21-23

1 Ha'e gui huvixa Páscoa ára py Josias ojapo SENHOR pegua ngaru Jerusalém py. Ha'e ramo jypygua jaxya catorze araa py ojuka okuapy Páscoa regua vexa'i.

2 Ha'e omoï sacerdote kuery omba'eapo aguã rami. Ha'e vy ombopy'a guaxuve SENHOR pegua opy rupi omba'eapo a py.

3 Ijayvu avi levita kuery SENHOR peguarã ojeky'a'o uka va'ekue Israel kuery ha'e javi mbo'ea rupi ikuai va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Lei rryru iky'a e'ÿ va'e ma pemoï ju oo hendarã Davi ra'y Israel pygua huvixa Salomão ojapo va'ekue py. Ndapevovivei ma 'rã pendeaxi'y áry. Pamba'eapo 'rã SENHOR Penderuete pe, ixupegua Israel kuery pe guive.

4 Peiko katu ke peteï-teï regua pendekuaia rami pamba'eapo aguã, penemoïague rami, pendevy Israel pygua huvixa Davi ha'e ta'y Salomão ijayvuague rami vy.

5 Pamba'eapo ke henda iky'a e'ÿ va'e py, heta va'e kuery penderivy ikuai va'e peteï-teï regua rekovia penemoïague rami. Heta va'e kuery peteï-teï regua rekovia toï peteï levita kuery va'e regua.

6 Ha'e rami vy pejuka 'rã vexa'i Páscoa ára pyguarã. Pejegy'a'o uka reve pereko katu 'rã penderivyvy kuery ho'u va'erã. Pejapopa tema SENHOR oayvu Moisés pe omombe'u uka va'ekue rami vy – he'i.

7 Ha'e gui ma heta va'e kuery ha'e javi pe Josias ome'ẽ vexa'i ha'e kavara. Guymba kuery regua ae ome'ẽ Páscoa ára py ojuka va'erã. Ha'e javi vy trinta mil mymba ome'ẽ ha'e py heta va'e kuery mbovy pa ikuai rami. Vaka ra'y ma três mil ju huvixa ome'ẽ, guymba kuery va'e regua meme.

8 Hembiguai yvatekueve voi ome'ẽxea'i py avi ome'ẽ heta va'e kuery peguarã, sacerdote ha'e levita kuery pe guive. Nhanderuete pegua opy rupi openaa va'ety Hilquias, Zacarias ha'e Jeiel ma sacerdote kuery pe ome'ẽ dois mil e seiscentos vexa'i ha'e kavara, ha'e gui trezentos vaka ra'y Páscoa ára py oapy va'erã.

9 Ha'e gui tyvy kuery Conanias, Semaías ha'e Natanael, ha'e gui levita kuery ruvixa Hasabias, Jeiel ha'e Jozabade reve ma levita kuery mboae pe ome'ẽ cinco mil vexa'i ha'e kavara, ha'e gui quinhentos vaka ra'y Páscoa ára py ome'ẽ va'erã.

10 Ha'e rami py oguereko katupa ha'e kuery ojapo va'erã. Sacerdote kuery omoia ikuai aguã va'ekue py, levita kuery voi omoia avi peteĩ-teĩ regua omba'eapo aguã rami, huvixa ojapo ukaague rami meme.

11 Ha'e gui ma ojuka okuapy vexa'i Páscoa ára pyguarã ome'ẽ va'ekue. Huguikyue ma levita kuery po gui sacerdote kuery ojopy vy omboayvi okuapy, oipiro avi ojuka va'ekue.

12 Omboja'o okuapy heta va'e kuery oapy reve ome'ẽ va'erã, peteĩ-teĩ regua ikuai rami, heta va'e kuery ae SENHOR pe ome'ẽ aguã, Moisés kuaxia omboparaague rami vy. Ha'e rami ae avi ojapo vaka ikuai va'e re.

13 Tata py oexy okuapy vexa'i Páscoa ára pygua, hekorã oeja pyre rami vy. Oja py ombojy okuapy ome'ẽmby iky'a e'ỹ va'e, oja guaxu ha'e oja pe py guive. Ha'e gui levita kuery ju omboja'opa okuapy heta va'e kuery ha'e javi pe.

14 Ha'e va'e rire ma ojeupe guarã ju oexy okuapy, sacerdote kuery peguarã guive. Mba'eta sacerdote kuery Arão ramymino ikuai va'e ma pytũ peve omba'eapo mymba ojukaa ha'e ikyrakue rapya rupi. Ha'e nunga rupi levita kuery ojeupe guarã ae oexy, sacerdote kuery Arão ramymino ikuai va'e pe guive.

15 Ha'e gui Asafe ramymino kuery oporaei va'ety ikuai va'e ma ikuai aguã py meme ikuai, Davi ojapo ukaague rami vy, ha'e gui Asafe, Hemã ha'e huvixa pegua profeta Jedutum ojapo ukaague rami. Okẽ rarõa kuery voi okẽ nhavõ rupi ikuai. Neĩ peteĩve ma voi ndojepe'ai okẽ oarõa gui, ha'e kuery peguarã tyke'y kuery levita regua oexy avi ramo.

16 Ha'e rami py ha'e va'e va'e peteĩ-teĩ regua omoĩmbaa SENHOR pe omba'eapo aguã py, Páscoa ára ngaru ojapo ha'e SENHOR pegua altar áry mymba ome'ẽ aguã, huvixa Josias ojapo ukaague rami vy.

17 Ha'e va'e jave py Israel kuery ha'e py ikuai va'e ojapo okuapy ngaru Páscoa ára py, ha'e gui ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ ju. Sete ára re ojapo okuapy.

18 Páscoa ára pygua ngaru ha'e ramigua Jerusalém py ndojapoi teri profeta Samuel oikoa ára guive. Mba'eta peteĩve huvixa Israel py Páscoa ára pygua ngaru ndojapoi va'ekue Josias ngaru ojapoague ramigua, sacerdote ha'e levita kuery reve, ha'e gui Judá ha'e Israel kuery ha'e py ikuai va'e ha'e Jerusalém pygua kuery ha'e javi reve.

¹⁹ Dezoito ma'et'ya re ma huvixa Josias oĩ jave py Páscoa ára pygua ngaru ojapo.

2 Reis 23.28-30

²⁰ Ha'e nunga oikopa rire Josias templo omoatyrõ ukapa ma ramo ou Egito pygua huvixa Neco, Carquemis tetã py joe opu'ã aguã Eufrates yakã vvyry. Ha'e ramo Josias voi oẽ ovy ha'e kuery re opu'ã aguã.

²¹ Ha'e ramo Josias oĩa py Neco ombou ayvu reraarã kuery. Ha'e vy aipoe'i uka: "Judá pygua huvixa, mba'e tu areko ndereve? Xee ma aỹ nderovai guarã e'ỹ aju, xere opu'ã va'e kuery rovai anho. Ha'e gui Nhanderuete ijayvu xepojavave'i nho aguã re. Enheangu ke Nhanderuete re repu'ã e'ỹ aguã, ha'e ju nemomba e'ỹ aguã", he'i uka.

²² Ha'e rami teĩ huvixa Josias guakykue re ndojevyi. Ha'e rami 'rãgue py amboae rami onhemonde ha'e kuery re opu'ã aguã. Noendu potai Nhanderuete ayvu rupi Neco ijayvuague re. Ha'e rami vy oo nho Megido vyvugua katy joe opu'ã aguã.

²³ Ha'e gui ma huvixa Josias-a katy guyrapa revegua kuery omombo okuapy. Ha'e ramo aipoe'i guembiguai kuery pe:

— Xepe'a ke apy gui, mba'eta xenhyvõa ete ra'e — he'i.

²⁴ Ha'e ramo hembigui kuery ma ikarõxa gui ae oguenoẽ vy amboae karõxa oguereko va'e py oguerova vy ogueraa okuapy Jerusalém py. Ha'e py ma omano. Ha'e ramo onhono porãa guamoĩ kuery rupa vvyry. Huvixa Josias re Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ha'e javi ojae'opa okuapy.

²⁵ Jeremias voi ombopara Josias re ipy'a vaia aguã regua. Ha'e gui aỹ peve guarã oporaẽ va'e kuery avakue ha'e kunhague ojae'õ reve ima'endu'a 'rã Josias re. Ha'e rami aguã ojepokuaa okuapy Israel vvy re, kuaxia ipy'a vaia oĩa re ombopara guive imoiny.

²⁶ Ha'e gui oĩve rei tema Josias rekokue regua. Ha'e rami avi SENHOR guigua lei ipara oinya rami vy mba'emo porã ojapoague,

²⁷ ha'e mba'emo ojapo va'ekue jypy guive opaa peve noĩ 'rã teve kuaxia Israel ha'e Judá pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

36

2 Reis 23.31-34

¹ Ha'e gui ma ha'e va'e vvy re hekoa va'e kuery Josias ra'y Jeoacaz ogueraa vy nguvixarã omoĩ okuapy tuu rekovia, Jerusalém tetã py ae.

² Jeoacaz oĩ ppy'i jave py ma vinte e três ma'et'ỹ oguereko, ha'e gui mboapy jaxy re ete'i opena Jerusalém py.

³ Mba'eta Egito pygua huvixa ma oipe'a Jeoacaz Jerusalém tetã py huvixa oĩa gui. Ha'e rami vy ijyvy re ikuai va'e gui okobra três mil e trezentos quilos prata ha'e trinta e três quilos ouro guigua.

⁴ Jeoacaz rekovia Egito pygua huvixa omoĩ tyvy Eliaquim Jerusalém ha'e Judá pygua kuery ruvixarã. Ha'e rami vy hery oguerova vy Jeoquim ju omboery. Ha'e rã tyke'y Jeoacaz ma Egito vvy katy Neco ogueraa.

2 Reis 23.36-24.6

⁵ Jeoquim ma vinte e cinco ma'et'ỹ oguereko jave py huvixa oĩ ppy. Ha'e gui onze ma'et'ỹ re opena Jerusalém py. Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e anho ojapo oikovy SENHOR nguete renonde rupi.

⁶ Ha'e ramo hexe ou Babilõnia pygua huvixa Nabucodonosor. Ha'e vy mokoĩ corrente overa va'e guigua py ojokua reve Babilõnia katy ogueraa.

⁷ Babilõnia katy Nabucodonosor ogueraa avi mba'emo ryrũ SENHOR pegua opy ikuai va'ekue. Ha'e py ma nguete pegua templo py ju omoĩ.

⁸ Ha'e gui oĩve rei tema Jeaquim rekokue regua. Ha'e rami avi ojegarupy ojapoague, ha'e hexe oĩ va'ekue ha'e javi noi' rã teve kuaxia Israel ha'e Judá pygua huvixa kuery rekokue oĩa re? Ha'e gui ta'y Joaquim ju oĩ nguu rekovia.

2 Reis 24.8,9

⁹ Ha'e gui Joaquim ma dezoito ma'etỹ oguereko jave py huvixa oĩ ypy. Ha'e gui mboapy jaxy ha'e dez ára re ete'i opena Jerusalém py. Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e anho ojapo oikovy SENHOR renonde rupi.

2 Reis 24.18,19

¹⁰ Ha'e va'e ma'etỹ kuaray aku ypy'i jave py huvixa Nabucodonosor ogueraa uka Babilônia katy, mba'emo ryrú iporãgueve SENHOR pegua opy ikuai va'ekue reve. Hekovia tyvy Zedequias ju omoĩ uka Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ruvixarã.

¹¹ Zedequias ma vinte e um ma'etỹ oguereko jave py huvixa oĩ ypy. Ha'e gui onze ma'etỹ re opena Jerusalém py.

¹² Ha'e ma ha'eve'ỹ va'e anho ojapo oikovy SENHOR nguete renonde rupi. Ixupe profeta Jeremias SENHOR gui ijayvu teĩ nonhemo'yvy'i'ixei.

¹³ Nabucodonosor rovai opu'ã guive, Nhanderuete rery rupi oura aguã rami Nabucodonosor ojapo rire teĩ. Inhakã ratã vy opy'a py ndojeko rerovaxei tema SENHOR Israel kuery ruete pe ojevy e'ỹ aguã.

¹⁴ Ha'e gui sacerdote yvatekueve ha'e heta va'e kuery ha'e javi ojejavvyve tema oje'oivy, amboae regua kuery reko vaia rami rive. Ha'e rami vy omongy'apa okuapy oo SENHOR ojeupe guarã Jerusalém py oiky'a'o va'ekue.

¹⁵ SENHOR tamoĩ kuery Ruete va'e ma yma guive teĩ ijayvu ha'e kuery pe, ayvu mombe'ua kuery pe oayvu omombe'u uka tema, ojeupegua kuery omboaxy ha'e ojeupegua oo re oma'ẽ vy.

¹⁶ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma Nhanderuete ayvu mombe'ua kuery ombojaru rei vy noendu potai, ojojai rei guive okuapy profeta kuery. Ha'e ramo SENHOR ojeupegua kuery rovai opoxya ombou ramo ha'e kuery pe noĩvei ma oo jepe aguã.

2 Reis 25.8-12; Jeremias 39.8-10; 52.12-16

¹⁷ Ha'e nunga rupi ae ha'e kuery rovai SENHOR ojapo caldeu kuery ruvixa opu'ã aguã rami.* Ha'e va'e huvixa ma kyxe py ojuka kunumigue regua, oo henda iky'a e'ỹ va'e oĩa py eteve voi. Nomboaxyi kunumigue neĩ kunhataĩgue, tujakue'i neĩ tujakueve'i ma voi, ipo py omboaxa pavẽ rire.

¹⁸ Babilônia katy ogueraapa avi mba'emo ryrú Nhanderuete pegua opy ikuai va'ekue, tuvixakue ha'e kyrĩgue'i voi. Ha'e rami vy mba'emo porã SENHOR pegua opy. ha'e huvixa ha'e yvatekueve ropy guive ikuai va'ekue ma Babilônia katy meme ogueraa.

¹⁹ Oapypa Nhanderuete pegua oo, oitypa guive Jerusalém kora. Huvixa ro ikuai va'ekue ha'e javi oapypa avi, ha'e py mba'emo porã ikuai va'ekue ombovaipa.

²⁰ Ha'e rã kyxe gui oo jepe va'ekue ma Babilônia katy ogueraa. Ha'e py ma hembiguaĩ ikuai, ta'y kuery rembiguaĩ guive, Pérsia pygua huvixa ipo'aka e'ỹa ja.

²¹ Ha'e nunga oiko SENHOR oayvu Jeremias pe omombe'u uka va'ekue ojeupity aguã, ha'e kuery yvy opyta rive aguã sábado regua opytu'u aguã ma'etỹ

* **36:17** Caldeu kuery ma Babilônia pygua kuery ae. Ha'e gui caldeu kuery ruvixa ma Nabucodonosor (versículo 6).

ha'e javi ojeupitypa e'ÿa ja. Yvy ivaipa reve opyta rive oiny ára nhavõ, setenta ma'etÿ oa'angaague ojeupitypa e'ÿa ja.†

Esdras 1.1-4

²² Ha'e gui peteĩ ma'etÿ re ma Pérsia pygua huvixa Ciro oĩ jave py SENHOR ojapo oayvu Jeremias omombe'u va'ekue. Ha'e rami vy Ciro py'a re omoĩ openaa ha'e javi rupi pova'e ayvu omombe'u ukapa ha'e ombopara uka guive aguã. Ha'e vy aĩpoe'i uka:

²³ “Pérsia pygua huvixa Ciro po rami ijayvu: SENHOR Nhanderuete yvategua ma xevy omboaxapa yvy ha'e javi re apena aguã, xemoĩ guive peteĩ oo ixupegua guarã ajapo uka aguã Judá re Jerusalém tetã py. Ha'e nunga rupi ixupegua pendekuai va'e ha'e javi tapeo. SENHOR Penderuete toiko peẽ kuery reve”, he'i uka.*

---

† **36:21** Nhanderuete lei oejaague rami vy ha'e kuery ovyv re nomba'eapoi 'rã teĩ sete ma'etÿa ojeupity nhavõ, ijyvy voi sábado regua ma'etÿ re oĩ rive aguã (Levítico 25.1-7). Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma'etÿa nhavõ ovyv re omba'eapo tema ramo Nhanderuete oa'anga ju sábado regua ma'etÿ ijyvy noĩ riveiague rekovia, ha'e ramia peve yvy ivaipa reve opyta rive aguã (Levítico 26.40-45). Ha'e nunga rupi setenta ma'etÿ ijyvy noĩ riveiague rami avi setenta ma'etÿ re ju ivaipa reve opyta rive aguã rami ojapo, ha'e kuery Babilônia py escravo ikuai jave (Jeremias 25.1-14). Ha'e rami vy setenta ma'etÿ oaxapa rire ma ha'e kuery ojevvy ju 'rã ovyv katy. * **36:23** Esdras 1.1-3

Esdras rekokue oĩa Esdras rekokue oĩa

Kova'e kuaxia re ma oĩ Israel kuery Babilônia py escravo-rã ogueraa pyre ovyv re ju ojevny va'ekue rekokue. Mba'eta huvixave Babilônia re opena va'e ae omondouka. Po rami ipara oiny: "Peteĩ ma'etý re ma Pérsia pygua huvixa Ciro oĩ jave py Senhor ojapo oayvu Jeremias omombe'u va'ekue ojeupity aguã rami. Ha'e vy Ciro py'a re omoĩ openaa ha'e javi rupi omombe'u uka pova'e ayvu, ombopara uka guive. Ha'e vy aipoe'i uka: 'Pérsia pygua huvixa Ciro po rami ijayvu: Xevy pe Senhor Nhanderuete yva pygua omboaxa yvy ha'e javi re apena aguã. Xemoĩ avi peteĩ oo ixupe guarã ajapo uka aguã Judá yvy re Jerusalém tetã py. Ha'e nunga rupi ixupegua pendekuai va'e ha'e javi reve Penderuete toiko, ha'e tapeo Judá regua Jerusalém py, Senhor Israel kuery ruete pegua oorã pejapo jevy aguã. Ha'e va'e ma Jerusalém pygua kuery ruete ae', he'i'" (1.1-3).

Ha'e gui ma omombe'u ha'e kuery oguataague, Jerusalém tetã py ovaẽague, templo omoatyrõ aguã omboypyague, hovaigua kuery omombytu'u ranheague, ojapopaague, ha'e gui ogueroovy'ague, Nhanderuete gui meme ha'e nunga oiko rire.

Esdras ma sacerdote oiko raka'e. Ha'e ae Jerusalém py ou vy opena oikovy templo omoatyrõa rupi. Ijayvu avi heta va'e kuery gueko vaia gui ojepe'a aguã rami.

Huvixa Ciro oayvu omondoukaague

2 Crônicas 36.22,23

¹ Peteĩ ma'etý re ma Pérsia pygua huvixa Ciro oĩ jave py SENHOR ojapo oayvu Jeremias omombe'u va'ekue ojeupity aguã rami. Ha'e vy Ciro py'a re omoĩ openaa ha'e javi rupi omombe'u uka pova'e ayvu, ombopara uka guive. Ha'e vy aipoe'i uka:

² Pérsia pygua huvixa Ciro po rami ijayvu: Xevy pe SENHOR Nhanderuete yva pygua omboaxa yvy ha'e javi re apena aguã. Xemoĩ avi peteĩ oo ixupe guarã ajapo uka aguã Judá yvy re Jerusalém tetã py.

³ Ha'e nunga rupi ixupegua pendekuai va'e ha'e javi reve Penderuete toiko, ha'e tapeo Judá regua Jerusalém py, SENHOR Israel kuery ruete pegua oorã pejapo jevy aguã. Ha'e va'e ma Jerusalém pygua kuery ruete ae.

⁴ Ha'e gui gueko py ae avakue okuave va'e ha'e javi penepytyvõ 'rã prata ome'ẽ vy, ha'e gui ouro, omba'e rei-rei ha'e mymba kuery oguereko va'e, Nhanderuete ro Jerusalém py oĩ va'e peguarã. Ha'e nunga ome'ẽ va'e áryve tome'ëve ju ome'ẽxea'i rupi", he'i uka.*

⁵ Ha'e ramo Judá ha'e Benjamim kuery akã ikuai va'e opu'ãmba jogueravy, sacerdote ha'e levita kuery guive, amboae kuery reve. Ha'e kuery ha'e javi py'a re Nhanderuete omoĩ Jerusalém py oje'oi vy oo SENHOR pegua oĩ va'ekue ojapo jevy aguã.

⁶ Ijyvýry rupi ikuai va'e voi oipytyvõ okuapy prata ome'ẽ vy, ha'e gui ouro, omba'e rei-rei, mymba kuery oguereko va'e ha'e iporãgueve. Mba'emo ome'ẽ va'ekue áryve ome'ëve ju ome'ẽxea'i rupi.

⁷ Huvixa Ciro voi oguenoẽ tembiporu SENHOR ropy ikuai va'ekue, Jerusalém gui Nabucodonosor ogueru vy nguete ra'angaa pegua ropy ju omoĩ va'ekue.

* 1:4 2 Crônicas 36.22-23

⁸ Ha'e va'e nunga ma Pérsia pygua huvixa Ciro ju oguenoë mba'emo re opena va'ety Mitredate oexaa py. Ha'e rã ha'e va'e oipapapa ma vy Judá regua yvateve va'e Sesbazar pe ju omboaxa.

⁹ Apy ma oĩ mbovy pa oĩa regua: trinta hy'a ouro guigua, mil hy'a prata guigua, vinte e nove kyxe,

¹⁰ trinta hy'a'i ouro guigua, quatrocentos e dez hy'a'i prata guigua amboae regua va'e, ha'e gui mil avi tembiporu mboae.

¹¹ Tembiporu ouro ha'e prata guigua ha'e javi vy ma cinco mil e quatrocentos. Ha'e javi ma Sesbazar ogueraapa Babilônia gui, ogueru pyre kuery Jerusalém katy ju ojevy jogueravy jave.

2

Babilônia gui ojevy va'ekue rery oĩa

¹ Pova'e ma ijyvy gui Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ovyvy katy ogueraa va'ekue ramymino kuery. Ha'e va'e kuery ma escravo ikuaiague gui oë vy ojevy ju Jerusalém ha'e Judá katy, peteĩ-teĩ guekoa py ae.*

² Ha'e kuery ma oupa okuapy Zorobabel reve, Jesua, Neemias, Seraías, Reelaías, Mordecai, Bilsã, Míspar, Bigvai, Reum ha'e Baaná reve. Ha'e gui apy ma avakue Israel regua mbovy pa ikuaiá:

³ Parós ramymino kuery ma dois mil cento e setenta e dois.

⁴ Sefatias ramymino kuery ma trezentos e setenta e dois.

⁵ Ara ramymino kuery ma setecentos e setenta e cinco.

⁶ Paate-Moabe ramymino kuery Jesua-Joabe ra'y kuery regua ma dois mil oitocentos e doze.

⁷ Elão ramymino kuery ma mil duzentos e cinqüenta e quatro.

⁸ Zatu ramymino kuery ma novecentos e quarenta e cinco.

⁹ Zacai ramymino kuery ma setecentos e sessenta.

¹⁰ Bani ramymino kuery ma seiscentos e quarenta e dois.

¹¹ Bebai ramymino kuery ma seiscentos e vinte e três.

¹² Azgade ramymino kuery ma mil duzentos e vinte e dois.

¹³ Adonirão ramymino kuery ma seiscentos e sessenta e seis.

¹⁴ Bigvai ramymino kuery ma dois mil e cinqüenta e seis.

¹⁵ Adim ramymino kuery ma quatrocentos e cinqüenta e quatro.

¹⁶ Ater ramymino kuery Ezequias ro pygua kuery regua ma noventa e oito.

¹⁷ Bezai ramymino kuery ma trezentos e vinte e três.

¹⁸ Jora ramymino kuery ma cento e doze.

¹⁹ Hasum ramymino kuery ma duzentos e vinte e três.

²⁰ Gibar ramymino kuery ma noventa e cinco.

²¹ Belém ramymino kuery ma cento e vinte e três.

²² Netofa guigua avakue ma cinqüenta e seis.

²³ Anatote guigua avakue ma cento e vinte e oito.

²⁴ Azmavete ramymino kuery ma quarenta e dois.

²⁵ Quiriate-Arim, Cefira ha'e Beerote ramymino kuery ma setecentos e quarenta e três.

²⁶ Ramá ha'e Geba ramymino kuery ma seiscentos e vinte e um.

²⁷ Micmás guigua avakue ma cento e vinte e dois.

²⁸ Betel ha'e Ai guigua avakue ma duzentos e vinte e três.

²⁹ Nebo ramymino kuery ma cinqüenta e dois.

* 2:1 Neemias 7.6-73

30 Magbis ramymino kuery ma cento e cinqüenta e seis.

31 Elão mboae guigua ramymino kuery ma mil duzentos e cinqüenta e quatro.

32 Harim guigua ramymino kuery ma trezentos e vinte.

33 Lode, Hadide ha'e Ono guigua ramymino kuery ma setecentos e vinte e cinco.

34 Jericó guigua ramymino kuery ma trezentos e quarenta e cinco.

35 Senaá guigua ramymino kuery ma três mil seiscentos e trinta.

36 Ha'e gui sacerdote kuery regua: Jedaías ramymino kuery Jesua ro pygua ikuai va'e regua ma novecentos e setenta e três.

37 Imer ramymino kuery ma mil e cinqüenta e dois.

38 Pasur ramymino kuery ma mil e duzentos e quarenta e sete.

39 Harim ramymino kuery ma mil e dezessete.

40 Ha'e gui levita kuery ju: Jesua ha'e Cadmiel ramymino kuery Hodavias ra'y kuery regua ma setenta e quatro.

41 Oporaei va'e kuery Asafe ramymino kuery regua ma cento e vinte e oito.

42 Okê rarôa kuery ramymino kuery ju: Salum ramymino kuery, Ater, Talmom, Acube, Hatita ha'e Sobai ramymino kuery, ha'e va'e kuery ha'e javi vy ma cento e trinta e nove.

43 Templo py nhopytyvô va'ety kuery ju: Zia ramymino kuery, Hasufa, Tabaote,

44 Queros, Sia, Padom,

45 Lebana, Hagaba, Acube, Hagabe,

46 Sanlai, Hanã,

47 Gidel, Gaar, Reaías,

48 Rezim, Necoda, Gazão,

49 Uzã, Paseá, Besai,

50 Asná, meunita ha'e nefuseu kuery ramymino kuery,

51 Baquebuque ramymino kuery, Hacufa, Harur,

52 Baslute, Meída, Harsa,

53 Barcos, Sísera, Tama,

54 Nesias ha'e Hatifa ramymino kuery.

55 Ha'e gui Salomão rembiguai kuery ramymino kuery ju: Sotai ramymino kuery, Soferete, Peruda,

56 Jaala, Darcom, Gidel,

57 Sefatias, Hatil, Poquerete-Hazebaim ha'e Ami ramymino kuery.

58 Templo py nhopytyvô va'ety ha'e Salomão rembiguai kuery ramymino kuery ha'e javi vy ma trezentos e noventa e dois.

59 Pova'e kuery ma Tel-Melá gui oje'oi va'ekue, Tel-Harsa, Querube, Adã ha'e Imer gui, teĩ ndoikuaai ae tema Israel regua ikuai:

60 Delaías ramymino kuery, Tobias ha'e Necoda ramymino kuery ma seiscentos e cinqüenta e dois.

61 Ha'e gui sacerdote ramymino kuery voi: Habaías ramymino kuery, Coz ha'e Barzilai ramymino kuery. Ha'e va'e ma Barzilai Gileade pygua va'e rajy re omenda rire hery rupi ae oenoía.

62 Ha'e va'e kuery ma guery oeka okuapy kuaxia tery oĩa re teĩ ndojoui. Ha'e nunga rupi sacerdote ikuai aguã ha'eve'ÿ va'e.

63 Ha'e ramo ha'e kuery pe huvixa aipoe'i:

– Pe'u eme tembi'u iký'a e'ÿ va'e, Úrim ha'e Tumim rupi sacerdote oikuaa va'e oiko e'ÿa ja – he'i.

64 Ha'e va'e kuery ha'e javi vy ma quarenta e dois mil trezentos e sessenta ikuai,

65 hembiguai avakue ha'e kunhague sete mil trezentos e sete ikuai va'e reve'y vy. Ha'e gui oporaei va'e avakue ha'e kunhague ma duzentos ju ikuai.

66 Hymba kuery kavaju ma setecentos e trinta e seis. Ha'e gui mburika ma duzentos e quarenta e cinco ikuai.

67 Mymba camelo ma quatrocentos e trinta e cinco ikuai. Mburika ra'y'i ma seis mil setecentos e vinte.

68 Ha'e gui ovaë okuapy Jerusalém tetã py. SENHOR pegua oo oïague py oo ramo hetarã kuery akã ikuai va'e regua ma mba'emo ome'ëxea'i rupi ome'ë okuapy oo oïague pyve ju ojapo jevy aguã.

69 Ha'e kuery mba'emo ojoua rami vy ome'ë okuapy omba'eapo va'e kuery oiporu va'erã: sessenta e um mil hatã'i va'e ouro guigua, cinco mil prata guigua tuvixakueve va'e, ha'e gui cem ao sacerdote kuery pegua.

70 Ha'e gui Israel kuery ha'e javi guetã rupi ae-ae ikuai: sacerdote kuery, levita ha'e heta va'e kuery regua, oporai va'e, okê rarõa, templo py nhopytyvõ va'ety kuery guive.

3

Altar ojapo jevy okuapyague

1 Sete jaxya ovaë jave Israel ramymino kuery ikuai pa ma guetã py ae-ae. Ha'e rami vy pete'i rami onhemboatpa okuapy Jerusalém py.

2 Ha'e ramo Jozadaque ra'y Jesua ha'e tyvy kuery sacerdote ikuai va'e, Sealtiel ra'y Zorobabel tyvy kuery reve onhemoi okuapy altar Israel kuery ruete peguarã ojapo ju aguã, ha'e va'e áry mymba kuery oapy reve ome'ë aguã Nhanderuete remimbo'e Moisés lei ombopara va'ekue oia rami vy.

3 Hendarã py ae ojapo okuapy altar. Hekoa yvÿry ikuai va'e kuery gui okyje teri va'eri altar áry mymba kuery oapy reve ome'ë okuapy SENHOR pe, aje'ivekue, ka'arukue guive.

4 Ipara re oia rami vy ojapo avi okuapy ngaru oo'i regua. Ha'e rami vy ko'ë nhavõ mymba kuery oapy vy ome'ë okuapy, mbovy-mbovy 'rã pa pete'i-te'i ára py ome'ë ukaague rami vy.

5 Ha'e va'e rire mba'emo ome'ë jepi okuapy. Jaxy pyau nhavõ mba'emo ome'ë, ha'e gui ngaru SENHOR peguarã hi'ára py porã oiko aguã oa'angaague rami vy. Ikuai avi SENHOR pe mba'emo ome'ëxea'i py ogueru va'e.

6 Sete jaxya ijypy'i guive omboypy okuapy SENHOR pe mymba ome'ë aguã, ha'e jave py SENHOR pegua templo rendarã nonhonombai teri tei.

7 Oo apoa ha'e ita re omba'eapo va'e kuery pe ome'ë okuapy peráta. Sidom ha'e Tiro pygua kuery pe ome'ë avi tembi'u, oy'u va'erã ha'e azeite, Líbano gui yvyra yary haygue ha'e kuery ogueru aguã. Ye'ë áry rupi 'rã ogueru Jope tetã peve, Pérsia pygua huvixa Ciro va'e ojapo ukaague rami vy.

Templo rendarã onhonombaa ague

8 Jerusalém tetã py Nhanderuete pegua oo py ovaë rire mokoï ma'etÿa ha'e mokoï jaxya ma ojapo jave Sealtiel ra'y Zorobabel omboypy ojapo jevy aguã, Jozadaque ra'y Jesua reve, ha'e tyvy kuery sacerdote ha'e levita regua, ha'e gui escravo-rã ogueraa pyre kuery Jerusalém katy ojevy va'ekue ha'e javi reve. Ha'e va'e kuery omboypy okuapy SENHOR pegua oo re omba'eapo aguã. Ha'e nunga re opena va'erã omoï okuapy levita kuery vinte ma'etÿ va'e guive tujakue peve.

9 Jesua gua'y ha'e guyvy kuery reve, Cadmiel gua'y kuery reve guive onhemoirũ okuapy Judá ramymino kuery, Nhanderuete pegua oo rupi

omba'eapo va'e kuery re opena aguã, Henadade ramymino kuery, ta'y ha'e tyvy kuery levita regua reve guive.

¹⁰ Ha'e gui oo apoa kuery templo SENHOR pegua rendarã onhonomba ramo sacerdote kuery onhemondepa reve ikuai mimby guaxu reve. Levita kuery Sasef ramymino kuery regua avi ikuai hy'a pu reve SENHOR omboete aguã, Israel kuery ruvixa Davi ojapo ukaague rami vy.*

¹¹ Jorire-rire oporaei okuapy. SENHOR omboete ha'e oguerovy'a okuapy po rami: "Porayvu va'e vy oexa uka riae 'rã Israel kuery omboaxya", he'i okuapy. Ha'e gui ha'e kuery ha'e javive oguerovy'a vy onhendu atã reve oporaei okuapy SENHOR pe, oo rendarã onhonomba ma rire.

¹² Heta avi ikuai sacerdote ha'e levita kuery jypy'igua oo oexa va'ekue, hetarã kuery akã tujakue'i guive. Ha'e rami vy ha'e kuery ma oo rendarã onhonoo rã oexa vy ojae'o atã okuapy. Heta avi ikuai oguerovy'aa rupi ojapukai va'e.

¹³ Ha'e rami vy mava'eve noendu kuaai ovy'aa rupi ojapukai va'e, ne'i ojae'o va'e kuery onhendua. Mba'eta pavẽ onhendu atã reve ojapukai okuapy mombyry rupi ikuai va'e voi oendu aguã rami.

4

Templo ojapo okuapy gui hovaigua kuery omombytu'uague

¹ Judã ha'e Benjamim regua rovaigua kuery oendu avi okuapy ogueraapa pyre kuery ojevvy ma vy SENHOR Israel kuery ruete pegua templo ojapo jevy okuapy.

² Ha'e rami vy ha'e kuery ovaẽmba okuapy Zorobabel ha'e hetarã kuery akã ikuaia py. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

– Ore voi toromba'eapo peẽ kuery reve, mba'eta peẽ kuery rami ae ore kuery voi Penderuete pe 'rã orekuai. Ore voi ixupe mba'emo rome'ẽ ae ma, Assíria pygua huvixa Esar-Hadom apy oreru guive – he'i.*

³ Ha'e rami teĩ Zorobabel, Jesua ha'e hetarã kuery akã ikuai va'e ombovai: – Peẽ kuery ma mba'eve ndaperekoi ore kuery reve Oreruete pegua oo rojapo jevy py. Ore kuery ae'i teĩ rojapopa 'rã SENHOR Israel kuery ruete va'e pe, Pérsia pygua huvixa Ciro ojapo ukaague rami vy – he'i.

⁴ Ha'e ramo ha'e va'e vvy regua kuery Judã kuery omba'eapoa py omongeta rei vvy nomokyre'ỹvei.

⁵ Ha'e rami vy perãta re ogueru ha'e've'ỹa rami omongeta va'erã, Judã kuery ojapo 'rã va'ekue ndojapovei aguã. Pérsia pygua huvixa Ciro oĩa pukukue re ha'e rami ijayvu, huvixa Dario oĩa peve.

⁶ Ha'e gui Assuero huvixa oĩ ypy'i guive ma voi hovaigua kuery ombopara okuapy Judã ha'e Jerusalém pygua kuery rekokie ramigua rive.

⁷ Ha'e rami ae avi Pérsia pygua huvixa Artaxerxes oĩ jave Bislão, Mitredate ha'e Tabeel oirũ kuery reve ixupe ombopara okuapy peteĩ kuaxia aramaico ha'e Síria pygua kuery ayvu py.

⁸ Xondaro kuery ruvixa Reum ha'e kuaxia re opena va'ety Sinsai voi ombopara avi peteĩ kuaxia. Jerusalém pygua kuery rovai re ombopara huvixa Artaxerxes pe, po rami:

⁹ "Rombopara va'e ma xondaro kuery ruvixa Reum ha'e kuaxia re opena va'ety Sinsai oirũ kuery reve: dinaíta kuery, afarsaquita, tarpelita, afarsita,

* **3:10** Hy'a pu ma hy'a overa va'e gui ojapo pyre, ombotaa rã onhendu va'e. * **4:2** Ha'e kuery ma Samaria pygua ikuai teĩ judeu regua e'ỹ, mombyry ikuaiaague gui Assíria ruvixa kuery oguerova vy ha'e py omboekoa jevy va'ekue. SENHOR omboete merami teĩ nguu ete kuery ae omboete avi okuapy (2 Reis 17.24-41).

arquevita, Babilônia guigua kuery, Susã guigua, deavita kuery, Elão guigua kuery,

¹⁰ ha'e gui amboae kuery regua Samaria tetã py huvixa Osnapar ipo'akapa ha'e ima'endu'apy va'e orembou vy oremboekoa va'ekue, ha'e gui amboae kuery Eufrates yakã kyvõ rupi orerekoa va'e."

¹¹ Po rami ma kuaxia huvixa Artaxerxes pe ha'e kuery omboparaa ague:

¹² "Oreruvixa, ore nerembiguai kuery Eufrates yakã kyvõ rupi orerekoa va'e, kova'e ára rombopara rokuapy ndevy. Reikuua ae ma judeu kuery ndea gui oje'oiague Jerusalém tetã katy orerekoa peve ete. Aý ha'e kuery ma ojapo ju okuapy ha'e va'e tetã ayvu vaipy joe opu'aaty. Ikora voi omoatyrõ heravy, omoatyrõ avi 'rã ijytarã.

¹³ Oreruvixa, eikuaa pota ke, mba'eta ha'e kuery tetã ojapo jevy vy ikora voi omoatyrõmba ma vy ndopagavei ma 'rã imposto neĩ pedágio opaga 'rã va'ekue. Ha'e rami vy 'rã ojapo peráta nderejopyvei aguã rami.

¹⁴ Ha'e rã ore kuery ma ndepo gui mba'emo rojopy jepi va'e vy orevy pe voi nda'evei ha'e kuery neremboetevei ramo. Ha'e nunga rupi ae oreayvua rogueru ruka ndevy.

¹⁵ Eikuaa pota ke ha'vy kuaxia neramoĩ kuery rekokue oĩa re. Ha'e va'e kuaxia rejou vy reikuua 'rã ha'e va'e tetã pygua kuery opu'ãmba vy ojapo raka'e huvixa kuery ojexavai aguã rami, yvy openaa rupi voi. Yma guive tetã py oiko jepi joguero'aa. Ha'e nunga rupi ae tetã omombaa va'ekue.

¹⁶ Ha'e nunga rupi oreruvixa, ndevy roikuua uka xapy'a rei ha'e va'e tetã ha'e kora omoatyrõmba ma ramo Eufrates yakã kyvõ rupi yvy itui va'e re nandepo'akavei 'rã."

¹⁷ Ha'e ramo huvixa ombovai:

"Xondaro kuery ruvixa Reum, kuaxia re opena va'ety Sinsai ha'e irũ kuery Samaria py ikuai va'e pe xeayvu araa uka, Eufrates rovai hembyrekue ikuai va'e pe guive: Tapendekuai porã!

¹⁸ Ha'e gui kuaxia para orevy pembou va'ekue ma aendu kuaa aguã rami ogueroayvua xerenonde py.

¹⁹ Ha'e rami rã xee ajapo uka rã oeka vy oikuua yma guive ae ma ha'e va'e tetã pygua kuery opu'ã ae ri okuapyague huvixa kuery rovai re, ha'e gui ha'e py oiko raka'e joguero'aa ha'e joe ijayvu rei va'e.

²⁰ Jerusalém tetã py ikuai avi va'ekue huvixa ipo'akapa va'e. Ha'e va'e kuery ma Eufrates yakã rovai ha'e javi rupi ipo'aka va'ekue. Ha'e kuery pe ae opagapaa va'ekue imposto ha'e pedágio opaga 'rã va'ekue.

²¹ Ha'e nunga rupi aý gui ma pendeayvu 'rã ha'e va'e avakue omba'eapoa gui opytu'upa aguã rami, ha'e va'e tetã ndojapovei aguã, xee ajapo uka e'ya ja.

²² Penekyre'ý ke ha'e pejapo ete xee aipotaa. Mba'e re tu huvixa roiko va'e ndorojopyive-ive ri rovy?" he'i.

²³ Ha'e va'e kuaxia huvixa Artaxerxes ombopara va'ekue ma ogueroayvua Reum, kuaxia re opena va'ety Sinsai ha'e irũ kuery renonde. Ha'e ramo ha'e kuery oje'oiapa pojava Jerusalém tetã py judeu kuerya katy. Opo py tembiporu oguereko reve oo vy omombytu'u nhea'ã mba'emo ojapo okuapya gui.

²⁴ Ha'e rami py opytu'upa Nhanderuete pegua oo Jerusalém py oĩ va'e re omba'eapoa gui. Ha'e rami vy Pérsia pygua huvixa Dario mokoĩ ma'etý re ma oĩ peve ndojapovei.

5

Ageu ha'e Zacarias nhomokyre'ya rupi ijayvuague

¹ Ha'e gui profeta Ageu ha'e Ido ra'y Zacarias ma ayvu omombe'u judeu kuery Judá ha'e Jerusalém py ikuai va'e pe. Mokoïve re Israel kuery ruete nhe'ê oĩ ramo hery rupi ae ijayvu.

² Ha'e ramo Sealtiel ra'y Zorobabel ha'e Jozadaque ra'y Jesua ma onhemoï vy omboypy ju okuapy Nhanderuete pegua oo Jerusalém py oĩ va'e omoatyrô aguã. Ha'e va'e kuery reve mokoïve profeta Nhanderuete pegua avi ikuai oipytyvô vy.

³ Ha'e va'e jave py ma ha'e kuerya py ou Eufrates yakã kyvô rupi opena va'e Tatenai ha'e Setar-Bozenai oirũ kuery reve. Ha'e rami vy ha'e kuery pe oporandu okuapy:

— Mava'e tu pëvy ojapo uka ju upe va'e oo ha'e ikora?

⁴ Ha'e gui marã rami tu upe va'e ojapoa rupi ikuai va'e rery? — he'i okuapy oporandu vy.

⁵ Ha'e rami teĩ judeu kuery yvatekueve re Nhanderuete oma'ê ramo ho-vaigua kuery nomombytu'u reguai huvixa Dario-a py ayvu ogueraa ha'e kuaxia para rupi ombovaiague ou e'ya ja.

Huvixa Dario pe hovaigua kuery oayvu omondoukaague

⁶ Ha'e gui ma huvixa Dario pe Eufrates yakã kyvô rupi opena va'e Tatenai peteĩ kuaxia para omondouka, Setar-Bozenai ha'e oirũ kuery afarsaquita va'e yakã kyvô rupi ikuai va'e reve. Ha'e va'e kuaxia omboparaague ma apy ju oĩ.

⁷ Kuaxia para re ma ixupe omondouka okuapy pova'e ayvu:

“Huvixa Dario, tove tereiko porã!

⁸ Oreruvixa, reikuaa ae ma ore kuery Judá yvy katy roje'oiague, Nhanderuete pegua oo tuvixa va'e py. Ha'e va'e ma ita tuvixa va'e gui anho ojapoave heravy va'e. Yvyrape py ma omboty-mbotyve heravy. Omba'eapo aguã ikyre'ỹ okuapy vy ojapo pojava heravy.

⁹ Ha'e gui ma yvatekueve pe roporandu vy ‘Mava'e tu pëvy ojapo uka ju upe va'e oo ha'e ikora?’ ro'e va'ekue.

¹⁰ Ha'e rami ae avi yvatekueve pe roporanduve tema hery re, ndevy romombe'u aguã, ndevy rombopara rã avakue opena va'e rery reikuaa aguã.

¹¹ Po rami orembovai vy ijayvu okuapy: ‘Ore kuery ma Nhanderuete yva ha'e yvy apoare rembiguai. Ha'e vy romoatyrô ju rokuapy kova'e oo yma raxa ma ojapo pyre. Peteĩ huvixa Israel pygua yvateve va'e ojapopa ppy va'ekue.

¹² Ha'e va'e rire ma oreramoï kuery ma Nhanderuete yva pygua ipoxy aguã rami ikuai ramo omboaxapa raka'e Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor caldeu va'e po py. Ha'e va'e ae ma kova'e oo ombovaipa, ha'e Babilônia katy oreretarã kuery ogueraapa raka'e.

¹³ Ha'e rami teĩ Babilônia pygua huvixa Ciro ma jypy ma'etỹ re oĩ jave ojapo uka ju kova'e oo Nhanderuete peguarã.

¹⁴ Ha'e gui ma tembiporu ouro ha'e prata guigua Jerusalém py templo py ikuaiague gui Nabucodonosor ogueraapa vy Babilônia py templo oĩ va'e py ju omoï va'ekue. Ha'e nunga huvixa Ciro ha'e gui oguenoẽmba vy omboaxa raka'e peteĩ ava Sesbazar hery va'e pe. Ha'e va'e joe opena va'erã omoï vy

¹⁵ aipoe'i ixupe: “Ejopy kova'e tembiporu ikuai va'e, ha'e tereo. Eraapa Jerusalém py templo oĩ va'e pyguarã. Ha'e gui ejapo uka ju Nhanderuete pegua oo, oiague py ae”, he'i va'ekue.

¹⁶ Ha'e gui ma Jerusalém py Sesbazar ou ma vy onhonomba ju Nhanderuete pegua oo rendarã. Ha'e jave gui ma voi rojapo rokuapy teĩ ndorojapopai teri', ha'e kuery he'i va'ekue orevy.

17 Ha'e ramo ndee oreruvixa rejou porã ri vy reikuaa pota uka 'rãgue Babilônia py huvixa kuery kuaxia ikuai va'e re, roikuaa aguã anhetê pa ra'e huvixa Ciro Nhanderuete pegua oo ojapo ukaague Jerusalém py, ha'e gui orevy pe ju mba'emo rejapo uka aguã", he'i okuapy.

6

Dario oayvu omondoukaague

1 Ha'e ramo huvixa Dario ijayvu rã oikuaa potaa Babilônia py huvixa mba'e kuaxia para omoï porãaty rupi.

2 Ha'e gui Média yvy re Acmetá py oo imbarate va'e oï va'e py ojou peteï kuaxia oimama pyre. Ha'e va'e re ma nhomoma'endu'aarã ipara oiny po rami ijayvu va'e:

3 "Huvixa Ciro ma peteï ma'etÿa re oï jave oikuaa uka pova'e ayvu: 'Jerusalém py Nhanderuete pegua oo oï va'e ma ha'eve ojapoa ju aguã mymba oapy vy ome'ê atyrã. Ha'e rami aguã ma omoï atãave 'rã hendarã. Ijyvatea ma vinte e sete metros peve 'rã. Ipya voi vinte e sete metros ae avi 'rã. Mboapy ryxy ita tuvixa va'e anho omoïa 'rã, ha'e gui peteï ju yvyra pyau guigua.

4 Huvixa ro gui ae 'rã ome'êa mba'emo repyrã.

5 Ha'e rami ae avi mba'emo ryru ouro ha'e prata guigua Nhanderuete pegua opyguia Jerusalém py templo oï va'e gui Nabucodonosor oguenoê vy Babilônia katy ogueraa va'ekue ma ome'êmbaa ju 'rã Jerusalém py templo oï va'e pyguarã. Peteï-teï tembiporu oïague py ae ju 'rã omoïa, Nhanderuete pegua opy', he'i va'ekue.

6 "Ha'e nunga rupi Eufrates yakã rovai rupi repena va'e Tatenai, Setar-Bozenai ha'e peneirũ kuery afarsaquita yakã rovai pendekuai va'e, pejepe'a ke ha'e gui momybyry katy.

7 Pemombytu'uve eme Nhanderuete pegua oo re omba'eapo va'e kuery. Tove judeu kuery ruvixa ha'e yvatekueve tojapo ju Nhanderuete pegua oo oïague py ae.

8 Xeayvu avi judeu kuery regua yvatekueve pe mba'emo peme'ê aguã, Nhanderuete pegua oo ojapo ju aguã. Yakã rovai peráta huvixa pegua omoïaty py oï va'e regua ma ha'e va'e avakue pe peme'ê jepi 'rã hi'ára py porã, omba'eapoa gui opytu'u e'ÿ aguã.

9 Ha'e rami ae avi ha'e kuery pe ára nhavõ peme'ê kuerei 'rã peme'ê aguã va'e: vaka ra'y, vexa'i ha'e vexa'i ra'y oapy vy Nhanderuete yva pygua pe ome'ê mbyrã. Trigo, juky, vinho ha'e azeite voi peme'ê 'rã, Jerusalém py sacerdote kuery mbovy pa ikuaia rami vy,

10 ha'e kuery ome'ê aguã mba'emo heakuã porã va'e Nhanderuete yva pygua ojou porã va'erã, huvixa ha'e ta'y kuery re ha'e kuery ojerure okuapy aguã guive.

11 Po rami avi xeayvu: Ava oiko va'e rei kova'e kuaxia re oï va'e oguerova ramo ma hoo gui peteï yvyra omboïa 'rã, ha'e gui ha'e va'e re ae oupia 'rã imoiny, ha'e rã hoogue ma ojapoa 'rã ytyrã.

12 Ha'e rami ae avi xapy'a rei Jerusalém py Nhanderuete pegua oo oï va'e amongue huvixa e'ÿ vy pavê regua ombovaipaxe vy opo py kova'e ipara oguerova va'e rei tove Nhanderuete tomokanhymba, ha'e py guery omoï rire. Xee Dario ae kova'e ayvu amondouka va'e. Tojapopaa pojava."

Templo ojapopa ma okuapyague

13 Ha'e gui ma huvixa Dario ijayvuague rami ae Eufrates yakã kyvõ rupi opena va'e Tatenai, Setar-Bozenai ha'e oirũ kuery ojapopa pojava okuapy.

14 Ha'e ramo judeu kuery regua yvatekueve ojapo tema heravy oo, ikuai porã guive profeta Ageu ha'e Ido ra'y Zacarias ijayvuague rami. Oo ojapopa Israel kuery ruete ojapo ukaague rami, ha'e gui huvixa Ciro, Dario ha'e Pérsia pygua Artaxerxes ijayvuague rami guive.

15 Oo ojapopa okuapy jaxya Adar 'ea py mboapy araa py, huvixa Dario mboapy meme ma'etỹ re ma oĩ jave.

Nhanderuete po py templo omboaxa okuapyague

16 Ha'e gui Israel kuery, sacerdote, levita ha'e escravo ikuaiague gui ojevy va'ekue mboae kuery ou vy ma Nhanderuete pegua oo ojapopaague oguerovy'a reve omboaxa okuapy ipo py.

17 Omboaxa vy ome'ẽ okuapy cem vaka ra'y, duzentos vexa'i ra'y, quatrocentos vexa'i ha'e doze kavara ra'y. Israel kuery ha'e javi ojejavuague reguarã ome'ẽ okuapy, mbovy regua pa ikuaia rami.

18 Omoĩ avi okuapy sacerdote ha'e levita kuery peteĩ-teĩ Nhanderuete pe omba'eapo aguã Jerusalém py, Moisés kuaxia omboparaague rami vy.

Ngaru Páscoa regua ojapo okuapyague

19 Escravo ikuaiague gui ojevy va'ekue ha'e javi ma ngaru Páscoa regua ojapo okuapy peteĩ jaxya ha'e catorze araa py.

20 Mba'eta sacerdote ha'e levita kuery ma peteĩ'i rami ojeky'a'o ukapa ma vy ha'eve va'e ju ikuai. Ha'e rami vy ojuka okuapy Páscoa pygua vexa'i escravo ikuaiague gui ou va'ekue ha'e javi re, guyke'y kuery sacerdote ikuai va'e re, ojee ae guive.

21 Ha'e rami vy Páscoa ára py Israel ramymino kuery escravo ikuaiague gui ou va'ekue ha'e javi okaru okuapy, ha'e gui ha'e kuery reve onhemoirũ avi amboae regua kuery SENHOR Israel kuery ruete oeka aguã ha'e va'e yvy re amboae regua kuery hekoa va'e reko vaia gui ojepe'a va'ekue.

22 Sete ára re ovy'aa rupi ojapo okuapy ngaru mbojape mbovua revegua e'ỹ va'e regua, ovy'a aguã SENHOR ombou ramo. Mba'eta ha'e kuery re oma'ẽ vy huvixa Assíria pygua py'a oguerova va'ekue, Israel kuery ruete pegua oo ojapoa py omombaraete aguã rami.

7

Jerusalém katy huvixa Artaxerxes Esdras omondoukaague

1 Ha'e va'e rire Pérsia pygua huvixa Artaxerxes oĩ jave ou Esdras. Ha'e va'e ma Seraías ra'y, Seraías ma Azarias ra'y, Azarias ma Hilquias ra'y,

2 Hilquias ma Salum ra'y, Salum ma Zadoque ra'y, Zadoque ma Aitube ra'y,

3 Aitube ma Amarias ra'y, Amarias ma Azarias ra'y, Azarias ma Meraiote ra'y,

4 Meraiote ma Zeraías ra'y, Zeraías ma Uzi ra'y, Uzi ma Buqui ra'y,

5 Buqui ma Abisua ra'y, Abisua ma Finéias ra'y, Finéias ma Eleazar ra'y, Eleazar ma Arão sacerdote yvateve va'e ra'y raka'e. Ha'e va'e jave py ma Esdras ou avi Babilônia gui.

6 Ha'e va'e ma SENHOR Israel kuery ruete lei ojea rã Moisés ombopara va'ekue re nhombo'e va'ety oikuaapa va'e. Hexe SENHOR Tuuete po oĩ ramo ixupe huvixa ome'ẽmba ojerurea rami tema.

7 Jerusalém katy jogueru avi Israel ramymino kuery va'e regua sacerdote, levita, opora'e va'ety, okẽ rarõa ha'e templo py nhopytyvõ va'ety kuery. Huvixa Artaxerxes sete ma'etỹ re ma oĩ jave py jogueru.

8 Ha'e gui huvixa sete ma'etÿ re ma oĩ jave peteĩ nhiruĩ jaxya py Esdras ovaẽ Jerusalém py.

9 Mba'eta peteĩ jaxya ára ypy'i py Babilônia gui ou rire peteĩ nhiruĩ jaxya ára ypy'i py ma ovaẽ Jerusalém py, hexe Nhanderuete po oĩ ramo.

10 Mba'eta Esdras opy'a re omoĩ ae ma va'ekue SENHOR guigua lei oĩa rami ixupe ete oiko aguã, ha'e gui ojapopa aguã, ha'e Israel ha'e javi rupi nhombo'e aguã Nhanderuete ayvu ha'e oipotaa oeja va'ekue re.

11 Sacerdote Esdras ma SENHOR ayvu re nhombo'e va'ety, ojapo uka va'ekue ha'e oayvu Israel kuery peguarã oeja va'ekue ha'e javi re. Ixupe kuaxia para huvixa Artaxerxes ome'ẽ va'ekue ma po rami ipara oiny:

12 "Xee ma Artaxerxes huvixa ikuai va'e ruvixa aiko. Kova'e kuaxia nhondouka sacerdote Esdras, Nhanderuete yva pygua va'e guigua lei re nhombo'e va'ety pe: Tove tereiko porã!

13 Po rami xeayvu: Xee apenaa rupi Israel kuery va'e regua ikuai va'e, sacerdote ha'e levita kuery nderupive Jerusalém tetã katy ooxe va'e rei toje'oi.

14 Ha'e gui ma xee ha'e xemongeta va'ety kuery reve romondouka Judá ha'e Jerusalém tetã re reikuaa pota aguã, nderuete guigua lei ndepo py rereko va'e rami vy.

15 Reraa avi 'rã prata ha'e ouro xee ha'e xemongeta va'ety kuery Israel kuery ruete pe rom'e'ẽxa'i rupi rome'ẽ va'e, Jerusalém py ixupegua oo oĩ ramo.

16 Ha'e rami ae avi prata ha'e ouro Babilônia yvy ha'e javi rupi rejou va'e reraapa avi 'rã, neretarã kuery ha'e sacerdote kuery ome'ẽxa'i py ome'ẽ va'e reve, Jerusalém py Nhanderuete pegua oo oĩ va'e pyguarã.

17 Ha'e va'e peráta re ma rejogua 'rã vaka ra'y, vexa'i ra'y, mba'emo ra'yĩgue ha'e mba'emo rykue reme'ẽ va'erã. Ha'e nunga ha'e javi reme'ẽ 'rã Jerusalém py Nhanderuete pegua opy altar oĩ va'e áry.

18 Ha'e rã prata ha'e ouro rembyrekue ma ndee ha'e nderyvy kuery peikuaa rami ae 'rã peiporu. Penderuete oipotaa rami pejapo.

19 Ha'e gui tembiporu Nhanderuete pegua opy rupi oiporu pyrã ndevy ome'ẽ mbyre ma Penderuete renonde reme'ẽmba ju 'rã Jerusalém tetã py.

20 Ha'e rã amboae nunga Nhanderuete pegua opy guarã reikotevẽ va'e rei tema reraa avi 'rã xeropy mba'emo omoĩ porãaty gui ae.

21 "Ha'e gui ma Eufrates yakã rovai mba'emo re pepena va'ety kuery pe ju xee huvixa Artaxerxes xeayvu: Pendery sacerdote Esdras Nhanderuete yva pygua lei re nhombo'e va'e mba'emo re ojerure ramo peme'ẽmba vyvoi.

22 Trinta e três mil quilos prata guigua peve teĩ, cem voxa trigo, cem ryru vinho ha'e cem ryru azeite peve, ha'e gui juky oata aguã rami e'ÿ 'rã peme'ẽ.

23 Ha'e gui ma Nhanderuete yva pygua ojapo ukaague rami vy tojapopaa vyvoi ixupegua oo pyguarã. Mba'eta nda'evei ipoxy etea ou aguã xee huvixa ha'e xera'y kuery ropenaa re.

24 Ha'e rami avi peteĩ re ju xeayvu pëvy. Sacerdote ha'e levita kuery, oporaei va'e, okẽ rarõa, Nhanderuete pegua opy omba'eapo va'e kuery ha'e javi, ha'e kuery va'e regua pe ma peteĩve henda py napeme'ẽ ukai 'rã imposto neĩ pedágio.

25 "Ha'e gui ndee Esdras, ne'arandua Nhanderuete gui ae rereko va'e rami vy emoi joe opena va'erã ha'e nhomongetaarã. Ha'e va'e kuery ma opena 'rã Eufrates yakã rovai rupi ikuai va'e ha'e javi re, nderuete guigua lei oikuaa va'e kuery ha'e javi re. Ha'e rã oikuaa e'ÿ teri va'e ma ndee rembo'e avi 'rã.

26 Ha'e rã Nhanderuede guigua ha'e huvixa guigua lei rupi e'y ikuai va'e ma rembopaga vy rejuka 'rã, e'y vy mombyrya katy 'rã remondouka, imba'e rei-rei va'ekue reipe'apa 'rã, e'y vy rembo'a mba'e 'rã", he'i va'ekue.

27 Ta'ima'endu'a porãa SENHOR nhaneramoĩ kuery ruete re, mba'eta ha'e rami aguã oguerova huvixa py'a, Jerusalém py Nhanderuede pegua oo oĩ va'e omoatyryõ uka aguã.

28 Xevy pe ojapo avi huvixa xemboaxy aguã rami, imongeta va'ety kuery ha'e yvatekueve ipo'akapa va'e renonde py aĩ jave. Ha'e rã xere SENHOR Xeruede po oĩ ramo aendu xembaraetea. Ha'e rami vy Israel kuery ruvixa va'e kuery regua amboaty xerupive oje'oi aguã.

8

Esdras rupive ojevy ju va'ekue rery oĩa

1 Ha'e ramo Artaxerxes huvixa oĩ jave py heta va'e kuery akã regua oje'oi xerupive Babilônia gui. Ha'e kuery rery ma po rami:

2 Finéias ramymino kuery va'e regua ma Gérson. Itamar ramymino kuery va'e regua ma Daniel. Davi ramymino kuery va'e regua ma Hatus.

3 Secanias ha'e Parós ramymino kuery va'e regua ma Zacarias, ha'e gui hexeve cento e cinqüenta avakue rery avi omboparaa.

4 Paate-Moabe ramymino kuery va'e regua ma Zeraías ra'y Elioenai, ha'e hexevegua duzentos avakue ju.

5 Secanias ramymino kuery va'e regua ma Jaaziel ra'y, ha'e hexevegua trezentos avakue ju.

6 Adim ramymino kuery va'e regua ma Jônatas ra'y Ebede, ha'e hexevegua cinqüenta avakue.

7 Elão ramymino kuery va'e regua ma Atalias ra'y Jesaías, ha'e hexevegua setenta avakue ikuai.

8 Sefatias ramymino kuery va'e regua ma Micael ra'y Zebadias, ha'e hexevegua oitenta avakue ikuai.

9 Joabe ramymino kuery va'e regua ma Jeiel ra'y Obadias, ha'e hexevegua duzentos e dezoito avakue ikuai.

10 Bani ramymino kuery va'e regua ma Josifias ra'y Selomite, ha'e hexevegua cento e sessenta avakue ikuai.

11 Bebai ramymino kuery va'e regua ma Bebai ra'y Zacarias, ha'e hexevegua vinte e oito avakue ikuai.

12 Azgade ramymino kuery va'e regua ma Hacamã ra'y Joanã, ha'e hexevegua cento e dez avakue ikuai.

13 Adonirão ramymino kuery va'e regua ma opa vygua ovaëague. Ha'e kuery rery ma pova'e: Elifelete, Jeiel ha'e Semaías, ha'e gui ha'e kuery revegua sessenta avakue ikuai.

14 Bigvai ramymino kuery va'e regua ma Utai ha'e Zabude, ha'e hexevegua setenta avakue ikuai.

Esdras levita kuery ogueru rukaague

15 Ha'e va'e kuery ae amboatypa Aava katy yakã oxyry ovy va'e yvýry. Ha'e py ma mboapy ára re ranhe ropyta. Ha'e kuery ha'e sacerdote kuery re aikuaa pota vy neĩ peteĩ ma voi ndajoui Levi ramymino va'e regua.

16 Ha'e rami vy aenoĩ uka huvixa kuery Eliézer, Ariel, Semaías, Elnatã, Jaribe, Elnatã, Natã, Zacarias ha'e Mesulão, ha'e gui hi'arandukueve va'e Joiaribe ha'e Elnatã.

17 Ha'e va'e kuery ma Casifia pygua huvixa Ido oĩa katy amondouka vy ha'e kuery pe ame'ẽ ayvu ixupe omombe'u va'erã, ha'e gui tyvy kuery Casifia

pygua templo rupi nhopytyvõ va'ety kuery pe voi, orea py ha'e kuery ogueru aguã Nhanderue te pegua opy rupi opena va'erã.

¹⁸ Ha'e ramo orere Nhanderue te iporã va'e oĩ ramo orea py ogueru peteĩ ava hi'arandu va'e. Ha'e va'e ma Mali ramymino Serebias, Israel ra'y Levi ramymino va'e. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy dezoito ikuai.

¹⁹ Ogueru avi Hasabias, Merari ramymino kuery va'e regua Jesaías guive. Ha'e va'e kuery ryvy ha'e ta'y kuery reve vy vinte ikuai.

²⁰ Ha'e gui templo rupi levita kuery pytyvõarã Davi ha'e yvatekueve omoĩ va'ekue ma duzentos e vinte ikuai. Ha'e va'e kuery ma hery rupi meme omoia.

Okaru e'ỹ re ikuaiague

²¹ Ha'e gui ma Aava yakã yvýry orekuai pyve ae xeayvu rokaru e'ỹ re orekuai aguã, Nhanderue te renonde py ronhemo'yvyĩ'i reve ixupe roguata porã aguã re rojapukai aguã, orera'y kue'iry ha'e oremba'e rei-rei ha'e javi reve guive.

²² Mba'eta xee axĩ huvixa pe xondaro ha'e kavaju árygua kuery re ajerure aguã roguataa rupi oreroaigua kuery gui orerarõarã, mba'eta ixupe oreayvu ae ma va'ekue: "Nhanderue te oeka va'e kuery ha'e javi re ipo iporã va'e oĩ imoingo porãarã. Ha'e rã ixugui hexaraipa va'e ha'e javi rovai ma opo'akaa ha'e javi reve ombou 'rã opoxya", ro'e rire.

²³ Ha'e nunga rupi ore kuery rokaru e'ỹ re orekuai vy Nhanderue te pe rojerure tema rokuapy. Ha'e ramo oreayvua oendu vy orepytyvõ.

Sacerdote kuery pe mba'emo re opena ukaa ague

²⁴ Ha'e ramo aiporavo doze yvatekueve va'e regua. Ha'e va'e kuery ma Serebias, Hasabias ha'e tyvy kuery dez ikuai va'e.

²⁵ Ha'e va'e kuery pe ma apena uka prata, ouro ha'e tembiporu Nhanderue te pegua opy guarã ome'ẽ mbyre re, apeja rire. Ha'e nunga ma huvixave, imongeta va'ety kuery, yvatekueve ha'e Israel kuery ha'e py ikuai va'e ome'ẽ va'ekue.

²⁶ Ha'e rami vy ha'e kuery po py amboaxa vinte mil quilos raxa prata guigua, tembiporu prata guigua três mil e trezentos quilos va'e, três mil e trezentos quilos ouro guigua,

²⁷ vinte karo ouro guigua oito quilos va'e meme, ha'e gui mokoĩ tembiporu overa va'e iporãve va'e guigua hexakãmba va'e, ouro rami avi hepy va'e.

²⁸ Ha'e rami vy aipoa'e ha'e kuery pe:

– Peẽ kuery ma SENHOR pegua omboaxa pyre pendekuai, kova'e tembiporu ikuai va'e voi omboaxa pyre meme. Mba'eta kova'e prata ha'e ouro ma SENHOR peneramoĩ kuery ruete peguarã ome'ẽxa'i py ome'ẽ mbyre.

²⁹ Ha'e nunga rupi pepena porã 'rã, pearõ 'rã Jerusalém py sacerdote yvatekueve va'e, levita ha'e Israel kuery akã ikuai va'e renonde py ju pepeja reve pemboaxaa ára peve – ha'e.

³⁰ Ha'e ramo sacerdote ha'e levita kuery ma prata, ouro ha'e tembiporu opeja pyre ojopypa, Jerusalém py Nhanderue te pegua oo oĩ va'e pyguarã ogueraa aguã.

Jerusalém py ovaẽmbaague

³¹ Ha'e gui Aava yakã gui ma ijypy jaxya doze araa py roje'oi, Jerusalém katy roo aguã. Orere Nhanderue te opo py opena porã vy orereraa jepe oreroaigua kuery ha'e tape rupi jujukaa kuery ikuai va'e ha'e javi gui.

³² Ha'e rami vy rovaẽ ma Jerusalém py. Ha'e py ma mboapy ára re ranhe ropyta.

³³ Ha'e gui irundy araa py ma Nhanderuete pegua oo py roo vy ropeja ju prata, ouro ha'e tembiporu. Ha'e vy sacerdote Urias ra'y Meremote pe je romboaxapa. Ha'e va'e reve oĩ Finéias ra'y Eleazar. Ha'e kuery reve ikuai avi levita kuery Jesua ra'y Jozabade ha'e Binui ra'y Noadias.

³⁴ Ha'e nunga roipapa ha'e ropejapa ma rire ipoyia ha'e javi ombopara kuaxia re.

³⁵ Ha'e gui escravo ikuaiague gui ou va'ekue ma ome'ẽ okuapy mymba Israel kuery ruete peguarã. Noventa e seis vexa'i, setenta e sete vexa'i ra'y ome'ẽ. Ha'e gui ma doze kavara ava ju jejavya reguarã. Oapy reve meme ome'ẽ SENHOR pe.

³⁶ Ha'e gui ma huvixave ayvu omombe'u okuapy hembiguai huvixa kuery Eufrates yakã kyvõ rupi opena va'e pe. Ha'e ramo ha'e kuery orepytyvõ okuapy Nhanderuete pegua oo romoatyrõa py.

9

Esdras onhembo'e vy ha'e kuery reko vaia omombe'upaague

¹ Ha'e nunga oikopa ma rire xea py ou okuapy yvatekueve va'e. Ha'e vy ha'e kuery aipoe'i okuapy:

– Israel kuery va'e regua sacerdote ha'e levita kuery ma ndojepe'ai okuapy amboaevy vy regua reko vaia gui, cananeu kuery, heteu, ferezeu, jebuseu, Amom pygua, Moabe, Egito pygua ha'e amorreu kuery reko vaia gui.

² Mba'eta ha'e kuery va'e regua rajy kuery ae ogueraa gua'yxyrã, gua'y kuery ra'yxyrã guive. Ha'e rami vy nhande kuery nhandeky'a e'y'ã aguã va'ekue jaje'apa ma jakuapy kova'e vyvõ re ikuai va'e re. Yvatekueve ha'e huvixa kuery ranhe ho'apa ma ha'e rami ojejavya py – he'i okuapy.

³ Ha'e nunga xee aendu vy ajou vai vaipa. Ha'e rami vy amondoropa xea, xe-manto guive. Xeapyte gui xe'a ha'e xerendyva aekyi reve aguapy ainy.

⁴ Ha'e ramo xea py onhemboatypa okuapy Israel kuery ruete ayvu oendu vy oryryipa va'e, escravo ikuaiague gui ojevõ va'ekue ojejavya rei okuapy re nda'evei vy. Ha'e ramo xee ma aguapy tema ainy ajou vai ete reve, ka'aru mymba ome'ẽa jave peve.

⁵ Ha'e gui ka'aru mymba ome'ẽa jave py ma apu'ã ha'amy anhemovvyĩ'i ainya gui, xea ha'e manto oxorokue rei reve. Ha'e vy xerenapy'ã re ju ai vy xepo aupi SENHOR Xeruete oĩa katy.

⁶ Ha'e vy aipoe'i:

– Xeruete! Xee nda'evei rei aiko, ndea katy ama'ẽ aguã axĩmba guive. Mba'eta rojevavya ma oĩ-oĩve tema oreakã áryve rupi, orereko vaia ma yva peve oo.

⁷ Oreramõ kuery ikuaiara guive aỹ peve ore kuery voi orereko vai rokuapy. Rojevavyaague re ae oremboaxapa raka'e huvixa amboaevy vy regua po py, oreruvixa ha'e sacerdote kuery voi. Ha'e rami vy orere ou kyxe revegua, escravo orekuai aguã, imonda va'e ha'e roxĩmba aguã, aỹ peve roexaa rami ae.

⁸ Ha'e gui aỹ ma xapy'a'i ndee SENHOR Oreruete oremboaxya rexa uka vy rejapo roo jepe nho aguã rami, ha'e henda iky'a e'y'ã va'e py ju orekuai porã aguã. Ha'e rami vy Oreruete, orevy reme'ẽ orerexa pyxo'i jevõ aguã, ha'e teĩgue ju nhoembiguai orekuai teĩ rokuave'i aguã.

⁹ Ore kuery nhoembiguai roikoa py teĩ ndee Oreruete, norepytyvõ e'y'i. Ha'e rami rãgue py oremboaxya rexa uka vy Pérsia pygua huvixa kuery renonde rupi voi oremboaxya roendu. Ha'e rami vy orepy'a guaxuve ndevygua oo oitypaa va'ekue rojapo ju aguã, ivaipaague romoatyrõ vy, ha'e gui Judá ha'e Jerusalém py orekuai rupi renhemoĩ kora rami orerepyarã.

10 – Ha'e vy aỹ Oreruete, kova'e nunga oiko rire mba'e ro'e 'rã tu? Mba'eta roejapa ma rejapo uka va'ekue

11 nerembiguai profeta kuery pe aipo're uka va'ekue: “Vvy pendekoa aguã peoa va'e re ma ha'eve'ya oĩ, ha'e pygua kuery omongy'apa rire, mba'eta jovaive-ive rupi ha'e kuery ojejavypaa rupi vvy omony'ẽmba okuapy ojeguarupy.

12 Ha'e nunga rupi napeme'ẽi 'rã penderajy kuery ha'e kuery ra'y kuery ra'yxyrã, ha'e kuery rajy kuery re voi napemomendai 'rã pendera'y kuery. Ha'e kuery reve ndapejapoi 'rã peteĩ rami pendekuai aguã, neĩ pevy'a pekuapy aguã. Ha'e rami vy 'rãe penembaraeteve kova'e yvy re iporãgueve oiko va'e re pekaru pekuapy aguã, ha'e vy pendera'y kuery peguarã kova'e yvy peja aguã raka'e rã peve guarã”, 're uka va'ekue.

13 Ha'e gui Oreruete, ore kuery orereko vaiague re ha'e rami ete mba'emo vai oiko, ha'e rami avi rojejavyague re orembopaga aguã gui ndee norembo-pa-gaive guive, ha'e rami 'rãgue py rejapo rokuave'i va'ekue roo jepe nho aguã rami, roexaa rami.

14 Ha'e rami teĩ ha'ekue rami ae tema roejapa ju rejapo uka va'ekue, ha'e vy apygua kuery re romenda rokuapy, ojeguarupy rojapo vvy. Ha'e rami rire orerovai nandepoxyi 'rã teve oremomba peve, neĩ peteĩve oo jepe va'e naemyrei aguã rami?

15 SENHOR Israel kuery ruete va'e! Ndee ma ndereko porã va'e, ha'e rã ore kuery ma oo jepe va'ekue regua rembyrekue rive, aỹ roexaa rami. Apy ma nerenonde py ma orereko vaia py orekuai, nerenonde peteĩve heko vai va'e oĩ aguã nda'evei teĩ – he'i.

10

Avakue Israel regua gua'yxy heteu regua omondoukapa jevyague

1 Ha'e rami vy Nhanderuete pegua oo renonde py Esdras onhemb'o'e vy heta va'e kuery reko vaia omombe'u, ha'e ojero'a reve ojae'o oiny. Ha'e rami jave oĩa py ono'õ reta ete jogueruvy Israel kuery avakue, kunhague ha'e kyrĩgue guive. Ha'e rami vy pavẽ rei ojae'o vaipa okuapy.

2 Ha'e ramo Elão ramymino kuery va'e regua Jeiel ra'y Secanias ijayvvy vvy aipoe'i Esdras pe:

– Ore kuery ma Nhanderuete rovai orereko vai va'ekue amboae regua kunhague re romendaa py, amboae regua re ae. Ha'e rami teĩ nhande Israel kuery pe oĩ teri nharõ jaikovy aguã.

3 Mba'eta aỹ gui ma Nhanderuete reve rojapo 'rã ixupe ju orekuai aguã, orera'yxy kuery ha'e imemby kuery ha'e javi romondoukapa ju aguã Senhor ijayvuague rami vy, ha'e Nhanderuete ayvu gui oryryi va'e kuery ijayvua rami vy, lei oĩa rami ae 'rã rojapo.

4 Ha'e nunga rupi epu'ã ke, mba'eta kova'e nunga re ma ndee ae repena va'erã reĩ. Ha'e rã ore ma ndereve meme 'rã roiko. Nembaraete ha'vy rejapo ete aguã – he'i.

5 Ha'e ramo Esdras opu'ã vvy ojapo sacerdote yvatekueve va'e oura aguã rami, levita ha'e Israel kuery ha'e javi guive, ha'e rami ijayvuague ha'e kuery ojapopa aguã. Ha'e ramo ha'e kuery oura okuapy ha'e rami.

6 Ha'e gui Nhanderuete pegua oo renonde Esdras oĩague gui ojepe'a vvy opy ja'o Eliasibe ra'y Joanã pegua py ju oike. Ha'e py ma ndo'ui oiny mbojape, neĩ ndoy'ui vinho. Ojae'o oiny escravo ikuaiague gui ojevvy va'ekue ojejavypaa re.

7 Ha'e gui Judá ha'e Jerusalém rupi omombe'ua escravo ikuaiague gui ojevvy va'ekue ha'e javi onhemboatypa aguã Jerusalém py,

⁸ ha'e gui xapy'a rei amongue mboapy araa py teĩ ndoui va'e ma imba'e rei-rei ha'e javi omomba aguã, yvatekueve ha'e nhomongeta va'ety kuery ijayvuague rami vy, ha'e gui ha'e ae ma voi oipe'aa aguã escravo ikuaiaague gui ojevy va'ekue ikuaia mbyte gui.

⁹ Ha'e ramo mboapy araa py Judá ha'e Benjamín regua avakue ha'e javive onhemboatpya okuapy Jerusalém py. Ha'e rami vy nove jaxya ha'e vinte araa py ete ha'e kuery oguapypa okuapy Nhanderueté pegua oo rexei'i. Oryryi okuapy ha'e nunga káuxa, oky tuvixa va'e oiko va'e gui guive.

¹⁰ Ha'e gui ma sacerdote Esdras opu'ã vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peẽ kuery ma pendereko vai pekuapy amboae regua kunhague re pemendaã py. Ha'e rami vy pejapo Israel kuery re hetave oĩ aguã ojejavya.

¹¹ Ha'e gui aỹ ma penhemombe'upa 'rã SENHOR peneramoĩ kuery ruete pe, pejapo ha'e oipota va'e anho. Peje'ave eme amboae yvy regua re, amboae regua kunhague re guive – he'i.

¹² Ha'e ramo ha'e kuery ombovai vy ijayvu atã reve aipoe'i okuapy:

– Ha'e rami ma ha'eve' rã. Ndeayvua rami orekuai aguã ae ha'eve.

¹³ Ha'e ramive heta ae avi orekuai, oky vaipa ára guive. Ha'e nunga rupi nda'vevei oka py nhandekuai aguã. Ha'e rami avi ha'e nunga ma peteĩ, mokoĩ ára'i guarã e'ỹ guive, mba'eta ha'e nunga py heta orekuai rofejavy va'e.

¹⁴ Ha'e nunga rupi aỹ gui ma yvatekueve toikuaa nhande kuery ha'e javi rekovia. Tove ára oa'angaague py ae ha'e kuerya py tou tetã ikuai va'e-va'e pygua amboae regua kunha re omenda va'ekue. Ha'e kuery reve tou avi peteĩ-teĩ tetã pygua nhomongetaa ha'e joguerekoa kuery, nhandegui Nhanderueté oipe'apa peve orereko vaia káuxa opoxya ombou va'ekue – he'i okuapy.

¹⁵ Ha'e rami aguã Asael ra'y Jônatas ha'e Ticvá ra'y Jazeías anho ndojou porã. Ha'e kuery reve levita regua Mesulão ha'e Sabetai avi nhomoirũ.

¹⁶ Ha'e rami ae escravo ikuaiaague gui ojevy va'ekue ojapo okuapy. Ha'e rami vy sacerdote Esdras oiporavo avakue hery rupi, dez jaxya jypy'i araa py ha'e nunga re oikuaa potã okuapy aguã. Ha'e va'e kuery ma hetarã kuery akã, nguu kuery ro pygua kuery ikuaia rami omoĩ mbyre.

¹⁷ Ha'e rami vy peteĩ jaxya ha'e jypy'ia ára py oikuaa potapa ma okuapy amboae regua kunhague re avakue omenda va'ekue re.

¹⁸ Ha'e gui sacerdote ramymino kuery va'e regua kunhague amboae regua re omenda va'ekue ma ojou okuapy pova'e: Jozadaque ra'y Jesua ramymino kuery ha'e tyvy kuery va'e regua ma Maaséias, Eliézer, Jaribe ha'e Gedalias.

¹⁹ Ha'e va'e kuery ma jopopyy reve jogueroayvu okuapy kunhague omondoukapa aguã re. Ha'e rami vy ojejavuague re peteĩ-teĩ ome'ẽ okuapy peteĩ vexe'i ikora py oguereko va'ekue gueko vaiaague rekovia.

²⁰ Imer ramymino kuery va'e regua ma Hanani ha'e Zebadias.

²¹ Harim ramymino kuery va'e regua ma Maaséias, Elias, Semaías, Jeiel ha'e Uzias.

²² Pasur ramymino kuery va'e regua ma Elioenai, Maaséias, Ismael, Natanael, Jozabade ha'e Elasa.

²³ Ha'e gui levita kuery va'e regua ma Jozabade, Simeí, Quelaías hery mboae va'e Quelita, Petaías, Judá ha'e Eliézer.

²⁴ Oporaei va'ety kuery va'e regua ma Eliasibe. Okẽ rarõa kuery va'e regua ma Salum, Telém ha'e Uri.

²⁵ Ha'e gui Israel kuery va'e regua ju. Parós ramymino kuery va'e regua ma Ramias, Jezias, Malquias, Miamim, Eleazar, Malquias ha'e Benaia.

- 26 Elão ramymino kuery va'e regua ma Matanias, Zacarias, Jeiel, Abdi, Jerimote ha'e Elias.
- 27 Zatu ramymino kuery va'e regua ma Elioenai, Eliasibe, Matanias, Jerimote, Zabade ha'e Aziza.
- 28 Bebai ramymino kuery va'e regua ma Joanã, Hananias, Zabai ha'e Atlai.
- 29 Bani ramymino kuery va'e regua ma Mesulão, Maluque, Adaías, Jasube, Seal ha'e Jerimote.
- 30 Paate-Moabe ramymino kuery va'e regua ma Adna, Quelal, Benaia, Maaséias, Matanias, Bezalel, Binui ha'e Manassés.
- 31 Harim ramymino kuery va'e regua ma Eliézer, Issias, Malquias, Semaías, Simeão,
- 32 Benjamim, Maluque ha'e Semarias.
- 33 Hasum ramymino kuery va'e regua ma Matenai, Matatá, Zabade, Elifelete, Jeremai, Manassés ha'e Simei.
- 34 Bani ramymino kuery va'e regua ma Maadai, Anrão, Uel,
- 35 Benaia, Bedias, Queluí,
- 36 Vanias, Meremote, Eliasibe,
- 37 Matanias, Matenai, Jaasai,
- 38 Bani, Binui, Simei,
- 39 Selemias, Natã, Adaías,
- 40 Macnadbai, Sasai, Sarai,
- 41 Azarel, Selemias, Semarias,
- 42 Salum, Amarias ha'e José.
- 43 Nebo ramymino kuery va'e regua Jeiel, Matitias, Zabade, Zebina, Jadai, Joel ha'e Benaia.
- 44 Ha'e va'e kuery ha'e javive ma amboae regua kunhague gua'yxyrã ogueraa va'ekue meme, amongue ma kunhague re ta'y va'ekue guive.

Neemias rekokue oĩa Esdras rekokue oĩa

Kova'e kuaxia re ma oĩ Israel kuery Babilônia py escravo-rã ogueraa pyre ovyv re ju ojevvy va'ekue rekokue. Mba'eta huvixave Babilônia re opena va'e ae omondouka. Po rami ipara oiny: "Peteĩ ma'etỹ re ma Pérsia pygua huvixa Ciro oĩ jave py Senhor ojapo oavyv Jeremias omombe'u va'ekue ojevvyv aguã rami. Ha'e vy Ciro py'a re omoĩ openaa ha'e javi rupi omombe'u uka pova'e ayvu, ombopara uka guive. Ha'e vy aipoe'i uka: 'Pérsia pygua huvixa Ciro po rami ijayvu: Xevy pe Senhor Nhanderuede yva pygua omboaxa vyv ha'e javi re apena aguã. Xemoĩ avi peteĩ oo ixupe guarã ajapo uka aguã Judá vyv re Jerusalém tetã py. Ha'e nunga rupi ixupegua pendekuai va'e ha'e javi reve Penderuede toiko, ha'e tapeo Judá regua Jerusalém py, Senhor Israel kuery ruete pegua oorã pejapo jevvy aguã. Ha'e va'e ma Jerusalém pygua kuery ruete ae, he'i" (1.1-3).

Ha'e gui ma omombe'u ha'e kuery oguataague, Jerusalém tetã py ovaẽague, templo omoatyrõ aguã omboypyague, hovaigua kuery omombytu'u ranhaague, ojapopaaague, ha'e gui oguerovy'aague, Nhanderuede gui meme ha'e nunga oiko rire.

Esdras ma sacerdote oiko raka'e. Ha'e ae Jerusalém py ou vy opena oikovv templo omoatyrõa rupi. Ijayvu avi heta va'e kuery gueko vaia gui ojepe'a aguã rami.

Jerusalém tetã re Neemias ojerureague

¹ Hacialias ra'y Neemias ayvu oĩa. Ha'e gui vinte ma'etỹa re, jaxyva Quisleu 'ea jave py, Susã py huvixa ro imbaraeete va'e oĩ va'e py xee aiko jave ² ou xeryvy Hanani. Avakue Judá vyv gui ou va'ekue reve ovaẽ. Ha'e rã ha'e kuery pe aporandu judeu kuery oo jepe rã escravo-rã ndogueraai va'ekue re. Jerusalém tetã re voi aporandu.

³ Ha'e ramo ombovai:

– Escravo-rã ndogueraapaai va'ekue ha'e py ae teri ikuai huvixa openaa vyv re. Ha'e va'e kuery ma ojexavai okuapy karuai gui, nda'ija'eai guive. Ha'e gui Jerusalém tetã kora ma oitypaa, hokẽ ikuai va'e voi oapypaa – he'i okuapy.

⁴ Ha'e ramigua aendu vy ajae'o ainy. Mbovy ára re rei e'ỹ nda'evei ete aiko. Akaru e'ỹ re aiko reve ajerure ainy Nhanderuede yva pygua renonde py.

⁵ Ha'e vy aipoa'e:

– Aỹ SENHOR, Oruete yva pygua ndepo'akapa ha'e okyjevvy va'e! Ndereve guarã rejapo va'ekue ha'e ndeporavyv rupi reiko, nderavyv va'e kuery rejapo uka va'ekue rupi ikuai va'e ha'e javi pe.

⁶ Tove ndeapypxa toendu, nderexa tojepe'a guive, xee nerembiguai ajerurea re reikuaa pota aguã. Aỹ nerenonde py aĩ. Ara py ha'e pyávy Israel kuery nerembiguai ikuai va'e re ajerure ainy. Amombe'u guive Israel kuery nderovai ojevvyv okuapyague. Mba'eta xee ha'e xeru ro pygua kuery voi rojevvyv va'ekue.

⁷ Opa mba'e vai rojapo va'ekue nderovai, ndorojapoi guive rejapo uka va'ekue, ndeavyv reja va'ekue, neĩ reipota va'e nerembiguai Moisés rupi rejapo uka va'ekue.

⁸ Nema'endu'a ke ayvu nerembiguai Moisés pe remombe'u va'ekue re. Ha'e vy aipo're va'ekue: "Xapy'a rei peê kuery naxenhe'ê rendui ramo romoaimba'rá vvy regua kuery mbyte rupi.

⁹ Ha'e rami teĩ xevy pe pejevy ju vy ajapo uka va'ekue rupi peiko vy pejapo ete ri ramo yva apy rupi ete penemomboa rire teĩ ha'e gui romboatypa ju 'rá heruvy henda xerery amoĩ aguã aiporavoague py", 're va'ekue.

¹⁰ Mba'eta kova'e kuery ma nerembiguai ikuai, nembaraetepaa ha'e ndepo'akaa rupi ndejeupe guarã reraa jepe va'ekue.

¹¹ Ha'e nunga rupi SENHOR, ndeapxya tojapxyaka tema xee nerembiguai ajerurea re, ha'e nerembiguai kuery ovy'a reve nderery oendu vy nemoete va'e ojerure okuapya re. Ejapo aỹ'i ma voi xee nerembiguai ajapo taa py aiko porã aguã rami. Ava renonde py aa rá ejapo ajerurea oendu aguã rami — ha'e, mba'eta ha'e va'e jave ma huvixave karo reruaty aiko.*

2

Jerusalém tetã katy Neemias omondoukaa ague

¹ Vinte ma'etỹ re ma huvixa Artaxerxes oĩ jave, jaxya nisã 'ea py ma vinho oy'u va'erã oguerua rá ajopy vy ame'ê ixupe. Ha'e va'e e'ỹ mbove ma neĩ peteĩgueve ma voi henonde xeporiaua ndaexa ukai teri.

² Ha'e ramo huvixa aipoe'i xevy:

— Mba'e re tu nembra'eaxy vy e'ỹ nderova poriau rei ri? Ndepy'a py ae 'rá ndeporiau — he'i.

Ha'e rá xee aendu akyje etea reve

³ ambovai:

— Xeruvixa, tereikove riael! Ha'e rami avi mba'exa tu xerova re avy'aa aexa uka 'rá tetã xeramoĩ kuery rupa oĩa ivaipa teria ja, hokẽ tata py oapypaa rire guive? — ha'e.

⁴ Huvixa oporandu ju xevy:

— Mba'e nunga re tu rejerure ta xevy?

Ha'e rá Nhanderuete yva pygua pe ranhe ajerure.

⁵ Ha'e rami vy ambovai huvixa:

— Xeruvixa, ndevy pe ha'eve ramo, ha'e nerenonde py xee nerembiguai xemboaxy ri ramo ajerure Judá vvy katy xemondouka aguã re, tetã xeramoĩ kuery rupa oĩa va'e amoatyrõ ju aguã — ha'e.

⁶ Ha'e gui huvixa, ijyvỹry ta'xy oĩ avi va'e reve aipoe'i xevy:

— Raka'e peve 'rá tu nereĩvei apy? Raka'e 'rá tu rejevy ju?

Ha'e rá amombe'u raka'e peve pa ha'e py aiko ha'e ajevy aguã.

⁷ Ha'e gui aipoa'eve ju huvixa pe:

— Xeruvixa, rejou porã ri vy eme'ê ha'vy kuaxia para Eufrates yakã rovai rupi huvixa opena va'e kuery peguarã, ha'e kuery ovyvy rupi xemboaxa rá Judá vvy re avaẽ aguã.

⁸ Eme'ê avi kuaxia huvixa pegua ka'aguy re opena va'ety Asafe pegua, xevy vyvra ome'ê aguã templo kora rokẽ ytarã, tetã korarã, ha'e oo aĩ aguã ojapoa avi aguã — ha'e. Ha'e ramo huvixa ome'ẽmba xevy, xere Nhanderuete po ipo'akapa va'e oĩ ramo.

⁹ Ha'e gui ma Eufrates yakã rovai huvixa kuery openaa py avaẽ vy ha'e kuery pe amboaxa kuaxia para huvixa ogueru ruka va'ekue. Xerupive huvixa ombou avi xondaro ruvixa ha'e kavaju árygua kuery.

* **1:11** "Ava" he'ia ma huvixave Artaxerxes pe ae (2.1). Ha'e va'e jave huvixa karo reruaty Neemias oiko va'e vy onhembopy'a henonde guetarã kuery re ojerure aguã re. Ha'e rami aguã re ojerure ma voi Nhanderuete pe, oo vy huvixa pe ojerure aguã irundy jaxy teri oata reve.

10 Ha'e nunga ma Horonaim pygua huvixa Sambalate ha'e hembiguai Amom guigua Tobias oikuaa vy ndojou porãi. Ojou vai ete Israel kuery aipytyvõ agüã ajuague.

Heta va'e kuery tetã kora omoatyrõ ju aguã re Neemias ijayvuague

11 Ha'e gui Jerusalém tetã py avaẽ vy mboapy ára re ranhe aiko rive.

12 Ha'e gui peteĩ pytũ apu'ã avy. Xerupive mbovy'i ete avi avakue oje'oi, mba'eta avave pe namombe'ui teri Jerusalém py ajapo aguã xepy'a re Xeruate omoĩ va'ekue. Mymba kuery voi ndaraai xereve, xerymba aĩa e'y vy.

13 Pyavyve aẽ avy Yvyugua Rokẽ gui, ha'e gui Teju Jagua Yvu oĩa katy ju aa Yty Renda Rokẽ katy aa vy. Ha'e py mae ma aexa Jerusalém tetã kora ivaipaa ha'e hokẽ ikuai va'ekue tata py oapypaague.

14 Ha'e gui ma aave Yvu Rokẽ ha'e huvixa pegua yy omboty pyre peve. Ha'e rami teĩ mamove noĩ xerymba aĩa oaxa aguã.

15 Ha'e rami vy pytũ teri reve aẽve avy yakã rembe rupi. Ha'e py aexave ju tetã kora oĩ va'e. Ha'e gui ajevvy vy Yvyugua Rokẽ rupi aike vy xero py ju aa.

16 Huvixa kuery ma ndoikuuaĩ marã katy pa aa ague, neĩ mba'e pa ajapogaue voi, mba'eta mba'eve rei namombe'ui teri judeu kuery pe, sacerdotẽ kuery, yvatekueve, huvixa kuery, neĩ omba'eapo va'erã kuery pe voi.

17 Ha'e gui ma xee aipoa'e ha'e kuery pe:

– Pexa ma aỹ opa mba'e py nhandekuai axya. Jerusalém tetã ivaipa, hokẽ voi oapypaa tata py. Peju ha'vy nhamoatyrõ ju Jerusalém kora. Ha'e ramo 'rãe nanhandejojaiavei – ha'e.

18 Ha'e kuery pe amombe'u avi Xeruate po ipo'akapa va'e xere oĩa ha'e huvixave xereve ijayvuague.

Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

– Ronhemoĩ 'rã ha'vy nhamoatyrõ aguã – he'i okuapy. Ha'e rami vy ikyre'y okuapy omba'eapo porã aguã.

19 Ha'e rã Horonaim pygua huvixa Sambalate, hembiguai Amom guigua Tobias ha'e Arábia guigua Gesém ha'e nunga oikuaa vy orejojai rei okuapy. Orembojaru reia rupi aipoe'i:

– Mba'e tu pejapo ta? Tyrã pa huvixave rovai pepu'ã ta?

20 Ha'e rã xee ambovai:

– Oreruate yva pygua ae orepityvõ 'rã rojapopa aguã rami. Ha'e nunga rupi hembiguai kuery orekuai va'e ronhemoĩ 'rã romoatyrõmba ju aguã. Ha'e rã peẽ kuery ma ore kuery reve mba'eve rei ndaperekoi Jerusalém tetã py. Ha'e py nda'evei guive peike aguã, pendere na'imã'endu'aai rã – ha'e.

3

Tetã kora omoatyrõa rupi omba'eapo va'e kuery rery oĩa

1 Ha'e gui sacerdotẽ yvateve va'e Eliasibe voi onhemoĩ avi tyvy kuery sacerdotẽ ikuai va'e reve Vexa'i Rokẽ omoatyrõ ju aguã. Ha'e va'e ma Nhanderuate peguarã omboaxa, ha'e hokẽrã omoĩ. Ha'e gui Torre dos Cem ha'e Torre Hananel pegua oĩa peve omoatyrõ heravy kora.

2 Ha'e va'e kuery yvýry ma avakue Jericó guigua ju omba'eapo okuapy. Ha'e va'e kuery yvýry Inri ra'y Zacur ju omba'eapo.

3 Ha'e gui Hassenaá ra'y kuery ma omoatyrõ okuapy Pira Rokẽ 'ea. Omboy-tapa ma vy okẽ ju omoĩ, ijokoarã ferro ha'e yvyra guigua reve.

4 Ha'e kuery yvýry ma Urias ra'y Meremote ju omba'eapo, Coz ramymino va'e. Ha'e va'e yvýry ma Berequias ra'y Mesulão ju omoatyrõ, Mesezabel ramymino. Ha'e va'e yvýry ma Baaná ra'y Zadoque ju omoatyrõ.

5 Ha'e va'e kuery yvýry ma Tecoa tetã pygua kuery omoatyrõ. Ha'e rã ha'e pygua yvatekueve ma nomba'eapoxei okuapy opena va'erã oĩ va'e pe.

6 Ha'e gui Paséia ra'y Joiada ha'e Besodias ra'y Mesulão omoatyrõ Okê Ymague. Ha'e rami vy omboyta vy omoĩ ju imo'amy okê, ijokoarã ferro ha'e yvyra guigua reve.

7 Ha'e va'e kuery yvýry ma Gibeão pygua Melatias ha'e Merom pygua Jadam ju omba'eapo, ha'e gui avakue Gibeão ha'e Mispa guigua, Eufrates yakã rovai huvixa oĩ va'e rembiguai ikuai va'ekue meme.

8 Ha'e kuery yvýry ma omba'eapo avi Haraías ra'y Uziel ouro re omba'eapo va'ety. Ha'e va'e yvýry ma Hananias ju omba'eapo, heakuã porã va'e apoa. Ha'e rami vy ha'e kuery Jerusalém rupi omoatyrõmba Kora Ipyve Va'e oĩa peve.

9 Ha'e va'e kuery yvýry omba'eapo avi Jerusalém tetã mbyte rupi opena va'e Hur ra'y Refaías.

10 Ijyvýry omba'eapo avi Harumafe ra'y Jedaías. Ngoo yvýry rupi ae omoatyrõ. Ha'e va'e yvýry ma Hasabnéias ra'y Hatús ju omba'eapo.

11 Amboae rupi ma Harim ra'y Malquias ha'e Paate-Moabe ra'y Hassube omoatyrõ heravy, Torre Tatakua 'ea voi.

12 Ijyvýry omba'eapo avi Jerusalém tetã mbyte rupi opena va'e Haloés ra'y Salum. Guajy kuery reve omba'eapo okuapy.

13 Ha'e gui Yyugua Rokê omoatyrõ va'e ma Hanum, Zanoa pygua kuery mboae reve. Ha'e kuery omoatyrõmba imo'amy okê, ijokoarã ferro ha'e yvyra guigua reve. Kora quatrocentos e cinqüenta metros peve omoatyrõ avi, Yty Renda Rokê oia peve.

14 Ha'e gui Yty Renda Rokê ae ma Bete-Haquerém pygua huvixa Recabe ra'y Malquias omoatyrõ. Ha'e va'e omoatyrõ okê, ijokoarã ferro ha'e yvyra guigua reve.

15 Yakã Ryapy Rokê omoatyrõ va'e ma Mispa pygua huvixa Col-Hozé ra'y Salum. Omoatyrõmba ma vy ojao'i. Ha'e gui okê ju omoĩ imo'amy, ijokoarã ferro ha'e yvyra guigua reve. Kora omoatyrõve heravy yy omboty pyre Selá py oĩ va'e yvýry rupi, huvixa mba'e yvotyty rexei, Davi rekoague katy gui tape pyrõ-pyrõa'i oguejy ouvya va'e peve.

16 Ha'e rire Bete-Zur pygua huvixa Azbuque ra'y Neemias ju omoatyrõ heravy. Davi rupa rexei peve omoatyrõ, yy omboty pyre ha'e ipy'a guaxukueve rogue rupi peve.

17 Ha'e va'e rire levita kuery ju omoatyrõ okuapy Bani ra'y Reum revegua kuery. Ha'e va'e kuery yvýry ma Queila yvy mbyte rupi opena va'e Hasabias ju omba'eapo.

18 Ha'e va'e rire ma tyvy ju omba'eapo, Queila yvy mbyte rupi opena va'e Henadade ra'y Bavai.

19 Ijyvýry ma Mispa pygua huvixa Jesua ra'y Ezer ju omoatyrõve heravy tembiporu moĩ porãaty via tape oê ovy va'e rupi, kora ojerea peve.

20 Ha'e va'e rire ma Zabai ra'y Baruque ju ikyre'ỹ reve omoatyrõ amboae rupi, kora ojerea guive sacerdote yvateve va'e Eliasibe ro rokê peve.

21 Ha'e va'e rire ma Urias ra'y Meremote, Coz ramymino va'e ju omoatyrõ heravy Eliasibe ro rokê guive hoo apy peve.

22 Ha'e va'e rire sacerdote kuery tetã rovai rupi ikuai va'e ju omba'eapo.

²³ Ha'e gui ma Benjamim ha'e Hassube ju omoatyrō heravy ngoo yvýry rupi ae. Ha'e va'e kuery rire ma Maaséias ra'y Azarias ju omoatyrō, Hananias ramymino, ngoo yvýry rupi.

²⁴ Ha'e va'e rire ma Henadade ra'y Binui ju omoatyrō amboae rupi, Azarias ro guive opa ovya'i peve, kora ojerea peve ete.

²⁵ Ha'e gui opa ovya'i guive ma Uzai ra'y Palal ju omoatyrō, ha'e nhuã roka yvýry huvixá ro oí va'e áry torre hi'aí va'e guive. Ha'e va'e rire ma Parós ra'y Pedaiás ju omoatyrō,

²⁶ Ha'e gui templo py omba'eapo va'ety kuery Ofel py ikuai va'e guive. Yy Rokē oía guive omoatyrō heravy kuaray oua katy, torre yvateve va'e hi'aía peve.

²⁷ Ha'e va'e rire ma Tecoa teĩ pygua kuery amboae rupi ju omoatyrō okuapy, torre guaxu hi'aía guive Ofel kora oía peve.

²⁸ Ha'e gui Kavaju Rokē rovai guive ma sacerdote kuery ae omoatyrō heravy, peteĩ-teĩ ngoo yvýry rupi ae.

²⁹ Ha'e va'e kuery rire ma Imer ra'y Zadoque ju omoatyrō heravy ngoo yvýry rupi ae. Ha'e va'e rire ma Secanias ra'y Semaías ju omoatyrō, okē kuaray oua katyguararõa.

³⁰ Ha'e va'e rire amboae rupi omoatyrō va'e ma Selemias ra'y Hananias ha'e Zalafe ra'y mboapy memea va'e Hanum. Ha'e va'e kuery rire ma Berequias ra'y Mesulão ju omoatyrō heravy ngoo yvýry rupi ae.

³¹ Ha'e va'e rire omoatyrō va'e ma ouro re omba'eapo va'ety ra'y Malquias. Ha'e va'e ma omoatyrō heravy templo py omba'eapo va'ety ha'e mba'emo vendea kuery ro ikuai peve, Harõa kuery Rokē rexi rupi, kora ojerea py opy oía peve.

³² Ha'e gui kora ojerea py opy oía guive Vexa'i Rokē peve omoatyrō va'e ma ouro re omba'eapo va'ety ha'e mba'emo vendea kuery.

4

Ngovaigua kuery jokoarã omõague

¹ Ha'e gui kora romoatyrõmba maa Sambalate oendu vy ipoxy ete. Ivai vaipa reve ijayvu vai judeu kuery rovai.

² Guyvy kuery ha'e Samaria pygua xondaro kuery ha'e javi oendua py ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

– Mba'e tu peva'e judeu kuery ikangykue ojapo ta? Ha'e rami aguã ojapo ukaa 'rã ri nda'u? Mba'emo mymba ojuka vy nda'u ome'ẽ 'rã ri? Peteĩ ára pyve'i nda'u omomba 'rã? Ita ra'ykue oapypa pyre aty gui nda'u omoatyrõve ju 'rã? – he'i.

³ Hexeve hi'aí avi Amom guigua Tobias. Ha'e vy aipoe'i avi:

– Kora ita gui anho ha'e kuery ojapo teĩ hi'áry mbyku rive ojeupi vy oitypa 'rã – he'i.

⁴ Oerujete, endu ke mba'eta ombojaru reipy orekuai. Ha'e kuery re ae tojeapa ju orembojaru reiague. Escravo-rã togueraapaa guive yvy mboae katy.

⁵ Ejao'i eme ha'e kuery reko vaiague, nerenonde gui embogue eme oje-javayague, mba'eta omba'eapo va'e kuery oendua py nembopoxy okuapy.

⁶ Ha'e rami py romoatyrō heravy kora. Ha'e vy yvate mbyte peve rombotypa, heta va'e kuery omba'eapo aguã ikyre'ỹ ramo.

⁷ Ha'e rami teĩ Sambalate ha'e Tobias ha'e nunga oendu. Arábia guigua kuery, Amom ha'e Asdode guigua kuery avi oendu okuapy Jerusalém kora

romoatyrōve tema heravya. Kora pa'ū ikuai va'ekue rombotypa rai'i maa ha'e kuery oikuaa vy ivai vaipa okuapy.

⁸ Ha'e rami vy ha'e kuery peteī rami ono'ōmba okuapy Jerusalém tetā re opu'ā vy oremonoango rei aguā.

⁹ Ha'e rami teī Nhanderuete pe rojerure rokuapy. Harōarā romoī guive kuery ara py ha'e pyávy ijokoarā.

¹⁰ Ha'e gui Judá regua avakue aipoe'i:

– Mba'emo reraa kuery na'imbaraetevei ma, mba'emo ra'ykue-'ykue aty heta vai ete rā. Kora jajapopa aguā nda'eve reguai – he'i okuapy.

¹¹ Orerovaigua kuery aipoe'i avi:

– Ha'e kuery mba'eve ndoikuaai neī ndoexai 'rā ha'e va'e kuery mbyte rupi roike vy rojukapa rā. Ha'e rami vy romombytu'upa 'rā omba'eapo va'e kuery – he'i okuapy.

¹² Ha'e gui ha'e kuery vvy'iry judeu kuery hekoa va'e mbovykue rei e'ỹ ou vy aipoe'i orevy:

– Ōpa rupi ha'e kuery ikuai gui ou ta nhanderovai opu'ā aguā – he'i ramo

¹³ heta va'e kuery peteī-teī hoo pygua ikuai rami amoī kora vvy'ā guy katy teri oīa py oarō aguā, onhembotypa e'ỹ teria rupi. Kora ropy katy amombytapa imo'amy kyxe, hu'y guaxu ha'e hapa reve-reve.

¹⁴ Ha'e vy aexa potapa ma vy apu'ā reve aipoa'e yvatekueve, huvixa kuery ha'e heta va'e kuery mboa pe:

– Pekyje rei eme. Penema'endu'a tema SENHOR re, mba'eta ha'e ma ipo'akapa ha'e okyjepepy va'e. Ha'e rami vy pejuguero'a penderivy ha'e penderyke'y kuery repya rupi, pendera'y ha'e penderajy kuery, pendera'xy ha'e pendero ikuai va'e repya rupi guive – ha'e.

¹⁵ Ha'e gui orerovaigua kuery oendu okuapy roikuaa ae maa, Nhanderuete ojoko ramo ha'e kuery ojapoxea. Ha'e ramo kora oīa katy ju roopa, peteī-teī romba'eapo aguā katy ae.

¹⁶ Ha'e va'e ára guive xerembiguai kunumigue regua mbytekue ma omba'eapo 'rā okuapy kora re, ha'e rā amboa kuery ma hu'y guaxu reve ikuai, hu'y joko, guyrapa ha'e pexo regua reve guive. Ha'e gui opena va'e kuery ma Judá kuery mbopy'a guaxua rupi ikuai.

¹⁷ Ha'e rā mba'emo reraa kuery ma peteī-teī opo rovai py oupi 'rā mba'emo, ha'e rā hovai re ma ojopy 'rā heravy guembiporu.

¹⁸ Omba'eapo va'e kuery ha'e rami ae avi peteī-teī oku'a re ogueroko 'rā kyxe. Ha'e rami py omba'eapo okuapy. Ha'e rā mimby guaxu monhe'earā amoī va'ekue ma xevy'iry riae oiko.

¹⁹ Aipoa'e yvatekueve, huvixa ha'e heta va'e kuery ha'e javi pe:

– Jajapo va'erā oī va'e ma tuvixa ete, joapy e'ỹ-e'ỹ guive. Ha'e rami avi kora áry rupi ikuai va'e ma joegui mombyry-mbyry ikuai.

²⁰ Ha'e nunga rupi mimby guaxu nhe'ē pendu vyve ta'vy penha reve peno'ōmba orea py. Mba'eta Nhanderuete ae 'rā opu'ā nhanderepya rupi – ha'e.

²¹ Ha'e rami py tema romba'eapo. Amongue va'e ma opo py hu'y guaxu reve ikuai kuaray hexakā guive ka'aru jaxy-tata ojekuaapa peve.

²² Ha'e va'e jave ma voi aipoa'e heta va'e kuery pe:

– Peteī-teī pepyta 'rā Jerusalém tetā py ae penerembiguai kunumigue reve, pyávy tetā rarōa rupi pendekuai, ha'e gui ara py ju pemba'eapo aguā – ha'e.

²³ Ha'e gui xee neī namboivei xea xejegui, xeryvy kuery, xepytyvōa kuery, neī avakue tetā rarōa xerupive ikuai va'e ma voi. Peteī-teī roke rojupy orerembiporu reve.

5

Peráta omboekovia retave e'ý aguã re ijayvuague

¹ Ha'e rami teĩ heta va'e kuery kunhague reve ojakukai okuapy guyyvy kuery judeu regua rovai.

² Ha'e vy amongue aipoe'i:

– Orereta raxa rima, orera'y ha'e orerajy kuery reve. Ha'e rami vy peme'ẽ na trigo ro'u va'erã rokuave'i aguã – he'i.

³ Ikuai avi aipoe'i va'e:

– Oreyvy, oremba'ety uva ha'e orero voi jopo py romboaxa ma trigo rekovia, kova'e karuai gui – he'i.

⁴ Ha'e gui ikuaive ju aipoe'i va'e:

– Peráta orevy oiporukaa va'ekue oreyvy ha'e uvaty regua imposto ropaga aguã.

⁵ Oreyvyvy kuery reve pete'i to'o orekuai, orera'y kuery voi ha'e kuery ra'y kuery rami ae avi heko porã va'e. Ha'e rami teĩ ne'exa, orera'y ha'e orerajy kuery romboaxa ma oreryvy kuery escravo-rã. Orerajy kuery va'e regua ma ogueraa ma escravo-rã. Ndorepo'akavei ma guive rogueru ju aguã, mba'eta oremba'ety ha'e uvaty ma jopo py opyta – he'i okuapy.

⁶ Ha'e rami ete ha'e kuery ojakukai reve ijayvu ramo aendu vy xeporiau vaipa.

⁷ Ha'e rami vy xee ae aikuaa pota porã ma vy xeyvyv ete yvatekueve ha'e huvixa kuery pe. Ha'e vy ha'e kuery pe aipoa'e:

– Peẽ kuery tu pete'i-teĩ penderivyvy kuery pe mba'emo peiporuka rire pemboekovia retave rima – ha'e.

Ha'e gui ma ha'e kuery ikuai re aikuaa pota aguã ajapo nhemboaty guaxu.

⁸ Ha'e vy aipoa'e ha'e kuery pe:

– Ore ma mba'emo rojou va'ekue re rojogua ju oreryvy kuery judeu ikuai va'e yvy regua kuery pe ovendeague gui. Ha'e rã peẽ ju ri ty'y penderivyvy kuery pevende ta joupe, ore ju rojogua aguã? – ha'e.

⁹ Ha'e rami rã ha'e kuery okyriřimba okuapy nombovai kuaai vy. Ha'e ramo aipoa'e ju:

– Peẽ kuery pejapo va'e ma ha'eve e'ý. Nda'evei ri ty'y Nhanderuete renonde pejererokyje aguã, amboae regua nhanderovaigua ikuai va'e nhanembojaru rei e'ý aguã?

¹⁰ Ha'e gui xee voi, xeryvy kuery ha'e xerembiguai kunumigue reve ha'e kuery pe roiporuka avi peráta ha'e trigo. Ha'e rami teĩ nhamboekovia retave eme jaiporuka va'ekue áryve.

¹¹ Ha'e nunga rupi a'ý'i ma voi peẽ kuery peme'ẽ ju ha'e kuery yvy, uvaty, oliveira ty ha'e hoo peipe'a va'ekue. Peme'ẽmba avi peráta pemboekovia retaveague, trigo, uvaty ha'e azeite ha'e kuery gui peipe'a va'ekue – ha'e.

¹² Ha'e ramo ombovai okuapy:

– Ha'e kuery pe rome'ẽmba ju 'rã ha'vy, ndorojerurevei ma 'rã guive. Ndee aipo'rea rami ae 'rã rojapo – he'i okuapy. Ha'e ramo aenoĩ avi sacerdote kuery, ha'e vy ajapo ha'e kuery oura aguã rami ha'e va'e ayvu ojapo avi aguã.

Neemias ojapo porã re ijayvuague

¹³ Ha'e gui xeo ambovava ratã reve aipoa'e:

– Nami avi Nhanderuete tojapo, tombovava imondovy ava oayvuague ojapopa e'ý va'e. Ixugui toipe'apa hoo ha'e omba'eapoa rupi ojou va'e ha'e javi – ha'e.

Ha'e ramo ijaty va'e kuery ha'e javi ombovai vy

— Ha'eve va'e! — he'i okuapy. Ha'e vy omboete okuapy SENHOR. Ha'e rire ma ha'e kuery ojapo oayvuague.

¹⁴ Ha'e gui ma Judá vvy rupi opena va'erã xemoĩague ára guive, Artaxerxes huvixa oĩa vinte ma'et'ya guive trinta e dois ma'et'ya peve, ha'e javi vy doze ma'et'ý re aĩ jave ma xee neĩ xeryvy kuery voi ndoro'ui tembi'u huvixa peguarã xevy ome'ẽa va'ekue gui.

¹⁵ Ha'e rã yma huvixa kuery xee aĩ e'ý mbove ikuai va'ekue ma heta va'e kuery ojavyky rei vy ha'e kuery gui oipe'apa va'ekue tembi'u ha'e vinho, quarenta hatã'i va'e prata guigua guive. Hembiguai kuery kunumigue voi oguereko rei va'ekue heta va'e kuery. Ha'e rã xee ma ha'ekue rami ndajapoi Nhanderuate renonde ajererokyje vy.

¹⁶ Ha'e rami 'rãgue py tetã kora re omba'eapoa py xee voi amoatyrõ aikovy. Neĩ peteĩ henda py ma voi ndajoguai xeyvyrã. Xerembiguai kunumigue voi ono'õmba ha'e py omba'eapo avi agua.

¹⁷ Ha'e rami ae avi xero py amovaẽ cento e cinquẽta avakue judeu regua huvixa kuery reve ou va'ekue, ha'e gui orea py vvy regua oreyvýry rupi hekõa va'e kuery ou rã amovaẽmba avi imbokuapy.

¹⁸ Ára nhavõ ha'e kuery ho'u va'erã ajuka uka 'rã peteĩ vaka ha'e mboapy meme vexa'i oiporavo pyre. Uru ma heta ajuka uka avi, ha'e gui dez araa py nhavõ ajogua reta avi vinho joegua e'ý-e'ý. Ha'e rã tembi'u huvixa peguarã ome'ẽa va'ekue ma xee ndajopyi xejeupe ae, kova'emo kuery pe mba'emo ome'ẽ ukaa reta ae ma ramo.

¹⁹ Ha'e nunga rupi Xeruete, nema'endu'a ke xere xemoingo porã agua, kova' kuery pe ajapo porã aikovya ha'e javi re.

6

Hovaigua kuery omongyjea rupi ijayvu okuapyague

¹ Ha'e gui Sambalate, Tobias, Arábia pygua Gesém ha'e orerovaigua kuery ha'e javi oendupa okuapy kora romoatyrõmba maa, mba'eta nda'ipovei ma kora pa'ũ ikuai va'ekue, ha'e va'e jave kora rokẽ noromoĩ teri teĩ.

² Ha'e rami vy Sambalate aipoe'i uka xevy:

— Eju ke orerovaexĩ Ono yvyugua py tekoa oĩa py — he'i, mba'emo vai xevy ojapoxe vy rive.

³ Ha'e ramo ha'e kuery pe amondouka po rami omombe'ua agua:

— Xee ndaa reguai teve, mba'emo tuvixa va'e rojapo rokuapy ramo. Mba'e re tu amba'eapoa gui apytu'upa ta, peẽ kuerya katy aa agua rive? — ha'e uka.

⁴ Irundykue ha'e kuery xerenoĩ uka ha'ekue rami ae. Ha'e rã xee voi ha'ekue rami ae tema ambovai.

⁵ Ha'e gui peteĩ nhiruĩguea ma xea py Sambalate ombou guembiguai opo py kuaxia para omboja pyre'ý ogueraa va'e.

⁶ Ha'e va'e re ma po rami oĩ:

“Yvy regua kuery ikuai rupi oendu ndee ha'e judeu kuery ha'e javi reve nhanderuvixave re pepu'ãxe vy rive pemoatyrõ tetã kora. Gesém voi ha'e rami ae omombe'u. Ha'e kuery oikuaa rami vy ma je ndee ae reĩxe ha'e kuery ruvixarã.

⁷ Ha'e rami agua vy rive ae ma je profeta kueryrã remoĩ Jerusalém py, nderekorã re ijayvu vy 'Ha'e va'e ma Judá pygua ruvixa', he'iarã. Ha'e rami ha'e kuery ijayvua omombe'ua rã nhanderuvixave avi 'rã oendu. Eju vvyoi ha'vy ha'e nunga re jajogueroayvu agua”, he'i uka xevy.

⁸ Ha'e ramo xee aipoa'e uka ju:

— Ndeayvuague ma neĩ teĩgue ma ndoikoi. Neakã gui rive rima ndeayvu — ha'e uka.

⁹ Ha'e kuery oremongyje reixe tema okuapy, mba'eta aipoe'i:

– Ha'e kuery ojepe'a 'rã omba'eapoa gui, omba'eapogue gui mba'eve oiko e'ÿ aguã rami – he'i. Ha'e nunga rupi Xeruete, xemombaraete ke aÿ.

¹⁰ Ha'e gui ma aa Semaías ro py. Ha'e va'e Delaías ra'y, Meetabel ramymino, ngoo py ae onhemboty va'ekue. Ha'e gui ha'e va'e aipoe'i xevy:

– Jaa na Nhanderuete pegua oo py, ha'e templo ropy apy katy nhaĩ. Templo rokê ma nhamboty porã 'rã. Mba'eta pyávy oua 'rã ndejukaarã – he'i.

¹¹ Ha'e ramo xee aipoa'e:

– Ha'e rami avi ava xee ramigua teve onha 'rã? Mava'e tu xee ramigua oike 'rã templo ropy oikove aguã? Xee ndaikei 'rã neĩ peteĩgüeve – ha'e.

¹² Ha'e rami xeyvü mba'eta aikuaa Nhanderuete e'ÿ ae ha'e va'e ayvu mbouare. Ixupe Sambalate ha'e Tobias peráta ome'ẽ rire rive ha'e rami ijayvu xerekorã re.

¹³ Xemongyje reixe vy rive peráta ome'ẽ, xee ha'e ramia py ajevavy aguã, ha'e kuery xemboetea rupi e'ÿ ijayvu aguã.

¹⁴ Ha'e nunga rupi Xeruete, nderexarai eme Tobias ha'e Sambalate ojapo vaiague re. Eikuaa pota avi profeta kunha Noadia ha'e profeta ramigua mboae kuery re, xemongyje reia rupi ijayvu okuapy rã.

Tetã kora omoatyrõmba ma okuapyague

¹⁵ Tetã kora rojapopa aguã ma cingüenta e dois ára re romba'eapo, jaxya elul 'epy va'e re vinte e cinco araa peve.

¹⁶ Ha'e nunga orerovaigua kuery oendupa vy vyv regua kuery oreyvüry rupi ikuai va'e ha'e javi okyjepa rei, okangya anho oendu okuapy, mba'eta oikuaa nho Nhanderuete po'akaa rupi ha'e nunga rojapopague.

¹⁷ Ha'e va'e javé py Judá regua yvatekueve voi heta ombopara kuaxia Tobias pe ogueraa uka va'e, ha'e Tobias ju ha'e kuery pe kuaxia ombopara avi.

¹⁸ Mba'eta Judá py mbovy e'ÿ ikuai Tobias pe ikuai aguã re oura va'ekue, Ará ra'y Secanias rajy me oiko ramo. Ha'e gui ta'y Joanã ma Mesulão rajy Berequias ramymino re omenda va'e.

¹⁹ Ha'e kuery ma xee aendua py ijayvu okuapy mba'emo porã Tobias ojapoa re. Ha'e rami avi xeyvuague ju 'rã omombe'ua ixupe. Heta ma Tobias ombopara kuaxia xemongyje aguã.

7

Jerusalém tetã rarõarã kuery Neemias omoĩague

¹ Ha'e gui tetã kora rojapopa ha'e okê romoimba ma rire amoĩ okê rarõarã kuery, oporaei va'erã ha'e levita kuery.

² Jerusalém tetã re opena va'erã ma mokoĩ amoĩ. xeryvy Hanani ha'e huvixa ro re opena va'ety Hananias reve. Hananias ma Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi oiko, amboae kuery gui ojerovia pyve guive.

³ Ha'e gui ha'e kuery mokoĩve pe xee aipoa'e:

– Peipe'a uka eme Jerusalém kora rokê kuaray hakupa porã e'ÿa ja. Ha'e gui ka'aru'i pemboty ju 'rã imoiny okê rarõa kuery ikuai teria ja, ijokoa pemoĩ guive. Pemoĩ avi Jerusalém py hekoa va'e kuery harõarã, peteĩ-teĩ omoĩague py toarõ ngoo rexei rupi ae – ha'e,

⁴ mba'eta tetã ma tuvixa va'eri mboapy'i orekuai ha'e py. Oo ikuai va'erã ma mbovy'i ete teri ojapoa.

Esdras 2.1-70

⁵ Ha'e gui xepy'a re Nhanderuete omoĩ amboatypa aguã yvatekueve, huvixa ha'e heta va'e kuery ha'e javi, tery ambopara uka aguã hamymino

kuery rery oĩa rami. Ha'e rami vy ajou kuaxia jypy'i ojevy va'ekue rery oĩa. Ha'e va'e re ma po rami oĩ:

⁶ Po rami ma yvy mboae re escravo-rã ogueraa ague gui ojevy ju va'ekue rery. Ha'e va'e kuery ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor escravo-rã ogueraa uka va'ekue ri ojevypa ju Jerusalém tetã ha'e Judá yvy katy, peteĩ-teĩ guekoague py ae.

⁷ Ha'e va'e kuery ma Zorobabel reve ojevy va'ekue, ha'e gui Jesua reve, Neemias, Azarias, Raamias, Naamani, Mordecai, Bilsã, Misperete, Bigvai, Neum ha'e Baaná reve. Pova'e ma Israel kuery va'e regua avakue meme.

⁸ Parós ramymino kuery va'e regua ma dois mil e cento e setenta e dois ojevy.

⁹ Sefatias ramymino kuery ma trezentos e setenta e dois.

¹⁰ Ara ramymino kuery ma seiscentos e cinqüenta e dois.

¹¹ Paate-Moabe, Jesua ha'e Joabe ramymino kuery ma dois mil oitocentos e dezoito.

¹² Elão ramymino kuery ma mil duzentos e cinqüenta e quatro.

¹³ Zatu ramymino kuery ma oitocentos e quarenta e cinco.

¹⁴ Zacai ramymino kuery ma setecentos e sessenta.

¹⁵ Binui ramymino kuery ma seiscentos e quarenta e oito.

¹⁶ Bessai ramymino kuery ma seiscentos e vinte e oito.

¹⁷ Azgade ramymino kuery ma dois mil trezentos e vinte e dois.

¹⁸ Adonirão ramymino kuery ma seiscentos e sessenta e sete.

¹⁹ Bigvai ramymino kuery ma dois mil e sessenta e sete.

²⁰ Adim ramymino kuery ma seiscentos e cinqüenta e cinco.

²¹ Ater ha'e Ezequias ramymino kuery ma noventa e oito.

²² Hasum ramymino kuery ma trezentos e vinte e oito.

²³ Bezai ramymino kuery ma trezentos e vinte e quatro.

²⁴ Harife ramymino kuery ma cento e doze.

²⁵ Gibeão ramymino kuery ma noventa e cinco.

²⁶ Avakue Belém ha'e Netofa guigua ma cento e oitenta e oito.

²⁷ Avakue Anatote guigua ma cento e vinte e oito.

²⁸ Avakue Bete-Azmavete guigua ma quarenta e dois.

²⁹ Avakue Quiriate-Jearim, Cefira ha'e Beerote guigua ma setecentos e quarenta e três.

³⁰ Avakue Ramá ha'e Geba guigua ma seiscentos e vinte e um.

³¹ Avakue Micmás guigua ma cento e vinte e dois.

³² Avakue Betel ha'e Ai guigua ma cento e vinte e três.

³³ Avakue Nebo mboae guigua ma cinqüenta e dois.

³⁴ Elão mboae guigua ramymino kuery ma mil duzentos e cinqüenta e quatro.

³⁵ Harim guigua ramymino kuery ma trezentos e vinte.

³⁶ Jericó guigua ramymino kuery ma trezentos e quarenta e cinco.

³⁷ Lode, Hadide ha'e Ono guigua ramymino kuery ma setecentos e vinte e um.

³⁸ Senaá guigua ramymino kuery ma três mil novecentos e trinta.

³⁹ Ha'e gui sacerdote kuery ju: Jedaías ramymino kuery Jesua ramymino ikuai va'e ma novecentos e setenta e três.

⁴⁰ Imer ramymino kuery ma mil e cinqüenta e dois.

⁴¹ Pasur ramymino kuery ma mil duzentos e quarenta e sete.

⁴² Harim ramymino kuery ma mil e dezessete.

⁴³ Ha'e gui levita kuery ju: Jesua, Cadmiel ha'e Hodeva ramymino kuery ma setenta e quatro.

⁴⁴ Oporai va'ety kuery: Asafe ramymino kuery ma cento e quarenta e oito.

⁴⁵ Okê rarôa kuery: Salum, Ater, Talmom, Acube, Hatita ha'e Sobai ramymino kuery ma cento e trinta e oito.

⁴⁶ Templo py omba'eapo va'ety kuery ma Zia ramymino kuery, Hasufa, Tabaote,

⁴⁷ Queros, Sia, Padow,

⁴⁸ Lebana, Hagaba, Salmal,

⁴⁹ Hanã, Gidel, Gaar,

⁵⁰ Reaiás, Rezim, Necoda,

⁵¹ Gazão, Uzã, Paséia,

⁵² Besai, Meunim, Nefusesim,

⁵³ Baquebuque, Hacufa, Harur,

⁵⁴ Bazlite, Meida, Harsa,

⁵⁵ Barcos, Sisera, Tama,

⁵⁶ Nesias ha'e Hatifa ramymino kuery guive.

⁵⁷ Salomão rembiguai kuery ramymino kuery ma Sotai ramymino kuery, Soferete, Perida,

⁵⁸ Jaala, Darcom, Gidel,

⁵⁹ Sefatias, Hatil, Poquerete-Hazebaim ha'e Amom ramymino kuery guive.

⁶⁰ Templo py omba'eapo va'ety kuery Salomão rembiguai ramymino kuery reve ha'e javi vy ma trezentos e noventa e dois.

⁶¹ Pova'e kuery ma Tel-Melã gui ojevy va'ekue, ha'e Tel-Harsa, Querube, Adom ha'e Imer gui teĩ ndoikuuaa ae tema Israel regua ikuai:

⁶² Delaiás, Tobias ha'e Necoda ramymino kuery ma seiscentos e quarenta e dois ikuai.

⁶³ Sacerdote kuery ha'e rami ae avi: Habaías, Coz ha'e Barzilai ramymino kuery ikuai. Ha'e va'e Barzilai ma Gileade pygua rajy re omenda rire hery rupi ae oenoia.

⁶⁴ Ha'e kuery ma kuaxia para tery oia re guery oeka teĩ ndojoui okuapy. Ha'e nunga rupi nda'evei sacerdote ikuai aguã, ha'eve va'e ndoikoi va'e vy.

⁶⁵ Ha'e ramo ha'e kuery pe huvixa aipoe'i temb'i'u iky'a e'y va'e ho'u e'y aguã, sacerdote Urim ha'e Tumim revegua oiko e'yã ja.

⁶⁶ Ha'e va'e kuery ha'e javi vy ma quarenta e dois mil trezentos e sessenta ikuai,

⁶⁷ hembigui avakue ha'e kunhague jaipapa e'y re. Ha'e va'e kuery ju ma sete mil trezentos e trinta e sete ikuai. Ikuai avi duzentos e quarenta e cinco oporai va'ety avakue ha'e kunhague.

⁶⁸ Ha'e kuery rymba kavaju ma setecentos e trinta e seis oguereko. Ha'e rã hymba mburika ma duzentos e quarenta e cinco ikuai.

⁶⁹ Hymba camelo ma quatrocentos e trinta e cinco. Mburika'i ma seis mil setecentos e vinte ha'e javi vy.

Templo reguarã ome'ẽ okuapyague

⁷⁰ Ha'e gui hetarã kuery akã ikuai va'e regua ma mba'emo ome'ẽ okuapy omba'eapo va'e kuery peguarã. Huvixa ma mil hatã'i va'e ouro guigua ome'ẽ omoĩ porãaty py, cinqüenta hy'a ha'e quinhentos e trinta ao puku sacerdote pegua guive.

⁷¹ Ha'e rã hetarã kuery akã mboae ma omoĩ porãaty py ome'ẽ avi vinte mil hatã'i va'e ouro guigua, ha'e dois mil e duzentos prata guigua tuvixakueve va'e.

⁷² Heta va'e kuery mboae ma hatã'i va'e ouro guigua ome'ẽ vinte mil, ha'e dois mil prata guigua tuvixakueve va'e, sessenta e sete ao puku sacerdote pegua guive.

⁷³ Ha'e gui sacerdote kuery, levita, okẽ rarõa, oporaei va'ety, heta va'e kuery regua, templo py omba'eapo va'ety ha'e Israel kuery ha'e javi ma guekoague py ae ju ikuai.

8

Heta va'e kuery oendua py Neemias lei ogueroayvuague

¹ Ha'e gui sete jaxya py Israel kuery guekoa py ikuaia gui ou vy pete'i rami ono'õmba okuapy tetã mbyte py Yy Rokẽ oĩ va'e yvÿry. Ha'e rami vy lei re nhombo'e va'ety Esdras pe ojerure okuapy kuaxia Israel kuery peguarã lei oĩa ogueru aguã, Moisés pe SENHOR ombopara uka va'ekue ae.

² Ha'e ramo heta va'e kuery ijatya py sacerdote Esdras ogueru lei. Avakue ha'e kunhague ikuai, ha'e javi oendu kuaa va'e reve. Ha'e va'e ára ma sete jaxya, jypy'ia ára.

³ Ha'e gui ma Yy Rokẽ rexei tetã mbyte py Esdras ogueroayvu ho'amy kuaxia lei oĩa, ko'ẽmba'i guive kuaray mbyte peve ogueroayvu, avakue, kunhague ha'e ha'e javi oendu kuaa va'e pe. Kuaxia lei oĩa ogueroayvu rã heta va'e kuery ojapyxaka porã okuapy.

⁴ Lei re nhombo'e va'ety Esdras ma hendarã vyvra gui ha'e va'e ára pyguarã ae ojapo pyre áry hi'aĩ. Oiporu kuaa regua re ikuai avi Matitias, Sema, Anaías, Urias, Hilquias ha'e Maaséias. Ha'e rã ijaxua re ma Pedaiás, Misael, Malquias, Hasum, Hãsbadana, Zacarias ha'e Mesulão ikuai.

⁵ Ha'e gui ma heta va'e kuery áry Esdras hi'aĩa py oipe'a kuaxia pavẽ oexaa py. Oipe'a ramove heta va'e kuery opu'ãmba okuapy.

⁶ Ha'e ramo Esdras omboete SENHOR Nhanderuete ipo'akapa va'e. Ha'e ramo heta va'e kuery ha'e javi ombovai vy

– Amém, amém – he'i okuapy opo oupi reve. Ha'e rami vy ojero'a reve SENHOR omboete okuapy, ngova yvÿ katy omoĩ reve.

⁷ Ha'e ramo Jesua, Bani, Serebias, Jamim, Acube, Sabetai, Hodias, Maaséias, Quelita, Azarias, Jozabade, Hanã ha'e Pelaiás levita kuery ombo'e okuapy heta va'e kuery lei re. Ha'e ramia ja heta va'e kuery ikuaia py ae opyta okuapy.

⁸ Pavẽ oendu kuaa aguã rami ogueroayvu okuapy Nhanderuete guigua lei. Omombe'u porãve guive ogueroayvu rã heta va'e kuery oendu kuaa porãmba aguã rami.

⁹ Lei regua ayvu heta va'e kuery ha'e javi oendu vy ojae'opa okuapy. Ha'e ramo huvixa Neemias, lei re nhombo'e va'ety sacerdote Esdras ha'e levita kuery omongeta vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Kova'e ára ma SENHOR Nhanderuete peguarã ae nhamboaxa va'ekue. Ha'e nunga rupi pendeporiau eme, pejae'o eme – he'i.

¹⁰ Aipoe'ive ju:

– Tapeo, pe'u xo'o ikyrave va'e, pey'u yre'ẽ, ha'e peraa uka oguereko e'y'i va'e va'e pe ho'u va'erã. Mba'eta kova'e ára ma SENHOR Nhanderuete pegua. Ha'e nunga rupi pendeporiau eme, mba'eta Nhanderuete guigua vy'aa oĩ penembaraeterã – he'i.

¹¹ Levita kuery voi heta va'e kuery omokyrirĩmba vy aipoe'i:

– Pekyrirĩ, mba'eta kova'e ára ma SENHOR pegua. Pendeporiau eme pekuapy – he'i okuapy.

¹² Ha'e ramo heta va'e kuery ngoo rupi ae ju oo okaru ha'e oy'u aguã, ha'e oguereko e'ÿ'i va'e kuery pe tembi'u ogueraa uka avi. Ha'e rami vy ovy'a porãmba rei okuapy, ayvu oendu va'ekue omombe'ua porãve rã oikuaa porã rire.

Oguy'i py ikuai aguã regua ngaru ojapo okuapyague

¹³ Ko'ë jevy lei re nhombo'e va'ety Esdras oĩa py hetarã kuery akã ikuai va'e ha'e javi onhemboatypa ju okuapy sacerdote ha'e levita kuery reve, lei regua ayvu oikuaa porãvexe vy.

¹⁴ Ha'e rami vy lei Moisés pe SENHOR ombopara uka va'ekue re ojou imoiny sete jaxy regua ngaru oiko jave Israel kuery oguy'i py ikuai aguã.

¹⁵ Ha'e ramo Jerusalém ha'e tetã ha'e javi rupi oje'oi vy omombe'u. Ha'e vy aipoe'i:

– Tapeo vyvty ikuai va'e rupi, peru oliveira rogue, zambujeiro, murta, pindo ha'e yvyra hovana va'e rogue, ipara oĩa rami vy oguy'i pejapo aguã – he'i.

¹⁶ Ha'e ramo ha'e kuery oje'oi vy mba'emo rogue ogueru vy ojapo imoiny oguy'i ikuai aguã. Peteĩ-teĩ ojapo ngoo ao'ia áry, ha'e'ÿ vy ngoka py, Nhanderuete pegua roka py mba'e, e'ÿ vy tetã mbyte py Yy Rokẽ ha'e Efraim Rokẽ avi va'e rexei.

¹⁷ Escravo ikuaiague gui ojevty va'ekue ha'e javi oguy'i ojapo vy ikuai ha'e py. Teĩgueve ma voi ha'e ramigua Israel kuery ndojapoi va'e teri Num ra'y Josué oikoa guive ha'e va'e ára peve. Ha'e rami vy ovy'a porãmba rei okuapy.

¹⁸ Ko'ë nhavõ tema Esdras ogueroayvu kuaxia Nhanderuete guigua lei oĩa, jypy'ia ára guive opa peve. Sete ára re okaru okuapy. Ha'e gui oito araa py ma ipara oĩa rami vy oiko nhemboaty iky'a e'ÿ va'e.

9

Ojevavya omombe'u ha'e ojeko rerova okuapyague

¹ Ha'e va'e jaxy re vinte e quatro araa py ma Israel kuery onhemboaty ju. Okaru e'ÿ re ikuai, voxa vaikue py rive onhemonde okuapy, o'áry vvy ku'i omoĩ reve.

² Israel kuery amboae regua kuery gui oja'opa vy opu'ãmba reve omombe'upa okuapy ojevavya, guamoĩ kuery ojevavyague guive.

³ Três horas re opu'ãmba okuapy jave ha'e kuery pe ogueroayvua kuaxia SENHOR Nguuete guigua lei oĩa. Ha'e gui três horas re ju ojevavya omombe'upa ha'e SENHOR Nguuete omboete okuapy.

⁴ Ha'e gui levita kuery ikuai aguã pyrõa oĩ va'e áry ma Jesua, Bani, Cadmiel, Sebanias, Buni, Serebias, Bani ha'e Quenani opu'ã vy ojapukai atã okuapy SENHOR Nguuete pe.

⁵ Ha'e rami vy levita kuery Jesua, Cadmiel, Bani, Hasabnéias, Serebias, Hodias, Sebanias ha'e Petaías aipoe'i okuapy:

– Pepu'ãmba ke, pemboete SENHOR Penderuete imarã e'ÿ va'e raka'e rã peve guarã.

Ha'e ramo heta va'e kuery aipoe'i okuapy:

– Tove nderery ima'endu'a porãmby toiko hexakãmba va'e, orema'endu'aa ha'e romboetea ha'e javi gui yvateve va'e vy.

⁶ Mba'eta ndee anho SENHOR reiko. Rejapo raka'e yva yvate oĩ va'e hexe ikuai va'e ha'e javi reve, vvy ha'e ye'ẽ voi hexe ikuai va'e ha'e javi reve. Ha'e nunga ha'e javi moingovea ma ndee ae reiko. Ha'e ramo yva re ikuai va'e nembote okuapy.

7 Ndee SENHOR Oreruete, ndejeupe guarã Abrão reiporavo vy reipe'a raka'e caldeu kuery rekoa Ur gui. Ha'e vy remboery ju Abraão.

8 Nerenonde py ojeroviapy oiko aguã ipy'a re oia reikuaa vy ixupe rejapo raka'e nderupive guarã, hamymino kuery pe reme'ê aguã vvy cananeu kuery, heteu, amorreu, ferezeu, jebuseu ha'e girgaseu kuery ikuaiã. Ndeayvuague rejapopa guive, ndereko porã va'e vy.

9 Ha'e rami vy Egito vvy re oreramoï kuery ojexavai rã rexa raka'e, rendu guive Ye'ê Pytã vvyry ojapukai okuapy rã.

10 Ha'e rami vy huvixa Faraó rovai rejapo oikuaa pyrã ha'e ndepo'akaa regua, hembiguai kuery ha'e ijyvy re ikuai va'e rovai, mba'eta reikuaa ae onhembovyate reia rupi ndevyguã kuery oguerekoa. Ha'e rami vy rejapo nderery re ima'endu'aa aguã rami, aÿ peve roexaa rami.

11 Ha'e kuery renonde remboja'o avi ye'ê, vvy piru rupi oaxa aguã. Ha'e rã hakykue monhaa kuery ma yy typyvea py remombopa, yy oxyry atã reia py ita oike vyvoi va'e rami.

12 Ara py ndevyguã kuery reraa peteï arai hi'ai va'e py, ha'e gui pyávy ma tata hexakãmba va'e hi'ai va'e py reraa, ha'e kuery oexa vy oo aguã.

13 Ha'e gui Sinai vvyty apyte áry peve reguejy vy ha'e kuery reve ndeayvu raka'e yva py reia gui. Ha'e vy ha'e kuery pe reikuaa uka reipota va'e ha'evea ramigua, lei anhetê va'e ha'e gui ndeayvu rejapo uka va'e iporã va'e ha'e javi.

14 Ha'e kuery pe reikuaa uka avi sábadó ára iky'a e'y va'erã reja va'ekue. Nerembiguai Moisés pe remombe'u uka rejapo uka va'e, rembo'ea ha'e lei ha'e javi.

15 Ha'e kuery inhemyayi ramo reme'ê raka'e mbojape yva guigua, ha'e gui ijy'uvei rã rejapo itaova gui yy oxyry ouvvy aguã rami. Ha'e kuery pe aipo're avi oje'oi vy vvy ndepo reupi ha'e reura reve reme'ê aguã py hekoa aguã.*

16 – Ha'e rami teï oreramoï kuery ndojapypxaka potai raka'e. Inhakã ratã vy noendu potai rejapo uka va'e re.

17 Nanenhe'ê renduxeï vy na'ima'endu'ai guive ha'e kuery pe mba'emo porã rejapo va'ekue re. Inhakã ratãve oje'oiivy vy nderovai ete ikuai vy peteï omoï okuapy nguvixarã, Egito vvy re escravo ikuaiague py ju ojevypaxe vy. Ha'e rã ndee Oreruete oreperdoa kuua va'e, orerayvu ha'e oremboaxy kuua va'e. Nandevai voi va'e, ha'e opa mba'e py mborayvu rupi reiko va'e vy nderejai raka'e,

18 ha'e kuery ngueterã vaka ra'y ra'angaa rive ojapo okuapy teï. Ha'e rami vy aipoe'i: "Kova'e ae ma Nhanderuete Egito vvy gui nhandereru va'ekue", he'i vy opa marã rei ijayvu okuapy nderovai.

19 Ha'e rami teï ndee riae tema ndeporayvua ndopai va'e vy nderejai raka'e tekoa e'ÿa re. Ha'e kuery renonde gui ndereipe'ai ara py arai hi'ai va'e oo aguã kuua ukua, neï tataendy pyávy hi'ai va'e voi ndereipe'ai guive, rexa uka ae tema oo aguã.

20 Ha'e kuery rekombo'earã rembou avi Nenhe'ê Porã. Maná voi nereme'ê e'ÿi guive hó'u va'erã, ha'e ijy'uvei rã reme'ê avi vy.

21 Ha'e rami py quarenta ma'etÿ re tekoa e'ÿa rupi rereko jave ha'e kuery pe ndoatai mba'évê. Ijao voi na'inhymai, nda'ipy rurupai guive.

22 Ha'e kuery po py remboaxa avi joyvy ha'e amboae regua kuery. Ha'e kuery peguarã remboja'o-ja'o vvy. Ha'e rami vy oyvyrã ojopy Hesbom pygua huvixa Seom ha'e Basã pygua huvixa Ogue vvykue.

23 Ta'y kuery remboetave guive jaxy-tata yva re ikuai va'e rami. Ha'e rami vy reru vvy tuu kuery pe "Tapeo, pejopy penderekoarã", 'reague py.

* 9:15 João 6.31

24 Ha'e ramo ha'e va'e yvy re ta'y kuery oo vy ojopy. Ha'e kuery renonde gui cananeu kuery hekoa va'ekue reitypa vy ndevygua kuery po py ju remboaxa ijyvykue, ha'e pygua huvixa ha'e yvy regua kuery guive, oipotaa rami ae oguereko aguã.

25 Ha'e rami ramo ojopy tetã imbaraeve va'ekue ha'e yvy porãa. Ojopy avi oo mba'emo porãgue anho oĩa, yy renderã yvy ojo'o pyre, uvaty, oliveiraty ha'e yvyra oata aguã rami e'ÿ ikuai va'e. Ha'e ramo okaru porã okuapy hevayatãmba peve, ikyrapa guive. Iporã va'e re anho okaru, ndeporayvua rupi.

26 – Ha'e rami teĩ nanenhe'ẽ rendui jepi, nderovai guive opu'ã okuapy. Ndea katy okupe rive oguerova, ha'e profeta kuery ndevy pe ju ha'e kuery ojevuy aguã re ijayvu ramo ojuka. Ha'e rami vy opa marã rei ijayvu okuapy nderovai.

27 Ha'e nunga rupi imoingo axyarã kuery po py remboaxa ramo ombojexavai ete imbokuapy. Ha'e ramo ojexavai ma vy mae ojapukai okuapy ndevy. Ha'e rã yva py reia gui rendu. Ha'e rami vy ndee nhomboaxya opa e'ÿ va'e vy rembou imoingo axy reia kuery po gui ogueraa jepe va'erã.

28 Ha'e ramia gui ikane'õguapa ma vy nerenonde ojapove ju okuapy mba'emo vai. Ha'e ramo remboaxa ju hovaigua kuery po py ipo'aka aguã. Ha'e rami rã ha'e kuery ojeko rerova vy ojapukai ju okuapy ndevy. Ha'e ramo yva py reia gui rendu vy ndeporayvua rupi reraa jepe kuerei.

29 Ha'e kuery pe ndeayvu jepi teĩ lei reja va'ekue rupi ikuai ju aguã. Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhembovyate rei vy noendu potai rejapo uka va'e. Ha'e rami vy ojevavy tema okuapy ndeayvu rovai rupi, ha'e va'e rupi jaiko vy jaikove 'rã teĩ. Inhakã ratã vy okupe rive oguerova ndea katy. Onhemoakã ratã vy ndojapyxaka potai.

30 Mbovy ma'etÿ re rei e'ÿ reropo'aka vy ha'e kuery rovai ndeayvu Nenhe'ẽ rupi, profeta kuery pe ndeayvu remombe'u uka vy. Ha'e rami teĩ ndojapyxakaxei ae okuapy. Ha'e rami rã remboaxa amboae yvy regua kuery po py.

31 Ha'e rami teĩ Oreruete, ndeporayvua opa e'ÿ va'e rupi vy neremombai nei nderejai, ndeporayvu ha'e renhomboxy va'e vy.

32 – Ha'e nunga rupi aÿ Oreruete, ndevyate ete ha'e ndepo'akapa va'e, okyjevepy guive reiko. Ndereve guarã rejapo va'ekue rupi, ha'e nhomboaxya rupi reiko va'e vy "Mba'e'ÿ" 'ere eme rojexavaia ou va'ekue pe. Ha'e nunga ma ore kuery re, oreruvixa, yvatekueve, oreregua sacerdot ha'e profeta kuery, oreramoĩ kuery ha'e ndevygua kuery ha'e javi re ou va'ekue, Assíria pygua huvixa kuery ou guive aÿ peve.

33 Ha'e nunga ha'e javi orere ou teĩ ndee ma ha'eva rami orerereko. Ndee ma ojeroviapy reiko, ha'e rã ore ma ojeroviapy e'ÿ orekuai.

34 Oreruvixa kuery, yvatekueve, sacerdot ha'e oreramoĩ kuery voi ojee nomoĩ ndeguigua lei rupi ikuai aguã, noendu potai guive rejapo uka va'ekue re, ha'e kuery rovai ndeayvu teĩ.

35 Mba'eta ha'e kuery ma guetã py ikuai py, opa mba'e reme'ẽ va'ekue oguereko teĩ, yvy tuvixa ha'e iporã va'e ikuai aguã reme'ẽ va'ekue re ikuai teĩ ndevy pe ma ha'e kuery nda'ikuai, ndojeko rerovai guive mba'emo vai ojapoa gui.

36 Ne'exa, aÿ ma nhoembiguai orekuai. Yvy oreramoĩ kuery mba'emo aju re okaru porã aguã reme'ẽ va'ekue re ae orekuai teĩ ha'e py voi nhoembiguai orekuai.

37 Mba'emo aju iporãve va'e ma huvixa kuery orere rembopo'aka va'ekue pe remboaxa jepi rojevavyppague káuxa. Ha'e kuery oipotaa rami ae orerereko, orerymba kuery guive. Ha'e rami rã ore kuery rojexavai ete rokuapy – he'i.

Heta va'e kuery lei rupi ikuai aguã ojapo okuapyague

³⁸ Ha'e nunga ha'e javi rupi ore kuery rojapo rokuapy lei rupi ju orekuai aguã. Romoĩ atã aguã rombopara imoiny. Ha'e va'e re ma oreruvixa yvatekueve, levita ha'e sacerdote kuery ombopara imoiny guery.

10

¹ Kuaxia re guery ombopara va'ekue ma huvixa Hacialias ra'y Neemias, ha'e Zedequias,

² Seraías, Azarias, Jeremias,

³ Pasur, Amarias, Malquias,

⁴ Hatus, Sebanias, Maluque,

⁵ Harim, Meremote, Obadias,

⁶ Daniel, Ginetom, Baruque,

⁷ Mesulão, Abias, Miamim,

⁸ Maazias, Bilgai ha'e Semaías. Ha'e va'e kuery ma sacerdote ikuai.

⁹ Ha'e gui levita kuery ma Azanias ra'y Jesua, ha'e gui Henadade ramymino kuery Binui, Cadmiel,

¹⁰ tyvy kuery reve: Sebanias, Hodias, Quelita, Pelaías, Hanã,

¹¹ Mica, Reobe, Hasabias,

¹² Zacur, Serebias, Sebanias,

¹³ Hodias, Bani ha'e Beninu.

¹⁴ Ha'e gui heta va'e kuery ruvixa ikuai va'e ma Parós, Paate-Moabe, Elão, Zatu, Bani,

¹⁵ Buni, Azgade, Bebai,

¹⁶ Adonias, Bigvai, Adim,

¹⁷ Ater, Ezequias, Azur,

¹⁸ Hodias, Hasum, Bezai,

¹⁹ Harife, Anatote, Nebai,

²⁰ Magpias, Mesulão, Hezir,

²¹ Mesezabel, Zadoque, Jadua,

²² Pelatias, Hanã, Anaías,

²³ Oséias, Hananias, Hassube,

²⁴ Haloés, Pilha, Sobeque,

²⁵ Reum, Hasabna, Maaséias,

²⁶ Aías, Hanã, Anã,

²⁷ Maluque, Harim ha'e Baaná.

²⁸ Ha'e gui heta va'e kuery mboae, sacerdote ha'e levita kuery, okê rarõa, oporai va'ety kuery, templo py omba'eapo va'ety, amboae yvy regua kuery gui oja'o va'ekue Nhanderuede guigua lei rupi ikuai aguã, ha'e gui ha'e kuery ra'yxy, gua'y ha'e guajy kuery reve, oendu kuaa va'e ha'e javive ma

²⁹ guyvy ha'e guyke'y kuery reve ojapo okuapy ha'e rami ikuai aguã. Ha'e rami vy huvixa kuery yvatekueve ou vy oura reve ojapo okuapy Nhanderuede guigua lei rupi anho ikuai aguã, Nhanderuede rembiguai Moisés rupi oikuaa uka rire. Ha'e kuery ojee omoĩ SENHOR Nhanderuede ojapo uka va'ekue ojapopa aguã, oipotaa ha'e ijayvuague oeja va'ekue ha'e javi;

³⁰ ha'e gui yvy regua kuery re guajy kuery omomenda e'ỹ aguã, neĩ ha'e kuery rajy kuery re ma voi gua'y kuery omomenda e'ỹ aguã;

³¹ ha'e gui sábado ára py yvy regua kuery guembiapo e'ỹ vy mba'emo aju ovende va'erã ogueru ramo ha'e kuery gui mba'eve ojogua e'ỹ aguã sábado ára py, neĩ ára mboae Nhanderuede peguarã omboaxa pyre py ma voi; ha'e

gui sete ma'etÿa re omba'eapoa gui opytu'u aguã, ha'e mba'emo oiporuka va'ekue áryve omboekoviave e'ÿ aguã.

³² Ha'e rami ae orerekorã romoï avi ma'etÿa nhavõ hatã'i va'e irundy grama ipoyikue rome'ê aguã Nhanderuede pegua opy omba'eapo va'e kuery peguarã,

³³ ha'e henonde mbojape omoï mbyrã ojapo aguã, mba'emoaju guigua ha'e mba'emo oapy pyrã ome'ê jepi aguã, sábado pyguarã, ngaru jaxy pyau nhavõ guarã, ngarua ára oa'angaa ague py mba'emo ojapo aguã, mba'emoiky'a e'ÿ va'erã ojapo aguã, jejavya re mba'emo ome'ê aguã, Israel kuery ojevavya ojao'i uka aguã regua ome'ê aguã, ha'e Nhanderuede pegua oo pyguarã mba'emo ojapo aguã.

³⁴ Ha'e gui ore kuery regua sacerdote, levita ha'e heta va'e kuery ha'e javi reve roëxa rokuapy xorteá mava'e pa xakã Nhanderuede pegua opy ogueru aguã roikuaa aguã. Ma'etÿa nhavõ, ára oa'angaa ague py porã, peteï-teï regua orekuaia rami vy rogueru aguã xakã SENHOR Nhanderuede pegua altar áry oapy pyrã, lei re oia rami vy.

³⁵ Ha'e gui ma'etÿa nhavõ oremba'ety gui rogueru aguã iporãgueve romono'õ ppy'i va'e, yvyra hi'a va'e gui jypy'igua guive SENHOR pegua opy guarã,

³⁶ ha'e jypygua orera'y oiko va'ekue, orerymba vaka kuery jypy oiko va'ekue guive rome'ê aguã lei re ipara oinya rami vy, kavara ha'e vexa'i kuery ha'e rami ae avi jypy oiko va'ekue rogueru aguã Nhanderuede pegua opy, ha'e py sacerdote kuery omba'eapo va'e peguarã;

³⁷ ha'e gui romoapomo ppy va'ekue, ha'e mba'emoaju jypygua rome'ê avi aguã, opa marãgua yvyra'a gui, vinho ha'e azeite rogueru aguã sacerdote kuery pe Nhanderuede pegua opy. Ha'e gui oremba'ety gui oiko va'ekue guigua dízimo ma levita kuery pegua meme, mba'eta tetã oma'etÿ va'e ikuai va'e ha'e javi rupi ha'e kuery ae ikuai dízimo ojopy aguã rami.

³⁸ Sacerdote Arão ramymino va'e oï avi 'rã levita kuery dízimo ojopya py. Ha'e rã levita kuery oguerupa 'rã dízimo Nhanderuede pegua opy ja'o mba'emo omoï porãaty py.

³⁹ Mba'eta ha'e va'e opy ja'o py ae Israel ha'e Levi ramymino kuery ogueru 'rã mba'emoaju ome'ê mbyre, vinho ha'e azeite. Mba'eta ha'e py ae 'rã ikuai mba'emo ryru hendaiky'a e'ÿ va'e pygua, sacerdote kuery voi ha'e py ae 'rã omba'eapo, okê rarõa ha'e oporaei va'ety kuery guive. Ha'e rami vy 'rãe ndorerexarã Nhanderuede pegua oo gui.

11

Jerusalém py hekoa va'e kuery rery oia

¹ Heta va'e kuery ruvixa kuery yvatekueve ma Jerusalém tetã py ae ikuai. Ha'e rã amboae kuery ma oëxa okuapy xorteá ikuai aguã oikuaa aguã. Ha'e rami vy dez ikuai va'e va'e gui peteï-teï ha'e kuery ogueru 'rã Jerusalém tetãiky'a e'ÿ va'e py ikuai aguã, ha'e rã nove va'e ma amboae tetã rupi 'rã ikuai.

² Heta va'e kuery ima'endu'a porã avakue Jerusalém py hekoa aguã ooxea'i py oo va'ekue re.

³ Pova'e ma huvixa kuery oyvy re openaa rupi Jerusalém py ikuai va'e. Ha'e rã Judá regua tetã ikuai va'e rupi ma peteï-teï guekoa py ae ikuai, guetã rupi ae. Ha'e va'e kuery ma Israel kuery, sacerdote ha'e levita kuery, templo py omba'eapo va'ety ha'e Salomão rembiguai ramymino kuery.

⁴ Ha'e gui Jerusalém tetã py ae ikuai Judá ha'e Benjamim ramymino kuery va'e regua. Judá kuery va'e regua ma Ataiás. Ha'e va'e ma Uzias ra'y, Uzias

ma Zacarias ra'y, Zacarias ma Amarias ra'y, Amarias ma Sefatias ra'y, Sefatias ma Maalalel ra'y, Maalalel ma Perez ra'y.

⁵ Ha'e gui Maaséias ju. Ha'e va'e ma Baruque ra'y, Baruque ma Col-Hozé ra'y, Col-Hozé ma Hazaiás ra'y, Hazaiás ma Adaiás ra'y, Adaiás ma Joiaribe ra'y, Joiaribe ma Zacarias ra'y, Zacarias ma Siló pygua ra'y.

⁶ Perez ramymino kuery Jerusalém py ikuai va'e ha'e javi vy ma quatrocentos e sessenta e oito avakue ipy'a guaxukueve.

⁷ Ha'e gui Benjamim ramymino kuery ma pova'e: Salu ma Mesulão ra'y, Mesulão ma Joede ra'y, Joede ma Pedaías ra'y, Pedaías ma Colaiás ra'y, Colaiás ma Maaséias ra'y, Maaséias ma Itiel ra'y, Itiel ma Jesaiás ra'y.

⁸ Ha'e va'e rire jevyua ma Gabai ha'e Salai. Ha'e javi vy novecentos e vinte e oito ikuai.

⁹ Zicri ra'y Joel ma ha'e kuery re opena va'e. Ha'e va'e rire ju Senua ra'y Judá voi opena avi 'rã tetã re.

¹⁰ Ha'e gui sacerdote kuery ma Joiaribe ra'y Jedaías, Jaquim

¹¹ ha'e Seraías. Ha'e va'e ma Hilquias ra'y, Hilquias ma Mesulão ra'y, Mesulão ma Zadoque ra'y, Zadoque ma Meraiote ra'y,

¹² Meraiote ma Aitube ra'y. Ha'e va'e ma Nhanderuete pegua opy re opena va'e. Guyvy kuery reve mba'emo ojapo okuapy templo py, oitocentos e vinte e dois ikuai. Ha'e gui Adaiás ma Jeroão ra'y, Jeroão ma Pelalias ra'y, Pelalias ma Anzi ra'y, Anzi ma Zacarias ra'y, Zacarias ma Pasur ra'y, Pasur ma Malquias ra'y.

¹³ Tyvy kuery peteĩ-teĩ regua akã ikuai va'e reve ma duzentos e quarenta e dois ikuai. Ha'e gui Amasai ma Azarel ra'y, Azareel ma Azai ra'y, Azai ma Mesilemote ra'y, Mesilemote ma Imer ra'y.

¹⁴ Tyvy kuery avakue ipy'a guaxukueve ikuai va'e reve ma cento e vinte e oito ikuai. Ha'e kuery re opena va'e ma Gedolim ra'y Zabdiel.

¹⁵ Ha'e gui levita kuery ma Hassube ra'y Semaiás. Hassube ma Azricão ra'y, Azricão ma Hasabias ra'y, Hasabias ma Buni ra'y.

¹⁶ Sabetai ha'e Jozabade ma levita kuery akã ikuai, Nhanderuete pegua oo roka rupi omba'eapo va'e kuery re opena va'e.

¹⁷ Ha'e gui Mica ra'y Matatias. Mica ma Zabdi ra'y, Zabdi ma Asafe ra'y. Ha'e va'e ma onhemo'e okuapya py jogueroporaie 'rã. Ha'e gui Baquebuquias ma tyvy ju oiko. Ha'e va'e riregua ma Samua ra'y Abda. Samua ma Galal ra'y, Galal ma Jedutum ra'y.

¹⁸ Levita kuery tetãiky'a e'y va'e py ikuai va'e ha'e javi vy ma duzentos e oitenta e quatro.

¹⁹ Ha'e gui okê rarõa kuery ma Acube, Talmom ha'e tyvy kuery. Okê rarõa kuery ha'e javi vy ma cento e setenta e dois ikuai.

Judá regua tetã ikuai va'e rupi hekoa va'e kuery rery oĩa

²⁰ Ha'e gui Israel kuery mboae, sacerdote ha'e levita kuery mboae voi tetã Judá vvy re ikuai va'e rupi hekoa, peteĩ-teĩ ijyvyrã oeja pyre py.

²¹ Templo py omba'eapo va'e kuery ma Ofel py ikuai. Ha'e va'e kuery re opena va'e ma Zia ha'e Gispá.

²² Ha'e gui levita kuery Jerusalém py ikuai va'e re opena va'e ma Bani ra'y Uzi. Ha'e gui Bani ma Hasabias ra'y, Hasabias ma Matanias ra'y, Matanias ma Mica ra'y, Mica ma Asafe ra'y kuery Nhanderuete pegua opy oporai va'e regua.

²³ Mba'eta ha'e kuery omba'eapo aguã re huvixa ae ijayvu, jogueroporaie va'e kuery pe voi oeja avi ko'ẽ nhavõ ojapo aguã.

24 Ha'e gui Judá regua Mesezabel ra'y Petaías, Zera ramymino va'e ma huvixa ojapo ukaa rami oiko, heta va'e kuery re openaa ha'e javi rupi.

Tekoa ikuai va'e rupi hekoa va'e kuery rery oĩa

25 Ha'e gui amongue Judá ramymino kuery hekoa okuapy imba'ety katy'i tekoa ikuai va'e py: Quiriate-Arba ha'e ha'e'i rupi tekoa ikuai va'e py, Dibom ha'e Jecabzeel ha'e ha'e'i rupi tekoa ikuai va'e py voi,

26 ha'e gui Jesua py, Moladá, Bete-Pelete,

27 Hazar-Sual, ha'e gui Berseba ha'e ha'e'i rupi tekoa ikuai va'e py,

28 Ziclague py, ha'e Mecona ha'e ha'e'i rupi tekoa ikuai va'e py,

29 En-Rimom py, Zorá, Jarmute,

30 Zanoa, ha'e Adulão, Laquis ha'e Azeca ha'e ha'e'i rupi tekoa ikuai va'e py. Berseba guive Hinom yvugua peve ha'e kuery ikuai.

31 Ha'e gui Benjamim ramymino kuery ma Geba tekoa py ikuai, Micmás, Aia, Betel ha'e ha'e'i rupi tekoa ikuai va'e py voi,

32 Anatote, Nobe, Ananias,

33 Hazor, Ramá, Gitaim,

34 Hadide, Zeboim, Nebalate,

35 Lode, Ono, ha'e gui yvugua mba'emo apoa kuery ikuai py.

36 Ha'e gui levita kuery va'e regua ma Judá ha'e Benjamim re ikuai.

12

Jerusalém py sacerdote kuery ou va'ekue rery oĩa

1 Pova'e ma sacerdote ha'e levita kuery Sealtiel ra'y Zorobabel reve ojevuy ju va'ekue, Jesua reve voi: Seraías, Jeremias, Esdras,

2 Amarias, Maluque, Hatus,

3 Secanias, Reum, Meremote,

4 Ido, Ginetoi, Abias,

5 Miamim, Maadías, Bilga,

6 Semaías, Joiaribe, Jedaías,

7 Salu, Amoque, Hilquias ha'e Jedaías. Ha'e va'e kuery ma Jesua oĩ jave sacerdote kuery re opena va'ekue, guyvy kuery re voi.

8 Ha'e levita kuery regua ikuai avi Jesua, Binui, Cadmiel, Serebias, Judá ha'e Matanias. Ha'e va'e ma guyvy kuery reve jogueroporai va'e.

9 Ha'e va'e kuery yvúry ma tyvy kuery Baquebuquias ha'e Uni ikuai, peteĩ-teĩ ojapo aguã va'ekue py ae.

10 Ha'e gui Jesua ra'y ma Joiaquim, Joiaquim ra'y ma Eliasibe, Eliasibe ra'y ma Joiada,

11 Joiada ra'y ma Jônatas, Jônatas ra'y ma Judua.

12 Sacerdote Joiaquim oĩ jave py sacerdote peteĩ-teĩ regua akã ma pova'e: Seraías ramymino kuery akã ma Meraías, Jeremias ramymino kuery akã ma Hananias,

13 Esdras ramymino kuery akã ma Mesulão, Amarias ramymino kuery akã ma Joanã,

14 Maluqui ramymino kuery akã ma Jônatas, Sebanias ramymino kuery akã ma José,

15 Harim ramymino kuery akã ma Adna, Meraiote ramymino kuery akã ma Helcai,

16 Ido ramymino kuery akã ma Zacarias, Ginetom ramymino kuery akã ma Mesulão,

17 Abias ramymino kuery akã ma Zicri, Miniamim ha'e Moadias ramymino kuery akã ma Piltai,

18 Bilga ramymino kuery akã ma Samua, Semaías ramymino kuery akã ma Jônatas,

19 Joiaribe ramymino kuery akã ma Matenai, Jedaías ramymino kuery akã ma Uzi,

20 Salai ramymino kuery akã ma Calai, Amoque ramymino kuery akã ma Héber,

21 Hilquias ramymino kuery akã ma Hasabias, Jedaías ramymino kuery akã ma Natanael.

22 Ha'e gui levita kuery va'e regua Eliasibe oĩ jave py pova'e kuery rery omboparaa peteĩ-teĩ regua akã ikuai ramo: Joiada, Joanã ha'e Jadia, sacerdote kuery rery omboparaague rami avi, Pérsia pygua huvixarã Dario oĩ peve.

23 Levi ramymino kuery peteĩ-teĩ regua akã rery omboparaa kuaxia huvixa kuery rekokie oĩa re, Eliasibe ra'y Joanã oĩ peve.

24 Ha'e gui levita kuery va'e regua akã ma Hasabias, Serebias ha'e Cadmiel ra'y Jesua. Ha'e va'e kuery guvyv kuery reve ikuai jogueropora ha'e ombojerovia aguã Nhanderuete rembiguai Davi oejaague rami vy, jorire rire oporaie aguã rami ikuai.

25 Ha'e okẽ rarõa kuery ma Matanias, Baquebuquias, Obadias, Mesulão, Talmom ha'e Acube. Ha'e va'e kuery okẽ katy'i mba'emo omoĩ porãaty oĩ va'e oarõ avi okuapy.

26 Ha'e va'e kuery ma Jesua ra'y Joiacquim, Jozadaque ramymino oĩ jave py ikuai, Neemias huvixa oĩ jave, ha'e Esdras sacerdote ha'e lei re nhombo'e va'ety oĩ jave voi.

Nhanderuete po py tetã kora omboaxa okuapyague

27 Ha'e gui Jerusalém tetã kora Nhanderuete po py omboaxa aguã ma oeka okuapy levita kuery opa rupi ikuaiia gui oupa aguã, ovy'a reve kora omboaxa aguã, mboraei py, hy'a pu, mbaraka ha'e ixã reta va'e py guive.

28 Ha'e ramo oporaie va'ety ra'y kuery voi oupa okuapy Jerusalém katy'i ovyv itui va'e gui, netofatita kuery rekoa ikuai va'e gui voi,

29 ha'e gui Bete-Gilgal, Geba ha'e Azmavete katy'i vvyv itui va'e gui, mba'eta oporaie va'ety kuery ma guekoarã Jerusalém yvýry rupi ae ojou rire.

30 Ha'e gui sacerdote kuery ojeky'a'o ukapa okuapy, levita kuery guive. Oiky'a'o avi heta va'e kuery, tetã rokẽ ha'e kora guive.

31 Ha'e gui ma xee ajapo Judá pygua huvixa kuery yvatekueve ojeupipa aguã kora áry. Mokoĩ henda rupi ajapo oporaie va'e kuery ojerojy jogueravy aguã rami. Peteĩ regua ma kora áry rupi ojerojy aiporu kuaa regua re Yty Renda Rokẽ katy.

32 Ha'e kuery rakykue rupi ma Hosaías ha'e Judá regua yvatekueve mbytekue oje'oi nhoguenoiny,

33 ha'e gui Azarias, Esdras, Mesulão,

34 Judá, Benjamim, Semaías ha'e Jeremias.

35 Ha'e gui sacerdote ra'y kuery mimby guaxu revegua oje'oi avi va'e ma Jônatas ra'y Zacarias. Jônatas ma Semaías ra'y, Semaías ma Matanias ra'y, Matanias ma Micaías ra'y, Micaías ma Zacur ra'y, Zacur ma Asafe ra'y.

36 Tyvy kuery oje'oi avi va'e ma Semaías, Azareel, Milalai, Gilalai, Maai, Natanael, Judá ha'e Hanani, mba'epu Nhanderuete rembiguai Davi oeja va'ekue revegua. Ha'e kuery renonde ma lei re nhombo'e va'ety Esdras oo oiny.

³⁷ Yakā Ryapy Rokē katy oē jogueravy tape pyrō-pyrōa'i Davi rekoague katy oo va'e rupi. Ha'e py ma kora oaxa 'rā ovy Davi rogue áry rupi Yakā Rokē oī va'e peve, kuaray oua katy.

³⁸ Ha'e gui jevyguá oporaei va'e kuery ma ha'e kuery rovai katy rupi oje'oi. Heta va'e kuery mboae oje'oi avi kora áry rupi Torre Tatakua hi'áia guive Kora Ipyve 'ea va'e peve.

³⁹ Ha'e gui Efraim regua Rokē guive oaxa jogueravy Okē Yma ha'e Pira Rokē oī va'e áry rupi. Ha'e gui Hananel Torre rupi oaxave vy Cem Torre rupi avi oaxa Vaka Rokē peve. Ha'e gui opytapa Okē Rarōa 'ea va'e py.

⁴⁰ Ha'e gui oporaei va'e kuery jovaive rupi gui ou va'ekue opytapa Nhanderuete pegua oo py, xee voi, xereve huvixa kuery mbytekue oje'oi va'ekue guive.

⁴¹ Sacerdote kuery Eliaquim, Maaséias, Miniamim, Micaías, Elioenai, Zacarias ha'e Hananias mā mimby guaxu reve oje'oi,

⁴² Maaséias, Semaías, Eleazar, Uzi, Joanā, Malquias, Elāo ha'e Ezer guive. Ha'e gui oporaei va'e kuery ma Jezraías ogueroporaei rā oporaei nhendu okuapy.

⁴³ Ha'e va'e ára ae avi mymba kuery heta ete oapy vy ome'ē okuapy ovy'a reve, Nhanderuete ombovy'a ete ramo. Kunhague ha'e kunumigue ovy'apa avi okuapy. Mombyry rupi peve oendua Jerusalém tetā py ovy'a reve oporaei va'e.

Sacerdote ha'e levita kuery pegua ome'ēa aguã re ijayvuague

⁴⁴ Ha'e va'e árave omoña avakue templo ropy ja'o mba'emo porãgue omoī porāaty re opena va'erā. Ha'e py ma mba'emo ome'ē mbyre, hi'a ypy'i va'ekue regua iporãgueve ha'e dízimo guive omoī porāa. Ha'e py ae ha'e kuery omono'ō 'rā tetā ikuai va'e gui sacerdote ha'e levita kuery peguarā ome'ēa va'erā lei oīa rami vy. Ha'e ramo Judá kuery ovy'apa okuapy ha'e py sacerdote ha'e levita kuery opena ramo.

⁴⁵ Mba'eta ha'e kuery omba'epo 'rā Nguete pe anho, mba'emo oiky'a'o 'rā guive, oporaei va'e ha'e okē rarōa kuery rami ae avi, Davi ha'e ta'y Salomão ojapo ukaague rami vy.

⁴⁶ Mba'eta ymave rupi Davi ha'e Asafe oiko jave voi ikuai avi raka'e oporaei va'e kuery re opena va'e, jogueroporaei, ha'e Nhanderuete rerovy'aa kuery re opena va'e.

⁴⁷ Ha'e nunga rupi Zorobabel ha'e Neemias oī jave voi Israel kuery pavē ome'ē 'rā okuapy jogueroporaei va'e ha'e okē rarōa kuery pe ko'ē nhavō ho'u va'erā. Ha'e kuery ome'ē avi 'rā levita kuery peguarā oipe'a pyre, ha'e gui levita kuery ju 'rā ome'ē Arão ramymino kuery peguarā.

13

Israel kuery mbyte gui amboae regua oipe'apaa ague

¹ Ha'e va'e ára ma heta va'e kuery pe ogueroayvu Moisés ombopara va'ekue. Ha'e va'e re ojou "Amonita ha'e moabita kuery Nhanderuete pegua kuery re nda'evei ae onhemoirū aguã" he'ia oīa,

² mba'eta ha'e va'e kuery ndogueraai raka'e tembi'u ha'e yy Israel kuery ovaexi aguã. Ha'e rami 'rãgue py Balaão pe opaga okuapy Israel kuery rovai ijayvu vai aguã re. Ha'e rami teī ijayvu vaikue 'rãgue py Nhanderuete ojapo ogueroayvu porā aguã rami.*

* 13:2 Balaão rekokue omombe'ua ma jaexa 'rā Deuteronomio 23.3-5 ha'e Números 22-24 py.

3 Ha'e va'e lei heta va'e kuery oendu vy Israel kuery mbyte gui oipe'a imondovy amboae regua ha'e javi.

Templo gui Tobias oipe'aa ague

4 Ha'e va'e e'ỹ mbove ma sacerdote Eliasibe onhemoirũ Tobias kuery re, Nhanderueete pegua opy mba'emo re opena aguã omoĩa teĩ.

5 Ha'e rami vy Tobias pe omboaxa peteĩ opy ja'o tuvixa va'e mba'emo aju ome'ẽ mbyre omoĩ porãaty va'ekue, ha'e heakuã porã va'e, mba'emo ryrũ, dízimo mba'emo ra'yĩ guigua, vinho ha'e azeite guigua omoĩ porã aty. Ha'e nunga ma levita kuery peguarã ome'ẽ ukua va'ekue, oporaei va'ety, okẽ rarõa ha'e sacerdote kuery peguarã avi.

6 Ha'e nunga oiko Jerusalém tetã py xee naĩ jave, mba'eta trinta e dois ma'etỹ re ma Babilônia pygua huvixa Artaxerxes oĩ jave py ha'e oĩa katy aa rire. Ha'e rami kueve ma rire huvixa pe ajerure Jerusalém py ajevũ ju aguã.

7 Ha'e gui mae ma aendu Eliasibe mba'emo vai ojapoague Tobias ombopy'a porãxe vy, mba'eta ixupe omboaxa opy ja'o Nhanderueete pegua oo roka py.

8 Ha'e nunga aendu vy xevai vaipa reve opy ja'o gui amombopa Tobias mba'e rei-rei.

9 Ha'e rami vy opy ja'o ikuai va'e aiky'a'o ukapa vy ha'e py aru rukapa ju tembiporu Nhanderueete pegua opyguã, mba'emo aju ome'ẽ mbyre, heakuã porã va'e guive.

Levita kuery pegua ome'ẽa jevyague

10 Ha'e gui aendu avi levita kuery peguarã nome'ẽaveia. Ha'e nunga rupi levita ha'e jogueroporaei va'e kuery Nhanderueete pe omba'eapo aguã omoĩ mbyre teĩ oejapa ma ra'e oje'oivy peteĩ-teĩ guekoa katy.

11 Ha'e rami vy huvixa kuery pe xeayvu vy aipoa'e:

— Mba'e re tu napenavei ri Nhanderueete pegua oo re? — ha'e. Ha'e rami vy levita kuery teĩgue ju aru vy amoĩ ju ojapo aguã va'ekue py.

12 Ha'e ramo Judá regua kuery ha'e javi ogueru ju okuapy dízimo mba'emo ra'yĩgue guigua omoĩ porãaty py, vinho ha'e azeite guigua guive.

13 Ha'e gui mba'emo ome'ẽ mbyre re opena va'erã amoĩ sacerdote Selemias, kuaxia re omba'eapo va'e Zadoque ha'e levita Pedaías. Ha'e kuery pytyvõarã amoĩ avi Zacur ra'y Hanã, Matanias ramymino va'e. Mba'eta ha'e va'e kuery ma pavẽ oikuaa ojeroviapy memea. Ha'e ramo ha'e kuery pe amboja'o uka tyvy kuery peguarã.

14 Ha'e nunga rupi Xerueete, nema'endu'a ke xere. Embogue eme guive mba'emo ndee Xerueete pegua oo re ajapo porãague, ha'e py omba'eapo va'e kuery pe guive.

Sábado ára omboetea jevy aguã re ijayvuague

15 Ha'e va'e jave Judá py aexa avi sábado ára py teĩ uva onhami va'e, trigo py kavaju ombovovi heruvy va'e guive. Ha'e gui vinho, uva, figo ha'e opa mba'e rei sábado ára py teĩ ogueru avi 'rã Jerusalém tetã katy. Ha'e kuery pe xeayvu ete ha'e va'e ára py tembi'u ovende okuapy rã.

16 Ha'e gui Jerusalém py ikuai avi avakue Tiro tetã guigua. Ha'e va'e kuery ma sábado ára teĩ ogueru 'rã okuapy pira ha'e opa mba'e rei Judá kuery pe ovende va'erã, Jerusalém tetã rupi guive.

17 Ha'e rami vy Judá regua huvixa kuery pe xeayvu vy aipoa'e:

— Mba'e re tu mba'emo vai rive pejapo sábado ára pemongy'aa rupi?

18 Peneramoĩ kuery ha'e ramigua ojapo rire e'ỹ nda'u nhandere Nhanderueete ombou raka'e opa mba'e vai, kova'e tetã re guive? Ha'e ramive ma

poxya tuvixave va'e ju pejapo Israel áry ou aguã, sábado ára pemongy'aa py – ha'e.

¹⁹ Xeayvu avi Jerusalém kora rokē sábado ára ovaē ta nhavō ombotyta aguã kuaray'ã ojero'a ramove, ha'e gui sábado ára oaxa e'ÿ ja oipe'aa jevy e'ÿ aguã. Okē py amoī avi xerembiguai kuery, sábado ára peteive ivoyi revegua omoinge e'ÿ aguã.

²⁰ Ha'e gui ma mokoigüe mba'emo vendea ha'e ijoguaa kuery ipytū okuapy Jerusalém roka rupi.

²¹ Ha'e ramo ha'e kuery pe xeayvu vy aipoa'e:

– Mba'e re tu penepytū rive pekuapy tetã kora yvýry? Ha'ekue rami ju pejapo ramo rombo'a 'rã – ha'e. Ha'e va'e rire ma ha'e kuery ndouvei sábado ára py.

²² Ha'e gui levita kuery reve xeayvu kora rokē oiky'a'o ju aguã, ha'e ou vy oarō aguã, sábado ára iky'a e'ÿ va'e opyta aguã. Ha'e nunga rupi voi Xeruete, nema'endu'a ke xere. Xeperdoa avi opa mba'e py renhombaoxy va'e vy.

Amboae regua re omenda va'ekue pe ijayvuague

²³ Ha'e va'e jave aexa avi Asdode guigua kunhague re judeu kuery omenda va'ekue, Amom ha'e Moabe guigua re guive.

²⁴ Ta'y kuery ma Asdode pygua ayvu py ijayvu vai-vai okuapy, nhande judeu ayvu py nda'ijayvu kuaai, amboae regua ayvu py anho rive.

²⁵ Ha'e nunga rupi ha'e kuery amongeta ete vy xeayvu vai, amondyi ete amongue, ha'e kuery regua'a voi amondoro. Ha'e vy Nhanderuete rery py aura reve aipoa'e:

– Pemomendave eme ta'vy penderajy kuery amboae regua ra'y kuery re. Peruve eme guive ha'e kuery rajy kuery pendera'y kuery ra'yxyrã, neī pendera'yxyrã eteve voi.

²⁶ Ha'e nunga py e'ÿ ri ty'y Israel kuery pegua huvixa Salomão ojejavy raka'e? Huvixa ha'e va'e ramigua ete ndoikoī raka'e yvy regua kuery mbovy e'ÿ mbyte rupi, tuuete rembiayvu oiko avi, Nhanderuete ae omoī va'ekue huvixarã Israel kuery ha'e javi re opena aguã. Ha'e ramive ma amboae regua kunhague oguerovejavy raka'e.

²⁷ Ha'e gui mba'exa tu roendu ha'e rami ete ha'eve'ÿ va'e pejapoa? Mba'eta Nhanderuete rovai anhetē rupi e'ÿ pendekuai amboae regua kunhague re pemendaa py – ha'e.

²⁸ Ha'e gui ma peteī ava sacerdote Joiada ra'y, Eliasibe ramymino va'e ma horonita pygua Sambalate rajy me oiko. Ha'e nunga rupi xee amoxē aīa gui.

²⁹ Xeruete, eikuaa pota ha'e kuery re, mba'eta omongy'apa sacerdote ikuaiia regua, sacerdote ha'e levita kuery rekorã reja va'ekue guive.

Neemias joguereko kuaa jevyague

³⁰ Ha'e rami py heta va'e kuery aiky'a'opa amboae regua kuery re on-hemoirūague gui. Ha'e rami vy amoī ju sacerdote ha'e levita kuery peteī-teī ojapo 'rã va'ekue py omba'eapo aguã.

³¹ Ha'e gui ára oa'angaague py porã xakã oguerua aguã re xeayvu, ha'e mba'emo aju ypy'i va'ekue regua iporãgueve ome'ēa aguã re. Xeruete, nema'endu'a ke xere aiko porã aguã.

Ester rekokue oĩa Ester rekokue oĩa

Judeu kuery pavē e'ỹ ojevuy raka'e Judá vvy re. Heta ete opyta Babilônia ha'e Pérsia vvy re. Ha'e va'e kuery regua ma Ester oiko raka'e, Pérsia regua Susã tetã py.

Ester ma kunha iporã ete va'e ramo huvixave oguerovy'a vvy ogueraa gua'yxyrã. Ha'e rami rã oendu omombe'ua rã peteĩ ava heko vai va'e Hamã hery va'e judeu kuery ha'e javive ojuka ukaxe. Huvixa eteve voi ixupe ojuka uka, ndoikuaai vvy gua'yxy Ester ae judeu oikoa. Ha'e nunga Ester oikuaa vvy huvixa renonde ojerure guetarã kuery ogueraa jepe aguã re. Jeayvuveikue'ĩ py e'ỹ ojerure huvixa pe, guenonde py noenoĩ ramo. Ha'e rami teĩ Ester mongakuaare aipoe'ĩ uka ixupe: “Huvixa ro py ndee reiko va'eri exa'ã eme ndee anho'ĩ reo jepe aguã re, ore judeu kuery mboae orejukapaa teĩ. Mba'eta ha'e rami ete oiko taa ára rekyriri ri ramo amboae henda gui ju' rã oiko judeu kuery pytyvõarã ha'e heraa jepearã. Ha'e rã ndee ma rekanhy' rã nderu ro pygua kuery ha'e javi reve. Xapy'a rei nhi'ã ha'e rami aguã ae nemoĩa raka'e huvixa ra'yxyrã” he'ĩ uka. Ester ombovai: “Tereo ha'vy, emboatypa judeu kuery Susã tetã py ikuai va'e ha'e javi. Pekarú e'ỹ re pendekuai xere pejerure vvy. Mboapy ára re pe'u eme mba'eve, pey'u eme guive, ara py ha'e pyávuy. Xee voi xerembiguai kuery reve rokaru e'ỹ re avi' rã orekuai. Ha'e va'e rire ma aa' rã huvixa oĩa py, lei oĩ va'e rovai teĩ ae ma. Xapy'a rei xejukaa aguã rami ri rã amano' rã”, he'ĩ (4.13-16).

Huvixa renonde py Ester oo ramo omovaẽ porã, ojapo guive ojerureague. Ha'e rami rã judeu kuery ndojukaai raka'e. Ojukaa va'e ma ijukaxeare kuery anho. Ha'e rami rã judeu kuery ovy'a vaipa okuapy, Nhanderuete ogueraa jepe ramo.

Huvixa Assuero ngaru tuvixa va'e ojapoague

¹ Huvixa Assuero ma Índia guive Etiópia peve opena oikovy cento e vinte e sete vvy oĩ va'e re. Ha'e va'e jave py

² huvixa Assuero tenda openaaty áry oguapy oiny Susã tetã py oo yvateve va'e oĩ va'e py.

³ Mboapy ma'et'ya re ma huvixa oĩ jave ojapo peteĩ ngaru ojeupegua kuery yvatekueve ha'e guembiguai kuery ha'e javi pe. Ha'e kuery ma Pérsia ha'e Média pygua ipo'akave va'e. Ha'e ramo yvatekueve ha'e hembiguai kuery vvy ikuai va'e re opena va'e oupa vvy henonde ikuai.

⁴ Ha'e kuery pe huvixa oexa uka iporãgueve ha'e hepykueve openaa rupi oguereko va'e, yvate ete va'e vvy iporãa guive. Heta ára ma ikuai, cento e oitenta ára peve.

⁵ Ha'e gui ha'e va'e ára opa ma rire huvixa ojapo peteĩ ngaru tuvixa va'e. Susã tetã py oo yvateve va'e oĩ va'e py ojapo tetã pygua kuery ha'e javi pe, yvatekueve ha'e vvyĩgueve pe guive. Sete ára re ojapo ngoka py vvyoty oĩ va'e py.

⁶ Ha'e py ma omoĩa ajukue xiĩ ipererĩ'i va'e ha'e púrputa regua, ixã ipererĩ'i va'e ha'e púrputa py ojokua pyre. Ha'e va'e ma inhapyĩ va'e prata guigua re ojokuaa, oo yta ita alabastro guigua hi'ái va'e re guive. Tenda ikuai va'e ma ouro ha'e prata guigua py ombojeguaa. Pyrõa ma ita xiĩ, mármore, alabastro ha'e ita iporãve va'e guigua anho.

7 Ha'e kuery oy'u aguã ogueru ruka karo ouro guigua joegua e'ÿ-e'ÿ py. Heta avi oĩ vinho huvixa pegua anho rei, huvixa ome'êxe'a'i py ome'ê va'ekue.

8 Ha'e ramo huvixa oipotaa rami vy ha'e kuery oy'uxea rami oy'u okuapy, mba'eta ngoo rupi opena va'e kuery ha'e javi pe huvixa ijayvu peteĩ-teĩ oy'uxea rami ome'ê aguã re.

9 Huvixa Assuero ro py ta'yxy Vasti voi ojapo avi ngaru tuvixa va'e kunhague pegua anho.

Ngarua py huvixa ra'yxy Vasti ndouxeiague

10 Sete araa py huvixa opy'a re vinho gui ovy'a anho rei. Ha'e rami vy ijayvu guembiguai kuery Meumã, Bizta, Harbona, Bigtá, Abagta, Zetar ha'e Carcas pe. Ha'e va'e avakue sete-ve va'e ma eunuco meme ikuai huvixa Assuero renonde rupi omba'eapo va'e.

11 Ha'e va'e kuery pe huvixa ijayvu henonde py ogueru aguã ta'yxy Vasti akã regua reve, iporã ete ramo amboae regua kuery ha'e yvatekueve ikuai va'e ha'e javi oexa aguã.

12 Ha'e rami teĩ huvixa ra'yxy Vasti ma sete-ve eunuco kuery ijayvua rami e'ÿ ndouxei, huvixa ayvu ae ha'e kuery omombe'u teĩ. Ha'e rami rã huvixa oendu vy ojou vai, ipoxy vaipa guive.

13 Ha'e gui ma huvixa oporandu hi'arandu va'e kuery ára nhavõ mba'emo oikuaa porã va'e pe, (mba'eta ha'e rami ae 'rã huvixa oikuaa pota uka lei oĩa rami oikuaapa va'e kuery pe.

14 Ha'e va'e regua irũ kuery ae'ive va'e ma kova'e: Carsena, Setar, Admata, Társis, Meres, Marsena ha'e Memucã. Ha'e va'e sete-ve ma Pérsia ha'e Média pygua yvatekueve ikuai. Yvateve va'e vy huvixa renonde ikuai riae, openaa rupi oguapy avi 'rã okuapy.)

15 Ha'e gui ha'e kuery ma lei oĩa rami vy jogueroayvu okuapy mba'exa pa huvixa Assuero gua'yxy Vasti re ojapo aguã re, huvixa ayvu eunuco kuery omombe'u rã ndojapoi rire.

16 Ha'e gui ma Memucã aipoe'i huvixa ha'e yvatekueve va'e renonde py:
– Oreruvixa, ndera'yxy Vasti ma nderovai anho e'ÿ ojapo vai, ha'e javi regua yvatekueve ndee huvixa Assuero openaa ha'e javi rupi ikuai va'e rovai guive.

17 Mba'eta ndera'yxy oikoague regua ma kunhague ikuai va'e ha'e javi oendupa 'rã. “Huvixa Assuero oĩa py gua'yxy Vasti oenoĩ uka teĩ ndoui”, 'ea rã oendu vy nomboeteveipa 'rã ome kuery.

18 Ange ma voi kunhague Pérsia ha'e Média pygua yvatekueve ma ndera'yxy oikoague oendupa vy ha'ekue rami ae ju 'rã ijayvu nerembiguai yvatekueve va'e pe. Ha'e rami rã heta 'rã ikuai nhomboetea rupi ve'ÿ, joupe ivaia rupi guive.

19 Ha'e gui ndee xeruvixa, rejou porã ri vy embopara uka peteĩ ayvu Pérsia ha'e Média pygua lei reguarã, ombovaipa pyrã e'ÿ. Ha'e va'e re toĩ ndee huvixa Assuero renonde py ta'yxy Vasti ndouvei aguã, ha'e ndera'yxy oikoague gui oipe'aa vy amboae kunha ha'eveve va'erã pe ome'êa aguã.

20 Oreruvixa, ha'e va'e ayvu repenaa ha'e javi rupi remombe'u uka rã oikuaapa ramo pavẽ kunhague omboete 'rã okuapy ome, yvatekueve ha'e yvyĩgieve guive – he'i.

21 Ha'e ramo ha'e va'e ayvu huvixa ojou porã, yvatekueve ikuai va'e avi. Ha'e rami vy ojapo Memucã ijayvuague rami.

22 Ha'e rami vy kuaxia huvixa ombopara uka ma vy omondouka openaa ha'e javi rupi. Peteĩ-teĩ yvy re ikuai va'e pe ombopara okuapy ha'e kuery oexa kuaa aguã rami, peteĩ-teĩ regua ayvu py ombopara, peteĩ-teĩ ava ngoo pygua kuery re ipo'aka aguã, ha'e guetarã kuery ayvu py ae ijayvu aguã.

2

Ester ju huvixa gua'yxyrã oiporavoague

¹ Ha'e va'e rire huvixa Assuero opoxya noenduvei ma vy ima'endu'a ju Vasti oikoague re, ha'e hexe ombopara uka va'ekue re.

² Ha'e ramo ixupe aipoe'i okuapy hembiguai kunumigue:

– Oreruvixa, toguerua nerenonde kunhataïgue'i iporãgueve va'e anho.

³ Tove repenaa ha'e javi rupi tomoïa ha'e nunga re opena va'erã, kunhataïgue'i iporãgueve va'e anho tomboatypa, Susã tetã py oupa aguã. Kunhague ro py ae toupã, nerembiguai eunuco Hegai kunhague ro rarõaty va'e opena aguã. Ha'e gui ma ha'e kuery pe tome'ẽ pire poã.

⁴ Ha'e gui oreruvixa, kunhataï rexa vy reayvuve va'e rei tema toï Vasti rekovia – he'i. Ha'e rami ijayvu ramo huvixa ojou porã. Ha'e vy ojapo uka ha'e rami ae.

⁵ Ha'e gui ma Susã tetã py oiko peteï ava judeu, Benjamim ramymino va'e, Mordecai hery va'e, Jair ra'y, ha'e Quis ra'y Simeï ramymino va'e.

⁶ Ha'e va'e ma Jerusalém tetã gui escravo-rã ogueraapa pyre regua. Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ae ogueraa uka va'ekue Judã pygua huvixa Jeconias kuery reve.

⁷ Ha'e va'e ava ma omongakuaa otuty rajy ae'i Hadassa. Ha'e va'e ma Ester hery mboae, tuu ha'e ixu ve'ỹ va'e, kunhataï porã. Tuu ha'e ixu nda'ipovei ma ramo Mordecai ogueru va'ekue guajy ae'i rami omongakuaa aguã.

⁸ Ha'e gui ma huvixa ojapo uka va'ekue, ixuguigua lei omombe'upaa ramo heta omboaty heruvy kunhataïgue'i anho Susã tetã py oo yvateve va'e oï va'e py, Hegai opena aguã. Ha'e va'e kuery reve Ester voi herua huvixa ro py, kunhague re opena va'ety Hegai opena aguã py.

⁹ Ha'e va'e ma kunhataï oexa rã iporã vaipa, ojou porã aguã rami oiko guive. Ha'e ramo Ester pe ojapura pire poã ogueru aguã, tembï'u ho'u va'erã guive. Hembiguairã ome'ẽ avi sete kunhataïgue oiporavo pyre huvixa ro py ikuai va'e. Ha'e vy hembiguai kunhataïgue reve omboaxapa kunhague pegua opy ja'o ha'evena py.

¹⁰ Ha'e va'e jave py Ester nomombe'u porã teri hetarã kuery mava'e regua pa ikuaiã, neï imongakuaare voi, Mordecai nomombe'u ukai rire.

¹¹ Ha'e gui ko'ẽ nhavõ Mordecai ou 'rã kunhague ikuaiã roka py, oikuaa pota 'rã Ester oiko porã paa, ha'e mba'e pa hexe oiko 'rãa re.

¹² Ha'e gui doze jaxy re ma kunhague rekorã va'ekue oïa rami vy openambaa ma rire ova'ẽ ta ma ára peteï-teï kunhataï huvixa Assuero oïa py ojexa uka aguã. (Mba'eta ha'e rami ae 'rã oiko kunhague onhemoatyrõa ára ojeupitypa peve. Mboapy memea jaxy re azeite mirra guigua oikyty 'rã ojee, ha'e gui mboapy memea jaxy re ju amboae regua heakuã porã va'e ha'e kunhague pegua pire poã ae 'rã oikyty.)

¹³ Ha'e gui ma peteï-teï kunhataï ova'ẽ 'rã huvixa oïa py. Kunhague ikuaiã gui huvixa ro katy oo ta ramo peteï-teï ome'ẽa 'rã ogueraaxe va'e rei.

¹⁴ Ka'arukue ma oïke 'rã opy, ha'e rã aje'vekue ma oo ju 'rã amboae py kunhague ikuaiã aguã py. Ha'e va'e py huvixa rembiguai eunuco Saasgaz ju opena 'rã oïkovy ta'yxy jevy kuery ikuai va'e re. Ha'e pygua kunhague neï peteïve ndouvei ju 'rã huvixa oïa py, huvixa oipota vy hery rupi ae oenoï uka e'ya ja.

¹⁵ Ha'e gui ova'ẽ ma Ester ju huvixa oïa py oo aguã. Ha'e ma Mordecai ryvy Abiaïl rajykue'i, guajy ae'i rami omongakuaa va'ekue. Ha'e gui oo ta ma vy ha'e ae ndojerurei mba'eve ogueraa va'erã re, huvixa rembiguai eunuco

Hegai kunhague ro rarōaty va'e ogueraa uka va'e anho ogueraa. Ha'e rami vy Ester rexaa kuery ha'e javi ojou porā rei okuapy.

¹⁶ Ha'e rami py huvixa Assuero ro py heraa Ester. Dez jaxya tebete 'ea va'e py ogueraa, setē ma'etŷ re ma huvixa opena oiny jave.

¹⁷ Ha'e gui huvixa ma kunhague mboae gui oayvuve Ester. Kunhataïgue'i mboae huvixa oïa py ou va'e ha'e javi gui ojou porāve, oayvuve ete. Ha'e rami vy inhakā re akā regua ouro guigua huvixa omoï reve Vasti rekovia ogueru gua'yxyrā.

¹⁸ Ha'e gui ma huvixa ojapo petēi ngaru tuvixa va'e ojeupegua kuery yvatekueve ha'e guembiguai kuery ha'e javi pe. Ester peguarā ae ojapo ngaru. Ha'e rami vy openaa ha'e javi rupi oikuaa uka pavē opytu'u aguā āra, ha'e huvixa ome'ēxea'i py mba'emo ome'ē rive pavē pe.

¹⁹ Ha'e gui mokoïguea kunhataïgue omboaty ukaa jave ma Mordecai uguapy oiny tenda huvixa ro rokē py.

²⁰ Ha'e jave py ma Mordecai ijayvuague rami vy Ester ndoikuaa ukai teri guetarā kuery ha'e imongakuaare mava'e regua paa. Ester onhe'ē rendu teri oikovy Mordecai imongakuaa jave rami ae.

Huvixa ojukaxe okuapy rā Mordecai oikuaa ague

²¹ Ha'e va'e jave huvixa rokē py Mordecai uguapy oiny jave py ma huvixa Assuero rembiguai mokoï ikuai eunuco meme va'e, okē rarōa va'e regua Bigtā ha'e Teres hery va'e. Ha'e va'e kuery ma nguvixa pe ivai vaipa vy jogueroayvu ojuka aguā re.

²² Ha'e nunga Mordecai oikuaa vy omombe'u uka huvixa ra'yxy Ester pe. Ha'e rā Ester ma huvixa pe ju omombe'u uka Mordecai rery rupi.

²³ Ha'e ramo ha'e nunga re oikuaa potaa rā anhetēgua ra'e. Ha'e rā mokoïve ojyryvipy imoïny yvate. Ha'e nunga ma huvixa renonde py omboparaa imoïny kuaxia mba'emo oikoague oïa re.

3

Mordecai re Hamā nda'ija'eïague

¹ Ha'e nunga oikopa ma rire huvixa Assuero omboyvate Hamedata ra'y Hamā, Agague ramymino va'e. Ha'e vy oirū kuery yvatekueve ikuai va'e ha'e javi āry omoï.

² Ha'e ramo huvixa rembiguai kuery hokē py ikuai va'e ha'e javi ma Hamā oaxa nhavō ojero'a vy guenapy'ā re 'rā ikuai henonde, ha'e rami ae huvixa ojapo uka rire. Ha'e rā Mordecai ma henonde ndojero'ai, guenapy'ā re noï guive.

³ Ha'e rami rā huvixa rembiguai kuery hokē py ikuai va'e aipoe'i okuapy Mordecai pe:

— Mba'e re tu huvixa ojapo ukaague rami e'y reiko? — he'i okuapy.

⁴ Ko'ē nhavō ixupe ha'e rami ijayvu okuapy teï ndojapyxaka potai. Ha'e ramo ha'e kuery omombe'u Hamā pe, oikuaaxe vy Mordecai pa ayvu py ipo'aka 'rāa. Mba'eta ha'e kuery pe onhemombe'u mā voi judeu oïkoa.

⁵ Ha'e ramo Hamā oexa rā henonde py Mordecai ndojero'ai neï guenapy'ā re voi noï ramo ipoxy ete ixupe.

⁶ Ha'e rami avi onhembopy'a Mordecai ojuka uka aguā re, ha'e anho rive'y guive ojukaxe. Mba'eta Hamā pe omombe'ua ma mava'e regua pa Mordecai oïkoa. Ha'e rami vy Hamā onhembopy'a Mordecai retarā kuery judeu ikuai va'e ha'e javi ojuka uka aguā re, huvixa Assuero openaa ha'e javi rupi.

Hamā judeu kuery ojukapaxeague

⁷ Ha'e gui doze ma'etÿa re ma huvixa Assuero oĩ jave, jaxy ijyppy'ia nisã 'epy va'e py ma Hamã guenonde py oexa uka xortea Pur 'epy py. Ko'ẽ nhavõ guarã doze jaxya peve ojapo. Ha'e rami vy oikuaa jaxy adar 'epy va'e py ha'eve 'rãa.

⁸ Ha'e ramo Hamã aipoe'i huvixa Assuero pe:

— Xeruvixa, repenaa ha'e javi rupi pavẽ regua mbyte rupi peteĩ regua ikuai. Ha'e va'e kuery reko ma amboae regua ikuai va'e reko reve joo rami e'ÿ rei, lei remombe'u uka va'e rami e'ÿ guive ikuai. Ha'e va'e kuery ma nda'evei reja rive agua.

⁹ Xeruvixa, ha'eve ri ramo embopara uka ha'e kuery ojukapaa agua regua. Ha'e rami agua ijukaarã kuery po py ame'ẽ 'rã trezentos e trinta mil quilos prata guigua, ndee huvixa mba'emo remoĩ porãaty pyguarã ae — he'i.

¹⁰ Ha'e ramo huvixa okua gui kuã regua omboi vy ome'ẽ Hamedata ra'y Hamã, Agague ramymino ha'e judeu kuery rovaigua oiko va'e pe.*

¹¹ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Ha'e va'e prata ma ndepo py ae topyta, judeu kuery ha'e rami ae avi. Ha'e kuery re ma reikuaa rami ejapo.

Judeu kuery ojukapaa agua huvixa oikuaa ukaague

¹² Ha'e gui peteĩ jaxya ha'e treze araa py ma oenoia huvixa rembiguai kuaxia mboparaa kuery. Ha'e ramo Hamã ijayvua ombopara okuapy huvixa kueryã huvixave omoĩ va'ekue peguarã, ijyvy ha'e javi re opena va'e pe, peteĩ-teĩ regua yvatekueve pe guive. Peteĩ-teĩ regua ayvu py ombopara okuapy, peteĩ-teĩ regua oendu kuaa agua rami. Huvixa Assuero rery rupi ae ombopara, huvixa kuã regua py omboja vy hery omoĩ guive.

¹³ Ha'e va'e kuaxia para omondouka ayvu reraaty kuery pe. Huvixa pegua yvy ha'e javi rupi omondouka judeu kuery omomba, ojukapa ha'e omokanhymba vyvoi agua regua, kunumigue ha'e tujakue, kyrĩgue'i ha'e kunhague guive. Peteĩ ára pyve ojukapa agua, doze jaxya adar 'epy va'e treze araa py, ha'e gui imba'e rei-reikue oipe'apa agua guive.

¹⁴ Ha'e va'e ayvu oguerova avi peteĩ-teĩ yvy re lei ojapo pyre ogueroayvua agua. Ha'e vy oguerova va'ekue ma ha'e javi regua pe omondouka, ha'e va'e ára pyguarã oiko katu pavẽ agua.

¹⁵ Ha'e gui ma ayvu reraa kuery huvixa ojapo uka va'ekue oikuaa vy oje'oi pojava. Ha'e ramo Susã tetã py omombe'ua oo yvateve va'e oĩ va'e rupi. Huvixa ha'e Hamã ma oy'u agua py oguapy okuapy, ha'e rã Susã tetã rupi ma onhemondyipa rei okuapy.

4

Judeu kuery re Ester ojerure agua re ijayvuague

¹ Ha'e nunga ha'e javi Mordecai oendu vy omondoro oao ha'e ajukue voxa vaikue guigua py rive onhemonde, tanhimbu guive omoĩ ojee. Ha'e gui oẽ vy tetã rupi oiko-iko. Ipy'a vai nhendu rei ovy nda'evei etea oendu vy.

² Ha'e rami vy huvixa rokẽ peve'i ovaẽ, mba'eta huvixa rokẽ rupi ma avare rei nda'evei oĩke agua voxa vaikue guigua py onhemonde reve.

³ Ha'e gui yvy mboae-mboae rupi huvixa ijayvuague ha'e lei ojapo va'ekue omombe'ua rupi judeu kuery ipy'a vai ete okuapy, okaru e'ÿ re ikuai, ojae'o ha'e hexay vaipa reve. Mbovy rei e'ÿ tanhimbu áry onheno okuapy voxa vaikue guigua py onhemonde reve.

⁴ Ha'e gui Ester oĩa py hembiguai kunhague ha'e eunuco kuery ou vy ixupe omombe'u okuapy Mordecai oikoa ha'e javi. Ha'e nunga huvixa ra'yxy

* 3:10 Kuã regua omboi vy Hamã pe ome'ẽ kuery rupi ojapo uka agua.

oendu vy nda'evei etea oendu. Ha'e vy ajukue mboae omondouka Mordec'ai pe voxa guigua ojegui omboi vy onhemonde aguã. Ha'e rami teĩ ha'e ma ndoipotai.

⁵ Ha'e ramo Ester oenoĩ huvixa rembiguai eunuco va'e regua Hataque hery va'e, Ester rembiguairã ju omboaxa va'ekue. Ha'e va'e ma Mordec'ai oĩa py Ester omondouka mba'e nunga pa oikoa oikuaa aguã.

⁶ Ha'e ramo tetã mbyte py Hataque oo Mordec'ai reve nhovaexĩ aguã huvixa rokẽ py oguapy oinya py.

⁷ Ixupe Mordec'ai omombe'upa hexe oiko va'ekue ha'e javi, huvixa pe Hamã prata ome'ẽ vy judeu kuery omomba aguã re ijayvuague guive omombe'u.

⁸ Ixupe ome'ẽ avi ipara oguerova pyre Susã tetã rupi ogueraa uka pyre, judeu kuery omombaa aguã regua, Ester pe hembiguai oexa uka vy oikuaa avi aguã, ha'e ju huvixa oĩa py oo vy omboaxy aguã re ojerure aguã, hononde py guetarã kuery re ojerure aguã.

⁹ Ester oĩa py Hataque ojevvy vy omombe'upa Mordec'ai ijayvuague ha'e javi.

¹⁰ Ha'e ramo Hataque pe Ester ombovai vy aipoe'i uka Mordec'ai pe:

¹¹ — Ha'e rami avi huvixa rembiguai kuery ha'e javi, ha'e ijyvy ikuai va'e regua oikuaa pavẽ ava e'ỹ vy kunha teĩ ha'e ae rive opy ja'o py huvixa pe ojexa uka vy oike va'e rei, ha'e va'e peguarã peteĩ'i ayvu oĩ, ojukaa aguã, xapy'a rei ixupe huvixa opo pygua ouro guigua omokuave'ẽ e'ỹ vy, oikove aguã. Ha'e gui xee ma kova'e jaxy ha'e javi re huvixa naxerenoi teri oĩa py aa aguã — he'i.

¹² Ha'e rami Ester ijayvuague ma Mordec'ai pe ju omombe'ua.

¹³ Ha'e ramo imombe'ua kuery pe Mordec'ai ombovai Ester pe omombe'u aguã:

— Ha'e rami avi huvixa ro py ndee reiko va'eri exa'ã eme ndee anho'i reo jepe aguã re, ore judeu kuery mboae orejukapaa teĩ.

¹⁴ Mba'eta ha'e rami ete oiko taa ára rekyriĩ ri ramo amboae henda gui ju 'rã oiko judeu kuery pytyvõarã ha'e heraa jepearã. Ha'e rã ndee ma rekanhy 'rã nderu ro pygua kuery ha'e javi reve. Xapy'a rei nhi'ã ha'e rami aguã ae nemoĩa raka'e huvixa ra'yxyrã — he'i uka.

¹⁵ Ha'e rami rã Ester ju aipoe'i uka Mordec'ai pe:

¹⁶ — Tereo ha'vy, emboatypa judeu kuery Susã tetã py ikuai va'e ha'e javi. Pekarú e'ỹ re pendekuai xere pejerure vy. Mboapy ára re pe'u eme mba'eve, pey'u eme guive, ara py ha'e pyávy. Xee voi xerembiguai kuery reve rokaru e'ỹ re avi 'rã orekuai. Ha'e va'e rire ma aa 'rã huvixa oĩa py, lei oĩ va'e rovai teĩ ae ma. Xapy'a rei xejukaa aguã rami ri rã amano 'rã — he'i.

¹⁷ Ha'e ramo Mordec'ai oo vy ojapo Ester ojapo uka va'ekue ha'e javi.

5

Huvixa ha'e Hamã okaru aguã py Ester oenoĩague

¹ Mboapy araa py Ester onhemoatyrõ vy oao porãgueve py onhemonde. Ha'e vy oo vy huvixa ro roka py hi'aĩ, huvixa openaaty rexei. Ha'e rã huvixa ma guenda openaaty py oguapy oiny okẽ oĩ va'e yvy'iry.

² Ester oka py opyta ho'amy rã huvixa oexa vy oendu omovaẽ_xea vy ixupe omokuave'ẽ po pygua ouro guigua. Ha'e rami rã Ester onhemboja vy po pygua apy re opoko.

³ Huvixa aipoe'i ixupe:

— Xera'yxy Ester, mba'e tu rereko, mba'e nunga re ha'vy rejerure ta? Mba'eta apenaa mbyte rupi peve teĩ xee ame'ẽ 'rã.

⁴ Ester ombovai:

– Xeruvixa, ndevy pe ha'eve ri ramo tereo ndee Hamã reve. Aÿ'i areko katupa ma ngaru ndevy – he'i.

⁵ Ha'e ramo huvixa aipoe'i:

– Pejapo ha'vy Hamã ojapura aguã rami, Ester oipota va'e rei rojapo aguã – he'i.

Ha'e gui huvixa ha'e Hamã ovaẽ ngaru tuvixa va'e Ester oguereko katu va'ekue py.

⁶ Vinho oy'u okuapya py huvixa oporandu Ester pe:

– Mba'e nunga re tu rejerure? Mba'eta xee ame'ẽ 'rã. Mba'e tu rejapo ukaxe? Apenaa mbyte rupi peve rejerure teĩ ojapoa 'rã.

⁷ Ha'e ramo Ester ombovai vy aipoe'i:

– Xee aipota va'e re ajerurea ma po rami:

⁸ Xeruvixa, xapy'a rei xemboaxy ramo, ha'e aipota va'e ojapoa aguã ndevy ha'eve ri ramo tove ko'ẽ ramo ju terevaẽ Hamã reve ngaru areko katu aguã py. Ha'e ramo mae ma rombovai 'rã, xeruvixa – he'i.

⁹ Ha'e va'e árave Hamã ojepe'a ovy ovy'aa onhenhandu reve. Ha'e rami teĩ huvixa rokẽ py Mordecai oguapy oinya py oexa rã henonde py nopy'ãi neĩ nomboetei guive oiny ramo oendu Mordecai rovai ipoxy etea.

¹⁰ Ha'e rami teĩ Hamã ojejoko vy ngoo katy oo. Ha'e vy oirũ kuery oenoĩ ukapa, gua'yxy Zeres guive.

¹¹ Ha'e kuery reve Hamã ijayvu iporiau e'ÿa re, gua'y kuery heta ikuai re, opa mba'e py huvixa omboete ukaague re, ha'e huvixa rembiguai kuery yvatekueve mboae áry omboyvatevague re guive.

¹² Ha'e vy aipoe'ive ju:

– Huvixa ra'yxy Ester ae ma voi avave noenoĩ ngaru oguereko katuague py oo aguã, xee e'ÿ vy. Ha'e rami ae avi ko'ẽ rã guarã voi xerenoĩ ju huvixa reve aa aguã.

¹³ Ha'e rami teĩ ha'e nunga ha'e javi ma naxembovy'ai, huvixa rokẽ py judeu Mordecai oguapy oiny rã aexaa ja – he'i.

¹⁴ Ha'e ramo ixupe ta'yxy Zeres ha'e irũ kuery ikuai va'e ha'e javi aipoe'i:

– Ejapo uka ha'vy peteĩ jojryvipya renderã, vinte e dois metros yvatea va'e ejapo. Ha'e gui ko'ẽ rã aje'ive'i reve huvixa pe aipo'ere Mordecai ojryvipya aguã. Ha'e gui ma revy'a reve 'rã reo huvixa reve ngarua py – he'i. Ha'e rami ijayvua Hamã oendu vy ojou porã. Ha'e rami vy ojapo uka jojryvipya renderã.

6

Hamã pe Mordecai omboete ukaa ague

¹ Ha'e va'e pyávy ma huvixa ndokei re oiko. Ha'e rami vy kuaxia mba'emo oiko va'ekue-ekue oĩa ogueru ruka ramo henonde py ogueroayvua.

² Ha'e va'e kuaxia para re ojou Bigtã ha'e Teres ojapo vaixea Mordecai oikuaa ukaague. Mba'etã ha'e va'e moko'ive eunuco huvixa rokẽ rarõa kuery va'e regua ae huvixa Assuero ojukaxe teĩ va'ekue.

³ Ha'e gui ma huvixa oporandu:

– Mordecai ha'e rami ojapoague re mba'e nunga tu ixupe ojapo porã raka'e omboete ukaa rupi?

Huvixa renonde hembiguai kuery ikuai va'e ombovai:

– Mba'eve rei ixupe ndojapo porãai teri – he'i okuapy.

⁴ Ha'e va'e jave py Hamã oike ae ma ra'e huvixa roka apy rupi, jojryvipya renderã Hamã ojapo uka va'ekue py huvixa pe ojerure aguã Mordecai ojryvipya uka aguã. Ha'e ramo huvixa va'e oporandu:

– Mava'e tu oĩ oka py? – he'i.

⁵ Hembiguai kuery ombovai:

– Hamã rima oka py hi'ãi – he'i. Ha'e ramo huvixa aipoe'i oike aguã.

⁶ Hamã oike ma ramo huvixa oporandu ixupe:

– Ava xee amboete ukaxe va'e pe ma mba'exa nda'u ha'eve 'rã ojapo porãa aguã? – he'i.

Ha'e rami rã Hamã ojeupe ae “Mava'e ha'vy oiko huvixa omboete uka vy oguerovy'ave 'rã, xee e'ỹ vy?” he'i.

⁷ Ha'e rami vy huvixa pe ombovai:

– Ava remboete ukaxe vy rejapo porãa va'e pe ma

⁸ toguerua ijaorã iporãve va'e ndee xeruvixa ae renhemondea va'ety regua, ha'e kavaju hi'áry riae ndee xeruvixa reikoaty va'e guive. Inhakã re ma tomoia akã regua ndee xeruvixa pegua ae.

⁹ Ndee xeruvixa rembiguai yvatekueve va'e ae tome'ẽ ijao ha'e kavaju ixupe, tomonhonde avi ndee xeruvixa remboete ukaxe va'e. Ha'e gui ma kavaju áry togueraa tetã rupi tape ikuai va'e rupi, ha'e henonde rupi tomombe'u herekovy: “Ha'e rami ae ojapoa ava huvixa omboete ukaxe va'e pe”, te'i – he'i.

¹⁰ Ha'e ramo huvixa aipoe'i Hamã pe:

– Ejapura ke ha'vy. Ndeayvuague rami ae ejopy ao ha'e kavaju, ha'e huvixa rokẽ py judeu Mordecai oguapy oiny va'e pe ejapo. Neĩ peteĩ henda'i py ma voi ejapo e'ỹ eme ndeayvuague – he'i.

¹¹ Ha'e gui Hamã ma ao ha'e kavaju ogueraa vy omonhonde Mordecai. Ha'e vy kavaju áry omoĩ vy tetã rupi ogueraa. Henonde rupi omombe'u herekovy:

– Ha'e rami ae ojapoa ava huvixa omboete ukaxe va'e pe – he'i ovy.

¹² Ha'e va'e rire ma huvixa rokẽ py ju Mordecai ojevy. Ha'e rã Hamã ma oẽ vy onha ovy ngoo katy. Nda'evetete reve oakã onhovãmba ovy.

¹³ Ha'e gui ma gua'xy Zeres pe omombe'u oiko va'ekue ha'e javi, oirũ kuery pe guive. Ha'e ramo irũ kuery hi'aranduve va'e ta'xy Zeres reve aipoe'i okuapy ixupe:

– Ha'e gui ma Mordecai renonde nemo'vyvĩ'ia ma. Judeu kuery regua oiko ramo nandepo'akai 'rã hexe. Ha'e rami 'rãgue py anhetẽ henonde py nemo'vyvĩ'i ete 'rã – he'i.

¹⁴ Hexeve ha'e kuery ijayvu teri reve ovaẽ okuapy huvixa rembiguai eunuco kuery. Ha'e vyve ogueraa pojava Hamã ngaru Ester ogueroko katu va'ekue oiko aguã katy.

7

Hamã ojapoxea Ester omombe'u rire ojryvipya ague

¹ Ha'e gui ma huvixa oguerovaẽ Hamã gua'xy Ester reve oy'u okuapy aguã py.

² Mokoĩguea ma vinho oy'u okuapya py huvixa oporandu Ester pe:

– Xera'xy Ester, mba'e nunga re ete tu rejerure ta? Ndevy pe xee ame'ẽ 'rã. Mba'e ha'vy reipota? Xee ajapopa 'rã ndevy apenaa mbyte rupi peve rejerure teĩ.

³ Ha'e ramo ta'xy Ester ombovai:

– Xeruvixa, xápy'a rei nerenonde py xemboaxy, ha'e ndevy pe ha'eve ri ramo eme'ẽ xee ajerurea xerekoverã re ae. Ha'e gui xee aipota va'e ma xeretarã kuery rejuka ukapa e'ỹ aguã.

⁴ Mba'eta ore kuery ma orevendepaa ma, xee ha'e xeretarã kuery reve, ore-momba aguã, orejukapa ha'e oremokanhymba vyvoi aguã. Nhoembiguairã

rive orevendea va'e rire xee akyrirĩ 'rãgue, mba'eta xeruvixa, ha'e rami va'e rire orerovaigua káuxa nda'evei 'rãgue romoangeko aguã – he'i.

⁵ Ha'e ramo huvixa Assuero oporanduve vy aipoe'i gua'yxy Ester pe:

– Mava'e tu ndeayvua va'e? Mamo tu oiko ha'e rami ete pendeapo aguã opy'a re oendu va'e?

⁶ Ester ombovai:

– Orerovaigua oremombaxe va'e ma peva'e mba'emo vai apoa Hamã – he'i.

Ha'e rami rã Hamã ma huvixa ha'e ta'yxy renonde py okyje reia anho oendu.

⁷ Huvixa ipoxy ete vy vinho oy'u oinya gui opu'ã vy oẽ ovy yvotyty ngoka py oĩ va'e katy. Ha'e rã Hamã ma opy opyta huvixa ra'yxy Ester pe ojerure aguã guekoverã re, mba'eta oikuaa huvixa ombopaga aguã re onhembopy'a maa.

⁸ Ha'e gui yvotyty ngoka py oĩ va'e gui huvixa oike ju ramo opy vinho oy'u okuapyague py, ha'e va'e jave tenda Ester oĩa áry Hamã ho'a ra'e. Ha'e nunga huvixa oexa vy aipoe'i:

– Peva'e ta'vy omoangeko teve ra'e xera'yxy Ester xerenonde, xero py ae?

Huvixa ha'e rami ijayvu ramove onhovãa Hamã rova.

⁹ Ha'e ramo peteĩ huvixa rembiguai eunuco regua Harbona hery va'e aipoe'i:

– Hamã ro katy'i ko hi'aĩ peteĩ jojryrvipy renderã ojapo va'ekue vinte e dois metros yvatea va'e, ha'e va'e py huvixa reraa jepeare Mordecai ojryrvipy aguã ojapo uka va'ekue – he'i.

Ha'e ramo huvixa aipoe'i:

– Ha'e va'e py ae pejryrvipy Hamã – he'i.

¹⁰ Ha'e ramo Mordecai ojryrvipy aguã Hamã ojuka uka va'ekue py ae ojuka okuapy. Ha'e ramo mae ma huvixa noenduvei opoxyague.

8

Ngovaigua kuery re judeu kuery opu'ã aguã re ijayvuague

¹ Ha'e va'e árave judeu kuery rovaigua Hamã rogue huvixa Assuero ome'ẽ gua'yxy Ester pe. Mordecai avi oguerua huvixa renonde py, huvixa pe Ester hetarã ae oikoa omombe'u rire.

² Ha'e ramo huvixa okuã regua Hamã gui ojopy ju va'ekue omboi vy Mordecai pe ju ome'ẽ. Hamã rogue re opena va'erã ma Ester omoi Mordecai ae.

³ Huvixa renonde py Ester ijayvuve tema. Ha'e vy ipy rupi ojero'a oiny vy ojae'o reve ojerure oiny ombovaipa aguã Agague ramymino Hamã judeu kuery ojukapa aguã regua ombopara va'ekue.

⁴ Ha'e ramo Ester-a katy peteĩgue ju huvixa omokuave'ẽ po pygua ouro guigua. Ha'e ramo Ester opu'ã ho'amy huvixa renonde py.

⁵ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Xeruvixa, xapy'a rei ndevy pe ha'eve ramo, xemboaxya rendu ha'e ha'evea ramigua reikuaa ramo, po rami aguã rejou porã ri ramo tomboparaa Hamedata ra'y Hamã Agague ramymino onhembopy'aague ombovaipaa aguã regua, mba'eta yvy repenaa ha'e javi rupi judeu kuery ikuai va'e omombaa aguã ombopara uka.

⁶ Mba'exa 'rã tu xee aexa ha'e rami ete mba'emo vai xeretarã kuery re oiko rã? Mba'exa 'rã tu aexa xeretarã kuery ojukapaa rã? – he'i.

⁷ Ha'e ramo huvixa Assuero aipoe'i gua'yxy Ester ha'e judeu regua Mordecai pe:

— Ha'e gui ma Hamã judeu kuery ojukapaxe ramo Ester pe xee amboaxa ma hogue, ajyryvipy uka guive imo'amy.

⁸ Aÿ ma pembopara avi ha'vy judeu kuery pe. Xee penderuvixa rery rupi pembopara peikuaa rami ae. Ha'e gui pemboja avi xekuã regua py xerery remoi reve. Mba'eta huvixa rery rupi pembopara vy ikuã regua py pemboja rire imbovaipa rive pyrã e'ÿ ae opyta — he'i.

⁹ Ha'e ramove oenoï huvixa rembiguai kuaxia mboparaaty kuery, mboapy jaxya sivã 'epy va'e ha'e vinte e três araa py. Ha'e vy Mordecai ijayvua ha'e javi rami ombopara okuapy judeu kuery pe, opena va'e ha'e huvixa kuery pe guive, ha'e vvy mboae Índia ha'e Etiópia rupi yvatekueve opena va'e kuery pe. Cento e vinte e sete vvy re opena va'e kuery pe ombopara peteï-teï regua ayvu py, peteï-teï regua oendu kuaa aguã rami. Judeu kuery pe voi ha'e rami ae avi ombopara ha'e kuery ayvu py, oendu kuaa aguã rami.

¹⁰ Huvixa Assuero rery rupi ombopara, ha'e huvixa kuã regua py ju omboja. Ha'e rami vy kuaxia para ogueraa uka ayvu reraaty kuery pe. Ha'e va'e kuery ma kavaju iporãgueve huvixa rymbarã imoingo pyre áry oje'oi.

¹¹ Ha'e va'e kuaxia re ma tetã nhavõ rupi judeu kuery ikuai va'e pe huvixa po rami ojapo uka, ono'õmba okuapy vy guekove oepya rupi joe opu'ã aguã. Ha'e kuery re, kyrigüe e'ÿ vy kunhague re ha'e va'e vvy regua amongue tembiporu reve ou va'e rei tema judeu kuery ha'eve ojuka aguã. Omomba 'rã okanhymba vyvoi aguã rami, oipe'apa 'rã guive imba'e rei-reikue.

¹² Peteï ára pyve ha'e nunga ojapo 'rã okuapy vvy huvixa Assuero openaa ha'e javi rupi, doze jaxya adar 'epy va'e ha'e treze araa py.

¹³ Ha'e va'e kuaxia lei ombopara pyre oia ma vvy ikuai va'e ha'e javi rupi ogueroayvu pavẽ aguã. Ha'e javi regua kuery pe ogueraa, ha'e va'e ára pygarã judeu kuery oiko katu aguã, ngovaigua kuery re opu'ã okuapy aguã.

¹⁴ Ha'e rami vy ayvu reraa kuery ma huvixa rymba kavaju áry ikuai vy oje'oipa pojava. Huvixa ijayvuague oikuaa vy inhakuãve tema oje'oivy. Susã tetã rupi voi oikuaa ukapa.

¹⁵ Ha'e gui Mordecai ma huvixa renonde gui oẽ vvy onhemonde ovy ao iporãve va'e yva rami hovy ha'e xiï rei va'e py. Inhakã re ma akã regua tuxivaxe va'e ouro guigua oï. Imanto-rã ma omoi ajukue xiï ipereri'i va'e púrpura revegua. Ha'e ramo Susã tetã rupi ovy'apa okuapy.

¹⁶ Ha'e rami vy judeu kuery oendu okuapy ovy'aa. Oguerovy'apa okuapy, ha'e kuery omboetepaa ramo.

¹⁷ Ha'e rami ae avi vvy ha'e javi ha'e tetã ikuai va'e rupi huvixa ayvu oikuaa ukaa py rei tema judeu kuery ovy'a vaipa okuapy, joguerovy'a, ngaru guive ojapo. Ha'e gui vvy regua kuery heta avi judeu rami onhemoingo, judeu kuery gui okyjea anho oendu okuapy vy.

9

Ngovaigua kuery judeu kuery ojukapaague

¹ Ha'e gui doze jaxya adar 'epy va'e ha'e treze araa py ma ojeupity ma huvixa ayvu ojapoa aguã. Ha'e rami vy judeu kuery re hovaigua kuery ipo'aka aguã re oarõ okuapya ára ma oexa'ãague rami e'ÿ oiko, mba'eta judeu kuery ae ipo'aka okuapy nda'ija'ei va'e kuery re.

² Mba'eta huvixa Assuero openaa vvy ha'e javi rupi judeu kuery ikuai va'e guekoa tetã nhavõ rupi ono'õmba okuapy imombaxea kuery omomba aguã. Avave rei ndojoko kuaai, mba'eta vvy regua ha'e javi oendu okuapy okyje reia anho.

3 Ha'e gui yvy ha'e javi pygua yvatekueve, opena va'e ha'e huvixa kuery huvixave omoĩ va'ekue ha'e javi ma oipytyvõ okuapy judeu kuery, Mordecai gui okyjepa vy.

4 Mba'eta Mordecai ma huvixa ro pygua kuery gui yvateve va'e oiko, yvy ha'e javi rupi oikuaa guive. Ha'e rami vy ipo'akave ovy tema 'rã.

5 Ha'e rami py judeu kuery oitypa ngovaigua kuery. Kyxe py ojukapa, omomba. Ngovaigua kuery oguerekoxea rami tema oguereko.

6 Susã tetã py voi judeu kuery ojuka vy omomba quinhentos avakue ikuai va'ekue.

7 Ha'e rami ae ojuka avi Parsandata, Dalfom, Aspata,

8 Porata, Adalia, Aridata,

9 Farmasta, Arisai, Aridai ha'e Vaizata.

10 Ha'e va'e kuery ma judeu rovaigua Hamedata ra'y Hamã ra'y kuery dez ikuai va'ekue. Ha'e rã ha'e kuery mba'e rei-reikue re ma ndopokoi.

11 Ha'e va'e árave huvixa pe omombe'ua mbovy pa Susã tetã py ojukapa pyre.

12 Ha'e ramo huvixa aipoe'i gua'yxy Ester pe:

– Susã tetã py judeu kuery ojuka vy omomba va'ekue ha'e javi vy ma je quinhentos avakue, ha'e Hamã ra'y kuery dez va'ekue ju. Ha'vy yvy mboae rupi ikuai va'e ma mbovy ju 'rã nda'u ojukaa? Ha'e rami vy mba'e re tu aỹ rejerureve ju? Mba'eta ha'e nunga ome'ea 'rã ndevy. Mba'e nunga ju reipota ajapo? Ha'e nunga ojapoa 'rãe – he'i.

13 Ha'e ramo Ester ombovai:

– Ha'e rami rã xeruvixa, xapy'a rei rejou porã ramo tove Susã tetã py judeu kuery ikuai va'e ko'ẽ rã ju ta'ikuai aỹ guarã re ndeayvuague rami. Ha'e rã Hamã ra'y kuery dez ikuai va'ekue retekue ma tombovavaa imoiny jojryvipya rendarã ojapo pyre re – he'i.

14 Ha'e ramo huvixa aipoe'i ha'e rami ae tojapoa. Ha'e ramo Susã tetã py oikuaa ukapaa. Ha'e gui Hamã ra'y kuery dez va'ekue retekue ombovavaa imoiny.

15 Ha'e gui jaxy adar 'epy va'e ha'e catorze araa py ma judeu kuery Susã tetã py ikuai va'e ono'õmba okuapy vy trezentos avakue ju ojuka. Ha'e rã imba'e rei-reikue re ma ndopokoi.

Ngaru Purim 'epy va'e ojapo pyy okuapyague

16 Ha'e rami ae avi judeu kuery huvixa openaa yvy mboae rupi ikuai va'e voi ono'õmba okuapy vy guekove oepya rupi ikuai, ngovaigua kuery gui oo jepe aguã. Ha'e rami vy setenta e cinco mil ojuka ija'e e'ỹ va'ekue. Ha'e rã imba'e rei-reikue re ma ndopokoi.

17 Ha'e nunga ma jaxy adar 'epy va'e re oiko treze araa py. Ha'e gui catorze araa py ma opytu'upa okuapy. Ha'e va'e ára ojapo okuapy ngaru ovy'a aguã.

18 Ha'e rã Susã tetã py judeu kuery ikuai va'e ma ha'e va'e jaxy re treze ha'e catorze araa py ju onhemboaty okuapy. Ha'e va'e kuery ma quinze araa py opytu'u vy ojapo ngaru ovy'a aguã.

19 Ha'e rami ae avi judeu kuery tetã'i ikora e'ỹ va'e py ikuai va'e ma jaxy adar 'epy va'e re catorze araa py ae avi ojapo ngaru ovy'a okuapy vy. Ha'e va'e ára ngaru ojapoa gui temb'i'u ogueraa vy joupe-upe omboja'o okuapy.

20 Ha'e nunga Mordecai ombopara vy kuaxia omondouka huvixa Assuero openaa yvy ha'e javi rupi judeu kuery ikuai va'e pe, ha'e'i rupi ha'e mombyry rupi ikuai va'e pe guive.

21 Ha'e kuery rekorã ombopara ma'et'ya nhavõ jaxy adar 'epy va'e re catorze araa py ngaru ojapo aguã quinze araa peve,

²² ha'e va'e ára py ae ngovaigua kuery gui oo jepepa rire. Ha'e va'e jaxy re ma iporiaupa okuapyague gui judeu kuery ovy'aa rupi ju ikuai, ojae'opa reiague gui ngaru py ju ovy'a okuapy. Ha'e nunga rupi ha'e oeja ovy'a reve ngaru ojapo okuapy aguã, ha'e ngarua gui tembi'u ogueraa vy joupe-upe ome'ê aguã, iporiaukue'i pe guive.

²³ Ha'e ramo judeu kuery ojou porã okuapy guekorã va'ekue py ae ha'e rami ikuai aguã, Mordecai ojapo ukaague rami vy.

²⁴ Mba'eta ha'e va'e jave py Hamedata ra'y Hamã Agague ramymino judeu kuery rovaigua va'e onhembopy'a teĩ judeu kuery omomba aguã. Ha'e rami vy xorte Pur 'epy va'e oexa avi ombovaipa ha'e ojukapa aguã.

²⁵ Ha'e rami teĩ huvixa renonde py Ester oo ramo kuaxia ombopara vy ojapo Hamã judeu kuery ojukaxea hexe ae ju ojeapa aguã rami. Ha'e rami vy ojyryvípy uka, ta'y kuery guive.

²⁶ Ha'e nunga rupi ae ha'e va'e ára pe "Purim" 'ea, tery Pur va'e rami. Mba'eta ha'e va'e kuaxia para re oĩa rami ha'e nunga ha'e javi oiko rã ha'e kuery oexa okuapy.

²⁷ Ha'e rami rire judeu kuery guekorã ojou porã okuapy ha'e va'e mokoĩ ára ojeupity nhavõ ha'e rami ikuai aguã hexarai e'ÿ re, hamymino kuery ha'e onhemoirũ va'e kuery ha'e javi peguarã. Ha'e rami vy ojee omoĩ ombopara pyre oĩa rami ikuai aguã, ma'et'ÿa nhavõ oa'angaague ára ojeupity jave.

²⁸ Ha'e rami vy hamymino kuery ikuai jevy-jevy va'e peguarã ha'e va'e ára re ima'endu'a okuapy aguã, petel-teĩ oo pygua kuery, vvy ha'e tetã ikuai va'e pygua ha'e javi. Ha'e rami vy Purim ára ojeupity nhavõ judeu ha'e hamymino kuery hexarai e'ÿ aguã raka'e rã peve.

²⁹ Ha'e gui ma Abiail rajy huvixa ra'yxy Ester, judeu Mordecai reve teĩgue ju ombopara kuaxia. Opo'akaa ha'e javi rupi ombopara Purim omombe'u ppy va'ekue omoĩ atãve aguã.

³⁰ Opa rupi judeu kuery pe kuaxia para ogueraa uka cento e vinte e sete vvy huvixa Assuero openaa ha'e javi rupi. Ombovy'a aguã ombopara ombopy'a guaxua rupi.

³¹ Ha'e vy omoĩ atãve aguã Purim oa'angaague ára py porã ikuai aguã judeu Mordecai, huvixa ra'yxy Ester reve ojapo ukaague rami, mba'eta ha'e kuery ae ranhe ikuai ha'e rami, ha'e gui guamymino kuery peguarã ju oeja, iporiau vy okaru e'ÿ re ikuaiague re ima'endu'a aguã.

³² Ha'e rami py Purim ára re marã rami pa ha'e kuery ikuai aguã Ester ae ojapo uka, kuaxia re ombopara vy.

10

Mordecai yvatevea re ijayvua

¹ Ha'e nunga oikopa ma rire huvixa Assuero ojapo ha'e va'e vvy ha'e ye'ê rembe rupi ikuai va'e ha'e javi ixupe opaga aguã.

² Ha'e gui oĩve rei tema huvixa Assuero rekokie regua. Ha'e rami avi opo'akaa rupi mba'emo ovareve va'e ojapo va'ekue, ha'e Mordecai ombovateveague ha'e javi noĩ rã teve kuaxia Média ha'e Pérsia pygua huvixa kuery rekokie oĩa re?

³ Mba'eta judeu Mordecai ma huvixa Assuero rembiguai yvateve va'e oiko. Judeu kuery voi omboete vaipa, hetarã kuery ha'e javi omboetepa okuapy, mba'eta ha'e kuery pe mba'emo porã ojapoa rupi anho oiko, ha'e kuery ikuai porã aguã re onhea'ã oikovy guive.

Jó rekokue oĩa Jó rekokue oĩa

Jó ma peteĩ ava iporayvu va'e, iporiaukue va'e'ỹ, Nhanderueete re ojerovia ete va'e ha'e ovy'aa rupi tema oiko va'e. Ha'e gui Nhanderueete pe Satanás ojerure Jó oeko a'ã aguã re, anhetê ri Nhanderueete pe oikoa oexaxe vy. Ha'e ramo Nhanderueete oeko a'ã uka. Ha'e rami rã Jó mba'emo oguereko va'e opa vyvoi, ta'y kuery omanomba xapy'a, ha'e Jó re ae ou ai vaikue imbojexavaiarã.

“Ha'e ramo Jó opu'ã vy omondoro oao, onhopi oakã ha'e ipukupa oupy vyvy rupi. Nhanderueete omboete vy aipoe'i: ‘Xepire rei reve aiko'i va'ekue ha'i rye gui, ha'e xepire rei reve ju 'rã aa. Senhor ma mba'emo me'ëa, ha'e oi'pe'a va'erã avi oiko. Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery re!’ he'i. Ha'e nunga ha'e javi py Jó ndojejavvy, neĩ nda'ijavvy Nhanderueete ha'eve'ỹa rami joguerekoa rami” (1.20-22).

Ha'e gui ma ou Jó irũ kuery mboapy ikuai va'e. Oĩa py opyta are rire hexeve jogueroayvu okuapy ojexavaia re. Ha'e kuery oikuaa rami teĩ Jó gueko vaia re oiko axy. Ha'e rã Jó ma “Xereko porã va'e” he'i, ndoikuaai guive mba'e re pa haxy va'e Nhanderueete ombouague. Amongue py Nhanderueete reko re ijavy ndovy'aia rupi, ndoikuaai rei vy.

Ha'e gui opaa py ma Nhanderueete ombovai vy oexa uka pavẽ gui ipo'akapave ha'e hi'aranduve va'ea. Ha'e ramo Jó nda'evei ramo vy aipoe'i: “Anhetê ri aikuaa vy e'ỹ xeayvu va'ekue, mba'emo xevy pe iporã vaipa ha'e aikuaa va'erã e'ỹ re anho”, he'i (42.3b). Ha'e rami rire jypy guare gui Nhanderueete omoingo porãve Jó.

Jó heko porã ha'e mba'emo oguerekopaa re ijavyua

¹ Oiko peteĩ ava Uz vyvy pygua, Jó hery va'e. Ha'e va'e ava ma anhetê rupi ipy'a ha'e heko porã va'e. Nhanderueete renonde ojererokyjea rupi vy mba'emo vai gui ojepe'a kuerei va'e.

² Sete gua'y ha'e mboapy guajy kuery oguereko.

³ Hymba kuery ma sete mil vexa'i, três mil camelo, quinhentos toro meme ha'e quinhentos mburika'i. Ixupe omba'eapo va'e kuery voi mbovy rei e'ỹ ikuai. Ha'e rami vy kuaray oua katy ikuai va'e gui oguerekopave va'e oiko.

⁴ Ta'y kuery ma peteĩ-teĩ ro rupi oje'oi 'rã jorire-rire ngaru ojapo aguã. Ha'e rami vy mboapy gueindy kuery oenoĩ kuerei 'rã ha'e kuery reve okaru ha'e oy'u aguã.

⁵ Ha'e kuery okarupa ma nhavõ Jó gua'y kuery oenoĩmba kuerei vy oiky'a'o ukapa 'rã teko vai gui. Ha'e rami vy ko'ẽ ramove opu'ã vy mymba oapy reve ome'ë 'rã Nhanderueete pe ha'e kuery mbovy pa ikuai rami vy, mba'eta aipoe'i: “Xapy'a rei ma xera'y kuery ojevavy ra'e, opy'a py nguete rovai ijavyvai vy”, he'i vy. Ha'e ramigua ae Jó ojapo riaee oikovy.

⁶ Ha'e gui peteĩ ára Nhanderueete ra'y kuery ou okuapy SENHOR renonde ojexa uka aguã. Ha'e kuery reve anha voi ou.*

⁷ Ha'e ramo SENHOR oporandu anha pe:

— Magui tu reju?

Anha ombovai SENHOR:

— Yvy ha'e javi rupi aikoague gui aju — he'i.

* 1:6 “Nhanderueete ra'y kuery” he'ia ma hembiguai anjo kuery re ijavyvy.

⁸ SENHOR oporanduve ju anha pe:

– Rexa pota pa xerembiguai Jó re? Mba'eta vvy re jipoi avave rei ha'e va'e ramigua anhetê rupi ipy'a ha'e heko porã va'e, Nguuete renonde ojererokyjea rupi vvy mba'emo vai gui ojepe'a va'e – he'i.

⁹ Ha'e ramo anha aipoe'i SENHOR pe:

– Jó nda'u rive teve nguete renonde ojererokyjea rupi oiko?

¹⁰ Mba'eta ndee ma repena porã hexe, hoo re ha'e opa mba'e oguereko va'e re guive. Ha'e rami vvy opo py ojapo va'e rei remoingo porã, ha'e rejapo mba'emo vvy re oguereko va'e hetave ovy aguã rami.

¹¹ Ha'e rami teĩ emokuave'ê ndepo, ha'e ixugui eipe'apa opa mba'e oguereko va'e. Ha'e rami vvy rexa 'rã nerenonde py ijayvu vai rã nderovai – he'i.

¹² Ha'e rã SENHOR aipoe'i anha pe:

– Ma'ê, Jó oguereko va'e ha'e javi ma ndepo'akaa py oĩ, ha'e rã hexe anho ta'vy emoĩ eme ndepo – he'i. Ha'e ramo SENHOR renonde gui anha oo ju.

Jó ojexavaia py teĩ ndojejavviague

¹³ Peteĩ ára, ta'y kuery guyke'y jypygua ro py okaru ha'e vinho oy'u okuapy.

¹⁴ Ha'e gui Jó-a py ou peteĩ hembiguai aipoe'i va'e:

– Vaka kuery reve vvy roikarai, ha'e kuery katy'i rupi mburika kuery avi okaru jave

¹⁵ ore kuery re sabeu kuery ou xapy'a vvy ogueraapa. Ha'e rami vvy nerembiguai kuery ikuai va'ekue ojukapa kyxé py. Xee anho'i aa jepe, ndevy pe amombe'u vvy aju – he'i.

¹⁶ Ha'e va'e ijayvu teri reve ou amboae ju. Ha'e vvy aipoe'i:

– Tata Nhanderuete-a guigua yva gui ho'a vvy oapypa ra'e vexa'i ha'e nerembiguai kuery ikuai va'ekue. Ha'e vvy omomba. Xee anho'i aa jepe, ndevy pe amombe'u vvy aju – he'i.

¹⁷ Ha'e va'e ijayvu teri reve ou amboae ju. Ha'e vvy ha'e va'e aipoe'i:

– Caldeu kuery mboapy henda rupi nhomboja'o vvy camelo kuery re ou vvy ogueraapa ra'e. Ha'e vvy ojukapa nerembiguai kuery kyxé py. Xee anho'i aa jepe, ndevy pe amombe'u vvy aju – he'i.

¹⁸ Ha'e va'e voi ijayvu teri reve ou amboae. Ha'e vvy aipoe'i:

– Ndera'y ha'e nderajy kuery tujave va'e ro py okaru ha'e vinho oy'u okuapy jave

¹⁹ tekoa e'ya katy gui vvytu atã opu'ã ovvy vvy oo re ojeapi jova-jovai katy gui. Ha'e ramo ha'e kuery áry ho'a ramo omanomba. Xee anho'i aa jepe, ndevy pe amombe'u vvy aju – he'i.

²⁰ Ha'e ramo Jó opu'ã vvy omondoro oao, onhopĩ oakã ha'e ipukupa oupy vvy rupi. Nhanderuete omboete vvy

²¹ aipoe'i:

– Xepire rei reve aiko'i va'ekue ha'i rye gui, ha'e xepire rei reve ju 'rã aa. SENHOR ma mba'emo me'êa, ha'e oipe'a va'erã avi oiko. Ta'ima'endu'a porã SENHOR rery re! – he'i.

²² Ha'e nunga ha'e javi py Jó ndojejavvi, neĩ nda'ijayvui Nhanderuete ha'eve'ya rami joguerkoa rami.

2

¹ Peteĩ ára Nhanderuete ra'y kuery ou ju SENHOR renonde ojexa uka aguã, ha'e anha voi ha'e kuery reve ou henonde ojexa uka avi aguã.

² Ha'e ramo SENHOR aipoe'i anha pe:

– Magui tu reju?

Anha ombovai SENHOR:

– Vvy ha'e javi rupi aikoague gui aju – he'i.

³ SENHOR oporandu anha pe:

– Rexa pota pa xerembiguai Jó re? Mba'eta vvy re jipoi avave rei ha'e va'e ramigua anhetê rupi ipy'a ha'e heko porã va'e, Nguuete renonde ojererokyjea rupi vai mba'emo vai gui ojepe'a va'e. Ha'e ma oĩ atã ha'evea rami oikoa py, hovai apu'ã vvy amomba rive aguã rami ndee xeapoxe teĩ – he'i.

⁴ Ha'e ramo anha aipoe'i SENHOR pe:

– Opire ha'e javi'i ha'vy tome'ẽ, mba'eta avakue opa mba'e oguereko va'e ome'ẽ' rã guekove rekovia.

⁵ Ekuave'ẽve ju ha'vy, ikãgue ha'e ho'o re epoko. Ha'e rami vvy rexa 'rã nerenonde py nderovai ijayvu vai rã – he'i.

⁶ SENHOR aipoe'i anha pe:

– Ma'ẽ, ndepo'akaa py amboaxa, va'eri ejuka eme ta'vy – he'i.

⁷ Ha'e gui SENHOR-a gui anha oo vvy omomba'eaxy Jó ai vaikue py, ipy mbyte guive ijapyte peve.

⁸ Ha'e ramo Jó uguapy oiny tanhimbu áry, ha'e vvy ojopy peteĩ nhae'ũ ra'ykue onhekarã aguã.

⁹ Ha'e gui ta'yxy ou vvy aipoe'i ixupe:

– Reĩ atã teri va'e ty'y ha'evea rami reikoa py? Ndeayvu vai na Nhan-deruete re, ha'e gui emano.

¹⁰ Ombovai:

– Oikuaa ve'ỹ rei va'e rami ndeayvu. Nhanderuete gui iporã va'e anho ri ty'y jajopy 'rã, ha'e rã iporã e'ỹ va'e ma ndajajopyi avi' rã teve? – he'i. Ha'e rami ha'e javi py Jó ndojejavyi oayvu py.

¹¹ Ha'e gui ma mboapy Jó irũ kuery mba'emo vai hexe oikoague oendu vvy peteĩ-teĩ ou guekoa gui: Temã pygua Elifaz, Sua pygua Bildade ha'e Naamã pygua Zofar. Ha'e va'e kuery jogueroayvu vvy Jó oĩa katy jogueru omombaraete ha'e ombopy'a porã aguã.

¹² Momybry rupi teri ha'e kuery oma'ẽ jogueru vvy ndoexa kuaai okuapy. Ha'e rami vvy onhendu ratã ha'e ojae'o okuapy. Ha'e vvy peteĩ-teĩ oao puku omondoro, ha'e yvate rami oakã áry rupi omombo-mombo vvy ku'i.

¹³ Ha'e rami vvy hexeve uguapy okuapy vvy py. Sete ára ha'e sete pytũ re ikuai va'eri peteĩve hexeve nda'ijayvui peteĩ ayvu py ma voi, haxy ete va'e oendua oexa vvy.

3

Jó otui'iague ára re ijayvu vaiague

¹ Ha'e va'e rire Jó ae ijayvu. Ha'e vvy ijayvu vai otui'iague ára re.

² Ha'e vvy aipoe'i:

³ – Xetui'iague ára ndoikoi ma voi va'e rire, ha'e va'e pytũ “Ixy oguereko peteĩ ava'i”, 'ea va'e avi.

⁴ Ha'e va'e ára pytũmba va'e rire, Nhanderuete yvate gui nopenai ramo, yvate oĩa gui omoexakã e'ỹ va'e rire.

⁵ Pytũ reia ha'e kuaray'ã manoa anho oĩ va'e rire, hi'áry rupi araiapa va'e rire guive.

Ha'e va'e ára omoũmba va'e rire opa marã rei.

⁶ Ha'e va'e pyávy re ma pytũ ete va'e omo'ã va'e rire.

Ma'etỹ re ára mboae ikuai va'e rami toguerovy'aave eme.

Ha'e va'e jaxy pe “Jaxy ikuai va'e regua” ta'eave eme.

- 7 Ha'e va'e pytū imemby e'ŷa va'e rire,
ha'e va'e py nonhenduai va'e rire ovy'a va'e.
- 8 Ijayvu vai kuaa va'e kuery ma ha'e va'e ára re ijayvu vai ma va'e rire,
vixo vaikue ye'ē rupigua momyī kuaa kuery ae.
- 9 Tá, ha'e va'e pytū jaxy-tata ko'ē mbijarā ndojekuaai va'e rire,
ha'e hendy va'e oarōmby ndojekuaai va'e rire.
Ko'ē rai jave ko'ē oexaxe va'e kuery ndoexai ma voi va'e rire.
- 10 Mba'eta ha'e jave py nomboty raka'e ha'i ryepy rokē,
xerexa py ajexavaia aexa e'ŷ aguā.
- 11 – Mba'e re tu xee namanoi raka'e xeryru'i pyve?
Mba'e re tu ha'e va'e gui aiko'i vy ndaxeayvuēvei?
- 12 Mba'e re tu oiko raka'e o'u áry xekuavāarā?
Mba'e re tu oī ikā xemokambuarā?
- 13 Mba'eta ha'e va'e ndoikoi va'e rire aŷ apytu'u porā rei 'rāgue.
Ake ramo xevy oī 'rāgue apytu'u aguā,
- 14 huvixave ha'e nhomongeta va'ety vvy re ikuai va'ekue
onhono porāa aguā ojapo ma voi va'ekue py itui va'e rami,
- 15 ha'e rami e'ŷ vy yvatekueve ouro ha'e prata oguereko va'ekue py
ngoo omonyē va'ekue itui va'e rami,
- 16 ha'e rami e'ŷ vy hyru'i py oī va'e ojuka nhemi va'e rami xee ndaikoi ma voi
va'e rire,
kyrī'i va'e hexakāa peteigueve oexa e'ŷ va'e rami.
- 17 Ha'e py ma ha'eva'e'ŷa rami ikuai va'ekue nanhomoangekovei ma 'rā.
Ikane'ō va'ekue guive ikane'ōgua nho 'rā ha'e py.
- 18 Ha'e py ma escravo-rā ogueraa pyre ikane'ōgua 'rā okuapy,
herekoia kuery ayvu nonhduvevei ramo.
- 19 Ha'e py vvyigueve ha'e yvatekueve ikuai va'ekue itui pavē 'rā,
tembiguai ikuai va'ekue voi opatō pe ve'ŷ ma 'rā ikuai.
- 20 – Mba'erā tu iporiaukue ojapoa ri hendy va'e oexa riae aguā rami?
Mba'erā tu ikuerai va'e okuave aguā rami ojapoa?
- 21 Ha'e kuery ma omano aguā anho oarō okuapy, ha'e rā novaēi.
Ha'e kuery omano aguā oekave 'rā okuapy hepyve va'e onhomi mbyre
oekaa rupi vvy ojo'o va'e gui.
- 22 Ha'e kuery ma onhono porāa rā ovy'a 'rā okuapy,
oguerovy'a rei 'rā vvykua py ovaē vy.
- 23 Mba'erā tu avakue pe oexa ukua 'rā hexakā va'e haperā oikuaa uka e'ŷ re?
Mba'eta Nhanderuete ojoko 'rā joa katy gui e'ŷ-e'ŷ.
- 24 Mba'e re tu xee ha'u va'erā 'rāgue py ajou xepytuē atā aguā,
ha'e yy onhoē va'e rami ajae'o ete aguā?
- 25 Mba'eta akyjea ou ma xe'áry,
aexa'āa oiko ma xere.
- 26 Ndapytu'uvei, naī rivevei, neī naxekane'ōgua kuaavei,
xepy'a reta rei aguā anho ou ramo – he'i.*

4

Jó pe Elifaz ijayvu eteague

¹ Ha'e ramo Temā pygua Elifaz ombovai. Ha'e vy aipoe'i Jó pe:

* **3:26** J ndoikuaai raka'e mba'e re pa ojexavaia. Ha'e rami vy ndovy'aia rupi ijayvu Nhanderuete re. Ha'e gui opaa py Nhanderuete ijayvu ixupe omo'arandua rupi, capítulo 38 guive 40 peve, ha'e rā Jó ma nda'evei ramo ha'e rami ijayvuague re.

- 2 — Xapy'a rei amongue ndevy ijayvu ramo nerendui 'rã ri ty'y?
Ha'e rami avi mava'e tu ojejoko 'rã ijayvu e'ÿ aguã?
- 3 Ma'ë, ndee ma mbovy e'ÿ rei rekombo'e va'ekue,
ha'e ipo kangy va'e remombaraete kuerei va'ekue.
- 4 Ndeayvua py reipytyvõ va'ekue onhepyxanga va'e kuery,
ha'e remombaraete ju va'ekue henapy'ã kangy va'e.
- 5 Ha'e rã aÿ ma ndere ju ha'e nunga ou ramo ndee nerenduxe'i 'rã.
Ndee rejexavai vy nanderekorãve'i.
- 6 Nhanderuete renonde rejeroxyjea rupi ve'ÿ ri ty'y rejerovia,
rearõ reikovya ha'e ndereko porãa rupi ve'ÿ ri ty'y reiko?
- 7 — Nema'endu'a pota ke: Ojejavy e'ÿ va'e pa okanhy 'rã?
Mamo tu heko porã va'e omombaague?
- 8 Xee aexaa rami, mba'emo vai nhotÿare kuery ma
ha'e nungakue ae ju 'rã omono'õ.
- 9 Nhanderuete ipytuë ramo rive ha'e kuery ikuai axy 'rã.
Opoxya rupi oipeju rã okanhymba 'rã.
- 10 Ha'e ramo guary kuery voi inharõ te'i okyri'ri 'rã okororõa gui,
guary ra'y kuery ra'i guive opëmba 'rã.
- 11 Ha'e rami vy guary kuery ikangy 'rã oje'oiivy mba'eve ndojukave'i vy.
Guary kunha ra'y kuery voi opa rupi 'rã oaïmba.
- 12 — Petei ayvu aendu xee ae'ia py omombe'ua rã.
Haxy'i py aendu kuaa xeapyxa py ijayvua mbegue rã.
- 13 Pyávy, ajexa ra'ua re aikuaa pota ete reve,
avakue oke vaipa jave
- 14 ou karamboae xemondyi ha'e xemboryryipaarã.
Xekãgue eteve voi oryryipa.
- 15 Ha'e ramo petei nhe'ë oaxa xerenonde rupi.
Ha'e rami vy ojapo xe'a xerete rupi ikuai va'e opu'ãmba aguã rami.
- 16 Ha'e va'e opyta ho'amy va'eri ndaexa kuaai hova.
Petei mba'e rive ojekuaa aexaa py.
Jypy nonhendui mba'eve. Ha'e gui ma aendu petei aipoe'i va'e:
- 17 “Imarã va'e kuery nda'u heko porã 'rã Nhanderuete renonde?
Avakue nda'u iky'a e'ÿ va'e 'rã oiko imoingoare renonde?
- 18 Ma'ë, Nhanderuete ma guembiguai kuery re ndojeroviai 'rã.
Mba'eta guembiguai anjo kuery re eteve voi oikuaa teko vai oïa.
- 19 Ha'e rã yapo guigua py hoo va'e re katuve ma.
Ha'e kuery ma vvyku'i gui rive ojapo pyre,
ha'e tanambi rami rive ju 'rã omou'ua.
- 20 Aje'ive ha'e kuery itui'i 'rã, ha'e gui ka'arukue ju omombaa 'rã.
Okanhy 'rã raka'e rã peve guarã, avave rei oikuaa pota e'ÿ re.
- 21 Ha'e kuery rekove oipe'aa ramo
omano 'rã 'arandua oupity e'ÿ re”, he'i.

5

Jó Nhanderuete oeka aguã re Elifaz ijayvuague

- 1 — Ejapukai aÿ! Ha'e rami te'i oiko ri nda'u nerenduarã?
Mava'e anjo iky'a e'ÿ va'e pe tu renhepytyvõ uka ta?
- 2 Mba'eta hi'arandu e'ÿ va'e ipoxya ae ombovaipa 'rã.
Inhakã porã e'ÿ va'e ivaia rive 'rã ojuka.
- 3 Xee ma aexa porã hi'arandu e'ÿ va'e onhemoingo porã merami ramo.
Ha'e rami te'i are'y'i re aikuaa hoo oïa ayvu vaipy oikoa.

- 4 Ta'y kuery voi mombyry ikuai ipytyvoarã gui.
Tetã kora rokê py ha'e kuery ojexa uka rã ombopagaa,
heraa jepearã ndoikoi ramo.
- 5 Ha'e kuery onhoty va'ekue ma ijajupa rã ikaruai va'e kuery ho'upa rive 'rã,
juu mbyte rupi henhoi va'ekue voi oipe'apa 'rã.
Ha'e mba'emo oguereko va'ekue ma oikuaa pota rei va'e kuery omokan-
hymba 'rã.
- 6 Mba'eta teko axy ma yvyku'i gui rive ndoikoi,
vyv gui e'y henhoi jajexavai aguã.
- 7 Ha'e rami 'rãgue py avakue ojexavai aguã rami ae 'rã itui'i,
tapyĩ gui tata raviju yvate katy ae 'rã ovevea rami.
- 8 — Ha'e gui xee va'e rire ma aeka 'rãgue Nhanderuete,
ixupe anho amboaxa 'rãgue xereko.
- 9 Mba'eta ha'e ma ojapo 'rã mba'emo tuvixa va'e oikuaa pyrã e'y,
ha'e nhomondyipaarã omombe'u kuaa pyrã e'y.
- 10 Ombo'oky 'rã vvy áry rupi,
omoakỹ 'rã mba'ety ikuai va'e.
- 11 Ha'e rami vy ogueraa jepe 'rã yvyĩgue'i peteĩ henda yvatea py,
ojae'o va'ekue oiko porãa rupi ovy'a nho aguã.
- 12 Ha'e rã jokorea kuery onhembopy'aa ma ha'e ombovaipa 'rã,
opo py ojapoxe va'ekue ndojapo kuaai aguã.
- 13 Ombo'a 'rã oikuaapave va'e nhombotavya py ae.
Ha'e ramo oikuaapa va'e onhembopy'aague opa rive 'rã.*
- 14 Ha'e kuery ma ara py teĩ ojou 'rã pytũa anho,
kuaray mbyte jave teĩ pytũ rupi merami ikuai, opovvyv 'rã oje'oivy.
- 15 Nhanderuete ma jogueraa jepe 'rã ha'e kuery juru gui kyxe oẽ va'e gui,
ipo'akave va'e po gui ogueraa jepe 'rã ojexavai va'e.
- 16 Ha'e rami rã oĩ 'rã iporiaukue'i oarõ okuapy aguã,
ha'e rã joapo vaia kuery ma okyrirĩmba 'rã.
- 17 — Ovy'a ete 'rã avakue Nhanderuete omo'arandu va'e.
Ha'e nunga rupi endu rive eme Ipo'akapave va'e nemo'arandu rã.
- 18 Mba'eta ha'e ma nhomboai 'rã, ha'e gui ha'e ae ju oipoano 'rã.
Nhomomba'eaxy 'rã, ha'e gui opo py ae ju 'rã omonguera.
- 19 Seis-kue rejexavaia gui ha'e ndereraa jepe 'rã,
ha'e sete-a py voi mba'emo vai nanderupityl 'rã.
- 20 Karuai py teĩ ndereraa jepe 'rã remano aguã gui,
joe opu'ãa py guive ndereraa jepe 'rã kyxe po'akaa gui.
- 21 Nderepy 'rã ayvu vai gui,
ha'e ramo mba'emo mbovaipaarã ovaẽ rã rexa teĩ nderekyjei 'rã.
- 22 Mba'emo mbovaipaa ha'e karuai oiko rã repuka 'rã,
vixo ka'aguy regua gui guive nderekyjei 'rã.
- 23 Mba'eta vvy rupi ita ikuai va'e reve voi rejapo 'rã peteĩ rami ikuai porã
aguã,
mymba vvy regua voi ndereve ikuai 'rã peteĩ rami.
- 24 Reikuaa 'rã ndero py mby'a porã oĩa,
ha'e mba'emo rereko va'e ikuai rupi reikuaa pota reovy rã ndoatai 'rã
mba'eve.
- 25 Reikuaa avi 'rã neramymino kuery heta 'rãa,
ndeguigua kuery vvy re jai rogue ikuai va'e rami 'rã heta.
- 26 Ndetuja'i jave teĩ nembraete reve 'rã reo vvyra rupa py,

* 5:13 1 Coríntios 3.19

trigo ojokua pyre hi'ára py porã omono'õa rami.

- 27 — Ma'ë, ha'e nunga re roikuaa pota rã ha'e rami ae.
Ejapyxaka ndee voi, ha'e nunga re eikuaa pota avi reiko porã aguã — he'i.

6

Jó onhemboeko porãa rupi ijayvuague

- 1 Ha'e ramo Jó ombovai:
2 — Ai! Xeayvua re anhetê oikuaa potaa va'e rire,
ha'e mba'emo opejaa py xeporiaua opejaa va'e rire
3 ha'e va'e ma anhetê ita ku'i ye'ë rembe rupi ikuai va'e gui ipoyive 'rãgue.
Ha'e nunga rupi ae xevai reve xeayvu va'ekue.
4 Mba'eta Ipo'akapave va'e ma guembiporu hu'y py xenhyvõmba,
ha'e ramo xenhe'ë py aendu veneno ramigua.
Xerovai meme Nhanderuete ombou xemongyjaarã.
5 Mburika'i vvy'ãa rupigua nda'u nhuũ re okaru reve onhe'ë 'rã teve?
Vaka kuery nda'u onhe'ë 'rã okaru porãa py?
6 Juky e'ÿ re teve ja'u 'rã he'ë e'ÿ va'e?
Tyrã uru rupi'a xiãa re oĩ 'rã teve heea?
7 Xenhe'ë py nda'uxei va'ekue
aÿ ajeguaru reve teĩ ha'u.*
8 — Nhanderuete ajerurea ojapo va'e rire,
aipota va'e ha'e omoingo va'e rire!
9 Nhanderuete pe ha'eve va'e rire xemokanhy voi aguã,
opo oupi vy xejuka ete aguã!
10 Ha'e nunga oiko ma va'e rire xepy'a guaxu 'rãgue,
haxy aendu temaa py teĩ apo-apo 'rãgue avy.
Mba'eta xee ma Iky'a e'ÿ va'e ayvu rovai xeayvu va'e'ÿ.
11 — Mba'e tu arõve ta, xembaraete vy e'ÿ?
Mba'erã tu aikove riae ta, amano aguã rami tema aiko vy?
12 Xembaraetea nda'u ita rami hatã va'e?
Xero'o nda'u overa va'e guigua rami hatã va'e?
13 Any! Naendui ae xepytyvõarã.
Xegui oipe'apaa ma xembaraeterã va'ekue.
14 — Ojexavai va'e pe irũ kuery omboaxya'i oexa uka va'e rire,
Nhanderuete renonde ojererokyjea gui ojepe'a e'ÿ rã.
15 Ha'e rã xeryvy kuery ma anhetê rupi e'ÿ xerereko.
Ha'e kuery ikuai petei yakã oxyry atã vy hembe rupi oĩa rami
16 yro'y ogueroxyry reve,
yro'y apĩ hyku ovy jave,
17 ha'e rami teĩ haku jave oxyry atã va'ekue typa rive va'e rami,
ndaevovovei ha'e oxyryague rupi ndoxyryvei va'e rami.
18 Ha'e ramo uguata va'e kuery yy rekaa rupi ojepekuavo 'rã joguervy tape
oo aguã va'ekue gui,
ha'e vy tekoa e'ÿa katy oje'oi vy omanomba 'rã ha'e py.
19 Temá vvy gui uguata va'e kuery oeka teĩ yy oxyry atã va'e,
Sabá gui uguata va'e kuery voi iporiaupa 'rã yy re.
20 Yy oĩ aguã re ojerovia va'ekue oxĩmba 'rã okuapy.
Oxyryague py ovaë vy ndoikuaavei rei 'rã okuapy.

* 6:7 Apy tembi'u hee e'ÿ va'e re Jó ombojoja, ojexavaia re ijayvu vy.

- 21 Ha'e rami ae peẽ kuery voi xevy pe mba'everã ovare e'ÿ va'e pendekuai.
Mba'eta ajexavai rã pexa vy penhemondyipa rive.
- 22 Xee nda'u aipoa'e: "Peme'ẽ ke mba'emo xevy", ha'e teve?
Tyrã pa "Peme'ẽ mba'emo pereko va'e xepytyvõ aguã", ha'e teve?
- 23 "Xereraa jepe ke xemoingo axya po'akaa gui",
e'ÿ vy "Xerepy ke porayvu e'ÿ va'e kuery po gui", ha'e teve pëvy?
- 24 — Xerekombo'e na, ha'e rã xee akyrirĩ 'rã.
Pemombe'u porãve na mba'e nunga py pa ajevavyague.
- 25 Anhetẽ ayvu ha'evea ramigua ma oenduxe vai pyrã meme!
Ha'e rã peẽ kuery ma mba'erã tu pendeayvu ete xevy?
- 26 Peẽ kuery xemongetaxe ri ty'y xeyvua re,
peteĩ ndaekorãvei va'e yvytu pe rive ijayvu va'e rami xeyvu rire?
- 27 Tyre'ÿ kuery re teve pexa 'rã xortea,
ha'e pejogueroayvu 'rã teve peneirũ repyrã re?†
- 28 Ha'e gui aÿ peẽ kuery xemboaxy'i ri vy pema'ẽ porã xere,
ha'e pexa penerenonde ndaxeapuia.
- 29 Peikuaa pota ju ke, ajerure pëvy, ha'eve'ÿa rami xekuaa e'ÿ aguã.
Peikuaa pota ju, ha'e vy peikuaa 'rã ha'evea rami aikoa.
- 30 Xeyvua py teve ha'eve'ÿa ramigua pendu?
Xejuru py ha'eve'ÿ va'e re xeyvu va'e rire nda'u xee voi ndaikuaai 'rãgue
teve?

7

Nhanderuete pe Jó ijayvuague

- 1 — Yvy re avakue ojexavai aguã rami e'ÿ teve ikuai?
Oikovea ára omba'eapo va'e rami e'ÿ teve ojexavai?
- 2 Escravo kuaray'ã oeka teĩ va'e rami,
ha'e omba'eapo va'e opagaa aguã oarõ va'e rami,
- 3 xevy pe ha'e rami ae avi ome'ëa mba'erã e'ÿ aiko aguã jaxy nhavõ re,
ha'e pytũ aiko axy aguã ome'ëa avi.
- 4 Anhenõ vy aipoa'e: "Mbovy hora nda'u ha'eve 'rã avy ju aguã?"
Ha'e rami teĩ pytũ ipuku ramo
xerupa rupi ajere-jere tema ajupy ko'ẽ peve.
- 5 Xero'o re oĩ taxo ha'e pekue vaikue.
Xepire re ipekue oĩ va'e gui ipeu jepi.
- 6 Xe'ára ma mba'emo mbovyvya gui ipojavave,
ha'e vy opa 'rã arõ e'ÿkue re.
- 7 Nema'endu'a ke xerekovea yvytu rami rive oaxapa vyvoia re.
Xerexa ndoexavei ma 'rã iporã va'e.
- 8 Aÿ xerexa okuapy va'e ma ndaxerexavei ma 'rã.
Ha'e kuery rëxa oxareko rei teĩ xee ndajekuaavei ma 'rã.
- 9 Arai ivaipa reve oaxa va'e rami avi
onhoño porã mbyre noẽvei 'rã.
- 10 Ha'e kuery ndojevyvei 'rã ngoo katy,
ikuaiaague py ae teĩ ha'e kuery re na'ima'endu'aavei ma 'rã.
- 11 — Ha'e nunga rupi ae xee ndajokoi xejuru.
Ha'e rami vy xeyvu 'rã xenhe'ẽ py ajexavaia aendu va'e re,
anhemombe'u 'rã xerekove re ajexavaia rupi.
- 12 Xee nda'u ye'ẽ, e'ÿ vy vixo ye'ẽ rupigua teve,
ndee xerarõ uka aguã?

† 6:27 Apy Jó ijayvu oirũ kuery nomboaxya re.

- 13 Xee aipoa'e: “Xerupa py aña py avy'a 'rã,
xerupa py apytu'u 'rã ajexavaia re xeayvua gui”, ha'e.
- 14 Ha'e rami teĩ ndee xemondyi 'rã mba'emo aexa ra'u va'e gui,
xemongyje aexa merami va'e gui.
- 15 Ha'e nunga rupi xenhe'ẽ pe ha'eveve 'rãgue xejyryvipya va'e rire.
Aiko axy 'rãgue py ha'eveve amano aguã.
- 16 Xevy pe ha'eve ma aikovea.
Raka'e rã peve xee ndaikovexei.
Xereja ha'vy, mba'eta xe'ára ma yvytu rami rive oaxapa vyvoi.
- 17 Mba'e nunga tu avakue ikuai rejou porã aguã,
ha'e kuery re repena aguã?
- 18 Mba'eta ára nhavõ reju reikuaa pota aguã,
ha'e hora nhavõ 'rã rexa pota.
- 19 Raka'e peve tu ndereipe'ai 'rã nderexa xegui?
Raka'e peve 'rã nda'evei xerendyry amokõ aguã?
- 20 Xapy'a rei ajevavy vy mba'e nunga ha'eve'y va'e tu ajapo ndevy,
ndee avakue re reikuaa pota va'e?
Mba'e re tu xeapo hu'y rea'anga aguã,
xejeupe ae ipoyi va'e apyta aguã rami?
- 21 Mba'e re tu neremboguei xereko vaia,
ha'e ndereipe'ai ajevavyague?
Mba'eta aỹ ha'a ta ma yvy rupi.
Ha'e va'e rire ndee xereka vỹ ndaxejouvei ma 'rã — he'i.

8

Nhanderuete reko porãa re Bildade ijavyague

- 1 Ha'e ramo Sua pygua Bildade ombovai:
- 2 — Raka'e peve 'rã tu pova'e nunga re ndeayvu?
Raka'e peve 'rã tu ndejuru gui ndeayvuẽ yvytu atã va'e rami rive?
- 3 Nhanderuete nda'u ha'eve'y'a rami 'rã oikuaa pota?
Ipo'akapa va'e nda'u gueko porãa rupi e'y 'rã nhanderereko?
- 4 Hovai ndera'y kuery ojevavy rire
omombo ma ojevavyague re opaga aguã py.
- 5 Ha'e rami avi xapy'a rei ndee Nhanderuete reka rã,
ha'e Ipo'akapa va'e pe nemboaxy aguã re rejerure rã,
- 6 xapy'a rei handeky'aia ha'e ndereko porãa rupi ri reiko ramo,
are'y re ha'e onhemoĩ 'rã nepytyvõ aguã,
ha'e vy nemoĩ ju 'rã ndereko porãa ojekuaa porã aguã py.
- 7 Jypy reikoague py ma anhetẽ ne'yvyĩ'i va'ekue,
ha'e rã opaa py ma ndeyvate ete 'rã.
- 8 — Ha'e gui aỹ ma xee ajerure ndevy, eporandu na ymagua kuery rekokuere,
eikuaa pota neramoĩ kuery ikuaiague re.
- 9 Mba'eta nhande ma kue'ive guare jaiko vy mba'eve ndajaikuaai.
Ha'e nhande'ára vyv re jaikoa ma kuaray'ã rami oaxa ovy va'e.
- 10 Neramoĩ kuery nanembo'ei ri ty'y,
ha'e kuery nanemongetai ri ty'y?
Ha'e vy ha'e kuery ae o'arandua rupi nomombe'ui ri ty'y po rami?
- 11 Mba'eta papiro renhoĩ ma yapo py anho 'rã yvate,
junco renhoĩ guive yy py anho 'rã oiko porã.
- 12 Ha'e va'e nunga ipyau teri reve ojayaa e'y re teĩ

amboae jai rogue gui ipiru voive 'rã.

- 13 Ha'e rami ae avi ikuai Nhanderuete gui hexarai va'e kuery ha'e javi.
Mba'eta heko vai va'e kuery mba'emo oarõ okuapy va'e opa rive 'rã.
- 14 Ha'e kuery oĩ atã merami teĩ opa xapy'a 'rã,
ha'e kuery ojerovaa ma nhandu kya rami rive 'rã ivaipa.
- 15 Ikyã re amongue ojeko rã oxopa 'rã.
Ha'e va'e re amongue ojopy rã ivaipa rive 'rã.
- 16 Ha'e kuery ma ikuai kuaray py mba'emo rogue oiko porã vy
yvotyty ha'e javi rupi hoky pojava va'e rami.
- 17 Hapo ma onhemamamba 'rã ovy ita ijaty oupy va'e áry rupi,
henhoĩ vy oike 'rã kora hi'aĩ va'e re voi.
- 18 Ha'e rami teĩ xapy'a rei oĩague gui Nhanderuete omondoro ramo
oĩague py ae teĩ hexe na'ima'endu'aavei ma 'rã.
- 19 Ha'e rami rire hekove mba'everã ndovarei!
Ha'e gui vvy ku'i py henhoĩague gui amboae ju 'rã henhoĩ.
- 20 — Ha'e rã anhetẽ rupi ipy'a va'e kuery ma Nhanderuete ndoejai 'rã,
nomboaxai 'rã guive heko vai va'e kuery po py.
- 21 Ha'e ma ndejuru py omoĩ 'rã nderory nho aguã,
nerembe re omoĩ 'rã revy'a aguã.
- 22 Ha'e rã ndejojai reiare kuery ma ojee ae omoĩ 'rã oxĩmba reia.
Heko vai va'e kuery ro okanhymba 'rã — he'i.

9

Nhanderuete pe Jó nombovai kuaaia rami ijayvuague

- 1 Ha'e ramo Jó ombovai vy aipoe'i:
- 2 — Anhetẽ, xee voi aikuaa rã ha'e rami ae.
Ha'e rami teĩ marã rami vy 'rã tu avakue onhemboeko porã Nhanderuete renonde?
- 3 Mba'eta xapy'a rei hexeve avakue nhombojovake ramo
mil-kue oporandua regua neĩ peteĩve ma nombovai kuaai 'rã.
- 4 Ha'e ma opy'a py oikuaapa ha'e ipo'akapave va'e.
Mava'e tu hexe opu'ã reiague gui oo porã ju 'rã?
- 5 Ha'e ma oipe'a 'rã vvyty ikuai va'e oikuaa okuapy e'ỹ re.
Opoxya py ombovaipa 'rã.
- 6 Ha'e ma vvy omomyĩ vy oguero va 'rã oĩa gui,
ha'e ramo ijyta oĩ va'e oryryipa 'rã.
- 7 Kuaray pe ha'e ijayvu rã ndojopevei 'rã.
Omo'ã 'rã guive jaxy-tata ikuai va'e.
- 8 Ha'e ae'i oipyo va'ekue yva,
ha'e ye'ẽ áry rupi uguata 'rã oikovy.
- 9 Ha'e ma jaxy-tata apoare: Ursa, Hendy guaxu va'e,
Eixu, jaxy-tata kuaray ijapu'a'ia katy ikuai va'e guive.
- 10 Ha'e ma mba'emo tuvixa va'e oikuaapy e'ỹ apoa,
mba'emo porã omombe'u kuaapy e'ỹ guive.
- 11 Ma'ẽ, xapy'a rei xeyvy'iry rupi ha'e oaxa rã xee ndaexai 'rã.
Xerenonde rupi ete oiko teĩ xee ndaikuaai 'rã.
- 12 Mba'emo ha'e oipe'a ta ramo mava'e tu ojoko 'rã?
Mava'e tu aipoe'i 'rã ixupe: "Mba'e tu rejapo?"
- 13 — Nhanderuete ma nomboaxa rivei 'rã opoxya.
Ha'e ramo henonde rupi ojero'a 'rã okuapy Egito pygua pytyvõa kuery.
- 14 Ha'e ramo mba'exa tu xee ambovai ta?

- Mba'exa tu aikuaa 'rã xeayvurã, hexeve ajogueroayvu aguã?
- 15 Xee xereko porã va'e rire teĩ ixupe ma ndaxeayvu kuaai 'rãgue.
Ha'e rami 'rãgue py xemboayvuarã pe ajerure 'rãgue xemboaxy aguã re.
- 16 Hery rupi ajapukai rã ombovai teĩ
xee aikuaa rã noendui 'rã ajerurea.
- 17 Mba'eta xemou'ũ vvytu atã va'e py,
ha'e mba'e re'ỹ xemoingo axyvẽ tema.
- 18 Ha'e ndoejai xepytuẽ aguã rive.
Ha'e rami 'rãgue py xere ombou xereko axyarã.
- 19 Xapy'a rei ipo'akaa re aikuaa potaxe ramo ma ha'e aipoe'i 'rã: “Apy ma aĩ.”
Ha'e gui anhemboeko porãxe ri ramo “Mava'e tu xerenoi?” he'ĩ 'rã.
- 20 Xee ma heko porã va'e aiko va'e rire teĩ xeayvu py ae rive 'rãgue aexa uka
xereko vaia.
Anhetẽ rupi xepy'a teĩ ae ma ha'e xekuaa 'rã otekoavy va'e rami.
- 21 — Ha'e rami avi xee ma anhetẽ rupi xepy'a va'e, xenhe'ẽ py ndajeayvu-
veikue py aiko,
neĩ xerekove re ae ma voi napenai.
- 22 Xevy pe ma opa mba'e pete'ĩ rami meme merami.
Ha'e rami vy aipoa'e: “Ha'e ma joo rami 'rã omomba anhetẽ rupi ipy'a
va'e ha'e heko vai va'e”, ha'e.
- 23 Mba'emo vai jojuka xapy'a ramo
ha'e ojojai 'rã ojevavý e'ỹ va'e ojexavai rã.
- 24 Heko vai va'e kuery po py omboaxaa ma vvy
teĩ Nhanderuete omo'ã joguerekoa kuery rova.
Ha'e'ỹ ri ha'e nunga moingoa oiko ramo mava'e tu omoingo?
- 25 — Xe'ára aikoa ma onha va'e gui oaxa pojavave.
Oaxa vyvoi, ha'e rã ndaexai xembovy'aarã va'ekue.
- 26 Oaxa pojava ovy kanoã jai rogue gui ojapo pyre rami,
ha'e taguato vixo'i re oguejy xapy'a va'e rami.
- 27 Xapy'a rei xee aipoa'e 'rã: “Xee xerexarai 'rã ajexavaia re,
ajepe'a 'rã xeporiaua gui, ha'e vy avy'a 'rã”, ha'e.
- 28 Ha'e rami va'e rire teĩ haxy aendu va'e xemongyje teri 'rãgue,
mba'eta aikuaa porã ndee xekuaa 'rã heko porã va'e rami e'ỹ.
- 29 Ha'e rami vy xembopaga 'rãe.
Ha'e ramo mba'erã tu anhea'ãve ta?
- 30 Xapy'a rei yro'y rykukue py ajau,
ha'e kavõ py xepo aiky'a o
- 31 teĩ ndee yapo py ju 'rã xemombo.
Ha'e ramo xeao ae voi ojapo 'rã zegui ojeguarua aguã rami.
- 32 Mba'eta Nhanderuete ma xee ramigua ava e'ỹ oiko.
Ha'e rami e'ỹ va'e rire xee ambovai 'rãgue oremboayvu aguã katy
rojoguerua rupi ma voi.
- 33 Ndoikoi orembyte
ore mokoĩve re opo omoĩ va'erã.
- 34 Xe'ary rupi gui vvyra po'i'i ha'e oipe'a,
ha'e naxemongyjevei ma va'e rire
- 35 ha'eve 'rãgue akyje e'ỹ re xeayvu aguã.
Ha'e rami e'ỹ rã nda'evei xevy.

- 1 — Xenhe'ē py ndarovy'avei ma xerekove.
Xeayvu 'rā ndavy'aia ha'e javi re,
xenhe'ē py ajexavaia aendu reve 'rā xeayvu.
- 2 Aipoa'e 'rā Nhanderuete pe: “Xembopagave eme.
Eikuaa uka porā ke mba'emo vai xere rejou va'e.
- 3 Ndee nda'u xembojexavaixe vai ri?
Mba'eta reja merami neremimoingo ndepo py ae rejapo va'ekue.
Tyrā pa heko vai va'e kuery onhembopy'aa rive rejou porāve?
- 4 Ndee voi teve to'o guigua nderexa va'e?
Avakue oexaa rami ae avi teve ndee voi rejoexa?
- 5 Imarā va'e kuery oikoa ára rami teve nde'ára voi oĩ?
Ha'e ndee reikoa ma'etỹ teve avakue oikoa ma'etỹ rami,
- 6 xereko vaia re reikuaa pota aguã,
ha'e ajevavya re rexa pota aguã?
- 7 Ndee ma reikuaa porā ojevavy va'ety e'ỹ aikoa.
Ha'e rami teĩ ndoikoi ndepo gui xereraa jepearã.
- 8 Ndepō py ae xemboypy ha'e xeapopa va'ekue.
Aỹ ma xemombaxe ju.
- 9 Nema'endu'a ke yapo gui rive xeapoague re.
Ha'e rā aỹ ta'vy yvy ku'i ju xemoingoxe?
- 10 Kamby rami e'ỹ teve renhoē xerekove,
ha'e kamby kekue rami rive teve xeapo?
- 11 Xepire ha'e xero'orā py xemonhemonde,
ha'e gui xekāgue ha'e xerajyrā reipopē va'ekue.
- 12 Xerekoverã reme'ē va'ekue ndeporayvua rupi,
ha'e xere repenaa rupi xerarō va'ekue.
- 13 Ha'e nunga renhomĩ nekuraxō py.
Va'eri aikuaa porā po rami renhembopy'aa.
- 14 Xapy'a rei ajevavy ramo ndee reikuaa pota 'rā.
Ha'e rami vy nerembogueti 'rā xereko vaiague.
- 15 Xapy'a rei xereko vai ramo nda'evei ete 'rā xevy!
Ha'e rami avi xereko porā vy ma nda'evei avi xeakā amopu'ã aguã,
mba'eta aximba reve anho aexa xeporiaukuea.
- 16 Mba'eta xeakā amopu'ã ramo ndee xembo'a 'rā guary inharō va'e rami.
Ha'e vy xerovai rexa uka ju 'rā ndepo'akapaa.
- 17 Rembou ju 'rā xerovai ijayvu va'erã,
ha'e remboeta 'rā xerovai ndevaia.
Mba'emo vai anho rembou 'rā xere opu'ã va'erã.
- 18 Mba'erã tu ha'vy xerenoē raka'e ha'i rye gui?
Ai! Avave xerexa e'ỹ re amano ma voi va'e rire
- 19 xee ndaikoi ma voiague rami 'rāgue aĩ,
ha'e xeryru'i py aĩa guive xereraa 'rāgue xenhono porāa aguã katy.
- 20 Mbovy'i e'ỹ teve oĩ xe'ára?
Epytu'u ke ha'vy, xereja,
xapy'a'i ri jepe xekane'ōgua aguã,
- 21 ha'e xee aa e'ỹ mbove peteĩ henda ha'e gui ajevvy ju e'ỹa katy,
yvy pytũa ha'e manoa'ã oĩa py,
- 22 yvy huũ reia, pytũ etea,
yvy manoa'ã ha'eve'ỹa ramigua anho oĩa,
hendy va'e eteve voi pytũa py”, he'i.

11

Jó ojevavya rami Zofar ijayvuague

- 1 Ha'e ramo Naamá pygua Zofar ju ombovai:
 2 — Nanembovaii 'rã ri ty'y po rami ndeayvu reta rei rã?
 Ha'evea rami teve reiko ndeayvu kuaa etea py?
 3 Ndeayvu reta rivea gui teve avakue okyrirĩ 'rã?
 Ha'e rã ndee rejójai 'rã teve avave rei nemoxĩmbaa ju e'ỹ re?
 4 Mba'eta aipo're: “Xee ma anhetẽgua meme aikuaa va'e,
 ha'e nerenonde iky'a e'ỹ va'e aiko”, 're va'ekue.
 5 Ai! Nhanderuete ijayvu ma va'e rire,
 nderovai ojuru oipe'a va'e rire,
 6 omombe'u porãve 'rãgue 'arandua ndoikuaa ukai teri va'e,
 mba'eta hi'arandua ma anhetẽ va'e meme, joo rami e'ỹ-e'ỹ oikuaa uka
 teĩ.
 Ha'e rami teĩ reikuaa pota pova'e re:
 Amongue henda py Nhanderuete neĩ ndoikuaa potai rejevavya ha'e javi
 re.
 7 — Ndee teve reikuaa 'rã Nhanderuete mba'emo oikuaa uka e'ỹ va'e?
 Reikuaa pota ta teve Ipo'akapa va'e re oĩ va'e ha'e javi re?
 8 Mba'eta hi'arandua ma yvatea rupi peve oo.
 Mba'e tu ndee rejapo kuaa ta?
 Hi'arandua ma vyvkua vaikue gui ipy pukuve va'e.
 Mba'e tu ndee reikuaa ta?
 9 Ko vyv gui eteve voi ipukuve va'e,
 ha'e ye'ẽ gui ipyve va'e.
 10 Xapy'a rei ha'e oaxaa rupi amongue ombo'a vy
 omboayvu aguã katy ogueraa fa ramo mava'e 'rã tu ojoko?
 11 Mba'eta ha'e ma oikuaa avakue ovare e'ỹ va'e ha'e javi,
 oexa pota e'ỹ re oexa ma voi 'rã heko vaia.
 12 Ha'e gui ava hi'arandu e'ỹ va'e onhemoingo kuaa 'rã teve hi'arandu va'e?
 Mburika'ĩ vyv'ã rupigua ra'y ava ojeapo kuaa ramo mae ha'e nunga
 ha'eve.
 13 — Xapy'a rei nekuraxõ rerova vy
 Nhanderuete pe ndepo reupi,
 14 xapy'a rei ndepo py rejapo vaiague mombyry remombo,
 ha'e ndero gui ha'eve'ỹa ramigua reipe'a vy,
 15 ha'e rami vy mae nderova reupi 'rã ndeky'a e'ỹ reve,
 ha'e reĩ atã 'rã mba'eve nemongyjeve e'ỹ re.
 16 Ha'e rami vy nderexarai 'rã rejexavaiague re,
 ha'e nungakue re nema'endu'a teĩ yy oxyry ovy va'ekue re rami rive.
 17 Reikoa ma kuaray mbyte jave hexakãa gui hexakãve 'rã.
 Pytũ oĩa py teĩ ko'ẽa rami 'rã ndevy.
 18 Renhenhandu porã 'rã, mba'eta oĩ ju 'rã rearõ reikovy aguã.
 Ndeyvýry rupi rema'ẽ ma vy reke porã 'rã.
 19 Renheno rejupy ramo avave rei nanemondyi 'rã.
 Heta 'rã ou ndevy onhepytyvõ uka vy.
 20 Ha'e rã heko vai va'e ma ndaexa pyxovei 'rã,
 ha'e kuery onhemi aguã va'ekue ivaipa 'rã.
 Ha'e kuery oarõ okuapya ma ojeapo 'rã inhe'ẽ okanhy aguã rami rive —
 he'i.

12

Oirũ kuery ijayvuague Jó ombovaiague

- ¹ Ha'e ramo Jó ombovai:
- ² — Peẽ kuery anho ma nhi'ã avakue peiko,
ha'e pemano ramo ndoikovei 'rã hi'arandu va'e.
- ³ Ha'e rami avi xee voi peẽ rami xe'arandu va'e.
Xee ma pendegui xe'yvĩve va'e'ỹ.
Mava'e tu ndoikuaai 'rã ha'e ramigua?
- ⁴ Ha'e gui xee ma xeirũ kuery xejojai rei va'e aiko,
Nhanderuete pe ajapukai rã xembovai teĩ.
Mba'eta heko porã ha'e ha'evea rami ikuai va'e ma ojoi rei pyrã meme
ae ikuai.
- ⁵ Iporiau e'ỹ va'e kuery oikuaa rã iporiaukue'i ojou vaipy ikuai.
Ha'e rami vy ha'e kuery omoanha-anha 'rã ho'a rai'i va'e oityxe vy.
- ⁶ Porayvu e'ỹ va'e kuery ikuai py ovy'apa rei 'rã,
Nhanderuete re ijayvu rei va'e kuery ma iporiau e'ỹ va'e meme merami.
Ha'e kuery ngueterã rami oguereko opo mbaraetea rive.
- ⁷ — Ha'e rami teĩ eporandu na aỹ mymba ikuai va'e pe.
Ha'e rã ha'e kuery nembo'e 'rã ha'e nunga re.
Guyra oveve va'e pe reporandu rã ha'e kuery oikuaa uka 'rã ndevy.
- ⁸ Ha'e rami e'ỹ vy eporandu na vvy pe,
ha'e ramo nembo'e 'rã.
Pira ye'ẽ rupigua voi omombe'u porã 'rã ndevy.
- ⁹ Mava'e nda'u ha'e va'e kuery regua ndoikuaai 'rã
SENHOR opo py ha'e nunga ojapopaague?
- ¹⁰ Mba'eta opo py oguereko guemimoingo kuery ha'e javi,
avakue ha'e javive nhe'ẽ guive.
- ¹¹ Xeapyya py nda'u naendu kuaa potai 'rã ayvu aendu va'e,
xejuru py tembi'u heea aendua rami avi?
- ¹² Tyrã pa tujakue'i re anho teve oĩ 'arandua?
Oikove puku va'ekue re anho teve oĩ mba'emo oikuaa aguã?
- ¹³ — Any! Nhanderuete re ae oĩ 'arandua ha'e mbaraetea.
Hexe ma oĩ nhomongeta ha'e mba'emo oikuaapa aguã.
- ¹⁴ Mba'emo ha'e oity va'ekue ma nomopu'ãavei 'rã.
Nhuã py ha'e ombo'a va'ekue avave rei ndoipe'a kuaai 'rã.
- ¹⁵ Yy ha'e ojoko ramo opa mba'e ipirupa 'rã.
Ha'e rã yy ha'e ombou ramo ombovaipa 'rã vvy.
- ¹⁶ Hexe anho oĩ mbaraetea ha'e 'arandua.
Ombotavy pyre ha'e imbotavya ma ha'e oguereko va'e meme.
- ¹⁷ Oipe'a 'rã nhomongeta va'ety kuery nhomongetaague gui,
nhomboayvua kuery voi ojapo 'rã na'inhakã porãvei aguã rami.
- ¹⁸ Ombovaipa 'rã huvixave kuery po'akaa,
ha'e omoxã uka 'rã heravy iku'a rupi.
- ¹⁹ Sacerdote kuery ma ha'e oipe'a 'rã sacerdote ikuaiague gui,
ha'e iporiau e'ỹ va'ekue ma oitypa vyvoi 'rã.
- ²⁰ Ijayvu kuaa va'e kuery gui ha'e oipe'a 'rã ayvu,
ha'e tujakueve gui ma oipe'a 'rã hi'arandua.
- ²¹ Yvatekueve re omoĩ 'rã nomboeteavei aguã,
ha'e ojora 'rã imbarateavei kuery ku'akuaa.
- ²² Pytũ reia gui oexa uka 'rã mba'emo ndoikuaai pyre,
pytũ ana eteve voi ogueru 'rã omoexakã aguã katy.

- 23 Vvy regua kuery ha'e omboetave 'rã, ha'e gui omokanhymba ju 'rã.
Omoaimba 'rã, ha'e gui omboatypa ju 'rã.
- 24 Vvy regua yvatekueve gui oipe'a 'rã 'arandua,
ojapo 'rã tekoa e'ÿ rupi oguata rei aguã rami, tape rupi e'ÿ.
- 25 Ha'e ramo pytũ reia rupi ha'e kuery opovyvy 'rã oje'oivy hendy va'e
ndoguerekoivy,
ojapo 'rã oka'u va'e rami ho'a-o'a oje'oivy aguã rami.

13

Jó anhetê va'e rupi oikoa re ijayvuague

- 1 — Ma'ê, ha'e nunga ha'e javi xerexa oexa ma,
xeapyxa voi oendu ramo xee aikuaa ae ma.
- 2 Peê kuery peikuaa rami ae avi xee voi aikuaa.
Xee ma pendegui xe'yvyive va'e'ÿ.
- 3 Ha'e rami avi Ipo'akapa va'e pe anho 'rã anhemombe'u,
Nhanderuete renonde ae anhemboeko porã ukaxe.
- 4 Mba'eta peê ma anhetêgua 'rãgue py apu rive pemoi.
Peê kuery ha'e javi ma poropoanoa mba'everã ovare e'ÿ va'e rami peiko.
- 5 Peê pekyririmba vyvoi va'e rire!
Ha'e rami vy 'rãe pexa uka pene'arandua!
- 6 Aÿ ma pejapyxaka xereko amombe'u rã,
pendu pota xejuru py mba'emo re xeayvua re.
- 7 Penhombotavya rupi nda'u pendeayvu ta Nhanderuete pemboete ukaxe
vy?
Pemboete ukaxe vy ri nda'u pendeayvu ta apu rupi?
- 8 Ixupe vy ae nda'u peikuaa potaa py peteĩ peayvuvu ta joegui?
Ha'e rami ri ty'y peipytyvô ta Nhanderuete?
- 9 Peê kuery re ha'e oikuaa pota va'e rire nda'u peo jepe 'rãgue?
Ha'e rami e'ÿ vy pombotavy kuaa 'rã teve, amongue va'e rei pombotavya
rami?
- 10 Joegui peteĩ peayvuvu nhemi ramo
pendevy pe ijayvu atã 'rã.
- 11 Napenemongyjei 'rã teve guexakãmbaa py?
Pende'ary nomboui 'rã teve penemongyjarã?
- 12 Pendeayvu jepiaty ma ayvu tanhimbu ramigua rive,
penhemboytaa ma yapo guigua rive.
- 13 — Pekyriri ranhe ke xerenonde, xee ju xeayvu aguã.
Ha'e va'e rire xere toiko oiko va'e rei.
- 14 Xeayvu ta xeraĩ py xero'o areko reve,
ha'e xerekove xepo py ajopy reve.*
- 15 Mba'eta anhetê ri ha'e ma xejuka ta ramo ndarekovei arõ aguã.
Ha'e rami teĩ ae ma xeayvu 'rã xereko re.
- 16 Ha'e rami aiko vy aikuaa aa jepe aguã,
mba'eta heko vai va'e ma ndojexa ukai 'rã henonde.
- 17 Pendu pota ke xeayvua re,
pejapyxaka amombe'u va'e re.
- 18 Areko katu porãmba ma xereko amombe'u aguã.
Aikuaa porã guive Nhanderuete xemboeko porã aguã.
- 19 Mava'e tu xereve ijayvu ete 'rã?

* 13:14 Apy ma ndojeayvuvueikue py Jó ijayvu.

- Ha'e rami oiko ramo xee akyrirĩ 'rã, ha'e xenhe'ẽ amondouka 'rã.
 20 Eme'ẽ xevy po rami mokoĩ ete'i ajerurea.
 Ha'e rami ri rã nanhemivei 'rã nderova gui.
 21 Eipe'a ke ndepo xegui,
 ha'e xemondyive eme xemongyjea py.
 22 Ha'e gui eporandu xevy, ha'e rã xee rombovai 'rã.
 Ha'e rami e'ỹ vy xee ranhe taxeayvu, ha'e gui ndee ju xembovai 'rã.
 23 — Mbovy henda py tu xereko vai ha'e ajejavý?
 Emombe'u porã ke xereko vaia ha'e ajejavya.
 24 Mba'e re tu nderova remo'ã
 nderovaigua rami xerereko vy?
 25 Remongyje ta teve vyvra rogue vyvutu ogueroveve heravy va'e rive?
 Remonha ta teve jai rogue pirukue?
 26 Mba'eta xerovai rembopara mba'emo ipoyi va'e,
 xekunumi reve ajejavýague reikuaa vy.
 27 Ha'e rami vy xepy remboty vyvra pa'ũ py,
 reikuaa pota aikoa ha'e javi re.
 Xejoko imoiny aẽ e'ỹ aguã,
 28 mba'emo ru'ũgue opa ovy va'e,
 e'ỹ vy ajukue vixo'i ho'upa va'e rami aiko teĩ.

14

Nhanderekove oaxa pojava ovya re Jó ijavyuague

- 1 — Kunhague gui itui'i va'ekue ma xapy'a'i 'rã ikuai,
 ha'e kuery re oĩ ojexavai aguã anho.
 2 Itui'i 'rã yvoty ixorĩ va'erã rami rive.
 Kuaray'ã rami okanhy vy ndojekuaavei 'rã.
 3 Ha'e ramigua avakue re ri ty'y reikuaa pota ta,
 ha'e nerenonde remboayvu ta?
 4 Mava'e nda'u ha'eve'ỹa gui oguenoẽ kuaa ta mba'emo ha'eve va'e?
 Avave rei.
 5 Ha'e kuery ikuai aguã ára reipapa ma voi imoiny,
 ndereve ae oĩ mbovy jaxy pa ikuai aguã.
 Avakue rekove rejoko rire
 ha'e va'e rovai ndoaxai 'rãe.
 6 Ha'e kuery re ema'ẽve eme ikane'õgua'i aguã,
 omba'eapo va'e rami o'ára opaa py ovy'a'i aguã.
 7 — Mba'eta vyvra voi oguereko oarõ aguã,
 mba'eta ojayaa ma teĩ hoky jevy nho 'rã,
 mbovy rei e'ỹ 'rã ikuai henhoĩ ju va'ekue.
 8 Vvy re hapo inhyma ramo,
 ha'e vvy py hi'y ipiru ramo
 9 yy reakuã gui rive ju 'rã henhoĩ.
 Ha'e rami vy hapo ju 'rã ovy vyvra ipyau va'e rami.
 10 Ha'e rã avakue ma omano ma vy itui tema 'rã.
 Avakue omano rire mamotu opyta?
 11 Yupa py yy oĩ va'ekue tupa,
 ha'e yakã tupa vy ipiru va'e rami,
 12 ha'e rami ae avi avakue onheno vy nopu'ãvei ma 'rã.
 Yva oime teria ja nomyĩvei 'rã,
 okeague gui nombovya jevyi 'rãe.

- 13 Xenhono porãa ma ramo ndee xemo'ã 'rãgue,
xenhomi 'rãgue ndepoxya ára oaxa peve!
Ha'e gui petei ára rea'anga 'rãgue
xere nema'endu'a ju aguã!
- 14 Avakue omano ma rire nda'u ovy ju 'rã ri?
Ha'e rami rã xee amba'eapo poyi aikovya pukukue re arõ 'rã aikovy
xerekoviarã ovaẽ peve.
- 15 Ndee xerenõ 'rã, ha'e rã xee ma rombovai 'rã.
Rexaxe ju 'rã neremimoingo ndepo py rejapo va'ekue.
- 16 Ha'e rami vy reipapapa 'rã aguataa,
ha'e nanema'endu'avei 'rã ajevavyague re.
- 17 Xereko vaiague re nderexarai 'rã voxa py omboyru pyre re rami,
rejao'ipa 'rã atekoavyague.
- 18 Ha'e rami avi yvyty iku'ipa ha'e ivaiapa 'rã ovy,
itaova voi ho'a 'rã oĩague gui,
- 19 yy omomba 'rã ita,
ha'e tyguaxu vy ogueroxyry 'rã heravy yvy ku'i.
Ha'e rami ae avi ndee rembovaipa 'rã mba'emo avakue oarõ va'e.
- 20 Ha'e kuery re ndepo'aka riae ramo
ha'e kuery opa 'rã oje'oivy.
Ha'e kuery pe nderova amboae rami rexa uka reve
remondouka 'rã mombyry.
- 21 Ta'y kuery omboetea teĩ tuu kuery ndoikuaai 'rã.
Ha'e rami e'ỹ vy omo'yvyĩ'ia teĩ ae ma tuu kuery ndoikuaai rã.
- 22 Ha'e kuery ma guete re anho 'rã oendu haxy va'e,
ha'e guekovea re ae 'rã ojexavai – he'i.

15

Jó reko vaia re Elifaz ijavyuague

- 1 Ha'e ramo Temã pygua Elifaz ombovai:
2 – Hi'arandu va'e nda'u ombovai 'rã yvyty rami rive?
Onhemonyẽ 'rã ri ty'y kuaray oua katy gui yvyty ou va'e py?
- 3 Ayvu mba'everã ovare'ỹ va'e py nda'u ijavyu 'rã,
ayvu nhomoingo porã va'erã py 'rãgue py?
- 4 Mba'eta ndee ma Nhanderuete renonde ojererokyje va'e pe “Ovare va'e'ỹ”
're,
ha'e rejapoxe nomboeteavei aguã rami.
- 5 Mba'eta ndereko vaia rupi ae ndeayvu,
ha'e nhombotavy va'e kuery ayvu anho rejou porãve.
- 6 Ndejuru guigua ae 'rã nembopaga, xee e'ỹ.
Nerembe ae ijavyu nderovai.
- 7 – Ndee teve ava jypy'i itui va'ekue reiko?
Yvyty ikuai e'ỹ mbove ma voi teve reiko raka'e?
- 8 Ndee teve rendu raka'e Nhanderuete opy'a re mba'emo omoĩ rã?
Ndere anho'i teve oĩ 'arandua?
- 9 Mba'e nunga tu ndee reikuaa, ore kuery roikuaa avi va'e'ỹ?
Mba'e nunga 'arandu tu ndere oĩ, ore kuery re oĩ va'e'ỹ?
- 10 Mba'eta oreregua ikuai avi tujakue'i hi'a xiĩmba va'e,
nderu gui voi tujakue'ive va'e.
- 11 Ndee teve nerembovareive ta Nhanderuete nembopy'a guaxu ukaa,
ha'e ayvu porã'i rupi ndevy oreayvua?

- 12 Mba'e re tu rejereraa uka nekuraxõ py oĩ va'e rupi rive?
Mba'e re tu rema'ẽ vaikue rei ri,
- 13 Nhanderuete rovai ndevaia rupi,
ha'e rami ete ndeayvu aguã?
- 14 Marã ramigua tu avakue, iky'a e'ỹ va'e ikuai aguã?
Marã ramigua tu kunha gui itui'i va'ekue, heko porã va'e oiko aguã?
- 15 Ma'ẽ, Nhanderuete ma ndojeroviai neĩ ojeuegua iky'a e'ỹ va'e kuery re.
Ha'e oexa rã neĩ yva re voi iky'a e'ỹ va'e noĩ.
- 16 Avakue katuve ma ojou vaipy ha'e ojeguarupy meme ikuai,
yy oy'u va'e rami mba'emo vai ojee omoĩ va'e!
- Heko vai va'e kuery opagaa aguã re Elifaz ijayvuague*
- 17 — Ejapyxaka ke xeayvua re, ha'e rã rombo'e' rã.
Mba'emo aexa va'ekue amombe'u 'rã ndevy,
- 18 hi'arandu va'e kuery omombe'u va'ekue ae,
nguu kuery gui oendu vy ndoikuaa uka e'ỹi va'ekue.
- 19 (Ha'e va'e kuery pe ae yvy ome'ẽa raka'e,
peteĩve henda rupi amboae regua kuery nda'ikuai.)
- 20 Ha'e rã heko vai va'e kuery ma ko'ẽ nhavõ 'rã ojexavai,
ikuaia ma'etỹ ijapu'a'i 'rã, nhomoingo axya kuery pegua e.
- 21 Ha'e kuery apyxa py onhendu 'rã imongyjarã.
Mba'emo oguerékopa rei teĩ ha'e kuery re ou 'rã imbovaipaaraã.
- 22 Ha'e kuery ndogueroviai pytũ vaikuea gui ojevy ju aguã,
ha'e rami 'rãgue py oarõ kyxe imombaaraã rive.
- 23 Ho'u va'erã oeka oje'oivy vy "Mamo tu oĩ?" he'i 'rã okuapy.
Oikuaa porã avi pytũ aguã ára hexe ou ta maa.
- 24 Jexavaia ha'e moingo axya ma omongyjepa rei 'rã.
Ha'e kuery re ha'e nunga ipo'aka 'rãe, huvixave joe opu'ã aguã oiko katu
porã va'ekue rami,
- 25 Nhanderuete rovai opo oupi rive,
Ipo'akapa va'e ombojaru rei vy.
- 26 Ha'e rami vy hexe opu'ã okuapy onhea'ã rei reve,
hu'y jokoia inhana va'e re rive ojerovia va'e rami.
- 27 Hova re ikyra anho oĩ,
ijyke kyrapa avi
- 28 teĩ tetã ivaipa va'ekue py hekoa,
oo oĩ aguã nda'eveia py,
ombovaipa pyrã py rive ikuai.
- 29 Ha'e nunga rupi ha'e kuery ndojou retai 'rã mba'emo,
mba'emo ojapo va'e noĩ arei 'rã guive,
imba'e rei-rei voi ndaetai 'rã yvy re.
- 30 Ha'e kuery ndoo jepei 'rã pytũ vaikue gui.
Tata rendy vuku-vuku overepa 'rã hoky.
Ha'e gui Nhanderuete ojuru gui oipejua rive 'rã ogueraa.
- 31 Ha'e nunga rupi ovare e'ỹ va'e re ejerovia eme, ndee ae rejekore vy,
mba'eta ovare e'ỹ va'e rive 'rã oĩ ndevy guarã.
- 32 Ha'e nunga omomba 'rã hi'ára ovaẽ e'ỹ mbove,
ha'e ramo hakã nda'ipyauvei ma 'rã.
- 33 Ha'e kuery ikuai 'rã uva aky'i oitypa pyre rami,
ha'e oliveira ipoty ho'apa va'ekue rami rive.
- 34 Mba'eta heko vai va'e kuery heta ikuai teĩ ndata'yi 'rã,
ha'e tata oapypa 'rã nhomba'e rei-rei pe'aare kuery ro.

35 Ha'e kuery ma mba'emo vai anho oguereko'i rire oikuavã'i 'rã teko vai, nhombotavy aguã rive opy'a re omoĩ rire – he'i.

16

Nhanderuete openaa re Jó ijayvuague

- 1 Ha'e ramo Jó ombovai:
 2 – Aendu riae ma ha'e ramigua.
 Peẽ ha'e javive ma xembopy'a porã 'rãgue py xemoangeko rei.
 3 Ndopai 'rã teve vyvutu rami pendeayvua?
 Mba'e tu pendu ra'e ha'e rami ete xembovai aguã?
 4 Xee voi xeayvu kuaa peẽ pendeayvua rami.
 Xee aiko axya rami peẽ peiko axy va'e rire
 xee voi xeayvu reta kuaa 'rãgue peẽ kuery pe,
 penderovai xeakã ambovava reve.
 5 Xee romombaraete kuaa avi 'rãgue xeayvua py,
 xejuru py romboaxya aexa uka va'e py aipe'a aguã haxy pendu va'e!
 6 – Xeayvu ainy teĩ haxy aendu va'e ndoaxai 'rã.
 Ha'e rami e'ỹ vy akyrirĩ teĩ mba'e nunga py 'rã tu anhenhandu porã?
 7 Anhetẽ opa ma xembaraetea areko va'ekue.
 Ndee Xeruete remomba ma xero pygua kuery ha'e javi.
 8 Ha'e nunga aexa uka xexorĩmbaa py,
 xeangaia voi xerovai opu'ã vy xembojexavai riae.
 9 Ndepoxya py xemboa'ypa, xere nandea'ei vy.
 Xerovai neraĩ jekyty ha'e rema'ẽ ratã xerovaigua rami.
 10 Avakue voi xerovai oipe'a okuapy ojuru.
 Ha'e rami vy xere ija'e e'ỹa rupi xepetepa,
 xerovai ha'e javive ijaty okuapy.
 11 Ojerovia e'ỹ va'e po py Nhanderuete xemboaxa,
 heko vai va'e kuery po py ha'a aguã rami xeapo.
 12 Xee aiko porã rei va'ekue ri ha'e xemopẽmba.
 Xeaju'y re ojopy vy xemboa'ypa.
 Xemoĩ guembĩporu hu'y oa'anga aguã.
 13 Xejoko ngu'y py,
 oipyxo xepyky raxĩ re xemboaxy e'ỹ re,
 ha'e ramo xepya' upia onheẽ vvy re.
 14 Xemboguaigague rupi ae ju xemboguai,
 ha'e vy xere ou joe opu'ã va'e ramigua.
 15 Xejee amoĩ ae ajukue voxa guigua,
 ha'e vvy ku'i py aity anhemboyvate reia rupi aikogague.
 16 Ajae'o rã xerova ma pytãmba rei,
 ha'e xerexa pepi ma manoa guigua omo'ãmba,
 17 xepo re ajojukaague noĩ,
 ha'e xeky'a e'ỹa rupi anhembo'e teĩ.
 18 – Ndee vvy, ejao'ĩ eme xeruguy,
 toĩ eme guive ajapukaia onhendu e'ỹa!
 19 Ma'ẽ, aỹ ma voi xereko mombe'u porãvearã oĩ yva re,
 yvate ma oĩ xere ojerure va'erã.
 20 Xeirũ kuery xejojai rei okuapy ramo
 Nhanderuete renonde xerexay reve tema aĩ,
 21 arõ vy Nhanderuete pe ha'e va'e ojerure aguã avakue re,
 oirũ pe avakue ra'y kuery joe ojerurea rami avi.

- 22 Mba'eta ma'etÿa oĩ reta ve'ÿa py
aa 'rã peteĩ tape rupi ndajevyvei aguã.

17

Jó mba'eve noarõveia re ijayvuague

- 1 — Xenhe'ẽ opa ovy ma,
xe'ára voi opa avi ovy,
ha'e xerenõde oĩ va'e ma xenhono porãa aguã anho.
- 2 Anhetẽ porojoi rei va'e kuery xembojere rei okuapy,
xerexa py xemoangeko reia kuery anho rei aexa.
- 3 Ha'e gui eme'ẽ xeivy mba'emo aikuaa aguã ndee xemboeko porã 'rãa.
Enhemoĩ ndee ae ha'e nunga kuaa ukaarã.
Mba'eta ndee e'ÿ vy mava'e 'rã tu ikuaa ukaarã oĩ?
- 4 Mba'e ha'e kuery kuraxõ remboty ma hi'arandua oĩ e'ÿ aguã.
Ha'e rami vy neremboyvatevei ma.
- 5 Amongue oirũ kuery imombaarã pe omboaxa ramo
ta'y kuery voi ndaexa pyxovei 'rã.
- 6 — Ha'e rã xee ma xemoĩa heta va'e kuery xejojai rei okuapy aguã.
Xemoingoa xerova re onyvõmbaa rei aguã.
- 7 Ha'e nunga rupi ae ndaxerexa pyxovei ma xeporiau rã,
ha'e xerete regua ha'e javi kuaray'ã rami ndojekuaa porãve.
- 8 Heko porã va'e kuery xerexa vy onhemondyipa rei okuapy.
Ha'e rami vy ojevavy e'ÿ va'e kuery opu'ã 'rã heko vai va'e rovai.
- 9 Ha'e rami teĩ heko porã va'e kuery oo tema 'rã guape rupi ae,
ipo ky'a e'ÿ va'e kuery imbaraeveve 'rã oje'oivy.
- 10 Ha'e gui peẽ kuery ha'e javi pejevvy, peju ju kyvõ katy.
Ha'e rami aui peẽ kuery regua peteĩve ma ndajouĩ 'rã hi'arandu va'e.
- 11 Xe'ára oaxa ma ovy,
anhembopy'aague voi oaxa rivepa ma,
xepy'a re aipotaa amoĩ va'ekue ha'e javi.
- 12 Xeivy pe pytũ peikuaa uka ára oĩa rami rive.
Ha'e vy aipõ peje: “Pytũ teri teĩ hendy va'e ovaẽ rai'i ma”, peje rive.
- 13 Ha'e rã xee ma xenhono porãa aguã py arõ xerorã,
pytũa py ae xeruparã itui.
- 14 Xenhono porãarã pe ajapukai vy “Ndee ma xeru”, ha'e.
Taxo ikuai va'e pe voi “Peẽ ma ha'i ha'e xereindy kuery”, ha'e.
- 15 Ha'e gui mba'e tu oĩ arõ aikovy aguã?
Tá, xee arõ va'e mava'e 'rã tu oikuaa?
- 16 Ha'e nunga oguejy 'rã manoa rokẽ peve
xereve yvy ku'i py apytu'u ma javẽ — he'i.

18

Heko vai va'e kuery opa aguã re Bildade ijayvuague

- 1 Ha'e ramo Sua pygua Bildade ju ombovai:
- 2 — Raka'e peve 'rã tu ndeayvu aguã re renhea'ã?
Eikuaa pota porã ranhe, ha'e gui ma jajogueroayvu 'rã.
- 3 Mba'e re tu mymba rami ri ndee orekuaa,
ha'e hi'arandu e'ÿ va'e roikoa rami reikuaa?
- 4 Ai! Ndee ndepoxya py ae renhemboa'ypa va'e,
ndere vy ri nda'u roejapa ta yvy?
Ha'e itaova ikuai va'e nda'u ovã 'rã oĩague gui?

- 5 — Anhetē, heko vai va'e kuery rataendy ogue 'rã,
neĩ hata raviju ma voi ndojekuaavei 'rã.
- 6 Ha'e kuery ro rupi hendy va'e oĩ va'ekue pytũmba 'rã,
yvate tataendy oupi imoiny va'ekue ogue 'rã.
- 7 Oguata porã oje'oivyague gui ipyxyry 'rã ovy,
ha'e gui onhembopy'aague py ae oitya 'rã.
- 8 Mba'eta ha'e kuery py ae ombo'a 'rã,
nhuã juru áry rupi ae oo rire.
- 9 Mba'emo mbo'aa ojopy 'rã ipyta rupi,
ha'e nhuã ojopy 'rã.
- 10 Ha'e kuery ndoexai 'rã ixã vvy rupi itui va'e,
neĩ imbo'aarã tape py oĩ va'e.
- 11 Jova-jovai katy gui imongyjaarã ou vvy omondyi 'rã,
omonha 'rã heravy oikoa nhavõ rupi.
- 12 Ha'e kuery áry ou 'rã imoingo axyarã omomba aguã,
ha'e iporiau aguã oarõ 'rã ijyvýry.
- 13 Ha'e nunga ombovaipa 'rã hete regua ha'e javi.
Manoa regua jypygua omomba 'rã.
- 14 Heko vai va'e kuery oipe'aa 'rã ngoo py ojerovia oinyague gui,
ha'e vvy ogueraa 'rã imongyjea tuvixave va'ea py.
- 15 Hoo pygua kuery peteĩve ma noĩvei 'rã hogue py,
ha'e oĩague rupi omoaĩa 'rã enxofre.
- 16 Iguy rupi hapo ipirupa 'rã,
ha'e rã hakã ma hi'áry rupi 'rã ipirupa.
- 17 Ha'e kuery re na'ima'endu'aavei 'rã vvy re,
ha'e tetã mbyte gui nonhenduvei 'rã hery.
- 18 Hendya gui ha'e kuery omomboa 'rã pytũa py,
oipe'apaa 'rã vvy gui.
- 19 Ndata'yi neĩ namyminoi 'rã guetarã kuery mbyte,
ha'e hoo pygua kuery peteĩve ma ndoikovevei 'rã hogue py.
- 20 Okanhague ára gui kuaray oikea katygua kuery onhemondyipa 'rã,
ko'ëa katygua kuery voi okyjepa 'rã okuapy.
- 21 Anhetē ha'e rami ae heko vai va'e kuery reko,
ha'e rami ae opa 'rã Nhanderuate oikuaa e'ỹ va'e kuery — he'i.

19

Jó ojexavai teĩ hepyarã oikoa rami ijayvuague

- 1 Ha'e ramo Jó ombovai:
- 2 — Raka'e peve 'rã tu pemoingo axy xenhe'ẽ,
ha'e ayvu py xemou'ũmba rive?
- 3 Dez-kue ma pendeayvu rei xere,
xembojexavai aguã napexĩ vvy.
- 4 Xapy'a rei anhetē xee ajevavy va'e rire
xere anho 'rãgue oĩ ajevavyague re apaga aguã.
- 5 Xapy'a rei xerovai penhemboyyvatexe,
ha'e xemo'vvy'ĩ'ague re pendeayvu reixe vvy,
- 6 peikuaa porã pota aỹ pova'e re:
Nhanderuate ae xemoingo axy va'ekue okya py xejoko vvy.*

* 19:6 Jó ma "Nhanderuate xemoingo axy" he'i va'eri oayvu ha'e oguerovy'a (2.3-6).

- 7 Ajapukai: “Xemomba ta!” ha'e teĩ noenduai.
 “Xepytyvõ ke!” ha'e teĩ ndoikoi xemboeko porãarã.
- 8 Xerape ha'e ojoko rã nda'evei aave aguã.
 Xee aa aguã rupi ha'e omoĩ pytũa.
- 9 Omboetepy aikoague gui xepe'a vy
 xeakã gui omboi xembojeguaarã oĩ va'ekue.
- 10 Jova-jovaive gui xereity rire aa ma ainy.
 Xegui oipe'a arõ va'ekue yvyra hi'aĩague gui oapo'o va'e rami.
- 11 Xerovai hendy ipoxya,
 ngovaigua rami xerereko ramo.
- 12 Ixondaro kuery ou okuapy xere.
 Xerupity aguã ha'e kuery oguereko katu guaperã,
 ha'e vy xero yvýry rupi xejoko okuapy.
- 13 Xegui ha'e oipe'a xeryvy kuery mombyry.
 Xekuaa va'e kuery voi ojepe'apa xegui, xerexa va'ety e'ỹ rami rive.
- 14 Xeretarã kuery xerejapa oje'oivy,
 ha'e xekuaa va'e kuery hexaraipa ma xegui.
- 15 Xero py amovaẽ va'ekue ha'e xerembiguai kuery ma amboae yvy regua
 rami xekuaa,
 ha'e kuery pe rã yvy mboae regua aiko.
- 16 Amongakuaa va'ekue ma aenoĩ teĩ naxembovaivei,
 mba'emo re xee ae ajerure porã'i teĩ.
- 17 Xera'yxy ma noetũxevei ma xepytuẽa,
 ha'e xeryvy kuery pe ojeguarupy aiko xereakuã vaikue va'e vy.
- 18 Kyrĩgue voi naxemovaẽxevei,
 xee apu'ãxe rã xejojai rei okuapy.
- 19 Xerayvu ete va'ekue xembojeguarupa okuapy,
 ha'e xee ayvu va'ekue voi xerovaigua onhemoingo.
- 20 Xepire ojapa ma xekãgue ha'e xero'o re,
 ha'e haxy'i py aa jepe nho.
- 21 Xemboaxy ke, xerembiayvu kuery.
 Xemboaxy, mba'eta Nhanderuete po xerupity.
- 22 Mba'e re tu xemonha rei pekuapy Nhanderuete xemonhaa rami?
 Mba'e re tu ndapepytu'ui ri xero'o pemombaa gui?
- 23 Xeayvua omboparaa va'e rire!
 Kuaxia re ipara oiny va'e rire!
- 24 Ferro rakua ha'e chumbo reve
 ita re ipara va'e rire raka'e rã peve guarã!
- 25 — Mba'eta xee aikuaa xerepyarã oikoa,
 ha'e opaa py opu'a rã kova'e yvy re.
- 26 Ha'e va'e rire kova'e xepire ivaipa ma teĩ
 xero'o reve ae rã aexa Nhanderuete.
- 27 Aexa 'rã xee ae, xerexa py ae aexa 'rã, amboae nda'ei.
 Aexaxe ete rã
 xekuraxõ na'imbaraetevei ma xeryepy py.
- 28 Xapy'a rei aipopeje 'rã: “Marã rami 'rã tu romoingo axy?
 Ndekãuxa ae upe va'e mba'emo vai oiko”, peje teĩ
- 29 pejererokyje ikyxẽ gui,
 mba'eta xere pendeayvua re ou 'rã ipoxya,
 pendere oikuaa pota va'erã oikoa peikuaa aguã — he'i.

20

Heko vai va'e kuery ojexavai aguã re Zofar ijayvuague

- 1 Ha'e ramo Naamá pygua Zofar ju ombovai:
- 2 — Aikuaa va'e re xeayvuxe vy
ajapura rombovai aguã.
- 3 Xee aendu ndeayvu etea xemoxĩmba va'e,
xenhe'ẽ py aendu aikuaa va'e rupi rombovaixea.
- 4 Ndee ndereikuaai teve ha'e javi oiko ypy guive,
yvy re avakue omoingo ypya guive
- 5 heko vai va'e kuery xapy'a'i rive ovy'a okuapy,
ojerovia e'ỹ va'e kuery ovy'a xapy'a'i 'rãa?
- 6 Ha'e kuery ojejou porãa yva re peve oo,
ha'e arai re peve oakã oupi teĩ ae ma
- 7 hu'ũmba 'rã raka'e rã peve guarã, hepoxi rami rive.
Ha'e rã oexa va'ety kuery "Mamo tu ikuai?" he'i 'rã okuapy.
- 8 Ha'e kuery ma oexa ra'u pyre rami okanhymba 'rã,
ha'e rã ndojouavei 'rã.
Omonhaa 'rã imondovy pyávy mba'emo oexa pyre rami.
- 9 Hexaare kuery ndoexavei ma 'rã,
ikuaiaague py ae teĩ ha'e kuery re na'ima'endu'aavei ma 'rã.
- 10 Ta'y kuery ju onhea'ã 'rã iporiaukue'i oguerorya rupi,
ha'e vy opo py ae ome'ẽmba ju 'rã imba'e rei-rei oipe'aa va'ekue.
- 11 Ikãgue kunumi jave rami imbaraete teĩ,
imbaraete reve 'rã itui yvy ku'i rupi.
- 12 — Ha'e kuery pe rã ijuru py mba'emo vai he'ẽ 'rã,
ha'e vy oapekũ guy py oguereko.
- 13 He'ẽ ramo nomokõxei vy
oguereko ranhe 'rã ojuru py.
- 14 Ha'e rami teĩ hyepy py ma amboae rami 'rã ojeapo.
Mboi guigua rami 'rã iro vaikue ojeapo hyepy py.
- 15 Mba'emo oguerekopa va'e omokõ va'ekue ombojevypa ju 'rã.
Nhanderuete ae 'rã ojapo guyepy gui ombojevypa aguã rami.
- 16 Mboi guigua veneno oy'u rire
inhapekũ ae ju ojuka 'rã.
- 17 Ha'e kuery ndoguerovy'ai 'rã yakã'i oexa vy,
neĩ ei ha'e kamby yakã rami oxyry va'e.
- 18 Mba'eta omba'epoague repy ojou va'ekue omokanhymba ju 'rã
mba'eve ho'u e'ỹ re.
Ojeupe guarã ojopy va'ekue regua peteĩve henda py ndojoui 'rã om-
bovy'aarã,
- 19 ha'e kuery iporiaukue'i omoingo axy ha'e noipytyvõi rire,
ha'e oo ojapo va'ekue'ỹ gui mba'emo oipe'apa rire.
- 20 — Oipotapa reia gui ndojepe'ai rire
nda'evei 'rã mba'emo oipota va'ekue ogueraa jepe aguã.
- 21 Oipotapa reia gui ndopytu'ui rire
imba'e rei-rei noĩ arei 'rã.
- 22 Ojoupa ete maa py ae 'rã ojexavai.
Ha'e kuery re ou 'rã opa marãgua imomboriauarã.
- 23 Ha'e kuery rye monyẽarã Nhanderuete ombou 'rã opoxy etea.
Tembi'u 'rãgue py ha'e nunga anho ombou 'rã oky rami ha'e kuery áry.
- 24 Tembiporu ferro guigua gui ha'e kuery ojava teĩ

- guyrapa overa va'e guigua py 'rã onhyvõa.
- 25 Ha'e ramo okupe gui hu'y oekyi rã overa rei 'rã huguy re.
Ha'e ramo oendu 'rã onhemondyia.
- 26 Ha'e kuery peguarã omoia 'rã opa marã ojexavai aguã.
Tata omomba 'rã avave rei oipeju e'y tei,
hoo py opyta va'ekue-'ekue omomba peve.
- 27 Yva gui oikuaa ukaa 'rã heko vaia.
Ha'e rã yvy gui ma opu'ã 'rã hovai guarã.
- 28 Ngoo py oguerekopa va'ekue oipe'apaa 'rã
Nhanderuete poxya ára py, yy onhoëa va'e rami.
- 29 Ha'e ramigua ae 'rã avakue heko vai va'e ojopy Nhanderuete po gui.
Ha'e nunga anho ha'e kuery peguarã oi Nhanderuete ijayvuague rami
vy – he'i.

21

Heko vai va'e kuery ovy'aa re Jó ijayvuague

- 1 Ha'e ramo Jó ombovai:
- 2 – Pendu porã pota ke xeayvua.
Ha'e ramia py peë xembopy'a porã 'rã.
- 3 Xereroangekove eme, ha'e rã xee ju xeayvu 'rã.
Ha'e gui xeayvupa ma ramo mae ha'eve 'rã xejojaive aguã.
- 4 Avakue re rive teve xee xeayvu ndavy'aia rupi?
Mba'eta re'y teve arõ are aguã nda'evei?
- 5 Pema'ë xere, ha'e vy pekyriri 'rã.
Ha'e rami vy pejoko 'rã pendejuru pendepo py.
- 6 Mba'eta ha'e nunga re xema'endu'a vy rive ndaxerekorãvei,
ha'e xero'o ha'e javi re aendu xepirĩmbaa.
- 7 – Ha'e gui mba'exa tu heko vai va'e kuery okuave are?
Mba'eta ha'e kuery tuja'i tei ipo'akapave tema 'rã.
- 8 Henonde ma ta'y kuery ikuai porã 'rã.
Guamymino kuery voi oexa avi 'rã.
- 9 Ha'e kuery ro rupi oi mby'a porã,
ha'e Nhanderuete nombopagai 'rã yvyra po'i py.
- 10 Hymba toro ma ta'y'i 'rã ma'etý nhavõ,
hymba vaka ta'y vy ndoityi 'rã.
- 11 Hoo pygua kyrigue'i ma onha-onha 'rã okuapy vexe'i rami,
ta'y kue'iry voi opo-opo 'rã ovy'a vy.
- 12 Oporaei 'rã okuapy pandeiro ha'e ixã reta va'e reve,
mimby pu guive oendu vy oguerovy'a vaipa 'rã.
- 13 Ára nhavõ ha'e kuery oaxa 'rã oguerekopaa py,
mby'a porã reve oguejy peve yvyra rupa py.
- 14 Ha'e kuery ae 'rã aipoe'i Nhanderuete pe: “Ejepe'a ke oregui!
Ndoroiquaaxei ndeguigua tape.
- 15 Mba'eta mava'e tu Ipo'akapa va'e, ixupe jaiko aguã?
Mba'e tu jajopy 'rã ixupe nhanhembo'eague re?” he'i 'rã okuapy.
- 16 Ha'e rami tei ma'ë, ha'e kuery oguerekopa aguã ma ipo gui ae e'y ou.
Xevy pe nda'evei ae heko vai va'e kuery onhemongetaa rami aiko aguã!
- 17 – Mbovykue tu heko vai va'e kuery rataendy omboguea?
Mbovykue tu ha'e kuery áry omboua 'rã imombaarã?

- Mbovykue tu Nhanderuete opoxya rupi ombou 'rã ha'e kuery ikuai axy aguã?
- 18 Mbovykue tu ha'e kuery omoxëa 'rã jai pirekue yvytu ogueroeve heravy va'e rami,
e'ÿ vy mba'emo pirekue yvytu jere ogueraa va'e rami?
- 19 Ha'e rã peë kuery aipopeje: "Nhanderuete ma oarõ 'rã heko vai va'e ra'y kuery ombopaga aguã", peje 'rã.
Ha'e rami teĩ ha'e kuery ae Nhanderuete ombopaga va'e rire, ha'e kuery ae oendu aguã haxya.
- 20 Ha'e kuery ae toexa imombaarã ou rã,
ha'e kuery ae toy'u Ipo'akapa va'e poxya gui.
- 21 Mba'eta ha'e kuery omano ma rire, hekove oipe'aa ma ramo,
mba'exa tu ha'e kuery oendu 'rã ngoo pyguare kuery reko gui?
- 22 Amongue nda'u omo'arandu kuaa 'rã Nhanderuete?
Mba'eta ha'e ma yva re ikuai va'e re voi oikuaa pota va'e.
- 23 Amongue ma imbaraete reve 'rã omano,
heko eta rei e'ÿ, mba'eve rei oendu e'ÿ re guive,
- 24 imba'e yryru kamby tynyë reve,
ha'e ikãgue ratã e'ÿa hexaĩmba rei reve.
- 25 Ha'e rã amboae kuery ma ikuera rei reve 'rã omano,
mba'emo porã ndojoui rire.
- 26 Ha'e rami teĩ mokoĩve regua joapy 'rã ikuai yvy ku'i py,
taxo ojao'ipa aguã py.
- 27 — Ma'ë, xee aikuaa ae ma pejapoxea,
mba'eta ha'eve'ÿa rami penhembopy'a xemborexavaive aguã re.
- 28 Mba'eta aipopeje: "Mamo tu opyta yvateve va'e teko vai rupi oiko va'e rogue?" peje 'rã.
- 29 Ha'e rami teĩ peporandu na oguataa rupi ikuai va'e pe.
Napendu potai teve mba'emo ha'e kuery omombe'u rã?
- 30 Mba'eta aipoe'i 'rã: "Jexavaia ára py heko vai va'e kuery omboaxya 'rã,
ogueraa jepea 'rã poxya ára gui", he'i 'rã.
- 31 Mava'e tu omboayvu 'rã ha'e kuery ikuai re?
Mava'e tu ombopaga 'rã ojapo vaiague re?
- 32 Mba'eta opaa py ha'e kuery retetekue ogueraa 'rã onhono porãa aguã katy,
ha'e onhono porãague re openaa 'rã.
- 33 Ha'e kuery rupa áry yvy itui va'e nda'ipoyi 'rã,
ha'e avakue ha'e javi oje'oi 'rã hetekue rakykue,
henonde oje'oi va'e voi mbovy rei e'ÿa rami avi.
- 34 Ha'e nunga rupi mba'e re tu xembopy'a porãa rupi merami teĩ pendeayvu rive?
Pembovaia ha'e javi re ma apu anho oĩ — he'i.

22

Jó ojevavy etea rami Elifaz ijayvuague

- 1 Ha'e ramo Temã pygua Elifaz ju ombovai:
- 2 — Ha'e gui avakue nda'u mba'emo ovare 'rã ri Nhanderuete pe?
Any, oikuaapa va'e teĩ ojeupe ae ovare va'e.
- 3 Tyrã pa ndereko porãa teve ombovy'a 'rã Ipo'akapa va'e?
Xapy'a rei ndee rejevavy e'ÿ re reiko rã ha'e ojou porã 'rã teve?
- 4 Nhanderuete renonde rejerojyja re teve nembopaga,
nderovai oikuaa potaa py?

- 5 Ndereko vaia ndatuvixai teve?
Rejevavya ma opa va'erã e'ÿ teve?
- 6 Mba'eta mba'e re'ÿ reipe'a mba'emo nderyvy gui,
ha'e iporiaukue'i gui voi reipe'a ijao.
- 7 Ikane'õ va'e pe ma yy nereme'ëi oy'u aguã,
okaruxe va'e pe voi nerakãte'ÿ tembi'u re.
- 8 Ipo'akakueve pe rive yvy itui,
avakue yvatekueve anho 'rã ikuai ha'e py.
- 9 Ha'e rã imeve'ÿ va'e kuery ma ipo rei reve rembojevý,
ha'e tyre'ÿ kuery mbaraetea remomba.
- 10 Ha'e nunga rupi ae nhuã ndejokopa,
ha'e rekyjea rendu xapy'a vy renhemondyipa rei,
- 11 pytãa guive, mba'eve rexa e'ÿ teĩ.
Ha'e ramo ae yy tyguaxu va'e ndeao'i 'rã.
- 12 — Yva re yvatevea py e'ÿ teve Nhanderuete oĩ?
Ema'ẽ ha'vy jaxy-tata yva re ikuai va'e re.
Ha'e va'e ma nda'yvate ma ra'agai!
- 13 Ha'e rami teĩ aipo're: “Mba'e tu Nhanderuete oikuaa?
Ha'e nda'u oikuaa pota 'rã mba'emo re,
oexa 'rã teve pytũ ana rupi?”
- 14 Mba'eta yva apy rupi ha'e oguata oikovya rupi
arai ana ojaõ'i 'rã
mba'emo oexa aguã rami e'ÿ”, 're.
- 15 Ha'e gui ndee nda'u reikoxe teri tape ymague rupi,
heko vai va'e kuery ikuaiaty rupi?
- 16 Ha'e va'e kuery ma oipe'apaa vyvoi raka'e hi'ára ovaẽ e'ÿ mbove.
Ha'e kuery ytarã oĩ va'ekue ma xxyry atã va'e ogueraapa.
- 17 Mba'eta Nhanderuete pe aipoe'i: “Ejepe'a ke oreá gui!
Mba'e tu Ipo'akapa va'e ojapo 'rã orere?” he'i rire.
- 18 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ro ha'e omonyẽ mba'emo porã anho.
Ha'e rã xevey pe nda'evei ae heko vai va'e kuery onhemongetaa rami aiko
aguã.
- 19 Ha'e kuery opa rã heko porã va'e kuery oexa vy ovy'a 'rã.
Ha'e kuery re ojevavy e'ÿ va'e opuka 'rã.
- 20 Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Anhetẽ, nhanderoaigua kuery omombaa ra'e,
ha'e rã mba'emo oeja va'ekue ma tata ju omomba”, he'i 'rã okuapy.
- 21 — Ha'e nunga rupi peteĩ rami ju pota ke eiko Nhanderuete reve,
revy'a nho aguã.
Ha'e ramo ndere ou 'rã iporã va'e.
- 22 Ajerure ndevy, ejapyxaka porã pota ke nembo'e rã,
ha'e ndepy'a re emoĩ ijayvua.
- 23 Mba'eta Ipo'akapa va'e pe rejeko rerova uka ramo reiko porã ju 'rã.
Xapy'a rei ndero gui mba'emo vai reipe'a ramo,
- 24 ha'e ouro rereko va'e yvy ku'i py remombo ramo,
ouro Ofir guigua rereko teĩ yakã'i rupi ita ikuai va'e mbyte rupi re-
mombo ri ramo,
- 25 ha'e ramo Ipo'akapa va'e ae 'rã ndevyguá oiko
ouro ha'e prata oiporavo pyre rami.
- 26 Mba'eta rerovy'a 'rã Ipo'akapa va'e anho,
ha'e nderova rembovy 'rã Nhanderuete-a katy.
- 27 Ixupe rejapukai ramo oendu 'rã,
ha'e ixupe ju rejapo 'rã renhemboayvuaque.

- 28 Mba'emo rejapo aguã re renhembopy'a ramo oiko porã 'rã,
ha'e tape reikoa rupi omoexakãmba 'rã.
- 29 Nhomu'vyvĩ'ia rã rexa vy "Emopu'ã ju ke" 're ramo
Nhanderuete ogueraa jepe 'rã onhemo'vyvĩ'i va'ekue,
- 30 oepy 'rã ojevavy va'ekue teĩ.
Ndepo iky'a e'ÿa re oma'ẽ vy 'rã ogueraa jepe – he'i.

23

Nhanderuete renonde Jó ojexa ukaxea re ijayvuague

- 1 Ha'e ramo Jó ombovai:
- 2 – Aÿ voi ju xeayvu ta opu'ã rei va'e rami,
xepo py xepoaëa ajoko teĩ.
- 3 Ai! Xee aikuaa va'e rire Nhanderuete ajou aguã!
Ha'e rami vy ajexa uka 'rãgue oikuaa pota oinya py.
- 4 Henonde anhemombe'u porã 'rãgue,
xejuru amonyẽ 'rãgue aikoa re xeayvu aguã.
- 5 Ha'e rami vy xembovai rã aikuaa 'rãgue,
aendu kuaa 'rãgue xevy ijayvu rã.
- 6 Opo'aka etea rupi nda'u ijayvu ete 'rãgue xevy?
Any, oikuaa pota porã'i 'rãgue xere.
- 7 Ha'e py ma heko porã va'e ijayvu 'rãgue hexeve,
ha'e raka'e rã peve xee aa jepe 'rãgue xemboayvu aguã gui.
- 8 – Ha'e rami teĩ ma'ẽ, xerenonde katy xee aa rã noĩ 'rã ha'e py.
Xerakykue katy ajevvy teĩ ha'e py voi ndajoui.
- 9 Xeaxua katy mba'emo ojapo teĩ xee ndaexa reguai.
Xeaxua katy voi onhemi rã xee ndaexai 'rãe.
- 10 Ha'e rã ha'e ma oikuaapa xee aikoa.
Xera'anga va'e rire ouro iky'a e'ÿ va'e rami ajekuaa 'rãgue.
- 11 Mba'eta xepy ma ha'e oikoa rupi anho oiko.
Aĩ atã ixuiguã tape rupi aikoa rupi, ndajepe'ai ae.
- 12 Ojuru py ojapo uka va'e gui xee ndajepe'ai,
xepy'apy py amoĩ porã ijayvuague.
- 13 Ha'e rã ha'e ma mba'emo ojapo aguã re onhembopy'a ramo
mava'e 'rã tu ojoko?
Mba'eta ha'e ojaxoxe vy ojapo 'rãe.
- 14 Ha'e rami vy ojapopa avi 'rã xerekorã re ijayvuague.
Ha'e va'e ramigua ma mbovy rei e'ÿ ojee omoĩ ojapo va'erã.
- 15 Ha'e nunga rupi xepy'a eta rei 'rã henonde.
Ha'e nunga re aikuaa pota vy akyje.
- 16 Nhanderuete ojapo xepy'a re xekangya aendu aguã rami,
Ipo'akapa va'e ae xembopy'a eta rei.
- 17 Mba'eta pytũ vaikue gui e'ÿ xekangya aendu,
pytũ reia xerova ojao'i va'e gui e'ÿ guive.

24

Mbovykue rei e'ÿ heko vai va'e kuery nombopagaia rami Jó ijayvuague

- 1 – Mba'e re nda'u Ipo'akapa va'e noa'angai ri joe oikuaa pota aguã ára?
Mba'e re tu oikuaa va'e kuery ndoikuaai ha'e va'e ára?
- 2 Mba'eta ikuai yvy markaa oguerova rive va'e,
ha'e mymba re imonda vÿ guymba kuery reve ae omongaru va'e.

- 3 Ha'e kuery oipe'a 'rã tyre'ỹ rymba mburika,
imeve'ỹ va'e gui voi oipe'a 'rã hymba vaka.
- 4 Ojexavai va'e kuery pe ojavy uka 'rã tape.
Ha'e kuery gui iporiaukue'i vyv re ikuai va'e onhemimba 'rã okuapy,
- 5 Ha'e va'e kuery ma omba'eapo agua katy oje'oi 'rã kavaju'i tekoa e'ya
rupigua rami,
iporiaukue'i voi vyv joja reia rupi oeka 'rã oje'oi vyv ho'u va'erã.
Ha'e rami vy 'rãe ojou tembi'u ojeupe ha'e gua'y kuery pe.
- 6 Heko vai va'e mba'ety py omono'õ 'rã mba'emo aju,
ha'e omondoro 'rã uva.
- 7 Ipire rei reve oaxa 'rã pytũ ao oguereko e'ỹ vy.
Onheovã agua ndoguerekoi vy yro'y oendu.
- 8 Vvyty rupi inhakỹmba 'rã oky gui.
Onhemi agua oguereko e'ỹ vy itaova rupi rive 'rã onhemi okuapy.
- 9 Tyre'ỹ'i kuery omboia 'rã okambua gui,
ha'e iporiaukue'i gui oipe'a 'rã oguereko'i va'ekue.
- 10 Ha'e ramo ha'e va'e kuery ipire rei va'e ikuai ao oguereko e'ỹ vy.
Karuai oendu vy ogueraa 'rã mba'emo aju ojokua pyre.
- 11 Heko vai va'e kuery roka py onhami 'rã azeite-rã,
uva ombiri avi teĩ oendu riaa 'rã oy'uxea.
- 12 Tetã rupi voi avakue ipoaẽ 'rã okuapy, ojeaipy kuery ojavukai 'rã onhe'ẽ
py.
Ha'e rami teĩ ha'e nunga re Nhanderuete ndoikuaa potai merami.
- 13 — Ha'e rã heko vai va'e ma hendy va'e rovaigua ikuai,
ndoikuaai 'rã guive tape hendya katy oo va'e,
ha'e va'e rupi ndooxei guive.
- 14 Ko'ẽ rai jave jojuka rive-rive va'e opu'ã vy
ojuka 'rã iporiaukue'i ha'e ojexavai va'e.
Ha'e gui pyavy ma oo ju 'rã imonda agua katy.
- 15 Itavy rei va'e voi oarõ 'rã pytũ'i ta maa.
Ha'e vy aipoe'i ojeupe: "Avave rei ndaxerexa kuaai rã", he'i vy omo'ã 'rã
ovy ngova.
- 16 Pytũ jave avakue oike 'rã joo rupi,
ha'e gui ara py ma ngoo rupi ae 'rã ikuai.
Neĩ ndoexaxevei 'rã hendy va'e.
- 17 Mba'eta ha'e kuery ma ko'ẽa pe "Manoa pytũ guigua" he'i 'rã,
ha'e rã pyavy nhomongyje reia ma ha'e kuery oexa va'ety ae oiko.
- 18 — Peẽ aipopeje: "Heko vai va'e kuery ma ogueraapaa vyvoi 'rã xyryra py.
Vyv re ha'e kuery pegua oi va'e ma ayvu vaipy anho.
Ndoovei 'rã tape uvaty katy oo va'e rupi omba'eapo agua.
- 19 Ipirua ha'e haku ma yro'y omboyku-a rami avi
manoa voi omomba 'rã ojevavy va'e kuery.
- 20 Ha'e ramo ha'e kuery re icy ae hexarai 'rã,
ho'okue re taxo ovy'a reve okaru 'rã okuapy.
Heko vai kuery re na'ima'endu'aavei ma 'rã.
Ha'e kuery omopẽmbaa 'rã vyvra rami,
- 21 imemby va'erã e'ỹ ha'e kuery omomba rive,
ha'e imeve'ỹ va'e pe ndojapo porã'i rive", peje.
- 22 — Any! Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete ombaraetea rupi ombopukuve
'rã ojerovia rei va'e kuery ara.
Ha'e kuery ndaekorãvei teĩ opu'ã ju nho 'rã.
- 23 Ha'e kuery pe ha'e ome'ẽ 'rã opytu'u agua.

Ha'e ramo ikuai atã 'rã.

Nhanderuete oma'ê 'rã ha'e kuery ikuai rupi.

24 Ha'e kuery ma xapy'a'i 'rã omboyvatea.

Ha'e rire oaxa ju xapy'a 'rã, amboae kuery rami oi-pe'apaa 'rã,
mba'emo ra'yigue rami avi ojayaa 'rã.

25 Ha'e rami e'ÿ 'rã mava'e 'rã tu oikuaa uka xeapua,
ha'e ombovaipa xeayvua? – he'i.

25

Nhanderuete renonde avave rei nonhemboeko porã kuaaia rami Bildade ijayvuague

1 Ha'e ramo Sua pygua Bildade ombovai:

2 – Ha'e rami avi Nhanderuete pegua anho oĩ opena ha'e ipo'aka aguã.
Ha'e ma ojapo yva yvatevea rupi voi ikuai porãa aguã rami.

3 Guembiguai xondaro kuery ma ndajaipapapa kuaai 'rã.
Ixuguigua hexakãa ojope 'rã ha'e javi áry.

4 Ha'e rami rã mba'exa tu avakue onhemboeko porã 'rã Nhanderuete
renonde?
Mba'exa tu kunha gui itui'i va'ekue oiko 'rã iky'a e'ÿ va'e?

5 Ma'ê, ha'e oexa rã jaxy eteve voi naendyi
ha'e jaxy-tata ikuai va'e iky'a e'ÿ va'e ndoikoi.

6 Ha'e gui avakue katuve ma taxo rami rive 'rã vvy'iguae'i.
Avakue ra'y kuery ma taxo ramigua meme ae ikuai – he'i.

26

Nhanderuete ipo'akapaa re Jó ijayvuague

1 Ha'e ramo Jó ombovai:

2 – Ikangy va'e pytyvõa merami rive reiko,
ijyva mbaraete e'ÿ va'e reipytyvõ merami rive!

3 Hi'arandu e'ÿ va'e remongeta kuaa merami rive,
ha'e anhetê va'e reikuaa uka porãmba merami rive!

4 Mava'e nembo'ea rupi tu ndeayvu ha'e rami ete?
Mava'e guigua nhe'ê tu ndere oĩ ndeayvu kuaa aguã?

5 – Ha'e gui omano va'ekue nhe'ê ma oryryipa 'rã okuapy
yy guy py ikuai py.

6 Nhanderuete gui manoa pygua kuery nonhemi kuaai,
vykua vaikue ao'iarã noi ramo.

7 Mba'eve oĩ e'ÿa áry ha'e oipyo kuaray apu'a'ia katygua,
mba'eve oĩ e'ÿa áry ae avi onhono vvy.

8 Arai ana ikuai va'e mbyte ojoko 'rã yy,
ha'e rami teĩ arai ndoxoi 'rã iguy py.

9 Ojao'i 'rã guenda opena oinyaty,
hi'áry arai pytũa py ojao'i vy.

10 Omoĩ raka'e yy apyrã,
hexakãa ha'e pytũa mbyte py.

11 Ijayvu atã ramo yva yta
oryryi 'rã onhemondyipa vy.

12 Ombaraetea rupi omboja'o raka'e ye'ê,
ha'e o'arandua rupi oity ngovaigua kuery.

13 Opejua py rive omoexakã 'rã yva,

ha'e opo py ojuka 'rã teju jagua inhakuã va'e.

- 14 Ma'ë, ha'e ramigua ma hembiaipo ppy rive!
Mba'eta ixugui ma nhaendu mbeguei'i anho.
Ha'e gui mava'e tu oendu kuaa 'rã ipo'akaa ryapu atã va'e?

27

Heko vai va'e kuery ikuai axy aguã re Jó ijayvuague

- 1 Jó ijayvuve tema. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Anhetê ete Nhanderuete Ipo'akapa va'e xevy guarã va'ekue pe'aa
ha'e xenhe'ê moingo axyã va'e rekove rupi aura vy aipoa'e:
3 xee aikove teria ja,
ha'e xeapyigua py xepytuê aguã Nhanderuete ome'ê teria ja
4 xejuru nda'ijayvui 'rã ha'eve'ÿa rami,
xeapekũ nda'ijapui 'rã guive.
5 Nda'evei ete "Ha'evea rami pendeayvu", ha'e aguã!
Amano peve ndajepe'ai 'rã anhetê rupi aikoa gui.
6 Aĩ atã 'rã xereko porãa re, ndajepe'ai 'rãe.
Aikoa ára nhavõ xepy'apy py ndaikuaai ajevavya.
7 — Xerovaigua kuery topa heko vai va'e rami,
xerovai opu'ã va'e kuery ma ha'eve'ÿa rami ikuai va'e rami topa.
8 Mba'eta ojerovia e'ÿ va'e kuery ma mba'e tu oĩ oarõ aguã,
hekovê ojayaa,
ha'e inhe'ê Nhanderuete oipe'a rã guarã?
9 Ha'e kuery áry teko axy ou ramo
Nhanderuete oendu 'rã teve ojavukaia?
10 Heko vai va'e nda'u oguerovy'a 'rã Ipo'akapa va'e?
Ixupe ojavukai 'rã teve oikoa ha'e javi py?
11 — Xee rombo'e 'rã Nhanderuete po'akaa re,
namombe'u e'ÿi 'rã Ipo'akapa va'e reve mba'emo oĩ va'e.
12 Mba'eta peê kuery ha'e javi pexa ae ma ha'e nunga.
Mba'e re tu ha'vy ovare e'ÿ va'e anho pejou porã?
13 Ma'ë, po ramigua anho heko vai va'e ojopy 'rã Nhanderuete po gui,
Ipo'akapa va'e gui nhomoingo axya kuery ojopy 'rã po rami.
14 Ha'e kuery ra'y kuery hetave oje'oivy teĩ kyxe pyguarã meme ikuai,
hamymino kuery voi ndojou retai 'rã ho'u va'erã.
15 Ha'e kuery va'e regua hembyre va'ekue ma mba'eaxy omomba 'rã,
ha'e rã ta'yxykue ndojae'oi 'rã.
16 Heko vai va'e ma vvyku'i rami 'rã omboaty prata,
oaoarã guive yapo rami ojou-jouve 'rã.
17 Ha'e nunga omoĩ porã teĩ heko porã va'e kuery ju 'rã onhemonde,
prata ogueroko va'ekue voi ojevavy e'ÿ va'e kuery ju omboja'o 'rã okuapy.
18 Heko vai va'e ngoorã ojapo va'e ma tanambi raity rami,
ha'e oguy'irã mba'ety rarõa ojapo va'e rami rive.
19 Iporiau e'ÿ va'e ma mba'emo oguerokopa va'e mbyte py onhenho teĩ
guexa oipe'a ju vy ndoexavei 'rã.
20 Ha'e kuery re imongyyearã ou vy ipo'aka 'rã yy oxyry atã va'e rami,
pyávy ma vvyty vaikue ogueraapa 'rã.
21 Kuaray oua katy gui vvyty ou va'e ogueraa ramo okanhymba 'rã.
Oipe'apa 'rã heravy oĩague gui.
22 Nhanderuete po gui ojava vyvoixe teĩ

hi'áry ha'e nunga ha'e javi ombou 'rã omboaxy e'ÿ re.

23 Heko vai va'e ho'a rã ojeipopetepaa 'rã,
okanhy ovy ramo otuvy nhe'ê pavê 'rã imondovy – he'i.

28

Vvy guýry mba'emo porã oĩ va'e avakue oguenoẽ kuaa re Jó ijavyuague

- 1 – Anhetê, prata re vvy jo'oa ikuai,
oĩ avi ouro ky'a'oaty.
- 2 Ferro guive oguenoẽa 'rã vvy gui,
ha'e rã overa va'e ma ita py ojoua.
- 3 Avakue omoexakã 'rã pytũ anaa rupi,
ha'e hexakãa opaa peve oo vy oeka 'rã ita porãgueve
pytũ anaa py oĩ va'e.
- 4 Ojo'o 'rã vvy oïke aguã avakue ikuaiia gui mombyry,
oguata va'e kuery oikuaa e'ÿa py.
Ha'e kuery ikuaiia gui mombyry 'rã ikuai
peteĩ ixã re ovava-vava oinya py.
- 5 Vvy gui ma oïko 'rã tembi'u,
ha'e rã iguýry ma tata py okaiague rami 'rã ojekuaa.
- 6 Ha'e pygua ita re oĩ 'rã safira,
ha'e gui iku'ikue re ma ouro oĩ.
- 7 – Ha'e va'e tape ma guyra jo'ua kuery ndoikuaai,
taguato ndoexai va'e ae.
- 8 Vixo inharõ ha'e tuvixa va'e nopyrõi 'rã ha'e rupi,
guary ra'y voi ndoaxai ha'e rupi.
- 9 – Avakue opo py tembiporu oguereko va'e py ombota-mbota 'rã ita re,
ha'e vvy vyty ikuai va'e oipe'a 'rã iguy peve.
- 10 Ombokua 'rã ita rupi
oexa aguã hepyve va'e oĩ va'e ha'e javi.
- 11 Omboty 'rã yy rape ikuai va'e peteĩve henda py otyky e'ÿ aguã rami,
hexakãa katy oguerupa aguã hi'ã py oĩ va'êkue.

Arandu anhetê va'e me'êa Nhanderuete oïkoa re Jó ijavyuague

- 12 – Ha'e rã 'arandua ma mamotu oĩ?
Mamotu oĩ mba'emo jaikuaa ete aguã?
- 13 Ha'e va'e repy ma avave ndoikuaai,
vvy re avakue ikuaiia rupi ndojouai 'rãe.
- 14 Vvykua vaikue aipoe'i: “Xere ma ha'e nunga noi”,
ye'ê voi “Xea py noi avi” he'i.
- 15 Ouro oïky'a'o pyre re teĩ nda'evei jajogua aguã,
neĩ prata voi nda'evei hekovia japeja aguã.
- 16 Mba'eta ouro Ofir gui ogueru pyre ha'e javi gui ovareve va'e,
õnix hepyve va'e ha'e safira ikuai va'e gui guive.
- 17 Ouro teĩ ma 'arandu rami e'ÿ iporã va'e, neĩ itaendy ma voi.
Jeguaa ouro oïky'a'o pyre guigua re teĩ nanhamboekovia 'rã.
- 18 'Arandu oĩa py ma ita coral ha'e itaendy ikuai va'e re nhandexaraipa 'rã.
Pérola jajoua gui voi ha'eveve 'arandu jarekoa.
- 19 Etiópia gui topázio herua teĩ ha'e va'e ma 'arandu rami e'ÿ ovare,
neĩ ouro iky'a e'ÿ va'e voi.
- 20 – Ha'e nunga rupi magui tu ou 'arandu?
Mamotu oĩ mba'emo jaikuaa aguã?

- 21 Mba'eta temimoingo ikuai va'e oexaa gui onhomia,
gyra yvate rupi oveve va'e gui guive.
- 22 Yvykua vaikue ha'e manoa aipoe'i:
"Oreapyxa py roendu rive 'arandu oikoa", he'i.
- 23 Nhanderuete anho oikuaa 'arandua katy tape oo va'e,
ha'e ae oikuaa oĩa.
- 24 Mba'eta ha'e ma yvy apy rupi peve oexa pota,
yva guýry ikuai va'e ha'e javi 'rã oexapa.
- 25 Yvytu poyia ha'evea'i rami Nhanderuete oeja
yy guive ituia peve oa'anga jave,
- 26 oky nhavõ guarã oeja,
ha'e yapu overa reve va'e raperã omoĩ jave,
- 27 ha'e va'e jave py ae 'arandu oexa avi vy oikuaa uka raka'e.
Ha'e va'e re oikuaa pota ma vy omoĩ atã raka'e.
- 28 Ha'e vy aipoe'i avakue pe: "Pendu ke:
SENHOR renonde pejererokyjea ma pene'arandurã oĩ,
ha'eve'ỹ va'e gui pejepe'a vy 'rãe peikuaa mba'emo", he'i.

29

Jó ymave rupi oiko porãague re ima'endu'aague

- 1 Jó ijayvuvu tema. Ha'e vy aipoe'i:
- 2 — Ai! Kueve'igua jaxy re aikoaue rami ju aiko va'e rire,
Nhanderuete xere opena javegua re rami!
- 3 Ha'e jave ma xeakã áry rupi omoexakã va'ekue,
ha'e hendy va'e xerereko heravy ramo pytũ rupi ete aguata aikovy
va'ekue.
- 4 Ha'e jave ma xerexaĩ aikovy va'ekue,
xero áry rupi Nhanderuete xerayvua oexa uka rã.
- 5 Ha'e jave ma Ipo'akapa va'e oiko teri xereve,
ha'e xera'y kuery voi xeyvýry teri ikuai.
- 6 Kamby py xepy ajoĩ ainy va'ekue,
ha'e itaovã gui yakã'i oxyry va'e rami azeite oxyry oiny jave.
- 7 — Tetã kora rokẽ katy aa,
ha'e tetã mbyte py guive aguapy ainy aguã ome'ëa jave
- 8 kunumigue xerexa vy ojepe'apa,
ha'e tujakue'i voi opu'ãmba okuapy va'ekue.
- 9 Yvatekueve voi ijayvu ta vy ojuru ojoko okuapy va'ekue,
ojuru re opo omoĩ reve.
- 10 Omboetevepy kuery ayvu nonhenduvei va'ekue,
ijurupy py inhapekũ nomyĩvei ramo.
- 11 Xeayvua rendua kuery ma "Ovy'a va'e" he'i okuapy xevy,
xerexaa kuery voi xere ima'endu'a porã va'ekue.
- 12 Mba'eta xee ma iporiaukue'i ojavukai rã aepy va'ekue,
tyre'ỹ opytyvõarã ogueroko e'ỹ va'e kuery guive.
- 13 Omano ta va'e voi xereroayvu porã va'ekue,
xee ajapo avi va'ekue imeve'ỹ va'e kuery okuraxõ py ovy'a aguã rami.
- 14 Xejee amoĩ va'ekue teko porã,
ha'e va'e anho oĩ va'ekue xeaõ rami.
Manto ha'e akã nhovãa rami oĩ va'ekue ha'evea rami joe apenaa.
- 15 Xee ajeapo va'ekue ára revegua e'ỹ rexarã rami,
hi'u rovaikue'i va'e pyrã rami guive.

- 16 Iporiaukue'i pe ma tuu aiko va'ekue,
oikuaapy e'ÿ ikuai va'e re guive aikuaa pota va'ekue.
- 17 Ha'e rã porayvu e'ÿ va'e kuery raĩ'y kã ma xee amopẽmba va'ekue,
ha'e kuery raĩ gui xee araa jepe va'ekue omokõ ta va'e.
- 18 Xee aipoa'e va'ekue: "Xero py ae 'rã amano,
amboetave 'rã xe'ára ita ku'i rami.
- 19 Xee aiko 'rã yy peve yvyra rapo ovy va'e rami,
ha'e pyávy hakã re yxapy oĩa va'e rami.
- 20 Xemboeteave tema 'rã,
ha'e xepo py xerapa ajopy atã tema 'rã aikovy", ha'e va'ekue.
- 21 — Xeayvu rã ojapyxaka va'e kuery oarõ okuapy va'ekue amongeta aguã,
xeayvua oendua rupi okyriri pavẽ va'ekue.
- 22 Xee xeayvupa ma rã naxembovai kuaai va'ekue.
Ha'e kuery áry xeayvua oguejy va'ekue yxapy rami.
- 23 Ha'e kuery xerarõ va'ekue oky re rami,
ojuru oipe'a reve oarõ okuapy xeayvu aguã, haku-a ára py oky oarõ va'e
rami.
- 24 Ha'e kuery nda'ipy'a guaxui jave ha'e kuery pe xerory va'ekue.
Xerova omoexakã rã xererovy'a va'ekue.
- 25 Ha'e kuery raperã xee aiporavo va'ekue huvixa rami aguapy ainy reve,
huvixave oxondaro kuery mbyte oĩ va'e rami,
ha'e ojae'o va'e kuery mbopy'a porãa rami ajoguereko va'ekue.

30

Jó iporiaua oguerojae'oague

- 1 — Ha'e gui aÿ ma xegui kyrĩgueve xejojai okuapy,
ha'e va'e kuery ru ma neĩ jagua reve xerymba vexe'i kuery oarõ aguã
katy
namondoukai va'ekue ri.
- 2 Mba'eta ha'e kuery inhangaipa ramo
mba'e nunga py tu xevy ovare 'rãgue ipo mbaraetea?
- 3 Jexavai ha'e karuai gui ha'e kuery ikangypa okuapy.
Oixu'u okuapy mba'emo pirukue,
yma ma tekoa noĩveia rupi mba'emo vaikue ikuai va'e guive.
- 4 Jai rogue ha'e yvyra'i rogue rive oipo'o,
zimbroy rapo guive ho'u okuapy.
- 5 Avakue mbyte gui omoxãa.
Ha'e kuery rovai ojpukaia okuapy imonda va'e rakykue ojpukaia
rami.
- 6 Yvy'ã peguy kuaray'ã reia rupi ikuai,
yvykua ha'e itakua rupi.
- 7 Onhendu okuapy jai rupi,
juu guy rupi rive ijaty okuapy.
- 8 Inhakã porã e'ÿ va'e ra'y kuery ikuai,
ima'endu'apy e'ÿ regua,
ijyvy gui omoxẽmba pyre.
- 9 — Ha'e rã aÿ ma ha'e kuery xembojaru rei okuapy,
ojojai pyrã aiko ramo.
- 10 Xegui ojeguaru vy ojepe'a 'rã mombyry'i,
ndokyjei guive xerova re onyvõ aguã.
- 11 Mba'eta Nhanderuete ombopyu xerapa xã xembojexavai vy.

- Ha'e ramo ha'e kuery ndojejokovei ma xerenonde.
- 12 Ha'e rami vy xeaxu e'ÿa re opu'ã okuapy xemoanha rei aguã, ha'e xerovai jogueroayvu okuapy xemomba vy ou aguã re.
- 13 Ombovaipa okuapy xee aa aguã va'e rupi, xeapo ajexavai aguã rami. Ha'e kuery ma oipytyvõ pyrã e'ÿ ae.
- 14 Xere ou okuapy tetã kora oitypaague rupi oike va'e rami, ha'e kuery ouve tema 'rã ivaipague mbyte rupi.
- 15 Xere ou xemongyjaarã, yvytu ombovepepa rire omboetepy aikoague. Avy'aague oaxa ma ovy arai rami.
- 16 — Aÿ ma xepy'apy py anhenhandu xenhe'ẽ ivaiipa maa rami. Xembojexavaia ára ou ma xere.
- 17 Pyávy xekãgue hu'ũmba ha'e ovapa va'e ramigua aendu, ha'e mba'emo vai xexu'u va'e ndopytu'ui.
- 18 Mba'emo vai aendu va'e gui xea voiojepokapa rei 'rã, mba'emo vai xejryvipy 'rã xeaopuku jryryvi rami.
- 19 Xeruete, ndee ae xemombo yapo py, ha'e ramo yvy ku'i ha'e tanhimbu rami aiko.
- 20 Ndevy ajapukai rã ndee naxembovai. Apu'ã ha'amy teĩ rema'ẽ rive xere.
- 21 Porayvu e'ÿ va'e renhemoingo xevy. Ha'e vy ndepo mbaraete reve repu'ã xere.
- 22 Rejapo yvytu xereupi vy hi'áry xereraa aguã rami. Xemou'ũmba ára vai revovo rupi.
- 23 Ha'e gui xee aikuaa amano aguã katy xereraa, oikove va'e ha'e javi ikuai aguã katy.
- 24 — Ha'e rami avi yty áry ava omombo imoinyague gui nokuave'ẽi 'rã teve, ojexavaia gui ndojapukai ratã 'rã teve ipytyvõarã pe?
- 25 Xee ndajae'oi va'ekue teve ojexavai va'e re, ha'e xenhe'ẽ py namboaxyi teve oiko axy va'e?
- 26 Iporã va'e xee arõ teĩ xere ou mba'emo vai. Hendy va'e arõ va'e 'rãgue py pytũ anho ou xere.
- 27 Xeryepy rupi omyĩ va'e ndopytu'ui, xere aiko axya ára ou ramo.
- 28 Xeporiau aikovy kuaray ojope e'ÿa rupi. Heta va'e kuery mbyte py ajerure ha'amy xepytyvõa aguã.
- 29 Xee ma jagua-tuvy nhe'ẽ ryke'y, ha'e guyra nhandu ryvy aiko.
- 30 Xepire hu'ũmba reve ho'apa xegui, xekãgue voioikai merami xepire raku gui.
- 31 Ha'e nunga rupi ixã reta va'e ambopu 'rãgue py xeraxẽ ainy xepy'a vai vy, ha'e mimby amonhe'ẽ 'rãgue py ojae'o va'e rami anhendu.

31

Jó anhetẽ rupi oikoa re ijayvuague

- 1 — Xerexa reve ajapo ma areko aguã. Mba'exa tu ha'vy xee apena reia rupi ama'ẽ ta kunhataĩ re?
- 2 Ha'e rami rire mba'e 'rã tu xee ajopy Nhanderuete yvategua gui, mba'e nunga tu yvate oĩa gui ome'ẽ 'rã xevy?

- 3 Mba'eta heko vai va'e pegasus omoĩ okanhy aguã,
mba'emo vai apoa pe omoĩ oiko axy aguã.
- 4 Ha'e rã xee aikoa ma Nhanderuete oexapa,
oipapa aguataa ha'e javi.
- 5 — Ha'e gui aiko porã merami rive va'e rire,
ha'e ajokore aguã katy xepy inhakuã ovy va'e rire,
- 6 (Nhanderuete toikuaa pota porã xere,
anhetê rupi aikoa oikuaa aguã,)
- 7 xapy'a rei tape porã gui ajepe'a vy
mba'emo aexa va'e rupi rive anhembopy'a,
e'ỹ vy xepo re iky'a va'e oĩ va'e rire,
- 8 ha'e rami ri ramo amboa kuery rive to'u xee ama'etỹague gui,
ha'e xemba'ety rupi henhoĩ va'ekue tomondropa rive.
- 9 — Xapy'a rei xekuraxõ py kunha mboa re anhembotavy uka,
ha'e xea katygua rokẽ py ama'ẽ mbeguea rupi aiko va'e rire,
- 10 ha'e ramo xera'xy tojapo tembi'u amboa ava pe,
hexeve amboa tonheno.
- 11 Mba'eta ha'e rami aiko va'e rire nda'evei ete 'rãgue,
ajejavyague re huvixa kuery xembopaga 'rãgue.
- 12 Ha'e ramigua ma tata rami ombovaipa 'rãgue opa peve,
omomba 'rãgue mba'emo areko va'e ha'e javi.
- 13 — Xapy'a rei xerembiguai ava e'ỹ vy kunha mba'e
ha'eve'ỹa rami xee areko va'e rire,
- 14 mba'e tu xee ajapo 'rãgue Nhanderuete xere opu'ã ramo?
Xere oikuaa pota ramo mba'exa tu xee ambovai 'rãgue?
- 15 Mba'eta xeryru'i py aĩ aguã xemoingo va'ekue e'ỹ ri ty'y ha'e kuery voi
omoiingo raka'e?
Ha'e e'ỹ teve nhanderyru'i py nhanemoingo pavẽ va'ekue?
- 16 — Xapy'a rei iporiaukue'i oipota va'e name'ẽi vy
imeve'ỹ va'e ndaexa pyxovei aguã rami ajapo va'e rire,
- 17 ha'e rami e'ỹ vy xee ae'ia py akaru va'e rire
tyre'ỹ pe amboja'o e'ỹ re,
- 18 (mba'eta xekunumi guive xereve ae areko tuu rami,
ha'e xeryru'i py aĩ guive imeve'ỹ va'e rerekoa aiko,)
- 19 xapy'a rei ijao e'ỹ va'e ojexavai rã ama'ẽ rive va'e rire,
e'ỹ vy onheovã aguã oguereko e'ỹ vy ojexavai rã,
- 20 xapy'a rei xerymba vexe'i rague py namboakui ramo
ha'e kuery opy'a py ndaxereroayvu porã va'e rire,
- 21 xapy'a rei okẽ py jogueretõ kuery ikuai va'e xemboeko porã reve teĩ
tyre'ỹ rovai xepo aupi va'e rire,
- 22 ha'e rami ri ramo to'a rive xeaxi'y kãgue,
ha'e tomboia xejyva oĩague gui.
- 23 Mba'eta ha'e rami va'e rire Nhanderuete xembopaga aguã gui ndax-
erekorãvei 'rãgue,
hexakãa rive xee ndaropo'akai 'rãgue.
- 24 — Xapy'a rei ouro re rive ajerovia vy
ouro oiky'a'o pyre pe "Ndere ajeko" ha'e va'e rire,
- 25 xapy'a rei arekopa etea
ha'e xepo py ajou reta va'e arovy'a va'e rire,
- 26 xapy'a rei kuaray rexakãa re,
e'ỹ vy jaxy hendy porãa re ama'ẽ reve

- 27 xepy'a py ajekore nhemia rupi
xepo py ayvua aikuaa uka va'e rire,
- 28 ha'e va'e py voi ajevavy 'rãgue joguerekoa kuery xembopaga aguã rami,
Nhanderuete yvategua e'ÿ amboete rire.
- 29 – Ha'e gui xere ija'e'ÿ va'e kuery ojexavai rã aexa vy ndavy'ai,
ha'e kuery re mba'emo vai oiko rã ndarovy'ai.
- 30 Ha'e rami avi ndarojevavyi xejuru
ha'e kuery omano aguã re ajerurea py.
- 31 Ha'e xero py ikuai va'e aipo nde'i:
"Xo'o ha'e nome'ẽ porãi rire ndajakaru porãi", nde'i,
- 32 mba'eta xee ndaejai yvy mboae guigua tape py rive pytũ oaxa aguã,
xerokẽ aipe'a jepi riaa oguata va'e kuery amovaẽ vy.
- 33 Ha'e gui Adão rami e'ÿ xepy'apy py nanhomi
xereko vaia ha'e ajevavya.
- 34 Mba'eta xee ma heta va'e kuery gui ndakyjei,
xeretarã kuery xere ija'e e'ÿa naxemongyjei
akyriřĩ ha'e xero gui naẽi aguã rami.
- 35 Xeayvu renduarã oĩ va'e rire!
Ma'ẽ, apy ma oĩ xereko regua xerery reve ambopara va'ekue!
Ipo'akapa va'e xembovai va'e rire,
ha'e rami e'ÿ vy xerovaigua ombopara va'e rire xere ijayvua!
- 36 Ha'e va'e kuaxia para araa 'rãgue xeaxi'y áry,
xeakã áry ajokua 'rãgue coroa rami.
- 37 Nhanderuete pe xee aikuaa uka 'rãgue aikoa ha'e javi.
Ha'e oĩa py ajexa uka 'rãgue yvateve va'e rami.
- 38 – Xapy'a rei xemba'ety káuxa xere ijayvua,
ha'e yvy aikarai heravyague káuxa ojae'oa va'e rire,
- 39 xapy'a rei ijaju ma ramo ha'u omba'eapo va'e kuery pe ha'evea rami apaga
e'ÿ re,
ha'e ijopyarã va'ekue amomba va'e rire,
- 40 ha'e rami ri ramo trigo 'rãgue py juu rive toiko xevy,
ha'e cevada 'rãgue py toiko trigo ramigua rive – he'i.
Apy ma opa ma Jó ijayvuague.

32

Jó ha'e irũ kuery mboapy ikuai va'e pe Eliú ivaiague

- ¹ Ha'e gui mboapyve avakue opytu'u ma Jó onhemboeko porãa rupi ijayvu
rã ombovaia gui.
- ² Ha'e ramo buzita Baraquel ra'y Eliú, Rão ramymino regua ju ivai Jó pe,
Nhanderuete gui eteve voi onhemboeko porãvexe ramo.
- ³ Irũ kuery mboapyve pe voi ivai, mba'eta ha'e kuery nombovai kuaavei
va'eri Jó rovai tema ijayvu rire.
- ⁴ Ha'e gui Eliú ma Jó gui kunumive va'e vy oarõ ranhe ixupe ijayvu aguã.
- ⁵ Ha'e rami avi mboapy avakue nombovai kuaaveia Eliú oexa vy ivaive oiny.

Jó pe ombovai ypy vy Eliú ijayvuague

- ⁶ Ha'e gui buzita Baraquel ra'y Eliú aipoe'i:
– Xee ma xekunumive va'e, ha'e rã peẽ ma pendetujakueve meme.
Ha'e rami vy xee arõ ranhe, pendua py xee aikuaa va'e amombe'u aguã
ndaxepy'a guaxui vy.

- 7 Xee aipoa'e va'ekue: “Heta ára ha'e ma'etÿ mbovy e'ÿ oguereko va'e kuery ranhe ta'ijayvu 'arandu re nhombo'ea rupi”, ha'e va'ekue.
- 8 Ha'e rami teĩ anhetê avakue re oĩ 'rã peteĩ Nhe'ê, mba'eta Ipo'akapa va'e oipejua py rive nhomo'arandu 'rã.
- 9 Hi'arandukueve ma tujakueve anho e'ÿ ikuai, tujakue'i anho e'ÿ 'rã oikuaa ha'evea ramigua.
- 10 Ha'e nunga rupi xee aipoa'e: “Pejapyxaka ke xere, ha'e gui xee voi amombe'u 'rã aikuaa va'e”, ha'e.
- 11 — Ma'ê, xee amoĩ porã pendeayvuague, pendeayvua re ajapyxaka pota porã pendeayvurã re teri peikuaa pota peiny reve.
- 12 Ha'e gui pendeayvu aendu rã peê kuery peteĩve ma voi ndapeikuaa ukai Jó ha'eve'ÿa rami ijayvua, napembovai kuaai pekuapy ha'e ae oikuaa rami ijayvu rã.
- 13 Ha'e gui nda'evei penhemboeko porã ukua rupi aipopeje aguã: “Ore rojou ma 'arandu. Nhanderuete ju tombovai, avakue ma nda'evei”, peje aguã.
- 14 Ma'ê, xevy pe'ÿ ha'e ijayvu rire xee ma pendeayvuague rupi e'ÿ 'rã ambovai.
- 15 — Jó, neirũ kuery mboapyve onhemondy vy nanembovai kuaavei, ha'e kuery pe oata ma merami ayvu.
- 16 Ha'e gui xee pa arõve ta ha'e kuery nda'ijayvui ma rire? Mba'eta okyrirĩmba ma, peteĩ henda py ma voi nombovaivei vy.
- 17 Ha'e rami vy xee ju 'rã xeayvu, amombe'u 'rã aikuaa va'e.
- 18 Mba'eta heta areko xeayvu aguã, xenhe'ê oĩ va'e ae xemokyre'ÿ ramo.
- 19 Mba'eta xepy'apy rupi aendu vinho ryrũ mba'emo pirekue guigua ipyau va'e ramigua, onhembotypa vy oxoro rai'i va'e rami.
- 20 Ha'e rami vy tove taxeayvu oẽmba ovy aguã. Aipe'a 'rã xejuru rombovaia rupi xeayvu vy.
- 21 Xee ma peteĩ rive joegui ayvuvea rupi e'ÿ 'rã xeayvu, neĩ avakue pe ajejou porã ukua rupi e'ÿ guive.
- 22 Mba'eta xee ma ajejou porã ukua rupi ndaxeayvu kuaai. Ha'e rami e'ÿ va'e rire xemoingoare xereraa voi 'rãgue.

33

Jó pe Eliú ijayvu eteague

- 1 — Ha'e gui Jó, endu ke aikuaa va'e re xeayvu rã, ejapyxaka xeayvua ha'e javi re.
- 2 Aÿ ma xeayvu ta, xejuru py xeapekũ ijayvu aguã rami oĩ.
- 3 Xeayvua oikuaa uka 'rã xepy'a re anhetê va'e anho oĩa, xeayvu 'rã mba'emo aikuaa va'e re anho.
- 4 Nhanderuete Nhe'ê ae xemoingo va'ekue, Ipo'akapa va'e oipejua py rive ome'ê xerekoverã.
- 5 Xapy'a rei rembovai kuaa vy ke xembovai, ereko katu reikuaa va'e xevy pe remombe'u va'erã.
- 6 Ma'ê, Nhanderuete renonde ma ndee ramigua ae avi aiko, Yapo gui avi xeapo rire.

- 7 Ha'e ramo xee noromongyjei 'rã,
nde'áry noĩ 'rã xepo poyia.
- 8 — Anhetē xee aendua py ndeayvu rã
ange aendu kuri
- 9 “Ha'eve va'e aiko, ajejavy va'e'ỹ.
Xeky'a va'e'ỹ ha'e xereko vai va'e'ỹ”, 're ramo.
- 10 “Ma'ē, Nhanderuete xembopagaa rupi onhea'ã,
hovaigua aikoa rami xekuaa vy.
- 11 Ha'e rami vy vyvra pa'ũ py omboty xepy,
ha'e oikuaa pota 'rã aikoa ha'e javi re”, 're va'ekue.
- 12 Ha'e rami ndeayvuague ha'eve'ỹa ramigua ramo
xee rombovai 'rã.
Mba'eta avakue ikuai va'e gui Nhanderuete yvateve va'e.
- 13 Mba'e re tu ixupe ndeayvu ete vy
“Peteĩve henda py nerenhemombe'u porãi ri”, 're?
- 14 Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete ma peteĩ rami ijayvu ma vy
teĩgue ju 'rã omombe'u porãve.
Ha'e rami teĩ ijayvua re avakue noendu porã potai 'rã.
- 15 Nhandevy pe oexa ra'u uka 'rã mba'emo, pyávy mba'emo jaexaa rupi,
nhanderopeyi vaipa reve
nhanderupa rupi jake jajupy jave.
- 16 Nhandeapyxa voi oipe'a vy
nhanembo'e 'rã oipota va'e re,
- 17 ojapo aguã nhandembopy'aa gui jajepe'a aguã rami,
jajejou porã reia gui nhandereraa jepe aguã,
- 18 vyvkua katy nhanderekove oo rã ojoko vy,
kyxe py nhandejukaa gui guive.
- 19 — Nhanderupa rupi nhandetui ramo nhandembopaga 'rã haxy va'e py,
nhanekãgue re haxy nhaendu riaa va'e py.
- 20 Ha'e ramo jajeguaru 'rã tembi'u gui,
tembi'u hee va'e teĩ nhandenhe'ẽ py ndaja'uxei ae.
- 21 Nhandero'o oĩ porã va'ekue aỹ ndojekuaavei.
Ha'e rã nhandekãgue ndojekuaai va'ekue ma aỹ ojekuaapa.
- 22 Nhandenhe'ẽ oo tema 'rã vyvkua katy,
nhanderekove onhemboja 'rã ovy ipe'aarã kuerya katy.
- 23 — Xapy'a rei ou 'rã peteĩ anjo nhandere ojerure va'erã, mbovy e'ỹ ikuai va'e
regua,
nhandevy oikuaa uka aguã ha'evea ramigua jajapo aguã.
- 24 Ha'e ramo Nhanderuete nhandemboaxy vy aipoe'i 'rã anjo pe:
“Eraa jepe ke, vyvkua py ho'a e'ỹ aguã.
Ajou ma hepyrã”, he'i 'rã.
- 25 Ha'e rami rã nhandero'o hexaĩ ju 'rã nhandekyrĩ jave nhandembaraeteague
rami,
nhandekunumi jave jaikoague rami ae ju 'rã jaiko.
- 26 Ha'e ramo jajerure 'rã Nhanderuete pe, ha'e rã nhandepytyvõ 'rã.
Ha'e ramo javy'a reve 'rã jaexa Nhanderuete rova.
Ha'e ramo nhandemboeko porã ju 'rã.
- 27 Ha'e ramo avakue oendua py japoraai reve aipoja'e 'rã:
“Ajejavy va'ekue, ha'eve'ỹa ramigua ajapo,
teĩ apaga aguã va'ekue rami e'ỹ guive xembopagaa.
- 28 Nhanderuete ojogua xenhe'ẽ vyvkua py ooa gui,

xerekove reve aexa aguã hendy va'e", ja'e rã.

- 29 – Ha'e va'e ha'e javi ma Nhanderuete ojapo
nhandevy mokoigue, mboapykue mba'e,
30 vyvukua gui nhanderekove ogueru ju aguã,
oikove va'e kuery moexakãa py nhanderexape avi aguã.
31 Ha'e nunga rupi Jó, endu ke, ejapyxaka xeayvua re.
Ekyriri ke, ha'e rã xee xeayvu rã.
32 Ndee ndeayvu aguã rereko ri vy xembovai.
Ndeayvu ke, mba'eta xee romboeko porãxe.
33 Ha'e gui mba'eve ndererekoi ri ramo ejapyxakave tema xeayvua re.
Ekyriri, ha'e rã rombo'e rã 'arandu re – he'i.

34

Eliú Nhanderuete mboeko porãa rupi ijayvuague

- 1 Ha'e gui Eliú aipoe'ive ju:
2 – Pene'arandu va'e, pendu ke xee aikuaa va'e.
Penembo'epaa va'ekue, pejapyxaka xeayvua re.
3 Mba'eta nhandeapyxa py nhaendu kuaa rã ayvu,
nhandejuru py temb'i'u heea nhaendu kuaa rami avi.
4 Ha'evea ramigua jaiporavo rã nhandejeupe.
Jojavi rã jaikuaa iporã va'e.
5 Mba'eta Jó aipoe'i: "Xereko porã va'eri
Nhanderuete oipe'a xevy guarã va'ekue.
6 Ha'evea rami aiko teĩ ijapu va'e rami xekuaa.
Xeai okuera va'erã e'y oĩ, ajevavya oĩ ramo e'y", he'i va'ekue.
7 – Oiko rã nda'u ava Jó ramigua?
Mba'eta ha'e ma ojojai rã Nhanderuete, yy oy'u va'e rami rive.
8 Ha'e rami vy onhemoirũ rã oikovy ojapo vai rei va'e kuery re,
avakue heko vai va'e kuery reve anho oiko.
9 Mba'eta aipoe'i: "Nhanderuete jarovy'a teĩ
mba'everã ndovarei nhandevy", he'i va'ekue.
10 – Ha'e nunga rupi peẽ avakue peneakã porã va'e, pejapyxaka xeayvua re.
Nhanderuete ma peteĩve henda py ndojapo vai rã,
Ipo'akapa va'e ha'eve'ya rami ndajoguerekoi rã.
11 Mba'eta ome'ẽ rãe jaikoague repy,
ojapo rã peteĩ-teĩ jaikoague repy jajou aguã rami.
12 Anhetẽ ete, Nhanderuete ha'eve'ya rami ndoikoi rã.
Ipo'akapa va'e ndajoguerekoi rã ha'eve'ya rami.
13 Mba'eta mava'e tu omõĩ raka'e yvy re opena va'erã?
Mava'e tu ipo py omboaxa raka'e ha'e javi regua?
14 Xapy'a rei Nhanderuete ojee rive opena va'e rire,
ha'e ojea katy onhe'ẽ ha'e pytuẽa oguerupa va'e rire
15 to'o ikuai va'e ha'e javi omanomba rãgue,
ha'e vyvuku'i ju jajeapo rãgue.
16 – Ha'e gui Jó, ndere 'arandu oĩ ramo endu ke pova'e.
Ejapyxaka xeayvua re.
17 Ha'eve'ya rami joguereko va'e teve oĩ rã joe opena aguã?
Mba'e re tu ha'vy ndee ndeayvu Heko porã ha'e Ipo'akapa va'e ojevavya
rami?
18 Huvixave oiko va'e pe nda'u "Mba'e vare'y" 'ea rã teve?
Ha'e rami e'y vy yvatekueve pe: "Pendeko vai va'e" 'ea rã teve?

- 19 Yvatekueve rive oayvuvu e'ÿ va'e pe katuve ma nda'evei.
Ha'e ma iporiaukue'i gui ndoayvuvei 'rã oguerekopa rei va'e kuery.
Mba'eta ha'e javive ma opo py ojapo va'ekue meme ikuai.
- 20 Ha'e kuery omano xapy'a va'erã meme.
Pytũ mbyte jave ha'e kuery oryryipa reve oaxa 'rã,
ipo'aka va'ekue teĩ Ipo'akapa va'e jaexa e'ÿ va'e ogueraa 'rã.
- 21 — Nhanderuete ma oma'ẽ 'rã avakue ikuai rupi.
Ha'e kuery oguataa ha'e javi ha'e oexapa 'rã.
- 22 Jipoi pytũa neĩ kuaray'ã ana
mba'emo vai apoare kuery ixugui onhemi aguã.
- 23 Mba'eta Nhanderuete ma avakue reko re oikuaa pota are e'ÿ teĩ
ojapo 'rã henonde ojexa uka aguã rami omboayvu aguã.
- 24 Ha'e rami vy oikuaa pota e'ÿ re omopẽmba 'rã imbaraete va'e kuery,
ha'e vy hekovia omoĩ 'rã amboae kuery.
- 25 Ha'e kuery ikuai ha'e oikuaa ae vy
pyávy oity ramo omongu'i pyre ikuai.
- 26 Pavẽ oexaa py
omoiingo axy 'rã heko vai va'e ha'e javi reve,
27 ixugui ha'e kuery ojepe'a rire,
peteĩve ma voi ndoikuaaxei ixuguigua tape.
- 28 Ha'e kuery ojapo Nhanderuete renonde iporiaukue'i ojavukaia onhendu
aguã rami.
Ha'e ramo oendu ae ojexavai va'e kuery ojae'oa.
- 29 Nhanderuete okyrirĩ teĩ mava'e 'rã tu ombopaga?
Nгова omo'ã rã mava'e 'rã tu oexa, peteĩ regua ha'e javi e'ÿ vy peteĩ ava
teĩ?
- 30 Ha'e rami oiko heko vai va'e ipo'aka e'ÿ aguã,
ha'e oiko e'ÿ aguã heta va'e kuery mbotavyarã.
- 31 — Xapy'a rei amongue aipoe'i 'rã Nhanderuete pe:
“Aiko axy vaipa ma, ndajejavyvei ma 'rã.
- 32 Xembo'e ke mba'emo xee ndaikuaai va'e re.
Ha'eve ÿa rami ajapo va'ekue teĩ ndajapovei ma 'rã”, he'i 'rã.
- 33 Ha'e rami rã Nhanderuete omboekovia kuaa aguã nda'u
oporandu 'rã teve ndee reipotaa e'ÿ vy ndee ndereipotaa re?
Ndevy pe teve aipoe'i 'rã: “Ndee ae eiporavo, xee'ÿ.
Emombe'u ke reikuaa va'e, ndeayvu ke”, he'i 'rã teve?
- 34 — Avakue hi'arandukueve omombe'u 'rã xevy,
inhakã porã va'e kuery xeayvua re ojapyxaka vy aipoe'i 'rã xevy:
- 35 “Jó ma oikuaa vy e'ÿ ijayvu,
ijayvua re 'arandua noĩ”, he'i 'rã.
- 36 Ha'e nunga rupi tove Jó reko re toikuaa pota opa peve,
heko vai va'e rami ombovai rire.
- 37 Mba'eta ojejavya áryve omoĩ Nhanderuete re opu'ã rei aguã.
Nhanembyte py ojepopete ombojaru reia rupi,
ha'e Nhanderuete rovai ijayvu reta rive.

35

*Eliú “Ojerovia e'ÿ va'e kuery ojexavai vy ojavukai teĩ Nhanderuete noen-
dui”, he'iaque*

¹ Eliú aipoe'ive ju:

2 — Ha'evea rami teve aipo're:

- “Nhanderuete gui xereko porãve”, 're va'ekue?
 3 Mba'eta aipo're: “Mba'e nunga py tu xereko porãa ovare?
 Mba'e tu xereko porãa py ajouve 'rã ajevavya py ajou va'e gui?” 're va'ekue.
 4 Ha'e ramo xee rombovai 'rã,
 ndee ha'e neirũ kuery guive.
 5 Ema'ẽ yva re ha'e exa.
 Exa pota nde'áry rupi arai yva re ikuai va'e re.
 6 Rejevavya py mba'e nunga py tu hexe rejapo vai?
 Ndereko vaia hetave ový rã mba'e tu rejapo hexe?
 7 Ha'e rami e'ỹ vy ndereko porãa py mba'e tu reme'ẽ ixupe?
 Mba'e tu ojopy 'rã ndepo gui?
 8 Ha'e rami 'rãgue py ndereko vaia ma avakue ndee ramigua pe ae 'rã ojapo vai.
 Ha'e ndereko porãa ma voi ha'e rami ae avi avakue ra'y kuery pe anho 'rã ojapo porã.
 9 – Ha'e gui avakue omoingo axya vaipa rã haxẽ 'rã,
 ha'e vy ojapukai 'rã ipo'aka va'e kuery po gui ogueraa jepea aguã.
 10 Ha'e rami teĩ avave rei aipo nde'i 'rã: “Mamo tu oĩ Nhanderuete xemoin-goare,
 pyãvy avy'a reve aporaei aguã ome'ẽ va'e?
 11 Ha'e ma vvy rupi vixo ikuai va'e gui nhanderekombo'eva va'e,
 ha'e guyra yvate rupi oveve va'e gui nhanemo'aranduve va'e”, nde'i.
 12 Ha'e kuery ojapukai teĩ ha'e nombovai,
 gueko vaia rupi rive onhemboyvate ramo.
 13 Ojapukai rive ramo Nhanderuete noendui 'rã,
 ha'e kuery re Ipo'akapa va'e noma'ẽi 'rã.
 14 Jó, ndee ma Nhanderuete nderexaia rami ndeayvu,
 ha'e rã henonde ma ndereko ojekuaapa.
 Ha'e nunga rupi earõ hexe.
 15 Aỹ peve Nhanderuete opoxya rupi nanhombopagai,
 neĩ heko vai va'e re ndoikuaa potai teri ramo
 16 ndejuru reipe'a vy ayvu ovare'ỹ va'e rupi ndeayvu.
 Ndeayvu reta ma, reikuaa vy e'ỹ.

36

Eliú “Avakue ojexavaia py Nhanderuete oikuaa uka 'rã iporã va'e”, he'iaque

- 1 Eliú ijayvuve tema. Ha'e vy aipoe'i:
 2 – Ejapyxakave'i ranhe, ha'e rã amombe'u porãve 'rã ndevy
 Nhanderuete amboeko porãa rupi xeyvu aguã arekove teri va'e.
 3 Mombyry gui 'rã aru xe'arandurã
 Xemoingoare amboeko porã aguã.
 4 Mba'eta anhetẽ, xeyvu ma rive'ỹ.
 Ndereve oĩ va'e ma mba'emo oikuaapa va'e.
 5 – Ne'exa, Nhanderuete ma tuvixa ete va'e.
 Ha'e rami teĩ nopena e'ỹi 'rã peteive re.
 Oikuaa py avi tuvixa ete va'e oiko.
 6 Ndogueraa jepei 'rã heko vai va'e rekove,
 ha'e rã ojexavai va'e kuery ma ha'evea rami 'rã oguereko.
 7 Ndopytu'ui 'rã heko porã va'e kuery re oma'ẽa gui.
 Ha'e rami 'rãgue py omboyvate vy huvixave kuery reve

omboguapy 'rã henda openaaty py raka'e rã peve.

- 8 Xapy'a rei ha'e kuery corrente py ombo'aague py 'rã ikuai,
ixã imoingo axyarã py ojokuaa rire.
- 9 Ha'e rami ha'e ojapo 'rã ha'e kuery ha'eve'ÿa rami ojapoague oikuaa aguã,
ojejou porã reia rupi ikuai rire.
- 10 Ha'e kuery apyxa oi'pe'a 'rã ombo'e aguã.
Ha'e rami vy ha'e kuery pe ijayvu 'rã heko vaia gui ojeko rerova aguã.
- 11 Xapy'a rei ha'e kuery onhe'ẽ rendu ha'e ixupe ju ikuai ramo
opaa py oiko 'rã ha'e kuery ovy'a aguã ára,
ha'e ma'etÿ mba'emo re ovy'a rei okuapy aguã.
- 12 Ha'e rã ha'e kuery noendu potai ri ramo
hu'y guaxu py rami onhyvõa 'rã,
ha'e ramo omano 'rã hexa ogue reve.
- 13 Opy'a py heko vaia anho omoĩ va'e ma ojeupe guarã omboaty 'rã poxya.
Nhanderuete ombo'a uka teĩ ndojapukai 'rã okuapy heraa jepearã
va'ekue pe.
- 14 Ha'e rami vy kunumi teri reve teĩ omokanhy 'rã guekove.
Omano 'rã avakue ta'angaa pegua itavy rei va'e mbyte py.
- 15 Ha'e rã ojexavai va'e kuery ma ha'e ogueraa jepe 'rã ojexavaia py ae oeko
mbo'e vy,
mba'eta ombojexavaia rupi oi'pe'a 'rã ijapyxa.
- 16 — Ha'e rami ae ndee voi reiko axya gui Nhanderuete ndepe'axe avi
peteĩ henda tuvixaa py, reiko axy ve'ÿ aguã py,
ha'e rekaru aguã mesa áry tembi'u hee va'e anho oĩa py.
- 17 Ha'e rã ndee ma renhemonyẽ heko vai va'e kuery reve repaga aguã.
Ha'e nunga rupi nderupity 'rã ndejou vaia ha'e nembopagaa aguã anho.
- 18 Enheangu ke ha'vy ipoxya rendua py rejoi rei e'ÿ aguã,
ejepe'a uka eme guive “Xerekovia heta ome'ẽa” 're vy rive.
- 19 Rejae'o rei ha'e opa mba'e py renhea'ã ramo rive nda'u
nemboaxy 'rã rejexavaia gui reo jepe aguã?
- 20 Earõ eme eikovy pytũ pyguarã,
mba'eta heta ikuaiague gui oi'pe'apaa heravy aguã ae oĩ.
- 21 Enheangu ke teko vai re reo e'ÿ aguã,
ha'e va'e pe “Jexavai gui ha'eveve va'e” 're vy rive.
- 22 Ma'ẽ, Nhanderuete opo'akaa py yvate ete va'e ojekuaa!
Mava'e porombo'ea 'rã tu ha'e rami oiko?
- 23 Mava'e tu omboeko mbo'e ta,
ha'e'ÿ vy ixupe “Ha'eve'ÿa rami rejapo” he'i ta?
- Nhanderuete yvate etea re Eliú ijayvuague*
- 24 — Nema'endu'a porã Nhanderuete rembiapo
avakue pavẽ oguerovy'a va'e re.
- 25 Ha'e nunga re avakue ha'e javi oma'ẽ vy
mombyry gui ojou porã 'rã okuapy.
- 26 Ma'ẽ, Nhanderuete ma yvate ete va'e, jaikuaa aguã rami e'ÿ.
Oikoa ma'etÿ guive ndajaipapa kuaai 'rã.
- 27 Mba'eta ojea katy ogueru 'rã yy tykyrã,
yvyxĩ gui ombo'oky aguã.
- 28 Ha'e rami vy arai gui onhoẽ 'rã
avakue áry otyky reta va'erã.
- 29 Amongue nda'u oikuaa 'rã ri marã rami pa arai oipyo heravya,
yapu guive oĩa gui omonhendua?

- 30 Ma'ē, ha'e va'e áry rupi oexa uka 'rã imondovy nhemboxi,
ye'ē typyvea ha'e javi rupi peve omoexakã va'erã.
- 31 Ha'e nunga py oguereko 'rã vvy regua ikuai va'e,
ha'e vy ha'e kuery pe omē'ē 'rã tembi'u oata aguã rami e'ÿ.
- 32 Opo py overa va'e ojopy reta vvy
omombo 'rã ngovaigua kuery re.
- 33 Ára vai revovo voi oikuaa uka 'rã heko,
mba'eta nda'evei etea oexa uka 'rã ha'eve'ÿa rami joguereko va'e rovai.

37

- 1 — Ha'e nunga re xema'endu'a vvy xekuraxō oryryi rei,
opo-opo guive, oĩaty gui oē ta merami.
- 2 Pendu pota ke Nhanderuete guigua yapu re,
ijuru gui hevovo va'e onhendu va'e re.
- 3 Yva guy ha'e javi rupi gui omondouka 'rã
ojea gui overa va'e reve vvy apy peve.
- 4 Ha'e va'e rire ijayvu atã nhendu 'rã,
yvatevea py onhemboxi 'rã hyapu reve.
Ha'e ndopoi e'ÿi 'rã overa va'e ijayvua onhendua rupi.
- 5 Nhanderuete ijayvu reve hyapu 'rã nhomondyipaa rupi.
Ojapo 'rã mba'emo tuvixa va'e, jaikuaa e'ÿ va'e.
- 6 Mba'eta yro'y apĩ pe aipoe'i 'rã: “He'a ke vvy áry”,
ha'e gui oky ha'e oky xapy'a-py'a va'e pe ma “Penembaraeteve ke”, he'i
rã.
- 7 Ha'e rami vvy ojapo 'rã avakue ha'e javi po oĩ rive aguã rami,
hemiapio re ju ha'e kuery oikuaa pota aguã.
- 8 Vixo ikuai va'e voi oike 'rã onhemiatty py,
ha'e vy okua py 'rã ikuai.
- 9 Yvytu jere oē 'rã ouvy opy ja'o oĩaty gui,
ha'e rã vvytu ro'y ma kuaray yke katy gui 'rã oipeju.
- 10 Nhanderuete oipejua py rive ho'a 'rã yro'y,
ha'e ramo yupa itui va'e hatãmba 'rã oupy.
- 11 Arai ana overa va'e oua ma
omonyē 'rã okyrã.
- 12 Ha'e ramo arai ikuai va'e omondouka rã
oaĩmba 'rã oje'oivy opa rupi,
vvy jave áry rupi, ijayvuague ojapo aguã.
- 13 Ha'e nunga ha'e javi ombou 'rã vvy regua kuery re oma'ē vvy,
omo'arandu e'ÿ vvy omboaxy aguã.
- 14 — Jó, ejapyxaka pota na pova'e re,
Nhanderuete rembiapo iporã va'e re reikuaa pota aguã.
- 15 Ndee reikuaa teve marã rami pa Nhanderuete ojapo
overa va'e arai gui ojekuaa aguã rami?
- 16 Omombe'ua teve ndevy arai ikuai va'e marã rami pa yvate rupi ova-ova,
e'ÿ vvy Oikuaapa va'e rembiapo porãgue ha'e javi?
- 17 — Mava'e tu ojapo ndeao raku-a rendu aguã rami
kuaray puku-a katy gui vvytu ou rã vvy jave rupi okyrirĩmba rei oiny
jave?
- 18 Hexeve voi teve ndee yva reipyo kuaa avi yvate rupi,
jajexaa mba'emo ryku guigua rami overa rei va'e?
- 19 Orembo'e ha'vy ore voi ixupe oreayvu kuaa avi aguã.

Mba'eta ore ma pytũ rupi orekuai va'e vy mba'eve noromombe'u kuaai ixupe.

- 20 Amongue nda'u ixupe omombe'u 'rã xeayvuague?
Ha'e rami avakue ikuai va'e onhemomba ukaxe vy ma 'rã.
- 21 — Ma'ẽ, avakue ma yva re kuaray rexakãa re noma'ẽ mbaraetei 'rã, vytyu oipejua rupi yva oiky'a'opa ma jave.
- 22 Kuaray apu'a'ia katy gui hexakã 'rã ouvy iju va'e,
Nhanderuete vy'ry rupi ojekuaa 'rã hexakãa nhomondyipaarã.
- 23 Ipo'akapa va'e ma ndajaeko upityi 'rã.
Ha'e ma opo'akaa py yvate ete va'e,
ha'evea rami memẽ joguereko va'e guive, opa mba'e py heko porã va'e vy.
- 24 Ha'e rami rã henonde avakue ojererokyje 'rã.
Ha'e ma onhemo'arandu rei va'e kuery re noma'ẽi 'rã — he'i.

38

Jó ndoikuaai va'e re SENHOR oporanduague

- 1 Ha'e va'e rire ma SENHOR petei vytyu jere mbyte gui ijayvu vy ombovai Jó. Ha'e vy aipoe'i:
- 2 — Mava'e tu ndee mba'eve reikuaa e'ỹ vy xepy'aa ha'eve'ỹa rami remombe'u va'e?
- 3 Eiko katu ha'vy ava rami,
mba'eta xee aporandu 'rã ndevy.
Ha'e rã ndee ma xembovai 'rã.
- 4 — Mamo tu rei raka'e vyvy ytarã anhono jave py?
Ndeayvu ke, anhetẽ ri ne'arandu va'e vy.
- 5 Mava'e tu oa'ã raka'e vyvy, xapy'a rei reikuaa rã?
Mava'e tu ixã omoatã raka'e hi'áry rupi?
- 6 Mba'e nunga áry tu ijyta oĩ?
Ha'e mava'e tu omoĩ raka'e ita jypy guarã?
- 7 Ha'e va'e jave py ma jaxy-tata ko'ẽ rai'i javegua ovy'a ete reve oporaei okuapy,
ha'e Nhanderuete ra'y kuery ikuai va'e oguerovy'a okuapy.
- 8 — Ha'e mava'e tu okẽ py rami ojoko raka'e ye'ẽ iguy gui ovu ouvy jave?
- 9 Mba'eta xee ae arai amoĩ ijaorã,
ha'e pytũ py anhovã ajukue py rami.
- 10 Xee ae amoĩ raka'e yy apyrã,
okẽ py rami ajoko vy.
- 11 Ha'e vy aipoa'e: “Apy peve'i 'rã reju, ndereaxavei 'rã.
Apy ae 'rã ndeguigua yai onhemboyvate reve ojeapi vy oxopa”, ha'e va'ekue.
- 12 — Ndee teve reikoa ára guive ndeayvu raka'e ko'ẽ rai ouvya va'e pe,
ko'ẽ va'e pe reikuaa uka vy hexakã aguã,
- 13 vyvy apy re ovaẽ aguã,
heko vai va'e kuery omondyi heravy vy?
- 14 Vvy ojekuaa 'rã yapo omou'ũ mbyre
ha'e ao ixorĩmba va'e rami.

- 15 Heko vai va'e kuery gui amokanhy 'rã “Nhandevyguá hexakã va'e” he'ia
va'e,*
ha'e amopê 'rã ijyva jojuka aguã oupi va'e.
- 16 — Ndee teve revaê ma ye'ê ryapy py,
e'ÿ vy reguata ma iguýry typyvea rupi?
- 17 Ndey pe teve oexa ukaa omanogue ikuai rokê?
Ndee rexa ma teve hokê pytû anaa py oï va'e?
- 18 Reikuaa teve marã rami ete pa vvy ipya?
Ndeayvu ke, xapy'a rei reikuaa ri vy.
- 19 — Mamo rupi tu oï tape hendy va'e ro katy oo va'e?
Pytûa oïaty voi mamo tu oï?
- 20 Erojevvy ha'vy hekoa katy,
hoo via reikuaa ri vy.
- 21 Ndee nhi'ã reikuaa 'rã, ha'e va'e jave reiko ae ma rire,
ha'e reikoa ára mbovy rei e'ÿ!
- 22 — Ndee teve revaê ma yro'y apí amoï porãaty py,
ha'e rexa teve amandau amoï porãaty?
- 23 Mba'eta ha'e va'e ma xee amboyrú imoiny anhombojexavai aguã,
joguero'a ha'e joe opu'ãa jave guarã.
- 24 — Mamo rupi tu oï tape hendy va'e oê ovy aguã katy,
ha'e vvytu kuaray oua katy gui vvy áry rupi oipeju ouvya katy?
- 25 Mava'e tu oipe'a 'rã oky xapy'a-py'a ou aguã,
ha'e tape hyapu ha'e overa va'e ou aguã?
- 26 Mba'eta ambo'oky 'rã vvy áry
avave rei oï e'ÿa py, tekoa e'ÿa rupi ae,
- 27 amoakÿ aguã vvy tekoa e'ÿa ipirupa va'e,
ajapo aguã jai roky yvate ovy aguã rami.
- 28 Oky nda'u tuu va'e oiko?
Mava'e tu ojapo 'rã yxapy otyky aguã rami?
- 29 Magui nda'u oiko yro'y hatã va'e?
Ha'e mava'e tu omoingo 'rã yro'y yva gui ho'a va'e?
- 30 Mba'eta yy hatã 'rã ita rami,
yy typy rei teï hi'áry rupi ma hatãmba 'rã.
- 31 — Tyrã ndee teve rejokua kuaa Eixu jaxy-tata,
e'ÿ vy rejora kuaa Hendy guaxu va'e ojokuaague?
- 32 Ndee teve reru kuaa 'rã jaxy-tata ijaty va'e,
e'ÿ vy reraa 'rã teve henoiny Ursa ta'y kuery reve?
- 33 Reikuaa teve yva re ikuai va'e rekorã oeja pyre?
Reikuaa teve marã rami pa vvy re ha'e kuery ipo'akaa?
- 34 — Tyrã ndee teve renhendu kuaa 'rã arai ikuai peve,
oky vaipa aguã yy ndeao'i peve?
- 35 Tyrã overa va'e pe ndeayvu kuaa 'rã teve,
nembovai vy ha'e kuery “Apy ma roï” he'i okuapy aguã?
- 36 Mava'e tu omoï 'arandu arai ikuai va'e áry?
Ha'e mava'e tu omo'arandu jaxy-tata ova aguã re?
- 37 Mava'e nda'u o'arandu rupi oipapa kuaa 'rã arai ikuai va'e?
Ha'e rami e'ÿ vy mava'e nda'u onhoê kuaa 'rã yy yva re yryru ikuai va'e
gui,

* 38:15 Heko vai va'e kuery pegua hendy va'e ma pytû ae, pytû rupigua ae ikuai ramo (24.16-17).

- 38 vvy ku'i oĩ va'e ojeapo aguã oja va'e,
ha'e vvy hakytã joe oje'apa aguã?
- 39 — Ndee teve rejuka 'rã guary kunha ho'u va'erã?
Ha'e guary ra'y kue'iry okaruxe rã remoevyatã kuaa 'rã teve
- 40 okua rupi ikuai jave,
e'ỹ vy onhemiaty gui oma'ẽ mbegue jave?
- 41 Mava'e tu uruvu kuery pe ojou uka 'rã ho'u va'erã,
ta'y kue'iry Nguuete pe ojavukai reve
ho'u va'erã rekaa rupi ikuai ramo?

39

- 1 — Ndee teve reikuaa kavara vvy'ãa rupigua ta'ya ára?
Repena kuaa teve guaxu ta'y'i ta jave?
- 2 Reipapa kuaa teve mbovy jaxy peve pa ha'e kuery ipuru'aa?
Reikuaa teve ha'e kuery ta'y'i aguã ára?
- 3 Ha'e kuery ma ta'y'i aguã ojero'a 'rã,
ha'e rami vy ojeguĩ omoẽ 'rã haxy va'ekue.
- 4 Ta'y kuery ma imbaraetepa 'rã okuapy,
nhuũndy rupi ae 'rã tuvixapa.
Oopa vy ndojevyvei 'rã oxy kuerya py.
- 5 — Mava'e tu opoi 'rã mburika'i ka'aguy regua?
Ha'e mava'e tu ojora kuaa 'rã mburika onha ratã va'e?
- 6 Ha'e va'e rekoarã ma tekoa e'ỹa ame'ẽ,
vyv re'ẽroa rive ame'ẽ ikuai aguã.
- 7 Ha'e kuery ojoi 'rã tetã revovo,
noenduĩ 'rã guive mymba reraa ojavuka-pukaia.
- 8 Vvy'ã ikuai va'e rupi ae okaruaty oĩ,
mba'eta hogue pyau va'e rekaa rupi ikuai.
- 9 — Toro ka'aguy rupigua teve omba'eapoxe 'rã ndevy?
Ha'e va'e teve pytũ oaxa 'rã nerymba okaruaty py?
- 10 Remoxã kuaa 'rã teve vvy karaĩa re?
Ha'e va'e nda'u nderakykue rupi oikaraĩ 'rã heravy vvy?
- 11 Hexe teve ndee rejerovia 'rã imbaraete vaipa va'e ramo?
Ixupe teve reja 'rã remba'eapoa rupi opena aguã?
- 12 Hexe rejerovia teve renhotỹ va'ekue nderopy ogueru aguã,
e'ỹ vy mba'emo remoa'yĩ aguã py?
- 13 — Guyra-nhandu ma opepo ombota-mbota 'rã ovy'a reve.
Ha'e rami teĩ guague ha'e opepo nda'u joayvu aguã ri oguereko?
- 14 Any, ngupi'a ojea 'rã ovy vvy py,
vyv ku'i py rive haku aguã py.
- 15 Mba'eta hexarai 'rã amongue opyrõ vy ombovopa va'erãa gui,
vixo nhuũndy rupi ikuai va'e opyrõmba va'erãa gui guive.
- 16 Nopena porãĩ 'rã gua'y kuery re, gua'y kuery e'ỹ re rami.
Ndoikuaa potai 'rã gua'y'i okanhymba teĩ,
- 17 hi'arandurã Tuuete nome'ẽi rire,
nome'ẽi mba'emo re oikuaa pota aguã.
- 18 Ha'e rami teĩ opo reve onha ovy aguã opu'ã ma vy
ojoi 'rã heravy kavaju ha'e hi'arygua.
- 19 — Ha'e gui ndee teve kavaju pe reme'ẽ 'rã imbaraeterã,
e'ỹ vy ijaju'y áry rupi remoĩ 'rã hagerã?
- 20 Rejapo kuaa teve tuku rami opo ovy aguã rami?

- Nhomondyi 'rã oapyĩgua gui ipytuẽ raku rei reve onhendu vy.
- 21 Ojo'o 'rã heravy vyvugua ombaraetea ae oguerovy'aa rupi.
Ha'e vy ojepe'a 'rã ovy tembiporu revegua kuery reve joguero'a aguã.
- 22 Ojojai 'rã nhomongyja kuery onhemondyi e'ỹ re.
Ha'e rami vy guakykue katy ndojevyi 'rã kyxe revegua gui voi.
- 23 O'ary hu'y ryrü ogueraa va'e omoparã 'rã heravy,
hu'y guaxu ha'e hu'y'i hexakã va'e reve.
- 24 Ipoxy ha'e ivai reve omou'ũmba 'rã heravy tape,
mimby guaxu nhe'ẽ oendu ma vy ndojejokoi 'rã.
- 25 Mimby guaxu omonhe'ẽa ramo "Tenonde katy!" he'i 'rã.
Joe opu'ãa gui mombyry teri oo reve oetũ 'rã,
oendu 'rã huvixa kuery ojavukai atãa ha'e tembiporu revovo.
- 26 – Ndee ne'arandua rupi teve taguato oveve,
kuaray apu'a'ia katy opepo oipyo reve?
- 27 Ndeayvua rupi teve taguato guaxu oo 'rã yvate,
ha'e yvatea py guaityrã ojapo?
- 28 Ha'e va'e ma itaova yvate va'e re oĩ 'rã guaityrã ojapo aguã py,
itaova yvate va'e apyte áry, mba'eve rei nomoangekoia py.
- 29 Ha'e py oĩa gui oexa pota 'rã guembiarã.
Mombyry guive 'rã oexa.
- 30 Ha'e va'e rire ta'y kuery oipyte 'rã tuguy.
Mamo rã rei te'õgue ituia py ha'e voi ovaẽ 'rã – he'i.

40

- 1 Jó pe SENHOR aipoe'ive tema:
2 – Ha'e gui ijayvu poyi va'e nda'u nhombovake ta Ipo'akapa va'e reve?
Nguete rovai ijayvu va'ekue tombovai aỹ – he'i.

Jó onhemo'vyvĩ'ia rupi ombovaiague

- 3 Ha'e ramo Jó ombovai SENHOR. Ha'e vy aipoe'ie:
4 – Xevy pe ma nda'evei. Mba'exa tu rombovai ta?
Ajoko 'rã xejuru xepo py.
5 Petẽigue xeyvu rire teĩ nambovai kuaavei ma.
Mokoĩgue katu va'eri ndaxeayvu reguavei ma – he'i.

Nhanderuete po'akaa hembiaipo oexa uka va'e re ijayvuague

- 6 Ha'e ramo vyvutu jere mbyte gui SENHOR ombovai ju. Ha'e vy aipoe'ive Jó pe:
7 – Eiko katu ha'vy ava rami.
Xee aporandu 'rã ndevy, ha'e rã ndee xembovai 'rã.
8 Ndee ta'vy remboyke rive 'rã xereko porãa?
Xemboeko vai 'rã teve renhemboeko porãvexe vy?
9 Tyrã ndee teve Nderuete rami ndejyva mbaraete va'e?
Ndee voi ndeayvu ryapu rei 'rã teve xee xeyvua rami?
10 – Ndejee emoĩ ha'vy ndeyvatea ha'e ndetuvixaa.
Enhemonde ndepo'akaa ha'e nerexakãa py.
11 Xevy pe exa uka ndepoxya.
Exa pota onhemboyvate rei va'e kuery re, ha'e eitypa.
12 Exa pota onhemboyvate rei va'e ha'e javi re, ha'e emo'vyvĩ'imba.
Epyrõmba vyvoi heko vai va'e kuery ikuaia re.
13 Ejatypa imbokuapy vyvü ku'i py.
Ejao'ipa hova ituia py.

- 14 Ha'e rami rã mae 'rã xeayvu
reiporu kuaa regua py ae ndepo'akaa rami.
- 15 — Eikuaa pota aỹ hipopótamo ndereve amoingo avi va'ekue re.
Ha'e va'e ma vaka rami nhuũ ho'u oikovy va'e.
- 16 Imbaraetea ma hye re oĩ,
ipo'akaa ma hyepy ro'o re ae.
- 17 Huguai ma yary rakã rami hatã va'e.
Hi'u rajy ma oipopê mbyre rami oĩ.
- 18 Ikãgue ma overa va'e aygue rami imbaraeete va'e.
Hetyma ma ferro aygue ramigua.
- 19 Ha'e va'e ma Nhanderuete remimoingo regua omboetevepy.
Imoingoare ae ome'ẽ kyxe hembiporurã.
- 20 Anhetê, yvy'ã ikuai va'e áry rupi oĩ nhuũ ho'u va'erã,
vixo nhuũndy regua ikuaiaty rupi.
- 21 Onheno 'rã yvoty ikuai va'e guy rupi,
takua'i ha'e yapo oĩ va'e rupi.
- 22 Ha'e ramo yvoty ae omo'ã 'rã inony.
Yy rembe rupi yvyra ikuai va'e mbyte py itui.
- 23 Yakã tyguaxu teĩ ndojapurai 'rã.
Ijuru peve ete Jordão yakã tpy teĩ oiko porã rei 'rã.
- 24 Ha'e rã oma'ẽ ho'amy ramo amongue nda'u ojopy kuaa 'rã?
Ha'eve 'rã nda'u ixĩ rupi omoxxã aguã?

41

- 1 — Ndee renoẽ 'rã teve jakare pytã pinda py rive,
ha'e'ỹ vy inhapekũ rejokua 'rã ixã py?
- 2 Jai 'ygue remboaxa 'rã teve inhapyĩgua rupi?
Ha'e rami e'ỹ vy remombu 'rã teve haĩnhykã jepo'ovia py?
- 3 Ndevy pe ha'e ojerure 'rã teve mba'emo re?
Ijyvu porã'i 'rã teve ndereve?
- 4 Ndereve ojapo 'rã teve peteĩ rami pendekuai aguã?
Ha'eve 'rã teve reraa aguã nerembiguai raka'e rã peve guarã?
- 5 Rembojaru 'rã teve guyra'i rami?
Ha'e rami e'ỹ vy remoxã 'rã teve heruvy nderajy kuery rymbarã?
- 6 Neirũ kuery teve jogueroayvu 'rã hepyrã oikuaa aguã?
Ha'e rami e'ỹ vy mba'emo vendea kuery teve omboja'o 'rã ho'okie?
- 7 Pira kutua py teve reikutupa 'rã ipire,
e'ỹ vy inhakã rupi renhyvõ 'rã pira nhyvõa py?
- 8 Hexe repoko ri vy nema'endu'a riae 'rã nderero'ague re,
ha'e rami vy neremoangekovei ma 'rã.
- 9 Ma'ẽ, pembo'a aguã pearõ ri vy pejekore 'rã.
Hexe avakue oma'ẽ vy rive 'rã ojeity uka.
- 10 Avakue ipy'a guaxukueve teĩ ndoikoi omyĩ va'erã.
Ha'e rami rã xerenonde katuve ma mava'e tu ha'vy onhemboyvate aguã
ha'eve va'e?
- 11 Mava'e tu ha'e ranhe xeivy ome'ẽ mba'emo, xee ju amboekovia aguã?
Mba'eta yva guy re ikuai va'e ma xemba'e meme.*
- 12 — Xeayvuve ta jakare reko re,
imbaraete etea ha'e iporãa re.
- 13 Mava'e tu oipiro 'rã ikupe rupi,

* 41:11 Romanos 11.35

- e'ÿ vy oikutu 'rã ipekue jo'a va'e pa'ũ rupi?
 14 Mava'e tu oipe'a 'rã ijuru?
 Mba'eta hãĩ re onhemboja va'e oendu 'rã ngyje.
 15 Ipekue hyxy ovya re ma ojejou porã,
 petei-teĩ joe oja 'rã omboja pyre rami.
 16 Petei-teĩ joe ovaẽ oiny
 ipa'ũ rupi nei yvytu oike aguã rami e'ÿ.
 17 Petei-teĩ joe ovy vy
 oja ratã oiny oja'o aguã rami e'ÿ.
 18 Ipytuẽ nhavõ ojekuaa 'rã hendy va'e,
 ha'e rã hexa ma ko'ëa rami hexakã va'e.
 19 Ijuru gui ma oẽ 'rã hendy va'e,
 ixugui tata raviju opo 'rã.
 20 Inhapyĩgua gui ma oẽ 'rã hataxĩ,
 oja opupu va'e gui, e'ÿ vy jai rogue okai va'e gui rami.
 21 Ipytuẽa ma omoendy 'rã tapyĩũ.
 Ijuru gui ma oẽ 'rã tataendy vuku.
 22 Ijaju'y re ma imbaraetea oĩ.
 Ha'e henonde gui opoa 'rã ovy onhemondyipa reia rupi.
 23 Ho'o regua ma oje'a ratã 'rã.
 Hexe oĩ atã 'rã, oi rive aguã rami e'ÿ.
 24 Ipy'a ma ita rami hatã,
 ita mba'emo mongu'ia regua rami.
 25 Ha'e opu'ã ramo ipy'a guaxukueve voi onhemondyi 'rã okuapy.
 Ha'e ou xapy'a ramo ndaekorãvei va'e rami ikuai.
 26 Xapy'a rei kyxe py omboguaia teĩ mba'eve ndojapoi 'rã,
 nei hu'y guaxu py, hu'y'i e'ÿ vy hu'y ete py teĩ.
 27 Ferro guigua ha'e oikuaa rã jai rogue pirukue rami rive,
 ha'e overa va'e guigua ma yvyra ru'ũgue rami oikuaa.
 28 Hu'y gui ma ha'e nonhai 'rã.
 Ita momboa py omomboã rã ha'e oikuaa kapi'i rami rive.
 29 Yvyra aygue py ojapia rã jai 'ygue rami rive 'rã oendu,
 ojojai 'rã hu'y guaxu revegua.
 30 Hye guy rupi oĩ ipekue hakua va'e.
 Yapo áry rupi otyryryague ma mba'emo ra'yĩ ykya rami ipore.
 31 Yy guy katy oike vy ojapo 'rã oja opupu va'e yjuipaa rami,
 ye'e eteve voi mba'emo rykue ombojyaty rami ombokururu 'rã.
 32 Guakykue oeja 'rã hape ovy va'e overa aguã rami.
 Yy ha'e oĩa ma hi'a xĩĩmba va'e rami yjuipa 'rã.
 33 Vvy re jipoi 'rã ha'e ramigua,
 mba'eta okyjea oendu va'erã e'ÿ amoingo.
 34 Yvatekueve ha'e javi re oma'ẽ vy nombovarei 'rã,
 vixo yvatekueve ikuai va'e ruvixave oiko vy – he'i.

42

Jó onhemombe'uague

- 1 Ha'e ramo Jó ombovai vy aipoe'i SENHOR pe:
 2 – Aÿ aikuaa porã ma opa mba'e rejapo kuaa va'ea,
 ha'e renhembopy'ague peteive ndoiko e'ÿi 'rãa.
 3 Ange xevy reporandu vy “Mava'e tu ndee mba'eve reikuaa e'ÿ vy
 xepy'aa ha'eve'ÿa rami remombe'u va'e?” 're va'ekue.

Anhetê ri aikuaa vy e'ÿ xeayvu va'ekue,
mba'emo xevy pe iporã vaipa ha'e aikuaa va'erã e'ÿ re anho.

⁴ Aipo're avi: "Ejapyxaka ke xeayvu re, ha'e rã xee xeayvu rã.
Xee aporandu 'rã ndevy, ha'e rã ndee xembovai 'rã", 're va'ekue.

⁵ Ha'e rami avi xee roikuaa va'ekue omombe'ua rã aendu vy rive,
ha'e rã aÿ ma xerexa py ae roexa ma.

⁶ Ha'e rami vy aÿ anhereroangeko vy anhemboaxy,
vyv ku'i ha'e tanhimbu áry aguapy ainy reve – he'i.

Jó irũ kuery mboapyve pe Nhanderuate ijavyvua eiteague

⁷ Ha'e rami Jó pe SENHOR ijavyvupa ma rire aipoe'i avi Temã pygua Elifaz
pe:

– Xepoxya hendy ma nderovai, neirũ kuery mokoïve rovai guive. Mba'eta
anhetê rupi e'ÿ peê kuery xemombe'u, xerembiguai Jó rami e'ÿ.

⁸ Ha'e nunga rupi peraa sete vaka ra'y ha'e sete vexa'i ava, ha'e tapeo
xerembiguai Jó-a py. Ha'e vy peapy reve peme'ê 'rã pejevavyague re. Ha'e
gui xerembiguai Jó ojerure 'rã pendere, mba'eta ha'e ojerurea ma aendu rã,
pene'arandua rupi e'ÿ peikoague re rombopaga e'ÿ aguã. Mba'eta anhetê
rupi e'ÿ peê kuery xemombe'u, xerembiguai Jó rami e'ÿ – he'i.

⁹ Ha'e ramo Temã pygua Elifaz, Sua pygua Bildade ha'e Naamã pygua Zofar
oje'oi vy ojapo okuapy SENHOR ijavyvua. Ha'e ramo SENHOR oendu Jó
ojerurea.

Nhanderuate Jó omoingo porã jevyague

¹⁰ Ha'e gui Jó oirũ kuery re ojerure ma rire SENHOR omoingo porã ju. Ha'e
vy mba'emo oguereko va'ekue gui mokoïguea ju ome'ê retave ixupe.

¹¹ Ha'e ramo ha'e oia py ou tyvy ha'e heindy kuery, ymave rupi oexa va'ety
ha'e javi reve. Hexeve okaru okuapy hoo py. Omboaxy vy ombopy'a porã
okuapy hexe SENHOR mba'emo vai ombouague ha'e javi gui. Ixupe petêi-teï
ome'ê peráta ha'e kuã regua ouro guigua.

¹² Ha'e rami py SENHOR omoingo porãve Jó jypy guare gui. Ha'e ramo vexa'i
kuery oguerekove ju catorze mil, seis mil camelo, mil toro meme ha'e mil
mburika.

¹³ Ta'y jevy avi sete ta'y ha'e mboapy tajy kuery re.

¹⁴ Jypygua guajy omboery Jemima, amboae ma Quezia, ha'e rã mboapya ma
Quéren-Hapuque.

¹⁵ Ijyvy ha'e javi rupi kunhague ndoikoi Jó rajy kuery rami iporã va'e. Ha'e
ramo ha'e kuery pe tuu ome'ê mba'emo ikyvy kuery pe ome'êa ramigua ae.

¹⁶ Ha'e va'e rire ma cento e quarenta ma'etÿ re ju Jó oiko. Ha'e rami vy
oexa gua'y kuery, gua'y ra'y ha'e guajy memby kuery guive, irundykue ikuaia
peve.

¹⁷ Ha'e rire Jó omano, tuja'i ha'e hi'ára mbovy rei e'ÿ ma vy.

Salmos Israel kuery oporaeiaty

Salmos Israel kuery oporaeiaty

Salmos ma yma gui oiporua Nhanderuete pe oporaeia rupi. Mbyte rupi peve huvixa Davi ojapo va'ekue, pova'e guive:

“Senhor ma vexa'i mongarua rami xere opena va'e oiko.

Ha'e ramo xevy pe ndoatai 'rã mba'eve rei” (23.1).

Davi omoĩ avi levita kuery Nhanderuete ombojeroviaa rupi oporai va'erã. Ha'e kuery va'e regua ojapove ju salmos. Três mil ma'et'ý ma ojapo, salmos ha'e javi rai'í ojapopaa ague. Salmo 80 ma ymave ete, Moisés ojapo va'ekue.

Jypy Israel kuery ranhe oiporu raka'e salmos Nhanderuete pe oporaia rupi. Jesus ha'e hemimbo'e kuery voi oiporu raka'e. Ha'e gui aý ma yvy jave rupi oiporua, nhande kuery guive.

Salmos ma joo ramigua e'ý-e'ý ikuai. Nhanderuete oguero'vy'aa oĩ, ixupe onhepytyvõ ukaa, ixupe gueko vai oeja vy omombe'ua, ixupe mba'emo vai oiko va'e re oporandua, ixupe joe ojerurea, ixupe ngovaigua kuery gui ojepy ukaa, ha'e oĩ avi ixuguigua re nhombo'ea. Nhanderuete pe oporaia meme. Oĩ avi salmos Jesus rekorã re ijayvu ma voiague, Novo Testamento py ma omombe'u porãave.

“Yvy jave re pendekuai va'e,
peroporaei Senhor pevy'aa rupi!

Pevy'aa rupi Senhor pe ete peiko.

Henonde pejexa uka pejuvy peporaei reve” (100.1-2).

“Peporaei Senhor pe!

Ha'eve ha'e iporã ete Nhanderuete pe japoraiea.

Jaroporaiea ma iporã ixupe voi” (147.1).

1

Heko porã ha'e heko vai va'e ikuai re ijayvua

¹ Ovy'a ete 'rã ava heko vai va'e kuery nhomongetaa rami ndoikoi,
ojejavypa rei va'e ikuai rupi ndopytai,
neĩ nhombojaru rei va'e kuerya py voi uguapy e'ý va'e.

² Ha'e rami 'rãgue py SENHOR ayvu oguero'vy'a vy
ara py ha'e pyávy ijayvua re anho oikuaa pota oikovy va'e.

³ Ha'e va'e ma vyvra yakã vyvry onhot'ý mbyre rami oiko,
hi'a aguã ára py porã hi'a va'e rami,
neĩ hogue ma ipiru rive'ý va'e rami.

Ha'e ma ojapo va'e ha'e javi oiko porã 'rã.*

⁴ Ha'e rã heko vai va'e ma ha'e rami e'ý ikuai.

Ha'e kuery ma mba'emo pire vyvty opa rupi ogueraa va'e rami 'rã okanhy.

⁵ Ha'e nunga rupi nhomboayvua ára heko vai va'e ndoo jepei 'rã,
ojejavypa rei va'e ndopytai 'rã heko porã va'e ikuai py.

⁶ Mba'eta SENHOR oma'ẽ heko porã va'e oikoa re.

Ha'e rã heko vai va'e oikoa ma okanhy 'rã.

2

Huvixarã Nhanderuete omoĩ va'ekue po'akaa re ijayvua

* 1:3 Jeremias 17.5-8

- 1 Mba'e re tu vvy regua kuery ipoxypa ri?
Mba'e re tu vvy re ikuai va'e onhembopy'a okuapy ovare e'ÿ va'e re?
- 2 Mba'eta vvy regua huvixa kuery opu'ã okuapy,
huvixa ikuai va'e SENHOR rovai jogueroavyv okuapy,
huvixarã SENHOR omoĩ va'ekue rovai guive.*
Ha'e vvy aipoe'i:
- 3 "Nhamondo 'rã ha'e kuery nhanemoxãague,
jajora 'rã nhandepokuaague" he'i okuapy.
- 4 Ha'e rã yva re oguapy oiny va'e ma opuka 'rã,
SENHOR ojojai 'rã ha'e kuery.
- 5 Ha'e rami vvy ipoxya rupi ijayvu ete 'rã ha'e kuery pe.
Opoxya oexa uka vvy omondyipa 'rã.
Ha'e vvy aipoe'i 'rã:
- 6 "Xee ma xejeupegua huvixarã amoĩ ae ma
vvyty iky'a e'ÿ va'e Sião áry."
- 7 Ha'e rã ha'e va'e ju aipoe'i: "Xee amombe'u 'rã SENHOR ijayvuague.
Ha'e aipoe'i xevy: 'Ndee ma xera'y.
Kova'e ára romoĩ.*"
- 8 Ejerure ke xevy,
ha'e ramo ndevy guarã xee ame'ẽ 'rã amboae regua kuery,
vvy apy re peve ndepo'aka aguã.
- 9 Popygua ferro guigua py remopẽ 'rã,
hyru yapo guigua ombovopaa rami 'rã remopẽmba', he'i va'ekue xevy."*
- 10 Ha'e nunga rupi huvixa kuery, penheangu ke aÿ,
vvy regua huvixa kuery, pendu ke penemongeta rã.
- 11 SENHOR pe ete ke pendekuai pejererokyjea rupi,
peporaei ixupe peryryipa reve.
- 12 Peayvua rupi pemboete Ta'y ipoxy e'ÿ aguã,
peikoa gui pekanhy e'ÿ aguã.
Ha'e rami e'ÿ rã are e'ÿ re oexa uka 'rã opoxya.
Ovy'a ete 'rã hexe onhemi va'e kuery ha'e javi.

Ojexavai teĩ Nhanderuete re ojerovíaa re ijayvua

Mboraeirã Davi gua'y Absalão gui ojava jave py ombopara va'ekue (2 Samuel 15.1-30).

3

- 1 SENHOR, heta pojava va'e ty'y xerovaigua kuery ikuai!
Aipapapa aguã rami e'ÿ xere opu'ã va'e.
- 2 Heta ete xevy aipoe'i okuapy va'e:
"Nhanderuete tu ndogueraa jepei 'rã rima."
- 3 Ha'e rami teĩ SENHOR, ndee ma mba'emo vai jokoa reiko xevy.
Ndee ae roguerovy'a, ha'e rã xeakã remopu'ã kuerei 'rã.
- 4 Xeayvu atã reve ajapukai SENHOR pe.
Ha'e rã vvyty iky'a e'ÿ va'e áry gui xembovai.
- 5 Anhenovvye ake vyvoi 'rã,
avy ju 'rã guive, xere SENHOR opena ramo.
- 6 Xee ma ndakyjei 'rã mbovy e'ÿ
jovaive-ive re xere opu'ã va'e gui.

* 2:2 Atos 4.23-28 * 2:7 Atos 13.33; Hebreus 1.5, 5.5 * 2:9 Apy Ta'y omombe'u Nguu ixupe aipoe'íague (Atos 13.33; Hebreus 1.5, 5.5; Apocalipse 2.26-27, 12.5, 19.11-16).

- 7 SENHOR, epu'ã ke.
 Xerepy ke, Xeruete.
 Xerovaigua kuery ha'e javi reunga 'rã haĩnhykã,
 remopẽmba 'rã heko vai va'e kuery raĩ.
- 8 Mba'eta SENHOR gui ou 'rã jaa jepe aguã.
 Tove ndevyguã kuery re toĩ remoingo porãa.

4

Oiko axy teĩ Nhanderuete re ojeroviaa re ijayvua

Jogueroporaie va'e pe ixã va'e py ombojoguy reve guarã Davi ombopara va'ekue.

- 1 Xeruete xemboeko porãa, xembovai ke ajapukai ramo.
 Xee ajexavai ramo xemoingo porã jevy va'ekue.
 Xemboaxy jevy ke, ha'e endu anhembo'ea.
- 2 Peẽ avakue, raka'e peve 'rã tu axĩmba aguã rami xeapo pekuapy xemboete 'rãgue py?
 Raka'e peve 'rã ovare e'ỹ va'e rive pejou porã,
 ha'e peikuaa pota apu re?
- 3 Peikuaa pota ke pova'e re:
 SENHÕR pe ikuai va'e kuery ma ha'e oiporavo 'rã ojeupe guarã.
 Ha'e rami vy SENHOR oendu 'rã ixupe ajapukaia.
- 4 Pendevai teĩ pejejavy eme.
 Peneakãngyta áry pendetui vy
 pendepy'a py penhemongeta, ha'e pepytu'u.*
- 5 Peme'ẽ ha'evea ramigua,
 ha'e pejerovia SENHOR re.
- 6 Heta ikuai aipoe'i va'e: "Mava'e nda'u nhandevy ombou 'rã mba'emo porã?"
 SENHOR, ore kuery pe exa uka nderova rexakãa.
- 7 Xepy'a re ma remoĩ avy'a aguã.
 Ha'e kuery mba'emo ra'ỹi ha'e vinho ojou reta vy ovy'a okuapya gui xee avy'ave.
- 8 Xepy'a porã reve anhenno vyve ake 'rã,
 mba'eta SENHOR, ndee anho xemombytu'u porã.

5

Heko vai va'e kuery gui ogueraa jepe aguã re ojerurea ague

Jogueroporaie va'e pe mimby py ombojoguy reve guarã Davi ombopara va'ekue.

- 1 SENHOR, ejapyxaka ke xeayvu re,
 endu ke xepoaẽ rã.
- 2 Xeruvixa, Xeruete, endu ke ajapukai rã.
 Ndevy pe ae ajapukai.
- 3 SENHOR, aje'ive guive rendu 'rã xeayvua.
 Aje'ive anhembo'e 'rã ndevy,
 ha'e rire roarõ 'rã aikovy.
- 4 Mba'eta ndee Xeruete, ndererovy'ai 'rã teko vai,
 nerenonde ma heko vai va'e noĩ 'rã.
- 5 Nerenonde ijayvu vaikue-ikue va'e ndopytai 'rã.
 Teko vai re ikuai va'e rejou vai va'e meme.
- 6 Ndee remomba 'rã ijapua re ikuai va'e.

* 4:4 Efésios 4.25-27

- SENHOR ojou vai 'rã jouguy moëa ha'e nhombotavypa rei va'e.
- 7 Ha'e rã xee ma xemboaxy ete ramo aike 'rã ndevyguá opy,
ndevyguá templo iky'a e'ÿ va'e rexei,
xerenapy'ã re aĩ 'rã nerenonde ajererokyjea rupi.
- 8 SENHOR, xerovaigua kuery gui
xerereko ke heravy ndeguigua teko porã rupi,
embo'yvi ke ndeguigua tape xerenonderã.
- 9 Mba'eta ha'e kuery ma ijuru re anhetê va'e noĩ.
Joupe ojapo vai aguã re anho 'rã ipy'a okuapy.
Ijyryvi ma omanogue rupa ojepe'a va'e rami.
Oapekũ py ma ijayvu porã merami rive 'rã.*
- 10 Ha'e nunga rupi Xeruete, eikuaa uka ha'e kuery reko vaia.
Embo'apa ke jogueroayvuague py ae.
Opa marã rei ikuaia ramo eipe'apa nerenonde gui,
nderovai opu'ã rei rire.
- 11 Ha'e rã ndere ojerovia va'e kuery ma tovy'apa.
Ndererovy'aa rupi toporaei atã okuapy raka'e rã peve,
ndee repy ramo.
Tove nderery oayvu va'e tandererovy'a okuapy.
- 12 Mba'eta ndee SENHOR, remoingo porã 'rã heko porã va'e.
Reayvu ete vy rejoko 'rã opa mba'e vai gui.

6

Nhanderuete omboaxy aguã re Davi ojerureague

Jogueroporaei va'e pe ixã irundy meme va'e py ombogogy reve guarã Davi ombopara va'ekue.

- 1 SENHOR, ndepoxya rupi e'ÿ ke xemongeta,
nde vaia rupi e'ÿ xembopaga.
- 2 Xemboaxy ke SENHOR, mba'eta aendu xekangypaa.
SENHOR, xemonguera ju ke, mba'eta xekãgue oku'epa rei ma,
- 3 xenhe'ẽ voi nda'evei ete.
Ha'e gui ndee SENHOR, raka'e peve 'rã tu naxepytyvõi?
- 4 SENHOR, ejevuy ju, eraa jepe xerekovea,
xerepy ke xemboaxy vy.
- 5 Mba'eta manoa py ma ndoikoi 'rã ndere ima'endu'a va'e.
Onhono porãague py ituaia gui mava'e 'rã tu oporaei ndevy?
- 6 Xekane'õ ma xepoaẽ riae vy.
Pytũ nhavõ xerexay omoakÿ xerupa,
inhakÿmba peve.
- 7 Xerovaigua kuery kãuxa ajexavai ramo xerexa irurupa ma,
tuja'i rami ndaexa porãĩ aikovy.
- 8 Teko vai rupi pendekuai va'e, pejepe'apa ke xea gui,*
mba'eta SENHOR oendu ma ajae'o reve xeyvu rã.
- 9 Ajapukaia oendu vy
oikuaa pota ma guive ajerurea re.
- 10 Ha'e ramo xerovaigua kuery oxĩmba ha'e onhemondyipa 'rã okuapy.
Ojepe'apa xapy'a 'rã oxĩmba vy.

* 5:9 Romanos 3.9-20 * 6:8 Mateus 7.23; Lucas 13.27

7

Nhanderuete heko porã va'e kuery oepya re ijayvua

Benjamim regua Cuxe ijayvuague Davi oendu vy SENHOR pe oporaeiague.

- 1 SENHOR Xeruete, ndere anhemí va'e.
Xerepy ke xerakykue ou va'e ha'e javi gui,
xereraa jepe guive.
- 2 Ha'e rami e'ÿ rã xivi rami xerero'apa 'rã,
xerepyarã ndoikoi ramo xemondoropa 'rã.
- 3 SENHOR Xeruete, xere ha'e kuery ijayvu reia va'e nunga xee ajapo va'e rire,
xapy'a rei xepo py ajejavu,
- 4 e'ÿ vy xereve peteí rami ikuai porã va'e pe ajapo vai va'e rire —
ha'e rã xee ma araa jepe kuerei mba'e py e'ÿ xembojexavai va'e —
- 5 ha'e rami ajoapo vai va'e rire ma
xerovaigua kuery ha'evea rami 'rãgue xerakykue monha xenhe'ẽ oupity
peve,
xerekove re ha'evea rami opyrõ 'rãgue vyv re,
vyv ku'i rupi arovy'ave va'ekue ombotyryry vy.
- 6 SENHOR, epu'ã ke ndepoxya rupi.
Exa ukã ndepo'akaa xerovaigua kuery ipoxypaa rejoko vy.
Epu'ã ke xerepy aguã,
ha'e kuery rembopaga aguã re ndeayvua rami vy.
- 7 Nerenonde tonhemoatypa vyv regua kuery.
Ha'e gui ha'e kuery áryve rupi ndee ke eí yvate.
- 8 Mba'eta SENHOR omboayvu 'rã vyv regua kuery.
SENHOR, xere voi eikuaa pota xereko porã
ha'e anhetẽ rupi aikoa re.
- 9 Topa heko vai va'e kuery reko vaia,
ha'e rã heko porã va'e kuery ma emoí atãve.
Mba'eta Xeruete ndereko porã va'e,
ndee reikuaa pota nhane'arandua ha'e nhandepya' re oí va'e re.*
- 10 Nhanderuete ma xejoko 'rã opa mba'e va'e gui.
Ogueraa jepe 'rã opy'a py heko porã va'e.
- 11 Nhanderuete ma anhetẽ rupi nhomboayvu va'e,
ko'ẽ nhavõ oendu 'rã nhombopaga aguã.
- 12 Ha'e rami vy avakue ndojeko rerovai ri ramo
Nhanderuete oaímbe'e 'rã okyxe.
Omoxã ae ma guive guyrapa, oguereko katupa ma.
- 13 Oguereko katu avi
hu'y hendy va'e ijukaarã.
- 14 Heko vai va'e ma imemby raxy va'e rami oendu 'rã teko vai ojapoxea,
oguereko'i 'rã nhombotavy aguã,
ha'e gui oikuavã 'rã apu.
- 15 Ojo'o puku 'rã vyv,
teí ikua ojo'oague py ha'e ae ju 'rã ho'a.
- 16 Inhakã re ae ju ojeapa 'rã joupe ojapo vaiague,
ijapyte re ae 'rã ojeapa ipoxyague.
- 17 Ha'e rã xee ma arovy'a 'rã SENHOR
anhetẽ rupi joe oikuaa potaa re,
aporaí 'rã guive SENHOR yvate va'e rery rupi.

* 7:9 Apocalipse 2.23

8

Nhanderuete yvatea ha'e avakue po'akaa re ijayvua

Jogueroporaie va'e pe Davi ombopara va'ekue "Uva'a nhamia" he'ia py oporaieia rami oporaie aguã.

- ¹ SENHOR, ore kuery SENHOR,
vvy jave re nderery iporã ete!
Yva gui voi reikuaa uka ndeyvatevea.
- ² Kyriigue'i ha'e okambu va'e pe reme'ẽ oporaia aguã.
Ha'e kuery oporaia ma remoĩ nderovaigua kuery jokoarã,
remokyriĩ aguã nderovaigua kuery ha'e joepya rupi jojuka va'e.*
- ³ Ha'e gui ma yva regua aexa ndepo py rejapo va'ekue,
jaxy, jaxy-tata remoĩ va'ekue ha'e javi —
- ⁴ marã ramigua tu avakue ikuai, ha'e kuery re nema'endu'a aguã?
Marã ramigua ru avakue ra'y kuery, ha'e kuery pe rejekuaa uka aguã?
- ⁵ Ha'e rami teĩ rembopo'aka ha'e remboete uka vy
rejapo Nhanderuete gui vvyive'i ikuai aguã rami.*
- ⁶ Ndepo py rejapo va'ekue re rembopo'aka vy
opa marãgua remoĩ ipy guýry:*
- ⁷ vexa'i ha'e vaka kuery ha'e javi,
mymba oka regua guive,
- ⁸ ha'e gui guyra'i yva regua, pira ye'ẽ rupigua,
ha'e ye'ẽ guýry rupi ikuai va'e ha'e javi.
- ⁹ SENHOR, ore kuery SENHOR,
vvy jave re nderery iporã ete.

9

Jarovy'a ete aguã regua

Jogueroporaie va'e pe Davi ombopara va'ekue "Ta'y omano" he'ia py oporaieia rami oporaie aguã.

- ¹ SENHOR, ndevy aporaie 'rã xepy'a ha'e javi py.
Amombe'upa 'rã nerembiapo porãa.
- ² Avy'a ndere, roguerovy'a 'rã.
Ndeyvate ete va'e, aporaie 'rã nderery rupi.
- ³ Mba'eta xerovaigua kuery oguevipa.
Onhepyxanga vy okanhymba nerenonde gui.
- ⁴ Mba'eta ndee xerepy 'rã xemboeko porã vy.
Tenda repenaaty py reguapy vy ha'eva rami meme renhomboayvu reiny.
- ⁵ Ha'e rami vy vvy regua kuery pe ndeayvu ete 'rã,
remomba 'rã heko vai va'e.
Ha'e kuery rery voi rembogue raka'e rã peve guarã.
- ⁶ Ha'e ramo orerovaigua kuery okanhymba,
hetã voi rembovaipa raka'e rã peve.
Noĩvei ma ha'e kuery re ima'endu'aa.
- ⁷ Ha'e rã SENHOR ma oĩ riae 'rã guenda openaaty py,
nhomboayvu oiny aguã omoĩ va'ekue py ae.
- ⁸ Ha'e rami vy omboayvu 'rã vvy regua kuery ha'eva rami.
Ha'eva rami meme oguereko vvy regua kuery.*

* 8:2 Mateus 21.14-17   * 8:5 Gênesis 1.26-28; Hebreus 2.5-9   * 8:6 1 Coríntios 15.27; Efésios 1.22

* 9:8 Atos 17.31

- 9 Ojexavai va'e pe ma onhemi aguã yvate va'e SENHOR oiko,
omoingo axya rã onhemi kuerei aguã.
- 10 Ha'e nunga rupi SENHOR, nderery oikuaa va'e kuery ojerovia ndere,
mba'eta ndee nereipytyvõ e'ÿi rã ndereka va'e.
- 11 SENHOR Sião py oiko va'e pe peporaei pemboete vy.
Yvy regua kuery mbyte rupi peikuaa uka hembiaapo porãa.
- 12 Mba'eta ima'endu'a 'rã jouguy moëare nhombopaga aguã,
ndaexarai 'rã ojexavai va'e ojapukaia re.
- 13 SENHOR, xemboaxy ke.
Eikuaa pota ke xerayvu e'ÿ va'e xemoingo axya re.
Ndee ma xemopu'a ju manoa rokê gui,
- 14 Sião tetã rokê py ju amombe'u aguã ndereko porãa ha'e javi.
Roguerovy'a 'rã xereraa jepeague re.
- 15 Yvy regua kuery ma vyvykuarã ojo'oague py ae ho'apa.
Nhuã omoï nhemi va'ekue py ipy ae ojejura.
- 16 SENHOR ojekuaa uka 'rã ha'evea rami joguerekoa py.
Mba'eta heko vai va'e kuery ojexavai 'rã opo py ae ojapo va'ekue py.
- 17 Heko vai va'e kuery ma omombo'a 'rã ikuai axya aguã py,
ha'e javi regua Nhanderuete gui hexarai va'e meme.
- 18 Ha'e rã ojexavai rei va'e kuery gui ma SENHOR ndaexarai riaei 'rã,
nomboaxa rivei 'rã ojexavai va'e oarõ okuapy.
- 19 SENHOR, epu'a ke.
Imarã va'e kuery ta'ipo'aka eme.
Yvy regua kuery tombopagapaa nerenonde.
- 20 SENHOR, emongyje ete ha'e kuery.
Yvy regua toikuaa imarã va'e meme ikuai.

10

Heko vai va'e kuery ho'apa aguã re ijayvua ague

- 1 SENHOR, mba'e re tu mombyry reï?
Mba'e re tu rojexavai rã nderejekuaa ukai?
- 2 Mba'eta heko vai va'e kuery ma ayvu vaikue-ikue py omoingo axy 'rã
iporiaukue'i.
Ha'e kuery tojejurapa jojopy aguã omoï va'ekue py ae.
- 3 Mba'eta heko vai va'e ovy'a 'rã oipotapa reia re rive,
mba'emo ojoupaxe va'e ijayvu vaikue-ikue 'rã SENHOR re,
ijayvu vai 'rã hexe.
- 4 Heko vai va'e ojee rive ojerovia vy ndoikuaa potai 'rã mba'eve re.
Ha'e rami vy "Nhanderuete ndoikoi", he'i rã.
- 5 Ha'e kuery oikoa nhavõ rupi ojoupa rei 'rã mba'emo.
Ndoikuaai 'rã guive ne'arandua rupi ndeayvua.
Ojojai rei 'rã okuapy ngovaigua kuery.
- 6 Mba'eta opy'a py aipoe'i: "Avave rei ndaxereityai 'rã.
Aÿ ha'e raka'e rã voi ndoui 'rã mba'emo vai xe'áry", he'i.
- 7 Ijuru tynyê oiny ayvu vai, nhombotavyarã ha'e ayvu poyi,
ha'e rami vy nhomboeko vai ha'e joapo vai aguã re anho 'rã ijayvu.*
- 8 Nhoarõ 'rã tetã yvýry jojuka aguã.
Ojuka 'rã heko porã'i va'e nhemia py.
Oma'ê mbegue 'rã openamby e'ÿ oity aguã.
- 9 Nhoarõ 'rã oiny guary okua yvy'ã peguy re oï va'e py nhoarõ oinya rami.

* 10:7 Romanos 3.14

- Oarō 'rā oity aguã iporiaukue'i,
 nhuã py ombo'a vy oimamamba aguã.
- 10 Onhemombe ovy 'rã,
 ipo'akaa py iporiaukue'i ho'apa aguã.
- 11 Aipoe'i 'rã opy'a py: "Nhanderue te ma nopenai.
 Ngova ombojere vy pete'ive henda py ndoexa potai 'rã ajapo va'e."
- 12 SENHOR, epu'ã ke!
 Xeruete, eupi ndepo!
 Nderexarai eme iporiaukue'i gui.
- 13 Mba'e nunga rupi tu heko vai va'e omboyke Nhanderue te?
 Mba'eta opy'a py "Nhanderue te nopenai 'rãe" he'i.
- 14 Ha'e rami teĩ ndee ma rexa ae,
 reikuaa pota guive rojexavaia rupi romba'eapoa re,
 ndepo py orerepy aguã.
 Ndepo py onhemboaxa openamby e'ỹ ikuai va'e.
 Ha'e ramo repy 'rã tyre'ỹ.
- 15 Emopê ke heko vai ha'e joupe ojapo vai va'e jyva.
 Eikuaa pota ha'e kuery reko vaia re
 rejoupa peve.
- 16 SENHOR ma Huvixave imarã e'ỹ va'e.*
 Ijyvy gui okanhymba 'rã amboae regua kuery.
- 17 SENHOR, rendu ae ma onhemo'yvyĩ'i va'e kuery oipotaa.
 Ha'e rami vy rembopy'a guaxu ha'e reraa jepe 'rã,
- 18 repy aguã tyre'ỹ ha'e omoingo axy reipy,
 avakue yvy regua nanhomongyvei aguã.

11

SENHOR re nhandemi aguã regua

Jogueropora ei va'e pe Davi ombopara va'ekue.

- 1 Xee ma SENHOR re anhemi va'e.
 Ha'e nunga rupi mba'exa tu xenhe'ẽ pe aipopeje:
 "Ejava ke yvyty katy guyra'i rami.
- 2 Mba'eta heko vai va'e kuery omoxã ma guyrapa,
 ixã re ma omoĩ ma hu'y oa'anga vy,
 nhemia py heko porã va'e rovai opoi aguã.
- 3 Yvy ytarã omoĩ va'ekue omombaa ramo
 mba'e tu heko porã va'e ojapo 'rã?'"*
- 4 Ha'e rã SENHOR ma oĩ ojeupegua templo icy'a e'ỹ va'e py.
 Yva re SENHOR oĩ guenda openaaty py.
 Oma'ẽ oiny avakue ojapo va'e re.
- 5 SENHOR oikuaa pota 'rã heko porã ha'e heko vai va'e re.
 Ojou vai 'rã jojukaa rupi anho ikuaixe vai va'e.
- 6 Heko vai va'e áry ombou 'rã tapyĩ rexakã enxofre revegua.
 Ha'e kuery oy'u aguã ombou 'rã yvytu tata revegua.*
- 7 Mba'eta SENHOR ma heko porã va'e oiko vy
 oayvu teko porã rupi ikuai va'e.
 Ha'e ramo heko porã va'e oexa 'rã hova.

* 10:16 Apocalipse 11.15 * 11:3 Apy ma huvixave irũ kuery oguerokyje vy ixupe ijayvu okuapy hovaigua kuery ojukaxea gui onha aguã re. Ha'e gui "Yvy ytarã omoĩ va'ekue" he'ia ma huvixa openaa re ijayvu vy (Salmo 75.3, 82.5). * 11:6 Apocalipse 20.10, 21.8

12

Apu gui onhepytyvõ ukaa ague

Jogueroporaiei va'e pe ixã irundy meme va'e py ombojoguy reve guarã Davi ombopara va'ekue.

- 1 SENHOR, orereraa jepe ke!
Mba'eta ndevygua avakue ndoikovei.
Avakue ra'y kuery mbyte gui okanhymba ma ojeroviapy.
- 2 Ha'e ramo anhetê rupi e'ÿ 'rã ijayvu jomeme,
opy'a py nhombotavy vy ijayvu mbegue rei okuapy.
- 3 SENHOR, ejaya ijayvu mbegue rei va'e kuery rembe,
opa marã rei ijayvu va'e apekũ guive.
- 4 Mba'eta aipoe'i okuapy: "Nhaneapekũ py 'rãe nhandepo'aka,
nhanerembe ma nhanemba'e ae.
Mava'e tu nhandere ipo'aka 'rã?" he'i okuapy.
- 5 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i:
"Iporiaukue'i omõingo axya ha'e ojaxavai va'e ipoaẽ ramo
xee aendu vy apu'ã ta aÿ.
Araa jepe 'rã aepy aguã oarõ oikovy va'e", he'i.
- 6 SENHOR ayvu ma iky'a e'ÿ va'e meme,
prata sete-kue oiky'a'o pyre rami,
tata rupa yapo gui ojapo pyre py.
- 7 Tá SENHOR, ndee ma orerepy 'rãe.
Aÿgua kuery gui orereraa jepe 'rã raka'e rã peve.
- 8 Ha'e rã heko vai va'e ma opa rupi ikuai,
avakue ra'y kuery ma teko vai anho oguerovy'a.

13

Ojeroviaa rupi ojerurea ague

Jogueroporaiei va'e pe Davi ombopara va'ekue.

- 1 SENHOR, raka'e peve 'rã tu nderexarai xegui?
Raka'e peve 'rã tu xevy pe nderejexa ukavei?
- 2 Raka'e peve 'rã tu nda'everi riae xepy'a py?
Mba'eta ko'ẽ nhavõ xepy'a py aendu ndavy'aia.
Raka'e peve 'rã tu xerovaigua xere opu'ã rei?
- 3 SENHOR Xeruete, eikuaa pota ke xere, xembovai guive!
Xemboexa pyxo, manoa py ake e'ÿ aguã,
- 4 xerovaigua kuery "Xepo'aka ma hexe" he'i e'ÿ aguã,
ha'e xerovaigua kuery xekangy ramo oexa vy ovy'a rei e'ÿ aguã.
- 5 Ha'e rã xee ma ajerovia ndere xemboaxya rupi xerereko aguã.
Xepy'a py arovy'a xereraa jepea.
- 6 Aporaiei 'rã SENHOR pe,
opa mba'e py xemoingo porã rire.

14

Salmo 53.1-6

Jogueroporaiei va'e pe Davi ombopara va'ekue.

- 1 Hi'arandu e'ÿ va'e ma opy'a py:
"Nhanderuete ndoikoi" he'i.
Ha'e kuery opa marã ikuai ojejokoa rupi e'ÿ.
Neĩ peteive ma ndoikoi heko porã va'e.
- 2 Ha'e rã SENHOR ma yva gui oma'ẽ 'rã avakue ra'y kuery ikuai re,

oexa aguã amongue pa 'arandu rupi oikoa,
amongue pa oiko Nhanderuete oeka va'e.

³ Ha'e rami teĩ ha'e javive ojepe'a, opa marã rei ikuai pavẽ rei.
Ndoikovei ae teko porã rupi oiko va'e,
neĩ peteĩve ma.*

⁴ Teko vai rupi ikuai va'e 'arandurã nõive?
Ha'e kuery ma xevygua kuery omomba rivepa 'rã mbojape ho'ua rami.
Ndojapukai 'rã guive Nhanderuete pe.

⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhemondyipa 'rã
oexa vy heko porã va'e kuery reve Nhanderuete oiko ramo.

⁶ Ha'e kuery ma vyĩgue'i nhomongeta ramo ojojai rei okuapy,
ha'e rã SENHOR ma onhemoi ha'e kuery onhemi aguã.

⁷ Siãõ gui ou ma va'e rire Israel kuery reraa jepearã!
SENHOR ojepegua kuery omoingo porã jevy ramo
Jacó ramymino kuery, Israel kuery ovy'apa 'rã okuapy.

15

Yva pygua re ijayvua

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

¹ SENHOR, marã ramigua nda'u oiko 'rã ndevygua opy?

Marã ramigua nda'u oi 'rã ndevygua vvyty iky'a e'ỹ va'e py?*

² Teko porã rupi ikuai va'e anho,
guko porãa oexa uka va'e,
opy'a py anhetẽ rupi ijayvu va'e,

³ oapekũ py joe ijayvu vai e'ỹ va'e,
amboae kuery pe ojapo vai e'ỹ va'e,
neĩ ngoo katy rai'i ikuai va'e re voi ima'endu'a vai e'ỹ va'e.

⁴ Ha'e kuery ndoguerovy'a rei 'rã ojou vaipy,
ha'e rã omboete 'rã SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e kuery
anho.
Ijayvuague ndojapo e'ỹi 'rã guive,
ha'e nungakue py oiko axy teĩ.

⁵ Operáta oiporuka rire nomboekovia retavei 'rã,
neĩ nombopagai 'rã ojejavý e'ỹ va'e kuery mba'emo ome'ëa ta teĩ.
Ha'e rami ikuai va'e ma mba'eve py ndoityai 'rã.

16

Nhanderuete pegua iky'a e'ỹ va'e reko re ijayvua

Davi oporaeiague.

¹ Xeruete, epena porã ke xere,
ndere anhemí rire.

² SENHOR pe aipoa'e: "Ndee ma xe-Senhor.
Iporãve va'e xee ndarekoi ndee e'ỹ vy.

³ Ha'e gui ndevygua iky'a e'ỹ va'e vvy re ikuai va'e ma
xee arovy'a vy ha'e kuery pe 'Yvatekueve' ha'e."

⁴ Ha'e rã amboae tuueterã re SENHOR omboekovia va'e kuery ma ikuai axy
'rã.
Ha'e kuery ruete pe xee name'ëi 'rã tuguy revegua,
neĩ ndaxeayvui 'rã hery rupi.

* 14:3 Romanos 3.9-20 * 15:1 Salmo 24.2-6

- 5 SENHOR anho oiko mba'emo xeveygua me'êa, xekaro pygua me'êa guive.
Ndee anho remoĩ xerenonderã.
- 6 Ha'e ramo xeveygua ma ha'eve va'e,
xevy guarã ma iporã va'e meme.
- 7 Aroayvu porã 'rã SENHOR xemo'arandua,
pyávy voi xemongeta xepy'a re.
- 8 Xema'endu'a riae SENHOR xereve oikoa re.
Xeyvúry oĩ ramo ndaxereityai 'rã.
- 9 Ha'e rã xekuraxõ py avy'a,
xenhe'ê ovy'a,
xerete avi opytu'u porã 'rã.
- 10 Mba'eta xerekovea nderejai 'rã manoa py,
Ndevygua iky'a e'ỹ va'e nderejai 'rã ivaipa aguã py.
- 11 Xevy rexa uka 'rã tape tekove katy oo va'e.
Nerenonde oĩ avy'a ete aguã,
ndeývúry oĩ xembovy'a va'e raka'e rã peve guarã.*

17

Nhanderuete oepy aguã re ojerurea ague

Davi onhembo'eague.

- 1 SENHOR, endu ke ajerure ramo ha'evea rami xerereko aguã,
eikuaa pota ajapukaia re,
ejapyxaka ajerurea re,
mba'eta ijapu va'e juru gui e'ỹ xeayvu onhendu.
- 2 Nerenonde gui eikuaa uka xemboeko porãa regua.
Mba'eta orerexa vy ha'evea rami meme reikuaa pota.
- 3 Xekuraxõ re reikuaa pota teĩ,
pyávy voi reikuaa pota vy
tata py rami xereko rea'ã teĩ
peteĩ henda py ma xere nderejoui 'rã teko vai.
Xejuru gui noeĩ 'rã ayvu vai.
- 4 Avakue opa marã ikuai teĩ xee ma ndeayvua rami vy
ajejoko jojuka va'ety ikuaia rupi aiko e'ỹ aguã.
- 5 Ndeguigua tape rupi anho aiko,
ajavy e'ỹ re.
- 6 Xeruete, xee ajapukai ndevy,
mba'eta ndee xembovai 'rã.
Ejapyxaka ha'e endu xeayvua.
- 7 Exa uka opa mba'e py ndeporayvu etea.
Mba'eta ndere onhemi va'e kuery reraa jepe 'rã
ha'e kuery re opu'ã va'e gui.
- 8 Epena ke xere nderexa ra'yĩ re rami ae,
xeao'i ke ndepepo guy py
- 9 heko vai va'e kuery xembojexavaia gui,
xerovaigua kuery xejukaxea gui.
- 10 Mba'eta ipy'a ratã va'e kuery ma opy'a omboty reve
ijayvu vaikue-ikue 'rã.
- 11 Aỹ voi orejoko rei okuapy,
orere oma'ê vaipa yvy rupi orereityxe vy.

* 16:11 Kova'e ayvu rupi Pedro ijayvu Jesus rekokue omombe'u vy (Atos 2.22-36), ha'e gui Paulo ju ijayvu (Atos 13.32-37; 1 Coríntios 15.4).

- 12 Guary guembiarã ojoux va'e rami ikuai,
guary ra'y onhemia gui oma'ẽ mbegue va'e rami guive.
- 13 SENHOR, epu'ã ke, ejoko ha'e eitypa.
Ndekyxe py eraa jepe xerekove heko vai va'e po gui.
- 14 SENHOR, ndepo py ae xereraa jepe avakue yvy regua gui.
Ha'e kuery ma aỹ oikove teri reve anho 'rã ojou iporã va'e.
Mba'eta ha'e kuery rye remonyẽ mba'emo porã.
Ha'e kuery ta'y reta 'rã.
Ha'e gui mba'emo ndoiporupai va'ekue ma oeja 'rã gua'y kuery pe.
- 15 Ha'e rã xee ma teko porã rupi vy ama'ẽ 'rã nderova re.
Apu'ã ju vy avy'a 'rã roexa vy.*

18

2 Samuel 22.1-51

Jogueroporaie va'e pe Davi SENHOR rembiguai ombopara va'ekue. SENHOR pe oporaie Saulo ha'e hovaigua kuery ha'e javi po gui oepy ramo. Ha'e vy aipoe'i:

- 1 SENHOR xemombaraetea, xee roayvu.
- 2 SENHOR, ndee ma xe'itaova.
Ndee ma oo ikorapa va'e ha'e xerepya.
Xeruete ma xe'itaova anhemiaty,
mba'emo vai joko, xereraa jepea imbaraete va'e ha'e oo imbaraete ete va'e.
- 3 SENHOR ogueroporaieipy va'e pe xee ajapukai vy
aa jepe kuery 'rã xeroaigua kuery po gui.
- 4 Nhuã manoa regua xejura va'ekue,
yai rami heko vai va'e xere opu'ã vy xemongyje.
- 5 Manoa pygua xejokua,
nhuã xã xejura xapy'a.
- 6 Ha'e ramo ajexavaia py ajapukai karamboae SENHOR pe.
Xeruete pe ajapukai xereraa jepe aguã.
Ha'e rã oiaty templo gui oendu xeayvua,
ijapyxa peve ajapukaia ovaẽ ramo.
- 7 Ha'e ramo yvy omyĩ ha'e oryryi.
Yvyty yta ikuai va'e voi ovavapa, oryryipa,
SENHOR ogueropoxy ramo.
- 8 Inhapyĩgua gui opu'ã hataxĩ,
ijuru gui ma tata nhomombaarã oẽ,
tapyĩ hexakã va'e avi.
- 9 Yva omo'yvyĩ'i vy oguejy,
ipy guýry pytũ vaikue oĩ reve.
- 10 Anjo ipepo va'e áry oĩ vy oveve ouvvy,
yvytu opepo áry ou pojava.
- 11 Pytũ gui ojapo onheovã aguã.
Ha'e va'e ojee omoĩ ouvvy.
Yy ha'e arai pytũ va'e hoo rami oĩ.
- 12 Hexakã henonde oo va'e gui ma arai ivaipa,
amandau ha'e tapyĩ hexakã va'e ho'a.
- 13 Ha'e gui ma SENHOR yapu yva re.
Yvate ete va'e ijayvu atã ramo

* 17:15 Omanoague gui onhemoete ju aguã re ijayvu (Apocalipse 22.4).

ho'a amandau ha'e tapyĩ hexakã va'e.

- 14 Ngu'y omombo vy omoaĩmba xerovaigua kuery.
Overa vy omondyipa.
- 15 Ha'e ramo ojekuaa yy rupa peve,
yyv yta avi ojekuaapa,
ndeayvu atãa py SENHOR,
ndepoxya rupi neapyĩgua gui nepytuẽ ramo.
- 16 Yvate gui SENHOR okuave'ẽ vy xerupity,
xerenoẽ yy tuvixa va'e gui.
- 17 Xereraa jepe xerovaigua kuery imbaraeete va'e gui,
xemomboriatu rei va'e kuery gui ae,
xegui ipo'akave ete va'ekue ri.
- 18 Ha'e kuery ma ajexavai jave opu'ãmba rei va'ekue xere,
teĩ SENHOR onhemoĩ xepytyvõarã.
- 19 Ha'e rami vy xereru peteĩ henda ipa'ũ ja'eavea py.
Xererovy'a vy xereraa jepe.
- 20 Xereko porãa rekovia SENHOR ome'ẽ iporã va'e,
xevy ome'ẽ ndaxepo ky'aia repy.
- 21 Mba'eta xee ma SENHOR guigua tape rupi anho aiko va'e,
Xeruete gui ndajepe'ai guive ha'eve'ỹa rami aiko aguã.
- 22 Xejeje amoĩ ijayvuague ha'e javi,
xejegui ndaip'e'ai ayvu omoĩ va'ekue.
- 23 Henonde aiko anhetẽ rupi,
ajejoko guive teko vai rupi aiko e'ỹ aguã.
- 24 Ha'e ramo xevy SENHOR ome'ẽ xereko porãa repy,
henonde rupi ndaxereko ky'ai rire.
- 25 Heko porã va'e kuery pe rejekuaa uka 'rã heko porã va'e,
anhetẽ rupi ikuai va'e pe rejekuaa uka anhetẽ rupigua avi,
- 26 iky'a e'ỹ va'e pe rejekuaa uka iky'a e'ỹ va'e,
ha'e rã heko vai va'e pe ma rejekuaa uka 'rã nhombopaga kuaa va'e.
- 27 Mba'eta reraa jepe 'rã onhemo'yvyĩ'i va'e,
ha'e rã oma'ẽ vaikue reia rupi onhemboyvate va'e ma remomba 'rã.
- 28 Ndee rejapo xerata endy hexakãve aguã rami.
Pytũ rupi aikoa rupi ma ndee SENHOR Xeruete remoexakãmba.
- 29 Ndereve vy amomba 'rã xondaro kuery,
Xeruete reve vy apo 'rã tetã kora áry rupi.
- 30 Nhanderuete guigua tape ma iky'a e'ỹ va'e,
SENHOR ayvu ma oa'anga pyre.
Hexe onhemi va'e ha'e javi pe ma mba'emo vai jokoa oĩ.
- 31 Mava'e tu Nhanderuete oiko SENHOR e'ỹ vy?
Mava'e tu nhande'itaova oiko Nhanderuete e'ỹ vy?
- 32 Xeruete xemombaraetea oiko,
omoatyrõ 'rã aguata aguã rupi.
- 33 Xepy ojapo 'rã guaxu rami inhakuã aguã.
Yvatea rupi aẽ teĩ xemoĩ atã.
- 34 Xepo pe voi ome'ẽ joe apu'ã kuaa aguã.
Ha'e ramo guyrapa overa va'e guigua teĩ xee aipira 'rã.
- 35 Mba'emo vai jokoarã reme'ẽ xereraa jepea,
reiporu kuaa regua xemoĩ atã,
xemboaxya rupi xemboyvate.
- 36 Apyrõ aguã tape rembopyve ramo

ndaxepyxyryi 'rã.

- 37 Xerovaigua kuery amonha 'rã aupitypa peve.
Ha'e gui amomba rire ajevuy ju 'rã.
- 38 Amou'ũmba opu'ã aguã nda'evevei peve.
Xepy vyvry ho'apa.
- 39 Mba'eta ndee xemombaraete ajoguero'a kuaa aguã,
rejapo xere opu'ã va'ekue re xepo'aka aguã rami.
- 40 Xerovaigua kuery rejapo ojavapa aguã rami.
Xerayvu e'ỹ va'e amomba.
- 41 Guepyarã pe ha'e kuery ojapukai teĩ ndoepyai.
SENHOR pe voi ha'e kuery ojapukai teĩ nombovai.
- 42 Ha'e ramo amongu'ipa yvy ku'i yvytu rupi ovevepa va'e rami,
yapo tape guiguare nhamomboa rami amokanhymba.
- 43 Heta va'e kuery xere opu'ã teĩ xereraa jepe,
xemoĩ yvy regua kuery ruvixarã.
Amboae regua kuery ndaexai va'ety voi xevelygua ikuai.
- 44 Xeayvu oendu vyve xenhe'ẽ rendu okuapy.
Yvy mboae regua oexa uka xevely ikuaiã,
- 45 amboae regua kuery okanhymba,
onhemiaague gui oẽmba onhemondyipa vy.
- 46 SENHOR ma oikove va'e, togueroayvu porãa xe'itaova!
Tomboetea Nhanderuete xereraa jepea!
- 47 Nhanderuete xerepy vy jojukapa,
heta va'e kuery re xembopo'aka.
- 48 Nhanderuete ae xereraa jepe xerovaigua kuery gui.
Ndee ma xemboyvate xerovaigua kuery áryve,
ha'e xerepy avakue jojuka va'ety po gui.
- 49 Ha'e ramo SENHOR, roguero'vy'a 'rã yvy regua kuery oendua py,
aporaie 'rã nderery rupi.*
- 50 Ha'e ae ombopo'aka 'rã huvixaverã omoĩ va'ekue,
oexa uka 'rã guembiporavo oayvua,
Davi ha'e hamymino kuery pe, raka'e rã peve.

19

Nhanderuete rembiapo ha'e ijayvua oguerovy'aa ague

Joguero'poraie va'e pe Davi ombopara va'ekue.

- 1 Yva re mba'emo ikuai va'e oikuaa uka Nhanderuete hexakãmba va'ea,
yvate rupi ikuai va'e oikuaa uka 'rã opo py ojapoague.
- 2 Ára nhavõ oikuaa uka 'rã ara pygua pe,
ha'e pytũ nhavõ oikuaa uka 'rã pytũ rupigua pe.
- 3 Nda'ijayvui 'rã, neĩ nda'ijayvuai 'rã,
ha'e va'e gui mba'eve nonhendui 'rã.
- 4 Ha'e rami teĩ ha'e nunga 'arandu ma yvy jave rupi oikuaa,
yvy apy peve 'rã ha'e nunga re ayvua.*
Ha'e vy yva apy re omoĩ kuaray oike aguã.
- 5 Ha'e va'e ma omenda ramo va'e rami 'rã oẽ ovyv ngoo gui,
ovy'a 'rã ovy imbaraetepa va'e onha ovyv rami.
- 6 Yva apy gui oẽ vy
oaxa 'rã ovy ijapy rovai peve.

* 18:49 Romanos 15.9 * 19:4 Romanos 1.18-25, 10.16-18

Jipoi 'rã haku-a oguerovy e'ÿa.

- 7 Ha'e gui SENHOR guigua lei ma ha'eve vaipa ete vy omombaraete ju 'rã nhanderekove.
SENHOR omombe'u va'e ma ogueroviapy vy omo'arandu 'rã hi'arandu e'ÿ'i va'e.
- 8 SENHOR nhombo'ea ma ha'evea ramigua vy ombovy'a 'rã nhandekuraxô.
SENHOR ojapo uka va'e ma iky'a e'ÿ va'e vy omoexakã 'rã nhanderexa.
- 9 SENHOR renonde jajererokyjea ma iky'a e'ÿ va'e, raka'e rã peve guarã guive.
SENHOR joe oikuaa potaa ma anhetẽ rupigua, ha'evea rami memé.
- 10 Ha'e nunga ma ouro gui jaipotave va'erã, ouro oiky'a'o pyre gui iporãve ramo.
He'ëve 'rã ei
hetãgue gui onhami va'ekue gui.
- 11 Ha'e va'e rupi nerembiguai kuery remongeta 'rã guive.
Ha'e va'e jajapo vy jajou reta 'rã iporã va'e.
- 12 Mava'e nda'u oikuaapa 'rã ha'e ae ojevavyague?
Emboguepa ke aikuaa e'ÿ-e'ÿ va'e guive.
- 13 Xejoko xee nerembiguai anhemboyvate reia gui voi.
Ha'e nunga ta'ipo'aka eme xere.
Ha'e rami rã iky'a va'e'ÿ 'rã aiko,
ha'e aa jepe 'rã ajevavyve etea gui.
- 14 SENHOR, xe'itaova ha'e xerepya,
tove ayvu xejuru gui oẽ va'e ha'e xepy'aa xepy'a re oĩ va'e nerenonde toĩ nembovy'aarã.

20

Huvixave re ojerurea ague

- Jogueroporaie va'e pe Davi ombopara va'ekue.
- 1 Rejexavaia ára tove SENHOR tanembovai.
Jacó Ruete rery tandereraa jepe reĩ atã aguã py.
- 2 Tombou nderepyarã guenda iky'a e'ÿ va'e gui.
Sião gui ma voi topena ndere.
- 3 Ta'ima'endu'a ixupe guarã reme'ẽ va'e ha'e javi re,
tojou porã mba'emo ixupe reapy rã.
- 4 Tome'ẽmba ndepy'a re reipotaa oĩ va'e,
tojapopa rejapoxe va'e ha'e javi.
- 5 Ha'e gui ma ndepo'aka ramo ore kuery rovy'a 'rã mboraei rupi,
Nhanderuete rery rupi roupi 'rã imoiny bandeira.
Ixupe SENHOR tomoingo renhemboayvua ha'e javi.
- 6 Aÿ ma xee aikuaa SENHOR ogueraa jepe 'rãa huvixarã omoĩ va'ekue.
Ombovai 'rã o'amba iky'a e'ÿ va'e gui,
ha'e rami vy opo py oexa uka 'rã opo'akaa.
- 7 Amongue ma ojerovia 'rã mba'eyru re,
amboae kuery ma kavaju re 'rã ojerovia.
Ha'e rã nhande kuery ma SENHOR Nhanderuete rery anho jarovy'a.
- 8 Ha'e kuery ma ojero'a vy ho'apa 'rã.
Ha'e rã nhande kuery ma nhapu'ã 'rã jakuapy.
- 9 SENHOR, embopo'aka ke oreruvixave.

Rojapukai ramo orembovai.

21

Ngovaigua kuery re huvixave ipo'aka rã oguero vy'aa ague

Jogueropora ei va'e pe Davi ombopara va'ekue.

- 1 SENHOR, nembaraetea re oreruvixave ovy'a, reraa jepeague re opora ei.
- 2 Mba'eta rejapo ma opy'a py ojaxoxe va'ekue, nerendu e'yi ojaxukaia.
- 3 Mba'eta reayvu vy iporã va'e anho reme'ẽ ixupe. Inhakã re remoĩ coroa ouro ete'i guigua.
- 4 Guekove re ha'e ojerure ramo reme'ẽ, raka'e rã peve guarã.
- 5 Reraa jepeague ma pavẽ rei oguero vy'a okuapy. Hexe remoĩ hexakãrã ha'e yvateve aguã.
- 6 Raka'e rã peve guarã remoĩ nhomoingo porãrã. Hexeve reiko ramo vy'a anho 'rã oendu.
- 7 Mba'eta huvixave ojerovia SENHOR re. Ha'e rami vy Yvate ete va'e omboaxy ramo peteive henda py ndo'ai 'rã.
- 8 Ha'e rami vy ndepo oupity 'rã nderovaigua kuery ha'e javi,* reiporu kuaa regua ojopypa 'rã ndere ija'e e'ỹ va'e.
- 9 Ha'e kuery pe rejekuaa uka vy rejapo 'rã tata rupa haku raxa va'e rami. SENHOR opoxya rupi omomba 'rã, tata oapypaa rami.
- 10 Yvy gui remomba 'rã hamymino kuery, avakue ra'y kuery ikuaia gui.
- 11 Nderovai ha'e kuery mba'emo vai ojaxoxe teĩ nopy'ã kuaai 'rã, ndojapo kuaai 'rã ha'e nunga.
- 12 Rejapo 'rã oguevipa aguã rami, ha'e kuery rova re rea'anga 'rã nderapa.
- 13 SENHOR, tandeyvate ndepo'akaa py. Ha'e rã ore ma ropora ei 'rã ndepo'akaa roguero vy'aa rupi.

22

Messias oiko axy rire ipo'aka ju aguã re jayvua

Jogueropora ei va'e pe Davi ombopara va'ekue, "Guaxu aje'vegua" he'ia py opora ei rami opora ei aguã.

- 1 Xeruete, Xeruete, mba'e re tu xereja ri?*
- Mba'e re tu ajexavaia rupi ajapukai teĩ mombyry ri repyta xegui xereraa jepe e'ỹ aguã?
- 2 Xeruete, ára py ajapukai ramo naxembovai, pyávy voi ndapytu'ui ae.
- 3 Ha'e rami teĩ ndee ma iky'a e'ỹ va'e reiko. Nerenda repenaaty py reguapy reiny Israel kuery opora ei okuapy va'e mbyte.
- 4 Oreramoĩ kuery ma ndere ojerovia raka'e. Ojerovia ramo reraa jepe.

* 21:8 Apy guive huvixave pe jayvu. * 22:1 Kova'e salmo ha'e javi omombe'u ma voi Jesus kuruxu re omano jave guarã (Mateus 27.33-54, Marcos 15.22-32, João 19.17-30, Filipenses 2.5-11).

- 5 Ndevy pe ha'e kuery ojavukai ramo reo jepe raka'e.
Ndere ojerovia, nda'e've e'yi nho guive.
- 6 Ha'e rā xee ma taxo, ava e'ỹ merami,
mba'eta avakue pe ovare e'ỹ va'e,
heta va'e kuery oipota va'e'ỹ aiko.
- 7 Xerexaa kuery ha'e javi xejojai rei.
Hembe'a rei reve oakā ombovava vy aipoe'i:
- 8 “ SENHOR re rejerovia ramo tanderepy.
Ha'e ae tandereraa jepe, hexe ndererovy'a ri vy”, he'i okuapy.
- 9 Ha'e rami teĩ ndee ma xetui'i aguã rami xeapo va'ekue.
Xere repena porã va'ekue akambu'i teri jave.
- 10 Xetui'i guive ndevy aiko.
Xeryru'i py aia pyve ndee Xeruete reiko.
- 11 Aỹ ma enhemomyry eme xegui,
mba'eta ovaẽ ma ajexavai aguã,
ha'e xepytyvõarã ndoikoi.
- 12 Heta ikuai toro nharõ rami xejoko va'e,
toro mbaraetekueve Basã pygua xembojere rei okuapy.†
- 13 Xere ha'e kuery ijuru jai,
guary nhomboavã va'e rami okororõ.
- 14 Yy rami anheẽ,
ha'e xekãgue ha'e javi oku'epa,
xeryepy re xekuraxõ ma ei raity hykupa va'e rami ojeapo.
- 15 Yapo guigua pẽgue ipirupaa rami
xembaraetea voi opa ma,
xeapekũ guive xejurupy re oja ma oiny.
Ha'e rami py ndee xereity vyv ku'i rupi amano aguã.
- 16 Jagua kuery xembojere rei okuapy,
joapo vai va'ety kuery nhomoirũmba va'e.
Xepo ha'e xepy ombokuapa.
- 17 Aexapa xekãgue ha'e javi'i.
Ha'e kuery xere oma'ẽ okuapy xere ovy'a reia py.
- 18 Xeaõ jomeme omboja'opa ma.
Xekamixa puku re oexa okuapy xorteã.
- 19 Ha'e rã ndee SENHOR, ejepe'a eme xea gui.
Xemombaraetea, ejapura ke xerepy aguã.
- 20 Eraa jepe xerekove ha'e kuery kyxe gui,
jagua kuery oipe'a ta va'e gui.
- 21 Xereraa jepe ke guary juru gui,
bũfalo rakua gui guive.
- Tá, ndee ma xembovai ma!
- 22 Ha'e rami rire xeryvy kuery oendua py xema'endu'a 'rã nderery re,*
heta va'e kuery mbyte rogueroporaei 'rã, po rami:
- 23 “ SENHOR renonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e, peroporaei.
Pembojerovia, peẽ Jacó ramymino kuery ha'e javi.
Israel ramymino kuery ha'e javi, pemboete pekuapy.
- 24 Mba'eta ha'e naxemboaxy e'yi ajexavai rã,
ndojeguarui guive aiko axya gui,
ngova voi nomo'ãi xegui.

† 22:12 Basã vyv re ma heta ikuai raka'e vaka. Ha'e rã apy ma toro re ete'ỹ, heko vai va'e kuery re ijayvu. * 22:22 Hebreus 2.10-12

- Ha'e rami 'rãgue py oendu xereraa jepe aguã ajapukai ramo", ha'e 'rã.
- 25 Mba'eta ndegui ae ou ijaty va'e kuery mbyte xee rogueroporaei aguã.
Nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e oexaa py ajapo 'rã anhemboayvuague.‡
- 26 Ha'e ramo iporiaukue'i okaru 'rã okuapy hevayatãmba peve.
SENHOR oeka va'e oguerovy'a 'rã okuapy.
Ha'e kuery kuraxõ foikove riael
- 27 Ha'e nunga rupi yvy apy peve ima'endu'aa 'rã SENHOR re,
ixupe guarã ojeko rérova 'rã okuapy.
Henonde guenapy'ã re yvy regua kuery ha'e javi oĩmba 'rã okuapy.
- 28 Mba'eta SENHOR pegua ae ipo'aka aguã.
Ha'e ae 'rã opena yvy regua kuery re.
- 29 Yvy regua oguerekopa rei va'e kuery voi okaru vy ombojerovia 'rã okuapy.
Yvy re onhono porã mbyre ha'e javi 'rã oĩ guenapy'ã re henonde,
gukove ae'i re nopena kuaai va'ekue.
- 30 Tamymino kuery voi ha'e oipotaa rami 'rã ikuai.
Mba'eta raka'eve rã ikuai va'e pe ijayvua 'rã SENHOR reko re.
- 31 Ha'e kuery ou vy omombe'u 'rã ixuguigua teko porã.
Raka'eve rã ikuai va'erã pe omombe'ua 'rã ha'e ojapo va'ekue.

23

"Xere SENHOR opena" he'ia

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

- 1 SENHOR ma vexa'i mongarua rami xere opena va'e oiko.*
Ha'e ramo xevy pe ndoatai 'rã mba'evê rei.
- 2 Xemombytu'u 'rã inony nhuũndy porã py rami.
Xereraa 'rã yy iky'a e'y va'e py.
- 3 Omombaraete kuerei 'rã xenhe'ê.
Tape teko porã rupi 'rã xerereko,
guery omboete ukaa rupi vy.
- 4 Yvyugua manoa guy pytũ reia rupi aiko teĩ
ndakyjei 'rã mba'eve rei gui,
xereve ndee reiko ramo.
Ndepo pygua ha'e ndepopoka ma xembopy'a guaxu.
- 5 Rereko katu akaru aguã†
xerovaigua kuery oexaa py.
Xeakã re renhoê 'rã azeite.
Xekaro remonyê 'rã onheẽmba rei peve.
- 6 Anhetê xereve oĩ 'rã ndeporayvua ha'e xemboaxya ára nhavõ, aikovea
pukukue re.
Ha'e gui SENHOR ro py aiko 'rã raka'e rã peve.

24

Huvixave hexakãmba va'e ou aguã re ijayvua

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

‡ 22:25 "Anhemboayvuague ajapo 'rã" he'i vy ma mba'emo mymba ojuka aguã re ijayvuague re ima'endu'a. Ha'e gui ho'okue omboja'o 'rã guetarã kuery pe Nhanduerete oguerovy'a okuapy aguã (Levítico 7.15-16). * 23:1 Apy ma vexa'i mongarua re ombojoja, Nhanduerete nhandere openaa re ijayvu vy (Apocalipse 7.15-17). † 23:5 Apy ma hoo va'e nhomovaẽ porã va'e re ombojoja. Ha'e va'e jave py hoo va'e ipoua kuery omovaẽ porã vy azeite onhoê'i vy oikyty 'rã inhakã re (Lucas 7.46).

- 1 SENHOR mba'e ae itui yvy ha'e opa mba'e hexe ikuai va'e,
yvy regua kuery ha'e javi guive.*
- 2 Mba'eta ha'e onhono raka'e ye'ẽ áry rupi,
yy oxyry va'e áry omombyta.
- 3 Marã ramigua tu ha'eve SENHOR pegua yvyty re oẽ aguã?
Marã ramigua nda'u ha'eve hendaiky'a e'ỹ va'e py oiko aguã?
- 4 Opo py ojejavy e'ỹ va'e, ipy'a ky'a e'ỹ va'e,
tuuete ramigua ovarẽ e'ỹ va'e re onhe'ẽ nogueroma'endu'ai va'e,
neĩ ndoura rivei va'e.
- 5 Ha'e va'e kuery re ma ou 'rã SENHOR omoingo porãa,
ha'e ramo Nhanderuede heraa jepea po gui ojopy 'rã teko porã.*
- 6 Ha'e rami ikuai ixupe ojavukai va'e kuery,
Jacó Ruete oekaa rupi ikuai va'e.
- 7 Peipe'a ke okẽ ikuai va'e,
peipe'apave okẽ guaxu marã e'ỹ,
Huvixave hexakãmba va'e oike aguã.
- 8 Mava'e tu Huvixave hexakãmba va'e?
SENHOR imbaraeete ha'e ipo'akapa va'e,
SENHOR joe opu'ãa rupi ipo'aka va'e.
- 9 Peipe'a ke okẽ ikuai va'e,
peipe'apave okẽ guaxu marã e'ỹ,
Huvixave hexakãmba va'e oike aguã.
- 10 Mava'e tu Huvixave hexakãmba va'e?
SENHOR ixondaro reta va'e,
ha'e ae Huvixave hexakãmba va'e.

25

Nhanderuede pe onhepytyvõ ukaa ague

Davi ombopara va'ekue.

- 1 Ndere SENHOR, aroma'endu'a xenhe'ẽ.
- 2 Xeruede, ndere xee ajerovia va'e.
Axĩmba rei aguã rami e'ỹ ke xerereko,
xerovaigua kuery xere ovy'a rei e'ỹ aguã.
- 3 Ha'e rã nerarõ va'e kuery ma peteĩve noxĩmbai 'rã.
Oxĩmba va'erã ma nhemi rupi joapo vai va'e kuery.
- 4 SENHOR, eikuaa uka xevy ndeguigua tape.
Xembo'e ke reikoa rupi aiko avi aguã.
- 5 Xerereko ndeguigua anhetẽ va'e rupi, xerekombo'e guive,
mba'eta ndee ma Xeruede xereraa jepea,
ndee ae roarõ aikovy ko'ẽ nhavõ.
- 6 SENHOR, nema'endu'a ke renhombaxy ha'e ndeporayvua rupi
jypy guive reikoa re.
- 7 Nema'endu'a eme ke xekunumi jave ajevavyague re,
neĩ nderovai xereko vaiague re.
SENHOR, xemboaxya rupi anho ke nema'endu'a xere,
ndeporayvu va'e vy.
- 8 SENHOR ma iporayvu ha'e heko porã va'e vy
ojejavypa va'e kuery pe oikuaa uka 'rã tape.
- 9 Yvyĩgueve ma ha'e oguereko 'rã teko porã rupi,
ombo'e 'rã ojevuigua tape rupi oiko aguã re.

* 24:1 1 Coríntios 10.23-26 * 24:5 Mateus 5.8

- 10 SENHOR guigua tape ha'e javi rupi oĩ nhomboaxya ha'e anhetê va'e, guexeve guarã ojapo va'ekue ha'e ijayvuague rupi ikuai va'e pe.
- 11 SENHOR, nderery remboete ukaa rupi vy emboguepa xereko vaiague heta teĩ.
- 12 Avakue SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e pe oikuaa uka 'rã tape oo aguã.
- 13 Ha'e ramo ha'e kuery nhe'ẽ opytu'u 'rã ovy'a reve, ha'e gui hamymino kuery jevy ikuai porã 'rã vvy re.
- 14 SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ma ha'e omonhemboja 'rã. Ha'e va'e kuery pe oikuaa uka 'rã guexeve guarã ojapo va'ekue.
- 15 Ama'ẽ riaa aikovy SENHOR re, mba'eta ha'e ae oipe'a 'rã xepy nhuã gui.
- 16 Ejevy ju xea py, xemboaxy ju, mba'eta xeae'i aĩ vy ajexavai.
- 17 Xemombytu'u ke xepy'a py nda'eveia gui, xepe'a ke ajexavaia gui.
- 18 Eikuaa pota aiko axya ha'e ajexavaia re, ha'e emboguepa ajejavyague ha'e javi.
- 19 Eikuaa pota ke xerovaigua kuery re, heta vaipa ramo. Xere ija'ẽ e'ỹ va'e kuery xembojeguaru rei okuapy.
- 20 Earõ xenhe'ẽ re, ha'e xerepy. Taiko eme axĩmba rei aguã rami, ndere anhemĩ rire.
- 21 Anhetê rupi ha'e teko porã rupi aikoa tojapo akanhy e'ỹ aguã rami, mba'eta ndee ae xee roarõ.
- 22 Xeruete, eraa jepe Israel kuery ikuai axya ha'e javi gui.

26

Heko porã va'e ojavukaia

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

- 1 SENHOR, xemboeko porã ke, anhetê rupi anhó aiko ha'e SENHOR re ajeroviaa gui ndajepe'ai rire.
- 2 SENHOR, eikuaa pota ke aikoa re ha'e xekuaa. Exa pota xepy'aa ha'e anhembopy'aa re.
- 3 Mba'eta ndeporayvua re xema'endu'a riaa aikovy, ndeguigua anhetê va'e rupi aiko.
- 4 Ndaguapyi guive avakue nhombotavypa rei va'e reve, joayvu merami rive va'e kuery reve nanhemoirũ.
- 5 Opa marã rei ikuai va'e xee ndajou porã, ha'e heko vai va'e kuery reve ndaguapyi.
- 6 Ajepoei ajejavy e'ỹa aikuaa uka vy. Ha'e rami vy SENHOR, aiko ndevygua altar yv'ýry,
- 7 aporaie atã aguã ndevy, nerembiapo porãa amombe'upa aguã.
- 8 SENHOR, xee ma ayvu ndevygua oo, nerexakã oĩaty.
- 9 Eipe'a eme xerekove heko vai va'e kuery reve, xerekove eipe'a eme jouguy moëa kuery reve.

- 10 Ha'e kuery po ma jojukaague re icy'a,
oiporu kuaa regua re ma teko vai repyrã rive oguereko.
- 11 Ha'e rã xee ma xereko porãa rupi aiko.
Xerepy ke xemboaxy vy.
- 12 Xepy oĩ atã yvy joja reia py.
Ha'e rami vy heta va'e kuery oendua py xema'endu'a porã 'rã SENHOR re.

27

Nhanderuete reve oikoxea rupi ijayvua

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

- 1 SENHOR ma xemoexakãa ha'e xereraa jepea oiko.
Mava'e gui 'rã tu akyje?
SENHOR ma xerekovea onhemi aguã.
Mava'e gui tu akyje ta?
- 2 Ha'e gui joapo vai va'ety kuery xere ou vy xemomba aguã,
xeavyky rei va'e ha'e xerovaigua kuery,
ha'e kuery onhepyxanga vy ho'apa 'rã okuapy.
- 3 Xondaro kuery heta xembojere teĩ
xepy'a py nanhemondyi 'rã.
Xere anho opu'ãmba teĩ ajerovia riae 'rã.
- 4 Peteĩ regua re tema ajerure SENHOR pe,
ha'e va'e anho ajouxé:
ha'e va'e ma SENHOR pegua oo py aiko aguã aikovea pukukue re,
SENHOR rexakãa aexa aguã,
ha'e ixupegua templo py anhembo'e aguã.
- 5 Ha'e rami vy aĩ vaia ára xenhomi 'rã ojepegua opy,
xemoinge 'rã ojepegua oo py anhemĩ aguã.
Xereraa 'rã itaova áry.
- 6 Ha'e jave py xeakã ombo'yvate ju 'rã
xerovaigua kuery xembojere rei va'e áry.
Ixupegua oo py arovy'a vy mba'emo ame'ẽ 'rã.
Aporaei ha'e ambopu 'rã SENHOR pe.
- 7 SENHOR, endu ke xeayvua,
ndevy ajapukai rã.
Xemboaxy ha'e xembovai.
- 8 Xepy'a re amoĩ "Xereka ke xereve reiko aguã" 'rea.
Ha'e ramo roeka 'rã SENHOR, ndereve aiko aguã.
- 9 SENHOR, ejexa uka e'ỹ eme xevy.
Ndepoxy reve xemoxẽ eme xee nerembiguai.
Mba'eta ndee ma xepytyvõa reiko.
Xeruete xereraa jepea,
epena e'ỹ eme xere, xereja eme xea'e'i.
- 10 Mba'eta xeru ha'e xexy xereja teĩ
SENHOR xereru 'rã.
- 11 SENHOR, xembo'e ke ndeguigua tape rupi aiko aguã,
tape jojaa rupi xerereko xere oma'ẽ mbegue va'e kuery gui.
- 12 Xemboaxa eme xerovaigua kuery oipotaa rami xerereko aguã.
Mba'eta xerovai opu'ã rei okuapy ayvu rive py,
joapo vai aguã re anho nhomongeta va'e.
- 13 Xee ajerovia SENHOR porayvua aexa aguã
yvy re aikove teri reve.
- 14 Pearõ ke SENHOR.

Pendekuerai eme, pendepy'a guaxu
ha'e pearō tema SENHOR.

28

Oguerovy'a reve ojerurea

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

- 1 SENHOR, ndevy pe ajapukai.
Xe'itaova, endu e'ÿ eme ke xeayvua,
mba'eta naxembovai ramo
yvykua py oguejy va'e kuery rami akanhy 'rã.
- 2 Endu ke xereraa jepe aguã re ajapukai ramo,
nerenda iky'a e'ÿ va'e katy xepo aupi reve.
- 3 Xembotyryry eme ke heko vai va'e kuery
opa marã rei ikuai va'e reve.
Ha'e kuery ma ikuai porã aguã re merami rive ijayvu oirũ pe,
teĩ ipy'a re ma opa marãgua anho oĩ.
- 4 Embopaga ke ha'e kuery ojapoague rami,
mba'emo vai ojapoague re.
Eme'ẽ ha'e kuery opo py ojapoague rekovia,
embojoja ha'e kuery ojapoague repy.*
- 5 Ha'e kuery ndoikuaa potai SENHOR ojapo va'e re,
neĩ opo py ojapo va'ekue re.
Ha'e ramo SENHOR oitypa 'rã, nomopu'ã jevyvei 'rã guive.
- 6 Ta'ima'endu'a porã SENHOR re,
xereraa jepe aguã re ajapukai ramo xerendu rire.
- 7 SENHOR axemombaraetea ha'e mba'emo vai jokoã.
Hexe xekuraxõ ojerovia.
Ha'e xereraa jepe ramo xekuraxõ ovy'a,
ha'e ixupe aporaẽi reve amboete 'rã.
- 8 SENHOR omombaraete 'rã ixupe ikuai va'e,
hembiporavo onhemi vy oo jepe aguã.
- 9 Eraa jepe ke ndevygua kuery,
emoingo porã ndevygua kuery.
Ha'e kuery re epena ha'e emboyvate raka'e rã peve.

29

Yapu ha'e overa rupi Nhanderuate ayvu onhendua re ijayvua

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

- 1 Nhanderuate ra'y kuery pendekuai va'e, pemboete SENHOR,*
perovy'a SENHOR rexakãa ha'e imbaraetea.
- 2 Pemboete SENHOR hery pemboete aguã ha'evea rami.
Pembojerovia SENHOR iky'a e'ÿa rexakãa py.
- 3 Yy áry rupi onhendu SENHOR ijayvua.†
Nhanderuate yapu guexakãa gui.
Yy tuvixa va'e áry rupi SENHOR oiko.
- 4 SENHOR ayvu ma ipo'akapa va'e.

* 28:4 Mateus 16.27; Apocalipse 22.12   * 29:1 "Nhanderuate ra'y kuery" he'ia ma amongue henda py yva pygua anjo kuery pe ijayvu vy (Salmo 103.20), ha'e rami e'ÿ vy ojerovia va'e kuery pe (Salmo 82.6, 96.7-9).   † 29:3 Apy ma omombe'u Nhanderuate opo'akaa oexa uka vy oky ryapu ha'e overa vvytu reve ombou. Hyapu pe "Nhanderuate ijayvua" he'i.

SENHOR ayvu re yvatea anho oĩ.

5 SENHOR ayvu omopẽ 'rã yary ikuai va'e.

Tã, SENHOR omboa'ypa 'rã yary Líbano py ikuai va'e.

6 Líbano ha'e Siriom vyty áry ikuai va'e

ojapo 'rã vaka ra'y rami opo-opo aguã rami, vaka ka'aguy regua rami.

7 SENHOR ayvu ojapo 'rã tata hendy ovy aguã rami.

8 SENHOR ayvu omboryryi 'rã tekoa e'ya.

SENHOR ojapo 'rã Cades tekoa e'ya rupi vyv oryryi aguã rami.

9 SENHOR ayvu ma ojapo 'rã guaxu kuery ta'y'i aguã rami,
oitypa 'rã ka'aguy.

Ha'e ramo ixupegua templo py ha'e javi "Iporã ete!" he'i okuapy.

10 SENHOR opena raka'e yy ou jave.

Huvixave rami opena 'rã raka'e rã peve.

11 SENHOR omombaraete 'rã ojepegua kuery.

SENHOR omoingo porã 'rã ojepegua kuery.

30

Omano ta ramo ogueraa jepe rire oguero vy'aa ague

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue oo guaxu Nhanderuete pe omboaxa jave.

1 SENHOR, xee ma romboete 'rã,

xereraa jepe rire.

Nderejapoí xerovaigua kuery xere ovy'a rei aguã rami.

2 SENHOR Xeruete, ndevy pe ajapukai va'ekue xereraa jepe aguã.

Ha'e ramo xemonguera.

3 Rejapo vyvkua gui xenhe'ẽ oẽ ju aguã rami.

Xerekove re repena vyvkua py aguejy e'ỹ aguã.

4 Peẽ ixupegua pendeky'a e'ỹ va'e, peporaei pekuapy SENHOR pe,

perovy'a hery iky'a e'ỹ va'e.

5 Mba'eta ipoxya ma xapy'a'i guarã anho.

Ha'e rã nhandarayvua ma jaikovea pukukue re 'rã oĩ.

Pytũ ouvy rã onhendu 'rã ojae'o va'e.

Va'eri ko'ẽ ma rã ou 'rã vy'a.

6 Xee aiko porã rei jave

"Ndaxereityai 'rã" ha'e va'ekue.

7 Ndee SENHOR xemboaxya rupi ae

rejapo xee aĩa vyty oĩ atã aguã rami.*

Mba'eta nderejexa ukai ramo

xee ajexavai.

8 SENHOR, ndevy pe ajapukai.

SENHOR, ndevy ae ajerure.

9 Mba'erã tu xeruguy ovare 'rã vyvkua py aguejy rã?

Ndevy pe iku'ikue oporaei 'rã ri ty'y?

Ha'e nunga oikuaa uka 'rã teve ndeguigua anhetẽ va'e?

10 SENHOR, endu ha'e xemboaxy ke.

SENHOR, enhemoĩ xepytyvõarã.

11 Xerexaya gui xemombytu'u avy'a ju aguã.

Xegui reipe'a ma ajukue vaikue,†

hekovia avy'a ete aguã ju remoĩ,

* **30:7** "Xevyguu vyty" he'ia ma opo'akaa re ijayvu vy. onhemonde 'rã ipy'a vai vy (Mateus 11.21).

† **30:11** Ajukue vaikue py ha'e kuery

- 12 *xenhe'ē opytu'u e'ÿ re oporaēi aguã.*
 SENHOR Xerueete, roguerovy'a 'rã raka'e rã peve.

31

Iporiauaque gui oguerovy'aa ague

Jogueroporaēi va'e pe mboraēirã Davi ombopara va'ekue.

- 1 SENHOR, ndere ae anhemi va'e.
 Taiko eme oxĩmba rei va'e.
 Xereraa jepe ke ndereko porãa rupi vy.
- 2 Endu ke ndeapya py, xereraa jepe pojava aguã.
 Enhemoĩ xevy oo ikorapa va'e,
 oo imbaraeete vaipa va'e aa jepe aguã.
- 3 Mba'eta ndee ae xe'itaova ha'e oo ikorapa va'e reiko.
 Nderery remboete ukaa rupi vy xerereko ha'e xembo'e 'rã.
- 4 Xepe'a 'rã nhuã nhemi rupi omoĩ mbyre gui,
 mba'eta ndee ma xemombaraetea.
- 5 Ndepo py ae amboaxa xenhe'ē.*
 SENHOR Xerueete anhetē va'e, ndee ae xerepy.
- 6 Rejou vai mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e.
 Ha'e rã xee ma SENHOR re anho ajerovia.
- 7 Xee roguerovy'a, ajou porã 'rã ndeporayvua,
 mba'eta reikuaa pota ajexavaia re,
 reikuaa xenhe'ē oiko axya.
- 8 Naxemboaxai xerovaigua kuery po py.
 Xemopu'ã imo'amy peteĩ henda nivixaa py aiko aguã.
- 9 SENHOR, ajexavaia aendu rã xemboaxy ke.
 Xeporiau reia gui xerexa voi opa ovy.
 Xerekove, xerete guive opa.
- 10 Xerekovea ma iporiaua re anho oaxa ovy,
 xepoaēa rupi tema aiko ma 'etÿa nhavõ.
 Ajevavya rĩre naxembaraeteive-ive avy,
 xekãgue voi opa ovy.
- 11 Xerovaigua kuery ha'e javi ojeguaru aguã rami aiko,
 xero katy'i ikuai va'e kuery voi onhemondyipa xegui.
 Xerexa va'ety kuery ndaxerexa xeveipa okuapy,
 tape rupi xerexa va'e onha xegui.
- 12 Xegui ha'e kuery hexaraipa ma opy'a py, omanogue gui rami,
 karo nhae'ũ guigua vokue rami aiko.
- 13 Mba'eta xee aendu heta ijayvu mbegue okuapy ramo,
 xeyke jovaive rupi ikuai xemongyjexe vy.
 Xere ijayvu mbegue vy
 onhembopy'a okuapy xerekove oipe'a aguã.
- 14 Ha'e rã xee ma ajerovia SENHOR re.
 Ndevy pe "Ndee ma Xerueete" ha'e.
- 15 Ndepo py oĩ xe'ára.
 Xepe'a ke xerovaigua kuery po gui,
 xerakykue monhaa kuery xejukaxea gui.
- 16 Emoexakã ke nderova xee nerembiguai áry.
 Xemboaxy vy xereraa jepe.
- 17 SENHOR, ndevy pe ajapukai rĩre

* 31:5 Kova'e avyu rupi Jesus Cristo ijayvu kuruxu re omano jave (Lucas 23.46).

- ejapo eme axĩmba aguã rami.
Toxĩmba heko vai va'e kuery ae,
tokyrirĩmba omanoa py.
- 18 Emokyrirĩ ijapu va'e kuery,
heko porã va'e re opa marã rei ijayvu va'e,
onhemboarai rei, ojee ae ojerovia okuapy va'e.
- 19 Ndeporayvua ma yvate ete va'e,
nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e pe rexa uka aguã rereko va'e.
Ha'e va'e ma rexa uka 'rã avakue ra'y kuery gui ndere onhemi va'e kuery
pe anho.
- 20 Ha'e kuery renhomi 'rã ndejee ae avakue ojapo vaixea gui.
Ha'e py renhomi 'rã opa marãgua ayvu gui.
- 21 Ta'ima'endu'a porãa SENHOR re!
Mba'eta xemboaxy ete
peteĩ tetã py xejokopaa ramo.
- 22 Xee ajapura reve
"Navaẽvei ma 'rã nerenonde py" ha'e va'ekue.
Ha'e rami teĩ ndee rendu ajapukaia,
xereraa jepe aguã re ajapukai ramo.
- 23 SENHOR pegua iky'a e'y va'e ha'e javi, peayvu ke.
SENHOR ndoity ukai 'rã hexe ojerovia va'e.
Ha'e rã heko vai va'e ma ombopaga vaipa 'rã.
- 24 SENHOR pearõ va'e kuery,
penembaraete ke, pendepy'a guaxu tema!*

32

Ojejavyague omboguepa rire oguerovy'aa ague

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue nhanembo'e aguã.

- 1 Ovy'a ete 'rã heko vaiague omboguepaa va'e,
ojejavyague ojao'ipaa ma ramo.
- 2 Ovy'a ete 'rã ava ixupe SENHOR "Heko vai va'e" nde'i ramo,
ipy'a re onhenhomi aguã noĩ va'e.*
- 3 Xee ma ajejavyague namombe'ui teri jave
xekãgue voi inhymave ovy ko'ẽ nhavõ xepoaẽ ramo.*
- 4 Mba'eta ara py ha'e pyávy xere aendu va'ekue ndepo poyia.
Ha'e ramo xembaraetea opa ovy kuaray puku py yy typaa rami.
- 5 Ha'e gui ma ajejavyague amombe'upa ndevy,
xereko vaia nanhomivei.
Xejeupe aipoa'e: "Amombe'u 'rã SENHOR pe xereko vaia."
Ha'e ramo remboguepa ajejavyague.
- 6 Ha'e ramo ndevyguá kuery ha'e javi tojapukai ndevy
ndejou aguã ha'eve teria ja.
Ha'e rami vy ha'e kuery re yy tyguaxu ouvy teĩ ndoguerovy 'rã.
- 7 Ndee ma anhemiaty.
Xereraa jepe 'rã ajexavaia gui,
ha'e xereraa jepeague re remoĩ avy'a reve rogueroporaie aguã.
- 8 Aipo're: "Romo'arandu ha'e rombo'e 'rã tape reo aguã re.
Ndere ama'ẽ ha'e romongeta 'rã.

* 31:24 1 Coríntios 16.13 * 32:2 Romanos 4.4-8 * 32:3 Davi ojejavyague ha'e onhemombe'uague
re ijayvua ma 2 Samuel 11.1-12.14 py oĩ.

- 9 Kavaju, mburika rami e'ÿ eme eiko.
Ha'e kuery ijuru xã, e'ÿ vy hova regua reve vy 'rãe rereko.
Ha'e rami e'ÿ ramo ndoikoi 'rã reipotaa rami' re.†
- 10 Heko vai va'e ma ojexavai ete 'rã.
Ha'e rã SENHOR re ojerovia va'e ma omboaxya rupi 'rã oguereko.
- 11 Pendereko porã va'e, perovy'a ke SENHOR, pevy'a ete.
Pevy'aa rupi peporaei atã,
pendepy'a re teko porã oia va'e ha'e javi.

33

Opa mba'e moingoare ha'e opena va'e pe oporaeia

- 1 Pendereko porã va'e, perovy'a SENHOR!
Anhetê rupi ikuai va'e ogueroporaeia ma ha'eve va'e.
- 2 Penema'endu'a SENHOR re ixã reta va'e reve pembojoguy vy.
Ixupe peporaei mbaraka dez ixã va'e reve.
- 3 Pemonhendu mboraei pyau,
pembopu ke pevy'aa rupi.*
- 4 Mba'eta SENHOR ayvu ma anhetê ete va'e,
ha'e mba'emo ojapoa ha'e javi rupi ojeroviapy oiko.
- 5 Oguerovy'a 'rã heko porã ha'e ha'evea rami joguereko va'e.
Yvy jave re oĩ SENHOR porayvua.
- 6 Yva ma oayvu py rive ojapo raka'e,
ijayvuê gui yva regua ha'e javi ikuai.
- 7 Yy avi omboaty raka'e ye'ê tuvixa va'erã,
ono'õ reta vy omonyê hendarã va'ekue.
- 8 Yvy jave re pendekuai va'e, pemboete SENHOR.
Yvy re pendekuai va'e ha'e javi, henonde pejererokyjea rupi pendekuai.
- 9 Mba'eta ijayvu ramo rive opa mba'e ojekuaa,
ha'e ijayvua rupi opa mba'e oiko raka'e.*
- 10 SENHOR omboaxa rivepa 'rã yvy regua kuery onhembopy'a okuapya,
ombovaipa 'rã ha'e kuery ojapoxe va'e.
- 11 Ha'e rã SENHOR onhembopy'aa ma ndoaxa rivei 'rã raka'e rã peve guarã,
opy'a re omoĩ va'e oĩ 'rã ta'y jevy-jevy ikuai peve.
- 12 SENHOR pe "Orerueete" he'i va'e regua ma ovy'a ete 'rã,
ojeupe guarã ae oiporavo rire.
- 13 Yva gui SENHOR oma'ê oiny vy
oexapa 'rã avakue ra'y kuery ikuai.
- 14 O'amba gui oexapa yvy regua kuery.
- 15 Peteĩ-teĩ kuraxõ apoare
oexapa ha'e kuery ojapo va'e ha'e javi.
- 16 Nda'ipoi huvixave oxondaro kuery po'akaa rupi oo jepe va'erã,
ojerovia rei va'e teĩ ombaraetea py rive ndoo jepei 'rã.
- 17 Kavaju voi nanhombopo'akai 'rã.
Imbaraete teĩ ndogueraa jepei 'rã avave rei.
- 18 Ha'e rã SENHOR ma oma'ê 'rã oiny henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e re,
omboaxy aguã oarõ okuapy va'e re.
- 19 Ha'e kuery rekovea ogueraa jepe 'rã omanoa gui,
karuai jave voi opena 'rã okuave aguã rami.

† 32:9 Apy ma Nhanderueete ijayvu nhandevy.

* 33:3 Apocalipse 5.9, 14.3

* 33:9 Hebreus 11.3

- 20 Nhanenhe'ê py nharõ SENHOR nhanepytyvõ aguã,
nhanderepya ha'e mba'emo vai jokoia oiko ramo.
- 21 Hexe ae nhanekuraxõ ovy'a 'rã,
hery iky'a e'ÿ va'e re jajerovia ramo.
- 22 SENHOR, orerereko ke oremboaxya rupi,
ndee ae roarõ ramo.

34

“Peikuaa pota SENHOR porayvua re”, he'ia

Abimeleque renonde Davi inhakã porã e'ÿa rami onhemoingo ramo omoxê jave oo vy mboraeirã ombopara va'ekue (1 Samuel 21.10-15).

- 1 Ára nhavõ xema'endu'a porã 'rã SENHOR re.
Ixupe aporaei riae 'rã.
- 2 Xenhe'ê py voi aporaei 'rã SENHOR pe.
Ha'e ramo yvy'igüe'i oendu vy ovy'a 'rã.
- 3 Pemboete ke SENHOR xereve,
peteĩ rami jarovy'a hery.
- 4 SENHOR pe ajapukai ramo xere opena karamboae.
Xereraa jepe guive akyjea ha'e javi gui.
- 5 Pema'ê hexe, ha'e ramo penemoexakã 'rã.
Pendere noĩvei 'rã pexĩmbaa.
- 6 Xee ajexavai vy ajapukaia SENHOR oendu vy
xereraa jepe karamboae opa mba'e py aiko axya gui.
- 7 SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e yvy'ry ma
ixuguigua anjo oiko ogueraa jepe aguã.
- 8 Peikuaa pota pexa aguã SENHOR porayvua.
Ovy'a ete 'rã hexe onhemi va'e kuery.
- 9 SENHOR rembiporavo pendekuai va'e, pendekuai henonde pejererokyjea
rupi,
mba'eta ha'e rami ikuai va'e pe ndoatai 'rã mba'eve rei.
- 10 Guary ra'y kue'iry ojexavai ha'e oendu 'rã karuai.
Ha'e rã SENHOR oeka va'e pe ma mba'emo porã ndoatai.
- 11 Xera'y kuery, peju ke, pejapyxaka xeayvu re.
Xee rombo'e 'rã SENHOR renonde pejererokyjea rupi peiko aguã re.
- 12 Peê kuery tu pendekove reve peikoxe
ha'e peikove pukuxe, iporã va'e rupi pevy'a aguã?
- 13 Ha'e rami ri vy pejoko peneapekũ mba'emo vaia rupi pendeayvua gui,
pendejuru guive pejoko apu gui.
- 14 Pejepe'a mba'emo vai gui, iporã va'e rupi anho peiko.
Peka peteĩ rami pendekuai aguã, penhea'ã ha'e rami aguã re ae.
- 15 Heko porã va'e re SENHOR oma'ê 'rã oiny,
ojapyxaka oendu aguã ojapukaia.
- 16 Ha'e rã mba'emo vai apoa ma SENHOR ndoexaxei,
yvy gui omboguepa 'rã ha'e kuery re ima'endu'aa.*
- 17 Ha'e rã heko porã va'e ojapukai ramo ma SENHOR oendu 'rã,
ogueraa jepe 'rã oiko axya ha'e javi gui.
- 18 SENHOR nonhemombyryi 'rã opy'a py nda'evei va'ea gui,
ogueraa jepe 'rã onhe'ê py ojexavai va'e.
- 19 Mbovykue rei e'ÿ 'rã oiko heko porã va'e ojexavai aguã.
Ha'e rami teĩ SENHOR ogueraa jepe 'rã ha'e nunga ha'e javi gui.

* 34:16 1 Pedro 3.9-12

- 20 Opena 'rã ikãgue ha'e javi re,
neĩ peteĩ ma nomopẽ ukai 'rã.*
- 21 Teko vai ae ojuka 'rã heko vai va'e.
Heko porã va'e ndoayvui va'e kuery ombopagaa 'rã.
- 22 Ha'e rã guembiguai kuery rekove ma SENHOR oepy 'rã.
Hexe ojerovia va'e regua peteĩve nombopagaa 'rã.

35

Hovaigua kuery ombopaga aguã re ojerurea ague

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

- 1 SENHOR, emoingo axy ke xemoingo axy va'e kuery,
epu'ã xere opu'ã va'e re.
- 2 Eru hu'y joko ha'e nemo'ãa tuvixa va'e,
epu'ã ejuvy xerepy aguã.
- 3 Eru hu'y guaxu,
ha'e ejoko xerakykue monhaa kuery.
Xenhe'ẽ pe aipo're:
"Xee ma ndereraa jepea."
- 4 Tove xejukaxe okuapy va'e nda'evei nho ta'ikuai ha'e toxĩmba.
Xere ijayvu mbegue rei va'e toguevipa oxĩmba reve.
- 5 Ta'ikuai mba'emo pire yvytu omboveve heravy va'e rami,
SENHOR-a guigua anjo omondyipa ramo.
- 6 Tojevuy ju tape kyjea xxyĩ va'e rupi,
ha'e SENHOR-a guigua anjo toakykue monha.
- 7 Mba'eta mba'e py e'ỹ ha'e kuery xembo'axe okuapy nhuã py,
mba'e py e'ỹ vvy ojo'o xerekovea oipe'a aguã.
- 8 Ha'e ramo xerovaigua kuery tokanhymba xapy'a
noexa'ãvei ma jave.
Ha'e kuery ae to'a nhuã nhemi rupi ojapo va'ekue py.
Ha'e va'e py ae ho'a vy tokanhy.
- 9 Ha'e ramo xenhe'ẽ py xee avy'a 'rã SENHOR re,
xereraa jepeague re xema'endu'a 'rã.
- 10 Xerete ha'e javi py aipoa'e 'rã:
" SENHOR, mava'e nda'u ndee rami guarã oiko?
Mba'eta ndee ma ojexavai va'e reraa jepe 'rã imbaraeveve va'e gui.
Ndovy'ai va'e ha'e iporiaukue'i reraa jepe 'rã imbojexavaia kuery gui."
- 11 Heko vai va'e kuery opu'ã vy
xere ijayvu 'rã xee aikuaa va'e rupi e'ỹ.
- 12 Mba'emo porã ajapoague rekovia mba'emo vai ha'e kuery ojapo xere,
xerekove omokanhyxe vy.
- 13 Ha'e gui xee ma ha'e kuery imba'eaxy ramo
ajukue vaikue py anhemonde va'ekue.*
Xepy'a vai aikovy va'ekue akaru e'ỹ re,
xeakã amboguejy reve anhembo'e ainy.
- 14 Ha'e kuery re xepy'a vai aikovy xeirũ ae'i re rami, xeryvy re rami ae.
Jexavai gui ajero'a rei'i aikovy oxy re ojae'o va'e rami.
- 15 Ha'e rã xee anhepyxanga ramo
ha'e kuery ovy'a vy onhemboaty okuapy xerovai.

* 34:20 Kova'e ayvu rami vy Jesus omano jave ikãgue nomopëai (João 19.28-37).

* 35:13 Ajukue

vaikue py onhemonde 'rã ipy'a vai vy (Salmo 30.11; Mateus 11.21).

- Omboetepy e'ÿ neĩ xee aexa va'ety e'ÿ ijayvu rei okuapy xere.
- 16 Ngarua py opa marã ovy'a va'e rami
ha'e kuery haĩ jekyty okuapy xere.
- 17 SENHOR, raka'e peve 'rã tu rema'ẽ rive?
Eraa jepe xerekove ha'e kuery ipoxya gui,
guary kuery gui epy xerekove.
- 18 Ha'e ramo xee roguerovy'a 'rã heta va'e kuery ijatya py.
Ndevy aporaei 'rã heta mbyte.
- 19 Ha'e rã ndaxerayvui rive va'e ma tovy'a reive eme.
Mba'e py e'ÿ xere nda'ija'ei va'e toxapymi reive eme.*
- 20 Peteĩ rami ikuai aguã re e'ÿ ae ha'e kuery ijayvu.
Ha'e rami 'rãgue py yvy re ikuai rive'ĩ va'e ombotavy aguã re anho
jogueroayvu okuapy.
- 21 Ijuruja-rujai 'rã okuapy xere.
Ha'e vy aipoe'ĩ 'rã:
"Jajopy ma, jajopy ma teve!
Mba'emo ojapo rã nhandereza py ae jaexa."
- 22 Ha'e rami teĩ ndee SENHOR rexa reiny ha'e kuery ikuai.
Ha'e rami vy ekyriri eme.
SENHOR, ejepe'a eme xea gui.
- 23 Emyĩ, evy ke xemboeko porã aguã.
Xe-SENHOR Xeruete, eikuaa uka xereko porãa.
- 24 SENHOR Xeruete, xereko re eikuaa pota ndereko porãa rupi.
Ejapo eme xere ha'e kuery ovy'a rei okuapy aguã rami.
- 25 Ha'e kuery aipo te'ĩ eme opy'a py:
"Aÿ ma oiko ma jaipotaa rami!
Aÿ ma nhamomba 'rã!" te'ĩ eme.
- 26 Ha'e rami 'rãgue py toxĩmba, tojekuaa heko vaia
ajexavai rã ovy'a rei okuapyague re.
Ta'ikuai oxĩmba ete va'e
xerovai onhemboyvate rei rire.
- 27 Ha'e rã xereko porãa oguerovy'a va'e ma
toporaei okuapy ovy'aa rupi.
Ha'e kuery ma aipo te'ĩ riaa: "Omboetepy toiko SENHOR,
hembiguai kuery ikuai porã rã ovy'a va'e."
- 28 Xee avi xeyavu reve xema'endu'a 'rã ha'evea rami rejapoa re.
Ára pukukue re aporaei 'rã ndevy.

36

Avakue reko vaia ha'e Nhanderuete reko porãa re ijayvua

Jogueroaporaei va'e pe Davi SENHOR rembiguai ombopara va'ekue.

- 1 Heko vai va'e py'a re ma oĩ heko vaixea anho.
Ha'e kuery re noĩ SENHOR renonde ojererokyje aguã.*
- 2 Mba'eta teko vai ojapo 'rã ojejou porã rei aguã rami rive.
Ha'e vy aipoe'ĩ 'rã ojeupe: "Opa marã aiko teĩ avave rei ndoikuuaa 'rã,
neĩ ndaxejou vai 'rã guive", he'ĩ teĩ.
- 3 Ijuru gui ayvu oẽ va'e ma ayvu vai anho, ha'e nhombotavyarã.
Hi'arandua rupi ve'ÿ oiko, joupe ndojapo porãvei ma guive.
- 4 Ngupa py voi opa mba'e vai re rive onhembopy'a.

* 35:19 João 15.25 * 36:1 Romanos 3.18

- Tape iporã e'ÿ va'e rupi anho ooxe,
 ndojejokoi guive mba'emo vai py.
- ⁵ Ha'e rã ndee SENHOR, ndeporayvua ma yva peve 'rã oo,
 arai peve 'rã oo ojeroviapy reikoa.
- ⁶ Ndereko porãa ma ndevyguua vyvty rami tuvixa,
 ha'e gui ne'arandua ma vvykua puku rami.
 Ndee SENHOR rejapo 'rã avakue ha'e mymba okuave aguã rami.
- ⁷ Xeruete, ndeporayvua ma ha'eve ete!
 Ha'e nunga rupi ae avakue ra'y kuery onhemi 'rã ndepepo 'ã py.
- ⁸ Ndero py orerevyatã 'rã mba'emo porã re anho,
 ha'e rã roy'u aguã ma orembovy'a va'e anho reme'ë.
- ⁹ Mba'eta ndere ae oĩ yvu tekove me'ëa.
 Nerezakãa py anho roexa 'rã hexakã va'e.
- ¹⁰ Ndekuaa va'e kuery pe exa uka riae reayvua,
 ha'e ndereko porãa eikuaa uka anhetê rupi ipy'a va'e pe.
- ¹¹ Ojee rive ojerovia va'e kuery topyrõ eme xere,
 neĩ heko vai va'e tojapo eme ajepe'a aguã rami.
- ¹² Mba'eta teko vai rupi ikuai va'e ho'apa 'rã.
 Ha'e kuery ho'aague gui popu'ãvei 'rã guive.

37

“Heko vai va'e ovy'aa opa voi 'rã” he'ia

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

- ¹ Heko vai va'e kuery rexa teĩ eroangeko eme,
 ejou vai eme guive joapo vai rei va'e oguerekopa ramo.
- ² Mba'eta ha'e kuery ma are'ÿ re ipiru 'rã nhuũ rami,
 jai rogue pyau ipirua rami 'rã okanhy.
- ³ Ejerovia SENHOR re, ndereko porã tema.
 Eiko tema yvy re, anhetê va'e re anho eĩ atã.*
- ⁴ SENHOR ae erovy'a.
 Ha'e ramo ha'e ojapo 'rã ndepy'a py reipotaa oĩ va'e.
- ⁵ SENHOR po py emboaxa reikoa, hexe ejerovia guive.
 Ha'e ramo ha'e ojapopa 'rã.
- ⁶ Ha'e vy ojapo 'rã ndereko porãa tataendy rami ojekuaa aguã,
 anhetê rupi reikoa oikuaa uka 'rã kuaray mbyte rami.
- ⁷ Epytu'u ke SENHOR re, ha'e earõ.
 Eroangeko eme avakue mamõ rã ooa rupi ojoupa ramo,
 neĩ joapo vaixea rupi ikuai ramo voi.
- ⁸ Ejepe'a ndevaia gui, ndepoxyve eme.
 Nda'evei opa marã ndepy'a aguã.
 Ha'e rami e'ÿ vy ndee ju 'rã ndereko vai.
- ⁹ Mba'eta heko vai va'e ma omombaa 'rã.
 Ha'e rã SENHOR oarõ va'e ma ikuai porã 'rã yvy re.
- ¹⁰ Are'ÿ'i re heko vai va'e ndoikovei 'rã.
 Oĩague py reka teĩ nderejouvei 'rã.
- ¹¹ Ha'e rã oiko rive'i va'e ma ikuai porã 'rã yvy re,
 ha'e kuery ovy'a 'rã okuapy ikuai porã aguã ojou vy.*
- ¹² Heko vai va'e onhembopy'a 'rã heko porã va'e rovai,

* 37:3 Apy “Yvy” he'ia ma ojepeguua kuery pe Nhanderuete oea va'ekue re ijayvu vy. Mateus 5.5

* 37:11

haĩ jekyty 'rã ojukaxe vy.

- 13 Ha'e rami teĩ SENHOR ojojai 'rã,
opaga aguã ára ovaẽ rai'i maa oikuaa vy.
- 14 Heko vai va'e kuery oekyi okyxe, guapa guive oipira 'rã
ojuka aguã iporiaukue'i ha'e ojexavai rei va'e,
ojuka aguã tape porã rupi oiko va'e.
- 15 Ha'e rami teĩ ikyxe py ae 'rã oikutua ipy'a re,
hapa avi omopẽmbaa 'rã.
- 16 Peteĩ heko porã va'e mbovy'i oguereko teĩ
mbovy e'ỹ heko vai va'e oguerekopa va'e gui ovareve.
- 17 Mba'eta heko vai va'e po'akaa ma omombaa 'rã.
Ha'e rã heko porã va'e re ma SENHOR onhangareko.
- 18 SENHOR oikuaa anhetẽ rupi oiko va'e oikoa,
ha'e kuery pegua ma raka'e rã peve guarã oĩ.
- 19 Mba'emo vai oiko teĩ ha'e kuery noxĩmbai 'rã,
karuaia ára teĩ hevyatãmba 'rã.
- 20 Ha'e rã heko vai va'e ma okanhymba 'rã.
Nhuũndy rami 'rã SENHOR rovaigua kuery okanhymba,
hataxĩrã rive nhuũ okai vy ojeapoa rami.
- 21 Heko vai va'e ma oiporu aguã re ojerure teĩ nomboekoviai 'rã.
Ha'e rã heko porã va'e ma nhomboaxy vy ome'ẽ rive 'rã mba'emo.
- 22 SENHOR ogueroayvu porã va'e hekoa 'rã yvy re.
Ha'e rã ijayvu vaia va'e ma okanhymba 'rã.
- 23 Heko porã va'e SENHOR oikoa oguerovy'a vy
ojapo 'rã oĩ atã aguã rami.
- 24 Ha'e kuery ho'a teĩ nda'itui 'rã yvy rupi,
ipo re SENHOR ojopy rã.
- 25 Xekunumi va'ekue ri aỹ ma xetuja'i ma
va'eri xee ndaexai teri heko porã va'e re nopenaai rã,
neĩ hamymino kuery voi mbojape re ojerurea rupi ikuai rã ndaexai.
- 26 Ha'e kuery joayvua rupi vy oiporuka 'rã joupe.
Hamymino kuery voi joapo porã va'e ikuai.
- 27 Ejepe'a ke mba'emo vai gui,
ejapo iporã va'e anho.
Ha'e rami vy reiko riae 'rã.
- 28 Mba'eta SENHOR oguerovy'a heko porã va'e.
Ndoeja rivei 'rã ojeupegua icy'a e'ỹ va'e kuery.
Ha'e kuery re opena 'rã raka'e rã peve guarã.
Ha'e rã heko vai va'e ramymino kuery ma omombaa 'rã.
- 29 Heko porã va'e kuery ikuai porã 'rã yvy re,
ha'e py ikuai 'rã raka'e rã peve.
- 30 Heko porã va'e ijayvu 'rã 'arandu re,
anhetẽ rupi meme 'rã ijayvu.
- 31 Opy'a re omoĩ 'rã Nguuete guigua lei.
Na'ikangyi 'rã guive oikoa rupi.
- 32 Heko porã va'e re ma heko va'e va'e ojukaxe vy
oma'ẽ mbegue teĩ
- 33 SENHOR nomboaxai 'rã ipo py,
nombopaga ukai 'rã guive omboayvua rã.
- 34 Earõ ke SENHOR, ha'e ixuguigua tape rupi eiko.
Ha'e ramo nemboyvate 'rã yvy re reiko porã aguã,

- ha'e rexa 'rã heko vai va'e omombaa rã.
 35 Xee aexa va'ekue heko vai va'e ipo'akaa,
 yary Líbano regua rami ipo'akave ovy opa rupi.
 36 Ha'e gui teĩgue ju aaxa vy ama'ẽ rã okanhy ma ra'e.
 Aeka teĩ ndajouvei ma.
 37 Eikuaa pota ke anhetê rupi ikuai va'e re,
 exa pota heko porã va'e oikoa re.
 Mba'eta mby'a porã re ikuai va'e oguereko 'rã guamymino kuery.
 38 Ha'e rã ojevavya rei va'e ma omombaa voi 'rã.
 Heko vai va'e ramymino kuery voi omombaa 'rã.
 39 SENHOR gui ae ou heko porã va'e oo jepe aguã.
 Ha'e kuery ojaxavaia ára py hexe onhemi aguã onhemoĩ.
 40 SENHOR oipytyvõ ha'e ogueraa jepe 'rã,
 heko vai va'e po gui oipe'a 'rã ogueraa jepe vy,
 hexe onhemi ramo.

Ojevavyague gui ojeko rerovaa rupi ijavyua ague

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue nhomoma'endu'a aguã.

38

- 1 SENHOR, ndepoxya rupi e'ỹ ke xemongeta,
 ndevaia rupi e'ỹ ke xembopaga.
 2 Mba'eta xere nderu'y onhexyvõ ae,
 ha'e ndepo poyi xe'áry oĩ.
 3 Ndepoxo ramo xero'o naexaĩvei,
 xekãgue voi naexaĩvei ajevavyague re.
 4 Mba'eta xeakã áry peve ajevavyague oo,
 ndaropo'akavei guive mba'emo ipoyi va'e rami.
 5 Xeai ivaiipa rei, ipeupa ma ovy,
 ajekoreague re.
 6 Ojero'a rei va'e rami anhenhandu naxembaraetevei vy.
 Xepy'a vai rei aikovy ára pukukue re.
 7 Xekupe oiko'õ rei,
 noĩvei ma xero'o rexaĩa.
 8 Ajexavai aikovy, naxembaraetevei ma.
 Xepy'a py nda'evei ete vy xepoaẽ aikovy.
 9 SENHOR, xee aipota va'e ha'e javi ndevy pe meme amboaxa,
 xepoaẽa nerendu e'ỹi 'rã.
 10 Xekuraxõ ma otyty atã xembaraetea opa ramo,
 ndaxerexa pyxovei guive.
 11 Xereve xeirũ kuery ikuai va'ekue ojepe'apa ma xemba'eaxya gui,
 xeretarã kuery voi onheguaẽmba.
 12 Xerekove oipe'axe va'e onhembopy'a okuapy xejopy aguã,
 xevy ojapo vaixe va'e opa marã ijavyu okuapy,
 ára pukukue re oikuaa pota xembotavy aguã re.
 13 Ha'e rami teĩ xee ma ijapyxa e'ỹ va'e rami aendu rive,
 ijavyu e'ỹ va'e rami nambovai.
 14 Oendu e'ỹ va'e rami ajeapo,
 xejuru ndaibe'ai ambovai aguã.
 15 Mba'eta SENHOR, ndee ae roarõ.
 SENHOR Xeruate, ndee ma xere reikuaa pota 'rã.
 16 Mba'eta aipoa'e jepi: "Ha'e kuery tovy'a rei eme xere,

xepxyry rã xerovai opu'ã rei e'ÿ aguã", ha'e.

- 17 Mba'eta xee ha'a aguã rami aiko,
xejeje nda'eveia aendu riae tema.
- 18 Ha'e rami vy amombe'u xereko vaia.
Ajejavague py aendu mboriau.
- 19 Ha'e rã xerovaigua kuery ma hexaã ha'e imbarae.
Heta ikuai mba'e py e'ÿ xere nda'ija'ei va'e.
- 20 Ha'e rami ae ikuai ojapo porã va'ekue pe ojapo vai va'e.
Xerovaigua ikuai, teko porã rupi aiko rã.
- 21 SENHOR, xepytyvõ e'ÿ eme.
Xeruete, ejepe'a eme xea gui.
- 22 SENHOR, xereraa jepea,
ejapura ke xerepy aguã.

Imarãa re ijayvua

Jogueropora'ei va'e Jedutum pe Davi ombopara va'ekue.

39

- 1 Xejeupe ae aipoa'e va'ekue: "Aÿ aiko kuaa pota 'rã
xeayvu py ajevavy e'ÿ aguã.
Amboty 'rã xejuru,
heko vai va'e xerenonde ikuai jave" ha'e va'ekue.
- 2 Ha'e rami vy akyrirĩ, neĩ iporã va'e rupi voi ndaxeayvuvei.
Ha'e rami teĩ haxy aenduve tema.
- 3 Xepy'a re aendu tata rami hendy va'e.
Ha'e aikuaa pota rã hendyve ovy.
Ha'e ramo xee anhemombe'u vy aipoa'e:
- 4 " SENHOR, eikuaa uka ndaikovei aguã ára,
ha'e mbovy ára ete'i ma 'rã pa aiko,
xemarãa aikuaa aguã.
- 5 Ndee aikoa ára reme'ê va'ekue mokoĩ, mboapy po puku-a'i rami ipuku aguã.
Nerenonde aikoa opa rive va'erã.
Anhetê ae avakue ha'e javi oĩ atãve va'ekue teĩ mba'e e'ÿ meme ikuai.
- 6 Ha'e rami ae avakue oaxa 'rã ovy kuaray'ã rami.
Heko eta reia mba'everã ndovarei.
Ojeupe guarã opa marãgua omoĩ porã teĩ ndoikuaai guive mava'e 'rã pa
ogueraa.
- 7 Ha'vy xee, SENHOR, mba'e tu xee arõ?
Ndee ae xee roarõ va'e.
- 8 Xereraa jepe ke xereko vaivague ha'e javi gui.
Xembojaru uka eme heko vai va'e pe.
- 9 Akyrirĩ ha'e ndaxeayvui va'ekue
ndee ae ha'e rami xemoingo ramo.
- 10 Eipe'a ke xegui ndee xemoingo axya.
Ndepo ipoyi ramo akanhy ma avy.
- 11 Avakue ojevavyvague re ndeayvu ete ha'e rebopaga vy
rembovaipa 'rã ha'e kuery oguerovy'a va'ekue, vixo'i mba'emo ho'upaa
rami.
Avakue ikuai va'e ma opa rive va'erã meme.
- 12 SENHOR, endu ke ajerurea.
Xerepy aguã re ajapukai ramo ejapyxaka.
Ekyrirĩ eme xerexay rã rexa vy,
mba'eta nerenonde ma mombyry guigua rami rive aiko,

oguata rei va'e aiko xeru kuery ikuaiague rami avi.*

- 13 Eikuaa potave eme xere,
akanhy avy e'ÿ re avy'a ju aguã.”
Salmo 70.1-5

Jogueropora ei va'e pe Davi ombopara va'ekue.

40

- 1 Arõ SENHOR ajerovia ete reve.
Ha'e ramo xere oikuaa pota vy
oendu xereraa jepe aguã re ajapukaia.
- 2 Ha'e rami vy xerenoẽ vvykua py akanhyague gui,
yapo hu'ũ rei va'e mbyte ha'aague gui.
Ha'e gui xepy omoĩ atã ju itaova áry.
- 3 Ha'e xejuru py omoĩ mboraei pyau
Nhanderue te arovy'a aguã.
Ha'e nunga heta oendu vy
ojererokyje rã SENHOR renonde, hexe ojerovia rã guive.
- 4 Ovy'a ete rã SENHOR re ojerovia oikovy va'e.
Ha'e kuery nda'ikuai rã ojee anho rei ojerovia va'e rami,
neĩ apu rupi oiko va'e rami guive.
- 5 SENHOR Xerue te, heta ete ikuai iporã va'e remoingo va'ekue,
orevy rejapo porã aguã re ndepy'aa guive.
Ndereve joo ramigua ndoikoi.
Ndereko ha'e javi amombe'u ta va'e rire
namombe'upai rãgue.
- 6 Ndee ndereipotai mymba ajuka vy ame'ẽ ndevy.
Neĩ mba'emo apy reve jejavya regua nereme'ẽ ukai.
Ha'e rami rãgue py reipe'a xeapyxa.
- 7 Ha'e ramo xee aipoa'e: “Apy ma aĩ.
Kuaxia re ipara oiny xerekorã regua.
- 8 Ndee reipota va'e xee ajapoxe, Xerue te.
Xepy'a re oĩ ndeguigua lei ajapo aguã”, ha'e.*
- 9 Heta va'e kuery ijatya py
amombe'u ayvu porã teko porã regua.
Neĩ peteĩ henda py ma voi namombe'u e'ÿi.
SENHOR, ndee mã reikuaa.
- 10 Xepy'a py ndaikuaa uka e'ÿi ndeguigua teko porã.
Arojapukai anhetẽ rupigua ha'e orereraa jepea reikoa.
Ijatya va'e kuery gui namombe'u e'ÿi ndee oremboaxya ha'e ndeguigua
anhetẽ va'e.
- 11 Ha'e nunga rupi SENHOR, exa uka e'ÿ eme xemboaxya.
Xemboaxya rupi riae ke xerereko,
ndeguigua anhetẽ va'e rupi guive.
- 12 Mba'eta mbovy e'ÿ ikuai mba'emo vai xejoko rei va'e.
Xerereko vaia xerupity ma.
Heta ete ramo ndaexapai.
Xe'a xekã re ikuai va'e gui voi hetave.
Xekuraxõ voi okanhy ma.
- 13 SENHOR, xereraa jepe na!
SENHOR, ejapura ke xerepy aguã.
- 14 Xerekove oipe'axe va'e toxĩmba,

* 39:12 Hebreus 11.13; 1 Pedro 2.11 * 40:8 Hebreus 10.5-10

oxĩmbaa anho toendu.

Ajexavai ramo ovy'a rei va'e kuery
oxĩmba reve tojevypa ju guakykue katy.

15 Tove "Ha'evea rami! Ha'evea rami!" he'i rive okuapy va'e
toxĩmba nda'ijayvu kuaavei vy.

16 Ha'e rã ndereka va'e kuery ha'e javi ma tandererovy'a oporaei reve.
Rejogueraa jepea oguerovy'a va'e
" SENHOR ima'endu'a porãmbý toiko!" te'i riae okuapy.

17 Ha'e gui xee ma iporiaukue'i, ojexavai rei'i va'e
te'i xere SENHOR opena porã.
Ndee ma xepytyvõarã ha'e xerepyarã.
Xeruete, ndeare eme ke!

Hovaigua kuery ijayvu reia gui Nhanderuete oepyague re ijayvua
Jogueroporaie va'e pe Davi ombopara va'ekue.

41

1 Ovy'a ete 'rã iporiaukue'i mboaxya kuery.

Ha'e va'e kuery SENHOR ogueraa jepe 'rã nda'eveia ára.

2 SENHOR oepy ha'e opena porã 'rã hekovea re.

Ojapo 'rã vvy re ovy'a aguã rami.

Nomboaxai 'rã hovaigua kuery po py ojavyky rei aguã.

3 SENHOR omombaraete ju 'rã imba'eaxy guí.

Imba'eaxy te'i hupa ituia rejapo ha'eve rei'i aguã rami.

4 Ha'e gui xee aipoa'e: " SENHOR, xemboaxy ke!

Emonguera xerekovea, ndevy ajevavy rire tei" ha'e.

5 Xerovaigua kuery xere ijayvu vai vy

"Raka'e tu omano 'rã, ha'e hery na'ima'endu'aavei 'rã?" he'i okuapy.

6 Ha'e kuery regua xerexa aguã ou vy ovare'ỹ va'e rupi 'rã ijayvu.

Opy'a re mba'emo vai anho omõí.

Oẽ vy ha'e nunga re teri rive 'rã ijayvu.

7 Ndaxerayvui va'e kuery ijayvu mbegue rei 'rã xere.

Mba'emo vai rupi xere ijayvu vy

8 "Mba'eaxy vaikue hexe õí va'e gui rima imba'eaxy oupy,

popu'ãvei ma 'rã guive" he'i okuapy.

9 Xeirũ ayvuve vy ajeroviave va'ety voi

opu'ã avi xerovai, xereve okaru va'ety ae.*

10 Ha'e rã ndee SENHOR xemboaxy ke.

Xemopu'ã ju, ha'e kuery ambopaga aguã ojapo vaiague re.

11 Ha'e nunga rupi xee aikuaa ndee xemboaxya,

mba'eta xerovaigua kuery pe ndaxereity ukai.

12 Ha'e rami 'rãgue py anhetẽ rupi aikoa py xemombaraete,

ha'e xemoi nerenonde raka'e rã peve guarã.

13 SENHOR Israel kuery Ruete toiko ima'endu'a porãmbý

jypy'i guive raka'e rã peve.

Amém, amém.

Nhanderuete ombojeroviaaty py ooxea rami ijayvua ague
Jogueroporaie va'e pe Coré ra'y kuery nhombo'e aguã ombopara va'ekue.

* 41:9 Judas rekorã re ijayvu ma voi Jesus ombo'a uka nhemi aguã re (João 13.18-30).

42

- 1 Yy oxyry va'e gui guaxu oy'uxe va'e rami
xenhe'ê py xee avi roeka, Xeruete.
- 2 Xepy'a py aendu Nhanderuete re nda'evei etea, Nhanderuete oikove va'e
re.
Raka'e nda'u aa 'rã Nhanderuete renonde aĩ aguã?
- 3 Ara py ha'e pyávy xerexay re anho aiko akaru e'ỹ re.
Ha'e ramia ja xevy aipo'ea riae: "Mamo tu oĩ Nderuete?"*
- 4 Ymave rupi aikogue re xema'endu'a vy
xepy'a vai aikovy xenhe'ê py guive,
mba'eta xema'endu'a heta va'e kuery reve aa ague re.
Ajogueraa va'ekue Nhanderuete pegua oo katy.
Rovy'aa rupi rojapukai rovy va'ekue roporaei reve,
heta orekuai ngarua py.
- 5 Xenhe'ê, mba'e re tu ndeporiau ri?†
Mba'e re tu nda'evei rei rei xepy'apy py?
Earõ tema Nhanderuete, mba'eta aroporaei nho 'rã.
Ha'e ma Xeruete xepytyvõa oiko.
- 6 Xepy'a py aendu nda'evei etea.
Ha'e nunga rupi ndere xema'endu'a aikovy
Jordão yvýry aikoa py, Hermom vyty re ha'e Mizar yvy'ã'i re.
- 7 Peteĩ vykyua gui onhendu amboae vykyua peve ytu revovo.
Ha'e rami aendu ndeguigua yai xe'áry oaxa-axa va'e.
- 8 Ha'e rami teĩ ara nhavõ SENHOR oexa uka 'rã xemboaxya,
ha'e pytũ nhavõ ou 'rã ixupe aporaei aguã,
xenhe'ê Ruete pe anhembo'e aguã.
- 9 Nhanderuete xe'itaova pe aipoa'e:
"Mba'e re tu nderexarai xegui?
Mba'e re tu ajexavai aikovy xerovaigua kuery xevyky rei rã?" ha'e.
- 10 Mba'eta aendu xekãgue ha'ypa va'e rami,
xerovaigua kuery xere ijayvu rei ramo.
Ha'e kuery ijayvu vy
"Mamo tu Nderuete oĩ?" he'i okuapy.
- 11 Xenhe'ê, mba'e re tu ndeporiau ri?
Mba'e re tu nda'evei rei rei xepy'apy py?
Earõ Nhanderuete, mba'eta aroporaei nho 'rã.
Ha'e ma Xeruete xepytyvõa oiko.

43

Henda iky'a e'ỹ va'e py ooxea rami ijayvua ague

- 1 Xeruete, xemboeko porã ke
xere opu'ã va'e kuery gui.
Xereraa jepe avakue nhombotavy ha'e ijapu va'e gui.
- 2 Mba'eta Xeruete, ndere ae anhemí.
Mba'e re tu naxepytyvõi?
Mba'e re tu ajexavai aikovy xerovaigua kuery xevyky rei rã?
- 3 Emboguejy nerexakã ha'e anhetê va'e,
xereraa aguã ndevyguua vyty iky'a e'ỹ va'e áry

* 42:3 Ipy'a vai oikovy mba'eta yvy mboae re heraa escravo-rã, Nhanderuete pegua templo gui mombry. Ha'e py ma ooxea oendu, Nhanderuete ombojeroviaxe vy. † 42:5 Apy "Xenhe'ê" he'ia ojeupe ae ijayvu vy.

nembojeroviaaty oĩ va'e py.

- 4 Ha'e ramo aa aguã Xeruete pegua altar oĩa py,
Xeruete arovy'a va'e renonde.
Xeruete, rogueroporaei 'rã mba'epu ixã reta va'e amonhendu reve.
- 5 Xenhe'ẽ, mba'e re tu ndeporiau ri?
Mba'e re tu nda'evei rei reĩ xepy'apy py?
Earõ Nhanderuete, mba'eta aroporaei nho 'rã.
Ha'e ma Xeruete xepytyvõa oiko.

Nhanderuete pe ojepy ukaa ague

Jogueroporaei va'e pe Coré ra'y kuery nhombo'e aguã ombopara va'ekue.

44

- 1 Oreruete, oreramoĩ kuery orevy omombe'u rã
roendu ma oreapyxa py
yma rupi rejapo va'ekue, ha'e kuery ikuai teri jave.
- 2 Ha'e jave py ma ndepo py reipe'apa raka'e vvy regua kuery,
ikuaiague py oreramoĩ kuery ju remoĩ atã aguã.
Yvy regua kuery remoingo axy,
ha'e rã oreru kuery pe ma reme'ẽ opa rupi ikuai aguã.
- 3 Okyxe py e'ỹ ha'e kuery oipe'a vvy,
imbaraete vvy e'ỹ guive ipo'aka.
Ha'e rami 'rãgue py ndepo, ndejyva ha'e nderova rexakãa py
rembopo'aka raka'e ha'e kuery reayvu vy.
- 4 Xeruete, ndee ma xeruvixave.
Rejapo Jacó kuery ipo'aka aguã.*
- 5 Ndee orepytyvõ ramo orepo'aka 'rã orerovaigua kuery re.
Nderery rupi ropyrõ 'rã orere opu'ã va'e re.
- 6 Xerapa re e'ỹ ajerovia,
xékyxe e'ỹ guive xereraa jepe 'rã.
- 7 Mba'eta ndee anho orerovaigua kuery gui orerepya reiko,
remoxĩmba 'rã orere ija'e e'ỹ va'e.
- 8 Oreruete re ae rovy'a riae,
raka'e rã peve roporaei 'rã nderery rupi.
- 9 Ha'e rã aỹ ma ndee oremombo ma mombryr,†
ore kuery ju roxĩmba aguã py oremoĩ.
Ndereovei guive orexondaro kuery reve,
- 10 oreapo guive orerovaigua kuery gui ronhaamba aguã rami.
Ha'e orere ija'e e'ỹ va'e kuery orereraa guembiguairã.
- 11 Vexa'i rami oremboaxa ma orejuka aguã katy.
Oremoaiĩmba vvy regua kuery mbyte rupi.
- 12 Mba'eve re'ỹ guive remboekovia ndevyuga kuery,
hepykue re mba'eve rejou aguã e'ỹ guive.
- 13 Ndee oreapo orea katy'i ikuai va'e gui roxĩmba aguã rami.
Orembojere okuapy va'e orere ijayvu rei ha'e orejojai rei.
- 14 Omombe'u pyrã ramo oremoĩ vvy regua kuery mbyte.
Amboae regua oremboetea rupi e'ỹ ombovava-vava oakã.
- 15 Axĩmbaa oĩ riae xere,
xerova re axĩmbaa anho ojekuaa,
- 16 aendu xembojaru rei va'e, ijayvu vaikue-ikue va'e ojapukai ramo,

* 44:4 "Jacó kuery" he'ia ma Israel kuery re ijayvu vy. † 44:9 Apy ma ijayvu Nhanderuete ha'e kuery re hovaiagua kuery ipo'aka aguã rami ojaague re.

xerovaigua kuery xejukaxea aikuaa vy.

17 Ha'e nunga ha'e javi orere oiko.

Ha'e rami teĩ ndorerexarai ndegui,
ndorojepe'ai guive ndereve guarã rejapo va'ekue gui,

18 orepy'a py ndorojevvyi ha'ekue py,
ndorojavvyi guive ndeguigua tape.

19 Oremou'ũ ukapa jagua-tuvy nhe'ẽ ikuaia py,
ha'e manoa'ã py oreao'i.

20 Oreruete rery gui orerexarai va'e rire,
ha'e rami e'ỹ vy tuuete ramigua rive pe orepo roupi va'e rire

21 ha'e ramo nda'u Oreruete ndoikuaai 'rãgue teve?
Ha'e ma nhandepy'a re oĩ va'e oikuaapa.

22 Ha'e rami avi ndevyguia orekuai ramo ae
ko'ẽ nhavõ oremboaxaa orejukaarã pe.

Vexa'i ojukaa aguã katy heraa va'e rami orekuai.*

23 Emyĩ ke! SENHOR, mba'e re tu reke?

Ema'ẽ ju ke orere, orejou vai riaa eme.

24 Mba'e re tu nderejexa ukavei?

Nderexarai teve roiko axy vy rojexavaia re?

25 Mba'eta orerekovea ojexavai yvy ku'i peve,
orerete voi yvy re oje'apa maa rami.

26 Epu'ã ke orerepy aguã.

Orereraa jepe ndeporayvua rupi.

Huvixarã Nhanderuete omoĩ va'e ha'e hambirekorã re ijayvua

Jogueroporaai va'e pe Coré ra'y kuery nhombo'e aguã ombopara va'ekue.
Mboraei mborayvu regua, "Yvoty lírio" he'ia py oporaeia rami oporaai aguã.

45

1 Ayvu porã anho oĩ xekuraxõ re.

Huvixave peguarã ae kova'e mboraei ajapo.
Ombopara porã kuaa va'e rami 'rã xeayvu.

2 Ndee ma avakue ra'y kuery ikuai va'e gui neporãve va'e.

Ndejuru gui ayvu porã anho oẽ.

Ha'e nunga rupi ae Nhanderuete nemoingo porã raka'e rã peve guarã.

3 Ndepy'a guaxuve va'e, emoĩ ndejeje ndekyxexe.

Emoĩ avi ndeyvatea ha'e ndepo'akaa.

4 Ndepo'akaa rupi tereo kavaju áry,
anhetẽ va'e ha'e teko porã re vy.

Ha'e gui ndepo reiporu kuaa regua ojapo 'rã nhomondyipaarã ojekuaa
aguã rami.

5 Oreruvixave, nderu'y ma hakua porã,
nderovaigua kuery kuraxõ re oike 'rã.

Ha'e ramo yvy regua kuery nenhe'ẽ rendua rupi 'rã ikuai.*

6 Xeruete, ndepo'akaa ma raka'e rã peve 'rã oĩ.

Ndepo'akaa py anhetẽ rupi 'rã rejoguereko.

7 Rerovy'a teko porã, ha'e rã teko vai ma rejou vai.

Ha'e nunga rupi ae Nhanderuete Nderuete huvixaverã nemoĩ vy
neakã áry azeite omoĩ neirũ kuery gui ndererovy'ave vy.*

* 44:22 Romanos 8.36 * 45:5 Apocalipse 19.11-16 * 45:7 Hebreus 1.8-9

- 8 Ndeao ma mirra, aloés ha'e cássia gui heakuã porãmba.
 Ndero ma marfim gui ojapo pyre.
 Opy ma onhendu 'rã ixã va'e pu nembovy' aarã.
- 9 Kunhague ikuai 'rã nerembiguaí, huvixave rajy kuery guive.
 Reiporu kuaa regua re oĩ ndera'yxy,
 ouro iporãve va'e Ofir guigua py ombojegua pyre.
- 10 Xerajy, endu ke. Eikuaa pota xeayvua re.*
 Nderexarai ke neretarã kuery ha'e nderu ro pygua kuery gui.
- 11 Ha'e ramo ma huvixave oguerovy'a 'rã neporãa.
 Ha'e ma nde-Senhor ramo
 henonde eĩ nerenapy'ã re.
- 12 Ndea py ou 'rã Tiro pygua rajy mba'emo ome'ẽ va'erã reve.
 Heta va'e kuery regua oguerokopave va'e ojerure 'rã reipytyvõ aguã.
- 13 Opy ma oĩ 'rã huvixave rajy pavẽ gui iporãve va'e.
 Ijao ma ouro guigua py ojégua va'e.
- 14 Ijao potypa va'e reve ogueroikea 'rã heruvy huvixave renonde.
 Irũ kunhataĩgue hakykue ou va'e ogueru 'rã oĩa py.
- 15 Ovy'a ete reve 'rã ogueru,
 huvixave ropy ogueroike 'rã.
- 16 Nderu kuery rekovia ndera'y kuery ikuai 'rã.
 Ha'e va'e kuery remoĩ 'rã huvixarã yvy jave re.
- 17 Xee ajapo 'rã nderery re ima'endu'aa riae aguã rami.
 Yvy regua kuery ndereroporaei 'rã raka'e rã peve.

Nhanderuete nhanhemiaty imbaraeete va'e re ijayvua

Jogueroporaie va'e pe Coré ra'y kuery kunhague oporaie aguã ombopara va'ekue.

46

- 1 Nhanderuete ma nhanhemiaty imbaraeete va'e oiko,
 nhandereraa jepearã jajexavai jave nhandea'í pyve oĩ va'e.
- 2 Ha'e nunga rupi ndajakyjei 'rã amboae rami yvy ojeapo teĩ,
 ha'e vyty ikuai va'e ye'ẽ mbyte py onhemombo,
- 3 yv opu'ã-pu'ã vy yjuipa,
 opu'ã ovy ramo vyty voi oryryipa teĩ.*
- 4 Oĩ peteĩ yakã Nhanderuete pegua tetã mbyte rupi oxyry vy
 ombovy'a 'rã ha'e pygua kuery,
 Yvate ete va'e pegua oo iky'a e'ỹ va'e rupi voi.
- 5 Tetã mbyte ma Nhanderuete ae oĩ.
 Ha'e ramo neĩ peteĩ henda py ma voi ndoityai 'rã.
 Nhanderuete oipytyvõ 'rã ko'ẽmba guive.*
- 6 Yvy regua kuery haxẽmba,
 tetã ikuai va'e omyĩ 'rã.
 Ha'e rã Nhanderuete oayvu omonhendu ramo yvy tykupa 'rã.
- 7 Nhanderere ma oiko SENHOR ixondaro reta va'e,
 Jacó Ruete ae oĩ nhanhemi aguã.
- 8 Peju ke pexa SENHOR rembiapokue,
 yvy re mba'emo ombovaipaague.
- 9 Mba'eta yvy apy peve omomba joe opu'ãa.

* 45:10 Apy ma huvixave ra'xy pe ju ijayvu. * 46:3 Lucas 21.25-28 * 46:5 Tetã Nhanderuete pegua omombe'u porãve Apocalipse 21.23-22.5 py.

Omopēmba guyrapa ha'e yvyra rakua,
karóxa joe opu'ãa pygua guive oapypa tata py.

- 10 Aipoe'i: "Pepytu'u peikuaa aguã xee ae Penderuete aikoa.
Xee ma xeyvate 'rã vvy regua kuery áryve,
vvy jave re ete 'rã xeyvate", he'i.
- 11 Nhandereve oiko SENHOR ixondaro reta va'e,
Jacó Ruete ae oĩ nhandemi aguã.

Nhanderuete vvy regua kuery ruvixave pe oporaeia

Jogueroporaiei va'e pe Coré ra'y kuery ombopara va'ekue.

47

- 1 Ha'e javi regua kuery, pejepopete ke.
Penema'endu'a Nhanderuete re, pevy'aa rupi penhendu.
- 2 Mba'eta SENHOR yvateve ete va'e ma omboetevepy,
huvixave yvateve va'e vvy jave re ipo'aka va'e.
- 3 Amboae regua kuery re nhandembopo'aka vvy
nhandepy guýry omoĩ vvy regua kuery.
- 4 Nhandevy guarã oiporavo nhandekuai aguã.
Ha'e va'e vvy ma hembiaiyvu Jacó ojou porã va'ekue.
- 5 Nhanderuete oẽ ovy oguerojapukai va'e mbyte rupi.
Mimby guaxu pu rupi guive SENHOR oaxa ovy.
- 6 Peporaiei Nhanderuete pe,
peporaiei porã ixupe.
Peporaiei nhandervixave pe,
peporaiei porã ixupe.
- 7 Nhanderuete ma vvy jave regua ruvixave oiko.
Ixupe peporaiei mboraiei porã rupi.
- 8 Nhanderuete ipo'aka 'rã vvy regua kuery re.
Oguapy 'rã tenda openaaty icy'a e'ỹ va'e py.
- 9 Vvy regua ruvixa kuery onhemboatypa vvy
Abraão Ruete pegua ju ikuai.
Mba'eta Nhanderuete peguarã ae ikuai vvy regua kuery hu'y jokoa
oguereko va'ekue ha'e javi.*
Ha'e anho yvate ete va'e oiko.

Nhanderuete pegua tetã re ijayvua

Mboraieirã Coré ra'y kuery ombopara va'ekue.

48

- 1 Yvate ete va'e ma SENHOR oiko,
ha'eva rami jaroporaiei
Nhanderuete pegua tetã py.
- 2 Ixupegua vvyty icy'a e'ỹ va'e ma yvate ete,
vvy jave re oguerovy'aa va'e.
Sião vvyty oĩ kuaray puku-a yke katy,
huvixave retã oĩa.
- 3 Tetã py oo ikorapa va'e rupi
Nhanderuete ojekuaa uka nhandemi aguã yvate va'e rami.
- 4 Ha'e nunga rupi huvixa kuery nhomoirũmba jogueruvy va'ekue

* 47:9 Ha'e va'e jave py xondaro kuery omoĩ 'rã imoiny hu'y jokoa nguvixa retã kora re, ixupegua ikuaia oikuaa uka aguã (Cântico 4.4).

okanhymba.

⁵ Tetã oexa vyve onhemondyipa.

Okyjepa vy onhamba.

⁶ Ha'e py ngyje rive ipo'aka ha'e kuery re,
oendu guive haxy imemby ta va'e rami.

⁷ Yvytu kuaray oua katy gui ou va'e py
rembovaipa Társis gui kanoã ou va'ekue.

⁸ Omombe'ua rã nhaenduague rami
jaexa SENHOR ixondaro reta va'e pegua tetã py oiko va'e,
Nhanderuete pegua tetã py ae.
Nhanderuete omoĩ atã 'rã raka'e rã peve.

⁹ Oreruete, renhomboaxya re orema'endu'a
ndevygua templo mbyte roĩa py.

¹⁰ Oreruete, nderery oikuaa pavẽ 'rã.
Ha'e rami vy ndevy oporaei rã vvy apy peve 'rã onhendu.
Ndepo py ha'evea rami rejoguereko.

¹¹ Tovy'aa Sião vvyty re,
Judá rajy kuery avi tovy'a ne'arandua re.

¹² Peguata ke Sião rupi,
ha'e javi rupi pejere.
Peipapa torre ikuai va'e.

¹³ Peikuaa pota porã ikora yvatea re,
ha'e pexa pota oo ikorapa va'e ikuai va'e re,
raka'e rã ikuai va'erã pe pemombe'u kuaa aguã:

¹⁴ "Ha'e rami oiko Nhanderuete
raka'e rã peve guarã.
Nhanderereko 'rã nhamano peve."

Avakue okanhymba aguã re ijayvua

Joguereporaei va'e pe Coré ra'y kuery ombopara va'ekue.

49

¹ Ha'e javi regua, pendu pota ke pova'e.

Yvy re pendekoa va'e ha'e javi, pejapyxaka ke.

² Yvyĩgue'i ha'e yvatekueve,
perekopa va'e ha'e pendeporiaukue'i ha'e javi.

³ Ha'e gui xejuru py xeayvu 'rã 'arandu re,
xepy'a py 'arandua re anho 'rã aikuaa pota.

⁴ Ajapyxaka porã 'rã mba'emo re ombojoja vy ijayvua rã,
ndoikuaai pyre amombe'u porãve 'rã ixã reta va'e pu rupi.

⁵ Mba'e re tu jexavaia ára py akyje 'rã?
Xerakykue monha okuapy va'e ma teko vai rupi xejoko rei teĩ.

⁶ Ha'e kuery ma omba'e rei-rei re rive ojerovia,
mba'emo oguereko va'e re rive ovy'a va'e.

⁷ Anhetê avave rei ndojogua kuaai 'rã guvyvvy rekove.
Nhanderuete pe nome'ẽ kuaai 'rã jogueraa jepe aguã regua.

⁸ Mba'eta joekove jajogua aguã ma hepy vaipa.
Raka'e rã peve nanhanhea'ãvei 'rãgue

⁹ jajapo aguã oikove riaa aguã rami,
vyykua py oguejy e'ỹ aguã.

¹⁰ Ha'e gui jaexa rã hi'arandu va'e voi omano 'rã.
Hi'arandu e'ỹ va'e ha'e ndoikuaai va'e joo rami meme 'rã opa,

- ha'e amboae pe ju oeja 'rã omba'e rei-reikue.
- 11 Opy'a py aipoe'i: "Xero opa e'ÿ va'e hi'aĩ, xerekoague ma raka'eve rã ikuai va'e peguarã" he'i teĩ. Ha'e rami vy guery rupi ae 'rã omboery ovyv.
- 12 Ha'e rami teĩ avakue ojejou porã va'eri nda'ikuai riaei 'rã. Ha'e rami 'rãgue py mymba rami avi okanhy 'rã.
- 13 Ha'e rami ikuai ojee ae ojerovia va'e, hemimbo'e kuery ijayvua oguerovy'a va'e voi.
- 14 Ha'e rami teĩ vexa'i rami avi omboguejya 'rã vvykua py. Ha'e kuery re opena va'erã ma manoa. Vvykua katy meme 'rã oguejy. Ha'e py ma iporãague hu'ũmba 'rã. Ha'e kuery rekoarã oĩ va'e ma vvykua ae.
- 15 Ha'e rã xerekove ma Nhanderuete oepy 'rã manoa po'akaa gui, ojea py xereru vy.
- 16 Penhemondyi eme amongue imba'e rei-reipave ovy rã, ha'e ngoo pyguarã mba'emo porã ojouve ovy teĩ.
- 17 Mba'eta ha'e kuery omano vy mba'eve ndogueraai 'rã ngupive, mba'emo porã oguereko va'ekue nomoirũvei 'rã.
- 18 Oikove teri jave ojejou porã 'rã, ha'e ojeupe guarã ojou reta rã pavẽ ojou porã teĩ
- 19 ha'e va'e oo avi 'rã tuu kuery ooague py, hexakã ndoexavei aguã py.
- 20 Avakue ojou porãmbi nai'arandui vy mymba rami avi 'rã okanhy.

Anhetẽ rupi Nhanderuete nhamboete aguã regua

Mboraeirã Asafe ombopara va'ekue.

50

- 1 SENHOR Nhanderuete Ipo'akapa va'e ijayvu vy oenoĩmba 'rã vvy regua kuery kuaray oua katy gui oikea katy peve ikuai va'e.
- 2 Sião tetã iporãve ete va'e gui Nhanderuete oexa uka 'rã guexakãa.
- 3 Ha'e rami vy Nhanderuete ou 'rã, nokyrirĩ 'rã guive. Henonde ma ou tata nhomombaarã, ijyvyry rupi yvytu vaikue hevovo.
- 4 Ojeupegua kuery omboayvu aguã ou. Ha'e rami vy yvate yva katy oĵapukai 'rã, vvy katy guive. Ha'e vy aipoe'i:
- 5 "Pemboatypa ke xevygua kuery iky'a e'ÿ va'e, Ha'e va'e kuery ma mba'emo ome'ẽ va'e py xereve guarã onhemoingo va'ekue", he'i.
- 6 Yva gui oikuaa uka heko porãa, mba'eta nhomboayvua ma Nhanderuete ae.
- 7 "Xevygua kuery, pejapyxaka ke, ha'e rã xee xeayvu 'rã. Israel kuery, amombe'u ta penderokokue. Xee ma Penderuete, 'Oreruete' pejea va'e.
- 8 Mba'emo peme'ẽague re e'ÿ xeayvu pẽvy, mba'emo peapy reve xerenonde pemoĩ riaea re e'ÿ guive.
- 9 Ha'e rami teĩ pendero gui xee ndaipotai vaka ra'y,

- neĩ kavara kora gui peme'ẽ va'e.
- 10 Mba'eta xerymba meme ikuai ka'aguy regua,
yvyty áry mbovy rei e'ỹ vaka ikuai va'e guive.
- 11 Xee aikuaa guyra yvyty áry ikuai va'e ha'e javi,
xerymba meme ikuai vixo nhuũndy rupigua.
- 12 Xee akaruxe va'e rire aipo nda'ei 'rãgue pëvy,
mba'eta yvy ma xemba'e itui,
hexe ikuai va'e ha'e javi avi.*
- 13 Tyrã xee nda'u ha'u 'rã ri vaka ro'o?
Ay'u 'rã ri nda'u kavara ruguy?
- 14 Any, Penderuete pe peme'ẽ perovy'aa,*
ha'e Yvate ete va'e pe pejapo kuerei penhemboayvuague.
- 15 Pejapukai ke xevy pejexavaia ára.
Ha'e ramo xee rogueraa jepe 'rã,
ha'e rã peẽ ma xemboete 'rã", he'i.
- 16 Ha'e rã heko vai va'e pe ma Nhanderuete aipoe'i:
"Nda'evei peẽ kuery xeayvua aeja va'ekue re pendeayvu aguã ha'ekue-
'ekue rami,
neĩ xereve guarã ajapo va'ekue rupi pendeayvu aguã.
- 17 Mba'eta napenhemo'arandu ukai,
xeayvua napendu potai vy.
- 18 Ha'e rã imonda va'e ma pexa vy perovy'a 'rã,
itavy rei va'e re guive penhemoirũxe vai.
- 19 Mba'emo vai re anho pendeayvu,
pendejuru py penhombotavya rupi anho pendekuai.
- 20 Pendeayvu rei peiny penderivy re,
pendeayvu vaikue-ikue 'rã pendexy pi'a re ae.
- 21 Ha'e rami pendekuai teĩ xee akyrirĩ ranhe va'ekue.
Ha'e ramo pexa'ã ndee ramigua ae xee aikoa re.
Ha'e rami teĩ xee romboayvu 'rãe.
Ha'e nunga ha'e javi amoĩmba 'rã pexaa py.*
- 22 Peẽ kuery Penderuete gui penderexarai va'e,
peikuaa pota pova'e re.
Ha'e rami e'ỹ ri ramo xee romondoropa 'rã,
ha'e ndoikoĩ 'rã penderepyará.
- 23 Xererovy'aa ome'ẽ va'e ma xemboetea rupi ikuai.
Ha'e rami guape omoatyrõ va'e pe ma
aikuaa uka 'rã Penderuete pendereraa jepea."

Davi onhemombe'u ha'e ojeko rerovaa rupi ijayvuague

Jogueroporaẽ va'e pe Davi ombopara va'ekue, Bate-Seba reve joguerokoague re profeta Natã ou vy ijayvu jave guare (2 Samuel 11.1-12.20).

51

- 1 Xeruete, xemboaxy ke ndereko porãa rupi.
Opa mba'e py renhomboaxya rupi vy emboguepa ke ajejavyague.
- 2 Xeky'a'o xereko vaia gui,
xejoi ke ajejavyague gui.

* 50:12 Atos 17.24-25 * 50:14 "Peme'ẽ 'rã perovy'aa", he'ia ma mboraei, e'ỹ vy nhandepy'a ha'e javi py nhamboetea re ijayvu vy (Hebreus 13.15). * 50:21 Romanos 2.17-24

- 3 Mba'eta xee ma aikuaa ae xereko vaia,
xema'endu'a riae aikovy ajevavyague re.
- 4 Nderovai ae ajevavy va'ekue, ndevy anho,
ndee rexa py ajapo mba'emo vai.
Ha'e nunga rupi xee aikuaa anhetê meme xere ndeayvua,
ha'evea rami xembopagaa guive.*
- 5 Xee ma teko vai py ma voi aiko'i va'ekue,
ha'i xerereko'i guive xere oĩ ae ma ajevavy aguã.
- 6 Ha'e rã ndee ma orep'y'a re anhetê va'e oĩ va'e rerovy'a va'e,
ha'e rami vy xep'y'apy py reikuaa uka 'arandua.
- 7 Xeky'a'o ke hissopo rogue py iky'a e'ÿ va'e ju aiko aguã,*
xejoi ke, yro'y xii va'e gui xii porãve va'e aiko aguã.
- 8 Ejapo ke oporaeia ha'e ovy'aa rã aendu ju aguã rami,
xekãgue remou'ũmba rire teĩ avy'a nho aguã.
- 9 Ema'ê eme ajevavyague re,
emboguepa ke xereko vaia.
- 10 Xeruete, xere emoĩ kuraxõ pyau iky'a e'ÿ va'e,
xenhe'ê py xembopyau xereitya ve'ÿ aguã rami.
- 11 Xemoxê eme nerenonde gui,
neĩ xegui eipe'a eme guive Nenhe'ê Ky'a E'ÿ.
- 12 Xere emoĩ ju xereraa jepeague re avy'aa.
Xenhe'ê py xemombaraete ju xekyre'ÿ aguã rami.
- 13 Ha'e ramo 'rãe ambo'e heko vai va'e kuery ndereko re,
ha'e ramo ojevavya va'ekue ojeko rerova 'rã ndevy.
- 14 Xeruete, xereraa jepe ke tuguy amoëague gui,
Xeruete xereraa jepea.
Ha'e ramo aporaie reve arovy'a 'rã ndereko porãa.
- 15 SENHOR, eipe'a ke xejuru,
ha'e ramo rogueroporaie 'rã.
- 16 Mba'eta ndererovy'ai mymba rojuka vy rome'ê va'e.
Ha'e rami e'ÿ va'e rire xee ame'ê ma 'rãgue.
Mba'emo roapy reve rome'ê va'e guive ndererovy'ai.
- 17 Ndee Oruete pe rome'ê rã rerovy'a va'erã va'e ma orenhe'ê py nda'eveia
roendua.
Orep'y'a re rojejou vai ha'e ronhemboaxy ramo ma ndee Oruete,
noremboaxy e'ÿi 'rã.*
- 18 Emoingo porã ke Sião pygua kuery remboaxya rupi vy.
Emoatyrõ uka ju Jerusalém tetã kora.
- 19 Ha'e rami vy rerovy'a 'rã teko porã rupi ikuai va'e mba'emo ome'ê ramo,
mba'emo oapy reve ome'ê va'e.
Ndevyua altar áry ome'ê 'rã okuapy vaka ra'y.

Heko vai va'e ombopagaa aguã re ijayvua

Jogueroporaie va'e pe nhombo'e aguã Davi ombopara va'ekue, Doegue EDOM pygua Saul pe oikuaa uka ramo Abimeleque ro py Davi ovaëague (1 Samuel 22.6-23).

* 51:4 Romanos 3.4 * 51:7 Ha'e kuery reko rami vy sacerdote kuery joky'a'o vy hissopo rogue ojopy 'rã mymba ruguy oĩa. Ha'e va'e py ojevavy va'ekue áry omboayvi 'rã oiky'a'o aguã (Levítico 14.1-7; Hebreus 9.19). Ha'e rã apy ma Nhanderuete pe oiapukai ipy'a oiky'a'o aguã. * 51:17 Mateus 5.3-6; Mateus 11.29-30; Lucas 18.9-14

52

- 1 Ava ndepo'akapa va'e, mba'e re tu teko vai ri rejou porã?
Mba'eta Nhanderuete porayvua ma opa va'erã e'ỹ.
- 2 Ha'e rã ndee ma ndeayvu 'rã renhomomba aguã re anho.
Kyxe haimbe va'e jojuka va'e rami 'rã ndeayvu,
renhombotavy va'e vy.
- 3 Iporã va'e 'rãgue py mba'emo vai anho rejou porãve.
Anhetê rupi ndeayvu 'rãgue py ndeapuxe vai rive.
- 4 Ndee rejou porã va'e ma ayvu nhomokanhyarã anho,
renhombotavya rupi rive ndeayvu va'e vy.
- 5 Ha'e rami avi Nhanderuete nemomba 'rã raka'e rã peve.
Ndejopy vy ndepe'a 'rã heravy nderopy reĩa gui,
okuave va'e vyv gui ndepe'a xapy'a 'rã.
- 6 Ha'e nunga oiko rã
heko porã va'e kuery oexa vy ojererokyje 'rã.
Ha'e rami vy ojojai rei vy aipoe 'i 'rã:
- 7 "Ha'e rami 'rã okanhy avakue Nhanderuete re e'ỹ imbaraeete va'e.
Mba'eta omba'e rei-rei retaa re rive ojerovia,
ha'e opa marã rei ikuaia re rive onhemombaraete va'e."
- 8 Ha'e rã xee ma oliveira rembypy ipyau va'e
Nhanderuete pegua roka py hi'ãi va'e rami aiko.
Nhanderuete xemboaxya re ajerovia raka'e rã peve.
- 9 Ha'e rami repena rive
xee roguerovy'a 'rã raka'e rã peve.
Ndere ojerovia va'e kuery oendua py
roarõ reve xema'endu'a 'rã nderery re, iporã ramo.

Salmo 14.1-7

Jogueropora ei va'e pe nhombo'e aguã Davi ombopara va'ekue mbaraka py ombojoguy aguã.

53

- 1 Opa marã rei heko va'e ma opy'a py ijayvu vy
"Ndoikoi rima Nhanderuete" he'i 'rã.
Ha'e kuery opa marã 'rã ikuai teko vai ojapo vy.
Neĩ peteive ma ndoikoi 'rã heko porãa rupi.
- 2 Ha'e rã Nhanderuete ma yva gui oma'ẽ 'rã avakue ra'y kuery re,
oexa aguã amongue pa o'arandua rupi,
Nhanderuete oekaa rupi ikuaia oexa aguã.
- 3 Ha'e rami teĩ ha'e javive ojepe'a vy opa marã rei ikuai.
Ndoikovei ma teko porã rupi oiko va'e,
neĩ peteive.*
- 4 "Teko vai rupi ikuai va'e 'arandurã noĩ teve?
Ha'e kuery ma xeivygua kuery omomba rivepa 'rã mbojape ho'ua rami.
Nhanderuete pe ndojapukai 'rã guive."†
- 5 Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhemondyipa 'rã,
okyje aguã jipoi teĩ.
Peẽ kuery re opu'ã rei va'ekue kãgue Nhanderuete omoaĩmba 'rã.
Ha'e kuery oxĩmba 'rã pendegui, Nhanderuete nopenavei ramo.
- 6 Sião tetã gui Israel kuery reraa jepearã ou vy ojekuaa ma 'rãgue!
Nhanderuete ojeupegua kuery omoingou porã jeyv ramo

* 53:3 Romanos 3.9-20 py. † 53:4 Apy ma Nhanderuete ijayvu heko vai va'e reko re.

Jacó ramymino kuery, Israel kuery ovy'a ete 'rã okuapy.

Nhanderuete oepy aguã re ojavukaia ague

Jogueroporaie va'e pe nhombo'e aguã Davi ombopara va'ekue mbaraka py ombojoguy aguã, Zife pygua kuery Saul pe aipoe'i ramo: "Orerekoa py e'ÿ teve Davi onhemi?" (1 Samuel 23.19, 26.1).

54

- 1 Xeruete, xereraa jepe ke nderery rupi,
xemboeko porã guive ndepo'akaa rupi.
- 2 Xeruete, endu ke anhembo'e ramo,
ejapyxaka ayvu xejuru gui oẽ va'e re.
- 3 Mba'eta xere opu'ã okuapy porojoi va'e kuery,
jojuka va'ety kuery xejukaxe okuapy.
Ha'e kuery ma Nhanderuete re ima'endu'aa rupi nda'ikuai.
- 4 Ha'e rã xee ma Nhanderuete oiko xepytyvõarã.
SENHOR oiko xemoingovearã.
- 5 Ombopaga 'rã heko vai va'e xemoingo axyague re.
Ojeroviapy reikoa rupi remomba 'rã.
- 6 Ndevy ame'ẽxea'i py ame'ẽ 'rã ome'ẽmby.
SENHOR, aporaie 'rã nderery rupi iporã ramo.
- 7 Mba'eta xereraa jepe ajexavaia ha'e javi gui.
Ha'e ramo aexaa py xerovaigua kuery okanhymba.

Joapo vai va'e kuery omombaa aguã re ojerurea ague

Jogueroporaie va'e pe nhombo'e aguã Davi ombopara va'ekue mbaraka py ombojoguy aguã.

55

- 1 Xeruete, ejapyxaka ke ajerurea re.
Endu e'ÿ eme ajapukaia.
- 2 Eikuaa pota ke xere, embovai xeyyvua.
Ajexavai vy ndaikuaai rei,
nda'evei rei aikovy
- 3 xerovaigua kuery ijayvu rei ha'e
heko vai va'e xemoingo axy rei ramo.
Mba'eta xere ha'e kuery ombou xembojexavaiarã.
Xevy ipoxy vaipa vy xemomba 'rã.
- 4 Xekuraxõ otytypaa aendu xepy'a re.
Amano aguã gui akyjea aendu xere ou va'e.
- 5 Aryryipa reve aendu akyjea,
akyje vaipaa xere oi.
- 6 Ha'e rami vy xee aipoa'e:
"Apykaxu rami xepepo va'e rire
aveve avy vy ajou 'rãgue apytu'u aguã.
- 7 Ajava 'rãgue mombyry,
tekoa e'ÿa rupi aiko 'rãgue.
- 8 Ajou voi 'rãgue anhemi aguã,
yvytu vaikue ha'e yai opu'ã va'e gui", ha'e.
- 9 SENHOR, emomba ke xerovaigua kuery,
ejapo nhomongetaa py ndoikuaavei aguã rami,
mba'eta tetã py xee aexa joguero'a ha'e joe nda'ija'ei va'e anho.
- 10 Ara py ha'e pyávy ojere okuapy tetã kora yvýry rupi.

Kora mbyte py ikuai opa marã rei ha'e mba'emo vai apoa kuery.

- 11 Tetã mbyte oĩ 'rã nhomombaa.
Tape rupi ma ikuai nhomoingo axya ha'e nhombotavya.
- 12 Ha'e rami avi xerovaigua e'ÿ va'ekue ae xembojaru rei oikovy.
Ha'e rami e'ÿ va'e rire aropo'aka kuaa 'rãgue.
Ndaxerexaxei va'ekue e'ÿ xere ovy'a rei,
ha'e rami e'ÿ va'e rire ixugui anhemi 'rãgue.
- 13 Ha'e rami 'rãgue py ndee ava xee ramigua reiko va'e,
xereve renhemoirũ va'ekue ae,
xeirũ xepy'a py roayvuve va'e.
- 14 Joupive jaiko va'ekue, joupive javy'a va'ekue,
teta rupi jaa va'ekue Nhanderuete pegua oo katy.
- 15 Manoa tojopy voi ha'e kuery,
ha'e oikove reve toguejy vvykua py.
Mba'eta ngoo rupi mba'emo vai re anho oikuaa pota opy'a py.
- 16 Ha'e rã xee ma ajapukai 'rã Nhanderuete pe.
Ha'e ramo SENHOR xereraa jepe 'rã.
- 17 Aje'ive, kuaray mbyte ha'e ka'aru'i ju
amombe'u 'rã aikotevẽ va'e ajapukai reve.
Ha'e ramo SENHOR oendu 'rã xeayvua.
- 18 Eraa jepe ke xerekovea xerakykue monha va'e kuery gui aiko porã ju aguã,
mba'eta heta ete ikuai xerovaigua.
- 19 Nhanderuete oendu vy ombovai 'rã,
jypy'i guive opena va'e vy.
Mba'eta ha'e kuery re noĩ ojeko rerova aguã,
Nhanderuete renonde teĩ ojererokyjea rupi e'ÿ ikuai.
- 20 Ha'e va'e ava ma opu'ã hexeve peteĩ rami ikuai va'ekue re,
omboxa rive peteĩ rami ikuai aguã ijayvuague.
- 21 Ijuru ma manteiga gui yxyĩve,
ha'e rã ipy'a re ma joe opu'ã aguã anho oĩ.
Ijayvua ma azeite gui iporãve merami
teĩ kyxe oekyi pyre rami nhomomba.
- 22 SENHOR po py pemboxa pendepy'a eta reia.
Ha'e ramo penemombaraete 'rã.
Peteĩve henda py ndoity ukai 'rã heko porã va'e.*
- 23 Xeruete, vvykua vaikue py remombo 'rã
avakue tuguy moẽa ha'e nhombotavypa rei va'e.
Ha'e kuery ndoupityi 'rã oikove aguã va'ekue mbyte peve.
Ha'e rã xee ma ajerovia tema 'rã ndere.

Ojexavaia gui ombopy'a guaxu aguã re ojerurea ague

Jogueroporaie va'e pe "Apykaxu vvyra mombrygua rupi ikuai" he'ia py oporaieia rami oporaie aguã Davi ombopara va'ekue Gate tetã py filisteu kuery ojopy ramo (1 Samuel 21.10-15).

56

- 1 Xeruete, xemboaxy ke,
mba'eta avakue xejukaxe okuapy.
Ára pukukue re xemoingo axy xerero'a vy.
- 2 Xere opu'ã va'e xejukaxe okuapy.
Heta ete ikuai xere opu'ã va'e onhemboyvatevexe vy.

* 55:22 1 Pedro 5.7 py.

- 3 Akyjea aendu vy
ajerovia 'rã ndere.
- 4 Nhanderuete re ajerovia, ijayvua arovy'a guive.
Nhanderuete re ajerovia vy
ndakyjei 'rã mba'eve gui.
Mba'e 'rã tu imarã va'e ojapo kuaa xere?
- 5 Ára pukukue re ha'e kuery omombe'u 'rã xeavyvukue ramigua.
Onhembopy'aa ma xere ojapo vai aguã anho.
- 6 Nhomboatypa okuapy nhemi rupi,
oma'ẽ mbegue 'rã aikoa re oikuaa pota vy,
xemomba aguã oarõ vy.
- 7 Embopaga ha'e kuery ojapo vaiague re.
Xeruete, eitypa yvy regua kuery ndepoxya py.
- 8 Reipapa ma ajexavaia rupi aikoague.
Xerexay voi remboyrua nde'yryru py.
Xerekokue ha'e javi e'y teve ipara ndekuaxia re?
- 9 Ndevy ajapukaia ára guive
xerovaigua kuery ojepe'apa 'rã.
Aikuaa porã Nhanderuete xereve oikoa.
- 10 Nhanderuete re ajerovia, ijayvua arovy'a guive.
SENHOR re ajerovia, ijayvua arovy'a guive.
- 11 Nhanderuete re ajerovia aguã amoĩ vy
ndakyjei 'rã mba'eve gui.
Mba'e 'rã tu avakue ojapo kuaa xere?
- 12 Xeruete, ndevy anhemboayvuague ajapo ete 'rã,
roguerovy'a ete 'rã guive.
- 13 Mba'eta manoa gui xerekovea reraa jepe,
xepy guive reraa jepe ha'a aguã gui,
Xeruete renonde aiko aguã hexakã nhomoingovea rupi.

57

Salmo 108.1-5

Jogueroporaie va'e pe “Xemomba eme ke” he'ia py oporaieia rami oporaieia aguã Davi ombopara va'ekue, Saul gui ojava vy itakua py onhemi jave (1 Samuel 24.1-7).

- 1 Xeruete, xemboaxy ke.
Xemboaxy mba'eta ndere ae xerekovea anhomi.
Ndepepo 'ã py anhemi,
mba'emo vai oiko va'e oaxapa peve.
- 2 Ajapukai Nhanderuete Yvate ete va'e pe,
mba'eta opa mba'e gui xerepy va'e.
- 3 Ha'e ramo yva gui xepytyvõarã ombou vy xereraa jepe.
Omoxĩmba xeavyky rei va'e kuery.
Exa uka renhombaoxya ha'e ojeroviapy reikoa.
- 4 Mba'eta xerekovea ma guary ikuai va'e mbyte oiko.
Ha'e va'e kuery omondoropa 'rã avakue ra'y kuery.
Hu'y guaxu ha'e hu'y rami hai,
ha'e inhapekũ ma kyxe haimbe porã va'e rami.
- 5 Xeruete, enhemboyvate yva áryve rupi,
ha'e yvy jave re tojekuaa nrexakã.
- 6 Ha'e kuery ma xerenonde rupi omoĩ xembo'a aguã.
Ha'e ramo xerekovea oiko axy.

- Xerenonde ojo'o okuapy vvy,
teĩ ha'e kuery ae ju ho'a ha'e va'ekue py.
- 7 Xeruete, xekuraxõ oĩ atã ma,
xekuraxõ oĩ atã.
Aporaei vvy roguerovy'a 'rã.
- 8 Xenhe'ẽ, evy ke!
Mbarakã ha'e mba'epu ixã reta va'e, pevy avi ke.
Xee ambovy 'rã ko'ẽ ju.*
- 9 Roguerovy'a 'rã vvy regua kuery mbyte,
ndevy aporaei 'rã ha'e javi regua mbyte.
- 10 Mba'eta renhomboaxya oo 'rã yva peve,
ndereko porãa avi arai peve 'rã oo.
- 11 Xeruete, enhemboyvate yva áryve rupi.
Yvy jave re tojekuaa nerexakãa.

Heko vai va'e kuery renonderã re ijayvua

Jogueroporaie va'e pe Davi ombopara va'ekue "Xemomba eme ke" he'ia py oporaieia rami oporaie aguã.

58

- 1 Peẽ joe pepena va'e, ha'eva rami teve pendeayvu?
Anhetẽ rupi ri nda'u peikuaa pota avakue ra'y kuery re?
- 2 Any teve.
Ha'e rami 'rãgue py pendepy'a re pemoĩ teko vairã,
ha'e vvy jave re pejapo joguero'a aguã rami.
- 3 Heko vai va'e ma oguereko'i ramove ojepe'a 'rã ha'eve e'ỹa katy.
Itui'i vyve ojavy 'rã onhemboapu vy.
- 4 Jojukaarã oguereko mboi rami.
Oapyxa omboty 'rã mboi ijapyxa e'ỹ va'e rami,
- 5 oendu e'ỹ aguã imbo'ea ayvu,
ombo'e porãve teĩ.*
- 6 Xeruete, emopẽ ke ha'e kuery raĩ ijuru py.
SEÑHOR, emboi guary ra'y kue'iry rainhykã.
- 7 Tokanhymba yy oxyry va'e rami,
ha'e hu'y omomboa rã opẽmba rive va'e rami.
- 8 Hevo'ipe vvy re ijaxy ovy va'e rami ta'ikuai,
ha'e kyrĩ'i va'e ixu oity'i va'ekue rami kuaray oexa e'ỹ re ta'ikuai.
- 9 Juu'y okai vyvoi va'e e'ỹ vy ipyau va'e teĩ
oja omboaku e'ỹ mbove
vyvutu jere ombovevepa va'e rami avi ta'ikuai.
- 10 Ha'e rã heko porã va'e ma hepyarã ou rã ovy'a 'rã.
Omoakỹ 'rã opy heko vai va'e ruguy py.
- 11 Ha'e ramo aipo'ea 'rã:
"Anhetẽ aẽ ra'e heko porã va'e ojopy 'rã ojepegua.
Mba'eta Nhanderuete oiko vvy re nhombopaga va'e."

Ojepy ukaa rupi ojerurea ague

Jogueroporaie va'e pe "Xemomba eme ke" he'ia py oporaieia rami oporaie aguã Davi ombopara va'ekue Saul ojukaxe vy oo py oĩa oarõ uka ramo (1 Samuel 19.11-12).

* 57:8 "Xee ambovy 'rã ko'ẽ ju" he'i aje'ive'i reve Nhanderuete pe oporaie vvy.

* 58:5 Apy ijayvuu mboi mbo'ea re (Eclesiastes 10.11).

59

- 1 Xerujete, xereraa jepe xerovaigua kuery gui.
Xereupi xerovaigua kuery xererovy e'ÿ aguã py.
- 2 Xereraa jepe teko vai apoa kuery gui,
xerepy avakue jouguy moëa gui.
- 3 Mba'eta ha'e kuery ma nhuã ojavvy xerekove oipe'a aguã.
SENHOR, imbaretekueve onhemboaty okuapy xerovai,
xereko vai ramo e'ÿ, ajejavy ramo e'ÿ guive.
- 4 Mba'eve py atekoavy ramo e'ÿ ha'e kuery ojapura xemoingo axy aguã.
Emyĩ ke, eju xerepy aguã, exa pota guive.
- 5 Ndee ma SENHOR Xerujete ixondaro reta va'e,
Israel kuery Ruete reiko.
Ha'e nunga rupi emyĩ, eju voi guive
yvy regua kuery re reikuaa pota aguã.
Neĩ peteĩve emboaxy eme hi'ã rupi teko vai ojapo va'ekue.
- 6 Ha'e kuery ma pytũ ma ramo onhendu okuapy jagua rami
tetã yvýry rupi.
- 7 Opa marã onhendu okuapy.
Ijuru py ayvu oĩ va'e ma kyxe,
"Mava'e tu oiko nhanerenduarã?" he'i guive.
- 8 Ha'e rã SENHOR, ndee repuka 'rã ha'e kuery re.
Rejojai rei 'rã yvy regua kuery ha'e javi.
- 9 Xemombaraetea, ndee ae roarõ va'e,
mba'eta ndee ma Xerujete anhemiaty yvate va'e.
- 10 Xerujete xemboaxy vy ou 'rã xembojoyvyarã.
Xerovaigua kuery re aipotava'e oiko ramo Nhanderujete oexa uka 'rã
xevy.
- 11 Ha'e rami avi ejukapa eme guive, xejavegua kuery hexaraipa e'ÿ aguã.
Ha'e rami 'rãgue py emoãmiba opa rupi ndepo'akaa py ho'apa peve,
mba'eta SENHOR, orevy pe mba'emo vai jokoa reiko.
- 12 Tove ha'e kuery onhemboyvate rupi ae to'apa
ojuru py ojevayague re, guembe rupi ayvu oëague re,
opa marã ikuaiaague re ha'e apu omombe'uague re.
- 13 Emokanhny ndepoxya rupi, emokanhymba,
ha'e kuery opa peve,
yvy apy peve oikuaa pavẽ aguã
Jacó ra'y kuery re Nhanderujete openaa.
- 14 Pytũ ma ramo jagua rami ha'e kuery onhendu okuapy
tetã yvýry rupi.
- 15 Opa rupi ikuai ho'u va'erã oeka va'e rami,
ha'e naevyatãĩ vy opa marã onhendu okuapy.
- 16 Ha'e rã xee ma aporaei 'rã ndepo'akaa re.
Ha'e aje'ive reve aporaeive jũ 'rã
xemboaxya re avy'aa rupi.
Mba'eta ndee ae anhemiaty yvate va'e reiko,
ajexavaia ára ndee ae xerepy 'rã.
- 17 Ha'e nunga rupi Xemombaraetea, ndevy pe aporaei 'rã aikovy.
Xerujete anhemiaty yvate va'e reiko,
Xerujete xemboaxy va'e.

60

Salmo 108.6-13

Jogueroporaēi va'e pe "Yvoty lírio omombe'ua va'e" he'ia py oporaēia rami oporaēi aguã Davi ombopara va'ekue nhombo'e aguã, Síria regua kuery Mesopotâmia ha'e Zobá guigua re opu'ã jave, ha'e Joabe ou vy doze mil avakue Edom regua re Juky Úgua py ipo'aka jave (1 Samuel 8.13).

- 1 Xeruete, ndee nerepenavei va'ekue orere,
oremoaimba guive ndepoxy vy.
Oremono'õmba ju ke aỹ.
- 2 Remomyimba va'ekue yvy, rembovopa guive.
Embotypa ju ke ipa'ũ,
mba'eta oipave 'rã ovy.
- 3 Rejapo va'ekue ndevygua kuery mba'emo vai py ikuai axy aguã rami,
oremboy'u vinho oremoakanhyarã.
- 4 Nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e peguarã reupi uka bandeira,*
guyrapa revegua gui onhemi kuaa aguã.
- 5 Ore kuery nerembiayvu orekuai va'e roo jepe aguã
orereraa jepe ke reiporu kuaa regua py, ha'e orembovai.
- 6 Nhanderuete ijayvu oky'a e'ỹa rupi:
"Xepo'akaa rupi vy amboja'o 'rã Siquém yvy,
aa'ã 'rã Sucote regua yvyugua guive.†
- 7 Gileade ha'e Manassés yvy ma xemba'e meme itui.
Efraim yvy ma xengora ratã.
Judá ma xepo pygua.
- 8 Ha'e rã Moabe yvy ma hy'a ajejoiaty itui,
Edom yvy áry amombo 'rã xepy regua,
ha'e Filístia pygua kuery re xepo'aka vy avy'a nhendu 'rã.‡
- 9 Mava'e nda'u xereraa 'rã tetã ikorapa va'ea py?
Mava'e nda'u xereraa 'rã Edom ývy re?
- 10 Mba'eta Oreruete, ndee orereja rive va'ekue.
Oreruete, ndereovei ma orexondaro kuery reve!
- 11 Orereraa jepe nho ke rojexavaia gui,
mba'eta avakue orereraa jepea ma mba'everã ndovareii.
- 12 Nhanderuete re vy ae 'rã nhandepo'aka,
mba'eta ha'e opyrõ 'rã nhanderoaigua kuery re.

Huvixave re ojerurea ague

Jogueroporaēi va'e pe Davi ombopara va'ekue mbaraka py ombojoguy aguã.

61

- 1 Xeruete, endu ke ajapukaia.
Eikuaa pota anhembo'e ramo.
- 2 Yvy apy gui ajapukai ndevy,
xepy'apy py ajexavai vy.
Xereraa ke itaova xegui yvateve va'e áry.
- 3 Mba'eta ndee ma anhemiaty,
xerovaigua kuery gui torre imbaraeete va'e reiko.
- 4 Taiko riae nembojeroviaaty rupi raka'e rã peve.

* **60:4** Bandeira hi'y reve ma joe opu'ã rupi 'rã ogueraa, oupia rã xondaro kuery oexa vy oia py oupa aguã (Jeremias 51.27). † **60:6** Apy ma ijayvu joyvy oipe'a va'ekue ojeuepegua kuery pe omboja'o aguã re. ‡ **60:8** Ha'e jave py ma joyvy ojogua vy hi'áry omombo 'rã opy regua, oikuaa uka aguã ija oikoa.

Ndepepo guýry xee anhemi va'e.

5 Mba'eta Xeruete, ndee rendu anhemboayvu rã.

Ha'e rami vy xevy pe reme'ẽ iporã va'e,
nderery oendu vy ojererokyje va'e kuery reve.

6 Remoive rã huvixave ára.

Hi'ára ipukuve ete 'rã aýgua ha'e raka'e rãgua ikuai peve.

7 Toĩ riae Nhanderuete renonde.

Ndereko porãa ha'e ndeporayvua rupi vy toikove riae.

8 Ha'e rami rã nderery rupi aporaei 'rã raka'e rã peve,
anhemboayvuague ajapõ aguã ko'ẽ nhavõ.

Jajerovia aguã regua

Jogueroporaei va'e Jedutum oporaeia rami oporaei aguã Davi ombopara va'ekue.

62

1 Nhanderuete anho arõ aikovy xenhe'ẽ py, xeyavu e'ỹ re.

Mba'eta ixugui ae ou xereraa jepearã.

2 Ha'e anho oiko itaova,

xereraa jepea ha'e anhemiaty yvate va'e.

Ha'e nunga rupi ndaxereityai 'rã.

3 Peẽ kuery ha'e javive, raka'e peve tu xee peteĩ ava re pepu'ã rei 'rã xereity
aguã

oo mbotya ojero'a va'e, e'ỹ vy kora ho'a rai'i va'e rami.

4 Ha'e va'e kuery xereityxe okuapy naxemboeteavei aguã.

Apu rive ha'e kuery ojou porãve.

Ojuru py ijayvu porã teĩ

opy'a py ma ijayvu vaikue-ikue 'rã.

5 Nhanderuete anho xenhe'ẽ py arõ aikovy xeyavu e'ỹ re,

mba'eta ixugui ou 'rã arõ aikovy va'e.

6 Ha'e anho oiko itaova aĩ aguã,

xereraa jepea, anhemiaty yvate va'e.

Ha'e ramo ndaxereityavei 'rã.

7 Nhanderuete gui ae ou aa jepe aguã ha'e xemboetea aguã.

Nhanderuete re oĩ xembaraete aguã ha'e itaova anhemiaty.

8 Xerevegua kuery, pejerovia hexe ára nhavõ.

Ixupe pemombe'u guive pendepy'a re oĩ va'e ha'e javi.

Nhanderuete ma nhandemiaty oiko.

9 Avakue yvyĩgue'i ma mba'e'ỹ ikuai,

ijyvatekueve voi anhetẽ rupigua e'ỹ meme ikuai.

Mba'emo opejaa py ipoyia oexaa rã

ha'e kuery ha'e javi teĩ mba'e'ỹ va'e gui nda'ipoyive 'rã.

10 Pejerovia eme pejokorea re,

neĩ penemondaa re pevy'a eme guive.

Penemba'e rei-rei hetave ovy teĩ

ha'e nunga re rive pejerovia eme pendepy'a py.*

11 Peteĩgue Nhanderuete ijayvu, mokoĩguea ma aendu pova'e:

Po'akaa ma Nhanderuete guigua meme.

12 SENHOR, ndere anho oĩ oremboaxy aguã.

Peteĩ-teĩ pe reme'ẽ 'rã ojapoague repy.*

* 62:10 Mateus 19.21-22; 1 Timóteo 6.17-19

* 62:12 Mateus 16.27; Romanos 2.6-16; Apocalipse 2.23

Nhanderuete jaeka aguã regua

Mboraeirã Judá regua teko e'ÿa rupi Davi oiko vy ombopara va'ekue (2 Samuel 15.1-30, 16.5-14).

63

- 1 Xeruete, ndee ma Xeruete imbaraete va'e.
Xee ma roekaa rupi anhea'ã aikovy.
Ndere ma xerekovea nda'eveive.
Xerete re voi aendu ndere anhembojaxeá,
yvy ipiru reia rupi yy re nda'evei va'e rami.
- 2 Mba'eta ndevyguá henda iky'a e'ÿ va'e py aĩ vy
aikuaa pota va'ekue nembaraetea ha'e nrexakãa re.
- 3 Mba'eta xerekove 'rãgue py xee arovy'ave ndee xemboaxya.
Ha'e rami vy rogueroporaie 'rã.
- 4 Ha'e rami vy roguerovy'a 'rã aikove teria ja,
nderery rupi xepo aupi 'rã guive.
- 5 Xenhe'ẽ py avy'a nhandy ha'e xo'o hee va'e ha'u vy avy'aa rami avi.
Roguerovy'aa rupi xejuru py rogueroporaie.
- 6 Xerupa py xetuaia rupi voi xema'endu'a 'rã ndere,
pyávy ndakevei vy aikuaa pota 'rã ndere,
- 7 xepytyvõa reiko ramo.
Ndepepo'ã py anhemi vy aporaie 'rã vy'a rupi.*
- 8 Xenhe'ẽ ma ndere anho oĩ.
Ndepo reiporu kuaa regua re xejopy.
- 9 Ha'e rã xerekovea oipe'axe vy xereka va'e kuery ma
ho'apa 'rã vvykua vaikue py.
- 10 Remboaxa 'rã kyxe py ipo'aka va'e kuery pe,
jagua-tuvy nhe'ẽ rembi'urã rive ikuai aguã.
- 11 Ha'e rã huvixave ma ovy'a 'rã Nhanderuete re.
Hery rupi oura va'e kuery avi ovy'a 'rã okuapy.
Ha'e rã apu rupi ikuai va'e ma okyrirĩmba 'rã.

Hovaigua kuery gui oepy aguã re ojerurea ague

Jogueroporaie va'e pe mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

64

- 1 Xeruete, endu ke ajexavai vy ajapukaia.
Eraa jepe xerekovea xerovaigua kuery poxya gui.
- 2 Xenhomi heko vai va'e ojapoxe va'e gui,
heko vai va'e opa marã onhendu okuapya gui.
- 3 Ha'e va'e kuery ma kyxe oaĩmbe'ea rami oguereko katu 'rã oapekũ,
hu'y oa'angaa rami oguereko katu 'rã ayvu vai,
- 4 nhemi rupi ojapo vai aguã anhetẽ rupi ikuai va'e re,
ha'e kuery re opoi xapy'a 'rã okyje e'ÿ re.
- 5 Mba'emo vai rupi ikuaiia gui ndojepe'ai 'rãe,
nhemi rupi ijayvu 'rã joapo vai aguã re.
Ha'e vy joupe-upe "Mava'e tu nhanderexa 'rã?" he'i.
- 6 Teko vai re rive oikuaa pota 'rã,
ha'e gui ojou 'rã ha'ekue rami ete ojapo aguã.
Yvykua vaikue rami onhembopy'aa ha'e peteĩ-teĩ py'a.

* 63:7 "Ndepepo'ã py" he'ia ma Nhanderuete opena porãa re ijayvu vy (Mateus 23.37).

- 7 Ha'e gui ma ha'e kuery re Nhanderuete ju 'rã opoi ngu'y.
Ha'e kuery oendu xapy'a 'rã onhyvõague.
- 8 Po ramigua py ha'e kuery ho'a 'rã:
ijayvuague rami ae oiko 'rã ha'e kuery re.
Ha'e ramo hexaa kuery ha'e javi oakã ombovava 'rã,
- 9 ha'e avakue ikuai va'e ha'e javi ma ojererokyje reve
oikuaa uka 'rã Nhanderuete rembiapo,
ha'e ojapo va'e oikuaa vy.
- 10 Ha'e gui heko porã va'e ma oguerovy'a 'rã SENHOR,
hexe ojerovia 'rã guive.
Anheté rupi ipy'a va'e ha'e javi ovy'a 'rã.

Mba'emo aju omono'õmbaa ogueroma'endu'aa ague

Jogueroporaie va'e pe mboraieirã Davi ombopara va'ekue.

65

- 1 Oreruete, ndere rojeroviaa rupi rogueroporaie 'rã Sião tetã py!
Ndevy pe rojapo 'rã ronhemboayvuague.
- 2 Ronhembo'ea rendu va'e,
ndea py ou 'rã opa marãgua avakue
- 3 gueko vaiague re ndovy'ai vy.
Rojejavyague orere ipo'aka ramo
ndee rembogue 'rã.
- 4 Ovy'a ete 'rã ndejeupe guarã reiporavo va'ekue.
Ha'e va'e kuery onhemboja 'rã ndere, nderoka py ikuai aguã.
Ha'e ramo rovy'a vaipa 'rã ndero py oremboaxya rexa uka va'e re,
ndevyagua templo iký'a e'y va'e py.
- 5 Oreruete orereraa jepea, ndeguigua teko porã re rojapukai ramo
ndee orembovai 'rã nhomondyipaará rejapo vy.
Yvy apy re ikuai va'e ha'e ye'ẽ mombyryve oĩ va'e rupigua
ndee anho nerarõ okuapy.
- 6 Nembaraetea rupi vy remombyta porã raka'e yvyty,
ndepo'akaa py renhemondé reve.
- 7 Ye'ẽ revovo onhendu ramo remombytu'u ju,
yai opu'ã-pu'ã va'e revovo,
vyvy regua kuery revovo guive.*
- 8 Ha'e ramo hexa pyrã rejapo va'e
vyvy apy re ikuai va'e oexa vy onhemondyipa 'rã okuapy.
Kuaray oua katy gui ha'e oikea katy gui ou va'e
rejapo 'rã ovy'a reve oporaie okuapy aguã rami.
- 9 Yvy re reikuaa pota vy remoaký 'rã,
remoingo porã ete 'rã.
Yakã'i Nhanderuete pegua tpy porã meme 'rã.
Mba'emo ra'yĩ oiko porã 'rã,
ha'e rami aguã rami remoingo rire.
- 10 Ha'e rami vy remoaký 'rã yvy roikaraĩague rupi,
rembojojapa 'rã yvy'ã ikuai va'e.
Oky rayvi py remoaký
ronhotý va'ekue remoingo porã vy.
- 11 Ma'etýa opaa py rexa uka 'rã ndeporayvua coroa rami iporã va'e.
Repyrõague rupi reja 'rã yvy moingo porãará,

* 65:7 Lucas 8.12-15; 21.25-26

- 12 teko e'yā rupi jai rogue ikuai va'e re guive.
Yvy'ā ikuai va'e voi ovy'a 'rā.
13 Mymba heta 'rā ikuai nhuūndy rupi,
ha'e yvy'ā guy rupi ma hary anho 'rā ikuai.
Ha'e nunga ha'e javi ovy'a vy oporaei 'rā okuapy.

Nhanderuete oguero vy'aa ague

Jogueropora ei va'e pe mbora ei rā ombopara pyre.

66

- 1 Vvy jave re pendekuai va'e, peropora ei Nhanderuete!
2 Pepora ei hery rupi iporā ramo,
perovy'a mbora ei rupi.
3 Nhanderuete pe aipo peje: “Rejapo va'ekue ma iporā ete!
Ndepo'aka etea rupi nderovaigua ikuai va'ekue ojexa uka 'rā nenhe'ẽ
rendu vy.
4 Vvy jave regua nerenonde 'rā oĩ guenapy'ã re,
mbora ei rupi opora ei 'rā ndevy,
nderery rupi opora ei 'rā okuapy.”
5 Peju ke, pexa Nhanderuete rembiapokue,
avakue ra'y kuery pe mba'emo porā ojapo va'ekue ha'e javi.
6 Ye'ẽ omboypa raka'e yvy piru reia rive opyta aguã rami,
ha'e yakã mbyte rupi guive oaxaa yvy rupi.*
Ha'e py ma javy'a hexe.
7 Opo'akaa rupi opena ria e 'rā,
oexa pota 'rā yvy regua kuery re.
Nonhe'ẽ rendui va'e tonhemboyvate eme.
8 Yvy regua kuery, penema'endu'a porā ke Nhanderuete re,
pendu uka pepora ei a.
9 Ha'e ma ojapo jaikove aguã rami,
ha'e ndojapoi 'rā nhandepyxry aguã rami.
10 Mba'eta ndee Oeruete, orereko rexa,
oreky'a'o prata oiky'a'oa rami.
11 Oreapo va'ekue nhuã py orembotya aguã rami,
orevoyirã remoĩ orekupe re.
12 Rejapo avakue kavaju árygua kuery oreakã áry rupi oo aguã rami.
Oremboaxa va'ekue tata ha'e yy rupi.
Ha'e rami rire teĩ peteĩ henda tuvixaa py ju orereru.
13 Aike 'rā nderopy mba'emo ame'ẽ va'erã reve,
ndevy ajapo aguã anhemboayvuague,
14 ha'e rami aguã re xeayvu rire,
mba'eta ajexavaia ára ha'e rami aguã xeayvu.
15 Ndevy ame'ẽ 'rā ikyra va'e ojuka pyre,
kavara ro'okue reakuã reve.
Ajuka 'rā vaka ha'e kavara ra'y.
16 Nhanderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e ha'e javi, peju
ke, pendu,
pěvy amombe'u 'rā xevy ojapo porã va'ekue.
17 Ixupe ajapukai karamboae,
xejuru py aropora ei guive.
18 Xepy'a re ovare e'y va'e amoĩ va'e rire

* 66:6 Êxodo 14.21-22, Josué 3.17

SENHOR naxerendui 'rãgue.

- 19 Ha'e rami rã Nhanderuete xerendu ae,
oikuaa pota guive ajerure vy xeyvuu rã.
20 Ima'endu'a porãmbu toiko Nhanderuete.
Anhembo'ea noendu rivei,
neĩ ndoexa uka e'yi guive xemboaxya.

Yvy regua kuery oguerovy'a aguã regua

Jogueroporaie va'e pe mboraieirã ombopara pyre mbaraka py ombojoguy aguã.

67

- 1 Nhanderuete topena porã nhandere,
tanhanemoingo porã,
ha'e jaikoa rupi tomboguejy ngova rexakã,
2 yvy re ikuai va'e oikuaa aguã ndereko,
yvy regua ha'e javi ikuai rupi oikuaa aguã rejogueraa jepea.
3 Oneruete, yvy regua kuery tandereroporaie,
tandereroporaie ha'e kuery ha'e javi.
4 Amboae regua kuery voi tandererovy'a, tandereroporaie.
Mba'eta yvy regua re reikuaa pota 'rã anhetẽ rupi,
yvy re ikuai va'e rerekopa.
5 Oneruete, yvy regua kuery tandereroporaie,
tandereroporaie ha'e kuery ha'e javi.
6 Nhanderuete nhanemoingo porã ramo
yvy re oiko ma mba'emo'a.
7 Oneruete, oremoingo porã ke,
ha'e ramo yvy apy guive ojererokyjea rupi ikuai 'rã nerenonde.

Nhanderuete ngovaigua kuery re ipo'akaa re ijayvua

Jogueroporaie va'e pe mboraieirã Davi ombopara va'ekue.

68

- 1 Nhanderuete opu'ã vy omoaĩmba ngovaigua kuery.
Henonde gui onhamba oayvu e'ỹ va'e.
2 Hataxĩ oaĩmba ovyu rami ndee remoaĩ 'rã.
Tata gui ei raity hykupaa rami avi
heko vai va'e kuery okanhymba 'rã Nhanderuete renonde gui.
3 Ha'e rã heko porã va'e ma ovy'a 'rã okuapy,
Nhanderuete renonde oporaie 'rã.
Oguerovy'a pavẽ 'rã.
4 Peporaie ke Nhanderuete pe, hery rupi peporaie.
Pemboete arai áry rupi oiko va'e.
SENHOR ae hery. Pevy'a henonde.
5 Ha'e ma tyre'ỹ ikuai va'e ru, ha'e imeve'ỹ va'e re oikuaa pota va'e oiko.
Nhanderuete oiko o'amba iky'a e'ỹ va'e py.
6 Nhanderuete ojapo 'rã amongue ha'e ae'i oiko va'ekue ngoo pygua heta reve
ju oiko aguã rami.
Nhuã py omboty pyre voi ogueraa jepe 'rã ikuai porã aguã py.
Onhe'ẽ rendu e'ỹ va'e kuery anho 'rã ikuai yvy porã e'ya re.
7 Oneruete, ndevyguu kuery renonde reẽ reovy ramo,
tekoa e'ya rupi reroguata ramo
8 yvy oryryipa raka'e,

- yva voi otykypa ndee Oreruete renonde.
 Sinai vyvty voi omyĩmba ndee ore Israel kuery Ruete renonde.*
- 9 Oreruete, oky ja'ea rembou ndeyvy re.
 Na'iporãvei ramo rembopyau.
- 10 Ha'e py ma ikuai nerymba kuery.†
 Oreruete, oikotevê va'e pe rejou uka mba'emo ndeporayvua rupi.
- 11 SENHOR ae oikuaa uka ayvu.
 Heta ete ikuai kunhague ayvu porã mombe'ua.
- 12 Huvixave kuery onhamba, oxondaro kuery reve ojavapa,
 ha'e gui imba'e rei-rei va'ekue ma kunha hoo va'e ju omboja'o.
- 13 Mba'e re tu pepytu'u peiny mymba kora yvÿry?‡
 Apykaxu pepo ma prata py onhovãmbaa mbyre,
 hague ipukuve va'e re ma ouro rexakã oĩ.
- 14 Ha'e py Ipo'akapa va'e huvixave kuery omoaĩmba jave
 Zalmom vyvty áry ho'a yro'y apĩ.
- 15 Nhanderuete pegua vyvty ma Basã,
 yvy'ã yvateve va'e ma Basã regua vyvty.
- 16 Ha'e gui ndee vyvty yvateve va'e,
 mba'e re tu remoaruã reia rupi rema'ê vyvty Nhanderuete oiporavo
 va'ekue re?
 Ha'e py ma SENHOR oiko 'rã raka'e rã peve.
- 17 Nhanderuete pegua karóxa joe opu'ãa pygua ma vinte mil ikuai,
 tá, mbovy rei e'ÿ oguereko.
 Ha'e va'e kuery mbyte rupi SENHOR oiko.
 Sinai vyvty ojeapo henda iky'a e'ÿ va'e rami.
- 18 Yvate katy reo ju vy reraa nerembiguairã rejopy va'ekue.
 Rejopy avakue ndejeupe guarã, heko vai va'ekue guive,*
 SENHOR Oreruete, ha'e kuery mbyte reiko aguã.
- 19 Ima'endu'a porãmby toiko SENHOR ko'ê nhavõ nhandevoyi ogueraa va'e.
 Nhanderuete ma nhanderepya oiko.
- 20 Nhanderuete ma jogueraa jepea.
 Nhanderuete SENHOR reve vy jaa jepe 'rã manoa gui.
- 21 Mba'eta Nhanderuete ombovo ngovaigua kuery akã,
 hí'a vuku va'e ha'e kuery ae oipotaa rupi ikuai va'ekue akã ombovopa.
- 22 SENHOR aipoe'i: "Basã vvy gui arojevty uka ju 'rã ha'e kuery,
 ye'ê typyvea peve ojava teĩ ha'e gui aru rukapa ju 'rã", he'i.
- 23 Ha'e ramo pepyrõ 'rã penderovaigua kuery ruguy re,
 ha'e penerymba jagua kuery oy'upa 'rã.
- 24 Xeruete, ojekuaa ndevyguia kuery hyxy ovy va'e.
 Xeruete, Xeruvixave pegua hyxy jogueravy vy oike henda iky'a e'ÿ va'e
 py.
- 25 Henonde ma oje'oi oporaei va'e,
 hakykue ma ixã va'e mbopua kuery oje'oi.
 Mbyte rupi ma kunhataĩgue oparã'i va'e revegua ou.
- 26 Teta mbyte penema'endu'a porã ke Nhanderuete re.

* **68:8** Egito vvy gui Nhanderuete judeu kuery ogueraa jepe vy henonderã omondouka arai ha'e tata (Êxodo 13.21-22). Ha'e gui Sinai vyvty yvÿry ha'e kuery ovaẽ ramo ojapo vvy oryryi aguã rami (Êxodo 19.16-18). † **68:10** "Nerymba kuery" he'ia ma Nhanderuete pegua kuery re ijayvu vy (Salmo 100.3).

‡ **68:13** Kova'e ayvu rupi Débora ijayvu raka'e Rúben kuery pe joe opu'ã aguã katy ndooi ramo (Juízes 5.16). * **68:18** Efésios 4.7-13

Peẽ Israel ramymino kuery, penema'endu'a porã SENHOR re.

- 27 Pe py ma oĩ kyrĩve va'e Benjamim regua, amboae kuery renonde re oo, ha'e Judá regua huvixa kuery ngupivegua kuery reve. Ou avi huvixa kuery Zebulom ha'e Naftali regua.
- 28 Orerueete, exa uka ju ke nembaraetea, mbaraete marã e'ỹ orerepya rupi reiporu va'ekue,
- 29 Jerusalém tetã py ndevyguia templo guigua. Huvixa kuery ome'e 'rã mba'emo nemboetea rupi.
- 30 Emondypa vixo takuaty rupigua, § heta regua kuery guive vaka rami imbarate teĩ, ha'e gui amboae regua vaka ra'y rami ikuai va'e. Epyrõ prata oipota rei va'e kuery re. Emoaĩmba joe opu'ãxe vai va'e.
- 31 Huvixa kuery ou Egito yvy gui, Etiópia pygua avi onha 'rã jogueruvy, opo tynyẽ va'e omokuave'ẽ reve Nhanderueete pe.
- 32 Yvy regua pendekuai va'e, peporaei Nhanderueete pe, peroporaei SENHOR.
- 33 Ha'e ma yva áryve rupi oĩ, yva ymave guare áry rupi. Ha'e ojapo 'rã ijayvua oendua aguã rami, ijayvua ipo'akapa ramo.
- 34 Peroporaie Nhanderueete Israel áry rupi ipo'akaa oexa uka va'e, ombaraetea oexa uka arai yvatevegua re.
- 35 Orerueete, omboetevepy reiko ndevyguia hendaiky'a e'ỹ va'e py. Israel kuery Ruete omombaraete ha'e ombopo'aka 'rã ojeuepegua kuery. Ima'endu'a porãmby toiko Nhanderueete!

Messias nda'eveia re ijayvua

Jogueroporaie va'e pe Davi ombopara va'ekue "Yvoty lírio" he'ia py oporaieia rami oporaie aguã.

69

- 1 Xerueete, xereraa jepe ke, mba'eta yy ou ma xerekovea peve.
- 2 Xepija ma yapo py, yvy ndarovyi. Yy typyvea py aĩ. Oxyry atã vy xemoinge.
- 3 Ajapukai riae ete vy xekane'õ ma, xejyryvi pirupa ma guive. Xerexa voi ndoexavei ma, Xerueete arõ riae ete rã.
- 4 Mba'e py e'ỹ ndaxerayvui va'e kuery ma xe'a xeakã regua gui hetave ikuai. Xemombaxe va'e kuery ma ipo'aka va'e meme, mba'e py e'ỹ xerovaigua kuery xere opu'ã va'e.* Ha'e rami vy xeapo okuapy xemonda ague'ỹ voi ame'ẽ ju aguã rami.
- 5 Xerueete, ndee reikuaa porã xee ae 'arandua rupi e'ỹ aikoague, atekoavyague ndereikuaa e'yi.
- 6 SENHOR, Xerueete nexondaro reta va'e,

§ 68:30 "Vixo takua ty rupigua" he'ia ma Egito pygua ruvixa re ijayvy (Ezequiel 29.3, 32.2). * 69:4 João 15.25

- xekáuxa toxĩmba eme ndere ojerovia va'e.
 Israel kuery Ruete,
 xekáuxa toĩ vai eme ndereka va'e kuery.
- 7 Mba'eta ndevy aiko ramo xere ijayvua vaikue-ikue.
 Xerova re axĩmbaa anho ojekuaa.
- 8 Xeryvy kuery rexaaty rami ve'ỹ ma aiko,
 ha'ĩ pi'a kuery voi ndaxerexa kuaavei ma.
- 9 Mba'eta ndevyguá oo ayvu etea xemomba,
 ndere ijayvu rei va'e kuery ijayvu reia ma xere ae ou.*
- 10 Ajae'o akarú e'ỹ re aikoa py.
 Ha'e rami aikoa re ju ijayvua.
- 11 Ajukue voxá guigua py anhemonde ramo*
 ha'e kuery xembojaru rei rive rã okuapy.
- 12 Okẽ py uguapy va'e opuka rei okuapy xere.
 Oká'u rei va'e kuery voi xerery rupi oporaei rã okuapy.
- 13 Ha'e rã SENHOR, xee ma ndevy anhembo'e ha'eve jave.
 Xembovai ke Xeruete, opa mba'e py renhomboaxya rupi,
 mba'eta ojeroviapy reiko vy renhopytyvõ rã.
- 14 Xereraa jepe ke ijaxuru va'e py aike e'ỹ aguã.
 Xereraa jepe xere ija'e e'ỹ va'e kuery gui,
 yy typyvea py aikeague gui.
- 15 Xereroxyry uka eme yy oxyry atã va'e pe,
 yy jere py guive xemoinge uka eme,
 yvykua voi xe'áry tonhemboty eme.
- 16 SENHOR, xembovai ke renhomboaxya rupi rejoayvu va'e vy.
 Opa mba'e py renhomboaxy va'e vy ejevú ju xea py.
- 17 Xee nerembiguai pe ejexa uka e'ỹ eme,
 ajexavai aikovy ramo.
 Xembovai voi ke.
- 18 Enhembojá xerekovea re, xerepy,
 xereraa jepe xerovaigua kuery gui.
- 19 Ndee ma reikuaa ae xembojaru rei okuapy,
 xemoxĩmbaa ha'e xemoĩ vai reia guive.
 Xerovaigua kuery ha'e javi rexaá rupi meme ikuai.
- 20 Axĩmbaa gui xepy'a ovopa, xekangy vy.
 Xemboaxyarã ma arõ rive,
 xembovy'arã aeka teĩ ndajoui.
- 21 Ha'u va'erã iro va'e rive ome'ẽa xevy,
 ha'e xey'uvei ramo vinagre ome'ẽa.†
- 22 Ha'e kuery mesa tojeapo nhuã rami ha'e kuery renonde,
 imba'e rei-rei topyta imbo'arã.
- 23 Ha'e kuery rexa voi tapytũmba ndoexavei aguã,
 ikupe ma ejapo oryryipa aguã rami.*
- 24 Ha'e kuery pe exa uka ndepoxya,
 ndepoxya toupitypa.
- 25 Hekoa topyta tekóa e'ỹa rami,
 avave rei toiko eme hoogue py.‡

* 69:9 João 2.17; Romanos 15.3 * 69:11 Ha'e kuery ipy'a vai vy onhemonde rã ajukue vaikue voxá guigua py gueko rami vy (Lucas 10.13; Apocalipse 11.3). † 69:21 Ha'e ramigua oiko Jesus kuruxu re oĩ jave (Mateus 27.33-34, 48; João 19.28-30). * 69:23 Romanos 11.9-10 ‡ 69:25 Kova'e ayvu rupi Judas rekoke re ijayvu Atos 1.15-26 py.

- 26 Mba'eta ha'e kuery omoingo axy raxave rire ndee remoingo axy va'e, ndee remboguai va'ekue ha'e kuery ojapo haxy oendu vaipave aguã rami.
- 27 Ha'e kuery re emoïve tema teko vai káuxa opaga aguã, remboaxy aguã rami e'ÿ ikuai aguã.
- 28 Hery emboguepa kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oïa gui, * toïve eme heko porã va'e kuery rery reve.
- 29 Ha'e rã xee ma ndavy'ai ete aikovy ajexavai vy. Xeruete anhemiaty yvate va'e, exa uka ju xereraa jepea.
- 30 Nhanderuete rery rupi aporaei 'rã, amboete 'rã arovy'a reve.
- 31 Namigua ma SENHOR ojou porãve 'rã vaka ra'y, e'ÿ vy vaka hakua ha'e ipypã va'e ome'ëmby gui.
- 32 Ha'e va'e ojexavai va'e kuery oexa vy ovy'a 'rã okuapy. Peë Nhanderuete re penema'endu'a va'e, tapendeky'a guaxuve ju.
- 33 Mba'eta Nhanderuete ombovai 'rã iporiaukue'i ojapukaia, ndaexarai 'rã nhuã py ixupegua omboty pyre gui.
- 34 Ha'e gui yva ha'e vvy regua, toporaei ixupe, ye'e ha'e opa mba'e hexe omyï va'e avi.
- 35 Mba'eta Nhanderuete ogueraa jepe 'rã Sião pygua kuery, ojapo ukapa ju 'rã guive Judá vvy regua tetã. Ha'e py ma ha'e kuery hekoa ju 'rã, ixupegua ae 'rã ikuai.
- 36 Ha'e gui hembigui ramymino kuery ju 'rã ikuai porã ha'e py, hery oayvu va'e kuery ikuai avi 'rã ha'e py.
- Salmo 40.13-17*
- Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue ima'endu'a aguã.

70

- 1 Xeruete, xereraa jepe ke. Ejapura ke SENHOR, xerepy aguã.
- 2 Tove xerekove oipe'axe va'e toxĩmba, oxĩmbaa anho toendu. Ajexavaia re ovy'a rei va'e kuery oxĩmba reve tojevypa guakykue katy.
- 3 Tove ovy'a rei va'e xevy "Ha'evea rami! Ha'evea rami!" he'i va'e kuery toguevipa.
- 4 Ha'e rã ndereka va'e kuery ha'e javi ma tandererovy'a oporaei reve. Rejogueraa jepea oguerovy'a va'e "Nhanderuete ima'endu'a porãmby toiko!" te'i riaa okuapy.
- 5 Ha'e gui xee ma iporiaukue'i, ojexavai rei va'e aiko. Xeruete, ejapura xerepy aguã. Ndee ma xepytyvõa ha'e xerepyarã. SENHOR, ndeare eme ke!

71

Tuja'i ojerureague

- 1 SENHOR, ndere ae xee anhemí va'e. Taiko eme oxĩmba rei va'e.
- 2 Xereraa jepe rejoguereko porãa rupi vy, xejogua ju.

* 69:28 Filipenses 4.3; Apocalipse 3.5, 13.8, 17.8, 20.11-15, 21.27

- Endu ke ndeapyya py, ha'e xerepy.
- 3 Ndee ma xe'itaova anhemiaty.
Ndeayvu aa jepe aguã re,
mba'eta ndee ma xe'itaova ha'e oo imbaraeete va'e.*
- 4 Xeruete, xereraa jepe ke heko vai va'e po gui,
avakue heko vai va'e, porayvu e'ỹ va'e xejopy va'e gui.
- 5 Mba'eta SENHOR Xeruete, ndee ma roarõ aikovy va'e,
xekunumi guive ndere ajerovia va'e.
- 6 Ndere ae ajeko va'e xetui'i guive.
Xeryru'i gui xepe'a va'ekue.
Ha'e gui ndere vy 'rãe aporaei ára nhavõ.
- 7 Heta pe nhomondyipaa aiko,
tei ndee ma anhemiaty imbaraeete va'e reiko.
- 8 Ndevy anho 'rã aporaei,
roguerovy'a 'rã ára nhavõ.
- 9 Xetuja'i ma teĩ xereja eme xee ae'i.
Xembaraetea opa ramo xerepy e'ỹ eme.
- 10 Mba'eta xerovaigua kuery ma ijayvu okuapy xere.
Xerekovea oipe'axe va'e nhomboaty tema okuapy.
- 11 Ha'e vy aipoe'i: "Nhanderuete ndoepyvei ma 'rã.
Nhamonha ke, jajopy,
heraa jepearã ndoikoi ramo", he'i okuapy.
- 12 Xeruete, ejepe'a eme xea gui.
Xeruete, ejaपुरa ke xerepy aguã.
- 13 Ha'e rã xerekovea rovaigua kuery ma toxĩmba ha'e tokanhymba.
Ejapo ke xemoĩ vaixe va'e kuery ae oxĩmba aguã rami,
omboeteve e'ỹpy ta'ikuai.
- 14 Ha'e rã xee ma ndee ae roarõ ára nhavõ,
rogueroporaei riae guive.
- 15 Xejuru py amombe'u 'rã rejoguereko porãa,
ára nhavõ amombe'u 'rã rejogueraa jepea,
ndaikuaapai teĩ.
- 16 Anhenhandu SENHOR Xeruete mbaraetea rupi.
Ha'e rami vy xema'endu'a jepi 'rã rejoguereko porãa re,
ndeiguigua re anho.
- 17 Xeruete, ndee ma xekunumi guive xerekombo'e reikovy.
Ha'e gui aỹ peve amombe'u aikovy iporã ete va'e rejapo va'ekue.
- 18 Ha'e nunga rupi Xeruete, xereja eme,
xetuja'i ete ma, xe'a xiĩmba ma teĩ,
aỹgua kuery pe nembaraetea aikuaa ukapa peve,
ndepo'akaa guive raka'e rã ikuai va'erã pe.
- 19 Xeruete, ndereko porãa ma yva peve 'rã oo.
Mba'emo vaipa ete rejapo va'e, Xeruete.
Mava'e nda'u ndee ramigua ete 'rã oiko?
- 20 Opa marãgua teko vai ha'e jexavaia rupi xemboaxa rire teĩ
xerekovea remoĩ porã jevy 'rã,
vyykua vaikue gui xerenoẽ kuerei.
- 21 Xemoingo porã jevy ke,
xemombaraete ju.
- 22 Xee voi mbaraka py rogueroporaei 'rã.

* 71:3 Salmo 31.1-3

Xeruete, xema'endu'a 'rã ndeguigua anhetê va'e re.
Ndevy aporaei 'rã mboraei ixã reta va'e pu rupi,
Israel kuery ruete lky'a e'ÿ va'e pe ae.

- 23 Roguerovy'aa rupi xejuru py aroporaei 'rã,
xerekovea rupi voi roguerovy'a 'rã, xereraa jepe rire.
24 Xeapekũ py ára nhavõ aroma'endu'a 'rã rejoguereko porã,
mba'eta xemoĩ vaixe va'e oxĩmba ha'e nda'evei nho okuapy.

Huvixave raka'e rã peve ipo'aka aguã re ojerurea ague

Salomão ombopara va'ekue.

72

- 1 Oreruete, huvixave re emoĩ ke ne'arandua,
huvixave ra'y guive emo'arandu joguereko porã aguã rami.
2 Ha'evea rami meme toikuaa pota ndevyguia kuery re,
teko porã rupi topena ojexavai rei'i va'e re.
3 Yvyty ikuai va'e gui ou 'rã heta va'e kuery moingo porãarã,
yvy'ã gui voi ou 'rã teko porã.
4 Ha'e gui huvixa toikuaa pota heta va'e kuery iporiaukue'i re,
toepy ojexavai va'e ra'y kuery,
ha'e rã nhomoingo axyare ma tomou'ũmba.
5 Ha'e ma oiko riae 'rã kuaray hexakã teria ja,
jaxy hexakãa ja guive, yvy regua ha'e javi okuavea ja.
6 Huvixa toiko nhuũndy rupi oky ho'a va'e rami,
oky xapy'a pyávy yvy omoakỹ va'e rami.
7 Ha'e oĩa ára heko porã va'e ta'ikuai porã,
jaxy hexakã teria ja toiko ikuai porã aguã.
8 Ta'ipo'aka ye'ẽ ha'e javi peve,
ha'e yakã oĩ va'e guive yvy apy peve.
9 Henonde toĩ tekoa e'ÿa regua kuery ha'e javi guenapy'ã re.
Hovaigua kuery tojero'apa yvy ku'i oere peve.
10 Ixupe Társis tetã ha'e yy pa'ũ pygua huvixa kuery tome'ẽ imposto repy,
Sabá ha'e Sebá pygua huvixa voi tome'ẽ mba'emo ixupe.
11 Henonde huvixave ikuai va'e toĩmba guenapy'ã re.
Ha'e javi regua ta'ikuai ixupe anho.*
12 Mba'eta ha'e ma oepy 'rã iporiaukue'i ojapukai ramo,
ojexavai va'e ha'e yvyĩgue'i guive.
13 Omboaxy 'rã ikangy'i ha'e ojexavai va'e,
ogueraa jepe 'rã iporiaukue'i rekove.
14 Ojogua 'rã omoingo axy rei pyre ha'e ojuka pyrã rekove.
Ixupe rã ha'e kuery ruguy hepyve ete.
15 Toikove puku,
ha'e gui ixupe ome'ẽa 'rã ouro Sabá guigua.
Hexe ojerurea riae 'rã,
ima'endu'a porãa 'rã guive ko'ẽ nhavõ.
16 Ijyvy re toiko porã mba'emo aju,
tomyĩmba jekuaa yvyty apyte peve.
Tai'a porã Líbano yvy pygua rami.
Tetã pygua kuery voi taetave ovy jai ipotyá rami.
17 Hery re ta'ima'endu'aa riae raka'e rã peve,

* 72:11 Apocalipse 21.22-26

ta'ima'endu'a porãa kuaray hexakã teria ja.

Hexe vy toiko porã ha'e javi regua avakue,
ixupe yvy regua kuery "Ima'endu'a porãmby" te'i.

18 Ima'endu'a porãmby toiko SENHOR Nhanderuete, Israel kuery Ruete,
ha'e anho nhomondyipaara ojapo kuaa va'e ramo.

19 Ta'ima'endu'a porãa riaa hery re, iporã ete ramo.
Hexakãa tojekuaa yvy jave re.

Amém! Amém!

20 Opa ma Jessé ra'y Davi onhembo'ea.

Heko vai va'e kuery reko re ijayvua

Mboraeirã Asafe ombopara va'ekue.

73

1 Nhanderuete anhetê Israel kuery oayvua rupi ete oiko,
ipy'a ky'a e'ÿ va'e kuery pe.

2 Ha'e rã xee ma aikoa rupi ajavy rai,
kyrĩ'i oata ajavy aguã aguataa py.

3 Mba'eta xee ma amoarua va'ekue ojee rive ojerovia va'e kuery,
opa marã rei ikuai va'e imba'e rei-reipa rã aexa vy.

4 Ha'e kuery re noĩ ipy'a eta reia merami.
Hete rexaĩ, imbarate rei guive.

5 Ha'e kuery ma avakue imarã va'e rami e'ÿ na'ikane'õi,
neĩ ndojexavai 'rã avakue mboae rami e'ÿ.

6 Ojee omoĩ 'rã ojejou porã reia mbo'y rami,
jojukaxea omoĩ 'rã ao puku rami.

7 Ikyra ete gui hexa ãmba rei 'rã,
ha'e ipy'a re ma opa marã rei ikuai aguã anho oĩ.

8 Nhombojaru rei ha'e ijayvu vai rei 'rã okuapy joe,
nhomoingo axy rei aguã re anho 'rã ijayvu onhemboyvate vy.

9 Yva pygua gui onhemboyvateve aguã re tema ijayvu 'rã okuapy,
yvy jave re ikuai va'e re ijayvu.

10 Ha'e nunga rupi heta va'e kuery oje'oi 'rã hupive,
yvu gui oy'uxea rami oy'u va'e rami.

11 Aipoe'i 'rã: "Mba'exa nda'u Nhanderuete oikuaa 'rã?
Xapy'a rei nda'u Yvate ete va'e re oĩ ri oikuaa aguã?" he'i.

12 Ha'e rami ae ikuai heko vai va'e.
Ha'e kuery noĩ vai 'rãe,

omba'e rei-reirã ojou-jouve 'rã.

13 Ha'e nunga rupi xepy'a ky'a e'ÿa rupi aikoa mba'everã ndovarei,
neĩ xepo ky'a e'ÿa guive.

14 Mba'e re tu aiko axy riaa
ko'ẽ nhavõ xembopagaa rupi?

15 Ha'e rami xeyavu va'e rire
ajapo 'rãgue ndera'y kuery ha'e javive pe nda'vevei aguã rami.

16 Ha'e rami avi ha'e nunga re aikuaa pota vy
xevy pe ipoyi ete va'e aikuaa,

17 Nhanderuete pegua hendaiky'a e'ÿ va'e py aike peve.
Ha'e gui mae ma aikuaa ha'e kuery opa aguã.

18 Anhetê ndee remoĩ 'rã ha'e kuery yxyi reia py,
rejapo 'rã ho'apa vy okanhy aguã rami.

19 Opa xapy'a 'rã,

nhemondyi gui rive 'rã okanhymba.

- 20 Oexa ra'ua gui oma'ẽ xapy'a va'e rami 'rã
ndee voi SENHOR repu'ã vy ha'e kuery re nerema'ẽvei.
- 21 Ha'e gui xepy'a raxy jave,
xekuraxõ py nda'evei reia anho aendu vy
- 22 xevai rei aikovy va'ekue aikuaa e'ỹ vy.
Nerenonde hi'arandu e'ỹ va'e rami aiko va'ekue.
- 23 Ha'e rami avi ndereve riae xee aiko,
ndee ma xepo aiporu kuaa regua re xejopy.
- 24 Ndee xerereko 'rã xemongetaa rupi.
Ha'e rire ma xemovaẽ 'rã nerexakãa py.
- 25 Mava'e 'rã tu areko yva re ndee e'ỹ vy?
Yvy re voi ndoikoi ndee rami arov'y'a va'e.
- 26 Xero'o, xekuraxõ ikangypa teĩ
Nhanderuete oiko xepy'a mombaraetearã,
xevygua oĩ raka'e rã peve guarã.
- 27 Ndegui ojepe'a va'e ma okanhymba 'rã,
remomba 'rã ndere ojeroviaague rupi ve'ỹ ikuai va'e.
- 28 Ha'e rã xevy ma ha'eve vaipa Nhanderuete reve aikoa.
SENHOR Nhanderuete re anhemí,
hembiapokue ha'e javi amombe'upa aguã.

Ooiky'a e'ỹ va'e omongy'apaa re nda'eveia ague

Mboraeirã nhombo'e aguã Asafe ombopara va'ekue.

74

- 1 Oreruete, mba'e re tu orereja raka'e rã peve?
Mba'e re tu ndepoxy nerymba vexe'i kuery ndeyvy regua ae orekuai va'e
pe?
- 2 Nema'endu'a ke ndevygua orekuai va'e re,
yvy itui ppy'i guive ndejeupe guarã orejogua rire.
Orejogua raka'e ndevy guarã orekuai aguã.
Nema'endu'a ke Sião vyty py reikoague re.
- 3 Eju ke ndevygua oo ivaipa are ma va'e py,
henda iky'a e'ỹ va'e nderovaigua kuery opa marã omongy'apaague py.
- 4 Mba'eta ronhemoatyague py nderovaigua kuery hevovo rei okuapy,
ha'e ojeupegua ra'angaa rive ju omopu'ã imo'amy.
- 5 Ha'e kuery ma ka'aguy re haxa oiporu va'e rami avi ombovaipa.
- 6 Ha'e gui aỹ vyvrape ombojegua pyre ha'e javi
ha'e kuery omopẽmba va'ekue haxa ha'e karavo mbotaa py.
- 7 Ndevygua henda iky'a e'ỹ va'e re omboja tata,
yvy peve oapy aguã nderery oĩague.
- 8 Ha'e kuery opy'a py "Aỹ ma nhamomba vyvoi", he'i okuapy.
Ha'e rami vy oreyvy jave re oapypa Nhanderuete pegua henda iky'a e'ỹ
va'ekue ha'e javi.
- 9 Ha'e rami rire ndoroexavei ma oreyvy guarã oikuaa uka pyre.
Jipovei ma profeta,
orembyte ndoikoi guive raka'e peve 'rã paa oikuaa va'erã.
- 10 Oreruete, raka'e peve 'rã tu nderovaigua kuery orere opu'ã rei?
Raka'e peve nda'u nderovaigua kuery ijayvu vaikue rei 'rã nderery re?
- 11 Mba'e re tu ndereupivei ri ndepo reiporu kuaa regua,
ndepexo yv'ry remboapu'a va'ekue?

- 12 Ha'e gui Xerueete Xeruvixave ma yvy itui ypy'i guive oiko.
Ha'e ae ojapo raka'e oo jepe aguã rami yvy mbyte.
- 13 Ndee ma ndepo'akaa rupi remboja'o raka'e ye'ê.
Ha'e gui yy re ae ju remou'ũ va'ekue ypo akã,*
- 14 jakare akã rembovopa,
ha'e hetekue reme'ê vixo tekoa e'ỹa rupigua ho'u aguã.
- 15 Ndee reipe'a va'ekue yvurã ha'e yakã ikuai va'erã,
ha'e rã yakã guaxu ma remboypa va'ekue.
- 16 Ára ha'e pytũ voi ndevygua.
Jaxy ha'e kuaray guive ndee rejapo va'ekue meme.
- 17 Remoĩ avi yvy apy peve guarã.
Kuaray puku-a ha'e yro'ya ndee ae rejapo va'ekue.
- 18 Eikuaa pota ke pova'e nunga re:
ndee SENHOR re nderovaigua kuery ijayvu rei okuapy,
hi'arandu e'ỹ va'e regua ijayvu vaikue-ikue nderery re.
- 19 Emboaxa eme nerymba pyku'i kuery ho'u va'erã pe,
nderexarai eme ndevygua kuery rojexavai rokuapy va'e re.
- 20 Nema'endu'a ke ndereve guarã rejapo va'ekue re,
mba'eta yvy re nda'evei etea py heko vai va'e anho ikuai.
- 21 Ojexavai va'e toxĩmba rei eme.
Ojexavai va'e ha'e iporiaukue'i togueroporaei nho nderery.
- 22 Xerueete, epu'ã ke, eikuaa uka porã ndereko.
Nema'endu'a heko vai va'e ko'ê nhavõ nembojaru reia re.
- 23 Nderexarai eme nderovaigua kuery ojapukai rei okuapy re,
mba'eta nderovaigua kuery opa marã ijayvuvu tema okuapy.

Nhanderuete nhomboayvua re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Asafe ombopara va'ekue "Xemomba eme"
he'ia py oporaieia rami oporaie aguã.

75

- 1 Oreruete, roguerovy'a.
Roguerovy'a, rojapukai 'rã nderery rupi,
ha'e roikuaa ukapa 'rã nerembiapo porãa.
- 2 Mba'eta aipo're: "Xee ma ambojeupity 'rã ára aa'angaague
ha'evea rupi anhomboayvu aguã.
- 3 Yvy omyĩmba, hexe ikuai va'e ha'e javi guive.
Ha'e rami teĩ xee amoĩ atãve 'rã ijytarã.*
- 4 Aipoa'e ojee ae ojerovia va'e pe: 'Penhemboyvate eme.'
Ha'e opa marã rei ikuai va'e pe voi: 'Peropu'ã eme penembaraetea.
- 5 Peropu'ã rive eme penembaraetea pendevyate py,
pẽdeayvu vaikue eme guive itaova aiko va'e re.' "
- 6 Mba'eta kuaray oua katy gui e'ỹ ou nhanepytyvõarã,
kuaray oikea katy e'ỹ, neĩ tekoa e'ỹa gui e'ỹ guive.
- 7 Nhanderuete ae joe oikuaa pota va'erã oiko.
Amongue ma ha'e omomba 'rã,
ha'e rã amboae kuery ma omboyvate 'rã.
- 8 Mba'eta SENHOR po py ma oĩ peteĩ karo.
Ha'e va'e py ma oĩ vinho jyui va'e opa marãgua re omoirũ mbyre.

* **74:13** "Ypo" he'ia ma Egito pygua huvixa re ijayvu vy (Isaiás 27.1, 51.9; Êxodo 14-15). * **75:3** "Yvy yta" he'ia ma ha'evea rami joguerekoa re ijayvu vy (Salmo 11.3, 82.5).

Ha'e va'e gui ome'ê 'rã oy'ua aguã.
 Ha'e ramó heko vai va'e yvy re ikuai va'e ha'e javi
 oy'upa 'rã iky'akue reve.†

9 Ha'e rã xee ma raka'e rã peve 'rã aroporaiei.

Arovy'aa rupi aporaiei 'rã Jacó Ruete pe.

10 Amomba 'rã heko vai va'e mbaraetea.

Ha'e rã heko porã va'e mbaraetea ma omboyvatea 'rã.

Nhanderuete yvatea ha'e ipo'akaa re ijayvua

Jogueroporaiei va'e pe mboraeirã Asafe ombopara va'ekue mbaraka py
 ombojoguy reve oporaiei aguã.

76

1 Nhanderuete reko ma Judá yvy re oikuaapy,
 hery ma omboetepy Israel kuerya py.

2 Salém tetã py oĩ ombojeroviaaty,

Sião ma oĩaty ete.*

3 Ha'e py omopêmba hu'y rexakãgue,

hu'y jokoá, kyxe ha'e joe opu'ã va'e ha'e javi.

4 Ndee ma yvate ete ha'e ipo'akapave va'e
 yvyty imarã e'ỹ va'e gui voi.

5 Ipy'a guaxukueve gui reipe'apa imba'e rei-rei.

Ha'e kuery okepa ma oupy,
 peteĩve ojerovia vai va'ekue ndoiporuvei 'rã opo.

6 Ndee Jacó Ruete, ndeayvu atã ramo

opytapa karóxa joe opu'ãa pygua ha'e kavaju.

7 Anhetê ndee ma nhomongyjea reiko.

Ndepoxo ramo mava'e 'rã tu opyta nerenonde py?

8 Yva guive rendu uka ndeayvua.

Yvy jave rupi oryryi ha'e okyriĩmba okuapy

9 Nhanderuete opu'ã ramo nhomboayvu aguã

ha'e yvyĩgueve'i ogueraa jepe aguã.

10 Mba'eta avakue poxya voi rejapo 'rã ndereroporaieia aguã rami,
 ha'e gui poxya mboae ma ndejee ae 'rã remoĩ.

11 SENHOR Penderuete pe penhemboayvu vy pejapo ete.

Ijyvýry pendekuai va'e peru peme'ê va'erã,
 mba'eta nhomongyjea oiko.

12 Ha'e ma omomba 'rã huvixa kuery ojejou porãa.

Ixugui huvixa yvy regua okyjepa 'rã okuapy.

Nhanderuete rembiapokue ha'e nhanemboaxya re ijayvua

Jogueroporaiei va'e Jedutum pe mboraeirã Asafe ombopara va'ekue.

77

1 Nhanderuete pe amonhendu xeayvua, ixupe ajapukai guive.

Amonhendu 'rã xeayvua Nhanderuete pe xere oikuaa pota aguã.

2 Xee ajexavai ára nhavõ aeka SENHOR.

Pytũ mbukukue re aupi xepo xekane'õ e'ỹ re,
 xenhe'ẽ py nanhembovy'a ukaxeĩ vy.

3 Nhanderuete re xema'endu'a vy xepoaẽ ainy.

† 75:8 Ha'e va'e karo re ijayvu ju Apocalipse 14.9-10 ha'e 16.19 py.
 rery mboae, Sião voi.

* 76:2 Salém ma Jerusalém tetã

- Mba'emo re aikuaa pota ramo xenhe'ẽ na'imbaraetevei.
- 4 Ndee rejapo ake aguã xerexa nambotyvei aguã rami, ajexavai ete rã xeayvu aguã voi nda'evevei.
- 5 Aikuaa pota ymave guare re, xema'endu'a ymave rupi ma'etÿa oaxa va'ekue re.
- 6 Pyávy ma aikuaa pota xepy'a py, ha'e rami vy xenhe'ẽ py aporandu:
- 7 "Raka'e rã peve 'rã nda'u SENHOR nopenavei? Ndoexa ukavei 'rã nhanemboaxya?"
- 8 Opa ete ma nda'u iporayvua?
Ijayvuague voi nda'u oaxa rive 'rã raka'eve rã peve?"
- 9 Nhanderuete hexarai ma teve joayvua gui?
Tyrã ipoxy vy teve ndoexa ukavei nhanemboaxya?"
- 10 Aipoa'eve ju:
"Pova'e aroangeko aikovy, mba'eta Yvate ete va'e oiporu kuaa regua oiporuaty rami ve'ÿ oiporu", ha'e va'ekue.
- 11 Xema'endu'a SENHOR rembiapokue re, mba'emo porã ymave rupi rejapo va'ekue re xema'endu'a aikovy.
- 12 Aikuaa pota nerembiapokue ha'e javi re, xema'endu'a nhomondyipaarã rejapo va'ekue re.
- 13 Xeruate, ndee reikoa ma peteĩ tapeiky'a e'ÿ va'e.
Marã ramigua tuuete nda'u ndee Oreruete rami ipo'aka 'rã?
- 14 Ndee ma Oreruete nhomondyipaarã rejapo va'e.
Yvy regua kuery pe rexa uka ndepo'akaa.
- 15 Ndeiyva py reraa jepe va'ekue ndevygua kuery, Jacó ha'e José ramymino kuery.
- 16 Ha'e gui Oreruete, yy nderexa. Yy nderexa vy okyjea oendu raka'e.*
Tyya voi omyĩmba.
- 17 Arai inhana va'e ojeapo yy.
Yva re yapu atã onhendu.
Ha'e gui hu'y voi oaxa jekuaa joa katy e'ÿ-e'ÿ.
- 18 Ndeguigua yapua hi'ãgue-'ãgue nhendu opa rupi, overa va'e voi omoexakã ovy yvy re.
Yvy omyĩ vy oryryi.
- 19 Ye'ẽ rupi nderape ojekuaa, repyrõa ma yy tuvixa va'e rupi oo.
Ha'e rami teĩ ndepypo ete ndojekuaai.
- 20 Ndevygua kuery rereko va'ekue vexe'i rami, Moisés ha'e Arão po rupi.

Nhanderuete opena porã re ijayvua

Mboraeirã nhombo'e aguã Asafe ombopara va'ekue.

78

- 1 Xeretarã kuery, pejapyxaka ke xee rombo'e ramo.
Pejapyxaka porã ayvu xejuru gui oẽ va'e re.
- 2 Xeayvu 'rã mba'emo re ambojojaa rupi.
Amombe'u porã 'rã ymagua kuery 'arandua.*

* **77:16** Apy ijayvu Ye'ẽ Pytã Nhanderuete ombojoa'ogague re (Êxodo 14). Ha'e gui yapu, overa va'e Nhanderuete ombou va'ekue re ijayvu. * **78:2** Mateus 13.35

- 3 Mba'emo nhanderu kuery nhandevy omombe'u rã
nhaendu ha'e jaikuaa va'ekue,
- 4 ha'e nungakue nanhamombe'u e'yi rã nhandera'y kuery pe.
Raka'eve rã ikuai va'erã pe voi nhamombe'u rã
SENHOR opo'akaa rupi opa mba'e porã ojapo va'ekue jarovy'a aguã.
- 5 Ha'e ae oeja raka'e oayvu Jacó kuery pe,
Israel kuery pe oeja lei.
Ha'e nhaneramoĩ kuery pe ijayvu
gua'y kuery pe ju omombe'u aguã re,
- 6 ikuai jevy va'e kuery voi oikuaa aguã,
kyrĩgue oiko'i va'erã teri va'e kuery voi.
Ha'e gui ha'e kuery ju opu'ã vy ha'e nungakue re ijayvu aguã guamymino
kuery pe,
- 7 Nhanderuede re ojerovia aguã,
ha'e hexarai e'ỹ aguã Nhanderuede rembiapokue re,
ha'e rami rãgue py ojapo uka va'ekue rupi ete ikuai aguã,
- 8 tamoĩ kuery ikuaiague rami e'ỹ ikuai aguã,
nonhe'ẽ rendui va'e'ỹ ikuai aguã.
Ha'e kuery ma ha'ekue'ỹ-kue'ỹ rami ipy'a va'e,
onhe'ẽ py Nhanderuede pe e'ỹ ikuai raka'e.
- 9 Efraim ra'y kuery guyrapa reve-reve ikuai raka'e va'eri
onhamba oje'oivy joe opu'ã ara.
- 10 Ojepe'apa Nhanderuede guexeve guarã ojapo va'ekue gui,
ixuguigua lei rupi nda'ikuaixei vy.
- 11 Hexarai opa okuapy hembiapokue
ha'e opa mba'e porã oexa uka va'ekue gui.
- 12 Nhomondyipaara tamoĩ kuery renonde ojapo teĩ,
Egito vyv Zoã regua nhuũndy rupi.*
- 13 Ye'ẽ omboja'o vy omboaxapa heravy ha'e va'e rupi,
yy omopu'ã imo'amy omboty vy.*
- 14 Ara py peteĩ arai ojekuaa va'e rupi ogueraa,
ha'e rã pyávy ma tata hexakãa rupi oguereko.*
- 15 Tekoa e'ỹa py itaova ombovo vy
omboy'u pavẽ tpy vaipa va'e gui rami.
- 16 Ita gui omoẽ yy oxyry atã va'e,
yakã rami omboxyry.*
- 17 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojejavy tema okuapy henonde.
Tekoa e'ỹa py ikuai raka'e Yvate ete va'e rovai.*
- 18 Opy'a py Nhanderuede pe "Taexa" he'ia rupi ikuai.
Ho'u va'erã re rive tema ojerure okuapy.
- 19 Nhanderuede re ijayvu vy aipoe'i okuapy:
"Nhanderuede nda'u tekoa e'ỹa py ojou rã ja'u va'erã?"
- 20 Ita re ombota uka vy ha'e va'e gui yy omboxyry va'ekue
mbojape voi nda'u ome'ẽ kuaa rã ja'u va'erã?
Xo'o voi nda'u ojou uka rã ojeuegua kuery pe?" he'i okuapy.
- 21 Ha'e nunga SENHOR oendu vy ojou vai.
Ha'e rami vy Jacó ra'y kuery re omoendy tata,
Israel kuery pe oexa uka opoxya.

* 78:12 Êxodo 7.8-11.10 * 78:13 Êxodo 14.21-22 * 78:14 Êxodo 13.21-22 * 78:16 Êxodo 17.1-7;

- 22 Mba'eta ha'e kuery ndojeroviai Nhanderuete re,
ndogueroviai guive ogueraa jepe aguã.
- 23 Ha'e rami teĩ yva pe ha'e ijayvu vy
oipe'a uka yva rokẽ.
- 24 Ojapo ha'e kuery áry ho'a aguã maná ho'u aguã.
Ha'e kuery pe ome'ẽ tembi'u yva guigua,*
- 25 ha'e ramo peteĩ-teĩ ho'u okuapy mbojape anjo kuery rembi'u regua.
Hevyatãmba aguã rami ombou tembi'u.
- 26 Ha'e gui ojapo yva gui yvytu kuaray oẽa katy gui oipeju aguã rami,
opo'akaa rupi ombou yvytu kuaray puku-a katy gui.
- 27 Ha'e rami vy xo'o ju ombou ha'e kuerya py yvy ku'i rami,
guyra ombou ita ku'i ye'ẽ rembe re oĩ va'e rami heta va'e.
- 28 Ojapo ha'e kuery ikuaia mbyte ho'a aguã rami,
ha'e kuery ro yvýry rupi ae.
- 29 Ha'e ramo ho'u okuapy hevyatãmba peve,
ha'e kuery oipota va'e ojapo ramo.
- 30 Ha'e rami teĩ ha'e kuery nonhandu kuaavei.
Ijuru py tembi'u oime rei teri reve
- 31 Nhanderuete oexa uka opoxya ha'e kuery rovai.
Ha'e kuery regua imbaraetekueve voi ojuka,
oity inony Israel regua kunumigue.
- 32 Ha'e rami rire teĩ ha'e kuery ojejavý riae tema,
ndojeroviai okuapy tembiapo porã ojapo teĩ.
- 33 Ha'e nunga rupi ha'e ojapo ha'e kuery oikovea yvytu rami rive oaxapa
vyvoi aguã rami,
oikovea pukukue re okyje reia rupi anho ikuai aguã.
- 34 Ojukapa ta ma ramo mae ma ojakukai okuapy ixupe,
onhemboaxya oendu vy oeka okuapy Nhanderuete.
- 35 Ima'endu'a ju Nhanderuete ha'e kuery pegua itaova oikoa re,
Nhanderuete Yvate ete va'e heraa jepea re.
- 36 Ha'e rami teĩ ixupe ojakukai vy ijayvu porã merami rive okuapy,
oapekũ py ma ijapu.
- 37 Mba'eta opy'a py ndojerovia etei,
guexevẽ guarã ojapo va'ekue rupi e'ỹ ikuai.
- 38 Ha'e rami teĩ Nhanderuete nhomboaxy va'e vy
omboguepa 'rã teko vai, nanhomombai 'rã guive.
Ha'e rami 'rãgue py mbovykue rei e'ỹ nomoi 'rã ipoxy aguã,
opoxya oendu va'eri ndajoguerekoi 'rã ha'e rami.
- 39 Ima'endu'a ha'e kuery to'o rive ikuaia re,
yvytu oaxa rire ndojevyveia rami ikuai va'e ramo.
- 40 Ha'e rami teĩ mbovykue rei e'ỹ hexe opu'ã rei okuapy tekoea e'ỹa py,
ha'e kuery ae'i ikuaia py ombopoxya rupi ikuai.
- 41 Nhanderuete pe "Taexa" he'i jepi,
ijayvu rei okuapy Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e re.
- 42 Na'ima'endu'avei okuapy ipo'akaa re,
hovaigua kuery gui ogueraa jepeague re voi,
- 43 neĩ Egito yvy re hexa pyrã ojapoague re,
Zoã regua py nhomondyipaarã ojapoague re.
- 44 Mba'eta ha'e py yakã oĩ va'e tuguy ju ojapo va'ekue,
yy gui ha'e kuery oy'u e'ỹ aguã.

* 78:24 João 6.30-35

- 45 Ha'e kuerya py ombou heta mberu oixu'upa aguã,
ju'i voi heta ombou omomba aguã.
- 46 Ha'e kuery mba'emo omono'õ 'rã va'ekue omboaxapa yxo rembi'urã,
tuku karu py omomba onhotỹ va'ekue'a.
- 47 Amandau ombou vy omomba va'ekue ha'e kuery uva ty,
ha'e vyvra sicômoro ikuai va'e voi ojukapa yro'y py.
- 48 Amandau py omomba hymba vaka kuery,
ha'e onhemboxi va'e py vexe'i kuery ojuka.
- 49 Ha'e kuery pe oexa uka opoxya,
opa mba'e vai py omoingo axy opoxya rupi,
anjo kuery mba'emo vai rerua pe omboaxa.
- 50 Opoxya rupi ete oiko va'ekue,
ha'e kuery rekovea ndogueraa jepi manoa gui,
ha'e rami 'rãgue py mba'eaxy vaikue pe omboaxa hekovea.
- 51 Ojukapa Egito pygua ra'y kuery jypyguare ha'e javi,
jypygua imbaratekueve Cam regua.
- 52 Ha'e rã ojepegua kuery ma oipe'apa vexe'i rami,
vexe'i rami oguereko tekoa e'ỹa rupi.
- 53 Oguereko porã ramo okyjea noendui okuapy.
Ha'e rã hovaigua kuery ma oikepa ye'ẽ py.
- 54 Ogueraa yvy iky'a e'ỹ va'e katy,
yvyty opo'akaa rupi oipe'a va'ekue peve.*
- 55 Ha'e kuery renonde gui omoxẽmba ha'e va'e yvy pygua kuery,
ha'e gui ijyvy va'ekue ma Israel kuery peguarã ju omboja'o ukapa,
hoogue py omoingo Israel kuery.
- 56 Ha'e rami teĩ Nhanderuete Yvate ete va'e pe "Taexa" he'i ju okuapy,
hexe opu'ãa rupi.
Ijayvuague rami e'ỹ ikuai.*
- 57 Tamõ kuery ikuaiague rami ete ojepe'apa,
ojeroviaa rupi ve'ỹ ikuai.
Opa marã rei ikuai guyrapa hembia e'ỹ va'e rami.
- 58 Mba'eta yvy'ã rupi ombojerovia atyrã ojapo vy
ombopoxy,
mba'emo ra'angaa rive omboetea rupi ojapo okuapy nda'evei etea
oendu aguã rami.
- 59 Ha'e nunga Nhanderuete oendu vy ipoxy.
Ha'e vy nopenavei Israel kuery re.
- 60 Noĩvei ombojeroviaaty Siló tetã py oĩ va'e py,
avakue mbyte oo'i oĩ atyrã ojapo rire teĩ.*
- 61 Lei ryru ipo'akaa kuaa ukaa voi ogueraa uka amboae yvy katy,
hexakãa rexa ukaa oĩ va'ekue guive ngovaigua kuery po py omboaxa.
- 62 Ojepegua kuery omboaxapa kyxe py ijukaarã pe,
ojepegua kuery rovai ipoxy vy.
- 63 Ha'e ramo kunumigue tata omomba ramo
kunjataigue ogueroporaie va'erã jipoi, neĩ omenda aguã.
- 64 Sacerdote kuery voi kyxe py ojukapaa rã
ta'yxykue ojae'o aguã nda'evei.
- 65 Ha'e gui mae SENHOR oikuaa pota okeague gui omyĩ va'e rami,
ipy'a guaxu va'e vinho oy'u vy ojapukai atã va'e rami avi.

* 78:54 Josué 3, 11 * 78:56 Juízes 2.6-15 * 78:60 1 Samuel 4; Jeremias 7.12-15

- 66 Ha'e vy ngovaigua kuery ojuka vy omboguevi atãmba,
ojapo raka'e rã peve oximba aguã rami.
- 67 Ha'e gui huvixarã ma José ramymino kuery va'e regua ndoiporavoi,
neĩ Efraim regua.
- 68 Ha'e rami 'rãgue py Judá regua oiporavo,
Sião vvyty oayvu va'e guive.
- 69 Ha'e áry ojapo ojeuegua hendaiky'a e'ỹ va'e yva rami ete oĩ atã va'erã,
omoĩ atã raka'e rã peve guarã vvy onhono va'ekue rami.
- 70 Ha'e rami vy oiporavo guembiguaĩ Davi
vexa'i kora gui oipe'a vy.*
- 71 Vexa'i re opena oikovya gui ogueru vy
omoĩ Jacó kuery re opena va'erã,
ojeuegua kuery Israel re ae.
- 72 Ha'e ramo opena oikovy anhetẽ rupi ipy'a va'e vy,
arandu rupi ete oguereko opo py.

Ngovaigua kuery ombopaga aguã re ojerurea okuapyague
Mboraeirã Asafe ombopara va'ekue.

79

- 1 Oerueete, vvy regua xondaro kuery ndevyguava vvy re ou.
Ndevyguava templo iky'a e'ỹ va'e omongy'apa,
ha'e Jerusalém tetã ha'e javi rupi ombovaipa.*
- 2 Nerembiguaĩ kuery retekue oeja rembi'urã,
ndevy ikuai va'ekue ro'okue ma ka'aguy rupigua rembi'urã oeja.
- 3 Jerusalém ha'e javi rupi omoẽ huguy yy rami,
nda'ipovei guive hetekue nhono porãarã.
- 4 Ha'e ramo oreka katy rai'i rupi ikuai va'e ijavyv vaikue-ikue orere.
Opuka, ovy'a rei guive orere.
- 5 SENHOR, raka'e peve 'rã tu ha'e rami oiko?
Orevy rexa uka riae 'rã teve nda'evei etea?
Orejou vaia nda'u tata rami riae 'rã ri hendy?
- 6 Vvy regua kuery pe jevy ke ndepoxy,
ndekuaa e'ỹ va'e kuery pe,
nderery rupi e'ỹ ojapukai va'e pe.
- 7 Mba'eta ha'e kuery ma omokanhymba Jacó kuery,
orerekoa voi ombovaipa.
- 8 Orere emoĩ eme oreramoĩ kuery ojevavyague.
Ha'e rami 'rãgue py oreka py eju pojava oremboaxy aguã,
noronhanimavei ma ramo.
- 9 Oerueete orereraa jepea, orepytyvõ ke
nderery remboete ukaa rupi vy.
Orereraa jepe, ha'e emboguepa rojevavyague
nderery re ae vy.
- 10 Mba'erã tu vvy regua kuery "Mamo tu Penderuete oĩ?" he'i okuapy?
Nerembiguaĩ kuery ruguy onhoẽague re
vvy regua rembopaga vy exa uka orevy.
- 11 Endu ke nhuã py ikuai va'e poaẽa.
Ndepokuaa rupi emoingove ju omano aguã rami ikuai va'e.

* 78:70 1 Samuel 16.1-13 * 79:1 2 Reis 25.1-21; 2 Crônicas 36.15-21; Jeremias 52.4-30

- 12 SENHOR, oreá káty rai ikuai va'e ndere ijayvu vai rei ramo embopaga sete-kue áryve.
- 13 Ha'e rá ore ma ndevyguá orekuai, nerymba vexa'i kuery remongaru va'e ae. Roguero'vy'a ríae 'rá. Aỹ guive raka'e rá peve roporaei 'rá ndevy.

Omoingo porã ju aguã re ojerurea ague

Joguero'poraei va'e pe Asafe ombopara va'ekue "Yvoty lírio" he'ia py oporaeia rami oporaei aguã.

80

- 1 Israel kuery re repena va'ety, ejapyxaka ke. Ndee rereko José ramymino kuery mymba rami. Anjo ipepo va'e ikuaia áry reia gui exa uka norexakãa.
- 2 Efraim, Benjamim ha'e Manassés regua kuery pe exa uka ndepo'akaa, eju guive orereraa jepe aguã.
- 3 Oreruepe, oremoingo porã ju ke. Oreyte pe exa uka nderova rexakãa, roo jepe aguã.
- 4 SENHOR Oreruepe nexondaro reta va'e, raka'e peve 'rá tu rendu rive ndevyguá kuery onhembo'ea?
- 5 Orerexay re ae oremongaru tembi'u 'rãgue py, karo remonyẽ orepy'a vaia roy'u aguã.
- 6 Rejapo oreá káty'i ikuai va'e orere opu'ã aguã rami, ha'e oreroivaigua kuery orere opuka rei aguã.
- 7 Oreruepe nexondaro reta va'e, oremoingo porã ju ke. Oreyte pe exa uka nderova rexakãa, roo jepe aguã.
- 8 Egito vvy gui reru raka'e peteĩ uva rakãgue'i.* Vvy regua kuery remoxẽague py renhotỹ.
- 9 Vvy remboa'evague rupi hapo porã ovy, ha'e vvy áry rupi hakã'i oaĩ ovy.
- 10 Ha'e rami vvy omokuaray'ãmba vvyty ikuai va'e, yary tuvixakueve va'e guive.
- 11 Ye'ẽ peve oo oiny hovapy, ha'e hoky ma yakã peve oo.
- 12 Ha'e rire teĩ mba'e re tu ha'vy reity uka ikora? Ha'e ramo tape rupi oaxa va'e tema omondo 'rá hi'a.
- 13 Tajaxu omou'ũmba 'rá, ha'e mymba kuery nhuũndy rupigua ho'upa 'rá.
- 14 Oreruepe nexondaro reta va'e, rojerure ndevy: Ejevy ju oreá py. Pe yva gui emã'ẽ orere, eju eikuaa pota aguã ndevyguá uva rembypy re.
- 15 Epy ke ndepo py ae renhotỹ va'ekue, hakã pyau ndejeupe guarã ae remombaraete va'ekue.
- 16 Ojayapaa ma rire oapypaa ma tata py. Tokãnhymba oreroivaigua kuery ndepoxya nderova py rexa uka ramo.
- 17 Tove ndepo toĩ ndeyke re ikuai va'e kuery re, ava ra'y ndejeupe guarã ae remombaraete va'ekue re.

* 80:8 "Uva rakãgue'i" he'ia ma Israel kuery re ijayvu vy (Isaías 5.1-7, 27.2-6; Lucas 20.9-19).

- 18 Ha'e rire ore kuery ndorojepe'avei ma 'rã ndea gui.
Oremoingove ju ke.
Ha'e ramo 'rãe nderery rupi rojapukai.
- 19 SENHOR Oreruete nexondaro reta va'e, oremoingo porã ju.
Orevy exa uka nderova rexakãa, roo jepe aguã.

Jaroporai ha'e nhanhe'ẽ rendu aguã regua

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Asafe ombopara va'ekue "Uva'a onhami-
aty" he'ia py oporaeia rami oporaiei aguã.

81

- 1 Peporaiei ke pevy'aa rupi Nhanderuete nhanemombaraetea pe.
Perovy'a Jacó Ruete.
- 2 Peporaiei vy pembojoguy pandeiro pu py.
Pembopu porã mba'epu ixã reta va'e ha'e mbaraka.
- 3 Pembopu ke mimby guaxu
jaxy pyau ha'e jaxy inhypytũ nhavõ,
nhandevyguã ngaru oikoa ára.
- 4 Ha'e rami aguã ae Jacó Ruete oeja va'ekue
Israel kuery rekorã.
- 5 José kuery rekorã oeja raka'e
Egito pygua kuery re opu'ã vy oo jave.
Petẽ ayvu xee naendu kuaai va'ekue aendu ju aipoe'i rã:
- 6 "Pendevoiy amboguejy va'ekue pendeaxi'y áry gui,
pendepo voi aipe'a ajaka peupi heravyague gui.
- 7 Pejexavai vy xevy pejapukai ramo xee rogueraa jepe va'ekue.
Yapu mbyte gui xee rombovai,
roeko a'ã va'ekue guive Meribá py yy oĩ va'e yvýry", he'i.*
- 8 "Xevyguã kuery, pejapyxaka ke pendeivy xeyvu rã.
Israel kuery, peẽ kuery xenhe'ẽ rendu va'e rive.
- 9 Penembyte pereko eme Penderuete ramigua rive,
tuuete mboae renonde pembojerovia eme.*
- 10 Xee ae ma SENHOR Penderuete,
Egito yvy gui penerenoẽare.
Peĩpe'apa ke pendejuru, ha'e rã xee romongaru 'rã", ha'e va'ekue.
- 11 Ha'e rami teĩ xevyguã kuery naxenhe'ẽ rendui.
Israel kuery ndaxekuaa potai.
- 12 Ha'e rire xee ajapo ha'e kuery ae akã ratãa rupi ikuai aguã rami,
ha'e kuery oipotaa rami rive ikuai aguã.
- 13 Xevyguã kuery xenhe'ẽ rendu va'e rive,
Xeguiguã tape rupi ae Israel kuery oo va'e rive
- 14 xee amomba voi 'rãgue hovaigua kuery,
xepo'aka 'rãgue ija'e e'ỹ va'e ha'e javi re.
- 15 SENHOR re ija'e e'ỹ va'e kuery ikuai 'rãgue ixupe,
ha'e rami ikuai 'rãgue raka'e rã peve.
- 16 Ha'e rã peẽ kuery ma trigo iporãve va'e re romongaru 'rãgue,
ei ita pa'ũ gui guare ame'ẽ 'rãgue penevyatãmba peve.

Ha'eve e'ỹa rami joe opena va'e kuery pe ijayvua
Mboraeirã Asafe ombopara va'ekue.

* 81:7 Meribá py oeko a'ãague re ijayvua ma Êxodo 17.1-7 py oĩ. * 81:9 Êxodo 20.1-6

82

- 1 Nhanderuete renonde ijapy okuapy ojeupegua kuery.
Ha'e ramo tuuete kuery mbyte omboayvu oiny.*
- 2 "Raka'e peve 'rã tu ha'eve'ÿa rami peikuaa pota joe?
Heko vai va'ea katy jepi ri ty peiko.
- 3 Ha'evea rami ete 'rãgue peikuaa pota yvyĩgue'i ha'e tyre'ÿ re.
Pepena porã ke ojexavai va'e ha'e oipytyvõ pyrã e'ÿ kuery re.
- 4 Peipytyvõ yvyĩgue'i ha'e iporiaukue'i,
peraa jepe heko vai va'e po gui."
- 5 Ha'e kuery ma mba'eve ndoikuaai,
neĩ ndoikuaa potai va'e,
pytũ reia rupi ikuai.
Ha'e ramo yvy yta omyĩmba.†
- 6 Xee aipoa'e va'ekue: "Peẽ kuery ma tuuete,
Yvate ete va'e ra'y kuery pendekuai", ha'e va'ekue.*
- 7 Ha'e rami teĩ avakue rami rive 'rã pemano,
pendekovea opa 'rã huvixa kuery mboae rami.
- 8 Oneruete, epu'ã ke, eikuaa pota yvy regua kuery re.
Mba'eta yvy regua ma ndevy guarã meme.

Nhanderuete nhombopaga aguã re ojerurea ague

Mboraeirã Asafe ombopara va'ekue.

83

- 1 Oneruete, ekyrirĩ eme!
Oneruete, ndeayvu e'ÿ eme, eĩ rive eme guive.
- 2 Mba'eta nderovaigua kuery opu'ãmba okuapy,
ndere ija'e e'ÿ va'e onhemboyvatepa.
- 3 Nhomongeta rei okuapy ndevyguã kuery rovai,
jogueroayvu 'rã repenaa va'e kuery re.
- 4 Ha'e vy aipoe'i: "Peju ke, jaa jaipse'a yvy re ikuai va'e mbyte gui,
Israel kuery re ima'endu'aave e'ÿ aguã", he'i okuapy.
- 5 Peteĩ rami 'rã jogueroayvu okuapy
nderovaigua ikuai aguã:
- 6 Edom regua ha'e Ismael guigua kuery,
Moabe regua ha'e Agar remiarirõ kuery,
- 7 Gibal pygua, ha'e Amom, Amaleque, Filístia
ha'e Tiro pygua kuery ha'e javi.
- 8 Assíria pygua kuery voi onhemoirũ 'rã ha'e kuery reve
Ló ramymino kuery oipytyvõ vy.
- 9 Ha'e kuery re ejapo Midiã regua kuery re rejapoague rami,
Sísera ha'e Jabim rukery re Quisom yakã yvýry rejapoague rami.*
- 10 Ha'e va'e kuery ma rejukapa va'ekue En-Dor py,
ha'e ramo hu'ũmba yvy re.
- 11 Ha'e kuery regua yvatekueve re ejapo Orebe ha'e Zeebe re rejapoague
rami,

* 82:1 "Tuuete kuery" he'ia ma joguerekoarã omoĩ mbyre re ijayvu vy (João 10.34-36). † 82:5 "Yvy yta" he'ia ma ha'evea rami joguerekoa re ijayvu vy (Salmo 11.3, 75.3). * 82:6 João 10.34 * 83:9 Midiã regua re Nhanderuete mba'emo ojapoague omombe'u Juízes 7 py, ha'e rã Sísera ha'e Jabim re ojapoague ma Juízes 4 py.

- huvixa kuery re ejapo Zeba ha'e Zalmuna re rejapoague rami.†
 12 Mba'eta “Jajopy 'rã Nhanderuete yvy nhanderekoarã”, he'i okuapy.
 13 Xeruete, emoãimba ke yvyra rogue yvytu jere omboipa heravya rami,
 mba'emo pire yvytu opa rupi ombovevea rami,
 14 ka'aguy rupi tata oapypaa rami,
 tata rendy yvyty ikuai va'e oapypaa rami.
 15 Ha'e rami ae avi eakykue monha nde'yvytu vaikue py,
 emondyipa heravy nde'yvytu atã py.
 16 SENHOR, ejapo ha'e kuery oxĩmba aguã rami,
 nderery rupi ha'e kuery voi ndereka aguã.
 17 Tove ha'e kuery toxĩmba ha'e nda'evei nho ta'ikuai raka'e rã peve.
 Nda'evei reia toendu ha'e tokanhymba.
 18 Ha'e ramo 'rãe oikuaa ndee anho SENHOR nderery va'e reikoa,
 ha'e yvy jave áryve Yvate ete va'ea.

Templo re ima'endu'a etea

Jogueropora ei va'e pe mboraeirã Coré ra'y kuery ombopara va'ekue “Uva'a onhamiatty” he'ia py opora eiatty rami opora ei aguã.

84

- 1 Xeruete nexondaro reta va'e,
 xeivy pe nembojeroviaaty ma iporã ete!
 2 Xenhe'ẽ py xepoaẽ SENHOR pegua oka re nda'evei vy.
 Mba'eta xepy'a, xerete ha'e javi py arovy'a Nhanderuete oikove va'e.
 3 Kyky'i ma oo 'rã ojou oke atyrã,
 mbyju'i voi ojou 'rã guaityrã'i gua'y kue'iry oguereko aguã,
 ndevyguá altar yv'ry,
 SENHOR nexondaro reta va'e, Xeruvixa ha'e Xeruete.
 4 SENHOR, ovy'a ete 'rã ndevyguá oo py ikuai va'e.
 Ha'e kuery opora ei ria e 'rã ndevy.*
 5 Ovy'a ete 'rã avakue ndere vy imbaraeete va'e,
 ha'e ipy'a re oĩ taperã omoatyrõ mbyre rupi oguata aguã.
 6 Yvyguá ipiru rei va'e rupi oaxa teĩ
 ha'e kuery pe ojeapo 'rã yy oxyry porã reia.
 Oky ppy va'e omoaký porãmba 'rã guive.
 7 Ha'e kuery ma imbaraeeteve teve 'rã oje'oivý.
 Peteĩ-teĩ ojexa uka 'rã Nhanderuete renõnde Siãõ py.†
 8 SENHOR, Xeruete nexondaro reta va'e, endu anhembo'ea.
 Jacó Ruete, ejapyxaka ke.
 9 Oruete mba'emo vai gui jokoa reiko va'e, eikuaa pota ke,
 ema'ẽ huvixave reiporavo va'ekue re.
 10 Amboae henda py mil ára aĩ 'rãgue py
 ha'eveve peteĩ'i ára ndevyguá roka py aĩ aguã.
 Heko vai va'e rekoa py xerekoa 'rãgue py
 ha'eveve Xeruete pegua rokẽ arõ aikovy aguã.
 11 SENHOR Nhanderuete ma kuaray ha'e mba'emo vai jokoa.
 SENHOR nhanemboaxy ha'e nhanemoexakãarã.
 Teko porã rupi ikuai va'e pe nome'ẽ e'yi 'rã iporã va'e.

† 83:11 Ha'e va'e kuery Gideão ojukapa (Juizes 7.25–8.21). * 84:4 “Ndevyguá oo py ikuai va'e” he'ia ma levita ha'e sacerdote kuery templo py ikuai va'e re ijayvu vy. † 84:7 Apy ma ijayvu Jerusalém py Nhanderuete omboete aguã katy oguata va'e kuery re.

¹² SENHOR nexondaro reta va'e,
ndere ojerovia va'e ovy'a ete 'rã.

Ojevavyague Nhanderuete ombogue aguã re ojerurea ague

Jogueroporaie va'e pe mboraeirã Coré ra'y kuery ombopara va'ekue.

85

¹ SENHOR, remoingo porã va'ekue ndevvy,
Jacó kuery guive remoingo porã ju.

² Ndevyguá kuery ojevavyague remboguepa va'ekue,
heko vaiague rejao'ipa.

³ Ndepoxya nderexa ukai orevy,
ndepoxya rupi e'ÿ orerereko va'ekue.

⁴ Oreruete orereraa jepea, peteïgue ju ke oreomoingo porã,
oregui eipe'a ju ndepoxya.

⁵ Tyrã ndepoxy riae 'rã teve orevy?
Raka'e rã peve 'rã nda'u ndepoxy?

⁶ Noremoingo porãve jevyi 'rã ri ty'y,
ndevyguá kuery ndererovy'a aguã?

⁷ SENHOR, exa uka ndeporayvua orevy,
ejapo roo jepe aguã rami.

⁸ Ajapyxaka 'rã SENHOR ijayvua re,
mba'eta ijayvu ojeupegua icy'a e'ÿ va'e kuery omoingo porã aguã re,
o'arandu e'ÿa py ho'a ve'ÿ aguã.

⁹ Ou ma oiny henonde ojererokyjea rupi ikuai va'ea py, ogueraa jepe aguã,
nhandevvy re hexakãa ojekuaa aguã.

¹⁰ Mborayvu nhomoirũ anhetê va'e reve,
teko porã ha'e jaiko porãa oje'a jova pyte va'e rami.

¹¹ Yvy gui henhoï 'rã anhetê va'e,
ha'e teko porã oma'ê 'rã yva gui.

¹² SENHOR ome'ê 'rã iporã va'e,
ha'e nhandevvy re oiko 'rã mba'emo'a.

¹³ Teko porã oo 'rã henonde,
oguereko katu aguã haperã oo aguã.

Ojerure ha'e ojerovia etea

Davi onhembo'eague.

86

¹ SENHOR, ejapyxaka ke ajapukai rã, xembovai guive,
mba'eta ajexavai vy xeporiau aikovy.

² Ndere ajerovia ramo eraa jepe xerekove.
Xeruete, reraa jepe 'rã nerembiguai ndere ojerovia rã.

³ SENHOR, xemboaxy ke,
ára pukukue re ndevy ajapukai ramo.

⁴ Embovy'a ju nerembiguai py'a,
ndere xenhe'ê aroma'endu'a ramo.

⁵ Mba'eta SENHOR, porayvu ha'e nhomboaxy va'e reiko,
reayvu ete ndevy ojapukai va'e ha'e javi.

⁶ SENHOR, endu ke anhembo'ea,
eikuaa pota ajapukaia re.

⁷ Ajexavaia ára ajapukai 'rã ndevy,

ndee xembovai ramo.

8 SENHOR, ndee ramigua tuuete mboae nda'ipoi.
Nda'ipoi avi rejapo va'e ramigua.

9 Ha'e javi regua remoingo va'ekue ou vy
guenapy'ã re oĩmba 'rã okuapy nerenonde,
ha'e gui omboete 'rã nderery, SENHOR.*

10 Mba'eta ndee na yvate ete va'e, nhomondyipaarã apoa guive.
Ndee anho Oerueete.

11 SENHOR, xembo'e ke nderape rupi aa aguã.
Ha'e ramo aiko 'rã ndeguigua anhetê etea rupi.
Xepy'a re emoĩ nderery aendu vy ajererokyjea rupi anho aiko aguã.

12 SENHOR Xerueete, xee roguerovy'a xepy'a ha'e javi py,
nderery rupi aporaei 'rã raka'e rã peve,

13 mba'eta ndee xerayvu ete vy
xerekove reraa jepe manoa po'akaa gui.

14 Xerueete, ojejou porã rei va'e kuery opu'ã ma xere,
ojerovia rei va'e xejukaxe okuapy.
Ha'e kuery nemboetea rupi e'ỹ ikuai.

15 Ha'e rã ndee SENHOR Xerueete ma renhomboaxy ha'e ndeporayvu vaipa,
nandekuerai, opa mba'e py renhomboaxy ha'e anhetê rupi reiko va'e.

16 Ema'ẽ ke xere, xemboaxy guive.
Xemombaraete, mba'eta nerembiguai aiko,
eraa jepe nerembiguai pi'a.

17 Eikuaa uka xerayvua,
xere ija'e e'ỹ va'e kuery oexa vy oxĩmba aguã.
Mba'eta SENHOR, ndee ae xepytyvõ ha'e xembopy'a guaxua.

Nhanderueete Jerusalém tetã oayvua re ijayvua

Mboraeirã Coré ra'y kuery ombopara va'ekue.

87

1 Yvyty icy'a e'ỹ va'e áry SENHOR Sião* tetã omoĩ atã rire

2 oayvu hokẽ ikuai va'e voi.

Jacó kuery rekoa ikuai va'e ha'e javi gui oayvuve.

3 Ndevy Nhanderueete pegua tetã, ayvu iporã ete va'e 'ea:

4 "Xekuaa va'e kuery rekoa regua ma
Egito ha'e Babilônia.
Oĩ avi 'rã Filístia, Tiro ha'e Etiópia,
ha'e py ae itui'i rire."

5 Mba'eta Sião tetã pe aipo'ea 'rã:
"Kova'e ha'e peva'e voi ha'e pygua ae.
Yvate ete va'e omoĩ atã 'rã."

6 SENHOR yvy regua rery ombopara vy aipoe'i 'rã:
"Kova'e ma ha'e pygua ae."†

7 Oporaei va'e kuery ha'e javi opo-opo reve aipoe'i 'rã:
"Ndere anho oĩ xemoingo porã ha'e javi."

* 86:9 Apocalipse 15.4 * 87:1 Sião ma Jerusalém tetã rery mboae. † 87:6 "Ha'e py itui'i" he'ia ma ojepegua kuery re ijayvu vy, Jerusalém pygua ae pe rami, mombyry itui'i va'ekue teĩ.

Ojexavai va'e ndovy'aia rupi ijayvuague

Jogueroporaie va'e pe mboraeirã Coré ra'y kuery nhombo'e aguã ombopara va'ekue mbaraka py ombojoguy aguã, Ezra ramymino Hemã oporaie va'ekue.

88

- 1 SENHOR ma Xeruete xereraa jepea.
Ára pukukue re, pyávy voi ajapukai ndevy.
- 2 Anhembo'ea tonhendu nerenonde.
Ejapyxaka ke ajapukaia re.
- 3 Mba'eta xenhe'ẽ py aendu opa marãgua nda'veia,
xerekove ma manoa katy'i ma ovaẽ.
- 4 Vvykua katy oguejy ma ovy va'e rami xekuaa,
ava imbaraeite va'e ve'ỹ ma aiko ramo.
- 5 Omanogue mbyte omombo pyre rami aiko,
vyvukua py ojuka pyre itui va'e rami.
Ha'e kuery re ma nanema'endu'vei ma 'rã,
ha'e ndepo py nereipytyvõvei 'rã.
- 6 Ndee ae xemombo vvykua pukuvea py,
ijavaetevea ha'e vvykua vaikue py.
- 7 Mba'eta xe'áry ndepoxya ipoyi oiny,
yai py rami ndeguigua xemokangy.
- 8 Rejapo xerexa va'ety kuery xerejapa aguã rami,
ha'e kuery ojeguaru rei ma okuapy xegui.
Nhuã py xembo'aa rire aa jepe aguã ndaikuaavei.
- 9 Ajexavai ete vy ndaxerexa pyxovei ma.
SENHOR, ndevy pe anho ajapukai ko'ẽ nhavõ,
ndevy ae xepo aupi.
- 10 Omanogue pe nda'u rejapo 'rã ri hexa pyrã?
Ha'e kuery nda'u ovypã 'rã ri ndevy oporaie aguã?
- 11 Ha'e kuery nda'u ituia py ijayvu 'rã ri ndeporayvua re?
Vvykua vaikue py nda'u ijayvu 'rã ri ojeroviapy reikoa re?
- 12 Pytũ reia py nda'u ojekuaa 'rã ri hexa pyrã rejapo va'e?
Vvy hexarai pyre ikuaia re teĩ nda'u ojekuaa 'rã ri ndereko porãa?
- 13 Ha'e gui SENHOR, xee ma ndevy ae ajapukai xepytyvõ aguã.
Ko'ẽ te'ỹ'i re xee anhembo'e ndevy.
- 14 SENHOR, mba'e re tu xereja ri?
Mba'e re tu xevy pe nderejexa ukavei ri?
- 15 Xekunumi guive ajexavaia re aiko, amano rai'i ma aikovy.
Ndee xemongyje ramo xee ndaikuaai rei aikovy.
- 16 Ndepoxya xere ou,
ndeguigua ngyje xemomba ta ma.
- 17 Ha'e nunga ha'e javi xembojere riaie yy ou va'e rami,
jova-jovai gui xejoko.
- 18 Xerayvu va'e ha'e xeirũ kuery ma xea gui mombyry reipe'apa.
Ha'e ramo pytũa rive opyta aexa va'ety rami.

Messias ipo'aka aguã re ijayvua

Mboraeirã Ezra ramymino Etã nhombo'e aguã ombopara va'ekue.

89

- 1 SENHOR, oporaie riaie 'rã renhomboaxya re,

- raka'e rã peve xejuru py aikuaa uka 'rã ojeroviapy reikoa.
- 2 Mba'eta aipoa'e: "Ndeporayvua ndopai 'rã, ha'e ndereko porãa yva re remoĩ atã", ha'e.
- 3 Aipo're: "Xerembiguai Davi aiporavo va'ekue pe aura reve ajapo xereve guarã. Ha'e vy aipoa'e:
- 4 'Neramymino kuery amoĩ atã 'rã raka'e rã peve guarã, raka'e rã peve amoĩ 'rã ndepo'akaa', ha'e", 're.*
- 5 SENHOR, yva re oporaeia okuapy mba'emo porã rejapo va'ekue rupi, ndevygua iký'a e'ỹ va'e kuery ijatya py ogueroma'endu'a okuapy ojeroviapy reikoa.
- 6 Mba'eta mava'e nda'u SENHOR rami ete oiko 'rã yva re? Yva regua kuery mava'e 'rã tu SENHOR ramigua ete oiko?
- 7 Mba'eta ixupegua iký'a e'ỹ va'e kuery ijatya py Nhanderuete yvateve ete va'e avi oĩ, ijyvyry ikuai va'e ha'e javi gui okyjevepy oiko.
- 8 SENHOR Oreruete nexondaro reta va'e, mava'e 'rã tu ndee rami ipo'akapa va'e oiko? SENHOR, ndejee remoĩ ojeroviapy reikoa aguã.
- 9 Ye'ẽ opa marã omyĩ teĩ ndee ndepo'aka 'rã. Yai opu'ã-pu'ã ramo remombytu'u.
- 10 Remokyrirĩ Raabe joguero'aa py ojuka pyre rami.† Ndejyva ipo'aka va'e py remoaĩmba nderovaigua kuery.
- 11 Yva ma nemba'e oĩ, yvy voi. Yvy ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi ndee ae rejapo va'ekue.
- 12 Ndee rejapo va'ekue kuaray puku-a ha'e ijapu'a'ia. Tabor ha'e Hermom vyty oporaei 'rã okuapy nderery rupi.
- 13 Ndejyva ma opa mba'e gui ipo'akave. Reĩporu kuaa regua reupi vy rexa uka ndepo mbaraetea.
- 14 Ha'evea rami rejoguereko, ndereko porãa rupi reiko huvixa reĩa py. Renhombaoxya ha'e anhetẽ va'e ma nerenonde 'rã ojekuaa.
- 15 Ovy'a ete 'rã ndereroporaeia rupi ikuai va'e. Mba'eta SENHOR, ha'e kuery ndereve vy ikuai 'rã nrexakãa rupi.
- 16 Nderery rupi ový'a riae 'rã okuapy, oporaei 'rã ndereko porãa re.
- 17 Mba'eta ndee ma ha'e kuery mombaraetea ha'e imoexakãa. Ndee oremboaxy ramo 'rãe ojekuaa orepo'akaa.
- 18 Mba'eta orevygua mba'emo vai jokoarã ma SENHOR pegua ae oĩ, oreruvixaverã ma Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e pegua.
- 19 Ymave rupi ndevygua iký'a e'ỹ va'e kuery pe ndeayvu va'ekue mba'emo rexa ukaa rupi. Ha'e vy aipo're: "Xee ambopo'aka peteĩ ipý'a guaxu va'e penepytyvõ aguã. Peẽ kuery mbyte gui amboyvateve peteĩ aiporavo va'ekue.
- 20 Ha'e rami vy xerembiguairã Davi ajou vy amoĩ raka'e, azeite iký'a e'ỹ va'e amoĩ uka vy hexe.*
- 21 Xepo py amoĩ atã 'rã, xepo'akaa py amombaraete 'rã.
- 22 Ha'e ramo hovaigua kuery nomoĩ vai 'rã,

* 89:4 Davi reve Nhanderuete ijayvuague ma 2 Samuel 7 py oĩ. (Salmo 132.11-12; Atos 2.30). † 89:10

Apy "Raabe" he'ia ma ypo ye'ẽ rupigua re ijayvu vy. * 89:20 1 Samuel 13.14, 16.1-13

- heko vai va'e nomoingo axyi 'rã.
- 23 Henonde amou'ũmba 'rã hovaigua kuery,
ajukapa 'rã hexe ija'e e'ÿ va'e.
- 24 Ojeroviapy aikoa ha'e xeporayvua rupi 'rã areko.
Ha'e ramo xerery rupi vy ipo'akave 'rã ovy.
- 25 Ajapo 'rã ye'ë ha'e yakã ikuai va'e re
ipo'aka aguã rami.
- 26 Xevy pe ojavukai vy aipoe'i 'rã:
'Ndee ma Xeru, Xeruete,
ha'e itaova xereraa jepea guive', he'i 'rã.
- 27 Ha'e rã ixupe aipoe'e: 'Xera'y jypy guare.
Yvy regua ruvixave ikuai va'e gui ndeyvateve', ha'e 'rã.‡
- 28 Amboaxya rupi riae 'rã areko,
ha'e hexeve amoĩ atãve 'rã xereve guarã ajapo va'ekue.
- 29 Hamymino kuery ajapo 'rã ikuai riae aguã rami,
ipo'akaa voi yva rami 'rã oĩ riae.
- 30 Ha'e rã xapy'a rei ta'y kuery nda'ikuaixei 'rã lei aeja va'ekue rupi,
ambo'eague rami e'ÿ ikuai vy,
- 31 xapy'a rei xeayvuague rami nda'ikuai 'rã,
ajapo uka va'ekue ndojapoxei vy.
- 32 Ha'e rami ri ramo yvyra rovi py ambopaga 'rã otekoavyague re,
ambopi 'rã ojevavyague re.
- 33 Ha'e rami teĩ ixugui ma ndaipe'ai 'rã ayvua,
ndajapo e'ÿi 'rã hexeve xeayvuague.
- 34 Xereve guarã ajapo va'ekue ndajapo e'ÿi 'rã,
xeayvuague ndarovai 'rã guive.
- 35 Peteĩgue'i xee aura karamboae xeky'a e'ÿa rupi ae
(ha'e xee aipo nda'e rivei 'rã Davi pe).
- 36 Aipoe'e: 'Hamymino kuery ikuai riae 'rã,
ha'e ipo'akaa ma kuaray rami 'rã oĩ riae xerenonde.
- 37 Raka'e rã peve guarã amoĩ 'rã jaxy rami,
oaxa rive va'e'ÿ 'rã oiko yva re ojekuaa va'e rami', ha'e va'ekue."‡
- 38 Ha'e rami teĩ SENHOR, oreruvixa re ndee nerepenavei vy reja.
Ndevai guive nerembiporavo pe.
- 39 Nerembiguai pe ndereve guarã rejapo va'ekue rembovaipa,
ixupegua coroa nerembovarei vy remombo yvy re.
- 40 Ixupegua tetã kora ma reitypa,
hoo ikorapa va'ekue voi rembovaipa.
- 41 Mba'emo oguereko va'ekue-'ekue ma tape rupi oaxa va'e-va'e ogueraapa
'rã,
hoo katy rai'i ikuai va'e voi ovy'a rei okuapy hexe.
- 42 Hovaigua kuery ma rembopo'aka,
rejapo hexe ija'e e'ÿ va'e ha'e javi ovy'a aguã rami.
- 43 Ha'e rã ikyxé ma rejapo naĩmbei rei aguã rami,
ha'e joguero'aa py oo ramo nereipytyvõvei.
- 44 Iporãague ma reipe'apa,
ha'e henda oĩaty reity yvy rupi.
- 45 Ikunumia ára remomba voi,
ha'e oxĩmba aguã rami rejapo.
- 46 SENHOR, raka'e peve 'rã ha'e ramigua oiko,

‡ 89:27 Apocalipse 1.4-5 py.

- raka'e peve nda'u nderejexa ukai 'rã?
 Ndepoxya nda'u hendy riae 'rã ri tata rami?
 47 Nema'endu'a xapy'a'i aikoa re.
 Mba'everã e'ÿ teve remoingo avakue ra'y kuery.
 48 Mava'e ava nda'u oikove 'rã manoa oexa e'ÿ re?
 Mava'e nda'u onhe'ẽ ae ogueraa jepe kuaa 'rã yvyra rupa po'akaa gui?
 49 SENHOR, mba'e tu oiko ymave rupi ndeporayvu aguã re ndeayvuague,
 ha'e rami aguã re ojeroviapy reïkoa rupi Davi pe reuraague rire?
 50 SENHOR, nema'endu'a ke nerembiguaï kuery re ovy'aa rei okuapya re,
 ha'e heta regua ombojaru reia aropo'aka va'e re.
 51 Nderovaigua kuery ijayvu vaikue-ikue, SENHOR.
 Nerembiporavo oïkoa re ijayvu vaikue okuapy.
 52 SENHOR re ta'ima'endu'a porãa raka'e rã peve.
 Amém! Amém!

Nhanderuete imarã e'ÿa ha'e avakue imarãa re ijayvua
 Nhanderuete remimbo'e Moisés onhembo'eague.

90

- 1 SENHOR, ndee ma ronhemiaty reiko,
 ymave rupi oreramoï kuery ikuiaa guive.
 2 Yvyty oiko e'ÿ mbove,
 yvy renhono e'ÿ mbove ma voi,
 jypy'i guive opa peve ndee ae SENHOR reiko.
 3 Ndee ma avakue remombytapa ju 'rã yvy ku'i rive,
 "Ha'ekue rami ju pepyta, avakue ra'y kuery", 're vy.
 4 Ndevy pe mil ma'etÿ oaxa va'e ma kuegua ára guare rami,
 peteï hora'i pyávy oaxa va'e rami guive.*
 5 Ndee ma orembotyryry 'rã yy mba'emo ogueroxyry heravy va'e rami.
 Ha'e ramo oke va'e rami meme 'rã ropyta,
 jai rogue aje'ive'i reve henhoï va'e rami.
 6 Mba'eta ha'e nunga ma yvate vyve ipotyta 'rã
 teï ka'aru jave he'õmba ha'e ipirupa 'rã.
 7 Ndepoxya ma oremokanhy 'rã,
 ndevaia oremondyi 'rã.
 8 Mba'eta nerenonde reru orereko vaia,
 nhemi rupi rojejavyague voi remoï nderova rexakãa py.
 9 Roïkoa ára ma ndepoxya rupi meme 'rã oaxa ovy,
 ma'etÿa roguereko va'e ma xapy'a'i ropëxaa rami 'rã oaxa.
 10 Setenta ma'etÿ ete'i 'rã roïko.
 Amongue'i imbaraeteve va'e tema oikove 'rã oïtenta ma'etÿ peve'i.
 Ha'e rami teï roïko porãvea py voi ngane'õ ha'e jexavai tema 'rã roendu.
 Mba'eta roïkovea oaxapa voi 'rã,
 ha'e gui ma roopa 'rã.
 11 Mava'eve ndoïkuaai ndepo'aka etea rupi ndepoxya.
 Mba'eta ndepoxya rupi orererekoa gui ma rokyje ete.
 12 Orerekombo'e ke roïkoa ára re roïkuaa pota aguã re,
 orepy'a re 'arandu oï aguã.
 13 SENHOR, eju ju!
 Raka'e peve 'rã tu nerepenai?
 Emboaxy ju nerembiguaï kuery.

* 90:4 2 Pedro 3.8-9

- 14 Aje'ive'i reve exa uka orerayvua, roporaei aguã.
Ha'e ramo rovy'a 'rã roikoa pukukue re.
- 15 Orembovy'a ju orembojexavaia ára oïague rami,
mbovy ma'etÿ rei e'ÿ rojexavaia anho roendu rire.
- 16 Ore nerembuguai kuery pe ju tojekuaa mba'emo rejapo va'e,
ha'e oreramymino kuery pe exa uka ju nerexakãa.
- 17 Orere toï SENHOR Oreruete oremboaxyã.
Emoingo porã orepo py mba'emo rojapo va'e.
Tã, emoingo porã mba'emo rojapo va'e.

91

SENHOR re nhanhemi aguã regua

- 1 Yvate ete va'e oïa py onhemi va'e,
Ipo'akapa va'e 'ã py ikane'õgua va'e ma
- 2 aipoe'i 'rã SENHOR pe: "Anhemia imbaraeete va'e,
Xeruete, hexe ajeroviaa va'e", he'i 'rã.
- 3 Mba'eta ha'e ma ndereraa jepe 'rã nhuã py rami nembo'axe va'e gui,
mba'eaxy jojuka va'e gui guive.
- 4 Nemo'ã 'rã guague guy py.
Ipepo guy py rei 'rã mba'eve rei ndoikoi 'rã.
Ixuguigua anhetê va'e ma hu'y jokoa ha'e nhomo'ãa tuvixa va'e rami oï.
- 5 Ha'e ramo pytũ rupi jojukaa oiko teï ndee nderekyjei 'rã,
neï ára py hu'y ndere ou va'e gui,
- 6 mba'eaxy pytũ rupi jojuka va'e gui,
neï mba'emo vai kuaray mbyte jave jojuka va'e gui ma voi.
- 7 Ndeyvýry mil ho'a,
ndeaxu e'ÿa katy dez mil ho'a teï
ndere ma mba'eve rei novaëi 'rã.
- 8 Nderexa py rive 'rã rexa
heko vai va'e ombopagaa ramo.
- 9 Mba'eta Nhanderuete pe "Anhemia", 're,
ha'e Yvate ete va'e pe "Xee aïaty" 're ramo
- 10 neï peteï henda py ma voi nderejexavai 'rã,
neï peteïve mba'emo vai novaëi 'rã ndero py.
- 11 Mba'eta ndere omopena uka 'rã ojeupegua anjo kuery pe,
reikoa ha'e javi rupi onhangareko aguã ndere.
- 12 Ha'e ramo ha'e kuery opo py ndejopy 'rã
peteïve ita re renhepyxanga e'ÿ aguã.*
- 13 Ha'e ramo repyrõ 'rã guary ha'e mboi vaikue re,
guary ra'y ha'e mboi re voi repyrõ 'rã inony.
- 14 Aipoe'i 'rã: "Xerayvu va'e ma araa jepe 'rã,
aepy 'rã xerery oikuaa va'e.
- 15 Xevy pe ojapukai ramo xee ambovai 'rã.
Ojexavaia py xee aï 'rã hexeve.
Araa jepe 'rã, ha'e amboete uka 'rã.
- 16 Amoingo porã 'rã hekove puku aguã rami,
ha'e ixupe aexa uka 'rã araa jepea."

* 91:12 Kova'e ayvu rupi Satanás ijayvu Jesus omoangeko vy (Mateus 4.5-7; Lucas 4.9-12).

Nhanderuete oguerovy'aa rupi oporaeia
Mboraei sábadu pyguarã ombopara pyre.

92

- 1 SENHOR, ha'eve roguerovy'a
ha'e nderery rupi aporaiei, Yvate ete va'e.
- 2 Aje'ive aikuaa uka 'rã ndeporayvua,
ha'e pyávy ju aikuaa uka 'rã ojeroviapy reikoa,
- 3 mbaraka dez ixã va'e, mbaraka reve,
ha'e ixã reta va'e pu rupi guive.
- 4 Mba'eta SENHOR, mba'emo porã rejapo rã aexa vy avy'a.
Arovy'a mba'emo ndepo py rejapo va'e.
- 5 SENHOR, nerembiapo ma tuvixa ete va'e!
Ha'e renhembopy'aa guive haxy ete aikuaa aguã.
- 6 Hi'arandu e'ÿ va'e ndoikuaai 'rãe,
inhakã porã e'ÿ va'e ndoikuaai 'rã pova'e:
- 7 Heko vai va'e kuery ma jai rogue opa rupi henhoi va'e rami ikuai,
teko vai rupi ikuai va'e hetave oje'oivy tei
omombaa 'rã raka'e rã peve.
- 8 Ha'e rã SENHOR, ndee ma Yvate ete va'e raka'e rã peve guarã.
- 9 SENHOR, eexa pota nderovaigua kuery re.
Mba'eta nderovaigua kuery okanhymba 'rã,
teko vai rupi ikuai va'e oaimba 'rã.
- 10 Ha'e rã xee ma xemombaraete 'rã toro ka'aguy regua rami,
xere azeite iporãve va'e remoï vy.
- 11 Avy'a reve aexa 'rã xerovaigua kuery xemoï vai va'e re mba'emo oiko
ramo,
aendu 'rã guive heko vai va'e xere opu'ã rei va'e kuery ho'apa rã.
- 12 Ha'e rã heko porã va'e ma pindo rami 'rã oiko porã,
yvateve 'rã Líbano vvy re yary ikuai va'e rami.
- 13 SENHOR roka py onhotÿ mbyre rami 'rã ha'e kuery ikuai,
oiko porã 'rã okuapy Nhanderuete pegua roka rupi.
- 14 Ha'e nunga ma hi'yvyima ma tei hi'a riae 'rã,
tykue tynyẽ riae, ha'e ipyau riae 'rã.
- 15 Ha'e rami vvy oikuaa uka 'rã SENHOR heko porã va'ea.
Ha'e ma xe'itaova, hexe ma teko vai noi.

93

Nhanderuete ipo'akaa ha'e yvatea re ijayvua

- 1 SENHOR ma huvixave oi.
Hexe oi yvatea,
Ku'axã rami SENHOR ojee omoi opo'akaa.
Omoi atã vvy omyi e'ÿ aguã rami.
- 2 Jypy'i guive repenaa oi atã,
jypy'i ete guive reiko.
- 3 SENHOR, yakã ikuai va'e opu'ã okuapy,
yakã opu'ã vy hevovo,
yakã hyapu rei tei.
- 4 Ha'e rã SENHOR yvate oi va'e ma
vy tuvixa va'e revovo gui ipo'akapave,
ye'ẽ py yai vaikue opu'ã-pu'ã va'e po'akaa gui voi.

- ⁵ Ndeayvuague ma oaxa rive va'erã e'ÿ.
 SENHOR, nderopy ma iky'a e'ÿ va'e anho 'rã oĩ
 raka'e rã peve guarã.

94

Nhanderuede ha'evea rami oikuaa pota aguã re ojerurea ague

- ¹ Ndee SENHOR Oreruete ma nhombopaga va'e reiko.
 Oreruete nhombopaga va'e, exa ùka norexakãa!
- ² Epu'ã ke yvy regua ha'e javi remboayvu aguã.
 Embopaga ojejou porã rei va'e kuery.
- ³ Raka'e peve 'rã nda'u heko vai va'e kuery ovy'a rei?
 SENHOR, raka'e peve 'rã nda'u ha'e ramigua oiko?
- ⁴ Ha'e kuery ma nhombojaru ha'e nhomotare'ÿ reia rupi ijayvu.
 Teko vai rupi ikuai va'e ojejou porã reia rupi rive 'rã ijayvu.
- ⁵ SENHOR, ha'e kuery omou'ũmba ndevyguá kuery,
 ojavyky rei 'rã ndevyguá ikuai va'e.
- ⁶ Ojuka 'rã imeve'ÿ va'e ha'e mombry guigua,
 tyre'ÿ kuery voi omomba 'rã.
- ⁷ Ha'e vy aipoe'i 'rã: “ SENHOR ndoexai oiny.
 Ha'e nunga re Jacó Ruete ndoikuaa potai 'rã”, he'i okuapy.
- ⁸ Xeretarã kuery peikuaa axy va'e, peikuaa pota!
 Pene'arandu e'ÿ va'e, raka'e nda'u pemoĩ 'rã pene'arandurã?
- ⁹ Apyxa apoare nda'u noendui 'rã ri pejapo va'e?
 Texa apoare nda'u ndoexai 'rã ri?
- ¹⁰ Yvy regua kuery pe ijayvu va'e nda'u nanhombopagai 'rã?
 Avakue mo'arandua re nda'u noi 'rã 'arandua?
- ¹¹ SENHOR oikuaa ae ma avakue onhembopy'aa,
 oikuaa ha'e kuery onhembopy'aa mba'everã ndovareia.*
- ¹² SENHOR, ovy'a ete 'rã avakue remo'arandu va'e,
 ndeguigua lei rupi rembo'e va'e.
- ¹³ Ha'e va'e kuery re ojexavaia ára ou teĩ remombytu'u 'rã,
 yvykua heko vai va'e kuery mbo'aarã rejapo peve.
- ¹⁴ Mba'eta SENHOR ndoejai 'rã ojeuegua kuery,
 noiptyvõ e'ÿi 'rã ixupe ikuai va'e.*
- ¹⁵ Ha'e rami rã teko porã ojekuaa nho 'rã nhomboayvuaty py.
 Ha'e va'e rupi anho 'rã ikuai anhetẽ rupi ipy'a va'e.
- ¹⁶ Mava'e nda'u heko vai va'e re opu'ã 'rã xerepyarã?
 Mava'e nda'u onhemoi 'rã xeá katy mba'emo vai apoa jokoarã?
- ¹⁷ SENHOR naxepytyvõi va'e rire
 xenhe'ẽ oo ma 'rãgue okyrirĩ va'e anho ikuaia katy.
- ¹⁸ Ha'e rami 'rãgue py “Xepyxyry ta ma”, ha'e nhavõ
 ndee xejoko 'rã xerayvua rupi.
- ¹⁹ Xepy'a eta reia aendu ramo
 ndee xembopy'a porã ha'e xembovy'a ju.
- ²⁰ Ndereve nda'u onhemoirũ 'rã ri teko vai rupi joe opena va'e,
 lei oĩa rami merami joguereko teĩ joapo vai va'e?
- ²¹ Mba'eta ha'e kuery ma nhomoirũ 'rã heko porã va'e rekove rovai,
 ijayvu 'rã okuapy heko porã va'e ojuka aguã re.
- ²² Ha'e rã xevy pe ma SENHOR oo ikorapa va'e oĩ,

* 94:11 1 Coríntios 3.19-20 * 94:14 Romanos 11.1-2

Xeruete ma itaova anhemiaty.

- 23 Ha'e kuery ma ombopaga 'rã heko vaiague re,
teko vai rupi ikuaiague re omokanhymba 'rã.
SENHOR Nhanderuete ae 'rã omomba.

95

SENHOR pe japoraie aguã regua

- 1 Peju ke, japoraie SENHOR pe!
Jarovy'a nhande'itaova nhandereraa jepea!
- 2 Jarovy'aa rupi jaa oĩa py,
jaroporaie ipo'akaa jarovy'a vy.
- 3 Mba'eta SENHOR ma Nhanderuete Yvate ete va'e,
Huvixave ipo'akapa va'e oiko tuuete ikuai va'e áryve.
- 4 Ipo py oĩ vvy guýry vegua,
yvvy yvatevea voi ixupegua meme.
- 5 Ye'ẽ avi ixupegua oĩ, ha'e ae ojapo rire,
vvy voi opo py ojapo va'ekue itui.
- 6 Peju ke, nhanderova vvy re nhamovaẽ nhamboete vy,
nhanerenapy'ã re nhaĩ SENHOR nhanemoingoare renonde.
- 7 Mba'eta ha'e ma Nhanderuete.
Ha'e rã nhande ma hymba kuery vexa'i nhandekuai,
ikora rupi opo py openaa va'e.
Aỹ voi ijayvua pendu vy
- 8 peneakã ratã eme, Meribá py guare rami e'ỹ,
Massá tekoa e'ỹa py guare rami e'ỹ.
- 9 Mba'eta ha'e py ma peneramoĩ kuery xereko a'ã vy
xembopoxya rupi ikuai va'ekue,
opa mba'e porã ajapo rã oexa rire teĩ.
- 10 Quarenta ma'etỹ re ajou vai ha'e kuery ikuai.
Ha'e rami vy "Ha'e kuery ma opy'a py ojerovia e'ỹ va'e!
Ndoikuaai ae xeguigua tape!" ha'e va'ekue.
- 11 Ha'e nunga rupi xepoxya rupi aura:
"Ha'e kuery ndoikei 'rãe opytu'u aguã ame'ẽ va'e py."*

96

1 Crônicas 16.23-33

- 1 Pemomhendu ke SENHOR pe mboraie pyau!
Vvy jave regua kuery, peporaie SENHOR pe!
- 2 Peporaie SENHOR pe, peroma'endu'a hery re.
Ko'ẽ nhavõ peikuaa uka nhandereraa jepea.
- 3 Vvy regua kuery pe peikuaa uka hexakãa,
ha'e javi regua pe pemombe'u mba'emo porã ojapoa.
- 4 Mba'eta SENHOR ma yvate ete va'e.
Ha'evea rami ixupe japoraiea,
mba'eta tuuete ramigua ikuai va'e gui okyjepepy.
- 5 Mba'eta vvy regua kuery ruete ha'e javi ma mba'emo ra'angaa rive.
Ha'e rã SENHOR ma yva apoare.
- 6 Guenonde oexa uka 'rã guexakãa ha'e ijyvate.
Ipo'akaa ha'e iporãa ojekuaa henda iky'a e'ỹ va'e py.
- 7 Vvy regua kuery, peroporaie ke SENHOR!

* 95:11 Hebreus 3.7-4.11; Êxodo 17.1-7; Números 13.25-14.23

- Peropora*ei* SENHOR rexakãa ha'e ipo'akaa.*
 8 Peropora*ei* SENHOR rery, iporã ete ramo.
 Peme'ê va'erã peru vy peroi*ke* ixupegua roka py.
 9 Pembojerovia SENHOR iky'a e'ÿa rexakãa py.
 Vvy jave regua kuery, peryryipa henonde.
 10 Vvy regua kuery ikuai*a* rupi aipopeje: " SENHOR ma huvixave oĩ.
 Vvy omoĩ atã raka'e omyĩ e'ÿ aguã rami.
 Anhetê rupi oikuaa pota 'rã vvy regua kuery re", peje.
 11 Tovy'a yva ha'e vvy.
 Taevovo ye'ê ha'e ha'e py ikuai va'e ha'e javi!
 12 Tovy'a nhuũndy ha'e ha'e rupi ikuai va'e ha'e javi!
 Tovy'apa yvyra ka'aguy re ikuai va'e
 13 SENHOR renonde, mba'eta ou 'rã.
 Ou vy oikuaa pota 'rã vvy regua kuery re.
 Teko porã rupi 'rã oikuaa pota vvy ha'e
 vvy regua kuery re, ojeroviapy oikoa rupi ae.

97

Nhanderuete yvatea ha'e ipo'akaa re ijayvua

- 1 SENHOR ma huvixave oĩ.
 Tovy'a vvy re ikuai va'e!
 Tovy'a ypa'ũ heta ikuai va'e regua!
 2 Ijyvýry rupi oĩ arai ha'e pytũ reia.
 Tenda openaaty ytarã ma teko porã ha'e ha'evea rami joguerekoa oĩ.
 3 Henonde oo 'rã tata
 hovaigua kuery ijyvýry ikuai va'e rapypaarã.
 4 Ixuguigua overa va'e ma omoexakã 'rã vvy.
 Ha'e ramo vvy oexa vy oryryipa 'rã.
 5 Yvyty ikuai va'e voi ei raity rami 'rã tykupa
 SENHOR vvy jave re ipo'aka va'e renonde.
 6 Yva ma oikuaa uka 'rã heko porãa.
 Ha'e ramo ha'e javi regua oexa 'rã hexakãa.
 7 Tove mba'emo ra'angaa pe ikuai va'e ha'e javi nda'evei nho ta'ikuai,
 mba'emo ra'angaa rive oguerovy'a va'e.
 SENHOR renonde toĩmba tuuete ramigua ikuai va'e SENHOR guenapy'ã re.
 8 Sião tetã rupi ha'e nunga oendu vy ovy'aa 'rã okuapy,
 Judá regua tekoa ikuai va'e rupi voi ovy'apaa 'rã,
 SENHOR, ndereko porãa rexa uka ramo.*
 9 Mba'eta ndee anho SENHOR Yvate ete va'e reiko,
 vvy jave re ndepo'aka va'e.
 Ndee ma tuuete ikuai va'e áryve reĩ va'e.
 10 Peẽ kuery SENHOR peayvu va'e, pembojeguaru ke teko vai.
 Mba'eta onhangareko 'rã ojepegua kuery iky'a e'ÿ va'e dhe'ê re,
 ogueraa jepe 'rã guive heko vai va'e po gui.
 11 Heko porã va'e pe ma ome'ê 'rã hexakã va'e,
 ha'e anhetê rupi ipy'a va'e pe ome'ê 'rã ovy'a aguã.
 12 Pendeko porã va'e, perovy'a ke SENHOR.
 Pepora*ei* hery iky'a e'ÿ va'e rupi!

* 96:7 Salmo 29.1-2 * 97:8 "Judá rajy kuery" he'ia ma Judá vvy re tekoa ikuai va'e re ijayvu vy.

SENHOR ha'evea rami joguerekoa re ijayvua
Mboraeirã ombopara pyre.

98

- 1 Pemonhendu ke SENHOR pe mboraiei pyau,
mba'emo iporã ete va'e ha'e ojapo ramo.
Ojyva oiporu kuaa regua imbaraete ha'e iky'a e'ÿ va'e py ipo'aka.
- 2 SENHOR oikuaa uka jogueraa jepeague.
Yvy regua kuery oexaa rupi oexa uka ha'evea rami joguerekoa.
- 3 Ndaexarai guive Israel kuery omboaxy rupi ojeroviapy oiko aguã re.
Ha'e ramo yvy jave re ha'e javi regua ikuai va'e oexa okuapy Nhanderuete nhandereraa jepeague.
- 4 Yvy jave re ha'e javi regua pendekuai va'e, peroporaiei ke SENHOR pevy'aa rupi!
Peporaiei, pevy'a ha'e perovy'a mboraiei py!
- 5 Mba'epu ixã reta va'e reve peroporaiei SENHOR,
ixã reta va'e pu rupi guive peporaiei.
- 6 Pemonhe'ê mimby guaxu ha'e vaka rakuakue guigua.
Pevy'a SENHOR renonde, huvixave oĩ ramo.
- 7 Tonhendu ye'ê ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi,
yvy ha'e hexe ikuai va'e guive!
- 8 Yakã ha'e javi tojepo pete!
Yvyty ikuai va'e voi toporaiei ovy'aa rupi
- 9 SENHOR renonde,
mba'eta ou yvy re ikuai va'e re oikuaa pota aguã.
Teko porã rupi oikuaa pota 'rã yvy ha'e
yvy regua kuery re, peteĩ rami joguerekoa rupi.

99

Nhanderuete iky'a e'ÿ va'ea re ijayvua

- 1 SENHOR ma huvixave oĩ.
Yvy regua kuery toryryipa.
Ha'e oguapy oiny anjo ipepo va'e kuery áryve.
Yvy tomyĩmba.
- 2 SENHOR ma yvate ete Sião tetã py,
yvy regua kuery ha'e javi áryve oĩ.
- 3 Ha'e kuery togueroporaiei hery yvate ete va'e okyjepy,
iky'a e'ÿ va'e ramo.
- 4 Ndee ma huvixave ipo'akapa va'e reiko,
teko porã reayvu va'e.
Peteĩ rami joguerekoa remoĩ.
Jacó kuery mbyte rejoguereko anhetê ete rupi, ha'evea rami meme.
- 5 Pemboete ke SENHOR Nhanderuete!
Ipyrõa renonde peĩ penerenapy'ã re,
iky'a e'ÿ va'e ramo.
- 6 Moisés ha'e Arão ma ixupegua sacerdote ikuai raka'e,
Samuel voi hery rupi oiapukai va'ekue regua.
SENHOR pe ha'e kuery oiapukai ramo ombovai.
- 7 Arai oĩ va'e gui ijayvu raka'e ha'e kuery pe.*
Ha'e ramo ha'e kuery onhe'ê rendu,

* 99:7 Êxodo 33.7-11

lei hekorã oea va'ekue rupi ikuai raka'e.

⁸ SENHOR Oreruete, ndee ma rembovai va'ekue ha'e kuery ojakukai rã.
Ha'e kuery pe rexa uka Oreruete joperdoa va'e reikoa,
ojejavague remboekovia va'e guive.

⁹ Peroporaie SENHOR Nhanderuete.
Ixupegua yvyty iky'a e'ÿ va'e renonde peĩ penerenapy'ã re,
SENHOR Nhanderuete iky'a e'ÿ va'e ramo.

Templo py oporaieia aguã regua

Mboraei oguerovy'aa aguã regua.

100

- ¹ Yvy jave re pendekuai va'e,
peroporaie SENHOR pevy'aa rupi!
² Pevy'aa rupi pendekuai SENHOR pe ete.
Henonde pejexa uka pejuvy peporaie reve.
³ Peikuaa pota pova'e re: SENHOR ma Nhanderuete oiko.
Ha'e ae nhanemoingo rire ixupegua meme jaiko.
Nhande kuery ma ixupegua ae,
hymba kuery vexe'i openaa va'e.
⁴ Ixupegua rokẽ rupi peike perovy'aa rupi,
hoka py peike mboraei reve.
Perovy'a, peroporaie hery rupi.
⁵ Mba'eta SENHOR ma porayvu va'e.
Nhanemboaxya rupi oiko 'rã raka'e rã peve,
ojeroviapy 'rã oiko ikuai jevy-jevy va'e peve.

Huvixave opena porã va'e reko re ijayvua

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

101

- ¹ Xee aporaie 'rã ndeporayvu ha'e ha'eeva rami rejoguerekoa re.
SENHOR, ndevy pe ae aporaie.
² Anhea'ã 'rã xe'arandua rupi tape porã rupi anho aiko aguã.
Raka'e nda'u reju 'rã xea py?
Xero py aikoa py voi xepy'a ky'a e'ÿa rupi pota 'rã aiko.
³ Xee aexaa py ma namoĩ 'rã teko vai.
Ndajou porã i ojepe'a va'e kuery ikuai.
Ha'e kuery reko neĩ peteĩ henda py voi noĩ 'rã xere.
⁴ Xevy pe nda'evai ete xepy'a ky'aa oĩ aguã.
Xee ndaikuaaxei teko vai.
⁵ Ha'e gui nhemi rupi joe ijayvu vai va'e ma amokanhy 'rã.
Opy'a py ojejou porã ha'e onhemboyvate rei va'e ma xee ndaropo'akai.
⁶ Xee aexaxe va'e ma ojeroviapy yvy re ikuai va'e anho,
aru 'rã xero py xereve ikuai aguã.
Tape porã rupi ikuai va'e ma amoĩ 'rã xerembiguairã.
⁷ Xero py ma neĩ peteĩve jokore va'e ndoikoi 'rã,
neĩ peteĩve ijapu va'e voi ndoikoi 'rã xerenonde.
⁸ Ko'ẽ nhavõ amokanhy 'rã heko vai va'e yvy gui,
SENHOR pegua tetã gui aipe'a aguã teko vai rupi ikuai va'e ha'e javi.

Jajeko rerova vy Nhanderuete nharõ aguã regua

Ojaxavai ha'e ikangy va'e SENHOR pe ojakukaigague.

102

- 1 SENHOR, endu ke ajerurea.
Ndea py tonhendu ajapukaia.
- 2 Xee ajexavaia ára ejexa uka e'ỹ eme.
Endu ke. Ajapukai ramo xepytyvõ voi!
- 3 Mba'eta xerekove opa ma ovy hataxĩ rami,
xekãgue ma tata py okaia ramigua aendu.
- 4 Nhuũ ojaya pyre ipirupaa rami avi xepy'a re oĩ va'e aendu.
Akaru aguã voi xerexarai jepi.
- 5 Xepire voi ojapa ma xekãgue re,
xepoaẽ atã ainya va'e gui.
- 6 Xee ma guyra tekoa e'ỹa rupigua rami aiko,
urukure'a oogue rupi rive oiko va'e rami.
- 7 Ndake kuaavei,
guyra'i ha'e ae'i va'e oo áry oiko va'e rami.
- 8 Xerovaigua kuery ma ára pukukue re xere ovy'a reia rupi ikuai.
Xevy ipoxy vy xerery rupi ijayvu vaikue-ikue.
- 9 Mbojape 'rãgue py tanhimbu re akaru,
xerexay re irũmba rei va'e ay'u aikovy.
- 10 Ha'e ramigua ae aendu ndee xejou vai vy ndevai ramo,
mba'eta xemboyvate va'ekue ri aỹ ma xereity.
- 11 Xe'ára opa ovy pytũ rai'i ouvy vy kuaray'ã ovy rami.
Nhuũ ipiru ovy va'e rami akanhy.
- 12 Ha'e rã ndee SENHOR, raka'e rã peve 'rã reiko.
Nderery re ima'endu'aa 'rã avakue okuave teria ja.
- 13 Ndee repu'ã vy remboaxy 'rã Sião tetã pygua kuery.
Ovaẽ ma ha'e kuery remboaxya rexa uka aguã,
hi'ora ovaẽ ma.
- 14 Nerembiguai kuery oayvu Sião py ita ikuai va'e voi,
ha'e pygua ku'ikue re eteve voi oexaxe vai okuapy.
- 15 Yvy regua kuery ha'e javi SENHOR rery oendu vy ikuai 'rã ojererokyjea
rupi,
yvy regua ruvixave kuery voi ogueroporaie 'rã hexakãa.
- 16 Mba'eta SENHOR Sião tetã omoĩ atã vy
oexa uka guexakãa.
- 17 Oendu iporiaukue'i ojerurea,
ndojoyyxaka e'ỹi ha'e kuery ojapukaia re.
- 18 Ha'e nunga ta'ipara toiny raka'eve rã guarã.
Ha'e rire ikuai jevy va'e voi ogueroporaie 'rã SENHOR:
- 19 "Guenda iky'a e'ỹ va'e ijyvate va'ea gui,
yva gui ae SENHOR oma'ẽ oiny yvy katy,
- 20 oendu aguã nhuã py ikuai va'e poaẽa,
ha'e ogueraa jepe aguã omano aguã rami omoingo pyre.
- 21 Sião tetã py ima'endu'aa aguã SENHOR rery re,
ha'e Jerusalém py ogueroporaieia aguã.
- 22 Ha'e nunga oiko 'rã yvy regua kuery ono'õmba,
huvixa kuery ipo'aka va'e voi
SENHOR pe ikuai aguã oupa jave."
- 23 Ha'e rami teĩ ha'e ma oipe'a xembaraetea,
omboapu'a'ive aikovea.
- 24 Xee aipoa'e va'ekue:

- “Xerue, xereraa eme ke, aikovea mbyte teria ja.
 Ha'e rā ndee ma reikove 'rā raka'e rā peve.
 25 Jypy'i ete ma renhono va'ekue vvy ytarā,
 ndepo py ae rejapo va'ekue yva.
 26 Ha'e nunga ha'e javi okanhymba 'rā,
 ha'e rā ndee ma reiko riae 'rā.
 Ha'e nunga inhymave 'rā ovy ajukue rami,
 ao rami remboekovia 'rā.
 Amboae rami 'rā opyta.
 27 Ha'e rā ndee ma ha'ekue ae 'rā reiko.
 Nderekove ma opa va'erā e'y.*
 28 Neremiguai ra'y kuery voi ikuai porā 'rā,
 hamymino kuery ma remoingo 'rā nerenonde.”

Nhanderuete nhanemboaxya re ijayvua
 Mboraeirā Davi ombopara va'ekue.

103

- 1 Xenhe'ē, eroporaie ke SENHOR.
 Xere oī va'e ha'e javi togueroporaie hery icy'a e'y va'e rupi!
 2 Eroporaie SENHOR, xenhe'ē,
 nderexarai eme guive neī peteīve xevy ojapo porāague re.
 3 Mba'eta omboguepa ajajavyague,
 xemonguera 'rā guive xemba'eaxy gui.
 4 Xereraa jepe 'rā amano aguā gui,
 ha'e xemboaxya ha'e xerayvua rupi xemoingo porā 'rā.
 5 Xetuja'i teī xembovy'a 'rā opa mba'e porā py,
 taguato rami xembopyau vy.*
 6 SENHOR ha'evea rami joguereko vy
 oikuaa pota 'rā ojexavai rei'i va'e re.
 7 Moisés pe oikuaa uka raka'e ojeguigua tape,
 Israel kuery pe oexa uka guembiapo.
 8 SENHOR ma nhomboaxya ha'e iporayvua rupi oiko va'e.
 Ivai ma rei-rei 'rā e'y, iporayvu vaipa guive.*
 9 Nhandevy nda'ijayvu ete riaei 'rā,
 mboxy rupi riae ndoikoi 'rā.
 10 Jajajavyague rami ete e'y nhanembopaga,
 nhandereko vaia rami e'y nhanderereko.
 11 Mba'eta vvy gui yva yvatevea rami avi
 SENHOR nhomboaxya voi yvate ete,
 oexa uka 'rā henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e pe.
 12 Kuaray oēa gui kuaray oikea mombyrya rami avi
 jajajavyague oipe'a mombyry ete nhandegui.
 13 Tuu kuery gua'y kue'iry omboaxya rami
 SENHOR voi omboaxy 'rā henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e.
 14 Mba'eta oikuaa mba'e nunga gui pa jaiko,
 oikuaa ae ma vvy ku'i guigua rive jaikoa.
 15 Ha'e rā avakue ma nhuū rami avi hekove apu'a'i,
 jai ipoty va'e rami rive 'rā ikuai.

* 102:27 Hebreus 1.10-12 * 103:5 Taguato rague hekoviaa rami ome'ē 'rā nhanembaraete pyaurā
 (Isaiás 40.31). * 103:8 Tiago 5.11

- 16 Mba'eta vvytu oipeju ramo ipoty okanhymba 'rã.
Ha'e rire ikuaiaague py teĩ ha'e kuery re na'ima'endu'aavei ma 'rã.
- 17 Ha'e rã SENHOR ma jypy'i guive raka'e rã peve
omboaxy 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e.
Gueko porãa oexa uka 'rã hamymino kuery raka'eve rãgua pe voi,
- 18 guexeve guarã ojapo va'ekue rupi ikuai va'e ha'e javi pe,
ojapo uka va'ekue ojapo ete aguã re ima'endu'a va'e kuery pe.
- 19 SENHOR ma yva re omoĩ guenda opena atyrã.
Huvixave vy opa mba'e re ipo'aka va'e.
- 20 Ixuegua anjo kuery, peroporaie ke SENHOR,
penembaraete ha'e pendepo'akapa va'e,
ojapo uka va'e pejapo, ha'e penhê'ẽ rendu va'e!
- 21 Ixondaro kuery pendekuai va'e ha'e javi, peẽ kuery voi peroporaie SEN-
HOR,
peẽ hembiguai kuery oipota va'e pejapo va'e!
- 22 Hemimoingo pendekuai va'e ha'e javi, peroporaie SENHOR,
mamo rã ipo'akaa py ma guive rã!
Xenhe'ẽ, ndee voi eroporaie avi SENHOR!

104

Nhanderuete opa mba'e apoare pe japoraie aguã regua

- 1 Xenhe'ẽ, eroporaie ke SENHOR!
SENHOR Xeruete, yvate ete va'e reiko!
Renhemonde 'rã nerexakãa py, nemarã e'ỹa py guive.
- 2 Ajukue puku py rami renheovã 'rã nerexakãa py.
Yva ma reipyo 'rã heravy ajukue rami.
- 3 Yy yvate rupi oĩ va'e áry nderorã rejapo.
Arai ma remboguata 'rã heravy ndekaróxará.
Vvytu ndereroveve 'rã heravy opepo áry.
- 4 Ndevyguá anjo kuery rejapo 'rã vvytu,
nerembiguai kuery rejapo 'rã hendy vuku aguã rami.*
- 5 Yvy ma remboyta raka'e
neĩ peteĩ henda py ma omyĩ e'ỹ aguã.
- 6 Ijaorã typya remoĩ vy renhovã.
Ha'e ramo vvyty ikuai va'e áry rupi peve yy itui.
- 7 Ha'e gui ma ndeayvu ramove oxyry ju ovy,
yapu rupi ndeayvua oendu vy ojepe'a vyvoi.
- 8 Ha'e ramo vvyty opu'ã jekuaa ju,
vyyugarã voi oguejy,
hendarã rereko katu va'ekue peve.
- 9 Yy remberã guive remoĩ oaxave e'ỹ aguã,
yvy ojao'i jevy e'ỹ aguã.
- 10 Ha'e gui vvyguá rupi rejapo yvu oĩ aguã rami,
vvyty pa'ũ-pa'ũ rupi yy oxyry aguã rami.
- 11 Ha'e va'e gui ka'aguy rupigua ha'e javi oy'u 'rã,
mburika ka'aguy regua voi oy'u 'rã.
- 12 Yakã yvýry ma guyra'i ojapo 'rã guaityrã,
yvyra rakã mbyte 'rã onhe'ẽ okuapy.
- 13 Yva re reĩa gui remoakỹ 'rã vvyty ikuaia rupi.

* 104:4 Hebreus 1.7-14

- Ha'e ramo ndepo py mba'emo rejapo ramo yvy oĩmba porã 'rã.
 14 Nhuũ ma rejapo 'rã mymba kuery rembi'urã henhoĩ aguã rami,
 ha'e rã mba'emo rogue ma avakue pe reja.
 Ha'e ramo yvy re oiko va'e gui ojou 'rã guembi'urã:
 15 uva rykue imbovy'aarã,
 azeite hova moexakãarã,
 ha'e mbojape imombaraetearã guive.
 16 Yvyra ikuai va'e voi SENHOR gui vy oiko porã avi 'rã,
 yary Líbano yvy re onhotỹ va'ekue guive.
 17 Ha'e va'e re ma guyra'i ojapo 'rã guaityrã.
 Ha'e rã oko ma cipreste rakã re 'rã ojapo.
 18 Yvyty áry ikuai 'rã kavara ka'aguy regua,
 ha'e itape guy rupi ma tapixi kuery 'rã onhemi okuapy.
 19 Jaxy ma rejapo ára kuaa ukaarã,
 ha'e rã kuaray ma oike aguã hora py porã 'rã oike.
 20 Ha'e gui pytũ ma rembou 'rã
 ka'aguy regua pyávy oẽmba oje'oivy aguã.
 21 Guary ra'y kuery ma okororõ 'rã guembiarã re,
 oeka 'rã oje'oivy Nhanderuete ojou uka va'ekue ho'u va'erã.
 22 Kuaray oẽ ju ramo ha'e kuery ojevypa ju 'rã,
 okua py 'rã oikepa.
 23 Ha'e rã avakue ju ma oje'oi 'rã omba'eapo aguã.
 Ka'aru peve 'rã omba'eapo okuapy.
 24 SENHOR, joo ramigua e'y-e'ỹ rejapo va'ekue ikuai!
 Ne'arandua rupi rejapo.
 Yvy ma tynyẽ oiny mba'emo porã rejapo va'ekue.
 25 Oĩ avi ye'ẽ hembeỹ ha'e tuvixa va'e.
 Ha'e va'e py mbovy e'ỹ ikuai neremimoingo kuery
 kyr'i ha'e tuvixa va'e.
 26 Hi'áry rupi oaxa 'rã kanoã guaxu.
 Oiko avi 'rã ypo guaxu remoingo va'ekue ha'e py ovy'a va'erã.
 27 Ha'e kuery ha'e javi oarõ 'rã okuapy ndepo guigua
 hi'ára py porã ho'u va'erã reme'ẽ aguã.
 28 Reme'ẽ ramo 'rãe ha'e kuery ojou.
 Rejou uka reta ramo ha'e kuery hevvyatãmba 'rã.
 29 Nderejexa ukai ri ramo okyjepa 'rã.
 Ipytuẽa reipe'a ramo omano 'rã,
 yvy ku'i ju 'rã opyta.
 30 Ha'e gui ma nenhe'ẽ rembou vy remoingo'i 'rã.
 Ha'e rami vy rembopyau 'rã yvy re.*
 31 Tove SENHOR rexakãa toĩ raka'e rã peve.
 SENHOR toguerovy'a mba'emo omoingo va'ekue.
 32 Yvy re ha'e oma'ẽ ramo rive oryryipa 'rã.
 Yvyty re opoko ramo oẽ 'rã hataxĩ.
 33 Aporaei 'rã SENHOR pe aikovea ja.
 Xeruete pe aporaei 'rã aikoa pukukue re.
 34 Hexe xema'endu'a ramo toguerovy'a.
 Xee ma avy'a 'rã aikovy SENHOR re.
 35 Ha'e rã ojevavypa rei va'e kuery ma tokanhymba yvy gui,

* 104:30 Yvy re ikuai va'e re Nhanderuete openaa re ijavyu avi Atos 17.24-28 ha'e Colossenses 1.15-17 py.

tokuave eme opa marã rei ikuai va'e.
Xenhe'ê, eroporaei ke SENHOR!
Aleluia!

105

1 Crônicas 16.8-22

- 1 Perovy'a SENHOR, hery rupi pejapukai.
Yvy regua kuery pe peikuaa uka hembiapokue.
- 2 Peporaei ke ixupe, peporaei salmos rupi.
Pemombe'u ke nhomondyipaara ojapo va'ekue.
- 3 Perovy'a hery icy'a e'ÿ va'e rupi.
SENHOR rekaa rupi ikuai va'e tovy'a opy'a py.
- 4 Peka ke SENHOR, ipo'akaa guive.
Peka riae ke henonde pei aguã.
- 5 Penema'endu'a ke mba'emo porã ojapo va'ekue re,
nhomondyipaa ha'e oipota va'e re ijayvuague re,
- 6 peẽ hembiguai Abraão ramymino kuery,
peẽ Jacó ra'y kuery hembiporavo pendekuai va'e.
- 7 Ha'e ma SENHOR Nhanderuate.
Oipotaa ma yvy jave re ojekuaa.
- 8 Ima'endu'a riae 'rã guexeve guarã ojapo va'ekue re,
mbovy rei e'ÿ ikuai va'erã pe ojapo ukaa rupi ijayvuague re,
- 9 Abraão reve ngupive guarã ojapo va'ekue re,
Isaque pe ouraa rupi ijayvuague re guive.*
- 10 Ha'e nungakue re ma Jacó reve ju ijayvu,
raka'e rã peve guarã re ijayvu Israel reve.*
- 11 Ha'e vy aipoe'i:
"Ndevy pe ame'ê 'rã Canaã pendeyvyrã", he'i.
- 12 Ha'e jave py ha'e kuery mbovy'i teri ikuai,
yvy mboae guigua ikuai raka'e mbovy'i ete,
- 13 oguata va'ekue yvy mboae-ae ikuai va'e rupi,
joyvy-yvy re.
- 14 Ha'e rami teĩ avave rei pe SENHOR ndoguereko axy ukai.
Ha'e kuery re oma'ê vy ijayvu ete huvixave ikuai va'e pe.
- 15 Ha'e vy aipoe'i: "Xerembiporavo kuery re pemõi eme pendepo,
pereko axy eme xevyguá profeta kuery", he'i.*
- 16 Ha'e gui ma yvy re ombou karuai,
ha'e vy ndojou ukavei tembi'u.*
- 17 Ha'e kuery renonde omondouka peteĩ ava
José hery va'e, tembiguirã ovende pyre.
- 18 Ipy corrente py ojokua,
ferro guigua omoĩ reve,
- 19 hekorã re ijayvuague ojeupity peve,
SENHOR ijayvuague hexe oiko aguã.
- 20 Ha'e ramo huvixave opoi uka,
yvy regua ipo'akapave va'e oipe'a uka.
- 21 Ha'e vy ngoo re ae opena uka,
mba'emo oguereko va'e ha'e javi re opena aguã.

* 105:9 Gênesis 12.7, 26.2-5 * 105:10 Gênesis 28.10-15 * 105:15 Gênesis 20.3-7 * 105:16 José rekokue ma Gênesis 37-50 py oĩ.

- 22 Omoĩ ha'e pygua ruvixa kuery re avi ipo'aka va'erã,
'arandu re ombo'e aguã nhomongeta va'e kuery.
- 23 Ha'e gui ma Egito vvy re Israel ju ovaẽ,
Jacó onhemboekoa Cam ramymino kuery vvy re.
- 24 Nhanderuede ojapo ojeuepegua kuery ta'y reta aguã rami,
ojapo imoingo axya kuery gui imbaraeteve aguã rami.*
- 25 Ha'e kuery py'a oguerovapa guive ixuepegua kuery re nda'ija'evei aguã,
hembiguai kuery ombotavypaa rupi oguereko aguã rami.
- 26 Ha'e gui ha'e kuery ikuaia py ombou guembiguai Moisés,
hembiporavo Arão guive.
- 27 Ha'e va'e kuery po rupi ojapo uka hexa pyrã ikuaia mbyte,
nhomondyipaará ojapo Cam vvy re.
- 28 Ha'e rami vy pytũ ombou ramo opa rupi pytũ
teĩ Moisés ha'e Arão ndojapo e'y'i ijayvuague.
- 29 Ha'e kuery ikuaia rupi yy itui va'e ojapo tuguy,
pira ikuai va'ekue ojukapa vy.
- 30 Ha'e kuery vvy re ju'i heta ombou,
huvixa ro py peve.
- 31 Ha'e ijayvu rã ou mberu arai rami,
ky voi ou vvy jave rupi.
- 32 Oky 'rãgue py ombou amandau,
ha'e overa va'e gui tata ou vvy re.
- 33 Omomba uva ha'e figo ty,
vyvra ikuai va'e rakã omopẽmba vy.
- 34 Ha'e ijayvu rã ou tuku-karu,
opo va'e heta ete ikuai oipapaa aguã rami e'y.
- 35 Ha'e va'e kuery ma vvy jave rupi ho'upa jai rogue,
omono'õ va'erã ikuai va'ekue guive.
- 36 Ojukapa avi jypygua vvy re ikuai va'ekue,
jypygua imbaraete teri vy oguereko va'ekue.
- 37 Ha'e gui ojeuepegua kuery oguenoẽ
ouro ha'e prata reve.*
Ha'e kuery regua peteĩve jipoi hexaĩ e'y va'e.
- 38 Ha'e kuery oje'oi ramo Egito pygua kuery ovy'apa okuapy,
ha'e kuery gui okyje teria ja.
- 39 SENHOR ombou peteĩ arai ojeuepegua kuery áry rupi ijao'iarã,
ha'e pyávy tataendy ju ombou omoexakã aguã.
- 40 Ha'e kuery ojerure ramo ombou reta guyra,
yva gui mbojape ombou va'ekue re guive hev yatãmba.*
- 41 Peteĩ itaova ombovo uka ramo oẽ yy,
tekoa e'yã rupi oxyry ovy yakã rami.
- 42 Ijayvuague iky'a e'y va'e re ima'endu'a vy ojapo,
guembiguai Abraão re guive.
- 43 Ha'e rami py ojeuepegua kuery oguenoẽ ha'e gui,
hembiporavo kuery oporaẽ oje'oivy ovy'aa rupi.
- 44 Ha'e kuery pe ome'ẽ amboae regua vvy va'ekue,
ha'e ramo oipe'apa amboae regua mba'ety,*

* 105:24 Êxodo 1.1-13.16 * 105:37 Êxodo 12.33-36 * 105:40 Êxodo 16.1-17.16; Números 20

* 105:44 Josué 11.16-23

45 ha'e kuery onhe'ẽ rendu aguã ijayvuague,
 ha'e lei oeja va'ekue rupi ikuai aguã.
 Aleluia!

106

1 Crônicas 16.35,36

- 1 Aleluia!
 Perovy'a ke SENHOR, porayvu va'e ramo,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 2 Mava'e nda'u omombe'u kuaa 'rã SENHOR opo'akaa rupi ojapo va'ekue,
 tyrã pa ogueroporaie kuaa 'rã?
- 3 Ovy'a ete 'rã anhetẽ rupi ikuai va'e,
 ára nhavõ teko porã rupi ikuai va'e.
- 4 SENHOR, nema'endu'a ke xere,
 ndevygua kuery reayvua rexa uka vy.
 Eikuaa pota xere xereraa jepe aguã,
- 5 nerembiporavo kuery ovy'a rã xee aexa aguã,
 ha'e avy'a avi aguã ndevygua kuery ovy'aa py,
 ndevygua kuery reve xee roguerovy'a aguã.
- 6 Ore kuery ma oreramoĩ kuery rami avi rojejavy rokuapy.
 Opa marã orekuai, orereko vai guive rokuapy.
- 7 Egito yvy re oreramoĩ kuery ikuai jave
 ndoikuaa potai raka'e iporã ete va'e rejapoa re.*
 Na'ima'endu'ai okuapy mbovykue rei e'ỹ omboaxyague re.
 Ha'e rami vy ye'ẽ yvýry nonhe'ẽ rendui okuapy, Ye'ẽ Pytã va'e py.
- 8 Ha'e rami teĩ SENHOR ogueraa jepe raka'e guery omboete ukaa rupi vy,
 ha'e kuery pe opo'akaa oexa uka vy.
- 9 Ye'ẽ Pytã pe ijayvu ramo ipiru.
 Ha'e vy ojapo yy rupakue rupi oaxapa aguã rami,
 yvy piru reia rupi.
- 10 Ogueraa jepe ija'e e'ỹ va'e kuery po gui,
 oepy hovaigua kuery po'akaa gui.
- 11 Imoingo axyare kuery áry rupi yy ojao'ipa,
 ha'e kuery regua neĩ peteĩve ndoo jeppei.
- 12 Ha'e ramo mae oguerovia okuapy ijayvuague,
 ha'e vy oporaie ixupe oguerovy'aa rupi.
- 13 Ha'e gui are e'ỹ re hexaraipa ju ojapo va'ekue re,
 ha'e oipotaa rupi ve'ỹ ju ikuai.*
- 14 Tekoa e'ỹa py ha'e kuery ae oipotapa reia rupi rive ikuai vy
 Nhanderuete pe "Taexa" he'i okuapy.
- 15 Ha'e rã ha'e ome'ẽmba ha'e kuery ojerurea,
 va'eri ojapo avi ha'e kuery nhe'ẽ ikangy ovy aguã rami.
- 16 Ha'e kuery rekoa py ijayvu rei okuapy
 Moisés ha'e Arão SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'e re.*
- 17 Ha'e ramo yvy ojepe'a vy omokõ Datã,
 Abirão kuery regua guive ojao'ipa.
- 18 Ha'e va'e kuery re tata omoendy vy

* 106:7 Egito gui Nhanderuete ogueraa jepeague omombe'u Êxodo 14-15 py.

* 106:13 Números 11

* 106:16 Números 16

- oapypa raka'e heko vai va'e kuery.
- 19 Horebe vvyty py ojapo okuapy peteĩ vaka ra'y ra'angaa,
ha'angaa ouro ryku gui ojapo pyre ombojerovia okuapy.†
- 20 Ha'e rami Nhanderuete rexakãa omboekovia
mymba nhuũ ho'u va'e ra'angaa re rive.
- 21 Hexaraipa Nhanderuete heraa jepeare gui,
Egito vvy re mba'emo porã ojapo rire teĩ.
- 22 Nhomondyipaarã ojapo Cam vvy re,
ha'e Ye'ẽ Pytã py mba'emo porã ete ojapo rire teĩ.
- 23 Hembiporavo Moisés henonde nonhemoĩ va'e rire
ijayvuague rami vvy omomba ete 'rãgue.
Ha'e rami py Moisés ojapo raka'e opoxya rupi omomba e'ỹ aguã rami.
- 24 Ha'e rami avi ha'e kuery ndooxei vvy iporã va'e py,
ijayvua ndogueroviai vy.‡
- 25 Ha'e rami 'rãgue py peteĩ-teĩ ropy rupi ijayvu rei okuapy,
SENHOR ijayvua re noendu potai vvy.
- 26 Ha'e ramo opo oupi reve oura ha'e kuery pe,
tekoa e'ỹa rupi ãe omokanhymba aguã re,
- 27 ha'e gui hamymino kuery ju vvy regua kuery ikuaia rupi oitypa vvy
mboae rupi omoãimba aguã re.
- 28 Ha'e gui ovapa oje'oivy Peor pygua kuery ruete ramigua Baal re.
Ha'e vvy ho'u okuapy ta'angaa hekove e'ỹ va'e pe ome'ẽ mbyre.§
- 29 Ha'e rami ete ikuai vvy ombopoxy rive Nhanderuete.
Ha'e rami vvy oendu okuapy mba'eaxy vaikue.
- 30 Ha'e ramo Finéias opu'ã vvy otekoavy va'ekue ombopaga rive
mba'eaxy opytu'upa.
- 31 Ha'e nunga py oexa uka heko porãa,
raka'e rã peve guarã.
- 32 Ha'e gui ma Meribá py yy oĩa py ju ombopoxy.
Ha'e va'e kuery káuxa mba'emo vai oiko raka'e Moisés pe.*
- 33 Mba'eta Nhanderuete Nhe'ẽ rovai opu'ã rei okuapy ramo
Moisés ijayvu 'rãgue'ỹ rupi ijayvu.
- 34 Ha'e kuery ndojukapa eteĩ amboae regua kuery
SENHOR ojapo ukaague rami e'ỹ.†
- 35 Ha'e rami 'rãgue py vvy regua kuery reve nhomomendapa vvy
ha'e pygua reko rami ikuai.
- 36 Ha'e vvy ombojerovia okuapy ha'e pygua kuery ta'angaa.
Ha'e nunga opyta imbo'aaarã.
- 37 Gua'y ha'e guajy kuery oapy ukapa
anha kuery pe.
- 38 Ha'e vvy omoẽ mba'eve py ojejavy e'ỹ va'e ruguy teĩ,
gua'y, guajy kuery ruguy ae,
mba'emo ra'angaa Canaã pygua pe ojuka uka vvy.
Ha'e vvy ijyvy icy'apa va'e opyta huguykue py.
- 39 Ha'e rami ikuai vvy onhemongy'apa ha'e kuery ae ojapoa py,
itavy rei okuapy guembiapokue py.

† 106:19 Vaka ra'y ra'angaa ojapo okuapyague omombe'u Êxodo 32 py. ‡ 106:24 Vvy porã py ndooxei okuapyague omombe'u Números 13-14 py. § 106:28 Peor py ojejavyague omombe'u Números 25 py.

* 106:32 Meribá py ojejavyague omombe'u Números 20 py. † 106:34 Ha'e kuery ojejavy ramo Nhanderuete omboxy kuereiaque omombe'u Juizes 2 py.

- 40 Ha'e nunga rupi SENHOR poxya hendy ixupegua kuery rovai,
ha'e ojeguaru ojeupe guarã va'ekue gui ae.
- 41 Ha'e vy omboaxapa amboae regua po py.
Ha'e kuery re ija'e e'ÿ va'e kuery ipo'aka okuapy,
- 42 hovaigua kuery oguereko axy,
ha'e kuery po'akaa guy py omoingo.
- 43 Mbovykue rei e'ÿ ogueraa jepe,
ha'e rami teĩ ha'e kuery nhomongetaa rupi ikuai vy ombopoxy reive
tema.
Gueko vaia py ojexavaive oje'oivy.
- 44 Ha'e rami rire teĩ ha'e oikuaa pota ju ojexavaia re,
ha'e oendu nho ha'e kuery ojavukaia.
- 45 Ha'e kuery re vy ima'endu'a guexeve guarã ojapo va'ekue re.
Ha'e vy porayvu ete va'e vy omboaxy ju.
- 46 Ojapo escravo-rã heraa are kuery ha'e javi
omboaxy nho aguã rami.
- 47 SENHOR Oreruete, orereraa jepe ke!
Oreno'õmba ju yvy regua kuery mbyte gui,
nderery icy'a e'ÿ va'e rupi roguerovy'a aguã,
ha'e rovy'aa rupi rogueroporaie aguã.
- 48 Ima'endu'a porãmbý toiko SENHOR Israel kuery Ruete
aÿ, ha'e raka'e rã peve!
Heta va'e kuery ha'e javive aipo te'i: "Amém!"
Aleluia!

107

Jajexavaia gui Nhanderuete nhandereraa jepea re ijayvua

- 1 "Perovy'a ke SENHOR porayvu va'e ramo,
ha'e nhomboaxya opa va'erã e'ÿ",
- 2 te'i SENHOR oepy va'ekue,
hovaigua kuery po gui ogueraa jepe va'ekue.
- 3 Mba'eta ono'õmba ju amboae yvy re ikuaiague gui,
kuaray oua katy gui, oikea katy gui,
ipuku-a katy gui, ha'e ye'ẽ katy gui ma voi.
- 4 Tekoa e'ÿa rupi ha'e kuery uguata rei raka'e,
tape oikuaa e'ÿa rupi,
tetã ikuai aguã ndojoui guive.
- 5 Karuai ha'e yuvei
omokanhy ma heravy ha'e kuery nhe'ẽ.
- 6 Ha'e gui ojexavaia py ojavukai SENHOR pe.
Ha'e ramo ogueraa jepe ojexavaia gui.
- 7 Tape hi'yvi va'e rupi ogueraa
tetã ikuai aguã peve.
- 8 Ha'e kuery toguerovy'a SENHOR porayvua re,
avakue ra'y kuery pe mba'emo porã ojapo rire.
- 9 Mba'eta ijy'uvei va'e pe ome'ẽ oy'u aguã,
ha'e okaruxe va'e pe heta ojou uka mba'emo porã.
- 10 Amongue ma pytũ reia rupi oiko, manoa guy py ae,
ojexavai oiny nhuã py ferro guigua py ojokua pyre reve.
- 11 Nhanderuete nonhe'ẽ renduiague re ojexavai,
Yvate ete va'e ombo'ea re ndojapyxakai rire.

- 12 Ha'e ramo ha'e kuery ikane'õmba omomba'eapoa vaipa ramo.
Ho'a teĩ avave rei ndoikoi ipytyvõarã.
- 13 Ha'e gui ojexavaia py oĵapukai SENHOR pe.
Ha'e ramo oĵeraa jepe ojexavaia gui.
- 14 Oĵuenõ pytũ vaikue ha'e manoa guy gui,
ha'e kuery gui omondopa corrente ferro guigua.
- 15 Ha'e kuery toĵerovy'a avi SENHOR porayvua re,
avakue ra'y kuery pe mba'emo porã oĵapo rire.
- 16 Mba'eta oitypa okẽ overa va'e guigua,
ijokoa ferro guigua guive omopẽmba.
- 17 Ha'e gui hi'arandu e'ỹ va'e oĵejavyppaa rupi anho ikuai re
ojexavai okuapy gueko vaia py.
- 18 Oĵeguaru opa marãgua tembi'u gui.
Ha'e rami vy ovaẽ manoa rokẽ peve.
- 19 Ha'e gui ojexavaia py oĵapukai SENHOR pe.
Ha'e ramo oĵeraa jepe ojexavaia gui.
- 20 Oayvu ombou vy omonguerapa,
oĵeraa jepe omanomba 'rãgue gui.
- 21 Ha'e kuery toĵerovy'a avi SENHOR porayvua re,
avakue ra'y kuery pe mba'emo porã oĵapo rire.
- 22 Ixupe tome'ẽ mba'emo oĵerovy'a vy.
Ovy'aa rupi toikuaa ukapa oĵapo va'ekue.
- 23 Ha'e gui amongue ma kanoã guaxu ojou vy ye'ẽ rupi oĵuata 'rã,
mba'emo vendea kuery yy tuvixa va'e rupi oo va'e.
- 24 Ha'e va'e kuery oĵuataa rupi oexa SENHOR rembiapo,
mba'emo porã ete yy typyvea rupi oĵapo ramo.
- 25 Mba'eta ha'e iĵayvu vy oĵapo yvytu vaikue oipeju,
ha'e yai opu'ã-pu'ã aguã rami.
- 26 Ha'e ramo yvate peve oĵe'oi,
ha'e gui yai oĵuejy ju iguy katy peve.
Ha'e rami ete ojexavai ramo inhe'ẽ ikangy ma ovy.
- 27 Oĵuataa rupi ho'a rai-rai'i okuapy oka'u va'e rami.
Ha'e rami vy ndoikuaavei rei ma.
- 28 Ha'e gui ojexavaia py oĵapukai SENHOR pe.
Ha'e ramo oĵeraa jepe ojexavaia gui.
- 29 Omombytu'u yvytu vaikue,
yai guive omombytu'upa.
- 30 Ha'e ramo ovy'apa ju opytu'upa ramo.
Ha'e rami oĵeraa oĵaaty py ovaẽxeague peve.
- 31 Toĵerovy'a SENHOR porayvua re,
avakue ra'y kuery pe mba'emo porã oĵapo rire.
- 32 Tomboete avi heta va'e kuery onhemboatya py,
toĵerovy'a yvatekueve nhomongetaa py.
- 33 Ha'e oĵapo yakã ikuai va'e tupa aguã rami,
ha'e rã yvu ma ipiru reia meme opyta aguã rami.
- 34 Yvy porã va'ekue ma oĵapo juky re'ẽ rive opyta aguã rami,
ha'e pygua kuery heko vai rei ramo.
- 35 Oĵapo tekoa e'ỹa va'ekue yupa ju opyta aguã rami,
ha'e yvy piru rei va'ekue ma yvu oĩ aguã rami.
- 36 Ha'e py omboekoa okaruxe rei va'ekue.
Ha'e ramo oĵapo okuapy peteĩ tetã ikuai aguã.

- 37 Mba'etyrã mba'emo omoaĩ, uva guive onhotỹ.
Ha'e vy heta ojou omono'õ va'erã.
- 38 SENHOR omoingo porã heta ete oje'oivya agua rami,
hymba kuery vaka ndoatai guive.
- 39 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojavyky reia ramo iporiaupa ha'e ndaetavei,
ojexavai ha'e ikuai axy vy.
- 40 SENHOR ojapo huvixa kuery nomboeteavei agua rami,
ojapo avi oguata rei agua rami tape oia rupi e'ỹ.
- 41 Ha'e rã iporiaukue'i ma ogueraa jepe 'rã
ojexavai reia gui yvatea py oĩ porã agua,
hoo pygua kuery voi omboetave vexa'i rami.
- 42 Ha'e nunga heko porã va'e oexa vy ovy'a 'rã.
Ha'e rã heko vai va'e ha'e javi ma omboty 'rã ojuru.
- 43 Hi'arandu va'e ma toikuaa pota ha'e nunga re,
toikuaa pota SENHOR nhomboaxya re.

108

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 57.7-11; Salmo 60.5-12

- 1 Xeruate, xekuraxõ oĩ atã ma.
Aporaei vy roguerovy'a 'rã xenhe'ẽ ha'e javi py.
- 2 Mbaraka ha'e mba'epu ixã reta va'e, pevy ke.
Xee ambovy 'rã kô'ẽ ju.
- 3 SENHOR, roguerovy'a 'rã vvy regua kuery mbyte,
ndevy aporaei 'rã ha'e javi regua mbyte.
- 4 Mba'eta renhomboaxya oo 'rã yva peve,
ha'e ndereko porãa ma arai rovai peve 'rã oo.
- 5 Xeruate, enhembovyate yva áry rupi,
ha'e vvy jave re tojekuaa nerexakãa,
- 6 ore nerembiaiyvu kuery roo jepe agua.
Orereraa jepe ke reiporu kuaa regua py, ha'e orembovai.
- 7 Nhanderuate ijayvu oky'a e'ỹa rupi:
"Xepo'akaa rupi vy amboja'o 'rã Siquém vvy,
aa'ã 'rã Sucote regua vvyugua guive.*"
- 8 Gileade ha'e Manassés vvy ma xemba'e meme itui.
Efraim vvy ma xengora ratã.
Judá ma xepo pygua.
- 9 Ha'e rã Moabe vvy ma hy'a ajejoiaty itui,
Edom vvy áry ma amombo 'rã xepy regua,†
ha'e Filístia pygua kuery re xepo'aka vvy avy'a nhendu 'rã."
- 10 Mava'e nda'u xereraa 'rã tetã ikorapa va'ea py?
Mava'e nda'u xereraa 'rã Edom vvy re?
- 11 Mba'eta Oreruate, ndee orereja rive va'ekue.
Oreruate, ndereovei ma orexondaro kuery reve!
- 12 Orereraa jepe nho ke rojexavaia gui,
mba'eta avakue orereraa jepea ma mba'everã ndovarei.
- 13 Nhanderuate re vy ae 'rã nhandepo'aka,
mba'eta ha'e opyrõ 'rã nhanderovaigua kuery re.

* **108:7** Apy ma ijayvu joyvy oipe'a va'ekue ojeupegua kuery pe omboja'o agua re. † **108:9** Ha'e jave py ma joyvy ojogua vy hi'áry omombo 'rã opy regua, oikuaa uka agua ija oikoa.

Ngovaigua kuery ombopagaa aguã re ojerurea ague
 Jogueroporaie va'e pe mboraieirã Davi ombopara va'ekue.

109

- 1 Xeruete rogueroporaie va'e, ekyrirĩ eme ke!
- 2 Mba'eta xerovai ijapu va'e kuery ma nhombotavya rupi ijayvu, oapekũ ijapu va'e py ijayvu okuapy xere.
- 3 Ha'e kuery xembojere rei vy xerayvu e'ÿa rupi ijayvu, mba'e re'ÿ opu'ã okuapy xere.
- 4 Xee ayvuague repy ma xevy ivai okuapyã oĩ.
Ha'e rã xee ma ajerure ainy.
- 5 Ajapo porãague repy ome'ẽ mba'emo vai, ayvuague repy ma xere ija'e e'ÿa oĩ.
- 6 Hovai guarã emoĩ peteĩ heko vai va'e.
Oipõru kuaa regua re topu'ã hekokue mombe'uarã.
- 7 Ha'e gui ma omboayvua py tombopagaa.
Ojerureague tojekuaa teko vai rami.
- 8 Hekove topa voi,
ha'e gui ojapo aguã va'ekue amboae ju tojapo.*
- 9 Ta'y kuery ma tyre'ÿ meme ta'ikuai,
ha'e rã ta'yxy ma imeve'ÿ va'e toiko.
- 10 Ta'y kuery ma hoo e'ÿ va'e ta'ikuai
mba'emo re ojerurea rupi.
Tomoẽmbaa hoo ombovaipaa va'ekue gui.
- 11 Mba'emo oguereko va'ekue toipe'apaa oreveague re,
amboae yvy guigua tojopy omba'epoague repy.
- 12 Avave rei tomboaxy eme,
neĩ ta'ykue re voi avave rei topena eme.
- 13 Ta'ikuai eme hamymino kuery,
ha'e kuery ikuai aguã 'rãgue ta'ima'endu'aa eme hery re.
- 14 SENHOR ta'ima'endu'a riae tuu kuery ojejavayague re,
tombogue eme ixu ojejavayague.
- 15 Ha'e nunga tojekuaa riae SENHOR renonde,
ha'e kuery re ta'ima'endu'aave eme yvy re.
- 16 Mba'eta ojee nomoĩ rire nhomboaxya.
Ha'e rami 'rãgue py oakykue monha ojexavai va'e ha'e iporiaukue'i,
ipy'a vaia rupi ikuai va'e guive,
manoa pe omboaxa aguã.
- 17 Joe ijayvu vaia rupi anho oiko rire hexe ae ju ha'e nungakue tojeapa.
Ndajogueroayvu porãxei rire togueroayvu porãa eme.
- 18 Ojee ayvu vai ao puku rami omoĩ rire
toike ipy'apy katy yy rami,
ikãgue peve too azeite rami.
- 19 Hexe toĩ oao onheovãa rami,
ha'e ku'akuaa omoĩ va'ety rami.
- 20 Ha'e rami ae SENHOR tombopaga xerovaigua kuery,
xerekove re ijayvu vai va'e.
- 21 Ha'e rã ndee SENHOR Xeruete, enhemoĩ xerepyarã nderery remboete ukua
rupi vy.

* **109:8** Kova'e ayvu rupi ma Judas rekokue re ijayvu (Atos 1.20).

- Xereraa jepe ke, ndeporayvua tuvixa ramo.
 22 Mba'eta xee ma ajexavai, iporiaukue'i aiko.
 Xepy'apy rupi ma xeaiã anho aendu.
 23 Xerekove opa ovy kuaray ojero'a ovyã rami.
 Mombyry omombo pyre aiko tuku karu rami.
 24 Akaru e'y re riaa aiko ramo
 xerenapy'ã ikangypa ma,
 xeangai gui xero'o voi ipiru ma ovy.
 25 Ha'e kuery pe rã ojou vaipy aiko.
 Xerexa vy oakã ombovava-vava 'rã.†
 26 SENHOR Xeruete, xepytyvõ ke!
 Xereraa jepe ke xemboaxya rupi,
 27 ha'e kuery oikuaa aguã ndepo gui ae xereraa jeparã oua,
 ndee SENHOR rejapo rire.
 28 Ha'e kuery joe ijayvu vai va'e.
 Ha'e rã ndee ma rejogueroayvu porã va'e.
 Tove xere opu'ã va'e kuery nda'evei nho ta'ikuai.
 Ha'e rã nerembiguai ma tovy'a.
 29 Xerovaigua kuery re toĩ oxĩmbaa.
 Oxĩmbaa tojao'ipa ao puku py rami.
 30 Xejuru py arovy'a ete 'rã SENHOR.
 Roguero poraei 'rã heta va'e kuery mbyte,
 31 mba'eta iporiaukue'i ikuaiã katy onhemoĩ ramo,
 ojukaxe va'e kuery gui ogueraa jepe aguã.

Messias ipo'akaa ha'e sacerdote oikoa re ijayvua
 Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

110

- 1 SENHOR aipoe'i xeruvixa pe:
 “Eguapy ke aiporu kuaa regua re,
 nderovaigua kuery ndepy guýry amoĩ peve”, he'i.*
 2 Sião tetã gui SENHOR omboaxa 'rã po pygua ndepo'aka aguã.
 Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Ndepo'aka ke nderovaigua kuery re”, he'i rã.
 3 Ha'e gui ma ndepo'akaa ára
 ndevygua kuery ojexa ukapa 'rã ndere ouxea'i rami.
 Ndevygua kunumigue ma iký'a e'y va'e py onhemonde reve 'rã ikuai,
 aje'ive'i yxapy ojekuaa va'e rami.
 4 SENHOR ouraague ndoguerovai 'rã:
 “Ndee ma sacerdote rei raka'e rã peve guarã,
 Melquisedeque reko rami ndereko va'e vy”, he'i rire.*
 5 Senhor reiporu kuaa regua re oĩ va'e ma
 ipoxya ára omou'ũmba 'rã huvixave kuery.
 6 Ombopaga 'rã vvy regua kuery,
 omonyẽ 'rã te'ogue anho.
 Nhoakã omou'ũmba 'rã vvy jave re.

† 109:25 Kova'e ayvu rupi ijayvu Jesus kuruxu re oĩ javegua re (Mateus 27.39-40). * 110:1 Apy
 “Xeruvixa” he'ia ma Cristo re ae ijayvu vy. Ha'e gui “Eguapy ke aiporu kuaa regua re” he'ia ma
 Nhanderuete ojee rami avi ombopo'aka aguã re ijayvu vy (Mateus 22.41-26; Marcos 12.36, Lucas
 20.42-42, Atos 2.32-36; 1 Coríntios 15.24-28; Efésios 1.20; Colossenses 3.1; Hebreus 1.13, 8.1, 10.11-13).

* 110:4 Hebreus 5.1-10, 7.1-28

7 Oikoa rupi yxyry oĩ va'e gui oy'u 'rã oiny,
ha'e gui oakã omopu'ã ju 'rã ovy.

111

Nhanderuete opena porãague re ijayvua

1 Aleluia!

Xepy'a ha'e javi py aroporaei 'rã SENHOR
heko porã va'e kuery ijatya py.

2 SENHOR rembiapokue ma tuvixa meme.

Oguerovy'a va'e kuery ha'e javi oikuaa pota 'rã ha'e nunga re.

3 Guembiapo ha'e javi py oexa uka guexakãa ha'e opo'akaa,
heko porãa avi oĩ 'rã raka'e rã peve.

4 Hembiaapo porã re nhanema'endu'a aguã rami ojapo.

SENHOR ma porayvu ha'e nhomboaxy va'e.

5 Omongaru 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e,
ima'endu'a riae 'rã guexeve guarã ojapo va'ekue re.

6 Ojeupegua kuery pe oexa uka 'rã opo'akaa mba'emo ojapoa py,
ijyvyrã amboae regua kuery ikuaiague ome'ẽa py.

7 Opo py ojapo va'e ma anhetê ha'e teko porã rupi meme ojapo,
nhanembo'ea voi ojeroviapy meme.

8 Ha'e nunga oĩ porã 'rã raka'e rã peve,
ojeroviapy oikoa ha'e teko porã rupi oeja rire.

9 Ojeupegua kuery pe ombou heraa jepearã,
guexeve guarã ojapo vy raka'e rã peve guarã.
Hery ma iky'a e'ỹ va'e ha'e nhomongyjea.

10 SENHOR renonde jajererokyjea rupi jaiko vy 'rãe jaupity 'arandua.

Ha'e rami ikuai va'e ha'e javi oexa uka 'rã 'arandu.*
Jaroporaeia oĩ riae 'rã raka'e rã peve!

112

Heko porã va'e oikove aguã re ijayvua

1 Aleluia!

Ovy'a ete 'rã avakue SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e,
ha'e ojapo uka va'ekue oguerovy'a va'e.

2 Ha'e va'e kuery ramymino kuery voi ipo'akapa 'rã yvy re,
heko porã va'e ramymino kuery re ima'endu'a porãa 'rã.

3 Hoo py ma opa mba'e 'rã oguereko,
heko porãa oĩ 'rã raka'e rã peve.

4 Heko porã va'e pe ma pytũ 'rãgue py ojekuaa 'rã imoexakãarã.
Porayvu, nhomboaxya ha'e teko porã rupi ikuai.

5 Nhomboaxy vy mba'emo oiporuka va'e ma ovy'a 'rã,
ha'e imboayvua py teĩ oikuaa uka 'rã heko porã va'e oikoa.

6 Ha'e kuery ndoityai 'rãe.

Ha'e kuery re raka'e rã peve 'rã ima'endu'aa.

7 Nhomondyiarã oendu teĩ nonhemondyi 'rã.

Ipy'a guaxu 'rã, SENHOR re ojerovia vy.

8 Ipy'aa oĩ atã vy ndokyjei 'rã,
oexa 'rã oipotaague hovaigua kuery re ojeupity ramo.

9 Mba'emo oguereko va'e omboja'o vy ome'ẽ 'rã iporiaukue'i pe.

* 111:10 Provérbios 9.10

Heko porãa oĩ 'rã raka'e rã peve.*
Ipo'aka ramo omboetea ha'e ima'endu'aa porã 'rã.

- 10 Ha'e nunga heko vai va'e oexa vy ivai 'rã teĩ,
haĩ jekyty rei 'rã okanhy peve.
Mba'eta heko vai va'e oipotaa ma opa 'rã.

113

SENHOR jaroporaiei aguã regua

- 1 Aleluia!
SENHOR rembiguai pendekuai va'e, peporaiei ke,
peroporaiei SENHOR rery.
- 2 Ta'ima'endu'a porãa SENHOR rery re,
aỹ ha'e raka'e rã peve!
- 3 Kuaray oëa guive oikea peve
togueroporaieia SENHOR rery!
- 4 SENHOR ma yvate ete va'e, vvy jave regua áryve,
hexakãa voi yva áryve oo.
- 5 Mava'e nda'u SENHOR Nhanderuete reve joo rami heko va'e?
Henda openaaty ma yvatea py oĩ.
- 6 Ojero'a 'rã guive oexa aguã
yva ha'e vvy re mba'emo oiko va'e.
- 7 Omopu'ã ju 'rã imo'amy vvy ku'i py omombo pyre,
yty gui oipe'a 'rã iporiaukue'i,
- 8 huvixa kuery vvyry ju omboguapy imoiny aguã,
tã, omoi 'rã ojeupegua ruvixa kuery reve guarã.
- 9 Ojapo 'rã kunha imemby e'ỹ va'ekue omemby kuery reve oiko aguã rami.
Ha'e ramo ovy'a 'rã, kyrĩgue xy oiko vvy.
Aleluia!

114

Egito vvy gui oëmba jave guare re ima'endu'aague

- 1 Israel kuery Egito vvy gui oë jave,
Jacó ramymino kuery ayvu mboae py ijayvu va'e ikuaiia gui oëmba jave
ma
- 2 Judá kuery gui Nhanderuete ojapo guenda iky'a e'ỹ va'erã,
ojapo Israel kuery ojeupe guarã ete.
- 3 Ha'e nunga ye'ë oexa vy ojava ovy,
Jordão yakã voi guakykue katy oxyry raka'e.*
- 4 Yvyty ikuai va'e opopa vexa ava rami,
vvy'ã'i voi vexã'i ra'y rami opopa okuapy.
- 5 Ye'ë, mba'e tu oĩ ha'e rami rejava aguã?
Ha'vy ndee Jordão, mba'e re tu nderakykue katy rejevvy?
- 6 Peë vvyty, mba'e re tu pepopa ri vexa ava rami?
Ha'vy peë vvy'ã, mba'e re tu vexa'i ra'y rami pepo?
- 7 Ndee vvy, eryryi ke SENHOR Jacó Ruete renonde.
- 8 Mba'eta itaty gui ojapo yy ruparã,
itaova ratã gui ojapo raka'e yvu.*

* 112:9 2 Coríntios 9.9 * 114:3 Ye'ë Pytã ojavaague ma Êxodo 14 py omombe'u, ha'e rã Jordão yakã
guakykue katy ojevvyague ma Josué 3 py. * 114:8 Êxodo 17; Números 20

115

Nhanderuete anho nhamboete aguã regua

- 1 SENHOR, ore kuery e'ÿ toremboetea, ore e'ÿ,
ha'e rami 'rãgue py nderery anho toamboetea,
renhombaxya ha'e ojeroviapy reikoa re.
- 2 Mba'e re tu amboae regua kuery joupe-upe oporandu vy
"Mamo tu oĩ ha'e kuery Ruete?" he'i 'rã okuapy?
- 3 Mba'eta Nhanderuete ma yva re oĩ,
opa mba'e ojapo oikovy ha'e ae oipotaa rami.
- 4 Ha'e rã ha'e kuery pegua tuuete ma prata e'ÿ vy ouro guigua rive,
avakue opo py ojapo va'ekue meme.*
- 5 Ijuru va'eri nda'ijayvui,
hexa va'eri ndoexai,
- 6 ijapyxa va'eri noendui,
inhapyigua va'eri noetui,
- 7 ipo va'eri mba'eve re ndopokoi,
ipy va'eri ndoguatai,
ijyryvi va'eri ha'e kuery gui neĩ peteĩ ayvu nonhendui.
- 8 Ijapoare kuery topyta ha'e nunga rami ae,
hexe ojerovia va'e kuery voi.
- 9 Ha'e gui Israel kuery ma SENHOR re ae tojerovia.
Ha'e anho ma ipytyvõa ha'e mba'emo vai jokoa oiko.
- 10 Arão ramymino kuery tojerovia SENHOR re.
Ha'e anho ma ipytyvõa ha'e mba'emo vai jokoa oiko.
- 11 SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ha'e javi tojerovia SENHOR re.
Ha'e anho ma ipytyvõa ha'e mba'emo vai jokoa oiko.
- 12 Mba'eta nhandere SENHOR ima'endu'a vy nhanemoingo porã 'rã.
omoingo porã 'rã Israel kuery,
omoingo porã 'rã Arão ramymino kuery,
- 13 omoingo porã 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e,
yvatekueve ha'e yvyigueve voi.*
- 14 SENHOR tomoive tema peiko porã aguã,
peẽ kuery ha'e penda'y kuery pe guive.
- 15 SENHOR yva ha'e yvy apoare va'e
ogueruoyvu porã va'e tapendekuai.
- 16 Yva ma SENHOR pegua oĩ.
Ha'e rã yvy ma ome'ẽ avakue ra'y kuery pe.
- 17 Omanogue ma ndogueroporaẽi 'rã SENHOR,
okyriri va'e anho ikuai py ogejy va'ekue.
- 18 Ha'e rã nhande kuery ma jarovy'a 'rã SENHOR,
aÿ guive raka'e rã peve.
Aleluia!

116

Oporai vy Nhanderuete oguerovy'aague

- 1 Xee ma ayvu SENHOR,
mba'eta ajerure ramo oendu xeayvua.
- 2 Xea katy ojero'a vy ojapyxaka rire
ixupe ajapukai 'rã aikovea ja.

* 115:4 Salmo 135.15-18 * 115:13 Apocalipse 11.18, 19.5

- 3 Manoa regua nhuã xemboty va'ekue,
jexavaia yvykua vaikue guigua xere ipo'aka va'ekue.
Ha'e ramo aiko axya ha'e ndavy'aia py ha'a karamboae.
- 4 Ha'e rami vy ajapukai SENHOR rery rupi:
“ SENHOR, eraa jepe ke xerekove!” ha'e va'ekue.
- 5 SENHOR ma porayvu ha'e heko porã va'e,
Nhanderuete ma nhanemboaxya rupi oiko va'e.
- 6 SENHOR ma hi'arandu e'y'i va'e kuery re opena porã va'e.
Ha'e rami vy ha'a ajupya py xerexa vy xereraa jepe karamboae.
- 7 Xenhe'ë, ejevy ju ke repytu'u aguã py,
mba'eta xevy SENHOR mba'emo porã ome'ë oata aguã rami e'y.
- 8 Ha'e rami vy xenhe'ë oepy amano taa gui.
Oepy xerexa xerexaya gui,
xepy guive oepy onhepyxangaa gui.
- 9 Ha'e ramo SENHOR renonde aiko 'rã
okuave va'e yvy re.
- 10 Hexe ajerovia va'eri xejeupe xeayvu vy
“Ajexavai ete rima aikovy”, ha'e va'ekue.*
- 11 Xepy'a eta rei vy
“Avakue ikuai va'e ma ijapu va'e meme”, ha'e va'ekue.
- 12 SENHOR opa mba'e py xevy ojapo porãague re
mba'e nda'u ame'ë 'rã ixupe?
- 13 Xereraa jepeague arovy'a vy aupi 'rã karo,*
ha'e SENHOR rery rupi aroporai 'rã.
- 14 SENHOR pe ajapopa 'rã anhemboayvuague
ixupegua kuery ha'e javi oexaa py.
- 15 Hepy ete va'e SENHOR oexa 'rã
ojepegua iky'a e'y va'e kuery omano rã.
- 16 SENHOR, xee ma nerembiguai ete aiko,
nerembiguai pi'a guive aiko.
Remondopa ma xejokuaague.
- 17 Ha'e ramo ndevy ame'ë 'rã roguerovy'aa,
ha'e SENHOR rery rupi aroporai 'rã.
- 18 SENHOR pe ajapopa 'rã anhemboayvuague,
ixupegua kuery ha'e javi ikuaia py,
- 19 SENHOR pegua roka
Jerusalém mbyte py ae.
Aleluia!

117

SENHOR pe ha'e javi regua oporaei aguã regua

- 1 Peë yvy regua ha'e javi, peporaei ke SENHOR pe!
Peroporaei, ha'e javi regua!*
- 2 Mba'eta SENHOR ma opa mba'e py nhanemboaxy,
ha'e ojeroviapy 'rã oiko raka'e rã peve.
Aleluia!

* **116:10** 2 Coríntios 4.13 * **116:13** Apy ijayvu judeu kuery gueko rami vy Nhanderuete pe mba'emo ome'ë aguã re. Tembi'u ha'e vinho oupi 'rã ixupe, ha'e gui oguerovy'aa rupi ho'u 'rã (Salmo 22.23-26; Levítico 7.11-16). * **117:1** Romanos 15.9-11

118

Nhandereraa jepea jarovy'a aguã regua

- 1 Perovy'a ke SENHOR, porayvu va'e ramo.
Mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ÿ.
- 2 Israel kuery aipo te'i:
"Tá, nhomboaxya opa va'erã e'ÿ."
- 3 Arão ramymino kuery aipo te'i:
"Tá, nhomboaxya opa va'erã e'ÿ."
- 4 SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ha'e javi aipo te'i:
"Tá, nhomboaxya opa va'erã e'ÿ."
- 5 Ha'e gui xee ma ajexavaia py ajapukai SENHOR pe.
Ha'e ramo SENHOR oendu vy xerepy karamboae.
- 6 Xereve SENHOR oiko ramo xee ndakyjei 'rã.
Mba'e tu avakue ojapo 'rã xere?*
- 7 SENHOR xereve oiko xepytyvõarã.
Ha'e nunga rupi aexa 'rã xere ija'e e'ÿ va'e kuery re aipotaa ojeupity ramo.
- 8 Avakue re jajerovia 'rãgue py
ha'eveve SENHOR re nhanhemi.
- 9 Huvixa kuery re jajerovia 'rãgue py
ha'eveve SENHOR re nhanhemi.
- 10 Ha'e javi regua xembojere rei okuapy,
teĩ SENHOR rery rupi amomba.
- 11 Jova-jovai gui xejokopa,
teĩ SENHOR rery rupi amomba.
- 12 Eiru rami ete xeao'i okuapy,
teĩ tata py juu okaia rami okaipa.
SENHOR rery rupi amomba.
- 13 Opoxya rupi xemoanha ratã heravy xereity aguã,
teĩ SENHOR xepytyvõ.
- 14 SENHOR ma xemombaraetee oiko, aroporaei va'e guive,
xereraa jepe rire.*
- 15 Heko porã va'e rekoa rupi onhendu
heraa jepeare oguerovy'a va'e:
" SENHOR opo'akaa rupi ojapo mba'emo porã!
- 16 SENHOR opo oupi vy
mba'emo porã ojapo" he'i va'e.
- 17 Xee ma namanovei 'rã.
Ha'e rami 'rãgue py aikove 'rã,
SENHOR ojapo va'ekue amombe'upa aguã.
- 18 SENHOR xembopaga ete,
teĩ manoa pe naxemboaxai guive.
- 19 Peipe'a ke xevy teko porã rokẽ,
ha'e va'e rupi aike vy SENHOR aroporaei aguã.
- 20 Ha'e va'e ae ma SENHOR rokẽ,
ha'e va'e rupi heko porã va'e anho 'rã oike.
- 21 Xee rogueroporaei 'rã,
xepytyvõ vy xereraa jepe rire.
- 22 Oo apoa kuery ita omombo va'ekue ma

* 118:6 Hebreus 13.5-6 * 118:14 Êxodo 15.1-2; Isaías 12.1-2

- yvatevea py opyta iporãvea pyguarã.
 23 Ha'e nunga ma SENHOR ae ojapo,
 ha'e jaexa rã iporã ete va'e.*
 24 Kova'e ára ma SENHOR omoingo va'ekue.
 Ha'e ramo javy'a ha'e jarovy'a 'rã.
 25 SENHOR, orereraa jepe ke, rojerure!
 Oremoingo porã ke, SENHOR!
 26 Ima'endu'a porãmby toiko SENHOR rery rupi ou va'e!*
 SENHOR pegua opy peẽ kuery ha'e javi peike va'e rogueroayvu porã.
 27 SENHOR ma Nhanderuetete ha'e nhanemoexakãa.
 Ngaru oiko aguã py pembojegua mba'emo rogue py,
 altar apy peve.
 28 Ndee ma Xeruete, xee rogueroporaie 'rã.
 Ndee Xeruete, xee aikuaa uka 'rã ndeyvatea.
 29 Perovy'a ke SENHOR, porayvu va'e ramo.
 Mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.

119

Nhanderuetete guigua lei iporãa re ijayvua

- 1 Ovy'a ete 'rã iky'a e'ỹa rupi oiko va'e,
 SENHOR guigua lei rupi ae.
 2 Ovy'a ete 'rã aikuaa uka va'ekue rupi oiko va'e,
 opy'a ha'e javi py onhe'ẽ rendu va'e.
 3 Ha'e va'e kuery ma mba'emo vai rupi e'ỹ ikuai,
 Nhanderuetete guigua tape rupi anho.
 4 Rejapo uka va'e reikuaa uka
 rójapopa ete aguã.
 5 Aguataa toĩ atã
 ndeayvu reja va'ekue rupi aiko aguã.
 6 Ha'e rami vy axĩmba aguã rami e'ỹ 'rã aiko
 rejapo uka va'e ha'e javi re aikuaa pota vy.
 7 Peteĩ rami xepy'a reve roguerovy'a 'rã,
 ha'evea rami ndeayvuague aikuaa rire.
 8 Xee ma ajapo 'rã ndeayvu reja va'ekue.
 Xereja eme ke.
 9 Mba'exa vy nda'u kunumigue onhemongy'a e'ỹ re oiko 'rã?
 Ndeayvu rupi oiko ri vy tema.
 10 Xee ma xepy'a ha'e javi py roeka va'e.
 Ejapo eme rejapo uka va'ekue gui ajepe'a aguã rami.
 11 Xepy'a re amoĩ 'rã ndeayvuague
 nderovai ajejavy e'ỹ aguã.
 12 SENHOR, xee ma rogueroporaie 'rã.
 Xembo'e ke ndeayvua reja va'ekue rupi aiko aguã re.
 13 Xeayvu tema xema'endu'a vy
 reikuaa potaa rupi ndeayvuague ha'e javi re.
 14 Opa mba'e porã gui
 arovy'avẽ ndee reikuaa uka va'ekue.
 15 Anhembo'e aikovy ndee orembo'ea re,

* 118:23 Mateus 21.42, Marcos 12.10-11, Lucas 20.17, Atos 4.11; 1 Pedro 2.7
 23.37-39; Marcos 11.9; Lucas 13.35, 19.38; João 12.13

* 118:26 Mateus 21.8-9,

aikuaa pota 'rã reikoa re.

- 16 Ndeayvua reja va'ekue re xee avy'a.
Ndaxerexarai 'rã ndeayvuague re.
- 17 Ejapo porã xee nerembiguai pe,
aikove ha'e ndeayvuague rupi aiko aguã.
- 18 Eipe'a ke xerexa joko,
aexa kuaa aguã ndeguigua lei re iporã ete va'e oĩ va'e.
- 19 Ko vvy re aikoa ja hekoa e'ÿ va'e rami aiko.
Eikuaa uka e'ÿ eme ke rejapo uka va'ekue.
- 20 Xepy'a py aendu nda'evei etea,
ne'arandua rupi ndeayvuague aenduxe riae vy.
- 21 Ndee ma ojejou porã rei va'e ha'e ayvu vaipy kuery pe ndeayvu ete va'e.
Ha'e kuery ojepe'a okuapy rejapo uka va'ekue gui.
- 22 Eipe'a ke xere ijayvu reia ha'e ovy'a reia,
mba'eta xee ma reikuaa uka va'ekue rupi aiko ramo.
- 23 Xere huvixa kuery ijayvu aguã nhomboatypa teĩ
xee nerembiguai aikuaa pota aikovy ndeayvu reja va'ekue re.
- 24 Reikuaa uka va'ekue ma xembovy'a va'e.
Ha'e va'e ma xemongetaa guive.
- 25 Vvy rupi xereitya ma.
Xemoingo porã ju ke ndeayvuague rami vy.
- 26 Xerekokue amombe'upa ramo ndee xembovai.
Xembo'e ke ndeayvua reja va'ekue rupi aiko aguã.
- 27 Eikuaa uka ke renhombo'eague rami aiko aguã,
ha'e xee aikuaa pota 'rã iporã ete va'e reikuaa uka va'e re.
- 28 Xepy'a py xeporiau ndavy'avei vy.
Xemombaraete ju ke ndeayvuague rami vy.
- 29 Xepe'a ke ijapu va'e kuery rape gui.
Xemboaxy ke ndeguigua lei re oĩa rami vy.
- 30 Aiporavo tape vy'aa katygua,
amoĩ ne'arandua rupi aiko aguã.
- 31 Reikuaa uka va'ekue rupi pota aiko.
SENHOR, xeapo eme axĩmba aguã rami.
- 32 Anha 'rã avy tape rejapo uka va'ekue oĩa rupi,
xepy'a py xembovy'a rire.
- 33 SENHOR, xembo'e ke ndeayvua reja va'ekue rupi aiko aguã.
Ha'e va'e rupi aiko 'rã opa peve.
- 34 Xemo'arandu ke, ha'e ramo aiko 'rã ndeguigua lei rupi.
Xepy'a ha'e javi py 'rã ajapo.
- 35 Xererereko ke tape rejapo uka va'ekue oĩa rupi,
mba'eta ha'e va'e anho arovy'a.
- 36 Xepy'a re emoĩ reikuaa uka va'ekue rupi aiko aguã,
mba'emo ajoupave aguã rupi e'ÿ.
- 37 Xemoma'ẽ eme ovare e'ÿ va'e re.
Xembopy'a guaxu ke ndeguigua tape rupi.
- 38 Nerembiguai pe emoĩ atãve ndeayvuague,
nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e pe reme'ẽ rire.
- 39 Eipe'a ke xere ijayvu reia xemongyje va'e,
mba'eta ne'arandua anho ha'eve.
- 40 Ma'ẽ, ndee xembo'ea rami anho aikoxe va'e.
Xembopy'a guaxu ke ndereko porãa rupi.

- 41 SENHOR, exa uka xemboaxya.
Xereraa jepe guive ndeayvuague rami vy.
- 42 Ha'e ramo 'rãe ambovai kuaa xembojaru rei okuapy va'e,
ndeayvua re ajerovia vy.
- 43 Xejuru gui eipe'a eme ayvu anhetê rupigua,
mba'eta xee ma arõ aikovy ne'arandua.
- 44 Ha'e rami vy ndeguigua lei rupi aiko riae 'rã,
raka'e rã peve.
- 45 Aiko 'rã aa jepea rupi,
ndee xembo'ea rupi pota aiko vy.
- 46 Huvixave kuery renonde voi axĩ e'ỹ re
amombe'u 'rã reikuaa uka va'ekue.
- 47 Xee arovy'a 'rã rejapo uka va'ekue,
xee ayvu vy.
- 48 Rejapo uka va'ekue ayvu vy aupi 'rã xepo,
ndeayvua reja va'ekue re aikuaa pota 'rã guive.
- 49 Nema'endu'a ke xee nerembiguai pe ndeayvuague re,
mba'eta xeapo arõ aguã rami.
- 50 Ajexavaia py xembovy'a va'e ma pova'e:
ndeayvu xembopy'a guaxua.
- 51 Ojejou porã rei va'e kuery xejojai riae,
teĩ xee ndajepe'ai ndeguigua lei gui.
- 52 Xema'endu'a ymave ne'arandua rupi ndeayvuague re.
Ha'e va'e ma xembopy'a guaxu, SENHOR.
- 53 Xee aendu xeveia,
heko vai va'e ndeguigua lei rupi ve'ỹ ikuai ramo.
- 54 Mamo rã aguataa rupi oo py akea py
aroporaie aikovy ndeayvua reja va'ekue.
- 55 SENHOR, pyávy xema'endu'a 'rã nderery re.
Ha'e rami vy ndeguigua lei rupi 'rã aiko.
- 56 Pova'e ma xevy guarã oĩ va'e,
ndee xembo'ea rupi aiko aguã.
- 57 SENHOR ae xevyguia oiko.
Ha'e ramo aipoa'e: "Ajapo 'rã ndeayvuague", ha'e.
- 58 Xepy'a ha'e javi py ajerure xemboaxy aguã.
Xemboaxy ke ndeayvuague rami vy.
- 59 Xee ae aikoa re aikuaa pota vy
ajevy ju ndee reikuaa uka va'ekue rupi aiko aguã.
- 60 Anhea'ã 'rã, namboarei guive
rejapo uka va'ekue ajapo aguã.
- 61 Heko vai va'e kuery nhuã xejura
teĩ ndaxerexarai 'rã ndeguigua lei gui.
- 62 Pytũ mbyte jave teĩ apu'ã 'rã roporaie aguã,
ne'arandua rupi ndeayvuague anhetê va'e meme ramo.
- 63 Anhemoirũ 'rã nerenonde ojererokyjea rupi
ha'e rembo'eague rami ikuai va'e reve.
- 64 SENHOR, yvy jave re rexa uka ndeporayvua.
Xembo'e ke ndeayvua reja va'ekue re.
- 65 SENHOR, xee nerembiguai pe rejapo porã,
ndeayvuague rami vy.
- 66 Xembo'e ke 'arandu ha'e aikuaa aguã re,

- rejapo uka va'ekue rupi ajerovia ramo.
- 67 Ajexavai e'ÿ mbove ha'eve e'ÿa rami aiko va'ekue,
teĩ aÿ ma ajapo aikovy ndeayvua.
- 68 Ndee ma heko porã ha'e ojapo porã va'e.
Xembo'e ke ndeayvua reja va'ekue re.
- 69 Ojejou porã rei va'e kuery ma xere ijayvu rive
teĩ xepy'a ha'e javi py ajapo renhombo'eague.
- 70 Ha'e kuery ma ipy'a ratã va'e.
Ha'e rã xee ma arovy'a ndeguigua lei.
- 71 Ajexavaiague ma ojapo porã xevy,
ndeayvu reja va'ekue aikuaa nho aguã.
- 72 Mbovy e'ÿ ouro ha'e prata guigua oĩ va'e rire
xevy pe ovareve 'rãgue ndejuru gui lei oẽ va'e.
- 73 Ndepo py ae xeapo ha'e xemoingo raka'e.
Xembo'e ke aikuaa aguã rejapo uka va'ekue.
- 74 Nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e xerexa vy ovy'a okuapy,
ndeayvuague re ajerovia ramo.
- 75 SENHOR, xee aikuaa porã ha'evea rami ndeayvua,
ojeroviapy reikoa rupi ae xemoingo axy va'ekue.
- 76 Tou ha'vy ndeporayvua xembopy'a guaxu aguã,
xee nerembiguai pe ndeayvuague rami vy.
- 77 Xere embou xemboaxya aikove aguã,
mba'eta ndeguigua lei re xee avy'a.
- 78 Ojejou porã rei va'e kuery toxĩmba, mba'e py e'ÿ xembojexavai rire.
Ha'e rã xee ma aikuaa pota 'rã ndee xembo'ea re.
- 79 Nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e toupã xeirũrã,
reikuaa uka va'ekue oikuaa va'e guive.
- 80 Xepy'a py tajapopa ndeayvu reja va'ekue,
axĩmba e'ÿ aguã.
- 81 Ndee xereraa jepe aguã arõ vy xenhe'ẽ ikangy.
Ha'e rami teĩ arõ tema ndeayvuague.
- 82 Xerexa ikane'õmba ma ndeayvuague arõ rã.
"Raka'e 'rã tu xembopy'a guaxu?" ha'e.
- 83 Tata áry hyru ipirekue guigua omoĩ mbyre ipirupaa ramigua aiko,*
teĩ ndaxerexarai ndeayvu reja va'ekue gui.
- 84 Mbovy ára teri 'rã nda'u xee nerembiguai aikove?
Raka'e nda'u xerepy 'rã xerakykue monhaa kuery gui?
- 85 Ojejou porã rei va'e kuery ndeguigua lei rupi e'ÿ ikuai va'e ma
yvykua ojo'o okuapy xembo'a aguã.
- 86 Rejapo uka va'ekue ma anhetẽ va'e meme.
Xerepy ke mba'e py e'ÿ xerakykue monhaa kuery gui.
- 87 Ha'e kuery xemomba rai'i ma ko vvy re.
Ha'e rami teĩ xee ndajepe'ai 'rã renhombo'ea gui.
- 88 Xembopy'a guaxu ke xemboaxya rupi vy,
ha'e rã ajapo 'rã ayvu ndejuru gui oẽ va'e.
- 89 SENHOR, yva re ndeayvuague oĩ atã 'rã
raka'e rã peve guarã.
- 90 Ojeroviapy riae 'rã reiko raka'e rã peve guarã.
Yvy renhono rire ha'ekue py ae oĩ.

* 119:83 Ha'e va'e jave py vinho ryrurã ojapo 'rã vexa'i e'ÿ vy kavara pirekue gui. Hataxĩa py omoĩa ramo ipiru ha'e ivaikueve 'rã ovy.

- 91 Ndeayvuague rami vy opa mba'e oĩmba porã aỹ peve,
mba'eta ndevyguá meme ikuai.
- 92 Ndeguigua lei re'ỹ avy'a va'e rire
yma ma amano 'rãgue aiko axy vaipa vy.
- 93 Xee ma ndaxerexarai 'rã renhombo'eague re,
ha'e va'e rupi xemoingove rire.
- 94 Xereraa jepe ke ndevyguá aiko ramo,
mba'eta aeka renhombo'eague.
- 95 Heko vai va'e kuery xerarõ okuapy xemokanhy aguã,
ha'e rã xee ma aikuaa pota 'rã reikuaa uka va'ekue re.
- 96 Xee aexa rã iporãgue ikuai va'e ha'e javi opa va'erã.
Ha'e rã rejapo uka va'ekue ma opa va'erã e'ỹ.
- 97 Xee ma ayvu ete ndeguigua lei!
Ára pukukue re hexe anho aikuaa pota.
- 98 Rejapo uka va'ekue ojapo xerovaigua kuery gui xe'aranduve aguã rami,
xepy'a re amoĩ riae ramo.
- 99 Xembo'ea kuery ha'e javi gui xee aendu kuaave,
reikuaa uka va'ekue re aikuaa potaa rupi vy.
- 100 Tujakue gui voi xe'aranduve,
renhombo'eague rami aiko vy.
- 101 Tape vai ha'e javi gui xee ajep'e'a,
ndeayvuague re aikuaa pota aguã.
- 102 Ha'e rã ndeayvuague gui ma xee ndajep'e'ai 'rã,
ndee xerekombo'e ramo.
- 103 Ndeayvu aa'anga rã he'ẽ va'e ramigua,
ei gui he'ẽve xejuru pe.
- 104 Renhombo'eague rupi vy xe'arandu 'rã.
Ha'e rã tape anhetẽ e'ỹ va'e ma ajeguarua meme.
- 105 Ndeayvu ma tataendy oĩ aguata aguã,
aikoa rupi omoexakã va'e.
- 106 Aura karamboae, ha'e auraague amoĩ atã guive,
ha'evea rami ndeayvuague rupi aiko aguã.
- 107 Xee ma aiko axy vaipa ma.
SENHOR, xemoingove ke ndeayvuague rami vy.
- 108 SENHOR, ejopy ke ame'ẽxea'i py xeyvu ame'ẽ va'e,
ha'e xembo'e ndeayvuague re.
- 109 Xejukaxea kuerya rupi riae aiko,
teĩ ndeguigua lei gui ndaxerexarai 'rã.
- 110 Heko vai va'e kuery ma nhuã omoĩ xerovai,
teĩ xee ndajep'e'ai 'rã renhombo'ea gui.
- 111 Reikuaa uka va'ekue ma raka'e rã peve guarã amoĩ xejee,
mba'eta xepy'a py arovy'a.
- 112 Xepy'a re amoĩ ndeayvu reja va'ekue rupi aiko aguã,
raka'e rã ha'e opa peve.
- 113 Mokoĩ rupi rei ijayvu va'e ma xee ajou vai.
Ha'e rã ndeguigua lei ma arovy'a.
- 114 Ndee ma anhemiaty ha'e mba'emo vai jokoa reiko.
Ndeayvua re ae ajerovia.
- 115 Mba'emo vai rupi pendekuai va'e, pejepe'a ke xea gui.
Xee ma ajapoxe Xeruetee ojapo uka va'e.
- 116 Xepytyvõ ke ndeayvuague rami vy, aikove aguã.

- Emoingo e'ÿ eme arõ va'e, axĩmba e'ÿ aguã.
- 117 Xemombaraete ramo 'rãe aa jepe,
ha'e ndeayvu reja va'ekue rupi aiko.
- 118 Rejou vai ndeayvuague gui ojepe'a va'e,
mba'eta apu py ae ha'e kuery nhombotavypa 'rã.
- 119 Yty rami rive remombo 'rã heko vai va'e vvy jave re ikuai va'e.
Ha'e nunga rupi xee arovy'a reikuaa uka va'ekue.
- 120 Nerenonde ajereroxyje vy xero'o pirĩmba,
ndeayvua re ae ajereroxyje.
- 121 Xee ma anhetẽ ha'e teko porã rupi ajoguereko va'e.
Xemboaxa eme ke xerovaigua kuery po py.
- 122 Xee nerembiguai xerepy ke aiko porãve ju aguã.
Xembojexavai uka eme ojejou porã rei va'e kuery pe.
- 123 Xerexa ikane'õmba ma xereraa jepearã arõ riaa vy,
ndereko porãa rupi ndeayvuague ojeupity aguã guive.
- 124 Ereko nerembiguai remboaxya rupi.
Xembo'e ke ndeayvu reja va'ekue re.
- 125 Xee ma nerembiguai aiko.
Xemo'arandu ke reikuaa uka va'ekue aikuaa aguã.
- 126 SENHOR, ovaẽ ma reikuaa pota aguã ára,
mba'eta ndeguigua lei rupi nda'ikuaiai ramo.
- 127 Xee ma ouro gui arovy'ave rejapo uka va'ekue,
ouro oiky'a'o pyre gui voi.
- 128 Ha'e nunga rupi renhomb'o'egue pe "Anhetẽ va'e meme" ha'e.
Ha'e rã ijapu va'e kuery reko ma ajou vai.
- 129 Reikuaa uka va'ekue ma iporã ete.
Ha'e va'e rupi aiko xepy'a ha'e javi py.
- 130 Ndeayvu reikuaa uka ramo omoexakã vy
omo'arandu 'rã hi'arandu e'ÿ'i va'ekue.
- 131 Xejuru aipe'a vy xepytuẽ atã,
rejapo uka va'ekue aikuaa porãvexe vy.
- 132 Eju ju xea py, ha'e xemboaxy,
nderery oayvu va'e kuery pe rejapoaty rami vy.
- 133 Emoĩ atã ke ndeayvuague rupi aikoa.
Ha'e rã teko vai va'e guive rã ta'ipo'aka eme xere.
- 134 Xerepy ke avakue xemoingo axy reia gui,
ha'e ramo aiko 'rã renhomb'o'egue rami.
- 135 Xee nerembiguai áry taexakã nderova,
ha'e xembo'e ndeayvu re.
- 136 Xerexay ma yakã rami oxyry,
ndeguigua lei rupi e'ÿ avakue ikuai rã aexa vy.
- 137 SENHOR, ndee ma ndereko porã va'e,
ndeayvua guive anhetẽ va'e meme.*
- 138 Reikuaa uka va'ekue ma anhetẽ rupi reja,
ojeroviapy guive.
- 139 Ndeayvu gui xerovaigua kuery hexaraipa rã aexa vy
nda'evei etea aendu va'e xemomba ra'i.
- 140 Ndeayvua ma iky'a e'ÿ ete va'e.
Ha'e nunga rupi xee nerembiguai arovy'a.

* 119:137 Apocalipse 16.5-7, 19.2

- 141 Xee ma yvyĩ'i va'e, oayvupy e'ỹ aiko va'eri
ndaxerexarai renhombó'eague re.
- 142 Ndeguigua teko porã ma opa va'erã e'ỹ,
ndeguigua lei ma anhetẽ va'e meme.
- 143 Xe'áry jexavai ha'e ndavy'ai etea ou teĩ
rejapo uka va'ekue ma xembovy'a kuerei.
- 144 Reikuaa uka va'ekue ma ha'evea ramigua meme raka'e rã peve guarã.
Xemo'arandu ke ha'e va'e rupi, ha'e ramo aikove 'rã.
- 145 Xepy'a ha'e javi py xee ajapukai ndevy.
SENHOR, xembóvai ke, ha'e ramo ajapo 'rã ndeayvu reja va'ekue.
- 146 Ndevy ajapukai. Xereraa jepe ke,
ha'e ramo aiko 'rã reikuaa uka va'ekue rupi.
- 147 Ko'ẽ e'ỹ mbove'i ajapukai,
ndeayvua arõ ajerovia reve.
- 148 Pytũ mbukukue re xerexa ndokei,
ndeayvuague re aikuaa pota aguã.
- 149 SENHOR, ndeporayvua rupi endu ke xeayvua.
Ndeayvuague rami vy xemoingove.
- 150 Teko vai rupi ikuai va'e ovaẽ rai'i ma xea py.
Ha'e kuery ma ndeguigua lei gui ojepe'a va'e.
- 151 SENHOR, mombyry e'ỹ ndee reiko,
rejapo uka va'ekue ma anhetẽ va'e meme.
- 152 Yma ma aikuaa ndeayvuague
raka'e rã peve guarã reja va'ekue.
- 153 Eikuaa pota ke aiko axya re, xereraa jepe guive,
mba'eta xee ma ndeguigua lei gui ndaxerexarai 'rã.
- 154 Xerepy ke, ha'e xereraa jepe.
Ndeayvuague rami vy xemoingove.
- 155 Heko vai va'e kuery ma oo jepe aguã gui mombyry ikuai,
ndeayvu reja va'ekue ndoikuaaxei vy.
- 156 SENHOR, opa mba'e py ndee oremboaxy 'rã!
Ndeayvuague rami vy xemoingove.
- 157 Heta ete ikuai xerovaigua kuery xerakykue monha va'e,
teĩ xee ndajepe'ai 'rã reikuaa uka va'ekue gui.
- 158 Ojerovia e'ỹ va'e kuery aexa vy aendu ndajou porãia,
ndeayvuague rami e'ỹ ikuai rã.
- 159 Eikuaa pota ke renhombó'eague arovy'aa re.
SENHOR, ndeporayvua rupi xemoingove.
- 160 Ndeayvua ma jypy guive anhetẽ va'e meme.
Ha'evea rami ndeayvuague raka'e rã peve guarã.
- 161 Huvixa kuery mba'e py e'ỹ xemoingo axy
teĩ xepy'a py ajereroxyjea va'e ma ndeayvu ae.
- 162 Mba'emo rejapo aguã re ndeayvuague aendu vy avy'a,
amongue ojou reta va'e rami.
- 163 Xee ma ajeguaru apu gui, ajou vai ete guive.
Ha'e rã ndeguigua lei ma arovy'a.
- 164 Ára nhavõ sete-kue kuerei 'rã rogueroporai,
ndeayvuague ha'evea ramigua meme ramo.
- 165 Ndeguigua lei ogueroxy'a va'e ma ovy'a ete 'rã,
ndoikoi 'rã guive ha'e kuery reityarã.
- 166 SENHOR, arõ aikovy ndee xereraa jepe aguã,

rejapo uka va'ekue ajapo reve.

- 167 Xepy'a py aiko reikuaa uka va'ekue rupi,
arovy'a ete vy.
- 168 Renhombo'eague ha'e reikuaa uka va'ekue rupi aiko,
mba'eta nerenonde ojekuaa aikoa ha'e javi.
- 169 SENHOR, ajapukaia tovaê ndea peve.
Xemo'arandu ke ndeayvuaguê rami vy.
- 170 Nerenonde py tovaê ajerurea.
Xereraa jepe ke ndeayvuague rami vy.
- 171 Xejuru tandereroporaie,
mba'eta xembo'e ndeayvu reja va'ekue re.
- 172 Xeayvu py tarovy'a ndeguigua lei,
mba'eta rejapo uka va'ekue ha'evea ramigua meme.
- 173 Embou ndepo xerepy aguã,
renhombo'eague aiporavo rire.
- 174 SENHOR, arô ete xereraa jepe aguã.
Ndeguigua lei anho arovy'a.
- 175 Emoingove xenhe'ê rogueroporaie aguã.
Ndeayvuague taxepytyvô.
- 176 Vexa'i kanhygue rami aiko. Xereka ke,
mba'eta xee nerembiguai ndaxerexarai 'rã rejapo uka va'ekue gui.

Ijayvu rei va'e kuery rovai ojerureague

Oguataa rupi ikuai va'e oporaie aguã.

120

- 1 Ajexavaia py ajapukai SENHOR pe.
Ha'e ramo oendu xeayvu.
- 2 SENHOR, xereraa jepe ke apu rupi ijayvu va'e gui,
nhombotavypaa rupi ijayvu va'e kuery gui.
- 3 Nhombotavypaa rupi ndeayvu va'e,
mba'e 'rã tu ndereko rekovia ome'êa,
mba'e 'rã tu ndevy guarã omboua?
- 4 Nembopagaa 'rã ipy'a guaxuve va'e ru'y hakua va'e py,
tapyi hexakã va'e zimbroy guigua py guive.
- 5 Xevy pe nda'evei ete yvy mboae regua Meseque,
Quedar pygua kuery rekoa rupi aikoa.
- 6 Yma ete ma ha'e py aiko,
peteĩ rami nda'ikuaixei va'e kuery mbyte.
- 7 Xee ma peteĩ rami orekuai aguã re xeayvu teĩ
ha'e kuery ma joe opu'ã aguã re anho onhea'ã okuapy.

Nhandere Nhanderuite onhangarekoa re ijayvua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaie aguã.

121

- 1 Yvyty katy ama'ê.
Magui nda'u ou 'rã xerepyarã?
- 2 SENHOR yva ha'e yvy apoare va'e gui ae
ou xerepyarã.
- 3 Ha'e ma nandereity ukai 'rã.
Nerarõa rupi ndoke oinyi 'rã.
- 4 Israel kuery rarõa ma oke va'erã e'ÿ,

ndojaparai 'rã guive.

⁵ SENHOR ae opena porã 'rã ndere.

Nemo'ãarã SENHOR oĩ reiporu kuaa regua re.

⁶ Ha'e ramo ara py kuaray nandeapo vai 'rã,
pyávy teĩ jaxy voi nandeapo vai 'rã.

⁷ SENHOR ndereraa jepe 'rã opa mba'e vai gui.
Nderekovea re opena porã 'rã.

⁸ Reẽ ha'e reike ju ramo SENHOR onhangareko 'rã ndere
aỹ guive raka'e rã peve.

Jerusalém tetã oĩ porã aguã re ojerurea

Oguataa rupi ikuai va'e oporaẽi aguã Davi ombopara va'ekue.

122

¹ Xevy pe “Jaje'oi ke SENHOR pegua oo py”
'ea rã aendu vy avy'a ete.

² Ndee Jerusalém tetã,
orepy ovaẽ ma nerokẽ py.

³ Jerusalém ma tetã peteĩ henda'i py ojapo pyre.

⁴ Ha'e katy oje'oi 'rã SENHOR pegua kuery ha'e javi regua,
SENHOR rery oguerovy'a aguã
Israel kuery oje'oi aguã va'e.

⁵ Ha'e py ma ikuai ha'evea rami oikuaa pota va'e renda,
Davi ramymino kuery openaaty ikuai.

⁶ Pejerure ke Jerusalém oĩ porã aguã.
Ndererovy'a va'e kuery ta'ikuai porã avi.

⁷ Ndekora mbyte ikuai va'e ta'ikuai porã,
huvixave ro pygua kuery voi topytu'u porã.

⁸ Xeryvy kuery, xeirũ kuery re ama'ẽ vy
Jerusalém tetã re ajerure:
“Toĩ ha'e py ikuai porã aguã”, ha'e.

⁹ SENHOR Nhanderuetẽ pegua oo re ama'ẽ vy
anhea'ã 'rã aikovy oĩ porã aguã.

Nhanderuetẽ oipytyvõ aguã ojerureague

Oguataa rupi ikuai va'e oporaẽi aguã.

123

¹ Xee ama'ẽ ne'amba re reiko va'ea katy.

² Tembiguai herekoa po gui mba'emo oarõ va'e,
tembiguai kunha mba'e herekoa po re oma'ẽ va'e rami
ore kuery voi roma'ẽ ndea katy
oremboaxy peve, SENHOR Oreruetẽ.

³ SENHOR, endu ke oremboaxya, oremboaxy ke,
mba'eta orere ija'e e'ỹ va'e anho ikuai.

⁴ Orenhe'ẽ py roendu ha'e kuery ae oipotaa rami orembojaru reia anho,
ojejou porã rei va'e kuery orere nda'ija'eia roendu.

Nhanderuetẽ nhanderepya ha'e nhandereraa jepea re ijayvua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaẽi aguã Davi ombopara va'ekue.

124

¹ SENHOR e'ỹ nhandea katy oiko va'e rire —

Israel kuery aipo te'i –

- ² Nhandere avakue opu'ã ramo
 SENHOR e'ÿ nhandea katy oiko va'e rire
- ³ ha'e kuery jaikove reve nhanemokõmba 'rãgue,
 nhandevy ipoxypa vy.
- ⁴ Nhande'áry yy ou 'rãgue,
 ty guaxu vy oaxa 'rãgue nhanderekove áry,
- ⁵ yy oxyry atã va'e
 oaxa 'rãgue nhanderekove áry.
- ⁶ Ta'ima'endu'a porãa SENHOR re,
 ha'e kuery pe nanhanemondoro ukai rire haĩ py.
- ⁷ Ha'e rami rã nhanenhe'ë oo jepe
 guyra mbo'aa nhuã gui oo jepea rami.
 Nhuã omondo ramo jaa jepe.
- ⁸ SENHOR yva ha'e yvy apoare rery rupi
 jajapukai ramo ou nhanepytyvõarã.

Jajeroviaa re nhaĩ atã aguã regua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

125

- ¹ SENHOR re ojerovia va'e ma Sião vvyty rami ikuai.
 Ha'e va'e ma nomyĩ 'rã, oĩ atã 'rã raka'e rã peve guarã.
- ² Jerusalém tetã vvyry rupi vvyty ikuai va'e rami
 SENHOR opena 'rã ojeuegua kuery vvyry,
 aÿ guive raka'e rã peve.
- ³ Heko porã va'e kuery re
 heko vai va'e nda'ipo'aka riaei 'rã,
 heko porã va'e opo py ojapo vai e'ÿ aguã.
- ⁴ SENHOR, emoingo porã ke heko porã va'e,
 anhetê rupi ipy'a va'e kuery.
- ⁵ Ha'e rã tape karê rupi opia va'e ma
 SENHOR ombopaga 'rã heko vai va'e kuery reve.
 Israel kuery re toĩ ikuai porã aguã.

Ojae'o va'e ombopy'a porãa jevy aguã regua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

126

- ¹ SENHOR Sião tetã py nhanemoingo porã ju ramo
 oexa ra'u va'e rami nhandekuai va'ekue.
- ² Ha'e jave py nhanderory,
 javy'aa rupi nhandeayvu guive.
 Ha'e ramo amboae regua kuery joupe-upe aipoe'i:
 "Ha'e kuery pe SENHOR ojapo porã ete", he'i okuapy.
- ³ Anhetê SENHOR nhanemoingo porã va'ekue.
 Ha'e nunga rupi ae javy'a.
- ⁴ SENHOR, peteigue ju ke oremonoingo porã,
 Neguebe rupi yy oxyry va'e rami.
- ⁵ Hexay reve mba'emo ra'yigue onhotỹ va'ekue ma
 ovy'a reve ju 'rã omono'õ.
- ⁶ Ojae'o reve onhotỹ ovy va'ekue ma

ovy'a vaipa reve 'rã ojevvy ovvy,
mba'emoaju jokuua ogueru vy.

Nhanderuete gui iporã va'e ha'e javi oua re ijavyua
Oguataa rupi ikuai va'e Salomão ombopara va'ekue.

127

- 1 SENHOR ae oorã ojapo e'ÿ ramo
ijapoa kuery omba'eapoa mba'everã ndovarei 'rã.
Tetã re SENHOR nonhangarekoi ri ramo
harõa kuery onhangarekoa mba'everã ndovarei 'rã.
- 2 Nda'eve ranhei ko'ë e'ÿ mbove nhapu'ãa,
ndajake voia, neĩ jajexavaia rupi mbojape jajoua.
Mba'eta hembiaiyvu kuery okepa okuapy reve voi
ha'e kuery pe ome'ë 'rã mba'emo.
- 3 Nhanderay kuery ma SENHOR ome'ë va'ekue meme,
guyru'i gui oiko'i va'e ma nhandevy guarã ome'ë.
- 4 Nhanekunumi jave nhanderay kuery jareko va'e ma
opo py xondaro hu'y oguereko va'e rami.
- 5 Ovy'a ete 'rã avakue hyru py oguereko reta va'e.
Tetã rokë py ngovaigua kuery reve jogueroayvu
teĩ nda'ipo'aka e'ÿi 'rã.

Nhanderuete renonde jajererokyjea rupi vy javy'a aguã regua
Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

128

- 1 Ovy'a ete 'rã SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e,
ixuguigua tape rupi ikuai vy.
- 2 Remba'eapoa rupi rejou 'rã re'u va'erã.
Revy'a ete 'rã, ha'e opa mba'e oiko porã 'rã ndevy.
- 3 Ndero py ma ndera'yxy uva hi'a reta va'e rami 'rã oiko,
ha'e ndera'y kuery ma oliveira rembypy pyau'i rami meme 'rã ikuai
mesa yvÿry uguapya py.
- 4 Ha'e rami SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ma omoingo porã
'rã.
- 5 SENHOR tanemoingo porã Sião tetã gui,
reikove reve rexa aguã
Jerusalém tetã py omoingo porã rã.
- 6 Rexa 'rã neramymino kuery.
Israel kuery re toĩ ikuai porã aguã.

Ogueraa jepeague re ima'endu'aa
Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

129

- 1 Xekunumi guive mbovykue rei e'ÿ xembojexavaia –
Israel kuery aipo te'ĩ –
- 2 Xekunumi guive xembojexavaia okuapy
teĩ xere nda'ipo'akaai.
- 3 Xekupe rupi xekaraĩmbaa ma,
yvy karaia py rami xemboperepa vy.
- 4 Ha'e rami teĩ SENHOR heko porã va'e vy
ojayapa heko vai va'e xejokuaague.

- 5 Sião tetã re opu'ã va'e ha'e javi
toxĩmba, tojavapa guive.
- 6 Oo áry mba'emo rogue henhoĩ vy
ipoty e'ỹ re ipirupa va'e rami avi tokanhymba.
- 7 Ha'e nunga mba'everã ndovarei ramo
avave rei opo py nomono'õai,
neĩ ojyva áry ndojokuaai heruvy guive.
- 8 Ha'e kuerya rupi oaxa va'e kuery aipo te'i eme:
“ SENHOR topena porã pendere!
SENHOR rery rupi ore rogueroayvu porã!” te'i eme.

Yy typyvea gui ojavukaia ague

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

130

- 1 SENHOR, yy typyve etea gui ajapukai ndevy.
- 2 SENHOR, endu ke ajapukaia!
Ndevy pe ajerurea re ejapyxaka pota ke.
- 3 SENHOR, rojejavyague re reikuaa pota va'e rire
mava'e 'rãgue tu oo jepe?
- 4 Ha'e rami avi ndere oĩ oreperdoa aguã,
nerenonde rojererokyjea rupi roiko aguã.
- 5 Xee ma arõ aikovy SENHOR,
xenhe'ẽ py arõ ijavyague rupi.
- 6 Tetã rarõa kuery ko'ẽ aguã re ojavuraa gui
xenhe'ẽ py SENHOR arõve.*
- Harõa kuery ko'ẽ aguã re ojavuraa gui
- 7 Israel kuery toarõve SENHOR.
Mba'eta SENHOR re oĩ nhomboaxy aguã,
opa mba'e gui joepy aguã guive.
- 8 Ha'e ae ma ogueraa jepe 'rã Israel kuery
heko vai ha'e javi gui.

Nhanderuete re vy japytu'u aguã regua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã Davi ombopara va'ekue.

131

- 1 SENHOR, xepy'a py xee ajejou porã rei va'e'ỹ.
Ama'ẽa py nanhemboyvatei guive,
mba'emo tuvixa va'e re nda'eveia rupi e'ỹ aiko.
Mba'eta mba'emo iporãve ete va'e ma xevy guarã e'ỹ ae.
- 2 Ha'e rami 'rãgue py akyrirĩ vy apytu'u 'rã xepy'a py.
Kyrĩ'i va'e nokambuvei va'e oxy jyva áry oĩ rive'i va'e rami ae avi
xekuraxõ voi oĩ xepy'a py.
- 3 Israel kuery, pearõ ke SENHOR,
aỹ guive raka'e rã peve.

Ymave ijavyua ague

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

* 130:6 Ha'e va'e jave py pytũ mbukukue re tetã rarõa kuery opyta 'rã ikora áry, ngovaigua kuery ovaẽ
rã oexa aguã.

132

- 1 SENHOR, nema'endu'a ke Davi re,
opa mba'e py oiko axy ramo.
- 2 SENHOR pe Davi onhemboayvu vy
Jacó 'Ipo'akapa va'e" he'ia va'e pe ijayvu raka'e po rami:
- 3 "Xee ma akeaty py ndaivevei 'rã,
tupa anheno ajupyaty py ndajeupivei 'rã,
- 4 xerexa nambotyvei 'rã ake aguã,
neĩ peteĩgue'i nanhenovei 'rã xerexa amombytu'u aguã,
- 5 SENHOR oĩ aguã ajou e'ÿa ja,
Jacó Ruete Ipo'akapa va'e oĩ atyrã", he'i.*
- 6 Nhaendu omombe'ua rã Efrata yvy re lei ryru oĩa,
ha'e ramo Jaar yvy re ae jajou.†
- 7 Ha'e gui ma jaike ke oĩaty py.
Nhambojerovia ipy renda renonde.
- 8 SENHOR, epu'ã ke, eike ejuvy repytu'u aguã py,
ndee ha'e hyru ndepo'akaa kuaa ukaa reve.
- 9 Ndevygua sacerdote kuery re toĩ teko porã,
ha'e ndevy ete ikuai va'e toporaei ovy'a vy.
- 10 Nerembiguai Davi re nema'endu'a vy
ema'ẽ e'ÿ eme nerembiporavo rova re.
- 11 Davi pe SENHOR oura ete raka'e,
oayvuague gui ndaexarai 'rã guive. Aipoe'i:
"Nderekovia peteĩ ndero'o guigua ae
amoĩ 'rã tenda repenaaty py opena oiny aguã rami.
- 12 Xapy'a rei xereve guarã ajapo va'ekue ndera'y kuery ikuai ramo,
xeayvua re ambo'eague rupi guive,
ha'e ramo ha'e kuery ra'y kuery ju 'rã oguapy
tenda repenaaty py raka'e rã peve."*
- 13 Mba'eta SENHOR oiporavo raka'e Sião tetã,
ha'e py oĩ riae aguã. Aipoe'i:
- 14 "Apy apytu'u riae 'rã raka'e rã peve,
apy ae 'rã apena ainy, aĩxea py ae.
- 15 Ha'e py anhomoiingo porã 'rã tembi'u oata aguã rami e'ÿ ajou uka vy,
iporiaukue'i pe voi ame'ẽ reta 'rã tembi'u.
- 16 Ha'e pygua sacerdote kuery ma amonhemonde 'rã ajogueraa jepea kuaa
ukaa py.
Ha'e pygua ojerovia va'e kuery ovy'a vy oporaei 'rã okuapy.
- 17 Ha'e py ajapo 'rã Davi po'akakue ojekuaa jevy aguã rami.
Xerembiporavo rekovia ambou 'rã nhomoexakãrã.‡
- 18 Hexe coroa oĩ va'e ma ipoty 'rã.
Ha'e rã hovaigua kuery re ma ambou 'rã imoxĩmbaarã."

Joegua-egua peteĩ rami ikuai re ijayvua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã Davi ombopara va'ekue.

* 132:5 Apy ma oĩ Davi ouraague Nhanderuete ayvu ryru ogueru vy hendarã py porã omoĩ aguã re (1 Crônicas 13.1-4). † 132:6 Jaar yvy Efrata regua yvy re Quiriate-Jearim tetã py ranhe Nhanderuete ayvu ryru opyta raka'e, Jerusalém py Davi ogueru ruka e'ÿ mbove (1 Crônicas 13.5-6). * 132:12 2 Samuel 7.1-17; Atos 2.30 ‡ 132:17 Kova'e ayvu rupi ijayvu 1 Reis 11.34-36, 15.4, 2 Reis 8.19 ha'e 2 Crônicas 21.7 py. Ha'e gui "Hendy va'erã" he'ia ma huvixa raka'eve rã oiko aguã re ijayvu vy, ha'e Jesus Cristo rekorã re guive (Lucas 2.30-32; João 8.12).

133

- 1 Joegua kuery peteī rami ikuaia ma
ha'eve 'rā, iporā ete guive.
- 2 Ha'e rami ikuaia ma azeite hepyve va'e
sacerdote Arão akā re onhoē ramo
hendyva re oxyry ovy vy
ijao aju'y peve ovaē va'e rami.*
- 3 Ha'e rami ikuaia ma Hermom vvyty gui yxapy ou va'e
Sião vvyty ombo'yxapypa va'e rami.†
Mba'eta ha'e py SENHOR ombou nhomoingo porāarā,
ha'e tekove raka'e rā peve guarā.

Ka'aru'i jave oporaeia aguā oenoña ague

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguā.

134

- 1 Peroporaiei ke SENHOR, hembiguai pendekuai va'e ha'e javi,
Pyávy SENHOR pegua opy rupi pemba'eapo va'e.
- 2 Henda iky'a e'ỹ va'e katy peupi ke pendepo
SENHOR peroporaiei vy.
- 3 Sião tetā gui SENHOR yva ha'e vvy apoare
tapenderoayvu porā.

135

Nhanderuete pe japoraiei aguā regua

- 1 Aleluia!
Peporaiei SENHOR rery rupi,
peroporaiei SENHOR, hembiguai pendekuai va'e,
- 2 ixupegua oo rupi pemba'eapo va'e,
Nhanderuete pegua roka rupi guive.
- 3 Peroporaiei ke SENHOR, porayvu va'e ramo.
Peporaiei hery rupi, iporā ete ramo.
- 4 Mba'eta ojeupe guarā SENHOR oiporavo Jacó,
oiporavo Ísrael kuery oguereko aguā.
- 5 Xee aikuaa ae SENHOR yvate ete va'ea,
mba'eta tuuete ikuai va'e áryve Nhanderuete oiko.
- 6 SENHOR ma oipota va'e ha'e javi ojapo va'e,
yva ha'e vvy re, ye'ē py ha'e iguýry rupi.
- 7 Arai omopu'ā 'rā heruvy vvy apy katy gui,
overa va'e voi oguereko katu 'rā oky aguā.
Yvytu ma ojapo 'rā oña gui oipeju aguā rami.
- 8 Egito vvy re ha'e ae ojukapa va'ekue ta'y kuery jypy guare,
avakue ha'e mymba kuery guive.
- 9 Ha'e py ojapo hexa pyrā ha'e nhomondyipaarā
Faraó ha'e hembiguai kuery rovai.
- 10 SENHOR ma heta regua omomba va'ekue,
huvixave ipo'akapa va'e guive ojuka.
- 11 Ojuka amorreu kuery ruvíxa Seom

* **133:2** Sacerdote-rā Arão omoīa vy inhakā re omoī raka'e azeite (Êxodo 29.1-9), Nhanderuete ojeupegua kuery omoingo porā aguā kuua ukaarā (Êxodo 29.43-46). † **133:3** Yxapy py Nhanderuete omoingo porā 'rā ha'e kuery onhotỹ va'ekue (Gênesis 27.28).

- ha'e Basã pygua huvixa Ogue,
 ha'e gui Canaã yvy regua huvixa kuery ha'e javi.
- 12 Ha'e gui ma ijvyvkue
 ojepegua Israel kuery pe omboaxapa.
- 13 SENHOR, nderery oĩ 'rã raka'e rã peve,
 raka'e rã ikuai va'e voi ima'endu'a 'rã ndere.
- 14 Mba'eta SENHOR ma ojepegua kuery re oikuaa pota 'rã,
 omboaxy 'rã guembiguai kuery.*
- 15 Ha'e rã yvy regua kuery ruete kuery ma
 prata ha'e ouro guigua rive, avakue ae opo py ojapo va'ekue meme.*
- 16 Ijuru va'eri nda'ijayvui,
 hexa va'eri ndoexai,
- 17 ijapyxa va'eri noendui,
 ipytuẽ aguã voi nda'evei.
- 18 Ijapoare kuery ma ha'e rami ae ju 'rã ikuai,
 hexe ojerovia va'e kuery ha'e javi guive.
- 19 Israel ramymino kuery, penema'endu'a porã SENHOR re!
 Arão ramymino kuery, penema'endu'a porã SENHOR re!
- 20 Levi ramymino kuery, penema'endu'a porã SENHOR re!
 SENHOR renonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e, penema'endu'a
 porã SENHOR re!
- 21 Sião tetã guive ta'ima'endu'a porã
 SENHOR Jerusalém py oĩ va'e re.
 Aleluia!

136

Nhanderuete nhomboaxya re ijayvua

- 1 Perovy'a ke SENHOR porayvu va'e ramo,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 2 Perovy'a tuete ikuai va'e Ruete,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 3 Perovy'a senhor ikuai va'e SENHOR,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 4 Ha'e anho ojapo mba'emo porã tuvixa va'e,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 5 O'arandua rupi ojapo raka'e yva,*
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 6 Yvy avi onhono raka'e yy áry rupi,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 7 Ojapo raka'e omoexakã va'erã tuvixa va'e,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 8 Kuaray ojapo ara py ojope aguã,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 9 Jaxy ha'e jaxy-tata ojapo avi pytũ omoexakã va'erã,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 10 Egito pygua kuery ra'y jypy guare ojukapa raka'e,*
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
- 11 Ha'e vy ha'e kuery mbyte gui oipe'a Israel kuery,

* 135:14 Hebreus 10.30 * 135:15 Salmo 115.4-8 * 136:5 Gênesis 1 * 136:10 Egito gui ogueraa
 jepeague omombe'u Êxodo 12-14 py.

- mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
 12 Opo oupi vy oexa uka opo'akaa,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
 13 Omboja'o Ye'ẽ Pytã mokoĩ henda rupi,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
 14 Omboja'oague rupi ojapo Israel kuery oaxa aguã rami,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
 15 Ha'e gui ye'ẽ py omoinge Faraó, oxondaro kuery ha'e javi reve,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
 16 Tekoa e'ỹa rupi ogueroguata heravy ojepegua kuery,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
 17 Ojuka huvixave kuery ipo'akapa va'ekue,†
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
 18 Huvixave omboetevepy ojuka,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
 19 Ojuka amorreu kuery ruvixa Seom,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
 20 Ojuka avi Basã pygua kuery huvixa Ogue,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
 21 Ha'e kuery vyvkie omboaxa ojepegua kuery pe,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
 22 Guembiguai Israel kuery yvyrã ome'ẽ,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
 23 Nanhanebaraeveve ramo ima'endu'a nhandere,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
 24 Ha'e vy nhanderoaigua kuery po gui nhandereraa jepe,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
 25 Guemimoingo kuery ha'e javi pe ojou uka 'rã ho'u va'erã,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
 26 Peroporaie ke Nhanderuete yva regua,
 mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.

137

Guetã oexa nga'ua rupi ijayvuague

- 1 Babilônia tetã py yakã oĩ va'e yv'ýry roguapy roinya py
 rojae'o va'ekue Jerusalém tetã re orema'endu'a vy.*
 2 Oremba'epu ixã reta va'e roupi imoiny va'ekue
 ha'e py yvyra ikuai va'e rakã re.
 3 Mba'eta escravo-rã orereraa are kuery ojerure roporaie aguã.
 "Peporaie na orevy Sião regua mboraei", he'i okuapy.
 4 Ha'e gui mba'exa 'rã tu roporaie mboraei SENHOR pegua
 yvy mboae re orekuai vy?
 5 Mba'eta ndee Jerusalém tetã gui xerexarai ri ramo
 xepo aiporu kuaa regua ta'ipirupa.
 6 Xeapekũ tojapa xejuru py re
 xapy'a rei ndere naxema'endu'avei rã,
 e'ỹ vy Jerusalém gui mba'emo arovy'ave ramo.
 7 SENHOR, nema'endu'a ke Edom pygua kuery rembopaga aguã

† 136:17 Huvixave ojukaague omombe'u Números 21 py. * 137:1 Babilônia pygua kuery ma oipe'a raka'e Jerusalém tetã, ha'e guembiguairã ogueraa ha'e pygua judeu kuery regua.

Jerusalém tetã oitya jave ikuaiague re.†

Mba'eta ha'e kuery ma

"Peitypa ke, peitypa yvy katy peve!" he'i okuapy va'ekue.

8 Babilônia tetã pygua kuery, peneretã voi ombovaipa pyrã oĩ.

Ovy'a ete 'rã orere pejapoague re penembopaga va'e.‡

9 Ovy'a 'rã penda'y kuery voi ojopy vy

ita re omou'ũmba avi va'e.

Nhanderuede ojeroviapy oikoa jarovy'a aguã regua

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

138

1 SENHOR, xee roguerovy'a 'rã xepy'a ha'e javi py.

Ipo'akakueve oendua py rogueroporai 'rã.

2 Ndevygua temploiky'a e'ỹ va'e oĩa katy ama'ẽ reve

aĩ 'rã xerenapy'ã re nderery aroporaei aguã,

ndeporayvu ha'e ndereko porã va'e ramo.

Mba'eta opa mba'e gui remboyvateve nderery ha'e ndeayvu.

3 Mba'eta ndevy pe ajapukai ramo xerepy,

xembopy'a guaxu vy xemombaraeteve guive.

4 SENHOR, yvy regua huvixave kuery ha'e javi oporaei 'rã okuapy ndevy,

ndejuru gui ndeayvua oendu vy.

5 Ogueroporaei 'rã SENHOR reko,

SENHOR rexakãa tuvixa ete ramo.

6 SENHOR ma yvate ete va'eri

yvyĩgue'i re oma'ẽ avi 'rã.

Ojejou porã rei va'e kuery ha'e oikuaa mombyry gui teĩ.

7 Xee ajexavai aikovy ramo

rembopyau 'rã xerekovea.

Ndepo reupi 'rã xerovaigua kuery poxya káuxa.

Reiporu kuaa regua py xereraa jepe 'rã.

8 Xevy pe SENHOR ojapo 'rã ojapo 'rã va'ekue ha'e javi.

SENHOR, renhomboaxya ma opa va'erã e'ỹ.

Eja eme ndepo py ae remoingo va'ekue.

Nhanderuede oikuaapa ha'e ipo'akapa va'ea re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

139

1 SENHOR, ndee ma xere reikuaa pota vy xekuaa porã va'e.

2 Reikuaa 'rã aguapy ha'e apu'ã ju rã.

Mombyry gui teĩ reikuaa xepy'a re oĩ va'e ha'e javi.

3 Aguata ha'e anhenno ramo ndee xerexa 'rã.

Reikuaapa 'rã aikoa ha'e javi.

4 Xeayvu aguã xejuru py oĩ e'ỹ mbove voi

ndee SENHOR reikuaapa 'rã.

5 Xejoko 'rã xerakykue ha'e xerenonde katy,

xere ndepo remoĩ vy.

6 Ha'e rami xekuaapaa ma iporã ete xevy.

† 137:7 Jerusalém tetã re Babilônia pygua kuery ipo'aka rã Edom pygua kuery oexa vy ovy'a rei okuapy, judeu kuery regua rai teĩ (Obadias 8-14). ‡ 137:8 Babilônia pygua kuery ombopaga aguã re Apocalipse 18 py ijayvu.

Yvate ete rã ndaikuaai 'rãe.*

7 Marã katy nda'u anhemombyry 'rãgue Nenhe'ẽ gui?

Marã katy nda'u ajava 'rãgue rexaa gui?

8 Yva re aa teĩ ha'e py ndee rei 'rãgue.

Yvykua vaikueva py anhemboupa teĩ ha'e py voi rei 'rãgue.

9 Kuaray oẽa katy aveve avy vy

ye'ẽ apy peve aa teĩ

10 ha'e py voi ndepo xerereko 'rãgue,

reiporu kuaa regua xemombaraete 'rãgue.

11 Xee aipoa'e ramo: "Pytũ xeao'i 'rã,

hexakã xeyvũry rupigua pytũmba 'rã" ha'e teĩ

12 ndevy pe pytũvea ete voi napytũi 'rãgue,

mba'eta ndevy pe pytũ ha'e hexakãa ma joo rami meme.

13 Mba'eta ndee ma xepy'a apoare,

xexy rye py xemoingo va'ekue.

14 Xee roguerovy'a, anhemondyi aguã rami xeapo rire.

Nerembiapokue ma iporã ete va'e meme.

Ha'e rami aikuaa porã xepy'a py.

15 Xekãgue nderejao'i teri jave hi'ã py xeapo,

ha'e gui xembotuvixa'i imoiny vyvuy py rami.

16 Naxeratãi teri jave ndee ma xerexa.

Ndekuaxia re ipara ma voi xee aiko aguã ára ha'e javi,

peteĩ-teĩ ipara oiny peteĩve oiko e'ỹ mbove ma voi.

17 Xeruete, renhembopy'aa ma iporã ete xevy.

Mbovy rei e'ỹ oĩ.

18 Xee aipapa va'e rire ita ku'i gui hetave 'rãgue.

Aipapa, aipapa teĩ ndaipapapai 'rãgue.

19 Xeruete, remomba voi 'rãgue heko vai va'e!

Avakue tuguy moẽa, pejepe'apa xea gui!

20 Ha'e kuery ma ndere opu'ã rei okuapy,

nderovaigua kuery ijayvu vaikue-ikue 'rã.

21 SENHOR, xee ajou vai ndejou vaia kuery.

Ndere opu'ã rei va'e kuery gui xee ajeguaru.

22 Ha'e kuery re ndaxea'eveia oimba,

nderovaigua kuery ete ikuaia aikuaa.

23 Xeruete, xerexa pota,

ha'e eikuaapa xepy'a re oĩ va'e.

Xera'anga, ha'e eikuaa anhembopy'aa ha'e javi.

24 Exa xere pa oĩ ha'eve'ỹa rami aikoa,

ha'e xerereko tape imarã e'ỹ va'e rupi.

Ngovaigua kuery apu gui oo jepe aguã ojerureague

Jogueroporaie va'e pe mboraieirã Davi ombopara va'ekue.

140

1 SENHOR, xereraa jepe ke heko vai va'e gui.

Xerepy avakue ojerovia rei va'e gui.

2 Ha'e kuery ma mba'emo vai anho opy'a re omoĩ.

Joguero'axea rupi rive ikuai.

3 Mboi rami oaĩmbe'e 'rã oapekũ,

* 139:6 Romanos 11.33

- ijayvua ma mboi guigua veneno rami ae.*
- 4 SENHOR, xerepy ke heko vai va'e po gui,
xereraa jepe avakue ojerovia rei va'e gui,
xembojepekuavo aguã re onhea'ã okuapy va'e kuery gui.
- 5 Ojejou porã rei va'e kuery ma nhemi rupi omoĩ 'rã nhuã xã xembo'a aguã,
tape yvýry oipyo 'rã xembo'aaará.
Omoĩ 'rã nhuã xembo'a aguã.
- 6 Aipoa'e SENHOR pe: "Ndee ma Xeruede."
SENHOR, ajerure ramo xepytyvõ ke.
- 7 SENHOR xereraa jepea ndepo'akapa va'e,
joe opu'ãa ára py ndee xeakã rejao'i.
- 8 SENHOR, emoingo eme heko vai va'e oipota va'e.
Eja eme joapo vaixea rupi ikuai aguã rami.
- 9 Xejokopa rei va'e kuery onhemboyvate ri ramo
ejapo ha'e kuery re ae ju ijayvu vaiague ojeapa aguã rami.
- 10 Ha'e kuery áry tou tapyĩ, tomomboata tata py.
Yvykua vaikue py tomomboata, opu'ã ve'ỹ aguã py.
- 11 Joe ijayvu rei va'e toĩ atã eme yvy re.
Teko vai toakykue monha avakue ojerovia rei va'e, omomba peve.
- 12 Xee aikuaa SENHOR oepy 'rãa iporiaukue'i,
opena 'rã oikotevẽ rei'i va'e kuery re.
- 13 Ha'e ramo heko porã va'e kuery oguerovy'a 'rã nderery,
anhete rupi ipy'a va'e ikuai 'rã nerenonde.

Ka'aru'i jave oiky'a'o ha'e oipytyvõ aguã re ojerureague
Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

141

- 1 SENHOR, ndevy ae ajapukai.
Eju pojava ke xepytyvõ!
Ndevy pe ajapukai ramo endu.
- 2 Ajerurea toẽ ndea py heakuã porã va'e rami.*
Xepo aupia toĩ ka'aru'i jave ome'ẽmby rami.
- 3 SENHOR, ejoko xejuru,
earõ xeayvua rokẽ.
- 4 Ajapo vaixea toĩ eme xepy'a re,
feko vai rupi aiko e'ỹ aguã
avakue joapo vai va'e ikuai rupi e'ỹ,
ha'e kuery okaru okuapya py xee voi akaru e'ỹ aguã.
- 5 Xevy pe heko porã va'e ijayvu ete teĩ ajou porã 'rã.
Xevy rã ijayvu okuapya ma azeite xeakã re omoĩa rami.
Xee ma naendu e'ỹi 'rã.
Heko vai va'e jajapo vai okuapy teĩ xee anhembo'e 'rã.
- 6 Ha'e kuery rerekoa kuery omombopaa 'rã itaova guy katy.
Ha'e kuery oendu 'rã ha'evea rami xeayvua anho,
- 7 xerupa gui xekãgue oipe'a vy ijyvyry rupi omoaĩmba teĩ,
yvy oikaraĩague rupi rive.
- 8 Mba'eta SENHOR, ndere ae ama'ẽ aikovy.
Ndere ae ajerovia va'e.
Eja eme xerekovea.

* 140:3 Romanos 3.13 * 141:2 Apocalipse 5.8

- ⁹ Xereraa jepe ke heko vai va'e kuery
 nhuã xã xembo'aaarã omoĩ va'ekue gui.
¹⁰ Heko vai va'e ae to'a nhuã omoĩ va'ekue py,
 ha'e rã xee ma aikove reve taa jepe.

Ijava etea py ojerureague

Itakua py Davi oĩ jave py onhembo'eague ombopara va'ekue nhombo'e aguã (1 Samuel 24).

142

- ¹ SENHOR pe ajapukai, xeayvu ainy.
 Ajapukai vy xepytyvõ aguã re ajerure.
² Ixupe amombe'upa ndavy'aia,
 henonde amombe'upa ajexavaia.
³ Xee nanhanimavei ma aikovy ramo
 ndee reikuaa 'rã aikoa ha'e javi.
 Tape aguata aguã rupi xerovaigua kuery omoĩ 'rã nhuã.
⁴ Ema'ẽ na aiporu kuaa regua re, ha'e exa pota,
 mba'eta avave rei ndoikoi xerexa kuaa va'e.
 Jipoi anhemĩ aguã,
 xere avave rei noma'ẽ potai guive.
⁵ SENHOR, ndevy pe ae ajapukai.
 Ha'e vy aipoa'e: "Ndee ae anhemiaty.
 Xevy guarã ndee anho reiko ko yvy re aikoa py."
⁶ Endu ke ajapukaia,
 xekangy vaipa ete ramo.
 Xereraa jepe xerakykue monha va'e kuery gui,
 xegui ha'e kuery imbaraeteve ramo.
⁷ Enoẽ xerekovea nhuã gui,
 nderery rupi arovy'a aguã.
 Heko porã va'e kuery oupa 'rã xeyvýry,
 xevy pe ha'e rami rejapo porã rire.

Ogueraa jepe aguã ojerureague

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

143

- ¹ SENHOR, endu ke anhembo'ea.
 Ejapyxaka ajerurea re.
 Xembovai ke, ojeroviapy ha'e heko porã va'e reiko vy.
² Nerembiguai aiko ramo xemboayvu eme,
 mba'eta nerenonde heko porã ete va'e ndoikoi.*
³ Ha'e gui xerovaigua kuery ma xerakykue monha,
 yvy rupi xereity vy xere opyrõmba.
 Xemoĩ pytũa py,
 yma ete ma omano va'ekue rami.
⁴ Ha'e nunga rupi xenhe'ẽ nonhanimavei,
 xepy'a eta rei ma guive.
⁵ Xema'endu'a teĩ yma guare re.
 Aikuaa pota aikovy nerembiapokue ha'e javi re,
 xema'endu'a ndepo py rejapo va'ekue re.
⁶ Ha'e nunga rupi xepo aupi ndevy.

* 143:2 Romanos 3.20; Gálatas 2.16

Xenhe'ẽ nda'evei ndere, vvy ipiru reia rami.

- 7 SENHOR, xembovai voi ke,
mba'eta xenhe'ẽ py nanhanimavei ma.
Ejexa uka e'ỹ eme xevy,
omanogue rupa py oguejy va'e rami apyta e'ỹ aguã.
- 8 Ndere ajerovia ramo
aje'ive reve taendu ndegui xemboaxya.
Ndere xenhe'ẽ aroma'endu'a ramo
exa uka tape aguata aguã va'e.
- 9 SENHOR, xereraa jepe ke xerovaigua kuery gui,
mba'eta ndee ma anhemiaty.
- 10 Xembo'e ke ndee reipotaa rupi aiko aguã,
mba'eta ndee ae Xeruete.
Nenhe'ẽ Porã taxerereko
vvy joja porãa rupi.
- 11 SENHOR, nderery re vy xemoingove.
Ha'evea rami rejoguerekoa rupi
eipe'a xenhe'ẽ ojexavaia gui.
- 12 Xemboaxya rupi emokanhymba xerovaigua kuery.
Emomba ke xenhe'ẽ mbojexavaia kuery ha'e javi,
nerembiguai aiko ramo.

Nhanderuete oepy rire ogueroovy'aa ague

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

144

- 1 Ima'endu'a porãmby toiko SENHOR xe'itaova.
Ha'e ma omombaraete 'rã xepo joe apu'ã aguã,
xeukuã voi ombo'e 'rã joe apu'ã aguã.
- 2 Ha'e ma xemboaxya ha'e oo ikorapa va'e aĩ aguã,
anhemiaty yvate va'e ha'e xereraa jepea,
mba'emo vai jokoa oiko ramo ajerovia hexe.
Ha'e ojapo xeretarã kuery apenaa rupi ikuai aguã rami.
- 3 SENHOR, marã ramigua tu avakue, ha'e kuery re reikuaa pota aguã?
Marã ramigua tu avakue ra'y kuery, reayvu aguã?*
- 4 Mba'eta avakue ma yvytu rami rive ikuai.
Oikovea ára ma kuaray'ã rami 'rã oaxa ovy va'e.
- 5 SENHOR, eipe'a ke yva, ha'e eguejy.
Epoko yvyty re, ha'e ramo oẽ 'rã hataxĩ.
- 6 Embou overa va'e xerovaigua kuery moaĩmbaarã.
Emombo nderu'y omondyipa aguã.
- 7 Ekuave'ẽ yvate gui,
xereraa jepe ha'e xerenoẽ yy typya gui,
amboae regua kuery po'akaa gui ae.
- 8 Ha'e kuery ojuru gui apu rupi anho 'rã ijayvu,
ha'e oiporu kuaa regua py anhetẽ va'e'ỹ 'rã ojapo.
- 9 Xeruete, ndevy pe amonhendu 'rã mboraei pyau.
Mbaraka dez ixã va'e ambopu vy rogueroporaie 'rã.
- 10 SENHOR ojapo 'rã huvixa kuery ipo'akaa aguã rami.
Guembiguai Davi ogueraa jepe 'rã kyxe jojukaa gui.
- 11 Xereraa jepe ke, xepe'a amboae regua po'akaa gui.

* 144:3 Salmo 8.4

- Ha'e kuery ojuru gui apu rupi anho 'rã ijayvu,
ha'e oiporu kuaa regua py anhetê va'e'ÿ 'rã ojapo.
- 12 Orera'y kuery ipyau va'e ta'ikuai mba'emo rogue iporã va'e rami,
ha'e orerajy kuery ta'ikuai ita oo ytarã rami,
huvixave ro reguarã ombojegua pyre rami.
- 13 Oreroguy tatynyê romono'õ va'ekue,
opa marãgua tembi'u toî.
Orerymba kuery vexa'ï taetave tovy,
oreyvy rupi mbovy rei e'ÿ tata'y.
- 14 Orerymba vaka voi ta'imbaraete,
toity eme gua'y'i, ta'ikuai porã e'ÿ eme guive.
Oreretã mbyte rupi tonhendu eme ipy'a vaia rupi ojae'o va'e.
- 15 Ovy'a ete 'rã ha'e rami ikuai va'e kuery.
Tã, ovy'a ete 'rã SENHOR pe "Nhanderueete" he'i okuapy va'e.

Nhanderueete porayvu, yvate ete ha'e opena porãa re ijayvua
Ogueroporaia rupi Davi ombopara va'ekue.

145

- 1 Xeruete xeruvixave, xee romboete 'rã.
Raka'e rã peve rogueroporaie 'rã nderery rupi.
- 2 Ko'ê nhavõ roguerovy'a 'rã,
nderery rogueroporaie 'rã raka'e rã peve.
- 3 SENHOR yvate ete ramo ha'evea rami jaroporaie.
Yvate etea ma jaikuaapa va'erã e'ÿ.
- 4 Tuu kuery voi gua'y kuery oendua py ogueroporaie 'rã nerembiapo,
omombe'upa 'rã ndepo'akaa rupi rejapo va'ekue.
- 5 Aikuaa pota 'rã ndeyvate etea ha'e nerexakãa re,
mba'emo porã rejapo va'ekue re guive.
- 6 Ijayvua 'rã okuapy ndepo'akaa rupi rejapo va'ekue re,
xee voi amombe'u 'rã ndeyvatea.
- 7 Nhomoma'endu'aa 'rã ndeporayvu etea re,
ovy'aa rupi ogueroporaie 'rã ndereko porãa.
- 8 SENHOR ma porayvu ha'e nhomboaxy kuaa va'e.
Nda'ivai voi kuaai, nhomboaxy aguã oî riae va'e.
- 9 Pavê pe SENHOR oexa uka 'rã mborayvu,
nhomboaxya rupi opena porã 'rã guemimoingo kuery ha'e javi re.
- 10 SENHOR, remoingo va'ekue ha'e javi ndereroporaie 'rã.
Ndevygua iky'a e'ÿ va'e kuery voi ndererovy'a ete 'rã okuapy.
- 11 Ijayvu 'rã ndepo'akaa rupi nerexakãa ojekuaa va'e re,
omombe'u porã 'rã ndepo'akaa,
- 12 avakue ra'y kuery oikuaa aguã ndepo'akaa rupi rejapo va'ekue,
ha'e repenaa rupi ndeyvatea ha'e nerexakãa ojekuaa va'e.
- 13 Ndepo'akaa ma raka'e rã peve guarã,
ndee ma huvixave riae 'rã rei, ikuai jevy va'e peve.
SENHOR ijayvua ha'e javi py ojeroviapy oiko,
ojapo va'e ha'e javi py oexa uka 'rã iky'a e'ÿ va'ea.
- 14 SENHOR oipytyvõ 'rã ikangy va'e ha'e javi,
omopu'ãmba ju 'rã ho'a va'ekue.
- 15 Ndere anho pavê oma'ê 'rã okuapy
hi'ãra py porã ho'u va'erã rejou uka aguã oarõ vy.
- 16 Ndepo reipe'a vy

- neremimoingo ha'e javi pe reme'ẽ 'rã oikotevẽ va'e.
 17 SENHOR ha'evea rami nhanderereko oikoa ha'e javi py,
 opa mba'e ojapoa py oexa uka 'rã oporayvua.
 18 Ixupe ojapukai va'e ha'e javi yvýry onhemoi' rã,
 anhetẽ ete rupi ojapukai ramo.
 19 Henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e pe ojapo 'rã oipota va'e.
 Ojapukaia oendu vy ogueraa jepe 'rã.
 20 SENHOR opena porã 'rã oayvu va'e kuery re.
 Ha'e rã heko vai va'e ma omomba 'rã.
 21 Xejuru py taroporaiei SENHOR.
 Temimoingo kuery ha'e javi togueroporaiei heryiky'a e'ỹ va'e rupi, raka'e
 rã peve.

146

Nhanderuede ojeroviapy oikoa re ijayvua

- 1 Aleluia!
 Xenhe'ẽ, eroporaiei ke SENHOR.
 2 Xee aikovea pukukue re aroporaiei 'rã.
 Xeruede pe aporaiei 'rã aikovea ja.
 3 Pejerovia eme huvixa ikuai va'e re rive.
 Pejerovia eme avakue ra'y kuery ikuai va'e re,
 mba'eta ha'e kuery re noi jogueraa jepe aguã.
 4 Ha'e kuery nhe'ẽ oẽ ramo yvy ku'i ju 'rã opyta.
 Ha'e va'e árave opa 'rã ojapo 'rã va'ekue ha'e javi.
 5 Ovy'a ete 'rã Jacó Ruete pe "Xepytyvõa" he'i va'e,
 SENHOR Nguuete oarõ va'e.
 6 Ha'e ae yva ha'e yvy apoare,
 ye'ẽ ha'e opa mba'e hexe ikuai va'e guive.
 Raka'e rã peve oiko 'rã ojeroviapy.*
 7 Ha'evea rami oikuaa pota 'rã ombojexavaia va'e kuery re,
 ha'e okaruxe va'e pe ma ome'ẽ 'rã tembi'u.
 SENHOR oguenoẽmba 'rã nhuã py ikuai va'ekue.
 8 SENHOR oipe'a 'rã ára revegua e'ỹ va'ekue rexa.
 SENHOR omopu'ã 'rã omo'yvy'i mbyre.
 SENHOR oayvu 'rã heko porã va'e.
 9 SENHOR opena porã 'rã ovyvy rupi e'ỹ oguata va'e re.
 Oipytyvõ 'rã imeve'ỹ va'e ha'e tyre'ỹ kuery.
 Ha'e rã heko vai va'e ikuai ma ombovaipa 'rã.
 10 SENHOR oi' rã huvixave raka'e rã peve.
 Sião pygua kuery, Penderuede ipo'aka 'rã aỹ guive raka'e rã peve.
 Aleluia!

147

Nhanderuede ipo'akapa va'e ogueroporaieia

- 1 Peporaiei SENHOR pe!
 Ha'eve ha'e iporã ete Nhanderuede pe japoraieia.
 Jaroporaieia ma iporã ixupe voi.
 2 SENHOR omoatyrõ ju Jerusalém tetã,
 oguerupa ju Israel kuery omoaĩmba pyre.
 3 Omonguerapa 'rã opy'a py ikangy va'e,

* 146:6 Atos 4.24, 14.15

- ijai oipooanomba 'rã guive.
- ⁴ Oipapa jaxy-tata ikuai va'e,
petei-teĩ hery rupi 'rã oenoĩ.
- ⁵ Nhande-Senhor ma yvate ete ha'e ipo'akapa va'e.
Hi'arandua ndajaikuuapai 'rã.
- ⁶ SENHOR ma vvyĩgue'i repya oiko,
ha'e rã heko vai va'e ma omombo 'rã vvy rupi.
- ⁷ Peporaei SENHOR pe perovy'aa rupi.
Mba'epu ixã reta va'e py pembojoguy vy peporaei Nhanderujete pe.
- ⁸ Ha'e ma yva onhovã 'rã arai py.
Oky oguereko katu vvy re guarã.
Yvyty ikuai va'e re ojapo mba'emo henhoĩ aguã rami.
- ⁹ Mymba kuery pe ome'ẽ 'rã ho'u va'erã,
uruvu ra'y kuery pe guive, ojavukai ramo.
- ¹⁰ Ha'e ma kavaju mbaraetea oguerovy'a va'e'ỹ,
neĩ xondaro mbaraetea e'ỹ guive.
- ¹¹ SENHOR oguerovy'a 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e,
ha'e nhomboaxya oarõ okuapy va'e anho.
- ¹² Jerusalém pygua kuery, peroporaie ke SENHOR!
Sião tetã pygua, peroporaie Penderuete!
- ¹³ Mba'eta peneretã mbyte rupi omoĩ atãve ikora rokẽ jokoa,
ha'e penda'y kuery omoingo porã 'rã.
- ¹⁴ Pendeyvy katy rai'i rupi ikuai va'e reve omoĩ pendekuai porã aguã,
ha'e trigo iporãve va'e re penemongaru.
- ¹⁵ Vvy rupi ha'e oikuaa uka 'rã ojapo uka va'e,
ijayvua ojekuaa pojava 'rã ovy.
- ¹⁶ Vexa'i rague rami ombou 'rã yro'y apĩ,
yro'y xii voi omoai 'rã tanhimbu rami.
- ¹⁷ Yro'y hatã va'e ha'e omombo 'rã ikurekue rami.
Mava'e nda'u ogueropo'aka 'rã yro'y ombou rã?
- ¹⁸ Ha'e gui ma oayvu ombou ramo tykupa ju 'rã.
Yvytu oipeju aguã rami ojapo ramo
yy oxyry 'rã.
- ¹⁹ Oayvu oikuaa uka Jacó kuery pe,
ojeguigua lei ha'e nhombo'ea oeja Israel kuery pe.
- ²⁰ Ha'e ramigua ma amboae regua pe ma ndoejai.
Amboae kuery ma nhombo'ea ndoikuaai okuapy.
Aleluia!

148

Pavẽ ogueroporaie aguã regua

- ¹ Aleluia!
Peroporaie SENHOR yva áryve rupi,
peroporaie yvate etea rupi!
- ² Ixupegua anjo kuery ha'e javi, peroporaie pekuapy.
Ixondaro kuery yva regua ha'e javi, peroporaie pekuapy!
- ³ Kuaray ha'e jaxy, peroporaie pekuapy!
Jaxy-tata hendy va'e ha'e javi, peroporaie pekuapy!
- ⁴ Yva yvatevea rupi oĩ va'e, eroporaie avi,
yva áry yy ikuai va'e voi.
- ⁵ Togueroporaie okuapy SENHOR rery!

- Mba'eta ha'e ijayvu ramo opa mba'e oiko raka'e.
 6 Omoĩ atã guive raka'e rã peve guarã.
 Ha'e kuery ikuai aguã oeja va'ekue oaxa va'erã e'ỹ.
 7 Yvy re pendekuai va'e, peroporaie SENHOR,
 ypo tuvixa va'e ha'e typya regua ha'e javi!
 8 Onhemboxi va'e ha'e amandau,
 yro'y apĩ ha'e yvy rataxĩ,
 yvytu atã onhe'ẽ rendu va'e,
 9 yvyty ha'e yvy'ã'i ikuai va'e,
 yvyra hi'a va'e ha'e yary ikuai va'e,
 10 mymba inharõ va'e ha'e vaka kuery,
 yvy rupi otyryry ha'e guyra'i oveve va'e,
 11 yvy regua huvixave kuery, ha'e javi regua guive,
 yvatekueve ha'e yvy regua joe oikuaa pota va'e kuery ha'e javi,
 12 kunumigue ha'e kunhataĩgue,
 kakuakueve'i va'e ha'e kyrĩgue.
 13 Togueroporaie okuapy SENHOR rery,
 mba'eta hery anho yvateve va'e.
 Hexakãa ma yvy ha'e yva áryve rupi oĩ.
 14 Ombopo'akave ojeuegua kuery,
 ixuegua iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi ogueroporaie aguã,
 hembiayvu Israel kuery regua guive.
 Aleluia!

149

Nhanderuete re ojerovia va'e kuery ogueroporaie aguã regua

- 1 Aleluia!
 Pemonhendu SENHOR pe mboraie pyau!
 Peroporaie ixuegua kuery iky'a e'ỹ va'e ijatya py.
 2 Israel kuery togueovy'a imoingoare.
 Sião pygua kuery togueovy'a nguvixave.
 3 Peroporaie hery mimby pemonhe'ẽ reve.
 Ixupepeporaie salmos, pandeiro ha'e mba'epu ixã reta va'e pembojoguy
 vy.
 4 Mba'eta SENHOR ogueovy'a ojeuegua kuery.
 Yvyĩgue'i re omoĩ oo jepe aguã.
 5 Ixuegua kuery iky'a e'ỹ va'e togueovy'a hexakãa.
 Ovy'aa rupi toporaie ngupa py.
 6 Ha'e kuery juru py toĩ Nhanderuete pe oporaie atã aguã,
 ha'e ipo py ma toĩ kyxe haimbe jovai va'e,
 7 yvy regua kuery ikuaia rupi nhombopaga aguã,
 amboae regua ombopaga aguã,
 8 huvixave kuery corrente py oipokua aguã,
 ha'e yvatekueve ferro guigua py
 9 ha'e kuery ombopaga aguã ayvu ombopara pyre rami vy,
 ixuegua kuery iky'a e'ỹ va'e ha'e javi omboetea aguã.
 Aleluia!

150

Ogueovy'aa opa vygua

- 1 Aleluia!

Peroporaiei Nhanderuete, ixupegua henda iky'a e'ỹ va'e py!
Peroporaiei yvate ipo'akaa oĩa rupi!

² Peroporaiei opo'akaa rupi ojapo va'ekue re!
Peroporaiei, yvate ete va'e ramo!

³ Peroporaiei mimby guaxu pu rupi!
Peroporaiei mbaraka ha'e mba'epu ixã reta va'e reve!

⁴ Peroporaiei pandeiro py ha'e pejeroky reve!
Peroporaiei mba'epu ixã va'e ha'e mimby reve!

⁵ Peroporaiei hy'a pu reve!
Peroporaiei hy'a pu onhendu ratãve va'e reve!

⁶ Ipytuẽ va'e ha'e javi togueroporaiei SENHOR!
Aleluia!

**'Arandu regua ayvu Provérbios Salomão
omombe'u va'ekue oĩa
'Arandu regua ayvu provérbios Salomão
omombe'u va'ekue oĩa***

Avakue ma opa marãgua re oikuaa pota 'rã oikuaaxe vy. “Ha'e rã 'arandua ma mamotu oĩ? Mamotu oĩ mba'emo jaikuaa ete aguã?” (Jó 28.12). Kova'e kuaxia para re ma ombovaia: “Senhor renonde jajererokyjea rupi jaiko vy 'rãe jaupity 'arandua, Iky'a e'ỹ va'e jaikuaa vy 'rãe jaiko kuaa” (9.10).

Huvixa Salomão pe ma Nhanderuete omé'ẽ raka'e pavẽ gui hi'aranduve aguã. Salomão ae ombopara va'ekue 'arandu regua ayvu kova'e kuaxia re oĩ va'e. Amongue henda py ete'i amboae kuery ombopara avi va'ekue. Ha'e va'e regua ayvu ma ijapu a'i meme, nhanderexarai e'ỹ aguã.

Kova'e kuaxia para re ma avakue 'arandua rive'ỹ oĩ, Nhanderuete guigua anho. Ha'e vy “yvate guigua 'arandua ma jypy'i nhandeapo 'rã nhandereko ky'a e'ỹ aguã rami, ha'e gui nanhandevai rive-rivei 'rã, mborayvu re 'rã nhandekuai, ha'eve vai'i va'e 'rã jaiko, ha'e opa mba'e py nhomboaxy ha'e nhopytyvõ va'e, pete'i regua joegui ndajayvuvei 'rã, nanhandereko porã merami rivei 'rã guive” (Tiago 3.17).

Mba'erã pa 'arandu regua ayvu omombe'uague

- 1 'Arandu regua ayvu Davi ra'y Salomão Israel pygua huvixave va'e omombe'u va'ekue,
- 2 jaikuaa porã aguã 'arandua ha'e nhanembo'eague, jaikuaa avi aguã hi'arandu va'e kuery ijayvua,
- 3 ha'e nhanembo'ea nhaendu vy 'arandua rupi jaiko aguã, teko porã rupi jaiko vy jaikuaa pota, ha'e joo-joo'i rami jajoguereko aguã,
- 4 hi'arandu e'ỹ'i va'e kuery nhamo'arandu kuaa aguã, kunumigue pe voi jaikuaa uka 'arandua rupi ikuai aguã.
- 5 Hi'arandu va'e toendu hi'aranduve aguã, ombo'e pyre voi toendu oikuaa porãve aguã,
- 6 oikuaa aguã 'arandu regua ayvu ha'e mba'emo re ombojoja reve ijayvua, hi'arandu va'e kuery haxy-axyve va'e re ijayvu teĩ.
- 7 SENHOR renonde jajererokyjea rupi jaiko vy 'rãe mba'emo jaikuaa. Ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e kuery ma noenduxeĩ 'rã hi'arandurã re ombo'ea teĩ.

Heko vai va'e kuery ayvu rupi jaiko e'ỹ aguã

- 8 Xera'y, endu ke nderu nembo'e ramo, ejepe'a eme ndexy ijayvuague rupi reikoa gui.
- 9 Mba'eta ha'e nunga ndeapo porã 'rã akã regua iporã va'e rami, ha'e mbo'y ndeaju'y re oĩ va'e rami.
- 10 Xera'y, heko vai va'e kuery nembotavy aguã rupi ri ijayvu rã enhembotavy uka eme.
- 11 Ha'e kuery aipoe'i 'rã: “Eju ke orerupive, jaa nhandemi vy, nhama'ẽ mbegue ikuai rive'i va'e ruguy nhamo'ẽ aguã.
- 12 Ha'e kuery ma oikove reve teĩ nhamomba 'rã vyvukua py rami, oikove teĩ vyvura rupa py onhono porã mbyre rami opyta aguã”, he'i 'rã.

*

: “Provérbios” epy va'e ma ayvu ijapu'a'i va'e 'arandu regua.

- 13 “Iporãgue jajou 'rã opa marãgua nhanemba'erã,
ha'e vy nhanderopy nhamonyẽ 'rã nhanemondakue.
- 14 Eju ha'vy enhemoirũ ore kuery reve,
ha'e rami vy peteĩ'i voko jareko aguã”, he'i 'rã okuapy.
- 15 Xera'y, ha'e rami ijayvu ramo eiko eme ha'e kuery reve,
neĩ epyrõ eme ha'e kuery ikuaia rupi.
- 16 Mba'eta ha'e kuery onha-onha 'rã mba'emo vai ojapo aguã,
ojapura 'rã jogueravy tuguy omoẽ aguã katy.
- 17 Guyra kuery oexaa py
nda'evei imbo'aarã jajapo aguã.
- 18 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma nguguy ae 'rã omoẽ uka oma'ẽ mbeguea py,
guekove ae oipe'a uka 'rã nhemĩ rupi joapo vaia py.
- 19 Ha'e rami ojoupa reixe va'e kuery ha'e javi opyta vai 'rã,
ipy'a re oguerekopa reixea oĩ va'e ma hekove ae oipe'a 'rã heravy.

Arandua ijayvua

- 20 Ha'e gui 'Arandua ojapukai 'rã tape rupi,
tetã mbyte rupi onhendu atã 'rã oikovy.
- 21 Tetã kora áry gui voi ijayvu 'rã,
okẽ jaikua py ha'e tetã ikuai va'e rupi ijayvu 'rã po rami:†
- 22 “Pene'arandu e'ỹ'i va'e! Raka'e peve 'rã tu perovy'a pene'arandu e'ỹa?
Pendeporojojai rei va'e, raka'e peve 'rã tu pendeporojojai reia rive pejou
porã?
Pene'arandu e'ỹ va'e, raka'e peve 'rã tu pejou vai 'arandua?
- 23 Pendu pota ke xeayvu re,
mba'eta pẽvy amombe'upa 'rã xepy'a re oĩ va'e,
ajapo 'rã xeayvua peikuaapa aguã rami.
- 24 Peẽ kuery xee roenoĩ teĩ napendu potai,
pendea katy akuave'ẽ ramo oikuaa pota va'e ndoikoi.
- 25 Ha'e rami 'rãgue py pendu rivepa apomongetaa,
napenduxeĩ xeayvua.
- 26 Ha'e nunga rupi pejexavai rã xee ju 'rã rojojai.
Penemongyjaarã ou rã aexa vy apuka rei 'rã peẽ kuery re,
- 27 mba'eta penemongyjea ou 'rã yvytu atã rami,
penemombaarã ou 'rã yvytu jere rami,
ha'e penembojexavaiarã ha'e penemoingo axyarã ovaẽ avi 'rã.
- 28 Ha'e jave py peẽ pejapukai 'rã xevy teĩ xee nambovai 'rã.
Opa rupi peẽ kuery xereka teĩ ndaxejoui 'rã,
- 29 Mba'eta 'arandua ndapeipotai rire,
SENHOR renonde pejererokyje aguã napemoĩxei vy.
- 30 Xee apomongeta ramo napenduxeĩ,
pendevy xeayvu rã ndapeikuaaxei,
- 31 ha'e rami rire ma peikoague repy ae 'rã pejopy,
pejugaru 'rã penhemongetaague gui ae.
- 32 Mba'eta hi'arandu e'ỹ'i va'e kuery omanomba 'rã ojepe'aague py,
hi'arandu e'ỹ va'e ojeupe 'Aiko porã' he'i riveague py ae 'rã okanhymba.
- 33 Ha'e rã xeayvu oendu va'e ma oĩ atã 'rã,
ikuai porã rei 'rã mba'eve gui okyje e'ỹ re.”

† 1:21 Apy gui ma ijayvu va'e ma Arandua. Ha'e rami avi jaikuaa pota porã vy Nhanderueete ae ijayvua.

2

Arandua iporã va'e re ijayvua

- 1 Xera'y, xeayvu rejopy vy,
ha'e ndejee ajapo uka va'e remoĩ ri vy,
- 2 'arandua re rejapyxaka pota vy,
ha'e ndepy'a re mba'emo reikuaa aguã re rejerure ri vy,
- 3 xapy'a rei ne'arandurã re rejapukai vy,
ha'e rendu kuaa aguã re rejerure ete vy,
- 4 ne'arandurã reka reikovy vy prata oeka va'e rami,
mba'emo porã onhomi mbyre rekaa rami reka vy,
- 5 ha'e rami vy 'rã reikuaa SENHOR renonde rejererokyjea rupi reiko aguã,
ha'e rejou 'rã Nhanderueete reikuaa aguã.
- 6 Mba'eta SENHOR ae ome'ẽ 'arandurã,
ijuru gui ae ou nhane'arandurã ha'e jaikuaa aguã.
- 7 Heko porã va'e kuery peguarã omoĩ porã 'rã 'arandua anhetẽ ete va'e,
ha'e ramo anhetẽ rupi ikuai va'e pe oĩ 'rã mba'emo vai jokoarã.
- 8 Opena porã 'rã teko porã rupi ikuai va'e re,
opena 'rã Nhanderueete pegua kuery iky'a e'y' va'e oikoa rupi.
- 9 Ha'e rami vy reikuaa 'rã teko porã rupi reikoa, mba'emo re reikuaa potaa,
ha'e joo-joo'i rami rejoguereko aguã.
Ha'e rami jaikoa ma tape porã meme.
- 10 Mba'eta ndepy'a re oĩ 'rã ne'arandurã,
reikuaave reikovya voi nenhe'ẽ py nembovy'ave 'rã heravy.
- 11 Ha'e ramo 'arandua opena 'rã ndere,
ne'arandua ae nemoingo porã 'rã.
- 12 Ha'e rami vy ndereraa jepe aguã tape vai rupi ikuai va'e gui,
ha'e avakue nda'eveia rupi ijayvu va'e gui,
- 13 teko porã gui ojepe'a vy
pytũ rupi anho ikuai va'e gui.
- 14 Ha'e kuery ma teko vai ojapo vy ovy'a rei 'rã,
heko vai va'e kuery oexa vy anho 'rã ovy'a okuapy,
- 15 tape karẽ rupi ikuai vy
oiko aguã va'ekue gui ojepe'apa va'e.
- 16 'Arandua ndereraa jepe 'rã kunha itavy rei va'e gui voi,
kunha mboae tavy reia rupi ijayvu va'e gui.
- 17 Ha'e nunga ma ojea 'rã kunhataĩ guive ome reve joguerekoa gui,
ha'e Nhanderueete pe oiko aguã re ijayvuague gui voi hexaraipa 'rã.
- 18 Mba'eta ha'e va'e ro katy reo vy manoa katy ae 'rã reo.
Ha'e oikoa ha'e javi ndereraa 'rã pytũ guy py manoa po'akaa katy.
- 19 Ha'e ramo ha'e va'e kunha pou vy oo va'e ma ndojevyvei 'rã,
ndojouvei 'rã tape tekove katy oo va'e.
- 20 'Arandua rupi vy reiko 'rã avakue heko porã va'e ikuai rupi,
nderejavyi 'rã teko porã rupi ikuai.
- 21 Mba'eta yvy pyau ma heko porã va'e peguarã itui,
ha'e va'e yvy re ikuai va'erã ma anhetẽ rupi oiko va'e kuery anho.
- 22 Ha'e rã opa marã heko va'e kuery ma oipe'apaa 'rã yvy gui,
jokorepa va'e kuery omoẽmbaa 'rã ha'e gui.

3

SENHOR nhanhe'ẽ rendu aguã rupi nhanemo'arandua

- 1 Xera'y, nderexarai eme xee rombo'eague re.
Ndepy'a re emoĩ porã ke ajapo uka va'ekue.
- 2 Mba'eta ha'e nunga ma nemoingove puku 'rã,
ndere omoĩ retave 'rã ma'et'ya re reiko aguã.
- 3 Nderexarai eme mborayvu ha'e anhetê va'e rupi reikoa aguã gui.
Ha'e rami reiko aguã emoĩ ndeaju'y re mbo'y remoĩa rami.
Ndepy'a re embopara yvyrape re rami.
- 4 Ha'e rami vy reupity 'rã Nhanderuete nemboaxya,
avakue voi nemboete 'rã.
- 5 Ndepy'a ha'e javi py ejerovia tema SENHOR re ae,
ha'e rã ndee ae 'arandua re ma ejerovia eme.
- 6 Opa mba'e rejapoa py nema'endu'a hexe.
Ha'e ramo ha'e oipe'a 'rã nerenonderã.
- 7 Enhemo'arandu eme ndee ae reikuaa rupi rive.
Eiko tema SENHOR renonde rejererokyjea rupi, ha'e ejepe'a teko vai gui.
- 8 Ha'e rami reikoa ma ojapo 'rã nderete imbaraeteve aguã rami,
nekãgue voi omokanê'õgua 'rã.
- 9 Emboete ke SENHOR mba'emo rereko va'e py,
ha'e jypy'i rejou va'ekue-'ekue reme'ëa py.
- 10 Ha'e ramo nderoguy tynyẽmba 'rã mba'emo ra'yĩgue,
vinho hyru gui voi onheẽmba rei 'rã.
- 11 Xera'y, endu rive eme ta'vy SENHOR nemo'arandu rã,
ndekueraĩ eme guive ndevy ijayvu ramo,
- 12 mba'eta SENHOR ma guembiayvu kuery pe ae 'rã ijayvu,
tuu gua'y oayvu va'e pe ijayvua rami avi.*
- 13 Ovy'a ete 'rã ava o'arandurã ojou va'e,
oikuaa aguã oupity va'ekue.
- 14 Mba'eta ha'e rami jaikoague repy ma prata gui ovareve,
ouro iporãve va'e gui ovareve.
- 15 Pérola gui voi ovareve 'rã.
Opa mba'e reipota va'e ma 'arandu gui ndovareive.
- 16 Opo oiporu kuaa regua re 'arandu oguereko nderekove ombopukuve
aguã,
ha'e rã oiporu kuaa e'ÿa re ma oĩ mba'emo porã ha'e nemboetea aguã
regua.
- 17 Ha'e va'e tape ma iporã va'e meme.
Ha'e va'e rupi jaa vy jaupity 'rã mby'a porã.
- 18 Oupity va'e pe ma yvyra tekove me'ëa hi'ãĩ.
Ovy'a ete 'rã oupity va'e ha'e javi.
- 19 O'arandua rupi SENHOR yvy onhono raka'e,
oikuaapaa rupi ojapo imoiny yva.
- 20 Opa mba'e oikuaapa va'e vy yy ombovu raka'e yvy guýry oĩague gui,
ha'e rã arai gui ma ombou yxapy.
- 21 Xera'y, emboyke eme rexaa py remoĩ va'ekue,
ereko riae ke 'arandu anhetê va'e reiko kuaa aguã.
- 22 Mba'eta nenhe'ë pe ome'ë 'rã tekove,
ndeaju'y re mbo'y remoĩ vy renhembojeguaa rami avi.
- 23 Ha'e rami vy tape rupi reikoa rupi voi reiko porã 'rã,
renhepyxanga e'ÿ re.
- 24 Renhenno ta ma vy nderekyjei 'rã,

* 3:12 Hebreus 12.5-6

- ha'e gui renheno ma vy reke porã 'rã.
- 25 Enhemondyi eme mba'emo oiko xapy'a teĩ,
neĩ heko vai va'e kuery mokanhyarã ou va'e gui.
- 26 Mba'eta SENHOR oĩ 'rã ndere ou va'e jokoarã,
ndepy re voi opena 'rã nembo'aa e'ÿ aguã.
- 27 Eipytyvõ e'ÿ eme ojexavai rei'i va'e kuery,
ndepo py remboja'o aguã rereko ri vy.
- 28 Xapy'a rei aÿ ma voi mba'emo rereko ri vy
aipo're eme neirũ pe: “Tereo ju, ha'e gui ko'ẽ rã ma eju ju.
Ha'e ramo ma ame'ẽ 'rã mba'emo”, 're eme.
- 29 Enhembopy'a eme neirũ re rejapo vai aguã,
ndere ojeroviaa rupi ndero katy'i oĩ ramo.
- 30 Nda'evei joupe ndeayvu ete-ete aguã mba'eve py e'ÿ,
ndevy ojapo vai e'ÿ re.
- 31 Erovy'a rei eme ojerovia rei va'e,
eiko eme guive ha'e kuery ikuaia rami,
- 32 mba'eta SENHOR ojeguaru heko vai va'e gui,
ha'e rã heko porã va'e ma oirũ ae rami 'rã oguereko.
- 33 SENHOR ijayvu vaiague opyta 'rã heko vai va'e ro re,
ha'e rã heko porã va'e rekoa re ma imoingo porãarã anho oĩ 'rã.
- 34 Mba'eta ha'e ojojai 'rã ojojai reia rupi ikuai va'e,
ha'e rã yvyĩgueve'i ma omboaxy 'rã.*
- 35 Hi'arandu va'e omboetepy 'rã ikuai,
ha'e rã hi'arandu e'ÿ va'e ma oximba aguã rami ikuai.

4

Nhanderuete nhanemongetaa

- 1 Xera'y kuery, pendu ke penderu penembo'ea.
Pejapyxaka porã ke peikuaa porã aguã.
- 2 Mba'eta xee ma iporã va'e re rombo'e.
Ha'e nunga rupi penderexarai eme rombo'eague re.
- 3 Ha'e gui xee voi ta'y aiko va'ekue xeru ro py.
Naxembaraeteti teri va'ekue, ha'i reve ipi'a peteĩ'i va'e aiko vy.
- 4 Ha'e jave py xeru xembo'e vy aipoe'i:
“Emoĩ ke xeyyvua ndepy'a re.
Ejapo tema ajapo uka va'e, ha'e vy 'rã reikove.
- 5 Emoĩ ne'arandurã ha'e mba'emo reikuaa aguã.
Nderexarai eme, ejepe'a eme guive xeyyvua gui.
- 6 Ejepe'a eme 'arandua rupi reikoa gui. Ha'e ramo 'rãe ndere opena porã.
Embovare ke, ha'e ramo 'rã nderepy.
- 7 'Arandua ma iporãve va'e ramo emoĩ ne'arandurã.
Tá, mba'emo rejoua rupi rejou avi 'rã mba'emo reikuaa aguã.
- 8 Embovare ete ke 'arandua, ha'e ramo 'rã nemboyvateve.
Remoĩ ete ramo nemoingo 'rã omboetepy.
- 9 Neakã re omoĩ 'rã akã regua iporãve va'e,
coroa hexakãmba va'e ome'ẽ 'rã ndevy”, he'i va'ekue xevy.
- 10 Xera'y, ejapyxaka ke, ha'e ejopy xeyyvua.
Ha'e vy 'rãe reikove puku.
- 11 Mba'eta xee rombo'ea ma tape 'arandua katy oo va'e rupi reo aguã,

* 3:34 Tiago 4.6, 1 Pedro 5.5

- heko porã va'e ikuaiã rupi avi reiko aguã.
- 12 Ha'e va'e rupi reguata ramo
mba'eve rei nandejokoi 'rã reikoa rupi.
Renha teĩ nerenhepyxangai 'rã.
- 13 Ha'e nunga rupi emoĩ porã ete rombo'eague, nderexarai eme.
Emoĩ atã ndejee, mba'eta ha'e va'e rupi vy 'rãe reupity nderekoverã.
- 14 Nderepiai 'rã heko vai va'e kuery ooa katy.
Eiko eme heko vai va'e ikuaiã rupi.
- 15 Ejapo eme ha'e kuery ojapo va'e.
Ejepe'a, tereo eme ha'e rupi.
Ejepekuavo mombyry rupi.
- 16 Mba'eta ha'e kuery ma mba'emo vai ojapo e'ÿa ja ndokei 'rã.
Ndokei 'rã joity e'ÿa ja.
- 17 Mba'eta ha'e kuery mbojape ho'u va'e ma teko vai anho,
ha'e vinho oy'u va'e ma ojerovia reia.
- 18 Ha'e rã heko porã va'e ikuaiã ma ko'ẽ ovvy va'e rami hexakã,
hexakã porã-porãve 'rã ovvy ko'ẽmba porã peve.
- 19 Ha'e rã heko vai va'e reko ma pytũ rupi oo va'e rami.
Ha'e kuery ndoikuaai mba'e nunga re 'rã pa onhepyxanga aguã voi.
- 20 Xera'y, endu pota xeyvua re.
Ejapypxaka ke xee rombo'ea re.
- 21 Emboyke eme nderexa py rexa va'ekue.
Ndepy'a py re 'rã remoĩ.
- 22 Mba'eta oupity va'e pe ma tekove me'ẽa oĩ,
ome'ẽ avi 'rã hete rexaĩrã.
- 23 Opa mba'e re repenaa gui epena porãve ndepyy'a re,
mba'eta ha'e py ae oĩ nderekoverã.
- 24 Emombytu'u ndejuru ndeapu reiaty gui,
eipe'a ndejegui ayvu vai rupi ndeayvua.
- 25 Nderexa toexa porã ovvy nerenonderã ae.
Nderova ma nerenonde re ae toĩ.
- 26 Eikuaa pota porã ke repyrõa re,
reikoa ha'e javi hi'yvi aguã.*
- 27 Epia eme reiporu kuaa katy neĩ reiporu kuaa e'ÿa katy.
Ejoko ndepyy teko vai katy oo ta ramo.

5

Tavy reia rupi jaiko e'ÿ aguã re ijayvua

- 1 Xera'y, eikuaa pota ke 'arandu rupi xeyvua re.
Ejapypxaka, aikuaa va'e re xeyvuu rã endu,
- 2 'arandu re reiko aguã,
ha'e reikuaa va'e rupi anho ndeayvuu aguã.
- 3 Ha'e rã kunha itavy rei va'e ijayvua ma ei rami ete he'ẽ,
azeite gui iporãve merami teĩ
- 4 opaa py ma tai va'e rami 'rã haxy ndevy,
kyxe hakua haĩmbe jovai va'e rami.
- 5 Ipy ma manõa katy oguejy ovvy,
oguata 'rã tata ogue'y va'e katy.
- 6 Ndoikuaa potai ovvy tape tekove katy oo va'e re,
ooa katy rei-rei oo va'e rupi 'rã oo oiny oikuaa e'ÿ vy.

* 4:26 Hebreus 12.13

- 7 Ha'e nunga rupi aỹ xera'y, ejapyxaka xeayvu re,
ejepe'a eme aipoa'eague rami reikoa gui.
- 8 Ejepe'a ke kunha tavy rei gui,
neĩ hoo rokẽ katy ma voi enhemboja eme,
- 9 joupe remboaxa e'ỹ aguã nembroetea aguã va'ekue,
ha'e joayvu e'ỹ va'e pe reperde e'ỹ aguã nderekovea,
- 10 reikuaa e'ỹ va'e pe rive remboaxa e'ỹ aguã nembra'e rei-rei,
ha'e remba'eapoague repy opyta e'ỹ aguã amboae kuery peguarã.
- 11 Ha'e rami e'ỹ vy remano ta ma vy nepoaẽ 'rã rejupy,
ndero'o ha'e nderete opave ovy ramo.
- 12 Ha'e vy aipo're 'rã:
"Mba'e re tu xee naenduxei karamboae xembo'ea rã!
Xepy'a re namoĩxei xemongetaa ramo.
- 13 Naendu potai xembo'ea kuery ijayvua,
ndajapyxakaxei karamboae xemo'aranduxea rã.
- 14 Mba'eta aỹ ma aĩ vai aguã rami aiko
heta va'e kuery ijaty va'e oexaa py", 're 'rã.
- 15 Ha'e nunga rupi ey'u nde'ygua gui ae,
nde'vy guarã yxyry oiny va'e gui ae.*
- 16 Tyrã pa oka katy rive ri ty'y renhoẽ ta nde'ygua gui,
tetã mbyte rupi rive oxyry ovy aguã rami?
- 17 Ha'e rami 'rãgue py ndevy guarã ae 'rã rereko,
amboae kuery pe rive remboaxa va'erã e'ỹ.
- 18 Toiko porã nde'ygua,
ha'e erovy'a ke nekunumi guive remendaague va'e.
- 19 Ha'e ae ndevy'gua toiko guaxu iporã va'e rami.
Ikã anho erovy'a riae.
Reikoa pukukue re erovy'a pejoayvua rupi.
- 20 Xera'y, mba'e re 'rã tu renhembotavy uka kunha mboae pe?
Mba'e re 'rã tu kunha mboae kã rupi reikuavã?
- 21 Mba'eta nhande jaikoa ma SENHOR oexapa,
oikuaa pota 'rã jaikoa ha'e javi re.
- 22 Heko vai va'e ma mba'emo vai ojapoague py ae 'rã ho'a.
Ha'e ae ojevavyague py ojejokua uka 'rã.
- 23 Omano 'rã ndojekokoi reia py,
ho'a-o'a rei 'rã oikovy okanhy peve.

6

Jarevea re jaiko e'ỹ aguã re ijayvua

- 1 Xera'y, xapy'a rei neirũ orevea repaga aguã rami reiko 'rã,
e'ỹ vy rexa va'ety e'ỹ reve ha'e rami aguã re pejogueroayvu 'rã.
- 2 Xapy'a rei rã aipo'reague py ae reiko 'rã ojokua pyre,
ndeayvua py renhembo'a uka vy.
- 3 Xera'y, ha'e rami ri ramo aỹ ma po rami 'rã reiko
reo jepe aguã, neirũ po py re'a ma rire teĩ
tereo pojava, ejerure tema einy neirũ pe.
- 4 Nda'evei reke ranhe aguã,
emboty eme ranhe nderexa.
- 5 Tereo jepe nho pota ke, guaxu e'ỹ vy guyra

* 5:15 Apy ma ijayvu nhandera'xy ae'i reve anho jajoguereko aguã re (Cântico 4.15).

imba'ejuka va'e po gui oo jepea rami.

Nhaneate'y e'y aguã re ijayvua

- 6 Ndee inhate'y va'e, tereo eikuaa pota tay kuery reko re,
ha'e kuery reko re reikuaa pota vy ne'arandu nho aguã.
- 7 Ha'e kuery ma ndoguerekoĩ nguvixa,
neĩ herekoa, neĩ imomba'eapoarã.
- 8 Ha'e rami teĩ kuaray puku py voi ha'e kuery omoĩ porã 'rã ho'u va'erã,
nhamono'õa ára ha'e kuery voi omono'õ 'rã guembi'urã.
- 9 Ndee inhate'y va'e, raka'e peve tu renheno 'rã rejupy?
Raka'e peve 'rã tu reke rejupy?
- 10 Mba'eta "Takeve'i ju ranhe" re vy repytu'uve tema 'rã,
ha'e renhekuavã 'rã rejupy.
- 11 Ha'e rami ae 'rã ovaẽ xapy'a nemomboriauarã imonda va'e rami,
nemoĩ axyarã ou xapy'a 'rã ava guembiporu revegua rami avi.

Teko vai rupi jaiko e'y aguã re ijayvua

- 12 Avakue mba'everã ovare e'y va'e, heko vai va'e ma
opa marã rei 'rã ijayvu.
- 13 Oxapymi-pymi ha'e opy omomy-momyĩ rei 'rã okuapy,
opo ombovava-vava 'rã guive nhombotavya rupi.
- 14 Ha'e gui ipy'a re ma ha'eve e'y va'e anho 'rã oĩ,
teko vai re ae 'rã onhembopy'a okuapy,
ha'e joo rami e'y-e'y nhomoingoa re 'rã ikuai.
- 15 Ha'e nunga rupi imokanhyarã ou xapy'a 'rã.
Ou xapy'a 'rã imopẽmbaarã, ha'e jipoi 'rã imongueraarã.
- 16 Mba'eta mboapy meme regua oiko SENHOR ndojou porã va'e,
sete-a voi oiko onhe'ẽ py ojou vai va'erã:
- 17 ha'e va'e ma guexa py onhemboyvate rei va'e,
oapekũ py ijapu va'e,
opo py heko porã'i va'e ruguy omoẽ va'e,
- 18 opy'a py mba'emo vairã re rive oikuaa pota va'e,
opy py mba'emo vai ojapo aguã katy ojapurave va'e,
- 19 joekokue ramigua rive ijapu vy omombe'u va'e,
ha'e joegua kuery joo rami e'y-e'y ikuai aguã rami ojapo va'e.

Kunha mboae reve nhandetavy rei e'y aguã re ijayvua

- 20 Xera'y, nderexarai eme nderu ijayvuague re,
ejepe'a eme ndexy nembro'eague rupi reikoa gui.
- 21 Emoĩ porã ke ndepy'a re,
mbõ'y ndeaju'y re remoĩa rami emoĩ riae ndjee.
- 22 Mba'eta ha'e va'e ayvu ma reguataa rupi nderereko 'rã,
reke jave voi opena porã 'rã ndere,
ha'e rekeague gui revy jave nemo'arandu teri 'rã.
- 23 Mba'eta ojapo uka pyre ma tataendy rami 'rã oĩ,
nhanembo'ea nhanemoexakã 'rã,
arandu rupi nhanemongetaa ma tape tekove katy oo va'e oĩ,
- 24 ndejoko aguã kunha itavy rei va'e gui,
kunha mboae nembotavy aguã rupi ijayvu va'e gui.
- 25 Ha'e nunga iporãa rexa teĩ emoaruã rei eme,
enhembotavy uka eme oma'ẽ ngatu teĩ.
- 26 Mba'eta kunha itavy rei va'e pe ma mbovy'i 'rã opagaa peteĩ mbojape
repyrã rive,

- ha'e rã omenda va'e reve itavy reia rekovia ma guekove ae 'rã ome'ë.
- 27 Amongue opexo re tata oikuavã heravy ramo
ijao ndokai 'rã ri?
- 28 Ha'e rami e'ÿ vy tapyĩ áry uguata vy nda'u
ipy ndokai 'rã ri?
- 29 Ha'e rami ae 'rã oirũ ra'yxy reve itavy va'e re oiko.
Hexeve itavy rei va'ekue ma ndopaga e'ÿi 'rã.
- 30 Imonda va'e minha karuai gui imonda teĩ
ndajajou vai 'rã ri ty'y?
- 31 Mba'eta ha'e nunga ojoua ri vy sete-kue áryve 'rã ombopagaa.
Ngoo py oguereko va'ekue ha'e javi ome'ëmba 'rã.
- 32 Ha'e rã kunha mboae reve itavy rei va'e ma na'inhakã porãvei ae.
Ha'e rami ikuai va'e ma ha'e kuery ae onhemomba ukaxe vy.
- 33 Ha'e rire oendu 'rã oinupãmba rã oxĩmba aguã.
Raka'e rã peve ima'endu'aa riaa 'rã ha'ekue re.
- 34 Mba'eta ime hakate'ÿ vy ipoxy 'rãe,
ha'e vy ombopaga aguã ára py noendui 'rã omboaxya.
- 35 Neĩ mba'eve ndojopyxei 'rã onhemboaxy ukaa rupi ome'ë va'e voi,
ixupe mba'emo porã ome'ë reta ta teĩ.

7

Kunha itavy rei va'e re ijayvu jevyague

- 1 Xera'y, nderexarai eme xeayvua re,
emoĩ ndepy'a re ajapo uka va'e.
- 2 Ejapo ke ajapo uka va'e, ha'e vy 'rã reikove.
Ndejee emoĩ atã xeguigua lei, nderexa ra'yĩ huũa'i re repenaa rami.
- 3 Emoĩ ke xee rombo'ea nekuã regua rami,
ndepy'apy re emoĩ, yvyrape re remboparaa rami.
- 4 'Arandua pe ma aipo'ere: "Xereindy ae'i",
ha'e mba'emo reikuaa aguã pe ma "Xeretarã ae'i" 'ere.
- 5 Mba'eta ha'e nunga ndejoko 'rã kunha mboae gui,
kunha itavy reia rupi ijayvu va'e gui.
- 6 Ha'e gui xero re janela yvate oĩ gui,
janela joko pa'ũ rupi ama'ë ainy vy
- 7 aexa reta karamboae hi'arandu e'ÿ va'e.
Ha'e va'e kunumigue aexa va'e mbyte py
peteĩ aexa avi hi'arandu e'ÿ ete va'e.
- 8 Ha'e va'e ma peteĩ tape'i rupi oo oiny,
kunha tavy rei va'e ro rexei'i rupi.
Ha'e vy hoo via rupi ae oo
- 9 ka'aru'i, kuaray oike ramo'i jave,
pytũ ho'a jave.
- 10 Ha'e gui ma ha'e va'e kunha oë ovaexĩ aguã.
itavy rei va'e ao py onhemonde ouv,
ombotavy aguã re onhembopy'aa rupi.
- 11 Itavy aguã re anho 'rã ipy'a va'e,
ndopytai 'rã guive ngoo py, ndopyta kuaai rei 'rã.
- 12 Amongue py tape pia rupi 'rã hekony,
amongue py ma tetã mbyte rupi 'rã oo,
opa rupi oma'ë 'rã oikovy nhoarõa rupi.
- 13 Ha'e gui ma kunumi va'e re onhemboja vy oayvu.

- Ha'e vy oma'ẽ tavy rei reve aipoe'i ixupe:
 14 "Tembi'u areko ja'u aguã, ange amboaxa va'ekue regua.
 Ange ajapopa ma kuri anhemboayvuague.
 15 Ha'e rami vy aju ainy roeka vy.
 Ha'e vy aỹ ma rovaexĩ ma.
 16 Ha'e gui xerupa ma anhovãmba ma voi
 ajukue iporãve va'e Egito guigua py.
 17 Xerupa amoeakuãmba ma avi mirra py,
 aloés ha'e cinamomo py guive.
 18 Jaa ke, jajoayvua py nhaĩ pytũ mbukukue re.
 Javy'a vaipa 'rã jajoayvua rupi anho.
 19 Ha'e gui xeme ma noĩ xero py.
 Mombyry ete rupi uguata oikovy.
 20 Peráta heta ogueraa ovoko py.
 Raka'eve rã jaxy inhypyitũ jave mae ma ou ju 'rã", he'i.
 21 Ha'e rami vy kunha va'e ijayvu porã kuaa vy ombotavy ete,
 oayvu kuaa rupi ojopy heravy aguã.
 22 Ha'e ramo kunumi va'e ma are'ỹ'i re oo oiny hexeve,
 vaka ojukaa aguã katy oo va'e rami,
 ha'e rami e'ỹ vy guaxu nhuã oĩa katy onha ovy va'e rami,
 23 ipy'a rupi hu'y onhyvõ peve,
 ha'e rami e'ỹ vy guyrã'i mondepi katy oveve ovy va'e rami,
 ha'e py omano aguã oikuaa e'ỹ vy.
 24 Aỹ ma xera'y, ejapyxaka porã ke,
 eikuaa pota porã xeayvua re.
 25 Neĩ ndepy'a eme ha'e va'e nunga kunha reve rejereraa uka aguã,
 enhemokanhy uka eme oikoa rupi reoa py.
 26 Mba'eta ha'e nunga heta ma oity avakue, ombojexavai guive.
 Mbovy e'ỹ ma omano ikáuxa.
 27 Ha'e va'e ro via ma vvyra rupa katy nhandereraa va'e,
 nhanderoguejy 'rã heravy manoa katy.

8

Arandua opa mba'e gui iporãve va'ea re ijayvua

- 1 Arandua voi nda'u ndojapukai avi 'rã ri?
 Ha'e rami vy nanhanerenoĩ 'rã ri ty'y mba'emo kuaa ukua rupi?
 2 Mba'eta oĩ 'rã vvyty yvateve va'e áry,
 tape yvýry, tape pia rexei rupi guive,
 3 tetã kora rokẽ py nhava'e'i javya py,
 okẽ py ojapukai 'rã oiny.
 4 Ha'e vy aipoe'i 'rã: "Xee voi aĩ peẽ avakue roenoĩ ainya py,
 xeayvũ ainy avakue ha'e javi pe.
 5 Ha'e gui pene'arandu e'ỹ'i va'e,
 peikuaa pota ke peiko kuaa aguã re.
 Peẽ hi'arandu e'ỹ va'e, peikuaa ke 'arandua.
 6 Mba'emo iporã va'e re xeayvu rã pendu pota ke.
 Xeayvu 'rã ha'evea rami anho.
 7 Mba'eta xeayvua ma anhetẽ meme,
 ha'e rã apu gui ma xee ajeguaru.
 8 Xee aipoa'ea ma anhetẽ ete va'e meme.

Xeayvua re ma peteĩve henda py noĩ nhombotavyarã, neĩ opa marã nhomoiangoarã.

- 9 Oendu kuaa va'e pe ma anhetê va'e meme,
ha'eve va'e meme oikuaa aguã oupity va'e pe.
- 10 Prata 'rãgue py pejopy ke rombo'ea,
ouro oiporavo pyre 'rãgue py pejopy mba'emo aikuaa uka va'e.
- 11 Mba'eta 'arandua ma ita ovareve va'e gui iporãve va'e,
opa mba'e peipotaa gui ha'eveve.
- 12 Xee 'Arandua ma peiko kuaa aguã rupi aĩ.
Xee areko va'e ma peikuaa aguã ha'e penemongetaarã.
- 13 SENHOR renonde ojererokyjea rupi oiko va'e ma ojou vai 'rã teko vai.
Ha'e gui xee ajou vai va'e ma nhemboyvate reia, jejou porã reia,
teko vai rupi ikuaiha ha'e opa marã ayvua.
- 14 Xegui ae 'rã pendu penemongetaa ha'e 'arandua anhetê ete va'e.
Xee ma peikuaa porã aguã ae aĩ, ha'e penembopo'akaarã.
- 15 Xegui ae huvixave kuery opena kuaa,
ha'e huvixa ikuai va'e anhetê rupi 'rã ijayvu kuaa.
- 16 Xegui ma joguerekoa kuery opena kuaa 'rã,
yvatekueve ha'e nhomboayvua kuery ha'e javi.
- 17 Xee ma ayvu 'rã xerayvu va'e kuery,
ha'e xereka va'e ma xejou 'rã.
- 18 Xereve vy 'rã pejou mba'emo porã, ha'e omboetepy peiko,
mba'emo porã ivaipa va'erã e'ỹ ha'e teko porã 'rã pejou.
- 19 Mba'emo xee areko va'e ma ouro gui ovareve ete, ouro oiky'a'o pyre
ha'e prata oiporavo pyre gui ha'eveve va'e.
- 20 Xee ma tape teko porã rupi anho aiko va'e,
tape joguereko kuaa aguã oĩa va'e mbyte rupi aguata va'e,
- 21 ha'e rami vy xerayvu va'e kuery pe ame'ẽ aguã iporã va'e,
ha'e kuery ro amonyẽ aguã iporã va'e anho.

Jypy'i guive 'Arandu oikoague re ijayvua

- 22 SENHOR mba'emo omoingo ppy'i guive xee ma voi xerereko,
guembiapo ymavegua ojapo e'ỹ mbove ma voi.
- 23 Yma voi xemoĩ, jypy'i ete guive,
yvy onhono e'ỹ mbove.
- 24 Ye'ẽ oiko e'ỹ mbove voi xee aiko ae ma va'ekue,
yvu ndoikoi teri reve.
- 25 Yvyty onhono e'ỹ mbove,
yvy'ã hendarã py omoĩ e'ỹ mbove xee aiko ae ma va'ekue.
- 26 Ha'e va'e jave py ma yvy ha'e nhuũndy nomoiingo teri,
neĩ yvy ku'i nomboypy teri.
- 27 Ha'e gui yva hendarã py omoĩ jave xee aĩ ae ma,
ha'e yva apy ye'ẽ áry rupi oa'anga jave.
- 28 Yva re arai omoĩ jave py xee aĩ ae ma,
ye'ẽ iguy gui oẽ aguã oipe'a jave,
- 29 ye'ẽ remberã oa'anga jave voi
ha'e va'e rupi yy oxyry ovy e'ỹ aguã,
ha'e yvy ytarã omoĩ jave py,
- 30 ha'e va'e jave py ma xee aĩ ae ma hexeve, ha'e oipota va'e apoarã.
Ko'ẽ nhavõ aĩ va'ekue ambovy'aa rupi,
henonde avy'aa rupi tema aiko.

- 31 Xee arovy'a va'ekue yvy tekoarã ojapo va'ekue,
avakue ra'y kuery ha'e javi guive.
- 32 Aỹ ma xera'y kuery, pendu ke.
Ovy'a ete 'rã xee aikoa rupi oiko va'e.
- 33 Pendu ke xee rombo'ea pene'arandu aguã,
penduxe e'ỹ eme.
- 34 Ovy'a ete 'rã xenhe'ẽ rendu va'e,
ko'ẽ nhavõ xerokẽ py oĩ va'e,
xero katy aikea'i py xerarõ oiny va'e.
- 35 Mba'eta xejou va'e ojou avi 'rã tekove,
ha'e oupity 'rã SENHOR oguerovy'a aguã.
- 36 Ha'e rã xerovai ojevavy va'e ma onhe'ẽ pe ae ojapo vai.
Ha'e javi xejou vai va'e omano aguã rive oguerovy'ave vy."

9

Arandua ngaru ojapo va'e re ijayvua

- 1 'Arandua ojapo ngoorã,
ha'e vy omoatyrõ sete ijytarã.*
- 2 Ojuka uka mymba ngaru ojapo aguã,
oguereko katu ma vinho, ha'e gui mesa áry omoĩmba.
- 3 Ha'e rami vy guembiguai kuery omondouka
tetã yvateve va'e áry rupi nhoenoĩ aguã. Aipoe'i uka:
- 4 "Ndapeikuaai rei va'e, peikepa ke apy!" he'i uka.
Hi'arandu e'ỹ va'e kuery pe aipoe'i uka:
- 5 "Peju ke pe'u mbojape xea py,
ha'e pey'u vinho areko katupa va'ekue.
- 6 Pendekuaive eme 'arandu e'ỹa rupi, ha'e vy 'rã peiko areve.
Tape 'arandu oĩa rupi anho peiko", he'i uka.
- 7 Ha'e gui porojoi rei va'e kuery pe pendeayvu vy
peẽ ae pejojai uka rei,
heko vãi va'e kuery pe pendeayvu vy pejeavyky uka rei 'rã.
- 8 Nda'evei ae porojoi pe nhandeayvu aguã, nhandevy ipoxy e'ỹ aguã.
Ha'e rã hi'arandu va'e pe nhandeayvu ramo ma nhandeayvu 'rã.
- 9 Hi'arandu va'e nhambo'e ramo ma hi'aranduve 'rã,
heko porã va'e nhambo'e ramo oiko kuaave 'rã ovy.
- 10 SENHOR renonde jajererokyjea rupi jaiko vy 'rãe jaupity 'arandua,
Iky'a e'ỹ va'e jaikuaa vy 'rãe jaiko kuaa.
- 11 Mba'eta xereve vy anho peiko pukuve 'rã,
peneronderã ma'et'ya amoĩ retave ramo.
- 12 Pene'arandu ri vy pendejeupe guarã ae 'rã pejoi,
ha'e rã pejojoi reia py ma peẽ ae 'rã penhemoĩ vai.

Kunha hi'arandu e'ỹ va'e nhoenoĩ oinya

- 13 'Arandu e'ỹa ma kunha ojejoko kuaa e'ỹ ha'e opa marã rei onhendu va'e.
Ha'e nunga ma mba'eve ndoikuaai 'rã.
- 14 Oguapy 'rã oiny ngokẽ py,
tetã yvatevea py tendã áry oĩ 'rã,
- 15 oaxa va'e-va'e ha'e omba'eapo vy
oje'oi va'e pe aipoe'i aguã:

* 9:1 Apy ma Arandua re ijayvu, hoo va'e ngaru pavẽ pe ojapo va'e re rami.

- 16 “Ndapeikuaai rei va'e, pejupa ke apy!”
 Hi'arandu e'ÿ va'e kuery pe aipoe'i 'rã:
- 17 “Yy mondakue ma yro'yxã porãve,
 ha'e mbojape nhemi rupi ja'u va'e ma heeve”, he'i.†
- 18 Ha'e rã ha'e pyguarã oenoï va'ekue ma ndoikuaai oïa py manogue anho ikuai,
 ha'e py oïke va'ekue ma yvykua manoa py meme ikuai.
Heko porã ha'e heko vai va'e reko re ijayvu
Arandu regua ayvu Salomão omombe'u va'ekue

10

- 1 Ta'y kuery hi'arandu va'e ombovy'a 'rã nguu,
 ha'e rã ta'y kuery hi'arandu e'ÿ va'e ma omborïau 'rã oxy.
- 2 Mba'emo jajejavva rupi jajou va'e ma mba'everã ndovareï,
 ha'e rã teko porã ma nhandereraa jepe 'rã manoa gui.
- 3 SENHOR ndoejai 'rã heko porã va'e karuai oendu oïkovy aguã,
 ha'e rã heko vai va'e ma SENHOR ojoko 'rã oïpotapa rei va'e ojou e'ÿ aguã.
- 4 Inhate'ÿa rupi omba'eapo va'e ndojouï 'rã mba'eve,
 ha'e rã ikyre'ÿa rupi omba'eapo va'e ma ojou-jouve 'rã oïpota va'e.
- 5 Kuaray aku porã jave ta'y hi'arandu va'e omono'õ 'rã mba'emo,
 ha'e rã mba'emo omono'õa ára py oke rive va'e ma omoxïmba rei 'rã nguu kuery.
- 6 Heko porã va'e akã re oï 'rã imoingo porãarã,
 ha'e rã heko vai va'e ma nhomoingo vai aguã rupi anho ijayvu.
- 7 Heko porã va'e re nhanema'endu'aa ma nhanemoingo porã 'rã,
 ha'e rã heko vai va'e rery re nhanema'endu'aa ma mba'emo ru'ÿgue rami rive.
- 8 Opy'a py hi'arandu va'e omoï porã 'rã ojapo uka pyre,
 ha'e rã o'arandua rupi e'ÿ ijayvu va'e ma oï vai 'rã.
- 9 Anhetê rupi ikuai va'e oï atã 'rã,
 ha'e rã tape karê rupi ikuai va'e re ma oïkuaa potaa 'rãe.
- 10 Nhombotavya rupi oxapymi-pymi va'e ma nhomomborïau va'e vy,
 o'arandua rupi e'ÿ ijayvu va'e oï vai 'rãe.
- 11 Heko porã va'e ayvu ma tekove me'ëa ae,
 ha'e rã heko vai va'e ma jojuka aguã rupi anho ijayvu.
- 12 Mborayvu rupi e'ÿ ikuai va'e nhomopu'ãmba rei 'rã.
 Ha'e rã porayvu va'e ma ojao'i uka 'rã ojejavva ague.*
- 13 Oïko kuaa va'e ijayvu rã nhaendu vy jajou 'rã nhane'arandurã,
 ha'e rã hi'arandu e'ÿ va'e ma oïnopãa aguã rami ikuai.
- 14 Hi'arandu va'e omoï porã 'rã 'arandua,
 ha'e rã heko vai va'e ma onhemokanhy uka aguã rupi rive ijayvu.
- 15 Oguerekopa va'e ma omba'e rei-rei re oï atã, tetã ikorapa va'e py rami,
 ha'e rã iporiaukue'i ma ikuai axy 'rã mba'eve ndoguerekoïa py.
- 16 Heko porã va'e oïkoague repy ma tekove,
 ha'e rã heko vai va'e ma ojejavvyague repy ae 'rã ojou.
- 17 Ombo'ea ague rami ikuai va'e ma tape tekove katy oo va'e rupi oje'oi,
 ha'e rã omongeta ague rupi e'ÿ ikuai va'e ma ha'eve e'ÿa katy 'rã oje'oi.
- 18 Ijapu va'e ma opy'a re omoï 'rã joe nda'ija'eia,
 joekokue omombe'u merami rive va'e ma hi'arandu e'ÿ va'e ae.

† 9:17 Apy ma ijayvu nhemi rupi jajejavva re. * 10:12 1 Pedro 4.8

- 19 Ijayvu reta rei va'e ojejavu 'rãe,
ha'e rã ayvu py ojejoko kuaa va'e ma oiko kuaa va'e vy ae.
- 20 Heko porã va'e ayvu ma prata oiporavo pyre rami,
ha'e rã heko vai va'e kúraxô má mba'erã ndovarei.
- 21 Heko porã va'e ayvu ma teta omongaru va'e rami,
ha'e rã hi'arandu e'ÿ va'e kuery ma omanomba rive 'rã, ndoikuaa potaxei rire.
- 22 SENHOR nhandereroayvu porã vy ojapo jajou-joue aguã rami,
neĩ peteive henda py nanhanemomboriaui 'rã.
- 23 Hi'arandu e'ÿ va'e oikuaa ramo opa marã rei nhandekuaia rupi merami
'rã javy'a,
ha'e rã avakue oikuaa ete va'e pe ma nhane'arandua rupi vy 'rãe javy'a.
- 24 Heko vai va'e mba'emo gui okyjea va'e ae 'rã oiko hexe,
ha'e rã heko porã va'e oarô oikovya ma Nhanderuetete ojapo 'rã ojeupity aguã rami.
- 25 Yvytu vaikue opytu'u xapy'aa rami avi heko vai va'e kuery reko voi okanhy xapy'a 'rã,
ha'e rã heko porã va'e ma oĩ atã riae 'rã.
- 26 Nhaneraĩ pe vinagre nda'evei, ha'e nhanderexa pe ma hataxĩ nda'evei,
ha'e rami ae inhate'ÿ va'e nda'evei avi ijokuaia pe.
- 27 SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy jaikove puku 'rã,
ha'e rã heko vai va'e ikuaia ma ijapy voi 'rã.
- 28 Heko porã va'e oarôa ma ombovy'a 'rã,
ha'e rã heko vai va'e oarôa ma oaxa rive 'rã.
- 29 SENHOR guigua tape ma anhetê rupi ikuai va'e onhemi aguã,
ha'e rã heko vai va'e pe ma imombaarã rive oĩ.
- 30 Heko porã va'e ma raka'eve rã peve ndoityai 'rã,
ha'e rã heko vai va'e ma nomombytaai 'rã vvy re.
- 31 Heko porã va'e ayvu nhomo'aranduve 'rã,
ha'e rã ijayvu vaikue rei va'e ma omombaa 'rã.
- 32 Heko porã va'e ayvu nhombovy'a 'rã,
ha'e rã heko vai va'e ma ha'eve'ÿa rupigua re anho 'rã ijayvu.

11

- 1 Jokorea rupi mba'emo opeja va'e gui SENHOR ojeguaru,
ha'e rã ha'evea'i rami opeja va'e ma oguerovy'a 'rã.
- 2 Jajejou porã rei rive ramo avave rei nanhanemboeteai 'rã,
teĩ nhanhemo'yvyĩ'i vy ma jajou 'rã nhane'aranduarã.
- 3 Heko porã va'e anhetê rupi ikuaia ma oguereko 'rã ha'evea rupi,
ha'e rã anhetê rupi e'ÿ ikuai va'e ma anhetê e'ÿa ae 'rã omomba.
- 4 Nhombopagaa ára py opa mba'e jarekopa va'ekue ndovarei 'rã mba'everã,
ha'e rã nhandereko porãa ma nhandereraa jepe 'rã manoa gui.
- 5 Anhetê rupi ipy'a va'e pe ma heko porãa ae omoatyrô 'rã haperã,
ha'e rã heko vai va'e ma ho'apa 'rã ha'e kuery ae reko vaia py.
- 6 Heko porã va'e oo jepe 'rã ha'e kuery ae reko porãa py,
ha'e rã jokorea rupi ikuai va'e ma ha'e kuery ae reko vaia py 'rã ombo'aa.
- 7 Heko vai va'e omano ramo mba'emo oarôague voi opa 'rã,
heko vai va'e oarôague opa rive 'rãe.
- 8 Heko porã va'e ogueraa jepea 'rã ojexavaia gui,
ha'e gui heko vai va'e re jevy 'rã ha'e nunga ou.
- 9 Anhetê rupi e'ÿ ikuai va'e ma ayvu py rive oity 'rã oirũ kuery,

- ha'e rã heko porã va'e ma mba'emo oikuaa rupi oo jepe 'rã.
- ¹⁰ Heko porã va'e ikuai porã ramo tetã pygua kuery ha'e javi 'rã ovy'a okuapy, ovy'a avi 'rã okuapy heko vai va'e okanhy ramo.
- ¹¹ Heko porã va'e ogueroayvu porãa rupi tetã ha'e javi rupi 'rã ikuai porã, ha'e rã heko vai va'e kuery ijayvua rupi ma oitya 'rã.
- ¹² Oirũ pe "Mba'e vare'ỹ" he'i va'e re ma noi 'arandua, ha'e rã ava hi'arandu va'e ma okyiriri 'rã oikovy.
- ¹³ Joekokue ramigua rive omombe'u va'e onhea'ã 'rã onhomi mbyre oikuaa aguã, ha'e rã ojeroviapy ma onhomi mbyre nomboaxai 'rã.
- ¹⁴ Joguerekoa hi'arandu va'e ndoikoi ramo avakue pavẽ 'rã ho'apa, teĩ nhomongetaa heta ikuai ramo ma ikuai porã 'rã.
- ¹⁵ Oirũ orevea opaga aguã rami oiko va'e ojexavai 'rã, ha'e rã ha'e rami ndoikoi va'e ma oi atã 'rã.
- ¹⁶ Kunha porayvu va'e ojou 'rã imboetearã, ipo'akakueve ojou-joupavea rami avi.
- ¹⁷ Mborayvu rupi ikuai va'e ma ha'e kuery pe ae ojapo porã, ha'e rã joapo vai rei va'e ma ha'e kuery ae onhemoi vai uka.
- ¹⁸ Heko vai va'e ojeupe guarã ojou va'e ma imarã va'erã, ha'e rã teko porã rupi oiko va'e ma anhetẽ ete va'e guigua ojou 'rã oikoague repy.
- ¹⁹ Heko porã va'e oo 'rãe tekove katy, ha'e rã teko vai rupi ikuai va'e ma omano ete 'rãe.
- ²⁰ Opy'a py opa marã ikuai va'e gui SENHOR ojeguaru ete 'rã, ha'e rã anhetẽ rupi ikuai va'e ma ogueroavya 'rã.
- ²¹ Heko vai va'e nombopagaa e'yi 'rã, jaikuaa, ha'e rã heko porã va'e kuery regua ma oo jepe 'rã.
- ²² Ouro guigua ma poryko xĩ jeguarã oi ramo nda'evei. Ha'e rami ae kunha porã re hi'arandu e'ya oi ramo nda'evei.
- ²³ Heko porã va'e oipotaa rami vy oiko 'rã nhomoingo porãarã, ha'e rã heko vai va'e ma mba'emo oarõ va'ekue 'rãgue py oiko 'rã imbopagaarã.
- ²⁴ Joupe mba'emo ome'ẽ rive-rive'i va'e ojou retave 'rã heravy, ha'e rã nome'ẽ rivexei va'e ma oipotapa rei 'rã.
- ²⁵ Imba'eme'ẽ porã kuaa va'e ma oiko porã 'rã, joupe oy'u va'erã ome'ẽ va'ekue ju omboy'ua 'rãe.
- ²⁶ Mba'emo aju nomboja'oxei va'e re ma heta va'e kuery ijayvu vai 'rã okuapy, ha'e rã ivendeare ma ogueroayvu porãa 'rã.
- ²⁷ Joupe ojapo porãa rupi ikuai va'e omboetearã, ha'e rã teko vai rupi rive ikuai va'e ma ha'e kuery re ae ju 'rã ojeapa heko vaiague.
- ²⁸ Omba'e rei-rei re rive ojerovia va'e ho'a 'rã, ha'e rã heko porã va'e ma ijaguyje 'rã mba'emo rogue ipyaupaa rami.
- ²⁹ Ngopygua kuery ndoguereko kuaai va'e ojou 'rã vvytu rive, ha'e hi'arandu e'ỹ va'e ikuai 'rã hi'arandu va'e rembiguairã.
- ³⁰ Heko porã va'e ma yvyra'a tekove me'ẽa rami ikuai, tekoverã joua ma hi'arandu va'e ae vy ma 'rã.
- ³¹ Vvy re heko porã va'e ikuai teria ja ombopagaa 'rã.
Heko vai ha'e ojevavya rei va'e kuery katuve ma ombopagaa 'rã.*

12

- 1 Onhemo'arandu uka va'e oguerovy'a 'arandua,
ha'e rã nonhemongeta ukai va'e ma hi'arandu e'ỹ va'e ae.
- 2 Heko porã va'e oupity 'rã SENHOR omboaxya,
ha'e rã opa marã rei onhembopy'a va'e ma ombopaga 'rã.
- 3 Avakue ojevavy reia rupi ikuai va'e noĩ atã kuaai 'rã,
ha'e rã heko porã va'e ma ndoipe'aai 'rã.
- 4 Kunhague hi'arandu va'e ma ime oguerovy'a 'rã,
ha'e rã oxĩmba rei aguã rami ikuai va'e ma ikãgue omou'ũmba heravy va'e rami.
- 5 Heko porã va'e ipy'a 'rã ha'evea rupi anho,
ha'e rã heko vai va'e ma nhombotavy rupi rive 'rã nhomongeta.
- 6 Heko vai va'e ayvu ma jouguy omõexe vy oma'ẽ mbegue va'e rami,
ha'e rã heko porã va'e ayvu ma jogueraa jepearã.
- 7 Heko vai va'e oitya rã noĩvei ma 'rã,
ha'e rã heko porã va'e ramymino kuery ma ikuai riae 'rã.
- 8 Avakue hi'arandu va'e re ima'endu'a porãa 'rã,
ha'e rã opa marã onhembopy'a va'e ma ojou vaia 'rã.
- 9 Nhanhemboyvate rei teĩ karuai nhaendu jepi 'rãgue py
ha'eveve nhanhemo'yvyĩ'i reve nhamba'eapo jaikovy aguã.
- 10 Heko porã va'e opena porã 'rã guymba kuery re,
ha'e rã heko vai va'e py'a re ma nhomoingo axyxa rive oĩ.
- 11 Ovyv re omba'eapo va'e oguereko reta 'rã tembi'u,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e kuery ma mba'emo rive ojou aguã rupi ikuai.
- 12 Heko vai va'e ikuai 'rã teko vairã joua rupi rive,
ha'e rã heko porã va'e ma vyvra hapo porã ha'e hi'a porã va'e rami.
- 13 Heko vai va'e onhemo'a uka 'rã ha'e ae ijayvua py,
ha'e rã heko porã va'e ma oo jepe 'rã ojexavai aguã gui.
- 14 Avakue ijayvu porãa rupi ojou 'rã imoingo porãarã,
peteĩ-teĩ ojou 'rã opo py ojapoague repy.
- 15 Hi'arandu e'ỹ va'e ma ojeupe ae ha'evea rami merami oiko,
ha'e rã hi'arandu va'e ma omongetaa rã ojapyxaka pota 'rã.
- 16 Hi'arandu e'ỹ va'e ma opoxya oexa uka vyvoi 'rã,
ha'e rã hi'arandu va'e ma hexe ijayvua teĩ ojejoko kuaa 'rã.
- 17 Anhetẽ rupi ijayvu va'e ojapo ha'evea rami oikuaa potaa aguã rami,
ha'e rã ijapu va'e ma ojapo nhombotavypaa aguã rami.
- 18 Kyxe xĩ py rami avi ijayvuxe va'e ayvu nhomboperepa 'rã,
ha'e rã hi'arandu va'e ayvu ma moã.
- 19 Anhetẽ rupi ijayvu va'e ikuai riae 'rã,
ha'e rã ijapu va'e ma xapy'a'i guarã rive.
- 20 Heko vai va'e py'a re oĩ nhombotavy aguã rive,
ha'e rã peteĩ rami ikuai aguã re nhomongeta va'e ma oendu 'rã ovy'aa.
- 21 Heko porã va'e re mba'emo vai ndoikoi 'rã,
ha'e rã heko vai va'e re ma imoingo axyarã rive 'rã ou.
- 22 Ijapu va'e gui SENHOR ojeguaru,
ha'e rã anhetẽ rupi ikuai va'e ma oguerovy'a.
- 23 Hi'arandu va'e ndoikuaa ukapa rei 'rã mba'emo oikuaa va'e,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma oexa ukapa vyvoi 'rã o'arandu e'ỹa.
- 24 Ikyre'ỹ va'e ipo'aka 'rã joe,
ha'e rã inhate'ỹ va'e ma omomba'eapo nhea'ãa rive 'rã.
- 25 Avakue py'a re heko eta reia oĩ va'e ombojero'a rei 'rã,

ha'e rã ayvu porã'i ma ombovy'a rã.

- 26 Heko porã va'e oguereko 'rã heravy oirũ kuery,
ha'e rã heko vai va'e kuery ma ojavy uka 'rã tape.
- 27 Inhate'ỹ va'e ndoexyi 'rã xo'o ojuka va'ekue,
ha'e rã ikyre'ỹ va'e ma mba'emo ojou va'ekue ombovare ete 'rã.
- 28 Teko porã rupi oo va'e ojou 'rã tekove,
ha'e va'e tape rupi manoa noĩ.

13

- 1 Ta'y hi'arandu va'e oendu pota porã 'rã tuu ombo'e rã,
ha'e rã jojojai rei va'e ma noendu potai 'rã omongetaa rã.
- 2 Avakue ijavyu porãa rupi vy ojou 'rã iporã va'e,
ha'e rã anhetê rupi e'ỹ ikuai va'e ma joguero'axe vai rive.
- 3 Ayvu py ojejoko va'e omoĩ atã 'rã guekovea,
ha'e rã ijavyu katu raxa va'e ma ha'e ae onhemoĩ vai.
- 4 Inhate'ỹ va'e ma mba'emo oipota rei teĩ ndojou 'rã,
ha'e rã ikyre'ỹ va'e ma ojoupave 'rã mba'emo.
- 5 Heko porã va'e ndojou porã 'rã apu,
ha'e rã heko vai va'e ma oxĩmba rei 'rã, ojou vaipy ae vy.
- 6 Teko porã ogueraa jepe 'rã anhetê rupi ikuai va'e,
ha'e rã ojevavya rei va'e ma teko vai oity 'rã.
- 7 Amongue ma "Arekopa" he'i va'eri mba'eve oguereko vy e'ỹ,
ha'e rã amboae kuery ma "Xeporiau'i" he'i va'eri opa mba'e oguereko.
- 8 Avakue oguerekopa va'e ome'ẽmba 'rã guekovia,
ha'e rã iporiaukue'i ma avave nomoangekoai 'rã.
- 9 Heko porã va'e rataendy hexakã porã 'rã,
ha'e rã heko vai va'e rataendy ma oguepa rive 'rã.*
- 10 Jajou porã reia ma joe nhapu'ã rei aguã rive oĩ,
teĩ nhandemongeta uka vy ma jajou 'rã 'arandu.
- 11 Mba'e rei-rei jajou rive va'ekue opa rive avi 'rã,
ha'e rã nhamba'epoa rupi jajou va'ekue ma hetave 'rã ovy.
- 12 Mba'emo nharõ jaikovya ndoiko voi ramo nhandekuerai 'rã,
teĩ jaipota va'ekue ojeupity rã yvyra tekove me'ẽa rami oĩ.
- 13 Omongetaa rã noendu potai va'ekue ombopagaa 'rã,
ha'e rã ijavyua oendu vy ojererokyjea rupi ikuai va'e pe ma ome'ẽa reta 'rã.
- 14 Hi'arandu va'e nhandemo'ea ma tekoverã me'ẽa,
nhuã manoa gui jaa jepe aguã.
- 15 Hi'arandu porã va'e omboetea 'rã,
ha'e rã anhetê rupi e'ỹ ikuai va'e reve ma nda'evei nhandekuai aguã.
- 16 Hi'arandu va'e ha'e javi oiko kuaa 'rã,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma oexa uka 'rã o'arandu e'ỹa.
- 17 Heko vai va'e pe mba'emo omombe'u ukaa ramo oiko 'rã mba'emo vai,
ha'e rã ojeroviapy pe ri omombe'u ukaa ramo ma moã rami oiko.
- 18 Omongetaa rã noendu potai va'e ma iporiau ha'e oxĩmba rei aguã rami ikuai,
ha'e rã omongetaa rã oendu porã pota va'e ma omboetea 'rã.
- 19 Jaipota va'ekue oiko ramo javy'a 'rã nhandepy'a py,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma ojeuaru 'rã gueko vaia gui ojepe'a va'e gui.
- 20 Hi'arandu va'e reve ikuai va'e hi'aranduve 'rã,

* 13:9 "Hataendy" he'ia py ma tekove re ijavyu vy.

ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e reve onhemoirũ va'e ma ojaxavai rive 'rã.

- 21 Mba'emo vai oupity 'rã ojevavya rei va'e,
ha'e rã heko porã va'e pe ma mba'emo porã anho 'rã ome'ëa.
- 22 Avakue heko porã va'e ma gua'y ra'y kuery pe 'rã ojea omba'e rei-reikue,
ha'e rã ojevavya rei va'e mba'e rei-reikue ma heko porã va'e peguarã ae
'rã opyta.
- 23 Iporiaukue'i oyvy omboa'eve ramo'iague py opa mba'e hi'a porã 'rã,
ha'e rã teko porã rupigua ndoikoi ramo oipe'apaa 'rã.
- 24 Gua'y kuery noinupã potai va'e ma ndoayvui vy,
ha'e rã oayvu vy are e'ỹ re omo'arandu pota 'rã.
- 25 Heko porã va'e oguereko reta 'rã ho'u va'erã,
ha'e rã heko vai va'e ma oendu 'rã karuai.

14

- 1 Kunha hi'arandu va'e ojapo porã 'rã ngoorã,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma opo py ae ngoo ombovaipave 'rã heravy.
- 2 Heko porã va'e ma SENHOR renonde ojererokyjea rupi 'rã ikuai,
ha'e rã tape vai rupi ikuai va'e ma omboete e'ỹ va'e.
- 3 Hi'arandu e'ỹ va'e oiko axy 'rã ojejou porã reia rupi ijayvugue py,
ha'e rã hi'arandu va'e ma ijayvu porãague py oo jepe 'rã.
- 4 Toro ra'y omba'eapo va'e ndoikoi rã mba'emo ra'yĩ mboapy'i ae 'rã jareko
nhamoi porãaty py,
ha'e rã toro ra'y ovare va'e jareko vy nhamono'õ retave 'rã.
- 5 Anhetẽ rupi joeko mombe'ua nda'ijapui 'rã,
ha'e rã anhetẽ rupi e'ỹ nhomombe'u va'e ma opa mba'e py 'rã ijapu.
- 6 Jojojai rei va'e o'arandurã oeka teĩ ndojoui 'rã,
ha'e rã hi'arandu va'e pe ma ndaxyi 'rã mba'emo oikuaa aguã.
- 7 Ejepe'a ke avakue hi'arandu e'ỹ va'ea gui,
mba'eta ha'e kuery ijayvu teĩ peteive henda py ndereikuaa porãi 'rã.
- 8 Hi'arandu va'e oexa uka o'arandua ojee ae oikuaa potaa py,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma ijarakuaa e'ỹa py ojekore.
- 9 Hi'arandu e'ỹ va'e ojevavy teĩ "Mba'e'ỹ" he'i rive 'rã,
ha'e rã heko porã va'e ma joayvua rupi 'rã ikuai.
- 10 Nhandepy'a re nda'eveia oĩ va'e nhande ae 'rã nhaendu,
ha'e javy'aa voi ndajaexa uka kuaai 'rã jaexa va'ety e'ỹ pe.
- 11 Heko vai va'e kuery ro ombovaipaa 'rã,
ha'e rã heko porã va'e roguy rupi ma ipotypa 'rã.
- 12 Oĩ tape jaexa rã ha'eve rei va'e merami,
ha'e rami teĩ opaa py ma nhandererera 'rã manoa katy.
- 13 Nhanderory rei reve teĩ nhandepy'a py ma ndajavy'ai,
javy'aa opa ramove mboriau ju 'rã nhaendu.
- 14 Opy'a py anhetẽ rupi e'ỹ ikuai va'e ojopy 'rã ikuaiague repy ha'e javi,
heko porã va'e oiko porãague repy ojopy va'erã ramigua e'ỹ.
- 15 Hi'arandu e'ỹ va'e ma ijayvua rã oendu vy ogueroviapa rei 'rã,
ha'e rã hi'arandu va'e ma oikuaa pota 'rã oiko aguã re.
- 16 Hi'arandu va'e oikuaa pota vy ojepe'a 'rã mba'emo vai gui,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma ivai vyvoi 'rã ojee ae rive ojerovia vy.
- 17 Ipoxy rei rive va'e opa marã 'rã ikuai,
avakue joapo vai rei va'e re nda'ija'eai 'rãe.
- 18 Hi'arandu e'ỹ va'e ma 'arandu rupi e'ỹ 'rã ikuai,
ha'e rã hi'arandu va'e ma oiko kuaa-a py ijegua.

- 19 Heko vai va'e guenapy'ã re 'rã oĩ heko porã va'e renonde,
anhetê rupi e'ỹ oiko va'e ojerure 'rã oiny heko porã va'e rokê py.
- 20 Iporiaukue'i re hoo katy'igua kuery ae voi nda'ija'ei 'rã,
ha'e rã oguerekopa va'e ma irũ reta 'rã.
- 21 Ngoo katy'i rupi ikuai va'e re ija'e'ỹ va'e ojevavy,
ha'e rã iporiaukue'i mboaxya ma ovy'a 'rã.
- 22 Mba'emo vairã rupi rive onhembopy'a va'e ndojejavyi 'rã teve?
Ha'e rã iporã re nhandembopy'a ramo nhanderayvua ha'e ojeroviaa 'rã
nhandere.
- 23 Nhamba'eapoa ha'e javi rupi jajou retave 'rã,
teĩ nhandeayvu katu rivêa py ma nhandeporiauve rive 'rã.
- 24 Hi'arandu va'e mba'e rei-rei retaa ijegua 'rã,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e pegua ma nda'ijarakuaai reia.
- 25 Anhetê va'e rupi joeko mombe'ua ma ogueraa jepe 'rã joekove,
ha'e rã ijapu rei va'e ma nhombotavypa rive 'rã.
- 26 SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy jajou nhandemi aguã imbarate
va'e,
nhandera'y kuery voi ojou 'rã onhemi aguã.
- 27 SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy jaupity 'rã yvu tekove me'êa,
nhuã manoa py ja'a e'ỹ aguã.
- 28 Huvixa pegua kuery heta ramo oguerovy'a 'rã,
ha'e rã oatapa ramo huvixa nda'evei rei 'rã.
- 29 Ivai rive e'ỹ va'e ma opa mba'e py oexa uka 'rã o'arandu,
ha'e rã ipoxy rive va'e ma oguerovy'a 'rã hi'arandu e'ỹa rive.
- 30 Ha'eve rei'ia nhaendu vy nhanderete ha'e javi oiko porã 'rã,
ha'e rã joe nhandea'e e'ỹa py ma nhandekãgue hu'ũmbaa rami.
- 31 Iporiaukue'i momboriau reia kuery ma Imoingoare re voi opu'ã rei,
ha'e rã iporiaukue'i mboaxya kuery ma Nhanderuete mboetea rupi avi
ikuai.
- 32 Heko vai va'e ho'a 'rã gueko vaia py ae,
ha'e rã heko porã va'e ma omanoa py voi oguereko 'rã oarõ aguã.
- 33 Hi'arandu va'e py'a re oĩ hi'arandua,
ha'e rã heko vai va'e py'a re oĩ va'e ma oikuaa pavê 'rã.
- 34 Peteĩ-teĩ regua teko porã rupi ikuai py yvateve 'rã,
ha'e rã jejavya re anho ikuai va'e ma ojou vai pavê 'rã.
- 35 Huvixave oguerovy'a 'rã tembiguai kuery hi'arandu va'e,
ha'e rã ha'eve'ỹa rami ikuai va'e ma ombopaga vaipa 'rã.

15

- 1 Nhambovai porã'i ramo ipoxy va'e opytu'u 'rã ipoxya gui,
va'eri nhandeayvu poyi rei vy ma nhambopoxyve 'rã.
- 2 Hi'arandu va'e ijayvu rã jajou porã 'rã hi'arandua,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ijayvu rã jaikuaa 'rã nda'ijarakuaaia.
- 3 SENHOR oexa 'rã opa rupi,
heko vai va'e ha'e heko porã va'e kuery ha'e javi re onhangareko oiny vy.
- 4 Ayvu porã ma yvyra tekove me'êa,
ha'e rã ayvu vaikue rei ma nhandemonguerai rive 'rã.
- 5 Hi'arandu e'ỹ va'e ma tuu ombo'e ta teĩ noenduxei 'rã,
ha'e rã omongetaa rã oendu va'e ma oupity 'rã 'arandu.
- 6 Heko porã va'e ro py heta 'rã oĩ iporã va'e anho,
ha'e rã heko vai va'e ma ojou 'rã ojexavai aguã rive.
- 7 Hi'arandu va'e ijayvua py oexa uka 'rã hi'arandua,

- ha'e rã heko vai va'e ma ha'e ramigua re'ȳ ae ipy'a.
- 8 Heko vai va'e SENHOR pe mba'emo ome'ẽ teĩ ojeguaru 'rã,
ha'e rã heko porã va'e onhembo'ea oendu vy oguerovy'a 'rã.
- 9 Heko vai va'e reko gui SENHOR ojeguaru,
ha'e rã teko porã rupi ikuai va'e ma oayvu.
- 10 Tape porã gui ojepe'a va'e ma ombopagaa raxa 'rã,
omongetaa rã noenduxeĩ va'e omano 'rãe.
- 11 Vvy manoa ha'e ikua vaikue SENHOR oikuaapa va'e vy
avakue ra'ȳ kuery py'a re oĩ va'e katuve ma oikuaapa!
- 12 Jojojai rei va'e ma imongetaa re nda'ija'ei 'rã,
neĩ nonhembojai 'rã hi'arandu va'e re.
- 13 Nhandepy'a re vy'a oĩ va'e ojapo 'rã nhanderova porã rei aguã rami,
ha'e rã nhandeporiau reia ma nhanemonguerai reive 'rã.
- 14 Hi'arandu va'e py'a re oĩ oiko kuaaxea,
ha'e rã hi'arandu e'ȳ va'e ijayvua py voi nda'ijarakuaaive tema.
- 15 Ojexavai rei va'e ára ma nda'evei va'e meme,
ha'e rã nhandepy'a py mby'a oĩ vy ojapo 'rã nhanhenhandu porã riae
aguã rami.
- 16 Jarekopa reve nhandereko eta rei 'rãgue py
ha'eveve nhandeporiaukue'i teĩ SENHOR renonde jajererokyjea rupi
jaiko.
- 17 Jajoayvua rupi e'ȳ vaka ikyrave va'e ro'o mbixy ja'u 'rãgue py
ha'eveve tembi'u jaexa'i va'e tema ja'u jajoayvua rupi.
- 18 Ivai ja rei va'e jogueropoxy rive 'rã,
ha'e rã ivai rive e'ȳ va'e ma nhomombytu 'rã joguero'aa gui.
- 19 Inhate'ȳ va'e oikoa ma tape juu anho ikuai rami,
ha'e rã heko porã va'e oikoa ma tape ijoja porã va'e rami.
- 20 Ta'ȳ hi'arandu va'e ombovy'a 'rã nguú,
ha'e rã hi'arandu e'ȳ va'e ma neĩ oxy voi ndoayvui.
- 21 Hi'arandu e'ȳ va'e oguerovy'a rei 'rã ijarakuaa e'ȳa,
ha'e rã avakue hi'arandu va'e ma ha'evea rami 'rã ikuai.
- 22 Nhanemongetaarã ndoikoi ramo jaipota va'e voi ndoikoi avi 'rã,
ha'e rã nhanemongetaa heta ikuai rã ha'eve 'rã.
- 23 Avakue ha'evea rami ombovai vy ovy'a 'rã,
ayvu oĩ porã aguã rami ijayvua py.
- 24 Hi'arandu va'e tape ooa va'e ma yvate 'rã oo tekove katy,
manoa katy oguejy ovy 'rãgue py.
- 25 SENHOR oitypa 'rã ojejou porã rei va'e ro,
ha'e rã imeve'ȳ va'e kuery pegua ma omoĩ atã 'rã.
- 26 SENHOR ojeguaru heko vai va'e kuery onhembopy'aa gui,
ha'e rã ayvu porã ma oendu vy oguerovy'a 'rã.
- 27 Jokorea rupi ojou-joupavexe va'e ombojexavai 'rã ngoo pygua kuery,
ha'e rã teko vai rekoviarã ndojopyi va'e ma oikove riae 'rã.
- 28 Heko porã va'e onhembopy'a porã ranhe 'rã ombovai kuaa aguã,
ha'e rã heko vai va'e ma opa marã rei 'rã ijayvu.
- 29 Heko vai va'e ikuai gui SENHOR mombyry oĩ,
ha'e rã heko porã va'e onhembo'ea ma oendu 'rã.
- 30 Nhandererovy'aa rupi oma'ẽa ramo javy'a 'rã,
ayvu porã omombe'ua rã nhaendu vy nhanekãgue rupi voi nhanem-
baraeteve avi 'rã.
- 31 Ha'evea rupi nhanemongetaa rã jajapyxaka vy

hi'arandu va'e kuery reve 'rã nhandemoirũ.

- 32 Nonhemo'arandu ukai va'e ha'e ae guekove nombovarei,
ha'e rã omongetaa rã oendu pota va'e ma ojou 'rã 'arandu.
- 33 SENHOR renonde jajererokyjea rupi jaiko ramo nhandemo'e 'rã 'arandu re,
ha'e nhandemo'vyĩ'i ramo nhandemoetea 'rã.

16

- 1 Nhande nhandembopy'a 'rã mba'emo jajapo aguã,
ha'e rã SENHOR gui ae 'rã ou nhambovai kuaa aguã.
- 2 Nhandevy ma jaikoa ha'e javi ha'evepa rei teĩ
SENHOR oikuaa pota 'rã nhandepy'a re.
- 3 Emboaxa SENHOR po py mba'emo rejapoxe va'e,
ha'e ramo omoingo 'rã reipotaa ha'e javi.
- 4 SENHOR opa mba'e omoingo ha'e ae oipotaa rami,
heko vai va'e voi omoingo ojexavai aguã.
- 5 Opy'a py ojejou porã rei va'e gui SENHOR ojeguaru vy
nombopaga e'yi 'rãe.
- 6 Nhandhomoaxya ha'e anhetẽ rupi jaiko ramo jajejavyague oja'ipaa 'rã,
SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy jaa jepe 'rã mba'emo vai gui.
- 7 Xapy'a rei ava oikoa SENHOR oguerovy'a vy
ojapo 'rã ngovaigua kuery reve voi irũ jevy aguã rami.
- 8 Jarekopa rei reve teko vai rupi jaiko 'rãgue py
ha'eveve mboapy'i jareko reve teko porã rupi jaiko.
- 9 Jaiko aguã re nhande nhandembopy'a teĩ
jaguataa rupi nhandereko va'e ma SENHOR ae.
- 10 Huvixa ijayvu 'rã oikuaapaa rupi ae.
Ha'e ramo nemboayvu rã ejavy eme ndeayvua py.
- 11 SENHOR gui ae 'rã ou ha'evea rami mba'emo japeja ha'e nha'anga aguã,
voko py ha'evea ramigua poyia oi va'e ma ixuguigua meme.
- 12 Huvixa kuery ojeguaru 'rã teko vai ha'e javi gui,
gueko porãa rupi ae 'rã opena oiny.
- 13 Anhetẽ rupigua ayvu huvixa oendu vy oguerovy'a 'rã,
oayvu 'rãe anhetẽ rupi ijayvu va'e.
- 14 Huvixa ipoxya nhaendu vy jaikuaa 'rã jojuka ukaxea,
teĩ ha'e ramia gui hi'arandu va'e omombytu'u kuaa 'rã.
- 15 Huvixa ovy'a ramo jaikuaa nhomoingove ju aguã.
Iporayvua ma ára pyau py arai gui okya rami.
- 16 Ouro jajoua gui ha'eveve nhane'arandurã jajou,
prata gui ha'eveve va'e ma jaiko kuaavea.
- 17 Heko porã va'e oikoa ma teko vairã katy e'ỹ 'rã oo,
oiko aguã oikuaa pota porã va'e ma ogueraa jepe 'rã guekove.
- 18 Jajejou porã reia ma opaa py nhandembojexavai 'rã,
ha'e nhandepy'a py nhandemboyvate reia ma nhandereityarã oi.
- 19 Yvatekueve reve mba'emo jajoupa va'ekue nhamboja'o 'rãgue py
ha'eveve vvyĩgueve'i reve nhandemo'vyĩ'i.
- 20 Ombo'ea rã ojapyxaka va'e ojou 'rã mba'emo porã,
ha'e SENHOR re ojerovia va'e ovy'a ete 'rã.
- 21 Okuraxõ py hi'arandu va'e pe "Oiko kuaa va'e" 'ea 'rã,
ha'e ijayvu porã kuaa va'e ma nhombo'e porã 'rã.
- 22 'Arandu ojou va'e pe ma tekove me'ëarã oi,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma opaga 'rã nda'ijarakuaai reiaque re.

- 23 Hi'arandu va'e okuraxõ py onhembo'e ranhe 'rã ijayvu kuaa aguã, ha'e ramo onhe'ẽ rendu pavê 'rã.
- 24 Ayvu porã ma ei he'ẽa rami oĩ nhandekuraxõ re, moã nhanderete moexaĩa rami guive.
- 25 Oĩ tape avakue oexa rã ha'eve rei va'e merami teĩ opaa py ma manoa katy 'rã ogueraa.
- 26 Omba'eapo va'e ma nhembyayi gui ae 'rã omba'eapo, okaruxea ae omókyre'ỹ.
- 27 Avakue vare'ỹ va'e onhea'ã 'rã okuapy teko vai re anho, ha'e ijayvua ma tata mba'emo rapyarã.
- 28 Avakue heko vai va'e ojapo 'rã joguero'a rei aguã rami, ijayvu rei va'e ma joe irũ porã va'ekue teĩ omomboi 'rã joegui.
- 29 Avakue ojerovia rei va'e oirũ kuery ombotavy vy oguereko 'rã tape vai rupi.
- 30 Oxapymi rei va'e onhembopy'a 'rã oiny teko vai re, ha'e gui onhembexu'u reve ojapo ete 'rã.
- 31 Omboetepy 'a xiĩa ma ijeguarã oĩ, tape teko porã katy oo va'e rupi oje'oi va'e pegua ae.
- 32 Joe nhapu'ã rei aguã re jajerovia rei 'rãgue py ha'eveve nhandevai vyvoi e'ỹa, tetã ha'e javi re nhandepo'aka 'rãgue py ha'eveve nhande ae jajejoko kuaa.
- 33 Xorteja jaexa teĩ
SENHOR gui meme ou jaikuaa aguã.

17

- 1 Nhandero py jajoguero'apa rei reve xo'o ja'u vaipa 'rãgue py ha'eveve nhandekuai rivea py peteĩ'i mbojape ja'u.
- 2 Ta'y kuery oxĩmba aguã rupi ikuai va'e gui ma tembiguai kuery hi'arandu va'e ipo'akave 'rã, ha'e rami vy ojopy 'rã ta'y kuery peguarã va'ekue ae.
- 3 Prata ma hi'angaarã py 'rã nhamoĩ, ha'e ouro ma tata py, ha'e rã nhandepy'a re oikuaa pota va'e ma SENHOR ae.
- 4 Heko vai va'e ojapyxaka 'rã mba'emo vai rupi ijayvu va'e re, ijapu va'e oenduxe vai 'rã ayvuxe.
- 5 Iporiaukue'i jojai reia kuery ma Imoingoare re voi ijayvu rei rire jexavaia oguero'vy'a rei va'e ndopaga e'ỹi 'rã.
- 6 Tamoĩ kuery oguero'vy'a 'rã guamymino kuery, ha'e rami ae avi ta'y kuery oguero'vy'a 'rã nguu kuery.
- 7 Hi'arandu e'ỹ va'e nda'ijayvu porã kuaai 'rãe, ha'e huvixa kuery nda'evei ijapu aguã.
- 8 Ha'eve'ỹa rami ojapo ukaxe vy mba'emo ome'ẽ va'e oikuaa teĩ oipota va'e rei ita ojapoa rami, mba'eta mamo rã oikoa py tema oipotaa oiko 'rã.
- 9 Amboae kuery ojejavyague ndoikuaa ukai va'e oexa uka oayvua, ha'e rã mba'ekue omboaxa-axa rei va'e ma ojapo 'rã joe irũve va'ety joegui oja'o aguã rami.
- 10 Hi'arandu e'ỹ va'e cem-kue oinupãa teĩ noendui 'rã merami, ha'e rã hi'arandu va'e ma omongetaa nõ oenduxe ete 'rã.
- 11 Nanhonhe'ẽ rendui va'e kuery onhea'ã mba'emo vai re anho. Ha'e nunga rupi ha'e kuery rovai omboua 'rã imbojexavaiaarã.
- 12 Urso gua'y'i re inharõ va'e reve nhandovaexĩa gui nda'eveive

- hi'arandu e'ÿ va'e ijarakuaa rupi e'ÿ ikuai va'e reve nanhovaexĩ.
- 13 Amongue pe ojapo porãa 'rãgue py mba'emo vai re omboekovia rire hoo py oiko riae 'rã mba'emo vai.
- 14 Yy ombotyague gui oxyry xapy'aa rami avi jajoguero'a ypya. Ha'e nunga rupi ha'eveve japytu'u voi, joegui jaja'o e'ÿ aguã.
- 15 SENHOR ndojou porã'i 'rã heko vai va'e omboeko porã rivea rã, neĩ heko porã va'e ombopaga rivea rã guive.
- 16 Hi'arandu e'ÿ va'e o'arandurã ojoguaxe vy merami peráta oguereko opo py, naĩ'arandui ae ma va'eri.
- 17 Nhaneirũ kuery nhanderayvu 'rã jaikoa jave re, ha'e rami vy jajexavaia py onhemoingo 'rã nhaneretarã ae'i rami.
- 18 Avakue hi'arandu e'ÿ va'e onhemoĩ vai uka rive vy ojea katy'igua orevea opaga aguã rami ikuai.
- 19 Joguero'a reixe vai va'e ojejavv reia rupi rive 'rã ikuai, ha'e ngokẽ ombotuvixa va'ekue py ae 'rã ojeity uka.
- 20 Anhetẽ rupi e'ÿ ipy'a va'e ndojoui 'rã ha'eve va'e, peteĩ rupi e'ÿ ijayvu va'e ho'a 'rã mba'emo vai py.
- 21 Ta'y hi'arandu e'ÿ va'e omomboriau 'rã nguu kuery. Ndoiko kuaai rei va'e ru kuery ma ndovy'ai 'rã.
- 22 Nhandepy'a py vy'aa ma moã porã rami 'rã oĩ, ha'e rã nhanenhe'ẽ py nhandekueraia oĩ vy ma omombirupa 'rã nhanekãgue.
- 23 Heko vai va'e onhevende nhemi 'rã peráta re, ha'eve e'ÿa ramigua rupi joguereko aguã.
- 24 Mba'emo oikuaa va'e onhea'ã 'rã hi'aranduve aguã anho, ha'e rã hi'arandu e'ÿ va'e ma yvy re mba'emo ikuai va'e re rei 'rã oma'ẽ oikovy.
- 25 Ta'y hi'arandu e'ÿ va'e omomboriau 'rã nguu, omonguerai rei avi 'rã hereko'iare.
- 26 Heko porã va'e nhambopaga aguã nda'evei, huvixa nhamoingo axy reia ma ha'eve'ÿ va'e ae.
- 27 Ayvu py ojejoko va'e ma hi'arandu va'e, oiko rive'i va'e ma oiko kuaa va'e ae.
- 28 Hi'arandu e'ÿ va'e teĩ okyrirĩ oiny rã jaikuaa 'rã hi'arandua rami, ijayvua py ojejoko va'e jaikuaa 'rã oiko kuaa va'e rami ae.

18

- 1 Joexaxe e'ÿ rei va'e ma ha'e kuery ae oipotaa rami rive ikuai, ha'e vy noenduxei 'rã 'arandu anhetẽ ete va'e.
- 2 Hi'arandu e'ÿ va'e ndoikuaaxei 'rã 'arandu, ha'e kuery ae akã gui rive 'rã ijayvu.
- 3 Teko vai oĩ ramo oĩ avi 'rã jojou vaia, ha'e nhaxĩmba aguã rami nhandekuai ramo nanhanemboeteavei ma 'rã.
- 4 Avakue ijayvua ma yy typy va'e ramigua, ha'e hi'arandu va'e ayvu ma yakã'i oxyry va'e rami 'rã.*
- 5 Nda'evei otekoavy va'ekue nhamboeko porã aguã, neĩ heko porã'i va'e nhambopaga aguã guive.
- 6 Hi'arandu e'ÿ va'e ijayvua ojapo 'rã joguero'a rei aguã rami,

* 18:4 Yy typyve va'e ramigua ayvu ma haxyve va'e (20.5). Ha'e rã yakã'i oxyry ovy va'e ramigua ayvu ma nhanembovy'a va'e.

- onhenupã ukaa rupi merami ijayvu.
- 7 Hi'arandu e'ÿ va'e ayvu ma ha'e kuery ae imombaarã rive, ijayvua ma nhuã py inhe'ê mbo'aaarã.
- 8 Ijayvuxe reia ma he'êve va'e rami oguejy 'rã ipy'apy katy.
- 9 Inhate'ÿa rupi rive omba'eapo va'e ma mba'emo ojavvyky rei va'e regua ae ikuai.
- 10 SENHOR rery ma torre imbaraeeteve va'e, ha'e py heko porã va'e onhemi vy oiko porã aguã.
- 11 Oguerekopa va'e pe rã imba'e rei-rei ma tetã ikorapa va'e rami, ha'e oikuaa rã ikora yvate va'e rami ae.
- 12 Avakue ikuai axy e'ÿa ja ojejou porã rei 'rã opy'a py, ha'e rã onhemo'yvyi' i va'e ma omboetea 'rã.
- 13 Nhaendu kuaa e'ÿ re nhambovai vy nhaxĩmba rei 'rã nhane'arandu e'ÿa py.
- 14 Avakue imba'eaxy teĩ ipy'a guaxua omombaraete 'rã, ha'e rã onhe'ê py ikueriaia ma noguerombaraetei 'rã.
- 15 Hi'arandu va'e opy'a re omoĩ 'rã oikuaa porãve aguã, oapyxa rupi voi onhea'ã 'rã oikuaa aguã.
- 16 Joupe avakue mba'emo ome'ê 'rã tape oipe'a uka vy, yvatekueve reve ijayvu aguã peve.
- 17 Ha'e ranhe ojepey ukaa rupi ijayvu rã ixupe "Ha'evea ramigua" ja'e ranhe 'rã, amboae kuery ou vy omboayvu e'ÿa ja.
- 18 Nhombovake va'e kuery xortea oexa vy opytu'upa 'rã joupe ijayvu atãa gui, ipo'akakueve teĩ oikuaa vyvoi 'rã.
- 19 Nhanderagua nhambopoxy rire haxy ete 'rã ha'eve vai ju aguã, ijayvu atãa rupi onhemboty 'rã oo ikorapa va'e rokê jokoia rami.
- 20 Nhandeayvuague rami oiko ramo javy'a 'rã nhanekuraxõ py, nhandeayvua ojeupity ramo jarovy'a 'rã.
- 21 Nhandeayvua py jajoapo 'rã omano, e'ÿ vy oikove aguã rami. Ijayvu porã kuaa va'e oiko porã 'rã.
- 22 Nhandera'yxyrã jajou vy mba'emo porã jajou, ha'e jaupity SENHOR nhanemoingo porãa.
- 23 Iporiaukue'i ma mba'emo re ojerurea rupi 'rã ijayvu, ha'e rã oguerekopa va'e ma ombovai atã rei 'rã.
- 24 Avakue irũ reta va'e omokanhy tema 'rã imondovy. Ha'e rami teĩ petei oiko avi nhaneirũ nhanderegua ae'i gui nhandeayvuve va'e.

19

- 1 Nanhamboetei 'rã hi'arandu e'ÿ va'e kuery anhetê rupi e'ÿ ijayvu va'e. Ha'e rã iporiaukue'i va'eri anhetê rupi ikuai va'e ma nhamboete.
- 2 Jaikuaa porã pota e'ÿ re mba'emo jajapo aguã nda'evei, mba'eta oikuaa pota porã e'ÿ va'e ojevavy 'rã.
- 3 Nhande ae 'arandu e'ÿa rupi vy jajavy 'rã tape, va'eri SENHOR rovai ae 'rã nhandevai nhandepy'a py.
- 4 Oguerekopa rei va'e heta 'rã ojou oirũrã, ha'e rã iporiaukue'i gui ma irũ kuery ae voi ojepe'apa 'rã.
- 5 Joekokue ramigua rive mombe'uare ma nombopagaa e'ÿi 'rã, ha'e apu rupi ijayvu va'e voi ndoo jepei 'rã.

- 6 Mba'emo omboja'o-ja'o va'e oguerovy'a pavē 'rã,
mba'emo ome'ē rive va'e re onhemoirũ pavē 'rã.
- 7 Iporiaukue'i ma hexegua kuery ae'i voi ndoexaxe'i 'rã,
irũ kuery katuve ma ojepe'apa 'rã ixugui.
Ha'e kuery rakykue mba'emo re ojerure aguã onha teĩ ndoupityi 'rã.
- 8 O'arandurã ojou va'e ma guekove oayvu vy ae,
mba'emo re oikuaa pota porã va'e ojou 'rã ha'eve va'e.
- 9 Joekokue ramigua rive mombe'uare ma nombopagaa e'y'i 'rã,
ijapu rei va'e okanhy 'rãe.
- 10 Hi'arandu e'ỹ va'e oguerekopa rei aguã nda'evei,
tembiguai katuve ma nda'eveive huvixa kuery re ipo'aka aguã.
- 11 Jajejokoa rupi vy nanhandevai vyvoi 'rã,
nhandere ijayvu vaiague japerdoaa ma nhandejeguarã oĩ.
- 12 Huvixa ipoxya ma guary okororõa rami,
ha'e rã iporayvua ma yxapy jai rogue omoakãa rami.
- 13 Ta'y kuery hi'arandu e'ỹ va'e omoxĩmba rei 'rã nguu,
ha'e ta'yxy ijayvu mbegue rei va'e ma otyky tema oiny va'e rami.
- 14 Nguu kuery gui avakue ojopy 'rã ngoorã ha'e omba'e rei-reirã,
ha'e rã gua yxyrã hi'arandu va'e ma SENHOR gui ae 'rã ojou.
- 15 Ate'ỹ gui ae nhanderopeyi riae 'rã,
ha'e nhaĩ rive riae vy nhaendu 'rã karuai.
- 16 Ojapo uka pyre rami ikuai va'e ma guekove re ae onhangareko va'e,
ha'e rã ojee ndoikuaa potai va'e ma omano 'rã.
- 17 Iporiaukue'i mboaxya ma SENHOR pe ae oiporuka va'e,
ha'e ramo ha'e ju 'rã omboekovia joapo porãague repy.
- 18 Ha'eve teri reve emo'arandu ke ndera'y,
teĩ rejuka aguã peve'ỹ ta'vy.
- 19 Ivai ja topaga ipoxy reiague re,
mba'eta ndee repy teĩ ha'ekue rami ae ju 'rã oiko.
- 20 Nemongetaa rã ejapyxaka porã ke, endu pota nembo'ea rã,
hi'arandu va'e reiko aguã reikoa pukukue re.
- 21 Avakue ma opa mba'e re onhembopy'a teĩ,
ha'e rã SENHOR onhembopy'aa ma oiko 'rãe.
- 22 Nhanhomboaxya rupi nhandekuai ramo nhandereroy'aa 'rã,
ijapu rei va'e 'rãgue py oguerovy'aave 'rã iporiaukue'i.
- 23 SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy jaupity 'rã tekove.
Ha'e rami ikuai va'e ovy'a 'rã, ha'e kuery re ndoui 'rã mba'emo vai.
- 24 Inhate'ỹ va'e ma hy'a py opo'ē teĩ
ojuru katy ndogueru potai 'rã.
- 25 Jojojai rei va'ekue nambopaga ramo hi'arandu e'ỹ va'ekue oexa vy oiko
kuaa pota nho 'rã okuapy,
ha'e hi'arandu va'e nhamongeta rã oiko kuaave 'rã.
- 26 Ta'y nguu ojavvyky rei, ha'e oxy omoxē rire ma
nomboeteavei ramo oxĩmba rei 'rã.
- 27 Xera'y, nembo'ea nerendu potai ri vy
rejepe'a 'rã nemo'aranduarã va'ekue ayvu gui.
- 28 Heko vai va'e joekokue omombe'ua py ombojaru rei 'rã imboayvua,
heko vai va'e kuery teko vai re anho 'rã ijayvu.
- 29 Jojojai rei va'ekue ma ombopagaa aguã rami ae ikuai,
hi'arandu e'ỹ va'e ma oinupãmbaa aguã rami ikuai.

20

- 1 Vinho nhomoingo 'rã jojojai rei aguã rupi, iro va'e ma nhomoingo 'rã joguero'a rei aguã rupi.
Ha'e nunga ha'e javi py ojeity uka va'e ma hi'arandu e'ỹ va'e ae vy ma 'rã.
- 2 Guary okororõa rami huvixa oexa uka 'rã opoxya.
Amongue ombopoxyve rive vy ha'e ae rekove rovai ojevavy.
- 3 Avakue omboetepy ojepe'a 'rã joguero'apa reia gui,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma oike 'rã ovy ijayvu ete va'e kuery mbyte py.
- 4 Inhate'ỹ va'e yro'y py omba'etyrã ndoguereko katui rire omono'õ aguã va'ekue py ndojoui 'rã mba'eve.
- 5 Avakue py'a re õi va'e ma yy typy va'e rami rive,
teĩ hi'arandu va'e ma oikuaa pota kuaa 'rã.
- 6 Heta 'rã iporayvua rami rive onhemombe'u,
ha'e rã ava ojeroviapy ete va'e ma mava'e 'rã tu ojou kuaa?
- 7 Heko porã va'e anhetẽ rupi 'rã ikuai,
ha'e rire ta'y kuery ju ovy'a 'rã okuapy.
- 8 Huvixa nhomboayvuaty py oguapy va'e oma'ẽ vy rive omomba 'rã mba'emo vai.
- 9 Mava'e tu ha'eve 'rã aipoe'i aguã: “Xee ae py'a aiky'a'opa ma vy iky'a e'ỹ va'e ju aiko ajevavyague gui” he'i aguã?
- 10 Jokorea rupigua poyia ha'e hyru mba'emo oa'ã pyrã oiporua teĩ mokoĩve ma SENHOR ojeguarua meme.
- 11 Kyrĩgue teĩ mba'emo ojapoa jaexa vy jaikuaa 'rã ojapo porãa, ha'e ha'evea rami pa oikoa.
- 12 Nhandeapyya nhaendu aguã, ha'e nhanderexa jaexa aguã,
SENHOR ojapo va'ekue meme.
- 13 Enhembopeyi pota rei eme, iporiau va'e reiko e'ỹ aguã.
Eipe'a nderexa, ha'e vy 'rãe rejou reta tembi'u.
- 14 Mba'emo ojoguaxe va'e ma ha'e nunga pe “Ovare va'e'ỹ, ovare va'e'ỹ”, he'i 'rã.
Ha'e gui ma ojogua ma rire oguero'vy'a rei 'rã.
- 15 Heta oiko ouro ha'e ita iporãve va'e,
ha'e rã 'arandu rupi ijayvu va'e ma ovareve ete va'e.
- 16 Oreve va'e rekovia opaga aguã rami amongue oiko rire ixugui ijao oipe'aa 'rã,
oexa va'ety e'ỹ rekovia onhemoingo va'ekue gui katuve ma oipe'aa 'rã.
- 17 Jokorepa reia rupi avakue mbojape ojou va'ekue ma hee 'rã merami,
ha'e rami teĩ opaa py ma ita ra'y ku'i rami rive 'rã õi ijuru py.
- 18 Nhanhemongeta ukua rupi nhanhembopy'aa ma oiko porã 'rã.
Ha'e nunga rupi eikuaa pota porã ranhe joe repu'ã aguã.
- 19 Ijayvu katu raxa va'e omombe'upa 'rã nda'evei rei va'e.
Ha'e nunga rupi neirũ eme ijayvuxe rei va'e re.
- 20 Nguu ha'e oxy re ijayvu vai va'ekue rekovea ogue rive 'rã tataendy rami pytũve etea py.
- 21 Mba'emo jajopy aguã ára ovaẽ e'ỹ re ri jajopy ramo opaa py noi porãi 'rã nhandevy.
- 22 “Xee ae ajepy 'rã mba'emo vai re”, 're eme.
Earõ tema SENHOR, ha'e ramo nderepy 'rã.
- 23 Jokorea rupigua poyia ma SENHOR jeguarua meme,
jokorea rupi mba'emo oa'ãa ma na iporãi.
- 24 Avakue uguataa rupi SENHOR ae 'rã oguereko.

Mba'exa tu ha'e kuery ae oikuaa 'rã tape oo aguã?

- 25 Jaikuaa pota e'y' re mba'emo pe "Iky'a e'y' va'e" ja'e vy jajekore 'rã, nhandemboayvupa rire mae ma nda'evei ramo 'rã.
- 26 Huvixa hi'arandu va'e oikuaa pota kuaa 'rã heko vai va'e re, ombopaga aguã.
- 27 Nhanenhe'ê ma SENHOR ae omoĩ nhandemoexakãarã, nhandepy'apy rupi oĩ va'e ha'e javi oikuaa uka aguã.
- 28 Huvixa ma porayvua ha'e ojeroviapy oiko vy 'rãe oĩ atã, nhomboaxya rupi ipo'akave tema 'rã oiny.
- 29 Kunumigue imbaraetea ma ijeguarã oĩ, ha'e rã ikakuaa jeguaarã ma hi'a xĩ porãa.
- 30 Nhandeai pore ojapo 'rã mba'emo vai gui iky'a e'y' va'e ju jaiko aguã rami, nhandenupãa ma nhandekuraxõ oĩ porã aguã rami ojapo.

21

- 1 Yxyry rami huvixa py'a oĩ SENHOR po py, mba'eta SENHOR oipotaa rupi ae 'rã oguereko.
- 2 Avakue pe rã ikuaia ha'e javi ha'evea rami meme, ha'e rami teĩ SENHOR oikuaa pota 'rã ipy'a re.
- 3 SENHOR pe mymba nhame'êa gui oguerovy'ave 'rã nhandereko porãa ha'e ha'evea rami jajoguereko.
- 4 Jejou porã reia ha'e opy'a py nhemboyvate reia ma heko vai va'e kuery pe rã tataendy rami teĩ jejavya meme.
- 5 Oikuaa pota porãa rupi onhembopy'a va'e ojoupa 'rã, ha'e rã ojapura rei va'e ma iporiau 'rã.
- 6 Apu rupi nhanhea'ã vy mba'emo jajoupa va'ekue ma opaa py ma mba'everã ndovarei 'rã, ha'e nhandembo'a 'rã manoa nhuã py.
- 7 Heko vai va'e ma nhomoingo axyague py ae omombaa 'rã, teko porã rupi ndoikoxei rire.
- 8 Ava otekoavypa rei va'e oikoa ma ikarê rei, ha'e rã heko porã va'e oikoa ma hi'yvi porã.
- 9 Nhanderopy kunha ivai ja rei va'e reve nhaia gui ha'eveve 'rãgue oo apyte áry nhaĩ.
- 10 Heko vai va'e opy'a re omoĩ 'rã mba'emo vai anho, neĩ nomboaxyi 'rã ngoo katy'igua voi.
- 11 Jojojai rei va'ekue ombopagaa rã hi'arandu e'y' va'ekue oexa vy hi'arandu nho 'rã okuapy, ha'e hi'arandu va'e ombo'ea rã oiko kuaave 'rã.
- 12 Heko vai va'e ngoo py ae ojapo va'e re Heko porã ete va'e oikuaa pota vy omokanhymba 'rã heko vaia rupi ae.
- 13 Iporiakue'i ojapukaia noendu potai va'ekue ma ha'e ju ojapukai rã noendu potaai avi 'rã.
- 14 Mba'emo nhemi rupi amongue ome'ê rã nhomombytu'u 'rã ipoxy reiague gui, mba'emo oexaa py e'y' ome'ê rã nda'ipoxy reiavei 'rã.
- 15 Ha'evea rami jajoguereko ramo heko porã va'e kuery ovy'a 'rã, ha'e rã heko vai va'e kuery ma onhemondyipa rei 'rã.
- 16 Oiko kuaa rupi oikoa gui ojepe'a va'ekue ma omanogue ikuaia py 'rã opyta oupy.
- 17 Vy'aa rive oguerovy'a va'ekue ma iporiaupa 'rã,

- vinho ha'e azeite ho'uxe riae va'e ma mba'eve ndojouvei 'rãe.
- 18 Heko vai va'e ome'ëa 'rã heko porã va'e rekovia,
ha'evea rupi ikuai va'e 'rãgue py ha'eve e'ÿa rupi ikuai va'e ojexavai aguã.
- 19 Kunha ivai rei ha'e ijayvu vaipa-ipa va'e reve nhaĩ 'rãgue py
ha'eveve peteĩ yvy tekoa e'ÿa py nhaĩ.
- 20 Hi'arandu va'e ro py oĩ 'rã imba'e rei-rei ha'e ho'u va'erã,
ha'e rã hi'arandu e'ÿ va'e ma ha'e nunga mokanhymbaarã.
- 21 Teko porã ha'e porayvua rupi ikuai va'e
ojou 'rã tekove, teko porã ha'e ombotea aguã.
- 22 Ojerovia rei va'e kuery retã kora re hi'arandu va'e ojeupi vy
oitypa 'rã ha'e kuery onhemiaty ojeroviavea va'ekue.
- 23 Ojuru py ijayvu aguã gui ojejoko va'e ma
ojoko avi onhe'ë imoingo axyarã gui.
- 24 Onhemboyvatea py ojejou porã rei va'e rery ma jojojai rei va'e.
Ha'e kuery ma ojerovia rei ha'e nda'ija'ei rei va'e ae.
- 25 Inhate'ÿ va'e omano 'rã mba'emo oikotevëa py,
opo py nomba'eapoxei rire.
- 26 Mba'emo omoaruã rei va'e ma ko'ë nhavõ 'rã omoaruã,
ha'e rã heko porã va'e ma ome'ë 'rã hakate'ÿ reve'ÿ.
- 27 Heko vai va'e mba'emo ome'ë va'e ma jeguarua meme,
otekoavypa rei reve ome'ë rã katuve ma.
- 28 Joekokue ramigua rive omombe'u va'ekue okanhy 'rã,
ha'e rã mba'emo oendu porã va'ekue mombe'ua ma nombovaia kuaai
'rã.
- 29 Ava heko vai va'e ma ngova re voi oexa uka 'rã ipy'a ratãa,
ha'e rã heko porã va'e ma oikuaa pota 'rã oiko aguã re.
- 30 SENHOR rovai rupi ma ndoikoi 'arandua, neĩ mba'emo kuaapa va'e,
neĩ nhomongeta kuaa va'erã voi.
- 31 Joe opu'ã aguã kavaju oguereko katupaa teĩ
ipó'aka aguã ma SENHOR gui ae 'rã ou.

22

- 1 Nhanemba'e rei-rei retaa gui ovareve va'e ma nhanderery re ima'endu'a
porãa.
Prata ha'e ouro gui ha'eveve va'e ma nhanemboetea.
- 2 Oguerekopa rei va'e ha'e iporiaukue'i ma peteĩ'i guigua meme,
mokoĩve moingoare SENHOR ae oiko.
- 3 Hi'arandu va'e mba'emo vai oexa vy onhemi 'rã,
ha'e rã hi'arandu e'ÿ va'e ma oo tema 'rã ojexavai aguã katy rive.
- 4 SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy nanhemo'yvyĩ'i vy
jaupity 'rã mba'emo porã, nhanemboetea aguã ha'e tekove.
- 5 Heko vai va'e oikoa rupi oĩ nhuã ha'e juu vaikue,
ha'e rã guekovea ombovare va'e ma ha'e va'e gui mombyrya rupi 'rã oo.
- 6 Pembo'e ke kyrĩgue oiko aguã re.
Ha'e rami rire tuja ma teĩ ndojepe'ai 'rã pembo'eague gui.
- 7 Oguerekopa va'e oguereko axy 'rã iporiaukue'i,
ha'e nhomba'e oiporu va'ekue ma oiko 'rã iporukaare rembiguai rami.
- 8 Teko vai rive omoaĩ va'ekue omono'õ 'rã mba'emo vai ae,
ha'e yvyra py nhombojexavaiaague opa 'rã.
- 9 Akate'ÿa rupi e'ÿ ome'ë va'ekue omoingo porãa 'rã,
iporiaukue'i pe ho'u va'e regua ome'ë rire.

- 10 Pemoxê ke jojojai reiaty, ha'e ramo opa avi 'rã joguero'a reiaty, opytu'upaa 'rã nda'evei rei ha'e nanhomboetei reiaigue gui.
- 11 Opy'a re teko porã anho omoĩ reve ijayvu porã kuaa va'e ma oiko 'rã huvixave irũ.
- 12 Hi'arandu va'e re SENHOR oma'ẽ vy omoĩ atã 'rã, ha'e rã heko vai va'e ijayvua ma omboaxapa rive 'rã.
- 13 Inhate'ỹ va'e aipoe'i 'rã: "Guary oka py hiny, tape rupi aa ramo xejuka 'rã", he'i rive 'rã.
- 14 Kunha reko rei ijayvua ma vvykua puku rami, ha'e py ho'a 'rã SENHOR ombopaga aguã rami ikuai va'e.
- 15 Kyrĩgue py'a re oĩ 'rã 'arandu e'ỹa, teĩ vvyra rovi py nhamo'arandu vy jaipe'a 'rã.
- 16 Iporiaukue'i gui omba'e rei-reirã oipe'a va'e, ha'e oguerekopa va'e pe mba'emo me'ẽa kuery ma iporiau va'erã meme.

Nhanembo'ea ha'e nhanemongetaa oĩa

- 17 Ejapyxaka porã ke rendu aguã hi'arandu va'e kuery ijayvua. Emoĩ ndepy'a re mba'emo aikuaa uka va'e.
- 18 Mba'eta ndepy'a re remoĩ ramo nembovy'a 'rã, ha'e nunga ha'e javi re ndeayvu kuaa aguã.
- 19 SENHOR re rejerovia riae aguã rami aỹ ame'ẽ ne'arandurã, ndevy ae.
- 20 Xapy'a rei nda'u ndevy namboparai ri ty'y mba'emo iporã ete va'e re, nhomongetaa ha'e mba'emo kuaa ukaa regua,
- 21 ndevy aikuaa uka aguã ayvu anhetẽ ete va'e, nemondoukaare kuery rembovai porã aguã?
- 22 Nemonda eme iporiaukue'i gui, mba'eta iporiaukue'i ae ma, ojexavai'i va'e ekorepa rei eme guive omboayvua py.
- 23 Mba'eta ha'e va'e regua ma SENHOR ae oepy 'rã, ha'e vy oipe'a 'rã imbojexavaiare rekove.
- 24 Neirũ eme ivai ja rei va'e re, neĩ eiko eme avakue ojerovia rei va'e reve,
- 25 ndee avi reiko e'ỹ aguã ha'e kuery reko vaia rupi, mba'eta ha'e ramia py rembo'a uka 'rã nderekovea.
- 26 Nda'evei ndee voi reiko aguã ha'e ae oĩ vai aguã rami ijayvu va'e regua, oreve va'e rekovia opaga aguã rami opyta va'e kuery rami,
- 27 mba'eta xapy'a rei nderejoui 'rã repaga aguã. Mba'e re 'rã tu nderupa reipe'a uka ndeguy gui?
- 28 Erova eme vvy markaarã neramoĩ kuery yma omo'ã va'ekue.
- 29 Rexa pa avakue omba'eapo porã kuaa va'e? Ha'e kuery ma huvixa kuery renonde 'rã omoĩa, vvyĩgueve mbyte py e'ỹ.

23

- 1 Huvixa reve rekaru aguã nemboguapy ri ramo eikuaa pota porã nerenonde py marã ramigua pa oĩ va'e re.
- 2 Emboaxa peteĩ kyxe ndejyryvi re, okaru guaxu va'e ri reiko vy.
- 3 He'uxepa rei eme tembi'u porã omoĩmba teĩ, mba'eta tembi'u ma nembotavyarã oĩ.
- 4 Enhea'ã rei eme rerekopaxea rupi rive, emoĩ eme ha'e nunga ne'arandua py.

- 5 Mba'emo rei re rive teve rema'ẽ riae ta?
Mba'eta anhetẽ ete nemba'e rei-rei okanhymba vyvoi 'rã ipepo va'e rami,
taguato yvate rupi oveve ovya rami.
- 6 Nda'evei hakate'ỹ va'e rembi'u re rekaru aguã,
neĩ he'upaxe rei eme tembi'u porã omoĩ teĩ.
- 7 Mba'eta ha'e va'e oikuaa pota rei 'rã ndere, ha'e ramigua ae vy.
Ndevy pe "He'uve ha'e ey'uve tema" he'i 'rã
teĩ opy'a py anhetẽ rupi e'ỹ oĩ ndereve.
- 8 Ha'e gui rembojevypa ju 'rã re'u vaipa vyvoi va'ekue,
ha'e ijayvu porãa rerovy'aague oaxapa rive 'rã.
- 9 Ndeayvu eme hi'arandu e'ỹ va'e kuery oendu aguã,
mba'eta oendu rivepa 'rã 'arandu rupi ndeayvua.
- 10 Perova eme yvy markaarã yma omo'ã mbyre,
neĩ peike eme ta'vy tyre'ỹ kuery yvy re,
- 11 mba'eta ha'e kuery Repyarã ma imbaraete,
ha'e penderovai onhemoi 'rã ha'e kuery repyarã.
- 12 Emoĩ ndepy'a re nembo'eague,
ha'e ejapyxaka ayvu mba'emo kuaa ukaa re.
- 13 Emo'arandu e'ỹ eme kyrĩgue.
Mba'eta vyvra rovi py reinupãa gui rive nomanoi 'rã.
- 14 Yvyvra rovi'i py reinupã vy
inhe'ẽ reraa jepe 'rã omano aguã gui.
- 15 Xera'y, ndepy'a py ne'arandu ramo
xee voi xepy'a py roguerovy'a 'rã.
- 16 Ha'evea rupi ndeayvu ramo
xepy'apy re avy'a riae.
- 17 Ndepy'a py eroangeko rei eme ojevavypa rei va'e ikuaia.
Ha'e rami 'rãgue py SENHOR renonde rejererokyjea rupi eiko ára nhavõ.
- 18 Mba'eta ha'e rami vy 'rãe nerenonde oĩ porã,
ha'e rearõ reikovya ndoaxa rivei 'rã.
- 19 Xera'y, endu ke ne'arandu aguã,
ha'e ereko nekuraxõ tape hi'yvi va'e rupi.
- 20 Enhemoirũ eme vinho gui oka'u rei va'e kuery reve,
neĩ xo'o ho'u raxa rei va'e kuery reve.
- 21 Mba'eta oy'u raxa ha'e okaru guaxu va'e ma iporiaupa 'rã,
avakue hopeyi rei va'e ijao vaikue rei 'rã okuapy.
- 22 Endu ke nderu ndere ta'y va'ekue ayvu.
Ndexy gui nderexarai rei eme guive, guaimi'ive'i ma ovy ramo voi.
- 23 Ejogua ke anhetẽ va'e, ha'e gui emboekovia ju eme.
Ejogua avi 'arandu ha'e nembo'earã, reiko kuaa aguã.
- 24 Heko porã va'e ru ma ovy'a vaipa 'rã,
hi'arandu va'e re ta'y va'e ma oguerovy'a 'rã.
- 25 Tandererovy'a nderu ha'e ndexy,
ejapo nderereko'iare ndererovy'a aguã rami.
- 26 Xera'y, eme'ẽ xeve nekuraxõ,
ha'e nderexa toguerovy'a xee aikoa.
- 27 Mba'eta kunha itavy rei va'e ma vyvkua puku va'e rami,
ha'e amboae ava ra'yxy ma yguarã ojo'o po'i'i pyre rami.
- 28 Ha'e nunga kunha ma jojuka va'ety rami oma'ẽ mbegue 'rã oiny joe,
heta avakue ma ojapo heko vai aguã rami.
- 29 Mava'e pe 'rã tu haxypa rei?

- Mava'e pe 'rã tu ipoyi ete?
 Mava'e re 'rã tu jöguero'aa rei?
 Mava'e pe 'rã tu onhemombe'u?
 Mava'e 'rã tu mba'e py e'y ojejukapa rei?
 Mava'e 'rã tu hexa pytã rei va'e?
- 30 Vinho oy'ua rupi tema ikuai va'e pegua ae,
 oy'u va'erã omoirü mbyre re onhea'ã va'e.
- 31 Ema'ẽ rive ke vinho pytã porã rei va'e re,
 karo py oĩ va'e jaexa rã hexakã rei'i ha'e onheẽ porã rei'i oiny teĩ,
- 32 va'eri opaa py ma ndexu'u 'rã mboi rami,
 nekarã 'rã jai ra'y rami.
- 33 Rexa 'rã mba'emo vaikue,
 ha'e opa marã 'rã ndeayvu ndepy'a py.
- 34 Renhenhandu 'rã ye'ẽ mbyte uguataa rupi onheno oupy va'e rami,
 ajukue 'y áry itui va'e rami.
- 35 Ha'e vy aipo're 'rã: "Xepetea ra'e va'eri ndaxyi!
 Xenupãa ra'e teĩ naendui!
 Raka'e 'rã tu akuera ju?
 Ay'uve ju ramo 'rãe ma ha'eve", 're 'rã.

24

- 1 Eroangeko rei eme avakue heko vai va'e ikuai,
 neirü eme guive ha'e kuery re.
- 2 Mba'eta ha'e kuery ma opy'a re omoĩ 'rã jojukaxe aguã,
 ha'e ojuru py ijayvu 'rã teko vairã re rive.
- 3 'Arandu rupi vy jajapo 'rã nhandeorã,
 mba'emo jaikuaa rupi nhamo'ã atã 'rã.
- 4 Jaiko kuaa vy 'rãe opy ja'o'i ha'e javi rupi nhamonyẽ
 opa mba'e porã nhanembovy'aa'ã.
- 5 Imbaraete va'e gui hi'arandu va'e ipo'akave,
 hexaĩ rei va'e gui oiko kuaa va'e mba'emo ojapo kuaave 'rã.
- 6 Mba'eta jaikuaa pota vy 'rãe joe nhapu'ã kuaa,
 nhanemongetaarã heta ikuai ramo nhandepo'aka 'rã.
- 7 Hi'arandu e'y va'e pe haxy ete 'rã 'arandu oikuaa aguã,
 omboayvua py nombovai kuaai 'rã guive.
- 8 Teko vairã re rive onhembopy'a va'e pe ma
 "Nhombo'e vaikue va'e" 'ea 'rã.
- 9 Hi'arandu e'ya rupi onhembopy'aa ma jejavya meme,
 jojojai rei va'e re avakue nda'ija'ei 'rã.
- 10 Rejexavaia ára py nekangy ri vy ma
 nembraetea ruxã'i ae.
- 11 Peepy pota ke omano aguã katy heraa va'e kuery,
 peraa jepe ojukaa aguã katy ho'a-o'a jogueravy va'e.
- 12 Xapy'a rei aipopeje 'rã: "Ndoroikuaai va'ekue rima",
 teĩ nhandepy'a ha'e javi Rexaa ndoexai 'rã ri ty'y?
 Nhandereko Kuaa potaa ndoikuaai 'rã ri ty'y?
 Ha'e nombopagai 'rã ty'y peteĩ-teĩ oikoague re?*
- 13 Xera'y, he'u ke ei, mba'eta nemoexai 'rã,
 hetãgue guive, mba'eta ndejurupy rupi voi he'ẽmba 'rã.
- 14 Ha'e rami ae avi 'arandu voi nemoingo porã 'rã nenhe'ẽ py.

* 24:12 Mateus 16.27, Romanos 2.6

- Ha'e va'e rejou ramo ojapo 'rã nerenonderã oĩ porã aguã rami,
rearõ reikovya voi ndoaxa rivei 'rã.
- 15 Ndee heko vai va'e, nda'evei rema'ê mbegue aguã
heko porã va'e ro gui nemondaxe vy.
Embovaipa eme ha'e kuery opytu'uaty,
- 16 mba'eta heko porã va'e ma sete-kue ho'a rire teĩ opu'ã ju 'rã.
Ha'e rã heko vai va'e ma jexavaia py 'rãe ho'a.
- 17 Nderovaigua ho'a ramo nda'evei revy'a rei aguã,
onhepyxanga rã nda'evei ndepy'a py rerovy'a rei aguã,
- 18 ndereko SENHOR oexa vy ndojou porãi vy
nderovaigua gui oipe'a e'ỹ aguã opoxya.
- 19 Mba'emo vai apoa kuery káuxa eiko eme nda'evei reia rupi,
neĩ eroangeko rei eme heko vai va'e ikuaiia,
- 20 mba'eta heko vai va'e renonderã ma iporã va'e'ỹ,
ha'e kuery rataendy oguepa rive 'rã.
- 21 Xera'y, eiko SENHOR ha'e huvixa kuery renonde rejererokyjea rupi.
Enhemoirũ eme opu'ã rei va'e kuery reve,
- 22 mba'eta ha'e kuery mombaarã ou xapy'a 'rã.
SENHOR ha'e huvixa gui imoingo axyarã ou va'e tu mava'e 'rã oikuaa?

Hi'arandu va'e kuery 'arandu regua omombe'u va'ekue oĩa

- 23 Pova'e ayvu voi 'arandu regua hi'arandu va'e kuery omombe'u va'ekue.
Renhomboayvua py nda'evei peteĩ reepyvea rupi rejoguereko aguã.
- 24 Heko vai va'e mboeko porãare re
heta va'e kuery voi ijayvu vai 'rã, amboae regua avi nda'ija'ei 'rã okuapy.
- 25 Ha'e rã heko vai va'e mbopagaare re ma ima'endu'a porãa 'rã,
ha'e hexe oĩ reta 'rã imoingo porãarã.
- 26 Jojuru rayvu va'e rami avi
ayvu porã rupi nhombovaia iporã.
- 27 Enhea'ã oka rupi mba'emo rejapo aguã,
ereko katupa namba'etyrã,
ha'e gui mae ma ejapo nderorã.
- 28 Ndero katy'igua re ndeayvu rive eme mba'e py e'ỹ,
embotavy eme guive ndeayvua py.
- 29 Aipo're eme: "Ha'e va'e xere ojapo vaiague rekovia hexe ju 'rã xee ajapo
ha'ekue rami.
Peteĩ-teĩ pe amboekovia 'rã ojapo vaiague re", 're eme.
- 30 Xee aaxa avy inhate'ỹ va'e mba'ety rupi,
ava hi'arandu e'ỹ va'e uva onhotyague rupi.
- 31 Ha'e vy aexa rã juuty anho itui,
pyno oja'o'ipa ma yvy,
ikora ita guigua voi ivaipa ma.
- 32 Ha'e nunga aexa vy aikuaa porã pota
vy ajopy xe'arandurã:
- 33 Xapy'a'i rekeve jave, xapy'a'i nderopeyi vy
repytu'ua py renhekuavã jave ma
- 34 ou xapy'a 'rã nemomboriauarã imonda va'e rami,
nembojexavaiarã ou 'rã ava guembiporu revegua rami.

- 1 Po rami voi 'arandu regua ayvu Salomão omombe'u rã Judá pygua huvixa Ezequias rembiguai kuery ombopara va'ekue.
- 2 Nhanderuete gueko ndoikuaa ukapai ramo nhamboete, ha'e rã huvixa kuery ma mba'emo re oikuaa pota porã ramo nhamboete.
- 3 Huvixa kuery py'a re oĩ va'e jaikuaa va'erã e'ỹ, yva yvatea ha'e yvy gu'ry oĩ va'e rami avi.
- 4 Prata gui iky'a oĩ va'ekue oipe'aa ramo opyta 'rã mba'emo ryrurã apoa pe.
- 5 Huvixa renonde gui heko vai va'e oipe'aa ramo ipo'akaa oĩ atãve 'rã teko porã rupi anho.
- 6 Enhemboyvate rei eme huvixa renonde, eĩ eme guive yvatekueve mbyte,
- 7 mba'eta huvixa renonde reĩ jave nemo'yvyĩ'i 'rãgue py ha'eveve ndevy "Ejuve kyvõ katy" he'i. Mba'emo nderexa py rexa va'ekue
- 8 nda'evei remombe'upa vyvoi rei aguã nemboayvua py. Mba'eta opaa py mba'exa 'rã tu rejapo nderovaigua nemoĩ vai ramo?
- 9 Eikuaa pota ha'e nungakue re ndea katy'igua reve anho'i, eikuaa uka eme oikuaa uka e'ỹ pyre,
- 10 nerenduare ijayvu rei e'ỹ aguã ndere, ha'e rexĩmbaa py reĩ vai e'ỹ aguã.
- 11 Ha'eve jave ayvu nhamombe'u va'e ma maçã ouro guigua prata py ombojeguaa rami avi.
- 12 Namixã ha'e jegua ouro ete'i gui ojapo pyre rami avi, hi'arandu va'e nhomongetaa ha'eve 'rã ojapyxaka porã va'e pe.
- 13 Mba'emo omono'õa ára py yro'y nhanemoro'yxãmba va'e rami avi tembiguai ojeroviapy ombovy'a 'rã imondoukaare kuery, ipatõ kuery onhe'ẽ py oguerovy'a ramo.
- 14 Mba'emo ome'ẽ aguã re ijayvu rive va'e ma arai ha'e yvytu oky vy e'ỹ va'e rami avi.
- 15 Nhandevaia rupi e'ỹ nhandeayvu ramo huvixa kuery ojapo 'rã jajerurea, nhandeayvu porã'ia ma ombovopa 'rã mba'emo kãgue voi.
- 16 Ei rejou ri vy he'u vaipa eme, re'u vaipa vy rembojevypa e'ỹ aguã.
- 17 Tereo riae eme ndero katy'i oĩ va'ea py, ndejou vai vy ndereroporiau e'ỹ aguã.
- 18 Avakue guetarã rekokue rive mombe'ua ma nhomboguaiaty, kyxe ha'e hu'y haimbe va'e rami avi 'rã nhomomba.
- 19 Jajexavaia py ojeroviapy re'ỹ jajeroviaa ma nhaneraĩ opẽ va'e py jakaru, e'ỹ vy nhandepy vaikue'i py jaguataa rami avi.
- 20 Iporiau'i va'e oĩa py oporaei rive reia ma yro'y teĩ oao omboi va'e rami, e'ỹ vy joai py vinagre oikyty va'e rami avi.
- 21 Ndere ija'e e'ỹ va'e kuery okaruxe ramo eme'ẽ ho'u va'erã, ijy'uvei ramo eme'ẽ oy'u aguã,
- 22 mba'eta ha'e rami vy 'rã rejapo inhakã áry tapyĩ hexakã va'e ramigua oendu aguã rami,* ha'e rã ndevy pe ma SENHOR ome'ẽ 'rã mba'emo porã.

* 25:22 Apy ma ijayvu nhanderoivaigua kuery oxĩmbaa oendu va'e re (Romanos 12.20-21).

- 23 Kuaray apu'a'ia katy gui vyvutu oky oguerua rami avi
nhombotavya rupi ijayvu va'e nhombopoxypa 'rãe.
- 24 Opy kunha ivai ja rei va'e reve nhaia gui
ha'eveve 'rã oo apyte áry nhaĩ.
- 25 Tekoa mombyrya guigua ayvu porã omombe'u rã nhaendua ma
nhandey'uvei reve yro'yxã jay'ua rami avi.
- 26 Heko porã va'ekue ri heko vai va'e pe ojerereko uka va'e ma
yvu yapo rei ha'e iky'a rei va'e rami avi.
- 27 Nhande ae rive jajejou porã reia ma
ei ja'u vaipa rã nda'eveia rami avi.
- 28 Avakue ojejoko e'ỹ va'e ma
peteĩ tetã nda'ikoravei vy oitypa pyre rami avi ikuai.

26

- 1 Hi'arandu e'ỹ va'e nda'eve ranhei nhamboete aguã,
kuaray puku py yro'y apĩ ho'aa rami,
e'ỹ vy mba'emo nhamono'õa ára py oky riaa rã nda'eveia rami avi.
- 2 Mba'e py e'ỹ joe ijayvu vaia oaxapa rive 'rã,
guyra'i ha'e mbyju'i oveve jogueravya rami avi.
- 3 Vakapi ma kavaju peguarã,
juruxã ma mburika peguarã,
ha'e rã vyvra rovi'i ma hi'arandu e'ỹ va'e kupe peguarã.
- 4 Hi'arandu e'ỹ va'e embovai eme 'arandu e'ỹa rupi ijayvuague rami,
ha'e va'e reko rami ndee voi reiko e'ỹ aguã.
- 5 Hi'arandu e'ỹ va'e 'arandu e'ỹa rupi ijayvu rã rembovai 'rãe,
ha'e ae oikuaapa va'e rami rive onhemoingo e'ỹ aguã.
- 6 Hi'arandu e'ỹ va'e pe ri ayvu nhamombe'u uka vy jajexavai 'rã
nhandepy rupi nhanhekexĩ, e'ỹ vy veneno jay'u rivea rami avi.
- 7 Hetyma rovaikue va'e oguata aguã nda'eveia rami avi
arandu regua ayvu rupi hi'arandu e'ỹ va'e ijayvu aguã nda'evei.
- 8 Hi'arandu e'ỹ va'e nda'eve ranhei nhamboete aguã,
ita hepyve va'e mba'emo vaikue reiaty py omombo va'e rami avi.
- 9 Oka'u va'e opo py juu rakãgue oguereko aguã nda'eveia rami avi
arandu regua ayvu rupi hi'arandu e'ỹ va'e ijayvu aguã nda'evei.
- 10 Hi'arandu e'ỹ va'e ha'e otekoavy rei va'e kuery omba'eapo aguã ojou va'e
ma
hapa va'e nhonhyvõmbaa rami avi.
- 11 Hi'arandu e'ỹ va'e ijarakuaa e'ỹague rami ae ikuai va'e ma
jagua ha'e ae ombojevuyague py ju oo va'e rami avi.*
- 12 Rexa ma pa peteĩ ava ha'e ae oikuaa rami rive onhemo'arandu va'e?
Ha'e va'e gui hi'arandu e'ỹve va'ekue oikuaave 'rã.
- 13 Inhate'ỹ va'e ma aipoe'i:
"Peteĩ guary oiko tape rupi, peteĩ guary oĩ tape'i py", he'i rive 'rã.
- 14 Inhate'ỹ va'e ngupa py itui va'e ma
okẽ oia re ae ojevuy-jevuy va'e rami.
- 15 Inhate'ỹ va'e hy'a py opo'ẽ teĩ
ndogueru potai 'rã ojuru katy.
- 16 Inhate'ỹ va'e ha'e ae oikuaa rami rive
sete avakue ombovai porã kuaa va'e gui oikuaave merami 'rã.
- 17 Jagua oaxa ovy va'e nambi re omoatã va'e ma

* 26:11 2 Pedro 2.22

joe rive oikuaa pota va'e reve joo rami.

- 18 Inhakã porã e'ÿ va'e jojukaxe vy
tata ha'e hu'y omombo rive va'e rami,
- 19 ha'e rami ae ava oirũ ombotavypa rire teĩ
“Xeroryai vy rima ha'e rami ajapo”, he'i va'e.
- 20 Yxakã e'ÿ ramo tata ogue 'rã,
ha'e rami ae avi ijayvu vaikue rei va'e ndoikoia py opytu'upa 'rã
joguero'a rei va'e.
- 21 Tapyĩgue ma tapyĩrã, ha'e yxakã ma tatarã oĩa rami avi
ava ivai ja va'e ojapo 'rã joguero'a rei aguã rami.
- 22 Ijayvu vaikue rei va'e ijayvua ma
tembi'u hee va'e rami oguejy 'rã nhandepy'apy katy.
- 23 Porayvua rupi merami ijayvu va'eri ipy'a re mba'emo vai anho oĩ va'e ma
mba'emo ryru yapo guigua hi'áry rupi rive prata py onhovã mbyre rami
avi.
- 24 Porayvu vy e'ÿ ijayvu porã'i merami va'e ma
opy'a re omoi 'rã nhombotavypa aguã rive.
- 25 Ndereve ha'e va'e ijayvu porã'i teĩ erovia eme,
mba'eta ipy'a re oi sete-kue otekoavy aguã.
- 26 Ha'e va'e onhenhomi 'rã ndajoayvui reia jaikuaa e'ÿ aguã,
teĩ jaikuaa pavẽ nho 'rã.
- 27 Yvy jo'oare ho'a 'rã ha'ekue py ae,
ha'e ita mbojerea áry ae 'rã ojere.
- 28 Apu rupi rive ijayvu va'e ombojexavai 'rã hendua kuery,
anhetẽ rupi e'ÿ ijayvu va'e ma nhomoingo axy 'rãe.

27

- 1 Nda'evei ko'ẽ rã guarã rerovy'a ma voi aguã,
mba'eta ndereikuaai mba'e pa oiko 'rãa.
- 2 Tove amboae kuery tandererovy'a, ndee ae e'ÿ.
Mombry guigua tandererovy'a, ndee ae 'rãgue py.
- 3 Ita ma ipoyi va'e, ita ku'i voi voyi avi,
ha'e rami teĩ mokoĩve gui ipoyive va'e ma hi'arandu e'ÿ va'e ipoxya rupi
ijayvua.
- 4 Ivai ja rei va'e nhomoingo axy 'rã, ojerovia rei va'e voi nhombojexavai 'rã,
ha'e rã oexa'ã vaikue rei va'e ma mava'e 'rã tu ojoko kuaa?
- 5 Jajoayvua ndajaexa ukai 'rãgue py
ha'eveve anhetẽ ete va'e rupi nhanhomongeta porãa.
- 6 Nhanderayvu va'e nhandevy ijayvu ete teĩ ojapo porã 'rã,
ha'e rã nhandere ija'e e'ÿ va'e ma nhandejuru rayvu teĩ jaikuaa 'rã
nhanembotavy vy rãa.
- 7 Hevyatã va'e ma ei retãgue omombo rive 'rã,
ha'e rã inhemyayi va'e pe ma iro va'e teĩ he'ẽ 'rã.
- 8 Ngoo gui mombry rupi ava uguata rei oikovy va'e ma
guyra'i guaity gui mombry oveve oikovy va'e rami avi.
- 9 Nhaneirũ nhanemongeta porã ramo jajou porã 'rã,
azeite ha'e heakuã porã va'e nhanembovy'aa rami avi.
- 10 Nderexarai rei eme neirũ gui, neĩ nderu irũ gui,
ha'e rã nderegua ro py ma evaẽ eme rejexavaia ára.
Mba'eta ndero katy'i oĩ va'e nepytyvõve 'rã nderegua ae'i mombry oĩ
va'e gui.

- 11 Xera'y, ne'arandu ke. Ha'e ramo 'rãe avy'a xepy'a py,
xere ijayvu rei va'e kuery pe ambovai kuaa 'rã guive.
- 12 Hi'arandu va'e ma mba'emo vai ou rã oexa vy onhemi 'rã,
ha'e rã hi'arandu e'ÿ va'e ma oove tema vy oiko axyve rive 'rã.
- 13 Orevea rekovia opaga aguã rami opyta va'ekue gui ijao oipe'aa 'rã,
oexa va'ety e'ÿ rekovia onhemoingo va'ekue gui katuve ma oipe'aa 'rã.
- 14 Aje'ive'i reve ngoo katy'igua pe oxarura atã va'e ma
ijayvu vai va'e rami rive ojeapo.
- 15 Oky vaipa oiny jave otyky tema va'e ma
kunha ivai ja rei va'e reve joo rami;
- 16 ha'e va'e nanhamokyrirĩ kuaai 'rã vvytu nanhamombytu'u kuaaia rami,
ha'e azeite nhandepo py rive nanhanoẽ kuaaia rami avi.
- 17 Ferro guigua ma ferro py ae nhaĩmbe'e,
ha'e rami ae avi avakue oirũ reve nhomombaraete.
- 18 Figo rembypy re opena porã va'e pe ha'eve 'rã hi'a gui ho'u aguã,
ha'e opatõ re oikuaa pota porã va'ety ma omboetea 'rã.
- 19 Yy py nhanderova 'ã ojekuaa 'rã,
ha'e rami ae avi nhandepy'a re oĩ va'e ojekuaa 'rã nhandekuaia re.
- 20 Manoa ha'e vvykua vaikue py oĩve tema 'rã,
ha'e avakue rexa voi oexapavexe tema.
- 21 Prata nhamboyku-a py, ha'e ouro tata rupa py jaiky'a'oa rami avi,
nhande voi nhanera'angaa 'rã nhandererovy'aa rã nhaendua py.
- 22 Mba'emo ra'yĩ nhamongu'ia rami avi
hi'arandu e'ÿ va'e re jajeai teĩ,
ndajaipe'ai 'rã ijarakuaa e'ÿa.
- 23 Eikuaa pota porã ke nerymba vexa'i ikuai re,
ha'e epena porã nerymba kuery re,
- 24 mba'eta mba'emo jareko va'e noĩ riaei 'rã,
huvixa po'akaa voi ndoiko riaei 'rã hamymino jevy-jevy kuery peve.
- 25 Vvyty ikuai va'e gui jai rogue reru aguã rejaya rire
hokypa ju 'rã,
- 26 ha'e rire rereko 'rã vexa'i rague ndeaorã,
ha'e kavara ava gui rejou 'rã vvy repyrã.
- 27 Kavara kunha gui ndoatai 'rã kamby rey'u aguã,
ndero pygua kuery ha'e javi okaru porã aguã,
nerembiguai kunhague ikuai va'e voi.

28

Arandu regua avvu joo ramigua e'ÿ-e'ÿ oĩa

- 1 Heko vai va'e ojava 'rã ovy oakykue monhaa e'ÿ teĩ,
ha'e rã heko porã va'e ma guary rami 'rã ipy'a guaxu.
- 2 Vvy re ikuai va'e heko vai rei ramo huvixa kuery nhomboekovia jepi 'rã,
va'eri petei hi'arandu ha'e oiko kuaa va'e oĩ vy
ojapo 'rã ikuai porã ha'e oĩ atã aguã rami.
- 3 Ava iporiaukue oirũ kuery iporiaukue'i avyky reia omomba 'rã,
oky mba'emoaju ogueroxyrpa ha'e nei mba'eve ndoejai va'e rami.
- 4 Lei rupi e'ÿ ikuai va'e oguerovy'a rei 'rã heko vai va'e reko,
ha'e rã lei rupi ete ikuai va'e ma ndojou porã 'rã.
- 5 Avakue heko vai va'e ndoikuaai 'rã mba'e pa teko porã,
ha'e rã SENHOR oeka va'e ma oikuaapa 'rã.
- 6 Iporiau e'ÿ va'e teko vai rupi ikuai va'e gui

ha'eveve iporiaukue'i iky'a e'ÿa rupi ikuai va'e.

- 7 Lei rupi ta'y oiko va'e ma hi'arandu va'e,
ha'e rã opa marã rei ikuai va'e reve onhemoirũ va'e ma omoxiĩmba rei 'rã
nguu.
- 8 Jokorea ha'e ojou retavexea rupi mba'emo ojouve heravy va'e ma
iporiaukue'i mboaxya peguarã ae omono'õ.
- 9 Lei py oĩ va'e re ndojapyxakaxei vy oapxya omboty va'ekue ma
mba'emo re ojerure ára teĩ ixugui ojeguarua 'rã.
- 10 Tape vai rupi heko porã va'e reropiaare kuery ma
ha'e kuery ae ho'a 'rã vyvkua ojo'ogue py,
ha'e rã anhetẽ rupi ikuai va'e ma iporã va'e anho 'rã ojou.
- 11 Avakue oguerekopa va'e ha'e kuery ae oikuaa rami ojeupe "Hi'arandupa
va'e", he'i 'rã,
ha'e rã iporiaukue'i hi'arandu va'e ma oikuaa pota kuaa 'rã.
- 12 Heko porã va'e ipo'aka ramo ovy'a pavẽ 'rã,
ha'e rã heko vai va'e ipo'akave ramo ma avakue onhemimba 'rã.
- 13 Ojevavyague onhomi va'e ndoiko porã 'rã,
ha'e rã ojevavyague omombe'u ha'e oejapa va'e ma oupity 'rã omboaxya
aguã.
- 14 Ovy'a ete 'rã Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi oĩ atã va'e,
ha'e rã inhakã ratã va'e ma ho'a 'rã teko vai py.
- 15 Heko vai va'e guetarã kuery iporiaukue'i va'e re ipo'aka va'e ma
guary okororõ, e'ÿ vy urso joguero'a va'e rami avi.
- 16 Huvixa hi'arandu e'ÿ va'e nhombojexavaive rive 'rã,
ha'e rã akate'ÿ reia ojou vai va'e ma oikove riae 'rã.
- 17 Avakue tuguy moẽa rupi ikuai va'e okanhy 'rã vyvkua katy oo vy.
Mava'eve rei tojokoa eme.
- 18 Anhetẽ rupi ikuai va'e oo jepe 'rã,
ha'e rã teko vai rupi ikuai va'e ma ho'apa vyvoi 'rã.
- 19 Ovyv karaĩ riae va'e ojou reta 'rã mbojape,
ha'e rã ovare e'ÿ va'e kuery reve onhemoirũ va'e ma iporiaukue riae 'rã.
- 20 Avakue ojeroviapy va'e omoingo porã 'rã,
ha'e rã oguerekopa aguã re rive nda'eveive va'e ma ndopaga e'ÿi 'rã.
- 21 Peteĩ rive jayvuve ramo nda'evei,
mba'eta avakue onhemboapu 'rã peteĩ juru'i mbojape re rive.
- 22 Guexa py oipotapa rei va'e ma omba'e rei-reirã rakykue rupi rive 'rã onha-
onha oikovy,
va'eri ndoikuaai guive imomboriauarã ou oinya.
- 23 Oapekũ py ijayvu porã rei rive va'e 'rãgue py
nhomongeta porã va'e omboeteave 'rã.
- 24 Nguu e'ÿ vy oxy gui imonda vy "Ajevavya e'ÿ" he'i va'e ma
nhomombaaty irũ oiko.
- 25 Oipotapa rei va'e ojapo 'rã joguero'apa rei aguã rami,
ha'e rã SENHOR re ojerovia va'e ma oiko porã 'rã.
- 26 Opy'a py ojee ae ojerovia va'e ma hi'arandu e'ÿ va'e,
ha'e rã 'arandu rupi ikuai va'e ma oo jepe 'rã.
- 27 Iporiaukue'i pe mba'emo ome'ẽ va'e pe ma mba'eve ndoatai 'rã,
ha'e rã iporiaukue'i gui ojeova mo'ã va'e re ma ijayvu vaia 'rã.
- 28 Heko vai va'e ipo'akave ovy ramo avakue onhemimba 'rã,
ha'e gui heko vai va'e okanhymba ma rire heko porã va'e hetave 'rã.

29

- 1 Ava omongetaa riae teĩ inhakã ratã va'e pe ma ou xapy'a 'rã heityarã, oo jepe e'ỹ re.
- 2 Heko porã va'e heta-etave ramo heta va'e kuery ovy'a 'rã, ha'e rã heko vai va'e ipo'aka ramo heta va'e kuery ndovy'ai 'rã.
- 3 Ava hi'arandu va'e ombovy'a 'rã nguu, ha'e rã kunha itavy rei va'e re irũ va'e ma omokanhymba rive 'rã oguereko va'ekue.
- 4 Huvixa heko porã va'e opena porã 'rã yvy re, ha'e rã imposto re anho oiko va'e ma nhomoingo axy rei 'rã.
- 5 Ava ojea katy'igua oguerorya rupi rive oiko va'e ma nhuã omoĩ oikoaty rupi ae.
- 6 Heko vai va'e ojeavya py oĩ nhuã imbo'aarã, ha'e rã heko porã va'e ma oporai 'rã ovy'aa rupi.
- 7 Heko porã va'e oikuaa pota 'rã iporiaukue'i re, ha'e rã heko vai va'e ma ha'e kuery re ndoikuaa potai 'rã.
- 8 Avakue porojoi rei va'e ojapo 'rã tetã ha'e javi rupigua joguero'a aguã rami, ha'e rã hi'arandu va'e ma omombytu'u 'rã ipoxy va'e.
- 9 Heko vai va'e pe hi'arandu va'e ijayvu ramo ipoxy, e'ỹ vy jojojai reia gui opytu'u e'ỹ re ae 'rã oiko.
- 10 Jouguy moëaty kuery nda'ija'ei 'rã anhetẽ rupi ipy'a va'e re, ha'e vy onhea'ã 'rã oipe'a aguã heko porã va'e rekove.
- 11 Heko vai va'e oexa ukapa rei 'rã opoxya, ha'e rã hi'arandu va'e ma onhenhomi kuaa 'rã.
- 12 Ayvu anhetẽ e'ỹ va'e re rive huvixa ojapyxaka ramo hembiguai kuery ha'e javi heko vai 'rã.
- 13 Iporiaukue'i ha'e imbojexavaiare pe joo ramigua oiko, mba'eta mokoĩve pe ma SENHOR oiko omoexakã va'e.
- 14 Iporiaukue'i re huvixa ha'eva rami oikuaa pota va'e ojapo opo'akaa oĩ atã aguã raka'e rã peve guarã.
- 15 Yvyra rovi'i py 'rã nhanhomo'arandu, oikuaa aguã, ha'e rã kyri'gue ha'e kuery ae oikuaa rami rive ikuai vy omoxĩmba rei 'rã oxy kuery.
- 16 Heko vai va'e hetave ovy ramo teko vai voi hetave 'rã ovy, va'eri ha'e kuery okanhymba rã heko porã va'e kuery oexa 'rã.
- 17 Emo'arandu ke ndera'y kuery, ha'e ramo nembovy'a 'rã, ojapo 'rã nenhe'ẽ py revy'a aguã rami.
- 18 Profeta ayvu nonhendui rã heta va'e kuery opa marã rei 'rã ikuai, ha'e rã lei rupi ikuai va'e ma ovy'a 'rã.
- 19 Tembiguai ma nomo'aranduai 'rã ayvu py rive, oendu kuaa rei teĩ nanhonhe'ẽ rendui 'rã.
- 20 Rexa ma pa peteĩ ava oikuaa pota e'ỹ re ijayvu va'e? Ha'e va'e gui hi'arandu e'ỹve va'ekue hi'aranduve 'rã.
- 21 Nerembiguai kuery kyrĩ'i guive rerory rive rive raka'eve rã onhemoingoxe 'rã ndera'y ae'i rami.
- 22 Ivai ja rei va'e ojapo 'rã joguero'apa rei aguã rami, ojerovia rei va'e joapo 'rã otekoavyve aguã rami.
- 23 Onhemboyvate va'e omo'yvyĩ'iave 'rã, ha'e rã onhe'ẽ py onhemo'yvyĩ'i va'ekue ma omboeteave 'rã.
- 24 Imonda va'e re onhemoirũ va'e ma onhe'ẽ re ae nda'ija'ei,

ayvu poyi oendu teĩ mba'eve py nonhemombe'ui 'rã.

- 25 Avakue gui okyjea rupi rive ikuai va'e ojejopy uka 'rã nhuã py,
ha'e rã SENHOR re ojerovia va'e ma oĩ atã 'rã.
- 26 Heta 'rã ikuai huvixa ojou porãa aguã rive onhea'ã va'e,
ha'e rã ava mboeko porãarã ma SENHOR gui ae ou.
- 27 Heko porã va'e pe rã heko vai va'e ma ojeguarupy,
ha'e rã heko vai va'e ma ojeguaru 'rã heko porãa rupi oiko va'e gui.

30

Agur ayvu oĩa

- 1 Massá pygua Jaque ra'y Agur ijayvuague oĩa:
Amongue aipoe'í: “Xeruete, anhea'ã riae ete ma.
Anhea'ã riae ete ma, Xeruete.
Ha'e rami vy xekane'õ ma.
- 2 Mba'eta xee ma ava rami e'ỹ aikuaa axy raxa,
neĩ ava 'arandua xee ndarekoi,
- 3 ndaikuaai 'arandu,
neĩ lky'a e'ỹ va'e guigua voi ndaikuaai va'e.
- 4 Mava'e tu yva re oo, ha'e gui oguejy ju?
Mava'e tu opo py ojopy kuaa ta yvytu?
Mava'e tu yy ojokua 'rã oao apy py?
Mava'e tu onhono raka'e yvy ha'e javi, ijapy peve?
Mba'exa tu hery, ha'e ta'y rery?
Ndee nda'u ndereikuaai ri?” he'i 'rã.
- 5 Nhanderuete ayvu ma iky'a e'ỹ va'e meme,
hexe ojerovia va'e kuery pe mba'emo vai jokoia oiko.
- 6 Emoĩve eme ijayvuague ramigua,
ndevy ijayvu atã e'ỹ aguã, ha'e ijapu va'e reikoa oikuaa e'ỹ aguã.
- 7 Mokoĩ regua re ajerure ndevy,
eme'ẽ e'ỹ eme, aikove teria ja.
- 8 Eipe'a ke xegui anhetẽ rupi e'ỹ aikoa ha'e xeapu reixea.
Eme'ẽ eme xeporiaukue aguã, neĩ arekopa aguã.
Eme'ẽ tembi'u aikotevẽ nhavõ,
- 9 xapy'a rei arekopa ma rire ndegui xerexarai vy
“Mava'e tu SENHOR?” ha'e e'ỹ aguã.
Ha'e rami e'ỹ vy xeporiaukue'i vy xemonda aikovya rupi
Nhanderuete rery lky'a va'ea rami aikuaa uka e'ỹ aguã.
- 10 Tembiguai re ndeayvu rei eme ipatõ renonde,
ha'e va'e ju ndere ijayvu poyi e'ỹ aguã, ha'e repaga aguã rami reiko e'ỹ
aguã.
- 11 Ikuai nguu kuery re ijayvu vai va'e,
ha'e oxy voi ndogueroyvu porãi va'e.
- 12 Ikuai ha'e kuery ae ojeupe ae “Ojejavy va'e'ỹ” he'i va'eri
peteĩgueve ma voi gueko vaia gui ndojeky'a o ukai.
- 13 Ikuai ojejou porã rei va'e,
onhemboyvate rei va'e ha'e kuery ae oikuaa rami, ha'e yvate rupi rei
oma'ẽ va'e.
- 14 Ikuai kyxexa guaxu rami haĩ va'e,
kyxexa rami haimbe va'e oguereko
yvy gui omomba aguã iporiaukue'i,
ha'e oipotapa rei va'e kuery, avakue mbyte gui.
- 15 Tuguy pytea ma oguereko mokoĩ guajy,

- ha'e va'e ma "Eme'ẽ, eme'ẽ", he'i va'e.
 Ha'e mboapy oiko hevyatã kuaa e'ỹ va'e,
 tá, irundy ikuai "Ha'eve ma!" nde'i kuaai va'e.
- 16 Ha'e va'e ma yvyra rupa,
 kunha imemby e'ỹ va'e ae,
 yvy pirukue yy noĩa,
 ha'e tata voi "Ha'eve ma" nde'i va'e.
- 17 Nguu ojojai rei va'e,
 ha'e oxy nonhe'ẽ rendui va'e rexa ma
 xapirẽ yakã yvýrygua omondoropa 'rã,
 ha'e taguato ra'y kuery ho'upa 'rã.
- 18 Mboapy nunga oiko xevy iporã ete va'e,
 tá, irundy ikuai aikuaa e'ỹ va'e:
- 19 ha'e va'e ma taguato yvate rupi oveve oikovy va'e,
 mboi ita áry otyryry ovy va'e,
 kanoã guaxu ye'ẽ mbyte rupi oaxa ovy va'e,
 ha'e avakue kunhataigue reve joayvua.
- 20 Po rami ma kunha itavy rei va'e reko.
 Okaru ha'e ojuru oiky'a'opa ma vy
 "Mba'eve py ndatekoavyi", he'i 'rã.*
- 21 Mboapy oiko yvy yta mboryryiarã,
 tá, irundy jaexa vy jaropo'aka va'erã e'ỹ:
- 22 ha'e va'e ma tembiguai huvixarã oĩxe va'e,
 hi'arandu e'ỹa rupi tembi'u re hevyatã oikovy va'e,
- 23 kunha omenda va'eri oayvupy e'ỹ,
 ha'e gui tembiguai kunha herekoa rekovia ha'e ju onhemoingo va'e.
- 24 Irundy regua ikuai yvy re kyrĩ'i va'eri
 hi'arandu va'e kuery gui hi'aranduve va'e:
- 25 ha'e va'e ma tay'i, ha'e kuery ma imbaraeete va'e'ỹ va'eri
 kuaray aku py guembi'urã omoĩ porã va'e;
- 26 ha'e anguja guaxu ipo'aka va'e'ỹ,
 ha'e rami teĩ ita pa'ũ re ae 'rã hoo;
- 27 tuku karu ma huvixa va'e'ỹ va'eri
 uguataa rupi hyxy porã'i 'rã jogueravy;
- 28 ha'e gui ambere'i ma nhandepo py jajopy rive'i va'erã,
 teĩ huvixa ro py ae oiko va'e.
- 29 Mboapy ikuai jaexa rã ojejou porã reia rupi uguata va'e,
 tá, irundy onhemboyvate reia rupi ikuai va'e:
- 30 ha'e va'e ma guary mymba kuery pavẽ gui imbaraeeteve va'e,
 ha'e neĩ avave gui guakykue katy ojevvy va'erã e'ỹ;
- 31 ha'e uru ava opexo omopu'ã rei reve uguata va'e,
 ha'e kavara ava,
 ha'e gui huvixave ma hexe nhapu'ã aguã voi nda'evei va'e.
- 32 Ne'arandua rupi e'ỹ renhemboyvate ri vy,
 e'ỹ vy ndepy'a re mba'emo vairã remoĩ ri vy
 ejoko ndejuru ndepo py.
- 33 Mba'eta kamby nhamomy-momyĩ ramo manteiga ojeapoa rami,
 ha'e oxĩmby rã huguy oẽa rami avi,
 ipoxy aguã rami joapo ramo joguero'apa rei 'rã.

* 30:20 Apy ma ijayvu itavy reia re.

31

Huvixave Lemuel ixy omongetaague

- 1 Pova'e ayvu ma Massá pygua huvixave Lemuel ixy ombo'e vy ijayvuague regua.
- 2 Xepi'a, mba'e pa aipoa'e 'rã ndevy, xepi'a xeryepy pyguare?
Mba'e pa ndevy aipoa'e 'rã, xepi'a anhemboayvu ma voi va'ekue?
- 3 Emboaxa rive eme nembaraetea kunhague mboae káuxa,
emboaxa eme reikoa huvixave reitya kuery pe.
- 4 Lemuel, nda'evei huvixave ha'e rami oiko aguã,
nda'evei huvixave vinho oy'u oikovy aguã,
neĩ iro va'e re rive yvatekueve ikuai aguã,
- 5 rey'ua rupi rive lei gui nderexarai vy
ojexavai rei'i va'e repya gui rejepe'a e'ỹ aguã.
- 6 Iro va'e ma omano rai'i va'e pe anho 'rã nham'e'ẽ,
ha'e vinho ma ipy'a raxy va'e kuery pegua anho,
- 7 ha'e kuery oy'u vy hexaraipa aguã iporiau reia re,
ojexavai reia re riae ima'endu'a e'ỹ aguã.
- 8 Ndeayvu ke ijayvu e'ỹ va'e repya rupi,
openamby e'ỹ ikuai va'e ha'e javi repy aguã.
- 9 Ha'evea rami ke ndeayvu renhomboayvua py,
reikuaa pota porã aguã iporiaukue'i ha'e oipotapa rei'i va'e pytyvõa rupi.

Kunhague hi'arandu va'e oguero'vy'aa

- 10 Mava'e nda'u ojou kuaa 'rã kunha hi'arandu va'e?
Ha'e ramigua ma ita iporãve va'e gui voi ovareve va'e.
- 11 Ha'e va'e re ime ojerovia 'rã okuraxõ py,
ixupe ndoatai 'rã mba'emo repyrã.
- 12 Ome pe ojapo vai rei 'rãgue py ojapo porã 'rã,
ára nhavõ oikovea pukukue re.
- 13 Ogueru 'rã vexa'i rague ha'e nhimbo,
ha'e gui ovy'aa rupi 'rã omba'eapo opo py.
- 14 Kanoã guaxu mba'emo rerua rami avi
mombyry gui 'rã kunha va'e ogueru tembi'u.
- 15 Pytũ rei teri reve opu'ã 'rã
omongaru aguã ngoo pygua kuery,
ha'e guembiguai kuery kunhague pe mba'emo ojapo uka 'rã.
- 16 Mba'etyrã re oikuaa pota porã ma vy ojogua 'rã,
uva renhoĩ onhotỹ 'rã omba'eapogue repyke re ojogua va'ekue.
- 17 Kyre'ỹ py onhemonde vy
omombaraete 'rã ojyva omba'eapo aguã.
- 18 Mba'emo repyrã ojouxu ramo
pyávy teĩ hataendy ndoguei.
- 19 Okuave'ẽ 'rã nhimbo onhemama va'e re,
opo rovai py hi'y re ojopy reve.
- 20 Opo oipe'a 'rã ojexavai va'e
ha'e oipota va'e kuery oipytyvõ aguã.
- 21 Ha'e gui ngoo py ikuai va'e re oma'ẽ vy ndoguerokyjei 'rã yro'y vaipa teĩ,
ao raku py peteĩ-teĩ onhemonde ramo.
- 22 Kunha va'e ojapo avi 'rã onheovã aguã,
ha'e onhemonde 'rã ao porã púrpura guigua py anho.
- 23 Ime ma huvixa kuery omboete pavẽ 'rã,

ovyv re ikuai va'e mongetaa kuery reve oguapy oiny ramo.

- 24 Ta'yxy ma nhimbo porãgue gui ojapo 'rã aorã, ovende 'rã guive,
ku'axã ma mba'emo vendea kuery peguarã voi.
- 25 Ojee omoĩ va'e ma ombaraeterã ha'e omboetepy oiko aguã.
Ha'e rami vy ko'ẽ rã guarã re ma ndojapura rei 'rã.
- 26 Arandu rupi 'rã ijayvu,
ha'e joayvua rupi nhombo'e kuaa 'rã.
- 27 Opena porã 'rã ngoo pygua kuery re,
ha'e inhate'ỹ reiague re e'ỹ 'rã omongaru.
- 28 Ha'e ramo imemby kuery opu'ãmba vy oxy pe "Ovy'a ete va'e" he'i 'rã
okuapy.
Ime voi oguero vy'a vy aipoe'i 'rã:
- 29 "Kunhague hi'arandu va'e heta ikuai
teĩ ndee ma pavẽ gui ne'aranduve va'e", he'i 'rã.
- 30 Onhemoporãa re ikuai va'e ojekore 'rã, onhemoatyrõa voi opa rive 'rã.
Ha'e rã kunhague SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ma
oguerovy'aa riae 'rã.
- 31 Nhanema'endu'a porã 'rã opo py ojapo porãa re,
pavẽ oendua py jarovy'a 'rã oiko porãa.

Eclesiastes ayvu mombe'ua ombopara va'ekue Eclesiastes ayvu mombe'ua ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma ha'eve jaikuaa porãve aguã Jesus aipoe'iague: "Mba'e 'rã tu avakue ojou, yvy regua ha'e javi ojou va'eri guekove ae omokanhy vy?" he'iague (Marcos 8.36). Mba'eta kova'e kuaxia apoare ma opa marãgua ojoupe guarã ojou teĩ ha'e nunga ha'e javi pe "Opa rive va'erã meme" he'i.

Ojeupe ae "Ayvu mombe'ua" he'i. "Ha'e vy ayvu mombe'ua aipoe'i: 'Opa va'erã rive, opa mba'e ikuai va'e opa rive va'erã meme', he'i" (1.2). Aipoe'i avi: "Xejeupe ajapo yvotyty ha'e yvyraty, ha'e py yvyra hi'a va'erã ha'e javi regua anhoty. Xejeupe yy ajoko yy yvyraty amoakỹ, yvyra ikuai va'e iporã aguã. Heta guive ajogua xerembiguairã avakue ha'e kunhague. Xero py ae itui'i avi xerembiguairã. Areko avi va'ekue vaka ha'e vexa'i, xee aiko e'ỹ mbove Jerusalém tetã py ikuai va'ekue gui hetave areko. Xejeupe ajou reta avi prata ha'e ouro, mba'emo hepyve va'e ajogua avi amboae yvy re huvixave kuery opena va'e gui. ... Ha'e gui tembiapo xepo py ajapo va'ekue ha'e javi re aikuaa pota, xekane'õ peve amba'eapoa ha'e javi re guive. Ha'e rã ha'e nunga ha'e javi ma opa rive va'erã meme ae ra'e, yvytu jere'i rakykue amongue onha rivea rami. Ha'e nunga ha'e javi py mba'eve rei ndajoui iporã va'e kuaray gu'ry", he'i (2.5-8a, 11).

Opa py ayvu mombe'ua aipoe'i: "Opa mba'e rendu va'ekue gui ma yvateve va'e po rami: Nhanderuete renonde eiko rejererokyjea rupi, ha'e emoi porã ojapo uka va'ekue, mba'eta ha'e va'e ma avakue pavẽ ojapo aguã va'e. Mba'eta Nhanderuete oikuaa pota 'rã jaikoa ha'e javi re, ojekuaa voi e'ỹ va'ekue guive, iporã va'e, ha'e iporã e'ỹ va'e teĩ" (12.13-14).

"Opa rive va'erã meme", he'iague

¹ Kova'e ma ayvu mombe'ua ijayvuague. Ha'e va'e ma Davi ra'y oiko Jerusalém pygua huvixave.*

² Ha'e vy ayvu mombe'ua aipoe'i: "Opa va'erã rive, opa mba'e ikuai va'e opa rive va'erã meme.

³ Mba'e nda'u avakue ojou 'rã kuaray gu'ry rupi omba'eapogue ha'e javi rekovia?" he'i.

Mba'emo ikuai va'e ha'ekue rami ae ju ikuai re ijayvuague

⁴ Peteĩ javegua kuery oaxa 'rã, ha'e gui amboae javegua ju 'rã ikuai. Ha'e rã yvy ma itui riae 'rã.

⁵ Kuaray ma oẽ 'rã, ha'e gui oike ju 'rã. Ha'e gui oĩague katy ju 'rã oo, oẽ ju aguã.

⁶ Yvytu ma oo 'rã kuaray puku-a katy, ha'e gui ojere vy kuaray ijapu'a'ia katy ju 'rã oipeju. Ojeapa 'rã ovy, ha'e gui ojeyv ju 'rã ojeapaaty rupi.

⁷ Yakã ikuai va'e ma ye'ẽ katy oxyry va'e meme, ha'e rami teĩ ye'ẽ ndatyguaxui 'rã. Yakã oxyry oinyague katy ae ju 'rã oxyry oiny.

⁸ Opa mba'e ma nhanemongueraiarã ae ikuai, avave rei nomombe'u porã kuaai 'rã, guexa py oma'ẽ ha'e oapyxa py ojapyxakave riae tema teĩ.

* **1:1** Huvixa Davi ra'y Salomão ma nguu rekovia oĩ raka'e Jerusalém pygua huvixa. Ha'e va'e ma pavẽ gui hi'aranduve va'e, oguerekopa rei va'e guive (1 Reis 4.29-34, 10.14-29).

⁹ Mba'emo oiko va'ekue ramigua ae ju 'rã oiko. Mba'emo ojapo pyre ae ju 'rã ojapoa. Ha'e rami vy ipyau ete va'e ndoikoi 'rã kuaray guýry rupi.

¹⁰ Oiko ri nda'u mba'emo jaexa vy "Ma'ẽ, kova'e ma ipyau va'e", ja'e aguã? Any! Jaiko e'ỹ mbove ára oiko jave py ma voi oiko va'ekue ae.

¹¹ Avave rei na'ima'endu'ai 'rã mba'emo ymave rupi oiko va'ekue re. Ha'e rami ae mba'emo oiko va'erã re voi ha'e rire ikuai va'erã kuery na'ima'endu'ai avi 'rã.

Ayvu mombe'ua gueko re ae ijayvuague

¹² Xee ayvu mombe'ua ma Israel pygua huvixave aĩ Jerusalém py.

¹³ Ha'e rami vy xepy'a re amoĩ xe'arandua rupi aikuaa pota aguã mba'emo yva guýry rupi ikuai va'e ha'e javi re. Ha'e va'e tembiapo poyi ma avakue ra'y kuery re Nhanderuetete omõi imo'aranduarã.

¹⁴ Ha'e rami vy aikuaa pota tembiapo kuaray guýry rupi ojapoa va'e ha'e javi re. Ha'e nunga ha'e javi ma opa rive va'erã meme, vvytu jere'i rakykue amongue onha rivea rami.

¹⁵ Ikarẽ va'e ma nombo'yviavei 'rã, ha'e mba'emo noĩ va'e ma ndoipapaai 'rã guive.

¹⁶ Xejeupe ae aipoa'e: "Ma'ẽ, xee ma xeyvate, ha'e vy xee aiko e'ỹ mbove Jerusalém py ikuai va'ekue ha'e javi gui xe'aranduve va'e", ha'e va'ekue, mba'eta anhetẽ ete aikoa ha'e javi rupi xekuraxõ py xe'arandu ha'e mba'emo aikuaa potaa rupi aiko va'e.

¹⁷ Ha'e rami vy xepy'a re amoĩ aikuaa aguã mba'e pa 'arandu ha'e 'arandu e'ỹa ovare e'ỹ va'e. Ha'e rami teĩ aikuaa ha'e rami aguã voi vvytu jere'i rakykue onha rive va'e rami aikoa.

¹⁸ Mba'eta 'arandua retaa py ma heta oĩ avi kueria. Mba'emo oikuaapave va'ea py ma heta oĩ avi 'rã poriaua.

2

Mba'emo oguereko va'e opa rive aguã re ijayvuague

¹ Aipoa'e xejeupe ae: "Aa ta! Xejee ae aikuaa pota 'rã vy'aa py. Taendu ha'vy vy'aa", ha'e va'ekue ri ha'e va'e voi opa rive va'erã.

² Mba'eta xerorya pe ae "Ovare e'ỹ va'e" ha'e. Avy'aa ma mba'erã tu ovare?

³ Ha'e gui xepy'a re amoĩ vinho ay'ua rupi aiko aguã, teĩ xe'arandua py ajejoko teri revẽ. Ha'e rami vy anhemboaxa ovare e'ỹa rupi aiko aguã, aikuaa peve avakue ra'y kuery yva guýry rupi ikuai va'e o'ára mboapy'i oi teri jave py ojapo aguã ha'eveve va'e.

⁴ Ajapo avi tembiapo tuvixa va'e. Xejeupe guarã ajapo reta oo, ha'e anhotỹ uva tyrã.

⁵ Xejeupe ajapo yvotyty ha'e vvyraty, ha'e py vvyra hi'a va'erã ha'e javi regua anhotỹ.

⁶ Xejeupe yy ajoko vy vvyraty amoakỹ, vvyra ikuai va'e iporã aguã.

⁷ Heta guive ajogua xerembiguairã avakue ha'e kunhague. Xero py ae itui'i avi xerembiguairã. Areko avi va'ekue vaka ha'e vexa'i, xee aiko e'ỹ mbove Jerusalém tetã py ikuai va'ekue gui hetave areko.

⁸ Xejeupe ajou reta avi prata ha'e ouro, mba'emo hepyve va'e ajogua avi amboaẽ vvy re huvixave kuery opena va'e gui. Xejeupe ajou avakue

ra'y kuery ojou porãve va'e: oporaei va'erã avakue ha'e kunhague, ha'e kunhague oata aguã rami e'ÿ guive.*

⁹ Ha'e gui keyvate ha'e arekopave xee aiko e'ÿ mbove Jerusalém py ikuai va'ekue ha'e javi gui. Xere oĩ tema avi xe'arandua.

¹⁰ Mba'emo aexaxeve va'e rei tema xerexa pe ndaexa uka e'ÿi, ha'e peteive py nambovy'a e'ÿi xekuraxõ, mba'eta ha'e nunga py amba'eapogue rekovia ajou. Xee arovy'a va'ekue mba'emo ajapo va'e ha'e javi.

¹¹ Ha'e gui tembiapo xepo py ajapo va'ekue ha'e javi re aikuaa pota, xekane'õ peve amba'eapoa ha'e javi re guive. Ha'e rã ha'e nunga ha'e javi ma opa rive va'erã meme ae ra'e, yvytu jere'i rakykue amongue onha rivea rami. Ha'e nunga ha'e javi py mba'eve rei ndajoui iporã va'e kuaray guýry.

Hi'arandua voi opa rive 'rãa re ijayvuague

¹² Ha'e gui aikuaa pota 'arandu re, ha'e gui akã porã e'ÿa ha'e 'arandu e'ÿ reia re guive. Mba'eta huvixave rekovia ju ava mboae oĩ va'e, mba'e tu ojapove 'rã? Mba'eta amboae kuery ojapo va'ekue ramigua ae ju 'rã ojapo.

¹³ Ha'e gui aikuaa rã 'arandu e'ÿ reia gui 'arandu ha'eveve, pytũ va'e gui hendy va'e ha'evevea rami.

¹⁴ Hi'arandu va'e ma oakã re guexa oguereko 'rã oexa aguã, ha'e rã hi'arandu e'ÿ rei va'e ma pytũa rupi 'rã oiko. Ha'e rami teĩ aikuaa avi mokoive pe joo ramigua oiko 'rãa.

¹⁵ Ha'e nunga rupi xejeupe ae aipoa'e: "Hi'arandu e'ÿ va'e pe oiko va'e ramigua ma xevy pe voi oiko avi 'rã. Ha'e rami rã mba'erã tu xee aekave ta xe'arandurã?" ha'e. Xejeupe ae aipoa'e avi: "Xe'arandua voi opa rive va'erã", ha'e.

¹⁶ Mba'eta hi'arandu va'e re ha'e hi'arandu e'ÿ va'e re teĩ na'ima'endu'aa riaei 'rã. Mba'eta are'i e'ÿ re opa mba'e re hexaraia 'rã. Mba'eta hi'arandu e'ÿ va'e omano 'rã, ha'e rami ae avi hi'arandu va'e voi omano 'rã.

¹⁷ Ha'e nunga rupi xekuerai xerekove re, mba'eta xee ndajou porãvei ma kuaray guýry rupi amba'eapoa. Anhetẽ ete, ha'e nunga ha'e javi ma opa rive va'erã meme, yvytu jere'i rakykue amongue onha rivea rami.

Omba'eapoa regua voi opa rive aguã re ijayvuague

¹⁸ Xekuerai avi kuaray guýry rupi amba'eapo poyia ha'e javi re, mba'eta hekovia repyke aejapa 'rã aiko rire ikuai va'erã kuery pe.

¹⁹ Ha'e mava'e tu oikuaa ha'e nunga jopyarã hi'arandu va'e, e'ÿ vy hi'arandu e'ÿ va'e oiko 'rãa? Ha'e rami teĩ ma ha'e ae 'rã ojopypa kuaray guýry xe'arandua rupi amba'eapogue repy. Ha'e va'e voi opa rive va'erã.

²⁰ Ha'e rami vy amboae rami aikuaa vy xekuraxõ py xekuerai etea aendu kuaray guýry rupi amba'eapo poyia ha'e javi re.

²¹ Mba'eta ikuai avakue o'arandua rupi omba'eapo va'e, oikuaa ha'e ikyre'ÿa rupi. Ha'e rami teĩ ha'e kuery omba'eapogue repy oeja 'rã ha'e va'e re nomba'eapoi va'ekue peguarã. Ha'e va'e voi opa rive va'erã, ha'e nda'evei ete va'e.

²² Ha'e gui mba'e 'rã tu avakue ojou kuaray guýry rupi opy'a py guive omba'eapo poyiague ha'e javi re?

²³ Mba'eta ára nhavõ haxy oendu, ha'e omba'eapoa re ikuerei 'rã. Pyávý teĩ ipy'a ndopytu'ui ae. Omba'eapoa regua voi opa rive va'erã.

* **2:8** Huvixa Salomão ma heta oguereko raka'e gua'yxy ha'e gua'yxy jevy kuery. Ha'e va'e kuery ta'angaa re ojerovia va'e káuxa Salomão ojepe'a Nhanderuete pe oikoa gui (1 Reis 11.1-8).

24 Avakue pe ha'eveve va'e ma okaru, oy'u ha'e omba'eapoa oguerovy'a aguã. Mba'eta ha'e rami aguã aikuaa Nhanderuete po gui meme oua.

25 Mba'eta ixugui e'ÿ vy mba'exa 'rã tu jakaru, e'ÿ vy javy'a?

26 Mba'eta avakue Nhanderuete mbovy'aa va'e pe ha'e ome'ë 'rã hi'arandurã, oikuaa ha'e ovy'a aguã. Ha'e rã ojejavu va'e pe ma ome'ë 'rã omba'eapo aguã, mba'emo omono'õ ha'e omboaty aguã Nhanderuete mbovy'aa kuery pe ju ome'ë va'erã. Ha'e va'e voi opa rive va'erã, vyvutu jere'i rakykue amongue onha rivea rami.

3

Opa mba'e oiko aguã ára re ijayvuague

1 Opa mba'e yva guýry ikuai va'e pe oiko aguã ára oĩ.

2 Ovaë 'rã nhandetui'i aguã ha'e nhamano aguã ára. Ovaë 'rã nhama'etÿ aguã ha'e nhanhotÿ va'ekue nhamondoropa ju aguã ára.

3 Oĩ jojukaa aguã ha'e nhomongueraa aguã ára. Oĩ mba'emo nhambovaipa aguã ha'e jajapo aguã ára.

4 Ovaë 'rã jajae'o aguã ha'e japuka aguã ára. Ovaë 'rã nhandepy'a vai aguã ha'e gui jajeroky aguã ára.

5 Oiko 'rã ita nhamoai aguã ha'e nhamboaty aguã ára. Ovaë 'rã nhandokuavã aguã ha'e nhandokuavã ve'ÿ aguã ára.

6 Oĩ mba'emo jaeka aguã ha'e nhamokanhy aguã ára. Oĩ mba'emo nhamoĩ porã aguã ha'e nhamombo aguã ára.

7 Oĩ mba'emo nhamondoro aguã ha'e nhambovyvy aguã ára. Oĩ nhakyrirĩ aguã ha'e nhandeayvu aguã ára.

8 Oĩ jajoayvu aguã ha'e ndajajoayvuvei aguã ára. Oĩ joe nhapu'ã aguã ha'e nhandekuai porã'i aguã ára.

Ára oa'angaague avakue ndoikuaaia re ijayvuague

9 Mba'e tu omba'eapo va'e ojou 'rã omba'eapo poyi oikovyague rekovia?

10 Mba'eta xee aexa 'rã avakue ra'y kuery omba'eapo aguã ma imo'aranduarã Nhanderuete ombou va'ekue.

11 Opa mba'e Nhanderuete ojapo hi'ára py iporã aguã rami. Avakue py'a re omoĩ avi opa e'ÿ va'erã nunga, teĩ ha'e kuery ndoikuaapai 'rã mba'emo Nhanderuete jypy guive opaa peve ojapo va'e ha'e javi.

12 Aikuaa avakue pe ha'eveve va'e ovy'a ha'e ikuai porã aguã.

13 Avakue pe Nhanderuete ome'ë avi okaru, oy'u ha'e omba'eapoague rekovia oguerovy'a aguã.

14 Xee aikuaa rami Nhanderuete ojapo va'e ha'e javi ndopai va'erã meme. Ha'e va'e re nda'evei mba'eve omoĩave aguã neĩ oipe'aa aguã guive. Ha'e rami Nhanderuete ojapo, henonde avakue ojererokyje aguã.

15 Mba'emo aÿ oĩ va'e ramigua oiko va'ekue ae ma, ha'e oiko va'erã ramigua voi oiko ae ma. Mba'eta Nhanderuete ojapo 'rã mba'emo oaxa va'ekue ramigua oiko jevy-jevy aguã rami.

Mymba rami avi avakue omano aguã re ijayvuague

16 Peteĩ mba'e ju aexa kuaray guýry. Mba'eta ha'evea rami joguerekoa aguã 'rãgue py ha'eve'ÿa ramigua oiko, teko porã oĩ 'rãgue py ha'eve'ÿa ramigua ae tema oiko.

17 Ha'e ramo aipoa'e xejeupe: "Nhanderuete ma omboayvu 'rã heko porã va'e ha'e heko vai va'e. Mba'eta oĩ ae ha'e oipota va'e ha'e javi oiko aguã ára, ha'e hembaporã ha'e javi pe", ha'e.

18 Aipoa'eve ju xejeupe: "Nhanderuete oeko a'ã 'rã avakue ra'y kuery, ha'e kuery oikuaa okuapy aguã mymba kuery rami ikuai", ha'e.

19 Mba'eta avakue ra'y kuery re oiko va'e ramigua ae oiko avi 'rã mymba kuery re. Peteĩ regua omano rami ae avi 'rã amboae regua omano. Oikove va'e ha'e javi joo rami ipytuë 'rã. Ndoikoi avakue mymba gui oiko areve va'erã, mba'eta ha'e javi ma opa rive va'erã meme.

20 Pavê rei 'rã oo peteĩ henda py anho. Yvy ku'i gui meme oiko rire vvy ku'i ae ju 'rã opyta.

21 Mava'e oikuaa ta avakue ra'y kuery nhe'ë yva re oo 'rãa, ha'e rã mymba nhe'ë ma vvy katy, vvy re rive oo 'rãa?

22 Aikuaa rã avakue pe ha'eveve va'e ma omba'eapoa oguerovy'a aguã, mba'eta ha'e kuery peguarã oejaa. Mba'eta ha'e kuery oiko rire mava'e tu ogueru ju 'rã mba'e pa oikoa oexa aguã?

4

Jajexavai jaikovy re ijayvuague

1 Aexa avi nhomoiingo axy reia kuaray guýry rupi ikuai va'e ha'e javi. Aexa ogueroko axy reipy kuery rexay, avave rei nombopy'a guaxuai rã. Aexa avi jogueroko axy reia kuery imbaraeteve okuapya, ha'e ikuai axy va'e pytyvõarã ndoikoa.

2 Ha'e nunga rupi aikuaa rã okuave va'e kuery gui omano va'ekue ovy'ave va'e ikuai.

3 Ha'e gui ha'e va'e mokoĩ gui ovy'ave va'e ma ndoikoi teri va'e, mba'eta ha'e va'e ma mba'emo vai kuaray guýry rupi ojapoa rã neĩ ndoexai.

4 Ha'e ramo aexa avakue omba'eapoa ha'e mba'emo ojapo kuaa ha'e javi ojapo, oirũ kuery gui oguerokopavexe vy rive. Ha'e va'e voi opa rive va'erã, vvytu jere'i rakykue amongue onha rivea rami.

5 Hi'arandu e'ý va'e ma onhekuavã 'rã oiny ngo'o ae ho'upa peve. Mba'eta aipoe'i:

6 "Xepo jovaive py amba'eapo vaipa vy vvytu jere'i rakykue anha 'rãgue py ha'eveve peteĩ po renyë reve apytu'u ainy aguã", he'i.

7 Ha'e ramo kuaray guýry amboae nunga aikuaa avi opa rive va'erã.

8 Ha'e va'e ma peteĩ ava ha'e ae'i oiko va'e, ta'y va'e'ý neĩ heindy e'ý va'e. Ha'e rami teĩ omba'eapoa gui ndopytu'ui va'e, ha'e ndoexaxe ve'ýi oguerekopaa. Ha'e rami teĩ aipõ nde'i: "Mava'e pe tu xee amba'eapo aikovy? Mba'erã pa xenhe'ë py ajejoko mba'emo porã arovy'a aguã gui?" nde'i. Ha'e nunga voi opa rive va'erã, tembiapo nhomongueraiarã rive.

9 Ha'e ae'i oiko 'rãgue py ha'eveve mokoĩ jogueroko, mba'eta omba'eapoa py ojouve 'rã.

10 Mba'eta xapy'a rei ho'a ramo peteĩ-teĩ omopu'ã ju 'rã oirũ. Ha'e rã ha'e ae'i oiko va'e pe nda'evei ete, mba'eta ho'a ramo ndoikoi 'rã imopu'ãarã.

11 Ha'e mokoĩ jovyv okea py ha'e kuery oendu 'rã haku. Ha'e rã peteĩ'i oĩa py ma marã rami 'rã tu haku?

12 Ha'e rami ae avi peteĩ'i re opu'ãa vy ipo'akaa 'rã, ha'e rã mokoĩ ikuai vy ojoko 'rã. Ixã mboapy ombojovyv pyre rã nomondoa voi 'rã.

13 Peteĩ kunumi poriaukue'i hi'arandu va'e ma opena porãve 'rã huvixave tuja'i hi'arandu e'ý va'e vy nonhemongeta ukai va'e gui.

14 Xapy'a rei kunumi va'e huvixave oĩ aguã oguenoëa 'rã nhuã gui, e'ý vy ha'e va'e vvy py ae iporiaukue'i reve itui va'ekue teĩ ae ma.

15 Mba'eta aexa kuaray guýry ikuai va'e ha'e javi huvixave tuja'i rekovia kunumi oĩ va'ekuea katy anho oje'oi rã.

¹⁶ Ha'e ramo opena 'rã oikovy mbovy rei e'ÿ re. Ha'e rami teĩ ha'e va'e rire ju oĩ va'e na'ima'endu'a porã 'rã hexe. Anhetê, ha'e nunga voi opa rive va'erã, vvytu jere'i rakykue amongue onha rivea rami.

5

"Nda'evei jaikuaa pota porã e'ÿ re nhandemboayvu ma voi mba'emo jajapo aguã re", he'ïague

¹ Nhanderuete pegua opy reike ta vy eikuaa pota porã ranhe reiko aguã re. Hi'arandu e'ÿ va'e kuery mba'emo ome'ê va'e rami rejapo vy reike 'rãgue py ha'eveve ayvu rendu aguã, mba'eta ha'e kuery ma gueko vaia re oikuaa pota e'ÿ re ome'ê mba'emo.

² Ejapura eme ndejuru py, neĩ nekuraxõ py ma voi Nhanderuete renonde renhemboayvu aguã. Mba'eta Nhanderuete oĩ yva re, ha'e rã ndee ma vvy py reiko. Ha'e nunga rupi mbovy'i tandeayvu.

³ Mba'eta nhamba'eapo vaipaa gui ou nhandeke raia, ha'e rami ae avi nhandeayvu retaa py ha'eve'ÿa rami 'rã nhandeayvu.

⁴ Nhanderuete pe mba'emo rejapo aguã re renhemboayvu rire ejapo voi. Mba'eta ha'e ma ndoguerovy'ai 'rã hi'arandu e'ÿ va'e. Ejapo ete ndeayvuague.

⁵ Renhemboayvuague nderejapoa gui ha'eveve 'rãgue nerenhemboayvui ma voi va'e rire.

⁶ Ndeayvuague tojapo eme rejejavu aguã rami, ha'e aipo're eme Nhanderuete ayvu mombe'ua pe: "Ha'e rami e'ÿ xeayvu ta va'ekue ri", 're eme. Mba'erã tu ndeayvua káuxa rejapo Nhanderuete ivai aguã rami, ndepo py rejapo va'ekue ombovaipa aguã?

⁷ Mba'e ta, nhandeke raia ha'e nhandeayvu reta reia ma opa rive va'erã. Ha'e nunga rupi Nhanderuete renonde rejererokyjea rupi eiko.

Mba'emo jareko va'e opa rive 'rã re ijayvuague

⁸ Xapy'a rei vvy re rexa 'rã iporiaukue'i oguereko axya rei rã, ha'e ha'evea rami joguerekoa 'rãgue py imonda va'e rive oĩ rã. Ha'e ramigua rexa vy enhemondyi eme. Mba'eta joe opena va'e kuery áryve ikuai yvatekueve imbopagaarã, ha'e ha'e va'e kuery áryve amboae yvateve ete va'e ju imbopagaarã oĩ.

⁹ Ha'e rã vvy ma pavẽ oiporu va'erã itui. Huvixave voi okaru 'rã oikovy mba'ety gui.

¹⁰ Peráta re nda'eveive va'e ma ojouvexe tema 'rã. Mba'emo oguerekopa va'e voi ojouvexe avi 'rã. Ha'e ramigua voi opa rive va'erã.

¹¹ Omono'õ mbyre heta ramo heta avi 'rã ikuai okaru va'erã. Ha'e nunga rupi mba'e 'rã nda'u ija kuery ojou, guexa py oexa rive aguã e'ÿ vvy?

¹² Omba'eapo va'e oke porã 'rã, okaru porã e'ÿ vvy ndokaru porã teĩ. Ha'e rã oguerekopa va'e ma mba'emo oguerekopa va'e káuxa rive ndoke porã kuaai 'rã.

¹³ Amboae nunga ju aexa kuaray guýry nda'evei ete va'e, mba'eta amongue ojouve 'rã omba'e rei-reirã ojeupe ae ojapo vai aguã rive.

¹⁴ Ha'e rami avi xapy'a rei mba'emo oiko rã ija omokanhymba ramo ta'y kuery voi mba'eve ndoguerekoi 'rã opo py.

¹⁵ Guyru'i gui mba'eve reve'ÿ oikoague rami avi, mba'eve reve'ÿ ae ju 'rã oo. Ouague rami ae ju 'rã oo, mba'eta mba'eve ndogueraai 'rã omba'eapoague gui.

¹⁶ Ha'e nunga voi nda'evei ete 'rã, mba'eta ouague rami ae ju 'rã oo. Ha'e gui mba'e 'rã tu ojou vvytu pe rive omba'eapoague re?

¹⁷ Mba'eta ára nhavõ omba'eapopa ma rire okaru 'rã pyávy, ikueraí ha'e imba'eaxy reve vy ndovy'ai reve.

¹⁸ Ha'e gui xee aexa avi jakaru ha'e jay'u aguã ma ha'eve ha'e iporã va'e meme, ha'e kuaray guýry nhamba'eapo poyi rire nhamba'eapoague peteĩ-teĩ jarovy'a aguã, mbovy'i ára re jaiko aguã Nhanderuete ome'ëa pukukue re. Mba'eta ha'e va'e ma nhandevygua ae.

¹⁹ Ha'e gui amongue avakue pe ma Nhanderuete ome'ë 'rã oguerékopa aguã mba'emo porã anho, ome'ë avi 'rã ha'e nunga gui okaru ha'e hekovia ojoupa aguã, omba'eapoague ogueroovy'a aguã guive. Ha'e ramigua voi Nhanderuete ome'ë va'e meme.

²⁰ Ha'e va'e avakue ma ndoikuaa pota vaipai 'rã ha'e kuery ae reko re, mba'eta ipy'a re Nhanderuete omoĩ ový'a aguã anho.

6

¹ Ha'e gui peteĩ ju aexa kuaray guýry nda'evei ete va'e avakue áry ipoyi va'erã.

² Mba'eta amongue py avakue pe Nhanderuete ome'ë 'rã oguerékopa aguã mba'emo porã anho, ha'e omboetevepy ikuai aguã guive. Ha'e kuery pe mba'eve ndoatai 'rã opy'a py oipota va'e ha'e javi. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe Nhanderuete nome'ëi 'rã ha'e nunga gui okaru aguã. Ha'e rami 'rãgue py oexa va'ety e'ÿ kuery 'rã ho'u okuapy. Ha'e nunga voi opa rive va'erã, ha'e ojexavai etea.

³ Xapy'a rei amongue oguereko 'rã cem gua'y kuery, ha'e vy heta ma'etÿ re 'rã oiko tujai' ete peve. Ha'e rami teĩ xapy'a rei onhe'ë py mba'emo porã ndoguerovy'ai, neĩ nonhono porãai 'rã guive. Xee aikuaa rã ha'e va'e gui ma hyru'i gui oity pyre ový'ave.

⁴ Mba'eta hyru'i gui oity pyre ma ou 'rã opa aguã rive, ha'e gui oo ju 'rã pytãa katy. Ha'e rami rire pytũ py ma hery noenduai.

⁵ Ha'e va'e ma neĩ ndoexai 'rã kuaray, mba'eve ndoikuaai 'rã guive. Ha'e rami teĩ amboae kuery gui opytu'u porãve 'rã,

⁶ amboae kuery iporã va'e ogueroovy'a e'ÿ va'e dois mil ma'etÿ re oiko teĩ. Mba'eta mokoive e'ÿ 'rã teve joa katy oo?

⁷ Avakue omba'eapo 'rã ojuru py guarã re anho teĩ noendu ve'ÿi 'rã okaruxea.

⁸ Tyrã hi'arandu va'e ma hi'arandu e'ÿ va'e gui ojouve 'rã teve? Mba'e 'rã tu iporiaukue'i ojouve amboae kuery oexaa py oiko kuaa rupi?

⁹ Mba'emo jarekopave 'rãgue py ha'eveve nhanderexa py jaexa va'e jarovy'aa. Ha'e rami e'ÿ rã opa rive va'erã jaiko, vyvutu jere'i rakykue amongue onha rivea rami.

¹⁰ Mba'emo oiko va'erã rery ma oikuaa pyre ae. Oikuaa avi marã ramigua pa avakue ikuai, ha'e imbaraeve va'e reve joguero'a aguã nda'eveia guive.

¹¹ Anhetë heta ikuai mba'emo ndovarevei va'e. Ha'e rami teĩ mba'erã tu avakue pe ha'e nunga ha'eve?

¹² Mava'e nda'u oikuaa 'rã mba'e nunga pa avakue pe ha'eveve va'ea? Mba'eta ha'e kuery ikuai ma kuaray'ã rami xapy'ai 'rã oaxa, mba'emo opa rivea rami. Mava'e nda'u avakue pe omombé'u kuaa 'rã ha'e va'e rire mba'emo kuaray guýry oiko va'erã?

7

Arandua ha'e 'arandu e'ÿa re ijayvuague

¹ Heakuã porã va'e hepyve va'e gui ha'eveve nhandere ima'endu'a porãa rã. Nhandetuiague ára gui nhamanoa ára ha'eveve avi.

² Ngarua py jaa aguã gui ha'eveve peteĩ oo py ojae'o va'e ikuaiia py jaa aguã, mba'eta ha'e py jaikuaa 'rã avakue ha'e javi opa aguã. Ha'e nunga re ma nhande jaikove va'e jaikuaa pota aguã ha'eve.

³ Nhanderorya gui ha'eveve nhandeporiaua, mba'eta nhandeporiaua nhanderova py jaexa uka va'e ma ojapo porãve 'rã nhandekuraxõ pe.

⁴ Hi'arandu va'e okuraxõ py ima'endu'a 'rã ojae'o va'e ikuaiia re, ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma okuraxõ py ima'endu'a 'rã ovy'a rei va'e ikuaiia re rive.

⁵ Hi'arandu e'ỹ va'e oporaia nhaendu 'rãgue py ha'eveve hi'arandu va'e nhandevy ijayvu etea nhaendu.

⁶ Hi'arandu e'ỹ va'e kuery opuka okuapy ma juu'y pirukue oja guy py hendy vy hevovoa ramigua rive. Ha'e nunga voi opa rive va'erã.

⁷ Anhetẽ hi'arandu va'e voi omoingo axya rã na'inhakã porãvei 'rã, ha'e ome'ẽmby ojopy rã ombovaipa 'rã ikuraxõ.

⁸ Mba'emo ypya gui ha'eveve 'rã opaa. Onhemboyvate va'e gui ha'eveve oarõ are kuaa va'e.

⁹ Ndevai vyvoi eme, mba'eta hi'arandu e'ỹ va'e py'a re ae 'rã oĩ ivai aguã.

¹⁰ Aipo're eme: "Mba'exa tu aỹgua ára gui yma guare ha'eveve raka'e?" 're eme, mba'eta ha'e rami oporandu va'e ma nai'arandui.

¹¹ Mba'emo ojou va'e pe ma 'arandua ha'eve. Ojapo porã avi 'rã kuaray rexa kuery pavẽ pe.

¹² Perãta rami avi 'arandua nhanderepy 'rã mba'emo vai gui. Hi'arandu va'e pe 'arandu ome'ẽ avi 'rã tekove.

¹³ Eikuaa pota ke Nhanderuete rembiapokue re, mba'eta mava'e tu ombo'yvi kuaa 'rã mba'emo ha'e omokarẽ va'ekue?

¹⁴ Mba'emo rejoupaa ára erovy'a tema iporã va'e. Ha'e rã reiko axya ára ma eikuaa pota pova'e re: Nhanderuete ae mokoive ombou, ha'e ramo avakue ndoikuaii 'rã ha'e kuery oiko ma rive mba'e pa oiko 'rãa.

Opa mba'e py jaiko kuaa aguã re ijayvuague

¹⁵ Opa rive va'e rami aiko vy po ramigua avi aexa: Heko porã va'e ikuai gueko porã reve omano va'erã, ha'e heko vai va'e ikuai gueko vai reve oikove pukue va'erã.

¹⁶ Enhemoeko porã raxa rei eme, enhemo'arandu raxa eme guive. Mba'erã tu ndee ae renhemomba uka ta?

¹⁷ Eiko eme heko vai ete va'e, neĩ inhakã porã e'ỹ va'e. Mba'e re tu remano ta nde'ára ovaẽ e'ỹ re?

¹⁸ Neĩ peteĩ rupi, neĩ amboae rupi eiko eme. Mba'eta Nhanderuete renonde ojerokyjea rupi ikuai va'e ma oo jepe 'rã opa mba'e gui.

¹⁹ 'arandu ojapo 'rã hi'arandu va'e dez ipo'akakueve tetã py ikuai va'e gui imbaraeteve aguã rami.

²⁰ Yvy re ndoikoi ava heko porã va'e, ojejavy e'ỹ re iporã va'e anho ojapo va'e.*

²¹ Ndepy'a py erovia eme ayvu omombe'ua va'e ma guive rã, endu rive guive nerembiguai ndere ijayvu vai rã,

²² mba'eta nema'endu'a mbovykue rei e'ỹ ndee voi amboae kuery re ndeayvu vaiague re.

Kunhague nhombotavya re ijayvuague

²³ Ha'e nunga ha'e javi re aikuaa pota va'ekue xe'arandua rupi. Aipoa'e avi: "Xe'arandu pota 'rã", ha'e va'eri ndaupityi ae 'arandua.

²⁴ Mava'e tu oupity 'rã mba'emo mombyry ha'e haxy ete va'e?

* 7:20 Romanos 3.10

²⁵ Ha'e gui anhea'ã 'arandu aikuaa porã aguã, ha'e gui aikuaa pota ha'e aeka ete aguã opa mba'e ikuai va'e ha'e javi regua aikuaa aguã. Aikuaaxe avi heko vai va'e 'arandu e'ÿa, ha'e hi'arandu e'ÿ va'e akã porã e'ÿa guive.

²⁶ Ha'e rami vy peteĩ ajou manoa gui nda'eveive va'e: peteĩ kunha opy'a re jojopy ha'e nhombo'a aguã anho omoĩ va'e, ha'e opo py corrente jokuaarã oguereko va'e. Ha'e va'e gui Nhanderuete renonde heko porã va'e oo jepe 'rã, ha'e rã ojevavy va'ety ma ou vy onhembo'a uka 'rã ixupe.

²⁷ Ayvu mombe'ua aipoe'i: "Ma'ẽ, po ramigua xee ajou va'ekue. Mba'emo amboae ramigua re ambojoja vy aikuaa porã aguã

²⁸ aikuaa pota aikovy teĩ ndaikuaa porã teri: mil avakue mbyte peteĩ'i anho ajou ha'eve va'e, ha'e rã mbovy rei e'ÿ kunha mbyte ma peteĩve ma voi xee ndajoui.

²⁹ Ma'ẽ, peteĩ anho aikuaa: Nhanderuete omoingo avakue heko porã va'erã, va'eri ha'e kuery opa marã onhembopy'a okuapy."

8

Huvixave nhanhe'ẽ rendu aguã re ijayvuague

¹ Mava'e tu oiko hi'arandu va'e rami mba'emo omombe'u porãve kuaa 'rã? Mba'eta avakue 'arandua ma omoexakã 'rã hova, oguerova 'rã ivaiã oexa ukuaa gui.

² Xee aipoa'e ndevy: Enhe'ẽ rendu ke huvixave Nhanderuete renonde reuraague rami vy.

³ Ejapura eme huvixave renonde gui rejepe'a aguã, neĩ enhea'ã eme mba'emo vai rejapoa py, mba'eta ha'e ae oikuaa rami 'rã ojapo.

⁴ Mba'eta huvixave ayvu ma ipo'akave va'e. Mava'e tu ixupe "Mba'e tu rejapo?" he'i 'rã?

⁵ Ha'e ojapo uka va'e moĩ porãa ma ndoiko axyi 'rã. Hi'arandu va'e opy'a py oikuaa 'rã raka'e ha'e marã rami pa mba'emo ojapo aguã.

⁶ Mba'eta opa mba'e pe oĩ oiko aguã ára ha'e marã rami pa ojapoa aguã, avakue re mba'emo vai ipoyi ete tei.

⁷ Mba'eta ha'e kuery ndoikuaai 'rã mba'e pa oiko 'rãa. Marã rami paa guive nomombe'uai 'rã ha'e kuery pe.

⁸ Avave rei ndojoko kuaai 'rã yvytu oipejua, ha'e omano aguã ára re katuve ma nda'ipo'akaai 'rã. Ha'e nunga re nhanhea'ãa py ma noi 'rã japytu'u aguã, heko vai va'e kuery katuve ma ndoo jepei 'rã gueko vaia rupi.

⁹ Ha'e nunga ha'e javi kuaray guýry aexa mba'emo ojapo pyre re aikuaa potaa rupi, mba'eta amongue py avakue joe ipo'aka 'rã omomba aguã rive.

Joo rami e'ÿ-e'ÿ jajopy aguã re ijayvuague

¹⁰ Aexa avi heko vai va'e kuery onhono porãa py opytu'u rã, ha'e rã henda iky'a e'ÿ va'e py oo jepi va'ekue re ma hexaraipaa, ikuai porãague tetã py voi. Ha'e nunga voi opa rive va'erã.

¹¹ Joapo vaiare nombopagaa voi ramo avakue ra'y kuery opy'a re omoĩ 'rã ojapo vai aguã anho.

¹² Ha'e gui xapy'a rei ojevavy va'ety cem-kue 'rã ojapo vai va'eri hi'ára ipuku teĩ, aikuaa porã Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ojou 'rãa iporã va'e.

¹³ Ha'e rã heko vai va'e kuery ma iporã va'e ndojoui 'rãe, hi'ára nda'ipukui 'rã guive. Kuaray'ã rami oaxa 'rã, Nhanderuete renonde ojererokyje rupi e'ÿ ikuai rive.

14 Oĩve teri amboae nunga ju opa rive va'erã vyv re. Mba'eta heko porã va'e ikuai heko vai va'e rami ombopagaa va'e, ha'e heko vai va'e avi ikuai heko porã va'e rami omboekoviaa va'e. Aipoa'e ha'e nunga voi opa rive va'erã.

15 Ha'e nunga rupi xevy pe ha'eveve va'e ma vy'aa, mba'eta avakue pe kuaray guýry ha'eveve va'e ma okaru, oy'u ha'e ovy'a aguã. Mba'eta ha'e ramigua ombovy'a rã omba'eapo oikovya rupi, kuaray guýry Nhanderuete hi'ara ome'ëa pukukue re.

16 Anhea'ã avi aikuaa aguã 'arandu, ha'e aexa aguã vyv re omba'eapoa ha'e javi, mba'eta ara py neĩ pyávy voi avakue ndoke kuaai 'rã.

17 Ha'e rami vy Nhanderuete rembiapokue ha'e javi re aikuaa pota vy aikuaa rã avakue ndoikuaapa reguai 'rã mba'emo kuaray guýry ikuai va'e. Avakue oikuaa aguã onhea'ã vaipa teĩ ndoupityi 'rã. Hi'arandu va'e voi "Aikuaa 'rã", he'i teĩ ndoupityi 'rãe.

9

Ha'e javi pe joo rami merami ome'ëa re ijayvuague

1 Anhea'ã ete ha'e nunga ha'e javi aikuaa aguã, mba'eta Nhanderuete po py ikuai heko porã ha'e hi'arandu va'e kuery, ha'e kuery reko ha'e javi guive. Ha'e rami teĩ avakue ndoikuaai guenonderã mborayvu tyrã pa ivaia oia. Henonde guarã ha'e javi ma oikuaapy e'ÿ.

2 Opa mba'e oiko 'rã joo rami ae ha'e kuery ha'e javi re. Joo rami ae 'rã oiko heko porã va'e ha'e heko vai va'e re, mba'emo ome'ë va'e ha'e ome'ë e'ÿ va'e re, ojapo porã va'e ha'e ojejavy va'e re, oura va'e ha'e oura aguã gui okyje va'e re guive.

3 Ha'e ramigua nda'evei va'e oiko kuaray guýry pavẽ ikuai re, mba'eta pavẽ re 'rã oiko joo ramigua ae. Avakue py'a voi tynyẽ mba'emo vai, ha'e kuery re oĩ 'rã akã porã ve'ÿ oikovea ja. Ha'e rire ma manoa katy oje'oi.

4 Oikove va'e pe ma oĩ teri oarõ oikovy aguã, mba'eta guary omano va'ekue gui ha'eveve jagua oikove va'e.

5 Mba'eta oikove va'e kuery oikuaa omano 'rãa, ha'e rã omanogue ma mba'eve ndoikuaavei, oikoague repy ndojouvei 'rã guive, mba'eta ha'e kuery re ima'endu'aa 'rãgue py oĩ hexaraipaa.

6 Ha'e kuery joayvua, ndajoayvuia ha'e nda'evei reia opa ma. Ha'e kuery raka'e rã peve mba'eve ndoguerekovei 'rã kuaray guýry omba'eapo teri va'e kuery reve.

7 Ha'e nunga rupi tereo, he'u mbojape revy'a reve, ha'e ey'u porã vinho, mba'eta Nhanderuete ndererovy'a ae mba'emo rejapoa py.

8 Taxiĩ porã riaa renhemondea, ha'e toata eme neakã remoatyřõ porãa.

9 Evy'a ke kunha reayvu va'e reve, nde'ára kuaray guýry Nhanderuete ome'ë va'e re, reikovea opa voi va'e pukukue re. Ha'e nunga ma Nhanderuete ome'ë kuaray guýry remba'eapo poyia rupi nekane'õague rekovia.

10 Mba'emo ndepo py rejapo aguã rejou va'e ha'e javi ke ejapo nembaraetea rupi, mba'eta ha'e va'e rire reo aguã py noĩvei 'rã remba'eapo aguã, mba'emo re renhembopy'a e'ÿ vy reikuaa pota aguã, neĩ ne'arandu aguã.

Onhea'ã rive va'e re ijayvuague

11 Kuaray guýry aexave ju inhakuã va'e kuery peguarã e'ÿ oĩ hekovia, ha'e ipy'a guaxukueve pegua e'ÿ oĩ ipo'aka aguã, hi'arandu va'e peguarã e'ÿ guive oĩ mbojape ho'u aguã, ha'e oiko kuaa va'e kuery peguarã e'ÿ oĩ mba'emo oguerokopa aguã, neĩ oikuaapa rei va'e kuery peguarã e'ÿ oĩ oguerovy'aa

aguã. Ha'e rami 'rãgue py pavê ára oaxa 'rã ovy, ha'e pavê re oiko 'rã oexa'ãmby e'ÿ.

¹² Mba'eta avakue ndoikuaai o'ára ae. Pira imbo'aa py ho'a xapy'a, ha'e guyra'i nhuã py ojejura va'e rami ae avi avakue ra'y kuery voi ojejopy uka 'rã mba'emo vai oiko ramo, ha'e kuery re oiko xapy'a rã.

Arandu ovarea kuaa ukaa omombe'uague

¹³ Kuaray guýry peteĩ aexa avi 'arandu kuaa ukaa, xevy pe rã tuvixa va'e.

¹⁴ Mba'eta oĩ peteĩ tetã kyrĩ'i va'e mbovy'i avakue ikuai. Ha'e va'e tetã re ou peteĩ huvixa ipo'akave va'e. Ojokopa ha'e hovai re omopu'ã okuapy tetã kora mbovaipaarã.

¹⁵ Ha'e py oiko peteĩ ava poriaukue hi'arandu va'e. Ha'e va'e ma o'arandua rupi ogueraa jepe guetã. Ha'e rami rire teĩ ha'e va'e iporiaukue re avave rei na'ima'endu'aavei.

¹⁶ Ha'e ramo "Imbaraete va'e gui hi'arandu va'e ha'eveve", ha'e, iporiaukue'i 'arandua ndojou porãai, ha'e ijayvu noenduai teĩ.

¹⁷ Mba'eta hi'arandu e'ÿ va'e kuery ruvixa ojapukaia gui ha'eveve hi'arandu va'e ijayvu rã nhakyriri reve nhaendu.

¹⁸ Tembiporu joe opu'ãa pygua gui voi 'arandua ha'eveve. Ha'e rami avi peteĩ'i ojejavy va'e teĩ mba'emo porã heta 'rã ombovai.

10

Arandu iporãa re ijayvuague

¹ Heakuã porã va'e rryru py mberu omano va'ekue omoeakuã vaikuea rami ae avi nhane'arandu e'ÿa ruxã'i oĩ teĩ ombovai 'rã nhane'arandua ha'e nhanemboetea.

² Hi'arandu va'e ipy'a 'rã oiporu kuaa katy oo aguã re, ha'e rã hi'arandu e'ÿ va'e ma oiporu kuaa e'ÿa katy oo aguã re ipy'a.

³ Hi'arandu e'ÿ va'e ma tape rupi oo vy voi ndoiko kuaai 'rã. Ha'e rami vy pavê pe oexa uka 'rã o'arandu e'ÿa.

⁴ Nderovai huvixa ivai reve opu'ã teĩ ejepe'a eme reĩa gui, mba'eta ndepy'a guaxua omombytu'u 'rã opa marã ojapo vaixe va'e kuery.

⁵ Peteĩ ju aexa mba'emo vai kuaray guýry, huvixa ha'eve'ÿa rami opena va'e.

⁶ Ha'e va'e ma omoĩ 'rã hi'arandu e'ÿ va'e yvatevea py, ha'e rã oguerekopa va'e kuery ma yvyĩ'ia py omoĩ.

⁷ Aexa tembiguai kuery kavaju áry oo va'e, ha'e rã yvatekueve ma yvy rupi oguata oje'oivy tembiguai rami.

⁸ Yvykua ojo'o va'ekue ma ha'e py ae ju 'rã ho'a, ha'e kora ombovo va'e ma mboi oixu'u 'rã.

⁹ Ita omboi va'e ma ha'e va'e py ae 'rã oiko axy, ha'e yxakã ombovo va'e ma oexa 'rã javaete va'e.

¹⁰ Tembiporu ferro guigua naĩmbei va'e avave noaĩmbe'eai ramo iporua onhemomburuve 'rã. Ha'e rã hi'arandu va'e omoatyrõ porã kuaa 'rã.

¹¹ Xapy'a rei mboi ombo'e porãa e'ÿ re ri joxu'u ramo imbo'eare ndojopyi 'rã hepyrã va'ekue.

¹² Hi'arandu va'e oayvu py onhemboete uka 'rã, ha'e rã hi'arandu e'ÿ va'e ma oayvu py onhemomba uka 'rã.

¹³ Jypy hi'arandu e'ÿ va'e ijayvu 'rã oikuaa e'ÿ reia rupi, ha'e rã opaa py ma ijayvu 'rã 'arandu e'ÿa ha'e joguerojeyva rupi anho.

¹⁴ Ava hi'arandu e'ÿ va'e ijayvu reta 'rã, mba'emo oiko va'erã avave ndoikuaai teĩ. Mava'e 'rã tu oikuaa ha'e rire oiko va'erã?

15 Hi'arandu e'ỹ va'e omba'eapoa rupi ikane'õ 'rã, tetã re oo aguã ma voi ndoikuaai.

16 Yvy huvixave kyrĩ va'e openaa pe nda'eveite ete 'rã, yvatekueve ko'ẽmba ramove ngaru ojapo okuapy pe guive.

17 Ha'e rã yvy yvateve va'e kuery ra'y huvixave openaa pe ma ha'eve 'rã, mba'eta ha'eve jave py yvatekueve oguapy 'rã okuapy mesa py onhemombaraete aguã, oka'u okuapy aguã nda'ei.

18 Hoo va'e inhate'ỹ ramo oo ao'ia ho'apa 'rã. Opo py nomba'eapoxei ramo otykypa 'rã.

19 Ngaru ojapoa 'rã ovy'a aguã, vinho nhombovy'a 'rã oikoa'i py, ha'e rã peráta ma opa mba'e repyrã ha'eve.

20 Ndepy'a py voi ndeayvu vai eme huvixave re, neĩ nderopy ja'o ndeayvu eme oguerekopa rei va'e re. Mba'e guyra oveve va'e ogueraa 'rã ndeayvu, ipepo va'e kuery oendu uka 'rã ndeayvuague.

11

Hi'arandu va'e oiko kuaa-a re ijayvuague

1 Yy áry rupi emoãĩ nerembi'u, mba'eta hare ma rire rejou ju 'rã.*

2 Emboja'o sete e'ỹ vy oito pe, mba'eta ndereikuaai mba'emo vai yvy re ou va'erã.

3 Araipa ramo oky xapy'a va'e ho'a 'rã yvy áry. Yvyra kuaray puku-a katy e'ỹ vy ijapu'a'ia katy ho'a rire ha'ekue py ae 'rã itui.

4 Yvytu re oma'ẽ-ma'ẽ oikovy va'e mba'eve 'rã nonhotỹi, ha'e arai re oma'ẽ-ma'ẽ va'e nomono'õi 'rã guive.

5 Ndee ndereikuaai marupi pa yvytu rape oĩa, neĩ kunha hye guaxu'i va'e ryepy kyrĩ'i va'e kãgue'i ojeapo tema ovya voi. Ha'e rami ae avi Nhanderuete opa mba'e apoare rembiapokue katuve ma ndereikuaai.

6 Aje'ive reve ke enhotỹ ha'yĩgue, ka'arukue voi emombytu'u eme ndepo, mba'eta ndereikuaai marã ramigua pa oiko porã 'rã, jypygua tyrã amboae, tyrã mokoive joo rami oiko porã 'rã paa.

7 Hendy va'e ma ha'eve, ha'e kuaray rexakãa jaexa rã iporã.

8 Ava heta ma'etỹ oguereko va'e ta'ima'endu'a o'ára oaxa va'ekue ha'e javi re. Ha'e rami teĩ toikuaa pota avi pytũ aguã ára heta ou va'erã re. Mba'emo oiko va'e ha'e javi ma opa rive va'erã meme.

Kunumi teri va'e pe ijayvuague

9 Kunumi, erovy'a ke ndepyaua, ha'e nekuraxõ py erovy'a nekunumia. Eiko tape nekuraxõ ha'e nderexa ovy'a aguã rupi. Ha'e rami teĩ eikuaa pota, mba'eta ha'e nunga ha'e javi re Nhanderuete nemboayvu 'rã.

10 Ha'e nunga rupi nekuraxõ gui eipe'a imongueraiarã ha'e ndero'o moingo axyarã, mba'eta nekunumia ha'e ndepyaua ma opa rive va'erã meme.

12

Tuja'i ma va'e pe ijayvuague

1 Nema'endu'a ke nemoingoare re nekunumi teri reve, ára vai ha'e "Noĩvei avy'a aguã" rea ma'etỹa ovaẽ e'ỹ re.

2 Mba'eta ha'e va'e jave py ma kuaray pytũmba merami 'rã, jaxy ha'e jaxy-tata nderekove rupi nemoexakã va'ekue guive, ha'e oky rire teĩ arai ou ju 'rã.

* 11:1 Apy ma ijayvu mba'emo Nhanderuete ojou uka va'ekue nhamboja'o aguã re, mba'eta omboekovia ju 'rã nhandevy.

³ Oo re opena va'e rami ndejyva oryryipa 'rã, ha'e ava imbaraeete va'ekue rami neretyma ikarê rei 'rã. Mba'emo mongu'ia ndejuru py ikuai va'e mbovy'i ma vy nomba'eapo porãvei 'rã, ha'e janela rupi hendy va'ekue rami nanderexa pyxovei 'rã.

⁴ Ha'e gui okê tape katygua rami nerembeta onhemboty 'rã. Renhendu atã aguã nda'evevei 'rã, ha'e guyra'i nhe'ê rendu vyve 'rã revy. Ha'e rami teĩ kunhague oporaei va'e ayvu ma nonhendu atãvei merami 'rã.

⁵ Ha'e rami ae avi rekyje 'rã yvate va'e gui, ha'e tape rupi oo va'e gui rive renhemondyi 'rã. Ha'e gui nde'a xiimba 'rã yvyra ipoty xli va'e rami. Tuku rive teĩ ipoyi 'rã ndevy, ha'e rekaruxea nerenduvei 'rã, mba'eta reo 'rã reiny oo opa e'ÿ va'e katy, ha'e ojae'o va'e kuery ikuai 'rã tape rupi.

⁶ Ha'e va'e jave py ixã prata guigua oxo 'rã, ha'e karo ouro guigua ovo 'rã, ha'e ygua py ovo 'rã yryru, ha'e yvu áry yryru renoëa oĩ va'ekue ivaipa 'rã.

⁷ Ha'e rive yvy ku'i reikoague ojevju 'rã vvy re, ha'e rã nenhe'ê ma ojevju 'rã Nhanderueete imbouarea py.

⁸ Opa va'erã rive, opa mba'e ikuai va'e opa rive va'erã meme, he'i ayvu mombe'ua.

Opa vy ijayvuague

⁹ Ayvu mombe'ua hi'arandu va'e vy ombo'e heta va'e kuery oikuaa aguã rami. Ha'e gui ayvu re ojapyxaka ha'e oikuaa potaa rupi heta omombe'ua ayvu 'arandu regua.

¹⁰ Ayvu mombe'ua onhea'ã ayvu iporãgueve ojou aguã, ha'e ha'evea rami ombopara aguã ayvu anhetê va'e.

¹¹ Hi'arandu va'e kuery ayvu ma yvyra rakua mymba mondyia ha'e karavo ombota porã mbyre rami oĩ, Opena va'e peteĩ'i oiko va'e ome'ê va'ekue meme.

¹² Xera'y, enheangu ke ha'e nunga rovai rupi reiko e'ÿ aguã. Mba'eta kuaxia ombopara pyre ma ndoatai 'rãe, ha'e va'e re nhandembo'e riae vy nhandero'o kane'õmba 'rã.

¹³ Ha'e gui opa mba'e rendu va'ekue gui ma yvateve va'e po rami: Nhanderueete renonde eiko rejererokyjea rupi, ha'e emoĩ porã ojapo uka va'ekue, mba'eta ha'e va'e ma avakue pavê ojapo aguã va'e.

¹⁴ Mba'eta Nhanderueete oikuaa pota 'rã jaikoa ha'e javi re, ojekuaa voi e'ÿ va'ekue guive, iporã va'e, ha'e iporã e'ÿ va'e teĩ.

Mboraei iporãve va'e Cântico Salomão ojapo va'ekue

Mboraei iporãve va'e cantares Salomão ojapo va'ekue

Kova'e kuaxia para py ma ijayvu peteĩ ava ha'e peteĩ kunha reve joayvua re. “Xee ma xerembiayvu mba'e, ha'e xerembiayvu ma xemba'e”, he'i (6.3). Ha'e ramigua ayvu oĩ va'e ma iporã va'e meme.

Jypy'i Nhanderuete omenda va'e kuery oguerovy'aa rupi ijayvu vy aipoe'i va'ekue: “Avakue oēja 'rã nguu ha'e oxy, gua'xyxy reve joguereko aguã, mokoĩ gui peteĩ'i to'o oiko aguã”, he'i va'ekue (Gênesis 2.24). Ha'e va'e ayvu Jesus omombe'u porãve vy aipoe'i: “Yvy itui pypy'i guive ma Nhanderuete omoingo ava ha'e kunha. Ha'e nunga rupi ava oēja 'rã nguu ha'e oxy, gua'xyxy reve onhemoirũ aguã. Ha'e gua'xyxy reve mokoĩ 'rãgue py peteĩ to'o ma ikuai. Ha'e rami vy mokoĩ ve'ỹ ikuai, peteĩ'i to'o ma. Ha'e nunga rupi Nhanderuete omoirũ rire avave rei tomboja'õ eme”, he'i (Marcos 10.6-9).

¹ Kova'e mboraei iporãve va'e Salomão ojapo va'ekue.

Ta'xy ijayvuague

- ² Xerayvu ndejuru py,
mba'eta vinho gui ha'eveve ndee xerayvua.
- ³ Nereakuã porãa aetũ rã iporã,
nderery voi heakuã va'e onhoẽ mbyre rami ha'eve va'e.
Ha'e ramo kunhataĩgue ha'e javi 'rã nderayvu.
- ⁴ Xereraa ndereve! Jaa pojava!
Xeruvixave xereraa ndero py.

Irũ kuery ijayvuague

Ndee ae roguerovy'a rovy'a etea rupi.
Rejoayvua re orema'endu'a porã 'rã, vinho gui ha'eveve ramo.
Ha'evea rami ha'e kuery nderayvu.

Ta'xy ijayvuague

- ⁵ Kunhague Jerusalém pygua, xeũ va'eri xeporã.
Xepire ma Quedar rupi oo pirekue guigua rami huũ va'e,
ha'e ajukue Salomão ro py oĩ va'e rami.
- ⁶ Pema'ẽ ngatu eme xepire huña re,
mba'eta kuaray ae ma xemoũmba.
Xekyvy kuery xemotare'ỹ rei vy
xemondouka karamboae uvaty re apena aguã.
Ha'e rami rã xemba'e uvaty re ma xee napenai.*
- ⁷ Ha'e gui ndee xerekovea rembiayvu, emombe'u xe'vy:
Mamo tu remongaru 'rã herekovy nerymba kuery?
Mamo tu remombytu'u 'rã kuaray mbyte jave?
Emombe'u ke, xee roekaa rupi avaẽ e'ỹ aguã
neirũ kuery guymba re openaa py.

Ime ijayvuague

- ⁸ Kunhague pavẽ gui neporãve va'e, ha'e nunga ndereikuaai ri vy

* 1:6 “Xemba'e uvaty re napenai” he'ia ma ojee ae ijayvu vy, ipire kuaray omoũmba ramo.

tereo ha'vy mymba kuery pypo rupi,
ha'e emongaru nerymba kavara kuery vexa'i re opena va'e kuery ikuaia
rupi.

9 Xerembiayvu, neporã vaipa
kavaju kunha Faraó mba'e karóxa regua rami.

10 Nderova ma iporã nenamixã mbyte,
ndeaju'y voi mbo'y oĩ reve.

11 Ndejeguarã rojapo 'rã ouro gui,
prata py ijeguapa va'e gui voi.

Ta'yxy ijayvuague

12 Xeruvixave okaruaty py oĩa py
oetũ 'rã oiny xerekuã porã.

13 Xevy pe ma xerembiayvu iporã
heakuã porã va'e ryru xekã mbyte oĩ va'e rami.

14 Yvoty En-Gedi katy uvaty ikuai va'e rupi henhoĩ va'e rami,
xevy pe xerembiayvu ha'e rami ae ha'eve.

Ime ijayvuague

15 Ma'ẽ xerembiayvu, ndee ma neporã.
Nderexa voi apykaxu rexa rami iporã.

Ta'yxy ijayvuague

16 Xerembiayvu, ndee voi neporã, roayvu.
Nhanderupa ma jai rogue pyau guigua.

17 Nhanderu yta rami guarã yary ikuai,
ha'e rã vyvra ijao'ia ma cipreste guigua.

2

1 Xee ma rosa poty Sarom rupigua rami,
ha'e yvoty vyvugua rupi ikuai va'e rami.

Ime ijayvuague

2 Yvoty juu mbyte oĩ va'e rami ae avi
kunhataigue mbyte xerembiayvu iporã.

Ta'yxy ijayvuague

3 Ha'e gui vyvra ikuai va'e mbyte maçã'y hi'aĩ va'e rami
kunumigue mbyte xerembiayvu iporã.

Ikuarayã py aguapyxe vai,
ha'e hi'a voi he'ẽ porã xevy.

4 Xereraa opy ja'o okaruaty py,
ha'e xe'ary rupi omopu'ã bandeira xerayvua kuaa ukaarã.

5 Anhemombaraete 'rã uva pìrekue py,
anhenhandu porã 'rã maçã ha'u vy.
Mba'eta ayvu vaipa vy naxepytuẽ kuaavei.

6 Ijaxua regua toĩ xeakã guýry,
ha'e rã oiporu kuaa regua ma taxekuavã.

7 Jerusalém memby kuery, pendevy pe ajerure
guaxu ha'e guaxu kunha ka'aguy rupi ikuai va'e rupi:
Pemomyĩ eme rojoayvua, tove toke ranhe,
ha'e ae ovyxe e'ya ja.

8 Aendu xerembiayvu ijayvu rã.
Ma'ẽ, ha'e ou pojava vyvty áry rupi,

yvy'ã ikuai va'e rupi opo-opo ouvvy.

- ⁹ Xerembiayvu ma guaxu e'ÿ vy guaxu ra'y'i rami inhakuã va'e.
 Ne'exa, orero mbotya kupe py hi'aĩ,
 janela rupi oma'ẽ ho'amy,
 oexa pota ho'amy janela jokoia pa'ũ gui.
- ¹⁰ Ha'e gui xerembiayvu ijayvu vy aipoe'i xevy:

Ime ijayvuague

Xerembiayvu, epu'ã ke.
 Xemba'e porã, eju.

- ¹¹ Mba'eta yro'y oaxa ma,
 oky voi oaxapa ma.

- ¹² Yvoty henhoĩmba ma yvy re,
 ovaẽ ma guyra kuery onhe'ẽ aguã ára.
 Pyku'i voi onhe'ẽ nhendu ma nhandevvy rupi.

- ¹³ Figo'y voi ijypy ma hi'a aguã,
 uva poty reakuã voi nhaetũ ma.
 Epu'ã na xerembiayvu.
 Xemba'e porã, eju ke.

- ¹⁴ Xerymba apykaxu,
 ita pa'ũ ha'e itaova yvateve renhemia rupi reiko va'e,
 exa uka na nderova,
 ha'e taendu ndeayvu.
 Mba'eta ndeayvua he'ẽ,
 ha'e nderova ma aexaxe vai va'e.

Ta'yxy ijayvuague

- ¹⁵ Pejopy na mbyku ha'e mbyku'i uvaty ombovaipa va'e,
 mba'eta oremba'e uvaty rupi ipotyta ma.
- ¹⁶ Xerembiayvu ma xemba'e, ha'e xee ma imba'e aiko.
 Ha'e ma omongaru 'rã guymba kuery yvoty ikuai rupi.
- ¹⁷ Xerembiayvu, ára yro'y rei'i ha'e pytũ e'ÿ teria ja ejevvy ju.
 Enha ejuvy guaxu e'ÿ vy guaxu ra'y'i rami, vvyty itatya rupi.

3

- ¹ Pyávy xerupa py xetui jave
 aeka xerekovea rembiayvu.
 Aeka-eka teĩ ndajoui.
- ² Ha'e gui apu'ã avy vy tetã rupi ajere aikovy.
 Tetã mbyte ha'e tape ikuai va'e rupi aa vy
 aeka xerekovea rembiayvu, aeka teĩ ndajoui.
- ³ Ha'e gui tetã rarõa kuery xerovaexĩ tetã rupi onhangarekoa rupi.
 Ha'e rã ha'e kuery pe xee aporandu: "Pexa pa xerembiayvu?" ha'e.
- ⁴ Ha'e gui ma ajepe'a'i avy vy mae ma aovaexĩ xerembiayvu.
 Aikuavã vy namondoukavei.
 Ha'e gui aroike ha'i xemokambuare ro py.
- ⁵ Jerusalém memby kuery, pendeivy pe ajerure
 guaxu ha'e guaxu kunha ka'aguy rupi ikuai va'e rupi:
 Pemomyĩ eme rojoayvua, tove toke ranhe,
 ha'e ae ovyxe e'ÿa ja.

Irũ kuery ijayvuague

- ⁶ Mba'e tu peva'e tekoa e'ÿa gui jogueru jekuaa nhoguenoiny va'e?
 Tata rataxĩ opu'ã va'e ramigua ou,

- ha'e heakuãmba ouvy mirra ha'e heakuã porã va'e okaia py,
opa marãgua heakuã porã va'e vendeaty kuery ogueru va'ekue py.
- 7 Ne'exa, huvixa Salomão karóxa ae ou jekuaa.
Ijyke jovaive rupi sessenta avakue ogueru,
Israel regua ipy'a guaxukueve.
- 8 Ha'e kuery ha'e javi ma kyxe oiporu kuaa,
joe opu'ã kuaa va'e vy.
Peteĩ-teĩ oku'a re kyxe oguereko,
pytũ rupigua gui joepy aguã.
- 9 Karóxa ma huvixa Salomão ojeupe guarã ae ojapo uka va'ekue
yvyra Líbano regua gui.
- 10 Ijytarã ma ojapo prata gui,
hendará ma ojapo ouro gui,
ha'e rã uguapya aguã ma púrpura gui ojapo.
Opy ha'e javi rupi Jerusalém pygua kunhague
ombojegua porã'i oayvua rupi.
- 11 Ha'e gui Sião memby kuery, peju, pema'ẽ
huvixa Salomão akã re coroa oĩ va'e re.
Ha'e va'e ma ixy ae ome'ẽ va'ekue
omendaa ára py, opy'a py oguerovy'a vy.

4

Ime ijavyvague

- 1 Ma'ẽ xerembiayvu, ndee neporã vaipa!
Neporã ete!
Nderexa ma apykaxu rexa rami iporã,
nderova mo'ãa rovai teĩ nderexa pyxo porã.
Nde'a ma kavara kuery Gileade regua yvyty áry gui oguejy jogueruvy
va'e rami huũ.
- 2 Neraĩ ma vexe'i kuery hague ojayapaa ramo'i va'ekue
ombojauague gui oẽ jogueravy va'e rami xiĩ.
Ha'e kuery peteĩ-teĩ oguereko mokoĩ'i ma voi va'e,
ha'e nei peteĩve ma voi ndata'y e'ỹi va'e rami.
- 3 Nerebbe ma nhimbo pytã iporã va'e rami.
Ndejuru ma iporã ete.
Nderova ma romã'a omboja'o pyre rami xiĩ porã rei,
nderova mo'ãa rovai teĩ iporã jekuaa.
- 4 Ndeaju'y ma Davi torre tembiporu moĩ porã atyrã ojapo va'ekue rami.
Ha'e va'e re mil hu'y jokia ikuai xondaro ipy'a guaxukueve oupi imoiny
va'ekue rami.
- 5 Nekã mokoĩve ma guaxu ta'y'iague meme
yvoty ikuai va'e rupi okaru okuapy va'e rami.

Ta'xy ijavyvague

- 6 Ára yro'y rei'i ha'e pytũ e'ỹ teria ja
aa'rá yvy'ã mirra ha'e heakuã porã va'e oĩa py.

Ime ijavyvague

- 7 Xerembiayvu, ndee ma neporã.
Ndere jipoi ndevaikuea.
- 8 Xerembireko, eju xereve Líbano gui,
eguejy xereve yvyty Líbano regua gui.
Ema'ẽ Amana yvyty apyte gui,

- Senir ha'e Hermom vvyty gui,
guary kua ha'e vvyty xivi ikuaia gui.
- ⁹ Xereindy xerembireko, reipe'a ma xekuraxõ.
Reipe'a ma xekuraxõ rema'êa py rive'i,
ha'e petei'i apu'a'i ndepo'y re õi va'e py.
- ¹⁰ Ndee xerayvua ha'eve vaipa, xereindy xerembireko.
Vinho gui xeayvua ha'eveve,
ha'e nereakuãa ma pavê heakuã va'e gui iporãve va'e.
- ¹¹ Xerembireko, ndejuru gui ei rami he'ê va'e otyky,
neapekũ guy py ma ei ha'e kamby õi.
Ndetupyja ma Líbano vvy regua rami heakuã porã.
- ¹² Xereindy xerembireko, ndee ma vyotyty ikorapa va'e rami reiko,
petei yvu ojao'i pyre rami.
- ¹³ Nderegua ma romã'y ty ikuaia va'e rami,
hi'a porã va'e meme.
Ha'e py ikuai hena ha'e nardo'y,
- ¹⁴ nardo ha'e açafraõ'y, cálamõ ha'e canela'y.
Opa marãgua vyvra ikuai avi heakuã porã va'e:
mirra ha'e aloés, ha'e heakuã porãgueve ha'e javi ikuai.
- ¹⁵ Ndee ma yvu vyotyty moakỹa rami,
ygua yy oxyry va'e õia,
yakã Líbano regua vvyty gui oxyry atã va'e rami!

Ta'xy ijayvuague

- ¹⁶ Vyty kuaray apu'a'ia katygua, eju na.
Eju, ndee vvyty kuaray puku-a katygua.
Eipeju xe vyotyty rupi,
eraa heakuã porã va'e oetũa aguã katy.
Ha'e gui ma xerembiaiyvu tou omba'e vyotyty py,
to'u vyvra'a iporãve va'e!

5

Ime ijayvuague

- ¹ Xereindy xerembireko, xee aike ma xeyvyotyty py.
Xee amono'õ ma mirra heakuã porã va'e reve.
Ha'u ma ei hetã revegua,
ha'e ay'u ma vinho kamby reve.
Xeirũ kuery, pekaru ha'e pey'u.
Pey'u ndapey'uxevei peve, xerembiaiyvu kuery.

Ta'xy ijayvuague

- ² Xee ake teĩ xekuraxõ ma ndokei.
Aendu xerembiaiyvu okê re ombota nhendu reve aipoe'i rã:

Ime ijayvuague

- “Xereindy xerembiaiyvu, eipe'a na.
Xerymba apykaxu, ndevaikuea õi e'ỹ va'e.
Mba'eta xeakã inhakỹmba vvyxĩ rayvi gui,
xe'a yxapypa ma”, he'i.

Ta'xy ijayvuague

- ³ Ha'e gui xee ma amboipa ma xeaõ puku.
Amõĩ ju 'rã nda'u?
Ha'e xepy voi ajoipa ma,

teĩ amongy'a ju 'rã nda'u?

- 4 Peteĩ yvyra pa'ũ oĩ va'e rupi xerembiayvu opoko rã xekuraxó omyĩmba ayvu vaipa rã.
- 5 Ha'e rami vy avy okẽ aipe'a aguã xerembiayvu pe. Xepo gui mirra amoeakuãague otyky rei oiny, xekuã gui voi okẽ pe'aa áry otyky ajopy rã.
- 6 Xerembiayvu pe aipe'a va'eri ojepe'a ju ma, oo ma ra'e. Ha'e rami rã xenhe'ẽ py xekangypa ijayvu rire. Aeka avy teĩ ndajoui, ha'e aenoĩ aikovy teĩ naxembovai.
- 7 Tetã rarõa kuery xerovaexĩ tetã re onhangarekoa rupi. Ha'e rami vy xepetepa vy xembojexavai. Ha'e gui tetã kora rarõa kuery ju omboi xeaو puku.
- 8 Jerusalém memby kuery, ajerure pëvy. Xerembiayvu pexa vy mba'e pa pendeayvu 'rã ixupe? Pemombe'u xee amano ta maa ayvu vaipa vy.

Irũ kuery ijayvuague

- 9 Ha'e gui ndee pavẽ kunhague gui neporãve va'e, mba'e py tu nerembiayvu amboae kuery gui ha'eveve? Mba'e tu nerembiayvu amboae kuery gui iporãve va'e oguereko, ha'e rami aguã re orevy rejerure aguã?

Ta'yxy ijayvuague

- 10 Xerembiayvu ma xĩ pytã rei, ha'e ma dez mil ikuai va'e gui teĩ omboetevepy.
- 11 Inhakã ma ouro oiky'a'o porã mbyre rami. Hi'a ma guapytã xã ha'e xapirẽ rague rami huũ va'e.
- 12 Hexa ma apykaxu yakã rembe re ikuai va'e rexa rami. Kamby py omoxii ha'e ombojegua pyre rami hexa.
- 13 Hova ma yvyra bálsamo ty rami heakuã va'e, ha'e yvyra rogue heakuã porã va'e omboaty pyre rami. Hembe ma yvoty gui mirra iporãve va'e otykya rami.
- 14 Ijyva ma ouro guigua aygue ita porãgueve oĩa rami. Iku'a ma marfim xii va'e ita safira py ombojegua pyre rami.
- 15 Hetyma ma ita mármore guigua yta ouro ete áry omo'ã mbyre rami. Yvatea ma Líbano yvyty rami, yvyra yvate va'e rami ete.
- 16 Ijayvua ma he'ẽ porã va'e rami. Ha'e ma opa mba'e py xembovy'a. Ha'e rami rima xerembiayvu oiko. Ha'e rami xeme, Jerusalém memby kuery.

6

Irũ kuery ijayvuague

- 1 Kunhague pavẽ gui neporãve va'e, marã katy tu oo ra'e nerembiayvu? Mava'e tape rupi tu nerembiayvu oo ra'e? Ore roipytyvõ 'rã reka aguã.

Ta'yxy ijayvuague

- 2 Xerembiayvu ma ojeuepegua yvotyty ha'e bálsamo ty katy oguejy, guymba kuery omongaru aguã yvotyty rupi, ha'e yvoty ikuai va'e oiporavo aguã.
- 3 Xee ma xerembiayvu mba'e, ha'e xerembiayvu ma xemba'e.

Yvotyty rupi omongaru oikovy guymba kuery.

Ime ijayvuague

- 4 Xerembiayvu, Tirza tetã rami neporã,
ha'e xembovy'a Jerusalém rami.
Xondaro kuery bandeira revegua rami omboete reipy reiko.
- 5 Erova nderexa xegui, mba'eta xembopy'a eta rei.
Nde'a ma kavara kuery Gileade yvyty áry gui oguejy jogueruvy va'e rami huü.
- 6 Neraĩ ma vexa'i kuery ombojauague gui oẽ jogueravy va'e rami xiĩ.
Ha'e kuery peteĩ-teĩ oguereko mokoĩ'i ma voi va'e,
ha'e neĩ peteĩve ma voi ndata'y e'ỹ'i va'e rami.
- 7 Nderova ma romã'a omboja'o pyre rami xiĩ porã rei,
nderova mo'ãa oĩ teĩ iporãa ojekuaa.
- 8 Sessenta huvixa ra'yxy ikuai, ha'e oitenta ikuai ta'yxy jevy.
Hembiguai kunhataĩ ma mbovy rei e'ỹ ikuai.
- 9 Ha'e rã ayvu ete va'e ma peteĩ'i ae,
xerymba apyaxu rami ivaikuea oĩ e'ỹ va'e.
Ha'e ma peteĩ'i va'e ixy oguereko vy ikuavãare oayvuve va'e.
Kunhataĩgue oexa vy ijayvu okuapy iporãa rami.
Huvixa ra'yxy ha'e ta'yxy jevy ikuai va'e voi oexa vy oguerovy'a vaipa okuapy.

Irũ kuery ijayvuague

- 10 Mava'e tu peva'e ko'ẽ ramo'ia rami ojekuaa va'e?
Ha'e va'e ma jaxy rami iporã ha'e kuaray rexakã rami iky'a e'ỹ va'e.
Xondaro kuery bandeira revegua rami omboete reipy oiko.

Ta'yxy ijayvuague

- 11 Aguejy avy yvotyty ha'e yvyraty katy,
mba'emo renhoĩ pyau yvyugua rupi ikuai va'e aexa aguã,
ha'e uva henhoĩ paa aexa aguã, ha'e yvyra romã'y ipotypaa re.
- 12 Mba'exa vy ete rã
xeretarã kuery yvatekueve mba'e karóxa py merami aĩ.

Irũ kuery ijayvuague

- 13 Sulamita, ejevuy ju na.
Ejevuy ju, ore kuery roexaxeve ju.

Ta'yxy ijayvuague

Mba'e re tu pexaxe sulamita
Maanaĩm py ojeroky rã?

7

Ime ijayvuague

- 1 Huvixa rajy, ndepy regua reve reguataa ma iporã meme.
Neretyma ku'ã ma mbo'y hembiapo kuaa va'e rembiapo rami iporã.
- 2 Nepuru'ã ma karo ojere va'e vinho oĩ riaea rami.
Ndeku'a ma trigo omboaty pyre yvoty ombojerepy rami.
- 3 Nekã mokoĩve ma guaxu ta'y'iaque meme rami.
- 4 Ndeaju'y ma torre marfim guigua rami iporã.
Nderexa ma yy omboty pyre Hesbom py, Bete-Rabim rokẽ yvy'iry oĩ va'e rami.
Nexĩ ma Líbano yvy re torre Damasco katy ooa py hi'ã va'e rami.

- 5 Neakã ma Carmelo yvyty rami.
Nde'a ma púrputa rami iporã.
Huvixave ojejopy uka nde'a reipopẽ va'ekue re.
- 6 Ndee ma neporã ha'e arovy'a vaipa,
xembovy'a ete xerayvua py.
- 7 Nde'yvia ma pindo rami,
ha'e rã nekã ma guapytã rami.
- 8 Xee aipoa'e: "Ajeupi rã pindo re,
ajopy 'rã ixã rapo re", ha'e.
Nekã toĩ xevy uva arupỹ xã rami,
nepytuẽa taeakuã porã maçã rami.
- 9 Xerayvua ma vinho iporã va'e rami.

Ta'xy ijayvuague

- Ha'e va'e vinho ma xerembiayvu toy'u tema,
toxyry ovy ijuru ha'e haĩ rupi.
- 10 Xee ma xerembiayvu mba'e,
ha'e rã ha'e xepota.
- 11 Eju xerembiayvu, jaa nhuũndy rupi jaiko,
pytũ jaaxa aguã tekoa'i rupi.
- 12 Ko'ẽmba'i ramove javy voi vy jaa uvaty re nhama'ẽ vy.
Jaexa uva poty ojepe'a ma paa,
ha'e yvyra hi'a va'e henhoĩ paa.
Ha'e py ma xee aexa uka 'rã roayvu etea.
- 13 Mandrágora reakuã nhaetũ,
ha'e nhanerokẽ rupi ikuai yvyra'a iporãgueve,
ipyau ha'e yma guare guive.
Xerembiayvu, ha'e nunga ha'e javi xee amoĩ porã ndevy peguarã.

8

- 1 Ndee xekyvy va'e rire, xexy omokambu va'ekue ae!
Ha'e rami va'e rire tape rupi rovaexĩ vy
xee roayvu 'rãgue avave rei xejou vai e'ỹ re.
- 2 Xee rogueraa vy rogueroike 'rãgue xexy ropy.
Ha'e gui ndee xembo'e 'rãgue.
Ha'e rã ndevy ame'ẽ 'rãgue rey'u aguã vinho iporãve va'e regua,
ha'e xe yvyra'a rykue.
- 3 Ndeaxua regua oĩ 'rãgue xeakã guýry,
ha'e rã reiporu kuaa regua ma xekuavã 'rãgue.
- 4 Jerusalém memby kuery, ajerure pẽvy:
pemomyĩ eme rojoayvua, tove toke ranhe,
ha'e ae ovyxe e'ỹa ja.

Irũ kuery ijayvuague

- 5 Mava'e tu peva'e, tekoa e'ỹa katy gui oẽ ouvy vy
guembiayvu reve joe ojeko jogueruvy va'e?

Ime ijayvuague

- Maçã'y rembypy guy py xee romomyĩ.
Ha'e py ae ndexy nderereko'i raka'e.
Ha'e py ae ju nekuavãare oendu raka'e haxy va'e.
- 6 Emoĩ xerery nekuraxõ re imbojaarã rami, ndejyva re guive.
Mba'eta jajoayvua ma manoa rami ipo'aka.

Ha'e rã takãte'ỹ ma vyvra rupa rami nda'evei ete va'e.
 Ha'e va'e regua tapyĩ ma hendy revegua,
 tata rami okai oiny va'e.

- ⁷ Yy tuvixa va'e teĩ nomboguei 'rã jajoayvua,
 yakã ikuai va'e ndojao'i 'rã.
 Joayvua repyrã amongue oguereko va'e ha'e javi ome'ẽ teĩ mba'everã
 ndovarei.

Irũ kuery ijayvuague

- ⁸ Ore kuery orereindy roguereko ikã e'ỹ teri va'e.
 Mba'e tu rojapo 'rã ixupe gua'yxyrã re ojerurea ramo?
⁹ Tetã kora ha'e oiko va'e rire
 ixupe rojapo 'rãgue peteĩ torre prata guigua.
 Ha'e rã okẽ va'e rire
 ronhovã 'rãgue yvyrape yary guigua py.

Ta'yxy ijayvuague

- ¹⁰ Xee ma tetã kora, ha'e rã xekã ma torre rami oĩ.
 Ha'e rami rã xerembiayvu xerexa vy xererovy'a 'rã.

Irũ kuery ijayvuague

- ¹¹ Baal-Hamom py Salomão oguereko peteĩ uvaty.
 Ha'e va'e omboaxa raka'e opena va'erã kuery pe.
 Ha'e ramo hi'a rekovia peteĩ-teĩ ogueru ixupe mil hatã'i va'e prata
 guigua.

Ta'yxy ijayvuague

- ¹² Ha'e rã xe uvaty ma xereve ae oĩ xee aipotaa rami areko agũa.
 Ha'e gui ndee Salomão, eju ejopy mil hatã'i va'e,
 ha'e hi'a re opena va'e kuery ju duzentos 'rã ojopy.

Ime ijayvuague

- ¹³ Ndee yvotyty rupi reiko va'e,
 nhaneirũ kuery oenduxe okuapy ndeayvua.
 Xee voi taendu.

Ta'yxy ijayvuague

- ¹⁴ Xerembiayvu, eju pojava!
 Enha ejuvy guaxu e'ỹ vy guaxu ra'y
 yvyty heakuã va'e áry rupi opo-opo ovy va'e rami.

Isaías ayvu oĩa

Isaías ayvu oĩa

“Kova'e ma Amos ra'y Isaías pe oexa uka pyre Judá ha'e Jerusalém pygua kuery reko re, Judá pygua huvixa Uzias oĩ jave, ha'e gui Jotão, Acaz ha'e Ezequiasju. 'Ndee yva, endu ke, ha'e ndee vvy, eikuaa pota ke, mba'eta ijayvu va'e ma Senhor ae. Aipoe'i: “Amongakuaa xera'y kuery, ha'e kuery ambotuvixapa rire teĩ xere opu'ã rei okuapy. Vaka kuery minha oikuaa 'rã oja, ha'e mburika'i voi oikuaa 'rã ija omongaruaty. Ha'e rã Israel kuery ma ndoikuaai mba'eve, xevygua kuery ndoikuaai mba'eve ete”, he'i ” (1.1-2). Profeta Isaías ijayvu raka'e Nhanderuete po'akaa ha'e pete'i oikoa re, guembiguai jogueraa jepearã ombou aguã re guive. Ha'e va'e ma Jesus Cristo.

Capítulo 1 guive 39 peve ijayvu Assíria pygua kuery Judá kuery ombojexavaia re. Ha'e rami teĩ profeta pe nda'eveive va'e ma hetarã kuery ojevavy reia, Nhanderuete nonhe'ẽ renduia ha'e hexe ndojeroviai okuapy.

Capítulo 40 guive 66 peve omombe'u ha'e kuery vvy mboae rupi ombojexavaia teĩ Nhanderuete omboaxy vy oguerovejy ju ha'e ogueraa jepe aguã. “Nhanderuete aipoe'i: 'Xevygu kuery pe pendeayvu pembovy'aa rupi, pembovy'a ju ke. Pendeayvu porã'i ke Jerusalém pygua kuery pe. Ha'e vy aipopeje: “Opa ma pendere opu'ãa ague, mba'eta pendereko vaiague omboguepaa ma. Pejevavyague re pepaga aguã va'ekue mokoĩgue ma pejopy Senhor po gui”, peje' ” (40.1-2).

Ojevavya va'e kuery pe ijayvague

1 Kova'e ma Amoz ra'y Isaías pe oexa uka pyre Judá ha'e Jerusalém pygua kuery reko re, Judá pygua huvixa Uzias oĩ jave, ha'e gui Jotão, Acaz ha'e Ezequias ju.*

2 Ndee yva, endu ke, ha'e ndee vvy, eikuaa pota ke, mba'eta ijayvu va'e ma SENHOR ae. Aipoe'i: “Amongakuaa xera'y kuery, ha'e kuery ambotuvixapa rire teĩ xere opu'ã rei okuapy.

3 Vaka kuery minha oikuaa 'rã oja, ha'e mburika'i voi oikuaa 'rã ija omongaruaty. Ha'e rã Israel kuery ma ndoikuaai mba'eve, xevygua kuery ndoikuaai mba'eve ete”, he'i.†

4 Nda'eveite ete 'rã ha'e rami ete pendeko vai va'e pe. Peẽ kuery pejevavya anho pereko va'e, heko vai va'e regua, ha'e icy'apa va'e ra'y kuery pendekuai. Pepoipa ma SENHOR gui, pendeayvu vai Israel kuery Ruete Iky'a e'ỹ va'e pe, ha'e vy jypy guare rami ju pendekuai.

5 Mba'e re tu pendekuai axy reivexe ri pejevavya vy? Mba'eta peneakã raxypa, pendepy'a voi ijaipa ma.

6 Pendepy mbyte guive pendeapyte peve penderete ivaipa ma, opa marãgua ai vaikue oĩ penderete re. Ha'e nunga ndoiky'a'oi 'rã, ndojokuaai 'rã, neĩ azeite py voi noipoanoai 'rã.

* 1:1 Judá kuery kuaray puku-a katy, ha'e gui Israel kuery kuaray apu'a'ia katy ikuai va'e. Judá regua tetã tuvixave va'e ma Jerusalém Isaías rekoa, ha'e rã Israel regua tetã tuvixave va'e ma Samaria. † 1:3 Amongue py “Israel kuery” 'ea 'rã Israel kuery pe ae, ha'e rã amboae henda py ma mokoĩve regua Judá ha'e Israel pe ijayvu. Apy ma mokoĩve re ijayvu.

7 Pendeyvy ma ivaipa ma, peneretã ikuai va'e voi omombaa ma tata py. Peê kuery pexaa py amboae yvy guigua kuery ho'upa penereminhotygue. Ha'e ramo pendeyvy rupi tekoague rive opyta, amboae yvy guigua omomba rire.

8 Sião memby[‡] voi opyta ha'e ae'i, oguy vaikue'i uvaty, e'ÿ vy pepino-ty mbyte py oĩ va'e rami, ha'e e'ÿ vy tetã ojokopaa va'e rami.

9 Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e amongue'i jakuave aguã rami ndoejai va'e rire nhakanhymba 'rãgue Sodoma ha'e Gomorra tetã rami. §

Ombojerovia merami rive va'e re ijayvuague

10 Peê Sodoma pygua huvixa kuery, pendu ke SENHOR ayvu! Gomorra tetã py pendekuai va'e, pejaypyxaka Nhanderuete guigua lei rupi penembo'ea re.*

11 SENHOR aipoe'i: "Mba'erã tu ha'e rami ete xevy peme'ẽ mba'emo? Xee ndaipotavei ma vexa'i ava ha'e mymba ikyra va'e peapy reve peme'ẽ va'e. Xee ndarovy'avei ma toro ra'y ruguy, xee ndaipotavei ma vexa'i ha'e kavara.

12 Xerenonde pejexa uka aguã peju vy mava'e oipotaa rami tu penha-penha xevyguua templo roka rupi?

13 Peruve eme xevy ndovarei va'e regua peme'ẽ va'erã. Heakuã porã va'e xevy peapy va'e xembojeguara ma, ha'e jaxy pyau'i ára ngaru pejapo va'e, ha'e gui sábado ha'e amboae ára py pendeatya voi, mba'eta ndaropo'akavei ma nhemboaty iky'a e'ÿ va'e oiko aguã py pejevavy pekuapya.

14 Jaxy pyau'i ára ngaru oikoa py, ha'e amboae ára pendeatya py ma xem-bopoxy pekuapy, ndaropo'akavei ma. Xekane'õ ma arojexavai vy.

15 Ha'e nunga rupi xevy pe pejapukaia rupi pendepo peupi ramo xee nama'ëi 'rã. Mbovykue rei e'ÿ pejerure teĩ xee naendui 'rã, jouguy py pendepo ky'a ramo.

16 Pejejoi ke, pejegy'a'o, pendereko vaia peipe'a xerenonde gui! Pejepe'a pejapo vaia gui,

17 ha'e peikuaa pota iporã va'e rupi ju pendekuai aguã. Pejoguereko pota teko porã rupi. Pejoko nhombojexavaixe va'e, pepy tyre'ÿ kuery ojavyky reia rã, hã'e peipytyvõ imeve'ÿ va'e", he'i.

Imboaxya rupi "Peju ke" he'ia gue

18 SENHOR aipoe'i: "Peju ke toromongeta. Pejevavya pytã rei rire teĩ xee romoxiĩ 'rã yro'y rami. Pytã huũ rei teĩ romoxiĩ 'rã vexa'i rague rami.

19 Ha'e rami peikoxe, ha'e xenhe'ẽ rendu ri ramo romongaru 'rã mba'emo porã yvy omoingo va'e re anho.

20 Ha'e rã naxenhe'ẽ rendui vy pepu'ã rei ramo pendejukapaa 'rã kyxe py." SENHOR ae ha'e rami ijayvu va'ekue.

Jerusalém pygua kuery ombopaga rive oepy ju aguã re ijayvuague

21 Tetã Nhanderuete pe ojeroviapy peiko va'ekue ri kunha itavy rei va'e rami ju pendekuai. Pendea py heta ikuai va'ekue ri iporayvu'i ha'e peteĩ rupi ikuai va'e. Ha'e rã aÿ ma jojúkaa rive anho ikuai.

22 Prata pereko va'ekue ma omombo pyrã rive opyta. Pende-vinho iporãve va'ekue ri yy re rive omoirũa.

23 Pendea py huvixa kuery ikuai va'e voi heko vai va'e anho ikuai, imonda va'e kuery irũ. Ha'e kuery peteĩ-teĩ ojeupe guarã mba'emo ome'ẽ uka opena aguã, ojoupave aguã re rive 'rã oo. Ha'e rami avi ndoepyvei ma tyre'ÿ kuery, imeve'ÿ va'e re voi nopenavei ma.

‡ 1:8 "Sião memby" he'ia ma Jerusalém tetã re ae ijayvu vy. § 1:9 Tetã Sodoma ha'e Gomorra ma Nhanderuete omomba vyvoi raka'e tata omboguejy vy, ha'e pygua kuery opa marã rei ikuai rire (Gênesis 18.1-19.29). Romanos 9.29 * 1:10 Apy ma guetarã kuery pe ae "Sodoma ha'e Gomorra pygua" he'i.

24 Ha'e nunga rupi SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete ipo'akapa va'e aipoe'i: "Aÿ gui xepoxya aexa uka ta ma xerovaigua kuery pe. Ajepy 'rã ndaxerayvuvei okuapyague re.

25 Penderovai aupi 'rã xepo, roiky'a'o 'rã kavõ py rami, pendea gui aipe'a aguã iky'a va'e ha'e javi.

26 Xee amoĩ ju 'rã joguerekoarã yma guare rami. Amoĩ 'rã penemongetaarã jypy guare rami. Ha'e ramo mae peneretã pe 'Teko porã oĩa' ha'e 'Ojeroviapy ikuaia' ea ju 'rã.

27 "Aepy ju 'rã Sião tetã ha'evea rami, teko porã rupi araa jepe 'rã ojeko rerova uka va'e ha'e javi.

28 Ha'e rã teko vai rupi ikuai va'e ha'e ojevavypa rei va'e ma amomba vyvoi 'rã. Ha'e ramo SENHOR gui ojepe'a va'ekue okanhymba 'rã.

29 Mba'eta peẽ kuery peximba 'rã vyvra pejou porã reiaigue re, ha'e nda'evei nho 'rã yvotyty pejou porãveague re.

30 Ha'e nunga rupi vyvra rogue omanomba rei va'ekue rami 'rã pendekuai, ha'e yvotyty ipirupa va'ekue rami avi.

31 Peẽ kuery va'e regua ipo'akave va'ekue ri mba'emo pire rami 'rã ikuai, ha'e ha'e kuery mba'emo ojapo va'ekue ma tata raviju rami 'rã opyta, mba'eta mokoĩve okanhymba 'rã tata py, imboguearã ndoikoi 'rã guive", he'i.

2

Miquéias 4.1-5

1 Pova'e ma Amoz ra'y Isaías pe mba'emo oexa uka reve ayvu ombou va'ekue Judá ha'e Jerusalém re.

2 Ha'e gui opaa ára vyvty SENHOR pegua oo oĩa ombo'yvateve 'rã vyvty ikuai va'e áry. Ha'e ramo vyv regua kuery ha'e javi oje'oi 'rã ha'e katy.

3 Heta regua kuery oo vy aipoe'i 'rã joupe-upe: "Peju ke, jajaje'oi SENHOR pegua vyvty re, Jacó kuery Ruete pegua oo oĩa katy. Ha'e ma nhanembo'e 'rã oikoa re, ha'e va'e rupi nhande kuery voi nhandekuai aguã. Mba'eta Sião gui ma oikuaa ukaa 'rã lei, Jerusalém gui onhendu 'rã SENHOR ayvu", he'i 'rã okuapy.

4 Ha'e gui ma SENHOR oikuaa pota 'rã vyv regua kuery re, omo'arandu 'rã heta regua. Ha'e ramo ha'e kuery okyxe gui ojapo 'rã vyv karaĩarã, ha'e hu'y guaxu gui ojapo 'rã kyxe vyvra rakã ayaarã. Mba'eta vyv regua kuery okyxe ndoguerojeroviavei 'rã, neĩ joe opu'ã aguã voi ndoikuaavei ma 'rã.

5 Peju ke Jacó ramymino kuery, nhande kuery voi nhandekuai SENHOR rexakãa rupi.

Avakue onhemboyvate va'ekue omo'yyvĩ'i aguã re ijavyvague

6 Ha'e gui SENHOR, ndee rejapa va'e ty'y ndevyguia Jacó ramymino kuery. Mba'eta ndevyguia kuery ma kuaray oua katyguia gui oikuaa amboae rami onhembo'e aguã, filisteu kuery rami ae 'rã imba'ekuaa, vyv mboae regua ra'y kuery re 'rã irũ okuapy.

7 Ijvyv re ma heta oĩ prata ha'e ouro. Ndoipapa kuaavei ma opa mba'e porã oguereko va'e. Ha'e py oĩ kavaju anho, ha'e karõxa'i voi mbovy rei e'ỹ ikuai.

8 Ha'e kuery vyv re tynyẽ avi mba'emo ra'angaa ombojeroviapy. Ha'e kuery guenapy'ã re oĩ 'rã ha'e kuery ae po py ojapo va'ekue renonde, omboete 'rã ha'e kuery ae rembiapo.

† 1:29 Ha'e kuery ma vyvra ikuai va'e guýry, ha'e yvotyty rupi onhembo'e va'ekue amboae rami rei. Mba'emo ra'angaa ombojeroviaa rupi opa marã rei ikuai.

⁹ Ha'e va'e rire ma omo'yvyĩ'imbaa, avakue pavẽ omoxĩmbaa teĩ ndereperdoai ha'e kuery ojejavya.

¹⁰ Tapeo, peike itakua py penhemi! Yvy ku'i py penhemi SENHOR gui pekyje vy, hexakãa ha'e ipo'akaa gui.

¹¹ Mba'eta omomba 'rã avakue ojejou porã reiague, omo'yvyĩ'i 'rã onhemboyvate rei va'ekue. Mba'eta ha'e va'e ára SENHOR anho yvate 'rã.

¹² Mba'eta ovaẽ 'rã ára SENHOR ixondaro reta va'e omo'yvyĩ'imba aguã ojejou porã rei va'ekue, onhemboyvateve va'ekue-'ekue ha'e yvateve va'ekue ha'e javi oitypa aguã,

¹³ oity aguã yvyra yary Líbano yvy regua yvatekueve, ha'e carvalho Basã yvy re ikuai va'e ha'e javi,

¹⁴ ha'e gui yvyty yvate va'e ha'e javi, yvy'ã ikuai va'e,

¹⁵ ha'e gui torre yvate va'e ha'e javi, ha'e tetã kora oĩ atã va'ekue meme,

¹⁶ ha'e gui kanoã guaxu Társis katy oo va'e ha'e javi, jaexa rã iporãve va'ekue teĩ.

¹⁷ Ha'e rami vy omomba 'rã avakue ojejou porãague, omo'yvyĩ'imba 'rã onhemboyvatevea. Mba'eta ha'e va'e ára SENHOR anho yvate 'rã.

¹⁸ Ha'e gui ombovaipa 'rã mba'emo ra'angaa ha'e javi.

¹⁹ Ha'e ramo avakue onhemimba 'rã itakua py ha'e yvykua rupi SENHOR gui okyje vy, hexakãa ha'e ipo'akaa gui, ko yvy regua omondyipa aguã opu'ã ramo.

²⁰ Ha'e va'e ára anguja ha'e mbopi pe rive avakue omombo 'rã mba'emo ra'angaa prata ha'e ouro guigua, ha'e kuery ae omboete va'erã ojapo va'ekue.

²¹ Ha'e rami vy onhemimba 'rã itakua py ha'e itaova guy rupi SENHOR gui okyje vy, hexakãa ha'e ipo'akaa gui, ko yvy regua omondyipa aguã ha'e opu'ã ramo.

²² Ha'e nunga rupi pejeroviave eme avakue oapyĩgua rupi rive ipytuẽ va'e re. Mba'erã tu ha'e kuery ovare?

3

Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ikuai re guive SENHOR oikuaa pota aguã re ijayvuague

¹ Mba'eta ma'ẽ, Jerusalém ha'e Judá gui SENHOR ixondaro reta va'e oipe'a 'rã mbojape, yy ha'e guekoverã oguereko va'ekue ha'e javi,

² ha'e gui ipy'a guaxukueve, xondaro kuery, nhomboayvu va'ety, profeta, imba'ekuaa va'e kuery, ha'e tujakueve,

³ ha'e xondaro ruvixa cinqüenta re opena va'e, ha'e omboetevepy, nhomongetaa kuery, mba'emo ojapo kuaa va'e ha'e imba'evyky va'e kuery ha'e javi 'rã oipe'apa.

⁴ Ha'e rire huvixa ikuai va'ekue 'rãgue py kunumigue'i ju 'rã omoĩ. Ha'e ramo kyri'gue po py oĩ 'rã ha'e kuery re opena aguã.

⁵ Ha'e rire nhomoi'ngo axy 'rã jomeme, peteĩ-teĩ ngoo katy'i ikuai va'e reve. Kunumigue'i opu'ã 'rã tujakueve re, ha'e opa marã rei ikuai va'e opu'ã 'rã omboetevepy re.

⁶ Ha'e va'e jave ma amongue nguu ro py ovaẽ vy guyke'y pe aipoe'i 'rã: "Ndee tu ndeao rima. Ha'eve reiko aguã oreruvixarã. Epena ha'vy kova'e tekoa ivaipa va'ekue re", he'i 'rã.

⁷ Ha'e rami teĩ ha'e va'e árave tyke'y ombovai vy aipoe'i 'rã: "Xee tu poropoanoa e'ỹ, ha'e xero py ndarekoi mbojape, neĩ ao. Nda'evei xee aĩ aguã heta va'e kuery ruvixarã", he'i 'rã.

⁸ Mba'eta Jerusalém ivaipa, Judá regua voi oitypaa, mba'eta oayvu py ha'e mba'emo ojapoa py ha'e kuery SENHOR re opu'ã okuapy, Hexakamba va'e ombopoxya rupi rive ikuai.

⁹ Ha'e kuery rova re ojekuaa ojevavya va'ea. Sodoma pygua kuery rami ete oexa uka 'rã ojevavya reia onhomí e'ÿ re. Nda'evei ete 'rã ha'e kuery pe, ojeupe ae ojapo vai ríre.

¹⁰ Ha'e rã heko porã va'e kuery pe ma aipo're: "Pêvy pe iporã va'e oiko 'rã", 're, mba'eta ha'e kuery ojopy 'rã ikuai porãague repy.

¹¹ Ha'e rã heko vai va'e pe ma nda'evei ete 'rã, opa mba'e py ikuai axy 'rã. Mba'eta ojapo vaiague ae ju 'rã ojeapa ha'e kuery re.

¹² Xeretarã kuery re opena va'e ma kunumigie meme, ha'e kuery re opena aguã ma kunhague pò py oí. Xeretarã kuery, pendererekoa kuery ma penembotavya, mba'eta ombovaipa tape peo aguã va'e.

¹³ Ha'e nunga rupi SENHOR ae 'rã oikuaa pota, oiko katu ma omboayvu aguã vyv regua kuery ha'e javi.

¹⁴ SENHOR omboayvu 'rã ojeupegua kuery mongetaaty ha'e huvixa kuery. Ha'e vy aipoe'i 'rã: "Peê kuery ae ma xe'uvaty mombaare peiko. Iporiaukue'i gui peraa rive va'ekue ma pendero py ae oí.

¹⁵ Mba'e nunga rupi tu pemoingo axy xevygua kuery, ha'e pembojexavai iporiaukue'i?" he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

Sião pygua kunhague ombopaga aguã re ijavyuague

¹⁶ Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju: "Pexa na Sião pygua kunhague ojejou porã rei okuapy va'e! Oaju'y omoatã reve rei 'rã oguata, oma'ê 'rã nda'evei reia rupi, opyrò py'i rei, ha'e opy nhu'ã regua oparã rei reve 'rã oguata", he'i.

¹⁷ Ha'e nunga rupi Sião pygua memby kuery akã SENHOR omboaipã 'rã, oexa ukapa 'rã guive ha'e kuery oximba aguã.

¹⁸ Ha'e va'e ára SENHOR oipe'apa 'rã onhembojeguaa ha'e kuery opy nhu'ã re oguereko va'e, akã regua ha'e ijegua jaxy pêgue ramigua,

¹⁹ ha'e namixã, poapy regua, hova mo'ãa ovava va'e,

²⁰ ajukue akã regua, corrente'i opy nhu'ã re oguereko va'e, ku'axã, hekuã porã va'e ryrũ, mba'ekuaa ryrũ,

²¹ kuã regua, xĩ apy regua,

²² ao iporãve va'e, manto,aju'y regua, voko,

²³ ojexaa, kamixa perir'i, 'a regua ha'e tova mo'ãa ipukuve va'e ha'e javi.

²⁴ Ha'e va'e ríre ha'e kuery onhemoeakuãmba rei oikovy 'rãgue py hekuã vaikue rei 'rã oikovy. Iku'axã 'rãgue py oiporu 'rã ixã va'e. Ha'e gui oje'avyky porã rei 'rãgue py inhakã pire rei 'rã. Ao iperir'i va'e 'rãgue py voxã inhana rei va'e guigua 'rã oiporu. Ha'e iporã rei 'rãgue py opyta 'rã ipere okaiague rupi.

²⁵ Ime kuery ma ojukapaa 'rã kyxe py, ipy'a guaxukueve voi omanomba 'rã joe opu'ãa rupi.

²⁶ Ha'e ramo tetã rokẽ py kunhague opa marã ojae'o 'rã okuapy ipy'a vai vy. Sião tetã ivaipa ramo vyv py rive oguapy 'rã.

4

¹ Ha'e va'e ára sete kunhague ojopy 'rã pete'i'ava, ixupe aipoe'i 'rã: "Ore ae rojou 'rã ro'u va'erã ha'e orearã, ri tei tove nderery rupi toronhemboery rive, roximba reia rupi ve'ÿ roiko aguã", he'i 'rã okuapy.

SENHOR guigua Yvyra Rapytakue Renhoi re ijavyuague

² Ha'e va'e ára ma SENHOR guigua Yvyra Rapytakue Renhoi oiko vy yvate porã 'rã, ojou porãmbaa 'rã guive. Ijvyvy rupi ikuai va'e voi iporã va'erã meme, Ísrael kuery oo jepe va'ekue oguerovy'apa ha'e ojou porã aguã.

³ Ha'e gui Sião pygua okuave va'e Jerusalém py opyta va'ekue pe ma "Iky'a e'ÿ va'e" 'ea 'rã, oikove aguã Jerusalém py guery ombopara uka va'ekue ha'e javi pe.

⁴ Mba'eta SENHOR oiky'a'opa ju 'rã Sião memby kuery, Jerusalém pygua kuery gui omboguepa 'rã tuguy omoëague ha'e kuery re oi va'e, Onhe'ë teko porã rexa ukaa ha'e joky'a'o va'e rupi ae.

⁵ Ha'e gui Sião yvyty áry, ha'e ha'e py ijatypa okuapy va'e áry SENHOR omoi 'rã petei arai ara py, ha'e gui pyávy ma ombou 'rã tata rendy vuku hataxĩ reve. Ha'e ramo ha'e javi áry rupi hexakãa ojao'i 'rã oo ao'ia rami.

⁶ Ha'e nunga ma ara py oi 'rã kuaray'arã, mba'eta ha'e py onhemi okuapy va'e pe ojoko 'rã kuaray haku, vvytu atã ha'e oky.

5

SENHOR mba'e uvaty re ijayvuague

¹ Aÿ ma aporaei ta xerembiayvu pe, ixupegua uvaty re 'rã aporaei. Mba'eta xerembiayvu ma petei uvatyrã onhotỹ raka'e vvy porãa py.

² Ha'e rami vy ojo'o vvy, oguenoëmba ita ikuai va'ekue, ha'e gui uva yky porãgueve anho onhotỹ. Uvaty mbyte ojapo torre yvate va'e oma'ë jepi atyrã, ojapo avi oja guaxu uva'a ombiri atyrã. Ha'e gui ma oarõ oikovy onhotỹ va'ekue hi'a porã aguã. Ha'e rami teĩ ha'e va'e 'rãgue py iro va'e anho oiko hi'a.

³ Ha'e rire aipoe'i: "Aÿ ma Jerusalém ha'e Judá py pendekoa va'e, ajerure pëvy: Peikuaa pota xere ha'e xe'uvaty re.

⁴ Mba'e nunga tu anhotỹ va'ekue re ajapove aguã ha'eve 'rãgue ajapogague áryve? Ha'e mba'e re tu iporã va'e arõ va'e 'rãgue py iro va'e anho oiko?

⁵ Aÿ ma xee amombe'u ta pëvy xe'uvaty re ajapo aguã. Aipe'apa 'rã ikorarã juu anhotỹ va'ekue, xe'uvaty opyta aguã mymba okaru atyrã rive. Aity 'rã ikora mymba kuery opyrõmba aguã.

⁶ Ajapo 'rã opyta rive aguã rami. Ha'e ramo uva rembypy nomoatyrõavei 'rã, neĩ vvy voi nombao'eveavei 'rã. Ha'e rami 'rãgue py juu ha'e juu rakuaendy rive 'rã ikuai. Ha'e arai pe xeayvu 'rã hi'áry nda'okyvei aguã re", he'i.

⁷ Mba'eta uvaty ojeupe guarã SENHOR onhotỹ va'ekue ma Ísrael kuery ae, uva rembypy oguerovy'a va'ekue ma Judá kuery. Ha'e oarõ oikovy teĩ ha'e kuery teko porã rupi ikuai aguã oexaxe vvy. Ha'e rami teĩ lei rovai rupi rive ikuai ra'e. Teko porã 'rãgue py haxë reia rupi anho ikuai.

"Heko vai va'e pe nda'evei ete 'rã" he'iaque

⁸ Nda'evei ete 'rã peẽ kuery penderorã pejapo-japove va'e ha'e pendeyvyrã pejou-jouve va'e pe, amboae kuery oi aguã nda'evevei peve. Ha'e rami vy peẽ kuery anho peiko pendeyvy mbyte rupi.

⁹ Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i xevy: "Anhetë heta oo opyta rei 'rã, tuvixakueve ha'e iporãgueve voi, avave rei noĩavei rã.

¹⁰ Ha'e va'e jave petei alqueire uvaty rape ome'ë 'rã vinte litro ete'i, ha'e dez voxa trigo ra'yĩgue gui ma teĩ dez quilo ete'i 'rã ome'ë", he'i.

¹¹ Nda'evei ete 'rã oka'u va'e kuery pe. Ha'e va'e kuery ma ko'ë'i ramove vinho oy'u aguã omboypy vy pytũ mbyte raxa peve 'rã oo, vinho py onhem-boakupa peve!

¹² Ha'e kuery ngaru ojapoa py ogueru 'rã mbaraka, mba'epu ixã reta va'e, pandeiro ha'e mimby. Vinho heta avi 'rã oĩ oy'u va'erã. Ha'e rã SENHOR ojapo va'e re ma ha'e kuery ndoikuaa potai, na'ima'endu'ai guive opo py mba'emo ojapo va'ekue re.

¹³ Ha'e nunga rupi xevelygua kuery ogueraapaa 'rã escravo-rã, mba'eve re ndoikuaa potaiague re rive. Ha'e kuery va'e regua yvatekueve teĩ oendu 'rã karuai, ha'e heta va'e kuery ojexavai 'rã okuapy ijy'uvei gui.

¹⁴ Ha'e nunga rupi vyvukua omokõvexe vy oi'pe'a vaipa 'rã ojuru, ha'e py Jerusalém pygua omboeteve pyre kuery oguejypa aguã, ovy'a vy hevovo reia rupi ikuai va'ekue, ha'e rami ikuai rupi oguerovy'a rei va'ekue voi.

¹⁵ Ha'e rami vy heta va'e kuery opa 'rã oje'oivy, avakue omo'yvyĩ'imbaa 'rã. Ojejou porã rei va'ekue voi vvy káty rive 'rã oma'ẽ okuapy.

¹⁶ Ha'e rã SENHOR ixondaro reta va'e ma yvate 'rã joe oikuaa potaa py. Nhanderuete iky'a e'ỹ va'e gueko porãa rupi vy oexa uka 'rã iky'a e'ỹ va'ea.

¹⁷ Ha'e py ma vexe'i kuery okaru 'rã okuapy ha'e kuery ae okaruaty py rami, ha'e hoo va'e'ỹ ju 'rã ojou okuapy guembi'urã oguerékopa rei va'ekue ovyv oeaague rupi.

¹⁸ Nda'evei ete 'rã teko vai rupi onhea'ã va'e kuery pe, mba'emo ixã py oguerua rami nhombotavypa vy! Ha'e kuery ma karóxa omoatãa rami omoatã 'rã heravy gueko vaia.

¹⁹ Ha'e rami teĩ ha'e kuery aipoe'i 'rã: "Tove Nhanderuete tojapura, tojapopa vyvoi ojapoxe va'e, nhande kuery jaexa aguã. Tove Israel kuery ruete iky'a e'ỹ va'e onhembopy'aa toiko pojava jaikuaa aguã mba'e nunga paa", he'i 'rã okuapy.

²⁰ Nda'evei ete 'rã iporã va'e pe "Mba'emo vai" he'i va'e kuery pe, ha'e rã mba'emo vai pe ma "Iporã" he'i va'e kuery pe. Ha'e kuery ma "Hexakãa" he'i 'rã pytũ va'e pe rive, ha'e rã hexakãa pe ma "Pytũa" he'i 'rã. He'ẽ va'e pe "Iro va'e" he'i 'rã, ha'e rã iro va'e pe ma "He'ẽ va'e" he'i 'rã.

²¹ Nda'evei ete 'rã ojeupe ae "Hi'arandupa va'e" he'i va'e pe, mba'eta ha'e kuery anho oikuaapa va'ea rami oexa'ã teĩ.

²² Nda'evei ete 'rã vinho oy'u aguã anho ipy'a guaxuve va'e pe, ha'e iro va'e joo ramigua e'ỹ-e'ỹ omoirũa rupi ojerovia ete va'e kuery pe.

²³ Ha'e kuery ma ome'ẽmby ojopy 'rã omboeko porã aguã otekoavypa va'e, ha'e heko porã va'e omboeko vai aguã.

²⁴ Ha'e nunga rupi ha'e kuery opa 'rã tata mba'emo pire oapya rami, tataendy nhuũ pirukue omombaa rami. Ha'e rami ae avi ha'e kuery voi okanhymba 'rã, mba'emo rapo hu'ũmbaa rami avi, ha'e ipotykué yvytu ogueraapaa rami, vvy ku'i rami rive, mba'eta ha'e kuery nda'ikuaixei rive SENHOR ixondaro reta va'e guigua lei rupi, noenduxei Israel kuery ruete iky'a e'ỹ va'e ayvu.

²⁵ Ha'e nunga rupi ae SENHOR poxya hendy ojeupegua kuery pe. Ha'e kuery rovai opo oupi reve ombopaga ramo vvyty ikuai va'e voi oryryipa. Ha'e ramo ha'e kuery re'õgue ma yty rami rive opyta tape rupi. Ha'e rami ete teĩ ipoxya ndoaxai teri. Opo oupi ae tema.

²⁶ Ha'e gui ma SENHOR oupi 'rã peteĩ bandeira oenoĩ aguã mombyry ikuai va'e. Ha'e pygua xondaro kuery pe otuvy nhe'ẽ 'rã vvy apy re ikuaiã gui ou aguã. Ha'e ramo ha'e kuery onha 'rã jogueruvy.

²⁷ Ha'e kuery va'e regua oua rupi neĩ peteive na'ikane'õi 'rã, nonhepyxangai 'rã guive. Neĩ peteive ma ndopytu'ui 'rã, neĩ ndokei 'rã. Ha'e kuery ku'akuaa voi oĩ atã porã 'rã, ixapatu xã voi ndoxo rivei 'rã.

²⁸ Hu'y voi hakua porã 'rã, guyrapa oguereko va'e xã voi oĩ atã porã va'e meme. Hymba kavaju pyapẽ voi ita rami hatã 'rã, ha'e karóxa joe opu'ãa rupi oĩporu va'e ruera ma vvytu jere rami ojere pojava 'rã.

²⁹ Ha'e kuery ma reõ rami 'rã okororõ okuapy, reõ ra'y kuery rami ete. Ha'e kuery onhendu reve guembia ombotyryry 'rã heravy mombyry, ipo gui avave rei ojoguaa e'ỹ aguã.

³⁰ Ha'e va'e ára ha'e va'e kuery ye'ẽ rami 'rã onhendu Israel kuery rovai. Ha'e ramo amongue vvy re oma'ẽ va'e oexa 'rã pytũa ha'e jexavai anho. Mba'eta arai pytũ va'e ojao'ipa ramo kuaray rexakãa ndojekuaavei 'rã.

6

Isaías pe mba'emo oexa ukaa ha'e ojapo ukaa ague

¹ Huvixave Uzias omanoa ma'etỹ re ma xee aexa SENHOR. Peteĩ tenda openaaty yvate ha'e iporã ete va'e áry oguapy oiny rã aexa. Ijao ma templo ha'e javi rupi ojepyo oiny.

² Hi'áry rupi anjo kuery hexakãmba va'e ojekuaa. Ha'e kuery peteĩ-teĩ oguereko mboapy meme opepo: mokoĩ py ojao'i ngova, mokoĩ py ma ojao'i opy, ha'e gui amboae mokoĩ py ma oveve 'rã oikovy.

³ Ha'e kuery ijayvu atã reve joupe-upe aipoe'i:

– SENHOR ixondaro reta va'e ma iky'a e'ỹ, iky'a e'ỹ, iky'a e'ỹ va'e ae.

Hexakãa ma vvy jave rupi omonyẽ! – he'i okuapy.*

⁴ Ha'e kuery ayvu revovo gui templo yta ikuai va'e omyĩmba, ha'e opy rupi hataxĩ omonyẽmba ovy.

⁵ Ha'e rami rã xee aipoa'e:

– Nda'evei ete 'rã xeivy! Akanhy ta ma rima aỹ! Mba'eta xejuru ky'a va'e vy, ha'e ijuru ky'a va'e kuery mbyte rupi guive aiko vy ae xerexa py aexa Huvixave SENHOR ixondaro reta va'e! – ha'e.

⁶ Ha'e gui ma xea katy peteĩ anjo hexakãmba va'e oveve ouvvy. Opo py ogueru peteĩ tapyĩ altar áry gui tapyĩ araa py oguenoẽ va'ekue.

⁷ Ha'e vy ma tapyĩ omboja xejuru re. Ha'e vy aipoe'i:

– Aỹ kova'e ma ndejuru re oja ma rire retekoavyague oipe'apaa ma, rejajavyague omboguepaa ma – he'i.

⁸ Ha'e rire'ive aendu SENHOR ayvu aipoe'i ramo:

– Mava'e nda'u amondouka ta? Mava'e nda'u oo 'rã oreayvu mombe'uarã?

Ha'e ramo xee ambovai vy

– Xee ma apy aĩ. Xee ri xemondouka – ha'e.

⁹ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i:

– Tereo ha'vy, aipo're heta va'e kuery pe: “Peẽ kuery pejapyxaka porã teĩ napendui 'rã mba'eve. Pexa porã nhea ã teĩ ndapexai 'rã mba'eve rei”, 're.

¹⁰ Ha'e rami vy emoakã ratã kova'e kuery. Ejapo nda'ijapyxakavei ha'e hexa pytũmba aguã rami, guexa py oexa e'ỹ aguã, oapxya py oendu e'ỹ aguã, ha'e opy'a py oikuaa e'ỹ aguã, ha'e kuery xea py ojevypa ju vy ojereraa jepe uka e'ỹ aguã rami – he'i.*

¹¹ Ha'e ramo xee aporandu:

– SENHOR, raka'e peve nda'u ha'e rami tema rereko 'rã?

Ombovai:

– Ha'e kuery retã ombovaipaa peve, ha'e pygua va'ekue jipoavei peve, ha'e oo ikuai va'e voi opyta rivepa aguã, ijyvy voi omombaa peve,

* 6:3 Apocalipse 4.8 * 6:10 Mateus 13.14-15, Marcos 4.12, Lucas 8.10, João 12.40, Atos 28.26-27

¹² xee SENHOR mombyry amondoukapa peve, ha'e ijyvy py hepyarã ndoikoi ramo.

¹³ Xapy'a rei dez ikuaiague py peteĩ'i opyta teĩ ha'e va'e voi ojukaa 'rã. Ha'e rami avi vyvra terebinto ha'e carvalho oake'oa rã hapytakue opytaa rami avi xevygua kuery iky'a e'ÿ va'e voi opyta 'rã hapytakue re, ha'yĩgue re rami ae — he'i.

7

Israel ha'e Síria pygua kuery rovai ijayvuague

¹ Ha'e gui Jotão ra'y Acaz, Uzias ramymino va'e Judá pygua huvixa oĩ jave ma Jerusalém tetã re ou okuapy Síria pygua huvixa Rezim ha'e Israel pygua huvixa Remalias ra'y Peca. Tetã re ha'e kuery opu'ã okuapy teĩ nda'ipo'akai.

² Ha'e jave Davi ramymino kuery oendu okuapy “Israel kuery reve Síria kuery onhemoirũ okuapy nhanderovai”, 'ea rã.* Ha'e rami vy Acaz ha'e heta va'e kuery ha'e javi opy'a py okyjepa ete, vyvra ka'aguy re ikuai va'e vyvutu atã omomyĩmbaa rami oryrypa okuapy.

³ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Isaías pe:

— Aÿ tereo, ha'e eraa ndera'y hery “Okuave va'e ojevy va'erã” 'ea va'e, huvixa Acaz reve penhovaexĩ aguã. Ha'e va'e ma oĩ 'rã tape ajukue joiaty via rupi yupa yvy'ã katyve oĩ va'e py, yy rape apy py ae.

⁴ Ixupe ma aipoe'ere: “Enhearõ kuaa ke, enhemondyi eme guive huvixa Rezim poxya gui, Síria pygua kuery ha'e huvixa Peca gui. Ekyje eme, ndepy'a py ndekuerai rei eme guive. Ha'e kuery ma mokoĩ tata'y hataxĩ oupy va'e rami rive ikuai.

⁵ Anhetẽ Síria kuery jogueroayvu okuapy va'ekue ndere ojapo vai aguã re, Efraim kuery ha'e Remalias ra'y reve. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

⁶ 'Nhapu'ã ke Judá yvy re. Nhamondyipa vy nhandepo'aka 'rã nhanemba'erã. Ha'e vy ha'e kuery mbyte nhamoĩ 'rã Tabeal ra'y huvixaverã', he'i va'ekue.

⁷ Ha'e rã SENHOR Nhanderuete ma aipoe'i: 'Ha'e nunga ndoikoi 'rã.

⁸ Mba'eta Síria re peteĩ'i anho oĩ tetã yvateve va'e. Ha'e va'e ma Damasco. Ha'e Damasco tetã py opena va'e ma Rezim anho. Ha'e rami ae avi Efraim kuery voi sessenta e cinco ma'etÿa py omombaa 'rã, ha'e rire nda'ikuaivei 'rã.

⁹ Efraim re tetã yvateve va'e ma Samaria, ha'e Samaria py opena va'e ma Remalias ra'y anho. Ha'e gui peẽ kuery voi ndapejeroviai ri vy ndapekuavei avi 'rã', he'i.”

Emanuel rekorã re ijayvu ma voiague

¹⁰ Ha'e Acaz pe SENHOR oayvu omombe'u ukave ju:

¹¹ — Ejerure SENHOR nderuete pe hexa pyrã reikuaa aguã, yvy katy ooa katy e'ÿ vy yvatea katy ojekuaa aguã teĩ — he'i.

¹² Ha'e ramo Acaz aipoe'i:

— Xee ma ndajerurei 'rã, ndaeko a'ãi 'rã SENHOR — he'i.

¹³ Ha'e ramo profeta aipoe'i:

— Davi ramymino kuery, pendu ha'vy! Ha'e rami avi nda'evei teri teve avakue pemomboriaua? Ha'e gui aÿ ma Nhanderuete eteve voi pemomboriauxe.

¹⁴ Ha'e rami teĩ SENHOR ae 'rã oexa uka peikuaa aguã. Ha'e gui peteĩ kunhataĩ oguereko'i 'rã kyrĩ va'e, oikuavã'i 'rã opi'a'i. Ha'e vy omboery 'rã Emanuel.†

* **7:2** Judá yvy re Síria kuery opu'ã okuapy Israel kuery rupive. Judá pygua ruvixave ma Acaz oĩ tamoi Davi oĩague py. † **7:14** Tery Emanuel ma “Nhandereve Senhor oĩ” 'ea, Mateus 1.23 py oĩa rami avi.

15 Ha'e va'e ma teko vai 'rãgue py iporã va'e ojapo kuaa jave kamby kekue ha'e ei rive 'rã ho'u oikovy.

16 Mba'eta ava'i mba'emo vai 'rãgue py iporã va'e ojapo kuaa e'ÿ mbove voi mokoï huvixave gui rekyje reia va'e vvy ombovaipaa 'rã – he'i.

Jerusalém re mba'emo vai ou aguã re ijayvuague

17 – Ha'e gui ma nde'áry SENHOR ombou 'rã ha'e rami ete aguã ára, ndevyguá kuery ha'e nderu ro pyguá kuery áry guive. Ha'e rami aguã ma Judá gui Efraim kuery ojepe'aague guive ndoikoi teri va'e ramigua. Assíria pyguá huvixave rupi vvy ombou 'rã.

18 Mba'eta ha'e va'e ára SENHOR otuvy nhe'ê 'rã mberu yakã mombyry Egito re ikuai va'e pe, ha'e eiru Assíria vvy re ikuai va'e pe.

19 Ha'e 'rã ha'e va'e kuery oupa 'rã, oguejypa 'rã vvyty pa'ũ ha'e javi re, itakua rupi, juu'y ha'e mymba oy'uaty ha'e javi re.

20 – Ha'e va'e ára ma SENHOR onhopĩmba 'rã peneakã, ha'e hi'a penderete regua. Omboipa avi 'rã penderendyva. Tendyva ayaa rami oiporu 'rã yakã rovai guigua, Assíria pyguá huvixa ae.

21 Ha'e va'e ára ma avakue oguerekove 'rã pete'i vaka ta'y'i ramo va'e ha'e mokoï vexa'i anho.

22 Ha'e rami teĩ ha'e va'e ae ikamby porã ete 'rã ha'e kuery ho'u aguã kamby kekue. Ovyty re okuave va'e ha'e javi ho'u 'rã kamby kekue ha'e ei.

23 Ha'e va'e ára ma mil uva rembypy mil hatã'i va'e prata guigua re hepy 'rã va'ekue ikuaiague py opyta 'rã juu ha'e juu rakuandy tyrã rive.

24 Ha'e py ma hu'y ha'e guyrapa reve 'rãe avakue oike, mba'eta juu'y ha'e juu rakuandy ojao'i 'rã vvy ha'e javi.

25 Ha'e gui vvyty avakue enxada reve oo jepiaty ha'e javi rupi ndoovei ma 'rã, juu ha'e juu rakuandy gui okyje vvy. Ha'e py ma vaka anho 'rã ha'eve okaru aguã, ha'e vexa'i opyrõmba aguã.

8

Assíria pyguá kuery ou aguã re ijayvuague

¹ SENHOR aipoe'i avi xevy:

– Ejopy peteĩ kuaxia tuvixa va'e, ha'e embopara porã'i pavẽ oexa kuaa aguã rami: “Eipe'a pojava ndejeupe guarã, ejopy ratã!” he'ia va'e.

² Ha'e nunga kuaa ukaarã ojeroviapy va'e xee ajou sacerdote Urias ha'e Jeberequias ra'y Zacarias.

³ Ha'e ramo xee ma profeta kunhaa py aa. Ha'e ramo oguereko'i kyrĩ va'e, ha'e vvy oikuavã'i ava'i. Ha'e ramo SENHOR aipoe'i xevy:

– Heryrã emoĩ “Eipe'a pojava ndejeupe guarã, ejopy ratã” 'ea.

⁴ Mba'eta ava'i “Xeru” e'ÿ vvy “Xexy” he'i kuaa e'ÿ mbove voi Damasco ha'e Samaria tetã pyguá kuery mba'e rei-rei ogueraapaa 'rã Assíria pyguá huvixave renonde guarã – he'i.

⁵ Ha'e gui SENHOR ijayvuve tema. Ha'e vvy aipoe'i xevy:

⁶ – Kova'e kuery ma Siloé yakã oxyry mbeguei'i va'e ndojou porã'i ramo, ha'e Rezim renonde ha'e Remalias ra'y oua gui okyje ete okuapy rive,

⁷ ha'e rami rive ha'e kuery áry SENHOR ombou 'rã Eufrates yakã guigua, imbarae ha'e oxyry atã va'e. Ha'e va'e ma Assíria pyguá huvixave ae ou va'erã, mba'emo porã oguereko va'e ha'e javi reve. Ha'e nunga yy ma omonyê 'rã yakã rugua ha'e javi rupi, ha'e oê-oê rei 'rã ovy vvy'ã rupi peve.

8 Ha'e vy Judá vvy re ae oo vy omonyẽmba 'rã. Ha'e va'e rupi oaxa vy ijaju'y peve 'rã ovaẽ. Mba'eta xondaro kuery jova-jovai gui oua rupi ojao'ipa 'rã ndeyvy, Emanuel.

SENHOR anho nharõ aguã re ijayvuague

9 Peẽ vvy regua kuery, pendepoxya teĩ penembo'ipaa 'rã. Vvy mombyrygua re pendekuai va'e, pendũ ke. Peiko katu teĩ penembo'ipaa 'rã, peiko katu teĩ penembo'ipaa 'rã.

10 Pejogueroayvu 'rã mba'emo pejapo aguã re, ha'e rami teĩ nda'evei 'rã pejapo ete aguã. Mba'emo pejapo uka teĩ ha'e nungakue ndojapoai 'rã, Nhanderuete orereve oiko ramo.

11 Mba'eta xevy SENHOR ijayvu opo imbarate va'e xere omõ reve. Ha'e vy ijayvu kova'e kuery ikuaia rupi xee aiko e'y aguã. Ha'e vy aipoe'i:

12 — Amongue pe kova'e kuery “Opu'ã nhemimba ra'e” he'i okuapy teĩ peẽ kuery ma nda'evei “Opu'ã nhemimba” peje aguã. Pkyje eme ha'e kuery mba'emo okyja va'e gui, nda'evei ha'e nunga pe “Nhanemondyipaara” peje aguã.

13 Ha'e rami 'rãgue py SENHOR ixondaro reta va'e pe ae “Iky'a e'y va'e” peje. Henonde pejererokyje, ixugui anho peryryi.*

14 Ha'e ramo ha'e oĩ 'rã penhemi atyrã. Ha'e rã Israel kuery mokoive regua pe ma oĩ 'rã ita onhepyxanga aguã ha'e kuery ho'apa aguã. Jerusalém py ikuai va'e pe oĩ 'rã nhuã xã ha'e nhuã.*

15 Ha'e kuery regua heta 'rã onhepyxanga vy ho'a. Ha'e rami vy ha'e kuery opẽmba 'rã, ojurapaa ha'e ombo'apaa 'rã.

16 Ha'e nunga rupi emoĩ porã aikuaa uka va'ekue, emboty lei xeremimbo'e kuery py'a re — he'i.

17 Ha'e rami rã xee arõ 'rã SENHOR, Jacó ramymino kuery gui ngova omo'ã ranhe teĩ. Hexe ae xee ama'ena 'rã.

18 Apy ma aĩ, xera'y kuery SENHOR xevy ome'ẽ va'ekue reve.* Ore kuery ma hexa pyrã, ha'e Israel kuery mondyipaara. Ha'e rami aguã SENHOR ixondaro reta va'e Sião vvyty re oĩ va'e oremoingo.*

19 Ha'e gui pendeivy aipo'ea 'rã: “Peoporandu ke omanogue mboayvua kuery pe, ha'e imba'ekuaa va'e, ojapukai rei ha'e ijayvu mbegue rei va'e kuery pe”, 'ea 'rã. Ha'e rami teĩ nhande kuery nda'u nanhaporandui 'rã Nhanderuete pe? Jaikove va'e nhanhepytyvõ uka 'rã nda'u omano va'ekue pe?

20 Ha'e rami 'rãgue py lei ha'e ayvu oikuaa uka pyre re tapeo! Mba'eta ha'e va'e ayvu rupi e'y ri ha'e kuery ijayvu vy ndoexai 'rã hexakã va'e.

21 Ha'e rami vy vvy ha'e javi rupi ha'e kuery oguata rei vy ojexavai ha'e okaruxe reve 'rã ikuai. Ha'e gui okaruxe vy ipoxya vy ijayvu vai 'rã nguvixave ha'e Nguete re, yvate katy oma'ẽ vy.

22 Ha'e gui vvy re ju oma'ẽ vy oexa 'rã jexavai, pytũ vaikue ha'e kuaray'ã reia mboriau anho. Ha'e gui ma omombopaa 'rã pytũ vaikuea katy.

9

Huvixa Nhomoingo porãa oiko ha'e ipo'aka aguã re ijayvuague

1 Ha'e rami teĩ vvy re ojexavai va'ekue ma pytũ vaikuea rupi riae e'y 'rã ikuai. Mba'eta jypy'i ma Nhanderuete omo'vvy'i raka'e Zebulom ha'e Naftali

* 8:13 1 Pedro 3.14-15 * 8:14 Romanos 9.32-33, 1 Pedro 2.8
ome'ẽ va'ekue” Isaías he'ia ma guemimbo'e kuery re ijayvu vy.

* 8:18 “Xera'y kuery SENHOR xevy
* 8:18 Hebreus 2.13

vyv re ikuai va'e. Ha'e rã opaa py ma ojapo 'rã Galiléia judeu e'ÿ va'e kuery rekoa ojou porãmbaa aguã rami, tape ye'ë rembe rupi oaxa va'e guive Jordão yakã kyvõ rami peve.

Ha'e kuery pytũ reia rupi ikuai va'ekue ri oexa okuapy peteĩ hendy guaxu va'e. Hendy va'e ma hexakãmba kuaray'ã reia manoa rupi ikuai va'ekue ikuaia rupi.*

³ Ha'e kuery va'e regua ndee remboetave ju vy rembovy'ave ete. Ha'e ramo nerenonde ovy'a 'rã okuapy, mba'emo omono ña rupi ovy'aa rami, ha'e rami e'ÿ vy mba'emo porã ojou va'ekue omboja'o-ja'oa py rami.

⁴ Mba'eta ndee remopẽ ma canga ha'e kuery aju'y rupi ipoyi oiny va'ekue, vyvra ikupe rupi oinupãaty, ha'e herereko axya po'akaa, midianita kuery remomba jave guare rami.

⁵ Mba'eta oapypaa 'rã xondaro kuery xapatu ikuai va'e, ijao tuguy py iky'apa rei va'ekue voi okaipa 'rã mba'emo pirekue rami rive.

⁶ Mba'eta peteĩ ava'ĩ oiko nhandevy, peteĩ gua'y ome'ëa nhandevy. Ha'e gui ijaxi'y áry ma oĩ 'rã ipo'aka aguã. Hery ma po rami 'rã 'ea va'e: Nhomongeta Porã va'e, Nhanderue Imbaraete va'e, Nhanderu Imarã e'ÿ va'e, ha'e Huvixa Nhomoingo porãa.

⁷ Ipo'akave 'rã ovy, mby'a porã voi opa e'ÿ va'e 'rã ou. Tenda Davi openaaty áry 'rã oĩ vy opena 'rã oikovy Davi ipo'akaague re ae. Ha'e rami vy anhetẽ va'e ha'e teko porã rupi vy ipo'akaa oĩ atã 'rã, aÿ guive raka'e rã peve guarã. SENHOR ixondaro reta va'e ae 'rã ojapo, nhandarayvu etea rupi.

Israel kuery ikuai axy aguã re ijayvuague

⁸ Ha'e gui ma peteĩ ayvu SENHOR ombou Jacó kuery rovai guarã, ha'e ramo Israel kuery re ou.

⁹ Ha'e va'e ma heta va'e kuery ha'e javi oikuaapa 'rã okuapy, Efraim ha'e Samaria pygua kuery, ojejou porã ha'e opy'a py onhemboyvate reia rupi aipoe'ĩ va'e kuery:

¹⁰ "Yvy jykue ombojo'a pyre vyv py oitypaa teĩ oo jajapo ju 'rã ita ombope pyre gui. Yvyra sicômoro oitypaa ramo yary guigua py ju 'rã jajapo oĩague py", he'ĩ va'e kuery.

¹¹ Ha'e rami teĩ ha'e kuery rovai guarã SENHOR omopu'ã 'rã Rezim rovaigua kuery, omboupa 'rã hovaigua kuery.*

¹² Kuaray oua katy gui ou 'rã Síria pygua kuery, ha'e kuaray oieka katy gui ma filisteu kuery ou 'rã. Ha'e ijuru jai vy omokõmba 'rã Israel kuery. Ha'e rami ete teĩ SENHOR poxya ndoaxai 'rã, opo oupi ae tema 'rã.

¹³ Ha'e rami ete teĩ kova'e kuery ndojevyi okuapy Imoingo axyare pe, ndoekai okuapy SENHOR ixondaro reta va'e.

¹⁴ Ha'e nunga rupi peteĩ ára pyve SENHOR ojayapa 'rã Israel regua akã ha'e huguai, pindo ha'e nhuũ'y.

¹⁵ Inhakã ma nhomongeta va'ety kuery omboetepevy, ha'e rã huguai ma profeta ramigua kuery ijapu va'e.

¹⁶ Mba'eta kova'e kuery rerekoa ma nhombotavypa rei va'e meme. Ha'e ramo ha'e kuery oguereko va'e kuery voi omombaa.

¹⁷ Ha'e nunga rupi SENHOR ndoguerovy'vei ha'e kuery va'e regua ipyaukue, nomboaxyvei 'rã guive tyre'ÿ nei imeve'ÿ va'e kuery, mba'eta ha'e kuery ha'e javi heko vai va'e ikuai, joapo vai ha'e ijayvu vaikue-ikue va'e meme. Ha'e rami ete teĩ ndoaxai 'rã ipoxya, opo oupi teri 'rã imoiny.

* 9:2 Mateus 4.15-16

* 9:11 "Rezim rovaigua kuery" he'ia ma Israel kuery re Assíria pygua kuery

opu'ã aguã re ijayvu vy.

¹⁸ Mba'eta teko vai omomba 'rã heravy tata rami, omokanhy 'rã juu'y ha'e juu rakuaendy. Yvyra ka'aguy re ikuai va'e okaipa 'rã, hataxi arai huũ vaikue rami opu'ã ovy reve.

¹⁹ SENHOR ixondaro reta va'e ipoxy ramo yvy opyta tapyĩ rami, ha'e rã heta va'e kuery ma nhuũ oapy pyrã rami ikuai. Avave rei nomboaxyvei ma 'rã guyyvy kuery.

²⁰ Mba'emo oiporu kuaa re oĩ va'e omokõmba ma teĩ okaruxeve 'rã. Oiporu kuaa e'ya re oĩ va'e ju omokõmba teĩ nonhandui 'rã. Ha'e vy peteĩ-teĩ ho'u 'rã oirũ kuery ro'okue.

²¹ Manassés kuery omokõ 'rã Efraim kuery, ha'e rã Efraim regua ma Manassés regua ju 'rã omokõ. Ha'e gui ha'e kuery mokoĩve ma opu'ã 'rã Judá kuery re. Ha'e rami ete teĩ ndoaxai 'rã SENHOR poxya, opo oupi teri 'rã imoiny.

10

¹ Ha'e kuery va'e regua ojapo 'rã lei ha'eve e'ya ramigua nhombojexavai aguã rive. Nda'evei ete 'rã ha'e kuery pe,

² mba'eta opa marã oguereko 'rã iporiaukue'i, neĩ noipytyvõ ukai 'rã xeivygua kuery ojexavai rei va'e, oipe'apa 'rã imeve'y va'e kuery gui, imondapa 'rã tyre'y kuery gui.

³ Ha'e rami rire teĩ ma mba'e nda'u peẽ kuery pejapo 'rã nhombopagaa ára py jexavaia mombyry gui ou jave py? Mava'e pe tu pejapukai 'rã penderepy aguã? Mamo tu ha'eve 'rã mba'emo pejou porã va'e penhomi aguã?

⁴ Po rami anho 'rã ha'eve pendekuai aguã: pejero'a 'rã ombo'a pyre mbyte, e'y vy pe'a 'rã omanogue mbyte. Ha'e rami ete teĩ SENHOR poxya ndoaxai 'rã, opo oupi teri 'rã imoiny.

Assíria pygua kuery rovai ijayvuague

⁵ – Nda'evei ete 'rã Assíria pygua kuery pe, xepoxya rupi nhombopaga aguã amondouka va'ekue ri. Mba'eta vyvra ha'e kuery opo py oguereko va'e ma xepoxya aexa uka aguã ae.

⁶ Xee amondouka ma heko vai va'e ha'e xembopoxya kuery rovai. Ha'e vy aipoa'e ha'e kuery gui imba'e rei-rei oipe'apa vy opyrõmba aguã, tape rupi yapo oĩ va'e re rami.

⁷ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma ha'e rami e'y oexa'ã, opy'a py ha'e rami e'y oikuaa. Ha'e rami 'rãgue py opy'a re omoĩ heta regua omokanhymba ha'e omomba ete aguã.

⁸ Mba'eta aipoe'i: “Xeivygua yvatekueve nda'u huvixave meme e'y teve?”

⁹ Calno tetã namombai ri ty'y Carquemis rami? Hamate tetã Arpade rami e'y ri ty'y opyta? Ha'e Samaria tetã Damasco rami e'y ri ty'y opyta?

¹⁰ Xepo'aka ma tetã mba'emo ra'angaa oĩa re, Jerusalém ha'e Samaria py ikuai va'e gui ipo'akave va'ekue teĩ.

¹¹ Ha'e gui Samaria ha'e mba'emo ra'angaa hexe ikuai va'e re ambovaipaague rami ae ju ndajapoi 'rã teve Jerusalém ha'e hexe ikuai va'e re?” he'i va'ekue.

¹² Ha'e nunga rupi Sião yvyty ha'e Jerusalém re SENHOR oipotaa rami nhombopagapa ma vy Assíria pygua huvixa ju 'rã ombopaga, opy'a py onhemboyvateve ha'e ojejou porã reiaque re.

¹³ Mba'eta aipoe'i rire: “Ha'e nunga ha'e javi xee ae po'akaa py ajapo, xe'arandu ha'e aikuaapa va'e vy. Ha'e rami vy amarka pyau amboae regua kuery yvy, ha'e aipe'apa imba'e rei-rei va'ekue ha'e javi. Ipy'a guaxuve va'e rami aipe'a huvixa kuery henda py oĩague gui.

14 Aipe'apa amboae regua kuery mba'emo oguereko va'ekue. Guyra'i rupi'a oēja pyre pe'aa rami xee voi xemba'erã ajopy vvy jave rupi. Mava'eve nomboguyi opepo, neĩ naxê'i' guive", he'i va'ekue.

15 Ha'e rami avi haxa nda'u ha'eve ri ava iporua gui ojejou porãve aguã? Yvyra kyxia nda'u ha'eve ri oiporu oiny va'e gui oikuaave aguã? Ha'e rami va'e rire ma vvyra rovi ha'e ae porua oinupã 'rãgue, ha'e vvyra rive opu'ã 'rãgue ava vvyra guigua e'ỹ va'e re.

16 Ha'e nunga rupi SENHOR ixondaro reta va'e ombou 'rã mba'eaxy ha'e va'e regua avakue mbaraetea mombaarã, ikyrakueve meme teĩ. Ha'e kuery mba'emo ojou porã va'e omoendy 'rã, tata rami oapypa va'erã py.

17 Mba'eta Israel kuery moexakãa ma omomba 'rã tata rami, peteĩ ára pyve Nhanderuede Iky'a e'ỹ va'e oapypa 'rã juu'y ha'e juu rakuaendy Assíria vvy re ikuai va'e.

18 Oapypa 'rã ha'e va'e regua ka'aguy ha'e mba'ety oiko porãve va'e teĩ. Omomba 'rã ha'e kuery nhe'ẽ ha'e hete, imba'eaxy vvy ikangyve ovy va'e rami opyta peve.

19 Ha'e va'e rire ma ha'e py ka'aguy re vvyra ho'ame va'e mbovy'i ete 'rã opyta, kyrgue teĩ oipapa vvy ombopara kuaa 'rã mbovy paa.

20 Ha'e va'e ára Israel kuery Jacó ramymino okuave va'e ma ijukaare kuery re ndojeroviavei ma 'rã. Ha'e rami 'rãgue py ojerovia 'rã okuapy SENHOR Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e re anho.

21 Ha'e rami vvy Jacó ramymino kuery rembyrekue ojevvy ju 'rã Nhanderuede imbaraete va'e pe.

22 Mba'eta peẽ Israel kuery, peẽ kuery aỹ peve ita ku'i ye'ẽ rembe rupigua rami pendereta teri teĩ amongue ete'i 'rã ojevvy. Mba'eta oiko 'rãe nhomombaarã teko porã rupigua, yy tyguaxua rami 'rã ou.

23 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e nhomomba aguã re onhembopy'a ma voiaque rami omoingo 'rã ha'e va'e vvy ha'e javi rupi.*

24 Ha'e nunga rupi ae SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:

– Xevygua kuery Sião re penderekoa va'e, pekyje eme Assíria pygua kuery gui vvyra rovi py penemoingo axy teĩ, ha'e Egito pygua kuery pendererekoague rami vvyra py pendeavyky rei teĩ.

25 Mba'eta are'i e'ỹ re opa 'rã peẽ kuery rombopagaa. Ha'e rami vvy ha'e kuery ju amomba 'rã xepoxya rupi.

26 Ha'e rami vvy SENHOR ixondaro reta va'e oinupã 'rã midianita kuery re ojukkapaague rami, itaova Orebe py hi'aĩ va'e katy'i. Ye'ẽ áry rupi oupi ju 'rã opopoka Egito vvy re ojapoague rami.*

27 Ha'e va'e ára pendekupe áry gui aipe'a 'rã ipoyi va'e, pendeaju'y gui aipe'a 'rã canga omoĩ mbyre. Ha'e nunga ma opẽ 'rã pendekyraa gui rive – he'i.

28 Ha'e gui ma Assíria pygua kuery ou 'rã Aiate py, ha'e oaxa 'rã Migrom rupi. Ha'e gui Micmás py ovaẽ vvy omboguejy 'rã ovoyi.

29 Ha'e gui oaxa 'rã oje'oivy vvyty pa'ũ rupi, ha'e oke 'rã okuapy Geba py. Ha'e ramo Ramá pygua kuery oryryipa rei 'rã okyje vvy, ha'e Saul rekoague Gibeá pygua kuery ojavapa 'rã.

30 Galim re penderekoa va'e, pejapukai atã ke! Laís pygua kuery, pendu ke! Nda'evei ete 'rã peẽ Anatote pyguã kuery pe!

31 Ha'e gui Madmena re hekoa va'e kuery voi ojavapa 'rã oje'oivy, ha'e Gebim pygua kuery voi ojavapa 'rã oo jepe aguã.

* **10:23** Romanos 9.27-28   * **10:26** Orebe py Nhanderuede omomba raka'e midianita ruvixa kuery (Juizes 7.25). Ha'e gui Egito py ma Egito pygua kuery ju omomba ye'ẽ mbyte py (Êxodo 14.26-28).

³² Ha'e va'e árave Assíria pygua kuery opytu'u 'rã okuapy Nobe rekoa py. Ha'e gui ma opo oupi 'rã, Sião vvyty memby kuery Jerusalém py ikuai va'e omongyje aguã.

³³ Ha'e rami teĩ SENHOR ixondaro reta va'e ojaya 'rã vvyra rakã ikuai va'e. Ha'e rami vy oitypa 'rã vvyra yvatekueve, ha'e omo'yvyĩimba 'rã onhemboyvateve va'ekue.

³⁴ Haxa py oitypa 'rã vvyra ka'aguy regua. Ha'e ramo Líbano re vvyra ikuai va'e ho'apa 'rã imbaraeete va'e oake'oa rami.

11

Jessé ramymino opena porã va'e rekorã re ijayvuague

¹ Ha'e gui Jessé rembypykue gui oiko 'rã peteĩ hoky, hapytakue rapo gui oiko 'rã henhoĩ pyau jevy va'e.

² Ha'e va'e re ma oĩ 'rã SENHOR Nhe'ẽ. Ha'e va'e Nhe'ẽ ma imo'aranduarã ha'e oikuaa ukapa va'e, imongetaa ha'e imbopo'akaarã, ha'e gui SENHOR kuaa ukaa ha'e henonde ojererokyje aguã re imbo'ea.

³ Ha'e ramo ovy'a reve 'rã oiko SENHOR renonde ojererokyjea rupi. Mba'emo oexa vy rive e'ỹ 'rã oikuaa pota, ha'e mba'emo oendu vy rive e'ỹ nhomongeta 'rã.

⁴ Ha'e rami 'rãgue py teko porã rupi ete 'rã oikuaa pota iporiaukue'i re, ha'evea rami oepy 'rã iporiaukue'i vvy re ikuai va'e. Oayvu py rive 'rã ombopaga vvy re ikuai va'e vvyra roví py rami, opytuẽ py rive ojuka 'rã heko vai va'e.

⁵ Ku'akuaa rami ojee omoĩ 'rã teko porã, ha'e joguereko 'rã ojeroviapy oikoa rupi.

⁶ Ha'e rami ramo vexa'i kuery reve aguara'i ikuai porã 'rã, ha'e xivi ipara va'e teĩ kavara ra'y'i reve opytu'u 'rã okuapy joa py. Reõ reve vaka ra'y ikuai 'rã peteĩ rami, kyrĩ'i va'e rive oguerekopa 'rã.

⁷ Urso reve vaka kuery okaru 'rã joa py, ha'e ta'y'i kuery opytu'u 'rã joa py. Reõ voi nhuũ re okaru 'rã vaka rami.

⁸ Kyrĩgue okambu'i va'e teĩ onhemboarai 'rã mboi ituia rupi, ha'e nokambu-vei va'e ikua py opo'ẽ teĩ mba'eve ndoikoi 'rã.

⁹ Mba'eta xevygua vvyty iky'a e'ỹ va'e py ma ndoikovei ma 'rã mba'emo vai neĩ joapo vai va'e, mba'eta vvy jave re tynyẽ 'rã SENHOR oikuaa va'e, ye'ẽ renda ha'e javi rupi yy tynyẽa rami avi.

¹⁰ Ha'e va'e ára ma Jessé rapokue gui oiko 'rã peteĩ henhoĩ pyau jevy va'e. Ha'e va'e ma opu'ã 'rã bandeira oupi imo'amy mbyre rami, oĩa katy ha'e javi regua kuery oexa vy oo aguã. Guexakãa re ae 'rã hekoa.*

Israel kuery moexakãa oiko pyau va'erã re ijayvuague

¹¹ Ha'e va'e ára SENHOR opo omokuave'ẽ 'rã oguerupa ju aguã ojeupegua kuery rembyrekue ojaague gui: Assíria vvy gui, Egito, Patros, Etiópia, Elão, Babilônia, Hamate ha'e ye'ẽ vvyry rupi vvy ikuai va'e gui.

¹² Peteĩ bandeira oupi 'rã vvy regua mbyte rupi ikuai va'e oexa aguã. Ha'e rami vy omboatypa 'rã Israel kuery vvy mboae re ikuaiague gui, ha'e Judá kuery oguerupa ju 'rã vvy apy jovaive irundy henda katy omoaĩa ague gui.

¹³ Ha'e ramo Efraim kuery noenduvei ma 'rã ndajoayvuia, ha'e Judá kuery rovaigua kuery ha'e javi 'rã ndojouavei. Efraim kuery ndoayvu e'ỹvei 'rã Judá regua, ha'e Judá kuery voi nomoingo axyvei 'rã Efraim regua.

* 11:10 Romanos 15.12

14 Ha'e rami 'rãgue py jogueraa 'rã kuaray oikea katy flisteu kuery rovai opu'ã aguã. Jojavi 'rã ipo'aka kuaray oua katy ikuai va'e re. Ha'e vy ojopy 'rã amboae kuery ogueroko va'ekue-'ekue ha'e javi. Edom ha'e Moabe pygua kuery re voi ipo'aka 'rã. Amom pygua kuery voi ikuai 'rã hembiguairã.

15 SENHOR omboypa 'rã ye'ë rakã Egito yvýry oĩ va'ekue. Yvytu atã ombou vy ipo'aka 'rã Eufrates yakã re voi. Ha'e rami vy omboja'o 'rã sete yakã raperã, ipy regua va'e teĩ oaxa aguã ha'eve va'e.

16 Ha'e ixupegua kuery Assíria re opyta teri va'ekue pe oĩ 'rã peteĩ tape porã ojevy aguã, Egito vyv gui Israel kuery oẽmba jave guare rami.

12

Israel kuery oguerupa jevy rã oporaei okuapy aguã re ijavyuague

1 Ha'e va'e ára ma aipopeje 'rã: “ SENHOR, xee rogueroporaei, mba'eta xevy ndepoxy va'ekue ri aý oaxapa ma ndepoxyague. Ha'e gui aý ma xembovy'a ju ma.

2 Nhanderuete ma xereraa jepea oiko. Hexe ajerovia 'rã akyje e'ý re, mba'eta SENHOR Nhanderuete xemombaraetea ha'e aroporaei va'e. Ha'e gui aý ma xereraa jepea ju oiko.

3 Peju nhandereraa jepea re javy'a, yvu gui yy porã nhanoẽ vy javy'aa rami avi", peje 'rã.

4 Ha'e va'e ára aipo pejeve ju 'rã: “Peroporaei ke SENHOR! Pejapukai hery rupi, ha'e javi regua pe peikuaa uka hembiapokue. Hery yvate ete ramo penhogueroma'endu'a.

5 Peroporaei ke SENHOR, mba'emo porã ete ojapo rire. Yvy jave rupi toikuaapa ha'e nunga!

6 Ha'e peẽ Sião pygua kuery voi pevy'a peporaei reve, mba'eta Israel kuery ruete iký'a e'ý va'e penembyte oĩ va'e yvate ete ramo”, peje.

13

Babilônia pygua kuery rovai ijavyuague

1 Kova'e ma Isaías mba'emo oexa reve Babilônia pygua kuery rovai ayvu oendu va'ekue.

2 “Eupi peteĩ bandeira vyvty ikatu rei va'e áry, ha'e ejapukai xondaro kuery pe ou aguã. Enoĩ ndepo py ha'e kuery oike aguã nhomoingo axya kuery retã rokẽ rupi.

3 Mba'eta po rami xeayvu xevygua kuery pe, aenoĩmba xevygua xondaro kuery ipy'a guaxukeve, ha'e kuery nhombopaga aguã xepoxya rupi. Ha'e kuery ma xepo'akaa re anho 'rã ovy'a.

4 Ha'e ramo vyvty áry onhendu 'rã heta va'e ojapukaia! Heta regua joe opu'ã aguã py nhomboaty okuapy. SENHOR ixondaro reta va'e oexa pota 'rã oxondaro kuery joe opu'ã aguã katy oo ta va'e re.

5 “Mba'eta ha'e kuery ou 'rã vyv mombyrygua gui, yva apy guive 'rã ou SENHOR guembiporu opoxya oexa uka va'e reve, omomba aguã ha'e va'e vyv ha'e javi.

6 Pejae'o ke, mba'eta ovaẽ ta ma SENHOR ára. Ipo'akapa va'e ombou 'rã nhomombaara.

7 Ha'e ramo pavẽ jyva na'imbaraetevei 'rã, avakue nda'ipy'a guaxuveipa 'rã.

8 Onhemonyipa rei 'rã okuapy, ha'e kuery oendu 'rã haxy ogueroaxẽ peve. Kunha imemby raxy va'e rami 'rã ojepoka-poka. Joe-joe omã'ẽ 'rã okyje rei reve, ha'e hova pytãmba rei 'rã oxĩmba vy.

9 “Ema'ë, ovaë ma ouvvy SENHOR ára. Ha'e va'e ma nanhomboaxyvei aguã ára, poxya rexa ukaarã, vvy omomba ha'e ojejavypa va'ekue omokanhymba aguã vvy gui.

10 Jaxy-tata ijaty va'e yva re ikuai va'e naendyvei 'rã. Kuaray oë ouvvy vyve pytũmba 'rã, jaxy voi naexakãvei 'rã.*

11 Xee ambopaga 'rã vvy re ikuai va'e heko vaiague re, ha'e opa marã rei ikuai va'e ojejavyague re. Amomba 'rã ojejou porã rei va'e kuery onhemboyvatea, ha'e amo'vvyi'imba 'rã ojerovia rei va'e.

12 Ajapo 'rã avakue ouro porãgueve gui ndaetaive aguã rami, ouro ete Ofir regua gui.

13 Ajapo 'rã yva oryryipa aguã rami, ha'e vvy voi oryryi ete vy guenda gui ojepe'ã aguã rami, SENHOR ixondaro reta va'e poxya gui, nhombopagapa ete aguã ára ovaë rã.

14 Ha'e kuery peteĩ-teĩ onha 'rã oje'oivy guaxu ijukaarã gui onha va'e rami, ha'e vexa'i kuery ija e'ÿ va'e rami. Peteĩ-teĩ ojevvy 'rã guetarã kuery rekoa katy, ojava 'rã oje'oivy ovvy katy ae.

15 Ha'e gui ojou pyre-pyre ma oixyvõmbaa 'rã, ojopy pyre ma ojukupaa 'rã kyxe py.

16 Ha'e kuery oexaa py ta'y kuery omou'ũmbaa 'rã. Hoo gui oipe'apaa 'rã, ha'e ta'yxy kuery voi oguero'aa 'rã.

17 “Mba'eta Babilônia pygua kuery rovai xee ambou 'rã Média pygua kuery. Ha'e va'e kuery ma prata re nda'evei rei va'e'ÿ, neĩ ouro re voi ndoikuaa potai va'e.

18 Ha'e kuery guapa py ojukapa 'rã kunumigue. Neĩ kyrĩgue'i itui ramo'i va'e voi nomboaxyi 'rã, kyrĩ'i va'e oexa vy ndojuka e'ÿi 'rã.

19 Babilônia ma vvy regua ojou porãve ha'e caldeu kuery oguero'ave va'ekue ri Nhanderuete omomba rã opyta 'rã Sodoma ha'e Gomorra rami.

20 Ha'e py ma avave ndopytaavei ma 'rã, noiavei 'rã ha'e py. Neĩ árave voi ha'e py ndoupivei 'rã ngoorã, ha'e vexa'i re opena va'e ndogueraavei 'rã guymba kuery ha'e py omongaru aguã.

21 Ha'e rami 'rãgue py vixo ka'aguy regua rive 'rã ikuai ha'e py, ha'e oogve ikuai va'e rupi urukure'a anho 'rã ikuai. Guyra nhandu rive avi 'rã hekoa ha'e py. Ha'e kavara ka'aguy regua opo-opo 'rã okuapy ha'e rupi.

22 Oo tuvixakueve rendakue rupi ma aguara'i ha'e jagua-tuvy nhe'ë tema onhe'ë 'rã. Ha'e nunga oiko aguã ovaë ma ouvvy, oa'angaague ára ndarei 'rã.”

14

Babilônia tetã opa rã oguero'vy'a okuapy aguã re ijayvua

1 Mba'eta teĩgue ju SENHOR omboaxy 'rã Jacó kuery, oiporavo nho 'rã Israel kuery. Ha'e rami vy ogueru ju 'rã ijyvy re ae. Ha'e kuery reve amboae vvy regua kuery voi ikuai 'rã, onhemoirũ 'rã okuapy Jacó kuery re.

2 Heta regua ma Israel kuery ogueraa vy oguerojevvy 'rã ijyvy re. Ha'e gui SENHOR pegua vvy re ma Israel kuery ju oguereko 'rã vvy regua kuery guembiguairã. Yma rupi hexe hembiguai ha'e ipo'aka va'ekue re ha'e kuery ju 'rã ipo'aka.

3 Mba'eta ovaë 'rã Nhanderuete ou vy pempa'eapo poyiague gui penemombytu'u aguã ára, pejexavai reiaque ha'e ipoyi va'e rupi amboae regua escravo rami pempa'eapogue gui.

* 13:10 Mateus 24.29, Marcos 13.24-25

4 Ha'e va'e ára pevy'a rei 'rã Babilônia pygua huvixave re. Ha'e vy aipopeje 'rã:

“Pexa ke nhanemoingo axyare okanhy ra'ea! Opa ra'e nhandereroko axy reiague!

5 Mba'eta SENHOR omopẽ ma heko vai va'e yvyra, omomba ma nhanemoingo axya po'akaa.

6 Ha'e kuery ma ipoxy vy amboae kuery ogueroko axy va'ekue, jojukaa gui ndopytu'ui va'ekue guive. Opoxya rupi ipo'aka va'ekue yvy regua kuery re, opytu'u e'ỹ re oakykue monha jepi va'ekue.

7 Ha'e gui aỹ ma yvy jave rupi opytu'u, mby'a porã oĩ. Ha'e rami vy pavẽ oporaẽi okuapy ovy'a vy.

8 Yvyra cipreste ha'e yary Líbano re ikuai va'e voi ovy'a rei 'rã ndere. Ha'e vy aipoe'i 'rã okuapy: 'Ndee ndereitya ma rire avave rei ndouavei orerake'oarã', he'i okuapy.

9 “Pe yvy gyy py manogue yvy re ma omyĩmba okuapy revaẽ taa oendu vy. Ha'e rami vy oẽmba 'rã jogueravy nerovaexĩ aguã. Nemovaẽ aguã opu'ãmba 'rã jogueravy yvatekueve ha'e huvixave yvy re ikuai va'ekue 'ãgue. Yvy regua ruvixa ikuai va'ekue opu'ã 'rã okuapy guenda py oĩa gui.

10 Ha'e vy ha'e kuery ha'e javi ijayvu vy aipoe'i 'rã ndevy: 'Ndee voi nanembaraetevei teve ra'e! Aỹ ndee voi ore rami ae ma repyta!' he'i 'rã okuapy.

11 Yvykua py ndereitya ma rejejou porãveague gui, ha'e ixã reta va'e pu renduxe vaiaque gui. Ha'e gui ndegu'ry nderuparã oĩ va'e ma mberu ra'y anho, ha'e hevo'i anho 'rã neovãarã ikuai.

12 “Jaxy-tata ko'ẽ mbija rami reĩ va'ekue ri re'a ma yvate reĩague gui. Yvy re ju ndereitya, yvy regua kuery re ndepo'aka va'ekue ri.

13 Ndepy'a py ndee aipo're va'ekue: 'Xee ajeupi 'rã yva re peve. Ha'e vy aguapy 'rã apena aguã Nhanderuete pegua jaxy-tata áryve. Xepo'aka 'rã ainy yvyty nhomboaty aty oĩ va'e áry, pe kuaray ijapu'a'ia apy katy.

14 Ajeupi 'rã arai yvateve va'e áry, ha'e vy Nhanderuete yvateve va'e rami ete 'rã aikó', 're va'ekue.

15 Ha'e rami teĩ omanogue ikuai py nemomboa 'rã, yvykua pukuvea py.

16 “Ha'e ramo omanogue nderexa vy onhemondyipa rei reve oma'ẽ ngatu 'rã ndere. Ha'e vy ndere ijayvu vy aipoe'i 'rã okuapy: 'Kova'e ava e'ỹ teve yvy omboryryipa va'ekue, ha'e yvy jave re ikuai va'e oryryi aguã rami ojapo va'ekue?

17 Ha'e e'ỹ ri nda'u yvy jave re ojapo raka'e tekoa ve'ỹ opyta aguã rami, ha'e tetã mbovaipaare? Ha'e gui guembiguairã ogueraa va'ekue voi ndopoi raka'e ngoo katy ojevy aguã', he'i 'rã okuapy.

18 Ha'e gui amboae yvy regua huvixave ikuai va'ekue onhono porãa raka'e omboetea rupi, peteĩ-teĩ huparã va'ekue py ae.

19 Ha'e rã ndee ma nembojegarua vy nenhono porãa aguã ojo'o pyre gui mombyry nemomboa va'ekue yvyra rakã ojaya pyre rami rive. Ha'e gui nde'áry omomboa 'rã kyxe py ojuka pyre retekue, yvykua py ita reve opyrõa rire.

20 Ndee ma amboae kuery rami e'ỹ nanenhono porãai va'ekue, mba'eta yvy remomba ha'e ndevyguá kuery ae rejukapa rire. Tove heko vai va'e ramymino kuery rery re ta'ima'endu'aave eme.

21 Ta'y kuery voi tojukapaa tuu kuery heko vaiaque re, ha'e kuery ju opu'ã vy yvy re ipo'aka e'ỹ aguã, ha'e yvy omonyẽ e'ỹ aguã ha'e kuery retã”, peje 'rã pekuapy.

22 Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:

— Xee apu'ã 'rã ha'e kuery re, Babilônia vvy gui ambogue 'rã hery. Amomba 'rã okuave va'ekue, ta'y kuery ha'e hamymino kuery ha'e javi guive.

²³ Ha'e gui hetã ikuaiaague ajapo 'rã yapo opyta aguã rami, ku'i rive ikuai aguã. Ha'e xee aipei 'rã yty peia nhomokanhymbaa va'e py — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

Assíria pygua kuery rovai ijayvuague

²⁴ SENHOR ixondaro reta va'e oura vvy aipoe'i:

— Xee anhembopy'aa oiko 'rãe. Xee ajapo ukaa rami ae 'rã ojapoa.

²⁵ Ha'e rami vvy amomba 'rã Assíria pygua kuery xevvy re ou va'ekue. Xevyguua vvyty re apyrõ 'rã, Israel kuery re ha'e kuery po'akaague opa aguã, ha'e kuery voyi aipe'a aguã ijaxi'y áry gui.

²⁶ Ha'e rami ae xee anhembopy'a vvy jave re oiko aguã. Kova'e ma xepo vvy regua ha'e javi áry rupi amokuave'ẽ va'e — he'i.

²⁷ Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e ha'e rami aguã rami onhembopy'a ma rire mava'e tu omboaxa rive ta? Opo omokuave'ẽ imoiny rire mava'e tu ojapo 'rã omboapu'a ju aguã rami?

Filístia pygua kuery rovai ijayvuague

²⁸ Ha'e gui huvixave Acáz omanoa ma'etỹ re ma pova'e ayvu aendu omombe'ua rã.

²⁹ — Peẽ filisteu kuery, nda'evei pevy'a aguã penenupãaty vvyra opẽague pendu vvy rive. Mba'eta mboi omano va'ekue gui oiko 'rã amboae nda'eveive va'e, hupi'a gui ma oiko 'rã mboi opo va'e.

³⁰ Ha'e gui iporiaukue'i ra'y jypyguua kuery re ma apena porã 'rã, oipotapa rei'i va'e kuery ma opytu'u porã 'rã okuapy. Ha'e rã pendera'y kuery re ma ajapo 'rã karuai gui omanomba aguã rami, ha'e pekuave va'ekue voi penemombaa 'rã.

³¹ Ndee tetã rokẽ, neraxẽ ke. Ha'e ndee tetã, ejapukai. Peẽ filisteu kuery ha'e javi, peryryipa ke. Mba'eta kuaray ijapu'a'ia katy gui ou 'rã hataxĩ rami, ha'e jipoi hxyx va'e gui ojepe'a va'erã — he'i.

³² Marã rami nda'u pembovai 'rã judeu e'ỹ va'e regua ayvu mombe'ua pe oporandu rã? Aipopeje 'rã: “ SENHOR Sião tetã ojapo rire ha'e py ae 'rã ixupegua kuery ojexavai rei'i va'e ojou onhemi aguã”, peje 'rã.

15

Moabe pygua kuery rovai ijayvuague

¹ Po rami ma Moabe pygua kuery rovai ayvu ou va'ekue.

“Anhetẽ ete peteĩ pytũ pyve omombaa 'rã Ar tetã Moabe vvy re oĩ va'e. Quir tetã voi peteĩ pytũ pyve avi 'rã omombaa.

² Ha'e gui Dibom tetã gui ha'e pygua kuery oẽ 'rã jogueravy ta'angaa pegua templo katy ojae'o aguã. Moabe pygua kuery ojae'o 'rã okuapy Nebo ha'e Medeba vvyty áry. Ha'e kuery ha'e javi 'rã oakã onhopĩ ha'e guendyva ojayapa reve oo.

³ Ao vaikue voxa guigua py onhemonde reve 'rã ikuai tape rupi. Ngoo áry ha'e tetã mbyte rupi haxẽ 'rã okuapy ojae'o vaipa reve.

⁴ Hesbom ha'e Eleale pygua kuery voi ojapukai avi 'rã. Jaza tetã peve 'rã onhendu. Ha'e nunga rupi Moabe pygua xondaro kuery voi ojapukai 'rã okuapy, ipy'a tytypa 'rã”, he'i.

⁵ Xepy'a py xee voi ajapukai Moabe re nda'evei vvy. Mba'eta ha'e kuery ojava 'rã Zoar tetã “Vaka ra'y mboapy ma'etỹ va'e” 'ea va'e peve. Ojae'o

reve oê 'rã jogueravy Luíte yvyty re, ha'e tape Horonaim katy oo va'e rupi ojavukai nhendu 'rã nda'evei ete vy.

⁶ Mba'eta Ninrim re yy oĩ va'e tupa ma. Ipirupa ma nhuũ nymba rembi'urã, ha'e jai rogue nda'ipovei.

⁷ Ha'e gui ha'e kuery mba'emo omõ porã va'ekue, ojou ma vy omboyrupa va'ekue ha'e kuery ae ju 'rã ogueroaxa Salgueiros yakã rovai re.

⁸ Mba'eta ha'e kuery raxêa ma Moabe yvy ha'e javi rupi onhendu. Eglaim peve ete onhendu 'rã ojavukaia, ha'e Beer-Elim peve 'rã ojae'oa onhendu.

⁹ Mba'eta Dimom yvy rupi yakã ikuai va'e ma tynyẽmba tuguy. Ha'e rami teĩ amoĩve ju 'rã Dimom mbopagaarã. Ha'e ramo Moabe gui oo jepe va'ekue ha'e yvy re okuave va'e ha'e javi re ou 'rã reõ.

16

¹ Peraa uka ke vexa'i yvy re ipo'aka va'e peguarã. Sela gui peraa uka tekoa e'ÿa rupi Sião yvyty áry oĩ va'e pe.

² Moabe memby kuery ma guya'i haity gui omomboã rã onhemondyi ovy va'e rami ikuai Arnom yakã rugua rupi. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

³ “Oremongeta ke, peikuaa pota orekuaia re, penhemoĩ oremokuaray'ãarã, kuaray mbyte javegua rami. Oreyvy gui orepe'apaa ramo orenhomĩ ke, oerexa uka eme guive ronhemi va'ekue.

⁴ Tove penembyte ta'ikuai Moabe yvy gui oipe'a pyre, pendea py tonhemi imombaxea kuery gui”, he'i okuapy. Ha'e gui ava ojerovia rei va'e okanhy ma ramo, nhomombaare noĩvei ha'e nhombojexavaĩ va'ety yvy gui oo ju ma ramo

⁵ tenda openaaty py oĩ 'rã peteĩ teko porã rupi opena va'e. Davi ro openaaty py oĩ 'rã oikuaa potaa py ojeroviapy. Ha'e ma opena 'rã teko porã rupi, oikuaa pota voi 'rã joe.

⁶ Nhande kuery ma nhaendu Moabe pygua kuery onhemboyvate rei okuapy. Ha'e kuery ma amboae kuery gui onhemboyvateve ojejou porã rei vy, ipoxy rei guive. Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhemboyvate opa rive 'rã.

⁷ “Ha'e nunga rupi Moabe pygua kuery haxẽmba 'rã peteĩ-teĩ Moabe re ipy'a vai vy. Mby'a vai rupi ipoaê 'rã okuapy, Quir-Haresefe py uva pirukue ikuai jave ho'u va'ekue re ima'endu'a vy.

⁸ Mba'eta Hesbom re mba'ety oĩ va'e ipirupa ma. Ha'e amboae regua huvixa kuery omomba uva rakã iporãve va'e Sibma pygua, Jazer ha'e tekoa e'ÿa peve oo va'ekue, ha'e gui oove vy ye'ẽ rovai re oaxa va'ekue.

⁹ Ha'e nunga rupi xee voi ajae'o 'rã Jazer tetã pygua kuery Sibma re uvaty oĩ va'ekue re ojae'o okuapy rami. Peẽ Hesbom ha'e Eleale pygua, romoaký 'rã xerexay py. Mba'eta pendea py kuaray puku py uva'a oiko va'e ombiri va'e kuery ovy'a okuapy 'rãgue py onhendu nderovaigua kuery opu'ã vy ojavukaia.

¹⁰ Opa ma vy'aa ha'e poraeia uvaty rupi onhendu va'ekue. Uvaty rupi avave rei ndoporaieivei ma, ndovy'a nhenduavei ma. Neĩ uva'a ma voi noubiriavei ombiriaty py. Mba'eta xee ajapo 'rã ombiri va'e kuery ovy'aa nonhenduvei aguã rami.

¹¹ Ha'e nunga rupi xee voi Moabe re nda'evei vy xekuraxõ oryryi ixã reta va'e rami, Quir-Heres re voi xepy'a vai.

¹² Pexa 'rã Moabe pygua kuery yvyty ikuai va'e áry rupi ombojeroviaa py ikane'õmba rive rã, mba'eta ta'angaa oĩaty py oĩke vy onhembo'e rã noenduai”, he'i.

¹³ Ha'e va'e ayvu ma SENHOR yma ma voi Moabe rovai omombe'u uka va'ekue.

14 Ha'e rã aỹ ma ijayvu jevy vy aipoe'i:

– Mboapy ma'etỹa py omba'eapo va'e oipapaa rami Moabe pygua kuery mba'emo oguerovy'a va'ekue ndojou porãavei 'rã, tetã pygua kuery mbovy e'ỹ va'ekue ha'e javi guive. Ha'e gui oo jepe va'ekue ma mboapy'i ete 'rã ikuai, ndaetavei nei na'imbaraetevei 'rã – he'i.

17

Damasco ha'e Efraim pygua kuery rovai ijayvuague

1 Kova'e ma Damasco pygua kuery rovai ayvu ou va'ekue.

“Damasco tetã opyta 'rã tekoa ve'ỹ ha'e ombovaipa pyre rive.

2 Aroer regua tetã ikuai va'e voi oejapaa 'rã. Ha'e py ma vexa'i kuery rive 'rã onheno, imondyiarã ndoikoi rã.

3 Efraim py voi okanhymba 'rã oo ikorapa va'ekue, Damasco pygua huvixa openaa ha'e javi rupi avi. Ha'e gui Assíria pygua kuery okuave va'e ndaetavei 'rã, Israel kuery mba'emo oguerovy'ave va'ekue rami avi”, he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

4 “Ha'e va'e ára ma Jacó kuery mba'emo oguerovy'a va'ekue okanhy 'rã, ikyraa voi okanhymba 'rã.

5 Ha'e kuery oipe'apaa 'rã, trigo mono'õa kuery hi'ygue ojopy vy hi'a omono'õa rami avi, Refaim yakã rugua rupi trigo omono'õague rami.

6 Ha'e rami teĩ amongue henda py ete'i opyta 'rã hembyrekue'i, azeitona omono'õa ma rire rami: mokoĩ, mboapy azeitona opyta 'rã hovapy yvatevea re, irundy, e'ỹ vy peteĩ nhiruã hakã mbyte pyve oĩ va'e vyvra hi'a va'e re opyta va'e rami”, he'i SENHOR Israel kuery ruete.

7 “Ha'e va'e ára ma avakue oma'ẽ ju 'rã Imoingoare re, ima'endu'a 'rã Israel kuery Ruete iky'a e'ỹ va'e re anho.

8 Ha'e kuery noma'ẽvei 'rã altar opo py ae ojapo va'ekue re, ndoexaxevei 'rã okuã py ojapo va'ekue, mba'emo ra'angaa, nei altar mba'emo heakuã porã va'e oapyaty.

9 Ha'e va'e ára ma Israel kuery gui ha'e kuery oejapa 'rã guetã ikorapa va'ekue. Ha'e ramo opyta 'rã peteĩ oguy ka'aguy re e'ỹ vy vyvty áry oeja pyre rami. Oĩ 'rã ombovaipa pyre rive,

10 mba'eta Nhanderuete pendereraa jepea gui penderexaraipa vy napenema'endu'avei Itaova imbaraeete va'e penhemiaty re. Ha'e nunga rupi mba'ety porãve va'erã pejapo vy mba'emo renhoĩ mombyry guigua penhotỹ teĩ,

11 penhotỹa árave yvate aguã, ha'e ko'ẽ ju ipotypa aguã rami pejapo teĩ hi'a opa rive 'rã jexavaia ára py, teko axy okueraa ve'ỹ va'e oiko jave.

12 “Nda'evei etea gui vvy regua kuery hevovo rei 'rã, onhendu 'rã ye'ẽ onhendua rami, vvy regua kuery opoxya rupi onhendu 'rã ye'ẽ revovo rami.

13 Ha'e kuery hevovo rei 'rã yai revovo rami, teĩ ha'e kuery pe Nhanderuete ijayvu ete 'rã, ha'e ramo ojavapa 'rã mombyry. Okanhymba 'rã mba'emo pirekue vvy'ã re oĩ va'e vvytu ogueroveve heravya rami, ha'e vvy rataxĩ vvytu hatã va'e oupi heravy va'e rami.

14 Mba'eta pytũ ovaẽ ramo ha'e kuery oendu 'rã okyjea. Ha'e gui ko'ẽ e'ỹ mbove ndokuavei 'rã. Ha'e rami ae 'rã oiko nhandegui mba'emo oipe'apa ha'e imonda va'e kuery re.”

18

Etiópia pygua kuery rovai ijayvuague

¹ Nda'evei ete 'rã Etiópia vvy pe. Ha'e va'e vvy ma yakã rovai re vixo ipepo nhe'ẽ rei va'e ikuaia.

² Ha'e pygua kuery omondouka 'rã oayvu momb'e'uarã ye'ẽ rovai katy peve, jai rogue guigua kanoã py. Ha'e ramo ha'e kuery pe aipo're: "Peẽ ayvu momb'e'ua kuery, tapeo pojava ke peteĩ regua yvateve ha'e ipire vera rei va'e ikuaia py. Ha'e va'e kuery gui okyje 'rã mombyrygua kuery ha'e'i rupi ikuai va'e. Ha'e kuery ma ipo'akapa ha'e nhomou'ũmba va'e, ijyvyry rupi yakã oxyrya va'e.

³ Ha'e gui peẽ kuery vvy jave re pendekuai va'e, vvy re pendekoa va'e ha'e javi, pexa 'rã vvyty áry bandeira oupia rã, ha'e pendu 'rã mimby guaxu omonhe'ẽa rã.

⁴ Mba'eta SENHOR xevy aipoe'i: 'Xee ma xerenda aña gui ama'ẽ vy akyrirĩ 'rã ainy ranhe kuaray hexakãa rupi haku nonhendu reia rami, ha'e mba'emo omono'õa ára kuaray aku-a rupi arai yxapy revegua oaxa oinya rami', he'i.

⁵ Mba'eta uva omono'õa e'y mbove ipoty ho'a vy hi'a ijaju ma ramo, ha'e gui mae ma imoatyrõa kyxe py ojaya 'rã hakã mombyry-mbyry oo va'e.

⁶ Ha'e rami ae avi ha'e kuery oejapaa 'rã vvyty rupi guyra ha'e mymba vvy regua ho'upa aguã rive. Ha'e kuery retekue re uruvu okaru 'rã okuapy kuaray aku-a pukukue re, ha'e gui yro'ya pukukue re ma mymba vvy regua ju okaru 'rã hetekue re.

⁷ "Ha'e va'e jave py ma SENHOR ixondaro reta va'e pe peteĩ regua yvateve ha'e ipire overa rei va'e ogueraa 'rã mba'emo ome'ẽ va'erã. Ha'e kuery gui ma mombyry ha'e'i rupi ikuai va'e okyjea, ipo'akapa ha'e nhomou'ũmba va'e, ijyvyry rupi yakã oxyrya va'e. Ha'e kuery voi mba'emo ogueraa avi 'rã SENHOR ixondaro reta va'e pe, Sião vvyty re hery oia py ae", he'i.

19

Egito pygua kuery rovai ijyvuague

¹ Kova'e ayvu ma Egito pygua kuery rovai ou va'ekue.

"Ma'ẽ, SENHOR ma arai inhakuã va'e áry rupi oiko vy ou oiny Egito vvy katy. Ha'e ramo henonde Egito re mba'emo ra'angaa ikuai va'e oryryipa 'rã. Egito pygua kuery voi nda'ipy'a guaxuveipa 'rã.

² Ha'e gui xee ajapo 'rã Egito pygua kuery joe-joe opu'ã aguã rami, peteĩ-teĩ opu'ã 'rã okuapy guvyvvy ha'e oirũ re. Peteĩ-teĩ tetã pygua kuery opu'ã 'rã amboae tetã pygua re, ha'e peteĩ-teĩ vvy guigua amboae vvy guigua re 'rã opu'ã.

³ Ha'e ramo Egito pygua kuery nda'ipy'a guaxuvei 'rã onhe'ẽ py, nhomongetaa amboaxa rivepa ramo. Ha'e ramo ha'e kuery oporandu 'rã mba'emo ra'angaa pe, imba'ekuaa va'e, omanogue mboayvua ha'e imba'evyky va'e pe.

⁴ Ha'e gui Egito pygua kuery amboaxa 'rã peteĩ huvixa nhomboaxy e'y va'e po py, huvixave nda'evei ete va'e ha'e kuery re opena poyi va'erã pe", he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

⁵ "Ha'e gui ma yy noĩvei rã Nilo yakã typa 'rã, yakã ikuai va'e typa avi 'rã.

⁶ Yy rape ikuai va'e heakuã vaikue rei 'rã, ha'e Nilo py yakã'i ho'a va'e voi typave ovy 'rã opa peve. Ha'e ramo takua ha'e jai rogue ipirupa 'rã.

⁷ Ha'e gui Nilo yakã yvyry rupi nhuũ ikuai va'e ipirupa 'rã, ha'e py yakã'i ho'a va'e rembe rupi, ha'e ijyvyry rupi mba'emo onhotý mbyre ha'e javi. Vvyty ogueraapa ramo okanhymba 'rã.

⁸ Ha'e nunga rupi pira mbo'aa rupi ikuai va'ekue ipoa'ẽ 'rã okuapy, ipytuẽ atã 'rã. Yy py pinda ha'e pira mbo'aa omombo va'e ikuerai rei rive 'rã okuapy.

9 Ha'e gui ajukue perirĩ'i apoa kuery ojexavai 'rã, mandyju gui ajukue apoa kuery voi.

10 Yvatekueve ikangypa 'rã, hembiguai kuery voi iporiaupa 'rã okuapy.

11 "Anhetẽ ete ae Zoã tetã pygua yvatekueve nai'aranduvei. Faraó mongetaaty kuery hi'arandukueve teĩ ha'eve'ỹ rami rei omongeta 'rã. Mba'eta tu peẽ kuery Faraó pe aipopeje ta: 'Xee ma hi'arandu va'e ra'y, yma ete huvixave oiko va'ekue ramymino aiko', peje ta?

12 Mamo tu ha'vy oĩ nemongetaa kuery hi'arandu va'ekue? Tove ha'vy ndevy ha'e kuery tomombe'u, toikuaa ukapa Egito pygua kuery rovai SENHOR ixondaro reta va'e ojapo taa.

13 Zoã pygua huvixa kuery ma hi'arandu e'ỹ va'e ikuai, Mênfis pygua yvatekueve teĩ ojekorepa okuapy. Mba'eta Egito regua joguerekoa kuery ojapo ojepegua kuery ojavy aguã rami.

14 Mba'eta ha'e kuery py'a re SENHOR omoĩ na'inhakã porãveĩ aguã. Ha'e ramo ha'e kuery ju ojapo Egito pygua kuery ha'eve'ya rami ikuai aguã mba'emo ojapoa ha'e javi py, oka'u va'e ha'e ae ombojevague py rive ho'a va'e rami avi.

15 Ha'e rami vy nda'evei 'rã Egito py mba'eve avave rei ojapoa aguã, inhakã neĩ huguai, pindo neĩ jai rogue voi.*

16 "Ha'e va'e ára ma Egito pygua kuery kunha rami rive 'rã ikangypa. Ngyje gui oryryipa 'rã okuapy SENHOR ixondaro reta va'e gui, ha'e kuery rovai opo oupi reve omongyje ramo.

17 Ha'e gui Egito pygua kuery onhemondyipa 'rã okuapy, Judá vvy gui mba'emo omombe'ua rã oendu vy rive. Ha'e nunga re oikuaa pota vy nda'evei ete 'rã, okyje reia oendu 'rã SENHOR ixondaro reta va'e ha'e kuery rovai ojapo taa oikuaa vy.

18 "Ha'e va'e ára ma oĩ avi 'rã peteĩ nhiruĩ tetã Egito vvy re, Canaã pygua avvu py ijayvu ha'e SENHOR ixondaro reta va'e rery rupi oura va'e kuery ikuai.† Ha'e va'e regua peteĩ ma Tetã Kuaray hery va'erã.

19 "Ha'e va'e ára ma SENHOR peguarã ojapoa 'rã peteĩ altar Egito vvy mbyte py, vvy ja'oa rupi voi ita omopu'ã 'rã imo'amy SENHOR pe.

20 Ha'e va'e nunga oĩ 'rã Egito vvy regua kuery SENHOR ixondaro reta va'e re ima'endu'a aguã. Ha'e ramo SENHOR pe ha'e kuery ojapukai 'rã omoingo axy reia rã, ha'e ramo ombou 'rã heraa jepearã ha'e hepyarã.

21 Ha'e rami py SENHOR ojekuaa uka 'rã Egito pygua kuery pe. Ha'e ramo ha'e va'e ára Egito pygua kuery oikuaa nho vy omboete 'rã okuapy, ixupe ogueru 'rã guive mymba ha'e mba'emo aju ome'ẽ va'erã. Ha'e rami vy SENHOR pe anho 'rã onhemboayvu, ijayvuague ojapo ete 'rã guive.

22 SENHOR ombojexavai 'rã Egito pygua kuery, ha'e gui ombojexavai rire omoingo porã ju 'rã, mba'eta SENHOR pe ha'e kuery ojeko rerova 'rã. Ha'e ramo ha'e kuery ojapukaia re oikuaa pota vy omonguerapa 'rã.

23 "Ha'e va'e ára oĩ 'rã peteĩ tape Egito vvy gui Assíria peve oo va'e. Ha'e va'e rupi ma Assíria pygua kuery ou 'rã Egito py, ha'e Egito pygua kuery ma Assíria katy 'rã oo. SENHOR pe Egito pygua kuery oporaei 'rã okuapy Assíria pygua kuery reve.

24 Ha'e va'e ára ma Israel kuery mboapya 'rã ikuai Egito ha'e Assíria pygua kuery reve. Vvy mbyte nhomoingo porãarã 'rã ikuai.

25 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e ogueroayvu porã vy aipoe'i 'rã ha'e kuery pe: 'Ima'endu'a porãmy ta'ikuai xevygua Egito pygua kuery, Assíria

* **19:15** "Inhakã ha'e pindo" he'ia ma Egito pygua kuery va'e regua yvatekueve re ijayvu vy, ha'e rã "Huguai ha'e jai rogue" he'ia ma vvy'gieve re (9.14-15). † **19:18** Canaã ma judeu kuery ikuai.

pygua kuery xepo py amoingo va'ekue, ha'e Israel kuery xevy guarã aiporavo va'ekue, he'i 'rã."

20

Egito ha'e Etiópia pygua kuery escravo-rã heraapaa aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui Assíria pygua huvixave Sargão ma Asdode tetã katy omondouka guembiguai Tartã, joe opu'ã vy oipe'a aguã.

² Ha'e va'e ma'etÿa re ae SENHOR oayvu omombe'u uka Amoz ra'y Isaías pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Tereo, ndeaxi'y áry gui emboi ajukue puku inhana rei va'e profeta pegua reiporu va'e. Emboi avi ndepy regua – he'i. Ha'e rami ojapo vy omboipa, ha'e ipy rei oikovy.*

³ Ha'e gui SENHOR aipoe'i:

– Guĩ rami xerembiguai Isaías mboapy ma'etÿ re ipire rei ha'e ipy rei oikovyague rami avi oiko 'rã Egito ha'e Etiópia pygua kuery re, mba'eta ikuaa ukaarã Isaías oiko.

⁴ Mba'eta Assíria pygua huvixave ogueraapa 'rã Egito ha'e Etiópia pygua kuery escravo-rã. Kunumigue ha'e tujakue'i voi oje'oi 'rã ipire rei, ipy rei ha'e ho'oa ojekuaa rei reve, Egito pygua kuery oxĩmba aguã rami.

⁵ Ha'e ramo Israel kuery ha'e nunga oexa vy onhemondyipa rei, oxĩmba rei 'rã okuapy Etiópia pygua kuery re ojerovia rire, ha'e Egito pygua kuery pe voi "Ipo'akapave va'e" he'i rire.

⁶ Ha'e va'e ára ha'e va'e yvy re hekoa va'e kuery aipoe'i 'rã okuapy: "Pexa, evoko rami ete va'e ty'y oiko nhande kuery nharõ jakuapy va'ekue re, mba'eta ha'e katy ae jajava Assíria pygua huvixa gui, ha'e kuery nhandereraa jepe aguã tei! Mba'exa 'rã'vy jaa jepe?" he'i 'rã okuapy.

21

Babilônia pygua kuery rovai ijayvuague

¹ Kova'e ayvu ma ye'ẽ vy'ry tekoa e'ÿa oĩ va'e pygua kuery rovai ou va'ekue.* Mba'eta kuaray puku-a katy gui vytyu vaikue ou va'e rami avi peteĩ ou 'rã vai tekoa e'ÿa gui, nhomongyjea kuery ikuaia gui ae.

² Ipoi ete va'e xevy oexa ukaa po rami amombe'u va'erã: "Anhetẽ rupi e'ÿ ikuai va'e anhetẽ rupi e'ÿve 'rã ikuai, ha'e mba'emo mombaa rupi ikuai va'e nhomombave 'rã heravy. Elão pygua kuery, pepu'ã ke ha'e kuery re. Média pygua kuery, pejoko ke. Mba'eta xee amombytu'upa ma ha'e kuery ipoaëa", he'i.

³ Ha'e nunga aendu vy xerye rupi haxy va'e anho aendu, xere tekoaxy ipo'aka ma imemby raxy va'e rami. Haxy rã ajepoka-poka vy naendu kuaavei rei, xekangya gui ndaexa kuaavei ma guive.

⁴ Teko vai gui anhemondy'i vy xepy'a tytypa. Pytũ xee arõ teĩ xemongyjarã rive ju oĩ.

⁵ Ha'e kuery omõĩ ma mesa, pyrõa rupi popẽ mbyre guive omõĩ, okaru ha'e oy'u okuapy aguã. Yvatekueve, pepu'ã ke, pereko katu hu'y jooka.

⁶ Mba'eta po rami SENHOR ijayvu xevy: "Tereo, emoĩ peteĩ oikuaa pota va'erã, ha'e tomombe'u ou va'e-va'e oexa vy.

* **20:2** Isaías pe ijayvu escravo rami onhemonde aguã kaxõ py rive, ha'e kuery oikuaa aguã Egito ha'e Etiópia pygua kuery voi escravo ikuai 'rãa. * **21:1** Apy ma Babilônia tetã rovai ijayvu.

7 Ha'e gui kavaju árygua mokõ-mokoĩ ou ramo, e'ỹ vy mburika, camelo árygua kuery ou ramo oexa vy ke tojapyxaka porã", he'i.

8 Ha'e ramo oikuaa pota va'e ojapukai 'rã guary rami: " SENHOR, torre oikuaa potaaty áry ára pukukue re ma apu'ã ha'amy, pytũ mbukukue re guive ha'ã anhangarekoa rupi.

9 Pee ma avakue ou reta, kavaju árygua kuery mokõ-mokoĩ jogueru jekuaa", he'i. Ha'e gui teĩgue ju ojapukai vy aipoe'i: "Oitya ma, oitypaa ma Babilônia tetã! Ha'e rami vy ha'e kuery ruete ra'angaa ha'ypa oupy vyvy rupi", he'i.

10 Ma'ẽ, xeretarã kuery! Ojyky ha'e oinupã mbyre penemoingoa, mba'emo moa'iyaty rupi oĩ va'e rami rive! Ha'e ramigua SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery ruete gui aendu va'ekue ae amombe'u pëvy.

Dumá pygua kuery rovai ijayvuague

11 Kova'e ma Dumá pygua kuery rovai ayvu ou va'ekue. Seir vyvy gui ojapukaia xevy: "Nhoarõa, mbovy hora ma tu nhaĩ pytũ py? Nhoarõa, mbovy hora ma tu?"

12 Ha'e ramo nhoarõa ombovai 'rã: "Ovaẽ ma ouvy ko'ẽ, ha'e gui pytũ ju 'rã ou. Reporanduvexe vy ke eporandu. Any vy ejevý, ha'e gui eju ju", he'i 'rã.

Arábia pygua kuery rovai ijayvuague

13 Kova'e ayvu ma Arábia pygua kuery rovai ou va'ekue.

"Peẽ Dedã pygua kuery peguataa rupi Arábia ka'aguy re peaxa 'rã pekuapy pytũ.†

14 Peraa ke yy oy'uxe va'e kuery pe. Ha'e peẽ Tema vyvy re pendekoa va'e, peraa ke mbojape ojava oje'oivy va'e pe.

15 Mba'eta ha'e kuery ma ojukupaa ta rã ojava, kyxe oekyia ha'e guyrapa omoatãa va'e gui ojava va'e, ha'e opoxya rupi ha'e kuery re opu'ã va'e gui."

16 Mba'eta xevy pe SENHOR aipoe'ia gue rami: "Peteĩ ma'et'ya'i pyve omba'eapo va'e oipapaa rami okanhymba 'rã Quedar vyvy re mba'emo porã oĩ va'ekue.

17 Hapa va'e kuery, opave ovy 'rã, Quedar pygua ipy'a guaxukueve voi mbovy'i ete 'rã ikuai", ha'e rami ae SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu rire.

22

Jerusalém pygua kuery rovai ijayvuague

1 Kova'e ayvu ma vvyugua mba'emo oexa ukaaty peguarã ou va'ekue. Mba'e tu oĩ ndea pygua kuery ha'e javi ngoo áry ojeupi okuapy aguã?

2 Ndee tetã renhendu porã riae va'ety, tetã oguerovy'a ha'e ovy'a rei va'e anho ikuaiaty reiko va'ekue ri! Ndea py manogue ikuai va'erã ma kyxe py ojuka pyre'ỹ, neĩ joe opu'ãa py e'ỹ ojukaa va'ekue.

3 Ndea pygua yvatekueve ojavapa vyvoi teĩ ombo'apaa guyrapa e'ỹ re. Ndea pygua ovaexãa ma guive rã ombo'apaa, mombyry ma oo teĩ.

4 Ha'e nunga rupi aipoa'e: "Xere e'ỹ ke pema'ẽ, nda'evei etea rupi ajae'ove aguã. Nda'evei xembovy'a ju pekuapy aguã, xeretarã rajy kuery omombaa rire", ha'e.

5 Mba'eta kova'e ára ma hevovo, joguero'apa rei ha'e ndoikuaai reipa aguã ára SENHOR ixondaro reta va'e oa'anga va'ekue. Yvyugua mba'emo oexa ukaaty py ha'e nunga oiko 'rã. Ha'e ramo tetã kora oitya rã ojapukaia onhendu 'rã vyvyty áry peve.

† 21:13 Dedã (versículo 13), Tema (versículo 14) ha'e Quedar (versículos 16-17) ma Arábia vyvy regua meme.

6 Mba'eta Elão pygua kuery hu'y ryru reve ou ma okuapy, karóxa ha'e kavaju árygua kuery reve. Quir pygua kuery voi hu'y jokoa moĩ porãaty oipe'a vy ojopypa heruvy.

7 Ha'e rami py peneretã vvyry rupi vvyugua iporãve va'e-va'e tynyẽ 'rã oiny karóxa anho, penerokẽ py kavaju árygua kuery voi opytapa ma okuapy.

8 Mba'eta oipe'apaa ma Judá pygua kuery repyará va'ekue. Ha'e va'e ára penema'endu'a 'rã penembiporu oo vvyra gui ojapo pyre py pemoĩ porã va'ekue re.

9 Ha'e gui Davi rekoague tetã kora pexa pota vy ipa'ũ pejou reta 'rã. Ha'e vy pemboyru 'rã yy omboty pyre gui peru va'e.*

10 Peipapa 'rã Jerusalém tetã py oo ikuai va'e, ha'e va'e regua peity 'rã tetã kora pemoatyro aguã.

11 Ha'e gui mokoĩ kora oĩ va'e mbyte pemboty 'rã ygua ymague gui yy ou va'e. Ha'e rami teĩ napenema'endu'ai 'rã yva pygua re, ha'e nunga ha'e javi ombou aguã re onhembopy'a va'ekue teĩ.

12 SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu ha'e va'e ára pejae'o aguã re, ha'e pendepy'a vai vy peneakã penhopĩmba, ha'e ajukue vaikue py penhemonde aguã re.

13 Ha'e rami teĩ peẽ kuery pevy'a rei ha'e penderory rive anho teri pekuapy. Ha'e rami vy pejuka 'rã vaka, pejyryvi kyxĩ 'rã vexa'i. Pe'u 'rã xo'o, ha'e pey'u 'rã vinhõ. Ha'e rami vy aipopeje 'rã: "Jakaru ha'e jay'u, mba'eta ko'ẽ rã nhamanomba 'rã", peje pekuapy.*

14 Ha'e ramo xee aendua py SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu. Ha'e vy aipoe'i: "Anhetẽ ae, guĩ rami ete pendeko vaia namboguei 'rã pemanomba peve", he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

Sebna omo'yvyĩ aguã, ha'e rã Eliaquim ma omboyvateve aguã re ijayvuague

15 Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:

— Epu'ã ke, tereo huvixave ro re opena va'ety Sebna oĩa py. Ha'e rami vy eporandu ixupe:

16 "Mba'e tu apy oĩ? Mava'e tu ndevy upe va'e ojapo uka, apy ndevyguá vvyra rupará rejo'o aguã? Mba'eta apy vvyty áry rejapo ndevyguá vvyra rupará, itaova re ndetui aguã.†

17 Ha'e rami avi SENHOR nemokanhy 'rã peteĩ ava imbaraeete vaipa va'e rami. Ndejopy ratã vy

18 nenhovã 'rã peteĩ nheovãa py. Ha'e vy bola rami nembojere 'rã heravy peteĩ vvy tuvixaa katy. Ha'e py ma remano 'rã. Ha'e py ae avi opa 'rã karóxa'i rejou porãve va'ekue. Ha'e ramo ndekáuxa nderuvixa ro pygua kuery oxĩmba 'rã okuapy.

19 Xee romombo 'rã reĩaty gui mombyry. Roipe'a 'rã mba'emo rejapo aguã rami reikoague gui.

20 "Ha'e va'e ára ma aenoĩ 'rã xerembiguai Eliaquim, Hilquias ra'y.

21 Ha'e va'e ju amonhemonde 'rã ao puku remoĩ va'ekue py, ha'e neku'axãgue py amoku'axã 'rã. Ipo py ju amboaxa 'rã ndepo'akaague. Ha'e ramo oiko 'rã Jerusalém ha'e Judá pygua kuery rurã.

* 22:9 Ha'e kuery omboyru yy hovaigua kuery ou rã guarã, yy oata e'y aguã. * 22:13 1 Corintios 15.32 † 22:16 Ha'e va'e jave py ojejou porã rei va'e ha'e ae rupará ojapo ma voi 'rã iporãvea py, hexe ima'endu'a porãa aguã.

22 Ijaxi'y áry xee amoĩ 'rã Davi ro pe'aa. Ha'e rami rire amongue henda py oipe'a ramo avave rei nombotyavei 'rã. Ha'e gui omboty ri ramo avave avi ndoipe'aai ju 'rã.

23 Amoĩ atã 'rã vvyra rakua peteĩ henda oĩ atã aguã py rami. Ha'e ramo opyta 'rã nguu ro pygua kuery omboetepa aguã rami.

24 Hexe oĩ 'rã tuu ro py ikuai va'e ha'e javi re opena aguã, guetarã kuery, guamymino kuery, ha'e gui tembiporu kyrĩgueve, hy'a'i ha'e hy'a kua ikuai va'e re voi", he'i.

25 Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: "Ha'e va'e ára vvyra rakua oekyia ju 'rã oĩ atãague gui. Oipe'aa ramo ho'a 'rã. Ha'e ramo hexe oupi pyre voi ho'apa avi 'rã", he'i. Po rami ae SENHOR ijayvu, 're 'rã.

23

Tiro pygua kuery rovai ijayvuague

1 Kova'e ayvu ma Tiro pygua kuery rovai ou va'ekue.

"Kanoã guaxu Társis guigua py peguata va'e, pendepy'a vai ke, mba'eta peneretã ombovaipaa 'rã. Oo ikuai va'e noĩvei 'rã, neĩ kanoã onhembojaaty ma voi.* Chipre vvy gui ha'e nunga omombe'ua.

2 Ye'ẽ vvyry rupi penderekoa va'e, pekyrirĩmba ke. Peẽ kuery ma Sidom tetã gui mba'emo pejogua vy perekopa rei, ye'ẽ rupi riae pendekuai vy.

3 Paraguaxu rupi ndevy guarã oguerua va'ekue mba'emo ra'yĩgue yy rape Egito re ikuai va'e ha'e Nilo yakã vvyry omono'õ va'ekue. Tiro tetã, ndea py ma vvy regua kuery mba'emo vendeaty oĩ va'ekue.

4 Peẽ Sidom pygua kuery ye'ẽ vvyry tetã ikorapaa py penderekoa va'e, pexĩmba ke, mba'eta ye'ẽ ijayvu vy aipoe'i: 'Xee naendui kyrĩ va'e raxy, neĩ kyrĩ va'e voi naikuavãi. Xee nambotujai avakue'i, neĩ kunhataĩgue voi nambo'ei', he'i.†

5 Ha'e gui Tiro pygua kuery re oiko va'ekue Egito py omombe'ua ramo ha'e pygua kuery voi oendu 'rã nda'evei etea.

6 Ye'ẽ vvyry rupi pendekoa va'e, tapeo ke Társis katy pejae'o reve.

7 Ha'e rami ete ri ty'y oiko xapy'a peneretã pejou porã rei va'ekue re, yma pejapo va'ekue teĩ, ha'e momyry katy ju peo pendekoa aguã?

8 "Ha'e gui mava'e nda'u Tiro pygua kuery re ha'e rami ete oiko aguã re onhembopy'a va'ekue? Mba'eta ha'e va'e tetã pygua ma heta regua pe ovende va'ekue akã pyxia. Ha'e pygua mba'emo joguaa rupi ikuai va'e ma yvatekueve meme, ha'e mba'emo vendea rupi ikuai va'e vvy jave rupi omboetevepy ikuai va'ekue.

9 SENHOR ixondaro reta va'e ae onhembopy'a ha'e rami, omomba aguã pavẽ gui ojejou porãve va'e, ha'e omo'vvyĩmba aguã vvy jave rupi omboetevepy.

10 Társis pygua memby kuery, peguata ke peovy peguataxea katy rei pendevvy rupi, Nilo yakã oxyrya rami. Ndoikovei 'rã pendejokoarã.

11 Mba'eta ye'ẽ áry rupi SENHOR opo oupi vy omoingo axy tetã ikuai va'e. Ha'e rami vy ijayvu Canaã re voi oo ikorapa va'e ombovaipaa aguã re.

12 Ha'e vy aipoe'i: 'Aỹ ma Sidom pygua memby, nemoingo axya rire neren- duvei ma 'rã rejeyou porã reia. Epu'ã ke, tereo Chipre katy. Ha'e rami teĩ neĩ ha'e py voi nderejoui 'rã repytu'u aguã', he'i.

* 23:1 Tiro tetã ma ye'ẽ vvyry oĩ kanoã guaxu onhembojaaty. Sidom voi ha'e kuery va'e regua retã.

† 23:4 Tiro ha'e Sidom pygua kuery pe "Ye'ẽ ra'y kuery" 'ea va'ekue teĩ ha'e kuery okanhymba rire ye'ẽ "Xera'y kuery ndokuavei" he'i.

13 “Peikuaa pota ke caldeu kuery vyv re oiko va'ekue re. Ha'e pygua kuery ma kue'i peve peteĩ regua neĩ nda'ikuaivei va'ekue, ha'e ijyvy Assíria kuery ombovaipa va'ekue vixo tekoa e'ya rupigua rive ikuai aguã. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ae torre ojapo vyv ombovaipa raka'e Tiro pygua huvixave ro, ha'e vyv omomba ete.

14 Kanoã guaxu Társis guigua pyv peguata va'e, pejae'o ke, mba'eta omombaa ma penhemiaty ikorapa va'ekue.

15 “Ha'e va'e ára rire ma Tiro tetã re hexaraia 'rã setenta ma'etỹ re, huvixave oiko puku-a ára peve. Ha'e gui setenta ma'etỹ opaa pyv ma Tiro re oiko ju 'rã kunha itavy rei va'e regua mboraie pyv oĩ va'e rami, po rami:

16 ‘Kunha itavy rei va'e hexaraipy, ejopy ju ke mba'epu ixã reta va'e, ha'e tereo tetã rupi. Eporaie porã ke, rembopu vyv ke jovaive-ive tema eovy, ndere ima'endu'aa nho aguã’, ‘ea va'e rami.

17 Mba'eta setenta ma'etỹ ojeupity maa pyv ma SENHOR omoingo porã ju 'rã Tiro tetã. Ha'e ramo ha'e kuery gueko vaia rupi ju ojouve 'rã oje'oivy. Ha'e rami vyv jave rupi itavy 'rã huvixave ikuai va'e reve.

18 Ha'e rami teĩ gueko vaia rupi ojou va'ekue SENHOR pe ae 'rã omboaxaa. Hepykue nomoĩ 'rã hyru pyv, neĩ nomoĩ porã 'rã. Ha'e rami 'rãgue pyv hepykue opyta 'rã SENHOR renonde ikuai va'e pe, ha'e kuery ojou reta aguã ho'u va'erã, ha'e iporã va'e pyv anho onhemonde aguã.”

24

1 Ma'ẽ, SENHOR omomba 'rã vyv, ombovaipa ete 'rã. Amboae rami ojapo 'rã hi'ary rupi, ha'e omoaimba 'rã ha'e pyv hekoa va'ekue.

2 Ha'e rami vyv heta va'e kuery re mba'emo oiko va'e ma sacerdote kuery re avi 'rã oiko. Tembigua kuery re oiko va'e ma ipatõ re avi 'rã oiko. Tembigua kunha re oiko va'e ma herekoa re avi 'rã oiko. Mba'emo joguaa re oiko va'e ma mba'emo vendea re avi 'rã oiko. Mba'emo oiporuka va'e re oiko va'e ma iporua re avi 'rã oiko. Nhomboreve va'e re oiko va'e ma oreve va'e re avi 'rã oiko.

3 Mba'eta vyv ha'e javi rupi omombaa 'rã, hexe ikuai va'ekue oipe'apaa 'rã guive, SENHOR ae ha'e rami aguã re ijayvu rire.

4 Ha'e gui vyv jave rupi ipirupa vyv overepa 'rã. Na'iporãve ha'e ipirupa 'rã, vyv regua yvatekueve voi nda'eveive ovy 'rã.

5 Anhetẽ ae vyv icy'apa va'e itui hekoa va'e kuery káuxa, lei ha'e hekorã ome'ẽ mbyre rovai ikuai ramo, ha'e ombovaipa rive rire Nhanderuete guexeve guarã imarã e'ỹ va'e ojapo va'ekue.

6 Ha'e nunga rupi ayvu vai omokanhy heravy vyv, hexe ikuai va'e voi icy'a va'e meme ikuai. Ha'e nunga rupi vyv regua kuery oapypaa 'rã, mbovy'i ete 'rã okuave.

7 Vinho opa ovy, uva'y ikuai va'e voi ipirupa ma. Ha'e ramo opy'a pyv ovy'a va'ekue ipoaẽmba.

8 Opytu'upa pandeiro pu rupi ovy'a va'ekue, opa ovy'a nhendu ha'e ixã reta va'e pu rupi ovy'a va'ekue.

9 Ndoporaieavei 'rã vinho oy'u reve. Iro va'e oy'u va'e kuery pe ma iro raxa 'rã.

10 Ha'e rire tetã oeja rive pyre ma ombovaipaa ete. Oo ombotypaa ramo avave rei nda'eveive ma oike aguã.

11 Ha'e kuery ojapukai okuapyv tape rupi vinho re ojerure vyv. Vy'a oĩ aguã va'ekue pyv pytũ vaikue rive oĩ, ovy'a va'ekue oipe'apaa ma rire vyv gui.

12 Tetã rupi ma omomba pyre anho oĩ, tetã rokẽ voi ombovaipaa ma.

¹³ Mba'eta ko vvy regua kuery ma mbovy'i ete okuave 'rã vvy re, azeitona'y gui hi'a oipo'opaague rami, ha'e uva ono'õa ma rire nomono'õmbai'i va'ekue oeka jevya rami.

Heko porã va'e kuery ovy'a aguã re ijavyuague

¹⁴ Ha'e gui okuave va'e kuery ma oporaei nhendu 'rã ovy'a vy. Ye'ẽ guive SENHOR rexakã oguerovy'a 'rã okuapy.*

¹⁵ Ha'e nunga rupi peẽ kuaray oua katy pendekuai va'e peroporaei ke SENHOR, ye'ẽ vvyry penderekoa va'e voi peporaei SENHOR Israel kuery ruete rery rupi.

¹⁶ Ha'e ramo vvy apy gui nhaendu “Toguerovy'aa Heko porã ete va'e pe” oporaeia rã.

Heko vai va'e kuery okanhymba aguã re ijavyuague

Ha'e rami teĩ xee aipoa'e: “Xee ma ndavy'aia anho aendu, nda'evei ete xeivy. Mba'eta anhetẽ rupi e'ỹ ikuai va'e ma nhombotavya rupi ae 'rã ikuai”, ha'e.

¹⁷ Ha'e nunga rupi vvy re penderekoa va'e, pendere ou 'rã ngyje, vvykua ha'e nhuã.

¹⁸ Mba'eta ngyjea gui ojava va'e ho'a 'rã vvykua py, ha'e vvykua gui oẽ ramo nhuã ju 'rã ojura. Mba'eta yy yvate rupi ojoko pyre onhoẽmba 'rã, ha'e vvy yta ikuai va'e omyĩmba 'rã.

¹⁹ Ha'e vy vvy opẽmba rei 'rã oiny, ha'ypa ha'e oryryi atã ete 'rã.

²⁰ Vvy ho'apa rei 'rã ovy oka'u va'e rami, ovava 'rã kya okeaty rami. Vvy re hekoa va'e kuery reko vaia ma ipoyi ete ma oiny vvy re. Ha'e nunga rupi ho'a vy nopy'avei ma 'rã.

²¹ Ha'e va'e ára SENHOR yva re ranhe ombopaga 'rã yva re ikuai va'e, ha'e gui vvy re ju ombopaga 'rã huvixave kuery vvy regua.

²² Ha'e kuery omono'õmba 'rã monde py ho'a va'ekue rami. Ha'e vy ombotypa 'rã nhuã py. Mbovy ára re rei ve'ỹ ma rire teĩ ombopagapa 'rã.

²³ Jaxy oxĩmba vy naendyvei 'rã, kuaray voi okanh'y 'rã SENHOR ixondaro reta va'e ou ramo Sião vvyty áry opena aguã Jerusalém tetã py. Ha'e rami vy ojepegua ruvixa kuery oexaa py oexa uka 'rã guexakãa.

25

SENHOR nhomboaxya ogueroporaeiague

¹ SENHOR, ndee ma Xeruete. Xee romboete ha'e aroporaei 'rã nderery, nerembiapokue iporã ete ramo. Yma rupi ndeayvuague anhetẽ ete ha'e ojeroviapy va'e meme rupi reiko.

² Mba'eta tetã ikuai va'e rembovaipa rire itaty rive opyta, tetã imbaraeite va'e teĩ tekoague rejapo. Vvy mboae regua tetã voi tetã ve'ỹ meme opyta, nomoatyrõavei ma 'rã.

³ Ha'e nunga rupi vvy regua imbaraetekueve nembote 'rã okuapy, ha'e tetã pygua nhomoingo axy reia rupi ikuai va'ekue okyjepa 'rã ndegui.

⁴ Mba'eta renhemoĩ iporiaukue'i onhemi aguã, oipotapa rei'i va'e onhemi atyrã reiko ikuai axy rã, vvyty atã gui renhomi aguã, ha'e kuaray aku gui kuaray'ã rami. Mba'eta joguereko axy va'e poxya ma tetã kora re vvyty atã oipejua rami ou,

⁵ ipiru reia rupi kuaray ojope raxya rami avi. Ha'e rã ndee ma remomba 'rã vvy mboae regua poxya. Mba'eta arai huũ va'e kuaray aku ojokoa rami avi ndee remokyriri 'rã joguereko axy va'e kuery ovy'a reia rupi oporaeia.

* **24:14** Apy ma ijavyu heko porã va'e kuery oo jepe vvy ovy'aa re.

⁶ Ha'e gui kova'e vvyty re SENHOR ixondaro reta va'e ojapo 'rã peteĩ ngaru guaxu vvy regua kuery ha'e javive pe, ngaru vinho ymague oĩa, ha'e hy'a xo'o kyra ha'e vinho xiĩ porã va'e ikuaia.

⁷ Kova'e vvyty re ombovaipa 'rã ajukue heta va'e kuery ojao'iaque, ha'e vvy regua kuery ha'e javi rexa mbotyarã omoĩa va'ekue.*

⁸ Ha'e rami vy omomba 'rã manoa po'akaa raka'e rã peve. SENHOR Nhanderuetexay omombirupa 'rã pavê rova gui, ha'e ojapo 'rã ixupegua kuery oxĩague noenduvei agũa rami vvy jave rupi, SENHOR ae ha'e rami ijayvu rire.*

⁹ Ha'e va'e ára aipo'ea 'rã: “Upe ma Nhanderuetexay nharõ jakuapy va'ekue. Ha'e ae ma nhanderepy 'rã. Upe va'e ma SENHOR nharõ jakuapy va'ekue. Ha'e nhandereraa jepe ramo jaropora'e ha'e jarovy'a 'rã”, 'ea 'rã.

¹⁰ Mba'eta kova'e vvyty re SENHOR omoĩ 'rã opo. Ha'e rã Moabe vvy re ma opyrõmba 'rã, mba'emo pire mba'emo repoxi re nhapyrõmbaa rami.

¹¹ Ha'e nunga mbyte gui ma ha'e kuery okuave'ẽ 'rã, o'yta va'e o'ytaa rupi okuave'ẽ-ve'ẽa rami. Ha'e rami teĩ SENHOR omomba 'rã onhemboyvate reia, okuave'ẽ teĩ.

¹² Oitypa 'rã tetã kora yvate ha'e imbarate va'ekue. Ombovaipa 'rã, oitypa 'rã vvy rupi vvy ku'i opyta peve.

26

SENHOR opena ramo ojerovia etea rupi opora'iaque

¹ Ha'e va'e ára ma Judá vvy rupi opora'ia 'rã po rami:

“Nhaneretã ma imbarate ete. Ikora ha'e torre nhandemi agũa ma Nhanderuetexay ae omoĩ nhandereraa jepearã.

² Peipe'a ke okẽ vvy regua kuery heko porã ha'e ojeroviaa rupi ikuai va'e oike agũa.

³ Ndee SENHOR, rembopy'a porã ria'e 'rã ndere ojerovia agũa omoĩ atã va'e.

⁴ Pejerovia ria'e ke SENHOR re, mba'eta Nhanderuetexay ma itaova imarã e'ỹ va'e oiko.

⁵ Ha'e oitypa 'rã vvy'ã áry tetã oĩ va'e pygua kuery. Oity vy omo'vvy'i 'rã vvy re, vvy ku'i opyta peve.

⁶ Ha'e ramo opyrõa 'rã opy py. Oiko axy rei'i va'e ha'e iporiaukue'i ae 'rã opyrõmba.

⁷ “Heko porã va'e oguataa ma ijoja porã rei va'e meme. Ndee ndereko porã va'e ae rembojoja porã 'rã heko porã va'e oiko agũa.

⁸ SENHOR, roarõ rokuapy reipotaa oiko agũa. Orep'y'a re oĩ nderery re orema'endu'a ria'e agũa.

⁹ Xenhe'ẽ py pyávy xepytuẽ atã ndere. Xenhe'ẽ ha'e xepy'a py roeka ria'e aikovy. Mba'eta vvy re reipotaa oiko ramo mae ma vvy regua kuery oikuaa 'rã teko porã rupi ikuai agũa.

¹⁰ Mba'eta heko vai va'e remboaxya rexa uka teĩ ha'e kuery ndoikuaai 'rãe teko porã rupi ikuai agũa. Ha'e kuery ma heko porã va'e ikuaia rupi teĩ gueko vaia rupi tema ikuai, ndoikuaa potai 'rã SENHOR yvate re.

¹¹ SENHOR, ndepo reupi reiny teĩ ha'e kuery ndoexai. Ha'e rami teĩ ndevygua kuery repy ramo ha'e kuery oexa vy oxĩmba 'rã. Ndepoxya rupi emokanhymba nderovaigua kuery.

¹² Ha'e rã orevy pe ma SENHOR, eme'ẽ ke mby'a porã, mba'eta mba'emo rojapo va'e ha'e javi ma ndee ae rejapo orevy.

* 25:7 Apy ma ijayvu manoa po'akaa SENHOR ombovaipa agũa re (1 Coríntios 15.54-58). * 25:8 1 Coríntios 15.54, Apocalipse 7.17, 21.4

¹³ SENHOR Oreruete, huvixa kuery mboae orere ipo'aka va'ekue, teĩ nderery anho 'rã ore rogueroporaei.

¹⁴ Ha'e kuery omanomba ma, ndoikove jevyi 'rã guive, hi'ãgue rive nonhemboetevei 'rã. Ha'e rami aguã ae rembopaga vy remomba ete. Rejapo ha'e kuery re na'ima'endu'aavei aguã rami.

¹⁵ Ha'e rã ndevygua kuery ma remboetave 'rã. SENHOR, ndevygua kuery remboetave ramo nemboetepa. Ijvyvy voi rembotuvixave heravy.

¹⁶ Ha'e kuery ojexavai vy ndereka 'rã. SENHOR, ha'e kuery remo'arandu ramo onhembo'ea re 'rã ikuai.

¹⁷ Kunha hye guaxu'i va'e oikuavã'i aguã ovaẽ rai'i ma ramo ojepoka-poka ha'e haxy rã haxẽ 'rã, ha'e rami ae avi ore voi orekuai va'ekue nerenonde, SENHOR.

¹⁸ Mba'eta ore voi roguereko'i ma, rojepoka-poka haxy ramo oiko aguã, ha'e rã roguereko'i va'ekue ma yvytu rive. Ha'e rami vy ore ma vvy re ndoroguerui jogueraa jepearã, ndorojapo kuaai vvy re oikoave aguã rami.

¹⁹ Ha'e rami teĩ penderegua omano va'ekue oikove ju 'rã, onhemboetepa ju 'rã, xeretekue voi. Vvy ku'i guýry pendekuai va'e, pemyi ke, ha'e pevy'a. Oreruete, ndeguigua ae nhomoingovearã rembou, ko'ẽ rai'i jave yxapy remboua rami avi. Ha'e ramo vvy gui oikove ju 'rã omano va'ekue."

²⁰ Ha'e nunga rupi xeretarã kuery, tapeo ranhe, peike opy ja'o'i py, ha'e pemboty okẽ peike rire. Penhemi ranhe xapy'a'i, ipoxya oaxa peve.

²¹ Mba'eta SENHOR oẽ 'rã ouvy oiaty gui, vvy regua kuery ombopaga aguã heko vaiague re. Ha'e gui vvy re ojekuaapa 'rã tuguy omoẽ mbyre, ndojao'ivei ma 'rã omano va'ekue.

27

Nhanderuete ojeupegua kuery oayvu vy ogueraa jepe aguã re ijavyuague

¹ Ha'e va'e ára SENHOR ombopaga 'rã teju-jagua mboi inhakuã va'e, teju-jagua mboi ikarẽ-karẽ va'e. Okyxe hatã va'e, tuvixa ha'e imbaraete va'e py 'rã ojuka. Ojuka avi 'rã vixo tuvixa va'e ye'ẽ rupigua.

² Ha'e va'e ára SENHOR aipoe'i 'rã: "Peroporaiei uva he'ẽ va'e 'y.

³ Xee SENHOR ma ha'e va'e re apena riaa omoakỹ vy, avave rei ojapo vaia e'ỹ aguã apena aikovy, ara py ha'e pyávy.

⁴ Xere ma noĩ ha'e nunga pe xepoxya. Ha'e gui juu e'ỹ vy juu rakuandy xerenonde hi'aĩ va'e rire ma apu'ã 'rãgue hovaĩ, apypa vyvoi 'rãgue.

⁵ Ha'e rami e'ỹ vy tove ha'e kuery tojepy uka xevy xepo'akapa va'e ramo. Xereve peteĩ rami ta'ikuai. Tá, tojapo xereve peteĩ rami orekuai aguã", he'i 'rã.

⁶ Ha'e gui raka'eve rã Jacó kuery hapo porã 'rã, Israel kuery hoky vy ipoty 'rã. Ha'e rami vy vvy jave re tynyẽ 'rã hi'a.

⁷ Xapy'a rei nda'u SENHOR ju omoingo axy ri Israel kuery imoingo axyare omoingo axyague rami? Xapy'a rei nda'u ha'e kuery va'e regua ojuka ri ijukaare ojukaague rami?

⁸ Any teve! Ha'e rami 'rãgue py escravo-rã ogueraa ukaa py rive omoingo axy. Oipeju ratã reve omondouka vvytu kuaray oua katy guigua oipejua rami.

⁹ Ha'e gui po rami ojao'i 'rã Jacó kuery heko vaiague, po rami oikuaa uka 'rã ojevavyague omboguepa maague: Mba'eta ita ha'e kuery altar re oi va'e ha'e javi SENHOR omboaypa 'rã ita cal ha'ykue-ykue'i rami. Ha'e ramo nomopu'avei ma 'rã ta'angaraã vvyra gui ojapo va'ekue, neĩ altar heakuã porã va'e oapy atyrã voi.*

* 27:9 Romanos 11.27

¹⁰ Mba'eta tetã ikorapa va'ekue ma ha'e ae'i opyta, omboyke ha'e oejapa pyre, tekoa e'ÿa rami. Ha'e py ma vaka ra'y kuery rive 'rã okaru, onhenho ha'e ho'upa hoky.

¹¹ Ha'e py hakã ikuai va'e ipirupa ramo omopẽmbaa 'rã. Ha'e ramo kunhague ou vy omoi 'rã tata py. Ha'e rami oiko 'rã kova'e kuery o'arandua rupi e'ÿ ikuai rire. Ha'e nunga rupi ijapoare noenduvei 'rã omboaxya, imoingoare ndoperdoavei 'rã.

¹² Ha'e va'e ára SENHOR oipo'o 'rã mba'emo ra'yĩ Eufrates yakã guive Egito katy'i yakã'i oĩ va'e yvýry peve. Ha'e rami vy peẽ Israel kuery pendeporavo 'rã petei-teĩ.

¹³ Ha'e va'e ára ma omonhe'ëa 'rã petei mimby guaxu. Ha'e ramo Assíria vvy rupi okanhygue rami ikuai va'e, ha'e Egito vvy katy omondoukapa pyre voi ojevypa ju 'rã. Ha'e vy omboete 'rã okuapy SENHOR Jerusalém py, vvyty iky'a e'ÿ va'e áry.

28

Efraim kuery ombopaga aguã re ijayvuague

¹ Nda'evei ete 'rã Efraim kuery retã oka'u va'e kuery ikuai "Coroa" 'ea va'e pe. Ha'e nunga ma yvoty iporã va'ekue teĩ ipirupa 'rã, vvy'ã re oĩ vvyugua vinho gui oka'u rei va'e ikuai áry.*

² Mba'eta SENHOR oiporavo petei ava ipy'a guaxuve ha'e ipo'akapa va'e. Ha'e va'e ma amandau ho'a xapy'a va'e rami 'rã ou, vvytu vaikue omomba va'e rami, oky vvytu reve yy omonyẽ vvyoi va'e rami oitypa 'rã vvy py.

³ Ha'e va'e ma opyrõ 'rã Efraim kuery oka'u va'e coroa oguerovy'a va'ekue re.

⁴ Ipoty ipiru va'ekue ma ha'e kuery ojou porã va'e vvy'ã re vvyugua opa mba'e oiko porãa áry oĩ va'e, ha'e va'e ma figo ijajua ára py e'ÿ ijaju va'e rami opyta, mba'eta amongue oexa vai-vai'i vyve oipo'o vy ho'upa vvyoi 'rã.

⁵ Ha'e va'e ára ma SENHOR ixondaro reta va'e ae 'rã oiko ojeupegua okuave va'e kuery coroa oguerovy'a va'e, ipotypa ha'e iporã ete va'e.

⁶ Inhe'ë oĩ 'rã joe opena oiny va'ety mo'aranduarã anhetẽ rupi oikuaa pota kuaa aguã, ha'e ngovaigua kuery tetã rokẽ gui omoanha va'e mombaraeatã.

Jerusalém pygua kuery rovai ijayvuague

⁷ Ha'e rami teĩ kova'e kuery voi ho'a-o'a 'rã okuapy vinho gui, nopy'ã ho'amy kuaavei 'rã iro va'e gui. Sacerdote ha'e profeta kuery voi ho'a-o'a 'rã iro va'e gui, vinho pe 'rã ojeity uka. Neĩ opu'ã ho'amy aguã voi nda'evei 'rã iro va'e gui. Ha'e nunga rupi ha'e kuery ojavy 'rã mba'emo oexa ukaa rã ndoexa kuaa porã'i vy, ha'e onhepyxanga 'rã joe oikuaa potaa py.

⁸ Mba'eta ha'e kuery mesa ha'e javi rupi ombojevaygue anho oĩ, iky'a e'ÿa noĩ.

⁹ Ha'e ramo xevy oporandu rive vy "Mava'e tu rembo'e ta 'arandu re?" he'i okuapy. "Mava'e pe tu reikuaa uka ta rendu va'ekue? Xapy'a rei nda'u nokambuvei va'e ixy kã gui omboia ramo'i pyre pe ri reikuaa uka?"

¹⁰ Mba'eta orembo'eague áryve orembo'e riae 'rã, orembo'e-mbo'eve tema. Reikuaa ukaague áryve reikuaa uka riae 'rã, reikuaa ukaague ramive reikuaa ukave tema. Mbovy'i 'rã apy ndeayvu, ha'e mbovy'i avi 'rã upe py ndeayvu", he'i okuapy xevy.

* **28:1** Efraim kuery retã ma Samaria. Petei vvyugua yvýry oĩ vvy'ã re, ikorapa va'e guive. Ha'e nunga rupi jaexa rã coroa rami ojekuaa, e'ÿ vy vvyoty rami. Ha'e pygua kuery ma oka'u rupi anho ikuai. Ha'e kuery judeu regua ikuai teĩ Nhanderuete nomboetevei okuapy. Ha'e ramo ha'e kuery rovai Nhanderuete ombou Assíria pygua kuery omomba aguã.

11 Ha'e nunga rupi xeretarã kuery pe SENHOR ijayvu 'rã ijayvu kuaa porã e'ÿ va'e rami, ayvu mboae rupi guive.

12 Ha'e kuery pe aipoe'i va'ekue: "Kova'e ma aikuaa uka pepyту'u aguã, ikane'õ va'e pe ame'ẽ 'rã opytu'u aguã. Kova'e ae ma pepyту'u aguã ame'ẽ va'e", he'i rire teĩ ha'e kuery noendu potai.*

13 Ha'e rami rire ha'e kuery pe SENHOR ayvu ou 'rã po rami: "Penembo'eague áryve 'rã penembo'e, penembo'ea ramive penembo'eve tema. Oikuaa ukaague áryve oikuaa uka 'rã, oikuaa ukaague oikuaa ukave tema 'rã. Mbovy'i 'rã apy ijayvu, ha'e mbovy'i avi 'rã upe py ijayvu", he'i 'rã. Ha'e rami vy ha'e kuery oje'õia rupi ho'apa aguã guakykue katy, opẽmba ha'e ojejurapa vy onhemoi vai aguã.

14 Ha'e gui peẽ avakue penhombojaru reia rupi Jerusalém pygua kuery re pendepo'aka va'e, pendu ke SENHOR ayvu.

15 Mba'eta aipopeje: "Ore ma manoa ha'e vyvra rupa reve rojapo orepe'a e'ÿ aguã. Ha'e rami rire yy oxyry atã va'e rami orenupãarã ou teĩ ndorerupity'i 'rã, mba'eta ronhemi aguã ma roguereko apu, ronhombotavya py ae 'rã ronhemi", peje.

16 Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuede aipoe'i: "Ha'e gui xee ma peteĩ ita amoĩ Sião py, ita oiporavo pyre, ovare ete va'e, iporãvea py amoĩ atã va'e. Ha'e va'e re ojerovia va'e ma ndojapurai 'rã.†

17 Ha'e gui xee amoĩ 'rã ha'evea rami oikuaa pota va'erã metro rami, ha'e teko porã ma prumo rami 'rã aikuaa uka penera'ãarã. Ha'e rã apu penhemiague ma amandau ombovaipa 'rã, yy ogueroxyrypa 'rã penhemiaty'", he'i.

18 Ha'e ramo manoa reve pejugeroayvuague oaxapa rive 'rã, vyvra rupa reve pendeayvuague ndoikovei 'rã. Ha'e gui yy rami penenupãarã ou vy penemou'ũmba 'rã.

19 Ha'e nunga oaxa nhavõ pendereraa 'rã. Ko'ẽ nhavõ oaxa 'rã, pytũ nhavõ guive. Ha'e nunga oendu va'e okyjepa rei 'rã.

20 Mba'eta ha'e nunga tupa ma ijapu'a'i ete ramo nda'evei 'rã hi'áry avave rei onheno aguã. Nheovãa voi ipo'i'i ete ramo avave rei nda'evei 'rã onheovã aguã.

21 Mba'eta SENHOR opu'ã 'rã Perazim vyvty áry rami, opoxya oexa uka 'rã Gibeão vyvugua py rami,‡ ojapo aguã guembiapo ojapo va'ety e'ÿ, ha'e nhaendu va'ety e'ÿ teri.

22 Ha'e nunga rupi aÿ pendeayvu vaikue-ikueve eme, corrente pendepokua ratãve heravy e'ÿ aguã. Mba'eta SENHOR Nhanderuede ixondaro reta va'e gui aendu penemombaarã ou aguã re ijayvu rã. Ha'e nunga ma pendeyvy ha'e javi re oiko 'rãe.

Nhanderuede opa mba'e py hi'arandua re ijayvuague

23 Peipe'a ke pendeapyxa, ha'e pendu xeayvua. Peikuaa pota porã xeayvua pendu kuaa aguã.

24 Xapy'a rei nda'u vyv oikaraĩ va'e ko'ẽ nhavõ 'rã ri ovyv oikaraĩ riae mba'emo ra'yĩ omoaĩ aguã? Ko'ẽ nhavõ 'rã ri ty'y ovyv ojo'o ha'e oikaraĩa rupi ikuai?

25 Ha'e rami 'rãgue py vyv ombojojapa ma rire omoaĩ 'rã endro ha'e cominho ra'yĩgue. Omoaĩ 'rã trigo hi'a aguã rupi, ha'e e'ÿ vy cevada mba'e omoaĩ 'rãgue py, e'ÿ vy amboae nunga ra'yĩgue voi omoaĩ 'rã ijyvry rupi.

* **28:12** 1 Coríntios 14.21 † **28:16** Ha'e va'e ita omombe'u porãve Romanos 9.33-10.11 ha'e 1 Pedro 2.4-8 py, Jesus reko re ijayvu vy. ‡ **28:21** Perazim vyvty áry ha'e Gibeão vyvugua py ma SENHOR opu'ã raka'e ojepegua kuery repy vy (2 Samuel 5.17-25).

26 Mba'eta ha'e kuery Ruete ma ha'e rami aguã rami ae omo'arandu, ha'evea rami meme 'rã ombo'e.

27 Mba'eta endro ma nanhamoa'yĩ 'rã mba'emo moa'yĩguea py, neĩ cominho ra'yĩgue áry voi namboaxai 'rã karóxa ruéra. Ha'e rami 'rãgue py endro ma nhainupã'i 'rã yvyra rovi'i py, cominho ra'yĩ guive.

28 Xapy'a rei nda'u nhamboaypa ete 'rã ri mba'emo ra'yĩ? Any. Oma'etỹ va'e ma riae e'ỹ 'rã ojyky mba'emo ra'yĩ, riae e'ỹ 'rã guive omboaxa karóxa ruéra hi'áry rupi guymba kavaju reve.

29 Ha'e nunga ha'e javi ma SENHOR ixondaro reta va'e gui meme jaikuaa. Ha'e nhanemongeta rã jarovy'a ete, opa mba'e py hi'arandu va'e ramo.

29

Jerusalém tetã ha'e hovaigua kuery re ijayvuague

1 Nda'evei ete 'rã tetã "Nhanderuete peguarã oapyaty" 'epy va'e pe! Ha'e va'e tetã ma Nhanderuete peguarã oapyaty ae, Davi rekoague guive. Toĩ-toĩve ma'etỹa nhavõ, ha'e tojeupity-pityve tema ngarua ma'etỹa pukukue re ha'e py oiko va'e.

2 Ha'e rami teĩ xee amoĩ vai 'rã "Nhanderuete peguarã oapyaty" 'epy va'e. Ha'e ramo ha'e kuery ojae'o ha'e hexay 'rã okuapy. Ha'e gui ma opyta 'rã xevy guarã oapyaty ete rami.

3 Mba'eta pendekuaia jovaive rupi rombojere uka 'rã, rojoko uka 'rã torre py, ha'e penderovai rupi amopu'ã 'rã pendejokoarã.

4 Ha'e gui yvy rupi romombo rire yvy gui ju pendeayvu 'rã. Yvy ku'i gui onhendu vai-vai'i 'rã pendeayvua. Yvy gui oẽ 'rã pendeayvu 'ãgue rami, ayvu mbegue rami 'rã pendeayvua onhendu yvy ku'i gui.

5 Ha'e rã penderovaigua kuery heta ete va'eri yvy ku'i'i rami 'rã amoingo, ojerovia reia rupi ikuai va'e ma mba'emo pire yvytu omboveve heravy va'e rami 'rã okanhymba. Ha'e nunga ma oiko xapy'a 'rã, xapy'a'i pyve.

6 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e gui ou 'rã imbopagaarã yapu reve, yvy ryryi, opororo hatã va'e, yvytu apu'a, yvytu vaikue ha'e tataendy nhomombaarã reve.

7 Pyávy jaexa ra'ua rami yvy regua kuery heta 'rã ou Nhanderuete peguarã oapyaty re opu'ã aguã. Ha'e rami vy pavẽ 'rã opu'ã tetã ha'e torre imbarate va'e re. Ha'e vy omoĩ vai 'rã.

8 Ha'e gui ha'e kuery re oiko 'rã jakaruxe vaipa vy jakaru nhainy taa rami jaexa ra'u rire teĩ javy vy nhanenhembyayia ju nhaendua rami avi, ha'e rami e'ỹ vy nhandey'uvei vy javy u taa rami jaexa ra'u rire teĩ javy vy nhandey'uvei ae tema nhainya rami. Ha'e rami ae avi 'rã yvy regua kuery re oiko, Sião yvyty re opu'ã jave.

Israel kuery onhe'ẽ py oexa e'ỹa ha'e anhetẽ rupi e'ỹ ikuai re ijayvuague

9 Peguejy ke, ha'e pendepukupa tema pejupy. Pejexa mboguepa ke, ára revegua ve'ỹ riae pendekuai. Oka'upa rei va'e rami pendekuai teĩ vinho gui e'ỹ ta'vy. Pe'a-pe'a rei teĩ iro va'e gui e'ỹ.

10 Mba'eta pendere SENHOR ombou nhe'ẽ penembopeyarã. Ha'e rami vy omboty penderexa (ha'e va'e ma profeta kuery), ha'e onhovã peneakã (ha'e va'e ma oexa ukapy oexa va'e kuery).*

11 Ha'e nunga rupi pendevy pe oexa ukapy ha'e javi ma kuaxia para imbojaa py omboty pyre rami rive opyta. Ha'e nunga ma ogueroayvu kuaa va'e pe

* 29:10 Romanos 11.8

ome'ëa vy "Ajerure, eroayvu kova'e", he'i ramo "Nda'evei, mba'eta imbojaa py ombotya rire", he'i 'rã.

¹² Ha'e gui ogueroayvu kuaa e'ÿ va'e pe ju ome'ëa vy "Eroayvu kova'e, ajerure", he'i ramo "Xee tu ndaroayvu kuaai rima", he'i 'rã.

¹³ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i: "Kova'e kuery xere onhemboja teĩ ojuru py, oayvu py rive xemboete, ha'e rã opy'a py ma xegui mombyry ikuai. Xerenonde ojererokyje merami teĩ avakue ojapo ukaa rupi rive ikuai.*

¹⁴ Kova'e kuery mbyte rupi ajapo riae 'rã tembiapo porã, tembiapo porã ete imondyipaara. Ha'e nunga rupi ha'e kuery regua h'arandukueve 'arandua voi opa aguã, ha'e ikuai kuaakue ikuai voi okanhymba aguã", he'i.*

¹⁵ Nda'evei ete 'rã opy'a re oĩ va'e SENHOR gui onhomi va'e pe, ha'e pytũ rupi mba'emo ojapo oikovy va'e pe. Ha'e kuery ma joupe-upe "Mava'e tu nhandereixa? Mava'e tu nhandekuaia oikuaa ta?" he'i teĩ.

¹⁶ Teko vai rupi ete rima pendekuai! Mba'eta nhae'ũ re omba'eapo va'e rovai nhae'ũ onhemboyvate va'e rami pendekuai, ha'e tembiapokue ijapoare pe "Ha'e e'ÿ ae ma xeapo", he'i va'e rami, tembiapokue ijapoare pe "Ha'e tu ndoikuaai rima", he'i va'e rami avi.*

Israel kuery ogueraa jepea aguã re ijayvuague

¹⁷ Ha'e rami teĩ ma are e'ÿ'i re Libano yvy ha'e javi rupi ojeapo 'rã yvyra'a tyrã, ha'e yvyra'a ty ikuai va'e ma ka'aguy regua rami ete 'rã oiko porã.

¹⁸ Ha'e va'e ára ma ijapyxa e'ÿ va'ekue oendu 'rã ayvu kuaxia para re oĩ va'e, ára revegua e'ÿ va'ekue voi oexa 'rã, pytũa gui oo jepe ma rire.

¹⁹ Yvyĩgieve'i va'e ovy'a 'rã SENHOR re, iporiaukue'i ovy'a 'rã Israel kuery Ruete Iky'a e'ÿ va'e re.

²⁰ Ha'e rã joguereko axy va'e ma omombaa 'rã, ijayvu vaikue-ikue va'e nda'ikuaivei 'rã, mba'eta teko vai re anho ipy'a va'e opa 'rã.

²¹ Ha'e kuery ma peteĩ ayvu'i py rive nhomboeko vai 'rã, ha'e ombotavy 'rã huvixa kuery okẽ py oikuaa pota oiny va'e, ha'e gui mba'eve py e'ÿ onhemboapu vy nomboeko porã heko porã va'e.

²² Ha'e nunga rupi SENHOR Abraão reraa jepeare aipoe'i Jacó ramymino kuery pe: "Jacó pe ma ndoikovei ma 'rã oxĩmba aguã rami, ndaova mboae reivei ma 'rã.

²³ Ha'e rami 'rãgue py ha'e kuery, ha'e ta'y kuery hexeve ikuai va'e xepo py mba'emo ajapo ramo oexa vy omboete 'rã okuapy xerery. Tá, Jacó ruete Iky'a e'ÿ va'e pe 'Iky'a e'ÿ va'e' he'i avi 'rã, Israel kuery ruete renonde ikuai 'rã ojererokyjea rupi.

²⁴ Ha'e gui onhe'ẽ py ojavy va'ekue ma oikuaa nho 'rã, ha'e joe ijayvu rei va'ety voi onhembo'e uka 'rã", he'i.

30

Egito pygua kuery pe ha'e kuery ojereraa jepe uka e'ÿ aguã re ijayvuague

¹ SENHOR aipoe'i: "Nda'evei ete 'rã xera'y kuery xenhe'ẽ rendu e'ÿ va'e pe. Ha'e kuery ma xee ajapo uka va'e rupi e'ÿ ikuai. Mba'eta amboae regua pe ojereraa jepe uka 'rã xee aipota ramo e'ÿ, ojejavya áryve ojejavyve rive.

² Mba'eta xeÿy pe oporandu e'ÿ re oje'oi 'rã Egito yvy katy, ha'e Faraó pe rive 'rã ojereraa jepe uka, Egito re kuaray'ã oĩ va'e py onhemi.

* **29:13** Kova'e ayvu rupi Jesus ijayvu heta va'e kuery pe, hexe ndojeroviai ramo (Mateus 15.8-9, Marcos 7.6-7). * **29:14** 1 Coríntios 1.19 * **29:16** Romanos 9.20

³ Ha'e rami teĩ pendereraa jepea Faraó ma penemoxĩmbaarã rive 'rã oiko, ha'e Egito re kuaray'ã py penhemia py ma penemoĩ vaia 'rã.

⁴ Mba'eta Judá pygua huvixa kuery ma Zoã tetã py ikuai, ayvu reraa kuery ma Hanes py ovaẽ.*

⁵ Ha'e ramive ma ha'e kuery ha'e javi oxĩmba 'rã peteĩ regua mba'everã ndovarei va'e gui, mba'eta Egito pygua kuery ma nda'evei 'rã oipytyvõ neĩ omoingo porã aguã, ha'e rã omoxĩmba aguã rive, omboete uka aguã e'ỹ", he'i.

⁶ Ha'e gui kova'e ayvu ma vixo kuery kuaray puku-a katygua re ou va'ekue. "Peteĩ yvy ma jexavai ha'e ngyje oĩa, guary ha'e guary kunha, ha'e gui mboi ha'e mboi opo va'e ikuai. Ha'e va'e yvy rupi mburika'i áry ogueraa 'rã mba'emo ovareve va'e, camelo kupe áry mba'emo porã ogueraa 'rã peteĩ regua noipytyvõ va'erã pe ome'ẽ va'erã.

⁷ Mba'eta Egito pygua kuery oipytyvõa ma mba'everã ndovarei 'rã. Ha'e nunga rupi ha'e kuery pe 'Mba'eve ojapo vy e'ỹ ijayvu rive rei va'e', ha'e.

⁸ "Tereo, embopara vyrape'i re ha'e kuery oexaa py, embopara kuaxia re oĩ riae aguã raka'e rã peve guarã.

⁹ Mba'eta kova'e kuery ma xenhe'ẽ raxave va'e, ta'y kuery ijapu ha'e SENHOR guigua lei noendu potai va'e.

¹⁰ Ha'e kuery aipoe'i 'rã oexa ukapy oexa va'e kuery pe: 'Pexave eme oexa ukapy', he'i 'rã. Ha'e gui profeta kuery pe aipoe'i: 'Pemombe'uve eme orevy anhetẽ va'e. Ha'e rami 'rãgue py roenduxe vai va'e anho ke pemombe'u orembotavya rupi rive.

¹¹ Pejepekuavo ke tape gui, pejepe'a ke roiko aguã gui. Orevy pendeayvuve eme Israel kuery Ruete Iky'a e'ỹ va'e re', he'i 'rã okuapy."

¹² Ha'e nunga rupi Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e aipoe'i: "Pova'e ayvu napendu potai, ha'e rami 'rãgue py joavyky rei va'e re anho pejerovia, teko vai re guive. Ha'e nunga re rive pejeko va'e.

¹³ Ha'e rami ete pendeko vaia pendeivy opyta 'rã tetã kora yvate va'e re ipa'ũ oĩ va'e rami, mba'eta tye rami ojeapo vy ho'a xapy'a 'rã pexa'ã e'ỹ jave.

¹⁴ SENHOR ae ombovo 'rã, nhae'ũ guigua hy'a ombovo vy omboa'ypa katui'ia rami. Ha'e nungakue mbyte py ma ndojouai 'rã ipẽgue neĩ tatapyĩ gui tapyĩ ojopy aguã, neĩ yy renda gui ojaraa aguã voi."

¹⁵ Mba'eta SENHOR Nhanderuete, Israel kuery Ruete Iky'a e'ỹ va'e aipoe'i: "Pejeko rerova ha'e pejerovia vy 'rãe peo jepe. Pejapura rei e'ỹ re pejerovia ete vy 'rãe penembaraete. Ha'e rami teĩ peẽ kuery ma ndapeikuaaxei ha'e rami.

¹⁶ Ha'e rami 'rãgue py aipopeje: 'Any, kavaju áry rojavapa 'rã', peje rire ha'e rami ae 'rã pejava. Ha'e 'Kavaju inhakuã va'e áry roguata 'rã', peje rire penderakyue monhaa kuery inhakuãve 'rã.

¹⁷ Peẽ va'e regua mil onha 'rã pete'i'i gui rive. Peteĩ nhiru'i'i gui rive peẽ kuery ha'e javi penhamba 'rã, mba'emo'y e'ỹ vy bandeira yvy'ã re ha'e ae'i oejapyre rami penderejaa peve", he'i.

Sião pygua kuery ombopy'a guaxua rupi ijayvuague

¹⁸ Po ramigua ae SENHOR oarõ penemboaxy aguã. SENHOR Nhanderuete ma oiko katu ma penderepy aguã, teko porã rupi joguerekoa va'e vy. Ha'e ramo hexe ojerovia va'e ovy'a ete va'erã meme.

* **30:4** Judá kuery re Assíria pygua kuery opu'ã okuapy ramo onhepytyvõ uka okuapy Egito pygua huvixa Faraó pe. Egito regua tetã Zoã ha'e Hanes py ha'e kuery oo raka'e onhepytyvõ uka vy, Nhanderuete re ojerovia 'rãgue py (31.1).

19 Mba'eta ha'e kuery ikuai nho 'rã Sião ha'e Jerusalém tetã py. Ndapejae'ovei 'rã, mba'eta anhetê ae pejapukaia oendu vy penemboaxy 'rã. Ha'e rami pendeayvu rã oendu vy penembovai 'rãe.

20 Ha'e gui SENHOR penembojexavai vy mbojape ha'e yy rive ojou uka teĩ nonhomivei ma 'rã penembo'ea kuery, penderexa py ae pexa 'rã.

21 Ha'e gui peiporu kuaa regua katy pejavy ta vy, e'ÿ vy peiporu kuaa e'ÿa katy mba'e, ha'e rami vy pendeapyxa py pendu 'rã penderakykue katy gui ijayvu vy "Kova'e ae ma tape, kova'e rupi 'rã peiko", he'i va'e.

22 Ha'e ramo prata mba'emo ra'angaa penhovãague pe ma "Ojegarupy" peje 'rã, ouro mba'emo ra'angaa penhovãague pe guive. Ha'e nunga pemombopa 'rã mba'emo ovare e'ÿ va'e rami. Ha'e vy peteĩ-teĩ aipopeje 'rã: "Topa vyvoi apy gui."

23 Ha'e gui mae ma SENHOR ombou 'rã oky vvy mba'emo ra'yĩ pemoãague áry. Ha'e ramo mbojape heta ju 'rã oiko vvy gui, penemombaraetearã. Ha'e va'e ára penerymba vaka kuery voi okaru 'rã nhuũndy tuvixa va'e rupi.

24 Ha'e gui penerymba vaka ha'e mburika vvy oikaraĩ va'e ma ho'u 'rã mba'emo kure juky reve, pá ha'e vvyra rakãmby py hembu'urã pemono'õ va'ekue.

25 Ha'e gui vvyty yvate va'e, vvy'ã tuvixave va'e ha'e javi rupi ikuai 'rã yy oxyry'i va'e, jojukapa etea ára torre oitypaa jave py guive.

26 Ha'e jaxy voi kuaray rami ete 'rã ojope, ha'e kuaray ma sete-kue ojope ratãve 'rã, sete ára pukukue ojope vyvoia rami 'rã hexakã. Ha'e va'e ára py ma SENHOR ojokuapa 'rã ojeuegua kuery ai, omonguera ju 'rã ha'e ae oikyxiague.

Assíria pygua kuery ombopaga aguã re ijayvuague

27 Ha'e gui SENHOR guery oendu uka reve 'rã ou mombyry gui. Ipoxya hendy reve 'rã ou, arai huũ rei va'e mbyte rupi. Ijuru py ma ipoxya anho 'rã oi, ha'e inhapekũ ma tata nhomombarã rami ojekuaa.

28 Ipytuã ma nhomomba 'rã yy oxyry atã va'e nhandejyryvi peve oua rami avĩ, mba'eta omomba 'rã vvy regua kuery yrupẽ py rami. Ha'e gui vvy regua kuery juru re omoĩ 'rã ijuru xãrã ojavy uka aguã.

29 Ha'e rã peẽ kuery mbyte ma onhendu 'rã peteĩ mboraẽ, pyávny ngaru iky'a e'ÿ va'e oikoa py ovy'a va'e kuery onhendua rami. Pendepy'a py pevy'a 'rã pekuapy, mimby omonhe'ẽ reve SENHOR pegua vvyty katy oẽ ovy va'e rami, Israel kuery pegua itaova oĩa katy.

30 Ha'e gui SENHOR oendu uka 'rã oayvu ipo'akapa va'e, oexa uka 'rã opo jojuka va'e opoxya rupi omboguejy vy tataendy nhomombarã mbyte, oky vaipa, vvyty vaikue ha'e amandau reve.

31 Mba'eta SENHOR ayvu gui Assíria pygua kuery onhemondyipa 'rã okuapy, vvyra rovi'i py ombopi ramo.

32 Ha'e gui SENHOR ombopaga vy vvyra rovi py ombopi nhavõ pandeiro ha'e ixã reta va'e ombopua reve 'rã ombopi. Ha'e kuery re opu'ã vy 'rã ipo'aka.

33 Mba'eta yma ete guive ma oguereko katu tata guaxu ha'e kuery ruvixave rapyarã. Oapy aguã ma yvate ha'e ipyve va'e oĩ, tata ha'e yxakã reve. Ha'e gui SENHOR oipejua py omoeny 'rã enxofre rami.

31

"Egito pygua kuery avakue rive ikuai, Nhanderuete e'ÿ", he'iaague

1 Nda'evei ete 'rã Egito vvy katy ojereraa jepe uka vy oje'oi va'e pe, neĩ kavaju re rive ojerovia va'e kuery pe. Ha'e kuery ma karõxa re ojerovia 'rã

heta ramo, kavaju árygua re ojerovia imbarate rã. Ha'e rã Israel kuery Ruete Iky'a e'ÿ va'e re ma na'ima'endu'ai, SENHOR pe ndojapukai.

² Ha'e ma hi'arandu va'e ha'e nhomombaarã mboua, ijayvuague gui ojepe'a e'ÿ va'e. Ha'e ma opu'ã rã joapo vai va'e ha'e teko vai apoa rupi nhomoirũ va'e kuery re.

³ Mba'eta Egito pygua kuery ma avakue rive ikuai, Nhanderuete e'ÿ. Hymba kavaju kuery voi ho'o va'e, nhe'ẽ e'ÿ. Ha'e gui Nhanderuete okuave'ẽ ramo vvy re ho'apa rã nhopytyvõa ha'e onhepytyvõ uka va'e ha'e javi. Ha'e rami vy mokoïve okanhymba vyvoi rã.

⁴ Mba'eta po rami SENHOR ijayvu xevy: "Guary gua'y kuery reve guembia re okororõ oiny rã hovai vexa'i re opena va'e heta ete ou teĩ nonhemondyi rã ha'e kuery ijayvua gui, nonhai rã guive heta ikuai teĩ, ha'e rami ae avi SENHOR ixondaro reta va'e ou rã Sião ojepegua vvyty áry joe opu'ã aguã.

⁵ Guyra'i yvate rupi oveve-vevea rami avi SENHOR ixondaro reta va'e voi oarõ rã Jerusalém. Onhangareko vy ogueraa jepe rã, omboaxy vy oepy rã.

⁶ "Ha'e nunga rupi Israel kuery, pejeko rerova ju opa marã rei pendekuai vy penderexarai va'ekue re.

⁷ Ha'e va'e ára ma peteĩ-teĩ pemombo rã mba'emo ra'angaa pereko va'ekue prata ha'e ouro guigua, pejejavy aguã pendepo py ae pejapo va'ekue.

⁸ Ha'e gui Assíria pygua kuery oiko vai rã avakue kyxe gui e'ÿ. Avakue kyxe py e'ÿ rã omombaa. Onhamba rã kyxe gui ramo ha'e kuery va'e regua kunumigue omomba'eapo nhea'ãa rã imbokuapy.

⁹ Okyje vy rive ha'e kuery oeja rã itaova onhemiaty. Huvixa kuery voi onhemondyipa rei vy onhamba rã oje'oivy bandeira omopu'ãa rã oexa vy", he'i SENHOR Sião py hatapy va'e, Jerusalém py hata rupa va'e.

32

Huvixave teko porã rupi opena va'erã re ijayvuague

¹ Ha'e gui oĩ rã peteĩ huvixave teko porã rupi opena va'e, anhetẽ rupi rã oguereko yvatekueve.

² Ha'e ramo ha'e kuery peteĩ-teĩ oĩ rã vvytu ha'e vvytu vaikue gui onhemia aguã, vvy piru reia rupi yy oxyry va'e rami, ha'e itaova tuvixa va'e 'ã vvy piru reia py oĩ va'e rami.

³ Ha'e jave py ma oma'ẽ oiny va'e ndoexa e'ÿvei ma rã, ojapyxaka oiny va'e voi oendu potapa rã.

⁴ Inhakã porã e'ÿ va'ekue ma opy'a py oikuaa nho rã, ijayvu e'ÿ va'ekue apekũ ma ijayvu kuaa vy ha'eve rei ju rã.

⁵ Ha'e rã hi'arandu e'ÿ va'e pe ma "Hi'arandu va'e" nda'eavei ma rã, jokorepa rei va'e pe "Iporayvu'i va'e" nda'eavei ma rã.

⁶ Mba'eta hi'arandu e'ÿ va'e ma o'arandu e'ÿa rupi ae rã ijayvu, ha'e mba'emo vai re anho rã ipy'a opa marã rei ikuai aguã, SENHOR rovai eteve voi onhemboapu aguã, okaruxe'i va'e pe ojou uka e'ÿ aguã ho'u va'erã, ha'e gui oy'uxe rei va'e pe ojou uka e'ÿ aguã oy'u aguã.

⁷ Jokorepa rei va'e guembiporu oguereko va'e ma nda'evei va'e meme. Mba'eta nhombotavypaa rupi anho rã onhembopy'a, ojexavai va'e ojavyky aguã apu rupi ijayvu vy, iporiaukue'i ha'evea rami ae ikuai teĩ.

⁸ Ha'e rã heko porã va'e ma teko porã rupi oiko aguã re anho rã onhembopy'a, teko porã re ae rã guive oĩ atã.

Jerusalém pygua kunhague pe ijayvuague

⁹ Kunhague mba'eve re peikuaa pota e'ÿ va'e, pepu'ã ke ha'e pendu xeayvu. Tajy kuery pevy'a rive va'e, pejapyxaka porã ke xeayvua re.

¹⁰ Kunhague mba'eve re peikuaa pota e'ÿ va'e, peteĩ ma'et'ÿa py ovaẽ 'rã peryryipa aguã, mba'eta uva opa 'rã, ndai'avei 'rã.

¹¹ Peryryipa ke, kunhague mba'eve re peikuaa pota e'ÿ va'e, tajy kuery pevy'a rive va'e. Pemboi ke penhemondea pendepire rei aguã, ha'e gui voxa guigua py ju penhemonde.

¹² Pendepexo re peipete-pete mba'ety oiko porã va'ekue ha'e uva hi'a porã va'ekue re pendepy'a vai vy.

¹³ Mba'eta xeretarã kuery yvy re oiko 'rã juu ha'e juu rakuaendy rive, oo ovy'a okuapy va'e ikuaigague ha'e javi rupi, tetã ovy'apa okuapyaty rupi guive.

¹⁴ Huvixave ro voi oejaa 'rã, mba'eta tetã heta va'e kuery ikuaigague opyta rive 'rã. Torre ha'e oikuaa potaaty ma itakua rami rive 'rã opyta raka'e rã peve, mburika ka'aguy rupigua opytu'u aguã ha'e vexa'i okaru atyrã rive.

¹⁵ Ha'e rami 'rã oiko pe yvate gui Nhe'ẽ ombou peve nhandere. Ha'e ramo tekoa e'ÿague ojeapo 'rã yvyra'a tyrã, ha'e gui yvyra'a ty ikuai va'e ma ka'aguy regua rami 'rã oiko porã.

¹⁶ Ha'e vy tekoa e'ÿaty rupi anhetẽ rupi joguereko va'e ju 'rã ikuai, ha'e yvyra'a ty rupi ma heko porã va'e ikuai 'rã.

¹⁷ Ha'e rami vy teko porã rupi ikuai vy ikuai porã 'rã okuapy. Teko porã gui ma ojeroviaa ha'e oĩ atãa 'rã oiko raka'e rã peve.

¹⁸ Ha'e rami vy xeretarã kuery rekoa py oĩ 'rã mby'a porã anho. Hekoa oĩ atã 'rã, mba'eve ndoikoa ha'e mba'eve rei jipoia meme.

¹⁹ Xapy'a rei amandau vaikue gui ka'aguy ho'apa ha'e tetã ha'e javi rupi ombovaipa teĩ,

²⁰ peẽ ma pevy'a ete reve 'rã mba'emo ra'yĩ pemoaĩ yy ikuai va'e yvýry, ha'e penerymba vaka, mburika pepoi okaruxea rupi rei okaru aguã.

33

Jerusalém pygua kuery ojexavaigague gui ogueraa jepea aguã re ijayvuague

¹ Nda'evei ete 'rã peẽ kuery penhomomba va'ety ri napenemombaa'i teri va'e, ha'e anhetẽ rupi e'ÿ pejoguereko va'erĩ anhetẽ rupi e'ÿ napendererekoai teri va'e pe. Mba'eta penhomomba ma rire peẽ ju 'rã penemombaa, ha'e anhetẽ rupi e'ÿ pejoguereko rire peẽ ju 'rã anhetẽ rupi e'ÿ pendererekoa.*

² SENHOR, endu ke oremboaxya. Ndee ae roarõ rokuapy va'e. Ko'ẽ nhavõ ke eiko oremombaraetearã, rojexavaia ára py orereraa jepearã eiko.

³ Mba'eta ndeguigua hevovo va'e yvy regua kuery oendu vy onhamba 'rã. Joe repu'ã ramo yvy regua kuery oaimba 'rã.

⁴ Ha'e kuery mba'e rei-rei oipe'apaa 'rã tuku ono'õ va'e rami. Tuku opo-opoa rami avi avakue opo 'rã ha'e nunga áry.

⁵ Ha'e rã SENHOR ma yvate ete 'rã, yvate etea py ae oĩ va'e. Sião py omonyẽ 'rã anhetẽ rupi joguereko ha'e teko porã.

⁶ Ha'e ramo Sião pygua kuery, peikovea ja oĩ 'rã peĩ atã aguã. Opa rupi oiko 'rã oo jepe va'e, hi'arandu ha'e oikuaa va'e. SENHOR renonde pejererokyjea rupi peiko ramo ha'e nunga ha'e javi 'rã oĩ pendeivy guarã.

⁷ Ha'e rã nhande kuery va'e regua ipy'a guaxukueve ma ojae'o 'rã okuapy oka rupi. Peteĩ rami ikuai aguã re ojerure oje'oivy va'ekue ojae'o 'rã ipy'a vaia rupi.

* 33:1 Apy ma ijayvu Israel kuery rovaigua kuery re.

8 Tape ikuai va'e opyta rivepa, ha'e rupi oguata va'ekue opyту'upa rã. Mba'eta ombovaipaa ma petei rami ikuai aguã re ijayvuague. Tetã ikuai va'e voi oejapaa ma, ha'e jipovei ma nhomboete va'e.

9 Yvy voi ipoaë vy opa ma ovy. Líbano rupi oximba vy ipirupa. Sarom ma tekoa e'ÿa rami opyta. Basã ha'e Carmelo gui oipe'apaa ma mba'emo rogue.

10 SENHOR aipoe'i: "Aÿ ma xee apu'ã 'rã. Xee ae apu'ã 'rã, xemboyvatea 'rã guive.

11 Mba'emo pirukue pereko va'ekue gui mba'emo 'ygue rive pejou. Ha'e gui pendepoxya rupi pendekuaiague ma tata rami 'rã penemomba.

12 Ha'e ramo heta va'e kuery oapypaa 'rã tata rugue rami opyta peve, juu'y ojaya pyre tata py okaipa vyvoia rami.

13 Peë mombyry pendekuai va'e, pendu ke ajapo va'ekue omombe'ua rã. Ha'e peë ha'e'i py pendekuai va'e ma peikuaa pota xepo'akaa re", he'i.

14 Ha'e gui Sião pygua kuery ojejavya va'e ma okyjepa 'rã, heko vai va'e oryryipa 'rã okuapy. Ha'e rami vy ha'e kuery oporandu 'rã: "Nhande kuery regua mava'e nda'u ogueropo'aka 'rã tata nhomombaara ha'e tataendy ogue e'ÿ va'e mbyte py?" he'i 'rã.

15 Teko porã rupi ikuai va'e anho 'rã ha'eve, ha'e anhetê rupi ijayvu va'e, nhomoingo axya rupi ojoupa va'e'ÿ. Mba'eta ha'e kuery ma opo py "Any" he'i reve ndojopyi 'rã teko vai repyã. Oapxya omboty 'rã oendu e'ÿ aguã jojuka aguã re ijayvua rã, ha'e guexa omboty 'rã teko vai oexa e'ÿ aguã.

16 Ha'e kuery anho 'rã ikuai yvatevea py. Itaova yvatevea o'i 'rã onhemi atyrã. Ho'u va'erã ome'ëa kuerei 'rã, oy'u aguã guive ojou ukaa 'rã.

17 Ha'e gui penderexa py ae pexa 'rã huvixave guexakãa rupi opena rã vvy mombyry peve oo va'e re.

18 Pendepy'a py mba'emo vai ete oiko va'ekue re penema'endu'a vy "Mamo tu opyta tery mboparaa, mamo tu opyta imposto-rã opejaa kuery? Ha'e mamo tu opyta torre ikuai va'e papaaty?" peje 'rã.†

19 Mba'eta ha'e kuery ojejou porã rei va'ekue teĩ ndapexavei ma 'rã, nei amboa rami ijayvu va'e napendu kuaai rei va'ekue, amboa ayvu jaikuaa e'ÿ va'e py ijayvu va'ekue.

20 Pema'ë ke Sião tetã re. Ha'e py ma nhemboatyiky'a e'ÿ va'e jajapoaty. Ha'e vy penderexa py pexa 'rã Jerusalém ha'evepa reia, oguy oguerova pyrã ve'ÿ rami avi o'i atã, vvyra rakua omo'ã mbyre ndoekyaveia, ha'e ixã ikuai va'e nomondoa riveia rami.

21 Ha'e py ma SENHOR jaexa rã yvate ete 'rã. Ojapo 'rã yakã ipyve va'e oxyry aguã rami. Ha'e rami teĩ peteive kanoã oipyku'i va'e ma voi novaëi 'rã ha'e rupi, nei kanoã tuvixa va'e voi ha'e rupi ndoui 'rã.

22 Mba'eta SENHOR ae 'rã o'i nhandere oikuaa pota va'e, nhandekorã rejaa ha'e nhandervixave. Ha'e ae 'rã nhandereraa jepe.

23 Ha'e rã aÿ ma ixã ikuai va'e ma ipyupa, hi'y nai'ã atãvei, ha'e ajukue oipygo aguã voi nda'evevei. Ha'e ramo ha'e kuery mba'emo oguerokopa va'ekue omboja'opaa 'rã. Ha'e nungakue oguata e'ÿ va'e kuery voi oipe'a 'rã heravy.

24 Ha'e gui raka'eve rã Jerusalém py hekoa va'e kuery nei peteive "Xemba'eaxy" nde'i 'rã, ha'e kuery ojejavyague ombogupaa 'rã guive.

34

Yvy regua kuery pe Nhanderuete ipoxya re ijayvuague

† 33:18 Hovaiqua kuery imbojexavaiare ha'e tetã re opena va'ekue re ima'endu'a, ndoikovei ma rire.

1 Yvy regua kuery, penhemboja ke pendu aguã. Heta va'e kuery, pejapyx-aka pëkuapy. Pendu ke vvy ha'e opa mba'e hexe oĩ va'e, hexe ikuai va'e ha'e javi.

2 Mba'eta vvy regua ha'e javi pe SENHOR ipoxy, opoxya oexa uka ha'e kuery regua xondaro kuery ha'e javi pe. Ha'e rami vvy imombaarã ha'e ijukapaarã pe omboaxapa.

3 Ha'e kuery va'e regua ojukaa ma rire omombopaa 'rã mombyry. Hetekue heakuã vaikue 'rã, ha'e huguy ma ojao'ipa 'rã vvyty ikuai va'e.

4 Ha'e gui yva re ikuai va'e okanhymba 'rã, ha'e yva oĩ va'e onhemama 'rã ovy mba'emo pirekue rami. Yva regua ha'e javi ho'apa 'rã, uva ha'e figo'y rogue ho'apaa rami avi.*

5 Mba'eta xekyxe oka'u va'e rami ogejy 'rã yva gui. Edom vvy re 'rã ogejy nhombopaga aguã, ha'e kuery opa aguã rami amboaxa rire.

6 SENHOR kyxe re ma tuguy anho oĩ, vexa'i ha'e kavara ava ruguy, vexa'i pyky raxi kyra anho oĩ. Mba'eta SENHOR oa'anga Bozra tetã py jojuka aguã, ojukapa ete 'rã Edom vvy re.

7 Toro ka'aguy regua voi oity 'rã ha'e kuery reve, vaka ra'y ho'a avi 'rã toro reve. Ha'e ramo ijyvy tynyẽ 'rã huguy, ha'e vvy ku'i 'rãgue py vvy porã opyta 'rã ikyrakue gui.

8 Mba'eta ha'e va'e ára ma SENHOR nhombopaga aguã ára, ha'e va'e ma'etỹ ma Sião pygua kuery oepy aguã oa'anga.

9 Ha'e ramo yakã'i Edom vvy re ikuai va'e ojeapo 'rã piche rami, vvy ku'i ma enxofre rami 'rã opyta. Ha'e va'e vvy ma opyta 'rã piche hendy va'e rami.*

10 Ha'e va'e ndoguei 'rã ara py neĩ pyávy. Hataxi' opu'ã 'rã raka'e rã peve. Ha'e ramo ijyvy opyta rivepa 'rã ta'y kuery ra'y kuery ikuai jevy-jevuy peve. Ha'e vvy raka'e rã peve ha'e va'e rupi ndoaxaavei 'rã.

11 Ha'e rami 'rãgue py pelicano ha'e ku'i'i rive ha'e py ikuai 'rã. Ju'i ha'e xapirẽ ikuai 'rã ha'e py. Ha'e va'e áry rupi omoatã 'rã ixã nhomombaarã, ha'e prumo nhomokanhymbaarã.

12 Ha'e rami vvy ndoikovei ma 'rã yvatekueve nguvixaverã omoĩ va'erã, huvixa kuery voi nda'ikuaivei 'rã.

13 Ha'e gui huvixave rogue py voi juu rive 'rã henhoĩ, pyno guive. Oo ikorapa va'e py ha'e kuery onhemiaty va'ekue voi jaipa 'rã. Ha'e py ma jagua-tuvy nhe'ẽ rive 'rã ikuai, ha'e guyra nhandu onhemboaity 'rã.

14 Vixo vaikue tekoa e'ỹa regua anho 'rã ikuai aguara para reve, ha'e sátiro kuery rive 'rã onhe'ẽ okuapy joupe-upe. Ha'e py ma pyavygua voi ojou 'rã opytu'u aguã.

15 Urukure'a onhemboaity 'rã ha'e py. Ombo'a ha'e omboaku 'rã guive, kuaray'ã py oguereko 'rã gua'y kuery. Xapirẽ voi ha'e py ae avi 'rã ijaty, peteĩ-teĩ oirũ reve.

16 Peikuaa pota ke SENHOR guigua kuaxia re, ha'e peroayvu. Mba'eta ha'e va'e regua temimoingo neĩ peteĩve ndoiko e'ỹi 'rã, peteĩve irũ ndoatai 'rã, ha'e rami ae SENHOR ijayvu rire. Inhe'ẽ ae omboatypa 'rã.

17 Mba'eta oexa ma ixortea ha'e kuery ikuai aguã oa'anga vvy, opo py ijyvyrã omboja'o ixã py. Ha'e py ae ha'e kuery ikuai 'rã raka'e rã peve, ta'y kuery jevy-jevuy peve ikuai 'rã ha'e py.

35

Sião pygua kuery ovy'a okuapy aguã re ijayvuague

* 34:4 Mateus 24.29, Marcos 13.24-25

* 34:9 Piche ha'e enxofre ma hendy vuku va'e meme, mba'emo moendya guive.

¹ Tekoa e'ÿa rupi ovy'aa 'rã, yvy ha'e javi rupi guive. Yvy joja reia voi ovy'a vy ipoty 'rã yvotyty rami.

² Ipoty reta rã oporaeia 'rã oguerovy'a ete vy. Ha'e py ma omoporãa 'rã Líbano rami. Carmelo ha'e Sarom rami ete 'rã iporã. Ha'e gui ha'e pygua kuery oexa 'rã SENHOR rexakãa, Nhanderuete po'akaa.

³ Penhemombaraete ju ke napendepo mbaraeteveia gui, ha'e penerenapy'ã ryryipaa gui.

⁴ Aipopeje ipy'a kangy va'e pe: “Penembaraete ke, pekyje eme. Upe ma Nhanderuete ou. Nhanderepya ou ma oiny, Nhanderuete nhombopagaa va'e. Ha'e ou vy nhandereraa jepe 'rã”, peje.

⁵ Ha'e rami rã ára revegua e'ÿ rexa ojepe'a 'rã, ojepe'a avi 'rã ijapyxa e'ÿ va'e apyxa.

⁶ Oguata e'ÿ va'ekue opo 'rã guaxu rami, ha'e ijayvu e'ÿ va'ekue ma oporaei 'rã. Mba'eta tekoa e'ÿa rupi oxyry xapy'a 'rã yy, yakã'i oxyry 'rã yvy joja reia rupi.

⁷ Ha'e ramo ita ku'i xiĩ reia va'ekue ojeapo 'rã yuparã, yvy yy jipoi reiague voi yvupa 'rã. Ymave rupi jagua-tuvy nhe'ẽ oikoague rupi henhoĩmba 'rã yvyra, takua ha'e jai rogue.

⁸ Ha'e va'e rupi ma oĩ 'rã peteĩ tape porã. Ha'e va'e tape pe ma “Tape iky'a e'ÿ va'e” 'ea 'rã. Ha'e va'e rupi ma ndojeky'a'o ukai va'e kuery ndoguatai 'rã, ixupegua kuery anho. Ha'e va'e rupi uguata va'e ma ndojavyi 'rã, ndoiko kuaai teĩ.

⁹ Ha'e rupi ndoikoi 'rã guary, peteĩve mymba inharõ va'e ndoexaai 'rã ha'e rupi. Mba'eta ha'e rupi uguata va'e ma ogueraa jepe pyre anho.

¹⁰ Ha'e rami vy SENHOR ogueraa jepe va'ekue ojevypa 'rã, Sião py oupa 'rã ovy'aa rupi oporaei reve. Ha'e kuery re oĩ 'rã vy'a opa e'ÿ va'e, inhakã re coroa oĩa rami. Ha'e kuery oupity va'erã va'e ma mby'a porã ha'e vy'a anho. Ha'e rã mboriau ha'e mby'a vai ma okanhymba 'rã.

36

2 Reis 18.13-18; 2 Crônicas 32.1-8

¹ Ha'e gui catorze ma'etỹ re ma huvixave Ezequias oĩ jave py Assíria pygua huvixa Senaqueribe ou Judá yvy re tetã ikorapa va'e ha'e javi re opu'ã aguã. Ha'e vy oipe'apa ha'e kuery ogueroko va'ekue ha'e javi.

² Ha'e gui huvixa Ezequias-a katy Assíria pygua huvixave omondouka guembiguai Rabsaqué. Laquis tetã gui omondouka Jerusalém katy xondaro kuery heta ikuai va'e reve. Ha'e vy ha'e kuery ijatypa okuapy yy omboty pyre yvy'ã re oĩ va'e gui yy rape ou va'e rovai katy, tape ao joiaty kuery yvy via yvỹry.

³ Ha'e ramo Rabsaqué reve nhovaexĩ vy oje'oi Hilquias ra'y Eliaquim huvixa ro re opena va'ety, kuaxia mboparaa Sebna ha'e Asafe ra'y mba'emo oiko va'ekue mboparaaty Joá.

2 Reis 18.19-37; 2 Crônicas 32.9-19

⁴ Ha'e ramo ha'e kuery pe Rabsaqué aipoe'i:

— Aipopeje ke Ezequias pe: “Po rami Assíria pygua huvixa yvateve va'e ijayvu: ‘Mba'e nunga re tu rejerovia?”

⁵ Ndevy pe ae xee xayvu: Ndee ore kuery re repu'ã aguã re renhembopy'aa ma ayvu rive'i. Marã ramigua kuery re tu rejerovia reikovy, xerovai repu'ã aguã?

⁶ Egito pygua kuery re ri rejerovia, ha'e rami teĩ ha'e kuery ma popoka takua ovopa va'e ramigua rive, mba'eta ha'e va'e re amongue ojeko rã ipo py oixu'upa 'rã. Ha'e ramigua ae 'rã oiko Egito pygua huvixa Faraó ha'e hexe ojerovia va'e kuery ha'e javi re.

7 Ha'e rã xapy'a rei xe'vy aipo're 'rã: "Ore ma SENHOR Oreruete re ae rojerovia va'e", re te'i ha'e va'e peguare e'ÿ teve ombojeroviaaty vvyty rupi ikuai va'e ha'e altar Ezequias oitypa va'ekue? Mba'eta ha'e ma Judá ha'e Jerusalém pygua kuery pe aipoe'i va'ekue: "Kova'e altar Jerusalém py o'i va'e katy anho 'rã pembojerovia pekuapy", he'i va'ekue pende'vy."

8 Ha'e nunga rupi ejerure na xeruvixa Assíria pygua pe, ha'e gui xee ma ndevy ame'ẽ 'rã dois mil kavaju, xapy'a rei avakue hi'áry guarã rejou ri ramo.

9 Ha'e gui mba'e re tu rejero'via Egito pygua karóxa ha'e kavaju árygua kuery re? Mba'eta xeruvixa rembiguai vvy'igüeve re te'i napendepo'aka kuaai ri.

10 Ha'e gui xapy'a rei xee nda'u SENHOR reve'ÿ ri aju peneretã amomba aguã? Any, mba'eta SENHOR ae xe'vy aipoe'i: "Tereo ke, epu'ã ha'e kuery vvy re, ha'e emomba', he'i xe'vy."

11 Ha'e ramo Rabsaqué pe Hilquias ra'y Eliaquim, Sebna ha'e Joá ombovai vvy aipoe'i okuapy:

– Rojerure ndevy: Ndeayvu ke aramaico ayvu py anho ore nerembiguai kuery pe, mba'eta ore roendu kuaa rã. Ndeayvuve eme judeu kuery ayvu py, heta va'e kuery tetã kora áry rupi ikuai va'e oendu kuaa e'ÿ aguã – he'i.

12 Ha'e rami te'i Rabsaqué ombovai:

– Ha'e gui pêvy ha'e penderuvixa remiendurã anho teve xeruvixa xembou xeayvu aguã? Avakue tetã kora áry rupi ikuai va'e pe guive e'ÿ teve xeayvu, mba'eta peẽ kuery rami avi ha'e kuery voi ikuai guepoxi ho'u, otyrai ae oy'u okuapy aguã rami – he'i.*

13 Ha'e rami vvy Rabsaqué opu'ã vvy ijayvu atã ho'amy judeu kuery ayvu py. Ha'e vvy aipoe'i:

– Pejapyxaka ke Assíria pygua huvixa yvateve va'e ayvu re.

14 Po rami xeruvixa ijayvu: "Penhembotavy uka eme Ezequias pe, mba'eta ha'e ma napendereraa jepei 'rã.

15 Ne'i Ezequias tapendeapo eme SENHOR re pejerovia aguã rami, mba'eta aipoe'i: "SENHOR nhandereraa jepe 'rã, ha'e vvy kova'e tetã nomboaxai 'rã Assíria pygua huvixa po py', he'i 'rã.

16 Pejapyxaka eme Ezequias ayvu re. Mba'eta po rami Assíria pygua huvixa ijayvu: "Pejapo ke xereve pete'i rami nhandekuai aguã, ha'e vvy peju xea katy. Ha'e rami vvy pete'i-te'i pekaru 'rã penemba'e vinho ha'e figo'a re, ha'e penemba'e ygua gui ae 'rã pëy'u pekuapy,

17 xee pendea py aju peve. Ha'e gui xee rogueraa 'rã pete'i vvy pende'vy rami ae itu'i va'e katy. Ha'e va'e vvy ma mba'emo aju ha'e uva rykue oia, mbojape ha'e uva oata e'ÿa.

18 Penhembotavy uka eme Ezequias pe " SENHOR nhandereraa jepe 'rã", he'i ramo. Mba'eta vvy regua kuery ruete ra'angaa ikuai va'e nda'u ogueraa jepe ri vvy Assíria pygua huvixa po gui?

19 Mba'eta mamó tu ikuai Hamate ha'e Arpade pygua kuery ruete? Mamó tu ikuai Sefarvaim pygua kuery ruete ra'angaa? Ha'e kuery nda'u xepo gui ogueraa jepe raka'e Samaria tetã?†

20 Ha'e va'e vvy re ikuai va'e ruete ra'angaa regua mava'e tu ogueraa jepe oyvy xepo gui? Mba'exa 'rã tu ha'vy SENHOR ogueraa jepe Jerusalém xepo gui? he'i."

21 Ha'e ramo heta va'e kuery okyrirĩmba okuapy, pete'ive ma voi nombovai, huvixa "Pembovai eme" he'i rire.

* **36:12** Ha'e rami ijayvu, mba'eta tetã ojokopa ramo ha'e pygua kuery ndojoui 'rã ho'u va'erã ne'i vvy oy'u aguã. † **36:19** Hamate, Arpade, Sefarvaim ha'e Samaria.

22 Ha'e ramo Hilquias ra'y mba'emo re opena va'ety Eliaquim, kuaxia re opena va'ety Sebna ha'e Asafe ra'y mba'emo oiko va'ekue ombopara va'ety Joá jogueraa ju Ezequias oĩa py. Oao omondoropa va'ekue reve ovaë vy ixupe omombe'u okuapy Rabsaqué ijayvuague ha'e javi.

37

2 Reis 19.1-7

1 Ha'e nunga huvixa Ezequias oendu vy omondo oao, ha'e ajukue voxa guigua py rive onheovãmba vy oïke SENHOR pegua oo py.

2 Ha'e rami vy Amoz ra'y profeta Isaías oĩa katy omondouka ngoo re opena va'ety Eliaquim, kuaxia re opena va'ety Sebna ha'e sacerdote yvatekueve va'e. Ha'e ramo ha'e kuery ajukue voxa guigua py onheovã va'ekue reve jogueraa

3 Isaías pe aipoe'i aguã:

– Po rami Ezequias aipoe'i: “Kova'e ára ma jajexavai aguã ha'e nhanembopagaa rã nhaxĩmba aguã ára, kunha oïkuavã'i ta teĩ oguereko ete aguã na'imbaraetevei va'e rami nhandekuai.

4 Mba'eta Assíria pygua huvixa remimbou Rabsaqué ijayvu va'ekue Nhanderuete oïkove va'e rovai. Ijayvua SENHOR Nderuete oendu vy ijayvu ete 'rãgue ixupe. Ha'e nunga rupi ejaupukai ke ixupe jakuave'i teri va'e re”, he'i aguã.

5 Ha'e ramo Isaías oĩa py huvixa Ezequias rembiguai kuery ovaë ramo

6 Isaías aipoe'i ha'e kuery pe:

– Aipopeje ke penderuvixa pe: “Po rami SENHOR ijayvu: Ekyje eme ayvu rendu va'ekue káuxa. Ha'e va'e ayvu rupi ma Assíria pygua huvixa rembiguai kuery xerovai ae ijayvu okuapy.

7 Ha'e rami teĩ hexe ambou 'rã peteĩ nhe'ẽ imongyjarã. Ha'e ramo ixupe mba'emo omombe'ua rã oendu vy ojepe'a ju 'rã ovy ovyvvy katy ae. Ha'e gui ma ha'e py ajapo 'rã kyxe py ojukaa aguã rami”, he'i.

2 Reis 19.8-13

8 Ha'e gui ma Rabsaqué oo ju vy oikuaa Assíria pygua huvixa kuery Libna tetã re opu'ã okuapya, mba'eta oendu ma voi huvixa Laquis tetã re opu'ãa gui ojepe'a ma ovyague.

9 Assíria pygua huvixa oendu avi “Etiópia pygua huvixa Tiraca ma je ou oiny nderovai opu'ã vy”, 'ea ramo. Ha'e rami oendu vyve peteĩgue ju omondouka ngerombigui kuery Ezequias oĩa katy. Ha'e vy aipoe'i uka ha'e kuery pe:

10 – Po rami pendeayvu 'rã Judá huvixa Ezequias pe: “Enhembotavy uka eme nderuete re rejeroiviaa py. Mba'eta aipo're: 'Jerusalém tetã ma nomboaxai 'rã Assíria pygua huvixa po py', 're.

11 Ndee nerendui teve Assíria pygua huvixa kuery vyvvy jave re ojapo va'ekue? Mba'eta omomba ete. Ha'e nunga rupi ndee rexa'a ri ty'y reo jepe aguã?

12 Mba'eta vvy regua ruete ra'angaa ikuai va'e nda'u ogueraa jepe ri raka'e xeramo'i kuery omomba aguã gui? Ha'e va'e kuery ma Gozã, Harã ha'e Rezefe pygua, ha'e Éden ramymino kuery Telassar py ikuai va'ekue.

13 Ha'e mamotu oiko aỹ Hamate pygua huvixa, ha'e Arpade, Sefarvaim tetã, Hena ha'e Iva pygua huvixa kuery? – he'i uka.

2 Reis 19.14-19

14 Ha'e gui ma tembiguai kuery po gui kuaxia para Ezequias ojopy vy ogueroayvu. Ha'e rami vy SENHOR pegua oo py oïke vy oexa uka imoiny henonde.

15 Ha'e rami vy SENHOR renonde ojaupukai vy aipoe'i:

16 – SENHOR Israel kuery ruete, anjo kuery pepo áry rupi reguapy reiny va'e repenaa py, ndee anho'i reiko yvy jave regua kuery ruete. Ndee ma yva ha'e yvy apoare.

17 SENHOR, ejapyxaka rendu pota aguã. Eipe'a ke nderexa, rexa pota aguã. Ha'e vy endu pota Senaqueribe ijayvuague ha'e javi re, mba'eta ndee Ore-ruete reikove va'e, nderovai ae ijayvu.

18 Ha'e gui SENHOR, anhetê ete ae Assíria pygua huvixa kuery omomba raka'e yvy regua ikuai va'e, ha'e kuery yvy guive.

19 Ha'e gui oapypa guive ha'e kuery ruete ra'angaa oguereko va'ekue. Ha'e rami avi ha'e nunga ma tuuete e'ÿ ae, avakue rembiapo, vvyra ha'e ita guigua rive. Ha'e nunga rupi ae omomba.

20 Ha'e ramo SENHOR Oreruete, orereraa jepe ke ipo gui, yvy regua ha'e javi oikuaa aguã ndee anho SENHOR reikoa – he'i.

2 Reis 19.20-34

21 Ha'e gui Amoz ra'y Isaías oayvu ogueraa uka Ezequias pe:

– Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu: Assíria pygua huvixa Senaqueribe káuxa xeve rejerure ramo

22 po rami xee SENHOR xeayvu hexe. Ndere ma kunhataĩgue'i Sião pygua rajy kuery opuka rei okuapy. Nderakykue Jerusalém pygua rajy kuery oguero-va-rovaa oakã.

23 Mba'eta mava'e re tu ndeayvu vai? Mava'e tu rejojai? Mava'e rovai rupi tu ndeayvu ha'e nderexa py rema'ê vaikue rei? Xee Israel kuery ruete xeky'a e'ÿ va'e rovai ae.

24 Mba'eta nerembiguai kuery rembo'e SENHOR rovai ijayvu aguã re. Ha'e vy aipo're: “Xekaróxa reta va'e vy ajeupi 'rã vvyty áry peve, Líbano yvy re mombryvea rupi teĩ. Xee aitypa 'rã ha'e py yary yvatekueve ha'e cipreste iporãgueve ikuai va'e, avaê 'rã mombryvea py apyta aguã, ka'aguy inhanavea py peve.

25 Ha'e gui vvy ajo'o vy ay'u amboae regua kuery pegua yy gui, ha'e Egitto yvy re apyrõ vvy rive amombirupa yakã ikuai va'e”, re va'ekue.

26 – Ha'e rami teĩ nerendui teve yma rupi ma voi xee ae amoĩ ha'e va'e nunga oiko aguã, ymave guive anhembopy'a ae ma ha'e rami aguã re? Ha'e rami vy aÿ ma amoingo ete ma ha'e nungakue. Xee ae aipotaa rami vvy ndee rembovaipa karamboae tetã ikorapa va'ekue.

27 Ha'e nunga rupi ae ha'e pygua kuery ikangypa, okyjepa ha'e oxĩmba rei raka'e. Ha'e rami vvy okanhymba vyvoi nhuũ rami rive, e'ÿ vvy jai rogue pyau, nhuũ oo ao'ia áry henhoĩ rive va'e rami, e'ÿ vvy mba'emo onhotÿ mbyre ijaju e'ÿ re okaipa va'e rami rive.

28 Ha'e rã xee ma aikuaa porã reguapy reiny rã, repu'ã reovy ha'e reike ju rejuvy nhavõ, ha'e gui xerovai repu'ã reia guive.

29 Ha'e ramo xerovai repu'ã reia ha'e renhemboyvate reia aendupa ma vy aÿ ma nexi re amoĩ 'rã ty'ai ndereruarã, ndejuru re amoĩ avi 'rã juru xã, ha'e rami vvy ajapo 'rã rejuague rupi ae ju rejevy aguã rami.

30 – Ha'e gui ndee Ezequias reikuaa aguã ma pova'e 'rã oiko: Aÿ kova'e ma'etÿ ma peê kuery pekaru 'rã mba'emo ha'e ae gui henhoĩ va'ekue re, ha'e gui amboae ma'etÿ ma ha'e va'ekue gui ikuai va'ekue re ju 'rã pekaru. Ha'e rã mboapy ma'etÿa py ma penhotÿ ju 'rã mba'emo, ha'e gui pemono'õ 'rã. Penhotÿ 'rã uva, hi'a pe'u aguã.

31 Ha'e gui Judá regua rembyre oo jepe va'ekue ma hapo ju 'rã vvy katy, ha'e vy hi'árykue ma hi'a ju 'rã.

³² Mba'eta Jerusalém tetã py ikuai 'rã okuave va'e, Sião vvyty re ikuai 'rã oo jepe va'ekue. SENHOR ixondaro reta va'e ae 'rã ojapo, nhandarayvu etea rupi.

³³ — Mba'eta po rami SENHOR ijayvu Assíria pygua huvixa rekorã re: “Ha'e ma kova'e tetã py ndoikei 'rãe, neĩ peteĩve hu'y nomomboi 'rã tetã katy, hu'y jokoave reve nonhembójai 'rã ovy, neĩ vvy nomb'o'yvatei 'rã guive tetã kora áry rupi ojeupi aguaã.

³⁴ Ha'e rami 'rãgue py tape ouague rupi ae ju 'rã ojevvy. Kova'e tetã py ndoikei 'rãe”, he'i SENHOR.

³⁵ “Mba'eta xee ae ajoko 'rã tetã araa jepe vy, xejee ha'e xerembiguai Davi re ama'ẽ vy”, he'i.

2 Reis 19.35-37, 2 Crônicas 32.21,22

³⁶ Ha'e gui ma anjo SENHOR-a guigua ou vy Assíria pygua kuery ijatya rupi ojuka cento e oitenta e cinco mil. Ko'ẽgue okuave'ĩ va'e ovy vy oexa rã hetekue rive ikuai.

³⁷ Ha'e ramo Assíria pygua huvixa Senaqueribe ojepe'a ju ovy. Ojevvy vy guetã ae Nínive py ju opyta.

³⁸ Ha'e gui ma nguete ra'angaa Nisroque pegua opy omboetea py oĩ jave ta'y kuery ae Adrameleque ha'e Sarezet ojuka kyxe py. Ha'e vy onhamba jogueravy Ararate vvy katy. Ha'e ramo ta'y Esar-Hadom ju oĩ nguu rekovia.

38

2 Reis 20.1-11, 2 Crônicas 32.24-31

¹ Ha'e va'e jave py huvixa Ezequias imba'eaxy vy omano ta ma opy. Ha'e ramo oĩa py ou Amoz ra'y profeta Isaías. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Po rami SENHOR ijayvu: “Emoatyro mba'emo ndero py ikuai va'e, mba'eta remano 'rã, nderaikovevei ta ma”, he'i.

² Ha'e ramo Ezequias ojere vy ngoo mbotya re ngova omboja opy. Ha'e vy SENHOR pe ojeruré vy

³ aipoe'i:

— SENHOR, ajerure ndevy. Nema'endu'a ke nerenonde rupi ha'evea rami aikoague re, xepy'a ha'e javi py. Ha'evea ramigua ajapo aikovy va'ekue nerenonde rupi — he'i. Ha'e vy ojae'o vaipa opy.

⁴ Ha'e gui Isaías pe SENHOR ombou ju oayvu. Ha'e vy aipoe'i:

⁵ — Ejevvy ke, ha'e vy aipo're Ezequias pe: Po rami SENHOR neramoĩ Davi ruete va'e ijayvu: “Xee aendu ma renhemb'o'ea, nderexay aexa guive. Ha'e vy amoĩve 'rã nde'ára quinze ma'etỹ peve ju.

⁶ Ha'e vy rogueraa jepe 'rã Assíria pygua huvixa po gui, kova'e tetã guive. Aepy 'rã kova'e tetã”, he'i.

⁷ Pova'e nunga SENHOR oexa uka 'rã ndevy, reikuaa aguaã oayvuague ojapo 'rãa.

⁸ “Tape pyrõ-pyrõarã Acaz ojapo va'ekue re ajapo 'rã kuaray'ã dez pyrõa hakykue katy ju ojevvy aguaã rami”, he'i. Ha'e gui ha'ekue rami ae ojapo kuaray'ã dez pyrõa peve hakykue katy ju ojevvy aguaã rami.

Ezequias oporaeiague

⁹ Ha'e ramo Judá pygua huvixa Ezequias imba'eaxy vaipa opyague gui opu'ã ju ma rire po rami oporaei:

¹⁰ — Xee aipoa'e va'ekue:

“Xembaraete rei reve aikovea py teĩ aỹ aike ta vvyra rupa rokẽ rupi.

Mba'eta xegui oi'pe'aa ta ma aikovea ma'etỹ”, ha'e va'ekue.

¹¹ Aipoa'eve ju va'ekue:

“Okuave va'e vvy re xee ndaexavei ma 'rã SENHOR.

- Neĩ peteĩve ava ma voi ndaexavei ma 'rã yvy re hekoa va'e.
- 12 Mba'eta xegui aikovea'i oipe'aa ta heravy mombyry, vexa'i re opena va'e okeaty ombovaipaa rami. Ajukue apoa rami rejaya ta xerekovea nhimbo rami. Ára oaxa rã pytũa rami rejapo xerekovea opa aguã rami.
- 13 Xee arõ are ma ainy ko'ẽ rai peve, ha'e rã ha'e ma guary rami omopẽmba xekãgue. Ára oaxa rã pytũa rami rejapo xerekovea opa aguã rami", ha'e va'ekue.
- 14 — Mbyju'i e'ỹ vy jeruxi rami avi anhe'ẽ aikovy va'ekue, apykaxu rami xepoaẽ rei va'ekue. Xerexa voi ikangypa ma yvate katy ama'ẽ riae ete rã. "SENHOR, ajexavai rei aikovy, xembovai ke", ha'e va'ekue.
- 15 — Ha'e gui aỹ ma marã rami nda'u xeayvu 'rã? Ndee ndeayvuague rami ae xerereko. Ha'e nunga rupi aikovea pukukue re ha'evopa rei'i 'rã aikovy, xerekovea ojexavai vaipa rire.
- 16 SENHOR, ha'e rami ndee orereko ramo ore avakue roikove, xenhe'ẽ voi ha'e nunga re ae 'rã oĩ. Mba'eta xemoexaĩ vy xemoingove ju.
- 17 Xembopy'a porã ju aguã ae xembojexavai va'ekue. Mba'eta ndee ma xerekovea reayvu vy xereraa jepe yvykua py xevaipa aguã gui, mba'eta nderakykue katy remombopa ma ajejavyague ha'e javi.
- 18 Ha'e gui vyvra rupa py ma avave nandererovy'aai 'rã, manoa py nanemboeteai 'rã. Yvy kua katy oguejy va'ekue ma noarõvei 'rã okuapy anhetẽ ete va'e rupi reikoa.
- 19 Okuave va'e anho 'rã ndereroporaei, kova'e ára xee rogueroporaeia rami. Ha'e tuu kuery omombe'u 'rã gua'y kuery pe anhetẽ ete va'e rupi reikoa.
- 20 Mba'eta SENHOR ou vy xereraa jepe. Ha'e nunga rupi mba'epu ixã va'e nhambojoguy reve jaroporaie 'rã ára nhavõ jaikovea pukukue re, SENHOR pegua oo py — he'i.
- 21 Mba'eta Isaías aipoe'i ae va'ekue: "Peru figo'a oumbiri pyre, ha'e pemboja ijai re. Ha'e ramo okuera 'rã imba'eaxya gui", he'i va'ekue.
- 22 Ezequias voi aipoe'i va'ekue: "Mba'e nunga tu oiko 'rã aikuaa aguã SENHOR ro py ju aa 'rãa?" he'i va'ekue.

39

2 Reis 20.12-19

1 Ha'e va'e jave py Babilônia pygua huvixa Baladã ra'y Merodaque-Baladã va'e ma "Huvixa Ezequias haxy oupy" 'ea rã oendu vy oĩa katy ombou kuaxia para, mba'emo ome'ẽ va'erã reve.

2 Ha'e ramo herua kuery ovaẽ rã Ezequias oguero'vy'a vy ha'e kuery pe oexa uka mba'emo omoĩ porãaty py oguereko va'e ha'e javi: prata, ouro, temb'i'u irũrã, azeite iporãve va'e ha'e tembiporu joe opu'ãa pygua. Omoĩ porãaty py ikuai va'e ha'e javi oexa uka. Neĩ pete'i voi Ezequias ndoexa ukai ha'e kuery pe, ngoo py ae, neĩ openaa ha'e javi rupi oguereko va'e.

3 Ha'e ramo huvixa Ezequias oĩa py profeta Isaías ou vy oporandu ixupe: — Mba'e nunga re tu avakue ou va'ekue ijayvu okuapy ra'e? Magui tu ou okuapy ndea py?

Ezequias ombovai:

– Peteĩ vvy mombryryvea gui ou, Babilônia gui ae – he'i.

⁴ Ha'e ramo oporanduve ju:

– Mba'e tu ha'e kuery oexa okuapy ndero py?

Ezequias ombovai:

– Xero py oexa okuapy mba'emo ikuai va'e ha'e javi. Xemba'e amoĩ porãaty py oĩ va'e regua neĩ peteĩve ndaexa ukai ha'e kuery pe – he'i.

⁵ Ha'e gui ma Isaías aipoe'i Ezequias pe:

– Endu ha'vy SENHOR ayvu.

⁶ Ovaẽ 'rã ára ndero py ikuai va'e ha'e javi Babilônia vvy katy ogueraapaa aguã, ymave guive neramoĩ kuery omoĩ porã va'ekue kova'e ára peve. Ndoejaai 'rã neĩ peteĩ regua ma voi", he'i SENHOR.

⁷ Ndera'y kuery rereko va'ekue ae voi ogueraapaa avi 'rã okuapy, Babilônia pygua huvixa ro py oa'yĩjo pyre meme ikuai aguã – he'i.*

⁸ Ha'e ramo Ezequias aipoe'i Isaías pe:

– Pova'e ayvu SENHOR guigua remombe'u va'e ma ha'eve va'e – he'i, ojeupe ae "Xee aikuaa rã aikovea ja mby'a porã anho ha'e ha'evopa rei'i ta merami", he'i vy.

40

SENHOR ou aguã re ijayvuague

¹ Nhanderuete aipoe'i: "Xevygua kuery pe pendeayvu pembovy'aa rupi, pembovy'a ju ke.

² Pendeayvu porã'i ke Jerusalém pygua kuery pe. Ha'e vy aipopeje: 'Opa ma pendere opu'ãa ague, mba'eta pendereko vaiague omboguepaa ma. Pejajavyague re pepaga aguã va'ekue mokoĩgue ma pejopy SENHOR po gui', peje."

³ Ha'e gui ma onhendu 'rã tekoa e'ya rupi ojapukai va'e po rami: "Pereko katu ke SENHOR raperã. Pembo'yvi ke tape tekoa e'ya rupi oo va'e Nhanderuete ou aguã.

⁴ Mba'eta vvyugua ha'e javi omonyẽmba 'rã. Ha'e gui vvyty ha'e vvy'ã ikuai va'e ombojojapa 'rã. Ikarẽ rei va'ekue-ekue ombo'yvipa 'rã, ha'e vvy'ã guy rei va'ekue ijojapa 'rã.

⁵ Ha'e gui ma ojekuaa 'rã SENHOR rexakãa. Avakue ha'e javi 'rã oexa, SENHOR ojuru py ae ijayvu rire."*

⁶ Ha'e gui peteĩ ayvu onhendu vy "Ejapukai", he'i.

Ha'e gui amongue oporandu: "Mba'e tu arojapukai ta?"

"Aipo'ere: 'Avakue ha'e javi ma jai rogue, ha'e ha'e kuery oguerovy'ave va'e ha'e javi ma ipoty rami rive oĩ.

⁷ Mba'eta jai rogue ipiru 'rã, ha'e ipoty okuipa 'rã, ha'e va'e re SENHOR oipeju ramo rive. Anhetẽ avakue ma jai rogue rami meme ikuai.

⁸ Jai ipiru ramo ipoty okuipa 'rã. Ha'e rã Nhanderuete ayvu ma oĩ riaa 'rã raka'e rã peve guarã, 'ere."*

⁹ Ha'e gui ndee Sião pygua, eẽ ke vvyty yvateve va'e áry mba'emo pyau remombe'u aguã. Remombe'u 'rã mba'emo pyau Jerusalém pygua kuery pe, ayvu atã reve 'rã ndeayvu. Epu'ã ke, ekyje eme, emombe'u porã Judá tetã pygua kuery pe: "Pee ma ou oĩny Nhanderuete!" 'ere.

* **39:7** Ha'e va'e jave ma huvixave kuery oa'yĩjo uka 'rã guembiguai kuery ngoo rupi guarã. * **40:5** Kova'e ayvu rupi João Batista ijayvu Jesus ou 'rãa omombe'u vy (Mateus 3.3, Marcos 1.3, Lucas 3.4-6, João 1.23). * **40:8** 1 Pedro 1.24-25

10 Mba'eta SENHOR Nhanderuete ma opo'akaa reve ou 'rã, ojyva py ipo'aka aguã. Ha'e ogueru 'rã jaikoague repy, guenonde ombou 'rã nhandevy ome'ê va'erã.

11 Ha'e rami vy onhangareko 'rã ojepegua kuery re vexa'i re opena va'e rami. Ojyva áry ogueru 'rã vexa'i ra'y, oikuavã 'rã heruvy. Ha'e ta'y'i va'e ma mbegue'i 'rã oguereko.

SENHOR yvateve va'ea re ijayvuague

12 Ha'e gui mava'e nda'u opo ruguaa py yy oa'anga, ha'e okuã py yva oa'ã raka'e? Mava'e nda'u vyv vyv ku'i ojopy ajaka py rami, ha'e gui vyvty ha'e vyv'ã ikuai va'e mba'emo opejaa py oa'ã raka'e?

13 Mava'e nda'u ombo'e raka'e SENHOR Nhe'ê? Mava'e nda'u imongetaarã oiko raka'e ombo'e aguã?*

14 Mava'e pe nda'u onhemongeta uka raka'e oikuaapa aguã rami? Mava'e nda'u ombo'e raka'e tape teko porã rupi oo aguã re, e'ÿ vy ombo'e 'arandu re, ha'e rami e'ÿ vy ixupe oikuaa uka tape oikuaa aguã katy oo va'e?

15 Mba'eta ixupe rã vyv regua ikuai va'e ma yryru gui pete'i otyky va'e rami ikuai, ha'e e'ÿ vy mba'emo opejaa py pete'i ku'i ap'i'i o'i va'e rami. Ixupe rã yy pa'u ikuai va'e voi vyv ku'i opu'ã va'e rami ikuai.

16 Ixupe guarã japy aguã ne'i Líbano vyv re vyvra ikuai va'e ha'e javi nda'evei, ha'e py mymba ikuai va'e voi nda'evei japy reve nham'e'ê aguã.

17 Ha'e oexa rã vyv regua ha'e javi mba'everã ndovarei va'e rami ikuai. Ha'e oikuaa rã mba'eve gui ma voi ndovareive va'e, mba'eve o'i e'ÿ va'e rami.

18 Mava'e nda'u Nhanderuete reve joo rami ete 'rã heko va'e? Mba'e nunga nda'u hexe nhambojoja 'rã?

19 Mba'eta mba'emo apoa ma ojapo 'rã mba'emo ra'angaa. Ha'e gui ouro re omba'eapo va'e ju 'rã onhovãmba ouro py, ha'e gui ixãrã ma prata gui ojapo 'rã.

20 Ha'e rã iporiaukue'i ma vyvra ovo rive va'erã e'ÿ 'rã oiporavo 'rã. Ha'e vy ojou 'rã ojapo kuaapa va'e ojapo aguã ta'angaa omy'i aguã rami e'ÿ.

21 Xapy'a rei nda'u ha'e nunga ndapeikuaai ri? Napendui teve? Pëvy nda'u nomombe'uai ri jypy guive ma voi? Tyrã pa ndapeikuaa potai ae vyv omboytaa ára guive?

22 Mba'eta Nhanderuete ma vyv apy jerekue áryve oguapy oiny va'e, ha'e oexa rã ha'e py hekoa va'e kuery tuku rami avi kyr'i'i. Ha'e ae avi oipyo raka'e yva ajukue puku rami, oo'i ajukue guigua rami ojora vy oupi ha'e py o'i aguã.

23 Ha'e ae avi omo'yyv'i 'rã huvixa kuery ikuai va'e, omokanhymba 'rã vyv regua joe oikuaa pota va'e.

24 Ha'e kuery ma mba'emo ra'yigue rami onhot'ya e'ÿ vy omoaia ramo vyv re hapo vy hi'y ypy'i 'rã, ha'e rami te'i ha'e va'e rupi vyvty oipeju ovy ramo ipirupa vyvoi 'rã, ha'e gui ma vyvty vaikue ogueraapa 'rã mba'emo pirekue rami avi.

25 Ha'e nunga rupi Iky'a e'ÿ va'e aipoe'i: "Mava'e re nda'u peë kuery xembojoja 'rã? Mava'e tu xee ramigua oiko?" he'i.

26 Penderova yva, ha'e pema'ë. Mava'e tu ha'e nunga ha'e javi ojapo raka'e? Ha'e ma jaxy-tata oipapa porãmba rire oxondaro kueryrã rami oguenoë 'rã heravy, pete'i-te'i rery rupi oeno'i vy. Mba'eta imbaraeete ha'e ipo'akapa va'e ramo peteive ma voi ndoatai 'rã.

27 Ha'e nunga rupi mba'e re tu peë Jacó ha'e Israel kuery pendeayvu vy aipopeje: "Xee aikoa re ma SENHOR ndoexa potai, Nhanderuete ndoikuaa potai anhepytyvõ uka te'i", peje.

* 40:13 Romanos 11.34, 1 Coríntios 2.16

28 Ha'e rami teĩ ndapeikuaai, napendui ri ty'y Nhanderuete Imarã e'ỹ va'e, SENHOR yvy apy apoare na'ikane'õi ha'e ndaxypai 'rãa? Hi'arandua re ma nhande ndajaikuaa pota kuaai 'rã.

29 Ha'e rami 'rãgue py ha'e ae omombaraete ju 'rã ikane'õ va'e, omombaraeteve 'rã na'imbaraetevei va'ekue.

30 Mba'eta ipyaukue voi ikane'õ ha'e haxypa 'rã. Kunumigüe ikangypa vy ho'apa 'rã.

31 Ha'e rã SENHOR oarõ oikovy va'e kuery ma ojouve ju 'rã ombaraeterã. Ha'e rami vy opu'ã ju 'rã taguato oveve ovy va'e rami. Onha teĩ na'ikane'õi 'rã, uguata teĩ ndaxypai 'rã.

41

Nhanderuete re ojerovia e'ỹ va'e kuery oenoĩ vy omboayvuague

1 “Peẽ kuery yy pa'ũ re pendekoa va'e, pekyriri ke xerenonde. Ha'e pygua pendekuai va'e, penhemombaraete ke, ha'e gui mae ma penhemboja xere, xee romboayvu rã pembovai aguã. Peju, jajogueroayvu.

2 Ha'e gui mava'e tu kuaray oua katy gui ombou uguataa rupi rei joe ipo'aka va'erã? Mava'e tu ojapo heta va'e kuery onhe'ẽ rendu aguã rami, ha'e huvixave kuery ikuai va'e re opyrõ oiny aguã, okyxe py yvy ku'i rami omboaypa aguã, ha'e guapa py omoaimba aguã yvytu mba'emo pirekue ombovevepa heravya rami?

3 Mba'eta ha'e ma oakykue monhamba ma vy henonderã oove 'rã mba'eve oiko e'ỹ re, uguataaty rupi e'ỹ teĩ.

4 Mava'e tu ojapo ha'e nunga ha'e javi oiko aguã rami? Jypy'i guive oayvu py rive heta va'e kuery omoingo va'ekue ae. Xee ae SENHOR jypy'i guive ha'e opaa py guarã aiko”, he'i.

5 Ha'e nunga ye'ẽ yvýry hekoa va'e kuery ha'e nunga oexa vy onhemondyipa 'rã. Yvy apy gui voi oryryipa reve 'rã onhemboja jogueruvy.

6 Peteĩ-teĩ nhomombaraete 'rã. Ha'e vy oirũ kuery pe “Nembaraete ke”, he'i 'rã.

7 Ha'e rami vy mba'emo ra'angaa apoa omokyre'ỹ 'rã ouro re omba'eapo va'e, ha'e gui karavo mbotaa py ombojoja va'e ju aipoe'i 'rã ferro áry ombope va'e pe: “Rejapo porã rima ra'e”, he'i 'rã. Ha'e rami vy karavo py mba'emo ra'angaa re ombota 'rã ho'a e'ỹ aguã.

8 “Ha'e rã ndee Israel ma xerembiguai reiko. Ndee Jacó ma xerembiporavo, xeirũ Abraão ramymino.

9 Ndee ma yvy apy gui rogueru va'ekue, roenoĩ mombyryvea py reĩa gui. Ha'e vy aipoa'e: ‘Ndee ma xerembiguai. Xee roiporavo rire ndoroejai 'rã.

10 Ekyje eme, mba'eta xee aiko ndereve. Enhemondyi eme, mba'eta xee ma Nderuete. Xee romombaraete 'rã, roipytyvõ ha'e teko porã rupi roguereko 'rã aiporu kuaa regua py.

11 Ha'e rã nderovai ipoxypa va'e kuery ma oximba rei ha'e nda'evei nho 'rã okuapy. Ha'e va'e kuery ma omomba rivea 'rã ovare'ỹ va'e rami. Ha'e rami vy ndere ija'e e'ỹ va'e kuery okanhymba 'rã.

12 Ha'e va'e rire ndere opu'ã va'ekue reka teĩ nderejouvei 'rã. Nderovai opu'ã va'ekue omombytaa 'rã ovare'ỹ va'e.

13 Mba'eta xee SENHOR Nderuete ma rojopy 'rã ndepo reiporu kuaa regua re. Ha'e vy aipoa'e 'rã: “Ekyje eme ke, xee roipytyvõ 'rã”, ha'e.

14 “Ekyje eme Jacó ha'e Israel kuery, taxo'i rami mbovy'i ete pendekuai teĩ. Xee roipytyvõ 'rã’, he'i SENHOR penderepya, Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e.

¹⁵ Ha'e gui peẽ rojapo 'rã mba'emo moa'yã haimbe ha'e ipyau va'e, haĩ jovai va'e rami. Ha'e ramo vvyty ikuai va'e pemboay 'rã pemongu'ipa peve, vvy'ã ikuai va'e voi pemombytapa 'rã mba'emo piremue aty rami.*

¹⁶ Pembovepepa ramo vvyty ogueraapa 'rã, vvyty jere omoaĩ 'rã. Ha'e rã peẽ ma perovy'a 'rã SENHOR, pemboete 'rã Israel kuery ruete lky'a e'y va'e.

¹⁷ "Ha'e gui ojexavai ha'e oipota rei'i va'e kuery ma yy oeka teĩ ndojoui 'rã. Inhapekũ ipirupa 'rã yuvei gui. Ha'e rami teĩ xee SENHOR aendu 'rã. Xee Israel kuery Ruete vy ndaeja rivei 'rã.

¹⁸ Ha'e rami vy vvy'ã ipiru reia gui teĩ xee amboxyry 'rã yy, ajapo 'rã vvyugua mbyte rupi yvu oiko aguã. Tekoa e'yã rupi voi ajapo 'rã yupa oĩ aguã, ha'e vvy piru reia va'ekue ajapo 'rã yypa aguã rami.

¹⁹ Tekoa e'yã py anhoty 'rã yary, acácia, murta ha'e oliveira. Ha'e joyvy-vvy tekoa e'yã py amoenhoĩ 'rã cipreste, olmeiro ha'e buxo,

²⁰ pavẽ oexa vy oikuaa aguã, oikuaa pota ha'e oikuaa porã aguã SENHOR po ae ha'e nunga ojapoague, Israel kuery ruete lky'a e'y va'e omoingoague."

Amboae regua kuery ruete ramigua kuery pe SENHOR ijayvuague

²¹ SENHOR aipoe'i: "Pemombe'u porã ke peikuaa va'e. Pendeayvu anhetẽ rupi peikoa re", he'i Jacó kuery Ruvixave.†

²² "Peru ke peikuaa va'e, pemombe'u mba'emo oiko va'erã. Pemombe'u ke ayvu yma guare, ha'e nunga re jaikuaa pota aguã, jaikuaa aguã ojeupity ete ma paa. Ha'e rami e'y vy raka'eve rã guarã pemombe'u roendu aguã.

²³ Peikuaa uka ke raka'eve rã guarã, peẽ kuery ete pa tuuete peikoa roikuaa aguã. Pemoingo ke mba'emo porã, e'y vy mba'emo vai teĩ, ha'e rami vy rokyjepa aguã, ha'e jaexa pavẽ aguã.

²⁴ Ha'e rami avi peẽ kuery ma mba'everã ndapevarei, penerembiapokue voi ndovareive va'e meme. Pendeporavoa kuery voi ojeguarupy ikuai.

²⁵ "Ha'e gui xee ma kuaray apu'a'ia katy gui peteĩ ambou ramo ou 'rã. Kuaray oẽa katy oiko teri reve aenoĩ ramo ojapukai xerery rupi. Ha'e va'e ma opyrõ 'rã huvixa kuery re yapo rami, nhae'ũ re omba'epo va'e yapo omou'ũa rami avi.

²⁶ Mava'e nda'u jypy'i guive ha'e nunga omombe'u, oiko e'y mbove ma voi jaikuaa vy 'Ha'e rami ae ri', ja'e aguã? Ha'e rami avi jipoi avave rei imombe'uarã, ikuaa ukaarã ndoikoi, pendeayvu oendu va'ekue voi ndoikoi.

²⁷ Xee ae ma jypy Sião pe amombe'u vy 'Ma'ẽ, upe ma oĩ!' ha'e va'ekue. Mba'eta Jerusalém pygua kuery pe ambou ayvu porã mombe'uarã.

²⁸ Xee ama'ẽ vy ndaexai peteĩve, peẽ kuery va'e regua ndoikoi nhomongeta kuaa va'e, ha'e va'e pe nhaporandu rã ombovai va'erã.

²⁹ Peẽ kuery ha'e javi ma mba'everã ndapevarei. Penerembiapo voi mba'e e'y meme. Mba'eta mba'emo ra'angaa ojapo pyre ma vvyty rive, hyrukue rei va'e ae."

42

SENHOR rembiguai reko re ijayvuague

¹ "Apy ma oĩ xerembiguai ampo'aka va'e. Xerembioporavo oiko, xenhe'ẽ py arõvy'a va'e. Hexe amoĩ Xenhe'ẽ. Ha'e ramo amboae regua kuery pe oikuaa uka 'rã teko porã regua.

² Ha'e rami avi ha'e ma nanhomotare'y'i 'rã, ndojapukai atãĩ 'rã, neĩ tetã mbyte rupi voi noendu ukai 'rã oayvu.

* **41:15** Apy ma ijayvu ngovaigua kuery omomba aguã re. † **41:21** Apy ma tuuete ramigua kuery pe Nhanderuete ijayvu.

³ Takua omopē mbyre nomou'ūi 'rā, neĩ nomboguei 'rā tataendy ra'y hataxĩ rive'i va'e voi. Ha'e rami 'rāgue py anhetē va'e rupi 'rā oikuaa uka teko porā regua.

⁴ Ha'e ma ndopai 'rā, nokanhyi 'rā guive, yvy jave re teko porā regua oikuaa ukapa e'ŷa ja. Ha'e gui ye'ē vvyry ikuai va'e voi oarō 'rā okuapy oeko mbo'e aguã.*

⁵ Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete yva ojapo ha'e oipyo va'ekue, ko vvy onhono vy opa mba'e hi'a aguã rami ojapo va'ekue. Ha'e ae vvy regua kuery pe ome'ē raka'e ipytuērã oikove aguã, ha'e kuery re omoĩ avi inhe'ērã. Ha'e vy aipoe'i:

⁶ “Xee SENHOR ma roenoĩ va'ekue teko porā rupi. Ha'e rami rire ajopy 'rā ndepo re. Ndere anhangareko reve romoĩ 'rā neretarã kuery pe xereve guarã ajapo va'ekue reikuaa uka aguã, ha'e amboa'e regua kuery voi remoexakã aguã rami.

⁷ Ha'e rami vy reipe'a aguã oma'ē e'ŷ va'e rexa, ha'e nhuã gui reipe'a aguã omboty pyre, nhuã pytũa py oĩ va'ekue voi.

⁸ Xee ma SENHOR, pō rami ae xerery. Ha'e rami vy xerexakãa ma name'ei 'rã amboa'e pe, xerekovia namboete ukai 'rã mba'emo ra'angaa ojapo pyre.

⁹ Ma'ē, jypy amombe'u va'ekue-'ekue ma ojeupitypa ma, ha'e gui mba'emo ipyau va'e ju aikuaa uka pēvy. Ha'e nunga oiko e'ŷ mbove xee ajapo 'rã pendu aguã rami.”

Nhandereraa jepea re japora'e aguã

¹⁰ Pemonhendu ke SENHOR pe mbora'e pyau. Peẽ kuery ye'ē rupi peguata va'e, pendu uka pepora'eia vvy apy peve, ye'ē rupigua ha'e javi reve, ha'e ye'ē vvyry rupi pendekoa va'e ha'e javi.

¹¹ Pemonhendu ke pendeayvua tekoa e'ŷa rupi, tetã ha'e tekoa Quedar regua py pendekuai va'e voi. Itaova rupi pendekoa va'e, pevy'a ke, pejapukai vvyty apyte áry pendekuaia gui.

¹² Pemboete SENHOR. Pemombe'u hexakãa ye'ē vvyry rupi ikuai va'e pe.

¹³ Mba'eta SENHOR ma ipy'a guaxuve va'e rami avi oẽ ouvy vy kyre'ŷ re 'rã oo joe opu'ã va'e rami. Ojapukai atã 'rã joe opu'ã aguã katy oo va'e rami. Ha'e rami vy ngovaigua kuery pe oexa uka 'rã opo'akaa.

¹⁴ Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i: “Xee ma yma ete guive akyriri va'ekue, ajekoko vy mba'eve nda'ei va'ekue. Ha'e rã aŷ ma ajapukai 'rã imemby raxy va'e rami, anhea'ã 'rã ipytuẽ atã va'e rami.

¹⁵ Mba'eta amomba 'rã vvyty ha'e vvy'ã ikuai va'e, ha'e amombirupa 'rã jai ha'e rupi ikuai va'e ha'e javi. Yakã ikuai va'ekue ajapo 'rã vvy piru rei oĩ aguã rami, ha'e yupa ikuai va'ekue amombirupa 'rã.

¹⁶ Ha'e gui ára revegua e'ŷ va'e kuery ma areko 'rã heravy tape ndoikuaai va'e rupi, aroguata 'rã oikuaa e'ŷa rupi. Ha'e kuery renonde amoexakãmba 'rã pytũ rei oĩ va'ekue rupi, tape vaikue rei va'ekue voi ambojojapa 'rã. Ha'e nunga ajapo 'rã ha'e kuery pe, ndaejai 'rãe.

¹⁷ Ha'e rã mba'emo ra'angaa ojapo pyre re ojerovia va'e kuery ma ojevy rivepa 'rã. Ha'e rami vy oxĩmba 'rã okuapy ndoikuaai rei vvy, mba'emo ra'angaa ojapo pyre pe rive 'Oreruete', he'i rire.”

Israel kuery ára revegua e'ŷ rami ikuai'a re ijayvuague

¹⁸ Pendeapxya e'ŷ va'ekue, pendu ke. Ha'e peẽ ára revegua e'ŷ va'e, pema'ē pexa aguã.

* **42:4** Apy ma ijayvu ikangy va'e ha'e iporiaukue'i Jesus Cristo nomombai 'rãa re, ha'e rami 'rāgue py ogueraa jepe 'rã (Mateus 12.15-21).

- ¹⁹ Mava'e nda'u oiko ára revegua e'ÿ, xerembigui e'ÿ vy? Mava'e nda'u xeayvu mombe'uarã amondouka va'e rami nda'ijapyxai va'e oiko? Mava'e nda'u xerevegua “ SENHOR rembiguai” ha'ea va'e rami ára revegua e'ÿ oiko?†
- ²⁰ Mba'eta peẽ kuery ma opa mba'e pexa teĩ peteĩve ndapexa kuaai. Pendepyx a ojepe'a porã va'erĩ napendui 'rã mba'eve.
- ²¹ SENHOR gueko porãa oikuaa uka vy ojeguigua lei omboyvate ha'e omoexakãmba raka'e, oipotaa rami vy.
- ²² Ha'e rã kova'e kuery ma oipe'apaa rã okanhygue rami avi ikuai. Ha'e kuery ha'e javi ma itakua py ojokuapaa reve omboty, nhuã py omboty pyre ikuai. Ho'u pyrã rami rive omboty, heraa jepearã ndoikoi guive. Heraapa pyre ikuai, ha'e avave rei aipo nde'ĩ 'rã: “Tapeo porã ju.”
- ²³ Ha'e gui peẽ kuery va'e regua mava'e tu oendu kuaa 'rã ha'e nunga? Mava'e nda'u oikuaa pota reve oendu kuaa 'rã ha'e va'e rire mba'emo oiko va'erã?
- ²⁴ Mava'e tu Jacó regua kuery omboaxa raka'e heraa pyrã, ha'e Israel kuery omboaxa ipe'aarã pe? SENHOR e'ÿ ri nda'u omboaxa raka'e, hovai ha'e kuery ojevavy rirẽ? Mba'eta ixuguigua tape rupi ha'e kuery nda'ikuaixei, ixuguigua lei re ndojapyxakaxei guive.
- ²⁵ Ha'e nunga rupi ae ha'e kuery re ombou opoxy etea, joe opu'ãa py ho'apa aguã. Ha'e rami py tata omboja ijyvýry rupi. Ha'e rami ete teĩ ha'e kuery ndoikuaai. Oapypaa teĩ ha'e nunga re ndoikuaa potai.

43

Nhanderuete anho Israel kuery reraa jepea oikoa re ijayvuague

- ¹ Ha'e gui aÿ ma po rami ijayvu SENHOR nemoingoare, Jacó ha'e Israel kuery apoare. Aipo'e'i: “Pekyje eme ke, mba'eta xee ma roepy. Penderery rupi roenoĩ rire xemba'e pendekuai.
- ² Ha'e rami rire vy rupi peaxa ramo xee aiko 'rã pendereve. Yakã rupi peaxa teĩ napendeao'ĩ 'rã. Tata rupi peaxa ramo napenderapyi 'rã, hendy va'e voi napendeoverei 'rã.
- ³ Mba'eta xee ma SENHOR Penderuete, Israel kuery ruete Iky'a e'ÿ va'e ha'e pendereraa jepea aiko. Ha'e rami vy penderekovia ame'ẽ 'rã Egito pygua kuery. Etiópia ha'e Sebá pygua voi ame'ẽ 'rã pendere.
- ⁴ Mba'eta xevy rã ovare ete va'e ha'e omboeteve pyrã pendekuai, xee roayvu guive. Ha'e nunga rupi ae penderekovia ame'ẽ 'rã amboae regua kuery, penderekovia aepy vy.
- ⁵ Ha'e nunga rupi pekyje eme, pendereve xee aiko ramo. Ha'e rami vy peneramymino kuery arupa ju 'rã kuaray oẽa ha'e oikea katy gui amono'õmba vy.
- ⁶ Kuaray ijapu'a'ia katygua pe aipoa'e 'rã: 'Eme'ẽmba ju ke.' Ha'e kuaray puku-a katygua pe avi 'Ejoko eme', ha'e 'rã. Peru ke xera'y kuery mombyry gui, peru xerajý kuery yvy apy gui,
- ⁷ xerery rupi aenoĩ va'ekue ha'e javi, xee ae anhemboete uka vy amoingo ha'e ajapo va'ekue.
- ⁸ “Peru ke hexa oĩ va'erĩ ndoexai va'e kuery, ha'e ijapyxa oĩ va'erĩ ndojapyxakaxei va'e guive.
- ⁹ Tou avi yvy regua kuery ha'e javi, ta'ijatypa opa marãgua kuery ikuai va'e. Ha'e kuery va'e regua mava'e tu omombe'u kuaa 'rã ha'e nunga, ha'e nhandevy oikuaa uka yma rupi amombe'u uka va'ekue-'ekue? Ha'e rami vy toexa uka imombe'uarã oguereko ri vy, heko porãa kuaa ukaarã, nhaendu vy 'Anhetẽ ete ae' ja'e aguã.

† 42:19 Apy “Xerembigui” he'ia ma ojeupe guarã oiporavo va'ekue re ijayvu vy.

10 “Ha'e rã peẽ ae ma xereko mombe'uarã pendekuai”, he'i SENHOR. “Peẽ ma xerembiguairã aiporavo va'ekue xeayvua pendu vy perovia aguã, ha'e rami vy xee anho aikoa peikuaa aguã, mba'eta xee aiko e'y mbove peteive tuuete ndoikoi raka'e, ha'e xee aiko rire voi amboae ndoikoi 'rã.

11 Xee, xee ae ma SENHOR. Xee e'y vy ndoikoi jogueraa jepearã.

12 Xee ma amombe'u uka ma voi ajogueraa jepe aguã. Ha'e va'e ambou ma vy aikuaa uka ju. Penembyte ndoikoi amboae ramigua tuuete, ha'e rã peẽ kuery ma xekuaa ukaarã pendekuai”, he'i SENHOR. “Xee ae ma Penderuete.

13 Ára oiko e'y mbove ma voi xee ae aiko raka'e. Ndoikoi guive xepo gui jope'arã. Mba'eta xee mba'emo ajapo ta ramo mava'e tu xejoko ta?” he'i.

Babilônia pygua po'akaa gui ogueraa jepe aguã re ijayvuague

14 SENHOR pendereraa jepea, Israel kuery ruete Iky'a e'y va'e ma po rami ijayvu: “Peẽ kuery roayvu vy Babilônia vvy re amondouka 'rã hovaigua kuery tetã re opu'ã okuapy va'erã. Ha'e rã ha'e pygua caldeu kuery ma ajapo 'rã onhamba aguã rami. Kanoã ha'e kuery oguerovy'a rei va'ekue py ae 'rã ojava.

15 Xee ma SENHOR Penderuete Iky'a e'y va'e, Israel kuery moingoare, penderuvixave”, he'i.

16 Po rami SENHOR ijayvu. Ha'e ma ymave ye'ẽ rupi ojapo va'ekue peteĩ tape, yy oxyry atã va'ekue mbyte rupi ixupegua kuery oaxa aguã.*

17 Ha'e gui ha'e kuery rakykue ojapo va'ekue karóxa ha'e kavaju oje'oi avi aguã rami, xondaro kuery imbaraetekueve guive. Ha'e py ae ha'e kuery ho'apa, nopy'ãvei, neĩ ndoikovei 'rã guive, tataendy ogue va'ekue rami avi. Ha'e vy SENHOR aipoe'i:

18 “Aỹ gui ma penema'endu'ave eme mba'emo oiko va'ekue re rive, yma guare-guare re anho pendepy'a eme.

19 Mba'eta xee ajapo 'rã mba'emo pyau aỹ'i ma voi ojekuaa oiny aguã rami. Xapy'a rei nda'u ndapexai ri? Mba'eta tekoa e'ya rupi ju 'rã xee aexa uka tape, ha'e vvy piru reiague rupi ajapo 'rã yakã oxyry aguã rami.

20 Ha'e ramo mymba ka'aguy regua voi xemboete 'rã okuapy, jagua-tuvy nhe'ẽ ha'e guyrã nhandu ra'y, tekoa e'ya rupi yy amoĩ ramo, ha'e yakã vvy piru reiague rupi. Xevy guarã aiporavo va'ekue oy'u aguã rami ajapo,

21 peteĩ regua xejeupe guarã ae amoingo va'ekue pe, xere ima'endu'aa rupi xereroporaie aguã.”*

SENHOR nhanemboaxya rupi nhandererekoa re ijayvuague

22 “Ha'e rami teĩ Jacó kuery, xevy pe ma peẽ kuery ndapejapukai. Ha'e rami 'rãgue py Israel kuery, penekane'õmba rive xevy pe pendekuaia gui.

23 Mba'eta xevy pe ete ndaperui vexa'i ra'y peapy reve peme'ẽ va'erã, naxemboetei guive mba'emo pejukaa py. Xee ma norombovoyi mba'emoaju xejeupe guarã ame'ẽ uka vy, noromokane'õi guive heakuã va'e aapy uka vy.

24 Xevy peguarã ndapejoguai takua heakuã porã va'e pendererãta re, naxembovy'ai guive mba'emo peapy aguã pejuka va'ekue kyra peme'ẽ vy. Ha'e rami 'rãgue py pejevavya py rive xembovoyi, xemokane'õ guive pendeko vaia py.

25 Ha'e ramive ma xee, xee ae pendereko vaiaty ambogue va'e, xejee ae ama'ẽ vy. Ha'e rami vy naxema'endu'avei ma pejevavyague re.

26 Xemoma'endu'a ke, jaa ke romboayvu aguã py. Penhemombe'u porã ke romboeko porã kuaa aguã.

* 43:16 Apy ma ijayvu Ye'ẽ Pytã mbyte rupi Israel kuery oaxapaague re (Êxodo 14-15).

* 43:21 1

27 Mba'eta penderu ypy ma heko vai, ha'e gui nghanembyte guarã amoĩ va'ekue ju ojejavy okuapy xerovai.

28 Ha'e nunga rupi ae amboyke 'rã pembojeroviaaty rupigua yvatekueve. Jacó kuery ma amboaxa 'rã imombaarã pe, Israel kuery amboaxa 'rã ijojarã pe."

44

SENHOR anho Nhanderuete oikoa re ijayvuague

1 "Aÿ ma peẽ Jacó kuery xerembiguai, ha'e Israel kuery xerembiporavo pendekuai va'e, pendu ke.

2 Po rami ijayvu SENHOR penemoingoare, penderyru'i py ma voi pendeapo va'ekue, ha'e penepytyvõa: Jacó kuery xerembiguai, xerembiayvu kuery roiporavo va'ekue, pekyje eme.

3 Mba'eta oy'uxe rei va'e kuery pe anhoẽ 'rã yy, amboxyry 'rã yvy piru reiague rupi. Ha'e rami ae avi Xenhe'ẽ voi anhoẽ 'rã neramymino kuery áry, ha'e kuery áry anhoẽ 'rã amoingo porã aguã.

4 Ha'e ramo ha'e kuery ma jai ipotyva va'e rami avi ikuai porã 'rã, ha'e yakã yvýry yvyra hi'aĩ va'e rami.

5 Ha'e kuery va'e regua ma 'Xee ma SENHOR pegua', he'i 'rã. Ha'e rã amboae ma Jacó rery rupi onhemboery uka 'rã. Ha'e rã amboae ju opo re ae ombopara 'rã: 'Xee ma SENHOR pegua' he'ia va'e, ha'e guery apyrã omoĩ 'rã Israel rery py."

6 Po rami ijayvu SENHOR Israel kuery ruvixave, heraa jepea, SENHOR ixondaro reta va'e: "Xee ma jypy'i guive ha'e opaa py guarã aiko. Xee e'ÿ vy ndoikoi tuete mboae.

7 Mava'e nda'u xee ramigua oiko ymave rupi mba'emo oiko va'erã mombe'ua, ymavegua kuery amoingo guive? Ha'e rami ri ramo tove toikuaa uka, tomombe'u porã ha'vy xerenonde. Tomombe'u mba'emo oiko va'erã, mba'emo ndojeupity teri va'e.

8 Penhemondyi eme, pekyje eme guive. Ha'e va'e ára guive namombe'ui teve ha'e nunga pëvy? Ndaikuaa ukai ri ty'y? Peẽ kuery ma xekuaa ukaarã pendekuai. Oiko avi 'rã nda'u amboae tuete xee ramigua? Any, amboae itaova ndoikoi xee aikuaa va'e."

Mba'emo ra'angaa mbojerovaa rupi ikuai va'e nai'arandua re ijayvuague

9 Mba'emo ra'angaa apoa ikuai va'e ha'e javi ma mba'everã ndovarei, ta'angaa ha'e kuery ojou porãve va'e voi. Ha'e kuery ae oikuaa uka mba'eve ndoexai ha'e ndoikuaaia, nda'evei nho aguã rami.

10 Mava'e nda'u tuueterã ojapo, e'ÿ vy mba'emo ryku gui mba'emo ra'angaarã ojapo 'rã, mba'everã ndovarei va'erã rive?

11 Mba'eta ha'e nunga mboetea ma guive rã nda'evei nho 'rã, ijapoare ava meme ramo. Ha'e kuery toupa xerenonde ojexa uka aguã. Ha'e gui ma tonhemondyipa ju oje'oivý oximba vy.

12 Ha'e gui ferro re omba'epo va'e ma ojapo 'rã peteĩ haxa. Ha'e gui ma tata py omba'epo vy mba'emo ra'angaa ju 'rã ojapo ombota-mbota vy. Ojapo 'rã heravy ojyva mbaraetea py. Ha'e rami teĩ okaruxe vy ikane'õ 'rã, yy ndoy'ui vy na'imbaraetevei 'rã.

13 Ha'e gui yvyra gui mba'emo ra'angaa ojapo kuaa va'e voi ixã omoatã vy lápis py oa'ã 'rã heravy mba'emo ra'angaarã. Ha'e rami vy yvyra nhopĩa py ju 'rã onhopĩ-nhopĩ, ha'e oa'ã ju 'rã imarkaa py. Ha'e vy ojapo 'rã ava rami ete iporã rei va'e, oo'ĩ oĩ atyrã py oĩ aguã.

14 Ha'e rami aguã ma avakue oake'o 'rã yary, ha'e e'ÿ vy cipreste, carvalho, vyvra ka'aguy re ikuai va'e gui oiporavo vy. Xapy'a rei onhot'ÿ 'rã pinho yky, oky ramo yvate ovy va'erã.

15 Ha'e nunga vyvra ma avakue oapy aguã ikuai. Amongue vyvra pëgue omoendy vy ojape'e 'rã oiny, mbojape ombojy 'rã guive. Ha'e va'e vyvra gui ae avi ojapo 'rã nguete ra'angarã. Ha'e rami vy henonde oï 'rã guenapy'ã re. Mba'emo ra'angarã ojapo va'ekue renonde oï 'rã guenapy'ã re ombojerovia vy.

16 Petei ijaygue ma oapy 'rã tata py. Ha'e va'e py ma ombojy 'rã xo'o ho'u aguã. Ooxy ma vy hevyatã 'rã, ha'e ojape'e vy aipoe'i 'rã oiny: "Ha'eve ajape'e ma, ha'e aexa hexakãa", he'i 'rã.

17 Ha'e gui ijaygue mboae gui ma ojapo 'rã ngueterã, mba'emo ra'angaa rive. Ha'e va'e renonde ma oï 'rã guenapy'ã re. Ngova vyvra re omovaë reve ojerure 'rã oiny ha'e nunga pe. Ha'e vy aipoe'i 'rã: "Xereraa jepe ke, mba'eta ndee ma xeruete", he'i 'rã.

18 Ha'e kuery ma mba'eve ndoikuaai, o'arandurã nomoï, hexa ojapa ma oexa e'ÿ aguã, ikuraxõ py voi ndoikuaavei ma.

19 Neï peteive ma ndoikuaa pota porã 'rã, nai'arandui ha'e mba'eve ndoikuaai aipoe'i aguã: "Petei ijaygue ma apy tata py, ha'e tapyï áry aexy mbojape. Hi'áry ma xo'o aexy ma vy ha'u. Ha'e ijaygue mboae gui nda'u ajapo 'rã ri ojeguaru pyrã? Xerenapy'ã re 'rã ri nda'u aï vyvra pëgue renonde?" nde'i 'rã.

20 Ha'e nunga avakue ma tanhimbu rive ho'u oiny va'e rami ikuai, okuraxõ py onhembotavy uka vy ojekore va'e. Ha'e va'e ma ndogueraa jepe kuaai guekove, neï aipo nde'i kuaai: "Apu re e'ÿ ri nda'u ajerovia?" nde'i.

Ogueraa jepe aguã re ijayvuague

21 "Jacó ha'e Israel kuery, penema'endu'a ke povae nungakue re, mba'eta peë ma xerembiguai kuery! Xee ae rojapo va'ekue xerembiguirã. Israel kuery, xee ndaxerexarai 'rã pendegui.

22 Ha'e rami 'rãgue py pejevavyaty amokanhymba 'rã vvyxï rami, ha'e pendereko vaiaty amomba 'rã arai rami. Pejevvy ju ha'vy xea katy, xee rogueraa jepe rire."

23 Ha'e nunga SENHOR ojapo rire peporai ke, yva regua pendekuai va'e. Ha'e peë vvy guirygua kuery, peroporaie avi ke. Peë vvyty ha'e ka'aguy pendekuai va'e, ha'e vyvra pendekuai va'e ha'e javi, penhendu ke mboraie rupi, mba'eta SENHOR oepy Jacó kuery, ha'e Israel kuery ogueraa jepe vy onhemboete uka rire.

24 Po rami ijayvu SENHOR pendereraa jepea, penderyru'i py ma voi penemboete'i va'ekue: "Xee ma SENHOR opa mba'e apoa. Xee ae'i aipy va'ekue yva, ha'e anhono va'ekue vvy.

25 Xee ajapo profeta ramigua rive apu rupi ijayvua ojeupity e'ÿ aguã rami, ha'e namo'aranduveipa 'rã imba'ekuaa va'e. Mba'eta hi'arandú va'ekue ajapo 'rã ndoikuaavei aguã rami, hi'aranduague mba'emo vairã opytapa aguã.

26 Ha'e rã xerembiguai ijayvuague ma xee amoingo 'rã, ajapo 'rã xeyvva momba'ua kuery ijayvua ojeupity aguã rami. Ha'e rami vy Jerusalém tetã pe aipoa'e: 'Ha'e py ma ikuai ju 'rã.' Ha'e Judá vvy re tetã ikuai va'ekue pe ma 'Ojapoa ju 'rã', ha'e. Ha'e py oogue ho'apa va'ekue pe ma 'Xee amoatyrõmba ju 'rã', ha'e.

27 Yy tyguaxu va'e pe aipoa'e: 'Ndepiru ke, ha'e nderegua yakã ikuai va'e voi xee amombirupa 'rã.'

28 Ha'e gui Ciro pe ma aipoa'e: 'Ha'e ma xerymba vexa'i kuery re opena va'e vy ojapopa 'rã xee aipotaa ha'e javi', ha'e.* Jerusalém tetã pe avi aipoa'e: 'Ômoatyrõa ju 'rã.' Templo pe voi 'Omboytaa ju 'rã', ha'e."

45

Huvixa Ciro Israel kuery omondoukapa ju aguã re ijayvuague

1 Po rami SENHOR ijayvu guembiporavo huvixave Ciro reko re: "Ipo oiporu kuaa regua re ajopy herekovy, ha'e henonde gui aipe'apa 'rã yvy regua kuery. Hexe ama'ẽ vy amokangy 'rã huvixave ikuai va'e, henonde rupi okẽ ikuai va'e aipe'apa 'rã nombotyavei aguã rami.

2 Ha'e rami vy xee aa 'rã nerenonde rupi. Ndevy ambo'yvi 'rã tape ikarẽ-karẽ va'e, amopẽmba 'rã okẽ overa va'e guigua, ha'e ambovopa 'rã ijokoa ferro guigua oĩ va'e.

3 Ndevy pe amboaxapa 'rã mba'emo porã onhomi mbyre, ha'e hepykueve ojao'i pyre, reikuaa aguã xee ae SENHOR aikoa, Israel kuery ruete nderery rupi roenoĩ va'e.

4 Xerembiguai Jacó kuery, xerembiporavo Israel kuery ayvu vy ae xee roenoĩ nderery rupi, ha'e ndere amoĩ nderery apyrã, ndee ndaxekuaai teĩ.

5 Xee ma SENHOR, ndoikoi amboa. Xee e'ỹ vy ndoikoi tuuete. Xee ma romombaraete 'rã ndaxekuaai teĩ.

6 Ha'e ramo kuaray oua ha'e oikea katy peve oikuaa pavẽ aguã xee e'ỹ vy amboa ndoikoa. Xee ae SENHOR, ndoikoi amboa.

7 Xee ma hendy va'e rexa ukaa aiko, ha'e pytũ moĩa guive. Ha'e rami ae avi ambou 'rã mby'a porã ha'e mba'emo vai. Xee SENHOR ae ha'e nunga ha'e javi moingoa aiko."

SENHOR opa mba'e apoare oikoa re ijayvuague

8 "Toguejy teko porã yva yvatevea gui, ta'oky arai gui. Ha'e yvy re ma teko porã toike jogueraa jepea oiko aguã, toiko avi teko porã. Xee SENHOR ae ha'e nunga amoingoa va'e", he'i.

9 Nda'evei ete 'rã imoingoa re opu'ã rei va'e kuery pe, mba'eta nhae'ũ pẽgue ramigua rive ikuai. Tyrã nhae'ũ guigua aipoe'i 'rã teve ijapoa pe: "Mba'e tu rejapo?" ha'e rami e'ỹ vy "Nerembiapo tu oata rima ixãrã", he'i 'rã teve?*

10 Nda'evei ete avi 'rã ngu pe "Mba'erã tu xemoingoa?" he'i va'e, e'ỹ vy oxy pe "Mba'e re tu xerereko'i raka'e?" he'i va'e pe.

11 Po rami ijayvu SENHOR Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e, ha'e kuery moingoa: "Peikuaaxe ri ty'y raka'eve rã guarã? Xapy'a rei nda'u peẽ xembo'exe ri xera'y kuery ha'e xepo py ae ajapo va'ekue areko aguã re?"

12 Mba'eta xee ma ajapo yvy, ha'e hexe guarã amoingoa va'ekue avakue. Xepo py ae aipyo yva, ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi 'rã ajokuai.

13 Ha'e gui xereko porã rupi vy amoĩ Ciro huvixaverã, ha'e ambo'yvi oguata aguã ha'e javi'i rupi. Ha'e ramo ha'e omoatyrõ uka ju 'rã xevygua tetã, ha'e omboupa ju 'rã xevygua kuery mombyry ogueraa pyre. hepy re e'ỹ 'rã ojapo, mba'emo ome'ẽ rivepy re e'ỹ guive", he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

14 Po rami ijayvu SENHOR: "Ndepo py amboaxapa 'rã mba'emo porã Egito ha'e Etiópia yvy re ikuai va'e, avakue Sabeu regua tuvixakueve guive. Ha'e va'e kuery ma nderakykue 'rã oje'oi oipokuapaa reve, ha'e vy nerenonde ju 'rã ikuai guenapy'ã re mba'emo re ojerurea py. Ha'e vy aipoe'i 'rã: 'Ndereve

* 44:28 Ciro ma Pérsia pygua huvixave. Babilônia re ipo'aka ma vy Israel kuery omondoukapa ju ijyvy katy (Esdras 1-3). * 45:9 Romanos 9.20

anho Nhanderuete oiko, ha'e Nhanderuete mboae ndoikoi ha'e e'ỹ vy', he'i 'rã okuapy."

¹⁵ Anhetê ete ndee ma Oreruete ndereko roikuaapa 'rã e'ỹ, Israel kuery ruete orereraa jepea.

¹⁶ Ha'e gui ta'angaa ojapo va'e kuery ma oxĩmba ha'e nda'evei nho 'rã okuapy. Ho'apa 'rã oxĩmbaa py.

¹⁷ Ha'e rã Israel kuery ma SENHOR ogueraa jepe 'rã raka'e rã guarã. Ha'e kuery ma noxĩmbai 'rã, nda'eve e'ỹi nho 'rã raka'e rã peve.

¹⁸ Mba'eta po rami ijayvu SENHOR yva moingoare, Nhanderuete yvy nhono porãare, ha'e yvy oĩ atã aguã rami ojapo va'ekue. Opyta rive aguã e'ỹ onhono, nhanderekoarã ae ojapo va'ekue: "Xee ae SENHOR, ndoikoi amboae", he'i.

SENHOR ha'e mba'emo ra'angaa re ijayvuague

¹⁹ "Xee ma nhemi rupi e'ỹ xeayvu, neĩ yvy pytũa py e'ỹ guive. Jacó ramymino kuery pe aipo nda'ei: 'Xereka rive rima', nda'ei. Xee SENHOR ma anhetê rupi xeayvu, anhetê ete va'e anho aikuaa uka.

²⁰ Ha'e nunga rupi peẽ kuery yvy regua ikuaiia gui peo jepe va'ekue, penhemboaty ke pejuvy. Jojavi pevaẽmba, mba'eta yvyra gui mba'emo ra'angaa ojapo va'ekue ojaxeĩ heravy va'e kuery ma mba'eve ndoikuaai, ojavukai 'rã okuapy nguuetete ndogueraa jepei va'erã pe rive.

²¹ Penhemombe'u ke, pemombe'u peikuaa va'e. Penhomongeta porã ranhe pekuapy. Mava'e tu ha'e nunga ymave guive oikuaa uka? Mava'e tu ha'e va'e ára guive omombe'u uka? Xee SENHOR aiko va'e e'ỹ ri ty'y? Mba'eta ndoikoi tuuete mboae xee e'ỹ vy. Tuuete heko porã va'e jogueraa jepea ndoikoi, xee e'ỹ vy.

²² Peẽ yvy regua kuery ha'e javi, xere ae ke pema'ẽ peo jepe aguã. Mba'eta xee ae ma Penderuete, ndoikoi amboae.

²³ Xeeje ae aura va'ekue, xejuru gui anhetê ete va'e oẽ, ha'e xeayvuague ndopyta rivei 'rã. Ha'e vy aipoa'e: 'Xerenonde ma pavẽ guenapy'ã re oĩ 'rã, pavẽ oapekũ py oura 'rã xerery rupi', ha'e.*

²⁴ Ha'e ramo xevy pe aipo'ea 'rã: 'SENHOR re anho oĩ teko porã ha'e mbaraete. Ha'e oĩa py oxĩmba reve oupa 'rã hexe nda'ija'ei va'ekue ha'e javi', 'ea 'rã."

²⁵ Ha'e rã Israel ramymino kuery ma SENHOR re vy omboeko porãmbaa 'rã, hexe anho ovy'a 'rã okuapy.

46

Babilônia py mba'emo ra'angaa ikuai va'ekue okanhymba aguã re ijayvuague

¹ Bel ha'e Nebo ra'angaa ma ojero'a-ro'a rei 'rã oiny, mba'eta ta'angaa omoĩa 'rã mymba áry. Nguuete ra'angaa ma ogueraa 'rã guymba kuery áry. Hymba kuery ikane'õ ma teĩ omokane'õve 'rã heravy ta'angaa ogueraa uka vy.*

² Ha'e rami vy tuuete ra'angaa ojero'a rei 'rã oiny. Ha'e nunga ma ndogueraa jepei 'rã hexe ojerovia va'e. Ha'e rami 'rãgue py ha'e nunga ae heraa 'rã amboae yvy re oguereko aguã katy.

³ "Jacó ha'e Israel kuery pekuave va'e, pendu ke xeayvu. Peẽ kuery ma peiko'i guive xee roguereko, penderyrui' py peĩ reve rogueraa va'e xejyva áry.

* **45:23** Kova'e ayvu rupi ma Jesus reko re ijayvu (Romanos 14.11, Filipenses 2.9-11). * **46:1** Bel ha'e Nebo ma Babilônia pygua kuery ruete ramigua oguereko va'ekue. Ha'e gui apy ma omombe'u ha'e kuery ojava vy mymba áry ta'angaa omoĩ rã ojero'a-ro'ave 'rã oje'oivy.

4 Ha'e gui pendetuja'ipa peve xee ha'ekue ae 'rã aiko, pende'a xiĩmba peve xee roguereko 'rã. Ha'e rami vy 'rãe xee rogueraa, romombaraete ha'e rogueraa jepe.

5 Mava'e nda'u xere pembojoja 'rã joo rami ete roikoa rami? Mba'e nunga xee ramigua nda'u pemombe'u kuaa?

6 Amongue ma ovoko gui ouro oguenoẽ 'rã, e'ỹ vy mba'emo opejaa py prata oa'ã vy opaga 'rã ouro re omba'epo va'e pe nguuetarã ojapo uka vy. Ha'e rami vy henonde oĩ 'rã guenapy'ã re vvy re ngova omovaẽ reve.

7 Ha'e gui oaxi'y áry ogueraa 'rã hendarã py omoĩ aguã. Ha'e rã ha'e py ae 'rã oĩ. Guenda gui ndovai 'rã. Ha'e nunga pe ojapukai teĩ nombovai 'rã, neĩ peteĩve ndogueraa jepei 'rã guive ojexavaia gui.

8 “Penema'endu'a ke pova'e re, pendepy'a guaxu aguã. Pejejavy va'ety kuery, pemoĩ pendepy'a re.

9 Penema'endu'a ke ymave rupi oiko va'ekue re, mba'eta xee ae Penderuete, ndoikoi amboae xee ramigua.

10 Mba'eta jypy'i guive aikuaa uka va'ekue mba'emo oiko va'erã, yma voi mba'emo ndoikoi teri va'e aikuaa uka. Ha'e vy aipoa'e: 'Xeayvua oiko ae 'rã, ajapo 'rã aipota va'e ha'e javi', ha'e.

11 Ha'e rami vy kuaray oua katy gui aenoĩ peteĩ xapirẽ, vvy mombyrya gui peteĩ ava aenoĩ xee amongetaa rupi oiko va'erã. Ha'e rami aguã re xeayvu rire amoingopa avi 'rã. Ha'e nunga xepy'a re amoĩ rire ha'e rami ae ju 'rã ajapo.

12 “Pendu ke xeayvua, mba'eta peneakã ratã va'e vy teko porã gui mombyry peiko.

13 Ajapo 'rã xeguigua teko porã ovaẽ aguã rami, namombyryvei ma ouvy, ajogueraa jepe aguã voi ndarei 'rã. Ha'e rami vy aexa uka 'rã ajogueraa jepea Sião py, Israel kuery mbyte py aexa uka 'rã xerexakã.”

47

Babilônia tetã okanhymba aguã re ijayvuague

1 “Kunhataĩ Babilônia pygua rajy, eguejy ke reĩa gui, ha'e vvy ku'i py ju eguapy.* Caldeu rajy, eguapy ke vvy py ae, mba'eta jipovei ma tenda repenaaty, ha'e ndevy pe 'Kunhataĩ porã ojou porãvepy' nda'eavei ma 'rã.

2 Ejopy ke mba'exoa, ha'e emongu'i mba'emo ra'yĩ. Eipe'a nderova mo'ãa reiporu va'ety, eupi ndeao apy, ha'e neretyma rei reve eaxa eovy yakã.

3 Mba'eta ndepire reia oexa pavẽ 'rã, oexa 'rã rexĩmba rei rã. Mba'eta xee ajoepy vy namboaxyi 'rã avakue ma guive rã”, he'ĩ.

4 Mba'eta nhande kuery repya ma SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery ruete lky'a e'ỹ va'e hery.

5 “Caldeu rajy, eguapy ke rekyriri' reve, ha'e gui tereo pytũa katy, mba'eta ndevy pe 'Tetã ikuai va'e re ipo'aka va'e' nda'eavei 'rã.

6 Anhea'ã ete ma xevygua kuery re, ambovaipa uka xemba'erã va'ekue. Ha'e rami vy amboaxa ndepo py, teĩ ndee ma remboaxya rupi e'ỹ rereko, tujakue'ĩ voi rereko axy.

7 Ndee ma 'Xee ma xepo'aka 'rã raka'e rã peve!' 're va'ekue teĩ aỹ peve xeguigua neremoĩ ndepy'a re, neĩ repa aguã re voi ndereikuaa potai.

8 “Ha'e nunga rupi reipotaa rupi rei reiko va'e, endu pova'e nunga. Reĩ atã teri vy ndejeupe ae aipo're: 'Xee anho aiko, xee e'ỹ vy ndoikoi amboae. Xee ma imeve'ỹ va'e ndaikoi 'rã, neĩ xememby kuery ndoatai 'rã guive', re.

* 47:1 “Babilônia pygua rajy” he'ia ma tetã Babilônia pygua kuery ha'e javi re ijayvu vy. Ha'e gui apy omombe'u ha'e kuery ikuai axy 'rãa.

⁹ Ha'e rami teĩ ha'e nunga mokoĩve ma ou xapy'a 'rã ndere, mba'eta peteĩ ára pyve nememby kuery omanomba 'rã, ha'e imeve'y va'e reiko 'rã. Ha'e nunga ha'e javi oiko xapy'a 'rã ndere, ndevyguia imba'evyky ha'e imba'ekuaa va'e heta ete teĩ.

¹⁰ Mba'eta ndereko vaia re rive rejerovia vy 'Jipoi avave rei xerexa va'erã', 're. Ha'e rami teĩ ne'arandua ha'e reikuaapaa py ae rejekore 'rã, ndejeupe ae: 'Xee anho aiko, xee e'y vy ndoikoi amboae', 're teĩ.

¹¹ Ha'e nunga rupi ndere ou 'rã mba'emo vai. Ha'e va'e ma ndevyguia kuery mba'ekuaa rupi ikuai va'e ndojoko kuaai 'rã. Ha'e rami ete jexavai oiko 'rã ndere, ha'e va'e gui ndereo jepei 'rã nderekove rekovia mba'emo reme'ẽ teĩ. Mba'eta ndere oiko xapy'a 'rã ha'e ramigua ete teko vai nerexa'ãi va'ekue.

¹² "Tereove tema mba'evyky ha'e mba'ekuaa rupi nekunhataĩ guive reikoague rami. Xapy'a rei ma mba'emo rejou nho 'rã ha'e nunga py, xapy'a rei renhomongyje 'rã.

¹³ Ndekuera ma ha'e rami ete rejekuaa pota ukaague gui! Toupa aỹ yva regua re oikuaa pota va'e, jaxy-tata re oma'ẽ oiny va'e, jaxy pyau'i nhavõ mba'emo ndere oiko va'erã mombe'ua kuery.

¹⁴ Ha'e rami teĩ ha'e kuery re oiko 'rã mba'emo pirekue tata oapypaa ramigua. Ha'e vy ndojereraa jepe kuaai 'rã tata gui. Ha'e va'e rire neĩ peteĩ tapyĩ ma ndopytai 'rã ojape'ea aguã, neĩ tatapy yv'yry oguapya aguã ma voi.

¹⁵ Ha'e rami py ndovareveipa 'rã ndevy omba'eapo vaipa va'ekue, nekunhataĩ guive ha'e kuery reve mba'emo rejapoa va'ety. Ha'e kuery ma oka'u va'e rami oaĩmba 'rã peteĩ-teĩ guape rupi ae. Ha'e gui avave rei nandereraa jepei 'rã.

48

Israel kuery anhetẽ rupi e'y ikuai re ijayvuague

¹ "Peẽ Jacó kuery, pendu ke pova'e nunga. Israel rery rupi penderery va'e, ha'e Judá ramymino kuery pendekuai, ha'e SENHOR rery rupi peura va'e. Nhanderuete Israel kuery Ruete pe pejapukai va'eri anhetẽ rupi e'y, teko porã rupi e'y pendekuai.

² Pendejeupe 'Tetã iky'a e'y va'e pygua' peje, ha'e 'Ore roĩ atã Israel kuery ruete SENHOR ixondaro reta va'e hery va'e re', peje teĩ.

³ Ha'e gui xee ma jypy mba'emo amombe'u yma guive. Xejuru rupi ae amombe'u, aendu uka porã guive. Ha'e gui ma amoingo xapy'a ramo ojeupitypa.

⁴ Mba'eta xee aikuaa peneakã ratãa ha'e pendeaju'y kãgue ferro rami hatã va'ea, penderova voi overa va'e gui ojapo pyre rami ete hatã va'e.

⁵ Ha'e nunga rupi ae amombe'u ha'e va'e ára guive, ha'e nunga oiko e'y mbove voi aikuaa uka pëvy, peẽ kuery aipopeje e'y aguã: 'Ha'e nunga ma oreruete ra'angaa omoingo', e'y vy 'Ta'angaa mba'emo ryku guigua omoingo', peje e'y aguã.

⁶ Ha'e nunga pendu ae ma rire aỹ peikuaa pota ke ha'e nunga ha'e javi re. Ha'e nunga pe 'Anhetẽ ete va'e' ndapejei 'rã teve? Ha'e gui aỹ ma mba'emo pyau ju aendu uka 'rã pendeivy, mba'emo ndaikuaa ukai teri ha'e ndapeikuaai va'ekue.

⁷ Ha'e nunga ma aỹ mae amoingo, ymave rupi e'y. Kova'e ára e'y mbove napendui, 'Aikuaa ae ma' peje e'y aguã.

⁸ Mba'eta ha'e nunga peẽ napendui, ndapeikuaai teri, neĩ napendui guive pendeapya py, mba'eta xee aikuaa anhetẽ rupi e'y pendekuaia, penderyu'i gui peiko'i guive 'Heko vai va'e' 'ea pendeivy.

⁹ Ha'e rami ete teĩ xerery amboete ukaa rupi vy ndaexa uka voi 'rã xepoxya, xee anhemboete ukaa re ae ajejoko 'rã romomba vyvoi e'ỹ aguã.

¹⁰ Ha'e rami avi xee roiky'a'opa teĩ prata rami ndapejekuaai, tata kua jexavaia py roa'anga teĩ.

¹¹ Ha'e rami ete teĩ xejee ae vy aiko ha'e rami. Mba'exa tu xee roguereko ta xerery nomboeteai aguã rami? Xee ma xerexakãa namboaxai 'rã amboae pe.

¹² “Jacó ha'e Israel kuery roenoĩ va'ekue, pejapyxaka ke. Xee ma ha'ekue ae aiko. Xee ma jypy'i guive ha'e opaa pyguarã.

¹³ Xepo py ae yvy anhono va'ekue, ha'e aiporu kuaa regua py ae aipyo yva. Ha'e nunga xee aenoĩ ramo ojekuaapa raka'e.

¹⁴ Penhemboatypa ke, ha'e pendu: Mava'e ta'angaa ikuai va'e regua nda'u ha'e nunga oikuaa uka ma voi? Mba'eta xee SENHOR ma Ciro ayvu vy aity uka 'rã Babilônia tetã aipotaa rami, caldeu kuery rovai xejyva aupi vy.

¹⁵ Xee amombe'u ae ma, ha'e gui xee ae ju aenoĩ xerembiguairã. Xee aru vy ajapo 'rã oikoa ha'e javi rupi ojapopa aguã rami.

¹⁶ Penhemboja ke xere, pendu pova'e nunga: Nhemi rupi e'ỹ xeayvu jypy guive. Ha'e nunga oiko ypy'i guive xee aiko ha'e py”, he'i. Ha'e gui aỹ ma SENHOR Nhanderuete xembou, Onhe'ẽ reve.

¹⁷ Po rami SENHOR ndereraa jepea ijayvu, Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e: “Xee ma SENHOR Nderuete. Rombo'e iporã va'e re, ha'e tape reiko aguã rupi roguereko va'e.

¹⁸ Ha'e rami avi xeayvuague rendu va'e rire reiko porã 'rãgue yakã rami, ha'e ndereko porãa opa rupi ojekuaa 'rãgue ye'ẽ re yai ikuai va'e rami.

¹⁹ Neramymino kuery ma ita ku'i ha'e mba'emo ra'yĩ rami 'rãgue heta. Hery voi xerenonde gui nomokanhayi ha'e ndoipe'aai 'rãgue guive.

²⁰ “Ha'e nunga rupi tapeopa Babilônia tetã gui, pejava caldeu kuery mbyte gui. Ha'e gui pova'e nunga peikuaa uka ke peporaeia rupi. Perojapukai ke, yvy apy peve peikuaa uka. Ha'e vy aipopeje: ‘SENHOR ogueraa jepe ma guembiguai Jacó kuery’, peje.

²¹ Mba'eta peneramoĩ kuery ma tekoa e'ỹa rupi SENHOR ogueraa teĩ noendui raka'e yuvei. Ha'e kuery pe ojapo avi itaova gui yy oẽ aguã rami. Itaova ombovo rã yy onheẽ raka'e.

²² Ha'e rã heko vai va'e kuery pe ma noĩ 'rã ikuai porã aguã”, he'i SENHOR.

49

Judeu e'ỹ va'e ikuai rupi avi SENHOR rembiguai omoexakã aguã re ijayvuague

¹ “Peẽ ye'ẽ vyvry pendekuai va'e, pendu ke xeayvu. Peẽ mombyrygua kuery, pejapyxaka ke. Mba'eta aiko'i ramove SENHOR xerenoĩ, xeryru'i pyve ma voi omombe'u xerery.

² Ha'e vy xejuru gui oẽ va'e ojapo kyxe haimbe porã va'e rami, ha'e opo py xemo'ã. Xeapo hu'y hyxyĩ porã va'e rami, ha'e ngu'y ryruru py xerereko.

³ Ha'e vy aipoe'i xeivy: ‘Ndee ma xerembiguai, Israel reiko. Ndee reikoa re vy xemboetea 'rã’, he'i.

⁴ “Ha'e ramo xee aipoa'e: ‘Ha'e rami avi xee amba'eapo rive, mba'everã ndovarei anhea'ãague. Ha'e rami teĩ SENHOR renonde ma oĩ xemboeko porã aguã, amba'eapo repy oĩ Xeruete po py’, ha'e.

⁵ “Ha'e gui aỹ ma SENHOR xeryru'i py guembiguairã xemboeteare va'e ijayvu Jacó regua kuery aru ju aguã, ha'e oĩa py Israel kuery amboatypa aguã, mba'eta SENHOR ae xembovyate, Xeruete xemombaraete.

6 Ha'e rami vy aipoe'i xevy: 'Tá, ha'e rami avi Jacó ha'e Israel regua okuave va'e rerupa ju aguã anho e'ý romoĩ xerembiguairã. Amboae regua kuery moexakãarã guive romoĩ, vvy apy rupi peve jogueraa jepearã', he'i.*

7 Po rami SENHOR Israel kuery reraa jepea Iky'a e'ý va'e ijayvu guembiguai avakue ndoayvui ete va'e pe, mba'eta heta va'e kuery ndoipotai ae, huvixa kuery ojokuai guive. Ha'e vy aipoe'i ixupe: 'Huvixave kuery nderexa vvyve opu'ãmba 'rã, yvatekueve voi. Ha'e kuery nemboete 'rã okuapy xee SENHOR Israel kuery ruete Iky'a e'ý va'e re vy, ojeroviapy aikoa rupi roiporavo rire', he'i."

Israel kuery oguerupa ju aguã re ijayvuague

8 Ha'e gui SENHOR aipoe'i avi: "Xee romboaxy aguã ára aendu ndeayvua, rogueraa jepe aguã ára roipytyvõ. Ha'e rami vy anhangareko 'rã ndere, ha'e xevygua kuery pe rome'ẽ 'rã xereve guarã ajapo vy. Ha'e ramo rembopyau ju 'rã ha'e kuery vvy omombyta rive pyre, ha'e peteĩ-teĩ pe reme'ẽ ju 'rã.*

9 Ha'e rami vy nhuã py omboty pyre pe aipo're aguã: 'Peẽ ke', ha'e pytũ rupi ikuai va'e pe 'Peju, pejekuaa ju', 're 'rã. Ha'e ramo ha'e kuery ikuai 'rã vexa'i tape rupi okaru va'e rami, ha'e vvy'ã piru reia rupi teĩ ojou 'rã ho'u va'erã.

10 Ha'e rami vy ha'e kuery noenduvei 'rã karuai neĩ yuvei. Haku-a neĩ kuaray ojopea voi nomoingo axyvei 'rã. Mba'eta imboaxya oguereko vy ogueraa 'rã yy porã oĩa py.*

11 Xevvy re vvyty ikuai va'e rupi ajapo 'rã haperã, ha'e amoatyrõmba ju 'rã tape ikuai va'e.

12 Ma'ẽ, xevygua kuery ou 'rã mombyry gui, amongue ma kuaray ijapu'a'ia katy gui, amboae kuery ma kuaray oikea katy gui, ha'e rã amboae kuery ma Sinim vvy gui 'rã ou."

13 Yva, eporaei ke! Yvy, evy'a ke! Ha'e peẽ vvy'ã pendekuai va'e voi pemonhendu mboraei, mba'eta SENHOR ombovy'a ju ojeuepegua kuery, ikuai axy va'e omboaxy vy.

14 Ha'e rami teĩ Sião aipoe'i: " SENHOR xereja ri, SENHOR hexarai ma xere", he'i.*

15 "Ha'e rami teĩ imemby kambu va'e nda'u hexarai 'rã ri omemby'i re, nomboaxyi 'rã ri nda'u oguereko'i va'ekue? Xapy'a rei omemby re hexaraia teĩ xee ma ndaxerexarai 'rã ndere.

16 Ema'ẽ, xepo mbyte re ambopara nderery, xejee riae amoĩ ndekora re xema'endu'a aguã.

17 Ha'e ramo nememby kuery ha'e ndepi'a kuery ma ojevy voi 'rã okuapy. Ha'e rã nemombaare ha'e nderereko axy reia kuery ma ojepe'a 'rã reia gui.

18 Ema'ẽ ndeyv'ry rupi rexa aguã, mba'eta ndea py ono'õ jogueruvy. Anhetẽ ete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: 'Ha'e kuery ma ndejee remoĩ 'rã renhembojeguaa rami, ha'e kuery re vy neporã 'rã kunhataĩ omenda ta va'e rami'", he'i SENHOR.

19 "Nerenda ma tekoa ve'ỹ ha'e ombovaipa pyre ranhe itui va'ekue. Ndeyvy voi ombovaipa pyre itui va'ekue teĩ a'ỹ ma ndee Sião, nekyr'i vai ete 'rã ndere hekova va'e kuery ha'e javi oimba aguã. Ha'e gui nemombaare kuery ma mombyry 'rã ikuai ndea gui.

20 Nememby kuery ha'e ndepi'a kuery ndegui oipe'aa pyre heta ju vy aipoe'i 'rã okuapy ndevy: 'Kova'e henda ma kyr'i vai ete orevy. Embotuvixave ke roĩ aguã, he'i 'rã okuapy.

* 49:6 Atos 13.47 * 49:8 2 Coríntios 6.2 * 49:10 Apocalipse 7.16 * 49:14 Apy ma Sião Jerusalém tetã ma peteĩ kunha rami ijayvu, ha'e ramo SENHOR ombovai 'rã tetã pe.

²¹ Ha'e gui ndejeupe ae aipo're 'rã: 'Mava'e tu kova'e kuery omoingo va'ekue xememby ha'e xepi'arã? Mba'eta xegui ma xememby kuery ha'e xepi'a kuery oi'pe'apaa, ha'e na'imembyvei aguã rami aiko va'ekue, amboa'e yvy katy xereraa, ha'e oayvupy e'ÿ aiko va'ekue. Mava'e tu ha'vy omoingo kova'e kuery xememby ha'e xepi'arã? Xee ma xeae'i xerejaa va'ekue ri kova'e kuery magui tu ou?' 're 'rã."

²² Ha'e gui po rami SENHOR ijayvu: "Xee ma aupi 'rã xepo yvy regua kuery oexa pavê aguã, heta va'e kuery oexaa py aupi 'rã xe'vygua bandeira. Ha'e ramo ha'e kuery ojyva áry oguerupa 'rã nememby kuery ha'e ndepi'a kuery, oaxi'y áry guive.

²³ Ha'e ramo huvixave kuery ma onhemoingo 'rã tuvyrã, ha'e huvixa kunha ma omokambu 'rã. Ha'e rami vy nerenonde ha'e kuery guenapy'ã re ikuai 'rã, ha'e yvy re ngova omovaê reve onhemo'yvÿ'i 'rã okuapy ndepy yvÿry. Ha'e ramo reikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa, ha'e xere ojerovia va'e kuery noxĩmbai 'rã", he'i.

²⁴ Peteĩ ipy'a guaxuve va'e gui nda'u oi'pe'aa 'rã omba'erã ojou va'ekue? Peteĩ joguereko axya gui nda'u oo jepe 'rã feve nhuã py ombo'a va'ekue?

²⁵ Ha'e rami teĩ po rami SENHOR ijayvu: "Ha'e rami avi nhuã py ombo'a pyre kuery oo jepe nho 'rã ipy'a guaxuve va'e gui, joguereko axya gui ombo'a va'ekue ojepe'a 'rãe, mba'eta ndere opu'ã va'e kuery re xee apu'ã vy araa jepe 'rã nememby kuery ha'e ndepi'a kuery.

²⁶ Ha'e rami vy ajapo 'rã nderereko axyare kuery ngo'o re ae okaru aguã rami, ha'e nguguy py ae vinho py rami oka'u okuapy aguã rami. Ha'e rami rã avakue ha'e javi oikuaapa 'rã xee ae SENHOR aikoa, ndereraa jepea ha'e nderepya, Jacó kuery ruete Ipo'akapa va'e aiko."

50

SENHOR rembiguai ojavykya rei teĩ ojeroviapy oikoa re ijayvuague

¹ Po rami SENHOR ijayvu: "Mamo tu oĩ kuaxia para pendexy re amendaa gui xee ajepe'a ha'e amondouka aguã regua?*" Ha'e nunga ndoikoi ae. Ha'e rami e'ÿ vy mava'e tu xemboreveaty oiko ixupe peê kuery rovendeague? Any, pendereko vaia káuxa ae penevendepaa, pejejavyague re pendexy omondoukaa.

² Mba'exa tu ha'vy xeeaju teĩ avave rei ndojekuaai, ha'e xee roenoĩ teĩ avave rei naxembovai? Xepo nda'u ijapu'a'i vai ete ri rogueraa jepe aguã? Tyrã pa naxembaraetevei ma rogueraa jepe aguã? Mba'eta ye'ê pe xeayvu vy rive amombirupa, ha'e yakã 'rãgue py ajapo tekoa e'ÿa opyta aguã rami, pira ha'e py ikuai va'e inemba peve. Yy jipoi ramo omanomba 'rã yuvei gui.

³ Xee ae ma yva amoũmba va'e, inhovãarã ajukue voxa guigua ramigua amoĩ vy", he'i.

⁴ "Ha'e gui xe'vy pe SENHOR Nhanderuete ome'ê hi'arandu va'e ayvu, ikane'õ va'e pe xeayvu kuaa aguã ambopy'a guaxua rupi. Ko'ê nhavõ aje'ive xembovy 'rã, xeapyxa oi'pe'a 'rã hembiguai rami ajapyxaka aguã.

⁵ SENHOR Nhanderuete xeapyxa oi'pe'a ramo xee nanhe'ê rendu e'ÿi, ixugui ndajepe'ai guive.

⁶ Ha'e rami vy xekupe rupi anhenupã ukapa, xerova voi nanhomi xe'a moatãa kuery gui, xerova ndarovai xere ijayvu vaikue-ikue ha'e onyvõmba rei va'e gui.

* **50:1** Apy ma Israel kuery pe SENHOR ijayvu. Mba'eta SENHOR e'ÿ opoi Israel gui, ha'e rã Israel kuery ae ojejavypaa rupi ojepe'a okuapy ixugui.

7 Mba'eta Nhanderuete xepytyvõ axĩmba e'ỹ aguã rami. Ha'e ramo xerova ajapo ita rami hatã aguã, mba'eta aikuaa naxĩmbai 'rãa.

8 Xemboeko porã va'e xea katy'i oĩ ramo mava'e tu ijayvu rei ta xere? Jajexa uka ha'vy joa py. Mava'e tu xerovai guarã oiko ta? Penhemboja ke ha'vy nhandomboayvu aguã.

9 SENHOR Nhanderuete ae xepytyvõarã oiko ramo mava'e tu xembopaga 'rã? Ha'e rã ha'e kuery ma okanhymba 'rã ajukue vixo'i ho'upaa rami."

10 Mava'e peẽ kuery regua nda'u SENHOR mboetea rupi ete peiko, ha'e hembiguai penhe'ẽ rendu va'e? Pytũ rupi tataendy revẽ'ỹ oiko va'e ma tojerovia SENHOR rexy re, toĩ atã Nhanderuete re.

11 Ha'e rã peẽ kuery tata pemoendy ha'e hu'y endy va'e pereko katu va'e ma tata ha'e hu'y pemoendy va'ekue rexakãa rupi tema peiko. Ha'e rami avi xegui ae 'rã ou penembopagaarã, roitypa 'rã pejexavai aguã py.

51

Sião pygua kuery ovy'a ju aguã re ijayvuague

1 "Teko porã rupi peikoxe ha'e SENHOR peka va'e, pendu ke xeayvua. Penema'endu'a ke itaova ha'e itakua ha'e va'e gui penemoingoague va'e re.

2 Penema'endu'a ke penderu Abraão ha'e penekuavãare Sara re ae. Mba'eta Abraão aenoĩ jave peteĩ'i oiko. Ha'e gui aroayvu porã vy amboetave karamboae.

3 Mba'eta xee SENHOR ma Sião voi amboaxy. Amboaxy avi 'rã tetã rupi takoague ikuai va'e ha'e javi. Ha'e vy ajapo 'rã ha'e rupi tekoa e'ỹ oĩ va'e Éden pyguare rami iporã ju aguã, ajapo 'rã opyta rei va'ekue-ekue xevygua yvotyty rami. Ha'e ramo oendua ju 'rã ovy'a va'e ha'e py, oguerovy'aa rupi oporaẽ va'e mba'epu reve.

4 "Peikuaa pota ke, xevygua kuery. Xevygua tetã pygua kuery, pendu ke xeayvua. Mba'eta xegui ae ojekuaa 'rã lei, xeguigua teko porã aikuaa uka 'rã vvy regua kuery moexakãmbaarã.

5 Mba'eta xeguigua teko porã ma mombyry e'ỹ oĩ, ojekuaa ma ajogueraa jepea voi. Ha'e rami vy xepo'akaa rupi areko 'rã vvy regua kuery. Ye'ẽ yvỹry ikuai va'e voi xerarõ okuapy, xere ojerovia xepo'aka aguã.

6 Pema'ẽ ke yva re, ha'e gui vvy katy ju pema'ẽ. Mba'eta yva okanhymba 'rã hataxĩ rami, ha'e vvy ma inhymamba 'rã ao vaikue rami, hexe hekoa va'e kuery voi omanomba vyvoi 'rã mbarĩgui rami rive. Ha'e rã ajogueraa jepea ma oĩ riae 'rã, xeguigua teko porã voi nombovaipaa 'rã.

7 "Peẽ kuery teko porã peikuaa va'e, pendu ke xeayvu, penekuraxõ re xeguigua lei oĩa va'e. Pestyje eme avakue pendejojai rei teĩ, penhemondy eme pendere ijayvua rei ramo.

8 Mba'eta ha'e kuery ma omombaa 'rã ajukue vaikue rami, vexe'i rague vixo'i ho'upaa rami ae. Ha'e rã xeguigua teko porã ma oĩ riae 'rã, ha'e ajogueraa jepea ma ta'y jevy-jevy ikuai peve 'rã oĩ."

9 Emyĩ ke, SENHOR ndepo'akapa va'e, emyĩ ke. Ndejee emoĩ nembaraetea rexa uka aguã. Emyĩ ke ymave rupi ymagua kuery ikuai jave guare rami. Ha'e rami vy ndee e'ỹ ri ty'y Egito vvy mombaare, ha'e ye'ẽ rupigua jukaare?

10 Ndee e'ỹ ri ty'y ye'ẽ typya mombiruare? Mba'eta ye'ẽ mbyte rupi taperã rejapo va'ekue, reraa jepe va'e kuery oaxapa aguã.

11 Ha'e rami vy SENHOR oepy va'e kuery ojeyvypa ju 'rã. Sião tetã py oupa 'rã okuapy oporaẽ reve. Ha'e kuery akã re ma vy'a opa e'ỹ va'e 'rã oĩ coroa rami. Ha'e kuery oupity va'erã va'e ma mby'a porã ha'e vy'a anho. Ha'e rã mboriau ha'e mby'a vai ma okanhymba 'rã.

12 “Xee, xee ae rombovy'a va'e. Mba'exa tu ha'vy ndee rekyje 'rã avakue omano va'erã gui rive, ha'e avakue ra'y kuery jai rogue rami okanhy va'erã va'e gui?”

13 Mba'exa 'rã tu ndee nderexarai SENHOR nemoingoare gui? Mba'eta ha'e ae yva pyoare ha'e vvy nhonoare oiko. Mba'e re tu ndee ko'ë nhavõ rekyje reikovy joavyky rei va'e nhomomba aguã rami ikuai va'e poxya gui rive? Mamo tu opyta joavyky rei va'e poxya?

14 Mba'eta escravo-rã heraa pyre opoipaa voi 'rã, nomanoi 'rã ha'e py, yvyra rupa py nomboguejyai 'rã ha'e py. Ha'e rami 'rãgue py ho'u va'erã ndoatai 'rã.

15 Mba'eta xee ma SENHOR Nderuete. Yai revomo onhendu aguã ye'ë omomyi va'e ma xee ae. SENHOR ixondaro reta va'e xerery.

16 Amoĩ 'rã xeayvu ndejuru py, ha'e romo'ã 'rã xepo py, yva pyau aipyo ha'e vvy pyau anhono aguã. Ha'e rami vy Sião pygua kuery pe 'Peë ma xevygua kuery', ha'e 'rã.”

17 Emyĩ ke, ndee Jerusalém tetã! Emyĩ ke, ha'e epu'ã ju! SENHOR po gui karo ipoxya oĩa rejopy va'ekue gui rey'u ae ma. Karo nhomoakanhymbaarã oĩa va'e gui rey'upa ma.

18 Nememby kuery, ndepi'a kuery rereko'i va'ekue regua neĩ peteive ma nanepytyvõia rupi oiko. Remongakua'i va'ekue neĩ peteive ma ndepo re ndojopy herekovyi.

19 Mava'e tu nemboaxyarã oĩ? Mba'eta ndere ou va'ekue mokoĩ regua: nembojexavaia ha'e nemombaa, karuai ha'e kyxe. Mba'exa tu ha'vy nembovy'aarã noĩ?

20 Mba'eta nememby kuery ha'e ndepi'a kuery ho'apa ma inhakanhy vy. Tape oĩ va'e-va'e rupi ma onheno okuapy, nhuã py guaxu ombo'a pyre rami. Mba'eta ha'e kuery re ou SENHOR poxya, Nhanderuete ijayvu eteague.

21 Ndee rejexavai ha'e reka'u ri teĩ vinho gui e'y ta'vy. Ha'e nunga rupi endu ke pova'e nunga.

22 SENHOR Nderuete, ojeuegua kuery repya aipoe'i: “Ndepo gui aipe'a ju 'rã karo nemoakanhyarã ha'e xepoxya oĩa. Ha'e va'e gui ma nderey'uvei 'rã.

23 Ha'e gui nembojexavai reia kuery po py ju 'rã amoĩ, ndevy pe 'Ejero'a ke, nde'ary rupi roaxa aguã, he'i va'ekue po py ae. Mba'eta renheno ramo ndekupe ary rupi ha'e kuery oguata va'ekue, vvy e'y vy tape oĩ va'e rupi oguataa rami.”

52

1 Emyĩ ke, ndee Sião tetã. Emyĩ ke, emoĩ nembaraete aguã. Ndee Jerusalém tetã iký'a e'y va'e, enhemonde ke ndeao iporãve va'e py. Mba'eta ndea py ma opire omboi uka va'e e'y ndoikevei 'rã, neĩ ndojeky'a'o ukai va'e kuery voi.

2 Enhembojaity ke vvy ku'i gui. Evy ke Jerusalém, ha'e eguapy ju einy. Eipe'a ke corrente ndeaju'y jokuague, Sião memby escravo-rã ndereraa va'ekue.

3 Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: “Hepy re e'y nevendeague rami peráta re e'y ju 'rã rojogua”, he'i.

4 SENHOR Nhanderuete aipoe'ive ju: “Jypy'i ma xevygua kuery Egito vvy katy oje'oi raka'e ha'e py ikuai aguã. Ha'e gui ma Assíria pygua kuery ju mba'e py e'y ombojexavai.

5 Ha'e gui a'y teĩgue ju mba'e tu ha'e py oiko? Mba'eta xevygua kuery ogueraapaa rive ju hepy re'y. Ijavyky reia kuery oiapukai atã okuapy. Ha'e nunga rupi xerery re ijayvu vaikue-ikuea ko'ë nhavõ”, he'i SENHOR.*

* 52:5 Romanos 2.24

6 “Ha'e rami teĩ xevygua kuery oikuaa nho 'rã xerery. Ha'e va'e ára ma oikuaa 'rã okuapy xee 'Apy ma aĩ' ha'e va'ea”, he'i SENHOR.

7 Iporã ete! Yvyty áry rupi mba'emo pyau mombe'ua ou jekuaa! Ha'e va'e ma omonhendu ovy nhandekuai porã ju aguã, omombe'u iporã va'e, nhandereraa jepeu regua. Ha'e vy Sião pygua kuery pe ma “Penderuete ipo'aka ma”, he'i.*

8 Aipo ma, peneretã rarõa kuery ojapukai nhendu. Ha'e kuery ovy'a reve ojapukai atã okuapy, mba'eta oexa Sião tetã katy SENHOR ou jevy rã.

9 Peporaei ke pekuapy, peẽ tekoague Jerusalém py pendeukuai va'e. Pevy'a pekuapy peteĩ rami, mba'eta SENHOR ombovy'a ju ma ojeupegua kuery, oepy ma Jerusalém tetã.

10 Yvy regua kuery ha'e javi oexaa py SENHOR oupi ojyva icy'a e'ỹ va'e. Ha'e ramo vvy apy guive oexapa 'rã Nhanderuete nhandereraa jepe rã.

11 Ha'e nunga rupi pejepe'a ke, pejepe'a upe gui, ha'e peju ju. Pejopy eme ha'eve'ỹ va'e re. Pejepe'a ke ha'e kuery mbyte gui. SENHOR pegua tembiporu peraa va'e kuery, pejeky'a'o ke.*

12 Pejepe'a pojava rei eme guive, pejava eme, mba'eta SENHOR oo 'rã penerenonde, Israel kuery ruete penderakykue rupi avi 'rã oo penerarõ vy.

Nhanderekovia SENHOR rembiguai oiko axy aguã re jayvuague

13 “Ha'e gui xerembiguai ma oiko kuaa 'rã. Ha'e ramo omboyvatea ha'e omboetea ete 'rã, pavẽ áryve 'rã oiko.

14 Ha'e rami avi heta oexa vy onhemondy, mba'eta pavẽ gui ombovaikueave, ava rami ve'ỹ omombytaa rã.

15 Ha'e rami ae avi vvy regua kuery áry rupi omboavy 'rã. Ha'e ramo huvixave kuery onhemondyipa vy ombotypa 'rã ojuru, mba'eta oexa 'rã ha'e kuery pe omombe'ua va'ekue'ỹ, ha'e oikuaa nho 'rã oendu va'ekue'ỹ.”*

53

1 Mava'e tu oguerovia ayvu romombe'u va'ekue? Mava'e pe tu SENHOR oikuaa uka opo'akaa?*

2 Mba'eta henonde hembiguai yvate-vateve ovy yvyra rapytakue renhoĩ rami, vvy piru reia py yvyra rapo gui hi'yky hoky va'e rami. Jaexa rã omboete pyrã e'ỹ merami, na'iporãĩ guive. Neĩ peteĩ henda py voi noĩ iporãa jarovy'a va'erã.

3 Oayvupy e'ỹve oiko, avakue pavẽ gui oipotapy e'ỹve ete. Ava oiko axy va'e, tekoaxy oendu jepi va'e guive. Ha'e ma avakue ndoayvui vy ixugui ngova omo'ã okuapy. Ha'e ramo nhande voi ndajaikuaa potai va'ekue hexe.

4 Mba'eta anhetẽ ojee ae ogueraa nhandereko axykue, nhanemba'eaxy omoimba ojee. Ha'e rã nhande ma jaikuaa va'ekue ombopaga pyrã rã Nhanderuete omoingo axy ha'e ombojexavaia rami.*

5 Ha'e rami teĩ nhande nhandereko vaiaty py ma oipyxoá, jajevyague re ae omou'ũa. Hexe oĩ tekoaxy nhanemoingo porãarã, ha'e oinupãa ague re vy nhande jakuera.

6 Nhande kuery ha'e javi nhakanhymba javy vexa'i rami, peteĩ-teĩ jajepa va'ekue tape gui. Ha'e ramo hexe ma SENHOR omoĩ nhande kuery ha'e javive reko vaiaty.*

* 52:7 Romanos 10.15

* 52:11 2 Coríntios 6.17

* 52:15 Romanos 15.21

* 53:1 João 12.38,

Romanos 10.16

* 53:4 Mateus 8.17, 1 Pedro 2.24

* 53:6 1 Pedro 2.25

7 Ha'e ma omoingo axya ha'e omo'yvyĩ'ia teĩ ndoipe'ai ojuru. Vexa'i ojukaa aguã katy ogueraa va'e rami, vexa'i rague ayaa renonde ogueraa rã okyrirĩ ratã'i va'e rami ogueraa teĩ ojuru ndoipe'ai.

8 Anhetẽ rupi e'ỹ oikuaa potaa reve ogueraa. Ha'e rami rã ta'y kuery re avave rei nei noexa'ãi. Mba'eta oikove va'e kuery ikuaia gui oiipe'aa. Xeretarã kuery ojevavyague re ae ojukaa.*

9 Ha'e hetekue ruparã ma ojoua heko vai va'ekue mbyte py, omano vy iporiau e'ỹ va'e revegua opyta teĩ. Ha'e rami avi teko vai ndojapoi, nei petei henda py ma ayvu vai noenduai ijuru gui.*

10 Ha'e rami teĩ SENHOR oipotaa rami ae omou'ũ ha'e omoingo axy uka. Ha'e ramo jejava regua ome'ẽ mbyrã guekove ome'ẽ rire oexa nho 'rã gua'y kuery, oiko pukuve 'rã guive. Ha'e ramo ipo py SENHOR oipota va'e oiko porã 'rã.

11 Ha'e gui ojexavaiague gui iporã va'e oiko ramo oexa vy ovy'a vaipa 'rã. Mba'eta Xerembiguai heko porã va'e oikuaa rupi vy heta 'rã omboeko porã, ojee ae ha'e kuery ojevavyague ogueraa rire.

12 Ha'e nunga rupi heta 'rã xee ame'ẽ ixupe guarã. Ha'e ramo ipo'akapa va'e kuery mbyte ombojo'o 'rã mba'emo porã, omanoa py guekovea ome'ẽ rire. Heko vai va'e oikoa rami jaikuaa va'ekue teĩ ojee ae ogueraa heta ojevavyague, heko vai va'e kuery re ojerure guive.*

54

Sião pygua kuery ikuai porã aguã re ijavyuague

1 SENHOR aipoe'i: “Ndee kunha, nememby e'ỹ va'e ae kyrĩ va'e nereikuavã va'ekue, eporaei ke revy'aa rupi. Kyrĩ va'e raxy nerendui teri va'ekue, evy'a ke reporaie reve, erojapukai. Mba'eta kunha opoi pyre rami reiko va'ekue ri nememby kuery hetave 'rã ome reve riaie oiko va'e memby kuery gui.*

2 Ha'e nunga rupi embopyve ke ndero reia renda, emoatãve ke ndero ao'ia peĩ aguã. Embotuvixa e'ỹ eme, embopukuve ikuarã, ha'e emo'ã ratãve ke yvyra rakua ijytarã.

3 Mba'eta peẽ kuery penderetave 'rã peovy reiporu kuaa regua ha'e reiporu kuaa e'ya katy. Ha'e gui neremiarirõ kuery ipo'aka 'rã yvy regua kuery re, ha'e hekoa ju 'rã tetã opyta rei va'ekue py.

4 “Ekyje eme, mba'eta nanemoxĩmbaavei 'rã. Exĩmba rei eme, nanemo'yvyĩ'iavei 'rã. Mba'eta nderexaraipa 'rã nekunhataĩ jave rexĩmba reia rupi reikoague re, imeve'ỹ va'e rami reikoague re guive.

5 Mba'eta nemoingoare ae oiko neme, SENHOR ixondaro reta va'e ma hery. Israel kuery ruete lky'a e'ỹ va'e ma nderepya, ‘Yvy jave regua ruete’ epy va'e ae.”

6 Nderuete aipoe'i: “Kunha opoi pyre iporiau rei va'e, ha'e kunhataĩ oēja pyre rami reiko va'ekue ri SENHOR nerenoĩ ju.

7 Xapy'a rai'i xee roeja va'ekue ri romboaxy etea rupi ju 'rã rogueru.

8 Xepoxy etea rupi ndegui xerova amo'ã xapy'a'i va'ekue ri romboaxya opa e'ỹ va'e ju aendu”, he'i SENHOR nderepya.

9 “Xevy pe rã ha'e nunga Noé oiko jave guare rami, mba'eta aura Noé oiko jave guare rami ve'ỹ yy py yvy ndajao'ivei aguã re. Ha'ekue rami ae aỹ ma ndevy pe ju aura ndaxeveivei, nei ndorojou vaivei aguã re.

* 53:8 Atos 8.32-33 * 53:9 1 Pedro 2.22 * 53:12 Lucas 22.37 * 54:1 Apy ma Israel kuery ha'e Jerusalém tetã opyta rei va'ekue pe ijavyu, petei kunha opoi pyre pe rami (Gálatas 4.27).

¹⁰ Mba'eta yvyty ikuai va'e ojepe'apa, ha'e yvy'ã voi ovapa 'rã teĩ romboaxya ma ndopai 'rã, ha'e ndevy pe xereve guarã ajapo va'ekue nombovaipaa 'rã", he'i SENHOR nemboaxy va'e.

¹¹ "Ndee Sião tetã, reiko axy ha'e nanembovy'aavei rã rejexavai rei va'ekue. Ha'e rami teĩ ema'ẽ, ndea py ita oity pyre ambojo'a ju vy pytã va'e py 'rã amboja, ha'e ita safira py ju 'rã amboyta.†

¹² Ndea py torre ajapo ju 'rã rubi gui, kora rokẽ ma carbúnculo gui, ha'e tetã kora ha'e javi rupi ma itaendy iporãve va'e gui 'rã ajapo.

¹³ Nememby kuery ha'e ndepi'a kuery ha'e javi ma xee SENHOR ae 'rã ambo'e. Ha'e ramo ikuai porã 'rã opa mba'e py.*

¹⁴ Teko porã rupi 'rã anhangareko ndere nemoingo axyarã va'ekue gui mombyry, ha'e ramo nderekyvevei 'rã. Nemonyarã va'ekue gui voi mombyry 'rã reiko, ndouvei 'rã ndere.

¹⁵ Xapy'a rei ndere opu'ã va'e oiko teĩ xee ambou va'e e'ỹ 'rã. Ha'e ramo ndere opu'ã va'e oitypaa 'rã nerenonde.

¹⁶ Mba'eta xee ma ferro re omba'epo va'e moingoare, tata py hatapyĩ re oipeju vy tembiporurã ojapo va'ety. Amoingo avi nhomombaarã mba'emo ombovaipa agua.

¹⁷ Ha'e rã nderovai ma tembiporu revegua ou vy ndojapoi 'rã mba'eve. Ndere ijayvu rei va'e ou teĩ ndee 'rã ndepo'aka. Ha'e ramigua ma xee SENHOR ambou xerembiguai kuery peguarã amboeko porã vy", he'i SENHOR.

55

Nhomboaxypa aguã re ijayvuague

¹ "Peẽ kuery pendey'uvei va'e, pendu ke, ha'e peju yvu oĩa py pey'u. Pendeperáta e'ỹ va'eri peju pejogua ha'e pekaru. Tá, peju ke pejogua vinho ha'e kamby, peráta re'ỹ, hepy re'ỹ.

² Mba'e re tu peráta peme'ẽ 'rã tembi'u re'ỹ? Mba'e re tu pendery'ai 'rã penembovy'aarã re'ỹ? Pendu ke, pe'u iporã va'e. Ha'e rami vy pevy'a 'rã iporã ete va'e re.

³ Pejapyxaka porã ke, ha'e peju xea py. Pendu, peikove riae aguã. Mba'eta pendevy ajapo 'rã xereve guarã raka'e rã peve guarã, ha'e romboaxy 'rã Davi pe xeyvuague rami vy.*

⁴ Mba'eta ha'e va'e ma amoĩ raka'e xepo'akaa kuaa ukaarã yvy regua kuery pe, huvixa yvateve va'e ha'e kuery re opena va'erã.

⁵ Ma'ẽ, peẽ kuery penoĩ 'rã pexa va'ety e'ỹ regua kuery. Ha'e kuery penderexa va'ety e'ỹ teĩ onha 'rã jogueruvy pendea katy. Ha'e kuery ma SENHOR Penderuete, Israel kuery ruete lky'a e'ỹ va'e re ojerovia etea rupi ou okuapy, penemboete uka ramo."

⁶ Peka ke SENHOR ojejou uka teria ja, pejapukai ixupe ha'e'i py teri oĩa ja.

⁷ Tove heko vai va'e tojepe'a oikoaty gui, ojevavy rei va'e tojepe'a ha'eve'ỹa rami onhembopy'aa gui. Tojeko rerova SENHOR pe, mba'eta omboaxy 'rã. Tojevvy Nhanderuetea py, opa mba'e py joperdoa va'e ramo.

⁸ "Mba'eta xee anhembopy'aa ma peẽ kuery penhembopy'aa ramigua e'ỹ, ha'e xereko voi peẽ kuery reko ramigua e'ỹ", he'i SENHOR.

⁹ "Mba'eta yvy gui yva yvate etevea rami avi pendereko gui xereko voi yvateve, ha'e peẽ kuery penhembopy'aa gui anhembopy'aa yvateve avi.

† 54:11 Safira ma itaendy hovv va'e, rubi ma pytã va'e, ha'e rã carbúnculo ma pytã va'e tuvixave va'e.

Ita hepyve va'e meme. * 54:13 João 6.45 * 55:3 Atos 13.34

¹⁰ Mba'eta oky ha'e yro'y yva gui ho'a vy ha'ekue katy ju ndooi 'rã yvy omoakỹ e'ỹ re, ha'e rami vy ojapo 'rã mba'emo ra'yĩ moaĩare ojouve ju aguã rami, ha'e mbojape ho'uxe va'e voi ojou aguã rami,

¹¹ ha'e rami ae avi xeayvu xejuru gui oẽ va'e voi ndojevy rivei 'rã xea py. Ha'e rami 'rãgue py ojapo 'rã xee aipota va'e, anhembopy'aague ojapopa 'rã, ha'e rami aguã ae ambou rire.

¹² "Ha'e rami rã peẽ kuery peo 'rã pevy'a reve, pendekuai porã'ia rupi roguereko 'rã heravy. Penerenonde yvyty ha'e yvy'ã ikuai va'e poraei onhendu 'rã, yvyra ikuai va'e voi ojepopete 'rã okuapy.

¹³ Ha'e gui juu'y ikuaiague py yvyra tuvixa va'e henhoĩ 'rã, jai rogue rekovia henhoĩ 'rã murta.* Ha'e nunga ma SENHOR re ima'endu'a porãa ha'e omboetea aguã oiko 'rã imarã e'ỹ va'e, raka'e rã peve guarã."

56

Judeu e'ỹ va'e kuery avi oenoĩ aguã re ijayvuague

¹ SENHOR aipoe'i: "Teko porã rupi ete ke peiko, anhetẽ rupi pendekuai, mba'eta rogueraa jepe ovaẽ rai'i ma, xeguigua teko porã ojekuaa rai'i ma.

² Ovy'a ete 'rã avakue ha'e rami ikuai va'e, avakue ra'y kuery ha'e nunga re oĩ atã va'e, sábado ára omongy'a rei e'ỹ aguã ojejoko, ha'e opo py mba'emo vai ojapo rei e'ỹ va'e."

³ Amboae yvy guigua SENHOR re onhemboja va'e aipo te'i eme: " SENHOR xepe'a 'rã ojeupegua kuery mbyte gui." Neĩ eunuco voi ojeupe "Yvyra pirukue rami rive aiko", te'i eme.*

⁴ Mba'eta SENHOR aipoe'i: "Eunuco teĩ xevygua sábado ára nhavõ xemboetea rupi oiko, xee aipota va'e ojee omoĩ ha'e xereve guarã ajapo va'ekue rupi oiko ramo

⁵ xero py ajapo 'rã ha'e va'e re ima'endu'a porãa aguã rami, xero korapy py, ha'e ixupe ame'ẽ 'rã peteĩ tery gua'y ha'e guajy kueryrã va'ekue gui oguerovy'ave va'erã. Ha'e kuery peteĩ-teĩ pe ame'ẽ 'rã heryrã imarã e'ỹ va'e, ivaipa va'erã e'ỹ.

⁶ Ha'e gui amboae yvy regua teĩ SENHOR omboete aguã onhemboja, ha'e SENHOR rery omboetea rupi hembiguairã ikuai aguã, tá, sábado ára omongy'aa rupi e'ỹ omboete, ha'e xereve guarã ajapo va'ekue rupi ikuai ramo

⁷ ha'e kuery voi xee araa 'rã xevygua yvyty iky'a e'ỹ va'e py, ambovy'a 'rã xevygua oo onhembo'eaty py. Ha'e ramo ha'e kuery ome'ẽ 'rã mba'emo ogeru va'e, ha'e xee ajou porã 'rã xevygua altar áry mba'emo ha'e kuery ome'ẽ va'e. Mba'eta xevygua oo pe ma 'Yvy regua kuery ha'e javi onhembo'e atyrã oĩ', 'ea 'rã.'†

⁸ Israel kuery opa rupi oaĩmba va'ekue SENHOR Nhanderuete omboaty ju vy aipoe'i: "Xee amboatyve ju 'rã, ono'õ ma voi okuapy va'ekue amboetave vy", he'i.

Israel kuery rerekoa kuery ára revegua e'ỹ rami ikuai re ijayvuague

⁹ Peẽ mymba jai rupi pendekuai va'e, ha'e ka'aguy rupigua inharõ va'e, peju ke pekaru.

¹⁰ Mba'eta ha'e kuery retã rarõa kuery ma ára revegua e'ỹ rami meme ikuai, mba'eve ndoikuaai. Jagua onhe'ẽ e'ỹ va'e ikuai va'e meme, onhe'ẽ aguã

* 55:13 Murta ma yvyra tuvixa ha'e ovareve va'e. * 56:3 Eunuco ma tembiguai oa'yjjo pyre. Ymave rupi eunuco ha'e amboae yvy guigua kuery ma nda'evei va'ekue Nhanderuete pegua kuery mbyte py ikuai aguã (Deuteronomio 23.1-3). Aỹ gui ma ha'eve, apy ijayvua rami. † 56:7 Kova'e ayvu rupi Jesus ijayvu Mateus 21.13, Marcos 11.17 ha'e Lucas 19.46 py.

nda'evei va'e. Ha'e kuery ma oexa ra'ua re rive 'rã ikuai, inhate'y vy okexe vai va'e.

¹¹ Ha'e kuery regua ma jagua rami ho'upa rei va'e guive, okaru teĩ naevyatã'i 'rã. Joe opena va'e mba'eve oikuaa va'e'y ikuai. Peteĩ-teĩ oiko 'rã ha'e ae oipotaa rami, peteĩ-teĩ ojoupavexea rupi rive 'rã oiko, ha'e rami ikuai va'e ma guive rã.

¹² Ha'e kuery joupe-upe aipoe'i 'rã: "Peju ke, aru 'rã vinho irove va'e jaka'u aguã. Ha'e gui ko'ẽ rã ange guare rami ae ju 'rã nhandekuai, ha'e rami e'y vy jaka'upave 'rã", he'i okuapy.

57

Mba'emo ra'angaa mboetee rupi Israel kuery ikuai re ijayvuague

¹ "Heko porã va'e kuery omano teĩ avave rei ndoikoi ha'e nunga re oikuaa pota va'e. Avakue ojeroviapy heraa ramo avave rei noexa'ãi 'rã ha'e nunga re, mba'eta heko porã va'e kuery ranhe 'rã heraa nhomoingo axyarã ou e'y re,

² ha'e ramo oike 'rã mby'a porã oendu aguã py. Mba'eta teko porã rupi ikuai va'ekue opytu'u 'rã ngupa rupi.

³ "Ha'e gui peẽ kunha imba'evyky va'e pi'a kuery, peju ke apy, itavy rei rã ojavyky reipy pi'a kuery.

⁴ Mba'exagua tu pembojaru rei pekuapy? Mba'exagua rovai tu peipe'a pendejuru, ha'e pendeayvu rei? Peẽ kuery tu teko vai ha'e apu guigua meme.

⁵ Peẽ kuery ma tavy reia rupi anho pendekuai yvyra hogue ana va'e mbyte rupi. Ha'e py ma pendera'y kuery ae pejuka uka 'rã yvygua oĩ va'e py, ha'e itaova pa'ũ rupi.

⁶ Ha'e rami vy ita xyyĩ rei va'e mbyte rupi pendereko rami ae 'rã pendekuai. Ha'e va'e áry ae avi penhoẽ 'rã heakuã porã va'e, ha'e ta'angaa pe rive peme'ẽ 'rã mba'emo aju. Xee nda'u arovy'a 'rã ri ha'e rami pendekuai?

⁷ Ha'e gui yvyty yvateve va'e áry remoĩ 'rã nderupa. Ha'e katy ju reẽ 'rã ta'angaa pe mba'emo reme'ẽ aguã.

⁸ Nerokẽ kupe ha'e okenda rupi rembopara 'rã nda'evei ete va'e py. Ha'e gui remoa'tã 'rã nheovãa, ha'e rejeupi 'rã tupa py, rembopy 'rã ndetavy aguã. Ha'e kuery reve pejogueroayvu 'rã reipota va'e re. Ha'e vy 'Nhandetavy ha'vy' re vy rema'ẽ 'rã ipire reia re.

⁹ Ha'e gui huvixavea py reo 'rã mba'emo kyra ha'e heakuã porã va'e reme'ẽ va'erã reve. Ha'e gui mombyry katy 'rã remondouka ndeayvu reraarã, yvyra rupa peve.

¹⁰ Mombyry ete reguata vy nekane'õ teĩ 'Ovare va'e'y ma ta'vy ajapo', nderei 'rã. Mba'eta rejou 'rãe reka va'e. Ha'e nunga rupi ae nanekangyĩ 'rã.

¹¹ "Ha'e gui mava'e gui nda'u rekyje, apu rupi reiko aguã? Mba'eta nanema'endu'ai xere, xereko re ndereikuaa potai guive. Yma guive akyrirĩ teve xerenonde nderejererokyjei aguã?

¹² Xee aikuaa ukapa 'rã ha'e rami ete reikoa. Ha'e ramo nerembiapokue ma mba'everã ndovarei 'rã ndevy.

¹³ Rejapukai ramo tove mba'emo ra'angaa rereko va'e ae tandereraa jepe! Ha'e nunga ma yvytu rive 'rã ombovevepa heravy, peteĩgue'i oipeju teĩ ogueraapa vyvoi 'rã. Ha'e rã xere ojerovia va'e kuery pe ma yvy ame'ẽ 'rã imba'erã, ha'e ramo hekoa 'rã xeivygua yvyty iky'a e'y va'e áry."

Ojeko rerova va'e kuery ikuai porã aguã re ijayvuague

¹⁴ Aipo'ea 'rã: "Pembojoja ke taperã, pembojoja ha'e pereko katu, xeivygua kuery renonde gui peipe'apa onhepyxanga aguã oĩ va'ekue."

¹⁵ Mba'eta po rami ijayvu Yvate ete va'e, Ipo'akapa va'e, Hi'amba marã e'ÿ va'e, Iky'a e'ÿ va'e hery va'e. Ha'e vy aipoe'i: "Xee ma yvate ete iky'a e'ÿa py aiko va'e. Aiko avi iporiau rei ha'e ikangy va'e reve, ambopy'a guaxu aguã ikangy va'e, ha'e ambovy'a ju aguã iporiau rei va'e.

¹⁶ Mba'eta riaee e'ÿ 'rã xee ajojou vai, ndaxepoxy riaei 'rã guive. Mba'eta ha'e rami aiko va'e rire ha'e kuery nhe'ẽ ikangypa vy ho'apa 'rãgue xerenonde, ha'e xee amoingo va'ekue pytuẽa opa 'rãgue.

¹⁷ Heta va'e kuery mba'emo oipotapa reia rupi ikuai ramo ma xepoxy vy amoingo axy va'ekue. Ha'e rami vy xerova amo'ã, xepoxy teĩ xenhe'ẽ rendu e'ÿ va'e ma ha'e kuery ae oipotaa rami rive ikuai.

¹⁸ Ha'e kuery ikuaia aexa teĩ amonguera 'rã. Ha'e vy areko ha'e ambovy'a ju 'rã ojae'o okuapy va'e.

¹⁹ Ha'e kuery xereroporai ramo ame'ẽ 'rã mby'a porã. Mby'a porã ame'ẽ 'rã momybyrã ikuai va'e pe, ha'e'i py ikuai va'e pe guive. Ha'e rami vy xee amonguerapa 'rã", he'i SENHOR.

²⁰ "Ha'e rã heko vai va'e ma ye'ẽ omyĩ va'e rami ikuai. Mba'eta ha'e nunga ndopytu'ui 'rã, yy ojegui ae omombo 'rã yapo ha'e iky'akue.

²¹ Ha'e rami vy heko vai va'e re ma noĩ 'rãe mby'a porã", he'i Nhanderue.

58

Ha'veea rami okaru e'ÿ re ikuai aguã re ijayvuague

¹ "Ejapukai atã, ejajoko eme, ejapukai mimby guaxu rami. Xevyguã kuery pe eikuaa uka heko vaia, Jacó kuery pe emombe'u ojevavya.

² Ha'e rami ete ikuai teĩ xereka merami 'rã ko'ẽ nhavõ. Ovy'a merami xevyguã tape oikuaa vy teko porã rupi ikuai va'e rami teĩ, ha'e nguete reko gui ndojepe'ai va'e rami. Ha'e rami vy xevy oporandu 'rã teko porã re, onhemboja merami xee Nguete va'e re.

³ Ha'e rami vy aipoe'i 'rã: 'Mba'e re tu rokaru e'ÿ re orekuai teĩ ndee ndereikuaa potai? Mba'e re tu orenhe'ẽ py rojexavai ramo ndee nderexa potai ri?' he'i okuapy. Mba'eta peẽ kuery pekaru e'ÿ re pendekuaia ára peẽ ae peipota va'e re rive 'rã pepena, ha'e pejapopa 'rã penerembiaporã oĩ va'e.

⁴ Ha'e rami vy pejoguero'aa rupi rive 'rã pendekuai pekaru e'ÿ re, penhomotare'ÿ, ha'e pendepo iky'a va'e py pejojuka aguã. Aÿ ha'e rami ete pekaru e'ÿ re pendekuai ramo pendeayvua noenduai 'rã yva re.

⁵ Ha'e rami ete ri nda'u pekaru e'ÿ re pendekuai aguã xee aeja raka'e? Mba'eta peteĩ'i ára re avakue ojexavai 'rã onhe'ẽ py, oakã oity 'rã jai rogue rami, ha'e oguýry rupi oipyo 'rã ajukue voxa guigua tanhimbu reve. Ha'e ramia pe ri nda'u 'Jakaru e'ÿ re nhandekuaia ára SENHOR nhandejou porã 'rã, peje?

⁶ "Ha'e rami 'rãgue py po rami aguã e'ÿ teve pekaru e'ÿ re pendekuai aguã aeja raka'e? Teko vai py ojokua pyre pepoi aguã e'ÿ teve, ha'e tembiguai jokuaa pejora aguã, ombojexavaipy peraa jepe, ha'e peteĩ-teĩ oguereko axya pemomba aguã e'ÿ teve?

⁷ Okaruxe va'e pe mbojape pemboja'o aguã e'ÿ teve, ha'e pendero py iporiakue hoo e'ÿ va'e pemovaẽ aguã, ipire rei va'e pexa vy pemonhemonde, ha'e peẽ ramigua gui napenhemi aguã e'ÿ teve?

⁸ Ha'e rami ri pekaru e'ÿ re pendekuai ramo penerexakãa ojekuaa porã 'rã ko'ẽ rami, ha'e are e'ÿ re pekuera aguã avi 'rã ojekuaa. Pendereko porãa ojekuaa 'rã penerenonde, ha'e penderakykue ma SENHOR guexakãa rupi onhangareko 'rã pendere.

⁹ Ha'e ramo pejapukai ramo SENHOR ombovai 'rã. Pendereraa jepe aguã re pejapukai ramo 'Apy ma aĩ, he'i 'rã. Xapy'a rei penembyte gui peipe'a ramo pejoguerereko axya, penhomongyje reia ha'e ayvu rei guive,

¹⁰ xapy'a rei okaruxe va'e pe mba'emo pemboja'o aguã pendepey'a re pemoĩ, ha'e ojexavai rei va'e pemoevyatãmba aguã, ha'e ramo ma penerexakãa ojekuaa 'rã pytũa py, pendea py pytũa oĩ va'ekue ma kuaray mbyte rami 'rã hexakã.

¹¹ Ha'e ramo SENHOR penderereko riae 'rã, penmoevyatã 'rã tekoa e'ỹa py teĩ, ha'e omombaraetepa 'rã penekãgue. Peiko porã 'rã yvotyty omoaky riaepy rami, ha'e yvu peteĩgueve ma ipiru e'ỹ va'e rami avi.

¹² Ha'e gui penda'y kuery ju omoatyrõ 'rã tekoa ivaipa va'ekue. Pemboyta pyau ju 'rã oo ymague. Pendepey aipo'ea 'rã 'Kora pa'ũ moatyrõa', ha'e 'Tekoa ha'e tape ymague mbopyaua', 'ea 'rã.

¹³ "Xapy'a rei sãbado ára penhemongy'aa gui pejejoko, ha'e mba'emo peẽ ae pejapoxe va'e pejapoa gui xevelygua ára iky'a e'ỹ va'e py, ha'e rami 'rãgue py sãbado ára pe 'Iporã ete SENHOR ára iky'a e'ỹ va'e nhamboete aguã' peje ramo, ha'e pendekuaiaty rami ve'ỹ xemboete ramo, peẽ ae peipotaa rami ve'ỹ pendekuai aguã, neĩ ayvu reko rei py voi pendeayvu e'ỹ aguã,

¹⁴ ha'e rami rã xee SENHOR re ae 'rã pevy'a. Ha'e ramo xee ajapo 'rã yvyty yvate va'e re peẽ peovy aguã rami, ha'e romombaraete 'rã peneramoĩ Jacó peguarã ame'ẽ va'ekue re", he'i. SENHOR ojuru py ae ijayvu.

59

Israel kuery reko vaia re ijayvuague

¹ SENHOR po ma ijapu'a'i va'e'ỹ pendereraa jepe e'ỹ aguã, nda'ijapyxa ve'ỹi guive pendeayvua oendu e'ỹ aguã.

² Ha'e rami 'rãgue py pejejavya rima pemboja'o Nhanderuete gui, penderereko vaia ae ojapo pendegui ngova omo'ã aguã rami, pendeayvua oendu e'ỹ aguã.

³ Mba'eta pendepo huguyya riae, ha'e penekuã re ma pejejavya anho oĩ. Pendejuru ma apu rupi 'rã ijayvu, ha'e peneapekũ re ma teko vai anho 'rã oĩ.

⁴ Mba'eta avave rei ndoikoi teko porã re ojapukai va'erã, ndoikoi anhetẽa rupi ojexa uka va'erã huvixa kuery renonde. Ha'e rami 'rãgue py ovare e'ỹ va'e re rive ojerovia, ijapu rei 'rã okuapy. Ojejavý aguã tema oguerereko'i 'rã, ha'e teko vai ju oikuavã.

⁵ Omboaku 'rã mboi rupi'a, ojapo 'rã nhandu kya. Hupi'a ho'u va'e omano 'rã, ha'e hupi'a re opyrõa ramo oiko 'rã mboi.

⁶ Ha'e gui ikya ojapo va'ekue ma ndovarei 'rã aorã, mba'eta ha'e kuery rembiapo py avave rei nonheovãai 'rã. Ha'e rami 'rãgue py ha'e kuery rembiapo ma teko vai anho, ha'e ipo re ma jojukaague oĩ.

⁷ Ipy ma onha 'rã ojejavý aguã katy, ojapura 'rã heko porã'i va'e ruguy omoẽ aguã. Ha'e kuery ma teko vairã re rive 'rã ipy'a. Ha'e kuery ikuaiã rupi ma ndhomombaague ha'e jojukaague anho oĩ.

⁸ Ndoikuaavei ma tape peteĩ rami ikuai aguã katy oo va'e, teko porã noĩ avi 'rã ikuaiã re. Ha'e kuery ma teko vai rupi rive ikuai. Ha'e va'e rupi ikuai va'e ma ndoikuaai 'rã mby'a porã.*

⁹ Ha'e nunga rupi rima nhandegui mombyry oĩ anhetẽ rupi jajoguerereko, teko porã voi nanhanderovyĩ. Nharõ tema hexakãa, ha'e rami teĩ pytũ anho oĩ. Hexakãa rupi 'rãgue py pytũa rupi nhandekuai.

* 59:8 Romanos 3.15-17

¹⁰ Oo mbotya rupi japovyvya rupi jaiko, ára revegua e'ỹ rami avi, hexa e'ỹ va'e rami japovyvy jaikovy. Kuaray mbyte teĩ nhandepyxanga 'rã javy pytũ rupi rami. Imbaraetekue mbyte rupi teĩ omanogue rami jaiko.

¹¹ Nhande kuery ha'e javi nhakororõ 'rã urso rami, ha'e apyaxu rami 'rã nhandepoaẽ rei. Anhetẽ rupi joguerekoarã nharõ teĩ ndajajoui. Jaa jepe aguã jaeka teĩ mombyry oĩ nhandegui.

¹² Mba'eta nerenonde ma rojevavyague heta-etave ovy, orereko vaiaty ma orekuua ukaarã oĩ, mba'eta orere oĩ 'rã orereko vaiaty anho, roikuaa guive rojevavya.

¹³ Mba'eta SENHOR rovai jajekore ha'e nhandeapu 'rã. Jajepe'a Nhanderuetegui, nhandeayvu 'rã nhandhombojexavai ha'e nhandhe'ẽ raxave aguã re anho. Nhandepy'a re nhamoia rami apu rupi anho 'rã nhandeayvu.

¹⁴ Ha'e nunga rupi ae anhetẽ rupi jajoguereko aguã ojepe'a, teko porã ma mombyry oĩ. Mba'eta anhetẽ va'e ma onhopyxangapa oikovy nhanderetã mbyte rupi, ha'e teko porã ma nda'evei ovaẽ aguã.

¹⁵ Tá, anhetẽ va'e ma okanhy. Ha'e gui teko vai rupi oikoa gui ojepe'a va'ekue ma ojuka pyrã ikuai. Ha'e ramo SENHOR ma ha'e rami nhandekuaia oexa vy ndojou porã, teko porã noĩ rã.

¹⁶ Joepyarã SENHOR oeka teĩ ndojoui, onhemondyi guive nhandere ojerure va'erã ndoikoĩ rã. Ha'e ramo ha'e ae onhemoĩ ojyva py nhandereraa jepe aguã, gueko porã rupi ae imbarae.

¹⁷ Ha'e rami vy pexo regua py rami onhemonde teko porã py, ha'e oakã re ma ngora ratã rami omoĩ jogueraa jepea. Ha'e vy ao rami omoĩ joepya rupi oiko aguã, ha'e ajukue puku py rami onhemonde ikyre'ỹa py.

¹⁸ Ha'e rami vy nhombopaga 'rã peteĩ-teĩ ikuaiague rami. Opoxya oexa uka 'rã hexe ija'e e'ỹ va'e kuery pe, ngovaigua kuery ombopaga 'rã ha'evea rami. Ye'ẽ yvýry rupi ikuai va'e voi ombopaga avi 'rã.

¹⁹ Ha'e rami vy kuaray oikoa katygua kuery SENHOR rery oendu vy ojererokyjea rupi 'rã ikuai, ha'e kuaray oua katygua kuery ma oexa 'rã hexakãa. Mba'eta yy oxyry atã xapy'a va'e rami 'rã ou, SENHOR guigua Nhe'ẽ ombou va'e.

²⁰ SENHOR aipoe'i: "Ha'e gui ma Sião py ou 'rã joepyarã, Jacó regua kuery ojeko rerova va'ekue ikuai py 'rã ou.

²¹ Ha'e gui xee ma po rami 'rã ajapo xereve guarã ha'e kuery pe. Mba'eta xeguigua Nhe'ẽ pendere oĩ va'e, ha'e xeayvu pendejuru py amoĩ va'ekue ma ndojepe'ai 'rã. Neĩ pendera'y kuery gui, neĩ pendera'y ra'y kuery gui voi ndojepe'ai 'rã, aỹ guive raka'e rã peve", he'i SENHOR.*

60

Jerusalém pyau hexakãmba va'e re ijayvague

¹ "Epu'ã ke, enhemoexakã uka, mba'eta nemoexakãarã ou ma oiny, SENHOR rexakãa ojekuaa ma nde'áry.*

² Mba'eta ma'ẽ, yvy re pytũ anho oĩ, yvy regua kuery áry oĩ pytũ reia. Ha'e rã nde'áry rupi ma SENHOR omoexakãmba ma, nde'áry hexakãa ojekuaa.

³ Ha'e ramo nemoexakãa katy yvy regua kuery oupa 'rã, huvixave kuery voi ou 'rã hexakã va'e ndea py ojekuaa va'e katy.

⁴ Ema'ẽ ke ndeyvýry rupi rexa aguã. Mba'eta kova'e kuery ono'õmba va'e ha'e javi ma ou ndea py. Ndepi'a kuery ou ju 'rã mombyry gui, nememby kuery voi oguerua 'rã ojyva áry.

* 59:21 Romanos 11.26-27

* 60:1 Apy ma Jerusalém tetã pe ijayvu peteĩ kunha pe rami, capítulo 54 py oia rami avi.

5 “Ha'e nunga rexa vy revy'a ete 'rã. Revy'aa rupi ndepy'a tytypa ha'e ndepy'a guaxu 'rã, mba'eta ye'ê rupi mba'emo porã ikuai va'ekue oguerupaa 'rã ndevy, ha'e yvy regua kuery mba'emo oguerokopa va'ekue oguerupa 'rã ndea py.

6 Mymba camelo heta ou vy omonyê 'rã nderekoa rupi, camelo iporãve va'e Midiã ha'e Efa guigua. Sabá pygua kuery voi oupa vy ogueru 'rã ouro ha'e heakuã porã va'e. Ha'e rami vy oguerovy'a 'rã okuapy SENHOR.

7 Ndea py oguerua avi 'rã vexa'i kuery Quedar yvy gui. Nerymbarã oguerua 'rã vexa'i ava Nebaiote gui. Ha'e rami vy xemboetea rupi oguerupaa 'rã xevygua altar peve. Ha'e nunga py amboete ukave 'rã xevygua oo xerexakãa oĩa.

8 “Mba'exagua nda'u ou arai yvate rupigua rami, e'y vy apyaxu guaity katy oveve va'e rami?†

9 Mba'eta anhetê ye'ê yvýry ikuai va'e kuery xerarõ avi okuapy. Jypy'i ma Társis guigua kanoã ranhe ou ndepi'a kuery ha'e nememby kuery mombry gui ogueru va'e. Ha'e kuery reve ndea py ogueru avi 'rã ouro ha'e prata ogueroko va'ekue, SENHOR Nhanderuete, Israel kuery ruete Iky'a e'y va'e rery omboetea rupi, nemoexakãmba rire.

10 “Ha'e gui amboae regua kuery omoatyrõ 'rã tetã kora ndevy, huvixave voi onhemoingo 'rã nerembiguairã. Mba'eta xepoxya rupi rombopaga va'ekue teĩ roayvua rupi ju romboaxy.

11 Neretã kora rokê ikuai va'e ojepe'a riaa 'rã. Ara py ha'e pyávy teĩ nonhembotyi 'rã, ndea py yvy regua kuery mba'emo porã ogueru aguã. Ha'e nunga reve ndevy ogueru avi 'rã nguvixave kuery.

12 Ha'e rã amongue yvy regua, e'y vy tetã pygua ndevy ndoikoi va'e ma ombmbaa 'rã. Ha'e va'e tetã ombovaipaa katuí'i rã.

13 “Libano yvy gui vyvra porãgueve oguerua 'rã ndea py: cipreste, olmeiro ha'e buxo oguerua 'rã xevygua henda iky'a e'y va'e ombojegua aguã. Ha'e rami py ajapo 'rã xepy renda iporã ete aguã rami.

14 Ndea py jogueru avi 'rã nembojexavaiare ra'y kuery. Ndepý yvýry ndere nda'ija'ei va'ekue ojero'a reve 'rã onhemboja okuapy, ha'e guenapy'ã re oĩ 'rã ngova yvy re omovaê reve. Ha'e rami vy ndevy pe 'Sião tetã SENHOR pegua, Israel kuery ruete Iky'a e'y va'e oĩa', he'i 'rã okuapy.

15 “Hexarai reipy ha'e oeja reipy reiko va'ekue, ha'e ndea rupi avave rei ndoaxaai va'ekue. Ha'e rã xee ma ndere amoĩ 'rã hexakãa imarã e'y va'e, neremiariõ jevy-jevy ikuai va'erã va'e ndererovy'a okuapy aguã rami.

16 Rey'u 'rã yvy regua kamby, huvixa kunhague ae 'rã nemokambu. Ha'e ramo reikuaa 'rã xee SENHOR ae ndereraa jepea aikoa, nderepya ha'e Jacó kuery ruete ipo'akapa va'e.

17 Ha'e gui ndea py overa va'e oĩague py aru ruka 'rã ouro, ferro rekovia ma prata 'rã aru ruka, vyvra rekovia ma overa va'e, ha'e ita rekovia ma ferro 'rã aru ruka. Ha'e gui ndere oikuaa pota va'ekue rekovia ma amoĩ 'rã mby'a porã, nembopagaare kuery rekovia ma teko porã 'rã oĩa.

18 Ha'e gui ndevy rupi noenduavei 'rã jojukaa, nhombmbaa, neĩ ombovaipa pyre. Ha'e rami rãgue py neretã kora pe 'Jogueraa jepea' 'ea 'rã, ha'e rã tetã rokê pe ma 'Mboraei rokê' 'ea 'rã.

19 Ha'e gui ara py kuaray naexakãvei 'rã nde'áry, jaxy voi nanderexapevei 'rã. Mba'eta SENHOR ae 'rã oĩ nemoexakãarã opa e'y va'e, Nderuete oĩ 'rã nerexakãrã.

† 60:8 Apy ma ijavy kanoã ajukue tuvixa xiĩ rei va'e ojekuaa ouvy va'e re.

20 Ha'e rami vy nde'áry rupi kuaray ndoikevei 'rã, ha'e jaxy ndopave ovyi 'rã. Mba'eta SENHOR ae 'rã oĩ nemoexakãarã opa e'ÿ va'e, ha'e rã ndeporiau reia ára ma opa 'rã.

21 Ndea pygua kuery ma heko porã va'erã meme, ha'e hekoa 'rã vvy re. Ha'e kuery ikuai 'rã vvyra renhoĩ xee anhotÿ va'ekue rami xepo py ae amoingo rire, xemboete pavê aguã.

22 Ha'e kuery va'e regua mbovyve'i va'ekue hetave 'rã mil ikuai peve, ha'e ikangyve va'ekue oiko 'rã imbaraeteve va'e. Ha'e rami aguã xee SENHOR ajapopa vvyvoi 'rã hi'ára py porã."

61

Jogueraa jepea regua ayvu porã rupi ijayvuague

1 "Xere oĩ SENHOR Nhanderuate Nhe'ê, mba'eta SENHOR xemoĩ ojexavai rei va'e pe ayvu porã amombe'u aguã. Xembou ikuraxõ raxy vaikue rei va'e amonguera aguã, nhuã py omboty pyre pe amombe'u aguã oo jepe ju aguã, ha'e oipokua pyre ajorapa ju aguã,*

2 SENHOR nhomboaxy aguã va'e ma'etÿ ovaê 'rãa amombe'u avi aguã, Nhanderuate nhombopaga aguã ára ovaê 'rãa guive amombe'u aguã, ha'e gui ojae'o va'e kuery ambovy'apa ju aguã,

3 ha'e Sião tetã py iporiaupa rei va'e kuery re tanhimbu 'rãgue py amoĩ aguã coroa iporãve va'e, texay 'rãgue py azeite imbovy'arã, mby'a vai 'rãgue py xerorovy'aa py amonhemonde aguã, ha'e kuery pe 'Yvyra imbaraetekueve va'e teko porã kuaa ukua, SENHOR onhotÿ va'ekue omboete pavê aguã, 'ea aguã rami.

4 "Ha'e kuery omoatyrõmba ju 'rã tetã ymague ombovaipa pyre, ojapo ju 'rã ymave rupi oity pyre, ha'e omoatyrõmba 'rã tetã ivaipa va'ekue-ekue, yma guive ombovaipa pyre.

5 Pexa va'ety e'ÿ pendeivy ojexa uka jogueruvy vvy opena 'rã penerymba kuery re. Amboae vvy regua kuery omba'eapo 'rã pendeivy mba'ety ha'e uvaty rupi.

6 Ha'e vvy pendeivy 'SENHOR pegua sacerdote kuery' ha'e 'Nhanderuate rembiguai' 'ea 'rã. Pe'u 'rã vvy regua kuery rembi'u iporãve va'e gui, ha'e penhembojegua 'rã mba'emo porãgueve oguereko va'ekue py.

7 Pexĩmba 'rãgue py penemboeteave 'rã, ha'e penembojarua rei 'rãgue py pevy'a 'rã pendeivy guarã oĩ va'e re. Ha'e nunga rupi pendeivy re pendekuaia py hetave ete 'rã pereko mba'emo, pevy'a riae 'rã pekuapy guive.

8 Mba'eta xee SENHOR ayvu anhetê rupi joguereko va'e, ha'e rã imondaa rupi heko vai va'e ma ajou vai. Ha'e rami vvy xevyguã kuery pe ame'ê 'rã ixupe guarã, ha'e kuery pe ajapo avi 'rã xereve guarã imarã e'ÿ va'e.

9 Hamymino kuery voi omboete pavê 'rã vvy regua kuerya rupi, mba'eta hexaa kuery ha'e javi oikuaa 'rã SENHOR ra'y kuery omoingo porã va'ea."

10 Xee arovy'a vaipa SENHOR, xenhe'ê py avy'a ete Nhanderuate re, mba'eta xemonhemonde ao jugueraa jepea regua py, ao puku py rami xemonheovã teko porã py, ava omenda va'erã onhemootyrõ porã va'e rami, ha'e omerã oarõ va'e iporã va'e py anho onhembojegua va'e rami.

11 Mba'eta vvy re mba'emo roky, ha'e yvotyty rupi onhotÿ mbyre henhoĩa rami ae avi SENHOR Nhanderuate omoingo 'rã teko porã ha'e mboraie, vvy regua kuery ha'e javi oexaa py.

* 61:1 Apy ma "Xee" he'ia py SENHOR rembiguai jaikuaa. Ha'e gui kova'e ayvu rupi Jesus ijayvu ojee ae, Lucas 4.16-21 py.

62

Jerusalém tetã re SENHOR omenda va'erãa rami ijayvuague

¹ Sião tetã re xea'e vy nakyrirĩ 'rã hexe ajerurea gui, Jerusalém re xea'e vy ndapytu'ui 'rã heko porãa overa va'e rami ojekuaa e'ÿa ja, ha'e oo jepea tataendy rami ojekuaa peve.

² Mba'eta yvy regua kuery oikuaa pavẽ 'rã ndereko porãa, huvixave kuery voi oexa 'rã nerekakãa. Ha'e vy nembroerya 'rã tery pyau SENHOR ae oikuaa uka va'erã py.*

³ SENHOR po py reiko vy coroa hexakãmba va'e rami 'rã reiko, Nderuete po py vy akã pyxĩa huvixave pegua rami 'rã reĩ.

⁴ Ndevy aipo nda'eavei 'rã "Oejapa reipy", neĩ ndevvy pe voi "Ombovaipa pyre" nda'eavei 'rã. Ha'e rami 'rãgue py ndevy aipo'ea 'rã "Oguerovy'apy", ha'e ndevvy pe ma "Omenda va'e" 'ea 'rã, mba'eta SENHOR ovy'a 'rã ndere, ha'e ndevvy re omenda va'e rami 'rã oiko.

⁵ Mba'eta kunhataĩ re ava omendaa rami avi ndepi'a kuery hekoo 'rã ndere. Gua'yxyrã ava oguerovy'aa rami avi Nderuete ndererovy'a 'rã.

⁶ Jerusalém tetã, ndevyguã kora áry xee amoĩ 'rã harõarã. Ha'e kuery ma nokyrirĩ 'rã ára pukukue neĩ pytũ mbukukue re. Peẽ SENHOR pemoma'endu'a va'e voi pepytu'u eme ixupe pejapukaia gui,

⁷ pemombytu'u uka eme guive Jerusalém tetã ombopyau e'ÿa ja, yvy regua kuery ogueroporaie aguã rami.

⁸ Po rami SENHOR oura oipo oiporu kuaa regua ha'e ojyva ipo'akapa va'e rupi ae. Ha'e vy aipoe'i: "Aÿ gui ma mba'emo ra'yĩ remono'õ va'ekue namboaxavei 'rã nderovaigua kuery pe ho'u aguã, neĩ amboae yvy regua pe voi nday'u ukavei ma 'rã vinho remba'eapo vy rejapo va'ekue.

⁹ Ha'e rami 'rãgue py mba'emo ra'yĩ mono'õare kuery ae 'rã ho'u, SENHOR ogueroporaie reve. Ha'e uva po'oare kuery ae 'rã oy'u tykue, xevygua oo iky'a e'ÿ va'e roka py", he'i.

¹⁰ Tapeo, peẽ ke tetã rokẽ oĩ va'e rupi, ha'e pereko katu tape heta va'e kuery ou aguã. Pembojojapa ke tape, pemboaeve ita gui. Ha'e gui pemopu'ã bandeira yvy regua kuery oexa pavẽ aguã.

¹¹ Mba'eta yvy apy peve SENHOR omonhendu 'rã pova'e ayvu. Aipopeje ke Sião memby kuery pe: "Upe ma ou pendereraa jepearã. Pendevy guarã ogueru, henonde oguerua peikoague rekovia", peje.

¹² Ha'e ramo pendevy "Iky'a e'ÿ va'e regua SENHOR ogueraa jepe va'ekue" 'ea 'rã. Ha'e gui Sião, ndevvy pe ma "Oipotapy" ha'e "Tetã tekoague rei e'ÿ", 'ea 'rã.

63

Nhanderuete ojepegua kuery oepy aguã re ijayvuague

¹ Mava'e nda'u peva'e Edom yvy gui guexakãa rupi ou va'e? Mava'e nda'u Bozra tetã gui ou ao omopytãmba pyre py onhemonde reve, ombaraetea rupi oguata va'e?

"Xee ma teko porã rupi xeayvu, ha'e ajogueraa jepe aguã xepo'akapa va'e", he'i.

² Mba'e re tu ha'vy renhemondea pytãmba rei, uva oundiria rupi ikuai va'e rami ndeao pytãmba?

³ "Mba'eta uva oundiria rupi xee ae'i apyrõ aikovy va'ekue, peteive ava yvy regua xereva ndoikoĩ ramo. Xepoxya rupi uva re apyrõ, xeveia rupi

* 62:2 Apy "Ndee" he'ia ma Jerusalém tetã re ijayvu vy.

amou'ũmba va'ekue. Ha'e ramo tykue hayvipa vy omongy'apa anhemondea ha'e javi.

⁴ Mba'eta ajoepy aguã ára reguarã amoĩ xepy'a re, ajogueraa jepe aguã ma'etỹ ovaẽ ma ramo.

⁵ Ha'e rami avi aexa rã ndoikoi xepytyvõ va'erã. Xereve guarã ndoikoi ramo anhemondyi. Ha'e nunga rupi xee ae jyva py ajogueraa jepe, xepoxya ae xerevegua oiko.

⁶ Ha'e rami vy yvy regua kuery re apyrõ xepoxya rupi, xevaia rupi ajapo oka'u va'e rami ikuai aguã. Ha'e vy huguy amoẽ heravy yvy rupi", he'i.

Peteĩgué ju profeta Isaías ojerueague

⁷ Aroporaei 'rã SENHOR porayvua ha'e hembiapokue iporã ete memea re, mba'eta nhandevy pe SENHOR opa mba'e py ojapo porã, Israel kuery ha'e javi oayvua rupi. Mba'eta ha'e kuery omboaxy ha'e opa mba'e py oayvu vy ojapo porã etc.

⁸ Mba'eta aipoe'i: "Ha'e kuery ma anhetẽ xeivygua ikuai, xera'y kuery ijapu va'erã e'ỹ", he'i vy onhemoingo raka'e ha'e kuery reraa jepearã.

⁹ Ha'e kuery ikuai axya ha'e javi py ha'e voi oendu oiko axya, ha'e ramo ixuguigua anjo ogueraa jepe. Oayvu ha'e omboaxya rupi oepy. Ha'e rami vy ogueraa vy ára nhavõ oguereko raka'e.

¹⁰ Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhe'ẽ raxave okuapy, ha'e omomboriatu Inhe'ẽ ky'a e'ỹ. Ha'e ramo hovaigua ju onhemoingo vy ha'e ae opu'ã raka'e ha'e kuery re.

¹¹ Ha'e ramo ma ha'e kuery ima'endu'a ju yma Moisés oiko jave guare re. Ha'e vy aipoe'i: "Mamo tu aỹ oĩ SENHOR ye'ẽ rupi ojeuepegua kuery renoẽare, ha'e kuery re opena va'ety reve? Mamo tu oĩ hexe Onhe'ẽ iky'a e'ỹ va'e moĩare?" he'i okuapy.

¹² "Mba'eta opo'akaa hexakãmba va'e ombou raka'e Moisés yvỹry guarã. Ha'e kuery renonde rupi omombyta imoiny yy, raka'e rã peve hery re ima'endu'apaa aguã.

¹³ Ha'e gui yy typyague rupi ogueroaxapa raka'e, kavaju onhepyxanga e'ỹ ovy va'e rami ha'e kuery oaxapa peve tekoa e'ỹa", he'i okuapy.

¹⁴ Mba'eta mymba kuery yvy'ã guy katy ikane'õgua aguã oguejy va'e rami avi ojeuepegua kuery pe SENHOR Nhe'ẽ ome'ẽ raka'e opytu'u aguã. Ha'e rami ae rereko raka'e ndejeuepegua kuery, nderery re ima'endu'a porã pavẽ aguã rami.

¹⁵ Ha'e gui aỹ ma eikuaa pota ke yva reĩa gui, ne'amba iky'a e'ỹ ha'e hexakãmba va'e py reĩa gui ema'ẽ orere. Mamo tu oĩ nekyre'ỹa, ndepo'akaa rupi mba'emo porã rejapoa py rexa uka va'ekue? Mba'eta xee aexa rã ndojekuaavei rejoayvu ha'e renhomboaxya ndepy'a re oĩ va'e.

¹⁶ Ha'e rami teĩ ndee ma Orerueete ae reiko, Abraão ndorekuaavei teĩ. Israel voi ndorerexa kuaavei teĩ ndee ma SENHOR oreru reiko. Nderery ma Orerepya yma ae.

¹⁷ SENHOR, mba'e re tu rejapo ndeguigua tape rupi ve'ỹ roo aguã rami? Mba'e re tu oreapo oreakã ratã aguã rami, ndere rojerovia ve'ỹ aguã? Eju ju ke nerembiguaĩ kuery reayvua rupi, ndevyguua kuery re rema'ẽ vy.

¹⁸ Mba'eta xapy'a rai'i ndevyguua kuery po py oĩ raka'e ndevyguua henda iky'a e'ỹ va'e. Ha'e gui ma oreroavagua kuery ou vy opyrõmba nembroeteaty re.

¹⁹ Ha'e ramo ore ma ndee nerepenai ae va'ety rami orekuai, ha'e nderery rupi onhemboery uka e'ỹ va'e rami.

64

¹ Ha'e gui yva rembovo vy reguejy 'rãgue! Ha'e ramo yvyty ikuai va'e oryryipa 'rãgue nerenonde.

² Tata yvyra ra'ykue'i re hendya rami, ha'e yy ombopupu va'e rami ke ndee voi eguejy nderovaigua kuery nderery oikuaa pavê aguã rami, nerenonde yvy regua kuery oryryipa aguã.

³ Mba'eta ymave rupi reguejy vy rejapo nda'evei ete va'e noroexa'ãi va'ekue, ha'e ramo yvyty ikuai va'e oryryipa raka'e nerenonde.

⁴ Mba'eta yvy itui ypy'i guive noenduai, apyxa noendui, neĩ texa voi ndoexai tuute harõa kuery pe mba'emo ojapo va'e, ndee e'ỹ vy.*

⁵ Ndererovy'a reve teko porã rupi ikuai, ha'e ndereko re ima'endu'a va'e kuery ikuai py ndee reo 'rã reovaexĩ vy. Ha'e rami avi rojejavu ramo ndepoxy 'rã guive. Yma ete rojejavu re orekuai rire teĩ roo jepe nho 'rã teve?

⁶ Mba'eta ore kuery ha'e javi ma ha'eve'ỹ va'e orekuai, ha'e ore ae orereko porãa ma ajukue icy'apa rei va'e rami meme opyta. Ore kuery ha'e javive orere'õguepa 'rã jai rogue ixorĩmbaa rami, ha'e orereko vaia ma yvytu rami 'rã orereraa.

⁷ Mava'evei rei ndoikoi nderery rupi ojavukaia rupi, neĩ reikuaa pota aguã re oma'ena rupi. Mba'eta nderova remo'ã oregui, ha'e vy orereko vaia re oremomba heravy.

⁸ Ha'e rami avi aỹ ma SENHOR, ndee ae oreru reiko. Ore kuery ma nhae'ũ rami, ha'e rã ndee ma nhae'ũ re omba'eapo va'e rami reiko. Ore kuery ha'e javi ma ndepo py remoingua va'ekue orekuai.

⁹ SENHOR, ndepoxy ete eme, ha'e nema'endu'a riae eme rojejavuague re. Rojerure, ema'ẽ ju ke orere, mba'eta ore ha'e javive ma ndevyguu orekuai.

¹⁰ Ndevyguu tetã icy'a e'ỹ va'e ikuai va'ekue ma tekoague meme opyta. Sião tetã voi tekoa e'ỹa, Jerusalém omombaa.

¹¹ Orevy pegua templo icy'a e'ỹ ha'e hexakãmba va'e oreramoĩ kuery nemboteague ma oapypaa tata py, ha'e mba'emo porã roguereko va'ekue ma ombovaipa pyre meme opyta.

¹² Ha'e ramigua ete oiko teĩ ndereikuaa potai teri ty'y? Rekyrirĩ reve orembojexavaive tema 'rã teve?

65

Nhanderueet ombovai vy "Ambopaga 'rã xenhe'ẽ raxave va'ekue", he'iaague

¹ SENHOR aipoe'i: "Ha'e gui xere oporandu e'ỹ va'e kuery pe ma ajeka uka, xereka e'ỹ va'ekue pe ajejou uka. Xerery rupi omboery e'ỹ pyre kuery pe 'Apy ma aĩ, apy aĩ', ha'e.

² Ko'ẽ nhavõ xepo py 'Peju ke' ha'ea rami ajapo xenhe'ẽ raxave va'e kuery pe. Ha'e kuery ma tape porã rupi e'ỹ ikuai va'e, ha'e kuery ae onhembopy'aa rupi rive ikuaixe vy.*

³ Ha'e kuery ma xembopoxy riae tema okuapy oxĩa py e'ỹ, mba'eta ta'angaa pe mba'emo ojuka 'rã okuapy yvotyty rupi, ha'e heakuã porã va'e oapy 'rã altar yvy jykué gui ojapo va'ekue áry rive.*

⁴ Yvyra rupa rupi ha'e kuery ikuai, ha'e pyávy henda nda'evei reia rupi 'rã oo. Ho'u 'rã poryko ro'okue, ha'e oy'a py ojara 'rã mymba nda'evei va'e ro'o rykue.

* 64:4 1 Coríntios 2.9 * 65:2 Romanos 10.20-21 * 65:3 Altar-rã ha'e kuery ojapo vy nda'evei yvy jykué oiporu aguã (Êxodo 20.24-25).

5 Ha'e kuery joupe-upe aipoe'i 'rã: 'Peĩ ke peĩa py ae, pevaẽ eme xere, mba'eta xee ma pendegui ndaxeky'aive va'e', he'i rive 'rã. Ha'e nunga ma hataxĩ ko'ẽ nhavõ xeapyĩgua ko'õ va'e rami ikuai.

6 Ma'ẽ, ha'e nunga ha'e javi omboparaa imoiny xerenonde. Ha'e ramo xee nakyririvei 'rã. Rombopaga 'rãe, romomba 'rã peẽ kuery ha'e javi,

7 pendereko vaiaty ha'e peneramoĩ kuery reko vaiague re. Mba'eta ha'e kuery voi heakuã porã va'e oapy rire yvyty ikuai va'e áry rupi, ha'e xem-bopoxya rupi ikuai yvy'ã ikuai va'e áry. Ha'e nunga rupi ambopagapa 'rã yma guive ojejavyague re", he'i SENHOR.

Nhanderuete "Araa jepe 'rã xere ojerovia va'e", he'iaague

8 SENHOR aipoe'i: "Peẽ kuery ma peteĩ xã uva revegua peipo'o vy amongue py hykue iro va'e pejou vy aipopejẽ 'rã: 'Nhamombo va'erã e'ỹ, mba'eta iporã va'e oĩ ruxã'i teĩ, pejea rami avi xee voi amboaxy 'rã xerembiguai kuery, ha'e vy namombai 'rã.

9 Ha'e rami vy amoingo 'rã Jacó ramymino kueryrã, ha'e Judá ramymino kuery va'e regua amoingo avi 'rã xevygua yvyty re ipo'aka va'erã. Ha'e rami vy xerembiporavo kuery hekoa ju 'rã yvy re, ha'e py ae 'rã xerembiguai kuery hekoã.

10 Ha'e rami vy Sarom yvy itui 'rã nhuũndy vexa'i rembi'u tyrã, ha'e Acor yvyugua rupi 'rã vaka kuery opytu'u. Xevygua kuery xereka va'e pe ae 'rã ajapo.

11 'Ha'e rã peẽ kuery ma SENHOR gui ojepe'a rive va'e pendekuai, xevygua yvyty iky'a e'ỹ va'e gui penderexarai guive. Pereco katu ngaru pendexyete ramigua Xortea hery va'e pe, ha'e vinho pemoirũ tuete ramigua Renonderã hery va'e peguarã.

12 Ha'e rami rã peẽ kuery xee romboaxa 'rã kyxe revegua pe. Ha'e ramo peẽ kuery ha'e javive penerenapy'ã re peĩ 'rã pendejukaarã renonde. Mba'eta xee roenoĩ ramo napembovai rire, xeayvu teĩ ndapeikuaa potai guive. Ha'e rami 'rãgue py teko vai rupi tema pendekuai xerenonde, ha'e peiporavo xee arovy'a e'ỹ va'e."

13 Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete aipoe'i: "Xerembiguai kuery okaru 'rã, ha'e rã peẽ kuery ma pendu 'rã karuai. Xerembiguai kuery oy'u 'rã, ha'e rã peẽ kuery ma pendu 'rã yuvei. Xerembiguai kuery ovy'a 'rã, ha'e rã peẽ kuery ma pexĩmba 'rã.

14 Xerembiguai kuery oporaei 'rã ipy'a py ovy'a vy, ha'e rã peẽ kuery ma peneraxẽ 'rã pendepy'a raxy vy, pejae'o 'rã penenhe'ẽ py peiko axya anho pendu vy.

15 Penderery peja 'rã xerembiporavo kuery ima'endu'a vai aguã. SENHOR Nhanderuete pendejukapa 'rã, ha'e rã guembiguai kuery ma omboery pyau ju 'rã.

16 Ha'e nunga rupi yvy re jogueroayvu porã va'e ma Nhanderuete anhetẽ ete va'e rupi meme 'rã jogueroayvu porã, ha'e yvy re oura va'e ma Nhanderuete anhetẽ ete va'e rupi 'rã oura. Mba'eta hexaraipaa 'rã ikuai axya oaxapa va'ekue re, xee voi naxema'endu'avei 'rã.

Yva pyau ha'e yvy pyau re ijayvuague

17 "Ha'e gui ma xee ajapo 'rã yva pyau ha'e yvy pyau. Ha'e rami rire na'ima'endu'aavei ma 'rã mba'emo oaxa va'ekue re, avave rei ndoikuaavei 'rã ha'e nungakue.*

* 65:17 2 Pedro 3.13

18 Ha'e ramo peẽ kuery pevy'a ete 'rã pekuapy, raka'e rã peve perovy'a 'rã mba'emo xee amoingo va'e. Mba'eta Jerusalém py amoingo 'rã vy'a oendua va'erã, ha'e pygua kuery oguerovy'a ete 'rã.

19 Arovy'a 'rã Jerusalém, arovy'a avi 'rã xevygua kuery. Mba'eta ha'e py ma noenduavei 'rã ojae'o ha'e haxê va'e.

20 Ha'e py ma ndoikovei 'rã kyrĩ va'e xapy'a'i peve oiko va'e, neĩ tuja'i voi oikove aguã ára ndoupityi va'e. Mba'eta cem ma'etỹ ogueroko py omano va'e pe ma 'Ipyau reve teri omano' 'ea 'rã, ha'e cem ma'etỹa peve ndoupityi va'e pe ma 'Ojevavy va'e vy ayvu vaipy oiko vy ma 'rã' 'ea 'rã.

21 Ha'e pygua kuery ngoorã ojapo vy ha'e py ae 'rã ikuai. Uva onhotỹ ma vy ho'u 'rã hi'a.

22 Ngoorã va'ekue ndojapovei 'rã amboae kuery rive oĩ aguã, ha'e mba'emo nonhotỹvei 'rã amboae kuery rive ju ho'u aguã. Mba'eta xevygua kuery oiko puku 'rã yvyra rami, xerembiporavo kuery oiporu kuerei 'rã opo py ojapo va'ekue-'ekue.

23 Ha'e rami vy nomba'eapo rivevei 'rã, neĩ kyrĩgue ndoguerokoi 'rã oiko vai va'erã, mba'eta SENHOR ogueroayvu porã va'e meme ikuai, ta'y kuery voi ikuai 'rã ha'e kuery reve.

24 Ha'e kuery ojapukai e'ỹ mbove ma voi xee ambovai 'rã. Ijayvu teri reve xee aendu 'rã.

25 Aguara ha'e vexe'i ra'y reve joa py 'rã okaru okuapy, ha'e guary ma vaka rami avi 'rã ho'u oikovy mba'emo pirekue. Mboi ma yvy ku'i re rive 'rã okaru. Mba'eta joupe ndojapo vaiavei 'rã, mba'eva ndoikoi 'rã guive xevygua yvyty iky'a e'ỹ va'e áry ha'e javi rupi", he'i SENHOR.

66

Jerusalém pyau py Nhandueruete pe onhembo'e merami rive va'e kuery oike e'ỹ aguã re ijayvuague

¹ SENHOR aipoe'i: "Yva ma xerenda apenaaty, ha'e rã yvy ma xepy rupa itui. Mba'e nunga oo tu xeivy pe pejapo ta? Mamo tu apytu'u atyrã oĩ?"

² Mba'eta xepo py ae ha'e nunga ha'e javi ajapo raka'e. Ha'e ramo mae opa mba'e oiko", he'i SENHOR. "Ha'e rami avi xee ma po ramigua re ama'ẽ 'rã: onhe'ẽ py ojexavai rei'i ha'e ipy'a raxy rei va'e, ha'e xeayvu oendu vy oryryi va'e.*

³ Ha'e rã vaka xeivy ojuka va'e ma jojukaa rami 'rã aikuaa, vexe'i ra'y opy va'e ma jaguaaju'y omopẽ va'e rami rive, ha'e mba'emoaju xeivy ome'ẽ va'e ma poryko ruguy ome'ẽ va'e rami aikuaa. Ha'e rami ae avi heakuã porã va'e opy va'e ma mba'emo ra'angaa ogueroayvu porã va'e rami aikuaa. Mba'eta ha'e kuery ae oipotaa rami rive ikuai, onhe'ẽ py ojegarupy anho oguerovy'a va'e.

⁴ Ha'e ramo xee aipotaa rami vy amoingo axy 'rã, ha'e kuery re ambou 'rã okyje etea va'e. Mba'eta aenoĩ ramo peteive rei nombovai, xeayvu ramo noendu potai guive. Ha'e rami 'rãgue py mba'emo vai anho ojapo okuapy xerendonde, ha'e oipota xee arovy'a e'ỹ va'e", he'i.

⁵ Ha'e gui peẽ SENHOR renonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e, pendu ke ijayvu: "Penderyvy kuery ma xerery rupi pendekuai ramo pendere nda'ija'ei vy penemoxẽ momyry. Ha'e vy pendejojai vy 'SENHOR toexa uka guexakãa, pevy'a ri rã roexa aguã, he'i okuapy. Ha'e rami teĩ ha'e kuery nda'vei nho 'rã okuapy.

⁶ Mba'eta tetã gui onhendu 'rã joe opu'ã ete va'e ayvu ramigua, templo gui ae 'rã onhendu. SENHOR ijayvu 'rã ngovaigua kuery ombopaga vy.

*

7 “Peteĩ kunha ma kyrĩ va'e raxy oendu e'ỹ mbove oikuavã'i ma 'rã kyrĩ va'e, haxy e'ỹ mbove oiko'i 'rã ava'i.

8 Mava'e nda'u ha'e ramigua oendu, e'ỹ vy oexa ma? Ha'eve ri nda'u peteĩ yvy ha'e javi re ikuai va'erã peteĩ ára pyve oiko aguã? Ha'eve ri nda'u peteĩ regua kuery ha'e javi oiko vyvoi aguã? Ha'e rami avi Sião ma haxy oendu e'ỹ mbove oguereko'i 'rã omemby kuery.

9 Mba'eta kyrĩ va'e ryrui xee aipe'a teĩ namoingoi 'rã teve? Xee nda'u anhoingo va'erĩ amboty 'rã teve kyrĩ va'e ryrui oiko e'ỹ aguã?” he'i SENHOR Nhanduete.

Sião tetã py raka'e rã peve ovy'aa aguã re ijayvuague

10 “Peẽ kuery Jerusalém tetã peayvu va'e ha'e javi, pevy'a ke ha'e pygua kuery reve. Perovy'a ke, hexe pejae'o va'ekue ha'e javi.

11 Mba'eta ikã penembovy'a va'e re pekambu vy penerevyatã 'rã, penhemongaru vy perovy'a 'rã hexakãa oĩ va'e ha'e javi pexa vy.”*

12 Mba'eta SENHOR aipoe'i: “Peẽ kuery pe ame'ẽ 'rã mby'a porã yakã oxyry va'e rami, ha'e yvy regua kuery mba'emo porã oguereko va'ekue ma peẽ kuery pe ju 'rã amboaxa yakã tyguaxu va'e rami. Ha'e ramo pekambu 'rã peiny. Ojyva áry pendereru 'rã, ha'e o'u áry pendererovy'a 'rã.

13 Ixy omemby omombo'o va'e rami avi xee rombovy'a 'rã peẽ kuery, ha'e pevy'a ju 'rã Jerusalém tetã re.

14 Peẽ ae pexa 'rã, pendepy'a py pevy'a 'rã, penekãgue voi ipyau 'rã jai rogue pyau rami. Mba'eta ha'e jave py SENHOR oexa uka 'rã opo'akaa guembiguai kuery pe, ha'e rã ngoaigua kuery pe ma ipoxy 'rã.”

15 Mba'eta SENHOR ou 'rã tata rupi, ikaróxa ma vvytu jere rami 'rã ou, ipoxya oexa uka aguã nhomombaa rupi. Ijayvu ete 'rã tataendy rami.

16 Mba'eta tata ha'e kyxe reve SENHOR ou vy oikuaa pota 'rã avakue ha'e javi re. Ha'e ramo heta ete 'rã SENHOR ojuka.

17 SENHOR aipoe'i: “Amongue kuery oxyete ramigua oguereko va'e peguarã rive onhemboaxa ha'e ojeky'a'o va'ekue, ha'e rami vy yvotyty mbyte peve oike vy ho'u okuapy poryko ro'o, tembi'u ojeguarupy ha'e anguja ro'o rive. Ha'e va'e kuery ma omombaa vyvoi 'rã.

18 Mba'eta xee aikuaa ae ha'e kuery ikuaiha ha'e onhembopy'aa ha'e javi. Ha'e rami vy aju 'rã amboatypa aguã yvy regua kuery ha'e amboae ayvu py ijayvu va'e ha'e javi. Ha'e ramo ha'e kuery ou vy oexa 'rã okuapy xerexakãa.

19 Ha'e kuery mbyte amoĩ 'rã xekuaa ukaarã. Ha'e araa jepe va'ekue regua amongue amondouka 'rã yvy regua kuerya katy, Társis tetã katy, guyrapa oiporu kuaa va'e ikuai Pul ha'e Lude yvy katy, ha'e gui Tubal, Javã ha'e ye'ẽ yvỹry mombyrvea peve xerexa. Ha'e pygua kuery ma noendu teri xeregua ayvu, ndoexai teri guive xerexakã. Ha'e va'e yvy regua kuery pe ae 'rã ha'e kuery omombe'u xerexakã.

20 Ha'e gui ma oguerupa 'rã penderivy kuery ha'e javi. Yvy regua kuery mbyte gui ogueru 'rã SENHOR pe ome'ẽ va'erã rami. Kavaju áry 'rã ogueru, karóxa py, mburika ha'e camelo áry ogueru 'rã Jerusalém tetã py xevyguu vvyty iky'a e'ỹ va'e py, hyru iky'a e'ỹ va'e py Israeĩ kuery mba'emo aju ome'ẽ va'erã oguerua rami avi SENHOR pegua oo py”, he'i.

21 “Ha'e ramo ha'e va'e regua voi amoĩ 'rã sacerdote ha'e levita-rã”, he'i SENHOR.

22 “Mba'eta yva pyau ha'e yvy pyau ajapo va'erã va'e ma xerenonde riae 'rã oĩ. Ha'e rami ae peneramymino kuery ikuai avi 'rã, penderery voi.

* 66:11 Apy ma Jerusalém tetã re ijayvu ha'e kuery xy re rami.

²³ Jaxy pyau ha'e sábadu ojeupity nhavõ ma avakue ha'e javi ou 'rã xerenonde xemboete aguã", he'i SENHOR.

²⁴ "Ha'e gui ha'e kuery oo vy oexa 'rã okuapy xere opu'ã rei va'ekue retekue. Ha'e py mã taxo nomanovei 'rã, hata voi ndoguevei 'rã. Ha'e nunga gui ma avakue ha'e javi ojeguaru 'rã."*

---

* **66:24** Marcos 9.48

Jeremias ayvu oĩa Jeremias ayvu oĩa

Profeta Jeremias ma ijayvu Judá pygua kuery re Babilônia pygua kuery opu'ã vy escravo-rã ogueraapa aguã re. Ha'e rami aguã ma Nhanderuete ae ombou ha'e kuery ojevavyague re. Mba'eta Jeremias oikuaa nhandepy'a ky'a va'e memea: "Ha'e gui avakue py'a ma opa mba'e gui nhombotavypave ha'e nda'evei va'e ae. Mava'e nda'u oikuaa 'rã?' he'i (17.9).

Ha'e rami teĩ Jeremias omombe'u avi Nhanderuete ojeupegua kuery omboaxy vy ogueru ju aguã. "Senhor aipoe'i: 'Ne'exa, ou ma oiny ára Israel ha'e Judá kuery reve xereve guarã ajapo pyau aguã, tamoĩ kuery reve ajapo va'ekue ramigua e'ỹ. Ha'e jave ma ha'e kuery po re ajopy reve anoẽmba va'ekue Egito vvy gui. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ombovaipa xereve guarã ajapo va'ekue, ime rami aiko teĩ. Ha'e gui ha'e va'e ára oaxapa ma rire po rami 'rã Israel kuery reve ajapo pyau xereve guarã. Ha'e kuery py'a re 'rã ambopara xeguigua lei, ikuraxõ re ae 'rã ambopara. Xee aiko 'rã Tuuete, ha'e rã ha'e kuery ma ikuai 'rã xevygua. Ha'e ramo peteĩ-teĩ nombo'evei ma 'rã oirũ neĩ guvyvy kuery, "Peikuaa na Senhor", he'ia py, mba'eta ha'e javive xekuaa 'rã, vvy'igueve ha'e yvatekueve voi. Mba'eta amboguepa 'rã heko vaiague, ojevavyague re naxema'endu'avei 'rã guive', he'i Senhor" (31.31-34). "Ha'e kuery pe ame'ẽ 'rã peteĩ rupi ipy'a aguã ha'e peteĩ'i tape, ko'ẽ nhavõ xerenonde ojererokyjea rupi ikuai aguã, ha'e kuery ikuai porã aguã, ha'e gui ta'y kuery voi" (32.39).

Jeremias pe jypy'i SENHOR ijayvuague

¹ Hilquias ra'y Jeremias ayvu oĩa. Ha'e va'e ma Benjamim vvy re Anatote tetã py sacerdote ikuai va'e regua.

² Ixupe ma SENHOR ombou oayvu Amom ra'y Josias Judá pygua huvixa treze ma'et'ỹ re ma oĩ jave py.

³ Ha'e gui Josias ra'y Jeaquim Judá pygua huvixa oĩ jave ju ayvu omombe'u Josias ra'y Zedequias treze ma'et'ỹ re oĩa peve, ha'e gui Jerusalém tetã gui escravo-rã ogueraapaa ma rire peteĩ nhirũ jaxy peve ju.

⁴ Ha'e gui xevy pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

⁵ – Nderyrũ'i py xee romoingo e'ỹ mbove xee roikuaa ma voi, ndetui'i e'ỹ mbove roiporavo vy romoĩ profeta-rã vvy regua kuery pe xeayvu remombe'u aguã – he'i.

⁶ Ha'e ramo xee ambovai:

– Ai SENHOR Xeruete! Ne'exa, xee ma ndaxeayvu kuaai, mba'eta xekyrĩ teri.

⁷ Va'eri SENHOR aipoe'i xevy:

– Nda'evei "Xekyrĩ teri" re aguã. Mba'eta reo 'rã xee romondoukaa katy rei, ha'e remombe'upa 'rã ndevy xeayvuague ha'e javi.

⁸ Ekyje eme ha'e kuery renonde, mba'eta xee aiko 'rã ndereve rogueraa jepe aguã – he'i SENHOR.

⁹ Ha'e gui SENHOR okuave'ẽ vy opoko xejuru re. Ha'e vy aipoe'i xevy:

– Ne'exa, ndejuru py amoĩ xeayvu.

¹⁰ Ha'e rami vy kova'e ára guive ma rombopo'aka vvy regua kuery ha'e huvixa kuery openaa ikuai va'e re, reipe'a ha'e reity aguã, rembovaipa ha'e remboay aguã, ha'e gui remopu'ã ha'e renhot'ỹ ju aguã.

Amêndoa y oexa ukaague

11 Teĩgue ju SENHOR ijayvu vy aipoe'i xeivy:

– Jeremias, mba'e nunga tu rexa?

Ambovai:

– Aexa peteĩ yvyra'i amêndoa 'y – ha'e.

12 Ha'e rami rã SENHOR aipoe'ive ju:

– Ha'evea rami rexa, mba'eta xeayvuague re xee ama'ẽ 'rã ojeupitypa aguã.*

Oja tata áry oĩ va'e oexa ukaague

13 Teĩgue ju SENHOR ombou oayvu xeivy. Ha'e vy aipoe'i:

– Mba'e tu rexa?

Ambovai:

– Aexa peteĩ oja tata áry oĩ va'e. Ha'e va'e ma ijuru kuaray ijapu'a'ia katy gui ojero'a oiny – ha'e.

14 Ha'e ramo SENHOR aipoe'ive ju xeivy: “Kuaray ijapu'a'ia katy gui onheẽ 'rã ouvy mba'emo vai yvy re ikuai va'e ha'e javi áry.

15 Mba'eta xee aenoimba 'rã kuaray ijapu'a'ia katy ikuai va'e regua. Ha'e ramo ha'e kuery oupa 'rã. Ha'e rami vy Jerusalém tetã rokẽ katy'i peteĩ-teĩ regua ruvixa omoĩ 'rã guenda opena atyrã, tetã kora yvýry, Judá regua tetã ha'e javi kora yvýry guive”, he'i SENHOR.

16 “Ha'e va'e tetã pygua kuery rovai xeayvu 'rã heko vaiague re ambopaga aguã. Mba'eta xerejapa vy amboae ramigua nguete pe oapy okuapy heakuã porã va'e, opo py ae ojapo va'ekue rive ombojerovia vy.

17 Ha'e rã ndee ma eiko katu ke. Ha'e vy tereo, ha'e kuery pe emombe'u xeayvuague ha'e javi. Enhemondyi eme ha'e kuery renonde, ajapo e'ỹ aguã ha'e kuery renonde renhemondyive ete aguã rami.

18 Ne'exa, kova'e ára romoĩ peteĩ tetã ikorapa va'e rami, ha'e ijyta ferro guigua ha'e tetã kora overa va'e guigua rami neretã pygua kuery ha'e javi rovai ndeayvu aguã, Judá pygua huvixa kuery, yvatekueve, sacerdotu kuery ha'e neretarã kuery rovai.

19 Ha'e kuery ndere opu'ã teĩ nda'ipo'akai 'rã, xee rogueraa jepe aguã ndereve aiko ramo”, he'i SENHOR.

2

Nhanderuete oayvu teĩ heta va'e kuery onhe'ẽ raxavea re ijayvuague

1 Ha'e gui xeivy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

2 “Tereo, ha'e ejapukai Jerusalém pygua kuery oendupa aguã: Po rami SENHOR ijayvu: ‘Xee ma xema'endu'a nekunhataĩ jave xee aipotaa rami reikoague re, ha'e xere remenda ramo jave xerayvuague re, tekóa e'ỹa, yvy mba'ety jipoia rupi teĩ xerupive reikoague re.*

3 Mba'eta ha'e va'e jave py ma SENHOR pe ete Israel kuery ikuai, mba'emo ra'yĩgue porãgueve ixupe guarã omono'õ ypy pyre rami. Ha'e kuery mom-baxea kuery ma ipo ky'a va'e meme onhemoingo, hi'áry mba'emo vai ou guive’”, he'i SENHOR.

4 Pendu ke SENHOR ayvu, Jacó ha'e Israel kuery ha'e javi.

5 Po rami SENHOR ijayvu: “Mba'e nunga nda'u peneramoĩ kuery oexa xere, xegui ojepe'apa aguã? Mba'eta mba'emo ra'angaa ovare e'ỹ va'e re rive ovapa vy ha'e kuery ae ju ovare e'ỹ va'e onhemoingo.

* 1:12 Ha'e kuery ayvu py ma ayvu “Amêndoa 'y” nhaendu rã “Ama'ẽ 'rã” nhaendua rami rai'i. * 2:2 Apy ma ojepegua kuery pe Nhanderuete ijayvu gua'yxy pe rami.

6 Ha'e kuery joupe-upe neĩ noporandui: 'Mamo nda'u oĩ SENHOR Egito vvy gui nhanderenõare? Mba'eta tekõa e'ÿa rupi nhandereraa va'ekue, vvy piru reia ha'e vvykua anho oĩa, vvy piru ha'e manõa 'ã oĩa rupi, vvy avave rei oguataa e'ÿa ha'e noĩaia rupi', nde'i.

7 Ha'e gui xee rogeru va'ekue vvy porãa re, pekaru aguã mba'emo'a ha'e mba'emo porã oiko va'e re. Ha'e rami teĩ ha'e py pevaẽmba ma rire pemongy'apa, vvy xevy guarã va'ekue pejapo ojeguaru pyrã.

8 Sacerdote kuery 'Mamo tu oĩ SENHOR?' nde'i, lei re nhombo'e va'ety voi ndaxekuaa potai okuapy. Joe opena va'ety kuery xenhe'ẽ raxave okuapy, ha'e rã profeta kuery ma Baal rery rupi rive ijayvu vy ovare e'ÿ va'e rakykue rupi ikuai."

Ndojeroviai reipa okuapyague re ijayvuague

9 SENHOR aipoe'ive ju: "Xeayvuvu tema 'rã peẽ kuery reko re. Pendera'y ra'y kuery pe voi xeayvu.

10 Peaxa ha'vy ye'ẽ rovai Chipre ha'e ijyvyry vvy ikuai va'e re, ha'e peikuaa pota. Quedar katy guive pemondouka penembiguai kuery, toikuaa pota porãmba, peikuaa aguã ha'e ramigua peteive henda py ndoikoi paa re.

11 Tyrã pa oiko teve amboae regua nguete kuery omboekovia va'e, nguete e'ÿ guive oguereko teĩ? Ha'e rami teĩ xevygua kuery tu mba'everã ovare e'ÿ va'e re omboekovia Omoexakãa.

12 Yva regua kuery, penhemondyi ke ha'e nunga gui! Pekyjepa, ha'e peryryipa", he'i SENHOR.

13 "Mba'eta xevygua kuery ma mokoĩ henda py ojapo vai: jypy ojepe'apa yy imarã e'ÿ va'e xee ame'ẽ va'e gui, ha'e gui ygua ojeupe guarã ae ojo'o. Ha'e va'e ma ovopa rei vy yy ndopytaia guive.

14 "Israel kuery nda'u escrovo ikuai teve? Joo py tembugairã ha'e kuery itui'i va'ekue teve? Ha'e rami e'ÿ ramo mba'e re tu ombo'a pyrã ikuai?

15 Ha'e kuery rovai ma guaru ra'y kuery okororõ ratã 'rã okuapy, ombovaipa 'rã guive ijyvy.† Ha'e ramo ha'e kuery retã okaipa, jipovei ha'e py oĩ va'erã.

16 Neakã ma Mênfis ha'e Tafnes pygua kuery voi onhopĩmba.‡

17 Ha'e nunga ha'e javi oiko ndevy, tape porã rupi SENHOR nderuete nderereko teĩ ixugui rejepe'a rire.

18 Ha'e gui aỹ mba'erã tu Egito vvy katy reo 'rã Nilo yakã gui rey'u aguã? Ha'e rami e'ÿ vy, mba'erã tu Assíria katy reo 'rã Eufrates yakã gui rey'u aguã?

19 Nderereko vaia ae ndeapo vai 'rã, rejeroivia etea rupi e'ÿ reikoa oikuaa ukua 'rã nderereko vaia. Ha'e gui ma eikuaa pota pova'e nunga re, mba'eta SENHOR nderuete gui rejepe'a rire rendu 'rã nda'evei etea ha'e iro vaikue va'e anho, xerenonde nderereroxyjei rire", he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

Baal pe rive Israel kuery ikuai re ijayvuague

20 "Yma ma canga ndere oĩ va'e amopẽmba, ha'e ndejokuaague amondopa 'rãgue, teĩ ndee ma 'Xee ndaikoxei ndevy', re xevy. Mba'eta vvy'ã yvate ikuai va'e rupi, ha'e vvyra hovana va'e ha'e javi guy rupi renheno vy ndetavy.

21 Xee ae ronhotỹ va'ekue uva rembypy iporã va'e rami, ha'yĩgue iporãve va'e anho regua. Ha'e rami rire teĩ mba'ixa tu uva iro va'e anho reme'ẽ xevy?

22 Kavõ py rejau, ha'e iky'akue mboia reikyty vaipa teĩ xerenonde ojekuaa teri nderereko vaia ky'a", he'i SENHOR Nhanderuete.

23 "Mba'ixa tu aipo're: 'Xeky'aa noĩ, xee tu ndaikoi rima Baal ra'angaa kuery re', 're? Ha'e rami teĩ ame'ẽ na vvy'ã guy rupi ndepypo ojekuaa va'e

† 2:15 Apy guaru ra'y kuery re ijayvua py ma ha'e kuery rovaigua kuery re ijayvu (50.7; Salmo 57.4; Isaías 5.29). ‡ 2:16 Ha'e va'e jave py hovaigua kuery ojavyky rei 'rã inhakã onhopĩmbaa py (Isaías 7.20).

re, eikuaa pota na mba'e pa rejapoague re. Camelo ra'y inhakuã va'e tape rupi ojevy-jevy oikovy va'e rami reiko,

²⁴ ha'e mburika ka'aguy regua tekoa e'ÿa rupi ava oeka vy yvytu rupi oetü oikovy va'e rami. Avave rei ndojokoi 'rã ojapoxe va'e ojapo aguã gui, hekaa kuery ikane'õ e'ÿ re ojou 'rã guive, ha'e rami aguã jaxy ovaë nhavõ.

²⁵ Enheangu ke ndepy rei re e'ÿ renha aguã, neĩ ndejyryvi remo peve e'ÿ guive. Va'eri ndee aipo're: 'Any, nda'evei teve. Mba'eta amboae regua ruete kuery xee ayvu vy aa 'rãe hakykue', re.

²⁶ "Ha'e gui imonda va'e ojopya rã oxĩmbaa rami avi Israel kuery voi oxĩmba aguã rami ikuai: heta va'e kuery, huvixa kuery, yvatekueve, sacerdote ha'e profeta kuery voi.

²⁷ Mba'eta ha'e kuery ma yvyra guigua pe rive 'rã 'Ndee ma xerue'te', he'i, ha'e ita guigua pe 'Ndee ma xemoingoare', he'i 'rã. Mba'eta xea katy ha'e kuery ikupe okuapy, hova e'ÿ. Ha'e rami teĩ ikuai axy vy ma 'Epu'ã ke, orereraa jepé', he'i 'rã xevy.

²⁸ Ha'e gui mamu tu ikuai penderuete kueryrã peë ae pejapo va'ekue? Tove ha'e kuery ae tomyĩ, pendekuai axy rã pendereraa jepe aguã. Mba'eta peë Judá pygua kuery, penderuete ramigua heta pereko, peteĩ-teĩ tetã py.

²⁹ Mba'e re tu pendeayvu rei ri xere? Mba'eta peë kuery ha'e javi xerovai pejavy va'e", he'i SENHOR.

³⁰ "Pendera'y kuery ambopaga rive, mba'eta xevy pe nonhemo'arandu ukai. Ha'e peë kuery ma pendekyxe py ae pejuka profeta kuery, guary nhomon-doropa va'e rami.

³¹ Peë aÿgua kuery, peikuaa pota na SENHOR ayvu re. Xee nda'u peë Israel kuery pe ajapo vai ri teve tekoa e'ÿa, e'ÿ vy yvy pytü poyivea py rami? Ha'e rami teĩ mba'e re tu xevyguia kuery aipoe'i: 'Ore ma rooxea katy rei 'rã roo! Ndorovejyvei 'rã ndevy!' he'i okuapy?

³² Ha'e rami avi kunhataĩgue nda'u hexarai 'rã ri ojeguaarã re, ha'e rami e'ÿ vy omenda va'erã va'e hexarai 'rã ri oku'akuaa re? Ha'e rami teĩ xevyguia kuery ma hexaraipa xegui, mbovy ára rei e'ÿ.

³³ "Peë ma peikuaa porã pemoaruã va'e rakykue rupi peo aguã. Ha'e rami aguã re kunhague itavy rei va'e voi oikuaa 'rã pendegui.

³⁴ Ha'e rami teĩ pendeao apy re ma iporiaukue'i ha'e oiko rive'i va'ekue ruguy oĩ. Ha'e kuery imondaa rupi e'ÿ teĩ pexa vy pejuka va'ekue. Ha'e ramigua ha'e javi pejapo

³⁵ teĩ aipopeje 'rã: 'Xee ma xepo ky'a va'e'ÿ teve. Xere ma ndoui 'rã Nhanderuete poxya', peje. Ne'exa, 'Ndajejavyi' peje ramo xee aikuaa pota 'rã pendere.

³⁶ Peikoaty gui pejepe'a merami rive 'rã. Mba'eta Assíria pygua kuery napenepytyvõi vy penemoxĩmbaague rami avi Egito pygua kuery voi penemoxĩmba 'rã.

³⁷ Mba'eta ha'e kuerya gui peo ju 'rã peneakã re pepoko reve, mba'eta pejeroviaa va'e kuery ma SENHOR oja ramo ha'e kuery po py ndapejoui 'rã mba'eve."

3

Heta va'e kuery ojevavy va'ekue ri Nhanderuete omboaxy ju aguã re ijayvuague

¹ "Xapy'a rei peteĩ ava opoi 'rã gua'yxy gui, ha'e rã kunha va'e omeguea gui oo vy omenda ju 'rã ava mboae re. Ha'e gui ha'e va'e kunhaa py nda'u ime ae ojevy 'rã imerã? Any, ha'e ramigua oiko va'e rire yvy ha'e javi opyta 'rãgue

omongy'a pyre. * Ha'e gui peẽ kuery voi mbovy e'ỹ pemoaruã va'e kuery reve pendetavy rei va'ekue. Ha'e rami ete teĩ pejevy ju xevy", he'i SENHOR.

² "Pema'ẽ na vvyty ita anho reia re, ha'e pexa. Mamo tu oĩ pendetavy rei e'ỹague? Mba'eta tape ikuai va'e rupi peguapy pemoaruã va'e kuery pearõ vy, Arábia pygua tekoe e'ỹa rupi oma'ẽ mbegue oinya rami. Ha'e rami vy pemongy'apa ma pendejvy pendetavy reia ha'e pendereko vaia py.

³ Ha'e nunga rupi ae xee nambo'okyvei, ma'et'ya pyau jave teĩ. Ha'e rami teĩ peẽ ma itavy rei va'e rami penderova re pexa ukã napexĩ kuaaveia.

⁴ Anhetẽ aỹ ma voi xevy pejapukai rive vy aipopeje: 'Xeru, ndee ma xekyrĩ guive xerayvu va'e reiko.

⁵ Raka'e peve 'rã tu ndepoxya rupi reiko? Tyrã pa opa peve ete 'rã teve ndepoxy?' peje. Tá, ha'e rami ae xevy pendeayvu va'eri pejejavvyve tema 'rã peẽ ae peipotaa rami rive", he'i SENHOR.

⁶ Ha'e gui huvixa Josias oĩ jave SENHOR aipoe'ive ju xevy: "Rexa teve Israel kuery kunha itavy rei va'e rami anhetẽ rupi e'ỹ ikuai? Mba'eta oopa 'rã vvyty yvate va'e áry, ha'e yvyra hovana va'e ha'e javi guy rupi, opa marã rei 'rã itavy ha'e py.

⁷ Ha'e gui xee aexa'ã teĩ ha'e rami ete oiko ma rire xevy ju ojevy aguã, va'eri ndojevyi. Ha'e nunga ma ikypy'y itavy rei va'e Judá oexapa.

⁸ Mba'eta Israel kuery itavy reia ha'e javi re xee amondoukapa, ha'e ixupe ame'ẽ imondovy kuaxia romendaague ambovaipa aguã regua. Ha'e rami teĩ ikypy'y Judá nonhemboaxyi aexaa py. Ha'e rami 'rãgue py ha'e voi oo vy itavy reia rupi oiko avi.†

⁹ Ha'e gui itavy reia gui nonhemboaxyi vy omongy'apa ovyvy. Mba'eta ita ha'e yvyra guigua pe rive oikoa py itavy rei tema oikovy.

¹⁰ Ha'e rami ete teĩ ikypy'y Judá anhetẽ rupi e'ỹgua va'e vy ndojevyi xevy opy'a ha'e javi py, ojevy merami rive", he'i SENHOR.

¹¹ SENHOR aipoe'i xevy: "Ha'e rami ete Israel kuery itavy rei va'eri Judá kuery gui heko porãve va'e ikuai.

¹² Ha'e nunga rupi tereo, pova'e ayvu emombe'u kuaray ijapu'a'ia katy rupi. Ha'e vy aip'o're: 'Israel kuery pendetavy rei va'e, pejevy nã. Ha'e ramo ma pende'áry xee nambouvei 'rã xepoxya, anhomboaxy va'e vy', he'i SENHOR. 'Ndaxepoxy riaevei 'rã guive.

¹³ Ha'e rami avi peikuaa pota na pendeko vaia re, peikuaa pota SENHOR penderuete rovai pejejavvyague re, mba'eta yvyra hovana va'e ha'e javi guy rupi pendetavy rei, xeayvu re ndapejapyxakai guive', he'i SENHOR."

"Pejeko rerova ke", he'iague

¹⁴ "Xera'y kuery xenhe'ẽ rendu e'ỹ va'e, pejeko rerova ke, mba'eta xee ae ma peneme rami aiko. Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ tetã gui xee rogueru 'rã peteĩ, ha'e peteĩ-teĩ regua gui mokõ-mokõ 'rã rogueru. Ha'e vy rogueraa ju 'rã Sião py", he'i SENHOR.

¹⁵ "Ha'e py amõ 'rã peẽ kuery re opena va'erã xee rami ipy'a va'e. Ha'e va'e kuery ma pendere opena 'rã oikuaapa ha'e o'arandu reve.

¹⁶ Ha'e rami rire pendereta ju 'rã vvy re, pendera'y kuery reta 'rã guive. Ha'e va'e jave ma napendeayvuvei 'rã SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryrú

* **3:1** Ha'e kuery pegua lei rami vy itavy reia py ijyvy opyta 'rã iky'apa va'e (Levítico 18.24-28). † **3:8** Apy mokoĩ kunha joegua oikoa rami ijavyvu Israel ha'e Judá kuery re, Israel kuery ojejavvyague rami ae ju Judá kuery ojejavvy avi ramo. Ha'e va'e jave py ma Israel kuery ojejavvyague re Nhanderuete escravo-rã omoudoukapa ijyvy gui mombyry (2 Reis 17.6-20).

re, mba'eta ha'e nunga re na'ima'endu'aavei 'rã, 'Oata' nda'ei 'rã guive. Neĩ hekovia ndojapoai 'rã amboae", he'i SENHOR.

17 "Ha'e va'e jave ma Jerusalém tetã pe 'SENHOR renda' 'ea 'rã. Ha'e py ma ha'e javi regua ono'õmba 'rã SENHOR rery rupi, ha'e vy inhakã ratã reia rupi ve'ỹ 'rã ikuai.

18 Ha'e va'e ára ma Judá kuery peteĩ rami 'rã ikuai Israel kuery reve. Ha'e vy kuaray ijapu'a'ia katy vvy itui va'e gui joupive peju 'rã pendeivyryã peneramoĩ kuery pe ame'ẽ va'ekue katy.

19 "Xejeupe ae aipoa'e va'ekue: 'Xee rogueruxe teĩ xera'y kuery mboae mbyte, ha'e pendeivy ame'ẽxe vvy oipotavepy, amboae regua kuery vvy gui iporãve va'e.' Aipoa'eve ju: 'Xevy pe "Xeru" peje 'rã, xegui ndapejepe'avei 'rã guive', ha'e.

20 Ha'e rami teĩ peẽ Israel kuery, kunha ome gui opoi nhemi va'e rami avi peẽ voi xero py peiko itavy nhemi va'e rami", he'i SENHOR.

21 "Yvyty yvateve va'e-va'e rupi onhendu peteĩ ayvu, Israel kuery ojae'o ha'e ojerure nhendu okuapy ramo. Mba'eta ha'eve e'ỹa rami rei pendekuai, SENHOR penderuete gui penderexaraipa rire.

22 Pejevy ke, xera'y kuery xenhe'ẽ rendu e'ỹ va'e. Ha'e ramo xee amonguera 'rã xenhe'ẽ rendu e'ỹague gui", he'i.

Ha'e ramo aipo'ea: "Apy ma orekuai, roju ma ndea py. Mba'eta ndee ma SENHOR oreruete.

23 Anhetẽ ete ae vvy'ã ikuai va'e áry rupi rojekorea rupi orekuai, vvyty áry rupi oretavy rei va'ekue. Mba'eta SENHOR Oreruete re anho oĩ ore Israel kuery roo jepe aguã.

24 Mba'emo orekyrĩ jave guive oremoxĩmbaarã pe rive orekuaia rupi rombovaipa oreramoi kuery omba'eapoa rupi ojou va'ekue. Ha'e ramo hymba vexe'ĩ kuery, vaka jipovei, ta'y kuery ha'e taju kuery voi.

25 Ro'apa 'rã'vy roxĩmbaa py, mba'eta roiko kuua e'ỹ reia oreao'ipa. Mba'eta rojejavy SENHOR Oreruete rovai, ore ha'e oreru kuery, orekyrĩ guive kova'e ára peve. Noroendu potai va'ekue SENHOR Oreruete ayvu", 'ea.

4

1 "Ha'e ramo Israel kuery, pejevyxe ri vy ke xevy pe ete pejevy", he'i SENHOR. "Peipe'apa ojegarupy xerenonde gui, ha'e pejepe'ave eme xegui.

2 Anhetẽ rupi, 'arandua ha'e teko porãa rupi pendekuai reve peura xee SENHOR aikove va'e rery rupi. Ha'e rami ri pendekuai ramo vvy regua kuery xereroparai 'rã okuapy, ha'e rã xee amoingo porãmba 'rã", he'i.

3 Mba'eta SENHOR aipoe'i Judá ha'e Jerusalém pygua avakue pe: "Pereko katu pyau penemba'etyrã, ha'e penhotỹve eme juu mbyte rupi.

4 Avakue Judá ha'e Jerusalém pygua, pendepire pemboiague rami SENHOR peguarã peiky'a'o avi ke penekuraxõ, xepoxya tata rami oẽ vy penderapy e'ỹ aguã imboguearã oiko e'ỹ re, pendeko vaia rupi pendekuai rire."

Kuaray ijapu'a'ia katy gui mba'emo vai ou aguã re ijavyuague

5 "Pendu uka na Judá vvy re, pejapo Jerusalém tetã py oendua aguã rami. Ha'e vy aipopeje: 'Pemonhe'ẽ ke mĩmby guaxu vvy re!' Pejapukai ratã vy aipopeje: 'Penõ'õmba ke, nhanha jaike tetã ikorapa va'e py!' peje.

6 Pemopu'ã ke imo'amy bandeira Sião katy peo aguã. Pejava na, pemboare eme. Mba'eta xee ajapo 'rã kuaray ijapu'a'ia katy gui mba'emo vai ou aguã rami nhomomba etearã.

7 Mba'eta guarý ma ituiaty gui oẽ ma ouvy vvy regua kuery mombaarã.*

* 4:7 "Guary" he'ia ma Babilõnia pygua kuery ombou aguã re Nhanderuete ijavyu vvy, ojeupegua kuery ojevavyague re ombopaga aguã.

Ou ae ma, oĩaty oeja ma ouvy pendeyvy ha'e peneretã ikuai va'e ombovaipa aguã, avave rei noĩavei aguã rami.

⁸ Ha'e nunga rupi pendejee pemoĩ ao penhemboaxya regua. Peneraxẽ ha'e pejãe'o, mba'eta SENHOR ipoxy etea ndoaxa rivei 'rã nhandegui.

⁹ Ha'e va'e ára ma huvixa kuery nda'ipy'a guaxuvei 'rã, sacerdote kuery onhemondyipa 'rã, ha'e profeta kuery voi okyjeta 'rã", he'i SENHOR.

¹⁰ Ha'e ramo xee aipoa'e: "Ai SENHOR Xerujete! Kore rembotavy uka ra'e kova'e tetã Jerusalém pygua kuery, 'Pendekuai porã 'rã', 're uka vy. Ha'e rami teĩ kyxe ou ma orenhe'ẽ re peve", ha'e.

¹¹ Ha'e va'e jave py kova'e tetã Jerusalém pygua kuery pe SENHOR aipoe'i 'rã: "Xevygua kuery re yvytu haku va'e oipeju 'rã yvy'ã ita anho reia gui, mba'emo pirekue omboveve aguã e'ỹ guive, neĩ oiky'a'o aguã e'ỹ.

¹² Ha'e rami aguã gui yvytu xea guigua ou va'e ma hatãve ete 'rã. Ha'e rami vy xeayvu 'rã ha'e kuery opaga aguã re", he'i.

¹³ Ne'exa, pee ma arai rami ou oiny imombaarã, ikaróxa ma yvytu atã va'e rami ou. Hymba kavaju kuery ma taguato gui inhakuãve va'e. Nda'evei ete nhandevy! Nhanemomba ta ma!

¹⁴ "Ha'e gui Jerusalém pygua kuery, peo jepe aguã peiky'a'o ke penekuraxõ mba'emo vai oĩ va'e gui! Raka'e peve tu pendepy'a re pemoĩ 'rã ha'eve'ỹa rami rei pendekuai aguã?"

¹⁵ Mba'eta Dã tetã guive peteĩ ayvu onhendu, yvy'ã reia Efraim re oĩ va'e guive omombe'ua mba'emo vai oikoague.

¹⁶ Perojapukai yvy regua ikuai va'e pe, pendu uka Jerusalém tetã re mba'emo oiko va'erã. Ha'e vy aipo peje: 'Peteĩ yvy mombyry ete va'e gui ou tetã jokoarã kuery, ojapukai jogueruvy Judá yvy re tetã ikuai va'e ha'e javi re', peje.

¹⁷ Mba'eta ha'e kuery ojokopa 'rã Jerusalém mba'ety re opena va'e oarõa rami, ha'e pygua kuery xerovai ikuai rire", he'i SENHOR.

¹⁸ "Mba'eta pendereko vai ha'e mba'emo vai pejapoaty ojapo ha'e nunga pende'ary ou aguã rami. Pendere oiko ta va'e ma iro vaikue va'e, penekuraxõ re peve 'rã oo."

¹⁹ Ai xekuraxõ, xekuraxõ! Xee narombaraetevei ma haxy! Ai xekuraxõ renda! Xekuraxõ otytypa rei oiny! Akyrirĩ aguã nda'evei, mba'eta xenhe'ẽ py aendu mimby guaxu joe opu'ãa pygua omonhe'ẽa va'e ramigua.

²⁰ Mba'emo vai oiko jepi rã omombe'ua, yvy jave re ombovaipaa ramo. Xerekoa voi ombovaipaa vyvoi, xapy'a'i py aĩaty ivaipa.

²¹ Raka'e peve nda'u aexa 'rã ha'e kuery bandeira omopu'ã rã, ha'e aendu 'rã mimby guaxu omonhe'ẽ rã?"

²² "Xevygua kuery ma na'inhakã porãveipa, ndaxekuaavei ma rire. Ta'y kuery hi'arandu e'ỹ va'e ikuai, oendu kuaa ve'ỹ va'e. Mba'emo vai ojapo aguã re anho hi'arandu, ha'e rã iporã va'e ma ndojapo kuaavei."

²³ Yvy re ama'ẽ rã natã, mba'eve noĩ. Yva re ju ama'ẽ rã peteĩve henda py naexakã.

²⁴ Yvyty ikuai va'e re ama'ẽ rã oryryipa, yvy'ã ikuai va'e voi oryryipa avi.

²⁵ Ama'ẽ rã avakue jipoavei, guyra yvate rupi oveve va'e voi ojavapa ra'e.

²⁶ Ama'ẽve ju rã yvy iporã va'ekue opyta ra'e tekoe e'ỹa, ha'e tetã ikuai va'ekue oitypaa SENHOR renõde, ipoxy ete ramo.

²⁷ Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: "Yvy jave rupi ivaipa 'rã. Ha'e rami teĩ pavẽ e'ỹ 'rã amokanhy.

²⁸ Ha'e nunga rupi yvy re ojae'oa 'rã, yva pytũmba 'rã guive. Mba'eta xeayvu ha'e anhembopy'a ae ma rire ndajeko rerovai 'rã, ha'ekue py ndajevy 'rã guive.

29 Kavaju árygua ha'e hu'y revegua kuery revovo gui tetã pygua kuery ojavapa. Ka'aguy re oikepa, yvy'ã ikuai va'e rupi oẽ. Guetã ikuai va'e ha'e javi oeja rive, avave rei noĩavei.

30 "Ha'e gui aỹ ma ndee tetã ombovaipa pyre, mba'e re tu guĩ rami rejapo? Mba'eta pytã va'e py renhemonde, ouro guigua remoĩ, nderexa rembojega, ha'e renhemoporã rive. Ha'e rami teĩ remoarua va'ekue ndere nda'ija'evei vy ndejukaxe okuapy.†

31 Mba'eta peteĩ ayvu onhendu rã aendu kyrĩ va'e oikuavã'i ta va'e rami, jypygua kyrĩ va'e raxy oendu vy ojexavai va'e rami haxẽ va'e. Ha'e va'e ma Sião memby raxẽ, ipytuẽ atã reve opo oupi vy aipoe'i va'e: 'Aỹ nda'evei ete xeivy! Mba'eta xenhe'ẽ py xekangy ma xejukaarã kuery gui', he'i va'e."

5

Jerusalém ha'e Judá pygua kuery ojevavya re ijayvuague

1 "Peiko-iko Jerusalém tetã py tape ikuai va'e rupi. Pexa pota aỹ, peikuaa pota, peka tetã mbyte rupi peteĩ'i ri jepe pejou aguã ava teko porã rupi oiko va'e, anhetẽ va'e rekaa. Mba'eta pejou ri ramo xee aperdoa 'rã tetã pygua kuery ha'e javi.

2 Mba'eta ha'e kuery oura vy 'Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rery rupi aura' he'i va'eri anhetẽ rupi e'ỹ oura", he'i.

3 Ha'e gui SENHOR, anhetẽ rupi ikuai va'e e'ỹ ri ty'y rexaxe? Ndee rembojexavai teĩ ha'e kuery ma haxy noendui. Remomba teĩ ha'e kuery nonhemo'arandu ukai. Itaova gui hova ratãve va'e vy ndojevyxei ae ma ndevy.

4 Xejeupe ae aipoa'e: "Iporiaukue'i anho rima nai'arandui, mba'eta ndoikuai SENHOR guigua tape neĩ nguete oipota va'e.

5 Ha'e nunga rupi aa 'rã yvatekueve ikuai py, ha'e kuery reve xeayvu aguã. Mba'eta ha'e kuery nhi'ã oikuaa 'rã SENHOR guigua tape ha'e nguete oipota va'e", ha'e va'ekue. Ha'e rami teĩ ha'e kuery voi peteĩ rami omopẽ okuapy canga, ha'e omondopa ijokuaarã omoĩ mbyre.*

6 Ha'e nunga rupi guary ka'aguy regua ojukapa 'rã, aguara'i guaxu tekoa e'ỹa regua ombovaipa 'rã, ha'e xivi oma'ẽ mbegue 'rã oiny ha'e kuery retã yv'ry. Ha'e ramo tetã gui peteĩ va'e rei oẽ ramo omboa'ypa 'rã, mba'eta gueko vaia ha'e itavy nhemia rupi ikuai ve tema oje'oivy.

7 "Ha'e rami pendekuaia xee aexa vy mba'exa 'rã tu roperdoa? Mba'eta pendera'y kuery ma xerejapa vy oura 'rã okuapy nguete e'ỹ rery rupi. Ha'e kuery xee amoevyatãmba rive teĩ itavy rei okuapy, ono'õ ete okuapy kunhague ro py.

8 Kavaju omongaru porãmby rami ha'ekue-'ekue'ỹ katy onha va'e rami peteĩ-teĩ opena rei 'rã okuapy oirũ ra'yxy re ae.

9 Xee nda'u aeja rive 'rã ri ha'e rami ikuai ambopaga e'ỹ re? Nambopagai 'rã reve ha'e rami ete ikuai va'e regua?" he'i SENHOR.

10 "Tapeo ke uvaty ikuai va'e rupi, peitypa, va'eri ha'e javi e'ỹ ta'vy. Pemopẽ ke hakã, mba'eta SENHOR pegua e'ỹ ramo.†

11 Mba'eta anhetẽ rupi e'ỹ Israel ha'e Judá kuery ikuai xerovai", he'i SENHOR.

† 4:30 Judá kuery ma Nhanderueite gui ojepe'apa vy kunha itavy va'e rami ikuai, amboae regua pe onhepytyvõ ukaxe vy. Ha'e rami teĩ ha'e kuery nda'ija'ei vy noipytyvõi. * 5:5 Apy "Canga" he'ia ma Israel kuery reko re ijayvu vy, mba'eta vaka omba'eapo va'eri inharõ teri, imãxo porã e'ỹ va'e rami ikuai (Deuteronomio 32.15; Atos 26.14). † 5:10 Apy ma Israel rovaigua kuery pe ijayvu.

12 “Mba'eta SENHOR gui ojepe'apa vy aipoe'i: 'Ha'e'ÿ rima Nhanderuete', ha'e 'Mba'emo vai peteive henda py ndoikoi 'rã nhandere. Ndajaexai 'rã kyxe revegua, neĩ karuai', he'i okuapy.

13 Profeta kuery eteve voi vvytu rami rive ikuai, mba'eta ayvu ndoguereko. Ha'e kuery nhomongyjeague ha'e kuery re ae ju 'rã ojeapa.”

14 Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete ixondaro reta va'e aipoe'i: “Ha'e rami ete ha'e kuery ijayvu ramo ndejuru py xeyvu amoĩ 'rã tata rami, ha'e rã ha'e kuery ma ajapo 'rã xakã rami huguepa aguã.

15 Ne'exa peẽ Israel kuery, mombyry gui ambou 'rã peteĩ regua pende'áry. Ha'e va'e kuery ma imbaraete va'e, yma guare ha'e ijayvu peikuaa e'ÿ va'e. Ha'e kuery ijayvu rã peẽ napendu kuaai 'rã”, he'i SENHOR.

16 “Ha'e kuery ru'y ryru ma vvyra rupa py ikua ojepe'a va'e rami nhomomba va'e. Ha'e va'e regua avakue ma ipy'a guaxuve va'e meme.

17 Ha'e kuery ho'upa 'rã mba'emo pemono'õ ha'e mbojape pejapo va'ekue. Omomba 'rã pendera'y ha'e penderajy kuery. Ho'upa 'rã penerymba vexa'i ha'e vaka kuery. Uva ha'e figo penhoty va'ekue voi ho'u 'rã. Okyxe py oitypa 'rã peneretã ikorapa va'e pejeroviaague ha'e javi.

18 Ha'e rami avi ha'e va'e ára teĩ xee noromomba katui'i 'rã”, he'i SENHOR.

19 “Ha'e gui ndevy pe ha'e kuery oporandu 'rã: 'Mba'e re tu SENHOR Nhanderuete ha'e nunga ha'e javi omoingo nhandere?’ he'i 'rã ndevy. Ha'e ramo rembovai 'rã: 'Peẽ kuery xereja, ha'e pendeivy re amboae ramigua tuuete pe pendekuai rire amboae regua kuery pe ju 'rã pendekuai pendeivy re e'ÿ', 're 'rã.

20 “Po rami emombe'u Jacó ramymino kuery pe, ejapo Judá kuery oendupa aguã rami. Ha'e vy aipo're:

21 'Napene'arandui ha'e napendu kuaai va'e kuery, pendu ke aỹ pova'e ayvu, mba'eta penderexa oĩ teĩ ndapexai, ha'e pendeapyxa oĩ teĩ napendui va'e.

22 Xerenonde ndapejererokyjei 'rã teve?’ ” he'i SENHOR. “Xerenonde teĩ napekyriri 'rã ri? Mba'eta xee ma ita ku'i reia amoĩ va'ekue ye'ẽ jokoaka'e rã peve guarã. Ha'e va'e re yai ojeapi-api teĩ ndojapoi 'rã mba'eve, hevovo ratã teĩ ndoaxai 'rã.

23 Ha'e rã kova'e kuery ma opy'a re omoĩ xevy e'ÿ ikuai aguã, inhakã ratãa rupi. Ha'e rami vy xere opu'ã vy xerejapa oje'oivy.

24 Mba'eta ha'e kuery aipo nde'i: 'Aỹ ma nhandekuai 'rã SENHOR Nhanderuete gui jajererokyjea rupi, mba'eta ha'e ma ha'evea ára py oky ombou va'e, haku-a ypya ára ha'e opaa py voi, ha'e mba'emo nhamono'õ aguã ára ojeupity aguã ojapo va'e', nde'i.

25 Ha'e rami 'rãgue py pendereko vaia ojapo mba'emo porã noĩvei aguã, pejejavya ojapo pendekuai porã aguã va'ekue nova'ei aguã rami.

26 “Mba'eta xevyguá kuery mbyte ikuai mba'emo vai ojapo va'e. Peteĩ-teĩ joe oma'ẽ mbegue 'rã okuapy guyra'i ombo'axe va'e rami. Ha'e kuery nhuã ojavy 'rã avakue ombo'a aguã.

27 Guyra'i gaiola tynyẽ va'e rami ha'e kuery ropy tynyẽ 'rã jokoreague repy. Ha'e rami vy ipo'akave ha'e oguerekopave 'rã oje'oivy.

28 Ikyrapa 'rã guive, hev yatãmba riae. Pavẽ gui heko vai raxave 'rã. Noipytyvõi 'rã tyre'ÿ kuery mba'emo oguereko'i aguã, iporiaukue'i reko re ndoikuaa potai 'rã guive.

29 Xee nda'u aeja rive 'rã ri ha'e rami ikuai ambopaga e'ÿ re? Nambopagai 'rã teve ha'e rami ete ikuai re?’ he'i SENHOR.

30 “Ha'e gui ma mba'emo nhomondyipaarã ha'e nhomokanhyarã oiko vvy re.

31 Mba'eta profeta kuery omombe'u merami rive 'rã xeayvu, ha'e ha'e kuery re sacerdote kuery onhemoirũ vy joguereko poyi 'rã okuapy. Ha'e nunga ae rima xevygua kuery ojou porã okuapy. Ha'e rami teĩ mba'e tu ha'e kuery ojapo 'rã ovaẽ ramo ha'e nunga opa aguã ára?"

6

Jerusalém tetã ojokopaa aguã re ijayvuague

1 "Benjamim kuery, penhamba ke Jerusalém tetã mbyte gui. Pemonhe'ẽ mimby guaxu Tecoa tetã py, ha'e Bete-Haquerém áry rupi pemoendy tata ikuaa ukaarã, mba'eta kuaray ijapu'a'ia katy gui ou 'rã mba'emo ja'ea ha'eve'ỹ va'e nhomomba etearã.

2 Mba'eta tetã porã Sião memby 'epyre ma xee aeja 'rã omboa'ypa pyrã.

3 Ha'e ramo hovaigua kuery ou 'rã guymba kuery reve. Ijyvýry rupi ojapo 'rã oo'i. Ha'e vy peteĩ-teĩ guymba kuery omongaru 'rã ikuai aguã py ae."*

4 "Peiko katu ke tetã re pepu'ã aguã! Pepu'ã ke, jaje'oi kuaray mbyte jave. Ai kore, nda'evei ete 'rã nhandevy! Ka'aru ma, ka'aru omokuaray'á ma heravy.

5 Pepu'ã ke, ha'e kuery rovai jaje'oi pyavyve. Nhambovaipa ha'e kuery ro ikorapa va'e onhemiaty", he'i 'rã okuapy.†

6 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: "Pejayapa vyvra, ha'e pemopu'ã Jerusalém pejoko aguã. Ha'e va'e tetã ma ambo'paga va'erã ae oĩ. Mba'eta mbyte rupi ma nhomoiingo axya anho ikuai.

7 Yguarã ojo'o pyre yy oĩ riaea va'e rami avi tetã re oĩ riaea heko vai va'e. Ha'e py'ikuai jojukaa ha'e mba'emo mbovaipaarã. Xerenonde ma imba'eaxya ha'e ijai oĩ riaea.

8 Ndee Jerusalém, enhem'o'arandu uka nho ke, ndegui xee ajep'e'a e'ỹ aguã, ha'e gui xee rombovaipa vy oĩa ve'ỹ aguã rami rojapo e'ỹ aguã."

Ha'e kuery ojevavya py hetã ombovaipaa aguã re ijayvuague

9 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: "Kyre'ỹ rupi oeka-ekaa 'rã Israel kuery okuave'i va'e, uva'a mono'õa hakã ikuai va'e mbyte rupi opovyvya rami", he'i.

10 Ha'e rami xeayvu vy ndeayvu amombe'u teĩ mava'e tu oendu 'rã? Ne'exa, ha'e kuery oapyxa ombotpya rive noendui 'rã. Ha'e kuery pe rã SENHOR ayvu ma ojeguarupy rami, noenduxei ramo.

11 Ha'e rã xere ma oĩ SENHOR poxya amombe'u aguã. Xekane'õ ma aendu riaea vy. Mba'eta aipoe'i: "Anhoẽ 'rã xepoxya kyrĩgue tape rupi ikuai va'e ha'e kunumigue nhomboaty va'e áry. Ha'e ramo ombo'apaa 'rã ime kuery ta'yxy reve, tujakue'i ha'e ikarẽmba rei'i va'e voi.

12 Ha'e kuery rogue omboaxapaa 'rã amboae kuery pe, imba'ety ha'e ta'yxy oguereko va'ekue voi, kova'e yvy re ikuai va'e rovai xepo aupi ramo", he'i SENHOR.

13 "Mba'eta peteĩ-teĩ ojou reta-retavea rupi ikuai, kyrĩgueve ha'e tujakueve voi. Profeta ha'e sacerdote kuery voi jokorepa rei okuapy.

14 Ha'e kuery ma hi'a'iry rive 'rã omonguera xevygua kuery. Ha'e vy 'Ha'evopa rei, mba'eve ndoikoi 'rã', he'i rive 'rã okuapy, ha'evopa rei ramo e'ỹ.

* 6:3 Apy xondaro kuery Jerusalém jokoarã ou va'e re ijayvu. "Guymba kuery reve 'rã ou" he'ia ma xondaro kuery re ijayvu vy. † 6:5 Apy ma xondaro kuery jogueroayvu tetã re opu'ã aguã.

¹⁵ Ha'e kuery oxĩmba 'rã, mba'eta oxĩ e'ỹa py ojapo okuapy ojeguarupy, noxĩ kuaavei guive. Ha'e nunga rupi ho'apa 'rã amboae kuery ho'aague rami. Xee ambopaga rã onhepyxangapa 'rã", he'i SENHOR.

¹⁶ "Po rami SENHOR ijayvu: 'Peyta pe'amy tape joaxaa yv'ry peexa pota aguã. Peporandu tape porã yma oĩ va'ekue re, ha'e tapeo ha'e va'e rupi ae. Ha'e rami vy pejou 'rã penenhe'ẽ opytu'u aguã', ha'e va'ekue teĩ ha'e kuery ma 'Ore ma ndorooi 'rã' he'i okuapy.

¹⁷ Ha'e rami rã amoĩ peẽ kuery rekoa rarõarã kuery. Ha'e vy aipoe': 'Pejapyxaka ke peiny mimby guaxu ipu rã guarã', ha'e teĩ ha'e kuery 'Ore ma noroendui 'rã', he'i okuapy.

¹⁸ Ha'e rami rire yvy regua kuery, pendu ke. Peno'õ va'e kuery, peikuaa pota ke xevygua kuery mbyte oiko va'erã va'e re.

¹⁹ Vvy regua kuery, pendu ke! Mba'eta ha'e kuery áry xee ambou 'rã mba'emo vai. Ha'e kuery ae ikuaixeague repy 'rã ambou, xeayvu re ndojapyxakai ha'e xeguigua lei omboyke okuapy rire.

²⁰ Ha'e nunga rupi mba'erã tu xea py ha'e kuery ogueru Sabá yvy guigua heakuã porã va'e ha'e yvyra aygue'i heakuã porã va'e yvy mombyryve guigua opy aguã? Mba'eta xevy guarã peapy va'e ma xee ndarovy'ai, xee ndajou porãĩ peme'ẽ va'e."

²¹ Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, xee amoĩ 'rã kova'e kuery reityarã. Ha'e ramo ho'apa 'rã okuapy, tuu kuery ha'e ta'y kuery voi. Ha'e katy'i rupi ikuai va'e voi omanomba 'rã, irũ kuery guive."

Kuaray ijapu'a'ia katy gui hovaigua kuery ou aguã re ijayvuague

²² SENHOR aipoe'i: "Peteĩ regua ou 'rã kuaray ijapu'a'ia katy gui, heta ete va'e regua opu'ã 'rã jogueruvy yvy apy gui.

²³ Guyrapa ha'e hu'y reve 'rã ou. Ha'e kuery ma porayvu va'e'ỹ, nhomboaxy kuaa va'e'ỹ. Ye'ẽ rami 'rã hevovo. Kavaju áry 'rã ou. Ha'e rami vy xondaro kuery hyxypa 'rã jogueruvy peẽ Sião pygua kuery re opu'ã okuapy aguã", he'i.

²⁴ "Ha'e kuery oua omombe'ua rã nhaendu vy nhandepo hu'ũmba. Nandanderekorãveipa, omemby oikuavã'i ta va'e raxy ramiguã nhaendu guive.

²⁵ Tapeo eme mba'ety rupi, neĩ peguata eme tape rupi, mba'eta nhanderovaigua kuery kyxe reve ou. Jova-jovai re ikuai nhandemongyjarã.

²⁶ Xeretarã rajy kuery, pemoĩ ke ao penhemboaxya regua, ha'e penhembojere pejupy tanhimbu rupi. Pejae'o ipi'a peteĩ'i va'e re ojae'o va'e rami, pejexavaia gui ae. Mba'eta nhande'áry ou xapy'a 'rã nhandemombaarã."

Oiky'a'o nhea'ã rivea re ijayvuague

²⁷ "Xevygua kuery mbyte ndee romoĩ prata ky'a'oarã, ha'e oo imbaraete va'e rami, ha'e kuery reko rexa vy reikuaa pota aguã.

²⁸ Mba'eta ha'e kuery ma naxenhe'ẽ renduia rupi tema ikuai, joekokie mombe'u rivea rupi guive. Overa va'e ha'e ferro rami rive ikuai iky'apa va'e vy.

²⁹ Mba'eta tata áry prata ky'a'oa oipeju atã teĩ chumbo anho rei opyta tata opa rire. Aiky'a'o nhea'ã rive, ha'e kuery mbyte gui heko vai va'e ndojepe'ai ramo.

³⁰ Ha'e kuery pe ma 'Prata ky'akue rive' 'ea 'rã, SENHOR omombopa ramo."

7

Templo re rive ha'e kuery ojerovaa re ijayvuague

1 Po rami SENHOR oayvu ombou Jeremias pe:

² “Ei ke SENHOR pegua oo rokē py xeayvu remombe'u aguã. Ha'e vy aipo'ere: 'Judá regua kuery kova'e okē rupi SENHOR pemboete aguã peike va'e ha'e javi, pendu ke SENHOR ayvu', 're.”

³ Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery ruete aipoe'i: “Pejeko rova ke amboae rami pendekuai aguã. Ha'e ramo xee ajapo 'rã kova'e tekoa py pendekuaive aguã rami.

⁴ Pejeroviave eme po ramigua ayvu rive: ‘Apy ma oĩ templo SENHOR pegua, templo SENHOR pegua, templo SENHOR pegua’, he'i va'e re pejerovia eme.

⁵ Ha'e rami 'rãgue py pejeko rova ke amboae rami pendekuai aguã, ha'e peteĩ-teĩ ha'evea rami pejapo peneirũ kuery reve.

⁶ Pejavyky rive eme amboae yvy regua, tyre'ỹ neĩ imeve'ỹ va'e kuery guive. Kova'e henda py pemoëve eme heko porã va'e ruguy, peiko eme guive amboae ramigua tuuete kuery re, pendejeupe ae pejapo vai e'ỹ aguã.

⁷ Ha'e rami ri pendekuai ramo xee ajapo 'rã kova'e yvy re pendekuaive aguã rami, yma guive peneramoĩ kuery yvy raka'eve rã peve guarã ame'ẽ va'ekue py.

⁸ “Ne'exa, peẽ kuery ma ayvu rive perovia va'e, pendeivy mba'everã ovare'ỹ va'eri.

⁹ Mba'e tu pejapo? Penemonda, pejojuka, pendetavy rei ha'e peura merami rive. Heakuã porã va'e peapy 'rã tuuete ramigua Baal pe, ha'e amboae ramigua tuuete peikuaa e'ỹ va'e katy peo.

¹⁰ Ha'e rire teĩ peju vy xerenonde pepu'ã 'rã pekuapy kova'e oo xerery oĩaty py. Ha'e vy aipopeje 'rã: 'Jaa jepe ma', peje teĩ mba'emo vai pejapove tema rive.

¹¹ Kova'e oo xerery oĩaty ma imonda va'e kuery onhemiatty rami teve peikuaa? Ne'exa, xee ma ha'e nunga ha'e javi aexapa”, he'i SENHOR.*

¹² “Ha'e gui tapeo opy xevygua Siló tetã py oĩague katy. Ha'e py ma jypy'i xerery amoĩague. Ha'e gui pexa ke ha'e py ajapo va'ekue, xevygua Israel kuery heko vaiague re ambopagaague.*

¹³ Aỹ ma ha'ekue nunga ae peẽ voi pejapo avi”, he'i SENHOR. “Pendeivy xeayvu jepi ko'ẽ rai guive teĩ napendui. Peẽ kuery xee roenoĩ teĩ peẽ naxembovai.

¹⁴ Ha'e ramo Siló tetã re ambovaipaague rami ambovaipa avi 'rã kova'e oo xerery oĩaty re, ha'e va'e re rive pejerovia ramo, ha'e kova'e tekoa re guive, pendeivy ha'e peneramoĩ kuery pe ame'ẽ va'ekue ri.

¹⁵ Ha'e rami vy peẽ kuery roĩpe'apa 'rã xerenonde gui, penderivy kuery Efraim regua aipe'apaague rami ae ju.”

Guetarã kuery re profeta ojerure e'ỹ aguã re ijayvuague

¹⁶ “Ha'e nunga rupi ejerureve eme kova'e kuery re, ejaupukaive eme, enhea'ãve eme renhembo'ea py, mba'eta xee naendui 'rã.

¹⁷ Ndee nda'u nderexai teve ha'e kuery ojapo va'e Judá re tetã ikuai va'e ha'e Jerusalém py tape ikuai va'e rupi?

¹⁸ Mba'eta ta'ỹ kuery ogueru 'rã yxakã, ha'e tuu kuery ju omoendy 'rã tata. Ha'e rã kunhague ma omoapomo 'rã trigo mbojape ojapo aguã xyete ramigua yva pygua peguarã.† Tuuete kuery mboae pe voi ome'ẽ 'rã mba'emo rykue, xembopoxy aguã rami rive.

¹⁹ Ha'e rami avi xee ae ri nda'u ha'e kuery ombopoxya? Tyrã pa ha'e kuery ae e'ỹ teve onheroangeko, oxĩmba rei aguã rami?” he'i SENHOR.

* **7:11** Mateus 21.13, Marcos 11.17, Lucas 19.46 * **7:12** Ha'e kuery tuuete mboae ramigua re ikuai ramo SENHOR ombovaipa raka'e Siló tetã (1 Samuel 4.1-11). † **7:18** Apy “Xyete yva pygua” he'ia ma Babilônia pygua kuery xyete “Rainha” 'epy va'e re ijayvu vy (44.17-19, 25).

20 Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete aipoe'i: "Ne'exa, kova'e tekoa áry anhoê 'rã xepoxya ha'e ajou vaia, avakue ha'e mymba ikuai va'e áry, yvyra ikuai va'e ha'e mba'emo aju vvy gui oiko va'ekue áry guive. Ha'e gui ha'e nunga okai vy ndoguei 'rãe."

Mba'emo nhamê'ê jepia rive mba'everã ndovareia re ijavyuague

21 SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery ruete aipoe'i: "Mymba peapy reve peme'ê va'erã peru teĩ pendejeupe ae topyta ho'okue pe'u aguã.

22 Mba'eta jypy'i Egito vvy gui peneramoĩ kuery anoêmba jave py ma ndax-eayvui va'ekue mba'emo oapy aguã re, neĩ mba'eve name'ê ukai xejeupe.

23 Ha'e rami 'rãgue py pova'e nunga anho ajapo uka ha'e kuery pe. Aipoa'e: 'Pejapyxaka ke xeyvu re. Ha'e ramo xee aiko 'rã Penderuete, ha'e rã peê ma xevygua kuery 'rã peiko. Peiko ke ajapo uka va'ekue ha'e javi rupi, pendekuai porã aguã', ha'e va'ekue.‡

24 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndojapyxakai, noendu potai. Ha'e rami vy ha'e kuery ae onhemongetaa rupi ikuai, inhakã ratã reia rupi guive. Ha'e rami vy guakykue katy ojevvy, guenonde katy ndooi.

25 Egito gui peneramoĩ kuery anoêmba ára guive aỹ peve pendea py ambou xerembiguaĩ profeta kuery, ko'ê nhavõ, ko'ê rai guive ambou.

26 Ha'e rami teĩ peê kuery ndapejapyxakai xeyvu re, ndapeikuaa potai guive. Ha'e rami 'rãgue py peneakã ratã va'e vy peneramoĩ kuery gui nda'eveive va'e pejapo.

27 "Ha'e nunga rupi ha'e kuery pe xeyvu ha'e javi remombe'u teĩ ha'e kuery ndojapyxakai 'rã ndeayvu re. Renoĩ teĩ nanembovai 'rã okuapy.

28 Aipo'ere ha'e kuery pe: 'Peê kuery ma SENHOR Penderuete ayvu re peikuaa pota va'e'ỹ, napenhemo'arandu ukai guive. Ha'e ramo anhetê va'e nonhenduvei ma, pendejuru py noĩvei ma', re."

Judá kuery re Nhanderuete nopenavei aguã re ijavyuague

29 Peê Jerusalém pygua kuery, pejayapa ke pende'a xevy pe icky'a e'ỹ va'erã pemboaxa va'ekue, ha'e pejae'o peovy vyty yvateve va'e áry katy. Mba'eta SENHOR nopenavei ma 'rã peê aỹgua kuery re, pendejou vai vy napendereraa jepevei ma 'rã guive.

30 Mba'eta SENHOR aipoe'i: "Xerenonde Judá kuery heko vai okuapy. Ha'e rami vy xerery oĩaty py omoĩ okuapy mba'emo ra'angaa ojegarupy, omongy'apa aguã rami rive.

31 Hinom ra'y rekoague vvyugua py voi ojapo avi altar Tofete 'epy va'e, ha'e py gua'y kuery ha'e guajy kuery oapy aguã. Ha'e ramigua ma xee ajapo uka va'ekue'ỹ, neĩ nanhembopy'ai guive.

32 Ne'exa, ou 'rã ára ha'e va'e pe 'Tofete' nda'eavei aguã, neĩ 'Hinom ra'y rekoague vvyugua' nda'eavei voi. Ha'e rami 'rãgue py 'Yvyugua jokucaaty' 'ea 'rã. Mba'eta Tofete py ma ojatya 'rã omano va'ekue retekue, amboae henda py nda'evei ramo", he'i SENHOR.

33 "Ha'e ramo ha'e kuery retekue opyta 'rã guyra yvate rupi oveve va'e ha'e mymba vvy guy rupigua ho'u va'erã. Ha'e nunga mondyiarã ndoikoi 'rã guive.

34 Mba'eta Judá re tetã ikuai va'e ha'e Jerusalém py tape ikuai va'e rupi amombytu'upa 'rã ovy'a rei va'e ayvu, omenda va'erã avakue ha'e kunhague ayvu guive. Ijyvy ojeapo 'rã ombovaipa pyre."

‡ 7:23 Egito gui Nhanderuete ha'e kuery oguenoê jave py ma onhe'ê rendu aguã re anho ranhe ijavyu, mba'emo ome'ê aguã re'ỹ (Êxodo 19.3-6). Mba'eta mba'emo ixupe nhamê'êa gui oipotave nhanhe'ê rendu (6.20; Salmo 40.6-8; Isaías 1.11-17).

8

¹ SENHOR aipoe'i: "Ha'e va'e jave ma Judá regua huvixa kuery ha'e yvatekueve kãgue oguenoẽmbaa 'rã onhono porãague gui, sacerdote ha'e profeta kuery, ha'e Jerusalém pygua kuery kãgue ha'e javi.

² Ha'e rami vy omoaĩmbaa 'rã kuaray ojepea ha'e jaxy rexakãa rupi, ha'e yva re ikuai va'e ha'e javi guýry rupi, mba'eta ha'e nunga ha'e javi ha'e kuery omboete vy ha'e va'e pe ikuai rire, hakykue rupi mba'emo re oporandua rupi oo, ha'e henonde guenapy'ã re oi rire. Ha'e va'e rire ma ikãgue nomono'õave imbokuapyi 'rã, nonhono porãa jevyvei 'rã guive. Mymba repoxi rami rive 'rã opyta vyv re.

³ Kova'e kuery heko vai va'e okuave va'e amoai 'rã opa rupi. Ha'e ramo ha'e kuery oikovexe 'rãgue py omano voixe 'rã okuapy", he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

Nhombopaga aguã re ijayvuague

⁴ Aipo'ereve tema: "Po rami SENHOR ijayvu: Avakue ho'a vy nda'u nupu'ã jevyi 'rã ri? Tape ojavy va'ekue nda'u ndojevyi 'rã ri guape py?"

⁵ Ha'e rami teĩ mba'eta tu Jerusalém pygua kuery ojeroviaa gui ojepe'a ma vy oeja riae ri? Mba'eta ha'e kuery ojekorea rupi ae tema ikuai, ndojevyxei vy.

⁶ Xee ajapyxaka, aendu pota ainy teĩ ha'e kuery nda'ijayvui ae ha'evea ramigua re. Avave rei ndoikoi heko vaia gui onhembaoxy vy 'Mba'e tu ajapo?' he'i va'e. Mba'eta petei-teĩ ma guape rupi ae oiko atã 'rã, kavaju joe opu'ãa katy onha atã va'e rami.

⁷ Ha'e rã cegonha yvate rupi oveve va'e ma oikuaa 'rã ojevy aguã ára. Pyku'i'i, mbyju'i ha'e grou voi oveve ovy aguã ára re oikuaa pota va'erã meme. Ha'e rã xevygua kuery ma ndoikuaa potai xee SENHOR ambopaga ta rã.

⁸ Mba'eta tu peẽ kuery aipopeje: 'Nhande kuerya py SENHOR guigua lei oĩ ramo nhane'arandupa va'e', peje? Mba'eta lei re nhombo'e va'ety kuery lei oguerova vy penembotavy.

⁹ Ha'e ramo hi'arandupa va'ekue oxĩmba 'rã, ombo'apaa rã ndaekorãve rei vy. SENHOR ayvu ha'e kuery oeja ma ramo mba'e nunga 'arandu tu ha'e kuery re oĩ?"

¹⁰ Ha'e nunga rupi ta'yxy kuery amboaxa 'rã amboae kuery pe, imba'ety guive amboaxapa 'rã ija pyaurã pe. Mba'eta petei-teĩ jokorepaa rupi ikuai, yvyĩ'igieve ha'e yvatekueve voi. Profeta ha'e sacerdote kuery ma apu rupi ikuai va'e meme.

¹¹ Ha'e kuery ma hi'a'iry rive 'rã omonguera xevygua kuery. Ha'e vy 'Ha'evepa rei, mba'eve ndoikoi 'rã', he'i rive 'rã okuapy teĩ ha'evepa rei ramo e'ỹ.

¹² Ha'e nunga rupi ha'e kuery omoxĩmbaa 'rã, mba'eta oxĩ e'ỹa py ojapo okuapy ojegarupy, noxĩ kuaavei guive. Ha'e nunga rupi ho'apa 'rã amboae kuery ho'aague rami. Xee ambopaga rã onhepyxangapa 'rã okuapy", he'i SENHOR.

¹³ "Mba'eta xee amokanhymba 'rãe. Noĩvei ma 'rã uva'a hakã re, neĩ figo hi'y re. Hogue voi overepa ma. Xeayvu ae ma ha'e kuery áry ha'e nunga ou aguã re", he'i SENHOR.

¹⁴ Mba'e re tu apy teri jaguapy nhainy? Pendeaty ke tetã ikorapa va'e py jaikepa aguã nhamanomba aguã ha'e py. Mba'eta SENHOR ijayvu ae ma nhandejuka aguã re, jay'u aguã ome'ẽ ma yy veneno re irũ va'e, SENHOR rovai jajajavy rire.

¹⁵ Mba'emo porã nharõ teĩ iporã va'e jipoi, jakuera aguã ára 'rãgue py nhanemongyjepaarã ou.

16 Dā tetā guive onhendu ma nhanderovaigua kuery renda kavaju pytuē. Vvy ha'e javi rupi oryryipa hymba kavaju onhendua gui. Ha'e kuery ou 'rā, ombovaipa 'rā nhandeyvy, vvy re mba'emo ikuai va'e ha'e javi guive, tetā ha'e ha'e pygua kuery ha'e javi reve.

17 “Mba'eta penembyte ambou 'rā mboi vaikue ha'e popia va'e, imomãxoarã jipoi 'rā guive. Ha'e ramo pendexu'upa 'rā”, he'i SENHOR.

Hetarã kuery ikuai axy rã profeta ndovy'aiague

18 Ai, xee anhembopy'a porã kuaa va'e rire xeporiaua gui! Xekuraxõ voi ikangypa ma.

19 Mba'eta xeretarã rajy kuery vvy mombyrya py ikuai py ojapukai okuapy: “Sião tetā py nda'u SENHOR noivei teve? Noivei teve ha'e py Nhandervuxave?” he'i okuapy.

Ha'e ramo aipoe'i: “Ha'e rami avi mba'e re tu xembopoxy pekuapy mba'emo ra'angaa pejapo va'ekue py, ha'e amboae regua kuery pegua ta'angaa pemboetea py?” he'i.

20 Oaxa ma mba'emo nhamono'õ aguã ára, opa ma haku-a teĩ nhande ma ndajaa jepei teri.

21 Xeretarã kuery ikuai axy rã xee nda'vevei ete aiko, ajae'o aikovy ha'e kuery re. Anhemondyi reia anho aendu.

22 Gileade vvy re jipovei teve moã? Ha'e py nhanepoanoarã jipovei teve? Mba'exa tu ndoikoi ri xeretarã kuery mongueraarã?

9

1 Xeakã yvu ramigua ojeapo vy xerexay oẽ riae va'e rire ara py ha'e pyávy xee ajae'o 'rãgue xeretarã kuery regua omanogue re.

2 Ha'e rami e'ỹ vy tekoa e'ya py uguata va'e okeaty ramigua areko va'e rire xeretarã kuerya gui mombyry 'rãgue aĩ, ha'e kuerya gui ajep'e'a 'rãgue. Mba'eta ha'e kuery ma itavy rei ha'e nhombotavy rei va'e meme.

3 SENHOR aipoe'i: “Ha'e kuery ma guyrapa rami oapekũ omokarẽ va'e, ijapu aguã rive. Vvy re imbaraeveve 'rã oje'oivy va'eri anhetẽ rupi e'ỹ. Heko vaive aguã katy oove tema 'rã, ha'e rã xee ma ndaxekuaai okuapy.

4 Penheangu ke peteĩ-teĩ peneirũ kuery gui, pejerovia eme penderivy ae re teĩ. Mba'eta penderivy kuery nhombotavypa reia rupi anho ikuai, ha'e peneirũ kuery omombe'u rive 'rã joekokue ramigua.

5 Peteĩ-teĩ ojojai rei 'rã ojea katy'i rupi ikuai va'e, ha'e anhetẽ va'e rupi e'ỹ 'rã ijayvu. Apu rupi rive onhembo'e 'rã ijayvu aguã re. Ikane'õ 'rã okuapy mba'emo vai ojapoa rupi.

6 Anhetẽ rupi e'ỹ ikuai, anhetẽ rupi e'ỹ vy ndaxekuaa potai guive”, he'i SENHOR.

Ha'e kuery operdepa, ha'e escravo-rã ogueraapaa aguã re ijayvuague

7 Ha'e nunga rupi SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: “Ne'exa, ha'e kuery xee aiky'a'o vy aa'anga 'rã. Tyrã pa marã rami pa areko ta xevelygua kuery?”

8 Mba'eta ha'e kuery apekũ ma hu'y jojukaarã ramigua oĩ, nhombotavya rupi rive ijayvu va'e vy. Ojuru py ijayvu 'rã oirũ kuery reve ikuai porã aguã re, ha'e rã opy'a py ma omoĩ 'rã ojuka aguã.

9 Xee nda'u aeja rive 'rã ri ha'e rami ikuai ambopaga e'ỹ re? Nambopagai 'rã teve ha'e rami ete ikuai va'e regua?” he'i SENHOR.

10 Xee ajae'o 'rã yvyty ikuai va'e re, xerexay vaipa 'rã nhuĩndy tekoa e'ya rupi ikuai va'e re. Mba'eta okaipa ma, ha'e avave rei ndoaxaavei ma ha'e rupi. Vaka voi nonhe'ẽ nhenduvei ma ha'e py. Guyra yvate rupi oveve va'e ha'e mymba kuery okanhymba ma oje'oivy.

11 Mba'eta aipoe'i: "Xee ajapo 'rã Jerusalém tetã mba'emo ra'ykuerã rive, ha'e jagua-tuvy nhe'ë ikuai atyrã. Ha'e Judá yvy re tetã ikuai va'e ma ajapo 'rã tekoague oĩ aguã, avave rei noĩavei aguã rami", he'i rire.

12 Ha'e gui mava'e ava nda'u hi'arandu va'e ha'e nunga oendu kuaa aguã, ixupe SENHOR oyvu oikuaa uka rã? Mava'e nda'u omombe'u porãve kuaa 'rã mba'e re pa yvy ivaipa ha'e okai tekoa e'ÿa rami, ha'e rupi avave rei ndoaxaavei aguã rami?

13 Ha'e ramo SENHOR ombovai: "Mba'eta ha'e kuery rekorã xeguigua lei aeja va'ekue gui ojepe'apa rire. Ha'e kuery ndojapyxakai xeayvua re, neĩ ha'e va'e rupi nda'ikuai guive.

14 Ha'e rami 'rãgue py inhakã ratã va'e vy ta'angaa Baal ikuai va'e re rive ikuai, tuu kuery ombo'eague rami ae", he'i.

15 Ha'e nunga rupi SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete aipoe'i: "Ne'exa, ha'e kuery xee amongaru 'rã veneno re, ha'e yy veneno re irũ va'e ame'ë 'rã oy'u aguã.

16 Amoaimba 'rã yvy regua ha'e kuery tuu kuery oikuaa e'ÿ va'e ikuai rupi. Ha'e gui ha'e kuery rakykue amondouka 'rã kyxe revegua, amomba peve", he'i.

17 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: "Pendu ke! Penoĩ ke kunhague joguerojoe'o kuaa va'e, peka uka ou aguã", he'i.

18 Tove ha'e kuery tou pojava, nhande áry rupi tajoguerojoe'o rei nhendu, nhande voi nhanderexaypa ha'e nhanderexa gui yy oẽ vaipa aguã.

19 Mba'eta Sião tetã gui onhendu peteĩ ojae'o va'e: "Nhanemoingo axya ha'e nhanemoxĩmbaa ete ma! Mba'eta jaeja 'rã nhandeyvy, nhanderoivaigua kuery nhanderekoa ombovaipa rire.

20 Peẽ kunhague, pendu ke SENHOR ayvu, pejapyxaka ijuru gui onhendu va'e re. Pembo'e penememby kuery ojae'o avi aguã re, peteĩ-teĩ pembo'e 'rã peneirũ kuery ojae'o ete aguã.

21 Mba'eta manoa oike ma nhande janela ikuai va'e rupi, oo tuvixave va'e rupi guive. Ha'e rami vy omomba ma kyrĩgue tape rupi, kunumigue tetã mbyte rupi ikuai va'ekue guive ojuka."

22 Ndeayvu ke: " SENHOR aipoe'i: 'Avakue re'õgue mba'emo repxi rami 'rã ikuai mba'ety rupi, mba'emo ra'yĩ imono'õa kuery rakykue rupi ho'aa rami. Ha'e rã ndoikoi 'rã avave rei imono'õarã' ", 'ere.

Nhanderuede jaikuaa rupi anho jarovy'a aguã re ijayvuague

23 SENHOR aipoe'i: "Tove hi'arandu va'e toguerovy'a rei eme o'arandua, imbaraeete va'e toguerovy'a eme imbaraeete, ha'e oguererekopa rei va'e ma toguerovy'a eme mba'emo oguerekopaa.

24 Ha'e rami 'rãgue py mba'emo rerovy'aa tovy'a xekuaa ha'e SENHOR aikoa oikuaa re anho. Mba'eta xee yvy re aexa uka va'e ma anhomboaxya, anhetẽ rupi ajoguerekoa ha'e teko porã. Mba'eta xee arov'y'a va'e ma ha'e nunga anho", he'i SENHOR.*

25 SENHOR aipoe'ive ju: "Ne'exa, ovaẽ ta ma ouvy ára ambopaga aguã opire omboi uka va'ekue ha'e omboi uka e'ÿ va'e kuery ha'e javi.

26 Ha'e kuery ma Egito pygua, Judá ha'e Edom pygua kuery, Amom ha'e Moabe pygua kuery, o'a ojaya apu'a'i va'e, ha'e yvy piru reia rupi ikuai va'e ha'e javi. Mba'eta yvy regua ma guive rã opire omboi uka e'ÿ va'e ikuai, Israel kuery voi opire omboi uka e'ÿ va'e rami ikuai opy'a py."

* 9:24 1 Coríntios 1.31, 2 Coríntios 10.17

10

Mba'emo ra'angaa rami e'ÿ SENHOR oikoa re ijayvuague

- 1 Peẽ Israel kuery, pendu ke SENHOR pendevy ijayvu reã.
- 2 SENHOR aipoe'i: "Penhembo'eve eme amboae regua kuery reko rami pendekuai aguã re, penhemondyi eme guive yva re hexa pyrã oiko va'e gui, ha'e nunga gui amboae regua okyjepa rei teĩ.
- 3 Mba'eta yvy regua kuery reko ma mba'everã ndovarei. Mba'eta ha'e kuery ma ka'aguy re oo vy ojaya 'rã peteĩ vvyra, ha'e gui hembiaapo kuaa va'e ma omoatyrõ 'rã heravy haxa py.
- 4 Ha'e gui ombojegua 'rã prata ha'e ouro py, ha'e gui martelo py ombotambota 'rã karavo re ho'a e'ÿ aguã.
- 5 Ha'e nunga ijayvu va'e'ÿ vy mba'emo ra'angaa ma pepino-ty py guyra mondyiarã omõ'ã mbyre rami rive hi'ãĩ. Oguata va'e'ÿ vy amongue ogueraa ramo mae ma 'rã oo. Ha'e nunga gui pekyje eme, mba'eta pendevy ndojapo vai 'rã, hexe noĩ guive pendevy ojapo porã aguã", he'i.
- 6 Ha'e rã ndee SENHOR, avave rei ndoikoi 'rã ndee ramigua. Ndee ma ndeyvate, nderery voi ipo'aka ete va'e.
- 7 Ndee ma yvy regua kuery ruvixave. Mava'e tu ndojererokyjei 'rã nerenonde? Mba'eta ha'e rami aguã ma ndevyguã ae. Ha'e rã yvy regua hi'arandukueve mbyte ndoikoi 'rã ndee ramigua, ha'e kuery openaa ha'e javi rupi teĩ.
- 8 Ha'e kuery ma nai'aranduvei ha'e na'inhakã porãve va'e meme. Ha'e kuery mbo'ea ma mba'everã ndovarei, vvyra pẽgue oikove va'e'ÿ vy.
- 9 Ha'e nunga peguarã Tãrsis gui ogueru 'rã prata ombope pyre, ha'e Ufaz yvy gui ogueru 'rã ouro. Ta'angaa ikuai va'e ma hembiaapo kuaa va'e rembiapo, ha'e ouro re omba'eapo va'e opo py ojapo va'ekue rive. Omonhemonde 'rã heravy hovy va'e ha'e púrpara guigua py. Ha'e nunga ma avakue hembiaapo kuaa va'e rembiapo mêmẽ.
- 10 Ha'e rã SENHOR Nhanderuete ma anhetẽ ete va'e. Nhanderuete oikove va'e oiko, Nhandervixave imarã e'ÿ va'e. Ipoxy ramo yvy oryryipa 'rã, yvy regua kuery voi ndoguerop'akai 'rã ipoxya.
- 11 "Ha'e kuery pe aipo'ere: 'Penderuete kuery ramigua ma yva ha'e yvy apoare e'ÿ vy okanhymba 'rã yvy gui, ha'e yva guýry gui.' "
- 12 Mba'eta yvy ma SENHOR ae ojapo raka'e opo'akaa rupi. O'arandua rupi onhono yvy, ha'e rã yva ma oikuaapaa rupi oipyo.
- 13 Ha'e ma yapu onhendu atã aguã rami ojapo ramo yva re yy oĩ va'e omyĩmba 'rã, ha'e yvy apy gui opu'ã 'rã ouvy vvyxĩ. Omoingo avi 'rã overa va'e oky aguã, vvytu guive oguenoẽ 'rã oĩaty gui.
- 14 Ha'e rã avakue ma nai'arandui ha'e mba'eve ndoikuaai va'e meme. Ouro re omba'eapo va'e kuery voi oxĩmba va'erã meme ikuai mba'emo ra'angaarã ojapoague re, mba'eta ta'angaa ikuai va'e avi anhetẽ va'e'ÿ meme, ipytuẽ va'e'ÿ guive.
- 15 Ha'e nunga ma mba'everã ndovarei va'e, ojojai rei pyrã rive. Nhombopagaa ára py okanhymba 'rã.
- 16 Ha'e rã Jacó Ruete ma ha'e rami e'ÿ. Mba'eta ha'e ma opa mba'e moingoare, Israel kuery voi ixupegua ikuai. Hery ma SENHOR ixondaro reta va'e.

Judá yvy ombovaipaa ague re ijayvuague

- 17 Ndee tetã ojokopaa va'e py nderekoa va'e, eupi ke yvy gui nemb'a rei-rei reraa aguã.
- 18 Mba'eta SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, aỹ ma amoẽmba 'rã xeyvy re ikuai va'e, amoingo axypa 'rã jexavaia oendu aguã", he'i.

¹⁹ Nda'evei ete xevy, apave'i avy! Xesai ma haxy vai ete. Ha'e ramo xee aipoa'e: "Kova'e haxy ma ajexavai aguã ou, aropo'aka va'erã", ha'e.

²⁰ Xeroguy ombovaipaa ma, ixã voi omondopaa. Xera'y kuery oopa ma, nda'ikuaivei. Avave rei ndoikoi xeroguy moatyrõ jevyarã, neĩ ijao'iarã omõi ju va'erã.

²¹ Mba'eta joe opena va'e kuery ma nai'arandui vy ndoekavei okuapy SENHOR. Ha'e rami vy nda'ikuai porãvei, hymba kuery oaĩmba guive.

²² Ne'exa, omombe'ua peteĩ avvu! Mba'eta kuaray ijapu'a'ia katy gui ou oiny hevovo rei va'e. Ha'e nunga ma Judá regua tetã mbovaipaarã ou, jagua-tuvy nhe'ẽ ikuai atyrã rive omombyta aguã.

²³ SENHOR, xee aikuaa avave rei ndoiporavo kuaai 'rãa oiko aguã, uguata va'e ndoiporavo kuaai uguata aguã.

²⁴ SENHOR, xembopaga teĩ ke aropo'aka peve'i, ndepoxya py e'ỹ, ovare va'e'ỹ xee apyta e'ỹ aguã.

²⁵ Yvy regua kuery ndekuaa e'ỹ va'e áry enhoẽ ndepoxya, nderery rupi ojavukai e'ỹ va'e kuery áry. Mba'eta ha'e kuery ma omomba ma Jacó kuery, omokanhymba ha'e hekoague ombovaipa.

11

SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue rupi e'ỹ ikuaia re ijayvugue

¹ Jeremias pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

² "Endu ke xereve guarã ajapo va'ekue re ayvu oĩ va'e, ha'e emombe'u porã avakue Judá ha'e Jerusalém py ikuai va'e pe.

³ Ha'e vy aipo're: 'Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu: Ayvu vaipy oiko 'rã avakue kova'e ayvu xereve guarã ajapo va'ekue regua noendu potai va'e.

⁴ Ha'e va'e ayvu ma peneramoĩ kuery pe xee aeja va'ekue Egitto yvy gui anoẽmba jave, ha'e tatakua ferro guigua gui. Ha'e vy aipoa'e va'ekue: "Pendu ke xeyvu, ha'e pejavopa pendevy ajapo uka va'e ha'e javi. Ha'e rami vy 'rã xevyguia kuery pendekuai, ha'e rã xee ma aiko 'rã Penderuete.

⁵ Ha'e rami vy 'rã ajapo xeyvugue peneramoĩ kuery yvyrã kamby ha'e ei oata e'ỹa ame'ẽ aguã re, aỹ ojekuaa rami", ha'e va'ekue' ", he'i.

Ha'e ramo xee ambovai vy aipoa'e: "Ha'eve va'e, SENHOR!"

⁶ Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju xevy: "Emombe'u ke pova'e ayvu ha'e javi Judá regua tetã ikuai va'e, ha'e Jerusalém py tape ikuai va'e rupi. Ha'e vy aipo'ere: 'Pendu ke pova'e ayvu Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue regua, ha'e pejavopa', ere.

⁷ Mba'eta Egitto yvy gui peneramoĩ kuery anoẽ guive kova'e ára peve xeyvu pendevy ko'ẽ nhavõ, ko'ẽ rai guive aipoa'e: 'Pendu na xeyvu', ha'e.

⁸ Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu potai, ndojapyxakai. Ha'e rami 'rãgue py peteĩ-teĩ inhakã ratãa rupi ikuai. Ha'e rami rire ha'e kuery áry ambou ayvu vai xeyvugue ha'e javi, mba'eta ha'e kuery pe ajapo uka teĩ ndojapoi rire."

⁹ SENHOR aipoe'ive ju xevy: "Judá ha'e Jerusalém pygua avakue ma nhemi rupi jogueroayvu teko vai rupi.

¹⁰ Mba'eta yma tamõi kuery xeyvu re ndojapyxakaxeiague rami ae ju ikuai, ha'e rami vy amboae ramigua tuuete re ju ovapa ixupe ikuai aguã. Ha'e rami py Israel ha'e Judá kuery ma tamõi kuery pe xereve guarã ajapo va'ekue rupi e'ỹ ikuai."

¹¹ Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, ha'e kuery áry xee ambou 'rã mba'emo vai, ndoo jepe kuaai aguã rami. Xevy pe ha'e kuery ojavukai teĩ xee naendui 'rã.

¹² Ha'e ramo Judá regua tetã ha'e Jerusalém py ikuai va'e ovapa 'rã tuuete ramigua kuery re, ha'e va'e pe heakuã porã va'e oapy ha'e ojapukai okuapy vy. Ha'e rami teĩ tuuete kuery ma neĩ peteĩve henda py ndogueraa jepei 'rã ikuai axya gui.

¹³ Mba'eta peẽ Judá pygua kuery, penderuete ramigua rive heta pereko, peteĩ-teĩ tetã py. Jerusalém tetã py voi peteĩ-teĩ tape py heta pejapo altar ojeguarupy Baal peguarã rive heakuã porã va'e peapy aguã.

¹⁴ Ha'e nunga rupi ndee Jeremias, ejerureve eme ha'e kuery re, ejapukaive neĩ enhembo'evẽ eme, mba'eta xevy pe ha'e kuery ojapukai teĩ xee naendui 'rã heko vaiaty káuxa.

¹⁵ "Xevyguia opy rupi xerembiayvu oiko teĩ opa marã ojevavy rupi rive. Ndee xerembiayvu, renhemboayvua ha'e xo'o reapy va'e ndeky'a'o 'rã ri ty'y ndereko vaia oĩ va'e gui? Ha'e rami va'e rire revy'a ete 'rãgue.

¹⁶ Ndevy pe SENHOR 'Oliveira ipyau ha'e hi'a iporãve va'e' he'i va'ekue ri aỹ ma hevovo rei va'e kuery ndeyvỹry omoendy ma tata, ha'e vy oapypa 'rã nerakãgue.

¹⁷ Mba'eta xee SENHOR ixondaro reta va'e nenhotỹare ae xeyvu ndere mba'emo vai ou aguã re. Ha'e nunga ma Israel ha'e Judá kuery o'áry ae ombou uka, Baal ra'angaa pe heakuã porã va'e oapya py xembopoxy vy rive."

Jeremias ojuka aguã re jogueroayvu nhemi okuapyague

¹⁸ Ha'e kuery nhemi rupi jogueroayvua ma SENHOR xevy oikuaa uka rã aikuaa ma voi.

¹⁹ Xee ma vexa ra'y'i ojukaa aguã katy heraapy rami ha'evẽpa rei va'ekue, xerovai ojapo vai aguã re jogueroayvu okuapy teĩ xee ndaikuaai va'ekue. Ha'e rami vy aipoe'i okuapy: "Jajayapa ke yvyra hi'a reve. Nhamomba okuave va'e kuery vyv gui, hery re na'ima'endu'aavei aguã rami", he'i okuapy.

²⁰ Ha'e rã ndee ma SENHOR ixondaro reta va'e ha'evẽpa rami reikuaa pota, ha'e nhandepy'a re oĩ va'e rexapa va'e. Ha'e nunga rupi taexa ha'e kuery rembopaga rã, mba'eta ndevy pe aikuaa pota uka xerekõ re.

²¹ Ha'e gui SENHOR ijayvu Anatote pygua avakue xejukaxe va'e re. Mba'eta ha'e kuery aipoe'i: "Ndeayvuvẽ emẽ SENHOR rery rupi, orepo py ae rojuka e'ỹ aguã", he'i xevy.

²² Ha'e ramo SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: "Ne'exa, xee ae 'rã ambopaga ha'e kuery. Ha'e ramo ipyaukue omano 'rã kyxe py, ta'y kuery, tajy kuery ma karuai gui 'rã omanomba.

²³ Ha'e kuery va'e regua neĩ peteĩve ndoikovevei 'rã, mba'eta Anatote pygua avakue áry ambou 'rã mba'emo vai ambopaga vy."

12

Nhanderuete pe Jeremias oporanduague

¹ SENHOR, ndee ma ha'evẽpa rami meme 'rã xerereko nerenonde xee ajexa uka ramo. Ha'e rami avi ndevy pe aporandu ta rejoguerekoa re. Mba'e re tu heko vai va'e kuery ikuai porã? Mba'eta anhetẽ rupi e'ỹ rei ikuai va'e pe mba'eve ndoikoi.

² Ha'e kuery ma ndee renhotỹ ramo hapo porã ha'e yvate 'rã, hi'a porãmba 'rã guive. Ndere ima'endu'a 'rã ojuru py rive, ha'e rã opy'a py ma ndegui mombyry 'rã ikuai.

³ Ha'e rã xee ma ndee xekuaa porã. SENHOR, ndee xerexa vy rea'ã 'rã xepy'a py ndere apêxaa oĩ va'e. Ha'e rã ha'e kuery ma eraapa vexe'i ojukaa aguã katy ogueraa va'e rami, emoimba na ojukaa ára pyguarã.

⁴ Araka'e peve tu vvy nda'evei 'rã, ha'e nhuũndy rupi jai rogue ipirupa? Mymba ha'e guyra omanomba ha'e pygua kuery reko vaia káuxa. Ha'e rami teĩ ha'e kuery aipoe'i: "Ha'e ma ndoexai 'rã opaa py nhandere oiko va'e", he'i.

Nhanderue ombovaiaque

⁵ "Ha'e rami avi avakue vvy rupi uguata va'e reve renha vy ri nekane'õ vy mba'eta 'rã tu renha kuaa kavaju árygua kuery reve? Peteĩ vvy mba'eve ndoikoa py ri rekyjea rendu vy mba'exagua 'rã tu rendu Jordão yakã yvýry ka'aguy re reo vvy?*

⁶ Mba'eta nderyvvy ha'e nderu ro pygua kuery eteve voi nembo'a nhemixe okuapy. Ha'e kuery ae 'rã nderakykue monha okuapy ojapukai atã reve. Ha'e kuery re ejerovia eme, ndereve ijayvu porã'i merami teĩ."

Vvy mbovaipaare kuery ombopaga aguã re ijayvuague

⁷ "Xee aeja ma xeveygua oo, aeja xevey guarã va'ekue ha'e javi. Xerembiaiyvu voi amboaxa ma hovaigua kuery po py.

⁸ Mba'eta xeveygua kuery ma guary ka'aguy regua rami onhendu ratã xerovai. Ha'e ramo xee ndaipotavei ma.

⁹ Ha'e rami vy xevey pe rã xeveygua kuery ma peteĩ guyra vaikue pytãmba rei va'e rami ikuai, mba'eta amboae guyra te'õgue 'ua ou vy oipyxopa 'rã. Ha'e nunga rupi tapeo tema, peru mymba kuery inharõ va'e nhuũndy rupi ikuai va'e ho'upa aguã.

¹⁰ Mba'eta joe opena va'e kuery mbovy e'ỹ ou vy ombovaipa xemba'e uvaty, opyrõmba xemba'ety re. Ha'e rami vy xeveygua arovy'a va'ekue ma tekoa e'ya omomyta.

¹¹ Ombovaipa ramo xevey pe ju ojapukai okuapy avave rei noipytyvõavei rã. Vvy ha'e javi rupi noĩavei, ha'e va'e re opena va'erã ndoikoi ramo.

¹² Yvyty ita anho reia ha'e tekoa e'ỹ regua áry rupi ou imbovaipaarã kuery, mba'eta SENHOR guigua kyxehomokanhymba 'rã vvy apy peve, ha'e avave rei pe noĩvei 'rã ikuai porã aguã.

¹³ Ha'e rami vy trigo pemoaĩ teĩ juu rive ju pemono'õ. Pemba'eapoa rupi penekane'õmba va'eri mba'eve rei ndapejoui. Mba'eve napemono'õi ma vy peximba 'rã, pendere SENHOR poxya ou rire."

Mba'erã pa Nhanderue nhombopagaa re ijayvua

¹⁴ SENHOR aipoe'i: "Xeveygua Israel kuery peguarã aeja va'ekue ma ijyvyry ikuai va'e heko vai va'e oipe'apa. Ne'eta, ha'e va'e kuery ma xee aipe'apa 'rã ijyvy gui, ha'e gui ha'e kuery mbyte gui araa jepe 'rã Judá kuery.

¹⁵ Ha'e kuery aipe'apa ma rire amboaxy ju 'rã. Ha'e vy ajapo 'rã peteĩ-teĩ guekoa ha'e ovyv katy ju ojevvy aguã rami.

¹⁶ Ha'e gui xapy'a rei xeveygua kuery reko rami ha'e kuery voi ikuaxe 'rã, ha'e xerery rupi anho oura vy 'Anhetê ete SENHOR oikove va'e rery rupi aura' he'i 'rã okuapy, ymave rupi xeveygua kuery Baal rery rupi oura aguã re ombo'e va'ekue ri. Ha'e rami rã ha'e kuery voi amoĩ 'rã xeveygua kuery mbyte ikuai aguã.

¹⁷ Ha'e rã peteĩ va'e regua noendu potai ri ramo xee aipe'a 'rã. Aipe'a vy amokanhymba 'rã", he'i SENHOR.

* **12:5** Jordão yakã yvýry ka'aguy oĩ va'e re ma mymba inharõ va'e ikuai (49.19, 50.44).

13

Ku'akuaa ajukue iporãve va'e guigua py mba'emo oikuaa ukaague

¹ SENHOR aipoe'i xevy:

— Tereo, ejogua petei ku'akuaa iporãve va'e. Ha'e gui ejeku'a jokua, yy py emoakÿ eme guive.

² Ha'e ramo SENHOR aipoe'iague rami vy ajogua ku'akuaa, ha'e ajeku'a jokua.

³ Ha'e ramo mokoïguea ma SENHOR oayvu xevy ombou vy aipoe'i:

⁴— Ejopy ju ku'akuaa rejogua ha'e rejeku'a jokuaague. Ha'e gui epu'ã, tereo Eufrates yakã katy, ha'e enhomi ha'e py petei itakua py — he'i.

⁵ Ha'e ramo SENHOR aipoe'iague rami vy aa vy anhomí Eufrates rembe re.

⁶ Ha'e gui kueve ma rire SENHOR aipoe'i ju xevy:

— Epu'ã, tereo ju Eufrates katy, ha'e ejopy ju ku'akuaa ha'e py anhomí uka va'ekue — he'i.

⁷ Ha'e ramo Eufrates py aa vy yvy ajo'o vy anoë ju ku'akuaa anhomíague gui. Ha'e râ ku'akuaa hu'umba ma, ndovarevei ma mba'everã.

⁸ Ha'e ramo SENHOR oayvu xevy ombou vy aipoe'i:

⁹“Po rami SENHOR ijayvu: Nami ae avi xee ambovaipa 'rã Judá ha'e Jerusalém pygua kuery onhemboyvate rei okuapya.

¹⁰ Mba'eta ha'e kuery heko vai va'e vy noenduxei okuapy xeayvu, inhakã ratãa rupi anho ikuai va'e, ha'e vy amboae ramigua tuuete kuery re ovapa, ixupe rive ikuai ha'e omboete aguã. Ha'e rami vy kova'e ku'akuaa rami 'rã ikuai mba'everã ndovarevei vy.

¹¹ Mba'eta ku'akuaa avakue ku'a re oia rami avi xee voi aipota tei Israel ha'e Judá kuery xere ikuai xevy guarã, xerery oguerovy'a ha'e xemboete pavë aguã, va'eri ha'e kuery ma ndojapyxakai okuapy”, he'i SENHOR.

Hyru omboa'ypaa py mba'emo oikuaa ukaague

¹² “Ha'e kuery pe emombe'u pova'e ayvu. SENHOR Israel kuery Ruete aipoe'i: 'Petei-tei hyru tynyëmba 'rã vinho', 'ere. Ha'e râ ha'e kuery aipoe'i 'rã ndevy: 'Ore kuery ndoroikuaa porãi ri ty'y hyru ikuai va'e vinho tynyëmba aguã?' he'i 'rã okuapy.

¹³ Ha'e râ ndee ju aipo're 'rã ha'e kuery pe: 'SENHOR aipoe'i: “Ne'exa, kova'e yvy re ikuai va'e ha'e javi xee amonga'upa 'rã, huvixa kuery Davi renda openaaty py oguapy va'e, sacerdote, profeta kuery ha'e Jerusalém py ikuai va'e ha'e javi.

¹⁴ Amboa'ypa 'rã joe-joe amombo vy, tuu ha'e ta'y kuery voi. Ndaraa jepi 'rã, amboaxya naendui 'rã, namboaxyi 'rã guive amokanhy e'ÿ aguã”, he'i SENHOR.’”

Ojeko rerova ha'e ombopagaa aguã re ijayvuague

¹⁵ Pendu ke, ha'e peikuaa pota. Penhemboyvate rei eme, mba'eta SENHOR ae ijayvu.

¹⁶ Pemboete na SENHOR Penderuete, pytũ ombou e'ÿ aguã, ha'e yvy'ã vaikuea re pejeapi e'ÿ aguã, ha'e hexakãa pearõ 'rãgue py manoa 'ã ha'e pytũ reia anho ombou e'ÿ aguã.

¹⁷ Mba'eta napendu potai ri ramo xepy'a py ajae'o nhemi 'rã penhemboyvate reia re. Xerexa ojae'õ vaipa ete 'rã, xerexay vaipa ete 'rã, peë SENHOR rymba vexa'i kuery escravo-rã pendereraapaa rire.

¹⁸ “Aipo'ere huvixa ha'e ixu pe: 'Penhemo'yvy'i'i ke, ha'e pei yvy py, mba'eta peneakã gui ho'a ma coroa penemboyvateague.

19 Mba'eta kuaray puku-a katy tetã ikuai va'e tynyẽmba ma mba'emo ra'ykue, ip'e'arã ndoikoi guive. Judá kuery voi escravo-rã ogueraapaa ma, oipokua-paa heravy.

20 Pema'ẽ kuaray ijapu'a'ia katy pexa aguã ou va'e. Aỹ ma mamó tu ikuai vexa'i kuery ndevy apena uka va'ekue, iporãgue anho rereko va'ekue?

21 Mba'e 're' rã tu neirũ kuery ikuai va'ekue ndere ipo'aka va'erã omoña ramo? Ndere haxy va'e nda'ipo'akai 'rã teve, kunha oikuavã'i ta va'e rami?

22 Ndejeupe ae ndeayvu vy "Mba'e re tu ha'e nunga ou xere?" 're' rã. Ha'e rami vy reikuaa 'rã rejexavyaaty re ae ndeao oupia, ha'e rejexavai ete aguã rami reikoa.

23 Etiópia pygua kuery nda'u omboekovia kuaa 'rã ri opire, e'ỹ vy xivi voi nda'u omboekovia kuaa 'rã ri oparaa? Ha'e rami aguã nda'evei ramo ae peẽ kuery voi mba'emo vai pejapo va'ety vy ndapejapo kuaai 'rã iporã va'e.

24 Ha'e nunga rupi ha'e kuery amoã 'rã mba'emo pirukue yvytu tekoa e'ỹa guigua ogueraa va'e rami.

25 Ha'e nunga ae oiko 'rã pendere, pendevy guarã amoĩ 'rã, xegui penderexarai vy apu rive perovia rire', he'i SENHOR.

26 'Ha'e nunga rupi pendeao aupi uka 'rã peneakã áry peve, pexĩmbaa ojekuaapa aguã.

27 Mba'eta aexa ma yvy'ã ikuai va'e ha'e nhuũndy rupi ojegarupy pejapo pekuapy. Ha'e va'e ma pendetavy reia, penhomoaruãa ha'e pendetavyxea rive ju 'rã. Onhemondyi ha'e ndoikuaavei rei 'rã pendevy, Jerusalém pygua kuery! Raka'e peve teri 'rã tu ndapejegy'a'oi?' he'i."

14

Judá vvy re nda'okyvei puku-a re ijavyuague

1 Nda'okyvei puku jave SENHOR ombou ju oayvu Jeremias pe. Ha'e vy aipoe'i:

2 "Judá kuery ojae'opa okuapy, ha'e tetã rokẽ re nopenavei ma. Ojae'o reve oakã omboguejy vvy peve. Jerusalém py voi ojapukai ratãve ovy.

3 Ha'e pygua ipo'akakueve omondouka 'rã guemimongakuaa kuery yy re. Ha'e rã ha'e va'e kuery ygua py oo vy yy ndojouvei vy yryru oguerojevypa rive ju 'rã. Onhemondyi ha'e ndoikuaavei rei vy onheakã ao'i 'rã jogueruvy.

4 Yvy re nda'okyvei ramo ikangypa. Ha'e nunga rupi mba'ety rupi omba'epo va'e kuery onhemondyi rei reve 'rã onheakã ao'i okuapy.

5 Guaxu voi nhuũndy rupi ta'y vy oeja rive 'rã, jai rogue ndojouvei vy.

6 Mburika ka'aguy regua voi yvy'ã ita anho reia rupi ipoãe reve oetũ-etũ 'rã jagua-tuvy nhe'ẽ rami. Ndaexa pyxovei ma, nhuũ jipovei ramo."

Jeremias jypy ojerure rã "Nda'evei" he'iaque

7 Ha'e nunga rupi SENHOR, ore kuery orereko vaia anho roexa uka teĩ orepytyvõ ke nderery remboete ukaa rupi vy. Mba'eta ore ma nenhe'ẽ raxave va'ekue. Nderovai ae rojevavy va'e.

8 Ndee ma Israel kuery oarõ okuapy va'e, ha'e ikuai axy jave heraa jepea reiko. Mba'e re tu ha'vy yvy mboae regua rami reiko, peteĩ oguata va'e pytũ oaxa aguã amboae rupi oo va'e rami reiko?

9 Mba'e re tu ava ojopy xapy'a reipy rami reiko, ipy'a guaxuve va'eri jogueraa jepe kuaa e'ỹ va'e rami? Ha'e rã ndee SENHOR ma rei ae orembyte, ha'e ore ma nderery rupi oenoĩmby roiko. Orerepy e'ỹ eme.

* 13:23 Etiópia pygua ma kamba va'e. Ha'e gui ha'e kuery opire nomboekovia kuaaia rami avi nhande voi ndajapytu'u kuaai 'rã jajejavya gui.

¹⁰ Ha'e ramo SENHOR ijayvu xeretarã kuery reko re. Ha'e vy aipoe'i: "Ha'e rami avi ha'e kuery ma oguata reixe vai 'rã, ndojejokoi 'rã oo aguã gui. Ha'e nunga rupi SENHOR ndoguerovy'avei vy ima'endu'a 'rã ha'e kuery reko vaiague re, ombopaga 'rãe ojevavyague re."

¹¹ SENHOR aipoe'ive ju xevy: "Ejerureve eme ha'e kuery amoingo porã aguã re.

¹² Mba'eta ha'e kuery okaru e'ÿ re ikuai teĩ xee naendui 'rã ojapukaia. Mymba ha'e mba'emo aju guigua oapy reve ome'ẽ va'erã ogueru teĩ xee ndarovy'ai 'rã. Ha'e rami 'rãgue py amomba 'rã kyxe py, karuai ha'e mba'eaxy vaikue py."

Teĩgue ju Jeremias ojerure ramo "Nda'evei" he'iague

¹³ Ha'e ramo xee aipoa'e:

– Ai SENHOR Xeruete! Ne'exa, profeta kuery ma aipoe'i va'ekue heta va'e kuery pe: "Ndoui 'rã kyxe revegua neĩ karuai. Ha'e rami 'rãgue py kova'e tekoa py ou 'rã pendekuai porã aguã anho", he'i va'ekue – ha'e.

¹⁴ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i xevy:

– Profeta ramigua kuery ma apu rive omombe'u okuapy xerery rupi. Teĩgueve xee namboui, neĩ namombe'u ukai ha'e kuery pe, ha'e kuery pe ndaxeayvui guive. Ha'e kuery pendevy omombe'u va'e ma oexa ra'u merami rivea, imba'ekuaa ramigua, ovare e'ÿ va'e rupi ikuai, ha'e opy'a py onhembotavy ukaa rive.

¹⁵ Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i profeta ramigua kuery re: "Xerery rupi omombe'u va'eri xee amombe'u uka ramo e'ÿ. Ha'e kuery ma 'Kyxe revegua ha'e karuai ndoui 'rã kova'e vvy re' he'i okuapy teĩ ha'e va'e profeta kuery ae 'rã kyxe ha'e karuai py opa.

¹⁶ Mba'eta ijayvu renduare kuery karuai ha'e kyxe gui omano va'ekue retেকে omombopaa 'rã Jerusalém py tape ikuai va'e rupi. Jipoi 'rã avave rei inhono porãarã: ha'e kuery, ta'yxy, ta'y ha'e taju kuery reve. Mba'eta ha'e kuery áry ambou 'rã heko vaiague rekovia.

¹⁷ "Ha'e gui ha'e kuery pe remombe'u 'rã po rami: 'Xerexay oẽ 'rã ara py ha'e pyávy. Ndopytu'ui 'rã, mba'eta xeretarã kuery omoingo axya ramo ai haxy ete va'e py.

¹⁸ Ha'e rami vy mba'ety rupi aa vy aexa kyxe py ojuka pyre. Ha'e rã tetã py ju aike vy aexa 'rã karuai gui omano va'ekue. Profeta ha'e sacerdote kuery oguata rei 'rã vvy re, oo aguã ndoikuaavei vy.' "

Mboapykuaa Jeremias ojerure rã "Nda'evei ae ma" he'iague

¹⁹ Ha'e rami avi rejapa ma teve Judá kuery? Ndepy'a py nderexaxevei teve Sião tetã? Mba'e re tu oremoingo axy oremonguera e'ÿ re? Oremoingo porã ju aguã roarõ rokuapy va'eri iporã va'e ndoikoi ae. Rokuera aguã 'rãgue py ndorerekorãveia anho roendu.

²⁰ SENHOR, ore kuery ma roikuaa orereko vaia ha'e oreru kuery ojapo vaiague, mba'eta nderovai ae rojevavy va'e.

²¹ Ha'e rami avi nderery remboete ukuaa rupi vy orereja eme. Mba'emo vai py ejao'i uka eme nerenda iporãve va'e. Nema'endu'a na orevy ndereve guarã rejapo va'ekue re, embovaipa eme.

²² Mba'eta oiko 'rã teve mba'emo ra'angaa amboae regua kuery omboete va'e regua ombo'oky kuaa va'e? Ha'e rami e'ÿ vy yva ha'e ae ombou 'rã teve oky? Ha'e nunga moingoa ma ndee SENHOR Oreruete anho reiko. Ha'e nunga rupi ndegui ae roarõ oky, mba'eta ndee anho ha'e nunga ha'e javi mboua reiko.

15

1 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i xevy: "Moisés ha'e Samuel xerenonde ojerure va'e rire xepy'a re noi' rãgue kova'e kuery amboaxy aguã. Toipe'apa ha'e kuery xerenonde gui, toopa.

2 Ha'e gui ndevy pe ha'e kuery oporandu vy 'Marã katy' rã tu roo?' he'i ramo aipo're' rã ha'e kuery pe: 'Po rami SENHOR ijayvu: Omano va'erã kuery too omano aguã katy, ha'e rã kyxe py ojuka pyrã too kyxe revegua ikuaiia katy, karuai pyguarã ma too karuaia katy, ha'e gui escravo-rã ogueraa pyrã ma ogueraa katy too.'

3 Mba'eta SENHOR aipoe'i: 'Xee ma irundy rupi' rã ambopaga ha'e kuery. Kyxe py ojukaa' rã, jagua kuery omoatã heravy' rã, ha'e gui guyra yvate rupi oveve va'e ha'e mymba inharõ va'e nhuũndy rupi ikuai va'e ma omondoropa vy ho'upa' rã.

4 Amboaxapa' rã yvy regua kuery oexa vy onhemondyipa aguã, Ezequias ra'y Judã pygua huvixa Manassés Jerusalém tetã py ojapo vaiague ha'e javi kãuxa.'

5 "Ha'e gui ndee Jerusalém, mava'e tu oiko' rã nemboaxyarã? Mava'e tu ojae'o' rã ndere? Mava'e tu ovaẽ' rã reiko porã paa re oporandu aguã?"

6 Mba'eta rejepe'a xegui, nderakykue katy ju rejevy vy. Ha'e ramo nderovai aupi' rã xepo romomba aguã. Xekane'õ ma romboaxya py", he'i SENHOR.

7 "Ndevy re tetã ikuai va'e rokẽ py ambogua uka yrupẽ py rami, amokanhy ta'y kuery, amomba xevyguã kuery teĩ ikuaiaty gui ndojepe'ai.

8 Ha'e pygua imeve'y va'e hetave ye'ẽ rembe rupi ita ku'i ikuai va'e gui. Kuaray mbyte jave teĩ ambou kyrĩgue'i xy kuery mombaarã. Ha'e kuery áry ambou xapy'a ojexavai ha'e okyje aguã teĩ.

9 Sete opi'a kuery ogueroko va'ekue ma omano xapy'a inhe'ẽ oata va'e rami, ara py teri teĩ ha'e kuery pe rã pytũmba ma. Oxĩmba, nda'evei nho okuapy. Ha'e gui ha'e pygua okuave'i va'e ma amboaxapa kyxe revegua pe hovaigua kuery renonde', he'i SENHOR.

Ojepegua profeta SENHOR ombopy'a guaxuve juague

10 Nda'evei ete xevy, ha'e ha'i pe voi xekuavã'i rire, mba'eta ava opu'ãa rei pyrã, pavẽ rei oguero'a rei va'erã oikuavã! Mba'eta xee nanhomborevei mba'emo hi'áryve ajopyve vy, amboae kuery voi naxemborevei ojopyve vy. Ha'e rami teĩ ha'e kuery peteĩ-teĩ ijayvu vai xere.

11 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i: "Ha'e gui anhetẽ xee romombaraete' rã reiko porã aguã. Ha'e rã nderovaigua kuery ma ojexavai ha'e ikuai axya ára ajapo' rã ndere onhemboja vy ojerure porã'i aguã rami", he'i.

12 "Ha'e gui amongue nda'u omopẽ kuaa' rã ri ferro kuaray ijapu'a'ia katy gui ou va'e, e'y vy overa va'e?"

13 Ha'e rami rã peẽ kuery romoingo axy' rã pendeivy jave rupi teko vai pejapoague re. Ha'e rami vy penemba'e rei-rei pemoĩ porã va'ekue hepy re'y amboaxapa' rã heraarã pe.*

14 Ha'e rami vy penderovaigua kuery pe xee rogueraa uka' rã yvy peikuaa e'yã katy, mba'eta pende'áry xepoxya hendy ae ma, tata hendy va'e rami okai va'erã."

15 Ha'e gui SENHOR, ndee ma reikuaa. Ha'e rami avi nema'endu'a ke xere, xepytyvõ ha'e xerepy ke xerakykue monhaa kuery gui. Renhomboxya rupi vy xereraa uka eme. Reikuaa ma roayvu vy ae ajejojai ukua.

* 15:13 Apy ma judeu kuery pe ijayvu.

¹⁶ Ndeayvu ajou vy ha'u vyvvoi. Mba'eta ndeayvu ma arovya va'e xekuraxõ mbovy'arã, mba'eta nderery rupi anherenoĩ uka ramo, SENHOR Xerujete nexondaro reta va'e.

¹⁷ Ha'e nunga rupi peteĩgüeve ma voi aguapy va'e'y teri ovy'a rei va'e kuery reve, ndarovy'ai guive. Ha'e rami 'rãgue py ndepo poyia xe'ary oĩ ramo xee ae'i aguapy ainy, mba'eta xee aendu va'e ma ndepoxya anho.

¹⁸ Mba'e re tu haxy va'e aendu riaa tema? Mba'e re tu xeai haxy riaa oiny ndokuera reguai vy? Ndee nda'u xembotavy 'rã teve yy ramo'i typa vyvvoi va'e rami?

¹⁹ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i xevy: "Ha'e gui rejeko rerova ri ramo xee rogueru ju 'rã xerenonde rupi reiko aguã. Ovare e'y va'e 'rãgue py ha'evea ramigua re anho ndeayvu ri vy reiko 'rã xeayvu mombe'uarã. Ha'e kuery regua toje'oi ndea katy, ha'e rã ndee ma ndereaxai 'rã ha'e kuerya katy.

²⁰ Ha'e ramo ha'e kuery rovai xee romombaraete 'rã tetã kora overa va'e guigua rami. Ha'e ramo nderovai ha'e kuery opu'ã teĩ nda'ipo'akai 'rã ndere, mba'eta ndereve xee aiko 'rã ha'e kuery gui rogueraa jepe aguã.

²¹ Ha'e rami vy roipe'a 'rã heko vai va'e kuery po gui, rogueraa jepe 'rã ipy'a ratã va'e kuery po gui", he'i SENHOR.

16

Profeta ha'e ae'i oiko aguã re ijayvuague, heta va'e kuery oikuaa aguã

¹ Ha'e gui SENHOR oayvu ombou ju xevy. Ha'e vy aipoe'i:

² "Ejou eme ndera'yxyrã, ndera'y ha'e nderajy e'y aguã kova'e tekoa py", he'i.

³ Mba'eta po rami SENHOR ijayvu kova'e tekoa py ta'y ha'e tajy kuery itui'i va'erã rekorã re, tuu ha'e ixy kuery rekorã re guive. Ha'e vy aipoe'i:

⁴ "Ha'e kuery omano 'rã mba'eaxy gui teĩ ndojae'oai 'rã, nonhono porãai 'rã guive. Yvy irũrã rive 'rã opyta. Kyxe ha'e karuai py 'rã omano, ha'e he'õgue opyta 'rã guya yvate rupi oveve va'e ha'e mymba yvy rupigua rembi'urã."

⁵ Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: "Eike eme omanogue re ojae'o okuapya py, ndepy'a vai eme, eronhemboaxy eme guive, mba'eta ha'e kuery gui aipe'a ma mby'a porã, ayvua ha'e amboaxya rupi aiko aguã", he'i SENHOR.

⁶ "Mba'eta kova'e yvy re omano 'rã yvatekueve ha'e yvyĩgüeve. Ha'e va'e kuery ma ndojatyai 'rã, ndojae'oai 'rã, ha'e kuery re ipy'a vaia rupi nonhekyĩmba reiai 'rã, neĩ oakã nonhopiai 'rã guive.*

⁷ Ojae'o va'e kuery pe ma nome'ẽavei 'rã mbojape omanogue re ombopy'a porã ju aguã, neĩ peteĩve karo yy nome'ẽai 'rã opo'o aguã regua, tuu e'y vy ixy omano rire teĩ.

⁸ Eike eme oo ngaru oikoa py, ha'e kuery reve reguapy vy rekaru ha'e rey'u e'y aguã."

⁹ Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete aipoe'i: "Ne'ixa, peikove teri reve, ha'e pexaa py ae amombytu'u 'rã pevy'aa kova'e tekoa gui, peporaia, ha'e omenda va'erã oguerovy'aa rupi oporaia guive.

¹⁰ "Neretarã kuery pe remombe'u 'rã pova'e ayvu ha'e javi. Ha'e ramo ha'e kuery oporandu 'rã: 'Mba'e re tu SENHOR ha'e rami ete oremongyje nda'evei ete va'e py? Mba'e nunga py tu orereko vai ha'e rojejavu SENHOR Nhanderujete rovai?' he'i 'rã ndevy.

¹¹ Ha'e ramo ndee rembovai 'rã: 'Mba'eta peneramoĩ kuery xerejapa', he'i SENHOR. 'Ha'e rami vy oje'oi amboae ramigua tuete kuery re rive, ha'e

* **16:6** Hetarã omano rã amongue onhekyĩmba rei 'rã, ha'e'y vy oakã onhopi 'rã ipy'a vai vy (41.5; Ezequiel 7.18; Miquéias 1.16).

kuery pe ju ikuai vy ombojerovia aguã. Ha'e rã xee ma xerejapa okuapy, xeguigua lei rami voi nda'ikuaixei raka'e.

¹² Ha'e gui peẽ kuery ma peneramoĩ kuery ikuaiague gui pendereko vaive ju, mba'eta peneakã ratãa rupi petei-teĩ pendekuai, xenhe'ẽ rendu e'ỹ vy.

¹³ Ha'e nunga rupi kova'e vvy gui roipe'apa 'rã petei vvy peẽ ha'e peneramoĩ kuery ndapeikuaaiague katy. Xee noromboaxyvei ramo ha'e py ju 'rã pendekuai amboae ramigua tuuete pe, ara py ha'e pyávy: "

¹⁴ SENHOR aipoe'ive ju: "Ha'e rami teĩ ne'exa, ou ma oiny ára, 'Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e Egito vvy gui Israel kuery oguenoẽ va'ekue rery rupi aura', ndapejeveia ára.

¹⁵ Ha'e rami 'rãgue py po rami 'rã peura: 'Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e kuaray apu'a'ia katy gui ha'e vvy jave rupi omondoukapaague gui Israel kuery ogueru va'ekue rery rupi aura', peje 'rã. Mba'eta xee ajapo 'rã pendevvy katy ae ju pejevypa aguã rami, peneramoĩ kuery vvy'rã ame'ẽ va'ekue py ae."

¹⁶ SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, ambou reta 'rã pira mbo'aa kuery. Ha'e va'e kuery ma Judá regua kuery ae 'rã ombo'a. Ha'e va'e rire ma imba'ejuka va'e kuery ju 'rã ambou reta, pira mbo'aa kuery ojuka aguã vvyty ha'e vvy'ã ikuai va'e áry rupi, ita pa'ũ rupi guive ikuai va'e ojuka aguã.

¹⁷ Mba'eta aexa pota 'rã ha'e kuery ikuai ha'e javi rupi. Avave rei nonhemi 'rã xegui, gueko vai voi nonhomi 'rã aikuaa pota aguã gui.

¹⁸ Jypy'i ma ambopagave ete 'rã heko vaiague ha'e ojevavyague re, mba'eta xevyguia vvy omongy'apa rire mba'emo ra'angaa ojou vaipy peguare kuery re'ogue py, vvy xevy guarã va'ekue omonyẽmba ojeguarupy rive."

¹⁹ Ha'e gui ndee SENHOR ma xemombaraetea reiko, ajexavaia ára anhemi aguã. Ha'e gui ndea py ou 'rã vvy regua kuery vvy apy guive. Ha'e vy aipoe'i 'rã okuapy: "Oreramoi kuery ma apu regua anho oguereko va'ekue, mba'emo ra'angaa ovare'ỹ va'e, iporã va'e noĩa.

²⁰ Ha'e gui avakue ha'e kuery ae nda'u ojapo 'rã ri nguuterã? Ha'e rami avi ha'e nunga ma tuuete e'ỹ ae guive", he'i 'rã okuapy.

²¹ "Ne'exa, aỹ ha'e kuery pe aexa uka 'rã xembaraetea ha'e xepo'akapaa. Ha'e ramo ma ha'e kuery oikuaa 'rã SENHOR aikoa."

17

Teko vai nhanembotavy ha'e nhanemokanhya re ijayvua

¹ "Ha'e gui Judá kuery ojevavya ma ferro rakua py ipara oiny, diamante omboakua pyre py guive. Ha'e nunga ma ha'e kuery kuraxõ re ae ipara, ha'e altar ojapo va'ekue apy re guive.

² Ha'e va'e altar re ta'y kuery voi ima'endu'a 'rã, ha'e mba'emo ra'angaa vvyra hovana va'e guýry ha'e vvy'ã áry rupi omopu'ã imo'amy va'ekue re.

³ Ha'e gui ndee vvy mbyte vvyty repu'ã va'e, ndere mba'emo porã ha'e hepykueve oĩ va'ekue. Ha'e nunga ha'e javi ma jejavya káuxa amboaxa 'rã ipe'aarã pe, ombojeroviaaty ndee vvyty áry ikuai va'e guive.

⁴ Ndekáuxa ae oipe'apaa 'rã ndevy guarã ame'ẽ va'ekue. Ha'e ramo ajapo 'rã nderovaigua kuery pe reiko aguã rami vvy reikuaa e'ỹa re, xepoxya tata rami raka'e rã peve guarã reimoendy rire."

⁵ SENHOR aipoe'i: "Ayyu vaipy 'rã ikuai avakue re rive ojerovia va'e. Ha'e kuery ma to'o imarã va'erã re rive ojerovia, ha'e opy'a py SENHOR gui mombyry ikuai.

6 Ha'e kuery ikuai 'rã jai rogue ha'e ae'i tekoa e'ÿa py henhoĩ va'e rami. Iporã va'e teĩ ndoexai 'rã, mba'eta tekoa e'ÿa py ae tema 'rã ikuai, vvy piru reia ha'e juky rive oĩa rupi, avave rei noĩaveia rupi.

7 Ha'e rã ayvu porãmby 'rã ikuai SENHOR re ojerovia ha'e SENHOR oarõ oikovy va'e.

8 Mba'eta ha'e kuery ikuai porã 'rã yy vvyry vvyra onhoty mbyre rami. Hapo yakã'i peve oo ramo ndokyjei 'rã haku gui. Hogue ma hovy porã riae 'rã. Nda'okyveia ára teĩ nda'ipirui 'rã, ndai'a e'ÿi 'rã guive.

9 "Ha'e gui avakue py'a ma opa mba'e gui nhombotavypave ha'e nda'evei va'e ae. Mava'e nda'u oikuaa 'rã?"

10 Xee SENHOR ae aikuaa potã 'rã ipy'a re, xee ha'ã 'rã guive onhembopy'aa, oikoague rekovia ame'ẽ aguã, peteĩ-teĩ oikoague rami ae.

11 Inambu pytä ngupi'a ae e'ÿ omboaku-a rami avi ha'evea rami e'ÿ ojoupave va'e. Ha'e kuery oikove teri reve ha'e nunga oipe'apaa xapy'a 'rã, ha'e gui opaa py hi'arandu e'ÿ va'e 'rã ikuai."

Nhanderuete oepy aguã re Jeremias oiapukaigué

12 Ore rombojerovia atyrã ma hexakãmba ha'e iky'a e'ÿ va'e, jypy'i guive yvate ete va'e oĩ.

13 Ndee SENHOR ma Israel kuery oarõ okuapy va'e reiko. Ha'e rã nderejaare kuery ma oxĩmba va'erã meme.

"Tã, xegui ojepe'a va'e rery ma vvy py rive 'rã ipara oiny, SENHOR yy marã e'ÿ me'ẽa oeja rire", he'i.

14 SENHOR, xemonguera ke akuera ete aguã. Xereraa jepe ke aa jepe ete aguã. Mba'eta ndee anho rogueroporai.

15 Ne'exa, xevy pe ha'e kuery aipoe'i 'rã okuapy: "Mamo tu oĩ SENHOR ayvu? Tojeupydy vyvoi!" he'i okuapy.

16 Xee ndajepe'ai ndevygua kuery re apenaa gui, ikuai axy ára ou rã ndaexaxeĩ teĩ. Ndee ma reikuaa. Xeayvu xejuru gui oẽ va'e voi reikuaapa.

17 Enhemoingo eme xemondiyarã, mba'eta nda'eveia ára ma ndere anho 'rã anhemĩ.

18 Xeavyky reia kuery toxĩmba, ha'e rã xee ma taxĩmba eme. Ha'e kuery tonhemondyipa, ha'e rã xee ma tanhemondyi eme. Ha'e kuery áry ae embou ára vai, ha'e emokanhymba jeyv-jevy.

Sábado ára omboetea aguã re ijayvuague

19 SENHOR aipoe'i xevy: "Tereo, epu'ã e'amy ha'e kuery retã rokẽ py, Judá pygua huvixa kuery oike ha'e oëaty py, ha'e Jerusalém tetã rokẽ ikuai va'e ha'e javi yvyry.

20 Ha'e vy aipo'ere 'rã ha'e kuery pe: 'Peẽ Judá pygua huvixa kuery, pendu ke SENHOR ayvu, Judá ha'e Jerusalém pygua kuery kova'e okẽ rupi peike va'e ha'e javive.'

21 Po rami SENHOR ijayvu: Peẽ kuery peikove pukuxe vy sábado ára pevovive eme mba'emo, peroike eme guive Jerusalém tetã rokẽ rupi.

22 Sábado ára penoẽve eme voyi pendero gui, mba'eve pejapo eme guive. Ha'e rami 'rãgue py pemboete 'rã sábado ára, peneramoĩ kuery pe ajapo ukaague rami vy.

23 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma xeayvua re nopenai vy ndojapyxakai raka'e. Ha'e rami 'rãgue py inhakã ratã okuapy xeayvua noendu potai vy, onhemo'arandu uka e'ÿ aguã.

24 “ SENHOR ijayvuve ju: Ha'e rã peẽ kuery ma pendu ke xeayvua, ha'e pemboete sábadó ára, tetã rokẽ rupi voyi peroike ve'ÿ ha'e mba'eve pejapo e'ÿ aguã.

25 Ha'e rami ri ramo kova'e tetã rokẽ rupi oike nho 'rã penderuvixave kuery guembiguai yvatekueve reve, tenda Davi openaaty áry oguapy va'erã. Guembiguai kuery yvatekueve reve 'rã oaxa jogueruvy karóxa py, ha'e kavaju áry, avakue Judá ha'e Jerusalém pygua kuery reve. Ha'e rami rire kova'e tetã py ikuaia 'rã raka'e rã peve.

26 Ha'e gui oupaa 'rã Judá regua tetã ha'e Jerusalém yvýry rupi ikuaia gui, Benjamim yvy, yvy reia ha'e yvy'ã reia kuaray puku-a katy gui. Ha'e rami vy ogueru 'rã nymba oapy reve ome'ẽ va'erã, mba'emoaju guigua ha'e heakuã porã va'e, SENHOR oguerovy'aa rupi ome'ẽ aguã ixupegua opy.

27 Ha'e rami avi napendu potai vy sábadó ára napemboetei ramo, xapy'a rei sábadó ára Jerusalém tetã rokẽ rupi voyi peroike ramo tata py apypa 'rã okẽ ikuai va'e. Ha'e va'e tata omomba 'rã Jerusalém py huvixa ro ikuai va'e, ndoguvei 'rã guive.”

18

Mba'emo ryrũ nhae'ũ guigua re ijayvuague

1 Jeremias pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

2 – Epu'ã ke, tereo nhae'ũ gui mba'emo apoa ro py. Ha'e py ma rendu 'rã xeayvu – he'i.

3 Ha'e ramo aa nhae'ũ gui mba'emo apoa ro py. Ha'e py ama'ẽ rã ha'e va'e omba'eapo oiny ojere va'e áry.

4 Ha'e gui mba'emo ryrurã nhae'ũ gui ojapo va'ekue ivaipa ramo ha'e va'ekue gui amboae ju ojapo ha'e ae oipotaa rami.

5 Ha'e ramo SENHOR oayvu ombou xeve.

6 Ha'e vy aipoe'i: “Upe va'e nhae'ũ gui mba'emo apoa ojapoa rami ha'eve xee voi peẽ Israel kuery rogueroko aguã. Ne'exa, ipo py yapo oĩ va'e rami peẽ Israel kuery voi xepo py peĩ.

7 Mba'eta peteĩ regua e'ÿ vy peteĩ tetã re mba'e xeayvu 'rã aipe'apa aguã, aity ha'e ambóvaipa aguã re.

8 Ha'e rami teĩ ha'e kuery gueko vai gui ojeko rerova ri ramo xee voi amboae rami 'rã areko, mba'emo vai ambou aguã re anhembopy'aague rami ve'ÿ.

9 Ha'e rami avi peteĩ regua e'ÿ vy peteĩ tetã re xeayvu 'rã amombaraete ha'e anhoty aguã re.

10 Ha'e ramo xapy'a rei ha'e kuery ma xerenonde rupi teko vai rupi tema 'rã ikuai xeayvua noendu potai vy. Ha'e ramo xee amboae rami 'rã areko amoiingo porã aguã re anhembopy'aague rami ve'ÿ.

11 Ha'e nunga rupi aÿ ma ndeayvu ke Judá regua avakue ha'e Jerusalém pygua kuery pe. Ha'e vy aipo're 'rã: 'Po rami SENHOR ijayvu: Ne'exa, xee ma ambou ta mba'emo vai, peẽ kuery rovai aiko aguã re anhembopy'a rire. Ha'e nunga rupi aÿ peteĩ-teĩ pejeko rerova na ha'eve'ÿa rami pendekuaia ha'e mba'emo vai pejapoa gui, 're 'rã.

12 Ha'e rami teĩ ha'e kuery aipoe'i 'rã: 'Nda'evevei ae ma teve, mba'eta ore kuery ma orekuaive tema 'rã ore ae roipotaa rami. Peteĩ-teĩ roiko 'rã orekã ratãa rupi, orereko vaia rami ae', he'i 'rã okuapy.

13 “Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i: 'Peporandu na aÿ amboae regua kuery ikuaia rupi mava'e pa ha'e nunga oenduague re. Mba'eta ha'e ramigua ete Israel kuery ojapo va'ekue!

¹⁴ Ha'e gui Líbano vvyty re itaova oĩ va'e áry yro'y apĩ oĩaty gui nda'u okanhy 'rã ri? Tyrã pa typa 'rã ri yro'y rykukue mombyry guigua?*

¹⁵ Any, teĩ xeivygua kuery ma hexaraipa okuapy xegui. Ha'e rami vy mba'emo ra'angaa pe rive oapy 'rã okuapy heakuã porã va'e. Ha'e nunga ma ojapo tape yma guare rupi ikuai vy onhepyxangapa aguã rami, tape joja e'ya rupi ju oje'oi aguã,

¹⁶ ha'e kuery vvy nhomondyipaarã opyta aguã rami, ha'e amboae kuery ojojai rei aguã rami. Mba'eta ha'e rupi oaxa va'e kuery onhemondyi vy ombovava 'rã oakã.

¹⁷ Mba'eta vvytu kuaray oua katy gui ou va'e py amoaĩmba 'rã hovaigua kuery renonde rupi. Ha'e kuery ikuai axya ára aexa uka 'rã xekupe, xerova e'ỹ. "

Ngovaigua kuery rovai profeta ojerureague

¹⁸ Ha'e ramo aipoe'i okuapy: "Peju ke, mba'emo jajapo Jeremias rovai. Mba'eta oiko riae 'rã lei rupi sacerdote ha'e hi'arandu va'e nhanemongetaarã, ha'e profeta ayvu omombe'u va'erã. Peju na, nhamoĩ vai ayvu py, ijayvua nhaendu ve'ỹ aguã", he'i okuapy xere.

¹⁹ Ha'e gui SENHOR, ema'ẽ na xere, ha'e endu pota xere ijayvu rei va'e kuery ijayvua.

²⁰ Iporã va'e re omboekovia 'rã teve ha'eve'ya ramigua? Mba'eta ha'e kuery ojo'o vvykua xenhe'ẽ ombo'a aguã. Nema'endu'a ke nerenonde xee ajexa ukaague re, mba'eta ha'e kuery remoingo porã aguã re ajerure va'ekue, rejou vai aguã re'ỹ.

²¹ Ha'e nunga rupi ha'e kuery ra'y kuery emboaxa karuai pe, ejapo ke ta'y kuery karuai ha'e kyxe py omano aguã rami. Tove ta'yxy kuery gui toipe'apaa imemby kuery, imeve'ỹ va'e ta'ikuai. Tove ime kuery tomanomba mba'eaxy gui. Ha'e gui kunumigue ma joe opu'aa py tojukapaa kyxe py.

²² Ha'e kuery re opu'ã va'erã kuery rembou xapy'a ramo tojapukai okuapy ngoo gui. Mba'eta ha'e kuery vvy ojo'o okuapy rire xejopy aguã, xepy rupi ojokua nhuã xemba'axe vy.

²³ Ha'e rã SENHOR, ndee reikuaa ae ma xejukaxe vy nhomongeta okuapya ha'e javi. Eperdoa eme ha'e kuery reko vaiague re, embogue eme ojevavyague nerenonde gui. Nerenonde ojexa uka vy to'apa. Ndepoxya ára py embopaga ke.

19

Yryru ombovo aguã re ijayvuague

¹ SENHOR aipoe'i: "Tereu, ejogua peteĩ yryru nhae'ũ gui ojapo pyre. Nderupive eraa avi neretarã kuery regua ha'e sacerdote regua nhomongetaa kuery.

² Tapeo Hinom ra'y rekoague vvyugua py, nhae'ũ gui mba'emo apoa rokẽ katy. Emombe'u ha'e py ndevy amombe'u uka va'e.

³ Ha'e vy aipo're 'rã: 'Judá pygua huvixa kuery ha'e Jerusalém py pendekuai va'e, pendu ke SENHOR ayvu. Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete: Ne'exa, kova'e tekoo áry ambou 'rã mba'emo vai. Ha'e ramo ha'e nunga oendu va'e ha'e javi nhemondyi gui ijapyxa nhe'ẽmba 'rã.

⁴ Mba'eta ha'e kuery xerejapa vy omongy'apa rei kova'e tekoo, nguete mboae pe heakuã porã va'e oapy vy, ha'e nunga peteĩgueve oexa va'e'ỹ teri,

* **18:14** Líbano rery ma "Yvyty xĩ va'e" 'ea, yvate etea py yro'y ojokuaa riae ramo. Ha'e gui yro'y rykukue oxyry ouvy vy oata e'ỹ re omoak'ỹ 'rã ha'e va'e vvy.

tuu kuery, neĩ Judá pygua huvixa kuery voi. Ha'e vy kova'e tekoa ha'e javi rupi omoẽ okuapy heko porã va'e ruguy.

⁵ Ha'e vy yvy'ã ikuai va'e áry rupi ojapo okuapy Baal ra'angaa mbojerovia atyrã, tata py gua'y kuery oapy aguã Baal pe ome'ẽ vy. Teĩgueve ma ha'e ramigua ajapo uka va'e'ỹ, ha'e rami aguã re ndaxeayvui, neĩ nanhembopy'ai guive.

⁶ Ha'e nunga rupi ou ma oiny ára kova'e tekoa pe neĩ “Tofete”, neĩ “Hinom ra'y rekoague yvyugua” 'ea ve'ỹ aguã. Ha'e rami 'rãgue py “Yvyugua jujukapaaty” 'ea 'rã, he'i SENHOR.

⁷ Mba'eta kova'e tekoa py ambovaipa 'rã Judá ha'e Jerusalém pygua kuery nhomongetaague, ajapo 'rã kyxe gui ho'apa aguã rami ngovaigua kuery renonde, ijukaxea kuery po py. Ha'e vy he'õgue amboaxa 'rã guya yvate rupi oveve va'e ha'e mymba yvy rupi ikuai va'e rembi'urã.

⁸ Kova'e tetã amoĩ 'rã nhomondyipaarã, amboae kuery ojoi rei aguã. Ha'e rupi oaxa va'e ha'e javi onhemondyĩ vy ojoi rei 'rã, ha'e kuery re ha'e rami ete mba'emo vai oiko rire.

⁹ Hovaigua ijukaxea kuery ojokopa vy omoingo axy ramo ajapo 'rã ha'e kuery gua'y kuery ha'e guajy kuery ro'okue ho'u aguã rami, ha'e peteĩ-teĩ ho'u 'rã oirũ ro'okue', re 'rã.

¹⁰ “Ha'e ramo avakue nderupive oo va'ekue oexaa py rembovo 'rã yryru.

¹¹ Ha'e vy aipo're 'rã ha'e kuery pe: ‘Po rami SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: “Gui rami xee amomba 'rã kova'e kuery ha'e kova'e tetã, yryru nhae'ũ gui ojapo pyre ombovoa rire ndojeapoveia rami avi. Ha'e ramo hetekue ojatya 'rã Tofete py, amboae henda py ojatya aguã jipoi ramo.

¹² Ha'e rami ae ajapo 'rã kova'e tekoa re, ha'e py ikuai va'e kuery re guive”, he'i SENHOR. “Kova'e tetã amombyta 'rã Tofete ramigua ete.

¹³ Mba'eta Judá pygua huvixave kuery ha'e Jerusalém pygua kuery ro ha'e javi ma Tofete rami avi 'rã ha'eve'ỹ va'e meme, yva re ikuai va'e pe heakuã porã va'e oapyague ha'e amboae tuete pe vinho onhoẽague guive”, he'i.”

¹⁴ Ha'e gui Tofete py SENHOR ayvu omombe'u aguã omondoukaague gui Jeremias ojevy vy opu'ã ho'amy SENHOR pegua oo roka py. Ha'e vy aipoe'i heta va'e kuery ha'e javi pe:

¹⁵ “Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete: Ne'exa, kova'e tetã ha'e tekoa'i ikuai va'e áry ambou 'rã mba'emo vai xeayvuague ha'e javi, mba'eta xeayvu noenduxeĩ vy inhakã ratãmba rire.”

20

Profeta Jeremias jokuare re ijayvuague

¹ Ha'e va'e ayvu Jeremias omombe'u rã sacerdote Imer ra'y Pasur oendu. Ha'e va'e ma SENHOR pegua oo pygua ruvixa oiko.

² Ha'e vy Pasur profeta Jeremias oinupã uka ma vy ipy ojokua uka yvyra re. Ha'e va'e ma oĩ Benjamim regua okẽ yvatevea py, SENHOR pegua oo yv'yry. Ha'e gui ko'ẽgue ma Pasur ojora ju Jeremias yvyra gui.

³ Ha'e ramo ixupe Jeremias aipoe'i:

— SENHOR nanemboeryvei ma 'rã Pasur, ha'e rã “Jovaive-ive re nhomongyje reia” he'ia anho.

⁴ Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: “Ne'exa, xee rojapo 'rã ndee ae renhemongye aguã rami, neirũ kuery ha'e javi pe guive. Mba'eta rexa py ae hovaigua kuery ojukapa 'rã kyxe py. Judá yvy ha'e javi amboaxa 'rã Babilônia pygua huvixa po py. Ha'e ramo ogueraapa 'rã Babilônia katy escravo-rã, kyxe py ojuka 'rã guive.

⁵ Kova'e tetã py perekopa va'ekue amboaxa avi 'rã, pamba'eapoa gui pejoupa va'ekue ha'e hepykueve ha'e javi. Tá, Judá regua huvixa kuery omoĩ porã va'ekue ha'e javi amboaxa 'rã hovaigua kuery po py. Ha'e ramo ha'e kuery oipe'apa 'rã heravy Babilônia katy.

⁶ Ha'e gui ndee Pasur ndero py ikuai va'e ha'e javi reve penembo'a vy pendereraapa avi 'rã. Ha'e ramo Babilônia tetã katy 'rã peo. Ha'e py ma pamanombã 'rã, pendeatya 'rã guive: ndee ha'e neirũ kuery ha'e javi, ha'e va'e kuery pe ayvu porã merami rive remombe'ua va'ekue reve."

Profeta iporiau reia rupi ijayvuague

⁷ SENHOR, guĩ rami aiko aguã re ndeayvu ramo aiko. Xegui nembaraeteve va'e vy ndepo'aka. Ha'e ramo ko'ẽ nhavõ ombojaru reipy aiko. Ha'e kuery va'e regua peteĩ-teĩ xejojai rei 'rã okuapy.

⁸ Mba'eta ajapukai ha'e xeayvu atã reve anho amombe'u aikovy remokanhy ha'e rembopaga aguã regua. Ha'e rami py ndee SENHOR ayvu káuxa aiko ovare e'ỹ va'e ha'e omoximba pyrã, ko'ẽ nhavõ.

⁹ Ha'e gui anhembopy'a vy "Ha'e nunga namombe'uvei, ndaxeayvuvei ma 'rã hery rupi", ha'e teĩ xekuraxõ re ndeayvua hendy 'rã tata rami, xekãgue mbyte tata omboty pyre rami hendy. Ha'e ramo aiko axy vaipaa py xekane'õ ma, narombaraetevei ma 'rã guive.

¹⁰ Mba'eta mbovy rei e'ỹ aendu ijayvu rei rã: "Jovaive-ive re nhomongyjea! Pendeayvu na hexe, nhandeayvu na!" he'i va'e. Xerayvu ete va'ekue eteve voi anhepyxanga aguã oarõ vy aipoe'i 'rã okuapy: "Onhembotavy uka ramo nhandepo'aka 'rã hexe, ha'e vy jajepy 'rã", he'i okuapy.

¹¹ Ha'e rami teĩ SENHOR ma xereve oiko joe opu'ã va'ety ipo'akapa va'e rami. Ha'e ramo xeavyky reia kuery ae 'rã onhepyxangapa, nda'ipo'akai 'rãe. Ha'e kuery oximba ete 'rã. Hi'arandũ rupi e'ỹ ikuai rire ha'e kuery re ou 'rã oximba aguã raka'e rã peve guarã, ha'e va'e re ndaexaraivei 'rã.

¹² Ha'e gui ndee SENHOR ixondaro reta va'e, rexa 'rã heko porã va'e, reikuaa pota 'rã jopy'a ha'e nhokuraxõ re oĩ va'e re. Tove xee taexa ha'e kuery re repu'ã rã, ndepo py xerekove amboaxa rire.

¹³ Peporaei ke SENHOR pe, perovy'a SENHOR, mba'eta ojexavai rei va'e nhe'ẽ ogueraa jepe ojavvyky rei va'e kuery po gui.

Jeremias itui'iague ára re ijayvu vaiague

¹⁴ Ayvu vaipy toiko xetui'iague ára. Togueroyvu porãa eme ha'i xekuavã'iague ára.

¹⁵ Ayvu vaipy toiko xeru pe ava ha'e nunga mombe'uare, ovy'a ete reve "Itui ma ndera'y", he'i va'e.

¹⁶ Tove ha'e va'e ava toiko tetã SENHOR omboaxy e'ỹ re ombovaipa va'ekue rami. Ko'ẽmba jave toendu ojapukai va'e, ha'e rã kuaray mbyte jave ma taevovo rei.

¹⁷ Mba'e re tu Nhanderuete ndaxejukai raka'e xeryru'i pyve? Mba'e re tu ha'i ryepy aĩ reve norenhono porãai raka'e? Ha'e'ỹ vy raka'e rã peve ndaye guaxu'i ma voi va'e rire.

¹⁸ Mba'e re tu xeryru'i gui aẽ raka'e amba'eapo ha'e xeporiaua aendu aguã rive, ha'e aiko ára opa peve aximba aguã?

¹ Jeremias pe SENHOR oayvu ombou va'ekue, mba'eta huvixa Zedequias ombou Malquias ra'y Pasur ha'e Maaséias ra'y sacerdote Sofonias aipoe'i aguã:

² “Eporandu na SENHOR pe orere, mba'eta Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ou orere opu'ã aguã. Xapy'a rei SENHOR orepytyvõ 'rã hexa pyrã ojapo vy, orea gui orerovaigua kuery ojepe'a aguã”, he'i.

³ Ha'e ramo Jeremias aipoe'i ha'e kuery pe: “Po rami pendeayvu 'rã huvixa Zedequias pe.

⁴ Po rami SENHOR Israel kuery Ruete ombovai: Ne'exa, xee ajapo 'rã tembiporu joe opu'ãa pygua pendepo py pereko va'e penderovai ju oiporua aguã rami. Mba'eta peneretã kora rovai Babilônia pygua huvixa ha'e caldeu kuery re pepu'ã aguã py tembiporu peiporu va'ekue xee ajapo 'rã peneretã mbyte ju omboatypaa aguã rami.

⁵ Xee ae apu'ã 'rã peẽ kuery rovai xepo aupi vy xepo'akaa aexa uka reve, xepoxya, rojou vaia ha'e rombopaga etea rupi.

⁶ Ha'e rami vy kova'e tetã pygua kuery ajukapa 'rã, avakue ha'e mymba kuery guive. Mba'eaxy vaikue gui 'rã omanomba.”

⁷ SENHOR aipoe'ive ju: “Ha'e va'e rire ma amboaxa 'rã Judá pygua huvixa Zedequias hembiguai kuery reve. Kova'e tetã pygua kuery mba'eaxy gui, kyxe ha'e karuai gui nomanombai va'ekue ha'e javi amboaxa 'rã Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor po py, hovaigua ijukaxea kuery po py guive. Ha'e ramo ojukapa 'rã kyxe py. Ndojuka e'yi 'rã, noendui 'rã nda'evei nhua neĩ omboaxya.

⁸ “Ha'e gui heta va'e kuery pe ju aipo're 'rã: ‘Po rami SENHOR ijayvu: ‘Ne'exa, penerenonde amoĩ 'rã tape tekove katy oo va'e, ha'e manoa katy oo va'e guive.

⁹ Kova'e tetã py opyta va'ekue omanomba 'rã kyxe py, karuai e'ỹ vy mba'eaxy gui. Ha'e rã caldeu kuery tetã jokopaa va'e pe ojereraa uka va'e ma oikove 'rã, guekove ogueraa jepe uka 'rã.

¹⁰ Mba'eta kova'e tetã katy xerova ha'amy mba'emo vai ambou aguã, iporã va'e e'ỹ”, he'i SENHOR. “Ha'e rami vy amboaxa 'rã Babilônia pygua huvixa po py oapypa aguã”, re 'rã.”

¹¹ “Ha'e gui Judá pygua huvixa ro pygua kuery pe ju aipo're 'rã: ‘Pendu ke SENHOR ayvu.

¹² Davi ramymino kuery, po rami SENHOR ijayvu: “Aje'ive reve peikuaa pota na anhetê rupi, peraa jepe ikuai axy va'e imoingo axya po gui, xepoxya tata rami hendy e'ỹ aguã ha'eve'ya rami rei pendekuaia rovai, imboguearã oiko e'ỹ re.”

¹³ SENHOR aipoe'i: “Ne'exa, peẽ vvyugua pygua ha'e ita guaxu nhuũndy reia mbyte oĩ va'e rami pepu'ã va'e kuery, xee ma pendovaigua aiko. Peẽ kuery aipopeje: ‘Mava'e tu ou 'rã nhanderovai?’ ha'e ‘Mava'e tu oike 'rã nhanderekoa py?’ peje teĩ penderovaigua aiko.

¹⁴ Ha'e rami vy rombopaga 'rã pendekuaiague re. Peneretã re amoendy 'rã tata, ka'aguy re rami avi. Ha'e va'e ma pendeyv'rykue ha'e javi 'rã omomba”, he'i SENHOR.’ ”

22

Judá pygua huvixa ro pygua kuery rovai ijayvuague

¹ SENHOR aipoe'i: “Tereo ke Judá pygua huvixa ro py, ha'e emombe'u pova'e ayvu ha'e py.

2 Ha'e vy aipo're 'rã: 'Ndee Judá pygua huvixa, tenda Davi openaaty py reguapy va'e, endu ke SENHOR ayvu, nerembiguai kuery ha'e ndevygua kuery kova'e okê rupi oike va'e ha'e javi reve.

3 Po rami SENHOR ijayvu: "Pejoguereko ke anhetê rupi, pepena porã. Ojexavai va'e peraa jepe imbojexavai reia kuery po gui. Pembojexavai rei eme amboae yvy regua, neĩ tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e. Emoẽ eme heko porã va'e ruguy kova'e tekoa re.

4 Mba'eta pova'e ayvu pejapo ete ramo kova'e okê rupi oike nho 'rã huvixa kuery tenda Davi openaaty py oguapy va'erã, karóxa py ha'e kavaju áry, guembiguai ha'e ojepegua kuery reve.

5 Ha'e rã pova'e ayvu napenduxeĩ ramo xee ae rery rupi 'rã aura kova'e oo ombovaipa pyre rive amombyta aguã re", he'ĩ SENHOR."

6 Mba'eta po rami SENHOR ijayvu Judá pygua huvixa ro re: "Ndee ma Gileade ha'e Líbano vyvity apyte rami ajou porã va'eri anhetê rojapo 'rã tekoague rive, tetã oĩa ve'ỹ aguã rami.*

7 Nderovai ambou 'rã nemombaarã. Ha'e ramo peteĩ-teĩ guembiporu reve ou vy ojayapa 'rã yary reiporavo va'ekue, ha'e vy omombo 'rã tata py.

8 Ha'e rami rire pavê regua kova'e tetã rupi oaxa vy peteĩ-teĩ aipoe'ĩ 'rã oirũ pe: 'Mba'e re tu SENHOR guĩ rami ete ojapo kova'e tetã guaxu re?' he'ĩ 'rã.

9 Ha'e ramo ha'e kuery pe ombovaia 'rã: 'Mba'eta ojepe'apa rire SENHOR nguete guexeve guarã ojapo va'ekue gui, ha'e amboae ramigua tuete ombojerovia, ha'e ixupe rive ikuai rire.'"

Judá pygua huvixa Salum rovai ijayvuague

10 Pejae'o eme huvixa omano va'ekue re, penhendu eme. Ha'e rami 'rãgue py pejae'o vaipa ete 'rã ta'ykue ogueraa pyre re. Mba'eta ha'e va'e ma ndojevyvei 'rã, ndoexavei 'rã yvy itui'iaque.†

11 Mba'eta SENHOR ijayvu Josias ra'y Judá pygua huvixa Salum, nguu Josias rekovia oĩ va'ekue re, kova'e tekoa gui oipe'a pyre re guive. Ha'e vy aipoe'ĩ: "Ndojeyvvei ma 'rã apy.

12 Ha'e rami 'rãgue py escravo-rã ogueraa ague py ae 'rã omano. Ndoexavei 'rã kova'e yvy", he'ĩ.

Judá pygua huvixa Jeoaquim rovai ijayvuague

13 "Nda'evei ete 'rã anhetê rupi e'ỹ joguerekoa rupi ngoo ojapo va'e, jokorea rupi ngorã ojapo aguã mba'emo ojou va'e pe. Ha'e va'e ma ojepegua kuery omomba'eapo teĩ ndopagai, omba'eapoague repy nome'ei va'e.

14 Mba'eta aipo're: 'Xerorã ajapo 'rã tuvixa va'e, ha'e opy ja'oa ikuai va'e ambopyve 'rã. Yvate rupi amoi 'rã janela-rã, yary guigua py aipyovãmba ha'e amopytã 'rã pytã va'e py', 're.

15 Ha'e rami teĩ ndee nda'u huvixa kuery mboae rami yary rereko reta vy rive teve huvixa rei? Nderu nda'u ndokarui ha'e ndoy'ui teve raka'e? Ha'e nda'u ha'evea rami ndajoguerkeoi, ha'e joe ndoikuaa pota porãi teve? Ha'e ramo opa mba'e py oiko porã.

* 22:6 Gileade ha'e Líbano vyvity apyte re ikuai vyvra tuvixakueve anho, yary, ha'e nunga. Ha'e gui huvixave ro pe "Oo Líbano regua ka'aguy guigua" 'ea (1 Reis 7.1-7). Ha'e gui versículo 23 py ma huvixave pe ae "Líbano pygua, yary guigua py ndero va'e" 'ea. † 22:10 Huvixave Josias heko porã va'e omano rire Israel kuery ojae'o vaipa okuapy hexe. Ha'e rã ta'y Salum ma Egito pygua huvixa ogueraa ovyre omano aguã py (2 Reis 23.34). Ha'e gui Salum Jeocaz hery mboae va'e ogueraa ma rire tyke'y Jeoaquim ju oĩ hekovia.

16 Ha'e ma oikuaa pota va'ekue iporiaukue'i ha'e ojexavai va'e kuery re. Ha'e ramo ixupe ha'evea rami meme oiko. Ha'e rami e'ÿ teve xekuaa va'e kuery ikuai?" he'i SENHOR.

17 "Ha'e rã ndee ma nderexa ha'e ndepy'a py reikuaa pota reikovy ndee ae reipotava'e re anho, heko porã va'e ruguy remoê aguã, ha'e rejeroivia reia ha'e rejokorea rupi reiko aguã re anho."

18 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR ijayvu Josias ra'y Judá pygua huvixa Jeoaquim re: "Pejae'o eme hexe, joupe-upe aipopeje eme guive: 'Ai, xeryvy!' ha'e'ÿ vy 'Ai, xereindy!' peje eme. Neĩ hexe pendepy'a vaia rupi 'Ai, xeruvixa!' ha'e'ÿ vy 'Ai, ipo'akapa va'ekue', peje eme.

19 Mba'eta mburika re'õgue omomboha rami avi hetekue omomboha 'rã. Ha'e rami vy ombotyryrya 'rã heravy Jerusalém rokê gui mombyry omombo aguã.

20 "Ndee Jerusalém, ejeupi na Líbano yvyty áry, ha'e ejapukai. Enhendu Basã vvy rupi, ha'e ejapukai Abarim guive, mba'eta neirũ kuery re opyrõmbaa ma.

21 Ndeporiaua rupi e'ÿ reiko jave ndevy xeayvu ramo ndee 'Naendui 'rã', 're va'ekue. Ha'e rami ete reiko ndepyau guive, peteĩgueve ma voi nerendui xeayvu.

22 Ha'e nunga rupi vvyty ogueraapa 'rã ndere opena va'ekue, neirũ kuery voi escravo-rã ogueraapaa 'rã. Ha'e ramo ndereko vaiague káuxa rexĩmba ha'e nda'evei nho 'rã.

23 Ndee Líbano pygua rami yary guigua py ndero va'e! Ha'e rami teĩ rejexavai aguã ou ramo nepoaê ete 'rã, omemby oikuvã ta va'e rami reiko axy aguã."

Judá pygua huvixa Jeconias rovai ijayvuague

24 SENHOR aipoe'i: "Anhetê ete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Jeoaquim ra'y Judá pygua huvixa Jeconias ma aiporu kuaa regua re xekuã regua xerery oĩa va'e oĩ va'e rire xee amboi 'rãgue ha'e gui.

25 Ndee huvixa, romboaxa 'rã ndejukaxea ha'e rekyjea va'e kuery po py. Ha'e kuery ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ha'e caldeu kuery.

26 Vvy mboae ndetui'iague katy e'ÿ 'rã romombo, ndexy nekuavã'iare reve. Ha'e py ma pemaño 'rã.

27 Ha'e rã vvy pexaxea katy ma ndapejevvyvei 'rã.

28 Ha'e gui ndee ava Jeconias nda'u ojou vaipy, omopê rive pyre ha'e oguerovy'a e'ÿpy reiko? Mba'eta ndera'y kuery reve penemomboha oka katy, vvy pexa e'ÿa katy pendereraa", he'i.

29 Ndee vvy, vvy, vvy! Endu na SENHOR ayvu.

30 Po rami SENHOR ijayvu: "Jeoquim rery oĩa py pembopara ta'y e'ÿ va'e rami, ha'e ava oikoa pukukue re ndoiko porã va'e, ha'e peteĩve ta'y nda'ipo'akai 'rã tenda Davi openaaty py oguapy aguã Judá pygua huvixarã."

23

Ha'eve'ÿa rami opena va'e kuery rovai ijayvuague

1 "Nda'evei ete 'rã xerymba vexa'i kuery re opena va'erã amoĩ va'ekue pe, mba'eta omokanhymba ha'e nhuũndy okaruaty gui omoaĩmba", he'i SENHOR.

2 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu ojeupegua kuery re opena va'e re: "Peê kuery ma pemoaĩmba xerymba kuery, pemondoukapa, napepenai ha'e kuery re. Ha'e nunga rupi xee ma apena 'rã peê kuery pepaga aguã re pejapo vaiague re", he'i SENHOR.

3 “Ha'e gui ma xee ae 'rã arupa xerymba kuery rembyrekue yvy jave mamõ rã rei okanhymbaague gui. Ajapo 'rã okora py ae ju ojevypa aguã rami. Ha'e ramo ta'y reta ha'e hetave ju 'rã ovy.

4 Ha'e gui ha'e kuery re opena va'erã amoĩ 'rã omongaru porã va'erã kuery. Ha'e ramo xerymba kuery ndokyjevei nei nonhemondyivei 'rã. Peteive ma voi nokanhyvei 'rã”, he'i SENHOR.

Jeremias 33.14-16

5 SENHOR aipoe'i: “Ne'exa, ou ma oiny ára peteĩ amoingo 'rã Davi rapytakue renhoĩ, hamýmino heko porã va'erã. Ha'e va'e ma huvixa oĩ vy o'arandua rupi 'rã ipo'aka ha'e opena. Ha'evea rami 'rã oikuaa pota ha'e joguereko yvy re.*

6 Ha'e oĩ jave ma Judá kuery oo jepe 'rã, Israel kuery voi mba'eve gui okyjea rupi e'ỹ 'rã ikuai. Pova'e tery rupi 'rã omboerya: 'SENHOR nhandereko porãrã me'ëa', 'ea.”

7 SENHOR aipoe'ive ju: “Ou ma oiny ára oura va'e aipo nde'ivei aguã: 'Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e Egito yvy gui Israel kuery oguenoẽ va'ekue rery rupi aura', nde'ivei 'rã.

8 Ha'e rami 'rãgue py aipo'ea 'rã: 'Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e yvy kuaray ijapu'a'ia katygua ha'e yvy jave rupi Israel ramýmino kuery mamõ rã rei heraapaague gui oguerupa va'ekue rery rupi aura', 'ea 'rã. Ha'e ramo ha'e kuery ikuai 'rã ovyvy re ae.”

Profeta ramigua rive ikuai va'e rovai ijayvuague

9 Ha'e gui profeta kuery reko gui xekuraxõ opẽmba xepy'apy py, xekãgue voi oryryipa. Xee ma ava oka'u va'e rami avi aiko, vinho oy'u vaipa va'e rami, teĩ SENHOR gui, ha'e ijayvuiky'a e'ỹ va'e amombe'ua káuxa ae nda'evei aikovy.

10 Mba'eta yvy tynyẽ ma tavy reia, ha'e rupi ojae'oa oiny Nhanderuete ijayvu vai rire. Tekoa e'ỹa rupi nhuũndy ikuai va'e ipirupa ma. Mba'eta itavy rei va'e ikuai ma nda'evei, ha'eve'ỹa rami rive 'rã ipo'aka joe.

11 “Mba'eta profeta ha'e sacerdote kuery onhemongy'apa okuapy. Xevygua oo py eteve voi ajou ha'eve'ỹa rami ikuai”, he'i SENHOR.

12 “Ha'e nunga rupi ha'e kuery ma tape yxyĩ reia rupi pytũ rupi ooa rami ikuai. Ha'e ramo omoanhambaa rã ho'apa 'rã. Mba'eta ha'e kuery áry ambou 'rã mba'emo vai ambopaga vy”, he'i SENHOR.

13 “Samaría pygua profeta ramigua kuery re ma xee aexa hi'arandu e'ỹa. Mba'eta Baal rery rupi rive ayvu omombe'u vy oguerojevavypa xevygua Israel kuery.

14 Jerusalém pygua profeta kuery re voi aexa nda'evei ete va'e. Mba'eta ha'e kuery itavy rei 'rã okuapy, anhetẽ rupi e'ỹ 'rã ikuai, ha'e omombaraete 'rã joapo vaia kuery po, avave rei gueko vai gui ojeko rero va'e e'ỹ aguã rami. Xevy pe rã Sodoma pygua kuery ikuaiague rami meme, ha'e rã Jerusalém pygua kuery ma Gomorra pyguare rami ikuai.”

15 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu profeta ramigua kuery reko re: “Ne'exa, ha'e kuery xee amongaru 'rã veneno re, ha'e yy veneno re irũ va'e ame'ẽ 'rã oy'u aguã. Mba'eta profeta ramigua kuery Jerusalém pygua ojapo yvy jave rupi ha'eve e'ỹa rami ikuai aguã.”

16 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: “Pejapyxaka eme profeta kuery penembyte rupi ayvu omombe'u va'e re, mba'eta ha'e kuery penemonyẽ 'rã pearõ rive aguã anho. Mba'emo ha'e kuery ae oexa va'ekue 'rã omombe'u, SENHOR juru guigua e'ỹ.

* 23:5 Isaías 4.2; Zacarias 3.8, 6.12

17 Xere ija'e e'ÿ va'e kuery pe ha'e kuery aipoe'i riae 'rã: 'SENHOR ijayvu mba'eve ndoikoi aguã re pendere', he'i 'rã. Inhakã ratãa rupi ikuai va'e pe 'Pendere ndoui 'rã mba'emo vai', he'i.

18 Ha'e rami avi ha'e kuery va'e regua mava'e tu oĩ SENHOR reve onhembopy'a oinya py, mba'emo oexa ha'e ijayvu oendu aguã rami? Mava'e tu SENHOR ayvu re ojapyxaka porã vy oendu ete va'e?

19 Ne'exa, SENHOR-a gui ou oiny ára vai! Ipoxya ou ma, vyvutu jere vaikue 'rã ou heko vai va'e kuery áry.

20 Ha'e rami vy SENHOR opoxya gui ndojepe'ai 'rã, opy'a re omoĩ va'ekue ojeupity 'rã oikopa peve. Opaá ára py ma pexa kuaa porã 'rã ha'e nunga.

21 Xee ma ha'e ramigua profeta kuery namboui teĩ ha'e kuery onhamba 'rã oje'oivy. Ha'e kuery pe mba'eve namombe'u ukai teĩ omombe'u 'rã oje'oivy ayvu.

22 Ha'e gui anhetê ri anhembopy'a ainya py ha'e kuery ikuai va'e rire ha'e kuery pe aendu uka ete 'rãgue xeayvu xevygua kuery peguarã, ha'e ajapo 'rãgue ha'e kuery ha'eve'ÿa rami ikuaia gui ojepe'a aguã rami, tape porã rupi ju oo aguã.

23 "Xee nda'u Penderuete ha'e'i rupi anho ri apena? Mombyry rupi guive e'ÿ teve apena?" he'i SENHOR.

24 "Amongue nda'u aexaa gui onhemi kuaa 'rã? Xee nda'u yva ha'e yvy ha'e javi rupi naĩ 'rã?" he'i SENHOR.

25 "Mba'eta aendu ae ma profeta ramigua kuery ijayvu rã, xerery rupi apu omombe'u vy 'Peteĩ mba'e aexa ra'u, aexa ra'u ae ri' he'i ramo.

26 Raka'e peve nda'u ha'e nunga oĩ 'rã profeta kuery apu mombe'ua py'a re, opy'a re ojekorea oĩ va'e anho omombe'u va'e?

27 Mba'eta ha'e kuery oexa ra'uaque peteĩ-teĩ oirũ kuery pe omombe'u vy ojapoxe xevygua kuery xerery gui hexarai aguã rami, Baal ra'angaa pe tuu kuery ikuaia rupi xerery gui hexaraiague rami avi.

28 Ha'e gui profeta oexa ra'u va'ekue tomombe'u oexa ra'u rive va'ekue rami. Ha'e rã amongue hexe xeayvu oĩa va'e ma tomombe'u porã xeayvu anhetê rupi. Mba'eta mba'e tu trigo 'ygue rive oguereko hi'a reve?" he'i SENHOR.

29 "Mba'eta xeayvu ma tata oiko, ha'e martelo ita guaxu mbovoa ramigua", he'i SENHOR.

30 "Ha'e nunga rupi xee ma ha'e va'e profeta kuery rovaigua aiko. Mba'eta peteĩ-teĩ oirũ gui imonda 'rã xeayvu merami rive omombe'u va'e re", he'i SENHOR.

31 "Ne'exa, xee ma ha'e va'e profeta kuery rovaigua aiko", he'i SENHOR. "Mba'eta oayvu ae omombe'u vy 'Po rami SENHOR ijayvu', he'i rive 'rã.

32 Ne'exa, xee ma apu rupi oexa ra'u va'ekue mombe'ua kuery rovaigua aiko", he'i SENHOR. "Mba'eta ha'e nunga anhetê rupi e'ÿ omombe'u vy oguerojejavyppa xevygua kuery, xee namboui, mba'eve namombe'u ukai guive teĩ. Peteĩve henda py ha'e kuery ndojapoi 'rã heta va'e kuery ikuai porã aguã rami", he'i SENHOR.

33 "Ha'e gui ma ndevy pe heta va'e kuery, e'ÿ vy profeta, sacerdote mba'e oporandu vy aipoe'i 'rã: 'Mba'exa tu SENHOR guigua ayvu ipoyi va'e?' he'i 'rã. Ha'e ramo rembovai 'rã: ' "Peẽ ae ma ipoyi va'e pendekuai, ha'e rã xee ma roipe'apa 'rã", he'i SENHOR, 're 'rã.

34 Mba'eta profeta, e'ÿ vy sacerdote mba'e, ha'e rami e'ÿ vy heta va'e kuery regua 'Pova'e ayvu ma SENHOR guigua ipoyi va'e', he'i va'e ma ambopaga 'rã, hoo pygua kuery ha'e javi reve.

35 Ha'e rami teĩ peteĩ-teĩ peneirũ kuery pe aipopeje: 'Mba'e he'i tu SENHOR? Mba'exa tu SENHOR ijayvu ipoyi va'e?' peje pekuapy.

³⁶ Ha'e rami teĩ nda'evevei ma 'SENHOR guigua ayvu ipoyi va'e' peje aguã, mba'eta peteĩ-teĩ re ijayvuague ae 'rã oĩ ipoyi va'e. Mba'eta peẽ kuery ma ha'eve'ỹa rami pemombe'u ayvu Nhanderuete oikove va'e, SENHOR ixondaro reta va'e, nhande kuery Ruete guigua.

³⁷ Profeta ikuai va'e pe aipopeje: 'Mba'e he'i tu ndevy SENHOR? Mba'eta tu SENHOR ayvu ipoyi va'e?' peje.

³⁸ Ha'e rami teĩ 'SENHOR ayvu ipoyi va'e', peje rire po rami SENHOR ijayvu peẽ kuery pe: 'Xee aipotaa rami e'ỹ "SENHOR ayvu ipoyi va'e" peje rire

³⁹ xee roipe'apa 'rã xerenonde gui, tetã penderekoarã ha'e peneramoĩ kuery rekoarã aeja va'ekue reve.

⁴⁰ Ha'e rami vy pende'áry ambou 'rã pevare ve'ỹ ha'e pexĩmba aguã opa e'ỹ va'e, hexarai pyrã e'ỹ, he'i."

24

Mokoĩ varai figo'a oĩa oexa ukaague

¹ Ha'e gui SENHOR oexa uka xevy mokoĩ varai figo'a oĩa, SENHOR pegua templo rexei omõĩ mbyre. Ha'e nunga oiko Babilõnia pygua huvixa Nabucodonosor ha'e pygua kuery escravo-rã ogueraa rire: Jeaquim ra'y Judá pygua huvixa Jeconias, Judá regua yvatekueve, ha'e gui Jerusalém pygua mba'emo apoa ha'e ferro re omba'eapo va'e kuery. Babilõnia katy oguer-aapa.

² Peteĩ varai py figo'a oĩ va'e ma iporãgueve, hi'a ypy'i va'ekue. Ha'e rã amboae py ma oĩ ivaikueve va'e, ja'u aguã nda'evei va'e.

³ Ha'e gui SENHOR oporandu xevy:

— Jeremias, mba'e tu ndee rexa?

Ambovai:

— Xee aexa va'e ma figo iporãgueve, ha'e gui ivaikueve ju, ja'u aguã nda'evei va'e — ha'e.

⁴ Ha'e gui xevy pe ou SENHOR ayvu. Ha'e vy aipoe'i:

⁵ "Po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu: Peva'e figo porãgueve aexa vy ajou porãa rami avi Judá regua kuery escravo-rã ogueraa pyre aexa vy ajapo porã 'rã ha'e kuery pe, kova'e yvy gui caldeu kuery yvy katy araa uka va'ekue pe.

⁶ Ha'e kuery re ama'ẽ 'rã amoingo porã reve, ha'e vy ajapo 'rã kova'e yvy re ojevypa aguã rami. Amombaraete 'rã, amomba 'rã nda'ei. Anhotỹ 'rã, ha'e namondoroi 'rã guive.

⁷ Ha'e kuery pe ame'ẽ 'rã kuraxõ SENHOR aikoa rami xekuaa aguã regua. Ha'e kuery ikuai 'rã xevygu, ha'e rã xee ma aiko 'rã ha'e kuery Ruete, mba'eta opy'a ha'e javi py ojevỹ 'rã xere.

⁸ "Ha'e rã figo vaikueve ja'u aguã nda'evei va'e ndajou porãia rami ae amoingo axy 'rã Judá pygua huvixa Zedequias ha'e hembiguai yvatekueve, Jerusalém pygua kuery mboae, kova'e yvy re opyta va'ekue ha'e Egitto yvy re ikuai va'e ha'e javi", he'i SENHOR.

⁹ "Ha'e kuery xee amoingo 'rã yvy jave regua kuery mondyipaarã ija'e e'ỹ aguã. Oxĩmba aguã, ijayvua rei ha'e ojojai reĩpy, ha'e ayvu vaĩpy 'rã ikuai yvy jave rupi araa ukapaa rupi rei.

¹⁰ Ha'e kuery re ambou 'rã kyxe, karuai ha'e mba'eaxy vaikue, ha'e kuery ha'e tuu kuery yvyrã ame'ẽ va'ekue gui okanhymba peve."

25

Setenta ma'et'ya peve escravo ikuai aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui Jeremias pe ou ayvu Judá pygua kuery regua. Josias ra'y Judá pygua huvixa Jeaquim irundy ma'etÿ re ma oĩ jave py ou. Ha'e va'e ma'etÿa ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor peteĩ ma'etÿ re oĩa va'e.

² Ha'e gui ha'e va'e ayvu profeta Jeremias omombe'u Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ha'e javi pe. Ha'e vy aipoe'i:

³ “Vinte e três ma'etÿa re ma SENHOR ayvu ou xe'vy, Amom ra'y Judá pygua huvixa Josias treze ma'etÿ re ma oĩ guive aÿ peve. Ha'e ramo ko'ẽ rai guive pende'vy xee amombe'u aikovy, ha'e rã peẽ ma napendu potai.

⁴ Ha'e rami ae avi ko'ẽ rai'ĩ guive pende'vy SENHOR ombou guembiguai profeta kuery ha'e javi, ha'e rã peẽ kuery ma ndapejapaxakai, neĩ pendeapya ndaperova-rovai pendu aguã.

⁵ Ha'e kuery aipoe'i: ‘Peteĩ-teĩ pejeko rerova ke ha'e've-ÿa rami pendekuaiaty ha'e pejapo vai reiaty gui, penderekoa aguã yvy peneramoĩ kuery pe yma ma voi SENHOR ome'ẽ va'ekue py raka'e rã peve guarã.

⁶ Tapeo eme amboae ramigua tuuete re ixupe peiko ha'e pemboete aguã, xembopoxy eme guive pende'vy py mba'emo pejapo va'e py. Ha'e ramo peteĩgueve voi xee ndajapo vai 'rã peẽ kuery re', he'i.

⁷ Ha'e rami xeayvu va'ekue teĩ peẽ kuery ndapejapaxakai. Ha'e rami 'rãgue py xembopoxy pekuapy pende'vy py mba'emo vai pejapoa py, pendejee ae pejapo vai', he'i SENHOR.

⁸ Ha'e nunga rupi SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: “Xeayvua re ndapejapaxakai ramo

⁹ ne'exa, kuaray ijapu'a'ia katy gui ambou 'rã ha'e javi regua”, he'i SENHOR. “Ambou avi 'rã xerembiguai Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor. Ha'e kuery ambou 'rã kova'e yvy re, apygua kuery ha'e ha'e'ĩ rupi ikuai va'e kuery ro'vai. Ha'e vy amomba katu'ĩ 'rã, amoĩ 'rã nhomondyipaarã ha'e ojoi rei pyrã, ivaipa aguã raka'e rã peve.

¹⁰ Ha'e kuery ikuai gui xee amombytu'u 'rã ikuai porã reia ha'e ovy'aa, omenda va'erã ijayvua, ha'e mba'emo mongu'ia onhendua, tataendy ikuai va'e voi amboguepa 'rã.

¹¹ Ha'e ramo kova'e yvy ha'e javi opyta 'rã tekoe e'ÿa ha'e nhomondyipaarã. Ha'e gui ha'e kuery regua ma setenta ma'etÿ re ikuai 'rã huvixa Nabucodonosor rembiguai.

¹² Ha'e gui setenta ma'etÿa ojeupitypa maa py ma ambopaga 'rã Babilônia pygua huvixa ojapo vaiague re, kova'e yvy regua kuery guive”, he'i SENHOR. “Caldeu kuery yvy re voi anhombopaga 'rã, raka'e rã peve ivaipa aguã.

¹³ Ha'e va'e yvy ha'e javi re ajapo 'rã xeayvuague ojeupitypa aguã rami, kova'e kuaxia re ipara oĩ va'e ha'e javi, yvy regua ha'e javi ro'vai Jeremias omombe'u va'ekue.

¹⁴ Mba'eta ha'e kuery voi ikuai 'rã heta regua ha'e huvixa guaxu kuery rembiguai. Ha'e rami vy ha'e kuery ambopaga 'rã ojapo vaiague ha'e opo py mba'emo ojapogue re.”

Karo Nhanderuede poxya oĩa re ijayvuague

¹⁵ Ha'e gui SENHOR Israel kuery Ruete aipoe'i xe'vy:

– Ejopy ke xepo gui kova'e karo vinho xepoxya regua oĩa. Ha'e vy eme'ẽ yvy regua ha'e javi pe oy'u aguã, mamõ rã romondoukaa rupi rei,

¹⁶ ha'e kuery oy'u vy oryrypa ha'e na'inhakã porã'vei aguã, ha'e kuery mbyte rupi kyxe amondouka va'e gui – he'i.

17 Ha'e ramo SENHOR po gui xee karo ajopy vy ame'ẽ vvy regua ha'e javi pe oy'u aguã, mamõ rã SENHOR xemondoukaa rupi rei:*

18 Jerusalém, Judá regua tetã ikuai va'e, ha'e pygua huvixa kuery ha'e hembiguai yvatekueve pe, ha'e kuery vvy opyta aguã ombovaipa pyre nhomondyipaará, ojoi rei py ha'e ayvu vaipy opyta aguã, aỹ jaexaa rami;

19 ha'e gui Egito pygua huvixa Faraó pe, hembiguai kuery, yvatekueve ha'e heta va'e kuery ha'e javi pe,

20 joegua e'ỹ-e'ỹ kuery ha'e javi, Uz vvy regua huvixa kuery, filisteu kuery vvy re huvixa ikuai va'e, Asquelom tetã, Gaza, Ecom ha'e Asdode pygua okuave va'e,

21 Edom, Moabe ha'e Amom ramymino kuery,

22 Tiro ha'e Sidom tetã pygua huvixa kuery, ha'e ye'ẽ rovai re huvixa ikuai va'e ha'e javi,

23 Dedã, Tema, Buz ha'e o'a ojaya apu'a'i va'e kuery ha'e javi,

24 Arábia pygua huvixa kuery, ha'e tekoa e'ỹa re joegua e'ỹ-e'ỹ ikuai va'e ruvixa kuery,

25 Zimri, Elãõ ha'e Média pygua huvixa kuery,

26 kuaray ijapu'a'ia katy huvixa ikuai va'e, ha'e'i rupi ha'e mombyry rupi ikuai va'e, ha'e vvy jave rupi tetã ikuai va'e ha'e javi oy'u va'erã joakykuekyue. Ha'e gui opa vygua ma Babilônia pygua huvixa ju 'rã oy'u.

27 "Ha'e gui ha'e kuery pe aipo're 'rã: 'Po rami SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete ijayvu: Pey'u na peka'upa ha'e pembojevypa peve. Pe'a ha'e napepu'avei 'rã, kyxe peẽ kuery mbyte rupi amondouka va'e gui', 're.

28 Ha'e gui karo ndepo gui oy'u aguã ha'e kuery ndojopyxei ramo aipo're 'rã ha'e kuery pe: 'Po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: Pey'u 'rãe.

29 Mba'eta ne'exa, tetã xerery rupi oĩa gui amboypy 'rã anhombopaga aguã. Ha'e rã peẽ peo jepe 'rã teve? Any, ndapeo jepei 'rã, mba'eta vvy jave re ikuai va'e áry ambou 'rã kyxe', he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

30 "Ha'e gui ndee remombe'u 'rã pova'e ayvu ha'e javi. Ha'e vy aipo're 'rã ha'e kuery pe: 'SENHOR okororõ 'rã yvate o'amba iky'a e'ỹ va'e gui, ijayvu nhendu 'rã. Guary rami okororõ ratã 'rã ojeuepegua kuery rovai. Ijayvu atã 'rã vvy re ikuai va'e ha'e javi rovai, uva onhami okuapya py ojapukaia rami avi.

31 Ha'e ramo vvy apy peve 'rã oendua ojapukaia, mba'eta SENHOR oguereko vvy regua kuery pe ijayvu ete aguã, to'o ha'e javi omboayvu aguã oĩ. Ha'e vy heko vai va'e omboaxapa 'rã kyxe revegua pe', he'i SENHOR."

32 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: "Ne'exa, mba'emo vai oaxa 'rã ovy vvy regua ikuai va'e-va'e ha'e javi rupi, vvy apy gui omboypy 'rã ouvy ára vai", he'i.

33 Ha'e va'e ára ojuka pyrã SENHOR omboaxa va'ekue retekue ma ha'e va'e vvy jave rupi 'rã ikuai. Ha'e rami teĩ ndojae'oai 'rã, nomboatyai 'rã, nonhono porãai 'rã guive. Ha'e rami 'rãgue py mba'emo repoxi rami rive 'rã ikuai vvy áry.

34 Joe pepena va'e kuery, penhendu atã na, peneraxẽmba rei. Peẽ mymba ja kuery, penhembojere-jere pejupy tanhumbu rupi, mba'eta ojeupify ma pendejukaa ha'e penemoaĩmbaa ára. Ha'e rami vy peẽ ae pe'apa 'rã yryru hepyve ovopa va'e rami.

35 Ha'e ramo joe opena va'e kuery ndojouvei 'rã onhemi aguã, mymba ja kuery ndojoui 'rã oo jepe aguã.

* **25:17** Apy ma karo re ombojoja Nhanderuete ayvu Jeremias omombe'u va'erã vvy regua kuery pe, ha'e kuery ombopaga aguã regua (versículo 16).

³⁶ Ne'exa, onhendu joe opena va'e kuery ojavukaia, kora ja kuery ojae'o ratã rei nhendu rã! Mba'eta SENHOR ombovaipa ma nhuũndy ikuaiaty.

³⁷ Kora ikuai porãaty ivaipa 'rã, SENHOR poxya hendy va'e gui.

³⁸ Mba'eta o'amba gui oẽ 'rã ouvy guary ra'y rami. Ha'e rami vy ojerovia rei va'e kyxe py ombovaipa 'rã ha'e kuery yvy, opoxya hendy va'e py guive.

26

Jeremias ojukaxe okuapyague

¹ Ha'e gui Josias ra'y Jeoaquim Judá pygua huvixa oĩ ypy'i jave py ou pova'e ayvu SENHOR gui.

² Ha'e vy SENHOR aipoe'i: "Tereo xeroka py. Ha'e vy Judá regua tetã pygua kuery xezygua oo py omboete vy ou ramo ha'e kuery pe emombe'u xeayvua ha'e javi. Neĩ peteĩve ayvu emombe'u e'ỹ eme.

³ Ha'e ramo ha'e kuery xeayvu oendu vy ojeko rerova 'rã ha'eve'ỹa rami ikuaiia gui. Ha'e ramo xee voi amboae rami 'rã areko, ha'e kuery ikuaiia re ambopaga aguã re xeayvuague rami ve'ỹ.

⁴ Ha'e nunga rupi aipo're ha'e kuery pe: 'Po rami SENHOR ijayvu: Xeayvu re ndapejapyxakai rĩ ramo xeguigua lei penerenonde amoĩ va'ekue rupi pendekuai aguã,

⁵ ha'e xerembiguai profeta kuery ko'ẽ rai guive pendea py ambou va'e ayvu pendu aguã, aỹ peve xeayvu napenduxeiaque rami ae ju,

⁶ ha'e ramo ma kova'e oo ambovaipa 'rã Siló tetã re ambovaipaague rami, ha'e vy kova'e tetã ajapo 'rã ayvu vaipy opyta aguã rami, yvy regua kuery ha'e javi pe', 're 'rã.'*

⁷ Ha'e rami SENHOR pegua oo py Jeremias ijayvu ramo sacerdote kuery, profeta ha'e heta va'e kuery ha'e javi oendu okuapy.

⁸ Heta va'e kuery pe SENHOR ijayvuague ha'e javi Jeremias omombe'upa ma ramo sacerdote kuery, profeta ha'e heta va'e kuery pavẽ ojopy okuapy. Ha'e vy aipoe'i Jeremias pe:

– Rojuka 'rã.

⁹ Mba'eta SENHOR rery rupi ndeayvu vy aipo're: "Kova'e oo ombovaipa 'rã Siló tetã rami, ha'e kova'e tetã ivaipa 'rã. Ha'e rã noĩavei 'rã ha'e py", 're rire – he'i okuapy. Ha'e rami vy heta va'e kuery ha'e javi ono'õ Jeremias rovai, SENHOR pegua oo pyve.

¹⁰ Ha'e gui Judá regua yvatekueve ma pova'e ayvu oendu vy huvixa ro gui jogueru SENHOR pegua oo py. Ha'e vy oguapy okuapy SENHOR pegua oo rokẽ ipyau va'e py.

¹¹ Ha'e ramo sacerdote ha'e profeta kuery jogueroayvu yvatekueve ha'e heta va'e kuery ha'e javi reve. Ha'e vy aipoe'i:

– Kova'e ava ma jajuka va'erã kova'e tetã re ijayvu rire, peẽ pendeapxya py ae pendua rami – he'i okuapy.

¹² Ha'e ramo Jeremias ju ijayvu yvatekueve ha'e heta va'e kuery ha'e javi pe. Ha'e vy aipoe'i:

– SENHOR ae ma xembou kova'e oo ha'e kova'e tetã re ayvu pendu va'ekue ha'e javi amombe'u aguã.

¹³ Ha'e gui aỹ ma pejeko rerova ke, ha'e pendu SENHOR Penderuete ijayvua. Ha'e ramo SENHOR ndojapovei 'rã peẽ kuery rovai ijayvuague.

¹⁴ Ha'e rã xee ma pendepo py aĩ. Xerereko peẽ ae peipotaa rami.

* **26:6** Siló tetã py SENHOR ojapo va'ekue ma tetã ombovaipa, ha'e kuery tuete mboae ramigua re ikuai ramo (1 Samuel 4.1-11).

¹⁵ Ha'e rami avi peikuaa pota porã pova'e re. Xejuka ri vy pendejee ae 'rã pemoĩ heko porã va'e ruguy pemoëague re pepaga aguã, kova'e tetã ha'e apygua kuery ha'e javi re guive. Mba'eta anhetê ete SENHOR xembou peê kuerya py, pova'e ayvu amombe'u rã pendu aguã – he'i.

¹⁶ Ha'e ramo yvatekueve aipoe'i okuapy sacerdote ha'e profeta kuery pe:
– Kova'e ava ma pejuka aguã nda'vevei, SENHOR Nhanderuetete rery rupi nhandevy ijayvu ramo – he'i.

¹⁷ Ha'e gui opu'ã avi ha'e va'e vyv re nhomongeta va'ety kuery regua. Ha'e vy heta va'e kuery ijaty okuapy va'e pe ijayvu vy aipoe'i:

¹⁸ – Judá pygua huvixa Ezequias oĩ jave Moresete pygua Miquéias ayvu omombe'u oikovy vy ha'e voi ijayvu raka'e Judá pygua kuery ha'e javi pe. Ha'e vy aipoe'i: “Po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: Sião tetã oikaraña 'rã mba'etyrã rami, Jerusalém opyta 'rã mba'emo ra'ykue atyrã, vyv'ã templo oĩa ma jaipa rive 'rã guive”, he'i va'ekue.

¹⁹ Ha'e rami Miquéias ijayvu teĩ Judá pygua huvixa Ezequias ojuka teve Judá pygua kuery reve? Ha'e rami 'rãgue py SENHOR renonde huvixa ojererokyjea rupi oiko raka'e, ha'e rami vy SENHOR pe oiapukai omboaxy aguã re. Ha'e ramo SENHOR ndojapovei ha'e kuery rovai ijayvuague. Ha'e nunga rupi aỹ mba'e re tu jaru 'rã ha'e rami ete nda'vevei va'e nhanenhe'ẽ mombaara? – he'i.

Profeta Urias ojukaa ague

²⁰ Oiko avi raka'e amboae ava Quiriate-Jearim pygua, Semaías ra'y Urias. Ha'e va'e voi SENHOR rery rupi ayvu omombe'u va'ety. Ha'e rami vy ha'e va'e tetã ha'e vyv re ijayvu avi, Jeremias ijayvuague ha'e javi rami ae.

²¹ Ha'e ramo ha'e ijayvu ramo huvixa Jeaquim ha'e ixupegua ipy'a guaxukueve ha'e yvatekueve ha'e javi oendu vy ojukaxe. Ha'e rami teĩ Urias ha'e nunga oendu vy okyje vy ojava ovy Egito katy.

²² Ha'e gui Egito katy huvixa Jeaquim omoudouka Achbor ra'y Elnatã avakue mboae reve.

²³ Ha'e kuery ma Egito vyv gui Urias oguenoẽ vy huvixa Jeaquim-a py ju ogueru. Ha'e ramo huvixa ojuka uka kyxe py, he'õgue ogueraa uka guive iporiaukue'ĩ pegua yvyra rupa py.

²⁴ Ha'e rã Jeremias ma Safã ra'y Aicão va'e oepy vy nomboaxa ukai raka'e heta va'e kuery ojukaxe va'e po py.

27

Canga mba'emo kuaa ukaarã omoĩ aguã re ijayvuague

¹ Josias ra'y Judá pygua huvixa Zedequias oĩ ypy'i jave pova'e ayvu SENHOR ombou Jeremias pe.

² “Po rami SENHOR ijayvu xevy: Ejapo peteĩ canga ixã va'e, ha'e emoĩ ndeaju'y rupi.

³ Ha'e gui emoudouka ayvu mombe'uarã Edom ha'e Moabe pygua huvixaa py, Amom ramymino kuery ruvixaa py, Tiro ha'e Sidom tetã pygua huvixaa py guive. Ha'e guigua kuery Jerusalém py Judá pygua huvixa Zedequias pe ayvu reruare ae ha'eve ndeayvu reraarã.

⁴ Ha'e kuery pe aipo're uka 'rã huvixa kuery pe: ‘Po rami SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery Ruete ijayvu. Po rami pendeayvu 'rã penderuvixa kuery pe:

⁵ Xee ae kova'e vyv apoare, ha'e gui avakue ha'e mymba vyv re ikuai va'e amingo va'ekue, xepo'aka etea rupi, ha'e xepo aupi reve. Ha'e rami vy amboaxa 'rã arovy'aa va'e pe rei.

6 Aÿ ma vvy ha'e javi amboaxa 'rã xerembiguai Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor po py. Ixupe amboaxa avi mymba nhuũndy rupi ikuai va'e, ixupegua ikuai aguã.

7 Ixupe ma vvy regua ha'e javi 'rã ikuai, ta'y ha'e hamymino pe guive, ovaẽ peve ijyvy ju amboaxa aguã. Ha'e va'e jave py heta regua ha'e huvixa kuery ipo'aka ete va'e ombo'a 'rã escravo-rã', he'i.

8 “ ‘Ha'e gui xapy'a rei amongue regua, e'y vy amongue tetã pygua nda'ikuaixei 'rã Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor pe, ha'e oaju'y rupi nomoĩ ukaxei 'rã ixuguigua canga. Ha'e ramo ha'e va'e regua ambopaga 'rã kyxe py, karuai ha'e mba'eaxy vaikue py, ipo py amomba uka peve', he'i SENHOR.

9 ‘Ha'e nunga rupi pendea py profeta, imba'ekuaa va'e, oexa ra'u kuaa va'e, oexa'ã va'ety ha'e imba'evyky va'e kuery ou vy ijayvu teĩ pejapyxaka eme, pendevy “Ndapeikoi 'rã Babilônia pygua huvixa rembiguai” he'i ramo.

10 Mba'eta pendevy ha'e kuery omombe'u 'rã apu rive pendeivy gui mombyry peo aguã. Ha'e ramo xee rogueraa ukapa 'rã pemanomba aguã.

11 Ha'e rã vvy regua oaju'y rupi Babilônia pygua huvixa guigua canga omoĩ uka, ha'e ixupe ikuai va'e ma xee aeja 'rã ijyvy re ae ikuai aguã. Ha'e py ae 'rã oma'etỹ ha'e hekoea 'rã', he'i SENHOR.”

12 Ha'e ramo ha'e va'e ayvu ha'e javi amombe'u Judá pygua huvixa Zedequias pe. Ha'e vy aipoa'e: “Pendeaju'y rupi ke pemoĩ uka Babilônia pygua huvixa guigua canga, ixupe pendekuai, guembiguai kuery pe guive. Ha'e rami vy peikove 'rã.

13 Mba'e re tu remano ta ndevyguu kuery reve, kyxe py, karuai ha'e mba'eaxy vaikue py? Mba'eta ha'e rami aguã SENHOR ijayvu vvy regua Babilônia pygua huvixa pe nda'ikuaixei va'e re.

14 Pejapyxaka eme profeta kuery ayvu re, pendevy ‘Ndapeikoi 'rã Babilônia pygua huvixa rembiguai', he'i ramo. Mba'eta pendevy omombe'u va'e ma apu meme.

15 Mba'eta SENHOR aipoe'i: ‘Ha'e kuery ma xee namboui. Xerery rupi teĩ omombe'u merami rive 'rã ayvu. Mba'eta xee roipe'apa 'rã pemanomba aguã katy, pendeivy ayvu omombe'u merami rive va'e reve', he'i.”

16 Ha'e ramigua amombe'u sacerdote kuery ha'e heta va'e kuery ha'e javi pe. Ha'e vy aipoa'e: “Po rami SENHOR ijayvu: Pendu pota eme profeta kuery ayvu re, mba'eta pendevy omombe'u vy aipoe'i 'rã: ‘Ne'exa, mba'emo ryrú SENHOR pegua oo pyguare ma are e'ỹ re oguerojevypaa 'rã Babilônia gui', he'i 'rã. Ha'e ramigua ha'e kuery pendevy omombe'u va'e ma apu.

17 Pejapyxaka eme ha'e kuery ayvu re. Pendekuai tema Babilônia pygua huvixa pe. Ha'e rami vy pekuave 'rã. Mba'e re tu kova'e tetã okanhymba ta?

18 Xapy'a rei ha'e kuery profeta ete ri ikuai rã, ha'e kuery re anhetẽ ri SENHOR ayvu oĩ ramo tojerure ha'vy SENHOR ixondaro reta va'e pe, Jerusalém py SENHOR pegua oo py ha'e huvixa Judá pygua ropy tembiporu ndogueraapaai va'ekue ogueraa uka e'ỹ aguã Babilônia katy.

19 Ha'e rami avi po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu oo yta hi'aĩ va'e re, yy mbotya, hy'a yta ha'e tembiporu mboae tetã py opyta va'ekue,

20 Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor Babilônia katy ndogueraapai va'ekue Jeoaquim ra'y Judá pygua huvixa Jeconias Jerusalém gui ogueraa jave, Judá ha'e Jerusalém pygua yvatekueve ha'e javi reve,

21 tá, po rami SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery Ruete ijayvu Jerusalém py SENHOR pegua oo py ha'e Judá pygua huvixa ropy mba'emo opyta va'ekue re:

22 'Ha'e nunga ma Babilônia katy ogueraapaa va'erã meme. Ha'e py ma opyta 'rã ha'e kuery re aikuaa pota aguã ára ovaê e'ya ja. Ha'e gui mae ma aru rukapa 'rã. Ha'e ramo kova'e tekoa py ae ju 'rã oguerupaa', he'i SENHOR."

28

Profeta ramigua rive Hananias va'e reve Jeremias ayvu py joakaague

1 Ha'e va'e ma'et'ya py ae, Judá pygua huvixa Zedequias oĩ pyy jave, irundy ma'et'y ha'e peteĩ nhiruĩ jaxya re, ha'e va'e jave py ma Azur ra'y profeta Hananias Gibeão pygua ijayvu xevy. SENHOR pegua oo py, sacerdote kuery ha'e heta va'e kuery ha'e javi oendua py ijayvu xevy. Ha'e vy aipoe'i:

2 — Po rami SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete ijayvu vy aipoe'i: "Amopẽ ma Babilônia pygua huvixa guigua canga.

3 Ha'e rami vy mokoĩ ma'et'ya py apy ju aru rukapa 'rã tembiporu SENHOR pegua oo py oĩ va'ekue ha'e javi, apy gui Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor oipe'a vy Babilônia katy ogueraa va'ekue.

4 Aru avi 'rã Jeoaquim ra'y Judá pygua huvixa Jeconias, ha'e Judá regua kuery Babilônia tetã katy escravo-rã ogueraapa pyre. Babilônia pygua huvixa guigua canga amopẽ ma vy arupa 'rã apy", he'i SENHOR — he'i profeta ramigua rive.

5 Ha'e ramo profeta Jeremias ombovai profeta Hananias, sacerdote kuery ha'e SENHOR pegua opy heta va'e kuery oendua py.

6 Ha'e vy profeta Jeremias aipoe'i:

— Ha'eve va'e! Tove ha'e rami ae ri SENHOR tojapo. Tove SENHOR tojapopa ndeayvuague remombe'u va'ekue rupi, apy toguerupa ju Babilônia gui tembiporu SENHOR pegua oo pyguare, ha'e escravo-rã ogueraapa pyre ha'e javi.

7 Ha'e rami avi endu pova'e ayvu ndevy ha'e heta va'e kuery ha'e javi pe amombe'u va'e.

8 Profeta kuery yma ma voi xee neĩ ndee reiko e'ỹ mbove ikuai va'ekue ma omombe'u joe opu'ãa va'erã, mba'emo vai ha'e mba'eaxy vaikue oiko 'rãa heta vvy regua ha'e tetã tuvixa va'e re.

9 Ha'e gui peteĩ profeta mba'eve ndoiko 'rãa rami omombe'u teĩ ijayvuague rami ete oiko ramo mae jaikuaa 'rã anhetẽ SENHOR remimbou oikoa — he'i.

10 Ha'e ramo profeta Hananias ma canga profeta Jeremiasaju'y rupi oĩ va'e gui omboi vy omopẽmba.

11 Ha'e rami vy heta va'e kuery oendua py ijayvu:

— Po rami SENHOR ijayvu: "Guĩ rami mokoĩ ma'et'ya py amopẽ 'rã Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor guigua canga vvy regua ha'e javiaju'y rupi oĩ va'e", he'i. Ha'e rami rã profeta Jeremias ojepe'a ovy tape rupi.

12 Ha'e gui ma profeta Hananias canga profeta Jeremiasaju'y gui omopẽ rire Jeremias pe SENHOR ombou ju oayvu. Ha'e vy aipoe'i:

13 — Tereo, Hananias pe ndeayvu ju. Ha'e vy aipoe'i: "Canga vvyra guigua remopẽ teĩ hekovia ferro guigua ju 'rã ajapo.

14 Mba'eta po rami SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery Ruete ijayvu: Ha'e va'e regua kuery ha'e javiaju'y rupi amoĩ 'rã canga ferro guigua, Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor rembiguai ikuai aguã. Ha'e ramo ikuai 'rãe ixupe. Ixupe guarã amboaxa avi mymba nhuũndy rupi ikuai va'e", he'i.

15 Ha'e gui profeta Jeremias aipoe'i profeta Hananias pe:

— Hananias, endu ke aÿ. SENHOR nanemboui va'eri ndee rejapo heta va'e kuery apu re rive ojerovia aguã rami.

¹⁶ Ha'e nunga rupi po rami SENHOR ijayvu: "Ne'exa, roipe'a 'rã yvy áry reikoa gui. Kova'e ma'etÿa reve 'rã remano, mba'eta remombe'u SENHOR pe e'ÿ nhandekuai aguã regua", he'i.

¹⁷ Ha'e gui ha'e va'e ma'etÿa reve profeta Hananias omano, sete jaxya py.

29

Babilônia katy ogueraa pyre kuery pe Jeremias kuaxia omboparaague

¹ Pova'e ayvu profeta Jeremias ogueraa uka kuaxia para py. Jerusalém gui ogueraa uka nhomongeta va'ety kuery mboae escravo-rã ogueraa pyre pe, sacerdote ha'e profeta kuery, ha'e heta va'e kuery Jerusalém gui Nabucodonosor Babilônia katy ogueraa va'ekue ha'e javi pe guive.

² Jerusalém gui huvixa Jeconias oo rire, ixy ha'e jopya kuery reve, Judá regua yvatekueve, ha'e Jerusalém pygua oo apoa ha'e ferro re omba'eapo va'e kuery reve ogueraa avi rire ogueraa uka kuaxia.

³ Safã ra'y Elasa ha'e Hilquias ra'y Gemarias pe ae ogueraa uka kuaxia para. Ha'e ramo ha'e kuery Judá pygua huvixa Zedequias omondouka Babilônia katy, Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor oexa va'erã. Kuaxia re oï va'e ma po rami:

⁴ "Po rami SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery ruete ijayvu Jerusalém tetã gui Babilônia katy escravo-rã araa uka va'ekue ha'e javi pe.

⁵ Pejapo ke penderorã, penderekoa guive Babilônia py pendekuaia py ae. Penhotÿ yvyra hi'a va'erã, ha'e pe'u hi'a.

⁶ Pejou ke pendera'yxyrã, pendera'y ha'e penderajy aguã. Pejou avi pendera'y kuery ra'yxyrã, penderajy kuery guive pemomenda 'rã imemby ha'e ipi'a aguã. Penderetave peovy ha'e py, pepave peovy eme.

⁷ Penhea'ã ke tetã rogueraa ukaague oï porã aguã re, SENHOR pe pejerure guive tetã re, mba'eta ha'e va'e tetã oï porã ramo peë voi pendekuai porã 'rã.

⁸ Mba'eta po rami SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery Ruete ijayvu: Penhembotavy uka eme profeta ha'e imba'ekuaa va'e kuery penembyte ikuai va'e pe. Pejapyxaka eme oexa ra'u kuaa va'e kuery ayvu re, mba'eta penduxea rami rive oexa ra'u ramo.

⁹ Ha'e kuery ma xerery rupi omombe'u merami rive 'rã. Xee ma namboui", he'i SENHOR.

¹⁰ Po rami ijayvu SENHOR: "Ha'e gui Babilônia tetã ára setenta ma'etÿa ojeupitypa ma ramo aikuaa pota ju 'rã peë kuery re. Ha'e rami vy amoingo 'rã rogueroayvu porãague, kova'e tekoea py roguerupa ju aguã.

¹¹ Xee anho'i aikuaa penerenonderã re anhembopy'aa", he'i SENHOR. "Anhembopy'a pendekuai porã aguã re, pendekuai axy aguã nda'ei, opaa py pearõa rami romoingo porã aguã.

¹² Ha'e va'e jave pejapukai 'rã xevy, xevy ju 'rã pejerure. Ha'e ramo xee aendu 'rã pejerurea.

¹³ Peë kuery xereka ju 'rã, xejou ete 'rã guive, pendepy'a ha'e javi py xereka vy.

¹⁴ Peë kuery xejou 'rãe. Ha'e ramo ambopyau 'rã pendekuaia. Romboatypa ju 'rã ha'e javi regua pendekuaia rogueraa ukaague gui, roguerupa ju 'rã escravo-rã rogueraa ukapaague gui", he'i SENHOR.

¹⁵ "Ha'e rami teï peë kuery ma aipopeje: 'Babilônia tetã py ae SENHOR omoingo profeta kuery nhandevy', peje."

16 Ha'e rami avi po rami SENHOR ijayvu tenda huvixa Davi openaaty py oguapy va'e, ha'e Jerusalém tetã pygua kuery ha'e javi re, penderyke'y kuery escravo-rã pendereve ndogueraai va'ekue re.

17 Po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: "Ne'exa, ha'e kuery rovai ambou 'rã kyxe, karuai ha'e mba'eaxy vaikue. Ha'e kuery re ajapo 'rã figo'a vaikueve ja'u aguã nda'evei va'e re rami.

18 Mba'eta ha'e kuery rakykue xee amondouka 'rã kyxe revegua, karuai ha'e mba'eaxy vaikue. Ajapo 'rã vvy regua tetã ikuai va'e mongyjaarã ikuai aguã rami, amoĩ 'rã nhomondyipaaraã ha'e ojojai rei pyrã. Ha'e ramo vvy regua ha'e javi mbyte ikuai 'rã oxĩmba reia rupi mamo rã amondoukaague py,

19 xeyayvu re ha'e kuery ndojapyxakai rire", he'i SENHOR. "Ha'e va'e ayvu mombe'uarã ma ha'e kuerya py ambou xerembiguai profeta kuery ko'ẽ rai guive. Ha'e rã peẽ kuery napendui", he'i SENHOR.

20 Ha'e nunga rupi pendu na SENHOR ayvu, Jerusalém gui Babilônia katy escravo-rã pendereraa va'ekue ha'e javi.

21 SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete ma po rami ijayvu hery rupi merami rive ayvu mombe'ua kuery Colaías ra'y Acabe ha'e Maaséias ra'y Zedequias rekorã re: "Ne'exa, ha'e kuery ma xee amboaxa 'rã Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor po py. Ha'e ramo ojuka 'rã peẽ kuery pexaa py.

22 Ha'e rami rire Judá gui escravo-rã ogueraa pyre kuery ijayvu vai vy aipoe'i 'rã: "Tove SENHOR tandeapo Acabe ha'e Zedequias re ojapoague rami, mba'eta Babilônia pygua huvixa oapy tata py

23 Israel kuery mbyte ha'eve'ỹa rami ojapoague re', he'i 'rã. Mba'eta ha'e kuery itavy rei oirũ ra'yxy kuery reve, ha'e xerery rupi merami rive omombe'u ayvu xee amombe'u uka va'ekue'ỹ. Xee aikuaa ha'e aexa ae ha'e nunga", he'i SENHOR.

24 "Ha'e gui ndeayvu ke Neelão pygua Semaías pe. Ha'e vy aipo're:

25 'Po rami SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete ijayvu: Ndee ma nderery rupi rive kuaxia para remondouka Jerusalém pygua kuery pe, Maaseías ra'y sacerdote Sofonias ha'e sacerdote kuery ha'e javi pe guive. Ha'e vy aipo're va'ekue:

26 "Sacerdote-rã SENHOR nemoĩ raka'e sacerdote Joiada rekovia, SENHOR pegua oo re repena aguã. Ha'e ramo ava inhakã porã e'ỹ va'e profeta onhemoingo va'e rei rembo'a aguã, ha'e vyvra re rejokua uka aguã.

27 Ha'e gui aỹ, mba'e re tu nandeayvu etei profeta Jeremias Anatote pygua ayvu omombe'u va'ety pe?

28 Mba'eta ha'e va'e ma Babilônia katy omondouka po rami ayvu mombe'uarã kuery: "Are teri 'rã escravo pendekuaia. Ha'e nunga rupi pejapo penderorã, penderekoa ha'e py ae. Penhotỹ vyvra hi'a va'erã, ha'e pe'u hi'a, he'i va'ekue kuaxia para re." "

29 Kuaxia para ha'e va'e ayvu oĩa ma sacerdote Sofonias ogueroayvu profeta Jeremias oendua py.

30 Ha'e ramo Jeremias pe SENHOR ombou oayvu. Ha'e vy aipoe'i:

31 "Aipo'ere uka ke escravo-rã ogueraa pyre ha'e javi pe: 'Po rami SENHOR ijayvu Neelão pygua Semaías re: "Semaías ma xee namboui va'eri pendeivy ayvu omombe'u apu re rive perovia aguã."

32 Ha'e ramo po rami SENHOR ijayvu: "Ne'exa, ambopaga 'rã Neelão pygua Semaías, hamymino kuery reve. Ha'e ramo hamymino ndoikoi 'rã kova'e kuery mbyte hekoa va'e, ndoexai 'rã guive mba'emo porã xevygua kuery pe ajapo rã, xerovai ijayvu rire", he'i SENHOR.' "

30

Nhanderuete ojeuepegua kuery ogueru ju aguã re ijayvuague

- 1 Jeremias pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
- 2 “Po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu: Embopara ke peteĩ kuaxia re ayvu xee aipoa'ea ha'e javi.
- 3 Mba'eta ou ma oiny ára xeveygua Israel ha'e Judá kuery ikuaia ambopyau aguã. Ha'e vy ajapo 'rã tamoĩ kuery yvyrã amẽẽ va'ekue py ju ojevypa aguã rami, ha'e py ae hekoe aguã”, he'i SENHOR.
- 4 Ha'e gui Israel ha'e Judá kuery reko re ju SENHOR ijayvu.
- 5 Ha'e vy aipoe'i: “Roendu oryryipaa ha'e okyjea nhendu, ikuai porãa e'ỹ.
- 6 Ha'e gui peporandu, pexa pota na pova'e re: Avakue nda'u oendu 'rã ri kyrĩ va'e raxy? Ha'e ramigua ndoikoi ramo mba'e re tu ha'vy aexa peteĩ-teĩ ava guye rupi opo omoĩ rã, kyrĩ va'e oikuavã'i ta va'e rami? Mba'e re tu hova xiigüepa rei okuapy?
- 7 Mba'eta ha'e va'e ára nda'evei ete 'rã, amboae ndoikoi 'rã guive ha'e ramigua! Jacó ramymino kuery ojexavai aguã ára ae 'rã. Ha'e rami teĩ ha'e kuery oo jepe 'rã.
- 8 Ha'e va'e ára ma xee amopẽmba 'rã pendeaju'y rupi canga oĩ va'e, amondopa 'rã guive ixã pendejokuaa”, he'i SENHOR ixondaro reta va'e. “Ha'e rami rire vvy mboae regua ndogueraavei 'rã xeveygua kuery escravo-rã.
- 9 Mba'eta SENHOR nguete pe ae 'rã xeveygua kuery ikuai, Davi ha'e kuery ruvixarã amoĩ va'erã pe guive.
- 10 “Ha'e nunga rupi xerembiguai Jacó regua, ekyje eme. Israel regua, enhemondyi eme”, he'i SENHOR. “Mba'eta rogueraa jepe 'rã vvy mombryra escravo-rã ndereraa ague gui, neramymino kuery guive. Ha'e ramo Jacó kuery ojevypa ju vy ikuai rive'i 'rã avave rei nomoangekoai rã. Ndoikoi 'rã imongyjarã.
- 11 Mba'eta xee aiko 'rã ndereve rogueraa jepe aguã”, he'i SENHOR. “Ha'e rami aguã rami ae amomba 'rã vvy regua ha'e kuery mbyte rupi romoãague va'e. Ha'e rã pende ma noromomba rivei 'rã. Ha'e rami avi rombopaga 'rã ha'evea rami, opa marã pendekuaiague re norombopaga e'ỹi 'rã.”
- 12 Mba'eta SENHOR aipoe'i: “Reiko axya ma omonguera pyrã e'ỹ, ndeai ma haxy ete va'e.
- 13 Avave ndoikoi nderepyarã. Ndeai pe ma jipoi moã, neĩ imbojaarã.
- 14 Neirũ kuery hexaraipa ma ndegui, noroporanduvei ma ndere. Ndereko vai ha'e rejevavy ete rire rojapo vai nderovaigua rami, ipy'a ratã va'e nhombopagaa rami.
- 15 Mba'e re tu neraxẽ ri reikovy ndeai gui? Haxy rendu va'e ma omonguera pyrã e'ỹ. Ndereko vai ha'e rejevavy ete ramo ae roguereko ha'e rami.
- 16 Ha'e rã nemombaave kuery voi omombaa 'rã, nderovaigua kuery peteĩ-teĩ oguerapaa 'rã escravo-rã. Nemba'e rei-rei pe'aare kuery mba'e rei-rei ju oipe'apaa 'rã, ndegui ha'e kuery oipe'apa rive rire amboaxa 'rã oipe'apa rive va'erã po py.
- 17 Ha'e gui xee ae romoexaĩ ju 'rã”, he'i SENHOR. “Xee ae romonguera ju 'rã ndeai, ndevy pe 'Oeja pyre' ha'e 'Sião tetã re noporanduavei ma 'rã', he'i okuapy rire teĩ.”
- 18 SENHOR aipoe'i: “Ne'exa, amoĩ porã ju 'rã Jacó kuery rekoa, amboaxy 'rã ikuaia rupi. Guetã ma ojapo ju 'rã mba'emo ra'ykue aty áry, ha'e huvixa oĩ ju 'rã ngoo py, jypy guare rami ae.

¹⁹ Ha'e kuery oporaei 'rã jogueruvy oguerovy'a vy, ovy'a ete vy oguerory 'rã okuapy. Amboetave 'rã, ha'e nomombaavei 'rã. Amboyvateve 'rã, ha'e nomo'yvyi'iavei 'rã.

²⁰ Ta'y kuery ha'e tajy kuery ikuai porã 'rã jypy guare rami, ha'e kuery rekoa voi amoï atã 'rã xerenonde. Ha'e rã imoingo axyare kuery ma ambopagapa 'rã.

²¹ Huvixarã ma ha'e kuery regua ae 'rã oï, ha'e kuery mbyte gui oiko 'rã opena va'erã. Ha'e va'e amonhemboja ramo onhemboja 'rã xere. Mba'eta mava'e 'rã tu oakã gui ae ipy'a guaxu xere onhemboja aguã?" he'i SENHOR.

²² "Ha'e ramo peë kuery ma xevygua 'rã pendekuai, ha'e rã xee ma aiko 'rã Penderuete", he'i.

²³ Ne'exa, ou oiny SENHOR-a guigua yvytu atã! Ipoxya ojekuaa ma ouvy, yvytu jere rami heko vai va'e kuery akã áry ou aguã.

²⁴ SENHOR poxya raku ma ha'ekue py ndojevyi 'rã guive, opy'a re oipotaa oï va'e ojeupitypa e'ÿa ja. Ha'e nunga ma opaa ára py peikuaa porã 'rã.

31

Iporiauague gui ombovy'a ju aguã re ijayvuague

¹ SENHOR aipoe'i: "Ha'e va'e jave py aiko 'rã Israel regua ha'e javi Ruete, ha'e rã ha'e kuery ma ikuai 'rã xevygua."

² Po rami SENHOR ijayvu: "Xevyguia kuery kyxe gui oo jepe va'ekue amboaxy ju 'rã tekoa e'ÿa rupi ikuai py. Xee anhemboja vy amokane'õgua 'rã Israel kuery."

³ Mombyry gui SENHOR xevy ojexa uka vy aipoe'i: "Mborayvu opa e'ÿ va'e rupi roayvu. Ha'e rami vy roayvua rupi rogueru.

⁴ Peë kunhataïgue Israel regua, romopu'ã ramo pepu'ã ju 'rã pe'amy! Teïgue ju pandeiro reve peo 'rã ojeroky va'e kuery reve peporaeia rupi.

⁵ Samaria yvyty re penhotÿ nho 'rã uva. Inhotÿare kuery hi'a ho'u vy oguerovy'a 'rã okuapy.

⁶ Mba'eta oiko 'rã ára Efraim regua yvyty rupi tetã re opena va'e kuery 'Pepu'ã ke, jaje'oi Sião tetã py SENHOR Nhanderuete oïa katy', he'i okuapy aguã."

⁷ Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: "Peroporaei ke Jacó kuery pevy'a reve, vvy regua kuery akã ikuai ramo perovy'a. Pejapukai, peporaei. Ha'e vy aipopeje: 'SENHOR, eraa jepe avi ke ndevyguia Israel kuery rembyrekue', peje.

⁸ Mba'eta ne'exa, aru 'rã vvy kuaray ijapu'a'ia katy itui va'e gui, amboatypa 'rã vvy jave rupi gui. Ha'e ramo ha'e kuery oupa 'rã: ára revegua e'ÿ, oguata vaikue'i va'e, imemby ryru va'e ha'e oikuavã va'erã teï. Ojevy pavẽ 'rã kyvõ katy.

⁹ Ojae'o reve 'rã ou, xevy pe ojapukai 'rã jogueruvy arua rupi. Areko 'rã heruvy yakã'i oxyry porã va'e vÿry rupi, ha'e tape hi'yvi porã va'e onheryxanga e'ÿ aguã rupi, mba'eta Israel kuery ru aiko, Efraim kuery ma xera'y jypygua", he'i.

¹⁰ Peë vvy regua kuery, pendu ke SENHOR ayvu. Pemombe'u ke ye'ë vÿry mombyry etea rupi. Ha'e vy aipopeje: "Israel kuery moaimbaare ae ju omboatypa ta, ha'e kuery re opena 'rã vexa'i re opena va'e rami.

¹¹ Mba'eta SENHOR oepy Jacó kuery, ogueraa jepe ha'e kuery gui imbaraetekueve po gui.

¹² Ha'e ramo ou vy oporaei 'rã okuapy Sião yvyty áry, ha'e kuery pe SENHOR mba'emo ome'ë rã oguerovy'a ete 'rã guive, mba'emo aju, vinho, azeite,

vexa'i ha'e vaka ra'y. Ha'e kuery nhe'ê oiko porã 'rã yvotyty omoakỹmby rami, nda'ipiruvei ma 'rã guive.

13 Ha'e va'e jave py kunhataĩgue ovy'a 'rã okuapy ojerokya py, kunumigüe ha'e tujakue'i voi. Hexayague xee amombo'opa ramo ovy'a ju 'rã. Ndovy'aiague gui ambovy'a ju 'rã.

14 Sacerdote kuery guive amongaru 'rã ikyra va'e re, xeivygua kuery hevya-atãmba 'rã mba'emo porã ame'ê va'e re", he'i SENHOR.

15 Po rami SENHOR ijavyu: "Ramá tekoa py onhendu va'ekue hevovo rei va'e, hexay ha'e ipy'a vai ete va'e. Ha'e va'e ma Raquel omemby kuery re ojae'oa. Imemby kuery jipovei ma ramo nonhembovy'a ukai."*

16 Ha'e rami teĩ po rami SENHOR ijavyu: "Ejae'ove eme, nderexayve eme guive. Mba'eta nememby kuery ojevypa ju 'rã ngovaigua kuery yvy gui.

17 Raka'eve rã oiko nho 'rã rearõ reikovy va'e, mba'eta nememby kuery ojevypa ju 'rã ovyv re ae", he'i SENHOR.

18 "Xee aendu Efraim kuery ijavyu vy aipoe'i rã: 'Vaka ra'y imãxo porã e'ỹ va'e rami aiko va'ekue teĩ ndee xemo'arandu. Aỹ gui ma xereko rero va ke teko pyau re ju aiko aguã, mba'eta ndee ma SENHOR Xeruete.

19 Anhetê, ajeko rero va rire anhemboaxy va'ekue, xekunumi jave aikoague re xema'endu'a vy. Xerekombo'e rire xepexo re aipete-pete. Axĩmba ha'e ndaikuaavei rei va'ekue', he'i.

20 Ha'e rami avi Efraim e'ỹ teve xera'y arovy'a ha'e ayvu ete va'e? Mba'eta ixupe xeayvu nhavõ xema'endu'a ju hexe ayvu etea rupi. Hexe vy xepy'a tyty atã amboaxy ete vy", he'i SENHOR.

21 "Pemopu'ã ke pemo'amy yvy markaarã, peguataa rupi peja tape kuaa ukaarã, pexa pota ke peovy tape rupi peikoa re. Ha'e gui ma kunhataĩ Israel regua, ejevye ke, ejevye ke nerefã rejaague katy.

22 Xerajy xenhe'ê rendu e'ỹ va'e, raka'e peve 'rã tu ha'ev'e'ỹa rami rei reiko? Mba'eta yvy re SENHOR omoingo mba'emo pyau: kunha oikuavã 'rã ava."

23 Po rami ijavyu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete: "Judá kuery ikuai ambopyau ramo ovyv ha'e guetã ikuai va'e rupi ha'e kuery aipoe'i ju 'rã: 'Ndee yvyty iky'a e'ỹ va'e teko porã oĩa, tove SENHOR tandereroayvu porã', he'i rã okuapy.

24 Mba'eta ha'e va'e yvyty re ju 'rã Judá kuery ikuai, tetã ikuai va'e ha'e javi re guive, mba'ety rupi omba'eapo va'e ha'e vexa'i re opena va'e kuery voi.

25 Mba'eta amombaraete inhe'ê kangy va'e, amongaru guive ho'a rai'i va'e", he'i.

26 Ha'e gui amyĩ vy ama'ê ju. Akea ma xembovy'a ete va'ekue.

27 Ha'e gui SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, ou ma oiny ára Israel ha'e Judá kuery amboetave ju aguã, avakue ha'e mymba kuery guive.

28 Mba'eta ymave rupi ha'e kuery re aikuaa pota va'ekue aipe'a aguã, aity, ambojaxavai, ambovaipa ha'e amoingo axy aguã, teĩ aỹ gui ma ha'e kuery re aikuaa pota 'rã amopu'ã ha'e anhotỹ ju aguã", he'i SENHOR.

29 "Ha'e va'e ára ma aipo nda'eavei ma 'rã: 'Tuu kuery uva aky'i ho'u rire ta'y kuery raĩ voi nda'evei', nda'eavei 'rã.

30 Ha'e rami 'rãgue py ma peteĩ-teĩ omano 'rã gueko vaiague re ae. Uva aky'i 'uare kuery raĩ ae ma nda'evei 'rã."

Israel kuery pe Nhanderuete guexeve guarã ojapo pyau aguã re ijavyuague

* 31:15 Raquel ma Jacó ra'y José xy, ha'e Israel kuery jaryi jypy raka'e (Gênesis 30.22-24). Ha'e gui Ramá tekoa ma Babilônia katy escravo-rã ogueraa pyrã kuery ojokuapaague (Jeremias 40.1). Aỹ ma Mateus 2.17-18 py kova'e ayvu rupi ijavyu ju, mba'eta Jesus ou jajae'oa gui nhanemombo'o aguã.

³¹ SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, ou ma oiny ára Israel ha'e Judá kuery reve xereve guarã ajapo pyau aguã,

³² tamoi kuery reve ajapo va'ekue ramigua e'ÿ. Ha'e jave ma ha'e kuery po re ajopy reve anoẽmba va'ekue Egito yvy gui. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ombovaipa xereve guarã ajapo va'ekue, ime rami aiko teĩ.

³³ Ha'e gui ha'e va'e ára oaxapa ma rire po rami 'rã Israel kuery reve ajapo pyau xereve guarã. Ha'e kuery py'a re 'rã ambopara xeguigua lei, ikuraxõ re ae 'rã ambopara. Xee aiko 'rã Tuuete, ha'e rã ha'e kuery ma ikuai 'rã xevelygua.

³⁴ Ha'e rami rire peteĩ-teĩ nombõ'evei ma 'rã oirũ neĩ guvyvy kuery, 'Peikuaa na SENHOR' he'ia py, mba'eta xekuaa pavẽ 'rã, yvyĩgueve ha'e yvatekueve voi. Mba'eta amboguepa 'rã heko vaiague, ojejavague re naxema'endu'avei 'rã guive", he'i SENHOR.*

³⁵ Po rami ijayvu SENHOR ara py kuaray ojope aguã rami ojapo va'ekue, ha'e gui jaxy ha'e jaxy-tata pyávy hendy aguã oea va'ekue, ye'ẽ omyĩ aguã ha'e yai opu'ã-pu'ã va'e hevovo-vovo aguã rami. Hery ma SENHOR ixondaro reta va'e. Ha'e vy aipoe'i:

³⁶ "Ha'e rami aguã aeja va'ekue xerenonde oaxa rive e'ÿa ja Israel kuery voi nokanhymbai 'rã xerenonde gui, peteĩ regua riae 'rã ikuai", he'i SENHOR.

³⁷ SENHOR aipoe'ive ju: "Yvate yva ha'e javi rupi pea'ã kuaapa e'ÿa ja, ha'e kyvõ yvy guýry pexa pota kuaapa e'ÿa ja xee ndaejapa rivei 'rã Israel kuery, ha'e rami ete ha'e kuery ikuai rire teĩ", he'i SENHOR.

³⁸ SENHOR aipoe'ive ju: "Ne'exa, ou ma oiny ára kova'e tetã SENHOR peguarã ojapoa ju aguã, Hananel torre hi'ãa guive tetã kora ojerea py okẽ oĩa peve.

³⁹ Ha'e gui henondeve katy ju 'rã ixã oa'ãaty omoatãa heravy Garebe yvy'ã peve, ha'e gui Goa katy ju 'rã ojere ovy.

⁴⁰ Ha'e gui yvyugua te'õgue ha'e tanhimbu ikuaiaty, ha'e nhuũndy Cedrom yakã'i peve itui va'e, okẽ kavaju oikeaty kuaray oua katy oĩ va'e peve, ha'e va'e voi omboaxapaa 'rã SENHOR peguarã. Ha'e va'e rire Jerusalém tetã ndoityavei 'rã, nombõvaipaavei 'rã guive."

32

Peteĩvyv Anatote py itui va'e Jeremias ojoguaague

¹ Jeremias pe SENHOR oayvu ombou ju dez ma'et'ÿa re ma Judá pygua huvixa Zedequias oĩ jave py, ha'e dezoito ma'et'ÿ re ma huvixa Nabucodonosor oĩ jave py guive.

² Ha'e va'e jave py Babilônia pygua huvixa xondaro kuery ojokopa Jerusalém tetã, ha'e profeta Jeremias omboty imoiny Judá pygua huvixa roka py harõa xondaro kuery ikuaiaty py.

³ Mba'eta Judá pygua huvixa Zedequias omboty uka vy aipoe'i va'ekue:

— Mba'e re tu ndee remombe'u SENHOR aipoe'ia rami: "Kova'e tetã omboaxa 'rã Babilônia pygua huvixa po py, ha'e rã oi'pe'apa 'rã", 're?

⁴ "Ha'e gui Judá pygua huvixa Zedequias ndoo jepei 'rã caldeu kuery po gui. Ha'e rami 'rãgue py omboaxaa 'rã Babilônia pygua huvixa po py. Ha'e ramo jomeme ijayvu 'rã jova re oma'ẽ reve.

⁵ Ha'e rire ha'e va'e ma Babilônia katy ogueraa 'rã Zedequias, ha'e py opyta aguã SENHOR hexe oikuaa pota ju peve, aipoe'igave rami vy. Ha'e gui caldeu kuery re pepu'ã teĩ napendepo'akai 'rã", 're va'ekue — he'i.

⁶ Ha'e ramo Jeremias ombovai:

— SENHOR oayvu xe'vy pe ombou vy aipoe'i:

* 31:34 Hebreus 8.8-12, 10.16-17

7 “Ne'exa, nderuvy'i Salum ra'y Hananel ndea py ou vy aipoe'i 'rã: 'Ejogua na xeyvy Anatote py itui va'e, mba'eta ndee anho ha'eve rejogua aguã, he'i 'rã.”

8 Ha'e gui SENHOR ayvu aipoe'igague rami xea py ou xeruvy'i ra'y Hananel oka harõa xondaro kuery ikuaiaty py. Ha'e vy aipoe'i xevy: “Ejogua na xeyvy Anatote py Benjamim regua yvy re itui va'e, mba'eta ndee anho ha'eve rejogua vy rejopy aguã. Ejogua na ha'vy”, he'i. Ha'e rami aendu vy aikuaa SENHOR ijavyuague rami oikoa.

9 Ha'e rami vy xeruvy'i ra'y Hananel gui ajogua yvy Anatote py itui va'e. Hepyra dezessete hatã'i va'e prata guigua aa'ã karamboae.

10 Kuaxia re xerery ambopara rire amboja selo py, ikuaa ukaarã aenoĩ guive. Ha'e vy hepyra aa'ã mba'emo opejaa py.

11 Ha'e rami vy araa ipara va'e ajoguaague regua. Lei re oĩa rami vy amboja va'ekue araa, ha'e oguerova pyre amboja e'y va'ekue guive.

12 Kuaxia mokoĩve amboaxa Nerias ra'y Maasías ramymino Baruque po py. Hananel xeruvy'i ra'y oexaa py amboaxa, ajoguaague regua kuaa ukaarã kuery guery ombopara va'ekue oexaa py, ha'e gui judeu kuery oka py xondaro harõa kuery ikuaiaty py oguapy okuapy va'e ha'e javi oexaa py guive.

13 — Ha'e kuery oendua py Baruque pe xeyvvy vy aipoa'e va'ekue:

14 “Po rami SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery Ruete ijayvu: 'Ejopy ke kuaxia para yvy rejoguaague regua. Omboja pyre ha'e omboja pyre'y reraa vy emoĩ porã hyru nhae'ũ guigua py, heta ára re oĩ porã aguã.

15 Mba'eta po rami SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery Ruete ijayvu: Kova'e yvy re ma pejogua nho 'rã oo, mba'ety ha'e uvaty', he'i”, ha'e va'ekue.

Nhanderuete omombe'u porãve aguã re Jeremias ojerureague

16 Ha'e gui kuaxia para yvy ajoguaague regua ma Nerias ra'y Baruque pe amboaxa ma rire SENHOR pe anhembo'e ainy. Ha'e vy aipoa'e:

17 — Ai SENHOR Xeruate! Yva ha'e yvy rejapo va'ekue ndepo'aka etea rupi ha'e ndepo reupi reve. Mba'eve rei nda'ipoi ndevy haxy va'e nemondiyarã.

18 Ndee ma mbovy e'y pe rexa uka 'rã remboaxya, ha'e oreramoĩ kuery ojevavyague re rembopagaague regua ta'y kuery re remoĩ va'e guive. Ndee ma Oreruete yvate ha'e ipo'aka ete va'e. Nderery ma SENHOR ixondaro reta va'e.

19 Renhomongeta porã ha'e nerembiapo porã ete va'e. Mba'eta nderexa ojepe'a oiny avakue ra'y kuery ikuaia rexapa aguã, peteĩ-teĩ pe ikuaiaague rekovia reme'ẽ aguã, mba'emo ojapoague rami ae.

20 Ndee ma hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã rejapo va'ekue Egitto yvy re, kova'e ára peve Israel kuery mbyte rupi guive, amboae regua ikuaia rupi teĩ. Ha'e rami rejapo nderery oikuaa pavẽ aguã rami, a'y peve rejapoa rami.

21 Ndevygua Israel kuery Egitto yvy gui renoẽmba va'ekue hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã rexa uka vy, ndepo reupi vy ndepo'akaa rexa uka reve nhomondyipa etea rupi.

22 Ha'e kuery pe kova'e yvy reme'ẽ va'ekue, tamoĩ kuery pe reura reve ndeayvuague ae, kambý ha'e ei oata e'yã.

23 Ha'e ramo ha'e py ha'e kuery ovaẽ vy hekoa okuapy teĩ nanenhe'ẽ rendui raka'e, ndeguigua lei rupi nda'ikuaixei vy. Rejapo uka va'ekue ma peteĩve voi ha'e kuery ndojapoi. Ha'e nunga rupi ha'e kuery áry rembou guĩ nunga mba'emo vai.

24 Ne'exa, kova'e tetã jokoa kuery ma yvy ojo'o heruvy ipo'aka aguã. Anhetẽ tetã omboaxaa ma caldeu kuery orere opu'ã va'e kuery po py. Kýxe, karuai ha'e mba'eaxy vaikue py ndeayvuague rami meme oiko. Ndee ae rexapa.

25 Ha'e rami teĩ SENHOR Oreruete, mba'exa ru ndee aipo're xevy: "Ejogua ke vvy peráta re, ha'e enoĩ ikuaa ukaarã guive", 're va'ekue, caldeu kuery po py tetã omboaxaa ma teĩ? – ha'e.

Nhanderuete ombovaiague

26 Ha'e ramo SENHOR ombou oayvu Jeremias pe. Ha'e vvy aipoe'i:

27 "Ne'exa, xee ma SENHOR, oikove va'e ha'e javi Ruete aiko. Ha'e rami vvy oiko 'rã ri nda'u xevy pe haxy vai ete va'erã?"

28 Ha'e nunga rupi SENHOR ijayvu po rami: "Ne'exa, kova'e tetã amboaxa 'rã caldeu kuery po py. Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor po py ae 'rã amboaxa. Ha'e ramo oi'pe'a 'rã.

29 Kova'e tetã re caldeu kuery opu'ã vvy ovaẽmba 'rã okuapy. Tetã re tata omoĩ vvy oapypa 'rã oo ikuai va'e ha'e javi, ijapyte áry Baal ra'angaa pe heakuã porã va'e ha'e pygua kuery oapyague, ha'e nguete ramigua mboae pe mba'emo rykue onhoẽague guive, xembopoxy aguã rami rive.

30 Mba'eta Israel ha'e Judá kuery ma kunumi guive xerenonde ojapo mba'emo vai anho, mba'eve ndojapoi 'rã okuapy xembopoxyarã e'ỹ vvy", he'i SENHOR.

31 "Mba'eta kova'e tetã pygua kuery ma xembopoxy ha'e ndaxea'eveia rupi anho ikuai, tetã ojapoa ára guive aỹ peve, xerenonde gui aipe'apa aguã rami.

32 Israel ha'e Judá kuery ojapo vaia ha'e javi rupi xembopoxy okuapy, huvixa kuery, yvatekueve, sacerdote ha'e profeta kuery, avakue Judá ha'e Jerusalém pygua ha'e javi guive.

33 Ha'e kuery ma okupe rive oguerova xea katy, ngova e'ỹ. Ko'ẽ rai guive ambo'e teĩ ha'e kuery ndojapyxakai, xeayvua ndojopyxei vvy.

34 Ha'e rami 'rãgue py xerery oĩaty opy ete omoĩ okuapy ojegarupy, omongy'apa rei vvy.

35 Baal ra'angaa pe ojapo okuapy imbojerovia atyrã Hinom ra'y rekoague yvyugua py, ha'e py gua'y kuery ha'e guajy kuery oapy aguã nguete ramigua Moloque pe. Ha'e rami aguã ma teĩgueve xee ajapo uka va'e'ỹ, neĩ nanhembopy'ai guive ha'e ramigua ete ojegarupy ha'e kuery ojapo aguã, Judá regua kuery oguerojeyavy aguã."

36 Ha'e rã aỹ ma, po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu kova'e tetã re: "Tetã re peẽ kuery pendeayvu vvy 'Omboaxaa ae ma Babilônia pygua huvixa po py, kyxe py, karuai ha'e mba'eaxy vaikue py guive', peje teĩ.

37 Ne'exa, tetã pyguare kuery ma xee amono'õmba ju 'rã heruvy vvy jave rupi ikuaiague gui. Ha'e katy xepoxya rupi, xea'e e'ỹa ha'e ajou vai etea rupi amondoukapa va'ekue teĩ kova'e tekoa py ju 'rã arupa. Ha'e rami vvy ajapo 'rã ha'e kuery mba'eve gui okyjea rupi e'ỹ ikuai aguã rami.

38 "Ha'e rami ha'e kuery ikuai 'rã xevygua, ha'e rã xee aiko 'rã Tuuete.*

39 Ha'e kuery pe ame'ẽ 'rã peteĩ'i rupi ipy'a aguã ha'e peteĩ'i tape, ko'ẽ nhavõ xerenonde ojererokyjea rupi ikuai aguã, ha'e kuery ikuai porã aguã, ha'e gui ta'y kuery voi.

40 Ha'e kuery pe ajapo 'rã xerevegua opa e'ỹ va'erã. Ha'e va'e rupi vvy ndajapo porã e'ỹi 'rã ha'e kuery pe. Ha'e rami 'rãgue py ha'e kuery kuraxõ re amoĩ 'rã xerenonde ojererokyjea rupi ikuai aguã, xegui ojepe'a ve'ỹ aguã.

41 Ha'e kuery arovy'a vvy amoingo porã 'rã. Amoĩ atã 'rã kova'e vvy re, xekuraxõ ha'e xenhe'ẽ ha'e javi py."

* 32:38 2 Coríntios 6.16

⁴² Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: “Ha'e kuery áry ha'e rami ete mba'emo vai ambouague rami avi ha'e kuery re ambou avi 'rã iporã ete va'e xeayvuague ha'e javi rami vy.

⁴³ Ha'e ramo kova'e vyv re ojogua ju 'rã omba'etyrã, ha'e va'e pe ‘Tekoa ve'ÿ oĩ, avakue neĩ mymba kuery jipoveia. Caldeu kuery po py ae ma omboaxaa', pejeague py ae.

⁴⁴ Perãta re ojogua ju 'rã omba'etyrã, ha'e gui ombopara uka 'rã ojoguaague regua kuaxia, selo py omboja 'rã, ha'e oenoĩ 'rã guive ikuaa ukaarã. Benjamim vyv re voi 'rã ojogua, Jerusalém ha'e Judá re tetã ikuai va'e yvÿry, yvÿ'ã reia ha'e vyvugua rupi tetã ikuai va'e yvÿry, ha'e kuaray puku-a katy tetã ikuai va'e yvÿry ojogua 'rã mba'etyrã, mba'eta ha'e kuery ikuai xee ambopyau 'rã”, he'i SENHOR.

33

Ha'e kuery ikuai porã ha'e mba'emo ojoupa ju aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui SENHOR oayvu mokoĩguea ombou Jeremias pe oka py xondaro harõa kuery ikuaiaty py omboty teri reve. Ha'e vy aipoe'i:

² “Po rami ijayvu SENHOR opa mba'e moingoare: Xee SENHOR ae amoingo mba'emo oĩ atãmba aguã. Xerery ma SENHOR.

³ Ejapukai ke xevy, ha'e ramo rombovai 'rã. Ha'e vy ndevy amombe'u 'rã mba'emo porã anhomĩ rã ndee reikuaa e'ÿ va'ekue”, he'i.

⁴ Mba'eta po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu kova'e tetã py oo ikuai va'e re, ha'e Judá regua huvixa kuery ro ikuai va'e re guive, mba'eta ngoo oitypa va'ekue ngovaigua kuery vyv jo'oa ha'e kyxe revegua ou va'ekue jokoarã,

⁵ caldeu kuery joko rupi ha'e pygua kuery opu'ãa py. Ha'e ramo SENHOR aipoe'i: “Penderogue ma xee amonyẽ 'rã avakue re'ogue xepoxya ha'e ajou vaia rupi ajuka va'ekue. Mba'eta pendereko vaiague ha'e javi kãuxa ndajexa ukai 'rã kova'e tetã pygua kuery pe.

⁶ Ne'exa, ha'e py ae ambou avi 'rã hexaĩ porãmba ju aguã amonguerapa vy. Mba'eta ha'e kuery pe ambou 'rã opa mba'e py ikuai porã aguã, mba'eve gui okyke ve'ÿ re.

⁷ Ambopyau 'rã Judá ha'e Israel kuery ikuai. Amoatyrõ ju 'rã jypy guare rami.

⁸ Aiky'a'opa 'rã heko vaia rupi xerovai ojevavyague ha'e javi gui. Amboguepa 'rã heko vaiague, ojevavyague ha'e xerovai ikuaiague guive.

⁹ Ha'e ramo Jerusalém tetã oĩ 'rã xerery omboetepaa ha'e xererovy'aa aguã, vyv regua kuery ha'e javi oendua py, mba'eta ha'e kuery oendu 'rã omombe'ua rã tetã re iporã va'e ajapoa. Ha'e rami vy onhemondyipa ha'e oryryipa 'rã okuapy peẽ kuery romoingo porã vy iporã va'e ambou rã oendu vy.”

¹⁰ Po rami SENHOR ijayvu: “Kova'e tekoa pe peẽ kuery ‘Tekoa ve'ÿ oĩ, avakue ha'e mymba kuery ikuai e'ÿa', peje, mba'eta Judá regua tetã ha'e Jerusalém py tape ikuai va'e rupi aÿ ombovaipaa, avakue ha'e mymba jipoi guive. Ha'e rami teĩ ha'e py oendua nho 'rã

¹¹ ovy'a ha'e opuka nhendu va'e, omenda va'erã ijayvu ha'e oporaei nhendu vy aipoe'i va'e: ‘Perovy'a ke SENHOR ixondaro reta va'e, mba'eta joayvua ha'e nhomboaxya opa va'erã e'ÿ’, he'i va'e. Ha'e gui oguerovy'a reve mba'emo ome'ẽ 'rã SENHOR ro py. Mba'eta pendevvy ambopyau 'rã jypy guare rami”, he'i SENHOR.

¹² SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'ive ju: "Kova'e tekoea aỹ tekoea e'ỹa, avakue ha'e mymba kuery jipoi teĩ tetã yv'ry ha'e javi rupi vexa'i re opena va'e kuery hekoea ju 'rã guymba kuery omombytu'ua rupi.

¹³ Mba'eta yvy'ã ha'e yvyugua reia rupi tetã ikuai va'e yv'ry rupi mymba kuery omboaxaa ju 'rã ipapaa kuery po guy rupi, kuaray puku-a katy Benjamim yvy re, Jerusalém yv'ry ha'e Judá re tetã ikuai va'e ha'e javi rupi guive", he'i SENHOR.

Jeremias 23.5,6

¹⁴ SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, ou ma oiny ára Israel ha'e Judá kuery aroayvu porãague ojeupity aguã", he'i SENHOR.

¹⁵ "Ha'e va'e ára, ha'e va'e jave py ma peteĩ amoingo 'rã Davi rapytakue renhoĩ, hamymino heko porã va'erã. Ha'e va'e ma ha'eva rami meme 'rã joguereko, ha'e teko porã rupi opena 'rã yvy re.

¹⁶ Ha'e va'e ára ma Judá regua kuery oo jepe 'rã, ha'e Jerusalém tetã py hekoea 'rã mba'eve gui okyjae rupi e'ỹ. Ha'e ramo ixupe 'SENHOR nhandereko porãrã me'ëa' ea 'rã."

¹⁷ Mba'eta SENHOR aipoe'i: "Davi rekovia 'rã ava Israel kuery ruvixa tenda openaaty áry oguapy va'erã.

¹⁸ Neĩ sacerdote kuery levita regua voi ndoatai 'rã xerenonde ikuai va'erã, ko'ë nhavõ xe'vy mba'emo aju ha'e mymba oapy reve ome'ë aguã", he'i.

¹⁹ Ha'e gui Jeremias pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

²⁰ "Po rami SENHOR ijayvu: Ára ha'e pytũ oiko riae aguã re xeayvuague peẽ napembovaipa kuaaia rami avi

²¹ xee voi nambovaipai 'rã xerembiguai Davi reve xerupive guarã ajapo va'ekue, tenda openaaty áry hamymino oĩ aguã, ha'e gui levita regua sacerdote kuery xe'vy ikuai riae aguã.

²² Ha'e rami ae avi mba'emo yva re ikuai va'e ndapeipapa kuaai, ha'e ita ku'i reia ye'ë rembe rupi oĩ va'e napea'ã kuaaia rami avi ndapeipapa kuaai 'rã xerembiguai Davi ramymino kuery, neĩ levita regua xerenonde omba'eapo va'e kuery guive."

²³ Ha'e gui Jeremias pe SENHOR ijayvuve vy aipoe'i:

²⁴ "Endu rive heta va'e kuery ndevy 'Mokoĩ regua SENHOR oiporavo va'ekue ri aỹ ma ndoayvuvei ri?" he'i ramo. Mba'eta ha'e kuery xe'vygua kuery ovare e'ỹa rami rive ijayvu. Ha'e kuery pe rã xe'vygua kuery peteĩ regua ve'ỹ ma merami ikuai."

²⁵ Mba'eta SENHOR aipoe'i: "Ára ha'e pytũ oiko aguã re xeayvuague namboaxa riveia rami, ha'e yva ha'e yvy re ikuai va'e xee ndaeja riveia rami

²⁶ xee ndaejai avi 'rã Jacó ramymino kuery neĩ xerembiguai Davi ramymino kuery. Mba'eta hamymino regua amoĩ 'rã Abraão, Isaque ha'e Jacó ramymino kuery re opena va'erã. Mba'eta ambopyau ju 'rã ha'e kuery ikuai, amboaxa aexa uka vy."

34

Zedequias rekorã re ijayvuague

¹ Pova'e ayvu ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor oĩ teri reve SENHOR ombou Jeremias pe. Mba'eta ha'e va'e jave ha'e va'e ogueru ojeupegua xondaro kuery ha'e openaa ha'e javi pygua kuery, Jerusalém tetã re opu'ãmba okuapy aguã, ijyv'ry tetã ikuai va'e re guive. Ha'e rami rã SENHOR aipoe'i:

² "Po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu: Tereo ndeayvu Judá pygua huvixa Zedequias pe. Ha'e vy ixupe aipo're 'rã: 'Po rami SENHOR ijayvu:

Ne'exa, kova'e tetã xee amboaxa 'rã Babilônia pygua huvixa po py. Ha'e ramo oapypa 'rã tata py.

³ Ndee voi ndereo jepei 'rã ipo gui. Ha'e rami 'rãgue py nembo'aa vy nemboaxaa 'rã ipo py. Ha'e ramo Babilônia pygua huvixa reve pejogueroayvu 'rã joa'i gui jova re pema'ẽ reve. Ha'e ramo ndereraa 'rã Babilônia tetã py.

⁴ Ha'e rami teĩ ndee Judá pygua huvixa Zedequias, endu ke SENHOR ayvu. Po rami SENHOR ijayvu nderekorã re: Kyxe py e'ỹ 'rã remano.

⁵ Ha'e rami 'rãgue py remano porã'i 'rã, ha'e ndere ima'endu'aa rupi heakuã porã va'e oapya 'rã guive, reiko e'ỹ mbove neramoĩ kuery huvixa ikuai va'ekue re ima'endu'aague rami ae. Ojae'o vy "Ai SENHOR!" he'i 'rã okuapy, xee ae ha'e rami aguã re xeyvu rire', he'i SENHOR."

⁶ Pova'e ayvu ha'e javi rupi profeta Jeremias omombe'u Judá pygua huvixa Zedequias pe, Jerusalém py oĩa py.

⁷ Ha'e va'e jave Babilônia pygua huvixa kuery opu'ã okuapy Jerusalém re, ha'e Judá regua tetã oĩve teri va'e Laquis ha'e Azeca re guive. Mba'eta ha'e va'e anho'i opyta Judá regua tetã ikorapa va'e ikuai va'ekue gui.

Escravo rerekoa kuery rovai Nhanderuete ijayvuague

⁸ Ha'e gui pova'e ayvu ma Jeremias pe SENHOR ombou va'ekue. Ha'e va'e jave py Jerusalém pygua kuery reve huvixa Zedequias ijayvu okuapy escravo oguereko va'e opoipa ju aguã re.

⁹ Ha'e ramo peteĩ-teĩ opoi imondovy escravo hebreu regua avakue ha'e kunhague, guetarã kuery regua ae avave rei oguerekoa ve'ỹ aguã escravo.

¹⁰ Ha'e ramo yvatekueve ha'e heta va'e kuery ha'e javi reve ha'e rami aguã re ijayvu va'ekue onhe'ẽ rendu, ha'e vy peteĩ-teĩ escravo avakue e'ỹ vy kunhague opoipa. Onhe'ẽ rendu vy omondoukapa.

¹¹ Ha'e rami teĩ ha'e va'e rire ma nda'everi nho ju ikuai. Ha'e rami vy ojapo escravo avakue ha'e kunhague omondouka va'ekue ojevypa ju aguã rami. Ha'e vy escravo-rã ju omoingopa.

¹² Ha'e gui ma Jeremias pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

¹³ "Po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu: Egito yvy peneramoĩ kuery escravo ikuaiaague gui anoẽmba vy ha'e kuery reve ajapo va'ekue xereve guarã. Ha'e vy aipoa'e va'ekue:

¹⁴ "Sete ma'etỹa opa nhavõ peteĩ-teĩ pepoi 'rã peneretarã hebreu regua pende vy ovende pyre. Mboapý meme ma'etỹa re ndevy ha'e kuery omba'epo rire pepoi 'rã imondovy escravo ve'ỹ ikuai aguã', ha'e va'ekue.* Ha'e rami teĩ peneramoĩ kuery naxenhe'ẽ rendui, xeyvu re ndojapyxaka potai guive okuapy.

¹⁵ Ha'e gui peẽ kuery ma aỹ rai'i pejogueroayvu xerenonde ha'eva rami pejapo aguã re. Ha'e vy peteĩ-teĩ pendeayvu peneretarã pepoi aguã re. Xerery oĩaty oo py ae pejogueroayvu ha'e rami aguã.

¹⁶ Ha'e rami teĩ ha'ekue rami e'ỹ pendekuai, xerery pemongy'apaa rupi. Mba'eta peteĩ-teĩ pende-escravo avakue ha'e kunhague pejapo ojevypa ju aguã rami, escravo ve'ỹ ikuai aguã rami pemondouka va'ekue ri. Ha'e rami vy avakue ha'e kunhague pemoingo ju escravo-rã."

¹⁷ Ha'e nunga rupi po rami SENHOR ijayvu: "Peẽ kuery ma naxenhe'ẽ rendui, mba'eta ndapepoi etei penderivy ha'e peneretarã kuery escravo rami pereko va'e. Ha'e ramo ne'exa, xee ma peẽ kuery ropoipa ta imondovy kyxe, mba'eaxy vaikue ha'e karuai py pemanomba aguã katy. Xee rojapo

* **34:14** Ha'e rami aguã ma Nhanderuete oeja Êxodo 21.1 ha'e Deuteronômio 15.12 py.

'rã vvy regua kuery ha'e javi penderexa vvy onhemondyipa aguã rami", he'i SENHOR.

¹⁸ "Mba'eta xereve guarã ajapo va'ekue rupi e'ÿ ikuai va'e, xerenonde ijayvuague ndojapoi va'e ma xee ajuka ukapa 'rã vaka ra'y re ha'e kuery ojukaaty rami avi, mba'eta ha'e kuery vaka ra'y ojuka vvy mokoï rupi ojaya va'ekue mbyte rupi oaxa va'ekue.†

¹⁹ Mba'eta Judá ha'e Jerusalém pygua yvatekueve, huvixa ha'e sacerdote kuery reve oaxa va'ekue vaka ra'y ojaya va'ekue mbyte rupi, ijyvy re ikuai va'e ha'e javi reve.

²⁰ Ha'e rami ae avi xee amboaxa 'rã hovaigua ijukaxea kuery po py. Ha'e ramo hetekue opyta 'rã guyra yvate rupi oveve va'e ha'e mymba vvy rupigua rembi'urã rive.

²¹ Ha'e rami vvy Judá pygua huvixa Zedequias ha'e ixupegua yvatekueve amboaxapa 'rã hovaigua kuery Babilônia pygua huvixa ijukaxea xondaro kuery po py, peneretã ojokoague gui ha'e kuery ojepe'a ranhe teï.

²² Mba'eta xeayvu vvy rive ajapo 'rã kova'e tetã re ju ha'e kuery ojevypa aguã rami. Tetã re opu'ã okuapy vvy oipe'a ha'e oapypa 'rã. Judá vvy re tetã ikuai va'e guive ambovaipa ukapa 'rã, tekoea ve'ÿrã", he'i SENHOR.

35

Recabe ramymino kuery gueko rami vvy ae ikuai re ijayvuague

¹ Ha'e gui Jeremias pe SENHOR oayvu ombou ju, Josias ra'y Jeaquim Judá pygua huvixa oï jave. Ha'e vvy aipoe'i:

² — Tereo Recabe ramymino kuerya py, ha'e ndeayvu ha'e kuery reve. Ha'e gui eraapa SENHOR pegua oo py, peteï opy ja'o oï va'e py. Ha'e py ma ha'e kuery pe reme'ê 'rã vinho oy'u aguã — he'i.

³ Ha'e ramo araa Recabe ramymino kuery ha'e javi: Jeremias ra'y Jazánias, Habazínias ramymino va'e, tyke'y ha'e ta'y kuery ha'e javi araapa.

⁴ Ha'e rami vvy SENHOR pegua oo py araa peteï opy ja'o oï va'e py, Nhanderuede remimbo'e Jigdalias ra'y Hanã ra'y kuery ikuaiaty py. Ha'e va'e opy ja'o ma yvatekueve ikuaiaty oï va'e vvy'iry, Salum ra'y oikeaty rarõa Maaséias oïaty áry guive.

⁵ Ha'e gui Recabe ramymino kuery amboguapypa ma vvy henonde amoï reta hyru vinho oïa, karo guive. Ha'e vvy ha'e kuery pe aipoe'i:

— Pey'u ke vinho.

⁶ Ha'e rã ha'e kuery ombovai:

— Ore kuery ma nda'evei vinho roy'u aguã, mba'eta oreramoï Recabe ra'y Jonadabe orevy aipoe'i rire: "Pey'u eme vinho, neï pendera'y kuery voi.

⁷ Pejapo eme guive penderorã neï mba'etyrã. Pema'etÿ eme, uvaty pereko eme guive. Ha'e rami 'rãgue py oguy'i py rive 'rã pendekuai peikovea pukukue re, vvy peguata peikovya rupi peikove puku aguã", he'i rire.

⁸ Ha'e nunga rupi ore kuery ma ronhe'ê nhendu 'rã oreramoï Recabe ra'y Jonadabe orevy ijayvuague ha'e javi rupi. Ha'e rami vvy ae vinho ndoroy'ui 'rã noikovea pukukue re, orera'yxy kuery, orera'y kuery ha'e orerajy kuery voi.

⁹ Ha'e rami ae ore ndorojapoi orerorã roï aguã. Ndoroguerokoi uvaty, mba'ety, neï mba'emo ra'yigue ma voi.

¹⁰ Ha'e rami 'rãgue py oguy'i py rive ore kuery orekuai. Ha'e rami py rojapopa rokuapy aguã oreramoï Jonadabe ijayvuague.

† 34:18 Ha'e kuery reko rami vvy ha'e rami ikuai jogueroayvuague omoï atã vvy (Gênesis 15.9-17).

11 Ha'e rami avi kova'e yvy re Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ou ramo aiporo'e joupe-upe: “Peju ke, jaje'oi Jerusalém tetã py xondaro kuery Caldéia ha'e Siria pygua gui nhandemi aguã”, ro'e va'ekue. Ha'e rami vy ae Jerusalém py ju orekuai – he'i okuapy.

12 Ha'e gui Jeremias pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

13 “Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery Ruete: Tereo, aipo'ere avakue Judá ha'e Jerusalém pygua kuery pe: ‘Romo'arandua rupi xeayvu rã napendui rã teve xenhe'ẽ rendu aguã?’ he'i SENHOR.

14 Mba'eta Recabe ra'y Jonadabe guamymino kuery pe ijayvu vy “Pey'u eme vinho”, he'iague rami ha'e kuery ikuai pavê. Ha'e rami vy aỹ peve ha'e kuery ndoy'ui rã okuapy vinho, guamoĩ ijayvuague rami ae 'rã ikuai. Ha'e rã peẽ kuery ma ko'ẽ rai guive pendeivy xeayvu teĩ naxenhe'ẽ rendui pekuapy.

15 Mba'eta ko'ẽ rai guive peẽ kuerya py xerembiguai kuery ambou vy aipoa'e uka: “Peteĩ-teĩ pejeko rerova ke aỹ pendeko vaiaty gui, iporã va'e anho pejapo aguã. Tapeove eme guive amboae ramigua tuete kuery re ha'e kuery pe pendekuai aguã. Ha'e rami vy 'rã pendekuai puku pendeivyã peneramoĩ kuery pe ame'ẽ va'ekue re”, ha'e uka. Ha'e rami teĩ peẽ kuery ma ndapejapyxakai, naxenhe'ẽ rendui guive.

16 Recabe ra'y Jonadabe ramymino kuery minha ojapo ete okuapy guamoĩ ojapo ukaague rami. Ha'e rã kova'e kuery ma naxenhe'ẽ rendui ae', he'i.

17 Ha'e nunga rupi SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete aipoe'i: ‘Ne'exa, Judá ha'e Jerusalém py ikuai va'e áry xee ambou rã xeayvu vaiague ha'e javi. Mba'eta ha'e kuery pe xeayvu teĩ naxenhe'ẽ rendui okuapy, ajapuka-pukai teĩ ha'e kuery naxembovai', he'i.”

18 Ha'e gui ma Recabe ramymino kuery pe ju Jeremias aipoe'i:

— Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete: “Peẽ kuery ma peneramoĩ Jonadabe ijayvuague rupi ae pendekuai, ojapo uka va'ekue ha'e javi pejapo vy.

19 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete ijayvu: Xerenonde ikuai riae 'rã Recabe ra'y Jonadabe ramymino regua”, he'i.

36

Kuaxia Jeremias ayvu oĩa templo py ogueroayvuague

1 Ha'e gui Josias ra'y Jeaquim Judá pygua huvixa va'e irundy ma'etỹ re ma oĩ jave py pova'e ayvu SENHOR ombou Jeremias pe. Ha'e vy aipoe'i:

2 — Ejou ke peteĩ kuaxia onhemama va'e. Ha'e va'e re ke embopara Israel kuery rovai xeayvuague ha'e javi, Judá kuery ha'e amboae regua ha'e javi rovai guive, huvixa Josias oĩa ypya ára xeayvu guive aỹ peve.

3 Mba'eta xapy'a rei Judá kuery ma mba'emo vai ha'e kuery re ambou taa remombe'u rã oendu vy peteĩ-teĩ ojeko rerova 'rã ha'eve e'ỹa rami ikuaiia gui. Ha'e rami ri ramo xee ambogue 'rã heko vaia ha'e ojejavyague — he'i.

4 Ha'e gui Jeremias oenoĩ Nerias ra'y Baruque. Ha'e ramo kuaxia onhemama va'e re Baruque ombopara Jeremias ijayvua ha'e javi, ixupe SENHOR ijayvuague ha'e javi rami.

5 Baruque pe Jeremias ijayvuve ju vy aipoe'i:

— Xee ma xembotyague py aỹ vy nda'evei SENHOR pegua oo py xee aa aguã.

6 Ha'e rami rã ndee ae ha'e py reo vy heta va'e kuery oendua py reroayvu 'rã SENHOR ayvu amombe'u rã kuaxia onhemama va'e re rembopara va'ekue ha'e javi. SENHOR pegua opy ae 'rã reroayvu, ha'e kuery okaru e'ỹ re ikuaiia ára, Judá regua kuery guetã gui ou va'ekue ha'e javi oendua py.

7 Xapy'a rei ha'e kuery onhemo'yvyĩ'ia rupi ojapukai ramo SENHOR oendu 'rã, petei-teĩ ojeko rerova ramo ha'eve e'ya rami ikuaiã gui. Mba'eta kova'e kuery rovai SENHOR oexa uka reta ma ipoxya ha'e nda'evei etea – he'i.

8 Ha'e ramo Nerias ra'y Baruque ojapopa profeta Jeremias ijayvuague ha'e javi. Ha'e rami vy SENHOR pegua opy oiķe vy ogueroayvu SENHOR ayvu kuaxia re oĩ va'e.

9 Mba'eta petei nhiruĩ ma'etỹ ha'e nove jaxya re ma Josias ra'y Jeaquim Judá pygua huvixa oĩ jave py oenoĩmba Jerusalém pygua ha'e Judá regua tetã guigua kuery Jerusalém py ou aguã, SENHOR renonde okaru e'ỹ re ikuai aguã.

10 Ha'e gui ma Baruque ogueroayvu kuaxia re Jeremias ayvu oĩa. SENHOR pegua opy ogueroayvu, Safã ra'y Gemarias lei re nhombo'e va'ety oĩaty py, oka yvateve oĩ va'e py, SENHOR pegua oo rokẽ pyau rexei, heta va'e kuery ha'e javi oendua py.

Yvatekueve oendua py ju kuaxia ogueroayvuague

11 Ha'e va'e kuaxia re SENHOR ayvu oĩ va'e ha'e javi Gemarias ra'y Micaías, Safã ramymino va'e oendu vy

12 huvixa ro py oo, opy ja'o kuaxia mboparaaty oĩaty py ae. Ha'e py ma yvatekueve ha'e javi oguapy okuapy: kuaxia mboparaaty Elisama, Semaías ra'y Delaías, Acbor ra'y Elnatã, Safã ra'y Gemarias, Hananias ra'y Zedequias ha'e yvatekueve mboae kuery.

13 Ha'e va'e kuery pe ju Micaías omombe'upa, heta va'e kuery oendua py kuaxia para Baruque ogueroayvu rã oendu va'ekue ha'e javi.

14 Ha'e ramo Baruque-a katy yvatekueve omondouka Netanias ra'y Jeudi, Selemias ramymino, Cusi ramymino jevy va'e. Ha'e va'e pe aipoe'i uka Baruque pe: "Eru ke apy kuaxia para heta va'e kuery oendua py reroayvu va'ekue", he'i uka. Ha'e ramo Nerias ra'y Baruque kuaxia para ogueraa amboae kuerya py.

15 Ha'e ramo ixupe ha'e kuery aipoe'i:

– Aỹ ma eguapy, orevy ju ke eroayvu – he'i ramo Baruque ogueroayvu ju oiny ha'e kuery oendua py.

16 Ha'e va'e ayvu ha'e kuery oendupa ma vy joe-joe omaẽ okuapy onhemondyi vy. Ha'e vy aipoe'i Baruque pe:

– Huvixa pe romombe'u mate 'rãe pova'e ayvu ha'e javi – he'i.

17 Ha'e gui ha'e kuery ijayvuvu ju vy oporandu Baruque pe:

– Emombe'u porã ke orevy, mba'exa tu rembopara ha'e nunga? Profeta e'ỹ teve ndevy omombe'u pova'e ayvu ha'e javi?

18 Baruque ombovai:

– Ha'e ete ae ri omombe'u pova'e ayvu xevy, ha'e rã xee ju ambopara kuaxia re tinta py – he'i.

19 Ha'e ramo yvatekueve aipoe'i Baruque pe:

– Tereo, enhemi, Jeremias voi. Avave rei toikuaa eme mamõ pa peĩa.

Tata py huvixa kuaxia oapypaague

20 Ha'e gui yvatekueve ma kuaxia para onhemama va'e omoĩ porã ranhe opy ja'o kuaxia mboparaa Elisama oĩaty pyve. Ha'e rire mae jogueraa huvixa oka py oguapy oinya py. Ha'e vy huvixa pe omombe'u okuapy ha'e va'e ayvu ha'e javi.

21 Ha'e ramo huvixa omondouka guembiguai Jeudi kuaxia para ogueru aguã. Ha'e rã Jeudi ma opy ja'o kuaxia mboparaaty Elisama oĩaty gui ojõu vy ogueru huvixa ha'e hexevegua yvatekueve ikuaiã py.

²² Nove jaxya huvixa oguapy oinya py yro'y oendu ramo ijyvíry oĩ peteĩ tapýi ryru hexakãmba oiny va'e.

²³ Ha'e gui kuaxia para mboapy e'ỹ vy irundy henda py Jeudi ogueroayvu nhavõ huvixa ojaya 'rã kyxe'í kuaxia mboparaa rembiporu oguereko va'e py, ha'e vy omombo 'rã tapýi ryru tata oĩa py.

²⁴ Mba'eta huvixa ha'e hembigui kuery ikuai va'e ha'e va'e ayvu ha'e javi oendu teĩ peteĩve ma voi nonhemboaxyi, oao nomondoroĩ guive.

²⁵ Ha'e rami avi Elnatã, Delaiás ha'e Gemarias ma kuaxia para oapy e'ỹ aguã re huvixa reve onhea'ã okuapy teĩ ha'e kuery ayvu re ndojapyxakai.

²⁶ Ha'e rami 'rãgue py ijayvu Hameleque ra'y Jeramele pe, ha'e Azriel ra'y Seraías ha'e Abdeel ra'y Selemias pe, ha'e kuery ombo'a aguã kuaxia mboparaare Baruque ha'e profeta Jeremias. Ha'e rami teĩ SENHOR onhomi voi.

Teĩgue ju Baruque kuaxia omboparaague

²⁷ Ha'e ramo kuaxia Jeremias ijayvuague Baruque ombopara va'ekue huvixa oapypa ma rire teĩgue ju SENHOR oayvu ombou Jeremias pe. Ha'e vy aipoe'í:

²⁸ "Ejou kuaxia onhemama va'e mboae, ha'e va'e re ju embopara uka jypygua Judá pygua huvixa Jeaquim oapy va'ekue re oĩague ha'e javi rami.

²⁹ Judá pygua huvixa Jeaquim pe aipo're 'rã guive: Po rami ijayvu SENHOR: Ndee ma kuaxia onhemama va'e reapy vy aipo're va'ekue: 'Mba'e re tu rembopara Babilônia pygua huvixa ou vy kova'e yvy ombovaipa, ha'e avakue ha'e mymba kuery omomba 'rãa rami?' re va'ekue.

³⁰ Ha'e nunga rupi po rami SENHOR ijayvu ndee Judá pygua huvixa Jeaquim rekorã re: 'He'õgue ma omombo 'rã, ara py kuaray ojopea py rive itui aguã, pyávy yro'y ho'aague rupi guive. Ha'e gui ta'y ha'e hamymino kuery neĩ peteĩve ma voi noĩ 'rã tenda Davi openaaty áry.

³¹ Mba'eta ambopaga 'rã ojevavyaty re, hamymino ha'e hembigui kuery guive. Ha'e rami vy hi'áry, Jerusalém ha'e Judá pygua avakue áry guive ambou 'rã xeayvu vaiague ha'e javi, noendui potai rire', he'í."

³² Ha'e gui ma Jeremias kuaxia onhemama va'e mboae ojou vy omboaxa Nerias ra'y kuaxia mboparaaty Baruque pe. Ha'e ramo ha'e ju ombopara Jeremias ayvu kuaxia Judá pygua huvixa Jeaquim oapy va'ekue re oĩague ha'e javi rami. Omombe'uve ju ayvu mboae jypygua ramigua.

37

Nhuã py Jeremias omboty ague

¹ Ha'e gui ma Jeaquim ra'y Conias rekovia Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor omoĩ Josias ra'y Zedequias. Ha'e ramo ha'e va'e ju opena Judá yvy re.

² Ha'e rami teĩ ndojapyxakai SENHOR oayvu profeta Jeremias omombe'u va'e re. Hembigui kuery ha'e ijyvy re ikuai va'e voi ndojapyxakai okuapy.

³ Ha'e rami avi profeta Jeremias oĩa py huvixa Zedequias ombou Selemias ra'y Jucal ha'e Maasías ra'y sacerdote Sofonias, ixupe ojerure vy " SENHOR Nhanderuete pe ejaupakai, ha'e eporandu ke orere", he'í aguã.

⁴ Ha'e jave ma Jeremias oiko porã rei heta va'e kuery mbyte, nombo'aai teria ja.

⁵ Ha'e e'ỹ mbove ma Egito yvy gui Faraó pegua xondaro kuery ou. Ha'e nunga omombe'ua rã caldeu kuery oendu vy onheguaẽmba Jerusalém tetã ojokoague gui.

⁶ Ha'e ramo profeta Jeremias pe SENHOR oayvu ombou:

⁷ “Po rami ijayvu SENHOR Israel kuery Ruete: Po rami 'rã peẽ kuery pembovai Judá pygua huvixa pe, xevy pe ojerure uka aguã penembou rire: 'Ne'exa, Faraó pega xondaro kuery penderepyarã ou va'ekue ri ojevypa rive ju 'rã Faraó vyv katy.

⁸ Ha'e ramo caldeu kuery ma oupa ju vy opu'ã 'rã okuapy kova'e tetã re. Ha'e rami vy tetã re oipe'a ha'e oapypa 'rã', peje 'rã.

⁹ Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: 'Pejekore eme “Caldeu kuery oopa 'rã ri nhanderekoa gui”, pejea py. Mba'eta ha'e kuery ndojepe'ai 'rãe.

¹⁰ Mba'eta caldeu regua xondaro kuery penderovai opu'ã va'e peitypa teĩ ae ma, ha'e kuery va'e regua mbovy'i ojuka rai'i pyre anho opyta va'e rire peteĩ-teĩ oguy'i py ituiague gui opu'ã vy oapypa 'rãgue kova'e tetã', he'i.”

¹¹ Ha'e gui caldeu regua xondaro kuery ma Faraó kuery oua omombe'ua rã oendu vy onheguaẽmba ranhe Jerusalém tetã gui.

¹² Ha'e va'e rire Jerusalém gui Jeremias oo ta Benjamim vyv katy, peteĩ vyv ojeupe guarã ojopy aguã hetarã kuery rekoa py itui va'e.

¹³ Ha'e vy Benjamim vyv rape rokẽ py ovaẽ jave ha'e py oĩ peteĩ xondaro ruvixa Jerias hery va'e, Selemias ra'y, Hananias ramymino va'e. Ha'e va'e ma profeta Jeremias ojoko vy aipoe'i:

— Ndee tu rejava ta rima reovy caldeu kuerya katy — he'i.

¹⁴ Jeremias ombovai:

— Apua rima, xee ndajavai caldeu kuerya katy — he'i. Ha'e rami teĩ ijayvua re Jerias ndojapxakai. Ha'e rami vy Jeremias oipokuaa vy ogueraa yvatekueve ikuaiia py.

¹⁵ Ha'e ramo yvatekueve ipoxypa okuapy Jeremias pe. Ha'e vy oinupã ukapa vy omboty nhuã py kuaxia mboparaaty Jônatas ro py, nhuãrã ju oejaa rire.

¹⁶ Opy ja'o'i Jeremias omoinge rire mbovy ára rei e'ỹ oĩ ha'e py.

¹⁷ Ha'e rire ma huvixa Zedequias ogueru ruka ju ngoo py. Ha'e vy nhemi rupi oporandu ixupe:

— Oĩ 'rã pa ayvu SENHOR ombou va'ekue?

Jeremias ombovai vy

— Oĩ rima. Nemboaxaa 'rã Babilônia pygua huvixa po py — he'i.

¹⁸ Jeremias aipoe'ive ju huvixa Zedequias pe:

— Mba'e py tu ajevavy raka'e nderovai, nerembiguai kuery, e'ỹ vy heta va'e kuery rovai, nhuã py xemboty uka aguã?

¹⁹ Mba'eta mamó tu aỹ ikuai profeta ramigua kuery pendevy aipoe'i va'ekue: “Babilônia pygua huvixa ndoui 'rã peẽ kuery re, neĩ kova'e vyv re opu'ã aguã”, 'eare kuery?

²⁰ Ha'e nunga rupi aỹ xeruvixa, endu ke. Tove ajerurea toiko. Xemondouka eme ju kuaxia mboparaaty Jônatas ro katy, ha'e py amano e'ỹ aguã — he'i.

²¹ Ha'e ramo huvixa Zedequias ogueraa uka Jeremias harõa kuery ikuaiaty roka py ju opyta aguã. Ára nhavõ ixupe ogueru ruka guive peteĩ mbojape, mbojape apoa gui ae, tetã rupi mbojape jipovei peve. Ha'e rami py harõa kuery ikuaiaty roka py Jeremias opyta.

38

Yy kuarã va'ekue gui Jeremias ogueraa jepea ague

¹ Ha'e gui ma Matã ra'y Sefatias, Pasur ra'y Gedalias, Selemias ra'y Jucal ha'e Malquias ra'y Pasur oendu okuapy ayvu Jeremias heta va'e kuery pe omombe'u oikovy va'e. Mba'eta aipoe'i:

² “Po rami SENHOR ijayvu: Kova'e tetã py opyta va'e kuery omano 'rã ma kyxe py, karuai ha'e mba'eaxy vaikue gui. Ha'e rã caldeu kuerya katy oo va'e ma oikove 'rã. Ha'e rami vy guekove reve 'rã oo jepe, oikove 'rã.

³ Po rami SENHOR ijayvu: Kova'e tetã omboaxaa ma 'rã Babilônia pygua huvixa pegua xondaro kuery po py. Ha'e rã ha'e kuery oipe'apa 'rã”, he'i va'ekue Jeremias.

⁴ Ha'e ramo yvatekueve aipoe'i huvixa pe:

– Peva'e ava tomano, mba'eta ha'e rami ijayvu ramo heta va'e kuery joe opu'ã va'e ha'e kova'e tetã py ikuai va'e ha'e javi oendu vy ipo ikangypa 'rã. Mba'eta peva'e ava ma ndojapo porãi 'rã heta va'e kuery pe, ojapo vai 'rã anho.

⁵ Huvixa Zedequias ombovai:

– Ne'exa, pendepo py Jeremias oĩ. Penderuvixave aiko va'eri mba'eve ndajapoi 'rã peẽ kuery peipotaa rami e'ỹ – he'i.

⁶ Ha'e rami rã ha'e kuery Jeremias ogueraa vy omombo peteĩ yguarã ojo'o pyre, huvixa ra'y Malquias pegua py, harõa kuery ikuaiaty roka py ae. Ha'e va'e py ma omboguejý peteĩ ixã py. Yguarã ojo'o pyre py ma yy jipoi, yapo rive oi. Ha'e ramo Jeremias ipija ovy yapo py.

⁷ Huvixa ropy oĩ peteĩ Etiópia pygua Ebede-Meleque hery va'e, eunuco oiko. Ha'e va'e ma oendu Jeremias yguarã ojo'o pyre py omboguejyague omombe'ua rã. Ha'e jave py huvixa oguapy oiny oka py, Benjamim vvy rape rokẽ py.

⁸ Ha'e gui Ebede-Meleque ma huvixa ropy gui oẽ ovy vy aipoe'i ixupe:

⁹ – Xeruvixa, profeta Jeremias re avakue ojapo vai ete, yguarã ojo'o pyre py omombo vy. Mba'eta ha'e py oĩa py omano 'rã karuai gui, tetã py mbojape jipovei ramo.

¹⁰ Ha'e ramo huvixa ma Etiópia pygua Ebede-Meleque ombovai vy aipoe'i:

– Tereo, eraa trinta avakue apy gui, ha'e enoẽ profeta Jeremias vvykua gui, omano e'ỹ aguã – he'i.

¹¹ Ha'e ramo Ebede-Meleque ma avakue ogueraa vy oo ranhe huvixa ropy ja'o mba'emo omoĩ porãaty guýry oĩ va'e py. Ha'e vy ao ymague ha'e ajukue ra'ykue-'ykue ojou vy ogueraa ha'e gui. Ha'e rami vy ixã rupi ha'e nunga omboguejy Jeremias oĩa peve.

¹² Ha'e rami vy Etiópia pygua Ebede-Meleque aipoe'i Jeremias pe:

– Aỹ ma ndejoyva guy rupi emoĩ upe va'e ao ymague ha'e ajukue ra'ykue, ha'e ejavoax ixã ha'e va'e py – he'i ramo Jeremias ojapo ha'e rami.

¹³ Ha'e rami vy ixã re omoatã heruvy vy oguenoẽ okuapy Jeremias vvykua gui. Ha'e rive xondaro harõa kuery ikuaiaty roka py ju Jeremias oiko.

Profeta pe Zedequias oporanduague

¹⁴ Ha'e gui ma huvixa Zedequias oĩa py ogueru ruka profeta Jeremias, mboapya okẽ SENHOR pegua opy oikoa va'e py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Peteĩ re ma aporandu ta ndevy. Emombe'u e'ỹ eme mba'eve – he'i.

¹⁵ Jeremias ombovai Zedequias:

– Ha'e gui ndevy pe amombe'u rã ndaxejukai 'rã ri ty'y? Xee romongeta ramo ndee nerendu potai 'rã guive – he'i.

¹⁶ Ha'e ramo Zedequias oura Jeremias pe ha'e kuery ae'ia py. Ha'e vy aipoe'i:

– Ha'e rami avi anhetẽ ete SENHOR oikove va'e nhanderekoverã me'ëa rery rupi aura vy aipoa'e: Xee ndorojukai 'rã, noromboaxai 'rã guive avakue ndejudaxea kuery po py.

¹⁷ Ha'e gui ma Jeremias aipoe'i Zedequias pe:

— Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete: Babilônia pygua yvatekueve re reaxa ri vy reikove 'rã, kova'e tetã ndokai 'rã guive. Ndero pygua kuery reve peikovepa 'rã.

18 Ha'e rã Babilônia pygua huvixave rembiguai yvatekueve re ndereaxai ri ramo kova'e tetã amboaxa 'rã caldeu kuery po py. Ha'e ramo oapypa 'rã, ha'e ndee voi ndereo jepei 'rã ha'e kuery po gui — he'i.

19 Ha'e ramo huvixa Zedequias aipoe'i Jeremias pe:

— Ha'e rami avi xee akyje nhaneretarã judeu kuery caldeu kuery re oaxa va'ekue gui. Mba'eta ha'e kuery po py Babilônia pygua kuery xemboaxa ramo xeavyky rei 'rã okuapy — he'i.

20 Jeremias ombovai:

— Any, nanemboaxai 'rãe. Endu ke SENHOR ijayvua ndevy amombe'u va'e, ajerure. Ha'e rami vy 'rãe reo porã, reikove guive.

21 Ha'e rã ha'e kuerya katy ndereoi ri ramo povae ae ayvu SENHOR xeavy oikuaa uka va'ekue:

22 “Ne'exa, kunhague Judá pygua huvixa ropy opyta va'e ogueraapaa 'rã Babilônia pygua huvixa rembiguai kuery yvatekueve peguarã. Ha'e ramo ha'e va'e kunhague aipoe'i 'rã ndevy: ‘Neirũ kuery ae'i nembotavy vy ipo'aka okuapy ndere. Ha'e gui aỹ ndepy yapo py ipija ma ramo ha'e kuery nderejapa', he'i 'rã okuapy.

23 Ha'e rami py ndea pygua kunhague oguerapaa 'rã caldeu kuery peguarã, ndera'y kuery guive. Ndee voi ndereo jepei 'rã ha'e kuery po gui. Ha'e rami 'rãgue py Babilônia pygua huvixa opo py ae 'rã nemo'ba, ha'e ramo ndekáuxa ae kova'e tetã oapypaa 'rã”, he'i.

24 Ha'e ramo Zedequias aipoe'i Jeremias pe:

— Avave rei toikuaa eme jajogueroayvuague. Ha'e rami e'ỹ vy remano 'rã.

25 Ha'e gui xapy'a rei yvatekueve oendu 'rã ndereve xeayvuague, ha'e ndea py ou vy aipoe'i 'rã ndevy: “Emombe'u ke aỹ huvixa reve ndeayvuague, ndereve ijayvuague guive. Mba'eve emombe'u e'ỹ eme orevy. Ha'e rami e'ỹ ramo rojuka 'rã”, he'i okuapy ramo

26 aipo're 'rã ha'e kuery pe: “Xee rima ajerure huvixa pe Jônatas ro py xemondouka ju e'ỹ aguã, ha'e py amano e'ỹ aguã”, re 'rã.

27 Ha'e va'e rire yvatekueve Jeremias-a py ovaẽmba vy oporandu okuapy ixupe. Ha'e ramo ha'e kuery pe ombovai huvixa ijayvuague ha'e javi rupi. Ha'e ramo oeja porã ju, mba'eve ndoikuaai vy.

28 Ha'e gui Jeremias ma xondaro harõa kuery ikuaiaty roka py oiko, Jerusalém tetã oipe'aa ára peve.

39

2 Reis 24.20-25.12; 2 Crônicas 36.17-21; Jeremias 52.1-16

1 Po rami Jerusalém tetã oipe'aa raka'e. Nove ma'etỹ ha'e dez jaxya re ma Judá pygua huvixa Zedequias oĩ jave py ou Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor oxondaro kuery ha'e javi reve. Jerusalém tetã re ou vy ojokopa okuapy.

2 Ha'e gui onze ma'etỹa ha'e irundy jaxya re, nove araa py ma ombokua okuapy tetã kora.

3 Ha'e rami vy Babilônia pygua huvixa rembiguai kuery yvatekueve oikepa vy uguapy okuapy Okẽ Mbytegua py. Ha'e va'e kuery ma Nergal-Sarezer, Sangar-Nebo, Sarsequim, Rabe-Saris, Nergal-Sarezer, Rabe-Mague ha'e Babilônia pygua huvixa rembiguai yvatekueve ha'e javi.

4 Ha'e kuery oike rã Judá pygua huvixa Zedequias oexa vy ojava ojeupegua avakue opu'aa pygua ha'e javi reve. Pyávy oẽmba tetã gui. Huvixa pegua

vyotyty via tape rupi oo, mokoï kora mbyte py okê oï va'e rupi. Ha'e rã Zedequias ma vvy joja reia via rupi oo.

⁵ Ha'e ramo caldeu regua xondaro kuery huvixa Zedequias rakykue oje'oi vy oupity Jericó katy'i nhuũndy oï va'e py. Ha'e vy ombo'a vy Ribla tetã py ogueraa, Hamate vvy re. Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor oia py ogueraa. Ha'e ramo ha'e va'e ju ijayvu ombopaga aguã re.

⁶ Ha'e rami vy Babilônia pygua huvixa Ribla pyve ju ojuka uka Zedequias ra'y kuery, tuu oexaa py. Ojuka uka avi Judá regua yvatekueve.

⁷ Ha'e gui ma omombu Zedequias rexa jovaive, ha'e mokoï corrente overa va'e guigua py ojokua vy Babilônia katy ogueraa.

⁸ Ha'e gui ma Jerusalém tetã py caldeu kuery oapypa huvixa ro, ha'e pygua kuery ro ha'e javi guive. Oitypa avi tetã kora.

⁹ Ha'e py ikuai amongue tetã py opyta va'ekue, ojejopy uka ha'e heta va'e kuery okuave va'e. Ha'e kuery ma jopya kuery ruvixa Nebuzaradã escravorã ogueraapa Babilônia katy.

¹⁰ Ha'e rã Judá vvy re iporiaukue'i, mba'eve ndoguerekoi va'e ma jopya kuery ruvixa Nebuzaradã ojea ijyvy re ae. Ha'e va'e jave py ha'e kuery pe omboaxa uvaty ha'e mba'ety.

Jeremias re Nabucodonosor opena porã ukaague

¹¹ Ha'e gui Jeremias re ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor opena uka ma voi va'ekue jopya kuery ruvixa Nebuzaradã pe. Ha'e vy ixupe aipoe'i:

¹² “Eraa Jeremias nderupive, epena porã guive hexe. Mba'eve py ejapo vai eme hexe. Ha'e rami 'rãgue py ereko ha'e ae ijayvua rami”, he'i va'ekue.

¹³ Ha'e rami ae ju jopya ruvixa Nebuzaradã ijayvu guembiguai kuery Nebusazbã, Rabe-Saris, Nergal-Sarezer, Rabe-Mague ha'e Babilônia pygua huvixa rembiguai kuery yvatekueve ha'e javi pe.

¹⁴ Ha'e ramo ogueraa uka Jeremias harõa kuery ikuaiaty roka py oïague gui. Ha'e vy omboaxa Aicã ra'y Gedalias, Safã ramymino va'e pe, hoo py ae ogueraa aguã. Ha'e ramo oiko tema heta va'e kuery mbyte.

¹⁵ Harõa kuery ikuaiaty roka py teri Jeremias oï jave ixupe SENHOR oayvu ombou vvy aipoe'i va'ekue:

¹⁶ “Tereo, ndeayvu Etiópia pygua Ebede-Meleque pe. Ha'e vy aipo're 'rã ixupe: ‘Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete: ‘Ne'exa, kova'e tetã re xee ambou 'rã xeyvu vaiague, aroayvu porãague nda'ei. Ndee ae rexa py ojeupitypa 'rã ha'e va'e ára.

¹⁷ Ha'e rã ndee ma rogueraa jepe 'rã ha'e va'e ára”, he'i SENHOR. “Avakue rekyjea va'e po py nanemboaxaai 'rã.

¹⁸ Mba'eta rogueraa jepe 'rãe, ndorojuka ukai 'rã kyxe py. Xere rejerovia va'e vvy reraa jepe 'rã nderekove”, he'i.’ ”

40

Gedalias openaa py Jeremias ha'e okuave va'e kuery ikuaiague

¹ Ha'e gui ma Jeremias pe SENHOR oayvu ombou Ramá tetã py jopya kuery ruvixa Nebuzaradã opoi ju rire. Mba'eta ha'e va'e jave py Jerusalém ha'e Judá gui Babilônia katy ogueraa pyre kuery mbyte Jeremias avi oï corrente py ojokua reve.

² Ha'e gui jopya kuery ruvixa ma Jeremias ojou vvy aipoe'i ixupe:

— SENHOR nderuete ma kova'e tekoa re ha'e rami ete oiko aguã re ijayvu va'ekue.

³ Ha'e nunga ma SENHOR ombou ete, ijayvuague ojapo vy. Peẽ kuery SENHOR rovai pejejavý, ha'e ijayvua napendui rire ha'e nunga ha'e javi oiko pendere.

⁴ Ha'e gui aý ma ne'exa, kova'e ára ropoi 'rã ndepo jovaive corrente py ndejokuaague gui. Babilônia tetã katy reoxe ri vy ke eju, ha'e ramo xee apena porã 'rã ndere. Ha'e rã xerupive Babilônia katy ndereoxei ri ramo ha'e've ave. Ne'exa, kova'e yvy ha'e javi itui nerenonde. Reoxea katy rei ha'e've reo aguã, tereo ha'e katy ae – he'í.

⁵ Jeremias nombovai voi ramo huvixa aipoe'ive ju:

– Ejevý ju ha'vy Aicão ra'y Gedalias, Safã ramymino va'e ro py. Ha'e va'e ma Babilônia pygua huvixa omoí Judá regua tetã pygua kuery ruvixarã. Eiko hexeve ae, neretarã kuery mbyte. Ha'e rami e'ý vy amboae katy reoxe vy ke ha'e katy tereo – he'í. Ha'e rami vy ixupe jopya kuery ruvixa ome'ê rive'í mba'emo, tembi'u guive. Ha'e rami vy omondouka.

⁶ Ha'e ramo Jeremias ma Mispa tetã py oo Aicão ra'y Gedalias oia py. Ha'e va'e oia py ju oiko, heta va'e kuery ovy re opyta va'ekue mbyte.

⁷ Tetã rovai rupi ikuai teri Judá pygua xondaro kuery huvixa kuery reve. Ha'e kuery oendupa okuapy Babilônia pygua huvixa omoíague Aicão ra'y Gedalias yvy re opena va'erã. Ikuai avi Babilônia katy ndogueraapaai va'ekue avakue, kunhague, kyrígue ha'e iporiaukue'í, ovy re ae opyta va'ekue. Ha'e kuery ma Gedalias po py pavẽ omboxaague xondaro kuery oendu vy

⁸ oupa Mispa py Gedalias oia py. Po rami ma ou va'ekue rery: Netanias ra'y Ismael, Careá ra'y kuery Joanã ha'e Jônatas, Tanumete ra'y Seraías, Netofa pygua Efai ra'y kuery, Maaca pygua ra'y Jazanias ha'e hexevagua avakue ha'e javi.

⁹ Ha'e va'e kuery ha'e hexevagua avakue pe Aicão ra'y Gedalias, Safã ramymino va'e oura. Ha'e vy aipoe'í ha'e kuery pe:

– Peteíve henda py pekyje eme caldeu kuery gui. Pendekuai tema nhandeyvy re, pembra'eapo Babilônia pygua huvixa pe. Ha'e rami vy pendekuai porã 'rã.

¹⁰ Ha'e gui xee ma apyta 'rã Mispa py, caldeu kuery nhandea py ou va'ekue ayvu rupi apena aguã. Ha'e rã peẽ ma pemono'õ vinho-rã, ha'e gui kuaray puku jave py ma hi'a ha'e azeite-rã pemono'õ. Pemboyru 'rã hyrurã pereko va'e py. Ha'e rami vy 'rã pendekuai tetã pendekoague py ae – he'í.

¹¹ Ha'e rami ae avi Moabe yvy re judeu kuery ikuai va'e, Amom ramymino kuery mbyte, Edom ha'e yvy ha'e javi rupi ikuai va'e avi oendu okuapy Babilônia pygua huvixa oejaague Judá regua okuave va'ekue. Oendu avi Aicão ra'y Gedalias, Safã ramymino va'e ha'e kuery re opena va'erã omoíague.

¹² Ha'e rami oendu vy ojevpya ju opa rupi omoia ague gui. Judá yvy re ju ou, Mispa tetã py Gedalias oia py. Ha'e rami vy omono'õ reta okuapy uva, kuaray puku jave py hi'a va'e guive.

Gedalias rovai Ismael opu'ãague

¹³ Ha'e gui Careá ra'y Joanã ha'e xondaro ruvixa kuery nhuũndy rupi ikuai va'ekue ou okuapy Mispa tetã py Gedalias oia py.

¹⁴ Ha'e vy ixupe aipoe'í okuapy:

– Reikuaa pa Amom kuery ruvixa Baalis ombouague Netanias ra'y Ismael ndejuka aguã? – he'í teí Aicão ra'y Gedalias ndogueroviai.

¹⁵ Ha'e ramo Careá ra'y Joanã ma Mispa pyve ijayvu Gedalias pe ha'e ae'ia py. Ha'e vy aipoe'í:

– Aÿ ma aa 'rã nhemi rupi Netanias ra'y Ismael ajuka aguã. Mba'e re tu ha'e ou 'rã ndejuka aguã? Ha'e rami ri ramo Judá kuery ndereve ikuai va'e ha'e javi oaimba 'rã, Judá regua okuave va'ekue okanhymba 'rã guive – he'i.

¹⁶ Ha'e rami teĩ Aicão ra'y Gedalias ombovai vy aipoe'i Careá ra'y Joanã pe: – Ejuka eme. Mba'eta Ismael rovai ndeayvua ma anhetê e'y.

41

¹ Ha'e gui sete jaxya py Netanias ra'y Ismael ou. Ha'e va'e ma Elisama ramymino va'e oiko, huvixa ro pyguare. Ngupive ogueru avi dez avakue huvixa rembiguai kuery. Mispa tetã py ovaẽmba Aicão ra'y Gedalias oia py. Ha'e rami vy hexeve okaru okuapy Mispa py.

² Ha'e jave py Netanias ra'y Ismael dez avakue ngupivegua kuery reve opu'ã vy kyxe py ojuka Aicão ra'y Gedalias, Safã ramymino va'e, vvy re opena va'erã Babilônia pygua huvixa omoĩ va'ekue.

³ Mispa py Ismael ojuka avi judeu kuery Gedalias revegua ikuai va'ekue ha'e javi, caldeu kuery joe opu'ã pygua ha'e py ikuai va'ekue guive.

⁴ Gedalias ojukaague avave rei ndoikuaai ranhe jave ko'ẽ ju

⁵ ha'e py ovaẽ avakue Siquém, Siló ha'e Samaria tetã gui. Oitenta avakue ou guendyva onhopĩmba reve, oao omondoropa ha'e onhekyllimba rei reve guive.* Ha'e va'e kuery ogueru okuapy tembi'u ha'e heakuã porã va'e SENHOR pegua opy ome'ẽ va'erã.

⁶ Ha'e ramo Netanias ra'y Ismael ma ha'e kuery ovaexĩ vy oẽ Mispa tetã gui. Ojao'e reve oo. Ha'e rami vy ovaexĩ vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peju ke Aicão ra'y Gedalias oia py – he'i.

⁷ Ha'e gui tetã mbyte peve ha'e kuery ovaẽ ramo Netanias ra'y Ismael ngupivegua kuery reve ojukapa. Ha'e vy tetekue omombopa vvykua oĩ va'e py.

⁸ Ha'e rã ha'e kuery va'e regua dez avakue okuave va'e aipoe'i okuapy Ismael pe:

– Orejuka eme, mba'eta roguereko trigo, cevada, azeite ha'e ei romoĩ porã va'ekue. Peteĩ mba'ety py ma ronhomĩ – he'i okuapy. Ha'e ramo ojuka e'y re oeja, amboae kuery ojukaague rami e'y.

⁹ Vvykua Gedalias revegua avakue re'ogue Ismael omomboague ma huvixa Asa ojo'o va'ekue, hexe Israel pygua huvixa Baasa opu'ã ramo ojoko aguã. Ha'e va'ekue ae ju Netanias ra'y Ismael omonyẽ te'ogue.

¹⁰ Ha'e gui Mispa tetã py opyta va'ekue Ismael ogueraapa oipokua reve, huvixa rajy kuery ha'e heta va'e kuery Mispa py opyta va'ekue ha'e javi. Ha'e va'e kuery re jopya kuery ruvixa Nebuzaradã opena ukaague Aicão ra'y Gedalias pe. Ha'e kuery ae Netanias ra'y Ismael ogueraapa oipokua reve. Amom ramymino kuery vvy katy oo.

Oipokuaa reve ogueraa pyre kuery Joanã ogueraa jepapaague

¹¹ Ha'e nunga Careá ra'y Joanã oendu, hexevegua xondaro ruvixa kuery ha'e javi voi. Netanias ra'y Ismael ojapo vaiague ha'e kuery oendu vy

¹² ogueraa ojeupegua avakue ha'e javi. Ha'e vy oje'oi Netanias ra'y Ismael re opu'ã aguã. Ha'e vy ojeupity yupa tuvixa va'e Gibeão py oĩ va'e vvyry.

¹³ Ha'e ramo heta va'e kuery Ismael ogueraa va'ekue ma Careá ra'y Joanã ha'e hupivegua xondaro ruvixa kuery ou rã oexa vy ovy'a rei okuapy.

¹⁴ Ha'e rami vy Mispa gui Ismael oipokua reve ogueraa va'ekue ojevy vy oopa okuapy Careá ra'y Joanã-a katy.

* 41:5 Ha'e rami ha'e kuery ikuai Jerusalém tetã ombovaipaague re ipy'a vai vy.

¹⁵ Ha'e rã Netanias ra'y Ismael ma oo jepe Joanã gui. Oito avakue reve oo Amom ramymino kuery vvy re.

¹⁶ Ha'e gui Careá ra'y Joanã ha'e hexevegua xondaro ruvixa kuery ogueru ju heta va'e kuery Netanias ra'y Ismael oipokua reve Mispa gui ogueraa va'ekue, Aicão ra'y Gedalias ojuka ma rire. Ha'e va'e kuery ma avakue ipy'a guaxukueve joe opu'ãa pygua, kunhague, kunumigue'i ha'e eunuco kuery Gibeão py ojou vvy ogueraa va'ekue.

¹⁷ Ha'e kuery ogueraa vvy opyta ranhe Gerute-Quimã tekoa Belém katy'i oĩ va'e py, Egito vvy katy ojavaxe vvy

¹⁸ caldeu kuery gui. Mba'eta okyje rei okuapy, mba'eta Aicão ra'y Gedalias vvy re opena va'erã Babilônia pygua huvixa omoĩ va'ekue ri Netanias ra'y Ismael ojuka rire.

42

Egito katy heta va'e kuery oo e'ỹ aguã re Jeremias ijayvuague

¹ Ha'e gui Careá ra'y Joanã reve xondaro ruvixa kuery ovaẽmba, Hosaiás ra'y Jezanias ha'e heta va'e kuery ha'e javi, yvatekueve ha'e vvyĩgueve voi.

² Ha'e rami vvy aipoe'i okuapy profeta Jeremias pe:

– Ndevy pe rojerure SENHOR Nderuete pe reporandu aguã orere ha'e kova'e kuery okuave'i va'e ha'e javi re. Mba'eta heta orekuai va'ekue ri mbovy'i aỹ orekuai, nderexa py ae rexa rami.

³ Eporandu ke SENHOR Nderuete pe orevy oikuaa uka aguã tape marã katy roo aguã, ha'e mba'e pa rojapo aguã re – he'i.

⁴ Ha'e ramo ha'e kuery pe profeta Jeremias aipoe'i:

– Pendeayvua xee roendu ma vvy aporandu 'rã SENHOR Penderuete pe pen-deayvuague rami. Pendevy guarã SENHOR ijayvua ha'e javi ma amombe'u porã 'rã pendevy. Pendevy namombe'u e'ỹi 'rã mba'eve – he'i.

⁵ Ha'e kuery aipoe'ive ju Jeremias pe:

– Ha'e gui SENHOR Nderuete ayvu orevy guarã ndevy ombou va'e ndoro-japopai ri ramo tove SENHOR anhetê rupi ha'e ojeroviapy oikoa rupi topu'ã orerovai.

⁶ Ijayvua iporã e'ỹ vvy ipoyi va'e teĩ ronhe'ẽ rendu 'rã SENHOR Nhanderuete, ixupe ndevy roporandu uka rire. SENHOR Nhanderuete ronhe'ẽ rendu 'rã oremoingo porã aguã – he'i okuapy.

⁷ Ha'e gui ma dez araa py SENHOR oayvu ombou Jeremias pe.

⁸ Ha'e ramo oenoĩ Careá ra'y Joanã, hexevegua xondaro ruvixa kuery ha'e heta va'e kuery ha'e javi, vvyĩgueve ha'e yvatekueve voi.

⁹ Ha'e vvy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Po rami ijayvu SENHOR Israel kuery Ruete, henonde peẽ kuery xeve pejerure uka rire.

¹⁰ “Kova'e vvy re ri pepyta ramo romboyvate 'rã, roity 'rã nda'ei. Xee ronhotỹ 'rã, noromondorovei 'rã guive, mba'eta xee nda'evei aiko mba'emo vai pendere amboungue re.

¹¹ Pekyje eme guive Babilônia pygua huvixa gui, pekyjeague rami e'ỹ. Pekyjeve eme ixugui, mba'eta xee ae aiko 'rã peẽ kuery reve, rogueraa jepe ha'e ipo gui roipe'a aguã”, he'i SENHOR.

¹² “Ha'e rami vvy xee roipytyvõ 'rã, romboaxya rupi roguereko 'rã pendevvy re ae penderekoa aguã.

¹³ Ha'e rami avi xapy'a rei 'Oreyvy re ndoropytai 'rã' peje 'rã, xapy'a rei SENHOR Nhanderuete ayvu napendui vvy

¹⁴ aipopeje 'rã: 'Any, Egito yvy re 'rã roo, mba'eta ha'e py ma ndoroexavei 'rã joe opu'ã va'e, noroenduvei 'rã guive mimby guaxu pu, ha'e mbojape ndoatavei 'rã orevy. Ha'e py ae 'rã orekuai', peje 'rã.

¹⁵ Ha'e rami ri aipopeje ramo aỹ pejapypxaka SENHOR ayvu re, Judá pygua pekuave'i va'e. Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete: Egito yvy re penderekoa aguã katy peo aguã pendejee pemoĩ ete ramo

¹⁶ pova'e nunga oiko 'rã pendere: kyxe revegua pekyjeague penderupity 'rã Egito yvy re, karuai pekyjeague voi penderakykue monha 'rã, ha'e py pemanomba aguã rami.

¹⁷ Ha'e ramigua ae 'rã oiko avakue Egito katy oo aguã ojee omoĩ va'e ha'e javi re. Ha'e kuery omanomba 'rã kyxe gui, karuai ha'e mba'eaxy vaikue gui. Ha'e kuery va'e regua ndokuavei 'rã peteĩve, ndoo jepel 'rã mba'emo vai ha'e kuery áry ambou va'e gui."

¹⁸ Mba'eta po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete: "Jerusalém pygua kuery áry xepoxya ha'e ajou vaia ambouague rami avi pende'áry voi ambou 'rã xepoxya, Egito katy peo ramo. Ayvu vaipy 'rã peiko, nhomondyipaará guive. Pendeavykya rei 'rã, napendejou porãavei 'rã. Ha'e ramo ndapexavei 'rã kova'e tekoa."

¹⁹ Mba'eta Judá regua pekuave'i va'e, pendeivy pe SENHOR "Tapeo eme Egito katy" he'i rire penderexarai eme kova'e ára pendeivy xeayvuague re.

²⁰ Mba'eta peẽ ma penderekove rekovia ae pejekore, mba'eta SENHOR Penderuete pe aporandu aguã peju vy aipopeje va'ekue: "Eporandu orere SENHOR Nhanderuete pe. Ha'e gui orevy pe emombe'u ju SENHOR ijayvuague ha'e javi. Ha'e ramo ma rojapopa 'rã", peje va'ekue ri.

²¹ Ha'e rami teĩ ha'e nunga ha'e javi aỹ peẽ kuery pe amombe'u porã teĩ ndapejapypxakai pekuapy SENHOR Penderuete peteĩve ayvu pendeivy amombe'u va'e re voi.

²² Ha'e nunga rupi aỹ gui ma peikuaa pota porã pova'e re: Pemanomba 'rã kyxe gui, karuai ha'e mba'eaxy vaikue gui, Egito yvy re penderekoa aguã peoxeague py ae.

43

Egito katy heta va'e kuery Jeremias ogueraa okuapyague

¹ Ha'e rami py heta va'e kuery pe Jeremias omombe'upa SENHOR Nguuete ijayvuague ha'e javi, SENHOR Tuuete omombe'u aguã ombou va'ekue.

² Ha'e ramo Jeremias pe ijayvu okuapy Hosaiás ra'y Azarias, Careá ra'y Joanã ha'e avakue onhembóyvate rei va'e. Ha'e vy aipoé'i okuapy:

— Po rami ndeayvua ma apu, mba'eta SENHOR Nhanderuete nanemboui aipo're aguã: "Peo eme Egito katy penderekoa aguã ha'e py", 're aguã.

³ Nerias ra'y Baruque rima nembo'e ra'e orerovai, caldeu kuery po py oremboaxa aguã, ha'e kuery orejukapa, e'ỹ vy Babilônia katy escravo-rã orereraapa aguã — he'i okuapy.

⁴ Ha'e rami py Careá ra'y Joanã nonhe'ẽ rendui SENHOR Judá yvy re opyta aguã, xondaro ruvixa kuery, neĩ heta va'e kuery voi.

⁵ Ha'e rami 'rãgue py Careá ra'y Joanã ha'e xondaro ruvixa kuery ogueraapa Judá regua kuery okuave'i va'ekue. Ha'e javi regua mbyte rupi ojavapaague gui ojevypa va'ekue Judá yvy re ju ikuai aguã teĩ.

⁶ Ogueraa avakue, kunhague, kunumigue'i, ha'e huvixa rajy kuery. Ogueraa avi heta va'e kuery Aicão ra'y Gedalias, Safã ramymino va'ea py jopya kuery ruvixa Nebuzaradã oeja va'ekue ha'e javi. Ogueraa avi profeta Jeremias, Nerias ra'y Baruque guive.

7 Ha'e rami vy ovaẽmba Egito yvy re, SENHOR ayvu noendu potai vy. Tafnes tetã py ovaẽmba okuapy.

Egito yvy re Nabucodonosor ipo'aka aguã re Jeremias ijayvuague

8 Ha'e gui ma Tafnes tetã py SENHOR oayvu ombou ju Jeremias pe. Ha'e vy aipoe'i:

9 “Eraa ndepo py ita tuvixakueve'i, ha'e emboje'apa pyrõa yvy jykué guigua py, Faraó rokê rexei'i Tafnes py oĩ va'e py. Judeu regua avakue oexaa py ejapo.

10 Ha'e vy aipo're 'rã ha'e kuery pe: ‘Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete: Ne'exa, apy ae xee ambou 'rã xerembiguai Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor. Ha'e vy henda opena atyrã amoĩ uka 'rã kova'e ita amboje'a uka va'ekue áry. Ha'e ramo kova'e ita áry rupi ojapo 'rã oguy'i guenda openaaty ao'iarã.

11 Ha'e va'e ou vy ombovaipa 'rã Egito yvy. Ha'e rami vy ojuka 'rã ojuka pyrã ikuai va'e ha'e javi, escravo-rã heraa pyrã ma ogueraa 'rã escravo-rã, ha'e rã kyxe py ojuka pyrã ma kyxe py ae 'rã ojukapa.

12 Mba'eta omoendy 'rã oo Egito pygua kuery ruete peguare, oapypa 'rã. Ha'e rã mba'emo ra'angaa opyta va'e ma oipe'apa 'rã heravy. Oipe'apa 'rã heravy mba'emo Egito yvy re ikuai va'ekue, vexa'i re opena va'e kamixa puku py onhemonde ovya rami avi. Ha'e rami vy oo porã ju 'rã ha'e gui.

13 Omboa'ypa 'rã ita mba'emo ra'angaarã Egito yvy re omopu'ã mbyre, Bete-Semes py ikuai va'ekue. Oapypa 'rã guive oo Egito pygua kuery ruete peguare.’”

44

Egito yvy re judeu kuery ikuai va'e ojerovia e'ÿa re ijayvuague

1 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou Jeremias pe, judeu kuery Egito yvy re ikuai va'e ha'e javi reko re, Migdol tetã py, Tafnes, Mênfis ha'e Patros yvy re ikuai va'e re guive. Ha'e vy aipoe'i:

2 “Po rami SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete ijayvu: Pexa ma opa mba'e vai Jerusalém ha'e Judá re tetã ikuai va'e áry ambou va'ekue. Ne'exa, aÿ minha tekoa ve'ÿ ma opyta, ha'e py ikuai va'ekue jipoavei.

3 Ha'e kuery re ha'e nunga oiko mba'emo vai anho ojapoague re. Xembopoxy rive okuapy amboae ramigua tuuete re ovapa vy, ha'e va'e pe heakuã porã va'e oapy aguã. Ha'e nunga ma teĩgueve voi ha'e kuery oikuaa va'ekue'ÿ, neĩ peẽ kuery, peneramoĩ kuery voi oexa kuaa va'ekue'ÿ teĩ.

4 Xee ma ko'ẽ rai'i guive ha'e kuery pe ambou va'ekue xerembiguai profeta kuery, ha'e kuery pe aipoe'i aguã: ‘Nda'evei gui nunga ojeguarupy xee ajou vai va'e pejapoa rupi pẽdekuai aguã’, he'i aguã.

5 Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu potai, neĩ ndojapyxakai gueko vai gui ojeko rerova e'ÿ aguã, amboae ramigua tuuete kuery pe mba'emo oapy okuapya gui guive.

6 Ha'e ramo mae ambou xepoxya ha'e namboaxyveia. Judá re tetã ikuai va'e áry ou, Jerusalém py tape ikuai va'e rupi guive. Ha'e ramo ombovaipa pyre, tekoa ve'ÿ opyta, aÿ minha jaexaa rami”, he'i.

7 Aÿ ma po rami ju ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete: “Mba'e re tu deñejeupe ae ri pejapo vaia rupi pẽdekuai? Mba'eta Judá kuery mbyte gui pemokanhymba avakue, kunhague, kyrĩgue ha'e okambu va'e kuery voi, peẽ kuery va'e regua oikove e'ÿ aguã.

⁸ Mba'e re tu xembopoxy teri pekuapy mba'emo pendepo py pejapoa py rive? Mba'eta mba'emo ra'angaa pe rive 'rã peapy heakuã porã va'e Egito vvy re peoague py. Ha'e rami py peẽ ae penhemokanhy peovy, ha'e penhemoingo vvy regua kuery ojoi rei ha'e ojou vai va'erã.

⁹ Penderexarai ma teve peneramoĩ kuery reko vaiague re, ha'e Judá pygua huvixa kuery avakue ha'e kunhague reko vaiague re? Penderexarai teve pendera'xy kuery reve pendereko vaiague re, ha'e Judá vvy re ha'e Jerusalém mbyte rupi ae pendekuaiague re?

¹⁰ Mba'eta aỹ peve peẽ kuery napenhemo'yvyĩ'i, xerenonde teĩ pejererokyje rupi e'ỹ pendekuai, mba'eta xeguigua lei rupi e'ỹ pendekuai, pendevy ha'e peneramoĩ kuery pe xeyvuu aea va'ekue rupi e'ỹ guive."

¹¹ Ha'e rami vvy SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery Ruete aipoe'i: "Ne'exa, aỹ penderovai arova 'rã xerova pendere ajapo vai aguã, Judá regua kuery amokanhymba aguã.

¹² Ha'e rami vvy aipe'apa 'rã Judá regua okuave'i va'e Egito vvy re ikuai aguã onhea'ã rei va'ekue. Ha'e ramo ha'e kuery omanomba 'rã ha'e py ae. Kyxe py ojukaa 'rã, e'ỹ vvy karuai gui 'rã ho'a. Kyrĩgue'i ha'e tujakue'i okanhymba 'rã. Kyxe py, e'ỹ vvy karuai gui omanomba 'rã. Ayyu vaipy 'rã ikuai, nhomondyipaara, ojou vaipy ha'e ojoi reipy.

¹³ Mba'eta Jerusalém tetã re ajapoague rami ae xee ambopaga 'rã Egito vvy re ikuai va'e, kyxe, karuai ha'e mba'eaxy vaikue ambou vvy.

¹⁴ Ha'e va'e gui ma mava'eve ndoo jepeai 'rã, Judá gui Egito vvy re ikuai aguã oo va'ekue regua. Ndoikoavei 'rã Judá vvy katy ojevvy va'erã, ha'e katy ju ojevvy teĩ. Ha'e katy ndojevvyavei 'rã, amongue ete'i oo jepe va'ekue e'ỹ vvy."

Jeremias ayvu ombovai atã okuapyague

¹⁵ Ha'e gui Egito vvy re Patros py heta ikuai kunhague tuuete kuery mboae pe rive heakuã porã va'e rapya kuery. Kunhague ha'e rami ikuai ma ime kuery oikuaa avi. Ha'e rami vvy ome kuery reve ijaty okuapy, heta va'e kuery ha'e javi reve. Jeremias pe ha'e kuery ombovai vvy aipoe'i okuapy:

¹⁶ – Nhanderuete rery rupi ayvu orevy remombe'u teĩ ore ma ndorojapoi 'rã ndeayvua.

¹⁷ Ha'e rami 'rãgue py oreayvua rami ae 'rã rojapo. Ha'e rami vvy mba'emo heakuã porã va'e roapyve tema 'rã yva re orexyete oĩ va'e pe. Ixupe rome'ẽ avi 'rã mba'emo rykue orekuaiaty rami ae, oreramoĩ kuery ikuaiague rami guive, oreruvixave kuery ha'e yvatekueve Judá regua tetã ikuai va'e rupi ha'e Jerusalém tetã mbyte rupi ikuaiague rami. Mba'eta ha'e va'e jave ma orevy ndoatai va'ekue mbojape. Roiko porã va'ekue, mba'emo vai ndoikoĩ guive.

¹⁸ Ha'e gui aỹ ma orexyete yva pygua pe heakuã porã va'e roapyaty gui roipytu'u rirẽ, ha'e ixupe mba'emo rykue norome'ẽvei ma rire opa mba'e oatapa orevy. Kyxe py roiko vaipa, karuai ha'e mba'eaxy vaikue gui guive.

¹⁹ Ha'e rami avi oreme kuery reve e'ỹ ri ty'y orexyete yva pygua pe rome'ẽ heakuã porã va'e ha'e mba'emo rykue roapy? – he'i okuapy.

Ha'e kuery ombopagaa aguã re Jeremias ijayvuague

²⁰ Ha'e ramo Jeremias ombovai heta va'e kuery ha'e javi: avakue, kunhague ha'e pavẽ rei ha'e rami ete ixupe ijayvuu va'ekue guive. Ha'e vvy aipoe'i:

²¹ – SENHOR nda'u hexarãi ha'e ndoikuaa potai 'rã ri ha'e nungakue re, Judá regua tetã ha'e Jerusalém mbyte rupi mba'emo peapy pekuapyague re, peneramoĩ kuery voi, penderuvixa kuery, yvatekueve, ha'e pendevvy jave rupi ikuai va'e ojapoague re?

²² Any, pendeko vai pekuapya ma SENHOR ndogueropo'akavei ma, ojeguarupy anho pejapo ramo. Ha'e nunga rupi ae pendevvy opyta tekoa ve'ÿ ha'e nhomondyipaará, ha'e py jipoavei aguã, aÿ jaexaa rami ae.

²³ Mba'eta SENHOR rovai ae pejevavy heakuã porã va'e peapy pekuapya py. Napendu potai guive SENHOR ayvu. Ixuguigua lei ojapo uka va'ekue rupi e'ÿ pendekuai. Ha'e nunga rupi ae ri pendere ou mba'emo vai, aÿ jaexaa rami – he'i.

²⁴ Jeremias aipoe'ive ju heta va'e kuery pe, kunhague pe guive:

– Peë kuery Judá regua Egito vvy re pendekuai va'e ha'e javi, pejapyxaka ke SENHOR ijayvua re.

²⁵ Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete aipoe'i: “Peë ha'e pendera'yxy kuery reve ma pendejuru py anho e'ÿ pejevavya pekuapy, pendepo py ae pejapo penhemboayvuague. Mba'eta aipopeje: ‘Orexyete yva pygua pe ronhemboayvu rokuapy mba'emo roapy ha'e mba'emo rykue romé'ë aguã re. Ha'e gui oreayvuague rojapopa 'rã', peje va'ekue. Ha'e nunga rupi aÿ pejapopa na pendeayvuague, ojeupitypa ete aguã rami pejapo”, he'i.

²⁶ Ha'e rami avi Judá regua Egito vvy re pendekuai va'e, pendu ke SENHOR ayvu: “Ne'exa, xee ma aura 'rã xerery ipo'akapa va'e rupi ae, raka'e rã tei Egito vvy jave rupi Judá kuery juru gui nonhenduvei ma 'rã xerery rupi oura vvy 'Anhetê ete SENHOR oikove va'e rery rupi aura', he'i va'e.

²⁷ Mba'eta ne'exa, ha'e kuery re xee aikuaa pota 'rã mba'emo vai ambou aguã, mba'emo porã nda'ei. Ha'e ramo Judá kuery Egito vvy re ikuai va'e ha'e javi oiko vai 'rã kyxe py e'ÿ vy karuai gui, okanhymba peve.

²⁸ Amongue ete'i 'rã kyxe gui oo jepe vy Egito vvy gui ojevy Judá vvy katy. Ha'e rã Judá kuery Egito vvy re ikuai aguã oo va'ekue mboae ma oikuaapa 'rã xeyvu pa ojeupity va'ea, tyrã pa ha'e kuery ayvu.

²⁹ Pova'e nunga ajapo 'rã peikuaa aguã kova'e tekoa py rombopaga 'rãa, ha'e anhetê xeyvuague ojeupitypa 'rãa peë kuery re mba'emo vai ambou aguã regua”, he'i SENHOR.

³⁰ “Ne'exa, po rami 'rã peikuaa. Egito pygua huvixa Faraó Hofra hery va'e ma xee amboaxa 'rã hovaigua ijukaxea kuery po py, Judá pygua huvixa Zed-equias minha hovaigua ijukaxea Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor po py amboaxaague rami ae”, he'i SENHOR.

45

Baruque pe Jeremias ayvu omombe'uague

¹ Josias ra'y Joaquim Judá pygua huvixa va'e irundy ma'etÿ re ma oï jave profeta Nérias ra'y Baruque ombopara oiny Jeremias ayvu kuaxia re. Ha'e gui ixupe ju Jeremias ijayvu vy aipoe'i:

² – Baruque, po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu ndereko re.

³ Ndee ma aipo're va'ekue: “Xee tu nda'evei ete aikovy! Mba'eta xee aiko axya áryve SENHOR ombou ndavy'aive aguã. Xekane'ô ma xepoaë riaea py, ndajoui apytu'u aguã”, re va'ekue.

⁴ Ha'e ramo aipoe'i uka ndevy: “Po rami ijayvu SENHOR: Ne'exa, xee ma aitypa ju 'rã amopu'ã va'ekue, ha'e amondoro ju 'rã anhotÿ va'ekue. Ha'e nunga oiko 'rã vvy jave re.

⁵ Ha'e gui ndee ha'vy ndeyvateve nhea'ã teve? Enhea'ãve eme ha'e rami. Mba'eta ne'exa, avakue ha'e javi áry xee ambou 'rã mba'emo vai. Ha'e rã ndee ma rojapo 'rã nderekoverã rejou aguã rami, mamó rã rei reoa py”, he'i SENHOR.

46

Egito pygua kuery rekorã re ijayvuague

- ¹ Po rami profeta Jeremias pe SENHOR ombou oayvu yvy regua kuery rovai.
- ² Egito yvy re ranhe ayvu oĩ, Egito pygua huvixa Faraó Neco xondaro kuery rovai. Mba'e ha'e va'e xondaro kuery re Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor opu'ã vy ipo'aka. Carquemis tetã re ipo'aka Eufrates yakã yvýry, irundy ma'etý re ma Josias ra'y Jeaquim Judã pygua huvixa oĩ jave py. Ha'e vy aipoe'i:
- ³ "Pereko katu ke hu'y jokoarã ha'e nhomo'ãa tuvixa va'e. Ha'e vy tapeo joe pepu'ã aguã katy.
- ⁴ Pembokupe árygua kavaju, kavaju árygua kuery guive toĩmba. Ha'e vy ngora hatã va'e reve pejexa uka pavẽ. Pereko katu ke hu'y, penhemonde guive pexo regua py.
- ⁵ Ha'e rire teĩ mba'eta tu aexa okyje va'e ojevypa jogueruvy rã? Mba'eta ipy'a guaxukueve re ipo'akaa ra'e. Ha'e ramo ha'e kuery ma guakykue re oma'e e'ý re onhamba oje'oivy, jovaive-ive re imongyjarã ombojere ouvvy ramo", he'i SENHOR.
- ⁶ "Ha'e kuery onha ratã teĩ nda'evei ojava ete aguã, ipy'a guaxukueve teĩ ndoo jepeli. Mba'eta kuaray ijapu'a'ia katy Eufrates yakã yvýry rupi onhepyxanga vy ho'apa joguerupy.
- ⁷ "Mava'e kuery tu Nilo yakã oxyry atãa rami oẽ jogueruvy va'e, yakã yy omyĩ atã-atã va'e rami?
- ⁸ Egito pygua kuery ae ri Nilo yakã oxyry atãa rami oẽ jogueruvy va'e. Mba'eta ha'e kuery aipoe'i okuapy: 'Nhae vy jajao'ipa 'rã yvy jave rupi, nhambovaipa 'rã tetã ikuai va'e, ha'e pygua kuery ha'e javi guive', he'i teĩ.
- ⁹ Neĩ ke kavaju árygua kuery, tapeo, pemondyi heravy karõxa mboguataa kuery, ipy'a guaxukueve ha'e javi toẽmba avi. Etiópia pygua ha'e Pute pygua kuery voi oo hu'y joko a reve, Líbia pygua kuery guyrapa oiporu kuaa va'e voi.
- ¹⁰ Mba'eta ha'e va'e ára ma SENHOR ára, SENHOR ixondaro reta va'e ngovaigua kuery ombopaga aguã. Ha'e nunga rupi omomba 'rã kyxe py. Ha'e ramo nhomomba 'rã inhakanhymba ha'e tuguy py oka'upa peve. Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e ae oa'anga jojuka aguã, kuaray ijapu'a'ia katy Eufrates yakã yvýry.
- ¹¹ "Ha'e gui Egito pygua rajy kuery, tapeo Gileade katy moã peru aguã. Ha'e rami avi moã pejou reta teĩ nda'evei, mba'eta moã jipoi penemongueraarã.
- ¹² Yvy regua kuery oendu ma okuapy penemoxiĩbaarã ou rã, yvy jave rupi peneraxe rei nhendu ramo. Ha'e vy pendea pygua ipy'a guaxukueve onha jogueravy vy ojeapi 'rã ipy'a guaxukueve mboae re. Ha'e rami vy jojavi 'rã ho'apa."
- ¹³ Ha'e gui po rami SENHOR ijayvu profeta Jeremias pe. Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ou vy Egito yvy regua kuery re opu'ã aguã re ijayvu.
- ¹⁴ "Pemombe'u ke pova'e ayvu Egito yvy re. Migdol py ke pendu uka, Ménfis ha'e Tafnes tetã py guive. Ha'e vy aipopeje 'rã: 'Pejexa uka ke, peiko katupa, mba'eta kyxe omomba ma heravy pendeyvýry ikuai va'e ha'e javi', peje 'rã.
- ¹⁵ Mba'eta tu oitya ma penderuete ra'angaa Toro pejea? Nai'aĩ ranhei ma voi, SENHOR ae oity ramo.
- ¹⁶ SENHOR ma heta ete ojapo onhepyxanga vy ho'a aguã rami. Ha'e kuery jo'a-jo'a ho'a ovy vy aipoe'i 'rã: 'Pevy ke, javeypa ju nhaneretarã kuerya katy, nhanekyrĩ'iaague py, kyxe py nhanemombaa gui', he'i 'rã.

¹⁷ Ha'e py ma Egito pygua huvixa Faraó ojavykya rei vy ixupe 'Hevovo rei va'e rive', he'i 'rã okuapy, mba'emo ojapoa ára omboaxa rive rire", he'i.

¹⁸ Ha'e gui ma Huvixa SENHOR ixondaro reta va'e hery va'e aipoe'i: "Anhetẽ ete xee ae rekove rupi aura vy aipoe'e: Ou 'rã petẽ ipo'akave ete va'e, Tabor vvyty pavẽ gui yvatevea rami, ha'e Carmelo vvyty ye'ẽ vvyry oĩa rami ojekuaa porã va'e.

¹⁹ Ha'e nunga rupi Egito pygua rajy kuery, pereko katu ke penemba'e rei-rei peraa aguã escravo-rã pendereraa katy. Mba'eta Mênfis tetã ma ombovaipaa ma, omokanhymbaa ma avave rei nolavei aguã rami.

²⁰ Egito vvy ma vaka ra'y iporãve va'e ramigua teĩ ou ma oiny mbytu kuaray ijapu'a'ia katy gui.

²¹ Ha'e ramo xondaro kuery perãta re ha'e kuery ojou va'ekue voi vaka omongyry pyre rami ikuai teĩ ojekupe rerova vy ojavapa 'rã jogueravy. Joe nopy'ã'i 'rãe, mba'eta ha'e pygua kuery re ou imombaarã ha'e ombopagaa aguã ára.

²² Ha'e rami vy Egito pygua kuery ma mboi onha vy hevovo rei ovya rami 'rã onhendu, mba'eta ha'e kuery rovai hovaigua kuery ou ma oiny haxa reve, vvyra rake'oa rami.

²³ Ha'e kuery ojayapa 'rã ka'aguy inhana ete teĩ", he'i SENHOR. "Ha'e kuery ma tuku-karu gui hetave 'rã, mbovy e'ỹ 'rã ikuai.

²⁴ Ha'e nunga rupi Egito pygua rajy kuery oxĩmba ma, kuaray ijapu'a'ia katy guigua kuery po py omboaxaa rire."

²⁵ Ha'e gui ma SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete aipoe'i: "Ne'exa, ambopaga 'rã Nô tetã pygua kuery ruete Amom, ha'e gui Faraó, Egito vvy regua kuery, ha'e pygua tuete ramigua kuery guive. Faraó reve ambopaga avi 'rã hexe ojerovia va'e kuery.

²⁶ Ha'e kuery amboaxapa 'rã ijukaxea kuery po py, Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor po py ae, hembiguai kuery po py guive. Ha'e rami teĩ ha'e va'e rire ma ha'e py hekoa ju 'rã yma guare rami ae", he'i SENHOR.

²⁷ "Ha'e nunga rupi xerembiguai Jacó kuery, pekyje eme. Israel kuery, penhemondyi eme. Mba'eta xee rogueraa jepe 'rã vvy peoague gui mombyry teĩ, peneramymino kuery arupa ju 'rã vvy escravo-rã ogueraa ague gui. Ha'e ramo Jacó kuery ojevypa ju 'rã, opytu'u ha'e ikuai porã'i 'rã, imongyjaarã jipovei ramo.

²⁸ Ha'e nunga rupi xerembiguai Jacó kuery, pekyje eme, mba'eta xee aiko pendereve. Xee amomba 'rã vvy regua kuery romondoukaague pygua. Ha'e rã peẽ kuery ma noromombai 'rã. Xee rombopaga 'rã teĩ ha'evea peve'i, mba'eta noromboeko porã rivei 'rã", he'i SENHOR.

47

Filisteu kuery rekorã re ijavyuague

¹ Ha'e gui filisteu kuery regua ayvu ju profeta Jeremias pe SENHOR ombou va'ekue, Gaza tetã re Faraó kuery opu'ã e'ỹ mbove.

² Ha'e vy SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, kuaray ijapu'a'ia katy gui yy opu'ã-pu'ã vy oxyry atã 'rã ouvy. Ha'e rami vy ojao'ipa 'rã heravy vvy ha'e ikuai va'e ha'e javi, tetã ha'e ha'e pygua kuery guive.* Ha'e ramo avakue ojavukai pavẽ 'rã, vvy re ikuai va'e ojae'opa 'rã okuapy,

* 47:2 "Yy ou" he'ia ma Babilônia pygua kuery joe opu'ã vy ou aguã re ijavyu vy.

³ mba'eta oendu 'rã kavaju pyambu ha'e hevovo rei ouvya, karóxa parãa ha'e iruéra nhe'ê reia. Ha'e rami vy tuu kuery noipytyvõ kuaavei 'rã gua'y kuery, ipo kangypaa gui rive.

⁴ Mba'eta omombaa aguã ára ovaẽ ma oiny filisteu kuery, Tiro ha'e Sidom tetã pytyvõarã ikuai va'ekue rembyrekue omokanhymbaa aguã. Ha'e rami vy SENHOR omomba 'rã filisteu kuery, Caftor ye'ẽ pa'ũ re okuaave'i va'ekue guive.

⁵ Ha'e ramo Gaza tetã pygua kuery onhopĩmba 'rã oakã, Asquelom pygua kuery voi okyriřĩmba 'rã okuapy, yvyugua rupi ikuai va'e ha'e javi reve. Raka'e peve tu penhekyĩmba rei 'rã?

⁶ "Aipopeje: 'Ai SENHOR guigua kyxe, raka'e peve nda'u repytu'ua rupi e'y 'rã reiko? Ejevvy ju ke nderyru py, repytu'u ha'e reĩ rive ju aguã', peje teĩ.

⁷ "Ha'e rami avi kyxe, mba'exa tu repytu'u ta SENHOR ndevy mba'emo ojapo uka teri ramo? Mba'eta reo 'rã Asquelom tetã re, ye'ẽ vy'ry ikuai va'e re guive, mamõ rã nemondoukaa katy rei."

48

Moabe pygua kuery rekorã re ijayvuague

¹ Ha'e gui Moabe vvy regua ayvu ju SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete ombou va'ekue: "Nda'evei ete 'rã Nebo tetã pygua kuery pe, ombovaipaa ma ramo. Quiriataim pygua kuery voi oxĩmba 'rã, ha'e kuery re ipo'akaa rire. Tetã ikorapa va'e py voi oxĩmba ha'e onhemondyipa 'rã okuapy.

² Mba'eta Moabe vvy re ndojouavei ma iporãgueve ikuai va'ekue. Hesbom tetã py jogueroayvua 'rã ha'e kuery rovai opu'ã aguã re. Ha'e vvy aipo'ea 'rã: 'Peju ke, nhamomba, peteĩ regua ikuai ve'y aguã', 'ea. Ha'e ramo ndee Madmém tetã pygua kuery voi pekyriřĩmba 'rã, ha'e kyxe revegua penderakykue monha 'rã.

³ Horonaim gui voi haxẽ rei va'e onhendu, ombovaipaa ha'e omombaa ete rire.

⁴ Ha'e rami py Moabe vvy ivaipa ma. Ha'e ramo ha'e pygua ra'y kue'iry ojapukai nhendu 'rã okuapy.

⁵ Luite vvy'ã katy oẽ ovya rupi ojae'oa 'rã jogueravy opo'o e'y re. Ha'e gui Horonaim vvy'ã guy katy oguejy ovya rupi ipy'a vai nhendu 'rã jogueravy omokanhymbaa rã.

⁶ Pejava ke penderekove peraa jepe aguã, vvy piru reia py peteĩ vyvra'i ha'e ae'i hi'ái va'e rami teĩ.

⁷ Ndee ae mba'emo rejapo va'e re ha'e mba'emo rerekopa va'ekue re rive rejerovia rire ndee voi ndepe'aa 'rã. Mba'eta tuuete ramigua Quemos voi heraa 'rã, ixupegua sacerdote kuery ha'e yvatekueve guive.

⁸ Mba'eta peteĩ-teĩ tetã re ou 'rã imbovaipaarã, neĩ peteĩve ma ndoo jepei 'rã. Ha'e ramõ vvyugua rupi ikuai va'ekue omanomba 'rã, nhuũndy rupi ikuai va'e voi, ha'e rami aguã SENHOR ijayvu rire.

⁹ "Moabe pygua kuery pe tome'ëa ipeporã, oveve vvy oo jepe aguã. Mba'eta ha'e kuery retã ombovaipaa 'rã, avave rei noĩavei ma 'rã ha'e py.

¹⁰ Ayvu vaipy toiko SENHOR pe kyre'ya rupi e'y omba'eapo va'e, jouguy moẽa py okyxe ndoiporui va'e.

¹¹ Mba'eta Moabe pygua kuery ma jypy'i guive ikuai porã'i va'ekue, vinho hyru py oky'akue reve opyta riae oiny va'e rami, ha'e hyru mboae py teĩgueve ndoguerovaai teri va'e rami, mba'eta ha'e kuery ma peteĩgueve ma voi escravo-rã heraa va'e'y teri. Ha'e rami vy jypy guare rami ae hee ha'e heakuã porã tema va'e rami ikuai teĩ."

12 Mba'eta SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, ou ma oiny ára ha'e kuery rovai ambou aguã vinho onhoëa rami avi oipe'apa va'erã kuery. Ha'e ramo ha'e kuery onhoëmba 'rã hyru gui, hyrukue ombovopa 'rã guive.

13 Ha'e ramo Moabe pygua kuery oxĩmba 'rã nguete ramigua Quemus re rive ojeroviaague gui, Israel kuery Betel py mba'emo re ojeroviaague gui oxĩmba okuapyague rami.

14 Mba'exa vy tu aipopeje: 'Ore kuery ma orep'y'a guaxukueve, ava mbaraetekue joe ropu'ãa pyguarã meme orekuai', peje?

15 Mba'eta Moabe vvy ombovaipaa ramo ha'e pygua kuery oẽmba ma joguer-avy guetã gui. Ha'e pygua kunumigue xondarorã oiporavo pyre voi heraapa ma ojukaa aguã katy", he'i Huvixa guaxuve, SENHOR ixondaro reta va'e hery va'e.

16 "Ovaẽ rai'i ma Moabe pygua kuery okanhymba aguã, ovaẽ rai'i ete ma mba'emo vai.

17 Ha'e kuery ijyvry pendekuai va'e pemboaxy ke, hery peikuaa va'e ha'e javi. Ha'e vy aipopeje: 'Mba'exa tu yvra imbaraete, popoka iporã va'ekue opẽ vyvoi!' peje.

18 Ha'e gui Dibom pygua rajy kuery, peguejy ma penerenda porã gui, ha'e vvy py rive ju peguapy peiny. Mba'eta penderovai oẽ ma ouvy Moabe vvy mombaara, peneretã ikorapa va'ekue guive ombovaipa.

19 Ha'e gui Aroer pygua kuery voi, peĩ ke tape yvry, ha'e pexa pota peiny. Ha'e vy peporandu ke ojava ha'e oo jepe va'e kuery pe: 'Mba'e tu oiko?' peje.

20 Ombovai 'rã: 'Moabe pygua kuery oxĩmba ma okuapy, onhemondyipa rei guive. Penhendu ha'e pejapukai, ha'e Arnom yakã peve pemombe'u Moabe vvy ombovaipaa maa', he'i 'rã.

21 Nhuũndy ikuai va'e re voi ou imokanhymbaara, Holom tetã, Jaza ha'e Mefaate áry,

22 ha'e gui Dibom, Nebo ha'e Bete-Diblataim áry,

23 Quiriataim, Bete-Gamul ha'e Bete-Meom áry,

24 Queriote ha'e Bozra áry, Moabe vvy re tetã ikuai va'e ha'e javi áry, momyry ha'e ha'e'i rupigua guive.

25 Omombaa ma Moabe pygua kuery po'akaa, ijyva omopẽmbaa ma", he'i SENHOR.

26 "Pemoakanhymba oka'u va'e rami, SENHOR rovai onhemboyvate rei rive. Ha'e ramo Moabe pygua kuery onhembojere-jere 'rã nhoguenoiny ombojevague rupi ae, ijojai reia kuery oexaa py.

27 Mba'eta peẽ kuery nda'u Israel kuery napendejojai rei avi? Ha'e kuery nda'u imonda va'e kuery reve ri ombo'aa, pejojai reia rupi pendeayvu aguã?

28 Ha'e nunga rupi Moabe pygua kuery, pejapa ke peneretã, itaova guýry rive ju pendekuai aguã. Itakua rupi apykaxu onhemboaitya rami rive pendekuai.

29 Roendu ma Moabe pygua kuery onhemboyvate reia omombe'ua rã. Mba'eta opa mba'e py onhemboyvate ha'e ojejou porã rei okuapy opy'a py. Okuraxõ py ojee anho rei ojerovia."

30 SENHOR aipoe'i: "Xee aikuaa ma ha'e kuery ojerovia reia. Ha'e rami teĩ ha'e rami ikuai ma mba'everã ndovarei. Ijapu reia ndoikoi 'rãe.

31 Ha'e nunga rupi ae xepoaẽ Moabe vvy re, Moabe py ikuai va'e ha'e javi re ajae'o, ha'e avakue Quir-Heres pygua re xepy'a vai.

32 Jazer kuery ojae'oa gui xee ajae'ove peẽ Sibma tetã pygua kuery uva rembypy hi'ai va'e rami pendekuai va'ekue re. Mba'eta jypy ma penderapo oo ye'ẽ rovai peve, ye'ẽ rembe Jazer oĩa peve ete oo va'ekue. Ha'e rami teĩ imokanhyaara ou ma nde'a kuaray puku jave py ikuai va'ekue re.

³³ Ha'e rami vy Moabe vvy gui oipe'apa ma ikuai rive reia ha'e mba'ety porã re ovy'a rei okuapya. Mba'eta ajapo uva oundbiriaty gui vinho nonheëvei agua rami, ha'e ramo ndoikoavei ma 'rã ovy'a reve vinho oundbiri va'erã. Ojapukai va'e ma ovy'aa rupi ve'ÿ 'rã ojapukai.

³⁴ Ha'e rami 'rãgue py oendua 'rã Hesbom pygua kuery haxëa, Eleale ha'e Jaza peve. Zoar guive oendua 'rã Horonaim ha'e Eglate-Selisias peve. Ninrim py yy oï va'e typa avi.

³⁵ Mba'eta Moabe gui amokanhymba 'rã vvy'ã rupi nguete ramigua pe mba'emo oapy va'ekue, heakuã porã va'e rapyare kuery guive", he'i SENHOR.

³⁶ "Ha'e nunga rupi Moabe pygua kuery re xepy'a py xepoaë ratã mimby pu rami. Mimby rami ajae'o Quir-Heres pygua avakue re, ha'e kuery oguerekopa va'ekue okanhymba ramo.

³⁷ Ha'e nunga rupi ha'e kuery ha'e javi ojayapa o'a ha'e guendyva. Opo rupi guive onhekyximba, ha'e voxa vaikue py rive onhemama.*

³⁸ Moabe vvy jave rupi ikuai ojae'o va'e ngoo áry ha'e tetã mbyte rupi, Moabe amboa'ypa rire mba'emo ryrुकue nhae'ũ guigua ndoipotaaveipy rami. Ha'e nunga rupi ae ombovaipa pyre opyta", he'i SENHOR.

³⁹ "Ha'e ramo ha'e kuery hevovo rei okuapy. Moabe pygua kuery okupe rive oguerova okuapy oximba rei vy. Mba'eta ijyvyry ikuai va'e regua pe Moabe vvy itui ojojai reipy ha'e nhomondyipaarã."

⁴⁰ Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: "Ne'exa, Moabe rovaigua kuery ma taguato ovevea rupi opepo oipyo va'e rami ou.

⁴¹ Ha'e ramo tetã ikuai va'e oipe'apa, oo ikorapa va'ekue guive. Ha'e va'e ára ma Moabe pygua ipy'a guaxukueve va'ekue ipy'a tytypa rei 'rã kunha imemby raxy va'e rami.

⁴² Ha'e rami Moabe pygua kuery okanhymba 'rã, peteï regua ikuai ve'ÿ agua, SENHOR rovai onhemboyvate rire.

⁴³ Moabe pygua kuery, pende'áry ou oiny tekora ve'ÿ, vvykua ha'e nhuã xã", he'i SENHOR.

⁴⁴ "Ha'e gui tekora ve'ÿ gui onha va'e ho'a 'rã vvykua py, ha'e vvykua gui oë ovy va'e ma nhuã xã re ju 'rã ho'a. Mba'eta Moabe pygua kuery áry ambou 'rã ambopaga agua ma'etÿ", he'i SENHOR.

⁴⁵ "Ha'e gui oo jepe va'ekue ikangypa vy opyta 'rã okuapy Hesbom tetã vvyry. Ha'e rami teï Hesbom gui oë 'rã tata, Siom mbyte gui oë 'rã hendy vuku-a Moabe pygua kuery apyte rapyarã. Ha'e rami vy oapypa 'rã hevovo rei va'ekue inhakã áry rupi.

⁴⁶ Moabe pygua kuery, nda'evei ete 'rã pendevy. Pekanhymba ma, Quemos guigua pendekuai va'e. Ha'e ramo pendera'y kuery escravo-rã heraapaa ma, nderajy kuery guive.

⁴⁷ Ha'e rami teï opaa ára py ma ambopyau 'rã Moabe pygua kuery ikuai", he'i SENHOR. Apy peve opa ma Moabe rovai ayvu ombou va'ekue.

49

Amom pygua kuery rekorã re ijayvuague

¹ Ha'e gui Amom ramymino kuery re ma po rami SENHOR ijayvu: "Xapy'a rei nda'u Israel kuery ndoikoi ri? Neï teïve Israel ramymino teve ndoikoi? Ha'e rami ri ramo mba'e re tu tuete ramigua Milcom pegua kuery ikuai

* 48:37 Gueko rami vy ha'e rami 'rã ikuai onhemboaxya oendu vy.

Gade regua yvy re? Ha'e katy'i tetã ikuai va'e rupi voi ixupegua kuery ikuai.*

² Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, ovaẽ ma ára ajapo aguã Amom regua Rabá tetã pygua kuery mimby guaxu oendupa aguã rami, ha'e kuery re opu'ãa ta ouvy rá. Ha'e ramo tetã opyta 'rá mba'emo ra'ykue aty rive, ha'e katy'i tekooa ikuai va'e okaipa 'rá guive. Ha'e gui Israel kuery ju oi'pe'a 'rá guetã jopyare kuery retã", he'i SENHOR.

³ "Ha'e nunga rupi Hesbom pygua kuery, penhendu rei pekuapy, mba'eta Ai tetã ombovaipaa ma. Ha'e Rabá tetã pygua kuery, pejapukai ke ha'e penhemonde ajukue vaikue voxa guigua py. Pejae'o reve pejere-jere peneretã kora rupi, mba'eta penderuete ramigua Milcom ogueraa avi 'rá, ixupegua sacerdote kuery ha'e yvatekueve reve.

⁴ Ha'e gui tajy onhe'ẽ raxave va'e, mba'e re tu yvyugua mba'emo porã oĩa ndeyvy re ikuai va'e rejou porãa rupi anho rei ri ndeayvu? Mba'emo rerekopa va'e re anho rejerovia. Ha'e vy aipo're: 'Mava'e tu ou 'rá xerovai?' 're."

⁵ Ha'e nunga rupi SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: "Nde'áry ambou 'rá nanderekorãvei rei aguã, ndeyv'ry ikuai va'e ha'e javi gui. Ha'e rami vy peẽ kuery peteĩ-teĩ penemoxëa 'rá heravy hovai katy, ndoikoai 'rá guive penha va'ekue penderu ju va'erã.

⁶ Ha'e rami teĩ ha'e va'e rire ma ambopyau 'rá Amom kuery ikuai", he'i SENHOR.

Edom pygua kuery rekorã re ijayvuague

⁷ Ha'e gui Edom pygua kuery re ma po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: "Temã tetã py nda'u ndoikoi ri hi'arandu va'e? Ha'e va'e kuery hexaraipa ma nda'u hi'arandu va'e omongetaague re? Tyrã pa hi'arandua okanhymba ete teve?*

⁸ Dedã py pendekoa va'e, pejava, pejere peovy, ha'e peike itakua ikuai va'e py. Mba'eta peẽ kuery áry xee ambou 'rá Esaú ramymino kuery penembopagaarã, pepaga aguã ára ovaẽ ma ramo.

⁹ Ha'e gui uva mono'õa kuery pendea py ou va'e rire ndoejai 'rãgue nda'u amongue uva xã? E'ỹ vy pyávý imonda va'e ou va'e rire oipota va'e anho'i ri nda'u ogueraa 'rãgue?

¹⁰ Ha'e rá xee ma aipe'apa rei 'rá Esaú kuery gui, ha'e onhemiaty ajou ukapa ramo nonhemi kuaavei ma 'rá. Ha'e rami vy hamymino kuery omokanhymbaa 'rá, ta'y kuery, ha'e'i rupigua kuery guive. Ha'e rami rire ndoikovei ma 'rá.

¹¹ Peja ke tyre'ỹ kuery, ha'e rá xee anhangareko 'rá okuave aguã rami. Pendegua imeve'ỹ va'e kuery voi tojerovia xere."

¹² Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: "Ne'exa, karo gui oy'u aguã rami e'ỹ ikuai va'ekue oy'upa ma. Ha'e rá ndee nda'u romboeko porã rive 'rá ri? Any, xee noromboeko porã 'ráe, ha'e ramo ndee voi rey'u 'rá."

¹³ Mba'eta SENHOR aipoe'i: "Xerery rupi ae aura Bozra tetã opyta aguã re nhomondyipaarã, ojou vaipy, ombovaipa pyre ha'e ayvu vaipy. Ha'e katy'i tetã ikuai va'e voi opyta 'rá tekooa ve'ỹ meme, raka'e rá peve."

Edom pygua kuery ojevavyague re ombopagaa aguã re ijayvuague

¹⁴ Ha'e gui SENHOR gui ayvu mboae ju aendu ombou va'ekue. Mba'eta yvy regua kuery pe peteĩ ayvu mombe'uarã omondouka. Ha'e ramo aipoe'i

* **49:1** Milcom ma Amom pygua kuery ruete ramigua. Ha'e gui ixupegua kuery Amom regua ma Israel kuery retã oi'pe'a vy Gade yvy re hekoa, amboae kuery Israel kuery re opu'ã jave. * **49:7** Obadias 5-6

'rã: “Penhemboaty ke, tapeo ha'e kuery rovai, peiko katupa ke Edom yvy re pepu'ã aguã”, he'i 'rã.*

15 “Mba'eta ne'exa, yvy regua kuery mbyte rupi xee rojapo 'rã mbovy'i ete pendekuai aguã, ha'e avave rei napenemboeteavei aguã rami.

16 Mba'eta renhomongyja ha'e renhemboyvate reia ndepy'a re remoia py ndee ae rejekore. Itakua ha'e yvyty áry rupi reiko, ha'e taguato rami yvate ete rupi renhemboaity teĩ xee roity 'rã ha'e gui”, he'i SENHOR.

17 “Ha'e nunga rupi Edom yvy itui 'rã nhomondyipaara. Pavẽ rei ha'e rupi oaxa va'e onhemondyipa ha'e ojojai rei 'rã jogueravy, ikuai axy ete rã oexa vy.

18 Mba'eta Sodoma ha'e Gomorra minha, ha'e tetã ha'e katy'i ikuai va'e amokanhymbaague rami avi Edom yvy re voi avave rei ndaekoavei 'rã, avave rei noĩavei 'rã ha'e py”, he'i SENHOR.

19 “Ne'exa, guary minha Jordão yakã yvýry ka'aguy oĩ va'e gui oẽ 'rã ouvy vexa'i nhuũndy hovy rei va'e rupi okaru okuapy va'e re. Ha'e rami ae xee voi amondyipa vyvoi 'rã imondovy Edom pygua kuery. Ha'e rami vy ha'e py amoĩ 'rã aiporavo va'e rei. Mba'eta mava'e tu oiko xee rami etegua? Mava'e tu oiko xemboayvuarã? Mava'e joe opena va'e tu oiko xejokoarã?”

20 Ha'e nunga rupi pendu Edom rovai SENHOR onhembopy'aa, Temã pygua kuery rovai guive. Mba'eta mymba kuery regua kyrive'i va'e teĩ anhetẽ oipe'apaa 'rã, ikuaiaty guive ombovaipa 'rã ha'e kuery káuxa ae.

21 Ha'e kuery ho'apa rã yvy oryryipa rei 'rã tevovo onhendu va'e gui. Ha'e kuery raxã ma Ye'ẽ Pytã rupi peve 'rã onhendu.

22 Ne'exa, taguato ovevea rupi opepo oipyo ovya rami avi peteĩ oẽ 'rã ouvy Bozra tetã re. Ha'e va'e ára Edom pygua ipy'a guaxukueve ikuai va'ekue teĩ ipy'a tytypa 'rã okuapy, kunha imemby raxy va'e rami.

Damasco pygua kuery rekorã re ijayvuague

23 Ha'e gui Damasco tetã pygua kuery regua ayvu ma po rami: “Hamate ha'e Arpade pygua kuery oximba rei 'rã okuapy. Mba'emo omombe'ua rã oendu vy onhemondyipa 'rã, ye'ẽ omyĩ reia rami avi ndopytu'u kuaavei 'rã okuapy.

24 Mba'eta Damasco pygua kuery ikangypa. Onhamba aguã ojere va'eri oryryipa rive okuapy. Nhemondyia ha'e haxy va'e anho oendu, kunha imemby raxy va'e rami.

25 Mba'exa tu Damasco tetã oejapaa, pavẽ ojou porã va'ekue ha'e xee voi arovy'a va'ekue ri!

26 Ha'e rami teĩ tetã mbyte rupi ho'apa 'rã kunumigue. Ha'e va'e ára ha'e pygua avakue joe opu'ã va'ety omokyrirĩmbaa 'rã”, he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

27 “Amoendy 'rã tata Damasco tetã kora re, huvixa Ben-Hadade ro guive imombaara.”

Arábia pygua kuery rekorã re ijayvuague

28 Ha'e gui SENHOR ijayvu Quedar ha'e Hazor yvy re tetã ikuai va'e re Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor opu'ã aguã re. Ha'e vy aipoe'i: “Pepu'ã ke, tapeo Quedar yvy re, pemomba kuaray oua katygua kuery.

29 Peipe'apa ha'e kuery rekoa, hymba kuery, ajukue oo ao'ia, imba'e rei-rei, hymba camelo kuery guive peraapa penemba'erã. Ha'e ramo ha'e kuery pe 'jova-jovai katy gui ou penemongyjaarã', 'ea 'rã ojojai rei vy.

* 49:14 Obadias 1-4

³⁰ Ha'e nunga rupi Hazor py penderekoa va'e, pejavapa, tapeo mombyry, itakua rupi ju pendekuai", he'i SENHOR. "Mba'eta Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor onhemongeta vy onhembopy'a peê kuery rovai opu'ã agua re.

³¹ Ha'e gui peê Babilônia pygua kuery, pepu'ã ke. Tapeo peteĩ vyv regua ikuai porã'i ha'e mba'eve gui okyja rupi e'ỹ ikuai va'e rovai", he'i SENHOR. "Ha'e va'e kuery retã re ma okê noĩ, ijokoa voi jipoi. Ha'e kuery ae'i ikuai va'e.

³² Ha'e kuery rymba camelo ma omoxãmbaa 'rã heravy, hymba vaka voi mbovy e'ỹ ikuai teĩ oipe'apaa 'rã. Ha'e rami vy vyvty oipejua katy rei amoai 'rã imondovy o'ã apy ojaya va'e ha'e javi. Jova-jovai gui ambou 'rã imbovaipaara", he'i SENHOR.

³³ "Ha'e rire ma Hazor tetã opyta 'rã jagua-tuvy nhe'ẽ ikuai atyrã rive, raka'e rã peve 'rã ivaiapa. Mava'eve noĩai 'rã ha'e py, peteĩve avakue ma voi noĩavei 'rã."

Elão pygua kuery rekorã re ijayvuague

³⁴ Ha'e gui profeta Jeremias pe ayvu Elão pygua kuery rovai SENHOR ombou, Zedequias Judá pygua huvixa oĩ ypy'i jave py. Ha'e vy aipoe'i:

³⁵ "Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Ne'exa, xee amopê 'rã Elão pygua kuery rapa, ha'e va'e rupi vy ipo'akapa rei ramo.

³⁶ Mba'eta Elão re ambou 'rã vyvty yva apy irundy oĩ va'e gui oipeju va'e. Ha'e rami vy amoai'mba 'rã imondovy vyvty oipejua ha'e javi rupi. Ha'e ramo vyv ha'e javi rupi 'rã Elão guigua ojava.

³⁷ Mba'eta ajapo 'rã ngovaigua kuery renonde Elão pygua kuery oryryipa reve ojexa ukapa agua rami, ijukaxea kuery renonde ae. Elão pygua kuery áry ambou 'rã mba'emo vai, xepoxya hendy va'e", he'i SENHOR. "Ha'e gui hakykue ju ambou 'rã kyxe revegua, omomba peve.

³⁸ Ha'e gui Elão py xerenda apena atyrã amoĩ vy amokanhymba 'rã ha'e pygua huvixa ha'e yvatekueve", he'i SENHOR.

³⁹ "Ha'e rami teĩ opaa ára py ma Elão pygua kuery arupa ju 'rã escravo-rã ogueraa ague gui", he'i SENHOR.

50

Babilônia pygua kuery rekorã re ijayvuague

¹ Ha'e gui pova'e ayvu ma Babilônia ha'e caldeu vyv re SENHOR omombe'u uka va'ekue profeta Jeremias pe.

² "Emombe'u ke pova'e vyv regua ikuai rupi. Endu ukapa, emopu'ã bandeira-rã, ha'e emombe'u porãve. Eikuaa uka e'ỹ eme. Ha'e vy aipo're 'rã: 'Babilônia vyv ma oipe'aa ma. Ha'e ramo tuete ramigua Bel nda'evei nho, Merodaque voi ndovy'avei ma oikovy. Ha'e pygua ta'angaa ikuai va'e re ma oxĩmbaa anho oĩ, oryryipa oiny guive okyjepa vy.

³ Mba'eta ha'e kuery rovai jogueru kuaray ijapu'a'ia katy gui peteĩ regua Babilônia tetã mbovaipaara. Ha'e ramo nda'ipoavei 'rã ha'e py, avakue ha'e mymba kuery onhamba jogueravy rire', 're 'rã."

⁴ Mba'eta SENHOR aipoe'i: "Ha'e va'e ára, ha'e va'e jave ma Israel kuery ojevypa ju 'rã jogueruvy, Judá kuery reve. Ojao're reve 'rã oguata jogueruvy, SENHOR Nguete oeka jevy vy.

⁵ Ha'e kuery oporandu 'rã tape Sião katy oo va'e re. Ha'e katy oma'ẽ reve anho 'rã aipoe'i okuapy: 'Peju, nhano'õmba ju SENHOR peguarã. Nhandekuai 'rã guexeve guarã ojapo va'ekue opa e'ỹ va'e, hexaraipy e'ỹ rupi', he'i 'rã okuapy.

⁶ Mba'eta xevelygua kuery ma mymba vexe'i okanhgüe rami ikuai. Ha'e kuery re opena va'erã omoĩ mbyre ojapo okuapy ojavy agua rami rive,

oejapa yvy'ã ikuai katy rupi uguata rei aguã rami. Ha'e ramo yvy'ã ikuai va'e-va'e rupi uguata rei 'rã, okora ikuaiaty re hexaraipa rire.

⁷ Ha'e ramo ojou va'e rei ojuka 'rã. Ha'e vy hovaigua kuery aipoe'i 'rã: 'Jajukapa teĩ nanhandepo ky'ai 'rã, mba'eta ha'e kuery ae SENHOR rovai ojejavy rire. Hexe anho teko porã oĩ, tamoi kuery oarõ okuapy va'ekue', he'i 'rã.

⁸ Ha'e nunga rupi pejava Babilônia mbyte gui, pejepe'a caldeu kuery yvy gui. Mymba kuery renonde rupi kavara ava oo va'e rami peiko.

⁹ Mba'eta ne'ixa, Babilônia yvy re xee ambou reta 'rã yvy regua kuery joe onhemoirũ va'e. Kuaray ijapu'a'ia katy ovyvy itui va'e gui 'rã ou. Babilônia pygua kuery rovai ou 'rã opu'ã aguã, oipe'apa 'rã guive. Hu'y ma joe opu'ã kuaa porã va'e mba'e rami 'rã omombo, mba'eta ha'e kuery ndojevy rivei 'rã oipe'apa e'ỹ re.

¹⁰ "Ha'e rami py oipe'apa 'rã caldeu kuery yvy gui. Ipe'aa kuery oguerekopa rei 'rã", he'i SENHOR.

¹¹ "Ha'e nunga rupi peẽ kuery xevygua yvy gui peipe'apa va'ekue pevy'apa rei pekuapy teĩ, vaka ra'y nhuũndy rupi opo-opo va'e rami pevy'a, kavaju ojeupixe va'e rami penhendu teĩ

¹² pendexy oxĩmba ete 'rã, penekuavãare ndovy'ai ete 'rã.* Ha'e rami vy opyta 'rã yvy regua pavẽ gui nomboetei vepy, tekoa ve'ỹ, yvy piru reia ha'e avave rei noĩaveia.

¹³ SENHOR ipoxy ramo ae 'rã noĩai. Ha'e rami 'rãgue py opa rupi ojeapo 'rã tekoa e'ỹa. Ha'e rami rire Babilônia yvy rupi oaxa va'e rei tema onhemondyi 'rã, ojojai rei 'rã ovy mba'emo vai oikoague oexa vy.

¹⁴ Ha'e gui penderxy porã ke Babilônia re pepu'ã aguã, penerembiporu guyrapa reve. Ha'e rami vy pemombo hu'y ha'e kuery re, pemombo e'ỹ eme, SENHOR rovai ha'e kuery ojejavy rire.

¹⁵ Pejapukai tetã katy pembojere vy. Ha'e rami avi ha'e kuery ojejopy uka ma. Oo ikorapa va'ekue ho'apa ma, tetã kora hi'ai va'ekue oitypaa, ha'e rami ete SENHOR opoxya oexa uka ramo. Ha'e nunga rupi pembopagapa, ha'e kuery re ju pejapo joe ojapogue rami.

¹⁶ Babilônia tetã gui pemomba oma'etỹ va'e ha'e foice py mba'emo omono'õ va'e kuery. Ha'e kuery kyxe py nhomomba rire ha'e gui tojevvy peteĩ-teĩ guetarã kuerya katy, peteĩ-teĩ tojava ovyvy katy ae.

¹⁷ Mba'eta Israel kuery ma vexa'i kanhygue rami ikuai, guary omonhamba va'ekue rami. Jypy ho'u va'ekue ma Assíria pygua huvixa, ha'e gui opa vygua ma Nabucodonosor ju omokãguepa."

¹⁸ Ha'e ramo po rami SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete ijayvu: "Ne'ixa, ambopaga 'rã Babilônia pygua huvixa, ijyvy guive, Assíria pygua huvixa ambopagaague rami avi.

¹⁹ Ha'e rã Israel kuery ma ajapo 'rã guekoa katy ae ju ojevypa aguã rami. Ha'e ramo ha'e kuery okaru ju 'rã okuapy nhuũndy Carmelo ha'e Basã regua rupi, Efraim regua yvyty rupi, ha'e Gileade yvy re ju ikuai vy okaru porã 'rã."

²⁰ SENHOR aipoe'i: "Ha'e va'e ára, ha'e va'e jave ma Israel kuery ojejavyague oekaa teĩ ndojouavei 'rã. Judá regua ojejavya voi ndojouai 'rã, mba'eta aperdoa 'rã okuave va'erã aeja va'ekue.

²¹ "Ha'e gui ndee kyxe revegua, tereo naxenhe'ẽ rendui ete va'ekue yvy re, tereo ha'e va'e yvy regua opaga aguã rami ikuai va'e kuery rovai. Emokanhymba ete, ha'e gui ha'e kuery rakykue rupi reo vy embovaipave ju heravy. Ejapopa tema ajapo ukaa rami ae", he'i SENHOR.

* **50:12** Apy "Pendexy" he'ia ma ha'e kuery retã Babilônia re ijayvu vy.

22 “Vvy re oiko joe opu'ã nhendua ha'e nhomombaarã.

23 Vvy jave rupi karavo mbotaa nhombo'a'ypaare ma omboa'ypaa avi. Ha'e ramo Babilônia tetã opyta vvy regua kuery onhemondyipa aguã.

24 Mba'eta ndee Babilônia pygua, ndere nhuã ajavyvy vy rombo'a vyvoi, reikuaa e'ÿ re. Xapy'a py rojopy vy rombo'a, SENHOR rovai reiko rire.

25 SENHOR guembiporu omoĩ porãaty oipe'a vy ha'e gui oguenoẽ opoxya rupi oiporu va'erã. Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e ma mba'emo oguereko caldeu kuery vvy re ojapo va'erã.

26 Ha'e gui vvy apy re pendekuai va'e, peju, pepu'ã hovai, peipe'a mba'emo omoĩ porãaty, pemombyta mba'emo ra'ykue aty rive, pembovaipa katui'i, hembyre aguã rami e'ÿ.

27 Kyxe py pejukapa toro kuery ipy'a guaxukueve. Ha'e kuery toguejypa ojokapaa aguã katy. Nda'evei ete 'rã ha'e kuery pe, hi'ara ou ma ramo ambopaga aguã.

28 Ha'e gui Babilônia vvy gui onha vy oo jepe va'ekue ma Sião py ovaëa py omombe'u 'rã okuapy SENHOR Nhanderuete pegua templo oepy vy nhombopagaague.

29 “Penoĩmba guyrapa revegua kuery Babilônia re oupa aguã. Pendeaty ijerea jovaive rupi, mava'eve too jepe eme. Pemboekovia peteĩ-teĩ ojapo vaiague. Ojapoague ha'e javi rami ae pembopaga, mba'eta SENHOR Israel kuery Ruete Iky'a e'ÿ va'e rovai onhemboyvate rei rire.

30 Ha'e nunga rupi ha'e pygua kunumigue ho'apa 'rã tape rupi, avakue joe opu'ãa pyguare voi okyriĩmba 'rã ha'e va'e ára”, he'i SENHOR.

31 “Renhemboyvate rei va'e, ne'exa, xee ma nderovai aiko”, he'i SENHOR ixondaro reta va'e. “Mba'eta ou ma rombopaga aguã ára.

32 Ha'e ramo onhemboyvate va'ekue onhepyxanga vy ho'apa 'rã, imopu'ãarã ndoikoai 'rã guive. Ha'e rami vy ha'e kuery retã ikuai va'e re amboja 'rã tata jova-jovaive rupi omomba va'erã.”

33 Ha'e gui po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: “Israel ha'e Judá kuery ojexavai okuapy. Heraare kuery oguereko tema guekoa py, nomondoukai ae.

34 Ha'e rami teĩ ha'e kuery repyará ma imbaraete, SENHOR ixondaro reta va'e hery va'e. Ha'e ma oikuaa pota 'rãe ha'e kuery re. Ha'e rami vy omombytu'u 'rã ha'e kuery vvy, ha'e rã Babilônia vvy ma nomombytu'ui 'rãe.

35 Ha'e rami 'rãgue py caldeu kuery áry ombou 'rã kyxe revegua, Babilônia pygua kuery ha'e yvatekueve áry”, he'i SENHOR.

36 “Kyxe ou 'rã ijayvu rive va'e kuery áry, ha'e ramo opyta 'rã inhakã porã e'ÿ va'e meme. Ha'e pygua ipy'a guaxukueve áry guive ou 'rã, ha'e ramo onhemondyipa 'rã.

37 Kyxe ou avi 'rã hymba kavaju kuery, joe opu'ãa pygua karóxa, ha'e joegua e'ÿ-e'ÿ ikuai va'e áry. Ha'e ramo kunhague rami meme 'rã opyta. Kyxe ou avi 'rã mba'emo porã omoĩ porãaty áry, ha'e ramo oipe'apaa 'rã.

38 Kyxe ou avi 'rã yy itui va'e áry, ha'e ramo tyra 'rã. Mba'eta ha'e va'e vvy ma ta'angaa ojapo pyre pegua, ha'e py ikuai va'e na'inhakã porã okuapy ha'e nunga nda'evei ete va'e rupi vvy rive.

39 Ha'e nunga rupi Babilônia opyta 'rã mymba inharõ va'e tekoe e'ÿa regua ikuaiaty rive, jagua-tuvy nhe'ẽ, ha'e nunga. Guyra-nhandu voi ikuai 'rã ha'e py. Nda'ipoavei riae 'rã, ikuai jevy-jevuy peve noĩavei 'rã ha'e py.

40 Mba'eta Nhanderuete Sodoma ha'e Gomorra ombovaipaague rami tetã ha'e katy'i rupi ikuai va'e reve, ha'ekue rami ae Babilônia py voi avave noĩavei 'rã, neĩ peteĩve ava ma voi ndoikoai 'rã”, he'i SENHOR.

⁴¹ “Ne'exa, kuaray ijapu'a'ia katy gui ou ma oiny peteĩ regua. Yvy apy gui vyv regua opu'ã reta 'rã jogueruvy, heta avi 'rã huvixa kuery.

⁴² Guembiporu ogueru 'rã guyrapa ha'e hu'y guaxu. Ha'e kuery ma ipy'a ratã va'e, nanhomoaxy kuaai vy. Ha'e kuery onhendua ma ye'ẽ revovo ratãa rami 'rã nhaendu. Kavaju áry jogueru, peteĩ-teĩ hyxy porã'i 'rã pendere opu'ã aguã, Babilônia pygua kuery.

⁴³ Ha'e kuery reko omombe'ua rã Babilônia pygua huvixa oendu avi. Ha'e rami vy ipo kangypa. Tekorã ve'ỹ anho oendu, kunha imemby raxya ramigua.

⁴⁴ Ne'exa, guary ra'y minha Jordão yakã vy'ry ka'aguy oĩ va'e gui ou 'rã vexa'i nhuũ hovya rupi okaru okuapy va'e rovai, ha'e rami ae avi xee voi aipe'apa vyvoi 'rã Babilônia tetã gui, ha'e hekovia amoĩ 'rã xee ae amoĩxe va'e. Mava'e tu xee rami ete oiko? Mava'e tu xere oikuaa pota kuaa 'rã? Mava'e joe opena va'e tu xejoko 'rã?”

⁴⁵ Ha'e nunga rupi pendu pota Babilônia rovai SENHOR onhembopy'aa oikuaa uka va'e, caldeu kuery vyv re ojapo aguã ojee omoĩ va'ekue re. Mba'eta anhetẽ mymba kuery regua kyrĩve'i va'e teĩ oipe'apaa 'rã, ikuaiaty voi ombovaipa 'rã ha'e pygua kuery káuxa.

⁴⁶ Ha'e gui Babilônia oipe'aa rã onhendu va'e gui oryryipaa 'rã vyv jave rupi. Vvy regua ikuaia rupi haxẽa onhendu.

51

Babilônia pygua kuery ipo'akapa va'ekue oitypaa aguã re ijavyuague

¹ Ha'e gui SENHOR ijavyv po rami: “Ne'exa, Babilônia pygua kuery rovai xee ambou 'rã vvytu tetã mbovaipaarã, Lebe-Camai pygua kuery rovai guive.

² Babilônia re ambou 'rã mba'emo pirekue mbovevea kuery. Ha'e va'e kuery ma omboveve vy oipe'apa 'rã ha'e va'e vvy gui. Mba'eta okanhya ára ou 'rã jova-jovai gui imbojexavaiarã.

³ Tove hu'y momboa kuery tomoxã guapa ngovaigua kuery hu'y momboa ha'e hu'y jokia revegua rovai. Pejuka e'ỹ eme ha'e kuery regua kunumigue, pemokanhymba ixondaro kuery ha'e javi.

⁴ Ha'e kuery omano vy to'apa caldeu kuery vyv re, tape ikuai va'e rupi topyaxapa oupy.

⁵ Mba'eta Israel ha'e Judá kuery ma Nhanderuete SENHOR ixondaro reta va'e ndoejai imeve'ỹ va'e rami ikuai aguã. Ha'e rã caldeu kuery ma ipo ky'apa va'e ikuai Israel kuery ruete lky'a e'ỹ va'e renonde.

⁶ Pejavapa ke Babilônia mbyte gui, peteĩ-teĩ penderekove reve peo jepe. Penhemokanhya uka eme ha'e kuery reko vaia py. Mba'eta ovaẽ ma SENHOR ombopaga aguã ára. Ha'e rami vy omboekovia 'rã ha'e kuery ikuaiague.

⁷ “Babilônia ma karo ouro guigua SENHOR po py oĩ va'ekue. Ha'e va'e py ma omonga'upa va'ekue vvy regua kuery ha'e javi. Mba'eta vinho ha'e py oĩ va'e ma vvy regua kuery oy'u vy na'inhakã porãvei va'ekue.

⁸ Ha'e gui ma Babilônia oitya xapy'a ramo ivaipa. Pejae'o hexe, ha'e peru moã ijai reguarã. Xapy'a rei okuera nho 'rã.”

⁹ “Ha'e rami avi nhamongueraxe teĩ Babilônia va'eri ndokuera ae. Peja ha'vy, peteĩ-teĩ tapeo pendevvy katy ae. Mba'eta yva re peve ovaẽ ha'e kuery opaga aguã, arai yvateve va'e peve.

¹⁰ SENHOR nhanemboeko porã ju. Peju, nhamombe'u Sião py SENHOR Nhanderuete ojapo va'ekue.”

11 “Pemboakua hu'y! Pereko katu hu'y joko! Mba'eta SENHOR omokyre'y Média pygua huvixa kuery Babilônia rovai guarã, omombaxe vy. Ha'e rami vy SENHOR joepy 'rã, ojeuegua templo oepya rupi.

12 Pemopu'ã bandeira Babilônia tetã kora rovai pepu'ã aguã. Pemoĩ retave jopya kuery, pemoĩ nhoarõarã, pema'ẽ mbegue joe pepu'ã xapy'a aguã. Mba'eta SENHOR ha'e rami aguã re onhembopy'a, ha'e gui ojapo ete Babilônia pygua kuery re ijavyuague.

13 Ndee Babilônia, yy heta rei va'e yv'ry reĩ ha'e mba'emo rerekopa va'e, ovaẽ ma rekanhy aguã, rejoupaxe reiaque reve.

14 Mba'eta ojee ae SENHOR ixondaro reta va'e oura vy aipoe'i: ‘Anhetẽ ndere ambou 'rã avakue tuku-karu rami heta va'e nemonyẽarã. Ha'e ramo ha'e kuery ndere ovy'a rei 'rã uva umbiria kuery ovy'a reve ojapukaia rami', he'i.

15 “Ha'e ae ma ko vvy ojapo va'ekue opo'akaa rupi. Oikuaapaa rupi onhono vvy, ha'e o'arandua rupi oipyo yva.

16 Ha'e gui yapu onhendu atã aguã rami ojapo ramo yva re yy oĩ va'e omyĩ 'rã, ha'e vvy apy gui opu'ã 'rã ouvy vvyxĩ. Omoingo avi 'rã overa va'e oky aguã, oguenoẽ vvytu guive oĩaty gui.

17 Ha'e rã avakue ma nai'arandui ha'e mba'eve ndoikuai va'e meme. Ouro re omba'eapo va'e kuery voi oxĩmba va'erã meme mba'emo ra'angarã ojapoague re, mba'eta ta'angaa ikuai va'e ma anhetẽgua e'y meme, ipytuẽ va'e'y guive.

18 Ha'e nunga ma mba'everã ndovarei va'e, ojojai rei pyrã rive. Nhombopaga ara py okanhymba 'rã.

19 Ha'e rã Jacó peguardã Me'ẽare ma ha'e rami e'y. Mba'eta ha'e ma opa mba'e moingoare, ha'e Israel kuery ma ixupegua ikuai. Hery SENHOR ma SENHOR ixondaro reta va'e.

20 “Ha'e gui ndee Babilônia ma xerembiporu mba'emo mbotaa rami areko, joe apu'ã rupi aiporu va'ekue. Ndevy pe ambovaipa uka vvy regua, amokanhy uka huvixa kuery guive.

21 Ndevy pe amokanhy uka kavaju ha'e hi'árygua kuery. Amokanhy uka karóxa ha'e ija kuery.

22 Ndevy amokanhy uka avakue ha'e kunhague, tujakue ha'e ipyaukue, kunumigue ha'e kunhataĩgue.

23 Ndevy amokanhy uka vexa'i re opena va'e ha'e hymba kuery, vvy oikaraĩ va'e ha'e vaka omba'eapo va'e, vvy re opena va'e kuery ha'e yvatekueve guive.

24 Ha'e rami teĩ pexaa py ae ambopaga 'rã Babilônia ha'e caldeu kuery ha'e javi, Sião tetã py ojapo vaiague re”, he'i SENHOR.

25 “Ne'exa, ndee ma vvyty nhomokanhya yvateve va'ekue, vvyty ha'e javi mokanhya reiko va'ekue ri xee ma nderovai aiko”, he'i SENHOR. “Nderovai aupi 'rã xepo, itaova áry gui roity 'rã vvy'ã guy katy, ha'e reiaque ajapo 'rã mba'emo ra'ykue aty okai oiny va'e rive.

26 Reiaque gui ma noguenoẽai 'rã ita, neĩ oo ytarã ha'e oo renderã, tekoa ve'y rojapo rire raka'e rã peve guarã”, he'i SENHOR.

27 “Pemopu'ã bandeira vvy re, pemonhe'ẽ mimby guaxu guive vvy regua kuery ikuai rupi. Penoĩmba vvy regua kuery Babilônia rovai guarã. Penoĩ Ananote, Mini ha'e Asquenaz tetã pygua kuery. Hovai guarã pemoĩ xondaro kuery huvixa, peru ruka kavaju tuku-karu rami.

28 Hovai guarã penoĩ vvy regua kuery, Média pygua huvixave kuery voi, ha'e pygua opena va'e ha'e huvixa kuery, openaa rupigua kuery ha'e javi guive.”

²⁹ Ha'e gui vvy oryryi vvy omyĩ rei oiny haxya re, mba'eta Babilônia rovai SENHOR onhembopy'aa oĩ atã va'e meme, Babilônia vvy tekoa ve'ỹ ojapo aguã, ha'e py noĩavei aguã.

³⁰ Ha'e ramo Babilônia pygua ipy'a guaxukueve teĩ nopy'ãvei 'rã joe, oo ikorapa va'e py tema 'rã onhemi. Na'imbaraetevei ma, kunhague rami ikangy va'e. Ha'e kuery ro okaipa, ha'e tetã kora rokê jokoia omopẽmbaa ma.

³¹ Ha'e nunga rupi kuaxia reraa ha'e ayvu mombe'uarã kuery jorire-rire oẽ 'rã oje'oivy, Babilônia pygua huvixa pe omombe'u aguã jovaive gui hetã oipe'apaague,

³² yakã oaxaaty ikuai va'e re ipo'akapaague, oo ikorapa va'ekue oapypaague, ha'e gui joe opu'ãa pygua kuery ndaekorãveipa okuapya guive.

³³ Mba'eta po rami SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete ijayvu: "Babilônia tetã opyta mba'emo moa'ỹiaty ombojoja pyre, opyrõmba porã'i mbyre rami, mba'eta hare'ỹ re ovaẽ 'rã omono'õa aguã ára", he'i.

³⁴ "Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ma oremokanhymba, oremou'ũmba ha'e oreapo mba'emo ryrukue oiporuve pyrã e'ỹ. Yy rupigua rami rive oremondoropa, ha'e vy guye omonyẽ tembi'u iporãve va'e orerereko va'ekue, ha'e gui ma orembojevypa ju.

³⁵ Ha'e gui ma Sião pygua aipote'i: 'Tove Babilônia re toiko xeapo vaiague ha'e xero'o ombovaipaague ramigua.' Jerusalém pygua aipote'i: 'Tove caldeu kuery re toĩ xeruguy omoẽague re opaga aguã', te'i."

³⁶ Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, aikuaa pota 'rã pendereko re, ha'e roepy 'rã pendeapo vaiague re. Ha'e rami vvy amboypa 'rã ha'e kuerya py yy ha'e ygua ikuai va'e.

³⁷ Ha'e ramo Babilônia opyta 'rã mba'emo ra'ykue aty, jagua-tuvy nhe'ẽ ikuai atyrã rive, nhomondyipaarã ha'e ojoi rei pyrã. Ha'e gui nda'ipoai 'rã ha'e py oĩ va'erã.

³⁸ Guary onhendua rami ha'e kuery onhendu teĩ, guary ra'y kuery okororõ reia rami.

³⁹ Ha'e gui ha'e kuery okaruxe ramo ha'e kuery pe ajapo uka 'rã peteĩ ngaru, amonga'upa 'rã guive. Ha'e ramo ha'e kuery ov'y'apa rei ma vy okepa 'rã okuapy, raka'eve rã peve 'rã nomyĩvei", he'i SENHOR.

⁴⁰ "Ajapo 'rã vexa'i ra'y kuery ojukaa aguã katy oguejypaa rami avi ha'e kuery voi okanhymba aguã, vexa'i ha'e kavara rami ete.

⁴¹ "Ha'e rami py ae 'rã Babilônia tetã oitya. Oipe'aa xapy'a 'rã, vvy regua ojou porãmba teĩ. Babilônia opyta 'rã vvy regua kuery onhemondyipa reia va'e rive.

⁴² Babilônia áry rupi ye'ẽ ou ramo yai opu'ã-pu'ã vvy ojao'ipa 'rã.

⁴³ Tetã ikuai va'e ivaipa, vvy voi ipiru ha'e tekoa ve'ỹ opyta avave rei oĩ e'ỹ aguã, ha'e rupi avakue ndoaxavei 'rã guive.

⁴⁴ Babilônia py amboypa avi 'rã ta'angaa Bel. Ha'e vy ajapo 'rã mba'emo omokõ va'ekue ombojevypa ju aguã rami. Ha'e rire vvy regua kuery ndoovei 'rã ixupe ikuai aguã. Babilônia tetã kora guive oitypaa 'rã.

⁴⁵ "Ha'e nunga rupi xevygua kuery, tapeopa ha'e kuery mbyte gui. Peteĩ-teĩ peraa jepe penderekovea SENHOR opoxya tapy'i rami oexa uka va'e gui.

⁴⁶ Pendeporiatu eme pendepy'a py, pekyje eme guive vvy jave rupi ayvu omombe'ua rã pendu vy. Mba'eta peteĩ ma'et'ya omombe'ua 'rã peteĩ ayvu, ha'e rã ma'et'ya jevy py amboae rami ju 'rã omombe'ua. Vvy re oiko 'rã ipo'aka va'e kuery meme joe opu'ãa.

⁴⁷ Mba'eta ne'exa, ovaẽ ma oiny ára mba'emo ra'angaa Babilônia pygua kuery ojapo va'ekue ambopagaa aguã. Ha'e ramo ijyvy ha'e javi rupi omoximba 'rã okuapy, ha'e vvy mbyte py ha'e va'e regua oipyxoa rã ho'apa 'rã.

48 Ha'e ramo yva ha'e yvy, ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi oguerovy'a 'rã Babilônia tetã re oiko va'e, kuaray ijapu'a'ia katy gui imbovaipaarã ou ramo", he'i SENHOR.

49 "Mba'eta Babilônia pygua kuery Israel kuery oipyxo vy oitypaague rami ae Babilônia py ju yvy jave guigua oipyxo vy oitypa 'rã.

50 "Ha'e nunga rupi peẽ kuery kyxe gui peo jepe va'ekue, tapeo na, pepytave eme ha'e py. Mombyry peikoa py penemá'endu'a ke SENHOR re, ha'e pemoĩ pendepy'a re Jerusalém katy peguata aguã.

51 Aipopeje: 'Nhaxĩmba jakuapy, nhanembojaru reia rupi ijayvu va'e nhaendu rire. Nhanderova re ojekuaa nhaxĩmbaa anho rei, mba'eta amboae regua ou vy SENHOR pegua oo iky'a e'y va'e py oikepa ramo', peje.

52 Ha'e rami teĩ ou ma oiny ára mba'emo ra'angaa ha'e kuery pegua ambopaga aguã", he'i SENHOR. "Ha'e ramo oipyxoã rã onhendu rei 'rã okuapy ha'e kuery yvy ha'e javi rupi.

53 Mba'eta Babilônia pygua kuery yvate ojeupi, ha'e oo ikorapa va'e yvate rupi omombaraeteve teĩ xea gui ou 'rã imbovaipaarã", he'i SENHOR.

54 "Babilônia gui haxê va'e onhendu, caldeu kuery yvy gui onhendu ratã opa rupi ombovaipaa rã hevovo rei va'e.

55 Ha'e gui SENHOR Babilônia ombovaipa vy omokyrĩrĩmba 'rã onhendu va'e. Ha'e gui ma onhendu 'rã yy heta va'e yai revovo rami avi hovaigua kuery onhendu ratã rei va'e.

56 Mba'eta Babilônia pygua kuery rovai ou oiny imbovaipaarã. Ha'e ramo ombo'apaa ma ipy'a guaxukueve, ha'e kuery rapa guive omopẽmbaa ma. Mba'eta SENHOR Nhanderuete ombopaga 'rã, omboekovia 'rãe.

57 "Amonga'upa 'rã ha'e pygua huvixa kuery, hi'arandu va'e, yvy re opena va'e, huvixa irũ kuery ha'e ipy'a guaxukueve teĩ. Ha'e ramo ha'e kuery oke riaa 'rã okuapy, ndovyvei 'rã", he'i Huvixave SENHOR, ixondaro reta va'e hery va'e.

58 Po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: "Babilônia tetã kora hi'aĩ va'e ipo ruxu teĩ oitypaa 'rã. Hokẽ ikuai va'e voi yvateve teĩ tapyĩmba 'rã tata gui. Mba'eta yvy regua kuery omomba'emo pyre ojapo rive okuapy, tata peguarã rive ikane'õmba okuapy tetã ojapoa py", he'i.

59 Pova'e ayvu ma Babilônia katy profeta Jeremias omondouka va'ekue Nerias ra'y Seraías, Maaséias ramymino va'e po py, Judá pygua huvixa Zedequias reve ogueraa jave, irundy ma'etỹ re ma oĩ jave py. Seraías ma hembiguaĩ opy rupi opena va'ekue.

60 Peteĩ kuaxia re Jeremias ombopara vy omombe'u Babilônia áry ha'e rami ete mba'emo vai ou va'erã. Babilônia rovai ayvu ha'e javi ombopara.

61 Ha'e vy Seraías pe Jeremias aipoe'i: "Babilônia py revaẽ vy ne'exa, eroayvu ratã ha'e va'e ayvu ha'e javi.

62 Aipo're 'rã guive: 'SENHOR, kova'e tekoa re ndeayvu va'ekue remomba ete aguã re, ha'e py mba'eve re nda'ipoavei aguã, avakue neĩ mymba, ha'e raka'e rã peve ivaipa ete va'e opyta aguã re', 're 'rã.

63 Kuaxia roeroayvupa ma vy ejokua ju peteĩ ita re, ha'e emombo Eufrates yakã mbyte py.

64 Ha'e vy aipo'ere: 'Nami 'rã Babilônia omoingea, noẽvei 'rã guive, hexe mba'emo vaia ára ambou rire. Ha'e py ikuai va'e omanomba 'rã', 'ere."

Apy ma Jeremias ayvu oĩa opa ma.

¹ Zedequias ma vinte e um ma'etÿ oguereko jave py oĩ ypy huvixa. Ha'e gui onze ma'etÿ re opena Jerusalém py. Ixy rery ma Hamutal, Libna pygua Jeremias rajy.

² Zedequias ma ha'eve'ÿ va'e anho ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, guyke'y Jeaquim ojapoague ha'e javi rami.

³ Ha'e nunga oiko Jerusalém ha'e Judá pygua kuery rovai SENHOR ipoxy ramo, guenonde gui oipe'apa aguã. Ha'e gui huvixa Zedequias ju opu'ã Babilônia pygua huvixa rovai.

⁴ Huvixa Zedequias nove ma'etÿ re ma huvixa oĩ jave, dez jaxya ha'e dez araa py ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ou Jerusalém py. Oxondaro kuery ha'e javi reve oupa vy ijaty okuapy tetã rovai rupi. Jovaive re omopu'ã imo'amy ijokoarã.

⁵ Onze ma'etÿa re ma huvixa Zedequias oĩ peve ojokopa tetã.

⁶ Ha'e gui irundy jaxya re nove araa py ma tetã ha'e javi rupi karuai oiko rã ha'e pygua kuery ndojouvei ho'u va'erã.

⁷ Ha'e va'e jave py ombokuua tetã kora. Ha'e ramo ha'e va'e pygua avakue joe opu'ãa pygua onhamba pyávy. Mokoĩ kora pa'ũ okẽ oĩ va'e rupi oje'oi, huvixa mba'e yvotyty oĩ va'e yvýry tape oĩ va'e rupi, caldeu kuery tetã jovaive re ikuai teĩ. Ha'e rã huvixa ma yvy joja reia rupi tape oĩ va'e rupi onha.

⁸ Ha'e ramo caldeu regua xondaro kuery huvixa Zedequias rakykue oje'oi vy oupity Jericó katy'i nhuũndya oĩ va'e py. Ha'e ramo hexevegua xondaro kuery oaĩmba vy oejapa oje'oivy.

⁹ Ha'e ramo ojopy vy ogueraa Ribla py Babilônia pygua huvixa oĩa py, Hamate yvy re. Ha'e ramo ijayvu ombopaga aguã re.

¹⁰ Ha'e rami vy Babilônia pygua huvixa ojukapa Zedequias ra'y kuery tuu oexaa py. Ribla tetã pyve ojukapa avi Judá regua yvatekueve.

¹¹ Ha'e rami vy omombupa Zedequias rexa. Ha'e vy mokoĩ corrente overa va'e guigua py ojokua reve ogueraa Babilônia katy. Ha'e py oĩ tema nhuã py omano peve.

¹² Ha'e gui dezenove ma'etÿ re ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor oĩ jave py, peteĩ nhiruĩ jaxya re dez araa py ma peteĩ ou Jerusalém py, Babilônia pygua huvixa rembiguai, jopya kuery ruvixa Nebuzaradã hery va'e.

¹³ Ha'e va'e ma oapypa SENHOR pegua oo, huvixa rogue, ha'e Jerusalém tetã rupi oo ikuai va'ekue ha'e javi. Oapypa avi oo iporãgueve ikuai va'ekue.

¹⁴ Ha'e rami vy jopya kuery ruvixa reve caldeu regua xondaro kuery ou va'ekue oitypa okuapy Jerusalém tetã yvýry rupi kora oĩ va'ekue.

¹⁵ Tetã py iporiaukueve ha'e amboae kuery opyta va'ekue ma jopya kuery ruvixa Nebuzaradã ogueraapa escravo-rã, Babilônia pygua huvixa pe ojejopy uka va'ekue guive.

¹⁶ Ha'e rã yvy re iporiaukueve'i regua ma jopya kuery ruvixa Nebuzaradã oeja ha'e py ae, uva nhotÿarã ha'e mba'ety rupi omba'eapo va'erã.

¹⁷ Ha'e gui caldeu kuery omopẽmba okuapy SENHOR pegua oo ytarã overa va'e guigua hi'aĩ va'ekue. Ha'e vy overa va'e oĩ va'ekue ogueraapa Babilônia katy.

¹⁸ Ogueraa avi oja, pá, tapyĩ araa, heakuã porã va'e ryrú, ha'e tembiporurã overa va'e gui ojapo pyre ha'e javi. Ha'e nunga Nhanderuete mboetea rupi oiporu va'ekue meme.

¹⁹ Jopya kuery ruvixa ogueraa avi karo, tapyĩ ryrú, hy'a guaxu, oja, tata renda, heakuã porã va'e ryrú, hy'a'i, ha'e gui tembiporu ouro ha'e prata guigua ha'e javi.

20 Ha'e gui mokoĩ ooyta hi'aĩ va'ekue, mba'emo ojoiaty ha'e henda SENHOR pegua oo pyguarã Salomão ojapo va'ekue, ha'e nunga ha'e javi re overa va'e oĩ va'ekue poyia ma noa'ã kuaai.

21 Ha'e gui ooyta hi'aĩ va'ekue yvatea ma oito metros, ha'e rã ojerea rupi ma peteĩ ixa cinco metros raxa'i va'e oo. Ipo guaxua ma irundy kuã, inhyvyĩ rei va'e vy.

22 Hi'árygua rupi oĩ imbojeguaarã overa va'e guigua. Peteĩ-teĩ yvatea ma mokoĩ metros raxa'i. Ha'e gui ijegua áry rupi oĩ kya ha'e yvyra'a ra'angaa overa va'e guigua.

23 Ha'e rami ae ju amboae ijyta re yvyra'a ra'angaa oĩ avi. Ijyvýry rupi oĩ raka'e noventa e seis yvyra'a. Ha'e gui ijyvýry yvyra'a ra'angaa kya áry ikuai va'e ha'e javi vy cem.

24 Jopya kuery ruvixa ogueraa avi sacerdote yvateve va'e Seraías, sacerdote yvyive va'e Sofonias, ha'e gui okẽ rarõa kuery mboapy ikuai va'ekue guive.

25 Tetã gui ogueraa avi peteĩ xondaro kuery ruvixa oĩ va'ekue, ha'e gui sete avakue huvixa mongetaaty tetã py ojou va'ekue, ha'e xondarorã ha'e py ikuai va'e rery ombopara va'ety, ha'e gui sessenta avakue ha'e pygua tetã rupi ojou va'ekue.

26 Ha'e va'e kuery ma jopya kuery ruvixa Nebuzaradã ojopy vy ogueraapa Babilônia pygua huvixa Ribla py oĩa py.

27 Ha'e ramo Babilônia pygua huvixa oipyxo uka vy ojuka ukapa Ribla py, Hamate yvy re.

28 Ha'e rami py Judá kuery escravo-rã ogueraa ijyvy gui. Nabucodonosor escravo-rã ogueraa va'ekue ma po rami: sete ma'etÿa re ma três mil e vinte e três judeu kuery ogueraa,

29 ha'e gui dezoito ma'etÿa re ma Nabucodonosor oĩ jave py Jerusalém gui escravo-rã ogueraa avi oitocentos e trinta e dois ju,

30 ha'e gui vinte e três ma'etÿa re ma Nabucodonosor oĩ jave py jopya kuery ruvixa Nebuzaradã escravo-rã ogueraa avi judeu kuery regua setecentos e quarenta e cinco. Ha'e javi vy ogueraa raka'e quatro mil e seiscentos.

2 Reis 25.27-30

31 Ha'e gui Judá pygua huvixa Joaquim trinta e sete ma'etÿ re ma ombo'aa jave, vinte e dois jaxya re vinte e cinco araa py, Babilônia pygua huvixa Evil-Merodaque oĩ ypy'i vyve opoi uka. Ha'e rami vy omondouka ju nhuã py ombo'aague gui.

32 Hexeve ijayvu ha'eve vai'i reve. Ha'e vy omoĩ amboae huvixa kuery Babilônia py hexeve ikuai va'e gui omboetevea rupi.

33 Ha'e ramo Joaquim oao nhuã py oiporu va'ekue omboekovia vy huvixa renonde ae okaru oikovy ko'ẽ nhavõ, oikovea pukukue re.

34 Ko'ẽ nhavõ oikovea ja Babilônia pygua huvixa po gui ixupe ome'ëa mba'emo oipota va'e repyrã, omano 1peve.

Jeremias nhogueronhemboaxya rupi ijayvuague

Jeremias nhogueronhemboaxya lamentações [esta palavra em português] rupi ijayvuague

Kova'e kuaxia para re ma Jeremias ipy'a vaia rupi ijayvu Babilônia pygua kuery Jerusalem tetã oitypaague re. Ha'e rami teĩ kuaxia mbyte py ma ojerovia etea rupi ijayvuague avi oĩ:

“Mba'eta Senhor nhanemboaxy ramo ma nanhanemombaai,

mba'eta nhanemboaxya ma opa va'erã e'ỹ.

Opa mba'e py ojeroviapy reiko vy
rexa uka pyau 'rã ko'ẽ nhavõ.

Xejeupe ae aipoa'e: 'Xevy guarã oĩ va'e ma Senhor ae.

Ha'e nunga rupi arõ tema 'rã hexe', ha'e.

Senhor opena porã 'rã harõa kuery re,
onhe'ẽ py oeka va'e kuery ae.

Ha'eve nharõ Senhor nhandereraa jepe aguã,
nhakyrirĩ reve” (3.22-26).

Jerusalém tetã ombovaipa ha'e oejapaa ague re ndovy'aaiaague

¹ Tetã yma heta riae ikuaiague teĩ aỹ ma oejapaa ma!*

Aỹ ma kunha imeve'ỹ va'e rami opyta,
yvy regua kuery omboeteve va'ekue ri.

Amboae tetã ikuai va'e gui huvixa rajy rami yvateve va'ekue ri
aỹ joupe rive ha'e kuery omomba'eapo nhea'ãa.

² Ojae'o, ojae'o tema okuapy pyávy,

hexay oxyry tema 'rã hetovape rupi.

Ndoikoi imbopy'a porãarã
hembiaiyvu heta ikuai va'ekue ri.

Hembiaiyvu ikuai va'ekue ha'e javi ma anhetẽ rupi e'ỹ oguereko,
ha'e hovai guarã rive ju ikuai.

³ Mba'eta Judá kuery ma escravo-rã ogueraapaa,
oguereko axya ha'e omomba'eapoa poyi anho rei.

Yvy regua kuery mbyte rupi ikuai py
ndojoui opytu'u aguã voi.

Ikuai axy reia py
hakykue monhaa kuery oupitypa ma.

⁴ Sião tetã katy tape oo va'e rupi ojae'oa,
mba'eta ndoikovei ma nhemboaty iky'a e'ỹ va'e katy oo va'e.

Tetã kora rokẽ ha'e javi ombovaipaa.
Ha'e pygua sacerdote kuery ipoae rei,

kunhataigue voi iporiaupa okuapy.
Tetã py ojexavaia anho oendu.

⁵ Ha'e rami rã hovaigua kuery ovy'apa rei okuapy,

ija'e'ỹ va'e kuery ikuai porãmba rei,

ha'e pygua kuery anhetẽ rupi e'ỹ riae ikuai ramo

SENHOR omingo axy rã oexa vy.
Ta'y kue'iry voi hovaigua kuery

* 1:1 “Tetã” he'ia ma Jerusalém re ae ijayvu vy, Babilônia pygua kuery ombovaipa rire (2 Reis 24-25; 2 Crônicas 36; Jeremias 39, 52).

omondyi heravy escravo-rã.

- 6 Sião pygua kuery gui oaxapa ma iporãa oĩ va'ekue ha'e javi.
Ha'e py yvatekueve ikuai va'ekue voi guaxu ho'u va'erã ndojouvei va'e rami ma ikuai, ikangypa rei vy ho'apa rive 'rã okuapy imonhaa kuery renonde py teĩ.
- 7 Aỹ mombyry ogueraa ague py ombojexavaia rã Jerusalém guigua kuery ima'endu'a 'rã okuapy omba'e rei-rei oguerovy'a va'ekue re, ymave rupi mba'emo oguereko va'ekue re, heraa jepearã ndoikoi ramo ngovaigua kuery po py ho'apaague re guive, ha'e gui ho'a rã hovaigua kuery oexa vy ojojai rei okuapyague re.
- 8 Jerusalém pygua kuery ojevavy vaipa ete okuapy.
Ha'e rami vy ae ojeguaru reipy ikuai.
Imboetare kuery ma nonhemoirũvei okuapy ipire reia rupi ikuai rã oexa vy.
Ha'e kuery ae voi ipoaẽ reve ojepe'a 'rã okuapy oxĩmba rei vy.
- 9 Ijao re ojekuaa ha'eve'ỹa,
noexa'ãi guive va'ekue omombaa aguã re.
Ha'e rami vy oitya rã onhemondyipa rei okuapy, ha'e avave rei ndoikoi imbopy'a porã jevyarã.
SENHOR, exa ke aiko axya,
mba'eta hovaigua kuery ijayvu vaive rive tema okuapy.†
- 10 Ore kuery mba'e rei-rei roguero vy'ave va'ekue ma orero vaigua kuery ojopy vy omba'erã ae ogueraapa.
Roexa avi yvy regua kuery oike okuapy rã rombojeroviaaty iky'a e'ỹ va'e py voi,
“Nda'evei xe vygua kuery ijatya py ha'e kuery ikuai avi aguã” aipo're va'ekue ri.
- 11 Tetã pygua kuery ha'e javi ipoaẽ 'rã okuapy tembi'u'i rekaa rupi ikuai vy.
Omba'e rei-rei ha'e kuery oguerovy'ave va'ekue ome'ẽmba ma tembi'u ho'u va'erã rekovia, imbaraeteve'i ju aguã.
SENHOR, exa ke, eikuaa pota guive,
mba'eta xere nda'ija'eavei ma.
- 12 Peẽ kuery tape rupi peaxa va'e,
ha'e nungã pexa vy napendui ri ty'y oremboaxya?
Pema'ẽ ha'e peikuaa pota.
Oiko 'rã nda'u haxy va'e xee aendu va'e ramigua,
xe'áry ou va'ekue ramigua ete?
Mba'eta SENHOR opoxya oexa ukaa ára xemoingo axy avi.
- 13 Ha'e rami vy yvate gui tata ombou xekãgue ikuai va'e re ipo'aka ete vy.
Ha'e gui xepy rupi ju kya omoĩ va'e py xerakykue katy gui xemoatã vy xereity.
Ha'e rami vy xemomba tema heravy,
xemomba'eaxy ko'ẽ nhavõ.

† 1:9 Jeremias “Aiko axya” he'i mba'eta ha'e ae voi opyta Judá yvy re Babilônia pygua kuery ndogueraapai va'ekue reve (Jeremias 40.1-6).

- 14 Ajejavyague ma opo py ae ojokua vy
 ojapo xe-cangará rami.
 Ha'e vy oipopê va'ekue xeaju'y rupi peve ovaê.
 Ha'e rami py SENHOR omomba ma xembaraetea,
 xemboaxa guive xegui ipo'akave va'e kuery po py.
- 15 SENHOR omoaĩmba avi ma ipy'a guaxukueve
 xereve ikuai va'ekue.
 Ombou reta xerovai ono'õ va'erã,
 xea pygua kunumigue omou'ũmba avi aguã.‡
 Kunhataĩ'i rami Judá pygua kuery ndojexavai va'ekue ri
 SENHOR opyrõ ukapa uva omou'ũaty py rami.
- 16 Ha'e nunga re ae xee ajae'o,
 xerexay gui xerexa ndoexavei.
 Xegui ojepe'a ma xembopy'a guaxuarã
 xembaraete ombopyau 'rã va'ekue.
 Xera'y kuery voi ojexavai reia rupi ikuai,
 hovaigua ipo'aka ramo.
- 17 Sião pygua kuery opo oupi teĩ
 avave rei ndoikoi ipytyvõarã.
 Mba'eta Jacó regua kuery re SENHOR ijayvu rire
 ha'e katy'i rupi ikuai va'e hovaigua ju ikuai.
 Ha'e ramo Jerusalém tetã pe ha'e kuery
 "Ha'eve'ỹ va'e" he'i okuapy.
- 18 Ha'e rami avi SENHOR ma heko porã va'e,
 ha'e rã xee ma nanhe'ẽ renduxeĩ va'ekue.
 Peẽ vyv regua kuery ha'e javive, pendu ke,
 pema'ẽ guive haxy aendu va'e re.
 Xea pygua kunhataĩgue ha'e kunumigue
 ogueraapaa ma escravo-rã.
- 19 Xeirũ kuery aenoĩ
 teĩ ha'e kuery xembotavy.
 Xea pygua sacerdote ha'e nhomongeta va'ety kuery voi
 omanomba tetã rupi,
 tembi'u rekaa rupi ikuai vy
 imbaraetepa'i ju aguã.
- 20 Ema'ẽ SENHOR, mba'eta xee ajexavai.
 Xenhe'ẽ py nda'evei ete aikovy,
 xekuraxõ py ndaxerekorãvei ma xeryepy rupi,
 opa mba'e py noronhe'ẽ rendui rire.
 Oka rupi xera'y kuery ojukupaa kyxe py,
 ha'e rã opy rupi ma mano anho oiko.
- 21 Xepoaẽa onhendu
 teĩ avave rei ndoikoi xepytyvõarã.
 Mba'emo vai aendua xere ija'e'ỹ va'e kuery oikuaa vy
 ovy'a reipa okuapy, ndee xemoingo axy ramo.
 Ha'e rami avi ára ndeayvuague ovaẽ ramo
 xee aiko axya rami avi ha'e kuery voi ikuai axy 'rã.
- 22 Tove ha'e kuery ojejavyague tojekuaapa nerenonde.
 Ereko ha'e kuery voi xere rejapoague rami,
 xee anhetẽ rupi e'ỹ aiko py.
 Mba'eta xepoaẽ vaipa ete,

‡ 1:15 Apy "Xee" he'ia ma Jerusalém ae ijayvua rami Jeremias ijayvu vy, ojee e'ỹ.

xekuraxõ opa rai'i ma.

2

“SENHOR gui ae ou Sião pygua ikuai axy aguã”, he'ia gue

- 1 Arai rami SENHOR ojao'i Sião pygua kuery opoxya py.
Yva gui oity Israel kuery po'akaa vvy py,
Opoxya oexa ukaa ára ovaë ramo
na'ima'endu'vei ipy renda oĩ va'ekue re.*
- 2 Ha'e rami vvy SENHOR omboaxy e'y re
ombovaipa Jacó regua kuery rekoa ha'e javi.
Opoxya rupi oity
Judá kuery ro ikorapa va'ekue.
Yvy rupi oitypa, nombovarevei ae
yvatekueve ha'e openaague.
- 3 Opoxya py omomba Israel kuery po'akaa ha'e javi.
Hovaigua kuery ou teĩ omboapu'a ju oiporu kuaa regua.
Ha'e vvy Jacó kuery rovai imoendyarã ombou
tata rendy vuku ijyvýry rupi oapypa va'erã.
- 4 Ha'e kuery re oipira guapa hovaigua rami.
Hovaigua rami ete onhemomburu oiporu kuaa regua re.
Ha'e vvy omokanhymba iporã va'ekue ha'e javi.
Tata rami opoxya omonhemboja Sião tekoa áry.
- 5 Hovaigua rami SENHOR oiko vvy
omokanhymba Israel kuery.
Ombovaipa huvixa kuery ro ha'e javi,
oo ikorapa va'ekue oitypa.
Ha'e vvy Judá kuery ikuaia py omboetave tema
ojae'o ha'e ipy'a vai va'e.
- 6 Ojeuepegua templo voi ombovaipa vyvoi
mba'emo rogue'i onhotỹ mbyre rami rive.
Ombovaipa ojeuepegua kuery ombojeroviaaty.
SENHOR ojapo orerexaraipa aguã rami
Sião py ngaru rojapo ha'e sábado ára romboeteague re.
Opoxya rupi omboyke avi
huvixa ha'e sacerdote ikuai va'ekue.
- 7 SENHOR ndoipotavei ojeuepegua altar,
ojeuepegua oo iky'a e'y va'e ndojou porãvei vvy.
Hovaigua kuery po py omboaxa
oo tuvixakueve kora.
Ha'e ramo SENHOR pegua opy rupi ha'e kuery ojapukai okuapy
ngaru oikoa ára py rami.
- 8 SENHOR ojee omoĩ avi
Sião tetã kora ombovaipa uka aguã.
Ha'e rami vvy omoatã uka ixã mba'emo a'ãarã,
ndoipe'ai guive opo ombovaipa e'yã ja.
Ojapo kora ha'e imbotya opurupa rei aguã rami,
ha'e nunga ha'e javi ikangypave ovy.
- 9 Kora rokẽ voi oitypa vvy rupi.
Okẽ jokoa voi omopẽ, omboa'ypa ete.
Ha'e pygua huvixa ha'e yvatekueve reve ma

* 2:1 “Ipy renda” he'ia ma Jerusalém py templo oĩ va'ekue re ijayvu vy (Salmo 132.7).

- yvy regua ikuaia rupi rive ikuai,
lei oikuaa e'ỹ va'e ikuaia rupi,
ha'e profeta kuery pe ma SENHOR ndoexa ukavei mba'eve.
- 10 Sião pygua nhomongeta va'ety kuery ma
okyrirĩmba reve oguapy okuapy yvy py.
Oakã re omoĩ okuapy yvy ku'i,
ajukue vaikue py rive onhemonde reve.
Jerusalém pygua kunhataĩgue voi
oakã oity okuapy yvy peve.
- 11 Xerexay py rive xerexa nda'evevei ma,
xenhe'ẽ py ndaxerekorãveĩ aikovy,
xekuraxõ voi ojero'a oiny aiko axy ramo,
xevygua kuery omombaa ague re xepy'a vaia py.
Mba'eta kyrĩgue okambu'i va'e voi omanomba
tetã rupi tape ikuai va'e rupi.
- 12 Oxy kuery pe kyrĩgue aipoe'i:
“Mamo nda'u jajou 'rã mbojape ha'e vinho?”
he'i okuapy teĩ tetã rupi tape ikuai va'e rupi,
ha'e rami teĩ kyxe gui rami ho'apa okuapy,
ha'e rami e'ỹ vy oxy kuery jyva áry oĩ reve
onhe'ẽ oeja ovy.
- 13 Ndee Jerusalém pygua, marã rami tu xee rombovai ta?
Ndee Sião pygua, mba'e nunga re tu rombojoja 'rã,
mava'e re tu romboje'a 'rã rombopy'a porã aguã?
Mba'eta nemombaarã ou va'e ma ye'ẽ rami tuvixa.
Mava'e tu neptytvõ 'rã?
- 14 Ndea pygua profeta kuery ma ndevy pe omombe'u
oexa rã'u va'ekue ramigua mba'eve ovarẽ'ỹ va'e.
Ha'e rã ndereko vaia re ma ha'e kuery nda'ijayvui
nemoingo porã ju aguã.
Ha'e rami 'rãgue py oexa ra'u va'ekue ramigua rive omombe'u vy
ojapo escravo-rã ndereraa aguã rami.
- 15 Ha'e nunga rupi tape rupi oaxa va'e kuery ma
ojepopete ha'e oakã ombovava reve oje'oi
Jerusalém pygua kuery ojojai rei vy.
“Peva'e tetã pe teve 'Pavẽ gui iporãve va'e,
yvy jave regua oguerovy'a va'e', 'ea va'ekue?” he'i oje'oivy.
- 16 Ndere ija'e'ỹ va'e kuery
ojuru oipe'a 'rã nderovai,
ndejojai rei reve haĩ jekyty rei 'rã okuapy.
Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Nhamondoropa ke.
Anhetẽ ete, kova'e ára ae nharõague.
Ojeupity rã jaexa ma”, he'i okuapy.
- 17 Mba'eta SENHOR ae ojapo onhembopy'aague.
Yma guive nderovai ijayvuague
ojapo ojeupitypa aguã rami.
Ha'e rami vy nemboaxy e'ỹ re ndereity.
Ojapo nderovaigua kuery ndere ovy'apa rei aguã rami,
ha'e kuery ombopo'akapave vy.
- 18 Jerusalém pygua kuery okuraxõ py ojapukai okuapy SENHOR pe.
Ndee Sião tetã kora,
nderexay toxyry yakã'i rami,

ara py ha'e pyávy.

Epytu'u eme, nderexa topytu'u eme ojae'oa gui.

19 Epu'ã ke, ejaپukai pyávy

pytũ ypy'i ramove.

SENHOR renonde enhoẽ yy rami ndepy'a re oĩ va'e.

Ixupe eupi ndepo ndera'y ha'e nderajy kue'iry rekove re.

Mba'eta ha'e kuery ma karuai gui rive ho'apa okuapy
tape ikuai va'e ha'e javi rupi.

20 Ema'ẽ SENHOR, ha'e eikuaa pota

marã ramigua kuery ha'e rami ete remoingoa re!

Mba'eta kunhague ho'u 'rã teve oikuavã va'ekue ae,

omemby kuery oayvua'i rupi oguereko va'ekue?†

Ha'e rami e'ỹ vy SENHOR pegua oo iky'a e'ỹ va'e py
ojukapaa 'rã teve sacerdote ha'e profeta kuery?

21 Mba'eta kunumigue ha'e tujakue'i re'õgue

yvy rupi ikuai tape ikuai va'e rupi.

Xea pygua kunhataĩgue ha'e kunumigue

ojukapaa kyxe py.

Ndee ae ma rejuka uka ndepoxya ára py.

Remboaxy e'ỹ re rejuka uka.

22 Opa rupi gui rembou xemongyjaarã,

ndevygua nhemboaty oikoa py rami.

SENHOR opoxya oexa ukaa ára ma

ndoikoi oo jepe va'e neĩ opyta va'erã.

Mba'eta hovaĩgua kuery omomba ma
xee ayvua'i rupi amongakuaa va'ekue.

3

Ojexavaia re ijayvuague

1 Xee ma ava jexavai aendu va'ekue

Nhanderuete opoxya rupi yvyra po'i'i ombou rã.

2 Mba'eta xereraa vy ojapo karamboae pytũ rupi aiko aguã,

hexakãa rupi e'ỹ.

3 Mbovykue rei e'ỹ xerovai omoĩ opo,

ára pukukue re.

4 Omoxorĩmba xero'o, xepire voi.

Xekãgue omopẽmba guive.

5 Xerovai omopu'ã xejokoarã kuery.

Veneno ha'e haxy va'e py ae xejoko.

6 Ojapo pytũa py xerekoa aguã rami,

rakã'e rã peve guarã omano va'ekue rami.

7 Kora py xejoko rã nda'evevei ma aẽ aguã.

Corrente overa va'e guigua py xejokua.

8 Ajerure ha'e ajapukai teĩ

noendui anhẽmbo'ea.

9 Ita guaxu omoatyrõ mbyre py ojopia xerape,

omokarẽ rei guive.

10 Xerarõ oiny urso oma'ẽ mbegue va'e rami,

ha'e xivi onhemi oiny va'e rami avi.

† 2:20 Ha'e nunga ae oiko tetã ojokopaa rã. Tembi'u oata rã ixy kuery ho'u omemby kuery ae (Jeremias 19.9; Levítico 26.29).

- 11 Ha'e rami vy xerape gui xepe'a xapy'a vy xemboa'ypa.
Ombovaipa pyre rami xereja inony.
- 12 Guapa oipira vy
xemoĩ guembiarã.
- 13 Xekuraxõ re oipyxo
ngu'y hyru guigua py.
- 14 Xeapo xeretarã kuery ha'e javi xejojai aguã rami.
Ára pukukue re xembojaru rei okuapy.
- 15 Jexavaia re anho xemongaru,
xevy ho'u uka reta haxy va'e.
- 16 Xeapo ita ra'y re xeraĩ amopẽmba aguã rami.
Xeao'i tanhimbu py rive.
- 17 Xenhe'ẽ gui oipe'a aiko porã aguã va'ekue.
Ha'e ramo xerexarai iporã va'e aexaague re.
- 18 Ha'e rami vy "Opa ma xeporãague,
SENHOR aarõague voi", ha'e.
- 19 Nema'endu'a nho ajexavaia ha'e ajae'o aikovya re,
haxy va'e ha'e veneno ay'u va'e re guive.
- 20 Xee ma ha'e nunga re xema'endu'a riae aikovy xenhe'ẽ py.
Ha'e ramo xeryepy rupi xenhe'ẽ nda'evei ju.
- 21 Ha'e rami teĩ xema'endu'axe ju
pova'e nunga arõ aikovy va'e re.

Nhanderuete omboaxya rupi oipytyvõ aguã re ojerureague

- 22 Mba'eta SENHOR nhanemboaxy ramo nanhanemombaai,
mba'eta nhanemboaxya ma opa va'erã e'ỹ.
- 23 Opa mba'e py ojeroviapy reiko vy
rexa uka pyau 'rã ko'ẽ nhavõ.
- 24 Xejeupe ae aipoa'e: "Xevy guarã oĩ va'e ma SENHOR ae.
Ha'e nunga rupi arõ tema 'rã hexe", ha'e.
- 25 SENHOR opena porã 'rã harõa kuery re,
onhe'ẽ py oeka va'e kuery ae.
- 26 Ha'eve nharõ SENHOR nhandereraa jepe aguã,
nhakyrirĩ reve.
- 27 Nhandevy pe ha'eve
nhanekunumi teri reve canga jexavaia regua jaropo'aka kuaa.
- 28 Ha'e rami vy tajaguapy nhande ae'ia py, tanhakyrirĩ nhainy,
mba'eta ha'e va'e canga ae nhandere Nhanderuete omoĩ va'e.
- 29 Tajajero'a nhandero va'yvy ku'i re omovaẽ peve.
Xapy'a rei ma oiko nho 'rã nharõ jaikovy va'ekue.
- 30 Tanhaunga uka nhandero va'nhaneungaxe va'e pe.
Tanhaendu rive opa marã nhandejojai reia teĩ.
- 31 Mba'eta SENHOR ma
nanhandereja riaei 'rã.
- 32 Xapy'a rei nhanemomboriau ranhe teĩ
nhomboaxy ete va'e vy oexa uka nho 'rã nhanemboaxya.
- 33 Mba'eta nhomoingo axyxe reia py e'ỹ
ombojexavai avakue ra'y kuery.
- 34 Xapy'a rei amongue opyrõ imoiny 'rã
nhuã py ikuai va'e re,
- 35 ha'e rami e'ỹ vy Yvate ete va'e renonde teĩ

- ha'eve'ya rami oikuaa pota 'rã joe,
 36 ha'e rami e'ÿ vy avakue ojerure rã oendu rive 'rã,
 teĩ SENHOR ndoexai 'rã teve ha'e rami oikoa?
 37 Mava'e ayvu rupi rive tu mba'emo oiko 'rã,
 SENHOR omoingo e'ÿ rã?
 38 Yvate ete va'e gui nda'u ndoikoi 'rã ri
 mba'emo vai ha'e iporã va'e?
 39 Mba'e re tu ha'vy avakue imarã va'e ndojou porãia rupi ijayvu,
 ojevavyague re ombopaga rã?
 40 Jaikuaa pota ke jaikoa re ae.
 Ha'e gui jaikuaa porã ma vy jajevy ke SENHOR pe.
 41 Nhandepo jaupi reve ke nhanekuraxõ voi jaupi
 Nhanderuete yva re oĩ va'e pe. Ha'e vy aipo ja'e:
 42 "Rojevavy, noronhe'ẽ rendui guive ramo
 ndee ma ndoreperdoai teri.
 43 Ndee ma ndepoxya py oreao'i reve orerakykue monha.
 Oremboaxy e'ÿ re oremokanhymba.
 44 Arai py renhemi
 ndea py peve ronhembo'ea onhendu e'ÿ aguã.
 45 Yty omombo pyrã rami rive oremoingo
 yvy regua kuery ikuaiia rupi.
 46 Orerovai orerovaigua kuery ha'e javi
 oipe'a okuapy ojuru.
 47 Ore'ary ou ndorerekorãvei aguã ha'e vyvkua py orembo'aarã,
 orereityarã ha'e oremokanhymbaarã."
 48 Xeretarã kuery omokanhymbaa rã
 xerexay oxyry atã ete.
 49 Xerexa ojae'o tema.
 Ndopo'oi, ndopytu'ui 'rã guive
 50 SENHOR opena e'ÿa ja,
 ha'e yva gui oexa pota peve.
 51 Mba'emo aexa va'e gui xeporiau xenhe'ẽ py,
 kunhague xeretã rupi ikuai va'e re mba'emo oiko va'ekue káuxa.
 52 Mba'e re'ÿ xerovaigua kuery
 xejukaxe okuapy guyra'i rami rive.
 53 Xemombaxe vy xemombo vyvkua py,
 ha'e ita py xeapipa.
 54 Xeakã ary rupi yy oxyry atã ovvy.
 Ha'e ramo "Akanhy ta ma!" ha'e.
 55 Ha'e gui ma SENHOR, vyvkua pukuvea py aĩa gui
 ajapukai nderery rupi.
 56 Ha'e ramo ndee rendu xeayvua.
 Emboty eme ndeapyxa ajae'oa ha'e ajapukaia gui.
 57 Ndevy pe ajapukaia ára ndee ae renhemboja xere.
 Ha'e rami vy xevy pe "Ekyje eme" 're.
 58 SENHOR, xerekove re reikuaa pota vy
 xereraa jepe va'ekue aikove aguã rami.
 59 SENHOR, rexa reiny ha'eve'ya rami xerereko okuapyague.
 Eikuaa pota 'rãgue xere!
 60 Rexapa xeapo vai okuapya
 ha'e xerovai onhembopy'aa ha'e javi.

- 61 SENHOR, rendu xere ijayvu rei okuapy rã,
xerovai onhembopy'aa nhavõ,
62 xerovaigua kuery xerekokue ramigua rive omombe'u rã,
ha'e ára pukukue re xere ijayvu mbegue rei okuapy rã.
63 Exa pota tema ha'e kuery re, oguapy ha'e opu'ã ju ramo.
Mba'eta xembojaru rei rive okuapy.
64 SENHOR, ndee rembopaga 'rã
opo py mba'emo ojapoague re.
65 Remopytũmba 'rã ha'e kuery py'a,
ha'e kuery re rembou 'rã ayvu vai.
66 Ndepoxya py remonha 'rã heravy.
Ha'e rami vy remokanhymba 'rã ndevygua yva guy gui.

4

Tetã ojokopaa jave ikuai axya re ijayvuague

- 1 Mba'exa vy nda'u ouro oĩ va'ekue huũmba?
Mba'exa vy tu ouro ombovera pyre ndoveravei?
Ha'e rami ae avi oo iky'a e'y va'e re ita ikuai va'ekue
omoaĩmbaa tape joaxa-axaa ha'e javi rupi!
2 Mba'eta Sião pygua yvatekueve ma
ouro oiky'a'o pyre rami ikuai va'ekue ri
aỹ ma ha'e kuery pe "Yapo guigua rive" 'ea,
nhae'ũ re omba'eapo va'e rembiapo ramigua!
3 Jagua-tuvy nhe'ẽ minha omokambu 'rã gua'y kue'iry.
Ha'e rã xeretarã kuery ma porayvu ve'y ma ikuai
guyra-nhandu tekoa e'ỹa rupigua rami.*
4 Ha'e ramo kyrĩgue okambu va'e apekũ ipirupa ma,
ijy'uvei gui oja ijuru re.
Kyrĩgue mbojape re ojerurea rupi ikuai
teĩ avave rei nome'ẽai 'rã.
5 Tembi'u porã re okaru va'ekue ma
ho'apa 'rã okuapy tape rupi.
Onhẽmonde porãa rupi ikuai va'ekue ma
yty rupi rive ikuai.
6 Sodoma tetã minha xapy'a'i py omokanhymbaa raka'e
avave po py e'ỹ.
Ha'e rami teĩ Sodoma pygua kuery ojejavyague gui voi
xeretarã kuery ojejavyve va'e ikuai.
7 Mba'eta yvatekueve ma yro'y ha'e kamby gui xiĩve va'ekue,
ita coral va'e gui ipire pytãve va'ekue,
ha'e ita safira rami iporã va'ekue ri
8 aỹ ma hova tapyĩ gui ete huũve va'e.
Tape rupi ooa rupi avave rei ndoexa kuaavei.
Ipire ma ojapa ikãgue re,
vyvra rakã rami ipirupa va'e vy.
9 Mba'eta karuai gui omano va'e kuery gui
ovy'ave kyxe py ojukapy.
Mba'eta ndokarui va'e ma mbegue'i opa oje'oivy.
Ho'u va'erã mba'ety rupi ndoikovei ramo omano tema 'rã oje'oivy.

* 4:3 Guyra-nhandu ma ombo'a ma vy ngupi'a ojea rive 'rã (Jó 39.13-18).

- 10 Kunhague ymave rupi porayvu va'ekue ri
aỹ ma opo py ae omomimoĩ 'rã omemby kuery.
Ha'e kue'iry re ae 'rã okaru
xeretarã kuery omokanhymbaa ramo.
- 11 SENHOR opoxya rupi oiko vy
ombou opoxya nhomoendyarã.
Sião re tata omonhemboja vy
ijyta peve oapypa.
- 12 Yvy regua ruvixa kuery ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi
ndogueroviai okuapy omombe'ua rã
Jerusalém rokẽ rupi hovaigua kuery oikepa maague.
- 13 Ha'e va'e oiko ha'e pygua profeta kuery ojejavayague re,
sacerdote kuery ojapo vaiague re guive,
mba'eta tetã mbyte rupi
omoẽ okuapy heko porã va'e ruguy.
- 14 Ha'e kuery ma ára revegua e'ỹ rami oguata rei tape rupi,
tuguy omoẽ va'ekue py icy'apa va'e ikuai,
ha'e ijao re ma voi avave rei ndovyxeai.
- 15 Ha'e kuery pe ojavukaia: "Ha'eve'ỹ va'e kuery, pejepe'a ke!
Pejepe'a ke, pexyry ke, pepoko eme orere!" 'ea.
Ha'e ramo ojava oje'oivy, ha'e ovaẽa py rei
ha'e kuery pe yvy regua kuery
"Apy ma nda'evei ae pendekuai aguã."
- 16 Mba'eta SENHOR ae omoaĩ imondovy opoxya rupi.
Ha'e rami vy nopenavei ma ha'e kuery re.
Hovaigua kuery katuve ma nombotei 'rã sacerdote kuery,
ha'e nhomboaxya rupi e'ỹ 'rã oguereko nhomongeta va'ety kuery.
- 17 Ha'e gui ma ore kuery rexa ikangypa ma
orepytyvõarã ou va'erã re roma'ena vy teĩ.
Roikuaa potaaty py roarõ reve roma'ẽ tema
peteĩ regua orereraa jepe va'erã re teĩ ndoui ae.
- 18 Orerovaigua kuery ma orekuai rupi oma'ẽ mbegue okuapy ramo
oreretã mbyte rupi orekuai aguã voi nda'evevei.
Ropa aguã ovaẽ rai'i ma,
ore'ára ojeupity ma,
aỹ ovaẽ ma ropa aguã ára.
- 19 Oremonhaa kuery ma
guyra yvate rupi oveve va'e gui inhakuãve va'e.
Yvyty ikuai va'e áry rupi ete oremonha,
tekoa e'ỹa rupi voi nhuã omoĩ okuapy orembo'a aguã.
- 20 Ha'e gui oreruvixave orerekombo'earã SENHOR omoĩ va'ekue ae
ombo'a ma okuapy nhuã py.
Ixupe ma ore kuery "Nekuaray'ã py 'rã orekuai
yvy regua kuery mbyte rupi teĩ", ro'e va'ekue ri.
- 21 Peẽ Edom pygua kuery Uz yvy re pendekuai va'e,
orejojai tema, pevy'a rei tema 'rã orere.
Ha'e rami avi pendea py voi 'rã omboaxaa kova'e karo.
Ha'e ramo peka'upa vy pendepire reipa 'rã peikovy.
- 22 Ha'e rã peẽ Sião pygua kuery, opa ma pendeko vaiague re penembopa-
gaague.
SENHOR napendereraa ukavei ma 'rã escravo-rã.
Ha'e rã peẽ Edom pygua kuery, araka'eve rã ojekuaapa 'rã

pendeko vaia ha'e pejevavyague.

5

“Oremboaxy ke” he’iague

- 1 SENHOR, nema'endu'a ke mba'emo vai orere oiko va'ekue re.
Eikuaa pota ha'e ema'ẽ roiko axya re.
- 2 Oreyvyrã reme'ẽ va'ekue oaxapa ma amboae regua kuery pe,
orerogue voi amboae yvy guigua kuery pe ju oaxa.
- 3 Ore kuery ma tyre'ỹ tuu ve'ỹ va'e rami orekuai.
Ha'e rã orexy kuery ma imeve'ỹ va'e ikuai.
- 4 Yy roy'u va'erã ma peráta re rive 'rã rojoga,
yxakã voi peráta re anho 'rã rojou.
- 5 Orerakykue monhaa kuery ma oreaju'y re ma ikuai.
Orekane'õ ma teĩ ropytu'u aguã voi noĩ.
- 6 Egito ha'e Assíria pygua kuery pe rojejopy uka
ro'u va'erã rojou aguã teĩ.
- 7 Oreru kuery ma ojevavyra rire jipovei ma.
Ha'e gui ore kuery ju 'rã roiko axy ha'e kuery ojapo vaiague re.
- 8 Escravo kuery rive 'rã ipo'aka orere.
Ndoikoi avave rei ha'e kuery po gui orereraa jepe va'erã.
- 9 Rojeayvu e'ỹkue py 'rã rojou ro'u va'erã,
kyxe tekoe e'ỹa rupi oguereko va'e gui.
- 10 Karuai roendu vaipa ramo
orepire ma tata kua rami hakupa rei.
- 11 Sião py oguero'apaa kunhague ikuai va'e,
kunhataĩgue guive, Judá tetã ikuai va'e rupi.
- 12 Hovaigua kuery ojyryvipypa yvatekueve va'ekue,
tujakue'i voi ojou vy ombojaru rei okuapy.
- 13 Ha'e rã kunumigue ma ogueraa 'rã mba'emo mongu'ia py omba'eapo aguã,
avakue'i voi yxakã re ombovoyi rã onhepyxanga rive oje'oivy.
- 14 Ha'e ramo nhomongetaa rupi ikuai va'ekue ma ndoguarypyvei ma tetã kora
rokẽ py,
kunumigue ndoporaivei ma guive.
- 15 Rovy'aague okanhymba ma orekuraxõ gui.
Rojeroky 'rãgue py mboriau anho rei roendu.
- 16 Oreakã gui ho'a ma akã regua oĩ va'ekue.
Nda'evei ete orevy, rojevavy rire!
- 17 Ha'e nunga rupi ae orekuraxõ py oremba'eaxy,
ndorerexa pyxoveipa guive.
- 18 Sião yvyty ombovaipaa rire
mbyku anho ikuai ha'e rupi.
- 19 Ha'e rã ndee SENHOR, ndepo'aka riae 'rã.
Tenda repenaaty oĩ 'rã raka'e rã peve guarã.
- 20 Mba'e re tu riae ta ri nderexarai orere?
Mba'e re tu remboare orepetyvõ aguã?
- 21 SENHOR, orereko rerova ju ke ndejeupe guarã.
Ha'e ramo 'rãe rojeko rerova.
Embopyau ju ore'ára yma guare rami.
- 22 Mba'e re tu orerejapa ete ri?
Mba'e re tu ndepoxy anho ta ore kuery rovai?

Ezequiel ayvu oĩa Ezequiel ayvu oĩa

Profeta Ezequiel ma Babilônia tetã py ae hekoa, ha'e py escravo-rã Israel kuery mboae reve heraa rire. Israel kuery ha'e javi pe ayvu omombe'u raka'e, Babilônia py ikuai va'e pe, Jerusalém pygua kuery pe guive. Nhanderuete mba'emo oexa uka reve oayvu ombou raka'e Ezequiel pe. Ha'e gui Ezequiel ju mba'emo ojapoa py oikuaa uka guetarã kuery pe, oayvu py anho e'ÿ.

Nhanderuete rexakãa re ijayvu. "Ha'e gui oky jave arai re karugua ojekuaa va'e rexakãa rami ae avi hexakã jekuaa ijyvyry rupi. Ha'e va'e ma Senhor rexakãa ae aexa. Ha'e nunga aexa vy xerenapy'ã re aĩ, vvy re xerova amovaẽ reve. Ha'e vy ma aendu ijayvua" (1.28).

Ijayvu avi nhandereko vaia káuxa omano va'ekue rami jaiko teĩ Nhanderuete opo'akaa rami nhandemoingove ju aguã re. "Ha'e gui xere Senhor opo omoi vy xereraa Onhe'ẽ rupi. Ha'e vy xemoi peteĩ vvyugua ikãgue anho ikuaiã mbyte py. ... Aipoe'ive ju xevy: 'Ndeayvu na kova'e ikãgue ikuai va'e pe, ha'e vy aipo're: "Ikãgue ymague, pendu ke Senhor ayvu." ... Ha'e ramo ijayvuague rami ae xeyavu. Xeyavu teri reve hevovo rei nhendu va'e aendu, peteĩ-teĩ kãgue joe onhembota-mbota vy oparãgue rei. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ kãgue onhemboje'apa joe. Ha'e ramo ama'ẽ rã ikãgue hajy ha'e ho'opa ma. Ipire voi ojekuaa, ha'e rã inhe'ẽrã ma noĩ teri. Ha'e gui Senhor aipoe'ĩ xevy: 'Áva ra'y, Nhe'ẽ pe ju ndeayvu. Ndeayvu vy aipo're ixupe: "Po rami Senhor Nhanderuete ijayvu: Ndee Nhe'ẽ, eju irundy henda vvytu oipejua katy gui. Ha'e vy ke eipeju kova'e omanogue áry rupi, okuave ju aguã rami", re. Ha'e ramo ijayvuague rami xeyavu ramo ikãgue ikuai va'e re ou Nhe'ẽ. Ha'e ramo oikovepa jevy vy opu'amba ju joguerokuapy, xondaro kuery rami mbovy rei e'ÿ ikuai" (37.1, 4, 7-10).

Irundy temimoingo kuery oexaague

¹ Trinta ma'etÿ re, irundy jaxya ha'e peteĩ nhiruĩ araa py xee aiko Quebar yakã vvyry rupi, xeretarã kuery escravo-rã ogueraapa pyre mbyte.* Ha'e va'e jave py ma yva ojepe'a rã aexa mba'emo Nhanderuetea oexa uka rã.

² Ha'e va'e jave py peteĩ nhiruĩ ma'etÿ ma ojapo huvixa Joaquim escravo-rã ogueraa ague. Ha'e gui ha'e va'e jaxy re peteĩ nhiruĩ araa py ae

³ SENHOR ombou oayvu xee Buzi ra'y Ezequiel aiko va'e pe. Sacerdote aiko caldeu kuery vvy re, Quebar yakã vvyry rupi. Ha'e py ae xere SENHOR opo omoi rã aendu.

⁴ Ha'e gui ma ama'ẽ rã kuaray ijapu'a'ia katy gui ou oiny peteĩ arai tuvixa va'e, tata rami joa py e'ÿ-e'ÿ hexakã va'e. Arai vvyry rupi hendy va'e ojekuaa avi. Ha'e va'e mbyte py ma peteĩ aexa overa va'e rykukue ramigua, tata mbyte gui ojekuaa oiny.

⁵ Arai mbyte gui oẽ avi irundy temimoingo kuery. Ha'e va'e kuery jaexa rã ava ramigua meme.

⁶ Peteĩ-teĩ re ma irundy kuerei hova oĩ, ipepo ma irundy-rundy avi.

⁷ Hetyma ma hi'yvi va'e meme. Ha'e rã ipy ma vaka ra'y py rami ojekuaa, overa va'e omoexakã mbyte rami hendy guive.

* **1:1** Ha'e jave py ma profeta Ezequiel Babilônia vvy re oiko, heta va'e kuery ogueraapaa ague py.

8 Ipepo guy rupi ma avakue po ramigua oĩ, irundy henda jovaive rupi. Irundyve temimoingo ma irundy-rundy ngova ha'e opepo oguereko.

9 Ha'e kuery ma ovaẽ okuapy joe, amboae katy ova-ova e'ỹ re uguata guive. Peteĩ-teĩ ma guenonde katy anho uguata oje'oivý.

10 Ha'e kuery rova ma avakue rova rami. Oiporu kuaa re ma guary rami hova. Ijaxua re ma vaka rova. Irundyve peteĩ-teĩ oguereko avi taguato guaxu rova.*

11 Ha'e rami ae hova ojekuaa. Ipepo ma mokõ-mokoĩ oupi 'rã o'áry rupi, temimoingo kuery mboae pepo re omovaẽ reve. Ha'e rã opepo mboae mokoĩ py ma ojao'i imoiny guete.

12 Ha'e kuery peteĩ-teĩ guenonde rami anho 'rã uguata oje'oivý. Mamo rã rei Nhe'ẽ ooa katy ha'e kuery voi oje'oi avi. Amboae katy ova-ova e'ỹ re uguata oje'oivý.

13 Temimoingo kuery jaexa rã tapyĩ hexakã va'e rami hendy, tataendy rami guive. Ha'e kuery mbyte rupi má tata rendy vuku oaxa-axa. Ha'e kuery gui oẽ avi overa va'e.

14 Temimoingo kuery uguata vy overa va'e rami avi ojevvy-jevvy ha'ekue'ỹ-kue'ỹ katy.

Irundy iruéra oexaague

15 Ha'e gui temimoingo kuery aexa rã peteĩ-teĩ yvýry oĩ avi peteĩ ruéra vvy rupi oo va'e.*

16 Iruéra ikuai va'e jaexa rã itaendy berilo rami hexakã va'e. Irundyve ma joo rami ae ojekuaa. Peteĩ-teĩ ruéra jaexa rã amboae ruéra mbyte rupi joaxa oiny.

17 Ha'e va'e ma ooa katy rei 'rã oo. Amboae katy ova-ova e'ỹ re uguata ovy.

18 Inhapyĩ va'e ma yvate ete nhomongyje aguã rami. Peteĩ-teĩ ruéra apyĩ re ma texa anho tynyẽ ha'e javi rupi.

19 Temimoingo kuery uguata oje'oivý reve iruéra ijyvýry ikuai va'e oo avi 'rã. Ha'e kuery ojeupi ramo iruéra voi ojeupi avi 'rã hexeve.

20 Nhe'ẽ ooa katy rei tema ha'e kuery oo avi 'rã, Nhe'ẽ oguerekoa rupi. Ha'e kuery reve iruéra ikuai va'e oo avi 'rã, mba'eta iruéra ikuai va'e re ae temimoingo kuery nhe'ẽ oĩ.

21 Ha'e kuery uguata oje'oivý ramo iruéra ikuai va'e voi oo avi 'rã. Ha'e kuery opyta ramo iruéra voi opyta avi 'rã. Yvy gui ha'e kuery opu'ã oje'oivý ramo ha'e kuery reve opu'ã avi 'rã iruéra ha'e javi, mba'eta iruéra ikuai va'e re ae oĩ temimoingo kuery nhe'ẽ.

22 Temimoingo kuery akã áry rupi ma peteĩ ijao'ia oĩ itaendy guigua rami nhomongyjea. Ha'e kuery akã áry rupi ojekuaa oiny.

23 Ijao'ia guýry rupi ae ha'e kuery opepo oupi imoiny, peteĩ-teĩ joa katy. Peteĩ-teĩ ma mokoĩ opepo ju oguereko jovaive rupi ojeao'i aguã.

24 Ha'e kuery uguata oje'oivý ramo aendu ipepo revovo reia yy revovo rami, Ipo'akapa va'e onhendua rami avi. Hevovo aendu rã xondaro kuery pyambu rami onhendu. Ha'e gui ha'e kuery opyta vy opepo voi omboguejypa ju avi 'rã.

25 Ha'e gui ma ha'e kuery akã áry rupi ijao'ia oĩ va'e áry gui aendu peteĩ ayvu. Ha'e ramo ha'e kuery opytapa okuapy, opepo guive omboguejypa.

Nhanderueté rexakã oexaague

* 1:10 Apocalipse 4.8 * 1:15 Ezequiel 10.9-17

²⁶ Ha'e gui ha'e kuery akã áry rupi ijao'ia oĩ va'e áry aexa peteĩ tenda huvixa openaaty ramigua, itaendy safira guigua rami. Ha'e va'e tenda áry ma peteĩ oguapy jekuaa oiny ava ramigua.

²⁷ Ha'e va'e aexa rã iku'a guive yvate katykue ma itaendy rami ojekuaa oiny, ha'e ijyvýry rupi ma tata rami avi hexakã. Ha'e gui rã iku'a guive yvy katykue ma tata ete rami ojekuaa. Ijyvýry ha'e javi rupi tata rami hexakãmba.

²⁸ Ha'e gui oky javé arai re karugua ojekuaa va'e rexakãa rami ae avi hexakã jekuaa ijyvýry rupi. Ha'e va'e ma SENHOR rexakãa ae aexa. Ha'e nunga aexa vy xerenapy'ã re aĩ, yvy re xerova amovaẽ reve. Ha'e vy ma aendu ijayvua.

2

Ezequiel reve ijayvuague

¹ Ijayvu va'e ma aipoe'i xevy:

— Ava ra'y, epu'ã ke he'amy, ha'e ramo xeayvu 'rã ndereve — he'i.

² Ha'e ramo xereve ijayvu jave xere Nhe'ẽ oĩ vy xemopu'ã imo'amy. Ha'e rami vy aendu xevy ijayvu rã.

³ Ha'e ramo aipoe'i xevy:

— Ava ra'y, xee romondouka 'rã Israel kuery pe. Ha'e kuery ma peteĩ regua xerovai opu'ã okuapy va'e. Nguu kuery rami avi anhetẽ rupi e'ỹ ikuai xerovai, aỹ peve.

⁴ Mba'eta ta'y kuery voi inhakã ratã okuapy, ipy'a ratã guive. Ha'e kuery pe ae xee romondouka ta. Ha'e vy ha'e kuery pe “Po rami SENHOR Nhanderueté ijayvu” 're 'rã.

⁵ Ha'e ramo ha'e kuery xere opu'ã va'ety ikuai va'e oikuaa 'rã okuapy ha'e kuery mbyte rupi profeta oikoa, oendu pota, e'ỹ vy noendu potai teĩ.

⁶ Ha'e rã ndee ava ra'y, ekyje eme. Ekyje eme guive ha'e kuery ndere ijayvua gui, ha'e nunga juu ha'e juu rakuaendy rami ndekutu teĩ, mba'eta japeuxa ramigua mbyte rupi reiko 'rã. Ekyje eme ndere ha'e kuery ijayvua gui, enhemondyĩ eme guive ha'e kuery rova gui, mba'eta xere opu'ã va'ety ae ikuai.

⁷ Ha'e rã ndee ma ha'e kuery pe remombe'u 'rã xeayvu, oenduxe, e'ỹ vy noenduxeĩ teĩ, mba'eta xere opu'ã rei va'ety ae ikuai.

Kuaxia para onhemama va'e oexaague

⁸ — Ndee ava ra'y, endu ke ndereve xeayvu rã. Epu'ã rei eme xerovai opu'ã rei va'ety kuery rami e'ỹ. Eipe'a ke ndejuru, ha'e vy he'u ame'ẽ ta va'e — he'i.

⁹ Ha'e ramo ama'ẽ rã ha'e py peteĩ po xea katy okuave'ẽ jekuaa va'e. Ha'e va'e py oĩ peteĩ kuaxia para onhemama va'e.

¹⁰ Ha'e va'e ma xerenonde rupi oipyo inony rã hi'áry ha'e iguy rupi ipara oiny ra'e. Ha'e va'e re ipara oiny ojave'ã aguã, ipy'a vaia ha'e nda'evei va'e oiko va'erã regua.

3

¹ Ha'e gui aipoe'ive ju xevy:

— Ava ra'y, he'u rejou va'e. He'u ke kova'e kuaxia para. Ha'e gui ma tereo Israel kuery pe ndeayvu — he'i.

² Ha'e ramo xejuru aipe'a ramo xevy pe ome'ẽ kuaxia para ha'u aguã.

³ Ha'e vy aipoe'i xevy:

— Ava ra'y, emokõ nderyepy katy peve guarã. Emonyẽ ete nderye kova'e kuaxia para ndevy ame'ẽ va'e — he'í. Ha'e ramo xee ha'u ramo xejuru py ei rami he'ẽ va'e aendu.*

Profeta-rã Ezequiel omoĩague

⁴ Ha'e gui aipoe'ive ju:

— Ava ra'y, tereo aỹ Israel kuery ikuaiia py, ndeayvu ha'e kuery pe xeyvu rupi.

⁵ Mba'eta amboae rami rei ijayvu va'e kuery pe e'ỹ xee romondouka, ha'e rã Israel kuery pe ae.

⁶ Heta regua pe e'ỹ guive romondouka, amboae rami ijayvu va'e nerendu kuaai aguã katy e'ỹ. Ha'e va'e kuery regua pe xee romondouka va'e rire ma anhetõ ojapyxaka 'rãgue okuapy ndeayvua re.

⁷ Ha'e rã Israel kuery ma ndojapyxakai 'rã, xeyvu re eteve voi ndojapyxakaxei va'e vy. Mba'eta Israel kuery ma inhakã ratã ha'e opy'a py oikuaa axy va'e meme.

⁸ Ha'e nunga rupi nderova ajapo 'rã hatã aguã rami ha'e kuery rova rami avi, ha'e kuery akã ratãa rami ae avi 'rã rojapo ha'e kuery rovai neakã ratã aguã rami.

⁹ Diamante rami hatã va'e ajapo 'rã nderova, itaendy gui hatãve va'e. Ha'e ramo ekyje eme ha'e kuery gui, neĩ enhemondyi eme guive ha'e kuery ngova re oexa uka va'e gui, mba'eta xere opu'ã rei va'ety ae ikuai — he'í.

¹⁰ Ha'e gui aipoe'ive ju xevy:

— Ava ra'y, endu ke ndeapxya py ndevy pe xeyvu ha'e javi, emoĩ porãmba guive ndepy'a re.

¹¹ Ha'e gui ma tereo, neretarã kuery escravo-rã ogueraa pyre ikuaiia py. Ha'e kuery oenduxe, e'ỹ vy noenduxeĩ teĩ ndeayvu tema ha'e kuery pe. Ha'e vy “Po rami SENHOR Nhanderuede ijayvu”, 're 'rã — he'í xevy.

¹² Ha'e gui ma Nhe'ẽ xereupi heravy. Ha'e ramo xerakykue katy gui aendu peteĩ hyapu rei va'e. Ha'e va'e ma oĩa gui onhendy vy aipoe'í:

— Ta'ima'endu'a porãa SENHOR rexakãa re — he'í.

¹³ Aendu avi temimoingo kuery opepo jopepo re ombota-mbota rã, iruéra ha'e kuery reve ikuai va'e revovo guive. Aendu avi hyapu ratãve va'e.

¹⁴ Ha'e rami py Nhe'ẽ xereupi heravy. Xenhe'ẽ py nda'evei etea aendu reve aa ainy. Ha'e rami teĩ xere SENHOR opo imbaraete va'e omoĩ xejokoarã.

¹⁵ Ha'e ramo Tel-Abibe tetã katy aa, Quebar yakã yvýry xeretarã kuery escravo-rã ogueraa pyre ikuaiia py. Ha'e vy ha'e kuery ikuaiia py ju aĩ. Ha'e kuery mbyte py sete ára re aguapy ainy nda'evei etea aendu reve.

Tetã rarõa rami Israel kuery pe ijayvu aguã omoĩague

¹⁶ Ha'e gui sete araa py ma xevy pe SENHOR ombou oayvu. Ha'e vy aipoe'í:

¹⁷ — Ava ra'y, xee ma tetã rarõa rami romoĩ Israel kuery pe ayvu remombe'u aguã. Ha'e rami rã xejuru gui ayvu rendu va'e remombe'u 'rã ha'e kuery pe xerekovia.

¹⁸ Ha'e gui ma xapy'a rei heko vai va'e kuery pe “Pemano 'rã” ha'e teĩ ndee ju ha'e kuery pe neremombe'ui ramo tape vai gui ojepe'a vy oo jepe aguã, ha'e rami ri ramo heko vai va'e omano 'rã gueko vaia py, teĩ ndee rombopaga avi 'rã huguy ndepo re oĩ va'e káuxa.

¹⁹ Ha'e rã xapy'a rei heko vai va'e kuery pe ha'e rami ndeayvu teĩ ha'e kuery ndojeko rerovai 'rã teko vai rupi ikuaiia gui. Ha'e ramo ha'e kuery omano 'rã gueko vaia py ae, ha'e rã ndee ma reo jepe 'rã.

* 3:3 Apocalipse 10.9-10

20 Ha'e gui xapy'a rei heko porã va'ekue ma heko porãague gui ojepe'a 'rã ha'eve'ÿ va'e ojapo vy. Ha'e gui ha'e kuery renonde py xee amoï 'rã onhopyxanga aguã, ha'e ramo omano 'rã. Ndee nandeyvui ramo ha'e kuery omano 'rã gueko vaia py, ha'e na'ima'endu'aavei 'rã teko porã rupi oikoague re. Ha'e rami teï ndee rombopaga avi 'rã huguy ndepo re oi va'e káuxa.

21 Ha'e rami teï heko porã va'e pe ojevavy e'ÿ aguã re ndee ndeayvu ramo ndojejavvy vy anhetê oikove 'rã ha'e rami ndeayvu rire. Ndee voi reo jepe 'rã – he'i.

22 Ha'e gui xere SENHOR opo omoï vy aipoe'i xevy:

– Epu'ã ke, tereo vvyugua katy, ha'e py ma ndereve xeayvu aguã – he'i.

23 Ha'e ramove apu'ã vy vvyugua katy aa. Ha'e py ama'ë rã SENHOR rexakãa oï ra'e, Quebar yakã vvyry hexakãa aexaague rami. Ha'e vy xerenapy'ã re aï xerova vvy re amova'ë reve.

24 Ha'e ramo xere Nhe'ë oï vy xemopu'ã imo'amy. Ha'e rami vy xevy ijayvu vy aipoe'i:

– Tereo ndero katy, ha'e enhemboty ha'e py.

25 Mba'eta ava ra'y, ma'ë. Ha'e kuery ma ndea py ixã ogueru vy ndejokua 'rã imoiny, ha'e kuery mbyte katy reo ve'ÿ aguã.

26 Ha'e gui xee ajapo 'rã neapekũ ndejuru re ojapa aguã rami, ha'e kuery pe ndeayvu e'ÿ aguã. Ha'e ramo ijayvu e'ÿ va'e 'rã reiko remonheangu ve'ÿ ranhe aguã, mba'eta xere opu'ã rei va'ety ae ikuai.

27 Ha'e rami teï ndereve xeayvu jevy vy aipe'a ju 'rã ndejuru ndeayvu aguã. Ha'e ramo ha'e kuery pe “Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu”, re 'rã. Ha'e ramo oenduxe va'e toendu, ha'e rã noenduxeï va'e ma tove toendu eme, mba'eta xere opu'ã rei va'ety ae ikuai.

4

Jerusalém tetã jokoarã ramigua oexaague

1 – Ha'e gui aÿ ndee ava ra'y, eru peteï vvy jykue, enhono imoiny nerenonde'i py, ha'e vy ha'e va'e re embopara Jerusalém tetã ra'angaarã.

2 Ha'e va'e rovai emoï ijokoarã ra'angaa jovaive rupi, ejapo oo imbaraete va'e ra'angaarã, tetã kora re emopu'ã vvy ivã va'erã, jova-jovaive re ejapo xondaro kuery nhoarõ aguã, ha'e ijyvry rupi emoï tetã kora reityarã.

3 Eru avi peteï oja ferro guigua, ha'e vy ndee ha'e tetã oia mbyte py emopu'ã imo'amy oja ferro guigua kora rami. Ha'e vy ema'ë einy tetã katy. Ha'e rami 'rã opyta tetã ojokopy rami, ijokoarã remoï ramo. Ha'e va'e ma Israel kuery oikuaa aguã 'rã oï.

4 – Ha'e gui ma enheno ejupy reiporu kuaa e'ÿa re, ndejee remoï aguã Israel kuery reko vaia. Renheno rejupya ára ha'e javi re ndere oï 'rã heko vaia.

5 Mba'eta ndee romoï 'rã ha'e kuery reko vaia ma'etÿa kuaa ukaarã, peteï-teï ára renhenoa ma peteï ma'etÿ ovare aguã, ha'e javi vy trezentos e noventa ára peve. Ha'e rami rã ndejee meme 'rã rereko Israel kuery ojevavyague.

6 Ha'e va'e ára opa ma rire reiporu kuaa regua re ju 'rã renheno rejupy, Judá kuery ojevavyague ju ndejee rereko aguã.

7 Ha'e rami vy qarenta ára re ju ajapo 'rã renheno aguã rami, peteï-teï ára peteï ma'etÿ ovare aguã. Ha'e ramo Jerusalém tetã ojokoa katy rema'ë reiny 'rã ndejyva pire rei reve. Ha'e rami vy 'rã ndeayvu ete ha'e kuery rovai.

8 Aÿ rojokua uka 'rã ixã py, hovai katy neï kyvõ katy rema'ë e'ÿ aguã, tetã ojokoa aguã ára opa e'ÿa ja.

9 – Eru avi trigo ha'e cevada, kumanda ha'e kumanda pe'i. Emoĩ peteĩ oja py mbojaperã, trezentos e noventa ára re ndeyke re renheno peve re'u rejupy agua.

10 Opeja pyre anho 'rã re'u, duzentos e quarenta gramas 'rã ko'ẽ nhavõ. Ha'eve jave-jave 'rã re'u.

11 Ha'e gui yy voi oa'ã mbyre meme 'rã rey'u, peteĩ karo'i ha'eve jave-jave 'rã rey'u.

12 Re'u va'e ma mbojape cevada guigua rami 'rã. Raxy 'rã avakue repxoi pirukue áry, heta va'e kuery oexaa py.

13 Mba'eta ha'e rami ae 'rã Israel kuery ho'u okuapy tembi'u ha'eve'ỹ va'e, pavẽ regua ikuaia rupi aipe'a ukaague py – he'i SENHOR.

14 Ha'e ramo xee aipoa'e:

– Kore SENHOR Xerujete! Ma'ẽ, xekunumi guive aỹ peve xee nanhemongy'ai ae va'eri, mba'eta ha'u va'e'ỹ teri mymba omano rive va'ekue neĩ ka'aguy rupigua omondoropa pyre, xo'o nda'evei va'e xejuru py amoĩ e'ỹ agua – ha'e.*

15 Ha'e ramo aipoe'i xevy:

– Ha'e ramo avakue repxoi 'rãgue py ha'eve 'rã vaka repxoi áry mbojape rembojy agua – he'i.

16 Aipoe'ive ju xevy:

– Ava ra'y, mba'eta ma'ẽ, Jerusalém tetã py ajapo 'rã tembi'urã ojoua ve'ỹ agua rami. Ha'e kuery ho'u 'rã tembi'u opeja pyre nda'evei rei etea oendu reve, ha'e yy oa'ã mbyre oy'u 'rã okuapy ndaekorãveia reve.

17 Ha'e kuery pe tembi'u ha'e yy oata ramo joexa vy rive onhemondyipa 'rã, gueko vai reia py opa jogueravy vy.

5

1 – Ha'e gui ava ra'y, eru peteĩ kyxe haimbe porã va'e nerendyva ayaarã. Ha'e vy enhopĩmba neakã ha'e nerendyva ha'e javi rupi. Eru avi mba'emo opejaa nde'ague repeja agua. Repejaa rupi emboja'o mboapy henda py.

2 Peteĩ henda py oĩ va'e ma reapy 'rã tetã mbyte py, ojokoa agua ára opa ma rire. Ha'e rã amboae henda py nde'ague oĩ va'e ma reikutu 'rã kyxe py tetã yv'ry. Ha'e rã amboae ju ma yvytu ombovevea rupi 'rã remoaĩmba imondovy. Ha'e va'e kuery rakykue rupi aekyi uka 'rã kyxe.

3 Ha'e gui mboapya regua amongue ete'i ma rejokua 'rã ndeao apy'i re.

4 Ha'e va'e regua gui ae ju remombo 'rã tata py okai agua. Ha'e va'e gui ma tata oẽ 'rã Israel kuery ha'e javi rovai.

Mba'e re pa Jerusalém tetã SENHOR ojoko uka 'rãa re ijayvuague

5 Ha'e gui SENHOR Nhanderuete po rami ijayvu:

– Jerusalém tetãupe py oĩ va'e ramigua ma yvy regua mbyte py amoĩ va'ekue, ha'e ijyv'ry rupi ikuai va'e yvy mbyte.

6 Ha'e rami teĩ ha'e kuery xee aipota va'e rovai opu'ã vy yvy regua kuery gui voi ojapo vaive tema okuapy, ha'e oyv'ry rupi ikuai va'e gui omboykepave xeyvu aeja va'ekue. Hexaraipa okuapy xee aipotaa gui, xeyvu rupi nda'ikuai guive.

7 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

* 4:14 Ezequiel ma avakue repxoi pirukue áry mbojape oexy agua re SENHOR ijayvu, mba'eta tetã ojokoa jave heta va'e kuery ndojou 'rã xakãrã. Ha'e ramo Ezequiel ndojou porã, mba'eta ha'e nunga áry oexy pyre nda'evei sacerdote kuery ho'u agua, onhemongy'a e'ỹ agua.

— Peẽ kuery ma amboae regua pendeyvúry rupi ikuai va'e gui pepu'ãve xe-rovai, ndapejapoxei guive xee aipotaa rami, neĩ amboae kuery pendeyvúry rupi ikuai va'e reko ndapeupityi.

⁸ Ha'e nunga rupi xee, xee ae ju 'rã aiko nderovai guarã — he'i SENHOR Nhanderuete. — Ha'e rami vy penembyte py rombopaga 'rã vvy regua kuery oexaa py.

⁹ Ojegarupy pejapoa ha'e javi káuxa penembyte py ajapo 'rã peteĩgúeve ajapo e'ỹ teri va'e, ha'e neĩ ndajapovei 'rã va'e.

¹⁰ Ha'e rami rã penembyte py tuu kuery ho'u 'rã okuapy gua'y kuery ae, ha'e ta'y kuery ho'u 'rã nguu kuery ae. Penembyte py rombopaga 'rã, ha'e gui penderegua hembryre va'ekue ma amoaĩmba 'rã imondovy vvytu ha'e javi rupi.

¹¹ Ha'e nunga rupi anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Xevygua oo iky'a e'ỹ va'e pemongy'apa rei rire mba'emo vai pejapo ha'e ojegarupy pembojeroviaa py, ha'e ramo xee nama'ẽvei 'rã pendere romboaxya rupi, ndorogueraa jepei 'rã guive.

¹² Ha'e ramo pende kuery regua peteĩ henda py pemento 'rã mba'eaxy vaikue gui, ha'e penembyte py pekanhymba 'rã karuai gui. Ha'e rã amboae henda py ma pendeyvúry rupi pe'a 'rã pekuapy kyxe gui. Ha'e gui amboae henda py ju romoaĩmba 'rã vvytu ha'e javi rupi, ha'e vy penderakykue rupi aekyi uka 'rã kyxe.

¹³ — Ha'e rami vy 'rãe xepoxya oaxa. Ha'e kuery re xepoxya amboupa ma rire "Ha'eva ma" ha'e 'rã apytu'u vy. Ha'e ramo oikuaapa 'rã xekyre'ya rupi xeayvuague, ha'e kuery áry ambou ramo.

¹⁴ Mba'eta ombovaipa pyre rami romoi 'rã vvy regua pendea katy'i rupigua kuery pendejojai aguã, oaxa va'e kuery ha'e javi oexaa py.

¹⁵ Ha'e rami rã pepyta 'rã ombojaru rei ha'e ojoi pyrã, vvy regua kuery pendea katy'i ikuai va'e oikuaa vy onhemondyipa aguã, mba'eta rombopaga 'rã xepoxya ha'e rojou vaia rupi, opa marã romoingo axya py, po rami xee SENHOR ae xeayvu rire.

¹⁶ Ha'e kuery rovai ma hu'y rami ambou 'rã karuai. Hu'y nhomombaarã ambou 'rã penemomba aguã. Ha'e rami vy karuai amoive ju 'rã peẽ kuery re, peẽ kuery gui mbajape pe'u 'rã va'ekue aipe'apa vy.

¹⁷ Peẽ kuery re ambou 'rã karuai ha'e mymba nharõ pendera'y ha'e penderajy kuery mokanhymbaarã. Pendere ou 'rã mba'eaxy vaikue ha'e tuguy moëarã. Kyxe revegua voi ambou 'rã pendere. Xee SENHOR ae xeayvu.

6

Israel kuery mba'emo ra'angaa re rive ojerovia okuapya re ijayvuague

¹ Ha'e gui ma xeivy pe SENHOR ombou ju oayvu. Ha'e vy aipoe'ĩ:

² — Ava ra'y, ema'ẽ Israel regua vvyty ikuai katy, ha'e kuery re ndeayvu aguã. Ha'e vy aipo're:

³ Israel regua vvyty pendekuai va'e, pendu ke SENHOR Nhanderuete ayvu. Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu vvyty, vvy'ã, yakã ha'e vvyugua ikuai va'e pe:* Aỹ xee, xee ae ambou 'rã kyxe peẽ kuery re, pende'áry ta'angaa ombojeroviaaty ikuai va'e mbovaipaarã.

⁴ Ha'e ramo pende altar ombovaipaa 'rã, ha'e altar heakuã porã va'e rapyaty ikuai va'e voi omopẽmbaa 'rã. Kyxe py ajuka uka va'ekue aejapa 'rã imbokuapy ta'angaa ombojeroviaague renonde rupi ae.

* **6:3** Israel regua vvyty, vvy'ã, yakã ha'e vvyugua ikuai va'e pe Nhanderuete ijayvu mba'eta ha'e va'e rupi ma ikuai mba'emo ra'angaa mbojeroviaaty.

⁵ Ta'angaa ikuai va'e renonde rupi aeja 'rã Israel kuery retekue, ha'e rã ikãgue ma amoaĩmba 'rã altar ombojeroviaague renonde rupi.

⁶ Ha'e gui tekoa ha'e tetã pendekuaiague ha'e javi rupi omombaa 'rã, ta'angaa pembojeroviaague ombovaipaa 'rã, altar pembojeroviaague ha'e javi oitya ha'e ombovaipaa aguã, ha'e ta'angaa voi omopẽmbaa ha'e omombaa aguã. Altar heakuã porã va'e peapyaty voi oipe'apaa 'rã, penerembiapokue ha'e javi ombovaipaa 'rã.

⁷ Ha'e gui penembyte rupi kyxe py ojuka pyre ho'apa 'rã, xee ae SENHOR aikoa peikuaa aguã.

⁸ – Ha'e rami avi aeja 'rã hembyrekue'i, mba'eta peẽ kuery regua amongue ete'i 'rã oo jepe kyxe gui yvy regua kuery ikuaia rupi, ha'e kuery yvy rupi romoaĩ jave.

⁹ Ha'e gui amboae kuery yvy rupi escravo-rã ogueraa ague py oo jepe va'ekue ima'endu'a ju 'rã xere. Mba'eta xee ma nda'evei ete aiko opa marã pendepy'aa rupi xegui pejepe'a ramo, ha'e penderexa ta'angaa anho rive oexaxe rã xegui pejepe'a ramo. Ha'e gui ma ha'e kuery ojeguaru 'rã ojegui ae, opa marã ikuaia rupi nda'evei ete va'e ojapoague re.

¹⁰ Ha'e rami vy ma ha'e kuery oikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa, mba'eta ha'e kuery re mba'emo vai ambou aguã re ndaxeayvu rivei.

¹¹ Po rami SENHOR Nhanderuete aipoe'i xevy:

– Ejepopete ke, embota-mbota ndepy, ha'e vy aipo're: “Nda'evei teve, mba'eta Israel kuery opa marã ojeguarupy ojapoague re ho'apa 'rã kyxe py, karuai ha'e mba'eaxy vaikue gui”, 're.

¹² Mba'eta mombyry rupi ikuai va'e omano 'rã mba'eaxy vaikue gui, ha'e rã ha'e'i rupigua ma kyxe py 'rã omano. Ha'e gui amongue hembyrekue ma ojokoa rã omano 'rã karuai gui. Ha'e rami vy 'rãe ha'e kuery pe xepoxyague oaxa.

¹³ Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa, peẽ kuery regua ta'angaa mbyte rupi kyxe py ojuka pyre ikuai ramo, ha'e altar ikuai va'e yvýry rupi, yvy'ã ha'e yvyty apyte ikuai va'e ha'e javi rupi, ha'e yvyra hogue ana ha'e yvyra porãgueve ikuai va'e guy rupi, mba'eta ha'e rupi ae opa marãgua ta'angaa pe heakuã porã va'e peme'eaty ikuai.

¹⁴ Ha'e nunga áry rupi xepo amoĩ vy ambovaipa 'rã yvy tekoa e'ÿa guive Ribla peve, tekoa ikuaiague ha'e javi rupi nda'ikuaiaivei aguã. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

7

“Opa ta ma! Opa ta ma!” he'iaague

¹ Teĩgue ju SENHOR oayvu ombou xevy. Ha'e vy aipoe'i:

² – Ava ra'y, po rami SENHOR Penderuete ijayvu Israel kuery yvy re: Opa ta ma! Irundy henda rupi ha'e ijyvy apy rupi ikuaia peve 'rã ou opa aguã.

³ Ha'e rami vy aỹ ma ou ma pepa aguã ára. Mba'eta pendere ambou 'rã xepoxya, romboipaga 'rã pendekuaiague re, pendere ambou 'rã ojeguarupy rupi pendekuaiague rekovia.

⁴ Mba'eta pendere nama'ëvei 'rã rogueraa jepea rupi neĩ romboaxya rupi. Ha'e rami 'rãgue py pendere ambou 'rã pendekuaiague rekovia, ha'e ojeguarupy rupi pendekuaiague ojekuaapa 'rã penembyte. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

⁵ Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

– Ma'ẽ, mba'emo vai ou-ouve tema 'rã.

⁶ Ovaẽ ta ma opa aguã, ou ma oiny, opu'ã ma penderovai.

7 Vvy regua kuery, ou ma pekanhy aguã. Ovaẽ ma ára, yvyty ikuai va'e áry rupi vy'aa 'rãgue py ovaẽ ma opa marã ipy'aa aguã.

8 Aỹ pende'áry anhoẽ ta xepoxya, roguereko 'rã xepoxya rupi. Aikuaa pota 'rã pendekuaiague re, ha'e pende'áry ambou 'rã ojeguarupy rupi pendekuaiague rekovia ha'e javi.

9 Ha'e rami vy pendere nama'ëvei 'rã rogueraa jepea rupi, neĩ romboaxya rupi. Pendekuaiague re ae 'rã rombopaga. Ha'e ramo ojeguarupy rupi pendekuaiague ojekuaapa 'rã penembyte. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee SENHOR ae ajapoague.

10 — Ma'ẽ, ára ovaẽ ma ouvvy. Ojekuaa ma rombopagapa aguã, mba'eta yvyra rovi'i ipotypa ma, onhemboyvate reia voi hokypa ma.

11 Jujukaa kuery opu'ã ma yvyra rovi'i nhombojexavaiarã. Ha'e ramo mba'eve noĩvei ma ha'e kuery peguare, imba'e rei-reikue, ha'e kuery re ima'endu'aague, neĩ oguerovy'aa ague ma voi.

12 Mba'eta hi'ára ou ma oiny, ovaẽ ae ma. Ha'e nunga rupi mba'emo joguaa tovy'a eme, ha'e rã mba'emo vendea ma ta'iporiau eme. Mba'eta ha'e kuery ha'e javi re ou poxya hendy va'e.

13 Mba'eta vvy vendeara ma ndojevvyvei ma 'rã ovende va'ekue oiporu ju aguã, oikove'i teĩ ae ma. Mba'eta ndoiko e'ỹi 'rã heta va'e kuery regua ayvu omombe'u pyre. Ha'e ramo avave rei ndoiko pukuvei 'rã gueko vaia py onhemombaraetea rupi.

14 — Omonhe'ëa ma mimby guaxu, oguereko katupaa ma teĩ joe opu'ã aguã katy ndooai 'rã, mba'eta ha'e kuery ha'e javi re ou xepoxya hendy va'e.

15 Oka rupi ma kyxe revegua ikuai, ha'e rã opy ma mba'eaxy vaikue ha'e karuai oĩ. Mba'ety rupi oiko va'ekue ojukaa 'rã kyxe py, ha'e rã tetã pygua kuery ma karuai ha'e mba'eaxy vaikue gui 'rã opa.

16 Xapy'a rei ha'e kuery regua amongue ojava vy oo jepe 'rã. Ha'e rami vy yvyty áry rupi 'rã ikuai, yvyugua rupigua apyaxu rami peteĩ-teĩ ipoaẽ rei 'rã ojevavyague gui.

17 Pavẽ po ma ikangypa 'rã, ha'e pavẽ renapy'ã ma yv rami meme 'rã ikangy.

18 Ajukue voxa guigua py onhemonde 'rã okuapy tekoraẽ ve'ỹ anho oendu vy. Ha'e javi rova re ojekuaa 'rã oxĩa, oakã voi onhopĩmba 'rã.

19 Ha'e kuery prata oguereko va'ekue ma omombopa 'rã tape rupi, ouro eteve voi ha'e kuery pe rã iky'apa va'e rami 'rã. Mba'eta SENHOR poxya ára py ma prata neĩ ouro ma voi ndogueraa jepei 'rã. Ha'e nunga py nda'evevei 'rã ha'e kuery okaru neĩ guye omonyẽ aguã, mba'eta ha'e nunga ma teko vai py ho'a aguã imonhepyxangaarã rive.

20 Ha'e kuery ita porãgueve oguerovy'a rei va'e py ma ta'angaa ojeguaru pyrã ojapo va'ekue, mba'emo vai ra'angaa ombojerovia pyrã guive.

21 Ha'e rami teĩ xee ma ha'e nunga ajapo iky'apa va'e rami ha'e kuery pe opyta aguã rami, ha'e gui amboaẽ regua kuery po py amboaxapa ogueraa rive va'erã. Vvy regua heko vai rei va'e kuery pe ete amboaxa ogueraa va'erã. Ha'e ramo ojavvyky rei 'rã.

22 Ha'e kuery gui xerova arova rã omongy'apaa rive 'rã xembojeroviaaty. Ha'e py imongy'aarã kuery oike vy oipe'apa 'rã mba'emo.

23 — Tojapoa corrente jokuaarã, mba'eta kova'e vvy tynyẽ ma jouguy omoẽa va'ekue. Tetã rupi voi opa mba'e vai anho oĩ.

24 Ha'e ramo vvy regua mbyte gui ambou 'rã heko vaive va'e hoogue pe'aarã. Ha'e rami vy amomba 'rã ojerovia rei va'e kuery onhemboyvate. Ha'e ramo ha'e kuery pegua henda iky'a e'ỹ va'ekue omongy'apaa 'rã.

²⁵ Ovaē ma imbovaipaarā. Ha'e ramo ha'e kuery oeka 'rā ikuai porā aguā teĩ noĩvei ae ma.

²⁶ Ou 'rā imbojexavaiarā ha'e ayvuxe áry jevy-jevyygua. Ha'e ramo opo-randu 'rā okuapy profeta kuery mba'emo oexaa re, teĩ sacerdote kuery ndoguerekovei lei, ha'e nhomongeta va'ety kuery nanhomongeta kuaavei 'rā.

²⁷ Huvixave ojae'o 'rā oiny, yvatekueve re voi oĩ 'rā tekora ve'y. Vvy re ikuai va'e po ma oryryipa 'rā ngyje gui. Mba'eta ambopaga 'rā ha'e kuery ikuaiague rami ae, ha'e aikuaa pota 'rā ha'e kuery re joe oikuaa potaa rami ae avi. Ha'e ramo oikuaa 'rā xee ae SENHOR aika.

8

Jerusalém py ojeguarupy ikuai va'e oexaague

¹ Ha'e gui mboapy meme ma'et'ya va'e mboapy meme jaxya py, teĩ nhiruĩ araa py xero py aguapy ainy. Xerenonde py Judá pygua nhomongeta va'ety kuery oguapy avi okuapy. Ha'e gui aĩa py SENHOR Nhanderuete omboguejy opo xe'áry.

² Ha'e ramo ama'ẽ rã oĩ peteĩ ava ramigua tata guigua. Iku'a guive vvy katykue ma tataendy anho oĩ. Ha'e rã iku'a guive yvate katykue ma overa va'e rami hexakã.

³ Opo ramigua oguereko va'e ma omokuave'ẽ vy ojopy xeakã re xe'a oĩ va'e. Ha'e rami vy yvate katy Nhe'ẽ xereupi heravy vvy áry rupi. Ha'e vy Nhanderuete guigua aexa rã xereraa Jerusalém tetã re, templo roka py okẽ kuaray apu'a'ia katy oĩ va'e peve. Ha'e py ma oĩ ra'e ta'angaa Nhanderuete nda'evei etea oendu aguã rami ojapo va'e.

⁴ Ha'e py ojekuaa avi Israel kuery ruete rexakãa, tekoa e'ya py hexakãa aexaague rami ae ju.

⁵ Ha'e gui ha'e va'e aipoe'i:

– Ava ra'y, ema'ẽ ke a'y kuaray apu'a'ia katy – he'i. Ha'e ramo ha'e katy ama'ẽ rã altar rokẽ katy oĩ ae tema ta'angaa Nhanderuete nda'evei etea oendu aguã rami ojapo va'e, jaikea'i py.

⁶ Aipoe'ive ju xeivy:

– Ava ra'y, rexa pa ha'e kuery ojapo okuapy va'e? Ha'e va'e ma ojeguarupy tuvixa va'e Israel kuery apy ojapo va'e, xeivygua oo iky'a e'y va'e gui ajep'e'a aguã rami. Ha'e rami avi rexa ju 'rã ojeguarupy nda'eveive va'e – he'i.

⁷ Ha'e gui okẽ jaikea'i katy ju xereraa. Ha'e py oo mbotya oĩ va'e re oĩ peteĩ kua. Ha'e vy aipoe'i xeivy:

– Ava ra'y, ejo'o pova'e imbotya re.

⁸ Ha'e ramo imbotya re ajo'o ma vy ama'ẽ rã oĩ peteĩ okẽ.

⁹ Aipoe'i xeivy:

– Eike na, ha'e vy rexa 'rã ojeguarupy tuvixa va'e ha'e py ojapo okuapy va'e – he'i.

¹⁰ Ha'e gui aike vy aexa. Ha'e rã ha'e py imbotya jova-jovaive rupi iparapa ra'e opa marãgua vvy rupi otytyry va'e ha'e mymba ojeguarupy, ha'e gui ta'angaa Israel kuery ombojerovia va'ety ha'e javi.

¹¹ Ha'e va'e ta'angarã ombopara pyre renonde rupi opu'ã okuapy setenta avakue Israel kuery mongetaa kuery regua. Ha'e kuery mbyte py hi'a'i avi Safã ra'y Jazania. Ha'e kuery peteĩ-teĩ opo py oguereko heakuã porã va'e hy'a'i py okai va'e. Heakuã porã va'e rataxi ma ojeupi ovy arai rami.

¹² Ha'e gui aipoe'i xeivy:

– Ava ra'y, rexa pa Israel kuery mongetaa kuery pytũ guy rupi ojapo okuapy va'e? Ha'e kuery peteĩ-teĩ ikuai 'rã oo'i ta'angaa kuery oiaty rupi.

Mba'eta ha'e kuery aipoe'i: " SENHOR ma nanhandereixai 'rã, nopenavei ma kova'e yvy re", he'i okuapy teĩ.

¹³ Ha'e gui aipoe'ive ju xevy:

– Rexave tema 'rã ojegarupy nda'eveive va'e ha'e kuery ojapo okuapy va'e – he'i.

¹⁴ Ha'e gui xereraa ju SENHOR pegua oo rokẽ kuaray apu'a'ia katy oĩ va'e peve. Ha'e py aexa tuuete ramigua Tamuz omanoague re kunhague oguapy reve ojae'o okuapy va'e.*

¹⁵ Ha'e vy aipoe'i:

– Ava ra'y, rexa pa? Ha'e rami avi ojegarupy rexave ju 'rã kova'e gui nda'eveive va'e – he'i.

¹⁶ Ha'e gui ma SENHOR pegua oo katy ju xereraa. Ha'e py ikuai SENHOR pegua opy oikēa'i okẽ ha'e altar oĩ va'e mbyte aexa rã vinte e cinco avakue ikuai. Ha'e kuery ma ikupepa okuapy SENHOR pegua templo katy, ha'e gui kuaray oua katy hova okuapy. Kuaray omboetea rupi ikuai, kuaray oua katy oma'ẽ okuapy reve.

¹⁷ Ha'e ramo aipoe'i xevy pe:

– Ava ra'y, rexa pa? Ha'e gui Judá kuery ma apy namigua ojegarupy ojapo va'e pe "Mba'e'ỹ" he'i okuapy, ha'e gui ovyv rupi joguero'a 'rã okuapy xembopoxya rupi. Ma'ẽ, oxĩ re omovaẽ okuapy yvyra rakã'i.

¹⁸ Ha'e ramo xepoxya rupi ae 'rã areko. Ha'e kuery re nama'ẽvei 'rã araa jepea rupi neĩ amboaxya rupi. Ha'e gui xepoxya py ha'e kuery ojapukai atã teĩ xee naendu potai 'rã.

9

Jerusalém pygua kuery mbopagaarã re ijayvuague

¹ Ha'e ramo aendu rã ojapukai atã reve aipoe'i:

– Peju ke, peẽ tetã pygua jukaarã kuery, peteĩ-teĩ pendepo py tembiporu nhomombaarã reve – he'i.

² Ha'e ramo ama'ẽ rã kuaray apu'a'ia katy okẽ tuvixa va'e oĩ va'e gui ou okuapy mboapy meme avakue. Ha'e kuery ma peteĩ-teĩ opo py ogueru tembiporu nhomombaarã. Ha'e kuery mbyte ma ou peteĩ ava ijao xĩ rei va'e, oku'a re oguereko voko mba'emo mboparaaty ryru. Ha'e gui ha'e kuery oikē oje'oivy vy altar overa va'e guigua yvy'iry ovaẽ nhogueno'amy.

³ Ha'e gui ma Israel kuery ruete rexakãa opu'ã ovy anjo ipepo va'e ikuai va'e mbyte gui. Ha'e vy oẽ ovy okẽ jaikea'i peve ranhe. Ha'e gui ava ijao xĩ rei va'e pe SENHOR ijayvu, mba'emo mboparaaty ryru oku'a re oguereko va'e pe ae.

⁴ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Eaxa ke eovy Jerusalém tetã mbyte rupi, ha'e gui emoĩ "x" avakue ha'e kuery mbyte rupi ojegarupy ojapo okuapy kãuxa ojae'o ha'e ipoaẽ rei va'e rova re – he'i.*

⁵ Ha'e gui xee aendua py amboae kuery pe ju aipoe'i avi:

– Peẽ voi peaxa ke peovy tetã rupi ha'e va'e rakykue rupi. Ha'e rami vy pejojuka 'rã peovy. Ha'e kuery re pema'ẽ eme peraa jepea rupi neĩ pemboaxya rupi.

* **8:14** Tamuz ma amboae regua kuery ruete ramigua. Ha'e kuery oikuaa rã ma'et'ỹ nhavõ omano 'rã yro'y ypy'i jave, ha'e gui ára pyau py onhemboete kuerei 'rã. Imbojeroviaa kunhague ma ojae'o 'rã okuapy omano rã, ha'e opa marã 'rã itavy rei okuapy onhemboete ju agua. * **9:4** Apocalipse 7.3

⁶ Pejuka 'rã tujakue'i, kunumigue ha'e kunhataĩgue'i, kyrĩgue'i ha'e kunhague, pemomba peve. Ha'e rã avakue "x" py omarka pyre re ma napevaẽi 'rã. Pemboypy 'rã xevygua oo iky'a e'ỹ va'e gui ranhe – he'i.

⁷ Ha'e ramo ha'e kuery jypy ojuka oo renonde rupi nhomongeta va'ety kuery ikuai va'ekue. Ha'e gui jojukaa kuery pe Nhanderuete aipoe'ive ju:

– Pemongy'apa ke oo. Ha'e vy pemonyẽ oka omanogue anho. Ha'e gui ma peẽ ju – he'i. Ha'e ramo oẽmba vy jojukave jogueravy tetã rupi.

⁸ Ha'e gui ha'e kuery jojukaa rupi oje'oi jave xee ae'i apyta ha'e py. Ha'e rami vy xerenapy'ã re ai, xerova yvy re amovaẽ reve. Ha'e vy ajapukai reve aipoa'e:

– Ai SENHOR Xeruede! Remomba ta pa Israel regua kuery rembyrekue ha'e javi, Jerusalém áry ndepoxya renhoẽa py?

⁹ Ha'e ramo xembovai:

– Israel ha'e Judá kuery reko vaia ma tuvixa ete. Ijyvy tynyẽ ma tuguy, ha'e tetã rupi voi ha'eve'ya rami joguerekoa anho ikuai. Ha'e rami teĩ ha'e kuery aipoe'i: “ SENHOR ma kova'e yvy re nopenavei ma, nanhanderexai ae 'rã”, he'i okuapy.

¹⁰ Ha'e nunga rupi ae ha'e kuery re nama'ëvei 'rã araa jepea rupi neĩ amboaxya rupi. Ha'e rami 'rãgue py ha'e kuery akã re ae ambojeapa 'rã hembiapokue – he'i.

¹¹ Ha'e gui ava ijao xĩ rei va'e ou, oku'a re mba'emo mboparaaty ryruru oguereko va'e. Ha'e rami vy omombe'u vy aipoe'i:

– Ajapopa ma rejapo uka va'ekue – he'i.

10

Tapyĩ hexakã va'e oexaague

¹ Ha'e gui ama'ẽ rã anjo ipepo va'e kuery akã áry rupi ojekuaa peteĩ tenda huvixave openaaty ramigua ita safira gui ojapo pyre.

² Ha'e ramo SENHOR ijayvu ava ijao xĩ va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Tereo iruéra ikuai va'e mbyte rupi, anjo ipepo va'e ikuai va'e mbyte peve. Ha'e vy emonyẽ ndepo tapyĩ hexakã va'e anjo ikuaia gui. Tetã áry rupi remombopa 'rã – he'i. Ha'e ramo ha'e va'e oike ovy aexaa gui.

³ Ava oike jave ma anjo ipepo va'e templo yke oiporu kuaa regua re ikuai. Ha'e gui peteĩ arai omonyẽ opy ja'o mbyte pygua.

⁴ Ha'e ramove anjo ikuai va'e áry gui SENHOR rexakãa opu'ã ovy oo jaikae'i oĩ va'e katy. Ha'e ramo oo ha'e javi rupi tynyẽ jekuaa arai. Oka rupi voi hexakãmba oiny SENHOR po'akaa gui.

⁵ Anjo kuery pepo ma hevovo rei nhendu oka apy peve, Nhanderuete Ipo'akapa va'e ijayvu vy onhendua rami.

⁶ Ha'e gui ma ava ijao xĩ rei va'e pe SENHOR ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

– Eru tata iruéra ikuai va'e mbyte gui, anjo kuery ikuaia gui ae – he'i. Ha'e ramo ha'e oike vy iruéra ikuai va'e mbyte hi'ái.

⁷ Ha'e ramo peteĩ anjo okuave'ẽ anjo kuery mbyte tata oĩ va'e katy. Ha'e va'e oguenoẽ vy ma ava ijao xĩ va'e po py omoĩ. Ha'e va'e ju ojopy vy oẽ ovy.

⁸ Anjo ikuai va'e ma avakue po ramigua oguereko opepo guýry.

Irundy iruéra oexaague

⁹ Ha'e gui ama'ẽ rã anjo ikuai va'e yvýry ikuai irundy ruéra.* Peteĩ-teĩ anjo ikuai va'e yvýry ma iruéra ikuai. Iruéra ikuai va'e jaexa rã itaendy berilo rami hexakãmba.

* 10:9 Ezequiel 1.5-25

¹⁰ Irundyve jaexa rã joo rami meme ojekuaa. Jaexa rã peteĩ-teĩ ruéra amboae ruéra mbyte rupi joaxa oiny.

¹¹ Iruéra uguata vy ha'eve rei irundyve katy rei oo aguã. Amboae katy ova-ova e'ỹ re uguata ovy. Tenondegua ooa rupi tema amboae kuery voi oje'oi rã, amboae katy ndovai guive uguata oje'ovya rupi.

¹² Anjo ikuai va'e rete ha'e javi rupi hexa oĩmba rei, ikupe, ipo ha'e ipepo ikuai va'e re guive, ha'e iruéra irundyve ikuai va'e re voi.

¹³ Iruéra ikuai va'e pe ma xee aendu rã “Opyryryĩ va'e” 'ea.

¹⁴ Temimoingo kuery peteĩ-teĩ ma hova irundy va'e. Jypygua hova ma anjo rova ae, mokoĩa ma ava rova, mboapya ma guary rova, ha'e rã hova irundy ma taguato rova.

¹⁵ Ha'e gui anjo ikuai va'e ojeupive'i. Ha'e va'e kuery ma temimoingo kuery Quebar yakã vyryry jypy aexa va'ekue ae.*

¹⁶ Ha'e gui anjo kuery uguata rã iruéra ikuai va'e voi oje'oi avi 'rã ha'e kuery reve. Anjo kuery ma yvy áry ojeupi aguã opepo oupi okuapy teĩ ha'e kuerya gui iruéra ikuai va'e ndoi.

¹⁷ Anjo kuery opyta ramo iruéra opyta avi. Ojeupi jogueravy ramo iruéra ojeupi avi 'rã, mba'eta iruéra ikuai va'e re oĩ temimoingo kuery nhe'ẽ.

Templo gui Nhanderuede rexakãa ojepe'aaague

¹⁸ Ha'e gui SENHOR rexakãa ma oo jaikea'i áry oĩa gui ova ovy vy anjo kuery áry rupi ju opyta.

¹⁹ Ha'e gui xee aexa rã anjo kuery opepo oupipa okuapy reve ojeupi yvy gui. Ha'e kuery oje'oi rã iruéra ikuai va'e voi oje'oi avi hexeve. Opytapa okuapy SENHOR pegua oo rokẽ kuaray oua katy oĩ va'e áry. Ha'e kuery áry rupi ma Israel kuery ruete rexakãa ojekuaa oiny.

²⁰ Ha'e va'e kuery ae temimoingo Israel kuery ruete oĩa guy rupi aexa va'ekue, Quebar yakã vyryry. Ha'e ramo mae aikuaa anjo ipepo va'e ikuai.

²¹ Ha'e kuery peteĩ-teĩ ma irundy hova ha'e irundy ipepo va'e. Ha'e rã opepo guýry ma avakue rami ipo va'e.

²² Ha'e kuery rova ma Quebar yakã vyryry aexa va'ekue rova rami. Joo rami ae ojekuaa, temimoingo kuery ae vy. Ha'e peteĩ-teĩ ma guenonde katy anho 'rã uguata oje'oviy.

11

Nhanderuede yvatekueve ombopaga aguã re ijavyuague

¹ Ha'e gui ma Nhe'ẽ xereupi vy xereraa SENHOR pegua oo rokẽ kuaray oua katy oĩ va'e py. Okẽ jaikea'i py ikuai vinte e cinco avakue. Ha'e kuery mbyte aexa heta va'e kuery regua yvatekueve Azur ra'y Jaazanas ha'e Benaia ra'y Pelatias.

² Ha'e vy SENHOR aipoe'i xevy:

— Ava ra'y, kova'e avakue ma mba'emo vairã re rive jogueroayvu, ha'eve'ya rupi nhomongeta okuapy kova'e tetã py.

³ Mba'eta ha'e kuery aipoe'i okuapy: “Nova'ẽi teri ri ty'y oorã jajapo aguã? Mba'eta kova'e tetã ma oja rami oĩ, ha'e rã nhande kuery ma xo'o rami”, he'i okuapy.*

* **10:15** Capítulo 1 py “Temimoingo kuery aexa” he'ia ma anjo ipepo va'e kuery re ijavyu vy, Nhanderuede po'akaa kuaa ukaa. * **11:3** Ha'e rami ijavyu okuapy ojee anho ojeroviaa rupi, Nhanderuede omomba ta ma ndogueroviai vy. Tetã pe “Oja” he'i mba'eta oexa'ã teĩ tetã kora mba'emo vai ojoko aguã re.

⁴ Ha'e nunga rupi ndeayvu 'rã ha'e kuery rovai. Ndee ava ra'y ae 'rã ndeayvu – he'i.

⁵ Ha'e gui xe'áry peve SENHOR Nhe'ë oguejy vy aipoe'i xevy:

– Emombe'u ke: Po rami SENHOR ijayvu: Israel kuery, nami ae pendeayvu pekuapy, mba'eta mba'emo re penhembopy'aa ma xee aikuaapa ae ma.

⁶ Kova'e tetã rupi heta ma pejuka, ha'e tetã regua tape ikuai va'e rupi pemonyë ma tetëkue.

⁷ Ha'e nunga rupi Nhanderuete aipoe'i: Pejuka ha'e tetã mbyte rupi pemombo va'ekue ae rima xo'o rami, ha'e rã tetã ma oja rami oĩ. Ha'e rã peë kuery ma roipe'apa 'rã ha'e gui.

⁸ Kyxe gui pekyje pekuapy va'eri kyxe ae 'rã ambou peë kuery re – he'i SENHOR Nhanderuete.

⁹ – Tetã mbyte gui xee roipe'a vy romboaxapa 'rã amboae regua kuery po py. Ha'e rami py 'rã rombopaga.

¹⁰ Ha'e ramo pendereitya 'rã kyxe py. Israel vvy jave rupi 'rã rombopaga. Ha'e ramo peikuaa aguã xee ae SENHOR aikoa.

¹¹ Ha'e gui kova'e tetã ma oja rami e'y 'rã oĩ peë kuery pe, ha'e tetã mbyte py xo'o rami e'y 'rã pendekuai. Mba'eta rombopaga 'rã Israel vvy jave rupi.

¹² Ha'e ramo 'rã peikuaa xee ae SENHOR aikoa. Mba'eta xeayvuague rupi e'y pendekuai, xee aipotaa ndapejapoi guive. Ha'e rami 'rãgue py amboae regua kuery pendeayvúry rupi ikuai va'e oipotaa rupi rive pendekuai – he'i.

¹³ Ha'e gui xeayvu teri reve Benaia ra'y Pelatias omano xapy'a. Ha'e ramo xerenapy'a re aĩ, xerova vvy re amovaë reve. Ha'e vy ajapukai atã reve aipoa'e:

– Ai SENHOR Xeruite! Israel kuery ha'e javi ri ty'y remomba ta? – ha'e.

Israel kuery ogueru ju aguã re ijayvuague

¹⁴ Ha'e gui xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

¹⁵ – Ava ra'y, nderyvy kuery, neretarã kuery ae'i, ha'e Israel kuery ha'e javi pe Jerusalém pygua kuery aipoe'i okuapy: “Peë kuery ma SENHOR gui pejepe'apa mombyrya py. Ha'e rã orevy pe ma kova'e vvy ome'ë orekuai aguã”, he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e nunga rupi aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ha'e kuery ma mombyry aipe'a amboae regua ikuai rupi, ha'e amboae vvy rupi amoai teĩ ha'e kuery pe xee ae aiko 'rã oo iky'a e'y va'erã, vvy mboae rupi ooague py xapy'a'i ikuai ja.

¹⁷ Aipo'reve ju: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Xee amono'õmba ju 'rã amboae regua kuery ikuai mbyte gui, arupa ju 'rã vvy araa ukaague gui. Ha'e rami vy ha'e kuery pe ae ju 'rã ame'ë Israel vvy.

¹⁸ Ha'e py ojevypa ju ma vy ha'e gui oipe'apa 'rã ta'angaa ojou vaipy ha'e ojeguarupy oguereko va'ekue ha'e javi.

¹⁹ Ha'e ramo ha'e kuery pe ame'ë 'rã peteĩ'i rami ipy'a aguã, ha'e kuery re amoĩ 'rã nhe'ë pyau. Ha'e kuery gui amboi 'rã ikuraxõ ita guigua, ha'e hekovia ame'ë 'rã kuraxõ ho'o guigua,

²⁰ xeayvua rupi ju ha'e kuery ikuai aguã, ha'e xee aipotaa omoĩ porã vvy ojapo ete aguã. Ha'e kuery ikuai 'rã xevygua, ha'e rã xee ma aiko 'rã Tuuete.

²¹ Ha'e rã amboae kuery opy'a py ta'angaa ojou vaipy ha'e ojeguarupy rive oguero'vy'a va'e ma ajapo 'rã inhakã re ae ikuaiague ojeapa aguã rami – he'i SENHOR Nhanderuete.

²² Ha'e gui ma anjo ikuai va'ekue opepo oupi reve ojeupi, iruéra ikuai va'e voi ojeupi avi ovy ha'e kuery reve. Ha'e rã ha'e kuery áry oime Israel kuery ruete rexakãa yvateve rupi.

²³ Ha'e gui tetã mbyte gui SENHOR rexakãa ojeupi ovy vy opyta oiny tetã gui mombyry'i vvyty kuaray oua katy oĩ va'e áry.

²⁴ Ha'e gui ma ra'u rupi Nhanderuede guigua Nhe'ẽ xereupi ju vy xereraa henoiny Caldéia vvy re escravo-rã ogueraapa pyre ikuai katy. Ha'e gui ma xee ndaexavei mba'emo oexa uka pyre.

²⁵ Ha'e gui escravo-rã ogueraa pyre ikuai va'e pe amombe'upa SENHOR xevy oexa uka va'ekue ha'e javi.

12

Escravo-rã ogueraa pyre kuery ikuai re ijayvuague

¹ Ha'e gui ma xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

² — Ava ra'y, ndee ma xere opu'ã va'e kuery mbyte rupi reiko. Ha'e kuery ma guexa oguereko oma'e aguã va'eri ndoexai va'e, oapyxa oguereko oendu aguã va'eri noendui va'e, mba'eta xere opu'ã rupi ae ikuai.

³ Ha'e rã ndee ava ra'y, ereko katu ke nemba'e rei-rei amboae katy reguata aguã merami. Ha'e gui ára pyve eẽ ha'e kuery oexaa py, amboae vvy katy reguata aguã merami. Tereo nderekoa gui amboae katy ha'e kuery oexaa py ju. Xapy'a rei ma ha'e kuery oikuaa 'rã okuapy, xere opu'ã rupi ae ikuai va'eri.*

⁴ Ara py ae eraa tape py ha'e kuery oexaa py pendevoiyirã reguata aguã. Ha'e gui ka'aru'i jave tereo ha'e kuery oexaa py, amboae vvy katy amongue oguata va'e rami.

⁵ Ha'e kuery oexaa py embokua ndero mbotya, ha'e eẽ eovy ha'ekue rupi.

⁶ Pavẽ oexaa py 'rã rejaxeĩ. Pytũ rai'i reve 'rã reraa. Ejeova mo'ãmba eovy vvy reoa rexa e'ỹ aguã. Mba'eta ndee romoĩ Israel kuery nderexa vy oikuaa aguã — he'i.

⁷ Ha'e rami rã xevy ojapo ukaague rami ae xee ajapo. Ha'e rami vy ara py araa oka py amboae vvy katy araa va'erã merami. Ha'e gui ka'aru'i jave xepo py ae ambokua xero mbotya. Pytũ ma jave xee aẽ vy pavẽ oexaa py xekupe re amoimba xevoyi araa va'erã.

⁸ Ha'e gui ko'ẽgue ju xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

⁹ — Ava ra'y, Israel kuery xere opu'ã okuapy va'e noporandui teve ndevy: “Mba'e tu ndee rejapo reiny?” nde'i okuapy?

¹⁰ Aipo're ha'e kuery pe: Po rami SENHOR Nhanderuede ijayvu: Kova'e ma Jerusalém pygua huvixa ha'e Israel kuery ha'e javi oikuaa aguã.

¹¹ Aipo're: Xee aikoa ma peẽ kuery peikuaa aguã. Xee ajapoague rami ae peẽ kuery re ojapoa 'rã. Ha'e ramo escravo-rã pendereraa 'rã amboae vvy katy pendekuai aguã.

¹² Peẽ kuery ruvixa peẽ kuery mbyte oiko va'ekue voi ogueraa 'rã ovyoi okupe re ae. Pytũ jave 'rã oẽ. Ha'e va'e oo jepe aguã ma ombokuaa 'rã tetã korã. Ojeova mo'ãmba 'rã ovy vvy ooa oexa e'ỹ aguã.

¹³ Ha'e rami teĩ hi'áry rupi aipyo 'rã xekya, ha'e ramo ho'a 'rã xenhuã py. Araa uka 'rã Babilônia vvy katy, caldeu kuery vvy re ae. Ha'e rami teĩ ha'e va'e vvy ndoexavei 'rã, omano peve ha'e py ae oiko teĩ.†

¹⁴ Ha'e rã hexevagua kuery oipytyvõa rupi ikuai va'ekue ma amoãmba 'rã vvytu ikuai va'e oipejua katy, ixupegua xondaro kuery guive. Ha'e kuery rakykue rupi aekyi uka 'rã kyxe.

¹⁵ Ha'e ramo oikuaa pavẽ 'rã xee ae SENHOR aikoa, amboae regua ikuai rupi araa uka vy amboae vvy rupi amoãmba ramo.

* **12:3** Ezequiel ma oguata ete aguã re'ỹ ijayvu, ha'e kuery pe Nhanderuede guigua oikuaa uka aguã rive. † **12:13** Huvixa Zedequias ndoexai raka'e Babilônia vvy, mba'eta ha'e py ovaẽ e'ỹ mbove hexa omombua (2 Reis 25.7).

16 Ha'e rami avi amongue ete'i 'rã aeja kyxé gui oo jepe va'ekue, karuai ha'e mba'eaxy vaikue gui guive, amboae regua ikuai rupi ha'e kuery omombe'u aguã ojegarupy ojapoague ha'e javi. Ha'e ramo oikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa – he'i.

17 Ha'e ramo xea py SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

18 – Ava ra'y, rekyje reve 'rã re'u reiny mbojape, ha'e reryryipa ha'e nandekorãveia py rey'u 'rã yy.

19 Ha'e rami vy aipo're 'rã vvy re ikuai va'e kuery pe: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu Israel vvy re Jerusalém pygua kuery ha'e javi pe: Pe'u 'rã mbojape napendekorãveia py, ha'e pey'u 'rã yy penhemondyipa reve, mba'eta pendeyvy gui oipe'apaa 'rã mba'emo ikuai va'ekue ha'e javi, ha'e pygua kuery ojapo vaiague ha'e javi re.

20 Ha'e rami vy tetã ikuai va'ekue ho'apa 'rã ivaipa reve, vvy voi ombovaipa pyre 'rã opyta. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa – he'i.

21 Ha'e gui xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'ive:

22 – Ava ra'y, mba'e nunga ayvu tu nami peẽ kuery pemombe'u va'ety Israel vvy re? Mba'eta aipopeje: “Are teri ha'e va'e ára ovaẽ aguã, ayvu SENHOR ombou va'ekue ndojeupityi 'rãe guive”, peje.

23 Ha'e nunga rupi aipo're ha'e kuery pe: “Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Xee ajapo 'rã ha'e va'e ayvu rupi pendeayvu ve'ỹ aguã rami, Israel kuery rupi nomombe'uavei 'rã. Mba'eta ára ovaẽ ma ouvvy xee SENHOR ayvu ha'e javi ojeupitypa aguã”, 're ha'e kuery pe.

24 Mba'eta Israel kuery mbyte rupi ndoikovei ma 'rã anhetẽgua e'ỹ oexa ra'u va'e, neĩ nhombotavya rupi imba'ekuaa va'e.

25 Mba'eta xee SENHOR ae xeyvu 'rã, ha'e ramo ayvu xee amombe'u va'e ma are'i e'ỹ 'rã oiko. Mba'eta xere pepu'ã rei va'e kuery, pekuave teri reve xeyvu 'rã, ha'e ayvu amombe'u va'ekue oiko 'rã – he'i SENHOR Nhanderuete.

26 Ha'e gui xevy pe teĩgue ju SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

27 – Ava ra'y, ma'ẽ, Israel kuery aipoe'i okuapy: “Ezequiel pe oexa ukaa va'ekue ma mbovy rei e'ỹ ára reguarã, ayvu ombombe'u va'e ma raka'eva rã teri oiko va'erã”, he'i okuapy.

28 Ha'e nunga rupi aipo're ha'e kuery pe: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Xeyvu peteĩve ma voi ndarei 'rã, ha'e ayvu amombe'u va'e oiko 'rãe – he'i SENHOR Nhanderuete.

13

Profeta kuery ramigua rive rovai ijayvuague

1 Ha'e gui ma xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

2 – Ava ra'y, ndeayvu Israel pygua profeta kuery rovai, mba'eta ha'e kuery ma oakã gui rive ayvu omombe'u vy “Pendú SENHOR ayvu”, he'i 'rã okuapy.

3 Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete: Nda'evei ete 'rã profeta kuery hi'arandu e'ỹ va'e pe, mba'eta ha'e kuery ma onhe'ẽ ae gui 'rã ijayvu mba'eva oexa e'ỹ re.

4 Israel kuery, penderegua profeta kuery ma aguarã'i tetã ivaipaague rupi ikuai va'e rami rive.

5 Mba'eta ha'e kuery ma nomoatyrõi Israel kuery retã kora pa'ũ, neĩ kora ndojapo retavei guive peẽ kuery retã rupi, SENHOR poxya ára py peẽ kuery re opu'ã okuapy va'e rovai peĩ atã aguã.

6 Ha'e kuery ma anhetẽ rupi e'ỹ oexa ra'u, ha'e nhombotavya rupi imba'ekuaa rã okuapy. Mba'eta “ SENHOR ae ijayvu”, he'i 'rã okuapy xee namboui va'eri. Ha'e kuery oarõ okuapy teĩ oayvuague oiko aguã.

7 Ha'e kuery anhetê rupi e'ÿ oexa ra'u, nhombotavya rupi rive imba'ekuaa guive. Mba'eta " SENHOR ae ijayvu", he'i 'rã okuapy xee ndaxeayvui va'eri.

8 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

– Anhetê rupi e'ÿ mba'emo pexa ra'u, ha'e penhombotavya rupi pen-
emba'ekuaa ramo xee aiko peê kuery rovai, he'i SENHOR Nhanderuete.

9 Ha'e gui xepo amokuave'ê 'rã profeta kuery anhetê rupi e'ÿ oexa ra'u ha'e nhombotavya rupi imba'ekuaa va'e rovai. Ha'e rami rire ha'e kuery nomongetavei 'rã xeivygua kuery, hery noivei 'rã kuaxia Israel kuery rery oia re, ne'i ndoikevei 'rã guive Israel yvy re. Ha'e rami rã peikuaa 'rã xee ae SENHOR Penderuete aiko.

10 Mba'eta ha'e kuery ma xeivygua kuery mbotavypaa rupi ikuai. Ha'e vy "Mba'eve ndoikoi 'rã", he'i 'rã okuapy, opa marãgua oiko ta va'eri. Kora ojapoa nhavõ profeta kuery omoxii rei rive 'rã.

11 Ha'e nunga rupi imoxiia kuery pe "Kora ho'apa ta ma" 're. Mba'eta oiko 'rã oky ja'ea. Peê amandau kuery, pe'a ke, ha'e gui ndee yvytu guaxu, eipeju.

12 Ha'e gui ne'ixa, kora ho'a ma jave "Mamo tu opyta xii va'e ha'e va'e py pemoxiague?" 'ea 'rã pendeivy.

13 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Xepoxya rupi ambou 'rã yvytu guaxu, oky ja'ea nhombopagaarã ha'e amandau jujukapaarã, amomba aguã.

14 Ha'e rami vy aitypa 'rã kora pemoxii va'ekue, ajapo 'rã yvy py rive itui aguã, ha'e aexa uka 'rã ijytarã va'ekue. Kora ho'a ramo pekanhymba 'rã iguy rupi. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aiko.

15 Ha'e rami py aexa ukapa 'rã xepoxya kora rovai, pemoxii rive va'e kuery rovai guive. Ha'e vy aipoa'e 'rã pendeivy: "Kora ma noivei ma, imoxiare kuery okanhymba avi.

16 Ha'e va'e kuery ma Israel pygua profeta kuery, mba'eta Jerusalém tetã re mba'eve ndoikoi 'rãa rami ijayvu, opa marãgua oiko ta va'eri", he'i SENHOR Nhanderuete.

Kunhague profeta ramigua rive rovai ijayvuague

17 – Ava ra'y, xeivygua kunhague regua ma oakã gui rive omombe'u SENHOR guigua. Eiko ke ha'e kuery rovai, ndeayvu guive ha'e kuery rovai,

18 ha'e vy aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Nda'evei ete 'rã peê kunhague opa marãgua poapy kuaa ha'e tova mo'ãa joo rami e'ÿ-e'ÿ pajerã pejapo va'e pe, nhonhe'ê pendea katy guarã pejopy aguã rive! Tyrã pa pemokanhuxe vi xeivygua kuery dhe'ê, ha'e rã amboae kuery ma peraxe pendejeupe guarã?

19 Peê kuery ma xeivygua kuery mbyte naxemboetei pekuapy, petei po'i cevada ha'e petei pëgue mbojape rekovia rive. Ha'e rami vy pejuka 'rã okuave aguã rami ikuai va'ekue, ha'e rã omano aguã rami ikuai va'ekue ma ndapejukai. Xeivygua kuery pe pendeapu rive, apu oenduxe vai okuapy ramo.

20 – Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ma'ê, xee ma aiko pajerã pejapo va'e rovai, mba'eta ha'e va'e py nhonhe'ê pejopy guyra mbo'aa rami. Ha'e rami vy aipe'apa 'rã pendeapo gui, ha'e guyra rami araa jepepa 'rã nhonhe'ê pejopy va'ekue.

21 Pendegui amondoropa avi 'rã pendeova mo'ãa peiporu va'ety. Ha'e rami vy xeivygua kuery araa jepepa 'rã pendeapo gui. Ha'e rami rire ha'e kuery nonhembojavei 'rã pendere pejopy ve'ÿ aguã. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aiko.

22 Pendeapua rupi pemomboriau heko porã va'e kuery py'a xee namomboriau ukai va'eri, ha'e rã heko vai va'e po ma pemombaraete, ha'e kuery tape vai gui ojepe'a e'ÿ aguã, tekove oupity e'ÿ aguã.

23 Ha'e nunga rupi ndapexavei 'rã anhetê rupi e'ÿgua, napenemba'ekuaavei 'rã guive. Xevyguia kuery araa jepepa 'rã pendepo gui. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aïkoa.

14

Ta'angaa mbojeroviaa kuery ombopaga aguã re ijayvuague

1 Ha'e va'e rire xea py ovaê Israel regua nhomongeta va'ety kuery. Ha'e kuery ovaêmba ma vy uguapy okuapy xerenonde.

2 Ha'e ramo SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:

3 — Ava ra'y, kova'e avakue ma opy'a py ae omopu'ã okuapy ta'angaa ombojerovia aguã. Ha'e nunga ma guenonde py uguereko riae teko vai py ojeity uka aguã. Xapy'a rei nda'u xee aeja 'rã ri ha'e kuery oporandu uka aguã xevy? Any.

4 Ha'e nunga rupi ha'e kuery pe ndeayvu vy aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Israel kuery va'e regua ma ta'angaa omopu'ã 'rã opy'a py ae, ha'e gui ha'e nunga teko vai py ojeity uka aguã uguereko teri reve ou 'rã profeta oia py oporandu aguã. Ha'e kuery ou ramo xee SENHOR ae ambovai vy xeyvu 'rã ta'angaa mbovy rei e'ÿ uguerekoa re.

5 Ha'e rami aïko 'rã xejeupe guarã ajopy ju aguã Israel kuery py'a, ta'angaa re oje'oi vy xegui ojepe'apa rire.

6 — Ha'e nunga rupi aipo're Israel kuery pe: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Pejeko rerova ke, ha'e pejepe'a ta'angaa pereko va'e gui. Pendekupe ke ojeguapupy pereko va'e ha'e javi katy.

7 Mba'eta Israel kuery va'e regua, e'ÿ vy Israel vvy re amboae regua ikuai va'e teĩ xegui ojepe'a vy opy'a py ae omopu'ã 'rã ta'angaa, ha'e gui ma teko vai py ojeity uka aguã uguereko teri reve ou 'rã profeta oia py ixupe oporandu uka aguã xevy. Ha'e va'e ma xee SENHOR ae 'rã ambovai.

8 Ha'e va'e avakue rovai arova 'rã xerova ajou vaia rupi. Ha'e rami vy ajapo 'rã ojojai ha'e ayvu vai pyrã, xevyguia kuery mbyte gui aipe'a 'rã guive. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aïkoa.

9 Ha'e gui xapy'a rei peteĩ profeta mba'emo omombe'u 'rã ojekorea rupi, ha'e va'e ma xee SENHOR ae ambotavy uka rã ijayvu. Ha'e rami teĩ hexe xepo amokuave'ê vy aipe'a 'rã xevyguia Israel kuery mbyte gui.

10 Ha'e rami rã mokoive re 'rã oĩ ojejavyague re opaga aguã: xevy pe oporandu uka rive va'e opaga 'rã, profeta ramigua opagaa rami avi.

11 Ha'e ramo Israel kuery xea gui ojepe'a ve'ÿ aguã, nonhemongy'avei aguã gueko vaia ha'e javi py. Ha'e ramo xevyguia 'rã ikuai, ha'e rã xee ma Tuuete 'rã aïko — he'i SENHOR Nhanderuete.

Nhanderuete ha'evea rami nhombopaga aguã re ijayvuague

12 Ha'e gui teĩgue ju SENHOR oayvu ombou xevy. Ha'e vy aipoe'i:

13 — Ava ra'y, xapy'a rei peteĩ vvy regua kuery ojevavy 'rã xerovai nda'evei ete va'e ojapoa py. Ha'e ramo ha'e kuery rovai xepo amokuave'ê vy ha'e kuery pe ndajou ukavei 'rã ho'u va'erã. Ha'e rami vy ha'e kuery re ambou 'rã karuai avakue ha'e nymba kuery amomba aguã ha'e va'e vvy gui.

14 Ha'e va'e vvy re mboapy avakue, Noé, Daniel ha'e Jó ikuai teĩ guekove anho ha'e kuery ugueraa jepe 'rãgue gueko porãa re — he'i SENHOR Nhanderuete.

15 – Ha'e gui ma xapy'a rei ha'e va'e vvy re xee ambou 'rã mymba inharô va'e nhomombaarã. Ha'e ramo ha'e va'e vvy ombovaipa pyre ae 'rã opyta, ha'e inharô va'e kuery gui avave rei ndoaxavei 'rã ha'e rupi.

16 Ha'e gui anhetê ete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Ha'e va'e vvy re ha'e va'e mboapyve avakue ikuai teĩ ndogueraa jepei 'rãgue gua'y nei guajy kuery ma voi. Ha'e kuery anho'i 'rãgue oo jepe, ha'e rã vvy ma ombovaipa pyre 'rãgue opyta – he'i SENHOR Nhanderuete.

17 – Ha'e rami e'ÿ vy xapy'a rei ha'e va'e vvy re kyxe ambou vy aipoa'e 'rã: “Kyxe, eaxa ke ha'e va'e vvy rupi, avakue ha'e mymba kuery amomba aguã”, ha'e 'rã.

18 Anhetê ete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Ha'e va'e vvy re ha'e va'e mboapyve avakue ikuai teĩ ndogueraa jepei 'rãgue nei gua'y nei guajy kuery ma voi. Ha'e kuery anho'i 'rãgue oo jepe – he'i SENHOR Nhanderuete.

19 – Ha'e rami e'ÿ vy ha'e va'e vvy rovai xapy'a rei ambou 'rã mba'eaxy vaikue, e'ÿ vy anhoê 'rã xepoxya tuguy moêarã ambou vy, ha'e gui amokanhymba aguã avakue va'e mymba kuery.

20 Anhetê ete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Ha'e va'e vvy re Noé, Daniel ha'e Jó ikuai teĩ ndogueraa jepei 'rãgue gua'y nei guajy kuery. Gueko porãa re guekove anho 'rãgue ogueraa jepe – he'i SENHOR Nhanderuete.

21 Mba'eta SENHOR Nhanderuete aipoe'i:

– Jerusalém tetã re katuve ma avakue ha'e mymba kuery okanhy 'rã, nhombopagaarã irundyve regua ambou ramo: kyxe, karuai, mymba inharô va'e ha'e mba'eaxy vaikue.*

22 Ha'e rami teĩ hembyrekue opyta 'rã mbovy'i ete. Ha'e va'e kuery ma ogueraa jepe 'rã gua'y ha'e guajy kuery. Ha'e gui ma peê kuerya py ju ovaê ramo pexa 'rã ha'e kuery reko mba'emo vai ojapo rã. Ha'e ramo pendep'y'a porã ju 'rã mba'emo vai Jerusalém re ambou va'ekue ha'e javi gui.

23 Ha'e rami py ha'e kuery penembopy'a porã ju 'rã pexa ramo ha'e kuery reko mba'emo vai ojapo rã. Ha'e gui ma peikuaa 'rã rive e'ÿ Jerusalém re mba'emo vai ambouague – he'i SENHOR Nhanderuete.

15

Yxypo 'ygue re Jerusalém tetã ombojojaague

1 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:

2 – Ava ra'y, yxypo 'ygue ma amongue henda py nda'u amboae vvyra ka'aguy re ikuai va'e gui ha'eveve va'e?

3 Yxypo 'ygue nda'u pejou 'rã mba'emo pejapo aguã? Tyrã pa oo mbotya re pemo'ã 'rã imoiny, mba'emo peupi imoiny aguã?

4 Any, yxypo 'ygue ma tata py pemombo rive 'rã okai aguã. Ha'e gui xapy'a rei ijapy'i jovaive re, ha'e mbyte rupi voi okaipa ma ramo ha'eve 'rã teve peiporu aguã mba'emo pejapo aguã?

5 Ha'e nunga rupi ne'ëxa, okai e'ÿ mbove mba'everã ndovarei va'ekue ma tata py okai rire katuve ma ndovare'i, tapyiũ rive opyta rire. Ha'e nungakue gui nda'eve 'rã mba'emo pejapo aguã.

6 Ha'e nunga rupi yxypo 'ygue vvyra ka'aguy rupi ikuai va'e mbyte gui peru va'ekue tata py pemombo rivea rami avi xee voi ajapo 'rã Jerusalém pygua kuery re – he'i SENHOR Nhanderuete.

7 – Ha'e rami vy ha'e kuery re aikuaa pota 'rã ambopaga aguã. Xapy'a rei tata gui ha'e kuery va'e regua oo jepe teĩ tata omomba nho 'rã. Ha'e rã peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa, ha'e kuery re aikuaa pota ramo.

* 14:21 Apocalipse 6.8

⁸ Ha'e rami vy ambovaipa 'rã ha'e kuery yvy, teko vai rupi anho ikuai rire — he'i SENHOR Nhanderuete.

16

Jerusalém pygua kuery itavy reia re ijayvuague

¹ Ha'e gui SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:

² — Ava ra'y, ndeayvu ke Jerusalém pygua kuery pe ojegarupy ojapo okuapya re.

³ Ha'e vy aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu Jerusalém tetã pe: * Cananeu kuery yvy re neramoĩ kuery ikuaiia py ae reiko'i raka'e. Nderu ma amorreu, ha'e rã ndexy ma heteu raka'e.

⁴ Ha'e gui ndetui'ia ára py ma nepuru'ã ndojayaai raka'e, yy py nanemoakỹai guive ndeky'a'o aguã, juky py nandekytyai, neĩ nanenhováai raka'e ajukue py.

⁵ Avave rei nanemboaxyai vy ndere noma'ẽai raka'e ha'e rami opena aguã. Ha'e rami 'rãgue py reiko'ia ára py nemomboa raka'e mba'ety rupi rive, ndegui ojeguaru pavẽ vy.

⁶ — Ha'e nunga rupi ndea'i rupi xee aaxa vy aexa nderuguy re remy-remyĩ rejupy rã. Ha'e vy ndevy pe aipoa'e va'ekue: “Nderuguy re teri ndetui teĩ eikove. Tá, nderuguy re teri ndetui teĩ eikove tema”, ha'e va'ekue.

⁷ Ha'e gui ma xee romboetave mba'ety henhoĩ pyaupaa rami. Ha'e ramo ndeyvate, ndetuvixave reovy vy neporã ete. Nekãrã ojeapo, nde'a voi ipuku. Ha'e rami teĩ ndepire rei teri, nerenhemondei vy.

⁸ Ha'e gui ndea katy'i rupi aaxa avy vy roexa rã ovaẽ ma ra'e rejoayvu aguã ára. Ha'e ramo nde'áry aipyo xeao puku apy'i, ndepire reia anhovã aguã. Ha'e vy ndevy pe aura reve ajapo xereve guarã. Ha'e rire xera'yxyrã reiko — he'i SENHOR Nhanderuete.

⁹ — Ha'e gui ma yy py rombojau vy roiky'a'opa nderuguy gui, ha'e gui roikyty azeite py.

¹⁰ Romonhemonde avi ao ombojegua pyre py, ndepy reguarã ame'ẽ mba'emo pirekue iporãve va'e guigua, romoku'axã ajukue ipererĩ'i va'e py, romonheovãmba guive ajukue seda guigua py.

¹¹ Rombojeguapa avi poapy regua py voi, ndeaju'y re amoĩ guive mbo'y.

¹² Nexĩ re ma rombojegua peteĩ ojere'i va'e py, romonamixã, ha'e neakã re ma akã regua iporã va'e amoĩ.

¹³ Ha'e rami py ouro ha'e prata py ndejeguapa. Ndeao ma ajukue pererĩ'i, seda guigua ha'e ombojegua pyre py. Romongaru trigo iporãve, ei ha'e azeite py. Ha'e ramo neporã ete vy huvixave ra'yxy rami reiko.

¹⁴ Yvy regua ikuaiia rupi ndereko oendupaa neporã ete rã, mba'eta nde-vaikuea noĩ, ndere xerexakãa amoĩ rire — he'i SENHOR Nhanderuete.

¹⁵ — Ha'e rami teĩ neporã reia re rive rejerovia vy ndetavy reia rupi reiko, ndereko pavẽ oendu rã. Ha'e rami vy oaxa va'e pe rei renheme'ẽ ixupe guarã rive.

¹⁶ Ha'e rami vy ajukue rereko va'ekue regua reiporu yvy'ã áry ombojerovia atyrã joegua e'ỹ-e'ỹ pytã va'e py rombojegua vy. Ha'e py ma ndetavy rei. Ha'e va'e nunga ma nda'vevei ae oiko aguã.

¹⁷ Ita porãgueve, ouro ha'e prata ndejeguarã ame'ẽ va'ekue remboi vy ava ra'angaarã rejapo. Ha'e rami vy rejeyavy ha'e nunga re.

* **16:3** Kova'e capítulo py Jerusalém tetã re Nhanderuete ijayvu, peteĩ kunha re ombojoja vy.

¹⁸ Ha'e nunga ndeao ombojegua pyre remboi avi vy ta'angaa renhovãmba. Ha'e gui azeite ha'e heakuã porã va'e ame'ẽ va'ekue ma ta'angaa renonde py remoi.

¹⁹ Ha'e gui tembi'u ame'ẽ va'ekue, trigo iporãve va'e, azeite ha'e ei romongaruague voi remoiimba ha'e nunga renonde py heakuã porãve va'e reve. Ha'e rami ete rejapo reikovy – he'í SENHOR Nhanderuete.

²⁰ – Ha'e ramigua áryve nememby kuery ha'e ndepi'a kuery xera'yague ae reraa avi vy rejuka uka ta'angaa pe rive oapya py. Ha'e rami ete ndetavy reia nda'u mba'e e'y'i ri?

²¹ Mba'eta xera'y kuery rejuka uka vy ta'angaa pe remboaxapa tata py reapy reve.

²² Ha'e rami ojeguarupy rejapoa ha'e ndetavy reia ha'e javi py nderexaraipa nekunhataĩ rá guare re, ndepire rei ha'e nandeaõi reve nderuguy py remyremy'í rejupy jave guare re guive.

²³ SENHOR Nhanderuete aipoe'ive ju:

– Nda'evei, nda'evei ete 'rã ndevy! Mba'eta opa marãgua ha'eve'y va'e rejapo ma rire

²⁴ tetã mbyte ha'e javi rupi ae ju rejapo rembojerovia atyrã, altar-rã heta guive rejapo.

²⁵ Mba'eta ndea py tape ojerea ikuai va'e ha'e javi rupi rejapo altar-rã, neporãague remongy'apa vy. Ha'e rami vy oaxa va'e pe rei tema reipe'a neretyma, tavy rei rejapove tema reovy vy.

²⁶ Ndetavy rei avi ndea katygua kuery Egito guigua ra'y kuery hete guaxupa rei va'e reve. Ha'e rami py xembopoxy aguã rami remboetave tema ndetavy reia.

²⁷ Ha'e nunga rupi ae nderovai amoĩ xepo ndevvy namboetaive vy. Romboaxa avi filisteu kuery ndere ija'e'y va'e kuery pe, ha'e kuery oipotaa rami rei nderereko aguã, opa marã rei reikoa gui ha'e kuery ojeguaru rire.

²⁸ Assíria pygua ra'y kuery reve voi ndetavy rei, ha'e rami reiko aguã anho tema nda'eveive vy. Ha'e kuery reve ndetavy rei va'eri nderepytu'uxeĩ.

²⁹ Ha'e rami 'rãgue py Canaã vvy ha'e javi rupi ndetavy reive tema Caldéia yvy peve. Ha'e rami teĩ nderepytu'uxeĩ ae tema.

³⁰ Ha'e gui ma SENHOR Nhanderuete aipoe'ive ju:

– Ha'e rami reikoa py ndepy'a re nekangya anho oĩ, kunha tavy rei oxĩ kuaa e'y va'e rami reiko vy.

³¹ Ha'e rami vy tetã rupi jaikea'i nhavõ rupi rejapo reikovy ombojerovia atyrã, ha'e rá tetã mbyte rupi ma altar-rã rejapo. Ha'e rami avi kunha tavy rei rami e'y guive reiko, mba'eta peráta re'y ndetavy rei vy.

³² Ta'yxy itavy rei va'e rami ae reiko, ome 'rãgue py avakue mboae omovaẽ va'e rami rive.

³³ Mba'eta kunha tavy rei pe ma mba'emo ome'ẽa 'rã, ha'e rá ndee ma mba'emo reme'ẽ rivepa jepi 'rã repenaa kuery pe, ndea katy opa rupi gui ou aguã ndereve itavy rei aguã.

³⁴ Ha'e nunga rupi ndetavy reia py kunha tavy rei rami e'y reiko, mba'eta itavy rei aguã ndereka okuapy va'e ndevvy mba'emo ome'ẽ 'rãgue py ndee ae mba'emo reme'ẽ 'rã ha'e kuery pe – he'í.

³⁵ – Ha'e nunga rupi kunha tavy rei reiko va'e, endu ke SENHOR ayvu.

³⁶ Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Repenaa kuery reve opa marã ndetavy rei reikovy ndepire reia rupi. Ha'e gui ta'angaa remopu'ã va'ekue pe ojeguarupy anho rejapo, mba'eta ha'e nunga pe nememby kuery ha'e ndepi'a kuery rejuka vy remoẽ huguykue.

37 Ha'e nunga rupi ma'ë, aÿ ma amboatypa 'rã ndere opena va'ekue ha'e repenaa va'ekue ha'e javi, ndere ija'e'ÿ va'e kuery ha'e javi reve. Nderovai ae ambou 'rã opa rupi gui. Ha'e rami vy ha'e kuery renonde py rombopire reipa 'rã ha'e kuery pavê nderexa aguã.

38 Ha'e rami vy xee rombopaga 'rã itavy rei va'e ha'e jojukaare ombopagaa rami. Ha'e vy romoingo axÿ 'rã xepoxy ha'e nda'evei etea rupi.

39 Ha'e rami vy romboaxa 'rã ha'e kuery po py. Ha'e ramo ha'e kuery oitypa 'rã ombojerovia atyrã ha'e altar-rã rejapo va'ekue. Omboipa 'rã ndeao, oipe'apa 'rã guive ita porãgueve ndejeguaague. Ha'e rami vy ndereja 'rã ndepire rei ha'e nandeaovei reve.

40 Ha'e gui ma ha'e kuery heta ombou 'rã nderovai guarã. Ha'e ramo ndeapipa 'rã okuapy ita py, kyxe py ndepyxu 'rã guive.

41 Oapypa 'rã oo ndea py ikuai va'e, ha'e gui nembopaga 'rã mbovy e'ÿ kunhague oexaa py. Ha'e rami vy amombytu'upa 'rã ndetavy reiague, ha'e ramo mba'eve nereme'ëvei ma 'rã ndetavy rei aguã.

42 Ha'e rami vy mae anhenhandu porã ju 'rã ndevy xepoxyague ha'e nda'evei ete aikoague gui. Apytu'u ete 'rã, ndevy ndaxepoxyvêi aguã rami.

43 Mba'eta nekunhatai rã guare re nanema'endu'avei vy ha'e rami ete xembopoxy rire, aÿ nde'áry ambou 'rã reikoague rekovia, ojeguarupy rejapogue áryve rejapo ve'ÿ aguã ha'e rami ete ha'eve'ÿ va'e — he'i SENHOR Nhanderuete.

44 — Ha'e gui aÿ gui ma ijayvuxe va'e meme 'rã nderovai aipoe'i: “Oxy rami ae avi 'rã imemby voi oiko”, he'i 'rã.

45 Mba'eta ndee ma ndexy ramigua ae ju, mba'eta ndexy ma ome ha'e omemby kuery gui ojeguaru raka'e. Ha'e ndekypy'y kuery rami ae avi reiko, mba'eta ha'e kuery ma ome ha'e omemby kuery gui ojeguaru va'ekue meme. Ndexy ma heteu, ha'e rã nderu ma amorreu raka'e.

46 Ha'e gui nderyke ma Samaria tetã, kuaray apu'a'ia katy hekoa omemby kuery reve. Ha'e rã ndekypy'y ma Sodoma tetã, kuaray puku-a katy omemby kuery reve hekoa va'e.

47 Ha'e gui ndee ma ha'e kuery rami avi reiko ha'e kuery ojeguarupy ojapoa ha'e javi rupi. Ha'e rami anho e'ÿ, ha'e kuery rami ete reikoa áryve ma ha'e kuery gui renhemongy'ave tema reikoa ha'e javi rupi.

48 Ha'e nunga rupi anhetê ete xee SENHOR Penderuete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Sodoma tetã omemby kuery reve ma ndaeko vai raka'e ndee tyke nememby kuery reve pendereko vaia rami ete.

49 Mba'eta po rami ma ndekypy'y Sodoma heko vai: Omemby kuery reve ojejou porã reia rupi tembi'u ndoatái ha'e ovy'a rei va'eri peteive henda py noipytyvôi iporiaukue'i ha'e ojexavai va'e kuery.

50 Ha'e rami vy xerenonde rupi ojeguarupy anho ojapo okuapy ojejou porã reia rupi. Ha'e ramo ha'e nunga aexa vy aipe'apa vyvoi ikuaiague gui.

51 Ha'e gui Samaria tetã ma ndee rejajavya ramigua ne'i mbyte rupi peve ndojapoi. Mba'eta ndee ma ndekypy'y kuery áryve rejapove tema heravy ojeguarupy, ha'e rami vy ndejegui remboeko porãve ndekypy'y kuery, opa mba'e vai rejapoa py rive.

52 Ha'e gui ma ndere oï 'rã ndetavyague gui rexí aguã. Rejapo ndekypy'y kuery nombopagaaive aguã rami, mba'eta ha'e kuery gui ojeguarupepy py rejajavy rã ndegui ha'e kuery heko porãve. Ha'e nunga rupi rexí voi, ndere toí rexía, ndejegui ndekypy'y kuery nerembopaga ukaive rã.

53 — Ha'e gui amoingo porã ju 'rã ndekypy'y kuery, Sodoma ha'e imemby kuery reve, Samaria imemby kuery reve guive. Ha'e kuery reve ndee voi romoingo porã ju 'rã,

54 ha'e rami reikoague ha'e javi gui rexĩa oĩ aguã ha'e kuery rembopy'a porã ju aguã rami.

55 Ha'e gui ndekypy'y kuery Sodoma ha'e Samaria imemby kuery reve jypy ikuai porãague rami ae ju ikuai ramo ndee ha'e nememby kuery voi pendekuai porã ju 'rã jypy pendekuaiaque rami ae.

56 Ha'e gui rejeyou porã rei vy ndeayvu rei va'ekue ndekypy'y Sodoma re,

57 ndereko vaia ndojekuaai teri jave. Ha'e gui aỹ ma ndere voi ha'e kuery re rami avi Síria ha'e Filístia pygua kunhague ijayvu rei okuapy, ijyvýry rupi ikuai va'e ha'e javi voi.

58 Mba'eta ndere oĩ 'rã repaga aguã opa marã reikoague ha'e ojegarupy rejapoague re – he'i SENHOR.

59 Mba'eta po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

– Xee ma ndere ajapo 'rã ndee ae rejapoague rami, mba'eta ndee ma remboyeke rive aura vy xereve guarã ajapo va'ekue.

60 Ha'e rami teĩ xema'endu'a nho 'rã nekunhataĩ jave py xereve guarã ndevy ajapo va'ekue re. Ha'e rami vy ndevy ajapo ju 'rã xereve guarã raka'e rã peve oĩ va'erã.

61 Ha'e va'e ára py reikoague re nema'endu'a vy rexĩmba 'rã ndekypy'y kuery removaẽ vy. Mba'eta nderyke ha'e ndekypy'y ikuai va'ekue ma ndevy ame'ẽ 'rã nememby kuery rami, va'eri xereve guarã ajapo va'ekue rami vy e'ỹ ta'vy.

62 Mba'eta ndevy pe ajapo 'rã xereve guarã, ha'e peikuaa 'rã xee ae SENHOR aiko,

63 nema'endu'a ha'e rexĩmba aguã, ha'e romo'yvyĩ'i rire rejeyou porã reia rupi ve'ỹ ndeayvu aguã, reikoague ha'e javi gui roperdoapa rire – he'i SENHOR Nhanderuete.

17

Mba'emo re ombojojaa rupi mokoĩ taguato ha'e uva'y omombe'uague

1 Ha'e gui xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

2 – Ava ra'y, emombe'u peteĩ ayvu mba'emo re rembojoja vy Israel kuery oikuaa aguã.

3 Ha'e vy aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Oiko peteĩ taguato tuvixa va'e. Ipepo ha'e hague ma ipuku, hague ma joo rami e'ỹ-e'ỹ pytã va'e. Ha'e va'e ma Líbano yvy re ou. Ha'e vy oi'pe'a heravy yary rovapy.

4 Yvyra rovapy omondo heravy vy ogueraa peteĩ yvy mba'emo vendea ikuai py. Mba'emo vendea kuery retã py ae ojea ovy.

5 Ha'e gui henhoĩgue pendevy guĩgua ju ogueraa vy onhotỹ peteĩ yvy porãa py. Ojopy vy onhotỹ yy reia py, yy rembe rupi yvyra ikuai va'e rami oiko porã aguã.

6 Ha'e va'e ma yvate vy uva'y hovana rei va'e oiko. Nda'yvate rei va'eri hakã ma taguato-a katy ova oiny, iguy rupi hapo porã guive. Ha'e rami vy uva'y ete oiko, hakã porã ha'e hoky pyau guive.

7 – Ha'e gui oiko taguato tuvixa va'e mboae. Ha'e va'e ma ipepo puku va'e, hague reta guive. Ha'e ramo ha'e katy ju ova uva'y rapo, hakã guive. Hi'yvypy guive oo ha'ea katy, onhemoakỹ uka vy.

8 Yvy porãa py, ha'e yy anho oĩa rupi onhotỹ hakã ha'e hi'a reta aguã, ha'e uva'y iporãve va'e oiko aguã.

9 Aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ha'e va'e uva'y oiko porã 'rã teve? Taguato jypygua ou vy nomondoroi 'rã teve hapo, ha'e ndojayai 'rã ri hi'a, hogue ha'e ipyau jevy va'ekue ipirupa aguã? Mba'eta imbarate e'ỹ va'e, avakue mbovy'i ete teĩ oapo'opa 'rã.

10 Ha'e gui amboae henda py onhotỹ ramo ha'e py nda'u oiko porã 'rã ri? Any, mba'eta yvytu kuaray oua katy oipeju ramo ipirupa rive 'rã. Hi'yvypy guive 'rã ipirupa ovy.

11 Ha'e ramo xe'vy pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

12 — Aỹ ma aipo're xere opu'ã rei va'e kuery pe: Ndapeikuaai teve mba'erã pa kova'e nunga oikoa? Ma'ẽ, Babilônia pygua huvixa Jerusalém tetã re ou vy oipe'a heravy raka'e huvixave ha'e yvatekueve ikuai va'ekue. Babilônia tetã katy ogueraapa.

13 Ha'e vy huvixave ra'y kuery regua peteĩ ojou vy hexeve ojapo peteĩ rami ikuai aguã, oura uka guive. Ha'e gui ijyvy gui ogueraapa ipo'aka va'ekue

14 openaa ha'e javi rupi yvyĩve'i aguã nonhemboyvatevei aguã rami. Ha'e rami avi peteĩ rami ikuai aguã regua ojapo va'ekue rami ikuai va'e rire okuave'i nho 'rãgue.

15 Ha'e rami teĩ ha'e va'e huvixa ma Babilônia pygua huvixa rovai opu'ã vy guembiguaĩ kuery omondouka raka'e Egito katy, kavaju ha'e heta avakue ogueru aguã ha'e gui. Ha'e rami ete mba'emo vai apoare nda'u oo jepe 'rã ri? Peteĩ rami ikuai aguã ojapo pyre ombovaipa rire nda'u oo jepe 'rã teve?

16 Any, anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xee ae rekove rupi aura vy aipoe'a: Ha'e va'e omano 'rã Babilônia yvy py, huvixarã moĩare yvy py ae, ha'e oĩa py ae 'rã omano, ouraague ha'e peteĩ rami ikuai aguã ojapoague ombovaipa rire.

17 Ha'e rã Egito pygua huvixa Faraó ma ixondaro ha'e hexegua kuery heta teĩ noĩpytyvõĩ 'rã joe opu'ãa py, mba'eta tetã rovai yvy omboaty 'rã kora áry rupi oaxa aguã jójuka retaa rupi.

18 Mba'eta ouraague omboyke, ha'e peteĩ rami ikuai aguã jopopyy ratã reve ojapo va'ekue ombovaipa vy ha'e nunga ha'e javi ojapo raka'e. Ha'e nunga rupi ae ndoo jepei 'rã.

19 Ha'e nunga rupi anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xerekove rupi aura vy aipoe'a: Xerery rupi ouraague omboykeague ha'e peteĩ rami ikuai aguã ojapo va'ekue ombovaipaague ma ajapo 'rã inhakã re ae ojeapa aguã rami.

20 Ha'e rami vy hi'áry aipyo 'rã xekya, ha'e vy ambo'a 'rã xenhuã py. Babilônia yvy katy araa uka vy ha'e py aikuaa pota 'rã xerovai opu'ã reiaague re.

21 Hexeve ojava va'ekue, ixondaro kuery ha'e javi reve ojukupaa 'rã kyxe py. Ha'e rã okuave'i va'e ma amoaĩmba 'rã yvytu ha'e javi oipejua katy. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee SENHOR ae xeayvuague.

22 — Po rami SENHOR Nhanderuete aipoe'i: Xee ma teĩgue ju aipe'a 'rã peteĩ yary rovapy anhotỹ aguã. Hakã iporãvea gui ajaya 'rã ipyauvea oĩ va'ekue, ha'e gui peteĩ yvyty yvateve ha'e iporãve va'e áry ju 'rã anhotỹ.

23 Israel regua yvyty re ae 'rã anhotỹ. Ha'e ramo hakã reta ha'e hi'a porã 'rã. Ha'e rami vy yary iporãve va'e 'rã oiko. Iguýry ma opa marãgua mymba kuery ikuai 'rã. Hakã rupi ma kuaray'ãa py opa marãgua guyra ju 'rã onhemboaity okuapy.

24 Ha'e rami rire yvyra ikuai va'e ha'e javi oikuaa 'rã xee SENHOR ae yvyra yvatekueve reitya aiko, ha'e rã yvyĩgueve ma ambo'yvate va'e. Yvyra pyau amombiru va'e, ha'e rã ipirukue ma ambopyau ju va'e. Xee aipoe'ague xee SENHOR ae ajapo ju.

18

Peteĩ-teĩ gueko re ae oikuaa pota aguã re ijayvuague

1 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xe'vy:

2 — Mba'eta tu peẽ kuery Israel vyv re mba'emo oiko va'e pexa vy aipopeje: "Tuu kuery uva aky ho'u rire ta'y kuery raĩ ju nda'evei", peje?

3 Anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xerekove rupi aura vy aipoa'e: Pova'e ayvu ma napemombe'uvei ma 'rã Israel vyv rupi.

4 Mba'eta temimoingo nhe'ẽ ha'e javi ma xevygua meme. Tuu kuery nhe'ẽ ha'e ta'y kuery nhe'ẽ voi xevygua ae. Ojevavy va'e ae omano 'rã.

5 — Ha'e gui xapy'a rei peteĩ ava heko porã va'e vy ojapo 'rã ha'evea ramigua joguerekoa py.

6 Ha'e rami vy ndo'ui 'rã xo'o vyvty áry rupi ta'angaa pe ome'ẽ mbyre, neĩ noma'ẽi 'rã guive Israel kuery ta'angaa oguereko va'e re, ndoguerojevavy 'rã oirũ ra'yxy, neĩ nonhembojai 'rã kunha gueko re oĩ va'e re.

7 Nombojexavai 'rã avave rei, mba'emo oiporu va'ekue ome'ẽ kuerei 'rã iporukaare pe, na'imondai 'rã, guembi'u omboja'o 'rã okaruxe va'e pe, ha'e omonhemonde 'rã guive ijao e'ỹ va'e kuery.

8 Ha'e va'e ma operáta oiporu uka rire nomboekovia retavei 'rã, hi'áryve ndojopyi 'rãe. Ojoko 'rã opo ha'eve'ỹa rami ojapo e'ỹ aguã, ha'e vy avakue re oikuaa potaa py ha'evea rami meme 'rã joguereko anhetẽ ete rupi.

9 Ha'e va'e xeayvu aeja va'ekue rupi vy ojapo 'rã aipota va'e, ha'evea rami meme 'rã oiko. Ha'e gui ma ha'e va'e heko porã va'e oikove 'rã — he'i SENHOR Nhanderuete.

10 — Ha'e gui xapy'a rei ha'e va'e oguereko 'rã gua'y imonda va'e, jojukaa, e'ỹ vy ha'e nunga va'e rei tema guvyv kuery pe ojapo va'e.

11 Ha'e va'e ma peteĩve ojapo 'rã va'ekue ndojapoi. Ha'e rami 'rãgue py ho'u 'rã xo'o vyvty áry rupi ta'angaa pe rive ome'ẽ mbyre, oguerojevavy 'rã oirũ ra'yxy,

12 ombojexavai 'rã iporiaukue'i ha'e oipotapa rei va'e, imondaa rupi 'rã oiko, nome'ẽvei ojerureague, ta'angaa re rive oma'ẽ, ojeguarupy anho ojapo,

13 peráta oiporu uka rire ojopy retavexe 'rã guive. Ha'e gui ma ha'e va'e nda'u oikove 'rã? Ndoikovei 'rãe. Ha'e ramigua ojeguarupy ha'e javi ojapo rire ojukaa 'rã, ha'e hexe ae 'rã oĩ huguy omoẽague re opaga aguã.

14 — Ha'e gui aỹ ma, xapy'a rei oiko 'rã peteĩ ta'y ngu ujevavy rã oexapa teĩ ha'ekue ramigua ndojapoi va'e.

15 Ha'e rami vy ndo'ui 'rã xo'o vyvty áry rupi ta'angaa pe ome'ẽ mbyre, noma'ẽi 'rã ta'angaa Israel kuery oguereko va'e re, oirũ ra'yxy ndoguerojevavy 'rã guive.

16 Neĩ nanhomomboriau rei 'rã, nome'ẽ e'ỹi 'rã ojerureague, na'imondai 'rã, guembi'u omboja'o 'rã okaruxe va'e pe, omonhemonde 'rã ijao e'ỹ va'e,

17 opo ndoipe'a e'ỹi 'rã iporiaukue'i pe, peráta oiporu uka rire nomboekovia retavei 'rã, hi'áryve ndojopyi 'rã, ojapo 'rã guive xee aipota va'e xeayvuague rupi oiko vy. Ha'e va'e ma nomanoi 'rã ngu ujevavyague re. Oikove 'rãe.

18 Ha'e rã tuu ma ojukaa 'rã heko vaiague re, jokorea rupi oiko rire, oirũ kuery gui imondaa rupi, ha'e heta va'e kuery mbyte rupi ha'eve'ỹa ramigua ojapo guive rire.

19 — Ha'e rami teĩ peporandu 'rã: "Mba'e re tu ta'y ndopagai 'rã ngu ujevavyague re?" peje 'rã. Ha'e rami mba'eta ta'y ma teko porã ha'e ha'evea ramigua ojapo oikovy, ha'e xeayvuague omoĩ porã vy ojapo avi oikovy. Ha'e nunga rupi ae oikove 'rã.

20 Mba'eta ojevavy va'e ae 'rã omano. Ta'y ma ndopagai 'rã ngu ujevavyague re, neĩ tuu ma voi ndopagai 'rã gua'y ojevavyague re. Heko porã va'e re oĩ 'rã teko porã rekovia, ha'e gui heko vai va'e re ma oĩ 'rã gueko vaiague re opaga aguã.

21 — Ha'e rami avi xapy'a rei ojevavy va'ekue ojeko rerova 'rã ojevavyague ha'e javi gui, ha'e xeayvuague omoĩ porãmba vy ojapo 'rã teko porã ha'e ha'evea ramigua. Ha'e rami vy oikove 'rã, nomanoi 'rãe.

22 Ha'eve'ÿa ramigua ojapoague re ma na'ima'endu'aavei 'rã. Teko porã rupi oiko rire oikove 'rã.

23 Mba'eta xee nda'u arovy'a ri heko vai va'e omano rã? Any, xee aipota ojevavyague gui ojeko rerova oikove aguã — he'i SENHOR Nhanderuete.

24 — Ha'e rami teĩ xapy'a rei heko porã va'ekue ma gueko porãague gui ojepe'a vy ojevavy ju 'rã, heko vai va'e ojeguarupy ojapoa rami avi ojapo oikovy vy. Ha'e va'e nda'u oikove 'rã teve? Any, mba'eta teko porã rupi oikoague ha'e javi re na'ima'endu'aavei 'rã. Ha'e va'e omano 'rã gueko vai ha'e ojevavy reia py.

25 — Ha'e rami teĩ aipopeje 'rã: “ SENHOR reko ma ha'eve'ÿa ramigua”, peje 'rã. Aÿ ma Israel kuery, pendu ma: Xereko nda'u ha'eve'ÿa ramigua teve? Peẽ kuery reko e'ÿ teve ikarẽ-karẽ va'e?

26 Ha'e nunga rupi xapy'a rei heko porã va'ekue ma gueko porãague gui ojepe'a vy teko vai rupi anho ri oiko vy omano 'rã ha'e nunga py. Gueko vaia py ae 'rã omano.

27 Ha'e rami teĩ xapy'a rei heko vai va'e ma gueko vaiague gui ojeko rerova vy teko porã ha'e ha'evea ramigua anho ri ojapo vy ojapo 'rã onhe'ẽ oikove aguã rami.

28 Mba'eta ojee ae oikuaa pota vy teko vai rupi oikoague gui ojeko rerova ri vy oikove 'rã, nomanovei 'rãe.

29 Ha'e rami teĩ Israel kuery ma “ SENHOR reko ma ha'eve'ÿa ramigua”, he'i okuapy. Xereko nda'u ha'eve'ÿa ramigua teve? Israel kuery, peẽ kuery reko e'ÿ teve ikarẽ-karẽ va'e?

30 — Ha'e nunga rupi Israel kuery, xee roikuaa pota 'rã peteĩ-teĩ reko re — he'i SENHOR Nhanderuete. — Pejeko rerova ha'e pejepe'a ke pendeko vaia ha'e javi gui. Ha'e ramo 'rãe teko vai napendereityvei.

31 Ha'e rami vy peipe'a pendejgui pendereko vaia ha'e javi, ha'e gui pendejee pemoĩ uka penekuraxõ pyaurã ha'e penenhe'ẽ pyaurã. Mba'eta Israel kuery, mba'e re 'rã tu pemano?

32 Mba'eta xee ma ndarovy'ai peteĩve pemano rã. Ha'e nunga rupi pejeko rerova peikove aguã — he'i SENHOR Nhanderuete.

19

Guary re Israel kuery ombojojaague

1 — Ha'e gui ndeayvu ke Israel regua yvatekueve pe omboaxy va'e rami.

2 Ha'e vy aipo're 'rã: Marã ramigua tu pendexy raka'e? Peteĩ guary kunha guary kuery mbyte oiko, ha'e gua'y kuery mbyte onheno oupy va'e. Ha'e va'e ma omongakuaa gua'y kuery.

3 Peteĩ gua'y oguereko va'ekue tuja ma vy imba'ejuka kuaa, avakue ho'upa peve.

4 Ha'e ramo ha'e nunga omombe'ua rã yvy regua ikuai va'e oendupa okuapy. Ha'e rami vy ombo'a yvykua ha'e kuery ojapo va'ekue py. Ha'e vy ty'aĩ re ogueraa Egito yvy katy.

5 Ha'e ramo ixu guary kunha va'e ma gua'y oarõ va'ekue ogueraa rã nda'evei oikovy. Ha'e rami vy gua'y mboae ju omongakuaa.

6 Ha'e ramo ha'e va'e ju tuja guary kuery mbyte rupi. Ha'e vy imba'ejuka kuaa, avakue ho'upa peve.

7 Avakue ojukaa rupi ojapo reta avi imeve'ỹ aguã, ha'e tetã ikuai va'e omombytapa tekoa ve'ỹ. Ha'e ramo okororõ rã vvy regua kuery oendu vy ndaekorãvei rei okuapy.

8 Ha'e rami vvy vvy regua kuery ha'ea katy ikuai va'e onhemboatypa okuapy hovai. Ha'e rami vvy hi'áry rupi kya omombo vvy ombo'a vvykua ojapo va'ekue py.

9 Ty'aĩ py ojopy vvy ombo'a nhuã py. Ha'e rami vvy Babilônia pygua huvixaa py ogueraa. Ha'e py ma omboty peteĩ henda ikorapa va'e py, Israel regua vvyty rupi ijayvua noenduavei aguã.

Uva'y re ju ombojoague

10 – Ha'e gui pendexy ma uva'y yakã vvyry onhotỹ mbyre rami oiko. Yy reia py onhotỹa rire hi'a porã, hakã reta guive.

11 Hakã ma imbarae raxa, huvixa po pyguarã. Ha'e vvy hakã ha'e hoguepa reve yvateve ovy rã pavẽ rei oexa okuapy yvate etea.

12 Ha'e rami teĩ opoxy reve omondoroa, ha'e vvy rupi oitya. Ha'e ramo hi'a ma vvytu kuaray oua katy gui oipeju va'e omombirupa. Hakã mbaraetekue ma omopẽmbaa rã ipirupa. Ha'e gui tata py ju oapypaa.

13 Ha'e gui aỹ ma tekoa e'ỹa py rive ju onhotỹa vvy piru reia ha'e yy noĩa py.

14 Ha'e gui peteĩ hakã tuvixave'i va'e gui ma tata ou vvy omomba hi'a. Ha'e ramo hexe nõivei hakã imbarae va'e huvixa po pyguarã – he'i.

– Po rami 'rã reronhemboaxy, ha'e peronhemboaxy pavẽ aguã.

20

Egito vvy gui Israel kuery oo rire ojegarupy rupi ae tema ikuai re ijayvuague

1 Ha'e gui sete ma'etỹa ha'e peteĩ nhiruĩ jaxya re, dez araa py ma Israel regua nhomongeta va'ety kuery jogueru xea py, SENHOR pe oporandu uka aguã. Ha'e rami vvy uguapypa okuapy xerenonde.

2 Ha'e ramo xeivy pe SENHOR ombou oayvu. Ha'e vvy aipoe'i:

3 – Ava ra'y, ndeayvu ke Israel regua nhomongeta va'ety kuery pe. Ha'e vvy aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Peẽ kuery pa xeivy peporandu ukaxe vvy peju? Anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xee ae rekove rupi aura vvy aipoa'e: Nda'evei peẽ kuery peporandu uka aguã xeivy.

4 Ha'e gui ndee ava ra'y, ndeayvu ta pa ha'e kuery reko vaia re? Eikuaa uka ke ha'vy tamoi kuery ojegarupy ojapoague.

5 Ha'e vvy aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Israel kuery xejeupe guarã aiporavo vvy xepo aupi reve aura va'ekue Jacó ramymino kuery pe ajekuaa uka reve. Egito vvy re ikuai jave xepo aupi reve ha'e kuery pe aura vvy “Xee ma SENHOR Penderuete”, ha'e va'ekue.

6 Ha'e va'e ára xepo aupi reve ha'e kuery pe aura Egito vvy gui aipe'apa aguã re, peteĩ vvy ha'e kuery peguarã aiporavoague py araa aguã, kamby ha'e ei ndoataia ha'e vvy jave gui iporãvea py.

7 Ha'e rami vvy aipoa'e ha'e kuery pe: “Peteĩ-teĩ peipe'a 'rã pendejegui mba'emo ojegarupy pexaxe vai va'ekue. Penhemongy'ave eme Egito pygua ta'angaa pembojeroviaa py. Mba'eta xee ae ma SENHOR Penderuete aiko”, ha'e va'ekue.

8 Ha'e rami teĩ ha'e kuery naxenhe'ẽ renduxe'i vvy opu'ãmba okuapy xerovai. Ha'e rami vvy mava'eve rei ojegui ndoipe'ai ojegarupy oexaxe vai va'e, ndojepe'ai guive Egito pygua ta'angaa ombojeroviaa gui.

– Ha'e ramo xee aipoa'e va'ekue ha'e kuery áry xepoxya anhoẽ aguã re, ha'e kuery pe xepoxya aexa ukapa peve Egito vvy re ikuai py.

9 Ha'e rami teĩ amboae rami ju ha'e kuery re ajapo xerery amboete ukaa rupi vy, xerery re vvy regua ijayvu rei e'ỹ aguã ha'e kuery vvy re xeivygua kuery ikuaiia rupi, mba'eta vvy regua kuery oexaa py ae xeivygua kuery pe ajekuaa uka rire Egipto vvy gui aipe'apaa py.

10 Ha'e rami vy aipe'apa Egipto vvy gui, ha'e tekoa e'ỹa katy ju araa.

11 Ha'e kuery pe ame'ẽ xeayvua, aikuaa uka guive aipota va'e. Ha'e va'e ma avakue ojaopapa ri vy okuave 'rã ha'e va'e rupi.

12 Ha'e kuery rekorã ame'ẽ avi sábadó ára omboete aguã, xee aeke mbo'e aguã, ha'e gui ha'e kuery oikuaa aguã xee SENHOR aeiky'a'oa aikoa.

13 Ha'e rami teĩ Israel kuery ma tekoa e'ỹa py araa ague py ju opu'ãmba okuapy xerovai. Ha'e rami vy nda'ikuaixei xeayvuague ha'e aipotaa aikuaa uka va'ekue rupi, ha'e va'e avakue ojaopapa vy okuave 'rã va'eri. Ha'e rami vy opa mba'e py omongy'a okuapy sábadó ára pyguarã aeja va'ekue. Ha'e nunga rupi tekoa e'ỹ pyve xeayvu ha'e kuery áry xepoxya anhoẽ aguã re, amokanhymba ete aguã.

14 Ha'e rami teĩ ha'e kuery re amboae rami ju ajapo xerery amboete ukaa rupi vy, xerery re vvy regua kuery ijayvu rei e'ỹ aguã, ha'e kuery vvy gui xeivygua kuery aipe'apa rire.

15 Ha'e rami vy tekoa e'ỹa py ju xepo aupi reve ha'e kuery pe aura va'ekue ijyvyrã va'ekue py araa ve'ỹ aguã re, kamby ha'e ei ndoataia ha'e vvy jave gui iporãvea py.

16 Mba'eta ha'e kuery ndojapoxei okuapy xeayvuague, aipotaa rami nda'ikuaixei guive, sábadó ára pyguarã amoĩ va'ekue voi omongy'apa, mba'eta okuraxõ py ta'angaa kuery re rive oje'oixe.

17 Ha'e rami teĩ ha'e kuery re ama'ẽ aperdoaa rupi, amokanhymba 'rãgue py, namomba etei tekoa e'ỹa rupi ikuaiia py.

18 – Ha'e rami teĩ ha'e kuery ra'y kuery pe ma xeayvu tekoa e'ỹa py. Ha'e vvy aipoa'e va'ekue: “Peiko eme penderu kuery ikuaiague rupi, pejapo eme ha'e kuery oipotaa rami, penhemongy'a eme guive ha'e kuery ta'angaa oguereko va'e rupi rive.

19 Mba'eta xee ae ma SENHOR Penderuete aiko. Pendekuai ke xeayvuague rupi, ha'e pemoĩ porã xee aipota va'e pejaopapa aguã.

20 Pemboete sábadó ára pyguarã aeja va'ekue, mba'eta oĩ 'rã xee roeko mbo'e aguã, xee ae SENHOR Penderuete aikoa peikuaa aguã”, ha'e va'ekue.

21 Ha'e rami teĩ ta'y kuery voi opu'ãmba okuapy xerovai. Ha'e rami vy xeayvuague rupi nda'ikuai, nomoĩ porãĩ guive aipota va'e, ha'e va'e avakue ojaopapa vy okuave 'rã va'eri. Ha'e rami 'rãgue py omongy'apa rei okuapy sábadó ára pyguarã aeja va'ekue.

– Ha'e rami rire xee xeayvu ha'e kuery áry xepoxya anhoẽ aguã re, tekoa e'ỹa py ikuaiia py ha'e kuery pe xepoxya aexa ukapa peve.

22 Ha'e rami teĩ xerery amboete ukaa rupi vy xepo ajoko va'ekue, xerery re vvy regua kuery ijayvu rei e'ỹ aguã ha'e kuery oexaa py xeivygua kuery aipe'apa rire.

23 Ha'e rami vy tekoa e'ỹa py xepo aupi reve ha'e kuery pe aura vvy regua kuery ikuaiia rupi amoaimba aguã re, ijyvy ha'e javi rupi.

24 Mba'eta xeivygua kuery ndojapoi karamboae xeayvuague, nda'ikuaixei aipotaa rami, omongy'apa sábadó ára pyguarã aeja va'ekue, ha'e ta'angaa nngu kuery oguereko va'ekue oexa vy oendu avi ombojerviaxexa.

25 Ha'e nunga rupi ha'e kuery pe aeja uka amboae regua ayvu iporã e'ỹ va'e rupi ikuai aguã, ha'e heko mboerã ha'e va'e rupi ikuai aguã va'ekue'ỹ.

26 Ha'e rami vy aeja ta'angaa pe mba'emo ome'ëa py onhemongy'apa rei aguã, gua'y kuery oiko ppy'i va'ekue tata py oapya py. Ha'e rami ikuai aguã aeja namboekorãve aguã, xee ae SENHOR aikoa oikuaa pavê aguã.

27 – Ha'e nunga rupi ndee ava ra'y, ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Peneramoï kuery ma povae py ju opu'ã rei okuapy xerovai.

28 Mba'eta vvy ha'e kuery pe ame'ë aguã re xepo aupi reve auraague py araa ma rire teĩ, ha'e kuery peteĩ vvy'ã vvate va'e, e'ÿ vvy peteĩ vvyra hogue ana va'e oexa nhavõ ha'e py rive mba'emo ome'ë okuapy ta'angaa pe, heakuã porã va'e omoï ha'e mba'emo rykue onhoë okuapy xembopoxy aguã rami rive.

29 Ha'e ramo xee aipoa'e ha'e kuery pe: “Mba'e vvyty tu kova'e, ha'e katy peë kuery peo pekuapy aguã?” ha'e va'ekue. Mba'eta hery ma Yvvyty Ombojeroviaaty oĩa, kova'e ára peve.

30 Ha'e nunga rupi aÿ aipo're Israel kuery pe: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Peë kuery voi penhemongy'apa pekuapy, peneramoï kuery rami ae ju. Mba'eta peë kuery ju pendetavy tema ojegarupy ha'e kuery oguereko va'ekue rupi peo vy.

31 Mba'eta aÿ peve penhemongy'apa 'rã ta'angaa pe mba'emo peme'ëa py, pendera'y kuery ae peapy vvy guive. Ha'e rami teĩ Israel kuery, peju ri ty'ÿ xevy peporandu uka vy? Anhetë ete xee SENHOR Penderuete xerekove rupi aura vy aipoa'e: Peë kuery ma nda'evei ae xevy peporandu uka aguã.

32 Peë kuery aipopeje: “Ore ma vvy regua kuery reko rami 'rã orekuai vvyra ha'e ita guigua rive rombojeroviaa rupi, amboae vvy re ikuai va'e reko rami”, peje. Ha'e rami teĩ peneakã rupi rive ha'e rami pendekuaixea ndoikoi 'rãe.

33 Mba'eta anhetë ete xee SENHOR Penderuete xerekove rupi aura vy aipoa'e: Peë kuery re xepo'aka 'rã xepo aupi vy xepo'akaa aexa uka reve, xepoxya anhoëa rupi.

34 Ha'e rami vy roipe'apa ju 'rã vvy regua kuery ikuai mbyte romoãague gui, romboatypa ju 'rã vvy pendekuaiaague gui. Xepo aupi vy xepo'akaa aexa uka reve 'rã ajapo, xepoxya anhoëa rupi guive.

35 Ha'e rami vvy vvy regua ikuai katy ju rogueraa 'rã tekoa e'ÿa katy rami. Ha'e gui ha'e py ma aikuaa potã 'rã peë kuery re, jova re nhama'ë reve.

36 Mba'eta Egito regua tekoa e'ÿa rupi peneramoï kuery re aikuaa potaague rami ae ju peë kuery re voi aikuaa potã 'rã – he'i SENHOR Nhanderuete.

37 – Ajapo 'rã xepopoka gu'ÿy rupi peaxa aguã rami. Ha'e rami vy romo'arandu 'rã xereve guarã ajapo va'ekue rami vy.

38 Penembyte gui aipe'apa 'rã xere opu'ã ha'e naxenhe'ë rendui va'ekue. Ha'e kuery ikuaiague vvy gui aipe'a teĩ ndooi 'rã Israel vvy re. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

39 – Ha'e rã peë Israel kuery pe xee SENHOR Penderuete aipoa'e: Naxenhe'ë renduxeĩ vvy tapeo, peteĩ-teĩ pendekuai ta'angaa pe rive aÿ ha'e raka'eve'i peve. Ha'e rami teĩ pemongy'a reive eme xerery iky'a e'ÿ va'e, ta'angaa pe mba'emo peme'ëa py.

40 Mba'eta xevyguia vvyty iky'a e'ÿ va'e, Israel regua vvyty yvatevea áry ma Israel kuery ha'e javi 'rã xembojerovia okuapy – he'i SENHOR Nhanderuete. – Ha'e va'e vvy re ae 'rã ha'e javive xembojerovia. Ha'e py ma xee arovy'a ju 'rã. Ha'e py ae aipota 'rã mba'emo xevy peme'ë, mba'emo pereko va'e jypygua iporãgueve, mba'emo iky'a e'ÿ va'e guive.

41 Vvy regua kuery mbyte gui roipe'a vy peaĩmbaague gui romboatypa ju rire xee rojou porã 'rã heakuã porã va'e rami. Ha'e ramo vvy regua kuery oexaa py aikuaa uka 'rã iky'a e'ÿ va'e aikoa, peë kuery pendekuaia rupi.*

* 20:41 2 Coríntios 6.17

⁴² Ha'e gui Israel vvy re roguerupa ma ramo peikuaapa 'rã xee ae SENHOR aikoa, ha'e va'e vvy xepo aupi reve peneramoĩ kuery pe ame'ẽ aguã re auraague py ae.

⁴³ Ha'e py ma penema'endu'a 'rã mba'emo vai rupi pendekuaia py penhemongy'apaague re. Ha'e rami vy pejeguaru 'rã pekuapy pendejeguĩ ae, pendereko vaia rupi pendekuaiague re.

⁴⁴ Ha'e gui xerery amboete ukaa rupi vy romboaxy ju ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa. Mba'eta Israel kuery, pendeko vaiague re norombopagavei 'rã, opa marã pendekuaiague re'ỹ guive — he'i SENHOR Nhanderuete.

Kuaray puku-a katygua kuery rovai ijayvuague

⁴⁵ Ha'e gui SENHOR oayvu ombou ju vy aipoe'i xevy:

⁴⁶ — Ava ra'y, ema'ẽ kuaray puku-a katy, ha'e vy ndeayvu ha'e kuery rovai. Emombe'u xeyvu ka'aguy kuaray puku-a katygua rovai.*

⁴⁷ Ha'e vy aipo're ha'e py ikuai va'e pe: Pendu ke SENHOR ayvu. Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Aỹ ma amoendy 'rã tata pendea py vvyra pyau ha'e ipirukue ha'e javi mokanhyarã. Ndoguevei 'rã tata rendy. Ha'e rami 'rãgue py penderova okaipa 'rã kuaray puku-a katy guive ijapu'a'ia katy peve.

⁴⁸ Pavẽ avakue oikuaa 'rã xee SENHOR ae imoendyare aikoa. Ndoguevei 'rãe — he'i.

⁴⁹ Ha'e ramo xee aipoa'e:

— Ai SENHOR Xerueté! Ha'e kuery ijayvu 'rã xere: “Ha'e va'e e'ỹ ri ty'y ayvu rive mombe'uaty oiko?” he'i 'rã okuapy xevy — ha'e.

21

SENHOR guigua kyxe re ijayvuague

¹ Ha'e gui xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

² — Ava ra'y, ema'ẽ Jerusalém katy. Ha'e vy ndeayvu ha'e kuery ombojeroviaaty ikuai va'e rovai. Emombe'u xeyvu Israel vvy ha'e javi rovai.

³ Ha'e vy aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ma'ẽ, peẽ kuery rovai aiko. Ha'e rami vy xekyxe aekyi 'rã hyru gui penembyte gui amomba aguã heko porã ha'e heko vai va'e guive.

⁴ Mba'eta penembyte gui amomba 'rã heko porã ha'e heko vai va'e. Xekyxe aekyi 'rã hyru gui temimoingo ha'e javi rovai rupi, kuaray puku-a katy guive ijapu'a'ia katy peve.

⁵ Ha'e ramo oikuaa pavẽ aguã xee SENHOR ae hyru gui xekyxe aekyi va'ea, hyru py noi jevyvei 'rã guive.

⁶ — Ha'e nunga rupi ndee ava ra'y, nepoaẽ nhendu ke. Ha'e kuery oendua py nepoaẽ nhendu 'rã ndepy'a py nda'evei ete reve.

⁷ Ha'e gui ha'e kuery oporandu 'rã ndevy: “Mba'e re tu ha'e rami ete nepoaẽ ri?” he'i 'rã ndevy. Ha'e ramo aipo're 'rã: “Mba'emo aendua ramo'i va'ekue re rima xepoaẽ. Mba'eta ha'e nunga oiko rã pavẽ opy'a py onhemondyipa 'rã, pavẽ po ikangypa, pavẽ rei onhe'ẽ py ndaekorãvei 'rã okuapy, pavẽ renapy'ã yy rami rive 'rã opyta na'imbaraetevei vy. Ha'e nunga ou ma oiny, ojeupity 'rãe, he'i SENHOR Nhanderuete”, 're 'rã.

⁸ Ha'e gui teĩgue ju SENHOR oayvu xevy ombou. Ha'e vy aipoe'i:

⁹ — Ava ra'y, emombe'u ju xeyvu. Ha'e vy aipo're: Po rami SENHOR ijayvu: Kyxe oaĩmbe'epa ha'e omboverapa pyre oi.

¹⁰ Jojuka aguã oaĩmbe'ea, ha'e overa va'e rami ete omboveraa.

* **20:46** Apy ma profeta ijayvu Jerusalém tetã ha'e Judéia vvy regua kuery re.

— Ha'e rami teĩ Israel kuery aipoe'i 'rã: “Javy'a nho 'rã jakuapy! Xera'vy po pygua ma vyvra amboae kuery oguereko va'e gui ipo'akapave”, he'i 'rã okuapy.*

¹¹ Ha'e rami teĩ Nhanderuete ombovai:

— Ha'e va'e kyxe ma omboveraa rei mba'eta oiporua 'rãe. Oaĩmbe'e ha'e omboverapaa ma jojukaarã po py amboaxa aguã.

¹² Ha'e nunga rupi ndee ava ra'y, neraxẽ ha'e nepoaẽ rei ke, mba'eta xevelygua kuery rovai 'rã oiporua, Israel regua yvatekueve ha'e javi rovai guive. Ha'e va'e kuery ma amboaxapa 'rã kyxe revegua pe, xevelygua kuery ha'e javi reve. Ha'e nunga rupi eipete-pete nde'u rupi.

¹³ Mba'eta ou 'rã pendereko a'ãarã. Ha'e gui penderuvixa ipo pygua va'e nhomoingo axy va'ekue noĩvei ramo mba'exa 'rã tu peiko? — he'i SENHOR Nhanderuete.

¹⁴ — Ha'e gui ndee ava ra'y, emombe'u ke xeayvu, ejepopete-pete guive. Tove kyxe mokoĩgue tajopyxo, mboapykue peve tajojuka, jova-jovaive gui tou jojukaa rupi.

¹⁵ Ha'e kuery okuraxõ py onhemondyi rei aguã, ha'e okẽ oẽaty ha'e javi rupi heta ho'a aguã. Ajapo 'rã kyxe overa va'e rami hexakã aguã. Mba'eta jojuka aguã ae omboveraa ha'e oaĩmbe'epaa.

¹⁶ Ha'e gui ndee kyxe, tereo reiporu kuaa katy nembraetea ha'e javi reve, ha'e gui reiporu kuaa e'ỹa katy ju tereo, reoa katy rei.

¹⁷ Ha'e ramo xee voi ajepopete avi 'rã xepoxyague gui apytu'u vy. Xee SENHOR ae xeayvu va'e — he'i.

¹⁸ Ha'e gui xevy SENHOR ombou ju oayvu. Ha'e vy aipoe'i:

¹⁹ — Ndee ava ra'y, ejapo ke mokoĩ tape ra'angaa, ha'e va'e regua peteĩ rupi Babilõnia pygua huvixa okyxe reve ou aguã. Mokoĩve ma peteĩ'i yvy gui ou va'e. Ha'e gui tetã oẽaty katy'i emoĩ avi mokoĩ vyvrape'i tape rexa ukaa.

²⁰ Embopara imoiny peteĩ tape Amom kuery rekoa Rabá katy kyxe reve oo aguã, ha'e rã amboae ma Judá ha'e Jerusalém tetã ikorapa va'e katy oo aguã.

²¹ Mba'eta Babilõnia pygua huvixa opyta 'rã ho'amy tape rakãmby py, mokoĩ tape joa katy e'ỹ oĩa py, nguu ete kuery pe ranhe imba'ekuaa aguã. Ha'e rami vy hu'y ombovava-vavaa ma ramo peteĩ oeky'i 'rã, ta'angaa ngoo gui ogueru va'ekue pe oporandu 'rã, ha'e mba'emo py'akue rupi avi 'rã imba'ekuaa.

²² Ha'e gui imba'ekuaa rupi oikuaa 'rã oiporu kuaa regua re Jerusalém tetã katy ae oo aguã. Ha'e rami vy oiko katu 'rã tetã rokẽ omopẽ aguã, jojuka aguã re ijayvu atã, joe opu 'ãa aguã re ojapukai, okẽ mopẽa py tetã rokẽ re ombota, tetã kora re yvy omboaty vy omovã, ha'e torre ojapo aguã.

²³ Ha'e gui judeu kuery hexeve peteĩ rami ikuai aguã re oura va'ekue ma ha'e nunga oendu vy “Apu” he'i 'rã okuapy. Ha'e rami teĩ ha'e kuery reko vaiague re Nhanderuete oikuaa pota 'rã ombo'a ukapa aguã.

²⁴ Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete aipoe'i:

— Anhetẽ ae peẽ kuery xemoma'endu'a pendereko vaia re aikuaa pota aguã, mba'eta pendereko vaia ojekuaa porã, mba'emo pejapoa ha'e javi py pexa uka pejejavya. Ha'e rami ete xemoma'endu'a rire rombo'apa 'rã ha'e nungakue re.

²⁵ Ha'e gui ndee Israel kuery ruvixa opa marã rei ndereko vai ete va'e, ovaẽ ma oiny nde'ára opaa py rombopaga aguã.

²⁶ Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu ndevy: Emboi ke neakã regua ha'e coroa, mba'eta ha'ekue rami ve'ỹ 'rã oiko. Mba'eta yvyĩgueve'i omboyvatea 'rã, ha'e rã yvatekueve ma omo'vyv'ia 'rã.

* 21:10 Israel kuery “Xera’y” he'ia ma nguvixave re ijayvu vy, hexe anho rei ojerovaa rupi.

²⁷ Ivaipa, ivaipa 'rã! Aỹ ma xee ambovaipa 'rã neretã, ha'e ramo noĩvei 'rã, opena kuaa va'erã ou e'ỹa ja. Ha'e va'e pe ma amboaxa ju 'rã.

²⁸ — Ha'e gui ndee ava ra'y, emombe'u ke xeyvuu. Po rami SENHOR Penderuete ijayvu Amom pygua kuery ijayvu reia re. Ha'e gui aipo're 'rã: Kyxe, kyxe hyru gui oekyia ma, omboveraa jojuka aguã, nhomomba ha'e overa va'e rami hexakã aguã.

²⁹ Ha'e va'e ma ojaya 'rã opa marã heko vai va'e kuery aju'y, mba'eta ovaẽ ma hi'ára opaa py ambopaga aguã, mba'eta peẽ kuery rekorã oexa'ãa rupi rive omombe'u rire, ha'e kuery ae oexa ra'uague rupi.

³⁰ — Ha'e gui emoĩ ju ndekyxe hyru py. Mba'eta vvy reikoague py ae ju 'rã rombopaga.[†]

³¹ Ha'e rami vvy nde'áry ambou 'rã xepoxya, nderovai rupi aipeju 'rã tata rami xepoxya regua, ha'e gui romboaxa 'rã avakue nhomboaxya rupi e'ỹ nhomoiingo axy raxa va'e kuery po py.

³² Ha'e ramo reiko 'rã mba'emo pìrekue oapy pyrã rami. Nderuguy omoẽa 'rã ndeyvy re ae. Ndere na'ima'endu'aavei 'rã, xee SENHOR ae xeyvuu rire.

22

Jerusalém pygua kuery ojeguarupy ojapo okuapya re ijayvuague

¹ Ha'e gui xevy SENHOR oayvu ombou ju vvy aipoe'i:

² — Ha'e gui ndee ava ra'y, ndeayvu ta pa tetã pygua kuery jouguy omoẽague re? Ndeayvu ke ha'vy ojeguarupy ojapo okuapya ha'e javi re.*

³ Ha'e gui aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Nda'vei ete 'rã tetã jouguy moẽa ikuai va'e pe. Mba'eta ta'angaa pejapo va'ekue rupi penhemongy'a vvy penderovairã ae pejapo pekuapy pepagaa ára pyguarã ovaẽ peve.

⁴ Mba'eta jouguy pemoẽa py pendepo ae pemongy'apa. Mba'eta ta'angaa peẽ ae pejapo va'ekue rupi penhemongy'a vvy pejapo pepaga aguã ára ovaẽ aguã rami. Penema'etã opa ta ma. Ha'e nunga rupi ae xee ajapo amboae regua kuery vvy jave rupi ikuai va'e pendejojai rei ha'e penembojaru rei aguã rami.

⁵ Pendea katy'i ha'e mombyry rupi ikuai va'e voi ijayvu vaikue rei 'rã okuapy pendere, mba'eta oikuaa pavẽ opa marã rei pendekuaia.

⁶ — Ha'e gui Israel regua yvatekueve voi, peteĩ-teĩ opo'akaa rupi mba'eve ndojapoi 'rã jouguy omoẽ e'ỹ vvy.

⁷ Ha'e rami vvy penembyte rupi ha'e kuery nomboetei 'rã nguu ha'e oxy, okorepa rei 'rã amboae regua, ha'e ha'eve'ỹa rami 'rã oguereko tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e kuery.

⁸ Nombotei mba'emo xevyguá iky'a e'ỹ va'e, omongy'apa guive sábado ára pyguarã aeja va'ekue.

⁹ Penembyte rupi ikuai avi avakue jouguy omoẽ ukaxe vvy joe ijayvu rei va'erã. Penembyte rupi ae ho'u 'rã okuapy xo'o ta'angaa pe ome'ẽ mbyre vvyty áry rupi, opa marã rei ikuai vvy.

¹⁰ Pendekuaia mbyte rupi oejavy 'rã nguu pe, onhemboja 'rã guive kunhague gueko re oiko va'e re.

¹¹ Amongue ma oejavy 'rã oirũ ra'yxy reve, amboae ma omongy'apa rei 'rã gua'y ra'yxy ae, ha'e rã amboae ma onheno 'rã gueindy nguu rajy reve ae.

¹² Pendekuaia rupi mba'emo ome'ẽa rã ojopy 'rã jouguy omoẽ aguã. Peráta oiporu uka rire oipe'a retave 'rã okorea rupi. Oirũ kuery ombotavypaa py

[†] 21:30 Apy ma Babilônia pygua huvixa pe ju Nhanderuete ijayvu ombopaga aguã re. * 22:2 "Tetã" he'ia ma Jerusalém ae (Mateus 23.37; Lucas 13.34).

oipe'apa 'rã oguereko va'ekue. Ha'e ramia py na'ima'endu'vei okuapy xere – he'i SENHOR Nhanderuete.

13 – Aỹ ma pejokore ha'e jouguy pemoẽa py pendepo ky'apa ramo ajepopete 'rã xepoxya aexa uka vy. Ha'e ramo penembaraete 'rã ri ty'y pendepy'a py?

14 Pendepo imbaraeete avi 'rã ri ty'y rombopaga vy ajua ára pyguarã? Mba'eta xee SENHOR xeayvu rire ajapo 'rãe.

15 Ha'e rami vy romoãimba 'rã yvy regua kuery ikuai rupi, ha'e rogueraa ukapa 'rã yvy mboae rupi. Ha'e rami vy 'rãe pendegui aipe'a ha'eve'ỹa oĩ va'e.

16 Ha'e gui yvy regua kuery oexaa py penhemongy'apa ma rire peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

17 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:

18 – Ava ra'y, xevy pe rã Israel kuery ikuai tata rupa py prata oiky'a'oa rã mba'emo ky'akue opyta va'e rami: overa va'e, estanho, ferro ha'e chumbo ky'akue rami rive.

19 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Mba'emo ky'akue peẽ kuery pendekuai ramo aỹ xee romboatypa 'rã Jerusalém mbyte py.

20 Mba'eta prata, overa va'e, ferro, chumbo ha'e estanho ma omoĩmbaa 'rã tata rupa py, oipejua rã tata raku py hykupa aguã. Ha'e rami ae avi xepoxya rupi rojou vai reve romono'õmba vy ha'e py roeja 'rã romboykupa aguã.

21 Romono'õague py peẽ kuery áry rupi aipeju 'rã xepoxya reve. Ha'e ramo penderykupa 'rã Jerusalém mbyte py.

22 Tata rupa py prata hykupa rami avi peẽ kuery penderykupa 'rã ha'e py. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee SENHOR ae peẽ kuery áry xepoxya anhoẽague – he'i.

23 Ha'e gui SENHOR oayvu xevy ombou ju. Ha'e vy aipoe'i:

24 – Ava ra'y, aipo're ha'e kuery yvy pe: Ndee yvy, nderejky'a'o ukai rire xepoxya aexa ukaa ára nda'okyi 'rã nde'áry.

25 Yvy mbyte rupi profeta kuery jogueroayvu 'rã nhonhe'ẽ mombaxe vy, guary okorõrõ reve guaĩ axĩ re guembia omoatãa rami. Mba'eta oipe'apa 'rã joperáta ha'e nhomba'e rei-rei. Ha'e rami vy yvy mbyte rupi omboetave tema imeve'ỹ va'e kuery.

26 Ha'e kuery regua sacerdote kuery voi xeguigua lei rupi nda'ikuai, omongy'apa 'rã guive mba'emo xevyguia iky'a e'ỹ va'e. Ha'e kuery oikuaa rã iky'a e'ỹ va'erã omboaxa pyre ha'e omboaxa pyre'ỹ ma joo ramigua. Ndoikuaai merami ha'eve va'e ha'e ha'eve'ỹ va'e joo ramigua e'ỹa. Ha'e rami vy sábado ára aeja va'ekue py oiko va'e gui omboty 'rã guexa. Ha'e rami vy omboetepy e'ỹ rami aiko ha'e kuery mbyte.

27 Ha'e kuery regua yvatekueve ma aguarã'i guaĩ axĩ py guembia omoatãa rami avi omoẽ 'rã jouguy, nhonhe'ẽ omombaa rupi ojopy aguã jokoreague rive.

28 Ha'e gui ha'e kuery regua profeta kuery ma cal py ha'e nunga ha'e javi omoxiĩmba rive 'rã apu oexa ra'ugue omombe'ua py. Mba'eta ijapua rupi rive ayvu omombe'u vy aipoe'i 'rã: “ SENHOR Nhanderuete ma po rami ijayvu”, he'i 'rã SENHOR ijayvuague rupi e'ỹ va'eri.

29 Ha'e rami vy yvy re ikuai va'e jokorea rupi ikuai, imondaa rupi oguereko axy 'rã ojexavai va'e ha'e iporiaukue'i, mba'e re'ỹ omoingo axy 'rã guive amboae guigua kuery.

30 Ha'e kuery mbyte xee aeka teĩ peteĩ ri jepe ava xerenonde py tetã kora omoatyrõ nho aguã, ha'e rami e'ỹ vy ipa'ũ py oĩ aguã mba'emo jokoarã, kova'e yvy xee amokanhymba e'ỹ aguã. Ha'e rami teĩ ndajoui peteĩve.

31 Ha'e nunga rupi ae ha'e kuery áry anhoẽ xepoxya tata rami, amokanhymba aguã ajou vaia rupi. Ha'e rami vy ha'e kuery áry ambou ikuaiaigue re opaga aguã – he'i SENHOR Nhanderuete.

23

Kunhague itavy rei va'e Oolá ha'e Oolibá hery va'e re ijavyuague

1 Ha'e gui SENHOR ombou ju oayvu xezy pe. Ha'e vy aipoe'i:

2 – Ava ra'y, ikuai karamboae mokoĩ kunhague, peteĩ'i re ixý va'e.

3 Ha'e va'e kuery ma Egito yvy re ikuaia rupi itavy rei okuapy. Kunhataĩ teri reve itavy rei. Ha'e rami rá okãmbiripaa, kunhataĩ teri reve okã rupi onhekuavã ukapa.

4 Tyke ma Oolá hery va'e, ha'e rá ikypy'y ma Oolibá. Ha'e va'e kuery ma xemba'e ae, ha'e ikuai avi ipi'a ha'e imemby kuery. Ha'e gui hery reikuaa porãve aguã Oolá ma Samaria, ha'e rá Oolibá ma Jerusalém.

5 – Ha'e gui Oolá ma xemba'e teri reve teĩ itavy rei. Ha'e rami vy oendu avakue mboae reve itavyxea, ha'e katy'i Assíria pygua kuery ikuai va'e reve.

6 Ha'e va'e kuery ma hový porã rei va'e py anho onhemonde va'e, huvixa joe opena va'e kuery, avakue pyau omoaruãmby, kavaju árygua meme.

7 Ha'e va'e avakue reve ae kunha va'e itavy, Assíria pygua ra'y kuery iporãve va'e ramo. Ha'e kuery ha'e javi reve itavyxea oendu, ha'e ta'angaa oguereko va'e rupi onhemongy'a avi.

8 Ha'e rami vy ndoejai ae ojeguarupy Egito gui ogueru va'ekue, mba'eta kunhataĩ teri reve hexeve onhenoa vy okãmbiripaa rire, hexeve itavy reia py.

9 Ha'e nunga rupi Assíria pygua ra'y kuery po py amboaxa hexeve itavy rei va'e, ha'e kuery reve itavyxea anho rei oendu ramo.

10 Ha'e ramo ha'e kuery ombopire reipa okuapy ha'e oipe'apa heravy ipi'a kuery ha'e imemby kuery. Ha'e rá kunha va'e ma ha'e kuery ojuka okuapy kyxe py. Ha'e ramo ixupe “Kunhague pavẽ gui ayvu vaivepy”, 'ea, ombopagaa rá.

11 – Ha'e gui ikypy'y Oolibá ma ha'e nunga oexapa teĩ guyke gui oenduve itavy reixea. Ha'e rami vy guyke gui voi itavyve.

12 Ha'e rami vy itavyxe ha'e katy'i rupi Assíria pygua ra'y kuery ikuai va'e reve, mba'eta huvixa joe opena va'e, ao hepyve va'e py onhemonde va'e, kavaju árygua, ha'e avakue omoaruãmby meme ramo.

13 Ha'e gui xee aexa rá onhemongy'apa ma, guyke reve joo rami ae tema heko vai vy.

14 Ha'e gui ojejavyve tema, mba'eta oo mbotya re oexa avakue caldeu kuery oo ra'angaa pytã va'e py ombopara pyre.

15 Ha'e kuery ma iku'akuaa porã ha'e inhakã regua va'e. Ha'e javi oexa rá Babilônia pygua ra'y kuery yvatekueve rami, Caldéia yvy re itui'i va'ekue meme.

16 Ha'e kuery ra'angaa oexa vy itavy reixea anho oendu. Ha'e rami vy Caldéia yvy katy omondouka oayvu reraa.

17 Ha'e ramo Babilônia pygua ra'y kuery oupa kunha va'e reve guarã. Avakue reve hupa onhenoaty py onhemboja vy omongy'apa okuapy itavy reia py. Ha'e ramo kunha va'e ma ha'e kuery reve onhemongy'apa ma vy ojeguarupa. Ha'e vy oejapa.

18 Ha'e va'e ojekuaa uka ha'e ipire reia rupi oiko rire ma xenhe'ẽ py aendu ndaxea'eveia, tyke re ndaxea'eveiaigue rami.

19 Ha'e rá ikypy'y ma heko vaive tema, mba'eta ima'endu'a Egito yvy re kunhataĩ teri reve itavy rei oikovyague re.

20 Ha'e py oendu avakue reve itavyxea, mburika rami hakuai ha'e kavaju rami ityy va'e rami ikuai rã.

21 Ha'e ramia py ima'endu'a kunhatai teri reve ha'eve'ÿ va'e rupi anho oikoague re, Egito pygua kuery okãmbiripa jave guare re.

22 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu Oolibá pe:

— Aÿ ma xee ajapo 'rã avakue ndereve guare nderovai opu'ãmba aguã rami. Ha'e kuery re rejeguaru reve rejapa va'ekue ri nderovai arupa ju 'rã jovajovai rupi gui.

23 Ha'e kuery ma Babilônia pygua ra'y kuery, ha'e caldeu kuery Pecode, Soa ha'e Coa guigua, ha'e gui ha'e kuery reve ou avi 'rã Assíria pygua ra'y kuery ha'e javi, avakue pyau omoaruãmbi, huvixa joe opena va'e kuery, yvatekueve ha'e omboetevepy, kavaju áry ou va'e meme 'rã.

24 Nderovai kuaray apu'a'ia katy gui jogueru 'rã karóxa, mba'eyru ha'e heta va'e reve. Nderovai 'rã ikuai jova-jovaive rupi hu'y jokoa ha'e imo'ãa tuvixa va'e, ha'e gui ngora ratã reve. Ha'e kuery pe xee rombopaga uka ramo nembopaga 'rã okuapy ha'e kuery ae oikuaa rami vy.

25 Nderovai aiko 'rã nda'evei etea rupi, ha'e ramo ha'e kuery voi ndeavyky rei 'rã opoxya rupi. Ha'e vy ojaya 'rã nexi ha'e nenambi, ha'e gui hembyrekue ma ojukapa 'rã kyxe py. Ha'e vy nememby kuery ha'e ndepi'a kuery oipe'apa 'rã heravy, ha'e gui hembyrekue ma omokanhymba 'rã tata py.

26 Ndeao oipe'apa 'rã, ha'e gui ogueraapa 'rã renhembojeguaague.

27 Ha'e rami py amomba 'rã ha'eve'ÿ va'e rupi Egito yvy guive reikoague, ndetavy reia rupi. Ha'e rami rire nerema'ëvei 'rã Egito pygua kuery re, ijyvy re voi nanema'endu'avei 'rã.

28 Mba'eta po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Aÿ ma xee romboaxa 'rã ndereayvuvei va'e kuery po py, ha'e kuery gui rejeguaru reve reja va'ekue.

29 Ha'e ramo ha'e kuery nderereko axy 'rã opoxya rupi, ndegui oipe'apa 'rã remba'eapoague repy. Ndeao oipe'apa ma vy ndereja 'rã ndepire rei reve, ojekuaapa aguã ndetavy reiaague, ha'eve'ÿ va'e rupi anho reikoague ha'e renhemongy'apa reiaague.

30 Ha'e rami ete nderereko 'rã amboae regua kuery reve ndetavy rei rire, ha'e kuery ta'angaa ogueroko va'e reve renhemongy'apa rei rire guive.

31 Nderyke oikoague rami ae reiko rire ndepo py ju ame'ẽ 'rã karo ixupe guare.

32 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Rey'u 'rã nderyke peguare karo tuvixa ha'e iporuxu va'e gui. Ha'e va'e py heta oi ojoi reipy ha'e ayvu vaipy anho.

33 Ha'e va'e ma nemonga'u 'rã, nemoingo axy 'rã guive. Mba'eta karo nderyke Samaria peguare ma nhomondi rei ha'e nhombovaipaará.

34 Ha'e va'e gui ma ndee rey'upa 'rã. Iky'akue voi re'upa 'rã, ha'e nekã rupi reikaraimba 'rã. Xee ae ha'e rami xeayvu — he'i SENHOR Nhanderuete.

35 Ha'e nunga rupi po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete:

— Xegui nderexarai vy xea katy ndekupe rive rerova rire ndere oi 'rã repaga aguã rejeyou porã reiaague ha'e ndetavy reiaague re — he'i.

36 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju xevy:

— Ava ra'y, aÿ ndeayvu ta pa Oolá ha'e Oolibá reko vaia re? Eikuaa uka ha'vy ojeguarupy ha'e kuery ojapoague.

37 Mba'eta ha'e kuery itavy rei, ipo ky'apa ma guive jouguy omoëague re. Ta'angaa ogueroko va'e reve avi itavy rei, ha'e omemby kuery xera'y kueryã ogueroko va'ekue ri ta'angaa kuery pe rive ome'ẽ tata py omombaa py.

³⁸ Ha'e gui ma po ramigua ju ojapo avi xerovai: Ha'e va'e árave ma voi omongy'apa xevyguá oo iký'a e'y' va'e, omboyke guive sábado ára pyguarã aeja va'ekue.

³⁹ Mba'eta ta'angaa pe omemby kuery ha'e opi'a kuery oapy okuapy ma rire ha'e va'e árave ju xevyguá oo iký'a e'y' va'e re ou okuapy omongy'a rei agüã. Ha'e rami ete ojapo okuapy xevyguá opy rupi.

⁴⁰ Ha'e gui oíve teri, mba'eta penoí uka avakue mombyry gui. Ha'e vy ha'e kuerya katy pemondouka pendeayvu reraa, ha'e ramo ou okuapy. Ha'e kuery reve pendetavy rei agüã ma pejau, penderexa rupi pemopytã, ha'e penhembojégua porã rei.

⁴¹ Ha'e vy tenda iporãve va'e áry peguapy peiny, peteí mesa oguereko katupa pyre yvýry. Ha'e va'e áry pemoí avi heakuã porã va'e ha'e azeite xevy guarã va'ekue.

⁴² Ha'e gui kunhague yvýry rupi onhendu heta ete ovy'a reia rupi ikuai va'e. Avakue ojou vaipy reve tekoa e'y'a gui oguerua oka'u va'e regua. Ha'e kuery ma kunhague po re omoí okuapy poapy regua, ha'e gui inhakã re ma akã regua iporãgueve omoí.

⁴³ Ha'e nunga rupi xee aipoa'e ymave guive itavy rei va'e re: "Itavy reia rupi ae ta ri ty'y oiko?" ha'e.

⁴⁴ Ha'e ramo kunha va'e re onhemboja pavẽ, kunha itavy rei va'e reve joguereko va'e rami. Ha'e rami vy joguereko okuapy Oolá ha'e Oolibá reve, kunhague itavy rei va'e ae rã.

⁴⁵ Ha'e gui avakue heko porã va'e ma ombopaga 'rã kunhague tavy rei ha'e jujukaa kuery ombopagaa rami. Mba'eta kunhague itavy rei va'e ikuai, ha'e ipo ky'apa jouguy omoëa py.

⁴⁶ Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete aipoe'i:

— Ha'e va'e kunhague rovai ma heta 'rã ambou, mba'eta opa marã oguereko va'erã pe amboaxa 'rã, mba'emo pe'apaarã kuery pe guive.

⁴⁷ Ha'e ramo heta ete va'e ojaipia 'rã ita py, kyxe py oikyxĩmba 'rã guive. Ojukapa 'rã imemby kuery ha'e ipi'a kuery, ha'e oapypa 'rã hoo.

⁴⁸ Ha'e rami vy ha'e kuery yvy gui amomba 'rã ha'eve'y' va'e rupi anho ikuaigague, kunhague mboae kuery oexa vy onheangu agüã ha'e va'e kunhague ojejou porã reiaigue rami e'y' ikuai agüã. Mba'eta pende'áry ou 'rã ha'eve'y' va'e rupi anho peikoague re pepaga agüã, ta'angaa reve pejejavyague re voi. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aiko.

24

Mba'emo re ombojoja vy oja omombe'uague

¹ Ha'e gui nove ma'etýa ha'e dez jaxya va'e, dez araa py SENHOR ombou oayvu xevy. Ha'e vy aipoe'i:

² — Ava ra'y, embopara ke kova'e ára rery. Mba'eta kova'e ára ae Babilônia pygua huvixa ou 'rã Jerusalém tetã re.

³ Ha'e nunga rupi kova'e kuery naxenhe'ẽ rendui va'e rovai emombe'u peteí ayvu mba'emo re rembojoja vy. Ha'e vy aipo're ha'e kuery pe: "Po rami SENHOR ijayvu: Pemoí oja tata áry, pemoí ke aý, ha'e gui pemoí avi yy.

⁴ Ha'e va'e py pemoí avi xo'o ra'y'kue. Iporãgueve anho pemoí, hi'ugue ha'e ijaxi'y'kue. Pemonyẽ ikãgue peiporavo va'ekue,

⁵ penerymba kuery vexe'i gui iporãve va'e regua anho. Ha'e gui oja guýry rupi pemoí reta yxakã. Pemboaku opupu porã agüã rami, oja py ojypa porã agüã ikãgue", 're.

⁶ Mba'eta po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

— Nda'evei ete 'rã kova'e tetã jouguy moëa kuery ikuaia pe, mba'eta oja iky'apa rei va'e rami opyta, ndojeky'a'o ukai rire! Penoëmba ke xo'o ra'ykue oja gui, peiporavo e'ÿ re.

⁷ Mba'eta tetã mbyete rupi ikuai jouguy omoëague re ipo ky'a va'e. Itaova áry ae omoë, yvy rupi yvy ku'ikue ojao'i aguã rupi e'ÿ.

⁸ Ha'e gui xee ma itaova áry rupi ju amoï tuguy ojao'ipaa e'ÿ aguã py, opoxya rupi nhombopagaarã ambou aguã.

⁹ Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Nda'evei ete 'rã kova'e tetã jouguy moëa kuery ikuaia pe! Mba'eta xee voi amoï reta 'rã yxakã.

¹⁰ Yxakã amoï reta ma vy amoendy 'rã tata, xo'o ambojy ha'e tykue amoana aguã, ikãgue ikuai va'e okaipa pevë.

¹¹ Ha'e gui pemoï oja tapyï áry, hexakãmba peve haku aguã, ha'e rami vy iky'akue iporã e'ÿague ha'e javi oipa aguã.

¹² Ha'e ramia py xee anhea'ã rive, mba'eta iky'akue heta oï rã ndoipai, tata áry teï.

¹³ Mba'eta pendeky'aa ma ha'eve'ÿ va'e rupi anho pendekuaia. Ha'e gui xee roiky'a'oxe teï peë ma ndapejeky'a'o ukaxei. Ha'e nunga rupi napendeky'a'oi 'rãe, pendevy xepoxya aexa ukapa e'ÿa ja.

¹⁴ Xee SENHOR ae aipoa'e: Ha'e rami ae 'rã oiko, xee ajapo 'rãe. Ndajevyi 'rã ha'ekue py, noromboaxyi 'rã, amboa'e rami ndajapoi 'rã guive. Mba'eta rombopaga 'rã pendekuaiaague ha'e pejapo vaiague re — he'i SENHOR Nhanderuete.

Ezequiel ra'yxy omanoague

¹⁵ Ha'e gui SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:

¹⁶ — Ava ra'y, ma'ë, ndegui aipe'a xapy'a ta reayvuve va'ekue. Ha'e rami teï ndepy'a vai eme, ejae'o eme, neï nderexay eme guive.

¹⁷ Nepoaë 'rã rekyriři reve, erojae'o eme omano va'ekue. Ha'e rami 'rãgue py neakã re emoï akã regua, ndepy re ma py regua emoï, nerendyva voi ta'ipuku eme, ha'e ipy'a vai va'e pegua tembi'u oguerua teï he'u eme — he'i.

¹⁸ Ha'e gui ko'ëgue aje'ive'i reve heta va'e kuery pe xeyvu rire ka'arukue xera'yxy omano ma. Ha'e gui ko'ë jevy ma Nhanderuete aipoe'iague rami aiko.

¹⁹ Ha'e rami rã heta va'e kuery aipoe'i xevy:

— Emombe'u ke orevy mba'erã pa nami reikoa.

²⁰ Ha'e rã xee ambovai:

— Xevy pe SENHOR oayvu ombou. Ha'e vy aipoe'i:

²¹ Aipo're Israel kuery pe: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Aÿ ma xee ae ajapo 'rã xevyguá oo iky'a e'ÿ va'e nomboeteavei aguã rami, ha'e va'e perovy'ave ha'e pexaxeve va'e, ha'e pejou porã ete va'e teï. Ha'e gui pendera'y kuery ha'e penderajy kuery ha'e py peja va'ekue ojukupaa 'rã kyxe py.

²² Ha'e rire teï peë voi peiko avi 'rã xee aikoa rami. Ha'e vy penerendyva ndapejai 'rã ipuku aguã rami, ha'e ndape'ui 'rã tembi'u ipy'a vai va'e pegua oguerua ramo voi.

²³ Peneakã re pereko 'rã akã regua, ha'e pendepy re oï 'rã py regua. Napendepy'a vai 'rã, ndapejae'oi 'rã. Ha'e rami avi pepa 'rã peovy pejevavyague re, ha'e vy peteï-teï penepoaë 'rã joa py.

²⁴ Mba'eta Ezequiel ma nami oiko peikuaa aguã, ha'e oikoa rami ae avi peë kuery voi pendekuai 'rã. Ha'e nunga oiko ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa — he'i.

25 — Ava ra'y, raka'eve rã ha'e kuery gui aipe'a 'rã ojou porãve ha'e oguerovy'ave va'e, oexaxeve ha'e onhe'ẽ py ogueroporaie va'e. Aipe'a avi 'rã ta'y kuery ha'e tajy kuery.

26 Ha'e va'e ára ndea py ou 'rã peteĩ oo jepe va'ekue, ha'e ae ma voi omombe'u 'rã ndevy.

27 Ha'e va'e ára ma ndeayvu nho 'rã oo jepe va'ekue oĩa py. Ndeayvu 'rã, nerekyririvei 'rã. Ha'e rami reiko 'rã ha'e kuery oikuaa aguã. Ha'e ramo ha'e kuery oikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

25

Amom pygua kuery rovai ijayvuague

¹ Peteĩgüe ju SENHOR oayvu ombou. Ha'e vy aipoe'i xevy:

² — Ava ra'y, ema'ẽ e'amy Amom ra'y kuery ikuaiia katy. Ha'e vy xeyvuu emombe'u ha'e kuery pe.

³ Aipo're Amom ra'y kuery pe: Pendu ke SENHOR Nhanderuete ayvu. Po rami ijayvu: Peẽ kuery ma xevy'gua oo ikya'e e'y' va'e omongy'apaa rã “Ha'evea rami!” peje va'ekue, Israel yvy ombovaipaa, ha'e Judá kuery escravo-rã ogueraapaa ramo.

⁴ Ha'e nunga rupi aỹ romboaxapa 'rã kuaray oua katy'gua kuery pe. Ha'e ramo pende'vy re ha'e kuery ovaẽmba vy hekoa 'rã penembyte py. Ha'e vy ha'e kuery ho'u 'rã okuapy mba'emo pemboaju va'ekue, oy'u 'rã guive kamby penoẽ va'ekue.

⁵ Ha'e gui Rabá tetã ajapo 'rã camelo kuery ikuai atyrã, ha'e Amom kuery rekoague ajapo 'rã vexa'ĩ kuery korarã. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

⁶ — Mba'eta po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete: Peẽ kuery ma Israel yvy re pevy'a reia rupi pejepopete-pete ha'e pende'py pembota-mbota va'ekue penenhe'ẽ py mba'emo vai pereko va'e ha'e javi rupi.

⁷ Ha'e rami rire penderovai xepo aupi vy rojapo 'rã amboae regua kuery pendepe'apa aguã rami. Yvy regua mbyte gui roipe'a vy romokanhymba 'rã yvy gui. Romomba ete 'rã. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

Moabe pygua kuery rovai ijayvuague

⁸ Ha'e gui SENHOR Nhanderuete aipoe'i:

— Moabe ha'e Seir pygua kuery aipoe'i: “Ma'ẽ, Judá kuery ma yvy regua kuery ha'e javi rami opyta ikangy va'e”, he'i okuapy ramo

⁹ aỹ aipe'a 'rã Moabe yvy ja'oa tetã oguerovy'ave va'e Bete-Jesimote, Baal-Meom ha'e Quiriataim guive.

¹⁰ Ha'e va'e tetã amboaxapa 'rã kuaray oua katy'gua kuery rekoarã, Amom kuery re ajapoague rami avi, ha'e kuery re na'ima'endu'aavei aguã yvy regua ikuaiia rupi.

¹¹ Ha'e rami vy ambou 'rã Moabe pygua kuery mbopagaarã. Ha'e ramo ha'e kuery voi oikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

Edom pygua kuery rovai ijayvuague

¹² Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

— Edom pygua kuery ma Judá kuery rovai opu'ãmba vy ipo ky'apa va'ekue ha'e kuery re opu'ãa py.

¹³ Ha'e rami rire SENHOR Nhanderuete aipoe'i: Edom pygua kuery rovai voi xepo aupi vy amomba 'rã avakue ha'e hymba kuery, tekoe e'ya ju oĩ aguã. Ha'e vy Temã tetã guive Dedã peve ojokapaa 'rã kyxé py.

¹⁴ Edom pygua kuery ambopaga uka 'rã xevygua Israel kuery pe. Ha'e ramo ha'e kuery ombopaga 'rã Edom kuery xepoxya ha'e ajou vaia rupi. Ha'e ramo Edom kuery xekuaa avi 'rã ambopaga rã – he'i SENHOR Nhanderuete.

Filisteu kuery rovai ijayvuague

¹⁵ Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

– Filisteu kuery ma onhe'ẽ py Israel kuery jou vai etea rupi opu'ã rei okuapy ha'e kuery re, raka'e rã peve guarã omomba aguã teĩ.

¹⁶ Ha'e ramo SENHOR Nhanderuete aipoe'i: Ma'ẽ, xepo aupi 'rã filisteu kuery rovai, queretita kuery amomba, aguã, ha'e ye'ẽ yvýry ikuai va'e voi amokanhymba avi aguã.

¹⁷ Opa marã ambopaga 'rã xepoxya rupi ajou vai reve. Ha'e ramo ha'e kuery ambopaga ma rire oikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

26

Tiro pygua kuery rovai ijayvuague

¹ Ha'e gui onze ma'etÿa, jaxya ypy'ia ára py SENHOR ombou ju oayvu xevy. Ha'e vy aipoe'i:

² – Ava ra'y, Jerusalém tetã ombovaipaa rã Tiro pygua huvixa ijayvu: “Ha'evea rami! Opẽmba ma tetã rokẽ vvy regua oikeaty. Ha'e vy ojope'a oiny xevy. Ha'e ramo ajoupa 'rã mba'emo, tetã ombovaipaa rire”, he'i.

³ Ha'e rami teĩ SENHOR Nhanderuete ijayvu po rami: Ha'e gui Tiro pygua kuery, xee ma penderovai aiko. Ha'e rami vy ajapo 'rã peneretã re heta regua opu'ã aguã rami, ye'ẽ rupi yai opu'ã-pu'ãa rami.

⁴ Ha'e ramo ha'e kuery oitypa 'rã Tiro tetã kora, torre ikuai va'e guive. Tetã gui xee aipe'a ukapa 'rã vvy ku'i peve, ita mbeju rive aejapa aguã.

⁵ Ha'e gui ye'ẽ pa'ũ peĩague opyta 'rã pira mbo'aa mombiru atyrã, ha'e rami xeayvu ma voi rire – he'i SENHOR Nhanderuete. – Opyta 'rã vvy regua kuery mba'emo oipe'apa aguã rive.

⁶ Ha'e rã peneretarã kuery ye'ẽ rembe rupi ikuai va'e ma kyxe py meme 'rã ojukapaa. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

⁷ Mba'eta po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

– Mba'eta Tiro tetã re ambou 'rã Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor, huvixa ikuai va'e ruvixave va'e. Ha'e ramo kuaray apu'a'ia katy gui 'rã ou kavaju reve, karóxa, kavaju árygua kuery ha'e heta regua reve.

⁸ Ha'e rami peneretarã kuery ye'ẽ rembe rupi ikuai va'e ha'e ojukapa 'rã kyxe py. Ha'e gui peneretã rovai'i ojapo 'rã torre, ha'e tetã kora re xondaro kuery omboaty 'rã imoiny vvy, hu'y jokoa tuvixakueve o'áry rupi oguereko reve.

⁹ Ha'e gui tetã kora re ombota-mbota 'rã vvyra aygue py. Torre ikuai va'e voi oitypa 'rã ferro guigua py.

¹⁰ Hymba kuery kavaju ma heta ete vvy peneretã py oikepa vy ojao'ipa 'rã vvy ku'i py. Tetã rokẽ rupi kavaju árygua kuery, karóxa kyrĩve ha'e tuvixakueve oike ramo tetã kora omyĩmba 'rã hevovo rei va'e gui rive, tetã kora omopa'ũague rupi oikepa ramo.

¹¹ Hymba kavaju opoapẽ py ma ombovaipa rive 'rã tetã rape ikuai va'e. Hi'árygua kuery ma kyxe py ojukapa 'rã peneretarã kuery, ha'e ita tuvixa va'e pemopu'ã va'ekue oitypa 'rã vvy rupi.

¹² Ha'e gui ogueraapa 'rã mba'emo porã pereko va'ekue, oipe'a 'rã mba'emo pevende 'rã va'ekue, oitypa 'rã tetã kora ha'e oo porãgueve penderekoa va'ekue. Ha'e gui ita, vvyra ha'e mba'emo ku'ikue pendea py ikuai va'ekue omombopa 'rã ye'ẽ mbyte rupi.

¹³ Ha'e rami py amombytu'upa 'rã peporaeia revovo. Ha'e rire nonhenduvei 'rã ixã reta va'e pembopua.

¹⁴ Peneretã aeja 'rã ita mbeju rive, pira mbo'aa mombiru atyrã rive opyta agüã. Ndojapoavei 'rã guive, mba'eta xee SENHOR ae ha'e rami xeayvu rire — he'i SENHOR Nhanderuete.

¹⁵ Ha'e gui po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu Tiro pygua kuery pe:

— Ye'ë rembe rupi ikuai va'e ma peneretã oitypaa rã hyapu rei va'e gui ndoryryipai 'rã ri ty'y, penepoaë reia ha'e tetã mbyte rupi pendejukapaa rã oendu avi vy?

¹⁶ Ha'e rami vy ye'ë rembe rupigua huvixa ikuai va'e ma oguejypa 'rã guenda openaaty gui, ha'e ojegui omboipa 'rã kamixa puku ha'e oao ombojeguapa pyre. Pendegui onhemondyipa rei vy oryryipa reve 'rã uguapypa vvy py, oryryipa rei anho 'rã oiny.

¹⁷ Ha'e rami vy ijayvu 'rã penererohemboaxya rupi. Ha'e vy aipoe'i 'rã okuapy: “Ndee tetã omboetevepy ha'e heta ikuai reiko va'ekue, mba'eta tu rekanhy xapy'a? Mba'eta yy áry rupi ndea pygua kuery oje'oiã rupi pendepo'akapa va'ekue, ha'e ndea katy'i ikuai va'e kuery remongyjepa rei va'ekue!”

¹⁸ Ha'e gui aỹ ma ye'ë pa'ũ pygua kuery ha'e javi oryryipa 'rã re'a rã oendu vy, nda'evei ete 'rã ikuai nereivei ma ramo”, he'i okuapy.

¹⁹ Mba'eta po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

— Xee ma rojapo tetã oejapa pyre, tetã avave rei nda'ipoaveia rami, ha'e gui pende'áry rupi ambou yai, yy reta pendeao'ipa agüã.

²⁰ Ajapo avi 'rã peguejypa agüã rami, vvykua py oguejy va'e kuery reve. Ha'e rami vy ymagua kuery ikuai py romoingo 'rã vvy guyvea py, tekoa e'ya ymavea py pepyta agüã vvykua py oguejy va'ekue ikuai py, penderekoague py nda'ikuaiavei agüã. Ha'e rã temimoingo kuery ikuai rupi ma ajapo 'rã mba'emo porã ete.

²¹ Rojapo 'rã nhomondyipaarã, mba'eta napeivei ma 'rã. Penderekaa teĩ napendejouavei 'rã — he'i SENHOR Nhanderuete.

27

Tiro tetã omboaxy vaipaa rupi ijayvuague

¹ Ha'e gui SENHOR oayvu xevy ombou ju. Ha'e vy aipoe'i:

² — Ha'e gui ndee ava ra'y, ndeayvu ke Tiro tetã pe omboaxy va'e rami.

³ Mba'eta Tiro ma ye'ë pa'ũ re oĩ, ha'e tetã mboae ye'ë vvy'ry rupi ikuai va'e katy ha'e kuery oo va'ekue mba'emo vendea rupi. Aipo're Tiro tetã pe: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ndee Tiro aipo're: “Xee ma kanoã guaxu opa mba'e py iporãve va'e rami aiko”, 're.

⁴ Mba'eta anhetë ye'ë mbyte rupi peve ndepo'aka, ha'e ndeapoa kuery neporã agüã rami ete ndeapo va'ekue.

⁵ Ha'e rami vy nderegua pyrõa ma vvyra cipreste Senir gui ogueru pyre gui ojapoa va'ekue. Nderegua ajukue 'yrã ma Líbano gui oguerua yary.*

⁶ Ndepykuarã ma vvyra carvalho Basã gui ogueru pyre gui ojapo. Tendarã ma ojapo marfim gui, vvyra pinho yy pa'ũ Quitim gui ogueru pyre py ombojeguã vy.

⁷ Ndere ajukue oipyo va'erã ma Egipto guigua iperir'i va'e ha'e ombojeguapa pyre anho omoĩ, bandeira-rã guive. Ndeao'iarã ma ajukue hovy ha'e pürpura va'e ogueru yy pa'ũ Elisã gui.

* 27:5 Apy ma Tiro tetã ombojoja kanoã guaxu re ajukue oipyo imoinya rami, mba'eta ha'e pygua kuery ma ye'ë áry rupi 'rã oo mba'emo vendea rupi.

8 Ndepykui va'erã ma Sidom ha'e Arvade pygua kuery ojou. Nemboguataarã ma ndee Tiro tetã pygua hi'arandukueve ae ojou.

9 Ndere mba'emo moatyrõarã ma Gebal pygua nhomongeta va'ety ha'e hi'arandukueve ojou. Ha'e gui ndere onhembojapa okuapy kanoã ye'ẽ rupigua ha'e imboguataa kuery ha'e javi, mba'emo rereko va'e omboekovi-axe vy.

10 — Ha'e gui ndevyguia xondarorã ma Pérsia, Lídia ha'e Pute gui ou va'ekue, ndevyguia ikuai joe opu'ã va'e meme. Ha'e kuery ma omba'e hu'y jokoa ha'e ngora ratã oupipa imoiny tetã kora ha'e javi rupi, ndepo'akaa oikuaa uka aguã.

11 Ha'e gui ndekora áry rupi nerarõa kuery ma ndea pygua ae, Arvade guigua xondaro kuery guive. Ha'e gui torre ikuai va'e py nerarõa kuery ma Gamade pygua. Ha'e kuery voi tetã kora rupi oupipa imoiny hu'y jokoa, nembojegua porãmba aguã.

12 — Opa mba'e rerekopa ramo Társis pygua kuery voi mba'emo omboekovia va'ekue ndereve. Mba'emo rereko va'e re omboekovia prata, ferro, estanho ha'e chumbo.

13 Javã, Tubal ha'e Meseque tetã pygua kuery voi mba'emo omboekovia va'ekue ndereve. Ha'e kuery ma mba'emo rereko va'e re omboekovia va'ekue escravo kuery ha'e tembiporu overa va'e guigua.

14 Ha'e rã Togarma guigua kuery ma mba'emo rereko va'e rekovia ome'ẽ kavaju, kavaju joe opu'ã rupigua ha'e mburika.

15 Dedã ramymino kuery voi mba'emo omboekovia va'ekue ndereve. Heta ikuai va'ekue ye'ẽ yv'ýry rupigua mba'emo ndea py ojapo pyre joguaarã. Ha'e nunga rekovia ogueru elefante ra'igue marfim ha'e yvyra Ébano guigua.

16 Síria pygua kuery voi omboekovia va'ekue mba'emo ndea py ojapo pyre re. Ha'e nunga rekovia ome'ẽ va'ekue ita esmeralda, ajukue púrpura ha'e iperirí'i va'e ombojegua pyre, ha'e gui ita coral, ita hepykueve guive.

17 Judá ha'e Israel yvy regua kuery voi mba'emo ojogua va'ekue ndegui. Mba'emo rereko va'e rekovia ome'ẽ va'ekue trigo Minite guigua, tembi'u porãgüeve, ei, azeite ha'e yvyra bálsamo.

18 Damasco pygua kuery voi mba'emo ojogua reta va'ekue ndea py ojapo pyre. Opa mba'e porã rereko va'e rekovia ome'ẽ va'ekue Helbom guigua vinho ha'e Saar guigua vexa'i rague.

19 Dã ha'e Javã pygua kuery voi Uzal yvy gui ou vy mba'emo rereko va'e rekovia ome'ẽ va'ekue ferro guigua, cássia ha'e cálamo. Ha'e ramigua reve ou mba'emo ojogua aguã.

20 Dedã pygua kuery ma ndevy ovende va'ekue kavaju kupe áry guarã.

21 Ha'e gui Arábia ha'e Quedar pygua yvatekueve ikuai va'e voi ojogua va'ekue mba'emo ndea py ojapo pyre. Ha'e rami vy ndevy ome'ẽ va'ekue vexa'i ra'y, vexa'i ha'e kavara avá. Ha'e nunga re ndereve imba'ejogua va'ekue.

22 Sabá ha'e Ramá pygua kuery voi mba'emo ojogua va'ekue ndegui. Mba'emo rereko va'e re omboekovia va'ekue heakuã porã va'e, ita hepykueve va'e ha'e ouro.

23 Ndereve mba'emo re omboekovia avi va'ekue Harã, Cane ha'e Éden pygua kuery, ha'e gui Seba, Assíria ha'e Quilmade pygua mba'emo ojogua va'ety kuery voi.

24 Ha'e kuery ma ndereve omboekovia va'ekue ajukue púrpura ombojegua pyre, tapete joo rami e'y-e'y pytä va'e, ha'e ixã oipoka pyre ijy ete va'e.

25 Ha'e gui kanoã Társis guigua ma ndea gui mba'emo ogueraa va'ekue. Ha'e ramo opa mba'e rejoupa ramo ye'ë rupigua kuery ha'e javi oendupa va'ekue ndereko.

26 Ha'e ramo ndevygua kanoã pykuia kuery ma ndereraa yy ja'ea áry rupi, teĩ kuaray oua katy gui yvytu ou va'e nemopêmba 'rã yy mbyte py.

27 Ha'e ramo opa mba'e rereko va'ekue oikepa 'rã yy guy py. Hepykueve rereko va'ekue, mba'emo rejapo ha'e revende va'ekue, ndevygua ye'ë rupigua kuery, kanoã mboguataa, mba'emo moatyřõaty, mba'emo vendeaty, xondaro kuery, ha'e kanoã py uguata va'ekue ha'e javi. Ndevaipa ramo yy guy py meme 'rã oike.

28 Ha'e gui kanoã mboguataa kuery haxêmba rei rã yy rembe rupi ikuai va'e ha'e javi oendu vy oryryipa 'rã okuapy.

29 Ha'e gui yy rupi ikuai va'ekue ma kanoã gui oguejyppa vy yvy reia py ju 'rã ikuai: kanoã pykuia kuery, imboguata ha'e yy rupigua ha'e javi.

30 Ha'e rami vy pavê 'rã ojae'o rei nhendu okuapy ndere. Oakã áry omombo-mombo 'rã yvy ku'i, ha'e tanhimbu rupi onhembojere-jere 'rã okuapy.

31 Ndere vy o'a onhopĩmba 'rã oakã gui. Onhe'ë py ndere nda'eveia anho oendu vy onhemonde 'rã ajukue vaikue voxa guigua py rive, ojae'o ha'e ipy'a vai reve.

32 Ha'e rami vy ojae'o reve nererohemboaxy 'rã okuapy nda'evei etea rupi. Ha'e vy aipoe'i 'rã: "Mava'e kuery tu Tiro pygua kuery rami ikuai, ye'ë mbyte py okyrirĩ aguã katy oguejy va'ekue rami?*"

33 Mba'eta mba'emo revende va'erã ye'ë rupi ogueraa jave ma heta regua kuery rejapo oguerékopa aguã rami, mbovy rei e'ÿ rereko va'e revendea rupi rejapo va'ekue yvy regua huvixa kuery ojoupa aguã.

34 Ha'e rami teĩ aÿ ma yy mbyte py remopêmbaa rã mba'emo revende 'rã va'ekue oikepa ma yy typyvea py, nderevegua kuery ha'e javi reve", he'i 'rã okuapy.

35 Ha'e rami ye'ë yvÿry rupi ikuai va'e onhemondyipa rei 'rã okuapy ndere. Ha'e kuery regua huvixave kuery voi oryryipa reve ngova re oexa uka 'rã nda'evei etea.

36 Ha'e kuery regua imba'ejogua va'ety kuery voi ndejojai rei 'rã jogueravy, nhomondyiarã rive repyta rire. Ha'e va'e rire nanemopu'ãavei 'rã.

28

Tiro pygua huvixave rovai ijayvuague

¹ Ha'e gui SENHOR oayvu xezy ombou ju. Ha'e vy aipoe'i:

² — Ava ra'y, ndeayvu Tiro pygua huvixa pe: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ndepy'a py renhemboyvate rei, ha'e vy aipo're: "Xee ma tuuete aiko. Ha'e rami vy tenda tuuete openaaty py ae aguapy ainy ye'ë jova-jovai rupi oĩ va'e mbyte", 're va'eri ava rive reiko, tuuete e'ÿ, xee Nderuete rami ndepy'a reikovy va'eri.

³ Tá, Daniel gui renhemo'aranduve, reikuaa e'ÿ va'e jipoi merami.

⁴ Ha'e rami vy ne'arandua ha'e reikuaapaa rupi vy ndepo'aka ha'e rejoupa va'ekue ouro ha'e prata remoĩ porã aguã.

⁵ Mba'eta mba'emo vendea rupi reiko kuaa va'e vy rejoupave tema reovy va'ekue. Ha'e rami vy ae renhemboyvate rei ndepy'a py.

⁶ Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete aipoe'i:

— Xee Nderuete rami ndepy'a reikovy ramo

7 ma'ē, aŷ ma ndere ambou 'rā amboae regua kuery pavē gui ijavaeteve va'e. Ha'e va'e kuery ma okyxe oekyi 'rā okuapy neporā ha'e ne'arandupa reia rovai. Ha'e vy ombovaipa 'rā ndepo'akaa ha'e javi.

8 Ha'e rami vy ha'e kuery ndereity 'rā vvykua py, ha'e ramo reiko vai 'rā ye'ē mbyte py ojukapy rami.

9 Ha'e ramo ndejuka ta va'e pe nda'u “Xee ma tuuete”, 're 'rā ri ty'y? Mba'eta ndejukaarā po py romboaxa ramo ava rive 'rā repyta, tuuete e'ŷ.

10 Ha'e rami vy remano 'rā xevygua kuery omanoa rami, amboae regua po py, ha'e rami ae xeayvu rire — he'i SENHOR Nhanderuete.

Teĩque ju Tiro pygua huvixave omboaxy va'e rami ijayvuague

11 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou ju xevy. Ha'e vy aipoe'i:

12 — Ava ra'y, ndeayvu ke Tiro pygua huvixave re omboaxy va'e rami. Ha'e vy aipo're ixupe: “Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ndee ma pavē gui reiko porāve va'ekue, ne'arandua ha'e neporāa py.

13 Nhanderuete pegua yvotyty Éden py ae reiko va'ekue. Ita iporāve va'e anho ndejee remoī va'ekue: sárdio, topázio, diamante, berilo, ônix, jaspe, safira, carbúnculo ha'e esmeralda. Ndejeguaarā ma ouro gui ojapoa. Nemoingoa ára guive ma voi ha'e nunga ojapoa ndevy.

14 Ndee ma anjo ipepo va'e nhoarōarā roiporavo va'ekue, ha'e rami aguã rami ae romoī. Ha'e ramo Nderuete pegua vvyty iky'a e'ŷ va'e rupi reiko va'ekue, itaendy ikuaia rupi.

15 Nemoingoa ára guive ha'evea ramigua meme rejapo va'ekue, ndere teko vai ajou peve.

16 Ha'e gui ma mba'emo vendea rupi reiko vy ndepy'a re remoī rejojukaa anho. Ha'e rami vy rejevavy. Ha'e rami rā romombo 'rā xevygua vvyty gui mombyry, renhemongy'apa rire. Itaendy ikuaia mbyte gui romokanhy 'rā, anjo ipepo va'e nhoarōarā roiporavo rire teĩ.

17 Mba'eta neporā va'e vy nekuraxō py renhemboyyate, ha'e nerezakāmba va'e vy renhemongy'a ne'arandupaa py. Ha'e rami rire huvixa kuery ikuai va'e renonde py romombo 'rā rvy katy, ha'e kuery nderexa okuapy aguã.

18 Opa mba'e py rejevavya py, ha'e mba'emo vendea rupi rejoguereko axya py remongy'apa oo iky'a e'ŷ va'e ndea py ikuai va'ekue. Ha'e nunga rupi ndegui ae xee amōē tata romomba aguã. Ha'e rami vy pavē oexaa py ajapo vvy re tanhimbu rive repyta aguã rami.

19 Mba'eta vvy regua nderexaaty kuery onhemondyipa ndegui. Nhomondyipaarā repyta, nerepu'āvei 'rā guive.”

Sidom tetā pygua kuery rovai ijayvuague

20 Ha'e gui ma xevy SENHOR oayvu ombou ju vy aipoe'i:

21 — Ava ra'y, ema'ē Sidom tetāa katy, ha'e kuery rovai ndeayvu aguã.

22 Aipo're 'rā: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ma'ē, xee aiko peē Sidom pygua kuery rovai, ha'e gui pendekuaia mbyte xemboetea 'rā. Ha'e gui peneretā mbyte py rombopaga, ha'e iky'a e'ŷ va'e aikoa aikuaa uka ramo peikuaa 'rā xee ae SENHOR aikoa.

23 Mba'eta peē kuery rovai ambou 'rā mba'eaxy vaikue tape rupi tuguy onheē peve. Kyxe revegua jova-jovai gui ou ramo oipyxo pyre kuery ho'a 'rā peneretā mbyte rupi. Ha'e ramo peikuaa 'rā xee ae SENHOR aikoa.

24 Ha'e rā Israel kuery re ma imbojaru reia kuery ijyvýry ikuai va'e regua ndouvei 'rā juu ikutuarā, neĩ juu rakuaendy rami. Ha'e ramo ha'e kuery voi oikuaa 'rā xee ae SENHOR Tuuete aikoa.

25 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

– Xee amono'õmba ju 'rã Israel kuery yvy regua ikuai rupi amoañague gui, ha'e kuery mbyte rupi aikuaa uka 'rã guive iky'a e'ỹ va'e aikoa yvy regua kuery oexaa py. Ha'e ramo ha'e kuery ikuai 'rã oyvy re ae, xerembiguai Jacó pe ame'ẽ va'ekue py.

²⁶ Ha'e py ma ikuai porã 'rã, ojapo 'rã ngoorã, uva onhotỹ 'rã guive. Tá, ha'e py ikuai porã 'rã, mba'eta ijyvyry rupi ikuai va'e ha'e javi ambopaga 'rã ombojaru reiague re. Ha'e ramo oikuaa 'rã okuapy xee ae SENHOR Tuuete aikoa.

29

Egito pygua kuery rovai ijayvuague

¹ Ha'e gui dez ma'etỹ ha'e dez jaxya re, doze araa py ju SENHOR oayvu ombou xevy. Ha'e vy aipoe'i:

² – Ava ra'y, ema'ẽ Egito pygua huvixa Faraó-a katy, hovai ndeayvu aguã, Egito pygua kuery ha'e javi rovai guive.

³ Ndeayvu vy aipo're 'rã: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Egito pygua huvixa Faraó, xee aiko nderovai. Ndee ma jakare tuvixa ete va'e yv py itui va'e rami reiko, mba'eta aipo're: “Kova'e yv ma xemba'e ae, xejeupe guarã ae ajapo”, 're.

⁴ Ha'e rami teĩ neraĩ'ykã re xee amoĩ rã pinda, ha'e ajapo 'rã ndepekue re pira yakã rupigua ojapa aguã rami. Ha'e rami vy yv reia mbyte gui xee roguenoẽ 'rã, ndepekue re pira ojapa va'e ha'e javi reve.

⁵ Romombo 'rã tekoa e'ỹ katy, ndee ha'e pira ndere oja va'e ha'e javi reve. Ha'e ramo yv piru reia py 'rã re'a. Ndereruavei 'rã, nderetekue ndojatyai 'rã guive. Ha'e rami 'rãgue py romboaxa 'rã mymba kuery yvy regua ha'e guyra yva regua rembi'urã.

⁶ Ha'e ramo Egito pygua kuery oikuaapa 'rã xee ae SENHOR aikoa. Ndee ma Israel kuery pe repyta popoka takua'i guigua rive.

⁷ Mba'eta ha'e kuery ma opo py takua ojopy vy ojepytaxo ramove ovo rive vy ijaxi'y peve oixu'upa. Ha'e rami ae avi ndere ha'e kuery ojeko rã ndee nemopẽa ramo ha'e kuery oendu 'rã haxy va'e, ha'e guyepy rupi voi oryryipa 'rã okuapy.

⁸ Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

– Ma'ẽ, ndere ambou 'rã kyxe revegua, ndea gui avakue ha'e mymba kuery mombaarã.

⁹ Ha'e ramo Egito yvy opyta 'rã ombovaipa pyre ha'e tekoa ve'ỹ. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

¹⁰ – Mba'eta ndee aipo're va'ekue: “Yakã oĩ va'e xemba'e ae, xee ae ajapo va'ekue”, 're rire aỹ mã nderovai aiko, ndea py yakã ikuai va'e rovai guive. Ha'e rami vy ajapo 'rã Egito ombovaipa pyre yvy tekoa ve'ỹ opyta aguã rami Migdol guive Sevene peve, ha'e Etiópia yvy apy peve.

¹¹ Ha'e va'e rupi ndoaxavei 'rã avakue neĩ mymba kuery ma voi, quarenta ma'etỹ peve 'rã ndaekoavei 'rã ha'e py.

¹² Mba'eta ajapo 'rã Egito yvy ivaipa va'e gui ivaipave aguã rami. Ha'e va'e re tetã ikuai va'e voi tetã ivaipa va'e gui ivaipave 'rã opyta, quarenta ma'etỹ opa peve. Ha'e rami vy Egito pygua kuery amoaĩmba 'rã yvy regua kuery ikuai rupi, yvy jave rupi 'rã araa ukapa.

¹³ Ha'e rami teĩ SENHOR Nhanderuete ma po rami ijayvu avi:

– Quarenta ma'etỹ opaa py ma Egito pygua kuery arupa ju 'rã yvy regua ikuai rupi amoañague gui.

¹⁴ Ha'e rami vy amoingo porã ju 'rã. Patros yvy oje'oiague re ju aru rukapa 'rã. Ha'e py ma peteĩ tetã kyrĩ'ia py 'rã ikuai.

¹⁵ Tetã mboae ikuai va'e gui kyrĩ'ive 'rã opyta, neĩ amboae regua áryve non-hemboyvatevei ma 'rã. Xee amo'yvyĩ'ia ma rire nda'ipo'akavei 'rã amboae regua kuery re.

¹⁶ Ha'e rami rire ha'e kuery re Israel kuery ndojeroviavei 'rã. Ha'e rami 'rãgue py Egito kuery re ojerovia ha'e onhepytyvõ ukaague re ha'e kuery ima'endu'a nhavõ oikuaa 'rã ojevavyaague. Ha'e rami vy oikuaa 'rã okuapy xee ae SENHOR aikoa — he'i.

¹⁷ Ha'e gui sete ma'etỹ ha'e jypygua jaxya, jypy'ia ára py ju SENHOR oayvu ombou xevy. Ha'e vy aipoe'i:

¹⁸ — Ava ra'y, Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ma Tiro tetã re oxondaro kuery omondoukaa py omba'eapo vaipa va'ekue xevy. Mba'eta peteĩ-teĩ akã rupi ipire rei, ha'e peteĩ-teĩ kupe rupi haxypa. Ha'e rami teĩ ixupe ma Tiro gui ndogueraa porã omba'eapogue repy, neĩ ixondaro kuery pe voi.

¹⁹ Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuede aipoe'i:

— Aỹ ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor pe amboaxave ju 'rã Egito yvy. Ha'e ramo ha'e gui ogueraapa 'rã ha'e pygua kuery, oipe'apa 'rã imba'e rei-rei va'ekue ha'e javi, oxondaro kuery peguarã.

²⁰ Tiro tetã re oje'oi py omba'eapogue repyrã amboaxa 'rã Egito yvy, xevy pe ojapo rire — he'i SENHOR Nhanderuede.

²¹ — Ha'e va'e ára ma ajapo 'rã Israel kuery imbaraeete ju aguã rami. Ndee voi rojapo avi 'rã ha'e kuery mbyte rupi ndeayvu reikovy aguã rami. Ha'e ramo ha'e kuery oikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

30

Egito yvy re Babilônia pygua kuery ipo'aka aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

² — Ava ra'y, emombe'u ke xeyvuu. Ha'e vy aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuede ijayvu: Ha'e va'e ára re peẽ kuery penepoaẽ 'rã.*

³ Mba'eta ha'e va'e ára ovaẽ rai'i ma. Tá, ovaẽ rai'i ma SENHOR ára. Araipa 'rã ha'e va'e ára, mba'eta amboae regua kuery ikuai axy aguã ára.

⁴ Ha'e rami vy Egito yvy re ou 'rã kyxe revegua. Etiópia rupi voi ikuai axya ete 'rã, Egito rupi oipyxo pyre ho'apa jave. Mba'eta ha'e pygua kuery ogueraapaa 'rã escravo-rã, omombaa 'rã guive imbaraetekueve.

⁵ Ha'e ramo amboae regua kuery Egito reve onhemoirũ va'ekue ho'apa avi 'rã kyxe gui: Etiópia, Pute, Lude, Arábia pygua ha'e javi, ha'e Cube pygua kuery voi.

⁶ Po rami SENHOR ijayvu:

— Egito yvy pygua pytyvõare kuery ho'apa 'rã, opo'akaa re ojejou porã reiague re omó'yvyĩ'ia rã. Migdol tekoa guive Sevene peve 'rã ho'a kyxe gui — he'i SENHOR Nhanderuede.

⁷ — Ha'e ramo yvy mboae ivaipa va'ekue mbyte ombovaipa pyre 'rã opyta, ha'e tetã mboae opa va'ekue rami avi 'rã omombaa tetã.

⁸ Ha'e ramo Egito yvy re tata amboja, ha'e ipytyvõare kuery amokanhymba ma ramo ha'e kuery oikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

⁹ Ha'e va'e ára ma xerenonde rupi ayvu reraa kuery kanoã guaxu py oje'oi 'rã Etiópia katy, ha'e ramo omondyipa 'rã onheangu e'ỹ rei va'ekue. Mba'eta ha'e

* **30:2** Apy ma Egito pygua kuery pe ijayvu.

va'e vvy re voi ou 'rã teko vai, Egito pygua kuery ára py rami avi. Ha'e nunga ou ae ma oiny – he'i.

¹⁰ Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

– Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor pe xee amomba uka 'rã Egito pygua kuery onhemboyvate rea.

¹¹ Ha'e rami vy hexevegua kuery reve amondoukapa 'rã Egito vvy mombaarã, mba'eta pavê regua gui ijavaeteve va'e. Ha'e ramo okyxe oekyi 'rã okuapy Egito vvy re, ha'e vvy jave rupi omonyêmba 'rã ojukapa va'ekue.

¹² Xee amboypa 'rã yakã ikuai va'e, ijyvy voi amboaxapa 'rã heko vai va'e kuery po py. Amboae kuery pe ambovaipa ukapa 'rã vvy, hexe ikuai va'e ha'e javi guivê. Xee SENHOR ae ma ha'e rami xea yvu va'e.

¹³ Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

– Amokanhymba avi 'rã ha'e kuery ruete kuery ra'angaa, ta'angaa Mênfis py ikuai va'ekue voi amomba 'rã. Egito vvy re yvatekueve nda'ikuaivei 'rã. Ijyvy jave rupi ambou 'rã ndaekorãveia.

¹⁴ Ha'e rami vy ambovaipa 'rã Patros tetã, Zoã re amboja uka 'rã tata, ha'e anhombopaga 'rã Nô py.

¹⁵ Sim tetã Egito vvy re ikorapave va'e áry anhoê 'rã xepoxya, ha'e heta 'rã amomba Nô py.

¹⁶ Egito vvy jave rupi amboja 'rã tata. Ha'e ramo Sim py oendua 'rã ojexavai etea, Nô py okanhymbaa 'rã, ha'e ara py tei Mênfis rovaigua kuery ojekuaapa 'rã.

¹⁷ Kunumigú Áven ha'e Pi-Besete pygua ho'apa 'rã kyxe gui. Ha'e va'e tetã gui ma ogueraapaa 'rã escravo-rã.

¹⁸ Tafnes py ma ára pytũmba 'rã, mba'eta ha'e py amopẽmba 'rã Egito pygua po'akaa, amomba avi 'rã opo'akaa re onhemboyvate rea. Petei arai oja'õpa 'rã, ha'e rã tajy kuery ma escravo-rã meme 'rã ogueraapaa.

¹⁹ Ha'e rami 'rã anhombopaga Egito vvy rupi. Ha'e ramo ha'e kuery oikuaapa 'rã xee ae SENHOR aikoa – he'i.

²⁰ Ha'e gui onze ma'etã, jypygua jaxya re, sete araa py ju pe SENHOR ombou oayvu xevy. Ha'e vvy aipoe'i:

²¹ – Ava ra'y, xee amopê ma Egito pygua huvixa Faraó jyva. Ha'e rami tei ndojokuaai, noipoanoai, neĩ nomboje'aa jevyi, ha'e rami e'y rã imbarate ma vy kyxe oiporu ju aguã.

²² Ha'e nunga rupi po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete:

– Ma'ê, xee aiko Egito pygua huvixa Faraó rovai. Ha'e rami vy ijyva rovai imbarateveague ju 'rã amopê, hovai amopê ma voiague rami. Ha'e rami vy ajapo 'rã ipo gui kyxe ho'a aguã rami.

²³ Ha'e gui Egito pygua kuery amoaĩmba 'rã vvy regua ikuai rupi, araa ukapa 'rã vvy jave rupi.

²⁴ Ha'e rã Babilônia pygua huvixa jyva ma amombaraete 'rã, ha'e ipo py amoĩ 'rã xekyxe. Ha'e rã Faraó jyva ma amopê 'rã. Ha'e ramo Babilônia pygua renonde ipoaê rei 'rã oipyxo pyre rami.

²⁵ Aupi 'rã Babilônia pygua huvixa jyva, ha'e rã Faraó jyva ma ho'a rive 'rã. Ha'e gui Babilônia pygua huvixa po py xekyxe amoĩ va'ekue Egito vvy rupi oiporu ramo oikuaapa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

²⁶ Mba'eta Egito pygua kuery amoaĩmba 'rã vvy regua ikuai rupi, araa ukapa 'rã vvy jave rupi. Ha'e ramo oikuaa pavê 'rã xee ae SENHOR aikoa.

¹ Ha'e gui onze ma'et'ya, mboapy jaxya re, ijyppy'ia ára py ju SENHOR ombou oayvu xevy. Ha'e vy aipoe'i:

² — Ava ra'y, aipo're Egito pygua huvixa Faraó ha'e ixupegua kuery ha'e javi pe: Mava'e regua tu ndee rami ipo'akapa va'e?

³ Eikuaa pota ha'vy Assíria vvy re oiko va'ekue re. Ha'e kuery ma petei yary Líbano py hi'aí va'e rami ikuai va'ekue, mba'eta hakã porã va'e vy ka'aguy rupi kuaray'ã porã va'ekue. Yvateve va'e hi'aí, hovapy ma vvyra rovapy rogue áryve rupi ovaẽ va'ekue.

⁴ Vvy guy katy gui yvu oí va'e omoaký vy ojapo va'ekue yvate aguã rami. Ojapo avi ijyvypya gui yy omboxyry opa rupi, vvyra vvy re ikuai va'e ha'e javi omoaký aguã.

⁵ Ha'e nunga rupi ae onhemboyvate va'ekue vvyra vvy re ikuai va'e ha'e javi áryve, hakã retave ha'e ipukuve ovy guive, heta yy omoaký vy ombotuvixa ramo.

⁶ Hakã'i ikuai va'e rupi guyra ojeaity apo va'ekue, hakã guy rupi ha'e javi mymba ta'y'i okuapy, ha'e ikuaray'ã py ma vvy regua ipo'akakueve oguapypa okuapy va'ekue.

⁷ Ha'e rami vy heta yy rupi hapo va'e vy tuvixaa ha'e hakã retaa py iporã ete va'ekue.

⁸ Yary Nhanderuete pegua yvotyty rupi ikuai va'e gui iporãve va'ekue. Vvyra cipreste voi ha'e va'e rami e'ý hakã va'ekue, vvyra plátano voi ha'e va'e rami ndaokyi va'e. Mba'eta iporãa rami petei ve vvyra Nhanderuete pegua yvotyty py hi'aí va'e ndoikoi va'ekue.

⁹ Ha'e rami ajapo va'ekue hakã reta vy iporã rei aguã rami. Vvyra Éden py Nhanderuete pegua yvotyty rupi ikuai va'e ha'e javi ojou porãmba rei okuapy va'ekue.

¹⁰ Ha'e gui SENHOR Nhanderuete ijayvuve ju:

— Ha'e va'e vvyra yvateve tema ovy vvyra hovana va'e áryve ramo okuraxó py onhemboyvate rei.

¹¹ Ha'e ramo xee amboaxa 'rã vvy regua ipo'akakueve po py, ha'e kuery omoingo axy aguã heko vaia re. Ha'e rami vy aipe'a 'rã oka katy.

¹² Ha'e ramo amboae regua kuery pavẽ gui ijavaeteve va'e ou vy oake'o 'rã, oeja rive 'rã guive. Ha'e ramo hakãgue ho'apa vvyty ha'e vvyugua ha'e javi rupi. Hoky voi omopẽmbaa 'rã vvy jave rupi yakã ikuai va'e vvy'ry. Ikuaray'ã py vvy regua ikuai va'ekue ha'e javi ojepe'apa 'rã oje'oivy.

¹³ Hapytakue re ma ha'e javi regua guyra 'rã ikuai, ha'e rã hakãgue guy rupi ma ha'e javi regua vixo ojeaity apo 'rã okuapy.

¹⁴ Ha'e rami yvate etea rami amboae vvyra yy rembe rupi ikuai va'e onhemboyvate e'ý aguã, amboae vvyra ikuai va'e gui yvate ve'ý aguã, neí yy reta oía py yvateve hi'aí va'e voi ojee ojerovia rei e'ý aguã. Mba'eta ojejou porã reia ha'e javi ma okanhy aguã rami omboaxaa. Ha'e ramo ho'apa 'rã vvykua vaikue py, avakue ra'y kuery vvykua py omboguejy pyre mbyte py opyta aguã.

¹⁵ Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete:

— Ha'e va'e vvyra okanhy jave xee ajapo vvy jave re ipy'a vaia aguã rami. Mba'eta ha'e va'e káuxa vvy guýry yvu ikuai va'e ajao'ipa vy ajokopa yy oxyry va'ekue, yy heta ve'ý aguã. Ikáuxa ma Líbano vvy ha'e javi rupi ajao'ipa ajukue huú rei va'e py, ha'e ramo vvy re vvyra ikuai va'e ipirupa.

¹⁶ Ha'e va'e vvyra ho'a rã hevovo reia gui ajapo vvy regua ha'e javi oendu vy okyjepa aguã, vvykua vaikue py omanogue mbyte amboguejy ramo. Ha'e ramo vvyra ho'a va'ekue ovy'apa ju 'rã okuapy vvy guýry rupi ikuai py, Éden

pyguare, Líbano vvy regua iporãve va'ekue, ha'e yy etaa rupi ikuai va'ekue ha'e javi.

¹⁷ Ha'e gui ma amboae regua kuery ipytyvõare ha'e ikuaray'ã py oguapy okuapy va'ekue voi oopa 'rã hexeve vvykua vaikue py kyxe py ojuka pyre reve opyta aguã.

¹⁸ — Ha'e gui Faraó, ndee voi vvyra Éden py ikuai va'e ha'e javi gui neporãve ha'e ndeyvateve va'e. Ha'e rami teĩ ha'e kuery reve reguejy avi 'rã vvy guy katy. Ha'e rami vy repyta 'rã opire omboi uka e'ÿ va'ekue mbyte, kyxe py ojuka pyre kuery reve guive. Ha'e rami vy Faraó ha'e iporãague ha'e javi okanhymba 'rã — he'i SENHOR Nhanderuete.

32

Egito pygua huvixa Faraó omboaxy va'e rami ijayvuague

¹ Ha'e gui doze ma'etÿa, doze jaxy re ijypy'ia ára py ju SENHOR oayvu ombou. Ha'e vy aipoe'i xeivy:

² — Ava ra'y, ndeayvu ke Egito pygua huvixa Faraó pe omboaxy va'e rami. Ha'e vy aipo're 'rã ixupe: Ndevy ma “Guary ra'y vvy regua mondoroa”, 'ea va'eri peteĩ jakare yakã oĩa py opyrõmba reve yy omongy'apa rei va'e rami rive reiko.*

³ Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete:

— Nde'áry amombo 'rã xekya vvy regua kuery mbyte, ha'e ramo ha'e kuery nemoatã 'rã heravy xekya py.

⁴ Ha'e rami vy xee roeja 'rã imoiny vvy py, romombo 'rã nhuũ reia py. Ha'e vy nde'áry ambou 'rã opa marãgua guyra, mymba vvy regua voi okaru 'rã okuapy ndero'o re.

⁵ Ndero'okue amoai 'rã vvyty áry rupi, ha'e vvyugua ikuai va'e rupi amonyẽ 'rã ndekyrakue.

⁶ Nderuguy onheẽ va'ekue ma omoakÿmba 'rã vvy vvyty áry peve, amonyẽ avi 'rã yakã.

⁷ Xee rojuka ma vy ajao'ipa 'rã yva, jaxy-tata ikuai va'e voi amopytũmba 'rã. Kuaray ma amo'ãmba 'rã arai py, jaxy voi naexakãvei 'rã.

⁸ Ndekáuxa ajapo 'rã yva re hexakã va'ekue pytũmba aguã rami, ha'e nderekoague rupi ambou 'rã pytũ reia — he'i SENHOR Nhanderuete.

⁹ — Ajapo 'rã vvy regua heta rei ipy'a vai aguã rami, mba'eta pavẽ regua oendu 'rã rekanhymba maa omombe'ua rã, vvy reikuaa e'ÿague rupi voi.

¹⁰ Ndereko heta regua oendu vy onhemondyipa rei 'rã, huvixa kuery voi nderovai xekyxe aekyi rã oexa vy oryryipa 'rã. Ndee re'a ramo peteĩ-teĩ oryry-ryryipa 'rã, guekove oguerojeayvu vy.

¹¹ Mba'eta po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

— Ndea py ou 'rã Babilônia pygua huvixa okyxe reve.

¹² Ndevygua kuery heta va'ekue teĩ ajapo 'rã ipy'a guaxukueve pavẽ regua gui ijavaeteve va'e oitypa aguã rami okyxe py. Ha'e ramo ha'e kuery omomba 'rã Egito vvy re onhemboyvate va'e ikuai va'e, mba'emo porã oĩ va'ekue ha'e javi guive.

¹³ Nerymba kuery ma amokanhymba 'rã yy heta ikuai va'e rupi. Ha'e gui avakue neĩ mymba ma voi nomongy'avei 'rã yy.

¹⁴ Ha'e rami vy yy ha'e py ikuai va'e ajapo 'rã itui porã ju aguã rami. Yakã ikuai va'e ma ajapo 'rã azeite rami oxyry porã aguã — he'i SENHOR Nhanderuete.

* 32:2 Apocalipse 1.15

15 — Mba'eta ambovaipa uka 'rã Egito vvy, opa mba'e ikuai va'ekue noĩvei aguã rami. Ajuka ukapa 'rã ha'e py ikuai va'ekue. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

16 Ha'e rami vvy regua kuery ijayvu 'rã Egito vvy ha'e mba'emo porã oĩ va'ekue ha'e javi ogueronhemboaxya rupi — he'i SENHOR Nhanderue.

Egito pygua kuery amboae regua reve manoa py ikuai aguã re ijayvuague

17 Ha'e gui doze ma'et'ya ha'e jypygua jaxya re, quinze araa py ju SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:

18 — Ava ra'y, ejae'o ke Egito vvy re heta ikuai va'ekue re, mba'eta ha'e kuery oguejypa 'rã vvy guyve katy, amboae regua kuery omboeteve pyre vvykua katy oguejy va'e kuery reve.

19 Peẽ nda'u amboae gui peneporãve ri ty'y? Peguejy ke ha'vy, ha'e penheno pejupy opire omboi uka e'ỹ va'ekue reve.

20 Mba'eta peẽ kuery voi pe'a 'rã kyxe py ojuka pyre mbyte. Kyxe omboaxaa ma penderovaigua pe: “Pembovaipa 'rã Egito vvy, ha'e py ikuai va'ekue ha'e javive reve”, 'ea ixupe.

21 Ha'e ramo ipy'a guaxukueve regua ipo'akave va'ekue ha'e ipytyvõare kuery reve ma pendevy ojapukai 'rã okuapy manoa py ikuaia gui. Ha'e py opire omboi uka e'ỹ va'ekue oguejy vy onhonomba inony kyxe py ojukapa pyre.

22 — Ha'e py ma itui Assíria pygua huvixa ojeuepegua kuery ha'e javi reve. Ijyvýry rupi ikuai kyxe py ojukaa rã onhono porãmba pyre, kyxe py ho'apa va'ekue meme.

23 Mba'eta ha'e kuery rupa ma vvykuapy rupi ikuai, ha'e onhono porãague vvyry ikuai ha'e pyguare kuery ha'e javi. Kyxe py oipyxo vy ojuka pyre meme, okuave teri javé joyvy rupi nhomongyjepa rei va'ekue ri.

24 — Ha'e py oĩ avi Elão pygua ojeuepegua kuery ha'e javi reve, onhono porã mbyre vvyry rupi. Ha'e kuery ma kyxe py oipyxo vy ojuka pyre meme. Ha'e rami vy opire nombói ukai va'ekue oguejypa vvykua py. Okuave teri javé joyvy rupi nhomongyjepa rei va'ekue ri oximba reve opytapa vvykua py oguejy va'ekue mbyte.

25 Ojuka pyre kuery mbyte rupi ma ojapoa hupará, ojeuepegua kuery ha'e javi mbyte. Ha'e kuery rupa ma ijyvýry rupi ikuai. Opire omboi uka e'ỹ va'ekue meme, kyxe py ojukapa pyre. Okuave teri javé joyvy rupi nhomongyjepa rei va'ekue ri oximba reve opytapa vvykua py oguejy va'ekue mbyte, ojuka pyre mbyte rupi onhono porãa.

26 — Ha'e gui ha'e py ma ikuai Meseque ha'e Tubal pygua ojeuepegua kuery ha'e javi reve. Ha'e kuery rupa ma ijyvýry rupi ikuai. Opire omboi uka e'ỹ va'ekue meme, kyxe py ojukapa pyre, okuave teri javé joyvy rupi nhomongyjepa rei va'ekue ri.

27 Ha'e kuery ma ymave rupigua ipy'a guaxukueve mbyte rupi e'ỹ ikuai, opire nombói ukai va'ekue vvykua py oguejy va'ekue guembiporu joe opu'ãa py oiporu va'ekue inhakã guýry omoia reve-reve ikuaia rupi e'ỹ. Mba'eta ha'e kuery reko vaiague re opaga aguã ma inhakã re ae opyta. Okuave teri javé joyvy rupi ipy'a guaxukueve voi nombóekorãvei va'ekue ri.

28 Ha'e gui peẽ Egito pygua kuery voi penemopẽmbaa avi 'rã opire omboi uka e'ỹ va'e kuery mbyte py, penenhono porãa 'rã guive kyxe py ojuka pyre kuery mboae reve.

29 — Ha'e py ma Edom pygua huvixa kuery ha'e yvatekueve ha'e javi ikuai. Ha'e kuery ipo'akapa va'ekue ri omboguejypaa kyxe py ojuka pyre-pyre reve. Ha'e ramo opire omboi uka e'ỹ va'ekue reve onhonoa vvykua py omboguejy pyre ha'e javi reve.

30 — Ha'e py ikuai avi kuaray apu'a'ia katygua yvatekueve. Ha'e kuery ma Sidom pygua kuery oipyxo pyre reve omboguejya avi, oximba reve ikuai, opo'akaa py nanhombokora'avei va'ekue ri. Ha'e py opire omboi uka e'ÿ va'ekue reve ikuai, kyxe py ojuka pyre kuery oximba rei reve yvykua py omboguejypaa va'ekue mbyte.

31 — Faraó ma ha'e kuery ha'e javi oexa vy ovy'apa 'rã ojeuegua kuery reve. Tá, Faraó ha'e ixondaro kuery ha'e javi 'rã ovy'a, kyxe py ojukaa avi va'ekue mbyte onhono porãa ramo — he'i SENHOR Nhanderuete.

32 — Mba'eta Faraó ha'e ixondaro kuery ha'e javi ma nhomondyipaarã amoï va'ekue okuave va'e kuery yvy re. Va'ekue ri ha'e voi onhono porãa 'rã opire omboi uka e'ÿ va'ekue kyxe py ojuka pyre mbyte py — he'i SENHOR Nhanderuete.

33

Tetã rarõa oikuaa pota porã aguã re ijayvuague

1 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou ju xevy. Ha'e vy aipoe'i:

2 — Ava ra'y, ndeayvu ke neretarã kuery pe. Ha'e vy aipo're ha'e kuery pe: Peteï yvy re kyxe revegua ambou ramo ha'e pygua kuery oiporavo 'rã peteï ava ha'e pygua ae, ha'e vy omoï 'rã guetã rarõarã.

3 Ha'e ramo ha'e va'e ma yvy re kyxe revegua ou rã oexa vy mimby guaxu omonhe'ẽ 'rã guetarã kuery omonheangu aguã.

4 Ha'e gui xapy'a rei mimby guaxu nhe'ẽ amongue oendu teï nonheangu rei ramo kyxe revegua ou vy ojuka 'rã. Ha'e rami rã hexe ae 'rã oï huguy omoëague re opaga aguã,

5 mba'eta mimby guaxu nhe'ẽ oendu teï nonheangu rire. Hexe ae 'rã oï huguy omoëague re opaga aguã. Ha'e rã mimby nhe'ẽ oendu vy onheangu va'e ma ogueraa jepe 'rã guekove.

6 Ha'e rami teï xapy'a rei tetã rarõarã omoï mbyre ma kyxe revegua ou rã oexa teï mimby guaxu nomonhe'ẽi tetã pygua kuery omonheangu aguã. Ha'e gui kyxe revegua ou vy oipe'apa 'rã tetã pygua rekove. Xapy'a rei ojuka pyre heko vaia reve 'rã ojukaa teï huguy omoëague re ambopaga 'rã tetã rarõa.

7 — Ha'e gui ma ndee ava ra'y, xee romoï Israel kuery rarõarã, ayvu xejuru guigua ndee rendu vy ha'e kuery pe ju remombe'u aguã.

8 Xapy'a rei heko vai va'e kuery pe aipoa'e 'rã: “Ndee ndereko vai va'e, anhetê ete remano 'rã”, ha'e teï ndee ha'e kuery pe nandeayvui 'rã ikuaiaty gui ojepe'a aguã re. Ha'e rami rã ha'e kuery omano 'rã gueko vaiague py teï huguy onheëague re ndee 'rã rombopaga.

9 Ha'e gui xapy'a rei heko vai va'e kuery pe ndeayvu ikuaiaty gui ojepe'a aguã re, va'eri ha'e kuery ndojeko rerovai vy ma omano 'rã gueko vaia py ae. Ha'e rã ndee ma reo jepe 'rã.

10 — Ha'e gui ndee ava ra'y, ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're 'rã: Peë kuery aipopeje: “Nhandeapua ha'e jajevyva nhandere oï va'e káuxa ae japa javy. Mba'exa 'rã tu ha'vy jaikove?” peje.

11 Aipo're ha'e kuery pe: Anhetê ete xee SENHOR Penderuete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: “Xee ndavy'ai heko vai va'e kuery omano rã, ha'e rã gueko vaiaty gui ojeko rerova vy oikove ju ramo anho. Ha'e nunga rupi Israel kuery, pejeko rerova, pejeko rerova ke pendeko vaia gui. Mba'erã tu pemento rive?” ha'e.

12 — Ha'e nunga rupi ava ra'y, aipo're 'rã neretarã kuery pe: Xapy'a rei heko porã va'ekue heko vai ri ramo ymave rupi teko porã rupi oikoague ndogueraa jepei 'rã. Ha'e rami ae avi heko vai va'ekue ojeko rerova ri ramo ymave rupi teko vai rupi oikoague ma nomokanhyi 'rã. Ha'e rami ae avi heko

pora va'ekue ri ojevavya ára py heko porãague rive ndojapoi 'rã oikove aguã rami.

¹³ Ha'e gui xapy'a rei heko porã va'e pe “Anhetẽ ete reikove riae 'rã” ha'e teĩ ha'e va'e ma gueko porãa re rive ojeroviaa rupi ojevavy ramo xee naxema'endu'avei 'rã teko porã rupi oikoague re. Ha'e rami 'rãgue py omano 'rã gueko vaia py ae.

¹⁴ Ha'e rami ae avi xapy'a rei heko vai va'e pe “Anhetẽ remano 'rã” ha'e teĩ ojevavyaty gui ojeko rerova vy ha'evea rami ha'e teko porã rupi anho ju 'rã oiko.

¹⁵ Ha'e rami vy ha'e va'e heko vai va'ekue ombokovia ju 'rã mba'emo oiporu uka va'ekue, opaga 'rã ju mba'emo re imondaague repy, ha'e ayvu tekove me'ẽa rupi oiko, heko vaiague rupi 'rãgue py. Ha'e rami ri vy oikove 'rã, nomanovei 'rã.

¹⁶ Mba'eta heko vaiague re naxema'endu'avei 'rã hovai. Ha'evea rami ha'e teko porã rupi ju oiko vy oikove 'rã.

¹⁷ — Ha'e rami teĩ neretarã kuery aipoe'i: “ SENHOR ma ha'eve'ỹa rami nhanderereko”, he'i va'eri ha'e kuery ae ha'eve'ỹa rami ikuai va'e.

¹⁸ Mba'eta heko porã va'ekue ma xapy'a rei teko porã gui ojepe'a vy teko vai rupi ju oiko vy ma omano 'rã gueko vaia káuxa rive.

¹⁹ Ha'e rã heko vai va'ekue ma heko vaiaty gui ojeko rerova vy ha'evea rami ha'e teko porã rupi ju oiko vy ma oikove 'rã.

²⁰ Ha'e ramive ma peẽ kuery aipopeje: “ SENHOR ma ha'eve'ỹa rami nhanderereko”, peje. Ha'e nunga rupi peẽ Israel kuery, xee aikuaa pota 'rã peteĩ-teĩ peĩkoa re.

Israel kuery ojee rive ojeroviaa re ijavyuague

²¹ Ha'e gui doze ma'etỹ re ma escravo-rã nhandereraa ague py nhandekuai jave, dez jaxya ha'e cinco araa py ma peteĩ ava ou xea py Jerusalém gui onha va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

— Tetã oipe'aa ma — he'i.

²² Ne'exa, ha'e va'e ka'aru ma xere SENHOR po oĩ va'ekue, onha va'ekue ovaẽ e'ỹ mbove. Ha'e rami vy ko'ẽgue ju ha'e va'e ava xea py ou e'ỹ mbove'i xejuru oipe'a ju. Ha'e ramo xeayvuve ju, nakyirĩvei.

²³ Ha'e ramo xevy SENHOR ombou oayvu. Ha'e vy aipoe'i:

²⁴ — Ava ra'y, Israel kuery regua tetã ombovaipa pyre rupi ikuai va'e ijavyu vy aipoe'i okuapy: “Abraão ma ha'e ae'i oiko va'eri ipo py omboxaa raka'e kova'e yvy. Ne'exa, nhande kuery katuve ma nhandereta ete ramo kova'e yvy ome'ẽa ae nhandekuai aguã”, he'i okuapy.

²⁵ Ha'e rami teĩ aipo're ha'e kuery pe: Po rami ijavyu SENHOR Nhanderete: Peẽ kuery ma xo'õ ha'e huguy revegua pe'u, ha'e tuuete ra'angaa pereko va'e re pema'ẽ, jouguy pemoẽ pekuapy guive. Ha'e nunga rupi peẽ kuery nda'u penderekoa 'rã teve yvy re?

²⁶ Peẽ kuery ma pendekyxe re rive pejeroviave va'e, ojeguarupy pejapo, peneirũ kuery ra'xyx reve guive pejéjavy. Ha'e nunga rupi nda'u yvy re penderekoa 'rã teve?

²⁷ — Aipo're ha'e kuery pe: Anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Tetã ombovaipa pyre ikuai va'e ojukaa 'rã kyxe py, ha'e rã tetã rovai rupi ikuai va'e ma amboaxa 'rã mymba nharõ omondoropa ha'e ho'upa aguã. Ha'e gui onhemiaty ha'e itakua rupi onhemi va'e ma mba'eaxy gui 'rã omano.

²⁸ Mba'eta pendeyvy xee ambovaipa uka 'rã tekoa ve'ỹ opyta aguã, ha'e ramo pendepo'akaa pejou porã 'rãgue py penemo'yvyĩ'ia 'rã. Israel regua vytytũ ikuai va'e rupi voi jipoavei 'rã avave rei, ha'e rupi ndoaxaavei 'rã guive.

²⁹ Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa, pendeyvy tekoa ve'ỹ opyta aguã xee ambovaipa uka ramo, ojeguarupy pejapoa rupi pendekuaia re.

³⁰ — Ha'e gui ndee ava ra'y, tetã kora ha'e ngoo rokẽ rupi neretarã kuery ijayvu okuapy ndere. Joupe-upe 'rã ijayvu peteĩ-teĩ guvyva ha'e guyke'y kuery reve. Ha'e vy aipoe'i 'rã: "Ajerure pẽvy, peju ke, jaa nhaendu aguã SENHOR ayvu omombe'ua rã", he'i okuapy.

³¹ Ha'e rami vy ha'ekue rami ae 'rã ou ndea py, ha'e nerenonde rupi oguapya 'rã okuapy xevygua kuery rami. Ha'e vy ndeayvua oendu 'rã teĩ nda'ikuaixei ha'ekue rami. Ojuru py porayvu va'e rami ijayvu, ha'e rã opy'a py ma jokorepaa rupi anho ikuai.

³² Mba'eta ha'e kuery pe rã ndee mborayvu rupi oporai va'e rami reiko, amongue oporai porã ha'e imba'epu kuaa va'e rami rive. Mba'eta ndeayvua oenduxe vai merami teĩ nda'ikuaixei ha'ekue rami.

³³ Ha'e nunga ha'e javi oiko, ojeupitypa ramo ha'e kuery oikuaa 'rã ha'e kuery mbyte rupi profeta oiko ra'eague.

34

Israel kuery re nopena porã va'e kuery rovai ijayvuague

¹ Ha'e gui SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:

² — Ava ra'y, ndeayvu ke Israel kuery re opena va'e kuery rovai. Ha'e vy aipo're: Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete. Nda'evei ete 'rã Israel kuery re opena va'erã omoĩ mbyre va'erĩ ojee ae rive opena va'e kuery pe! Xevygua vexe'i kuery re opena va'erã omoĩ mbyre e'ỹ teve?

³ Mba'eta xo'o ikyra-kyrave va'e pe'upa pekuapy, hague py ma penhemonde, ha'e pemongyrapa va'ekue ma pejuka tema pekuapy. Ha'e rami teĩ vexe'i kuery re ma napepenai.

⁴ Mba'eta ikangykue napemombaraetei, imba'eaxy va'e napeipoanoi, opẽ va'ekue napemboje'ai, ojepe'a va'ekue ndaperu jevyi, ha'e okanhygue ma voi ndapeka jevyi. Ha'e rami 'rãgue py pereko poyi, pemboaxya rupi e'ỹ.

⁵ Xerymba kuery re opena porã va'e ndoikoi ramo oaĩmba oje'oivy, ha'e mymba inharõ va'e nhuũndy rupigua rembi'urã rive ikuai.

⁶ Ha'e ramo xerymba kuery ma opa rupi ikuai vytytũ ha'e vyv'ã ikuai va'e áry rupi. Vvy jave rupi oaĩmba okuapy, hekaarã ha'e heru jevyarã ndoikoi ramo.

⁷ — Ha'e nunga rupi joe opena va'erã omoĩ mbyre kuery, pendu ke SENHOR ayvu:

⁸ Anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Xevygua vexe'i kuery pemboaxapa hi'uarã kuery pe, ha'e ramo mymba inharõ va'e nhuũndy rupigua kuery rembi'urã ikuai, opena va'erã ndoikoi ramo, mba'eta joe opena va'erã amoĩ va'ekue ndoekai okuapy xevygua kuery, ojee ae rive opena okuapy, xevygua kuery re'ỹ.

⁹ Ha'e nunga rupi joe opena va'erã romoĩ va'ekue, pejapyxaka ke SENHOR ayvu re.

¹⁰ Po rami ijayvu SENHOR Penderuete: Ne'exa, xee ma aiko joe opena va'e kuery rovai, ha'e rami vy ha'e kuery po py ndaejavei 'rã xevygua vexe'i kuery. Amomba 'rã joe openaa, ojee ae rive nopenavei aguã. Ha'e kuery juru gui xee araa jepepa 'rã xevygua vexe'i kuery, ho'u va'erã rive ikuai ve'ỹ aguã.

Ojepegua kuery re SENHOR opena porã aguã re ijayvuague

¹¹ Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

— Ne'exa, xee ae aeka 'rã xeivygua kuery, arupa 'rã guive.

¹² Mba'eta mymba kuery re opena va'e ma ha'e kuery oaĩmba rã oexa vy oguerupa ju 'rã. Ha'e rami ae avi xee voi aru 'rã xeivygua kuery. Araipa ha'e pytũmbaa ára py ha'e kuery omoaĩague ha'e javi rupi gui xee araa jepe 'rã.

¹³ Opa rupi vyv regua ikuaia gui aipe'a vy amboatypa 'rã, ha'e vy ijyvy re ae ju 'rã aru. Amongaru 'rã Israel regua vyvty ikuai va'e rupi, yakã ikuai va'e yv'ry, tekoa rupi guive.

¹⁴ Nhuũndy porãa rupi 'rã areko, Israel regua vyvty yvateve va'e ikuaia rupi. Ha'e ramo onhenho 'rã okuapy nhuũndy porã reia rupi Israel regua vyvty re.

¹⁵ Xee ae 'rã apena xeivygua kuery re, amombytu'u 'rã guive — he'i SENHOR Nhanderuete.

¹⁶ — Ha'e rami vy aeka 'rã okanhygue, ojavy va'ekue ma arupa ju 'rã, opẽgue ha'e ikangygue ma amombaraete ju 'rã. Ha'e rã ikyra rei va'e ha'e ipo'akakueve ma amomba 'rã. Mba'eta teko porã rupi 'rã apena.

¹⁷ — Ha'e gui peẽ kuery xeivygua pendekuai va'e re ma po rami SENHOR Penderuete ijayvu: Ne'exa, aikuaa pota 'rã xerymba kuery ha'e javi re, vexa'i ava ha'e kavara ava re guive.

¹⁸ Peẽ kuery peguarã nhuũndy porã reia ame'ẽ va'e nda'u nda'evei ri? Mba'exa tu ha'vy nhuũndy mboae rupi voi pepyrõmba rei rive? Peẽ kuery pe nda'evei ri ty'y porã ame'ẽ va'ekue? Mba'exa tu ha'vy mboae voi pepyrõ vy pemongy'apa rei?

¹⁹ Mba'eta xerymba kuery ma nhuũ pepyrõmbaague rupi rive okaru, ha'e vy pemongy'apa va'ekue oy'u okuapy.

²⁰ Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu joguereko axya kuery pe:

— Ne'exa, xee ae aikuaa pota 'rã vexa'i kuery ikyrakueve ha'e iporiaukue re.

²¹ Mba'eta peẽ kuery ma pendeaxi'y py penhomoanha-anha heravy, ha'e penderakua py peikutu pekuapy ikangygue'i, pemoxẽmba peve.

²² Ha'e rã xee ma araa jepepa 'rã xeivygua kuery ho'upa pyrã rive ikuai e'ỹ aguã, vexa'i ikuai va'e re aikuaa potaa py.

²³ Ha'e kuery pe peteĩ ambou 'rã opena va'erã omongaru porã aguã. Xerembiguai Davi ae 'rã omongaru ha'e opena.

²⁴ Xee aiko 'rã ha'e kuery ruete, ha'e rã xerembiguai Davi ma ha'e kuery mbyte rupi 'rã oiko huvixave. Xee SENHOR ae xeayvu ha'e rami.

²⁵ — Ha'e gui ha'e kuery pe ajapo 'rã xereve ikuai porã aguã. Ha'e rami vy amomba 'rã mymba nharõ vyv re ikuai va'ekue. Ha'e ramo xeivygua kuery tekoa e'ỹa rupi ikuai, ha'e ka'aguy rupi oke teĩ mba'eve ndoikoi 'rã.

²⁶ Mba'eta xee amoingo porã 'rã, xeivygua vyvty yv'ry rupi voi. Ha'e rami vy hi'ára py porã 'rã ambou oky amoingo porãa rupi.

²⁷ Ha'e gui vyvra ikuai va'e hi'apa 'rã, ha'e vyv re oiko 'rã mba'emo aju pyau. Ha'e ramo vyv re ha'e kuery ikuaia rupi mba'eve ndoikoi 'rã. Ha'e kuery oikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa, mba'eta ha'e kuery re canga omoĩ mbyre amopẽmba vy aipe'apa 'rã escravo-rã ogueraa va'ekue po gui.

²⁸ Ha'e rami rire ha'e kuery nda'ikuaivei ma 'rã amboae regua kuery omokõ va'erã, mymba vyv re ikuai va'e voi nomondorovei 'rã. Ha'e rami 'rãgue py ikuai porã 'rã, imondyiarã ndoikoi rã.

²⁹ Ha'e kuery pe ajapo 'rã onhoty va'ekue oiko porã ete aguã, ha'e ramo vyv re ikuai teri reve karuai omomba ve'ỹ aguã. Noenduvei 'rã guive amboae regua kuery ojojai reia.

30 Ha'e ramo oikuaa 'rã ha'e kuery reve xee SENHOR tuuete aikoa, ha'e rã Israel kuery ae xevygua ikuai — he'i SENHOR Nhanderuete.

31 — Peẽ xerymba vexa'i kuery pendekuai va'e ma avakue peiko, ha'e rã xee ma Penderuete — he'i SENHOR Nhanderuete.

35

Seir vyvty re ikuai va'e kuery rovai ijayvuague

1 Ha'e gui xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

2 — Ava ra'y, ema'ẽ na Seir vyvty katy, ha'e vy ndeayvu ke ha'e kuery rovai. *

3 Aipo're ha'e kuery pe: Po rami SENHOR Nhanderuete aipoe'i: Ne'exa Seir vyvty re pendekuai va'e, xee ma penderovai aiko. Ha'e rami vy penderovai xepo aupi vy ajapo 'rã pekanhymba aguã rami nhomondyipaará.

4 Peẽ kuery retã ambovaipa uka 'rã tekoague opyta aguã. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

5 Mba'eta Israel kuery re napendea'ei riaa vy pemboaxa kyxe py ojuka va'erã pe, ha'e kuery opaa py omoingo axya ete jave.

6 Ha'e nunga rupi anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Peẽ kuery voi xee romboaxa 'rã penderuguy moẽarã pe, penderakykue monha aguã. Jouguy pexaxe vai rire penderuguy moẽarã ju 'rã ou penderakykue.

7 Mba'eta Seir vyvty ambovaipa ete vy ha'e gui amomba 'rã oaxa ha'e ojevty aguã va'ekue ha'e javi.

8 Ha'e va'e vyvty amonyẽ 'rã oipyxo pyre anho. Mba'eta kyxe py oipyxo pyre ho'a 'rã pendeivy rupi vyvty, yvyugua ha'e yakã ikuai va'e yvÿry.

9 Ha'e rami vy pendekuaia ma raka'eva rã peve ajapo 'rã tekoa ve'ÿ oĩ aguã rami, peneretã py noĩavei aguã. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

10 — Mba'eta aipopeje va'ekue: “Mokoĩ regua ha'e mokoĩve vyvty opyta 'rã xemba'e ae. Xee ae 'rã aiko ha'e py, SENHOR ha'e py oiko avi teĩ”, peje va'ekue. †

11 Ha'e nunga rupi anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Xee rombopaga 'rã joupe pendeoxy ha'e joe napendea'eia rami ae, mba'eta pendevai rei reve pereko axy va'ekue xevygua kuery. Ha'e gui peẽ kuery re aikuaa pota ramo ha'e kuery voi oikuaa 'rã xereko.

12 Israel regua vyvty re pendeayvu vai vy aipopeje: “Ombovaipaa ma ramo nhandevy pe ju opyta 'rã nhuũndyrã rive”, peje va'ekue. Ha'e rami pendeayvu rã xee SENHOR aendupa, ha'e peẽ voi peikuaa 'rã xee aenduaque.

13 Mba'eta peẽ kuery ma pendeayvu py penhemboyvate reive va'ekue xerovai, xere pendeayvu rei vaipa. Ha'e ramo xee aendupa.

14 Ha'e nunga rupi SENHOR Penderuete ijayvu po rami: Yvy jave rupi ovy'a pavẽ jave teĩ peẽ kuery ma xee romokanhymba 'rã.

15 Israel kuery omokanhymbaa jave pevy'a reiague rami ae 'rã xee ju ajapo pendere. Mba'eta peẽ Seir vyvty re Edom kuery pendekuai va'e, penemokanhymbaa katui 'rã. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

36

Israel regua vyvty ikuai va'e pe ijayvuague

1 — Ndee ava ra'y, emombe'u ke xeayvu Israel regua vyvty ikuai va'e pe. Ha'e vy aipo're: Israel regua vyvty pendekuai va'e, pendu ke SENHOR ayvu.

* 35:2 Seir vyvty ma Edom kuery ikuai. Ha'e kuery ma Israel kuery rovaigua ikuai raka'e. † 35:10 “Mokoĩ regua” he'ia ma Judã ha'e Israel kuery re ijayvu vy.

² Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Penderovaigua kuery pendeivy aipoe'i: "Ha'evea rami! Tekoa imarã e'ÿ va'ekue ma nhandevy meme opyta", he'i okuapy.

³ Ha'e rami rã ndee Ezequiel, emombe'u ke xeayvu, ha'e vy aipo're vyvty ikuai va'e pe: Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete: Amboae regua kuery penemomba ha'e jova-jovai katy gui penemombaxe ojeupe ju penemombyta aguã, xevygua kuery re ijayvu vai guive ojoi rei rupi.

⁴ Ha'e rami teĩ, peẽ Israel regua vyvty pendekuai va'e, pendu ke SENHOR Nhanderuete ayvu. Po rami SENHOR ijayvu vyvty ha'e vyv'ã ikuai va'e pe, yakã ha'e yvyugua ikuai va'e pe, ha'e tekoe e'ÿa ombovaipa pyre, ha'e tetã oeja pyre ikuai va'e pe, mba'eta ha'e katy'i rupi amboae regua kuery ikuai va'e oipe'apa, ojoi rei okuapy guive.

⁵ Ha'e rami teĩ po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Anhetẽ xee nda'evei etea hendy va'e rupi xeayvu vyvty regua kuery ha'e Edom pygua ha'e javi pe, mba'eta xevvy ha'e kuery ojopy va'ekue omba'erã, okuraxõ py ovy'a rei ha'e onhe'ẽ py xejojai rei reve. Ha'e rami vy oipe'apa hekoe va'ekue, ogueraapa guive imba'e rei-rei va'ekue.

⁶ Ha'e nunga rupi emombe'u xeayvu Israel vyvty re. Ha'e vy aipo're vyvty ha'e vyv'ã, yakã ha'e yvyugua ikuai va'e pe: Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete: Ne'exa, xee ma nda'evei etea ha'e xepoxya rupi xeayvu, mba'eta vyvty regua kuery pendejojai rei okuapy.

⁷ Ha'e nunga rupi po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete: Xepo aupi reve xee aura vyvty regua kuery pendejojai reiague ma pendeivy'ry rupi ikuai va'e áry ae ju 'rã ojeapa.

⁸ – Ha'e rã peẽ Israel regua vyvty pendekuai va'e, pendere ikuai nho 'rã vyvra hakã ha'e hi'a va'e xevygua Israel kuery pe, mba'eta ha'e kuery ou ju aguã rami ikuai.

⁹ Mba'eta ne'exa, xee aiko 'rã pendereve. Ajevy 'rã pendea py. Ha'e ramo pende'áry rupi vyvty oikaraña ha'e oma'et'ÿa ju 'rã.

¹⁰ Pende'áry amboeta ju 'rã avakue, Israel kuery ha'e javi regua, tá, ha'e javi 'rã ikuai. Ha'e ramo ha'e kuery ma guetã rupi ae ju 'rã ikuai, mba'eta ivaipaague py ojapo ju 'rã ngoorã.

¹¹ Pende'áry rupi amboeta 'rã avakue ha'e mymba kuery. Ha'e kuery heta ha'e ta'y reta 'rã ovy. Jypy guare gui xee romoingo porãve 'rã. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

¹² Pende'áry rupi ajapo 'rã xevygua Israel kuery uguata ju aguã rami. Pepyta 'rã ha'e kuery pegua, ndapejapovei 'rã guive ta'y kuery okanhy aguã rami.

¹³ Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu ha'e kuery vyvty pe:

– Ndevy pe aipo'ea: "Ndee ma vyvty avakue mombaa, ha'e ta'y kuery okanhymba aguã rami rejapo va'e", 'ea va'ekue teĩ.

¹⁴ Ha'e nunga rupi ndee neremombavei ma 'rã avakue, nderejapovei 'rã ndea pygua ra'y kuery okanhymba aguã rami – he'i SENHOR Nhanderuete.

¹⁵ – Xee ma amboae regua kuery pe ndorojojai rei ukavei 'rã rendu aguã, ha'e ramo nerenduvei 'rã vyvty regua kuery nemojaru reia, nderejapovei 'rã guive ndea pygua kuery ojejavý aguã rami – he'i SENHOR Nhanderuete.

Israel kuery omoingo porã ju aguã re ijayvuague

¹⁶ SENHOR oayvu ombou vyvty aipoe'i xevy:

¹⁷ – Ava ra'y, Israel kuery ovyvty re ikuai teri reve opa marã ikuai ha'e mba'emo ojapoa py omongy'apa rei va'ekue. Kunha gueko re oiko va'e rami ha'e kuery voi ha'eve'ÿ va'ekue xerenonde.

18 Ha'e nunga rupi ha'e kuery re ambou xepoxya, ha'e kuery yvy re jouguy omoë okuapy ha'e mba'emo ra'angaa py omongy'apaague re.

19 Ha'e rami vy amoaimba va'ekue yvy regua kuery ikuaia rupi, araa ukapa yvy jave rupi. Xee ambopaga opa marã ikuai ha'e mba'emo ojapoague re.

20 Ha'e rami py yvy regua kuery ikuaia py mamo rã ha'e kuery oje'oa rupi ojapo okuapy xerery iky'a va'ea rami rive oikuaa aguã rami, mba'eta ha'e kuery pe aipo'ea: "Peva'e kuery ma SENHOR pegua va'eri ijyvy gui omoxêmba va'ekue", 'ea.

21 Ha'e rami rã Israel kuery oje'oa rupi ojapo okuapy yvy regua kuery xerery iky'a e'ÿ va'e nomboetei aguã rami. Ha'e rami teĩ xee amboete uka nho.

22 — Ha'e nunga rupi aipo're Israel kuery pe: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Peẽ Israel kuery re ama'ẽ vy e'ÿ ha'e nunga ajapo, ha'e rã xerery iky'a e'ÿ va'e amboete ukaa rupi vy, mba'eta pee kuery ma yvy regua kuery mbyte rupi peoa py xerery napemboete ukai ramo.*

23 Ha'e nunga rupi amboete uka ju 'rã xerery yvate ha'e iky'a e'ÿ va'e, yvy regua kuery mbyte peoa rupi pemongy'a uka va'ekue ri. Ha'e ramo yvy regua kuery oikuaa 'rã xee SENHOR ae aikoa, ha'e kuery renonde iky'a e'ÿ va'e aikoa aexa uka ramo — he'i SENHOR Nhanderuete.

24 — Ha'e rami vy yvy regua kuery mbyte gui xee roguenoë 'rã, ha'e yvy jave rupi gui pendeyvy py ae ju rogueru vy romboaty 'rã ha'e py.

25 Ha'e vy pende'áry rupi amboayvi 'rã yy iky'a e'ÿ va'e, napendeky'avei aguã. Ha'e rami vy roiky'a'o 'rã ha'eve'ÿa ha'e mba'emo ra'angaa pereko va'ekue ha'e javi gui.

26 Pendeyvy ame'ẽ 'rã kuraxõ pyau, pendere amoĩ 'rã nhe'ẽ pyau. Pendegui aipe'a 'rã kuraxõ ita guigua, ha'e vy hekovia amoĩ 'rã pendero'o guigua.

27 Pendere amoĩ 'rã Xenhe'ẽ ae, ajapo 'rã guive xeyvvy rupi pendekuai aguã, xee aipota va'e pemoĩ porã vy pejapopa aguã rami.

28 Ha'e ramo pendekuai 'rã pendeyvyrã peneramoĩ kuery pe ame'ẽ va'ekue re. Peiko 'rã xevygu kuery, ha'e rã xee ma aiko 'rã Penderuete.

29 Rogueraa jepe 'rã ha'eve'ÿa ha'e javi gui. Trigo voi ambou reta 'rã, ha'e rã karuai ma nambouvei 'rã pendere.

30 Ajapo 'rã vyvra hi'a porã ha'e mba'ety rupi ipyau va'e oiko porã aguã rami, karuai káuxa yvy regua kuery pendejojai rei ve'ÿ aguã.

31 Ha'e ramo penema'endu'a 'rã ha'eve'ÿa rami pendekuaiague ha'e ha'eve'ÿ va'e pejapoague re. Pendejegui ae 'rã pejeguaru pendereko vai ha'e penhemongy'apaague káuxa.

32 Peikuaa porã pota ke: pendere ama'ẽ vy e'ÿ ha'e nunga ajapo. Israel kuery, peximba ke ha'e perovy'ave eme pendekuaiague — he'i SENHOR Nhanderuete.

33 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

— Pendereko vaia ha'e javi gui roiky'a'o vy ajapo avi 'rã peneretã rupi pendekuai ju aguã rami. Ha'e ramo penderorã pejapopa ju 'rã tekoa e'ÿague rupi.

34 Peikaraĩ ju 'rã yvy tekoka e'ÿa rupi, oaxa va'e kuery oexa vy "Oeja pyre itui" nde'ivei 'rã.

35 Ha'e rami 'rãgue py aipo'ea 'rã: "Kova'e yvy oeja pyre ma Éden yvotyty rami ju iporã. Tetã tekoka e'ÿa, oeja pyre ha'e ombovaipa pyre voi ikorapa ha'e oĩmbaa ju", 'ea 'rã.

36 Ha'e ramo yvy regua kuery pendeyvry rupi okuave va'e oikuaa 'rã xee SENHOR ae tetã ombovaipa pyre ajapo juague, ha'e pendeyvy oeja pyre rupi ama'etÿ juague. Xee SENHOR ha'e rami aguã re xeyvvy rirẽ ajapopa 'rã.

* 36:22 Romanos 2.24

³⁷ Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

— Israel kuery ha'eve ju 'rã xevy ojerure aguã mymba kuery rami amboetave aguã.

³⁸ Ha'e ramo tetã oja pyre rupi heta ju 'rã xevy guarã omboaxa pyre, Jerusalém tetã py ngaru oiko jave py mymba kuery heta va'ekue rami. Ha'e ramo oikuaapa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

37

Yvyugua py ikãgue pirukue ikuai va'e oexaague

¹ Ha'e gui xere SENHOR opo omoĩ vy xereraa Onhe'ẽ rupi. Ha'e vy xemoĩ peteĩ vyugua ikãgue anho ikuai mbyte py.

² Ha'e vy ojapo ikãgue yv'yry rupi aguata aguã rami. Ikãgue heta ete ikuai vyugua rupi, ipiru ratã guive.

³ Ha'e gui ma oporandu xevy:

— Ava ra'y, kova'e ikãgue nda'u okuave ju 'rã?

Xee ambovai:

— SENHOR Xeruete, ndee ae 'rã reikuaa — ha'e.

⁴ Aipoe'ive ju xevy:

— Ndeayvu na kova'e ikãgue ikuai va'e pe, ha'e vy aipo're: Ikãgue ymague, pendu ke SENHOR ayvu.

⁵ Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu ikãgue ikuai va'e pe: Ne'exa, peẽ kuery re amoĩ 'rã Xenhe'ẽ peikove ju aguã.

⁶ Ha'e gui pendere amoĩ 'rã hayjukerã, ajapo 'rã guive pendero'o ha'e pendepirepa ju aguã rami. Ha'e gui ma pendere amoĩ 'rã Nhe'ẽ. Ha'e ramo peikove ju 'rã, ha'e peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa — he'i.

⁷ Ha'e ramo ijayvuague rami ae xeyvu. Xeyvu teri reve hevovo rei nhendu va'e aendu, peteĩ-teĩ kãgue joe onhembota-mbota vy oparãgue rei. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ kãgue onhemboje'apa joe.

⁸ Ha'e ramo ama'ẽ rã ikãgue ikuai va'e hajy ha'e ho'opa ma. Ipire voi ojekuaa, ha'e rã inhe'erã ma noĩ teri.

⁹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i xevy:

— Ava ra'y, Nhe'ẽ pe ju ndeayvu. Ndeayvu vy aipo'ere ixupe: “Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ndee Nhe'ẽ, eju irundy henda vyty oipejua kathy gui. Ha'e vy ke eipeju kova'e omanogue áry rupi, okuave ju aguã rami”, 're — he'i.

¹⁰ Ha'e ramo ijayvuague rami xeyvu ramo ikãgue ikuai va'e re ou Nhe'ẽ. Ha'e ramo oikovepa jevy vy opu'amba ju joguerokuapy, xondaro kuery rami mbovy rei e'y ikuai.

¹¹ Ha'e gui ma aipoe'ive ju xevy:

— Ava ra'y, kova'e kãgue ma Israel kuery ikuai. Mba'eta aipoe'i okuapy: “Orekãgue ma ipirupa ma, ha'e vy roarõ rokuapya voi opa ma. Noĩvei ma orerekovea”, he'i okuapy.

¹² Ha'e nunga rupi ndeayvu ke. Aipo're ha'e kuery pe: “ SENHOR Nhanderuete ma po rami ijayvu: Ne'exa xevyguia kuery, aipe'apa ju 'rã penderupa penhono porãague, ha'e rami vy roguenoẽmba ju 'rã ha'e gui, Israel vyre rogueru aguã.

¹³ Ha'e ramo xevyguia kuery, penderupa gui roguenoẽmba ma ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

¹⁴ Ha'e gui ma pendere amoĩ 'rã Xenhe'ẽ, ha'e gui peikove ju 'rã. Rogueru 'rã pendeyvy re ae pendekuaa aguã. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee SENHOR ae ha'e rami aguã re xeyvu ha'e ajapo ete guive”, he'i SENHOR.

Judá ha'e Israel kuery reve peteĩ'i regua ju ikuai aguã re ijayvuague

¹⁵ Ha'e gui SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:

¹⁶ — Ndee ava ra'y, ejou ke peteĩ vyvra'i, ha'e va'e re embopara po rami: Judá kuery regua, ha'e gui ha'e kuery reve Israel kuery onhemoirũ va'ekue regua guive. Ha'e gui ma amboae yvyra'i ju ejopy vy ha'e va'e re embopara: José ha'e Efraim regua, ha'e gui ha'e kuery reve Israel kuery onhemoirũ va'ekue regua guive.

¹⁷ Ha'e gui emboje'a mokoĩve, peteĩ'i vyvra rami ndepo py rereko aguã.

¹⁸ Ha'e gui ma neretarã kuery oporandu 'rã ndevy. Ha'e vy aipoe'i 'rã: "Emombe'u ke orevy mba'erã he'ia pa nami rejapo va'e?" he'i 'rã okuapy.

¹⁹ Ha'e ramo ndee aipo're 'rã ha'e kuery pe: "Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ne'exa, xee ajopy 'rã José regua yvyra'i Efraim po py oĩ va'ekue, ha'e gui ha'e kuery reve Israel kuery onhemoirũ va'ekue regua guive. Ha'e gui ha'e va'e ma amboje'a 'rã vyvra'i Judá regua reve, peteĩ'i vyvra rami areko aguã, mba'eta peteĩ'i 'rã ojeapo xepo py", re.

²⁰ Ha'e kuery renonde ndeayvu reve ndepo py rereko 'rã mokoĩve vyvra'i ipara oĩa va'e.

²¹ — Ha'e gui aipo're 'rã ha'e kuery pe: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ne'exa, xee anoẽmba 'rã Israel kuery yvy regua kuery mbyte ha'e kuery oague gui, opa rupi gui 'rã amboatypa. Ha'e rami vy arupa ju 'rã ijyvy re ae.

²² Ha'e vy ha'e va'e yvy re ajapo 'rã peteĩ'i regua ikuai aguã, Israel regua vyty re. Peteĩ'i 'rã oĩ avi ha'e kuery ha'e javi ruvixaverã. Mokoĩ regua ve'ỹ ma 'rã ikuai. Raka'eve rã teĩ ndoja'ovei 'rã mokoĩ reguarã.

²³ Nonhemongy'avei 'rã guive ta'angaa oguereko va'ekue py rive, neĩ ojegarupy ha'e teko vai rupi ikuai py ma voi. Mba'eta araa jepapa 'rã xegui ojepe'aa rupi ojejavyague gui, ha'e gui aiky'a'opa ju 'rã. Ha'e rami vy ikuai 'rã xevyguia kuery, ha'e rã xee aiko 'rã Tuuete.

²⁴ — Ha'e kuery re xerembiguai Davi ae 'rã opena. Peteĩ'i 'rã oiko ha'e kuery re opena va'e. Ha'e ramo xee aipotaa rami anho 'rã ikuai, omõi porã 'rã okuapy xeyvu ojapo ete aguã.

²⁵ Ha'e kuery ikuai 'rã yvy xerembiguai Jacó pe ame'ẽague re, tamoĩ kuery ikuaiague re ae. Ha'e py ae 'rã hekoa, ta'y kuery ha'e hamymino kuery voi, raka'eve rã peve. Huvixaverã ma xerembiguai Davi ae 'rã oiko raka'e rã peve guarã.

²⁶ Ha'e kuery pe ajapo 'rã xereve ikuai porã aguã regua raka'e rã peve guarã. Amoingo porã, amboetave 'rã guive. Ha'e kuery mbyte amoĩ 'rã xevyguia oo iký'a e'ỹ va'e raka'e rã peve guarã.

²⁷ Ha'e kuery mbyte ae 'rã oĩ xembojerovia aty. Xee aiko 'rã Tuuete, ha'e rã ha'e kuery ma ikuai 'rã xevyguia.*

²⁸ Yvy regua kuery voi oikuaa 'rã okuapy xee SENHOR ae Israel kuery ky'a'oa aikoa, ha'e kuery mbyte xevyguia oo iký'a e'ỹ va'e oĩ ramo raka'eve rã peve.

38

Huvixa Gogue rovai ijayvuague

¹ Ha'e gui ma SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:

² — Ava ra'y, ema'ẽ Magogue pygua huvixa Gogue oĩa katy. Ha'e va'e ma Rôs, Meseque ha'e Tubal pygua kuery re opena va'e.* Ndeayvu ke hovai,

* 37:27 2 Coríntios 6.16 * 38:2 Apocalipse 20.8-9

3 ha'e vy aipo're: SENHOR Nhanderuete po rami ijayvu: Ndee Gogue, Rô's, Meseque ha'e Tubal pygua kuery ruvixa reiko va'e, xee ma nderovai aiko.

4 Xee rojapo 'rã rejere aguã rami. Ndejuru py pinda amoï reve rogueraa 'rã mombyry, nexondaro kuery ha'e javi reve. Kavaju ha'e hi'árygua kuery hembiporupa va'e meme, heta 'rã oje'oi hu'y jokoia ha'e imo'ãa tuvixa va'e reve, opo py kyxe reve guive.

5 Ha'e kuery irũrã oje'oi avi 'rã Pérsia, Etiópia ha'e Pute pygua kuery, hu'y jokoia ha'e ngora ratã revegua meme.

6 Oje'oi avi 'rã Gômer pygua oxondaro kuery ha'e javi reve, ha'e kuaray ijapu'a'ia katy gui jogueru 'rã Togarma pygua oxondaro kuery ha'e javi reve. Heta ete 'rã oje'oi nderupive.

7 – Ha'e nunga rupi Gogue, eiko katu ke. Epu'ã ke nderupivegua kuery ha'e javi reve, ha'e vy epena ha'e kuery re.

8 Mba'eta hare ma rire roenoï 'rã. Ma'etÿa opaa py ma reo 'rã peteï vvy kyxe gui ndokyjeaveia katy. Ha'e va'e kuery ma vvy regua ikuaiaague gui ono'õmba 'rã jogueruvy Israel regua vvyty hare ma ivaipa va'ekue áry. Ha'e kuery ma vvy regua kuery mbyte gui oipe'aa heruvy rire ikuai porãmba ju 'rã mba'eve gui okyje rei e'ÿ re.

9 Ha'e gui ma ha'e kuery rovai peju 'rã vvyty atã rami. Peju 'rã arai vvy ojao'ipa va'e rami, nexondaro kuery ha'e mbovy e'ÿ regua nderupive ou va'e reve.

10 – Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete: Ha'e va'e ára ma ndepy'a re remoï 'rã mba'emo vai rejapo aguã.

11 Ha'e vy aipo're 'rã: “Aa 'rã peteï vvy tekoo ikora e'ÿ va'e re apu'ã aguã, aa 'rã opytu'u rei va'e kuery rovai. Ha'e kuery ma ikuai porã rei tekoo ikora e'ÿ va'e rupi, okê neï okê jokoia noia rupi”, re 'rã.

12 Ha'e rami vy reo 'rã imba'e rei-rei reipe'a aguã, mba'emo reraapa ha'e ha'e kuery rovai ndepo reupi aguã, mba'eta vvy oeja pyre py ha'e kuery hekoa 'rã vvy regua mbyte gui ono'õ jogueruvy rire. Ha'e kuery ma guymba ha'e omba'e rei-rei oguerekopa, ha'e vvy mbyte py ikuai va'e.

13 Ndevy pe Sabã ha'e Dedã pygua kuery oporandu 'rã okuapy, Társis tetã py mba'emo vendea ha'e huvixa mba'emo pe'aaty kuery voi. Ha'e vy aipo'e 'rã okuapy ndevy: “Nhomba'e rei-rei peraa aguã pa peju? Mba'emo peipe'a aguã pa nderupivegua kuery remboatypa? Peipe'a ta pa prata ha'e ouro, peraa ta pa mymba kuery ha'e mba'e rei-rei? Peipe'apa ete 'rã teve?” he'i 'rã okuapy.

Israel vvy re Gogue kuery ou aguã re ijayvuague

14 – Ha'e gui ava ra'y, ndeayvu ke Gogue pe, ha'e vy aipo're: Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete: Ha'e va'e ára xevygua Israel kuery ikuai porã javé ndee Gogue nda'u ndereikuaai 'rã ri ndere oiko va'erã?

15 Mba'eta kuaray ijapu'a'ia katy nderekoa gui reju 'rã mbovy e'ÿ regua reve. Kavaju árygua meme 'rã peju, xondaro kuery heta rei ha'e imbarate va'e meme reve.

16 Ha'e vy peju 'rã xevygua kuery Israel regua rovai, arai vvy ojao'ipa va'e rami avi. Opaa ára rogueru 'rã xevvy rovai guarã pavê regua xekuaa aguã, mba'eta ha'e kuery oexaa py aexa uka 'rã iky'a e'ÿ va'e aikoa, ndee Gogue re mba'emo ajapoa py.

17 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

– Nderekorã re yma ma voi xeyvu va'ekue, xeremimbo'e kuery Israel regua profeta ikuai va'e rupi, mba'eta ha'e kuery mbovy e'ÿ rei ma'etÿ re ijayvu va'ekue xevygua kuery rovai guarã xee rogueru aguã re – he'i.

18 SENHOR Nhanderuete aipoe'ive ju:

— Ha'e va'e ára Israel vvy re Gogue ou ramo aexa uka ete 'rã xepoxya.

19 Mba'eta xee nda'evei ete ha'e xepoxya hendy va'e rupi aipoa'e: Ha'e va'e ára amboryryipa 'rã Israel vvy jave rupi.

20 Ha'e ramia gui xerenonde oryryipa 'rã pira ye'ẽ rupigua, guyra yva regua, mymba vvy regua, vvy rupi otyryry va'e, ha'e avakue vvy re ikuai va'e ha'e javi. Yvyty ikuai va'e ho'apa 'rã vvy'ã guy katy, itaova ha'ypa 'rã, ha'e tetã kora ikuai va'ekue voi ho'apa 'rã vvy py.

21 SENHOR Nhanderuete aipoe'i:

— Ha'e gui Gogue kuery rovai ambou 'rã kyxe, vvyty re ha'e kuery ikuai rupi. Ha'e ramo petei-teĩ okyxe oiporu 'rã oirũ kuery rovai ae.

22 Mba'eta ambopaga 'rã mba'eaxy ha'e huguy moëarã py. Hi'áry ambou 'rã oky ja'ea, amandau tuvixa va'e ha'e tata enxofre revegua. Ha'e nunga ho'a 'rã ixondaro kuery ha'e hexevegua vvy regua kuery heta ikuai va'e áry.

23 Ha'e rami vy xee anhemboyvate 'rã, aexa uka 'rã guive icy'a e'ỹ va'e aikoa. Pavẽ regua oexaa py 'rã ajekuaa uka. Ha'e ramo pavẽ 'rã oikuaa xee ae SENHOR aikoa.

39

Gogue kuery oitypaa aguã re ijavyuague

1 — Ha'e nunga rupi ndee ava ra'y, ndeayvuvu ju Gogue rovai. Ha'e vy aipore: Po rami ijavyu SENHOR Nhanderuete: Ne'exa Gogue, xee aiko nderovai, Rôs, Meseque ha'e Tubal pygua ruvixa reiko va'e.

2 Xee rojapo 'rã rejere aguã rami, kuaray ijapu'a'ia katy gui roguenoẽ 'rã heruvy Israel regua vvyty ikuai va'e re.

3 Ha'e gui nderapa aipe'a 'rã ndeaxua gui, ha'e hu'y ma aitypa 'rã reiporu kuaa regua gui.

4 Ha'e ramo re'a 'rã Israel regua vvyty re nexondaro kuery ha'e vvy regua kuery nderupive ou va'ekue ha'e javi reve. Ha'e ramo romboaxapa 'rã opa marãgua guyra ha'e mymba vvy regua pe pende'u aguã.

5 Pe'a 'rã nhuũndy rupi rive, ha'e rami aguã re xavyvu rire — he'i SENHOR Nhanderuete.

6 — Amboja 'rã tata Magogue vvy re ha'e ye'ẽ vvy'ry okyje e'ỹ re ikuai va'ekue re. Ha'e ramo oikuaa pavẽ 'rã xee ae SENHOR aikoa.

7 Xevyguia Israel kuery mbyte rupi aikuaa uka 'rã xerery icy'a e'ỹ va'e, namongy'a ukavei ma 'rã guive. Ha'e ramo vvy regua kuery oikuaapa 'rã Israel kuery mbyte rupi xee SENHOR icy'a e'ỹ va'e aikoa.

8 Ne'exa, ha'e nunga ou ma oiny, oiko ta ma. Kova'e ára re ae xavyvuague — he'i SENHOR Nhanderuete.

9 — Ha'e gui ma Israel regua tetã pygua kuery oẽmba jogueruvy vy oapypa 'rã ngovaigua kuery rembiporukue: hu'y jokoa, imo'ãa tuvixa va'e, guyrapa, hu'y, vvyra raimbe ha'e hu'y guaxu. Sete ma'ety'peve 'rã ogueraa ha'e nunga ha'e javi oapypa aguã.

10 Ha'e va'e jave ma ndoguerui 'rã yxakã mba'ety gui neĩ ka'aguy gui, mba'eta tembiporukue gui ae 'rã ojapo tata. Ha'e rami vy ogueraapa ju 'rã mba'emo reraa are kuery mba'ekue, oipe'apa ju 'rã mba'emo pe'aare kuery mba'ekue — he'i SENHOR Nhanderuete.

Gogue pegua xondaro kuery re'õgue ojatypaa ague

11 — Ha'e va'e ára Gogue kuery pe ame'ẽ 'rã Israel vvy re he'õgue ruparã rive, vvyugua ye'ẽ regua kuaray oua katy oguataaty rupi. Ha'e py ma ojatya 'rã

Gogue ixondaro kuery ha'e javi reve. Ha'e rami rire omboerya 'rã vvyugua Gogue kuery ikuaiã.

¹² Sete jaxy peve 'rã Israel kuery ojaty he'õgue, ovyvy oiky'a'opa ju aguã.

¹³ Ha'e va'e vvy regua kuery ha'e javi 'rã ojaty. Ha'e kuery ima'endu'a riae 'rã xee anhemboyvatea ára re — he'i SENHOR Nhanderuete.

¹⁴ — Ha'e gui oiporavoa 'rã avakue vvy jave rupi oiko-oiko tema va'erã, oeka vy amboae guigua re'õgue ojaty pyrã, vvy oiky'a'opa ju aguã. Sete jaxy rire mae ma omboyppy 'rã te'õgue oeka aguã.

¹⁵ Ha'e kuery ma vvy jave rupi oiko-oiko temaa rupi ava kãgue oexa nhavõ omarka 'rã ijyvyry rupi, ha'e gui ijatyarã ju ou vvy ojaty aguã vvyugua Gogue kuery ikuaiã py.

¹⁶ Ha'e va'e tetã voi omboery 'rã Gogue kuery ikuaiã. Ha'e rami vy 'rã oiky'a'opa ju ovyvy.

SENHOR peguarã ojukupaa aguã re ijayvuague

¹⁷ — Ha'e gui ndee ava ra'y, endu ke. Po rami SENHOR Penderuete ijayvu. Aipo're 'rã guyra ikuai va'e ha'e mymba ka'aguy regua pe: Peno'õmba pejogueruvy, opa rupi gui peju ajuka uka va'ekue pe'upa aguã. Pendeivy pe areko katu, Israel regua vvyvy ikuai va'e rupi ajuka uka reta. Ha'e ramo pe'u 'rã xo'o ha'e pey'u 'rã tuguy.

¹⁸ Mba'eta pe'u 'rã ipo'akapa va'e ro'okue, ha'e pey'u 'rã vvy regua yvatekueve ruguy, vexa'i ava ha'e ta'y'i, kavara ha'e vaka ra'y Basã vvy re omongyra pyre ro'okue ramigua.

¹⁹ Xee ajuka uka va'ekue, pendeivy pe areko katu va'ekue gui pe'u 'rã ikyrakue penevyatãmba peve, ha'e pey'u 'rã huguy peka'upa peve.

²⁰ Ngaru ajapoa py pe'u 'rã pekuapy kavaju ha'e ija kuery, ipy'a guaxukueve ha'e joe opu'ãa rupigua ro'okue — he'i SENHOR Nhanderuete.*

²¹ — Ha'e rami vy aexa uka 'rã xerexakãa vvy regua kuery mbyte, ha'e ramo pavẽ regua 'rã oexa xee aikuaa pota rã, ha'e kuery áry xepo aupi ramo.

²² Ha'e va'e ára guive ma Israel kuery oikuaa 'rã xee ae SENHOR Tuuete aikoa.

²³ Vvy regua kuery voi oikuaa 'rã okuapy Israel kuery ojevavyague py ae escravo-rã ogueraapaague, mba'eta xere ndojeroviai rã ha'e kuery gui amo'ã va'ekue xerova. Hovaigua kuery po py amboaxapa ramo ojukupaa kyxé py.

²⁴ Ha'e kuery onhemongy'apa rei ha'e heko vai reia py ae areko ha'e rami, xerova amo'ã reve.

²⁵ Ha'e nunga rupi po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete:

— Ha'e rami teĩ aỹ ma ambopyau ju 'rã Jacó kuery ikuaiã, amboaxypa ju 'rã Israel kuery, xerery iky'a e'ỹ va'e amboete uka ju vy.

²⁶ Ha'e gui ovyvy re ae ju ikuaiã py imondyiarã ndoikoi ramo ha'e kuery hexaraipa 'rã oxĩmbaague ha'e xere ojerovia e'ỹa rupi naxenhe'ẽ rendui okuapyague re.

²⁷ Mba'eta arupa ju 'rã vvy regua kuery ikuaiã mbyte rupi gui, amboatypa ju 'rã heruvy hovaigua kuery vvy gui. Ha'e rami vy ha'e javi regua oexaa py xee aexa uka 'rã iky'a e'ỹ va'e aikoa, ha'e kuery mbyte.

²⁸ Ha'e ramo ha'e kuery oikuaa 'rã xee ae SENHOR Tuuete aikoa, oexa vy vvy regua ikuaiã rupi araa uka rã, ha'e gui ovyvy katy ju amono'õ ukapa heruvy rã guive, ha'e kuery va'e regua neĩ peteĩve aeja e'ỹ re.

²⁹ Ha'e kuery pe xee ndajexa uka ve'ỹi ma 'rã. Ha'e rami 'rãgue py Israel kuery áry ambou 'rã Xenhe'ẽ — he'i SENHOR Nhanderuete.

* 39:20 Apocalipse 19,17-21

40

Templo pyau oexaague

¹ Ha'e gui vinte e cinco ma'etỹ re ma amboae vvy re orereraapaa rire, ma'etỹ ypy'i jaxya ha'e dez araa py, catorze ma'etỹ re ma Jerusalém tetã oipe'aa rire, ha'e va'e ára py ae xere SENHOR opo omoĩ vy xereraa ha'e katy.

² Mba'emo xevy oexa ukaa rupi Nhanderuede xereraa Israel vvy katy. Ha'e vy xemopu'ã imo'amy peteĩ vvyty yvateve va'e áry. Ha'e va'e re ma kuaray puku-a katy ojekuaa oo guaxu tetã regua.*

³ Ha'e katy ae ju xereraa rã oĩ peteĩ ava overa va'e rami hexakãmba va'e. Ha'e va'e ma oo kora rokẽ py hi'ai, ha'e opo py oguereko ixã ipo'i va'e, ha'e gui peteĩ vvyra'i mba'emo a'ãarã.*

⁴ Ha'e gui ava va'e aipoe'i xeivy:

— Ava ra'y, exa mba'emo nderexa py, ha'e endu ndeapyya py. Ha'e rami vy ndepy'a re emoĩmba ke aexa uka ta va'e, mba'eta ha'e rami aguã ae ndererua apy peve. Ha'e gui ma Israel kuery pe ju emombe'u rexa va'ekue ha'e javi — he'i.

⁵ Ha'e gui aexa oo roka ha'e javi rupi peteĩ kora ojere oiny va'e. Ava va'e opo py vvyra'i mba'emo a'ãarã oguereko va'e ma mboapy metros ipuku-a, mba'eta mba'emo nhaa'ãaty ipukuve'i. Ha'e gui ma ha'e va'e py oa'ã oiny ikora. Ha'e rã ikora po guaxua ma peteĩ vvyra, ha'e rã yvatea voi peteĩ vvyra avi.

⁶ Ha'e gui ma okẽ kuaray oua katy oĩ va'e py ju ovaẽ vy ojeupi ovy pyrõa oĩ va'e rupi. Ha'e vy okẽ oĩ va'e oa'ã rã peteĩ vvyra ipya, ha'e amboae voi ha'e rami aẽ avi peteĩ vvyra ipya va'e.

⁷ Ha'e gui opy ja'o'i ikuai va'e ma peteĩ vvyra ipuku-a ha'e peteĩ vvyra ipya joo rami meme. Ha'e rã opy ja'o'i mboae gui ma mboapy metros. Ha'e rã okẽ oguy puku regua pya ma peteĩ vvyra.

⁸ Ha'e gui oguy puku okẽ opy katy oĩ va'e regua oa'ã avi rã peteĩ vvyra ipya.

⁹ Okẽ rexei opy ja'o'i oĩ va'e oa'ã avi rã irundy metros ipya, ha'e rã ijyta po guaxua ma peteĩ metro meme. Oguy puku ma opy guive okẽ peve oo.

¹⁰ Ha'e gui okẽ kuaray oikea katy oĩ va'e jova-jovai rupi ikuai mboapy opy ja'o'i joo rami meme tuvixa va'e. Ijyta jovaive rupi ikuai va'e voi joo rami meme tuvixa va'e.

¹¹ Ha'e gui oa'ãve ju okẽ oikeyaty. Ha'e va'e pya ma cinco metros, ha'e rã ipuku-a seis metros raxa'i.

¹² Ha'e gui opy ja'o'i ikuai va'e renonde rupi ma meio metro va'e meme. Peteĩ-teĩ opy ja'o'i ma mboapy metros ipya ha'e ipuku-a.

¹³ Ha'e gui opy ja'o'i rokẽ ikuai va'e ma joexei'i meme. Oa'ã rã peteĩ opy ja'o'i rokẽ guive amboae oĩa peve ma doze metros raxa'i ipya.

¹⁴ Oo yta ikuai peve oa'ã rã trinta metros. Opy ja'o mbyte pygua ma oo yta okẽ vvyry hi'ai va'e peve ovaẽ ovy.

¹⁵ Okẽ oka katygua guive opy oguy puku oĩ va'e peve ma vinte e cinco metros oĩ.

¹⁶ Ikuai avi janela vvyra po'i'i reve oo mbotya re yvate rupi, opy ja'o'i ikuai va'e ha'e opy ja'o okẽ rexei oĩ va'e mbotya jerea rupi. Ha'e va'e re ma pindo ra'angaa hiny.

¹⁷ Ha'e gui ma oka oĩ va'e py ju xereraa. Ha'e va'e vvyry oĩ opy ja'o'i, ha'e oka ha'e javi rupi ita itui pyrõarã. Ha'e va'e rexei rupi ikuai avi trinta opy ja'o'i.

¹⁸ Ha'e va'e pyrõa ma okẽ ikuai va'e rupi peve itui, pyrõa vvyryve'i va'e itui.

* 40:2 Apocalipse 21.10 * 40:3 Apocalipse 11.1

19 Ha'e gui ipya ju oa'ã okê yvyĩve va'e guive opy ja'o mbyte pygua peve, kuaray oua katy ha'e ijapu'a'ia katy rupi ma cingüenta metros meme.

20 Ha'e gui okê kuaray ijapu'a'ia katy oĩ va'e, oka katy oĩ va'e ma oa'ã avi ipuku-a ha'e ipya.

21 Jovaive re mboapy opy ja'o'i ikuai va'e ma jypygua rami tuvixa va'e, ijyta voi. Ha'e okê rexei opy ja'o oĩ va'e ma jypygua rami avi tuvixa va'e. Ipuku-a ma vinte e cinco metros, ha'e rã ipya ma doze raxa'i.

22 Ha'e gui janela ikuai va'e, oguy puku ha'e pindo ra'angaa ojapo pyre ma kuaray oua katy okê oĩ va'e regua rami tuvixa va'e. Okê rexei ma sete pyrõa oĩ, opy ja'o voi.

23 Ha'e gui opy ja'o mbyte pygua rokê ma okê kuaray ijapu'a'ia katy ha'e kuaray oua katy rami rexei'i oĩ. Mokoĩve okê mbyte rupi oa'ã rã cingüenta metros.

24 Ha'e gui kuaray puku-a katy ju xereraa. Ha'e py ma aexa peteĩ okê kuaray puku-a katy oĩ va'e. Ha'e va'e yta ha'e oguy puku oa'ã rã ha'ekue rami ae tuvixa.

25 Opy ja'o ikuai va'e jerea rupi ikuai avi janela, janela aexa ypy va'ekue ramigua. Opy ja'o puku-a ma vinte e cinco metros, ha'e rã ipya ma doze raxa'i.

26 Okê rexei oĩ sete pyrõa, ha'e henonde ma oguy puku oĩ. Ijyta jovaive re hi'aĩ va'e re hiny pindo ra'angaa.

27 Ha'e gui kuaray puku-a katy oĩ avi peteĩ okê opy ja'o mbyte pygua re. Ha'e ramo kuaray puku-a katy rupi oa'ã rã cingüenta metros peteĩ okê guive amboae peve.

28 Ha'e gui ma okê kuaray puku-a katy oĩ va'e rupi xereraa ju opy ja'o mbyte pygua py. Okê kuaray puku-a katy oĩ va'e oa'ã rã ha'ekue rami ae tuvixa va'e.

29 Ha'e gui opy ja'o'i, ijyta ha'e oguy puku ikuai va'e ma jypygua reve joo rami meme tuvixa avi. Oka jerea rupi ikuai avi janela. Oka puku-a ma vinte e cinco metros, ha'e rã ipya ma doze raxa'i.

30 Ijyvýry rupi oĩ oguy puku. Ipuku-a ma doze metros raxa'i, ha'e rã ipya ma mokoĩ raxa'i.

31 Ogy puku oĩ va'e ma opy ja'o mbyte pygua katy oo, oka katy. Ijyta re hiny pindo ra'angaa, ha'e rã pyrõa oito oĩ va'e.

32 Ha'e gui ma kuaray oua katy ju xereraa opy ja'o mbyte pygua py. Ha'e py ma okê oa'ã rã ha'ekue rami ae tuvixa va'e.

33 Opy ja'o'i, ijyta ha'e oguy puku ikuai va'e voi ha'ekue rami ae ju tuvixa. Oka jerea rupi ikuai avi janela. Ogy puku-a ma vinte e cinco metros, ha'e rã ipya ma doze raxa'i.

34 Ogy puku ma opy ja'o mbyte pygua katy oo, oka katy ae. Ijyta jovaive re hiny pindo ra'angaa. Okê rexei pyrõa oito oĩ va'e.

35 Ha'e gui ma okê kuaray ijapu'a'ia katy oĩ va'e katy ju xereraa vy oa'ã avi ha'e py. Ha'e rã ha'ekue rami ae tuvixa.

36 Opy ja'o'i, ijyta ha'e oguy puku, ha'e gui ojerea rupi janela ikuai va'e oa'ã avi rã oguy puku-a ma vinte e cinco metros, ha'e rã ipya ma doze raxa'i.

37 Ijyta ikuai va'e ma opy ja'o mbyte pygua katy opyta. Ijyta jovaive re hiny pindo ra'angaa. Okê rexei pyrõa oito oĩ va'e.

38 Ha'e va'e regua opy ja'o'i ha'e oikeaty ma oka py ijyta ikuai va'e rexei'i opyta, mymba oapy reve ome'ê mbyrã ojoiaty oĩa py ae.

39 Okê rexei oguy puku oĩ va'e jovaive re ma mokoĩ mesa oĩ. Ha'e va'e áry ma ojukaa 'rã mymba kuery, oapy vy ome'ê mbyrã, ha'e gui jejavya regua ha'e mba'emo omboekovia aguã regua ome'ê mbyrã.

⁴⁰ Ha'e gui kuaray ijapu'a'ia katy okē oī va'e rexei ma mokoī mesa oī, oikeaty rexei pyrōa oī va'e vvyry. Okē rexei oka oī va'e rovai re ma mokoī ju mesa oī.

⁴¹ Ha'e rami vy jovaive re ma irundy mesa ikuai. Okē rexei ma ha'e javi vy oito mesa ikuai mymba kuery ojuka vy onhono aty.

⁴² Irundy mesa mymba kuery oapy reve ome'ē mbyrā ojukaaty ma itape gui ojapo pyre. Ipuku-a ha'e ipya ma meio metro raxa'i, ha'e rā yvatea ma meio metro ete'i. Ha'e va'e áry omoīa 'rā kyxe mymba oapy reve ome'ē mbyrā ojuka aguā.

⁴³ Oo mbotya jerea rupi ikuai ty'ai peteī po ipuku va'e. Ha'e rā mesa áry ma omoīa 'rā xo'o ome'ē mbyrā.

⁴⁴ Ha'e gui okē opyve katy oī va'e rovai mokoī opy ja'o'i opyta oporai va'e ikuai atyrā, opy ja'o mbyte pygua py. Peteī ma kuaray ijapu'a'ia katy okē oī va'e rexei, ha'e rā amboe ma okē kuaray puku-a katy oī va'e rexei.

⁴⁵ Ha'e gui ava va'e aipoe'i xevy:

– Kova'e opy ja'o'i kuaray puku-a katy ojepe'a va'e ma templo rarōa sacerdote kuery pegua.

⁴⁶ Ha'e rā opy ja'o'i kuaray ijapu'a'ia katy ojepe'a va'e ma altar rarōa sacerdote kuery pegua. Ha'e va'e kuery ma Zadoque ramymino ikuai, Levi ramymino kuery regua SENHOR renonde rupi omba'eapo va'erā – he'i.

⁴⁷ Ha'e gui opy ja'o mbyte pygua oa'ā rā ipuku-a ha'e ipya ma cinquenta metros meme. Ha'e rā altar ma templo rexei oī.

⁴⁸ Ha'e gui ma templo rupi oguy puku oī va'e py ju xereraa vy oa'ā ijyta ikuai va'e. Jovaive re ma mokoī metros raxa'i. Ha'e rā okē pya ma mokoī metros rai'i jovaive re.

⁴⁹ Ha'e rā oguy puku-a ma dez metros, ha'e rā ipya ma mboapy meme. Pyrōa oī va'e rupi jaike. Okē yta ikuai va'e vvyry ma oo yta ikuai jovaive re.

41

¹ Ha'e gui ma templo ropy ju xereraa vy oa'ā okē yta, mboapy metros ipya va'e meme, ombojerovia aty pya rami ae.

² Oikeaty pya ma cinco metros, ha'e rā ijyke jovaive pya ma mokoī metros raxa'i meme. Oikea rupi oa'ā avi rā vinte metros, ha'e rā ipya ma dez.

³ Ha'e gui oike ma vy templo rokē yta ju oa'ā rā peteī metro ipo guaxua. Oikea yvatea ma mboapy metros, ha'e rā ipya ma mboapy raxa'i.

⁴ Ipuku-a oa'ā avi rā dez metros, ha'e gui ipya ma dez avi templo renonde rupi. Ha'e vy aipoe'i xevy:

– Kova'e ma henda iky'a e'y ete va'e – he'i.

⁵ Ha'e gui ma templo mbotya po guaxua oa'ā rā mboapy metros. Ha'e gui ijyke rupi opy ja'o'i ikuai va'e ma mokoī metros meme, templo jerea ha'e javi rupi.

⁶ Jjerea rupi opy ja'o'i ikuai va'e ma mboapy henda rupi yvate ikuai. Peteī-teī pyrōa re ma trinta ikuai. Templo mbotya jerea rupi oī opy ja'o'i pyrōa yta renderā, templo mbotya rupi omoīa e'y aguā.

⁷ Ha'e gui opy ja'o'i yvateve ikuai va'e ma ipyve 'rā ovy vvyīve rupigua gui, templo mbotya jerea rupi ipo'i'ive ovya rami. Ha'e rami py templo ropy ja'o'i ikuai va'e ma yvatevea rupi ipyve va'e 'rā. Ha'e gui opy rupi oī peteī tape pyrō-pyrōa'i vvy guive yvatevea katy peve nhaē aguā.

⁸ Ha'e gui templo vvyry rupi aexa pyrōa yvateve va'e. Ha'e va'e ma opy ja'o'i ikuai va'e yta renderā opyta. Yvatea ma peteī vyvra pukukue mboapy metros va'e.

⁹ Ha'e rā opy ja'o'i ijerea rupi ikuai va'e mbotya oka katygua po guaxua ma mokoī metros raxa'i. Ha'e gui templo ropy ja'o'i ikuai va'e guive

¹⁰ opy ja'o'i mboae ikuaia peve ma dez metros va'e ipya templo jerea ha'e javi rupi.

¹¹ Ha'e gui opy ja'o'i oikea ma oka katy opyta mokoï, kuaray ijapu'a'ia katy ha'e ipuku-a katy. Opy ma mokoï metros raxa'i ijerea rupi.

¹² Ha'e gui oï avi peteï oo ha'e ae'ia py, kuaray oikea katy. Ha'e va'e ma trinta e cinco metros ipya va'e. Oo mbotya po guaxua ma mokoï metros raxa'i ijerea rupi, ha'e rã ipuku-a ma quarenta e cinco metros.

¹³ Ha'e gui ma oa'ã templo. Ipuku-a ma cinqüenta metros, oka ha'e oo mbotya reve joo rami ipuku cinqüenta metros meme.

¹⁴ Ha'e gui kuaray puku-a katy rupi templo mbotya ma cinqüenta metros avi, oka puku-a rami avi, ijapy ikuai va'e mbyte.

¹⁵ Ha'e gui templo rovai oo ha'e ae'ia py oï va'e oa'ã rã cinqüenta metros avi ipuku, jovaive re oguy ikuai va'e reve.

Templo ropy rupi ete ma ojao'ipaa, hendaiky'a e'y ete va'e ha'e opy ja'o mbyte pygua jerea ha'e javi rupi voi.

¹⁶ Ha'e va'e mboapyve henda yvýry rupi ma janela ikuai, yvyra po'i'i reve. Opy ha'e javi rupi ma oo mbotya ojao'ia yvyrape py, pyrõa guive janela ikuaia peve. Ikuai avi janela mbotyarã.

¹⁷ Okê áry rupi ha'e templo jerea rupi ikuai mba'emo ra'angaa ojapo pyre, oo mbotya ha'e javi rupi, opy katy ha'e oka katy voi,

¹⁸ anjo ipepo va'e ha'e pindo ra'angaa hiny. Pindo ra'angaa nhavõ ma mokoï anjo ra'angaa mbyte oï. Ha'e rã anjo ma mokoï hova va'e meme.

¹⁹ Peteï hova ava rova ramigua ma oma'ẽ 'rã pindo ra'angaa oyke katy, ha'e 'rã amboae guaray ra'y rova ramigua ma pindo mboae katy 'rã oma'ẽ. Ha'e rami tema ojapoa oo mbotya ha'e javi rupi.

²⁰ Pyrõa guive okê áry peve ojapoa anjo ha'e pindo ra'angaa, templo mbotya ha'e javi rupi.

²¹ Templo rokẽ ma ijapy irundy va'e. Hendaiky'a e'y ete va'e rokẽ ma ha'e rami ae avi ojapoa.

²² Ha'e rã altar ma yvyrape gui ojapo pyre. Yvatea ma mokoï metros rai'i, ha'e rã ipuku-a ma peteï'i. Ijapy, henda ha'e imbotya ma yvyra guigua meme. Ha'e vy ava va'e aipoe'i xeivy:

— Kova'e mesa ma SENHOR renonde 'rã oï — he'i.

²³ Ha'e gui templo ha'e hendaiky'a e'y ete va'e rokẽ re ma mokoï ojepe'aa oï.

²⁴ Peteï-teï okẽrã ma mokoï yvyrape guigua ojapoa. Mokoïve yvyrape ma ojerea oï va'e meme.

²⁵ Templo rokẽ re ma ojapoa avi anjo ipepo va'e ha'e pindo ra'angaa, oo mbotya rupi ojapogue rami avi. Oï avi okê ao'iarã yvyra guigua, oguy puku oka katy oï va'e re.

²⁶ Ha'e gui oguy puku jovaive rupi, templo ropy ja'o'i ikuai va'e rupi ha'e okê ao'ia rupi ikuai janela, yvyra ipo'i'i va'e ha'e pindo ra'angaa py ombojegua pyre.

42

¹ Ha'e va'e rire ma kuaray ijapu'a'ia katy oka oï va'e py ju ava va'e xereraa, opy ja'o'i kuaray ijapu'a'ia katy ikuaia peve. Ha'e va'e opy ja'o'i ma oo ha'e ae'ia py oï va'e rexei, kuaray ijapu'a'ia katy oo ojepe'a va'e rexei.

² Ha'e va'e oo kuaray ijapu'a'ia katy ojepe'a va'e ma cinqüenta metros ipuku va'e, ha'e rã ipya ma vinte e cinco.

³ Ha'e py ma opy ja'o'i ikuai mboapy henda rupi yvatea py, oka dez metros va'e renonde rupi, ha'e opy ja'o mbyte pygua pyrõa rexei.

⁴ Ha'e gui opy ja'o'i ikuai rupi oĩ peteĩ oguy puku cinco metros ipya va'e opy rexei'i, ha'e cingüenta metros ipuku, opy katy rupi oo va'e. Opy ja'o'i rokẽ ikuai va'e ma kuaray ijapu'a'ia katy meme ojepe'a.

⁵ Opy ja'o'i yvateva py ikuai va'e ma ipo'ive'i va'e, mba'eta oguy puku oĩ va'e ma opy katy oove iguyvea rupi ha'e mbyte rupi oĩ va'e gui.

⁶ Mba'eta ha'e va'e opy ja'o'i ma mboapy henda rupi yvate. Ijytarã ma noĩ, opy ja'o mbyte pygua rami e'ỹ. Ha'e nunga rupi ae yvateva py oĩ va'e ma mbyte ha'e iguyve rupi oĩ va'e gui ipo'ive'i.

⁷ Ha'e gui opy ja'o'i ikuai va'e rexei'i oĩ oka kora. Ha'e va'e ma oka yvýry rupi oĩ, opy ja'o'i rexei'i, vinte e cinco metros ipuku va'e.

⁸ Mba'eta opy ja'o'i oka katy ikuai va'e puku-a ma vinte e cinco metros ae. Ha'e rã templo renonde rupi oka oĩ va'e ma cingüenta metros va'e.

⁹ Ha'e va'e opy ja'o'i ma iguyve rupi 'rã oikea oĩ, oka katy gui 'rã oike kuaray oua katy gui.

¹⁰ Ha'e gui kuaray oua katy oka oĩ va'e kora rupi ikuai avi opy ja'o'i, oo ha'e ae'ia py oĩ va'e rexei'i.

¹¹ Oĩ avi peteĩ oguy puku. Opy ja'o'i kuaray ijapu'a'ia katy ikuai va'e rami ae avi ojapoa, ipuku-a ha'e ipya ma joo rami ae, oëaty voi joo rami ae, opa mba'e py joo rami ae. Oikeaty voi

¹² opy ja'o'i kuaray puku-a katy hokẽ ikuai va'e rami ae avi, mba'eta oguy puku kuaray oua katy oĩ va'e apy rupi gui 'rã oikea ha'e va'e opy ja'o'i py.

¹³ Ha'e gui ma ava va'e aipoe'i xe'vy:

– Kuaray ijapu'a'ia katy ha'e ipuku-a katy oka ha'e ae'ia py oĩ va'e rexei opy ja'o'i ikuai va'e ma iky'a e'ỹ va'e meme, mba'eta ha'e va'e rupi sacerdote kuery SENHOR renonde omba'eapo va'e okaru 'rã okuapy, mba'emo iky'a e'ỹ va'e omoĩ porã aguã. Ha'e va'e ma mba'emo aju guigua ome'ẽ mbyre, jejavya regua ha'e mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽ mbyre. Ha'e nunga rupi ha'e va'e henda ma iky'a e'ỹ va'e.

¹⁴ Ha'e va'e py sacerdote kuery oike vy ma oo iky'a e'ỹ va'e gui noëi 'rã oka katy oao omba'eapoa py onhemondea oejapa e'ỹ re, iky'a e'ỹ va'e ramo. Amboae regua ao py onhemonde ma vy 'rã oë heta va'e kuery ikuai katy – he'i.

¹⁵ Ha'e gui ava va'e templo oa'ãmba ma rire kuaray oua katy okẽ oĩ va'e rupi ju xerenoë. Ha'e vy oka ju oa'ã ijyvýry rupi.

¹⁶ Kuaray oua katy rupi yvyra py oa'ã rã quinhentos yvyra pukukue.

¹⁷ Kuaray ijapu'a'ia katy rupi ju oa'ã rã quinhentos yvyra pukukue.

¹⁸ Kuaray ipuku-a katy rupi oa'ã rã quinhentos yvyra pukukue.

¹⁹ Ha'e gui kuaray oikea katy ju ojevy vy oa'ã rã quinhentos yvyra pukukue avi.

²⁰ Ha'e rami py irundy henda katy rupi oa'ãmba. Oka yvýry rupi kora oĩ va'e ma quinhentos yvyra ipuku ha'e ipya, omboja'o aguã mba'emo iky'a e'ỹ va'erã omboaxa pyre, ha'e omboaxa pyre'ỹ.

43

Templo ropy rupi SENHOR rexakãa omonyẽmbaague

¹ Ha'e gui ma okẽ kuaray oua katy oĩ va'e py ju ava va'e xereraa.

² Ha'e ramo ama'ẽ rã kuaray oua katy gui tape ou va'e rupi ou jekuaa Israel kuery ruete rexakãa. Ijayvua ma heta yy revovo rami, ha'e rã hexakãa ma vvy rupi omoexakãmba.

3 Aexa va'e ma jypy rã Jerusalém tetã ombovaipa aguã ou jave aexa va'ekue ramigua, ha'e Quebar yakã yvýry aexa va'ekue rami avi. Ha'e rami vy ajero'a, yvy re xerova amovaẽ peve.

4 Ha'e gui ma SENHOR rexakãa ma templo py oike kuaray oua katy okẽ oĩ va'e rupi.

5 Ha'e gui Nhe'ẽ xereupi heravy opy ja'o mbyte pygua oĩ va'e katy. Ha'e ramo aexa rã SENHOR rexakãa templo ropy rupi omonyẽmba.

6 Ha'e ramo peteĩ ayvu aendu templo mbyte gui onhendu va'e. Ha'e ramo ava va'e opu'ã ho'amy xeyvýry, ha'e SENHOR aipoe'i xevy:

7 — Ava ra'y, kova'e henda ma xerenda apenaaty oĩa, apyrõ ainyaty guive, Israel kuery mbyte rupi aiko riae aguã. Ha'e gui ma Israel kuery nomongy'vei 'rã xerery iky'a e'ỹ va'e, neĩ huvixa kuery voi, mba'eta itavy reia rupi neĩ ombojeroviaaty py nguvixa kuery re'õgue ojatya rupi ve'ỹ 'rã ikuai.

8 Mba'eta ha'e kuery ngoorã ojapo vy ngokẽ omboje'a va'ekue xevyguia oo rokẽ re rive, ijyta voi omboje'a va'ekue xero yta re, ha'e kuery ha'e xee aĩa mbyte peteĩ oo mbotya rive oĩ aguã. Ha'e rami ojegarupy anho ojapo okuapy vy xerery omongy'apa rei va'ekue. Ha'e nunga rupi xee amomba va'ekue xepoxya rupi.

9 Ha'e gui aỹ ma ha'e kuery tomombopa xea gui mombyry itavy reiaque ha'e nguvixa kuery re'õgue mboetea rupi ikuaiague. Ha'e rami rã ha'e kuery mbyte rupi aiko riae 'rã.

Altar mba'emo oapy reve ome'ẽ atyrã re ijavyuague

10 — Ha'e gui ndee ava ra'y, Israel kuery pe exa uka ke kova'e templo, gueko vaia gui oxĩmba aguã. Ha'e kuery ju templo ra'angaa aexa uka va'ekue oa'ã vy toikuaa pota porã.

11 Ha'e gui xapy'a rei ha'e kuery gueko vaia ha'e javi gui oxĩmba ri ramo ha'e kuery pe eikuaa ukapa kova'e oo mba'exa pa oĩa, mamõ pa mba'emo ikuaiã, oẽaty ha'e oikeaty ikuai va'e, mba'emo ikuai va'e ha'e javi, ha'e gui hexegua ayvu, aipota va'e ha'e lei oĩ va'e ha'e javi. Embopara ke ha'e nunga ha'e javi ha'e kuery oexaa py, ayvu oĩ va'e ha'e lei aeja va'ekue re oikuaa pota vy ojapopa ete aguã.

12 Po rami ma templo regua lei. Yvyty templo oĩa áry ha'e ijyvýry rupi ma iky'a e'ỹ ete va'e meme 'rã. Ha'e rami ma lei templo regua.

13 — Po rami ma altar oa'ãague, mba'emo pea'ãaty raxa'i py. Ijyvýry rupi guarã pejo'o 'rã meio metro ipy puku-a, ha'e ipya ma meio metro va'e avi 'rã. Ha'e rã hembe ha'e javi rupi ma peteĩ po 'rã yvatea. Ha'e va'e opyta 'rã altar yvýry rupi.

14 Ha'e gui yvy guive iguy rupi ita ombojo'aa peve ma peteĩ metro. Ha'e rã ipya ma meio metro. Ita kyrĩgueve'i ombojo'aa gui tuvixakueve ombojo'aa peve ma mokoĩ metros. Ha'e rã ipya ma meio metro.

15 Tata rendarã oĩ va'e ma mokoĩ metros yvatea va'erã. Ha'e gui tata renda áry ma omoĩ avi 'rã irundy hakua va'e.

16 Tata renda puku-a ha'e ipya ma seis metros meme, jovaive rupi ijapy irundy va'erã.

17 Ita ombojo'aa puku-a ha'e ipya ma sete metros meme 'rã, ijapy irundyve oĩa rupi. Ijyvýry rupi hemberã oĩ va'e ma peteĩ po pukukue. Altar yvýry rupi ojo'oague ma meio metro ete'ĩ 'rã. Ha'e gui kuaray oua katy 'rã oĩ pyrõa yvate katy oo va'e.

Altar Nhanderuede pe omboaxaa aguã re ijavyuague

¹⁸ Ha'e gui SENHOR aipoe'i xevy:

– Ava ra'y, po rami SENHOR Penderuete ijayvu: Po rami pejapo va'erã altar pemboaxaa ára, hi'áry mba'emo peapy reve peme'ẽ, ha'e hi'áry rupi tuguy pemboayvi aguã.

¹⁹ Sacerdote kuery levita regua Zadoque ramymino ikuai va'e ma xea katy onhemboja 'rã xevy pe mba'emo ojapo aguã. Ha'e kuery pe reme'ẽ 'rã peteĩ vaka ra'y ha'e kuery ojejavayague regua ome'ẽ va'erã – he'i SENHOR Nhanderuete.

²⁰ – Ha'e gui ma huguy reru vy altar áry 'rã remoĩ irundy hakua ikuai va'e re, ita ombojo'aa irundyve apy re, ha'e gui hembe ojerea ha'e javi rupi voi. Ha'e rami 'rã reiky'a'o altar pejevayague rejao'i uka vy.

²¹ Ha'e gui jejavya regua vaka ra'y ome'ẽ mbyre ma oo ik'y'a e'ỹ va'e gui mombyry'i 'rã reraa peteĩ henda oo oĩ va'e py oapya aguã.

²² Ha'e gui mokoĩ araa py ma reme'ẽ 'rã peteĩ kavara ava ivaikue rei e'ỹ va'e jejavya regua. Ha'e gui altar peiky'a'o ju 'rã vaka ra'y py peiky'a'ogue rami ae.

²³ Reiky'a'opa ma vy reme'ẽ 'rã peteĩ vaka ra'y ha'e peteĩ vexa'i ivaikue rei e'ỹ va'e meme.

²⁴ SENHOR renonde py ae 'rã reme'ẽ. Hi'áry ma sacerdote kuery juky omoĩ vy ome'ẽ 'rã SENHOR pe oapy reve.

²⁵ Ha'e gui sete ára re ma ko'ẽ nhavõ reru 'rã peteĩ kavara ava pejevayya regua peme'ẽ va'erã. Peru avi 'rã peteĩ vaka ra'y ha'e peteĩ vexa'i ivaikue rei e'ỹ va'e.

²⁶ Sete ára re 'rã peiky'a'o altar pejevayya pejao'i uka vy. Ha'e rami py pemboaxa 'rã xevy guarã.

²⁷ Ha'e va'e ára ha'e nunga sacerdote kuery ojapopa ma vy oito araa guive altar áry mba'emo ome'ẽ 'rã oapy reve, ha'e gui Nhanderuete reve peteĩ rami ju ikuaiia regua guive. Ha'e ramo xee roguerovy'a 'rã – he'i SENHOR Nhanderuete.

44

Oo ik'y'a e'ỹ va'e rupi omba'eapo va'erã kuery omoĩ jevyague

¹ Ha'e gui ma oo ik'y'a e'ỹ va'e rokẽ py ju ava va'e xereraa kuaray oua katy, oka katy ojepe'a va'e py. Ha'e rami teĩ ha'e va'e okẽ onhemboty ra'e.

² Ha'e gui SENHOR aipoe'i xevy:

– Kova'e okẽ ma onhemboty ae 'rã oiny, ndojepe'aa'i 'rãe. Avave rei ndoikeai 'rã ha'e rupi, ha'e rupi SENHOR Israel kuery ruete oike rire. Ha'e rami rire onhemboty ae 'rã oiny.

³ Ha'e rã huvixave ma ha'e py oquapy 'rã SENHOR renonde okaru aguã, huvixave ae vy. Okẽ regua oguy puku rupi 'rã oike ha'e oẽ ju 'rã ovy – he'i.

⁴ Ha'e gui ma kuaray japu'a'ia katy oo rokẽ oĩ va'e py ju ava va'e xereraa. Ha'e py ma ama'ẽ rã SENHOR rexakãa omonyẽmba ra'e ixupegua opy rupi. Ha'e ramo ajero'a vvy re xerova amovaẽ peve.

⁵ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i xevy:

– Ava ra'y, eikuaa pota porã ke. Exa nderexa py, ha'e endu ndeapya py SENHOR pegua oo re xeayvu ramo, ha'e va'e regua lei ha'e javi re guive. Eikuaa pota porã ke mava'e pa templo py oike aguã ha'evea re, ha'e oo ik'y'a e'ỹ va'e py oike aguã nda'veia re guive.

⁶ Ha'e gui ma aip'o're Israel kuery naxenhe'ẽ rendui va'e pe: Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete: Israel kuery, ha'eve ma pendekuai ojegarupy pejapo rupi!

7 Mba'eta xeveygua oo iky'a e'ỹ va'e py peroike va'ekue amboae regua kuery, ngo'o py ha'e opy'a py opire omboi uka e'ỹ va'ekue. Ha'e rami vy pemongy'apa rei xeveygua oo, xevy pe mbojape, mba'emo kyrakue ha'e tuguy peme'ẽ teĩ. Opa marãgua ojeguarupy pejapo vy xereve guarã ajapo va'ekue rupi e'ỹ pendekuai va'ekue.

8 Pendevy mba'emo iky'a e'ỹ va'e xevy omboaxa pyre regua ayvu aeja teĩ ha'e va'e rupi e'ỹ pendekuai va'ekue. Ha'e rami rãgue py amboae regua rive pemoi xeveygua oo iky'a e'ỹ va'e re opena va'erã.

9 — Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Amboae regua Israel kuery mbyte rupi ikuai va'e neĩ peteĩ ma voi ndoikevei 'rã xeveygua oo iky'a e'ỹ va'e py, opy'a py ha'e ngo'o py opire omboi uka va'e'ỹ vy.

10 Ha'e rã levita kuery ma xegui ojepe'apa va'ekue Israel kuery ha'eve'ỹ rami ikuai vy ta'angaa re oje'oiã rupi xegui mombyry ojepe'apa va'e reve. Ha'e rire levita kuery re 'rã oĩ ojevavyague re opaga agua.

11 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma ha'eve nho 'rã xeveygua oo iky'a e'ỹ va'e rupi omba'eapo agua. Ha'e rami vy templo rokẽ rarõa rupi 'rã ikuai, opy rupi voi. Ha'e kuery ojuka 'rã guive mymbã opy reve ome'ẽ va'erã heta va'e kuery rekovia. Heta va'e kuery renonde 'rã ikuai mba'emo ojapoa py.

12 Mba'eta Israel kuery mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e reve ha'e kuery voi ombojerovia avi va'ekue, ha'e rami vy nhomonhepyxangaarã ikuai va'ekue mba'emo vai ojapoa py. Ha'e nunga rupi xepo aupi reve aura ha'e kuery re oĩ agua gueko vaigague re opaga agua — he'i SENHOR Nhanderuete.

13 — Ha'e rami vy sacerdote rami e'ỹ ha'e kuery nonhembojavei 'rã xere, neĩ nova'ei 'rã guive peteĩve ma voi mba'emo xeveygua iky'a e'ỹ va'e re. Ha'e rami rãgue py ojee ae meme 'rã ogueraa ojeguarupy anho ojapogague re oxĩmba agua.

14 Ha'e rami teĩ xee amoĩ 'rã templo rarõarã, mba'emo apoa re opena agua guive.

Sacerdote kuery mba'emo ojapo agua re ijayvuague

15 — Ha'e gui levita regua sacerdote kuery Zadoque ramymino ikuai va'e, xegui Israel kuery ojepe'apa teĩ ha'e kuery ma xeveygua oo iky'a e'ỹ va'e regua ojapopa ete va'ekue. Ha'e rami rire ha'e kuery onhemboja 'rã xere, xevy pe omba'eapo agua. Ha'e kuery ma xerenonde 'rã ikuai mba'emo kyrakue ha'e tuguy ome'ẽ agua — he'i SENHOR Nhanderuete.

16 — Ha'e kuery ma xeveygua oo iky'a e'ỹ va'e py oike vy onhemboja 'rã xemesa re, xevy pe omba'eapo ha'e ajapo uka va'ekue ojapopa agua.

17 Ha'e rami avi opy ja'o mbyte pygua rokẽ rupi ha'e kuery oike vy ma ao iporãve va'e py anho 'rã onhemonde. Vexa'i rague guigua ma ojee nomoi 'rã templo ropy rupi opy ja'o mbyte pygua py omba'eapo agua.

18 Onheakã jokua 'rã ajukue iporãve va'e py, kaxõ iporãve va'e py 'rã onhemonde guive. Nonheovai 'rã imboy'aipaarã py.

19 Ha'e gui opy ja'o mbyte pygua gui ha'e kuery oẽ ju vy heta va'e kuery ikuaia katy oka katy, ha'e vy omboipa 'rã ao omba'eapo agua onhemondeague, ha'e vy omoi porã ju 'rã opy ja'o'ĩ iky'a e'ỹ va'e py. Ha'e rami vy amboae ao py ju 'rã onhemonde, jypygua ao py heta va'e kuery iky'a e'ỹ va'e rami rive opyta e'ỹ agua.

20 Nonhopi 'rã o'a oakã regua, neĩ ndai'a vukui 'rã guive. Ha'evea rami anho 'rã ojaya o'a.

21 Peteĩve sacerdote ndoy'ui 'rã vinho opy ja'o mbyte pygua py oike ta jave.

22 Nomendai 'rã guive imeve'ỹ va'e re, neĩ opoi pyre re. Ha'e rami rãgue py gua'yxyrã ogueraa 'rã Israel regua kunhata'i, e'ỹ vy sacerdote ra'yxykue'ĩ.

23 Ha'e kuery ombo'e 'rã xevygua kuery mba'emo ik'y'a e'ÿ va'erã omboaxa pyre ha'e omboaxa pyre'ÿ reve joo rami e'ÿa oikuaa aguã rami, ha'eve va'e ha'e ha'eve'ÿ va'e guive.

24 Ha'e gui jojoko-jokoa ramo ha'e kuery oikuaa potaa rupi 'rã ikuai. Xeguigua teko porã rupi anho 'rã oikuaa pota. Ha'e gui ngaru oiko nhavõ py ojapo uka 'rã xeguigua lei ha'e xeayvu aea va'ekue. Ojapo 'rã guive xevygua sábadó ára ik'y'a e'ÿ va'ea oikuaa pavẽ aguã rami.

25 Nonhembojai 'rã omanogue re onhemongy'a e'ÿ aguã. Nguu e'ÿ vy oxy ae, gua'y, guajy, guyyvy, gueindy imeve'ÿ va'e ae rã tema ha'eve onhemongy'a aguã.

26 Ha'e gui ojeky'a'opa ma rire sete ára peve ranhe 'rã oarõ.

27 Ha'e gui mae ma toi ke ju henda ik'y'a e'ÿ va'e py omba'eapo aguã, opy ja'o mbyte pygua py ae. Ha'e rami vy ome'ẽ 'rã jejavya regua – he'i SENHOR Nhanderuete.

Ha'e va'e vvy omboja'oa aguã re ijavyuague

28 – Sacerdote kuery pe ma oĩ ae 'rã imba'erã, mba'eta xee ae aiko ha'e kuery mba'e. Ha'e nunga rupi ha'e kuery pe napeme'ẽi 'rã ijyvyrã Israel vvy re. Xee ae aiko ha'e kuery pegua.

29 Ha'e kuery ho'u 'rã mba'emo aju guigua ome'ẽ mbyre gui, jejavya regua ha'e mba'emo rekovia regua guive. Israel kuery ik'y'a e'ÿ va'erã omboaxa va'ekue ma ha'e kuery mba'e meme 'rã.

30 Ha'e rami vy sacerdote kuery mba'erã opyta 'rã mba'emo aju jypygua ha'e mba'emo ome'ẽ mbyre gui iporãgueve ha'e javi. Sacerdote kuery pe peme'ẽ avi 'rã jypygua trigo guigua, penderopy oĩ aguã penemoingo porãarã.

31 Ha'e rã mymba omano rive va'ekue ma sacerdote kuery ndo'ui 'rã, neĩ guya e'ÿ vy mymba omondoropa va'ekue guive.

45

1 – Ha'e gui vvy ma xortea rami 'rã pemboja'o peteĩ-teĩ mba'erã peikuaa aguã. Ha'e jave py ma SENHOR pe ranhe pemboaxa 'rã peteĩ henda ik'y'a e'ÿ va'erã. Ha'e va'e puku-a ma doze quilômetros raxa'i 'rã, ha'e rã ipya ma dez 'rã. Ha'e javi rupi oĩ 'rã ik'y'a e'ÿ va'e.

2 Ha'e rã oo ik'y'a e'ÿ va'e ma ipuku-a ha'e ipya joo rami, duzentos e cinqüenta metros meme. Ijyvyry rupi oĩ 'rã vvy vinte e cinco metros ipya va'e.

3 Ha'e va'e vvy ik'y'a e'ÿ va'e puku-a ma doze quilômetros raxa'i 'rã, ha'e rã ipya ma cinco rã. Ha'e py ae 'rã oĩ oo ik'y'a e'ÿ va'e. Ha'e va'e henda ma ik'y'a e'ÿ ete va'e.

4 Ha'e gui vvy ik'y'a e'ÿ va'e ma sacerdote kuery rekoarã itui, mba'eta oo ik'y'a e'ÿ va'e re opena va'e, ha'e SENHOR re onhemboja 'rã omba'eapo aguã. Ha'e va'e henda ma ha'e kuery pe peme'ẽ 'rã hoo ikuai aguã, oo ik'y'a e'ÿ va'e oĩ aguã guive.

5 Ha'e rã levita kuery oo re opena va'e pe ma peme'ẽ avi 'rã vvy doze quilômetros raxa'i ipuku-a, ha'e cinco ipya va'e, ha'e kuery rekoarã vinte ikuai aguã.

6 Ha'e rã tetã vvyry rupi guarã ma peme'ẽ 'rã vvy dois quilômetros raxa'i ipya, ha'e gui doze quilômetros raxa'i ipuku-a va'e. Ha'e rã tetã ma vvy ik'y'a e'ÿ va'e rexeĩ 'rã oĩ, Israel regua ha'e javi ikuai aguã.

7 Ha'e rã huvixave vvyrã ma vvy ik'y'a e'ÿ va'e ha'e tetã vvyry rupigua jovaive re, kuaray oikea katy ha'e oua katy. Ipuku-a ma peteĩ regua vvy oĩ va'e reve joo rami 'rã, kuaray oikea katy guive oua katy peve.

8 Ha'e va'e vvy ma huvixave mba'e 'rã itui Israel vvy re. Ha'e gui xevygua yvatekueve ma nombojexavaivei 'rã xevygua kuery. Ha'e rami 'rãgue py omboja'opa 'rã Israel kuery vvyrã, peteĩ-teĩ regua ikuaia rami vy.

Yvatekueve ikuai va'e pe ijavyague

9 Po rami SENHOR Nhanderuede ijavyu:

– Peẽ Israel kuery yvatekueve, ha'eve ma pejoguereko axy. Pejepe'a pejojukaa ha'e penhombojexavaia gui, ha'e vvy pejapo ha'evea ramigua ha'e teko porã. Pekoreve eme ma xevygua kuery – he'i SENHOR Nhanderuede.

10 – Ha'evea rami anho ke pepeja mba'emo, ajaka ha'e hy'akua ha'evea'i rami meme 'rã guive peiporu.

11 Ha'e gui ajaka renyẽ ma oja guaxu reve joo rami 'rã. Ha'e rã peteĩ ômer ma dez oja guaxu renyẽ, ha'e dez ajaka renyẽ 'rã oĩ. Ômer py ae 'rã mba'emo pea ã kuaa.

12 Ha'e gui peteĩ hatã'i va'e ma doze gramas 'rã ipoyi. Ha'e rã peteĩ hatã'i va'e ovareve va'e ma sessenta hatã'i va'e mboae rami 'rã ipoyia.

13 – Po rami 'rã ma peru peme'ẽ va'erã: trigo ma dez oja guaxu nhavõ gui mboapy litros 'rã peru, cevada ma ha'e rami ae avi mboapy litros 'rã peru.

14 Ha'e gui azeite ma mba'emo pirekue renyẽ nhavõ gui mokoĩ litros 'rã peru, mba'eta mba'emo pirekue ma peteĩ ômer rami avi 'rã dez oja guaxu renyẽ va'e.

15 Ha'e gui vexa'i kuery ma peteĩ-teĩ kora duzentos ikuaia nhavõ gui peteĩ peipe'a 'rã Israel re nhuũndy porãvea rupi pemongaru va'ekue anho. Ha'e nunga ha'e javi peme'ẽ 'rã mba'emo aju guigua, oapy revegua, e'ỹ vvy Nhanderuede reve peteĩ rami ju pendekuaia reguarã. Ha'e rami vvy 'rã pejao'i uka heta va'e kuery ojevavyague – he'i SENHOR Nhanderuede.

16 – Pendeyvy re ikuai va'e ha'e javive 'rã ome'ẽ mba'emo Israel pygua huvixave pe.

17 Ha'e rã huvixave ma ogueru 'rã mba'emo oapy reve ome'ẽ mbyrã, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo rykue, jaxy pyaua ára py ngaru pyguarã, sábado ára nhavõ, ha'e ngaru Israel kuery peguarã oa'angapy oiko nhavõ. Ogueru avi 'rã jejavya regua, mba'emo aju guigua, mba'emo oapy revegua mymba ha'e Nhanderuede reve peteĩ rami ju pendekuaia reguarã, Israel kuery ojevavyague ojao'i uka agua.

Ára pyau py mba'emo ome'ẽa aguã re ijavyague

18 Po rami SENHOR Nhanderuede ijavyu:

– Jypygua jaxya ha'e jypy'i araa py ma peru 'rã peteĩ vaka ra'y ivaikue rei e'ỹ va'e, ha'e va'e py oo iký'a e'ỹ va'e peiky'a'o aguã.

19 Huguykue ma sacerdote ogueru vvy templo rokẽ yta ikuai va'e rupi 'rã omoĩ, ha'e gui altar irundy henda py ijapy ikuai va'e py, ha'e opy ja'o mbyte pygua rokẽ yta rupi guive.

20 Ha'ekue rami ju 'rã pejapo sete araa py. Potae vvy e'ỹ, peikuaa vvy e'ỹ pejevavyague re 'rã pejapo. Ha'e rami py 'rã peiky'a'o templo.

Páscoa ára pyguarã re ijavyague

21 – Ha'e gui jypygua jaxya ha'e catorze araa py ma pejapo 'rã ngaru Páscoa. Sete ára re 'rã pejapo. Mbojape imbovua revegua e'ỹ 'rã pe'u.

22 Ha'e va'e árave ma huvixave ogueru 'rã peteĩ vaka ra'y ha'e ae ojevavyague reguarã, vvy re ikuai va'e ha'e javi pe guive.

23 Ha'e gui sete ára re ngaru oikoa ja ma ogueru 'rã SENHOR pe oapy reve ome'ẽ mbyrã, sete vaka ra'y ha'e sete vexa'i ra'y ivaikue rei e'ỹ va'e, sete ára pyguarã. Ha'e gui ko'ẽ nhavõ ome'ẽa 'rã peteĩ kavara jejavya re.

²⁴ Oguereko katu avi 'rã mba'emo aju guigua ome'ẽ mbyrã. Vaka ra'y nhavõ revẽ guarã ogueru 'rã peteĩ ajaka, vexa'i nhavõ guive, ha'e gui peteĩ galão azeite ju ajaka mba'emo aju oĩ nhavõ.

²⁵ Ha'e gui sete jaxya ha'e quinze araa guive ha'ekue rami ae tema 'rã ojapo sete ára re ngaru oikoa ja. Jejavy regua 'rã ome'ẽ ha'ekue rami ae, mba'emo oapy revegua, mba'emo aju guigua ha'e azeite guive.

46

Sábado ára ha'e jaxy pyau nhavõ ngaru oiko jave pyguarã re ijayvuague

¹ Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete:

– Opy ja'o mbyte pygua rokẽ kuaray ou katy oĩ va'e ma onhemboty tema 'rã pemba'eapoa ára mboapy meme va'e re. Sábado ára anho 'rã ojepe'a, ha'e gui jaxy pyau jave ngaru oikoa ára py guive.

² Ha'e vy' huxixave ma oka katy gui oike 'rã okẽ regua oguy puku rupi. Okẽ yvy'ry opyta 'rã ho'amy. Ha'e ramia ja sacerdote kuery ma mba'emo oguereko katu 'rã oapy reve ome'ẽ va'erã huxixave ogueru va'ekue, Nhanderuete reve peteĩ rami ikuaia regua guive. Ha'e ramo huxixave ombojerovia 'rã okẽ py hi'a'i reve, ha'e gui oẽ ju 'rã. Ka'aru e'ya ja okẽ nombotyai 'rã.

³ Ha'e va'e okẽ rexei ae avi yvy re ikuai va'e kuery ombojerovia 'rã okuapy SENHOR renonde, sábado ha'e jaxy pyau ngaru oikoa ára py guive.

⁴ Sábado ára ma huxixave oapy reve ome'ẽ 'rã SENHOR pe mboapy meme vexa'i ra'y ha'e peteĩ vexa'i ava ivaikue rei e'ỹ va'e meme.

⁵ Mba'emo aju guigua ma vexa'i ava ome'ẽ nhavõ ome'ẽ avi 'rã peteĩ ajaka. Ha'e 'rã vexa'i ra'y ikuai va'e reve guarã ma ome'ẽxa'i py 'rã ome'ẽ. Ha'e gui mba'emo aju peteĩ ajaka ome'ẽ nhavõ ome'ẽ avi 'rã mboapy litros azeite.

⁶ Ha'e 'rã jaxy pyau jave ngaru oikoa ára py ma peteĩ vaka ra'y 'rã ome'ẽ mboapy meme vexa'i ra'y ha'e peteĩ vexa'i ava reve, ivaikue rei e'ỹ va'e meme.

⁷ Vaka ra'y ha'e vexa'i ava ome'ẽ nhavõ ogueru avi 'rã peteĩ ajaka mba'emo aju guigua. Ha'e 'rã vexa'i ra'y ikuai va'e reve guarã ma ome'ẽxa'i py 'rã ome'ẽ. Ha'e gui mba'emo aju peteĩ ajaka ome'ẽ nhavõ ome'ẽ avi 'rã mboapy litros azeite.

⁸ Ha'e gui huxixave ma okẽ regua oguy puku rupi 'rã oike, ha'e gui ha'ekue rupi ae ju 'rã oẽ.

Mba'emo ome'ẽmby re ijayvuague

⁹ – Ngaru oikoa py MA yvy re ikuai va'e ou 'rã okuapy SENHOR renonde omboete aguã. Ha'e kuery va'e regua kuaray ijapu'a'ia katy okẽ oĩ va'e rupi oike va'ekue ma kuaray puku-a katy ju 'rã oẽ, ha'e 'rã kuaray puku-a katy gui oike va'ekue ma kuaray ijapu'a'ia katy 'rã oẽ jogueravy. Okẽ oikueague rupi e'ỹ ju 'rã oẽ, hovai re 'rã oẽ.

¹⁰ Ha'e kuery oike jogueravy jave huxixave voi oike 'rã ha'e kuery mbyte rupi. Ha'e gui ma ha'e kuery oẽ jogueravy jave ma ha'e voi oẽ ju 'rã ovy.

¹¹ Nhemboaty iky'a e'ỹ va'e ha'e ngaru oiko va'e py ma vaka ra'y ha'e vexa'i ava ome'ẽ nhavõ mba'emo aju guigua peteĩ ajaka ome'ẽa avi 'rã. Ha'e 'rã vexa'i ra'y ikuai va'e reve guarã ma ome'ẽxa'i py 'rã ome'ẽ. Ha'e gui mba'emo aju peteĩ ajaka ome'ẽ nhavõ ome'ẽ avi 'rã mboapy litros azeite.

¹² Xapy'a rei huxixave ome'ẽxa'i py 'rã SENHOR pe ogueru mba'emo oapy reve, e'ỹ vy hexeve peteĩ rami ikuaia reguarã. Ha'e ramo ixupe oipe'aa 'rã okẽ kuaray oua katy oĩ va'e, mba'emo oapy reve ome'ẽ aguã, hexeve peteĩ rami ikuaia regua guive, sábado ára py ojapoaty rami ae. Ha'e gui oẽ ma ramo okẽ ombotyaju 'rã.

13 — Ko'ê nhavõ SENHOR pe peme'ê 'rã peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etý va'e ivaikue rei e'ý va'e peapy reve. Ko'ê nhavõ tema 'rã peme'ê.

14 Ha'e va'e reve guarã ma ko'ê nhavõ pereko katu avi 'rã mba'emo aju guigua SENHOR pe peme'ê va'erã. Mboapy litros 'rã pereko katu, azeite peteĩ litro raxa'i reve, trigo reve omoapomoa aguã. Ha'e va'e ayvu ma ko'ê nhavõ 'rã pejapo raka'e rã peve guarã.

15 Ha'e rami ae ko'ê nhavõ jepi 'rã pereko katu vexa'i ra'y, mba'emo aju guigua ha'e azeite, oapy reve ome'ê mbyrã.

16 Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete:

— Amongue py huvixave peteĩ yvy ogueroko va'e ome'ê 'rã gua'y kuery pe. Ha'e ramo ta'y kuery mba'e ae 'rã opyta, raka'e rã peve guarã.

17 Ha'e rã guembiguai kuery pe ri yvy ome'ê ramo imba'e opyta 'rã ma'etý jubileu 'epy va'e oiko peve'i. Ha'e ramo huvixave pe ae ju 'rã opyta, mba'eta ta'y kuery mba'erã ae.

18 Huvixave ma neĩ ruxã'i ma voi ndogueraai 'rã guembiguai kuery pegua oĩ va'e, ndoipe'ai 'rã guive ijyvy gui. Ovyvy gui ae 'rã ome'ê gua'y kuery pe, xevygua kuery peteĩ-teĩ ijyvy gui ndoipe'aa'i aguã — he'i.

19 Ha'e va'e rire ava xereraa va'e ma oikeaty yke katy okê oĩ va'e rupi ju xereraa. Kuaray ijapu'a'ia katy xereraa sacerdote kuery pegua opy ja'o'i iky'a e'ý va'e py. Ha'e vy ijapy kuaray oikua katy oĩ va'e re oexa uka peteĩ henda.

20 Ha'e vy aipoe'i xevy:

— Kova'e henda py ma sacerdote kuery ombojy 'rã mba'emo omboekovia aguã regua ome'ê mbyre, jejavya regua ha'e mba'emo aju guigua guive, oka katy amboa henda py heta va'e kuery ikuai py ogueraa e'ý aguã, heta va'e kuery iky'a e'ý va'e rami rive opyta e'ý aguã — he'i.

21 Ha'e gui ma oka katy oguy oĩ va'e py ju xereraa, irundy henda py oguy apy ikuai va'e rupi. Ha'e gui ijapy oĩ va'e py oguy mboa eixa avi.

22 Mba'eta oguy apy ikuai va'e re oguy kyrive'i va'e ju oĩ, vinte metros ipuku-a ha'e quinze ipya va'e. Ha'e va'e oguy irundyve va'e ma joo rami ae tuvixa.

23 Ha'e gui oguy ikuai va'e nhavõ rupi oĩ ikora, irundyve rupi. Kora yvy'iry ha'e javi rupi ikuai tata rupa.

24 Ha'e ramo xevy pe aipoe'i:

— Koropi ma templo re opena va'e kuery ombojy 'rã heta va'e kuery mba'emo ome'ê va'ekue.

47

Y mba'emo ky'a'oa'arã oxyry va'e re ijayvuague

1 Ha'e vuy rire ma teĩgue ju xereraa templo rokê py. Ha'e py aexa templo rokê guy rupi yy oẽ oiny rã. Kuaray oua katy oxyry. Mba'eta templo ma kuaray oua katy ae ojepe'a oiny. Ha'e gui yy ma iguy oiporu kuaa regua gui oẽ ouvy, altar regua kuaray puku-a katy gui.*

2 Ha'e gui kuaray ijapu'a'ia katy okê ojepe'a va'e py ju xereraa, ha'e vy oka katy xererojere heravy, kuaray oua katy okê oĩ va'e peve. Aexa rã yy oxyry oiny oiporu kuaa regua rupi.

3 Ha'e gui ava va'e ma kuaray oua katy ju oẽ ovy, opo py ixã mba'emo a'ãarã ogueroko reve. Ha'e vy quinhentos metros oa'ãa py xemboaxa yy rupi. Ha'e rã yy ovaẽ ouvy xepy nhu'ã peve.

4 Ha'e vy quinhentos metros ju oa'ãvea py ma teĩgue ju xemboaxa yy rupi. Ha'e ramo xerenapy'ã peve yy ovaẽ. Ha'e gui quinhentos metros ju oa'ãa py ma yy rupi xemboaxa rã xeku'a peve ovaẽ.

* 47:1 Apocalipse 22.1-2

⁵ Ha'e gui quinhentos metros ju oa'ãa py ma yakã ete ma oxyry, aaxa aguã nda'evei va'e, mba'eta yakã ma typy raxa ja'yta reve jaaxa aguã ha'eve va'e, avave rei oaxaa va'erã nunga e'ÿ.

⁶ Ha'e gui aipoe'i xevy:

— Ava ra'y, rexa pa ha'e nunga? — he'i vyve yakã rembe peve ju xereraa.

⁷ Ha'e py avaẽ ju ma vy yakã rembe rupi heta aexa yvyra, jovaive rupi ikuai va'e.

⁸ Ha'e vy aipoe'i xevy:

— Kova'e yy ma kuaray oua katy oẽ vy oxyry 'rã ovy yvy joja reia rupi, ha'e gui Ye'ẽ Manoa 'epy va'e py 'rã ovaẽ. Ha'e ramo yy ha'e py voi iporã rei ju 'rã.

⁹ Kova'e yakã oxyry oinya rupi rei ma temimoingo kuery omyĩ va'e heta ete ikuai, pira voi. Mamo rã rei yy ovaẽa py ma ye'ẽ rupi teĩ yy porã ete 'rã opyta. Yakã oaxaa rupi ma opa marãgua ikuai.

¹⁰ Hembe rupi ma pira mbo'aa kuery ikuai. En-Gedi guive En-Eglaim peve oĩ 'rã pira mbo'aa omomboaa aguã. Pira peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma ye'ẽ tuvixa va'e py rami heta ete.

¹¹ Ha'e rã yapo jaxuru reia rupi ma yy na'iporãi 'rã, jukyrã rive opyta.

¹² Yakã rembe jovaive rupi ma yvyra ikuai. Opa marãgua hi'a va'e ikuai, ja'u va'erã meme. Hogue na'ixorĩ 'rã, ndai'a e'ÿi 'rã guive. Jaxy nhavõ 'rã hi'a, oo ik'y'a e'ÿ va'e gui yy oẽ rire. Hi'a ma ja'u va'erã, ha'e rã hogue ma moã meme.

Israel yvy apy re ijayvuague

¹³ Ha'e gui po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

— Po rami 'rã yvy pemboja'o Israel kuery regua doze ikuai va'e peguarã.

José kuery ma mokoĩ henda py 'rã ojopy.*

¹⁴ Peteĩ-teĩ regua pe pemboja'o 'rã joo rami guarã. Mba'eta xepo aupi reve aura ae ma karamboae peneramoĩ kuery pe ame'ẽ aguã. Ha'e rami rire pendeivy pe ju kova'e yvy ome'ẽa 'rã.

¹⁵ — Po rami 'rã oĩ pendeivy apy. Kuaray ijapu'a'ia katy rupi oo 'rã yakã guaxu guive Hetlom fetã via rupi Zedade py nhavãea peve.

¹⁶ Ha'e gui ma Hamate rupi, Berota, Sibraim tetã (ha'e va'e ma Damasco ha'e Hamate mbyte oĩ va'e), Hazer-Haticom tetã Haurã yvy apy katy'i oĩ va'e rupi voi oo.

¹⁷ Ha'e rami py ye'ẽ guive Hazar-Enom peve 'rã oo, Damasco tetã katy'i peve. Ha'e gui kuaray ijapu'a'ia katyve opyta 'rã Hamate yvy. Ha'e rami 'rã opyta yvy apy kuaray ijapu'a'ia katy rupi oo va'e.

¹⁸ Ha'e gui kuaray oua katy rupi ma Haurã ha'e Damasco guive oo 'rã Gileade ha'e Israel yvy mbyte rupi, Jordão yakã rupi ae. Ha'e gui kuaray ijapu'a'ia katy oĩ va'e guive ye'ẽ kuaray oua katygua peve 'rã pea'ã.

¹⁹ Kuaray puku-a katy rupi ma Tamar guive 'rã oo Meribá-Cades regua yy peve, ha'e yakã Egito katy'i oĩ va'e guive ye'ẽ tuvixa va'e peve. Ha'e rami 'rã yvy apy kuaray puku-a katygua oĩ.

²⁰ Ha'e rã yvy apy kuaray oikea katygua ma ye'ẽ tuvixa va'e guive Hamate tetã py nhavãea peve. Ha'e rami 'rã kuaray oikea katygua oĩ.

²¹ — Ha'e rami py pemboja'opa 'rã yvy peẽ kuery peguarã, Israel regua ikuai va'e peteĩ-teĩ pe.

²² Xorteaa pexaa rupi 'rã peme'ẽ peẽ kuery pe ae ha'e amboae regua penembyte ikuai va'e ta'y va'e kuery pe. Pendeivy rã ha'e kuery Israel kuery mbyte ikuai 'rã ha'e pygua ae rami avi. Peẽ kuery reve avi ojopy 'rã oyvyrã Israel regua ikuai va'e mbyte rupi.

* **47:13** José ma mokoĩ ta'y raka'e, Efraim ha'e Manassés, ha'e José pe ome'ẽa ta'y jypygua pegua (1 Crônicas 5.1). Ha'e nunga rupi guvyv kuery gui ojopyve, mokoĩ henda py.

23 Amboae regua kuery mamō rã ikuaia py ae 'rã peme'ẽ ijyvyrã – he'i SENHOR Nhanderuete.

48

Sete regua ha'e sacerdote kuery yvyrã re ijayvuague

1 – Po rami ma Israel regua rery oĩ. Dã regua yvy apy ma kuaray ijapu'a'ia katy guive oo 'rã Hetlom rupi Hamate yvy re nhavaẽa ha'e Hazar-Enom peve, ha'e gui Damasco yvy apy kuaray ijapu'a'ia katygua rupi Hamate peve, kuaray oua katy guive oikea katy peve.

2 Ha'e gui Dã yvy re ma Aser yvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy guive oikea katy peve.

3 Ha'e gui Aser yvy re ma Naftali yvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy guive oikea katy peve.

4 Ha'e gui Naftali yvy re ma Manassés yvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy guive oikea katy peve.

5 Ha'e gui Manassés yvy re ma Efraim yvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy guive oikea katy peve.

6 Ha'e gui Efraim yvy re ma Rúben yvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy guive oikea katy peve.

7 Ha'e gui Rúben yvy re ma Judá yvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy guive oikea katy peve.

8 Ha'e gui Judá yvy re ma oje'a 'rã yvy iky'a e'ỹ va'e pemboja'o va'erã, kuaray oua katy guive oikea katy peve. Israel regua yvy rami avi 'rã doze quilômetros raxa'i ipya ha'e ipuku-a, kuaray oua katy guive oikea katy peve. Mbyte py oĩ 'rã oo iky'a e'ỹ va'e.

9 SENHOR peguarã yvy pemboja'o va'erã puku-a ma doze quilômetros raxa'i, ha'e rã ipya ma cinco.

10 Ha'e va'e yvy sacerdote kuery pegua iky'a e'ỹ va'e puku-a ma doze quilômetros raxa'i 'rã kuaray ijapu'a'ia ha'e ipuku-a katy rupi, ha'e rã ipya ma cinco quilômetros 'rã kuaray oikea ha'e oua katy rupi. Mbyte py oĩ 'rã SENHOR pegua oo iky'a e'ỹ va'e.

11 Ha'e va'e yvy opyta 'rã Zadoque ramymino kuery sacerdote-rã oiky'a'o pyre peguarã, mba'eta ha'e kuery ma ojapo 'rã va'ekue ojapo ete raka'e, Israel kuery mboae opa marã rei ikuai teĩ, levita kuery eteve voi.

12 Ha'e va'e yvy ma yvy iky'a e'ỹ va'e mbyte py oĩ 'rã iky'a e'ỹ ete va'e, ha'e oje'a 'rã levita kuery yvy re.

Levita kuery yvyrã re ijayvuague

13 – Ha'e gui levita kuery yvy ma sacerdote kuery yvy re oje'a 'rã. Ipuku-a ma doze quilômetros raxa'i, ha'e rã ipya ma cinco. Ha'e rami 'rãe ipuku-a ha'e ipya.

14 Ha'e kuery ma neĩ peteĩve henda py novendei 'rã, nombokovia, neĩ yvy porãa nomboaxai 'rã amboae kuery peguarã, SENHOR pe iky'a e'ỹ va'e ramo.

Tetã oĩ aguã re ijayvuague

15 – Ha'e gui yvy rembyrekue dois quilômetros raxa'i ipya ha'e doze raxa'i ipuku-a va'e ma opyta 'rã tetã pygua kuery ikuai aguã, tetã yv'ýry rupi guarã. Ha'e rã tetã ma mbyte py 'rã opyta.

16 Po rami 'rã tuvixaa oĩ: dois quilômetros raxa'i 'rã oo kuaray ijapu'a'ia katy, ipuku-a katy, oua katy ha'e oikea katy.

17 Ha'e rã tetã yv'ýry rupigua ma cento e vinte cinco metros 'rã oo kuaray ijapu'a'ia katy, ipuku-a katy, oua katy ha'e oikea katy.

18 Ha'e gui vvy iky'a e'ÿ va'e re oje'a va'e rembyrekue ma cinco quilômetros peve 'rã oo kuaray oua katy ha'e oikea katy, vvy iky'a e'ÿ va'e apy peve. Ha'e va'e rupi mba'emo aju oiko va'e opyta 'rã tetã py omba'eapo va'e kuery peguarã.

19 Tetã py omba'eapo va'e kuery ae 'rã oma'etÿ okuapy ha'e py, Israel kuery ha'e javi regua.

20 Ha'e va'e vvy ma doze quilômetros raxa'i jova-jovaive re, vvy iky'a e'ÿ va'e ha'e tetã vvyry rupigua reve.

Huvixave vvy re ijayvuague

21 — Vvy iky'a e'ÿ va'e ha'e tetã vvyry rupigua rembyrekue ma huvixave pe 'rã opyta. Huvixave pegua ma vvy iky'a e'ÿ va'e doze quilômetros raxa'i ipya va'e regua kuaray oua katy ha'e oikea katy oo, Israel regua kuery vvy ooa rami avi. Ha'e va'e mbyte py 'rã oĩ vvy iky'a e'ÿ va'e ha'e henda iky'a e'ÿ va'e templo regua.

22 Ha'e rami vy Judá ha'e Benjamim regua vvy mbyte oĩ va'e ma huvixave peguarã 'rã opyta, mbyte py levita kuery pegua ha'e tetã oĩ va'e reve'ÿ vy.

Peteĩ nhiruĩ regua kuery pegua vvy re ju ijayvuague

23 — Ha'e gui Israel regua kuery mboae pegua vvy ju peikuaa aguã, Benjamim kuery vvy ma kuaray oua katy guive oikea katy peve 'rã oo.

24 Ha'e gui Benjamim vvy re ma Simeão vvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy guive oikea katy peve.

25 Ha'e gui Simeão vvy re ma Issacar vvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy guive oikea katy peve.

26 Ha'e gui Issacar vvy re ma Zebulom vvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy guive oikea katy peve.

27 Ha'e gui Zebulom vvy re ma Gade vvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy guive oikea katy peve.

28 Ha'e vy Gade vvy apy ma kuaray puku-a katy rupi oo 'rã Tamar guive Meribá-Cades regua yy ituia peve, ha'e Egito katy'i yakã oĩ va'e pukukue rupi ye'ẽ tuvixave va'e peve ju.

29 Ha'e rami ae 'rã itui vvy xortea pexaa rupi Israel regua kuery pe pemboja'o va'erã, peteĩ-teĩ regua ikuaia rami vy — he'i SENHOR Nhanderuete.

Tetã kora rokẽ re ijayvuague

30 — Ha'e gui tetã kora rokẽ ma po rami 'rã opyta: Kuaray ijavu'a'ia katygua dois quilômetros raxa'i oo va'e re ma

31 mboapy okẽ 'rã ikuai: Rúben rokẽ, Judá ha'e Levi rokẽ, mba'eta tetã rokẽ ikuai va'e ma Israel kuery rery rupi 'rã omboerya.

32 Ha'e gui kuaray oua katygua dois quilômetros raxa'i oo va'e re ma mboapy okẽ ju 'rã ikuai, José, Benjamim ha'e Dã rokẽ.

33 Kuaray puku-a katygua dois quilômetros raxa'i oo va'e re ma mboapy okẽ ju 'rã ikuai, Simeão, Issacar ha'e Zebulom rokẽ.

34 Ha'e gui kuaray oikea katygua dois quilômetros raxa'i oo va'e re ma mboapy okẽ ju 'rã ikuai, Gade, Aser ha'e Naftali rokẽ.

35 Tetã ojerea ha'e javi vy ma nove quilômetros. Ha'e va'e ára guive tetã omboerya 'rã “Ha'e py SENHOR oĩ” 'ea.*

* 48:35 Apocalipse 21.12-13

Daniel ayvu oĩa

Daniel ayvu oĩa

Daniel ma kunumi teri reve Babilônia katy escravo-rã heraa va'ekue, irũ kuery reve. Ixupe Nhanderuete oexa uka mba'emo, ome'ẽ avi oexa ra'u pyre omombe'u porãve aguã. Ha'e nunga rupi Babilônia pygua huvixa ogueru guembiguairã. Heko vai va'e kuery mbyte Daniel oirũ kuery reve ikuai teĩ Nhanderuete pe ikuai py oĩ atã okuapy. Ha'e ramo opo'akaa oexa uka vy ogueraa jepe tata ha'e guary kora gui voi (capítulos 3 ha'e 6).

Nhanderuete po'akaa re ae Daniel ijayvu. “Mba'eta ixuguigua hexa pyrã ha'e oexa uka va'e ma huvixa ete. Nhomondyipaarã omoingo va'e py oexa uka imbaraetea. Ipo'akaa ma opa va'erã e'ỹ, openaa ma raka'e rã peve guarã” (4.3).

Peteĩ ava ra'y rami ojekuaa va'e rekorã re avi ijayvu, Nhanderuete ombopo'aka aguã re: “Pyávy aexa va'e re ama'ẽ ajupy vy peteĩ ju aexa arai reve yva gui ou ramo, ava ra'y rami ojekuaa va'e. Ha'e va'e ma Jypy guive guare oĩa py oo ramo omonhemboja. Ombopo'aka ha'e omboyvate ete huvixave oĩ aguã, ixupe heta ikuai aguã, amboae regua kuery ha'e ayvu mboae py ijayvu va'e guive. Ipo'akaa ma opa va'erã e'ỹ, ndoaxai 'rãe, openaa nombovaipai 'rã guive” (7.13-14). Novo Testamento py ma Jesus Cristo ha'e rami ae ijayvu ojee: “Xee ae ha'e. Ha'e gui pexa 'rã Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re Ava ra'y ojeapo va'ekue uguapy ha'e yva gui ou ramo arai rupi”, he'i (Marcos 14.62).

Daniel ha'e irũ kuery oeko a'ãa ague

¹ Mboapy ma'etỹ re ma Judá pygua huvixa Jeaquim oĩ jave, Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ou Jerusalém tetã py. Ha'e vy ojokopa tetã.

² Ipo py SENHOR omboaxa Judá pygua huvixa Jeaquim, Nhanderuete pegua opy mba'emo ryrũ ikuai va'ekue guive. Ha'e ramo Sinar yvy re mba'emo ryrũ ogueraapa nguete pegua oo oĩ va'e pyguarã. Ha'e vy omoĩ porãmba nguete pegua va'e py.

³ Ha'e gui huvixa aipoe'i tembiguai kuery rerekoa Aspenaz pe, ogueru avi aguã amongue Israel kuery reguã, huvixa ra'y kuery, yvatekueve,

⁴ kunumigue ivaikue reia peteĩ henda py ma voi oĩ e'ỹ va'e, hova porã rei va'e, 'arandua ha'e javi re ombo'e pyre, mba'emo ojapo kuaa va'e guive huvixave ro py omba'eapo aguã, caldeu kuery reko ha'e ijayvu re ombo'e porãa ma ramo.*

⁵ Ha'e va'e kunumigue pe ma ko'ẽ nhavõ huvixave ome'ẽ uka 'rã tembi'u iporãve va'e anho, huvixave ho'u va'e regua ae. Ome'ẽ uka avi vinho ha'e oy'u va'e regua, mboapy ma'etỹ re ha'e kuery ikuai aguã ha'e nunga re, ha'e va'e ára opaa py huvixave ro py omba'eapo aguã.

⁶ Ha'e kuery regua ma Daniel, Hananias, Misael ha'e Azarias, Judá regua meme ikuai.

* 1:4 Caldeu kuery ma Babilônia pygua ae. Babilônia rery mboae ma Sinar (versículo 2).

7 Ha'e kuery rery ma tembiguai kuery rerekoa oguerova ju, po rami: Daniel ma Beltessazar, Hananias ma Sadraque, Misael ma Mesaque, ha'e rã Azarias ma Abede-Nego.[†]

8 Ha'e rami teĩ Daniel opy'a re omoĩ onhemongy'a e'ỹ aguã huvixave ho'u va'e ha'e vinho oy'u va'e regua py. Ha'e vy tembiguai kuery rerekoa pe ojerure onhemongy'a e'ỹ aguã.

9 Ha'e ramo Nhanderuete ojapo tembiguai kuery rerekoa Daniel ojou porã ha'e omboaxy aguã rami.

10 Tembiguai kuery rerekoa ombovai Daniel pe:

– Ha'e rami avi xee ma xeruvixa gui akyje, pe'u ha'e pey'u va'erã ome'ẽ uka rire. Mba'exa 'rã tu peẽ kuery pendejavegua kunumigue ikuai va'e gui penderova re penekangyve oexa aguã? Ha'e rami vy pendekãuxa huvixave ojaya 'rã xeakã – he'i.

11 Oiko avi peteĩ ava Daniel, Hananias, Misael ha'e Azarias mongaruarã tembiguai kuery rerekoa omoĩ va'ekue. Ha'e va'e pe ju Daniel ojerure vy aipoe'i:

12 – Xee ajerure ndevy ore nerembiguai kuery orera'anga aguã dez ára pepe, ha'e rami vy ro'u va'erã reme'ẽ aguã mba'emo rogue rive, ha'e yy roy'u aguã guive.

13 Ha'e gui mae ma reikuaa pota 'rã orerova re, kunumigue huvixave tembi'u ho'u va'e regua ho'u va'e rova re guive. Ha'e gui rexa kuaa rami 'rã orerereko nerembiguai kuery rami – he'i.

14 Ha'e rami rã ojou porã vy dez ára re oa'anga.

15 Dez ára opaa py ma ha'e va'e oexa rã ha'e kuery rova iporãve kunumigue huvixave rembi'u ho'u va'e kuery gui, imbaratepave okuapy guive.

16 Ha'e rami rã tembi'u mbojya ha'e kuery pe nome'ẽvei tembi'u iporã rei va'e regua ho'u va'erã neĩ vinho oy'u va'erã va'ekue. Mba'emo rogue'í anho ome'ẽ ha'e kuery pe ho'u aguã.

17 Ha'e va'e irundy kunumigue pe ma Nhanderuete ome'ẽ oiko kuaa aguã, mba'emo ojapo kuaa aguã guive guekorã ombopara pyre ha'e 'arandua ha'e javi py. Ha'e rã Daniel pe ma omo'aranduve, mba'emo oexa uka pyre ha'e oexa ra'u pyre oikuaa aguã.

18 Ha'e gui ma huvixave ogueru ruka aguã ára oa'angaague ovaẽ ma ramo tembiguai kuery rerekoa oguerupa Nabucodonosor renonde.

19 Ha'e kuery reve huvixave ijayvu vy oikuaa pavẽ gui Daniel, Hananias, Misael ha'e Azarias hi'aranduve va'ea. Ha'e rami vy ha'e kuery ma huvixave ro py ikuai mba'emo ojapoa py.

20 Mba'eta opa mba'e py ha'e kuery oikuaa ha'e hi'arandu aguã re huvixave oporandu vy oikuaa ha'e kuery dez-kue hi'aranduvea imba'ekuaa ha'e mba'emo oikuaa va'e kuery openaa rupi ikuai va'e ha'e javi gui.

21 Ha'e gui Daniel ma ha'e py ae oiko tema huvixave Ciro peteĩ ma'etỹ re ma oĩ pepe.

[†] 1:7 Nguete ramigua rery rupi omboery oayvu py ae, Israel kuery ayvu py Nhanderuete rery rupi 'rãgue py. Tery Daniel ma "Nhanderuete xerepya" 'ea rekovia omboery Beltessazar "Bel oeko repya" 'ea nguete ramigua Bel rery rupi. Ha'e gui tery Hananias " SENHOR nhanemboaxy" 'ea rekovia omboery Sadraque "Aku rembiguai" 'ea nguete ramigua Aku rery rupi. Ha'e gui tery Misael "Nhanderuete rami oiko va'e" 'ea rekovia omboery Mesaque "Aku rami oiko va'e" 'ea nguete ramigua Aku rery rupi ae. Ha'e gui Azarias " SENHOR oipytyvõ va'e" 'ea rekovia ma omboery Abede-Nego "Nego pegua" 'ea nguete ramigua Nego rery rupi.

2

Nabucodonosor oexa ra'uague mba'erã paa Daniel omombe'u porãveague

¹ Huvixave Nabucodonosor mokoĩ ma'etỹ re ma oĩa py peteĩ mba'e oexa ra'u. Ha'e vy onhe'ẽ py onhemondyi rei vy ndoke kuaavei.

² Ha'e rami vy huvixave oenoĩ uka imba'ekuaa va'e kuery, hexa pyrã apoa, imba'veyky va'e ha'e caldeu kuery, huvixa oexa ra'u va'ekue omombe'u porãve aguã. Ha'e kuery oupa ma vy huvixave renonde ojexa uka okuapy.

³ Huvixa aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xee aexa ra'u kuri peteĩ. Xenhe'ẽ py nda'eveia aendu guive aikuaaxe vy teĩ.

⁴ Ha'e ramo huvixa pe caldeu kuery aipoe'i okuapy aramaico ayvu py:

— Toikove huvixa raka'e rã peve! Emombe'u ke ha'vy rexa ra'u va'ekue ore nerembiguaĩ kuery pe. Ha'e ramo romombe'u porãve 'rã ndevy — he'i okuapy.

⁵ Huvixa ombovai vy aipoe'i caldeu kuery pe:

— Peteĩ mba'e ma xee po rami aikuaa: Jypy xeivy pemombe'u 'rã aexa ra'uague, ha'e gui mba'erã paa guive. Ha'e nunga napemombe'u porã ri ramo pendeayapaa 'rã, pendero voi ombovaipaa 'rã.

⁶ Ha'e rã xapy'a rei aexa ra'u va'ekue ranhe pemombe'u porã, ha'e guive mba'erã paa guive pemombe'u ri ramo mba'emo porã ete ame'ẽ 'rã pëvy, romboete uka 'rã guive. Ha'e nunga rupi pemombe'u xeivy aexa ra'u va'ekue, ha'e gui mba'erã paa guive — he'i.

⁷ Ha'e gui mokoĩguea ma ombovai vy

— Oreruvixave, ore nerembiguaĩ kuery pe jypy remombe'u 'rãgue rexa ra'u va'ekue. Ha'e ramo ma romombe'u 'rã mba'erã paa — he'i okuapy.

⁸ Ha'e gui ma huvixa ijayvu vy aipoe'i:

— Xee aikuaa pemboare rivea teĩ, mba'eta peikuaa xeayvuague oiko ete 'rãa,

⁹ po rami: Aexa ra'u va'ekue napemombe'ui ri ramo peteĩgue'i pyve rombopagapa 'rã. Mba'eta apu rupi pejogueroayvu ra'e, xerenonde xembotavya rupi pendeayvu teĩ, pemboare xemboexaraixe vy. Nda'evei. Pemombe'u na aexa ra'u va'ekue. Ha'e ramo mae ma aikuaa 'rã mba'erã paa voi pemombe'u porã kuaa — he'i.

¹⁰ Ha'e ramo huvixave renonde caldeu kuery ombovai vy aipoe'i:

— Ha'e rami avi oreruvixave, yvy re jipoĩ ndee remombe'u uka va'e omombe'u kuaa va'erã. Mba'eta huvixa yvatekueve ha'e ipo'akapave va'e teĩ ae ma, peteĩve ma voi pova'e ramigua nomombe'u ukaai 'rã guembiguaĩ kuery imba'ekuaa va'e pe, hexa pyrã apoa, nei caldeu kuery pe guive.

¹¹ Oreruvixave, ndeayvua ma haxy vai ete va'e. Avave rei jipoĩ ndevy omombe'u kuaa va'erã, tuuete kuery e'ỹ vy. Ha'e rami avi ha'e va'e kuery ma nhande kuery reve ndoikoi — he'i okuapy.

¹² Ha'e rami rã huvixave ivai vy ipoxy vaipa. Ha'e vy oayvu omondouka imba'ekuaa va'e kuery Babilônia py ikuai va'e ha'e javi ojukapaa aguã.

¹³ Ha'e ramo ijayvuague imba'ekuaa va'e kuery ojukapaa aguã regua oikuaa pavẽ ramo Daniel ha'e irũ kuery voi oekaa avi ojuka aguã.

¹⁴ Babilônia pygua imba'ekuaa va'e kuery jukapaarã oo va'e ma huvixave pegua xondaro ruvixa Arioque hery va'e. Ha'e va'e reve ma Daniel o'arandua ha'e oiko kuaa rupi jogueroayvu.

¹⁵ Ha'e vy huvixave rembiguai Arioque pe Daniel aipoe'i:

— Mba'e re tu po rami ete huvixave ijayvu? — he'i. Ha'e ramo Arioque ombovai vy Daniel pe omombe'u mba'emo oiko va'ekue.

16 Ha'e ramo huvixavea py Daniel oo vy ixupe ojerure oa'anga pukuve'i ju aguã re, huvixave pe omombe'u porã aguã oexa ra'u va'ekue mba'erã paa.

17 Ha'e gui ma Daniel ngoo py oo vy oirũ kuery Hananias, Misael ha'e Azarias pe ju omombe'u.

18 Ha'e kuery reve Nhanderuete yva pygua pe ojerure okuapy, omboaxy vy oikuaa e'ỹ pyre oikuaa uka aguã re, Babilônia py imba'ekuaa va'e kuery ojupapaa py Daniel ha'e irũ kuery ojukaa avi e'ỹ aguã.

19 Ha'e ramo oikuaa e'ỹ pyre Daniel pe oikuaa uka pyávy mba'emo oexa ukaa py. Ha'e ramo Nhanderuete yva pygua re Daniel ima'endu'a porã.

20 Ha'e vy aipoe'i:

– Tove Nhanderuete rery re ta'ima'endu'a porãa raka'e rã peve, mba'eta ixuguigua ae ou 'arandu ha'e po'akaa.

21 Ha'e ae ma oguerova 'rã ára, hi'ára py porã mba'emo ojapoa aguã. Oipe'a 'rã huvixa kuery, ha'e gui amboae ju 'rã omoĩ huvixarã. Omo'aranduve 'rã hi'arandu va'e, mba'eta oendu kuaa va'e pe oikuaa ukave 'rã mba'emo.

22 Ha'e rami vy oikuaa uka 'rã ndoikuaai pyre ha'e onhomi mbyre voi. Ha'e ma pytũa py mba'emo oĩ va'e voi oikuaa va'e. Ha'e gui hendy va'e ma hexegua ae.

23 Xeru kuery ruete, ndee ae roguerovy'a ha'e romboete, mba'eta xevy pe reme'ẽ xe'arandurã ha'e xembaraete aguã. Ange reikuaa uka kuri huvixave oexa ra'u va'ekue xee rojerureague – he'i.

24 Ha'e gui ma Babilônia py imba'ekuaa va'e kuery jukapaarã omoĩ mbyre Arioque va'ea py ju Daniel oo. Ha'e py oike vy aipoe'i ixupe:

– Ejuka eme imba'ekuaa va'e kuery Babilônia pygua. Xereroike huvixave renonde, ha'e ramo huvixave pe xee amombe'u 'rã oexa ra'u va'ekue mba'erã paa – he'i.

25 Ha'e rami rã Arioque ma huvixave renonde ogueroike pojava Daniel. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Peteĩ ava ajou Judá gui escravo-rã jaru va'ekue regua. Ha'e va'e ma omombe'u 'rã rexa ra'u va'ekue mba'erã paa – he'i.

26 Ha'e ramo huvixave ombovai vy Daniel Beltessazar hery mboae va'e pe aipoe'i:

– Ndee pa remombe'u ta aexa ra'u va'ekue, ha'e gui mba'erã paa?

27 Ha'e ramo huvixave renonde Daniel oĩa py ombovai:

– Xeruvixa, oikuaa e'ỹ pyre remombe'u uka teĩ avave rei nomombe'u kuaai 'rã ndevy, imba'ekuaa va'e kuery, hexa pyrã apoa, neĩ imba'evyky va'e kuery voi.

28 Ha'e rami teĩ peteĩ oiko Nhanderuete yva re. Ha'e va'e ae ma oikuaa uka 'rã ndajaikuaai va'e. Ha'e rami vy xeruvixa Nabucodonosor, ndevy pe oikuaa uka opaa ára mba'emo oiko va'erã. Ha'e gui ma nderupa py reke rejupya py ndeke rupi rexa ra'u va'ekue ma po rami:

29 Xeruvixa, nderupa rupi ndetui reve repẽxa rejupy va'ekue raka'eve rã mba'emo oiko va'erã re. Ha'e ramo ndajaikuaai va'e kuaa ukaa ae oikuaa uka ndevy mba'emo oiko va'erã.

30 Ha'e gui ma xevy pe ju oikuaa uka, pavẽ hi'arandu va'e gui xe'aranduve ramo e'ỹ guive, ha'e rã ndee xeruvixa pe amombe'u aguã mba'erã paa, ndee reikuaa porãve aguã ndeke rupi repẽxa reiague.

31 – Ha'e gui xeruvixa, ndee rexa rã peteĩ ava ra'angaa tuvixa va'e ojekuaa. Ha'e va'e ma tuvixa ete, overaa nda'evẽ ete va'e opu'ã ho'amy nerenonde, jaexa rã nhanemongyete rei va'e.

32 Inhakã ma ouro guigua. Ipexo ha'e ijyva ma prata guigua. Hye ha'e hi'u rupi peve ma overa va'e guigua.

33 Hetyma ma ferro guigua. Ha'e rā ipy ma ferro ha'e yapo guigua.

34 Rema'ē rā petēi ita oi ouvy oīague gui, avave rei omboia ramo e'ŷ. Ha'e va'e ma ipy ferro ha'e yapo guigua áry ho'a vy omongu'ipa.

35 Ha'e rami vy ta'angaa ha'e javi iku'ipa vyvoi: ferro guigua, yapo, overa va'e, prata ha'e ouro guigua. Iku'ipa vy mba'emo pirekue aty ramigua rive ojeapo rā vyvutu oguerovepepa heravy. Oīague py ha'e nungakue jipovei. Ha'e rā ita ava ra'angaa ombovaipa va'ekue ma vyvutu guaxu ojeapo vy vyvujave re omonyē.

36 – Ha'e ramigua rima rexa ra'u va'ekue. Ha'e gui xeruvixa, mba'erā paa voi romombe'u avi 'rā ndevy.

37 Xeruvixa, ndee ae ma huvixa ikuai va'e ruvixave reī. Ndevy pe Nhanderuate yva pygua ome'ē huvixa reī aguā. Ha'e rami vy nembopo'aka, nemombaraete ha'e nemboyvate.

38 Ndepo py omboaxa guive avakue opa rupigua, mymba nhuūndy rupi ikuai va'e, ha'e guyra oveve va'e, ha'e kuery ha'e javi re ndepo'aka aguā. Ndee ae ma inhakā ouro guigua.

39 Ha'e gui ndee nderekovei ma ramo nderekovia amboae ju 'rā ipo'aka ndegui iporiauve va'erā. Ha'e gui petēi ju 'rā opu'ā mboapya ipo'aka aguā. Ha'e va'e ma overa va'e guigua, vyvujave re ipo'aka avi va'erā.

40 Ha'e va'e gui irundya ipo'aka va'e ma ferro rami ete 'rā imbaraeete, ferro nhomopēmbaa ha'e nhomboa'ypaa rami 'rā joguereko. Ferro opa mba'e omopēmbaa rami ha'e va'e voi nhomopēmba ha'e nhomboa'ypa 'rā.

41 Ha'e rami avi ipy ha'e ipyxā rexa va'ekue ma amongue henda py yapo guigua, ha'e rā amboae henda py ma ferro guigua 'rā oī, mba'eta ha'e va'e openaa ma oja'o 'rā. Ha'e rami teī hexe oī 'rā ferro rami oī atā aguā, ferro ha'e yapo re irū va'e rexaague rami.

42 Ipyxā ma ferro guigua ha'e yapo guigua reve ikuai rami avi ha'e va'e po'akaa voi amongue henda py imbaraeete 'rā, ha'e rā amboae rupi ma ikangy rā.

43 Ha'e gui ferro yapo re irū va'e rexaague rami ha'e va'e kuery voi amboae regua re omenda vy irūmba 'rā okuapy teī joe nonhembojai 'rā guive, ferro yapo re ndoje'aia rami.

44 Ha'e gui ma ha'e va'e huvixave kuery oī jave Nhanderuate yva pygua petēi omoī 'rā ipo'akapa va'e omomba pyrā e'ŷ. Ha'e va'e po'akaa ma amboae regua pe ndoaxai 'rā. Ha'e rami 'rāgue py omboa'ypa ha'e ombovaipa 'rā amboae kuery po'akaa ha'e javi, ha'e vy ha'e ae oī 'rā raka'e rā peve.

45 Ha'e rami vy vyvutu gui ita omboia ramo e'ŷ oi ouvy va'e rexa va'ekue ma omboa'ypa 'rā: ferro guigua, overa va'e, yapo, prata ha'e ouro guigua ha'e javi. Ha'e rami xeruvixa, ndevy pe Nhanderuate yvate ete va'e oikuaa uka ra'e raka'eve rā oiko va'erā. Pova'e ae rexa ra'u va'ekue, ha'e mba'erā paa voi ha'e rami ae, oguerovia pyrā meme – he'i.

46 Ha'e gui ma huvixave Nabucodonosor guenapy'ā re oī Daniel renonde, ngova vyvujave omovaē reve. Ha'e vy ijayvu tembi'u ha'e heakuā porā va'e ixupe oguerua aguā re.

47 Huvixave aipoe'i Daniel pe:

– Anhetē ete peē kuery ruete ma tuuete ikuai va'e gui yvateve va'e, huvixave ikuai va'e ruvixa, oikuaa e'ŷ pyre kuaa ukaa guive, mba'eta aikuaa e'ŷ va'ekue reikuaa uka xevy – he'i.

48 Ha'e ramo huvixave omboyvate Daniel. Ha'e vy ixupe ome'ē reta iporā ete va'e, omoī guive Babilônia katy'i rupi ikuai va'e ha'e javi re opena aguā, Babilônia py imba'ekuaa va'e kuery ha'e javi ruvixarā guive omoī.

49 Daniel ojerure rã huvixave irũ kuery omoĩ avi Babilônia py mba'emo ikuai va'e re opena aguã: Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego hery va'e. Ha'e rã Daniel ma huvixave ro py ae oiko.

3

Daniel irũ kuery tata gui oo jepeague

1 Huvixave Nabucodonosor ojapo uka peteĩ ta'angaa ouro guigua. Yvatea ma trinta metros, ha'e rã ipya ma mboapy metros. Ha'e va'e ma Dura nhuũndy py omopu'ã imo'amý, Babilônia katy'i.

2 Ha'e gui huvixave Nabucodonosor omboaty ukapa huvixa kuery mboae, tetã ha'e estado re opena va'e, nhomboayvu va'ety, peráta re opena va'e, joe opena va'e, nhomongeta va'ety, ha'e openaa rupi guembiguai ikuai va'e ha'e javi, ha'e kuery ou vy huvixave Nabucodonosor ta'angaa omopu'ã uka va'ekue omboete ypy aguã.

3 Ha'e ramo huvixa kuery ijatypa okuapy, tetã ha'e estado re opena va'e, nhomboayvu va'ety, peráta re opena va'e, joe opena va'e, nhomongeta va'ety, ha'e openaa rupi hembiguai ikuai va'e ha'e javi. Ha'e kuery ijatypa okuapy huvixave Nabucodonosor ta'angaa omopu'ã uka va'ekue omboete ypy aguã. Ha'e vy opu'ãmba okuapy ta'angaa Nabucodonosor omopu'ã uka va'ekue renonde rupi.

4 Ha'e gui ma huvixa ayvu mombe'ua ijayvu atã vy aipoe'i:

– Peẽ kuery pe ma po rami huvixa ojapo uka, heta va'e kuery, amboae yvy regua ha'e ayvu mboae py pendeayvu va'e ha'e javi pe:

5 Mimby guaxu pendu vy, mimby, ixã reta va'e, mbaraka ixã irundy va'e, mbaraka, gaita ha'e opa marãgua mba'epu ombopua rã pendu vy ma pejero'apa rã pekuapy yvy re, ta'angaa ouro guigua huvixave Nabucodonosor omopu'ã uka va'ekue pemboete aguã.

6 Ha'e rã peteĩ va'e rei xapy'a rei ndojero'ai ha'e nomboetei va'e ma ha'e ramove omomboaa 'rã tata rupa haku ratãvea py – he'i.

7 Ha'e rami rã ha'e kuery ha'e javi ma mimby guaxu, mimby, ixã reta va'e, mbaraka ixã irundy va'e, mbaraka, gaita ha'e opa marãgua mba'epu ombopua rã oendu vy ojero'apa okuapy: heta va'e kuery, amboae yvy regua ha'e ayvu mboae py ijayvu va'e ha'e javive. Ha'e vy omboetepa okuapy ta'angaa ouro guigua huvixave Nabucodonosor omopu'ã uka va'ekue.

8 Ha'e rami jave amongue avakue caldeu regua ou vy ijayvu okuapy judeu kuery re.

9 Ha'e vy huvixave Nabucodonosor pe aipoe'i okuapy:

– Oreruvixave, tereikove riael!

10 Ha'e gui oreruvixave, po rami ndeayvu va'ekue: avakue ha'e javive mimby guaxu oendu vy, mimby, ixã reta va'e, mbaraka ixã irundy va'e, mbaraka, gaita ha'e opa marãgua mba'epu ombopua rã oendu vy ojero'apa reve ta'angaa ouro guigua omboete aguã.

11 Ha'e rã peteĩ va'e rei ndojero'ai ha'e nomboetei va'e ma omomboaa 'rã tata rupa haku ratãvea py.

12 Ha'e gui apy ikuai amongue avakue judeu regua Babilônia katy'i rupi ikuai va'e re opena va'erã remoĩ va'ekue. Ha'e va'e kuery ma Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego. Oreruvixave, ha'e va'e avakue ma nanemboetei. Mba'eta ndojeroviai nderuete kuery rereko va'e re, nomboetei guive ta'angaa ouro guigua remopu'ã uka va'ekue – he'i okuapy.

13 Ha'e rami Nabucodonosor oendu vy ivai ha'e ipoxy vaipa. Ha'e rami vy oenoĩ uka Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego. Ha'e rã huvixave renonde oguerua.

14 Ha'e ramo Nabucodonosor aipoe'i ha'e kuery pe:

– Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego, anhetê teve peê ndapejerovia xerue te kuery re, neĩ napemboetei guive ta'angaa ouro guigua amopu'ã uka va'ekue?

15 Ha'e gui aỹ ma pendu pota 'rãgue mimby guaxu, mimby, ixã reta va'e, mbaraka ixã irundy va'e, mbaraka, gaita ha'e opa marãgua mba'epu ombopua rã, pejero'a vy ta'angaa ajapo uka va'ekue pemboete aguã. Mba'eta napemboetei ramo ha'e ramove'i penemomboia 'rã tata rupa haku ratãvea py. Ha'e va'e rire mava'e tuuete 'rã tu pendereraa jepe xepo gui? – he'i.

16 Ha'e ramo Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego ombovai huvixave pe:
– Oreruvixa Nabucodonosor, ha'e nunga py ma ore kuery rombovai e'ỹ teĩ ha'eve.

17 Mba'eta orerue te ixepe roikoa va'e ma tata rupa gui orereraa jepe kuaa va'e, ndepo gui guive.

18 Ha'e rami e'ỹ teĩ oreruvixave, eikuaa pota ke pova'e re: Ore ma nderuete kuery pe ndoroikoi 'rã, noromboetei 'rã guive ta'angaa ouro guigua remopu'ã uka va'ekue – he'i.

19 Ha'e ramo Nabucodonosor ipoxy vaipa vy Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego pe hova vaikuupa. Ha'e rami vy tata rupa py omoendy jepiaty áryve sete-kue omoendy ukave vy

20 ijayvu oxondaro kuery imbaraeve va'e pe ojokuapa aguã Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego, ha'e gui tata rupa haku ratãvea py omombopa aguã.

21 Ha'e ramo ha'e kuery ijao puku, kamixa, xapeo ha'e ijao mboae reve-reve ojokuapa vy omombo tata mbyte py.

22 Huvixave ojapo uka vyvoi, ha'e tata kua py hendy guaxu oiny ramo hendy vuku va'e ojokapa avakue Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego momboa kuery.

23 Ha'e rã mboapy avakue Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego ma ojokuapaa ague reve meme ho'apa tata mbyte py.

24 Ha'e gui ma huvixave Nabucodonosor oma'ẽ vy onhemondyi, ha'e opu'ã pojava ovy vy aipoe'i ojeuepegua nhomongeta va'ety kuery pe:

– Mboapy avakue e'ỹ ri ty'ỹ ojokua pyre tata py nhamombo va'ekue?

Ombovai okuapy huvixave pe:

– Anhetê ma oreruvixa – he'i.

25 Ha'e gui ijayvuve ju vy aipoe'i:

– Mba'eta tu ha'vy irundy avakue aexa ojokua pyre e'ỹ tata mbyte rupi oguata okuapy rã, mba'eve py ikuai axy e'ỹ re. Irundya ma tuuete kuery ra'y rami ojekuaa – he'i.

26 Nabucodonosor onhembojave ovy tata rupa py hendy oiny va'e rokẽ katyve'i. Ha'e vy ojapukai vy aipoe'i:

– Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego, tuuete yvateve va'e rembiguai kuery, peê ke upe gui, peju! – he'i. Ha'e ramo Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego ma tata mbyte gui oẽmba jogueruvy.

27 Ha'e ramo ikuai py ono'õmba okuapy huvixa mboae kuery, tetã ha'e estado re opena va'e, ha'e huvixave pegua nhomongeta va'ety kuery. Ha'e kuery oexa okuapy rã mboapy avakue re mba'eve py tata ndojapo vai ra'e, hi'a inhakã áry ndoverei, oao oguereko va'e amboae rami ndopytai, neĩ tata pixe noi ra'e ha'e kuery re.

28 Ha'e rami rã Nabucodonosor ijayvu vy aipoe'i:

– Ta'ima'endu'a porãa Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego ruete re, mba'eta ojeuepegua anjo ombou vy ogueraa jepe guembiguai kuery. Ha'e kuery ma hexe ojerovia vy huvixave ayvu rupi e'ỹ ikuai. Amboae ramigua

tuuete re ojerovia ha'e omboete 'rãgue py omboaxa guete, nguete pe anho ikuai vy.

²⁹ Ha'e nunga rupi xee ma po rami ajapo uka: Xapy'a rei heta va'e kuery regua, amboae regua ha'e ayvu mboae py ijayvu va'e ma Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego ruete re ijayvu vai ramo ojayapaa 'rã, hoo ombovaijaa 'rã guive. Mba'eta tuuete mboae jipoi kova'e rami nhandereraa jepe va'erã — he'i.

³⁰ Ha'e rami vy Babilônia yvy re huvixave omoingo porã Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego.

4

Huvixa Nabucodonosor na'inhakã porãvei ranhe oikovyague re ijayvua

¹ Ha'e gui huvixave Nabucodonosor oayvu omondouka yvy regua kuery ha'e javive pe, amboae regua ha'e ayvu mboae py ijayvu va'e yvy jave re ikuai va'e pe. Ha'e vy aipoe'i: "Toĩ pendekuai porã ete aguã!

² Peẽ kuery pe xee amombe'uxe hexa pyrã ha'e iporã ete va'e Nhanderuate yvate ete va'e xere ojapo va'ekue.

³ Mba'eta ixuguigua hexa pyrã ha'e oexa uka va'e ma tuvixa ete. Nhomondyipaara omoingo va'e py oexa uka ipo'akaa. Ipo'akaa ma opa va'erã e'ỹ, openaa voi raka'e rã peve guarã.

⁴ "Ha'e gui xee Nabucodonosor ma xero py aiko porã va'ekue, xeveygua opy avy'a aikovy va'ekue.

⁵ Ha'e gui ma peteĩ aexa ra'u va'e xemondyĩ. Xerupa rupi xetui jave apẽxaa ha'e xeke rupi aexa va'e xembopy'a eta rei.

⁶ Ha'e rami vy aenoĩ ukapa imba'ekuaa va'e Babilônia py ikuai va'e ha'e javi, xevy pe omombe'u aguã aexa ra'u va'ekue mba'erã paa.

⁷ Ha'e ramo oike okuapy imba'ekuaa va'e kuery, hexa pyrã apoa, caldeu ha'e imba'evyky va'e kuery ha'e javi. Ha'e kuery pe amombe'u aexa ra'u va'ekue, va'eri ha'e kuery ma nomombe'u kuaai mba'erã paa.

⁸ Opa py ma ou Daniel. Ha'e va'e ma Beltessazar hery va'e xeruate rery rupi ae. Ha'e rã ha'e va'e re ma oĩ Nhanderuate iky'a e'ỹ va'e Nhe'ẽ. Ha'e ramo ixupe aexa ra'u va'ekue amombe'u vy aipoe'e:

⁹ 'Beltessazar, imba'ekuaa va'e kuery ruvixa, xee ma aikuaa ndere oĩa Nhanderuate iky'a e'ỹ va'e Nhe'ẽ. Ha'e nunga rupi oikuaa e'ỹ pyre teĩ ndevy pe ndaxyi 'rã. Po rami ma xeke rupi aexa ra'u va'ekue. Emombe'u ke mba'erã paa.

¹⁰ Xerupa rupi xetui vy xeke rupi aexa va'ekue ma po rami: Xee ama'ẽ vy peteĩ aexa yvy mbyte yvyra hi'ai va'e, yvate ete va'e.

¹¹ Ha'e va'e yvyra ma yvateve ha'e imbarateve ovy, yva re ovaẽ peve. Yvy apy rupi gui voi oexaa.

¹² Hogue ma iporã, hi'a reta guive. Hexe oĩ opa marãgua rembi'urã. Hi'yvypy rupi ma mymba nhuũndy rupigua ojou kuaray'ã. Hakã re ma guyra oveve va'e onhemboaity okuapy. Hexe ma temimoingo kuery ha'e javi okaru.

¹³ Xerupa rupi xetui vy aexa ra'u va'e py ma peteĩ ju aexa mba'emo rarõa iky'a e'ỹ va'e. Ha'e va'e ma oguejy ouvy yva gui.

¹⁴ Ijayvu atã ete vy aipoe'i: "Peake'o ke yvyra, hakã pejayapa guive. Pemboipa hogue, hi'a voi pemombopa. Pemondyipa mymba iguy gui, ha'e rã hakã gui ma pemondyĩ imondovy guyra kuery.

¹⁵ Ha'e rã hapytakue ma yvy re topyta hapo reve. Pejokua ke ferro ha'e overa va'e guigua corrente py, nhuũndy mbyte oĩa py ae. Yxapy yva guigua

tomoakỹ, ha'e mymba ikuai va'e rami tokaru oikovy jai rogue yvy re ikuai va'e re.

¹⁶ Amboae rami ta'ikuraxõ, avakue regua kuraxõ oĩ ve'ỹ aguã rami. Ha'e rami 'rãgue py ixupe tome'ëa kuraxõ mymba regua. Ha'e nunga toĩ hexe sete ma'etỹ oaxa peve", he'i.*

¹⁷ Ha'e rami ae mba'era rarõa kuery ijayvuague, iky'a e'ỹ va'e kuery oayvu omondouka va'ekue, ha'e ramo okuave va'e ha'e javi oikuaa aguã avakue ipo'aka va'e gui Yvate ete va'e ipo'akapave va'ea. Ha'e rami vy ombopo'akaxe va'e rei 'rã ombopo'aka, avakue regua yvyĩ'igieve teĩ omoĩ 'rã pavẽ re opena aguã.

¹⁸ Ha'e nunga ma xee huvixave Nabucodonosor aexa ra'u va'ekue. Ha'e gui ndee Beltessazar, emombe'u ke mba'erã paa, mba'eta imba'ekuaa va'e kuery apenaa rupi ikuai va'e ha'e javi nomombe'u kuaai. Ha'e rã ndee ma remombe'u kuaa 'rã, mba'eta ndere oĩ Nhanderuete iky'a e'ỹ va'e Nhe'ë', ha'e.

¹⁹ "Ha'e ramo Daniel Beltessazar hery avi va'e onhemondyi rei reve opyta are ranhe, opẽxa ha'e ipy'a eta reia py. Ha'e rami rã xee huvixave teĩgue ju xeayvu vy aipoa'e ixupe: 'Beltessazar, ndepy'a eta rei eme aexa ra'uague gui, nei mba'erã paa re voi', ha'e.

"Ha'e ramo Beltessazar ombovai vy aipoe'i: 'Xeruvixa, rexa ra'uague ma ndere ija'e e'ỹ va'e kuery re oiko va'e rire, mba'erã paa voi oiko va'e rire nderovaigua kuery re anho.

²⁰ Ha'e gui yvyra rexa va'ekue ma yvateve ha'e imbarateve ovy yva re peve, yvy jave gui oexaa guive.

²¹ Hogue porã, hi'a reta guive pavẽ ho'u va'erã va'e re. Iguy py ma mymba nhuũndy rupigua ojou kuaray'ã, ha'e hakã re ma guyra oveve va'e onhemboaity okuapy.

²² Ha'e va'e yvyra ma ndee ae, xeruvixa. Mba'eta ndeyvateve reovy, nembaraete guive. Ndeporiau e'ỹa ma yva re peve ojekuaave ovy, ndepo'akapaa yvy apy re peve oendua.

²³ Ha'e gui ndee xeruvixa rexa avi mba'emo rarõa iky'a e'ỹ va'e yva gui ogejy ouvvy rã. Ha'e va'e aipoe'i: "Peake'o ke yvyra, pembovaipa ete. Ha'e rã hapytakue ma yvy re topyta hapo reve, nhuũndy mbyte oĩa py ae topyta ferro ha'e overa va'e guigua corrente py pejokua reve. Yxapy yva guigua tomoakỹ, ha'e tokaru oikovy mymba nhuũndy rupi ikuai va'e okarua rami, sete ma'etỹ oaxa peve", he'i.

²⁴ Xeruvixa, po rami ma mba'erã paa, pova'e ma Yvate ete va'e oikuaa uka va'ekue. Ha'e nunga ma ndere ae 'rã ou, xeruvixa.

²⁵ Mba'eta nemoxëa 'rã avakue ikuai gui. Ha'e ramo mymba nhuũndy rupi ikuai va'e mbyte ju 'rã nderekoa. Ndeyguia ma nhuũ vaka ho'ua rami re'u reĩny aguã. Neakỹ 'rã yxapy yva guigua py. Ha'e nunga ma sete ma'etỹ re oiko 'rã ndere, avakue ipo'aka va'e gui Yvate ete va'e ipo'akapave va'ea reikuaa peve, mba'eta ombopo'akaxe va'e rei ombopo'aka 'rã.

²⁶ Ha'e gui "Hapytakue peja 'rã hapo reve", he'ia ma ha'ekue rami ae nembopo'aka ju aguã re ijayvu vy, Yva pygua ipo'akapave va'ea reikuaa ma rire.

²⁷ Ha'e nunga rupi xeruvixa, ejapyxaka ke xeayvu re, ha'e teko porã rupi vy ejepe'a rejajavya ha'e ndereko vaia gui, iporiaukue'i remboaxya rupi ju reiko aguã. Ha'e rami ri reiko vy reiko porã pukuve 'rã', he'i Daniel xevy.

²⁸ "Ha'e gui ma ha'e nunga ha'e javi oiko xee huvixave Nabucodonosor re.

* **4:16** Apy ma huvixave ojee ae ijayvu vy "Yvyra" he'i. Mba'eta Nhanderuete oipe'a ranhe huvixa oĩague gui, Nhanderuete ipo'akapa va'ea oikuaa peve.

29 Doze jaxy opaa py xee huvixave xero Babilônia tetã py oĩ va'e py aĩ jave
 30 xeayvu vy aipoa'e: 'Kova'e Babilônia tetã tuvixa va'e e'ỹ teve xerekoarã ajapo va'ekue, xepo'akaa ha'e xeyvate etea aexa uka aguã?' he'i.

31 Ha'e rami xee huvixave xeayvu teri reve yva gui oguejy peteĩ ayvu aipoe'i va'e: 'Huvixave Nabucodonosor, ndevy aipo'ea: Ndegui oaxa ma ndepo'aka reinyague.

32 Ha'e rami vy nemoxêa 'rã avakue ikuaia gui, ha'e mymba nhuũndy rupi ikuai va'e reve ju 'rã reiko. Ndere omoĩa 'rã vaka rami nhuũ re'u aguã. Ha'e nunga ma sete ma'et'ỹ re oiko 'rã ndere, reikuaa peve avakue ipo'aka va'e gui Yvate ete va'e ipo'akapave va'ea, mba'eta ombopo'akaxe va'e pe rei ombopo'aka 'rã', he'i.

33 Ha'e ramove ojeupity xee Nabucodonosor regua ayvu. Ha'e rami vy xemoxêa avakue ikuaia gui. Ha'e ramo vaka rami ha'u aikovy nhuũ. Xerete ma yxapy yva guigua py inhak'ỹ. Xe'a ma taguato rague rami ipuku, ha'e rã xepoapê ma guyra poapê rami opyta.

34 "Ha'e va'e ára opaa py ma xee Nabucodonosor yva re ama'ẽ ramo oĩ ju xe'arandua. Ha'e vy Yvate ete va'e re xema'endu'a porã, arovy'a guive raka'e rã peve oikove va'erã, mba'eta ha'e va'e openaa ma opa va'erã e'ỹ, ipo'akaa ma raka'e rã peve guarã.

35 Ixupe rã yvy re ikuai va'e ha'e javi ma mba'everã ndovarei. Ha'e oipotaa rami ae 'rã opena oxondaro kuery yva re ikuai va'e re, yvy regua kuery re guive. Avave rei jipoi hexe opo omoĩ va'erã, neĩ ixupe 'Mba'e tu rejapo?' he'i va'erã.

36 Ha'e gui xe'arandua ou jevy ramove ou avi huvixa rami apena ju aguã, apenaague ha'e javi re. Xeyvatea ha'e xeporãa voi ou xere pavê oikuaa aguã rami. Xevyguia nhomongetaaty kuery ha'e huvixa kuery xea py oupa ju okuapy. Ha'e rami py xemoĩa ju huvixave aĩ aguã. Ha'e vy xeyvateve ete.

37 Ha'e gui aỹ ma xee Nabucodonosor arovy'a ha'e ambojerovia Huvixave yva pygua. Mba'eta ha'e va'e mba'emo ojapo va'e ma anhetê meme, oikoa voi ha'evea rami meme. Omo'yvyĩ'i kuaa avi 'rã onhemboyvate va'ekue", he'i.

5

Oo mbotya re ipara va'e ojekuaa ague

1 Ha'e gui huvixave Belsazar ojapo peteĩ ngaru tuvixa va'e mil huvixa kuery pe. Ha'e vy mil va'e oexaa py oy'u oiny vinho.*

2 Belsazar vinho oy'uxea rupi oy'u tema oiny vy ima'endu'a mba'emo ryrú ouro ha'e prata guigua Jerusalém py templo oĩague gui tuu Nabucodonosor ogueru va'ekue re. Ha'e va'e ma ogueru ruka huvixave ha'e hexeve huvixa kuery ikuai va'e ha'e va'e py oy'u okuapy aguã, ta'yxy ha'e ta'yxy jevy kuery reve.

3 Ha'e ramo oguerua mba'emo ryrú ouro guigua Nhanderüete pegua oo Jerusalém py oĩague gui ogueru pyre. Ha'e va'e py ma huvixave ha'e hexeve huvixa ikuai va'e oy'u okuapy, ta'yxy ha'e ta'yxy jevy kuery reve.

4 Vinho oy'u reve omboete okuapy nguüete kuery ouro guigua, prata, overa va'e, ferro, yvyra ha'e ita guigua rive.

5 Ha'e ramove peteĩ ojekuaa ava po. Ha'e va'e ma huvixave ro mbotya xiĩa re ombopara oiny tataendy rexei. Ha'e rã huvixa oexa oiny ipo ombopara va'e.

* 5:1 Belsazar ma Nabucodonosor ramymino raka'e. Daniel tuja'i ma jave oĩ Babilônia pygua huvixave.

6 Ha'e ramo huvixave ndaekorãvei vy onhemondyi rova vyvoi. Ijaxi'y oku'ea, henapy'ã voi onhembotapa rei joe.

7 Ha'e gui huvixave ojavukai reve ijayvu oguerupaa aguã hexa pyrã apoa kuery, caldeu ha'e imba'evyky va'e kuery. Oguerua rã huvixave aipoe'i Babilônia pygua imba'ekuaa va'e kuery pe:

— Peteĩ va'e rei kova'e ipara ogueroayvu ha'e mba'erã paa xevy omombe'u porã va'e ma amonhemonde 'rã púrpara py, ha'e ijaju'y reguarã oguerua 'rã mbo'y ouro guigua. Ha'e gui xee reve mboapya 'rã oĩ apenaa re ipo'akaa py — he'ĩ.

8 Ha'e ramo huvixave pegua imba'ekuaa va'e kuery oike va'ekue ndogueroayvu kuaai, neĩ mba'erã paa nomombe'u kuaai guive huvixave pe.

9 Ha'e ramo huvixave Belsazar onhemondyi ete vy hova mboepa vaipa. Hexeve huvixa kuery ikuai va'e voi onhemondyipa okuapy.

10 Ha'e gui ma huvixave ha'e hexeve ikuai va'e re mba'emo oiko rã ixu ondu vy oike avi okaruaty py. Ha'e vy aipoe'i:

— Xeruvixa, tereikove riae! Ndepy'a eta rei eme, nderova mboae rei eme guive.

11 Mba'eta repenaa re ma oiko peteĩ ava. Hexe ma oĩ Nhanderuete iky'a e'ỹ va'e Nhe'ẽ. Nderu oĩ jave py ma roikuaa hexe oĩa mba'emo oikuaa aguã, ha'e hi'arandu ha'e imba'ekuaa nguete 'arandua rupi. Ha'e nunga rupi nderu rãgue'i huvixave Nabucodonosor oĩ jave omoĩa imba'ekuaa va'e kuery ruvixarã, hexa pyrã apoa kuery, caldeu ha'e imba'evyky va'e kuery ha'e javi ruvixarã guive.

12 Mba'eta Daniel re nhe'ẽ oĩ va'e ma omo'arandu porã 'rã mba'emo oikuaa aguã, oexa ra'u pyre omombe'u aguã, ha'e oikuaa e'ỹ pyre haxyve va'e teĩ oikuaa uka aguã. Ha'e va'e reryrã nderu rãgue'i omoĩ va'ekue ma Beltessazar. Ha'e nunga rupi enoĩ uka Daniel. Ha'e ramo ndevy pe omombe'u 'rã mba'erã paa — he'ĩ.

13 Ha'e ramo huvixave renonde omoingea Daniel. Huvixa ijayvu vy aipoe'i Daniel pe:

— Ndee pa Daniel, Judá pygua escravo-rã xeru rãgue'i huvixave oĩ jave Judá gui ndereru va'ekue?

14 Ha'e gui xee aendu omombe'ua rã ndere Nhanderuete Nhe'ẽ oĩa, mba'emo reikuaa aguã, ne'arandu ha'e namba'ekuaa ete aguã guive.

15 Ange'i xerenonde ogueroikea imba'ekuaa va'e ha'e hexa pyrã apoa kuery, kova'e ipara va'e ha'e kuery ogueroayvu vy xevy pe omombe'u aguã mba'erã paa. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma kova'e ayvu mba'erã paa nomombe'u kuaai.

16 Ha'e rã ndere ima'endu'aa rã xee aendu remombe'u kuaa va'ea mba'erã paa, ha'e mba'emo haxyve va'e teĩ remombe'u porãve va'ea. Aỹ ma, xapy'a rei kova'e ipara va'e roeroayvu vy mba'erã paa xevy remombe'u ramo nemonhemondea 'rã púrpara py, rereko 'rã mbo'y ouro guigua ndeaju'y re, ha'e xee rire mboapya 'rã rei apenaa re ndepo'akaa py — he'ĩ.

17 Ha'e rami rã Daniel ombovai vy aipoe'i huvixave renonde:

— Mba'emo reme'ẽ aguã ndeayvuague ma ndereve ae topyta, e'ỹ vy eme'ẽ amboae pe. Ha'e rami avi ndevy pe xee aroayvu 'rã ipara va'e, mba'erã paa amombe'u 'rã guive.

18 Xeruvixa, ne'exa! Nderu rãgue'i Nabucodonosor pe Nhanderuete yvate ete va'e ome'ẽ va'ekue huvixave oĩ aguã, ipo'aka, iporã ha'e yvate aguã guive.

19 Ipo'aka aguã ome'ẽ rire ma henonde heta regua, amboae yvy regua ha'e ayvu mboae py ijayvu va'e kuery oryryi reve ojererokyjepa okuapy. Mba'eta

ojukaxe va'e rei ojuka raka'e, ha'e rã omoingovexe va'e ma omoingove. Omboyvate omboyvatexe va'e, ha'e rã omo'yvyĩ^{ix}e va'e ma omo'yvyĩⁱ raka'e.

²⁰ Ha'e rami avi opy'a py onhemboyvate ete, onhe'ẽ py guive ndoikuaa potavei ha'e ojejou porãve rive. Ha'e rami rã oiipe'aa raka'e huvixave oĩa gui, ixupe oaxapa guive mba'emo oguerovy'aague.

²¹ Omoxêa raka'e avakue mbyte gui. Ikuraxõ ma ojapoa mymba kuraxõ rami, ha'e omboekoaa mburika ka'aguy rupi ikuai va'e reve. Vaka pe rami ome'êa nhuũ ho'u aguã, omoakỹ guive yxapy yva guigua py, oikuaa peve Nhanderuete yvate ete va'e avakue po'akaa ha'e javi re ipo'aka va'ea, ha'e ombopo'akaxe va'e rei ombopo'aka rã avakue re opena va'erã.

²² Ha'e gui ndee Belsazar ma ta'y reiko vy ha'e nunga ha'e javi reikuaapa teĩ ndepy'a py nerenhemo'yvyĩⁱ.

²³ Ha'e rami rãgue py repu'ã raka'e SENHOR yva pygua rovai. Ha'e rami vy hoo gui nerenonde mba'emo ryrũ oguerua ramo ha'e va'e py ndee ha'e huvixa kuery ndereve ikuai va'e pey'u pekuapy vinho, pendera'yxy ha'e pendera'yxy jevy kuery reve. Ha'e rami avi remboete tuuete ramigua kuery prata guigua, ouro, overa va'e, ferro, yvyra ha'e ita guigua rive, ha'e nunga oma'ẽ e'ỹ va'e, noendui va'e, neĩ mba'eve ndoikuaa va'e teĩ. Nhanderuete po py reikovea oĩ va'eri neremboetei.

²⁴ — Ha'e rami rire ixugui ae ou ipo kova'e mboparaarã.

²⁵ Pova'e ma ipara oiny va'e: *Mene, mene, tequel* ha'e *parsim*.

²⁶ Ha'e rã mba'erã paa ma po rami: "*Mene*" he'ia py ma ndepo'akaa Nhanderuete oipapa vy omomba maa, reikuaa aguã.

²⁷ "*Tequel*" he'ia py ma mba'emo opejaa py ndepeja vy ojoua oataa, reikuaa aguã.

²⁸ Ha'e rã "*Peres*" he'ia py ma ndepo'akaa omboja'oa ma, ha'e Média ha'e Pérsia pygua kuery pe ju omboaxa maa, reikuaa aguã — he'i.[†]

²⁹ Ha'e rami rã Belsazar ijayvu Daniel omonhemondea aguã púrpara py, ha'e ijaju'y re mbo'y ouro guigua omoĩa aguã, ha'e gui omombe'ua aguã ha'e openaa re ipo'akaa py mboapy oĩa rami.

³⁰ Ha'e va'e pyavyve ojukaa caldeu regua huvixave Belsazar.

³¹ Ha'e rire openaague re Média pygua huvixa Dario ju ipo'aka, sessenta e dois ma'etỹ oguereko reve.

6

Yvykua guary ikuaiã py Daniel omomboã ague

¹ Ha'e gui huvixave Dario ma oipotaa rami omõ raka'e cento e vinte huvixarã, ha'e kuery opena aguã huvixave openaa ha'e javi rupi.

² Ha'e va'e kuery áry mboapy ju omõ huvixa yvatekueverã. Ha'e va'e kuery regua ma Daniel. Ha'e va'e kuery ma huvixa kuery mboae re opena, huvixave pegua nome'êa e'ỹi aguã.

³ Ha'e rã Daniel ma huvixa yvatekueve ha'e huvixa kuery mboae gui hi'aranduve, mba'eta hexe nhe'ẽ oĩ va'e ma imo'arandu porã etea. Ha'e nunga rupi huvixave onhemboyp'a openaa ha'e javi re ombopo'aka aguã.

⁴ Ha'e ramo huvixa yvatekueve ha'e huvixa mboae kuery ma Daniel openaa re oikuaa pota okuapy hexe ijayvu reixe vy. Ha'e rami teĩ hexe ndojou ha'eve'ỹa rami oikoa. Daniel ojeroviapy ramo hexe ndojou ojavya, neĩ ojejavya.

[†] 5:28 Avyu *mene, mene, tequel* ha'e *parsim* he'ia ma "Oipapa, oipapa, opeja ha'e omboja'o" 'ea. Ha'e gui Média ha'e Pérsia pygua kuery ma Babilônia pygua kuery rovaigua ikuai raka'e.

⁵ Ha'e gui ma ha'e va'e avakue joupe-upe aipoe'i okuapy:

– Mba'eve py ndajajoui 'rã Daniel re nhandeayvu aguã, nguete guigua lei rupi oikoa py e'ÿ vy – he'i okuapy.

⁶ Ha'e ramo huvixa yvatekueve ha'e huvixa mboae kuery ma huvixavea py jogueraa. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Oreruvixa Dario, terekove raka'e rã peve.

⁷ Repenaa py huvixa orekuai va'e ha'e javi, tetã ha'e estado re ropena va'e, huvixa mboae ha'e ronhomongeta va'ety kuery rojerure ndee oreruvixa remombe'u uka aguã peteĩ ayvu, po ramigua rejapo uka aguã: Avakue ha'e javive ma trinta ára peve ojerure e'ÿ aguã nguete va'e pe rei, neĩ avakue va'e pe rei, ha'e rã ndevy pe anho. Ha'e rami e'ÿ rã ndee oreruvixa remombo 'rã vyvkua guary ikuaiia py.

⁸ Ha'e gui aÿ ma ndee oreruvixave, embopara uka ke ndeayvu, nderery emoĩ guive avave rei oguerova e'ÿ aguã, mba'eta Média ha'e Pérsia pygua kuery pegua lei ma oguerova pyrã e'ÿ ae – he'i okuapy.

⁹ Ha'e rami rã huvixave Dario ma ha'e va'e ayvu ombopara uka, guery omoĩ guive.

¹⁰ Ha'e gui Daniel ma ombopara ha'e guery omoĩ maa oendu vy ngoo py ranhe oike. Ha'e rami vy opy ja'o yvate oĩ va'e py oo, okê'i Jerusalém katy ojepe'a va'e oĩa py. Ha'e py ma ára nhavõ mboapykue kuerei 'rã guenapy'ã re oĩ. Ha'e py ae onhembo'e oiny ha'e oguevov'a nguete, jepiaty rami ae.

¹¹ Ha'e ramo ha'e va'e avakue jogueraa vy oexa okuapy Daniel nguete pe onhembo'e ha'e ojerure oiny rã.

¹² Ha'e rami vy huvixavea py ju oo vy huvixave omoma'endu'a oayvu omombe'u uka va'ekue re. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Oreruvixa, nerembopara ukai ri ty'y ha'e javive avakue nguete va'e pe rei e'ÿ vy avakue pe ojerure ramo vyvkua guary ikuaiia py omomboaguã, ha'e rã ndevy pe anho?

Huvixave ombovai:

– Ha'e va'e ayvu ma anhetê, Média ha'e Pérsia pygua kuery pegua lei oguerova pyrã e'ÿ ae – he'i.

¹³ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i huvixave pe:

– Ha'e gui Oreruvixave, Judá gui escravo-rã heru pyre Daniel ma nanemboetei, neĩ ayvu rembopara uka va'ekue guive ndojapoi. Ha'e rami 'rãgue py ára nhavõ mboapykue kuerei 'rã ojerure oikovy – he'i okuapy.

¹⁴ Ha'e nunga huvixave oendu vy onhemboaxy ete vy ha'e ae onhembopy'a Daniel ogueraa jepe aguã re. Ha'e vy kuaray oike peve onhea'ã teĩ oikovy ogueraa jepexe vy.

¹⁵ Ha'e ramo ha'e va'e avakue ma huvixavea py ojevvy vy aipoe'i okuapy ixupe:

– Ha'e rami avi Oreruvixa, ndeayvuague ma Média ha'e Pérsia pygua kuery pegua lei oguerova pyrã e'ÿ ae. Ha'e nunga rupi nda'vevei ae oaxa rive aguã – he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e ramo mae ma huvixave ijayvu Daniel heru ha'e omomboaguã vyvkua guary ikuaiia py. Huvixa aipoe'i Daniel pe:

– Tove nderuete renhe'ẽ rendu reikovy va'e tandereraa jepe – he'i.

¹⁷ Ha'e gui ma peteĩ ita oguerua vy omboty guary ikuaiia rokê. Ombojaague py ma huvixave okuã regua py ae hery omoĩ, ixupegua yvatekueve voi ha'e rami ae avi ojapo okuapy, Daniel oguenoẽa e'ÿ aguã ha'e gui.

¹⁸ Ha'e gui huvixave ngoo katy oo vy okaru e'ÿ re oaxa pytũ, guenonde mba'epu ndogueru rukai guive. Ndoke kuaavei ae.

¹⁹ Ha'e gui ma ko'ẽ aje'ive'i reve huvixave ovy vy onha ovy vyvkua guary ikuaia katy.

²⁰ Ha'e py ovaẽ vy Daniel pe ojapukai nda'evei ete reve. Po rami huvixave ijayvu Daniel pe:

– Daniel, Nhanderuete oikove va'e rembiguai, nderuete renhe'ẽ rendu va'e nda'u ndereraa jepe ri ra'e guary kuery gui?

²¹ Ha'e ramo Daniel ombovai huvixave pe:

– Xeruvixa, tereikove riae!

²² Xeruete ma ojea pygua anjo ombou va'ekue guary kuery juru omboty aguã xere ojapo vai e'ỹ aguã, henonde ojejavy e'ỹ va'e aiko ramo. Ndee xeruvixa rovai voi xee ndajapo vai mba'eve – he'i.

²³ Ha'e ramo huvixave ovy'a ete vy vyvkua gui oguenoẽ uka. Ha'e gui Daniel oguenoẽa ramo neĩ peteĩ henda py ma voi hexe ndojouai guary raĩgua, nguete re ojerovia ramo.

²⁴ Ha'e ramo huvixave ma teĩgue ju ijayvu vy ogueru ruka avakue Daniel re ijayvu rei va'ekue. Ha'e ramo vyvkua guary kuery ikuaia py omombo ukapa, ta'y kuery ha'e ta'yxy kuery reve. Ha'e gui vvy py ovaẽ e'ỹ re guary kuery ojukapa, ikãgue omopẽmba guive.

²⁵ Ha'e ramo huvixave Dario ombopara heta regua kuery pe, amboae regua ha'e ayvu mboae py ijayvu va'e vvy jave re ikuai va'e pe. Ha'e vy aipoe'i: "Toĩ peẽ kuery re pendekuai porã aguã!

²⁶ Xee ma po rami ajapo uka: Apenaa ha'e javi rupi avakue oryryipa reve tojererokyje Daniel ruete renonde. Mba'eta ha'e va'e tuuete anho ma oikove va'e, raka'e rã peve oiko va'erã guive. Ipo'akaa ma nombovaipaa'i rã, openaa ma ndopai rã.

²⁷ Ha'e ma joepy ha'e jogueraa jepe rã. Yva ha'e vvy re ojapo avi rã hexa pyrã ha'e nhomondyipaara", he'i.

²⁸ Ha'e rire Daniel ma huvixave Dario oĩa pukukue re oiko porã ae tema, ha'e gui Pérsia pygua huvixa Ciro oĩ jave voi.

7

Irundy mymba Daniel oexa ra'uague

¹ Peteĩ ma'etỹ re ma Babilônia pygua huvixave Belsazar oĩ jave Daniel ngupa rupi itui vy oexa ra'u peteĩ. Ha'e rami vy oexa ra'u va'ekue ombopara vyvoi, omombe'upa.

² Daniel ijayvu vy aipoe'i:

– Ha'e gui pyávy xe'vy pe oexa ukaa rã aexa ra'u irundy henda gui vvytu oipeju va'e ye'ẽ tuvixa va'e omomyĩmba rã.

³ Ha'e gui ye'ẽ gui oẽ jogueruvy irundy mymba tuvixa va'e joo ramigua e'ỹ-e'ỹ.*

⁴ Jypygua ma guary rami ojekuaa, taguato pepo rami ipepo va'e guive. Xee ama'ẽ rã ipepo oguereko va'ekue omboipaa. Ha'e vy vvy gui omopu'ã imo'amy ipy moko'i re, ava rami ae. Ixupe ome'ẽa avi ava rami hi'arandu aguã.

⁵ Ama'ëve tema. Ha'e vy ma mokoĩa mymba ju aexa, kaguare-jagua ramigua. Ha'e va'e ma opy jovaive re opu'ã ouvy. Ojuru py ma guaĩ re ogueru mboapy inharukãgue. Ha'e rã ixupe aipo'ea: "Epu'ã ke, he'u porã xo'o", 'ea.

* ^{7:3} Apocalipse 13.1 py oĩa rami mymba ye'ẽ gui ou va'e oexa. Ha'e gui amongue py "Ye'ẽ" he'ia py Nhanderuete rovai opu'ã va'e kuery re ijayvu vy (Isaías 57.20-21).

6 Ha'e va'e rire ama'ëve tema. Ha'e vy amboae ju aexa xivi pytä ramigua. Ha'e va'e kupe re ma irundy guyra pepo oĩ. Ha'e va'e mymba ma inhakã irundy va'e. Ixupe ome'ëa joe ipo'aka aguã.

7 Ha'e va'e rire ama'ëve tema pyávy aexa va'e re. Ha'e vy mymba irundya ju aexa nda'vei ete va'e, nhomondyiarã ha'e imbaraeete vaipa va'e. Haĩ ma tuvixa va'e, ferro guigua meme. Nhomondoropa, nhombo'a'ypa, ha'e rã hembyrekue re ma opyrõmba 'rã. Mymba kuery mboae ojekuaa ma va'ekue rami e'ÿ ojekuaa va'e, dez hakua va'e guive.

8 — Hakua ikuai va'e re xee aikuaa pota vy aexa mbyte gui hakua kyrĩ'i va'e ju oẽ oiny rã. Ha'e va'e renondẽ gui ma mboapy hakua jypy guare omboia. Ha'e va'e hakua re ma oĩ hexa ava rexa ramigua, ha'e rã ojuru py ma onhemboyvatea rupi ijayvu.

9 — Ama'ëve tema vy aexa tenda omoĩa rã huvixa kuery opena atyrã. Ha'e va'e áry ma Jypy'i guive guare ranhe oguapy oiny. Ijao ma yro'y rami xiĩ va'e. Hi'a inhakã regua ma vexe'i rague rami ete. Henda ma tata rendy, iruéra ikuai va'e voi hendy oiny.†

10 Henonde gui ma tata oẽ ouvy yakã rami. Henonde ma heta ete ikuai ixupegua kuery, jaipapapa aguã rami e'ÿ. Ha'e gui ma nhomboayvu va'erã kuery ju oguapypa. Oipe'aa avi kuaxia para ikuai va'e.*

11 Ha'e ramo ama'ëve tema vy hakua oẽ va'ekue aendu onhemboyvate etea rupi ijayvu rã. Ama'ẽ vy aexa mymba ojukaa rã. Ha'e gui he'ogue ma ombovaipaa vy tata py omombo okaipa aguã.

12 Ha'e gui mymba kuery mboae gui ma oipe'aa ipo'akaague. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe ome'ëa avi ikuaive ranhe aguã, oa'angaague ára ovaẽ e'ÿa ja.

13 — Pyávy oexa ukaa va'e re ama'ẽ ajupy vy peteĩ ju aexa arai reve yva gui ou ramo, ava ra'y rami ojekuaa va'e. Ha'e va'e ma Jypy'i guive guare oĩa py oo ramo omonhemboja. ‡

14 Ombopo'aka ha'e omboyvate ete huvixave oĩ aguã, ixupe heta ikuai aguã, amboae regua kuery ha'e avvu mboae py ijayvu va'e guive. Ipo'aka ma opa va'erã e'ÿ, ndoaxai 'rãe, openaa nombovaipaai 'rã guive.*

15 — Ha'e gui xee Daniel ma xepy'a py aendu xenhe'ẽ onhemondyĩ rã, xeke rupi aexa va'ekue nda'vei rei ramo.

16 Ha'e gui ma ha'e'i py ikuai va'e regua peteĩ re anhemboja vy ixupe ajerure ha'e nunga ha'e javi omombe'u porãve aguã re. Ha'e ramo po rami omombe'u xevy, ha'e nunga mba'erã paa omombe'u porãve vy.

17 Mymba tuvixakue irundy aexa va'ekue ma irundy huvixaverã vvy gui oẽ ouvy va'erã.

18 Ha'e rami teĩ Yvate ete va'e pegua iky'a e'ÿ va'e kuery pe 'rã ome'ẽ ipo'aka aguã. Ha'e rã ha'e kuery ma ipo'aka riae 'rã raka'e rã peve.

19 Ha'e gui mymba irundya va'e reko ju aikuaa porãvexe. Ha'e va'e ma amboae kuery ramigua e'ÿ, mba'eta nhomongyje ete va'e, haĩ ferro guigua va'e, ipoapẽ overa va'e guigua, nhomondoropa, nhombo'a'ypa ha'e hembyrekue re opyrõmba va'e.

20 Ha'e gui ma inhakã re dez hakua oĩ va'ekue reko aikuaaxe avi, amboae ju oẽ va'ekue guive, ha'e va'e renonde mboapy oitya va'ekue. Ha'e va'e hakua

† 7:9 Apy ma ijayvu Nhanderuete renda oexa ukaague re. Karõxa'i tata rendy ramigua ojekuaa, iruéra va'e (Ezequiel 1). * 7:10 Apocalipse 20.12 ‡ 7:13 Mateus 24.30 ha'e 26.64 py oĩa rami oexa Jesus Cristo Ava ra'y ojeapo va'ekue ipo'aka aguã ou ramo (Apocalipse 11.15, 14.14). * 7:14 Mateus 24.30, 26.64; Marcos 13.26, 14.62; Lucas 21.27; Apocalipse 1.13, 14.14

re ma hexa oĩ, ha'e ojuru py ojejou porã reia rupi ijayvu, ha'e aexa rã jypy guare kuery gui imbarateve va'e.

²¹ Ama'ẽ vy aexa rã ha'e va'e hakua ma iky'a e'ỹ va'e kuery rovai opu'ã vy ipo'aka ete ha'e kuery re,*

²² Jypy guive guare ou peve. Ha'e va'e ma ou vy oepy 'rã Yvate ete va'e pegua iky'a e'ỹ va'e kuery. Ha'e gui ovaẽ 'rã ha'e kuery ju ipo'aka aguã ára.

²³ – Ha'e ramo anjo aipoe'i: “Irundya mymba ma irundya ae 'rã ipo'aka vvy re. Ha'e va'e ma amboae po'akaague rami e'ỹ 'rã ipo'aka. Ha'e vy omondoropa 'rã vvy jave re ikuai va'e, opyrõmba ha'e omboa'ypa 'rã.

²⁴ Ha'e gui dez hakua ikuai va'e ma dez huvixave ikuai va'erã ha'e va'e jave py ae. Ha'e va'e kuery oaxapa ma rire amboae ju 'rã oiko. Ha'e va'e ma jypy guare rami e'ỹ va'e vy oity 'rã mboapy huvixa.*

²⁵ Yvate ete va'e re voi ijayvu vai 'rã, ixupegua iky'a e'ỹ va'e kuery ojavvyky rei 'rã guive. Oguero va 'rã mba'emo ojapoaty ára ha'e lei. Ipo py ma peteĩ ma'etỹ re omboaxapaa 'rã iky'a e'ỹ va'e kuery, ha'e gui mokoĩ ma'etỹ re ju, irundya ma'etỹ mbyte peve.Š

²⁶ Ha'e rami teĩ ha'e va'e rire ma nhomboayvu va'erã kuery ou vy oipe'a 'rã ipo'akaague. Ha'e rami vy omomba ha'e omokanh'y 'rã raka'e rã peve guarã.

²⁷ Ha'e gui ma Yvate ete va'e pegua iky'a e'ỹ va'e kuery pe ju ome'ẽ 'rã ipo'aka aguã yva guy ha'e javi rupi ikuai va'e re. Ha'e kuery pe ome'ẽ avi 'rã opena ha'e yvateve aguã. Mba'eta Yvate ete va'e ma raka'e rã peve 'rã ipo'aka. Ixupe ma ha'e javi regua 'rã ikuai, onhe'ẽ rendu pavẽ 'rã okuapy”, he'i.*

²⁸ – Ha'e rami py opa aexa ha'e aendu va'ekue. Ha'e gui xee Daniel ma nda'evei rei ete ranhe aiko, xerova voi xiĩmba rei. Ha'e rami teĩ ha'e nunga ha'e javi amoĩ porã herekovy xepy'a re.

8

Vexa'i ava ha'e kavara tuja oexaague

¹ Mboapy ma'etỹ re ma huvixave Belsazar oĩ jave xee Daniel peteĩ ju aexa ra'u, jypy'i aexa ra'u va'e rire.

² Ha'e gui aexa ra'u vy Susã tetã ikorapa va'e py merami aiko, Elão vvy re. Ha'e vy ama'ẽ rã Ulai yakã vvy'iry merami ha'ã.

³ Ha'e gui ama'ẽ vy peteĩ vexa'i ava aexa yakã rembe re hi'aĩ va'e. Ha'e va'e ma mokoĩ hakua va'e. Ha'e gui mokoĩ hakua oguereko va'e ma yvate ovy va'eri peteĩ ma amboae gui yvateve. Ha'e rami vy takykue yvate ovy va'e ma yvateve.

⁴ Aexa rã vexa'i ma guakua py jopyxo oikovy kuaray oikea katy, ijapu'a'ia katy ha'e ipuku-a katy guive. Ha'e va'e re ma peteĩve mymba ikuai va'e nda'ipo'akai, ipo'akaa gui ndoo jepe kuaai guive. Ha'e rami vy ha'e ae oipotaa rami ojapo oikovy, imbarateve tema ovy guive.

⁵ Xee aexa pota vy peteĩ aexa kavara tuja, kuaray oikea katy gui ou oiny rã. Vvy jave áry rupi ou va'eri vvy re opyrõ vy e'ỹ. Ha'e va'e kavara ma peteĩ guakua oguereko ngova mbyte re.

⁶ Kavara ma vexa'i hakua mokoĩ va'ea katy oo oiny, yakã rembe re hi'aĩ rã aexa va'ekuea py. Ha'e vy onha ovy opo'akaa rupi ipoxy reve.

⁷ Aexa rã vexa'ia py ovaẽ vy ixupe ipoxy etea rupi ombota. Ha'e vy omopẽ hakua mokoĩve. Ha'e rã vexa'i ma na'imbaratevei hexe opu'ã aguã. Ha'e

* **7:21** Daniel 8.24, 11.33; Apocalipse 13.7 * **7:24** Apocalipse 17.12 § **7:25** Apy ma três anos e meio re ijayvu (Daniel 12.7; Apocalipse 11.2-3, 12.14). * **7:27** Apocalipse 11.15

ramo kavara oity vvy rupi, opyrōmba hexe. Jipoi avi ipo'akaa gui vexa'i reraa jpeparā.

⁸ Kavara ma ipo'akave ete. Ha'e rami teĩ onhemombaraetea pyve hakua tuvixa va'e omopēa. Hakua opēague gui irundy ju oē tuvixa va'e. Ha'e va'e nunga joa katy e'ỹ-e'ỹ oje'oi irundy henda vvytu oipejua katy.

⁹ Hakua ikuai va'e regua peteĩ oĩ hakua kyrĩ'i va'e. Ha'e va'e ma imbarae ete oiny kuaray puku-a yke katy ha'e kuaray oēa katy, vvy porāa katy guive.

¹⁰ Yvate ete vy oupity yva pygua kuery po'akaa peve. Ha'e vy oity yva pygua regua vvy rupi, amongue regua jaxy-tata guive. Ha'e vy opyrōmba.

¹¹ Tá, yva pygua ruxiva rami ete onhemboyvate vy omomba ixupe guarā oapy jepiaty va'e. Ixupegua oo iky'a e'ỹ va'e voi oity vvy katy.

¹² Onhe'ē raxavea py hakua va'e pe yva pygua kuery omboaxapaa, mba'emo ome'ē jepi va'e regua guive. Ha'e ramo oity vvy rupi anhetē va'e ae, mba'emo ojapo va'e ha'e javi oiko porā guive.

¹³ Ha'e va'e rire aendu iky'a e'ỹ va'e kuery regua peteĩ ijayvu rā. Ha'e rā amboae iky'a e'ỹ va'e aipoe'i:

– Araka'e peve nda'u oĩ rā oexa ra'u pyre ojeupitypa aguā, mba'emo ome'ē jepi va'e ha'e onhe'ē raxavea py nhomombaarā va'e regua? Mba'eta oexa ra'ua ague rami vy oo iky'a e'ỹ va'e omboaxaa 'rā, yva pygua kuery guive, opyrōmbaa aguā – he'i.

¹⁴ Ha'e ramo xeivy pe ju ombovai:

– Dois mil e trezentos ka'aru ha'e ko'ē jevy peve 'rā oo. Ha'e rire ma oo iky'a e'ỹ va'e oiky'a'oa ju 'rā – he'i.

¹⁵ Ha'e ramo xee Daniel aikuaaxe aexa ra'u va'ekue mba'erā paa. Ha'e rā peteĩ ou xea py ava rami hova va'e.

¹⁶ Ha'e gui peteĩ ava aendu Ulai yakā rembe gui ijayvu nhendu rā. Ha'e va'e ma oiapukai vy aipoe'i:

– Gabriel, upe va'e pe eikuaa uka na oexa ra'u va'ekue mba'erā paa – he'i.

¹⁷ Ha'e ramo xee aĩa katy'i ou. Ovaē ramo xee akyje. Ha'e vy xerenapy'ã re aĩ, xerova vvy re amovaē reve. Ha'e rami teĩ aipoe'i xeivy:

– Ava ra'y, endu kuaa ke, mba'eta rexa ra'u va'ekue ma opaa pyguarā – he'i.

¹⁸ Xereve ijayvu ramo ha'a vy ndaikuaavei ranhe ajupy, xerova vvy re amovaē reve. Ha'e ramo xere opoko reve xemopu'ã imo'amy xe'añague py.

¹⁹ Ha'e vy aipoe'i:

– Ne'exa, ndevy pe xee aikuaa uka ta poxya opaa ára py mba'emo oiko va'erā. Mba'eta rexa ra'u va'ekue ma opaa pyguarā.

²⁰ Vexa'i ava hakua mokoĩ va'e rexa va'ekue ma Média ha'e Pérsia pygua huvixave.

²¹ Ha'e rā kavara tuja hague vuku va'e ma Grécia pygua huvixave. Hova mbyte re hakua tuvixa va'e oĩ va'e ma jypygua huvixave.

²² Ha'e va'e omopēa ague gui irundy ju oē va'e ma irundy huvixave ha'e va'e regua ae. Ha'e va'e kuery opu'ã avi 'rā teĩ jypygua imbaraeague rami ha'e kuery imbarae va'erā e'ỹ ta'vy.

²³ Ha'e rā ha'e va'e huvixave kuery openaa ára opa ramo, ha'e anhetē rupi e'ỹ ikuai va'e opa ma ramo peteĩ ju opu'ã rā huvixave ipoxy ete reve, nhombotavy kuáapa va'e.

²⁴ Ha'e va'e ma ipo'aka ete 'rā, va'eri ha'e ae opo'akaa rupi e'ỹ guive. Opa rupi ombovaipa 'rā oikovy mba'emo, ha'e imbarae ete ovy vy ojapoxea rami rei 'rā ojapo. Ojukapa 'rā ipo'akakueve va'ekue, iky'a e'ỹ va'e kuery guive.

²⁵ Ijapua rupi onhemo'arandu oikovy vy ojapo 'rā apu ipo'akave aguā rami. Opy'a py onhemboyvate 'rā, ha'e mbovy e'ỹ ojuka 'rā ikuai rive'i va'e. Opu'ã

'rã yvatekueve re Ipo'aka va'e rovai. Ha'e rã omopêa 'rã avakue po'akaa py e'ÿ ta'vy.

²⁶ Ka'aru ha'e ko'ê rã guarã rexa va'ekue amombe'u porãvea ma anhetê va'e meme. Ha'e rami teĩ emoĩ porã rexa va'ekue, mba'eta heta ete ára guarã teri – he'i.

²⁷ Ha'e gui ma xee Daniel xekangy vy mbovy ára rei e'ÿ xemba'eaxy. Ha'e gui apu'ã ju vy apena aikovy huvixave pegua ikuai va'e re. Aexa ra'u va'ekue gui anhemondyi rei aikovy, oikuaa ete va'erã jipoi ramo.

9

Guetarã kuery re Daniel ojerureague

¹ Peteĩ ma'etÿ re ma Média pygua Assuero ra'y Dario oĩ jave caldeu kuery ruvixa,

² ha'e va'e ma peteĩ ma'etÿ re ma opena jave xee Daniel aikuaa mbovy ma'etÿ re pa Jerusalém tetã ombovaipa pyre opyta 'rãa, kuaxia para profeta Jeremias pe SENHOR ijayvuague oĩa rami vy. Ha'e rami vy setenta ma'etÿ 'rãa aikuaa.*

³ Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuetea katy ama'ẽ reve anhembo'e ha'e ajerurea rupi aeka aguã, akaru e'ÿ re, ao voxa gui guare py anhemonde ha'e tanhimbu xejee amongure-ngure reve guive.

⁴ Ha'e rami vy anhembo'e SENHOR xeruete pe. Anhemombe'u vy aipoa'e:
– Xe-SENHOR! Xeruete ndepo'akapa ha'e okyjevepy va'e, ndereve guarã rejapo va'ekue rupi reiko va'e, renhomboaxya re ndeayvuague re nderexarai e'ÿ va'e.

⁵ Ore kuery ma rojejavy, teko vai rojapo. Orereko vaia rupi orekuai, orekuai vaikue rei nderovai, rejapo uka va'ekue ha'e ndereve guarã rejapo va'ekue gui rojepe'apa vy.

⁶ Nerembiguaĩ profeta kuery re ndorojapyzakai guive, ha'e kuery nderery rupi ijayvu teĩ oreruvixa kuery pe, yvatekueve, oreru kuery ha'e yvy jave re ikuai va'e pe guive.

⁷ SENHOR, ndere ma oĩ teko porã. Ha'e rã orere ma oĩ roxĩmbaa rive oĩ, aÿ ojekuaa rami. Mba'eta ore Judá pygua avakue ha'e javi re oĩ, Jerusalém py orekuai va'ekue re, Israel kuery ha'e javi, ha'e'i rupi ha'e mombyry orekuai va'e, yvy jave re mamó rã rei oremomboague rupi orekuai va'e re guive oĩ roxĩmbaa, ha'eve'ÿa rami nderovai orekuaiague re.

⁸ SENHOR, orere ma roxĩmba reia oĩ, oreruvixa kuery re, yvatekueve ha'e oreru kuery re, nderovai rojevavya rire.

⁹ Ha'e rã SENHOR Oreruete, ndere ma oĩ oremboaxy ha'e oreperdoa aguã, mba'eta ndere ore kuery ropu'ã rei.

¹⁰ SENHOR Oreruete, ndorojapoi ndeayvua, ndeguigua lei rupi ndorekuai vy, nerembiguaĩ profeta kuery rupi orerekorã reja va'ekue ri.

¹¹ Tá, Israel kuery ha'e javive ma ndeguigua lei ndojapoi okuapy, ojepe'apa guive ndeayvu oendu e'ÿ aguã. Ha'e nunga rupi ae orere ayvu vai ou nderovai rojevavya re. Mba'eta Oreruete, nerembiguaĩ Moisés lei ombopara va'ekue re oĩa rami vy ae oiko mba'emo vai.*

¹² Mba'eta ndee rejapo ndeayvu ojeupitypa aguã rami, orerovai ha'e oreruvixa oremboayvu va'ety kuery rovai ndeayvuague. Ha'e rami vy mba'emo

* **9:2** Apy 70 ma'etÿ re ijayvu (Jeremias 25.11-12, 29.10). Mba'eta Jerusalém pygua kuery SENHOR pe ojeyavy ramo ombovaipa uka tetã (2 Crônicas 36.11-21). * **9:11** Deuteronomio 28.15-68

vai ete rembou ore'áry. Mba'eta yva guy jave rupi oiko va'e'ȳ teri Jerusalém tetã re oiko va'ekue ramigua.

¹³ Moisés rupigua lei re oĩa rami vy ha'e ramigua ete ou ore'áry. Ha'e rami teĩ ore ma ndee SENHOR Oreruete pe ndorojerurei rokuapy orepytyvõ aguã, orereko vaia gui rojeko rerova aguã, neĩ ndeguigua anhetê va'e rupi orekuai aguã.

¹⁴ Ha'e nunga rupi ae SENHOR, renhembopy'aague rami vy rembou ore'áry. Mba'eta ndee SENHOR Oreruete ma ndereko porã ete va'e opa mba'e rejapoa py. Ha'e rã ore ma noronhe'ê rendui.

¹⁵ SENHOR Oreruete, anhetê Egito yvy gui ndevygua kuery renoẽ raka'e ndepo'akaa rexa uka vy, nemoete pavê aguã rami rejapo aguã guive, aỹ peve ojekuaa rami. Ha'e rã ore ma rojejavy, ha'eve'ȳa rami ete orekuai.

¹⁶ SENHOR, opa mba'e py ndereko porãa rupi eipe'a nho ke ndepoxya ha'e ndevaia ndevygua tetã Jerusalém ha'e ndevygua yvyty iky'a e'ȳ va'e re rembou va'ekue. Rojejavy ha'e oreru kuery voi heko vai rire orea katy'i rupi ikuai va'e ojojai okuapy Jerusalém tetã, ore ndevygua kuery guive.

¹⁷ Ha'e gui aỹ ma Oreruete, xee nerembiguai anhembo'e ha'e ajerure ramo endu. Ha'e vy SENHOR, ndeporayvua rupi vy tove nderova tomoexakã ju ndevygua oo iky'a e'ȳ va'e ombovaipa pyre áry.

¹⁸ Xeruete, ejapyxaka ke ha'e endu. Eipe'a nderexa, ha'e ema'ê orekuai axya re, tetã nderery oĩa re guive, mba'eta ore kuery ma ore ae reko porãa rupi e'ȳ rojerure nerenonde ha'e rami, ha'e rã ndee renhomboaxy ete va'e ramo anho.

¹⁹ SENHOR, endu ke. SENHOR, oreperdoa ke. SENHOR, eikuaa pota orere, ha'e orepytyvõ. Xeruete, emboare eme guive, ndee ae renhemboete uka aguã. Mba'eta ndevygua tetã ha'e ndevygua kuery re ma nderery oĩ – he'i.

Setenta vezes sete ma'et'ȳ re ijayvuague

²⁰ Ha'e rami xeayvu ainy, ha'e anhembo'e vy amombe'u ainy xee ae ajejavuague, xeretarã Israel kuery ojejavyague guive. Ha'e vy SENHOR Xeruete renonde ajerure ainy Xeruete pegua yvyty iky'a e'ȳ va'e re.

²¹ Xee xeayvu ha'e anhembo'e teri ainy reve ava rami aexa ra'u ppy va'ekue ou pojava, Gabriel hery va'e. Oveve ouvy vy opoko xere. Ha'e rami oiko ka'arukuegua ome'êa jave.

²² Ha'e va'e ma xereve ijayvu xembo'e vy. Ha'e vy aipoe'i:

– Daniel, aỹ ma apy aju, ndevy pe amombe'u porãve aguã ha'e nunga mba'erã paa.

²³ Rejerure ppy ramove xemboua. Ha'e ramo xee aju amombe'u aguã ndevy, hayvupy ete reiko ramo. Ha'e ramo eikuaa pota ha'e nunga re, mba'emo rexa va'ekue reikuaa aguã.

²⁴ – Setenta vezes sete ma'et'ȳ teri oata neretarã kuery ha'e peneretã iky'a e'ȳ va'e renonderã oa'angaague, teko vai omombaa aguã, ojejavya opa aguã, ojapo vaiague gui oiky'a oa aguã, teko porã opa e'ȳ va'e oguerua aguã, oexa ra'u pyre ha'e profeta kuery ijayvuague ojeupitypa aguã, ha'e Iky'a e'ȳ ete va'e huvixarã omoĩa aguã.†

²⁵ Endu ke ha'vy reikuaa porã aguã. Jerusalém tetã omoatyrõa ha'e ojapopaa ju aguã re ijayvua ára guive huvixarã Omoĩ mbyrã oiko peve ma sete vezes

† 9:24 Apy “setenta vezes sete ma'et'ȳ” he'i, versículo 2 py setenta ma'et'ȳ re Daniel oikuaa potaague, ha'e va'e rire raka'eve rã guarã omombe'u vy (Levítico 25.8). Ha'e javi py ma 490 ma'et'ȳ oa'angaa.

sete ma'etÿ oiko 'rã, ha'e gui sessenta e duas vezes sete ju.‡ Tape ikuai va'e ha'e tetã kora ma teigue ju 'rã omoatyrõmbaa, ikuai axy ete ma jave ta'vy.

26 Ha'e gui sessenta e duas vezes sete ma'etÿ oaxa ma rire ojukaa 'rã huvixarã Omoï mbyre, ha'e ramo noïvei 'rã ranhe. Ha'e rã huvixa oiko teri va'erã retã pygua kuery ju ou vy omomba 'rã Jerusalém tetã, oo iky'a e'y va'e guive. Imombaarã ma yy rami 'rã ou xapy'a. Ha'e gui opaa ára peve oiko 'rã joe opu'ã va'e. Mba'emo mombaarã ou aguã va'ekue avi 'rã ou.

27 Ha'e gui ha'e va'e ma heta va'e kuery reve ojapo 'rã peteï rami oguereko aguã sete ma'etÿ peve guarã. Ha'e rami teï ha'e va'e jave mbyte py ma ha'e kuery pe nome'ë ukavei 'rã mymba neï mba'emoaju guigua. Mba'emo ojeguarupy reve 'rã ou nhomombaarã, hexe ju ou peve imombaarã va'ekue.§

10

Tigre yakã yvÿry Daniel mba'emo oexaague

1 Mboapy ma'etÿ re ma Pérsia pygua huvixa Ciro oï jave peteï ayvu oikuaa ukaa xee Daniel Beltessazar xerery mboae va'e pe. Ha'e va'e ayvu ma anhetê va'e, joe heta opu'ã aguã regua guive. Xee aendu kuaa aguã rami ayvu ou, mba'emo oexa ukaa reve.

2 Ha'e va'e ára guive ma xee Daniel nda'evei ete aiko mboapy semana re.

3 Tembi'u ha'uxe vai va'ety regua nda'uvei, xo'o neï vinho namoï xejuru py. Neï azeite ma voi ndaikytyi xejee, mboapy semana oaxapa peve.

4 Ha'e gui jypygua jaxy vinte e quatro araa py ma Tigre yakã guaxu yvÿry xee aiko vy

5 xerova yva vy ama'ë. Ha'e vy peteï ava aexa ajukue perir'i py onhemonde va'e. Ijaxi'y rupi ma ouro iky'a e'y va'e guigua oï, Ufaz gui heru pyre.

6 Hete ma itaendy berilo rami hendy. Hova ma overa va'e rami, hexa ma tataendy rami ojekuaa. Ipo ha'e ipy ma overa va'e guigua ombovera pyre rami overa rei. Ha'e rã ijayvu vy mbovy e'y ikuai va'e ayvu rami onhendu.*

7 Xee Daniel anho'i aexa ha'e nunga. Ha'e rã avakue xereve ikuai va'e ma mba'eve ndoexai. Ha'e rami avi ha'e kuery okyje ete aguã ou xapy'a rã onhamba, onhemimba okuapy.

8 Ha'e gui ma xee ae'i apyta. Ha'e rami vy aexave tema ha'e va'e iporã ete va'e ojekuaa rã. Ha'e vy naxembaraeteveia aendu. Naxembaraetevei vy xerova xiiguepa rei, ha'ekue rami ve'y oï.

9 Ha'e rami teï aendu porã ijayvu nhendu va'e. Aendu vyve ha'a, xerova yvy re amovaë reve ndaikuaavei ranhe ajupy.

Daniel omombaraetea juague

10 Ha'e gui peteï ou vy xere opoko. Xemomy-momyï vy xerenapy'ã ha'e xepo re xemoï.

11 Ha'e va'e ma aipoe'i xeivy:

— Daniel ava oayvupy ete va'e, ejapyxaka ke ayvu re ndevy pe aipoe'e rã. Epu'ã ke he'amy, mba'eta ndea py xemboua — he'i. Po rami xereve ijayvu ramo xee apu'ã ha'amy aryrypa reve.

12 Ha'e ramo aipoe'ive ju xeivy:

‡ 9:25 Apy ma ijayvu 483 ma'etÿ re (7x7=49 mais 62x7=434). Ha'e gui versículo 27 py omombe'u porãve sete ma'etÿ opaa pygua ju, ha'e javi vy 490 ma'etÿ ojapo aguã. Ha'e gui "Huvixarã Omoï mbyrã" he'ia ma Cristo re ae ijayvu ju, hebraico ayvu py "Messias" 'ea. § 9:27 Daniel 11.36 py oia rami ijayvu templo py mba'emo vai nhomokanhyarã ou aguã re (Mateus 24.15, Marcos 13.14). * 10:6 Apocalipse 1.13-15

– Daniel, ekyje eme, mba'eta ndepya'a re reikuaaxea remoĩ. Ha'e ramo Nderuete renonde renhemo'yvyĩ'i ypya ára guive oendu ndeayvu. Ha'e gui ndeayvua rupi vy ae aju.

¹³ Ha'e rã Pérsia yvy re ipo'aka va'e ma xejoko ranhe vinte e um ára peve. Ha'e rami teĩ anjo yvateve va'e Miguel ou vy xepytyvõ. Ha'e ramo mae ma xepo'aka Pérsia pygua huvixa kuery re.

¹⁴ Aỹ ma aju ndevy pe aikuaa uka aguã neretarã kuery opaa ára py oiko va'erã. Mba'eta mba'emo rexa va'ekue ma raka'e rã ete guarã – he'i.

¹⁵ Ha'e rami xevy ijayvu ramo xee akyrirĩ vy ama'ẽ ha'amy yvy re.

¹⁶ Ha'e gui peteĩ ava ra'y ramigua opoko xejuru re. Ha'e ramo xeayvu jevy vy aipoa'e xerenonde hi'ai va'e pe:

– Xeruvixa, ange mba'emo aexa rire ou xere haxy va'e. Ha'e ramo naxembaraetevei ete.

¹⁷ Ha'e nunga rupi Xeruvixa, mba'exa 'rã tu ndereve SENHOR rembiguai aiko va'e xeayvu? Mba'eta xere noĩvei ete xembaraetea, neĩ xepytuẽ aguã ma voi noĩvei ma – ha'e.

¹⁸ Ha'e ramo ava ramigua va'e teĩgue ju opoko xere. Ha'e vy xemombaraeteve.

¹⁹ Ha'e vy aipoe'i:

– Ava oayvu etepy, ekyje eme. Evy'a ju. Nembaraete ke, nembaraete.

Po rami ijayvu ramové xembaraete. Ha'e vy aipoa'e:

– Xeruvixa, ndeayvu ke aỹ, xembaraete ju rirẽ – ha'e.

²⁰ Ha'e ramo aipoe'i:

– Reikuaa pa mba'e re pa aju ndea py? Mba'eta aa ju ta Pérsia pygua huvixa re apu'ã aguã. Ha'e gui xee aa ma rire Grécia pygua huvixa ju 'rã ou.

²¹ Ha'e rã ndevy amombe'u porãve 'rã ipara re anhetẽ va'e oĩa rami. Ha'e gui ha'e va'e kuery rovai apu'ãa py jipoi avave rei xereve guarã, peẽ kuery re opena va'e Miguel e'ỹ vy.

11

Huvixa kuery kuaray ijapu'a'ia katy ha'e ipuku-a katygua re anjo ijayvuague

¹ – Peteĩ ma'etỹ re ma Média pygua huvixa Darío oĩ jave xee apu'ã amombaraete ha'e amokyre'ỹ aguã.

² – Aỹ ma amombe'u porã ta ndevy anhetẽ va'e. Ne'exa, mboapy huvixa teri 'rã ikuai Pérsia pygua. Ha'e gui irundyta ma pavẽ gui oguerekopave 'rã. Ha'e va'e ma iporiau e'ỹ va'e vy imbaraeteve 'rã ovy. Ha'e rami vy opa mba'e py 'rã opu'ã Grécia pygua huvixa re.*

³ Ha'e va'e rire ma peteĩ huvixa ju oiko 'rã ipo'aka va'e. Ha'e va'e ma ipo'aka etea rupi 'rã joguereko. Ha'e vy oiko 'rã ha'e ae oipotaa rami rei.

⁴ Ha'e rã ipo'akapave ma jave openaa omboja'oa, ha'e omboaxaa 'rã irundy henda yvytu oipejua katy ikuai va'e pe. Va'eri ta'y kuery pe e'ỹ 'rã omboaxaa, ha'e ipo'akaague rami e'ỹ ipo'aka va'e kuery opena 'rã, mba'eta ipo'akaague oipe'aa vy amboa'e kuery pe ju 'rã omboaxaa, ta'y kuery pe 'rãgue py.

⁵ – Ha'e gui kuaray puku-a katygua huvixa ma imbaraete 'rã, peteĩ hembiguai yvateve va'e voi. Ha'e va'e ma herekoare gui voi imbaraeteve 'rã. Ha'e vy ha'e ju 'rã oĩ huvixa, openaa tuvixa 'rã guive.

⁶ Ha'e gui oĩa ma'etỹ opaa py ma ha'e kuery onhemoirũ 'rã joe. Ha'e rami vy kuaray ijapu'a'ia katygua huvixa ma omenda 'rã kuaray puku-a

* **11:2** Apy ma omombe'u porãve ju Pérsia ha'e Grécia pygua huvixa kuery joe opu'ã aguã (capítulo 8 py voi).

katygua huvixa rajy re, peteĩ rami ikuai aguã. Ha'e rami teĩ kunha va'e ma ndajoguereko kuaai 'rã, ime voi nda'ipo'aka pukui 'rã. Mba'eta kunha va'e ma omboaxaa 'rã joupe, heruare kuery guive, tuu ha'e ojeupe guarã heruare voi.

⁷ Ha'e rã hemiarirõ kuery va'e regua peteĩ oĩ 'rã hekovia. Ha'e va'e ma kuaray ijapu'a'ia katygua huvixa xondaro kuery re opu'ã vy oike 'rã ha'e kuery onhemiatty py. Ha'e kuery re opu'ã vy ipo'aka 'rã.

⁸ Ha'e kuery nguete ramigua oguereko va'e ha'e javi voi ogueraapa 'rã Egito vyv katy ojeupe guarã, mbovy e'ỹ ta'angaa mba'emo rykukue gui ojapo pyre, mba'emo hepyve va'e ha'e ouro guigua guive. Ha'e gui ma mbovy ma'etỹ re rei e'ỹ nopy'avei 'rã kuaray ijapu'a'ia katygua huvixa re.

⁹ Ha'e va'e rire mae ma ou vy opu'ã kuaray puku-a katygua huvixa re. Ha'e rami teĩ ojevyy rive ju 'rã ovyv katy.

¹⁰ – Ha'e gui ma ta'y kuery ju joe opu'ã rupi 'rã ikuai. Ha'e vy mbovy e'ỹ xondaro kuery omono'õ. Ha'e kuery va'e regua peteĩ ma ou pojava 'rã. Opa marãgua ombovaipa ma vy oove 'rã guenonde katy. Ha'e vy joe opu'ã ju 'rã ovy kuaray puku-a katygua huvixa onhemiatty oĩa peve.

¹¹ Ha'e ramo ha'e va'e ipoxy reve oo 'rã opu'ã aguã huvixa kuaray ijapu'a'ia katygua re. Ha'e rã ha'e va'e ma heta ete ogueraa 'rã hexe opu'ã aguã py teĩ hexeve oo va'ekue omboaxapaa 'rã ipo py.

¹² Huvixa kuaray puku-a katygua ma heta va'e kuery omomba vy onhemboyvate 'rã opy'a py. Mbovy e'ỹ ojuka 'rã teĩ nda'ipo'akai 'rã.

¹³ Mba'eta hexe kuaray ijapu'a'ia katygua huvixa ou jevy vy jypy guare gui hetave 'rã ogueru joe opu'ã aguã. Ha'e gui mbovy rei e'ỹ ma'etỹ opaa py ma ou pojava 'rã mbovy e'ỹ xondaro kuery ha'e mba'emo oiporu va'ety reve.

¹⁴ Ha'e jave ma mbovy e'ỹ 'rã opu'ã huvixa kuaray puku-a katygua re. Neretarã kuery va'e regua ojerovia rei va'e voi hexe opu'ã 'rã profeta ijayvuague ojeupity aguã rami. Ha'e rami teĩ ha'e kuery nda'ipo'akai 'rã.

¹⁵ Ha'e gui huvixa kuaray ijapu'a'ia katygua ou vy omopu'ã 'rã tetã kora áry rupi ojeupi aguã. Ha'e rami vy oipe'a 'rã tetã ikorapa va'e. Ha'e rã kuaray puku-a katygua ipo'akakueve teĩ ndojoko kuaai 'rã. Ha'e kuery va'e regua oiporavo pyre voi nda'ipo'akai 'rã ojoko aguã.

¹⁶ Ha'e nunga rupi hovaigua ou va'e ma oipotaa rami ete 'rã ojapo. Avave rei ndojoko kuaai 'rã. Yvy porãa py ma voi opyta 'rã, ipo py opa mba'e omboaxaa ramo.

¹⁷ Openaa jave rupi ojeupegua ipo'akakueve oenoĩ vy ogueru vy huvixa kuaray puku-a katygua reve ojapo 'rã peteĩ rami ikuai aguã. Ha'e rami vy ixupe ome'ẽ 'rã peteĩ kunhataĩ omenda aguã, ipo'akaa ombovaipa aguã. Ha'e rami teĩ ha'e nunga oaxa rive 'rã, ixupe ndovarei 'rã mba'everã.

¹⁸ Ha'e va'e rire ma ye'ẽ yvỹry ju 'rã oo joe opu'ã aguã, ha'e vy heta re ipo'aka 'rã. Ha'e rami teĩ peteĩ yvateve va'e omomba 'rã ojerovia reia. Ha'e vy ojapo 'rã ojerovia reiague hi'áry ae ju ojeapa aguã rami.

¹⁹ Ha'e ramo ojevyy rive 'rã ovyv re onhemiatty oĩ va'e katy. Va'eri onhepyxanga vy ho'a 'rã. Ha'e va'e rire ma ndojouavei 'rã.

²⁰ – Ha'e va'e rire ma hekovia oĩ ju 'rã peteĩ. Ha'e va'e ma ovyv iporãvea rupi omondouka 'rã peteĩ guembiguai imposto re nhombopagaa rupi oiko aguã. Ha'e rami teĩ are e'ỹ re omomba 'rã, ixupe ivaia py e'ỹ, neĩ hexe opu'ã reia rupi e'ỹ guive.

²¹ Ha'e va'e rire ha'e va'e rekovia oĩ ju 'rã peteĩ ava heko vai ete va'e, huvixarã nomoĩai va'eri. Ha'e rami 'rãgue py okyrirĩ reve ou vy nhemi rupi 'rã oĩ huvixarã.

22 Henonde ma xondaro kuery heta ou teĩ omokanhymba 'rã. Omomba ete 'rã, guexeve peteĩ rami omoingo va'ekue regua yvateve va'e voi.

23 Ha'e va'e reve peteĩ rami ikuai aguã ojapoa ramive ma ombotavy 'rã. Ha'e rami vy mbovy'i reve va'eri opu'ãve vy ipo'akave 'rã ovy.

24 Okyriři rei reve ovaẽ avi 'rã oguerekopave ete va'e rekoa rupi. Ha'e rami py ojapo vai 'rã tuu kuery ha'e tamoi kuery ojapoague ramigua e'ỹ. Ha'e rami vy mba'emo oipe'a vy omboja'o 'rã ojepegua kuery pe, imba'e rei-rei va'ekue ha'e javi. Ha'e gui onhembopy'a 'rã oo ikorapa va'e re voi opu'ã aguã, teĩ xapy'a'i guarã rive.

25 Ha'e gui onhemombaraete ha'e onhembopy'a guaxu 'rã huvixa kuaray puku-a katygua re opu'ã aguã, oxondaro kuery imbaraetekueve mbovy e'ỹ ogueraa vy. Ha'e rami teĩ nda'ipo'akai 'rã, hovai opu'ãa nhemi ramo.

26 Ha'e gui ma hembu'gui okaru va'e kuery omokanhy 'rã. Oitypa 'rã okuapy ixondaro kuery, ha'e ramo heta ete ho'a 'rã oipyxopa rã.

27 Ha'e va'e huvixa kuery mokoive ma mba'emo vai ojapo aguã rami anho 'rã ikuai. Peteĩ'i mesa pyve oguapya py ijapu 'rã oiny joupe. Ha'e rami teĩ ha'e nunga oaxa rive 'rã, mba'eta oa'angaague ára py ou 'rã imombaarã.

28 Ha'e ramo ava heko vai ete va'e ojevvy 'rã ovyvy katy. Oguerekopa vy ovy'a reve 'rã ou. Ha'e gui onhembopy'a 'rã omomba aguã Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue iky'a e'ỹ va'e rupi ikuai va'e, ha'e vy ojapoaxa rami rei ojapo ranhe 'rã guive. Ha'e gui mae ma ojevvy ju 'rã ovyvy katy.

29 — Ha'e gui oa'angaague ára ovaẽ ramo oo ju 'rã kuaray puku-a katygua yvy re opu'ã aguã. Ha'e rami teĩ ha'e va'e jave ma jypy guare rami e'ỹ 'rã oiko.

30 Mba'eta hovai heta 'rã ou Quitim gui kanoã guaxu py. Ha'e ramo nda'ipy'a guaxuvei 'rã. Ha'e rami vy ojevvy vy ipoxy 'rã Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue iky'a e'ỹ va'e rupi ikuai va'e pe. Ha'e ae oipotaa rami 'rã oiko. Ojevvy ma ramo Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue iky'a e'ỹ va'e gui amongue ojepe'a ramo oguero'vy'a 'rã.

31 Ixupegua imbaraetekueve oo vy omongy'a rei 'rã oo iky'a e'ỹ va'e, oo yvate va'e guive. Ha'e vy ko'ẽ nhavõ ome'ẽ mbyrã va'ekue oipe'a vy omoĩ 'rã ojeguapupy nhomokanhyarã.†

32 Ombotavy 'rã Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue iky'a e'ỹ va'e gui ojepe'a va'e kuery, ijayvu porã'ia rupi rive. Ha'e rã Nguuete oikuaa va'e kuery ma imbaraete vy ojapo 'rã okuapy mba'emo.

33 Ha'e kuery va'e regua hi'arandu va'e ma ombo'e 'rã heta va'e kuery. Ha'e rami teĩ ojukaa 'rã kyxe ha'e tata py, escravo-rã ogueraa rupi, ha'e ogueraa rive-rivea rupi. Are peve 'rã ha'e nunga oiko.

34 Ha'e kuery va'e regua ho'a ramo ma xapy'a'i oipytyvõa 'rã. Ha'e rã ha'e kuery re heta onhemoirũ 'rã anhetẽ rupi e'ỹ.

35 Mba'eta hi'arandu va'e regua ho'a 'rã oeko a'ãa aguã, oiky'a'oa ha'e omoxiãa aguã opa rã guarã, mba'eta oa'angaague ára py ha'e nunga oiko 'rãe.

36 — Ha'e gui huvixa ma ha'e ae oipotaa rami 'rã oiko. Ha'e vy opu'ã vy onhemboyvateve 'rã tuuete ramigua ikuai va'e ha'e javi áry. Tuuete ikuai va'e gui Nhanderuete yvateve va'e rovai eteve voi 'rã ijayvu nda'evai etea rupi. Ha'e rami teĩ mba'emo ojapo kuaapa ranhe 'rã, ixupe ipoxya aguã ojeupity peve. Mba'eta hexe ijayvuague oiko 'rãe.‡

37 Ha'e va'e ma nomboetei 'rã nguu kuery ruete, neĩ kunhague ojou porãve va'e, neĩ tuuete ramigua va'e rei guive, pavẽ áry onhemboyvate va'e vy.

† 11:31 Apy ha'e Daniel 9.27 py "Ojeguapupy nhomokanhya" he'ia ma Jesus omombe'u porãve Mateus 24.15 ha'e Marcos 13.14 py. ‡ 11:36 Nhanderuete re ijayvu vaia re Apocalipse 13.6 py voi ijayvu avi.

³⁸ Tuuete ramigua ikuai va'e omboete 'rãgüe py omboete 'rã imbaraete va'e ruete ramigua anho, ha'e nunga tuuete ma tuu kuery ndoikuuai va'ekue ri. Ouro py 'rã ombojerovia, prata py, ita hepyve va'e ha'e mba'emo iporãve va'e py guive.

³⁹ Ha'e gui amboae regua ruete pe onhepytyvõ uka vy opu'ã 'rã oo ikorapa va'e re. Ha'e gui amongue omovaẽ porã ramo omboete uka ete 'rã. Ha'e vy omoĩ 'rã mbovy e'ÿ re ipo'aka aguã, ha'e kuery pe omboja'o 'rã guive vvy.

⁴⁰ — Ha'e gui opa aguã ára ovaẽ ramo hexe opu'ã 'rã huvixa kuaray puku-a katygua. Huvixa kuaray ijapu'a'ia katygua voi opu'ã 'rã hexe karóxa ha'e kavaju árygua kuery reve, ha'e mbovy e'ÿ kanoã guaxu py ikuai va'e reve. Heta vvy re ha'e kuery ovaẽ vy omonyẽmba 'rã, ha'e gui amboae katy ju 'rã oo.

⁴¹ Vvy porãa re voi ovaẽ avi vy heta 'rã oity. Ha'e rã ipo'akaa gui amongue oo jepe 'rã, Edom, Moabe ha'e Amom pygua yvatekueve anho.

⁴² Heta vvy áry oupi 'rã opo. Egito vvy re ikuai va'e voi ndoo jepei 'rã.

⁴³ Oipe'apa 'rã ouro ha'e prata guigua, hepykueve Egito vvy re ikuai va'e guive. Líbia ha'e Etiópia pygua kuery voi oje'oi 'rã hembiguairã.

⁴⁴ Ha'e rami teĩ kuaray oua katy ha'e ijapu'a'ia katy gui mba'emo omombe'ua rã oendu vy onhemondyi 'rã. Ha'e vy oove ju 'rã ipoxy reve, mba'emo ombovaipa ha'e ojuka reta aguã.

⁴⁵ Ha'e rami vy ye'ẽ pa'ũ py oupi 'rã ngoorã tuvixa ete va'e, vvyty porã iky'a e'ÿ va'e rovai. Ha'e rami teĩ ovaẽ 'rã imombaara, ha'e ndoikoi 'rã heraa jepearã.

12

Opaá ára py guarã re ijayvuague

¹ — Ha'e va'e jave ma anjo yvateve va'e Miguel opu'ã avi 'rã, neretarã kuery repya va'e. Ha'e va'e ára ma ikuai axy ete aguã. Ha'e ramigua oiko va'e'ÿ teri, ha'e kuery va'e regua ikuai ypya ára guive ha'e va'e ára peve. Ha'e rami teĩ ha'e jave py neretarã kuery ogueraa jepe 'rã, kuaxia re hery oĩ va'e ha'e javive.

² Vvy re onhono porã mbyre heta 'rã onhemboete ju okeague gui. Amongue oo 'rã tekove marã e'ÿ oupity aguã katy, ha'e rã amboae kuery ma oxĩmba ha'e raka'e rã peve ikuai axy aguã katy 'rã oo.

³ Arandua rupi ikuai va'ekue ma hexakã 'rã yva re ikuai va'e rami. Teko porã katy jogueraa reta va'ekue ma jaxy-tata rami 'rã hexakã riae, raka'e rã peve.

⁴ Ha'e gui ndee Daniel, emoĩ porã ha'e va'e ayvu, emboja guive kuaxia mbojaa py, opaá ára py guarã. Heta oikuaa pota 'rã, ha'e oikuaave 'rã oje'oivy — he'i.*

⁵ Ha'e ramo xee Daniel ama'ẽ vy mokoĩ ju aexa hi'aĩ va'e. Peteĩ ma yakã kyvõgua re, ha'e rã amboae ma hovaigua re hi'aĩ.

⁶ Ha'e kuery va'e regua peteĩ ma aipoe'ĩ yy áry ava hi'aĩ va'e ajukue perirĩ'ĩ py onhemonde va'e aexa va'ekue pe:†

— Raka'e tu ojeupity 'rã ha'e va'e nhomondyipaara? — he'i.

⁷ Ha'e ramo yy áry ava hi'aĩ va'e ajukue perirĩ'ĩ py onhemonde va'e ombovai rã xee aendu. Mba'eta yva re opo oiporu kuaa ha'e oiporu kuaa e'ÿa regua oupi vy oura raka'e rã peve oiko va'erã va'e rery rupi. Ha'e vy aipoe'ĩ:

* **12:4** Apocalipse 10.4 py oĩa rami avi profeta kuery pe nomombe'u ukapaai ayvu oendu va'ekue, ára novaẽ teri ramo. † **12:6** "Ava ajukue perirĩ'ĩ py onhemonde va'e" he'ia va'e ma Daniel oexa ma voi va'ekue (10.4).

— Ha'e nunga oiko 'rã peteĩ ma'etỹ, ha'e gui mokoĩ ma'etỹ ju, ha'e irundy ma'etỹa mbytea py. Iky'a e'ỹ va'e kuery po'akaa ombovaipaa ma jave mae ojeupity 'rã ha'e nunga ha'e javi — he'i.[‡]

⁸ Ha'e rami xee aendu va'eri naendu kuaai. Ha'e vy xee aporandu:

— Xeruvixa, opaa py ha'e nunga oiko ramo mba'eta tu 'rã oiko orere?

⁹ Ombovai:

— Tereo Daniel, mba'eta pova'e ma nomombe'u porãavei 'rã ranhe. Omoĩ porãa ma opaa ára peve guarã.

¹⁰ Heta 'rã oiky'a'oa, omoxiã ha'e oeko a'ãa guive. Ha'e rã heko vai va'e kuery ma heko vaive tema 'rã, ha'e kuery va'e regua neĩ peteĩve noendu kuaai 'rã. Ha'e rã 'arandua rupi ikuai va'e ma oendu kuaapa 'rã.

¹¹ Ha'e rami avi mymba ko'ẽ nhavõ ome'ẽ jepiaty omombaa ma rire, ha'e ojegarupy nhomokanhyarã omoĩa ma rire mil duzentos e noventa ára ju 'rã oaxa.

¹² Ovy'a ete 'rã amongue oarõ porãa rupi mil trezentos e trinta e cinco ára peve oupity va'e.

¹³ Ha'e rã ndee ma tereo tema tape reikoa va'e rupi ae, opa peve. Mba'eta repytu'u 'rã, ha'e gui opaa ára py repu'ã ju 'rã ndevygua oĩ va'e rejopy aguã — he'i.

[‡] 12:7 Apy ma três anos e meio re ijayvu (Daniel 7.25 ha'e Apocalipse 12.14 py oĩa rami).

Oséias ayvu oĩa Oséias ayvu oĩa

Profeta Oséias ayvu omombe'u jave ma hetarã kuery Israel regua ipo'akave ha'e heko vaive okuapy, mba'emo ra'angaa rive ombojeroviaa py. Ha'e kuery pe Oséias ijayvu ojeko rerova aguã, Nhanderuede ombopaga e'ÿ aguã. Mba'eta nhandereko vaiaty jaeja vy Nhanderuede pe jajeko me'ẽ ramo nhamboaxy vy ojee nhandereru ju 'rãe.

Ayvu py anho e'ÿ Oséias oikuaa uka raka'e Nhanderuede nhomboaxya, ha'e ae oikoa py, Nhanderuede ojapo ukaague rami vy. Mba'eta "Oséias pe oayvu omombe'u uka aguã Senhor ijayvu ppy'i vy aipoe'i: 'Tereo, ndera'yxyrã eraa peteĩ kunha itavy rei va'erã, itavy reia rupi omemby oguereko va'erã, mba'eta pendeyvy re ikuai va'e Senhor gui opoipa vy itavy rei avi okuapy', he'i" (1.2). Ha'e ramo Oséias ha'e rami ojapo vy omenda rire ta'yxy itavy rei vy opoi ixugui.

Ha'e rami teĩ "Senhor aipoe'ive ju xeivy: 'Teĩgue ju tereo, eayvu ju kunha neirũ oayvu va'ekue itavy rei teĩ. Senhor Israel kuery oayvua rami eiko, ha'e kuery nguete ramigua pe mbojape uva pirukue revegua ome'ẽxe vai va'eri', he'i. Ha'e ramo xee ma xera'yxyrã ju ajogua. ... Ha'e vy ixupe aipoe'i: 'Ha'e gui ndee ma heta ára re teri 'rã xerarõve. Ndetavy reive eme, amboae ava reve eiko eme guive. Ha'e ramo xee voi roarõ 'rã aikovy', ha'e. Mba'eta Israel kuery voi heta ma'etÿ re 'rã ikuai nguvixa e'ÿ re, opena va'e e'ÿ re, Nhanderuede pe mba'emo ome'ẽ e'ÿ re, ta'angaarã ita omopu'ã mbyre e'ÿ re, sacerdote pegua manto e'ÿ re, ha'e mba'emo ra'angaa oo rupi oguereko va'ekue e'ÿ re guive. Ha'e va'e rire ma Israel kuery ojevypa vy oeka 'rã okuapy Senhor nguete ha'e Davi nguvixarã. Ha'e rami vy opaa ára ha'e kuery oryrypa reve 'rã onhemboja jogueruvy Senhor re onhemboaxy uka vy" (3.1-2a, 3-5).

Profeta Oséias gua'yxy oayvu jevyague rami ae avi "Nhanderuede ma po rami oexa uka nhanderayvua: jajejavya rupi teri jaiko reve Cristo omano raka'e nhandere" (Romanos 5.8).

Oséias omenda aguã re ijayvuague Israel kuery ndojeroviaia oikuaa uka aguã

¹ Beeri ra'y Oséias pe SENHOR oayvu ombou va'ekue. Ha'e va'e ayvu ma Judá pygua huvixa kuery Uzias, Jotão, Acáz ha'e Ezequias ikuai jave ombou, Israel pygua huvixa Joás ra'y Jeroboão oĩ jave guive.

² Oséias pe oayvu omombe'u uka aguã SENHOR ijayvu ppy'i vy aipoe'i:

– Tereo, ndera'yxyrã eraa peteĩ kunha itavy rei va'erã, itavy reia rupi omemby oguereko va'erã, mba'eta pendeyvy re ikuai va'e SENHOR gui opoipa vy itavy rei avi okuapy – he'i.

³ Ha'e ramo oo vy gua'yxyrã ojou Diblaim rajy Gômer. Ha'e rã ha'e va'e oguereko'i vy oikuavã peteĩ ava'i.

⁴ Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Oséias pe:

– Pemboery 'rã Jezreel, mba'eta are e'ÿ re ambopaga 'rã Jeú ramymino kuery Jezreel tetã py jouguy omoëague re.* Ha'e rami vy amomba 'rã Israel kuery re ipo'akaa.

* 1:4 Jezreel tetã py ma Jeú jojuka vy ojopy va'ekue Israel kuery re ipo'aka aguã (2 Reis 9.14-27). Ha'e gui Jeroboão versículo 1 py ijayvua ma Jeú ramymino.

5 Ha'e va'e ára py amopẽmba 'rã Israel kuery rapa Jezreel katy'i yvugua oĩ va'e py ae – he'i.

6 Ha'e gui ta'yxy oguereko'i vy kunha'i ju oikuavã. SENHOR aipoe'i Oséias pe:

– Ha'e va'e ma pemboery 'rã Omboaxypy e'ÿ, mba'eta xee namboaxyvei 'rã Israel kuery, aperdoaa rupi ve'ÿ 'rã areko.*

7 Ha'e rã Judá kuery ma amboaxy 'rã. Ha'e rami vy araa jepe 'rã xee SENHOR Tuuete po'akaa rupi ae. Guyrapa rupi e'ÿ 'rã araa jepe, kyxe rupi e'ÿ, joe opu'ãa rupi e'ÿ, kavaju rupi e'ÿ, neĩ kavaju árygua kuery rupi e'ÿ guive – he'i.

8 Ha'e gui Omboaxypy e'ÿ nokambuvei ma jave oguereko ju ava'i.

9 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Oséias pe:

– Ha'e va'e ma pemboery 'rã Xevyguia e'ÿ, mba'eta xevyguia e'ÿ peẽ kuery pendekuai, ha'e xee voi Penderuete e'ÿ 'rã aiko.

10 Ha'e rami avi Israel kuery ma ye'ẽ rembe rupi ita ku'i oĩa rami 'rã heta, mba'eta ita ku'i oa'ãa va'erã e'ÿ, neĩ oipapa kuaa va'erã e'ÿ guive. Ha'e gui “Peẽ ma xevyguia e'ÿ” ea 'rãgue py “Nhanderuete oikove va'e ra'y kuery”, ea 'rã pẽvy.*

11 Ha'e rami vy Judá ha'e Israel kuery reve ju 'rã nhomoirũmba. Peteĩ'i 'rã omoĩ okuapy nguvixarã. Ha'e rami vy yvy pendekuaia gui peopa ju 'rã, mba'eta iporã vaipa 'rã Jezreel ára py.†

2

1 – Ha'e gui penderyvy kuery pe “Xevyguia kuery” peje 'rã, ha'e rã penereindy kuery pe ma “Omboaxypy” peje.

Ha'e kuery ndojeroviai teĩ Nhanderuete ojeroviapy oikoa re ijayvuague

2 – Pendeayvu pendexy pe, pendeayvu ete ixupe, mba'eta xera'yxy ve'ÿ ma oiko, xee voi imeve'ÿ ma. Ha'e rami ajapo ojegui oipe'a aguã itavy reia, okã mbyte gui gueko vaia oipe'a aguã guive.*

3 Ha'e rami e'ÿ rã xee aeja 'rã ipire rei va'e, oiko ramo'i jave guare rami ae. Ha'e rami tekoa e'ÿa rami amoingo 'rã, yvy piru reia rami ete ajapo 'rã yuvei py ajuka vy.

4 Neĩ imemby kuery voi xee namboaxyi 'rã, itavy reia rupi ixy oguereko rire.

5 Mba'eta ixy ma itavy raka'e, ikuavãare gueko vaia rupi anho oiko. Ha'e rami vy aipoe'i: “Xee aa 'rã apena va'e kuery rakykue. Ha'e ramo ha'e kuery ma xevy pe ome'ẽ 'rã mbojape, yy, vexa'i rague, ajukue perirĩ'i, azeite ha'e ay'u va'erã”, he'i.

6 Ha'e rami teĩ xee ajoko 'rã hape rupi juu amoĩ vy. Hovai ajapo 'rã kora, tape oo aguã ojou e'ÿ aguã.

7 Ha'e ramo opena va'ekue rakykue oo teĩ ndoupityi 'rã. Oeka tema teĩ ndojou 'rã. Ha'e rami vy aipoe'i 'rã: “Aa 'rã, xeme ypya py ae ju ajevy, mba'eta aÿgua gui ha'eveve xevy guare”, he'i.

8 Mba'eta ndoikuaai xee ae trigo, vinho, azeite ha'e nunga ome'ẽ va'ekuea. Ixupe guarã xee ae amboetave va'ekue prata ha'e ouro. Ha'e rã ha'e ma Baal ra'angaa pe rive ome'ẽ va'ekue.

9 Ha'e nunga rupi xee ma trigo omono'õa ára, vinho ojapoa ára aju vy aipe'apa ju 'rã ixugui. Aipe'apa ju 'rã vexa'i rague ha'e ajukue perirĩ'i, ha'e nunga opire reia ojao'ĩ aguã amé'ẽ va'ekue.

* **1:6**1 Pedro 2.10 * **1:10** Romanos 9.25-26 † **1:11** Tery Jezreel ma “Nhanderuete omoaĩ va'e” ea. Jypy ma Nhanderuete omoaĩmba ijyvy gui omoxẽ vy, ha'e gui opaa py ma mba'emo ra'yĩgue nhamoaĩ rami ju omoaĩ 'rã heruvy omboetave aguã (2.22-23). * **2:2** “Pendexy” he'ia py ma Israel kuery re ae ijayvu vy.

10 Aỹ ma oxĩa aexa uka 'rã opena va'ekue oexaa py. Xepo gui avave rei ndogueraa jepei 'rã guive.

11 Amomba 'rã ovy'aague ha'e javi, jaxy pyau nhavõ ngaru ojapo jepiague, sábadu nhavõ ijatyague, ha'e ngaru oa'anga va'ekue ha'e javi.

12 Ambovaipa 'rã ha'e kuery mba'e uvaty ha'e figoty aipoe'ia va'e: “Kova'e ma apena va'e kuery opaga vy xevy ome'ê va'ekue”, he'ía. Ha'e nunga ma xee ajapo 'rã ka'aguy rive, ha'e ramo ka'aguy regua mymba nharõ kuery ho'upa 'rã.

13 Xee ambopaga 'rã Baal ra'angaa pe heakuã porã va'e oapy okuapyague re. Ha'e va'e jave ojere'i va'e ha'e ita hepykueve py onhembojega vy opena va'e kuery rakykue oo. Ha'e rã xegui ma hexaraipa — he'i SENHOR.

14 — Ha'e rami teĩ ajapo 'rã xere ju ima'endu'a aguã rami. Ha'e rami vy tekoo e'ỹa katy araa vy xeyvuvu porã'i 'rã opy'a py oendu va'erã re.

15 Ha'e gui ma ame'ê ju 'rã uvaty oguereko va'ekue ramigua. Ixupe Acor vvyugua ajapo 'rã peteĩ okẽ rami, ha'e va'e rupi oaxa vy oendu ju aguã oarõ oikovy aguã.† Ha'e ramo xererovy'a ju 'rã, kunhataĩ jave Egito vvy gui oẽ jave guare rami.

16 Ha'e va'e ára ju xevy pe “Xeme” he'i 'rã, xevy pe “Baal” nde'ivei ma 'rã — he'i SENHOR.

17 — Mba'eta ha'e kuery juru gui anoẽmba 'rã Baal rery, hery re ima'endu'a ve'ỹ aguã rami.‡

18 Ha'e va'e ára ha'e kuery re ama'ê vy mymba ka'aguy re ikuai va'e ajapo 'rã ha'e kuery pe inharõ ve'ỹ aguã rami, guyra yvate rupi oveve va'e ha'e vixo vvy rupi onhembotyryry va'e guive. Ha'e gui ha'e kuery vvy gui ma aipe'a 'rã guyrapa ha'e kyxe oiporu pyre ha'e javi, joe opu'ãa ve'ỹ aguã. Ha'e rami vy xevyguua kuery ajapo 'rã opytu'u okuapy aguã rami, mba'eve oiko e'ỹa py.

19 Xejee ae romomenda ju 'rã raka'e rã peve. Teko porã rupi roguereko vy romomenda 'rã xejee, ha'evea rami aikuaa potaa py, roguereko porã'ia ha'e romboaxya rupi guive.

20 Ojeroviapy aikoa rupi 'rã romomenda xejee. Ha'e rami vy reikuaa 'rã SENHOR aikoa — he'i.

21 SENHOR aipoe'i:

— Ha'e va'e ára py ma xee rombovai 'rã roayvuvu porã vy. Yva voi aroayvuvu porã rã omoingo porã ju 'rã vvy.

22 Ha'e gui vvy ju omoingo porã 'rã trigo, vinho ha'e azeite. Ha'e ramo ha'e nunga omoingo porã 'rã xevyguua kuery Jezreel pygua kuery.

23 Mba'eta Israel kuery vvy jave rupi xee amoã 'rã mba'emo ra'yĩ rami, xevy guarã. Amboaxy aguã rupi e'ỹ ikuai va'ekue pe xee aexa uka ju 'rã amboaxya. “Xevyguua e'ỹ” ha'e va'ekue pe aipoa'e 'rã: “Ndee ma xevyguua ae!” Ha'e ramo ombovai vy “Ndee ma Xeruete!” he'i 'rã xevy.*

3

Nhanderuete nhomboaxy aguã re ijayvuague

1 SENHOR aipoe'ive ju xevy:

† 2:15 Tery Acor ma “Jexavaia” 'ea. Yma Acor vvyugua py Israel kuery Egito gui ovaẽ jave ojevavy ramo ombopagaa raka'e (Josué 7.24-26). Ha'e rami teĩ aỹ ha'e va'e rupi oaxa jevy vy ojou 'rã oarõ va'e.

‡ 2:17 Tery Baal ma “Nhandererekoa” 'ea. Nhanderuete ndoipotavei ha'e va'e rery rupi ojapukai okuapy. * 2:23 Romanos 9.25-26, 1 Pedro 2.10

— Teĩgue ju tereo, eayvu ju kunha neirũ oayvu va'ekue itavy rei teĩ. SENHOR Israel kuery oayvua rami eiko, ha'e kuery ma nguete ramigua pe mbojape uva pirukue revegua ome'ẽxe vai va'eri — he'i.*

² Ha'e ramo xee ma xera'yxyrã ju ajogua, quinze hatã'i va'e prata guigua ha'e quinze voxa cevada ame'ẽ vy.

³ Ha'e vy ixupe aipoa'e:

— Ha'e gui ndee ma heta ára re teri 'rã xerarõve. Ndetavy reive eme, amboae ava reve eiko eme guive. Ha'e ramo xee voi roarõ 'rã aikovy — ha'e.

⁴ Mba'eta Israel kuery ma heta ma'etỹ re 'rã ikuai nguvixa e'ỹ re, opena va'e e'ỹ re, Nhanderuete pe mba'emo ome'ẽ e'ỹ re, ta'angaarã ita omopu'ã va'ekue e'ỹ re, sacerdote i-manto va'e e'ỹ re, ha'e mba'emo ra'angaa ngoo rupi oguereko va'ekue e'ỹ re guive.

⁵ Ha'e va'e rire Israel kuery ojevypa vy oeka ju 'rã okuapy SENHOR nguete ha'e Davi nguvixarã. Ha'e rami vy opaa ára ha'e kuery oryryipa reve 'rã onhemboja jogueruvy SENHOR re onhemboaxy uka vy.

4

Israel kuery opa mba'e py ojevavya re ijavyuague

¹ — Peẽ Israel kuery, pendu ke SENHOR ayvu, mba'eta SENHOR oguereko yvy regua kuery re oikuaa pota aguã, mba'eta ha'e kuery re ma anhetẽ va'e noi, neĩ mborayvu, neĩ Nhanderuete oikuaaxea guive.

² Ha'e kuery oguerovy'ave va'e ma oura rivea, apu, jojukaa, imondaa ha'e tavy reia rive. Ha'e rami vy joo oipe'a rive 'rã, ha'e jojuka vyve jojuka vyvoi ju 'rã.

³ Ha'e nunga rupi ae ijyvy nda'evevei, hexe ikuai va'e voi ikangypa okuapy, mymba nhuũndy rupi ikuai va'e, guyra yvate rupi oveve va'e guive. Pira ye'ẽ rupi ikuai va'e voi omanomba.

⁴ — Ha'e rami teĩ mava'eve ndoikuaa potai, nanhomongetaai guive. Mba'eta peẽ kuery ma sacerdote kuery ojou vaipy rami pendekuai.

⁵ Mba'eta ara py teĩ penhepyxanga 'rã, pendereve profeta kuery ikuai va'e voi onhepyxanga 'rã pyávy. Ha'e nunga rupi xee amomba 'rã pendexy.

⁶ Xevygua kuery ma hi'arandurã va'ekue noĩ ramo omombaa ma heravy. Ndee sacerdote, 'arandua reja rire xee ju roeja 'rã, xerenonde sacerdote reiko ve'ỹ aguã. Nderuete guigua lei gui nderexarai ramo xee voi xerexarai 'rã ndera'y kuery gui.

⁷ Ha'e kuery heta-etave ovya ramive ma xerovai ojevavyve tema 'rã oje'oivy. Ha'e nunga rupi ha'e kuery omboetepy ikuai 'rãgue py xee ajapo 'rã oxĩmba aguã rami.

⁸ Ha'e kuery ma xevygua kuery ojevavya re rive 'rã onhemongaru, opa marã rei ikuai rã oexa vy rive 'rã ovy'a.

⁹ Ha'e nunga rupi heta va'e kuery xee areko 'rã sacerdote kuery arekoa rami avi. Mba'eta mokoĩve ambopagapa 'rã heko vaiague re, ame'ẽ 'rã ikuaiague repy ae.

¹⁰ Ha'e ramo ha'e kuery okaru teĩ naevyatã'i 'rã. Itavy reia rupi ikuai va'eri ndaetave ovyi 'rã, SENHOR ombojeroviaa gui ojepe'apa rire.

¹¹ Mba'eta ha'e kuery itavy reia, vinho ha'e vinho pyau re oka'upa reia oipe'apa hi'arandua.

* **3:1** Apy ma Nhanderuete ijavyu Oséias gua'yxy ogueru ju aguã re, ha'e ae nhandererua rami avi jajevy va'eri. Gua'yxy escravo oikoague gui Oséias ojogua, nhande voi jevavya pe jaikoague gui Nhanderuete nhandejoguaague rami.

12 Xevygua kuery oporandu 'rã yvyra ra'ykue oguereko va'e pe rive, ha'e ramo yvyra ipo'i'i va'e ju ombovai 'rã. Nhe'ẽ imbotavy reia pe onhembotavy uka vy Nguuete gui hexaraipa okuapy itavy reia rupi.

13 Yvy'ã yvate va'e-va'e rupi rive 'rã ome'ẽ okuapy mba'emo, heakuã porã va'e voi oapy 'rã yvy'ã-vy'ã'i rupi, yvyra carvalho, choupo ha'e terebinto ikuai va'e guy rupi guive, kuaray'ã porã rei ramo rive. Ha'e nunga rupi ae penderajy kuery itavy rei okuapy, pendera'y ra'yxy kuery voi.

14 – Ha'e rami teĩ penderajy kuery ma xee nambopagai 'rã itavy reia re, neĩ pendera'y ra'yxy kuery guive. Mba'eta avakue ae oje'oi 'rã kunhague tavy rei reve itavy rei aguã, ha'e kuery regua reve mba'emo ome'ẽ 'rã ta'angaa pe. Ha'e rami vy hi'arandu e'ỹ va'e kuery ma okanhy aguã katy oo.

15 – Ha'e gui peẽ Israel kuery, pendetavy reia rupi tema peoxe teĩ tove Judá tojevavy eme ha'e nunga py. Too eme Gilgal py, too eme Bete-Áven py, neĩ ouraa rupi “ SENHOR oikove va'e rupi aura” te'i eme.*

16 Mba'eta vaka oja rovai opu'ã va'e rami Israel kuery opu'ã okuapy xere. Mba'exa 'rã tu ha'vy SENHOR omongaru herekovy nhuũndy tuvixave va'e rupi, vexa'i ra'y'i rami?

17 Mba'eta Efraim kuery ma ta'angaa pe rive onheme'ẽmba. Tove ta'ikuai.

18 Ha'e kuery oka'upa rei vy itavy reia rupi ju 'rã ikuai. Yvatekueve voi oxĩmba reia rupi rive ikuaxeve.

19 Ha'e rami rire yvytu atã ogueraapa 'rã opepo py. Ha'e ramo oxĩmba 'rã ta'angaa pe mba'emo ome'ẽague re.

5

Sacerdote kuery ha'e yvatekueve pe ijayvu atãague

1 – Sacerdote kuery, pendu ke. Israel kuery, pejapyxaka. Huvixave ro py pendekuai va'e, pejapyxaka avi. Mba'eta pova'e ayvu ma penderovai ae. Mispá tetã py nhuã pejavy, ha'e Tabor vyvty áry rupi guyra'i mbo'aa ramigua peĩpyo.

2 Opa marã pendekuaive peovy pavẽ gui. Ha'e rã xee rombopagapa 'rã ha'e nunga ha'e javi re.

3 Aikuaa Efraim kuery reko ha'e javi, Israel kuery nonhemi 'rã xegui. Mba'eta aỹ Efraim kuery, pendetavya py Israel kuery ha'e javi voi onhemongy'apa rei.

4 Ha'e rami ikuai riae vy nda'eveni Nguuete pe ojevvy aguã. Ha'e kuery mbyte nhe'ẽ imbotavyarã oi ramo ndoikuaavei okuapy SENHOR.

5 – Israel kuery onhemboyvatea py ae onhemoĩ vai. Israel ha'e Efraim kuery ma ha'e kuery reko vaia re ae 'rã ho'a, Judá kuery voi ho'a avi 'rã ha'e kuery reve.

6 Ha'e va'e kuery ma guymba kuery vexa'i ha'e vaka ome'ẽ va'erã reve 'rã oo SENHOR reka vy merami teĩ ndojou 'rã, ha'e kuery gui ojepe'a ma rire.

7 SENHOR pe e'ỹ ha'e kuery ikuai rupi kyrĩgue oguereko va'e omendaa py e'ỹ. Aỹ jaxy pyau re ngaru ojapoa py omokanhymbaa 'rã, ijyvy guive.

8 – Tombopua mimby guaxu Gibeá py, Ramá tetã py voi tonhendu! Tojapukaia Bete-Áven py! Penheangu ke, Benjamim kuery!

9 Efraim kuery opaga aguã ára py ivaipa ete 'rã. Israel kuery mbyte rupi aikuaa uka ma mba'emo oiko va'erã.

* 4:15 Tery Bete-Áven ma “Jejavya ro” ea. Ha'e va'e tery py Betel “Nhanderuete ro” ea va'e re ijayvu, mba'eta ha'e katy'i huvixa omopu'ã rire vaka ra'y ra'angaa ha'e ombojerovia atyrã (10.5,8). Jaikuaa porãve aguã jaexa avi 'rã 1 Reis 12.28-33 py.

¹⁰ Judá regua yvatekueve ma vyv markaa oguerova rive va'e rami ikuai. Ha'e nunga rupi ha'e kuery áry anhoê 'rã xepoxya yy rami.

¹¹ Efraim kuery ambopaga rã ikuai axy, iporiaupa rei guive, ovare e'ÿ va'e randa'eveia rupi ikuai rire.

¹² Ha'e nunga rupi amomba 'rã Efraim kuery vixo'i rami, Judá kuery guive hu'ÿgue rami 'rã amomba.

¹³ Efraim kuery oikuaa omba'eaxy, ha'e Judá kuery voi oai vaikue oexa vy Efraim kuery ma Assíria katy oo. Ha'e pygua huvixave pe ojerure oipytyvõ aguã. Ha'e rami teĩ nomonguera kuaai imba'eaxy gui, neĩ ijai gui guive.

¹⁴ Mba'eta Efraim kuery amomba 'rã guary rami, Judá kuery guive amomba 'rã guary ra'y rami. Xee, xee ae amopêmba, aejapa 'rã guive. Xee aipe'apa heravy ramo nda'ipoai 'rã xegui ogueraa jepea va'erã.

Anhetê rupi e'ÿ ojeko rerova okuapya re ijayvuague

¹⁵ – Ha'e rami vy xee aa ju 'rã aikoaty py ranhe apyta aguã, ha'e kuery ojevavya omombe'u vy xereka peve. Mba'eta ha'e kuery ojexavai vy xereka voi 'rã. Aipoe'i:

6

¹ “Peju, jajevy ju SENHOR pe. Mba'eta nhanemopêmba teĩ nhanemonguera ju 'rã. Nhanemboaipe teĩ nhanepoano ju 'rã.

² Mokoĩ ára rire nhanemombaraete ju 'rã. Mboapy araa py ma nhanemopu'ã 'rã. Ha'e ramo teĩgue ju 'rã nhandekuai henondê rupi.

³ Jaikuaa ke SENHOR, nhanhea'ã tema jaikuaa ete peve. Mba'eta ou 'rã kuaray oua rami. Nhandere oguejy 'rã oky rami, ára pyau jave oky ou vy vyv omoak'ÿ va'e rami”, he'i okuapy.

⁴ – Efraim kuery, mba'e 'rã tu ajapo pendere? Ha'e vy peê Judá kuery, mba'e 'rã tu ajapo pendere? Mba'eta peê kuery ma ko'êmba'i arai ojekuaa rive ouvy va'e rami xerayvu, ha'e yxapy ko'ê rai ramove ipirupa ovy va'e rami guive.

⁵ Ha'e nunga rupi xee roitypa 'rã profeta kuery ayvu py rive. Xejuru gui ayvu oê va'e py ae rojuka, rombopaga aguã ma hexakã va'e rami ojekuaa.

⁶ Mba'eta xee aipota va'e ma penhomboaxya, mba'emo rive xevy pe peme'ê nda'ei. Mba'emo peapy revê peme'êa gui aipotave Nhanderuete peikuaa ete.*

⁷ – Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma Adão rami ae avi nda'ikuaixei xereve guarã ajapo va'ekue rami. Xerovai ha'e kuery ikuai anhetê rupi e'ÿ.

⁸ Mba'eta Gileade tetã ma heko vai va'e anho ikuai, jouguy gui iky'apa guive.

⁹ Sacerdote kuery voi ikuai tape rupi oguata ou va'e ojukaxe vy oma'ê mbegue va'e rami, mba'eta Siquém katy tape oo va'e py jojuka ma. Ha'e rami vy ojapo okuapy ojegarupy.

¹⁰ Peteĩ mba'e aexa nda'evei ete va'e Israel kuery ikuai mbyte. Ha'e py oĩ Efraim kuery itavy rei okuapya. Ha'e va'e gui ma Israel kuery ha'e javi onhemongy'apa.

¹¹ Judá kuery, peê voi pendeayapaa 'rã.

7

Huvixa kuery ha'e yvatekueve ojevavy okuapya re ijayvuague

¹ – Xevyguá kuery aipytyvõ ta ha'e Israel kuery amonguera ta nhavõ ojekuaa kuerei Efraim kuery ojevavya ha'e Samaria pygua kuery reko vai,

* 6:6 Mateus 9.13, 12.7

mba'eta anhetê va'e rupi e'ÿ ikuai. Opy rupi imonda va'e anho ikuai, oka rupi voi jojuka va'e kuery imonda 'rã okuapy.

² Ha'e kuery opy'a py aipo nde'i: "Nhandereko vaia re Nhanderue te oikuaa pota 'rã", nde'i. Ha'e nunga rupi aÿ ha'e kuery ojapo vaia ae ojoko, xerenonde voi ojekuaapa.

³ Ha'e kuery reko vaia anho rive 'rã huvixa oguerovy'a. Yvatekueve voi oguerovy'a rei okuapy ijapua.

⁴ Itavy reia rupi meme ikuai. Mbojape apoa imbojyaty py omoendyague rami hakupa. Mba'eta omoendy ma vÿ omoapomo oiny jave omoendy ve'ÿ ranhe tei ha'eve mbojaperã ovu porã peve.

⁵ Huvixave pegua ngaru oikoa ára py yvatekueve imba'eaxy rai okuapy vinho py oka'ua gui. Huvixa eteve voi onhemoirũ nhombojaru rei va'e kuery reve.

⁶ Ha'e rã ha'e kuery opy'a re omõ mbojape mbojyaty ramigua, joe oma'ê mbegue okuapy vy. Pyávy ipoxya opytu'u tei ko'êgue hendy ju 'rã tataendy rami.

⁷ Ha'e kuery ha'e javi ma tata rami inhakã raku vy omomba nguvixa kuery. Ha'e ramo huvixa ikuai va'ekue omanomba. Ha'e rami tei peteive ma xevy pe ndojapukaia.

⁸ — Ha'e gui ma Efraim kuery onhemoirũ 'rã okuapy amboae regua kuery reve. Mbojape ombojere e'ÿ re oexy pyre rami ndovarei.

⁹ Imbaraetea ma amboae regua kuery ombovaipa tei ndoikuaa rei. Ijapyte rupi hi'a xiimba ma tei ndoikuaa potai.

¹⁰ Israel kuery onhemboyvatepa rei pavê oexaa py. Ha'e rami tei SENHOR Nguete pe ndojevyi. Ha'e kuery re ha'e rami ete oiko tei ndoecka potai okuapy.

¹¹ Mba'eta Efraim kuery ma apykaxu ombotavy pyre rami ndoiko kuaa rei okuapy. Egito kuery pe oenoĩ 'rã onhepytyvõ uka vy, Assíria yvy katy avi 'rã oo.

¹² Ha'e katy oo ramo ha'e kuery áry rupi xee aipy 'rã xekya, ambo'apa 'rã guyra yvate rupi oveve va'e rami. Ha'e rami vy ambopaga 'rã, ha'e kuery ijaty py ayvu aendu ukaague rami vy ae.

¹³ Nda'evei ete 'rã ha'e kuery pe, xegui ojepe'a rire! Xere opu'ã rei rire hi'áry ho'a 'rã imombaarã! Xee aepy 'rãgue tei xerovai ijapu okuapy.

¹⁴ Ngupa py onhenoupya py haxê rive okuapy tei opy'a py e'ÿ ojapukai xevy. Trigo ha'e vinho ojouxé vy onhemboaty, ha'e rã xere ma opu'ã rei 'rã okuapy.

¹⁵ Xee amo'arandu, amombaraete guive tei ijayvu vai 'rã xerovai.

¹⁶ Ha'e kuery ma Yvate ete va'ea katy e'ÿ ojev. Guyrapa ikarê rive va'e rami ikuai. Ha'e nunga rupi ha'e kuery va'e regua yvatekueve ojokapaa 'rã kyxe py, onhemboyvate rupi rei ijayvu rire. Egito yvy re oo tei ha'e pygua kuery ojoi rei 'rã okuapy.

8

Opagaa aguã ovaẽ rai maa re ijayvuague

1 — Pemoĩ pendejuru py mimby guaxu! Mba'eta xee SENHOR pegua oo re hovaigua kuery ou oiny taguato rami,* xereve guarã ajapo va'ekue rupi ha'e kuery nda'ikuaixei rire, xeguigua lei rovai rupi rive ikuai.

² Xevy pe ojapukai vy "Oreruete! Ore Israel kuery ma ndekuaa va'e roiko", he'i okuapy

* 8:1 "Taguato rami ou va'e" he'ia ma Assíria pygua kuery re ijayvu vy.

3 teĩ Israel kuery omboyke ma iporã va'e. Ha'e nunga rupi ae hovaigua kuery ou hakykue.

4 Ha'e kuery ma nguvixaverã omoĩ teĩ xegui e'ỹ ojou. Nguvixa kueryrã omoĩ teĩ xee aikuaa ukaa rupi e'ỹ. Ojeupegua mba'emo ra'angaarã ojapo prata ha'e ouro gui. Ha'e ramia py onhemokanhy uka rive. he'ia

5 Samaria pygua kuery vaka ra'y ra'angaa omboete va'e ma xee ndajou porã. Ha'e nunga rupi ha'e kuery rovai xepoxya hendy. Raka'e peve 'rã tu ha'e kuery ndojeky'a'o ukaxei okuapy?

6 Mba'eta ha'e nunga ma Israel kuery rembiapo ae, hembiaapo kuaa va'e ojapo va'ekue rive, xee e'ỹ ai. Ha'e ramo vaka ra'y ra'angaa Samaria py oi va'e ombo'ypaa 'rã.

7 – Yvytu ha'e kuery onhotỹ rire vytytu vaikue 'rã omono'õ. Ndoikoi 'rã mba'emo aju omono'õ aguã. Trigo rembypy gui ndoikoi 'rã iku'ikuerã. Ha'e rami e'ỹ vy oiko teĩ amboae guigua kuery ho'upa 'rã.

8 Israel kuery eteve voi ho'upaa. Aỹ ma voi amboae regua ikuaia rupi ikuai ojou vaipy rami.

9 Mba'eta Assíria yvy katy ha'e kuery oo mburika yvy'ã regua ha'e ae'i oiko va'e rami. Efraim kuery opaga okuapy opena va'ety repyrã.

10 Ha'e rami avi ojereraa jepe ukaxe vy amboae regua ikuaia rupi oo teĩ xee ae amboatypa 'rã. Huvixa ha'e yvatekueve omoingo axy rã mboapy'ive ma ovy.

11 Efraim kuery ojejavyague re altar ojapo reta va'ekue ri ojejavyve aguã ae ha'e nunga opyta.

12 Xapy'a rei xeguigua lei dez mil ayvu py xee ambopara va'e rire ha'e va'e pe "Mba'emo rei rive" he'i 'rãgue.

13 Ha'e kuery ojukaxe vai mymba xevy ome'ẽ aguã. Ha'e rami avi mymba ojuka 'rã xo'o ho'uxe vai vy rive. Ha'e kuery ho'u rã xee SENHOR ndajou porã. Aỹ ma ha'e kuery reko vaia re aikuaa pota vy ambopaga 'rã ojevavya re. Ha'e ramo ha'e kuery ma Egito katy ju 'rã ojevypa.

14 Mba'eta Israel kuery ma imoingoare gui hexarai vy ngoo tuvixa va'erã rive ojapo. Judá kuery voi heta-etave ojapo heravy guetã ikorapa va'erã. Ha'e rami teĩ ha'e kuery retã re xee ambou 'rã tata. Ha'e va'e tata ma oapypa 'rã oo guaxu ha'e kuery ojapo va'ekue.

9

Israel kuery ombopagaa maague re ijayvuague

1 Israel kuery, pevy'a eme, amboae kuery rami e'ỹ pevy'a eme. Mba'eta pendetavya py pejepe'a Penderuete gui. Peipotave va'e ma pendetavya repy mba'emo ra'yĩgue ojykyaty ha'e javi rupi pejopy va'e.

2 Ha'e rami avi nda'evei pekaru riae aguã mba'emo ra'yĩgue ha'e vinho re rive. Mba'eta opa 'rã vinho pyau.

3 Napendekuai riaei 'rã SENHOR pegua yvy re. Ha'e rami 'rãgue py Efraim kuery ma Egito katy 'rã ojevvy. Assíria yvy re voi ho'u 'rã okuapy ha'eve'ỹ va'e imongy'aarã.

4 Ha'e py ma SENHOR pe napenhoẽvei 'rã uva rykue. Mymba kuery ixupe peme'ẽ va'e voi ndoguerovy'ai 'rã. Mbojape pe'u va'e ma ipy'a vai va'e rembi'u, ha'e va'e re okaru va'e ma ha'eve'ỹ va'e 'rã ikuai. Ha'e va'e mbojape ma peẽ kuery ae 'rã pe'u, mba'eta SENHOR pegua opy peme'ẽ aguã nda'evei.*

* 9:4 Ha'e rami ijayvu mba'eta amboae yvy re escravo-rã ogueraa ague py jipoi 'rã Nhanderuete pegua oo, ha'e py mba'emo ome'ẽ aguã.

⁵ Mba'eta tu pejapo 'rã SENHOR pegua ngaru ojapoa ára py, ha'e penhemboatya ára ojeupity jave?

⁶ Mba'eta imombaarã ou va'e gui penetarã kuery oopa va'eri Egito pygua kuery ju 'rã ombo'apa. Ha'e rami vy Mênfis tetã py 'rã ojatypaa. Prata guigua hepykueve ha'e kuery ogueroko va'ekue ma pynondy mbyte rive 'rã opyta. Ha'e kuery rekoague rupi ma juu rive 'rã ikuai.

⁷ Ovaẽ ma ha'e kuery re oikuaa potaa ha'e opaga aguã ára. Ha'e nunga oiko rã Israel kuery oikuaa 'rã. Israel kuery, pendeko vai riae ha'e joe napendea'evei ete vy profeta kuery pe "Oikuaa e'ỹ rei va'e" peje, ha'e avakue Nhe'ẽ oĩa va'e pe "Inhakã porã e'ỹa va'e" peje.

⁸ Mba'eta ore profeta kuery ma Efraim kuery reko re ijayvu va'erã oremoĩa va'ekue, Xerüete rami ae avi. Ha'e rami teĩ ore kuery roo aguã ha'e javi rupi omoĩa guyra'i mbo'aa ramigua, Nguuete pegua opy rupi eteve voi ikuai ore kuery re opu'ã rei va'e.

⁹ Opa mba'e py heta va'e kuery onhemongy'a Gibeá py ojapogue rami ae ju. † Ha'e kuery reko vaia re SENHOR oikuaa pota vy ombopaga 'rã ojejavague re.

¹⁰ SENHOR aipoe'i:

— Israel kuery ajou py py uva rembypy tekoa e'ỹa py ojou va'e rami arovy'a raka'e. Peneramoĩ kuery aexa vy figo'y hi'a ramo'i va'e ojou va'e rami raka'e. Ha'e rami teĩ Baal-Peor ra'angaa katy ha'e kuery oopa vy ta'angaa imoxia pe rive ikuai. Ha'e rami vy ojeguarupy ikuai, ta'angaa omboete va'e rami avi.

¹¹ Mba'eta Efraim kuery mba'emo oguerovy'ave va'e ma guyra oveve va'e rami 'rã okanhymba vyvoi. Ndoikovei ma 'rã imembya, imemby ryrü'i va'e, neĩ kyrĩ va'e ogueroko'i va'e ma voi.

¹² Gua'y kuery omongakuaa teĩ xee aipe'apa 'rã, neĩ peteĩve ava oikove aguã rami e'ỹ. Ha'e kuery gui ajepe'a ramo nda'evei ete 'rã ha'e kuery pe!

¹³ Xee anhembopy'aague rami vy Tiro tetã rami Efraim tetã voi iporãvea py mba'emo renhoĩ onhotỹ mbyre rami oĩ. Ha'e rami teĩ gua'y kuery ae Efraim kuery ogueraa 'rã ojukaa aguã katy — he'i.

¹⁴ Ha'e nunga rupi SENHOR, eme'ẽ ha'e kuery pe ... mba'e tu ha'evea rami reme'ẽ 'rã? Ejapo ha'e kuery imemby e'ỹ va'erã, ha'e ikãry e'ỹ va'e ikuai aguã rami.

¹⁵ SENHOR aipoe'i:

— Gilgal py ha'e kuery heko vai okuapy rã ha'e py aendu ndaxea'eveia. Ha'e kuery ojapo vai rei okuapy ramo aipe'apa 'rã xeveygua oo gui, ndayvuvei ma 'rã guive. Ha'e kuery va'e regua yvatekueve ma xenhe'ẽ rendu e'ỹ va'e meme.

¹⁶ Efraim kuery ma imba'eaxy okuapy, mba'emo renhoĩ hapo guive ipirupa va'e rami ikuai. Nda'i'avei ma 'rã. Gua'y kuery, guajy kuery ogueroko teĩ hyru'i pyve xee ajuka uka 'rã, oayvuve va'e voi — he'i.

¹⁷ Xerüete xeretarã kuery nonhe'ẽ renduvei ramo oejapa 'rã. Ha'e ramo oguata rei va'e rami 'rã ikuai vyv regua ikuai rupi.

10

Israel kuery mba'emo vai onhotỹ rire imombaarã omono'õ aguã re ijayvuague

¹ — Israel kuery ma uva rembypy porã hi'a riae va'e rami ikuai va'ekue. Ha'e rami teĩ hi'a retaa rami heta avi ojapo altar. Ha'e kuery vyv iporãvea rupi heta-etave tema omopu'ã avi ita ombojerovia aguã.

† 9:9 Gibeá py ojapo va'ekue mba'emo vai ete (Juízes 19-21).

2 Ha'e kuery ma anhetē rupi e'ÿ ipy'a va'e. Ha'e nunga rupi ipo ky'a va'e ikuai. Altar ojapo va'ekue SENHOR omopēmba 'rā, oitypa avi 'rā ita ombojerovia atyrā ojapo va'ekue.

3 Ha'e rami teĩ aÿ ha'e kuery aipoe'i: " SENHOR renonde jajererokyjea rupi e'ÿ nhandekuai rire ndajarekovei huvixave. Ha'e gui nhanderuvixa oĩ va'e rire mba'exa ha'vy nhanepytyvō 'rāgue?" he'i okuapy.

4 Ayyu rive rupi ijayvu: oura rive 'rā okuapy, amboa regua reve nhopytyvō aguā ojapo guive. Ha'e nunga rupi joekokue re oikuaa pota va'e oiko jepi, mba'ety rupi mba'emo rogue jojukaarā oikoa rami avi.

5 — Bete-Áven py Samaria pygua kuery vaka ra'y ra'angaa omboete va'ety oipe'aa ramo okyjepa rei 'rā okuapy.* Iporā etea okanhy ramo ixupe guare kuery ojae'o 'rā, ta'angaa pegua sacerdote kuery voi oryryipa 'rā okuapy.

6 Vaka ra'y ra'angaa oipe'aa vy heraa 'rā Assíria vvy katy huvixave pe ome'ē va'erā. Ha'e ramo Efraim kuery oendu 'rā oxĩmbaa anho, Israel kuery oxĩmba 'rā ha'e kuery oipotaa rami rive ikuai rire.

7 Oipe'aa avi 'rā Samaria pygua huvixa, yy áry vvyra ra'ykue'i ogueroxyry heravy va'e rami.

8 Áven tetā katy'i vvy'ã áry ombovaipaa avi 'rā ombojeroviaaty Israel kuery ojevavyaty. Ha'e py altar ojapo va'ekue áry ma jaiia ha'e juutya anho 'rā ikuai. Ha'e ramo vvyty pe aipoe'i 'rā okuapy: "Oreao'!" Ha'e vvy'ã-vy'ã pe ma "Pe'a ore'áry!" he'i avi 'rā okuapy.†

9 — Israel kuery, Gibeá py pejevavyague ára guive pejevavya re ae tema pendekuai. Ha'e rami rire Gibeá pyve e'ÿ 'rā teve penderupity heko vai va'e mbopagaarā?

10 Mba'eta xee aipotaa rami ae 'rā anhombopaga. Mokoĩ rupi ha'e kuery ojevavy rire ambopaga ramo vvy regua ha'e javi 'rā ijaty ha'e kuery rovai.

11 Mba'eta Efraim kuery ma vaka ra'y kunha ombo'ea pyre trigo oipiroa rupi omba'eapoxe vai va'e rami ikuai va'ekue. Ha'e gui aÿ ijaju'y porāa re kanga amoĩ vy karóxa re amoxã 'rā Efraim kuery. Judá kuery voi oikaraĩ 'rā vvy, Jacó guigua kuery ha'e javi oikaraĩ 'rā heravy vvy atāa.

12 Ha'e gui xee aipoa'e: "Mba'emo ra'yĩgue rami pemoaĩ peikovy pendereko porārā, ha'e rami vvy 'rāe pemono'ō penemboaxya. Peikaraĩ vvy pema'etĩague rupi e'ÿ. Mba'eta ovaē ma SENHOR peka aguā, ha'e ou vy oky rami pendere teko porā omboguejy peve", ha'e va'ekue.

13 Ha'e rami teĩ peē ma teko vai rive penhotÿ aguā vvy peikaraĩ rire teko vaia anho pemono'ō. Ha'e rami vvy apua'a rive pe'u, mba'eta pendekaróxa re ae pejerovia vvy, penderegua ipy'a guaxukueve re guive.

14 Ha'e rami teĩ pendekuaia py voi onhendu 'rā joe opu'ã va'e. Ha'e rami vvy oitypa 'rā peneretā ikorapa va'ekue ha'e javi, joe Salmã opu'ã vy Bete-Arbel tetā oitypaague rami avi. Ha'e jave py ma ixy kuery ojukapaa imemby kuery reve.

15 Ha'ekue ramigua ae ju 'rā ojapoa peē Betel pygua kuery re voi, pendereko vaia tuvixa ramo. Ko'ē rai'i jave hexakāa oaxa ouvya rami avi ojukaa 'rā Israel pygua huvixa.

11

Nhanderuede oayvu ete va'eri Israel kuery ndoikuaaxeia re ijayvuague

1 — Israel kyrĩ teri reve xee ayyu vy Egito vvy gui aenoĩ raka'e xera'y.*

* **10:5** Kova'e ayyu omombe'u porāve 4.15 py. † **10:8** Ha'e rami ijayvu 'rā ojeayvua oendu vy (Lucas 23.30; Apocalipse 6.16). * **11:1** Mateus 2.15

² Ha'e rami aguã aenoïvea ramive ma ojepe'ave tema xegui. Ha'e rami vy Baal ra'angaa pe rive ome'ê okuapy mba'emo, heakuã porã va'e guive oapy ta'angaa ojapo pyre pe.

³ Ha'e ramive ma Efraim kuery xee ambo'e raka'e oguata aguã re, xejyva py aikuavã guive teĩ ndoikuaa potai okuapy xee apena aikovya re.

⁴ Ha'e kuery aru raka'e ixã avakue oendu va'e nunga py, ayvua py ae. Ha'e kuery aju'y gui kanga oipe'a va'e rami aiko, ajero'a guive ho'u va'erã ame'ê aguã.

⁵ — Ha'e kuery ndojevyi 'rã Egito vvy katy. Ha'e rami 'rãgue py Assíria pygua ae 'rã huvixarã, ndojeko rerovaxei rire.

⁶ Ha'e kuery retã re ou 'rã kyxe. Ha'e rami vy omopẽmba 'rã okẽ joko, omomba ete 'rã, ha'e kuery oipotaa rami ae ikuai rire.

⁷ Mba'eta xevyguã kuery ma xegui ojepe'a aguã rami ae ikuai. Yvate ete va'e pe ojapukai aguã re ombo'ea teĩ ae ma avave rei ndojapoi.

⁸ — Ha'e rami teĩ Efraim kuery, mba'exa tu 'rã xee roeja? Israel kuery, mba'exa tu 'rã romboaxa joupe? Mba'exa vy 'rã tu rojapo Admã e'y vy Zebaim tetã re ajapague rami teve? Xekuraxõ omyĩ nhendu, xee romboaxya aendu xapy'a hendy va'e rami.

⁹ Ha'e rami vy xepoxya rupi ve'y ma 'rã aiko. Efraim kuery, xee noromombavei ma 'rã, mba'eta xee ma Penderuete, ava e'y aiko, Iky'a e'y va'e aiko penembyte. Xepoxya rupi ndajuvei 'rã pendere.

¹⁰ — Ha'e va'e kuery oguata 'rã SENHOR rakykue rupi. SENHOR onhendu 'rã guary rami. Ha'e rami onhendu 'rã ta'y kuery oryryipa reve 'rã ou kuaray oikea katy gui.

¹¹ Oryryipa reve 'rã ou Egito vvy gui, guyrã'i rami, apyxaxu rami 'rã ou Assíria gui. Ha'e ramo ajapo 'rã ngoo py ae ju ikuai aguã rami — he'i SENHOR.

¹² — Efraim kuery xembojere va'ekue oapua rupi, Israel kuery nhombotavya aendu va'ekue jovaive rupi gui. Ha'e 'rã Judá ma Nguuete reve vy ipo'aka nho 'rã, ojeroviapy teri 'rã ikuai Iky'a e'y va'e reve.

12

Jacó rekokie rupi Israel kuery ombo'eague

¹ Efraim kuery ma vvytu re rive onhemongaru, ára pukukue re oo 'rã vvytu kuaray oikea katy guigua rakykue rive. Ijapu ha'e nhomombave tema ovy. Ha'e rami vy Assíria kuery reve ojapo nhopytyvõ aguã, Egito katy guive ogueraa azeite.

² Judá kuery re voi SENHOR oguereko oikuaa pota aguã. Ombopaga 'rã Jacó kuery heko vaia re. Ojapo vaiague repy ae 'rã omboaxa.

³ Mba'eta guyrã'i py Jacó oĩ teri jave ojopy oiny guyke'y pya re. Ha'e gui tuja ha'e imbaraete ma vy Nhanderuete reve ju joguero'a.

⁴ Ha'e rami vy anjo reve joguero'aa py ipo'aka raka'e. Ojae'o reve ojerure omboaxy aguã re. Betel py ma ojou raka'e Nhanderuete. Ha'e ramo nhandereve Nhanderuete ijayvu raka'e ha'e py.*

⁵ SENHOR Nhanderuete ixondaro reta va'e, SENHOR ae hery va'e.

⁶ Ejeko rerova Nderuete peguarã reiko aguã. Eiko mborayvu ha'e teko porã rupi. Ha'e vy earõ riaie Nderuete.

⁷ Ha'e gui Efraim kuery ma mba'emo vendea rupi ikuai. Opo py oguereko mba'emo opejaa jokorearã. Nhombojexavaia rupi anho ikuaixeve.

* 12:4 Jacó Israel hery mboae va'e rekokie omombe'u Gênesis 28-31 py.

⁸ Ha'e rami teĩ aipoe'i: “Anhetẽ arekopa, heta ma ajogua rire. Ha'e rami aguã rami anho anhea'ã teĩ xere ndojouai teko vai, ajevavya noi”, he'i.

⁹ — Ha'e rami ndeayvu teĩ xee ma SENHOR Nderuete, Egito yvy gui rogueru-ague ára guive. Teĩgue ju ajapo 'rã oo'i py reĩ aguã rami, ngarua ára javegua rami.

¹⁰ Xeayvu ambou profeta kuery pe, mba'emo aexa uka jepi guive. Mba'emo re ambojojaa rupi guive xeayvu amombe'u uka profeta kuery pe.

¹¹ — Gileade py ikuai ojevavy va'e, mba'eta ndovarei va'e meme ae. Gilgal py ikuai avi vaka ojuka reve ome'ẽ va'e, teĩ altar oguereko va'e ma mba'ety rupi ita omboaty pyre rami rive 'rã opyta.

¹² Jacó Israel hery va'e ma Assíria yvy katy ojava vy, peteĩ kunha re omba'eapo oikovy va'ekue. Hexe omenda aguã mymba kuery re opena oikovy va'ekue.

¹³ Ha'e gui SENHOR ma peteĩ profeta pe oguenoẽ uka raka'e Israel kuery Egito yvy gui, profeta pe guive opena uka ha'e kuery re.

¹⁴ Ha'e rami teĩ Efraim kuery ma ombopoxy vaipa. Ha'e nunga rupi ha'e kuery re SENHOR ojea 'rã jouguy omoẽ va'ekue opaga aguã, ojapo 'rã guive ha'e kuery re ae ju joapo vaiague ojeapa aguã rami.

13

Nhombopaga aguã re ijayvuague

¹ — Efraim ijayvu ramo oryryipaa va'ekue, Israel kuery voi omboetepa va'ekue. Ha'e rami teĩ Baal ra'angaa pe oikoa rupi onhemongy'a vy omano raka'e.

² Aỹ ma ha'e kuery ojevavyve tema oje'oivy. Ha'e rami vy prata oguereko va'e ryku gui ojapo 'rã ta'angaa, mba'emo ra'angaa ha'e kuery ojapo oikuaa rami rive. Ha'e nunga ha'e javi ma avakue ojapo kuaa va'e rembiapo rive. Ha'e gui ma joupe-upe “Peme'ẽ mba'emo ha'e nunga pe”, he'i 'rã okuapy. Ha'e ramo avakue oova rayvu 'rã okuapy vaka ra'y ra'angaa!

³ Ha'e nunga rupi ha'e kuery okanhy 'rã ovy aje'ive'i arai ojekuaa va'e rami, yxapy ko'ẽmba'i ramove ipirupa vyvoi va'e rami, mba'emo pirukue oka gui omomboaa rive va'ekue, ha'e hataxí janela rupi oẽ ovya rami.

⁴ Ha'e rã xee ma SENHOR Nderuete, Egito yvy re pendekuaia ára guive. Ha'e nunga rupi amboae tuete ramigua ndapeikuaai 'rã xee e'ỹ vy, mba'eta xee e'ỹ vy pendereraa jepea ndoikoi.

⁵ — Xee roikuaa raka'e tekoa e'ỹa py, yvy piru reia py.

⁶ Nhuũ ikuai ja ma ha'e kuery hevvyatãmba. Ha'e gui hevvyatãmba vy onhemboyvate opy'a py. Ha'e rami vy xegui hexaraipa okuapy.

⁷ Ha'e rami rã xee ma guary rami 'rã ajekuaa uka ha'e kuery pe, xivi ipara va'e tape py oma'ẽ mbegue oiny va'e rami.

⁸ Urso kunha ta'y'i re imondaa pyre rami avi xee ha'e kuery aro'a vy amondoropa 'rã ipy'a ryru guive. Guary rami amokõmba 'rã ha'e py, inharõ va'e ka'aguy rupi ikuai va'e omboa'ypaa rami avi.

⁹ Israel kuery, pekanhy aguã ma pendegui ae ou, ha'e rã peo jepe aguã ma xeguigua anho.

¹⁰ Mamo tu aỹ penderuvixa oĩ, peneretã ha'e javi rupi pendereraa jepe aguã? Ha'vy pendererekoa kuery, ha'e kuery pe “Pejou nhanderuvixaverã ha'e yvatekueve va'erã kuery” pejeague va'e?

¹¹ Ha'e ramo penderuvixaverã ma xepoxya rupi ambou raka'e, ha'e gui xepoxya rupi ae ju xee aipe'a.

¹² — Efraim kuery reko vaiague ma ojokuaa ma imoiny, ojevavyague regua oĩa ma omoĩ porãmbaa avi.

13 Ha'e kuery re ou 'rã kunha kyrĩ va'e oguereko rai'i rã haxya ramigua. Ta'y hi'arandu e'ÿ va'e ikuai, guyrũ'ĩ gui hexakãa py noẽ kuaai va'e rami avi, itui'ĩ aguã ovaẽ ma teĩ.

14 Xee araa jepe 'rã tata ogue'ÿ va'e po'akaa gui, aepy 'rã manoa gui. Ndee manogue, mamõ tu oĩ renhomõingo axy aguã? Ha'vy ndee tata ogue'ÿ va'e, mamõ tu oĩ renhomõmba aguã? Teĩve henda py xee ndaexai anhomõboaxy aguã.*

15 Guyvy kuery gui ha'e kuery imbaraeteve teĩ kuaray oikea katy gui ou 'rã yvytu SENHOR-a guigua. Tekoa e'ÿa gui ou vy omombirupa 'rã ijyvy re yakã ikuai va'e, omombirupa 'rã yvu ha'e py. Oipe'a ukapa 'rã guive mba'emo porã omõ porãaty py oguereko va'ekue.

16 Samaria pygua kuery re oĩ 'rã ojejavyague re opaga aguã, Nguuete rovai opu'ã rire. Ha'e kuery ho'apa 'rã kyxe py, ta'y kuery omboaypaa 'rã, ha'e ta'yxy kuery imemby ryru'ĩ va'e rye oipe'ãa 'rã guive.

14

Joperdoa aguã re ijayvuague

1 – Israel kuery, pejevy ju Penderuete pe, mba'eta pejevavya ae pendereity.

2 Pejeko rerovaa rupi pendeayvu reve pejeko me'ẽ SENHOR pe. Aipopeje: “Embogue ke rojevavya ha'e javi ha'e oremovaẽ porã ju, mba'eta vaka ra'y 'rãgue py avvu orejuru py roguereko va'e rome'ẽ ndevy.

3 Assiria kuery ma ndorereraa jepẽ 'rã. Kavaju áry ore ndoroovei 'rã ha'e katy. Orepo py rojapo va'ekue pe ‘Ndee ma oreruete’ ndoro'evei 'rã guive. Ndere anho tyre'ÿ kuery ojou 'rã imboaxyarã”, peje.

4 – Ha'e rami rã xee romonguera 'rã pejeroviaa rupi e'ÿ pendekuaiaague gui. Xejegui ae roayvu ju 'rã, mba'eta peẽ kuery pe xepoxyague oaxapa ma.

5 Israel kuery pe xee aiko 'rã yxapy rami. Ha'e rami vy amoingo porã 'rã yvoty lírio rami, ha'e Líbano regua yary rami avi hapove ovy aguã rami.

6 Ha'e rami vy hakã ipukupave 'rã ovy, oliva'y rami ete 'rã iporã, ha'e Líbano regua yary rami 'rã heakuã porã.

7 Ha'e gui ma Israel kuaray'ã py uguapy va'ekue ojevypa ju 'rã. Mba'emoaju rami 'rã ikuai porã ju, ipotyapa ju 'rã uva rakã rami avi. Uva rykue Líbano guigua rami oikuaa pavẽ 'rã.

8 – Ha'e gui Efraim kuery, mba'e tu xee areko mba'emo ra'angaa reve? Pendeayvua xee aendu vy apena 'rã pendere. Yvyra pyau rami xee aiko, mba'eta xere anho oĩ pendekuai porã aguã.

Opa vy ijayvuague

9 – Hi'arandu va'e kuery toikuaa kova'e nunga. Oiko kuaa va'e kuery toikuaa avi. Mba'eta SENHOR reko ma tape hi'vyi porã va'e meme. Ha'e va'e rupi anho 'rã heko porã va'e kuery oo. Hã'e rã heko vai va'e kuery ma ho'apa 'rã ha'e py.

* 13:14 1 Coríntios 15.55

Joel ayvu oĩa Joel ayvu oĩa

Judá yvy re tuku-karu ou vy nhuũ ha'e ojou va'e tema ho'upa, yakã voi omombirupa ramo mymba kuery omanomba yuvei gui. Profeta Joel oikuaa rã ha'e rami ae 'rã oiko araka'eve rã Nhanderuete ojejavy rei va'e kuery ombopaga ramo. Ha'e va'e ára pe ma "Senhor ára" he'i. "Ha'e va'e ára ma ha'e rami ete 'rã! Mba'eta ovaẽ rai'i ma Senhor ára. Mba'emo mbovaipaa rami 'rã ou Ipo'akapa va'e gui" (1.15). "Ha'e va'e ára ma pytũmba 'rã, arai huũmba rei 'rã. Yvyty áry ko'ẽ jekuaa ouvya rami avi ou 'rã peteĩ regua heta ha'e imbarae ete va'e. Ha'e ramigua ma yma guive oiko e'y va'ekue teri, neĩ ha'e va'e rire voi ndoikovei 'rã, ikuai jevy-jevvy va'e pe voi. Ha'e kuery renonde oo oiny tata nhomombaarã, ha'e rã hakykue ma tataendy joapy va'e ou. Henonde ma Éden yvotyty rami yvy itui, ha'e rã hakykue ma yvy mbovaipaa. Avave rei ndoo jepeai 'rã" (2.2-3).

Senhor aipoe'i avi: "Araka'eve rã avakue ha'e javi re anhoẽ 'rã imbouvvy Xenhe'ẽ. ... Yva ha'e yvy re aexa uka 'rã nhomondyipaarã: tuguy, tata ha'e hataxĩ. Senhor ára opa mba'e py nda'evei va'e ou ra ramo kuaray pytũmba 'rã, ha'e rã jaxy ma tuguy rami 'rã ojekuaa. Ha'e ramo ha'e javi Senhor rery rupi ojapukai va'e oo jepe 'rã" (2.28a, 30-31a).

Tuku-karu ha'e nda'okyveia pukukue gui ikuai axypaa re ijayvuague

- 1 Ayvu SENHOR guigua Petuel ra'y Joel pe ombou va'ekue.
- 2 Peẽ tujakue, pendu pova'e. Nhandeyvy re pendekuai va'e, pejapyxaka pavẽ. Oiko ma pa ha'e ramigua pendekuai jave? Tyrã pa penderu kuery ikuai jave oiko?
- 3 Pemombe'u ha'e nunga pendera'y kuery pe, ha'e pendera'y kuery ju tomombe'u gua'y kuery pe, ha'e gui ta'y kuery jevy pe guive.
- 4 Mba'eta tuku mba'emo ayaa ndo'upai va'ekue ma tuku uguata va'e ho'u, ha'e tuku uguata va'e ndo'upai va'ekue ma tuku mba'emo 'ua ho'u, ha'e gui tuku mba'emo 'ua ndo'upai va'ekue ma tuku mba'emo mbovaipaa ho'u.*
- 5 Peka'u rei va'e, pemyĩ ke, ha'e pejae'o. Vinho pey'u peikovy va'e ha'e javi penhendu ratã vinho pyau káuxa, mba'eta pendejuru pyguarã va'ekue oipe'aa.
- 6 Mba'eta xeyvy rovai guarã ou oiny peteĩ regua imbaraetekue mbovy e'y va'e. Haĩ ma guary raĩ rami, guary kunha rami ete haĩ apĩ va'e.†
- 7 Xeyvy re ha'e kuery ombovaipa uva rembypy onhoty mbyre, figo'y guive omomba. Oipiropa vy ipirekue rive omombo yvy re, rire hakã ha'e javi ma ojepiropa rei va'e opyta.
- 8 Pejae'o ke kunhataĩ'i voxa vaikue py onhemonde reve omerã va'ekue kunumi re ipy'a vai va'e rami.
- 9 Ha'e gui SENHOR pegua oo py nda'ipovei mba'emo aju ha'e mba'emo rykue peme'ẽ rã va'ekue, rire SENHOR rembiguai sacerdote kuery voi iporiaupa rei okuapy.

* 1:4 Apy ijayvu irundy regua tuku ha'e py ikuai va'e re. Ha'e nunga ombovaipa ha'e kuery yvy, ho'upa mba'emo rogue, uva rogue, ha'e yvyra pire guive. Nhanderuete ombou ojejavya re, raka'eve rã SENHOR ára py mba'emo vai ombou va'erã rami avi. † 1:6 "Guary rami haĩ va'e" he'ia ma tuku-karu re ijayvu vy, mba'emo 'ua ramo.

¹⁰ Mba'ety ikuai va'e ivaipa, yvy ipirupa oiny guive, mba'emo aju ivaipa, uva rembypy ipirupa, ha'e oliveira'a hu'ũmba.

¹¹ Mba'ety rupi peiko va'e, pexĩmba ke. Ha'e uva re pepena va'e, penhendu ratã, trigo ha'e cevada re guive, mba'eta okanhymba ma pemono'õ 'rã va'ekue.

¹² Uva rembypy ikuai va'e ipirupa, figo'y na'iporãvei, romã rogue, pindo ha'e maçã 'y voi. Yvyra yvy re ikuai va'e ha'e javi ipirupa. Ha'e va'e gui noĩvei ma avakue ra'y kuery ov'y'ã aguã.

¹³ Sacerdote kuery, penhemonde ke ajukue voxa guigua py, ha'e pejae'õ. Penhendu ratã, altar rupi pemba'eapo va'e. Xeruete ropy rupi pendekuai va'e ha'e javi ke peju. Voxa guigua py penhemondẽ pytũ mbukukue re, mba'eta Nhanderuete pegua oo py mba'emo aju ha'e mba'emo rykue ndogueruavei ramo.

¹⁴ Pavẽ pe pendu ukapa okaru e'ỹ re ikuai aguã, pejapo nhemboaty iky'a e'ỹ va'e, penoĩmba yvatekueve ha'e nhandevvy re ikuai va'e ha'e javi SENHOR Nhanderuete ropy oupa aguã. Ha'e gui pejapukai SENHOR pe.

¹⁵ Ha'e va'e ára ma ha'e rami ete 'rã! Mba'eta ovaẽ rai'i ma SENHOR ára.‡ Mba'emo mbovaipaa rami 'rã ou Ipo'akapa va'e gui.

¹⁶ Pexaa py e'ỹ ri ty'y pe'u 'rã va'ekue okanhymba? Ha'e Nhanderuete ro gui voi ndoipe'aa'i 'rã ri ty'y javy'aa ha'e mby'a porã?

¹⁷ Mba'eta mba'emo ra'yĩgue ma ipirupa oiny yvy guýry. Mba'emo moĩ porãaty ivaipa, mba'emo pemono'õ va'ekue moĩ porãaty ho'apa, pemono'õ 'rã va'ekue okanhymba ramo.

¹⁸ Nhuũ nda'ipovei rã vaka kuery iporiaupa okuapy, penerymba kuery ha'e javi nda'evenei rei ikuai. Vexa'i kuery voi okanhymba oje'oivy.

¹⁹ SENHOR, ndevy pe ajapukai, mba'eta nhuũndy ikuai va'e ma tata oapypa, yvyra voi tata omotapyĩmba.

²⁰ Yy ipirupa rã ha'e javi mymba'i nhuũndy rupigua onhe'ẽ rei okuapy ndevy pe ipoaẽ vy, ha'e nhuũndy ikuai va'ekue tata omomba rire guive.

2

¹ Pemonhe'ẽ ke mimby guaxu Sião py, pemonhendu atã xevygua yvyty áry. SENHOR ára ou oiny ramo torryryipa yvy re ikuai va'e, mba'eta ovaẽ rai'i ma.

² Ha'e va'e ára ma pytũmba 'rã, arai huũmba rei 'rã. Yvyty áry ko'ẽ jekuaa ouvya rami avi peteĩ regua ou 'rã heta ha'e imbaraeete ete va'e. Ha'e ramigua ma yma guive oiko va'ekue'ỹ teri, neĩ ha'e va'e rire voi ndoikovei 'rã guive, ikuai jevy-jevy va'e pe voi.

³ Ha'e kuery renonde oo oiny tata nhomombaarã, ha'e rã hakykue ma tataendy joapy va'e ou. Henonde ma Éden yvotyty rami yvy itui, ha'e rã hakykue ma yvy mbovaipaa. Avave rei ndoo jepeai 'rã.

⁴ Ha'e kuery jaexa rã kavaju rami ojekuaa. Kavaju joe opu'ãa rupigua rami ete onha oje'oivy.

⁵ Omoparãgue rei jogueruvy karóxa kavaju regua rami. Yvyty áry rupi oaxa, ombopororo-roro 'rã jogueravy ka'aguy okai vy opororo-roroa rami, avakue heta vaipa ete joe opu'ã aguã katy oje'oi va'e rami avi.

⁶ Henonde ma yvy regua okyjepa, hova xiĩguepa rei 'rã guive.

‡ **1:15** Apy " SENHOR ára" he'ia py ma raka'eve rã SENHOR nhombopaga aguã re ijayvu vy (Ezequiel 30.1-3; Joel 2.1-2; Amós 5.18-20; Obadías 15-17; Sofonías 1.7-18; 2 Pedro 3.10-13).

7 Ha'e kuery ma ipy'a guaxukueve rami 'rã onha. Avakue joguero'aa py ikuai va'e rami 'rã ojeupi tetã ikuai va'e kora áry. Peteĩ-teĩ oje'oi 'rã guape rupi ae, hyxy jogueravya gui ndojepe'ai 'rã.

8 Nanhomoanha-anhai 'rã guive, peteĩ-teĩ ma oo aguã va'ekue rupi ae 'rã oo. Ndopyta rive-rivei 'rã tape rupi.

9 Oje'oi pojava 'rã tetã re opu'ã vy. Onha 'rã kora áry rupi, ojeupi 'rã oo ikuai va'e oipe'axe vy, imonda va'e rami 'rã oike janela rupi.

10 Ha'e kuery renonde yvy oryryi 'rã, yva omyĩ 'rã guive. Kuaray ha'e jaxy pytũmba 'rã. Jaxy-tata voi naendyvei 'rã.

11 SENHOR ma guembiguai kuery heta raxa ikuai va'e renonde ijayvu ratã 'rã. Mba'eta ijayvua rupi ikuai va'e ma ipo'aka ete. Tá, SENHOR ára ma ipoyi ete 'rã, ivaikue raxa 'rã guive! Mava'tu ogueropo'aka 'rã?

SENHOR nhomboaxya rupi ijayvuague

12 Ha'e rami teĩ SENHOR aipoe'i:

— Aỹ'i ma voi pejeko rerova pendepy'a ha'e javi py, xevelygua eterã. Pekaru e'ỹ re pendekuai, pejae'o ha'e penhemboaxy rei reve.

13 Pemondoro pendepy'a, pendeao e'ỹ — he'i. Ha'e rami vy pejeko rerova SENHOR peguarã. Mba'eta nhomboaxy kuaa ha'e poroayvu va'e oiko. Nda'ivai rive-rivei 'rã, nhanderayvu ete ha'e mba'emo vai gui ojejoko va'e.

14 Xapy'a rei ma nhandere SENHOR ojevy vy ndojapovei 'rã ojapo 'rã va'ekue, ha'e rami 'rãgue py oea 'rã nhanemoingo porãarã, ha'e ramo mba'emoaju ha'e mba'emo rykue teĩgue ju jajou aguã SENHOR Nhanderuete pe nhamẽẽ va'erã.

15 Ha'e nunga rupi mimby guaxu pemonhe'ẽ Sião py, peikuaa uka aguã pekaru e'ỹ re pendekuai ha'e nhemboatyiky'a e'ỹ va'e pejapo aguã.

16 Pemboaty ke heta va'e kuery ha'e javi, peiky'a'o ukapa guive onhemboaty va'e. Pemono'õ tujakueve, pemboaty pendera'y kue'iry, okambu'i va'e guive. Tou ava omenda ramo va'e, ta'xy voi toẽ ovy py'ã oĩague gui.

17 SENHOR rembiguai sacerdote kuery avi tojae'o templo rokẽ ha'e altar mbyte rupi ikuaia py. Tojerure po rami: “ SENHOR, emomba uka eme ndevygua kuery. Emboaxa eme ndevygua kuery ija'e e'ỹ va'e pe ojoi rei aguã, amboae regua kuery 'Mamo tu Penderuete oĩ?' he'i e'ỹ aguã”, te'i.

18 Ha'e rami rã SENHOR oexa uka ovy re opena porãa, ojepegua kuery omboaxy ju guive.

19 Ha'e rami vy ombovai vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ne'exa, pendevy ambou 'rã mba'emoaju, uva rykue ha'e azeite. Ha'e va'e gui penerevyatã ju 'rã. Peẽ kuery noromboaxavei 'rã amboae regua kuery pe pendejoi rei aguã.

20 Ha'e rã kuaray ijapu'a'ia katy gui xondaro kuery ou va'ekue ma peẽ kuerya gui aipe'apa ju 'rã mombyry. Peteĩ yvy piru reia katy 'rã amondouka, tekoa e'ỹa re. Henondevegua kuery amondouka 'rã kuaray oua katy ye'ẽ oĩ va'e re, ha'e rã hakykuegua kuery ma ye'ẽ kuaray oikea katy 'rã. He'õgue ma heakuã vaikue 'rã, xepo'akaa rupi roepy rire — he'i.

21 Ha'e nunga rupi ndee yvy, ekyjeve eme. Evy'a ha'e eĩ porã, SENHOR mba'emo porã ete ojapo ramo.

22 Ha'e mymba nhuũndy rupi pendekuai va'e, pekyjeve eme mba'eta nhuũ iporãmba ju 'rã tekoa e'ỹa rupi, yvyra ikuai va'e voi hi'apa ju 'rã, figo ha'e uva voi hi'a porãmba 'rã.

23 Peẽ Sião pygua kuery, pevy'a avi ke, perovy'a SENHOR Penderuete, mba'eta ombo'oky ju 'rã ha'evea rupi. Ha'ekue rupi ae ju 'rã ombo'oky pema'etỹ jave, ha'e gui henhoĩmba jave guive.

24 Mba'emo ra'yĩgue ykya ma tynyē ju 'rā trigo, ha'e mba'emo ryru ikuai va'e tynyēmba 'rā uva rykue ha'e azeite.

25 — Pendevy amboekovia 'rā ma'etỹ oaxa va'ekue py tuku oguata va'e ho'upa va'ekue, ha'e tuku mba'emo mbovaipaa, tuku mba'emo ayaa ho'u va'ekue guive, mba'eta xevygua xondaro kuery penderovai ambou va'ekue meme.

26 Ha'e ramo pekaru porā ju 'rā penevyatāmba peve. Ha'e rami vy perovy'a 'rā SENHOR Penderuete rery, penderereko porā ramo. Ha'e va'e rire xevygua kuery nomoxĩmbaavei ma 'rā.

27 Ha'e gui peikuaa 'rā Israel kuery mbyte aĩa, ha'e xee SENHOR Penderuete aikoa, mba'eta ndoikoi amboae. Ha'e ramo xevygua kuery nomoxĩmbaavei ma 'rā raka'e rā peve.

Nhe'ē Ky'a E'ỹ ombou aguã re ijayvuague

28 — Araka'eve rā avakue ha'e javi re anhoē 'rā imbouvuy Xenhe'ē. Ha'e ramo pendera'y ha'e penderajy kuery ijayvu 'rā xegui. Kakuaakueve ma oexa ra'u 'rā mba'emo, ipyaukueve pe voi aexa uka 'rā.

29 Tembiguai kuery avakue ha'e kunhague re voi ambou 'rā Xenhe'ē ha'e va'e ára.

30 Yva ha'e yvy re aexa uka 'rā guive nhomondyipaarã: tuguy, tata ha'e hataxi.

31 SENHOR ára opa mba'e py nda'evei va'e ou ta ramo kuaray pytũmba 'rā, ha'e rā jaxy ma tuguy rami 'rā ojekuaa.

32 Ha'e ramo ha'e javi SENHOR rery rupi ojapukai va'e oo jepe 'rā. Sião yvyty re ha'e Jerusalém tetã py ikuai 'rā oo jepe va'e, SENHOR ijayvuague rami. Okuave va'e ha'e javi 'rā ikuai SENHOR oenoĩ va'ekue.*

3

Ngovaigua kuery Nhanderuete ombopaga aguã re ijayvuague

1 — Ne'exa, ha'e va'e ára, ha'e va'e jave ma ambopyau ju 'rā Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ikuai.

2 Amono'õmba avi 'rā ha'e javi regua, ajapo 'rā Josafá vvyugua py ogeujypa aguã rami. Ha'e py ma ambopagapa 'rā xevygua kuery káuxa, mba'eta xevygua Israel kuery ha'e kuery omoaĩmba rire amboae regua ikuai rupi, xevvy guive jomeme omboja'o-ja'o va'ekue.

3 Xevygua kuery re ha'e kuery oexa okuapy va'ekue oxortea. Avakue'i ha'e kuery omboekovia itavy rei va'e re, ha'e kunhague'i ma vinho oy'u va'erã re rive omboekovia va'ekue.

4 Tiro ha'e Sidom pygua, ha'e Filístia pygua ha'e javi, mba'e tu pereko xereve? Pepu'ãxe ri ty'y xere? Ha'e ramo are'ỹ re xee ajapo 'rā pendeveia peneakã re ae ju ojeapa aguã rami.

5 Mba'eta peraa va'ekue xevygua prata ha'e ouro. Xemba'e iporãgue voi templo pereko va'e rupi pemoi,

6 ha'e Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ma peráta re pevendepa va'ekue grego kuery pe, oyvy gui mombyry ikuai aguã rami.

7 Ne'exa, xee arupa ju 'rā pemboaxaague gui. Ha'e vy pendeveia ajapo 'rā peneakã re ae ju ojeapa aguã rami.

* 2:32 Kova'e ayvu rupi ijayvua Pentecostes ára py (Atos 2.1-21, 38-40). Ha'e gui “ SENHOR rery rupi ojapukai va'e oo jepe 'rā” he'ia ma Romanos 10.12-13 py omombe'u porãve avi.

⁸ Pendera'y kuery ha'e penderajy kuery ju amboaxa 'rã Judá regua kuery pe. Ha'e gui ha'e va'e kuery ju ome'ê 'rã sabeu kuery mombry raxa ikuai va'e pe, SENHOR ae ijayvu rire.

⁹ – Peikuaa uka pova'e nunga amboae regua kuery pe: “Pemombe'u joe pepu'ã aguã, penoimba ipy'a guaxukueve. Ha'e ramo avakue joe opu'ãa pygua tovaẽmba, ha'e toẽmba ju oje'oivy.

¹⁰ Yvy karaia pereko va'e gui pejapo kyxerã, ha'e mba'emo 'ygue gui pejapo hu'yrã. Tove ikangy va'e 'Xee ma xembaraete va'e', te'i.

¹¹ Ijyvÿry pendekuai va'e ha'e javi, pejapura pejuvy, penhemboatypa”, peje. Ha'e gui SENHOR, ha'e py embou avi ke ndeguigua ipy'a guaxukueve.

¹² – Topu'ã vvy regua kuery, Josafã vvyugua katy toupã. Mba'eta ha'e py ma xee aguapy 'rã ainy vvy regua kuery ambopaga aguã.

¹³ Pejopy pavê ke foice, mba'ety ijajupa ma ramo. Peju, pepyrõ, mba'eta uva rykue ombiriaty py tynyẽ ma hi'a, hyru ikuai va'e tynyẽmba guive, ha'e kuery ojevavyague tuvixa ete rire.*

¹⁴ Ha'e gui heta-etave 'rã ou vvyugua ombopagaa aguã katy! Mba'eta SENHOR ára ovaẽ rai'i ma vvyugua nhombopaga aguã py.

¹⁵ Kuaray ha'e jaxy pytũmba, jaxy-tata voi naendyvei.

¹⁶ Ha'e gui SENHOR ijayvu atã 'rã Sião gui, Jerusalém gui oendu uka 'rã. Ha'e ramo yva ha'e vvy oryryipa 'rã. Ha'e rami tei SENHOR oiko 'rã Ixupegua kuery onhemi atyrã, Israel kuery pegua oo imbaraeete va'e 'rã oiko.

¹⁷ – Ha'e ramo mae peikuaa 'rã xee SENHOR Penderuete aikoa, ha'e xevygua vvyty icy'a e'ÿ va'e Sião py aĩ va'ea. Ha'e gui Jerusalém tetã ndã'iky'avei 'rã. Ha'e rupi ndoaxavei ma 'rã amboae regua.

Israel kuery omoingo porã ju aguã re ijayvuague

¹⁸ – Ha'e va'e ára ma vvyty ikuai va'e gui oxyry 'rã oiny uva rykue. Yvy'ã áry gui oxyry avi 'rã kambu. Ha'e ramo Judá regua yakã ha'e javi tyguaxupa 'rã. Ha'e gui SENHOR pegua oo gui yy oxyry ouvvy vvy omoakỹmba 'rã Sitim vvyugua ha'e javi rupi.

¹⁹ Ha'e rã Egito vvy ma ombovaipaa 'rã, Edom voi vvy piru reia oejapa pyre 'rã opyta, Judá regua kuery jukaa rupi ikuaiague re, ovyvy re huguy omoẽ rire mba'e re'ÿ tei.

²⁰ Ha'e rã Judá vvy ma hekoa riae 'rã, Jerusalém tetã voi, ta'y jevy-jevy ikuai peve.

²¹ Xee anhombopaga 'rã huguy omoẽague nambopagai teriague re – he'i, mba'eta SENHOR oiko 'rã Sião py.

* **3:13** Ha'e va'e jave py ha'e kuery ombiri 'rã uva opyrõ vy. Ha'e rami avi apy ijayvu Nhanduete nhombopaga aguã re (Apocalipse 14.14-20).

Amós ayvu oĩa Amós ayvu oĩa

Amós ma vexa'i re openaa rupi oiko jave ixupe Nhanderuete oayvu ombou Israel kuery peguarã, mba'eta ha'e va'e kuery heko vai ete ramo Nhanderuete ombopaga aguã rami oiko. Ha'e kuery heko porã merami rive va'e vy ha'eva'ya rami joguereko, nhomboaxy 'rãgue py jokorepa. Ha'e rami nhandekuaia Senhor ndojou porãi vy nhanembopaga 'rã. "Senhor onhendu atã 'rã Sião gui, Jerusalém tetã guive oendupaa aguã ijayvua. Ha'e ramo nhuũndy vexa'i re openaaty overepa 'rã, Carmelo vvyty apyte peve 'rã ipirupa", he'i (1.2).

Marã rami tu ha'vy nhandekuai aguã re profeta ijayvu? "Peka ke mba'emo porã peikove aguã, mba'emo vai nda'ei. Ha'e ramo 'rãe Senhor oiko peẽ kuery reve, aipopejeaty rami ae. Pejeguaru ke mba'emo vai gui, perovy'a iporã va'e anho. Ha'evea rami pota ke pejoguereko tetã rokẽ py. Ha'e ramo José ramymino kuery pekuave'i va'e, xapy'a rei Senhor Nhanderuete ixondaro reta va'e penemboaxy nho 'rã" (5.14-15).

Vyv regua kuery rovai ijayvuague

¹ Kova'e ayvu ma Amós pe mba'emo oexa ukaa rupi ombou pyre. Ha'e va'e ma Tecoa tetã pygua, vexa'i re opena va'ety kuery va'e regua. Israel kuery reko re ijayvu Judá pygua huvixa Uzias ha'e Joás ra'y Israel pygua huvixa Jeroboão oi jave, mokoĩ ma'etý teri vyv oryryi aguã oata jave guive.

² Ha'e gui ma aipoe'i: SENHOR onhendu atã 'rã Sião gui, Jerusalém tetã guive oendupaa aguã ijayvua. Ha'e ramo nhuũndy vexa'i re openaaty overepa 'rã, Carmelo vvyty apyte peve 'rã ipirupa.

³ Po rami SENHOR ijayvu:

– Mboapykue, irundykue Damasco pygua kuery ojapo vaiague re nambopaga e'ývei ma 'rã, mba'eta ferro guigua py ha'e kuery omou'ũmba rire Gileade pygua kuery.

⁴ Ha'e nunga rupi amboja 'rã tata Hazael ro re. Ha'e rami vyv oapypa 'rã Ben-Hadade ro tuvixa va'e ha'e javi.*

⁵ Amopẽmba 'rã Damasco kora rokẽ joko. Amomba avi 'rã Biqueate-Áven ikuai va'e, Bete-Éden re opena va'e guive. Ha'e gui Síria pygua kuery escravorã ogueraapaa 'rã Quir katy – he'i SENHOR.

⁶ Po rami SENHOR ijayvu:

– Gaza pygua kuery ju mboapykue, irundykue ojapo vaiague re xee nambopaga e'ývei ma 'rã, tetã re ikuai va'e ha'e javi escravo-rã ogueraapa rire Edom pygua kuery po py omboaxapa aguã.

⁷ Ha'e nunga rupi Gaza tetã kora re amboja 'rã tata oo tuvixakueve mbovaipaarã.

⁸ Amomba 'rã Asdode pygua kuery, Asquelom re opena va'e guive. Ha'e gui Erom rovai ju 'rã apu'ã xepo'akaa rupi. Ha'e ramo filisteu kuery rembyrekue omanomba 'rã – he'i SENHOR.

⁹ Po rami SENHOR ijayvu:

– Tiro tetã pygua kuery ju mboapykue, irundykue ojapo vaiague re xee nambopaga e'ývei ma 'rã, ha'e kuery ma nhombo'a vyv omboaxapa rire Edom

* 1:4 Hazael ha'e Ben-Hadade ma Síria vyv regua huvixa ikuai raka'e. Ha'e kuery retã ma Damasco.

pygua kuery po py. Na'ima'endu'ai okuapy joegua kuery reve ikuai porã aguã ojapo va'ekue re.

¹⁰ Ha'e nunga rupi Tiro tetã kora re amboja 'rã tata oo tuvixakueve ikuai va'e mbovaipaarã.

¹¹ Po rami SENHOR ijayvu:

– Edom pygua kuery voi mboapykue, irundykue ojapo vaiague re xee nambopaga e'ÿvei ma 'rã, ha'e kuery ma guvyvy kuery ae kyxe reve omonha rire, omboaxya noenduï guive. Ha'e rami 'rãgue py opoxya anho oendu vy nhombo'a'ypa tema, ha'e nunga anho oendu, raka'e rã peve guarã.

¹² Ha'e nunga rupi Temã tetã re amboja 'rã tata Bozra py oo tuvixakueve ikuai va'e mbovaipaarã.

¹³ Po rami SENHOR ijayvu:

– Amom pygua kuery ju mboapykue, irundykue ojapo vaiague re xee nambopaga e'ÿvei ma 'rã, ha'e kuery ma Gileade pygua kuery memby rryru'i omondoropa rire oyvyrã ombotuvixave aguã rive.

¹⁴ Ha'e nunga rupi Rabã tetã kora re amboja 'rã tata oo tuvixakueve ikuai va'e mbovaipaarã, joe opu'ã va'e ojapukaia reve, ára vai py yvytu vaikue ramigua.

¹⁵ Ha'e ramo ha'e pygua huvixa heraa 'rã escravo-rã, hembiguai yvatekueve reve – he'i SENHOR.

2

¹ Po rami SENHOR ijayvu:

– Moabe pygua kuery voi mboapykue, irundykue ojapo vaipague re xee nambopaga e'ÿvei ma 'rã, ha'e kuery ma Edom pygua huvixa kãgue oapypa rire, iku'ikue rive opyta peve.

² Ha'e nunga rupi Moabe vvy re amboja 'rã tata, Queriete tetã py oo tuvixakueve ikuai va'e mbovaipaarã. Ha'e ramo Moabe pygua kuery omanomba 'rã yapu rei, tevovo rei ha'e mimby guaxu omonhe'ëa mbyte py.

³ Ha'e kuery mbyte gui amomba 'rã joguerekoa, ajuka ukapa avi 'rã ixupegua yvatekueve ha'e javi – he'i SENHOR.

Judá kuery rovai ijayvuague

⁴ Po rami SENHOR ijayvu:

– Ha'e gui Judá kuery ju mboapykue, irundykue ojapo vaiague re nambopaga e'ÿvei ma 'rã, ha'e kuery ma SENHOR guigua lei rupi nda'ikuaixei vy ovapa rire ojapo uka va'ekue gui. Ha'e gui anhetê va'e rupi e'ÿ ombojeroviaa rupi ju onhembotavy uka okuapy, guamoï kuery ikuaiague rami ae.

⁵ Ha'e nunga rupi Judá re amboja 'rã tata, Jerusalém py oo tuvixakueve ikuai va'e mbovaipaarã.

Israel kuery rovai ijayvuague

⁶ Po rami SENHOR ijayvu:

– Ha'e gui Israel kuery ju mboapykue, irundykue ojapo vaiague re nambopaga e'ÿvei ma 'rã, mba'eta joguerekoa kuery ma perãta re rive omoingo axy heko porã va'e, iporiaukue'i ombo'apa 'rã py regua repy re rive.

⁷ Ha'e kuery ombojexavai 'rã iporiaukue'i oakã áry vvy ku'i omombo peve, ha'e oiko rive'i va'e pe omokarê tape. Ta'y peteï kunhataï ogueronheno va'ekue ae tuu ju 'rã ojopy. Ha'e rami vy omongy'a rive okuapy xerery iky'a e'ÿ va'e.

⁸ Ha'e gui altar oï va'e yv'ry onheno 'rã oupy ajukue nhomborevea rupi ojopy va'ekue áry. Nguete ropy eteve voi oy'u 'rã okuapy vinho jokorepaa rupi oipe'a va'ekue.

⁹ Ha'e rami teĩ ha'e kuery renonde gui amomba va'ekue amorreu kuery yary rami yvate va'ekue teĩ, vyvra carvalho rami imbaraeete va'ekue. Amomba va'ekue yvy guy hapo oĩa guive hovapy rupi hi'a ikuai peve.

¹⁰ Ha'e rami ae avi Egito yvy gui xee roguerupa vy quarenta ma'et'ý re rogueroko va'ekue tekoka e'ya rupi, amorreu kuery yvy re penderekoa aguã.

¹¹ Pendera'y kuery va'e regua amoĩ va'ekue profeta-rã, ha'e peneramymino kuery ju amoĩ nazireu regua ikuai va'erã. Ha'e rami e'ý ri ty'y Israel kuery?

— he'i SENHOR.*

¹² — Ha'e rami teĩ nazireu kuery pe peẽ kuery pey'u uka vinho, ha'e profeta kuery pe pendeayvu vy “Pemombe'uve eme na ayvu”, peje.

¹³ Ha'e nunga rupi ne'ixa, yvy amboryryipa 'rã peẽ kuerya rupi, karóxa mba'emo aju ojokuapaa rã tyn'ý vy ovava rei ovya rami.

¹⁴ Peneakuãve va'e teĩ nda'evei 'rã pejava aguã, imbaraetekueve voi nda'evei 'rã ombaraetea rupi ikuai aguã, neĩ ipy'a guaxukueve ma voi ndoo jepei 'rã.

¹⁵ Hapa va'e ma nopy'a kuaavei 'rã joe, ipojava va'e voi ndoo jepei 'rã, kavaju árygua eteve voi ndoo jepei 'rã.

¹⁶ Ha'e va'e ára ma ojeroviakue ipy'a guaxukueve ikuai va'ekue ma opire rei reve rive 'rã onhamba — he'i SENHOR.

3

Israel kuery ojapo vaia re ombopaga aguã re ijayvuague

¹ Peẽ Israel kuery, pendu ke SENHOR penderovai ijayvu rã, Egito yvy gui pendererupa va'ekue ha'e javi avi. Ha'e vy aipoe'i:

² — Yvy regua kuery ha'e javi gui peẽ kuery anho'i aiporavo va'ekue ri rombopaga 'rã pejejavypa reia re.

³ Ha'eve 'rã nda'u mokoĩ joupive oguata aguã jogueroayvu e'ý re?

⁴ Xivi nda'u mba'eve ojou e'ý re ri okororõ rei 'rã ka'aguy rupi? Ha'e xivi ra'y nda'u guaity py ikuai py hevovo rei 'rã ri ho'u va'erã oguereko e'ý vy?

⁵ Guyra'i nda'u yvy py rive ho'a 'rã ri nhuã'i ojayvya e'ý re? Nhuã yvy py oĩ va'e ovy xapy'a 'rã ri mba'emo ho'a e'ý re?

⁶ Tetã rupi mimby guaxu omonhe'ẽa 'rã nda'u ha'e pygua kuery oryryipa e'ý re? Tetã re oiko 'rã nda'u mba'emo vai ete SENHOR ombou e'ý re?

⁷ Mba'eta jaikuaa porã SENHOR Nhanderuete mba'eve ndojapoi 'rã guembiguai profeta kuery pe ranhe onhembopy'aa oikuaa uka e'ý re.

⁸ Xivi okororõ rã nda'u ndokyjeai 'rã? Ha'e SENHOR Nhanderuete oayvu ombou rã mava'e profeta nda'u nomombe'ui 'rã?

⁹ — Pova'e nunga ke pendu uka Asdode py ha'e Egito yvy re hoo tuvixakueve ikuai rupi. Ha'e vy aipopeje uka 'rã: “Penhemboatypa ke pejoguervy Samaria regua vytyty ikuai va'e áry. Ha'e vy pexa 'rã ha'e kuery hevovo rei ha'e nhomoingo axya rupi ikuai va'e.”

¹⁰ Mba'eta Israel kuery ma ndoikuaai ha'evea ramigua. Ha'e rami vy ha'e kuery ngoo tuvixa va'e py omõ porã 'rã jujukaa rupi ojou va'ekue, mba'emo mbovaipaa rupi guive — he'i SENHOR.

¹¹ Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

— Penderovaigua kuery peteĩ regua ojokopa 'rã pendeyvy. Ha'e rami vy penhemiaty ikorapa va'ekue oity vy oipe'apa 'rã heravy mba'emo pendero tuvixakueve py oĩ va'ekue.

¹² Po rami SENHOR ijayvu:

* **2:11** Nazireu ma Nhanderuete pe anho'i oiko aguã rami onhemboayvu va'ekue. Ha'e rami vy ndojayai 'rã o'a, ha'e ndoy'ui 'rã vinho (Números 6.1-12).

– Xivi juru gui vexa'i re opena va'e ogueraa jepe 'rã ipykue mokoïve, ha'e'ÿ vy inambi apyrekue'i, ha'e rami ae 'rã Israel kuery Samaria py ikuai va'e voi amongue'i oo jepe ngupa pëgue'i reve, e'ÿ vy okeaty ra'ykue'i rive.

¹³ Pendu ke, ha'e pendeayvu Jacó kuery rovai – he'i SENHOR Nhanderuede ixondaro reta va'e.

¹⁴ – Israel kuery ojevavyague re ambopagaa ára py ma Betel py altar ojapo va'ekue re avi 'rã aikuaa pota. Ha'e ramo altar apy ikuai va'e ojayaa rã ho'apa 'rã vvy rupi.

¹⁵ Aity 'rã oo yro'y jave ikuai aguã, kuaray aku pygua guive. Marfim gui oo ojapo pyre okanhymba 'rã, oo guaxu ikuai va'e ivaipa 'rã – he'i SENHOR.

4

Samaria pygua kunhague pe ijayvuague

¹ – Vaka kunha Basã pygua rami Samaria vvyty re pendekuai va'e, pendu ke pova'e ayvu: Perekó axy rei iporiaukue'i, pemokanhy inhembayai'i va'e, peneme kuery pe “Eruve na vinho jay'u aguã”, peje guive.

² Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuede oky'a e'ÿa rupi ae oura vy aipoe'i:

– Pendere ovaë 'rã ára pinda py rami tetã gui penerenoëmbaa heravy aguã, ha'e penerembyrekue ma pira renoëa py 'rã pendereraa.

³ Patei-tei peë 'rã peje'oivy tetã kora pa'ũ ikuai va'e gui. Ha'e rami tei Hermom katy 'rã penemombopaa – he'i SENHOR.

Israel kuery onhe'ë py ára revegua e'ÿ rami ikuai re ijayvuague

⁴ – Pejevavyxe vy tapeo ha'vy Betel py, Gilgal py voi peo pejevavyve aguã py rive. Ko'ë nhavõ peru mymba kuery peme'ë va'erã, ha'e mboapy ára rire kuerei 'rã peru dízimo.*

⁵ Mbojape mbovua revegua peru perovy'aa rupi peme'ë va'erã, pemombe'upa rive 'rã mba'emo peme'ë^{xe}a'i py peme'ë va'e, mba'eta ha'e rami anho rive peikoxeve, peë Israel kuery – he'i SENHOR Nhanderuede.

⁶ – Ha'e nunga rupi ae peneretã ikuai va'e rupi ajapo tembi'u pejou ve'ÿ aguã rami, penderekoa nhavõ rupi mbojape oata ramo. Ha'e rami tei xevy peguarã ndapejeko rerovai – he'i SENHOR.

⁷ – Ha'e rami rã mboapy jaxy re nambo'okyvei pende'áry, mba'emo pemono'õ aguã ára e'ÿ mbove. Amongue tetã rupi ambo'oky, ha'e rã amboae tetã rupi ma nambo'okyi. Amongue mba'ety áry oky, ha'e rã amboae áry ma nda'okyi rã ipirupa.

⁸ Mokoï, mboapy tetã pygua kuery pejogueraa tetã mboae py yy pey'uxe vy, tei nda'evei pey'u porã aguã. Ha'e rami ete tei ndapejeko rerovai xevy guarã – he'i SENHOR.

⁹ – Xee romoingo axy va'ekue mba'emo rogue verepa ha'e imou'ũmbaarã ambou vy. Mba'emo rogue'i pereko va'e tuku ho'upa, uvaty, figoty ha'e oliveira-ty voi. Ha'e rami tei ndapejeko rerovai xevy guarã – he'i SENHOR.

¹⁰ – Pendere ambou mba'eaxy Egito py pendu va'ekue ramigua. Pendera'y kuery avi ajuka uka kyxe py. Penerymba kavaju araa ukapa guive. Ha'e rami ete ajapo pendekuaia rupi heakuã vaikue peetũ aguã rami. Ha'e rami tei ndapejeko rerovai xevy guarã – he'i SENHOR.

¹¹ – Penembyte gui amokanhy amongue, Sodoma ha'e Gomorra amokanhyague rami ae. Peë kuery ma tata gui tata'y oguenoë mbyre rami pepyta va'ekue ri ndapejeko rerovai xevy guarã – he'i SENHOR.

* **4:4** Betel ha'e Gilgal py ha'e kuery ombojeroviaaty oï, tei Nhanderuede pe ikuaxeia rupi e'ÿ oo ha'e py, onhemboeko porãxe vy rive.

12 — Ha'e nunga rupi peẽ Israel kuery, po rami 'rã rojapo. Ha'e po rami ete rojapo ta ma ramo peiko katu ke Penderuete pe pejexa uka aguã — he'i.

13 Mba'eta Nhanderuete ae yvyty onhono va'ekue, yvyty omoingo, ha'e avakue pe oikuaa uka opy'a re oĩ va'e ha'e javi. Ko'ẽ jave teĩ omopytũmba 'rã, ha'e yvyty áry rupi opyrõ 'rã ovy. SENHOR Nhanderuete ixondaro reta va'e ae hery va'e.

5

“Peka Nhanderuete peikove aguã”, he'iaque

1 Peẽ Israel kuery, pendu ke pova'e ayvu peẽ kuery re nda'eveia rupi xeaayvu rã.

2 Mba'eta ho'a ma Israel kuery kunhataĩgue rami ikuai va'ekue, nopy'ã kuaavei ma guive. Ovyty re ae ho'a oupy, ha'e ndoikoi imbovyarã.

3 Mba'eta po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

— Tetã gui mil Israel regua joe opu'ãa katy oje'oi teĩ cem ete'i ju 'rã ojevty, ha'e cem oo va'ekue regua ma dez ete'i 'rã ojevty.

4 Ha'e gui po rami SENHOR ijayvu Israel kuery pe:

— Xereka ke peikove aguã.

5 Peka eme mba'emo Betel py oĩ va'e, neĩ Gilgal ha'e Berseba katy ma voi tapeove eme. Mba'eta Gilgal pygua kuery ma ogueraapaa 'rã escravo-rã, Betel tetã voi ombovaipaa 'rã — he'i.

6 Peka ke SENHOR anho peikove aguã. Ha'e rami e'yã José kuery ikuai py ou 'rã tata rami imokanhymbaarã. Ha'e va'e mbogearã ma ndoikoi 'rã Betel tetã py.

7 Peẽ kuery ma ha'evea rami pejoguerekoa gui pejepe'a vy penhombojex-avai, vvy py rive peity vy teko porã rupi pejoguereko aguã va'ekue.

8 Peka ke jaxy-tata Eixu ha'e Órion apoare, ha'e ko'ẽ ju aguã pytũ reia oguerova va'e, ha'e pytũ aguã ju ára oguerova va'e. Ha'e ma ye'ẽ ogueru vvy vvy áry rupi ju onhoẽ va'e. SENHOR ma hery va'e.

9 Ha'e ae ombou 'rã imbaraetekueve mokanhymbaarã, oo ikorapa va'e mbovaipaarã guive.

10 Ha'e rã peẽ kuery ma napenduxei tetã rokẽ py penemongetaa rã, anhetẽ rupi ijayvua rã pejou vai guive.*

11 Ha'e nunga rupi iporiaukue'i re pepyrõmba rei vy ha'e kuery pe trigo pendejeupe guarã ae peme'ẽ uka rirẽ napeĩvei 'rã penderorã ita gui pejapo va'ekue py, ndapey'uvei 'rã guive vinhõ uva porãgueve penhotỹ va'ekue guigua.

12 Mba'eta xee aikuaa mbovykue rei e'yã pendeko vai rã, opa marã rei pejejavy ramo guive. Mba'eta pembojexavai heko porã va'e, ha'eve'ya rami guarã pejopy perãta, ha'e tetã rokẽ py iporiaukue'i ojerure rã peẽ kuery napepenai.

13 Ha'e nunga rupi oiko kuaa va'e kuery okyrirĩ 'rã, mba'eta kova'e ára nda'evei va'e.

14 Peka ke mba'emo porã peikove aguã, mba'emo vai nda'ei. Ha'e ramo 'rã SENHOR oiko peẽ kuery revẽ, aipopejaty rami ae.

15 Pejeguaru ke mba'emo vai gui, perovy'a iporã va'e anho. Ha'evea rami pota ke pejoguereko tetã rokẽ py. Ha'e ramo José ramymino kuery pekuave'i va'e, xapy'a rei SENHOR Nhanderuete ixondaro reta va'e penemboaxy nho 'rã.

* 5:10 Ha'e kuery reko rami vy tetã rokẽ py huvixa kuery nhomongeta ha'e mba'emo re oikuaa pota raka'e.

¹⁶ Mba'eta po rami SENHOR nhandererekoa ijayvu, Nhanderuete ixondaro reta va'e:

— Tetã mbyte ha'e javi rupi onhendu 'rã ojae'o va'e. Tape ikuai va'e rupi "Ai! Ai!" 'ea 'rã. Omba'eapo va'e kuery voi oenoĩmbaa 'rã ojae'o aguã, ojae'o kuua va'e kuery reve.

¹⁷ Uvaty ha'e javi rupi ikuai 'rã ojae'o va'e, pendekuaia mbyte rupi aaxa ramo — he'i SENHOR.†

¹⁸ Nda'evei ete 'rã SENHOR ára pearõ va'e pe! Mba'erã tu pearõ pekuapy SENHOR ára? Mba'eta ha'e va'e ára ma pytũmba rive 'rã, hexakã 'rã e'ÿ.

¹⁹ Mba'eta oiko 'rã xivi gui ava onha rã urso ju ojoua rami, ha'e'ÿ vy ngoo py oike vy oo mbotya re opoko ho'amy ramo mboi oixu'ua rami.

²⁰ SENHOR ára ma hexakã aguã e'ÿ, pytũ vaikue anho 'rã. Ha'e javi ete rupi pytũmba 'rã, hexakã va'e peteĩve henda py ojekuaa e'ÿ re.

"Nhanderuete oipota mba'emo nname'ẽ 'rãgue py ha'evea rami jajoguereko", he'iague

²¹ SENHOR aipoe'i:

— Xee ndajou porã, ajou vai ete ngaru pejapo pekuapya, peteĩ henda py ma voi xevy guarã nhemboaty pejapo va'e ndarovy'ai guive.

²² Xevy pe mba'emo peapy va'erã peru, mba'emoaju guigua guive teĩ ha'e nunga xee ndarovy'ai, xereve peteĩ rami pendekuaia regua mymba iporãgueve peme'ẽ teĩ xee nama'ei 'rã ha'e nunga re.

²³ Xee naenduxeipeporaeia revovo rive, naendui 'rãe penembaraka pu.

²⁴ Ha'e rami 'rãgue py toĩ ha'evea rami pejoguerekoa yy oxyry va'e rami, toĩ pendereko porãa yakã oxyry riae va'e rami.

²⁵ Ha'e gui peẽ Israel kuery, quarenta ma'etỹ re tekoa e'ÿa rupi pendekuai jave py xevy pe teve peme'ẽ raka'e mymba ha'e mba'emoaju guigua?

²⁶ Mba'eta Sicute ra'angaa rive peraa va'ekue penderuvixarã, Quium ra'angaa, jaxy-tata ra'angaa guive penderueterã peẽ ae pejapo va'ekue.

²⁷ Ha'e nunga rupi xee ma Damasco tetã rovaĩ peve rogueraa ukapa 'rã escravo-rã — he'i SENHOR Nhanderuete ixondaro reta va'e hery va'e.*

6

Israel kuery opa marã ikuai re omokanhymba aguã re ijayvuague

¹ Nda'evei ete 'rã Sião py ha'e kuery ae oipotaa rami ikuai va'e pe, Samaria tetã py mba'eve gui okyje e'ÿa rupi ikuai va'e pe voi. Peẽ kuery ma omboetevepy pendekuai yvatekueve regua, peẽ kuerya katy anho 'rã ou Israel kuery!

² Peaxa ha'vy Calné py pexa aguã. Ha'e gui ma tetã guaxu Hamate py ju tapeo, ha'e gui filisteu kuery rekoa Gate py ju tapeo pexa pota. Ha'e va'e kuery rekoa teve peẽ kuery rekoa gui iporãve? Ha'e kuery yvy teve pendeivy gui tuvixave?

³ Mba'eta peẽ kuery ma "Ára vai novaẽ voi 'rã" peje teĩ pejapo penembojex-avai arã ovaẽ voi aguã rami.

⁴ Peke pekuapy tupa marfim guigua áry, peneate'ÿ rei 'rã pejupy hi'áry. Pekaru 'rã vexa'i ha'e vaka ra'y iporãgueve ro'o re anho.

⁵ Peporaei 'rã guive mbaraka pembojoguy reve. Davi rami ae pejapo mba'epurã pendejeupe ae.

† 5:17 Nhanderuete Egito pygua kuery ombopaga vy ha'e kuery mbyte rupi oaxa ovy va'ekue, ha'e rã ojeupegua kuery áry rupi ma oaxa rive ogueraa jepe vy (Êxodo 12.12-13). Ha'e rã apy ma ijayvu Israel kuery mbyte rupi ombopaga vy oaxa aguã re. * 5:27 Atos 7.42-43

6 Vinho pey'u 'rã pekuapy karo iporã-porãve va'e py, ha'e pendejee peikyty 'rã azeite iporãve va'e. Ha'e rami teĩ José regua kuery ojexavai rã pexa vy napemboaxyi.

7 Ha'e nunga rupi ae aỹ peneranhe pendereraapaa 'rã escravo-rã ogueraa va'e kuery reve. Ha'e ramo ndoikovei 'rã peneate'ya rupi pekaru guaxua.

8 Mba'eta SENHOR Nhanderuete ixondaro reta va'e guery rupi ae oura vy aipoe'i:

– Ambojeguaru Jacó kuery onhemboyvatepa reia, ajou vai ete ha'e kuery ro tuvixakueve va'e ojapo rã. Ha'e rami vy napenavei 'rã hetã re, neĩ ha'e py ikuai va'e re guive – he'i.

9 Peteĩ'i oo py dez avakue opyta teĩ ha'e kuery voi omanomba avi 'rã.

10 Ha'e gui xapy'a rei ovaẽ 'rã hetarã ae'i hetekue oapy aguã. Ha'e vy hetekue oka katy ogueraa aguã oupi vy oporandu 'rã opy rupi okuave va'e pe rei: “Oĩa pa ndee reve?” he'i rã ombovai vy “Noĩavei” he'i ramo ixupe ju aipoe'i 'rã: “Ekyriri ha'vy, ndeayvu eme SENHOR rery rupi”, he'i 'rã.

11 Mba'eta ma'ẽ, SENHOR ojapo ukaague rami vy ombovaipaa 'rã oo guaxu ikuai va'ekue, omboa'ypaa avi 'rã oo kyrĩ'i va'e.

12 Itaova áry rupi nda'u kavaju kuery onha 'rã? Ha'e rami e'ỹ vy vaka kuery nda'u yvy oikaraĩ 'rã ri ha'e rupi? Ha'e rami teĩ peẽ kuery ma pejoguereko porã 'rãgue py peme'ẽ veneno, ha'e teko porã 'rãgue py penhombojexavai.

13 Peẽ kuery ma Lo-Debar tetã peity vy pevy'a rei va'ekue. Aipopeje avi: “Nami ma Carnaim re voi nhandepo'akapa nhande ae mbaraetea py”, peje.

14 Ha'e rami teĩ SENHOR Nhanderuete ixondaro reta va'e aipoe'i:

– Peẽ Israel kuery, penderovai xee ambou 'rã peteĩ regua penembojexavai arã, Hamá tetã re oikea guive Arabá yakã oĩa peve – he'i.

7

Tuku-karu, tata ha'e ixã oexaague

1 Ha'e gui pova'e SENHOR oexa uka xevy. Xee aexa rã omoingo tuku-karu mba'emo roky henhoĩ ngypa'i jave, huvixave pegua omono'õmbaa ma rire henhoĩ jave.

2 Ha'e gui tuku-karu ma mba'emo renhoĩ yvy gui oiko va'ekue ha'e javi ho'upa ma ramo xee aexa vy aipoa'e:

– SENHOR Oreruete, oreperdoa ke, ajerure. Ha'e rami e'ỹ rã mba'exa 'rã tu ore Jacó kuery rokuave? Mba'eta mbovy'i ete orekuai – ha'e.

3 Ha'e ramo SENHOR ha'e nunga nomboui.

– Ha'e nunga ma ndoikoi 'rã ha'vy – he'i SENHOR.

4 Ha'e gui peteĩ ju SENHOR Nhanderuete oexa uka xevy. Aexa rã SENHOR Nhanderuete ombou tata nhombopagaarã. Ha'e va'e ma omboypa yvy guýry yy oĩ va'ekue. Omomba avi heravy SENHOR pegua yvy itui va'ekue.

5 Ha'e ramo xee aipoa'e:

– SENHOR Oreruete, ha'eve ma. Mba'exa 'rã tu ore Jacó kuery rokuave? Mba'eta mbovy'i ete orekuai – ha'e.

6 Ha'e ramo ha'e nunga voi SENHOR Nhanderuete nomboui vy

– Ha'e nunga voi ndoikoi 'rã – he'i.

7 Ha'e gui ma pova'e nunga avi oexa uka. Aexa rã SENHOR hi'aĩ peteĩ ikora hi'yvi porã va'e áry. Opo py omboguejy ho'amy peteĩ ixã oo mbotya ra'ãarã.

8 SENHOR aipoe'i xevy:

– Amós, mba'e tu rexa?

Xee ambovai vy

– Peteĩ ixã oo mbotya ra'ãa – ha'e.

Ha'e ramo SENHOR aipoe'i ju xevy:

– Ne'exa, ixã py xee aa'ã 'rã xevyguia Israel kuery reko. Ha'e va'e rire xee ndaaxa rivevei ma 'rã ha'e kuery mbyte rupi.

⁹ Mba'eta ambovaipa 'rã Isaque ramymino kuery ombojerovia aty vvy'ã rupi ikuai va'e, Israel kuery pegua henda iky'a e'y va'e voi amomba 'rã. Jeroboão ro pygua kuery rovai avi 'rã apu'ã kyxe reve – he'i.

“Amós ma je huvixa rovai ijayvu”, he'iaague

¹⁰ Ha'e gui Betel pygua sacerdote Amazias omombe'u uka Israel pygua huvixa Jeroboão pe:

– Amós ma je nderovai ijayvu vai ra'e Israel kuery mbyte. Ha'e va'e ijayvua ma nda'evei nhandevvy pe.

¹¹ Mba'eta po rami Amós ijayvu: “Jeroboão oiko vai 'rã kyxe py. Ha'e gui Israel kuery ma escravo-rã ogueraapaa 'rã oyvy gui mombyry”, he'i va'ekue.

¹² Ha'e gui Amós pe ju Amazias aipoe'i:

– Ndee profeta, ejepe'a ke apy gui. Enha Judá vvy katy. Ha'e py ju ekaru ha'e ayvu emombe'u eikovy.

¹³ Ha'e rã apy Betel py ma a'y guive emombe'uve eme ayvu. Mba'eta apy ma oĩ huvixa pegua oo iky'a e'y va'e ha'e orerekoa pygua templo – he'i.

¹⁴ Ha'e ramo Amós ombovai vy aipoe'i Amazias pe:

– Xee ma profeta e'y aiko va'ekue, neĩ profeta remimbo'e e'y guive. Ha'e rami 'rãgue py nymba re apenaa rupi aiko va'ekue, sicômoro'a mono'õa rupi guive.

¹⁵ Va'eri nymba re apenaa gui SENHOR xepe'a vy aipoe'i xevy: “Tereo ke xeayvu emombe'u xevyguia Israel kuery pe”, he'i karamboae.

¹⁶ Ha'e nunga rupi endu ke SENHOR ayvu. Ndee aipo're: “Emombe'uve eme ayvu Israel kuery rovai regua, Isaque ramymino kuery rovai ndeayvu eme guive”, re.

¹⁷ Ha'e rã SENHOR ma aipoe'i ndevy: “Ndera'yxy ma itavy rei 'rã oikovy tetã rupi. Ha'e gui ndera'y kuery ha'e nderajy kuery oiko vai 'rã kyxe py. Ndevvy rereko va'ekue ma omboja'opaa 'rã ixã py oa'ãa vy. Ha'e vy remano 'rã peteĩ vvy ha'eve'y va'e oĩa re. Ha'e gui Israel kuery ma herapaa 'rãe, escravo-rã ogueraapaa 'rã oyvy gui mombyry”, he'i.

8

Ajaka yvyra'a oĩa oexa ukaague

¹ Ha'e gui xevy pe SENHOR oexa uka avi peteĩ ajaka yvyra'a kuaray aku javegua oĩa.

² Ha'e vy oporandu xevy:

– Amós, mba'e tu rexa?

Xee ambovai vy

– Peteĩ ajaka yvyra'a kuaray aku javegua oĩa aexa – ha'e.

Ha'e rã SENHOR aipoe'i:

– Ovaẽ ma xevyguia Israel kuery opa aguã ára. Ha'e kuery rupi xee ndaaxa rivevei ma 'rã.

³ Ha'e va'e ára ma templo ha'e kuery oporaediaty py taxẽmbei 'rã oiko. Mba'eta ha'e kuery re'õgue heta-etave 'rã ovy. Opa rupi omombopaa 'rã oka rupi. Ha'e gui nonhenduavei 'rã mava'eve rei – he'i SENHOR Nhanderuete.

“Israel kuery okanhymba aguã ovaẽ rai'i ma”, he'iaague

⁴ Peẽ kuery ma pekore iporiaukue'i, ha'e vvy ha'e javi rupi pemokanhymba ojexavai rei va'e. Ha'e nunga rupi pendu ke pova'e.

⁵ Mba'eta aipopeje: “Topa voi ngaru jaxy pyau regua, jaa vy mba'emo aju nhavende ju aguã. Ha'e sábadó ára topa voi avi, trigo omoĩ porãaty jaipe'a aguã. Ha'e rami vy nhaa'ã ajaka kyrĩ'i va'e py hepyrã jajopyve aguã, ha'e mba'emo opejaa ha'eve'ÿa ramigua py jajokore aguã.

⁶ Ha'e rami vy peráta re rive 'rã jajogua iporiaukue'i, ha'e gui py regua repy re rive 'rã jajogua ojexavai'i va'e kuery, trigo ipire ku'ikue revegua nhavendea py”, peje.

⁷ Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete oura guery Jacó oguerovy'a va'ety rupi ae:

– Xee ma raka'e rã peve teĩ ndaxerexarai 'rã pejapo vaia re!

⁸ Ha'e nunga gui vvy oryryipa 'rã. Ha'e ramo hexe ikuai va'e ipy'a vai 'rã okuapy. Mba'eta vvy ha'e javi omy-omyĩ vy opu'ã-pu'ã 'rã Nilo yakã rami, ha'e gui typa 'rã Egito katy'i yakã oĩ va'e rami.

⁹ Ha'e va'e ára ma ajapo 'rã kuaray mbyte teĩ oike aguã rami. Ha'e rami vy ara py teĩ amopytũmba 'rã vvy jave rupi – he'i SENHOR Nhanderuete.

¹⁰ – Ngaru pejapo va'ety xee amboekovia 'rã pendepy'a vai aguã. Peporaeia amboekovia 'rã pejae'o anho aguã. Romonhemonde 'rã ajukue vóxa guigua py, peneakã penhopimba reve. Ha'e rami romoingo 'rã gua'y peteĩ'i va'ekue re ipy'a vai va'e rami. Ha'e gui opaa py ma oiko 'rã py'a vai etea ára.

¹¹ SENHOR Nhanderuete aipoe'i:

– Ne'exa, ovaẽ ouvy ára vvy jave re karuai ambou aguã, tembi'u re okaruxea e'ÿ, neĩ yy re ijy'uveja e'ÿ guive, ha'e rã SENHOR ayvu oenduxea regua ae.

¹² Ha'e ramo SENHOR ayvu oenduxe va'e oguata 'rã ye'ẽ nhavõ rupi, kuaray ijapu'a'ia katy guive kuaray oua katy peve. Opa rupi 'rã ikuai ayvu rekaa rupi teĩ ndojou'i 'rã.

¹³ Ha'e va'e ára kunhataĩ porãgueve ha'e kunumigue ma ho'apa 'rã yuvei gui.

¹⁴ Samaria py ta'angaa oĩ va'e rupi oura va'ekue voi ho'apa 'rã, “Anhetẽ Ete Dã e'ÿ vy Berseba pygua tuuete ramigua rekove rupi aura”, he'i va'ekue. Ha'e kuery ma ho'apa ma vy ndovyvei 'rã – he'i.

9

Nhombopagaarã Nhanderuete ombou aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui aexa altar yvýry SENHOR hi'aĩ rã. Ha'e vy aipoe'i xevy:

– Emboguai na oo yta ikuai va'e, okẽ pyrõa peve omyĩmba aguã. Emboa'ypa, opy ikuai va'e akã áry ho'apa aguã rami. Mba'eta ha'e kuery ajukapa katu'i 'rã kyxe py. Peteĩve ndojavai 'rã, peteĩve ma voi ndoo jeppei 'rã.

² Vvykua vaikue py ha'e kuery oo teĩ ha'e gui anoẽ 'rã xepo py ae. Yva re peve oo teĩ ha'e gui voi ambogiejy ju 'rã.

³ Carmelo vvyty áry onhemi aguã oo teĩ hakykue aa 'rã ha'e gui aru aguã, aipe'apa 'rã ikuai gui. Ye'ẽ guýry xegui onhemi aguã oo teĩ ha'e py ambou 'rã mboi ixu'upaarã.

⁴ Escravo-rã hovaigua kuery ogueraapa ramo ha'e py voi ajuka ukapa 'rã kyxe py. Ha'e kuery re ama'ẽ 'rã amoingo axy aguã, amoingo porã aguã e'ÿ – he'i.

⁵ Mba'eta Nhandererekoa SENHOR ixondaro reta va'e ma vvy re opoko ramo hykupa rive 'rã, vvy re ikuai va'e ha'e javi ojexavai 'rã okuapy. Opu'ã-pu'ã 'rã Nilo yakã rami, ha'e gui typa 'rã Egito katy'igua yakã rami.

⁶ Nhanderuete ma yva re ojapo oĩ aguã, ha'e rã vvy re ma ijytarã omoĩ va'ekue. Ha'e gui ye'ẽ gui yy oĩ va'e oenoĩ vy onhoẽmba 'rã vvy re. SENHOR ae hery va'e.

⁷ SENHOR aipoe'i:

– Peẽ Israel kuery, Etiópia pygua kuery arekoague rami avi e'ỹ ri ty'y xee roguereko? Mba'eta Israel kuery ma Egito yvy gui anoẽ va'ekue, filisteu kuery Caftor yvy gui, ha'e Síria pygua kuery Quir yvy gui anoẽague rami avi.

⁸ Ne'exa, xee SENHOR aiko kova'e kuery ojejavypa va'e rovai. Ha'e rami vy amomba 'rã yvy gui. Ha'e rami teĩ namokanhymbai 'rã Jacó kuery – he'i SENHOR.

⁹ – Mba'eta xeayvu rã ombovavaa 'rã yvy regua mbyte rupi Israel kuery ikuaia, yrupẽ py trigo ra'yĩgue omboguaa rami avi, peteĩve ra'yĩ'i yvy py ho'a e'ỹ re.

¹⁰ Xevygua Israel kuery va'e regua ojejavy va'ekue ma omanomba 'rã kyxe py, “Mba'emo vai nanhanderupityi 'rã, nhandere ndoikoi 'rãe!” he'i okuapy va'ekue ri.

Nhe'ẽ rupi Israel kuery ikuai va'e omoingo porã ju aguã re ijayvuague

¹¹ – Ha'e va'e ára ma ajapo ju 'rã Davi rogue ho'a va'ekue, amoatyrõmba ju 'rã ovoague. Ho'aague gui amopu'ãmba vy jypy guare rami ju 'rã ajapo,

¹² xevygua kuery oguereko aguã Edom pygua kuery okuave'i va'e, amboae regua kuery xerery rupi oenoĩmby ha'e javi guive – he'i SENHOR ha'e nunga apoarã va'e.*

¹³ SENHOR aipoe'i:

– Ne'exa, ovaẽ ma ouvy ára yvy karaĩa kuery oupity aguã mba'emo mono'õa kuery, ha'e uva umbiria kuery oupity aguã ha'yĩgue nhotỹa kuery. Yvyty gui uva rykue oxyry 'rã ouvy, yvy'ã ikuai va'e gui oxyrypa 'rã.

¹⁴ Mba'eta ambopyau 'rã xevygua Israel kuery ikuaia. Ha'e ramo ojapo ju 'rã guetã ombovaipa pyre, ha'e gui ikuai ju 'rã ha'e py. Onhotỹ ju 'rã uva, ha'e oy'u 'rã hykue. Onhotỹ avi 'rã yvyra hi'a va'erã, ha'e gui ho'u 'rã hi'a.

¹⁵ Mba'eta ha'e kuery voi xee anhotỹ ju 'rã ijyvy re. Ha'e rami rire ijyvyrã ame'ẽ va'ekue gui ndoipe'aavei 'rã – he'i SENHOR Penderuete.

---

* **9:12** Kova'e ayvu rupi Tiago ijayvu Atos 15.16-18 py. Ha'e gui “Davi rogue ho'a va'ekue” he'ia ma Davi ramymino kuery na'imbaraetei va'e re ijayvu vy, mba'eta Nhanderuete omoatyrõ uka ju 'rã, ha'e amboae regua voi ogueru avi 'rã.

Obadias ayvu oĩa Obadias ayvu oĩa

Babilônia pygua kuery Jerusalém tetã oitypa ramo Edom pygua kuery ovy'a rei okuapy, oipe'apa guive tetã pygua kuery mba'e rei-rei va'ekue. Ha'e nunga rupi profeta Obadias ijayvu Edom pygua kuery ojevavyague káuxa Nhanderuete ombopaga aguã re. Ha'e rã Israel kuery ma omoingo porã ju 'rã. Ha'e rami aguã ma Edom ha'e Israel kuery pegua anho e'y oĩ. "Mba'eta Senhor ára ou ma oiny ha'e javi regua áry. Ha'e rami vy joe pejapogue ramigua pendere ae ju 'rã oiko. Joupe pejapo vaiague peneakã re ae ju 'rã ojeapa" (versículo 15). Ha'e jave py "opo'akaa rupi opena va'e ma Senhor ae 'rã oĩ" (versículo 21b).

Edom pygua kuery ojevavyague re ombopaga aguã re ijayvuague Jeremias 49.14-16

1 Kova'e ma Obadias pe oexa uka pyre oĩa. Ha'e gui SENHOR Nhanderuete ijayvu Edom vvy re.* Roendu ma SENHOR po rami ijayvu rã:

– Amboae regua kuery pe peteĩ omboua ayvu mombe'uarã, "Pepu'ã ke, Edom vvy re nhapu'ã jajojuka aguã", he'i va'erã.

2 Ne'exa, Edom pygua kuery, peẽ kuery rojapo amboae regua gui pene'yvyĩ'ive aguã rami, ija'epy e'y guive.

3 Mba'eta pendepy'a py penhemboyvate reia oĩ va'e penembotavy. Yvatea py itaova pa'ũ rupi penderekoa va'e vy pendepy'a py "Mava'e tu xereity 'rã vvy katy?" peje.

4 Ha'e rami avi taguato rami pendeyvate peovy teĩ, ha'e jaxy-tata mbyte peve pejeaity apo va'e rire ha'e gui voi xee roity 'rãgue – he'i SENHOR.

5 – Peẽ ma omomba pyrã pendekuai! Mba'eta pyávy imonda va'e kuery oo py ovaẽ vy nhomba'e rei-rei oiporavopa 'rã iporãgueve anho ogueraa vy. Uva re imonda va'e voi ou vy ndoejai 'rã teve amongue uva'a xã ri jepe?

6 Ha'e rami teĩ Esaú kuery, mba'exa'vy tu penemba'e rei-rei ogueraapaa!† Mba'exa'vy peráta penhomi va'ekue ojoupaa?

7 Mba'eta peneirũ va'ekue ae pendepa penderekoa gui. Pendereve peteĩ rami ikuai va'ekue penembotavy vy ipo'aka okuapy pendere. Pendereve okaru va'ekue ae omoĩ nhuã pendepy rupi penembo'a aguã. Ha'e rami teĩ Edom vvy re ndoikoi 'rã ha'e nunga oikuaa va'e.

8 Ha'e va'e ára amomba 'rã Edom pygua hi'arandukueve, Esaú vvyty re ikuai va'e 'arandua guive – he'i SENHOR.

9 – Temã tetã pygua ipy'a guaxukueve okyjepa 'rã, ha'e ramo Esaú vvyty áry peteĩ-teĩ ojokapaa 'rã.

10 Penderyvvy Jacó ramymino kuery rovai pejapo vai raka'e. Ha'e ramo peximba ha'e penemokanhya 'rã raka'eve rã peve.

11 Ha'e va'e jave Israel kuery mba'e rei-rei amboae regua ogueraapa teĩ peẽ kuery ma peĩ rive rei pekuapy. Mombyry guigua kuery Jerusalém rokẽ rupi

* 1:1 Israel kuery re Babilônia pygua kuery opu'ã jave ma Edom pygua kuery voi ha'e kuery re opu'ã avi, Israel kuery reve joegua'i ae va'eri (versículos 10-14; 2 Crônicas 28.17; Salmo 137.7; Amós 1.11-12). Ha'e nunga rupi Edom pygua kuery pe SENHOR ijayvu ombopaga aguã re (Isaías 34.5-15; Jeremias 49.7-22). † 1:6 Edom pe "Esaú" he'i, mba'eta Esaú ma ha'e kuery ramoĩ oiko raka'e (Gênesis 36.9).

oike vy oexa okuapy oxortea mba'emo ogueraa aguã. Ha'e kuery reve peẽ kuery voi penhemoirũ va'ekue.

¹² Ha'e rami avi penderovyvy kuery ojexavaia ára ndaperovy'a rei va'e rire, Judá ramymino kuery omombaa ára. Ha'e kuery iporiau reia ára ha'e kuery re napendeayvui va'e rire pekaru porã rei reve.

¹³ Xevygua kuery ikuai axya ára ma hetã rokẽ rupi ndapeikei, ha'e perovy'a rei reve ikuai axya re napema'ei, nei imba'e rei-rei ndapeipe'ai heravy raka'e va'e rire.

¹⁴ Tape rakãmy ha'e kuery regua onha va'e pejukaxe vy napearõi, nei joupe okuave'i va'e napemboaxai raka'e va'e rire ha'e kuery ojexavaia ára.

Israel kuery ikuai porã ha'e ovy'apa ju aguã re ijayvuague

¹⁵ Mba'eta SENHOR ára ou ma oiny ha'e javi regua áry. Ha'e rami vy joe pejapoague ramigua pendere ae ju 'rã oiko. Joupe pejapo vaiague peneakã re ae ju 'rã ojeapa,

¹⁶ mba'eta xevygua vvyty iky'a e'ỹ va'e áry peka'u pekuapy raka'e. Ha'e rami ae ju ha'e javi regua oy'upa 'rã okuapy. Ha'e kuery oy'u tema 'rã hevayatãmba peve.‡ Ha'e rami vy opyta 'rã ndoikoi ae va'ekue rami.

¹⁷ Ha'e rã Sião vvyty re ikuai va'e pe ma ojekuaa 'rã oo jepe aguã. Ha'e va'e vvyty ma iky'a va'erã e'ỹ. Ha'e gui Jacó kuery ojopy 'rã ojeupe guarã va'ekue.

¹⁸ Jacó kuery ma tata rami 'rã, ha'e José kuery ma hendy 'rã, ha'e rã Esaú kuery ma mba'emo pirekue rami 'rã ikuai. Ha'e gui ha'e kuery omoendy 'rã Esaú kuery, oapypa 'rã. Ha'e ramo mava'eve ndoikovei 'rã Esaú regua, ha'e rami aguã re SENHOR ijayvu rire.

¹⁹ Ha'e rire Esaú vvyty ma Neguebe pygua kuery pe 'rã itui. Ha'e rã filisteu kuery vvy ma vvy joja reia rupi ikuai va'e pe 'rã itui. Ha'e kuery ipo'aka avi 'rã Efraim ha'e Samaria nhuũndya re, ha'e rã Benjamim kuery ma Gileade regua re 'rã ipo'aka.‡

²⁰ Israel kuery escravo-rã ogueraa pyre ma cananeu kuery rekoa re ipo'aka 'rã Sarepta peve. Ha'e rã Jerusalém guigua kuery escravo-rã ogueraa pyre Sefarade tetã py ikuai va'e ma tetã kuaray puku-a katy ikuai va'e re 'rã ipo'aka.

²¹ Ha'e rami vy jogueraa jepea kuery oẽ 'rã Sião vvyty áry, Esaú vvyty regua kuery re oikuaa pota aguã. Ha'e gui opo'akaa rupi opena va'e ma SENHOR ae 'rã oi.

‡ **1:16** "Oy'u" he'ia ma ha'e kuery opaga aguã re ijayvu vy (Isaias 51.17; Habacuque 2.16; Apocalipse 14.10). § **1:19** Apy ma ijayvu Israel kuery hovaigua kuery rekoague re ipo'aka aguã re. Ha'e va'e ma SENHOR ipo'aka ramo 'rã oiko (versículo 21).

Jonas rekokue oĩa Jonas rekokue oĩa

Profeta Jonas ma Nhanderuete omondouka Assíria regua Nínive tetã katy ayvu porã omombe'u aguã. Ha'e va'e kuery ma Israel kuery reve joe opu'ã va'e. Jonas ndooxei vy amboae henda katy oo. Yy rupi ooa rupi Nhanderuete ojapo petei pira guaxu omokõ aguã rami. Nhanderuete ogueraa jepe ramo oo nho Nínive tetã py. Ayvu omombe'u ramo ha'e kuery ojeko rerova okuapy. Ha'e ramo Nhanderuete nombopagai raka'e.

Ha'e rami rã Jonas ndojou porãi, ha'e pygua kuery nomboaxyi vy. Ha'e rã Nhanderuete ma nhomboaxy va'e ae. Ha'e rami Jonas pe ijayvu vy aipoe'i: "Ha'e gui xee ma ha'evea rami e'ỹ teve tetã guaxu Nínive amboaxy? Ha'e py ma cento e vinte mil raxa ikuai opo oiporu kuaa regua ha'e oiporu kuaa e'ỹa oikuaa e'ỹ va'e. Heta avi ikuai mymba kuery", he'i (4.11). Ha'e ramia py Nhanderuete oexa uka nhandarayvu etea.

Nhanderuete Jonas oenoĩ rã ojava ramo omoingo axyague

¹ SENHOR oayvu ombou Amitai ra'y Jonas pe. Ha'e vy aipoe'i:

² – Eiko katu ke ha'e tereo tetã guaxu Nínive katy.* Ndeayvu ha'e kuery rovai, mba'eta xea py peve heko vaia onhendu – he'i.

³ Ha'e ramo Jonas oiko katu va'eri SENHOR renonde gui oo aguã Társis katy ojava vy. Ha'e rami vy Jope py ovaẽ vy ojou petei kanoã guaxu Társis katy oo va'erã. Oo aguã repy opaga ma vy ha'e va'e py oĩ ha'e kuery reve oje'oi aguã Társis katy, SENHOR renonde gui mombyry.

⁴ Ha'e gui ma ye'ẽ áry ha'e kuery ooa rupi SENHOR ombou petei vvytu atã. Vvytu vaikue omoingo ye'ẽ áry rupi. Ha'e ramo kanoã opẽmba aguã rami ma oo.

⁵ Ha'e ramo kanoã mboguataa kuery onhemondyipa vy petei-teĩ ojapukai nguete ramigua pe. Ha'e rami vy kanoã py mba'emo ipoyikueve oĩ va'ekue omombopa yy py ivevuive aguã. Ha'e rã Jonas ma yapy py oguejy ma vy oke rei oupy.

⁶ Ha'e ramo Jonas ituia py kanoã ja kuery ruvixa ou vy aipoe'i ixupe:

– Mba'e tu oiko nderevé? Reke porã rei ri ty'y rejupy? Epu'ã ke, ndee voi ejaikai avi nderuete pe. Xapy'a rei nderuete nhandere ima'endu'a nho 'rã nhakanhymba e'ỹ aguã – he'i.

⁷ Ha'e gui ha'e kuery joupe-upe aipoe'i:

– Peju ke, jaexa xorte, mava'e káuxa pa guĩ nunga nda'evei ete va'e oiko jaikuaa aguã – he'i. Ha'e vy oexa okuapy xorte. Xorte oexaa py oikuaa okuapy Jonas re ae.

⁸ Ha'e ramo aipoe'i okuapy ixupe:

– Aỹ ma enhemombe'u porã orevy. Mava'e káuxa tu kova'e nunga ete ou nhande'áry? Mba'e nunga rupi tu ndee reiko? Mamo gui tu reju? Mamo ndeyvy va'e tu? Mava'e regua tu ndee?

⁹ Ha'e ramo ombovai vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Xee ma hebreu, SENHOR re ae ajerovia va'e. Ha'e va'e ma Nhanderuete yva pygua, ye'ẽ ha'e vvy apoare – he'i.

¹⁰ Ha'e rami rã avakue okyje vaipa ete okuapy. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

* **1:2** Nínive tetã ma Assíria regua tuvixave va'e. Ha'e pygua kuery ma Israel kuery rovaigua ikuai, nhomboaxy kuaa e'ỹ va'e guive.

– Mba'e tu ha'vy rejapo? – he'i. Mba'eta oikuaa okuapy SENHOR renonde gui ojava ovy, ha'e kuery pe omombe'u ae rire.

¹¹ Ha'e gui ye'ë opu'ã-pu'ãve tema ovy ramo aipoe'ive ju okuapy ixupe:

– Mba'e ha'vy torojapo ndere ye'ë opytu'u aguã?

¹² Ombovai:

– Xejopy ha'e xemombo ye'ë py. Ha'e ramo ye'ë opytu'upa 'rã. Mba'eta xee aikuaa xekáuxa ae ha'e rami etegua yvytu vaikue oikoa – he'i.

¹³ Ha'e rami teĩ avakue oipykuĩ atãve tema okuapy, onhea'ãve tema yvy'ã re ovaẽ aguã. Ha'e rami teĩ nda'vei, mba'eta ye'ë nda'veive tema ovy ha'e kuery oove e'ỹ aguã.

¹⁴ Ha'e ramo mae ma ojapukai okuapy SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Ha'e gui SENHOR, rojerure ndevy kova'e ava káuxa rokanhymba e'ỹ aguã. Orere emoĩ eme kova'e ava ruguy onheẽague re ropaga aguã, mba'eta orevy rã mba'eve py ndojapo vai. Mba'eta ndee SENHOR rejapo reipotaa rami anho oiko aguã rami – he'i.

¹⁵ Ha'e rami vy Jonas ojopy okuapy vy omombo ye'ë py. Ha'e ramo ye'ë ma porã opu'ã-pu'ãa gui opytu'upa porã.

¹⁶ Ha'e rami rã ha'e kuery okyje ete okuapy SENHOR gui. Ha'e vy SENHOR pe mba'emo ome'ë okuapy, onhemboayvu guive mba'emo ojapo aguã re.

¹⁷ Ha'e gui Nhanderuete ma peteĩ pira guaxu ombou Jonas omokõ aguã. Ha'e ramo pira rye py ma Jonas oĩ mboapy ára ha'e mboapy pytũ re.*

2

Pira rye py Jonas oĩa gui oiapukaiague

¹ Ha'e gui Jonas ma pira rye py oĩa gui ojerure SENHOR Nguuete pe.

² Ha'e vy aipoe'i:

– Ajexavai vy ajapukai SENHOR pe.

Ha'e ramo xembovai.

Pytũ vaikue reia gui ajapukai ramo

ndee rendu xeayvua.

³ Mba'eta ndee ae xemombo uka ye'ë typya py,

ye'ë mbyte py.

Ha'e ramo yy oxyry atã vy xejoko.

Ndeguigua yai opu'ã-pu'ã vy oaxa tema xe'áry rupi.

⁴ Ha'e ramo xee aipoa'e:

“Xemombo ma rexa gui mombyry.

Xapy'a rei nda'u aexa ju 'rã ri

ndevyagua templo icy'a e'ỹ va'e?”

⁵ Yy xeao'i xerekovea peve,

yy typya ma xejoko.

Yxyo ikuai va'e onhemama xeakã rupi.

⁶ Yvy'ã guy py peve aguejy avy,

yvy peve ete aguejy.

Ha'e nunga raka'e rã peve xe'áry rupi xejokopa ta va'ekue.

Ha'e rami teĩ omanogue ikuaiã gui ndee renoẽ ju xerekovea,

SENHOR Xeruete.

⁷ Xeryepy py xenhe'ë oĩ va'e ikangy ramo

xema'endu'a SENHOR re.

Ha'e vy ajerurea re aroma'endu'a ndea py,

Ndevyagua templo icy'a e'ỹ va'e py ae.

* 1:17 Mateus 12.40

- 8 Amongue mba'emo ra'angaa pe rive ojeko me'ẽ vy ojepe'a imboaxyarã va'ekue gui.
- 9 Ha'e rã xee ma avy'aa amonhendu reve ame'ẽ rã mba'emo ndevy, ha'e ajapo rã va'ekue ajapopa nho rã — he'i.
- 10 Ha'e gui ma pira pe SENHOR ijayvu ramo ombojevvy Jonas yy rembe re.

3

Nínive tetã py Nhanderuate avvu Jonas omombe'uague

- 1 Ha'e gui teigue ju SENHOR oayvu ombou Jonas pe. Ha'e vy aipoe'i:
- 2 — Eiko katu ke, ha'e tereo tetã guaxu Nínive katy. Emombe'u ke ha'e kuery pe aipoa'e uka va'e ndevy — he'i.
- 3 Ha'e ramo Jonas ma SENHOR ijayvuague rami vy opu'ã vy oo Nínive tetã katy. Nínive tetã ma tuvixa ete itui Nhanderuate renonde. Ha'e javi rupi mboapy ára mae ma jaexapa rã.
- 4 Ha'e gui Jonas omboyppy tetã rupi oiko aguã. Peteĩ ára re oguata oikovy. Avvu omombe'u oikovy vy aipoe'i:
— Quarenta araa py Nínive tetã omombaa rã — he'i.

Nínive pygua kuery ojeko rerova okuapyague

- 5 Ha'e gui ma Nínive pygua kuery ojerovia okuapy Nhanderuate re. Ha'e rami vy ojapo okaru e'ỹ re ikuai aguã. Onhemonde okuapy ajukue voxa guigua py, yvatekueve, yvyĩgueve guive.*
- 6 Ha'e rami ikuai Nínive pygua huvixa voi oendu. Ha'e rami vy guenda openaaty gui opu'ã ho'amy vy omboi oao huvixa pegua, ha'e vy ajukue vaikue voxa guigua py ju onhemonde, tanhimbu py oguapy oiny guive.
- 7 Ha'e rami vy Nínive tetã ha'e javi rupi omondouka po rami omombe'u va'erã: “Huvixa ha'e ixupegua yvatekueve ojapo ukaa rami vy avakue, mymba kuery vaka ha'e vexe'i kuery voi ndo'ui rã mba'eve, ndaperaai rã okaruaty py, nei yy ndoy'ui rã guive.
- 8 Ha'e rami rãgue py avakue ha'e javi tonhemonde ajukue voxa guigua py, mymba kuery voi. Pejapukai atã ke Nhanderuate pe. Peteĩ-teĩ pejeko rerova ke ha'eve e'ỹa rami rei peikoa gui, mba'emo vai pendepo py pejapoaty gui guive.
- 9 Xapy'a rei nhi'ã Nhanderuate amboae rami onhembopy'a vy ojepe'a rã ojapo taa gui, ha'e vy nda'ipoxyvei rã nhamanomba e'ỹ aguã”, he'i.
- 10 Ha'e rami ha'e kuery ikuai ramo Nhanderuate oexa, mba'eta ha'eve e'ỹa rami ikuai gui ojeko rerova okuapy. Ha'e ramo Nhanderuate nomoingoi mba'emo vai ombou rã va'ekue, ndojapoi oayvuague.

4

Jonas ndovy'aiague

- 1 Ha'e rã Jonas ma ha'e rami ha'e kuery ikuai ndojou porã ete vy ivai oiny.
- 2 Ha'e rami vy onhembo'e Nhanderuate pe. Aipoe'i:
— Ai SENHOR! Po rami e'ỹ teve xeyvu va'ekue xeyvy re teri aiko reve? Ha'e nunga rupi ae aa pojava va'ekue Társis katy ajava vy, mba'eta aikuaa ndee Nhanderuate poroayvu va'e reikoa, renhomboaxy, nandevai voi, ha'e opa mba'e py rejapo porã va'ea. Ha'e rami vy aikuaa mba'emo vai rejapo taa gui rejape'a rãa.

* 3:5 Ha'e kuery ma ha'e rami ikuai onhemboaxy rupi.

³ Ha'e nunga rupi SENHOR, ndevy pe ajerure, eipe'a na xerekove, mba'eta aikove 'rãgue py ha'eveve amano aguã – he'i.*

⁴ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i:

– Ha'evea rami ri ty'y evoko rami ete ndevaia? – he'i.

⁵ Ha'e gui ma tetã gui Jonas ojepe'a vy mombyry'i oguapy oiny kuaray oua katy. Ha'e py ojapo ngoguyrã, iguy py opytu'u aguã kuaray'ã py, mba'emo tetã re oiko va'e oexaxe vy.

SENHOR ombo'eague Jonas

⁶ Ha'e ramo Nhanderueete ojapo mba'emo roky henhoĩ aguã rami. Ha'e va'e ma ojeupi ovy Jonas áry, inhakã áry rupi omokuaray'ã, ome'ẽ aguã opytu'u aguã. Ha'e ramo Jonas ma mba'emo roky oexa vy ovy'a ete oiny.

⁷ Ko'ẽ jevy rã kuaray oẽ ovy jave Nhanderueete ombou avi peteĩ mbii. Ha'e va'e ma mba'emo roky ho'u rã ipirupa.

⁸ Kuaray yvateve ovy ramo Nhanderueete ombou avi peteĩ yvytu aku kuaray oẽa katy gui oipeju va'e. Jonas akã re kuaray ojope ratã ramo ikangypaa endu. Ha'e rami vy omano aguã re ojerure. Ha'e vy aipoe'i:

– Aikove 'rãgue py ha'eveve amano aguã – he'i.

⁹ Ha'e ramo Nhanderueete oporandu Jonas pe:

– Ha'evea rami ri ty'y evoko rami ete ndevai reiny mba'emo roky re rive?

Ombovai:

– Anhetẽa rupi xevai vy amanoxe guive – he'i.

¹⁰ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i:

– Ndee ma remboaxy ri mba'emo roky'i remba'eapo ramo e'ỹ henhoĩ va'ekue, ha'e rembo'yvate va'ekue'ỹ teĩ. Ha'e nunga ma peteĩ pytũ re henhoĩ rire amboae pytũ ju okanhy ju va'e.

¹¹ Ha'e gui xee ma ha'evea rami e'ỹ teve tetã guaxu Nínive amboaxy? Ha'e py ma cento e vinte mil raxa ikuai opo oiporu kuaa regua ha'e oiporu kuaa e'ỹa oikuaa e'ỹ va'e. Heta avi ikuai mymba kuery – he'i.

* **4:3** Jonas ndovy'ai mba'eta ndoipotai Nhanderueete omboaxy vy ogueraa jepe Nínive pygua kuery, hovaigua ikuai ramo. Ha'e rã Nhanderueete ma nhomboaxy va'e vy ndoipotai okanhy (Ezequiel 33.11; João 3.16; 2 Pedro 3.9).

Miquéias ayvu oĩa Miquéias ayvu oĩa

Profeta Miquéias ijayvu raka'e Judá ha'e Israel kuery heko vai ramo Nhanderuete ombopaga aguã re. “Ha'e nunga rupi pendekáuxa Sião tetã ombovaipaa 'rã mba'etyrã yvy karaña rami, Jerusalém opyta 'rã mba'emo ra'ykue aty rive. Yvyty templo oĩa voi opyta 'rã yvy'ã'i jaipa va'e rive” (3.12).

Ijayvu avi araka'eve rã Senhor ogueraa jepe vy omoingo porã ju aguã re. Judeu kuery anho e'ỹ guive, yvy jave re ikuai va'e ixupe anho 'rã ikuai. “Opaá ára py ma yvyty Senhor pegua oo oĩa va'e ombo'yvateve 'rã yvyty ha'e yvy'ã ikuai va'e áry. Ha'e ramo yvy regua kuery oje'oi 'rã ha'e katy. Heta va'e regua kuery oo vy aipoe'i 'rã joupe-upe: 'Peju ke, jaje'oi Senhor pegua yvyty re, Jacó kuery Ruete pegua oo oĩa katy. Ha'e ramo nhanembo'e 'rã oikoa re, ha'e va'e rupi nhande kuery voi nhandekuai aguã, he'i 'rã okuapy” (4.1-2a).

Israel ha'e Judá kuery rovai opu'ã okuapya re ijayvuague

¹ Moresete pygua Miquéias pe SENHOR oayvu ombou va'ekue. Judá pygua huvixa Jotão, Acáz ha'e Ezequias ikuai jave ijayvu Samaria ha'e Jerusalém tetã re.

² Yvy regua kuery ha'e javi, pendu ke. Ndee yvy, ejapyxaka avi ke, ha'e yvy re pendekuai va'e ha'e javi. SENHOR Nhanderuete ijayvu ta penderovai, ojeupegua templo iky'a e'ỹ va'e gui ae.

³ Mba'eta ne'exa, SENHOR ma o'amba gui oguejy ouvy vy uguata 'rã ovy yvyty yvateve va'e áry rupi.

⁴ Iguýry yvyty ikuai va'e ma hykupa 'rã, yvyugua voi ovopa 'rã tata raku py iraity omoĩ mbyre hivyka rami, yvy'ã guy katy yvy oxyry atã va'e rami guive.

⁵ Ha'e nunga ha'e javi oiko 'rã Jacó kuery heko vaia re, Israel kuery ojevaya re ae. Ha'e gui mava'e kuery tu ikuai Jacó regua heko vai va'e? Samaria pygua kuery e'ỹ teve? Ha'e mamó tu oĩ yvyty áry Judá kuery ta'angaa mbojerovia atyrã ojapo va'ekue? Jerusalém tetã py e'ỹ teve?

⁶ Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i:

— Samaria tetã ma xee ajapo 'rã mba'ety mbyte ita omboaty pyre rami rive, ha'e uva onhotýa aguã. Mba'eta ha'e py ita ombojoja pyre ambojerepa 'rã heravy yvy'ã guy katy, oo renda ojekuaapa peve.

⁷ Ha'e gui ta'angaa ojapo pyre ma omboay'paa 'rã, onhemongy'a reia repy oapypaa 'rã, ha'e ta'angaa oguereko va'e ha'e javi xee ambovaipa 'rã. Mba'eta ha'e kuery itavy reia repykue re rive ojou ríre ha'e rami ikuai va'e pe ae ju 'rã ogueraa uka — he'i.

⁸ Ha'e nunga rupi xee ajae'o, anhendu ratã aikovy, xeporiaua rupi aiko xepire rei reve. Jagua-tuvy nhe'ẽ rami ajae'o aikovy, ha'e guyra-nhandu rami xepy'a vai nhendu.

⁹ Mba'eta xeretarã kuery ai ma okuera ve'ỹ ae va'e. Mba'emo vai ete ou Judá re, ovaẽ ma xeretarã kuery rekoa Jerusalém rokẽ peve ete.

¹⁰ — Ha'e nunga pemombe'u eme Gate tetã py, pejae'o eme guive.* Bete-Leafra py penhembojere-jere yvy ku'i rupi.

* **1:10** Profeta Miquéias ndoipotai hovaigua kuery Gate py ikuai va'e ha'e nunga oendu, ojoi rei e'ỹ aguã.

11 Peẽ Safir pygua kuery, pendepire rei ha'e pexĩmba reve 'rã peo. Zaanã pygua kuery voi ndoo jepei 'rã. Bete-Ezel pygua kuery ojae'o reia pendu vy peikuaa 'rã napenepytyvõvei 'rãa.

12 Mba'eta Jerusalém tetã rokẽ peve SENHOR guigua mba'emo vai ou ramo Marote pygua kuery oarõ okuapy mba'emo porã oiko 'rã.

13 Ha'e gui Laquis pygua kuery, pemoxãmba kavaju kuery karõxa re. Mba'eta peẽ kuery ranhe pejapo Sião pygua kuery ojejavy aguã rami, pendere oĩ ra'e Israel kuery heko vai aguã.

14 Ha'e Moresete-Gate pygua kuery pe ma peme'ẽ 'rã mba'emo oxẽ ta ma ramo. Aczibe py oo ikuai va'e ma Israel pygua huvixa kuery ojekore aguã rive opyta.

15 Ha'e gui Maressa pygua kuery, pendea py voi ambou 'rã pendere ipo'aka va'erã. Adulão peve voi ovaẽ 'rã Israel regua yvatekueve.

16 Pejayapa pende'a hi'yvypy'i rupi pendera'y kuery perovy'a va'ekue re pendepy'a vai vy. Pendepyte rupi penhopĩmba ke xapirẽ rami, pendegui ha'e kuery oipokuaa reve ougueraapaa ta ma ramo.

2

“Joguereko axya kuery pe nda'evei ete 'rã”, he'iaogue

1 Nda'evei ete 'rã ngupa py oĩa py ojejavy aguã anho opy'a re omoĩ va'e kuery pe. Ha'e va'e kuery ma ko'ẽgueve ha'ekue rami ae 'rã ikuai, ha'e rami aguã ipo'aka va'e vy.

2 Ha'e kuery ma nhomba'ety ojopyxea oendu vy oipe'a 'rã, joo voi ojopy 'rã. Ha'e rami vy omokanhy 'rã avakue ha'e hoo py ikuai va'e guive. Omomba 'rã hoo va'e imba'e rei-rei reve.

3 SENHOR aipoe'i:

— Ha'e nunga rupi ha'e kuery re ambou 'rã mba'emo vai. Ha'e va'e gui ma ndapeo jepevei 'rã. Penhemboyvatea rupi ve'ỹ 'rã pendekuai, mba'emo vai oikoa ára.

4 Ha'e va'e ára penderovai omombe'ua 'rã peteĩ ayvu penereronhemoaxya rupi merami. Ha'e vy aipo'ea 'rã: “Nhanemokanhymba ma! Nhanderuete joupe omboaxapa ma xeretarã kuery yvy oguereko va'ekue! Xegui voi oipe'apa! Nhande kuery mba'ety ikuai va'ekue ma anhetẽ rupi e'ỹ ikuai va'e pe ju omboaxa”, 'ea 'rã.

5 Ha'e nunga rupi SENHOR pegua kuery teĩgue ju ijaty okuapy teĩ pendevyrã oa'ã va'erã ma ndoikoi 'rã, xorte oexaa rupi, neĩ ixã omoatãa rupi voi.

Profeta ramigua rive re ijavyuague

6 Ha'e rã heta va'e kuery ma aipoe'i okuapy xeivy:

— Ndeayvuve eme ha'e rami, ndeayvu riae eme. Mba'eta orere ndoui 'rã roxĩmba aguã.

7 Jacó kuery re ma ndoui 'rã remombe'u reikovy va'e. Tyrã pa SENHOR Nhe'ẽ ivai vi nhandevy? Po ramigua ae 'rã teve ojapo? — he'i okuapy.

SENHOR ombovai:

— Tã, teko porã rupi ikuai va'e pe ma xeayvu ojapo porã 'rã.

8 Ha'e rã xevygua kuery ma kue'i teri xere opu'ã okuapy xerovaigua rami. Ha'e rami vy pendea rupi oaxa rive'i ovy va'e gui peipe'a 'rã ijao, i-capa voi, pendere opu'ã aguã re onhembopy'a e'ỹ teĩ.

9 Xevygua kunhague gui voi peipe'a ngoo py ovy'a aguã va'ekue. Imemby kuery gui voi peipe'a mba'emo porã raka'e rã peve guarã ame'ẽ aguã va'ekue.

10 Pepu'ã ma ha'vy, tapeopa, mba'eta peñague py nda'evei pepytu'uve aguã. Tapeo, mba'eta penhemongy'apaague ojapo penemokanhymba aguã rami, penemokanhya 'ràe.

11 Ha'e gui penembyte xapy'a rei oiko 'rà yvytu rami rive ijapu vy aipoe'i va'e: "Xee ma vínho ha'e nga'ua rupigua rive amombe'u va'e", he'i. Ha'e va'e rive 'rà ha'eve peẽ kuery pegua profeta oiko aguã.

Israel kuery okuave'i va'e SENHOR omono'õ ju aguã re ijayvuague

12 — Ha'e gui peẽ Jacó regua kuery ma xee romono'õmba ju 'rà. Amboatypa 'rà Israel kuery okuave'i va'e. Joa py meme 'rà romoĩ, vexa'i kuery ma kora py, e'ỹ vy nhuúndy mbyte py ikuai va'e rami. Ha'e ramo heta ete ju ikuai vy onhendu ratã rei 'rà okuapy.

13 Ha'e kuery renonde rupi peteĩ oo 'rà tape apoarã. Ha'e ramo ha'e kuery oẽmba 'rà, okẽ rupi oike ha'e oẽ ju 'rà jogueravy. Ha'e kuery renonde rupi oo 'rà Huvixave ae. Tá, SENHOR ae 'rà oo ha'e kuery renonde rupi — he'i.

3

Huvixa, sacerdote ha'e profeta kuery rovai ijayvuague

1 Ha'e gui xee aipoa'e:

— Peẽ Jacó akã ha'e Israel kuery ruvixa pendekuai va'e, pendu ke aỹ. Peẽ kuery e'ỹ teve ha'evea rami joguerekoarã penemoingoa pyre?

2 Mba'eta peẽ kuery ma ndaperovy'ai 'rà iporã va'e, ha'e rã mba'emo vai rive pejou porã. Ha'e rami vy peĩpiropa 'rà heta va'e kuery, ho'o voi pemboi 'rà ikãgue gui.

3 Ha'e rami vy pe'u 'rà xeivygua kuery ro'okue, ipire pemboipa 'rà, ha'e ikãgue ma pemopẽmba rive 'rà. Ha'e vy pembo'ipa 'rà ho'okue oja py, oja ixã va'e pyguarã guive.

4 Ha'e rami rive SENHOR pe pejapukai ramo noendui 'rà pendeayvua. Ha'e rami 'ràgue py ha'e va'e jave peẽ kuery pe ndojexa ukavei 'rà, ha'eve e'ỹa rami pendekuai ramo.

5 Ha'e gui profeta ramigua kuery xeretarã kuery oguerojejavy ramo po rami SENHOR ijayvu avi ha'e kuery re.

— Peẽ kuery ma pe'u va'erã ome'ẽa ja "Ha'evepa rei 'rà" peje. Ha'e rã pe'u va'erã nome'ei va'e kuery pe ma "Ou 'rà pendere opu'ã va'erã" peje.

6 Ha'e nunga rupi peẽ kuery áry ou 'rà pytũ mba'eve ndapexavei aguã, oiko 'rà pytũ reia mba'eve penemba'ekuaa e'ỹ aguã. Profeta kuery pe ma kuaray oike xapy'a 'rà, ha'e kuery pe ara py teĩ pytũmba 'rà.

7 Ha'e ramo mba'emo oexa va'ety kuery oxĩmba 'rà, imba'ekuaa va'e kuery ndoikuaavei rei 'rà. Tá, ha'e kuery ojoko 'rà ojuru, Nhanderuete mba'eve py nombovai ramo — he'i.

8 Ha'e rã xere ma SENHOR Nhe'ẽ po'akaa anho oĩ. Ha'e rami vy xere oĩ ha'evea rami ajoguereko aguã ha'e xembaraeterã, Jacó kuery pe amombe'u porã aguã heko vaia, ha'e Israel kuery ojevavya.

9 Peẽ Jacó akã ha'e Israel kuery ruvixa peiko va'e, pendu ke aỹ, mba'eta ha'eve'ỹa rami pejoguereko, ha'e ha'evea ramigua pe "Nda'evei va'e" peje.

10 Peẽ kuery ma tuguy pemoẽa rupi rive pejapove oorã Sião tetã re, mba'emo vai rupi anho pejapo Jerusalém re.

11 Ha'e pygua huvixa pendekuai va'e ma peráta pejopy vy rive 'rà peikuaa pota mba'emo re, sacerdote kuery ma nhombo'e 'rà mba'emo ojouxve vy rive, ha'e profeta kuery ma peráta re rive 'rà imba'ekuaa. Ha'e rami teĩ SENHOR

re pejeroviaa rupi merami pendeayvu vy “Nhanembyte e'ÿ teve SENHOR oĩ? Ha'e ramo nhandere ndoui 'rã mba'emo vai”, peje rive 'rã.

¹² Ha'e nunga rupi pendekáuxa Sião tetã ombovaijaa 'rã mba'etyrã vyv oikaraĩa rami, Jerusalém opyta 'rã mba'emo ra'ykue aty rive. Yvyty templo oĩa voi opyta 'rã vyv'ã'i jaipa va'e rive.

4

Isaías 2.1-4

¹ Ha'e rami teĩ opaa ára py ma vyvyty SENHOR pegua oo oĩa va'e ombo'yvateve 'rã vyvyty ha'e vyv'ã' ikuai va'e áry. Ha'e ramo vyv regua kuery oje'oi 'rã ha'e katy.

² Heta va'e regua kuery oo vy aipoe'i 'rã joupe-upe: “Peju ke, jaje'oi SENHOR pegua vyvyty re, Jacó kuery Ruete pegua oo oĩa katy. Ha'e ramo nhanembo'e 'rã oikoa re, ha'e va'e rupi nhande kuery voi nhandekuai aguã”, he'i 'rã okuapy. Mba'eta Sião gui ma oikuaa ukaa 'rã lei, Jerusalém gui onhendu 'rã SENHOR ayvu.

³ Ha'e gui ma SENHOR oikuaa pota 'rã vyv regua mbovy e'ÿ ikuai va'e re, omo'arandu 'rã vyv regua ipo'akave va'e ha'e mombyrya rupigua. Ha'e ramo ha'e kuery kyxe gui ojapo 'rã vyv karaĩarã, ha'e hu'y guaxu gui ojapo 'rã kyxe ygyra rakã ayaarã. Mba'eta vyv regua kuery ndoguerojeroviavei 'rã kyxe, neĩ joe opu'ã aguã voi ndoikuaavei ma 'rã.

⁴ Ha'e rami 'rãgue py peteĩ-teĩ oguapy 'rã okuapy omba'e uva rembypy, e'ÿ vy figo'y guy rupi, mba'eta ndoikovei 'rã imondyiarã, SENHOR ixondaro reta va'e ojuru py ae ijayvu rire.

⁵ Yvy regua kuery ma nguete ramigua rery rupi peteĩ-teĩ ikuai. Ha'e rã nhande ma SENHOR Nhanderuede rery rupi 'rã nhandekuai, raka'e rã peve.

⁶ Ha'e gui SENHOR aipoe'i:

— Ha'e va'e ára ma arupa 'rã uguata vaikue'i va'e kuery, amono'õmba avi 'rã ambopagaa rupi araa uka va'ekue.

⁷ Uguata vaikue'i va'e amoingo 'rã peteĩ regua okuave va'e, ha'e mombyry ugueraa pyre ma amoingo 'rã ipo'akave va'e. Ha'e rami vy ha'e kuery re apena 'rã Sião vyvyty áry, aỹ guive raka'e rã peve.

⁸ Ha'e gui ndee torre vexa'i kuery rarõaty, Sião vyvyty, tá, ndea py 'rã ou jypy guare rami ipo'aka va'erã, Jerusalém pygua ae ipo'aka ju aguã.

⁹ Ha'e gui aỹ ma, mba'e re tu ha'e rami ete peneraxê? Noĩ teve penderuvixave? Penemongeta va'ety okanhy ae teve? Pendera teve imemby raxy va'e rami haxy va'e ou?

¹⁰ Peẽ Sião pygua kuery, aỹ pejexavai reve penhea'ã peiny imemby raxy va'e rami, mba'eta aỹ peo 'rã peneretã gui hovai rupi rive pendekuai aguã. Babilônia tetã peve 'rã peo. Ha'e rami teĩ penemondoukaa ju 'rã ha'e gui, mba'eta ha'e gui SENHOR pendereraa jepe 'rã penderovaigua kuery po gui.

¹¹ Aỹ ma heta ete ikuai vyv regua kuery pendere opu'ã okuapy va'e. Ha'e kuery aipoe'i: “Sião tetã tomongy'apaa, nhanderexa py ae tajaexa jaipota va'e, ha'e pygua kuery re oiko rã”, he'i okuapy.

¹² Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoikuaai SENHOR opy'a re uguereko va'e, ndoikuaai onhembopy'ague mba'emo aju jokuaa ojykya aguã py rami omonõmba aguã.

¹³ Ha'e nunga rupi Sião pygua kuery, pepu'ã ke ha'e pejyky. Ha'e rami aguã ame'ẽ penderakuarã ferro guigua, ha'e penepoapêrã overa va'e guigua. Ha'e

ramo heta 'rã pejyky yvy regua kuery.* Ha'e rã ha'e kuery oguereko va'ekue ma pemboaxapa 'rã SENHOR pe, imba'e rei-reikue peme'ê 'rã SENHOR yvy jave re ipo'aka va'e pe.

5

¹ Ha'e nunga rupi aỹ pemboatypa ke pendea pygua xondaro kuery. Mba'eta nhandejokoa 'rã okuapy, ha'e yvyra py oinupã 'rã Israel kuery rerekoa rova rupi.

Huvixaverã SENHOR ombou rã itui'i ha'e ipo'aka aguã re ijayvuague

² Ha'e gui ndee Belém tekoa Efrata 'epy va'e, ndee ma kyrĩ'i ete Judá regua ikuai aguã teĩ ndegui ae 'rã ou xevygua Israel kuery re opena va'erã. Ha'e va'e ma yma guive ijypy va'e, ijypy ete ára guive.*

³ Ha'e rami teĩ ha'e va'e kuery SENHOR omboaxa 'rã ranhe, imemby raxy va'e oikuavã'ia ára peve. Ha'e va'e jave py ma tyvy kuery mboae ojevypa ju 'rã Israel kuery ikuai py.

⁴ Ha'e gui guetarã kuery re opena va'e oĩ atã vy SENHOR po'akaa rupi 'rã opena oikovy, SENHOR nguete rery iporã ete va'e rupi. Ha'e ramo ha'e kuery ikuai porã 'rã, mba'eta ha'e jave py huvixa pe "Yvate ete va'e" 'ea 'rã yvy apy peve.

⁵ Ha'e ae 'rã oiko nhanemoingo porãarã.

Ha'e gui Assíria pygua kuery ma nhandeyvy re ou vy huvixa ro ikuai va'e rupi oaxa jogueravy ramo nhande kuery va'e regua opu'ã 'rã ha'e kuery rovai, sete joe opena va'e ha'e irundy meme avakue rerekoa 'rã opu'ã.

⁶ Ha'e va'e kuery ma kyxe py ombovaipa 'rã Assíria ha'e Ninrode yvy, ha'e kuery ropy ae. Ha'e rami py nhandereraa jepe 'rã Assíria pygua kuery gui, ha'e kuery nhandeyvy re ou vy nhanderekoa re opyrõ ramo.

⁷ Ha'e gui Jacó regua rembyrekue ma yvy regua kuery mbyte rupi 'rã ikuai SENHOR guigua yxapy rami, jai rogue áry oky rayvi ho'a va'e rami guive, mba'eta ha'e nunga ma avakue re'ỹ oarõ va'e, avakue ra'y kuery re'ỹ ojeko va'e.

⁸ Ha'e rami vy Jacó regua kuery rembyrekue ma amboae regua kuery mbyte rupi ikuai 'rã mymba kuery ka'aguy regua mbyte rupi guary oiko va'e rami. Yvy regua kuery ikuai rupi ikuai 'rã vexe'i kuery ikuai rupi guary ra'y oiko va'e rami, mba'eta guary oaxaa rupi joe opyrõ reve omboaypa 'rã, heraa jepearã ndoikoi rã guive.

⁹ Ha'e rami ae avi ndepo'aka 'rã nderovaigua kuery re. Ha'e ramo ha'e kuery omokanhymbaa 'rã.

¹⁰ SENHOR aipoe'i:

— Ha'e va'e ára ma penembyte gui aipe'apa 'rã penerymba kavaju kuery, ha'e ambovaipa 'rã penerenda karóxa joe opu'ãa pygua.†

¹¹ Pendeyvy re ambovaipa 'rã tetã ikuai va'e, ha'e aitypa 'rã oo ikorapa va'e pejapo va'ekue.

¹² Pendepo gui aipe'apa 'rã mba'evykya, ndapejouvei ma 'rã imba'ekuaa va'erã.

¹³ Peẽ kuery mbyte gui aipe'a 'rã mba'emo ra'angaa pejapo va'ekue, ha'e ita pembojerovia aguã pemopu'ã va'ekue. Ha'e rami rire ndapejero'avei 'rã pendepo py ae pejapo va'ekue renonde.

* **4:13** Ha'e jave py ma mba'emo ra'yí ha'e kuery ojyky 'rã vaka opyrõa rupi. Ha'e gui apy ma Jerusalém pygua kuery pe Nhanderueté ijayvu guymba pe rami, yvy regua kuery ombopaga aguã. * **5:2** Belém tekoa ma huvixa Davi itui'ia gue (Rute 1.2; 1 Samuel 17.12). Ha'e nunga rupi Belém pe "Davi rekoague" 'ea (Lucas 2.4). Ha'e gui kova'e ayvu rupi vy Jesus voi itui'i raka'e Belém py (Mateus 2.3-6). † **5:10** Ha'e kuery ma joe opu'ã aguã anho oguereko va'ekue kavaju.

¹⁴ Penembyte gui aipe'apa 'rã ta'angaarã yvyra pemopu'ã va'ekue, ha'e ambovaipa 'rã peneretã ikuai va'e.

¹⁵ Ha'e gui ajou vai ha'e xepoxya rupi ambopaga 'rã vvy regua xenhe'ẽ rendu e'ỹ va'ekue.

6

Ojeuepegua kuery re oikuaa pota aguã re Nhanderuete ijavyuague

¹ Pendu ke aỹ SENHOR ayvu. Aipoe'i:

— Pepu'ã ke, vvyty ikuai va'e renonde pemombe'u pendereko, vvy'ã ikuai va'e oendu aguã pendeayvua.*

² Ha'e peẽ vvyty pendekuai va'e voi ke pendu SENHOR oikuaa va'e omombe'u rã, ha'e peẽ vvy yta ymagua peiko va'e reve. Mba'eta SENHOR oguereko ojeuepegua kuery regua omombe'u va'erã, Israel kuery omboayvu aguã.

³ — Ha'e gui xevygua kuery, mba'e tu ajapo pendere? Mba'e nunga py tu rombovoyi? Xembovai na!

⁴ Mba'eta Egito vvy gui roguenoẽ va'ekue, escravo pendekuaiague gui roepy vy. Ha'e gui penerenonderã amondouka raka'e Moisés, Arão ha'e Miriã.

⁵ Xevygua kuery, penema'endu'a ke aỹ Moabe pygua huvixa Balaque penemombaxeague re, ha'e ixupe Beor ra'y Balaão ombovaiaague rẽ. Penema'endu'a avi Sitim guive Gilgal peve pendere oiko va'ekue re, peikuaa aguã SENHOR ha'evea rami meme pendererekoague — he'i.

⁶ Ha'e gui SENHOR pe ajexa ukaxe vvy mba'e nunga 'rã tu aru, xerenapy'ã re aĩ aguã Nhanderuete yvate ete va'e renonde? Henonde aju vvy mba'emo aapy reve ame'ẽ va'erã teve 'rã aru? Vaka ra'y peteĩ ma'etỹ va'e aru 'rã teve?

⁷ SENHOR oguerovy'a 'rã teve mbovy e'ỹ vexa'i, ha'e e'ỹ vvy dez mil yakã'i azeite anho tynyẽ va'e? Xereko vaiaague re ame'ẽ 'rã teve xera'y peteĩ'i va'ekue, xerete guigua ae'i teve ame'ẽ 'rã xepy'a guive ajevyague rekovia?

⁸ Any avakue, mba'eta pendeivy pe SENHOR omombe'u ae ma iporã va'e oipota va'e. Ha'e va'e ma ha'evea rami pejoguereko aguã, penhomboaxya rupi pejoayvu aguã, ha'e Penderuete reve penhemboyvate reia rupi e'ỹ peiko aguã.

Ha'eve'ya rami joguerekoa kuery ombopaga aguã re Nhanderuete ijavyuague

⁹ Ha'e gui SENHOR oenoĩ 'rã tetã pygua kuery. Ha'e ramo hi'arandu va'e kuery ma hery oendu vy ojererokyjea rupi 'rã ikuai. Ha'e gui ma SENHOR aipoe'i:

— Yvy regua kuery, pendu ke penerenoã.

¹⁰ Heko vai va'e ro py oĩ teri teve jokorea rupi ojou va'ekue, ha'e mba'emo ryru jokore aguã va'e?

¹¹ Xee amboeko porã 'rã teve mba'emo opejaa ha'eve'ỹ ramigua peiporu rã, e'ỹ vvy poyia jokore aguã regua hyru gui penoẽ rã?

¹² Mba'eta tetã py oguerokopa rei va'e kuery jokuaka rupi anho ikuai, ha'e pygua kuery ha'e javi ijapu va'e meme, nhombotavya rupi anho ae 'rã ijavyu.

¹³ Ha'e rami rã xee rombojexavai 'rã, pejevavya káuxa aipe'apa 'rã pendegui.

¹⁴ Ha'e ramo mba'emo pe'u teĩ napenhandui 'rã, penderye py pendu riaa 'rã penenhembyايا. Penemba'e rei-rei pemoĩ porãmba teĩ ndapejouvei 'rã. Ha'e rã mba'emo pejou nho va'e ma xee amboaxa 'rã kyxe revegua pe.

* **6:1** Apy ma Nhanderuete ojeuepegua kuery oenoĩ guenonde ojexa uka aguã, ha'e kuery omboayvu aguã. Ha'e gui vvyty ha'e vvy'ã ikuai va'e oenoĩ avi henduarã rami.

15 Mba'emo penhotȳ teĩ napemono'õi 'rã. Azeitona reumbiri teĩ azeite ndaperekoi 'rã pendejee peikyty va'erã. Uva voi peumbiri teĩ ndapey'ui 'rã vinho.

16 Mba'eta huvixa Onri ojapo uka va'ekue rupi rive pendekuai, Acabe ro pygua kuery ikuaiague ha'e nhomongetaa rami guive.† Ha'e nunga rupi xee romokanhymba 'rã. Peneretã ikuai va'e ajapo 'rã ojojai rei pyrã. Ha'e rami vy ajapo 'rã vvy regua kuery pendejou vai aguã rami.

7

Israel kuery opa marã ikuai re ijayvuague

1 Nda'evei ete 'rã xeivy, mba'eta xee ma kuaray puku jave mba'emo'a omono'õmbaague rupi ndojouvei va'e rami aiko, ha'e rami e'y vy uva omono'õmbaa ma rire ivaikue anho ojou va'e rami avi, mba'eta nda'ipovei ma hi'a oipyte pyrã, neĩ figo jypygua ja'uxe vai va'e nunga voi.

2 Mba'eta vvy gui okanhymba ma porayvu va'ekue. Avakue ikuai va'e regua peteive jipoi heko porã va'erã. Pavê rei oma'ẽ mbegue 'rã okuapy jouguy omoõ aguã. Peteĩ-teĩ ma kya py rami guyvy kuery ae ombo'aa rupi 'rã ikuai.

3 Ha'e kuery opo py ojapo 'rã mba'emo vai anho, onhea'ã 'rã guive ojapo ete peve. Huvixa ma nhombopagaxea rupi anho oiko, joe oikuaa pota va'e kuery ma perãta re anho ojapo, yvatekueve ma ijayvu 'rã okuapy opy'a py ojapo vaixea oĩ va'e re. Ha'e rami vy peteĩ rami ete 'rã ikuai mba'emo vai apoa rupi.

4 Ha'e kuery va'e regua heko porãve va'e ma juu rami nhomoingo axy va'e, ha'evevea ramive merami ikuai va'e ma juuty gui nda'eveive va'e. Ha'e nunga rupi ovaẽ ma ára peneretã rarõa kuery omombe'u va'ekue, pejexavai aguã ára ae. Ovaẽ ma ha'e kuery ndoikuaavei rei aguã.

5 Pejerovia eme peneirũ re, pejerovia eme peneirũ kuery re. Pejoko ke pendejuru pendepexo re ojero'a va'e pe eteve voi mba'eve pemombe'u e'y aguã.

6 Mba'eta ta'y kuery ndoayvuvei 'rã nguu kuery, tajy kuery voi opu'ã 'rã oxy kuery rovai, ipi'a ra'yxy kuery voi ome xy kuery rovai 'rã opu'ã. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ rovaigua kuery ma ngoo pygua ae 'rã ikuai.*

7 Ha'e rã xee ma ama'ẽ tema 'rã SENHOR re, arõ 'rã Nhanderuete xereraa jepea. Ha'e ramo Xeruetee oendu 'rã xeayvua.

Israel kuery omboaxy aguã re SENHOR ijayvuague

8 Ha'e gui xerovaigua kuery, pevy'a rei eme xere. Xee ha'a rire teĩ apu'ã ju 'rã. Pytũ rupi aiko teĩ SENHOR omoexakã 'rã aikoa'i rupi.

9 SENHOR pe ajevavy rire ajexavai 'rã ipoxya gui, teĩ xereko re oikuaa pota vy xemboeko porã peve'i. Ha'e rami vy xerenoẽ ju 'rã guexakãa py, ha'e ramo xee aexa 'rã ha'evea rami xererekoa.

10 Ha'e nunga xerovaigua okuapy oexa vvy oendu 'rã oxĩmbaa, xeivy pe "Mamo tu SENHOR Nderuete oĩ?" he'i rire. Ha'e nunga oiko rã aexa 'rã xerexa py ae, tape rupi yapo oĩ va'e rami opyrõa ramo.

11 Ha'e gui peneretã kora omoatyrõa jevya ára py penembotuvixave 'rã.

12 Ha'e va'e ára ma pendea py jogueru 'rã Assíria guive Egito peve ikuai va'ekue, ha'e Egito tetã guive Eufrates yakã peve, ye'ẽ guive ye'ẽ mboae peve, ha'e vvyty oĩa guive vvyty mboae peve ikuai va'ekue.

13 Ha'e rami teĩ pendeivy ombovaipaa 'rã ha'e py ikuai va'e káuxa, ojapo vai rei rire.

† 6:16 Huvixave Onri ha'e Acabe ma pavê gui heko vaive va'e (1 Reis 16.25, 30). * 7:6 Mateus 10.35, Lucas 12.53

¹⁴ Epena ke ndevygua kuery re ndepopoka py. Ha'e kuery ma nerymba rami ikuai. Ha'e kuery ae'i ikuai yvyraty reia rupi, yvy porã reia mbyte. Tove yma guare rami tokaru okuapy Basã ha'e Gileade yvy rupi.

¹⁵ — Ha'e ramo peẽ kuery pe xee aexa uka 'rã mba'emo porã, Egito yvy gui roguenoẽ jave guare rami — he'i.

¹⁶ Yvy regua kuery ha'e nunga oexa vy oxĩmba 'rã okuapy ipo'akaa gui. Ojuru ojoko 'rã opo py, ijapyxa voi opyta 'rã oendu ve'ỹ va'e.

¹⁷ Mboi rami oere 'rã nhoguenoiny yvy ku'i. Mboi minha yvy rupi otyryry vy onhemiague gui oryryipa reve oẽ va'e rami avi ha'e kuery voi oryryipa reve 'rã ojexa uka SENHOR Nhanderuete renonde, ixugui okyje vaipa reve.

¹⁸ Oreruete, mava'e tu oiko ndee rami ete? Ndee ma remboguepa 'rã orereko vaiague, nderexaraipa 'rã guive ndevygua kuery rokuavẽ va'e orereko vaiague re. Mba'eta SENHOR nhomboaxyxe vai va'e vy riae e'ỹ 'rã oĩ ivaia.

¹⁹ Ha'e rami vy nhanemboaxy ju 'rã, opyrõmba 'rã nhandereko vaiague re, jajejavyague omombopa 'rã ye'ẽ typyvea py.

²⁰ Ha'e ramo Jacó kuery pe oexa uka 'rã anhetẽ rupi oikoa, Abraão kuery pe oexa uka 'rã omboaxya, yma guive nhaneramoĩ kuery pe ouraague rami vy.

Naum ayvu oĩa Naum ayvu oĩa

Profeta Naum oiko jave ma Assíria pygua kuery omongyje rei okuapy Judá kuery. Ha'e kuery ma nhomboaxy va'e'y ha'e ipo'akapave va'e ikuai, oitpaxe guive Judá kuery. Mava'e rã tu ojoko Judá kuery omomba e'y aguã? Naum ombovai: "Senhor Nhanderuete ma nda'evei etea ha'e opoxya oexa uka va'e. Opoxya rupi nhombopaga rã opa mba'e py. Ngovaigua kuery pe Senhor ipoxy vy ombopaga rã ija'e e'y va'e. ... Senhor ipoxy rã mava'e rã tu ogueropo'aka kuaa? Mava'e tu oikoveve rã opoxy etea oexa uka va'e renonde? Mba'eta ipoxya ma tata rami rã ou, itaova ikuai va'e omboa'ypa rã guive" (1.2,6).

Ha'e rã Nhanderuete pegua kuery pe ma aipoe'i: "Senhor ma poroayvu va'e. Jajexavaia ára ma nhandemi aguã oiko, mba'eta oikuaa hexe onhemi va'e kuery ha'e javi", he'i (1.7). Ha'e nunga rupi mba'emo oiko teĩ jarovy'a rã Nhanderuete nhandere openaa.

Nhanderuete poxya ha'e nhomboaxya re ijayvua

¹ Nínive tetã pygua kuery rovai ayvu oĩa.* Kova'e kuaxia para re oĩ Elcos pygua Naum pe oexa uka pyre.

² SENHOR Nhanderuete ma nda'evei etea ha'e opoxya oexa uka va'e. Opoxya rupi nhombopaga rã opa mba'e py. Ngovaigua kuery pe SENHOR ipoxy vy ombopaga rã ija'e e'y va'e.

³ SENHOR ma nda'ivai ma rei rã va'eri ipo'akapa va'e vy nomboeko porãi rã heko vai va'e. Yvytu jere ha'e vyvytu atãa rupi SENHOR uguata va'e, ha'e arai re opyrõ rã vyvy ku'i rupi rami.

⁴ Ye'ẽ pe ijayvu vy omboypa, yakã ikuai va'e voi omboypa kuaa va'e. Ha'e ramo Basã ha'e Carmelo vyvy rupi ipirupa. Líbano vyvy re yvoty ikuai va'e voi ixorĩmba rã.

⁵ Henonde ma vyvyty ikuai va'e oryryipa, vyvã ikuai va'e voi okanhymba. Henonde rupi vyvy opu'ã rã ho'amy, vyvy ha'e javi, ha'e vyvy re ikuai va'e voi.

⁶ SENHOR ipoxy rã mava'e rã tu ogueropo'aka kuaa? Mava'e tu oikoveve rã opoxy etea oexa uka va'e renonde? Mba'eta ipoxya ma tata rami rã ou, itaova ikuai va'e omboa'ypa rã guive.

⁷ SENHOR ma poroayvu va'e. Jajexavaia ára ma nhandemi aguã oiko, mba'eta oikuaa hexe onhemi va'e kuery ha'e javi.

⁸ Ha'e rã Nínive tetã ma SENHOR omomba vyvoi rã, yy tuvixa va'e oua rami. Ngovaigua kuery oakykue monha rã pytũ rupi.

⁹ Mba'exa tu penhembopy'a pekuapy SENHOR rovai? Ha'e ae rã penemomba vyvoi. Penembojexavaiarã ou vy peteigue'i pyve penemokanhymba rã.

¹⁰ Mba'eta peẽ kuery ma juuty mbyte py penhemimba, ha'e oka'u va'e rami vinho pendejee penhoẽmba teĩ penemokanhymba rã mba'emo pirekue okaia rami.

¹¹ Nínive tetã pygua kuery, pendea gui peteĩ oo SENHOR rovai onhembopy'a va'e, ha'eve'ya rami nhomongeta va'e.

¹² Po rami SENHOR ijayvu:

* **1:1** Nínive tetã ma Assíria vyvy regua tuvixave va'e. Ha'e katy Nhanderuete omondouka Jonas ojeko rerova aguã regua omombe'u aguã. Ha'e kuery ojeko rerova va'eri ha'ekue rami ae ikuai, nanhombaxyi vy amboae regua omokanhymbaa rupi.

— Penembaraete ha'e pendereta teĩ penemombaa 'rã. Ha'e rami vy pekanhymba 'rã. Xee ae 'rã rombojexavai, ha'e gui ma norombojexavaivei 'rã.

¹³ Ha'e gui peẽ Judá kuery, pende'áry gui ma amopẽmba 'rã ha'e kuery canga omoi va'ekue. Amondopa 'rã ixã pendejokuaague.

¹⁴ Ha'e rã peẽ Assíria pygua kuery, SENHOR ijayvuague rami vy nda'ipoavei 'rã peneramymino kuery penderery rupi oenoĩ mbyrã. Penderuete ramigua kuery pegua oo gui ma amomba 'rã ta'angaa ikuai va'e, mba'emo ryku guigua guive. Pendereko vai ramo ajapo 'rã vvykua py penenhonoa aguã rami. — he'i.

¹⁵ Ne'exa, vvyty áry rupi ou oiny ayvu porã mombe'ua, pendekuai porã aguã regua omombe'u va'erã. Ha'e nunga rupi Judá kuery, pejapo ju ngaru, ha'e pejapo penhemboayvuague, mba'eta pendea py avakue heko vai va' ndouvei ma 'rã. Ha'e va'e kuery ma omokanhymbaa ae ma.

2

Nínive tetã ojokoa vy ipo'akaa ete aguã re ijayvuague

¹ Nínive tetã pygua kuery, ou ma oiny penemokanhyaã. Penhangareko oo ikorapa va'e re, pearõ tape, pemombaraete pendekupe, pemono'õmba pendexondaro kuery teĩ.*

² (Ha'e rami avi SENHOR omoĩmba ju 'rã Jacó kuery po'akaa, Israel kuery po'akaa omoi ju 'rãa rami ae avi, imba'e rei-rei oguereko va'ekue oipe'apaa ha'e uva'y ikuai va'ekue ombovaipaa rire teĩ.)

³ Nínive pygua kuery va'e regua imbaraetekueve ma oguereko hu'y jokoã pytã va'e, avakue ipy'a guaxukueve ma pytã va'e py 'rã onhemonde, karóxa oguereko katupa ára py aço oĩ va'e overapa, hu'y guaxu voi overa rei va'e.

⁴ Tape ikuai va'e rupi karóxa oaxa-axa va'e ma oo atã, ha'e tetã mbyte rupi joaxa-axa 'rã inhakuã reve. Tataendy rami 'rã onha, overa va'e rami.

⁵ Ha'e pygua yvatekueve oenoĩ ukapaa va'eri ha'e kuery onhepyxangapa 'rã ouvvy tape rupi. Tetã kora yvýry ovaẽ aguã oapura jogueravy teĩ nhovaexi 'rã ngovaigua kuery ojerovia rei ha'e hembiporupa va'e reve.

⁶ Yakã jokoã ikuai va'e oipe'aa rã ombovaipa huvixa ro.

⁷ Nínive tetã ma huvixa kunha rami opyta va'ekue ri ijayvuague rami vy ixugui oipe'apaa mba'emo, ha'e pygua kuery escravo-rã ogueraapaa guive. Ha'e ramo hembiguai kunhataĩgue apykaxu rami ojae'o okuapy opexo re oipete-pete reve.

⁸ Nínive tetã ma oiko ypy guive yy omboty pyre rami ae tema oĩ va'ekue ri aỹ ma okanhymba ma ový. Ojapukai reve "Pepyta! Pepyta!" 'ea teĩ mava'eve ndojevyai.

⁹ Ha'e gui "Peipe'a na prata ha'e ouro oĩ va'e, mba'eta mba'emo omoi porã mbyre ndogueraapaa teri. Oĩ reta teri opa mba'e oipotapy", 'ea.

¹⁰ Ha'e gui ma "Aikore! Mba'eve noĩvei ma, ivaipa va'e anho, ombovaipaa ma!" 'ea. Ha'e rami vy ha'e kuery py'a hykupa, henapy'ã ryryipa rei guive, pavẽ ryepy rupi ojexavaia anho oendu, ha'e javi rova xiĩguepa rei guive.

¹¹ Mamo tu oĩ aỹ guary kuery kua ha'e ta'y'i kuery okaruaty? Mba'eta ha'e va'e rupi guary oiko-ikoaty, guary kunha ta'y'i reve mava'eve omondyi e'ỹ re oiko va'ekue.†

* **2:1** Apy ma Nhanderuete omombe'u uka ma voi Nínive tetã re hovaigua kuery opu'ã okuapy 'rãa.

† **2:11** Nínive tetã pygua huvixa kuery pe ma "Guary kuery" 'ea raka'e.

¹² Guary ojuka reta va'ekue gua'y kue'iry ho'u va'erā, guaī py ojuka va'ekue guary kunha pe omboja'o va'erā. Itakua oīaty omonyēmba va'ekue ojuka va'ekue-'ekue re'ōgue, xo'o anho ikua rupi oī va'ekue.

¹³ SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:

— Ne'exa, xee ma nderovai aiko. Ha'e rami vy aapypa 'rā ndekaróxa hataxī reta reve, kyxē py ajuka ukapa 'rā ndera'y kue'iry, ha'e ndeyvy gui aipe'a ukapa 'rā nerembia. Ha'e ramo noenduavei ma 'rā ndeayvu reraa kuery — he'i.

3

Nínive tetā ombovaipaa aguā re ijayvuague

¹ Nda'vei ete 'rā tetā jouguy moēa anho ikuai va'e pe. Ijapua ha'e mondaa tynyē va'e, ha'e mba'emo oipe'aague oī riaea!

² Pendu ke: vaka pi revovo, karóxa ruéra ryapu, kavaju ou nhendua, ha'e karóxa oaxa nhendu va'e.

³ Ne'exa, kavaju árygua kuery ogueronha atā, kyxē hexakāmba, hu'y guaxu overapa, oikutu pyre heta ikuai, manogueaty, manogue opa e'ỹ va'e. Omanogue ikuai va'e re onhepyxangapaa rive.

⁴ Ha'e nunga ha'e javi ma kunha tavy reia iporā va'e káuxa. Ha'e va'e ma mba'evyky ja avi. Ovende amboae regua otavya py, oo pygua kuery ovende avi omba'evyky py.*

⁵ SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:

— Ne'exa, xee aiko nderovai. Aupi 'rā ndetupyja hapy gui nderova áry peve. Ha'e rami vy amboae regua kuery pe aexa uka 'rā ndepire reia, ha'e tetā ikuai va'e pe aexa uka 'rā rexia.

⁶ Ndé'áry amombo 'rā ha'eve'ỹ va'e, rombojaru rei 'rā, ha'e roeja 'rā pavē rembiexarā.

⁷ Ha'e ramo nderexaa kuery onhamba 'rā ndegui. Ha'e vy aipoe'i 'rā: “Nínive tetā ivaipa ma. Mava'e tu omboaxy 'rā? Magui tu ajou 'rā heronhemboaxarā?” he'i 'rā.

⁸ Nínive tetā, ndee teve Nô-Amom gui ha'eeve va'e? Mba'eta ha'e va'e tetā ma Nilo yakā ha'e yy omboty pyre mbyte py oī va'ekue. Jovaive rupi yy oī. Ha'e rami vy tetā kora 'rāgue py ye'ē oī va'ekue hovaigua jokoarā.†

⁹ Etióphia ha'e Egito yvy pygua opa mba'e py oipytyvō aguā rami ikuai va'ekue. Pute ha'e Líbia yvy pygua voi ipytyvōarā ikuai avi va'ekue.

¹⁰ Ha'e rami teī ogueraapaa raka'e escravo-rā. Ta'y kuery voi ojukapa tape ojera ikuai va'e rupi. Yvatekueve re oexaa okuapy xortea, ha'e ipo'akakueve voi ombo'apaa corrente py ojokua reve.

¹¹ Ha'e rami ae avi Nínive tetā, ndee voi neakanhy vy renhemi 'rā. Ndee reka avi 'rā nderovaigua kuery gui renhemi aguā.

¹² Ndea py oo ikorapa va'e ha'e javi ma ára pyau jave figo'a rami rive opyta. Mba'eta ombovavaa ramo rive ho'apa 'rā hi'uxea kuery juru py.

¹³ Ne'exa, ndea py xondaro kuery ikuai va'e ma kunhague rami meme opyta. Ndeyvy rupi tetā kora rokē ikuai va'e ojepe'apa 'rā nderovaigua kuery oikepa aguā, okē jokoa okaipa rive.

¹⁴ Penōē yy peneretā ojokoa jave guarā, pemombaraeteve pendero ikorapa va'e. Tapeo yapo py, pepyrō yapo hapomo rei re, yvy jykue ombojo'aague pemoatyrō aguā.

* 3:4 Nínive tetā pe ae “Kunha tavy reia” he'i profeta. † 3:8 Nô-Amom ma tetā guaxu Egito yvy re oī va'ekue ri Assíria pygua kuery ombovaipa raka'e.

¹⁵ Ha'e rami teĩ penemombaa 'rã tata py, kyxe py guive pendejukaa 'rã. Tuku rami 'rã penemokanhymba. Tuku rami pendereta, tuku-karu gui penderetave teĩ,

¹⁶ jaxy-tata yva re ikuai va'e gui mba'emo vendea kuery pereko va'e hetave teĩ tuku-karu oike 'rã pendea py, ha'e gui oẽ ju 'rã oveve reve.

¹⁷ Penderegua yvatekueve ma tuku rami ikuai, ha'e pendea py joe opena va'e kuery ma tuku tuvixakueve rami, mba'eta yro'y jave py onhemi 'rã oo mbotya re, va'eri kuaray yvate'i ramo ovevepa 'rã oje'oivy. Ha'e ramo ndoikuaavei 'rã ooague.

¹⁸ Ndee Assíria pygua huvixave, ndevygua joe opena va'e kuery okepa okuapy, yvatekueve voi. Ndevygua kuery oaĩmba ma yvy'ã ikuai va'e katy, ha'e ndoikoi imono'õ jevyarã.

¹⁹ Ndeai pegua moã ma ndoikoi, okuera e'ỹ va'erã ae. Nderekokue oendu va'e kuery ojepopetepa 'rã nderovai. Mba'eta ha'e javi regua re rembou va'ekue imoingo axyarã.

Habacuque ayvu oĩa Habacuque ayvu oĩa

Profeta Habacuque ma ngovaigua kuery Babilônia pygua po py hetarã kuery ojexavai taa oikuaa vy oporandu Nhanderuete pe: “Senhor, raka'e peve 'rã tu ndevy ajapukai teĩ ndee nerendui? Ndevy ajapukai vy 'Joguero'a reia rupi ikuai!’ ha'e teĩ ndee ma ndorereraa jepei”, he'i (1.2). Ha'e ramo Nhanderuete ombovai vy ijayvu ojeuepegua kuery ombopaga aguã re. Ha'e va'e ayvu “ndoaxa rivei 'rã. Hare teĩ earõ tema, mba'eta anhetê ou 'rãe are e'ÿ re. Peikuaa pota ke onhemboyvate rei va'e kuery re! Ha'e kuery nhe'ê ma ha'eve e'ÿa rami oĩ. Ha'e rã heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai” (2.3b-4).

Nhanderuete nhombopaga aguã ára ou aguã Habacuque pe omombe'u ramo aipoe'i: “Ha'e nunga aendu vy anhemondyipa. Ndeayvua gui xerembe ryryipa. Xekãgue hu'ũmba rei, xerenapy'ã voi ikangypa. Hã'e rami teĩ akyrirĩ reve 'rã arõ aikovy jexavaia ára ovaê aguã, mba'eta ou 'rãe orere opu'ã rei va'e kuery áry. Xapy'a rei figo'y nda'ipoty porã 'rã, ha'e uva'y re hi'a noĩ, oliveira ndai'a porã, ha'e mba'ety rupi voi ja'u va'erã ndoikoi, vexa'i kuery oipe'apaa 'rã heravy ikora gui, ha'e vaka voi ikora py nda'ipovei teĩ, xee ma arovy'a riae 'rã Senhor, avy'a 'rã Nhanderuete xereraa jepea re”, he'i (3.16-18). Salmo py oĩa rami: “Pearõ ke Senhor. Pendekuerai eme, pendepy'a guaxu ha'e pearõ tema Senhor” (Salmo 27.14).

Judá kuery reko vaia re ijayvuague

¹ Kova'e ayvu ma profeta Habacuque pe oikuaa uka va'ekue.

² SENHOR, raka'e peve 'rã tu ndevy ajapukai teĩ ndee nerendui? Ndevy ajapukai vy “Joguero'a reia rupi ikuai!” ha'e teĩ ndee ma ndorereraa jepei.

³ Mba'e re tu xevy pe rexa uka heko vaia, ha'e xeapo nhombopajexavaia aexa aguã rami? Mba'eta xerenonde oĩ riae mba'emo mbovaipaa ha'e joguero'a reia. Jojoko-joko reia rupi ikuai, nhombojovake kuerei 'rã.

⁴ Ha'e nunga rupi lei rupi ve'ÿ joguerekoa, ha'evea rami joguerekoa ndojekuaavei ma. Heko vai va'e kuery heko porã va'e ojokopa rei ramo ha'eve'ÿa rami joguereko.

Judá pygua kuery heko vai ramo Nhanderuete ombopaga uka aguã re ijayvuague

⁵ SENHOR aipoe'i:

— Pexa pota ha'vy vyv regua kuery re ajapo taa re. Pema'ê vy penhemondyipa rei 'rã peneakanhymba peve. Mba'eta peikove teri reve voi ajapo 'rã mba'emo, pendeivy omombe'ua teĩ perovia va'erã nunga e'ÿ.*

⁶ Mba'eta ambou 'rã caldeu kuery. Ha'e va'e kuery ma nhomoingo axy etea ha'e ivai ja. Yvy ha'e javi rupi uguataa rupi oipe'apa 'rã okuapy amboae kuery rekoa.

⁷ Ha'e kuery ma nhomongyje ha'e ijavaeteve va'e. Ha'e kuery ae guekorã oeja, ha'e onhemboyvate rei okuapy.

⁸ Hymba kavaju kuery ma xivi para gui inhakuãve va'e. Kavaju árygua kuery voi guarý pytũ rupigua gui inharõve va'e, opa rupi ogueronhaa rupi. Ha'e va'e regua kavaju árygua kuery mombyry gui ovaê xapy'a vy oveve merami jogueruvy, taguato ho'u va'erã re ho'a xapy'a va'e rami avi.

* 1:5 Atos 13.41

9 Ha'e kuery ma joguero'a reia rupi anho 'rã ou. Ngova re onhea'ã rei 'rã oove tema aguã, ha'e escravo-rã ojou va'ekue ma ita ku'i reia rami heta.

10 Ha'e kuery ma huvixave kuery mbojaru reia rupi ikuai. Yvatekueve teĩ ojojai rive 'rã okuapy. Ojojai avi 'rã oo ikorapa va'e ha'e javi, mba'eta vvy omboaty vvy oipe'a kuaa.

11 Ha'e gui vvytu oipejua rami oopa ju 'rã. Ipo ky'apa va'e meme, ha'e ae po'akaa pe rive "Nhanderuete" he'i guive.

Heta va'e kuery re profeta ojerureague

12 Ha'e gui SENHOR Xeruete iky'a e'ỹ va'e, ndee ma jypy'i guivegua e'ỹ teve reiko? Ha'e ramo ore kuery noromanoi 'rã. SENHOR, ndee reiporavo Babilônia pygua kuery orembopaga aguã ae. Xe'itaova, ndee ae rembou oremo'arandu aguã.

13 Nderexa ky'a e'ỹ va'e vvy nda'evei mba'emo vai rexa aguã, nhombojexavaia re nda'evei rema'ẽ rive aguã. Mba'e re 'rã tu ha'vvy nerembopagai anhetẽ rupi e'ỹ ikuai va'e, mba'e re rekyirĩ 'rã heko vai va'e omokanhy ramo ha'e kuery gui heko porãve va'e?

14 Mba'e re tu remoingo uka avakue pira ye'ẽ rupigua rami, ha'e e'ỹ vvy rupi onhembotyryry va'e rami? Mba'eta ha'e va'e kuery ma nguvixa ndoguerekoi.

15 Mba'eta avakue ha'e javi re hovaigua kuery pinda reve opu'ã ovy vvy oguenoẽ atã 'rã. Pira mbo'aa py omono'õmba 'rã. Ha'e nunga anho ha'e kuery oguerovy'a vvy ovy'a rei 'rã okuapy.

16 Ha'e nunga rupi omba'e pira mbo'aa pe ae 'rã ha'e kuery ome'ẽ mba'emo ombojeroviaa rupi, pira renoẽa pe rive 'rã oapy okuapy heakuã porã va'e. Mba'eta ha'e va'e rupi ae 'rã ojouve tema ovy. Ha'e rami vvy guembi'u mba'emo kyrakue py omoirũ reve 'rã ho'u okuapy.

17 Ha'e rami ete pira mbo'aa py ha'e kuery nhoguenoẽ tema 'rã teve? Nhomboaxya rupi e'ỹ ojuka tema 'rã teve vvy regua kuery?

2

SENHOR ombovaiague

1 Ha'e gui xee ma apu'ã 'rã ha'amy aarõaty torre py. Oo ikorapa va'e áry aĩaty py ama'ẽ 'rã aikuaa pota aguã ajerurea Nhanderuete ombovai vvy mba'e he'i pa ra'ea re.

2 Ha'e gui SENHOR xembovai vvy aipoe'i:

— Embopara ndevy aexa uka ta va'e. Yvyrape re emboparapa, onha reve oaxa va'e teĩ oexa kuaa aguã.

3 Mba'eta aexa uka va'e ma raka'e rã teri ojeupity va'erã, hi'ára py porã. Oo pojava guive ojeupitypa aguã, ndoaxa rivei 'rã. Hare teĩ earõ tema, mba'eta anhetẽ ou 'rãe are e'ỹ re.

4 Peikuaa pota ke onhemboyvate rei va'e kuery re! Ha'e kuery nhe'ẽ ma ha'eve e'ỹa rami oĩ. Ha'e rã heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai.*

5 Ha'e gui vinho nhombotavya rami ae avi onhemboyvate va'e kuery voi noĩ riaei 'rã. Ha'e kuery ho'upaxe vvy ojuru oipe'a vvyra rupa rami, manoa rami ae avi "Ha'eve mã" nde'i kuaai va'e. Ha'e kuery voi ojeupe guarã oguerupa 'rã vvy regua kuery, amboae regua ha'e javi re 'rã ipo'aka.

Caldeu kuery pe "Nda'evei ete 'rã pendekuai" he'iague

6 Ha'e nunga rupi ha'e kuery rovai amboae kuery ijayvu 'rã okuapy porojoi va'e ayvu rupi. Ha'e vvy aipoe'i 'rã okuapy:

* 2:4 Romanos 10.17, Gálatas 3.11, Hebreus 10.37-38

“Nda'evei ete 'rã imondaague omboaty va'e pe, ha'e oreve va'ekue ombopagaa rupi rive oguerekopa va'e pe! Raka'e peve 'rã tu ha'e rami reiko?

⁷ Mba'eta oreve va'e kuery opu'ãmba 'rã ndere. Ha'e kuery omyĩ vy nemondyipa xapy'a 'rã. Ha'e ramo mba'emo rereko va'e opyta 'rã ha'e kuery oipe'apa va'erã.

⁸ Yvy regua heta va'e mba'e rei-rei reipe'apa rire amboae regua kuery ju oipe'apa 'rã ndea gui, avakue ruguy remoëague ha'e ijyvy rembovaipaague re, tetã ha'e tetã pygua kuery ha'e javi guive.

⁹ “Nda'evei ete 'rã jokorea rupi oipe'a va'ekue ngoo py omboaty va'e pe. Yvatea py renhemixe teĩ mba'emo vai gui reo jepe aguã.

¹⁰ Ndero pygua kuery oxĩmba aguã rami rejapo. Heta regua remombaa py nenhe'ẽ pe ae rejapo vai.

¹¹ Mba'eta ndero mbotya re ita oĩ va'e ae 'rã ijayvu nderovai, ha'e vyvra opyaxa va'e nemombe'u 'rã.

¹² “Nda'evei ete 'rã jouguy moëa rupi rive guetã ojapo va'e pe, ha'e teko vai rupi omoĩ atã va'e pe.

¹³ Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e gui ae pova'e ou: Yvy re ikuai va'e omba'eapoa rupi mba'emo ojou va'ekue ma tata oapypa va'erã meme. Ha'e nunga rupi ha'e javi regua haxypa rive 'rã.

¹⁴ Mba'eta yvy jave re tynyẽ 'rã SENHOR rexakãa oikuaa va'e, ye'ẽ yy tynyẽa rami avi.

¹⁵ “Nda'evei ete 'rã oirũ kuery omonga'upa va'e pe, ha'e vinho reve nda'evei va'e omoirũ vy oirũ kuery oxĩa oexaxe va'e pe.

¹⁶ Mba'eta nemboetepaa 'rãgue py rexĩmba 'rã. Ndee voi rey'u 'rã ha'e nunga, ha'e rexa uka 'rã ndepire regua remboi uka e'ỹ va'ekue reikoa. Mba'eta ovaẽ 'rã ndee voi rey'u aguã karo SENHOR oiporu kuaa regua py ome'ẽ va'e gui. Ha'e ramo rexĩmbaa ojao'ipa 'rã ndepo'akaague.

¹⁷ Mba'eta Líbano yvy rembovaipaague rekovia ndeao'i 'rã, mymba inharõ va'e rejukaague regua voi nemõngyje rei 'rã, avakue ruguy remoëague re, ha'e yvy, tetã ha'e tetã pygua kuery remokanhymbaague re guive.

¹⁸ “Mba'erã tu ovare mba'emo ra'angaa, ijapoa kuery ae ojapo rire? Ta'angaa mba'emo ryku guigua voi apu ja meme. Mba'exa 'rã tu ijapoare ojerovia ha'e ae ojapo va'ekue re, mba'eta ta'angaa ijayvu e'ỹ va'e rive ojapo rire?

¹⁹ “Nda'evei ete 'rã vyvra guigua pe rive 'Evy ke!' he'i va'e kuery pe, ha'e ita ijayvu e'ỹ va'e pe 'Endu ke!' he'i va'e pe guive. Ta'angaa rive nda'u nhanderekombo'e 'rã? Ne'exa, ouro ha'e prata py ojao'ipaa va'eri igu'ry ma ipyũa noĩ.

²⁰ Ha'e rã SENHOR ma ojeupegua templo iky'a e'ỹ va'e py oĩ. Tove yvy jave re ikuai va'e tokyrirĩmba henonde.”

3

Nhanderuete pe Habacuque onhembo'eague

¹ Po rami ma profeta Habacuque onhembo'e mboraai ojapo reve.

² SENHOR, ndeayvua aendu vy aendu avi anhemondyia.

SENHOR, ore kuery ára py ju ejapo ymave rupi rejapo va'ekue ramigua.

Ore'ára py ju ejapo ha'e nunga oikuaapaa aguã rami.

Ndepoxya ramive ma nema'endu'a avi ke renhomboaxy aguã re.

³ Nhanderuete ma ou oiny Temã gui, Parã vyvty gui ou Iky'a e'ỹ va'e.

- Hexakāa omonyẽ yva,
vyv voi tynyẽ ogueroporai va'e.
- 4 Hexakāa ma tataendy rexakā rami,
ipo gui ma nhemboxi ojekuaa,
opo'aka onhomiaague gui.
- 5 Guenonde rupi ombou mba'eaxy vaikue,
guakykue rupi voi nhomoingo axya omoingo.
- 6 Ha'e opyta vy rive ojapo vyv oryryipa aguã rami.
Oma'ẽ ho'amy vy rive ombojaity vyv regua kuery.
Ha'e ramo vyv jypygua va'e iku'ipa,
vyv'ã oĩ riaa 'rã va'ekue voi ho'apa.
Ha'e rã Nhanderuetete oikoa ma imarã e'ỹ va'e.
- 7 Cusã vyv re aexa oguy py ikuai va'e ojexavai rã,
ha'e Midiã vyv re ijaty va'e kuery oryryipa.
- 8 SENHOR, yakã pe teve ndepoxy?
Yakã'i ikuai va'e pe teve,
e'ỹ vy ye'ẽ pe ndevai?
Mba'eta reguata reovy nerymba kavaju áry,
ndekaróxa py reju ndepo'akaa rexa uka vy.
- 9 Nderapa renoẽ renhomiaague gui,
nderu'y ryru ma tynyẽ vaipa.
Yyv remboja'o yakã renhono vy.
- 10 Yvyty ikuai va'e nderexa vy ojero'a okuapy,
ha'e vy ojapo vyv'ã guy katy yy oxyry atã aguã rami.
Ye'ẽ voi tpyvea guive hevovo nhendu,
ha'e yvate katy oupi opo.
- 11 Kuaray ha'e jaxy ma oĩa py ae opyta
nderu'y onhe'ẽ ovy va'e hexakãmba rã,
ha'e nderu'y guaxu hexakã va'e overa gui.
- 12 Rejou vaia rupi reguata reovy vyv jave rupi,
ndepoxya rupi repyrõmba vyv regua kuery re.
- 13 Ndejepegua kuery reraa jepe vy ae reo,
huvixarã remoĩ va'ekue reraa jepe aguã.
Ha'e rami vyv rembovaipa heko vai va'e kuery ro ao'ia,
hoo yta voi remboipa.
- 14 Nderovaigua xondaro kuery ru'y py ae reikutu inhakã rupi,
ha'e kuery vyvty atã rami xemokanhy aguã ou jave.
Ovy'a reve ou va'ekue nhemi rupi iporiaukue'i omokanhymbaa rami.
- 15 Ha'e gui ndee ma ye'ẽ áry rupi reguata rejuvy nerymba kavaju kuery reve,
yy oje'apa va'e rupi ae.
- 16 Ha'e nunga aendu vyv anhemondyipa.
Ndeayvua gui xerembe ryryipa.
Xekãgue hu'ũmba rei,
xerenapy'ã voi ikangypa.
Ha'e rami teĩ akyrirĩ reve 'rã arõ aikovy jexavaia ára ovaẽ aguã,
mba'eta ou 'rãe orere opu'ã rei va'e kuery áry.
- 17 Xapy'a rei figo'y nda'ipoty porãĩ 'rã,
ha'e uva'y re hi'a noĩ,
oliveira ndai'a porãĩ,
ha'e mba'ety rupi voi ja'u va'erã ndoikoi,
vexa'i kuery oipe'apaa 'rã heravy ikora gui,
ha'e vaka voi ikora pyv nda'ipovei teĩ,

- ¹⁸ xee ma arovy'a riae 'rã SENHOR,
avy'a 'rã Nhanderuete xereraa jepea re.
- ¹⁹ SENHOR Nhanderuete ma anhemiaty oĩ.
Ha'e ojapo xepy oĩ atã aguã rami guaxu rami ae,
yvate rupi aiko aguã.
Jogueroporaiei va'e pe ombopara pyre, mbaraka ixã va'e py ombojoguy
reve guarã.

Sofonias ayvu oĩa Sofonias ayvu oĩa

Profeta Sofonias omombe'u Nhanderuate ombopaga ete aguã Judá ha'e Jerusalém py ikuai va'e, mba'eta aipoe'i: "Aupi 'rã xepo Judá kuery ha'e Jerusalém pygua kuery rovai. Ha'e va'e gui amomba 'rã Baal pegua ra'angaa pegua ha'e javi, ta'angaa pe mba'emo ome'ẽ va'e rery, ta'angaa pegua sacerdote ikuai va'ekue guive", he'i (1.4). Ha'e pygua kuery anho e'ỹ ombopaga 'rã. "Ha'e nunga rupi Senhor aipoe'i: 'Xerarõ ke pekuapy, anhomokanhymba aguã apu'ãa ára peve. Ha'e rami vy amboatypa 'rã peteĩ-teĩ regua, ha'e kuery re xeayvu vaiague amoingo aguã, xepoxya ha'e javi guive. Mba'eta tata py amomba 'rã kova'e yvy ha'e javi, nda'evei etea aexa uka vy' ", he'i (3.8).

Ha'e rã hexe ojerovia va'e kuery pe ma aipoe'i: "Sião pygua kuery, peporaei ke. Israel pygua kuery, pevy'a vaipa ke. Jerusalém pygua kuery, pevy'a ke pende'py'a ha'e javi py, pevy'a. Mba'eta Senhor omboguepa ae ma pepaga aguã va'ekue, omoxẽ ma guive penderovaigua kuery. Penembyte oĩ Senhor Israel kuery ruvixa va'e. Ha'e ramo mba'emo vai ndouvei ma 'rã pexa aguã", he'i (3.14-15).

Judá ha'e Jerusalém pygua kuery rovai ijayvuague

¹ SENHOR oayvu Sofonias pe ombou va'ekue. Ha'e va'e ma Cusi ra'y, Cusi ma Gedalias ra'y, Gedalias ma Amarias ra'y, ha'e Amarias ma Ezequias ra'y. Amom ra'y Josias Judá pygua huvixa oĩ jave py oayvu ombou.

² Ha'e vy SENHOR aipoe'i:

— Anhetẽ ete, amomba 'rã yvy re ikuai va'e ha'e javi.

³ Amomba 'rã avakue ha'e nymba, guya yvate rupi oveve va'e ha'e pira ye'ẽ rupigua. Amomba avi 'rã nhomboeko ky'aa rupi ikuai va'e, heko vai reve. Yvy gui amokanhymba 'rã avakue — he'i SENHOR.

⁴ — Aupi 'rã xepo Judá kuery ha'e Jerusalém pygua kuery rovai. Ha'e va'e gui amomba 'rã Baal ra'angaa pegua ha'e javi, ta'angaa pe mba'emo me'ẽa kuery rery, ta'angaa pegua sacerdote ikuai va'ekue guive.

⁵ Amomba avi 'rã oo áry yva re ikuai va'e mbojeroviaa kuery, ha'e SENHOR ombojerovia vy hexe oura reve tuete ramigua Milcom re voi oura avi va'e.

⁶ Amomba avi 'rã SENHOR gui ojepe'a va'e, ha'e SENHOR oeka e'ỹ, neĩ ixupe noporandui va'e kuery guive — he'i.

SENHOR opoxya oexa uka aguã ára re ijayvuague

⁷ Pekyrirĩ SENHOR Nhanderuate renonde, mba'eta ovaẽ rai'i ma SENHOR ára. Mba'eta SENHOR oguereko katu mba'emo ojuka vy ixupe ome'ẽa aguã, oiky'a'opa ma guive ha'e py ou aguã oenoĩ va'ekue.

⁸ SENHOR aipoe'i:

— Ha'e va'e ára ma ambopaga 'rã joe opena va'e, huvixave ra'y kuery, ha'e amboae regua ao py onhemonde va'e ha'e javi.

⁹ Ha'e va'e ára ambopaga avi 'rã ta'angaa pegua opy oike va'e ha'e javi, ha'e opatõ kuery ro py jojukaa ha'e jokorea rupi rive ikuai va'e.

¹⁰ Ha'e va'e ára peteĩ haxẽ va'e onhendu 'rã Pira vendeaty rokẽ oĩa guive, ojae'o nhendu 'rã tetã yvy'ã guive rupi guive, hevovo rei nhendu 'rã yvy'ã'i ikuai va'e guive — he'i SENHOR.

¹¹ — Mactés tetã pygua kuery, peneraxẽ avi, mba'eta Canaã yvy pygua kuery ha'e javi omokanhymbaa ma, prata opeja va'e kuery guive omombaa.

12 Ha'e va'e jave ma Jerusalém tetã ha'e javi rupi aikuaa pota 'rã aikovy tataendy reve, ambopaga aguã avakue vinho gui oka'upa rei vy opy'a py "SENHOR ma iporã va'e moingoa e'ÿ, neĩ mba'emo vai omoingo va'e'ÿ guive", he'i va'e kuery.

13 Ha'e nunga rupi ha'e kuery mba'e rei-rei oipe'apaa 'rã, hoo ombovaipaa 'rã guive. Ha'e kuery ngoorã ojapo ju teĩ noĩ 'rã ha'e py, uva onhoty teĩ ndoy'ui 'rã vinho.

14 Ovaẽ rai'i ma SENHOR ára ijavaete va'e. Ovaẽ rai'i ma, ou atã oiny. Pejapyxaka ke! SENHOR ára ma nhomoingo axy aguã, avakue ipo'akapa va'e voi haxẽmba rei aguã guive.

15 Ha'e va'e ára ma opoxya oexa uka rã ojexavaia aguã ára, nda'ikuai kuaavei rei ha'e okanhymbaa aguã ára, pytũ vaikue rei ete 'rã, arai ha'e pytũ vaipaa ára,

16 mimby guaxu omonhe'ẽa aguã, ha'e gui tetã ikorapa va'e ha'e torre yvateve va'e re opu'ã va'e kuery ojapukai aguã ára.

17 SENHOR aipoe'i:

– Avakue ikuai va'e re ambou 'rã imbojexavaiarã. SENHOR rovai ha'e kuery ojevavy rire ára revegua e'ÿ rami 'rã ikuai. Ha'e kuery ruguy onhoẽa 'rã yvy ku'i rami, ha'e rã ho'okue ma mba'emo repoxi rami 'rã omomboo – he'i.

18 Ha'e kuery prata ha'e ouro oguereko va'ekue ma SENHOR opoxya oexa ukaa ára ndogueraa jepei 'rã. Mba'eta nda'evei etea rupi yvy ombovaipa 'rã tata nhombopagaarã py. Anhetẽ ete omokanhymba vvyvoi 'rã yvy re ikuai va'e ha'e javi.

2

Filisteu kuery rovai ijayvuague

1 Peẽ pexĩ kuaa e'ÿ va'e, penhemboaty ke ha'e peikuaa pota porã pendereko re,

2 oa'angaague ára ovaẽ e'ÿ mbove, mba'eta ha'e va'e ára ou ma oiny mba'emo pirekue oveve ovyra rami. Pende'ary SENHOR opoxya oexa uka aguã ou e'ÿ mbove peikuaa pota pendejee, tá, pendere ou e'ÿ mbove SENHOR opoxya oexa uka aguã ára.

3 Ha'e gui peẽ yvy re peiko rive'ia rupi SENHOR ayvu pejapopa va'e, peka pota ke SENHOR. Teko porã rupi pota ke pendekuai, peiko rive'ia rupi reve. Ha'e rami rã SENHOR poxya ára py xapy'a rei penenhomi 'rã.

4 Mba'eta Gaza tetã ma oejaa 'rã, Asquelom voi opyta 'rã tekoo e'ÿa. Asdode gui ma kuaray mbyte jave py omoẽmbaa 'rã, ha'e Eçrom gui ma oipe'apaa 'rã.

5 Nda'evei ete 'rã Quere pygua kuery ye'ẽ yvry ikuai va'e pe. Ha'e gui ndee Canaã yvy filisteu kuery ikuai, nderovai SENHOR ijayvu vy "Xee romomba 'rã, hekoa va'ekue ndoikoavei peve", he'i 'rã.

6 Ye'ẽ yvry ma opyta 'rã nhuũndy vexa'i okaru atyrã rive, vexa'i re opena va'e rekoarã, ha'e vexa'i kuery kora oĩ aguã.

7 Ye'ẽ yvrygua ma Judá kuery mba'erã opyta 'rã. Ha'e py omongaru 'rã guymba kuery, ha'e ka'aru nhavõ onhenomba 'rã Asquelom tetã py oo ikuai va'e py, mba'eta ha'e kuery re SENHOR Tuuete oikuaa pota vy ombopyau 'rã ikuai.

Moabe ha'e Amom pygua kuery rovai ijayvuague

8 – Xee aendu ma Moabe pygua kuery nhombojaru reia rupi ijayvu va'e, Amom pygua kuery jojojai reia guive. Xevygua kuery rovai ijayvu rei okuapy, ijyvy re guive.

⁹ Ha'e nunga rupi anhetē ete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Moabe opyta 'rā Sodoma tetā rami, ha'e Amom pygua kuery ma Gomorra pygua rami 'rā opyta, pynondyrā, ygua juky rei va'erā ha'e ombovaipa pyre raka'e rā peve guarā. Ha'e rā xeivygua kuery rembyrekue ma mba'emo oiipe'apa 'rā ha'e gui, xeivygua kuery okuave va'e ojopy 'rā omba'erā – he'i SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete.

¹⁰ Ha'e kuery re ha'e nunga oiko 'rā onhemboyvate reiague re, mba'eta ojoi rei rupi onhemboyvate rei okuapy SENHOR ixondaro reta va'e pegua kuery rovai.

¹¹ Ha'e ramo ha'e kuery rovai SENHOR oexa uka 'rā oavaetea, vvy gui tuuete ramigua ikuai va'e omokanhymba vy. Ha'e rami rire yy pa'ū rupi ikuai va'e kuery ombojervia 'rā okuapy, petēi-teī guekoa py ae.

Etiópia ha'e Assíria pygua kuery rovai ijayvuague

¹² Ha'e gui peē Etiópia pygua kuery ma pendejukapaa 'rā SENHOR guigua kyx py.

¹³ Kuaray ijapu'a'ia katy opo oupi vy ombovaipa avi 'rā Assíria vvy. Ha'e rami vy Nínive tetā ombovaipa ramo vvy piru reia 'rā opyta mba'eve jipovei rā.

¹⁴ Ha'e va'e tetā mbyte py vexa'i kuery opytu'u 'rā okuapy, mymba kuery mboae ijaty avi 'rā. Oo ytakue ikuai va'e áry ma oko guaxu ha'e ku'i onhemboaity 'rā. Janela ikuaiague rupi onhendu 'rā guyra nhendua, ha'e rā okē py ma yty rive 'rā opyta, yvyrapé yary guigua oiipe'apaa rire.

¹⁵ Ha'e va'e tetā py ma ovy'a rei ha'e okyja rupi e'ý ikuai va'ekue. Ha'e pygua kuery ojeupe ae “Xee ma petēi' va'e aiko, xee rami etegua jipoi avave”, he'i va'ekue. Ha'e rami teī tetā ombovaipa pyre opyta, ka'aguy rupigua opytu'u atyrā rive! Oaxa va'e kuery ojoi rei rupi otuvy nhe'ē ha'e okuave'ē 'rā joguervy.

3

Jerusalém pygua kuery re ijayvuague

¹ Ha'e gui nda'evei ete 'rā nhomingo axya kuery retā pe, mba'eta nonhe'ē rendui ha'e iky'apa va'e ikuai.

² Ha'e kuery ma nomboetei avave rei, onhemo'arandu ukaxe e'ý va'e, SENHOR re ojerovia e'ý va'e, neī Nguuete re onhembojaxe e'ý va'e.

³ Ha'e pygua yvatekueve ma gary okorō va'e rami joguereko. Nhomboayvua kuery ma aguara'i pytū gu'ry joguero'aa rami ikuai, ikāgue rive'i ma voi ko'ēgue jevy guarā ndoejai va'e rami.

⁴ Ha'e pygua profeta kuery voi hi'arandu e'ý va'e, anhetē rupi e'ý ikuai va'e meme. Ha'e pygua sacerdote kuery ma omongy'apa 'rā oo iky'a e'ý va'e, lei rupi e'ý ikuai vy.

⁵ Ha'e rā SENHOR ma heko porā ete va'e oiko ha'e kuery mbyte, teko vai ojapo va'e'ý. Ko'ē nhavō 'rā oexa uka teko porā rupi oikoa. Ha'e ma ndojapo e'ýi oayvuague. Ha'e rā heko vai va'e kuery ma noxī kuaai.

⁶ Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i:

– Amokanhymba vvy regua, ha'e kuery pegua torre ikuai va'ekue voi ambovaipa ma. Hetā mbyte rupi ajapo no'avei aguā rami, ha'e rupi oaxa va'erā jipoi ramo. Ha'e kuery retā ikuai va'ekue ambovaipa ma, mava'eve ete no'avei aguā.

⁷ Ha'e rire xee aipoa'e: “Aý ma ri nhi'ã peē kuery xerenonde pejererokyjea rupi 'rā pendekuai, xevy pe penhemo'arandu uka 'rā guive, penderekoa ombovaipaa e'ý aguā, ambovaipa aguā re xeayvu teī”, ha'e. Ha'e rami teī ha'e kuery ko'ē rai reve ovy vy onhemongy'apa reive okuapy.

Jerusalém pygua kuery ogueraa jepe aguã re ijayvuague

⁸ Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i:

– Xerarō ke pekuapy, anhomokanhymba aguã apu'ãa ára peve. Mba'eta xepy'a re amo'i vvy regua kuery amono'õmba aguã. Ha'e rami vvy amboatypa 'rã petei-tei regua, ha'e kuery re xeyavu vaiague amoingo aguã, xepoxya ha'e javi guive. Mba'eta tata py amomba 'rã kova'e vvy ha'e javi, ndá'evei etea aexa uka vvy.

⁹ Ha'e gui ma vvy regua kuery pe ame'ẽ ju 'rã ijuru iky'a e'ỹ va'erã, SENHOR rery rupi ojapukai ha'e hexeve petei rami ikuai aguã.

¹⁰ Ha'e ramo Etiópia vvy regua yakã ikuai va'e rovai rupi ikuai avi xemboetea kuery, amoaĩmba va'ekue ramymino kuery. Ha'e va'e kuery voi xevy pe ogueru 'rã ome'ẽ va'erã.

¹¹ Ha'e va'e ára xee noromoxĩmbai 'rã mba'emo pejapoague gui, naxenhe'ẽ rendui rire teĩ. Mba'eta penembyte gui aipe'apa 'rã onhemboyvatea rupi ovy'a rei va'e. Ha'e rami rire napenhemboyvatevei ma 'rã xevyguá vvyty iky'a e'ỹ va'e áry.

¹² Ha'e rami 'rãgue py penembyte aeja 'rã ikuai rive'i ha'e onhemo'vvyĩ'i kuaa va'e, xee SENHOR rery rupi ojerovia va'erã.

¹³ Ha'e ramo Israel kuery rembyrekue ndojejavvyvei ma 'rã, nei nda'ijapuvei ma 'rã. Ha'e kuery juru py noivei 'rã apekũ nhombotavya rupi ijayvu va'e, mba'eta arupa 'rã mymba kuery nhuũndy rupi onhenomba va'e rami ikuai aguã, ha'e jipoavei 'rã imondyiarã.

¹⁴ Sião pygua kuery, peporaei ke. Israel pygua kuery, pevy'a vaipa ke. Jerusalém pygua kuery, pevy'a ke pendepey'a ha'e javi py, pevy'a.

¹⁵ Mba'eta SENHOR omboguepa ae ma pepaga aguã va'ekue, omoxẽ ma guive penderovaigua kuery. Penembyte oĩ SENHOR Israel kuery ruvixa va'e. Ha'e ramo mba'emo vai ndouvei ma 'rã pexa aguã.

¹⁶ Ha'e va'e ára py Jerusalém pe aipo'ea 'rã: “Sião pygua kuery, pekyje eme. Pemoe'õgue eme pendejyva.

¹⁷ Mba'eta penembyte rupi oiko SENHOR Penderuete. Ha'e ma ipo'akapa va'e pendereraa jepe aguã, pendererovy'a ete 'rã guive. Penderayvua rupi vvy penembopyau 'rã, pendererovy'a 'rã oporaeia rupi”, 'ea 'rã.

¹⁸ SENHOR aipoe'i:

– Xevyguá ngaru oiko aguã py ndoo reguai vvy iporiaupa va'ekue ma xee arupa ju 'rã. Ha'e va'e kuery ma penderegua ae teĩ ojojai poyi pyrã ikuai va'ekue.

¹⁹ Ne'exa, ha'e va'e jave py ambopagapa 'rã penembojexavaiare kuery. Ha'e rã oguata vaikue'i va'e ma xee araa jepe 'rã, omoxẽ mbyre arupa ju 'rã. Ha'e rami vvy ha'e kuery ajapo 'rã omboetepaa ha'e hery re ima'endu'aa aguã rami, vvy ha'e javi oxĩmba rei okuapyague nhavõ rupi ae.

²⁰ Ha'e va'e jave py xee roguerupa vvy romono'õmba ju 'rã. Ha'e rami vvy anhetẽ ete ajapo 'rã vvy regua kuery ha'e javi gui penderery re ima'endu'a porãave ha'e penemboeteave aguã rami, pexaa py pendekuaia ambopyau ramo – he'i SENHOR.

Ageu ayvu oĩa Ageu ayvu oĩa

Israel kuery Babilônia py escravo-rã herapaague gui Jerusalém tetã py ju ojevuy teĩ nomoatyrõi ranhe Nhanderuete pegua templo. Ha'e ramo "Po rami ijayvu Senhor ixondaro reta va'e: Kova'e kuery aipoe'i: 'Novaëi teri Senhor pegua oo jajapo ju aguã', he'i okuapy. Ha'e nunga rupi profeta Ageu pe Senhor oayvu ombou vy aipoe'i: 'Ha'evéa rami teve xevygua oo ivaipa oiny teri reve peẽ kuery ro yvyrape py penhovã porãmba va'ekue py peĩ aguã? Ne'exa ha'vy. Po rami ijayvu Senhor ixondaro reta va'e: Peikuaa pota nho ke pendere mba'emo oiko va'e-va'e re. Mba'eta mba'emo penhotỹ vaipa va'eri mbovy'i rive pemono'õ. Pekarú va'eri napenhandu kuaai. Pey'u va'eri pendu teri y'uvei. Penhemonde va'eri peteĩve henda py napenderete rakui. Perátã'i pejou va'eri pendeavoko opukue py merami pemboyru", he'i (1.2-6). Mba'eta Nhanderuete oipota raka'e ha'e kuery omoatyrõ ixupegua templo, peteĩ-teĩ ngoo anho e'ỹ.

Nhanderuete re nhanema'endu'a e'ỹ re nhandejeupe guarã re anho nhanhea'ã aguã nda'evéi, Nhanderuete nanhanemoingo porãi' rã guive. "Ha'e rami 'rãgue py jypy'i peka 'rã ipo'akaa ha'e ixuguigua teko porã. Ha'e ramo 'rãe peikotevẽ va'e ha'e javi ome'ẽ avi pëvy" (Mateus 6.33).

Guetarã kuery pe Ageu ijayvuague templo ojapo ju aguã re

1 Mokoĩ ma'etỹ re ma huvixa Dario oĩ jave, mboapy meme jaxya, ijypy'ia ára py ma SENHOR ombou oayvu. Profeta Ageu rupi ombou Salatiel ra'y Judá pygua huvixa Zorobabel pe, Jozadaque ra'y sacerdote yvateve va'e Josué pe guive. Ha'e vy aipoe'i:

2 — Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Kova'e kuery aipoe'i: "Novaëi teri SENHOR pegua oo jajapo ju aguã", he'i okuapy.*

3 Ha'e nunga rupi profeta Ageu pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

4 — Ha'evéa rami teve xevygua oo ivaipa oiny teri reve peẽ kuery ro yvyrape py penhovã porãmba va'ekue py peĩ aguã?

5 Ne'exa ha'vy. Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Peikuaa pota nho ke pendere mba'emo oiko va'e-va'e re.

6 Mba'eta mba'emo penhotỹ vaipa va'eri mbovy'i rive pemono'õ. Pekarú va'eri napenhandu kuaai. Pey'u va'eri pendu teri yuvei. Penhemonde va'eri peteĩve henda py napenderete rakui. Peratã'i pejou va'eri pendeavoko opukue py merami pemboyru.

7 Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e:

— Peikuaa pota ke pendere mba'emo oiko va'e-va'e re.

8 Aỹ ma tapeo, yvyty gui peru yvyra xevygua oorã pejapo aguã. Ha'e va'e ma arovy'a 'rã, xemboyvateã 'rã guive — he'i.

9 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'ive ju:

— Mba'emo pemono'õ va'erã pearõ reta teĩ mbovy'i ete oiko. Ha'e gui mbovy'i va'ekue pendero py perã ramo ma xee aipeju vy rive amoãimba imondovy. Mba'e re tu oiko ha'e rami? Mba'eta xevygua oo ivaipa teri oiny, ha'e rã peẽ kuery peteĩ-teĩ pendero re anho nda'evéive peovy.

* 1:2 Ha'e va'e e'ỹ mbove ma Nhanderuete pegua oo ha'e kuery ojapo aguã omboypy teĩ hovaigua kuery omombytu'u ojapopa ete aguã gui (Esdras 3.8-4.5, 24). Ha'e gui apy ma Ageu rupi Nhanderuete ijayvu ojapopa ete aguã re.

¹⁰ Ha'e nunga rupi ae yva gui nda'okyvei pende'áry, ha'e yvy gui voi mba'eve ndoikoi.

¹¹ Pendeyvy ha'e vytyt ykuai va'e rupi amombirupa. Mba'emo aju ikuai va'e re, vinho, azeite, ha'e yvy gui mba'emo oiko 'rã va'ekue ha'e javi re ambou ipirupa aguã, avakue re guive, mymba kuery ha'e pendepo py pejapo va'e ha'e javi re guive.

Heta va'e kuery SENHOR onhe'ẽ rendu okuapyague

¹² Ha'e ramo Salatiel ra'y Zorobabel ha'e Jozadaque ra'y sacerdote yvateve va'e Josué onhe'ẽ rendu okuapy SENHOR Nguuete heta va'e kuery ha'e javi reve, profeta Ageu pe SENHOR oayvu omombe'u uka va'ekue ojavopa vy. Ha'e rami vy ha'e kuery ojererokyjea rupi ikuai SENHOR renonde.

¹³ Ha'e gui SENHOR remimbou Ageu ijayvu heta va'e kuery pe. SENHOR ijayvuague omombe'u vy aipoe'i:

– SENHOR aipoe'i: “Xee aiko peẽ kuery reve”, he'i.

¹⁴ Ha'e rami vy SENHOR omokyre'ỹ Salatiel ra'y Judã pygua huvixa Zorobabel ha'e Jozadaque ra'y sacerdote yvateve va'e Josué, heta va'e kuery ha'e javi guive. Ha'e ramo ha'e kuery oupa vy onhemoi ju okuapy oo ojavopa rupi Nguuete SENHOR ixondaro reta va'e peguarã.

¹⁵ Mboapy meme jaxya ha'e vinte e quatro araa py ma ha'e rami ikuai.

2

Mokoia templo omoexakã aguã re Nhanderueete ijayvuague

¹ Ha'e gui mokoia ma'etỹ re ma huvixa Dario oi jave py, sete jaxya ha'e vinte e um araa py profeta Ageu pe SENHOR ombou ju oayvu. Ha'e vy aipoe'i:

² – Ndeayvu ke aỹ Salatiel ra'y Judã pygua huvixa Zorobabel pe, Jozadaque ra'y sacerdote yvateve va'e Josué pe, ha'e heta va'e kuery ha'e javi pe guive. Ha'e vy aipoe'i:

³ “Mava'e peẽ kuery aỹ peve pekuave va'e regua pa pexa raka'e kova'e oo jypy guare iporãmba teri jave? Ha'e gui aỹ ma mba'eva tu pexa? Mba'everã ndovarevei va'e rami e'ỹ teve opyta aỹ?”

⁴ Ha'e rami tei po rami aỹ SENHOR ijayvu: “Zorobabel, ndepy'a guaxu ke. Jozadaque ra'y sacerdote yvateve va'e Josué, ndee voi ke ndepy'a guaxu. Ha'e heta va'e kuery pendeyvy re pendekuai va'e voi ke ndepy'a guaxu pema'eapo aguã, mba'eta peẽ kuery reve xee aiko”, he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

⁵ “Egito yvy gui pejupa jave xereve guarã ajapo va'ekue rami vy Xenhe'ẽ oiko 'rã penembyte rupi. Pekyje eme ha'vy.”

⁶ Mba'eta po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: “Teĩgue ju amboryryipa 'rã yva ha'e yvy, ye'ẽ ha'e yvy yy e'ỹa guive.*

⁷ Amboryryi 'rã yvy regua ha'e javi. Ha'e ramo yvy regua ha'e javi oguerupa 'rã mba'emo ojou porãve va'e. Ha'e rã kova'e oo xee amonyẽmba 'rã hexakã va'e”, he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

⁸ “Prata ha'e ouro oi va'e ma xemba'e meme”, he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

⁹ “Kova'e oo ma jypy guare gui hexakãmbave 'rã. Ha'e rami vy kova'e henda re ambou 'rã pendekuai porã aguã”, he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

Heta va'e kuery ndojeroviai ramo ijayvu eteague

¹⁰ Ha'e gui mokoia ma'etỹ re ma huvixa Dario oi jave py, nove jaxya ha'e vinte e quatro araa py SENHOR peteĩgue ju oayvu ombou profeta Ageu pe. Ha'e vy aipoe'i:

* 2:6 Hebreus 12.26-27

11 — Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Eporandu ke sacerdote kuery ikuai va'e pe lei re oi va'e re. Ha'e vy aipo're:

12 “Xapy'a rei amongue xo'o iky'a e'ÿ va'erã omboaxa pyre onhovãa 'rã heravy oao py. Ha'e gui xapy'a rei xo'o ombovya rive 'rã mbojape, tembi'u ombojy pyre, vinho ryru, azeite ryru, ha'e'ÿ vy tembi'u oi va'e re rei. Ha'e rami rã ha'e va'e tembi'u voi nda'u opyta 'rã iky'a e'ÿ va'e?” 're.

Ha'e rami sacerdote kuery pe aporandu rã ombovai:

— Any — he'i okuapy.

13 Ha'e ramo Ageu oporanduve ju:

— Ha'e gui xapy'a rei amongue mba'emo re'õgue re opoko vy ha'eve'ÿ va'e opyta rire ma kova'e nunga iky'a e'ÿ va'e re ju ojopy 'rã. Ha'e rami rã kova'e nunga ju nda'u opyta 'rã ha'eve'ÿ va'e?

Sacerdote kuery ombovai:

— Tã, opyta 'rã ri ha'eve'ÿ va'e — he'i.

14 Ha'e ramo Ageu aipoe'ive ju:

— SENHOR aipoe'i: “Ha'e rami ae avi kova'e kuery ikuai, mba'eta kova'e regua ma ha'eve'ÿ va'e meme ikuai xerenonde. Ha'e rami ae ju opyta opo py mba'emo ojapo va'e, xevy pe ome'ẽ va'e voi. Iky'a va'e meme opyta.*

15 Aÿ ma peikuaa porã pota ha'e va'e ára jave guive pendere oiko va'ekue ha'e javi re. Mba'eta templo SENHOR peguarã pejapo aguã ita pembojoja ypy e'ÿ mbove,

16 ha'e va'e jave e'ÿ mbove ma vinte ryru mba'emo pemoi porãague py peo vy dez ete'i 'rã pejou va'ekue. Vinho voi cinqüenta ryru pemboyruague py peo peraa aguã vy ma vinte ete'i 'rã pejou va'ekue.

17 Ha'e rami avi peẽ kuery re xee ambou vvytu raku, mba'emo ru'ü ha'e amandau, pendepo py pejapo va'e ha'e javi áry. Ha'e ramive ma peẽ kuery neĩ peteive ndapejeko rerovai xevy guarã”, he'i SENHOR.

18 “Xee xeayvu ju: Aÿ guive peikuaa porã pota, nove jaxya ha'e vinte e quatro ára guive, SENHOR pegua templo pejapo aguã pemboypya ára guive, peikuaa pota ha'e nunga ha'e javi pendere oiko va'ekue re.

19 Mba'eta jipovei ma mba'emo ra'yigüe pemoi porãague py. Uva'y ndai'avei avi, figo voi, romã, neĩ oliva voi. Ha'e rami teĩ kova'e ára guive xee romoingo porã 'rã”, he'i.

Zorobabel pe SENHOR ojapo porã aguã re ijayvuague

20 Ha'e gui nove jaxya ha'e vinte e quatro araa pyve SENHOR teigüe ju ombou oayvu Ageu pe. Ha'e vy aipoe'i:

21 — Aipo're ke Judã pygua huvixa Zorobabel pe: “Amboryryipa 'rã yva ha'e yvy.

22 Aity 'rã huvixa ikuai va'e po'akaague, ambovaipa 'rã yvy regua kuery imbaraeague. Ambovaipa 'rã karóxa, ogueroguata va'e kuery guive. Ha'e ramo kavaju ha'e hi'árygua kuery ho'apa 'rã kyxe py peteĩ-teĩ jokutu vy.”

23 — SENHOR aipoe'ive ju: “Ha'e gui ndee Salatiel ra'y Zorobabel xerembiguai reiko va'e, ha'e va'e ára py rogueru vy roguereko 'rã xekuã regua xerery oia va'e rami, xee ae roiporavo rire”, he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

* 2:14 Ha'e kuery reko rami vy mba'emo iky'a va'e amboae regua re ombovy rive teĩ ha'e va'e voi opyta 'rã iky'a va'e. Ha'e kuery voi Nhanderuete nonhe'ẽ renduia rupi ikuai vy ixupe iky'a va'e opyta.

Zacarias ayvu oĩa

“Pejeko rerova ke”, he’iague

¹ Mokoĩ ma’et’ya ha’e oito jaxya re ma huvixave Dario oĩ jave py SENHOR ombou oayvu Berequias ra’y profeta Zacarias, Ido ramymino va’e pe. Ha’e vy aipoe’i:

² – Peneramoĩ kuery pe SENHOR ipoxy ete va’ekue.

³ Ha’e nunga rupi aipo’re neretarã kuery pe: Po rami SENHOR ixondaro reta va’e ijayvu: Pejevũ ju ke xevy. Ha’e ramo xee voi aiko ju ’rã peẽ kuery reve.

⁴ Pendekuaive eme peneramoĩ kuery ikuaiague rami. Mba’eta ha’e kuery pe ma profeta kuery yma guare ijayvu vy aipoe’i va’ekue: “Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va’e: Pejeko rerova ke aỹ opa marã rei pendekuaia ha’e mba’emo vai pejapoa gui”, he’i va’ekue ri ha’e kuery noendui, naxenhe’ẽ rendui guive – he’i SENHOR.

⁵ – Mamo tu aỹ peneramoĩ kuery ikuai? Profeta kuery voi ndokuave riaei avi.

⁶ Ha’e rã xeayvu ha’e aipota va’e xerembugai profeta kuery pe aikuaa uka va’ekue ma ojeupitypa ma peneramoĩ kuery ambojexavaia py. Ha’e gui ma ha’e kuery ojeko rerova vy aipoe’i: “ SENHOR ixondaro reta va’e ma nhanembopaga aguã re onhembopy’a raka’e nhandereko vaiague ha’e mba’emo vai jajapoague re. Ha’e rami vy ojapo ae ma”, he’i okuapy.

Jypy kavaju kuery oexaague

⁷ Ha’e gui mokoĩ ma’et’ya ha’e onze jaxya sebate ’epy va’e, vinte e quatro araa py, huvixa Dario mokoĩ ma’et’ya re ma oĩ jave py SENHOR oayvu ombou ju Berequias ra’y profeta Zacarias, Ido ramymino va’e pe.

⁸ Ha’e ramo peteĩ pytũ aexa ra’u rã ojekuaa peteĩ ava kavaju pytã va’e árygua. Ha’e va’e ma peteĩ vyugua puku py oĩ, vyvra murteira ikuai va’e mbyte. Hakykue re ojekuaave ju kavaju pytã va’e, xii rai’i va’e ha’e xii va’e guive.

⁹ Ha’e ramo xee aporandu:

– Xeruvixa, marã ramigua tu peva’e?

Ha’e ramo anjo xereve ijayvu va’e ombovai:

– Xee aikuaa uka ’rã marã ramigua paa – he’i.

¹⁰ Ha’e ramo vyvra ikuai va’e mbyte ava oĩ va’e ju ombovai. Ha’e vy aipoe’i:

– Ha’e va’e kuery ma vyvra jave rupi oguata va’erã SENHOR ombou va’ekue – he’i.

¹¹ Ha’e gui ha’e va’e kuery ju ijayvu SENHOR pegua anjo vyvra ikuai va’e mbyte oĩ va’e pe. Ha’e vy aipoe’i:

– Ore ma vyvra jave rupi roikopa ma. Ha’e ramo ha’e pygua kuery opytu’upa, vyvra ha’e javi rupi ikuai porãmba guive – he’i okuapy.

¹² Ha’e ramo anjo SENHOR pegua ombovai:

– SENHOR nexondaro reta va’e, raka’e peve ’rã tu remboaxya nderexa ukavei Jerusalém tetã pygua kuery pe, neĩ Judá regua tetã ikuai va’e pygua kuery pe? Mba’eta ha’e kuery re setenta ma’et’ỹ re ma ndepoxya oĩ – he’i.

¹³ Ha’e gui anjo xereve ijayvu va’e pe SENHOR ijayvu porã’i nhombopy’a porãa rupi.

¹⁴ Ha’e ramo ha’e va’e ju ijayvu xeve:

– Emombe’u atã ke: Po rami SENHOR ixondaro reta va’e ijayvu: Xee ma nda’evai etea aendu Jerusalém ha’e Sião pygua kuery re.

¹⁵ Ha'e rã amboae regua kuery pe ma xepoxy ete, mba'eve gui okyje e'ÿ re ikuai va'e pe. Mba'eta ha'e kuery pe amongue py ete'i xepoxy va'ekue ri aÿ ma ha'e kuery xembopoxyve ete.

¹⁶ Ha'e nunga rupi po rami SENHOR ijayvu: Xee ma Jerusalém tetã re ajevy ju 'rã anhomboaxya rupi. Ha'e gui xevelyguo oo ma ojapoa ju 'rã ha'e py. Teĩgue ju ixã mba'emo a'ãa omoatãa 'rã Jerusalém tetã rupi — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

¹⁷ — Ha'e gui teĩgue ju remombe'u atã vy aipo're 'rã: Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: “Xevelyguo tetã ikuai va'e tynyẽ nho 'rã mba'emo porã”, he'i. Mba'eta SENHOR ombopy'a guaxu nho 'rã Sião pygua kuery, Jerusalém tetã oiporavo ju 'rã guive.

Irundy vaka rakuo oexaague

¹⁸ Ha'e gui teĩgue ju ama'ẽ vy aexa irundy vaka rakuakue.

¹⁹ Ha'e rami vy aporandu anjo xereve ijayvu va'e pe:

— Mba'e nunga tu peva'e?

Ha'e rã xembovai:

— Peva'e vaka rakuakue ma Judá, Israel ha'e Jerusalém pygua kuery moaĩmbaare — he'i.

²⁰ Ha'e rire ma SENHOR oexa uka avi irundy ferro re omba'eapo va'e kuery.

²¹ Ha'e rã xee aporandu:

— Ha'vy peva'e kuery, mba'erã tu ou?

Ombovai:

— Vaka rakuakue ma vvy regua kuery Judá kuery rovai opu'ã vy opo'akaa rupi omoaĩmba va'ekue, neĩ avave rei oakã nomopu'ã kuaavei aguã rami. Ha'e gui kova'e ferro re omba'eapo va'e kuery ma vaka rakuakue mongy-jearã ha'e heitypaarã ou — he'i.

2

Jerusalém tetã rupi mba'emo a'ãarã oexaague

¹ Ha'e gui ama'ẽ vy peteĩ ava hi'aĩ va'e ju aexa. Ha'e va'e ma opo py oguereko peteĩ ixã mba'emo a'ãa.

² Ha'e ramo aporandu ixupe:

— Marã katy reo?

Ombovai:

— Jerusalém tetã ra'ã vy aa, ipya ha'e ipuku-a aikuaa aguã — he'i.

³ Ha'e gui anjo xereve ijayvu va'e oo ta ma ramo amboae anjo ou vy ovaexĩ.

⁴ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Tereo pojava ke, ha'e emombe'u peva'e kunumi va'e pe: “Jerusalém tetã re heta ete avakue ha'e mymba kuery ikuai ramo tekoa'i rami 'rã opyta ikora ve'ÿ va'e”, 're.

⁵ Mba'eta SENHOR aipoe'i: “Xee ae 'rã aĩ tetã korarã tata guigua rami. Xee aiko 'rã ha'e kuery mbyte rupi imoexakãarã”, he'i.

Sião tetã katy ju Israel kuery ojevy aguã re ijayvuague

⁶ Ha'e gui SENHOR aipoe'i:

— Pendu ke! Pendu ke! Pevapa ke peovy aÿ kuaray ijapu'a'ia katy vvy oĩ va'e gui, irundy henda katy vvytu yva rupi oipejua katy xee romoaĩmba rire teĩ.

⁷ Pendu ke! Peẽ Sião pygua kuery Babilônia kuerya py pendekuai va'e, tapeo jepe ke.

⁸ Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e po rami SENHOR ijayvu: “ SENHOR onhemboete ukaa rupi xembou vvy regua penemba'e rei-rei pe'apaare

kuery rovai, mba'eta ixupe rã penderovai opo oupity va'e ma hexa ra'yĩ re opoko va'e reve nda'eveia rami.

⁹ Ma'ẽ, ha'e kuery rovai xee xepo aupi ramo hembiguai ikuai va'ekue ae ju 'rã oi'pe'apa imba'e rei-rei. Ha'e ramo peikuaa 'rã SENHOR ixondaro reta va'e ae xembouague", he'i.*

¹⁰ SENHOR aipoe'i:

– Sião pygua kuery, peporai ke pevy'a reve, mba'eta aju 'rã penembyte aiko aguã.

¹¹ Mba'eta ha'e va'e ára ma heta regua 'rã onhemboaty xee SENHOR re, xevy guarã. Ha'e gui penembyte aiko ramo peikuaa 'rã SENHOR ixondaro reta va'e ae pendea py xembouague.

¹² Ha'e va'e jave py SENHOR ojeupe guarã ogueru 'rã Judá kuery. Yvy iky'a e'y' va'e re jevy 'rã ogueru, ha'e teĩgue ju oiporavo 'rã Jerusalém tetã.

¹³ Ha'e nunga rupi peẽ avakue ha'e javi, pekyrirĩmba ke SENHOR renonde, mba'eta o'amba iky'a e'y' va'e gui opu'ã ma ouvy.

3

Sacerdote yvateve va'e Josué oexaague

¹ Ha'e gui xevy pe Nhanderuete oexa uka sacerdote yvateve va'e Josué, SENHOR guigua anjo renonde hi'aĩ rã. Ha'e va'e oiporu kuaa regua re Satanás hi'aĩ avi hovai ijayvu aguã.

² Ha'e rã SENHOR ma aipoe'i Satanás pe:

– Satanás, SENHOR ta'ijayvu ete ndevy. Tá, SENHOR Jerusalém tetã poravoare ta'ijayvu ete ndevy. Mba'eta peva'e ava ma tata'y tata py okaia gui oi'pe'a pyre rami – he'i.

³ Josué ma anjo renonde hi'aĩ reve ao iky'apa va'e py onhemonde ho'amy.

⁴ Ha'e gui ma anjo ju ijayvu. Ha'e vy aipoe'i guenonde ikuai va'e pe:

– Pemboi ijao iky'apa rei va'e – he'i.

Josué pe aipoe'i avi:

– Ne'exa, ndegui aipe'apa ma ndereko vaiague, ha'e gui ao porãgue py ju 'rã romonhemonde – he'i.

⁵ Ha'e ramo xee ju aipoa'e:

– Inhakã re ma pemõi avi akã regua iky'a e'y' va'e – ha'e. Ha'e ramo inhakã re omoĩ akã regua iky'a e'y' va'e, ao ha'evae ramigua py omonhemonde guive.*

Ha'e gui ma SENHOR guigua anjo hi'aĩ va'e ju

⁶ aipoe'i Josué mongetaa rupi:

⁷ – Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Xee aikoa rupi ndee reiko, ha'e ajapo uka va'e rejapopa ri vy ndee repena 'rã xevyguia oo re, xevyguia oguy ikuai va'e re avi 'rã renhangareko. Ha'e gui ajapo 'rã apy ikuai va'e rami avi ndee voi xere renhemboja aguã rami.

⁸ Ha'e gui sacerdote yvateve va'e Josué, endu ke, neirũ kuery nerenonde oguapy va'e ha'e javi reve, mba'eta peẽ avakue ma raka'eve rã guarã kuaa

* **2:9** Apy ma SENHOR ae ijayvu vy " SENHOR xembou", he'i. Mba'eta SENHOR remimbou hexeve joo rami ete, Marcos 12.35-37 py Jesus ojee ae ijayvua rami. * **3:5** Sacerdote yvateve va'e Josué ma anjo renonde hi'aĩ guetarã kuery rekovia ojevavya ombogue uka aguã, teĩ ha'e voi iky'a va'e py onhemonde ho'amy ojevavy va'e vy. Satanás ha'e py hi'aĩ avi Josué ojevavya rami ijayvu aguã. Ha'e rami teĩ anjo SENHOR rery rupi oĩ va'e ma ojevavyague ombogue vy ao porã py ju omonhemonde, Nhanderuete pe oiko aguã sacerdote-rã (Êxodo 39.1-31). Kova'e Josué ma Moisés irũ e'y', amboae ava Jesua hery avi va'e,

Esdras ha'e Neemias javegua sacerdote yvateve va'e (Esdras 2.2; Neemias 7.7).

ukaarã peiko. Mba'eta ne'exa, ambou 'rã xerembiguai Yvyra Rapytakue Renhoĩ 'epy va'e.

⁹ Mba'eta ma'ê, apy Josué renonde itui peteĩ ita aeja va'ekue. Kova'e ita peteĩ'i va'e re ma sete texa oĩ. Ha'e va'e ita re ambopara 'rã, mba'eta peteĩ ára pyve aipe'apa 'rã kova'e vvy regua kuery reko vaia – he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

¹⁰ – Ha'e va'e ára ma peẽ kuery peteĩ-teĩ pendea katy'i ikuai va'e penoĩ 'rã penderere oguapy aguã uva'y ha'e figo'y guy py – he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

4

Mokoĩ oliveira rembypy mbyte py tataendy'y hi'aĩ va'e oexaague

¹ Ha'e gui teĩgue ju anjo xereve ijayvu va'ekue ou vy xemomyĩ imo'amy, avakue okeague gui omomyĩa rami.

² Ha'e rami vy oporandu xevy:

– Mba'e nunga tu rexa?

Ambovai:

– Xee aexa peteĩ tataendy'y ouro guigua hi'aĩ va'e, ha'e gui hi'áry oĩ peteĩ azeite ryru. Tataendy'y re ma sete tataendy renda ikuai, ha'e sete ikuai avi tataendy rykue raperã, peteĩ-teĩ tataendy peve azeite ova'ê aguã.*

³ Ha'e nunga yvúry ma mokoĩ oliveira rembypy hi'aĩ. Peteĩ ma azeite ryru oiporu kuaa regua re, ha'e rã amboae ma oiporu kuaa e'ỹa re hi'aĩ – ha'e.*

⁴ Ha'e gui xee aporandu ju anjo xereve ijayvu va'e pe:

– Xeruvixa, mba'erã tu peva'e?

⁵ Ha'e ramo anjo xereve ijayvu va'e ombovai:

– Ndee ndereikuaai teri va'e ty'y peva'e nunga mba'erã paa?

Xee ambovai vy – Any, xeruvixa – ha'e.

⁶ Ha'e ramo ijayvuve vy aipoe'i xevy:

– Peva'e ma Zorobabel pe SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'iague: “Ndee ae mbaraetea rupi e'ỹ 'rã mba'emo rejapo, ndee ae po'akaa rupi e'ỹ guive, ha'e rã Xenhe'ê rupi ae 'rã rejapo”, he'iague.†

⁷ Ha'e gui ndee vvyty tuvixa va'e, marã ramigua tu ndee? Mba'eta Zorobabel renonde ma vvy joja reia rive 'rã repyta. Mba'eta ita opa vy hetarã Zorobabel omoĩ ramo pavẽ oguerovy'a vy “Tomoingo porã! Tomoingo porã!” he'i 'rã okuapy.

⁸ Teĩgue ju xevy pe SENHOR ombou oayvu. Ha'e vy aipoe'i:

⁹ – Zorobabel ma opo py ae kova'e oo omboypy rire ha'e ae ju 'rã omomba, ha'e rami peikuaa aguã SENHOR ixondaro reta va'e pendea py xembouague.

¹⁰ Ha'e gui mba'emo kyrĩ'i va'e anho ojapo rã amongue oexa vy nombovareĩ teĩ ha'e kuery ae ju 'rã oguerovy'a oexa vy Zorobabel opo py peteĩ ixã oo mbotya ra'ãa oiporu ramo – he'i. Ha'e gui sete texa ikuai va'e ma SENHOR rexa vvy jave rupi oexa pota oikovy va'e.‡

¹¹ Ha'e gui xee aporanduve ju ixupe:

* **4:2** Judas 9   * **4:3** Apocalipse 11.3-4 py oĩa rami mokoĩ oliveira rembypy ma mokoĩ ava Nhanderuetepagua, Nhe'ê rupi vy mba'emo ojapo kuaa va'e. Apy ma Josué ha'e Zorobabel 'rã jaikuaa (versículos 13-14 py).   † **4:6** Ha'e va'e jave ma Zorobabel oĩ Israel kuery ruvixa Jerusalém py. Sacerdote yvateve va'e Josué reve Zorobabel ojapo ju Nhanderuetepagua templo oity pyre, amboae regua kuery ndojapo ukaxeĩ teĩ (Esdras 3-6).   ‡ **4:10** Templo mbotya jave py hetarã kuery amongue ojae'o rei templo yma guare tuvixave ete va'ekue re ima'endu'a vy (Esdras 3.10-12). Sete texa ikuai va'e re ma ijayvu ju 'rã Apocalipse 5.6 py.

– Mba'erã tu mokoĩ oliveira rembypy oiporu kuaa ha'e oiporu kuaa e'ÿa re tataendy'y jovaive re hi'aĩ va'e?

¹² Teĩgue ju xeayvu vy aporandu avi:

– Ha'vy mba'erã tu mokoĩ oliveira rakãgue yvy'iry azeite iju porã rei va'e rape ouro guigua oĩ va'e?

¹³ Aipoe'i:

– Ndereikuaai teri va'e ty'y?

Xee ambovai vy

– Any, xeruvixa – he'i.

¹⁴ Ha'e ramo aipoe'i:

– Peva'e mokoĩ ma SENHOR yvy jave re ipo'aka va'e pe omba'eapo va'erã omoĩ mbyre – he'i.

5

Kuaxia oveve va'e oexaague

¹ Ha'e gui teĩgue ju ama'ẽ vy aexa peteĩ kuaxia oveve-veve rã.

² Ha'e ramo anjo oporandu xevy:

– Mba'e nunga tu rexa?

Xee ambovai:

– Peteĩ kuaxia oveve va'e rima aexa – ha'e. Ha'e va'e puku-a ma dez metros, ha'e rã ipya ma irundy raxa'i.

³ Ha'e ramo xevy pe anjo aipoe'i:

– Peva'e ma ayvu vai mbouarã yvy jave rupi oo va'e. Mba'eta peva'e ayvu vai rami vy imonda va'e ha'e oura rive va'e omoxẽmbaa 'rã.

⁴ Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: “Xee ha'e nunga ambou vy ajapo 'rã imonda va'e kuery ro py oike aguã rami, xerery rupi oura rive va'e ro py guive. Ha'e va'e ma opy pytũ oaxa vy ombovaipa 'rã oo regua yvyra ha'e ita”, he'i.

Ajaka py kunha oĩ va'e oexaague

⁵ Ha'e gui anjo xee reve ijayvu va'e ou jevy vy aipoe'i xevy:

– Aÿ ma yvate katy ju ema'ẽ rexa aguã mba'emo ou oiny va'e.

⁶ Xee aporandu:

– Mba'e tu peva'e nunga?

Xembovai:

– Ha'e va'e ou jekuaa va'e ma peteĩ ajaka. Ha'e va'e py ma oĩ yvy jave rupigua kuery reko vaia – he'i.

⁷ Ha'e gui ajaka juru mboty chumbo guigua oipe'aa ramo peteĩ kunha va'e oguapy oiny ra'e ajaka py.

⁸ Ha'e gui anjo aipoe'ive ju:

– Peva'e ma tẽko vai – he'i vyve ajakapy py ju kunha va'e omoanha vy omboty ju chumbo guigua ipoyi ete va'e py.

⁹ Ha'e gui teĩgue ju ama'ẽ vy aexa mokoĩ kunhague jogueru nhoguenoiny rã. Guyra guaxu rami ipepo va'e vy ipepo rupi vytytu oipeju reve ou. Ha'e va'e kuery ma ajaka oupi heravy yvy gui yvatevea peve.

¹⁰ Ha'e gui xee aporandu anjo xereve ijayvu va'e pe:

– Marã katy tu ha'e kuery ogueraa 'rã ajaka?

¹¹ Ombovai:

– Sinar yvy katy rima ogueraa, kunha va'e rorã ojapo aguã py. Ha'e gui ojapopa ma vy omoĩ 'rã ha'e py, henda py ae – he'i.*

* **5:11** Sinar ma Babilônia rery mboae. Babilônia tetã ma teko vai renda ae raka'e (Apocalipse 17).

6

Irundy karóxa oexaague

¹ Teĩgue ju ama'ẽ vy aexa mokoĩ vyvty overa va'e guigua. Ha'e va'e vyvty mbyte gui ma irundy karóxa joe opu'ãa pygua omoatãa heruvy.

² Jypygua karóxa re kavaju ikuai va'e ma pytã va'e anho. Ha'e rã mokoĩa re kavaju ikuai va'e ma huũ va'e anho.

³ Mboapya re ma xiĩ va'e, ha'e rã irundya re kavaju ikuai va'e ma xiĩ rai'i va'e. Ha'e va'e kuery ma imbaraeete va'e meme.*

⁴ Ha'e ramo anjo xereve ijayvu va'e pe xee aporandu:

– Xeruvixa, mba'e nunga tu peva'e?

⁵ Anjo ombovai:

– Peva'e kuery ma yva rupi irundy henda gui vyvty oipeju va'e, SENHOR vyv jave re ipo'aka va'e renonde ikuaiague gui ou.

⁶ Ha'e gui karóxa kavaju huũ va'e omoatã va'e oo 'rã kuaray ijapu'a'ia katy vyv itui va'e re. Ha'e va'e rakykue rupi ma xiĩ va'e ju 'rã oo. Ha'e rã xiĩ rai'i va'e ma kuaray puku-a katy 'rã oo vyv itui va'e re – he'i.

⁷ Ha'e gui ma kavaju kuery pe SENHOR ijayvu vy "Tapeo, vyv jave rupi peiko", he'i. Ha'e ramo imbaraeete rupi oje'oi vy onhea'ã jogueravy vyv jave rupi oguata aguã. Ha'e rami py vyv jave rupi ete oje'oi.

⁸ Ha'e gui SENHOR xerenoi vy aipoe'i xevy:

– Kuaray ijapu'a'ia katy vyv itui va'e re kavaju oo vy ojapo 'rã ha'e py Xenhe'ẽ opytu'u aguã rami – he'i.†

Josué akã re coroa omoi, ha'e Yvyra Rapytakue Renhoĩ omombe'u porãveague

⁹ Ha'e gui teĩgue ju SENHOR oayvu ombou xevy. Ha'e vy aipoe'i:

¹⁰ – Ndevy pe neretarã kuery escravo-rã ogueraa pyre regua ome'ẽ 'rã mba'emo. Ha'e va'e kuery ma Heldai, Tobias, ha'e Jedaías, Babilônia tetã gui ou va'ekue meme. Ha'e nunga rejopy vy ha'e va'e árave eraa, ha'e eike Sofonias ra'y Josias ro py.

¹¹ Prata ha'e ouro ha'e kuery ome'ẽ va'ekue rejopy va'ekue gui ejapo coroa. Ha'e va'e ma emoĩ Jozadaque ra'y sacerdote yvateve va'e Josué akã re.

¹² Ha'e rami vy aipo're 'rã iXupe: "Po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: Ne'exa, apy ava oi va'e pe ma 'Yvyra Rapytakue Renhoĩ' ea 'rã. Mba'eta ha'e va'e ma oiague gui henhoĩ jevy vy ojapo 'rã templo SENHOR peguarã.

¹³ Ha'e ae 'rã oiko SENHOR pegua templo apoa rupi. Hexakãa py onhemonde reve oguapy 'rã oiny guenda openaaty áry. Joe opena 'rã oikovy, ha'e guenda py joe opena oiny reve oiko avi 'rã sacerdote. Mokoĩ rupi 'rã oiko va'eri ha'evea rupi meme", re 'rã.

¹⁴ Ha'e gui coroa ma remoĩ porã uka ju 'rã Helém, Tobias, Jedaías ha'e Sofonias ra'y Hem pe. SENHOR pegua templo py ae 'rã omoi porã penema'endu'a pavẽ aguã.

¹⁵ Mba'eta mombyry guigua kuery voi ou 'rã penepytyvõ aguã SENHOR pegua templo pejapoa rupi, ha'e rami peikuaa aguã SENHOR ixondaro reta va'e ae pendea py xembouague. SENHOR Penderuete ayvu pejapopa ete ramo ha'e nunga ha'e javi 'rã oiko.

* **6:3** Apocalipse 6.2-8 py oĩa rami oexa irundy kavaju joo rami e'ỹ-e'ỹ ojekuaa va'e, mba'eta joo rami e'ỹ-e'ỹ 'rã ou nhomoingo axyarã. † **6:8** Kuaray ijapu'a'ia katy oi Babilônia ha'e amboae regua Israel kuery rovai opu'ã va'ekue, Nhanderuete pe e'ỹ ikuai va'e meme. Ha'e gui kavaju oo 'rã ha'e kuery ombopaga aguã heko vaia re. Ha'e ramo ma Nhanderuete Nhe'ẽ opytu'u 'rã.

7

Okaru e'ÿ re ikuai teĩ Nhanderuete ndoguerovy'aia re ijayvuague

¹ Ha'e gui irundy ma'etÿ re ma huvixave Dario oĩ jave py SENHOR ombou oayvu Zacarias pe, nove jaxya quisleu 'epy va'e ha'e irundy araa py.

² Mba'eta Betel pygua kuery ombou va'ekue Sarezzer ha'e Regén-Meleque hexevagua avakue reve, SENHOR pe ojavukai vy oporandu uka aguã.

³ Ha'e ramo ha'e kuery ma SENHOR ixondaro reta va'e pegua ropy sacerdote kuery ikuai va'e pe oporandu, profeta kuery pe guive: “Ha'evea rami pa peteĩ nhiruĩ jaxya py rokaru e'ÿ re rojae'ove ju aguã mbovy ma'etÿ re'ÿ ma orekuaiague rami?” he'i okuapy.

⁴ Ha'e ramo SENHOR ixondaro reta va'e ombou oayvu xevy. Ha'e vy aipoe'i:

⁵ — Rembovai 'rã sacerdote kuery ha'e kova'e vvy re ikuai va'e ha'e javi pe. Ha'e vy aipo're: “Setenta ma'etÿ oaxa va'ekue re ma peteĩ nhiruĩ jaxya ha'e sete jaxya py ju pekaru e'ÿ re pendekuai va'ekue pejae'o reve, ha'e rami teĩ xevy pe ete ri nda'u pekaru e'ÿ re pendekuai? Xevy pe ete nda'u pejapo?”

⁶ Ha'e rami ae avi pekaru ha'e pey'ua ára py ma pendejeupe ae e'ÿ ri ty'y pekaru ha'e pey'u?

⁷ Mba'eta ymave rupi Jerusalém tetã py nhande kuery ikuai porã'i jave, ijyvÿry rupi tekoa ikuai va'e py guive, kuaray puku-a katy ha'e vvy joja reia ha'e javi rupi tekoa ikuai jave ma profeta kuery pe SENHOR omombe'u uka ae ma raka'e oayvu. Peẽ kuery nappendui ri ty'y ha'e nunga?” 're 'rã.

Ha'e kuery Nhanderuete nonhe'ẽ rendui rire ogueraa ukapaague re ijayvua

⁸ Ha'e gui Zacarias pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

⁹ — Po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu va'ekue: “Pejoguereko ke ha'evea rami, anhetẽ rupi ete. Peteĩ-teĩ ke pexa uka mborayvu ha'e penderivy kuery pemboaxya.

¹⁰ Pembojexavai eme imeve'ÿ va'e kuery, tyre'ÿ, mombyry guigua kuery, neĩ iporiaukue'i ma voi. Ha'e peteĩ-teĩ pendepy'a re pemoive eme peneirũ kuery pe pejapo vai aguã”, he'i va'ekue.

¹¹ Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu potai okuapy. Ha'e rami vy ivai rei reve okupe rive oguerova xea katy, oapyxa omboty guive, noenduxeĩ vy.

¹² Ha'e rami py ha'e kuery diamante rami onhemoakã ratã okuapy, lei aeja va'ekue oendu e'ÿ aguã, neĩ SENHOR ixondaro reta va'e oayvu Onhe'ẽ rupi ae ombou va'ekue, neĩ profeta kuery ymave rupigua omombe'u va'ekue guive. Ha'e nunga rupi ae ou SENHOR ixondaro reta va'e poxya.

¹³ Xee aenoĩ ramo ha'e kuery noendu potai rire ha'e kuery xevy ojavukai rã xee voi naendu potai va'ekue — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

¹⁴ — Ha'e rami vy vvyty guaxu rami amoaĩmba vvy regua ikuai rupi, ha'e kuery ndoexai teri va'e rupi ae. Ha'e ovyv oejague voi ombovaipaa avi, ha'e va'e rupi avave rei ndoaxaavei neĩ ndojevyavei aguã rami. Mba'eta vvy porã rei va'ekue ojavooa na'iporãveĩ aguã rami.

8

Sião tetã ojapo ju aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui teĩgue ju SENHOR ixondaro reta va'e ombou oayvu xevy. Ha'e vy aipoe'i:

² — Po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: Xee aendu Sião pygua kuery re nda'vei etea. Ndajou porã'i etea ha'e nda'veia aendu ha'e kuery ikuai axya re.

3 Po rami ijayvu SENHOR: Aju ju 'rã Sião tetã py, aiko ju 'rã Jerusalém tetã mbyte rupi. Ha'e ramo Jerusalém pe "Tetã anhetê rupi ikuaia" 'ea 'rã, ha'e SENHOR ixondaro reta va'e pegua yvyty pe ma "Yvyty ky'a e'ÿ" 'ea 'rã.

4 Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Teĩgue ju Jerusalém tetã mbyte rupi tujakue'i ha'e guaimigue'i oguapy 'rã okuapy. Okakua'i ete ma vy peteĩ-teĩ opo py oguereko 'rã popoka.

5 Tetã mbyte rupi avakue'i ha'e kunhague'i ono'õ avi 'rã okuapy onhevangaa rupi ikuai va'e.

6 Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Ha'e nunga kova'e kuery rembyrekue oexa vy onhemondyipa rei teĩ xee voi teve 'rã anhemondyĩ? Any – he'i SENHOR.

7 – Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Ne'exa, mba'eta xee araa jape 'rã xeivygua kuery. Ha'e rami vy aipe'a 'rã kuaray oua katy ha'e oikea katy vvy itui va'e gui.

8 Xee aru ramo Jerusalém tetã py ju 'rã ikuai. Ha'e gui ha'e kuery ikuai 'rã xeivygua, ha'e rã xee ma tuuete 'rã aiko. Anhetê rupi ha'e teko porã rupi 'rã areko.

9 – Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Aÿ ma peẽ kuery pendu pekuapy kova'e ayvu profeta kuery yma guare omombe'u va'ekue SENHOR pegua oo ojapo ypy'i jave. Ha'e nunga rupi aÿ ma pemombaraete pendepo xeivygua templo pejapopa ju aguã.

10 Mba'eta ha'e va'e jave e'ÿ mbove ma avakue neĩ mymba kuery mba'eve ndojoui omba'eapogue gui. Ngovaigua kuery káuxa oẽ va'e neĩ ovaẽ va'e kuery ma voi ndojoui ikuai porã aguã, mba'eta xee ajapo avakue peteĩ-teĩ oirũ kuery re opu'ã aguã rami.

11 Ha'e rami teĩ aÿ gui ma kova'e kuery okuave'i va'e jypy arekoague rami ve'ÿ 'rã areko – he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

12 – Mba'eta mba'emo ra'yĩgue onhotỹ ramo oiko porã 'rã. Uva'y hi'a porã 'rã guive, vvy gui mba'emo pyau henhoĩ 'rã, ha'e yva gui ho'a 'rã oky rayvi. Mba'eta kova'e kuery rembyrekue pe ajapo 'rã ha'e nunga ha'e javi oiko aguã rami.

13 Ha'e gui peẽ Judá ha'e Israel kuery, amboae regua kuery ikuaia rupi ayvu vaipy pendekuai va'ekue ri aÿ ma rogueraa jepe rire ayvu porãmbu ju 'rã peiko. Ha'e nunga rupi pekyjeve eme, ha'e vy pemombaraete ke pendepo.

14 Mba'eta po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: Peneramoĩ kuery xembopoxya rupi ikuai jave py penderovai anhembopy'a mba'emo vai ajapo aguã re, ndajapo e'ÿi guive.

15 Ha'e rami teĩ aÿ gui ma anhembopy'a Jerusalém ha'e Judá pygua kuery pe ajapo porã ju aguã re. Pekiyeve eme ha'vy.

16 Po rami 'rã pendekuai: Peteĩ-teĩ anhetê rupi 'rã pendeayvu peneirũ kuery pe, ha'evea rami 'rã pejoguereko peneretã kora rokẽ py, anhetê rupi ha'e peteĩ rami penhomoingoa rupi.*

17 Peteĩve opa marã penhembopy'a eme peneirũ kuery rovai, pendejee pemoĩ eme guive peura rivea rupi pendekuai aguã, mba'eta ha'e nunga ha'e javi xee ajou vai ete – he'i SENHOR.

18 Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e oayvu ombou ju xevy. Ha'e vy aipoe'i:

19 – SENHOR ixondaro reta va'e po rami ijayvu: Peẽ Judá kuery, irundy jaxya py pekaru e'ÿ re pendekuai va'ekue, ha'e gui peteĩ nhirũ jaxya, sete ha'e dez jaxya py voi pekaru e'ÿ re pendekuai va'ekue. Ha'e rami teĩ aÿ gui ma ha'e va'e jave opyta 'rã pevy'a aguã. Pevy'a reve 'rã pejapo ngaru iky'a e'ÿ va'e, pendejee pemoĩ avi ke anhetê rupi ha'e peteĩ rami penhomoingoa aguã.

* 8:16 Efésios 4.25

20 Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Pova'e nunga oiko avi 'rã: heta regua, heta tetã pygua kuery jogueru 'rã okuapy.

21 Ha'e rami vy peteĩ-teĩ tetã pygua kuery amboaé tetã katy oo vy ha'e kuery pe aipoe'i 'rã: "Pejapura ke, jaje'oi SENHOR pe jajapukai aguã. Jaeka SENHOR ixondaro reta va'e. Xee avi aa 'rã", he'i 'rã okuapy.

22 Jerusalém tetã py heta regua ipo'akakueve va'e jogueru 'rã SENHOR ixondaro reta va'e reka vy, ixupe ojapukai aguã.

23 Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Ha'e va'e ára ma dez avakue ou vy peteĩ judeu reve onhemoirũ 'rã okuapy. Joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvu va'e, ha'e javi regua ou 'rã peteĩ judeu oikuavã vy ijao apy rupi ojopy reve. Ha'e vy aipoe'i 'rã ixupe: "Ore avi toroo nderupive, mba'eta omombe'ua rã roendu pende kuery reve Nhanderuete oikoa", he'i 'rã.

9

Yvy regua kuery ombopaga aguã re ijayvuague

1 — Kova'e ayvu ma Hadraque vyvy regua kuery rovai SENHOR omombe'ua uka va'ekue, Damasco tetã re guive ombou. Mba'eta SENHOR ma avakue ha'e javive re oma'ẽ 'rã oikovy, Israel regua ikuai va'e re guive.

2 Ha'e rami vy oayvu ombou Hamate vyvy re voi. Ha'e va'e ma Hadraque vyvy katy'i itui. Ha'e gui Tiro ha'e Sidom tetã pygua kuery re voi ombou, ha'e kuery hi'arandupa va'eri teĩ.

3 Mba'eta Tiro pygua kuery ma heta ojapo oo ikorapa va'e onhemi aguã. Prata heta avi omoĩ porã vyvy ku'i rami, ouro guive omoĩ porã yapo tape rupi oĩ va'e rami rive.

4 Ha'e rami teĩ ne'exa, ha'e kuery mbaraetea SENHOR oipe'apa vy omombopa 'rã ye'ẽ mbyte py. Ha'e rã hetã ma tata py 'rã ombovaipa.

5 Ha'e nunga Asquelom pygua kuery oexa vy okyjepa 'rã okuapy. Gaza pygua kuery voi ikuai axy 'rã. Ecom pygua kuery ha'e rami ae avi 'rã ikuai, guenonderã rupi oarõ va'e ndoikovei rã. Gaza pygua huvixave omano 'rã, ha'e Asquelom py voi noãve'i 'rã.

6 Asdode py ma peteĩ regua joegua e'ÿ-e'ÿ hekoa 'rã. Ha'e rami py xee amomba 'rã filisteu kuery onhemboyvate reia.

7 Ha'e kuery juru gui anoẽ 'rã ta'angaa pe mymba ome'ẽ va'ekue ruguykue nomokõmbai va'ekue, ha'e haĩ ma'ũ gui ma amboi 'rã xo'o ra'ykue'i. Ha'e rire okuave'i va'e ma peteĩ regua 'rã ikuai Nhanderuete peguarã. Judá pygua kuery va'e regua 'rã ikuai. Ecom pygua kuery voi jebuseu kuery rami avi 'rã okuave.

8 Ha'e gui xee ma xevygua oo aarõ 'rã aikovy ijyvy'ry rupi, xondaro kuery hexe opu'ã va'e ajoko aguã, ha'e va'e rupi ndoaxaavei neĩ ndoikeavei aguã, ha'e pygua kuery re imbojexavaiarã ndouvei aguã, mba'eta aÿ gui ma aexa pota 'rã xerexa py ae.

Sião gui Huvixave ou aguã re ijayvuague

9 — Peẽ Sião pygua kuery, pevy'a ete ke. Jerusalém pygua kuery, pevy'a avi ke. Mba'eta ne'exa, ou ma oiny Penderuvixaverã. Ha'e va'e ma heko porã va'e ha'e jogueraa jepea. Onhemo'vyvĩ'i va'e vy ou 'rã mburika áry, mburika ombovoyipy ra'y áry.*

10 Mba'eta Efraim gui ambovaipa 'rã karóxa joe opu'ãa pygua, ha'e Jerusalém gui ma amokanhymba 'rã kavaju kuery. Guyrapa joe opu'ãa pygua guive ambovaipa 'rã. Mba'eta Huvixave ma vyvy regua kuery pe omombe'ua 'rã

* 9:9 Kova'e ayvu rami ae oiko Jesus re (Mateus 21.1-5; João 12.14-16).

peteĩ rami ikuai aguã. Ipo'akaa oo 'rã ye'ẽ nhavõ rupi, Eufrates yakã guive 'rã oo vvy apy peve.

¹¹ — Ha'e gui peẽ Sião pygua kuery, tuguy amoẽ uka reve xereve guarã ajapo va'ekue rami vy roguenoẽ 'rã vvykua py yy noĩa py penembo'aague gui.

¹² Escravo-rã pendereraa teĩ pearõ nho peikovy va'e, pejevvy ju ke peneretã ikorapa va'e katy. Aỹ guive pendeivy amombe'u mba'emo ame'ẽ retave ete aguã, pereko ae ma va'ekue áryve.

¹³ Ha'e gui Judá kuery aiporu 'rã guyrapa oipiraxa va'e rami, ha'e hu'yrã amoĩ 'rã Efraim kuery. Mba'eta peẽ Sião pygua kuery, pendera'y kuery ajapo 'rã Grécia pygua ra'y kuery rovai opu'ã aguã rami. Xee roiporu 'rã ojerovia rei va'e kyxe rami.

¹⁴ Ha'e gui Sião ra'y kuery ikuaia áry rupi ojekuaa 'rã SENHOR, ha'e oĩa gui hu'y hendy va'e omombo 'rã overa va'e rami. SENHOR Nhanderuete mimby guaxu omonhe'ẽ uka reve oo 'rã kuaray puku-a katygua vvytu jere áry rupi.

¹⁵ Ha'e rami vy SENHOR ixondaro reta va'e oepy 'rã ojepegua kuery. Ha'e ramo ha'e kuery omokanhymba 'rã inhyvõare kuery, opyrõmba 'rã guive. Vinho rami oy'upa 'rã huguy, ome'ẽ mbyre hy'a tynyẽ va'e rami 'rã hevyy-atãmba, opyta 'rã altar yvýry mba'emo ruguykue onhoẽague rami.

¹⁶ Ha'e va'e ára ma Tuuete SENHOR ogueraa jepe 'rã ojepegua kuery guymba kuery rami. Mba'eta ixupe rã ha'e kuery coroa re ita porãgueve oĩ va'e rami ikuai, ixupegua vvy re overa 'rã okuapy.

¹⁷ Mba'eta ha'e kuery ma opa mba'e py porayvu ha'e iporã va'e 'rã ikuai! Kunumigue hexaĩmba 'rã mba'emo ajũ gui, ha'e kunhataĩgue ma hexaĩ avi 'rã vinho gui.

10

Judá ha'e Israel kuery omoingo porã aguã re Nhanderuete ijayvuague

¹ Ára pyau jave pejerure ke oky re SENHOR pe, mba'eta SENHOR ae 'rã ojapo arai oky aguã. Ha'e rami vy avakue pe ombou oky porã, ha'e nhuũndy rupi omoingo nhuũ roky.

² Ha'e rã ta'angaa oo pygua ma nhombotavya rupi 'rã ijayvu. Imba'ekuaa va'e voi ijapua meme oikuaa. Nhombotavya rupi meme 'rã omombe'u oexa ra'uague, ijayvu porã merami rive 'rã guive, anhetẽ rupi e'ỹ. Ha'e nunga rupi ae heta va'e kuery ojexavai rei 'rã vexa'i kuery re opena va'e ndoikoia rami.

³ Ha'e nunga rupi xepoxya hendy joe opena va'e kuery rovai. Ha'e rami vy ambopaga 'rã kavara joguerekoarã omoĩ mbyre. Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e ae 'rã opena guymba kuery Judá regua ikuai va'e re, oguerovy'a 'rã guive, kavaju joe opu'ã aguã katy oo va'e rami.

⁴ Mba'eta Judá gui ma oiko 'rã ita omboeteve pyrã, ha'e kuery gui oiko avi 'rã oguy ytarã, guyrapa joe opu'ã pygua ha'e huvixarã ha'e javi.

⁵ Ha'e kuery ikuai 'rã ipy'a guaxukueve, joe opu'ã py ngovaigua kuery re opyrõmba va'e rami. Ha'e vy opyrõmba 'rã tape rupi yapo oĩ va'e re rami. Ha'e kuery reve SENHOR oiko ramo opu'ã kuaa 'rã. Ha'e rami vy ojapo 'rã hovaigua kuery kavaju áry ou va'ekue voi oxĩmba aguã rami.

⁶ SENHOR aipoe'i:

— Xee amombaete 'rã Judá kuery, araa jepe avi 'rã José kuery. Amboaxy ete vy ajapo 'rã ojevypa ju aguã rami. Ha'e ramo ha'e kuery ikuai 'rã namoxeĩ va'ekue rami, mba'eta xee SENHOR Tuuete aendu 'rã ijayvu.

⁷ Ha'e ramo Efraim kuery ikuai porã 'rã ipy'a guaxukueve rami. Opy'a py ovy'a 'rã okuapy vinho gui rami. Ta'y kuery voi oexa vy ovy'a vaipa avi 'rã, ha'e opy'a py xee SENHOR xererovy'a 'rã.

⁸ Mba'eta ha'e kuery aepy rire aenoï vy amono'õmba ju 'rã. Ha'e gui amboeta ju 'rã ymave rupi hetaague rami.

⁹ Yvy regua kuery mbyte rupi amoaĩmba teĩ mombyry ikuai py ima'endu'a 'rã okuapy xere. Gua'y kuery reve okuave ha'e ojevypa ju 'rã.

¹⁰ Mba'eta xee ae ajapo 'rã Egito vvy gui ojevypa aguã rami, Assíria gui voi amono'õmba 'rã heruvy. Gileade ha'e Líbano vvy gui 'rã aru, hoo renderã noïvei peve.

¹¹ Ye'ë rupi rami ha'e kuery oaxa 'rã ojexavaia rupi. Ha'e rami teĩ yai ainupã rã tyra 'rã, Nilo yakã typyveague rupi voi ipirupa 'rã. Ha'e rami py amomba 'rã Assíria pygua kuery onhemboyvate reia. Egito pygua kuery po'akaa voi omokanhymbaa 'rã.

¹² Ha'e gui ajapo 'rã xee SENHOR re vy imbaraetepa aguã rami. Ha'e rami vy xerery rupi ae 'rã ikuai – he'i SENHOR.

11

¹ Ha'e gui Líbano pygua kuery, peipe'a ke peneretã rokẽ, tata oapypa aguã yary pendeyvy re ikuai va'e.

² Ha'e ndee voi vvyra cipreste ne'aĩ va'e, ejae'o avi yary oitypaa ma rire. Yvyra iporãgueve ikuai va'ekue ombovaipaa ma. Peẽ voi vvyra carvalho Basã vvy re pendekuai va'e, pejae'o, ka'aguy re vvyra heta ikuai va'ekue oake'opaa ma rire.

³ Pendu ke vexa'i re opena va'e raxẽmbei reia, mba'eta ha'e kuery ojou porãve va'ekue ombovaipaa ma ramo. Pendu ke guary ra'y kuery hevovo reia, Jordão yakã vvy'ry rupi ka'aguy iporãve va'ekue ombovaipaa ma ramo.

Vexa'i re ha'evea rami opena va'e re mba'emo ombojoja vy ijayvuague

⁴ Po rami ijayvu SENHOR Xerue:

– Epena ke vexa'i kuery ojuka pyrã ikuai va'e re.

⁵ Mba'eta ijoguaare kuery ojuka rive 'rã, ombopagaa e'y re. Ha'e gui ivendear kuery ma aipoe'i 'rã okuapy: “Tomboetea SENHOR, mba'eta a'y arekopa 'rã”, he'i. Vexa'i re opena aguã omoï mbyre voi noendui okuapy omboaxya.

⁶ Ha'e rami ae avi xee voi namboaxyvei ma 'rã kova'e vvy re ikuai va'e – he'i SENHOR. – Ha'e rami vy peteĩ-teĩ amboaxapa 'rã irũ kuery ha'e huvixave po py. Ha'e ramo ha'e va'e kuery ma kova'e vvy regua omoingo axy teĩ xee ndaraa jepei 'rã ipo'akaa gui.

⁷ Epena ha'vy vexa'i kuery ojuka pyrã ikuai va'e, vexa'i mboae gui ipori- aukueve'i va'e re – he'i.

Ha'e ramo xee araa mokoï vvyra'i. Peteĩ ma amboery “Nhomboaxy aguã”, ha'e rã amboae ma “Peteĩ rami nhomoingo aguã.” Ha'e rami py apena aikovy vexa'i kuery re.

⁸ Ha'e gui peteĩ jaxy pyve amoxẽ mboapy avakue opena va'erã omoï mbyre. Ha'e rami teĩ ndaropo'akavei ma vexa'i kuery. Ha'e kuery voi ndaxerayvuyve.

⁹ Ha'e ramo xee aipoa'e ha'e kuery pe:

– Napenavei ma 'rã peẽ kuery re. Pemanoxe va'e pemano tema. Peka-hyxe va'e ma pekanhy tema. Ha'e gui penerembyrekue ma peteĩ-teĩ 'rã pe'u peneirũ kuery ro'okue ae – ha'e.

¹⁰ Ha'e rami vy vvyra'i “Nhomboaxy aguã” amboery va'ekue ajopy vy amopẽ, ambovaipa aguã vvy regua ha'e javi areko aguã ajapo va'ekue.

¹¹ Ha'e va'e árave ambovaipa. Ha'e rã vexa'i poriaukue'i xerexa vy oikuaa okuapy SENHOR ayvu rupi ae ri ty ajapo ra'ea.

¹² Ha'e gui xee aipoa'e vexa'i kuery pe:

— Peẽ kuery pe ha'eve ri ramo peme'ẽ ha'vy amba'eapoague repy. Ha'e rami e'ỹ vy tove ri — ha'e. Ha'e ramo xevy pe opeja okuapy trinta hatã'i va'e prata guigua amba'eapoague repyrã.

¹³ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i xevy:

— Hatã'i va'e emombopa ke nhae'ũ re omba'eapo va'e pe, remba'eapoague repyrã mbovy rei e'ỹ ome'ẽ rire — he'i. Ha'e ramo trinta hatã'i va'e prata guigua ajopy vy ara SENHOR pegua oo py, nhae'ũ re omba'eapo va'e oi va'e peguarã.*

¹⁴ Ha'e gui yvyra'i mboae ju amopẽ avi, “Peteĩ rami nhomoingo aguã” 'epy va'e, Judá ha'e Israel kuery joegua rami ve'ỹ ikuai aguã.

Vexa'i re o'arandua rupi e'ỹ opena va'e re ijayvuague

¹⁵ Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju xevy:

— Aỹ ma ndejeupe guarã eru vexa'i re o'arandua rupi e'ỹ opena va'e rembiporu,

¹⁶ mba'eta ne'exa, ijyvy re peteĩ amoĩ rã joe opena va'erã teĩ ha'e va'e ma ndoikuaa potai rã omano rai'i ma okuapy va'e re, okanhygue ndoekai rã, ijaipa va'e noipoanoi rã, neĩ hexaĩ va'e nomongarui rã guive. Ha'e rami rãgue py ho'u rã oikovy ikyrakueve ro'o, ipypã voi omboi rã.

¹⁷ Nda'evei ete rã o'arandua rupi e'ỹ opena, ha'e mymba kuery oejapa ovy va'ekue pe. Mba'eta ha'e va'e jyva ma oikyxã rã kyxe py, hexa oiporu kuaa regua rupi avi oikyxã rã. Ha'e ramo ijyva ipirupa rã, hexa oiporu kuaa regua voi oguepa rã.

12

Jerusalém pygua kuery SENHOR ogueraa jepe aguã re ijayvuague

¹ Po rami SENHOR ijayvu Israel kuery rovai. SENHOR yva pyoare, yvy nhonare ha'e avakue re inhe'ërã omoi va'ekue aipoe'i:

² — Ne'exa, Jerusalém tetã ma xee ajapo rã peteĩ karo ha'e javi regua ijyvýry ikuai va'e oy'u aguã, ha'e rami vy inhakanhymba aguã, ha'e kuery Jerusalém tetã ojokopa rire, Judá yvy guive.

³ Ha'e va'e ára ma Jerusalém tetã ajapo rã peteĩ ita ipoyi ete va'e, ha'e javi regua kuery pe. Ha'e ramo ha'e va'e oupi va'e rei oiko axy ete rã. Mba'eta yvy jave regua ha'e javi rã ono'õmba okuapy Jerusalém re opu'ã aguã.

⁴ SENHOR aipoe'i:

— Ha'e va'e ára ma amoingo axy rã kavaju kuery nhemondyi gui rive, ha'e rã hi'árygua kuery ma akã porã ve'ỹ rupi rã amoingo axy. Aipe'a rã Judá kuery rexa, ha'e yvy regua kuery rymba kavaju rexa voi amboguepa avi rã.

⁵ Ha'e ramo Judá pygua huvixa kuery ma oexa'ã rã: “Aỹ ma Jerusalém pygua kuery ha'e javi ma SENHOR ixondaro reta va'e nguete re vy imbarate rã okuapy”, he'i rã.

⁶ Mba'eta ha'e va'e ára ajapo rã Judá pygua huvixa kuery tapyĩ yxakã guýry hendy va'e rami. Ajapo rã takua ryxa mba'emo 'ygue hendy va'e rami ikuai aguã rami. Mba'eta oiporu kuaa regua ha'e oiporu kuaa e'ỹa rupi ha'e kuery

* **11:13** Profeta hetarã kuery nombovarei vy trinta hatã'i va'e ete'i ome'ẽ okuapy ixupe, escravo repy rami rive (Êxodo 21.32). Ha'e gui Jesus oiko jave hemimbo'e Judas ombo'a uka ramo ixupe ha'e rami ae avi opagaa (Mateus 26.14-16, 27.3-10).

omokanhymba 'rã ijyvýry ikuai va'e regua ha'e javi. Ha'e ramo Jerusalém pygua kuery ma Jerusalém tetã py oikoague py ae ju 'rã hekoa.

⁷ Judá regua rekoa ikuai va'e ranhe 'rã SENHOR ogueraa jepe, Judá kuery áry gui Davi ramymino kuery ha'e Jerusalém pygua kuery onhemboyvate e'y aguã.

⁸ Ha'e va'e ára SENHOR opena 'rã Jerusalém pygua kuery re. Ha'e ramo ha'e pygua ikangykueve va'ekue ma Davi rami 'rã imbaraete, ha'e rã Davi ramymino kuery ma Nhanderuete rami 'rã imbaraete, mba'eta ha'e kuery renonde SENHOR guigua anjo oo 'rã.

⁹ Ha'e va'e ára guive amboypy 'rã amomba aguã ha'e javi regua Jerusalém tetã re opu'ã aguã ou va'ekue.

Jerusalém pygua kuery ojeko rerovapa aguã re ijayvuague

¹⁰ – Ha'e gui Davi ramymino kuery ha'e Jerusalém pygua kuery re ambou 'rã Nhe'ẽ amboaxya rexa ukaarã, xe'vy pe ju ha'e kuery o'apukai aguã rami o'apao va'erã. Ha'e ramo ha'e kuery o'axa ju 'rã o'ipyxo va'ekue. Ha'e va'e re ipy'a vai 'rã okuapy gua'y peteĩ'i va'e re ipy'a vai va'e rami, hexe o'aje'o 'rã gua'y jypy guare re o'aje'o raxa va'e rami.*

¹¹ Ha'e va'e ára Jerusalém tetã py heta ete 'rã ikuai o'aje'o va'e, Megido vvyugua re Hadade-Rimom py o'aje'oague rami.

¹² Ha'e rami vy o'vy ha'e javi rupi o'aje'o 'rã okuapy, peteĩ-teĩ oo pygua kuery ikuai py ae. Ha'e rami vy Davi ramymino kuery ma ha'e kuery ae'ia py 'rã o'aje'o, ta'yxy kuery voi ha'e kuery ae'ia py ae, Natã ramymino kuery ma ha'e kuery ae'ia py ae, ha'e gui ta'yxy kuery voi ha'e kuery ae'ia py ae ju 'rã o'aje'o okuapy,

¹³ ha'e gui Levi ramymino kuery ma ha'e kuery ae'ia py ae, ta'yxy kuery ma ha'e kuery ae'ia py ae, Sime'i ramymino kuery ma ha'e kuery ae'ia py ae, ta'yxy kuery voi ha'e kuery ae'ia py ae 'rã o'aje'o.

¹⁴ Ha'e gui amboae oo pygua kuery voi ha'e rami ae tema 'rã ikuai. Peteĩ-teĩ oo pygua kuery ha'e kuery ae'ia py ae o'aje'o, ta'yxy kuery voi ha'e kuery ae'ia py ae ju 'rã o'aje'o okuapy.

13

Mba'emo ra'angaa ha'e profeta kuery ramigua rive oipe'apaa aguã re ijayvuague

¹ Ha'e va'e ára ma ojekuaa 'rã peteĩ yvu Davi ramymino kuery ha'e Jerusalém pygua kuery ha'e javi pe, o'ejavyague ha'e iky'apaa gui oiky'a'o va'erã.

² Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: – Ha'e va'e ára ma ijyvy gui amokanhymba 'rã mba'emo ra'angaa rery ha'e javi, ha'e va'e re rive na'ima'endu'aavei aguã. Ijyvy gui aipe'a avi 'rã profeta ramigua kuery, nhe'ẽ vai guive.

³ Ha'e gui xapy'a rei amongue onhemoingo 'rã profeta ramigua. Ha'e ramo ha'e va'e pe tuu ha'e ixy imbotujaare kuery ae aipoe'i 'rã: “Nda'evei reikoveve aguã, SENHOR ayvu rupi merami rive ndeapu rire”, he'i 'rã okuapy. Ha'e rami vy tuu ha'e ixy imbotujaare kuery ae 'rã ojuka profeta ramigua rive onhemoingo rire.

* **12:10** Kova'e ayvu rupi ma João 19.37 py Jesus reko re ijayvu. Ha'e gui raka'eve rã judeu kuery hexe vy ojeko rerovapa 'rã (Romanos 11.25-27; Apocalipse 1.7).

4 Ha'e va'e ára ma profeta kuery peteĩ-teĩ oxĩmba rei 'rã oexa ra'uague rive omombe'uague re. Ha'e rami vy nhombotavya rupi nonhemondevei ma 'rã mba'emo rague py.

5 Ha'e rami 'rãgue py aipoe'i 'rã: “Xee ma profeta e'ỹ aiko, ama'et'ya rupi rive xee aiko va'e. Mba'eta xekunumi guive escravo-rã xejoguaa va'ekue”, he'i 'rã.

6 Ha'e gui xapy'a rei ixupe amongue oporandu 'rã: “Mba'exa'vy tu ndepo re kyxiague oĩ?” he'i ramo ombovai vy “Kyxiague xere oĩ va'e ma xeirũ kuery ro py aĩ jave xekyxĩa rive”, he'i rive 'rã.*

Nhanderuete remimbou joe opena va'e ojukaa aguã re ijayvuague

7 Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:

— Ha'e gui ndee kyxe, epu'ã ke xeremimbou xea katygua ete joe opena va'e rovai. Ejuka ke joe opena va'e. Ha'e ramo hymba vexa'i kuery ma oaĩmba 'rã.† Mba'eta xepo aupi 'rã vvyĩgueve'i rovai — he'i.

8 SENHOR aipoe'i:

— Ijyvy ha'e javi rupi mboapy ikuai nhavõ py mokõ-mokoĩ ojukaa kuerei 'rã, okanhy ete 'rã. Ha'e rã mboapya va'e regua ma oikoveve 'rã.

9 Mba'eta mboapya va'e regua ma ajapo 'rã tata rupi oaxa aguã rami. Ha'e rami vy aiky'a'o 'rã prata oiky'a'oa rami, aa'anga 'rã ouro oa'angaa rami. Ha'e ramo mae ma ha'e kuery ojapukai 'rã xerery rupi, ha'e ramo xee aendu 'rã. Ha'e kuery pe “Xevyguã” ha'e 'rã. Ha'e rã ha'e kuery ma “ SENHOR ae ma Xeruete” he'i 'rã okuapy.

14

Jerusalém tetã pygua kuery ha'e imbojexavaia kuery moingo axyarã ou aguã re ijayvuague

1 Ne'exa, ovaẽ ma ouvy SENHOR ára, mba'emo pereko va'ekue omboja'opaa aguã pendekuaia mbyte gui.

2 Mba'eta vvy regua ha'e javi amono'õmba 'rã imbouvvy Jerusalém tetã re opu'ã aguã. Ha'e ramo ha'e kuery ipo'aka ete 'rã tetã re. Ha'e rami vy mba'emo oipe'apa 'rã oo ikuai va'e gui, kunhague ikuai va'e ma oguero'apaa rive 'rã guive. Tetã pygua kuery mbytekue peve 'rã ogueraa escravo-rã, ha'e rã hembyreku ma tetã gui ndoipe'aa'i 'rã.

3 Ha'e gui ma SENHOR oẽ 'rã ouvy vvy regua kuery rovai opu'ã aguã, joe opu'ã va'e rami ae.

4 Ha'e va'e ára ma SENHOR hi'aĩ 'rã Jerusalém regua kuaray oua katy Oliveiras vvyty oĩ va'e áry. Ha'e ramo ha'e va'e vvyty ma xapy'a 'rã ovo mbyte rupi, kuaray oua katy gui oikea katy peve. Ha'e rami vy vvyty mbyte rupi ojekuaa 'rã peteĩ vvy'ã ugua, mba'eta vvyty mbytekue oja'o 'rã kuaray ijapu'a'ia katy, ha'e rã hovaikue ma kuaray puku-a katy 'rã oo.

5 Ha'e ramo peẽ kuery pejava 'rã peovy xevyguã vvy'ã ugua rupi, mba'eta Azal peve 'rã oo vvy'ã ugua. Tá, pejava 'rã Judá pygua huvixa Uzias oĩ jave py vvy ryryi oiko va'e gui ojavapaague rami. Ha'e gui mae ma ou 'rã SENHOR Xeruete, ha'e hupive iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi voi.

6 Ha'e va'e ára ma ndoikoi 'rã hexakãa, yro'y atã anho 'rã itui.

7 Ha'e va'e ára ma peteĩ'i 'rã, SENHOR anho oikuaa va'e regua. Ndoikoi 'rã ára, neĩ pytũ ma voi noi' 'rã. Ha'e rami teĩ ka'aru peve ojekuaa 'rã hexakãa.

* **13:6** Amongue py profeta ramigua rive gueko rami vy onhekxyĩmba 'rã nguete ramigua pe ojapukai reve (1 Reis 18.27-28). Mba'emo rague py onhemonde 'rã guive, profeta Elias rami avi (2 Reis 1.7-8). † **13:7** Kova'e ayvu rami ae oiko avi Jesus re (Mateus 26.31 ha'e Marcos 14.27).

⁸ Ha'e va'e ára ma Jerusalém tetã guive oxyry 'rã ovy yy imarã e'ÿ va'e. Ha'e gui yy oja'o vy amongue oxyry 'rã ovy kuaray oua katy ye'ë oĩ va'e katy, ha'e rã amboae ma kuaray oikea katy ye'ë oĩ va'e katy 'rã oxyry ovy. Oxyry riae 'rã, kuaray puku jave e'ÿ vy yro'y jave teĩ.

⁹ Ha'e gui SENHOR ae 'rã oĩ huvixave yvy jave rupi opena va'e. Ha'e va'e ára ma pete'ĩ anho 'rã oiko SENHOR, ha'e pete'ĩ avi 'rã hery oĩ.

¹⁰ Ha'e gui ma yvy ha'e javi rupi opyta 'rã yvy joja reia Jerusalém regua kuaray oua katy Geba ha'e Rimom yv'ÿ rami. Ha'e rã Jerusalém tetã ma yvateve 'rã oiny, oĩa py ae 'rã ikuai guive, Benjamim rokẽ oĩa guive jypygua okẽ peve, ha'e okẽ kora ojerea rupi oĩ va'e peve, ha'e gui Hananel regua torre oĩa guive huvixa pegua uva onhamiaty peve ju.

¹¹ Ikuai 'rã ha'e py ae. Ndouvei 'rã ayvu vai imbovaipaarã. Oĩ porãmba 'rã Jerusalém tetã.

¹² Ha'e rã yvy regua kuery Jerusalém tetã re opu'ã va'ekue ma po rami 'rã SENHOR omoingo axy. Ho'okue hu'ũmba 'rã, opu'ã teri ho'amy reve teĩ. Hexa voi hu'ũmba 'rã okua py oĩ reve, ha'e inhapekũ hu'ũmba avi 'rã ijuru py oĩ reve.

¹³ Ha'e kuery ikuai py SENHOR ombou avi 'rã opa marãgua imondyipa reiarã. Ha'e rami vy pete'ĩ-teĩ oirũ kuery po re ojopy vy oguero'a 'rã, pete'ĩ-teĩ opu'ã 'rã oirũ kuery re ae.

¹⁴ Judá kuery voi Jerusalém tetã oepy vy opu'ã 'rã okuapy joe. Ha'e rami vy omboaty 'rã ha'e'i rupi yvy regua ikuai va'e mba'emo oguereko va'ekue, ouro ha'e prata guigua, ao mbovy e'ÿ ete guive.

¹⁵ Ha'e rami ae omoingo axy avi 'rã hymba kuery kavaju, mburika, camelo, mburika'ĩ, ha'e ikuai rupi guymba oguereko va'ekue ha'e javi.

"Nhanderuete pegua tetã py iky'a e'ÿ va'e anho 'rã oĩ" he'iaque

¹⁶ Ha'e gui ma yvy regua kuery Jerusalém tetã re opu'ã va'ekue rembyrekue ma ma'et'ÿa nhavõ 'rã ojevvy jogueruvy omboete aguã huvixave SENHOR ixondaro reta va'e, ha'e ngaru oguy'i pygua ára ikuai aguã guive.

¹⁷ Ha'e gui xapy'a rei amongue regua ndooi 'rã Jerusalém py huvixave SENHOR ixondaro reta va'e omboete aguã. Ha'e rami rã ha'e kuery yvy re nda'okyi 'rã.

¹⁸ Xapy'a rei Egito pygua kuery mba'e ngaru oguy'i pygua py ndooi ramo ha'e kuery yvy re nda'okyi 'rã. Ha'e kuery áry ou 'rã imoingo axyarã, yvy regua ndooi va'ekue áry SENHOR ombou va'e ramigua ae.

¹⁹ Ha'e rami ae 'rã omoingo axy Egito pygua kuery ha'e yvy regua ha'e javi, ngaru oguy'i pygua py ndooi va'ekue.

²⁰ Ha'e gui ha'e va'e ára ma kavaju xã mbojeguaa oĩ va'e re voi omboparaa 'rã imoiny " SENHOR pegua iky'a e'ÿ va'e" he'ia. SENHOR pegua opy oja oiporua va'e rei iky'a e'ÿ va'e avi 'rã, altar yv'ÿ hy'a guaxu oiporua va'e rami ae.

²¹ Tá, Jerusalém tetã rupi ha'e Judá yvy re oja ikuai va'e ma iky'a e'ÿ va'e meme 'rã ikuai SENHOR ixondaro reta va'e pegua. Ha'e ramo mba'emo ome'ë va'erã ogueru va'e kuery ha'e javi ma oja oĩ va'e rive ojou vy ha'e va'e py ae 'rã ombojy SENHOR pegua xo'o. Ha'e va'e ára ma SENHOR ixondaro reta va'e pegua oo py noĩvei 'rã mba'emo vendea rupi rive ikuai va'e.

Malaquias ayvu oña Malaquias ayvu oña

Israel kuery Jerusalém tetã py ikuai va'e templo omoatyrõ ju teĩ Nhanderüete ojapo uka va'ekue rupi e'ỹ teri ikuai. Ha'e kuery pe profeta Malaquias ijayvu ojeko rerova aguã, mba'eta Senhor ára ou oiny ramo. “Senhor ixondaro reta va'e aipoe'i: ‘Ou ma oiny ára tatakua rami haku raxa va'erã. Onhemboyvate rei ha'e teko vai rupi ikuai va'ekue okaipa 'rã mba'emo pirukue rami rive, mba'eta ára ou ramo okaipa 'rãe. Ha'e rami vy ndopytai 'rã hapokue neĩ hi'ygue. Ha'e rã peẽ kuery xerery pendu vy xerenonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e pe ma kuaray rami 'rã ojekuaa teko porã. Hexakãa rupi 'rã ou nhomoingo porãarã. Ha'e ramo pepo-pepo reve 'rã peẽmba, vaka ra'y kuery kora gui oẽ va'e rami avi. ... Ha'e gui Senhor ára tuvixa ha'e ijavaete va'e ovaẽ ta ramo pendea py ambou ju 'rã profeta Elias. Ha'e va'e ma oguerova 'rã tuu kuery py'a re oĩ va'e, gua'y kuery oayvu ju aguã rami, ha'e ta'y kuery py'a oguerova avi 'rã nguu kuery oayvu ju aguã. Ha'e rami e'ỹ ramo aju jevy vy vvy amomba 'rã ayvu vai py' ”, he'i (4.1-2, 5-6).

Ha'e rami py Antigo Testamento ijapy. Ha'e va'e rire 400 ma'et'ỹ rivvyvia py ma Jesus Cristo ou.

Jacó oayvua rami SENHOR ijayvuague

¹ Kova'e ayvu ma Malaquias pe SENHOR omombe'u uka va'ekue Israel kuery rovai.

² — Xee ma roayvu va'e — he'i SENHOR.

Ha'e rã peẽ kuery ma peporandu:

— Mba'exa vy tu ndee orerayvu?

SENHOR ombovai:

— Esaú ma Jacó ryke'y e'ỹ teve raka'e? Ha'e rami teĩ Jacó ae ayvu,

³ ha'e rã Esaú re ma ndaxea'ei, ha'e rami vy ha'e kuery rekoarã vvyty ome'ẽ mbyre ambovaipa vy amboaxa raka'e jagua-tuvy nhe'ẽ tekoa e'ỹa rupigua pe rive — he'i.*

⁴ Ha'e gui ma xapy'a rei Edom pygua kuery* aipoe'i 'rã: “Kore nhanderekoa SENHOR ombovaipa teĩ oityague py ae ju 'rã jajapopa”, he'i 'rã okuapy.

Ha'e rã SENHOR ixondaro reta va'e ma aipoe'i: “Ha'e kuery ojapopa teĩ xee aitypa ju 'rã. Ha'e rami rire Edom vvy omboerya 'rã: ‘Vvy teko vai renda', ha'e 'Ha'e kuery pe SENHOR ipoxy raka'e rã peve' ea 'rã.

⁵ Ha'e nunga penderexa py ae 'rã pexa. Ha'e vy ‘SENHOR tu ipo'akapa va'e rima ra'e, Israel kuery ikuai rupi anho e'ỹ, peje 'rã”, he'i.

Sacerdote kuery pe SENHOR ijayvu eteague

⁶ SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:

— Ta'y kuery ikuai va'e omboete 'rã nguu, ha'e tembiguai kuery voi omboete 'rã herekoa. Ha'e rami teĩ xee ri Penderu aiko teĩ mamu tu oĩ xemboetea? Xee ri Pendererekoa ae avi aiko teĩ mamu tu ha'vy oĩ xemboetea? Mba'eta peẽ sacerdote kuery pendekuai va'eri xerery napemboetei va'e.

— Ha'e rã peẽ kuery ma peporandu 'rã: “Mba'e nunga py tu noromboetei ri nderery?” peje 'rã.

* **1:3** Romanos 9.13   * **1:4** Edom ma Esaú rery mboae (Gênesis 25.30). Ha'e rami vy Edom pygua kuery ma Esaú ramymino ikuai. Ha'e rã Israel kuery ma Jacó ramymino ikuai.

7 – Ambovai: “Mba'eta mbojape ha'eve'ȳ va'e rive peme'ẽ xevelygua altar áry”, ha'e.

– Ha'e gui peporanduve tema: “Mba'e nunga py tu ndee noromboetei?”

– Ambovai: “Mba'eta aipopeje: ‘SEÑHOR pegua mesa ma ojou vaipy’ pejea py.

8 Mba'eta xevy pe peme'ẽ 'rã mymba oma'ẽ e'ȳ va'e. Ha'e nunga rive peru ramo nda'evei e'ȳ teve? Ha'e rami e'ȳ vy hetyma rovai va'e, e'ȳ vy imba'eaxykue peru ramo nda'evei e'ȳ avi teve? Xapy'a rei penderuvixa pe ha'e ramigua peme'ẽ va'e rire ha'e va'e nda'u pendejou porã vy pendererovy'a 'rãgue? Any”, he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

9 – Aỹ ma pejapukai ke Penderuete pe penemboaxy nho aguã. Ha'e rami avi namigua pendepo py peme'ẽ va'erã peru ramo xee rojou porã 'rã teve? – he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

10 – Ha'eveve 'rãgue peẽ kuery va'e regua xero rokẽ pembotypa va'e rire, xevelygua altar áry tata napemoendy rivevei aguã. Mba'eta xee ma ndoroguerovy'ai ruxã'i ma voi. Ha'e rami vy ndajopyi 'rã guive peme'ẽ va'erã pendepo py peru va'e – he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

11 – Ha'e rã yvy regua ikuai rupi ma xerery omboete 'rã okuapy, kuaray oẽa katy guive oikea katy peve. Opa rupi xevy oapy 'rã heakuã porã va'e, ha'e iky'a e'ȳ va'e anho 'rã ogueru ome'ẽ va'erã. Mba'eta xerery omboetea 'rãe yvy regua kuery ikuai rupi – he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

12 – Ha'e rã peẽ kuery ma pemongy'apa xerery, mba'eta aipopeje: “SEÑHOR pegua mesa ma ha'eve'ȳ va'e, ha'e hi'áry tembi'u nname'ẽ va'e voi ojou vaipy”, peje.

13 Aipopeje avi: “Ai nhanekane'õ rive ma!” peje vy xemboetea rupi e'ȳ pendekuai. Mba'eta oixu'upa pyre peme'ẽ, hetyma rovaikue, ha'e imba'eaxykue guive. Namigua rive peme'ẽ ramo xee ajopy 'rã ri ty'y pendepo gui? Any – he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

14 – Ijayvu vaipy toiko xembotavypaxe va'e, guymba hexaĩmba va'e oguereko vy ha'e va'e ae SENHOR pe ome'ẽ aguã re ijayvu teĩ hekovia ivaikue'i rive ome'ẽ va'e. Mba'eta xee ma huvixave yvate ete va'e aiko. Ha'e ramo yvy regua kuery ma xerery oendu vy oikuaa pavẽ 'rã ijavaete va'e aikoa – he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

2

Sacerdote kuery ombopaga aguã re ijayvuague

¹ SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:

– Aỹ peẽ sacerdote kuery, pendevy pe xeayvu mba'emo ajapo uka vy.

² Ha'e gui napendu potai, ha'e pendepy'a re xerery pemboete aguã napemoĩ ramo pende'áry ambou 'rã ayvu vai. Rogueroayvu porã 'rãgue py xeayvu vai 'rã pendevy. Xeayvu vai ae ma guive, ha'e rami aguã pendepy'a re napemoĩ rire.

³ Ne'exa, peneramymino kuery pe voi xeayvu 'rã, ha'e penderova re amombo 'rã mymba peme'ẽ va'erã peru va'ekue repoxi, ha'e nunga reve pendereraapaa avi aguã.*

⁴ Ha'e ramo peikuaa 'rã Levi ramymino kuery pe xereve guarã ajapo va'ekue oĩ riae aguã ajapo uka po rami – he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

⁵ – Mba'eta Levi ramymino kuery pe xereve guarã ajapo va'ekue ma tekove ha'e ikuai porã aguã regua. Ha'e va'e mokoĩve ame'ẽ xerenonde

* 2:3 Ha'e kuery iky'apa va'e ikuai rami ijayvu, mba'eta mymba repoxi ma oapya aguã py 'rã heraa (Levítico 16.27).

ojererokyjea rupi ikuai aguã. Ha'e ramo ha'e kuery ma xerenonde ojererokyjea rupi oryryi ete karamboae xerery oendu vy.

⁶ Ijuru py oĩ va'ekue anhetê ete rupi nhombo'ea, ha'e rã ha'eve e'ÿa rami joguereko aguã ma noĩ va'ekue ijuru py. Xereve peteĩ rami ikuai va'ekue teko porã rupi. Ha'e rami vy heta va'e kuery ombo'e ojevavya gui ojepe'a aguã rami.

⁷ Mba'eta sacerdote kuery ma ojuru py 'arandu re ijavyvu aguã rami ikuai, ha'e kuery juru gui avakue oendu aguã o'arandurã, mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e ayvu reraa ikuai.

⁸ Ha'e rã peẽ kuery ma ha'e va'e tape gui pejepe'a vy penhomb'o'ea rupi heta ma pejapo ojevavy aguã rami. Pejepe'a rive Levi ramymino kuery pe xereve guarã ajapo va'ekue gui – he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

⁹ – Ha'e nunga rupi ae xee rojapo ojou vaipy ha'e omboetepy e'ÿ pendekuai aguã rami heta va'e kuery renonde, tape aeja va'ekue rupi napendekuai, ha'e lei rupi e'ÿ, ha'eve'ÿa rami anho pejoguereko rire – he'i.

Nhander'a'xy kuery pe jajevavy e'ÿ aguã re ijavyvuague

¹⁰ Nhanderu ma peteĩ'i va'e'ÿ ri ty'y oiko? Nhanderuete e'ÿ teve nhanemoingo pavẽ raka'e? Mba'e re tu ha'vy anhetê rupi e'ÿ jajoguereko? Ha'e rami vy nhambovaipa nhaneramoĩ kuery pe Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue.

¹¹ Mba'eta Judá kuery ma ojeroviapy rupi e'ÿ ikuai vy ojegarupy ojapo Israel vyv re, Jerusalém tetã py guive. Mba'eta SENHOR pegua oo iky'a e'ÿ va'e oguero'vy'a ete va'e ma Judá kuery omongy'apa vy omenda tuete ramigua mboae mboetea kuery re.

¹² Ha'e gui avakue ha'e rami ete ojapo va'e rei SENHOR omokanhymba 'rã Jacó kuery ikuai'a gui, SENHOR ixondaro reta va'e pe mba'emo ome'ẽ va'eri.

¹³ Pova'e nunga pejapo avi va'e. Mba'emo peme'ẽ va'e re ha'e noma'ẽvei, pende'po gui ndojopyvẽi ndoguero'vy'avei vy. Ha'e ramo SENHOR pegua altar pejao'i 'rã pendexay py. Pejae'o reve penepoaẽ rei pekuapy.

¹⁴ Ha'e rami vy peporanduni guive vy “Mba'e re tu nanhandererovy'avei?” peje. Mba'eta SENHOR oikuaa porã nekunumi vy ndera'yxyrã reraa va'ekue reve peteĩ rami pejoguereko aguã pejapoague. Pendera'yxy kuery ma peneirũ oiko, peteĩ rami pendekuai aguã pejapoague regua teĩ ha'e kuery pe pejevavy.

¹⁵ SENHOR peteĩ rami e'ÿ teve ava ha'e kunha omoingo raka'e, peteĩ'i nhe'ẽ omoĩ reve? Mba'erã tu peteĩ rami omoingo raka'e? Mba'eta oipota ta'y kuery ha'e hamymino kuery ixupe ete ikuai. Ha'e nunga rupi peikuaa pota pendejee ae. Avave rei tojajevy eme gua'yxyrã kunumi jave ogueraa va'ekue pe.

¹⁶ Mba'eta SENHOR Israel kuery Ruete aipoe'i: “Xee ndajou porãi joegui opoi va'e, neĩ joguero'aa rupi onhemongy'apa rei va'e”, he'i SENHOR ixondaro reta va'e. Ha'e nunga rupi peikuaa pota pendejee ae, joupe pejevavy e'ÿ aguã.

SENHOR ou jevy e'ÿ mbove ixupegua Anjo ojekuaa aguã re ijavyvuague

¹⁷ Peẽ kuery pemomboriatu SENHOR pendeayvu py. Ha'e ramo aipopeje: “Mba'e nunga py tu romomboriatu?” peje. Mba'eta pendejeupe ae aipopeje: “SENHOR omboeko porã 'rã teko vai apoa kuery, oguero'vy'a guive”, peje. Ha'e rami e'ÿ vy “Mba'ẽxa tu oiko Nhanderuete nhombopaga aguã?” peje rive.

3

¹ SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:
– Xerenonde rupi amondouka 'rã xeayvu reraarã tape oguereko katu aguã. Ha'e gui ma Senhor pearõ pekuapy va'e ou xapy'a 'rã ojepegua

templo py. Ha'e va'e ma xeremimbou, xereve guarã ajapo va'ekue kuaa ukaarã ambou va'e, peipota va'e ae. Ne'exa, ou ma oiny.*

² Ha'e rami avi mava'e tu ogueropo'aka 'rã oua ára? Ha'e ojekuaa ramo mava'e tu opyta 'rã ho'amy? Mba'eta tata ouro ky'a'oa rami oiko, kavõ ao joia rami guive.

³ Mba'eta openaaty py oguapy 'rã joky'a'o aguã prata omboyku reve oiky'a'oa rami. Ha'e vy oiky'a'o 'rã Levi ramymino kuery, ouro ha'e prata rami ete 'rã oiky'a'o. Ha'e ramo mae SENHOR pe ha'e kuery ogueru 'rã ha'evea ramigua ome'ẽ va'erã.

⁴ Ha'e ramo SENHOR oguerovy'a 'rã mba'emo Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ome'ẽ va'e, yma guare rami, ára jypy guare rami.

⁵ — Pendere aikuaa pota vy 'rã aju pendea py. Ha'e rami vy are'y'i re xeayvu 'rã imba'evyky va'e kuery rovai, itavy rei va'e, oura rive-rive va'e, omba'eapo va'e pe ha'eve'ya rami opaga va'e kuery, imeve'y va'e ha'e tyre'y moingo axya, amboae yvy guigua rereko axya, ha'e xerenonde ojererokyje rupi e'y ikuai va'e ha'e javi rovai — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

Dízimo ha'e mymba nome'ẽ porã okuapya py imonda rã ijayvuague

⁶ — Mba'eta xee SENHOR ma ojeko reroa va'e'y aiko. Ha'e nunga rupi peẽ Jacó ramymino kuery, napekanhyi.

⁷ Mba'eta peneramoĩ kuery ikuai guive ma voi pejepe'a xeayvu aea va'ekue gui, ndapejapoi ete. Pejevvy ju ha'vy xea py, ha'e ramo xee voi ajevvy ju 'rã peẽa katy — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

— Ha'e rami teĩ peẽ kuery aipopeje: “Mba'exa tu rojevvy aguã rami roiko?” peje.

⁸ Ha'e rami avi peẽ avakue penemonda 'rã ri ty'y Penderuete gui? Mba'eta peẽ kuery penemonda xegui. Ha'e ramo aipopeje: “Mba'e nunga py tu oremonda ndegui?” peje ramo xee ambovai: “Dízimo ha'e mymba napeme'ẽ porãia py”, ha'e.

⁹ Xegui penemonda rive ayvu vaipy peiko, peẽ kuery ha'e javi.

¹⁰ Peru ke ha'vy dízimo ha'e javi mba'emo omoĩ porãaty py, xeavygua opy oĩ aguã tembi'u. Xera'ã ke ha'e nunga py — he'i SENHOR ixondaro reta va'e. — Ha'e rami rã yva re janela oĩ va'e aipe'a vy peẽ kuery áry anhoẽ 'rã penemoingo porãarã, oĩmba aguã nda'evei peve.

¹¹ Peẽ kuery re ama'ẽ vy xeayvu ete 'rã mba'emo aju 'upaa pe, pendeavy gui mba'emo aju oiko rã omomba e'y aguã, uva penhoty va'ekue voi ndai'a ve'y i aguã — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

¹² — Ha'e gui pendeavy iporã ete ramo pendeavy ha'e javi regua “Ovy'a ete va'e” he'i 'rã okuapy — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

Heko porã va'e ha'e heko vai va'e joo ramigua e'y ikuai re ijayvuague

¹³ SENHOR aipoe'i:

— Pendeavyua ma nda'evei ete xeavy. Ha'e rami teĩ peẽ ma aipopeje: “Mba'exa tu oreavyvvy ndere?” peje.

¹⁴ Mba'eta aipopeje: “Nda'eve ranhei Nhanderuete pe nhandekuaia. Mba'e 'rã tu jajou ijayvua jajapo vy, ha'e SENHOR ixondaro reta va'e renonde rupi jajae'o reve nhandekuai vy?”

¹⁵ Mba'eta nhande jaikuaa onhembovyate rei va'e kuery ovy'a reia. Ha'e kuery opa marã rei ikuai teĩ ma ikuai porã. SENHOR re voi opu'ã va'eri oo jepe”, peje rive.

* 3:1 Mateus 11.10, Marcos 1.2, Lucas 7.27

¹⁶ Ha'e rã SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ma jomeme ijayvu okuapy. Ha'e ramo SENHOR oendu pota. Ha'e rami vy SENHOR renonde petei kuaxia omboparaa, henonde ojererokyje ha'e hery re ima'endu'aa rupi ikuai va'e rery oĩa, ha'e kuery re avi ima'endu'aa riaa aguã.

¹⁷ SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:

— Aikuaa pota aguã ára ovaẽ ramo ha'e kuery ma xevygua arovy'a ete va'e ikuai 'rã. Ha'e kuery re apena 'rã petei ava gua'y ixupe ae oiko va'e re openaa rami avi.

¹⁸ Ha'e gui teĩgue ju peikuaa 'rã heko porã va'e ha'e heko vai va'e joo ramigua e'ỹ ikuai, mba'eta Nhanderuete ma ojepegua kuery ha'e ojepegua e'ỹ joo rami e'ỹ 'rã oguereko.

4

Kuaray rami teko porã ojekuaa aguã re ijayvuague

¹ SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:

— Ou ma oiny ára tatakua rami haku raxa va'erã. Onhemboyvate rei ha'e teko vai rupi ikuai va'ekue ma okaipa 'rã mba'emo pirukue rami rive, mba'eta ára ou ramo okaipa 'rãe. Ha'e rami vy ndopytai 'rã hapokue neĩ hi'ygue.

² Ha'e rã peẽ kuery xerery pendu vy xerenonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e pe ma kuaray rami 'rã ojekuaa teko porã. Hexakãa rupi 'rã ou nhomoingo porãarã. Ha'e ramo pepo-pepo reve 'rã peẽmba, vaka ra'y kuery kora gui oẽ va'e rami avi.

³ Ha'e rami vy pepyrõmba 'rã heko vai va'e re, pendepy gu'ry tanhimbu rami 'rã ha'e kuery opyta, aikuaa pota aguã ára ovaẽ ramo — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

⁴ — Penema'endu'a ke lei xerembigui Moisés ombopara va'ekue re. Mba'eta Israel kuery ha'e javi pe aeja va'ekue Horebe yvyty áry, xeayvua ha'e aipota va'e reve.

⁵ — Ha'e gui xee SENHOR ára tuvixa ha'e ijavaete va'e ovaẽ ta ramo pendea py ambou ju 'rã profeta Elias.*

⁶ Ha'e va'e ma oguerova 'rã tuu kuery py'a re oĩ va'e, gua'y kuery oayvu ju aguã rami, ha'e ta'y kuery py'a oguerova avi 'rã nguú kuery oayvu ju aguã. Ha'e rami e'ỹ ramo aju jevy vy vvy amomba 'rã ayvu vai py.

* **4:5** João Batista ou jave heta va'e kuery onhe'ẽ rendu va'e rire ma ha'e ae oiko 'rãgue Elias ou ju 'rã va'ekue. Ha'e rami teĩ heta va'e kuery nonhe'ẽ rendui ramo Elias ou teri aguã rami oiko (Mateus 11.13-14, 17.10-13; Lucas 1.17).

Mateus ayvu porã ombopara va'ekue Mateus ayvu porã ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia para rupi Jesus remimbo'e Mateus omboaxa nhandevy arandu iporã va'e, Jesus rekokue omombe'u vy. Yma rupi Jesus ramoĩ kuery ikuai jave, ha'e kuery pe Nhanderuete omombe'u ma voi Jesus ou vy teko vai gui nhandererova aguã. Ha'e rami aguã ma Antigo Testamento py oĩ. Mateus omombe'u Jesus oikoa rupi Nhanderuete ijayvu ma voiague oiko va'ekue. Yma guive Nhanderuete omombe'u uka ma voi nhandereraa jepearã omoĩ vy ombou aguã. Ha'e va'e pe hebreu kuery ayvu py "Messias" 'ea, ha'e rã grego ayvu py ma "Cristo" 'ea. Tery Jesus voi "Jogueraa jepea" 'ea. Ha'e nunga rupi Jesus itui'iague Mateus omombe'u vy aipoe'i: "Remboery 'rã Jesus, mba'eta ojepegua kuery ogueraa jepe 'rã heko vaia gui" (1.21b).

Peteĩ regua anho ogueraa jepe aguã e'ỹ Jesus ou, ha'e rã yvy jave re ha'e javi regua. Ha'e rami vy omombe'u ko yvy re Nhanderuete po'akaa ou aguã. Ha'e vy aipoe'i: "Pejeko rerova ke, mba'eta namombyryvei ma yva pygua po'akaa ojekuaa aguã" (4.17b). Nhanderuete po'akaa ojekuaa raka'e Jesus ojapo porãa ha'e nhombo'ea rupi ae.

Heta Mateus omombe'u Jesus nhombo'eague, ha'e mba'emo re ombojoja vy Nhanderuete po'akaa omombe'u porãveague guive. Porombo'ea ikuai va'e gui nhombo'e porã kuaave. Ha'e anho'i ha'eve jaikoa omoexakã aguã Nhanderuete oipotaa rami, Nhanderuete Ra'y ae vy.

Jesus Cristo ramoĩ kuery rery oĩa *Lucas 3.23-38*

¹ Kova'e kuaxia re ma oĩ Jesus Cristo ramoĩ ypy kuery rery. Jesus ma Davi ramymino oiko, ha'e Davi ma Abraão ramymino raka'e.

² Abraão ra'y ma Isaque, Isaque ra'y ma Jacó, Jacó ra'y ma Judá ha'e tyvy kuery.

³ Judá Tamar re ta'ya ma Perez ha'e Zerá. Perez ra'y ma Esrom, Esrom ra'y ma Arão,

⁴ Arão ra'y ma Aminadabe, Aminadabe ra'y ma Naassom, Naassom ra'y ma Salmom,

⁵ Salmom ra'y Raabe guigua ma Boaz. Boaz ra'y Rute guigua ma Obede, ha'e Obede ra'y ma Jessé.

⁶ Jessé ra'y ma huvixave Davi, ha'e huvixa Davi ra'y ma Salomão, Urias ra'yxykue pi'a va'e.

⁷ Salomão ra'y ma Roboão, Roboão ra'y ma Abias, Abias ra'y ma Asa,

⁸ Asa ra'y ma Josafá, Josafá ra'y ma Jorão, Jorão ra'y ma Uzias,

⁹ Uzias ra'y ma Jotão, Jotão ra'y ma Acáz, Acáz ra'y ma Ezequias,

¹⁰ Ezequias ra'y ma Manassés, Manassés ra'y ma Amom, Amom ra'y ma Josias,

¹¹ Josias ra'y ma Jeconias ha'e tyvy kuery, Babilônia katy ogueraapaa jave py oiko va'ekue.

¹² Ha'e gui Babilônia katy escravo-rã ogueraapaa ma rire oiko Jeconias ra'y Salatiel, Salatiel ra'y ma Zorobabel,

¹³ Zorobabel ra'y ma Abiúde, Abiúde ra'y ma Eliaquim, Eliaquim ra'y ma Azor,

¹⁴ Azor ra'y ma Sadoque, Sadoque ra'y ma Aquim, Aquim ra'y ma Eliúde,

¹⁵ Eliúde ra'y ma Eleazar, Eleazar ra'y ma Matã, Matã ra'y ma Jacó.

¹⁶ Ha'e gui Jacó ra'y ma Maria me José. Maria pi'a ma Jesus, Cristo 'epy va'e.

¹⁷ Ha'e rami vy Abraão oiko guive Davi oiko peve ma catorze-kue hamymino ikuai. Ha'e Davi oiko guive Babilônia katy escravo-rã ogueraapaa peve catorze-kue ju ikuai. Ha'e gui Babilônia katy ogueraapaa guive Cristo oiko peve ma catorze-kue ju ikuai.

Lucas 2.1-7

¹⁸ Ha'e gui Jesus itui'iague ma po rami: José re ixyrã Maria omenda va'erã oikovy jave, joupe ojekuaa uka e'ÿ mbove oguereko'i kyri va'e Nhe'ë Ky'a E'ÿ gui.

¹⁹ Ha'e rã imerã José heko porã va'e vy ndoikuaa ukaxei. Ha'e rami vy onhembopy'a oega aguã avave rei oikuaa e'ÿ re.

²⁰ Ha'e nunga re onhembopy'a oikovy. Ha'e gui oexa ra'u rã ixupe ojexa uka petei anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i:

– Davi ramymino José, ekyje eme Maria reraa aguã ndera'yxyrã, mba'eta kyri va'e oguereko'i va'e ma Nhe'ë Ky'a E'ÿ guigua.

²¹ Ha'e ramo oikuavã 'rã petei ava'i. Remboery rã Jesus, mba'eta ojeupegua kuery ogueraa jepe 'rã heko vaia gui.

²² Ha'e nunga ha'e javi ma ojeupity aguã profeta pe Senhor aipoe'i ukaague:

²³ “Petei kunhatai ete'i oiko va'e oguereko'i 'rã kyri va'e, oikuavã 'rã ava'i. Ha'e va'e pe ma 'Emanuel' 'ea 'rã.” (Ha'e va'e tery ma “Nhanderuete nhandereve oiko” 'ea.)*

²⁴ Ha'e rami rã José okeague gui ovy vy oiko Senhor-a guigua anjo aipoe'iague rami. Ha'e vy ogueraa gua'yxyrã.

²⁵ Ha'e rami avi oguereko rive ranhe, ava'i oikuavã e'ÿa ja. Ha'e va'e ma omboery Jesus.

2

Imba'ekuaa va'e kuery oipouague

¹ Huvixave Herodes oï jave, Judéia regua Belém tekoa py Jesus itui'i rire ou amongue imba'ekuaa va'e kuery. Kuaray oua katy gui ou Jerusalém tetã py.

² Ha'e kuery oporandu jogueruvy:

– Mamo tu itui judeu kuery ruvixaverã oiko ramo'i va'ekue? Mba'eta kuaray oua katy roexa karamboae ikuua ukaa jaxy-tata. Ha'e rami vy apy roju romboete aguã – he'i.

³ Ha'e nunga omombe'ua rã huvixa Herodes oendu vy onhemondyi, Jerusalém py ikuai va'e ha'e javive reve.

⁴ Ha'e rami vy oenoimba judeu kuery regua sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery. Ha'e va'e kuery pe oporandu mamo pa Cristo itui'i rãa re.

⁵ Ha'e kuery ombovai:

– Judéia regua Belém tekoa py 'rã itui'i, mba'eta po rami oï profeta ombopara va'ekue:

⁶ “Ndee Judá vvy regua Belém tekoa, Judá regua tetã tuvixakueve ikuai va'e gui mba'eva py nane'yvyivei, mba'eta ndea gui ae 'rã oiko Joguerekoarã, xevygua Israel kuery re opena va'erã”, he'i va'ekue.*

⁷ Ha'e nunga Herodes oendu vy imba'ekuaa va'e kuery ju oenoï uka ha'e ae'ia py. Ha'e kuery pe oporandu vy oikuaa pota raka'e ete pa jaxy-tata ojekuaa ague re.

⁸ Ha'e gui Belém katy omondouka vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Tapeo, peikuaa pota porã ava'i reko re. Pejou vy ke pemombe'u uka xevy, xee voi aa aguã amboete vy – he'i.

* 1:23 Isaías 7.14 * 2:6 Miquéias 5.2

⁹ Ha'e ramo huvixa ayvu ha'e kuery oendupa vy oje'oi. Ha'e gui jaxy-tata kuaray oua katy ikuai teri reve oexa va'ekue ma ha'e kuery renonde ju oaxa ovy, ava'i ituia áry ovaë peve. Ha'e py ma opyta.

¹⁰ Ha'e kuery jaxy-tata oexa vy ovy'a ete.

¹¹ Oo py oike vy oexa ava'i, ixy Maria reve. Ha'e rami vy guenapy'ã re oĩ vy omboete okuapy, ha'e mba'emo porã oguenoë vy ixupe ome'ë ogueru va'ekue: ouro, heakuã porã va'e ha'e mirra.

¹² Ha'e gui oexa ra'u rã Nhanderuede oikuaa uka huvixa Herodes-a rupi ve'ỹ ojevvy aguã. Ha'e ramo tape mboae rupi ojevvy ovyvy katy.

Egito yvy katy oguerojava heravyague

¹³ Ha'e kuery oje'oipa rire José oexa ra'u jevy rã ixupe ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Epu'ã ke, eraa ava'i ha'e ixy. Pejava Egito yvy katy. Ha'e py ma peiko xeaivy jevy e'ỹa ja, mba'eta Herodes oeka ta ava'i ojukaxe vy – he'i.

¹⁴ Ha'e ramo opu'ã pyavyve. Ava'i ha'e ixy ogueraa vy Egito katy oje'oi.*

¹⁵ Ha'e py opyta Herodes omano e'ỹa ja, profeta pe Senhor aipoe'i ukaague ojeupity aguã: “Egito gui aenoĩ Xera'y”, he'iaague.*

Avakue'i ojukapaague

¹⁶ Herodes ma imba'ekuaa va'e kuery ombotavyague oikuaa vy ipoxy vaipa. Ha'e rami vy ojuka ukapa avakue'i Belém tekoa, ha'e ha'e katy'i rupi ikuai va'e ha'e javi. Mokoĩ ma'et'ỹ ete'ỹ-te'ỹ oguereko va'e guive ojuka ukapa, imba'ekuaa va'e kuery gui raka'e pa oikoague omombe'uague rami vy.*

¹⁷ Ha'e rami oiko raka'e profeta Jeremias pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã:

¹⁸ “Ramá tekoa py onhendu hevovo rei va'e. Hexay [ha'e ojae'o va'e], ipoaë rei va'e guive, Raquel opi'a kuery re ojae'o okuapy vy. Imemby kuery jipovei ma ramo nonhembovy'a ukai.”*

Egito gui ojevvyague

¹⁹ Ha'e gui Herodes omano ma rire Egito yvy re José oikoa py ra'u rupi ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i:

²⁰ – Epu'ã ke, eraa ava'i ha'e ixy. Tapeo ju Israel yvy re, mba'eta ava'i jukaxeare kuery omanomba ma – he'i.

²¹ Ha'e ramo opu'ã. Ava'i ha'e ixy ogueraa vy ojevvy ju Israel yvy re.

²² Ha'e gui Judéia pygua huvixa Herodes rekovia ta'ykue Arquelau ju oĩa oendu vy okyje ha'e katy ju oo aguã. Ha'e gui oexa ra'u rã Nhanderuede oikuaa uka jevvyague rami oiko vy Galiléia yvy katy ojepe'a ovy,

²³ peteĩ tetã Nazaré hery va'e py ikuai aguã. Ha'e rami oiko ojeupity aguã profeta kuery pe aipoe'i ukaague: “Ixupe 'Nazaré pygua' 'ea' rã”, he'iaague.

3

Marcos 1.2-6; Lucas 3.1-9

¹ Ha'e va'e jave py ojekuaa João Batista. Ha'e va'e ma Judéia katy'i tekoa e'ỹa rupi omombe'u oikovvy ayvu.* Ha'e vy aipoe'i:

² – Pejeko rerova ke, mba'eta namombyryvei ma yva pygua po'akaa ojekuaa aguã – he'i.

* **2:14** Apocalipse 12.1-6   * **2:15** Oséias 11.1   * **2:16** Apocalipse 12.13-18   * **2:18** Jeremias 31.15

* **3:1** João 1.19-23

3 Ha'e va'e rekorã ma profeta Isaiás pe omombe'u ukaa va'ekue: “Tekoa e'ÿa rupi onhendu 'rã 'Pereko katu Senhor raperã, pembo'yvi ou aguã, he'i oikovy va'e.”*

4 João ao ma camelo rague guigua, ha'e rã iku'axã ma ipire guigua. Ho'u va'e ma tuku ha'e ei ka'aguy regua.

5 Ha'e ramo ha'e oia py oje'oi Jerusalém tetã pygua kuery, Judéia ha'e Jordão yakã yvry ikuai va'e kuery ha'e javi reve.

6 Ixupe onhemongarai ukapa Jordão yakã py, ojevavyague omombe'upa vy.

7 Nhomongaraia py heta avi ou fariseu ha'e saduceu kuery. Ha'e rã oexa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peẽ mboi ramigua, mava'e tu aipoe'i poxya ou va'erã gui peo jepe 'rãa rami?*

8 Pendekuai ha'vy yvyra hi'a porã va'e rami, pejeko rerovaague pexa uka aguã.

9 Ha'e jomeme pemboypy eme “Nhande ma Abraão ramymino jaiko” peje aguã. Mba'eta xee aipoa'e pëvy: Kova'e ita ikuai va'e gui voi Nhanderuetete omoingo kuaa Abraão ramymenorã.

10 Ha'e gui haxa py omboguai ta ma yvyra rapo re. Yvyra hi'a porã e'ÿ va'e ha'e javi ojaya vy omombo 'rã tata py.†

Marcos 1.7,8; Lucas 3.15-17; João 1.19-28

11 – Xee ma pejeko rerova ramo yy py rive romongarai va'e. Ha'e rã xerakykue ou va'e ma xegui yvateve va'e. Ha'e va'e gui xe'yvyive ete va'e vy neĩ ipy regua araa aguã voi nda'evei. Ha'e ma Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ reve 'rã penemongarai, tata py guive.

12 Mba'eta opo py ogueroko ma trigo mbovevea, ha'e vy ombovevepa 'rã ha'yĩ oĩ va'e. Trigo ra'yĩ ete omoĩ porã 'rã omoĩ porãaty py, ha'e rã ipirekue ma oapy 'rã tata ogue e'ÿ va'e py.

Marcos 1.9-11; Lucas 3.21,22; João 1.32-34

13 Ha'e jave py Galiléia yvy gui Jesus oo Jordão yakã katy, João pe onhemongarai uka aguã.

14 Ha'e rami teĩ João nomongaraixei ranhe vy aipoe'i:

– Xee ma ha'eve ndevy pe anhemongarai uka aguã. Ndee ri ty'y xea py reju?

15 Ha'e rã Jesus ombovai:

– Tove ha'e rami teĩ, mba'eta ha'e rami vy 'rãe teko porã ha'e javi jajapo – he'i. Ha'e ramo omongarai.

16 Jesus onhemongarai ma vy yy gui oẽ ju ramove yva ojepe'a jekuaa ramo oexa Nhanderuetea guigua Nhe'ẽ oguejy ouvy rã peteĩ apyaxu'i rami. Ha'e va'e ou vy hexe oĩ.

17 Ha'e gui onhendu peteĩ ayvu yva gui:

– Peva'e ma Xera'y ayvu ete ha'e arovy'a va'e – he'i va'e.

4

Marcos 1.12,13; Lucas 4.1-13

1 Ha'e rire tekoa e'ÿa py ju Nhe'ẽ ogueraa Jesus, anha oeko a'ã aguã py.*

2 Ha'e ramo quarenta ára, quarenta pytũ re oiko okaru e'ÿ re. Ha'e rire okaruxe ma.

* **3:3** Isaiás 40.13   * **3:7** Ha'e kuery pe “Mboi ramigua” he'i mba'eta mboi yma guare rami ha'e kuery voi nhombotavya rupi ikuai, ndojeko rerovaxei guive.   † **3:10** “Haxa py yvyra ojaya 'rã” he'ia py Nhanderuetete pe ndojeko rerovai va'e ombopagapa 'rãa re ijayvu vy.   * **4:1** Hebreus 2.18; 4.15

³ Ha'e ramo oĩa py poroeko a'ãa onhemboja vy aipoe'i:
– Nhanderuete Ra'y ri reiko vy ndeayvu kova'e ita oĩ va'e pe tojeapo mbojape.

⁴ Ha'e ramo Jesus ombovai:

– Ipara oiny: “Mbojape re anho e'ỹ 'rã avakue oikove, ha'e rã ayvu Nhanderuete juru gui oẽ va'e ha'e javi re” – he'i.*

⁵ Ha'e gui anha ogueraa tetã iký'a e'ỹ va'e py, templo apyte áry omoĩ.

⁶ Ha'e vy aipoe'i:

– Nhanderuete Ra'y ri reiko vy enhemombo apy gui vvy katy, mba'eta ipara oiny: “Ombou 'rã ojeupegua anjo kuery ndere opena aguã.” Ha'e rã “Ha'e kuery ndejoko 'rã opo py, ita re renhepyxanga e'ỹ aguã” – he'i.*

⁷ Jesus ombovai:

– Ipara avi oiny: “Eko a'ã eme Senhor Nderuete” – he'i.*

⁸ Ha'e gui vvyty yvateve va'e áry ju anha ogueraa vy ixupe oexa uka ko vvy re tetã ikuai va'e, mba'emo porã oĩ va'e ha'e javi guive.

⁹ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Peva'e nunga ha'e javi ame'ẽmba 'rã ndevy, xapy'a rei nerenapy'ã re reĩ reve xemboete ramo.

¹⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

– Satanás, ejepe'a ke apy gui, mba'eta ipara oiny: “Senhor Nderuete anho 'rã remboete ha'e rembojerovia” – he'i.*

¹¹ Ha'e rami rã anha oea ovy, ha'e rã anjo kuery ju ou vy opena hexe.

Marcos 1.14,15; Lucas 4.14,15

¹² João nhuã py ombotyta ague omombe'ua rã Jesus oendu vy ojepe'a ovy Galiléia katy.

¹³ Nazaré tetã oea vy Cafarnaum py ju oo oiko aguã, ye'ẽ yv'ry, Zebulum ha'e Naftali vvy katy'i,

¹⁴ profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã:

¹⁵ “Zebulum ha'e Naftali vvy, ye'ẽ katy tape oo va'e yv'ry, Jordão yakã rovaigua re, judeu e'ỹ va'e kuery ikuai Galiléia rupi,

¹⁶ ha'e pygua kuery ma pytũ rupi ikuai va'ekue ri oexa hendy tuvixa va'e. Ha'e rã hendy va'e omoexakã manoa guy pytũ reia rupi ikuai va'ekue” he'i ukaague rami.*

¹⁷ Ha'e va'e guive Jesus omboypy ayvu omombe'u aguã. Ha'e vy aipoe'i:

– Pejeko rerova ke, mba'eta namombryrvei ma yva pygua po'akaa ojekuaa aguã.

Marcos 1.16-20; Lucas 5.1-11

¹⁸ Galiléia regua yupa yv'ry oikoa rupi oexa mokoĩ joegua: Simão Pedro hery va'e ha'e André. Yy py pira mbo'aa omombo okuapy rã oexa, pira mbo'aa rupi ikuai ramo.

¹⁹ Ha'e rami vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peju ke xerakykue. Xee ma avakue jouarã ju 'rã romoingo – he'i.

²⁰ Ha'e ramo ha'e kuery ma pira mbo'aa oejapa vyvoi vy oje'oi hupive.

²¹ Oovea py mokoĩ joegua ju oexa: Zebedu ra'y kuery Tiago ha'e tyvy João. Ha'e va'e kuery ma nguu reve kanoã py pira mbo'aa omoatyrõ okuapy rã oexa. Ha'e vy oenoĩ.

²² Ha'e ramove ha'e kuery kanoã ha'e nguu oea vy oje'oi hakykue.

Lucas 6.17-19

* **4:4** Deuterônômio 8.3   * **4:6** Salmo 91.11-12   * **4:7** Deuterônômio 6.16   * **4:10** Deuterônômio

6.13   * **4:16** Isaías 9.1-2

²³ Galiléia yvy ha'e javi rupi Jesus oiko. Onhembo'eaty ikuai va'e rupi nhombo'e vy omombe'u ayvu porã Nhanderuede po'akaa regua. Heta va'e kuery omonguera guive opa marãgua gui imba'eaxy va'e.

²⁴ Ha'e ramo mba'emo ojapo oikovya omombe'ua rã oendu pavẽ Síria yvy ha'e javi rupi. Ha'e ramo oia py oguerua imba'eaxy va'e opa marãgua mba'eaxy oendu va'e gui omonguera aguã: anha onhemondea va'e, he'o'ã va'e ha'e uguata e'ÿ va'e guive. Ha'e ramo omonguerapa.

²⁵ Ha'e rire heta ju Galiléia gui ou, ha'e Decápolis, Jerusalém, Judéia ha'e Jordão rovaigua gui. Ou vy oje'oi hakykue.

5

Lucas 6.20-23

¹ Heta va'e kuery ou rã Jesus oexa vy oẽ yvy'ã re, ha'e uguapy. Ha'e ramo hemimbo'e kuery ma ijyvy'iry ou.

² Ha'e ramo ombo'e vy aipoe'i:

³ — Ovy'a ete 'rã onhe'ẽ py iporiaukue'i va'e, mba'eta ha'e kuery peguarã yva pygua po'akaa oĩ.

⁴ — Ovy'a ete 'rã ojae'o va'e, mba'eta ombovy'aa ju 'rã.

⁵ — Ovy'a ete 'rã ivai rei e'ÿ va'e, mba'eta ha'e kuery peguarã yvy itui.

⁶ — Ovy'a ete 'rã teko porã re okaruxe ha'e ijy'uvei va'e, mba'eta ojoupa 'rã.

⁷ — Ovy'a ete 'rã nhomboaxy va'e, mba'eta ha'e kuery voi omboaxy 'rã.

⁸ — Ovy'a ete 'rã ipy'a ky'a e'ÿ va'e, mba'eta ha'e kuery oexa 'rã Nhanderuede.

⁹ — Ovy'a ete 'rã peteĩ rami nhomoingo va'e, mba'eta ha'e kuery pe "Nhanderuede ra'y kuery" 'ea 'rã.

¹⁰ — Ovy'a ete 'rã heko porã ramo rive oguereko axy reia va'e, mba'eta ha'e kuery peguarã yva pygua po'akaa oĩ.

¹¹ — Pevy'a ete 'rã xekáuxa pendere ijayvu rei ha'e penderereko axya rei ramo, ha'e ijapu vy opa marã pendere ijayvu vai rã guive.

¹² Pevy'a ha'e peporai, mba'eta heta oĩ yva re pendevy guarã. Mba'eta ha'e rami ae oguereko axya raka'e profeta kuery peiko e'ÿ mbove ikuai va'ekue.

Marcos 9.49,50; Lucas 14.34,35

¹³ — Peẽ kuery ma juky rami peiko yvy regua moe'ëarã. Ha'e rã xapy'a rei juky nae'ëvei ramo mba'exa 'rã tu he'ẽ ju? Ndovarevei 'rã mba'everã. Ha'e ramo oka py rive 'rã nhamombo, avakue opyrõmba aguã py.

Guemimbo'e kuery hendy va'e re ombojojaague

¹⁴ — Peẽ kuery ma hendy va'e peiko yvy regua moexakãarã. Yvyty áry tetã ojapo pyre ma ndojekuaa e'ÿi 'rã.

¹⁵ Tataendy voi avave rei omoendy vy nomoia'i 'rã ajaka guýry. Oĩaty py ae 'rã omoia, opy ikuai va'e ha'e javi omoexakã aguã.

¹⁶ Ha'e rami ae hendy va'e pereko va'e voi taexakã avakue renonde, pendereko porãa ha'e kuery oexa vy oguerovy'a avi aguã Penderu yva pygua.

Lei ojeupitypa aguã Jesus oua re ijayvuague

¹⁷ — Pexa'ã eme lei ha'e profeta kuery ombopara va'ekue ambovaipa aguã ajua re. Ambovaipa aguã e'ÿ aju, ojeupity aguã.

¹⁸ Mba'eta anhetẽ aipoa'e pëvy: Yva ha'e yvy okanhy e'ÿa ja neĩ peteĩ ipara'i, neĩ peteĩ ikarẽ'i va'e nokanhyi 'rã lei gui, ha'e javi ojeupity e'ÿa ja.*

* 5:18 Lucas 16.16,17

19 — Ha'e gui ijayvua yvyĩ'ive va'e teĩ ha'e va'e rami e'ỹ ikuai ha'e nhombo'e va'e pe ma "Yvyĩve'i va'e" 'ea 'rã yva pygua po'akaa py. Ha'e rã ha'e rami ete ikuai ha'e nhombo'e va'e pe ma "Yvateve va'e" 'ea 'rã yva pygua po'akaa py.
 20 Mba'eta xee aipoa'e pëvy: Kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery reko gui peẽ kuery napendeko porãvei vy yva pygua po'akaa py ndapeikei 'rãe.

Ymagua kuery pe aipo'ea ague Jesus omombe'u porãveague

Jojukaa re ijayvua

21 — Pendu ma ymagua kuery pe aipo'ea ague: "Pejojuka eme." Ha'e rã "Amongue jojuka ramo ombopagaa 'rã", 'ea ague.*

22 Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Ha'e javive [mba'e re'ỹ] guyvy kuery pe ivai va'e ombopagaa 'rã. Guyvy pe "Mba'e vare'ỹ" he'i va'e ma heraa 'rã nhomongeta va'ety ikuai py. Ha'e rã guyvy pe "Inhakã porã ve'ỹ va'e" he'i va'e ma tata ogue e'ỹ va'e py 'rã opaga.

23 — Altar oĩa py mba'emo reme'ẽ va'erã reru vy ha'e py xapy'a rei nema'endu'a 'rã nderovy nderovai mba'emo oguerekoa re.

24 Ha'e rami vy eja ranhe altar yvy'iry mba'emo reme'ẽ va'erã, tereo ha'e peteĩ rami ju pejogueroayvu nderovy reve. Ha'e gui mae ma ejevvy ju eme'ẽ reme'ẽxe va'ekue.

25 — Pejogueroayvu porã voi 'rã nderovaigua reve tape rupi peo reve, huvixa pò py nderovaigua nemboaxa e'ỹ aguã, ha'e gui jopya pe ju huvixa nemboaxa e'ỹ aguã, ha'e nhuã py nembo'a e'ỹ aguã.

26 Anhetẽ aipoa'e ndevy: Nereẽi 'rã ha'e gui repagapa katui'i e'ỹa ja.

Tavy reia re ijayvua

27 — Pendu aipo'ea ague: "Ndetavy rei eme."*

28 Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Kunhague re itavyxea rupi oma'ẽ va'e voi hexeve itavy ae ma opy'a py.

29 Xapy'a rei nderexa reiporu kuaa regua ri nderesity ramo enoẽ, emombo ndejegui. Mba'eta nderetẽ ha'e javi reve reiko axy aguã py nemombo'a 'rãgue py ha'eveve peteĩ nderete regua remokanhy.

30 Xapy'a rei ndepo reiporu kuaa regua ri nderesity ramo ejaya, eipe'a ndejegui. Mba'eta nderete ha'e javi reve reiko axy aguã py reo 'rãgue py ha'eveve peteĩ nderete regua remokanhy.

31 Aipo'ea avi va'ekue: "Gua'yxy gui opoixe va'e tome'ẽ ixupe kuaxia para omendaague ombovaipa aguã", 'ea va'ekue.*

32 Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Gua'yxy itavy rei ramo e'ỹ opoi va'e ma ojapo 'rã itavy rei va'e oiko aguã rami, ha'e opoi pyre re omenda va'e voi itavy rei avi.

Ouraa re ijayvua

33 — Pendu avi ymagua kuery pe aipo'ea ague: "Peura rive eme. Senhor pe pejapo ete 'rã peuraague" 'ea ague.

34 Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Nda'vevei mba'eve re peura aguã, neĩ yva re, mba'eta Nhanderuetete openaaty;

35 neĩ yvy re, mba'eta opyrõa; neĩ Jerusalém tetã re, mba'eta Huvixa yvateve va'e pegua.

* 5:21 Êxodo 20.13, Deuteronomio 5.17
 Deuteronomio 24.1

* 5:27 Êxodo 20.14, Deuteronomio 5.18

* 5:31

36 Neĩ peura eme peneakã re, mba'eta peteĩve pende'a napemoxiĩ kuaai, neĩ napemoũ kuaai guive.*

37 Ha'e rami 'rãgue py po rami 'rã pendeayvu: “Tá, tá”, e'ỹ vy “Any, any”, peje 'rã. Ha'e ramia gui pendeayvuve aguã ma poromboeko vaia guigua.

Jepya re ijayvua

Lucas 6.27-30

38 — Pendu ma aipo'ea ague: “Joexa mombuare rexa ju 'rã omombua, ha'e nhoaĩ mopẽare raĩ ju 'rã omopẽa” 'ea ague.*

39 Ha'e rã xee ma aipoa'e pẽvy: Pẽvy amongue ojapo vai ta ramo pejoko eme. Ha'e rami 'rãgue py penderova peiporu kuaa regua oipete rã perova hovai re ju oipete aguã.*

40 Huvixa kuerya py pendereraa vy pendeparito oipe'aa rã pendecapa avi peipe'a uka.

41 Xapy'a rei peteĩ quilômetro amongue pendereraa nhea'ã ramo mokoĩa peve tapeo hupive.

42 Peme'ẽ 'rã pẽvy ojerure va'e pe rei, ha'e pendekupe rei eme mba'emo oiporuxe va'e katy.

Mborayvu re ijayvua

Lucas 6.32-36

43 — Pendu aipo'ea ague: “Peayvu 'rã peneirũ kuery, ha'e rã penderovaigua kuery re ma pendea'e eme” 'ea ague.*

44 Ha'e rã xee ma aipoa'e pẽvy: Peayvu 'rã pendovaigua kuery voi, ha'e Nhanderuede pe pejerure 'rã penderereko axy va'e re,

45 Penderu yva pygua ra'y kuery pendekuai aguã. Mba'eta ha'e ma kuaray ombou vy omoexakã 'rã heko vai va'e ha'e heko porã va'e áry. Oky voi ombou 'rã heko porã va'e ha'e heko vai va'e pe.

46 Ha'e gui penderayvu va'e kuery anho ri peayvu vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta imposto re nhombopaga va'ety kuery voi ha'e rami ikuai.

47 Penderegua kuery pe anho ri pexarura vy mba'e nunga py tu amboae kuery gui pendekuai porãve? Mba'eta amboae regua kuery voi ha'e rami ikuai.

48 Ha'e rã peẽ ma heko porã va'e 'rã peiko opa mba'e py, Penderu yva pygua opa mba'e py heko porãa rami avi.

6

Nhanderuede pe mba'emo jajapoa re ijayvua

1 — Peiko kuaa pota avakue renonde e'ỹ mba'emo pejapo aguã Nhanderuede pe, ha'e kuery oexa aguã rive. Ha'e rami ri vy Penderu yva pygua gui mba'eve ndapejopyi 'rã hekovia.*

Mba'emo nhame'ẽa re ijayvua

2 — Ha'e rami vy iporiaukue'i pe mba'emo peme'ẽ vy penerenonde rupi pemonhe'ẽ uka eme mimby guaxu. Ha'e rami heko porã merami rive va'e ojapo 'rã okuapy onhembo'eaty py ha'e tape rupi, avakue pe onhemboete ukaxe vy rive. Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.

* 5:36 Tiago 5.12 * 5:38 Êxodo 21.24, Levítico 24.20 * 5:39 Romanos 12.14 * 5:43 Levítico 19.18 * 6:1 Mateus 23.1-5

³ Ha'e rã peẽ ma mba'emo peme'ẽ vy pendeaxua regua pe voi peikuaa uka eme pendeaxu e'ÿa ojapo va'e,

⁴ joupe mba'emo peme'ẽ rã avave oikuaa e'ÿ aguã. Ha'e gui peikuaa uka e'ÿ va'e Penderu oexa vy ome'ẽ rã hekovia.*

Nhanhembo'e aguã re ijayvua

⁵ – Ha'e gui penhembo'e vy heko porã merami rive va'e rami e'ÿ pen-dekuai, mba'eta ha'e kuery ma onhembo'eaty py ha'e tetã mbyte rupi onhembo'exe vai rã ho'amy avakue oexa aguã rive. Anhetẽ aipoa'e pëvy: Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.

⁶ Ha'e rã peẽ ma penhembo'exe vy peike rã penderopy, okẽ pemboty rã guive. Ha'e gui mae ma rã penhembo'e Penderu pexa e'ÿ va'e pe. Ha'e ramo peikuaa uka e'ÿ va'e Penderu oexa vy ome'ẽ rã hekovia.*

⁷ – Penhembo'ea py ha'ekue-'ekue'i rupi pendeayvu eme amboae regua kuery rami, mba'eta ha'e kuery oexa'ã tei ijayvu reta rã oendua aguã re.

⁸ Ha'e rã peẽ ma peiko eme ha'e kuery rami, mba'eta Penderu oikuaa ma voi peipota va'e, pejerure e'ÿ mbove.

Lucas 11.2-4

⁹ – Ha'e vy po rami rã penhembo'e: “Oreru yva pygua, tove nderery toamboetea.

¹⁰ Tovaẽ ndepo'akaa ojekuaa aguã. Reipota va'e tojapoa vvy re, yva re ojapoa rami avi.

¹¹ Ko'ẽ nhavõ ejou uka ro'u va'erã.

¹² Ha'e emboguepa ke ndevy rorevea, ore voi orevy oreve va'e roperdoaa rami avi.

¹³ Orereity uka eme poromoangekoa pe, orereraa jepe ke mba'emo vai gui. [Mba'eta ndepo'akaa, nembaraetea ha'e nerexakãa oĩ riae rã raka'e rã peve guarã. Amém,]” peje rã.

¹⁴ – Mba'eta amboae kuery otekoavyague peperdoa ramo Penderu yva pygua voi ombogue rã pejejavyague.

¹⁵ Ha'e rã amboae kuery [otekoavyague] ndapeperdoai ri ramo Penderu voi nombogueti rã pejejavyague.

Nhanderuede pe jakaru e'ÿ re jaikoa re ijayvua

¹⁶ – Ha'e gui pekaru e'ÿ re peiko vy pexa uka eme pendeporiau reia heko porã merami rive va'e rami, mba'eta ha'e kuery ma iporiaua oexa uka rã amboae kuery oikuaa aguã okaru e'ÿ re ikuaia. Anhetẽ aipoa'e pëvy: Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.

¹⁷ Ha'e rã peẽ ma pekaru e'ÿ re peiko vy pemoatyro pende'a, ha'e pejeovai guive,

¹⁸ pekaru e'ÿ re peikoa amboae kuery oikuaa e'ÿ aguã, Penderu pexa e'ÿ va'e anho. Ha'e ramo peikuaa uka e'ÿ va'e Penderu oexa vy ome'ẽ rã hekovia.

Yva re nhandejeupe guarã nhamoĩ porã aguã re ijayvua

¹⁹ – Ko vvy re pemoĩ porã eme mba'emo pendejeupe guarã, mba'eta vixo'i ho'upa ha'e iky'a ombovaipa rã, ha'e imonda va'e oiipe'a ha'e ogueraapa rã.

²⁰ Yva re ae pemoĩ porã uka rãgue pendejeupe guarã. Ha'e py ma jipoi rã vixo'i ho'upa va'erã, iky'a nombovaipai rã, neĩ imonda va'e ndoiipe'a heravyi rã guive.*

²¹ Mba'eta pendeve guarã pemoĩ porãa py ma penekuraxõ avi rã oĩ.

Lucas 11.33-36

* 6:4 Lucas 21.1-4 * 6:6 Lucas 18.9-14 * 6:20 Lucas 12.33,34; 2 Timóteo 4.8; 1 Pedro 1.3,4

22 — Penderexa ma penderete moexakãarã oĩ. Xapy'a rei penderexa iporã ramo penderete ha'e javi 'rã hexakãmba.

23 Ha'e rã penderexa na'iporãi ri ramo penderete pytũmba 'rã. Ha'e penemoexakãarã oĩ va'e pytũ ramo pytũ ete 'rã pëvy.

Mokoĩ patõ re ijavyua

24 — Avave rei nomba'eapoi 'rã mokoĩ patõ pe. Mba'eta peteĩ re nda'ija'eive 'rã amboae oayvuve vy, ha'e'ỹ vy peteĩ ojou porãve vy amboae ma ndojou porãive 'rã. Nda'evei Nhanderuete pe peiko aguã, mba'emo perekopaa rupi nda'evei reve.*

Lucas 12.22-31

25 — Ha'e nunga rupi ae xee aipoa'e pëvy: Pendepy'a eta rei eme pendekove re, neĩ pe'u ha'e pey'u va'erã pejou aguã re guive, penderete re pemoĩ va'erã re voi. Mba'eta penderekove nda'u tembi'u gui ndovareive teve? Ha'e penderete nda'u ao gui ndovareive teve?*

26 Peikuaa pota guyra kuery oveve va'e reko re. Ha'e kuery ma mba'eve nonhotỹi, nomono'õi, neĩ omoĩ porãaty py nomboatyi guive. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe Penderu yva pygua ojou uka 'rã ho'u va'erã. Peẽ kuery nda'u guyra'i gui ndapevareive ri?

27 Mava'e nda'u pendepy'a eta rei vy pembopukuve kuaa 'rã ruxã'i peikove aguã?

28 Mba'e re tu pendeorã re ri nda'eveive pendekuai? Peikuaa pota ha'vy yvoty nhuũndy rupi ikuai va'e re. Ha'e va'e ma omba'eapo va'e'ỹ, neĩ oipopẽ va'e'ỹ.

29 Ha'e rami teĩ xee aipoa'e pëvy: Huvixa Salomão minha opa marãgua oguerekopa va'eri kova'e yvoty rami nonhemondei raka'e.

30 Nhanderuete omonhemonde porã 'rã jai rogue aỹ nhuũndy re ikuai va'e, ha'e gui ko'ẽ tata py omombova va'erã va'eri. Ha'e gui peẽ ndapejerovia porã va'e, peẽ kuery re katuve ma opena porãve 'rã.

31 Ha'e nunga rupi pendepy'a eta rei eme, ha'e aipopeje eme: “Mba'e tu ja'u 'rã, ha'e ja'y'u 'rã? Ha'e mba'e py tu nanhemonde 'rã?” peje eme.

32 Mba'eta ha'e nunga jouxea rupi amboae regua kuery ikuai, ha'e Penderu yva pygua oikuaa ae ha'e nunga peikotevẽ va'ea.

33 Ha'e rami 'rãgue py jypy'i peka 'rã ipo'akaa ha'e ixuguigua teko porã. Ha'e ramo 'rãe peikotevẽ va'e ha'e javi ome'ẽ avi pëvy.

34 — Ha'e nunga rupi pendepy'a eta rei eme ko'ẽ rã guarã re, peja ko'ẽ ramo guarã ae. Mba'eta ára nhavõ oiko 'rãe mba'emo vai ha'e jave guarã.

7

Lucas 6.37,38,41,42

1 — Penhombopagaxe rei eme, penembopagaa e'ỹ aguã.*

2 Mba'eta penhombopagaague rami ae 'rã peẽ ju penembopagaa, ha'e joe pejapoague rami pendere ju ojapoa 'rã.

3 Mba'e re tu nderyvy rexa py iky'a oĩ va'e re rexa pota, ha'e rã nderexa py ae yvyra oĩ va'e re ma ndereikuaa potai?

4 Mba'e re tu aipo're nderyvy pe: “Tove tanoẽ iky'a nderexa gui”, 're, nderexa py ae yvyra oĩ teri reve?

5 Heko porã merami rive va'e, enoẽ ndee ranhe yvyra nderexa gui. Ha'e vy 'rãe rexa porã nderyvy rexa gui iky'a renoẽ aguã.

* 6:24 Lucas 16.13 * 6:25 Filipenses 4.6; 1 Pedro 5.7 * 7:1 Romanos 2.1-3; 1 Coríntios 4.5; Tiago 4.11,12

Jagua pe iporã va'e nhame'ẽ e'ỹ aguã re ijavyua

6 – Jagua kuery pe peme'ẽ eme mba'emo iky'a e'ỹ va'e, ha'e poryko ikuaia katy pemombo eme ovarave va'e, ha'e kuery opyrõmba rive'ỹ aguã, ha'e gui ojere vy penemondoropa avi e'ỹ aguã.*

Lucas 11.9-13

7 – Pejere, ha'e ramo ome'ẽa 'rã. Peka, ha'e vy pejou 'rã. Penhendu uka, ha'e ramo okẽ oiipe'aa 'rã pẽvy.*

8 Mba'eta ha'e javive ojerure va'e ojopy 'rã, oeka va'e ojou 'rã, ha'e onhendu uka va'e pe oiipe'aa 'rã.

9 Mava'e peẽ avakue nda'u pendera'y kuery mbojape re ojerure rã peme'ẽ 'rã ita?

10 Ha'e rami e'ỹ vy pira re ojerure rã mboi ri nda'u peme'ẽ 'rã?

11 Ha'e nunga rupi peẽ pendereko vai va'eri pendera'y kuery pe mba'emo porã peme'ẽ kuaa va'e. Ha'e gui Penderu yva pygua katuve nda'u nome'ẽi 'rã ri mba'emo porã ojerure va'e pe?

12 – Pẽvy avakue ojapo aguã peipotaa rami ae avi peẽ voi pejapo ha'e kuery pe, mba'eta ha'e rami ae oĩ lei ha'e profeta kuery omboparaague re.

Lucas 13.24

13 – Peike okẽ ipo'i'i va'e rupi. (Mba'eta okẽ ha'e tape okanhy aguã katy oo va'e ma ipy vaipa ramo heta 'rã ikuai ha'e va'e rupi oo va'e.)

14 Ha'e rã tekove katy okẽ ha'e tape oo va'e ma ipo'i'i ramo mbovy'i ete 'rã ojou.

Lucas 13.25-27; 2 Coríntios 13.5

15 – Penheangu ke profeta ramigua kuery gui. Ha'e kuery ma vexa'i pirekue py onhemonde va'e, ha'e rã igu'ry ma guary nhomondoropa va'e ikuai.*

16 Mba'emo rembypy'a re peikuaa pota vy peikuaa 'rã mba'e nunga paa. Tyrã uva nda'u nhamondo 'rã ri juu'y gui? Ha'e rami e'ỹ vy juu rakua endy gui nda'u nhamondo 'rã ri figo?

17 Ha'e rami avi yvyra porã ma hi'a porã avi 'rã. Ha'e rã yvyra iporã e'ỹ va'e ma ndai'a porã 'rã.

18 Yvyra porã ma ndai'a vaikuei 'rã, ha'e yvyra iporã e'ỹ va'e voi ndai'a porã 'rã.

19 Yvyra hi'a iporã e'ỹ va'e ojayapaa vy omomboha 'rã tata py.

20 Ha'e nunga rupi ha'e kuery reko re peikuaa pota vy peikuaa 'rã marã ramigua paa.*

21 – Pavẽ e'ỹ xe'vy “Senhor, Senhor” he'i va'e oike 'rã yva pygua po'akaa py, ha'e rã Xeru yva pygua oipotaa rami ikuai va'e anho.

22 Ha'e va'e ára heta 'rã aipoe'i xe'vy: “Senhor, Senhor, nderery rupi e'ỹ ri ty'y ore romombe'u raka'e Nhe'ẽ guigua? Ha'e nderery rupi e'ỹ ri ty'y roipe'a anha, ha'e heta rojapo ndepo'akaa rupigua?” he'i 'rã.

23 – Ha'e ramo ha'e kuery pe xee ambovai 'rã: “Peẽ kuery ma xee roikuaa va'e'ỹ. Pendeko vai va'e, pejepe'a ke xea gui!” ha'e 'rã.

Lucas 6.46-49

24 – Ha'e javive ha'e rami xeayvu rã oendu vy ha'ekue rami ikuai va'e ma ava hi'arandu va'e ngoorã ita áry ojapo va'e rami ikuai.

25 Mba'eta oky ou rã yy tyguaxu vy oxyry atã 'rã. Yvytu oiipeju atã vy ha'e va'e oo re ojeapi-api teĩ ndoityi 'rã, ita áry omboyta porã rire.

* 7:6 Lucas 9.5 * 7:7 João 14.13,14; 1 João 5.14,15 * 7:15 2 Pedro 2.1-3 * 7:20 Lucas 6.43,44; Tiago 3.11,12; 1 João 3.10; 4.6

26 – Ha'e rã xeayvua oendu teĩ ha'ekue rami ndoikoi va'e kuery ma ava hi'arandu e'ỹ va'e ngoorã ita ku'i reia áry rive ojapo va'e rami ikuai.

27 Ha'e gui oky ou rã yy tyguaxu 'rã. Yvytu oipeju vy ha'e va'e oo re ojeapi vy oity, ombovaipa ete 'rã – he'i.*

Opa vy ma yvyty áry ijayvuague

28 Jesus pova'e ayvu omombe'upa rã heta va'e kuery onhemondyipa ombo'ea gui,

29 mba'eta ipo'akapa va'e rami ombo'e, kuaxia re nhombo'e va'ety kuery rami e'ỹ.*

8

Marcos 1.40-44; Lucas 5.12-14

1 Yvy'ã gui Jesus oguejy rã heta ete oje'oi hakykue.

2 Ha'e gui ma peteĩ lepra revegua onhemboja hexe. Omboete vy aipoe'i:

– Senhor, lepra gui xeky'a'oxe vy ke xeky'a'o – he'i.

3 Ha'e ramo Jesus okuave'ẽ vy opoko hexe. Ha'e vy aipoe'i:

– Xee ma roiky'a'oxe ae, ekuera ke – he'i. Ha'e ramove lepra okanhymba.

4 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

– Ma'ẽ, emombe'u eme avave rei pe. Ha'e rami 'rãgue py tereo sacerdote pe anho ejexa uka, ha'e eme'ẽ mymba Moisés omboparaague rami, heta va'e kuery oikuaa aguã.

Lucas 7.1-10

5 Cafarnaum tetã py Jesus ovaẽ ma ramo hexe onhemboja peteĩ xondaro ruvixa. Ha'e vy ojerero ixupe:

6 – Senhor, xero py amongakuaa va'ekue itui tupa py. Ndoguatavei, ojexavai guive – he'i.

7 Jesus ombovai:

– Xee aa 'rã amonguera – he'i.

8 Ha'e rã xondaro ruvixa aipoe'ive ju:

– Xee ma xe'yvy'i'ete xero py revaẽ aguã. Peteĩ ayvu rive ri eraa uka. Ha'e ramo xerembiguai kunumi va'e okuera 'rã.

9 Mba'eta xee voi huvixa oipotaa rami aiko va'e. Ikuai avi xondaro kuery xeayvu rami ikuai va'e. Peteĩ pe “Tereo”, ha'e ramo oo 'rã. Ha'e rã amboa pe ma “Eju”, ha'e rã ou 'rã. Xerembiguai pe “Ejapo ha'e nunga”, ha'e ramo ojapo 'rã – he'i.

10 Ha'e nunga Jesus oendu vy onhemondyi. Ha'e vy aipoe'i hakykue oje'oi va'e pe:

– Anhetẽ aipoa'e pëvy: Neĩ Israel kuerya rupi voi ndajoui teri kova'e rami ojerovia ete va'e.

11 Aipoa'e pëvy: Heta ou 'rã kuaray oua katy ha'e oikea katy gui, yva pygua po'akaa py ikuai 'rã mesa py Abraão, Isaque ha'e Jacó reve.

12 Ha'e rã Nhanderuete po'akaa pyguarã va'ekue ma oka py 'rã omomboa pytũa py. Ha'e py ojae'opa ha'e opa marã onhendu 'rã okuapy – he'i.

13 Ha'e gui xondaro ruvixa pe ju Jesus aipoe'i:

– Tereo ju. Ndee rejeroiviaa rami toiko – he'i. Ha'e va'e hora-ve hembiguai okuera.

Marcos 1.29-31; Lucas 4.38,39

14 Ha'e gui ma Pedro ro py ju Jesus ovaẽ. Ha'e vy haixo oexa ipire raku vaipa vy tupa py itui ramo.

* 7:27 Tiago 1.22-25; 1 João 2.3-6

* 7:29 Marcos 1.22; João 7.46

15 Ipo re Jesus ojopy rã ipire raku oaxa. Ha'e ramo opu'ã vy mba'emo ojapo ha'e kuery pe.

Marcos 1.32-34; Lucas 4.40,41

16 Ka'aru'i jave oĩa py heta oguerua anha onhemondea va'e. Ha'e ramo ayvu py rive oipe'a nhe'ẽ iky'a va'e, omonguera avi imba'eaxy va'e ha'e javi.

17 Ha'e nunga oiko profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã: "Ha'e ae oipe'a jaiko axya, ogueraapa nhanemba'eaxy", he'iague.*

Lucas 9.57-62

18 Jesus oyvýry heta ikuai va'e oexa vy ijayvu yy rovaigua re oaxa aguã.

19 Ha'e va'e jave py hexe peteĩ kuaxia re nhombo'e va'ety onhemboja vy aipoe'i:

– Porombo'ea, xee aa ta nderupive reoa katy rei.

20 Ha'e rã Jesus ombovai:

– Aguara'i oguereko 'rã okua, guyra oveve va'e voi oguereko guaity. Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma nei oakã omboguejyaty ndoguereko – he'i.

21 Amboae hemimbo'e ju aipoe'i ixupe:

– Senhor, taa ranhe xeru tanhono porã.

22 Jesus ombovai:

– Eju xerupive, tove omanogue ae tonhono porã omano va'ekue.

Marcos 4.35-41; Lucas 8.22-25

23 Ha'e gui kanoã py Jesus oĩ ramo hemimbo'e kuery oje'oi hupive.

24 Yy rupi oaxa jave ou vvytu vaikue. Yai ojeapi-api kanoã re. Ha'e ramia ja Jesus oke oupy.

25 Ha'e ramo hemimbo'e kuery ou vy omomyĩ. Ha'e vy ojapukai reve aipoe'i:

– Senhor, orereraa jepe ke! Nhamanomba ta ma – he'i okuapy.

26 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

– Pejeroviaa kyrĩ'i va'e, mba'e re tu pekyje ri? – he'i. Ha'e rami vy opu'ã vy vvytu ha'e ye'ẽ pe ijayvu atã. Ha'e ramove opytu'upa.

27 Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipa vy aipoe'i:

– Marã ramigua tu peva'e ava, vvytu ha'e yai voi onhe'ẽ rendu aguã?

Marcos 5.1-20; Lucas 8.26-39

28 Yupa rovaigua Gadara pygua kuery vvy re ovaẽ ramo ovaexĩ jogueruvy mokoĩ ava anha onhemondea va'e. Yvyra rupa oĩ va'e gui ou. Ivai vaikue rei rã avave rei ndoguataavei ha'e va'e tape rupi.

29 Ha'e gui ha'e kuery ou vy ojapukai:

– Nhanderuet Ra'y, mba'e tu xee areko ndereve? Oremoingo axy aguã teve reju oa'angaague ára ovaẽ e'ỹ mbove? – he'i.

30 Ha'e katy'i heta ikuai poryko okarua py.

31 Ha'e ramo anha kuery ojerure Jesus pe:

– Orepe'a vy ta'vy oremondouka poryko kuerya katy.

32 Ha'e rã – Tapeo ha'vy – he'i Jesus. Ha'e gui ha'e kuery ojepe'a vy poryko re ova. Ha'e rã poryko kuery ma vvy'ã guy katy onhamba. Ho'apa ye'ẽ py, yy py omanomba.

33 Ha'e ramo poryko re opena va'e kuery onhamba oje'oivy. Tetã py ovaẽ vy omombe'u oiko va'ekue ha'e javi, anha onhemondea va'e re oiko va'ekue guive.

34 Ha'e ramo tetã pygua kuery oupa Jesus oexa aguã. Oexa vy ojerure ijyvy gui oo ju aguã re.

* 8:17 Isaías 53.4

9

Marcos 2.1-12; Lucas 5.17-26

- ¹ Kanoã py Jesus oĩ vy yy rovaigua re oaxa. Ha'e vy guetã katy oo.
- ² Ha'e oĩa py oguerua peteĩ uguata e'ỹ va'e hupa reve. Ha'e kuery ojerovia etea Jesus oexa vy aipoe'i uguata e'ỹ va'e pe:
– Xera'y, ndepy'a guaxu ke. Rejejavayague omboguepaa ma – he'i.
- ³ Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety ikuai va'e aipoe'i ojeupe ae:
– Peva'e tu ijayvu vai – he'i okuapy.
- ⁴ Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery ojeupe ae ijayvua oikuaa vy aipoe'i:
– Mba'e re tu po rami ri pendeayvu pendepe'a py?
- ⁵ Mba'e ayvu rupi tu ndaxyive xeayvu aguã: “Rejejavayague omboguepaa ma”, tyrã pa “Epu'ã, ha'e uguata” ha'e uguã?
- ⁶ Ha'e rami teĩ peikuaa aguã Ava ra'y ojeapo va'ekue ko yvy re oiko teĩ joeko va'ague ombogue aguã voi ipo'aka va'ea –
Uguata e'ỹ va'e pe ju aipoe'i:
– Epu'ã ha'vy, eupi nderupa, ha'e tereo ndero py – he'i.*
- ⁷ Ha'e ramo opu'ã vy ngoo katy oo.
- ⁸ Ha'e nunga heta va'e kuery oexa vy okyjepa reve ombojerovia okuapy Nhanderueté, ha'e rami aguã avakue ombopo'aka ramo.
Marcos 2.13,14; Lucas 5.27,28
- ⁹ Jesus ha'e gui oo vy oexa peteĩ ava Mateus hery va'e, imposto opagaaty py oguapy oiny ramo. Ha'e va'e pe ijayvu vy
– Eju xerupive – he'i. Ha'e ramo opu'ã vy oo hupive.
Marcos 2.15-17; Lucas 5.29-32
- ¹⁰ Ha'e gui oo py mesa py Jesus oĩ ramo heta ou imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'e. Ha'e va'e kuery ma Jesus ha'e hemimbo'e kuery reve onhemboja avi okuapy.
- ¹¹ Ha'e nunga fariseu kuery oexa vy oporandu hemimbo'e kuery pe:
– Mba'e re tu penembo'ea okaru ri imposto re nhombopaga va'ety ha'e ojejavypa va'e kuery reve?
- ¹² Ha'e ramo Jesus oendu vy ombovai:
– Hexaĩ va'e kuery ma ndoipotai 'rã poropoanoa, imba'eaxy va'e anho 'rã oipota.
- ¹³ Tapeo, peikuaa pota pova'e ayvu mba'e he'ia paa re: “Xevy pe mymba peme'ê 'rãgue py aipota teĩ penhomboaxy.” Mba'eta xee ma heko porã va'e aenoĩ aguã e'ỹ aju, ha'e rã heko vai va'e aenoĩ aguã [ojeko rerova aguã].*
- Marcos 2.18-22; Lucas 5.33-39*
- ¹⁴ Ha'e rire João Batista remimbo'e kuery ou. Ha'e vy oporandu iuxpe:
– Mba'e re tu ore kuery [mbovykue rei e'ỹ] rokaru e'ỹ re orekuai, fariseu kuery voi, ha'e rã neremimbo'e kuery ma ha'e rami e'ỹ ikuai?
- ¹⁵ Jesus ombovai:
– Omendaa py ha'eve nda'u oenoĩ mbyre kuery iporiau aguã, ha'e kuery reve omenda va'e oĩ teria ja? Ha'e rami avi ova'e 'rã ha'e kuerya gui omenda va'e oipe'aa aguã ára. Ha'e va'e ára mae ma ha'e kuery ikuai 'rã okaru e'ỹ re.
- ¹⁶ – Avave rei ao ymague re nombojai 'rã ajukue pyau ra'ykue, mba'eta ombojaague omboi 'rã ao gui. Ha'e ramo oxoroa tuvixave 'rã.
- ¹⁷ Ha'e avave rei hyru ymague py nomboyruí 'rã vinho pyau, mba'eta ombovaipa 'rã hyru. Vinho onheẽmba 'rã, ha'e hyru voi ivaipa avi 'rã. Ha'e rami 'rãgue py vinho pyau rã hyru pyau py 'rã omoĩ, mokoĩve oĩ porã aguã.
Marcos 5.21-24a; Lucas 8.40-42a

* 9:6 João 10.37,38 * 9:13 Oséias 6.6

¹⁸ Ha'e nunga re ijayvu teri reve ou peteĩ huvixa. Onhemboja vy omboete. Ha'e vy aipoe'i:

– Xerajy omano ange'i. Ha'e rami teĩ eju, emoĩ ndepo hexe oikove ju aguã – he'i.

Marcos 5.24b-34; Lucas 8.42b-48

¹⁹ Ha'e ramo Jesus opu'ã vy oo hexeve, hemimbo'e kuery voi.

²⁰ Oiko avi peteĩ kunha, doze ma'etý re ma gueko re riae oiko va'e. Ha'e va'e ma hakykue gui ou vy opoko ijao apy re,

²¹ mba'eta ojeupe ae "Ijao apy re rive apoko teĩ akuera 'rã" he'i.

²² Ha'e ramo Jesus ojere vy oexa. Ha'e vy aipoe'i:

– Xerajy, ndepy'a guaxu ke. Rejeroviaa ndereraa jepe – he'i. Ha'e ramove kunha va'e okuera.

Marcos 5.35-43; Lucas 8.49-56

²³ Huvixa ro py Jesus ovaẽ vy oexa mimby monhe'ëa ha'e heta va'e kuery ojao'o rã. Ha'e vy aipoe'i:

²⁴ – Pejepe'a ke, mba'eta kunha'i nomanoi, oke rima – he'i. Ha'e ramo ojoi rei okuapy.

²⁵ Ha'e gui Jesus omoẽmba vy oike. Kunha'i va'e po re ojopy ramo opu'ã.

²⁶ Ha'e nungakue oendupaa ha'e va'e yvy ha'e javi rupi.

Mokoĩ ára revegua e'ỹ omongueraague

²⁷ Ha'e gui Jesus oo rã hakykue rupi ou mokoĩ ára revegua e'ỹ. Ojapukai jogueruvy:

– Davi ramymino, oremboaxy ke – he'i.

²⁸ Ha'e gui oo py Jesus oike jave hexe onhemboja jogueruvy ára revegua e'ỹ. Ha'e ramo oporandu ha'e kuery pe:

– Perovia pa pejerurea rami ajapo aguã xepo'aka va'ea?

Ha'e kuery ombovai:

– Tá, Senhor – he'i.

²⁹ Ha'e ramo ha'e kuery rexa re opoko vy aipoe'i:

– Toiko ha'vy pejeroviaa rami – he'i.

³⁰ Ha'e ramove hexa ojepe'a.

Ha'e gui Jesus aipoe'ive ju:

– Pejejoko ke avave rei pe pemombe'u e'ỹ aguã – he'i.

³¹ Ha'e rami teĩ ha'e kuery oo vy ha'e va'e yvy ha'e javi rupi omombe'upa.

Peteĩ ava ijayvu e'ỹ va'e omonguera ramo fariseu kuery ijayvu reiaque

³² Ha'e kuery oje'oi rire oĩa py oguerua peteĩ ava anha onhemonde ramo nda'ijayvui va'e.

³³ Anha oipe'a rã ijayvu e'ỹ va'ekue ijayvu. Ha'e ramo heta va'e kuery onhemondyipa vy aipoe'i:

– Peva'e nunga jaexa va'e'ỹ teri Israel kuerya rupi – he'i.

³⁴ Ha'e rã fariseu kuery ma ijayvu rei okuapy:

– Anha ruvixa po'akaa rupi rima oipe'a anha.*

Opa rupi Jesus ojapo porã, ha'e omba'eapo va'e kuery re ombojojaague

³⁵ Ha'e gui Jesus ma tetã ha'e tekoea ikuai va'e rupi uguata oikovy, onhembo'eaty oĩ va'e rupi guive. Nhomb'o'e vy omombe'u oikovy Nhanderuete po'akaa, nhomonguera guive opa marãgua mba'eaxy gui.

³⁶ Heta va'e kuery oexa vy omboaxy, mba'eta vexa'i ija e'ỹ va'e rami ojexavai ha'e ikangy okuapy ramo.*

* 9:34 Lucas 11.14-18 * 9:36 Marcos 6.34

37 Ha'e rami vy guemimbo'e kuery pe aipoe'i:

– Anhetê heta oĩ omono'õa aguã, ha'e rã omba'eapo va'e kuery ma mbovy'i.*

38 Ha'e nunga rupi pejerure Senhor mba'ety ja va'e pe ombouve aguã imba'ety rupi omba'eapo va'erã.

10

Marcos 3.13-19; Lucas 6.12-16

1 Ha'e gui guemimbo'e kuery doze-ve Jesus oenoĩ vy ombopo'aka nhe'ê vai oipe'a, ha'e opa marãgua mba'eaxy gui nhomonguera aguã.

2 Doze apóstolo kuery rery ma po rami: Jypygua ma Simão Pedro hery va'e, ha'e gui tyvy André, Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e tyvy João,

3 Filipe ha'e Bartolomeu, Tomé ha'e imposto re nhombopaga va'ekue Mateus, Alfeu ra'y Tiago ha'e Tadeu,

4 Simão Zelote hery va'e ha'e ijopy uka nhemiarã Judas Iscariotes avi.

Marcos 6.7-11; Lucas 9.1-5

5 Ha'e gui doze guemimbo'e kuery Jesus omondouka ta vy po rami ijayvu: – Tapeo eme judeu e'ỹ va'e ikuaia rupi, neĩ Samaria pygua kuery retã py voi pevaẽ eme.

6 Ha'e rã tapeo vexa'i kuery Israel regua okanhy va'e peka.

7 Peoa rupi pemombe'u yva pygua po'akaa ojekuaa aguã namombyryvei maa.

8 Pemonguera imba'eaxy va'e, pemboete ju omano va'ekue, peiky'a'o lepra revegua, ha'e peipe'a anha. Mba'emo pejopy rive rive peme'ẽ rive ju 'rã joupe.

9 Pendeku'a re peraa eme peráta, ouro, prata neĩ overa va'e guigua,

10 neĩ voko peraa eme tape rupi, neĩ mokoĩ kamixa, pendepy regua, neĩ pendepopoka guive, mba'eta omba'eapo va'e rei ha'eve ojopy aguã ho'u va'erã.

11 Ha'e tetã py e'ỹ vy tekoea oĩ va'e rupi pevaẽa py peporandu 'rã heko porã va'e oiko va'ea re. Ha'e va'e kuery ro py ae 'rã pepyta, peove aguã ára peve.

12 Oo py pevaẽ vy pexarura 'rã ha'e pygua kuery pe.

13 Ha'e ramo oo pygua kuery heko porã ri ramo ha'e kuery re oĩ 'rã peroayvu porãague. Ha'e rã heko vai ramo pendere ae ju tojevny peroayvu porãague.

14 Ha'e kuery napenemovaẽi, neĩ pendeayvu noenduxeĩ ramo ha'e va'e oo e'ỹ vy tetã gui peo ju vy pendepy regua gui peity-ity 'rã yvy ku'i.*

15 Anhetê aipoa'e pëvy: Nhombopagaa ára py ha'e va'e tetã pygua kuery gui omboaxyave 'rã Sodoma ha'e Gomorra pygua kuery.*

Mba'emo gui omonheanguague

16 – Ma'ẽ, xee ma vexa'i rami romondouka aguara mbyte rupi. Ha'e nunga rupi peiko kuaa 'rã mboi rami, ha'e rã apykasu'i rami 'rã pendekuai rive.

17 Penheangu ke avakue gui, mba'eta penemboaxa 'rã huvixa kuery po py, ha'e penenupã 'rã onhembo'eaty oĩ va'e rupi.

18 Xekáuxa pendereraa 'rã huvixa kuery ha'e huvixave renonde. Ha'e ramigua oiko 'rã ha'e kuery ha'e judeu e'ỹ va'e kuery pe xeregua ayvu pemombe'u aguã.

19 Ha'e rami avi penemboaxaa ramo pepëxa rei eme marã rami e'ỹ vy mba'e nunga re pa pendeayvu aguã re, mba'eta ha'e va'e hora-ve pendeayvurã oikuaa ukã 'rã pëvy.

20 Mba'eta pendejegui ae e'ÿ 'rã pendeayvu, ha'e rã Penderu Nhe'ê ijayvu 'rã pẽgui.*

21 Amongue ojopy uka 'rã guyvy ae ojuka uka aguã, ha'e tuu kuery ojopy uka 'rã gua'y kuery ae. Ta'y kuery opu'ã 'rã nguu kuery re ojuka uka avi aguã.

22 Xerery káuxa pavẽ nda'ija'ei 'rã pendere. Ha'e rami teĩ opa peve ogueropo'aka va'e oo jepe 'rã.

23 Ha'e gui tetã py pendere opu'ã reia ramo amboa henda katy ju penha, mba'eta anhetê aipoa'e pẽvy: Ava ra'y ojeapo va'ekue ou peve napevaẽmba jepei 'rã Israel regua tetã ikuai va'e rupi.

Omokyre'ÿa rupi ijayvuague

24 – Temimbo'e kuery ma imbo'ea gui yvateve va'e'ÿ, tembiguai kuery voi opatõ gui yvateve va'e'ÿ guive.

25 Ha'eve temimbo'e kuery ikuai aguã imbo'ea reko rami, ha'e tembiguai kuery ikuai aguã opatõ oikoa rami. Hoo va'e pe “Anha ruvixa Belzebu” 'ea ramo hoo pygua kuery pe katuve 'rã teve.*

26 Ha'e rami teĩ pekyje eme ha'e kuery gui, mba'eta mba'emo onhomi mbyre oexa ukapaa 'rã, ha'e oikuaa e'ÿ pyre voi oikuaapaa 'rã.

27 Pytũa py xee rombo'eague ma hexakãa py ju 'rã pemombe'u, pendeapya'i py xeyvuague ma oo apyte áry gui ju 'rã pemombe'u.

28 Pekiye eme penderete jukaa kuery gui, mba'eta penenhe'ẽ ma ha'e kuery ndojuka kuaai 'rã. Pejelerokyje 'rã nhonhe'ẽ ha'e joete tata ogue e'ÿ va'e py omokanhy aguã ipo'aka va'e renonde anho.

29 – Mokoĩ guyra'i nda'u peteĩ'i hatã'i va'e repy e'ÿ ri? Ha'e rami teĩ yvy py neĩ peteĩve ndo'ai 'rã Penderu oipota e'ÿ rã.

30 Peẽ kuery re katuve ma opena, mba'eta pende'a peneakã re oĩ va'e voi oipapapa.

31 Ha'e nunga rupi pekyje eme, mba'eta heta guyra'i gui peẽ pevareve.

32 Ha'e nunga rupi avakue renonde xevy pe oikoa omombe'u va'ekue ha'e javi ma xee voi ha'e rami 'rã amombe'u Xeru yva pygua renonde.

33 Ha'e rã avakue renonde naxemombe'uxei va'ekue ma xee voi namombe'ui 'rã Xeru yva pygua renonde.*

Haxy va'e re ijayvuague

34 – Pexa'ã eme ko yvy re aju peteĩ rami nhomoingoarã aru aguã. Peteĩ rami nhomoingoarã aru aguã e'ÿ aju, ha'e rã kyxe.

35 Mba'eta aju rire avakue joo rami e'ÿ 'rã ikuai nguu reve, ha'e imemby kuery ha'e rami ae 'rã ikuai oxy reve, ha'e ipi'a ra'yxy kuery avi ome xy reve 'rã ikuai.

36 Ha'e rami vy avakue rovaigua ma hoo pygua kuery ae 'rã ikuai.*

37 Amongue xegui nguu, e'ÿ vy oxy ri oayvuve vy nda'evei xerupivegua oiko aguã. Ha'e rami ae avi gua'y e'ÿ vy guajy ri xegui oayvuve vy nda'evei xerupivegua oiko aguã.

38 Ha'e ojeuegua kuruxu ndogueraaxei, ha'e xerupive ndooxei va'e ma nda'evei xeremimbo'erã.

39 Nomanoxei va'ekue omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã xekáuxa omano va'e ma ojou ju 'rã guekove.*

Mba'emo rekovia re ijayvuague

* 10:20 Lucas 12.11,12; 1 Pedro 3.13-17; 4.12-19 * 10:25 Lucas 6.40; João 15.20 * 10:33 Lucas

12.29-31 * 10:36 Miquéias 7.6, Lucas 12.51-53, 14.26,27 * 10:39 Marcos 8.34,35; Lucas 9.24;

Apocalipse 12.11

40 – Amongue penemovaê ramo xee avi ha'e kuery xemovaê, ha'e xemovaê va'e ma xembouare avi omovaê.

41 Profeta kuery pe “Profeta” he'i vy omovaê va'ekue ma hekovia ojopy 'rã profeta pegua rami. Ha'e heko porã va'e kuery pe “Heko porã va'e” he'i vy omovaê va'ekue ma hekovia ojopy 'rã heko porã va'e pegua rami.

42 Ha'e rami ae avi anhetê aipoa'e pëvy, amongue kova'e kyrĩ va'e rami ikuai va'e pe “Jesus remimbo'e” he'i vy peteĩ karo yro'yxã ome'ê va'ekue voi ndojopy e'yi 'rã hekovia.*

11

Tetã ikuai va'e rupi Jesus ayvu omombe'uague

1 Ha'e rami guemimbo'e kuery doze-ve Jesus ombo'epa ma vy ojepe'a ha'e gui. Nhombo'e ha'e ayvu omombe'u oikovy ha'e katy'i tetã ikuai va'e rupi.

Lucas 7.18-23

2 Nhuã py João Batista oĩa py Cristo mba'emo ojapo oikovya omombe'ua rã oendu vy ixupe ombou guemimbo'e kuery po rami oporandu aguã:

3 “Ndee ae teve reju 'rã va'ekue, tyrã pa roarõve 'rã amboae?” he'i aguã.

4 Ha'e rã Jesus ombovai vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Tapeo ju João pe pemombe'u mba'emo pendu ha'e pexa va'ekue,

5 mba'eta ára revegua e'ỹ oma'ê ju, oguata e'ỹ va'ekue oguata ju, lepra revegua ojeky'a'o ju, ijapyxa e'ỹ va'ekue oendu ju, omano va'ekue onhemboete ju, ha'e iporiaukue'i pe omombe'ua ayvu porã.*

6 Ovy'a ete 'rã xere ojeroviaa gui ndojepe'ai va'e.

Lucas 7.24-35

7 Ha'e kuery oopa ma rire heta va'e kuery pe ju Jesus ijayvu João Batista reko re. Aipoe'i:

– Marã ramigua pexa aguã tu peo raka'e tekoa e'ya py? Takua'i vytytu omomy-momyĩ va'e ramigua rive ri ty'y?

8 Ha'e rami e'ỹ rã marã ramigua pexa aguã tu peo? Peteĩ ava ao porã py onhemonde va'e ri ty'y? Ha'e rami avi onhemonde porã va'e ma huvixa ro py ikuai va'e anho.

9 Marã ramigua tu ha'vy peo pexa? Profeta? Tá, xee aipoa'e pëvy: João Batista ma profeta ikuai va'e gui voi yvateve va'e.

10 Mba'eta hekorã re ae ipara oiny: “Nerenonderã xee amondouka 'rã peteĩ xerembuguai, nderaperã oguereko katu aguã.”*

11 Anhetê aipoa'e pëvy: Kunhague gui oiko va'ekue jipoi João Batista gui yvateve va'e. Ha'e rami avi yva pygua po'akaa py yvyĩgueve'i va'e ma ixugui yvateve.

12 Mba'eta João Batista oikoa ára guive aỹ peve ma onhea'ãa 'rã oupity aguã yva pygua po'akaa, onhea'ã va'e kuery anho 'rã oupity.

13 Mba'eta profeta kuery ha'e lei ma João oikoa ára peve'i omombe'ua.

14 Ha'e gui peẽ perovia ri ramo ha'e ae Elias ou 'rã va'ekue oiko.

15 [Ijapyxa [oendu aguã] oĩ va'e toendu.

16 – Mba'e nunga re nda'u ambojoja 'rã aỹgua kuery reko? Ha'e va'e kuery ma ikuai kyrĩgue tetã mbyte rupi oguapy vy oirũ kuery pe ojapukai va'e rami: 17 “Mimby romonhe'ê ramo peẽ ndapejerykoxei, ha'e rã omanoa pygua ju romonhendu teĩ ndapejae'oxei”, he'i va'e kuery rami.

* 10:42 Mateus 25.34-40; Marcos 9.41; João 13.20 * 11:5 Lucas 4.16-21 * 11:10 Malaquias 3.1

18 Mba'eta João Batista ou vy okaru ha'e oy'u e'ỹ re oiko. Ha'e rami rã ixupe "Anha reve rima oiko" 'ea.

19 Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma ou vy okaru ha'e oy'u ramo ixupe "Peva'e ma okaru guaxy, vinho oy'u, ha'e imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'e kuery re irũ va'e", 'ea. Ha'e rã hi'arandu va'e ma mba'emo ojapoa py oexa uka 'rã o'arandu.

Lucas 10.13-15

20 Ha'e gui Jesus omboypy tetã ikuai va'e pygua kuery re ijayvu aguã, mba'eta ha'e va'e rupi mba'emo porã heta ojapo teĩ ndojeko rerovai rire. Ha'e vy aipoe'i:

21 – Peẽ Corazim ha'e Betsaida pygua kuery pe nda'evei ete 'rã. Mba'eta pendea py hexa pyrã ajapo va'e ramigua Tiro ha'e Sidom py ojapoa va'e rire, ha'e pygua kuery ojeko rerova voi 'rãgue. Ha'e rami vy ajukue vaikue py onhemonde 'rãgue tanhimbu py oguapy reve.

22 Ha'e nunga rupi aipoa'e pẽvy: Nhombopagaa ára py peẽ kuery gui omboaxyave 'rã Tiro ha'e Sidom pygua kuery.

23 Ha'vy peẽ Cafarnaum pygua kuery, peo 'rã teve yva peve? Any, tata ogue e'ỹ va'e py 'rã pe'a. Mba'eta mba'emo porã pendea py ajapo va'e ramigua Sodoma py ojapoa va'e rire ma kova'e ára peve oĩ 'rãgue.

24 Pẽvy aipoa'e: Nhombopagaa ára py pendegui omboaxyave 'rã Sodoma vyv regua kuery.

Lucas 10.21,22

25 Ha'e jave py Jesus ijayvu atã:

– Xeru yva ha'e vyv re ndepo'aka va'e, xee roguerovy'a, mba'eta ha'e nunga ma hi'arandukue pe e'ỹ reikuaa uka, neĩ ombo'e pyre pe e'ỹ guive. Yvyĩgueve'i pe anho reikuaa uka.

26 Tá, Xeru, ha'e rami ae reipota.

27 – Opa mba'e Xeru omboaxapa xevy. Avave rei ndoikuaai Ta'y, Tuu e'ỹ vy. Ha'e avave rei ndoikuaai Tuu, Ta'y e'ỹ vy, ha'e amongue pe Ta'y oikuaa ukaxea va'e ete'i.

"Peju ke xea py", he'iague

28 – Peju ke xea py penekane'õ ha'e pevoyi va'e ha'e javi. Ha'e rã xee romokane'õgua 'rã.*

29 Pendejee pemoĩ xeregua canga, peikuaa xegui, mba'eta xepy'a re xevai reia noĩ, ha'eve rei'ia anho. Ha'e rami vy pejou 'rã penenhe'ẽ opytu'u aguã.

30 Mba'eta xeregua canga ma ndaxyi, ha'e xevoyi nda'ipoyi guive.*

12

Marcos 2.23-28; Lucas 6.1-5

1 Ha'e jave py sábado ára Jesus oaxa trigoty rupi. Ha'e gui hemimbo'e kuery okaruxe vy omboypy hi'a oipo'o vy ho'u heravy aguã.

2 Ha'e nunga fariseu kuery oexa vy aipoe'i ixupe:

– Ma'ẽ, neremimbo'e kuery ojapo sábado ára py nda'evei va'e – he'i okuapy.

3 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

– Ndaperoyvui teve Davi okaruxe vy oirũ kuery reve ojapo va'ekue?

4 Mba'eta Nhanderuete ro py Davi oike vy ho'u raka'e mbojape Senhor renonde pe omoĩ mbyre, ha'e kuery ho'u aguã nda'evei va'erí, neĩ hupive ikuai va'e, sacerdotete kuery pe anho ha'eve.

* 11:28 João 7.37 * 11:30 Filipenses 2.5-8

5 Ha'e ndaperoayvui teve lei re oĩ va'e? Mba'eta sábadu py sacerdote kuery ma iky'a va'e opyta e'ỹ re ojapo 'rã mba'emo templo ropy rupi sábadu py amboae kuery ojapo aguã nda'evei va'e. Ha'e rami avi xee aipoa'e pëvy:

6 Apy oĩ va'e templo gui yvateve va'e.

7 Ha'e nunga rupi pova'e ayvu: "Mba'emo peapy reve xevy peme'ẽ 'rãgue py aipotave penhomboaxy", he'iague peikuaa va'e rire ndapejou vai 'rãgue ojejavu e'ỹ va'e.*

8 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma sábadu ára re voi ipo'aka va'e.

Marcos 3.1-6; Lucas 6.6-11

9 Jesus ha'e gui oo vy oike ha'e kuery onhemb'o'eaty py.

10 Ha'e py oĩ peteĩ ava ipo rovai piru va'e. Ha'e ramo Jesus re ha'e kuery ijayvu reixe vy oporandu okuapy Jesus pe:

– Ha'evea rami ri nda'u sábadu ára py nhanhomongueraa? – he'i okuapy.

11 Ha'e ramo ombovai:

– Mava'e peẽ kuery regua nda'u sábadu py penerymba vexa'i vyvukua py ho'a rã napenhea'ãi 'rã ha'e gui penoẽ aguã?

12 Vexa'i gui nhande va'e ovareve ramo ha'eve sábadu py joupe jajapo porã aguã – he'i.

13 Ha'e gui ava pe ju Jesus aipoe'i:

– Embo'yvi ndepo – he'i. Ipo ombo'yvi rã iporã ju ipo rovai rami.

14 Ha'e rã fariseu kuery ma ojepe'a vy jogueroayvu hovai, ojuka uka aguã re.

Jesus ojepe'aague

15 Jesus ha'e nunga oikuaa vy ojepe'a ha'e gui. Heta avi oje'oi hakykue. Ha'e ramo omonguerapa.

16 Ha'e vy omongeta avave rei pe ha'e kuery omombe'u e'ỹ aguã,*

17 profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã:

18 "Ma'ẽ, pee ma oĩ xerembiguairã aiporavo va'ekue, xerembiayvu Xenhe'ẽ py arovy'a va'e. Hexe amoĩ 'rã Xenhe'ẽ. Ha'e ramo amboae regua kuery pe voi omombe'u 'rã ha'evea rami joguerekoa.

19 Nanhomotare'ỹi 'rã, nda'ijayvu atã'i 'rã, neĩ tetã mbyte rupi nda'ijayvui 'rã guive.

20 Nomondoi 'rã takua opẽ va'e, neĩ nomboguei 'rã tataendy ogue rai'i va'e, ha'evea rami joguerekoa ipo'aka aguã rami ojapo e'ỹa ja.

21 Ha'e ramo hery rupi amboae regua kuery voi oarõ 'rã okuapy.*"

Marcos 3.20-30; Lucas 11.14-23

22 Jesus oĩa py oguerua peteĩ ava hexe anha onhemonde rã ndoexai neĩ nda'ijayvui va'e. Omonguera ramo ijayvu e'ỹ va'ekue ijayvu ha'e oexa ju.

23 Ha'e ramo heta va'e kuery oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy

– Peva'e e'ỹ nda'u Davi ramymino? – he'i okuapy.

24 Ha'e rã fariseu kuery ma ha'e nunga oendu vy ijayvu rei okuapy:

– Peva'e tu anha ruvixa Belzebu po'akaa rupi rima oipe'a oikovy anha kuery – he'i.

25 Ha'e ramo ha'e kuery py'a py ijayvua Jesus oikuaa vy aipoe'i:

– Tetã pygua kuery minha jomeme ri opu'ã vy nhomomba 'rã. Tetã, ha'e e'ỹ vy oo pygua jomeme opu'ã vy okanhymba 'rã.

26 Ha'e rami ae avi Satanás kuery meme ri jope'a va'e rire ojee ae opu'ã 'rãgue. Mba'exa tu ha'vy ipo'akave ta?

* 12:7 Oséias 6.6 * 12:16 Marcos 3.7-12 * 12:21 Isaías 42.1-4

27 Anhetê ri Belzebu po'akaa rupi xee anha aipe'a ramo, mba'exagua po'akaa rupi tu ha'vy pendera'y kuery oipe'a? Ha'e nunga rupi ha'e kuery ae oikuaa uka 'rã pendeayvu rivea.

28 Ha'e rã Nhanduete guigua Nhe'ê po'akaa rupi ae xee anha aipe'a ramo anhetê ete Nhanduete po'akaa ojekuaa ra'e peê kuery pe.

29 Ha'e rami ae avi mba'exa 'rã tu ojerovia vaipa va'e ro py amongue oike vy ojokua ranhe e'ÿ re imba'e rei-rei re imonda? Mba'eta ojokua vy 'rãe ogueraapa hoo gui.

30 Xerevegua e'ÿ va'e ma xerovaigua ikuai, ha'e xea py ndajoguerui va'e ma xegui nhomonheguaêmba 'rã.

31 Ha'e nunga rupi aipoa'e pëvy: Avakue ojejavyague ha'e ijayvu vaiague ha'e javi ombogua 'rã. Ha'e rã Nhe'ê re ijayvu vaiague ma nomboguae 'rã.

32 Ava ra'y ojeapo va'ekue re teĩ amongue ijayvu vai ramo ha'e nungakue ombogua 'rã. Ha'e rã Nhe'ê Ky'a E'ÿ re ri ijayvu vaia ramo nomboguae 'rã kova'e yvy re, neĩ yvy pyau re voi.

Lucas 6.43-45

33 – Peiko ke yvyra porã ha'e hi'a porã va'e rami, ha'e rami e'ÿ vy yvyra porã e'ÿ ha'e hi'a iporã e'ÿ va'e rami peiko. Mba'eta yvyra ikuai va'e ma hi'a re jaikuaa pota vy 'rãe jaikuaa.

34 Mboi rami pendekuai va'e, mba'exa tu pendeko vai va'eri pendeayvu ta mba'emo porã re? Mba'eta nhandejuru py nhandeayvu 'rã mba'emo nhandepy'a re tynyê va'e re.

35 Heko porã va'e ma mba'emo porã omoĩ porã va'ekue gui oguenoê 'rã mba'emo porã anho. Ha'e rã heko vai va'e ma mba'emo vai omoĩ porã va'ekue gui oguenoê 'rã mba'emo vai.

36 Aipoa'e pëvy: Avakue ijayvuague ndovarei va'e ha'e javi re 'rã opaga nhomboayvua ára py.

37 Mba'eta pendeayvuague re ae penemboeko porãa, ha'e rami e'ÿ vy pendeayvuague re penembopagaa 'rã.

Lucas 11.29-32

38 Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery regua aipoe'i:

– Porombo'ea, ore roexaxe hexa pyrã rejapo rã – he'i.*

39 Ha'e ramo ombovai:

– Heko vai ha'e itavy rei va'e kuery ae 'rã ojerure hexa pyrã ajapo aguã. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe peteive ndojopoi 'rã, profeta Jonas re oiko va'ekue ramigua e'ÿ vy.

40 Mba'eta Jonas mboapy ára ha'e mboapy pytũ re pira guaxu rye py oĩague rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue voi mboapy ára ha'e mboapy pytũ re oĩ 'rã yvy guýry.*

41 Ha'e nunga rupi nhomboayvua ára py Nínive pygua kuery opu'ã vy ijayvu 'rã okuapy aýgua kuery re, mba'eta Jonas ayvu omombe'u rã ha'e kuery oendu vy ojeko rerovapa rire. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Jonas gui yvateve va'e.

42 Nhomboayvua ára py kuaray puku-a katygua huvixave kunha voi opu'ã vy ijayvu 'rã aýgua kuery re, mba'eta yvy apy gui ou raka'e Salomão arandua oendu aguã. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Salomão gui yvateve va'e.

Lucas 11.24-26

43 – Ha'e rami avi avakue gui nhe'ê vai oê vy tekoa e'ÿa rupi ju 'rã oiko, ikane'õgua aguã oeka vy. Ha'e gui ndojoui vy

44 ojeupe aipoe'i 'rã: “Aa ju ta xero ajepe'ague py”, he'i 'rã. Ha'e rami vy ou ju vy ojou 'rã oo avave rei noĩai va'e, oipeipa ha'e omoatyrõmba pyre.

* 12:38 Marcos 8.11,12 * 12:40 Jonas 1.17

⁴⁵ Ha'e gui oo ranhe vy sete nhe'ê ju ogueru 'rã ixugui nda'eveive va'e, ha'e py oike vy ikuai va'erã. Ha'e rami rire opaa py jypy guare gui nda'eveive 'rã ava va'e pe. Ha'e ramigua ae 'rã oiko kova'e kuery heko vai va'e re.

Marcos 3.31-35; Lucas 8.19-21

⁴⁶ Heta va'e kuery pe Jesus ijayvu teri jave ixu ha'e tyvy kuery ovaë oka py, hexeve ijayvuxe vy.

⁴⁷ Ha'e ramo amongue aipoe'i ixupe:

– Ndexy ha'e nderyvy kuery, pee oka py ikuai. Ndereve ijayvuxe okuapy – he'i.

⁴⁸ Ha'e ramo imombe'uare pe ombovai:

– Marã ramigua tu ha'i ha'e xeryvy kuery ikuai? – he'i.

⁴⁹ Ha'e gui guemimbo'e kuerya katy okuave'ê vy aipoe'i:

– Peva'e ae ma ha'i ha'e xeryvy kuery.

⁵⁰ Mba'eta Xeru yva pygua oipotaa rami ojapo va'e ma ha'i, xeryvy ha'e xereindy kuery ikuai.*

13

Marcos 4.1-9; Lucas 8.4-8

¹ Ha'e va'e árave oo gui Jesus oo vy uguapy ye'ê yvýry.

² Heta ijyvýry ono'ô ramo peteĩ kanoã py ju oĩ vy uguapy oiny ha'e py. Ha'e rã heta va'e kuery ma ita ku'i reia rupi opu'ã okuapy.

³ Ha'e gui ha'e kuery pe opa mba'e re ijayvu mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

– Peteĩ ava oo mba'emo ra'yĩ moaĩ vy.

⁴ Ha'e va'e omoaĩ ramo amongue ha'yígue ho'a tape yvýry rupi. Ha'e nunga ma guyra'i ou vy ho'upa.

⁵ Amboae ma itaty vvy mbovy'i reia rupi ho'a. Ha'e nungakue ma vvy re ndoike pukui rire henhoĩ voi'i.

⁶ Ha'e rami teĩ kuaray oẽ vy omombirupa, ndapoi rã.

⁷ Amboae ma juu mbyte rupi ho'a. Ha'e gui juu yvate vy ojukapa.

⁸ Ha'e rã amboae ma vvy porãa rupi ho'a. Ha'e nungakue ma hi'a, cem, sessenta, trinta ra'yĩ oiko peteĩ-teĩ gui.

⁹ Ijapyxa [oendu aguã] oĩ va'e toendu.

Marcos 4.10-20; Lucas 8.9-15

¹⁰ Ha'e gui hemimbo'e kuery onhemboja vy oporandu ixupe:

– Mba'e re tu mba'emo re rembojoja vy anho ndeayvu ha'e kuery pe?

¹¹ Ha'e ramo ombovai:

– Pendeivy pe yva pygua oikuaa uka opo'akaa py mba'emo oiko va'e ndoikuaa ukai teri va'ekue. Ha'e rã ha'e kuery pe ma ndoikuaa ukai.

¹² Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'êave 'rã, oguereko retave aguã. Ha'e rã oguereko e'ỹ va'e gui ma oguereko'i va'e voi oipe'aa 'rã.

¹³ Ha'e nunga rupi ae mba'emo re ambojoja vy xeayvu ha'e kuery pe. Mba'eta ha'e kuery oma'ê teĩ ndoexai, ha'e oendu teĩ noendu kuaai, nei ndoikuaai guive,

¹⁴ Isaías aipoe'íague ojeupity aguã: “Pendeapyxa py pendu teĩ mba'eve napendu kuaai 'rã. Penderexa py pexa teĩ mba'eve ndapexa kuaai 'rã.

¹⁵ Mba'eta kova'e kuery ma inhakã ratã va'e. Oapyxa py noenduxeí okuapy, ha'e guexa omboty oexa e'ỹ aguã, oapyxa py oendu e'ỹ aguã, ha'e opy'a py mba'eve oikuaa e'ỹ aguã, ha'e rami vy ojeko rerova e'ỹ aguã, xevy pe onhemonguera uka e'ỹ aguã”, he'íague.*

16 Ha'e rã peẽ kuery ma pevy'a 'rã, mba'eta penderexa oexa, ha'e pendeapyyxa oendu.

17 Mba'eta anhetẽ aipoa'e pẽvy: Heta ikuai raka'e profeta kuery ha'e heko porã va'e peẽ kuery pexa va'e oexaxe va'eri ndoexai, ha'e pendu va'e oenduxe va'eri noendui.

18 – Pejapyyxaka ke ha'vy mba'emo ra'yĩ moaĩa re ambojojaague amombe'u porãve rã.

19 Amongue Nhanderuete po'akaa regua ayvu oendu teĩ noendu kuaai ramo ha'e kuery ha'e javia py ou 'rã poromboeko vaia, ha'e ipy'a gui oipe'a 'rã ha'yĩ omoaĩ mbyre. Ha'e va'e ma tape yvýry omoaĩ mbyre rami ikuai.

20 Ha'e gui yvy itaty reia rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy ojopy voi 'rã ovy'a reve.

21 Ha'e rami teĩ ndapo pukui va'e rami avi ikuai vy opa voi 'rã. Ayvu káuxa oguereko axya, e'ỹ vy opu'ãa rei ramo ndarei re ojepe'a 'rã.

22 Ha'e gui juu mbyte rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu teĩ ko yvy re mba'emo ikuai va'e re openavea ha'e omba'e rei-rei re nda'eveivea ojao'ipa 'rã ayvu, hi'a e'ỹ aguã rami.

23 Ha'e rã yvy porãa rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy oikuaa porã va'e. Ha'e va'e ma hi'a 'rã cem, sessenta, trinta peteĩ-teĩ gui.

Trigo ramigua re ombojojaague

24 Amboae ayvu ju ha'e kuery pe omombe'u mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

– Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ ava omba'ety rupi trigo ra'yĩ iporãve va'e omoaĩ va'e rami.

25 Ha'e gui pavẽ oke jave hovaigua ou vy trigo mbyte rupi omoaĩ trigo ramigua rive, ha'e vy ojepe'a ju.

26 Ha'e gui onhotỹ mbyre yvate ha'e hi'a ramo trigo ramigua avi ojekuaa ra'e.

27 Ha'e ramo ija rembiguai kuery ou vy aipoe'i ixupe: “Senhor, trigo ra'yĩ iporã va'e e'ỹ ri ty'y remoaĩ nemba'ety py? Magui nda'u oiko trigo ramigua?”

28 Ombovai: “Nhanderovaigua rima ojapo ra'e”, he'i.

– Ha'e gui hembiguai kuery oporanduve ju: “Reipota pa roo romondoro trigo ramigua?”

29 Ombovai: “Any, trigo ramigua pemondoro vy trigo avi pemondoro e'ỹ aguã.

30 Tove ranhe, ta'yvate jojavi omono'õa ára peve. Ha'e gui mae ma aipoa'e 'rã imono'õa kuery pe: “Trigo ramigua ranhe pemono'õ, pejokua oapypaa aguã. Ha'e rã trigo ma pemoi porã xeroguy py.”*

Marcos 4.30-32; Lucas 13.18,19

31 Amboae ayvu ju ha'e kuery pe omombe'u mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

– Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ mostarda ra'yĩ peteĩ ava ojopy vy omba'ety re onhotỹ va'e rami.

32 Ha'e nunga ma anhetẽ ha'yĩ ikuai va'e gui ruxãve'i va'e. Ha'e rami teĩ yvate vy mba'emo nhanhotỹ va'e ha'e javi gui tuvixave 'rã. Yvyra ete oiko ramo guyra oveve va'e ou vy hakã re ojapo 'rã guaityrã.

Lucas 13.20,21

33 Amboae ayvu ju omombe'u ha'e kuery pe mba'emo re ombojoja vy:

– Yva pygua po'akaa py oiko 'rã trigo mbovua rami, mba'eta peteĩ kunha ogueraa vy omoirũ 'rã trigo re irũmba peve.

Marcos 4.33,34

* 13:30 Mateus 13.36-43

³⁴ Pova'e nunga ha'e javi Jesus omombe'u heta va'e kuery pe mba'emo re ombojoja vy. Mba'emo re ombojoja e'ÿ re nda'ijayvui ha'e kuery pe,
³⁵ profeta va aipo'ea ukaague ojeupity aguã: "Xeayvu 'rã mba'emo re ambojoja vy. Aikuaa uka 'rã mba'emo [jvy] itui ppy'i guive ndoikuaa ukai pyre", he'iaague.*

Trigo ramigua re ombojoja va'ekue omombe'u porãveague

³⁶ Ha'e gui Jesus heta va'e kuery omondoukapa ma vy oo avi oo oĩaty katy. Ha'e ramo hemimbo'e kuery hexe onhemboja vy aipoe'i:
 – Emombe'u porãve ju trigo ramigua mba'ety rupi onhotÿ mbyre re ndeayvuague.

³⁷ Ha'e ramo ombovai:

– Mba'emo ra'y'i iporãve va'e moaia ma Ava ra'y ojeapo va'ekue ae.

³⁸ Mba'ety ma kova'e yvy, mba'emo ra'y'i iporãve va'e ma Nhanderuede po'akaa pygua kuery, ha'e rã trigo ramigua ma poromboeko vaia ra'y kuery.

³⁹ Ha'e nunga moaia ma nhanderovaigua anha. Ha'e gui omono'õa aguã ma opaa ára, ha'e rã imono'õarã ma anjo kuery.

⁴⁰ Mba'eta trigo ramigua omono'õ vy tata py omombo rami avi 'rã oiko opaa ára py.

⁴¹ Ava ra'y ojeapo va'ekue omondouka 'rã ojeupegua anjo kuery, openaa gui oipe'apa aguã nhombojeyava ha'e mba'emo vai apoa kuery ha'e javi.

⁴² Ha'e vy omombopa 'rã tata hendy va'e py. Ha'e ramo ojae'opa ha'e opa marã onhendu 'rã okuapy ha'e py.*

⁴³ Ha'e rã heko porã va'e kuery ma kuaray rami hexakã 'rã okuapy Nguete po'akaa py. Ijapyxa [oendu aguã] oĩ va'e toendu.

Mba'emo ovareve va'e onhomi mbyre re ijayvua

⁴⁴ – Yva pygua po'akaa py oiko 'rã mba'emo ovareve ete va'e peteĩ mba'ety py onhomi mbyre rami. Ha'e va'e ma peteĩ ava ojou vy onhomive ju ranhe. Ha'e gui ovy'a vaipa reve oo vy opa mba'e oguereko va'e ovendepa. Ha'e vy ojeupe ae ojogua ha'e va'e mba'ety.*

Pérola re ijayvua

⁴⁵ – Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ ava pérola porãgueve ojoguaxe vy oekaa rupi oiko va'e rami.

⁴⁶ Ha'e gui peteĩ pérola ovareve ete va'e ojou vy opa mba'e oguereko va'e ovendepa 'rã ojogua aguã.*

Pira mbo'aa re ijayvua

⁴⁷ – Yva pygua po'akaa py oiko 'rã pira mbo'aa ye'ẽ py omombo rami avi. Opa marãgua ombo'a 'rã pira.

⁴⁸ Ha'e gui tynyẽ ma ramo pira jopoia kuery omoatã 'rã heruvy yvy'ã re, ha'e uguapy vy oiporavo 'rã ombo'a va'ekue. Iporãgueve omboyru 'rã ajaka py, ha'e rã iporã e'ÿ va'e ma omombopa ju 'rã.

⁴⁹ Ha'e rami ae 'rã oiko opaa ára py. Anjo kuery ou vy heko vai va'e kuery oipe'apa 'rã heko porã va'e kuery mbyte gui,

⁵⁰ ha'e vy omombo 'rã tata hendy va'e py. Ha'e py ma ojae'opa ha'e opa marã onhendu 'rã okuapy.*

Mba'emo pyau ha'e inhymague re ijayvua

* **13:35** Salmo 78.2 * **13:42** Mateus 13.47-50 * **13:44** Provérbios 2.4,5; Filipenses 3.7,8 * **13:46** Provérbios 8.11 * **13:50** Mateus 13.24-30,36-43

51 Ha'e vy oporandu guemimbo'e kuery pe: — Pendu kuaa pa pova'e nunga?

— Tá — he'i okuapy.

52 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ha'e rami vy yva pygua po'akaa py mba'emo oiko va'e re ma kuaxia re nhombo'e va'ety ombo'ea porã ramo hoo va'e kuery rami avi 'rã oiko, mba'eta omoĩ porãague gui oguenoẽ 'rã mba'emo pyau ha'e mba'emo ymague.*

Marcos 6.1-6; Lucas 4.16-30

53 Pova'e nunga ayvu Jesus mba'emo re ombojoja vy omombe'upa ma vy ojepe'a ha'e gui.

54 Guekoa py ae ovaẽ vy nhombo'e oikovy onhembo'eaty py. Ha'e ramo ijayvua ha'e kuery oendu vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Magui nda'u peva'e ava oikuaa o'arandurã ha'e opo'akaa rupi mba'emo ojapo aguã?

55 Peva'e nda'u oo apoa ra'y e'ỹ ri? Maria nda'u ixy e'ỹ ri? Tiago, José, Simão ha'e Judas e'ỹ ri ty'y tyvy kuery ikuai?

56 Heindy kuery nda'u nhanembyte rupi e'ỹ ri ikuai? Magui ha'vy oikuaa ha'e nunga ha'e javi? — he'i okuapy.

57 Ha'e rami vy ndojeroviai okuapy hexe.

Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Profeta ikuai va'e ma hekoea pygua ha'e hoo pygua kuery anho nomboetei — he'i.

58 Ha'e rami vy mba'emo porã ndojapo retai ha'e py, ha'e kuery ndojeroviai ramo.*

14

Marcos 6.14-29; Lucas 9.7-9

1 Ha'e jave py huvixave Herodes oendu omombe'ua rã Jesus mba'emo ojapo oikovya.

2 Ha'e vy aipoe'i guembiguai kuery pe:

— Ha'e va'e ma João Batista omanoague gui onhemboete ju va'ekue. Ha'e rami vy 'rãe ipo'aka mba'emo porã ojapo aguã — he'i.

3 Mba'eta Herodes ojopy ae va'ekue João, ha'e ojokua vy nhuã py ombo'a tyvy Filipe ra'yxy Herodias káuxa.

4 Mba'eta João “Nda'evei ndera'yxyrã rereko aguã” he'i ramo.

5 Huvixa ojukaxe teĩ okyje heta va'e kuery gui, profeta oikoa rami oikuaa okuapy ramo.

6 Ha'e gui Herodes ituiague ára ovaẽ ramo pavẽ ikuai va'e renonde Herodias memby ojeroky ramo huvixa oguero'vy'a.

7 Ha'e rami vy oura vy ijayvu ojerure va'e rei tema ome'ẽ aguã re.

8 Ha'e ramo kunhataĩ ma ixy ombo'eague rami vy aipoe'i:

— Eme'ẽ xe'vy peteĩ hy'a py João Batista akãgue — he'i.

9 Ha'e ramo huvixa ndovy'avei. Ha'e rami teĩ hexeve mesa py ikuai va'e oendua py oura rire ojapo uka nho.

10 Ha'e vy ijayvu João akã ojayaa aguã nhuã py.

11 Ha'e gui inhakãgue peteĩ hy'a py oguerua vy kunha'i va'e pe ome'ẽa ramo oxy pe ju ogueraa.

* 13:52 Romanos 1.1-4; 2 Coríntios 1.20

* 13:58 João 1.11

¹² Ha'e ramo João remimbo'e kuery ou. Hetekue ogueraa vy onhono porã. Ha'e rire oje'oi, Jesus pe omombe'u.

Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17; João 6.1-14

¹³ Jesus ha'e nunga oendu vy ojepe'a ha'e gui. Peteĩ kanoã py oo tekoa e'ÿa py ha'e kuery ae'i oĩ aguã katy. Ha'e rami teĩ heta va'e kuery oikuaa avi vy tetã ikuai va'e gui oupa, hakykue oje'oi yvy rupi.

¹⁴ Ha'e ramo kanoã gui Jesus oguejy vy oexa heta ikuai va'e. Ha'e vy omboaxy vy omonguera imba'eaxy gui.

¹⁵ Ka'aru'i jave hemimbo'e kuery ou Jesus oĩa py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Apy ma tekoa e'ÿa py nhandekuai, pytũ ta ma guive. Ha'e nunga rupi emondoukapa heta va'e kuery, tekoa rupi oo vy ho'u va'erã ojogua aguã – he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e rã Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

– Oje'oi e'ÿ teĩ ha'eve. Peẽ ae peme'ẽ ho'u va'erã – he'i.

¹⁷ Ha'e rã ha'e kuery ombovai:

– Mba'eve ndoroguerekoĩ apy peteĩ nhiruĩ mbojape ha'e mokoĩ pira'i e'ÿ vy.

¹⁸ Ha'e ramo aipoe'i:

– Peru ha'vy apy – he'i.

¹⁹ Ha'e gui Jesus heta va'e kuery nhuũ áry omboguapypa vy ojopy peteĩ nhiruĩve mbojape ha'e mokoĩve pira. Yva re oma'ẽ reve oguerovy'a Nhanderuetete. Ha'e rire mbojape oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe, ha'e kuery ju ome'ẽ-me'ẽ aguã heta va'e kuery pe.

²⁰ Ha'e javive okaru vy hevayatãmba. Ha'e gui hembyrekue omono'õ vy doze varai omonyẽ.

²¹ Okaru va'ekue ma cinco mil avakue, kunhague ha'e kyrĩgue reve e'ÿ vy.

Marcos 6.45-52; João 6.15-21

²² Ha'e rire'ive guemimbo'e kuery pe aipoe'i kanoã py oĩmba vy oje'oi aguã henonderã hovaigua re, heta va'e kuery ha'e ae omondoukapaa ja.

²³ Ha'e gui heta va'e kuery omondoukapa ma vy yvyty áry katy oẽ ovy, ha'e ae'ia py onhembo'e aguã. Ka'aru ete peve ha'e py oiko ha'e ae'i.

²⁴ Ha'e ramia ja kanoã mombyry ma oo yy rembe gui. Yai ojeapi-api, ha'eve e'ÿa katy gui yvyty ramo.

²⁵ Ko'ẽ rai jave Jesus ou ha'e kuerya katy, ye'ẽ áry uguata ouvy.

²⁶ Yy áry uguata rã hemimbo'e kuery oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i:

– Águe rima! – he'i. Okyje vy haxẽmba okuapy.

²⁷ Ha'e ramo Jesus ijayvu ha'e kuery pe:

– Pendepy'a guaxu ke. Xee rima, pekyje eme – he'i.

²⁸ Ha'e gui Pedro ijayvu vy aipoe'i:

– Senhor, ndee ri vy aipo're ndea py xee aa aguã yy áry rupi.

²⁹ Ha'e ramo

– Eju ha'vy – he'i.

Ha'e rã Pedro kanoã gui oguejy vy uguata yy áry, Jesus-a katy.

³⁰ Ha'e gui yvyty atãa re oma'ẽ vy oendu okyjea. Ha'e oike ovy vy ojapukai:

– Senhor, xereraa jepe ke!

³¹ Ha'e ramove Jesus okuave'ẽ vy ojopy. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Ava rejeroviaa kyrĩ'i va'e, mba'e re tu nderejeroviaa ri? – he'i.

³² Ha'e gui ma kanoã py mokoĩve oĩ ramove yvyty opytu'u.

³³ Ha'e rã kanoã py opyta va'ekue ombote vy aipoe'i:

– Anhetẽ ete ra'e ndee Nhanderuetete Ra'y!

Marcos 6.53-56

³⁴ Ha'e gui hovaigua re ovaê vy Genesaré vvy re ikuai.

³⁵ Ha'e va'e vvy regua avakue oexa kuaa vy omombe'u uka ha'e'i rupi ikuai va'e ha'e javi pe. Ha'e ramo oia py ogueru imba'eaxy va'e.

³⁶ Ixupe ojerure avi ijao apy re ri jepe opoko aguã. Ha'e gui opoko va'e rei okuerapa.

15

Marcos 7.1-23

¹ Ha'e gui Jesus-a py onhemboaty fariseu ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Jerusalém gui ou va'ekue. Ha'e vy oporandu:

² – Mba'e re tu neremimbo'e kuery nda'ikuai ri ymagua kuery nhombo'eague rami? Mba'eta ojepoei e'ÿ re okaru.

³ Ha'e ramo ombovai:

– Ha'vy peê kuery mba'e re tu ndapejapoi Nhanderuete ojapo uka va'e, ymagua kuery nhombo'eague pejou porãve vy?

⁴ Mba'eta Nhanderuete ma ojapo uka “Emboete nderu ha'e ndexy. Ha'e rã amongue nguu re, oxy re ijayvu vai va'e ma topaga ojukaa py” he'iaque.*

⁵ Ha'e rã peê kuery ma aipopeje: “Nguu e'ÿ vy oxy pe amongue aipoe'i rã: 'Pêvy peguarã areko va'ekue ma Senhor pe ju amboaxa’,

⁶ he'i tei ha'eva”, peje. Ha'e rami vy tuu ha'e ixy napeipytyvõ ukai. Ha'e rami py pemboyke Nhanderuete ayvu, ymagua kuery penembo'eague pejou porãve vy.

⁷ Heko porã merami rive va'e, ha'veeva rami peê kuery reko re Isaías ijayvu vy aipoe'i:

⁸ “Kova'e kuery ma ojuru py rive xemboete, ha'e rã ipy'a ma mombyry xegui.

⁹ Avakue ijayvuague rupi rive nhombo'e vy xemboete merami rive okuapy”, he'i va'ekue.*

¹⁰ Ha'e gui heta va'e kuery ju oenoimba vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Pejapyxaka porã peikuaa aguã:

¹¹ Pendejuru rupi oike va'e'ÿ penemboeko ky'a, pendejuru gui oê va'e anho 'rã penemboeko ky'a – he'i.

¹² Ha'e ramo hemimbo'e kuery hexe onhemboja vy aipoe'i:

– Reikuaa teve fariseu kuery ndeayvu oendu vy ojou vaia?

¹³ Ombovai:

– Mba'emo renhoĩ Xeru onhotÿ va'ekue e'ÿ ma omondoropaa 'rã.

¹⁴ Tove ta'ikuai. Ha'e kuery ma ára revegua e'ÿ va'eri ára revegua e'ÿ rerekoa rupi ikuai. Ha'e gui ára revegua e'ÿ ri oirũ oguereko vy mokoive 'rã ho'a hugua katy – he'i.

¹⁵ Ha'e ramo Pedro aipoe'i ixupe:

– Emombe'u porãve orevy pova'e ayvu mba'emo re rembojoja vy remombe'u va'ekue – he'i.

¹⁶ Jesus ombovai:

– Peê voi napendu kuaai teri teve?

¹⁷ Napendu kuaai ri ty'y opa mba'e pendejuru rupi oike va'e penderypy katy rive 'rã oguejy, ha'e penderete gui ju oaxapa 'rã?

¹⁸ Ha'e rã avakue juru gui oê va'e ma ipy'a gui ou. Ha'e nunga ae oĩ imboeko ky'aa.

* **15:4** Êxodo 20.12, 21.17; Levítico 20.9; Deuteronômio 5.16   * **15:9** Isaías 29.13

19 Mba'eta avakue py'a gui ae 'rã ou opa marã rei oikoxea: jojokaxea, itavy reixea, kunhague mboae re opena reixea, imondaxea, joe ijayvu reixea ha'e gui ijayvu vaikue reixea.

20 Ha'e nunga anho imboeko ky'arã oĩ. Ha'e rã ojepoei e'ỹ re okarua ma nomboeko ky'ai 'rã.

Marcos 7.24-30

21 Ha'e gui Jesus ojepe'a ovy Tiro ha'e Sidom katy.

22 Ha'e rami jave ou peteĩ kunha Canaã pygua ha'e katy'i gui. Ha'e va'e ojapuka-pukai:

– Senhor, Davi ramymino, xemboaxy ke. Xememby re anha onhemonde ramo nda'evei ete itui – he'i.

23 Ha'e rami teĩ Jesus nombovai ranhe.

Ha'e ramo hemimbo'e kuery onhemboja vy aipoe'i ixupe:

– Emondouka na, mba'eta ojapukai ouvy nhanderakykue.

24 Ha'e rã Jesus ombovai:

– Israel kuery regua vexa'i okanhy va'ekue anho aeka agua xemboua – he'i.

25 Ha'e gui kunha va'e ou vy omboete. Ha'e vy aipoe'i:

– Senhor, xepytyvõ ke.

26 Jesus ombovai vy aipoe'i:

– Nda'evei ta'y kuery po gui mbojape jajogua vy jagua'i ikuai va'e pe nhamombo agua – he'i.*

27 Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:

– Tá, Senhor. Ha'e rami avi jagua'i teĩ ho'u 'rã oja mesa gui tembi'u kure ho'a va'ekue.

28 Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:

– Kunha rejerovia ete va'e, toiko reipota va'e – he'i. Ha'e va'e jave py ma imemby okuera ma.

Galiléia ye'ẽ rembe katy Jesus ojevvy heta ju omongueraague

29 Jesus ha'e gui oo vy Galiléia ye'ẽ rembe rupi ranhe oo. Ha'e gui vyvty re oẽ vy oguapy ha'e py.

30 Oĩa py heta ou. Heta ogueru hetyma rovai piru va'e, ikarẽgue'i, ára revegua e'ỹ, ijayvu e'ỹ va'e ha'e amboae rami imba'eaxy va'e. Jesus py yv'yry onhonomba. Ha'e ramo omonguerapa.

31 Heta va'e kuery onhemondyipa oexa vy ijayvu e'ỹ va'ekue ijayvu rã, ikarẽgue'i va'ekue oiko porã, hetyma pirupa va'ekue uguata, ha'e ára revegua e'ỹ va'ekue voi oexapa ju ramo. Ha'e rami vy omboete okuapy Israel kuery Ruete.

Marcos 8.1-10

32 Ha'e gui Jesus guemimbo'e kuery oenoĩ vy aipoe'i:

– Amboaxy kova'e kuery, mba'eta mboapy ára ma xerupive ikuai rire mba'eve ndoguerkoi ho'u va'erã. Namondoukaxei guive okaru e'ỹ re, tape rupi ho'apa e'ỹ agua – he'i.

33 Ha'e rã hemimbo'e kuery aipoe'i:

– Mamo nda'u kova'e tekoa e'ỹa py oĩ rã mbojape heta va'e kuery nhamongarupa agua?

34 Jesus oporandu ha'e kuery pe:

– Mbovy ha'vy pereko mbojape?

Ombovai:

* **15:26** Jesus "Ta'y kuery" he'ia ma guetarã kuery pe ijayvu vy, ha'e rã "Jagua'i" he'ia ma amboae regua pe. Kunha va'e ma amboae regua va'eri Jesus re ojerovia ete.

– Sete, ha'e mbovy'i pira'i guive – he'i.

³⁵ Ha'e ramo Jesus heta va'e kuery omboguapy ukapa vvy py.

³⁶ Ha'e vvy ojopy sete-ve mbojape ha'e pira. Nhanderuete ogueroovy'a rire oipe'ã-pe'ã'i vvy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe, ha'e kuery ju heta va'e kuery pe ombojoja aguã.

³⁷ Ha'e javive okarupa vvy hevvyatãmba. Ha'e gui hembyrekue ma sete ajaka renyẽ omboyru.

³⁸ Okaru va'e ma quatro mil avakue, kunhague ha'e kyrĩgue reve e'ỹ vvy.

³⁹ Ha'e gui Jesus heta va'e kuery omondoukapa ma rire kanoã py oĩ. Ha'e vvy Magadã regua katy oo.

16

Marcos 8.11-13

¹ Ha'e gui fariseu ha'e saduceu kuery ju onhemboja hexe. Oeko a'ã vvy ojerure hexa pyrã yva guigua ojapo aguã re.

² Ha'e ramo ombovai:

– Peẽ kuery ma ka'aru ramo aipopeje 'rã: “Ára porã 'rã, mba'eta yva re pytãmba.”

³ Ha'e rã ko'ẽmba jave ma “Kova'e ára oiko 'rã ára vai, mba'eta yva pytã rei”, peje 'rã. Ha'e rami yva re pema'ẽ vvy mba'emo peikuaa va'eri ndapexa kuaai va'e ty'y aỹ oiko va'e?

⁴ Heko vai ha'e itavy rei va'e kuery anho 'rã ojerure hexa pyrã re. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe neĩ peteĩ hexa pyrã ndojapoai 'rã, Jonas re oiko va'ekue ramigua e'ỹ vvy – he'i. Ha'e rami vvy ojepe'a ovy ha'e kuerya gui.*

Marcos 8.14-21

⁵ Ha'e gui yupa rovaigua katy oo vvy hemimbo'e kuery oikuaa pota rã hexarai ra'e mbojape ogueraa aguã re.

⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

– Ma'ẽ, penheangu ke fariseu ha'e saduceu kuery regua trigo mbovua gui – he'i.

⁷ Ha'e ramo ha'e kuery jomeme ijayvu vvy aipoe'i:

– Ha'e rami ijayvu mbojape ndajarui rire – he'i okuapy.

⁸ Jesus ha'e nunga oikuaa vvy aipoe'i:

– Avakue pejeroviaa kyrĩ'i va'e, mba'e re tu mbojape ndaperekoia re pendeayvu?

⁹ Ndapeikuaai teri, neĩ napenema'endu'ai teve cinco mil avakue peguarã peteĩ nhiruĩ mbojape ha'eveague re, neĩ mbovy varai pa hembyrekue pemboyruague re?

¹⁰ Neĩ quatro mil avakue peguarã sete mbojape ha'eveague re napenema'endu'ai teve, neĩ mbovy ajaka pa hembyrekue pemboyruague re guive?

¹¹ Mba'exa tu napendu kuaai mbojape re ete'ỹ xeayvua, ha'e rã trigo mbovua rami fariseu ha'e saduceu kuery nhombo'ea gui penheangu aguã re – he'i.

¹² Ha'e ramo mae ma ha'e kuery oikuaa mbojape mbovua gui ete'ỹ omonheangu-a, ha'e rã fariseu ha'e saduceu kuery nhombo'ea gui.

Marcos 8.27-30; Lucas 9.18-21

¹³ Cesaréia Filipe pegua tetã katy Jesus ooa rupi oporandu guemimbo'e kuery pe:

– Marã ramigua Ava ra'y ojeapo va'ekue oikoa rami tu heta va'e kuery oikuaa?

¹⁴ Ha'e kuery ombovai:

* 16:4 Mateus 12.38-42; Lucas 12.54-56

— Amongue ma “João Batista” he'i. Amboae ma “Elias” he'i. Ha'e rã amboae kuery ma “Jeremias” e'ÿ vy “Profeta mboae” he'i.

¹⁵ Oporanduve ju:

— Ha'vy peẽ kuery, marã ramigua aikoa pa peikuaa?

¹⁶ Simão Pedro ombovai vy

— Ndee ma Cristo Nhanderuete oikove va'e Ra'y — he'i.

¹⁷ Ha'e ramo ixupe Jesus aipoe'i:

— Simão, João ra'y, revy'a ete' rã, mba'eta ho'o ha'e huguy va'e e'ÿ ha'e nunga oikuaa uka ndevy, ha'e rã Xeru yva pygua ae.

¹⁸ Aipoe'e avi ndevy: Ndee ma Pedro, ha'e kova'e ita áry ajapo 'rã xevelygua igreja. Ha'e gui xevelygua igreja re ma manoa rokẽ rupi nhomoingea voi nda'ipo'akai 'rã.

¹⁹ Ndevy pe ma yva pygua po'akaa rokẽ pe'aa ame'ẽ 'rã. Mba'emo yvy re rejokua va'e ma yva re voi ojokua pyre 'rã oiko. Ha'e rã yvy re rejora va'e ma yva re voi ojora pyre 'rã oiko — he'i.

²⁰ Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ÿ aguã Cristo oikoa.

Marcos 8.31-33; Lucas 9.22

²¹ Ha'e va'e ára guive Jesus Cristo omboypy guemimbo'e kuery pe omombe'u aguã Jerusalém katy oo 'rãa, ha'e nhomongeta va'ety kuery po py oiko axy 'rãa opa mba'e py, sacerdote yvatekueve ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery po py guive. Ojukaa 'rã, ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rãa voi omombe'u.

²² Ha'e ramo Pedro oenoĩ ha'e ae'ia py. Ha'e vy ndojou porãia rami ijayvu vy aipoe'i ixupe:

— Senhor, enhemboaxy na ha'e nunga ndere oiko e'ÿ aguã.

²³ Ha'e rã Jesus ojere vy ombovai Pedro pe:

— Satanás, ejepe'a ke xea gui. Ndee ma ita xereityxea reiko, mba'eta Nhanderuete guigua e'ÿ reikuaa, ha'e rã avakue guigua rive.

Marcos 8.34-9.1; Lucas 9.23-27

²⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Xerupive oikoxe va'e taexarai ojegui ae, togueraa ojeuegua kuruxu, ha'e tou xerakykue.

²⁵ Mba'eta nomanoxei ete va'e kuery omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã xekáuxa omano va'e ma ojou ju 'rã guekove.*

²⁶ Mba'e 'rã tu avakue ojou, mba'emo yvy regua oguerékopa va'eri guekove ae omokanhy vy? Mba'e nunga 'rã tu ome'ẽ onhe'ẽ rekovia?

²⁷ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou 'rã Nguu rexakãa rupi, ojeuegua anjo kuery reve. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ pe ombojoja 'rã ojapo va'ekue rekovia.*

²⁸ Anhetẽ aipoe'e pëvy: Apy peĩ va'e regua amongue napemanoi 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue opo'akaa reve ou rã pexa e'ÿa ja.

17

Marcos 9.2-8; Lucas 9.28-36

¹ Oito araa py Jesus ngupive ogueraa Pedro, tyvy Tiago ha'e João ha'e kuery ae'i ikuai aguã py peteĩ vvyty yvate va'e áry.

² Ha'e py ha'e kuery oexaa py ma guexakã py ojekuaa. Hova hexakã kuaray rami, ha'e rã ijao ma xiĩmba rei hendy va'e rami ojekuaa.*

* 16:25 João 12.24-26; Apocalipse 2.10; 12.11

* 16:27 Provérbios 24.12

* 17:2 Pedro 1.16-18

³ Hexeve ojekuaa avi Moisés ha'e Elias. Ha'e va'e kuery ma hexeve ijayvu okuapy.

⁴ Ha'e ramo Pedro aipoe'i Jesus pe:

– Senhor, ha'eve apy nhaive aguã. Ha'e ramo reipotã rã ajapo 'rã mboapy oo'i: petei ma ndevy guarã, amboae ma Moisés pe, ha'e gui amboae ju ma Elias peguarã – he'i.

⁵ Pedro ijayvu teria ja petei arai hexakã va'e ou vy oja'ipa. Arai gui onhendu petei ayvu aipoe'i va'e:

– Peva'e ma Xera'y ayvu ete ha'e arovy'a va'e. Pejapyxaka ijayvua re ae – he'i.

⁶ Ha'e nunga hemimbo'e kuery oendu vy ho'apa okyje vy, yvy re ngova omovaẽ reve.

⁷ Ha'e kuery re Jesus onhemboja vy opoko. Ha'e vy aipoe'i:

– Pevy ke, pekyje eme – he'i.

⁸ Ha'e kuery guexa oipe'a vy avave rei ndoexavei, Jesus e'ÿ vy.

Marcos 9.9-13

⁹ Yvyty áry gui ha'e kuery oguejy rã Jesus aipoe'i:

– Avave rei pe ke pemombe'u eme pexa va'ekue, Ava ra'y ojeapo va'ekue omoaogue gui onhemboete ju e'ÿa ja – he'i.

¹⁰ Ha'e gui hemimbo'e kuery oporandu:

– Mba'e re tu ha'vy kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ijayvu okuapy Elias ranhe ou 'rãa re?

¹¹ Jesus ombovai:

– Anhetẽ ae Elias ou vy opa mba'e omoimba porã ju 'rã.*

¹² Ha'e rami avi xee aipoa'e porãve pëvy: Elias ma ou ae ma tei heta va'e kuery ndoikuaai okuapy. Ha'e rami vy ha'e kuery oipotaa rami ae ojapo okuapy hexe. Ha'e rami ae avi ha'e kuery po py Ava ra'y ojeapo va'ekue voi oiko axy 'rã – he'i.

¹³ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oikuaa João Batista reko re ijayvua rami.

Marcos 9.14-29; Lucas 9.37-43a

¹⁴ Ha'e gui heta va'e kuery ikuaia py ha'e kuery ovaẽ rã petei ava onhemboja hexe. Ha'e va'e guenapy'ã re oi vy aipoe'i:

¹⁵ – Senhor, emboaxy xera'y, mba'eta he'o'ã vy oiko axy. Mbovykue rei e'ÿ ho'a tata py ha'e yy py.

¹⁶ Neremimbo'e kuerya py aru kuri tei ha'e kuery nomonguera kuaai – he'i.

¹⁷ Jesus aipoe'i:

– Peẽ pejerovia e'ÿ ha'e pendeko vai va'e, raka'e peve 'rã tu aiko pendereve, rogueropo'aka aguã? Eru ha'vy ava'i apy – he'i.

¹⁸ Ha'e gui anha pe Jesus ijayvu atã ramo ojepe'a ava'i gui. Ha'e va'e hora-ve ava'i okuera.

¹⁹ Ha'e ramo hemimbo'e kuery Jesus re onhemboja vy oporandu ha'e ae'ia py:

– Mba'e re tu ore ndoroipe'a kuaai ra'e anha?

²⁰ Ombovai ha'e kuery pe:

– Mba'eta pejeroviaa kyrĩ'i rã. Anhetẽ aipoa'e pëvy: Petei mostarda ra'yĩ'i rami ri jepe pejeroviaa oĩ va'e rire kova'e yvyty pe “Ejepe'a ke apy gui, ki katy tereo”, peje ramo ojepe'a 'rãgue. Mba'eve rei ndaxyi 'rãgue pëvy.

²¹ [Ha'e gui ha'e va'e nunga anha ma nhanhembo'e ha'e jakaru e'ÿ re jaiko vy 'rãe jaipé'a.]

Marcos 9.30-32; Lucas 9.43b-45

* 17:11 Malaquias 4.5-6

²² Ha'e gui Galiléia vvy re hemimbo'e kuery ijatypa ju ma ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

– Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã avakue po py.

²³ Ha'e kuery ojuka 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemoete ju 'rã – he'i. Ha'e rã hemimbo'e kuery oendu vy iporiaupa.

Jesus imposto opaga ukaague

²⁴ Cafarnaum py ha'e kuery ovaẽ jave Pedro oĩa py ou imposto re nhom-bopaga va'ety kuery. Ha'e rami vy oporandu okuapy mokoĩ hatã'i va'e opaga aguã re:

– Penembo'ea ndopagai 'rã teve mokoĩ hatã'i va'e? – he'i okuapy.

²⁵ – Tá, opaga ri – he'i ombovai vy.

Ha'e gui opy Pedro ovaẽ ramove ixupe Jesus oporandu vy aipoe'i:

– Simão, mba'eta tu reikuaa? Mava'e kuery tu kova'e vvy regua huvixa kuery ombopaga 'rã imposto re: gua'y kuery tyrã pa amboae regua?

²⁶ Pedro ombovai:

– Amboae regua ri – he'i.

Jesus aipoe'i ixupe:

– Ha'e rami rã ta'y kuery opaga e'ỹ teĩ ha'eve.

²⁷ Ha'e rami avi ha'e kuery ivai e'ỹ aguã tereo, eity pinda yy py, ha'e enoẽ pira ogueraa ypy va'e. Ha'e va'e juru reipe'a vy rejou 'rã peteĩ peráta hatã'i va'e ovareve'i va'e. Eraa, ha'e kuery pe eme'ẽ xegui ha'e ndeguigua.*

18

Marcos 9.33-37; Lucas 9.46-48

¹ Ha'e jave hemimbo'e kuery Jesus re onhemboja vy oporandu:

– Mava'e nda'u yvateve va'e oiko 'rã yva pygua po'akaa py?

² Ha'e ramo Jesus peteĩ kyrĩ va'e oenoĩ vy omo'ã ha'e kuery mbyte.

³ Ha'e vy aipoe'i:

– Anheté aipoa'e pẽvy: Ndapejeko rerovai, ha'e kyrĩ va'e rami ndapeikoi ri vy ndapeikei 'rã yva pygua po'akaa py.

⁴ Ha'e nunga rupi kova'e kyrĩ va'e rami onhemo'vyvĩ'i va'e anho 'rã yvateve yva pygua po'akaa py.*

⁵ Ha'e xerery rupi peteĩ kyrĩ va'e kova'e ramigua omovaẽ va'e ma xee avi xemovaẽ.

Marcos 9.42-48; Lucas 17.1,2

⁶ – Ha'e rã kova'e kyrĩgue va'e ramigua xere ojeroviaa gui amongue oity 'rãgue py ha'eveve oityxe va'e ajuy re ita guaxu mba'emo mongu'ia ojokua pyre reve ye'ẽ typyvea py oy'upa va'e rire.

⁷ – Nda'evei ete 'rã vvy regua kuery pe heityarã oiko ramo. Mba'eta oiko 'rãe joityarã, teĩ joityare pe ma nda'evei 'rã.

⁸ Ha'e nunga rupi ndepo, e'ỹ vy ndepy ri ndereity ramo ejaya, emombo ndejegui. Mba'eta ndepo e'ỹ vy ndepy jovaive reve tata ogue'ỹ va'e py nemomboa 'rãgue py ha'eveve ndepo, ndepy rovaikue'i reve reikove aguã py reike aguã.

⁹ Ha'e peteĩ nderexa ri ndereity ramo enoẽ, ha'e emombo ndejegui. Mba'eta mokoĩve nderexa reve tata py reiko axy aguã py nemomboa 'rãgue py ha'eveve peteĩ'i nderexa reve reikove aguã py reike aguã.

Lucas 15.3-7

* **17:27** Romanos 13.5-7; 1 Coríntios 10.32–11.1   * **18:4** Filipenses 2.3-7; 1 Pedro 5.5,6

10 — Ma'ẽ, nda'evei kova'e kyrĩ va'e rami oiko va'e pe rei “Mba'e vare'y” peje aguã. Mba'eta aipoa'e pëvy: Ha'e kuery rarõa anjo kuery ikuai riae Xeru yva pygua renonde.

11 [Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou okanhygue ogueraa jepe aguã.]

12 — Mba'exa tu peẽ peikuaa? Xapy'a rei petei ava oguereko 'rã cem vexe'i. Ha'e gui ha'e va'e regua petei okanhy ramo noventa e nove ikuai va'e oejapa 'rã vyvty áry, okanhy va'ekue oeka vy oo aguã.

13 Ha'e gui anhetẽ aipoa'e pëvy: Ojou ma vy noventa e nove okanhy e'y va'e gui oguero'vy'ave 'rã.

14 Ha'e rami ae avi Penderu yva pygua voi ndoipotai neĩ petei kova'e kyrĩgue va'e regua okanhy.

Irmão otekoavy va'ekue nhamongeta aguã re ijayvua

15 — Xapy'a rei nde-irmão [nde'vy] otekoavy ramo tereo ha'e ae'ia py ndeayvu ixupe. Ha'e gui ndeayvu re ojapyxaka ramo petei rami ju 'rã peiko nde-irmão reve.*

16 Ha'e rã ndeayvu re ndojapyxakaxei ramo petei, mokoĩ ju eraa nderupive, mokoĩ e'y vy mboapy pendu rire ayvu oiko va'e oikuaa porã aguã.*

17 Ha'e gui xapy'a rei noendu potai ae ramo remombe'u 'rã igreja kuery pe. Ha'e rã igreja kuery ayvu re voi ndojapyxakai ramo amboae regua rami 'rã pereko, imposto re nhombopaga va'ety rami.

18 Anhetẽ aipoa'e pëvy: Yvy re pejokua va'e rei yva re voi oiko 'rã ojokua pyre. Ha'e rã yvy re pejora va'e rei ma yva re voi oiko 'rã ojora pyre.

19 Anhetẽ aipoa'e avi pëvy: Peẽ kuery va'e regua mokoĩ teĩ mba'emo re pejerure vy joo rami peikuaa ramo Xeru yva pygua ojapo 'rã pëvy.

20 Mba'eta mokoĩ e'y vy mboapy teĩ xerery rupi pendeatya py xee voi aĩ 'rã peẽ kuery mbyte.

Lucas 17.3,4

21 Jesus oĩa py Pedro ou vy oporandu:

— Senhor, xe'vy pe xe-irmão otekoavy ramo mbovykue peve 'rã tu aperdoa? Sete-kue peve rĩ nda'u?

22 Ombovai:

— Sete-kue peve'i nda'ei, ha'e rã setenta vezes sete-kue peve 'rã peperdoa.*

Nhomboreveare nhomboaxy e'y va'e re ijayvua

23 — Ha'e nunga rupi yva pygua po'akaa py oiko 'rã petei huvixave guembiguai kuery orevea ombopaga uka va'e rami.

24 Jypy'i ha'e oĩa py petei oguerua dez mil poyikue prata guigua oreve va'e.

25 Ha'e va'e ma opaga aguã ndoguerekoi ramo ipatõ aipoe'i ovendea aguã escravo-rã, ta'xy, ta'y kuery ha'e oguereko va'e ha'e javi guive, orevea omboekoviapa aguã.

26 Ha'e ramo hembiguai guenapy'ã re oĩ reve ojerure: “Xerarõve'i ranhe, apagapa 'rã”, he'i.

27 Ha'e ramo ipatõ omboaxy vy omondouka rive, oreveague omboguepa.

28 — Ha'e gui ha'e va'e tembiguai oo vy petei oirũ ojou cem ára repy te'i ixupe oreve va'e. Ha'e vy oguero'a vy ojyryvipy. Ha'e vy aipoe'i: “Epagapa ke rerevea.”

29 Ha'e ramo irũ ipy vyv'iry oĩ vy aipoe'i ixupe: “Xerarõve'i ranhe, apagapa 'rã”, he'i.

* 18:15 Gálatas 6.1,2; 2 Tessalonicenses 3.14,15; Tiago 5.19,20

* 18:16 Deuteronomio 10.15

* 18:22 Efésios 4.32; Colossenses 3.13

³⁰ Ha'e rami teĩ noendu potai. Ha'e rami 'rãgue py oo vy omboty uka nhuã py orevea opagapa peve.

³¹ — Ha'e rami joguereko axy rã irũ kuery oexa vy iporiaupa okuapy. Opatõa py jogueraa vy omombe'u oiko va'ekue ha'e javi.

³² Ha'e ramo ipatõ guembiguai oenoĩ uka ju vy aipoe'i ixupe: “Tembiguai heko vai va'e, ndee rejerurea rami xee amboguepa rereveague ha'e javi.

³³ Ha'vy ndee nda'evei ri ty'y xee romboaxyague rami neirũ remboaxy aguã?” he'i.

³⁴ Ha'e vy ipoxy vy omboaxa hereko axyarã kuery pe, orevea opagapa peve.

³⁵ Ha'e rami ae avi Xeru yva pygua penderereko 'rã, pendep'y'a py peteĩ-teĩ pende-irmão peperdoa e'ỹ ramo.*

19

Marcos 10.1

¹ Ha'e rami Jesus ijayvupa ma vy ojepe'a Galiléia gui, Judéia katy'i oo Jordão yakã rovaigua re.

² Heta ete oje'oi hakykue. Ha'e ramo omonguerapa ha'e py.

Marcos 10.2-12; Lucas 16.18

³ Jesus oĩa py ou amongue fariseu kuery. Oeko a'ã vy oporandu okuapy:

— Ha'eve nda'u mba'emokue py rive ime kuery opoi aguã gua'yxy gui?

⁴ Ha'e ramo ombovai:

— Ndaperoayvui teve Penemoingoare jypy'i guive ava ha'e kunha ojapoague?*

⁵ Ha'e vy aipoe'i: “Ha'e nunga rupi ava oeja 'rã nguu ha'e oxy, onhemoirũ 'rã gua'yxy re, mokoĩ 'rãgue py peteĩ'i to'o ikuai aguã” he'iaague?*

⁶ Ha'e rami vy mokoĩ ve'ỹ ma ikuai, peteĩ'i to'o ma. Ha'e nunga rupi Nhanderuete omoirũ rire avave rei tomboja'o eme — he'i.*

⁷ Ha'e gui oporanduve ju ixupe:

— Mba'e re ha'vy Moisés ome'ẽ uka raka'e kuaxia para omendaague mbovaipaarã, omenda va'e opoi aguã?

⁸ Jesus ombovai:

— Peneakã ratã ramo Moisés penemomboi uka raka'e pendera'yxy gui. Ha'e rami teĩ jypy'i guive e'ỹ oejaã ha'e ramigua.

⁹ Ha'e rã xee ma aipoa'e pëvy: Itavy reiague re'ỹ ri gua'yxy gui ava opoi vy amboae re amenda va'e ma itavy, [ha'e opoi pyre re omenda va'e voi itavy avi] — he'i.

¹⁰ Ha'e gui ma hemimbo'e kuery ju aipoe'i ixupe:

— Ha'e rami ri avakue gua'yxy kuery revẽ joguereko ramo ha'eveve omenda e'ỹ re ae ikuai aguã.

¹¹ Jesus ombovai:

— Ha'e ramigua ayvu ma pavẽ pegua e'ỹ, amongue pe ete'i, ha'e rami aguã ome'ëa va'e pe anho.

¹² Mba'eta ikuai itui'i guive omenda e'ỹ va'erãe. Ikuai avi ha'e rami aguã rami avakue ojapo va'ekue. Ha'e amboae ju ikuai avi yva pygua po'akaã rupi vy omenda e'ỹ va'e. Ha'e va'e ayvu rami oiko aguã ha'eve va'e toiko ha'e rami.

Marcos 10.13-16; Lucas 18.15-17

¹³ Ha'e gui Jesus oĩa py oguerua kyrĩgue, ha'e kuery re opo omoĩ reve onhembo'e aguã. Ha'e ramo herua kuery pe hemimbo'e kuery ijayvu ete.

* **18:35** Mateus 6.14,15   * **19:4** Gênesis 1.27, 5.2   * **19:5** Gênesis 2.24   * **19:6** Mateus 5.31,32; 1 Coríntios 7.10-16

14 Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:

– Tove tou kyrĩgue'i xea py, pejoko eme, mba'eta kova'e ramigua'i peguarã ae yva pygua po'akaa – he'i.

15 Ha'e vy kyrĩgue re opo omõĩ ma rire ojepe'a ha'e gui.

Marcos 10.17-22; Lucas 18.18-23

16 Ha'e jave Jesus oĩa py peteĩ ou vy oporandu:

– Porombo'ea, mba'e nda'u ajapo 'rã iporã va'e, tekove marã e'ỹ aupity agua?

17 Jesus ombovai:

– Mba'e re tu iporã va'e rejapoa re reporandu ri? Heko porã va'e ma peteĩ'i anho oiko. Ha'e gui tekove reupityxe vy ejapo ha'vy ojapo uka pyre – he'i.

18 Ha'e ramo oporanduve ju ixupe:

– Marã ramigua ojapo uka pyre ha'vy?

Jesus ombovai:

– Ejojuka eme, ndetavy eme, nemonda eme, ndeapu eme,

19 emboete nderu ha'e ndexy, ha'e gui eayvu neirũ ndee ae rejeayvua rami – he'i.*

20 Kunumi va'e aipoe'i:

– Ha'e nunga ha'e javi ajapopa ae ma. Mba'e tu xevy oata teri?

21 Jesus ombovai:

– Opa mba'e py ndereko porãxe vy tereo, evendepa rereko va'e ha'e javi, ha'e gui hepykue ma eme'ẽmba iporiaukue'i pe. Ha'e rami vy 'rã rereko ovareve va'e yva re. Ha'e gui mae ma eju xerupive – he'i.*

22 Ha'e rami jayvu rã kunumi va'e oendu vy iporiau reve ojepe'a, oguerekopa va'e vy.

Marcos 10.23-31; Lucas 18.24-30

23 Ha'e ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

– Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Haxy ete oguerekopa va'e kuery yva pygua po'akaa py oike agua.*

24 Aipoa'e avi pẽvy: Nhanderuete po'akaa py oguerekopa va'e oikea gui ndaxyive juu nambi kua rupi mymba camelo oaxa agua – he'i.

25 Hemimbo'e kuery ha'e nunga oendu vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

– Ha'e rami vy mba'e xagua 'rã tu oo jepe?

26 Ha'e kuery re Jesus oma'ẽ vy ombovai:

– Ha'e nunga ma avakue pe haxy ete, ha'e rã Nhanderuete pe ma mba'eve ndaxyi – he'i.

27 Ha'e ramo Pedro aipoe'i ixupe:

– Ore kuery ma opa mba'e roejapa va'ekue nderupive orekuai agua. Mba'e 'rã tu ha'vy ore rojopy?

28 Jesus ombovai:

– Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ kuery xerupive peo va'e, opa mba'e ipyaupaa ára py Ava ra'y ojeapo va'ekue tenda openaaty hexakãmba va'e áry uguapy ramo peẽ voi peguapy 'rã doze tenda áry, Israel kuery doze regua ikuai va'e re pepena vy.

29 Ha'e gui ha'e javi xerery káuxa ngoo oeja va'e, guyyvy, gueindy, nguu, oxy, [gua'yxy,] gua'y e'ỹ vy oyvy, ha'e kuery ma ojou retave 'rã, ha'e gui tekove marã e'ỹ avi 'rã oupity.

* 19:19 Levítico 19.18 * 19:21 Romanos 3.19,20; Tiago 2.10 * 19:23 1 Timóteo 6.6-10

30 Ha'e rami teĩ tenonde pyguare ma heta 'rã opyta takykue py, ha'e rã takykue pyguare ma tenonde py 'rã ikuai.

20

Uvaty py omba'eapo va'e kuery omombe'uague

1 — Mba'eta yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ hoo va'e oikoa rami. Ha'e va'e ma ko'ẽ rai ramove oo omba'e uvaty rupi omba'eapo va'erã reka vy.

2 Ha'e gui omba'eapo va'erã kuery reve jogueroayvu peteĩ-teĩ pe peteĩ ára repy ome'ẽ aguã re. Ha'e rami vy omondouka uvaty katy.

3 Kuaray mbyte e'ỹ mbove oo vy tetã mbyte py ojou ikuai rive va'e.

4 Ha'e vy aipoe'i: "Tapeo peẽ voi uvaty py. Ha'e rã xee ma ha'evea rami 'rã apaga", he'i. Ha'e ramo ha'e kuery avi oo.

5 — Kuaray mbyte jave teĩgue ju oo, ha'e gui kuaray ojero'a jave guive oo vy ha'ekue rami ae ju jogueroayvu.

6 Ha'e gui ka'aru rai'i jave ju oo vy amboae kuery ojou ikuai rive va'e. Ha'e vy oporandu ha'e kuery pe: "Mba'e re tu ára pukukue re peĩ rive apy?"

7 Ombovai: "Mba'eta avave rei noremomba'eapoai", he'i okuapy. Ha'e ramo aipoe'i: "Peẽ voi ke tapeo ha'vy uvaty py."

8 — Ha'e gui ka'aru jave uvaty ja aipoe'i kapata pe: "Enoimba omba'eapo va'e kuery, ha'e epaga. Takykue py oo va'ekue gui remboypy 'rã oo ypy va'ekue peve", he'i.

9 Ha'e ramo ka'aru rai'i jave omba'eapo va'ekue ou ramo peteĩ-teĩ pe ome'ẽ peteĩ ára repy.

10 Ha'e gui tenonde py oo va'ekue ju ovaẽ vy oexa'ã ojopy retave aguã re. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe voi peteĩ ára repy ae ome'ẽ.

11 Ha'e va'e ojopy rire ija re ijayvu rei okuapy.

12 Ha'e vy aipoe'i: "Peva'e kuery takykue py ou va'ekue tu peteĩ hora ete'i omba'eapo va'eri ore rami ae repaga, ore ára pukukue re kuaray aku rogueropo'aka va'ekue ri", he'i okuapy.

13 — Ha'e ramo ha'e kuery va'e regua pe ija ombovai vy aipoe'i: "Xeirũ, xee ma ha'eve e'ỹa rami ndoroguerekoĩ. Ndereve ndorojogueroayvui ri ty ra'e peteĩ ára repy re?"

14 Ejopy ha'vy ndeperáta, tereo, mba'eta takykue py ou va'ekue pe avi ame'ẽxe pëvy ame'ëa rami.

15 Nda'evei ri nda'u xee aipotaa rami mba'emo areko va'e aiporu aguã? Tyrã pa rejou vai teve xeporayvua?" he'i.*

16 Ha'e rami vy takykue pyguare ma opyta 'rã tenonde py. Ha'e rã tenonde pyguare ma takykue py 'rã opyta. [Mba'eta heta 'rã oenoĩa, ha'e rã mbovy'i 'rã oiporavoa.]

Marcos 10.32-34; Lucas 18.31-33

17 Jerusalém tetã katy Jesus oo vy doze guemimbo'e kuery oenoĩ ha'e kuery ae'i. Tape rupi oje'oiã rupi aipoe'i ha'e kuery pe:

18 — Pendu ke. Aỹ ma jaje'oi nhainy Jerusalém katy. Ha'e py ma Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery pe. Ha'e rã ha'e kuery ma ojuka uka 'rã.

19 Ha'e gui amboae regua kuery pe ju 'rã omboaxa ojavyky rei, oinupã ha'e kuruxu re omoĩ aguã. Ha'e gui ma mboapy araa py onhemoete ju 'rã.

Marcos 10.35-45

* 20:15 Romanos 9.14-16

²⁰ Ha'e gui Jesus oña py Zebedeu ra'yxy ou opi'a kuery reve. Omboete vy ojerure oipytyvõ aguã re.

²¹ Ha'e ramo Jesus oporandu ixupe:

– Mba'e tu reipota?

Kunha va'e ombovai:

– Ndepo'akaa py ma kova'e mokoĩ xepi'a toguapy peteĩ reiporu kuaa regua re, ha'e amboae ma ndeaxua re – he'í.

²² Ha'e ramo Jesus ombovai:

– Peẽ ndapeikuaai mba'e nunga re pa pejerurea. Ha'eve 'rã ri ty'y karo xee ay'u aguã va'e gui peẽ voi pey'u aguã?

Ombovai:

– Ha'eve 'rã – he'í okuapy.

²³ Ha'e ramo aipoe'í ha'e kuery pe:

– Pey'u 'rãe xekaro gui. Ha'e rã aiporu kuaa regua re ha'e xeaxua re oguapy va'erã ma xee e'ỹ 'rã aiporavo. Ha'e rami aguã ma Xeru oiporavo va'ekue pe anho – he'í.

²⁴ Ha'e rã hemimbo'e kuery mboae dez ikuai va'e ma ha'e nunga oendu vy ivai okuapy mokoĩ joegua pe.

²⁵ Ha'e ramo Jesus oenoimba vy aipoe'í:

– Yvy jave regua huvixa kuery mã joguereko atã 'rã, ha'e kuery va'e regua yvatekueve ipo'aka 'rãe joe.

²⁶ Ha'e rã pende kuery ma ha'e rami e'ỹ 'rã pendekuai. Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery va'e regua joegui yvatevexe va'e toiko pavẽ rembiguai rami.*

²⁷ Tenondexe va'e ma nhoembiguai rami toiko,

²⁸ Ava ra'y ojeapo va'ekue rami avi, mba'eta ha'e ma jokuai aguã e'ỹ ou, ha'e rã tembiguai rami ou guekove ome'ẽ aguã heta rekovia, ogueraa jepe aguã.

Marcos 10.46-52; Lucas 18.35-43

²⁹ Ha'e kuery Jericó tetã gui oo jave heta ete oje'oi hupive.

³⁰ Ha'e jave tape yvýry mokoĩ ára revegua e'ỹ oguapy oiny va'e ma Jesus oaxa ovyta oendu vy ojapukai:

– Senhor, Davi ramymino, oremboaxy ke! – he'í.

³¹ Ha'e ramo heta va'e kuery ijayvu okyrirĩ aguã. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojapukaive tema:

– Senhor, Davi ramymino, oremboaxy ke!

³² Ha'e ramo Jesus opyta ho'amy vy oenoĩ. Oporandu ha'e kuery pe:

– Mba'e tu peipota ajapo pẽvy?

³³ Ombovai:

– Senhor, ore ma roexaxe – he'í.

³⁴ Ha'e ramo Jesus omboaxy vy opoko ha'e kuery rexa re. Ha'e ramove oexa ju, ha'e vy oje'oi hakykue.

21

Marcos 11.1-11; Lucas 19.28-40; João 12.12-15

¹ Ha'e gui ma Jerusalém py Jesus ovaẽ rai'í ma vy Betfagé tekoa py ranhe ovaẽ, Oliveiras vvyty katy'í. Ha'e gui omondouka mokoĩ guemimbo'e. Ha'e vy aipoe'í:

² – Tapeo peẽ ranhe peva'e tekoa oĩ va'e py. Ha'e py pejou 'rã peteĩ mburika ixã re hi'aĩ va'e. Ha'e va'e reve peteĩ ta'y'í avi hi'aĩ. Pejora vy ke peru.

³ Ha'e gui xapy'a rei amongue pende vy ijayvu ramo ha'e kuery pe “Senhor ma oipota” peje 'rã. Ha'e ramo ogueru ruka 'rã pẽvy – he'í.

* **20:26** Romanos 12.3,10,16; Filipenses 2.3-8; 1 Pedro 5.3

4 Ha'e nunga oiko ojeupity aguã profeta pe aipoe'i ukaague:

5 “Aipo'ere Sião pygua kuery pe: ‘Pee ma ou oiny penderuvixaverã. Ha'e ma onhemboyvate va'e'ỹ vy mburika áry ou, mburika'i ombovoyipy ra'y áry', 're.’”*

6 Ha'e ramo hemimbo'e kuery oo vy Jesus aipoe'iague rami ojapo.

7 Ha'e vy ogueru mburika ta'y'i reve. Hi'áry omoí oao. Ha'e ramo Jesus oĩ hi'áry.

8 Ha'e gui heta va'e kuery tape rupi oipyo okuapy oao, ha'e amboae kuery ma vyvra rogue ojaya vy onhoño avi tape rupi.

9 Ha'e gui heta va'e kuery tenonde ha'e hakykue oje'oi va'e ojavukai vy aipoe'i:

– Toguerovy'aa Davi ramymino! Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi ou va'e re! Toguerovy'aa yvatevea py! – he'i oje'oivvy.*

10 Jerusalém tetã py ovaẽ ma ramo tetã pygua kuery mava'e paa ndoikuuai vy oporandu okuapy:

– Mava'e tu peva'e?

11 Ha'e ramo heta va'e kuery ojavukai:

– Peva'e ma profeta Jesus, Galiléia regua Nazaré pygua.

Marcos 11.15-17; Lucas 19.45,46

12 Templo py Jesus oike vy oipe'apa mba'emo vendea ha'e mba'emo joguaa kuery ha'e py ikuai va'ekue. Oitypa guive peráta mboekoviaa kuery mesa, ha'e apykaxu vendea kuery renda.

13 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Ipara oiny “Xero ma onhembo'e atyrã oĩ” 'ea va'eri peẽ ma pejapo imonda va'e onhemiaty rami.*

Templo py nhombo'eague

14 Templo py Jesus oĩa py ou ára revegua e'ỹ ha'e oguata e'ỹ va'e kuery. Ha'e ramo omonguerapa.

15 Ha'e rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ma Jesus mba'emo porã ojapo rã oexa vy ndojou porãi okuapy, ha'e kyrĩgue “Toguerovy'aa Davi ramymino” he'i okuapy rã oendu vy guive.* Ha'e rami vy oporandu okuapy ixupei:

16 – Rendu ma'ã peva'e kuery aipoe'ia?

Jesus ombovai:

– Xee aendu ma. Ha'vy peẽ ndaperoayvui ri ty'y po ramigua: “Kyrĩgue'i ha'e okambu'i va'e pe ma mboraie iporã ete va'e py rejererovy'a uka”, he'iaague?*

17 Ha'e rami vy tetã gui ojepe'a vy Betânia katy ju. Ha'e py ma oke.

Marcos 11.12-14,20-24

18 Ko'ẽ aje'ive'i reve tetã katy ojevya rupi inhembayai.

19 Tape yvýry petei figo'y hi'aĩ va'e oexa vy ovaẽ ha'e py, teĩ mba'eve ndojoui hogue e'ỹ vy. Ha'e rami vy ha'e va'e pe aipoe'i: “Toikove eme nde'a”, he'i ramove figo'y ipirupa vyvoi.

20 Hemimbo'e kuery ha'e nunga oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i:

– Ipiru vyvoi nda figo'y.

21 Ha'e gui Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

* 21:5 Zacarias 9.9   * 21:9 Salmo 118.26   * 21:13 Isaías 56.7, Jeremias 7.11   * 21:15 Marcos 11.18,19; Lucas 19.47,48   * 21:16 Salmo 8.2

– Anhetê aipoa'e pëvy: Pexa'ã rei 'rãgue py pejerovia ete ramo figo'y re oiko va'ekue ramigua anho e'ÿ 'rã oiko. Kova'e vvyty pe “Ejepe'a, enhemombo ye'ê py”, peje ramo voi oiko 'rã.

²² Pejerovíaa rupi ri penhembo'e vy pejopy 'rã pejerurea.

Marcos 11.27-33; Lucas 20.1-8

²³ Templo py Jesus ovaê vy nhombo'e oiny. Ha'e ramo sacerdote vvatékueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuery ombojere rei vy oporandu okuapy:

– Mava'e po'akaa rupi tu ha'e nunga rejapo reikovy? Mava'e tu nem-bopo'aka?

²⁴ Jesus ombovai:

– Xee voi aporandu ta pëvy. Xevy pe pembovai ramo xee voi amombe'u 'rã mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapoa.

²⁵ Maguigua nda'u João Batista nhomongaraia? Yva guigua tyrã pa avakue guigua raka'e? – he'i.

Ha'e ramo ha'e kuery joo meme ranhe ijayvu okuapy:

– Xapy'a rei “Yva gui”, ja'e ramo ha'e ombovai ju 'rã: “Mba'e re ha'vy ndapejerovíai hexe?” he'i 'rã nhandevy.

²⁶ Ha'e rã “Ava gui”, ja'e aguã nda'evei avi, heta va'e kuery gui jakyje vy, mba'eta oikuaa pavê João Batista profeta oikoa – he'i okuapy.

²⁷ Ha'e rami vy aipoe'i Jesus pe:

– Ore ma ndoroikuaai.

Ha'e rã ha'e ju ombovai:

– Xee voi namombe'ui 'rã pëvy mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapo aikovya.

Mokoï ta'y re ombojojaague

²⁸ – Mba'exa tu peikuaa? Oiko peteï ava mokoï ta'y va'e. Tyke'y oia py oo vy aipoe'i: “Xera'y, tereo aÿ, emba'epo xemba'e uvaty py.”

²⁹ Ha'e ramo “Ha'eve senhor”, he'i va'eri ndooi.

³⁰ – Ha'e gui tyvy oia py ju tuu oo vy ha'ekue rami ae ijayvu. Ha'e rã ha'e va'e ma aipoe'i: “Xee ndaa reguai” he'i rire nda'evei nho vy oo.

³¹ Mava'e ete nda'u mokoï va'e gui ojapo ngu oipotaa rami?

Ombovai:

– Tyvy rima – he'i okuapy.

Jesus omombe'u porãve ha'e kuery pe:

– Anhetê aipoa'e pëvy: Peê kuery gui imposto re nhombopaga va'ety kuery ha'e kunhague itavy rei va'ekue ranhe 'rã oike Nhanderueté po'akaa py.

³² Mba'eta João Batista ou vy peê kuery pe oikuaa uka raka'e tape porã, teï peê ma ijayvua ndapejerovíai. Ha'e rã imposto re nhombopaga va'ety kuery ha'e kunhague itavy rei va'e ma oguerovia. Peê ma ha'e nunga pexa va'eri ndapejeko rerovai ijayvua, neï ndaperovíai.*

Marcos 12.1-12; Lucas 20.9-19

³³ – Pejapyxaka ke mba'emo re ambojoja vy ayvu mboae amombe'u rã. Oiko peteï ava hoo va'e. Ha'e va'e onhotÿ uva, ha'e rire ijyvýry rupi ojapo kora. Ojapo uva ombiri atyrã ha'e torre. Ha'e rami vy omboaxa opena va'erã kuery po py. Ha'e rire oo guekoa gui.

³⁴ – Hi'a omonõ'õa ára ovaê ramo opena va'e kuerya py ija ombou guem-biguai kuery, ojopy aguã uva'a ixupegua.

³⁵ Ha'e ramo opena va'e kuery hembiguai kuery ojopy vy amongue oin-upãmba, amboae ojuka, ha'e rã amboae ma ojapipa ita py.

* 21:32 Mateus 7.21

³⁶ Ha'e gui ma ija hetave ju ombou guembiguai. Ha'e rã ha'ekue rami ae ju oguereko.

³⁷ Opa vygua ombou gua'y ae. Ha'e vy aipoe'i: “Xera'y ete ramo omboete 'rã ko”, he'i.

³⁸ — Ha'e rami teĩ omba'eapo va'e kuery ta'y oexa vy aipoe'i joupe-upe: “Peva'e ma uvaty jarã ete. Jajuka teve, uvaty nhandevy ju opyta aguã”, he'i okuapy.

³⁹ Ha'e gui ojopy vy uvaty gui ogueraa vy ojuka.

⁴⁰ — Ha'e gui uvaty ja ou vy mba'e nda'u ojapo 'rã opena va'e kuery re?

⁴¹ Ha'e ramo ombovai okuapy:

— Ojuka ukapa 'rã heko vai va'e kuery, ha'e vy amboae kuery pe ju 'rã omboaxa uvaty, hi'a ára py ixupegua ome'ẽ va'erã pe — he'i okuapy.

⁴² Ha'e ramo Jesus oporandu ha'e kuery pe:

— Ha'vy peẽ ndaperoayvui teve ipara oĩ va'e: “Oo apoa kuery ita ndoipotai va'ekue opyta omboeteve pyrã, tenonde pyguarã. Ha'e nunga ma Senhór gui ae oiko, ha'e jaexa rã iporã ete va'e”, he'iaque?*

⁴³ Ha'e nunga rupi aipoa'e pëvy: Pendegui Nhanderuede oipe'a 'rã opo'akaa, amboae regua pe ju 'rã omboaxa, ixupegua ome'ẽ va'erã kuery pe.

⁴⁴ Ha'e va'e ita re ho'a va'e opẽmba 'rã. Ha'e rã amongue áry ita ho'a ramo iku'ipa 'rã — he'i.

⁴⁵ Pova'e ayvu omombe'u rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery oendu vy oikuaa ha'e kuery re ae ri Jesus ijayvua.

⁴⁶ Ha'e vy ojopyxe teĩ okyje heta va'e kuery gui, profeta oikoa rami oikuaa pavẽ ramo.

22

Omendaa py okaru okuapy va'e re ombojojaague

¹ Teĩgue ju Jesus mba'emo re ombojoja vy ijayvu. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

² — Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ huvixave ta'y omendaa py ngaru ojapo va'e rami avi.*

³ Ha'e gui guembiguai kuery omoudouka omombe'u aguã omendaa py ou va'erã va'e pe ou aguã, teĩ ha'e kuery ndouxel.

⁴ Amboae guembiguai ju omoudouka po rami ijayvu reve: “Aipo're ke aenoĩ va'e kuery pe: ‘Areko katupa ma ngaru. Xerymba vaka ha'e vaka ra'y ikyra va'e ajuka, ha'e javi oĩmba ma. Peju ke ngaru oĩa py’, re 'rã.”

⁵ — Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoikuaa potai vy oje'oipa. Peteĩ oo omba'ety katy, ha'e rã amboae ma vendeaty katy oo.

⁶ Amboae kuery ma tembiguai kuery ojopy vy ojavky rei, ojuka guive.

⁷ Ha'e ramo huvixave ipoxy. Ha'e vy xondaro kuery ju omoudouka vy ojuka ukapa jojukaare kuery, ha'e omoendy uka ha'e kuery retã.

⁸ — Ha'e rire guembiguai kuery pe ju aipoe'i: “Areko katupa ma ngaru teĩ aenoĩ uka va'ekue ma nda'evei amovaẽ aguã.

⁹ Ha'e rami ri rã tapeo tape pia ikuai va'e rupi, peovaexĩ va'e rei penoĩ omendaa py ou aguã”, he'i imondovy.

¹⁰ Ha'e ramo tembiguai kuery tape rupi oje'oi vy omboaty ojou va'e ha'e javi, heko porã ha'e heko vai va'e guive. Ha'e rã opy okaru aguã py tynyẽ oenoĩ va'ekue.

* **21:42** Salmo 118.22-23   * **22:2** Lucas 14.15-24

11 — Ha'e gui huvixave oike vy mesa py ikuai va'e oexapa. Oexa avi peteĩ ava omendaa pygua ao py e'ỹ onhemonde va'e.*

12 Ha'e vy oporandu ixupe: “Xeirũ, mba'exa tu apy reike omendaa pygua ao remoĩ e'ỹ re?” he'i ramo ha'e va'e nombovai.

13 — Ha'e ramo huvixave aipoe'i guembiguai kuery pe: “Pejokua ipo ha'e ipy, ha'e pemombo oka katy pytũa py”, he'i. Ha'e py ma ojae'opaa ha'e opa marã onhendua 'rã.

14 Mba'eta heta 'rã oenoĩa, ha'e rã mbovy'i 'rã oiporavao.

Marcos 12.13-17; Lucas 20.20-26

15 Ha'e ramo fariseu kuery ojepe'a vy joo meme oikuaa pota okuapy marã rami vy pa omoĩ vai aguã re ayvu py.

16 Ha'e rami vy guemimbo'e kuery ombou Herodes-a katygua kuery reve, Jesus pe aipoe'i aguã:

— Porombo'ea, ore roikuaa ndee anhetẽ va'ea, ha'e anhetẽ rupi renhomb'o'e Nhanderuete oipota va'e re. Neĩ joegui peteĩve ndereayvuvei, mba'eta nderekuaa potai avakue yvatea re.

17 Ha'e gui aipo'ere ke orevy: Mba'exa tu ndee reikuaa? Ha'evea rami ri nda'u César pe nhamẽ'ẽ imposto repy, tyrã pa any?

18 Jesus ha'e kuery ija'e e'ỹa oikuaa vy aipoe'i:

— Pendeko porã merami rive va'e, mba'e re tu xereko a'ãxe ri?

19 Pexa uka ha'vy xevy peteĩ hatã'i va'e imposto peguarã — he'i. Ha'e ramo ixupe ogueru peteĩ hatã'i va'e.

20 Ha'e rã oporandu ha'e kuery pe:

— Kova'e re ma mava'e ra'angaa ha'e mava'e rery tu oĩ?

21 Ombovai okuapy:

— César mba'e rima.

Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— César mba'e ri rã peme'ẽ ha'vy César pe. Ha'e rã Nhanderuete pegua ma Nhanderuete pe ae 'rã peme'ẽ — he'i.*

22 Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy onhemondyipa reve oejapa oje'oivy.

Marcos 12.18-27; Lucas 20.27-40

23 Ha'e va'e árave oĩa py ou saduceu kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery ma ndogueroviaianhembote ju 'rãa. Ha'e gui oporandu okuapy ixupe:

24 — Porombo'ea, Moisés aipoe'i: “Amongue ta'y e'ỹ re omano ramo tyvy ju omenda 'rã imeve'ỹ va'e re, omano va'e ra'yrã va'ekue oguereko aguã”, he'i raka'e.*

25 Ha'e gui ikuai raka'e sete joegua. Tujave va'e ma omenda va'ekue ri ta'y e'ỹ re omano vy gua'yxykue oeja guyvy pe.

26 Ha'ekue rami ae ju oiko tyvy re, mboapya, ha'e gui sete ikuai va'e ha'e javive re.

27 Ha'e kuery ha'e javi omanomba rire kunha va'e avi omano.

28 Ha'e gui onhemboete jevya ára nda'u sete joegua ikuai va'e gui mava'e ete'i 'rã oiko kunha va'e me? Mba'eta kunha va'e re sete-ve omenda rire.

29 Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pejavy, mba'eta ndapeikuaai ipara re oĩa, neĩ Nhanderuete po'akaa.

30 Mba'eta onhemboetepa ju va'ekue ma nomendaavei, neĩ nanhomomendaavei ma 'rã guive. Ha'e rami 'rãgue py anjo kuery rami 'rã ikuai yva re.

* 22:11 1 Coríntios 6.9-11; Efésios 5.5,6; Apocalipse 19.7,8
Deuteronomio 25.5

* 22:21 Romanos 13.7

* 22:24

31 Ha'e gui omanoague gui onhemboetepa ju 'rãa re ndaperoayvui teve Nhanderueete pendeivy aipoe'iague:*

32 “Xee ma Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete aiko” he'iague? Ha'e ramo ma omanogue Ruete e'ÿ oiko, ha'e rã oikove va'e Ruete – he'i.*

33 Ha'e rami ombo'e rã heta va'e kuery oendu vy onhemondyipa.

Marcos 12.28-34

34 Ha'e gui Jesus saduceu kuery omokyrirĩague fariseu kuery oendu vy ha'e kuery ju nhomboaty jogueroayvu aguã.

35 Ha'e gui peteĩ ha'e kuery regua lei re nhombo'e va'ety ou oeko a'ã vy. Ha'e vy oporandu ixupe:

36 – Porombo'ea, mba'e nunga lei re ojapo uka pyre tu pavẽ gui yvateve va'e?

37 Jesus ombovai:

– “Reayvu 'rã Senhor Nderueete ndepy'a ha'e javi py, ndereko ha'e ne'arandua ha'e javi py guive”, he'i va'e.*

38 Ha'e va'e ojapo uka pyre ma iporãve ha'e yvateve va'e oĩ.

39 Ha'e va'e rire ma po rami ju: “Reayvu 'rã neirũ kuery ndee ae rejeayvua rami”, he'i va'e.*

40 Pova'e mokoĩ ojapo uka pyre guigua ma lei ha'e profeta kuery nhombo'eague ha'e javi – he'i.

Marcos 12.35-37; Lucas 20.41-44

41 Fariseu kuery ijatypa rã Jesus oporandu ha'e kuery pe:

42 – Mba'exa tu peikuaa Cristo oikoa? Mava'e ramymino tu oiko?

Ha'e kuery ombovai:

– Davi ramymino rima – he'i okuapy.

43 Jesus aipoe'i:

– Mba'exa tu ha'vy ixupe Davi “Senhor” he'i Nhe'ẽ gui? Mba'eta aipoe'i:

44 “Senhor aipoe'i xe-Senhor pe: ‘Eguapy ke aiporu kuaa regua re, ndepy gu'ÿry nderovaigua kuery amoĩ e'ÿa ja', he'i raka'e.”

45 Ha'e rami vy Davi voi “Senhor” he'i ixupe. Mba'exa tu ha'vy hamymino avi ri oiko? – he'i.*

46 Ha'e rã peteĩve nombovai kuaai. Ha'e va'e ára guive neĩ peteĩve nda'ipy'a guaxuvei ixupe oporandu aguã mba'emo re.

23

Marcos 12.38-40; Lucas 11.37-52; 20.45-47

1 Ha'e ramo heta va'e kuery pe ju Jesus aipoe'i, guemimbo'e kuery guive:

2 – Kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery oguapy 'rã okuapy Moisés renda py.

3 Ha'e nunga rupi pejapo ha'e pemoĩ porã 'rã ha'e kuery ojapo uka va'e ha'e javi. Ha'e rami teĩ peiko eme ha'e kuery ikuaia rami, mba'eta ha'e kuery nhombo'e teĩ ndojapoi 'rã oayvua ae.

4 Ha'e kuery ma nhombovovi raxa 'rã [ndogueropo'akai va'erã py], ijaxy'áry oupi va'e rami. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma neĩ okuã py voi nanhopytyvõi 'rã.

5 Ha'e kuery ikuaia ha'e javi ma amboae kuery oexa aguã rive. Ha'e rami vy lei ryrũ'ĩ ipyve va'e anho ojee ojokua, ha'e oao apy voi ombopotypa 'rã ipukuve va'e py.*

* 22:31 1 Coríntios 6.14, 15.12-28; 1 Tessalonicenses 4.13-18

* 22:32 Êxodo 3.6

* 22:37

Deuteronomio 6.5

* 22:39 Salmo 118.26

* 22:45 Romanos 1.3,4

* 23:5 Judeu kuery gueko

rami vy ngova ha'e ojyva re ojokua 'rã hyru'ĩ lei regua ayvu oĩa.

6 Okarua py ha'e onhembo'eaty py oguapy 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho.

7 Tetã mbyte rupi ikuai vy oipota 'rã avakue oxarura vy "Xembo'ea" he'i aguã.

8 — Ha'e rã peẽ ma pendejeupe "Xembo'ea" peje uka aguã nda'evei, mba'eta peteĩ'i anho oiko penembo'ea, ha'e rã peẽ ma joegua'i meme pendekuai.

9 Ha'e apy vyre avave rei pe "Oreru" peje eme, mba'eta Penderu peteĩ'i oiko yva pygua.

10 Neĩ joupe "Xererekoa" peje aguã nda'evei, mba'eta peteĩ'i oiko pendererekoa. Ha'e va'e ma Cristo.

11 Ha'e rã peẽ kuery regua yvatekueve va'e ma pavẽ rembiguai rami 'rã pendekuai.

12 Ha'e javive onhemboyvateve va'ekue ma omo'yvyĩ'iaive 'rã. Ha'e rã onhemo'yvyĩ'i va'ekue ma omboyvateave 'rã.

Jesus "Nda'evei ete 'rã", he'iague

13 — Peẽ kuery kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta yva pygua po'akaa rokẽ pemboty amboae kuery oike e'ỹ aguã. Mba'eta peẽ ndapeikei 'rã, ha'e oikexe va'e pejokopa.

14 [— Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta peĩpe'a rivepa 'rã imeve'ỹ va'e kuery ro gui. Ha'e penhemboeko porã ukaxe vy penhembo'e are 'rã. Ha'e nunga rupi pepaga raxa ete 'rã.]

15 — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta ye'ẽ ha'e yvy jave rupi peo 'rã peteĩ'i ri jepe pejou aguã penemimbo'erã. Ha'e gui pejou vy tata ogue'ỹ va'e pyguarã pemoingo pendegui heko vaive va'e.

16 — Peẽ kuery pe nda'evei ete 'rã, joguerekoa ára revegua e'ỹ rami pendekuai ramo. Aipopeje 'rã: "Henda iky'a e'ỹ va'e ropy mba'emo oĩ va'e re jaura teĩ ovare va'e'ỹ. Ha'e rã henda iky'a e'ỹ va'e ropy ouro oĩ va'e re ri jaura rire jajapo 'rãe jauraague", peje.

17 Hi'arandu e'ỹ ha'e ára revegua e'ỹ pendekuai va'e, mava'e tu joegui omboetevepy: ouro rive, tyrã pa henda iky'a e'ỹ va'e? Mba'eta henda iky'a e'ỹ va'e ma ojapo ouro avi iky'a e'ỹ va'e opyta aguã.

18 — Peẽ kuery aipopeje avi: "Altar re jaura teĩ ovare va'e'ỹ. Ha'e rã altar áry omoĩ mbyre re ri jaura rire jajapo 'rãe jauraague", peje.

19 Ára revegua e'ỹ pendekuai va'e, mba'e tu joegui omboetevepy: mba'emo ome'ẽ mbyre, tyrã pa altar? Mba'eta altar ma ojapo hi'áry oĩ va'e avi iky'a e'ỹ va'e opyta aguã.

20 Mba'eta altar re amongue oura va'e ma ha'e va'e re anho e'ỹ, altar áry oĩ va'e ha'e javi re avi oura.

21 Ha'e henda iky'a e'ỹ va'e ropy re amongue oura va'e ma ha'e va'e re oura, ha'e ha'e py oiko va'e re avi.

22 Ha'e yva re amongue oura va'e ma Nhanderuete renda openaaty re oura, guenda py oguapy oiny va'e re avi.

23 — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta dízimo peme'ẽ hortelã, endro ha'e cominho regua gui, ha'e rã lei regua ojapo uka pyre yvateve va'e rupi ma ndapeikoxei: ha'e va'e ma pendeko porã aguã, penhomboaxy ha'e pejerovia aguã. Ha'e va'e rupi voi pendekuai 'rãgue, amboae nunga pejapoa rami avi.

24 Ára revegua e'ÿ joguerekoa pendekuai va'e, karo gui nhexĩ pemoẽ va'eri pemokõ camelo oĩ va'e.

25 — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta hi'árykue rupi rive pejoï karo ha'e hy'a. Ha'e rã pendepy'apy py ma oĩ pejokorea ha'e pejejoko e'ÿa anho.†

26 Fariseu kuery ára revegua e'ÿ, karo ryepy rupi oĩ va'e ranhe peiky'a'o. Ha'e ramo ma hi'árykue rupi avi 'rã nda'iky'ai.

27 — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta omano va'ekue ryru omoxiĩmba pyre rami pendekuai. Ha'e nunga ma hi'árykue rupi iporã rei, ha'e rã ipy rupi ma omano va'ekue kãgue ha'e opa marãgua ky'akue oĩ.

28 Ha'e rami ae avi peẽ kuery voi avakue penderexa rã heko porã va'e merami peiko, ha'e rã pendepy'a re ma pendeko porã merami rivea ha'e pendeko vaia anho oĩ.

29 — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta profeta kuery rupa áry guarã pejapo oo ra'angaa'i, ha'e pemoatyrõmba 'rã guive heko porã va'e onhono porãague.

30 Ha'e vy aipopeje: “Nhaneramõĩ kuery ikuai jave ma voi jaiko va'e rire ha'e kuery rami profeta jukaa rupi nhande ndajaikoi 'rãgue”, peje.

31 Ha'e rami vy pendejee ae pendeayvu profeta jukaare ramymino kuery peikoa rami.

32 Pejapopa ha'vy penamoĩ kuery omboypy va'ekue.

33 Peẽ mboi joxu'u va'e regua, mba'exa 'rã tu peo jepe tata ogue e'ÿ va'e py pepaga aguã gui?

34 Ha'e nunga rupi peẽ kuery pe xee ambou 'rã profeta ha'e hi'arandu va'e kuery penembo'earã. Ha'e va'e kuery regua amongue pejuka 'rã kuruxu re pemõĩ vy. Ha'e rã amboae kuery ma peinupã 'rã penhembo'eaty py, ha'e tetã nhavõ gui pemoxẽ 'rã,

35 peẽ kuery ae pepaga aguã heko porã va'e ruguy omoẽague ha'e javi re, heko porã va'e Abel ruguy omoẽague guive'i Baraquias ra'y Zacarias ruguy omoẽa peve. Ha'e va'e ma pejuka va'ekue henda iky'a e'ÿ va'e ha'e altar mbyte.

36 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Aÿgua kuery re ha'e nunga rekovia ha'e javi 'rã ou.

Lucas 13.34,35

37 — Jerusalém, Jerusalém, profeta kuery jukaaty, ha'e ndea py ombou pyre kuery ita py rejapipa va'ety. Mbovykue rei e'ÿ xee aikuavãmbaxe teĩ nememby kuery, uru gua'y kue'iry opepo py ojao'ipaa rami. Ha'e rami teĩ peẽ kuery ndapeipotai.

38 Ha'e rami rire pendero opyta rivepa 'rã.

39 Aipoa'e porã pẽvy: Peẽ kuery ndaxerexavei ma 'rã, ovaẽ e'ÿa ja “Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi reju va'e re” peje aguã ára.*

24

Marcos 13.1,2; Lucas 21.5,6

1 Templo gui Jesus oẽ ovy jave hemimbo'e kuery hexe onhemboja vy ixupe oexa ukã templo mba'emo porã gui anho ojapoague.

2 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

† 23:25 Lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery opa marãgua ojoi va'erã okaru e'ÿ mbove, nonhemongy'a ukaxei vy (Marcos 7.3,4). Ha'e rã apy ma Jesus ijayvu ha'e kuery py'a re iky'a va'e oĩa re.

* 23:39 Romanos 11.25-27

– Peexa pa peva'e nunga ha'e javi? Anhetê aipoa'e pëvy: Oitypaa ramo peteïve ita ndopytai 'rã amboae ita áry.

Marcos 13.3-13; Lucas 21.7-19

³ Oliveiras vvyty py Jesus oguapy oiny jave hemimbo'e kuery onhemboja ju hexe. Ha'e vvy oporandu okuapy:

– Emombe'u na orevy: Araka'e 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'e nunga tu oiko 'rã roikuaa aguã reju jevy taa, ha'e ára opa ta maa?

⁴ Ombovai:

– Penheangu ke ha'vy penhembotavy uka e'ÿ aguã avave rei pe.

⁵ Mba'eta heta 'rã ou xerery rupi “Xee ae ma Cristo” he'i rive va'e. Ha'e rami vvy heta 'rã ombotavy.

⁶ Pendu avi 'rã “Joe opu'ã ma”, e'ÿ vvy “Joe opu'ã 'rã” 'ea rã. Peikuaa pota ke penhemondy e'ÿ aguã, mba'eta ha'e nunga ranhe 'rãe oiko teï opa aguã e'ÿ teri.

⁷ Peteï-teï tetã pygua kuery opu'ã 'rã amboae tetã pygua kuery re, ha'e peteï-teï regua amboae regua re 'rã opu'ã. Opa rupi oiko 'rã karuai ha'e vvy ryryi.

⁸ Pova'e nunga ha'e javi ma ikuai axya ppy'i aguã.

⁹ – Ha'e va'e jave penembojexavai ha'e pendejkaa 'rã. Xerery káuxa pavê nda'ija'eï 'rã pendere.

¹⁰ Ha'e va'e jave heta 'rã ojeity uka vvy jojopy uka ndajoayvuvei vvy.

¹¹ Heta 'rã ikuai profeta ramigua rive, heta 'rã ombotavy.

¹² Ha'e gui heta-etave heko vai ramo pavê rai ojepe'a 'rã porayvua gui.*

¹³ Ha'e rã opa peve oï atã va'e ma oo jepe 'rã.

¹⁴ Nhanderuede po'akaa regua ayvu porã omombe'ua 'rã vvy jave re, ha'e javi regua oikuaa aguã. Ha'e gui mae ma opa ete 'rã.

Marcos 13.14-23; Lucas 21.20-24

¹⁵ – Ha'e gui henda iky'a e'ÿ va'e py pexa 'rã ojeguarupy nhomokanhyarã oï rã, profeta Daniel omombe'u ma voi va'ekue. (Tove ogueroayvu va'e toikuaa.)*

¹⁶ Ha'e ramo Judéia pygua kuery tonhamba vvyty re.

¹⁷ Ngoo áry oï va'e toguejy eme ngopy gui mba'emo oguenoê aguã,

¹⁸ ha'e mba'ety rupi ikuai va'e tojevny eme guive oparito ogueraa aguã.

¹⁹ Ha'e va'e ára nda'evei 'rã imemby ryru'i ha'e imemby kambu va'e pe.

²⁰ Pejerure ke yro'py py e'ÿ penha aguã, neï sábadó ára py voi,

²¹ mba'eta ha'e va'e ára py ma ojaxavaia ete 'rã. Jypy'i guive aÿ peve ndoikoi teri ha'e ramigua ete, neï ndoikovei ma 'rã guive ha'e rami.

²² Ha'e va'e ára Nhanderuede nomomba voi va'e rire avave rei ndoo jepei 'rãgue. Va'eri ojeupe guarã oiporavo va'ekue re oma'ê vvy omomba voi 'rã.

²³ – Ha'e gui amongue pëvy aipoe'i 'rã: “Ma'ê, apy ma Cristo”, e'ÿ vvy “Pee py ma hiny”, he'i ramo perovia eme,

²⁴ mba'eta oiko 'rãe Cristo ramigua ha'e profeta ramigua rive. Ha'e kuery voi ojapo 'rã hexa pyrã ha'e nhomondýipaará oiporavo pyre kuery voi ombotavy aguã teï, ha'eve va'e rire.

²⁵ Peiko kuaa pota ke, xee romonheangu ma voi.

²⁶ Ha'e nunga rupi xapy'a rei pëvy “Tekoa e'ÿa py Cristo oï”, 'ea ramo tapeo eme. Xapy'a rei “Pee oopy ma hiny”, 'ea ramo perovia eme.

²⁷ Mba'eta overa va'e minha karay oua katy gui oë vvy oïkea peve ojekuaa va'e rami avi ojekuaa 'rã Ava r'ay ojeapo va'ekue ou rã.

* **24:12** Apocalipse 6.1-17; 2 Timóteo 3.1-9

* **24:15** Daniel 9.27; 11.31; 12.11

28 Mamo rã te'õgue ituaia py xapirẽ onhemboaty 'rã okuapy.

Marcos 13.24-27; Lucas 21.25-28

29 – Ha'e va'e ára ojexavaia rire'ive kuaray pytũmba 'rã, jaxy voi naendyvei 'rã. Jaxy-tata ho'apa 'rã yva gui, ha'e yva re ipo'akakueve ikuai va'e voi oitypaa 'rã.*

30 Ha'e gui yva re ojekuaa 'rã hexa pyrã Ava ra'y ojeapo va'ekue guigua. Ha'e ramo ha'e javi regua yvy re ikuai va'e ojae'o 'rã okuapy oexa vy Ava ra'y ojeapo va'ekue yva gui ou rã arai rupi, opo'aka ha'e guexakãmba reve.*

31 Ha'e vy mimby guaxu onhe'ẽ atã reve omondouka 'rã guembiguai anjo kuery. Ha'e kuery omboatypa 'rã heruvy hembiporavo kuery irundy henda yvytu oipejua gui, yva guy jovaive gui.

Marcos 13.28-37; Lucas 21.29-36

32 – Peikuaa pota ke figo'y re mba'emo ambojoja vy amombe'u rã. Mba'eta hakã ipyaupa ha'e hogue hokypa rã pexa vy peikuaa 'rã ára pyau ovaẽ rai'i maa.

33 Ha'e rami ae avi peẽ kuery voi xeyvuague ha'e javi oiko rã pexa vy peikuaa 'rã xe'ára ovaẽ rai'i maa, okẽ py ae.

34 Anhetẽ aipoa'e pëvy: Aÿgua kuery opa e'ÿ re ha'e nunga ha'e javi oiko 'rã.

35 Opa 'rã yva ha'e yvy. Ha'e rã xeyvuague ma ndoaxa rivei 'rã.

36 – Ha'e rami teĩ ha'e va'e ára ha'e hora raka'e paa avave rei ndoikuaai, neĩ anjo kuery yva pygua, neĩ xee Ta'y voi ndaikuaai. Xeru anho'i oikuaa.

37 Ava ra'y ojeapo va'ekue oua ára ma Noé oiko jave py oikoague rami avi 'rã oiko.

38 Mba'eta yy ou e'ÿa ja okarua ha'e oy'ua okuapy, omendaa ha'e nhomomendaa guive, kanoã py Noé oikea ára peve.

39 Noexa'ãi rei okuapy raka'e, yy ou vy ogueroxyrypa heravya ára peve. Ava ra'y ojeapo va'ekue ou jave voi ha'ekue rami ae 'rã oiko.

40 Ha'e va'e jave py mokoĩ 'rã ikuai mba'ety py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae ma oejaa 'rã.

41 Mokoĩ kunhague omba'eapo 'rã omongu'ia py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae ma oejaa 'rã.

42 Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota, mba'eta ndapeikuaai mba'e ára pa pende-Senhor ou 'rãa.

43 Peikuaa pota ke pova'e nunga re: Hoo va'e ma mba'e hora pa imonda va'e ovaẽ 'rãa oikuaa va'e rire oikuaa pota 'rãgue ngopy gui ogueraa ukapa e'ÿ aguã.

44 Ha'e nunga rupi peẽ voi peiko kuaa pota, mba'eta napexa'ãi rei jave Ava ra'y ojeapo va'ekue ou 'rã.*

Lucas 12.42-46

45 – Ha'e gui mava'e nda'u peiko tembiguai ojeroviapy ha'e joe opena kuaa va'e? Ha'e ramigua ma ipatõ omoĩ 'rã oirũ kuery okaru aguã hora py omongaru aguã.

46 Ovy'a ete 'rã tembiguai ipatõ ou rã ha'e rami ojapo va'e.

47 Anhetẽ aipoa'e pëvy: Ha'e va'e pe opena uka 'rã opa mba'e oguereko va'e re.

48 Ha'e rã xapy'a rei ha'e va'e tembiguai heko vai vy ojeupe ae “Xepatõ ndou voi 'rã teve”, he'i 'rã.

49 Ha'e rami vy oinupãmba 'rã oirũ kuery. Ha'e rã oka'u va'e kuery reve ma okaru ha'e oy'u 'rã.

* 24:29 Isaiás 13.10, 34.4 * 24:30 Daniel 7.13-14 * 24:44 Lucas 12.35-40; 17.20-37, 1 Tessalonicenses 5.1-3

⁵⁰ Ha'e rami vy tembiguai noexa'ãi reia ára ha'e ndoikuaai reia hora 'rã ipatõ ou.
⁵¹ Ha'e rami rire ombopaga vy oguereko axy 'rã heko porã merami rive va'e kuery reve. Ha'e ramo ojae'o ha'e opa marã 'rã onhendu.

25

Dez kunhataĩgue re ombojojaague

¹ – Ha'e va'e jave yva pygua po'akaa py oiko 'rã dez kunhataĩgue guataendy ogueraa vy omenda va'e ovaexĩ aguã oje'oi va'e rami avi.

² Ha'e kuery regua peteĩ nhiruĩ hi'arandu e'ỹ va'e, ha'e rã peteĩ nhiruĩ ma hi'arandu va'e.

³ Hi'arandu e'ỹ va'e kuery ma guataendy ogueraa, ha'e rã tykue ma ndoguer-aaí.

⁴ Ha'e rã hi'arandu va'e kuery ma tataendy reve tykue avi ogueraa hyru py.

⁵ Ha'e gui ma omenda va'erã ndou voi ramo kunhataĩgue hopeyipa. Ha'e vy okepa.

⁶ – Pytũ mbyte jave onhendu peteĩ ojae'oi va'e: “Ou ma oiny omenda va'erã. Peẽ ke peovaexĩ”, he'i va'e.

⁷ Ha'e ramo kunhataĩgue ha'e javive opu'ã vy omoatyrõ guataendy.

⁸ Ha'e ramo hi'arandu e'ỹ va'e kuery aipoe'i oirũ kuery hi'arandu va'e pe: “Pemboja'o na orevy penderataendy rykue, mba'eta orerataendy ma ogue ta ma”, he'i okuapy.

⁹ – Ha'e ramo hi'arandu va'e kuery ombovai: “Nda'evei teve, orevy oata e'ỹ aguã, ha'e pẽvy voi. Tapeo ivendeaty py pejogua aguã”, he'i.

¹⁰ Ha'e gui ha'e kuery ojogua aguã oje'oi jave ovaẽ ma omenda va'erã. Ha'e ramo ngarua py oiko katu va'ekue oike oje'oivy hupive. Ha'e gui okẽ ombotyá.

¹¹ – Are ma jave kunhataĩgue hi'arandu e'ỹ va'e ovaẽ vy ojae'oi va'e: “Senhor, Senhor, eipe'a ke okẽ orevy”, he'i okuapy.

¹² – Ha'e ramo ombovai: “Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ ma xee aikuaa va'e'ỹ”, he'i.

¹³ Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota, mba'eta ndapeikuaai ára, neĩ hora. *

Peráta oiporuka pyre re ombojojaague

¹⁴ – Ha'e nunga oiko 'rã peteĩ ava oyvy gui oo ta ma vy guembiguai kuery oenoĩ va'e rami avi. Ha'e va'e ma guembiguai kuery pe oiporuka mba'emo oguereko va'e.

¹⁵ Ha'e vy jypygua pe ome'ẽ peteĩ nhiruĩ poyikue prata guigua, amboae pe ma mokoĩ, ha'e rã opa vygua pe ma peteĩ'i poyikue ome'ẽ. Peteĩ-teĩ oiporu kuaa-a rami ome'ẽ. Ha'e gui mae ma oo.

¹⁶ – Peteĩ nhiruĩ poyikue jopyare oo voi mba'emo ojogua aguã. Ha'e vy teĩ nhiruĩ mboae ju onganave.

¹⁷ Ha'e rami ae mokoĩ poyikue jopyare voi mokoĩ ju ongana.

¹⁸ Ha'e rã peteĩ'i jopyare ma oo vy ojo'o yvy, ha'e ojaty opatõ peráta.

¹⁹ – Yma ete ma rire tembiguai kuery patõ ojevvy. Ha'e vy oikuaa pota ha'e kuery ojapoague re.

²⁰ Ha'e ramo teĩ nhiruĩ poyikue jopyare ou vy teĩ nhiruĩ mboae ju ogueru. Ha'e vy aipoe'i: “Senhor, xe'vy pe reiporuka va'ekue peteĩ nhiruĩ poyikue prata guigua. Koo, aru peteĩ nhiruĩ mboae ju angana va'ekue.”

* 25:13 1 Tessalonicenses 5.1-3

21 — Ixupe ipatō aipoe'i: “Ha'evea rami, tembiguai porā ha'e ojeroviapy reiko va'e. Mbovy'i va'e re repena kuaa rire romoi 'rā heta va'e re ju repena aguã. Eike ke xee nepatō reve javy'a aguã py”, he'i.

22 — Ha'e gui mokoĩ poyikue jopyare ou vy aipoe'i: “Senhor, mokoĩ poyikue xezy reiporuka. Apy mokoĩ ju aru angana va'ekue.”

23 — Ixupe ipatō aipoe'i: “Ha'evea rami, tembiguai porā ha'e ojeroviapy reiko va'e. Mbovy'i re repena kuaa rire romoi 'rā heta va'e re ju repena aguã. Eike ke xee nepatō reve javy'a aguã py”, he'i.

24 — Opa vygua ovaẽ peteĩ'i poyikue jopyare. Ha'e vy aipoe'i: “Senhor, xee aikuaa rã ndee porayvu va'e'ỹ. Mba'eta renhotyague gui e'ỹ 'rã remono'õ, ha'e remoaïague gui e'ỹ 'rã remoa'yïgue, xee aikuaa rã.

25 Ha'e rami vy akyje vy peráta reiporuka va'ekue anhomí karamboae yvy guy py. Koo, aru ju nemba'e peráta”, he'i.

26 — Ha'e rami rã ipatō ombovai: “Tembiguai porā e'ỹ ha'e inhate'ỹ va'e, reikuaa va'e ri ty'y anhotyague gui e'ỹ amono'õa ha'e amoaïague gui e'ỹ amoa'yïgue?”

27 Ha'e rami vy xeperáta reiporu uka va'e rire peráta porua kuery pe, xee ajevvy vy hetave ju ajopy aguã.”

28 Ha'e gui amboae kuery pe ju aipoe'i: “Peipe'a ixugui prata guigua, ha'e dez oguereko va'e pe ju peme'ẽ.

29 Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ẽave 'rã, oguereko retave aguã. Ha'e rã oguereko e'ỹ va'e gui ma oguereko'i va'e voi oipe'aa 'rã.

30 Ha'e gui tembiguai ovare'ỹ va'e ma pemombo oka py, pytũa py. Ha'e py ma ojave'opaa vy opa marã 'rã onhendu okuapy.”

Nhomboayvu aguã ára re ijayvua

31 — Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou 'rã guexakã ha'e anjo kuery ha'e javive reve. Ha'e rami vy guexakãa py oguapy 'rã oiny tenda openaaty áry.

32 Ha'e gui henonde omboatypaa 'rã yvy regua kuery ha'e javi. Ha'e ramo peteĩ-teĩ omboja'o 'rã joa gui, vexa'i re opena va'e kavara mbyte gui guymba kuery omboja'õa rami avi.

33 Mba'eta omoĩ 'rã vexa'i kuery oxau e'ỹa re, ha'e rã kavara kuery ma oxaua re 'rã omoĩ.

34 Ha'e gui oxau e'ỹa re ikuai va'e pe huvixave aipoe'i 'rã: “Xeru penembovy'a va'e, peju ke. Peike ke ipo'akaa py yvy itui ypy'i guive pendeivy oguereko katu va'ekue pejopy aguã.

35 Mba'eta akaruxe ramo peme'ẽ ha'u va'erã. Xey'uvei ramo peme'ẽ ay'u aguã. Peẽa rupigua e'ỹ aiko ramo xemovaẽ.

36 Nðaxeavei ramo xemonhemonde. Xemba'eaxy rã xepou. Nhuã py xembotyã rã peju xerexa aguã”, he'i.

37 — Ha'e ramo heko porã va'e kuery oporandu 'rã: “Senhor, araka'e tu rekaruxe rã roexa vy rome'ẽ re'u va'erã, ha'e ndey'uvei rã roexa vy rome'ẽ rey'u aguã?”

38 Araka'e tu oreã rupigua e'ỹ reiko rã roexa vy romovaẽ, ha'e nandeaovei rã romonhemonde?”

39 Araka'e tu nemba'eaxy, e'ỹ vy nhuã py reĩ rã roexa vy roo roipou?” he'i okuapy.

40 — Ha'e ramo huvixa ombovai vy aipoe'i 'rã ha'e kuery pe: “Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Kova'e xe-irmão kuery yvy'ïgueve'i va'e pe ha'e nunga pejapo nhavõ xezy pe avi pejapo”, he'i.

41 — Ha'e gui oaxua re ikuai va'e pe ju huvixa ijayvu vy aipoe'i 'rã: “Ayvu vaipy pendekuai va'e, pejepe'a ke xea gui. Tapeo tata ogue e'ÿ va'e anha ha'e hembiguai kuery pe oguereko katu pyre katy.

42 Mba'eta akaruxe teĩ napeme'ëi ha'u va'erã. Xey'uvei teĩ napeme'ëi ay'u agua.

43 Peëa rupigua e'ÿ aiko ramo naxemovaëi. Ndaxeaovei teĩ naxemohemon-dei. Xemba'eaxy, ha'e nhuã py aĩ ramo ndapeoi xerexa agua”, he'i.

44 — Ha'e ramo ha'e kuery oporandu 'rã ixupe: “Senhor, araka'e tu rekaruxe rã roexa, e'ÿ vy ndey'uvei rã, orea rupigua e'ÿ reiko, e'ÿ vy nandaovei rã, nemba'eaxy, ha'e e'ÿ vy nhuã py rei rã roexa teĩ noroipytyvõi?”

45 — Ha'e ramo ombovai 'rã: “Anhetë aipoa'e pëvy: Kova'e kuery yvyĩgueve'i ikuai va'e pe ha'e nunga ndapejapoi nhavõ, xevy pe avi ndapejapoi”, he'i.

46 Ha'e gui ha'e va'e kuery oo 'rã ikuai axy riae agua katy. Ha'e rã heko porã va'e kuery ma tekove marã e'ÿ katy 'rã oo.*

26

Marcos 14.1,2; Lucas 22.1,2; João 11.45-53

1 Ha'e nunga re Jesus nhombo'epa vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

2 — Mokoĩ araa py oiko 'rã ngaru Páscoa regua, peikuaa. Ha'e gui Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã kuruxu re omoia agua — he'i.

3 Ha'e gui ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuery nhomboaty okuapy sacerdote yvateve va'e Caifás hery va'e ro py.

4 Ha'e py jogueroayvu Jesus ojopy nhemi vy ojuka agua re.

5 Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Ngaru oiko jave ma nda'evei, heta va'e kuery opu'ãmba e'ÿ agua.

Marcos 14.3-9; João 12.1-8

6 Ha'e gui Betânia tetã py Simão lepra oguereko va'ekue ro py Jesus oĩ jave
7 hexe onhemboja peteĩ kunha. Peteĩ hyru ogueru ita xiĩ va'e guigua, heakuã porã va'e hepyve va'e tynyë va'e. Ha'e va'e ma mesa py Jesus oĩ jave onhoë inhakã re.

8 Ha'e nunga hemimbo'e kuery oexa vy ndojou porãi. Ha'e vy joupe-upe aipoe'i:

— Mba'erã tu guĩ rami ojavvyky rei?

9 Mba'eta peva'e heakuã porã va'e ma heta peráta re ovende va'e rire, iporiaukue'i pe ome'ë agua — he'i.

10 Ha'e rami ijayvua Jesus oikuaa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Mba'e re tu pendeayvu rei kova'e kunha va'e re? Mba'eta mba'emo porã ete ojapo xevy.

11 Ha'e rami avi iporiaukue'i ikuai riae 'rã pendereve. Ha'e rã xee ma ndaxerexa riaei 'rã.

12 Kova'e kunha ma xerete re heakuã porã va'e onhoë xenhono porã rã guarã.

13 Anhetë aipoa'e pëvy: Mamo rã vvy jave re kova'e ayvu porã omombe'ua py omombe'ua avi 'rã kunha va'e ojapo va'ekue, hexe ima'endu'aa vy.

Marcos 14.10,11; Lucas 22.3-6

14 Ha'e gui hemimbo'e kuery doze ikuai va'e regua Judas Iscariotes hery va'e oo sacerdote yvatekueve va'e ikuaia py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

15 — Mba'e tu peme'ë ta xevy, pendepo py amboaxa agua? — he'i ramo ixupe opaga trinta hatã'i va'e prata guigua.

* 25:46 Apocalipse 20.11-15

16 Ha'e va'e ára guive oikuaa pota oikovy ha'eve jave ojopy uka aguã re.

Marcos 14.12-16; Lucas 22.7-13

17 Ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ ijypya ára ma hemimbo'e kuery ou Jesus-a py. Ha'e vy oporandu okuapy:

— Mamo tu reipota roguereko katu Páscoa ára py jakaru aguã?

18 Ombovai:

— Tapeo ha'vy tetã py peteĩ ava oĩa py. Ixupe aipopeje: “Orembo'ea aipoe'i uka kuri: ‘Xe'ára ovaẽ rai'i ma. Páscoa ára py rokaru 'rã ndero py xeremimbo'e kuery reve', he'i uka”, peje.

19 Ha'e ramo Jesus ijavyague rami ha'e kuery ojapo vy oguereko katu Páscoa py okaru okuapy aguã.

Marcos 14.17-21; Lucas 22.21-23; João 13.21-30

20 Ka'aru'i ma jave doze guemimbo'e kuery reve ikuai mesa py.

21 Okaru okuapy jave Jesus aipoe'i:

— Anhetẽ aipoa'e pëvy: Peẽ kuery regua peteĩ va'e xejopy uka nhemi 'rã — he'i.

22 Ha'e ramo ha'e kuery iporiaupa vy omboypy peteĩ-teĩ ixupe oporandu aguã:

— Senhor, xee teve?

23 Ombovai:

— Xereve hy'a py opo'ẽ va'e ae 'rã xejopy uka nhemi.

24 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma hekorã ipara oĩa rami ae 'rã oo. Ha'e rã ijopy uka nhemiare pe ma nda'evei ete 'rã. Ixupe ha'eveve 'rãgue ndoikoi ma voi va'e rire — he'i.

25 Ha'e ramo ijopy uka nhemiarã Judas oporandu:

— Xembo'ea, xee teve?

Jesus ombovai:

— Ndee ae aipo're — he'i.

Marcos 14.22-26; Lucas 22.14-20; 1 Coríntios 11.22-25

26 Okaru okuapy jave Jesus ojopy peteĩ mbojape. Nhanderueete oguero'vy'a ma vy oipe'ã-pe'ã'i, ha'e guemimbo'e kuery pe ome'ẽ vy aipoe'i:

— Pejopy, pe'u. Kova'e ma xerete — he'i.

27 Ha'e rire karo ju ojopy. Oguero'vy'a ma vy ombojoja guemimbo'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Pey'u ha'ẽ javive.

28 Mba'eta kova'e ma xereve guarã [ipyau va'e] ajapo va'e regua, heta re vy xeruguy amoẽ uka ta va'e rupi ojevavyague omboguepaa aguã.

29 Aipoa'e pëvy: Aỹ gui ma kova'e regua uva rykue xee nday'uvei ranhe 'rã, peẽ kuery reve Xeru po'akaa py ipyau va'e ju ay'u e'ỹa ja — he'i.

30 Ha'e gui peteĩ mboraei oporaei rire oje'oi Oliveiras vyvity katy.

Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34; João 13.36-38

31 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Kova'e pytũ ma peẽ kuery ha'e javive pejeity ukapa 'rã xekáuxa. Mba'eta ipara oiny: “Ajuka uka 'rã vexa'i re opena va'e. Ha'e ramo vexa'i kuery oaĩmba 'rã”, he'i va'ekue.*

32 Ha'e gui anhemoete ju ma rire penerenonde xee aa 'rã Galiléia katy — he'i.

33 Pedro aipoe'i ixupe:

— Ndekáuxa ha'e javive ojeity ukapa teĩ xee any 'rã.

34 Jesus ombovai:

* 26:31 Zacarias 13.7

– Anhetê aipoa'e ndevy: Kova'e pyavyve uru ojavukai e'ÿ mbove, mboapykue renhemombe'u 'rã xekuaa e'ÿ va'e rami.

³⁵ Pedro aipoe'i:

– Ndereve xejukaa 'rã teĩ ae ma peteĩve henda py ndaxeayvui 'rã roikuaa e'ÿa rami – he'i. Hemimbo'e kuery ha'e javive ha'e rami meme ijayvu.

Marcos 14.32-42; Lucas 22.40-46

³⁶ Ha'e rire'ive Jesus oo guemimbo'e kuery reve peteĩ henda Getsêmani 'epy va'e py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peguapy ke apy, pe'i py xee anhembo'e ainya ja – he'i.

³⁷ Ngupive ogueraa Pedro ha'e Zebedeu ra'y kuery mokoĩve. Ha'e vy iporiaua ha'e nda'eveia oendu.

³⁸ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Xepy'a re aendu nda'evei etea xejuka ta va'e rami. Pepyta apy, peikuaa pota xereve – he'i.

³⁹ Ojepe'ave'i ovy vy ngova omovaẽ vvy re. Onhembo'e vy aipoe'i:

– Xeru, ha'eve rã xegui oaxa 'rãgue kova'e karo. Ha'e rami avi xee aipota va'e ma toiko eme, ndee reipota va'e ae toiko – he'i.

⁴⁰ Ha'e gui guemimbo'e kuerya py ojevvy vy oexa rã okepa ra'e. Ha'e ramo aipoe'i Pedro pe:

– Neĩ peteĩ hora voi teve nda'evei xereve peikuaa pota aguã?

⁴¹ Peikuaa pota, ha'e penhembo'e pendereko a'ãa py pejeity ukapa e'ÿ aguã. Penenhe'ẽ ma anhetê ikyre'ÿ, ha'e rã pendero'o re ma penekangy – he'i.

⁴² Ha'e gui ojepe'a ju. Onhembo'e jevvy vy aipoe'i:

– Xeru, kova'e karo gui ay'u e'ÿ re oaxa aguã nda'evei ri ramo toiko ndee reipota va'e – he'i.

⁴³ Ha'e gui ojevvy vy oexa rã okepa ju ra'e, hopeyi vaipa vvy.

⁴⁴ Ha'e gui oejapa ju vy mboapykuea ma oo onhembo'e. Ha'ekue'i rupi ae ju ijayvu.

⁴⁵ Ha'e vy guemimbo'e kuerya py ojevvy vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Pekepa teri va'e ty'y pejupy? Ovaẽ ma hora heko vai va'e kuery po py Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa aguã.

⁴⁶ Pepu'ã, jaje'oi. Pee ma ou oiny xejopy ukaarã.

Marcos 14.43-50; Lucas 22.47-53; João 18.2-11

⁴⁷ Jesus ijayvu teri jave ovaẽ ma ouvy hemimbo'e kuery doze va'e regua Judas. Hexeve heta ete ou kyxe ha'e yvyra revegua, sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuerya gui.

⁴⁸ Mba'eta ha'e kuery pe ijopy uka nhemia aipoe'i va'ekue: “Hova py ayvu va'e ae 'rã pejopy”, he'i va'ekue.

⁴⁹ Ha'e gui ma Jesus re onhemboja ouvy vy aipoe'i:

– Xembo'ea, ha'eve vai pa? – he'i vyve oayvu hova py.

⁵⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

– Xeirũ, mba'e re tu reju? – he'i. Ha'e ramove ha'e kuery oupa vy Jesus re opoko, ojopy okuapy.

⁵¹ Ha'e jave Jesus revegua kuery va'e regua peteĩ oeky'i xapy'a kyxe. Omboguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi rupi, ha'e vy omboi.

⁵² Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

– Emboyrũ ke ndekyxe, mba'eta kyxe oiporu va'ekue ma kyxe py ae ju 'rã omano.

⁵³ Ndereikuaai ri ty'y xepo'akaa Xeru pe ajerure ramo a'ÿ'i ma voi doze aty anjo kuery ombou aguã?

⁵⁴ Ha'e rami avi namigua ajapo va'e rire mba'exa tu ojeupity 'rãgue ipara re xerekorã oia? – he'i.

55 Ha'e gui ma heta va'e kuery pe ju Jesus aipoe'i:

– Peê kuery kyxé ha'e vyvra reve ri ty'y peju jojuka rive va'ety rami xejopy aguã? Ko'ê nhavõ templo py [peê kuery pendekuaia rupi] aiko vy xee anhombo'e teĩ ndaxejopy va'ekue.

56 Ha'e rami avi gui nunga oiko profeta kuery ombopara va'ekue ha'e javi ojeupitypa aguã – he'i.

Ha'e ramo hemimbo'e kuery ha'e javive oeja onhamba vy.

Marcos 14.53-65; Lucas 22.63-71; João 18.12-14,19-24

57 Ha'e gui Jesus jopyare kuery ogueraa sacerdoté yvateve va'e Caifás ro py. Ha'e py ma ijaty ma kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomboayvu va'ety kuery.

58 Ha'e rã Pedro ma hakykue mombyry'i rupi oo sacerdoté roka peve. Ha'e py ovaê vy oguapy oiny tembiguaí kuery mbyte, opa peve oexa aguã.

59 Ha'e gui sacerdoté yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery Jesus ojuka ukaxe vy ojouxé okuapy hekokue ramigua mombe'uarã.

60 Ha'e rami teĩ ndojoui, mbovy e'ỹ hekokue ramigua mombe'uarã ikuai va'eri.

Ha'e gui are rire mokoĩ ava ou vy aipoe'i:

61 – Peva'e ma aipoe'i: “Xepo'aka Nhanderuete pegua templo ambovaipa aguã, ha'e gui mboapy araa py ajapo ju aguã guive”, he'i va'ekue.

62 Ha'e gui sacerdoté yvateve va'e opu'ã vy oporandu Jesus pe:

– Nerembovai va'e ty'y po rami ndere ijayvu va'e?

63 Ha'e rami teĩ Jesus okyriřĩ.

Ha'e gui sacerdoté yvateve va'e aipoe'i ixupe:

– Xee aipoa'e ndevy Nhanderuete oikove va'e rery rupi: Emombe'u orevy ndee pa Cristo Nhanderuete Ra'y reikoa – he'i.

64 Jesus ombovai:

– Ndee ae ri tu aipo're. Ha'e gui xee amombe'u porãve ta pëvy: Aỹ gui ma pexa rã Ava ra'y ojeapo va'ekue Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re oguapy oiny rã, ha'e yva gui arai rupi ou ramo guive – he'i.*

65 Ha'e ramo sacerdoté yvateve va'e oao omondoro vy aipoe'i:

– Ijayvu vai rima! Mba'erã tu jaipotave hekokue mombe'uarã? Pendu ae ma ange'i ijayvu vai rã.

66 Mba'exa tu peikuaa?

Ha'e kuery ombovai:

– Jajuka aguã rami ijayvu – he'i okuapy.

67 Ha'e ramo amongue onyvõ hova re, oungapa guive. Amboae kuery ma oipete vy aipoe'i:

68 – Cristo, emombe'u ke orevy, mava'e ete pa nembota ra'e?

Marcos 14.66-72; Lucas 22.55-62; João 18.15-18,25-27

69 Ha'e ramia ja Pedro oguapy oiny oka py. Ha'e gui hexe peteĩ kunha'i omongakuaapy onhemboja vy aipoe'i ixupe:

– Ndee voi teve Galiléia pygua Jesus reve reiko va'ety.

70 Ha'e rã Pedro ma ha'e javive oendua py onhenhomi. Ha'e vy aipoe'i:

– Xee ndaikuaai rima mba'e nunga re pa ndeayvu – he'i.

71 Ha'e gui oka katy oê ovy rã amboae kunha'i omongakuaapy ju oexa. Ha'e va'e ma aipoe'i ha'e py ikuai va'e pe:

– Peva'e ma oiko avi kuri Nazaré pygua Jesus reve.

72 Ha'e rã Pedro oendu vy oura reve onhenhomi ju:

– Xee tu rima ha'e va'e ava – he'i.

* 26:64 Daniel 7.13-14

⁷³ Ha'e ririve'i ha'e py ikuai va'e onhemboja vy aipoe'i Pedro pe:
 – Anhetê ndee voi ha'e kuery regua reiko, mba'eta ha'e kuery rami ae ndeayvu va'e.

⁷⁴ Ha'e ramo ijayvu vaikue ha'e oura reve aipoe'i:
 – Xee tu ndaikuaai ha'e va'e ava! – he'i. Ha'e ramove uru ojavukai nhendu.

⁷⁵ Ha'e ramo Pedro ima'endu'a Jesus ixupe aipoe'iague re: “Kuri uru ojavukai e'ÿ mbove ndee mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ÿ va'e rami”, he'iague re. Ha'e rami vy ojepe'a vy ojae'o vaipa.

27

Marcos 15.1; Lucas 23.1,2; João 18.28-32

¹ Ko'êgue aje'ive reve sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuery ha'e javi jogueroayvu okuapy Jesus ojuka uka aguã re.

² Ha'e rami vy oipokua vy ogueraa uka, huvixa Pilatos pe ju omboaxa.

Judas ojevukaague

³ Ha'e gui ijopy uka nhemiare Judas ma Jesus ojuka ta ma okuapy rã oexa vy onhemboaxy. Ha'e vy trinta hatã'i va'e prata guigua ome'ê ju sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

⁴ – Ojevavy e'ÿ va'e ruguy amoë ukaa py xee ajevavy – he'i.

Ha'e kuery ombovai:

– Mba'e tu ore roguereko guñ nunga reve? Ndereve ae topyta – he'i okuapy.

⁵ Ha'e ramo Judas ma templo ropy katy hatã'i va'e omombopa vy ojepe'a.

Oo vy ojevryvipy.*

⁶ Ha'e gui hatã'i va'e ma sacerdote yvatekueve va'e omono'õ vy aipoe'i:

– Nda'evei ome'ëmby ryru py nhamoï aguã, mba'eta tuguy repykue – he'i.

⁷ Ha'e gui jogueroayvu rire ojogua peteï yvy nhae'ũ re omba'eapo va'ety gui, amboae regua omano ramo onhono porãa aguã.

⁸ Ha'e rami vy ha'e va'e yvy aÿ peve hery Yvy-Tuguy.

⁹ Ha'e rami oiko vy ojeupity profeta Jeremias pe aipoe'i ukaague: “Trinta hatã'i va'e prata guigua hepyrã Israel kuery regua oikuaa va'ekue ogueraa vy.

¹⁰ Ha'e vy opaga nhae'ũ re omba'eapo va'ety yvy re. Ha'e rami ae Senhor aipoe'i uka xevy”, he'iague.*

Marcos 15.2-15; Lucas 23.1-5,13-25; João 18.33-19.16

¹¹ Huvixave renonde Jesus hi'aã ramo oporandu vy aipoe'i:

– Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

Jesus ombovai:

– Ndee ae ma aipo're – he'i.

¹² Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery hexe ijayvu rei ramo mba'eve nde'i.

¹³ Ha'e ramo Pilatos oporandu ixupe:

– Nerendui ri ty'y mbovy e'ÿ ndere ijayvua rã?

¹⁴ Ha'e rami teï Jesus neï peteï ayvu py nombovai. Ha'e ramo huvixave onhemondyi vaipa.

¹⁵ Ngaru oikoa ára nhavõ huvixa opoi jepi 'rã peteï nhuã py oï va'e, heta va'e kuery oipota va'e rei.

¹⁶ Ha'e va'e jave py ma peteï oï nhuã py pavẽ oikuaa va'ety Barrabás hery va'e.

* 27:5 Atos 1.16-19 * 27:10 Zacarias 11.13

- 17 Ha'e gui heta va'e kuery ijatypa rã Pilatos oporandu ha'e kuery pe:
 – Mava'e tu peipota apoi pëvy: Barrabás tyrã pa Jesus, Cristo hery va'e? – he'i.
- 18 mba'eta oikuaa ha'e kuery ija'e e'ÿ vy rive ipo py omboaxaague.
 19 Ha'e gui nhomboavyuaty py huvixa oï jave ta'yxy aipoe'i uka ixupe:
 – Mba'eve ejapo eme peva'e ava heko porã va'e re, mba'eta ange ajexavai vaipa ra'u ikáuxa – he'i.
- 20 Ha'e rami teĩ sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery ombo'e heta va'e kuery Barrabás re ojerure okuapy aguã, ha'e rã ojuka uka aguã Jesus.
- 21 Teĩgue ju ha'e kuery pe huvixave oporandu:
 – Mava'e tu mokoïve gui peipota apoi?
 Ha'e kuery ombovai:
 – Barrabás – he'i okuapy.
- 22 Pilatos oporanduve ju ha'e kuery pe:
 – Mba'e' rã tu ha'vy ajapo Jesus, Cristo hery va'e re?
 – Emoĩ kuruxu re! – he'i pavê.
- 23 – Mba'e nunga py tu ojapo vai raka'e? – he'i Pilatos oporandu vy.
 Ha'e rã ojapukaive tema:
 – Emoĩ kuruxu re! – he'i okuapy.
- 24 Pilatos mba'eve rei ndojapo kuaa reguai vy, ha'e pavê nda'eveive oje'oivy rã oexa vy ogueru ruka yy, ha'e vy heta va'e kuery oexaa py ojepoei. Ha'e vy aipoe'i:
 – Xee ma mba'eve ndarekoi kova'e [heko porã va'e] ruguy pemoë ukaxea reve. Pendereve ae topyta ha'e nunga!
- 25 Ha'e ramo heta va'e kuery aipoe'i:
 – Orere ae toĩ huguy romoë ukaague re ropaga aguã, orera'y kuery re guive – he'i.
- 26 Ha'e rami rã Pilatos ha'e kuery ayvu oendu vy opoi Barrabás. Ha'e rã Jesus ma oinupã ukapa rire omboaxa kuruxu re omoïa aguã.
Marcos 15.16-20; João 19.2,3
- 27 Ha'e rire'ive huvixavea pegua xondaro kuery ma opy Jesus ogueroike vy omboaty xondaro kuery ha'e javi.
- 28 Ijao omboipa vy omonhemonde peteĩ ao pytã va'e py,
 29 ha'e juu gui peteĩ coroa ramigua ojapo vy omoĩ inhakã re, ha'e ipo oiporu kuaa regua re peteĩ takua ojopy uka. Ha'e vy henonde guenapy'ã re oï vy ojoi rei reve aipoe'i:
 – Iporã ete judeu kuery pegua huvixave! – he'i okuapy.
- 30 Ha'e gui hexe onyvõ reve takua ojopy vy oinupã inhakã rupi.
- 31 Ha'e gui ojoi reipa rire ao omboi vy ijao ae py ju omonhemonde. Ha'e gui ma ogueraa kuruxu re omoĩ aguã katy.
Marcos 15.21; Lucas 23.26
- 32 Ha'e kuery oje'oi vy ovaexĩ peteĩ Cirene pygua Simão hery va'e. Ha'e va'e pe ogueraa uka okuapy kuruxu.
Marcos 15.22-32; Lucas 23.32-43; João 19.17-24
- 33 Ha'e gui ovaë peteĩ henda Gólgota “Akãgue renda” 'epy va'e py.
- 34 Ha'e vy ixupe ome'ë vinho iro va'e re omoirũ va'ekue. Ha'e rami teĩ oa'anga vy ndoy'uxei.
- 35 Kuruxu re omoĩ rire oexa okuapy xorte ijao jomeme omboja'o aguã.*
- 36 Ha'e gui oguapypa ha'e py oarõ vy.

* 27:35 Salmo 22.18

37 Inhakã a'iry oupi imoiny ipara va'e hexe ijayvua: “Kova'e ma Jesus, judeu kuery pegua huvixave” he'ia.

38 Kuruxu mboae re hexeve omoĩ avi mokoĩ imonda va'e: ijaxu e'ÿa re peteĩ omoĩ, ha'e rã amboae ma ijaxua re.

39 Ha'e rupi oaxa ovy va'e ijayvu vai oje'oivy hexe. Oakã ombovava reve aipoe'i:

40 – Ndee ma templo rembovaipa rire mboapy araa pyve ju rejapo 'rã va'ekue, ejereraa jepe ha'vy ndee ae, Nhanderuete Ra'y ri vy. Eguejy kuruxu gui – he'i oje'oivy.

41 Ha'e rami ae avi sacerdote yvatekueve va'e, kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomongeta va'ety kuery ojoi rei vy aipoe'i:

42 – Amboae kuery ogueraa jepe va'eri ha'e ae ndojereraa jepe kuaai. Israel kuery pegua huvixave ri oiko vy toguejy kuruxu gui. Ha'e ramo jajerovia 'rã hexe.

43 Nhanderuete re ojerovia rire tou ha'vy togueraa jepe, anhetẽ ri oayvu vy. Mba'eta “Xee ma Nhanderuete Ra'y” he'i.

44 Imonda va'e kuery hexeve kuruxu re omoĩ mbyre voi ojoi rei.

Marcos 15.33-41; Lucas 23.44-49; João 19.28-30

45 Kuaray mbyte jave pytũmba vvy jave re, kuaray ojero'a puku peve.

46 Ha'e gui kuaray ojero'a jave Jesus ojapukai atã reve aipoe'i:

– Eli, Eli, lamá sabactãni – he'i, “Xeru, Xeru, mba'e re tu xereja?” he'ia.*

47 Ha'e py ikuai va'e regua oendu vy aipoe'i:

– Elias rima oenoĩ – he'i okuapy.

48 Ha'e ramo ha'e kuery regua peteĩ va'e onha pojava ovy, peteĩ esponja ogueru. Vinagre py omoaký, ha'e takua apy re omoĩ vy omoaẽ oy'u aguã.

49 Ha'e rã amboae kuery aipoe'i:

– Tove, Elias ou vy ogueraa jepe rã jaexa aguã – he'i.

50 Ha'e gui ma Jesus teĩgue ju ojapukai atã reve omondouka onhe'ẽ.

51 Ha'e ramove henda iky'a e'ÿ va'e ropy ajukue okẽ regua oĩ va'e oxoro mbyte rupi. Yvate gui oxoro vvy peve. Vvy oryryi, ha'e itaova ovopa guive.

52 Ha'e gui vvyra rupa ikuai va'e oipe'aa ramo heta onhemboete ju iky'a e'ÿ va'e oke va'ekue,

53 ha'e vy onhono porãague gui oẽmba. Jesus onhemboete ju rire ha'e kuery voi tetã iky'a e'ÿ va'e py ovaẽ vy heta pe ojexa uka.

54 Ha'e gui ma xondaro ruvixa ha'e oirũ kuery Jesus rarõa ikuai va'e ma vvy oryryi ha'e opa mba'e oiko rã oexa vy okyjepa okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

– Anhetẽ ae ra'e peva'e ava Nhanderuete Ra'y – he'i.

55 Ha'e py heta avi ikuai kunhague mombyry'i gui omaẽ okuapy va'e. Ha'e va'e kuery ma Galiléia guive Jesus rakykue ou vy oipytyvõ va'ekue.

56 Ha'e kuery regua ma Maria Madalena, Tiago ha'e José xy Maria, ha'e gui Zebedeu ra'xy.

Marcos 15.42-47; Lucas 23.50-56; João 19.38-42

57 Ka'aru'i jave ou peteĩ ava Arimatéia pygua oguerekopa va'e, José hery va'e. Jesus remimbo'e oiko.

58 Ha'e va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue re. Ha'e ramo Pilatos ogueraa uka.

59 Ha'e ramo José ma hetekue ogueraa vy onhovã peteĩ ajukue puku xiĩ porã va'e iky'a e'ÿ va'e py.

60 Ha'e vy onhono porã nguparã itaova re ojo'o uka va'ekue py. Ha'e gui peteĩ ita tuvixa va'e ombojere itakua rokẽ omboty aguã. Ha'e vy oo ju.

* 27:46 Salmo 22.1

⁶¹ Ha'e ramia ja onhono porãague rexei uguapy okuapy Maria Madalena ha'e Maria mboae.

Onhono porãague huvixa oarõ ukaague

⁶² Ko'êgue mba'emo uguereko katupaa ára rire ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery nhomboaty. Ha'e gui Pilatos-a py jogueraa vy

⁶³ aipoe'i okuapy iuxupe:

— Oreruvixa, orema'endu'a ha'e va'e ijapu va'e oikove teri reve aipoe'iague re: “Mboapy ára rire anhemboete ju 'rã”, he'iague re.

⁶⁴ Ha'e nunga rupi mboapy ára peve rearõ uka 'rãgue onhono porãague, hemimbo'e kuery ou vy hetekue re imonda e'ÿ aguã, ha'e gui heta va'e kuery pe omanoague gui onhemboete jevyague rami omombe'u e'ÿ aguã. Mba'eta ha'e rami ri ijapu rire jypy guare gui nda'eveive 'rã — he'i okuapy.

⁶⁵ Pilatos ombovai:

— Apy ma xondaro kuery ikuai. Peraa, pearõ uka onhono porãague peikuaa rami — he'i.

⁶⁶ Ha'e ramo ha'e kuery oje'oi vy oarõ uka onhono porãague. Omboja ita imbotyarã oĩ va'e, ha'e oaja imbokuapy xondaro kuery ha'e py.

28

Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12; João 20.1-10

¹ Sábado oaxa rire semana ijypya ára ko'ẽ rai'i jave ma Maria Madalena ha'e amboae Maria jogueraa itakua re oma'ẽ aguã.

² Ha'e gui vvy oryryi atã xapy'a, mba'eta pete'i anjo Senhor-a guigua yva gui oguejy rã. Oguejy vy ombojere ita, ha'e vy uguapy hi'áry.

³ Ha'e va'e ma overa va'e rami ojekuaa, yro'y rami onhemondea xiĩmba va'e.

⁴ Ha'e rã itakua rarõa kuery okyje vy oryryipa okuapy, omanogue rami ikuai.

⁵ Ha'e gui kunhague pe anjo aipoe'i:

— Pekyje eme, mba'eta aikuaa peẽ kuery kuruxu re omoĩ mbyre Jesus pekaa.

⁶ Ha'e va'e ma apy noĩvei, onhemboete ju ma aipoe'iague rami vy. Peju pexa onhono porãague.

⁷ Ha'e gui tapeo pojava, pemombe'u hemimbo'e kuery pe omanoague gui onhemboete jevy maa, ha'e vy penerenonderã oo 'rãa Galiléia katy. Ha'e py ma pexa ju 'rã. Ha'e va'e anho areko penderavy amombe'u va'erã — he'i.

⁸ Ha'e ramo itakua gui ha'e kuery ojepe'a vy oo pojava. Okyje ha'e ov'y'a reve onha jogueravy hemimbo'e kuery pe omombe'u aguã.

⁹ Ha'e gui ma Jesus ae ovaexĩ ouvvy. Ha'e vy aipoe'i:

— Tapeiko porã — he'i.

Ha'e rã ha'e kuery onhemboja vy oikuavã ipy rupi, omboete.

¹⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Pekiyeve eme. Tapeo pemombe'u xe-irmão kuery pe Galiléia katy oje'oi aguã. Ha'e py ma ha'e kuery xerereza 'rã.

Xondaro kuery ijapu aguã judeu kuery opagaague

¹¹ Ha'e gui kunhague oo ma ramo onhono porãague rarõa kuery regua tetã re oo vy sacerdote yvatekueve va'e pe omombe'u oiko va'ekue ha'e javi.

¹² Ha'e ramo nhomongeta va'ety kuery reve ha'e kuery nhomboaty vy heta ome'ẽ perãta xondaro kuery pe.

¹³ Ha'e vy aipoe'i:

– Aipopeje 'rã: “Pyávy roke jave hemimbo'e kuery ou vy imonda hetekue re”, peje 'rã.

¹⁴ Ha'e gui xapy'a rei huvixave ha'e nungakue oendu ramo oreayvu 'rã hexeve, pendere mba'eve oiko e'ỹ aguã – he'i okuapy.*

¹⁵ Ha'e ramo xondaro kuery peráta ogueraa vy aipoe'i ukaague rami ijapu. Ha'e rami rire ha'e nungakue aỹ peve omombe'ua judeu kuery ikuaia rupi.

Galiléia yvy re guemimbo'e kuery pe Jesus ojexa ukaague

¹⁶ Ha'e rã hemimbo'e kuery onze-ve ma Galiléia katy oje'oi, yvyty Jesus oikuaa uka va'ekue py.*

¹⁷ Ha'e py ma oexa vy omboete. Ha'e rã amongue ma ndoguerovia porãi.

Marcos 16.15-18; Lucas 24.44-49

¹⁸ Ha'e kuery re Jesus onhemboja vy aipoe'i:

– Opa mba'e py xembopo'akaa yva ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi re.

¹⁹ Ha'e nunga rupi tapeo, penhomoingo xeremimbo'erã ha'e javi regua gui.* Ha'e vy pemongarai 'rã Túu, Ta'y ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ rery rupi.

²⁰ Pembo'e 'rã pëvy ajapo uka va'ekue ha'e javi rupi ikuai aguã. Ha'e rã xee ma ko'ẽ nhavõ aiko 'rã peẽ kuery reve, opaa ára peve.

* **28:14** Lucas 16.31

* **28:16** Mateus 28.7,10; Marcos 14.27,28

* **28:19** João 20.21; Atos 1.6-8

Marcos ayvu porã ombopara va'ekue Marcos ayvu porã ombopara va'ekue

Jesus rekokue Marcos omombe'u vy ijayvu Mateus ha'e Lucas omombe'ua rupi avi. Jypy guive Marcos omombe'u Jesus nhandereraa jepe aguã ipo'aka va'ea, mba'eta ipo'aka nhe'ẽ vai gui oipe'a aguã (1.21-27), nhomonguera aguã (1.32-34), jajejavyague ombogue aguã (2.1-12), yvytu atã omombytu'u aguã (4.35-41) ha'e omano va'ekue omboete jevy aguã (5.22-42).

Jesus ipo'akapa va'eri ndou raka'e joguereko poyi aguã, ha'e rã nhanderekovia guekove ome'ẽ aguã, ha'e ae aipoe'iague rami vy: "Ava ra'y ojeapo va'ekue eteve voi jojokuai aguã e'ỹ ou, ha'e rã tembiguai rami oiko aguã, ha'e guekove ome'ẽ aguã heta rekovia, ogueraa jepe aguã" (10.45). Ojeupe ae "Ava ra'y ojeapo va'ekue" he'i, mba'eta Nguuetea gui ko vvy re ou vy ava ojeapo vy onhemo'yvy'i ete raka'e, kuruxu re omano guive. Ha'e rami teĩ omanoague gui onhemboete ju, ha'e guemimbo'e kuery pe ojexa uka guive. Ha'e kuery pe aipoe'i: "Tapeo opa rupi, vvy jave re ikuai va'e ha'e javive pe pemombe'u ayvu porã" (16.15). Ha'e nunga rupi nhandevy pe voi omombe'ua ayvu porã Jesus nhandereraa jepea regua.

¹ Nhanderuate Ra'y Jesus Cristo reko regua ayvu porã ijypya.

Mateus 3.1-6; Lucas 3.1-6

² Profeta Isaías ombopara vy aipoe'iague rami oiko: "Ne'exa, nerenonderã ambou rã xerembiguai. Ha'e va'e oguereko katu rã nderaperã.*"

³ Ha'e rami vy tekoa e'ỹa py ijayvu atã rã: 'Pereko katu Senhor raperã, pembo'yvi ou aguã', he'i 'rã.'*"

⁴ Ha'ekue rami ae João Batista ojekuaa raka'e tekoa e'ỹa py. Omombe'u oikovy pavẽ ojeko rerova vy onhemongarai uka aguã, ojejavyague omboguepaa aguã.*"

⁵ Ha'e va'e oikoa py jogueru Judéia katy'i ikuai va'e ha'e Jerusalém pygua kuery ha'e javi. Ojejavyague omombe'upa ramo omongarai Jordão yakã py.

⁶ João ao ma camelo rague guigua, ha'e rã iku'a xã ma ipirekue guigua. Tuku ha'e ei ka'aguy regua ho'u oikovy.

Mateus 3.11; Lucas 3.15,16; João 1.19-28

⁷ João ayvu omombe'u vy aipoe'i:

— Xerakykue ou rã peteĩ xegui yvateve va'e. Ha'e va'e gui xe'yvyive va'e vy nda'evei ajero'a vy ipy regua xã ajora aguã voi.

⁸ Xee ma romongarai yy py. Ha'e rã ha'e ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve rã penemongarai.*"

Mateus 3.13-17; Lucas 3.21,22; João 1.32-34

⁹ Ha'e va'e jave Galiléia regua Nazaré tetã gui Jesus ou. Ha'e vy João pe onhemongarai uka Jordão yakã py.

¹⁰ Yy gui oẽ vyve oexa yva ojepe'a, ha'e apyxa'u'i rami hexe Nhe'ẽ oguejy ouvvy rã.

¹¹ Ha'e ramo onhendu peteĩ ayvu yva gui:

— Ndee ma Xera'y roayvu ete ha'e roguerovy'a va'e — he'i va'e.

Mateus 4.1-11; Lucas 4.1-13

¹² Ha'e rire'ive tekoa e'ỹa katy Nhe'ẽ ogueraa.

* **1:2** Malaquias 3.1   * **1:3** João Batista ma Jesus raperã oguereko katua rupi ijayvu raka'e, mba'eta heta va'e kuery pe omombe'u oikovy opa marã rei ikuai gui ojepe'a vy Jesus re ojerovia aguã (Isaías 40.3).   * **1:4** João 1.6-8,19-23   * **1:8** Atos 19.4

13 Ha'e py ma quarenta ára oĩ Satanás oeko a'ã rã. Mymba inharõ va'e mbyte py oĩ teĩ anjo kuery opena.*

Mateus 4.12-17; Lucas 4.14,15

14 Nhuã py João ombotyta ma rire Jesus ojevvy ju Galiléia katy, Nhanderuete guigua ayvu porã omombe'u vy.

15 Ha'e vy aipoe'i:

— Ára ojeupity ma, namombyryvei ma Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguã. Pejeko rerova, ha'e perovia ayvu porã.

Mateus 4.18-22; Lucas 5.1-11

16 Galiléia yupa vyvry rupi oiko vy oexa mokoĩ joegua Simão ha'e André. Ha'e kuery ma pira mbo'aa rupi ikuai vy vy py pira mbo'aa omombo okuapy.

17 Ha'e va'e kuery pe Jesus aipoe'i:

— Peju ke xerakykue. Xee ma avakue jouarã ju 'rã romoingo — he'i.

18 Ha'e ramove ha'e kuery oejapa vyvoi pira mbo'aa, ha'e oje'oi hupive.

19 Oove'ia py oexa Zebedeu ra'y Tiago ha'e tyvy João, kanoã py pira mbo'aa omoatyrõ okuapy rã.

20 Ha'e vyve oenoĩ. Ha'e rã ha'e kuery ma nguu Zebedeu ha'e hembigui kuery kanoã py oja vy oo Jesus rakykue.

Lucas 4.31-37

21 Ha'e rire ovaẽ Cafarnaum tetã py. Sábado ára py onhembo'eaty oĩ va'e py oo nhombo'e vy.

22 Nhombo'e rã pavẽ oendu vy onhemondyĩ okuapy, mba'eta opo'akaa rupi ijayvu, kuaxia re nhombo'e va'ety kuery rami e'ỹ.

23 Are'ỹ'i re onhembo'eaty py ou peteĩ ava nhe'ẽ vai onhemondea va'e. Ha'e va'e ma ojavukai atã:

24 — Jesus Nazaré pygua va'e, mba'e tu ndee rereko orereve? Oremokanhy aguã teve reju? Xee ma aikuaa ndee Nhanderuete guigua iky'a e'ỹ va'e reikoa — he'i.

25 Ha'e ramo ixupe Jesus ijayvu atã vy aipoe'i:

— Ekyrirĩ, ha'e ejepe'a upe va'e ava gui — he'i.

26 Ha'e ramo nhe'ẽ vai omboryryipa ha'e ojavukai atã reve ojepe'a ixugui.

27 Ikuai va'e kuery ha'e javi onhemondyipa vy oporandu joupe-upe:

— Mba'erã 'rã nda'u guĩ ramigua oiko? Mba'emo pyau re nhombo'earã teve? Mba'eta opo'akaa rupi ijayvu rã nhe'ẽ vai voi onhe'ẽ rendu — he'i okuapy.

28 Ha'e rire Galiléia vyvvy katy ha'e javi rupi onhendu Jesus mba'emo porã ojapoague.

Mateus 8.14,15; Lucas 4.38,39

29 Onhembo'eaty gui Jesus oẽ vy Tiago ha'e João reve jogueraa Simão ha'e André ro py.

30 Oo py ma Simão raixo ipire raku oupy. Ha'e ramo Jesus pe omombe'ua imba'eaxy.

31 Ha'e ramo onhemboja vy ipo re ojopy ramove ipire raku oaxa. Ha'e ramo opu'ã vy mba'emo ojapo ha'e kuery pe.

Mateus 8.16,17; Lucas 4.40,41

32 Ka'aru kuaray oike ta ma jave Jesus-a py oguerua imba'eaxy va'e ha'e anha gui oiko axy va'e ha'e javi.

33 Tetã pygua kuery ha'e javi onhemboaty avi okẽ py.

* 1:13 Hebreus 2.18, 4.15

34 Ha'e ramo heta omonguera opa marãgua mba'eaxy gui oiko axy va'e, heta avi anha oi'pe'a omboayvu e'ÿ re, mba'eta ha'e kuery oikuaa mava'e paa.

Lucas 4.42-44

35 Ko'ë rai ramove Jesus opu'ã vy oo peteĩ henda tekoa e'ÿa oĩ va'e katy. Ha'e py ma onhembo'e oiny Nhanderuete pe.

36 Ha'e ramo Simão ma ou oeka vy, hupive ikuai va'e reve.

37 Ojou vy aipoe'i:

— Pavẽ rei ndereka.

38 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Amboae henda katy jaa kii rai'i tekoa ikuai va'e ha'e javi rupi, ha'e py voi ayvu amombe'u aguã, mba'eta ha'e rami aguã ae aju — he'i.

39 Ha'e rami vy Galiléia yvy ha'e javi rupi oiko. Ha'e pygua onhembo'eaty ikuai va'e rupi omombe'u ayvu, oi'pe'a guive anha kuery.

Mateus 8.1-4; Lucas 5.12-16

40 Hexe onhemboja ovvy peteĩ lepra revegua. Ha'e vy guenapy'ã re oĩ reve ojerure:

— Lepra gui xeky'a'oxe vy xeky'a'o 'rãgue — he'i.

41 Jesus omboaxy vy okuave'ẽ, ha'e hexe opoko vy aipoe'i:

— Xee ma roiky'a'oxe ae, ekuera ke — he'i.

42 Ha'e ramove lepra okanhymba ramo okuera.

43 Ha'e gui ixupe ijayvuvu imondovy

44 vy aipoe'i:

— Emombe'u eme avave rei pe. Va'eri tereo sacerdote pe ejexa uka, ha'e rekueraague re eme'ẽ mymba Moisés omboparaague rami, heta va'e kuery oikuaa aguã — he'i.

45 Ha'e rami teĩ ava va'e oo vy opa rupi omombe'u. Ha'e rami rire tetã ikuai va'e rupi nda'evevei Jesus ovaẽ aguã. Tekoa e'ÿa rupi rive oiko mombyry. Ha'e ramo opa rupi gui jogueru oĩa py.

2

Mateus 9.1-8; Lucas 5.17-26

1 Kueve ma rire Jesus ovaẽ ju Cafarnaum py. Ha'e ramove opa rupi omombe'upaa oo py oĩa.

2 Heta ete oo ramo okẽ rexei'i oĩ aguã voi nda'evei. Ha'e rã ha'e kuery pe ayvu omombe'u.

3 Oĩa py peteĩ oguata e'ÿ va'e oguerua. Irundy avakue ogueru teĩ

4 heta va'e kuery gui nda'evei hexe onhemboja aguã. Ha'e ramo oĩa áry oo ao'ia oi'pe'a vy oi'pe'aague rupi omboguejy imba'eaxy va'e hupa reve.

5 Ha'e kuery ojeroviaa Jesus oexa vy aipoe'i oguata e'ÿ va'e pe:

— Xera'y, rejejavyague omboguepaa ma — he'i.

6 Ha'e gui kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ha'e py oguapy okuapy va'e opy'a py aipoe'i:

7 — Mba'e re tu po rami ijayvu? Po ramigua ma ayvu vai. Mava'e tu ombogue kuaa joeko vaiague, peteĩ'i e'ÿ vy? Ha'e va'e ma Nhanderuete — he'i okuapy.

8 Ha'e kuery opẽxaa Jesus oikuaa vy aipoe'i:

— Mba'e re tu po rami ri pendeayvu pende'py'a py?

9 Mba'exa nda'u ndaxyive xeayvu aguã oguata e'ÿ va'e pe: “Rejejavyague omboguepaa ma” tyrã pa “Epu'ã, eupi nderupa, ha'e tereo”, ha'e aguã?

10 Ha'e rami avi peikuaa aguã Ava ra'y ojeapo va'ekue ko yvy re joeko vaiague ombogue aguã voi ipo'aka va'ea —

Oguata e'ÿ va'e pe ju aipoe'i:

11 — Xee aipoe'e ndevy: Epu'ã, eupi nderupa, ha'e tereo ndero katy — he'i.*

12 Ha'e ramove opu'ã vy oupi ngupa ituiaty, ha'e oë ovy pavë oexaa gui.

Ha'e kuery onhemondyipa vy ombojerovia Nhanderuete. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Guĩ ramigua jaexa va'e'ỹ teri aỹ peve.

Mateus 9.9; Lucas 5.27,28

13 Teigue ju Jesus oo yupa katy. Heta va'e kuery ha'e javi ou ovaexĩ aguã. Ha'e ramo ombo'e.

14 Oovea py oexa Alfeu ra'y Levi imposto opagaaty py oguapy oiny rã. Ha'e vy aipoe'i:

— Èju xerupive — he'i. Ha'e ramove opu'ã vy oo hupive.

Mateus 9.10-13; Lucas 5.29-32

15 Ha'e gui Levi ro py Jesus oĩ mesa py. Hexeve ha'e hemimbo'e kuery reve heta ikuai imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'ekue, mba'eta ha'e kuery ma Jesus rupive ikuai va'ety meme.

16 Ha'e rã fariseu kuery regua kuaxia re nhombo'e va'ety ikuai va'e ma oexa okuapy Jesus okaru rã heko vai va'ekue ha'e imposto re nhombopaga va'ety kuery reve. Ha'e rami vy oporandu hemimbo'e kuery pe:

— Mba'e re tu Jesus okaru [ha'e oy'u] ri imposto re nhombopaga va'ety ha'e ojevavypa va'e kuery reve?

17 Ha'e nunga Jesus oendu vy ombovai ha'e kuery pe:

— Hexaĩ va'e kuery ma ndoipotai 'rã poropoanoa, imba'eaxy va'e anho 'rã oipota. Ha'e rami vy xee ma heko porã va'e aenoĩ aguã e'ỹ aju, ha'e rã heko vai va'e anho.

Mateus 9.14-17; Lucas 5.33-39

18 João remimbo'e ha'e fariseu kuery okaru e'ỹ re jepi 'rã ikuai. Ha'e ramo amongue ou vy oporandu Jesus pe:

— Mba'e nunga rupi tu João remimbo'e ha'e fariseu remimbo'e kuery okaru e'ỹ re jepi ikuai, ha'e rã neremimbo'e kuery ma ha'e rami nda'ikuai?

19 Jesus ombovai:

— Omendaa py ha'eve nda'u oenoĩ mbyre kuery okaru e'ỹ re ikuai aguã, ha'e kuery reve omenda va'e oĩ teria ja? Any, omenda va'e oĩ teria ja ha'e kuery nda'ikuai 'rãe okaru e'ỹ re.

20 Ha'e rami avi ovaẽ 'rã ha'e kuerya gui omenda va'e oipe'aa aguã ára. Ha'e va'e jave mae 'rã ha'e kuery okaru e'ỹ re ikuai.

21 — Avave rei ao ymague re nombojai 'rã ajukue pyau ra'ykue, mba'eta ombojaague omboi 'rã ao ymague gui. Ha'e ramo oxoroa tuvixave 'rã.

22 Ha'e avave rei hyru ymague py nomboyruí 'rã vinho pyau. Ha'e rami e'ỹ rã ombovaipa 'rã hyru. Vinho ha'e hyru ivaipa 'rã. Ha'e rami 'rãgue py vinho pyau rã hyru pyau py 'rã omoĩ.

Mateus 12.1-8; Lucas 6.1-5

23 Peteĩ sábado ára py Jesus guemimbo'e kuery reve oaxa ovy trigoty rupi. Hemimbo'e kuery ma ooa rupi oipo'o heravy hi'a.

24 Ha'e ramo fariseu kuery ha'e nunga oexa vy aipoe'i ixupe:

— Ma'ẽ, mba'e re tu neremimbo'e kuery ojapo sábado py nda'evei va'eri?

25 Ombovai:

— Ndaperoayvui teve Davi ojexavai ha'e okaruxe vy oirũ kuery reve ojapo va'ekue?

26 Mba'eta Nhanderuete ro py oike raka'e sacerdote yvateve va'e Abiatar oĩ jave py, ha'e vy ho'u mbojape Senhor renonde omoĩ mbyre, ha'e kuery ho'u aguã nda'evei va'eri, sacerdote pe anho ha'eve. Ngupive ikuai va'e pe voi ome'ẽ avi — he'i.

* 2:11 João 10.37,38

²⁷ Ha'e vy aipoe'ive ju:

— Sábado ára ma avakue pe oejaa raka'e, ha'e rã sábado pe avakue oejaa nda'ei.

²⁸ Ha'e nunga rupi Ava ra'y ojeapo va'ekue ma sábado ára re voi ipo'aka va'e.

3

Mateus 12.9-14; Lucas 6.6-11

¹ Teĩgue ju Jesus ovaẽ onhembo'eaty py. Ha'e py oĩ peteĩ ava ipo rovai piru va'e.

² Ha'e py ikuai va'e ma Jesus re oexa pota okuapy, sábado py rã pa nhomonguera ra'ea oexa aguã, ijayvu reixe vy.

³ Ha'e rã Jesus ma ava ipo piru va'e pe aipoe'i:

— Eju mbyte katy.

⁴ Ha'e gui ha'e kuery pe ranhe oporandu:

— Ha'eve ri nda'u sábado ára py jajapo porã tyrã pa jajapo vai? Ha'eve ri nda'u joekove jaraa jepe, tyrã pa töve tomano? — he'í. Ha'e rami teĩ okyrirĩmba okuapy.

⁵ Ha'e ramo ipoxy ha'e iporiau rei reve oma'ẽ ijyvýry ikuai va'e re, ha'e kuery inhakã ratã ramo. Ha'e vy aipoe'i ava pe:

— Embo'yvi ndepo.

Ha'e ramo opo ombo'yvi vyve okuera.

⁶ Ha'e rã fariseu kuery ma ojepe'a vy hovai jogueroayvu Herodes-a katygua kuery reve. Marã rami pa ojuka uka aguã re ijayvu okuapy.

Ye'ẽ rembe re heta omongueraague

⁷ Ha'e gui Jesus guemimbo'e kuery reve oje'oi yupa katy. Heta ete ou Galiléia gui, Judéia,

⁸ Jerusalém, Iduméia, Jordão yakã rovaigua, Tiro ha'e Sidom gui avi heta ete ou. Jesus mba'emo ojapoague omombe'ua rã oendu vy jogueru oĩa py.

⁹ Ha'e ramo guemimbo'e kuery pe Jesus aipoe'i peteĩ kanoã ogueru aguã ha'e oĩ aguã, heta va'e kuery omboty rei e'ỹ aguã.

¹⁰ Mba'eta heta omonguera ramo imba'eaxy va'e kuery nhomoanha-anha jogueruvy hexe opokoxe vy.*

¹¹ Nhe'ẽ vai revegua voi oexa vy henonde guenapy'ã re oĩ vy ojapukai reve aipoe'i:

— Ndee ma Nhanderuete Ra'y.

¹² Ha'e ramo ha'e kuery pe Jesus ijayvu atã oikuaa uka e'ỹ aguã re.

Mateus 10.1-4; Lucas 6.12-16

¹³ Ha'e rire yvyty oĩ va'e áry oẽ vy oenoĩ ha'e ae oipota va'e kuery. Ha'e ramo oĩa py ha'e kuery ou.

¹⁴ Ha'e ramo doze oiporavo hexeve ikuai va'erã, ha'e gui ayvu omombe'u aguã katy omondouka aguã,

¹⁵ ha'e ipo'akaa rupi anha kuery oipe'a aguã guive.

¹⁶ Doze oiporavo va'ekue ma pova'e: Simão hery mboærã Pedro omoĩ va'ekue,

¹⁷ ha'e gui Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e tyvy João. Ha'e va'e kuery reryrã omoĩ Boanerges, “Yapu va'e ra'y kuery” he'ia.

¹⁸ Ha'e gui André, Filipe, Bartolomeu, Mateus, Tomé, Alfeu ra'y Tiago, Tadeu, Simão Zelote,

¹⁹ ha'e ijopy uka nhemiarã Judas Iscariotes avi.

Mateus 12.22-32; Lucas 11.14-23

* **3:10** Mateus 4.23-25; Lucas 6.17-19

²⁰ Ha'e ramo ngoo katy ju oo. Ha'e ramive ma heta ete ju onhemboaty ramo neĩ okaru aguã ma voi nda'evei.

²¹ Jesus retarã kuery ha'e nunga oendu vy ou ogueraa aguã, mba'eta omombe'ua rã oendu na'inhakã porãveia rami.

²² Ha'e py ikuai avi kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Jerusalém gui ou va'ekue. Ha'e va'e kuery aipoe'i:

– Hexe tu anha ruvíxa Belzebu rima onhemonde. Anha po'akaa rupi ae rima oipe'a oikovy anha kuery – he'i.*

²³ Ha'e ramo Jesus oenoĩmba vy ha'e kuery pe ijayvu mba'emo re ombojoja reve. Ha'e vy aipoe'i:

– Mba'exa 'rã tu anha ha'e ae onhemoxê?

²⁴ Mba'eta joa pygua meme joe opu'ã vy nhomomba 'rã.

²⁵ Peteĩ oo pygua meme joe opu'ã vy nhomomba avi 'rã.

²⁶ Ha'e rami ae avi anha kuery jomeme opu'ã vy joo rami e'ỹ ikuai va'e rire nda'ikuaivei 'rãgue, okanhymba 'rã guive.

²⁷ – Avave rei ma ndoikei 'rã ava ojeroviave va'e ro py imba'e rei-rei re imonda aguã, oipokua ranhe e'ỹ re. Oipokua rire vy 'rãe oipe'apa.

²⁸ – Anhetê aipoa'e pendeivy: Avakue ojejavyague ha'e ijayvu vaiague omboguea aguã ma ha'eve meme.

²⁹ Ha'e rã Nhe'ê Ky'a E'ỹ re ijayvu vaia ague ma nombogueai 'rã, ha'e nunga jejavya ma omboguea va'erã e'ỹ – he'i.

³⁰ Po rami ijayvu mba'eta “Hexe anha onhemonde” he'i okuapy ramo.

Mateus 12.46-50; Lucas 8.19-21

³¹ Ha'e rami jave ovaê ixy, tyvy ha'e heindy kuery. Oka py ikuai py oenoĩ uka.

³² Ha'e ramo heta ijyvýry oguapy okuapy va'e aipoe'i ixupe:

– Pee oka py ma ndexy, nderyvy ha'e nereindy kuery ikuai. Ndereka vy je ou – he'i.

³³ Ha'e ramo ombovai:

– Marã ramigua tu ha'i ha'e xeryvy kuery?

³⁴ Ha'e oyvýry oguapy va'e kuery re oma'ê vy aipoe'i:

– Peva'e ae ma ha'i ha'e xeryvy kuery.

³⁵ Mba'eta Nhanderujete oipotaa rami ojapo va'e ma ha'i, xeryvy ha'e xereindy kuery ikuai.*

4

Mateus 13.1-9; Lucas 8.4-8

¹ Teĩgue ju Jesus nhombo'e oiny yupa yvýry. Ha'e py heta ikuai ramo peteĩ kanoã py oĩ. Yy rembe re heta va'e kuery ikuai gui mombyry'i oguapy oiny. Ha'e rã heta va'e kuery ye'ê rembe re ikuai, ita ku'i reia py.

² Ha'e gui opa mba'e re ombo'e mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

³ – Pejapyxaka ke. Peteĩ ava oo mba'emo ra'yĩ moaĩ vy.

⁴ Ha'e va'e omoaĩ rã amongue ha'yĩgue ho'a tape yvýry. Ha'e nunga ma guyra'i ou vy ho'upa.

⁵ Amboae ma itaty vy mbovy'i reia rupi ho'a. Ha'e nungakue ma yvy re ndoike pukui rire henhoĩ voi'i.

⁶ Ha'e rami teĩ kuaray oê vy omombiru, ndapoi rã.

⁷ Amboae ma juu mbyte rupi ho'a rire juu yvate vy ojukapa. Ha'e ramo ndai'ai.

* 3:22 Lucas 12.10 * 3:35 Hebreus 2.11,12

⁸ Ha'e rã amboae ma yvy porãa rupi ho'a. Ha'e nungakue ma henhoĩ porã, yvate ha'e hi'a porã guive. Trinta, sessenta, cem ha'yĩ peve oiko peteĩ-teĩ gui – he'i.

⁹ Ha'e vy aipoe'ive ju:

– Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu.

Mateus 13.10-23; Lucas 8.9-15

¹⁰ Jesus-a gui ojepe'apaa ma ramo hupive ikuai va'e hemimbo'e kuery doze va'e reve ou vy oporandu okuapy mba'emo re ombojoja vy ayvu omombe'u va'ekue re.

¹¹ Ha'e ramo ombovai:

– Pendevy pe Nhanderujete oikuaa uka ipo'akaa py mba'emo oiko va'e ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e rã amboae kuery ma mba'emo re ambojojaa rupi anho 'rã ambo'e,

¹² ha'e kuery oma'ẽ teĩ ndoexa kuaai aguã, ha'e oendu teĩ noendu kuaai aguã, ojeko rerova e'ỹ aguã ndoperdoaa aguã – he'i.*

¹³ Ha'e gui ma ha'e kuery pe oporandu:

– Napendu kuaai teve mba'e nunga re ambojoja vy pa pova'e ayvu amombe'uague? Mba'exa tu ha'vy pendu kuaa ta ayvu amombe'u va'e ha'e javi?

¹⁴ Ha'e gui mba'emo moaĩa ma omoaĩ ayvu.

¹⁵ Po rami ikuai tape yv'ýry omoaĩ mbyre rami: Ayvu oendu vy ojapyxaka teĩ Satanás ou vy ayvu oipe'a 'rã ha'e kuery re oĩ va'ekue.

¹⁶ Ha'e gui po rami ma itaty reia rupi omoaĩ mbyre rami ikuai: Ayvu oendu vy ojopy vyvoi 'rã ovy'a reve.

¹⁷ Ha'e rami teĩ ndapo pukui va'e rami avi ikuai. Are'ỹ'i re ovaẽ 'rã imoingo axyarã, ha'e ayvu porã káuxa ijavyky reiarã. Ha'e nunga oiko rã ayvu porã rupi ikuaiague gui ojepe'apa 'rã.

¹⁸ Ha'e gui juu mbyte rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu avi,

¹⁹ teĩ ko yvy re mba'emo ikuai va'e re openave vy, peráta, opa marãgua ojou porãve vy noendu potavei 'rã ayvu. Ha'e rami vy nda'ái.

²⁰ Ha'e rã yvy porãa rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy ojopy 'rã, hi'a porã 'rã guive trinta, sessenta, cem peteĩ-teĩ gui.

Lucas 8.16-18

²¹ Ha'e gui aipoe'i avi:

– Tataendy nda'u nhamoendy vy jajao'i 'rã ri ajaka py, ha'e e'ỹ vy tupa gu'ýry 'rã ri nhamoĩ? Any, imoiny oĩaty py ae 'rã jaupi imoiny.

²² Mba'eta ndoexa ukai pyre ojekuaapa 'rã, ha'e onhomi mbyre oikuaa ukapaa 'rã.

²³ Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu – he'i.

²⁴ Ha'e kuery pe aipoe'ive ju:

– Peikuaa pota porã ayvu pendu va'e re. Mba'eta joupe pejapoague rami ae 'rã ojapoa pendevy, ojapoave 'rã guive.

²⁵ Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ẽave 'rã. Ha'e rã oguereko e'ỹ va'e gui ma oipe'apaa 'rã oguereko rei'i merami va'ekue.*

Mba'emo ra'yĩ re ombojojaague

²⁶ Aipoe'i avi:

– Nhanderujete po'akaa py oiko 'rã yvy re ava mba'emo ra'yĩgue onhot'ỹ va'e rami.

* **4:12** Isaías 6.9-10   * **4:25** Mateus 13.10-15; Lucas 8.18; Tiago 1.22-25

²⁷ Mba'eta oke 'rã pyávy, ha'e rã ára py ovy 'rã. Ha'e ramia ja ha'yĩgue henhoĩ ha'e yvate 'rã marã rami paa oikuaa e'ỹ re.

²⁸ Yvy ae ojapo 'rã hi'a aguã rami. Jypy'i ma henhoĩ, ha'e gui ipoty, ha'e gui ma ha'yĩ omonyẽ 'rã hi'a.

²⁹ Hi'a ijajupa ma ramo ojayaa 'rã kyxe py, mba'eta ovaẽ ma omono'õ aguã.

Mateus 13.31,32; Lucas 13.18,19

³⁰ Aipoe'ive ju:

– Marã ramigua nda'u Nhanderuete po'akaa py oiko va'e reve joo ramigua? Mba'e nunga re nda'u ha'eve ambojoja aguã?

³¹ Mostarda ra'yĩ re ha'eve, mba'eta ha'yĩgue ikuai va'e gui ruxãve'i va'e 'rã nhanhotỹ.

³² Ha'e gui nhanhotỹ ma rire yvate 'rã, mba'emo nhanhotỹ va'e ha'e javi gui tuvixave 'rã guive. Hakã voi tuvixa ramo guyra'i oveve va'e ou vy kuaray'ã py ojapo 'rã guaityrã.

Mateus 13.34,35

³³ Heta ayvu ha'ekue ramigua omombe'u ha'e kuery pe mba'emo re ombojoja vy, ojapyxaka va'e kuery oendu kuaa peve.

³⁴ Ha'e rami avi mba'emo re ombojoja e'ỹ re nda'ijayvui ha'e kuery pe. Ha'e rã guemimbo'e kuery pe ma omombe'u porãve kuerei 'rã ha'e kuery ae'ia py.

Mateus 8.23-27; Lucas 8.22-25

³⁵ Ha'e va'e ára ka'aru'i Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

– Jaaxa yupa rovaigua re – he'i.

³⁶ Ha'e ramo heta va'e kuery omondoukapa ma vy ogueraa Jesus kanoã py oĩague reve ae. Ha'e rã amboae kuery ma kanoã mboae py oo hakykue.

³⁷ Ha'e gui ou vvytu atã ramo kanoã re yai ojeapi-api. Ha'e ramo kanoã py yy tynyẽ ta ma.

³⁸ Ha'e rã Jesus ma kanoã revi katy oke oupy akãngyta áry. Ha'e ramo omomyĩ vy aipoe'i:

– Orembo'ea, ndee nerepenai va'e ty'y nhamanomba taa re?

³⁹ Ha'e ramo ovy vy ijayvu atã vvytu ha'e yai pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Epytu'u, ekyrirĩ ke – he'i. Ha'e ramove vvytu opytu'u, yai okyrirĩmba guive.

⁴⁰ Ha'e gui ma aipoe'i:

– Mba'e re tu guĩ rami pekyjepa? Mba'e re tu noĩ pejeroviaa? – he'i.

⁴¹ Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipa vy joupe-upe ju aipoe'i:

– Marã ramigua tu peva'e ava, vvytu ha'e ye'ẽ voi onhe'ẽ rendu aguã?

5

Mateus 8.28-33; Lucas 8.26-34

¹ Ha'e rire yupa rovaigua re ovaẽ Gerasa pygua kuery yvy re.

² Oguejy ramove vvyra rupa oĩ va'e gui ovaexĩ ouvy peteĩ ava nhe'ẽ vai onhemondea va'e.

³ Ha'e va'e ma itakua rupi tema oiko. Neĩ corrente py teĩ avave rei nomombytaai.

⁴ Mba'eta ojopya vy ipy rupi corrente py ojokuaa teĩ omondo kuerei 'rã, ipy joko ferro guigua voi omondopa. Avave rei nda'ipo'akaai hexe.

⁵ Pytũ nhavõ ha'e ára pukukue re ojapukai oikovy itakua rupi, vvyty áry guive. Onheungapa rei oikovy ita re.

⁶ Ha'e gui ma mombyry gui oexa Jesus. Ha'e vy onha ouvy vy omboete.

⁷ Ojapukai reve aipoe'i:

– Nhanderuete Yvate ete va'e Ra'y Jesus, mba'e tu ndee rereko xereve? Nhanderuete rery rupi ajerure xemoingo axy e'ỹ aguã – he'i,

8 mba'eta nhe'ê vai pe Jesus aipoe'i ae ma: "Ejepe'a ke upe va'e ava gui."

9 Ha'e gui Jesus oporandu:

— Marã rami tu nderery?

Ombovai:

— Xerery ma Heta va'e, mba'eta heta orekuai — he'i.

10 Ha'e vy ojerure ha'e va'e vvy gui oipe'a e'ÿ aguã.

11 Ha'e'i py heta ikuai poryko vvyty áry okaruaty py.

12 Ha'e ramo nhe'ê vai kuery aipoe'i Jesus pe:

— Oremondouka 'rãgue poryko kuerya katy ha'e kuery re ju roï aguã — he'i.

13 Ha'e ramo Jesus omondouka. Ha'e gui nhe'ê vai kuery ojepe'a vy poryko re ju onhemonde. Dois mil poryko rãnda'u ikuai. Ha'e gui poryko kuery onhemondyipa vy vvy'ã guy katy onha oje'oivy, ha'e yy py ho'apa vy oy'upa.

14 Poryko re opena va'e kuery onhamba jogueravy tetã katy, ha'e mba'ety rupi ikuai va'e kuery pe guive omombe'u aguã.

Mateus 8.34; Lucas 8.35-39

Ha'e ramo ha'e pygua kuery oupa oexa aguã oiko va'ekue.

15 Jesus oïa py ha'e kuery ovaê vy oexa ava anha kuery onhemondeague va'e onhemonde ha'e hi'arandua oï porã ju ramo. Ha'e rami vy ndaekorãvei rei okuapy.

16 Ha'e nunga hexaare kuery omombe'upa ava anha onhemondea va'e re oiko va'ekue, ha'e poryko re guive.

17 Ha'e rami vy Jesus pe ojerure okuapy ha'e kuery rekoa gui ojepe'a aguã.

18 Ha'e ramo kanoã py Jesus oï ramo ava anha onhemondeague va'e ojerure hupive oo aguã.

19 Ha'e rami teï Jesus ndogueraai. Ha'e vy aipoe'i:

— Tereo ndero katy, ha'e neretarã kuery pe emombe'u Senhor nemboaxya rupi ojapo va'ekue ha'e javi — he'i.

20 Ha'e ramo oo vy Decápolis tetã rupi omboypy omombe'u aguã ixupe Jesus ojapo va'ekue ha'e javi. Ha'e ramo onhemondyï pavê.

Mateus 9.18,19; Lucas 8.40-42

21 Yy rovaigua re kanoã py Jesus oo ju ramo heta ete oje'oi avi ye'ê rembe re oïa katy.

22 Ovaê avi peteï ava Jairo hery va'e, onhembo'eaty pygua ruvixa. Ha'e va'e ma oexa Jesus vyve guenapy'ã re oï henonde.

23 Ha'e vy ojerure ete:

— Xerajy'i omano rai'i ma oupy. Eju ke hexe epoko, okuera vy oikove nho aguã — he'i.

24 Ha'e ramo Jesus oo hexeve.

Mateus 9.20-22; Lucas 8.43-48

Heta va'e kuery omboty rei oje'oivy hupive.

25 Oiko avi peteï kunha doze ma'etÿ re ma gueko re riae oiko va'e.

26 Poropoanoa kuery opa marã oguereko va'ekue, ha'e kuery pe kunha va'e mba'emo oguereko va'ekue ha'e javi ma ome'ê teï ndokueraï. Ha'e rami 'rãgue py nda'eveive tema ovy.

27 Jesus mba'emo ojapo oikovy omombe'ua rã kunha va'e oendu vy hakykue gui ou. Heta va'e mbyte gui opoko ijao re,

28 mba'eta aipoe'i vy: "Ijao re rive apoko teï akuera 'rã" he'i.

29 Ha'e ramove imba'eaxy opytu'u vyvoi, guete re oendu omba'eaxy gui okuera ma ra'ea.

30 Ha'e gui Jesus oikuaa vyvoi ixugui ipo'akaa oê rã. Ha'e vy heta mbyte pyve ojere vy oporandu:

— Mava'e tu xere opoko?

³¹ Ha'e ramo hemimbo'e kuery ombovai:

– Mba'e re tu teta nemboty rei va'eri “Mava'e tu xere opoko?” 're?

³² Ha'e gui Jesus oyvýry rupi oma'ẽ ho'amy, mava'e pa hexe opoko va'ekue oexa agua.

³³ Ha'e ramo kunha va'e ma okueraague oikuaa vy okyje va'eri oryryipa reve ou. Henonde guenapy'ã re oĩ vy omombe'u oiko va'ekue.

³⁴ Ha'e ramo aipoe'i:

– Xerajy, rejéroviaa ndereraa jepe. Tereo porã ke, tanemba'eaxyve eme.

Mateus 9.23-26; Lucas 8.49-56

³⁵ Jesus ijayvu teri ho'amy reve amongue ou onhembo'eaty pygua ruvixa ro gui. Ha'e vy tuu pe aipoe'i okuapy:

– Nderajy omano ma. Mba'erã tu remoangeko teri porombo'ea?

³⁶ Ha'e rã Jesus ma ha'e nunga ayvu re nopenai. Ha'e vy onhembo'eaty pygua ruvixa pe aipoe'i:

– Enhemondyi eme, ejerovia tema – he'i.

³⁷ Avave rei ndogueraai ngupive, Pedro, Tiago ha'e tyvy João e'ỹ vy.

³⁸ Onhembo'eaty pygua ruvixa ro py Jesus ova'ẽ vy oendu opa marã onhendu va'e, ojae'o ha'e haxẽ-axẽ va'e guive.

³⁹ Ha'e oike vy aipoe'i:

– Mba'e re tu opa marã penhendu pejae'o vy? Kunha'i nomanoi, oke rima – he'i.

⁴⁰ Ha'e ramo ojoi rei okuapy. Ha'e gui omo'ẽ ukapa ma rire kunha'i va'e ituia py oguerioke tuu, ixy ha'e ngupive ogueraa va'ekue.

⁴¹ Ipo re ojopy vy aipoe'i:

– Talitã cumi – he'i, “Kunha'i, evy ke”, he'ia.

⁴² Ha'e ramove kunha'i va'e opu'ã vy uguata. Doze ma'etỹ ma ogueroko. Ha'e ramo onhemondyi pavẽ.

⁴³ Ha'e rã Jesus aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ỹ agua. Ha'e gui omongaru uka kunha'i va'e.

6

Mateus 13.53-58; Lucas 4.16-30

¹ Ha'e gui Jesus guekoa katy oo guemimbo'e kuery reve.

² Sábado ova'ẽ ramo nhombo'e onhembo'eaty py.

Nhombo'e rã heta oendu vy onhemondyipa, ha'e vy aipoe'i:

– Magui nda'u ha'e rami oikuaa? Mba'ixa tu ha'e ramigua 'arandu ixupe ome'ẽa? Mba'ixa nda'u mba'emo porã ojapo opo py?

³ Peva'e e'ỹ ri nda'u oo apoa, ha'e Maria memby, Tiago ryke'y, José, Judas ha'e Simão ryke'y? Ha'e apy nhanembyte rupi e'ỹ teve ikuai heindy kuery? – he'i okuapy. Ha'e vy ndojou porã.*

⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Neĩ peteĩve profeta nda'ipoi hekoa pygua kuery ae omo'va'ẽ porã va'erã – he'i.

⁵ Ha'e rami rã ha'e py nda'evei mba'eve ojapo agua opo'akaa rupi. Mbovy'i re opo omoĩ vy omonguera mba'eaxy gui.

⁶ Ha'e kuery ndojeroviaia oexa vy onhemondyi. Ha'e rami vy tekoa ha'e katy rai-rai'i oĩ va'e rupi oo nhombo'e agua.

Mateus 10.5-15; Lucas 9.1-6

⁷ Doze guemimbo'e kuery Jesus oenoĩ vy ombopo'aka nhe'ẽ vai re. Ha'e vy mokõ-mokoĩ omondouka.

⁸ Ha'e kuery pe aipoe'i:

* 6:3 João 1.11

– Mba'eve peraa eme tape rupi peguataa rupi, peteĩ popoka e'ỹ vy, neĩ mbojape, voko, neĩ peráta nda'evei.

⁹ Pendeipy regua pemoĩ aguã ha'eve teĩ peraa eme mokoĩ kamixa.

¹⁰ Ha'e gui peteĩ oo py pevaẽa py ae 'rã pepyta ha'e va'e tekoa gui peove peve.

¹¹ Ha'e rã tekoa py napenemovaẽai ha'e pendeayvua noendu potaai ramo pejepe'a 'rã ha'e gui. Ha'e pendeipy regua gui peity-ity 'rã vvy ku'ĩ, ha'e kuery pe peikuaa uka aguã peja peovya – he'ĩ.*

¹² Ha'e gui ma hemimbo'e kuery oje'oi vy heta va'e kuery pe omombe'u ojeko rerova aguã.

¹³ Oipe'a reta anha kuery, ha'e heta avi imba'eaxy va'e omonguera azeite oikyty reve.

Mateus 14.1-12; Lucas 9.7-9

¹⁴ Jesus re opa rupi ima'endu'aa ramo huvixave Herodes avi oendu. Ha'e va'e pe amongue aipoe'i avi:

– João Batista rima omanoague gui onhemboete ju. Ha'e vy 'rãe mba'emo japo oikovy opo'akaa rupi.

¹⁵ Amboae ju aipoe'i ixupe:

– Elias rima – he'ĩ.

Ha'e gui amboae ju aipoe'i:

– Peteĩ profeta oiko, yma oiko va'ekue ramigua rima – he'ĩ.

¹⁶ Ha'e rã Herodes ma ha'e nunga oendu vy aipoe'i:

– João akã xee ae ajaya uka va'ekue ri nhi'ã onhemboete ju – he'ĩ.

¹⁷ Mba'eta Herodes ae João ojopy vy nhuã py ojokua uka va'ekue guyvy Filipe ra'yxy Herodias káuxa, hexe omenda rire.

¹⁸ Mba'eta ixupe João “Nda'evei nderyvy ra'yxy rereko aguã” he'ĩ ramo.

¹⁹ Ha'e nunga rupi Herodias ndoayvui vy ojukaxe teĩ nda'evei,

²⁰ mba'eta João pe Herodes “Heko porã ha'e iky'a e'ỹ va'e” he'ĩ vy okyje. Ha'e rami vy opena porã. Ijayvua oendu vy ndoikuaai rei teĩ ojapyxaka porã.

²¹ Peteĩ ára ta'yxy oipotaa rami oiko. Herodes ituiague ára py ngaru ojapo guembiguai kuery yvatekueve reve, xondaro ruvixa ha'e Galiléia pygua huvixa kuery pe guive.

²² Ha'e kuery ikuaia py Herodias memby oike vy ojeroky ramo Herodes ha'e oenoĩ uka va'ekue oexa vy ojou porã okuapy. Ha'e ramo kunhataĩ pe huvixa aipoe'i:

– Ejerure reipota va'e re, xee ame'ẽ 'rã.

²³ Oura guive:

– Mba'emo areko va'e mbyte rupi peve rejerure teĩ ame'ẽ 'rã – he'ĩ.

²⁴ Ha'e ramo kunhataĩ oo vy oxy pe ranhe oporandu:

– Mba'e nunga re tu tajerure?

Ixy ombovai:

– João Batista akãgue re – he'ĩ.

²⁵ Ha'e ramove huvixa oĩa py ju ou pojava vy aipoe'i:

– Aipota a'ỹ'i ma voi xeivy reme'ẽ João Batista akãgue peteĩ hy'a py – he'ĩ.

²⁶ Ha'e ramo huvixa iporiau vaipa, teĩ mesa py hexeve ikuai va'e oendua py oura rire nda'evei ndojapoi aguã.

²⁷ Ha'e rami vy ijukaarã omondouka vy ijayvu João akãgue ogueru aguã. Ha'e ramo nhuã py oo vy ojaya inhakã,

²⁸ ha'e peteĩ hy'a py ogueru. Kunhataĩ pe ome'ẽ rã oxy pe ju ogueraa.

* 6:11 Atos 13.50,51; 18.6

29 João remimbo'e kuery ha'e nunga oendu vy ou. Hetekue ogueraa vy onhono porã hupará ojapo pyre py.

Mateus 14.13-21; Lucas 9.10-17; João 6.1-14

30 Ha'e gui Jesus oia py apóstolo kuery ojeyypa ju vy ixupe omombe'u ojapo va'ekue ha'e nhombo'eague ha'e javi.

31 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

– Jaje'oi nhande kuery ae'i japytu'u ranhe peteĩ henda tekoe e'ya py – he'i, mba'eta heta oo ha'e ou va'e gui ha'e kuery okaru aguã ma voi nda'ëvei.

32 Ha'e rami vy ha'e kuery ae'i kanoã py oje'oi tekoe e'ya katy.

33 Ha'e kuery oje'oi rã heta oexa. Oexa kuaa vy tetã ikuai va'e ha'e javi gui onha jogueravy ha'e katy. Yvy rupi oo vy ha'e kuery ranhe ovaẽmba.

34 Ha'e ramo kanoã gui Jesus oguejy vyve heta ikuai va'e oexa. Ha'e vy omboaxy, mba'eta vexe'i ija e'ỹ va'e rami ikuai. Ha'e vy opa mba'e re ombo'e oiny.

35 Ka'aru'i jave Jesus-a py hemimbo'e kuery ou vy aipoe'i:

– Apy ma tekoe e'ya py nhandekuai, ka'aru ete ma guive.

36 Emondoukapa ha'vy imba'ety ha'e kii rai'i tekoe ikuai va'e rupi, ho'u va'erã ojogua aguã – he'i okuapy.

37 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peẽ ae peme'ẽ ho'u va'erã.

Ha'e rami rã ha'e kuery ombovai:

– Ore kuery pa toroo duzentos ára repy re torojogua mbojape ha'e kuery ho'u aguã? – he'i.

38 Ha'e ramo aipoe'i:

– Mbovy mbojape ha'vy pereko? Tapeo pexa.

Ha'e kuery oikuaa vy ombovai:

– Peteĩ nhiruĩ mbojape roguereko, mokoĩ pira'i guive – he'i.

39 Ha'e ramo nhuũ hovy reia oĩ va'e py Jesus omboguapy ukapa peteĩ henda-enda py.

40 Ha'ekue rami omboja'o peteĩ-teĩ henda py cem, ha'e rã amboae py ma cinqüenta ikuai aguã rami.

41 Ha'e gui Jesus ma peteĩ nhiruĩve mbojape ha'e mokoĩve pira ojopy vy yva re oma'ẽ reve oguerovy'a Nhanderüete. Oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe ombojoja aguã, mokoĩve pira'i guive omboja'o heta va'e kuery pe.

42 Ha'e javive okaru ma vy hevayatãmba.

43 Ha'e gui doze varai ju omono'õ mbojape ra'ykue ha'e pira rembyrekue.

44 Mbojape re avakue okaru va'ekue ma cinco mil.

Mateus 14.22-33; João 6.16-21

45 Ha'e rire'ive Jesus omondouka guemimbo'e kuery kanoã py ha'e kuery ranhe oaxa aguã yupa rovaigua re Betsaida katy, heta va'e kuery ha'e omondoukapa peve.

46 Omondoukapa ma vy vvyty áry oẽ ovy onhembo'e aguã.

47 Pytũ'i jave yy mbyte rupi kanoã oo oiny jave Jesus ma vvyty áry ha'e ae'i oĩ.

48 Hemimbo'e kuery renonde katy gui vvyty oipeju ramo ndopykui porãvei rã Jesus oexa. Ha'e gui ko'ẽ rai jave mae ha'e kuerya katy oo. Yy áry rupi uguata ovvy, ha'e kuery renonde oaxa ta merami.

49 Yy áry rupi uguata ovvy rã ha'e kuery oexa vy “Ãgue po” he'i vy ojapukai okuapy.

50 Mba'eta ha'e kuery Jesus oexa vy ndaekorãveipa.

Ha'e ramo ha'e kuery pe ijavyu vy aipoe'i:

– Pendepy'a guaxu ke, xee rima. Pekyje eme – he'i.

⁵¹ Ha'e vy ha'e kuery reve kanoã py oĩ ramove vvytu opytu'u. Ha'e ramo onhemondyipa okuapy,

⁵² mba'eta inhakã ratã vy ndoikuaai teri neĩ opo'akaa rupi mbojape omboetaveague.

Mateus 14.34-36

⁵³ Yy rovaigua re oaxa vy Genesaré vvy re ovaẽ. Ha'e py ma kanoã omboja.

⁵⁴ Kanoã gui ha'e kuery oẽmba ramove heta va'e kuery oexa kuaa okuapy Jesus.

⁵⁵ Ha'e rami vy tekoa ikuai va'e ha'e javi rupi onha-onha vy ogueru imba'eaxy va'e kuery. Hupa reve ogueru Jesus oĩa oendua katy.

⁵⁶ Ha'e gui ma tekoa py Jesus ovaẽa py rei, tetã e'ỹ vy imba'ety va'e kuerya py, e'ỹ vy tetã mbyte py mba'e ovaẽ rã oguerua 'rã imba'eaxy va'e kuery. Ovaẽ aguã py omoĩ vy ixupe ojerure ijao apy'i re ri jepe opoko aguã. Ha'e ramo opoko va'e ha'e javi okuera.

7

Mateus 15.1-20

¹ Jesus-a py onhemboaty fariseu ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Jerusalém gui ou va'ekue.

² Ha'e vy oexa rã hemimbo'e kuery regua ojepoei e'ỹ re okaru.

³ (Ha'e rã fariseu ha'e judeu kuery ha'e javi ma ymagua kuery nhombo'eague rami vy ojepoei ma vy mae 'rã okaru.

⁴ Tetã mbyte gui ovaẽ vy voi onhemoakỹ ranhe 'rã okaru aguã. Ha'e rami vy hekorã oaja pyre heta ogueroko mba'emo ojoj aguã: karo, yryru, oja overa va'e guigua, [ha'e tupa guive].)

⁵ Ha'e nunga rupi fariseu ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery oporandu Jesus pe:

– Mba'e re tu neremimbo'e kuery ma ymagua kuery nhombo'eague rami nda'ikuai? Mba'eta ojepoei e'ỹ re okaru.

⁶ Ha'e ramo ombovai:

– Pendeko porã merami rive va'e, peẽ kuery reko re profeta Isaías ha'evea rami ijavyu raka'e. Ha'e vy ombopara imoiny: “Kova'e kuery ma ojuru py rive xemboete, ha'e rã ipy'a ma mombyry xegui.

⁷ Avakue ojapo uka va'e re nhombo'e vy xembojerovia merami rive”, he'i va'ekue.*

⁸ Ha'e rami vy peẽ kuery Nhanderuete ojapo uka va'ekue ndapejapoi pekuapy, avakue ojapo uka va'e rive pejapoxeve vy – he'i.

⁹ Aipoe'ive ju:

– Peẽ kuery opa marã pemboyke Nhanderuete ojapo uka va'ekue, pende ae reko rami rive pendekuai aguã.

¹⁰ Mba'eta Moisés aipoe'i: “Remboete 'rã nderu ha'e ndexy. Ha'e rã nguu ha'e oxy re ijavyu vai va'e pejuka 'rã”, he'i va'ekue.*

¹¹ Ha'e rã peẽ ma aipopeje: “Nguu e'ỹ vy oxy pe amongue aipoe'i 'rã: 'Mba'emo pëvy peguarã areko va'ekue ma Nhanderuete pe ju amboaxa', he'i teĩ ha'eva”, peje.

¹² Ha'e rami vy tuu ha'e ixy napeipytyvõ ukai.

¹³ Ha'e rami py pemboyke Nhanderuete ayvu, pendereko rami rive penho-moingo vy. Peẽ kuery ha'e rami anho penhombo'e. Oĩ retave ju ha'e va'e ramigua pejapo va'e – he'i.

* ^{7:7} Isaías 29.13   * ^{7:10} Êxodo 20.12, 21.17; Levítico 20.9; Deuteronomio 5.16

14 Teĩgue ju heta va'e kuery oenoĩ vy aipoe'i:

– Pejapyxaka pavê peikuaa aguã.

15 Avakue ryepy py mba'emo oike va'e'ỹ omboeko ky'a. Avakue gui oẽ va'e anho 'rã omboeko ky'a.

16 [Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu] – he'i.

17 Ha'e gui heta va'e kuery oēja vy oike opy. Ha'e ramo hemimbo'e kuery ou vy ojerure mba'emo re ombojoaague omombe'u porãve aguã re.

18 Ha'e ramo ombovai:

– Peẽ voi teve napendu kuaai, ha'e ndapeikuaai? Avakue ryepy py oike va'e'ỹ 'rã omboeko ky'a,

19 mba'eta ndoikei 'rã ikuraxõ re. Hye rupi oaxa vy oẽ ju 'rã hete gui – he'i. Ha'e rami vy tembi'u ma guive rã nanhanemboeko ky'ai 'rãa re ijayvu.

20 Aipoe'i avi:

– Mba'emo avakue gui oẽ va'e anho 'rã omboeko ky'a.

21 Avakue py'a gui ae 'rã oẽ imboeko ky'aaarã: opa marã rei oikoxea, imon-daxea, jojukaxea, itavy reixea,

22 nhomba'e re hakâte'ỹa, ojapo vaixea, nhombotavypaxea, ndojejokoia, joapo vaixea, ijayvu vaixea, onhemboyvate reixea ha'e na'inhakã porãveia rupi oikoa.

23 Ikuraxõ gui ha'e va'e nunga oẽ va'e anho 'rã imboeko ky'aaarã oĩ.

Mateus 15.21-28

24 Jesus opu'ã vy oo ha'e gui Tiro [ha'e Sidom] yvy katy. Peteĩ oo py ovaẽ vy oĩa ndoikuaa ukaxei avave rei pe teĩ nda'evei onhemi aguã.

25 Mba'eta peteĩ kunha ou imemby re nhe'ẽ vai onhemondea va'e. Jesus re ima'endu'aa rã oendu vy ou, ha'e vy guenapy'ã re oĩ ipy yvÿry.

26 Ha'e va'e kunha ma Siro-fenícia pygua, ha'e grego ayvu py ijayvu va'eri ojerure oiny imemby gui anha oipe'a aguã.

27 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Tove ta'y kuery ranhe tokarupa. Nda'evei mbojape jajopy aguã ta'y kuery po gui, jagua'i ikuai va'e pe nhamombo aguã.*

28 Kunha va'e ombovai:

– Tá, Senhor. Ha'e rami avi jagua'i teĩ mesa guýry ho'u 'rã kyrĩ va'e rembi'u kure – he'i.

29 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Po rami ri rembovai rire tereo ju. Nmemby gui anha ojepe'a ma – he'i.

30 Ha'e ramo ngoo py ovaẽ vy ojou kunha'i va'e tupa rupi itui porã rã, ixugui anha ojepe'a ma ra'ẽ.

Noendui ha'e nda'ijayvui va'e omongueraague

31 Tiro yvy gui ojepe'a vy oaxa ovy Sidom rupi. Galiléia yupa peve oo Decápolis yvy rupi.

32 Ha'e ramo oĩa py peteĩ oguerua noendui ha'e nda'ijayvui va'e. Ha'e vy ojerure hexe opoko aguã.*

33 Ha'e ramo heta va'e mbyte gui Jesus ogueraa ranhe mombyry'i ha'e ae'ia py. Ha'e vy ijapyxa py opo'ẽ, inhapekũ re opoko guive guendryreve.

34 Yva re oma'ẽ vy ipytuẽ atã. Ha'e vy aipoe'i:

– Efatá – he'i, “Ejepe'a ke” he'ia.

35 Ha'e ramo oendu xapy'a, na'inhapekũ ratãvei vyvoi guive. Ha'e vy ijayvu porã.

* 7:27 Judeu e'ỹ va'e kuery pe judeu kuery “Jagua kuery” he'i. Ha'e rami Jesus ijayvu ojerovia ete paa oexaxe vy. * 7:32 Mateus 15.29-31

³⁶ Ha'e gui ha'e kuery pe aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ÿ aguã. Ha'e rami teĩ omongetavea ramive ma omombe'uve tema oje'oi.

³⁷ Mba'eta onhemondyipa vy aipoe'i okuapy:

– Ha'evea rami meme ojapo. Mba'eta ojapo nda'ijayvui va'ekue ijayvu, ha'e noendui va'ekue oendu ju aguã rami.

8

Mateus 15.32-39

¹ Ha'e jave heta va'e kuery ono'õa py teĩgue ju ndoguerekoi ho'u va'erã. Ha'e ramo Jesus guemimbo'e kuery oenoĩ vy aipoe'i:

² – Xee amboaxy kova'e kuery, mba'eta mboapy ára ma xerupive ikuai rire mba'eve ndoguerekovei ho'u va'erã.

³ Okaru e'ÿ re hoo katy amondouka ramo ho'apa 'rã tape rupi, mombyry gui oo rire – he'i.

⁴ Ha'e rã hemimbo'e kuery aipoe'i:

– Apy tekoa e'ÿa py magui 'rã tu jajou mbojape kova'e kuery peguarã?

⁵ Jesus oporandu:

– Mbovy tu mbojape pereko?

Ha'e kuery ombovai:

– Sete – he'i.

⁶ Ha'e gui Jesus aipoe'i heta va'e kuery oguapy aguã yvy py, ha'e vy ojopy sete-ve mbojape. Nhanderuete oguerovy'a vy oipe'ã-pe'ã'i, ha'e guemimbo'e kuery pe ome'ẽ heta va'e kuery pe ju omboja'o-ja'o aguã.

⁷ Oguereko avi amongue pira'i. Ha'e gui oguerovy'a vy aipoe'i ha'e va'e voi ombojoja aguã.

⁸ Ha'e kuery okaru ma vy hevayatãmba. Ho'u va'ekue rembyre ma sete ajaka py omboyru.

⁹ Quatro mil avakue rãnda'u ikuai. Ha'e gui mae ma Jesus omondoukapa.

¹⁰ Ha'e rire'ive guemimbo'e kuery reve kanoã py oĩ vy Dalmanuta yvy katy ju oje'oi.

Mateus 16.1-4

¹¹ Jesus oĩa py fariseu kuery jogueru vy hexeve ijayvu ete okuapy. Ha'e rami vy oeko a'ã vy ojerure yva guigua hexa pyrã ojapo aguã re.

¹² Ha'e ramo Jesus opy'apy guive ipytuẽ atã vy aipoe'i:

– Mba'e re tu peẽ kuery pejerure yva guigua hexa pyrã re? Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Aÿgua kuery pe ndojapoai 'rã peteive – he'i.

¹³ Ha'e gui ojepe'a vy oĩ ju kanoã py, ha'e yy rovaigua re oo.

Mateus 16.5-12

¹⁴ Hupive hemimbo'e kuery oo vy hexarai mbojape ogueraa aguã. Peteĩ'i mbojape anho oguereko kanoã py.

¹⁵ Jesus aipoe'i:

– Ma'ẽ, penheangu ke fariseu kuery ha'e Herodes regua trigo mbovua gui – he'i.

¹⁶ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i jomeme:

– Po rami ijayvu mbojape ndoroguerui rã – he'i.

¹⁷ Ha'e nunga Jesus oikuaa vy oporandu:

– Mba'e re tu pendeayvu mbojape ndaperekoia re? Peneakã ratã vy napendu kuaai, neĩ ndapeikuaai teri teve?

¹⁸ Penderexa oĩ va'eri ndapexai teve, pendeapyxa voi oĩ va'eri napendui teve? Napenema'endu'ai teve

¹⁹ cinco mil pe peteĩ nhiruĩ mbojape aipe'ã-pe'ã'i jave mbovy varai renyẽ tu ha'ykue pemono'õ raka'e?

Ha'e kuery ombovai:

– Doze – he'i okuapy.

²⁰ – Ha'vy quatro mül pe sete mbojape aipe'ã-pe'ã'i jave mbovy ajaka renyë tu ha'ykue pemono'õ?

Ha'e kuery

– Sete – he'i okuapy.

²¹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Ndapeikuaai teri teve?

Betsaida py ára revegua e'ÿ omongueraague

²² Ha'e gui ma Betsaida py ovaë. Ha'e ramo ixupe peteï ára revegua e'ÿ herua vy ojerurea opoko aguã re.

²³ Ha'e ramo ára revegua e'ÿ po re Jesus ojopy vy oguerojepe'a tekoa gui. Ha'e gui hexa re oikyty guendyry, ha'e hexe opoko vy oporandu:

– Rexa ma pa mba'emo?

²⁴ Ha'e rã oma'ë vy ombovai:

– Aexa avakue va'eri vyvra merami uguata rã – he'i.

²⁵ Ha'e ramo opoko ju. Ha'e ramo okuera vy opa mba'e oexa porã.

²⁶ Ha'e vy Jesus aipoe'i imondovy:

– Tereo ke ndero py tekoa py revaë e'ÿ re.

Mateus 16.13-20; Lucas 9.18-21

²⁷ Ha'e rire Jesus guemimbo'e kuery ogueraa Cesaréia de Filipe regua tekoa ikuai va'e katy. Tape rupi ooa rupi oporandu ha'e kuery pe:

– Marã ramigua aikoa rami tu heta va'e kuery oikuaa?

²⁸ Ha'e kuery ombovai:

– João Batista. Ha'e rã amboae kuery ma “Elias” he'i. Ha'e rã amboae kuery ju ma “Peteï profeta” he'i rã ndevy – he'i okuapy.

²⁹ Ha'e ramo oporanduve ju:

– Ha'vy peë kuery, marã ramigua aikoa pa peë peikuaa?

Pedro ombovai:

– Ndee ma Cristo – he'i.

³⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i avave rei pe nomombe'ui ranhe aguã.

Mateus 16.21-23; Lucas 9.22

³¹ Ha'e gui omboypy po rami ombo'e aguã:

– Ava ra'y ojeapo va'ekue oiko axy rãe opa mba'e py. Hexe opu'ã rei rã nhomongeta va'ety, sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery. Ojukaa rã. Ha'e rire mboapy araa py onhemboete ju rã.

³² Ha'e rami Jesus ijayvu vy onhemombe'u porã. Ha'e ramo Pedro ha'e ae'ia py oenoï vy ndojou porãia rami ijayvu.

³³ Ha'e ramo Jesus ojere vy guemimbo'e kuery ikuai katy ju oma'ë. Ha'e vy Pedro pe ijayvu vy aipoe'i:

– Satanás, ejepe'a ke xea gui, mba'eta ndee ma Nhanderuete guigua ndereikuaai, avakue guigua anho.

Mateus 16.24-28; Lucas 9.23-27

³⁴ Ha'e gui ma guemimbo'e kuery oenoimba, heta va'e kuery guive. Ha'e kuery pe aipoe'i:

– Xerupive oikoxe va'e taexarai ojegui ae, togueraa ojepegua kuruxu, ha'e gui tou xerakyue.

³⁵ Mba'eta nomanoxei ete va'e ma omokanhy rã guekove. Ha'e rã xekáuxa ha'e ayvu porã káuxa omano va'e ma ogueraa jepe uka rã guekove.*

* **8:35** João 12.24-26; Apocalipse 2.10; 12.11

³⁶ Mba'e 'rã tu avakue ojou, mba'emo vvy regua ha'e javi oguerékopa va'eri guekove ae omokanhy vy?

³⁷ Mba'e nunga 'rã tu ome'ẽ onhe'ẽ rekovia?

³⁸ Mba'eta aỹgua kuery itavy rei ha'e ojevavya rei va'e mbyte amongue ikuai vvy xereroxĩ 'rã, ha'e xeayvua guive. Ha'e rami rire ha'e kuery ma Ava ra'y ojeapo va'ekue voi ogueroxĩ 'rã Nguu rexakã rupi ou vy, anjo iky'a e'ỹ va'e kuery reve.

9

¹ Aipoe'ive ju:

– Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Apy peĩ va'e regua amongue napemanoi 'rã Nhanderuete po'akaa ojekuaa ouvvy rã pexa e'ỹa ja, opo'akaa oexa uka jave.

Mateus 17.1-8; Lucas 9.28-36

² Mboapy meme araa py Jesus ngupive ogueraa Pedro, Tiago ha'e João ha'e kuery ae'ĩ. Peteĩ vvyty yvate va'e áry oo. Ha'e py ma guexakã py ojekuaa ha'e kuery renonde.

³ Ijao voi hexakãmba ha'e xiĩmba rei. Ao joia jipoi ha'e rami otoi kuaa va'e.

⁴ Hexeve ojekuaa avi ho'amy Elias ha'e Moisés. Ha'e vvy ijayvu okuapy Jesus reve.

⁵ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

– Orembo'ea, ha'eve apy nhaĩve aguã. Ha'e rami vvy rojapo 'rã mboapy oo'i: peteĩ ma ndevy guarã, amboae ma Moisés pe, ha'e gui amboae ju ma Elias peguarã – he'i.

⁶ Oikuaa vvy e'ỹ ijayvu, mba'eta ha'e kuery onhemondyipa.

⁷ Ha'e ramove peteĩ arai ou vvy ojao'ipa. Ha'e va'e mbyte gui peteĩ ayvu onhendu:

– Peva'e ma Xera'y ayvu ete va'e. Pejapypxaka ijayvua re ae – he'i va'e.*

⁸ Ha'e ramo ha'e kuery oyv'ry rupi oma'ẽmba teĩ peteĩve ndoexavei hexeve. Oexa va'e Jesus anho.

Mateus 17.9-13

⁹ Yvyty áry gui ha'e kuery oguejy jogueruvy rã Jesus aipoe'i:

– Avave rei pe pemombe'u eme pexa va'ekue, Ava ra'y ojeapo va'ekue omanoague gui onhemboete ju e'ỹa ja – he'i.

¹⁰ Ha'e rami ijayvuague ha'e kuery omoĩ porã. Ha'e rami avi jomeme oporandu okuapy omanoague gui onhemboete ju 'rãa oikuaaxe vvy.

¹¹ Oporandu avi okuapy Jesus pe:

– Mba'e re tu ha'vy kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ijayvu okuapy Elias ranhe ou 'rãa re?

¹² Ombovai:

– Anhetẽ ae Elias ha'e ranhe ou vvy opa mba'e omoĩmba porã ju 'rã. Ha'e rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue rekorã re ipara oinya py, mba'exa tu oĩ oiko axy ha'e ombojaru reia 'rãa rami?

¹³ Xee aipoa'e pẽvy: Elias ou ae ma teĩ hekorã re ipara oinya rami vvy hexe ha'e kuery ojapo okuapy oipotaa rami ae.*

Mateus 17.14-21; Lucas 9.37-43

¹⁴ Hemimbo'e kuery mboae ikuaia py ovaẽ jogueruvy ramo heta avi ou ha'e py. Ha'e rã kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ijayvu okuapy ha'e kuery reve.

¹⁵ Heta va'e kuery Jesus oexa vvy onhemondyipa okuapy. Ha'e vvy onhamba jogueruvy oxarura aguã.

* 9:7 2 Pedro 1.16-18 * 9:13 Elias re ijayvu João Batista re ijayvu vy. Mateus 17.11-13

16 Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety kuery pe Jesus oporandu:

– Mba'e nunga re tu pendeayvu ra'e ha'e kuery reve?

17 Ha'e gui heta va'e mbyte gui peteĩ aipoe'i:

– Porombo'ea, ndea py aru xera'y nhe'ẽ vai nomboayvui rã.

18 Mba'eta oikoa rupi oity xapy'a jepi rã. Ijuru ryjui ha'e haĩ jekyty, inhangai ma ovy. Ajerure teĩ neremimbo'e kuery oipe'a aguã, ha'e kuery ndoipe'a kuaai – he'i.

19 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Peẽ pejerovia e'ỹ va'e, raka'e peve rã tu aiko pendereve? Raka'e peve rã tu rogueropo'aka? Eru ha'vy ava'i apy – he'i.

20 Ha'e ramo ogueru. Ha'e gui ava'i Jesus oexa ramove nhe'ẽ ombovava ratã vyvoi. Ha'e vy vvy rupi ho'a vy ojere-jere oupy, ijuru ryjuipa guive.

21 Jesus oporandu kyrĩ va'e ru pe:

– Araka'e ma tu guĩ nunga oiko hexe?

Tuu ombovai:

– Kyrĩ'i guive.

22 Mbovykue rei e'ỹ ma tata py ha'e yy py oity ojukaxe vy. Ndevy pe ha'eve ri rã oremboaxy rãgue, orepytyvõ.

23 Jesus ombovai:

– “Ha'eve ri rã” re va'e ty'y? Opa mba'e ndaxyi ojerovia va'e pe – he'i.

24 Ha'e ramo kyrĩ va'e ru [hexay reve] ojapukai:

– Xee ajerovia. Xepytyvõ avi ajeroviave aguã – he'i.

25 Heta va'e kuery oupa rã Jesus oexa vy ijayvu atã nhe'ẽ vai pe:

– Nhe'ẽ nanhombopyxai ha'e nanhombopyxai va'e, ejepe'a ke kyrĩ va'e gui, ejuve eme hexe – he'i.

26 Ha'e ramo nhe'ẽ vai ojapukai reve ombovava ratã vy ojepe'a, oeja ovy he'õgue rami. Pavẽ rei “Omano” he'i okuapy.

27 Ha'e rã Jesus ma ipo re ojopy vy ombovy ramo opu'ã ho'amy.

28 Ha'e gui ma opy oike ma ramo hemimbo'e kuery oporandu ha'e kuery ae'ia py:

– Mba'e re tu ore ndoroipe'a kuaai ra'e anha?

29 Ombovai:

– Ha'e va'e nunga ma nhandembo'e [ha'e jakaru e'ỹ re nhandekuai] vy rãe jaipe'a.

Mateus 17.22,23; Lucas 9.43b-45

30 Ha'e kuery oje'oi vy oaxa Galilèia rupi. Jesus ndoipotai avave rei oikuaa oĩa,

31 mba'eta guemimbo'e kuery ombo'e vy aipoe'ia rami:

– Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa rã avakue po py, ha'e rã ha'e kuery ojuka rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju rã omanoague gui – he'i.

32 Ha'e rã ha'e kuery ndoikuaai teĩ nda'ipy'a guaxui vy noporandui guive ha'e nunga re.

Mateus 18.1-5; Lucas 9.46-48

33 Ha'e gui Cafarnaum katy ju ha'e kuery oje'oi. Opy Jesus oike vy oporandu guemimbo'e kuery pe:

– Mba'e nunga re tu pendeayvu ra'e tape rupi?

34 Ha'e ramo ha'e kuery okyrirĩ okuapy, mba'eta mava'e pa joegui yvateve rã re tape rupi ijayvu rire.

35 Ha'e ramo oguapy oiny vy oenoĩ doze-ve guemimbo'e kuery. Ha'e vy aipoe'i:

– Ha'e ranhexe va'e ma opyta rã takykue pavẽ rembiguirã – he'i.

³⁶ Ha'e gui peteĩ kyrĩ va'e ogueru vy omopu'ã heno'amy ha'e kuery mbyte. Oikuavã vy aipoe'i ha'e kuery pe:

³⁷ — Amongue xerery rupi peteĩ kyrĩ va'e kova'e ramigua omovaẽ vy xee avi xemovaẽ. Ha'e xemovaẽ va'e ma xee anho e'ỹ xemovaẽ, xembouare avi omovaẽ.

Lucas 9.49,50

³⁸ Ha'e gui João aipoe'i:

— Orembo'ea, roexa kuri peteĩ ava nderery rupi anha oipe'a rã, nhanderupive e'ỹ oiko va'e. Ha'e ramo ndoroipe'a ukavei, nhanderupivegua e'ỹ ramo — he'i.

³⁹ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Nda'evei ndapeipe'a ukai aguã, mba'eta xerery rupi tembiapo porã ojapo va'e nda'ijayvu vai 'rã xere.

⁴⁰ Mba'eta nhanderoivaigua e'ỹ va'e ma nhanderupivegua ae.

⁴¹ Anhetẽ aipoa'e pëvy: Cristo pegua peiko ramo xerery rupi amongue peteĩ karo yy ri jepe pendeivy ome'ẽ rire ndojopy e'ỹi 'rã ojapoague repy.

Mateus 18.6-9; Lucas 17.1,2

⁴² — Ha'e rã kova'e kyrĩgue va'e regua ojeroviaa gui amongue oity 'rãgue py ha'eveve oityxe va'eaju'y re ita guaxu mba'emo mingu'ia ojokua pyre reve ye'ẽ mbyte py omombova va'e rire.

⁴³ Xapy'a rei rã ndepo ri ndererojevavy ramo ejaya, mba'eta ha'eveve ndepo rovaikue'i reve reikove aguã py reike aguã, ndepo jovaive reve tata ogue e'ỹ va'e py reo 'rãgue py.

⁴⁴ [Mba'eta ha'e py ma yxo nomanovei ma 'rã, neĩ tata voi ndoguevei ma 'rã.]

⁴⁵ Ha'e rami e'ỹ vy ndepy ri ndererojevavy ramo ejaya. Mba'eta ha'eveve ndepy rovaikue'i reve reikove aguã py reike aguã, ndepy jovaive reve tata ogue e'ỹ va'e py nemombova 'rãgue py.

⁴⁶ [Ha'e py ma nomanovei ma 'rã yxo, neĩ tata voi ndoguevei ma 'rã.]

⁴⁷ Xapy'a rei nderexa ri ndererojevavy ramo enoẽ. Mba'eta ha'eveve Nhanderuete po'akaa py peteĩ'i nderexa reve reike aguã, mokoive nderexa reve tata ogue e'ỹ va'e py nemombova 'rãgue py.

⁴⁸ Ha'e py ma nomanovei ma 'rã yxo, neĩ tata voi ndoguevei ma 'rã.*

Mateus 5.13; Lucas 14.34,35

⁴⁹ — Mba'eta peteĩ-teĩ tata rupi peaxa vy omoe'ẽ mbyre 'rã pendekuai.

⁵⁰ Juky ma iporã vaipa. Ha'e rã xapy'a rei nae'evei rire mba'exa 'rã tu he'ẽ ju? Peẽ kuery voi pendejee ae pereko 'rãgue juky, jomeme pendekuai porã aguã.

10

Mateus 19.1,2

¹ Jesus opu'ã vy oo ha'e gui Judéia rupi Jordão yakã rovaigua re. Teĩgue ju oĩa py heta va'e kuery ono'õ okuapy. Ha'e ramo ojapoaty rami vy ombo'e ju.

Mateus 19.3-9; Lucas 16.18

² Ha'e jave py fariseu kuery regua onhemboja jogueruvy vy oeko a'ã. Ha'e vy oporandu okuapy:

— Ha'eve ri nda'u ime kuery opoi aguã gua'yxy gui?

³ Ha'e ramo ha'e ju oporandu ha'e kuery pe:

— Mba'e tu Moisés ojapo uka pendejy?

⁴ Ha'e kuery ombovai:

— Moisés ojapo uka raka'e kuaxia omendaague regua ombovaipa aguã, ha'e gui ma opoi aguã — he'i.

⁵ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

* 9:48 Isaías 66.24

– Peneakã ratã ramo ha'e rami oeja ipara va'e pejapo aguã.

⁶ Ha'e rã yvy itui ypy'i guive ma Nhanderueete omoingo ava ha'e kunha.*

⁷ Ha'e nunga rupi ava oeja 'rã nguu ha'e oxy, [gua'yxy reve onhemoirũ aguã].*

⁸ Ha'e gui gua'yxy reve mokoĩ 'rãgue py peteĩ'i to'o ma ikuai. Ha'e rami vy mokoĩ ve'ỹ ikuai, peteĩ'i to'o ma.

⁹ Ha'e nunga rupi Nhanderueete omoirũ rire avave rei tomboja'o eme – he'i.*

¹⁰ Opy ikuai jave ixupe hemimbo'e kuery oporandu ju ha'e nunga re.

¹¹ Ha'e ramo aipoe'i:

– Gua'yxy gui ava opoi vy amboae re omenda va'e ma itavy gua'yxy ae pe.

¹² Ha'e rami ae ome gui kunha va'e opoi vy amboae re omenda va'e voi itavy avi.

Mateus 19.13-15; Lucas 18.15-17

¹³ Ha'e gui oĩa py oguerua kyrĩgue ha'e kuery re opo omoĩ aguã. Ha'e rã hemimbo'e kuery ma herua kuery pe ijayvu ete.

¹⁴ Jesus ha'e nunga oexa vy ndojou porãi. Ha'e vy aipoe'i:

– Tove tou kyrĩgue'i xea py, pejoko eme, mba'eta peva'e ramigua'i peguarã ae Nhanderueete po'akaa.

¹⁵ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Amongue kyrĩgue rami e'ỹ Nhanderueete po'akaa nomovaẽxei vy ndoikei 'rãe ha'e py – he'i.

¹⁶ Ha'e gui kyrĩgue oikuavã vy ha'e kuery re opo omoĩ ogueroyvu porã reve.

Mateus 19.16-22; Lucas 18.18-23

¹⁷ Ha'e gui tape rupi Jesus oo ju ma oiny rã onha ouvy peteĩ ava ovaexĩ aguã. Guenapy'ã re oĩ vy oporandu:

– Porombo'ea ndereko porã va'e, mba'e nda'u ajapo 'rã tekove marã e'ỹ aupity aguã?

¹⁸ Jesus ombovai:

– Mba'e re tu “Ndereko porã va'e”, 're xeivy? Avave rei ndaeko porãi peteĩ'i e'ỹ vy. Ha'e va'e ma Nhanderueete.

¹⁹ Reikuaa ae ma ojapo uka va'ekue: Ejojuka eme, ndetavy eme, nemonda eme, ndeapu eme, ejokore eme, emboete nderu ha'e ndexy – he'i.

²⁰ Ha'e ramo ava va'e ombovai:

– Porombo'ea, ha'e nunga ha'e javi ajapopa ae ma, xekyrĩ guive.

²¹ Ha'e rã Jesus hexe oma'ẽ vy oayvu. Ha'e vy aipoe'i:

– Peteĩ mba'e ma oata teri ndevy. Tereo evendepa rereko va'e ha'e javi, ha'e hepykue eme'ẽmba iporiaukue'i pe. Ha'e vy 'rãe rereko ovareve va'e yva re. Ha'e gui mae eju xerupive – he'i.*

²² Ha'e rami ijayvuague ava va'e ndojou porãi vy iporiau ovy, oguerekopa va'e vy.

Mateus 19.23-30; Lucas 18.24-30

²³ Ha'e gui Jesus oyvũry oma'ẽ vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

– Haxy ete oguerekopa va'e kuery Nhanderueete po'akaa py oike aguã – he'i.

²⁴ Ha'e rami ijayvu rã hemimbo'e kuery oendu vy onhemondyipa. Ha'e ramo Jesus aipoe'ive ju:

– Xera'y kuery, haxy ete mba'emo oguereko va'e re rive ojerovia va'e oike aguã Nhanderueete po'akaa py.

²⁵ Nhanderueete po'akaa py oguerekopa va'e oikea gui ndaxyive camelo oaxa aguã juu nambi kua rupi – he'i.*

* **10:6** Gênesis 1.27   * **10:7** Gênesis 2.24   * **10:9** 1 Coríntios 7.10-16   * **10:21** Romanos 3.19,20;

Tiago 2.10   * **10:25** 1 Timóteo 6.6-10

26 Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipave vy aipoe'i jomeme:

– Marã ramigua 'rã tu ha'vy oo jepe?

27 Ha'e kuery re Jesus oma'ẽ vy aipoe'i:

– Ha'e nunga ma avakue pe haxy ete, ha'e rã Nhanderuete pe ma any, mba'eta Nhanderuete pe mba'eve ndaxyi – he'i.

28 Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

– Ore kuery ma opa mba'e roejapa va'ekue nderupive orekuai aguã.

29 Jesus ombovai ju:

– Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ha'e javi xekáuxa ha'e ayvu porã káuxa ngoo ojea va'e, guvyv, gueindy, oxy, nguu, gua'y e'ỹ vy omba'ety,

30 ha'e kuery ma aỹ voi ojou retave 'rã: guvyvrã, gueindyrã, oxyrã, gua'yrã ha'e omba'etyrã ojou 'rã oiko axy reve, ha'e gui yvy pyau re ju oupity 'rã tekove marã e'ỹ.

31 Ha'e rami avi tenonde pyguare heta opyta 'rã takykue py, ha'e rã takykue pyguare ma opyta 'rã tenonde py.

Mateus 20.17-19; Lucas 18.31-33

32 Ha'e gui ma Jerusalém katy oguata oje'oivy. Jesus ma guemimbo'e kuery renonde oo oiny. Ha'e rã ha'e kuery ma onhemondyi ha'e okyje rei re hakykue oje'oi. Ha'e gui ma ha'e kuery ae'i ikuai aguã py Jesus ogueraa doze guemimbo'e kuery. Ha'e vy ha'e kuery pe omombe'u porãve hexe oiko va'erã. Ha'e vy aipoe'i:

33 – Pendu ke. Aỹ ma jaje'oi nhainy Jerusalém katy. Ha'e py ma Ava ra'y ojeapo va'ekue ojopy ukaa 'rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery pe. Ha'e kuery ojuka uka vy omboaxa 'rã amboae regua kuery pe.

34 Ha'e kuery ojavyky rei ha'e onyvõmba 'rã hexe, ha'e gui oinupãmba ma rire ojuka 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã.

Mateus 20.20-28

35 Ha'e ramo Jesus re onhemboja Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e João. Ha'e vy aipoe'i:

– Orembo'ea, ejapo orevy rojerure taa.

36 Ha'e ramo oporandu ha'e kuery pe:

– Mba'e tu peipota ajapo pẽvy?

37 Ha'e kuery ombovai:

– Nerexakã reve reju vy oremoni 'rãgue peteĩ ndeaxu e'ỹa re, ha'e rã amboae ma ndeaxua re – he'i.

38 Jesus ombovai:

– Ndapeikuaai mba'e nunga re pa pejerurea. Peẽ nda'u pey'u 'rã ri karo xee ay'u aguã va'e gui? Penhemongarai uka 'rã ri xee anhemongarai ukaa rami?*

39 Ha'e kuery aipoe'i:

– Ha'eve.

Jesus aipoe'i ju:

– Pey'u 'rãe karo xee ay'u aguã gui, ha'e penhemongarai uka avi 'rã xee anhemongarai ukaa rami.

40 Ha'e rã xeaxu e'ỹa re ha'e xeaxua re oguapy va'erã ma xee e'ỹ 'rã aiporavo.

Ha'e rami aguã ma oguereko katu pyre pe anho – he'i.*

41 Ha'e nunga hemimbo'e kuery mboae dez ikuai va'e ma ha'e nunga oendu vy ijayvu rei okuapy Tiago ha'e João re.

42 Ha'e ramo Jesus ojea py oenoĩmba vy aipoe'i:

* **10:38** “Anhemongarai” ha'e “Karo gui ay'u” he'ia ma oiko axy aguã re ijayvu vy. * **10:40** Lucas 22.24-30; Filipenses 2.3-8; 1 Pedro 5.3

– Yvy jave regua huvixa kuery ma joguereko atã 'rã, ha'e kuery va'e regua yvatekueve ipo'aka 'rã joe, peikuaa rami

⁴³ Ha'e rã pende kuery ma ha'e rami e'ÿ 'rã pendekuai. Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery va'e regua joegui yvatevexe va'e ma penerembiguai rami toiko.

⁴⁴ Peneranhexe va'e ma peiko 'rã pavẽ rembiguai.

⁴⁵ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue eteve voi jojokuai aguã e'ÿ ou, ha'e rã tembiguai rami oiko aguã, ha'e guekove ome'ẽ aguã heta rekovia, ogueraa jepe aguã.

Mateus 20.29-34; Lucas 18.35-43

⁴⁶ Ha'e vy Jericó tetã py ranhe ovaẽ. Ha'e gui tetã gui guemimbo'e kuery ha'e heta va'e kuery reve oje'oi jave petei'ava ára revegua e'ÿ oguapy oiny tape yvýry. Timeu ra'y Bartimeu hery va'e mba'emo re ojerurea py oĩ.

⁴⁷ Ha'e va'e ma Jesus Nazaré pygua va'e ou oinya oendu vy ojapukai reve aipoe'i:

– Davi ramymino Jesus, xemboaxy ke – he'i.

⁴⁸ Ha'e ramo heta ijayvu okyrirĩ aguã. Ha'e rami teĩ ojapukaive tema. Ha'e vy aipoe'i:

– Davi ramymino, xemboaxy ke.

⁴⁹ Ha'e ramo Jesus opyta vy aipoe'i:

– Penoĩ.

Ha'e ramo oenoĩa ára revegua e'ÿ. Ha'e vy aipoe'i:

– Ndepy'a guaxu, epu'ã ke, mba'eta nerenoi.

⁵⁰ Ha'e ramo capa omboi vy opo reve opu'ã ovy Jesus-a katy.

⁵¹ Jesus oporandu:

– Mba'e tu reipotã ajapo ndevy?

Ára revegua e'ÿ ombovai:

– Xee ma aexaxe – he'i.

⁵² Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Tereo, rejeroviaa ndereraa jepe ma.

Ha'e ramove ava va'e oexa ju vy Jesús rakykue oo tape rupi.

11

Mateus 21.1-17; Lucas 19.28-40; João 12.12-19

¹ Jerusalém py ha'e kuery ovaẽ rai'i ma. Ha'e vy Oliveiras yvyty re Betfagé ha'e Betânia tekoa rupi oaxa vy Jesus omondouka mokoĩ guemimbo'e.

² Ha'e vy aipoe'i:

– Tapeo tenonde peva'e tekoa oĩ va'e py. Ha'e py pevaẽ vyve pejou 'rã petei' mburika'i ixã va'e, hi'áry avave rei noĩai teri va'e. Pejora vy ke peru.

³ Xapy'a rei amongue oporandu 'rã mba'e re pa pejoraa re. Ha'e rami rã aipopeje: “Senhor ma oipota, ha'e gui ogueru ruka voi ju 'rã apy”, peje 'rã.

⁴ Ha'e ramo oje'oi vy tape py ojou mburika'i ixã va'e petei' kora rokẽ rexei. Ha'e vy ojora.

⁵ Ha'e py ikuai va'e regua ijayvu:

– Mba'erã tu pejora mburika'i?

⁶ Ha'e rã hemimbo'e kuery ma Jesus aipoe'iaague rami ombovai. Ha'e ramo ogueraa uka.

⁷ Ha'e gui mburika'i ogueru ma vy hi'áry omoĩ oao. Ha'e ramo Jesus oĩ hi'áry.

⁸ Tape rupi heta oipyo okuapy oao, ha'e rã amboae kuery ma jai rogue mba'ety yvýry gui ojaya va'ekue onhono.

⁹ Ha'e gui henonde ha'e hakykue oo va'e kuery ojapukai vy aipoe'i:

– Iporã ete! Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi ou va'e re!*

¹⁰ Ima'endu'a porãmbý toiko opo'akaa rupi ovaẽ ouvy va'e, nhaneramoĩ Davi rami ipo'aka va'e. Toguerovy'aa yvatevea py! – he'i oje'oivy.

¹¹ Ha'e gui Jerusalém py ovaẽ ma vy templo py oike. Ha'e vy oma'ẽmba ma rire ka'aru ma ramo Betânia katy ju oo doze guemimbo'e kuery reve.

Mateus 21.18-22

¹² Ko'ẽ jevy Betânia gui oo vy inhembyayi.

¹³ Mombyry gui oexa petei figo'y hogue va'e. Ha'e gui oo oexa aguã mba'emo ojou rivyvyi gui. Ha'e rami teĩ yvyra hi'aia py ovaẽ vy mba'eve ndojoui hogue e'ỹ vy, mba'eta figo oikoa ára e'ỹ rã.

¹⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Aỹ gui ma to'uave eme nde'a – he'i. Ha'e ramo hemimbo'e kuery oendu.*

Mateus 21.12-17; Lucas 19.45-48

¹⁵ Ha'e gui Jerusalém tetã py ovaẽ. Templo py oike vy omoẽmba mba'emo vendea ha'e mba'emo joguaa kuery ha'e py ikuai va'ekue. Oity peráta mboekoviaa kuery mesa, ha'e apykaxu vendea kuery renda guive.

¹⁶ Templo rupi avave rei pe ndogueraa ukai mba'emo ryru.

¹⁷ Ha'e vy nhomongeta vy aipoe'i:

– Ipara oiny “Xero ma onhembo'e atyrã oĩ” 'ea va'eri peẽ ma pejapo imonda va'e onhemiaty rami – he'i.*

¹⁸ Ha'e nunga ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery oendu. Ha'e vy oikuaa pota okuapy marã rami vy pa ojuka aguã. Ha'e rami teĩ okyje guive, mba'eta ombo'e rã heta va'e kuery ha'e javi ojou porã.

¹⁹ Ha'e gui ka'aru ma ramo Jesus ha'e hemimbo'e kuery oje'oi ju tetã gui.

Ojerovia va'e po'akaa re ijavyua

²⁰ Ha'e gui ko'ẽgue aje'ive'i reve ha'e kuery ojevý jogueruvy vy oexa rã figo'y ipiru ma ra'e hapo ha'e javi.

²¹ Ha'e ramo Pedro ima'endu'a vy aipoe'i:

– Orembo'ea, ema'ẽ. Figo'y ndeayvu vaiague nda ipiru ra'e – he'i.

²² Ha'e ramo Jesus ombovai:

– Pejerovia tema Nhanderuede re.

²³ Mba'eta anhetẽ aipoa'e pẽvy: Amongue peva'e vyty pe “Epu'ã ke, enhemombo ye'ẽ py”, he'i vy opy'a py oexa'ã rei 'rãgue py ijavyvague oiko 'rãa oguerovia ete ramo ha'ekue rami ae 'rã oiko ixupe.

²⁴ Ha'e nunga rupi aipoa'e pẽvy: Penhembo'e vy pejerurea pejopy maa re pejerovia ramo ha'ekue rami ae 'rã oiko pẽvy.

²⁵ Ha'e gui penhembo'e vy xapy'a rei amongue reve mba'emo pereko vy peperdoa ranhe, Penderu yva pygua pejejavýague avi operdoa aguã.

²⁶ [Ha'e rã ndapejoperdoai ramo Penderu yva pygua voi ndoperdoai 'rã pejejavýague.]*

Mateus 21.23-27; Lucas 20.1-8

²⁷ Ha'e gui Jerusalém katy ojevý ju jogueravy. Ha'e vy templo rupi oiko javé oia py ou sacerdote yvatekueve va'e, kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomongetaa kuery.

²⁸ Ha'e vy oporandu ixupe:

* **11:9** Salmo 118.25-26 * **11:14** Figo'y pe Jesus ijavyvu vai oikuaa uka aguã judeu kuery ndojeroviaia re Nhanderuede ombopaga taa (Lucas 13.5-9). * **11:17** Isaías 56.7, Jeremias 7.11 * **11:26** Tiago 1.6; Mateus 6.14,15

— Mba'e nunga po'akaa rupi tu rejapo ha'e nunga? Mava'e tu nembopo'aka guĩ rami rejapo aguã?

²⁹ Jesus ombovai:

— Xee voi aporandu ta pëvy. Pemombe'u ke. Ha'e ramo xee voi amombe'u 'rã pëvy mba'e nunga po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapoa.

³⁰ João nhomongaraia pa yva guigua tyrã avakue guigua raka'e? Pembovai ke — he'i.

³¹ Ha'e ramo ha'e kuery jomeme ranhe ijayvu okuapy:

— Xapy'a rei “Yva gui”, ja'e ramo ha'e ombovai ju 'rã: “Mba'e re tu ha'vy ndapejeroviaí hexe?” he'i 'rã nhandevy.

³² Ha'e rã “Avakue gui”, ja'e aguã nda'evei avi — he'i okuapy, mba'eta ha'e kuery okyje heta va'e kuery guĩ, João anhetê profeta oikoa pavê oikuaa ramo.

³³ Ha'e rami vy aipoe'i Jesus pe:

— Ore ma ndoroikuaai.

Ha'e ramo Jesus ju ombovai:

— Xee voi namombe'ui 'rã pëvy mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapo aikovya.

12

Mateus 21.33-46; Lucas 20.9-19

¹ Ha'e rire ha'e kuery pe Jesus omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy.

— Peteĩ ava onhotỹ uva. Ojapo ikora yvate va'erã, ojapo guive uva oubiri atyrã ha'e torre, ha'e gui ma opena va'erã kuery po py omboaxa. Ha'e vy oo guekoa gui.

² — Omono'õa ára ovaẽ ramo opena va'e kuerya py ombou peteĩ guembiguai, ixupegua uva'a ome'ẽ okuapy aguã.

³ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojopy vy oinupã ha'e ojavyky rei ma rire omondouka rive ju.

⁴ — Amboae guembiguai ju ombou. Ha'e ramo ha'e va'e voi oinupãmba inhakã rupi, ojavyky rei.

⁵ — Amboae ju ombou. Ha'e va'e ma ojuka. Amboae kuery heta ombou avi. Ha'e kuery oinupãmba amongue, ha'e rã amboae kuery ma ojuka.

⁶ — Peteĩ'i ma oguereko teri, gua'y oayvuve va'e anho. Ha'e va'e ma ija ombou vy “Xera'y ramo omboete 'rã ko”, he'i.

⁷ — Ha'e ramo omba'eapo va'e kuery aipoe'i joupe-upe: “Peva'e ma uvaty jarã ete. Jajuka na, uvaty nhandevy ju opyta aguã”, he'i okuapy.

⁸ Ha'e rami vy ojopy vy ojuka, ha'e gui uvaty gui omombo mombyry'i.

⁹ — Mba'e nda'u uvaty ja ojapo 'rã? Ha'e va'e ou vy omomba 'rã opena va'ekue, ha'e rã amboae kuery pe ju 'rã omboaxa uvaty.

¹⁰ Ha'vy peẽ ndaperoayvui teri teve po rami ipara va'e: “Oo apoa kuery ita ndoipotai va'ekue opyta omboeteve pyrã, tenonde pyguarã.

¹¹ Ha'e nunga ma Senhor gui ae oiko, ha'e jaexa rã iporã ete va'e”, he'iague?*

¹² Ha'e rami rã ha'e kuery ojopyxe teĩ heta va'e kuery gui okyje, mba'eta ha'e kuery re ae ri ijayvua oikuaa. Ha'e rami vy ojepe'apa jogueravy.

Mateus 22.15-22; Lucas 20.20-26

¹³ Ha'e ramo Jesus oĩa py omboua fariseu regua ha'e Herodes-a katygua kuery, ayvu py ojopy aguã.

¹⁴ Ha'e va'e kuery ovaẽmba vy aipoe'i ixupe:

— Porombo'ea, ore roikuaa ndee anhetê va'ea, ha'e ndereikuaa potai 'rã mava'e paa re, mba'eta nerema'ëi avakue yvatea re, ha'e anhetê rupi

* 12:11 Salmo 118.22-23

renhombo'e Nhanderuete oipota va'e re. Ha'evea rami ri nda'u César pe nhame'ê imposto repy, tyrã pa any? Ha'eve tyrã pa nda'evei nhame'ê aguã?

15 Jesus oikuaa ha'e kuery ijayvu rivea. Ha'e vy ombovai:

— Mba'e re tu xereko a'ãxe ri? Peru ha'vy peteĩ hatã'i va'e, taexa — he'i.

16 Ha'e ramo ha'e kuery ogueru ramo ha'e ju oporandu:

— Mava'e ra'angaa ha'e mava'e rery tu kova'e re oĩ?

Ha'e kuery ombovai:

— César mba'e rima.

17 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— César mba'e ri rã peme'ê ha'vy César pe. Ha'e rã Nhanderuete pegua ma Nhanderuete pe ae 'rã peme'ê — he'i. Ha'e ramo onhemondyipa ijayvua gui.

Mateus 22.23-33; Lucas 20.27-38

18 Jesus oĩa py ou saduceu kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery ma ndoguerovai nhanhemboete ju 'rãa. Ha'e gui oporandu okuapy ixupe:

19 — Porombo'ea, Moisés oea raka'e po rami ipara va'e: “Ta'y e'ỹ re tyke'y omano ramo tyvy ju 'rã omenda imeve'ỹ va'e re, omano va'ekue ra'yra va'ekue oguereko aguã”, he'i va'ekue.*

20 Ha'e gui ikuai raka'e sete joegua. Tujave va'e ma omenda va'ekue ri ta'y e'ỹ re omano.

21 Ha'e ramo tyvy ju omenda imeve'ỹ va'e re teĩ ha'e va'e voi omano ta'y e'ỹ re. Ha'e gui mboapy ma ha'ekue rami ae ju.

22 Ha'e rami py sete-ve ndata'yi. Ha'e gui mae ma kunha va'e avi omano.

23 Ha'e gui onhemboetepa jevya ára ha'e kuery onhemboete ju rã mava'e ete'i 'rã oiko kunha va'e me? Mba'eta kunha va'e re sete-ve omenda rire — he'i.

24 Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Pejavy, mba'eta ipara re oĩa neĩ Nhanderuete po'akaa peikuaa e'ỹ vy.

25 Mba'eta omanoague gui onhemboete ju va'ekue ma nomendavei 'rã, neĩ nanhomomendavei 'rã. Anjo kuery yva pygua rami 'rã ikuai.

26 Ha'e gui omano va'ekue onhemboetepa ju 'rãa re ndaperoayvui teri teve Moisés ombopara va'ekue? Mba'eta yvyra yky hendy va'e mbyte gui Nhanderuete aipoe'i ixupe: “Xee ma Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete aiko”, he'i raka'e.*

27 Ha'e ma omanogue Ruete e'ỹ oiko, ha'e rã oikove va'e Ruete. Ha'e nunga rupi pejavy vaipa.*

Mateus 22.34-40; Lucas 10.25-28

28 Ou avi peteĩ kuaxia re nhombo'e va'ety. Ha'e va'e ma amboa kuery reve Jesus ijayvu ha'e ombovai porã rã oendu ma vy oporandu:

— Mba'e nunga ojapo uka pyre tu pavê gui yvateve va'e?

29 Jesus ombovai:

— Yvateve va'e ma pova'e: “Israel kuery, pendu ke: Senhor Penderuete ma peteĩ'i”.*

30 Reayvu 'rã Nderuete ndepy'a ha'e javi py, ndereko, ne'arandua ha'e nembaraetea ha'e javi py guive” he'iaague.*

31 Ha'e va'e rire ma po rami ju oĩ: “Reayvu 'rã neirũ kuery ndee ae rejeayvua rami” he'iaague. Amboa ojapo uka pyre pova'e gui yvateve va'e ma jipoi — he'i.*

32 Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety aipoe'i:

* 12:19 Deuteronomio 25.5 * 12:26 Êxodo 3.6 * 12:27 1 Coríntios 6.14; 15.12-28; 1 Tessalonicenses 4.13-18 * 12:29 Deuteronomio 6.4 * 12:30 Deuteronomio 6.5 * 12:31 Levítico 19.18

– Porombo'ea, ha'e'vea rami ndeayvu anhetê rupi meme. Mba'eta Nhanderuete ma peteĩ'i, amboae jipoi ha'e e'ỹ vy.*

³³ Ha'e gui Nhanderuete jayvu 'rã nhandepy'a, nhane'arandua ha'e nhanembaraetea ha'e javi py. Ha'e nhaneirũ kuery ma nhande ae jajeayvua rami 'rã jayvu. Ha'e nunga jajapo aguã ma ixupe mymba nham'e'ea gui ha'e'vee – he'i.

³⁴ Ha'e rami o'arandua rupi ombovai rã Jesus oendu vy aipoe'i:

– Ndee ma mombyry e'ỹ reiko Nhanderuete po'akaa gui – he'i.

Ha'e va'e rire avave rei nda'ipy'a guaxuavei ixupe oporandu aguã mba'e've re.

Mateus 22.41-46; Lucas 20.41-44

³⁵ Ha'e gui templo py Jesus nhombo'e vy oporandu:

– Mba'exa nda'u kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Cristo reko re ijayvu vy aipoe'i Davi ramymino oikoa rami?

³⁶ Mba'eta Davi eteve voi Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui aipoe'i: “Senhor aipoe'i xe-Senhor pe: ‘Eguapy ke aiporu kuaa regua re, ndepy gu'ýry nderovaigua kuery amoĩ e'ỹa ja', he'i va'ekue.”*

³⁷ Ha'e rami vy Davi voi “Senhor” he'i ixupe. Mba'exa tu ha'vy hamymino avi ri oiko? – he'i.*

Ha'e rami ijayvu rã heta va'e kuery oenduxe vai.

Mateus 23.1-7,14; Lucas 20.45-47

³⁸ Ha'e gui nhombo'e vy aipoe'i ju:

– Penheangu ke lei re nhombo'e va'ety kuery gui, mba'eta ha'e kuery ma ao puku py 'rã onhemonde, ha'e tetã mbyte rupi ikuai vy oipota 'rã oxarura porãa.

³⁹ Onhembo'eaty py ha'e ngaru oĩa py ha'e kuery oguapy 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho.

⁴⁰ Ha'e rami avi ha'e kuery ogueraa rivepa 'rã imeve'ỹ va'e kuery ro gui oipota va'e, ha'e onhemboeko porãxe vy onhembo'e are 'rã. Ha'e nunga rupi ha'e kuery opaga raxa ete 'rã.

Lucas 21.1-4

⁴¹ Ha'e gui templo py Jesus oguapy oiny hyru peráta omoĩaty oĩ va'e rexei'i. Ha'e vy oexa heta va'e kuery peráta ome'ẽ vy hyru py omoĩ rã. Oguerekopa va'e kuery ome'ẽ retave.

⁴² Peteĩ imeve'ỹ va'e iporiaukue'i oexa avi mokoĩ hatã'i va'e ndovareive'i va'e omoĩ rã.

⁴³ Ha'e rami vy guemimbo'e kuery oenoĩmba vy aipoe'i:

– Anhetê aipoe'e pëvy: Peva'e imeve'ỹ va'e ma iporiaukue'ia ramive ma peráta me'ẽa kuery ha'e javi gui omoĩ retave hyru py.

⁴⁴ Mba'eta amboae kuery ma hembyrekue gui rive ome'ẽ. Ha'e rã peva'e ma iporiaukue'ia ramive mba'emo'i ojogua aguã oguereko va'ekue ha'e javi'i omoĩ.

13

Mateus 24.1,2; Lucas 21.5-9

¹ Templo gui Jesus oẽ ovy jave peteĩ hemimbo'e aipoe'i:

– Orembo'ea, ne'ema'ẽ ave ita tuvixakue gui anho nda ojapo raka'e!

² Jesus ombovai:

* **12:32** Deuteronomio 4.35   * **12:36** Salmo 110.1   * **12:37** Romanos 1.3,4

— Aỹ pexa pa kova'e oo tuvixa va'e? Oitypaa ramo peteĩve ita ndopytai 'rã amboae ita áry.

Mateus 24.3-14; Lucas 21.7-19

³ Ha'e gui templo rexei Oliveiras vyvty py Jesus oguapy oiny jave Pedro, Tiago, João ha'e André oporandu ha'e kuery ae'ia py:

⁴ — Emombe'u na orevy: Araka'e 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'e nunga tu oiko 'rã roikuaa aguã ha'e nunga ha'e javi ojeupity rai'i maa?

⁵ Jesus ombovai:

— Penheangu ke ha'vy penhembotavy uka e'ỹ aguã avave rei pe.

⁶ Mba'eta heta 'rã ou xerery rupi “Xee ae ma Cristo” he'i rive va'e. Ha'e rami vy heta 'rã ombotavy.

⁷ Penhemondy eme guive “Joe opu'ã”, 'ea rã pendu vy, neĩ “Joe opu'ã 'rã”, 'ea teĩ. Ha'e nunga ranhe 'rãe oiko teĩ opa aguã e'ỹ teri.

⁸ Mba'eta peteĩ-teĩ tetã pygua kuery opu'ã 'rã amboae tetã pygua kuery re, ha'e peteĩ-teĩ regua amboae regua re 'rã opu'ã. Amongue henda py oiko 'rã vyv ryryi ha'e karuai. Ha'e nunga ma jypy'i ojexavaia aguã.

⁹ — Peiko kuaa pota ke, mba'eta pendejopy ukaa 'rã, ha'e pendereraa 'rã nhomboayvua kuery ha'e onhembo'eaty pygua ruvixa pe penemboayvu uka aguã. Xekáuxa penenupãa ha'e pendereraa 'rã pejexa uka aguã huvixa ha'e huvixave renonde. Ha'e ramo ha'e kuery pe pemombe'u 'rã ayvu.

¹⁰ Mba'eta jypy'i ha'e javi regua pe ayvu porã omombe'ua 'rãe.

¹¹ Ha'e nunga rupi pendereraa ha'e pendejopy ukaa teĩ pendejopy'a eta rei eme pendeayvurã re. Ha'e va'e hora ayvu py ae pendeayvurã ome'ea va'e rupi 'rã pendeayvu. Mba'eta pendejogui ae e'ỹ 'rã pendeayvu, ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui.

¹² — Tyke'y kuery ojopy uka 'rã guvyv ojukaa aguã, ha'e tuu kuery ojopy uka 'rã gua'y kuery. Ta'y kuery nguú kuery re opu'ã vy ojuka uka avi 'rã.

¹³ Xerery káuxa pavẽ nda'ija'vei 'rã pendere. Ha'e rã opa peve oĩ atã va'e ma oo jepe 'rã.

Mateus 24.15-28; Lucas 21.20-24

¹⁴ — Ha'e gui pexa 'rã ojegarupy nhomokanhyarã ha'eve e'ya py oĩ rã. (Tove ogueroayvu va'e toikuaa.) Ha'e ramo Judéia pygua kuery tonhamba vyvty re.*

¹⁵ Ngoo áry ikuai va'e toguejy eme, toike eme ngopy gui mba'emo oguenoẽ aguã,

¹⁶ ha'e mba'ety rupi ikuai va'e voi tojevty eme oparito re.

¹⁷ Ha'e va'e ára nda'vei 'rã imemby ryru'i ha'e imemby kambu va'e pe.

¹⁸ Pejeyure ke ha'e nunga oiko e'ỹ aguã yroy'y py.

¹⁹ Mba'eta ha'e va'e ára ojexavaia ete 'rã. Ha'e rami ete ndoikoi teri jypy'i Nhanderuetey vyv onhono guive aỹ peve, ha'e gui ha'e va'e rire ndoikovei 'rã ha'ekue rami.

²⁰ Senhor ha'e va'e ára nomomba voi va'e rire avave rei ndoo jepei 'rãgue. Va'eri ojeupe guarã oiporavo va'ekue re oma'ẽ vy omomba voi 'rã ha'e va'e ára.

²¹ — Ha'e gui pëvy amongue aipoe'i 'rã: “Ma'ẽ, apy ma Cristo”, ha'e e'ỹ vyv “Pe py ma hiny”, he'i ramo perovia eme,

²² mba'eta oiko 'rãe Cristo ramigua ha'e profeta ramigua kuery rive. Ha'e kuery voi ojapo 'rã hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã ombotavy aguã Nhanderuetey rembiporavo kuery, ha'eve va'e rire.

* 13:14 Daniel 9.27, 11.31

²³ Peiko kuaa pota ke, opa mba'e gui xee romonheangu ma voi.

Mateus 24.29-31; Lucas 21.25-28

²⁴ — Ha'e va'e ára ojexavaia rire'ive kuaray pytũmba 'rã, jaxy voi naendyvei 'rã.

²⁵ Jaxy-tata ho'apa 'rã yva gui, ha'e yva re ipo'akakueve ikuai va'e voi oitypaa 'rã.*

²⁶ Ha'e gui oexa pavê 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue arai rupi ou rã opo'aka ha'e guexakãmba reve.*

²⁷ Ha'e vy ojeuegua anjo kuery omondouka 'rã irundy henda vyvutu oipejua rupi hembiporavo kuery omboaty heruvy aguã, vyv apy guive yva apy peve.

Mateus 24.32-44; Lucas 21.29-36

²⁸ — Peikuaa pota ke figo'y re mba'emo ambojoja vy amombe'u rã. Mba'eta hakã ipyaupa ha'e hokypa rã pexa vy peikuaa 'rã ára pyau ovaê rai'i maa.

²⁹ Ha'e rami ae avi peê kuery voi xayvuaque oiko rã pexa vy peikuaa 'rã xe'ára ovaê rai'i maa, okê py ae.

³⁰ Anhetê aipoa'e pëvy: Aÿgua kuery opa e'ÿ re ha'e nunga ha'e javi oiko 'rã.

³¹ Opa 'rã yva ha'e yvy. Ha'e rã xayvuaque ma ndoaxa rivei 'rã.

³² Ha'e va'e ára ha'e hora raka'e paa avave rei ndoikuuai, neĩ anjo kuery yva pygua, neĩ xee Ta'y voi ndaikuuai. Xeru anho'i oikuaa.

³³ — Peiko kuaa pota, peiko katu [ha'e penhembo'e] guive, mba'eta ndapeikuaai raka'e pa ha'e va'e ára ovaê 'rãa.

³⁴ Ha'e nunga oiko 'rã peteĩ ava guekoa gui oo va'e rami. Ngoo oeja vy guembiguaĩ kuery pe opena uka 'rã. Peteĩ-teĩ pe ojapo uka 'rã mba'emo. Ha'e rã okê rarõa pe ma oikuaa pota uka 'rã.

³⁵ Peê voi peiko kuaa pota 'rãgue, mba'eta ndapeikuaai raka'e pa hoo va'e ou 'rãa. Ka'aru tyrã pa pytũ mbyte jave, uru ojapukai jave tyrã pa ko'ẽmba'i jave paa voi ndapeikuaai,

³⁶ mba'eta ovaê xapy'a vy peke reve pendejou ramo nda'evei 'rã.

³⁷ Pendeivy aipoa'ea rami ma aipoa'e pavê pe: Peiko kuaa pota ke.

14

Mateus 26.1-5; Lucas 22.1,2

¹ Mokoĩ ára'i ma oata ovaê aguã Páscoa ha'e ngaru mbojape imbovua revegua e'ÿ va'e ára. Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery oikuaa pota okuapy nhemĩ rupi ojopy vy ojuka aguã.

² Mba'eta aipoe'i okuapy: “Ngaru oiko jave ma nda'evei, heta va'e kuery opu'ãmba e'ÿ aguã.”

Mateus 26.6-13; João 12.1-8

³ Betânia tetã py Jesus oĩ mesa py, Simão lepra oguereko va'ekue ro py. Oĩa py ou peteĩ kunha heakuã porã va'e rryru itã xii va'e guigua ogueru va'e. Heakuã va'e ma hepyve va'e, nãrdo anho'ĩ tynyê. Ha'e gui ma hyru oipe'a vy Jesus akã re onhoê heakuã porã va'e.

⁴ Amongue ikuai va'e ojou vai vy jomeme aipoe'i:

— Mba'erã tu ojavyky heakuã porã va'e?

⁵ Mba'eta ha'e nunga ma trezentos raxa ára repy re ovende va'e rire, ipori-aukue'i pe ome'ẽ aguã — he'i. Ha'e vy ijayvu rei okuapy hexe.

⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Tove ri. Mba'e re tu pendeayvu rei kunha va'e re? Mba'emo porã ete ojapo xevy.

* 13:25 Isaías 13.10, 34.4 * 13:26 Daniel 7.13-14

7 Mba'eta iporiaukue'i ma pendereve riae 'rã ikuai. Peipytyvõ^xea hora rei ha'eve peipytyvõ aguã. Ha'e rã xee ma ndaiko riaei 'rã pendereve.

8 Kunha va'e ma ha'eve va'e ojapo. Amano e'ÿ mbove voi omoeakuã xerete xenhono porãa rã guarã.

9 Anhetê aipoa'e pëvy: Mamo rã yvy jave re ayvu porã omombe'ua py omombe'ua avi 'rã kunha va'e ojapo va'ekue, hexe ima'endu'aa vy.

Mateus 26.14-16; Lucas 22.3-6

10 Hemimbo'e kuery doze va'e regua Judas Iscariotes hery va'e ma sacerdote yvatekueve va'ea py oo, Jesus ojopy uka aguã.

11 Ha'e kuery ha'e nunga oendu vy oguero vy'a rei, ha'e vy ixupe ijayvu peráta ome'ê aguã re. Ha'e ramo Judas oikuaa pota ha'eve jave ojopy uka aguã re.

Mateus 26.17-19; Lucas 22.7-13

12 Ha'e gui ovaê ngaru mbojape imbovua revegua e'ÿ ijyppya ára, Páscoa pyguarã vexe'i ojukaa aguã. Ha'e ramo hemimbo'e kuery oporandu Jesus pe:

– Mamo tu reipota roo roguereko katu Páscoa ára py jakaru aguã?

13 Ha'e ramo mokoï guemimbo'e omondouka vy aipoe'i:

– Tapeo ha'vy tetã re. Ha'e py penerovaexi 'rã peteï ava yryru ogueraa va'e.

14 Tapeo hupive, ha'e mamo rã oikea py hoo va'e pe aipopeje: “Orembo'ea oporandu uka kuri: ‘Mamo pa opy ja'o oï Páscoa ára xeremimbo'e kuery reve rokaru aguã?’ he'i uka”, peje.

15 Ha'e ramo pendevy pe oexa uka 'rã peteï opy ja'o tuvixa va'e opa mba'e oïmba ma voiã. Ha'e py 'rãe pereko katu – he'i.

16 Ha'e ramo hemimbo'e kuery tetã re oo vy Jesus aipoe'iague rami ae ojou. Ha'e rami vy oguereko katu Páscoa py okaru okuapy aguã.

Mateus 26.20-25

17 Ka'aru'i ma jave oo doze guemimbo'e kuery reve.

18 Ha'e gui mesa py okaru okuapy jave Jesus aipoe'i:

– Anhetê aipoa'e pëvy: Peê kuery xereve pekaru va'e regua peteï xejopy uka nhemi 'rã – he'i.

19 Ha'e ramo ha'e kuery iporiaupa vy jorire-rire aipoe'i:

– Xee teve?

20 Ha'e ramo ombovai:

– Xeremimbo'e kuery doze pendekuai va'e regua peteï, xereve hy'a py opo'ê oiny va'e ae.

21 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma hekorã ipara oïa rami ae 'rã oo. Ha'e rã ijopy uka nhemiare pe ma nda'evei ete 'rã. Ixupe ma ha'eveve 'rãgue ndoikoi ma voi va'e rire.

Mateus 26.26-30; Lucas 22.16-20,39

22 Ha'e kuery okaru teri reve Jesus ojopy peteï mbojape. Nhanderuete oguero vy'a ma vy oi pe'ã-pe'ã vy ome'ê ha'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Pejopy, kova'e ma xerete – he'i.

23 Ha'e rire karo ju ojopy. Oguero vy'a ma vy ombojoja guemimbo'e kuery pe. Ha'e rã ha'e javive oy'u.

24 Ha'e gui aipoe'i:

– Kova'e ma xereve guarã [ipyau va'e] ajapo va'e regua, heta re vy xeruguy amoê uka ta va'e rupi.

25 Anhetê aipoa'e pëvy: Uva rykue xee nday'uvei ranhe 'rã, Nhanderuete po'akaa py ipyau va'e ju ay'u e'ÿa ja – he'i.*

* 14:25 1 Coríntios 11.23-26

26 Ha'e gui peteĩ mboraei oporaei rire Oliveiras vvyty katy oje'oi.

Mateus 26.31-35; Lucas 22.31-34; João 13.36-38

27 Ha'e gui Jesus aipoe'i:

– Peẽ kuery ha'e javive xerejapa 'rã, mba'eta ipara oiny: “Ajuka uka 'rã vexa'i re opena va'e. Ha'e ramo vexa'i kuery oaĩmba 'rã”, he'iague.*

28 Ha'e gui anhemboete ju ma rire penerenonderã aa 'rã Galiléia katy – he'i.

29 Pedro aipoe'i:

– Ha'e kuery ha'e javive nderejapa teĩ xee any 'rã.

30 Jesus ombovai:

– Anhetẽ aipoa'e ndevy: Kova'e pyavyve uru mokoĩgue ojapukai e'ỹ mbove, mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ỹ va'e rami – he'i.

31 Ha'e rami teĩ Pedro aipoe'i:

– Ndereve xejukaa ta teĩ ae ma peteĩve henda py ndaxeayvui 'rã roikuaa e'ỹa rami – he'i. Hemimbo'e kuery ha'e javive ha'e rami meme ijayvu.

Mateus 26.36-46; Lucas 22.39-46

32 Ha'e gui Jesus oo peteĩ henda Getsẽmani 'epy va'e py. Ha'e py ovaẽ vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

– Peguapy apy, xee anhembo'e ainya ja – he'i.

33 Ngupive ogueraa Pedro, Tiago ha'e João. Ha'e vy oendu nda'eveia ha'e ojexavaĩ etea.

34 Ha'e vy aipoe'i:

– Xepy'a re aendu nda'evei etea xejuka ta va'e rami. Pepyta apy peikuaa pota aguã – he'i.

35 Ojepe'ave'ia py ngova omovaẽ vvy re. Ha'e vy ojerure ha'eve ramo ha'e va'e hora oaxa aguã.

36 Ha'e vy aipoe'i:

– Xeru, xeru, opa mba'e ndevy ha'eve. Xegui oaxa 'rãgue kova'e karo. Ha'e rami avi xee aipota va'e ma toiko eme, ndee reipota va'e ae toiko – he'i.

37 Ha'e gui ojevvy vy oexa rã okepa okuapy. Ha'e rã aipoe'i Pedro pe:

– Simão, reke ri ty'y? Neĩ peteĩ hora voi teve nda'evei reikuaa pota aguã?

38 Peikuaa pota, ha'e penhembo'e pendereko a'ãa py pejeity ukapa e'ỹ aguã. Penenhe'ẽ ma anhetẽ ikyre'ỹ, ha'e rã pendero'o re ma penekangy – he'i.

39 Ha'e gui ojepe'a ju vy onhembo'e. Ha'ekue'i rupi ae ju ijayvu.

40 Ojevvy vy oexa rã okepa ju, hopeyi vaipa vy. Ha'e vy ha'e kuery pe ijayvu rã nombovai kuaai.

41 Ha'e gui ma mboapykuea ma ou vy aipoe'i:

– Peke teri va'e ty'y pejupy? Ha'eve ma. Ovaẽ ma hora heko vai va'e kuery po py Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa aguã.

42 Pepu'ã ke, jaje'oi. Pee ma ou oiny xejopy ukaraã.

Mateus 26.47-56; Lucas 22.47-53; João 18.1-11

43 Are'ỹ'i re Jesus ijayvu teri reve ovaẽ peteĩ hemimbo'e kuery doze ikuai va'e regua, Judas hery va'e. Hexeve heta avi ou kyxe ha'e vvyra revegua kuery. Sacerdote yvatekueve va'e, lei re nhombo'e va'ety ha'e nhomongetaa kuerya gui ou va'ekue.

44 Mba'eta ha'e kuery pe ijopy ukaa aipoe'i va'ekue: “Hova py ayvu va'e ae 'rã pejopy, ha'e gui peipokua reve peraa”, he'i va'ekue.

45 Ha'ekue rami vy ovaẽ vyve Jesus re onhemboja. Ha'e vy

– Xembo'ea – he'i vy oayvu.

46 Ha'e ramo ojopy vy ojokua okuapy.

* 14:27 Zacarias 13.7

⁴⁷ Ha'e rami rã ha'e py peteĩ hi'aĩ va'e regua okyxe oekyi vy omboguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi rupi, ha'e vy omboi.

⁴⁸ Ha'e gui Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ kuery kyxe ha'e yvyra reve ri ty'y peju jojuka rive va'ety rami xejopy aguã?

⁴⁹ Ko'ẽ nhavõ templo py peẽ kuery pendekuaia rupi aiko vy anhombo'e teĩ ndaxejopyi va'ekue. Ha'e rami avi guĩ nunga oiko ipara oiny va'e ojeupitypa aguã — he'i.

⁵⁰ Ha'e rami rã hemimbo'e kuery ha'e javive ojepe'apa ojava vy.

Kunumi Jesus rakykue oague

⁵¹ Hakykue oo peteĩ kunumi ajukue puku py onheovã va'e. Ha'e rã ojopya ta ramo

⁵² ajukue puku gui ojepe'a vy ojava avi ovy ipire rei reve.

Mateus 26.57-68; Lucas 22.63-71

⁵³ Ha'e gui ma sacerdote yvateve va'ea py ogueraa Jesus. Ha'e py ijatypa sacerdote yvatekueve va'e, nhomongetaa ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ha'e javive.*

⁵⁴ Ha'e ramia ja hakykue Pedro oo avi mombyry'i rupi, sacerdote yvateve va'e roka peve. Ha'e vy tembiguai kuery reve ojape'e oiny tata yvýry.

⁵⁵ Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomboayvu va'ety kuery Jesus ojuka ukaxe vy ojouxekokue mombe'uarã, teĩ ndojoui.

⁵⁶ Mba'eta Jesus re heta ijayvu rive va'eri ha'ekue rami e'ỹ-e'ỹ guive.

⁵⁷ Ha'e rami vy amongue opu'ã vy hekokue ramigua omombe'u vy aipoe'i:

⁵⁸ — Ore roendu aipoe'i rã: “Xee ambovaipa 'rã kova'e templo avakue ojapo va'ekue, ha'e mboapy araa py amboae ju 'rã ajapo avakue rembiapo e'ỹ”, he'i va'ekue.

⁵⁹ Ha'e rami teĩ ijayvuague rami e'ỹ ae tema ijayvu.

⁶⁰ Ha'e gui ha'e kuery mbyte py sacerdote yvateve va'e opu'ã vy oporandu Jesus pe:

— Nerembovai va'e ty'y ndere ayvua ramo?

⁶¹ Ha'e rã Jesus okyriĩ, mba'eve nde'i.

Ha'e gui sacerdote yvateve va'e oporanduve ju:

— Ndee ma nhi'ã Nhanderuete ijayvu porãmy Ra'y Cristo?

⁶² Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Xee ae ha'e. Ha'e gui pexa 'rã Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re Ava ra'y ojeapo va'ekue uguapy ha'e yva gui ou ramo arai rupi — he'i.*

⁶³ Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e omondoro oao reve aipoe'i:

— Mba'erã tu jaipotave hekokue mombe'uarã?

⁶⁴ Pendu ae ma ijayvu vai rã. Mba'exa tu peikuaa?

Ha'e javive ombovai:

— Jajuka aguã rami ijayvu — he'i okuapy.

⁶⁵ Ha'e gui hexe amongue onyvõ, ha'e hova onhovã vy ounga guive. Ha'e vy aipoe'i:

— Emombe'u ke mava'e pa neunga ra'e — he'i. Xondaro kuery voi oipetepa okuapy.

Mateus 26.69-75; Lucas 22.55-62; João 18.15-18,25-27

⁶⁶ Ha'e ramia ja oka yvy reia py Pedro oĩa py ou peteĩ kunha'i sacerdote yvateve va'e omongakuaa va'ekue.

⁶⁷ Pedro ojape'e oiny rã oexa vy oma'ẽ porã, ha'e vy aipoe'i:

* 14:53 João 18.12-14,19-24 * 14:62 Daniel 7.13-14

– Ndee voi teve reiko Jesus Nazaré pygua va'e reve.

⁶⁸ Ha'e ramo onhenhomi vy aipoe'i:

– Xee ndaikuaai, neĩ ndeayvua voi naendu kuaai – he'i. Ha'e vy oëve oka katy. [Ha'e jave uru ojavukai nhendu.]

⁶⁹ Ha'e gui teĩgue ju omongakuaa pyre oexa vy amboae kuery pe

– Peva'e voi ha'e kuery regua – he'i.

⁷⁰ Ha'e ramo onhenhomi ju.

Ha'e rire'ive ha'e py ikuai va'e aipoe'i Pedro pe:

– Anhetê teve ndee ha'e kuery regua, mba'eta ndee voi Galiléia pygua.

⁷¹ Ha'e ramo ijayvu vaikue, oura guive:

– Xee tu ndaikuaai rima ava pendeayvua! – he'i.

⁷² Ha'e ramove mokoĩguea ma uru ojavukai nhendu.

Ha'e ramo Pedro ima'endu'a Jesus aipoe'iaque re: “Kuri mokoĩgue uru ojavukai e'ỹ mbove ndee mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ỹa rami”, he'iaque re. Ha'e rã onhemboaxy vy ojae'o vaipa.

15

Mateus 27.1,2,11-26; Lucas 23.1-7,13-25; João 18.28-19.16

¹ Ko'ê aje'ive'i reve sacerdote yvatekueve va'e jogueroayvu, nhomongetaa kuery, kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomboayvua kuery ha'e javi reve. Ha'e vy Jesus ojokua uka vy Pilatos-a py ju ogueraa.

² Ha'e gui ma Pilatos oporandu ixupe:

– Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

Jesus ombovai:

– Ndee ae ma aipo're – he'i.

³ Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e opa marã ijayvu hexe.

⁴ Ha'e gui teĩgue ju Pilatos oporandu:

– Nereombovai 'rã ri ty'y? Ne'endu po rami ete ndere ayvu ou.

⁵ Ha'e rami teĩ Jesus nombovai ae. Ha'e ramo Pilatos onhemondyi vaipa.

⁶ Ha'e gui ngaru oikoa ára nhavõ huvixa opoi jepi 'rã peteĩ nhuã py oĩ va'e regua, heta va'e kuery ojerurea va'e rei.

⁷ Peteĩ oĩ nhuã py Barrabás hery va'e, oirũ kuery reve joe opu'ã vy jojukaague py.

⁸ Ha'e gui heta va'e kuery ou vy huvixa pe ojerure okuapy jepiaty rami ojapo aguã.

⁹ Ha'e ramo Pilatos oporandu:

– Peipota pa apoi judeu kuery pegua huvixave? – he'i,

¹⁰ mba'eta oikuaa sacerdote yvatekueve va'e ija'e e'ỹ vy rive ipo py omboax-aague.

¹¹ Ha'e ramo ha'e kuery ombo'e heta va'e kuery Barrabás re ojerure okuapy aguã.

¹² Ha'e rami rã Pilatos oporandu:

– Mba'e 'rã tu ha'vy ajapo “Judeu kuery pegua huvixave” pejea re?

¹³ Ha'e ramo ha'e kuery ojavukai vy

– Emoĩ kuruxu re! – he'i okuapy.

¹⁴ Ha'e rã Pilatos aipoe'i:

– Mba'e nunga py tu ojapo vai raka'e?

Ha'e rã ha'e kuery ojavukaive rei:

– Emoĩ kuruxu re! – he'i okuapy.

15 Ha'e rami rã Pilatos heta va'e kuery ombovy'axe vy opoi Barrabás, ha'e rã Jesus ma oinupã uka rire omboaxa kuruxu re omoia aguã.

Mateus 27.27-31

16 Ha'e gui ma huvixa ro guaxu py ju xondaro kuery ogueraa. Ha'e py ijatypa xondaro kuery ha'e javi.

17 Ha'e rami vy ajukue púrpura guigua py omonhemonde, ha'e juu gui petei coroa ramigua ojapo vy omoi inhakã re.

18 Ha'e vy aipoe'i:

— Iporã ete judeu kuery pegua huvixave! — he'i okuapy.

19 Takua py oinupã inhakã rupi, hexe onyvõ, ha'e guenapy'ã re oĩ vy omboete.*

20 Ojavyky rei ma rire ajukue púrpura guigua omboi vy ijao py ae ju omonhemonde. Ha'e gui oka katy ogueraa kuruxu re omoi aguã.

Mateus 27.32; Lucas 23.26

21 Ha'e va'e jave petei oaxa ovy mba'ety gui ou va'ekue, Cirene pygua Simão hery va'e, Alexandre ha'e Rufo ru. Ha'e va'e pe ma ogueraa uka okuapy kuruxu.

Mateus 27.33-44; Lucas 23.33-43; João 19.17-24

22 Ha'e gui ma Gólgota, “Akãgue renda” 'epy va'e katy ogueraa Jesus.

23 Ixupe ome'ẽ vinho mirra revegua teĩ ndoy'ui.

24 Ha'e gui omoi kuruxu re, ha'e ijao omboja'o-ja'o jomeme. Oexa okuapy xortea mba'e pa petei-teĩ ogueraa 'rãa oikuaaxe vy.

25 Nove hora jave kuruxu re omoia.

26 Hi'áry oupi imoiny ipara va'e hexe ijayvua: “Judeu kuery pegua huvixave”, he'ia.

27 Kuruxu mboae re hexeve omoi avi mokoĩ imonda va'e: ijaxu e'ÿa re petei omoi, ha'e rã amboae ma ijaxua re.

28 [Ha'e rami ojeupity ipara “Heko vai va'e kuery reve oguerekoa” he'iague.]

29 Oaxa oje'oivy va'e ijayvu rei hexe. Oakã ombovava-vava vy aipoe'i:

— Ndee templo rembovaipa rire mboapy araa pyve ju rejapo 'rã va'ekue,

30 ejereraa jepe ha'vy ndee ae kuruxu gui reguejy vy — he'i okuapy.

31 Ha'e rami ae avi kuaxia re nhombo'e va'ety kuery reve sacerdote yvatekueve va'e ojojai rei vy aipoe'i:

— Amboae kuery ogueraa jepe va'eri ha'e ae ndojereraa jepe kuaai.

32 Tove Israel kuery pegua huvixave Cristo toguejy kuruxu gui, jaexa vy jajerovia aguã — he'i okuapy. Hexeve kuruxu re omoi mbyre kuery voi ojojai rei.

Mateus 27.45-56; Lucas 23.44-49; João 19.25-30

33 Kuaray mbyte jave pytũmba yvy jave re, kuaray ojero'a puku peve.

34 Ha'e gui kuaray ojero'a puku jave Jesus ojavukai atã:

— Eloí, Eloí, lamá sabactãni? — he'i, “Xeruete, Xeruete, mba'e re tu xereja?”

he'ia.*

35 Ha'e py ikuai va'e regua ha'e nunga oendu vy aipoe'i:

— Ne'endu, Elias rima oenoĩ — he'i okuapy.

36 Ha'e rami vy petei ha'e kuery va'e regua onha vy vinagre py petei esponja omoakÿ, ha'e takua apy re omoaẽ oy'u aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Tove, tajaexa Elias pa ou ra'e omboguejy aguã — he'i.

37 Ha'e gui ma Jesus onhendu atã vy omano.

38 Ha'e ramo hendaiky'a e'ÿ va'e ropy ajukue okẽ regua oĩ va'e oxoro mbyte rupi, yvate gui yvy peve.

* 15:19 João 19.2,3 * 15:34 Salmo 22.1

³⁹ Ha'e rami omano ramo kuruxu rexei'i xondaro ruvixa hi'aĩ va'e oexa vy aipoe'i:

– Anhetẽ ae ra'e peva'e ava ma Nhanderuete Ra'y – he'i.

⁴⁰ Ha'e py ikuai avi amongue kunhague mombyry'i gui oma'ẽ okuapy va'e. Ha'e kuery regua ma Maria Madalena, Tiago kyrĩve va'e ha'e José xy Maria, ha'e gui Salomé.

⁴¹ Ha'e kuery ma Galiléia rupi Jesus oiko jave hupive ikuai va'ekue oipytyvõa rupi. Ha'e kuery reve hetave ju hupive oje'oi va'ekue Jerusalém katy.

Mateus 27.57-61; Lucas 23.50-55; João 19.38-42

⁴² Ha'e va'e ára ma sábadu pyguarã mba'emo oguereko katupaa aguã ára. Ha'e nunga rupi ka'aru jave

⁴³ ou peteĩ Arimatéia pygua José hery va'e, nhomongeta va'ety kuery regua omboetevepy, Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguã oarõ oikovy va'e. Ha'e va'e ma Pilatos-ã py oo vy ojerurẽ Jesus retekue re.

⁴⁴ Ha'e ramo Pilatos ma Jesus omano ma ra'ea omombe'u rã oendu vy onhemondyi. Ha'e rami vy xondaro ruvixa oenoĩ vy ixupe oporandu aje'i ma pa omano ra'ea re.

⁴⁵ Xondaro ruvixa omombe'u rã oikuaa porã rire hetekue ogueraa uka José pe.

⁴⁶ Ha'e ramo José ma kuruxu gui hetekue omboguejy vy onhovã peteĩ ajukue puku xiĩ porã va'e ojogua va'ekue py. Ha'e vy onhono porã peteĩ tuparã itaova re ojo'o pyre py, ha'e peteĩ ita ju ombojere hokẽ omboty aguã.

⁴⁷ Ha'e ramia ja Maria Madalena ha'e Maria José xy oexa pota ho'amy oikuaa aguã mamu pa onhono porã ra'ea.

16

Mateus 28.1-8; Lucas 24.1-10; João 20.1-10

¹ Sábado ára oaxa rire Maria Madalena, Tiago xy Maria ha'e Salomé ojogua heakuã porã va'e, oje'oi vy hetekue omoeakuã aguã.

² Ha'e gui ko'ẽmba'i jave semana ijypya ára kuaray oẽ ouvy jave oje'oi hupa katy.

³ Joupe-upe aipoe'i jogueravy:

– Mava'e nda'u hupa rokẽ gui oipe'a rã ita jaike aguã? – he'i.

⁴ Ha'e gui ha'e kuery oma'ẽ vy oexa ita tuvixa va'eri ombojerea ma ra'ea.

⁵ Ha'e rami vy ikua py oike vy peteĩ kunumi va'e oexa onhemondea xiĩmba va'e, oiporu kuaa regua re oguapy oiny rã. Ha'e va'e ma ha'e kuery oexa xapy'a vy okyje okuapy.

⁶ Ha'e ramo ava va'e aipoe'i:

– Pekyje eme. Peka pekuapy kuruxu re omoĩ mbyre Jesus Nazaré pygua va'e. Ha'e va'e ma onhemboete ju ma, noĩvei ma apy. Pema'ẽ ha'vy ituiague py.

⁷ Ha'e gui ma tapeo hemimbo'e kuery ha'e Pedro pe aipopeje: “Galiléia katy Jesus oo 'rã penerenonderã. Ha'e py ma pexa 'rã aipoe'ia gue rami”, peje.

⁸ Ha'e gui itakua gui oẽ vy onhamba jogueravy onhemondyipa ha'e okyje reve. Okyje vy avave rei pe nomombe'ui ranhe.

João 20.11-18

⁹ Semana ijypya ára aje'ive Jesus onhemboete ju rire Maria Madalena pe ranhe ojexa uka, ixugui sete anha oipe'aague va'e pe.

¹⁰ Ha'e ramo kunha va'e oo vy Jesus irũ kuery pe omombe'u. Ha'e kuery ma ojave'õ ha'e iporiaupa teri vy

¹¹ ndogueroviai ranhe oikove jevya, kunha pe ojexa ukaague omombe'u rã oendu va'eri.

Lucas 24.13-35

¹² Ha'e rire Jesus amboae rami ojexa uka mokoĩ ha'e kuery regua tetã rovai katy oo va'e pe.

¹³ Ha'e rami rire ha'e kuery ojevvy vy amboae kuery pe omombe'u teĩ ha'e kuery ndogueroviai.

Ayvu porã omombe'ua aguã re ijayvua

¹⁴ Ha'e rire guemimbo'e kuery onze-ve pe ju Jesus ojexa uka, mesa py ikuai jave. Ha'e vy ha'e kuery pe ijayvu ndogueroviaiague ha'e inhakã ratãa re, mba'eta hexaare kuery "Onhemoete ju ma", he'i rã oendu teĩ ndogueroviai rire.

¹⁵ Ha'e gui aipoe'i avi:

– Tapeo opa rupi, yvy jave re ikuai va'e ha'e javive pe pemombe'u ayvu porã.*

¹⁶ Ha'e ramo oguerovia vy onhemongarai uka va'e oo jepe 'rã. Ha'e rã ndogueroviai va'e ma ombopagaa 'rã.

¹⁷ Ojerovia va'e kuery ombopo'akaa 'rã po ramigua hexa pyrã ojapo aguã. Xerery rupi oi'pe'a 'rã anha, ha'e ayvu mboae py ijayvu 'rã.

¹⁸ Ojopy 'rã mboi, ha'e veneno oy'u teĩ mba'eve ndoikoi 'rã. Imba'eaxy va'e kuery re opoko ramo okuera 'rã guive.

Lucas 24.50,51; Atos 1.6-11

¹⁹ Ha'e kuery reve Senhor Jesus ijayvupa ma rire heraa yva re. Ha'e gui ma Nhanderuete oiporu kuua regua re uguapy oiny.

²⁰ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oje'oi vy opa rupi omombe'u ayvu. Senhor voi oipytyvõ hexa pyrã ojapoa py, ha'e kuery ayvu omombe'ua rupi anhetẽ memea oikuaa uka aguã.

---

* 16:15 Mateus 28.18-20; Lucas 24.44-49; João 20.21; Atos 1.6-8

Lucas ayvu porã ombopara va'ekue Lucas ayvu porã ombopara va'ekue

Lucas ma poropoanoa ha'e apóstolo Paulo hirũ raka'e. Jesus Cristo yva re ju oo rire Lucas mokoĩ kuaxia ombopara raka'e. Jypygua ma kova'e, Jesus rekokue oĩa. Ha'e gui amboae ma apóstolo kuery rembiapokue oĩa Atos 'epy va'e ju. Atos omboypya py Lucas aipoe'i: "Jypygua kuaxia ndevy Teófilo ambopara va'ekue ma amombe'u aguã Jesus ojapo va'ekue ha'e nhombo'eague ha'e javi, yvate heraa ára peve" he'i va'ekue (Atos 1.1-2a).

Lucas ma heta ombopara Jesus mba'emo re ombojoja reve nhombo'eague. "Ava ra'y ojeapo va'ekue ou ojou ha'e ogueraa jepe aguã okanhy va'ekue" (19.10). "Okanhy va'ekue" he'ia py ma nhande kuery re ae ijayvu vy, amboae henda py ipara oinya rami: "Nhande kuery ha'e javi nhakanhymba javy vexa'i rami, peteĩ-teĩ jajepa va'ekue tape gui. Ha'e ramo hexe ma Senhor omoĩ nhande kuery ha'e javive reko vaiaty" (Isaías 53.6). Ha'e nunga rupi nhande kuery re ae Jesus ombojoja vy omombe'u raka'e vexa'i okanhy va'e, peráta hatã'i va'e okanhy va'e ha'e ta'y okanhy va'e (capítulo 15). Nhande kuery rekaa rupi Jesus ou raka'e, nhandereko vaiaty gui nhandereraa jepe aguã. Nhanderuete nhandemboaxy ete vy Gua'y Jesus ombou raka'e nhandereraa jepe aguã, mba'eta Gua'y re nhandereko vaiaty ha'e javi omoĩ raka'e nhanderekovia opaga aguã.

Ijayvu ppyague

- 1 Heta ma ikuai ore kuery mbyte rupi mba'emo oiko va'ekue mboparaare.
- 2 Ha'e kuery ombopara jypy'i guive hexaare ha'e ayvu mombe'ua kuery orevy ijayvuague rami vy.
- 3 Ha'e rami ae avi xeruvixa Teófilo, xee voi jypy'i guive ha'e nunga ha'e javi aikuaa porã rire aỹ ambopara porãve ndevy jorire-rire opyta porã aguã,
- 4 nembo'eague reikuaa aguã anhetẽ etea.*

Zacarias ha'e Isabel re ijayvua

- 5 Ha'e gui Judéia pygua huvixave Herodes oĩ jave oiko peteĩ sacerdote Zacarias hery va'e, Abias ramymino kuery regua. Ta'yxy ma Arão ramymino Isabel hery va'e.
- 6 Ha'e kuery ma Nhanderuete renonde heko porã va'e ikuai, Senhor ijayvua ha'e ojapo uka va'e ha'e javi ojapo vy.
- 7 Ta'y va'e'ỹ guive, mba'eta Isabel imemby va'erã e'ỹ, ha'e mokoĩve ikakuaakue meme.

João Batista itui'i aguã omombe'u ma voiague

- 8 Ha'e gui Zacarias ma Nhanderuete renonde rupi omba'eapo oikovy sacerdote reko rami vy, xortea oexaa rupi oiporavao rire.
- 9 Ha'e vy sacerdote kuery reko rami vy oike Senhor pegua henda iky'a e'ỹ va'e py heakuã porã va'e oapy aguã.
- 10 Ha'e ramia ja heta va'e kuery ma oka py ikuai onhemb'o'e okuapya py.
- 11 Ha'e gui ixupe ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua, altar heakuã va'e rapyaty oiporu kuaa regua re.
- 12 Zacarias oexa vy onhemondy'i vaipa, okyje guive.
- 13 Ha'e rá anjo aipoe'i ixupe:

---

* 1:4 Atos 1.1,2

– Zacarias, ekyje eme. Oendua ma rejerurea. Ha'e nunga rupi aỹ ndera'yxy Isabel oikuavã'i 'rã ndera'y, ha'e rã remboery 'rã João.

¹⁴ Ha'e va'e ma rerovy'a vaipa 'rã, ha'e heta 'rã ovy'a oiko'iague oendu vy.

¹⁵ Ha'e ma omboyvatepy 'rã oiko Senhor renonde, ndoy'ui 'rã vinho, neĩ iro va'e. Hexe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho 'rã oĩ, ixy oguereko'ia ára guive.

¹⁶ Ha'e ojapo 'rã Israel kuery heta ojeko rerova aguã rami Senhor Nguuete re.

¹⁷ Ha'e oo 'rã Senhor renonderã, Elias rami inhe'ẽ ha'e ipo'aka va'e vy, ojapo aguã tuu kuery opy'a py gua'y kuery oayvu, ha'e onhe'ẽ rendu e'ỹ va'ekue hẽko porã va'e ju ikuai aguã rami, ha'e rami vy peteĩ regua oguereko katu aguã Senhor peguarã – he'i.

¹⁸ Ha'e gui Zacarias oporandu anjo pe:

– Mba'exa tu aikuaa ta ha'e nunga? Mba'eta xee ma xetuja'i ma, ha'e xera'yxy voi guaimi'i ma.

¹⁹ Anjo ombovai:

– Xee ma Gabriel, Nhanderuete renonde aiko va'e. Ha'e ae xembou ndevy mba'emo porã amombe'u aguã.

²⁰ Ha'e rami teĩ xeayvua ndereroviai rire nandeyvuẽvei 'rã, nda'evevei 'rã ndeayvu aguã ha'e nunga ojeupity e'ỹa ja, mba'eta ojeupity 'rã oa'angaague py ae – he'i.

²¹ Ha'e ramia ja heta va'e kuery oarõ okuapy Zacarias. Ha'e kuery onhemondyipa, henda iky'a e'ỹ va'e py oiko are rã.

²² Ha'e gui ha'e oẽ vy nda'evevei ijayvu aguã. Ha'e ramo oikuaa okuapy henda iky'a e'ỹ va'e py mba'emo oexa ra'eague. Okuã py rive omombe'u, nda'ijayvuẽvei vy.

²³ Ha'e gui guembiaporã va'ekue ojapopa ma vy oo ju ngoo katy.

Isabel ovy'a vaipa oikovyague

²⁴ Ha'e rire ma ta'yxy Isabel oguereko'i ma vy ndojexa ukavei peteĩ nhiruĩ jaxy re. Ha'e vy aipoe'i:

²⁵ – Ha'e rami Senhor ojapo xevy, xere oma'ẽ vy, amboae kuery ndaxejou vaivei aguã.

Jesus oiko aguã omombe'u ma voiague

²⁶ Mboapy meme jaxya py ma Galiléia yvy re Nhanderuete ombou anjo Gabriel Nazaré tetã py.

²⁷ Ha'e py oiko peteĩ kunhataĩ omenda va'erã peteĩ ava Davi ramymino José hery va'e re. Kunhataĩ rery ma Maria.*

²⁸ Ha'e va'e oĩa py anjo oike vy aipoe'i:

– Temimboaxy ete evy'a ke, ndereve Senhor oĩ ramo – he'i.

²⁹ Pova'e ayvu Maria oendu vy onhemondyĩ vy opẽxa rei: “Mba'e he'i vy nda'u po rami oxarura xevy?” he'i.

³⁰ Ha'e rã anjo aipoe'i:

– Maria, ekyje eme, mba'eta Nhanderuete nemboaxy.

³¹ Ha'e rã rereko'i 'rã, reikuavã 'rã peteĩ ava'i. Remboery 'rã Jesus.

³² Ha'e va'e ma yvate 'rã, ha'e ixupe “Yvate ete va'e Ra'y”, 'ea 'rã. Senhor Nhanderuete omoĩ 'rã huvixarã, tamoi Davi rekovia.

³³ Jacó ramymino kuery re opena riae 'rã, ipo'akaa ndopai 'rã guive – he'i.

³⁴ Ha'e ramo Maria aipoe'i anjo pe:

– Mba'exa 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'eta xee peteĩgueue ma avakue pe ndajekuaa ukai teri va'eri.

* 1:27 Mateus 1.18-21

³⁵ Anjo ombovai:

– Ndere oguejy 'rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ, ha'e Yvate ete va'e po'akaa ndeao'i 'rã okuaray'ã py. Ha'e nunga rupi iky'a e'ỹ va'e oiko ramo ixupe “Nhanderuete Ra'y” 'ea 'rã.

³⁶ Neretarã Isabel voi oguereko'i ma oikovy, guaimi'i ma teĩ. Kova'e re mboapy meme jaxya ma oguereko'iague, imemby 'rã e'ỹ va'ekue ri.

³⁷ Mba'eta Nhanderuete pe ma nda'ipoi haxy va'e ijayvuague ha'e javi py – he'i.

³⁸ Ha'e ramo Maria aipoe'i:

– Apy ma aĩ Senhor rembiguai. Tove toiko xevy ndeayvuague – he'i. Ha'e gui anjo ojepe'a ju oĩa gui.

Maria oipouague Isabel

³⁹ Ha'e va'e jave ma Maria oiko katu vy oo pojava vvy'ã ikuai va'e katy, peteĩ tetã Judá regua py.

⁴⁰ Zacarias ro py oike vy oxarura Isabel pe.

⁴¹ Maria oxaruraa ha'e oendu rã kyrĩ va'e omyĩ guyr'u'i py. Ha'e ramo Isabel re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo

⁴² ijayvu atã:

– Kunhague ikuai va'e gui ndere ima'endu'a porãave, ha'e rereko'i va'e voi ima'endu'a porãmby ete 'rã.

⁴³ Marã ramigua nda'u aiko ndee xe-Senhor xy xepou vy reju aguã?

⁴⁴ Mba'eta rexaruraa aendu ramove kyrĩ va'e ovy'a vy omyĩ guyr'u'i py.

⁴⁵ Revy'a ete 'rã rerovia rire, mba'eta ojeupity 'rã Senhor ndevy ijayvuague – he'i.

Maria oporaeiague

⁴⁶ Ha'e ramo Maria aipoe'i:

– Xepy'a py amboete Senhor,

⁴⁷ ha'e xenhe'ẽ ovy'a Nhanderuete xereraa jepeare re.

⁴⁸ Mba'eta oma'ẽ xee hembigui vvyĩ'i va'e aikoa re.

Ha'e ramo aỹ guive xevy “Ovy'a ete” he'i pavẽ 'rã,

⁴⁹ mba'eta Ipo'akapa va'e ojapo porã xevy,

Iky'a e'ỹ va'e hery va'e.

⁵⁰ Ha'e ma omboaxy 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e, raka'eve rã ikuai jevy-jevvy va'e kuery voi.

⁵¹ Ipo'akapaa rupi oiko vy omoaĩmba opy'a py onhemboyvate rei va'e kuery.

⁵² Oipe'a ipo'akakueve, ha'e rã vvyĩ'gueve'i ma omboyvateve.

⁵³ Omoevyatãmba inhembyayi va'ekue,

ha'e rã iporiau e'ỹ va'e kuery ma omondoukapa rive.

⁵⁴ Omboaxya rupi vy oepy guembiguai Israel kuery ijayvuague re ima'endu'a vy,

⁵⁵ Abraão ha'e hamymino kuery pe ojapo porã riae aguã re, nhaneramoĩ kuery pe ijayvuague rami vy – he'i.

⁵⁶ Ha'e gui Maria ma mboapy jaxy re opyta Isabel ro py. Ha'e va'e rire oo ju ngoo katy.

João Batista itui'ague

⁵⁷ Ha'e gui Isabel oguereko'i aguã ára ovaẽ ramo oikuavã ava'i.

⁵⁸ Ha'e ramo Senhor omboaxya ha'e katy'i ikuai va'e ha'e heta va'e kuery oikuaa vy ovy'a avi okuapy hexeve.

⁵⁹ Oito araa py jogueraapa ava'i pire omboi uka aguã. Ha'e rami vy omboeryxe okuapy tuu Zacarias rery rupi.

⁶⁰ Ha'e ramo ixy aipoe'i:

— Any teve. Ha'e rami 'rãgue py João 'rã hery — he'i.

⁶¹ Ha'e ramo hetarã kuery aipoe'i:

— Ha'e gui ha'e rami peneretarã kuery hery va'e ndoikoi va'eri — he'i okuapy.

⁶² Ha'e rami vy tuu pe ju opo py oporandu marã rami pa omboeryxea re.

⁶³ Ha'e gui tuu ojerure peteĩ yvyra pe'i re, ha'e vy ha'e va'e re ombopara: “Hery ma João” he'ia. Ha'e ramo ha'e javive onhemondyipa okuapy.

⁶⁴ Ha'e ramove ijuru oipe'aa rã ijayvuẽ ju. Ha'e vy omboete Nhanderuete.

⁶⁵ Ha'e py ikuai va'e ha'e javi onhemondyipa, ha'e Judéa katy'i yvy'ã reia rupi ikuai va'e kuery pe voi omombe'upaa.

⁶⁶ Ha'e javive ha'e nunga oendu vy opy'a re omoĩ okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'e nungarã nda'u ha'e va'e ava'i oiko? — he'i okuapy. Mba'eta hexe Senhor po oĩ.

Zacarias oporaiegue

⁶⁷ Ha'e gui tuu Zacarias re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo omombe'u ayvu. Ha'e vy aipoe'i:

⁶⁸ — Ta'ima'endu'a porãa Senhor Israel kuery Ruete re, mba'eta oikuaa pota ma guembiporavo ikuai va'e re oepy agua.

⁶⁹ Ha'e vy ombou peteĩ nhandereraa jepearã ipo'akapa va'e guembiguai Davi ramymino.

⁷⁰ Ha'e rami ojapo agua yma guive omombe'u uka profeta iky'a e'ỹ va'e kuery ijayvua rupi,

⁷¹ nhanderoivaigua kuery gui nhandereraa jepe agua, ha'e nhandere ija'e e'ỹ va'e ha'e javi po gui.

⁷² Ha'e rami vy nhaneramoĩ kuery omboaxyague rami ju oiko agua, guexeve guarã iky'a e'ỹ va'e ojapo va'ekue re ima'endu'a vy,

⁷³ nhaneramoĩ Abraão pe ouraague re guive.

⁷⁴ Mba'eta ijayvu raka'e nhanderoivaigua kuery po gui nhandereraa jepe agua re,

jakyje e'ỹ re nhambojerovia agua,

⁷⁵ ha'e jaikoa pukukue re henonde iky'a e'ỹ va'e jaiko agua teko porã rupi.

⁷⁶ — Ha'e gui ma ndee ava'i, ndevy pe “Yvate ete va'e pegua profeta” 'ea 'rã. Mba'eta Senhor renonde rupi reiko 'rã haperã rereko katu agua.

⁷⁷ Ha'e rami vy ixupegua kuery pe reikuaa uka 'rã ojejavyague gui oo jepe agua,

⁷⁸ Nhanderuete nhanemboaxy etea rupi.

Mba'eta kuaray oẽ ouvya rami avĩ ojekuaa uka 'rã yva gui

⁷⁹ omoexakã agua manoa guy pytũ reia rupi ikuai va'e, nhanderereko agua tape jaiko porã agua rupi — he'i.

⁸⁰ Ha'e gui ava'i ma tuja pojava ha'e imbaraeveve tema ovy onhe'ẽ re guive. Tekoa e'ya rupi oiko Israel kuery pe ojekuaa uka agua ára peve.

2

Mateus 1.18-25

¹ Ha'e va'e jave py ma César Augusto omombe'u uka pavẽ oje'oi agua guery ombopara uka vy.

² Ha'e va'e ma tery mbopara uka ypy'ia, Síria pygua huvixa Quirino oĩ jave py oiko va'e.

³ Ha'e rami rã ha'e javive oo guery ombopara uka vy, peteĩ-teĩ guekoa py ae.

4 Ha'e rami vy José voi oo. Davi ramymino oiko vy oguata Galiléia regua Nazaré tetã gui, Judéia regua tetã Davi rekoague Belém tetã katy oo vy.

5 Guery ombopara uka vy oo gua'xy Maria hye guaxu'i va'e reve.

6 Ha'e gui Belém py ikuai jave py ma ovaë oikuavã aguã ára.

7 Ha'e ramo oikuavã omemby ypy'i, ava'i. Ha'e vy onhovãmba vy onhono inony mymba karua'i py, mba'eta okeaty py jipovei ma ha'e kuery avi oke aguã.

Vexa'i re opena va'e kuery pe anjo kuery ojexa ukaague

8 Ha'e katy rai ikuai vexa'i re opena va'e kuery. Pyávy nhuũndy re ikuai guymba kuery re opena rupi.

9 Ha'e gui ha'e kuery ikuai py ogejy peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e kuery yvúry rupi Senhor omoexakãmba xapy'a. Ha'e ramo onhemondyipa okuapy.

10 Ha'e kuery pe anjo aipoe'i:

– Penhemondy eme, mba'eta xee aju pëvy amombe'u aguã mba'emo porã nhombovy'a ete va'erã, heta va'e kuery ha'e javi peguarã.

11 Mba'eta ange Davi rekoague py itui'i ma pendereraa jeparã Cristo Senhor.

12 Po rami oiko peë kuery peikuaa aguã: Ava'i pejou 'rã mymba karua'i py, ajukue py onhovã ha'e onhonoa inony va'e – he'i.

13 Ha'e gui anjo reve heta ju ojexa uka xapy'a irũ yva pygua xondaro kuery. Ha'e kuery ma Nhanderuete oguerovy'aa rupi aipoe'i okuapy:

14 – Yvate etea py toporaeia Nhanderuete pe, ha'e yvy re voi toĩ avakue hemimboaxy ikuai porã aguã – he'i okuapy.

15 Ha'e gui ma vexa'i re opena va'e kuerya gui anjo kuery yva re ojepe'apa ramove aipoe'i joupe-upe:

– Jaje'oi Belém tetã katy jaexa aguã nhandevy Senhor oikuaa uka va'ekue – he'i okuapy.

16 Ha'e rami vy ha'e kuery oje'oi pojava, ha'e vy ojou Maria ha'e José, kyrĩ'i va'e guive ojou mymba karua'i py itui'i rã.

17 Ha'e kuery oexa vy omombe'u ava'i oikoa ha'e kuery pe oikuaa ukaa ague.

18 Ha'e rami vexa'i re opena va'e kuery omombe'u rã oendu va'e kuery ha'e javi onhemondyipa.

19 Ha'e rã Maria ma pova'e ayvu ha'e javi opy'a re omoĩ porã ima'endu'a riaa aguã.

20 Ha'e gui vexa'i re opena va'e kuery ojevypa ju. Oporaei jogueravy Nhanderuete oguerovy'aa rupi, omombe'uague rami ae oendu ha'e oexa rire.

Jesus pire omboiaague

21 Oito araa py ovaë ava'i pire omboia aguã. Ha'e gui ma omboerya Jesus, oguereko'i e'ÿ mbove ma voi anjo omboerya ukaague rami vy.*

Templo py Jesus oexa ukaague

22 Ha'e gui Moisés lei omboparaague rami vy ha'e kuery ojeky'a'o uka aguã ára oaxapa ma ramo ogueraa ju Jerusalém tetã py Senhor pe oexa uka aguã,

23 Senhor guigua lei re ipara oĩa rami vy: “Ava jypy'i oiko va'e ha'e javi 'rã pemboaxa Senhor peguarã.”*

24 Ha'e kuery ogueraa avi “mokoĩ jeruxi, e'ÿ vy mokoĩ apyaxu'i” Nhanderuete pe ojuka uka aguã, ha'e kuery lei re ipara oĩa rami vy.*

* 2:21 Mateus 1.21 * 2:23 Êxodo 13.2,12 * 2:24 Iporiaukue'i Senhor peguarã vexa'i ndojoui vy ome'ë 'rã mokoĩ jeruxi e'ÿ vy mokoĩ apyaxu'i (Levítico 5.11, 12.1-8).

Simeão oporaieague

²⁵ Jerusalém tetã py oiko peteĩ ava Simeão hery va'e. Ha'e va'e ma heko porã ha'e ojerovia ete va'e, Israel kuery repyará oarõ oikovy va'e. Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ hexe oĩ.

²⁶ Ixupe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oikuaa uka ma voi omano e'ỹ mbove Senhor remimbou Cristo oexa rãa.

²⁷ Ha'e rami vy Nhe'ẽ ogueraa rã templo py oo. Ha'e va'e jave py tuu kuery ogueru ava'i Jesus ha'e kuery lei re oĩa rami ojapo aguã.

²⁸ Ha'e ramo Simeão ojopy ava'i ojyva áry, ha'e Nhanderuete oguerovy'aa rupi aipoe'i:

²⁹ – Aỹ ma Senhor, ha'eve xee nerembiguaí xemondouka porã aguã ndeayvuague rami vy,

³⁰ mba'eta aexa ma orereraa jepearã rembou va'ekue.

³¹ Ha'e va'e ma ha'e javi regua renonde py rereko katu va'ekue

³² imoexakãarã, judeu e'ỹ va'e kuery oikuaapa aguã, ha'e nerembiporavo Israel kuery voi oguerovy'a aguã – he'i.

³³ Ha'e rami ijayvu ma ramo tuu ha'e ava'i xy onhemondyi.

³⁴ Simeão ma ha'e kuery ogueroayvu porã vy ixy Maria pe ju aipoe'i:

– Kova'e ava'i oiko ramo heta okanhy 'rã, ha'e heta avi oo jepe 'rã Israel kuery va'e regua. Ikuai avi 'rã hexe ijayvu rei va'e,

³⁵ heta py'a re oĩ va'e ojekuaa aguã. Ndepy'a re voi rendu 'rã kyxe py oikutu imoiny va'e rami – he'i.

Profeta kunha Ana ovaẽ aviague

³⁶ Oiko avi peteĩ profeta kunha Fanuel rajy, Ana hery va'e, Aser ramymino kuery regua. Kakuua vaipa ma oiko, omenda rire sete ma'etý ete'i ime oiko,

³⁷ ha'e gui oienta e quatro ma'etý re ma oiko imeve'ỹ va'e. Ha'e va'e ma templo gui ndooi 'rãe. Ara py ha'e pyávy omboetea rupi oiko. Okaru e'ỹ re jepi 'rã oiko onhembo'ea rupi.

³⁸ Ha'e va'e jave ete'i kunha va'e ovaẽ vy oguerovy'a Nhanderuete. Ha'e vy Jerusalém pygua kuery guepyará oarõ okuapy va'e ha'e javi pe omombe'u oikovy ava'i oikoa.

Nazaré tetã py ava'i Jesus oiko jave guare

³⁹ Senhor guigua lei re oĩa rami ha'e kuery ojapopa ma vy ojevy ju Galiléia regua guekoa Nazaré katy.

⁴⁰ Ava'i ma tuja ha'e imbaraeteve pojava, hi'aranduve guive ovy, Nhanderuete omboaxy ramo.

Porombo'ea kuery mbyte py ava'i Jesus oĩague

⁴¹ Ha'e gui ma'etýa nhavõ tuu kuery jogueraa 'rã Jerusalém py Páscoa ára ngaru oiko aguã py.

⁴² Doze ma'etý ava'i oguereko jave ha'e kuery gueko rami vy oje'oi ju Jerusalém katy ngaru oiko aguã py.

⁴³ Ngaru opa jave ha'e kuery ojevy ju ngoo katy. Ha'e rã ava'i Jesus ma Jerusalém py teri opyta, tuu kuery oikuaa e'ỹ re.

⁴⁴ Tuu kuery ma oirũ kuery reve ha'e oua rami oexa'ã vy peteĩ ára re ranhe oguata. Ha'e gui mae ma oeka oje'oivy hetarã ha'e hexaaty kuery mbyte rupi.

⁴⁵ Ndojoui vy Jerusalém tetã katy ju ojevy oeka aguã.

⁴⁶ Mboapy araa py ojou templo py uguapy oiny rã, porombo'ea kuery reve ijayvua re ojapyxaka ha'e oporandu oinya py.

⁴⁷ Ijayvu rã oendu va'e kuery ha'e javi onhemondyipa okuapy o'arandua rupi ombovai rã.

⁴⁸ Ha'e gui tuu kuery oexa vy onhemondyi. Ha'e vy ixu aipoe'i:

— Xepi'ã, mba'e re tu evoko rami rejapo orevy? Nderu reve nda'evei vaipa roiko va'ekue roekaa rupi.

⁴⁹ Ombovai nguu kuery pe:

— Mba'e re tu xereka ri? Ndapeikuaai va'e ty'y Xeru ro py 'rãe aika? — he'i.

⁵⁰ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoikuaai mba'e he'ia paa.

⁵¹ Ha'e gui ma nguu kuery reve oo ju guekoa Nazaré py. Ojapo oikovy ha'e kuery oipota va'e ha'e javi. Ha'e rã ixu ma ha'e nunga ha'e javi omoĩ porã opy'a re.

⁵² Ha'e gui Jesus ma tuja pojava vy hi'aranduve ovy. Ha'e ramo Nhanderuete ha'e avakue renonde rupi ogueroovy'aa.

3

Mateus 3.1-10; Marcos 1.2-5

¹ Quinze ma'etỹ re ma Tibério César huvixave oĩ jave py, ha'e Judéia pygua huvixa Pôncio Pilatos oĩ jave, Galiléia pygua huvixa Herodes, ha'e gui Ituréia ha'e Traconites pygua huvixa tyvy Filipe oĩ jave, Abilene pygua huvixa Lisânias oĩ,

² ha'e gui sacerdote yvateve va'e Anás ha'e Caifás ikuai, ha'e va'e jave py ma Nhanderuete ombou oayvu Zacarias ra'y João pe, tekoa e'ỹa rupi oikoa py.

³ Ha'e ramo João ma Jordão yakã yvýry ha'e javi rupi oiko. Omombe'u oikovy pavẽ ojeko rerova vy onhemongarai uka aguã, ojejavague omboguepaa aguã.

⁴ Mba'eta profeta Isaías kuaxia ombopara vy aipoe'iague rami: “Tekoa e'ỹa py onhendu 'rã aipoe'i va'e: Pereko katu Senhor raperã, pembo'yvi ou aguã.

⁵ Yvyugua ha'e javi ijojapa 'rã, yvyty ha'e yvy'ã'i ha'e javi guive. Tape ikarẽ va'ekue hi'yvipa 'rã, ha'e ijoja e'ỹague voi ijojapa 'rã.

⁶ Ha'e gui avakue ha'e javi 'rã oexa Nhanderuete guigua jogueraa jepea”, he'iague rami.*

⁷ Ha'e gui heta va'e kuery onhemongarai uka vy ou va'e pe João aipoe'i:

— Peẽ mboi ramigua, mava'e tu aipoe'i poxya ou va'erã gui peo jepe 'rãa rami?

⁸ Peiko ha'vy yvyra hi'a porã va'e rami, pejeko rerovaague pexa uka aguã. Ha'e pemboypy eme jomeme “Nhande kuery ma Abraão ramymino jaiko” peje aguã. Mba'eta xee aipoe'i pëvy: Kova'e ita gui voi Nhanderuete omoingo kuaa Abraão ramyminorã.

⁹ Ha'e gui haxa py omboguai ta ma yvyra rapo re. Yvyra hi'a porã e'ỹ va'e ma ojayapa 'rã tata py omombo aguã — he'i.

¹⁰ Ha'e ramo heta va'e kuery oporandu ixupe:

— Mba'e 'rã tu ha'vy rojapo?

¹¹ Ombovai:

— Mokoĩ kamixa oguereko va'e tome'ẽ oguereko e'ỹ va'e pe. Tembi'u oguereko va'e ha'e rami ae tomboja'o — he'i.

¹² Imposto re nhombopagaaty kuery voi jogueru onhemongarai uka aguã. Ha'e vy oporandu:

— Porombo'ea, mba'e tu ore rojapo 'rã?

¹³ Ombovai ha'e kuery pe:

— Nda'evei penhombopaga aguã opaga aguã va'ekue áryve — he'i.

* 3:6 Isaías 40.3-5

14 Xondaro kuery voi oporandu ixupe:

– Ha'vy ore, mba'e 'rã tu rojapo?

Aipoe'i ha'e kuery pe:

– Pejoavyky rei eme, joekokue ramigua pemombe'uve eme, neĩ peipotave eme pemba'epoague repy áryve – he'i.

Mateus 3.11,12; Marcos 1.7,8; João 1.19-27

15 Ha'e jave ma pavê rei oarõ okuapy jogueraa jepearã. Ha'e rami vy João re oexa'ã okuapy opy'a py. Ha'e vy aipoe'i:

– Ha'e'ỹ ri nda'u Cristo oiko?

16 Ha'e ramo João aipoe'i ha'e javive pe:

– Xee anhetê yy py rive romongarai va'e. Ha'e rami teĩ ou 'rã peteĩ xegui yvateve va'e. Ha'e va'e gui ma xe'yvyive ete va'e vy nda'evei ipy regua xã ajora agua voi. Ha'e ma penemongarai 'rã Nhe'ê Ky'a E'ỹ reve, tata py guive.

17 Ojopy ae ma trigo mbovevea oiky'a'o ha'e omboyrupa agua omoĩ porãaty py. Ha'e rã ipirekue ma oapy 'rã tata ogue e'ỹ va'e py – he'i.*

18 Ha'e rami vy ayvu porã omombe'u oikovy heta va'e kuery pe, opa mba'e ayvu py omongeta reve.

19 Huvixa Herodes pe voi ijayvu tyvy ra'yxy Herodias káuxa, ha'e Herodes ae ojapo vaiguae re.

20 Ha'e ramo huvixa ojapo vaive ju, nhuã py João ombo'a vy.

Mateus 3.13-17; Marcos 1.9-11; João 1.32-34

21 Pavê onhemongarai uka jave py Jesus voi oo onhemongarai uka vy. Ha'e ramo onhembo'e oiny jave yva ojepe'a ramo

22 hexe Nhe'ê Ky'a E'ỹ oguejy ouvy apykasu'i rami. Ha'e gui onhendu peteĩ ayvu yva gui:

– Ndee ma Xera'y roayvu ete ha'e roguerovy'a va'e – he'i va'e.

Mateus 1.1-17

23 Jesus ma trinta ma'etỹ rivyvyi oguereko reve omboypy nhombo'e agua.

Ixupe ma “José ra'y” 'ea.* Ha'e rã José ma Heli ra'y,

24 Heli ma Matã ra'y, Matã ma Levi ra'y, Levi ma Malqui ra'y, Malqui ma Janai ra'y, Janai ma José ra'y,

25 José ma Matatias ra'y, Matatias ma Amós ra'y, Amós ma Naum ra'y, Naum ma Esli ra'y, Esli ma Nagai ra'y,

26 Nagai ma Maate ra'y, Maate ma Matatias ra'y, Matatias ma Semei ra'y, Semei ma José ra'y, José ma Jodá ra'y,

27 Jodá ma Joanã ra'y, Joanã ma Resa ra'y, Resa ma Zorobabel ra'y, Zorobabel ma Salatiel ra'y, Salatiel ma Neri ra'y,

28 Neri ma Melqui ra'y, Melqui ma Adi ra'y, Adi ma Cosã ra'y, Cosã ma Elmadã ra'y, Elmadã ma Er ra'y,

29 Er ma Josué ra'y, Josué ma Eliézer ra'y, Eliézer ma Jorim ra'y, Jorim ma Matã ra'y, Matã ma Levi ra'y,

30 Levi ma Simeão ra'y, Simeão ma Judá ra'y, Judá ma José ra'y, José ma Jonã ra'y, Jonã ma Eliaquim ra'y,

31 Eliaquim ma Meleá ra'y, Meleá ma Mená ra'y, Mená ma Matatã ra'y, Matatã ma Natã ra'y, Natã ma Davi ra'y,

32 Davi ma Jessé ra'y, Jessé ma Obede ra'y, Obede ma Boaz ra'y, Boaz ma Salá ra'y, Salá ma Naassom ra'y,

* **3:17** Atos 19.4 * **3:23** Jesus ma José ra'y ete'ỹ raka'e, amboae kuery José ra'y rami rive oikuaa. Jesus ma Nhanderuete ra'y ae oiko, Nhe'ê Ky'a E'ỹ po'akaa rupi Maria oguereko'i va'ekue ava reve'ỹ, Mateus 1.18 ha'e Lucas 1.30-35 py oĩa rami.

³³ Naassom ma Aminadabe ra'y, Aminadabe ma Admim ra'y, Admim ma Arni ra'y, Arni ma Esrom ra'y, Esrom ma Peres ra'y, Peres ma Judá ra'y,

³⁴ Judá ma Jacó ra'y, Jacó ma Isaque ra'y, Isaque ma Abraão ra'y, Abraão ma Terá ra'y, Terá ma Naor ra'y,

³⁵ Naor ma Serugue ra'y, Serugue ma Ragaú ra'y, Ragaú ma Faleque ra'y, Faleque ma Éber ra'y, Éber ma Salá ra'y,

³⁶ Salá ma Cainã ra'y, Cainã ma Arfaxade ra'y, Arfaxade ma Sem ra'y, Sem ma Noé ra'y, Noé ma Lameque ra'y,

³⁷ Lameque ma Metusalém ra'y, Metusalém ma Enoque ra'y, Enoque ma Jaredé ra'y, Jaredé ma Maalalel ra'y, Maalalel ma Cainã ra'y,

³⁸ Cainã ma Enos ra'y, Enos ma Sete ra'y, Sete ma Adão ra'y, ha'e rã Adão ma Nhanderuete ra'y raka'e.

4

Mateus 4.1-11; Marcos 1.12,13

¹ Jesus re Nhe'ë Ky'a E'y anho oĩ ramo ojevvy ju Jordão yakã gui, ha'e tekoa e'ya py ju Nhe'ë ae ogueraa.

² Quarenta ára re anha oeko a'ã herekovy. Ha'e jave ma mba'eve ndo'ui. Ha'e riré okaruxe ma.

³ Ha'e ramo ixupe anha aipoe'i:

– Nhanderuete Ra'y ri reiko vy ndeayvu kova'e ita oĩ va'e pe tojeapo mbojape.

⁴ Jesus ombovai:

– Ipara oiny: “Mbojape re anho e'y 'rã avakue oikove” – he'i.*

⁵ Ha'e gui yvatevea py anha ogueraa vy ixupe oexa ukapa vyvoi ko vvy re tetã ikuai va'e.

⁶ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Kova'e tetã amē'ēmba 'rã ndevy, ha'e mba'emo porã ko vvy regua ha'e javi, mba'eta xevy ome'ēmbaa riré amē'ē 'rã amē'ēxea va'e pe.

⁷ Xapy'a rei nerenapy'ã re reĩ reve xemboete ramo ha'e javi 'rã nembra'e.

⁸ Ha'e ramo Jesus ombovai:

– Ipara oiny: “Senhor Nderuete anho 'rã remboete ha'e rembojerovia” – he'i.*

⁹ Ha'e gui anha ma Jerusalém py ju ogueraa, templo apyte áry omoĩ. Ha'e vy aipoe'i:

– Nhanderuete Ra'y ri reiko vy enhemombo apy gui vvy katy.

¹⁰ Mba'eta ipara oiny: “Ombou 'rã anjo kuery ndere opena aguã.”

¹¹ Ha'e rã “Ha'e kuery ndejoko 'rã opo py, ita re renhepyxanga e'y aguã” – he'i.*

¹² Jesus ombovai:

– Aipoe'i avi: “Eko a'ã eme Senhor Nderuete” – he'i.*

¹³ Opa mba'e py anha oeko a'ãmba ma vy ojepe'a ixugui, ha'eve aguã ára ovaë peve.*

Mateus 4.12-17; Marcos 4.14,15

¹⁴ Ha'e gui Nhe'ë po'akaa rupi Jesus oo ju Galiléia vvy katy. Ha'e ramo ha'e katy rai-rai ikuai va'e oendupa mba'emo ojapo oikovya.

¹⁵ Onhembo'eaty ikuai va'e rupi nhombo'e oikovy ramo omboete pavê.

Mateus 13.54-58; Marcos 6.1-4

* **4:4** Deuterônômio 8.3 * **4:8** Deuterônômio 6.13 * **4:11** Salmo 91.11-12 * **4:12** Deuterônômio

6.16 * **4:13** Hebreus 2.18; 4.15

16 Nazaré tetã py ombokakuaague py oo vy sábadó ára py oíke onhembo'eaty py guéko rami vy. Ha'e vy opu'ã ho'amy kuaxia ogueroayvu aguã.

17 Ha'e ramo ixupe ome'ëa profeta Isaías ombopara va'ekue. Kuaxia oipe'a vy ojou po rami ipara va'e:

18 “Senhor-a guigua Nhe'ë xere oĩ vy xemoĩ iporiaukue'i pe amombe'u aguã ayvu porã. Xembou nhuã py ikuai va'e pe amombe'u aguã oëmba ju aguã, ára revegua e'ÿ'i ikuai va'e pe amombe'u aguã oma'ëmba ju aguã, ha'e omoingo axy reipy apoi ju aguã,

19 ha'e gui amombe'u aguã Senhor nhomboaxy aguã ma'et'ÿa” – he'i.*

20 Ha'e gui kuaxia omboty vy ome'ë ju kuaxia re opena va'ety pe. Ha'e vy oguapy. Ha'e ramo ha'e py ikuai va'e ha'e javive hexe anho oma'ë okuapy.

21 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Kova'e ára ojeupity ma kuaxia para re oĩ va'e penduague – he'i.

22 Ha'e rami rã ha'e javive hexe ima'endu'a porã, mba'eta ayvu porã rupi ijayvu rã oendu vy onhemondyí. Ha'e vy oporandu okuapy:

– Peva'e nda'u José ra'y e'ÿ rí?

23 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

– Xevy pe aipopeje 'rã: “Poropoanoa, enhemonguera ndee ae. Apy nderekoa py ae ejapo avi roendu rã Cafarnaum py rejapo va'ekue ramigua ha'e javi”, peje 'rã xevy.

24 Aipoe'ive ju:

– Anhetë aipoa'e pendeivy: Neĩ peteíve profeta nda'ipoi hekoa pygua kuery ae omovaë porã va'erã.

25 Anhetë aipoa'e pëvy: Elias oiko jave heta ikuai raka'e Israel kuery regua imeve'ÿ va'e. Ha'e va'e jave mboapy ma'et'ÿ rire mboapy meme jaxy re nda'okyvei ramo yvy jave re karuai oiko.

26 Ha'e rami teĩ ha'e pygua kuery neĩ peteívea py ma Elias nombouai, peteĩ imeve'ÿ va'e Sidom katy'i Sarepta tetã pyguaa py e'ÿ vy.

27 Ha'e gui profeta Eliseu ju oiko jave ma heta avi ikuai raka'e Israel kuery regua lepra revegua. Ha'e rami avi neĩ peteíve ma ixupe ndoiky'a'o ukaai, Síria pygua Naamã e'ÿ vy – he'i.*

28 Ha'e ramo ha'e javive onhembo'eaty py ikuai va'e pova'e ayvu oendu vy ipoxypa.*

29 Ha'e vyve opu'ãmba vy tetã gui oguenoë vy ogueraa peteĩ itaova áry peve, mba'eta ha'e va'e áry tetã oĩ ramo, ha'e gui yvy'ã guy katy oity aguã.

30 Ha'e rami teĩ ha'e kuery mbyte rupi Jesus oaxa vy ojepe'a ovy.

Marcos 1.21-28

31 Ha'e gui ma Galiléia regua Cafarnaum tetã py ju oo. Sábado ára py nhombo'e oiny.

32 Ha'e nhombo'e rã oendu va'e onhemondyipa okuapy, opo'akaa rupi ijayvu ramo.

33 Onhembo'eaty py oĩ avi peteĩ ava hexe anha iky'a va'e onhemondea va'e. Ha'e va'e ma ojapukai atã:

34 – Jesus Nazaré pygua va'e, mba'e tu orereve ndee rereko? Oremomba aguã teve reju? Xee ma aikuaa ndee Nhanderuete guigua iky'a e'ÿ va'e reikoa – he'i.

35 Ha'e ramo ixupe Jesus ijayvu atã vy aipoe'i:

* 4:19 Isaías 61.1-2 * 4:27 Profeta kuery pe Nhanderuete oipytyvõ uka raka'e amboa vvy pygua kuery, hekoa py ae nomboteai ramo. * 4:28 João 1.11

– Ekyrirī, ha'e ejepe'a peva'e ava gui – he'i. Ha'e ramo pavē renonde vvy rupi anha oity ma vvy ojepe'a ava gui, ojapo vai e'ÿ re.

³⁶ Ha'e javive onhemondyipa vvy aipoe'i joupe-upe:

– Mba'e nunga ayvu tu pova'e? Mba'eta opo'akaa rupi ijayvu rã nhe'ẽ vai kuery voi ojepe'a 'rã – he'i okuapy.

³⁷ Ha'e ramo ha'e nungakue ha'e katy rai-rai'i rupi ikuai va'e oendupa.

Mateus 8.14,15; Marcos 1.29-31

³⁸ Onhembo'eaty gui Jesus oẽ vvy Simão ro py ju ovaẽ. Simão raixo ma imba'eaxy oupy, ipire raku vaipa vvy. Ha'e ramo Jesus pe ojerure okuapy kunha va'e re.

³⁹ Ha'e ramo ituia katy ojero'a vvy ipire raku pe ijayvu atã ramove oaxapa vvyoi. Ha'e rire'ive opu'ã vvy ojapo mba'emo ha'e kuery pe.

Mateus 8.16,17; Marcos 1.32-34

⁴⁰ Kuaray oike jave ma oĩa py ogueru okuapy opa marãgua mba'eaxy gui imba'eaxy va'e. Ha'e ramo peteĩ-teĩ re opoko vvy omonguerapa.

⁴¹ Heta gui anha kuery ojapukai reve ojepe'a vvy aipoe'i:

– Ndee ma Nhanderuete Ra'y – he'i ramo ha'e kuery pe ijayvu atã okyrirī aguã re, Cristo oikoa oikuaa ramo.

Marcos 1.35-39

⁴² Ko'ẽmba'i ramove ojepe'a vvy oo tekoa e'ÿa katy. Ha'e rã heta va'e kuery oeka vvy jogueraa oĩa peve. Ha'e vvy ixupe ojerure okuapy oeja e'ÿ aguã.

⁴³ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

– Xee ma amboae tetã rupi voi ayvu porã Nhanderuete po'akaa regua amombe'u aguã rami aiko, ha'e rami aguã ae xemboua rire – he'i.

⁴⁴ Ha'e rami vvy ayvu omombe'u oikovy Judéia regua onhembo'eaty ikuai va'e rupi.

5

Pira ombo'a retaague

¹ Ha'e gui ma Genesaré yupa yvýry rupi ju oiko. Ha'e jave heta va'e kuery omboty rei okuapy Nhanderuete ayvu oenduxe vvy.

² Ha'e rã oexa mokoĩ kanoã yy rembe re oĩ va'e. Pira mbo'aa kuery ma oẽmba ra'e pira mbo'aa ojoĩ aguã.

³ Peteĩ kanoã Simão mba'e py oike vvy ojerure yy rembe gui ogueraave'i aguã. Ha'e gui kanoã py uguapy vvy ombo'e oiny heta va'e kuery.

⁴ Ijayvupa ma vvy aipoe'i Simão pe:

– Eraa kanoã typyvea py, ha'e pemombo pira mbo'aa pembo'a aguã.

⁵ Simão ombovai:

– Orembo'ea, pytũ mbukukue re romba'eapo teĩ norombo'ai mba'eve. Teĩ ndeayvua rupi vvy amombo ju 'rã pira mbo'aa – he'i.

⁶ Ha'e rami ojapo vvy ombo'a reta pira, pira mbo'aa voi oxopa rai.

⁷ Ha'e ramo opo py oenoĩ oirũ kuery kanoã mboae py ikuai va'e ou aguã oipytyvõ vvy. Ha'e vvy mokoĩve kanoã omonyẽ pira ramo yy py oguerouke rai-rai i heravy.

⁸ Ha'e nunga Simão Pedro oexa vvy guenapy'ã re oĩ Jesus renonde. Aipoe'i:

– Senhor, ejepe'a ke xea gui, mba'eta xee ma ajevavya va'e – he'i.

⁹ Mba'eta heta ete pira ho'a rã oexa vvy onhemondyĩ, irũ kuery ha'e javive reve.

¹⁰ Irũ kuery Zebedu ra'y Tiago ha'e João voi onhemondyĩ.

Jesus aipoe'i Simão pe:

– Enhemondyĩ eme, aÿ gui ma avakue jouarã 'rã reiko – he'i.

11 Ha'e ramo ha'e kuery yy rembe re kanoã omboja vy oejapa oje'oivvy hupive.
Mateus 8.1-4; Marcos 1.40-45

12 Peteĩ tetã py Jesus oiko jave ou peteĩ ava hete ha'e javi rupi lepra oĩ va'e. Ha'e va'e ma oexa Jesus vy guenapy'ã re oĩ henonde, ngova vyv re omovaẽ. Ha'e vy ojerure ixupe:

– Senhor, lepra gui xeky'a'oxe vy ke xeky'a'o – he'i.

13 Ha'e ramo okuave'ẽ vy opoko hexe. Ha'e vy aipoe'i:

– Xee ma roiky'a'oxe ae, ekuera ke – he'i. Ha'e ramove lepra okanhymba.

14 Ixupe Jesus aipoe'ive ju avave rei pe omombe'u e'ỹ aguã.

– Va'eri tereo, sacerdote pe ejexa uka, ha'e rekueraague re eme'ẽ mymba Moisés omboparaague rami vy, heta va'e kuery oikuaa avi aguã – he'i.

15 Jesus aipoe'iague rami e'ỹ ava va'e oo vyve omombe'upa. Ha'e ramo heta-etave ma ou Jesus oĩa py ijayvua oendu aguã, omba'eaxy gui okueraxe vy guive.

16 Ha'e rã Jesus ma ojepe'a jepi 'rã ha'e ae'ia py onhembo'e aguã.

Mateus 9.1-8; Marcos 2.1-12

17 Peteĩ ára Jesus nhombo'e oiny jave fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery oguapy okuapy ha'e py, opa rupi gui ou va'ekue, Galiléia, Judéia ha'e Jerusalém gui. Senhor po'akaa hexe oĩ nhomonguera aguã.

18 Ha'e gui ou avi amongue avakue peteĩ uguata e'ỹ va'e hupa reve ogueru va'e. Ogueroikexe teĩ Jesus renonde py onhono aguã.

19 Heta va'e kuery gui nda'vevei ogueroike aguã. Ha'e ramo oguerojeupi oo áry, ha'e oipe'aague rupi hupa reve omboguejy ikuai va'e mbyte py, Jesus renonde.

20 Avakue ojerovia etea Jesus oikuaa vy aipoe'i uguata e'ỹ va'e pe:

– Ava, rejejavyague omboguepaa ma – he'i.

21 Ha'e rami rã lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ndojou porã vy aipoe'i:

– Marã ramigua tu po rami ijayvu vai va'e? Avave rei nombogue kuaai 'rã joeko vaiague, Nhanderuede e'ỹ vy – he'i okuapy.

22 Ha'e kuery opẽxaa Jesus oikuaa vy aipoe'i:

– Mba'e re tu po rami ri pendeayvu pendejy'a py?

23 Mba'e ayvu rupi tu ndaxyive xeayvu aguã: “Rejejavyague omboguepaa ma”, tyrã pa “Epu'ã, ha'e uguata” ha'e 'rã?

24 Va'eri peikuaa aguã Ava ra'y ojeapo va'ekue ko vyv re oiko vy joeko vaiague ombogue aguã voi ipo'aka va'ea –

Oguata e'ỹ va'e pe ju aipoe'i:

– Xee aipoa'e ndevy: Epu'ã, eupi nderupa, ha'e tereo ndero katy – he'i.*

25 Ha'e ramove opu'ã pavẽ oexaa gui, oupi ngupa ituiaty, ha'e oo ngoo katy. Nhanderuede pe oporaẽ oivy.

26 Ha'e javive onhemondyipa vy ombojerovia Nhanderuede. Okyjepa reve aipoe'i:

– Ange ma jaexa mba'emo porã – he'i okuapy.

Mateus 9.9; Marcos 2.13,14

27 Ha'e va'e rire Jesus oo jevy vy oexa peteĩ imposto re nhombopaga va'ety Levi hery va'e, imposto opagaaty py oguapy oiny rã. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Eju ke xerupive – he'i.

28 Ha'e ramo opu'ã vy oejapa ovy hupive oo aguã.

Mateus 9.10-13; Marcos 2.15-17

* 5:24 João 10.37,38

²⁹ Ha'e rire Jesus pe Levi ojapo peteĩ ngaru tuvixa va'e ngoo py. Heta avi ikuai ha'e py, imposto re nhombopaga va'ety ha'e amboae kuery hexeve okaru aguã.

³⁰ Fariseu ha'e irũ kuery lei re nhombo'e va'ety ijayvu okuapy Jesus remimbo'e kuery re. Ha'e vy oporandu:

– Mba'e re tu pekaru ri imposto re nhombopaga va'ety ha'e ojevavya va'e kuery reve?

³¹ Jesus ombovai:

– Hexaĩ va'e kuery ndoipotai 'rã poropoanoa, imba'eaxy va'e kuery anho 'rã oipota.

³² Ha'e rami vy xee ma heko porã va'e aenoĩ aguã e'ỹ aju, ha'e rã heko vai va'e aenoĩ aguã ojeko rerova aguã – he'i.

Mateus 9.14-17; Marcos 2.18-22

³³ Ha'e kuery aipoe'i ixupe:

– João remimbo'e ha'e fariseu remimbo'e kuery ma okaru e'ỹ re ikuai jepi 'rã onhembo'e vy. Ha'e rã neremimbo'e kuery ma any, okaru ha'e oy'u 'rã.

³⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

– Omendaa py pejapo 'rã ri ty'y oenoĩ mbyre kuery okaru e'ỹ re ikuai aguã rami, ha'e kuery reve omenda va'e oĩ teria ja?

³⁵ Ha'e rami avi ovaẽ 'rã ha'e kuerya gui omenda va'e oipe'aa aguã ára. Ha'e va'e ára mae 'rã ha'e kuery ikuai okaru e'ỹ re – he'i.

³⁶ Ha'e kuery pe omombe'u avi peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:

– Avave rei ao pyau gui nombói 'rã ha'ykue ao ymague re omboja aguã. Ha'e rami vy omondoro 'rã ipyau, ha'e ipyau ra'ykue voi ndoja porã 'rã inhymague re.

³⁷ Ha'e avave rei hyru ymague py nomboyru 'rã vinho pyau, mba'eta vinho pyau ombovaipa 'rã hyru. Vinho onheẽmba 'rã, hyru voi ivaipa 'rã.

³⁸ Ha'e rami 'rãgue py vinho pyau ma hyru pyau py 'rã omboyru. [Ha'e ramo 'rãe mokoĩve oĩ porã.]

³⁹ – Ha'e rami avi avave rei vinho ymague oy'u rire ndoy'uxei 'rã ipyau va'e, mba'eta aipoe'i 'rã: “Inhymague ma iporãve.”

6

Mateus 12.1-8; Marcos 2.23-28

¹ Peteĩ sábado py trigoty rupi Jesus kuery oaxa jogueravy jave hemimbo'e kuery hi'a oipo'o vy ho'u heravy oipokyty va'ekue.

² Ha'e ramo amongue fariseu kuery aipoe'i:

– Mba'e re tu evoko rami pejapo sábado ára py nda'evei va'eri?

³ Jesus ombovai:

– Ndaperoayvui teve Davi okaruxe vy oirũ kuery reve ojapo va'ekue?

⁴ Ha'e ma Nhanderuete ro py oike vy ojou mbojape Senhor renonde omoĩ mbyre, ha'e ho'u. Ome'ẽ avi ngupive ikuai va'e pe, ha'e kuery ho'u aguã nda'evei va'eri, sacerdote kuery pe anho ha'eve – he'i.*

⁵ Ha'e aipoe'ive ju ha'e kuery pe:

– Ava ra'y ojeapo va'ekue ma sábado ára re voi ipo'aka va'e.

Mateus 12.9-14; Marcos 3.1-6

⁶ Sábado jevy py onhembo'eaty py ju oike vy nhombo'e oiny. Ha'e py oĩ avi peteĩ ava ipo oiporu kuaa regua re ipiru va'e.

⁷ Lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ikuai va'e oexa pota okuapy sábado ára py pa nhomonguera 'rãa re, hexe ijayvu reixe vy.

* 6:4 1 Samuel 21.1-6

8 Ha'e rã ha'e kuery opēxaa Jesus oikuaa vy aipoe'i ava ipo piru va'e pe:
 – Epu'ã ejuvy mbyte katy – he'i ramo opu'ã ouvvy.

9 Ha'e ramo Jesus aipoe'i amboae kuery pe:

– Mba'ixa tu peikuaa? Ha'eve ri nda'u sábadu ára py jajapo porã, tyrã pa jajapo vai? Ha'eve ri nda'u joekove jaraa jepe, tyrã pa tove tomano? – he'í.

10 Ha'e gui ovvýry ikuai va'e ha'e javive re oma'ẽ reve aipoe'i ava va'e pe:
 – Embo'yvi ndepo.

Ha'e rami opo ombo'yvi ramo okuera.

11 Ha'e rami rã amboae kuery ma ipoxya, ha'e joupe-upe oporandu mba'e pa Jesus re ojapo aguã re.

Mateus 10.1-4; Marcos 3.13-19

12 Ha'e va'e jave py oo vyvty áry onhembo'e aguã. Ha'e vy pytũ mbukukue re onhembo'e oiny Nhanderue te.

13 Ko'ẽmba jave ojea py oenoĩ guemimbo'e kuery ha'e javi, ha'e vy oiporavo doze. Ha'e va'e kuery pe ma “Apóstolo” he'i:*

14 Simão hery mboærã Pedro omoĩ va'ekue ha'e tyvy André, Tiago ha'e João, Filipe ha'e Bartolomeu,

15 Mateus ha'e Tomé, Alfeu ra'y Tiago ha'e Simão “Zelote” 'ea va'e,

16 Tiago ra'y Judas ha'e Judas Iscariotes Jesus jopy uka nhemiarã va'e avi.

Mateus 4.23-25

17 Ha'e kuery reve oguejy vy vyvty joja reia py ju ovaẽ, hemimbo'e kuery mboae ha'e heta rei va'e ikuaia py. Judéia ha'e javi gui, Jerusalém, Tiro ha'e Sidom ha'e ye'ẽ rembe katy gui ou va'ekue.

18 Ha'e kuery ma ayvu oenduxe vy ou va'ekue, omba'eaxy gui okueraxe vy guive. Nhe'ẽ vai omoangeko va'e guive ou rã omonguerapa.

19 Heta va'e kuery ha'e javive opokoxe hexe, mba'eta ixugui ipo'akaa oẽ va'e py nhomonguerapa ramo.

Mateus 5.1-12

20 Ha'e gui guemimbo'e kuery re oma'ẽ vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Iporiaukue'i pendekuai va'e, pevy'a ete 'rã, mba'eta Nhanderue te po'akaa pendeivy guarã oi.

21 – Pevy'a ete 'rã aỹ pekaruxe va'e, mba'eta perekopa 'rã.

– Aỹ pejae'o va'e, pevy'a ete 'rã, mba'eta penderory riaa 'rã.

22 – Pevy'a ete 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue káuxa avakue pendere nda'ija'ei vy penemoxẽ, pendere ijayvu rei ha'e penderery vaikue va'e rami oikuaa ramo.

23 Ha'e nunga oiko rã pevy'a ha'e peporaei, mba'eta heta mba'e yva re oi pendeivy guarã. Mba'eta yma rupi ha'e rami ae tamoi kuery oguereko axy raka'e profeta kuery.

Nda'evei ete 'rã re ijayvuague

24 – Ha'e rã aỹ perekopa va'e pe ma nda'evei ete 'rã, mba'eta perekopa ma penembovy'aaã.

25 – Nda'evei ete 'rã pekaru porã va'e pe, mba'eta pendu 'rã karuai.

– Nda'evei ete 'rã pevy'a rei va'e pe, mba'eta pendeivy'a vai ha'e pejae'o 'rã.

26 – Nda'evei ete 'rã pendejou porã va'e ha'e javi pe, mba'eta ha'e rami ae peneramoĩ kuery ojou porã rei raka'e profeta ramigua kuery.

Mateus 5.38-42

27 – Ha'e rã xeayvua re pejapxyaka va'e pe ma aipoa'e: Peayvu 'rã pendovaigua kuery, pejapo porã 'rã pendere ija'e e'ỹ va'e pe.

* **6:13** “Apóstolo” 'ea ma Cristo rembiporavo guery rupi omondouka va'e ayvu omombe'u ha'e nhomonguera aguã.

28 Peroayvu porã 'rã pendere inhe'ẽ vai va'e, ha'e pejerure 'rã pendere ijayvu rei va'e re.*

29 Amongue pendova pete rã perova hovai re ju oipete aguã. Amongue pendeparito oipe'a rã penekamixa avi 'rã peraa uka.

30 Peme'ẽ 'rã pëvy ojerure va'e ha'e javi pe. Amongue penemba'e ogueraa ramo nda'evei "Eme'ẽ ju" peje aguã.

31 Pëvy avakue ojapo aguã peipotaa rami ae avi peẽ voi pejapo ha'e kuery pe.

Mateus 5.43-48

32 – Xapy'a rei penderayvu va'e anho ri peayvu vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi oayvu 'rã guayvua kuery.

33 Pendevy ojapo porã va'e pe anho ri pejapo porã vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi ha'e rami ikuai.

34 Pendevy omboekovia va'erã pe anho ri mba'emo peiporuka vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi joupe oiporuka 'rã mba'emo ha'ekue rami ju ojopy aguã.

35 – Ha'e rã peẽ ma peayvu 'rã pendovaigua kuery voi, ha'e pejapo porã joupe, mba'emo peiporuka 'rã hekovia re'ỹ. Ha'e rami rã 'rãe heta omoĩ porãa pendevy guarã, ha'e Yvate ete va'e ra'y pendekuai. Mba'eta ha'e ma ojapo porã 'rã hexe ima'endu'a e'ỹ va'e ha'e heko vai va'e kuery pe voi.

36 Penhomboaxy kuaa 'rã Penderu nhomboaxya rami.

Mateus 7.1-5

37 – Peikuaa pota rei eme joe, pendere oikuaa potaa e'ỹ aguã. Penhom-bopaga eme penembopagaa e'ỹ aguã. Pejoperdoa 'rã pendeperdoaa aguã.*

38 Joupe mba'emo peme'ẽ ri ramo pendevy ju ome'ẽa 'rã mba'emo. Omboyru porã'i, omomy-momyĩ, oiapete ramo tynyẽ vaipa vy onheẽmba rei va'e 'rã ome'ẽa pendevy. Mba'eta joupe pejapoa rami avi pendevy ju ojapoa 'rã.

Ára revegua e'ỹ meme jogueraa va'e re ijayvuague

39 Ha'e kuery pe omombe'u avi petei ayvu mba'emo re ombojoja vy:

– Ha'eve ri nda'u ára revegua e'ỹ ogueraa aguã amboae ára revegua e'ỹ? Ha'e rami vy nda'u mokoĩve ndo'ai 'rã ri hugua katy?

40 Temimbo'e kuery ma imbo'ea gui yvateve va'e'ỹ. Imbo'e porã mbyre ma imbo'eare rami avi 'rã ikuai.*

41 – Mba'e re tu nderyvy rexa py iky'a oĩ va'e re rexa pota, ha'e rã yvyra nderexa py oĩ va'e re ma nderaikuaa potai?

42 Mba'e re tu nderyvy pe "Xeryvy, tove tanoẽ iky'a nderexa gui" 're va'eri nderexa py yvyra oĩ va'e re ma nderaikuaa potai? Heko porã merami rive va'e, enoẽ ndee ranhe yvyra nderexa gui. Ha'e vy 'rãe rexa porã nderyvy rexa gui iky'a renoẽ aguã.

Mateus 12.33-37

43 – Jipoi yvyra porã hi'a iporã e'ỹ va'e, neĩ yvyra iporã e'ỹ va'e voi jipoi hi'a porã va'e.

44 Mba'eta yvyra ikuai va'e jaikuaa 'rã hi'a re vy. Figo ma nanhamondoi 'rã juu'y gui, ha'e uva ma nanhamondoi 'rã juu rakuaendy gui.

45 Heko porã va'e oexa uka 'rã opy'a re mba'emo porã omoĩ va'ekue, ha'e rã heko vai va'e ma mba'emo vai omoĩ va'ekue 'rã oexa uka. Mba'eta nhandepy'a re oĩ va'e re ae 'rã nhandeayvu.

Mateus 7.24-27

46 – Mba'e re tu zevy "Senhor, Senhor" peje va'eri ndapejapoi ajapo uka va'e?

* 6:28 Lucas 23.34; Romanos 12.14 * 6:37 Romanos 2.1-3; 1 Coríntios 4.5; Tiago 4.11,12 * 6:40 Mateus 10.24; João 13.16

47 Ha'e javive xea py ou, xeayvu oendu ha'e ha'ekue rami ikuai va'e ma xee amombe'u ta marã rami pa ikuaia.

48 Ha'e kuery ma ikuai peteĩ ava oorã ojapo vy ijyta kuarã yvy ojo'o puku vy ita áry omo'ã va'e rami. Ha'e gui yy tyguaxu vy oo re ojeapi-api teĩ ndoityi, omboyta porã rire.

49 Ha'e rã xeayvu oendu teĩ ha'ekue rami nda'ikuai va'e ma ava oorã ojapo vy omboyta vai-vai va'e rami. Ha'e gui oo re yy ojeapi-api vy oitypa vyvoi, ombovaipa katui'i.*

7

Mateus 8.5-13

1 Ha'e va'e ayvu heta va'e kuery pe Jesus omombe'upa ma vy oo Cafarnaum tetã py.

2 Ha'e py ma peteĩ xondaro ruvixa rembiguai oayvu ete va'e imba'eaxy vy omano rai'i oupy.

3 Jesus re ima'endu'aa ramo huvixa oendu vy oĩa katy omondouka amongue judeu mongetaaty kuery, ha'e kuery ojerure rã ou vy omonguera aguã hembiguai.

4 Ha'e kuery ma Jesus-a py ovaẽ vy ojerure ete okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

– Huvixa ma ha'eve reĩpytyvõ aguã,

5 mba'eta nhande kuery irũ oiko vy ojapo karamboae ronhembo'e atyrã – he'i okuapy.

6 Ha'e ramo Jesus oo ha'e kuery reve.

Oo py ovaẽ rai'i ma ovy jave xondaro ruvixa omondouka ju oirũ kuery regua aipoe'i aguã:

– Senhor, xero py revaẽ e'ỹ teĩ ha'eve, mba'eta xee xe'yvyĩ'i ete xero py romovaẽ aguã.

7 Ha'e nunga rupi ndaxepy'a guaxui xee aju aguã ndea py. Peteĩ ayvu ri eruruka xerembiguai tokuera.

8 Mba'eta xee voi xeruvixa oĩ va'e oipotaa rami aiko va'e. Ikuai avi xondaro kuery xeayvua rami ikuai va'e. Peteĩ pe “Tereo” ha'e ramo oo 'rã. Ha'e rã amboae pe ma “Eju” ha'e rã ou 'rã. Xerembiguai kuery pe “Ejapo ha'e nunga” ha'e ramo ojapo 'rã – he'i.

9 Pova'e ayvu Jesus oendu vy onhemondyi. Ha'e rami vy hupive ou va'e kuerya katy ojere vy aipoe'i:

– Xee ma aipoa'e pëvy: Neĩ Israel kuerya rupi voi ndajoui teri ha'e rami ojerovia ete va'e – he'i.

10 Ha'e gui omondouka pyre oo katy ojevvy vy oexa rã tembiguai okuera ma ra'e.

Naim tetã py kunha imeve'ỹ va'e pi'a omboete jevyague

11 Ha'e va'e rire'i Jesus oo peteĩ tetã Naim hery va'e katy. Hupive hemimbo'e kuery ha'e heta va'e kuery oje'oi.

12 Tetã kora rokẽ py ovaẽ rai ovy jave oẽ jekuaa mba'e guaxu reraa kuery. Ha'e va'e kuery ma peteĩ kunha imeve'ỹ va'e pi'a peteĩ'i va'ekue ogueraa. Ixykue'i reve heta avi oje'oi tetã pygua kuery.

13 Ha'e nunga Senhor oexa vy omboaxy kunha va'e. Ha'e vy aipoe'i:

– Ejae'o eme.

14 Ha'e rami vy onhemboja vy opoko omano va'e rupa re. Heraa kuery omombyta vy aipoe'i:

– Kunumi, xee aipoa'e ndevy: Epu'ã ke – he'i.

* 6:49 Tiago 1.22-25; 1 João 2.3-6

15 Ha'e ramo omano va'ekue oguapy oiny vy ijayvu. Ha'e rã ixu pe ju Jesus omboaxa.

16 Ha'e javive onhemondyipa vy Nhanderuete omboetea rupi aipoe'i:

– Profeta ipo'akapa va'e oiko nhande kuery mbyte, Nhanderuete ojekuaa uka ra'e ojeupegua kuery pe – he'i okuapy.

17 Ha'e va'e omombe'ua rã oendupaa Judéia ha'e javi rupi, ha'e gui ha'e katy'i rupi ikuai va'e ha'e javi.

Mateus 11.2-6

18 Ha'e nungakue ha'e javi João Batista pe hemimbo'e kuery omombe'u. Ha'e rã ha'e kuery regua mokoï João oenoï vy

19 omondouka Senhor-a katy oporandu aguã: “Ndee teve reju 'rã va'ekue, tyrã pa roaröve 'rã amboae?” he'i aguã.

20 Jesus oia py avakue ovaë vy aipoe'i ixupe:

– João Batista orembou apy ndevy roporandu aguã: Ndee ae pa reju 'rã va'ekue, tyrã pa roaröve 'rã amboae? – he'i.

21 Ha'e va'e jave Jesus heta omonguera imba'eaxy va'e oiko axyague gui, anha onhemondea va'e guive. Heta avi omoma'ë ára revegua e'ÿ.

22 Ha'e gui mae ma Jesus ombovai ha'e kuery pe:

– Tapeo pemombe'u João pe pexa ha'e pendu va'ekue: ára revegua e'ÿ oma'ë ju, oguata e'ÿ va'ekue oguata, lepra revegua ojeky'a'o, ijapyxa e'ÿ va'ekue oendu, omano va'ekue onhemboete, ha'e iporiaukue'i pe omombe'ua ayvu porã.

23 Ovy'a ete 'rã xere ojerovíaa gui ndojepe'ai va'e – he'i.

Mateus 11.7-19

24 Oporandu aguã ombou pyre kuery oje'oi ju rire João reko re Jesus ijayvu heta va'e kuery pe: Ha'e vy aipoe'i:

– Marã ramigua pexa aguã tu peo tekoa e'ÿa py? Takua'i vytyu omomy-momyi va'e ramigua ri ty'y?

25 Marã ramigua pexa aguã tu peo raka'e? Peteñ ava ao porã py onhemonde va'e? Ha'e rami avi onhemonde porã ha'e oguerékopa va'e ma huvixa ro py ikuai va'e anho.

26 Marã ramigua tu ha'vy peo pexa? Profeta? Tá, xee aipoa'e pëvy: João Batista ma profeta ikuai va'e gui voi yvateve va'e.

27 Mba'eta hekorã re ae ipara oiny: “Xee amondouka 'rã peteñ xerembiguai nerenonderã, nderaperã oguereko katu aguã”, he'i va'ekue.*

28 Xee aipoa'e pëvy: Kunha gui oiko va'ekue jipoi João Batista gui yvateve va'e. Ha'e rã Nhanderuete po'akaa py vvy'igüeve'i va'e ma ixugui yvateve – he'i.

29 Ha'e javive oendu va'e ha'e imposto re nhombopaga va'ety kuery voi Nhanderuete guigua teko porã João omombe'u rã oendu vy ixupe onhemongarai uka va'ekue.

30 Ha'e rã fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ma Nhanderuete oipotaa rami nda'ikuaixei vy João pe nonhemongarai uka va'ekue. Ha'e gui aipoe'ive ju:

31 – Mba'e nunga re nda'u ambojoja 'rã aÿgua kuery reko? Marã rami nda'u ha'e kuery ikuai?

32 Ha'e kuery ma ikuai kyrĩgue tetã mbyte rupi oguapy vy joupe-upe ojavukai va'e rami: “Mimby romonhe'ë ramo peë ndapejerokyi, ha'e gui omanoa pygua romonhendu ramo ma ndapejae'oi”, he'i va'e kuery rami.

33 Mba'eta João Batista ou vy mbojape ho'u e'ÿ re oiko, vinho ndoy'ui guive. Ha'e rami rã ixupe peë kuery “Anha reve rima oiko”, peje.

* 7:27 Malaquias 3.1

34 Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma ou vy okaru ha'e oy'u ramo ixupe "Peva'e ma okaru guaxu, vinho oy'u, ha'e imposto re nhombopaga va'ety heko vai va'e kuery re onhemoirũ va'e", peje.

35 Ha'e rã hi'arandu va'e kuery ha'e javi ma ojou porã 'rã 'arandu rupi ikuai va'e – he'i.

Kunha heko vai va'ekue Jesus py re heakuã porã va'e oikytyague

36 Peteĩ fariseu oenoĩ Jesus hexeve oo vy okaru aguã. Ha'e rã fariseu ro py Jesus ovaẽ ma vy mesa py oĩ.

37 Peteĩ kunha heko vai va'ekue ha'e va'e tetã pygua ae oikuaa fariseu ro py okaru oinya. Ha'e rami vy oĩa py peteĩ heakuã porã va'e ryru ogueru, ita xĩ va'e guigua.

38 Hakykue gui onhemboja vy ojae'o reve omoakỹ ipy guexay py, ha'e o'a py ju ombobiru. Ipy rupi oayvu reve oikyty heakuã porã va'e.

39 Ha'e nunga fariseu henoĩare oexa vy aipoe'i ojeupe ae:

– Peva'e ma profeta ete va'e rire oikuaa 'rãgue mba'e nunga kunha pa hexe opoko va'ea, mba'eta heko vai va'e – he'i.

40 Ha'e ramo Jesus aipoe'i fariseu pe:

– Simão, peteĩ mba'e areko amombe'u va'erã ndevy.

Ombovai:

– Emombe'u ha'vy, porombo'ea – he'i.

41 Aipoe'i:

– Oiko peteĩ nhomboreve va'ety. Ha'e va'e pe mokoĩ oreve. Peteĩ oreve quinhentos ára repy, ha'e rã amboae ma cinqüenta oreve.

42 Neĩ peteĩve ma ndoguerkoi omboekovia aguã. Ha'e ramo imboreveare omboguepa mokoĩve orevea. Mokoĩve gui mava'e nda'u oayvuve?

43 Simão ombovai:

– Xee aikuaa rã oreve retave va'ekue – he'i.

Ha'e ramo aipoe'i ixupe:

– Ha'veea rami rembovai – he'i.

44 Ha'e gui kunha va'e re ranhe oma'ẽ vy aipoe'ive ju Simão pe:

– Rexa pa kova'e kunha? Ndero py xee avaẽ ramo ndee ndererui yy xepy ajoi aguã. Ha'e rã peva'e kunha ma guexay py ae ojoi xepy, ha'e gui o'a py ju ombobiru.*

45 Ndee ma xerova rupi ndereayvui. Ha'e rã peva'e ma avaẽ guive xepy rupi oayvupa.

46 Ndee ma azeite ndereikytyi xeakã re. Ha'e rã peva'e ma xepy re oikyty oiny heakuã porã va'e.

47 Ha'e nunga rupi aipoa'e ndevy: Peva'e ojevavy eteague omboguepaa ma, mba'eta xerayvu ete. Ha'e rã ojevavyague nombogueaive va'e ma ndaxerayvuive 'rã – he'i.

48 Ha'e gui ma kunha va'e pe aipoe'i:

– Rejevavyague omboguepaa ma.

49 Ha'e ramo hexeve okaru va'e kuery joupe-upe aipoe'i:

– Mava'e nda'u peva'e ava jejavya voi ombogue va'e? – he'i okuapy.

50 Ha'e ramo Jesus aipoe'i kunha va'e pe:

– Rejeroviaa ndereraa jepe ma. Tereo porã ke.

* 7:44 Ha'e kuery reko rami vy oo py ovaẽ ramo hoo va'e omoaẽ vy ogueru ruka 'rã yy ipoua kuery ojepyei aguã, tape rupi yvy ku'i heta va'e gui (Gênesis 19.2, 24.32, 43.24, Juizes 19.21, João 13.1-14).

8

Kunhague Jesus pytyvõa kuery rery oĩa

¹ Ha'e rire Jesus oguata oikovy tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi. Omombe'u ovy ayvu porã Nhanderuede po'akaa regua. Hupive hemimbo'e kuery doze va'e oje'oi,

² ha'e amongue kunhague anha gui ha'e mba'eaxy gui ogueraa jepe va'ekue avi: Maria Magdalena hery va'e sete anha gui oepy va'ekue,

³ huvixa Herodes rembiguai Cuza ra'yxy Joana, ha'e gui Suzana. Heta avi kunhague mboae oje'oi mba'emo py oipytyvõ va'ety kuery.

Mateus 13.1-9; Marcos 4.1-9

⁴ Jesus oĩa py heta ou opa rupi tetã ikuai va'e gui. Ha'e ramo omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:

⁵ – Peteĩ ava oo mba'emo ra'yĩ moaĩ vy. Ha'e va'e omoaĩ ramo amongue ha'yĩgue ho'a tape yvÿry. Ha'e nunga re opyrõmbaa, guyra'ĩ ho'upa guive.

⁶ Amboae ma itaty reia rupi ho'a. Ha'e nungakue yvate'ĩ vyve ipiru, na'inhakÿi ramo.

⁷ Amboae ma juu mbyte rupi ho'a. Ha'e nungakue jojavi yvate vy ojukapa.

⁸ Ha'e rã amboae ma vvy porãa rupi ho'a. Ha'e nungakue ma yvate ha'e hi'a porã. Cem ra'yĩ peteĩ-teĩ gui oiko.

Ha'e rami ijayvupa ma vy aipoe'ĩ:

– Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu.

Mateus 13.10-23; Marcos 4.10-20

⁹ Hemimbo'e kuery oikuaa porãvexe vy oporandu ixupe:

– Mba'e nunga re tu pova'e rembojoja?

¹⁰ Jesus ombovai:

– Pendevy ma Nhanderuede oikuaa uka opo'akaa py mba'emo oiko va'e ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e rã amboae kuery pe ma mba'emo re ambojojaa rupi rive amombe'u ayvu, ha'e kuery oexa teĩ ndoexa kuaai aguã, ha'e oendu teĩ noendu kuaai aguã.*

¹¹ – Pova'e nunga re ma ambojoja kuri. Ha'yĩgue'i ma Nhanderuede ayvu.

¹² Tape yvÿry ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu teĩ anha ou vy ipy'a gui oipe'a 'rã, oguerovia e'ÿ ha'e oo jepe e'ÿ aguã.

¹³ Itaty reia rupi ho'a va'ekue rami ikuai ayvu oendu vy ojou porã ha'e oguerovy'a va'e. Ndapo pukui va'e rami avi ikuai vy xapy'a'ĩ anho 'rã ojerovia. Ha'e gui mba'emo oiko rã ojepe'a 'rã.

¹⁴ Juu mbyte rupi ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu teĩ mba'emo vvy regua re, omba'e rei-reirã ha'e mba'emo imbovy'arã re openave vy hexaraipa. Ha'e rami vy ndai'ai.

¹⁵ Ha'e rã vvy porãa rupi ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy opy'a re omoĩ. Ha'e kuery ma ojepe'a e'ÿ vy hi'a porã.

Marcos 4.21-25

¹⁶ – Aave rei tataendy nhamoendy vy ndajajao'i 'rã mba'emo ryrupy, neĩ tupa guÿry nanhamoĩ. Ha'e rami 'rãgue py imoĩny oĩaty py ae 'rã jaupi, oike va'e kuery oexa aguã hendy va'e.

¹⁷ Ndoexa ukai pyre ojekuaapa 'rã, ha'e onhomi mbyre oikuaa ukapaa 'rã.

¹⁸ Ha'e nunga rupi peikuaa pota ke marã rami pa pendua re. Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ëave 'rã. Ha'e rã oguereko e'ÿ va'e gui ma oipe'apaa 'rã oguereko rei'ĩ merami va'ekue – he'ĩ.*

Mateus 12.46-50; Marcos 3.31-35

* **8:10** Isaías 6.9-10   * **8:18** Marcos 4.24, Tiago 1.22-25

19 Jesus oïa py ixy ha'e tyvy kuery ovaëxe teĩ heta va'e kuery ikuai va'e gui nda'evei ovaë ete aguã.

20 Ha'e ramo omombe'ua ixupe:

– Ndexy ha'e nderyvy kuery, pee oka py ikuai nderexaxe vy – he'i.

21 Ombovai:

– Ha'i ha'e xeryvy kuery ma Nhanderuete ayvu oendu vy ha'ekue rami ae ikuai va'e.*

Mateus 8.23-27; Marcos 4.35-41

22 Peteĩ ára oĩ kanoã py guemimbo'e kuery reve. Ha'e vy ha'e kuery pe

– Jaaxa yupa rovai re – he'i. Ha'e vy oje'oi.

23 Yy rupi ooa ja ha'e oke oupy.

Ha'e gui yupa áry rupi ou vvytu atã. Ha'e ramo kanoã oike rai-rai'i yy py.

24 Ha'e ramo ha'e kuery ovaë Jesus ituia py. Omomyĩ vy aipoe'i:

– Orembo'ea, orembo'ea, nhamanomba ta rima! – he'i okuapy. Ha'e ramo Jesus omỹi vy ijavyu atã vvytu ha'e yai pe. Ha'e ramove opytu'upa, nda'yvytuvei.

25 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

– Mamo tu oĩ pejeroviaa?

Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipa, okyje guive. Ha'e vy aipoe'i joupeupe:

– Marã ramigua tu peva'e, vvytu ha'e yai pe ijavyu ramo voi onhe'ẽ rendu aguã?

Mateus 8.28-33; Marcos 5.1-14

26 Ha'e gui geraseno kuery yvy katy ju oje'oi Galiléia yupa rovaigua re.

27 Kanoã gui oguejypa ramove ou peteĩ ava tetã gui. Ha'e va'e re ma anha onhemonde ramo yma rei ma ao nomoĩvei, neĩ ngoo rupi ndopytavei va'e. Yvyra rupa rupi rive tema oiko.

28 Ha'e va'e oexa Jesus vyve guenapy'ã re oĩ henonde. Ha'e vy aipoe'i ojapukai atã reve:

– Jesus Nhanderuete Yvate ete va'e Ra'y, mba'e tu xee areko ndereve? Xee ajerure xemoingo axy e'ỹ aguã – he'i.

29 Mba'eta anha pe Jesus ijavyu ae ma ava gui oẽmba aguã, mba'eta mbovykue rei e'ỹ ma oguereko axy. Ipy ha'e ipo corrente py ojokuapaa teĩ omondopa kuerei. Ha'e ramo anha kuery ogueraa 'rã tekoa e'ỹa rupi.

30 Ha'e gui ma Jesus oporandu ixupe:

– Mba'exa tu nderery?

Ombovai vy

– Heta va'e – he'i, hexe heta anha onhemonde ramo.

31 Ha'e vy ojerure vvykua vaikue py omondouka e'ỹ aguã.

32 Ha'e katy'i ma heta ikuai poryko okarua py vvyty re. Anha kuery ojerure omondouka aguã poryko re ju onhemonde aguã. Ha'e ramo Jesus omondouka.

33 Ha'e ramo ava gui anha kuery oẽmba vy poryko re ju onhemonde. Ha'e ramo vvy'ã guy katy onhamba jogueravy. Yy py ho'apa vy oy'upa.

34 Ha'e gui ma poryko re opena va'e kuery mba'emo oiko va'e oexa vy onhamba jogueravy, omombe'u tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi.

Mateus 8.34; Marcos 5.14-20

35 Ha'e pygua kuery ou oiko va'ekue oexaxe vy. Jesus oïa py ovaë vy oexa ava anha kuery oẽmbaague va'e. Ha'e va'e ma onhemonde ha'e hi'arandua oĩ porã ju ma. Jesus vvy'iry oguapy oiny. Ha'e rã ha'e kuery ndaekorãvei rei okuapy.

* 8:21 Hebreus 2.11,12

36 Ha'e kuery pe hexaare regua omombe'u marã rami vy pa anha gui oepyague.

37 Geraseno kuery opa rupi gui ou va'ekue okyje vy ixupe ojerure ha'e kuery rekoa gui ojepe'a aguã. Ha'e ramo kanoã py Jesus ojeupi vy oo ju.

38 Ha'e rã ava anha kuery oẽmbaague va'e ma ojerure hupive oo aguã. Ha'e rami teĩ Jesus omoundouka vy aipoe'i:

39 – Tereo ndero pygua kuery pe emombe'u Nhanderuete ndevy ojapo va'ekue – he'i. Ha'e ramo tetã jave rupi oo vy omombe'u hexe Jesus ojapo va'ekue ha'e javi.

Mateus 9.18,19; Marcos 5.21-24

40 Ha'e gui Jesus ojevvy ramo heta va'e kuery oarõ okuapy va'e omovaẽ porã ovy'a reve.

41 Ha'e jave py ma ou peteĩ ava Jairo hery va'e, onhembo'eaty pygua huvixa. Ha'e va'e ma Jesus renonde guenapy'ã re oĩ vy ojerure hoo py ovaẽ aguã,

42 mba'eta tajy peteĩ'i va'e doze ma'etỹ oguereko va'e omano rai'i oupy ramo.

Mateus 9.20-22; Marcos 5.24-34

Jesus ooa rupi heta va'e kuery omboty rei oje'oivy.

43 Oiko avi peteĩ kunha doze ma'etỹ re ma gueko re riae oiko va'e. Avave rei nomongueravei ma, [ha'e oguereko va'ekue ha'e javi ome'ẽ ma poropoanoa kuery pe.]

44 Ha'e va'e ma Jesus rakykue gui ovaẽ vy opoko ijao apy re. Ha'e ramove opytu'u vyvoi hekoaxy.

45 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Mava'e tu xere opoko?

Ha'e javive nomombe'uxeĩ ramo Pedro [oirũ kuery reve] aipoe'i:

– Orembo'ea, heta nderakykue ou va'e ndejopy rei heravy nemboty rei vy, [va'eri ndee “Mava'e tu xere opoko?” 're.]

46 Ha'e rami teĩ Jesus aipoe'ive tema:

– Amongue ta'vy xere opoko teve, mba'eta aendu xegui xepo'akaa oẽ rã – he'i.

47 Ha'e ramo kunha va'e onhenhomi aguã nda'eveĩ ramo ou oryryipa reve, guenapy'ã re oĩ henonde. Ha'e vy pavẽ oendua py onhemombe'u mba'e re pa hexe opokoa, ha'e opoko vyve okueraague.

48 Ha'e ramo ixupe aipoe'i:

– Herajy, rejeroviaa ndereraa jepe. Tereo porã ke.

Mateus 9.23-26; Marcos 5.35-43

49 Jesus ijayvu teri ho'amy reve peteĩ ou onhembo'eaty pygua ruvixa ro gui. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Nderajy omano ma. Nda'eveveĩ ma porombo'ea remoangekove aguã – he'i.

50 Ha'e nunga Jesus oendu vy aipoe'i tuu pe:

– Enhemondyi eme, ejerovia tema. Ha'e ramo oo jepe 'rã – he'i.

51 Ha'e gui oo py ovaẽ vy avave rei ndogueroikei, Pedro, João, Tiago, ha'e kunha'i ru ha'e ixy e'ỹ vy.

52 Ha'e javive ipy'a vai vy ojae'o okuapy rã oexa vy aipoe'i:

– Pejae'o eme. Kunha'i va'e nomanõi, oke rima – he'i.

53 Ha'e ramo ojoi rei okuapy, omano maa oikuaa vy.

54 Ha'e rã kunha'i va'e po re Jesus ojopy vy ijayvu atã reve aipoe'i ixupe:

– Kunha'i, evy ke.

55 Ha'e ramove hexe inhe'ẽ ojevvy ramo opu'ã. Ha'e ramo omongaru uka.

56 Tuu kuery onhemondyipa. Ha'e ramo ha'e kuery pe aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ÿ aguã oiko va'ekue.

9

Mateus 10.1,5-15; Marcos 6.7-13

1 Doze guemimbo'e kuery Jesus oenoĩ vy ombopo'aka anha kuery ha'e javi re, ha'e nhomonguera aguã re.

2 Ha'e vy omondouka Nhanderuete po'akaa regua omombe'u ha'e imba'eaxy va'e omonguera aguã.

3 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Mba'eve rei peraa eme peoa rupi, neĩ popoka, voko, mbojape, peráta ha'e kamixa voi peraa eme mokoĩ.

4 Oo py pevaẽa py ae pepyta peove peve.

5 Ha'e gui tetã re napenemovaẽai ramo pendepy regua gui peity-ity 'rã peovy vvy ku'i, ha'e kuery pe peikuaa uka aguã peja peovya – he'i.*

6 Ha'e ramo hemimbo'e kuery ma tekoa ha'e javi rupi oje'oi vy ayvu porã omombe'u ha'e nhomonguera opa rupi.

Mateus 14.1-12; Marcos 6.14-29

7 Ha'e gui huvixa Herodes oendu omombe'u rã Jesus mba'emo ojapo oikovya. Ha'e vy ndoikuaai rei, mba'eta amongue aipoe'i:

– João omanoague gui onhemboete ju va'ekue.

8 Amboae ma – Elias rima oiko – he'i.

Ha'e rã amboae ma – Peteĩ profeta yma oiko va'ekue rima oiko – he'i.

9 Ha'e rã Herodes ma aipoe'i:

– João akã ma xee ae ajaya uka va'ekue. Marã ramigua tu ha'vy oiko ha'e nunga apoa omombe'ua rã aendu? – he'i. Ha'e rami vy onhea'ã oexa aguã.

Mateus 14.13-21; Marcos 6.30-44; João 6.1-14

10 Apóstolo kuery ojevypa ma vy Jesus pe omombe'upa ojapo va'ekue ha'e javi. Ha'e ramo ogueraa Betsaida tetã py ha'e kuery ae'i ikuai aguã.

11 Ha'e rami teĩ heta va'e kuery oikuaa vy oje'oi hakykue. Ha'e ramo omovaẽmba vy ijayvu Nhanderuete po'akaa re, imba'eaxy va'e voi omonguera.

12 Ka'aru rai jave hemimbo'e kuery doze va'e ou vy aipoe'i ixupe:

– Emondoukapa ju heta va'e kuery, tetã ha'e tekoa kii rai'i ikuai va'e rupi oje'oi vy oke ha'e ho'u va'erã ojou aguã, mba'eta apy ma tekoa e'ÿa py nhandekuai – he'i okuapy.

13 Ha'e rã aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peẽ ae peme'ẽ ho'u va'erã.

Ha'e kuery ombovai:

– Mba'eve ndoroguerekali, peteĩ nhiruĩ mbojape ha'e mokoĩ pira'i e'ÿ vy. Tyrã pa ore ae toroo tembi'u rojogua aguã ha'e javive peguarã? – he'i.

14 Ha'e py rãnda'u ikuai cinco mil avakue.

Ha'e gui ma aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

– Pemboguapy peteĩ-teĩ henda py cinquenta ikuai aguã rami – he'i.

15 Ha'e ramo ha'e kuery ha'e rami ojapo vy omboguapypa.

16 Ha'e gui Jesus ma peteĩ nhiruĩ mbojape ha'e mokoĩ pira ojopy vy yva re oma'ẽ reve oguerovy'a Nguete. Ha'e vy oipe'ãmba'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe, ha'e kuery ju ome'ẽ-me'ẽ aguã heta va'e kuery pe.

17 Ha'e javive okaru vy hevayatãmba. Ha'e ramo hembyrekue omono'õ vy doze varai ju omonyẽ.

Mateus 16.13-21; Marcos 8.27-31

* 9:5 Atos 13.50,51; 18.6

18 Ha'e ae'i onhembo'e oinya py hemimbo'e kuery ou ramo oporandu ha'e kuery pe:

– Marã ramigua aikoa rami tu heta va'e kuery oikuaa?

19 Ha'e kuery ombovai:

– João Batista. Amboae kuery ma “Elias” he'i. Ha'e rã amboae kuery ma peteĩ profeta ymave guare renhemboete ju va'ekue reikoa rami oikuaa – he'i.

20 Ha'e gui ma oporanduve ju:

– Ha'vy peẽ kuery, marã ramigua aikoa pa peikuaa?

Ha'e ramo Pedro ijayvu vy aipoe'i:

– Ndee ma Cristo Nhanderuete remimbou – he'i.

21 Ha'e rami rã aipoe'i omombe'u e'ỹ aguã avave rei pe.

22 Ha'e vy aipoe'i:

– Ava ra'y ojeapo va'ekue ma oiko axy 'rãe. Mba'eta nhomongeta va'ety, sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery nda'ija'ei 'rã hexe. Ha'e gui ojukaa rire mboapy araa py onhemboete ju 'rã.

Mateus 16.24-28; Marcos 8.34-9.1

23 Ha'e gui ma aipoe'i pavẽ pe:

– Xerupive oikoxe va'e taexarai ojegui ae, ko'ẽ nhavõ togueraa ojeupegua kuruxu, ha'e tou xerakykue.

24 Mba'eta nomanoxei ete va'e ma omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã xekáuxa omano va'e ma ogueraa jepe uka 'rã guekove.*

25 Mba'e 'rã tu avakue ojou, mba'emo yvy regua ha'e javi oguerekopa va'eri guekove ae omokanhy vy, e'ỹ vy ha'e ae onhemoingo axy uka rire?

26 Mba'eta amongue xee ha'e xeayvua ogueroxĩ rire, ha'e kuery ma Ava ra'y ojeapo va'ekue voi ogueroxĩ 'rã guexakã rupi ou jevy ma vy, Nguu rexakã ha'e anjo iky'a e'ỹ va'e kuery rexakã rupi.

27 Anhetẽ aipoa'e pëvy: Apy peĩ va'e regua amongue napemanoi 'rã Nhanderuete po'akaa ojekuaa ouvy rã pexa e'ỹa ja.

Mateus 17.1-8; Marcos 9.2-8

28 Ha'e rami ijayvu rire oito araa py ma ngupive Pedro, João ha'e Tiago ogueraa vy peteĩ vyty áry oẽ onhembo'e aguã.

29 Onhembo'e oiny jave hova guexakã py ojekuaa, ha'e ijao ma xiimba rei hexakãmba vy.

30 Ha'e jave mokoĩ avakue ijayvu jekuaa hexeve, Moisés ha'e Elias.

31 Ha'e va'e kuery ma hexakã rupi ojekuaa vy hexeve ijayvu okuapy Jerusalém tetã py Jesus oo vy ojexavai ranhe aguã oiko va'erãa re.

32 Ha'e rã Pedro ha'e oirũ kuery ma hopeyi vaipa okuapya ramive ndoke ete'i vy oexa hexakã ha'e mokoĩ avakue hexeve hi'ai va'e.

33 Jesus-a gui ha'e kuery ojepe'a ta ma ramo Pedro aipoe'i ixupe:

– Orembo'ea, ha'eve apy nhaive aguã. Ha'e ramo rojapo 'rã mboapy oo'i: peteĩ ma ndevy guarã, amboae ma Moisés pe, ha'e gui amboae ju ma Elias peguarã – he'i. Oikuaa vy e'ỹ ha'e rami ijayvu.

34 Ha'e rami ijayvu teria ja peteĩ arai ou vy ojao'ipa. Arai ojao'i rã ha'e kuery okyjepa.

35 Ha'e va'e mbyte gui ou nhendu peteĩ ayvu aipoe'i va'e:

– Peva'e ma Xera'y xerembiporavo. Pejapyxaka ijayvua re – he'i.*

* 9:24 João 12.24-26; Apocalipse 2.10, 12.11   * 9:35 2 Pedro 1.16-18

36 Ha'e va'e nonhenduvei rire Jesus ha'e ae'i ju hi'aĩ. Ha'e va'e rire ma hemimbo'e kuery okyirĩ okuapy, ha'e va'e jave avave rei pe nomombe'ui oexa va'ekue.

Mateus 17.14-18; Marcos 9.14-27

37 Ko'ẽ jevy vyvty gui oguejy jogueruvy ramo heta ou Jesus ovaexĩ vy.

38 Teta mbyte gui peteĩ ava ojapukai nhendu vy aipoe'i:

– Porombo'ea, ajerure rema'ẽ aguã xera'y re, peteĩ va'e ramo.

39 Hexe ma nhe'ẽ vai onhemonde ramo ojapukai xapy'a vy ho'a 'rã vvy rupi. Anha ogueroko axy rei vy ombojuru ryjuipa ha'e ombojejukapa ma vy mae ma 'rã oeja.

40 Ajerure teĩ neremimbo'e kuery oipe'a aguã, ha'e kuery ndoipe'a kuaai – he'i.

41 Ha'e ramo Jesus ombovai:

– Peẽ pejerovia e'ỹ ha'e pendeko vai va'e, raka'e peve 'rã nda'u xee aiko pendereve, rogueropo'aka aguã? Eru ha'vy ndera'y – he'i.

42 Oguerovaẽ heruvy 'rã anha oity ju vvy rupi. Opa marã rei ogueroko ramo Jesus ijayvu atã anha pe. Ha'e rami vy kunumi va'e omonguera vy omboaxa ju tuu pe.

43 Ha'e ramo pavẽ rei onhemondyipa Nhanderuede po'akaa oexa uka 'rã oexa vy.

Mateus 17.22,23; Marcos 9.30-32

Jesus ojapo va'e pavẽ oexa vy onhemondyipa ramo aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

44 – Penema'endu'a riae ke pova'e ayvu re: Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã avakue po py – he'i.

45 Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu kuaai, ndoikuaa uka porãveĩ ramo. Nda'ipy'a guaxuy vy noporandui guive ha'e nunga re.

Mateus 18.1-5; Marcos 9.33-37

46 Ha'e kuery joupe-upe ijayvu mava'e ete pa joegui yvateve va'e omoĩa 'rãa re.

47 Ha'e 'rã Jesus ma ha'e kuery py'a re oĩ va'e oikuaa vy ojee omonhemboja peteĩ kyrĩ va'e, ha'e omoĩ oyvy'iry.

48 Ha'e vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

– Amongue xerery rupi kova'e kyrĩ va'e omovaẽ vy xee avi xemovaẽ. Ha'e xemovaẽ va'e ma xembouare avi omovaẽ. Mba'eta peẽ kuery va'e regua pavẽ gui yvyĩve va'e ma yvateve va'e oiko.

Marcos 9.38-40

49 João aipoe'i:

– Orembo'ea, peteĩ ava roexa kuri nderery rupi anha oipe'a 'rã. Ha'e ramo ndoroipe'a ukavei, mba'eta nhanderupivegua e'ỹ ramo – he'i.

50 Ha'e ramo Jesus ombovai:

– Nda'evei ndapeipe'a ukai aguã, mba'eta penderovaigua e'ỹ va'e ma penderupivegua ae.

Samaria pygua kuery Jesus nomovaẽiaque

51 Yva re ju heraa aguã ovaẽ rai'i ma ramo, hova re ojekuaa Jerusalém katy oo aguã opy'a re omoĩ va'ekue.

52 Ha'e vy guenonderã omondouka imombe'uarã. Ha'e ramo ha'e kuery oo vy peteĩ Samaria pygua kuery rekoa py ovaẽ ogueroko katu aguã oke aguã.

53 Ha'e 'rã ha'e pygua kuery ma nomovaẽxei, Jerusalém katy ooa oikuaa vy.*

54 Ha'e nunga hemimbo'e kuery Tiago ha'e João oexa vy oporandu ixupe:

* 9:53 Samaria pygua kuery nomovaẽxei, mba'eta judeu kuery reve joe ija'e e'ỹ va'e vy (João 4.9).

– Senhor, reipota pa rombou uka tata yva gui ha'e kuery omomba aguã?

⁵⁵ Ha'e ramo Jesus ojere vy ijayvu atã ha'e kuery pe. [Ha'e vy aipoe'i:

– Peẽ kuery ndapeikuaai mba'e nunga nhe'ẽ gui pa peikoa.

⁵⁶ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma avakue nhe'ẽ omomba aguã e'ỹ ou, ha'e rã ogueraa jepe aguã – he'i.]

Ha'e gui amboae tekoa katy ju oje'oi.

Mateus 8.18-22

⁵⁷ Ha'e kuery oje'oi rupi amongue aipoe'i:

– Xee aa ta nderupive reoa katy rei.

⁵⁸ Ha'e rã Jesus ombovai:

– Aguara'i oguereko rã okua, guyra'i oveve va'e voi oguereko guaity. Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma nei oakã omboguejyaty ndoguerekoi – he'i.

⁵⁹ Amboae pe Jesus aipoe'i:

– Eju katu xerupive.

Ha'e va'e ombovai:

– Taa ranhe xeru tanhono porã.

⁶⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'ive ju:

– Tove omanogue ae tonhono porã omano va'ekue. Ha'e rã ndee ma tereo emombe'u Nhanderuete po'akaa – he'i.

⁶¹ Amboae ju aipoe'i ixupe:

– Senhor, xee aa ta nderupive. Ha'e rami teĩ taa ranhe tamombe'u xero pygua kuery pe.

⁶² Ha'e rã Jesus ombovai:

– Avave rei yvy karaĩa re ojopy heravy reve guakykue re oma'ẽ va'e nda'evei Nhanderuete po'akaa pyguarã – he'i.

10

Setenta guemimbo'e kuery omondoukaague

¹ Ha'e va'e rire Senhor ma setenta ju oiporavo, ha'e vy guenonderã mokõ-mokõ omondouka tetã ha'e tekoa nhavõ ha'e oo aguã rupi.

² Ha'e kuery pe aipoe'i imondovy:

– Mba'ety ma tuvixa, ha'e rã omba'eapo va'e kuery ma mbovy'i. Ha'e nunga rupi pejerure Senhor mba'ety ja pe ombou retave aguã imba'ety rupi omba'eapo va'erã.

³ Tapeo. Xee romondouka vexa'i rami aguara mbyte rupi.

⁴ Peraa eme voko, popoka, neĩpy regua. Tape rupi pexarura eme guive avave pe.

⁵ Joo py pevaẽ vy aipopeje 'rã: “Kova'e oo pygua kuery ta'ikuai porã”, peje.

⁶ Xapy'a rei ha'e py oiko porãxe va'e oĩ ramo hexe oiko 'rã peroayvu porãague. Ha'e rã jipoi ramo pendere ae 'rã ojeapa peroayvu porãague.

⁷ Oo pevaẽague py ae 'rã pepyta. Pe'u ha'e pey'u 'rã ha'e kuery ome'ẽ va'e rei. Mba'eta omba'eapo va'e kuery ma ha'eve ojopy aguã omba'eapoague repy. Peva eme oo mboae-ae rupi.

⁸ Tetã pevaẽa py penemovaẽ porã ri ramo pe'u 'rã ome'ẽ va'e rei.

⁹ Ha'e py pemonguera 'rã imba'eaxy va'e, ha'e aipopeje ha'e kuery pe: “Pendeivy namombryrvei ma Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguã”, peje.

¹⁰ Ha'e rã tetã pevaẽa py napenemonhembojaai ramo tape rupi peo vy aipopeje 'rã:

11 “Peneretã guigua yvy ku'i orepy re oja va'ekue voi roitypa, penderovai roikuaa uka aguã roeja ma rovya. Ha'e rami teĩ peikuaa pota pova'e re: Namombyryvei ma Nhanderueté po'akaa ojekuaa aguã”, peje.*

12 Aipoa'e peẽ kuery pe: Opaá ára ha'e va'e tetã pygua kuery gui Sodoma pygua kuery nombopagaaive'rá.

Mateus 11.20-24

13 – Peẽ Corazim ha'e Betsaida pygua kuery pe nda'evei ete 'rá.* Mba'eta pendea py hexa pyrã ajapo va'e ramigua Tiro ha'e Sidom tetã py ajapo va'e rire, ha'e kuery ojeko rérova voi 'rãgue. Ha'e rami vy ajukue vaikue py onhemonde vy oguapy 'rãgue tanhimbu py.

14 Ha'e nunga rupi nhombopagaa ára peẽ kuery gui omboaxyave 'rá Tiro ha'e Sidom pygua kuery.

15 Ha'vy peẽ Cafarnaum pygua kuery, peo 'rá teve yva peve? Any, pe'a 'rá tata ogue e'ỹ va'e py.

16 – Pendeayvu oendu va'e ma xeyvuvu avi oendu, ha'e rá napenenhe'ẽ rendui va'e ma xee avi naxenhe'ẽ rendui. Ha'e rá naxenhe'ẽ rendui va'e ma xembouare avi nonhe'ẽ rendui.

Setenta oo va'ekue ojevypaague

17 Ha'e gui setenta omondouka va'ekue ovy'a reve ojevvy vy aipoe'i okuapy: – Senhor, nderery rupi oreayvu ramo anha kuery voi orenhe'ẽ rendu karamboae! – he'i okuapy.

18 Ha'e rá ombovai:

– Xee ma Satanã aexa karamboae overa va'e rami yva gui ho'a rá.

19 Ha'e gui peẽ kuery rombopo'aka mboi ha'e japeuxa re pepyrõ aguã, nhanderoivaigua po'akaa ha'e javi re guive, pendere mba'eve rei oiko e'ỹ re.

20 Ha'e rami teĩ perovy'a eme anha kuery re pendepo'akaa rive, ha'e rá yva re penderery omboparaa ma imoinyague.*

Mateus 11.25-27

21 Ha'e va'e jave ae Jesus ovy'a Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui. Ha'e vy aipoe'i:

– Xeru yva ha'e yvy re ndepo'aka va'e, xee roguerovy'a, mba'eta ha'e nunga ma hi'arandukue pe ndereikuaa ukai, neĩ ombo'e pyre pe'ỹ guive. Yvyĩgueve'i pe anho reikuaa uka. Tá, Xeru, ha'e rami ae reipota.

22 – Opa mba'e Xeru ome'ẽmba xevy. Avave rei ndoikuaai Ta'y, Tuu e'ỹ vy. Ha'e avave rei ndoikuaai Tuu, Ta'y e'ỹ vy, ha'e amongue pe Ta'y oikuaa ukaxea va'e ete'i – he'i.

23 Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe ju aipoe'i ha'e kuery ae'ia py:

– Ovy'a ete 'rá mba'emo peẽ kuery pexa va'e rexa kuery.

24 Mba'eta xee aipoa'e porãve pẽvy: Heta ikuai raka'e profeta ha'e huvixave peẽ kuery pexa va'e oexaxe teĩ ndoexai, ha'e pendu va'e oenduxe avi teĩ noendui raka'e.

Samaria pygua porayvu va'e omombe'uague

25 Peteĩ ava lei re nhombo'e va'ety opu'ã ho'amy Jesus oeko a'ã vy. Ha'e vy aipoe'i:

– Porombo'ea, mba'e nda'u ajapo 'rá tekove marã e'ỹ aupity aguã?

26 Ha'e ramo ixupe ju Jesus oporandu:

– Mba'e tu ipara oiny lei re? Mba'exa tu reikuaa?

27 Ava va'e ombovai:

* 10:11 Lucas 9.5 * 10:13 Tiro ha'e Sidom tetã ma yma heko vai ete va'e ikuaiague (Isaías 23.1-18).

* 10:20 Apocalipse 3.5

– “Reayvu 'rã Senhor Nderuete ndepya ha'e javi py, ndereko, nembaraetea ha'e ne'arandua ha'e javi py guive.” Ha'e “Reayvu 'rã neirũ kuery ndee ae rejayvua rami” – he'i.*

²⁸ Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:

– Ha'evea rami rembovai. Ha'e rami rejapo vy reupity 'rã tekove – he'i.

²⁹ Ha'e rami teĩ ava va'e onhemboeko porãxe vy oporandu Jesus pe:

– Marã ramigua tu xeirũ kuery?

³⁰ Ha'e rã Jesus ombovai:

– Peteĩ ava ma Jerusalém tetã gui oguejy ovy Jericó katy oo vy. Ha'e gui ha'e va'e ma jojuka va'ety kuery po py oĩ vai ramo ixugui oipe'apa, oinupãmba guive. Ha'e vy oeja oje'oivy omano rai'i va'e.

³¹ – Ha'e jave py tape rupi ou peteĩ sacerdote. Ha'e va'e oexa teĩ ojepekuavo ovy.

³² – Ha'e rami ae avi peteĩ levita ha'e rupi ou vy oexa teĩ ojepekuavo avi ovy.

³³ – Ha'e gui ma peteĩ Samaria pygua oguata ouvy vy oaxa avi ha'e rupi. Ha'e va'e ma oexa vy omboaxy.

³⁴ Ha'e vy onhemboja vy ojokuapa ijai, azeite ha'e vinho oikyty reve. Guymba áry ae oupi vy ogueraa peteĩ okea aty py opena aguã.

³⁵ – Ko'ẽ ju mokoĩ ára repy oguenoẽ vy ome'ẽ hoo va'e pe. Ha'e vy aipoe'i: “Epena porã tema kova'e ava re. Ha'e gui xapy'a rei repenaa rupi regatave ri ramo ajevvy vy amboekovia 'rã”, he'i.

³⁶ – Ha'e va'e mboapy va'e regua, ndee reikuaa rã mava'e nda'u jojuka va'ety kuery po py oĩ vai va'ekue irũ oiko?

³⁷ Ha'e rã lei re nhombo'e va'ety ombovai:

– Omboaxy va'ekue rima.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

– Tereo ha'vy, ndee voi ha'ekue rami eiko.*

Maria ha'e Marta ro py oĩ jave guare

³⁸ Ha'e kuery oovea rupi Jesus ovaẽ peteĩ tetã'i py. Ha'e ramo peteĩ kunha Marta hery va'e omovaẽ ngoo py.

³⁹ Ha'e py oiko avi ikypy'y Maria hery va'e. Ha'e va'e ma oguapy oiny Senhor vy'ry ombo'e rã oendu aguã.

⁴⁰ Marta ma ha'e ramia ja opy rupi mba'emo ojapo vy ojapura rei oikovy. Ha'e vy Jesus-a py ou vy aipoe'i:

– Senhor, rexa rive va'e ty'y xekypy'y xee ae'i mba'emo ajapo aguã oeja rã? Aipo'ere na tou taxepytyvõ.

⁴¹ Ha'e rã Senhor ombovai:

– Marta, Marta, ndereguapyi rei ndepya eta reia rupi.

⁴² Mbovy'i jajapo teĩ ha'eve va'e, ha'e rami e'ỹ vy peteĩ'i anho. Ha'e rã Maria ma oiporavo iporãve va'e. Ha'e ramo ha'e nunga ndoipe'aa'i rã ixugui.

11

Mateus 6.9-13

¹ Peteĩ ára Jesus onhembo'e oiny peteĩ henda py. Ijayvupa ma jave peteĩ hemimbo'e ojerure ixupe:

– Senhor, orembo'e na ronhembo'e kuaa aguã re, João guemimbo'e kuery ombo'eague rami avi.

² Ha'e ramo ombo'e. Ha'e vy aipoe'i:

* **10:27** Levítico 19.18, Deuteronomio 6.5   * **10:37** 1 João 3.17,18

— Penhembo'e vy aipopeje 'rã: “Xeruete, tove nderery tomboetea. Tovaẽ ndepo'akaa ojekuaa aguã.

³ Ha'e ko'ẽ nhavõ ejou uka ro'u va'erã.

⁴ Emboguepa rojejavyague, ore voi orevy oreve va'e roperdoaa rami avi. Orerenty uka eme guive poromoangekoa pe”, peje 'rã.

Irũ mba'emo re ojerure anho rei va'e omombe'uague

⁵ Jesus aipoe'i avi:

— Amongue peẽ kuery va'e regua pytũ mbyte jave peneirũ ovaẽ 'rã pendero py. Ha'e vy aipoe'i 'rã pẽvy: “Xeirũ, eiporuka xevy mboapy mbojape.

⁶ Mba'eta peteĩ xeirũ uguataague gui ovaẽ teĩ mba'eve ndarekoi ixupe ame'ẽ va'erã”, he'i 'rã.

⁷ Ha'e rã penderopy gui pembovai 'rã: “Xemoangeko eme, mba'eta okẽ onhemboty ma, ha'e xera'y kuery onhenomba ma xereve. Ndavy reguavei ame'ẽ aguã ndevy”, peje 'rã.

⁸ Ha'e rami teĩ xee aipoa'e pẽvy: Peneirũ ae teĩ xapy'a rei napepu'ãxei 'rã mba'emo peme'ẽ aguã. Ha'e ramia gui onhea'ãve tema ramo peme'ẽ nho 'rã oikotevẽ va'e ha'e javi.*

Mateus 7.7-11

⁹ — Ha'e nunga rupi aipoa'e pẽvy: Pejerure, ha'e ramo ome'ẽa 'rã. Peka, ha'e vy pejou 'rã. Penhendu uka, ha'e ramo okẽ oipe'aa 'rã pẽvy.

¹⁰ Mba'eta ha'e javive ojerure va'e ojopy 'rã, oeka va'e ojou 'rã, ha'e onhendu uka va'e pe oipe'aa 'rã.

¹¹ Mava'e peẽ avakue nda'u pendera'y [mbojape re ojerure rã peme'ẽ 'rã ita? Xapy'a rei rã] pira re ojerure rã mboi ri nda'u peme'ẽ 'rã pira rekovia?

¹² Ha'e rami e'y vy uru rupi'a re ojerure rã japeuxa ri nda'u peme'ẽ 'rã?

¹³ Pendu ke, peẽ kuery pendereko vai va'eri mba'emo porã peme'ẽ kuaa va'e pendera'y kuery pe. Ha'e gui Nhanderu yva pygua katuve nda'u nome'ei 'rã ri Nhe'ẽ Ky'a E'y ojerure va'e pe?

Mateus 12.22-30; Marcos 3.20-27

¹⁴ Amboae py Jesus oipe'a anha nhomboayvu e'y va'e. Anha ojepe'a rire ijayvu e'y va'ekue ijayvu ju ma. Ha'e ramo heta va'e kuery onhemondyipa.

¹⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery va'e regua amongue aipoe'i:

— Peva'e tu anha ruvixa Belzebu po'akaa rupi rima oipe'a oikovy anha kuery — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo amboae kuery oeko a'ã vy ixupe ojerure yva guigua hexa pyrã ojapo aguã re.

¹⁷ Ha'e rami rã ha'e kuery py'a re oĩ va'e ha'e oikuaapa vy aipoe'i:

— Tetã pygua kuery minha jomeme ri opu'ã vy nhomomba 'rã, ha'e peteĩ-teĩ oo pygua kuery joguero'a 'rã.

¹⁸ Ha'e rami ae avi Satanás kuery meme ri joe opu'ã va'e rire mba'exa tu ipo'akave ta? Po rami xeayvu mba'eta aipopeje Belzebu po'akaa rupi anha kuery aipe'aa rami.

¹⁹ Anhetẽ ri xee Belzebu po'akaa rupi anha aipe'a ramo, mba'e xagua po'akaa rupi tu ha'vy pendera'y kuery oipe'a? Ha'e nunga rupi ha'e kuery ae oikuaa uka 'rã pendeayvu rivea.

²⁰ Ha'e rã Nhanderuete po rupi ae xee anha aipe'a ramo anhetẽ ete Nhanderuete po'akaa ojekuaa ra'e peẽ kuery pe.

²¹ — Ha'e gui peteĩ ava ojerovia vaipa va'e ngoo oarõ oikovy ramo opa mba'e oguereko va'e oĩ porã 'rã.

* 11:8 Lucas 18.1; Efésios 6.18

22 Ha'e gui ma peteĩ ixugui ojeroviave va'e ou vy oity 'rã. Ha'e vy hembiporu ojeroviaague oipe'apa vy joupe omboja'opa 'rã oguereko va'ekue.

23 — Xerevegua e'ỹ va'e ma xerovaigua ikuai, ha'e xea py ndajoguerui va'e ma xegui nhomonheguaẽmba 'rã.

Mateus 12.43-45

24 — Ha'e rami avi peteĩ ava gui nhe'ẽ vai ojepe'a vy oo 'rã tekoa e'ỹa rupi oiko, ikane õgua aguã oeka vy. Ha'e gui ndojoui vy ojeupe aipoe'i 'rã: “Aa ju ta xero ajepe'aague py”, he'i 'rã.

25 Ha'e rami vy ou ju vy ojou 'rã ngopy oipeipa ha'e omoatyrõmba pyre.

26 Ha'e gui ma oo vy sete irũrã ju ogueru 'rã nhe'ẽ ixugui nda'eveive va'e, ha'e py ovaẽ vy ikuai va'erã. Ha'e rami rire ava va'e pe ma opaa py jypy guare gui nda'eveive 'rã.

Peteĩ kunha ijayvu nhenduague

27 Ha'e rami Jesus ijayvupa ma ramo teta mbyte gui peteĩ kunha ijayvu nhendu. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Ovy'a ete 'rã nekuavãare, nemokambuare.

28 Ha'e rã ombovai:

— Ha'e rami 'rãgue py ovy'a ete 'rã Nhanderuate ayvu oendu vy ha'ekue rami ikuai va'e — he'i.*

Mateus 12.38-42

29 Heta va'e kuery ijatypa ramo Jesus aipoe'i:

— Kova'e kuery ma heko vai va'e vy ojerure mba'emo kuaa ukaarã ajapo aguã. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe peteĩve ndojapoai 'rã, Jonas re oiko va'ekue ramigua e'ỹ vy.

30 Mba'eta Nínive pygua kuery oikuaa aguã Jonas oikoague rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue voi oiko 'rã aýgua kuery oikuaa aguã.

31 Nhomboayvua ára py huvixave kunha kuaray puku-a katygua opu'ã ho'amy vy ijayvu 'rã aýgua kuery re, mba'eta yvy apy gui kunha va'e ou rire Salomão 'arandua oendu aguã. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Salomão gui yvateve va'e.

32 Nhomboayvua ára py Nínive pygua kuery voi opu'ã vy ijayvu 'rã okuapy aýgua kuery re, mba'eta Jonas ayvu omombe'u rã ha'e kuery oendu vy ojeko rerovapa rire. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Jonas gui yvateve va'e.

Mateus 6.22,23

33 — Avave rei tataendy omoendy vy nomoĩ 'rã hi'ã py, neĩ ajaka guýry guive. Oĩaty py ae 'rã omoĩa, oike va'e kuery hendy va'e oexa porã aguã.

34 Ha'e rami ae avi nhanderexa ma nhanderete moexakãarã oĩ. Xapy'a rei nderexa iporã vy omoexakã 'rã nderete ha'e javi rupi. Ha'e rã nderexa na'iporãi ramo ma nderete ha'e javi pytũmba 'rã.

35 Ha'e nunga rupi eikuaa pota ke nemoexakãarã oĩ va'e pytũ e'ỹ aguã.

36 Ha'e rã xapy'a rei nderete ha'e javi omoexakãa, neĩ peteĩ henda py pytũa noĩ ri ramo tataendy rami 'rã omoexakã opa rupi.

Fariseu kuery pe Jesus ijayvu eteague

37 Opa ma Jesus mba'emo re ombojoja vy ijayvupa ramo peteĩ fariseu aipoe'i hupive oo aguã okaru vy. Ha'e ramo hoo py ovaẽ vy uguapy okaru aguã py.

38 Ha'e gui fariseu ma Jesus ojepoei e'ỹ re okaru ta ramo oexa vy onhemondyi.

39 Ha'e ramo ixupe Senhor aipoe'i:

* 11:28 Lucas 8.19-21

— Peẽ fariseu kuery ma karo ha'e hy'a pejoi 'rã hi'árykue rupi rive. Ha'e rã pendep'y'apy rupi ma pejekore ha'e pejejoko e'ÿa anho oĩ.*

⁴⁰ Pene'arandu e'ÿ va'e, penderete apoare e'ÿ ri nda'u pendep'y'a apoare avi oiko?

⁴¹ Ha'e rami 'rãgue py iporiaukue'i pe mba'emo pereco va'e peme'ẽ vy 'rãe opa marãgua gui ha'eve va'e ju 'rã peiko.

⁴² — Peẽ fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã, mba'eta dízimo peme'ẽ 'rã hortelã, arruda ha'e mba'emo rogue'i ha'e javi regua gui. Ha'e rã ha'evea rami pejoguereko ha'e Nhanderuete peayvua rupi ma napendekuaixei. Ha'e nunga voi pejapo 'rãgue amboae ramigua pejapoa rami avi.

⁴³ — Peẽ fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã, mba'eta penhomb'o'eaty py peĩxe 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho. Tetã mbyte rupi voi peipota 'rã pendevy oxaruraa porã'i.

⁴⁴ — Nda'evei ete 'rã pẽvy. Yvyra rupa ndojekuaavei va'e rami pendekuai, mba'eta ha'e va'e áry rupi avakue oaxa 'rã oikuaa e'ÿ vy.*

Lei re nhombo'e va'ety pe nda'evei ete 'rã re ijayvuague

⁴⁵ Ha'e ramo peteĩ lei re nhombo'e va'ety ombovai vy aipoe'i Jesus pe:

— Porombo'ea, ha'e rami ndeayvu vy ore kuery re voi rima ndeayvu ra'e.

⁴⁶ Ha'e ramo ombovai:

— Peẽ kuery lei re penhomb'o'e va'ety pe voi nda'evei ete 'rã, mba'eta avakue pembovoyi 'rã ndogueropo'akai va'erã py. Ha'e rã peẽ ma neĩ penekua py voi napeipytyvõi 'rã.*

⁴⁷ — Peẽ kuery pe nda'evei ete 'rã, mba'eta pejapo 'rã oo ra'angaa'i penamoĩ kuery profeta kuery jukaare rupa áry guarã.

⁴⁸ Ha'e nunga rupi peikuaa uka penamoĩ kuery jokuvaague pejou porãa, mba'eta ha'e kuery ma profeta kuery ojuka rire peẽ ju pejapo hupa áry guarã.

⁴⁹ Ha'e nunga rupi Nhanderuete o'arandua rupi aipoe'i va'ekue: “Ha'e kuerya py xee ambou 'rã profeta ha'e apóstolo kuery. Ha'e va'e kuery regua amongue ojuka 'rã, ha'e rã amboae kuery ma oguereko axy 'rã”, he'i va'ekue.

⁵⁰ Ha'e rami aÿgua kuery ikuai vvy itui ypy guive profeta ruguy omoẽague re opaga aguã rami,

⁵¹ Abel ruguy omoẽague guive'i Zacarias ruguy omoẽa peve. Ha'e va'e ma Nhanderuete ropy altar oĩ va'e yvýry ojukaa va'ekue. Ha'e nunga rupi xee aipoa'e porãve pẽvy: Aÿgua kuery ae 'rã opaga ha'e nungakue re.

⁵² — Peẽ kuery lei re penhomb'o'e va'ety pe nda'evei ete 'rã, mba'eta peipe'a mba'emo kuaa ukaarã oĩ va'e. Peẽ ae voi ndapeikuaa pota etei, ha'e oikuaaxe va'e kuery pe ma ndapeikuaa ukai guive.

Jesus ojuka aguã re onhembopy'a okuapyague

⁵³ Jesus ojepe'a ta ma ovy rã lei re nhomb'o'e va'ety ha'e fariseu kuery ipoxypa vy ijayvu ete okuapy ixupe. Opa mba'e re oporandu omoĩ vaixe vy,

⁵⁴ ijayvuague py ae ojopy vaixe vy.

12

Trigo mbovua re fariseu kuery reko ombojoja reve nhomongetaague

¹ Heta va'e kuery ono'õmba vy joe ojeapi-api rei okuapy ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe anho'i:

* **11:39** Mateus 23.5-7,23-28; Marcos 7.1-5 * **11:44** Ha'e kuery reko rami vy vyvra rupa áry rupi oaxa vy onhemongy'a 'rã. Ha'e nunga rupi omoxiĩ 'rã pavẽ oexa vy oikuaa aguã (Mateus 23.27). * **11:46** Mateus 23.1-4,13,29-36

— Penheangu ke fariseu kuery regua trigo mbovua gui. Ha'e va'e ma heko porã merami rivea.

² Mba'eta onhomi mbyre oexa ukapaa 'rã, ha'e oikuaa uka e'ÿ pyre oikuaapaa 'rã.

³ Ha'e rami vy opa mba'e pytÿ py pemombe'u va'ekue hexakãa py ju oendu-paa 'rã, ha'e opy joapxya py pendeayvuague oo apyte áry gui ju omombe'ua 'rã.

⁴ — Xeirũ kuery, xee aipoa'e porãve pẽvy: Pekyje eme penderete jukaarã kuery gui, mba'eta ha'e va'e rire mba'eve ndojapo kuaavei ma 'rã penderere.

⁵ Xee amombe'u ta mava'e renonde pa ha'eve pejererokyje aguã: Pejererokyje 'rã jojuka rire tata ogue e'ÿ va'e py nhomombo aguã ipo'aka va'e renonde. Tá, aipoa'e pẽvy, ha'e va'e renonde ae ha'eve pejererokyje aguã.*

⁶ Peteĩ nhiruĩ guyra'i nda'u mokoĩ hatã'i va'e repy rive e'ÿ ri? Ha'e rami va'eri neĩ peteive re Nhanderuete ndaexarai.

⁷ Pende'a peneakã re oĩ va'e voi oipapapa ma. Ha'e nunga rupi pekyje eme, mba'eta heta guyra'i gui voi peẽ pevareve.

⁸ — Aipoa'e avi: Avakue renonde xeivy pe oikoa omombe'u porã va'ekue ha'e javi ma Ava ra'y ojeapo va'ekue voi omombe'u 'rã Nhanderuete pegua anjo kuery renonde.

⁹ Ha'e rã avakue renonde naxemombe'uxei va'ekue ma xee voi namombe'ui 'rã Nhanderuete pegua anjo kuery renonde.

¹⁰ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue re teĩ amongue ijayvu vai ramo ha'e nungakue omboguepaa 'rã. Ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ re ijayvu vaia ague ma nombogueai 'rã.*

¹¹ — Onhembo'eaty py pendereraa ramo, ha'e rami e'ÿ vy huvixa ha'e nhomboayvu va'ety kuery renonde teĩ pendeipy'a eta rei eme pembovai ha'e pendeayvu aguã re.

¹² Mba'eta ha'e jave py Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ oikuaa uka 'rã pendeayvu aguã.

Mba'e rakãte'ÿa re ijayvuague

¹³ Ha'e va'e jave peteĩ ava teta mbyte gui aipoe'i ixupe:

— Porombo'ea, aipo're ke'y pe tomboja'o orevy peguare xeivy.

¹⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Ava, mava'e tu xemoĩ penderuvixarã, penemba'e amboja'o uka aguã? — he'i.

¹⁵ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peiko kuaa ke, penheangu opa mba'e re penerakãte'ÿa gui, mba'eta avakue rekove ma mba'emo oguerekopaa re'ÿ.*

¹⁶ Ha'e gui ma ha'e kuery pe omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Peteĩ ava iporiau e'ÿ va'e onhotÿ va'ekue oiko porã.

¹⁷ Ha'e rami vy ojeupe ae aipoe'i: “Mba'e nda'u ajapo 'rã, mba'eta ndarekovei amono'õ va'ekue amoĩ porã aguã.”

¹⁸ Aipoe'ive ju: “Po rami ajapo ta: Ambovaipa ta mba'emo amoĩ porãaty, ha'e gui tuvixave va'e ju 'rã ajapo, ha'e va'e py amoĩ porã aguã amono'õ va'ekue ha'e areko va'e ha'e javi.

¹⁹ Ha'e gui ma aipoa'e 'rã xejeupe: ‘Heta mba'e porã areko heta ma'etÿa reguarã. Aÿ ma apytu'u 'rã, akaru, ay'u ha'e avy'a 'rã aikovy', ha'e 'rã”, he'i.

* 12:5 Mateus 10.26-33 * 12:10 Mateus 12.31,32; Marcos 3.28-30 * 12:15 1 Timóteo 6.9,10

20 — Ha'e rã ixupe Nhanderuete aipoe'i: "Mba'e 'arandu e'ỹ, kova'e pyavyve oipe'aa 'rã nenhe'ẽ. Ha'vy mba'emo remoĩ porã va'ekue, mava'e pe 'rã tu opyta?" he'i.

21 — Ha'e rami ae 'rã oiko ojeupe guarã mba'emo omoĩ porã teĩ Nhanderuetea py ma mba'eve ndoguerekoĩ va'e re.

Mateus 6.25-34

22 Ha'e gui Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Ha'e nunga rupi xee aipoa'e pëvy: Pendepy'a eta rei eme pendekove re, neĩ pe'u va'erã ha'e penderete re pemoĩ va'erã re guive.

23 Mba'eta penderekove ma tembi'u gui ovareve, ha'e penderete ma ao gui ovareve.

24 Peikuaa pota na uruvu kuery re. Ha'e kuery ma mba'eve nonhotỹi, nomono'õi, nomoĩ porã, neĩ oguy ma voi ndoguerekoĩ guive. Ha'e rami teĩ Nhanderuete omongaru herekovy. Peẽ kuery ma guyra'ĩ gui voi pevareve.

25 Mava'e nda'u pendepy'a eta rei vy pembopukuve kuaa 'rã ruxã'i peikove aguã?

26 Mba'emo ruxã'i va'e ndapejapo kuaai va'eri mba'e re tu mba'emo mboae re rive nda'eveive pendekuai?

27 — Peikuaa pota na yvoty ikuai va'e re. Ha'e va'e ma mba'emo oipopẽ va'e'ỹ, ombovyi kuaa va'e'ỹ guive. Ha'e rami teĩ xee aipoa'e pëvy: Salomão minha opa marãgua oguerekopa va'eri kova'e yvoty rami nonhemondei raka'e.

28 Ha'e gui Nhanderuete ha'e rami omonhemonde 'rã jai rogue aỹ nhuũndy re ikuai, ha'e gui ko'ẽ tata py omombo va'erã va'eri. Peẽ kuery re katuve opena porãve 'rã, ndaperovia porã va'eri.

29 Ha'e nunga rupi pendekuai eme pe'u ha'e pey'u va'erã pejouxea rupi rive, neĩ pejapura rei eme,

30 mba'eta ha'e nunga jouxea rupi amboae regua kuery ikuai yvy jave re. Penderu ma oikuaa ae ha'e nunga peikotevẽ va'ea.

31 Ha'e nunga rupi jypy'i peka 'rã ipo'akaa. Ha'e ramo 'rãe opa mba'e ome'ẽ avi pendevy.

32 — Xerymba kuery mbovy'i pendekuai teĩ pekyje eme, mba'eta Penderu pendererovy'a vy pendevy ome'ẽ 'rã opo'akaa.

33 Ha'e nunga rupi pevendepa ke pereko va'e, ha'e hekoviakue peme'ẽ iporiaukue'i pe. Ha'e rami vy 'rã yva re pejou voko ivaipa e'ỹ va'erã ha'e mba'emo imarã e'ỹ va'e, mba'eta ha'e py ma imonda va'e nova'ei 'rã, neĩ vixo'i ma voi ndo'upa rei 'rã guive.*

34 Mba'eta penembovy'a va'e oĩa py penekuraxõ py peẽ voi peĩxe avi 'rã.

Tembiguai opatõ oarõ kuaa va'e omombe'uague

35 — Pejeku'a jokua ke, tataendy pembogue uka eme guive.

36 Pendekuai ke avakue opatõ omendaa gui ojevvy rã guarã oarõ va'e rami, mba'eta okẽ re ombota xapy'a ramo ha'e kuery oipe'a vyvoi aguã.*

37 Ha'e rami vy hembiguai kuery ovy'a ete 'rã ipatõ ou vy oexa rã oarõ okuapy va'e. Anhetẽ aipoa'e pëvy, ha'e ae oiko katu vy omboguapypa 'rã mesa py, ha'e vy ou vy ojara 'rã ha'e kuery pe.

38 Pytũ mbyte e'ỹ vy pytũ mbyte raxa'i jave ovaẽ xapy'a teĩ oarõ okuapy va'e ovy'a ete 'rã ha'e rami ikuai py ojou ramo.

* 12:33 1 Pedro 1.3-5 * 12:36 Mateus 24.42-44; Marcos 13.32-37; Lucas 21.34-36

39 – Ha'e rami avi peikuaa pota ke pova'e re: Peteĩ hoo va'e oikuaa va'e rire mba'e hora pa imonda va'e ovaẽ 'rãa, [oarõ vy] ndogueraa ukapai 'rãgue ngopy gui.

40 Pendekuai kuaa pota ke peẽ voi, mba'eta ndapeikuaa potavei rei jave 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ou – he'i.

41 Ha'e ramo Pedro oporandu:

– Senhor, pova'e ayvũ pa ore kuery pe anho, tyrã pa amboae kuery pe avi remombe'u?

42 Senhor ombovai:

– Ha'vy mava'e nda'u peiko tembiguai ojeroviapy ha'e joe opena kuaa va'e? Ha'e ramigua ma ipatõ omoĩ 'rã oirũ kuery okaru aguã hora py omongaru va'erã.

43 Ovy'a ete 'rã tembiguai kuery ipatõ ou ramo ha'e rami ojapo va'e.

44 Anhetẽ aipoa'e pëvy: Ha'e va'e pe opena uka 'rã opa mba'e oguereko va'e re.

45 Ha'e rã xapy'a rei ha'e va'e tembiguai ojeupe “Xepatõ ndou voi 'rã teve”, he'i vy oinupãmba 'rã avakue ha'e kunhague hexeve ikuai va'e. Okaru ha'e oy'u 'rã oka'u peve.

46 Ha'e gui ma ha'e va'e tembiguai noarõvei vy ndoikuaa potavei rei oikovy jave ipatõ ovaẽ 'rã. Ha'e rami vy ombopaga 'rã heko vai va'e kuery reve.

47 – Ha'e gui tembiguai ipatõ oipota va'e ojapo aguã oikuaa va'eri ndoiko katui, neĩ oipotaa rami ndojapoi va'ekue ma oinupãa vaipa 'rã.

48 Ha'e rã opatõ oipota va'e ndoikuaai vy ri ha'eve e'ÿa rami ojapo oikovy va'ekue ma noinupãa vaipai 'rã. Mba'eta amongue pe ome'ẽ retaave rire ixugui oipotaa'e 'rã. Ha'e rami ae avi amongue pe opena uka retaave rire ixupe ojerureave 'rã.

Mateus 10.34-36

49 – Xee aju tata amboja aguã ko yvy re. Xevy pe ha'eve 'rãgue hendy ma va'e rire.*

50 Ha'e rã xevy peguarã oĩ avi peteĩ nhemongarai ha'e va'e py anhemongarai uka aguã. Ha'e nunga oiko e'ÿa ja xee nda'evei aiko.

51 Tyrã pa peẽ kuery pexa'ã aju yvy re ikuai va'e peteĩ rami ikuai aguã? Any, xee ma aipoa'e pëvy: Joo rami e'ÿ-e'ÿ ikuai aguã aju.

52 Mba'eta aÿ gui ma peteĩ oo py peteĩ nhiruĩ ikuai va'e oja'o 'rã: mboapy ikuai 'rã mokoĩ rovai, ha'e mokoĩ ikuai 'rã mboapy rovai.

53 Tuu opu'ã 'rã gua'y re, ha'e ta'y opu'ã 'rã ngu re. Ixy opu'ã 'rã omemby re, ha'e imemby opu'ã 'rã oxy re. Ime xy opu'ã 'rã opi'a ra'yxy re, ha'e ipi'a ra'yxy opu'ã 'rã ome xy re.*

Mba'emo kuaa ukaarã oĩ va'e re ijayvuague

54 Heta va'e kuery pe aipoe'i avi:

– Ka'arua katy arai ojekuaa rã pexa vy aipopeje 'rã: “Oký ta.” Ha'e gui ma ha'ekue rami ae 'rã oky.

55 Ha'e kuaray puku-a katy gui yvytu oipeju ramo “Kuaray haku ta” peje 'rã. Ha'ekue rami ae avi kuaray haku 'rã.

56 Pendeko porã merami rive va'e, yvy ha'e yva re pema'ẽ vy peikuaa 'rã mba'emo. Ha'e rami va'eri ndapexa kuaai aÿ oiko va'e.*

57 Mba'e re tu ndapeikuaa potai pendejogui ae, ha'evea rami peiko aguã?

58 Ha'e rami vy pendovaigua reve huvixaa py peo vo tape rupi ma voi peikuaa pota ipo gui peo jepe aguã. Ha'e rami e'ÿ ramo penemboaxa 'rã

penemboayvuarã pe, ha'e penemboayvua ma jopya pe ju 'rã penemboaxa, ha'e gui jopya ma penembo'a 'rã nhuã py.

⁵⁹ Xee aipoa'e pëvy: Napeëi 'rã ha'e gui pepagapa e'ÿa ja.

13

Galiléia pygua kuery omanoague, ha'e Siloé py torre ho'aague re ijayvuague

¹ Ha'e va'e jave py amongue ovaë vy Jesus pe omombe'u Galiléia pygua kuery mymba ojuka reve ome'ë jave py ha'e kuery ruguy avi huvixa Pilatos omoë ukaague, mymba ruguy onheëague pyve.*

² Ha'e ramo ha'e aipoe'i:

– Peë kuery pexa'ã teve Galiléia pygua kuery mboae gui ha'e va'e kuery heko vaivea, ha'e rami oiko vai aguã?

³ Any, xee aipoa'e porãve pëvy: Peë voi ndapejeko rerovai vy pekanhymba avi 'rã ha'e kuery rami.

⁴ Ha'e gui Siloé py dezoito ikuai va'ekue áry torre ho'a vy ojukapa raka'e. Ha'e kuery nda'u amboae kuery Jerusalém py ikuai va'e gui ojevavypave ri?

⁵ Any, xee aipoa'e porãve pëvy: Peë voi ndapejeko rerovai vy pekanhymba avi 'rã ha'e kuery rami.*

Figo'y hi'a e'ÿ va'e omombe'uaque

⁶ Ha'e gui Jesus omombe'u povae ayvu mba'emo re ombojoja reve:

– Peteĩ ava oguereko peteĩ figo'y, uvaty mbyte onhotÿ va'ekue. Hi'a re ija ou teĩ ndojoui.

⁷ Ha'e vy aipoe'i uvaty re opena va'e pe: “Mboapy ma'etÿ re ma apy hi'a reaju teĩ mba'eve ndajoui. Ejaya na. Mba'erã tu hi'a vy e'ÿ yvy re hi'ai'riae?”

⁸ Ha'e rã ombovai: “Senhor, tove ranhe kova'e ma'etÿ re. Ajo'o 'rã hembyrupi, yty ru'ÿgue amoĩ 'rã guive.

⁹ Ha'e gui hi'a ramo ha'eve ete 'rã. Ha'e rami e'ÿ rã rejaya uka 'rã”, he'i.*

Peteĩ kunha oiko axy va'e omongueraague

¹⁰ Peteĩ sábado py Jesus nhombo'e oiny onhembo'eaty oĩ va'e py.

¹¹ Ha'e py ou peteĩ kunha dezoito ma'etÿ re ma nhe'ë vai omoingo axy va'e. Ojero'a rei oikovy, onhembo'yvi aguã nda'evei ramo.

¹² Ha'e gui Jesus oexa vy oenoĩ. Ha'e vy aipoe'i:

– Kunha, rekuera mã nembra'eaxya gui – he'i.

¹³ Hexe opoko ramove hi'yvi vyvoi. Ha'e vy oguero'vy'a Nhanderuete.

¹⁴ Ha'e gui ma onhembo'eaty pygua huvixa ma sábado ára py Jesus nhomonguera rã oexa vy ndojou porãi ete. Ha'e vy aipoe'i heta va'e kuery pe:

– Mboapy meme ára oĩ nhamba'eapo aguã. Ha'e va'e ára py 'rã peju pekuera aguã, sábado py e'ÿ – he'i.

¹⁵ Ha'e ramo ixupe Senhor aipoe'i:

– Heko porã merami rive va'e kuery, peteĩ-teĩ nda'u sábado ára py teĩ ndapejorai 'rã ri penerymba vaka e'ÿ vy mburika okaruaty gui pemboy'u vy peraa aguã?

¹⁶ Mba'e re nda'u nda'evei sábado py jaraa jepe aguã kova'e kunha Abraão ramymino va'e dezoito ma'etÿ re ma Satanás omoingo axy va'ekue? – he'i.

* **13:1** Apy ijayvu templo py huvixa Pilatos jojukaague re. Ha'e va'e jave py Galiléia gui ha'e kuery ou va'ekue Nhanderuete pe mymba ojuka uka vy ome'ë aguã. Ha'e rã Pilatos ojuka ha'e py. * **13:5**

Ezequiel 33.11 * **13:9** Romanos 2.4; 2 Pedro 3.9

¹⁷ Ha'e rami ijayvu rã hexe ija'e e'ÿ va'e kuery oendu vy oxĩmba. Ha'e rã heta va'e kuery ma ovy'a okuapy opa mba'e porã Jesus ojapo rã oexa vy.

Mateus 13.31,32; Marcos 4.30-32

¹⁸ Ha'e gui ma aipoe'i avi:

– Mba'e nunga nda'u Nhanderujete po'akaa reve joo ramigua? Mba'e nunga re nda'u ha'eve ambojoja aguã?

¹⁹ Mostarda ra'yĩ petei' ava ngoka py onhotÿ va'e rami ae. Mba'eta yvate vy vyvra rami 'rã hi'ãĩ, ha'e hakã re ma guyra'i oveve va'e ojapo 'rã guive guaityrã.

Mateus 13.33

²⁰ Aipoe'ive ju:

– Mba'e nunga re nda'u Nhanderujete po'akaa ambojoja 'rã?

²¹ Trigo mbovua rami avi ha'eve, mba'eta kunhague ojopy vy mboapy ryru trigo re omoirũ 'rã irũmba peve.

Okẽ ipo'i'i va'e re ijayvuague

²² Jesus oaxa ovy tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi. Nhombo'e ovy Jerusalém katy oo vy.

²³ Ha'e gui ma amongue ou vy oporandu ixupe:

– Senhor, mbovy'i teve ikuai oo jepe va'erã?

²⁴ Jesus ombovai:

– Penhea'ã ha'vy okẽ ipo'i'i va'e rupi peike aguã. Mba'eta xee aipoe'e pẽvy: Mbovy e'ÿ oikexe teĩ ndoikei 'rã.*

²⁵ Ha'e gui hoo va'e opu'ã vy omboty 'rã ngokẽ. Peẽ kuery ma okẽ re pembota-mbota 'rã oka katy gui. Ha'e vy “Senhor, eipe'a na okẽ orevy” peje 'rã guive. – Ha'e ramo ombovai vy “Xee ndaikuaai maguigua pa peẽ kuery peikoa”, he'i 'rã.

²⁶ – Ha'e ramo aipopejeve ju 'rã: “Ore ma ndereve rokaru ha'e roy'u va'ekue, orerekoa rupi renhombo'e va'ekue guive.”

²⁷ – Ha'e ramo aipoe'i 'rã pẽvy: “Xee ndaikuaai maguigua pa peẽ kuery peikoa. Pendeko vai va'e, pejepe'apa ke xea gui”, he'i 'rã.

²⁸ – Ha'e py ma pejae'opa ha'e opa marã 'rã penhendu, pexa vy Nhanderujete po'akaa py Abraão, Isaque, Jacó ha'e profeta kuery ha'e javive ikuai ramo, ha'e rã peẽ kuery ma oka py penemombopaa rire.

²⁹ Heta 'rã ou kuaray oua katy gui, oikea katy gui, ijapu'a'ia katy gui ha'e ipuku-a katy gui, ha'e vy mesa py oguapypa 'rã okuapy Nhanderujete po'akaa py.

³⁰ Ha'e rami teĩ takykue pyguare ma tenonde pyguarã, ha'e tenonde pyguare ma takykue pyguarã ikuai.

Mateus 23.37-39

³¹ Ha'e va'e jave py fariseu kuery ou vy aipoe'i ixupe:

– Ejepe'a na, tereó apy gui, huvixa Herodes ndejukaxe ramo – he'i okuapy.

³² Ombovai:

– Tapeo aipopeje ha'e va'e mbyku pe: “Ko'ẽ rã aipe'a 'rã anha, anhomonguera 'rã guive aikovy. Ko'ẽ mboae ramo mae ma ajapopa 'rã”, peje.†

³³ Mba'eta xee ma aÿ, ko'ẽ rã ha'e ko'ẽ mboae rã peve aguata aguã rami aiko, mba'eta Jerusalém py e'ÿ ndojukaai 'rã profeta.

³⁴ – Jerusalém, Jerusalém, profeta kuery jukaaty, ndevy ombou pyre ita py rejapipa va'ety! Mbovykue rei e'ÿ xee aikuavãmbaxe teĩ nememby kuery, opepo py uru gua'y kuery ojao'ipaa rami. Ha'e rami teĩ peẽ kuery ndapeipotai.

* **13:24** Mateus 7.13,14; João 10.7-10 † **13:32** Ha'e kuery “Mbyku” he'i 'rã nhombotavypa rei va'e pe.

³⁵ Ha'e rami rire pendo opyta rivepa 'rã. Anhetê ae aipoa'e pēvy: Peê kuery ndaxerexavei 'rã ovaê e'ÿa ja aipopeje aguã: "Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi reju va'e re."*

14

Peteĩ ava ijyke rurupa va'e omongueraague

¹ Peteĩ sábadó ára py Jesus oo peteĩ fariseu ruvixa ro py okaru aguã. Ha'e ramo hexe ha'e kuery oma'ê ngátu okuapy.

² Oĩ avi peteĩ ava ijyke rurupa va'e.

³ Ha'e ramo Jesus oporandu lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ikuai va'e pe:

– Ha'eve pa sábadó ára py nhanhomonguera aguã, tyrã pa any? – he'i.

⁴ Ha'e rã ha'e kuery ma mba'eve nde'i. Ha'e ramo ava va'e po re ojopy vy omonguera, ha'e gui omondouka ju.

⁵ Ha'e rire oporandu ikuai va'e pe:

– Peê kuery nda'u pendera'y e'ÿ vy penerymba vaka vvykua py ho'a ramo napenoẽ potai 'rã ri, sábadó ára py teĩ? – he'i.

⁶ Ha'e ramo ha'e kuery nombovai kuaai.

Tenondeve py ikuai va'e re ijavyuague

⁷ Ha'e gui Jesus oma'ê vy oexa oenoĩ mbyre kuery tenda tenondeve oĩ va'e anho oiporavo rã oĩ aguã. Ha'e rami vy ha'e kuery pe omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:

⁸ – Amongue omendaa py penerenoĩ ramo nda'evei tenda tenondeve oĩ va'e py peĩ aguã. Mba'eta xapy'a rei pendegui yvateve va'e oenoĩ mbyre ou ramo

⁹ penerenoĩare ou vy "Eme'ê peva'e pe tenda py uguapy aguã", he'i 'rã pēvy. Ha'e ramo pexĩmba reve 'rã peva tenda ijapy'i py oĩ va'e py.

¹⁰ Ha'e rami 'rãgue py amongue penerenoĩ ramo ha'eveve tenda ijapy'i py oĩ va'e py peĩ. Ha'e ramo penerenoĩare ou vy "Xeirũ, kyvõve ke eguapy", he'i 'rã pēvy. Ha'e ramo oenoĩ mbyre kuery ha'e javi oikuaa 'rã penemboetevea.

¹¹ Mba'eta ha'e javive onhemboyvate va'ekue omo'yvyĩ'iave 'rã. Ha'e rã onhemo'yvyĩ' va'ekue ma omboyvateave 'rã – he'i.*

¹² Ha'e rami ma henoĩare pe ju aipoe'i:

– Ngaru rejapo vy nda'evei renoĩ aguã neirũ kuery anho, nderyvy kuery, neretarã kuery, neĩ ndea katy'i iporiau e'ÿ va'e kuery, ndevy pe ha'e kuery ju ha'ekue rami ojapo e'ÿ aguã omboekovia vy.

¹³ Ha'e rami 'rãgue py ngaru rejapo vy renoĩ 'rã iporiaukue'i, hetyma rovaikue va'e, uguata e'ÿ va'e ha'e ára revegua e'ÿ ikuai va'e.

¹⁴ Ha'e rami vy nemoingo porãa 'rã, mba'eta ha'e kuery ndojoui 'rã omboekovia aguã. Ha'e nungakue rekovia rejopy 'rã heko porã va'e kuery omboete jevya ára py.*

Ngaru re ombojojaague

¹⁵ Ha'e rami ijavyu rã mesa py hexeve uguapy oiny va'e regua peteĩ oendu vy aipoe'i:

– Övy'a ete 'rã Nhanderueté po'akaa py okaru okuapy va'e.

¹⁶ Ha'e rã ombovai vy aipoe'i:

– Peteĩ ava ojapo ngaru tuvixa va'e, heta oenoĩ uka guive.

* **13:35** Salmo 118.26, Romanos 11.25-27
Provérbios 19.17

* **14:11** Mateus 23.6,12; Provérbios 25.6,7

* **14:14**

17 Okaru aguã ovaẽ ma ramo omondouka guembiguai oenoĩ uka va'ekue pe "Peju, oguereko katupa ma", he'i aguã.

18 Ha'e rami teĩ ha'e javive omombe'u oo aguã nda'eveia rami. Peteĩ ma aipoe'i: "Xee ma ajogua xeyvyrã, ha'e py ranhe aa ta ama'ẽ vy. Ha'e rami vy ajerure remombe'u aguã ndaa reguaia", he'i.

19 Amboae aipoe'i avi: "Xee ma peteĩ nhiruĩ meme vaka ajogua rire aa ta ha'anga. Ha'e rami vy ajerure remombe'u aguã ndaa reguaia", he'i.

20 Amboae ma "Xee ma amenda ramo vy ndaa reguai", he'i.

21 — Ha'e gui ma tembiguai ojevvy vy omombe'upa opatõ pe. Ha'e ramo hoo va'e ivai reve aipoe'i guembiguai pe: "Tereo pojava tetã rupi tape ikuai va'e rupi. Eru apy iporiaukue'i, oguata e'ỹ va'e, ára revegua e'ỹ ha'e ijyva rovaikue va'e", he'i.

22 — Ha'e va'e rire hembiguai ou vy aipoe'i: "Xepatõ, ajapopa ma rejapo uka va'ekue. Ha'e rami teĩ oive teri tenda."

23 — Ha'e ramo ipatõ ombovai: "Tereo ju tape ikuai va'e rupi, ejapo ha'e javive ou vy xeropy omonyẽ aguã.

24 Xee aipoa'e avi pëvy: Avakue aenoĩ uka ppy va'ekue ma neĩ peteĩve ndokaruĩ 'rã ngaru ajapoa py."

Cristo rupive jaikoxe vy jaejapa aguã re ijayvuague

25 Heta ete va'e hupive oje'oi ramo ojere vy aipoe'i ha'e kuery pe:

26 — Amongue xea py ouxe teĩ nguu, oxy, gua'yxy, gua'y kuery, guyvy kuery, gueindy kuery ha'e guekove ae oayvuve va'e nda'evei xeremimbo'erã.*

27 Amongue xerupive oikoxe teĩ ojepegua kuruxu ndogueraai va'e ma nda'evei avi xeremimbo'erã.

28 Mba'eta peẽ kuery va'e regua ma torre pejapo ta vy peguapy ranhe 'rã peikuaa pota aguã ha'eve paa pejapopa aguã.

29 Ha'e rami e'ỹ vy pemboypy rire ndapejapopai rã pavẽ oexa vy pendejojai rei 'rã,

30 ha'e vy aipoe'i 'rã: "Peva'e ava omboypy rive, ndojapopai", he'i 'rã okuapy.

31 — Huvixa oiko va'e amboae huvixa re opu'ã aguã oo ta vy ha'e rami ae avi 'rã oiko, oguapy 'rã ranhe oikuaa pota aguã dez mil xondaro reve vy pa vinte mil hovaigua ou va'e re ipo'aka 'rãa re.

32 Ha'e rami aguã nda'evei ramo amboae kuery mombyry teri ou reve ombou 'rã peteĩ guembiguai amboae kuery reve ikuai porã ju aguã re ojerure aguã.

33 Ha'e rami avi peẽ kuery voi mba'emo pereko va'e pejapa e'ỹ vy nda'evei xeremimbo'e peiko aguã.

Mateus 5.13; Marcos 9.50

34 — Juky ma iporã vaipa. Ha'e rã xapy'a rei nae'ëvei rire mba'exa 'rã tu he'ẽ ju?

35 Nda'evei 'rã yvy, neĩ yty reguarã guive. Nhamombo rive 'rã oka py. Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu.

15

Jesus omovaẽague heko vai va'e kuery

1 Ha'e javive imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'e kuery ma Jesus ayvu oenduxe vy onhemboja okuapy hexe.

2 Ha'e rã fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ma ha'e nunga oexa vy ijayvu rei vy aipoe'i:

* 14:26 Mateus 10.37-39; Lucas 9.57-62

– Peva'e tu omovaẽ rima ojevavypa va'e kuery, ha'e kuery reve okaru guive
 – he'i okuapy.*

Mateus 18.10-14

³ Ha'e ramo Jesus omombe'u pova'e ayvu mba'emo re ombojoja vy:

⁴ – Mava'e nda'u pereko 'rã cem vexa'i, ha'e gui peteĩ pemokanhy vy noventa e nove ikuaĩ va'e ndapejai 'rã teve tekoa e'ya py, ha'e vy pa ndapeoi 'rã teve okanhy va'ekue pejou peve peka aguã?

⁵ Pejou ma vy pejaxeĩ 'rã heruvy pevy'a vy.

⁶ Pendo py pevaẽ ma vy pemboatypa 'rã peneirũ ha'e penetarã kuery. Ha'e vy aipopeje 'rã: “Javy'a ke xereve, mba'eta ajou ju ma xerymba amokanhy va'ekue”, peje 'rã.

⁷ – Xee aipoa'e pẽvy: Ha'ekue rami avi yva re oguerovy'aa ete 'rã peteĩ heko vaiague gui ojeko rerova ramo, noventa e nove heko porã va'e vy ndojeko rerovai va'e gui oguerovy'ave 'rã.

Hatã'i va'e omokanhy mbyre omombe'uague

⁸ – Mava'e kunha dez hatã'i va'e oguereko va'e nda'u peteĩ omokanhy vy nomoendy 'rã tataendy, ha'e ngoguy rupi ndoipei 'rã ri omokanhy va'ekue ojou peve?

⁹ Ojou ma vy omboatypa 'rã oirũ ha'e guetarã kuery. Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Javy'a ke xereve, mba'eta ajou ju ma perãta amokanhy va'ekue”, he'i 'rã.

¹⁰ – Xee aipoa'e pẽvy: Ha'e rami ae avi Nhanderujete pegua anjo kuery oguerovy'a 'rã okuapy peteĩ heko vaiague gui ojeko rerova ramo.

Ta'y okanhy ranhe va'ekue omombe'uague

¹¹ Aipoe'ive ju:

– Peteĩ ava oguereko mokoĩ gua'y.

¹² Kunumive va'e aipoe'i nguú pe: “Xeru, eme'ẽ xemba'erã va'ekue rereko va'e”, he'i. Ha'e ramo omboja'o oguereko va'e.

¹³ – Kueve'i ma rire ta'y kunumive va'e omono'õmba oguereko va'e, ha'e oo mombyry amboaevy re. Ha'e py omokanhymba oguereko va'e, opa marã rei oikoa rupi.

¹⁴ Oguereko va'ekue omomba rire ha'e va'e yvy re oiko karuai. Ha'e ramo oiko axy.

¹⁵ Ha'e rami vy oo omba'eapo peteĩ ava ha'e va'e yvy regua pe. Ha'e va'e omondouka poryko kuery ikuaia rupi opena aguã.

¹⁶ Ha'e rami oiko vy alfarroba rope poryko ho'u va'e ha'e voi ho'uxe teĩ ixupe avave rei nome'ei mba'eva.

¹⁷ – Ha'e gui ma onhemboaxy vy ojeupe ae aipoe'i: “Mbovy pa ikuaĩ xerua py omba'eapo vy okaru porã va'e, ha'e rã xee ma apy amano ta ma karuai gui.

¹⁸ Apu'ã ta, ha'e vy aa 'rã xerua py. Ha'e vy aipoa'e 'rã ixupe: ‘Xeru, xee ajevavy yva pygua rovai, nderovai guive.

¹⁹ Nda'evevei ma ndera'y aiko aguã. Xerereko omba'eapo va'e rami rive'i', ha'e 'rã.”

²⁰ Ha'e rami vy opu'ã vy oo ju nguua katy.

– Mombyry teri ou jekuaa reve tuu oexa vy omboaxy. Ha'e vy onha ovy, oikuavã reve oayvu.

²¹ Ha'e ramo ta'y aipoe'i: “Xeru, xee ajevavy yva pygua rovai, nderovai voi. Nda'evevei ndera'y aiko aguã”, he'i.

* 15:2 Lucas 5.29-32

22 — Ha'e rami teĩ tuu aipoe'i guembiguai kuery pe: “Peru pojava ao iporãve va'e, pemonhemonde. Ikuã re ma pemoĩ kuã regua, ha'e gui ipy re ma pemoĩ py regua.

23 Peru avi vaka ra'y ikyra va'e, ha'e pejuka. Jakaru ha'e javy'a,

24 mba'eta kova'e xera'y omano va'ekue ri oikove ju. Okanhy va'ekue ojoua ju”, he'i. Ha'e rami vy ovy'a okuapy.

25 — Ha'e ramia ja ta'y tujave va'e mba'ety rupi oiko. Ha'e gui ojevy, oo py ovaẽ rai'i ouvy vy oendu mba'epu ha'e ojeroky va'e.

26 Ha'e vy peteĩ tembiguai oenoĩ vy oporandu mba'e pa oikoa re.

27 Ombovai: “Nderyyvy ou ramo rima nderu ojuka uka kuri vaka ra'y ikyra va'e, hexaĩ reve ou ramo”, he'i.

28 — Ha'e ramo tyke'y ipoxy vy ndoikexei. Ha'e ramo tuu oẽ ombopy'a porã aguã.

29 Ha'e ramo aipoe'i ngu pe: “Mbovy ma'etỹ re ma pa mba'emo ajapo aikovy ndevy? Peteĩgueve ma voi noronhe'ẽ apo e'ỹi. Ha'e rami teĩ nei peteĩgueve ma kavara'i nereme'ẽi xeirũ kuery reve avy'a aguã.

30 Ha'e rã ndera'y kunhague re nemba'e rei-rei omokanhymba va'ekue ou ramo ma je rejuka uka vaka ra'y ikyra va'e”, he'i.

31 — Ha'e rã tuu ombovai: “Xera'y, ndee ma xea py riae reiko va'e, ha'e mba'emo areko va'e ma nemba'e meme.

32 Ha'e rami avi jarovy'a 'rãe, javy'a 'rã, mba'eta nderyyvy omano va'ekue ri oikove ju, okanhy va'ekue ojoua ju.”*

16

Tembiguai ojeroviapy e'ỹ va'e omombe'uague

1 Guemimbo'e kuery pe Jesus aipoe'i avi:

— Oiko peteĩ ava iporiau e'ỹ va'e. Ha'e va'e ma peteĩ ava omopena omba'e rei-rei re. Ha'e va'e re ayvu oiko imba'e rei-rei re nopena porãia rami.

2 — Ha'e ramo ija oenoĩ vy aipoe'i ixupe: “Anhetẽ pa ndere ayvu oiko va'e? Emombe'u rejapo va'ekue ha'e javí, mba'eta nda'evevei ma xevy pe remba'eapove aguã”, he'i.

3 — Ha'e ramo mba'e rei-rei re opena va'ety aipoe'i ojeupe: “Mba'e nda'u ajapo 'rã? Mba'eta xepatõ xepe'a ta ma amba'eapoa gui. Mba'ety rupi amba'eapo aguã ma nanhanimai, ha'e rã ajerurea rupi aiko aguã ma axĩ.

4 Aikuaa ma mba'e pa ajapo 'rãa, amba'eapoa gui xepe'a ramo ngoo py xemovaẽa aguã”, he'i.

5 — Ha'e rami vy oenoĩmba ipatõ pe oreve va'e kuery peteĩ-teĩ. Jypygua pe aipoe'i: “Mbovy tu rereve xepatõ pe?”

6 Ombovai: “Cem ryru azeite.” Ha'e ramo aipoe'i: “Ejopy ke rereveague oĩa, eguapy, ha'e embopara cingüenta ryru ete'i”, he'i.

7 — Amboae pe ju oporandu: “Ha'vy ndee, mbovy tu rereve?” Ha'e ombovai: “Cem ryru trigo.” Ixupe aipoe'i: “Ejopy ke rereveague oĩa, ha'e embopara oitenta ete'i”, he'i.

8 — Ha'e rami rã ipatõ oguerovy'a guembiguai ojeroviapy e'ỹ teĩ oiko kuaa ramo, mba'eta hendy va'e ra'y kuery gui ma ko yvy regua kuery ikuai kuaave 'rã joguerekoa py.

9 Ha'e nunga rupi xee aipoa'e pëvy: Pereko kuaa pota ke mba'emo ko yvy regua peneirũrã pejouve aguã rami, ha'e nunga opa ramo ha'e kuery ju penemovaẽ aguã oo imarã e'ỹ va'e py.*

* 15:32 Efésios 2.1-10; Tiago 4.8-10

* 16:9 1 Timóteo 6.17-19

¹⁰ Mba'eta mbovy'i oguereko kuaa va'e ma heta va'e voi oguereko kuaa 'rã. Ha'e rã mbovy'i va'e ndoguereko kuaai va'e ma heta va'e voi ndoguereko kuaai 'rã.

¹¹ Ha'e nunga rupi mba'emo ko yvy regua ndapereko kuaai rire mava'e tu pendepo py omboaxa ta mba'emo iporã ete va'e?

¹² Nhomba'e re napepena porãi rire mava'e tu ome'ë ta pendevy guarã va'ekue?

¹³ — Avave rei nomba'epoi 'rã mokoĩ patõ pe. Mba'eta peteĩ re nda'ija'eive 'rã amboae oayvuve vy. Ha'e rami e'ỹ vy peteĩ ojou porãve vy amboae ma ndojou porãive 'rã. Nda'evei Nhanderuate pe peiko aguã, peráta re nda'evei reve.

Fariseu kuery pe Jesus ijayvu eteague

¹⁴ Fariseu kuery ha'e nunga oendu vy ojoi rei okuapy, peráta re nda'eveive va'e vy.

¹⁵ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peẽ kuery ma penhemboeko porã amboae kuery oexaa rupi. Ha'e rã Nhanderuate ma oikuaapa pendepy'a re oĩ va'e. Mba'eta avakue ojou porãve va'e ma Nhanderuate pe ha'eve'ỹ va'e.

¹⁶ — Lei ha'e profeta ombopara va'ekue ma João Batista oikoa ára peve'i guarã va'ekue. Ha'e va'e rire ma ayvu porã Nhanderuate po'akaa regua omombe'ua ramo pavẽ onhea'ã oupity aguã.

¹⁷ Ha'e rami avi yva ha'e yvy okanhymbaa gui haxyve peteĩ ipara'i lei re oĩ va'ekue oaxa rive.*

Mateus 19.9; Marcos 10.10-12

¹⁸ — Gua'yxy gui opoi vy amboae re omenda va'e ma itavy, ha'e kunha oeja pyre re omenda va'e itavy avi.

Oguerekopa va'e ha'e Lázaro omombe'uague

¹⁹ — Oiko peteĩ ava iporiau e'ỹ va'e, púrpara ha'e ajukue iporãve va'e py anho onhemonde va'e, ko'ë nhavõ ngaru ojapo va'e.

²⁰ Oiko avi peteĩ ava poriaukue'i Lázaro hery va'e, ijaipa'i va'e. Iporiau e'ỹ va'e rokẽ yvy'iry omóia.

²¹ Ha'e va'e ma ho'uxe iporiau e'ỹ va'e mesa gui ikure-kure'i ho'a va'ekue. Ijai re ma jagua kuery ou vy oere guive.

²² — Iporiaukue'i omano ma ramo anjo kuery ogueraa Abraão yvýry opytu'ua aguã py. Ha'e rã iporiau e'ỹ va'ekue omano ramo ma onhono porãa.

²³ — Haku vaikuea py iporiau e'ỹ va'ekue oiko axy reve oma'ë vy oexa mombyry Abraão ha'e Lázaro ijyvýry oĩ rã.

²⁴ Ha'e ramo oiapukai vy aipoe'i: “Xeru Abraão, xemboaxy ke, ha'e vy embou Lázaro tomoakỹ okuã yy py xeapekũ omboaku ro'y aguã, mba'eta tataendy raku py aiko axy”, he'i.

²⁵ — Ha'e rã Abraão aipoe'i: “Xera'y, nema'endu'a ke reiko teri vy opa mba'e porã rerekoague re. Ha'e rã Lázaro ma oiko axy rei va'ekue. Aỹ ma apy oiko opytu'ua py, ha'e rã ndee ma reiko axya py reĩ.*

²⁶ Oĩ avi nhandekuaia mbyte peteĩ vykyka tuvixa va'e. Ha'e va'e gui nda'evei kyvõ katy gui upe katy oaxaa aguã, neĩ upe katy gui kyvõ katy nda'evei avi”, he'i.

²⁷ — Ha'e gui ma aipoe'ive ju: “Xeru, xee ajerure xeru ro py Lázaro remondouka aguã

* **16:17** Mateus 11.12,13; 5.17,18   * **16:25** Lucas 6.20-26

²⁸ xeryvy kuery peteĩ nhiruĩ areko va'e ikuaiã py, ha'e kuery omonheangu aguã, ha'e kuery ou e'ỹ aguã oiko axy aguã py."

²⁹ — Abraão ombovai: "Ha'e rami avi ha'e kuery oguereko ae ma Moisés ha'e profeta kuery ombopara va'ekue. Toendu ha'e nunga", he'i.

³⁰ — Ha'e rã ojerureve: "Any xeru Abraão, amongue omanoague gui onhemboete vy ha'e kuerya py oo ramo 'rãe ojeko rerova."

³¹ — Ha'e rami rã Abraão ombovai: "Moisés ha'e profeta kuery ombopara va'ekue re noendu potai ri vy ndogueroviai 'rã amongue omanoague gui onhemboete ramo voi."*

17

Mateus 18.6,7; Marcos 9.42

¹ Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Oiko riae 'rã joityarã. Ha'e rami teĩ nda'evei ete 'rã joityare kuery pe.

² Mba'eta kova'e kyri'gue va'e regua amongue oity 'rãgue py, ha'eveve oityxe va'e ajuy' re ita mba'emo mongu'ia ojokua pyre reve ye'ẽ py omomboã va'e rire.

Mateus 18.21,22

³ — Peiko kuaa pota ke. Ndevy pe nderegua otekoavy ri ramo ndeayvu 'rã ixupe. Ha'e rã ojeko rerova ramo reperdoa 'rã.

⁴ Peteĩ ára pyve sete-kue ndevy otekoavy teĩ sete-kue ae ndea py ou vy "Nda'eveia aendu", he'i ramo eperdoa ju — he'i.*

⁵ Ha'e ramo apóstolo kuery aipoe'i Senhor pe:

— Emoĩve ke rojeroviaa.

⁶ Senhor ombovai:

— Pejeroviaa ma peteĩ mostarda ra'y'i rami ri jepe oĩ va'e rire kova'e amora rembypy pe "Ejeapo'o ha'e enhenhoty ye'ẽ py" peje teĩ pendeayvua oiko 'rãgue.

⁷ — Peẽ kuery ma pereko 'rã penembiguaĩ mba'ety rupi e'ỹ vy vaka re openaa rupi omba'eapo va'e. Ha'e va'e ma omba'eapoa gui ou ramo "Eju ke ekaru" peje 'rã teve?

⁸ Ha'e rami 'rãgue py aipopeje 'rã: "Ejapo ranhe ke xee ha'u va'erã. Enhemboekovia vy ejara xevy akaru ha'e ay'u peve. Ha'e rire ma ndee ju 'rã rekaru ha'e rey'u", peje 'rã.

⁹ Penembiguaĩ kuery pendeayvua ojapo teĩ ha'e kuery pe "Ha'eve ete ko" ndapeje riaei 'rã.

¹⁰ Peẽ kuery voi ha'e rami avi, pendevy pe ojapo uka pyre pejapopa ma vy ha'eve aipopeje aguã: "Ore ma tembiguai oguerovy'a pyrã e'ỹ, mba'eta rojapo 'rã va'ekue anho rojapo."

Dez lepra revegua omongueraague

¹¹ Jerusalém tetã katy Jesus oo vy oaxa Samaria ha'e Galiléia mbyte rupi.

¹² Peteĩ tekoa py ovaẽ ramove dez lepra revegua ovaexĩ jogueruvy.

¹³ Mombyry jogueroypytaa py ixupe ojakukai reve aipoe'i:

— Jesus, Porombo'ea, oremboaxy ke.

¹⁴ Jesus oexa vy ombovai:

— Tapeo ha'vy pejexa uka sacerdote kuery pe — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery ooa rupive okuerapa.

¹⁵ Ha'e kuery dez va'e regua peteĩ ma okuerapaa oexa vy ojevy ju oĩa py. Ijayvu atã reve Nhanderuete pe oporaie ouvry,

* **16:31** Mateus 28.11-15   * **17:4** Efésios 4.32; Colossenses 3.13

16 ha'e Jesus renonde guenapy'ã re oĩ, vyv re ngova omovaẽ oguero vy'aa rupi. Ha'e va'e ma Samaria pygua.

17 Ha'e rami rã Jesus oporandu ixupe:

– Dez e'ỹ teve pekuerã ra'e? Mamo tu amboae kuery nove ikuai?

18 Jipoi ri nda'u Nhanderuete pe oporaei vy ojevvy va'erã, kova'e amboae regua e'ỹ vy? – he'i.

19 Ha'e vy aipoe'ive ju:

– Epu'ã katu, tereo. Rejeroviaa ndereraa jepe.

Nhanderuete po'akaa ojekuaa 'rãa re ijayvuague

20 Fariseu kuery oporandu raka'e pa Nhanderuete po'akaa ojekuaa 'rãa re. Ha'e ramo ha'e kuery pe Jesus ombovai:

– Nhanderuete po'akaa ma jaexa va'erã rami e'ỹ ojekuaa va'e.

21 Ha'e nunga pe aipo nda'eai 'rã: “Apy rima”, neĩ “Pe py rima oĩ” nda'eai 'rã, mba'eta Nhanderuete po'akaa ma penembyte ae oĩ – he'i.

22 Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe ju aipoe'i:

– Ovaẽ 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ojekuaa rã pexaxe rei aguã ára, teĩ ndapexai ranhe 'rã.

23 Pendevvy pe “Apy rima” e'ỹ vy “Pe py rima oĩ” 'ea teĩ tapeo eme ha'e kuery rupive.

24 Mba'eta overa vy yva jave re hexakã ouvva rami avi ojekuaa 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ára.

25 Ha'e rami teĩ ha'e va'e'ỹ mbove hexe a'ỹgua kuery nda'ija'ei rã oiko axy 'rãe.

26 – Noé oiko jave py oikoague rami avi oiko 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ára.

27 Mba'eta okaru ha'e oy'u okuapy, omenda ha'e nhomomenda raka'e Noé kanoã py oikea ára peve. Ha'e gui ma yy ou vy omomba ha'e javive.*

28 Ha'ekue rami avi oiko Ló oiko jave py. Okaru, oy'u, mba'emo ojogua, ovende, onhotỹ ha'e ojapo okuapy.

29 Ha'e gui ma Sodoma tetã gui Ló ojepe'a ramove yva gui ho'a raka'e tata enxofre revegua, omomba ha'e javive.

30 Ha'ekue rami avi oiko 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ojekuaa uka aguã ára.

31 Ha'e va'e ára ma amongue ngoo áry oĩ va'e toguejy eme ngopy oguereko va'e oguenoẽ aguã. Ha'e rami ae omba'epoã rupi ikuai va'e tojevvy eme guakykue.

32 Penema'endu'a ke Ló ra'yxy re oiko va'ekue re.*

33 Mba'eta nomanoxei va'ekue omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã ojuka uka va'e ma ogueraa jepe uka 'rã guekove.

34 Aipoa'e pëvy: Ha'e va'e pytũ mokoĩ oke 'rã oupy peteĩ tupa py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae ma oejaa 'rã.

35 Mokoĩ kunhague ikuai 'rã omba'exoa py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae oejaa 'rã.

36 [Mokoĩ ikuai 'rã mba'ety py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae oejaa 'rã] – he'i.

37 Ha'e ramo ixupe oporandu okuapy:

– Senhor, mamo 'rã tu ha'e nunga oiko?

Ombovai ha'e kuery pe:

– Mamo rã te'õgue ituia py xapirẽ voi onhemboaty 'rã okuapy – he'i.

* 17:27 Mateus 24.37-44 * 17:32 Ló ra'yxy ma Sodoma tetã gui oo jepe vy guakykue re oma'ẽ ramo Nhanderuete ojuka raka'e, ha'e ramo juky rive opyta (Gênesis 19.26).

18

Nhomboayvu va'ety porayvu e'ỹ va'e omombe'uague

1 Ha'e gui Jesus omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy, nhan-dekuerai e'ỹ re nhandembo'e riae aguã.*

2 — Peteĩ tetã py oiko peteĩ nhomboayvu va'ety Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi e'ỹ oiko va'e, neĩ avakue omboete e'ỹ va'e guive.

3 Ha'e va'e tetã py oiko avi peteĩ imeve'ỹ va'e. Ha'e va'e ma huvixa oĩa py ou vy aipoe'i: “Eikuaa pota na xerovaigua kuery xemoangeko reia re”, he'i.

4 — Ha'e rã ha'e ma ndoikuaa potaxei ranhe ha'e nunga re. Ha'e rire mae ma aipoe'i ojeupe: “Anhetê ae ndajerovia Nhanderuete re, ha'e neĩ avakue namboetei.

5 Ha'e gui imeve'ỹ va'e ojerure riae ete ma ramo aikuaa pota nho 'rã, xemoangeko rei riae e'ỹ aguã”, he'i.

6 Ha'e ramo Senhor aipoe'i:

— Peikuaa pota ke huvixa porayvu e'ỹ va'e ijayvuague re.

7 Ha'e gui Nhanderuete nda'u ndoikuaa pota voi 'rã ri hembiporavo kuery ára pukukue re ha'e pytũ mbukukue re ixupe ojavukai va'e re? Oikuaa pota aguã are merami teĩ

8 xee aipoa'e: Oikuaa pota voi 'rã pendere. Ha'e rami teĩ Ava ra'y ojeapo va'ekue ou ju vy nda'u ojou 'rã ri ojerovia va'e ko yvy re?

Fariseu ha'e imposto re nhombopaga va'ety omombe'uague

9 Omombe'u avi pova'e ayvu mba'emo re ombojoja vy, amongue ojee ae ojerovia ha'e onhemboeko porãxe vy jovou vai va'e re ijayvu vy.

10 — Mokoĩ ava oo templo py onhembo'e aguã. Peteĩ ma fariseu, ha'e rã amboae ma imposto re nhombopaga va'ety.

11 Fariseu va'e opu'ã ho'amy vy ojeupe ae onhembo'e po rami: “Xeruete, xee roguerovy'a, mba'eta avakue mboae rami rami e'ỹ aiko, imonda va'e, jokorepa rei, itavy rei va'e, peva'e imposto re nhombopaga va'ety rami e'ỹ guive.

12 Semana nhavõ re mokoĩgue kuerei 'rã aiko akaru e'ỹ re. Ha'e opa mba'e ajou va'ekue gui ame'ẽ aikovy dízimo”, he'i.

13 — Ha'e rã imposto re nhombopaga va'ety ma mombyry'i hi'aĩ, neĩ yva re oma'ẽ aguã voi nda'ipy'a guaxui. Opexo re oipete-pete reve aipoe'i: “Xeruete, xemboaxy ke, xee ajéjavypa va'e aiko”, he'i.

14 — Xee aipoa'e pëvy: Ha'e va'e anho omboeko porã mbyre oo ngoo katy, fariseu ma any. Mba'eta ha'e javive ha'e ae onhemboyvate va'e omoyvy'i'iaive 'rã. Ha'e rã onhemoyvy'i va'ekue ma omboyvateave 'rã.*

Mateus 19.13-15; Marcos 10.13-16

15 Ha'e oĩa py oguerua kyrĩgue ha'e kuery re opo omoĩ aguã. Ha'e rã hemimbo'e kuery oexa vy ijayvu ete okuapy herua kuery pe.

16 Ha'e rã Jesus ma ojea py kyrĩgue oenoĩ vy aipoe'i:

— Tove tou kyrĩgue, pejoko eme, mba'eta peva'e ramigua'i peguarã ae Nhanderuete po'akaa.

17 Anhetê aipoa'e pëvy: Kyrĩgue'i rami e'ỹ Nhanderuete po'akaa nomovaẽi va'e ma ndoikei 'rãe ha'e py.

Mateus 19.16-22; Marcos 10.17-22

18 Peteĩ ava omboetevepy oĩ va'e oporandu ixupe:

* 18:1 Lucas 11.5-10; 1 Tessalonicenses 5.17

* 18:14 Mateus 6.5-8; João 9.41; 1 Pedro 5.5,6

– Porombo'ea ndereko porã va'e, mba'e nda'u ajapo 'rã tekove marã e'ỹ aupity aguã?

¹⁹ Jesus ombovai:

– Mba'e re tu “Ndereko porã va'e”, 're xe'vy? Avave rei ndaeko porãi Nhanderueete e'ỹ vy.

²⁰ Reikuaa ae ma ojapo uka pyre: “Ndetavy eme, ejojuka eme, nemonda eme, ndeayvu rive eme joe, emboete nderu ha'e ndexy”, he'i.

²¹ Ava va'e aipoe'ive ju:

– Ha'e nunga ha'e javi ajapopa ae ma, xekyrĩ guive.*

²² Jesus oendu vy aipoe'i:

– Peteĩ mba'e ma oata teri ndevy. Evendepa rereko va'e ha'e javi, ha'e hepykue eme ñemba iporiaukue'i pe. Ha'e vy 'rãe rereko ovareve va'e yva re. Ha'e gui mae ma eju xerupive – he'i.

²³ Ha'e ramo ha'e va'e ayvu oendu vy ndovy'ai ete, oguerekopa va'e vy.

Mateus 19.23-30; Marcos 10.23-31

²⁴ Jesus ma ava va'e ndovy'aveia oexa vy aipoe'i:

– Haxy ete oguerekopa va'e kuery Nhanderueete po'akaa py oike aguã – he'i.*

²⁵ Nhanderueete po'akaa py oguerekopa va'e oikea gui ndaxyive juu nambi kua rupi camelo oaxa aguã – he'i.

²⁶ Ha'e ramo oendu va'e kuery aipoe'i:

– Mba'e xagua 'rã tu ha'vy oo jepe?

²⁷ Ombovai:

– Avakue pe haxy va'e ma Nhanderueete pe ndaxyi – he'i.

²⁸ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

– Ore kuery ma orero roejapa va'ekue nderupive orekuai aguã.

²⁹ Ha'e ramo Jesus ombovai ha'e kuery pe:

– Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ha'e javi Nhanderueete po'akaa rupi oiko aguã ngoo oexa va'e, gua'yxy, guvyvy kuery, nguu e'ỹ vy gua'y kuery,

³⁰ ha'e kuery ma aỹ voi ojou retave ete 'rã, ha'e gui raka'eve rã oupity 'rã tekove marã e'ỹ.

Mateus 20.17-19; Marcos 10.32-34

³¹ Ngupive doze guemimbo'e kuery Jesus ogueraa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Ma'ẽ, aỹ ma jaje'oi nhainy Jerusalém katy. Ha'e py ma ojeupity 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue rekorã profeta kuery omboparaague ha'e javi.

³² Mba'eta omboaxaa 'rã amboae regua kuery pe, ha'e ramo ojavvy rei, ojojai rei ha'e onyvõmba 'rã okuapy.

³³ Oinupãmba ma rire ojukaa 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã – he'i.

³⁴ Ha'e rami teĩ ha'e kuery neĩ peteĩ henda py noendu kuaai pova'e ayvu, mba'e he'ia paa ndoikuaa ukai ramo. Ha'e kuery ndoikuaai ae ijayvua.

Mateus 20.29-34; Marcos 10.46-52

³⁵ Jericó tetã py ovaẽ rai'i ovya py peteĩ ára revegua e'ỹ oguapy oiny tape yv'yry mba'emo re ojerurea py.

³⁶ Ha'e va'e ma heta va'e kuery oaxa nhendua oendu vy oporandu mba'e pa oikoa re.

³⁷ Ha'e ramo ixupe omombe'ua Nazaré pygua Jesus oaxaa.

³⁸ Ha'e ramo ojapukai:

– Jesus Davi ramymino, xemboaxy ke – he'i.

* **18:21** Romanos 3.10,19,20; Tiago 2.10   * **18:24** 1 Timóteo 6.9,10

39 Ha'e ramo tenonde oje'oi va'e aipoe'i okyrirĩ aguã. Ha'e rami teĩ ojapukaive tema:

– Jesus Davi ramymino, xemboaxy ke.

40 Ha'e ramo Jesus opyta vy ogueru ruka. Ha'e ovaẽ ramo oporandu ixupe:

41 – Mba'e tu reipota ndevy ajapo?

Ombovai:

– Senhor, xee ma aexaxe – he'i.

42 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Exa ha'vy. Rejeroviaa ndereraa jepe ma.

43 Ha'e ramove oexa, ha'e Nhanderuete pe oporaei ovy hupive. Heta va'e kuery ha'e javive ha'e nunga oexa vy oporaei avi jogueravy Nhanderuete pe.

19

Imposto re nhombopaga va'ety Zaqueu oo jepeague

1 Jericó py Jesus oike vy oaxa ovy tetã rupi.

2 Ha'e py oiko peteĩ ava Zaqueu hery va'e, imposto re nhombopaga va'ety ruvixa oguerekopa va'e.

3 Ha'e va'e oexaxe mava'e pa Jesus, teĩ nda'evei heta va'e kuery gui, ikarape'i va'e vy.

4 Ha'e vy onha ovy henonderã, ojeupi peteĩ sicômoro rakã re oexa aguã, ha'e rupi 'rãe oaxa ramo.

5 Ha'e py Jesus ovaẽ vy yvate oma'ẽ reve aipoe'i ixupe:

– Zaqueu, eguejy pojava ke, kova'e ára ma apyta 'rã ndero py – he'i.

6 Ha'e ramo oguejy pojava, ovy'a reve oguerovaẽ.

7 Ha'e javive ha'e nunga oexa va'e ijayvu rei okuapy, heko vai va'e ro py ovaẽ ramo.

8 Ha'e gui ma Zaqueu opu'ã vy aipoe'i Senhor pe:

– Senhor, xee anhenhandu iporiaukue'i pe mba'emo areko va'e ame'ẽ aguã, mbyte rupi peve. Ha'e xápy'a rei amongue mba'emo py akore rire irundykue ju 'rã ame'ẽ hekovia – he'i.*

9 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

– Kova'e ára ma oĩ kova'e oo py oo jepe va'e, mba'eta kova'e ava voi Abraão ramymino oiko.*

10 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou ojou ha'e ogueraa jepe aguã okanhy va'ekue.

Dez hatã'i va'e ouro guigua omombe'uague

11 Ha'e nunga ha'e kuery oendu ramo Jesus peteĩ ayvu ju omombe'u mba'emo re ombojoja vy, mba'eta Jerusalém py ovaẽ rai'i ma ramo oexa'ã teĩ okuapy Nhanderuete po'akaa ojekuaa ta ma aguã re.

12 Ha'e ramo aipoe'i:

– Peteĩ ava yvatekueve regua oo amboae yvy re onhembopo'aka uka, ha'e gui ojevy ju aguã.

13 Ha'e vy dez guembiguai oenoĩ vy ha'e kuery pe oiporuka dez hatã'i va'e ouro guigua ovareve va'e. Ha'e vy aipoe'i: “Kova'e peráta pemboetave ke ajevy peve”, he'i.

* 19:8 Lucas 3.8,12,13 * 19:9 Gálatas 3.7,29 py oĩa rami, “ojerovia va'e ae Abraão ramymino kuery ikuai”, ha'e “Cristo pegua peiko vy peẽ kuery voi Abraão ramymino kuery pendekuai.”

14 – Ha'e rã hetarã kuery mboae nda'ija'ei vy hakykue omondouka huvixave oĩ va'e pe aipoe'i va'erã: “Ore kuery ma ndoroipotai ha'e va'e oreruvixarã”, he'i va'erã.

15 – Ha'e rami teĩ ombopo'aka ma ramo ou ju, ha'e vy oenoĩ uka guembiguai kuery peráta jopyare, marã rami pa peteĩ-teĩ oguerekoague oikuaa aguã.

16 – Tenonde ou va'e aipoe'i: “Xeruvixa, ndeperáta gui ma dez ju ajouve.”

17 – Ha'e ramo huvixa ombovai: “Ha'eve ete ma tembiguai porã. Mbovy'i va'e re repena kuaa rire dez tetã re ju ndepo'aka 'rã”, he'i.

18 – Amboae ju ou vy aipoe'i: “Xeruvixa, ndeperáta gui ajouve ju peteĩ nhiruĩ.”

19 – Ha'e va'e pe ma aipoe'i: “Ndee ma peteĩ nhiruĩ tetã re 'rã ndepo'aka”, he'i.

20 – Ha'e gui amboae ju ou vy aipoe'i: “Xeruvixa, apy ma aru ju ndeperáta ajukue py anhovã vy amoĩ porã va'ekue.

21 Mba'eta ndegui xee akyje, ivai rei va'e reiko ramo. Remoĩ porãaty gui e'ỹ renoẽ, ha'e renhotyague gui e'ỹ 'rã remono'õ va'e”, he'i.

22 – Ha'e ramo ombovai: “Tembiguai heko vai va'e, ndeayvuague rupi ae 'rã rombopaga. Reikuaa ri ty'y xevai rei va'ea, amoĩ porãaty gui e'ỹ teĩ anoẽ, ha'e anhotyague gui e'ỹ amono'õ 'rãa?”

23 Ha'e rami vy mba'e re tu xeperáta ma peráta renda py neremoĩ, ajevvy vy ajopy retave aguã?” he'i.

24 – Ha'e gui ha'e py ikuai va'e pe ju aipoe'i: “Peipe'a na peráta ixugui, ha'e peme'ẽ dez oguereko va'e pe.”

25 – Ha'e rã ha'e kuery aipoe'i: “Xeruvixa, ha'e tu oguereko ae ma dez.”

26 – Ombovai: “Xee aipoa'e pëvy: Mba'emo oguereko va'e ha'e javi pe ome'ẽave 'rã. Ha'e rã ndoguerekoi va'e gui ma oguereko'i va'e voi oipe'aa 'rã.

27 Ha'e gui xerovaigua kuery nguvixarã ndaxepotai va'ekue ma peru, pejukapa aexaa py.”

Mateus 21.1-11; Marcos 11.1-11; João 12.12-19

28 Po rami ijayvupa rire Jesus oove ju Jerusalém katy.

29 Betfagé ha'e Betânia py ovaẽ rai'i ma ovy vy vvyty Oliveiras katy'i, omondouka mokoĩ guemimbo'e.

30 Ha'e kuery pe aipoe'i imondovy:

– Tapeo tenonde peva'e tekoa oĩ va'e py. Ha'e py pevaẽ vy pejou 'rã peteĩ mburika'i ixã re hi'ai va'e, hi'áry avave rei noĩai teri va'e. Pejora vy ke peru.

31 Ha'e gui xapy'a rei pëvy amongue oporandu 'rã mba'e re pa pejoraa re. Ha'e ramo pembovai vy “Senhor ma oipota”, peje 'rã.

32 Ha'e ramo omondouka va'ekue oje'oi vy Jesus aipoe'iague rami meme ojou.

33 Mburika'i ojora jave ija aipoe'i:

– Mba'e re tu pejora?

34 Ha'e kuery ombovai:

– Senhor ma oipota – he'i.

35 Ha'e vy mymba ogueru vy hi'áry oipyo oao, ha'e oupi Jesus hi'áry.

36 Hi'áry oo oiny ramo tape rupi oipyo okuapy oao.

37 Ha'e gui vvyty Oliveiras gui oguejy ovy py ovaẽ rai'i ma jave hemimbo'e kuery ha'e javi oguerovy'a vy Nhanderuete pe oporaei atã oje'oivy mba'emo porã ojapo rã oexa va'ekue ha'e javi re.

38 — Ta'ima'endu'a porãa Huvixave Senhor rery rupi ou va'e re. Ta'ikuai porãa yva re, toporaeia yvatevea py! — he'i oje'oiyv.*

39 Ha'e rã amongue fariseu kuery heta va'e kuery mbyte ikuai avi va'e ma aipoe'i ixupe:

— Porombo'ea, ndeayvu na neremimbo'e kuery pe.

40 Ha'e rã ha'e kuery pe ombovai:

— Xee aipoa'e pëvy: Ha'e kuery okyrirĩ va'e rire ita eteve voi oporaei rãgue — he'i.

Jerusalém tetã Jesus oexa vy ojae'oague

41 Jesus ovaë ovy vy tetã oexa vy ojae'o.

42 Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e ára rexa kuaa va'e rire nemoingo porãarã ou va'e. Teĩ aỹ ha'e nunga ndoikuaa ukaai ndevy.†

43 Mba'eta ovaë 'rã nderovaigua kuery ndejokopa aguã ára, jova-jovai katy gui nemboty heravy aguã.

44 Nerenda ombovaipa vy ojukapa 'rã nememby kuery. Neĩ peteĩ ita ma ndoejai 'rã amboae ita áry, ndea py aju teĩ ndaxerexa kuaai rire.

Mateus 21.12,13; Marcos 11.15-17

45 Ha'e gui templo py oikve vy oipe'apa mba'emo vendea kuery ha'e py ikuai va'ekue.

46 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ipara oiny “Xero ma onhembo'e atyrã oĩ” 'ea va'eri peẽ ma pejapo imonda va'e onhemiaty rami.*

Templo py nhombo'eague

47 Ko'ẽ nhavõ Jesus nhombo'e oikovy templo py. Ha'e rã sacerdote yvatekueve va'e, lei re nhombo'e va'ety ha'e heta va'e ruvixa kuery ma ojukaxe okuapy,*

48 teĩ ndojuka uka kuaai teri, heta va'e kuery ha'e javi ojapyxaka vy ojou porã okuapy ramo.

20

Mateus 21.23-27; Marcos 11.27-33

1 Peteĩ ára templo py Jesus ombo'e oiny heta va'e kuery. Ayvu porã omombe'u jave oia py jogueru sacerdote yvatekueve va'e, lei re nhombo'e va'ety ha'e nhomongeta va'ety kuery.

2 Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

— Emombe'u orevy mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga rejapo reikovy. Mava'e tu nembopo'aka?

3 Ha'e ramo ombovai:

— Xee voi aporandu ta pëvy. Pemombe'u ke:

4 João nhomongaraia pa yva guigua tyrã avakue guigua raka'e? — he'i.

5 Ha'e ramo ha'e kuery joupe-upe ranhe aipoe'i okuapy:

— “Yva gui”, ja'e ramo “Mba'e re tu ha'vy ndapejeroviai hexe?” he'i 'rã nhandevy.

6 Ha'e rã “Avakue gui”, ja'e ramo ma heta va'e kuery nhandeapipa 'rã ita py, mba'eta ha'e kuery oikuaa João profeta oikoa — he'i okuapy.

7 Ha'e rami vy ombovai:

* 19:38 Salmo 118.26 † 19:42 “Ndee” he'ia py ma peteĩ'i pe rami ijayvu teĩ tetã pygua kuery ha'e javive pe. * 19:46 Isaías 56.7, Jeremias 7.11 * 19:47 Mateus 21.14-17

— Ore ma ndoroikuaai.

⁸ Ha'e rã Jesus ju ombovai:

— Xee voi peẽ kuery pe namombe'ui 'rã mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapo aikovya.

Mateus 21.33-44; Marcos 12.1-11

⁹ Ha'e rire pova'e ayvu ju Jesus omombe'u heta va'e kuery pe, mba'emo re ombojoja vy:

— Peteĩ ava onhotỹ uva, ha'e vy omboaxa opena va'erã kuery po py. Ha'e gui ma guekoa gui oguata oiko are aguã katy.

¹⁰ Omono'õa ára ovaẽ ramo opena va'e kuerya py ombou peteĩ guembiguai, ixupe uva'a ome'ẽ okuapy aguã. Ha'e ramo ha'e kuery oinupã ha'e ojavvyky rei ma rire ombojevvy rive ju.

¹¹ — Amboae guembiguai ju ombou. Ha'e ramo ha'e va'e voi oinupãmba. Ojavvyky rei rire ombojevvy rive ju.

¹² — Ha'e gui mboapya ma ombou. Ha'e va'e re voi ojeaipa ma rire omoxẽ ju avi.

¹³ — Ha'e ramo uvaty ja aipoe'i ojeupe: “Mba'e nda'u ajapo 'rã? Amondouka 'rã xera'y ayvu ete va'e. Xapy'a rei rã ko omboetea 'rã”, he'i.

¹⁴ — Ha'e rami teĩ opena va'e kuery ta'y oexa vy aipoe'i joupe-upe: “Peva'e ma uvaty jarã ete. Jajuka na, uvaty nhandevy ju opyta aguã”, he'i okuapy.

¹⁵ Ha'e vy uvaty gui oguenoẽ vy ojuka.

— Mba'e nda'u uvaty ja ojapo 'rã ha'e kuery re?

¹⁶ Ha'e ou vy omomba 'rã opena va'ekue, ha'e amboae kuery pe ju omboaxa 'rã uvaty — he'i.

Ha'e rã ha'e va'e ayvu oendu va'e kuery aipoe'i:

— Ha'e nunga ete ta'vy toiko eme.

¹⁷ Ha'e rã Jesus ha'e kuery re oma'ẽ vaipa vy aipoe'i:

— Mba'e he'ia tu ha'vy ipara: “Oo apoa kuery ita ndoipotai va'ekue opyta omboeteve pyrã, tenonde pyguarã”, he'ia.*

¹⁸ Ha'e va'e ita re ho'a va'e ha'e javi opẽmba 'rã. Ha'e amongue áry ita ho'a ramo iku'ipa 'rã.

Mateus 22.15-22; Marcos 12.13-17

¹⁹ Ha'e jave ae lei re nhombo'e va'ety ha'e sacerdote yvatekueve va'e ojopyxe teĩ, ha'e kuery re ri ty ra'e ijayvua oikuaa vy. Ha'e rami teĩ heta va'e kuery gui okyje guive.

²⁰ Ha'e rami vy oikuaa pota okuapy hexe, amongue pe peráta ome'ẽ guive, heko porã va'e rami onhemoingõ vy ayvu py omoĩ vai vy huvixa po py omboaxa aguã.

²¹ Ha'e vy ixupe oporandu vy aipoe'i:

— Porombo'ea, ore roikuaa ndee ndeayvu ha'e renhombo'e porãa. Ndereikuaa pota rei avave re, ha'e anhetẽ rupi renhombo'e Nhanderuete oipota va'e re.

²² Ha'evea rami ri nda'u César pe nhame'ẽ imposto repy, tyrã pa any?

²³ Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery omoĩ vaixea oikuaa vy ombovai:

²⁴ — Pexa uka ha'vy xevy peteĩ hatã'i va'e. Mava'e ra'angaa ha'e mava'e rery ha'vy oĩ?

Aipoe'i okuapy:

— César mba'e ri.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

* 20:17 Salmo 118.22-23

25 — César mba'e ri rã peme'ẽ ha'vy César pe. Ha'e rã Nhanderueete pegua ma Nhanderueete pe ae 'rã peme'ẽ — he'i.*

26 Ha'e rami rã heta va'e kuery oendua py ha'e kuery ndojopy reguai ayvu py. Ombovai kuaa rã oendu vy okyryrĩmba guive onhemondyipa vy.

Mateus 22.23-33; Marcos 12.18-27

27 Ovaẽ avi amongue saduceu kuery. Ha'e kuery ma nhanhemoete ju 'rãa ndogueroviai va'e.

28 Ha'e vy oporandu okuapy ixupe:

— Porombo'ea, Moisés oeja raka'e po rami ipara va'e: “Amongue ta'y e'ỹ re omano ramo tyvy ju omenda 'rã imeve'ỹ va'e re, omano va'ekue ra'y rã va'ekue oguereko aguã”, he'iague.*

29 Ha'e gui ikuai raka'e sete joegua. Tujave va'e ma omenda va'ekue ri omano ta'y e'ỹ re.

30 Ha'e ramo tyvy mokoĩa va'e, ha'e gui mboapya va'e ju omenda ranhe imeve'ỹ va'e re.

31 Ha'e rami py sete-ve omano ta'y e'ỹ re meme.

32 Ha'e gui mae ma kunha va'e avi omano.

33 Ha'e gui onhemoete jevya ára nda'u mava'e ete'i 'rã oiko kunha va'e me, kunha va'e re sete-ve omenda rire? — he'i.

34 Ha'e rã Jesus ombovai ha'e kuery pe:

— Ko yvy re ikuai va'e ma omenda ha'e nhomomenda 'rã.

35 Ha'e rã ára pyau onhemoete aguã ára oupity aguã oiporavo pyre ma nomendavei, neĩ nanhomomendavei ma 'rã.

36 Nomanovei ma 'rã guive, mba'eta omboete ju rire anjo kuery rami ma 'rã ikuai Nhanderueete ra'y kuery ikuai vy.

37 Ha'e gui omano va'ekue onhemoete ju aguã regua ma Moisés ae ombo'para. Mba'eta yvrya rogue okai va'e omombe'ua py Senhor pe “Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete”, he'i va'ekue.*

38 Ha'e nunga rupi Nhanderueete ma omanogue Ruete e'ỹ oiko, ha'e rã oikove va'e Ruete, ixupe pavẽ oikove ramo — he'i.*

39 Ha'e ramo lei re nhombo'e va'ety regua aipoe'i:

— Porombo'ea, rembovai porã — he'i.

40 Ha'e va'e rire avave rei nda'ipy'a guaxuvei ixupe oporandu aguã.

Mateus 22.41-45; Marcos 12.35-37

41 Ha'e gui ma ha'e kuery pe ju Jesus oporandu:

— Mba'eta nda'u Cristo reko re pendeayvu vy aipopeje Davi ramymino oikoa rami?

42 Mba'eta Davi eteve voi aipoe'i Salmo py: “Senhor aipoe'i xe-Senhor pe: ‘Eguapy ke aiporu kuaa regua re,

43 ndepy guýry nderovaigua kuery amoĩ e'ỹa ja', he'i va'ekue.”*

44 Ha'e rami vy Davi voi “Senhor” he'i ixupe. Mba'eta tu ha'vy hamymino avi ri oiko?*

Mateus 23.1-7; Marcos 12.38-40

45 Heta va'e kuery ha'e javi oendua py Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

46 — Penheangu ke lei re nhombo'e va'ety kuery gui, mba'eta ha'e kuery onhemonde 'rã ao puku py, ha'e tetã mbyte rupi oipota 'rã oxaruraa porã. Onhembo'eaty py ha'e ngaru oĩa py oguapy 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho.

* 20:25 Romanos 13.7 * 20:28 Deuteronômio 25.5 * 20:37 Êxodo 3.6 * 20:38 1 Coríntios 6.14

* 20:43 Salmo 110.1 * 20:44 Romanos 1.3,4

⁴⁷ Ha'e rami avi ha'e kuery ogueraa rivepa 'rã imeve'y' va'e kuery ro gui oipota va'e, ha'e onhemboeko porãxe vy onhembo'e are 'rã. Ha'e nunga rupi ha'e kuery opaga raxa ete 'rã.

21

Marcos 12.41-44

¹ Jesus templo py oma'ẽ oiny vy oexa oguerekopa va'e kuery peráta ome'ẽ vy hyru py omoĩ rã.

² Oexa avi peteĩ imeve'y' va'e omoĩ rã mokoĩ hatã'i va'e ndovareive'i va'e.

³ Ha'e vy aipoe'i:

— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peva'e imeve'y' va'e iporiaukue'ia ramive pavẽ gui ome'ẽ retave.

⁴ Mba'eta amboae kuery ma hembyrekue gui rive ome'ẽ. Ha'e rã peva'e ma iporiaukue'ia ramive mba'emo'i ojogua agua oguereko va'ekue ha'e javi'i omoĩ.

Mateus 24.1,2; Marcos 13.1,2

⁵ Amongue ijayvu templo ojou porãa rupi, mba'eta ita porã ha'e ome'ẽ mbyre py ombojeguaa rire.

⁶ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Aỹ pexa pa peva'e nunga? Ovaẽ 'rã oitypaa ára, neĩ peteĩ ita amboae ita áry ndopytai agua.

Mateus 24.3-13; Marcos 13.3-13

⁷ Oporandu okuapy ixupe:

— Orembo'ea, araka'e 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'exa tu roikuaa 'rã ovaẽ rai'i maa?

⁸ Ombovai:

— Penheangu ke ha'vy penhembotavy uka e'y' agua. Mba'eta heta 'rã ou xerery rupi “Xee ae ri”, e'y' vy “Ovaẽ ma hora”, he'i rive va'e. Tapeo eme hupive.

⁹ Penhemondy'i eme “Joe opu'ã” 'ea rã pendu vy, neĩ “Huvixa kuery re opu'ã”, 'ea teĩ. Ha'e nunga ranhe 'rãe oiko teĩ opa agua e'y' teri — he'i.

¹⁰ Aipoe'i avi ha'e kuery pe:

— Peteĩ-teĩ tetã pygua kuery opu'ã 'rã amboae tetã pygua re, ha'e peteĩ-teĩ regua amboae regua re 'rã opu'ã.

¹¹ Yvy oryryi 'rã, oiko 'rã mba'eaxy vaikue ha'e karuai. Oiko 'rã nhomondyipa, yva re hexa pyrã tuvixa va'e voi.

¹² Ha'e nunga oiko e'y' mbove pendejopya ha'e penemoingo axya 'rã. Xerery rupi pendekuai ramo pendereraa 'rã onhembo'eaty py, nhuã py ha'e huvixa kuerya py.

¹³ Ha'e nunga pendere oiko 'rã ayvu pemombe'u agua.

¹⁴ Ha'e nunga rupi pendepy'a eta rei eme pembovai agua re.

¹⁵ Mba'eta xee ae 'rã ame'ẽ pendeayvurã ha'e pene'arandu agua, pendere ija'e e'y' va'e kuery nda'ipo'akai, neĩ nombovai kuaai agua rami.

¹⁶ Penderu kuery voi penembo'a uka 'rã, penderegua, penetarã ha'e peneirũ kuery voi, amongue pendejuka 'rã guive.

¹⁷ Xerery káuxa pavẽ nda'ija'evei 'rã pendere.

¹⁸ Ha'e rami teĩ neĩ peteĩ pende'a nokanhyi 'rã peneakã guigua.

¹⁹ Peĩ atãa py pereko riae 'rã penenhe'ẽ.

Mateus 24.15-22; Marcos 13.14-20

²⁰ — Ha'e gui xondaro kuery Jerusalém tetã ojokopa rã pexa vy peikuaa 'rã ombovaipa ta maa.

21 Ha'e ramo Judéia pygua kuery tonhamba vyvty re. Tetã py ikuai va'e voi toopa, mba'ety rupi ikuai va'e voi toike eme tetã py.

22 Ha'e va'e ára ma nhombopagapaa ára, ipara oinya ha'e javi ojeupity aguã.

23 – Ha'e va'e ára ma nda'evei 'rã imemby ryru'i ha'e imemby kambu va'e pe. Mba'eta yvy re oiko 'rã teko axy kova'e kuery mbopagaarã.

24 Ojukaa 'rã kyxe py, ha'e escravo-rã ogueraapaa 'rã yvy jave rupi. Judeu e'ÿ va'e kuery po'akaa ára opa e'ÿ ja ha'e kuery opyrõmba 'rã Jerusalém tetã re.

Mateus 24.29-31; Marcos 13.24-27

25 – Kuaray, jaxy ha'e jaxy-tata re ojekuaa 'rã hexa pyrã. Ye'ẽ revovo ha'e yai opu'ã-pu'ã va'e gui yvy regua ikuai va'e nda'evei ha'e ndoikuaai rei 'rã okuapy.

26 Yvy re mba'emo vai oiko ta va'e gui avakue onhemondy vy ho'apa 'rã. Mba'eta yva re ipo'akakueve ikuai va'e voi oitypaa 'rã.

27 Ha'e gui ma oexaa 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue arai rupi ou rã opo'aka ha'e guexakãmba reve.*

28 Ha'e nunga oiko aguã ijyvy ramo pevy'a, pemopu'ã peneakã, mba'eta ovaẽ ta ma pendereraa jepea.

Mateus 24.32-44; Marcos 13.28-37

29 Petei ayvu omombe'u avi mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peikuaa pota figo'y ha'e vyvra ikuai va'e re.

30 Mba'eta hokypa rã pexa vy peikuaa 'rã ára pyau ovaẽ rai'i maa.

31 Ha'e rami ae xeayvuague oiko rã pexa vy peikuaa 'rã Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguã ovaẽ rai'i maa.

32 Anhetẽ aipoa'e pëvy: Aÿgua kuery opa e'ÿ re ha'e nunga ha'e javi oiko 'rã.

33 Yva ha'e yvy opa 'rã. Ha'e rã xeayvuague ma ndoaxa rivei 'rã.

34 – Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota pendepy'a pemonyẽ e'ÿ aguã opa marã rei pendekuaia, peka'ua, neĩ mba'emo ko yvy re ikuai va'e re pepenaa guive, pendere ha'e va'e ára ou xapy'a e'ÿ aguã nhuã rami.

35 Mba'eta ko yvy re ikuai va'e ha'e javi re ou 'rãe.

36 Peikuaa pota ha'e pejerure riaa mba'emo oiko va'erã gui peojepe aguã, ha'e Ava ra'y ojeapo va'ekue renonde pene'aĩ aguã.*

Jesus ijayvu rã heta va'e kuery ojapyxaka okuapyague

37 Ko'ẽ nhavõ Jesus nhombo'e oikovy templo py. Ha'e gui pyávy ma oo 'rã Oliveiras vyvty re oke aguã.

38 Ha'e rã heta va'e kuery ha'e javi ma aje'ive reve 'rã jogueraa templo py ijayvu rã ojapyxaka aguã.

22

Mateus 26.1-5; Marcos 14.1,2

1 Ovaẽ rai ma ngaru mbojape imbovua revegua e'ÿ “Páscoa” epy va'e ára.

2 Sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery oikuaa pota okuapy marã rami vy pa Jesus ojuka aguã, mba'eta heta va'e kuery gui okyje.*

Mateus 26.14-16; Marcos 14.10,11

3 Ha'e gui ma Satanás ipo'aka peteĩ hemimbo'e kuery doze ikuai va'e regua Judas Iscariotes hery va'e py'a re.

* 21:27 Daniel 7.13-14 * 21:36 Lucas 12.35-48 * 22:2 João 11.47-57

4 Ha'e ramo oo jogueroayvu aguã sacerdote yvatekueve va'e ha'e jopya ruvixa kuery reve, ha'e kuery pe Jesus ojopy uka aguã re.

5 Ha'e ramo ha'e kuery oguero'y'a vy ixupe ijayvu peráta ome'ë aguã re.

6 Judas ojou porã vy oikuaa pota ha'e kuery pe ojopy uka aguã pavë opu'ã e'ÿ re.

Mateus 26.17-19; Marcos 14.12-16

7 Ovaë ma ngaru mbojape imbovua revegua e'ÿ Páscoa ára okaru aguã.

8 Ha'e ramo Jesus omondouka Pedro ha'e João. Ha'e vy aipoe'i:

— Tapeo, pereko katu Páscoa ára jakaru aguã.

9 Ha'e rã oporandu ixupe:

— Mamo tu reipota roguereko katu?

10 Jesus ombovai:

— Tetã py pevaë vy peovaexĩ 'rã peteĩ ava yryru revegua. Tapeo hupive opy oika peve.

11 Hoo va'e pe ke aipopeje: “Orembo'ea oporandu uka kuri ndevy: Mamo pa oĩ opy ja'o Páscoa ára xeremimbo'e kuery reve rokaru aguã?” he'i uka.

12 Ha'e ramo oexa uka 'rã pëvy peteĩ opy ja'o tuvixa va'e opa mba'e oĩa. Ha'e py ae 'rã pereko katu — he'i.

13 Ha'e rami rã jogueraa vy ojoupa Jesus aipoe'iague rami. Ha'e vy oguereko katu Páscoa ára okaru okuapy aguã.

Guemimbo'e kuery reve Páscoa ára opa vygua okaru okuapyague

14 Ha'e gui hora ovaë ramo mesa py Jesus oĩ apóstolo kuery reve.*

15 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xee ma kova'e Páscoa ára akaruxe ete pendereve, aiko axy e'ÿ mbove'i.

16 Mba'eta aipoa'e pëvy: Nda'uvei ma 'rã kova'e nunga Nhanderuete po'akaa py ojeupity e'ÿa ja — he'i.

17 Ha'e gui ojopy karo. Oguero'y'a vy aipoe'i:

— Pejopy, pemboja'o jomeme.

18 Xee aipoa'e pëvy: Aÿ gui ma nday'uvei ma 'rã uva rykue, Nhanderuete po'akaa ovaë e'ÿa ja.

Mateus 26.26-29; Marcos 14.17-26

19 Peteĩ mbojape ju ojopy. Ha'e vy oguero'y'a ma vy oi'pe'ã-pe'ã'i vy ome'ë. Aipoe'i:

— Kova'e ma xerete peë kuery re vy ame'ë va'erã regua. Guĩ nunga pejapo 'rã xere penema'endu'aa rupi — he'i.

20 Ha'ekue rami ju okarupa ma rire karo ojopy vy aipoe'i:

— Kova'e karo ma xerevé guarã ipyau va'e ajapo va'e regua, peë kuery re vy xeruguy amoë uka ta va'e rupi.

21 Ha'e rami teĩ xejopy uka nhemiarã oĩ avi xereve mesa py.

22 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma hekorã ipara oĩa rami ae 'rã oo. Ha'e rã ijopy uka nhemiare pe ma nda'evei ete 'rã — he'i.

23 Ha'e ramo joupe-upe oporandu okuapy mava'e ete'i pa ha'e kuery regua ojopy uka 'rãa re.

Yvatekueve va'e yvyĩve va'e rami ikuai aguã re ijayvuague

24 Hemimbo'e kuery joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvu okuapy mava'e ete'i pa joegui yvateve va'ea oikuaaxe vy.

25 Ha'e rami rã Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Yvy regua huvixa kuery ipo'aka 'rã ha'e kuery re, ha'e ipo'akakue pe “Ojapo porã va'e”, 'ea 'rã.

* 22:14 Mateus 26.20,27-29

26 Ha'e rã pende kuery ma ha'e rami e'ÿ 'rã. Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery va'e regua joegui yvatekueve va'e ma vvyĩgueve rami 'rã ikuai. Joguerekoa ma nhoembiguai rami 'rã ikuai.*

27 Mba'eta mava'e nda'u joegui yvateve: mesa py oĩ va'e tyrã pa joupe ojara va'e? Mesa py oĩ va'e'ÿ teve? Ha'e rami teĩ xee ma peẽ kuery mbyte aiko joupe ojara va'e rami.

28 — Peẽ kuery ma xereve pendekuai riaa va'ekue xereko a'ãa ha'e javi rupi.

29 Ha'e rami rire xee rombopo'aka Xeru xembopo'akaague rami avi,

30 xepo'akaa py peẽ kuery avi pekaru ha'e pey'u aguã xe-mesa py, ha'e tenda pepenaaty py peguapy vy Israel kuery doze regua ikuai va'e re pepena aguã.

Mateus 26.31-35; Marcos 14.27-31; João 13.36-38

31 — Simão, Simão, ma'ẽ, Satanás ojerure penderereko aguã trigo ombogua va'e rami.

32 Ha'e rã xee ma ajerure ndere, rejerovaa gui rejepa'e a'ÿ aguã. Ha'e rire rejeko rerova ju ma vy emombaraete nde-irmão kuery — he'i.

33 Simão Pedro ombovai:

— Senhor, xevy pe ha'eve ndereve nhuã py aa, ha'e amano aguã voi.

34 Ha'e rã Jesus aipoe'ive ju ixupe:

— Pedro, xee aipoa'e ndevy: Kuri uru ava ojapukai e'ÿ mbove mboapykue renhemombe'u 'rã xekuaa e'ÿ va'e rami.

Kyxe re ijavyuague

35 Ha'e gui Jesus oporandu ha'e kuery pe:

— Xee romondouka jave peráta ryrurave'ÿ, voko, ha'e pendepy regua reve'ÿ jave pendevy oata teve raka'e mba'emo?

— Any, mba'eve rei — he'i okuapy.

36 Ha'e ramo aipoe'i:

— Ha'e gui aÿ gui ma peráta ryrurereko va'e peraa, voko guive. Ha'e kyxe ndaperekoi va'e ma pendecapa pevende 'rã pejogua aguã.

37 Mba'eta xerekorã ipara oiny va'e ojeupity 'rãe: "Jojuka rive va'ety rami 'rã oguerekoa", he'iague rami. Xerekorã ipara oiny va'e ojeupity ta ma — he'i.*

38 Ha'e rami rã ha'e kuery aipoe'i:

— Senhor, apy ma mokoĩ kyxe roguereko.

Ombovai:

— Ha'eve ma!

Mateus 26.36-41; Marcos 14.32-38

39 Oliveiras vvyty katy ju oo oikoaty rami vy. Hupive hemimbo'e kuery oje'oi avi.

40 Ooxeague py Jesus ovaẽ ma vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Penhembo'e ke pendereko a'ãa py pejeity uka e'ÿ aguã — he'i.

41 Ha'e rã ha'e ma mombyry'i ojepe'a ovy, ha'e guenapy'ã re oĩ vy onhembo'e.

42 Ha'e vy aipoe'i:

— Xeru, reipota ramo xegui oaxa 'rãgue kova'e karo. Ha'e rami avi xee aipota va'e ma toiko eme, ndee reipota va'e ae toiko — he'i.

43 [Ha'e jave ou peteĩ anjo yva pygua omombaraete vy.

44 Ha'e rã ojexavai vy hatãve tema onhembo'e ramo hy'ai voi huguy rami otyky vvy py.]

45 Ha'e gui onhembo'ea gui opu'ã ju vy guemimbo'e kuery ikuai py oo. Ha'e vy oexa rã okepa okuapy ra'e iporiau vy.

* 22:26 Mateus 20.20-28; Marcos 10.35-45; 1 Pedro 5.3

* 22:37 Isaiás 53.12

46 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Mba'e re tu pekepa ri? Pepu'ã katu, penhembo'e pendereko a'ãa py pejeity uka e'ỹ aguã.

Mateus 26.47-56; Marcos 14.43-50; João 18.1-11

47 Ha'e gui ijayvu teri ho'amy reve ovaẽ ma jogueruvy heta va'e. Ha'e kuery renonde ou oiny peteĩ hembiguaĩ kuery doze ikuai va'e regua Judas hery va'e. Ha'e vy Jesus re onhemboja oova rayvu aguã.

48 Ha'e rã Jesus aipoe'i ixupe:

— Judas, reayvu vy 'rãe ty'y rejopy uka Ava ra'y ojeapo va'ekue?

49 Ha'e ramo hexevegua kuery ma oiko ta va'e oexa vy aipoe'i:

— Senhor, ha'eve pa orekyxe roiporu aguã? — he'i.

50 Ha'e vy ha'e kuery va'e regua peteĩ omboguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi oiporu kuaa regua rupi, ha'e vy ombol.

51 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Tove, ha'eve ma! — he'i vyve inambi re opoko vy omonguera.

52 Ha'e gui Jesus ijayvu sacerdote yvatekueve va'e pe, templo rarõa ruvixa ha'e nhomongeta va'ety kuery ijopyarã ou va'e kuery pe guive. Ha'e vy aipoe'i:

— Peẽ kuery ma kyxe ha'e yvyra reve ri ty'y peju jojuka rive va'ety rami xejopy aguã?

53 Mba'eta ko'ẽ nhavõ templo py peẽ kuery pendekuaia rupi aiko teĩ ndaxejopyi va'ekue. Ha'e rami avi aỹ ma peẽ kuery hora ovaẽ, pytũ ipo'aka aguã.

Mateus 26.69-75; Marcos 14.66-72; João 18.15-18,25-27

54 Ha'e kuery ojopy vy sacerdote yvateve va'e ro py ogueraa. Hakykue Pedro oo avi mombyry'i rupi.

55 Oka mbyte py ojape'e okuapy aguã ojatapy ramo Pedro voi oguapy ha'e kuery reve.

56 Ha'e gui peteĩ tembiguai kunhataĩ ma Pedro tata yvýry oguapy oiny rã oexa vy oma'ẽ ngatu hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Peva'e voi hexeve oiko va'ety.

57 Ha'e ramo Pedro onhemboapu vy aipoe'i:

— Kunha, xee tu aexa va'e'ỹ rima — he'ĩ.

58 Ha'e va'e rire amboae ju oexa vy aipoe'i:

— Ndee voi ta'vy ha'e kuery regua tevé.

Ha'e ramo Pedro ombovai:

— Ava, xee tu ha'e kuery regua e'ỹ rima — he'i.

59 Aje'i ma rire amboae ju aipoe'i:

— Peva'e tu anhetẽ rima ha'e kuery regua, mba'eta ha'e voi Galiléia pygua.

60 Ha'e ramo Pedro aipoe'ive ju:

— Ava, xee tu ndaikuaai rima ndeayvua — he'i. Ha'e ijayvu teri reve uru ava ojavukai nhendu.

61 Ha'e ramove Senhor ojere vy oma'ẽ Pedro re. Ha'e ramo mae ma Pedro ima'endu'a ma Senhor aipoe'iaque re: "Kuri uru ava ojavukai e'ỹ mbove mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ỹ va'e rami", he'iaque re.

62 Ha'e rami vy Pedro ojepe'a vy ojae'o vaipa.

Jesus rarõa kuery ojavyky rei okuapyague

63 Jesus rerekoa kuery ojavyky rei, oungapa guive.*

64 Hexa omo'ã vy aipoe'i okuapy:

— Emombe'u ke mava'e ete pa nembota ra'e — he'i.

* 22:63 Mateus 26.67,68; Marcos 14.65

⁶⁵ Ha'e vy opa marã hexe ijayvuve tema ayvu vai rupi.

Mateus 26.57-68; Marcos 14.53-65

⁶⁶ Ko'ê aje'ive'i reve nhomongeta va'ety kuery, sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery onhemboatypa okuapy.* Ha'e vy ogueru ruka omboayvu aguã. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

⁶⁷ — Ndee ma Cristo ri vy emombe'u orevy.

Jesus ombovai:

— Xee anhemombe'u ri ramo peẽ kuery ndaperoviai 'rã.

⁶⁸ Ha'e gui xee aporandu ramo peẽ kuery voi naxembovai 'rã.

⁶⁹ Aỹ gui ma voi Ava ra'y ojeapo va'ekue uguapy 'rã Nhanderuete Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re — he'i.

⁷⁰ Ha'e ramo ha'e javive aipoe'i:

— Ndee ae ma nhi'ã Nhanderuete Ra'y?

Ombovai:

— Peẽ ae ri tu aipopeje ha'e aikoa rami — he'i.

⁷¹ Ha'e ramo ha'e kuery joupe-upe aipoe'i:

— Mba'erã tu jaipotave hekokue mombe'uarã? Mba'eta nhande kuery ae nhaendu ijuru gui.

23

Mateus 27.1,2,11-14; Marcos 15.1-5; João 18.28-38

¹ Ha'e gui ijaty okuapy va'ekue opu'ãmba vy ogueraa Jesus huvixa Pilatos-a py.

² Ha'e py ju hexe ijayvu vy aipoe'i okuapy:

— Kova'e ava ma rojou heta va'e kuery ombo'e vaikue rei rã, mba'eta aipoe'i huvixa César pegua imposto repy rome'ẽ ve'y aguã. Aipoe'i avi Cristo huvixave oikoa rami — he'i okuapy.

³ Ha'e rami rã Pilatos oporandu ixupe:

— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

Jesus ombovai:

— Ndee ae ma aipo're — he'i.

⁴ Pilatos aipoe'i sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e kuery ijaty va'e pe:

— Xee ma mba'eve py ndajoui kova'e ava otekoavyague.

⁵ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'ive tema:

— Ha'e rami avi ojapo heta va'e kuery opa marã rei ikuai aguã rami, Judéia ha'e javi rupi ombo'e vy, Galiléia py omboypya gui apy peve — he'i okuapy.

⁶ Ha'e rami Pilatos oendu vy oporandu Galiléia pygua paa re.

⁷ Ha'e vy huvixa Herodes openaa pygua oikoa oikuaa vy ha'e va'e pe ju omboaxa, mba'eta ha'e jave py Jerusalém py oĩ avi ramo.*

Herodes renonde ju Jesus ojexa ukaague

⁸ Herodes ma Jesus oexa vy ovy'a vaipa, mba'eta yma ma oexaxe, hekokue oendu rire. Oexaxe avi hexa pyrã ojapo rã.

⁹ Ha'e rami vy opa marã re oporandu teĩ Jesus mba'eve py nombovai.

¹⁰ Sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ha'e py ikuai avi va'e ma hekokue ramigua omombe'u okuapy ijayvu rei vy.

¹¹ Ha'e rami rã Herodes oguereko vaikue rei oxondaro kuery reve. Ha'e vy peteĩ ao iporãve va'e py omonhemonde vy Pilatos-a katy ju omondouka.

* **22:66** João 18.19-24   * **23:7** Huvixa Herodes ma Galiléia yvy re opena va'e (Lucas 9.7-9). Ha'e nunga rupi ixupe ju Pilatos omboaxa Jesus.

¹² Ha'e va'e ára guive Herodes ha'e Pilatos joayvu, joe nda'ija'ei ete va'ekue ri.
Mateus 27.15-26; Marcos 15.6-15; João 18.39-19.16

¹³ Ha'e gui ma Pilatos omboatypa sacerdote yvatekueve va'e ha'e huvixa kuery heta va'e kuery reve.

¹⁴ Ha'e vy aipoe'i:

– Kova'e ava ma peẽ kuery peru kuri penetarã kuery opa marã rei ombo'ea rami peikuaa vy. Ha'e gui ma pendua py xee amboayvu teĩ mba'eve rei ndaikuaai pendeayvuague ramigua.

¹⁵ Neĩ huvixa Herodes voi ndoikuaai kuri. Ha'e rami vy ae xea py ju ombou. Ha'e nunga rupi xee aikuaa rã mba'eve ndojapo vai omano aguã.

¹⁶ Ha'e rami vy ainupã uka ta, ha'e gui ma apoi uka ju 'rã – he'i.

¹⁷ [Mba'eta ngaru oikoa ára nhavõ opoi jepi 'rã peteĩ nhuã py oĩ va'e.]

¹⁸ Ha'e rami rã heta va'e kuery ha'e javi ojapukai vy

– Eraa upe va'e, ha'e vy epoi Barrabás orevy – he'i okuapy.

¹⁹ Barrabás ma nhuã py oĩ, tetã rupi nhomopu'ãmba rei ha'e jokuague re.*

²⁰ Ha'e gui ma Pilatos ma teĩgue ju aipoe'i Jesus opoixea rami.

²¹ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma hatãve tema ojapukai okuapy:

– Emoĩ kuruxu re, emoĩ kuruxu re! – he'i okuapy.

²² Ha'e ramo mboapykuea ma Pilatos oporandu ha'e kuery pe:

– Mba'e nunga py tu ojapo vai raka'e? Xee ma hexe mba'eve ndaikuaai ajuka uka aguã. Ha'e nunga rupi ainupã ukapa rire apoi ju 'rã – he'i.

²³ Ha'e rami rã katuve ma hatãve tema ojapukai okuapy kuruxu re omoĩ aguã re. Ha'e kuery ojapukaia ipo'aka.

²⁴ Ha'e ramo Pilatos ojapo nho ha'e kuery ojerurea.

²⁵ Ha'e rami vy opoi nhomopu'ãmba rei va'ety jokuague py nhuã py oĩ va'e. Ha'e rã Jesus ma omboaxa ha'e kuery oipotaa rami oguereko aguã.

Mateus 27.32; Marcos 15.21

²⁶ Ha'e gui ma Jesus reraa kuery ovaexĩ peteĩ ava Cirene pygua Simão hery va'e, mba'ety gui ou va'ekue. Ha'e vy ha'e va'e axi'y áry ju omoĩ kuruxu, Jesus rakykue ogueraa aguã.

Jesus ojuka aguã katy ogueraa ague

²⁷ Hakykue heta oje'oí, amongue kunhague voi ipy'a vai vy opexo re oipetepepe oje'oivy.

²⁸ Ha'e rami rã Jesus ojere vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Jerusalém memby kuery, pejae'o eme xere, ha'e rã pendejee ha'e pene-memby kuery re 'rã pejae'o.

²⁹ Mba'eta ovaẽ 'rã aipopeje aguã ára: “Ovy'a ete 'rã imemby e'ỹ va'e, noikuavãi, neĩ nomokambui va'e”, peje aguã.

³⁰ Ha'e va'e ára aipopeje 'rã vvyty pe: “Pe'a ke ore'áry”, ha'e vvy'ã'i pe “Oreao'i ke” peje 'rã.*

³¹ Mba'eta vvyra pyau re ha'e rami ojapoa rire, mba'e tu ojapoa 'rã ipirukue re? – he'i.†

³² Mokoĩ avi ogueraa joapo vai va'ety hexeve ojuka aguã katy.

Mateus 27.33-44; Marcos 15.22-32; João 19.17-27

³³ Ha'e gui ma peteĩ henda py ovaẽ Calvário 'epy va'e py. Ha'e py omoĩ kuruxu re, joapo vai va'ety kuery guive: peteĩ ijaxu e'ỹa re, ha'e rã amboae ma ijaxua re.

* **23:19** Atos 3.13,14   * **23:30** Oséias 10.8, Lucas 21.20-24; Apocalipse 6.15-17   † **23:31** “Vvyra pyau oapya aguã rami e'ỹ opyta va'e” he'ia ma heko porã va'e re ijayvu vy, ha'e rã “Ipirukue” he'ia ma opaga aguã rami ikuai va'e re ijayvu vy (Ezequiel 20.47, 21.3).

34 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Xeru, eperdoa ke, mba'eta ha'e kuery ndoikuaai mba'e pa ojapoa – he'i. Ha'e gui ma ijao omboja'o-ja'o xortea oexa vy.

35 Heta va'e kuery ha'e py ikuai va'e oexa okuapy oiko va'e. Huvixa kuery voi ojajai rei vy aipoe'i:

– Amboae kuery ogueraa jepe rire ha'e ae ju tojereraa jepe, anhetē ri Cristo Nhanderuede rembiporavo oiko vy – he'i okuapy.

36 Xondaro kuery voi ha'e rami ojajai rei reve onhemboja vy vinagre ogueru oy'u aguã. Ha'e vy aipoe'i:

37 – Judeu kuery pegua huvixave ri reiko vy ejereraa jepe ha'vy ndee ae – he'i.

38 Inhakã áry omoĩa avi ipara [grego, romano ha'e hebraico ayvu py]: “Kova'e ma judeu kuery pegua huvixave” he'ia.

Mokoĩ joapo vai va'ety ijayvague

39 Peteĩ joapo vai va'ety kuruxu re oĩ va'e ojajai rei vy aipoe'i ixupe:

– Ndee Cristo e'ỹ ri ty'y? Ejereraa jepe na ndee ae, ore avi.

40 Ha'e rã amboae ma oirũ ombovai vy ijayvu ete ixupe. Ha'e vy aipoe'i:

– Nhanderuede renonde teĩ ndee neremoĩ va'e ty'y rejererokyjẽ aguã. Mba'eta peva'e rami nhanembopagaa.

41 Ha'e gui nhande ma ha'evea rami jajexavai, jajapoague py japaga aguã. Ha'e rã peva'e ma mba'eve ndojapo vai – he'i.

42 Ha'e vy aipoe'ive ju:

– Jesus, nema'endu'a ke xere ndepo'akaa rupi reju jevy ma vy.

43 Jesus ombovai:

– Anhetē aipoa'e ndevy: Kova'e árave reĩ rã xereve 'amba marã e'ỹ py – he'i.

Mateus 27.45-56; Marcos 15.33-41; João 19.28-30

44 Kuaray mbyte rai'i jave kuaray naexakãvei. Yvy jave re pytũmba kuaray ojero'a puku peve.

45 Ha'e gui hendaiky'a e'ỹ va'e ropy ajukue okẽ regua oĩ va'e oxoro mbyte rupi.

46 Ha'e gui ma Jesus ojapukai atã:

– Xeru, ndepo py amboaxa xenhe'ẽ – he'i. Po rami ijayvu vyve omano.*

47 Ha'e nunga xondaro ruvixa oexa vy omboete Nhanderuede. Ha'e vy aipoe'i:

– Anhetē ae ra'e kova'e ava heko porã va'ekue – he'i.

48 Heta va'e kuery ha'e py mba'emo oiko va'e oexa aguã ijatypa va'ekue ojepe'apa ju, ipy'a vai vy opexo re oipete-pete reve.

49 Ha'e rã Jesus rexaaty kuery ha'e kunhague Galiléia guive hupive oje'oi va'ekue ma mombyry'i opytapa okuapy oma'ẽ aguã.

Mateus 27.57-61; Marcos 15.42-47; João 19.38-42

50 Peteĩ ava oiko avi José hery va'e, nhomongeta va'ety kuery regua heko porã va'e.

51 Ha'e va'e ma ndojou porã oirũ kuery ojapoague. Ha'e ma judeu kuery rekoa Arimatéia pygua, Nhanderuede po'akaa oarõ oikovy va'e.

52 Ha'e va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue re.

53 Ha'e rami vy vyvra gui omboguejy vy onhovã ajukue xiĩ porã va'e py, ha'e peteĩ itaova re ojo'o pyre py onhono porã, avave rei nonhono porãai teria py.

54 Ha'e va'e ára ma mba'emo oguereko katupaa ára, ha'e sábadõ ova'ẽ rai'i ma.

* 23:46 Salmo 31.5

⁵⁵ Galiléia gui kunhague Jesus rupive ou va'ekue oje'oi avi oexa aguã itakua hetekue onhono porãague.

⁵⁶ Ha'e vy ojevny ju heakuã porã va'e oguereko katu aguã imoeakuãarã.
Ha'e gui sábado ára ma opytu'u ranhe okuapy ojapo uka pyre rami vy.

24

Mateus 28.1-8; Marcos 16.1-8; João 20.1-13

¹ Semana ijyppya ára aje'ive reve kunhague ma hupa katy ju oje'oi, heakuã porã va'e oguereko katu va'ekue ogueraa vy.

² Ha'e kuery oexa rã ita ombojerea ma ra'e itakua rokẽ gui.

³ Ha'e kuery oike teĩ Senhor Jesus retekue ma ndojoui.

⁴ Ha'e gui ma ha'e kuery ndoikuaai rei okuapy jave mokoĩ avakue ojexa uka ijao hexakãmba va'e.

⁵ Ha'e ramo kunhague okyje vy vyv re anho oma'ẽ joguerokuapy. Ha'e ramo ha'e kuery pe avakue aipoe'i:

– Mba'e re tu peka oikove va'e omanogue rupa rupi?

⁶ Ha'e va'e ma apy nõivei ma, onhemboete ju ma. Penema'endu'a ke Galiléia py teri oiko vy ijayvuague re:

⁷ “Ava ra'y ojeapo va'ekue ma omboaxaa 'rã heko vai va'e kuery po py. Kuruxu re omoĩ rire mboapy araa py onhemboete ju 'rã”, he'iaque re.

⁸ Ha'e ramo mae kunhague ima'endu'a ijayvuague re.

⁹ Ha'e rami vy hupa gui ojevny vy omombe'upa hemimbo'e kuery onze-ve va'e ha'e hexevegua kuery ha'e javi pe.

¹⁰ Apóstolo kuery pe omombe'u va'e ma Maria Madalena, Joana ha'e Maria Tiago xy va'e. Ha'e kuery reve oo va'ekue voi omombe'u.

¹¹ Ha'e rami teĩ apóstolo kuery pe rã ha'e va'e ayvu omombe'u rive merami. Ha'e vy ndogueroviai.

¹² Ha'e rã Pedro ma opu'ã vy onha ovy hupa katy. Ha'e gui ojevny reve oma'ẽ vy mba'eve ndoexai, ajukue inhovãague e'ỹ vy. Ha'e vy ngoo katy ju oo, mba'emo oiko va'ekue gui onhemondyi reve.

Marcos 16.12,13

¹³ Ha'e va'e árave ha'e kuery va'e regua mokoĩ jogueraa peteĩ tekoa Emaús 'epy va'e katy, Jerusalém tetã gui dez quilômetro rivvyvia katy.

¹⁴ Ha'e va'e kuery ma mba'emo oiko va'ekue ha'e javi re ijayvu jogueravy.

¹⁵ Ijayvu tema jogueravy jave Jesus oupity vy oo avi ha'e kuery reve.

¹⁶ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoexa kuaai ranhe, hexa mo'ãa va'e rami.

¹⁷ Ha'e ramo Jesus oporandu:

– Mba'e nunga re tu pendeayvu peovy peguataa rupi?

Ha'e ramo ha'e kuery opyta iporiau reve.

¹⁸ Ha'e kuery regua peteĩ ombovai, Cleopas hery va'e. Ha'e vy aipoe'i:

– Jerusalém tetã py reiko avi va'eri ndereikuaai teve kuee rupi mba'emo oiko va'ekue? Ndee anho rima ndereikuaai teri ra'e – he'i.

¹⁹ Ha'e ramo oporandu:

– Mba'e nungã tu?

Ombovai:

– Jesus Nazaré pygua va'e re oiko va'ekue. Ha'e va'e ma Nhanderujete renonde profeta ipo'akapa va'e oiko va'ekue ayvu py ha'e mba'emo ojapoa py, heta va'e kuery ha'e javi oexaa rupi guive.

²⁰ Sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhanderuvixa kuery omboaxa imbopagaarã po py, kuruxu re ojuka uka aguã.

21 Ore kuery ma roexa'ã teĩ Israel kuery reraa jepearã oikoa re. Ha'e rami avi kova'e ára reve vy mboapy ára ma ojapo ha'e nunga oikoague.

22 Anhetê avi amongue ore kuery revegua kunhague ange oremondyipave ju, mba'eta ko'ê e'ÿ re onhono porãague py oje'oi

23 teĩ ndojouvei Jesus retekue. Ha'e vy ojevuy vy aipoe'i anjo oexaague rami oikove jevy maa omombe'u va'e.

24 Oreirũ kuery regua mboae ma onhono porãague py oo avi oikuaaxe vy kunhague omombe'ua anhetê paa. Ha'e rami teĩ ndoexai ae – he'i.

25 Ha'e rami rã Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

– Napene'arandui ha'e peneakã ratã va'e perovia aguã profeta kuery omombe'u va'ekue.

26 Cristo nda'u ndoiko vai 'rã ri guexakãa py oike aguã? – he'i.

27 Ha'e rami vy Moisés ayvukue gui omboypy vy profeta kuery ha'e javi ayvukue re ijayvu, guekorã re ipara oĩ va'e omombe'u porãve vy.

28 Ha'e gui ma ha'e kuery tekoe ovaẽxeague py ovaẽ ramo Jesus oove aguã re ijayvu.

29 Ha'e rã ha'e kuery ma oguerovaẽxe vy aipoe'i:

– Evaẽ na orea py, mba'eta ka'aru ma, pytũ ma – he'i. Ha'e ramo ha'e kuery reve ovaẽ opyta aguã.

30 Ha'e gui mesa py ovaẽmba ma ramo Jesus ma mbojape ojopy vy oguero'v'a. Ha'e vy oĩpe'ã vy ome'ẽ ha'e kuery pe.

31 Ha'e ramove ha'e kuery rexa ojepe'a rã oexa kuaa ju. Ha'e rã okanhy xapy'a ha'e kuerya gui.

32 Ha'e rami rã joupe aipoe'i:

– Anhetê ae rãke tape rupi jaguataa rupi nhandepy'a re nhaendu kuri javy'aa nhandevy kuaxia para omombe'u porãve rã – he'i.

33 Ha'e vyve opu'ã vy Jerusalém katy ju ojevuy jogueravy onze hemimbo'e kuery ijatypa okuapya py amboae kuery reve.

34 Ha'e ramo ha'e va'e kuery ranhe aipoe'i:

– Senhor onhemboete ju vy ojexa uka ma kuri Simão pe – he'i okuapy.

35 Ha'e gui mokoĩve ju omombe'u tape rupi oiko va'ekue, ha'e mbojape oĩpe'ã rã oexa kuaa ague.

João 20.19,20

36 Ha'e nungakue re ha'e kuery ijayvu teri reve Jesus ae ojekuaa ho'amy ha'e kuery mbyte.* Ha'e vy aipoe'i:

– Toĩ peẽ kuery re mby'a porã.

37 Ha'e kuery onhemondyipa vy “'Ãgue po ojexa uka” he'i.

38 Ha'e ramo aipoe'ive ju:

– Mba'e re tu penhemondyipa, ha'e pendepy'a re oĩ ri ndaperoviai aguã?

39 Pema'ẽ ha'vy xepo ha'e xepy re, xee ae aikoa peikuaa aguã. Pepoko na xere perovia aguã, mba'eta ãgue ma ndao'oi, neĩ na ikãguei xee rami e'ÿ – he'i.

40 Po rami ijayvu vy oexa uka opo ha'e opy.

41 Ha'e kuery ov'y'a ha'e onhemondyipy vy ndogueroviai teri rã Jesus aipoe'i:

– Mba'eve ndaperekoĩ pa ha'u va'erã?

42 Ha'e ramo ixupe ome'ẽ peteĩ pira mbixy pẽgue'i [ha'e ei hetãgue'i reve].

43 Ha'e ramo ha'e kuery oexaa py ho'u.

Kuaxia para Jesus omombe'u porãveague

44 Ha'e gui ma Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

* 24:36 Mateus 28.16-17; Marcos 16.14

— Pendereve aiko teri vy aipoa'e va'ekue: “Ojeupity 'rãe xerekorã Moisés lei oeja va'ekue, profeta kuery ayvukue ha'e Salmo re oĩa rami”, he'ia gue.

⁴⁵ Ha'e rami vy ha'e kuery pe omombe'u porãve ipara oiny va'e.

⁴⁶ Ha'e vy aipoe'i:

— Po rami ipara oiny: Cristo omano, ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã va'ekue ae.

⁴⁷ Ha'e gui hery rupi yvy jave re ikuai va'e pe omombe'ua 'rã ojeko rerova aguã, ojevavyague omboguepaa aguã. Jerusalém tetã gui ijypy 'rã.

⁴⁸ Ha'e gui peẽ kuery ae ha'e nunga mombe'uarã pendekuai.*

⁴⁹ Ha'e ramo pende vy ambou 'rã Xeru ome'ẽ 'rã va'ekue. Ha'e nunga rupi pepyta ranhe tetã py, yvate gui penembopo'akaarã pendere onhemonde e'ya ja.*

Marcos 16.19,20

⁵⁰ Ha'e gui ma Betânia tekoa peve guemimbo'e kuery ogueraa vy opo oupi reve ogueroayvu porã.

⁵¹ Ogueroayvu teri reve ojepe'a ovy ha'e kuerya gui, yva re oupia heravy ramo.*

⁵² Ha'e ramo ha'e kuery omboete vy Jerusalém katy ojevypa jogueravy ovy'a reve.

⁵³ Ha'e vy templo py tema ikuai Nhanderueete omboetea py.

* 24:48 Mateus 28.18-20; Marcos 16.15-18

* 24:49 Atos 1.6-8

* 24:51 Atos 1.9-14

João ayvu porã ombopara va'ekue João ayvu porã ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia Jesus rekokue oĩa ma hemimbo'e João ombopara va'ekue. Jypy'i João Jesus pe "Nhanderuete Ayvu" he'i ombojoja vy, mba'eta nhandeayvu ma nhandepy'a re oĩ va'e kuaa ukaa. Ha'e rã Jesus ou raka'e oexa uka aguã Nhanderuete nhanderayvu etea. "Mba'eta Nhanderuete vyv re ikuai va'e oayvu vy ome'ẽ Gua'y peteĩ'i va'e, hexe ojerovia va'e okanhy e'ỹ aguã, ha'e rã tekove marã e'ỹ oupity aguã. Mba'eta ko vyv re Nhanderuete Gua'y ombou vyv regua kuery ombopaga aguã e'ỹ, ha'e rã hexeve vy vyv re ikuai va'e oo jepe aguã" (3.16-17). "Avave rei ndoexai Nhanderuete, teĩ Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e Nguu revegua ae oikuaa uka" (1.18).

Mba'exa rã tu "Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e" he'ia py jaikuaa? Mba'eta Jesus ae "Xee ha'e Xeru reve ma peteĩ'i ae roiko", he'i (10.30). Nguu reve peteĩ'i inhe'ẽ va'e oiko Nguu oipotaa rami anho, ha'e Nguu ipy'aa oexa uka guive raka'e. Nguu rami ae avi ojejavu e'ỹ va'e oiko.

Kova'e kuaxia para py Jesus nohembombe'u porã: "Xee ma mbojape tekove me'ẽa. Xere ou va'e kuery noenduvei rã okaruxea, xere ojerovia va'e ma noenduvei rã yuvei" (6.35); "Xee ma hendy va'e vyv regua kuery moexakãarã. Xerupive ikuai va'e ma pytũ rupi ve'ỹ rã oiko, mba'eta ha'e kuery re oĩ rã hendy va'e nhomoingovea" (8.12); "Xee ma okẽ aĩ. Xea rupi oike va'e kuery oo jepe rã" (10.9); "Xee ma vexe'i re opena porã va'ety rami aiko. Mba'eta opena porã va'ety ma guymba kuery re ome'ẽ rã guekove ae" (10.11-12); "Xee ae ma anhomboete ha'e anhomoiingove va'e. Xere ojerovia va'e omano teĩ oikove jevy rã. Ha'e rami avi ha'e javive xere oiko ha'e ojerovia va'e ma nomanoi rã raka'eve rã peve guarã" (11.25-26); "Xee ae ma tape, anhetẽ va'e ha'e tekove. Avave rei ndooi rã Xerua py xereve'ỹ vy" (14.6).

Kova'e kuaxia João ombopara vy oito henda py omombe'u hexa pyrã Jesus ojapoague Nguuete reko oikuaa uka vy. Aipoe'i: "Jesus hexa pyrã heta ojapo raka'e guemimbo'e kuery oexaa rupi. Ha'e nungakue ha'e javi e'ỹ ipara oiny kova'e kuaxia re. Ha'e rã kova'e re ipara oinya ma peẽ kuery perovia aguã Jesus ae Cristo Nhanderuete Ra'y oikoa, pejerovia vy tekove peupity aguã hery rupi" (20.30-31).

Jypy'i guive Ayvu oiko va'ekue ava ju ojeapoague re ijavyua

¹ Jypy'i guive Ayvu oiko. Ayvu ma Nhanderuete reve oiko raka'e, ha'e Ayvu ma Nhanderuete ae.*

² Ha'e ma jypy'i guive oiko raka'e Nhanderuete reve.

³ Ha'e va'e rupi ae opa mba'e ojapoa raka'e. Neĩ peteĩve ma ndoikoi ha'e ojapo va'ekue'ỹ.*

⁴ Hexe oĩ tekove, ha'e hekove ma avakue moexakãarã oĩ.

⁵ Hendy va'e ma pytũ rupi hexakã, pytũ ma hexe nda'ipo'akai.

⁶ Oiko raka'e peteĩ ava Nhanderuete ombou va'ekue João hery va'e.*

⁷ Ha'e va'e ma imombe'uarã ou, hendy va'e rekorã kuaa ukaarã, hendy va'e ou rã hexe pavẽ ojerovia aguã.

⁸ João ma hendy va'e ete e'ỹ, hendy va'e mombe'uarã rive ou.

⁹ Hendy va'e ete ma vyv re ou vyv omoexakã rã avakue ha'e javi.

* 1:1 Ayvu py ma jaikuaa uka rã nhandepy'a re oĩ va'e. Ha'e gui Jesus Cristo ma Nhanderuete py'a re oĩ va'e kuaa ukaarã ou (versículo 18; Colossenses 1.15). * 1:3 Colossenses 1.16,17; Hebreus 1.1-4; 1

¹⁰ Ha'e gui Ayvu ma yvy ixupe ojapo ukaa va'ekue re ae ou teĩ yvy regua kuery ndoexa kuaai.

¹¹ Guetarã kuerya py ae ou teĩ hetarã kuery nomovaẽi.

¹² Ha'e rã ojee omovaẽ va'e ha'e javi pe ma ome'ẽ Nhanderuete ra'y kuery ikuai aguã, hery rupi ojerovia va'e kuery pe ae.

¹³ Ha'e va'e kuery ma avakue gui rive'ỹ oiko, to'o oipotaa rami e'ỹ, neĩ nguu kuery gui rive'ỹ guive. Ha'e kuery ma Nhanderuete gui ae oiko va'e.

¹⁴ Ha'e gui Ayvu ma ava ojeapo vy oiko va'ekue ore kuery mbyte rupi. Hexe oĩ va'e ma nhomboaxya ha'e anhetê va'e anho. Hexakãmbaa avi roexa karamboae, Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e ramo.

João Batista Jesus rekorã omombe'u porãveague

¹⁵ Hekorã ma João omombe'u ma voi. Ha'e vy aipoe'i:

– Hekorã re ae xeayvu va'ekue. Aipoa'e: “Xee aju rire ojekuaa 'rã peteĩ xegui yvateve ete va'e, mba'eta xee aiko e'ỹ mbove ha'e oiko ae ma”, ha'e va'ekue – he'i.

¹⁶ Mba'eta ojee mba'emo porã oĩ va'e ome'ẽ nhande kuery ha'e javi pe, nhanemboaxya oexa uka jepi.

¹⁷ Mba'eta lei ma Moisés pe oikuaa ukaa raka'e. Ha'e rã nhomboaxya ha'e anhetê va'e ma Jesus Cristo rupi ae ojekuaa.

¹⁸ Avave rei ndoexai Nhanderuete, teĩ Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e Nguu revegua ae oikuaa uka.

Mateus 3.1-12; Marcos 1.2-8; Lucas 3.1-18

¹⁹ Po rami ae João omombe'u hekorã. Mba'eta Jerusalém tetã gui judeu ruvixa kuery omondouka oirũ sacerdote ha'e levita kuery ixupe oporandu aguã. Ha'e ramo aipoe'i:

– Marã ramigua tu ndee reiko? – he'i okuapy.

²⁰ Ha'e ramo João onhemombe'u porã, nda'ijapui. Ha'e vy aipoe'i:

– Xee ma Cristo e'ỹ – he'i.

²¹ Ha'e ramo ha'e kuery oporanduve ju:

– Marã ramigua ha'vy ndee? Tyrã pa profeta Elias?

Ombovai:

– Xee ma ha'e'ỹ – he'i.

Ha'e kuery oporandu ju:

– Tyrã pa ndee profeta ou va'erã va'e reiko?

– Any – he'i ombovai vy.†

²² Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

– Emombe'u porã orevy marã ramigua pa reikoa, orembouare kuery pe ju romombe'u aguã.

²³ Ombovai:

– Xee ma tekoe e'ỹa rupi ajapukai aikovy vy “Pembo'yvi ke tape Senhor ou aguã”, ha'e va'e, profeta Isaías ijayvuague rami vy – he'i.*

²⁴ João-a py omondouka pyre kuery ma fariseu regua meme.

²⁵ Ha'e gui ha'e kuery aipoe'i:

– Mba'e re tu ha'vy renhomongarai reikovy, Cristo e'ỹ, Elias e'ỹ neĩ profeta e'ỹ va'eri?

²⁶ Ha'e ramo João ombovai:

– Xee ma yy py rive anhomongarai va'e. Ha'e rã peẽ kuery mbyte rupi peteĩ oiko ndapeikuaai va'e,

† 1:21 Judeu kuery oikuaa rã Cristo ou e'ỹ mbove Nhanderuete ombou jevy 'rã profeta Elias imombe'uarã (Malaquias 4.5-6). Ha'e rã “Profeta ou va'erã va'e” he'ia ma Deuteronomio 18.15-18 py oĩa gui oikuaa. * 1:23 Isaías 40.3

²⁷ xerakykue ou va'e. Ixugui ma xe'yvyĩ'ive ete vy nda'evei ipy regua amboi aguã voi – he'i.

²⁸ Ha'e rami João ijayvu Jordão yakã rovai re, Betânia katy'i nhomongarai oikovya py.

João Batista peteĩgue ju Jesus rekorã omombe'u porãveague

²⁹ Ko'ẽ jevy João oexa Jesus ha'e katy ou oiny rã. Ha'e vy aipoe'i:

– Pee ma ou oiny Nhanderuetea guigua vexa'i, yvy re ikuai va'e reko vaiaty pe'aarã.‡

³⁰ Hekorã re ae xeayvu vy “Raka'eve rã ou 'rã peteĩ ava xegui yvateve ete va'e, mba'eta xee aiko e'ỹ mbove ha'e oiko ae ma”, ha'e va'ekue.

³¹ Xee eteve voi ndaikuaai va'ekue mava'e pa ha'e oikoa. Ha'e rami avi Israel kuery oikuaa aguã xemboua karamboae yy py anhomongarai aguã – he'i.

Mateus 3.13-17; Marcos 1.9-11; Lucas 3.21,22

³² João aipoe'i:

– Xee ma aexa karamboae Nhe'ẽ apykaxu'i rami yva gui oguejy ouvvy vy hexe oi rã.

³³ Xee voi ndaikuaai teri va'ekue ha'e oikoa. Ha'e ramo yy py anhomongarai aguã xembou va'ekue aipoe'i: “Rexa 'rã Nhe'ẽ oguejy ouvvy vy peteĩ ava re oi rã. Ha'e va'e ae ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve nhomongarai va'erã”, he'i va'ekue xevy.

³⁴ Ha'e gui ha'e va'ekue ma xee aexa ete karamboae. Ha'e rami vy ae pëvy aikuaa uka Nhanderuet Ra'y oikoa.

Jesus rupive João Batista remimbo'e kuery mokoĩ oje'oiague

³⁵ Ko'ẽ jevy João oiko mokoĩ guemimbo'e reve.

³⁶ Oexa Jesus oaxa rã. Ha'e vy aipoe'i:

– Peva'e ma Nhanderuetea guigua vexa'i – he'i.

³⁷ Po rami ijayvu rã hemimbo'e mokoĩve oendu vy oje'oi Jesus rupive.

³⁸ Ha'e gui Jesus guakykue re oma'ẽ vy oexa ha'e kuery ou rã. Ha'e vy aipoe'i:

– Mba'e re tu peju?

Ha'e kuery aipoe'i:

– Rabi, mamô tu ndee rekeaty? – he'i. “Rabi” ma “Porombo'ea” 'ea.

³⁹ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peju ha'vy pexa peikuaa aguã – he'i. Ha'e ramo ha'e kuery oje'oi vy oexa okeaty, ha'e ka'aru ma ramo opyta hexeve.

⁴⁰ Ha'e gui João ijayvu rã hemimbo'e kuery oendu vy Jesus rupive oje'oi va'ekue regua peteĩ ma Simão Pedro ryvy André.

⁴¹ Ha'e va'e ma guyke'y Simão-a py ranhe oo. Ha'e vy aipoe'i guyke'y pe:

– Ore rojou ma Messias – he'i. “Messias” ma “Cristo” 'ea.‡

⁴² Ha'e rami vy guyke'y ogueraa Jesus-a py.

Ha'e gui ha'e va'e re Jesus oma'ẽ vy aipoe'i:

– Ndee ma Simão, João ra'y reiko. Aỹ gui ma nderery 'rã Cefas – he'i. “Cefas” ma “Pedro” 'ea.

Jesus guemimbo'erã Filipe ha'e Natanael oenoĩague

⁴³ Ko'ẽ jevy Jesus onhembopy'a Galiléia katy oo aguã. Ha'e ramia ja oexa Filipe. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

‡ **1:29** Jesus pe “Nhanderuetea guigua vexa'i” he'i, mba'eta omanoa py opaga raka'e nhandereco vaiaty re (Êxodo 12.3-13, Isaías 53.7-11, 1 Pedro 1.18,19, Apocalipse 5.6). § **1:41** Tery Messias ma hebraico ayvu pygua, ha'e rã tery Cristo ma grego pygua. Mokoĩve joo rami he'ia va'e, “Nhandereraa jepearã Nhanderuetea ombou va'e” he'ia.

– Jaa ke xerupive – he'i.

44 Filipe ma Betsaida tetã pygua, André ha'e Pedro reve ha'e py hekoa va'e.

45 Ha'e gui Filipe ma oo oeka Natanael. Ojou vy aipoe'i:

– Roexa ma Moisés lei re omboparaague, ha'e profeta kuery voi omombe'u va'ekue. Ha'e va'e ma José ra'y Jesus Nazaré pygua va'e – he'i.

46 Ha'e ramo Natanael oporandu:

– Nazaré gui nda'u oiko 'rã ri mba'emo porã?

Filipe ombovai:

– Jaa ha'vy exa – he'i.

47 Ha'e gui Natanael ovaẽ ovuy rã Jesus oexa vy aipoe'i:

– Pee ma ou petei Israel regua anhetê rupi ete oiko va'e – he'i.

48 Ha'e ramo Natanael oporandu:

– Mamo ha'vy ndee xerêxa ra'e?

Jesus ombovai:

– Ndevy pe Filipe xemombe'u e'ÿ mbove ma voi xee roexa kuri figo'y vyvpy py rei rã – he'i.

49 Ha'e rami rã Natanael aipoe'i:

– Porombo'ea, ndee ma Nhanderuete Ra'y, Israel kuery pegua huvixave ae – he'i.

50 Ha'e gui Jesus aipoe'i:

– Ndee ma ha'e rami aikoa rerovia mba'eta “Figo'y vyvpy py rei rã roexa”, ha'e ramo rive. Ha'e gui raka'eve rã mba'emo ndevy aikuaa uka 'rã pova'e gui iporãve va'e.

51 Mba'eta anhetê aipoa'e pëvy: Raka'eve rã pexa 'rã yva ojepe'a rã, ha'e Nhanderuetea guigua anjo kuery ojeupi ha'e oguejy ramo Ava ra'y ojeapo va'ekue re.

2

Omendaa py Jesus avi ooaague

1 Ha'e gui mboapy araa py omendaa ta Caná tetã Galiléia regua py. Ha'e py ma Jesus xy oo.

2 Jesus voi hemimbo'e kuery reve oenoia avi omendaa aguã py oo aguã.

3 Ha'e gui vinho opa ramo ixy omombe'u Jesus pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Ha'e kuery ndoguerekovei ma vinho.

4 Jesus ombovai:

– Kunha, mba'e tu ndee rereko xereve? Mba'eta xe'ára novaëi teri – he'i.

5 Ha'e ramo tembiguai ikuai va'e pe ju ixy ijayvu:

– Pejapo tema ha'e ojapo uka va'e rei – he'i.

6 Ha'e py ma mboapy meme yryru tuvixakue ikuai, ita ku'i gui ojapo pyre, oitenta, cem litro ogueraa va'e meme. Ha'e va'e yryru py yy oi va'e ma jüdeu kuery gueko rami vy oiporu 'rã mba'emo oiky'a'o aguã.*

7 Ha'e gui Jesus aipoe'i tembiguai kuery pe:

– Pemonyêmba yryru ikuai va'e – he'i. Ha'e ramo ha'e kuery omonyêmba.

8 Ha'e gui ma Jesus aipoe'ive ju:

– Aÿ ma penoêve ju, ha'e peraa ngaru re opena va'e toa'anga – he'i. Ha'e ramo ha'e kuery ojapo.

9 Ha'e gui ngaru re opena va'e oa'anga vy ojou porã, mba'eta yy gui vinho ojeapo rire. Ha'e rami avi ndoikuaai magui pa vinho oguerua ra'e. Tembiguai kuery yy haraare anho oikuaa.

Ha'e gui ngaru re opena va'e ndoikuaai rei teri reve oenoï omenda va'e.

* 2:6 Marcos 7.3,4

¹⁰ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Ngaru py ikuai va'e pe ma vinho iporãve va'e ranhe 'rã ome'êa. Oy'uxea rami oy'u pa ma rire iporã e'ÿve va'e ju 'rã ome'êa. Ha'e rã ndee ma ha'e rami e'ÿ rejapo, vinho iporãve va'e remoi porã ra'e aÿ guarã – he'i ndoikuaai vy.

¹¹ Ha'e nunga Jesus ojapo va'e ma jypy'i hexa pyrã ojapo, Caná tetã Galiléia regua py. Opo'akaa oexa uka ramo hemimbo'e kuery ojerovia hexe.

¹² Ha'e va'e rire ma Cafarnaum katy oo oxy, guyvy kuery ha'e guemimbo'e kuery reve. Ha'e py ma nda'ikuai arei'i.

Templo gui Jesus oipe'apaague

¹³ Ovaẽ rai ma judeu kuery ngaru Páscoa ojapo aguã ára. Ha'e rami rã Jesus oo avi Jerusalém katy.

¹⁴ Templo py ovaẽ vy oexa vaka, vexa'i ha'e apyxaxu vendea kuery ikuai rã, peráta mboekoviaa kuery guive.

¹⁵ Ha'e rami vy mba'emo ryvikue ojopy vy oipoka. Ha'e va'e py ma omondyipa templo ropy gui. Vexa'i ha'e vaka omondyipa, ha'e mesa ikuai va'e oity vy peráta onhoẽmba.*

¹⁶ Apykaxu vendea kuery pe ma aipoe'i:

– Peipe'apa apy gui kova'e nunga. Pejapo eme Xeru pegua oo mba'emo vendeaty – he'i.

¹⁷ Ha'e rami ojapo rã hemimbo'e kuery oexa vy ima'endu'a ipara oĩ va'e re: “Ndevyguá oo ayvu etea xemombaa 'rã” he'iaague re.*

¹⁸ Templo gui Jesus oipe'apa rã judeu ruvixa kuery oexa vy oporandu ixupe:

– Mba'e nunga 'rã tu rejapo ha'e nunga rejapo aguã re ndepo'akaa kuaa ukaarã?

¹⁹ Ha'e ramo Jesus ombovai:

– Pembovaipa ha'vy kova'e templo, ha'e gui mboapy araa py ajapopa ju 'rã – he'i.

²⁰ Ha'e ramo judeu ruvixa kuery aipoe'i:

– Kova'e templo ma quarenta e seis ma'etÿa re ojapopa. Mba'exa tu ha'vy ndee mboapy araa pyvé ri rejapopa ju ta? – he'i okuapy.

²¹ Ha'e rami avi Jesus “Templo” he'ia ma guete re ae ijayvu vy.

²² Omanoague gui onhemoete ju ma rire mae ma hemimbo'e kuery ima'endu'a aipoe'iaague re. Ha'e rami vy oguerovia ipara oĩ va'e ha'e Jesus ijayvuague.

Jesus re heta ojerovia merami teĩ okuapyague

²³ Páscoa ára Jerusalém py Jesus oiko jave heta oexa okuapy hexa pyrã ojapo oikovy rã. Ha'e rami vy ojerovia hexe.

²⁴ Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery re ndojeroviai, ha'e javive py'a oikuaapa vy.

²⁵ Avakue reko ixupe nomombe'uai teĩ ha'e ae oikuaa ha'e kuery py'a re oĩ va'e.

3

Nicodemos reve Jesus ijayvuague

¹ Oiko peteĩ ava fariseu regua Nicodemos hery va'e, judeu kuery ruvixa.

² Peteĩ pytũ ha'e va'e oo Jesus oĩa py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

* **2:15** Mateus 21.12,13; Marcos 11.15-19; Lucas 19.45,46   * **2:17** Salmo 69.9

– Porombo'ea, ore kuery roikuaa ndee Nhanderuetea gui ae rejuague nhombo'earã, mba'eta hexa pyrã ndee rejapo reikovy va'e nunga avave rei ndojapo kuaai 'rã, hexeve Nhanderuete oiko e'ÿ re – he'i.

³ Jesus ombovai:

– Anhetê ete aipoa'e ndevy: Avave rei ndoexai 'rã Nhanderuete po'akaa, oiko jevy e'ÿ vy – he'i.*

⁴ Ha'e ramo Nicodemos oporandu:

– Mba'exa 'rã tu jaiko jevy nhandetuja ma va'eri? Nhanderyru'i py ju jajevy 'rã ri nda'u jaiko jevy aguã?

⁵ Jesus ombovai:

– Anhetê aipoa'e: Yy ha'e Nhe'ê gui ndapeikoi vy ma ndapeikei 'rãe Nhanderuete po'akaa py.*

⁶ To'o gui oiko va'ekue ma to'o, ha'e rã Nhe'ê gui oiko va'ekue ma nhe'ê.

⁷ Penhemondyi eme peiko jevy aguã re xeayvu rã pendu vy.

⁸ Yvytu minha oipejua rupi rei 'rã oipeju. Pendu teĩ ndapeikuaai magui pa ooa, neĩ marã katy pa ooa. Nhe'ê gui oiko va'ekue voi ha'e rami ae avi ikuai – he'i.

⁹ Ha'e ramo Nicodemos oporandu ju:

– Mba'exa 'rã tu ha'eva ha'e rami aguã?

Jesus ombovai:

¹⁰ – Ndee ma Israel kuery mbo'ea reiko va'eri mba'exa tu ndereikuaai xeayvua?

¹¹ Anhetê aipoa'e: Ore kuery ma mba'emo roikuaa ha'e roexa va'ekue anho romombe'u. Ha'e rami teĩ peê kuery ma ndaperoviai.

¹² Kova'e yvy re mba'emo oiko va'e re xeayvu rã ndaperoviai pekuapy. Mba'exa 'rã tu ha'vy yva re ikuai va'e re xeayvu rã perovia?

¹³ Mba'eta avave rei ndooi yva re, Ava ra'y ojeapo va'ekue [ha'e pygua ae] e'ÿ vy.

¹⁴ Tekoa e'ÿa py Moisés oupi imoiny raka'e mboi ra'angaa. * Ha'ekue rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue voi oupia 'rã imoiny,

¹⁵ hexe ojerovia va'e ha'e javi oupity aguã tekove marã e'ÿ.

Ojerovia va'e ha'e ojerovia e'ÿ va'e kuery re ijayvuague

¹⁶ Mba'eta Nhanderuete yvy re ikuai va'e oayvu vy ome'ê Gua'y peteĩ'i va'e, hexe ojerovia va'e okanhy e'ÿ aguã, ha'e rã tekove marã e'ÿ oupity aguã.*

¹⁷ Mba'eta ko yvy re Nhanderuete Gua'y ombou yvy regua kuery ombopaga aguã e'ÿ, ha'e rã hexeve vy yvy re ikuai va'e oo jepe aguã.

¹⁸ Ha'e ramo hexe ojerovia va'e kuery ndopagai 'rã. Ha'e rã ndojeroviai va'e ma opaga aguã rami ae ikuai, Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e rery rupi ndojeroviai vy.

¹⁹ Ha'e kuery opaga 'rã mba'eta yvy re hendy va'e ou teĩ ha'e kuery teko vai rupi ikuai va'e vy pytũ rive ojou porãve.

²⁰ Mba'eta teko vai rupi ikuai va'e ndojou porã hexakãa, hendy va'e re nonhembojaxei ae, heko vaiaty ojekuaa e'ÿ aguã.

²¹ Ha'e rã anhetê va'e rupi ikuai va'e ma onhemboja 'rã hendy va'e re heko ojekuaa porã aguã rami, mba'eta Nhanderuete re ae ikuai.*

Jesus reko re teĩque ju João Batista ijayvuague

* **3:3** João 1.12,13; 1 Pedro 1.23 * **3:5** Ezequiel 36.25-28 * **3:14** Moisés mboi ra'angaa oupi raka'e peteĩ vyvra apy re, ha'e va'e re mboi oixu'u va'ekue oma'ê vy okuera aguã (Números 21.9, João 12.32).

* **3:16** Romanos 5.8,9; 1 João 5.11,12 * **3:21** Efésios 5.8-14

²² Ha'e va'e rire guemimbo'e kuery reve oje'oi Judéia katy. Ha'e py ikuai ranhe ha'e kuery reve nhomongarai vy.

²³ João avi nhomongarai oikovy Enom re Salim katy'i, ha'e va'e rupi yy ikuai rei ramo. Ha'e oia py heta oje'oi onhemongarai uka vy.

²⁴ Ha'e va'e jave ma João nomb'o'aa'i teri.

²⁵ Ha'e gui João remimbo'e kuery ijayvu okuapy peteĩ judeu reve, marã rami vy pa ojeky'a'o aguã re oikuaaxe vy.

²⁶ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oje'oi João pe omombe'u. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Oreombo'ea, kueue Jordão rovai re ndea py ava ou va'ekue, hekorã remombe'ua va'ekue ma nhomongarai avi oikovy. Ha'e ramo pavê rei 'rã oje'oi oia py — he'i okuapy.

²⁷ Ha'e ramo João aipoe'i:

— Nhanderuete mba'emo ome'ẽ ramo 'rãe jareko.

²⁸ Peẽ kuery voi peikuaa porã aipoa'eague: “Xee ma Cristo e'ỹ aiko, ha'e rã henonderã xemboua va'ekue”, ha'e va'ekue.

²⁹ Ha'e rã Jesus ma omenda va'e rami oiko, ha'e omenda va'e anho 'rã ogueraa kunha. Ha'e rã omenda va'e irũ ma ovy'a 'rã omenda va'e ayvu oendu vy. Ha'e nunga rupi xee voi avy'a aikovy.

³⁰ Tove heta-etave too hexe, ha'e rã xere ma mbovyve'i tou — he'i.

Jesus pavê gui yvatevea re ijayvua

³¹ Yva gui ou va'ekue ma pavê gui yvateve. Ha'e rã yvy re ikuai va'e ma yvy regua meme ikuai, ha'e rami vy mba'emo yvy re oiko va'e re 'rã ijayvu. Ha'e rã yva gui ou va'ekue ma yvateve pavê gui.

³² Ha'e va'e ma mba'emo oendu ha'e oexa va'ekue re ijayvu teĩ avave rei ndogueroviaa'i ijayvua.

³³ Ha'e rã oguerovia va'e ma Nhanderuete pe voi “Anhetẽ va'e” he'i.

³⁴ Mba'eta Nhanderuete remimbou ma ijayvua anho 'rã omombe'u, hexe Onhe'ẽ omoĩ ramo amongue'i py e'ỹ.

³⁵ Tuu ma Gua'y oayvu ete vy opa mba'e omboaxa ipo py.

³⁶ Ha'e nunga rupi Tay' re ojerovia va'e kuery re oĩ tekove marã e'ỹ. Ha'e rã Tay' nonhe'ẽ rendui va'e re ma tekove noĩ. Ha'e kuery re oĩ va'e ma Nhanderuete poxya anho.*

4

Samaria pygua kunha reve Jesus ijayvuague

¹ Ha'e gui fariseu kuery oendu aipo'ea rã João gui Jesus omongarai retavea guemimbo'erã. Senhor Jesus voi oikuaa ha'e kuery oendua.

² Ha'e rami avi nhomongarai va'e ma Jesus e'ỹ, hemimbo'e kuery rima nhomongarai.

³ Ha'e ramo Judéia yvy gui ha'e kuery oje'oi ju Galiléia katy.

⁴ Ha'e rami vy Samaria yvy rupi 'rãe oaxa.

⁵ Ha'e gui ha'e kuery ovaẽ peteĩ tetã Samaria kuery rekoa py. Ha'e va'e tetã ma Sicar hery va'e, Jacó gua'y José pe yvy ome'ẽ va'ekue katy'i.

⁶ Ha'e py ma oĩ Jacó yguakue. Kuaray mbyte jave Jesus oguapy ygua rexei'i ikane'õgua aguã.

⁷ Ha'e jave py peteĩ kunha Samaria pygua ou yy re. Ha'e ramo kunha va'e pe Jesus aipoe'i:

— Eru na tay'u — he'i.

* 3:36 1 João 5.11,12

8 Mba'eta hemimbo'e kuery oopa ra'e tetã py tembi'u jogua vy.

9 Ha'e ramo kunha Samaria pygua aipoe'i:

– Mba'e re tu ndee judeu va'eri xee Samaria pygua pe rejerure yy re? – he'i, mba'eta Samaria pygua kuery reve judeu kuery ndajoayvui.*

10 Jesus ombovai:

– Mba'emo Nhanderuete ndevy ome'ẽ va'e, ha'e mava'e pa ndevy yy re ojerure va'e reikuaa va'e rire ndee ma xevey pe rejerure 'rãgue, ha'e ramo ndevy pe xee ame'ẽ 'rãgue yy imarã e'ỹ va'e – he'i.

11 Ha'e gui kunha va'e aipoe'i:

– Ndee ndererekoi yy rejara aguã, ha'e kova'e ygua ikua puku. Magui 'rã tu yy imarã e'ỹ va'e rejou?

12 Ndee nda'u nhanderamoĩ Jacó gui ndepo'akave ri? Mba'eta Jacó ma nhandevy oea raka'e kova'e ygua ha'e ae oy'uaty, ta'y kuery ha'e hymba kuery guive.

13 Jesus ombovai:

– Kova'e yy gui oy'u va'e ma ijy'uvei kuerei 'rã.

14 Ha'e rã xee yy ame'ẽ va'e oy'u va'e ma nda'ijy'uvei riaevei ma 'rã, mba'eta xee yy ame'ẽ va'e ma yvu rami 'rã oĩ ipy'a re imoingo riaearã – he'i.*

15 Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:

– Xevey pe ha'vy eme'ẽ ha'e va'e regua yy xey'uvei riae e'ỹ, ha'e yy re ajua riae e'ỹ aguã.

16 Jesus ombovai:

– Tereo ha'vy enoĩ neme, ha'e gui peju ju apy.

17 Kunha va'e ju

– Xee ma xeme va'e'ỹ – he'i.

Jesus ombovai:

– Anhetê ae “Xeme va'e'ỹ” 'rea,

18 mba'eta peteĩ nhiruĩ avakue ma rereko raka'e. Ha'e gui aỹ ndereve oiko va'e ma neme e'ỹ ae. Anhetê ae ri aipo'rea – he'i.

Nhanderuete nhamboete aguã anhetê va'e re Jesus ijayvuague

19 Ha'e gui kunha va'e aipoe'i:

– Senhor, xee aikuaa rã ndee profeta reiko.

20 Oreramoi kuery ma yma Nhanderuete omboete raka'e peva'e vvyty áry. Ha'e rã peẽ kuery ma aipopeje Nhanderuete nhamboete aguã Jerusalém py anho oĩa rami.

21 Jesus ombovai:

– Ha'e gui kunha, erovia xeayvu, mba'eta ovaẽ 'rã kova'e vvyty áry avave rei Nhanderuete nomboteavei aguã ára, neĩ Jerusalém py voi.

22 Ha'e gui peẽ kuery ma ndapeikuaai marã ramigua pa pemboetea.* Ha'e rã ore judeu kuery ma roikuaa, mba'eta jogueraa jepearã judeu regua ae oiko.

23 Ovaẽ 'rã ára, ha'e ovaẽ ae ma guive Xeru omboete ete va'e kuery nhe'ẽ re ha'e anhetêa rupi omboete aguã. Mba'eta ha'e ramigua imboetearã ae Xeru oeka.

24 Nhanderuete ma nhe'ẽ. Ha'e nunga rupi imboetea kuery voi nhe'ẽ re 'rã omboete, ha'e anhetêa rupi – he'i.*

25 Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:

– Xee aikuaa ramo raka'eve rã ou 'rã Messias Cristo 'epy va'e. Ha'e ou vy ma nhandevy omombe'u porãve 'rã ha'e ramigua.

* 4:9 Samaria pygua kuery ma judeu e'ỹ, amboae regua ikuai. * 4:14 João 7.37-39; Apocalipse 22.17

* 4:22 Romanos 10.1,2 * 4:24 Romanos 12.1

²⁶ Jesus ombovai:

– Xee ndereve xeyvy va'e ae ha'e – he'i.

²⁷ Ha'e rami jave hemimbo'e kuery ovaẽmba ju. Ha'e kuery kunha reve Jesus jogueroayvu rã oexa vy onhemondyipa, teĩ peteive ma noporandui mba'e nunga re pa jogueroayvua, nei mba'e re pa kunha reve ijayvua re.

²⁸ Ha'e ramove kunha va'e oeja ovy yryru tetã katy oo vy. Ha'e rami vy aipoe'i tetã pygua kuery pe:

²⁹ – Peju ke jaje'oi pexa aguã peteĩ ava xerekokue ha'e javi mombe'uare. Ha'e nda'u Cristo e'ỹ ri? – he'i.

³⁰ Ha'e ramo ha'e kuery tetã gui jogueru Jesus oĩa katy.

Mba'emo mono'õa kuery re ijayvuague

³¹ Ha'e rami jave hemimbo'e kuery aipoe'i:

– Orembo'ea, ekaru ma'vy.

³² Jesus ombovai:

– Xee ma tembi'u areko peẽ kuery peikuaa e'ỹ va'e – he'i.

³³ Ha'e ramo hemimbo'e kuery joupe-upe aipoe'i:

– Amongue ta'vy ogueru ma teve ra'e ho'u va'erã?

³⁴ Jesus ombovai:

– Xee tembi'u areko va'e ma Xembouare oipotaa rami ajapo aguã ae, ajapopa peve.

³⁵ Peẽ kuery aipopeje: “Irundy jaxy teri oata ovaẽ aguã onhotỹ mbyre nhamono'õ aguã”, peje. Ha'e rã xee ma aipoe'e: Pema'ẽ pexa aguã onhotỹ mbyre ijajupa ma oupya.

³⁶ Ha'e nunga mono'õa rupi ikuai va'e ma aỹ guive 'rã ojopy omba'epoague repy, tekove marã e'ỹ reguarã omono'õ va'e vy. Ha'e rami vy mba'emo nhotỹare ha'e imono'õare kuery jovaive re 'rã ovy'a okuapy.

³⁷ Anhetẽ ete “Peteĩ onhotỹ 'rã, ha'e amboae ju 'rã omono'õ”, ea.

³⁸ Mba'eta xee romondouka penhotỹ e'ỹague gui pemono'õ aguã. Amboae kuery ranhe ma omboypy, ha'e gui peẽ kuery ju 'rã pemono'õ ha'e kuery omba'epoague rupi.*

Jesus re Samaria pygua kuery heta ete ojeroviaague

³⁹ Ha'e va'e tetã Samaria pygua kuery heta ete ojerovia Jesus re, kunha va'e “Opa mba'e ajapo va'ekue ha'e omombe'upa” he'i rire.

⁴⁰ Ha'e rami vy Samaria pygua kuery Jesus oĩa py ou vy “Epytave apy ore kuery reve”, he'i ramo Jesus mokoĩ ára re opyta ha'e py.

⁴¹ Ha'e ramo amboae kuery voi heta ete ojerovia Jesus re, ijayvua ae oendu vy.

⁴² Ha'e rami vy ha'e kuery aipoe'i kunha va'e pe:

– Aỹ ma ore kuery rojerovia mba'eta ore ae roendu ijayvua, ndee remombe'u ramo e'ỹ. Aỹ ore kuery roikuaa ma Jesus anhetẽ yvy re ikuai va'e reraa jepea oikoa – he'i okuapy.

Galiléia vvy katy Jesus peteĩque ju ooague

⁴³ Mokoĩ ára rire Galiléia vvy katy ju ojevy.

⁴⁴ Mba'eta Jesus ae aipoe'i:

– Profeta ikuai va'e ma nomboeteai 'rã hekoa py ae – he'i.*

⁴⁵ Ha'e gui Galiléia re ovaẽ ramo ha'e pygua kuery oguerovy'a okuapy, ngaru Jerusalém py oiko jave mba'emo porã ojapo rã oexa rire.

* 4:38 Mateus 9.36-38 * 4:44 Mateus 13.57

Huvixave revegua ra'y Jesus omongueraague

⁴⁶ Ha'e gui ojevvy ju Caná tetã Galiléia regua py yy gui vinho ojapoague py. Ha'e py oiko peteĩ huvixave rembiguai yvateve va'e. Ha'e va'e ra'y ma Cafarnaum tetã py imba'eaxy oupy.

⁴⁷ Ha'e va'e oendu "Judéia gui Jesus ou ju ma Galiléia re" 'ea rã. Ha'e rami vy Jesus oia py oo ojerure gua'y omonguera aguã, mba'eta ta'y omano rai'i oupy.

⁴⁸ Tuu va'e pe Jesus aipoe'i:

— Peẽ kuery ma hexa pyrã ajapo rã pexa vy 'rãe pejerovia — he'i.

⁴⁹ Ha'e ramo ava va'e ojerure:

— Senhor, jaa ete ma xera'y omano e'ỹ mbove.

⁵⁰ Jesus ombovai:

— Tereo katu, ndera'y oikove ju ma — he'i. Ha'e ramo ijayvua tuu oguerovia vy oo ju.

⁵¹ Tuu ooa rupi ovaexĩ guembiguai kuery. Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Ndera'y okuera ju ma — he'i okuapy.

⁵² Ha'e ramo tuu oporandu:

— Mba'e hora py xera'y okuera ra'e?

Hembiguai kuery ju

— Kuee kuaray mbyte rire'i ipire raku-a oaxa — he'i okuapy.

⁵³ Ha'e ramo ma tuu ima'endu'a ha'e va'e hora py ae Jesus "Ndera'y oikove ju ma" he'iaque re. Ha'e rami vy ojerovia hexe, hoo py ikuai va'e ha'e javive guive.

⁵⁴ Ha'e va'e reve mokoĩguea ma Jesus hexa pyrã ojapo, Judéia gui Galiléia re ou rire.

5

Peteĩ ava uguata ve'ỹ va'e Jesus omongueraague

1 Ha'e va'e rire oiko ngaru judeu kuery pegua. Ha'e ramo Jesus oo Jerusalém katy.

² Ha'e py vexa'i rokẽ 'epy va'e rexei'i oĩ peteĩ yy omboty pyre, hebraico ayvu py Betesda hery va'e. Ha'e va'e yvýry oĩ peteĩ nhiruĩ oguy.

³ Ha'e va'e oguy py ma imba'eaxy va'e anho ikuai: ára revegua e'ỹ, uguata e'ỹ va'e ha'e ipirupa va'e.

⁴ [Ha'e kuery ma oarõ okuapy yy omyĩ rã guarã, mba'eta ou jepi 'rã anjo yy omyĩ aguã. Ha'e gui peteĩ imba'eaxy va'e ha'e ranhe yy py oguejy vy okuera 'rã imba'eaxya gui.]

⁵ Ha'e py oĩ peteĩ ava trinta e oito ma'tetỹ re ma imba'eaxy oupy va'e.

⁶ Ha'e va'e onhenho oupy rã Jesus oexa vy oikuaa yma ma imba'eaxy oupya. Ha'e vy oporandu:

— Ndee pa rekueraxe?

⁷ Imba'eaxy va'e ombovai:

— Senhor, nda'ipoai avave rei yy omyĩ rã xemboguejy va'erã. Yy omyĩ nhavõ amboae ranhe kuerei 'rã oguejy xegui — he'i.

⁸ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Epu'ã ha'vy, ejopy nderupa, ha'e tereo — he'i.

⁹ Ha'e ramove ava okuera vy ngupa ojopy ha'e uguata ovy. Ha'e va'e ára ma sábado.

¹⁰ Ha'e nunga rupi judeu ruvixa kuery ijayvu okuapy okuera va'ekue pe:

— Kova'e ára sábado ramo nda'evei nderupa re revoyi aguã — he'i ixupe.*

¹¹ Ombovai:

* 5:10 João 7.23

– Ha'e rami avi ava xemonguerare ma “Ejopy nderupa ha'e tereo” he'i xe'vy.

¹² Ha'e ramo ha'e kuery oporanduve ju:

– Mava'e ava tu ndevy “Ejopy nderupa ha'e tereo?” 'eare?

¹³ Ha'e ramo ma okuera va'ekue ndoikuaai mava'e ete pa imongueraare, mba'eta Jesus ha'e gui ojepe'a vyvoi rire, heta vaipa ikuai rã.

¹⁴ Ha'e gui ka'aruve ma Jesus oexa ju templo rupi oikoa py. Ha'e vy aipoe'i:

– Aÿ ma rekuera ma. Ejejavvyve eme nda'eveive va'e oiko e'ÿ aguã ndevy – he'i.

¹⁵ Ha'e gui ava ojepe'a vy oo judeu ruvixa kuery pe omombe'u Jesus ae omongueraague.

¹⁶ Ha'e ramo ha'e kuery onhea'ã okuapy Jesus omoï vai aguã sá'bado ára py voi nhomongueraaty re.

¹⁷ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

– Xeru ma aÿ voi omba'eapo. Ha'e rami ae avi xee voi amba'eapo tema aikovy – he'i.

¹⁸ Ha'e nunga rupi judeu ruvixa kuery ojukaxe sá'bado ára py voi nhomongueraaty re, ha'e Nhanderuete Tuu oikoa rami omombe'u vy Nhanderuete rami avi onhemoingo ramo guive.*

Jesus gueko omombe'u porãveague

¹⁹ Ha'e gui Jesus ombovai vy aipoe'i:

– Anhetê aipoa'e pëvy: Ta'y ma mba'eve ndojapoi 'rã ojegui ae, Tuu mba'emo ojapo rã oexa e'ÿ vy. Mba'eta Tuu ojapo va'e ramigua ae avi 'rã Ta'y ojapo oikovy.*

²⁰ Tuu ma Gua'y oayvu vy ixupe oikuaa ukapa mba'emo ojapo oikovya. Raka'eve rã ixupe ojapo uka 'rã mba'emo tuvixave ete va'e, peê kuery penhemondyipa aguã.

²¹ Mba'eta Tuu ma omano va'ekue omboete ha'e omoingove jevya rami avi Ta'y voi 'rã omoingove omoingove va'e.

²² Tuu ma nanhombopagai 'rã. Gua'y rima omoï pavê oikoague repy me'ëarã,

²³ Ta'y omboete pavê aguã Tuu omboetea rami. Ha'e rã Ta'y nombotei va'e ma Tuu imbouare voi nombotei.

²⁴ – Anhetê aipoa'e: Amongue xeayvu oendu vy Xembouare re ojerovia va'e, ha'e va'e kuery re oï tekove marã e'ÿ. Ha'e kuery ndopagavei 'rã, mba'eta manoa gui oaxa ma tekove oupity aguã re.

²⁵ Anhetê aipoa'e pëvy: Ovaê 'rã hora, ha'e ovaê ae ma guive omano va'ekue oendu aguã Nhanderuete Ra'y ijayvua. Ha'e gui hendua kuery oikove ju 'rã.

²⁶ Mba'eta Tuu re tekove ome'ë aguã oia rami avi Gua'y voi ombopo'aka tekove ome'ë aguã,

²⁷ ha'e pavê oikoague repy ome'ë aguã voi ombopo'aka, Ava ra'y ojeapo va'ekue ramo.

²⁸ Penhemondyi eme ha'e rami xeayvu rã pendu vy, mba'eta ovaê ma ouvy hora vyvra rupa py ikuai va'e Ta'y ijayvua oendu vy opu'ãmba aguã.

²⁹ Heko porã va'ekue opu'ãmba 'rã oikove riae aguã. Ha'e rã teko vai rupi ikuai va'ekue ma opu'ã 'rã opaga aguã.

³⁰ Xee ma mba'eve ndajapoi xejegui ae. Mba'emo ajapo va'e ma aenduague rami meme ajapo. Ha'e pavê oikoague repy ame'ë vy voi ha'eva rami 'rã ajapo, mba'eta xee ae aipota va'e'ÿ ajapoxe, ha'e rã Xembouare oipota va'e anho.

* 5:18 João 10.30,33 * 5:19 João 14.10,11

31 — Ha'e gui xee anho rive xereko amombe'u va'e rire ndovarei 'rãgue xeayvua.

32 Ha'e oiko avi amboae xereko kuaa ukaarã. Ha'e va'e xekuaa ukaa ma anhetê va'e meme, xee aikuaa.

33 João Batista pe peê kuery peporandu uka ramo anhetê va'e meme xemombe'u raka'e.

34 Ha'e rami teĩ xee naikotevêi xekuaa ukaa ko yvy regua. Ha'e rami avi João rekokue re xeayvu pendu vy peo jepe agua.

35 Mba'eta ijayvuague ma tataendy opa rupi omoexakãa rami. Ha'e ramo peê kuery pendu vy pevy'a ranhe raka'e penemoexakãa rupi.

36 Oiko avi peteĩ xereko kuaa ukaa João gui yvateve va'e, mba'eta xerembia-porã Xeru ome'ê va'ekue ae 'rã oikuaa uka Xeru xembouague.

37 — Ha'e gui Xeru Xembouare voi ijayvu raka'e xerekorã re. Teĩ peê kuery ma neĩ peteĩgue napedui ijayvua, ndapexai guive,

38 neĩ pendejee napemoĩ ijayvu, mba'eta ndapejeroviai pekuapy hemimbou re.

39 Peikuaa pota 'rã kuaxia para re tekove marã e'ỹ peupity agua. Ha'e va'e re ma xerekorã mombe'ua oĩ,

40 ha'e rami teĩ xere ma ndapejuxei tekove peupity agua.

41 — Xee ma avakue pe rive nanhemboyvate ukai.

42 Ha'e rã peê kuery reko ma xee aikuaa porã, mba'eta pendere noĩ Nhanderuete peayvua.

43 Xeru rery rupi aju teĩ peê kuery naxemovaêi. Ha'e rã amongue guery rupi rive ou ramo ma pemovaê 'rã.

44 Mba'exa tu pejerovia ta xere? Mba'eta joupe rive penhemboeko porã uka, ha'e rã Nhanderuete peteĩ'i va'e pe ma napenhemboeko porã uka potai.

45 — Pexa'ã eme Nhanderuete renonde xee pendere xeayvu agua re. Moisés pemboete va'e ae 'rã ijayvu pendere.

46 Ha'e rami avi anhetê ri Moisés ombopara va'ekue perovia va'e rire xere voi pejerovia 'rãgue, xerekorã re ae ombopara rive.

47 Ha'e gui Moisés ombopara va'ekue ndaperoviai vy ma mba'exa tu perovia ta xeayvu?

6

Mateus 14.13-21; Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17

1 Ha'e va'e rire Jesus oaxa ovy Galiléia yupa Tiberiades 'epy va'e rupi.

2 Heta avi oo hupive, mba'eta oexa rire hexa pyrã ojapo rã imba'eaxy va'e omongueraa py.

3 Ha'e gui peteĩ vvyty re Jesus oê vy guemimbo'e kuery reve oguapypa.

4 Ha'e jave ovaê rai'i ma judeu kuery pegua ngaru Páscoa oikoa ára.

5 Ha'e gui Jesus oma'ê vy heta ou rã oexa vy aipoe'i guemimbo'e Filipe pe: — Magui nda'u jajogua 'rã mbojape apy ikuai va'e kuery peguarã? — he'i.

6 Jesus po rami ijayvu ombovai rã oenduxe vy, mba'eta oikuaa ae ma ojapo va'erã.

7 Ha'e ramo Filipe aipoe'i:

— Peteĩ-teĩ mbojape ho'u agua ma neĩ duzentos ára repy re mbojape jajogua ramo voi 'rã nda'evei — he'i.

8 Ha'e gui hemimbo'e mboae Simão Pedro ryvy André aipoe'i Jesus pe:

9 — Ha'e rami avi pe py ma oĩ peteĩ kunumi peteĩ nhiruĩ mbojape cevada guigua ha'e mokoĩ pira'i oguereko va'e. Ha'e rami teĩ nda'evei 'rã ko heta ete ikuai va'e peguarã — he'i.

10 Jesus ombovai:

– Aipopeje ha'e javive oguapypa aguã – he'i. Ha'e py ma nhuũndy porã ramo ha'e javi oguapypa. Ha'e py rã nda'u cinco mil avakue ikuai.

¹¹ Ha'e gui petei nhiruive mbojape Jesus ojopy vy oguero'vy'a Nhanderuete. Ha'e gui mae ma ombojoja uka pavẽ pe. Pira'i voi ha'ekue rami ju ombojoja uka.

¹² Ha'e gui ha'e javive hevayatãmba ma ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

– Pemono'õmba ju hembyrekue ojeavyky rei e'ỹ aguã – he'i.

¹³ Ha'ekue rami ha'e kuery ojapo vy ha'e javi vy doze varai omonyẽ petei nhiruĩ mbojape gui hembyre va'ekue.

¹⁴ Ha'e gui ha'e py ikuai va'e ma hexa pyrã Jesus ojapo rã oexa vy aipoe'i joupe-upe:

– Anhetẽ ae peva'e oiko ra'e profeta ko vvy re ou 'rã va'ekue – he'i okuapy.

¹⁵ Ha'e rami vy ogueraaxe okuapy nguvixaverã. Ha'e rami teĩ Jesus oikuaa vy ojepe'a vy oëve vvy vyty re.

Mateus 14.22-33; Marcos 6.45-51

¹⁶ Pytũ'i jave hemimbo'e kuery oguejy oje'oivy yupa peve.

¹⁷ Ha'e py ma ojou petei kanoã hovaigua re oaxa aguã Cafarnaum tetã katy. Pytũ are ma va'eri Jesus ndoui teri ha'e kuerya py.

¹⁸ Ha'e gui ha'e kuery oo jave yai opu'ã-pu'ã, vvytu oipeju atã ramo.

¹⁹ Yy rembe gui cinco, seis quilômetro rãnda'u ha'e kuery oo ma jave kanoã katy Jesus ou jekuaa yy áry rupi uguata vy. Ha'e nunga hemimbo'e kuery oexa vy onhemondyipa.

²⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Penhemondyi eme, xee rima – he'i.

²¹ Ha'e ramo hemimbo'e kuery ovy'a vaipa reve oupi kanoã py. Ha'e rire'ive ovaẽmba ma ooxeague py.

Jesus ae mbojape nhomoingo riaearã oikoa re ijayvuague

²² Ha'e gui ko'ẽ jevy heta va'e kuery yupa rembe re opyta va'ekue ima'endu'a petei kanoã kyrĩ'i va'e anho ha'e py ituiaque re, ha'e va'e py guemimbo'e kuery reve Jesus ndooiaque re, mba'eta hemimbo'e kuery ha'e kuery ae'i oje'oi rire.

²³ Ha'e rami jave ma amboae kanoã ju Tiberiades tetã gui ou vy Senhor mbojape oguero'vy'a rire ho'u okuapyague katy'i ombojaa.

²⁴ Jesus guemimbo'e kuery reve ha'e py ndoikovei maa heta va'e kuery oikuaa vy ojopy kanoã, ha'e oje'oi Cafarnaum katy oeka vy.

²⁵ Ha'e gui yupa rovaigua re oexa vy oporandu:

– Orembo'ea, araka'e ma tu revaẽ apy?

²⁶ Jesus ombovai:

– Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ kuery ma mbojape pe'u ha'e penevyatãmba rire rive xereka, hexa pyrã ajapo rã pexa kuaa porã vy e'ỹ.

²⁷ Penhea'ã eme tembi'u opa va'erã re rive, ha'e rã imarã e'ỹ va'e nhomoingo riaearã re. Ha'e va'e regua ma Ava ra'y ojeapo va'ekue anho 'rã ome'ẽ, mba'eta Tuu oikuaa uka hemimbou oikoa – he'i.

²⁸ Ha'e kuery oporandu ixupe:

– Mba'e nunga nda'u rojapo 'rã Nhanderuete oipota va'e rojapo aguã?

²⁹ Jesus ombovai:

– Nhanderuete oipota va'e ma hemimbou re pejeroviaa – he'i.

³⁰ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'ive ju:

– Mba'e nunga hexa pyrã tu rejapo 'rã ha'vy roexa vy ndere rojerovia aguã? Mba'e nunga tu ndee rejapo kuaa?

31 Mba'eta nhaneramoĩ kuery ma tekoa e'ÿa rupi ikuai vy ho'u raka'e maná, ipara oĩa “Yva gui mbojape ombou ha'e kuery ho'u aguã”, he'ia rami vy.*

32 Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Anhetê aipoa'e pêvy: Mbojape yva guigua Moisés e'ÿ ombou, Xeru ae pêvy ombou mbojape anhetê va'e yva gui.

33 Mba'eta mbojape Nhanderuetea guigua ma yva gui ou vy yvy re ikuai va'e pe ome'ê tekove — he'i.

34 Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Senhor, eme'ê riaa orevy ha'e va'e regua mbojape.

35 Jesus ombovai:

— Xee ae ma mbojape tekove me'êa. Xere ou va'e kuery noenduvei 'rã okaruxea, xere ojerovia va'e ma noenduvei 'rã yuvei.*

36 Xee aipoa'eague rami ae peê kuery xerexa teĩ ndapejeroviai.

37 Xevy guarã Xeru ome'ê va'ekue-ekue ma oupa 'rã xere. Ha'e xere ou va'ekue ma ndaipa'vei 'rã xejegui.

38 Mba'eta xee ma yva gui aju Xembouare oipota va'e ajapo aguã, xee aipota va'e'ÿ.

39 Ha'e gui Xembouare oipota va'e ma pova'e, xevy guarã ome'ê va'ekue peteive namokanhyi aguã, ha'e rã opaa ára amboetepa ju aguã.

40 Mba'eta Xeru oipota ha'e javive Ta'y oexa kuaa vy hexe ojerovia va'e kuery opuity tekove marã e'ÿ. Ha'e ramo ma xee amboetepa ju 'rã opaa ára.

Yva guigua mbojape omombe'u porãveague

41 Ha'e gui Jesus “Yva guigua mbojape aiko” he'i rã judeu kuery oendu vy ijayvu rei okuapy hexe.

42 Ha'e rami vy aipoe'i joupe-upe:

— Peva'e Jesus nda'u José ra'y e'ÿ ri? Tuu ha'e ixy ndajaikuaai ri ty'y? Mba'exa tu ha'vy “Yva gui aju va'ekue” he'i kuri?

43 Ha'e ramo ma Jesus ombovai:

— Ha'e rami ete jomeme pendeayvu aguã ma nda'evei.

44 Mba'eta avave rei ndoui 'rã xere, Xeru Xembouare ndoguerui rã. Ha'e gui opaa ára amboetepa ju 'rã.

45 Mba'eta profeta kuery regua ombopara vy “Nhanderuite oeko mbo'e 'rã ha'e kuery ha'e javi”, he'iague rami vy Xeru ayvu oendu ha'e oikuaa va'e kuery ma ou 'rã xere.*

46 Ha'e rami avi avave rei ndoexai Xeru. Pete'i'i anho oiko hexaare, oĩa gui aju va'ekue ae.

47 Anhetê aipoa'e pêvy: Xere ojerovia va'e re ma tekove marã e'ÿ oĩ.

48 — Xee ae mbojape nhomoingove riaea aiko.

49 Peneramoĩ kuery ma tekoa e'ÿa rupi ikuai vy maná ho'u teĩ ha'e javive omanomba raka'e.

50 Ha'e rã kova'e mbojape yva gui ou va'ekue ho'u va'e ma nomanoi 'rã.

51 Xee ae mbojape oikove va'e yva gui ou va'ekue. Ha'e va'e regua ho'u va'e ma oiko riaa 'rã. Mbojape ko yvy re ikuai va'e moingovearã xee ame'ê va'erã ma xerete ae — he'i.

52 Ha'e ramo judeu kuery joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'exa 'rã tu peva'e ngo'o ome'ê ja'u aguã?

53 Jesus ombovai:

* 6:31 Êxodo 16.4, Neemias 9.15, Salmo 78.24-25

* 6:35 João 4.13,14

* 6:45 Isaias 54.13

— Anhetê aipoa'e: Ava ra'y ojeapo va'ekue ro'o gui ndape'ui, ha'e huguy gui ndapey'ui ri ramo pendere noĩ 'rã tekove.

⁵⁴ Mba'eta xero'o gui ho'u, ha'e xeruguy gui oy'u va'e re ma oĩ tekove marã e'ÿ, ha'e amboetepa ju 'rã opaa ára.

⁵⁵ Mba'eta xero'o ma tembi'u anhetê va'e, ha'e xeruguy ma oy'u pyrã anhetê va'e.

⁵⁶ Xero'o gui ho'u ha'e xeruguy gui oy'u va'e ma ikuai 'rã xere, ha'e xee aĩ 'rã ha'e kuery re.

⁵⁷ Xeru xembouare oikove, ha'e hexe xee aikovea rami avi xere okaru va'e oikove 'rã xere.

⁵⁸ Kova'e mbojape yva gui ou va'ekue ma penamoĩ kuery ho'u va'ekue ramigua e'ÿ, mba'eta ha'e kuery omanomba raka'e. Ha'e rã kova'e mbojape ho'u va'e ma oikove riae 'rã — he'i.

⁵⁹ Ha'e rami Jesus ijayvu Cafarnaum tetã py judeu kuery onhembo'eaty py nhombo'ea py.

Jesus oayvua omombe'u porãveague

⁶⁰ Po rami ijayvu rã hemimbo'e kuery oendu vy heta aipoe'i okuapy:

— Haxy ete rima ijayvua. Mava'e tu oikuaa ta?*

⁶¹ Ha'e gui Jesus ma ha'e kuery ndojou porãia oikuaa ae vy aipoe'i:

— Peẽ kuery napendu kuaai va'e ty'y nami xeayvu rã?

⁶² Ha'e rami avi mba'eta 'rã tu peikuaa Ava ra'y ojeapo va'ekue ouague katy ju ojeupi ovy rã pexa vy?

⁶³ Mba'eta Nhe'ẽ ae rima nhomoingovearã oĩ, ha'e rã nhandero'o ma ha'e rami aguã ndovarei. Nami xeayvu vy Nhe'ẽ ha'e tekove re rima xeayvu kuri.

⁶⁴ Ha'e rami avi peẽ kuery regua amongue ndapejeroviai — he'i. Po rami Jesus ijayvu mba'eta oikuaa ae mava'e kuery pa hexe ndojeroviai, ha'e mava'e pa ijopy uka nhemiarã oikoa.

⁶⁵ Ha'e rami vy aipoe'ive ju:

— Ha'e nunga rupi xee aipoa'e kuri pẽvy: “Avave rei ndoui 'rã xere, ha'e rami aguã Xeru ome'ẽ e'ÿ ramo.”

Jesus-a gui heta ojepe'aague

⁶⁶ Ha'e rami rã hemimbo'e kuery heta ojepe'a, hexeve nda'ikuaixevei vy.

⁶⁷ Ha'e ramo guemimbo'e kuery doze ikuai va'e pe ju Jesus oporandu:

— Ha'vy peẽ kuery voi teve pejepe'axe avi xegui?

⁶⁸ Simão Pedro ombovai:

— Senhor, mava'e rupive 'rã tu roo? Mba'eta ndee ndeayvua anho tekove marã e'ÿ me'ẽa.*

⁶⁹ Ha'e gui ore kuery roguerovia, roikuaa porã ete ndee Nhanderuetem remimbo'u Iky'a e'ÿ va'e reikoa — he'i.

⁷⁰ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Ha'e rami avi peẽ kuery doze aiporavo va'ekue regua peteĩ re ma anha oĩ — he'i.

⁷¹ Po rami ijayvu Simão Iscariotes ra'y Judas reko re, mba'eta ha'e va'e ma doze ikuai va'e regua va'eri ijopy uka nhemiarã oiko.

7

Jesus re tyvy kuery ndojeroviai okuapyague

¹ Ha'e va'e rire ma Jesus oiko Galiléia yvy rupi. Judéia yvy katy ranhe ndoovei, judeu ruvixa kuery ojukaxe rã.

* 6:60 Mateus 13.10-17

* 6:68 Atos 4.12

² Ha'e gui ovaẽ rai'i ma judeu kuery pegua ngaru oguy'i py ikuai aguã regua ára.

³ Ha'e ramo oĩa py tyvy kuery ou vy aipoe'i ixupe:

— Tereo ju kova'e tekoa gui judéia katy, neremimbo'e kuery ha'e pygua voi mba'emo rejapo va'e oexa aguã.

⁴ Mba'eta avave rei ojekuaa ukaxe vy nhemi rupi ndojapoi 'rã mba'eve. Tove vyvave rupi toikuaa mba'emo rejapo reikovy va'e — he'i okuapy.

⁵ Ha'e rami tyvy kuery ijayvu mba'eta ha'e kuery ae ndojeroviai hexe.*

⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Nda'evei, xe'ára novaẽi teri. Ha'e rã peẽ kuery pe ma ára nhavõ ha'evépa rei.

⁷ Peẽ kuery re yvy regua kuery nda'ija'e e'ỹi 'rã. Ha'e rã xere ma nda'ija'ei okuapy, teko vai rupi ikuai amombe'u ramo.

⁸ Tapeo peẽ ae ngaru py. Xee ma ndaa reguai ranhe, mba'eta novaẽi teri xe'ára — he'i.

⁹ Ha'e rami Jesus ijayvu vy opytave ranhe Galiléia py.

Ngarua py Jesus ooague

¹⁰ Tyvy kuery ngaru py oje'oipa ma rire mae Jesus voi oo. Ha'e rami teĩ avave rei pe ndojekuaa ukai guive.

¹¹ Ngarua py ma judeu ruvixa kuery oeka okuapy, oporandu guive mamopa oĩa re.

¹² Heta va'e kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu okuapy heko re, mba'eta amongue ma aipoe'i:

— Ha'e tu porayvu va'e rima.

Ha'e rã amboae kuery ma

— Xevy pe rã nhombotavypa rei oikovy — he'i.

¹³ Avave rei nomombe'u porãai guive marã rami pa oikoa, mba'eta judeu ruvixa kuery gui okyje vy.

Jesus guetarã kuery ojerovia e'ỹ va'e reve jogueroayvu okuapyague

¹⁴ Ha'e gui ngaru oikoa mbyte py mae ma Jesus oo templo py nhombo'e vy.

¹⁵ Ha'e ramo judeu ruvixa kuery ma nhombo'e rã oendu vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'eta tu kuaxia para re oĩ va'e oikuaapa, nonhembo'ei va'ekue ri?

¹⁶ Jesus ombovai:

— Xee ma xejegui ae e'ỹ anhombo'e, ha'e rã Xembouare gui aikuaa.

¹⁷ Ha'e gui Nhanderuete oipotaa rami ikuaixe va'e ma oikuaa 'rã Nhanderuete gui pa anhombo'e kuaa, tyrã pa xejegui ae.

¹⁸ Mba'eta ojegui ae nhombo'e va'e ma onhemboyvate ukua rupi rive 'rã oiko. Ha'e rã imbouare yvatea oikuaa ukua rupi nhombo'e va'e ma anhetẽ va'e, ha'e hexe noĩ 'rã teko vai.

¹⁹ Moisés e'ỹ teve peẽ kuery pegua lei ombopara raka'e? Ha'e ramive ma peẽ kuery neĩ peteĩve ndapejapoi. Mba'e re tu xejukaxe ri?

²⁰ Ha'e ramo heta va'e kuery aipoe'i:

— Anha teve rima ndere onhemonde. Mava'e tu ndejuke?*

²¹ Jesus ombovai:

— Xee ma peteĩ mba'e ajapo ramo rive peẽ kuery penhemondyipa.

²² Moisés ma oeja raka'e jopire pemboi aguã. Ha'e rami aguã ma Moisés guigua ete e'ỹ guive, ha'e rã nhaneramoĩ kuery gui ijypy raka'e. Ha'e rami rire sábado ára py teĩ pemboi 'rã avakue'i pire.

* 7:5 Mateus 10.36; Mateus 10.36

* 7:20 Mateus 13.53-58; Marcos 3.22

23 Moisés lei ombopara va'ekue rami vy sábado ára py voi avakue'i pire pemboi va'eri mba'e re tu xejou vai ri pekuapy sábado ára py anhomongueraague re?

24 Nda'evei joe peikuaa pota aguã mba'emo pexaa rupi rive, ha'e rã anhetê va'e ha'e teko porã rupi anho 'rã ha'eve.

Judeu ruvixa kuery joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvuague

25 Amongue Jerusalém pygua kuery aipoe'i:

– Peva'e e'ÿ nda'u huvixa kuery ojukaxe va'e?

26 Mba'eta tu ha'vy pavê oendua py nhombo'e teĩ avave rei nomokyrirĩ? Tyrã pa huvixa kuery voi teve oikuaa Cristo oikoa rami?

27 Nhande kuery ma jaikuaa magui pa ha'e oua. Ha'e gui Cristo ou ramo ma avave rei ndoikuaai 'rã magui pa oua – he'i okuapy.

28 Ha'e gui Jesus ma templo py nhombo'e vy aipoe'i:

– Peẽ kuery nda'u xekuaa, ha'e magui pa ajua peikuaa avi ri ty'y? Ha'e gui xee ma xee ae aipotaa rami rive'ÿ ajú. Peẽ kuery ma ndapeikuaai ae Xembouare ma anhetê va'eri.

29 Ha'e rã xee ma aikuaa, mba'eta ixugui aju, ha'e ae xembou ramo – he'i.

30 Ha'e ramo ha'e kuery ojopyxe teĩ avave rei opo nomoĩ hexe, hi'ára novaẽi teri ramo.

31 Ha'e pygua kuery regua heta ojerovia hexe. Ha'e vy aipoe'i:

– Cristo ou vy nda'u ojapo 'rã ri hexa pyrã peva'e ava ojapo va'e gui iporãve va'e? – he'i okuapy.

32 Ha'e gui fariseu kuery ma heta va'e kuery Jesus ojou porã okuapya oikuaa vy sacerdote yvatekueve va'e reve omondouka xondaro kuery ojopy aguã.

33 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

– Aÿ'i tema aiko teri peẽ kuery reve. Ha'e gui aa ju ta ma Xembouarea py.

34 Ha'e va'e rire peẽ kuery xereka teĩ ndaxejoui 'rã, mba'eta xee aa ague py peẽ kuery peo aguã nda'evei – he'i.

35 Ha'e ramo judeu ruvixa kuery joupe-upe ju aipoe'i:

– Marã katy nda'u ha'e oo 'rã ndajajoui aguã? Tyrã pa grego kuery retã nhande kuery ikuai rupi teve oo ta ombo'e vy?

36 Mba'e he'i vy nda'u po rami ijayvu: “Xereka teĩ ndaxejoui 'rã”, ha'e “Xee aa ague py peo aguã nda'evei”, he'i kuri?

Yy imarã e'ÿ va'e re Jesus ijayvuague

37 Ngaru opaa ára ma omboeteave ára. Ha'e va'e ára Jesus opu'ã vy aipoe'i:

– Pendey'uvei va'e peju xea py pey'u.

38 Mba'eta xere ojerovia va'e kuery re oiko 'rã kuaxia para re oĩ va'e: “Ipy'a gui oxyry 'rã yy imarã e'ÿ va'e” he'ia rami.*

39 Ha'e rami ijayvu Nhe'ẽ re, mba'eta Jesus re ojerovia va'e kuery re Nhe'ẽ oĩ 'rã. Ha'e rã ha'e va'e jave ma Nhe'ẽ nombouai teri, mba'eta Jesus nomboyvateai teri.

40 Ha'e gui po rami Jesus ijayvu rã heta va'e kuery oendu vy aipoe'i:

– Ha'e tu anhetê ae profeta oiko – he'i okuapy.

41 Amongue aipoe'i:

– Ha'e tu Cristo ete rima oiko.

Ha'e rã amboae kuery ma oporandu:

– Cristo nda'u Galilêia gui 'rã ri ou?

* 7:38 João 4.13,14; Apocalipse 22.1,17

42 Mba'eta kuaxia re ipara oiny: “Cristo ma Davi ramymino 'rã oiko, ha'e Belém tetã Davi rekoague py ae 'rã itui'i”, he'iaague.

43 Ha'e rami vy joo rami e'ÿ-e'ÿ oikuaa Jesus reko re ijayvu vy.

44 Amongue ma ojopyxe teĩ avave rei opo nomoĩ hexe.

Xondaro kuery ojevypa riveague

45 Ha'e gui xondaro kuery ojevypa rive ju sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuerya py. Ha'e ramo xondaro kuery ha'e kuery oporandu:

– Mba'e re tu ndaperui?

46 Xondaro kuery ombovai:

– Mba'eta ha'e va'e ava ijayvua rami avave rei nda'ijayvui teri – he'i okuapy.*

47 Ha'e ramo fariseu kuery aipoe'i:

– Peẽ kuery voi teve penembotavy ra'e?

48 Ha'e gui nhandervixa kuery e'ÿ vy fariseu kuery regua voi teve ojerovia hexe?

49 Ha'e rã heta va'e kuery ma nhandevyguia lei oikuaa va'e'ÿ, ayvu vaipy meme ikuai – he'i okuapy.

50 Peteĩ ha'e kuery va'e regua ma Nicodemos, Jesus reve jogueroayvu vy oo va'ekue. Ha'e va'e ma oirũ kuery pe oporandu:

51 – Nhande kuery pegua lei rami vy nda'u ha'eve 'rã ri amongue nhamboayvu porã e'ÿ re nhandhombopaga aguã, e'ÿ vy mba'emo ojapo oikovya re jaikuaa pota porã e'ÿ re?

52 Irũ kuery ombovai:

– Ndee voi teve Galiléia pygua reiko? Eikuaa porã pota reikuaa aguã Galiléia gui neĩ peteĩ profeta ndoui 'rãa – he'i okuapy.

53 [Ha'e gui ma peteĩ-teĩ oje'oi ngoo katy.

8

Kunha itavy rei va'e ogueru okuapyague

1 Ha'e rã Jesus ma Oliveira vyvty katy oo.

2 Ko'ẽ rai ramove ma templo katy ju ou. Oĩa py heta va'e kuery voi joguerupa. Ha'e ramo oguapy vy ombo'epa oiny.

3 Ha'e gui Jesus oĩa py lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ogueru peteĩ kunha itavy reia py ojou pyre. Ha'e rami vy omopu'ã imo'amy teta mbyte py.

4 Ha'e vy aipoe'i Jesus pe:

– Porombo'ea, kova'e kunha ma itavya py ojoua ra'e.

5 Ha'e gui Moisés nhandevyguia lei ombopara vy aipoe'i raka'e kunha itavy rei va'e ita py jajapipa aguã. Ha'vy ndee, mba'e 're? – he'i okuapy

6 oeko a'ã vy hexe ijayvu rei aguã.

Ha'e ramo Jesus vyv re oma'ẽ reve okuã py ombopara oiny vyv re.

7 Ha'e kuery oporandu riae ma okuapy ramo mae ma Jesus oma'ẽ. Ha'e vy aipoe'i:

– Pejevavy va'e'ÿ ete peiko va'e ranhe pejapi ita py – he'i.

8 Ha'e gui vyv re ju oma'ẽ reve omboparave ju oiny.

9 Ha'e rami ijayvu rã ha'e kuery oendu vy opy'apy py oikuaa ha'e kuery ae ojevavy va'ea. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ ojepe'a oje'oivy. Tujakueve ranhe oo, ha'e rami py oje'oipa. Opyta va'e ma Jesus anho, ha'e kunha va'e guive, ha'e kuery mbyte py hi'alague py ae.

* 7:46 Mateus 7.28,29

¹⁰ Ha'e gui Jesus oma'ë vy avave rei ndoexavei. Kunha va'e anho ho'ame rã oexa vy aipoe'i ixupe:

– Kunha, mamó tu oopa ra'e ndere ijayvu va'ekue? Mava'eve rei teve nanembopagai?

¹¹ Kunha va'e ombovai vy

– Mava'eve rei, Senhor – he'i.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Xee voi norombopagai 'rã. Tereo ju, ejevavyve eme.]

Jesus gueko omombe'u porãveague

¹² Teĩgue ju Jesus aipoe'i:

– Xee ma hendy va'e vyv regua kuery moexakãrã. Xerupive ikuai va'e ma pytũ rupi ve'ỹ 'rã oiko, mba'eta ha'e kuery re oĩ 'rã hendy va'e nhomoingovea – he'i.*

¹³ Ha'e gui fariseu kuery aipoe'i:

– Ndee tu ndereko re ae rima ndeayvu ra'e. Ha'e nunga rupi ndeayvua ndovarei.

¹⁴ Jesus ombovai vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Xee ae xereko re xeayvu teĩ xeayvua anhetẽ meme. Mba'eta xee aikuaa magui pa ajuague, ha'e marã katy pa aa 'rãa. Ha'e rã peẽ kuery ma ndapeikuaai magui pa aju, neĩ marã katy pa aa 'rãa voi.

¹⁵ Peẽ kuery ma peikuaa rami rive penhombopagaxe, ha'e rã xee ma avave rei nambopagai.

¹⁶ Ha'e anhombopaga vy voi anhetẽ rupi meme 'rã anhombopaga, mba'eta xee ma xee ae'ỹ aiko. Xee ha'e Xembouare roiko.

¹⁷ Pendevygua lei re ma ipara oiny: “Mokoĩ joo rami meme ijayvu ramo 'rãe jaikuaa anhetã”, he'iaague.

¹⁸ Xee aikuaa uka porã aikovy xereko, ha'e Xeru Xembouare voi xekuaa uka – he'i.

¹⁹ Ha'e ramo oporandu okuapy:

– Mamó ha'vy oĩ Nderu?

Jesus ombovai:

– Peẽ ndaxekuaaia rami avi neĩ Xeru voi ndapeikuaai. Xee xekuaa va'e rire ma peikuaa avi 'rãgue Xeru – he'i.

²⁰ Ha'e rami ijayvu templo py, peráta ryru oĩ va'e vyvry oĩa py. Ha'e rami teĩ avave rei ndojopyai, hi'ára novaẽi teri ramo.

Heta va'e kuery pe Jesus onhemombe'u teĩ ndogueroviai okuapyague

²¹ Peteĩgue ju aipoe'i:

– Xee ma ajepe'a 'rã apy gui. Ha'e ramo peẽ kuery xereka teĩ ndapeoi 'rã xee aa ague py. Ha'e rami 'rãgue py pekanhymba 'rã pejevavyague re – he'i.

²² Ha'e ramo judeu ruvixa kuery aipoe'i:

– Peva'e teve ojejukaxe? Ha'e vy ae ma “Ndapeoi 'rã aa ague py”, he'i ri kuri.

²³ Jesus aipoe'ive ju:

– Peẽ kuery ma ko vyv rupigua, ha'e rã xee ma pe vyvategua. Peẽ ma kova'e vyv regua, ha'e rã xee ma vyv regua e'ỹ.

²⁴ Ha'e nunga rupi ae xee aipoa'e kuri pekanhymba 'rã pejevavyague re. Mba'eta xee ae aikoa ndaperoviai vy pejevavyague re pekanhymba 'rãe – he'i.

²⁵ Ha'e ramo oporandu okuapy:

– Marã ramigua tu ndee?

* 8:12 João 1.4; Salmo 36.9

Jesus ombovai:

— Mba'e tu jypy'i guive pendevy amombe'u raka'e?

²⁶ Heta mba'e areko peẽ kuery reko re xeayvu aguã peikoague repy ame'ẽ vy guarã. Ha'e rami teĩ aỹ ma ko yvy re ikuai va'e pe amombe'u aikovy Xembouare anhetẽ va'e gui aendu va'e anho — he'i.

²⁷ Ha'e rami ijayvu teĩ ha'e kuery ndoikuaai Nguu re ae ijayvua.

²⁸ Ha'e gui Jesus aipoe'ive ju:

— Ava ra'y ojeapo va'ekue peupi ma pekuapy vy peikuaa 'rã marã ramigua pa aikoa, ha'e xejegui ae mba'eve ndajapoia, mba'eta Xeru xembo'ea rami anho xeayvu aikovy.

²⁹ Xembouare ma oiko riae xereve. Ndaxerejai 'rã xee ae'i, ha'e oipotaa rami anho ajapo ramo — he'i.

³⁰ Ha'e rami ijayvu ramo heta ojerovia hexe.

³¹ Ha'e gui judeu kuery hexe ojerovia va'e pe Jesus aipoe'i:

— Xeayvua rupi riae ri peiko vy anhetẽ ete 'rã xeremimbo'e peiko.

³² Ha'e rami vy peikuaa 'rã anhetẽ va'e, ha'e anhetẽ va'e pendejora 'rã escravo pendekuaia gui — he'i.

³³ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Ore ma Abraão ramymino orekuai vy neĩ peteĩgueve ma escravo orekuai va'e'ỹ. Mba'e re tu escravo ve'ỹ orekuai aguã re ri ndeayvu?

³⁴ Jesus ombovai:

— Anhetẽ aipoa'e: Teko vai rupi ikuai va'e ma teko vai pegua escravo meme ikuai.

³⁵ Ha'e escravo ikuai va'e ma ndoiko riaei 'rã herekoa ro py, ha'e rã ta'y anho.

³⁶ Ha'e rami avi Ta'y pendejora ramo ojora pyre ete 'rã pendekuai.

³⁷ Ha'e gui xee ma aikuaa ae peẽ kuery Abraão ramymino pendekuaia. Ha'e rami teĩ pendere xeayvu noĩ ramo xejukaxe pekuapy.

³⁸ Xee ma xeayvu mba'emo Xerua py aexa va'ekue re anho. Ha'e rã peẽ kuery ma penderu mba'emo ojapo rã pexa va'ekue ae pejapo — he'i.

³⁹ Ha'e ramo ha'e kuery

— Oreru ma Abraão ae — he'i okuapy.

Jesus ombovai:

— Anhetẽ ete ri Abraão ra'y kuery pendekuai va'e rire pejapo 'rãgue Abraão ojapoague rami.

⁴⁰ Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery xejukaxe pekuapy, anhetẽ va'e Nhanderuetete gui aendu va'e amombe'u ramo rive. Ha'e rã Abraão ma ha'e ramigua e'ỹ ojapo raka'e.

⁴¹ Peẽ kuery ma penderu ojapo va'e ramigua ae pejapo va'e — he'i.

Ha'e kuery aipoe'i:

— Ore kuery ma tuu heta rei va'e'ỹ orekuai. Pete'i oreru oiko. Ha'e va'e ma Nhanderuetete ae.

⁴² Jesus ombovai:

— Anhetẽ ri Nhanderuetete re penderu va'e rire ma xerayvu 'rãgue pekuapy, mba'eta xee ma Xeruetete gui aju vy apy ju aiko. Xee ae aipotaa rami e'ỹ aju va'ekue, ha'e rã Xeru xembou ramo ma aju.

⁴³ Mba'e re tu peẽ kuery ndapeikuaai ri xeayvua? Ndapeikuaai mba'eta xeayvu pendu kuaa va'erã e'ỹ ae.

⁴⁴ Peẽ kuery ma anha guigua pendekuai, hexe ae penderu va'e vy. Ha'e rami vy ae anha oipotaa rami pendekuai. Mba'eta anha ma jypy'i guive jojokaa rupi tema oiko, anhetẽ va'e rupi ndoikoi, hexe anhetẽ va'e noĩ ae ramo. Ha'e

vy ijapu 'rã oikovy gueko rami vy, mba'eta ijapu va'e ae, ha'e ijapu va'e ru oiko.*

⁴⁵ Ha'e nunga rupi ae anhetê va'e re xeayvu ramo peê kuery ndaperoviai.

⁴⁶ Mava'e nda'u peê kuery regua peikuaa ajevavyague? Anhetê meme aipoa'e teĩ mba'e re tu ndaperoviai?

⁴⁷ Nhanderuete guigua kuery anho 'rã onhe'ê rendu. Ha'e nunga rupi ae peê kuery naxenhe'ê rendui, mba'eta Nhanderuete guigua e'ÿ pendekuai – he'i.

⁴⁸ Judeu kuery aipoe'i:

– Anhetê'y ri nda'u aiporo'ea Samaria pygua ha'e anha revegua reikoa?

⁴⁹ Jesus ombovai:

– Xee ma anha revegua e'ÿ aiko, ha'e rã Xeru amboete va'e. Ha'e rã peê kuery ma naxemboetei.

⁵⁰ Ha'e rami avi xee ma avave rei pe nanhemboyvate ukai. Peteĩ oiko xemboyvatearã, ha'eva rami joe oikuaa pota va'e ae.

⁵¹ Anhetê aipoa'e: Xeayvua rupi ikuai va'e ma nomanoi 'rã raka'eve rã peve guarã – he'í.

⁵² Ha'e ramo judeu kuery aipoe'i:

– Aÿ ma anhetê ete roikuaa ma anha revegua reikoa. Mba'eta Abraão ha'e profeta kuery ha'e javive omano raka'e. Ha'e rã ndee ma “Xeayvua rupi ikuai va'e nomanoi 'rã raka'e rã peve guarã” re.

⁵³ Ndee nda'u nhaneramoĩ Abraão omano va'ekue gui ndeyvateve ri? Profeta kuery voi omanomba raka'e. Marã ramigua tu ndee renhemoingo?

⁵⁴ Jesus ombovai:

– Xee ae anhemboyvate uka va'e rire ma xeyvatea mba'everã ndovarei 'rãgue. Ha'e rã xemboyvatearã ma Xeru ae oiko. Ixupe ma peê kuery “Nhanderuete” peje

⁵⁵ va'eri peikuaa va'e'ÿ. Ha'e rã xee ma aikuaa. Xee “Ndaikuaai” ha'e va'e rire peê kuery rami avi 'rãgue xeapu. Xee ma aikuaa, ha'e ijayvua ajapo aikovy guive.

⁵⁶ Ha'e gui peneramoĩ Abraão ma ovy'a raka'e xerekorã ixupe oikuaa ukua rã oikuaa vy. Ha'e ma oikuaa vy xererovy'a ma voi raka'e – he'í.

⁵⁷ Judeu kuery aipoe'i:

– Ndee tu neĩ cingüenta ma'etÿ teri ndererekoi va'eri rexa ma va'e ty'y Abraão?

⁵⁸ Jesus ombovai:

– Anhetê aipoa'e: Abraão oiko e'ÿ mbove voi xee aiko ae ma – he'í.

⁵⁹ Ha'e ramo ha'e kuery ojopy ita ojapi aguã, teĩ Jesus ojepe'a ovy templo gui.

9

Peteĩ ava ára revegua e'ÿ va'e Jesus omoma'ê jevyague

¹ Ha'e gui Jesus oo vy oexa peteĩ ava ára revegua e'ÿ ma voi oiko va'ekue.

² Ha'e ramo hemimbo'e kuery oporandu:

– Orembo'ea, mava'e nda'u ojevavy raka'e peva'e ára revegua e'ÿ ma voi itui'i aguã: ha'e ae, tyrã pa tuu kuery ojevavy?

³ Jesus ombovai:

– Ha'e va'e ojevavyague gui e'ÿ oiko, neĩ tuu kuery gui e'ÿ guive. Hexe Nhanderuete rembiapo ojekuaa aguã rima oiko.

⁴ Ha'e gui nhande kuery ma ára oĩ teri reve 'rã jajapo Xembouare ojapo uka va'e, mba'eta pytũ ou ma oiny, avave rei nomba'epoavei aguã.

* 8:44 1 João 3.7-10

⁵ Kova'e yvy re aiko teria ja yvy regua moexakãa aiko – he'i.

⁶ Ha'e rami ijayvu ma vy onyvõ yvy re. Ha'e rami vy guendry py yvy omoakỹ va'ekue oikyty ára revegua e'ỹ rexa re.

⁷ Ha'e vy aipoe'i:

– Tereo ejeovai yy omboty pyre Siloé hery va'e py – he'i. Ha'e va'e tery ma “Omondouka pyre”'ea. Ha'e gui ava oo vy ojeovai, ha'e gui oma'ẽ porã ju ma ouvvy.

⁸ Ha'e gui oo katy'i ikuai va'e ha'e mba'emo ojerure oiny rã oexa va'ety kuery oexa okuapy. Oexa vy oporandu joupe-upe:

– Peva'e e'ỹ teve mba'emo re ojerureaty py oĩ va'ekue?

⁹ Amongue ma

– Ha'e rima – he'i.

Ha'e rã amboae kuery ma

– Any teve, ha'e ae merami rive ta'vy – he'i.

Ha'e ramo ha'e ae aipoe'i:

– Xee ae ri – he'i.

¹⁰ Ha'e ramo oporandu okuapy:

– Mba'exa tu aỹ rexa ri reikovy?

¹¹ Ava va'e ombovai:

– Peteĩ ava Jesus hery va'e ma yvy omoakỹ vy oikyty kuri xerexa re. Ha'e vy aipoe'i xevy: “Tereo ejeovai Siloé yy omboty pyre py”, he'i. Ha'e ramo aa ajeovai, ha'e gui aỹ reve aexa porã ju – he'i.

¹² Oporandu ju okuapy:

– Mamo tu ha'e oĩ?

Ombovai:

– Xee ndaikuaai – he'i.

Fariseu kuery omboayvuague ára revegua e'ỹ va'ekue

¹³ Ha'e gui fariseu kuerya py ju ha'e kuery ogueraa ára revegua e'ỹ ma voi itui'i va'ekue,

¹⁴ mba'eta Jesus yvy omoakỹ vy omoma'ëa ára ma sábado.

¹⁵ Ha'e gui fariseu kuery ju oporandu marã rami vy pa oma'ëa re.

Ha'e ramo ava va'e ombovai:

– Xerexa re yapo oikyty ha'e ajeovaipa rire ma ama'ẽ kuri – he'i.

¹⁶ Ha'e ramo fariseu kuery va'e regua amongue aipoe'i:

– Ha'e nunga apoare ta'vy Nhanderuede guigua e'ỹ teve, mba'eta sábado ára pyguarã oaja pyre rami e'ỹ oiko.

Ha'e rã amboae kuery ma aipoe'i:

– Mba'exa 'rã tu heko vai va'e ojapo kuaa guĩ ramigua hexa pyrã? – he'i okuapy. Ha'e rami vy joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu okuapy.

¹⁷ Teĩgue ju ha'e kuery oporandu ára revegua e'ỹ va'ekue pe:

– Nemoma'ëare tu marã ramigua oikoa ndee reikuaa?

– Profeta – he'i.

¹⁸ Judeu ruvixa kuery ndogueroviai okuapy ára revegua e'ỹ ae itui'i raka'egue. Ha'e rami vy oenoĩ uka tuu kuery.

¹⁹ Tuu kuery pe oporandu okuapy:

– Peva'e ma nhi'ã pendera'y “Ára revegua e'ỹ ma voi itui'i” pejeague? Marã rami vy tu aỹ oma'ë?

²⁰ Ha'e ramo tuu kuery ombovai:

– Ore ma roikuaa orera'y oikoa, ha'e ára revegua e'ỹ ma voi itui'igae.

21 Ha'e rã marã rami vy pa oma'ê jevya ma ore kuery ndoroikuaai, neĩ mava'e pa imoma'ẽare voi ndoroikuaa. Orera'y ma tuja ma ramo ixupe ae rã peporandu. Ha'e ae vy 'rãe ma onhemombe'u kuaa – he'i okuapy.

22 Tuu kuery ma judeu ruvixa kuery gui okyje vy ha'e rami ijayvu, mba'eta huvixa kuery ijayvu ma voi onhembo'eaty gui omoxê aguã amongue Jesus ae Cristo oikoa rami omombe'u va'e.

23 Ha'e nunga rupi ae tuu kuery “Ha'e ma tuja ma, ixupe ae peporandu” he'i.

24 Ha'e gui teĩgue ju huvixa kuery oenoĩ ava ára revegua e'ỹ va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

– Nhanderuete rembojerovia va'e rupi emombe'u porã, mba'eta ore ma roikuaa ha'e va'e ava heko vai va'ea – he'i.

25 Ha'e ramo ombovai:

– Xee ma ndaikuaai heko vai va'ea. Peteĩ mba'e tema aikuaa, mba'eta ára revegua e'ỹ aiko va'ekue ri aỹ ma ama'ẽ – he'i.

26 Ha'e kuery oporanduve ju:

– Mba'e tu ojapo ndevy? Marã rami vy tu nemoma'ẽ?

27 Ombovai:

– Xee ma amombe'u ae ma kuri teĩ peẽ kuery ndaperoviai. Mba'e re tu peẽ kuery penduxe vai ri ha'ekue-'ekue'i amombe'u rã? Tyrã pa peẽ kuery voi hemimbo'e pendekuaixe? – he'i.

28 Ha'e rami rã ijayvu rei okuapy hexe. Ha'e vy aipoe'i:

– Ndee rima hemimbo'e, ha'e rã ore kuery ma Moisés remimbo'e orekuai.

29 Mba'eta Moisés reve Nhanderuete ijayvu raka'e, roikuaa porã. Ha'e rã ha'e va'e ava ma neĩ maguigua pa oikoa voi ndoroikuaai – he'i okuapy.

30 Ava va'e ombovai:

– Peẽ kuery tu “Maguigua pa oikoa ndoroikuaai” peje, xemoma'ẽ va'eri.

31 Mba'eta jaikuaa ae ma Nhanderuete noendui 'rãa heko vai va'e ojerurea. Ha'e rã Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi ha'e oipotaa rami oiko va'e ojerurea ma oendu 'rã.

32 Vvy itui ypy'i guive nanhaendui teri ára revegua e'ỹ ma voi itui'i va'ekue moma'ẽa omombe'ua rã.

33 Ha'e nunga rupi ha'e va'e ava ma Nhanderuete guigua e'ỹ va'e rire mba'eve rei ndojapo kuaai 'rãgue – he'i.

34 Ha'e rã ha'e kuery ombovai:

– Ndee tu ndetui'i guive rejeyavya ma voi va'ekue ri aỹ ma orembo'e ta? – he'i okuapy. Ha'e rami vy omoxê.

Ára revegua e'ỹ va'ekue pe Jesus ojekuaa ukaague

35 Jesus oendu ára revegua e'ỹ va'ekue omoxê okuapyague. Ha'e rami vy ovaexĩ vy oporandu:

– Ndee tu rejerovia ri Ava ra'y ojeapo va'ekue re?

36 Ava va'e ombovai:

– Senhor, mava'e tu oiko, hexe ajerovia aguã?

37 Jesus aipoe'i:

– Ndee ma rexa ma re'amy, xee ndereve xeayvu va'e ae ha'e – he'i.

38 Ombovai:

– Senhor, xee ajerovia – he'i vyve omboete.

39 Ha'e gui Jesus aipoe'i:

– Xee ma kova'e yvy re aju peteĩ-teĩ oikoague repy ojopy aguã, ha'e rami vy ára revegua e'ỹ ikuai va'ekue oma'ẽmba ju, ha'e oma'ẽ porã va'ekue ndoexavei aguã – he'i.

40 Ha'e ramo fariseu kuery regua ijyvyry ikuai va'e oporandu ixupe:

— Ha'e rami vy ore kuery voi teve ára revegua e'ÿ orekuai?

⁴¹ Jesus ombovai:

— Ára revegua e'ÿ ete pendekuai va'e rire pendereko vaia noĩ 'rãgue. Ha'e rã "Ore roma'ẽ porã" peje vy ma pendereko vaia oĩ tema.*

10

Vexa'i re opena porã va'e oikoa re Jesus ijayvuague

¹ — Anhetê aipoa'e pẽvy: Amongue vexa'i kora rokê rupi e'ÿ, amboae rupi oike va'e ma imonda ha'e jojuka rive-rive va'e anho.

² Ha'e rã okê rupi oike va'e ma vexa'i kuery re opena va'e ete.

³ Ha'e va'e pe ma okê rarõa oipe'a 'rã, ha'e vexa'i kuery voi oendu kuaa 'rã okuapy ijayvua. Ha'e ramo guymba kuery hery rupi meme oenoĩ reve oguenoẽmba 'rã heravy oka py.

⁴ Guymba kuery oguenoẽmba ma vy henonde 'rã oo, ha'e rã hymba kuery ma ijayvua oendu kuaa vy oo 'rã hakykue.

⁵ Ha'e rã opena va'ety e'ÿ ou ramo ma vexa'i kuery ndooi 'rã hakykue, onhamba 'rã ixugui, ijayvua noendu kuaai vy — he'i.

⁶ Ha'e rami Jesus ijayvu mba'emo re ombojoja vy. Ha'e rami teĩ hendua kuery noendu kuaai.

⁷ Ha'e ramo Jesus omombe'u porãve ju:

— Anhetê aipoa'e pẽvy: Xee ae vexa'i kora rokê aĩ.

⁸ Xee aiko e'ÿ mbove ma imonda ha'e jojuka rive va'e kuery anho ou raka'e. Ha'e va'e kuery ayvu ma vexa'i kuery noenduĩ.

⁹ Ha'e rã xee ma okê aĩ. Xea rupi oike va'e kuery oo jepe 'rã. Oike 'rã, ha'e gui oẽ ju vy ojou 'rã ho'u va'erã.

¹⁰ Imonda va'e ou 'rã mymba kuery oipe'a, ojuka ha'e omomba aguã rive. Ha'e rã xee ma aju ha'e kuery oupity aguã tekove, ha'e opa mba'e py ikuai porã aguã.

¹¹ — Xee ma vexa'i re opena porã va'ety rami aiko. Mba'eta opena porã va'ety ma guymba kuery re ome'ẽ 'rã guekove ae.

¹² Ha'e rã perãta re rive omba'eapo va'e ma vexa'i re opena ete va'ety e'ÿ, neĩ vexa'i ja e'ÿ guive. Ha'e rami vy aguarã'i guaxu ou rã ha'e oexa vy onha rive 'rã vexa'i kuery oejapa vy. Ha'e ramo aguarã'i guaxu mymba kuery oguero'a vy omomyipa 'rã imondovy opa rupi.

¹³ Perãta re rive omba'eapo va'e ma onha 'rã vexa'i kuery re'ÿ ae openave vy.

¹⁴ Ha'e rã xee ma vexa'i re opena porã va'ety aiko. Aikuaa xerymba kuery, ha'e rã ha'e kuery voi xekuaa,

¹⁵ Xeru xekuaa, ha'e xee Xeru aikuaa rami ae avi. Ha'e rami vy xerymba kuery re ame'ẽ 'rã xerekove.

¹⁶ — Ha'e gui xerymba kuery areko avi kora mboae py, kova'e py e'ÿ. Ha'e va'e kuery avi 'rã aru, xeyayvu oendu avi ramo. Ha'e rami vy peteĩ kora py 'rã ha'e javive ikuai, ha'e peteĩ'i avi 'rã oiko opena va'ety.

¹⁷ — Ha'e nunga rupi ae Xeru xerayvu, mba'eta ame'ẽ 'rã xerekove, ha'e gui ajopy jevy aguã.

¹⁸ Xegui avave rei ndoipe'aa'i 'rã xerekove. Xee ame'ẽxã'i py ae 'rã ame'ẽ. Mba'eta xepo'aka xerekove ame'ẽ, ha'e gui ajopy ju aguã, ha'e rami Xeru ojapo uka rire.

Joo rami e'ÿ-e'ÿ judeu kuery ijayvu okuapyague

* 9:41 Lucas 18.9-14; Apocalipse 3.17

19 Ha'e rami Jesus ijayvu rã judeu kuery oendu vy joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvu okuapy.

20 Ha'e kuery va'e regua heta aipoe'i:

– Evoko va'e re tu anha rima onhemonde ra'e na'inhakã porãvei aguã rami. Mba'e re tu pejapixaka ri ijayvua re?

21 Ha'e rã amongue ma aipoe'i:

– Ha'e rami avi anha revegua ma nda'ijayvui 'rã ha'e rami. Tyrã pa anha omoma'ê kuaa ri ty'y oma'ê e'ÿ va'ekue?

Jesus pe oporandu ju okuapyague

22 Yro'y py oiko ngaru Jerusalém py, templo ojapopaague re ima'endu'aa aguã regua.

23 Ha'e gui Jesus oiko templo roka rupi oguy puku Salomão 'epy va'e py.

24 Ha'e jave judeu kuery ijyvyry oupa vy oporandu ixupe:

– Raka'e peve tu ropêxa rei aguã rami oremoingo ta? Cristo ete ri reiko vy enhemombe'u porã.

25 Jesus ombovai:

– Xee ma anhemombe'u porã teĩ peẽ kuery ndaperoviai. Mba'emo porã Xeru rery rupi ajapo aikovy va'e voi oikuaa uka marã ramigua pa aikoa.

26 Peẽ kuery ndapejeroviai mba'eta xerymba vexe'i regua e'ÿ pendekuai vy.

27 Mba'eta xerymba vexe'i kuery ma oendu 'rã xeayvu, ha'e rã xee ma peteĩ-teĩ aexa kuaa. Ha'e kuery oo 'rã xerakykue.

28 Ha'e kuery pe ame'ê tekove marã e'ÿ. Ha'e ramo ha'e kuery nomanovei ma 'rã, ha'e avave rei ndoipe'aai 'rã xepo gui.

29 Xevy pe Xeru omboaxa va'ekue ma pavê gui ipo'akave. Ha'e Xeru po gui ma avave rei ndoipe'aai 'rã.

30 Xee ha'e Xeru reve ma peteĩ'i ae roiko – he'i.

31 Ha'e gui teĩgue ju judeu kuery ojopy ita ojapi aguã.

32 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Pexaa rupi mba'emo porã ajapo reta ma, Xeru ojapo uka va'e meme. Ha'e nungakue regua mava'e re tu xeapipaxe ita py?

33 Judeu kuery ombovai:

– Mba'emo porã rejapo va'ekue re'ÿ ri rojapipaxe ita py, ha'e rã Nhanderuete re ndeayvu vaiague re, mba'eta ndee ava rive reiko va'eri Nhanderuete rami renhemoingo ramo – he'i okuapy.

34 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Pëvygua lei re aipo nde'i ri ty'y: “Xee aipoa'e tuuete regua pendekuaia rami?”*

35 Nhanderuete ombopara uka va'ekue ndoaxa rivei 'rã. Ha'e nunga rupi ha'e va'e kuery pe ijayvu vy “Tuuete” he'i rire

36 mba'e re tu ha'vy “Ndeayvu vai” peje xevy Nhanderuete Ra'y aikoa rami anhemombe'u ramo? Mba'eta xee ma Xeru guemimbouã xemoĩ va'ekue, ko yvy re xembou aguã.

37 Ha'e gui mba'emo Xeru ojapo uka va'e xee ndajapoi va'e rire ha'evea rami 'rãgue xere ndapejeroviaia.

38 Ha'e rami avi ha'e nunga ajapo ramo ha'e nunga oikoa ri jepe perovia 'rãgue, xere ae ndapejeroviai teĩ. Ha'e rami vy peikuaa aguã xere Xeru oĩa, ha'e Xeru re xee aĩa – he'i.

39 Ha'e rami ijayvu ramo ha'e kuery ojopyxe teĩ oo jepe ju ha'e kuery po gui.

* 10:34 “Tuuete” he'ia ma joe oikuaa pota va'e kuery re ijayvu vy (Salmo 82.6).

⁴⁰ Peteĩgue ju Jordão yakã rovaigua re Jesus oo João nhomongarai ypy'i oikovyague py. Ha'e py ranhe oiko.

⁴¹ Ha'e ramo heta ju oje'oi oĩa py. Ha'e rami vy joupe-upe aipoe'i okuapy:

– João ma neĩ peteĩgueve hexa pyrã ndojapoi va'ekue. Ha'e rã kova'e rekorã re ijayvuague ma anhetê meme raka'e – he'i okuapy.

⁴² Ha'e rami vy ha'e py heta ete ojerovia hexe.

11

Jesus omboete jevyague Lázaro

¹ Ha'e gui Maria ha'e tyke Marta rekoa Betânia py ma ikyyvy Lázaro imba'eaxy oupy.

² Maria ma Senhor py re heakuã porã va'e oikyty vy o'a py ae omombiru va'erã.

³ Ha'e gui Lázaro reindy kuery aipoe'i uka Jesus pe:

– Senhor, orekyvy reayvu ete va'e imba'eaxy oupy – he'i uka.

⁴ Ha'e nunga Jesus oendu vy aipoe'i:

– Ha'e va'e teko axy ma ijukaarã e'ỹ oiko, ha'e rã Nhanderuete yvatea ha'e Ta'y yvatea avi ojekuaa aguã – he'i.

⁵ Jesus oayvu ete Marta, ikypy'y ha'e ikyyvy Lázaro.

⁶ Ha'e rami vy Lázaro imba'eaxy oupya oikuaa teĩ mokoĩ ára ranhe opytave oĩa py.

⁷ Ha'e gui mae ma

– Jaje'oi ju Judéia yvy katy – he'i guemimbo'e kuery pe.

⁸ Ha'e ramo hemimbo'e kuery oporandu:

– Orembo'ea, kuee'i judeu kuery ita py ndeapipaxe va'ekue ri ha'ekue katy ju va'e ty'y rejeyv ta?

⁹ Jesus ombovai:

– Doze hora e'ỹ ri ty'y peteĩ ára oĩ? Ha'e ara py teri amongue oguata vy nonhepyxangai 'rã, hexakãa ko yvy regua oexa vy.

¹⁰ Ha'e rã pyávy ma oguata vy onhepyxanga 'rãe, mba'eta hexe noĩ hexakãa – he'i.

¹¹ Ha'e rami ijayvu ma vy aipoe'ive ju:

– Nhaneirũ Lázaro ma oke oupy. Ha'e ramo xee aa ta amomyĩ – he'i.

¹² Ha'e ramo hemimbo'e kuery aipoe'i:

– Senhor, oke vy 'rã okuera – he'i okuapy.

¹³ Ha'e rami Jesus ijayvu va'eri Lázaro omano maa re ijayvu vy. Ha'e rã hemimbo'e kuery ma okea re rive ijayvua rami oikuaa.

¹⁴ Ha'e ramo ma Jesus omombe'u porãve:

– Lázaro omano ma.

¹⁵ Ha'e pendere ama'ẽ vy avy'a ha'e py ndaikoiague re, mba'eta ha'e rami rã 'rãe pejerovia. Jaje'oi ma'vy ituia py – he'i.

¹⁶ Tomé Dídimó hery va'e aipoe'i oirũ kuery pe:

– Jaje'oi ha'vy nhande kuery voi hexeve nhamano aguã – he'i.

¹⁷ Ha'e gui Jesus ova'ẽ rã irundy ára ma ojapo Lázaro onhono porãa ague.

¹⁸ Betânia tekoa ma Jerusalém gui três quilômetro rãnda'u opyta.

¹⁹ Marta ha'e Maria okyvy re ipy'a vai ramo heta ou judeu kuery ombopy'a guaxu aguã.

²⁰ Marta ma Jesus ou oinya oikuaa vy oo ovaexĩ aguã. Ha'e rã ikypy'y Maria ma ngoo py ranhe opyta.

²¹ Ha'e gui Marta aipoe'i Jesus pe:

- Senhor, apy reiko va'e rire xekyvy nomano jeppei 'rãgue.
- 22 Ha'e rami avi xee aikuaa opa mba'e re Nhanderuete pe rejerure ramo ha'e ojapo 'rãa ndevy – he'i.
- 23 Jesus aipoe'i:
– Ndekyvy ma onhemboete ju 'rã.
- 24 Ha'e ramo Marta ma
– Tá, xee aikuaa ma opaa ára onhemboete ju 'rãa, omboetepaa jevy jave – he'i.
- 25 Ha'e gui Jesus aipoe'i:
– Xee ae ma anhomboete ha'e anhomoiingove va'e. Xere ojerovia va'e omano teĩ oikove jevy 'rã.
- 26 Ha'e rami avi ha'e javive xere oiko ha'e ojerovia va'e ma nomanoi 'rã raka'eve rã peve guarã. Rerovia pa xeayvua?*
- 27 Kunha va'e ombovai:
– Tá Senhor, xee arovia ndee Nhanderuete Ra'y Cristo ko yvy re reju 'rã va'ekue reikoa – he'i.
- 28 Ha'e rami ijayvupa vy ojepe'a ranhe, ha'e oenoĩ okypy'y Maria. Ha'e vy ixupe anho'i aipoe'i:
– Nhanembó'ea ovaẽ ma, ha'e nerenoĩ – he'i.
- 29 Iky'py'y oendu vyve opu'ã ha'e oo oĩa katy.
- 30 Mba'eta Jesus ma tekoo py ete'i novaẽ teri, Marta oexaague py teri oĩ.
- 31 Ha'e gui judeu kuery Maria mbopy'a guaxuarã hoo py ou va'ekue oexa okuapy Maria ojapura reve opu'ã ovy rã. Ha'e rami vy ha'e kuery voi oje'oi hupive, "Ikyvy ituaia katy po oo ojae'o aguã" he'i vy.
- 32 Ha'e gui Jesus oĩa py Maria ovaẽ vy oexa vyve guenapy'ã re oĩ henonde. Ha'e vy aipoe'i:
– Senhor, apy reiko va'e rire xekyvy nomano jeppei 'rãgue – he'i.
- 33 Ha'e ojae'o rã, ha'e judeu kuery hupive ou va'ekue ha'e javi ojae'o avi ramo Jesus oexa vy oendu opy'a re omboaxya, ndovy'ai guive.
- 34 Ha'e rami vy oporandu:
– Mamo tu penhono porã raka'e?
Ha'e kuery ombovai:
– Senhor, eju ha'vy exa – he'i.
- 35 Jesus voi ojae'o.
- 36 Ha'e ramo judeu kuery oexa vy
– Ha'e oayvu ete va'e ty'y – he'i okuapy.
- 37 Ha'e rã amongue ma aipoe'i:
– Ha'e ma ára revegua e'y omoma'ẽ va'ekue nda'evei ri ty'y kova'e voi omano aguã gui ogueraa jepe aguã? – he'i.
- 38 Jesus teĩgue ju opy'a re oendu omboaxya. Ha'e vy oo onhono porãa ague peve. Peteĩ itakua py onhono porãa, ha'e imbotyarã omoĩa ita tuvixa va'e.
- 39 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
– Peipe'a ita – he'i.
Ha'e ramo omano va'ekue reindy Marta aipoe'i:
– Senhor, heakuã ma rima, irundy ára ma rire.
- 40 Jesus ombovai:
– Xee aipo nda'ei ri ty'ra'e, rejerovia vy Nhanderuete po'akaa rexa 'rãa? – he'i.
- 41 Ha'e rami rã oipe'aa ita. Jesus yva re oma'ẽ vy aipoe'i:
– Xeru, xee roguerovy'a, mba'eta rendu xeayvua.

* 11:26 João 5.21-29, 6.40

42 Xee ma aikuaa ae xeayvua rendu riaea. Ha'e rami avi nami xeayvu heta va'e kuery oikuaa aguã ndee ae xembouague – he'i.

43 Ha'e rami ijayvu ma rire ojaxukai reve aipoe'i:

– Lázaro, eê ke oka py – he'i.

44 Ha'e ramove omano va'ekue oê ouvy ipy ha'e ipo ojokuaague reve, ha'e hova panhero py onhovãa va'ekue reve.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Pejora, tove too – he'i.

45 Ha'e gui judeu kuery Maria-a py ou va'ekue ma ha'e rami Jesus ojapo rã oexa vy heta ojerovia hexe.

46 Ha'e rã amboae kuery ma oje'oi vy fariseu kuery pe omombe'upa Jesus ojapo va'ekue.

Huvixa kuery Jesus ojuka aguã re jogueroayvuague

47 Ha'e nunga sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery oendu vy nhomboatypa nhomboayvu va'ety kuery reve. Ha'e vy aipoe'i:

– Mba'e tú nhande kuery jajapo jakuapy? Mba'eta ha'e va'e ava ma hexa pyrã anho ojapo oikovy.

48 Xapy'a rei nanhapenai ramo ma ojerovia pavê 'rã hexe. Ha'e ramo Roma pygua kuery ha'e nunga oendu vy ou vy omomba 'rã nhambojeroviaaty ha'e nhande kuery voi – he'i okuapy.

49 Ha'e kuery regua peteĩ ma Caifás hery va'e, ha'e va'e ma'etỹ re sacerdote yvateve va'e oi. Ha'e va'e aipoe'i:

– Peẽ kuery ma mba'eve ndapeikuaai,

50 neĩ ndapeikuaa potai guive, mba'eta nhande kuery nhamanombaa 'rãgue py ha'eveve peteĩ ava omano aguã heta va'e kuery rekovia – he'i.

51 Ojee ae gui e'ỹ ha'e rami ijayvu. Ha'e rã ha'e va'e ma'etỹ re sacerdote yvateve va'e oi vy Nhanderuete gui ae ijayvu Jesus heta va'e kuery rekovia omano aguã re.

52 Ha'e guetarã kuery rekovia anho e'ỹ guive omano, ha'e rã Nhanderuete ra'ỹ kuery yvy jave re ikuai va'e ha'e javi omoingo aguã peteĩ'i tete rami.

53 Ha'e gui ha'e va'e ára guive ha'e kuery onhembopy'a okuapy ojuka aguã.*

54 Ha'e nunga Jesus oikuaa vy judeu kuery ikuai rupi ve'ỹ oiko, ha'e rã tekoe e'ya katy'i peteĩ tetã Efram hery va'e oi va'e py oo. Ha'e py ranhe opyta guemimbo'e kuery reve.

55 Ha'e gui judeu kuery pegua ngaru Páscoa ára ovaẽ rai'i ma ramo Jerusalém katy heta oje'oi tekoe ikuai va'e gui, Páscoa oiko rã guarã ojeky'a'o aguã.

56 Ha'e py ma oeka okuapy Jesus. Ha'e rami vy templo py ikuai vy aipoe'i joupe-upe:

– Mba'exa ndee reikuaa? Jesus nda'u ndoui 'rã ngarua py? – he'i.

57 Sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery aipoe'i amongue mamõ pa Jesus oikoe oikuaa vy omombe'u aguã, ha'e kuery ojopy aguã.

12

Mateus 26.6-12; Marcos 14.6-8

1 Mboapy meme ára teri oata Páscoa ára ovaẽ aguã jave ma Betânia katy ju Jesus oo, Lázaro omanoague gui omboete ju va'ekue rekoa py.

2 Ha'e rã Jesus pe ojapo okuapy peteĩ ngaru. Marta ojara oikovy tembi'u. Ha'e rã Lázaro voi ha'e kuery reve oi okarua py.

* 11:53 Mateus 26.1-5; Marcos 14.1,2; Lucas 22.1,2

³ Ha'e gui Maria ogueru meio quilo heakuã porã va'e nardo gui anho ojapo pyre, hepyve ete va'e. Ha'e rami vy Jesus py re oikyty heakuã porã va'e, ha'e o'a py ju omombiru. Opy ha'e javi rupi omoeakuãmba.

⁴ Ha'e rami rã hemimbo'e kuery regua Judas Iscariotes ijopy uka nhemiarã va'e aipoe'i:

⁵ – Mba'e re tu heakuã porã va'e novendei ra'e trezentos ára repy re, iporiaukue'i pe hepykue ome'ẽ aguã? – he'i.

⁶ Ha'e rami ijayvu iporiaukue'i oipytyvõxe vy e'ỹ, mba'eta imonda va'e oiko, ha'e oirũ kuery peráta ryru re opena va'e vy ojeupe guarã oipe'a kuerei 'rã peráta omoĩ mbyre.

⁷ Ha'e ramo ixupe Jesus aipoe'i:

– Tove ri, mba'eta guĩ rami xerete omoeakuã ma voi xenhono porã rã guarã.

⁸ Iporiaukue'i ma ikuai riae 'rã peẽ kuery reve. Ha'e rã xee ma pendereve ndaiko riaei 'rã.

Lázaro avi ojukaxe okuapyague

⁹ Heta judeu kuery ma Jesus ha'e py oĩa oikuaa vy jogueru ha'e katy. Jesus oexaxe vy anho e'ỹ oo, oexaxe avi Lázaro omanoague gui omboete ju va'ekue.

¹⁰ Ha'e rã sacerdote yvatekueve va'e ma Lázaro voi ojukaxe okuapy,

¹¹ mba'eta judeu kuery Lázaro oexa vy oje'oi va'ekue heta ma ojevy Jesus re ojerovia reve.*

Mateus 21.1-9; Marcos 11.1-10; Lucas 19.28-38

¹² Ko'ẽ jevy ngaru oĩa py ou va'ekue heta oendu okuapy Jerusalém katy Jesus ou oinya.

¹³ Ha'e rami vy pindo rogue ojaya reta jogueravy ovaexĩ aguã oje'oi vy. Ojapukai reve aipoe'i:

– Iporã ete! Ima'endu'a porãmbi Israel kuery ruvixaverã Senhor rery rupi ou va'e – he'i oje'oivy.*

¹⁴ Ha'e gui Jesus ma mburika'i ojou uka va'ekue áry ou, kuaxia para re oĩa rami vy:

¹⁵ “Sião pygua kuery, pekyje eme, mba'eta mburika ra'ý áry ou ma oiny penderuvixaverã”, he'iague rami.*

¹⁶ Hemimbo'e kuery ha'e nunga oexa teĩ ndoikuaai ranhe. Jesus omboyvatea ju rire mae ma oikuaa, mba'eta ima'endu'a okuapy kuaxia para re hekorã re ijayvuague re, omovaẽ porã okuapy rã oexa rire.

¹⁷ Mba'eta heta ikuai va'ekue Lázaro omanoague gui Jesus omopu'ã ju ha'e onhono porãague gui oenoĩague py. Ha'e kuery ha'e nungakue omombe'u ramo ae

¹⁸ heta va'e kuery oje'oi ovaexĩ aguã, ha'e nunga hexa pyrã ojapague oendu rire.

¹⁹ Ha'e ramo fariseu kuery ma aipoe'i okuapy joupe-upe:

– Opa mba'e jajapo va'e mba'everã ndovarei, mba'eta hakykue oje'oi pavẽ.

Amongue grego kuery Jesus oexaxe okuapyague

²⁰ Amongue grego kuery ngarua py ombojerovia aguã jogueru avi va'ekue.

²¹ Ha'e gui ha'e va'e kuery oje'oi hemimbo'e Filipe oĩa py, Galiléia regua Betsaida pygua ramo. Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

* **12:11** Lucas 16.27-31   * **12:13** Salmo 118.26   * **12:15** Zacarias 9.9-10 py oĩa rami vy pindo rogue heta va'e kuery ogueru vy oexa uka nguvixa po'akaa oguerovy'aa, ha'e rã kavaju áry 'rãgue py mburika'i áry huvixa ou vy oexa uka onhemo'yvy'i ha'e ha'evépa rei'ia.

— Oreruvixa, ore kuery voi roexaxe Jesus — he'i.

²² Ha'e ramo Filipe oo vy André pe ranhe omombe'u. Ha'e rami vy André reve Jesus pe ju omombe'u.

²³ Ha'e ramo Jesus ombovai:

— Aÿ ovaë ma Ava ra'y ojeapo va'ekue omboyvatea ju aguã ára.

²⁴ Anhetê aipoa'e pëvy, trigo ra'yí vvy py ndo'ai ha'e nomanoi vvy peteĩ ha'yí'i ae 'rã opyta. Ha'e rã omano vvy ma hi'a retave 'rã.

²⁵ Guekove oayvu va'e kuery ma omokanhy 'rã. Ha'e rã ko vvy re ikuai reve guekove ndoayvui va'ekue ma ojou 'rã tekove marã e'ÿ.*

²⁶ Xerembiguaí ikuaixe va'e toje'oi xerakykue, mamo rã xee aikoa py xerembiguaí avi ikuai aguã. Ha'e gui xerembiguaí rami ikuai va'e ma Xeru omboyvate 'rã.

²⁷ — Aÿ ma xepy'a py aendu ndavy'aia. Ha'e rami vvy mba'e ha'e nda'u xee? “Xeru, xereraa jepe ke kova'e hora gui” ha'e 'rã nda'u? Any, mba'eta kova'e hora pyguarã ae xee aju rire.

²⁸ Ha'e rami 'rãgue py “Xeru, eikuaa uka ke nderery yvatea” ha'e — he'i.

Ha'e ramo onhendu peteĩ ayvu yva gui:

— Xee aikuaa uka ae ma xerery yvatea, ha'e aikuaa ukave ju 'rã guive — he'i va'e.

²⁹ Ha'e va'e ayvu ma heta va'e kuery ikuai va'e oendu vvy aipoe'i:

— Yapu.

Ha'e rã amboae kuery ma

— Anjo rima ijayvu ra'e — he'i.

³⁰ Ha'e gui Jesus ma aipoe'i:

— Pova'e ayvu ma xee anho aendu aguã e'ÿ onhendu, ha'e rã peë kuery peguarã.

³¹ Aÿ ovaë ma ko vvy regua kuery opaga aguã oikuaa ukaa ára, ha'e ko vvy regua kuery rerekoa avi 'rã oitya.

³² Mba'eta ko vvy gui xereupia ramo ha'e javi regua 'rã aru xejee — he'i.

³³ Ha'e rami ijayvu, marã rami pa omano 'rãa re ijayvu vy.

³⁴ Ha'e ramo heta va'e kuery oporandu:

— Ore kuery ma roikuaa lei re oña rami vy Cristo ou vy oiko riae 'rãa. Mba'exa tu ha'vy ndee aipo're Ava ra'y ojeapo va'ekue vvy gui oupia 'rãa rami? Mava'e tu “Ava ra'y ojeapo va'ekue” rea? — he'i okuapy.

³⁵ Jesus aipoe'i:

— Aÿ'i ma hendy va'e oiko teri pendereve. Peiko kuaa ke pendereve hendy va'e oña ja, pytũ penderupity e'ÿ aguã, mba'eta pytũ rupi ikuai va'e ma ndoikuaai marã katy pa ooa.

³⁶ Hendy va'e pendereve oiko teri reve pejerovia hexe, hendy va'e ra'y kuery peiko aguã — he'i. Ha'e rami Jesus ijayvupa ma vy ojepe'a ovy, ha'e ndojexa ukavei ha'e kuery pe.

Jesus re judeu kuery ndojeroviai okuapya re ijayvua

³⁷ Ha'e kuery oexaa rupi hexa pyrã ojapo reta teĩ ndojeroviai okuapy hexe,*

³⁸ profeta Isaías aipoe'iague ojeupity aguã: “Senhor, mava'e tu oguerovia 'rã oreayvua? Mava'e kuery pe tu reikuaa ukaa 'rã ndepo'akaa?” he'iague rami.*

³⁹ Mba'eta ha'e kuery ndojeroviai ae, Isaías aipoe'ia rami vy:

* 12:25 Mateus 16.24-28; Apocalipse 2.10, 12.11

* 12:37 João 1.10,11

* 12:38 Isaías 53.1

40 “Ha'e kuery rexa amboguepa, amoakã ratã guive, ha'e kuery guexa py mba'eve oexa e'ÿ aguã, ha'e opy'a py mba'eve oendu e'ÿ aguã, ojeko rerova rã araa jepe aguã.”*

41 Ha'e rami Isaías ijayvu Jesus ipo'aka aguã oikuaa ma voi vy. Ha'e vy ae hekorã re ijayvu.

42 Ha'e rami avi huvixa kuery heta ojerovia hexe teĩ okyje vy onhenhomi guive, onhembo'eaty gui fariseu kuery omoxẽ gui.

43 Ha'e kuery ma avakue pe rive ojejou porã uka, Nhanderuetete pe 'rãgue py.

Gueko re peteĩque ju Jesus ijayvuague

44 Ha'e gui Jesus ijayvu atã reve aipoe'i:

– Xere ojerovia va'e ma xere anho e'ÿ ojerovia, ha'e rã Xembouare re avi.

45 Xerexa va'e kuery ma Xembouare avi oexa.

46 Mba'eta xee ma ko vvy regua moexakãarã aju, xere ojerovia va'e pytũ rupi ve'ÿ ikuai aguã.

47 Ha'e gui amongue xeayvu oendu teĩ ndojapoi va'e ma xee nambopagai rã. Mba'eta xee aju ko vvy re ikuai va'e araa jepe aguã, ambopaga aguã e'ÿ.

48 Ha'e rami avi oiko ae ma xere ndojeroviai ha'e xeayvua ndojapoi va'e mbopagaarã. Xeayvu amombe'u va'ekue ae 'rã ojapo opaa ára opaga aguã rami.

49 Mba'eta xee ma xejegui e'ÿ xeayvu. Xeru Xembouare ae oikuaa uka xeayvu aguã, ha'e amombe'u va'erã.

50 Ha'e ijayvua ma tekove marã e'ÿ me'ëa, xee aikuaa. Ha'e rami ae xee xeayvua voi, mba'eta Xeru xembo'ea rami anho xeayvu.

13

Guemimbo'e kuery py Jesus ojoiaque

1 Páscoa ára py ngaru oiko e'ÿ mbove Jesus oikuaa ovaẽ ta maa ko vvy gui nguua katy ju oo aguã ára. Ojeuegua kuery vvy re teri opytave va'erã oayvu etea rupi oexa uka oayvua opa peve.

2 Ha'e kuery okaru teri okuapy reve, Simão Iscariotes ra'y Judas py'a re anha omoĩ Jesus ojopy uka nhemi aguã.

3 Ha'e rã Jesus ma oikuaa Tuu opa mba'e ipo py omboaxapaa. Oikuaa avi Nhanderuetete gui ou rire ha'ea py ju oo 'rãa.

4 Ha'e rami vy okaru oinya gui opu'ã vy omboi okamixa puku, ha'e peteĩ ajukue ojopy vvy ojokua oku'a rupi.

5 Ha'e rami vy hy'a py yy omoĩ vy ojoi oiny guemimbo'e kuery py, ha'e gui ombobiru ju ajukue oku'a rupi ojokua va'ekue py.*

6 Ha'e gui Simão Pedro oĩa py ovaẽ ramo aipoe'i:

– Senhor, ndee rejoi ta va'e ty'y xepy?

7 Jesus ombovai:

– Mba'emo aÿ ajapo va'e ndereikuaai rire teĩ raka'eve rã reikuaa 'rã – he'i.

8 Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

– Ndee nderejoi 'rã xepy.

Jesus ombovai:

– Xee ndepy ndajoi ri ramo mba'eve ndererekoi 'rã xereve – he'i.

9 Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

* 12:40 Isaías 6.10 * 13:5 Ha'e kuery reko rami vy oo py ipoua kuery ovaẽ ramo hoo va'e omovaẽ vy ogueru ruka 'rã vy ojepyẽ aguã, tape rupi vvy ku'i rupi ou rire. Amongue py peteĩ tembiguai ojoi 'rã ipy (Gênesis 18.4, 19.2, 24.32, 43.24, Juizes 19.21, Lucas 7.44).

— Senhor, xepy anho'i e'ỹ ejoi, ha'e rã xepo ha'e xeakã ha'e javi rupi guive.

¹⁰ Jesus aipoe'i ixupe:

— Ha'e rami avi amongue ojaupa ma va'ekue opy anho ojoi uka teĩ ha'eve, nda'iky'avei vy. Peẽ kuery voi napendepy'a ky'avei ma aỹ, va'eri ha'e javive e'ỹ ta'vy — he'i.

¹¹ Mba'eta ha'e oikuaa ae mava'e pa ijopy uka nhemiarã oikoa. Ha'e vy ae “Ha'e javi e'ỹ napendepy'a ky'ai” he'i.

Mba'e re pa guemimbo'e kuery py ojoiaque Jesus omombe'u porãveague

¹² Ha'e kuery py ojoipa ma rire omoĩ ju okamixa, ha'e mesa py ju oĩ. Ha'e vy oporandu:

— Peikuaa pa guĩ rami ajapoague?

¹³ Mba'eta peẽ kuery ma xevy “Orembo'ea” ha'e “Senhor” peje. Anhetẽ ae aipopeje, mba'eta ha'e ae aiko.

¹⁴ Ha'e gui xee penembo'ea ha'e Senhor aiko va'eri pendepy ajoi rire ma peẽ voi 'rã pejoi peteĩ-teĩ py.*

¹⁵ Mba'eta guĩ rami ajapo rombo'e aguã ha'ekue rami avi peẽ kuery voi peteĩ-teĩ pe pejapo aguã re.

¹⁶ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Tembiguaĩ kuery ma opatõ gui yvateve va'e'ỹ, ha'e imbou pyre voi imbouare gui yvateve va'e'ỹ.

¹⁷ Ha'e nunga peikuaa vy ha'e rami ri pendekuai vy pevy'a ete 'rã.

¹⁸ — Peẽ kuery ha'e javive reko re'ỹ guive xeayvu, mba'eta aikuaa xerembiporavo peteĩ-teĩ reko. Ha'e rami avi ojeupity 'rãe kuaxia re oĩ va'e: “Xereve okaru oiny va'ekue regua peteĩ opu'ã xerovai”, he'iague.*

¹⁹ Ha'e nunga oiko e'ỹ mbove xee amombe'u ma voi pẽvy, ojeupity ramo xee ae aikoa perovia aguã.

²⁰ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Xeremimbou kuery amongue omovaẽ vy ma xee avi xemovaẽ. Ha'e xemovaẽa ma Xembouare avi omovaẽ.

Peteĩque ju ijopy uka nhemiarã Jesus omombe'uague

²¹ Pova'e nunga re Jesus ijayvu vy oendu nda'evei etea. Ha'e vy omombe'u porãve:

— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ kuery va'e regua peteĩ xejopy uka nhemi 'rã — he'i.*

²² Ha'e ramo hemimbo'e kuery joe-joe rive oma'ẽ, mava'e re pa ijayvua oikuaa e'ỹ vy.

²³ Jesus yv'ýry oĩ hemimbo'e kuery regua oayvuve va'e.

²⁴ Ha'e va'e pe ma Simão Pedro okuã py ojapo “Eporandu mava'e ete pa” he'ia rami.

²⁵ Ha'e ramo ha'e va'e hemimbo'e ma Jesus pexo re ojekove'i reve oporandu:

— Senhor, mava'e tu?

²⁶ Jesus ombovai:

— Mbojape ra'ykue hy'a py amoakỹ va'ekue ame'ẽa va'e ae 'rã — he'i. Ha'e rire'ive mbojape ra'ykue ojopy vy omoakỹ, ha'e ome'ẽ Simão Iscariotes ra'y Judas pe.

²⁷ Ha'e va'e ma mbojape ho'u ramove ipy'a re onhemonde Satanás.

Ha'e ramo ixupe Jesus aipoe'i:

— Mba'emo rejapoxe va'e ke emboare eme — he'i.

* **13:14** Lucas 22.24-27; Filipenses 2.5-8

* **13:18** Salmo 41.9

* **13:21** Mateus 26.20-25; Marcos

14.17-21; Lucas 22.21-23

²⁸ Ha'e rami ijayvu rã okarua py amboae kuery ikuai va'e oendu va'eri ndoikuaai okuapy mba'erã pa ijayvua.

²⁹ Judas ma ha'e kuery peráta re opena va'e ramo amboae kuery “Ngaru pyguarã ojogua aguã re po ijayvu” he'i, ha'e e'ÿ vy “Iporiaukue'i pe mba'emo ome'ê aguã po omondoika” he'i teĩ.

³⁰ Ha'e ramo Judas mbojape ho'upa vyve opu'ã ovy. Ha'e jave ma pytũ ma.

Jajoayvu aguã re ijayvuague

³¹ Judas ojepe'a ramove Jesus aipoe'i:

– Aÿ ma ovaê ma Ava ra'y ojeapo va'ekue omboyvatea aguã, ha'e xere vy Nhanderuete yvatea ojekuaa avi aguã.

³² Ha'e gui xere vy Nhanderuete yvatea ojekuaa ramo ma xee voi xemboyvate 'rã ojea py ae, xemboyvate voi 'rã guive.

³³ – Xera'y kue'iry, aÿ'i ma aiko teri pendereve. Araka'eve'i rã peê kuery xereka 'rã pekuapy. Aÿ pëvy aipoa'e avi judeu ruvixa kuery pe aipoa'eague rami: “Peê kuery voi ndapeoi 'rã aa ague py” ha'e.

³⁴ Ha'e gui mba'emo pyau ajapo uka pëvy: Pejoayvu peteĩ-teĩ, xee roayvua rami ae avi peê kuery voi pejoayvu aguã.

³⁵ Pejoayvua pavê oexa vy 'rãe oikuaa xeremimbo'e kuery pendekuaia.*

Mateus 26.31-35; Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34

³⁶ Ha'e ramo Simão Pedro oporandu:

– Senhor, mamô tu reo ta?

Jesus ombovai:

– Xee aa ague py ma ndee ndereoi ranhe 'rã. Raka'eve ramo mae 'rã reo xerakyue – he'i.

³⁷ Ha'e ramo Pedro oporanduve ju:

– Mba'e re tu nda'evei aÿve aa aguã nderupive? Xevy pe ha'evopa rei nderekovia ajejuka uka aguã voi.

³⁸ Jesus ombovai:

– Anhetê ri nda'u rejejuka uka 'rã xerekovia? Anhetê aipoa'e ndevy, mboapykue uru ava ojapukai e'ÿ mbove renhemombe'u 'rã xekuaa e'ÿa rami – he'i.

14

Hebreus 10.19,20

¹ – Pendepy'a re toĩ eme nda'eveia. Pejerovia tema Nhanderuete re, xere avi tema pejerovia.

² Mba'teta xeru ro py ma heta oĩ tekoarã, ha'e aa ta areko katu pendekuai aguã. Ha'e rami e'ÿ va'e rire xee amombe'u ma voi 'rãgue pëvy.

³ Ha'e gui aa vy pendekoarã areko katupa rire aju ju 'rã rogueraa aguã xea py, xee aikoa py peê voi pendekuai aguã.*

⁴ Ha'e peê kuery peikuaa ae ma aa aguã katy tape oo va'e – he'i.

⁵ Ha'e ramo Tomé aipoe'i:

– Senhor, ore ma ndoroikuaai mamô pa reo taa. Marã rami vy 'rã tu roikuaa tape?

⁶ Jesus ombovai:

– Xee ae ma tape, anhetê va'e ha'e tekove. Avave rei ndooi 'rã Xerua py xereve'ÿ vy.

⁷ Peê kuery anhetê ri xekuaa vy Xeru voi 'rã peikuaa. Ha'e rami avi aÿ gui voi peikuaa, ha'e pexa ma guive – he'i.

* **13:35** 1 João 3.11-18   * **14:3** 1 Tessalonicenses 4.16,17; Hebreus 11.16

⁸ Ha'e ramo Filipe aipoe'i:

— Senhor, exa uka na Nderu. Ha'e rami rã ha'eve ma 'rã orevy.

⁹ Jesus ombovai:

— Filipe, yma ma ri tu ojapo peẽ kuery reve aikoague va'eri ndaxekuaai teri va'e ty'y? Xerexa va'e ma Xeru avi oexa.* Mba'e re tu aipo're ri ndee: “Exa uka na Nderu orevy” 're?

¹⁰ Ndereroviai va'e ty'y Xeru re xee aĩa, ha'e Xeru xere oĩa? Ha'e ayvu amombe'u va'e voi ma xejeguigua e'ỹ, ha'e rã Xeru xere oĩ va'e ae ojapo oikovy mba'emo.

¹¹ Perovia na Xeru re aĩa, ha'e Xeru xere oĩa. Ha'e rami e'ỹ vy mba'emo ajapo va'e ri jepe perovia.

¹² — Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Xere ojerovia va'e kuery ma mba'emo ajapo va'ekue ramigua ju 'rã ojapo. Iporãve va'e voi 'rã ojapo, Xerua py xee aa ma rire.

¹³ Ha'e xerery rupi mba'emo re pejerure ramo ajapopa 'rã, Ta'y re vy Tuu yvatea ojekuaa aguã.

¹⁴ Xerery rupi mba'emo re pejerure ramo xee ajapo 'rã.

¹⁵ Peẽ xerayvu vy pejapo 'rã ajapo uka va'ekue.

Nhanembopy'a guaxuarã ombou aguã re ijayvuague

¹⁶ — Ha'e xee ajerure 'rã Xeru pe ombou aguã Penembojoyvyarã mboae, peẽ kuery reve oiko riae va'erã.

¹⁷ Ha'e va'e ma Nhe'ẽ anhetẽ va'e kuaa ukua.* Ha'e va'e ma ko yvy regua kuery ojee nomoĩ kuaai 'rã, mba'eta ndoexai neĩ ndoikuaai guive. Ha'e rã peẽ kuery ma peikuaa ma, mba'eta pendereve oiko, ha'e pendere oĩ 'rã guive.

¹⁸ Xee ma ndoroeja rivei 'rã, aju ju 'rã pendereve aiko aguã.

¹⁹ Yvy regua kuery ma ndaxerexavei ranhe 'rã. Ha'e rã peẽ kuery ma xerexa 'rã. Xee aikove ramo peẽ kuery voi peikove 'rã.

²⁰ — Ha'e va'e ára peikuaa ete 'rã Xeru re aĩa, ha'e peẽ kuery xere peĩa, ha'e gui xee peẽ kuery re aĩa guive.

²¹ Ajapo uka va'ekue ojee omoĩ ha'e ojapo ete va'e kuery ma xerayvu. Ha'e xerayvua kuery ma Xeru rembiayvu ikuai, ha'e xee voi ayvu vy ajekuaa uka 'rã ha'e kuery pe — he'i.

²² Ha'e ramo Judas mboae Iscariotes e'ỹ va'e aipoe'i:

— Senhor, mba'exa tu orevy anho rejekuaa uka ta, yvy regua kuery pe any va'eri?

²³ Jesus ombovai:

— Xerayvua kuery ma ikuai 'rã xeayvua rupi. Ha'e ramo ma Xeru oayvu 'rã, ha'e roju 'rã ha'e kuery re roĩ aguã.

²⁴ Ha'e rã ndaxerayvui va'e ma xeayvua rupi e'ỹ 'rã ikuai. Ha'e rami avi xeayvu pendu va'e ma xee ae guigua e'ỹ guive, ha'e rã Xeru Xembouare ayvu.

²⁵ — Po ramigua re xeayvu pendereve teri aiko reve.

²⁶ Ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ Penembojoyvyarã xerery rupi Xeru ombou va'erã ma opa mba'e re 'rã penembo'e, ha'e penemoma'endu'a 'rã xeayvuague ha'e javi re.

²⁷ Pendevy pe aeja ta mby'a porã, xeguigua mby'a porã ae 'rã amboaxa pendevy. Ha'e nunga mby'a porã ma yvy re ikuai va'e nome'ẽ kuaai. Ha'e nunga rupi pendepy'a re toĩ eme nda'eveia, pekyje eme guive.

* 14:9 João 10.30; Colossenses 2.9

* 14:17 João 7.37-39, 16.7-14; Atos 2.1-4; 1 João 2.27

28 — Pendu ma pēvy “Aa ta, ha'e gui aju ju 'rã pendea py” ha'e ramo. Ha'e gui peē kuery anhetē xerayvu va'e rire pevy'a 'rãgue “Xerua py xee aa ta” ha'e rã pendu vy, mba'eta Xeru ma xegui yvateve.

29 Ha'e nunga ma xee amombe'u ma voi oiko e'ÿ mbove, ojeupity rã pejerovia aguã.

30 — Nda'evevei ranhe xeayvuvu aguã pēvy, mba'eta ou ma ko yvy regua kuery rerekoa. Ha'e ma mba'eve ndoguerkoi xereve,

31 teĩ ha'e rami aiko 'rã ko yvy re ikuai va'e oikuaa aguã Xeru ayvua, ha'e ajapo aikovya ha'e ojapo uka va'e. Pepu'ã ma ha'vy, jaje'oi apy gui.

15

Uva'y ha'e hakã re ombojojaague

1 — Xee ma uva'y anhetē va'e, ha'e rã Xeru ma ity re opena va'e.

2 Ha'e gui hakã xere oĩ va'eri ndai'ai va'e ma ha'e ojayapa 'rã. Ha'e rã hi'a va'e ma ojaya pa'ũ-pa'ũ 'rã hi'a retave aguã.

3 Peē kuery ma hakã omoatyrō mbyre rami ma pendekuai, ayvu pēvy amombe'ua py ha'eve va'e romoingo rire.

4 Peĩ atã xere, ha'e rã xee ma aĩ 'rã pendere. Mba'eta hakãgue rive ndai'ai 'rã ojegu ae, hi'y re oĩ e'ÿ vy. Ha'e rami ae avi peē kuery voi xere e'ÿ vy hakã hi'a e'ÿ va'e rami 'rã pendekuai.

5 Mba'eta xee ma uva'y, ha'e rã peē kuery ma hakã. Amongue xere oĩ, ha'e ha'e kuery re xee aĩ ramo hi'a porã 'rã, ha'e rã xere'ÿ vy ma mba'eve ndapejapoi 'rã.*

6 Xere noĩ va'e kuery ma hakãgue rami 'rã omombo ipirupa aguã. Ha'e rire amongue ojopy vy tata py ju 'rã omombo okaipa aguã.

7 Xapy'a rei xere peĩ atã, ha'e pendere xeayvuague oĩ ramo ma peipota va'e re pejerure ramo ojapoa 'rã.

8 Hakã hi'a reta va'e rami pendekuai ramo 'rãe ojekuaa Xeru yvatea, ha'e xeremimbo'e ete pendekuai.

9 — Xeru xerayvua rami avi xee voi roayvu peē kuery. Xee roayvua rupi tema pendekuai.

10 Xeayvua rupi pendekuai vy roayvua rupi avi 'rã pendekuai, Xeru ijayvua rupi xee aiko vy xerayvua rupi aikoa rami avi.

11 Ha'e rami xeayvu xeguigua vy'a peē kuery re oĩ aguã, opa mba'e py pevy'a aguã.

12 — Pova'e ae xee aeja pendevy: Peteĩ-teĩ pejoayvu 'rã xee roayvua rami.

13 Mba'eta guembiayvu kuery rekovia ojejuka uka va'e gui ma avave rei ndajoayvuavei.

14 Peē kuery ae xerembiayvu pendekuai, ajapo uka va'e pejapo vy.

15 Xee ma “Escravo” nda'ei pēvy, mba'eta escravo kuery ndoikuaai mba'e pa herekoa ojapo oikovya. Ha'e rami 'rãgue py “Xerembiayvu” ha'e pēvy, mba'eta pendevy re aikuaa uka Xeru gui aendu va'e ha'e javi.

16 — Mba'eta peē ranhe'ÿ xeporavo va'ekue. Xee ae peē kuery roiporavo, ha'e romoĩ guivē peoa rupi heta pemoingo aguã hi'a opa e'ÿ va'erã. Ha'e ramo 'rãe pēvy Xeru ojapo xerery rupi pejerurea ha'e javi.

17 Pova'e ae ajapo uka pēvy, peteĩ-teĩ pejoayvu aguã.

18 — Ha'e gui yvy regua kuery napenderayvui ramo peikuaa pota tema pova'e re: Peē kuery gui xee ranhe ndaxerayvui okuapy.

* 15:5 1 João 2.28; Gálatas 2.20; Filipenses 4.13

¹⁹ Ha'e rã yvy regua peẽ pendekuai va'e rire ma yvy regua kuery penderayvu 'rãgue, ha'e kuery regua ae pendekuai rã. Ha'e rami avi yvy regua e'ỹ peẽ kuery pendekuai, ha'e kuery mbyte gui xee roiporavo rire. Ha'e nunga rupi ae yvy regua napendayvui.

²⁰ Penema'endu'a ke "Tembiguai kuery opatõ gui yvateve va'e'ỹ" ha'eague re. Ha'e nunga rupi xere opu'ã rei okuapyague rami avi peẽ kuery re voi opu'ã rei rã. Ha'e rã xeayvua oendua ramo ma pendeayvua voi oendua rã.

²¹ Ha'e nunga ha'e javi 'rã pendere ha'e kuery ojapo xerery rupi pendekuai ramo, mba'eta Xembouare voi ndoikuaai vy.

²² — Ha'e gui xee ndajui ha'e ha'e kuery pe ndaxeayvui va'e rire ma ha'e kuery reko vaia noĩ 'rãgue. Va'eri aỹ gui ma nda'evei ha'e kuery "Aikuaa vy e'ỹ ajevavy" he'i aguã.

²³ Ndaxerayvui va'e kuery ma ndoayvui avi Xeru.

²⁴ Ha'e kuerya rupi xee ndajapoi va'e rire mba'emo avave rei ojapo kuaa e'ỹ va'e regua, ha'e kuery reko vaia noĩ 'rãgue. Ha'e rami avi aỹ ma ha'e kuery xerexa teĩ ndaxerayvui, ha'e Xeru voi ndoayvui okuapy.

²⁵ Ha'e nunga oiko ojeupity aguã ha'e kuery pegua lei re "Mba'e py e'ỹ ndaxerayvui okuapy" he'iaague.*

²⁶ — Ha'e gui Xerua gui ambou 'rã Penembojoyvyarã, anhetẽ va'e kuaa ukaarã. Ha'e va'e ou ma vy oikuaa uka 'rã xereko.

²⁷ Peẽ kuery avi 'rã pemombe'u, jypy'i guive xerupive pendekuai rire.

16

Nhanembojoyvyarã ou va'erã re ijavyague

¹ — Ha'e nunga xee amombe'u ma voi, pejeroviaa gui pejepe'a e'ỹ aguã.

² Mba'eta ha'e kuery penemoxetẽ 'rã onhembo'eaty ikuai va'e gui. Ovaẽ 'rã pendejukaa kuery "Nhanderuete pe vy ajojuka" he'ia ára.

³ Ha'e nunga ha'e kuery ojapo 'rã mba'eta neĩ Xeru, neĩ xee voi xekuaa e'ỹ vy.

⁴ Pova'e nunga xee amombe'u pendeivy ha'e nunga ojeupity rã pexa vy xeayvuaque re penema'endu'a aguã. Po rami ma jypy'i guive e'ỹ amombe'u pẽvy, mba'eta peẽ kuery reve teri 'rã aiko.

⁵ — Ha'e gui aỹ ma aa ta ma Xembouarea py. Ha'e rami teĩ peteĩve voi "Mamo tu reo ta?" ndapejevei xevy.

⁶ Ha'e nunga amombe'u rire ndapevy'aia anho pendu pendeivy'a re.

⁷ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Xee aa 'rãe, mba'eta xee ndaai ramo ndoui 'rã Penembojoyvyarã. Ha'e rami avi xee aa vy ambou 'rã pẽvy.*

⁸ — Ha'e va'e ou vy yvy re ikuai va'e pe oikuaa uka 'rã heko vaia, teko porã ha'e opagapa aguã.

⁹ Heko vaia oikuaa uka 'rã mba'eta xere ha'e kuery ndojeroviai rire.

¹⁰ Teko porã oikuaa uka 'rã, mba'eta Xerua py aa ramo ndaxerexavei 'rã.

¹¹ Ha'e kuery opaga aguã avi 'rã oikuaa uka, mba'eta ko yvy regua kuery rerekoa voi opaga aguã rami oiko.

¹² — Heta teri areko pẽvy amombe'u va'erã, teĩ aỹ ma napendu kuaapai 'rã.

¹³ Ha'e gui Nhe'ẽ anhetẽ va'e kuaa ukaarã ou ma vy penembo'e 'rã anhetẽ va'e ha'e javi re. Ojegui ae e'ỹ 'rã ijavyu, mba'eta oikuaa uka 'rã oendu va'ekue anho, mba'emo oiko va'erã-'erã voi.

¹⁴ Ha'e ma xemboyvate 'rã, xeguigua pendeivy oikuaa uka vy.

* 15:25 Salmo 35.19, 69.4 * 16:7 João 14.16-19; Romanos 5.5

15 Opa mba'e Xeru oguereko va'e xemba'e meme. Ha'e nunga rupi aipoa'e: "Ojopy 'rã mba'emo xegui, ha'e oikuaa uka 'rã pendeivy" ha'e va'ekue.

16 Peẽ kuery ndaxerexavei rai'i ma. Ha'e gui areve'i rã xerexa ju 'rã – he'i.

17 Ha'e ramo hemimbo'e kuery regua joupe-upe aipoe'i:

– Mba'e he'i vy nda'u po rami ijayvu, "Ndaxerexavei rai'i ma, ha'e gui areve'i rã xerexa ju 'rã", ha'e "Aa ta Xerua py" he'iague?

18 Mba'e he'ia nda'u "Areve'i rã" he'ia? Mba'e he'i vy paa ndajaikuaai – he'i.

19 Ha'e kuery oporanduxea Jesus oikuaa vy aipoe'i:

– Mba'e re tu joupe-upe ri peporandu "Ndaxerexavei rai'i ma. Ha'e gui areve'i rã xerexa ju 'rã" ha'eague re?

20 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ kuery pejae'opa ha'e ndapevy'avei 'rã. Ha'e rã yvy regua kuery ma ovy'a rei 'rã okuapy. Ha'e rire ma pevy'apa ju 'rã ndapevy'aiague gui.

21 Kunhague imemby raxy va'e iporiau 'rã, ojexavai aguã hora ovaẽ ma ramo. Ha'e gui imemby ma rire na'ima'endu'avei 'rã ojexavaiaague re, kyrĩ va'e itui'i ma ramo ovy'a vy.

22 Ha'e rami ae avi peẽ kuery aỹ pendu ndapevy'aveia. Ha'e gui jajoexa jevy ramo ma pendeipy'a py pendu 'rã pevy'aa avave rei ndoipe'a kuaai va'e.

23 – Ha'e va'e ára ma mba'eve re napeporanduvei 'rã xevy. Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peipota va'e re rei Xeru pe pejerure ramo ome'ẽ 'rã xerery rupi.

24 Aỹ peve xerery rupi ndapejerurei teri mba'eve re. Pejerure, ha'e pejopy 'rã pevy'a ete aguã.

Oo rai'i ma vy ijayvuague

25 – Aỹ peve mba'emo re ambojojaa rupi xeyavu. Ha'e gui raka'eve rã mba'emo re ambojojaa rupi ve'ỹ 'rã xeyavu, ha'e amombe'u porã 'rã Xeru reko.

26 Ha'e va'e ára ixupe pejerure 'rã xerery rupi. Aipo nda'ei Xeru pe xee ajerure aguã pendere,

27 mba'eta Xeru ae penderayvu, peẽ kuery xerayvu ha'e Xerua gui ajuague perovia rire.

28 Mba'eta Xerua gui aju karamboae yvy re. Aỹ ma yvy gui aa ju ta Xerua py – he'i.

29 Ha'e ramo hemimbo'e kuery aipoe'i:

– Aỹ ma roikuaa aguã rami ma ndeayvu, ayvu haxy va'e py ve'ỹ ma.

30 Aỹ roikuaa ndee opa mba'e reikuaapa va'e reikoa, ndevy roporandu e'ỹ teĩ reikuaa roporanduxea. Ha'e nunga rupi roguerovia Nhanderuete remimbu reikoa – he'i okuapy.

31 Jesus ombovai:

– Perovia ete pa aỹ?

32 Mba'eta ou oiny hora, ha'e ovaẽ ae ma, peẽ kuery joa katy e'ỹ-e'ỹ peo aguã peteĩ-teĩ ro katy. Peo vy xerejapa 'rã xee ae'i.* Ha'e rami teĩ xee ae'i ete e'ỹ 'rã guive, mba'eta Xeru oiko 'rãe xereve.

33 Ha'e nunga ha'e javi re xeyavu, xere vy pendeipy'a guaxu aguã. Ko yvy re ma peiko axy 'rã. Ha'e rami teĩ pendeipy'a guaxu ke, mba'eta xee xepo'aka ma yvy re.

17

Ojeuegua kuery re Jesus ojerure oinyague

1 Jesus ijayvupa ma vy yva re ju oma'ẽ. Ha'e vy aipoe'i:

* 16:32 Marcos 14.27,50

— Xeru, aỹ ovaẽ ma hora. Emboyvate ke Ndera'y, Ndera'y ju ndeyvatea oikuaa uka aguã,

² avakue ha'e javi re ndee xembopo'akaague rami, xee ju tekove marã e'ỹ ame'ẽ aguã xevey guarã reme'ẽ va'ekue ha'e javi pe.

³ Tekove marã e'ỹ ma po rami 'rã oupity: Ndee Xeuete pete'i ha'e anhetẽ va'e ndekuaa vy, ha'e xee neremimbou Jesus Cristo xeukuaa avi vy 'rã oupity.

⁴ — Xee ma vyv re aiko jave aikuaa uka ma ndeyvatea, rejapo uka va'ekue ajapopa vy.

⁵ Ha'e gui Xeru, aỹ ma ndea py ju xemboyvate, vyv itui e'ỹ mbove voi ndereve aĩ jave xeyvateague py ae.

⁶ — Mba'eta vyv regua kuery mbyte gui amongue reiporavo vy xevey guarã ju reme'ẽ va'ekue pe ma xee aikuaa uka ma nderery po'akaa. Ndepo py ae ikuai va'ekue ri xevey guarã ju remboaxa. Ha'e ramo ha'e kuery ma ndeayvua rupi meme ikuai.

⁷ Ha'e rami vy aỹ ma ha'e kuery oikuaa mba'emo xevey reme'ẽ va'ekue ndeugua memea.

⁸ Ha'e kuery pe xee amombe'u ma ayvu remombe'u uka va'ekue. Ha'e ramo ha'e kuery oguerovia, oikuaa guive anhetẽ ete ndea gui ajuague, ndee xembou rã.

⁹ — Ha'e kuery re ma xee ajerure, vyv regua kuery re'ỹ, ha'e rã xevey guarã reme'ẽ va'ekue re anho, mba'eta ndevyguua meme ikuai.

¹⁰ Xevyguua kuery ha'e javi ma ndevyguua avi, ha'e ndevyguua ikuai va'e ma xevyguua avi, ha'e ha'e kuery ikuai rupi xeyvatea ojekuaa 'rã.

¹¹ — Xee ma ndaikovei ma 'rã vyv re. Ha'e rã ha'e kuery ma vyv re ikuai teri. Xee ma ndea py ta aa. Xeru ndeky'a e'ỹ va'e, epena ke ha'e kuery re nderery po'akaa xere ju remoĩ va'ekue rupi, ha'e kuery voi peteĩ rami ikuai aguã nhande rami avi.

¹² Ha'e gui xee ma ha'e kuery reve aiko teri jave xee ae ranhe apena aikovy nderery po'akaa xere remoĩ va'ekue rupi. Xee aepy ramo neĩ peteĩve nokanhyi, okanhy 'rã va'ekue e'ỹ vy, kuaxia para re oĩa ojeupity aguã.

¹³ Aỹ ma xee aa ta ma ndea py. Ha'e rami xeayvu ko vyv re aiko teri reve, ha'e kuery re xeguigua vy'a oĩ aguã opa mba'e py.

¹⁴ — Ha'e kuery pe ndeayvu aikuaa uka ramo vyv regua kuery ndoayvui, mba'eta vyv regua e'ỹ ikuai, xee rami avi.

¹⁵ Ha'e kuery ko vyv gui reipe'a aguã re'ỹ ajerure, ha'e rã teko vai gui repena aguã.

¹⁶ Mba'eta xee rami avi ha'e kuery voi vyv regua ve'ỹ ma ikuai.

¹⁷ Eiky'a'o ke ha'e kuery anhetẽ va'e rupi. Ndeayvu ae ma anhetẽ va'e.

¹⁸ — Ndee vyv re xembouague rami avi xee voi amondouka vyv jave rupi.

¹⁹ Ha'e kuery re ama'ẽ vy xee ae anhemboaxa ndevy, ha'e kuery voi ndevyguua iky'a e'ỹ va'e ikuai aguã, anhetẽ va'e rupi.

²⁰ — Ha'e kuery re anho e'ỹ ajerure, ha'e rã amboae kuery ha'e kuery ijayvua oendu vy xere ojerovia va'erã re guive,*

²¹ ha'e javive peteĩ rami meme ikuai aguã. Xeru, xee ndere aĩ, ha'e ndee xere reĩa rami avi ha'e kuery voi nhandere toĩ. Ha'e ramo 'rãe ko vyv re ikuai va'e oguerovia ndee xembouague.

²² Ndeyvatea xevey reme'ẽ va'ekue ma ha'e kuery pe ju ame'ẽ, peteĩ rami meme ikuai aguã nhande rami avi.

* 17:20 Romanos 8.34; Hebreus 7.25

23 Xee ha'e kuery re aĩ, ha'e ndee xere reĩ ramo ha'e kuery voi peteĩ rami ete ikuai aguã, ko vvy re ikuai va'e oikuaa aguã ndee xembouague ha'e ha'e kuery reayvua, xerayvua rami avi.

24 – Xeru, xee aipota mamõ rã aĩa py xevy guarã reme'ẽ va'ekue avi xereve ikuai, ha'e kuery oexa aguã xeyvatearã reme'ẽ va'ekue, mba'eta ko vvy renhono e'ỹ mbove ma voi xerayvu.

25 – Xeru ndereko porã va'e, ko vvy regua kuery ma nandekuaai. Ha'e rã xee ma roikuaa, ha'e kova'e kuery kuery voi oikuaa ndee xembouague.

26 Ha'e kuery pe aikuaa uka ma nderery po'akaa, ha'e aikuaa ukave ju 'rã guive, ha'e kuery re oĩ aguã reayvua ndee xerayvua ramigua ae, ha'e gui ha'e kuery re xee voi aĩ aguã.

18

Mateus 26.47-54; Marcos 14.43-47; Lucas 22.47-51

1 Ha'e rami Jesus ijayvupa ma vy guemimbo'e kuery reve oje'oi Cedrom yakã'i rovaigua re, ha'e peteĩ yvotyty oĩ va'e py oijke ha'e kuery reve.

2 Jesus jopy uka nhemiarã Judas hery va'e voi oikuaa ha'e va'e yvotyty, mba'eta mbovykue rei e'ỹ ha'e py Jesus guemimbo'e kuery reve ikuai jepi rire.

3 Ha'e rami vy ha'e katy Judas ogueraa xondaro kuery, sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery pegua jopya kuery. Ha'e kuery vvyra reve-reve, ha'e takua ryxa rendy reve ovaẽ ha'e py.

4 Ha'e gui Jesus mba'emo hexe oiko va'erã oikuaa vy ovaexĩ. Ha'e vy oporandu ha'e kuery pe:

– Mava'e tu peka?

5 Ombovai vy

– Nazaré pygua Jesus – he'i okuapy.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Xee ae ha'e – he'i. Ijopy uka nhemia Judas voi oiko ha'e kuery reve.

6 Ha'e gui Jesus “Xee ae ha'e” he'i ramove ha'e kuery oguevipa vy ho'apa vvy rupi.

7 Teĩgue ju Jesus oporandu:

– Mava'e tu peka?

– Nazaré pygua Jesus – he'i okuapy.

8 Ha'e ramo Jesus ombovai:

– “Xee ae” ha'e ma kuri. Xee ri xereka ramo tove kova'e kuery toje'oi pa – he'i,

9 ipara re oĩ va'e ojeupity aguã: “Xevy guarã reme'ẽ va'ekue regua neĩ peteĩve ma xee namokanhyi.”

10 Ha'e ramo Simão Pedro kyxe ogueru va'ekue oekyi vy omboguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi oiporu kuaa regua re. Ha'e va'e ma Malco hery va'e.

11 Ha'e ramo Jesus aipoe'i Pedro pe:

– Emoĩ ju kyxe hyru py. Nda'evei ri ty'y karo Xeru ome'ẽ va'e gui ay'u aguã?

Anás ro py ogueraa ague

12 Ha'e gui xondaro kuery, huvixa ha'e judeu regua jopya kuery ojopy okuapy Jesus, ha'e ojokuapa.

13 Ha'e rami vy Anás ro py ranhe ogueraa. Ha'e va'e ma ha'e va'e ma'et'ỹ re sacerdote yvateve va'e Caifás oĩ va'e ratyua.*

* 18:13 Marcos 14.53,54

14 Caifás ae judeu ruvixa kuery pe “Ha’eveve peteĩ ava omano heta va’e kuery rekovia” he’i va’ekue.

Mateus 26.69-75; Marcos 14.66-72; Lucas 22.55-62

15 Simão Pedro ha’e amboae hemimbo’e reve jogueraa Jesus rakykue. Ha’e va’e hemimbo’e ma sacerdotete yvateve va’e rexaaty ae vy hoka py oike avi Jesus ogueroikea jave.

16 Ha’e rã Pedro ma oka py ranhe opyta okẽ oĩ va’e rexei’i. Ha’e gui hemimbo’e mboae sacerdotete yvateve va’e rexaaty va’e ou vy ijayvu kunhataĩ okẽ rarõa reve. Ha’e vy mae ma ogueroike avi Pedro.

17 Ha’e gui kunhataĩ okẽ rarõa oporandu Pedro pe:

– Ndee voi peva’e ava remimbo’e e’ỹ teve?

– Any – he’i.

18 Tembiguai ha’e jopya kuery ma tata omoendyague py ikuai ojape’ea py, yro’y ramo. Pedro voi ojape’e ho’amy ha’e kuery mbyte.

Sacerdote yvateve va’e Jesus omboayvuague

19 Ha’e ramia ja sacerdotete yvateve va’e oporandu Jesus pe hemimbo’e kuery ikuaia ha’e nhombo’ea re.

20 Jesus omombe’u vy aipoe’i:

– Xee ma vvy re ikuai va’e pe amombe’u porã ma. Anhombo’e riae judeu kuery ono’õa rupi, templo py ha’e py onhembo’eaty ikuai va’e rupi. Mba’eve namombe’ui nhemi rupi.

21 Mba’e re tu xevy pe reporandu? Eporandu xeayvu renduare kuery pe. Ha’e kuery ma oikuaa xeayvuague – he’i.

22 Ha’e rami Jesus ijayvu ramo peteĩ jopya ha’e py hi’añ va’e oipete. Ha’e vy aipoe’i:

– Po rami va’e ty’y ndeayvu sacerdotete yvateve va’e pe?

23 Jesus ombovai:

– Xeayvu vai ri ra’e ramo emombe’u xeayvu vaiague. Ha’e rami avi xeayvu porã va’eri mba’e re tu xepete? – he’i.

24 Ha’e gui Anás ojokua uka reve omondouka sacerdotete yvateve va’e Caifás-a py.*

Pedro peteĩgue ju onhenhomiague

25 Simão Pedro ha’e py teri ojape’e ho’amy. Ixupe oporandu okuapy:

– Ha’e rami vy ndee voi hemimbo’e kuery regua teve?

Pedro onhenhomi vy

– Xee any – he’i.

26 Ha’e py oĩ avi sacerdotete yvateve va’e rembiguai regua peteĩ, Pedro inambi omboiague va’e retarã. Ha’e va’e ju aipoe’i:

– Xee ndoroexai ri ty ra’e hexeve yvotyty py?

27 Teĩgue ju Pedro onhenhomi. Ha’e ramove uru ojapukai.

Mateus 27.1,2; Marcos 15.1; Lucas 23.1

28 Ha’e rire aje’ive’i reve ma Caifás ro gui Jesus ogueraa okuapy huvixa ro katy. Ha’e rã judeu kuery ma nhomboayvuaty py ndoikexei, ojeko mongy’a e’ỹ aguã Páscoa ára py okaru aguã.

29 Ha’e ramo ha’e kuery ikuaia py huvixa Pilatos oẽ ijayvu aguã. Ha’e vy aipoe’i:

– Mba’ekue py tu peru kova’e ava?

30 Ombovai vy

* 18:24 Mateus 26.59-66; Marcos 14.55-64; Lucas 22.66-71

– Kova'e ava ma mba'eve rei py ndotekoavyi va'e rire ndoroguerui 'rãgue ndea py – he'i okuapy.

³¹ Ha'e gui Pilatos aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peẽ ae peraa, pendevygua lei rami ae pereko.

Judeu ruvixa kuery ombovai:

– Ha'e rami avi orevy pe nda'evei rojojuka aguã – he'i okuapy.

³² Ha'e rami oiko ojeupity aguã Jesus marã rami pa omano aguã re ijayvuague.

Mateus 27.11-26; Marcos 15.1-15; Lucas 23.1-5,13-25

³³ Opy ju Pilatos oike vy oenoĩ Jesus. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

³⁴ Jesus ombovai:

– Ndee ae pa po rami reporandu tyrã amongue ndevy omombe'u xereko?

³⁵ Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

– Xee ma nhi'ã judeu aiko? Neretarã kuery ha'e sacerdote yvatekueve va'e ae ndereru kuri xea py. Mba'e py tu rejapo vai?

³⁶ Jesus ombovai:

– Xee apenaa ma ko yvy regua e'ỹ. Ko yvy regua va'e rire xerembiguai kuery opu'ãmba 'rãgue judeu ruvixa kuery re, xejopy uka e'ỹ aguã. Aỹ ma apenaa ko yvy regua e'ỹ – he'i.

³⁷ Ha'e ramo Pilatos oporandu:

– Ndee ma huvixave ri ty'y?

Jesus ombovai:

– Ndee ae aipo're huvixave aikoa rami. Xee ma ha'e nungarã ae aiko, ha'e rami aguã aju ko yvy re, anhetẽ va'e amombe'u aguã. Ha'e ramo anhetẽ va'e rupi ikuai va'e ma oendu 'rã xeyvua – he'i.

³⁸ Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

– Mba'e nunga tu “Anhetẽ va'e” 'rea? – he'i.

Po rami ijayvu rire oẽ ju judeu kuery ono'õa py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Xee ma ndaikuaai mba'eve rei ojapo vaiague.

³⁹ Pendereko rami vy ma Páscoa ára nhavõ pepoi uka 'rã amongue. Peẽ kuery nda'u peipota ri apoi judeu kuery pegua huvixave?

⁴⁰ Ha'e javive ojavukai reve ombovai:

– Peva'e'ỹ, epoi Barrabás – he'i okuapy. Barrabás ma jojuka rive va'ety.

19

¹ Ha'e rami rã Pilatos ogueraa uka ju Jesus, ha'e oinupã uka.

² Xondaro kuery ojapo peteĩ ngora juu gui, ha'e omoĩ inhakã re. Omonhemonde peteĩ ao puku púrpura guigua py.

³ Jesus re onhemboja vy

– Iporã ete judeu kuery pegua huvixave – he'i reve oipete-pete.

⁴ Teĩgue ju Pilatos oẽ vy aipoe'i judeu kuery pe:

– Peva'e ava ambou ju ta apy peẽ ae peikuaa pota aguã ojapo vaiague re, mba'eta xee ma ndaikuaai – he'i.

⁵ Ha'e gui Jesus oguenoẽa heruvy ngora juu gui ojapo pyre ha'e ao púrpura guigua py onhemonde reve. Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

– Apy ma ava hi'aĩ.

⁶ Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e ha'e jopya kuery oexa vy ojavukai:

– Emoĩ kuruxu re, emoĩ kuruxu re.

Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

– Peẽ kuery ae peraa kuruxu re pemoĩ, mba'eta xee ndaikuaai ojapo vaiague – he'ĩ.

⁷ Judeu kuery ombovai:

– Ore kuery lei roguereko va'e rami vy ojukaa aguã rami oiko, Nhan-deruete Ra'y rami onhemoingo ramo – he'ĩ okuapy.

⁸ Ha'e rami ijayvu rã Pilatos oendu vy okyjeve.

⁹ Ha'e rami vy ngopy ju ogueroike vy oporandu Jesus pe:

– Maguigua tu ndee? – he'ĩ teĩ Jesus nombovai.

¹⁰ Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

– Naxembovai va'e ty'y? Ndereikuaai ri ty'y xepo'akaa ropoi e'ỹ vy kuruxu re romoĩ aguã?

¹¹ Jesus ombovai:

– Ndee ma mba'eve rei py xere nandepo'akai 'rãgue yvate gui nanem-bopo'akaa ukai va'e rire. Ha'e nunga rupi ndea py xereruare kuery heko vaive – he'ĩ.

¹² Ha'e rami rã Pilatos teĩgue ju onheaã teĩ opoi aguã. Ha'e rã judeu kuery ma aipoe'i:

– Peva'e ndee repoi ri vy huvixave César irũ e'ỹ reiko. Mba'eta huvixave onhemoingo va'e ma César rovaigua meme – he'ĩ okuapy.

¹³ Ha'e rami ijayvu rã Pilatos oendu vy oka py ju oguenoẽ uka Jesus, ha'e tenda nhomboayvuaty py uguapy oiny ita ombojopegue py. Ha'e va'e henda ma hebraico ayvu py Gabatá hery va'e.

¹⁴ Kuaray mbyte rai'i ma, ha'e sexta-feira Páscoa ára ovaẽ rai'i ma guive.

Ha'e gui Pilatos aipoe'i ha'e kuery pe:

– Apy ma peẽ kuery ruvixave hi'aĩ.

¹⁵ Ha'e rã ha'e kuery ma ojapukaive:

– Eraa, eraa, eupi kuruxu re – he'ĩ okuapy.

Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:

– Peipota va'e ty'y peẽ kuery ruvixave kuruxu re aupi uka?

Sacerdote yvatekueve va'e ombovai:

– Ore kuery ma oreruvixave ndoroguerekoĩ, César e'ỹ vy – he'ĩ okuapy.

¹⁶ Ha'e rami rã Pilatos ogueraa uka kuruxu re omoĩa aguã.

Mateus 27.33-38; Marcos 15.22-28; Lucas 23.33-38

¹⁷ Ha'e ramo ha'e kuery ogueraa Jesus. Ha'e ae kuruxu ogueraa reve oo peteĩ henda Calvário 'epy va'e katy. Ha'e rã hebraico ayvu py ma ha'e va'e henda Gólgota hery va'e.

¹⁸ Ha'e py ma oupia imoiny kuruxu re, ha'e mokoĩ ju oupi avi ijyvy jovaive, ha'e Jesus mbyte py.

¹⁹ Pilatos ombopara uka avi peteĩ ayvu, ha'e kuruxu re omoĩ uka. Po rami ipara oiny: “*Nazaré pygua Jesus judeu kuery pegua huvixave.*”

²⁰ Ha'e va'e ipara heta judeu kuery ogueroayvu, mba'eta Jesus kuruxu re oupi imoinya ma tetã katy'i. Hebraico, latim ha'e grego ayvu py ipara oiny.

²¹ Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e aipoe'i Pilatos pe:

– Embopara uka eme “Judeu kuery pegua huvixave.” Ha'e rã embopara uka “Ha'e onhemombe'u judeu kuery pegua huvixave oikoa rami.”

²² Ha'e ramo Pilatos ombovai:

– Xee ambopara uka va'ekue ma ipara ae ma oiny – he'ĩ.

Jesus ao omboja'o okuapyague

²³ Xondaro kuery Jesus kuruxu re oupi ma rire ojopy ijao, ha'e omboja'o irundy henda rupi, peteĩ-teĩ xondaro ojeupe guarã ojopy aguã. Ikamixa

puku avi ojopy. Ha'e rã ikamixa puku ma ombovyvy pyre'ÿ, yvate katy gui ipy katy peve ojapo pyre.

²⁴ Ha'e ramo joupe-upe aipoe'i:

– Nhamondoro eme teve kamixa puku. Ha'eve jaexa nhandexortea, mava'e ete'i pe pa kova'e opytaa jaikuaa aguã – he'i okuapy. Ha'e rami oiko kuaxia para re oĩ va'e ojeupity aguã: “Omboja'o-ja'o xea, ha'e rã xekamixa re ma oexa okuapy oxortea” he'iaque. Xondaro kuery ha'ekue rami ae ikuai.*

²⁵ Kuruxu yvy'iry hi'ai Jesus xy, ikypy'y, ha'e gui Cleopas ra'yxy Maria ha'e Maria Madalena.

²⁶ Oxy, ha'e ijyvy'ry guemimbo'e oayvuve va'e hi'ai rã Jesus oexa vy aipoe'i:

– Kunha, pee ma ndepi'arã hi'ai – he'i.

²⁷ Ha'e gui guemimbo'e pe ju aipoe'i:

– Pee ma ndexyrã hi'ai – he'i. Ha'e rire hemimbo'e ogueraa ngoo py.

Mateus 27.45-56; Marcos 15.33-37; Lucas 23.44-46

²⁸ Ha'e rire Jesus oikuaa mba'emo oiko 'rã va'ekue ojeupitypa maa. Ha'e rami vy kuaxia re ipara oiny va'e ojeupity aguã aipoe'i avi:

– Xey'uvei – he'i.

²⁹ Ha'e py oĩ peteĩ hy'a vinagre tynyẽ va'e. Ha'e va'e py peteĩ esponja omoakya vy peteĩ takua apy re omoĩ, ha'e omovaẽ Jesus juru re.

³⁰ Jesus vinagre oy'u ma rire aipoe'i:

– Aỹ ma ojeupitypa ma oiko 'rã va'ekue – he'i. Ha'e gui ma oity oakã, ha'e omondouka onhe'ẽ.

1 João 5.6-8

³¹ Ha'e va'e ára ma judeu kuery mba'emo oguereko katua ára, mba'eta ha'e va'e sábado ma ára omboetevepy. Ha'e rami vy sábado peve kuruxu re hetekue oĩ e'ÿ aguã Pilatos pe judeu ruvixa kuery ojerure hetyma omopẽ uka vy omboguejy uka aguã.

³² Ha'e ramo xondaro kuery oje'oi vy omopẽ jypy oĩ va'e retyma, ha'e amboaẽ hexeve kuruxu re oĩ va'e retyma ju.

³³ Ha'e rã Jesus oĩa re ma ovaẽ vy omaẽ rã omano ma ra'e. Ha'e ramo ma nomopẽi hetyma.

³⁴ Ha'e rami avi inharukã py peteĩ xondaro oipyxo nho hu'y guaxu py. Ha'e rã onheẽ huguy ha'e py.

³⁵ Ha'e nunga rexaare omombe'upa, anhetẽ guare meme omombe'u. Ha'e oikuaa guive anhetẽ meme omombe'ua, peẽ kuery voi perovia aguã.

³⁶ Ha'e rami oiko va'e kuaxia re ipara oinya ojeupity aguã: “Neĩ peteĩve ikãgue nomopẽai 'rã” he'iaque.*

³⁷ Oĩ avi kuaxia para re “Ha'e kuery oexa ju 'rã oipyxo va'ekue” he'iaque.*

Mateus 27.57-60; Marcos 15.42-46; Lucas 23.50-54

³⁸ Ha'e va'e rire peteĩ ava Arimatéia pygua José hery va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue omboguejy aguã. Ha'e ramo omboguejy uka rã José omboguejy Jesus retekue. Ha'e va'e ma judeu ruvixa kuery gui okyje vy nhemi rupi Jesus remimbo'e oiko va'e.

³⁹ Nicodemos pyávy Jesus reve ijayvu aguã oo va'ekue voi trinta quilo heakuã porã va'e ogueraa mirra ha'e aloẽ guigua.

⁴⁰ Ha'e kuery Jesus retekue ojopy vy ajukue py onhovã heakuã porã va'e reve. Judeu kuery reko rami vy ojapo ha'e rami, onhono porã aguã.

* **19:24** Salmo 22.18, Mateus 27.35,36,55,56; Marcos 15.24

* **19:36** Êxodo 12.46, Salmo 34.20

* **19:37** Zacarias 12.10

⁴¹ Jesus kuruxu re oupi imoinyague katy'i ma peteĩ yvotyty oĩ. Ha'e py ma oĩ peteĩ tuparã oguereko katu ramo'i va'ekue. Ha'e va'e py avave rei nonhono porãai teri.

⁴² Judeu kuery mba'emo oguereko katua ára ovaẽ ma, ha'e tuparã oguereko katu pyre ha'e katy rai'i oĩ ramo ma ha'e py ae onhono porã Jesus retekue.

20

Mateus 28.1-8; Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12

¹ Semana ijyppya ára ko'ẽ rai, pytũ-pytũ'i teri reve Maria Magdalena oo Jesus onhono porãague katy. Ha'e vy oexa rã ita imbotyarã omoĩ mbyre ombojerea ma ra'e.

² Ha'e gui onha ovy Simão Pedro ha'e hemimbo'e mboae Jesus oayvuvu va'e oĩa katy. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Senhor retekue tu oguenoẽa rima ra'e hupa gui, ha'e ndoroikuaai marã katy pa ogueroaague — he'i.

³ Ha'e gui Pedro ha'e hemimbo'e mboae jogueraa onhono porãague katy.

⁴ Mokoĩve onha reve oje'oi. Amboae hemimbo'e ma Pedro gui onha ratãve vy ha'e ranhe ovaẽ hupa py.

⁵ Ha'e rami vy ojevvy vy oexa ajukue xiĩ va'e anho. Ha'e rami teĩ ndoikei.

⁶ Ha'e gui Simão Pedro ma takykueve'i ovaẽ vy oike. Ha'e rami vy oexa avi ajukue

⁷ ha'e panhero Jesus akã re omoĩ mbyre. Ha'e va'e ma ajukue mboae reve'ỹ itui, amboae henda py ombojo'a porã'i ra'e.

⁸ Ha'e gui amboae hemimbo'e ha'e ranhe ovaẽ va'ekue avi oike, ha'e oexa vy oguerovia.

⁹ Ha'e kuery ndoikuaai teri kuaxia para re oĩa rami vy omanoague gui onhemboete jevy aguã.

¹⁰ Ha'e gui hemimbo'e kuery mokoĩve ojevvy ju jogueravy ngoo katy.

Marcos 16.9-11

¹¹ Ha'e ramia ja Maria ma hupa rokẽ yvỹry ojae'o ho'amy. Ojae'oa ramive ojevvy ikua katy oma'ẽ aguã.

¹² Ha'e rami vy oexa mokoĩ anjo onhemondea xiĩ va'e Jesus retekue ituiague py uguapy rã. Peteĩ ma inhakã katy, ha'e rã amboae ma ipy katy oĩ.

¹³ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:

— Kunha, mba'e re tu rejae'o?

Kunha va'e ombovai:

— Mba'eta ogueraa ra'e xe-Senhor, ha'e ndaikuaai marã katy pa ogueroaague — he'i.

¹⁴ Ha'e rami ijayvu rire ojere vy oexa Jesus hi'aĩ rã, teĩ ndoikuaai teri Jesus ae hi'aĩa.

¹⁵ Ha'e ramo Jesus oporandu:

— Kunha, mba'e re tu rejae'o? Mava'e tu reka?

Maria ma “Yvotyty re opena va'e po” he'i vy ombovai:

— Senhor, ndee ri apy gui hetekue rerova rire ke emombe'u marã katy pa rerovaague, xee aa araa aguã — he'i.

¹⁶ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Maria.

Ha'e rã ha'e va'e ojere vy aipoe'i hebraico ayvu py:

— Raboni — he'i, “Xembo'ea” he'ia.

¹⁷ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Xejoko eme, mba'eta ndaai teri Xerua py. Ha'e rami 'rãgue py tereo xeryvy kuery pe emombe'u aa taa Xeru ha'e Penderua py, Xeruete ha'e Penderuetea py – he'i.

¹⁸ Ha'e rami rã Maria Madalena oo hemimbo'e kuery pe omombe'u:

– Aexa ma kuri Senhor – he'i. Omombe'u avi Jesus ijayvuague ha'e javi.

Lucas 24.36-40

¹⁹ Ha'e va'e semana ijyppya ára ka'aru hemimbo'e kuery ono'õmba peteĩ oo py, ha'e okẽ ojokopa judeu ruvixa kuery gui okyje vy. Ha'e jave Jesus ojexa uka xapy'a ha'e kuery mbyte. Ha'e vy aipoe'i:

– Toĩ pendere mby'a porã – he'i.

²⁰ Ha'e vyve oexa uka opo ha'e oarukã. Ha'e ramo hemimbo'e kuery Senhor oexa vy ovy'a okuapy.

²¹ Ha'e gui Jesus aipoe'ive ju:

– Toĩ pendere mby'a porã. Xeru xembouague rami avi xee voi romondouka 'rã – he'i.

²² Ha'e rami ijayvupa vyve ipytuẽ. Ha'e vy aipoe'i:

– Pemovaẽ Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ pendejee.

²³ Ha'e gui amongue ojejavyague peperdoa ramo ombogue pyre 'rã oiko. Ha'e rã ndapeperdoai ramo ma ombogue pyre'ỹ 'rã oiko – he'i.

Tomé ndogueroviai ranheague

²⁴ Peteĩ hemimbo'e doze va'e regua Tomé Dídimi hery va'e ma Jesus ojekuaa jave noĩ va'ekue oirũ kuery reve.

²⁵ Ha'e gui ixupe hemimbo'e kuery mboae

– Roexa ma kuri Senhor – he'i okuapy.

Ha'e ramo ombovai:

– Xee ma ipo re karavo kuare ndaexai, ha'e xekuã py ae ndapokoi vy, ha'e gui inharukã re voi apoko e'ỹ re xee ndaroviai 'rã – he'i.*

Guemimbo'e kuery pe teĩgue ju Jesus ojexa ukaague

²⁶ Oito ára rire hemimbo'e kuery ha'ekue py ju onhemboatypa, ha'e Tomé avi oĩ ha'e kuery reve. Ha'e vy ojokopa okẽ. Ha'e gui Jesus ou vy ha'e kuery mbyte hi'aĩ xapy'a. Ha'e vy aipoe'i:

– Toĩ pendere mby'a porã.

²⁷ Ha'e vyve aipoe'i Tomé pe:

– Emoĩ apy nekuã, ha'e exa xepo. Epoko avi xearukã re. Ejerovia e'ỹve eme, aỹ ma erovia ma – he'i.

²⁸ Tomé ombovai:

– Xe-Senhor ha'e Xeruete! – he'i.

²⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Ndee xerexa vy rive teve rerovia? Ha'e rã ovy'a ete 'rã xerexa e'ỹ teĩ ojerovia va'e kuery – he'i.*

Jajerovia aguã re ijayvuague

³⁰ Jesus hexa pyrã heta ojapo raka'e guemimbo'e kuery oexaa rupi. Ha'e nungakue ha'e javi e'ỹ ipara oĩny kova'e kuaxia re.

³¹ Ha'e rã kova'e re ipara oĩnya ma peẽ kuery perovia aguã Jesus ae Cristo Nhanderuete Ra'y oikoa, pejerovia vy tekove peupity aguã hery rupi.

21

Sete guemimbo'e kuery pe ju Jesus ojexa ukaague

* **20:25** Mateus 28.17   * **20:29** 2 Coríntios 5.7; 1 Pedro 1.8,9

¹ Ha'e va'e rire, teĩgue ju Jesus ojexa uka guemimbo'e kuery pe, Tiberíades yupa py. Ha'e rami py ojexa uka tema.

² Ha'e py ma oĩ Simão Pedro, Tomé Dídimó hery va'e, Galiléia regua Caná pygua Natanael, ha'e Zebedeu ra'y mokoĩve. Oĩve avi mokoĩ hemimbo'e mboae.

³ Ha'e gui Simão Pedro aipoe'i:

— Xee aa ta pira mbo'a vy.

Ha'e ramo amboae kuery ombovai:

— Ore voi roo ta nderupive — he'i okuapy. Ha'e rami vy oje'oipa, kanoã py ikuai pira mbo'aa rupi. Pytũ mbukukue re teĩ neĩ peteĩ'i nombo'ai.

⁴ Ko'ẽ aje'ive'i reve yy rembe re Jesus ojekuaa ho'amy ita ku'i reia py. Ha'e rami teĩ hemimbo'e kuery ndoexa kuaai ha'e ri hi'aia.

⁵ Ha'e gui Jesus oporandu:

— Xera'y kuery, pereko pa upe py ja'u va'erã?

— Any — he'i okuapy.

⁶ Ha'e kuery pe aipoe'ive ju:

— Pemombo ha'vy pira mbo'aa kanoã yke peiporu kuaa regua re. Ha'e rami vy 'rãe pembo'a — he'i. Ha'e rami ha'e kuery ojapo vy haxy py omoatã pira mbo'aa, heta ho'a ramo.

⁷ Ha'e rami rã hemimbo'e Jesus oayvuvu va'e aipoe'i Pedro pe:

— Senhor rima ra'e — he'i.

Ha'e ramo Simão Pedro ma Senhor-a oendu vy onhemonde pojava onhemboipa rire. Ha'e rami vy ogejy yy py.

⁸ Ha'e rã hemimbo'e kuery mboae ma kanoã py ae ou, pira mbo'aa omoatã heruvy, mba'eta yy rembe gui namombyryi ikuai, cem metros rivyvyia py.

⁹ Yvy'ã re ha'e kuery oẽ vy oexa tapyĩ, ha'e hi'ary piky oexy inony va'e, mbojape guive.

¹⁰ Ha'e gui Jesus ha'e kuery pe

— Peru avi pira peẽ pembo'a va'ekue — he'i.

¹¹ Ha'e ramo Simão Pedro kanoã py oike vy omoatã pira mbo'aa yvy'ã re. Cento e cinqüenta e três pira tuvixakueve anho tynyẽ. Ha'e rami teĩ pira mbo'aa neĩ peteĩ henda py ma ndoxoi.

¹² Ha'e gui Jesus

— Peju jakaru — he'i. Ha'e neĩ peteĩve hemimbo'e kuery noporandui mava'e pa oikoa re, mba'eta Senhor ae oikoa oikuaa vy.

¹³ Ha'e gui Jesus onhemboja vy ojopy mbojape, ha'e omboja'o. Pira voi ha'ekue rami omboja'o.

¹⁴ Kova'e re mboapykuea ma Jesus guemimbo'e kuery pe ojexa uka raka'e, omanoague gui onhemboete rire.

Pedro pe mboapykue oporanduague

¹⁵ Ha'e kuery okarupa ma rire Jesus oporandu Simão Pedro pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Simão João ra'y, ndee nda'u xerayvuvu ri amboae kuery gui?

Pedro ombovai:

— Tá Senhor, xee roayvu. Ndee ma reikuaa roayvua — he'i.

Ha'e ramo aipoe'i:

— Emongaru ha'vy xerymba vexe'i kuery — he'i.*

¹⁶ Teĩgue ju Jesus oporandu:

— Simão João ra'y, ndee pa xerayvu?

Ombovai:

---

* 21:15 1 Pedro 5.1-4

– Tá Senhor, xee roayvu. Ndee reikuaa roayvua – he'i.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Epena ha'vy xerymba vexa'i kuery re – he'i.

¹⁷ Ha'e gui mboapykuea ma Jesus oporandu:

– Simão João ra'y, ndee pa xerayvu?

Ha'e ramo Pedro iporiau, mboapykue ma “Ndee pa xerayvu?” he'i ramo.

Ha'e vy ombovai:

– Tá Senhor, ndee ma opa mba'e reikuaa, ha'e reikuaa avi xee roayvua – he'i.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Emongaru ha'vy xerymba vexa'i kuery.

¹⁸ Anhetê aipoa'e ndevy: Nekunumive jave py ma ndee ae renhemonde ha'e reo va'ekue reoxea katy rei. Ha'e rã ndetuja'i ma rire reupi 'rã ndejyva jovaive, ha'e amboae kuery nemoxã vy nderera 'rã ndee reoxeague katy e'ÿ – he'i.

¹⁹ Ha'e rami ijayvu vy oikuaa uka marã rami pa Pedro omano aguã Nhan-deruete mboetea rupi.* Ha'e rami ijayvupa rire aipoe'ive ju:

– Eju ke xerakykue – he'i.

²⁰ Ha'e gui Pedro ojere vy oexa hakykue'i hemimbo'e Jesus oayvuve va'e ou oiny ramo. Ha'e va'e ma okaru okuapy jave Jesus yvy'iry uguapy oiny, ha'e ijopy uka nhemiarã mava'e pa oikoa re oporandu va'ekue.

²¹ Ha'e gui Pedro ha'e va'e oexa vy oporandu Jesus pe:

– Ha'vy peva'e?

²² Jesus ombovai:

– Xapy'a rei xee aipota ramo peva'e oikove 'rã aju jevy peve. Mba'e re tu ndee ha'e nunga reikuaaxe? Ndee tema eju xerakykue – he'i.

²³ Ha'e va'e rire irmão kuery oikuaa “Ha'e va'e hemimbo'e nomanoi 'rã” he'iague rami. Ha'e rami teĩ Jesus ma “Nomanoi 'rã” nde'i. Ha'e rã “Xapy'a rei xee aipota ramo ha'e oikove 'rã aju jevy peve. Mba'e re tu reikuaaxe ha'e nunga?” he'i raka'e.

João omombe'u va'ekue re ijayvuague

²⁴ Ha'e va'e hemimbo'e ae ha'e nunga omombe'u ha'e imboparaare. Ha'e ore kuery roikuaa ha'e omombe'u va'ekue anhetê memea.

²⁵ Heta teri oĩ Jesus ojapo va'ekue. Ha'e nunga ha'e javi omboparapaa va'e rire xee aikuaa rã neĩ yvy jave re voi noĩmbai 'rãgue kuaxia ombopara pyre.

---

* 21:19 2 Pedro 1.13,14

Apóstolo kuery rembiapokue atos 'epy va'e oĩa Apóstolo kuery ojapo va'ekue atos 'epy va'e oĩa

Jesus Cristo omanoague gui onhemboete ju, ha'e yva re oo ta ma jave ijayvu Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ hemimbo'e kuery re oguejy vy omombaraete aguã. Aipoe'i: "Ha'e ramo xeregua ayvu pemombe'ua rupi 'rã pendekuai. Jerusalém py 'rã pemombe'u, Judéia ha'e Samaria rupi, ha'e gui yvy apy ha'e javi rupi peve", he'i (1.8b). Quarenta araa py ha'e kuery re Nhe'ẽ ou. "Ha'e ramo hemimbo'e kuery oje'oi vy opa rupi omombe'u ayvu. Senhor voi oipytyvõ hexa pyrã ojapoa py, ha'e kuery ayvu omombe'ua rupi anhetẽ memea oikuaa uka aguã" (Marcos 16.20). Kova'e kuaxia py ha'e nunga oĩ. Lucas ombopara va'ekue.

Jesus po'akaa rupi ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ rupi hemimbo'e kuery omombe'u Jesus Cristo re jajerovia aguã regua ha'e hexa pyrã ojapo. Jerusalém tetã gui omboypy, Judéia ha'e Samaria ha'e javi rupi ju oje'oi, ha'e gui judeu e'ỹ va'e ikuaiia rupi. Apóstolo Pedro onhea'ãve raka'e judeu kuery pe ayvu omombe'u aguã, ha'e rã apóstolo Paulo ma judeu e'ỹ va'e kuery pe omombe'u. Ha'e ramia py opa rupi oikuaa uka ayvu Jesus nhandereraa jepea regua. Aỹ peve ha'e va'e ayvu omombe'ua teri petei-tei regua ikuaiia rupi, Jesus aipoe'iague rami vy. Ko yvy re Jesus ojevuy e'ỹa ja ha'e rami 'rã omombe'ua, pavẽ oendu aguã.

Ijayvu ppyague

1 Jjygyua kuaxia ndevy Teófilo ambopara va'ekue ma amombe'u aguã Jesus ojapo va'ekue ha'e nhombo'eague ha'e javi,*

2 yvate heraa ára peve. Ha'e va'e e'ỹ mbove ma apóstolo kueryrã oiporavo va'ekue pe ojapo uka mba'emo Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ rupi.

3 Mba'eta omano rire ha'e va'e kuery pe ojexa uka ju oikove va'e. Mbovykue rei e'ỹ oikuaa uka anhetẽ ete oikovea. Quarenta ára re ha'e kuery pe ojexa uka vy ombo'e oikovy mba'emo Nhanderuete po'akaa rupi oiko va'erã re.

4 Ha'e kuery reve okaru vy aipoe'i avi:

– Jerusalém gui jepepe'a e'ỹ re pearõ ranhe Xeru Onhe'ẽ ombou aguã re ijayvuague. Ha'e va'e xee amombe'u rã pendu ae ma va'ekue.*

5 Mba'eta João ma anhetẽ yy py nhomongarai va'ekue. Ha'e rã peẽ ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve 'rã penemongaraia, are vaipa e'ỹ re – he'i.

Yva re Jesus ooague

6 Ha'e rami rã ijaty va'e kuery oporandu:

– Senhor, aỹ ma nhi'ã rejapo ta Israel kuery ipo'aka ju aguã rami?

7 Ha'e ramo ombovai ha'e kuery pe:

– Mba'emo oiko aguã ára araka'e paa ma Xeru opo'akaa rupi ae oa'anga va'ekue. Ha'e rã peẽ kuery ma nda'evei peikuaa aguã.

8 Ha'e rami avi pendere Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oguejy rã penembopo'akaa ae 'rã. Ha'e ramo xeregua ayvu pemombe'ua rupi 'rã pendekuai. Jerusalém py 'rã pemombe'u, Judéia ha'e Samaria rupi, ha'e gui yvy apy ha'e javi rupi peve – he'i.

* 1:1 Lucas "Jjygyua kuaxia" he'ia ma Jesus Cristo reko ombopara va'ekue re ijayvu vy (Lucas 1.1-4), mba'eta ha'e va'e ombopara rire apóstolo kuery ojapo va'ekue ju ombopara, kova'e ae. * 1:4 Lucas 24.36-49

⁹ Ha'e rami Jesus ijayvupa ma rire yvate heraa ha'e kuery oexaa gui. Ha'e gui peteĩ arai ou vy ojao'i ramo ndoexavei.*

¹⁰ Yva re Jesus oo ma ramo ha'e kuery oma'ẽ teri okuapy jave ha'e kuery vyvry mokoĩ ava hi'ai xapy'a ijao xiĩmba rei va'e.

¹¹ Ha'e va'e kuery oporandu:

– Avakue Galilėia pygua, mba'e re tu pema'ẽ teri yvate? Mba'eta penembyte gui Jesus yva re oo va'ekue ma ha'ekue rami ae ju 'rã ou, oo rã pexaague rami ae.

Jerusalém tetã py temimbo'e kuery ikuaiague

¹² Ha'e ramo Olival yvyty 'epy va'e gui ma Jerusalém tetã katy ju ojevypa, sábado ára py uguata aguã ha'veeva peve.†

¹³ Tetã re ovaẽ ma vy ojeupi jogueravy yvate opy oĩ va'e py. Ha'e py ma nhomboaty: Pedro, João, Tiago, André, Filipe, Tomé, Bartolomeu, Mateus, Alfeu ra'y Tiago, Simão Zelote ha'e Tiago ra'y Judas.

¹⁴ Ha'e va'e kuery ha'e javi ma peteĩ rami meme ikuai onhembo'ea py. Kunhague avi ikuai. Ha'e kuery reve oĩ avi Jesus xy Maria, tyvy kuery guive.

Apóstolo-rã Matias oiporavao ague

¹⁵ Ha'e va'e jave py ma irmão kuery cento e vinte ikuai va'e mbyte py Pedro opu'ã ho'amy. Ha'e vy aipoe'i:

¹⁶ – Irmão kuery, ojeupity 'rãe raka'e Davi juru rupi Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ omombe'u va'ekue Judas rekorã. Ha'e va'e ma ogueraa raka'e Jesus jopyarã kuery.

¹⁷ Mba'eta ha'e va'e ma ore kuery regua vy kova'e tembiapo ojapo aguã rami oiko avi va'ekue.

¹⁸ (Ha'e gui ha'e va'e ava ma ojevavyague repy re ojoguaa peteĩ vvy. Ha'e py oo ma vy ho'a vy oxoropa, hyekue onheẽmba raka'e.)

¹⁹ Ha'e nunga ha'e javi Jerusalém py ikuai va'e oikuaapa. Ha'e rami vy oayvu py ae omboery Aceldama, “Yvy tuguy” he'ia.)*

²⁰ Mba'eta kuaxia Salmo oĩa re ipara oiny: “Hogue topyta tekoa oĩ e'ỹa. Toĩ eme avave rei ha'e va'e py”, ha'e “Tove amboae tojopy hembiaporã va'ekue” he'iaque.*

²¹ Ha'ekue rami vy jajou 'rã peteĩ ava Senhor Jesus oikoa pukukue re nhandereve ikuai va'ekue regua,

²² João nhomongaraia ára guive, ore mbyte gui yvate Jesus heraa-a ára peve. Ha'e va'e regua peteĩ toiko nhandereve onhemboete jevyague mombé'uarã – he'i.*

²³ Ha'e ramo mokoĩ ranhe ojou okuapy: José Barsabás Justo 'epy va'e, ha'e Matias guive.

²⁴ Ha'e rami vy onhembo'e vy aipoe'i okuapy:

– Ndee Senhor ha'e javive py'a re oĩa reikuaa va'e vy eikuaa uka orevy mava'e pa kova'e mokoĩ gui reiporavo ra'e,

²⁵ apóstolo rembiapo ojapo oikovy aguã. Mba'eta Judas ma ha'e rami aguã gui ojepe'a raka'e, ha'e ae oĩ aguã katy oo vy – he'i okuapy.

²⁶ Ha'e gui ma xorteo oexa vy oikuaa okuapy Matias ri ty ra'ea. Ha'e rami vy omoĩ onze apóstolo ikuai va'e irũrã.

* **1:9** Mateus 28.16-20; Marcos 16.15,19; Lucas 24.50,51 † **1:12** Judeu kuery gueko rami vy sábado ára uguata aguã ha'veeva ma namomyry'i, peteĩ quilómetro rai'i peve anho (Lucas 24.52,53.) * **1:19** Mateus 27.3-10 * **1:20** Salmo 69.25, 109.8 * **1:22** João 15.27

2

Nhe'ê Ky'a E'ÿ oguejyague

- ¹ Pentecostes ára ojeupity jave ha'ekue py ae ono'õmba okuapy.
² Ha'e gui yva gui ou nhendu xapy'a vyvutu atã ramigua. Opy jave re uguapy okuapya rupi onhendu.
³ Ha'e kuerya rupi tata rendy vuku ramigua ojekuaa avi, apekũ ramigua merami. Ha'e vy peteĩ-teĩ áry oĩ.
⁴ Ha'e javive re Nhe'ê Ky'a E'ÿ anho oĩ ramo ijayvu okuapy ayvu mboae py, Nhe'ê ombo'ea rami meme.

Amboae ayvu py omboayvuague

- ⁵ Jerusalém py ikuai avi judeu regua avakue Nhanderuete pegua, yva guýry ha'e javi gui ou va'ekue.
⁶ Ha'e kuery ma hemimbo'e kuery ha'e rami ijayvu rã oendu vy heta ijatypa. Ndoikuaai rei okuapy, mba'eta ijayvu rã oendu okuapy peteĩ-teĩ oayvu ae py.
⁷ Onhemondyipa ha'e ndoikuaai rei vy aipoe'i okuapy:
 – Ne'endu, Galiléia pygua meme e'ÿ ri nda'u peva'e kuery ijayvu okuapy va'e?
⁸ Mba'exa vy tu ijayvu rã peteĩ-teĩ nhandeayvu ae py nhaendu?
⁹ Mba'eta Pártia guigua nhandekuai, Média guigua, Elão, Mesopotâmia, Judéia ha'e Capadócia guigua, Ponto ha'e Ásia guigua,
¹⁰ Frígia, Panfília, Egito, Líbia, Cirene katy'i ha'e Roma guigua guive apy nhandekuai,
¹¹ judeu ha'e judeu reko rami nhandekuai va'e, Creta ha'e Arábia guigua kuery. Ha'e rami teĩ mba'exa vy tu nhandeayvu ae py nhaendu ha'e kuery ijayvu rã Nhanderuete mba'emo porã ojapoa re? – he'i okuapy.
¹² Ha'e javive ndoikuaai rei ha'e onhemondyipa vy oporandu okuapy joupe-upe:
 – Mba'erã nda'u po rami ijayvu? – he'i okuapy.
¹³ Ha'e rã amboae kuery ma ojoi rei vy
 – Oka'upa rima ra'e – he'i okuapy.

Pedro ijayvuague

- ¹⁴ Ha'e ramo Pedro opu'ã ho'amy apóstolo kuery mboae onze va'e reve. Ijayvu atã vy aipoe'i:
 – Avakue judeu regua ha'e Jerusalém py pendekuai va'e ha'e javive, pejapyxaka xeayvua re peikuaa porã aguã.
¹⁵ Kova'e avakue ma ndoka'ui pexa'ãa rami e'ÿ, mba'eta kuaray yvatepa ramo'i.
¹⁶ Ha'e rami 'rãgue py oiko va'e ma profeta Joel pe aipoe'i ukaague rami:
¹⁷ “Senhor aipoe'i: ‘Opaa ára py po rami 'rã oiko. Avakue ha'e javi re ambou 'rã Xenhe'ê. Ha'e ramo pendera'y ha'e penderajy kuery ijayvu 'rã xegui. Ipyaukueve oexa 'rã hexa pyrã, kakuaakueve voi oexa ra'u 'rã.
¹⁸ Ha'e va'e ára Xenhe'ê ambou 'rã xerembiguai avakue ha'e kunhague re. Ha'e ramo ha'e kuery mba'emo omombe'u 'rã Nhe'ê rupi.
¹⁹ Yva re aexa uka 'rã nhomondyipaarã, yvy re voi hexa pyrã aexa uka 'rã tuguy, tata ha'e hataxĩ.
²⁰ Ha'e ramo kuaray pytũmba 'rã, jaxy voi tuguy rami 'rã opyta, Senhor ára yvate ete ha'e hexakãmba va'e ovaê e'ÿ mbove.

21 Ha'e po rami 'rã oiko: Ha'e javive Senhor rery rupi ojapukai va'e oo jepe 'rã', he'iaque.*

22 — Avakue Israel regua, pejapyxaka xeayvua re. Penerenonde rupi Nhanderuete oikuaa uka va'ekue Nazaré pygua Jesus po'akaa. Ha'e ramo opo'akaa rupi ojapo oikovy penemondyiarã ha'e hexa pyrã. Ipo rupi Nhanderuete ojapo raka'e penembyte rupi. Peë kuery voi peikuaa.

23 Ha'e gui Jesus ma Nhanderuete ha'e ae oipotaa rami vy ojopy uka, onhem-bopy'a voiague rami vy ae. Ha'e ramo peë kuery pejuka. Ha'e vy kuruxu re pemoi uka heko vai va'e kuery pe.

24 Ha'e gui Nhanderuete ma manoa po'akaa ombovaipa vy omboete ju, mba'eta hexe ma manoa nda'ipo'akai 'rãe.

25 Mba'eta hekorã re ae Davi ijayvu raka'e: “Xerenonde aexa riae Senhor aiporu kuaa regua re oiã, xereity uka e'ÿ aguã.

26 Ha'e rami rã xepy'a py avy'a vaipa, xeayvu py roguerovy'a guive. Xero'o eteve voi ojeroviaa rupi 'rã opytu'u.

27 Mba'eta nderejai 'rã xenhe'ẽ omano aguã py, xerete voi nerembovaipa ukai 'rã, neremimbo'e iky'a e'ÿ va'e aiko rã.

28 Ha'e rami 'rãgue py xevy pe reikuaa uka tape tekove katy oo va'e, nerenonde xembovy'a 'rã guive opa mba'e py”, he'i va'ekue.*

29 — Ke'y ha'e xeryvy kuery, tamombe'u porãve nhaneramoï Davi rekokue. Ha'e va'e ma omano raka'e, onhono porãa guive. Onhono porãague ma aÿ peve oi nhanembyte.

30 Ha'e rami avi profeta oiko, oikuaa guive Nhanderuete oura voiague, hekovia petei hamymino huvixaverã oiã aguã re.

31 Ha'e nunga oikuaa vy ae ijayvu raka'e Cristo onhemboete jevy 'rãa re, omanoa py ndoejai, nei hetekue ombovaipa uka e'ÿ aguã re.

32 Ha'e rami vy Nhanderuete omboete ju Jesus. Ha'e nungakue mombe'ua ma ore kuery ha'e javive orekuai.

33 Ha'e gui Nhanderuete oiporu kuaa regua re omboyvateve ma ramo Nguu gui ojopy Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ ombou 'rã va'ekue. Ha'e va'e ae ombou kuri pexa ha'e pendu va'e.

34 Mba'eta Davi ma yva re ndooi va'eri ha'e ae aipoe'i: “Senhor ma aipoe'i xe-Senhor pe: Eguapy aiporu kuaa regua re,

35 nderovaigua kuery ndepy guýry guarã amoï e'ÿa ja', he'i va'ekue.”*

36 Ha'e nunga rupi peë Israel kuery ha'e javi, peikuaa porã pota pova'e re: Jesus kuruxu re pemoi va'ekue ae ma Nhanderuete oikuaa uka Senhor ha'e Cristo oikoa — he'i.

Três mil onhemongarai ukaague

37 Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy opy'a re oendu okuapy ojeayvua. Ha'e vy oporandu Pedro ha'e apóstolo kuery mboae pe:

— Ke'y kuery, mba'e tu rojapo ta?

38 Pedro ombovai:

— Pejeko rerova, ha'e petei-tei penhemongarai uka Jesus Cristo rery rupi, pejajavyague omboguepa aguã. Ha'e rami vy pendeivy voi ome'ẽa 'rã Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ.

39 Mba'eta peë kuery pe voi ijayvu ombou aguã re, penda'y ha'e pendajy kuery pe, ha'e mombyry teri ikuai va'e Senhor Nhanderuete oenoi va'erã ha'e javive pe guive — he'i.

40 Opa marãgua ayvu py omongetave ju. Ha'e vy aipoe'i:

* 2:21 Joel 2.28-32 * 2:28 Salmo 16.8-11 * 2:35 Salmo 110.1

— Pejereraa jepe uka kova'e kuery heko vai va'e mbyte gui — he'i.

⁴¹ Ha'e gui onhe'ë rendu va'e kuery onhemongarai uka. Ha'e rami vy ha'e va'e ára hetave três mil rai'i.

Ojeko me'ë va'ekue ikuaia re ijayvuague

⁴² Ha'e kuery ikuai tema apóstolo kuery ombo'ea rami peteĩ'i rami meme, mbojape oipe'ã-pe'ã'ia rupi, ha'e onhembo'ea py.

⁴³ Peteĩ-teĩ oendu ojererokyjea. Ha'e rã apóstolo kuery ma opo py heta ojapo nhomondyipaarã ha'e hexa pyrã.

⁴⁴ Ha'e javive oguerovia va'e joupive ikuai, ha'e opa mba'e oguereko va'e joupe guarã meme.*

⁴⁵ Ha'e rami vy oyvy ha'e mba'emo oguereko va'ekue ovende vy hepykue omboja'o-ja'o amongue oikotev'ëa rami.

⁴⁶ Ko'ë nhavõ peteĩ rami ikuai templo py, ha'e ngoo rupi mbojape ho'u okuapy. Ovy'a reve okaru peteĩ rami ipy'a reve.

⁴⁷ Nhanderuete pe oporaeia rupi tema ikuai. Ha'e rami rã heta va'e kuery ha'e javi ojou porã, ha'e ko'ë nhavõ Senhor omboetave heravy oo jepe va'e.

3

Peteĩ uguata e'ÿ va'ekue omopu'ã jevyague

¹ Kuaray ojero'a jave Pedro ha'e João templo katu oo onhembo'e vy.

² Ha'e jave py ma heraa avi peteĩ ava itui'ĩ guive ndoguatai va'e. Ha'e va'e ma ko'ë nhavõ omoĩa 'rã templo rokẽ Iporã 'epy va'e py, oike va'e kuery pe mba'emo re ojerure aguã.

³ Pedro ha'e João templo py oike jogueravy rã ava va'e oexa vy ha'e kuery pe voi ojerure mba'emo ome'ë aguã.

⁴ Ha'e gui hexe Pedro ha'e João oma'ë porã ranhe. Ha'e vy

— Ema'ë orere — he'i.

⁵ Ha'e ramo ha'e kuery re oma'ë oiny mba'emo ojopy aguã oarõ vy.

⁶ Ha'e gui Pedro aipoe'i:

— Xee ma prata neĩ ouro ndarekoi. Ha'e rã areko va'e ma ame'ë 'rã. Ha'e rami vy Jesus Cristo Nazaré pygua va'e rery rupi aipoe'e: Eguata — he'i.*

⁷ Ha'e rami vy ipo oiporu kuaa regua re ojopy vy omopu'ã. Ha'e ramove ipy ha'e ipy nhu'ã imbaraetepa.

⁸ Opo reve opu'ã vy templo py oike ha'e kuery reve. Opo-opo oikovy Nhanderuete pe oporaei reve.

⁹ Ava va'e uguata ha'e Nhanderuete pe oporaei rã pavẽ rei oexa okuapy vy

¹⁰ oikuaapa ha'e ae ri ty ra'e mba'emo re ojerurea rupi templo rokẽ Iporã 'epy va'e py uguapy va'ety. Ha'e rami vy onhemondyipa, okyje guive ha'e nunga ri ty ra'e oiko rã.

Templo ropy Pedro ijayvuague

¹¹ Pedro ha'e João reve tema ava va'e onhemoirũ rã heta va'e kuery ha'e javi oexa vy onhemondyipa reve onhamba jogueruvy ha'e kuerya katu, Salomão rogyu puku 'epy va'e py.*

¹² Heta va'e kuery ou rã Pedro oexa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Israel kuery, mba'e re tu penhemondyipa ri kova'e nunga gui? Mba'e re tu orere anho ri pema'ë? Pexa'ã teve ore ae po'akaa py, e'ÿ vy orereko porãa py romboquata jevyague?

* **2:44** Atos 4.32-35   * **3:6** João 14.13,14   * **3:11** Salomão rogyu puku 'epy va'e ma templo roka py oĩ.

13 Mba'eta Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete, nhaneramoĩ kuery Ruete ae ojapo, guembiguai Jesus po'akaa oikuaa uka aguã. Ha'e va'e ma pejopy uka nhemi, ha'e huvixa Pilatos opoi ta ramo henonde pendeayvu va'ekue ndapeipotai rupi.

14 Iky'a e'ỹ va'e, Heko porã ete va'e peẽ kuery ndapeipotai vy hekovia pejerure jojuka rive va'ety opoi aguã.

15 Ha'e rami py pejuka uka Tekove me'ẽa. Ha'e rã Nhanderuede ma omboete ju omanoague gui. Ore kuery ma ha'e nungakue mombe'ua orekuai.

16 Jesus rery re ore rojerovia ramo guery rupi ae omombaraete kova'e ava, aỹ pexa vy peikuaa va'e. Tá, Jesus re rojerovia ramo ae omonguera porã ju peẽ kuery ha'e javive renonde.

17 – Ha'e gui aỹ ke'y ha'e xeryvy kuery, xee aikuaa peikuaa e'ỹ vy pejuka ukaague, penduvixa kuery reve.

18 Ha'e rami avi Nhanderuede ae ojapo Cristo oiko axy aguã rami, profeta kuery pe omombe'u uka va'ekue ha'e javi ojeupity aguã.

19 Ha'e nunga rupi penhemboaxy ha'e pejeko reroxa ke pejejavyague om-boguepa aguã,*

20 Senhor gui ou aguã javy'a aguã ára, ha'e pendereraa jepearã omoĩ va'ekue Cristo ombou jevy aguã. Ha'e va'e ma Jesus ae.

21 Mba'eta yva re opyta ranhe 'rã mba'emo ombopyaupa aguã ára ovaẽ e'ỹa ja. Ha'e va'e ára ma yma ma voi Nhanderuede omombe'u uka profeta kuery iky'a e'ỹ va'e pe.

22 Mba'eta anhetẽ ae Moisés aipoe'i: “Senhor Nhanderuede ma pendency kuery regua va'e ae omoingo 'rã peteĩ profeta xee rami guarã. Ha'e va'e ayvu re anho pejapyxaka 'rã opa mba'e omombe'u rã.

23 Ha'e rã ha'e va'e profeta ayvu re ndojapyxakai va'e ma oipe'apaa 'rã heta va'e kuery mbyte gui”, he'i va'ekue.*

24 Ha'e gui Samuel oiko guive profeta ikuai va'e ha'e javi omombe'u ma voi kova'e ára guarã.

25 Peẽ ma profeta ramymino kuery pendekuai, ha'e nhaneramoĩ kuery pe Nhanderuede guexeve guarã ojapo va'ekue ma pendeivy pegua voi, mba'eta Abraão pe “Neramymino kuery re vy yvy regua ha'e javi ikuai porã 'rã”, he'iague rami.*

26 Ha'e nunga rupi Nhanderuede Guembiguai omboete ju vy pendeivy pe ranhe ombou, peteĩ-teĩ pendeko vaia gui pendepe'a vy penemoingo porã aguã.

4

Pedro ha'e João nhuã py omboty'a ague

1 Heta va'e kuery pe apóstolo kuery ijayvu teri reve ou sacerdote kuery, templo rarõa ruvixa ha'e saduceu kuery.

2 Ha'e va'e kuery ma ndojou porã heta va'e kuery ombo'ea, mba'eta omombe'u Jesus re vy omano va'ekue onhemboete jevy 'rãa.

3 Ha'e rami vy ka'aru ma ramo ojopy vy nhuã py omboty ko'ẽ jevy oikuaa pota aguã.

4 Ha'e rã ijayvua oendu va'e kuery ma heta oguerovia. Avakue oguerovia va'e ma cinco mil rai'i ikuai.

Pedro ha'e João omboayvu okuapyague

* 3:19 Lucas 24.46,47 * 3:23 Deuteronomio 18.15,18-19 * 3:25 Gênesis 22.18, 26.4

⁵ Ko'ē jevy Jerusalém tetā py huvixa kuery nhomboaty okuapy nhomongeta va'ety kuery reve, lei re nhombo'e va'ety kuery,

⁶ sacerdote yvateva va'e Anás, Caifás, João, Alexandre ha'e gui sacerdote yvateva va'e ro pygua kuery ha'e javi reve.

⁷ Ha'e gui ojea py apóstolo kuery ogueru ruka vy oporandu ha'e kuery pe:

— Mba'e nunga po'akaa rupi tu, ha'e mava'e rery rupi pejapo guĩ nunga?

⁸ Ha'e ramo Pedro re Nhe'ē Ky'a E'ÿ anho oĩ ramo aipoe'i:*

— Oreruvixa ha'e nhomongeta va'ety kuery,

⁹ aÿ ma oremboayvu peteĩ ava imba'eaxy va'e pe mba'emo porã oiko va'ekue re, ha'e marã rami vy pa okueraague re.

¹⁰ Peikuaa pota ha'vy pova'e re, peẽ ha'e Israel kuery ha'e javi reve: Nazaré pygua Jesus Cristo kuruxu re pemoĩ uka va'ekue, ha'e omanoague gui Nhanderuete omboete ju va'ekue rery rupi ae kova'e ava okuera reve hi'aĩ penerenonde.

¹¹ Jesus ae ita peẽ oo apoa kuery ndapeipotai va'ekue ri ita omboeteve pyrã rami opyta.*

¹² Mba'eta jipoi nhandereraa jepearã mboae, mba'eta yva guýry nda'ipoi amboae tery nhandevy pe ome'ẽ mbyre, ha'e va'e rupi jaa jepe aguã — he'i.

¹³ Ha'e rami rã Pedro ha'e João ipy'a guaxua oexa vy onhemondyipa okuapy, mba'eta kuaxia para oexa kuaa va'e e'ÿ, imbo'e pyre'ÿ ikuaiia oikuaa vy. Ha'e rami vy oikuaa Jesus reve ikuai va'ekuea.

¹⁴ Ha'e kuery mbyte py ava omonguera pyre oĩ avi rã oexa vy nda'ijayvu kuaavei ha'e kuery rovai.

¹⁵ Ha'e gui ma omboayvuague gui omoẽmba vy jomeme ju ijayvu vy

¹⁶ aipoe'i:

— Mba'e tu jajapo 'rã peva'e avakue re? Mba'eta anhetẽ ae Jerusalém pygua kuery oikuaapa ha'e kuery mba'emo porã ete ojapoague. Ha'e nunga rupi "Any" ja'e aguã nda'evei.

¹⁷ Ha'e rami avi heta va'e kuery pe ha'e kuery omombe'u ve'ÿ aguã nhamongyje 'rã. "Ha'e va'e rery rupi pendeayvuvu eme avave rei pe", ja'e 'rã — he'i okuapy.

¹⁸ Ha'e rami vy oenoĩ jevy vy ijayvu ha'e kuery pe Jesus rery rupi nda'ijayvuvuvei neĩ nanhombõ'evei aguã.

¹⁹ Ha'e ramo Pedro ha'e João ombovai:

— Peikuaa pota ke Nhanderuete renonde: Ha'eve ri nda'u peẽ kuery, tyrã pa Nhanderuete ronhe'ẽ rendu aguã?

²⁰ Mba'eta ore ma ndorojepe'ai 'rã mba'emo roexa ha'e roendu va'ekue re oreayvua gui — he'i.

²¹ Ha'e rami rã omongyjeve rire opoipa, mba'e nunga re pa ombopaga aguã oikuaa e'ÿ vy, heta va'e kuery gui okyje guive. Mba'eta pavẽ rei ma mba'emo porã oikoague re ima'endu'a vy oguerovy'a okuapy Nhanderuete,

²² mba'eta Nhanderuete opo'akaa py omonguera va'ekue ma quarenta ma'etÿ raxa oguereko.

Igreja kuery onhemo'e okuapyague

²³ Pedro ha'e João opoia ma ramo ojou irmão kuery. Ha'e vy ha'e kuery pe omombe'u sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery ijayvuague ha'e javi.

²⁴ Omombe'u rã ha'e kuery oendu vy ha'e javive ojapukai okuapy Nhanderuete pe. Ha'e vy aipoe'i:

* 4:8 Lucas 21.12-15 * 4:11 Salmo 118.22

– Ndee Senhor Ndepo'akapa va'e ma yva, yvy, ye'ë ha'e opa mba'e hexe ikuai va'e apoare reiko.*

²⁵ Nhe'ë Ky'a E'ÿ rupi aipo'ere uka va'ekue nerembiguaí oreramoí Davi pe: “Mba'e re nda'u judeu e'ÿ va'e kuery ipoxypa, ha'e heta va'e kuery voi mba'emo ovare'ÿ va'e ojapo aguã onhembopy'a okuapy?

²⁶ Mba'eta yvy regua huvixave kuery opu'ã, huvixa kuery peteí rami nhomboaty okuapy Senhor ha'e huvixaverã omoí va'ekue rovai”, 're uka va'ekue.*

²⁷ Mba'eta anhetë ae kova'e tetã py nhomboaty okuapy Nerembiguaí iky'a e'ÿ va'e Jesus nhandereraa jepearã remoí va'ekue rovai. Herodes ha'e Pôncio Pilatos, judeu e'ÿ va'e ha'e oreretarã Israel kuery reve nhomboaty raka'e

²⁸ ojapo aguã ndepo'akaa rupi ndee ae renhembopy'a ma voiague ha'e javi.

²⁹ Aÿ ma Senhor, eikuaa pota oremongyje okuapy re, ha'e ore nerembiguaí kuery orembopy'a guaxu ndeayvu romombe'u aguã.

³⁰ Ha'e ramia ja ndepo'akaa rupi enhomonguera. Nerembiguaí iky'a e'ÿ va'e Jesus rery rupi ejapo hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã – he'i okuapy.

³¹ Ha'e kuery onhembo'epa ramove oo ono'õ okuapy oryryipa. Ha'e javive re Nhe'ë Ky'a E'ÿ anho oí. Ha'e ramo okyjea py e'ÿ omombe'u Nhanderuete ayvu.*

Igreja kuery reko re ijayvuague

³² Ojerovia va'e kuery ma peteí rami meme ipy'a ha'e inhe'ë. Avave rei “Xevy anho” nde'i neí peteíve oguereko va'e regua pe ma voi. Mba'emo oguereko va'e ma joupe-upe omboja'o va'erã meme oguereko.

³³ Apóstolo kuery ma ipo'akapa reve omombe'u Senhor Jesus onhemboete jevyague, ha'e pavë re oí omboaxya.

³⁴ Mba'eta ha'e kuery mbyte neí peteíve iporiau'i va'e ndoikoi, mba'eta yvy, e'ÿ vy oo oguereko va'e ovendepa vy ogueru 'rã hepykue,

³⁵ ha'e apóstolo kuery py yvýry omoí. Ha'e ramo peteí-teí pe omboja'o-ja'o 'rã mba'emo oikotevëa rami.*

Barnabé mba'emo ome'ëague

³⁶ Peteí levita Chipre guigua José hery va'e avi ojapo, apóstolo kuery omboery va'ekue Barnabé, “Nhombopy'a guaxua” 'ea.

³⁷ Ha'e va'e ma oyvy oguereko va'ekue ovende, ha'e hepykue ogueru vy omoí apóstolo kuery py yvýry.

5

Ananias ha'e Safira reko re ijayvuague

¹ Oiko avi peteí ava Ananias hery va'e. Gua'yxy Safira reve ovende avi oyvy, ² va'eri gua'yxy reve jogueroayvua rami vy ojeupe guarã ae omboja'o hepykue. Hembyrekue rive ogueraa vy omoí apóstolo kuery py yvýry.

³ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

– Ananias, mba'e re tu ndepy'a remonhemonde uka Satanás pe, Nhe'ë Ky'a E'ÿ pe ndeapu aguã, ndeyvy repykue regua ndejeupe guarã ae remoí porã vy?

⁴ Ndeyvy revende e'ÿ mbove nemba'e'ÿ ri ty'y itui? Ha'e revende rire voi hepykue ndepo py e'ÿ ri ty'y oí? Mba'e re tu gui rami rejapo aguã ri oí ndepy'a re? Avakue pe'ÿ ndeapu, ha'e rã Nhanderuete pe – he'i.*

* 4:24 Êxodo 20.11

* 4:26 Salmo 2.1-2

* 4:31 Mateus 18.19,20

* 4:35 Atos 2.42-47

* 5:4

⁵ Ha'e rami ijayvu rã Ananias oendu vyve ho'a, omano. Ha'e ramo pavẽ oendu vy onhemondyipa.

⁶ Ha'e gui kunumigüe ikuai va'e ovaẽ vy onhovãmba hetekue, ha'e onhono porã aguã py ogueraa.

⁷ Ha'e gui trẽs hora ma oaxa rire Ananias ra'yxy ju ovaẽ mba'e pa oikoague ndoikuaai vy.

⁸ Ha'e ramo ixupe ju Pedro oporandu:

— Emombe'u xevy: Kova'e'i re ae ma nhi'ã pevende ra'e pendeyvy?

Kunha va'e ombovai:

— Tã, evoko va'e'i re ae ri — he'i.

⁹ Pedro aipoe'i:

— Mba'e re tu penhembopy'a ri Senhor Nhe'ẽ peko a'ã aguã? Aipo, okẽ py onhendu neme nhono porãare kuery pyambu. Ha'e ndee voi ndereraa avi 'rã — he'i.

¹⁰ Ha'e ramove kunha va'e ho'a Pedro py rupi, ha'e vy omano. Kunumigüe oike vy omano ma oupy rã ojou. Ha'e rami vy ogueraa vy ime yvýry onhono porã.

¹¹ Ha'e rami rã igreja ikuai va'e oendu okyjea, oiko va'ekue renduare kuery ha'e javive guive.

Apóstolo kuery opa mba'e porã ojapoague

¹² Apóstolo kuery po py hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã heta ojapo ukaa heta va'e kuery mbyte rupi.* Ijatypa jepi 'rã Salomão roguy puku 'epy va'e py.

¹³ Ha'e rã amboae kuery ma peteive na'irũxei ha'e kuery re. Ha'e rami avi heta va'e kuery ojou porã.

¹⁴ Ha'e rami vy avakue ha'e kunhague ma heta-etave tema oje'oivy Senhor re ojerovia va'e.

¹⁵ Ha'e ramo tape rupi imba'eaxy va'e heraa vy onhonoa inony hupa reve ha'e ajukue áry, Pedro oaxa ramo hi'ã ri jepe ojao'i aguã.

¹⁶ Jerusalém katy'i tetã ikuai va'e gui heta ou avi. Imba'eaxy ha'e nhe'ẽ vai gui oiko axy va'e herua ramo omonguerapaa.

Apóstolo kuery nhuã py ombo'aa ague

¹⁷ Ha'e gui ma sacerdote yvateve va'e ha'e irũ kuery saduceu regua ha'e javive nda'ija'ei vy opu'ã okuapy.

¹⁸ Ha'e rami vy apóstolo kuery ojopy vy omboty nhuã py.

¹⁹ Ha'e rami teĩ pyávy peteĩ anjo Senhor-a guigua oipe'a nhuã rokẽ. Ha'e vy oka katy ogueraa vy aipoe'i:

²⁰ — Tapeo, templo py ju pene'aĩ, ha'e heta va'e kuery pe pemombe'u tekove regua ayvu ha'e javi — he'i.

²¹ Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy ko'ẽmba'i ramove templo py oike vy nhombo'e.

Ha'e gui sacerdote yvateve va'e ha'e irũ kuery ma nhomboayvuaty py oupa vy omboatypa avi Israel ruvixa kuery ha'e javi. Ha'e vy omondouka nhuã gui apóstolo kuery ogueraa aguã.

²² Ha'e rã xondaro kuery nhuã py oo vy ndojoui. Ha'e rami vy ojevuy ju vy omombe'u.

²³ Ha'e vy aipoe'i:

— Roexa rã nhuã onhemboty porã oiny, ha'e okẽ py ma nhuã rarõa kuery ikuai. Ha'e rami teĩ roipe'a vy peteive ndorojoui opy — he'i okuapy.

* 5:12 Marcos 16.17-20

24 Ha'e rami ijayvu rã templo rarõa ruvixa ha'e sacerdote yvatekueve va'e oendu vy ndoikuaai rei okuapy mba'e pa apóstolo kuery re oikoague, neĩ mba'e pa oiko 'rãa voi ndoikuaai.

25 Ha'e rami jave ete'i amongue ovaẽ vy omombe'u ha'e kuery pe:

– Nhuã py avakue pemboty va'ekue tu templo py rima ombo'e okuapy heta va'e kuery – he'i.

26 Ha'e ramo templo rarõa kuery ruvixa ixondaro kuery reve oo vy ogueru porã'i, mba'eta okyje heta va'e kuery ita py ojapipa gui.

27 Omboayvu aguã ogueru ma ramo sacerdote yvateve va'e oporandu ha'e kuery pe.

28 Ha'e vy aipoe'i:

– Ha'e gui aiporo'e va'ekue napenhombo'evei aguã ha'e va'e rery rupi. Ha'e ramive ma pejapo Jerusalém ha'e javi rupi penhomb'o'ea oikuaapaa aguã rami. Orere pemoixe avi ha'e va'e ava ruguy omoẽague re ropaga aguã – he'i.

29 Ha'e ramo Pedro ha'e apóstolo kuery mboae ombovai:

– Avakue ronhe'ẽ rendu 'rãgue py ha'ëveve Nhanderuete ronhe'ẽ rendu.

30 Mba'eta nhaneramoĩ kuery Ruete omboete ju Jesus, peẽ kuery yvyra re pemoĩ uka vy pejuka va'ekue.

31 Ha'e rã Nhanderuete ma opo'akaa oexa uka vy omboyvate Huvixave ha'e Jogueraa jepearã, Israel kuery onhemboaxya oendu nho ramo ojevavyague omboguepa aguã.

32 Ha'e gui ore kuery ma ha'e nungakue kuaa ukaarã orekuai, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ voi, mba'eta Nhanderuete ombou onhe'ẽ rendu va'e kuery pe.

Gamaliel ijayvuague

33 Ha'e rami apóstolo kuery ijayvu rã ha'e kuery oendu vy ipoxypave okuapy, ojukaxe guive.

34 Ha'e rami teĩ nhomongeta va'ety kuery mbyte peteĩ fariseu opu'ã Gamaliel hery va'e, lei re nhombo'e va'ety, ha'e heta va'e kuery ha'e javi omboteve va'e.* Ha'e va'e ma opu'ã vy apóstolo kuery omoẽ uka ranhe xapy'a'i.

35 Ha'e vy oirũ kuery pe aipoe'i:

– Israel kuery regua, peikuaa pota ranhe, peva'e avakue pembopaga rive e'ỹ aguã.

36 Mba'eta ymave opu'ã raka'e Teudas. Ha'e va'e ma onhemboyvate rei ramo hexeve quatrocentos avakue rãnda'u onhemoirũ. Ha'e gui ma ojukaa rire hexe ojapyxaka va'ekue-'ekue oaĩmba, mba'eve rei ojapo e'ỹ re.

37 Ha'e va'e rire tery ombopara ukaa jave py Galiléia pygua Judas ju opu'ã vy heta ete ogueraa ngupive. Ha'e va'e voi omano, ha'e rã onhe'ẽ rendu va'ekue oaĩmba rive.

38 Aỹ ma aipoa'e kova'e avakue re pejapo vai ve'ỹ aguã, tove ta'ikuai. Mba'eta ha'e kuery ayvu ha'e hembiaapo ma avakue guigua ri vy opa rive 'rã.

39 Ha'e rã Nhanderuete guigua ri ramo napembovaipa kuaai 'rã, Nhanderuete rovaigua pendekuai e'ỹ aguã – he'i. Ha'e rami ijayvua rã pavẽ rei ojou porã.

40 Ha'e gui ma apóstolo kuery oenoĩ ju vy oinupãmba. Ha'e vy ha'e kuery pe ijayvu ijayvu ve'ỹ aguã Jesus rery rupi. Ha'e gui opoipa ju.

41 Ha'e rã ha'e kuery omboayvuague gui ojepe'a vy ovy'a jogueravy, Jesus rery káuxa ikuai axy aguã oiporavo rire.

* 5:34 Atos 22.3

42 Ha'e gui ko'ê nhavõ templo py, ha'e oo ha'e javi rupi ndojepe'ai Jesus ae Cristo oikoa re nhombo'ea gui.*

6

Nhopytyvõarã kuery omoĩa ague

1 Ha'e va'e jave temimbo'e kuery heta-etave oje'oivy ramo grego kuery regua ijayvu rei okuapy hebreu regua re, mba'eta ko'ê nhavõ tembi'u omboja'oa py grego kuery regua imeve'y va'e kuery re hexarai ra'e.

2 Ha'e ramo apóstolo kuery doze va'e omboatypa temimbo'e kuery ha'e javi. Ha'e vy aipoe'i:

— Nda'evei Nhanderuete ayvu romombe'ua gui ore kuery rojepe'a aguã tembi'u romboja'oa rupi roiko aguã.

3 Ha'e nunga rupi irmão kuery, peiporavo peẽ kuery regua sete avakue heko porã va'e, Nhe'ẽ Ky'a E'y anho oĩa, ha'e hi'arandu va'e. Ha'e va'e kuery ma romoĩ rã ha'e nunga rupi omba'eapo va'erã.*

4 Ha'e rã ore kuery ma ronhembo'ea ha'e ayvu romombe'ua rupi anho 'rã orekuai — he'i okuapy.

5 Ha'e rami ijayvu rã pavẽ oendu vy ojou porã. Ha'e rami vy jypy ojou Estêvão, peteĩ ava ojerovia ete ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'y anho oĩa va'e, ha'e gui ma Filipe, Prócoro, Nicanor, Timão, Pármenas ha'e Nicolau. Ha'e va'e ma Antioquia guigua judeu kuery reko rami oiko va'e.

6 Ha'e va'e kuery ma apóstolo kuery renonde ogueru ramo onhembo'e reve ha'e kuery áry omoĩ okuapy opo.

7 Ha'e gui ma Nhanderuete ayvu oendupaave. Jerusalém tetã py temimbo'e kuery heta-etave ma oje'oivy. Sacerdote kuery voi heta ikuai ojerovíaa rupi.

Estêvão omboayvua ague

8 Ha'e gui Estêvão ma Nhanderuete omboaxya ha'e ipo'akaa rupi oiko vy heta va'e kuery mbyte rupi ojapo oikovy nhomondyipaarã ha'e hexa pyrã.

9 Ha'e ramo hexe opu'ã okuapy judeu kuery va'e regua escravo ve'y onhembo'eaty pygua, Cirene, Alexandria, Cilícia ha'e Ásia guigua. Ha'e va'e kuery ma Estêvão reve ijayvu ete okuapy.

10 Va'eri hexe nda'ipo'akai, Nhe'ẽ guigua 'arandua rupi ijayvu ramo.*

11 Ha'e rami vy opaga amongue avakue aipoe'i aguã: “Roendu peva'e ava ijayvu vaikue rã Moisés ha'e Nhanderuete rovai”, he'i aguã.

12 Ha'e rami py omopu'ãmba rei heta va'e kuery, nhomongeta va'ety ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery guive. Ha'e rami vy oje'oi vy ojopy, nhomongeta va'ety kuerya py ogueraa.

13 Ha'e py ma ogueru avi hekokue ramigua mombe'uarã. Ha'e va'e kuery aipoe'i:

— Peva'e ava ma ijayvu vai riae oikovy templo iky'a e'y va'e ha'e lei re.

14 Mba'eta roendu aipoe'i rã Nazaré pygua Jesus templo omomba 'rãa rami, ha'e nhanderekorã Moisés oeja va'ekue oguerova 'rãa rami guive — he'i.

15 Ha'e javive omboayvua py oguapy va'e ma Estêvão re anho oma'ẽ okuapy. Oma'ẽ okuapy rã anjo rami hova.

7

Estêvão ijayvuague

* 5:42 Mateus 5.10-12; 1 Pedro 4.16,19 * 6:3 1 Timóteo 3.8-10 * 6:10 Lucas 21.14,15

¹ Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e oporandu vy aipoe'i:

– Ha'e rami ae teve?

² Estêvão ombovai:

– Ke'y kuery ha'e xeru kuery, pendu ke. Nhaneramoĩ Abraão ma Mesopotâmia vyv re teri oiko jave, Harã py oiko e'ÿ mbove ixupe Nhanderuete hexakãmba va'e ojexa uka raka'e.

³ Ha'e vy aipoe'i ixupe: “Ejepe'a ndeyvy neretarã kuerya gui, ha'e tereo vyv aexa uka aguã katy”, he'i va'ekue.*

⁴ Ha'e ramo caldeu kuery vyv gui oo Harã py ju oiko aguã. Tuu omano ma rire apy ju Nhanderuete ombou vyv aÿ peẽ pendekuaia py.

⁵ Ha'e rami avi apy voi ixupe guarã nome'ëi neĩ peteĩgue'i opy oguerova aguã voi, teĩ ijayvu vyv ome'ë aguã, ha'e hamymino kuery pe voi. Ha'e jave ma ndata'yi teri.

⁶ Ha'e gui Nhanderuete ijayvu hamymino kuery oyvy re'ÿ, vyv mboae re ikuai 'raa re. Ha'e py ma escravo kuery 'rã ikuai, quatrocentos ma'etÿ re 'rã ikuai axy.

⁷ Ha'e gui Nhanderuete aipoe'ive ju: “Xee ma ambopaga 'rã escravo penemingoare kuery. Ha'e va'e rire ha'e gui pexẽ 'rã kova'e vyv re ju xerembiguai pendekuai aguã”, he'i va'ekue.*

⁸ – Ha'e gui ma ipire omboi uka vyv hexeve ojapo guexeve guarã. Ha'e rami vyv Isaque itui rire oito araa pyv Abraão omboi ipire. Isaque gui oiko Jacó, ha'e gui ha'e va'e gui nhaneramoĩ kuery doze ikuai va'ekue oiko.

⁹ Ha'e gui José re nhaneramoĩ kuery nda'ija'ei vyv ovende raka'e Egito vyv katy heraarã pe. Ha'e rami teĩ Nhanderuete ma hexeve oiko vyv

¹⁰ ogueraa jepe opa mba'e vai oiko va'e gui. Omboaxya rupi omo'arandu Egito pygua huvixave Faraó renonde. Ha'e ramo Faraó omoĩ ha'e pygua kuery re opena aguã, ha'e hoo pygua ha'e javi re guive.

¹¹ Ha'e gui ma karuai oiko Egito vyv ha'e javi rupi. Canã vyv re voi ikuai axy ramo nhaneramoĩ kuery ndojouvei tembi'u.

¹² Ha'e rã Egito vyv re ma trigo oguerkoa omombe'ua rã Jacó oendu vyv jypy omondouka raka'e nhaneramoĩ kuery.

¹³ Ha'e kuery teĩgue ju ovaẽ ramo José ojekuaa uka guyke'y kuery pe, ha'e Faraó voi oexa José regua kuery.

¹⁴ Ha'e vyv José oenoĩ uka nguu Jacó ha'e guetarã kuery ha'e javive setenta e cinco ikuai va'e.

¹⁵ Ha'e rami pyv Egito vyv re Jacó oo raka'e. Ha'e pyv ma omano, nhaneramoĩ kuery ha'e javive voi.

¹⁶ Hetekue ma Siquém katy heraa vyv onhono porãa Hamor ra'y kuery guiv Abraão tuparã perãta re ojogua va'ekue py.

¹⁷ – Ha'e gui ovaẽ rai'i ma Abraão pe Nhanderuete ouraague ojeupity aguã ára. Ha'e jave ma nhaneramoĩ kuery hetave oje'oiivy Egito vyv re,

¹⁸ amboae huvixave José oikuaa va'e'ÿ oiko peve.*

¹⁹ Ha'e va'e huvixa ma nhaneramoĩ kuery ombotavypa vyv ojavyky rei, ojapo guive gua'y kuery re ae nopenavei rã omanomba aguã rami.

²⁰ Ha'e va'e jave pyv oiko Moisés. Ha'e va'e ma Nhanderuete renonde voi ojou porãa ramo mboapy jaxy re ranhe onhomi tuu ro py.

²¹ Ha'e gui oejaa ramo Faraó rajy juv ogueraa vyv omemby ae'i rami omonakuaa.

* 7:3 Gênesis 12.1   * 7:7 Gênesis 15.13-14   * 7:18 Êxodo 1.8

22 Moisés ma Egito pygua 'arandua ha'e javi re ombo'ea ramo ipo'aka ayvu py ha'e mba'emo ojapoa py.

23 — Quarenta ma'etỹ ma oguerekoa py oendu guyke'y kuery Israel regua oexaxea.

24 Ha'e rami vy peteĩ ava ojavykya rei rã oexa vy oiipe'a, ha'e oepy vy ojuka Egito pygua.

25 Mba'eta Moisés oexa'ã hetarã kuery “Ixupe Nhanderueté nhandereraa jepe uka 'rã” he'i aguã, teĩ ha'e kuery ha'e rami ndoikuaai.

26 — Ha'e gui ko'ẽgue onhemboja ju guetarã kuery joguero'a va'e re. Ha'e kuery ikuai porã aguã omboja'oxe vy aipoe'i: “Avakue, peẽ kuery tu joegua'i rima pendekuaí. Mba'e re tu pejoguero'a rei?” he'i.

27 Ha'e ramo oirũ re ojeaive va'e omoanha vy aipoe'i: “Mava'e tu nemoĩ oreruvixarã, orere repena aguã?

28 Xee voi teve xejukaxe avi kuae Egito pygua rejukaague rami?” he'i.*

29 Ha'e rami ijavyu rã Moisés oendu vy okanhy ovy, ha'e Midia vvy re ju oiko guekoa py e'ỹ. Ha'e py ma oiko mokoĩ ta'y.

30 — Quarenta ma'etỹ rire tekoa e'ỹa py Sinai vvyty re ixupe ojexa uka peteĩ anjo. Yvyra rogue hendy va'e mbyte gui ojexa uka.

31 Moisés ha'e nunga oexa vy onhemondyi va'eri onhembojave ovy oexa porãve aguã. Ha'e vy oendu Senhor aipoe'i rã:

32 “Xee ma neramoĩ kuery Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete aiko”, he'i. Ha'e rami rã Moisés okyje vy oryrypa, oma'ẽve aguã nda'ipy'a guaxui guive.

33 — Ha'e ramo Senhor aipoe'ive ju: “Emboi ndepy regua, mba'eta repyrõa ma vvy ky'a e'ỹ.

34 Xee aexa ma Egito vvy re xeivygua kuery ikuai axya, ha'e kuery ipoãẽ rã aendu guive. Ha'e rami vy aguejy araa jepe aguã. Ejuve ke aỹ, xee romondouka 'rã Egito katy”, he'i.*

35 — Ha'e rami teĩ ha'e kuery nonhe'ẽ rendui Moisés. Ha'e vy aipoe'i: “Mava'e tu nemoĩ huvixa orere repena va'erã?” he'i okuapy, huvixarã ha'e heraa jepearã Nhanderueté ombou va'ekue ri, anjo vvyra rogue hendy va'e mbyte gui ojexa uka va'ekue ipytyvõarã oiko guive.

36 Ha'e gui Egito vvy re nhomondyipaarã ha'e hexa pyrã Moisés ae ojapo vy oguenoẽ nhaneramoĩ kuery. Ye'ẽ Pytã re voi ojapo, ha'e quarenta ma'etỹa pukukue re tekoa e'ỹa rupi ikuai jave guive.

37 Moisés ae Israel kuery pe aipoe'i: “Peẽ kuery regua Nhanderueté omoingo 'rã peteĩ profeta xee rami guarã”, he'i va'ekue.*

38 Ha'e Moisés ae oĩ va'ekue tekoa e'ỹa py ono'õmba va'e kuery reve, Sinai vvyty re ixupe anjo ijavyu va'ekue ha'e nhaneramoĩ kuery reve. Ojopy avi ayvu imarã e'ỹ va'e nhandevy ju oikuaa uka aguã.

39 — Ha'e rami teĩ nhaneramoĩ kuery ma nonhe'ẽ rendui raka'e. Ha'e kuery ndoipotai vy opy'a re omoĩ okuapy Egito katy ju ojevyyxa.

40 Ha'e vy aipoe'i Arão pe: “Ejapo orevy nhanderuetarã nhanerenonde re oo va'erã. Mba'eta Egito vvy gui nhanerenoẽare Moisés re ma ndajaikuaai mba'e pa oikoa”, he'i okuapy.*

41 Ha'e va'e jave ojapo vaka ra'y ra'angaa, ha'e ha'angaa pe nymba kuery ojuka guive. Oguerovy'a rei okuapy opo py ojapo va'ekue rive.

42 — Ha'e ramo ha'e kuery gui Nhanderueté ojepe'a vy omboaxa yva re ikuai va'e rive ombojerovia aguã, profeta kuaxia ombopara vy aipoe'iaague

* 7:28 Êxodo 2.14

* 7:34 Êxodo 3.5-8,10

* 7:37 Deuteronomio 18.15

* 7:40 Êxodo 32.1,23

rami: “Israel kuery, tekoe e'ÿa rupi quarenta ma'etÿ re pendekuai vy xevy pe teve mymba pejuka vy peme'ë raka'e?”

⁴³ Tuuete ramigua Moloque pe e'ÿ ri ty'y pejapo pembojerovia atyrã? Ha'e tuuete ramigua Renfã jaxy-tata ra'angaa pejapo va'ekue pembojerovia agüã. Ha'e nungakue re ma xee rogueraa ukapa 'rã Babilônia rovai katy”, he'iague.*

⁴⁴ — Ha'e gui ombojeroviaaty Nhanderuete ayvu oĩa va'e ma nhaneramoĩ kuery ogueroko raka'e tekoe e'ÿa re, Moisés pe ojapo ukaague rami ae ojapo va'ekue.

⁴⁵ Ha'e nunga ma nhaneramoĩ kuery Josué oiko javegua ju ojopy vy amboae katy ogueraa, mba'eta ha'e kuery renonde gui Nhanderuete vvy regua kuery omoxë ramo ha'e py ju ikuai. Davi oikoa ára peve ogueroko va'ekue.

⁴⁶ Ha'e gui Davi ma Nhanderuete ojou porã ramo ojerure peteĩ oo Jacó Ruete peguarã ojapo agüã.

⁴⁷ Ha'e rã ixupe guarã oo apoare ete ma Salomão raka'e.

⁴⁸ Ha'e rami teĩ Yvate ete va'e ma avakue opo py oo ojapo va'ekue py noĩ, profeta aipoe'iague rami:

⁴⁹ “Yva ma xerenda, ha'e rã vvy ma xepy rendarã itui. Mba'e nunga oo 'rã tu pejapo xevy? Mamo 'rã tu xee apytu'u atyrã oĩ agüã ha'eve?”

⁵⁰ Mba'eta xepo py e'ÿ ri ty'y ha'e nunga ha'e javi ajapo va'ekue?” he'i Senhor.*

⁵¹ — Avakue peneakã ratã va'e, pendepya'a ratã ha'e pendeapyxa e'ÿ va'e, Nhe'ë Ky'a E'ÿ ijayvu teĩ ndapejapyxakaxei kuerei. Peneramoĩ kuery ikua-iague rami ae ju peẽ voi pendekuai.*

⁵² Mba'eta mava'e profeta re nda'u peneramoĩ kuery nopu'ã rei raka'e? Mba'eta ojuka okuapy raka'e Heko porã ete va'e ou 'rãa mombe'ua kuery. Ha'e va'e gui aÿ ma peẽ ju ijopy nhemiare ha'e ijuka riveare pendekuai.

⁵³ Pende kuery ma anjo po gui lei pejopy va'eri ndapejapoi — he'i.

Estêvão omanoague

⁵⁴ Ha'e rami ijayvu rã ha'e kuery oendu vy ipoxy okuapy opy'a py, ha'e hexe opu'ã vy haĩ jekyty guive okuapy.

⁵⁵ Ha'e rã Estêvão re ma Nhe'ë Ky'a E'ÿ anho oĩ ramo yva re oma'ë vy oexa Nhanderuete rexakãa, ha'e oiporu kuaa regua re Jesus hi'aĩ rã.

⁵⁶ Ha'e rami vy aipoe'i:

— Aipo aÿ, xee aexa yva ojepe'a rã, ha'e Nhanderuete oiporu kuaa regua re Ava ra'y ojeapo va'ekue hi'aĩ rã — he'i.

⁵⁷ Ha'e ramo ha'e kuery ojapukai atã vy omboty oapyxa, joo rami meme oguero'a okuapy.

⁵⁸ Tetã gui mombyry'i ogueraa py ojapipa okuapy ita py. Hekokue ramigua mombe'uare kuery ma oao puku omboi vy oea imoiny peteĩ kunumi Saulo hery va'e hi'aĩa py.*

⁵⁹ Ha'e rami vy ita py Estêvão ojapipaa ramo ojapukai vy aipoe'i:

— Senhor Jesus, eraa ke xenhe'ë — he'i.

⁶⁰ Ha'e gui guenapy'ã re oĩ vy ijayvu atã:

— Senhor, embopaga emé kova'e kuery ojevavyague re — he'i. Po rami ijayvu reve oke.*

* **7:43** Amós 5.25-27 * **7:50** Isaías 66.1-2, Atos 17.24 * **7:51** Mateus 23.30-32 * **7:58** Saulo ma Jesus pe ojeko me'ë va'erã va'e (Atos 2.20). Guery ogueroa rire ixupe “Apóstolo Paulo” 'ea (Atos 9.1-9, 13.9). * **7:60** Lucas 21.16-19, 23.46,34

8

¹ Ha'e kuery ojuka okuapya ma Saulo ojou porã.

Atos 26.9-11

Ha'e va'e árave Jerusalém pygua igreja kuery omoingo axya vaipa. Ha'e ramo ha'e kuery ha'e javive apóstolo e'ỹ vy oaĩmba Judéia ha'e Samaria vyv rupe.

² Estêvão retekue ma Nhanderuete pegua avakue onhono porã, hexe ojae'ou vaipa guive.

³ Ha'e rã Saulo ma omombaxe ete heravy igreja kuery. Oo rupi oike vy ogueraa avakue ha'e kunhague nhuã py omboty aguã.

Samaria tetã py Filipe oo vy ayvu omombe'uague

⁴ Ha'e gui opa rupi oaĩmba jogueravya rupi ayvu omombe'u.

⁵ Filipe ma Samaria tetã py oo vy ha'e kuery pe omombe'u Cristo.*

⁶ Filipe ijayvu rã heta va'e kuery peteĩ rami meme ojapyxaka okuapy. Oendu, oexa guive hexa pyrã ojapo rã.

⁷ Mba'eta heta gui nhe'ẽ vai ojapukai reve-reve ojepe'a, ha'e heta oguata e'ỹ ha'e hetyma pirupa va'e voi okuerapa.

⁸ Ha'e ramo ovy'a ete okuapy ha'e va'e tetã py.

Onhembo'e vaikue va'e Simão re ijayvuague

⁹ Ha'e py ma oiko peteĩ ava Simão hery va'e, onhembo'e vaikuea rupi oiko. Samaria pygua kuery ombotavypa oikovy, ipo'akapa va'e rami rive onhemoingo vy.

¹⁰ Hexe ojapyxaka pavẽ, yvyĩgüeve ha'e yvatekueve guive. Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e ava re ma Nhanderuete po'akaa oĩ. Ha'e ramo Ipo'akapa va'e hery — he'i okuapy.

¹¹ Hexe anho ojapyxaka, mba'eta are ma omba'evyky py ombotavypa ramo.

¹² Ha'e gui ha'e pygua kuery pe Filipe omombe'u oikovy ayvu porã Nhanderuete po'akaa ha'e Jesus Cristo regua. Ha'e ramo avakue ha'e kunhague oguerovia ramo omongaraipa.

¹³ Simão eteve voi ojerovia avi, ha'e omongarai ma rire Filipe re onhemoirũ oikovy, mba'eta hexa pyrã ha'e mba'emo porã ojapo rã oexa vy onhemondyipa.

Samaria py Pedro ha'e João ikuai jave guare

¹⁴ Samaria pygua kuery Nhanderuete ayvu ogueroviaa omombe'ua rã Jerusalém py apóstolo kuery ikuai va'e oendu okuapy. Ha'e rami vy ha'e katy omondouka Pedro ha'e João.

¹⁵ Ha'e py ha'e kuery ovaẽ vy ha'e pygua kuery re onhembo'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oĩ aguã,

¹⁶ mba'eta neĩ peteĩve re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ndoguejyi teri, Senhor Jesus rery rupi omongaraia rive.

¹⁷ Ha'e gui ha'e kuery áry apóstolo kuery opo omoĩ ramo ha'e kuery re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ou.

¹⁸ Apóstolo kuery joe opo omoĩ rã Nhe'ẽ [Ky'a E'ỹ] oua Simão oexa vy apóstolo kuery pe ijayvu peráta ome'ẽ aguã re.

¹⁹ Ha'e vy aipoe'i:

— Xee voi ke xembopo'aka joe xepo amoĩ rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ou aguã — he'i.

²⁰ Ha'e rã Pedro ombovai:

* 8:5 Atos 1.8; João 12.24

– Ndeperáta too ndereve rekanhy aguã py, mba'eta rexa'ã peráta re ndejeupe rejogua aguã Nhanderuete om'e'ẽ rive va'e.

²¹ Ndee ma mba'eve ndererekoi ore rami reiko aguã, neĩ rojapo va'e rejapo aguã voi, mba'eta ndepy'a py ha'eve e'ÿa rami reiko Nhanderuete renondê.

²² Ha'e nunga rupi ejeko rerova ndereko vaia gui, ha'e ejapukai Senhor pe. Xapy'a rei ombogue 'rã ndepy'a re remoĩ va'ekue.

²³ Mba'eta xee aexa rã opa marã rei teri reiko, nhuã py rami teko vai nembo'a ramo – he'i.

²⁴ Ha'e ramo Simão ombovai vy aipoe'i:

– Pejerure ha'vy Senhor pe pendeayvuague oiko e'ÿ aguã – he'i.

²⁵ Ha'e kuery Senhor ayvu omombe'u ha'e nhombo'epa ma vy Jerusalém tetã katy ju ojevvy. Samaria pygua kuery rekoa ikuai va'e rupi omombe'u oje'oivvy ayvu porã.

Eunuco reve Filipe onhemoiruague

²⁶ Ha'e gui Filipe pe peteĩ anjo Senhor-a guigua ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

– Epu'ã ke, tereo kuaray puku-a yke katy. Jerusalém gui Gaza katy tape oo va'e rupi tereo, tekoa e'ÿa rupi – he'i. Ha'e ramo opu'ã vy oo.

²⁷ Oo vy peteĩ ava oexa Etiópia pygua eunuco, huvixa kunha Candace mba'e peráta ha'e javi re opena va'ety. Ha'e va'e ma Jerusalém py ombojerovia aguã ooague gui

²⁸ ojevvy rupi oguapy oiny karóxa py. Ogueroayvu heravy profeta Isaías ombopara va'ekue.

²⁹ Ha'e ramo Nhe'ẽ aipoe'i Filipe pe:

– Enhemboja peva'e karóxa re, tereo ijyvy'iry – he'i.

³⁰ Ha'e ramo Filipe onha ovy vy oendu ogueroayvu rã profeta Isaías ombopara va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

– Reikuaa ma'ã roeroayvu heravy va'e?

³¹ Ombovai:

– Mba'exa vy tu aikuaa ta avave rei omombe'u porãve e'ÿ rã? – he'i. Ha'e rami vy oenoĩ Filipe karóxa py ojeupi vy hexeve oĩ aguã.

³² Ipara ogueroayvu oiny va'e po rami: “Vexa'i rami heraa ojukaa aguã py. Ijukaarã renonde vexa'i okyrirĩa rami avi ha'e voi ndoipe'ai ojuru.

³³ Omo'yvy'i va'eve e'ÿa rami oguerekoa. Mava'e nda'u omombe'u 'rã hamymino kuery? Mba'eta yvy gui hekove oipe'aa rire”, he'iague.*

³⁴ Ha'e ramo eunuco oporandu Filipe pe:

– Ajerure remombe'u aguã mava'e reko re pa profeta ijayvu, ojee ae tyrã pa amboae reko re? – he'i.

³⁵ Ha'e ramo Filipe omombe'u porãve. Po rami ipara oĩ va'e guive omboypy vy ixupe omombe'u oiny Jesus.

³⁶ Ha'e kuery oo tema tape rupi. Yy oĩa py ovaẽ vy eunuco aipoe'i:

– Apy ma yy oĩ. Nda'evei 'rã ri nda'u anhemongarai uka aguã?

³⁷ [Filipe ombovai:

– Ndepy'a ha'e javi py rejerovia ramo ha'eve 'rã – he'i.

Ha'e ramo ombovai vy aipoe'i:

– Xee arovia Jesus Cristo Nhanderuete Ra'y oikoa – he'i.]

³⁸ Ha'e rami vy omombyta uka karóxa. Mokoĩve oguejy ovy yy py, ha'e Filipe omongarai.

³⁹ Yy gui oẽ jogueravy jave Senhor Nhe'ẽ oipe'a heravy Filipe. Ha'e ramo eunuco ndoexavei va'eri ovy'a reve oo oiny tape rupi.

* 8:33 Isaías 53.7,8

⁴⁰ Ha'e va'e rire'ive Filipe ma Azoto tekoa py ra'e oikoa oikuaa vy oove ha'e gui. Ayvu porã omombe'u heravy tetã ha'e javi rupi, Cesaréia py ovaẽ peve.

9

Atos 22.4-11; 26.9-18

¹ Ha'e ramia ja Saulo ma Senhor remimbo'e kuery ojukapa aguã re ijayvu. Ha'e rami vy sacerdote yvateve va'ea py oo vy

² ojerure kuaxia para re Damasco tetã py oo aguã judeu kuery onhemo'eaty ikuai va'e rupi, Senhor reko rami avakue ha'e kunhague ikuai va'e ojou vy oipokua ha'e Jerusalém katy oguerupa aguã.

³ Ha'e rami vy oo tape rupi. Damasco py ovaẽ rai'i ovya py yva gui hendy va'e hexakãmba xapy'a ijyvyry.

⁴ Ha'e rã vvy rupi ho'a vy peteĩ ayvu oendu:

– Saulo, Saulo, mba'e re tu xerereko axyxe ri? – he'i va'e.

⁵ Ha'e ramo oporandu:

– Mava'e tu ndee, Senhor?

Ombovai:

– Xee ma Jesus rereko axy rei va'e.

⁶ Epu'ã ke, eike tetã py. Ha'e py ma omombe'ua 'rã rejapo va'erã – he'i.

⁷ Ha'e gui irũ kuery hupive oo va'e ma okyrirĩ reve opytapa. Ijayvu va'e oendu teĩ avave rei ndoexai okuapy.

⁸ Ha'e rã Saulo ma vvy gui opu'ã vy guexa oipe'a teĩ mba'eve rei ndoexavei. Ha'e gui ijyva re ogueraa Damasco katy.

⁹ Mboapy ára re oĩ oexa e'ỹ re. Ha'e ramia pukukue re ndokarui neĩ ndoy'ui.

Atos 22.12-16

¹⁰ Damasco tetã py oiko peteĩ temimbo'e Ananias hery va'e. Ha'e va'e pe Senhor ojexa uka vy aipoe'i:

– Ananias.

Ombovai:

– Senhor, apy ma aĩ – he'i.

¹¹ Senhor aipoe'i:

– Epu'ã ke, tereo tape hi'yvi va'e 'epy va'e rupi. Judas ro py revaẽ vy ke eka Tarso guigua Saulo. Mba'eta ha'e va'e ma onhemo'e oiny jave

¹² oexa kuri peteĩ ava Ananias hery va'e ovaẽ ouvy rã, hi'áry opo omoĩ oexa ju aguã – he'i.

¹³ Ananias ombovai:

– Ha'e rami avi Senhor, heta gui ma aendu ha'e va'e ava reko. Mbovykue rei ve'ỹ ma ojapo vai va'ekue Jerusalém py ikuai va'e re,

¹⁴ ha'e apy guarã ju kuaxia para ogueru sacerdote yvatekueve va'ea gui, nderery rupi ojapukai va'e kuery ojopypa heravy aguã – he'i.

¹⁵ Ha'e ramo Senhor aipoe'i:

– Tereo nho, mba'eta ha'e va'e ma xerembiguairã aiporavo va'ekue judeu e'ỹ va'e kuery pe xerery ogueraa aguã, huvixa kuery ha'e Israel kuery renonde guive.

¹⁶ Ixupe xee ae aikuaa uka 'rã xerery rupi oiko ramo omoingo axya 'rãa – he'i.

¹⁷ Ha'e ramo Ananias oo vy ovaẽ oo oĩa py. Hi'áry opo omoĩ reve aipoe'i:

– Irmão Saulo, Senhor Jesus tape rupi rejua rupi ojekuaa uka va'ekue xembou kuri rexa ju aguã, ha'e ndere Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ aguã – he'i.

¹⁸ Ha'e ramove hexa gui pira pekue ramigua ho'a ramo oexa ju. Ha'e gui opu'ã vy onhemongarai uka.

19 Okarupa ma vy oendu imbaraetea. Ha'e vy Damasco py are'i opyta Jesus remimbo'e kuery reve.

Damasco py ayvu Saulo omombe'u oikovyague

20 Ha'e rire'ive judeu kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi Saulo omombe'u oikovy Jesus ae Nhanderuete Ra'y oikoa.

21 Ha'e javive oendu va'e onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

– Peva'e e'ÿ ri ty'y Jerusalém py Jesus rery rupi ojakukai va'e ojukapaxe va'ety? Ha'e gui apy ju ou oipokuapa heravy aguã sacerdote yvatekueve va'ea katy – he'i okuapy.

22 Ha'e rã Saulo ma imbaraeteve oikovy. Ha'e vy Jesus ae Cristo oikoa omombe'u vy omokyrirĩmba judeu kuery Damasco py ikuai va'e.

23 Kueve ma rire judeu kuery jogueroayvu ojuka aguã.

24 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojapoxe va'e Saulo oikuaa. Ha'e kuery ojuka vy ara py ha'e pyávy tetã kora rokẽ py oarõ okuapy.

25 Ha'e rã temimbo'e kuery ma pyávy ogueraa vy peteĩ ajaka py omoĩ vy omboguejy tetã kora rovai.

Jerusalém ha'e Tarso py Saulo ovaẽague

26 Jerusalém py ovaẽ vy onhemoirũxe temimbo'e kuery mboae reve, teĩ ha'e kuery ha'e javive Jesus remimbo'e oikoa ndogueroviai vy okyje okuapy.

27 Ha'e rã Barnabé ma apóstolo kuerya py ogueraa vy omombe'u porãmba tape rupi Senhor ojekuaa uka vy hexeve ijayvuague, ha'e ramo Damasco tetã py okyja py e'ÿ Jesus rery rupi ijayvuague.

28 Ha'e rami rire Jerusalém py oiko ha'e kuery reve. Okyje reve'ÿ ijayvu oikovy Senhor rery rupi.

29 Grego ayvu py ijayvu va'e kuery pe ayvu omombe'u ha'e ijayvu ete oikovy ramo ha'e kuery ojukaxe ete.

30 Ha'e nunga irmão kuery oikuaa vy Cesaréia peve ogueraa, ha'e gui Tarso katy ju omondouka.*

Igreja pygua heta-etave ovyague

31 Ha'e rami rire Judéia ha'e javi rupi igreja kuery ikuai porã, Galiléia ha'e Samaria rupi guive. Imbaraeteve oje'oivy Senhor renonde ojererokyja rupi. Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ ombopy'a guaxu ramo heta-etave ovy.

Enéias omongueraa ague

32 Ha'e gui Pedro ma opa rupi oaxa ovy vy Lida tetã py ovaẽ iky'a e'ÿ va'e kuerya py.

33 Ha'e py ma peteĩ ava oxa Enéias hery va'e. Ha'e va'e ma uguata va'e'ÿ vy oito ma'etÿ re ma tupa py itui.

34 Ixupe Pedro aipoe'i:

– Enéias, Jesus Cristo nemonguera. Epu'ã ke ha'vy, emoĩ porã ju nderupa – he'i ramove opu'ã.

35 Ha'e ramo Lida ha'e Sarona pygua kuery ha'e javi oxa vy ojeko rerova Senhor re.

Dorcas omboetea jevyague

36 Jope tetã py ma oiko peteĩ temimbo'e kunha Tabita hery va'e, Dorcas he'ia. Ha'e va'e ma pavẽ oikuaa mba'emo porã anho ojapo ha'e mba'emo ome'ẽ va'ety oikoa.

* 9:30 Gálatas 1.15-24

³⁷ Ha'e va'e jave imba'eaxy vy omano. Ha'e gui hetekue ombojaupa ma rire ombouve ju inony opy ja'o'i yvate oĩ va'e py.

³⁸ Jope gui ma Lida py Pedro oĩa namombyry'i. Ha'e ramo ha'e py oĩa temimbo'e kuery oendu vy mokoĩ avakue omondouka "Jaa vyvoi ke orereve" he'i aguã.

³⁹ Ha'e nunga Pedro oendu vy oo ha'e kuery reve. Oo py ovaẽ ramo opy ja'o'i yvate oĩ va'e py ogueraa. Imeve'y va'e kuery ha'e javi ombojere rei, ojae'o reve oexa uka ao puku ha'e tupyja Dorcas oikove teri reve ojapo va'ekue.

⁴⁰ Ha'e gui ma Pedro omoẽmba vy guenapy'ã re oĩ, ha'e vy onhembo'e. Ha'e gui ojere vy hetekue ituaia katy ju oma'ẽ. Ha'e vy aipoe'i:

— Tabita, epu'ã ke — he'i. Ha'e ramo guexa oipe'a vy oexa Pedro, ha'e vy ovy oiny.

⁴¹ Ha'e ramo ipo re ojopy vy omopu'ã. Ha'e gui iky'a e'y va'e ha'e imeve'y va'e kuery oenoimba vy oexa uka oikove va'e.

⁴² Ha'e nunga Jope pygua kuery ha'e javi oikuaa vy heta ojerovia Senhor re.

⁴³ Jope py ma Pedro opyta are, ipirekue re omba'eapo va'e Simão hery va'e ro py.

10

Xondaro ruvixa Cornélio reko re ijayvuague

¹ Cesaréia tetã py peteĩ ava oiko Cornélio hery va'e, xondaro kuery Itália pygua ruvixa.

² Ha'e va'e ma Nhanderuete pe oiko ojererokyjea rupi, ngoo pygua kuery ha'e javi reve. Mba'emo ome'ẽ jepi ha'e py judeu kuery ikuai va'e pe, Nhanderuete pe onhembo'e riaa guive.

³ Ha'e gui ma kuaray ojero'a'i jave peteĩ anjo Nhanderuetea guigua ojexa uka ixupe. Hexe onhemboja vy aipoe'i:

⁴ — Cornélio.

Ha'e ramo onhemondyi reve anjo re oma'ẽ vy oporandu:

— Mba'e tu, Senhor?

Anjo ombovai:

— Nhanderuete renonde ima'endu'aa renhembo'ea ha'e mba'emo reme'ẽ reikovya re.

⁵ Aỹ ma emondouka Jope tetã katy Simão Pedro hery va'e renoĩarã.

⁶ Ha'e va'e ma ye'ẽ yvýry oiko, ipirekue re omba'eapo va'e Simão ro py — he'i.

⁷ Hexeve anjo ijayvu va'ekue ojepe'a ramove oenoĩ mokoĩ guembiguai ha'e peteĩ xondaro Nhanderuete pe oiko va'e ixupe omba'eapo va'e regua.

⁸ Ha'e va'e kuery pe ha'e nungakue omombe'upa vy Jope tetã katy omondouka.

Pedro pe mba'emo ojexa ukaague

⁹ Ko'ẽ jevy tape rupi ha'e kuery oo vy tetã py ovaẽ rai'i ma oje'oivy jave, Pedro ma kuaray mbyte rire'i oo áry ojeupi onhembo'e aguã.

¹⁰ Inhembyayi vy okaruxea oendu. Ha'e gui tembi'u ojapoa rã oarõ jave ixupe ojexa uka peteĩ.

¹¹ Ha'e vy oexa yva ojepe'a rã, ha'e oguejy ovy peteĩ ajukue ramigua tuvixa va'e, vvy rami omboguejya ijapy irundyve re.

¹² Ha'e va'e áry ma opa marãgua mymba ikuai irundy ipy va'e, vvy rupi otyryry ha'e guya oveve va'e.

¹³ Ha'e gui ixupe peteĩ ijayvu va'e aipoe'i:

— Pedro, epu'ã ke, ejuka ha'e he'u.

14 Pedro ombovai:

– Any teve Senhor, mba'eta ha'u va'e'ȳ teri ha'eve'ȳ va'e nhomongy'aaṛã – he'i.

15 Mokoïguea ma ijayvu va'e aipoe'i:

– Nhanderuete oiky'a'o va'ekue pe “Ha'eve'ȳ va'e” 're eme – he'i.

16 Ha'e nunga mboapykue oiko rire ajukue ogueraa ju yva re.

Cornélio remimbou kuery Jope py ovaēague

17 Pedro mba'emo ojexa uka va'ekue mba'erã paa ndoikuaai rei oiny jave avakue ovaē ma Cornélio ombou va'ekue. Simão ro re oporandu jogueruvy rire okē py opyta.

18 Onhenduka vy oporandu:

– Simão Pedro hery va'e pa oĩ? – he'i.

19 Ha'e rã Pedro ma mba'emo oexa va'ekue re teri oikuaa pota oiny reve Nhe'ē aipoe'i ixupe:

– Pe'i py mokoï ava ndereka va'e ikuai.

20 Epu'ã ha'vy, eguejy ha'e tereo ha'e kuery reve. Erovia e'ȳ eme, mba'eta xee ae ambou uka – he'i.

21 Ha'e gui avakue ikuai py Pedro oguejy ma vy aipoe'i:

– Xee apy aĩ va'e ae pa xereka? Mba'e re tu peju?

22 Ha'e kuery ombovai:

– Xondaro ruvixa Cornélio ma ava heko porã ha'e Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi oiko va'e, judeu kuery ha'e javi ima'endu'a porãa va'e guive. Ha'e va'e ae nerenõ uka, ngoo py revaē rã ndeayvu oendu aguã, anjo lky'a e'ȳ va'e aipoe'iaque rami vy – he'i okuapy.

Pedro ijayvuague

23 Ha'e rami rã Pedro ma ha'e kuery omoaē ranhe, omoinge opy. Ko'ē jevy opu'ã vy oo ha'e kuery reve. Jope pygua irmão kuery regua oo avi hupive.

24 Ko'ē jevy Cesaréia py ovaēmba. Cornélio oarõ vy omboatypa ma ra'e guetarã ha'e oirũ kuery oayvuve va'e.

25 Pedro ovaē ovy rã Cornélio oē ovaexĩ aguã. Guenapy'ã re oĩ vy ombojerovia.

26 Ha'e ramo Pedro omopu'ã vy aipoe'i:

– Epu'ã katu, xee voi ma ava avi aiko – he'i.

27 Hexeve ijayvu reve oike vy heta oexa ono'õ okuapy va'e.

28 Ha'e vy ha'e kuery pe aipoe'i:

– Peē ma peikuaa porã rã ore judeu kuery amboae regua re ronhemoirũ aguã nda'evēi, neĩ ronhemboja aguã voi. Ha'e rami teĩ xevy pe Nhanderuete oikuaa uka avave pe “Nda'evei va'e” neĩ “Ha'eve'ȳ va'e” ro'e aguã nda'eveia.

29 Ha'e nunga rupi xerenõ uka ramo aju “Nda'evei” ha'e e'ȳ re. Aỹ ma aporandu: Mba'erã pa xerenõ uka?

30 Cornélio ombovai:

– Kova'e ára reve vy irundy ára ma ojapo guĩ rami jave xero py anhembo'e ainyague, kuaray ojero'a jave. Ha'e gui xerenonde ojexa uka petēi ava ijao rexakãmba va'e.

31 Ha'e va'e ma aipoe'i: “Cornélio, Nhanderuete renonde ma oendua renhembo'ea, ha'e mba'emo reme'ē reikovya re ima'endu'aa guive.

32 Emondouka ke Jope katy Simão Pedro hery va'e renoĩarã. Ha'e va'e ma ye'ē vyry oiko, ipirekue re omba'eapo va'e Simão ro py”, he'i va'ekue.

33 Ha'e ramõ roenoĩ uka voi. Ha'eve vaipa rejuague. Aỹ ma apy roĩmba Nhanderuete renonde, ndevy Senhor omombe'u uka va'e ha'e javi roendu aguã – he'i.

³⁴ Ha'e ramo Pedro ijayvu vy aipoe'i:

– Aỹ ma aikuaa ma anhetē ae ra'e Nhanderuete petēi regua rive joegui oayvuve va'e e'ỹa.

³⁵ Ha'e rami r'ãgue py ha'e javive regua omonhemboja 'rã henonde ojererokyjea rupi ha'e ha'evea rami ikuai va'e.*

³⁶ Pova'e ayvu Nhanderuete ombou raka'e Israel kuery pe, Jesus Cristo re vy petēi rami nhanemoingo porã aguã. Mba'eta ha'e javi regua Senhor oiko.

³⁷ Peẽ avi peikuaa ayvu Judéia ha'e javi rupi oendua va'ekue, Galiléia gui ijypp va'ekue, nhomongaraia regua João omombe'u ma rire.

³⁸ Oendua Nhanderuete Jesus Nazaré pygua va'e ombopo'aka vy hexe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ omoĩague. Ha'e ramo hexeve Nhanderuete oiko ramo opa rupi oiko vy mba'emo porã ojapo, nhomonguera guive anha kuery omoingo axya gui.

³⁹ Judeu vvy re ha'e Jerusalém tetã py mba'emo porã ojapo va'ekue ha'e javi ma ore roexapa. Ha'e gui ma vvyra re omoĩ vy ojukaa.

⁴⁰ Ha'e gui mboapy araa py Nhanderuete omboete ju, ha'e joupe oexa uka guive.

⁴¹ Heta va'e kuery ha'e javive pe'ỹ oexa uka, ha'e rã imombe'uarã Nhanderuete oiporavo va'ekue pe anho, ore kuery omanoague gui onhemboete ju ma rire hexeve rokaru ha'e roy'u va'ekue pe ae.

⁴² Nhery pe ma ayvu omombe'u uka heta va'e kuery pe, roikuaa uka aguã Nhanderuete omoĩague oikove va'e ha'e omano va'ekue re oikuaa pota va'erã.

⁴³ Hekorã re ae profeta kuery ha'e javi ijayvu raka'e. Ha'e vy omombe'u hery rupi omboguepaa 'rãa hexe ojerovia va'e ha'e javi ojejavyague.

Judeu e'ỹ va'e kuery re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oguejyague

⁴⁴ Ha'e nunga re Pedro ijayvu teri oiny jave ayvu re ojapyxaka okuapy va'e ha'e javive re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oguejy.

⁴⁵ Judeu e'ỹ va'e kuery pe voi Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ome'ẽa ramo judeu regua ojerovia va'e Pedro rupive ou va'ekue onhemondyipa,

⁴⁶ mba'eta oendu okuapy ayvu mboae py ijayvu rã Nhanderuete omboetea rupi.

Ha'e ramo Pedro oporandu:

⁴⁷ – Amongue nda'u ojoko 'rã yy py kova'e kuery romongarai aguã? Mba'eta nhande rami avi kova'e kuery voi ojopy ra'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ – he'i.

⁴⁸ Ha'e rami vy Jesus Cristo rery rupi omongarai uka. Ha'e ramo ojerure ha'e kuery reve opytave ranhe aguã.

11

Pedro guekokue re ijayvuague

¹ Ha'e gui Judéia py apóstolo ha'e irmão kuery ikuai va'e oendu okuapy judeu e'ỹ va'e kuery voi Nhanderuete ayvu ogueroviaague.

² Ha'e gui Jerusalém py Pedro ovaẽ ramo jopire omboi ukaxe va'e regua ndojou porã vy aipoe'i:

³ – Kore revaẽ va'e ty'y avakue opire omboi uka e'ỹ va'e ro py, ha'e kuery reve rekaru guive – he'i okuapy.

⁴ Ha'e ramo Pedro omombe'upa jypy'i guive jorire-rire oiko va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:

⁵ – Xee ma Jope tetã py anhembo'e ainy jave, xeakanhy vy aexa petēi ajukue tuvixa va'e ramigua oguejy ouvvy rã. Ijapy irundyve re omboguejya yva gui. Ha'e vy xea'i py peve ou.

* 10:35 Romanos 2.11; 1 Timóteo 2.4-6

⁶ Ipy katy ama'ẽ vy aexa ipy irundy va'e yvy re ikuai va'e, mymba inharõ va'e, yvy rupi otyryry ha'e guyra oveve va'e.

⁷ Aendu avi peteĩ ayvu “Pedro, epu'ã ke, ejuka ha'e he'u”, he'i va'e xeivy.

⁸ Ha'e ramo xee aipoa'e: “Any teve Senhor, mba'eta xejuru py oike va'e'ỹ teri ha'eve'ỹ va'e nhomongy'aarã”, ha'e.

⁹ Teĩgue ju yva gui onhendu: “Nhanderuete oiky'a'o va'ekue pe ‘Ha'eve'ỹ va'e' re eme”, he'i va'e.

¹⁰ Ha'e nunga ma mboapykue oiko, ha'e gui ha'e nunga ha'e javi ma yva re ju heraa.

¹¹ — Ha'e va'e jave ete'i oo roĩa py ovaẽ mboapy avakue. Ha'e va'e kuery ma Cesaréia gui omondouka pyre xerenoĩarã.

¹² Ha'e ramo xeivy pe Nhe'ẽ ijayvu ha'e kuery reve aa aguã akyje e'ỹ re. Xerupive oo avi kova'e irmão kuery mboapy meme ikuai va'e. Ha'e gui ma ha'e va'e ava ro py rovaẽ.

¹³ Ha'e ramo orevy pe omombe'u ngoo py anjo hi'aĩ rã oexaague, ha'e ixupe aipoe'iaque: “Emondouka amongue Jope katy, ha'e enoĩ uka Simão Pedro hery va'e.

¹⁴ Ha'e va'e ma ndevy omombe'u rã reo jepe aguã regua ayvu, ndee ha'e ndero pygua kuery ha'e javive reve”, he'iaque.

¹⁵ Ha'e gui ma xeayvu ypy'i ramove Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oquejy ha'e kuery re, jypy nhandere oquejyague rami ae.

¹⁶ Ha'e ramo xema'endu'a Senhor aipoe'iaque re: “João ma anhetẽ yy py nhomongarai. Ha'e rã peẽ ma penemongaraia rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve”, he'iaque re.

¹⁷ Ha'e rami py ha'e kuery pe avi Nhanderuete ombou Senhor Jesus re jajerovia ramo nhandevy ombouague rami. Ha'e rami rire mava'e tu xee aiko Nhanderuete pe “Nda'evei” ha'e aguã? — he'i.

¹⁸ Ha'e rami ijayvu rã ha'e kuery oendu vy nda'ivaivei. Ha'e vy Nhanderuete oguerovy'a vy aipoe'i:

— Ha'e rami vy ta'vy judeu e'ỹ va'e kuery pe voi teve Nhanderuete ome'ẽ ojeko rerova vy tekove ojopy aguã — he'i okuapy.

Antioquia py temimbo'e kuery pe “Cristo pegua” eaague

¹⁹ Estêvão ojukaa rire oaĩmba va'ekue ma opa rupi oje'oi, Fenícia, Chipre ha'e Antioquia peve. Judeu kuery regua pe año ranhe omombe'u ayvu.

²⁰ Ha'e gui ha'e kuery regua Chipre ha'e Cirene guigua ma Antioquia tetã py ovaẽ vy grego kuery pe voi omombe'u ayvu porã Senhor Jesus regua.

²¹ Ha'e kuery re Senhor po'akaa oĩ ramo heta ojerovia vy ojeko rerova Senhor re.

²² Ha'e nunga ma Jerusalém py igreja kuery ikuai va'e pe omombe'ua. Ha'e rami rã Antioquia katy omondouka Barnabé.

²³ Ha'e va'e ma ha'e py ovaẽ vy Nhanderuete omboaxya rupi ikuai oexa vy ovy'a, ha'e kuery ha'e javi omongeta guive ipy'a mbaraete reve Senhor re ikuai aguã.

²⁴ Mba'eta hexe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ha'e ojerovia etea año oĩ ramo ava porayvu va'e oiko.* Ha'e ramo heta onhemboja Senhor re.

²⁵ Ha'e gui Tarso katy ju Barnabé oo Saulo reka vy.

²⁶ Ojou vy Antioquia py ogeru. Peteĩ ma'etỹ pukukue re ha'e pygua igreja kuery reve ikuai vy heta ombo'e. Antioquia py temimbo'e kuery ikuai va'e jypy'i oenoia Cristo pegua.

* 11:24 Atos 4.36,37

Karuai oiko va'erãa re Ágabo ijayvuague

- ²⁷ Ha'e va'e jave py Antioquia py profeta kuery regua ou Jerusalém gui.
- ²⁸ Peteĩ ha'e kuery regua Ágabo hery va'e opu'ã vy Nhe'ẽ gui omombe'u yvy jave re karuai oiko 'rãa. Ha'e nunga oiko ae ma huvixave Cláudio oĩ jave py.
- ²⁹ Ha'e ramo temimbo'e kuery jogueroayvu okuapy mba'emo omondouka aguã Judéia py irmão kuery ikuai va'e pe. Peteĩ-teĩ ojoua'i rami 'rã omondouka oipytyvõ vy.
- ³⁰ Ha'ekue rami ae ha'e kuery ojapo. Ha'e vy Barnabé ha'e Saulo po py ogueraa uka igreja re opena va'e kuery pe.

12

Huvixa Herodes apóstolo Tiago ha'e Pedro oguereko axyague

- ¹ Ha'e va'e jave py huvixave Herodes ojopy uka igreja kuery ikuai va'e regua oguereko axy aguã.
- ² Ha'e rami vy kyxe py ojuka uka João ryke'y Tiago.
- ³ Ha'e nunga judeu kuery ojou porã rei okuapya oikuaa vy oguereko axyve ju. Ha'e vy Pedro voi ojopy uka, ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ va'ea ára.
- ⁴ Ojopy uka vy ombo'a uka nhuã py. Xondaro kuery po py omboaxa opena aguã. Irundy aty ikuai xondaro kuery, peteĩ-teĩ aty irundy xondaro oguereko harõarã, Páscoa ára rire heta va'e kuery oendua py omboayvua aguã.
- ⁵ Ha'e rami py Pedro nhuã py oĩ, teĩ hexe igreja kuery ikuai va'e onhembo'e tema Nhanderuete pe.*
- ⁶ Pyávy huvixa Herodes omboayvu e'ỹ mbove'i, Pedro oke oupy mokoĩ xondaro mbyte, mokoĩ corrente py ojokuaague reve. Xondaro kuery mboae ma okẽ py ikuai nhuã oarõa py.
- ⁷ Ha'e gui peteĩ anjo Senhor-a guigua ou xapy'a ramo peteĩ hendy va'e omoexakãmba nhuã ropy rupi. Pedro re opoko vy omomyĩ. Ha'e vy aipoe'i: — Epu'ã pojava — he'ĩ ramove ojokuaague ho'apa ipo gui.
- ⁸ Anjo aipoe'i:
— Ejeku'a jokua ke, ha'e emoĩ ndepy regua. — Ha'ekue rami ojapo ramo aipoe'ive ju: — Emoĩ ndeao puku, ha'e eju xerakykue — he'ĩ.

Nhuã gui Pedro oguenõea ague

- ⁹ Ha'e gui Pedro oẽ vy hakykue oo. Ndoikuaai ovy anhetẽ paa anjo opo py ojapo va'e, “Aexa ra'u rive po” he'ĩ vy.
- ¹⁰ Xondaro ikuai va'e jypy ha'e mokoĩa ma oaxa vy ovaẽ jogueravy okẽ ferro guigua tetã katy oĩ va'e py. Ha'e va'e ma ha'e ae ojepe'a. Ha'e gui oẽ vy peteĩ tape rupi jogueraa. Oove'ia py anjo ojepe'a ixugui.
- ¹¹ Ha'e ramo mae ma Pedro oikuaa xapy'a vy aipoe'i:
— Aỹ ma aikuaa anhetẽ Senhor ombou ra'e ojea pygua anjo, Herodes po gui xereraa jepe aguã, ha'e judeu kuery ojapoxe va'e ha'e javi gui guive — he'ĩ.
- ¹² Hexe oiko va'e re oikuaa pota vy onhembopy'a oo aguã João Marcos hery va'e xy Maria ro py. Ha'e py ma heta ikuai onhembo'e vy.
- ¹³ Kora rokẽ re ombota ramo ou peteĩ tembiguai kunha'i Rode hery va'e, mava'e paa oexa aguã.
- ¹⁴ Pedro ayvu oendu kuaa vy ovy'a vaipa vy hexarai omoinge aguã. Onha reve opy ojevvy Pedro okẽ py hí'aia omombe'u aguã.
- ¹⁵ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i ixupe:
— Naneakã porãvei teve — he'ĩ okuapy. Ha'e rami teĩ omombe'uve ha'e etea.

*

Ha'e ramo aipoe'i ju:

– Inhe'ë rive ri nhi'ã – he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e ramia ja Pedro ombotave tema ho'amy. Ha'e ramo mae ma ha'e kuery oipe'a vy ha'e ri ty ra'ea oexa vy ndoikuaai rei okuapy.

¹⁷ Ha'e ramo opo py “Pekyrirĩ” he'ia rami ojapo vy omombe'u marã rami pa nhuã gui Senhor oguenoë ukaague. Ha'e vy aipoe'i:

– Pemombe'u ke Tiago pe, irmão kuery pe guive – he'i. Ha'e gui oë ju vy amboae katy oo.

¹⁸ Ko'ëmba rã xondaro kuery nda'evei rei ikuai, mba'e pa Pedro re oikoague ndoikuaai vy.

¹⁹ Herodes oeka uka teĩ ndojoui. Ha'e rami vy nhuã rarõa kuery omboayvu ma vy ojuka ukapa. Ha'e vy Judéia gui ma Cesaréia katy ju oo. Ha'e py oiko are.

Herodes omanoague

²⁰ Ha'e va'e jave Herodes joo rami e'ỹ ijayvu Tiro ha'e Sidom pygua kuery reve. Ha'e ramo oĩa py ha'e kuery oupa peteĩ rami ojexa uka aguã. Ha'e rami vy huvixa rembiguai Blasto pe onhepytyvõ uka rire ojerure okuapy peteĩ rami ju ikuai aguã re, mba'eta huvixa vvy rupi ho'u va'erã ojou vy.

²¹ Ha'e gui oa'angaague ára py Herodes omoĩ ao iporãve va'e. Tenda openaaty áry oguapy vy ijayvu ha'e kuery pe.

²² Ha'e ramo ha'e kuery ojapukai:

– Nhanderuede ae teve ijayvu, ava e'ỹ – he'i okuapy.

²³ Ha'e ramove anjo Senhor-a guigua omomba'eaxy huvixa, Nhanderuede nomboetei ramo. Haxo ho'upa rã omano.

²⁴ Ha'e gui Nhanderuede ayvu oenduave tema opa rupi, ha'e ojerovia va'e kuery hetave ovy.*

²⁵ Barnabé ha'e Saulo ma ojapo 'rã va'ekue ojapopa ma vy ojevy ju Jerusalém gui. Ngupive ogueraa avi João Marcos hery va'e.

13

Jypy'i Barnabé ha'e Saulo ayvu momba'ua rupi oguataague

¹ Antioquia pygua igreja kuery regua ikuai profeta ha'e nhombo'ea kuery: Barnabé, Simeão Níger hery va'e, Cirene pygua Lúcio, huvixave Herodes ryvy ranga Manaém ha'e Saulo.

² Ha'e kuery ma Senhor pe okaru e'ỹ re ikuai ramo Nhe'ë Ky'a E'ỹ aipoe'i:

– Peiporavo xevy Barnabé ha'e Saulo, xee aenoĩague rami ha'e kuery omba'eapo aguã – he'i.*

³ Ha'e ramo okaru e'ỹ re onhembo'e okuapy ranhe. Ha'e gui ha'e kuery áry opo omoĩ reve omondouka.

Onhembo'e vaikue va'e Elimas reko re ijayvua

⁴ Nhe'ë Ky'a E'ỹ omondouka ramo Selêucia peve ranhe oo. Ha'e gui yy rupi oje'oi Chipre katy.

⁵ Salamina py ovaë vy Nhanderuede ayvu omombe'u judeu kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi. Ipytyvõarã ogueraa avi João.*

⁶ Ypa'ũ oaxapa vy Pafos tetã peve oo. Ha'e py oexa peteĩ judeu onhembo'e vaikue va'e profeta ramigua, Barjesus hery va'e.

* **12:24** 1 Pedro 1.24,25 * **13:2** Atos 9.15,16; Romanos 1.1 * **13:5** Apy João hery va'e ma Apóstolo João e'ỹ, ha'e rã João Marcos, Jesus rekokue ombopara va'erã va'e (versículos 13-15).

7 Ha'e va'e ma huvixa Sérgio Paulo irũ oiko. Ha'e rã huvixa ma ava hi'arandu va'e. Ha'e rami vy Barnabé ha'e Saulo oenoĩ vy oendu porã pota Nhanderueete ayvu omombe'u rã.

8 Ha'e rami teĩ onhembo'e vaikue va'e Elimas hery va'e ojokoxe huvixa ojerovia e'ỹ aguã.

9 Ha'e gui Saulo Paulo avi hery va'e re ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo oma'ẽ porã ranhe Elimas re. Ha'e vy aipoe'i:

10 – Anha ra'y, ndere ma renhombotavypa ha'e opa marã rei reiko aguã anho oĩ. Heko porã va'e re repu'ã rei. Nderepytu'ui ta ri ty'y Senhor reko amboae rami rei reikuaa ukaa gui?

11 Aỹ ma ndere Senhor omoĩ rã opo nderexavei aguã. Ha'e ramo mbovy ára rei ve'ỹ nderexavei 'rã kuaray – he'i. Ha'e ramove hexe ho'a yvyxĩ ramigua pytũ va'e. Ha'e ramo ojere-jere oikovy, oipota ijyva re imboguataarã.

12 Mba'emo oiko va'e huvixa oexa vy oguerovia ayvu, Senhor re ombo'e rã oguerovy'a guive.

Jerusalém katy ju João Marcos ojevyague

13 Pafos gui ma Paulo yy rupi oo. Oirũ kuery reve oje'oi Panfília regua Perge tetã re. Ha'e rã João ma ha'e kuery gui oja'o vy Jerusalém katy ju ojevy.

14 Ha'e rã ha'e kuery ma Perge gui oove Pisídia regua Antioquia tetã peve, ha'e sábado ára py judeu kuery onhembo'eaty py oo vy uguapy.

15 Lei ha'e profeta ombopara va'ekue ogueroayvupaa ma rire onhembo'eaty pygua ruvixa aipoe'i uka ha'e kuery pe:

– Xeryvy kuery, heta va'e kuery pemombaraete aguã regua ayvu pereko ri vy ke pemombe'u.

Antioquia py Paulo ayvu omombe'uague

16 Ha'e ramo Paulo opu'ã vy opo py ojapo “Pekyrirĩ” he'ia rami. Ha'e vy aipoe'i:

– Avakue Israel regua ha'e Nhanderueete renonde pejererokyjea rupi pendekuai avi va'e, pejapyxaka ke.

17 Nhande Israel kuery Ruete ma oiporavo raka'e nhaneramoĩ kuery, ha'e gui oyvy re'ỹ ikuaia pukukue re omboetave, Egito yvy re. Ha'e gui opo'akaa rupi oguenoẽmba vy

18 quarenta ma'etỹ re tekoa e'ỹa py ikuai jave ogueropo'aka ha'e kuery reko vai.

19 Ha'e gui sete regua Canaã yvy re ikuai va'ekue omomba vy ijyvykue ome'ẽ ha'e kuery yvyrã,

20 quatrocentos e cinqüenta ma'etỹ rai'i rire. Ha'e va'e rire omoĩ herekoarã kuery, profeta Samuel oikoa ára peve.

21 Ha'e gui nguvixaverã re ha'e kuery ojerure okuapy ramo Nhanderueete omoĩ uka Benjamim regua Quis ra'y Saul. Ha'e va'e ma quarenta ma'etỹ re oĩ.

22 Ha'e gui ma oipe'a vy hekovia Davi ju oiporavo huvixaverã. Ha'e va'e reko re ijayvu vy aipoe'i: “Jessé ra'y Davi ma ava xee ae rami ipy'a va'e ajou, xee aipota va'e ojapopa va'erã”, he'i va'ekue.

23 Ha'e va'e ramymino kuery regua Nhanderueete ijayvuague rami vy omoingo Israel kuery reraa jepearã. Ha'e va'e ma Jesus.

24 Ha'e va'e ojekuaa uka e'ỹ mbove João ranhe Israel kuery ha'e javive pe omombe'u oikovy jajeko rerova vy nhanhemongarai uka aguã regua.

25 Ha'e gui João ojapo 'rã va'ekue ojapopa ma vy aipoe'i: “Xee ma pexa'ãa ramigua e'ỹ. Ha'e rã xerakykue rima ou oiny peteĩ. Ha'e va'e gui ma xe'yvy'i ete vy neĩ ipy regua amboi aguã voi nda'evei”, he'i va'ekue.

26 — Ke'y kuery Abraão ramymino kuery ha'e Nhanderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e, nhandevy pe ae oikuaa uka ayvu jaa jepe aguã regua.

27 Mba'eta Jerusalém pygua kuery nguvixa kuery reve ndoikuaai okuapy Jesus, neĩ profeta kuery nhombo'ea noendu kuaai guive, sábado ára nhavõ ogueroayvu teĩ, mba'eta ojuka uka raka'e Jesus, profeta kuery ijayvuague ojeupity aguã rami.

28 Neĩ peteĩ henda py ojapo vaiague ha'e kuery ndoikuaai va'eri huvixa Pilatos pe ojerure okuapy ojuka aguã re.

29 Hekorã ipara oiny va'e ojeupity aguã rami oguereko rire omboguejya vyvra gui, ha'e vy tupa'ã ojapo pyre py onhono porãa.

30 Ha'e rami teĩ omanoague gui Nhanderuete omboete ju.

31 Ha'e ramo mbovy ára re rei e'ỹ ojexa uka oikovy, Galiléia guive Jerusalém katy hexeve oje'oi va'ekue pe. Ha'e va'e kuery ma imombe'uarã ikuai heta va'e kuery pe.

32 Ha'e gui ore ju pêvy romombe'u ayvu porã Nhanderuete nhaneramoĩ kuery omoingo porã aguã re ijayvuague regua.

33 Ha'e kuery ramymino nhandekuai va'e pe Nhanderuete ojapo ha'e nungakue ha'e javi ojeupity aguã rami, Jesus omboete jevya py, mba'eta mokoĩa Salmo re ipara oĩa rami vy: “Ndee ma Xera'y, ange xee romoingo”, he'iaague.*

34 Ha'e rami vy ae omanoague gui Nhanderuete omboete ju ivaipa e'ỹ aguã, aipoe'iaque rami: “Pende'vy pe ajapo 'rã Davi pe xeayvuague iky'a e'ỹ ha'e oguerovia pyrã ojeupity aguã rami.”*

35 Ha'e rami vy amboae Salmo py aipoe'i avi: “Nderejai 'rã neremimbo'e retékue Iky'a e'ỹ va'e ivaipa aguã”, he'i va'ekue.*

36 Mba'eta anhetê Nhanderuete oipotaa rami vy heta va'e kuery re Davi opena ma rire oke vy oo nguu kuery oogague py, ha'e ramo hetékue ivaipa.

37 Ha'e rã Nhanderuete omboete ju va'e retékue ma nda'ivaipai.

38 — Ha'e nunga rupi ke'y kuery, peikuaa pota, mba'eta pêvy pe romombe'u hexe vy jejavya omboguepaa aguã regua.

39 Hexe vy ma ha'e javive ojerovia va'e omboeko porãa 'rã opa mba'e vai gui. Ha'e rã Moisés lei oea va'ekue rupi ma nanhanemboeko porãai 'rã.

40 Peikuaa pota ha'vy profeta kuery aipoe'iaque pendere oiko e'ỹ aguã:

41 “Ma'ẽ ke, peẽ pejojojai rei va'e. Penhemondyi ha'e pekanhy, mba'eta pende'ára py xee ajapo 'rã mba'emo ndaperoviai va'erã, pêvy omombe'ua teĩ”, he'iaague.*

Sábado jevy py ayvu omombe'u aguã re ojerure okuapyague

42 Paulo ha'e Barnabé oẽ rã ojerure okuapy sábado jevy py ha'ekue rami ae ju ijayvu aguã.

43 Onhembo'eaty gui ono'õ va'ekue oopa rã judeu kuery ha'e judeu reko rami Nhanderuete pe ikuai va'e heta oje'oi Paulo ha'e Barnabé rakykue. Ha'e ramo omongeta Nhanderuete porayvúa re riae ikuai aguã.

Judeu e'ỹ va'e kuery pe ju Paulo ha'e Barnabé ayvu omombe'uague

44 Sábado jevy py tetã pygua ha'e javi rai ou Nhanderuete ayvu oendu aguã.

45 Ha'e rã judeu kuery ma heta ijaty va'e oexa vy ndojou porãi. Ha'e rami vy ijayvu vaikue, Paulo ayvu re ijayvu rei guive.

46 Ha'e ramo Paulo ha'e Barnabé okyjea py e'ỹ ijayvu vy aipoe'i:

* 13:33 Salmo 2.7 * 13:34 Isaiás 55.3 * 13:35 Salmo 16.10 * 13:41 Habacuque 1.5

— Peẽ kuery pe ranhe ma romombe'u Nhanderuete ayvu. Ha'e rã napenduxeĩ vy pexa uka tekove marã e'ỹ pejopy aguã nda'evena. Ha'e rami rã judeu e'ỹ va'e kuery ikuai py ju rã roo.

⁴⁷ Mba'eta ha'e rami aguã rami ae Senhor oremoĩ. Ha'e vy aipoe'i: “Xee romoĩ judeu e'ỹ va'e kuery moexakãarã, yvy jave re ikuai va'e oo jepe aguã”, he'i va'ekue.*

⁴⁸ Ha'e rami ijayvu rã judeu e'ỹ va'e kuery oendu vy ovy'a okuapy, Senhor ayvu oguerovy'a guive. Tekove marã e'ỹ jopyarã oiporavo pyre ha'e javive oguerovia.

⁴⁹ Ha'e rami rã ha'e va'e yvy ha'e javi rupi oendupaa Senhor ayvu.

⁵⁰ Ha'e rami teĩ judeu kuery ombopoxy kunhague judeu reko rami ikuai va'e yvatekueve, tetã pygua ruvixa kuery guive. Ha'e rami vy omoingo axy Paulo ha'e Barnabé vy omoxẽ ovyvy gui.

⁵¹ Ha'e ramo ha'e kuery opy regua gui yvy ku'i oity-ity oikuaa uka aguã ha'e kuery oeja ma ovya. Ha'e gui Icônio katy ju oje'oi.*

⁵² Ha'e rã temimbo'e kuery ikuai va'e ma opa mba'e py ovy'a tema okuapy Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve vy.

14

Icônio py Paulo ha'e Barnabé ovaẽague

¹ Icônio tetã py ma Paulo ha'e Barnabé ma judeu kuery onhembo'eaty py ovaẽ vy nhombo'e. Ha'e ramo heta ikuai va'e oguerovia, judeu ha'e grego kuery guive.

² Ha'e rã judeu kuery oguerovia e'ỹ va'e ma omopu'ã rei judeu e'ỹ va'e kuery, ombopoxypa irmão kuery pe.

³ Ha'e ramive ma ikuai are ha'e py, okyjea py e'ỹ ijayvu Senhor gui. Ha'e rã Senhor ma ha'e kuery po py hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã ojapo vy oikuaa uka ayvu nhomboaxya regua anhetêa.

⁴ Ha'e rami rire tetã pygua kuery oja'opa. Peteĩ regua oo judeu kuery re, ha'e rã amboae kuery ma apóstolo kuery re oje'oi.

⁵ Ha'e rami vy judeu e'ỹ va'e ha'e judeu kuery nguvixa kuery reve opu'ãmba rei okuapy ojojai reixe ha'e ita py ojapipa aguã.

⁶ Ha'e nunga ha'e kuery oikuaa vy ojava Licaônia regua Listra ha'e Derbe tetã katy, ha'e katy rai-rai'i ikuai va'e rupi voi.

⁷ Ha'e py ju omombe'u ayvu porã.

Listra py peteĩ oguata e'ỹ va'e omongueraague

⁸ Listra py oguapy oiny peteĩ ava ipy pirupa va'e, itui'i guive ndoguatai va'e, neĩ peteĩgue ma oguata va'e e'ỹ.

⁹ Ha'e va'e ava ma Paulo ayvu re ojapyxaka oiny ramo hexe oma'ẽ vy oexa okuera aguã ojerovia etea.

¹⁰ Ha'e rami vy ijayvu atã reve aipoe'i ixupe:

— Epu'ã ke ndepy re — he'i ramove opo reve opu'ã vy oguata.

¹¹ Heta va'e kuery Paulo ojapo va'e oexa vy ojapukai Licaônia ayvu py, aipoe'i:

— Nhanderuete kuery teve avakue rami ojeapo vy oguejy ra'e nhandea peve — he'i okuapy.

* 13:47 Isaiás 49.6 * 13:51 Lucas 10.10,11

12 Ha'e rami vy Barnabé pe “Júpiter”, ha'e rã Paulo pe ma “Mercúrio” he'i okuapy, mba'eta ijayvuve ramo.*

13 Ha'e Júpiter pegua sacerdote oĩ va'e ma ixupegua templo tetã kyvõ katy oĩ va'e gui ou vy tetã rokê katy ogueru vaka ha'e ngora yvoty guigua. Heta va'e kuery reve mymba ojukaxe ha'e kuery pe.

14 Ha'e nunga apóstolo kuery Barnabé ha'e Paulo oendu vy oao omondo reve opo heta va'e kuery mbyte py. Ha'e vy ojapukai:

15 – Avakue, mba'e re tu guĩ ramigua pejapo ta? Ore voi ma ava peẽ ramigua. Pendua rami ae avi roendu. Ha'e rami vy pêvy romombe'u ayvu porã guĩ ramigua oware'ỹ va'e pejapoa gui pejeko rerova aguã Nhanderuete oikove va'e re. Ha'e va'e ae yva, yvy, ye'ẽ ha'e opa mba'e ikuai va'e apoare oiko.*

16 Ymagua kuery pe oea raka'e peteĩ-teĩ regua ha'e kuery ae reko rami ikuai aguã.

17 Ha'e rami teĩ ikuaa ukaarã ndoeja e'ỹi guive, mba'eta pendeivy pe ojapo porã vy yva gui ombou oky ha'e mba'emo hi'a aguã ára. Pekaru ha'e pendeivy'a py pevy'a aguã nomboati – he'i.

18 Po rami ijayvu teĩ haxy ete py ojoko heta va'e kuery ha'e kuery pe mymba ojuka taa.

Paulo ita py ojapipaague

19 Ha'e rami jave Antioquia ha'e Icônio gui judeu kuery ou vy ombopoxypa heta va'e kuery. Ha'e rami vy Paulo ojapipa okuapy ita py. Ombotyryry heravy tetã gui mombyry'i, “Omano ma po” he'i vy.

20 Ha'e gui temimbo'e kuery ombojere rei ramo opu'ã, ojevvy ju tetã py.

Ko'ẽ jevvy Barnabé reve Derbe kati oo.

21 Ha'e va'e tetã py ayvu porã omombe'u vy heta ojou temimbo'erã. Ha'e gui ma Listra, Icônio ha'e Antioquia katy ju ojevvy.

22 Temimbo'e ikuai va'e ombopy'a guaxu ovy vy omongeta ojeroviaa rupi riae ikuai aguã.

– Jaiko axy vy rãe jaike Nhanderuete pegua po'akaa py – he'i.*

23 Peteĩ-teĩ igreja rupi okaru e'ỹ re onhembo'e rire oiporavo igreja re opena va'erã. Ha'e Senhor re ojerovia va'e kuery ma omboaxa ovy ipo py.

24 Pisídia yvy oaxa vy Panfília katy ju jogueraa.

25 Perge py ayvu porã omombe'u rire oguejy jogueravy Atália katy.

26 Ha'e gui yy rupi oo Antioquia katy, mba'eta ha'e py Nhanderuete po py jypy'i omboaxaa va'ekue mba'emo ojapo 'rã va'ekue ojapo aguã.†

27 Ha'e py ovaẽ vy omboatypa igreja kuery, ha'e omombe'u uguataa rupi Nhanderuete ojapo va'ekue ha'e javi, ha'e okê judeu e'ỹ va'e kuery ojerovia aguã regua oipe'aague guive.

28 Mbovy ára rei e'ỹ ikuai ha'e py temimbo'e kuery reve.

15

Judeu e'ỹ va'e kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu okuapyague

1 Ha'e gui ma Judéia gui amongue ou vy ombo'e po rami irmão kuery:

* 14:12 Júpiter ma ha'e kuery ruete ramigua yvateve va'e, ha'e rã Mercúrio ma tuuete ramigua ijayvu kuaave va'e. * 14:15 Êxodo 20.11, Salmo 146.6 * 14:22 2 Timóteo 3.10-12; 1 Pedro 4.12-14 † 14:26 Mokoĩ henda py oĩ raka'e tetã Antioquia hery va'e. Apy omombe'u va'e ma Síria regua, igreja kuery ikuaia. Ha'e rã capítulo 13, ha'e 14.21 py ijayvua ma Pisídia regua.

– Orekorã Moisés oejague rami vy pendepire napemboi ukai ri vy ndapeo jepei 'rã – he'i okuapy.

² Ha'e rami rã ha'e kuery reve Paulo ha'e Barnabé joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvu ramo jogueroayvu Jerusalém katy ha'e va'e mokoï oo aguã amboae kuery ha'e pygua reve, apóstolo ha'e igreja re opena va'e kuery pe oikuaa pota uka aguã ha'e nunga re.*

³ Ha'e rami vy igreja kuery omondouka vy mombyry'i peve omoirũ heravy. Ha'e ramo Fenícia ha'e Samaria rupi oaxa vy judeu e'ÿ va'e ojeko rerovaague omombe'u oje'oivy. Ha'e rami rã irmão kuery ha'e javive oendu vy ovy'a vaipa.

⁴ Jerusalém py ovaë ramo igreja kuery omoaë porã'i, apóstolo ha'e opena va'e kuery reve. Ha'e ramo omombe'upa oguataa rupi Nhanderuete ojapo va'ekue.

⁵ Ha'e rã amongue fariseu regua Jesus re ojerovia va'e ma opu'ã vy aipoe'i: – Ojerovia va'e kuery ma opire omboi uka ramo 'rãe ha'e've, ha'e nhãmb'o'e avi 'rã lei Moisés oēja va'ekue rami ikuai aguã – he'i okuapy.

Jerusalém py opena va'e kuery nhomboatyague

⁶ Ha'e ramo apóstolo ha'e igreja re opena va'e kuery nhomboaty okuapy ha'e nunga re oikuaa pota aguã.

⁷ Joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvu ramo Pedro opu'ã vy aipoe'i:

– Irmão kuery, peë peikuaa yma Nhanderuete xeporavoague penembyte gui, judeu e'ÿ va'e kuery pe ayvu porã amombe'u rã oendu vy ojerovia aguã.*

⁸ Ha'e gui Nhanderuete nhande kuery pavê py'a re oĩa oikuaapa va'e vy ha'e kuery pe voi oikuaa uka ojou porãa, mba'eta ha'e kuery pe Nhe'ê Ký'a E'ÿ ombou, nhandevy ombouague rami avi.

⁹ Nhande, neï ha'e kuery regua nanhanderayvuvei joegui, mba'eta ha'e kuery ojerovia rã oiky'a'opa avi ipy'a.

¹⁰ Ha'vy aÿ, mba'e re tu Nhanderuete pe “Nda'evei” peje ri? Mba'eta temimbo'e kuery pembovoyixe pekuapy nhaneramoï kuery ndogueropo'akai va'ekue py, neï nhande voi ndajaropo'aka kuaai.*

¹¹ Ha'e rami 'rãgue py jarovia nhande voi Senhor Jesus nhanemboaxy ramo ae jaa jepea, ha'e kuery rami avi – he'i.

Tiago ijayvuague

¹² Ha'e gui ma heta va'e kuery ha'e javive okyrirĩ okuapy ojapypaxaka aguã Barnabé ha'e Paulo omombe'u rã hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã ipo py Nhanderuete ojapo va'ekue, judeu e'ÿ va'e kuery tekoa rupi oguataa rupi.*

¹³ Ha'e kuery ijayvupa ma rire Tiago ju ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

– Irmão kuery, pejapypaxaka xeayvu re.

¹⁴ Simão ranhe omombe'u kuri judeu e'ÿ va'e pe jypy'i Nhanderuete ojekuaa ukaague, ha'e kuery regua gui oiporavo aguã hery rupi ikuai va'erã.

¹⁵ Ha'e rami ae avi profeta kuery ayvu ipara oinya. Mba'eta aipoe'i:

¹⁶ “Ha'e nunga oiko ma rire ajevy vy ajapo ju 'rã Davi ro ho'apa va'ekue. Ho'aague gui ajapo jevy vy amoatyrõmba 'rã,†

¹⁷ amboae kuery voi oeka aguã Senhor, judeu e'ÿ va'e kuery xerery rupi aenoï va'e ha'e javi voi”,

* 15:2 Gálatas 2.1-5; 5.1-6 * 15:7 Atos 10.1-48 * 15:10 Ha'e kuery ombovoyixe temimbo'e kuery amboae regua, mba'eta oipota ha'e kuery voi ikuai judeu kuery rekorã oēja pyre rami. * 15:12 Gálatas 1.18,19 † 15:16 “Ajapo ju 'rã Davi ro ho'apa va'ekue”, he'ia ma Davi ramymino Jesus nhandereraa jepearã ombou aguã re ijayvu vy.

18 he'i Senhor yma voi ha'e nunga kuaa ukaare.*

19 Ha'e nunga rupi xee aikuaa ramo nda'evei nhamoangeko rei aguã judeu e'ÿ va'e kuery Nhanderuete re ojeko rerova va'ekue.

20 Ha'e kuery pe nhambopara 'rã onhemongy'a e'ÿ aguã mba'emo ra'angaa py, neĩ itavy reia py, ha'e ho'u e'ÿ aguã xo'o ojryvipy vy ojuka pyre ro'okue neĩ huguykue.

21 Mba'eta yma guive Moisés ombopara va'ekue rupi ijayvu va'e ikuai ae tetã nhavõ rupi. Judeu kuery onhembo'eaty py voi sábadó ára nhavõ ogueroayvua 'rã.*

Antioquia katy ayvu ogueraa ukaa ague

22 Ha'e ramo apóstolo ha'e opena va'e kuery igreja ha'e javi reve ojou porã ha'e kuery regua avakue oiporavo ha'e omondouka aguã Antioquia tetã katy, Paulo ha'e Barnabé reve. Ha'e rami vy oiporavo Judas Barsabás 'epy va'e ha'e Silas, irmão kuery omboeteve va'e memé.

23 Ha'e va'e kuery po py ogueraa uka po rami ombopara va'ekue: "Irmão kuery apóstolo ha'e igreja re opena va'e orekuai va'e, kova'e kuaxia rombopara irmão kuery judeu e'ÿ va'e regua, Antioquia, Síria ha'e Cilícia py pendekuai va'e pe. Pendevy roxarura.

24 Roikuaa karamboae amongue romondouka ramo e'ÿ orembyte gui [oje'oi va'ekue] penemoingo eta reiague, ayvu py penemoangeko rei vy.

25 Ha'e nunga rupi peteĩ rami roikuaa porã ma vy rojou porã amongue avakue roiporavo vy peẽ kuerya py rombou aguã orerembiayvu Barnabé ha'e Paulo reve.

26 Ha'e va'e avakue ma nhande-Senhor Jesus Cristo rery káuxa ndojeayvuvei va'e.

27 Ha'e rami vy Judas ha'e Silas rombou, peẽ kuery pe ha'e kuery ae omombe'u aguã ha'e nunga.

28 Mba'eta Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ reve rojou porã amboa ramigua pẽvy ndorojapo ukai aguã, pova'e nunga anho:

29 Penhemongy'a eme mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre pe'ua py, neĩ huguykue, ha'e mymba ojryvipy vy ojuka pyre ro'okue, ha'e pendetavy rei emé guive. Ha'e nunga gui pejejoko vy peiko porã 'rã. Tove tapendekuai porã."

Kuaxia para ogueroayvu okuapyague

30 Are'ÿ re omondouka pyre kuery ma Antioquia tetã py ovaẽ ma vy ha'e py ikuai va'e omboatypa vy ha'e kuery pe omboaxa kuaxia para.

31 Ha'e pygua kuery ogueroayvu vy ovy'a vaipa ombopy'a guaxu rã.

32 Judas ha'e Silas profeta ikuai va'e voi irmão kuery ombopy'a guaxu vy heta ayvu py omombaraete.

33 Ha'e py ikuai are rire irmão kuery ombojevuy uka porã'i ju imondoukaare kuerya katy.

34 [Ha'e rã Silas ma ojou porã ha'e py ae opytave aguã.]

35 Paulo ha'e Barnabé ma Antioquia py ikuai are vy nhombo'e ha'e omombe'u Senhor ayvu, heta ikuai va'e reve.

Barnabé gui Paulo oja'o rire mokoĩguea ma ayvu omombe'ua rupi oguataague

36 Are'i ma rire Paulo aipoe'i Barnabé pe:

* 15:18 Amós 9.11-12 * 15:21 1 Coríntios 9.19-22, 10.31-33

— Aÿ ma javevy ke jaexa ju irmão kuery tetã ha'e javi rupi Senhor ayvu nhamombe'uague rupi, jaikuaa aguã marã rami pa ikuai — he'i.

³⁷ Ha'e vy Barnabé ogueraaxe João Marcos hery va'e.

³⁸ Ha'e rã Paulo ma ndojou porã i ogueraa aguã, Panfília py oĩa gui ojepe'a vy omba'eapoa rupi noipytyvõvei rire.*

³⁹ Ha'e rami py joo rami e'ÿ ijayvu vy oja'o joegui. Barnabé ma Marcos ogueraa vy y'y rupi oo Chipre katy.

⁴⁰ Ha'e rã Paulo ma oirũrã Silas oiporavo vy oo avi, Senhor po py irmão kuery omboaxa rire.

⁴¹ Ha'e vy Síria ha'e Cilícia rupi oaxa, omombaraete ovy igreja ikuai va'e ha'e javi.

16

Paulo Timóteo ngupive ogueraa ague

¹ Ha'e gui Derbe py ovaẽ avi, ha'e gui Listra py ju. Ha'e py ma peteĩ temimbo'e oiko Timóteo hery va'e, judeu regua oguerovia va'e pi'a. Ha'e rã tuu ma grego.

² Ha'e va'e re ma Listra ha'e Icônio pygua irmão kuery ima'endu'a porã.

³ Paulo oipotã oo hupive. Ha'e vy ipire omboi ha'e katy'i rupi judeu kuery ikuai va'e re vy, mba'eta pavẽ oikuaa tuu grego oikoa.

⁴ Ha'e gui tetã ikuai va'e rupi oaxa vy irmão kuery pe omombe'u hekorã apóstolo ha'e opena va'e kuery Jerusalém py ikuai va'e ijayvuague.

⁵ Ha'e rami vy igreja kuery ikuai va'e imbaraeteve oje'oivy ojeroviaa py. Hetave ovy ko'ẽ nhavõ.

Trõade py peteĩ ava oexa ukaa ague

⁶ Ha'e gui ma Ásia py ma Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ ayvu nomombe'u ukai ramo Frígia-Galácia yvy rupi oje'oi.

⁷ Mísia py ovaẽ rai'i vy onhea'ã Bitúnia katy oo aguã. Ha'e rami teĩ Jesus Nhe'ẽ nomondoukai.

⁸ Ha'e ramo Mísia rupi oaxa vy Trõade tetã py oguejy.

⁹ Pyávy Paulo pe peteĩ oexa ukaa, Macedônia pygua ava opu'ã ho'amy va'e. Ha'e va'e ma ojerure vy

— Tereo ke Macedônia katy orepytyvõ aguã — he'i.

¹⁰ Ha'e rami oexa ukaa rire roje'oi voi potã ha'e katy, mba'eta roikuaa ha'e kuery pe ayvu porã romombe'u aguã orerenoĩare Nhanderuete ae oikoa.*

Filipos py Paulo oiko jave Lídia ojeko me'ẽague

¹¹ Trõade gui y'y rupi roo yvi Samotrácia katy. Ko'ẽ jevy ma Neápolis katy,

¹² ha'e gui ma Filipos katy ju roo.* Ha'e va'e tetã ma Macedônia regua pavẽ gui omboetevepy, ha'e Roma tetã gui ae openaa va'e. Ha'e py ma roiko are.

¹³ Sábado ára py tetã gui mombyry'i roo vy yakã rembe peve roguejy, ha'e py onhembo'eaty oĩa roikuaa vy. Ha'e vy roguapypa vy oreayvu roĩny kunhague ijaty va'e reve.

¹⁴ Peteĩ kunha Lídia hery va'e ma ojapyxaka porã oiny oreayvua re. Ha'e va'e ma Tiatira guigua, ajukue púrpura guigua vendea, ha'e Nhanderuete renonde ojererokyjã rupi oiko va'e. Ha'e va'e py'a re Senhor ae omoĩ Paulo ijayvua re ojapyxaka potã aguã.

* **15:38** Atos 13.13   * **16:10** "Oje'oi" he'i 'rãgue py "Roje'oi" he'i, mba'eta ha'e kuery rupive kova'e kuaxia mboparaa Lucas voi oo raka'e.   * **16:12** Filipenses 1.1

15 Ha'e rami vy onhemongarai uka ngoo pygua kuery ha'e javi reve. Ha'e rami vy orevy pe ojerure vy aipoe'i:
 – Senhor re ajeroviaa perovia vy ke pevaē ke xero py, ha'e py ae pepyta – he'i. Ha'e rami ijayvua ha'eve orevy.

Peteĩ kunha'i imba'ekuaa va'e gui nhe'ē vai oipe'aague

16 Onhembo'eaty katy roo jave peteĩ kunha'i ou orerovaexĩ nhe'ē vai gui imba'ekuaa va'e. Ha'e va'e ma omba'ekuaa rupi ongana vaipa oikovy opatō kuery pe.

17 Ha'e va'e ma Paulo ha'e ore kuery rakykue oo vy ojapukai reve aipoe'i rã:
 – Peva'e avakue ma Nhanderuete Yvate ete va'e rembiguai, ha'e pēvy omombe'u tape peo jepe aguã – he'i.

18 Ha'e ramigua mbovy ára rei e'y oiko. Ha'e ramo Paulo noenduxevei vy ojere, ha'e aipoe'i nhe'ē vai pe:
 – Jesus Cristo rery rupi aipoa'e: Ejepe'a ixugui – he'i ramove ojepe'a.

Paulo ha'e Silas oinupãmbaa rire nhuã py ombo'aa aague

19 Kunha'i patō kuery ma nonganaveia oexa vy ojopy Paulo ha'e Silas, ha'e vy tetã mbyte py ogueraa huvixa kuery renonde.

20 Huvixa kuerya py ogueraa vy aipoe'i:
 – Peva'e avakue ma judeu ikuai vy opa marã omoingo nhaneretã pygua kuery.

21 Mba'eta teko mboae re nhombo'e rã. Ha'e va'e rupi ma nhandekuai aguã nda'evei, mba'eta nhande ma Roma pygua regua – he'i.

22 Ha'e gui heta va'e kuery peteĩ rami opu'ãmba ha'e kuery re. Huvixa kuery voi ijao omondoropa vy oinupã uka vyvra po'i'i py.

23 Ha'e gui oinupãmba rire omboty nhuã py, ha'e nhuã rarõa pe opena uka oē e'y aguã.

24 Ha'e va'e ma ha'e rami ijayvu rã oendu vy nhuã ropy apy py ogueraa, ha'e ipy voi omboty vvyra py.

25 Pytũ mbyte jave ma Paulo ha'e Silas onhembo'e ha'e oporaei oiny Nhanderuete pe omboete vy.* Ha'e rã amboae kuery nhuã py ikuai avi va'e ma ojapyxaka okuapy.

26 Ha'e rami jave vvy oryryi xapy'a vy omongu'epa nhuã yta. Ha'e ramo okē ikuai va'e ojepe'apa, ha'e javive gui oipa ojokuaague.

Nhuã rarõa ojeko me'ēague

27 Nhuã rarõa omyĩ vy nhuã rokē ojepe'a rã oexa vy oekyi kyxe ojejuka aguã, "Nhuã py ikuai va'ekue oēmba ra'e ma po'" he'i vy.

28 Ha'e ramo Paulo ojapukai vy aipoe'i:
 – Mba'eve ejapo eme ndejee, apy roĩ pavē – he'i.

29 Ha'e ramo nhuã rarõa tataendy re ojerure vy oike pojava ovy. Oryryipa reve Paulo ha'e Silas renonde oĩ guenapy'ã re.

30 Ha'e gui oka py ogueru vy aipoe'i:
 – Avakue, mba'e tu ajapo 'rã aa jepe aguã?

31 Ombovai:
 – Ejerovia Senhor Jesus re. Ha'e vy 'rã reo jepe, ndee ha'e ndero pygua kuery – he'i.

32 Ixupe omombe'u Nhanderuete ayvu, hoo pygua kuery ha'e javive pe guive.

33 Ha'e va'e hora-ve pyávy ha'e kuery re opena porã vy ojoi oinupãague. Ha'e rire'ive onhemongarai uka, ha'e hoo pygua kuery ha'e javive reve.

* 16:25 1 Tessalonicenses 5.16-18; Tiago 1.2-4

³⁴ Ha'e gui ma ngoo py ae ogueraa vy omongaru. Ngoo pygua kuery ha'e javi reve ov'y'a ete okuapy Nhanderuete re ojerovia vy.

Nhuã gui Paulo ha'e Silas opoia ague

³⁵ Ko'ẽmba jave huvixa kuery ombou guembiguai "Pepoi peva'e avakue" he'i aguã.

³⁶ Ha'e ramo nhuã rarõa omboaxa pova'e ayvu Paulo pe:

— Huvixa kuery pendepoi uka kuri. Ha'e rã peẽmba aỹ, tapeo porã — he'i.

³⁷ Ha'e ramo Paulo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Ha'e rami avi mba'eve rojapo vaiague re'ỹ orenupãmba pavẽ oexaa py, nhuã py orembo'a uka guive, Roma pygua regua roiko va'eri. Aỹ ma nhemi rupi ju orepoi uka ta? Ha'e rami nda'evei. Ha'e rami r'ãgue py tou ha'e kuery ae torepoi — he'i.

³⁸ Ha'e nunga tembiguai kuery oendu vy oo omombe'u huvixa kuery pe.

Ha'e va'e kuery ma Roma pygua regua oikoa oikuaa vy okyjepa.*

³⁹ Ha'e rami vy Paulo kuerya py jogueru vy ijayvu porã'i. Nhuã gui oguenõẽ vy ojerure tetã gui ojepe'a aguã.

⁴⁰ Ha'e ramo nhuã gui oẽ ma vy Lídia ro py ranhe ovaẽ. Irmão kuery oexa vy omombaraetepa. Ha'e gui ma oje'oi.

17

Tessalônica py Paulo ha'e Silas ovaẽague

¹ Anfípolis ha'e Apolônia rupi oaxa vy ovaẽ Tessalônica tetã py.* Ha'e py ma oĩ judeu kuery onhembo'eaty.

² Paulo gueko rami vy oo ha'e kuery nhomboatya py. Mboapy sábado re ha'e kuery reve ijayvu oikovy ipara re oĩa re.

³ Nhombo'e vy omombe'u porã. Ha'e vy aipoe'i:

— Cristo omanoague gui onhemboete jevy aguã rami oiko va'ekue. Jesus pëvy amombe'u va'e ae ma Cristo — he'i.

⁴ Ha'e va'e kuery regua amongue oguerovia vy onhemoirũ Paulo ha'e Silas re. Grego kuery heta avi Nhanderuete pe ikuai, kunhague omboetevepy voi.

⁵ Ha'e rã judeu kuery ma nda'ija'e'i vy ojou avakue heko vai va'e. Ha'e vy omono'õ reta vy opa marã rei nhomoingo tetã rupi. Jasom ropy oikepa, tetã mbyte katy Paulo kuery ogueraaxe vy.

⁶ Ha'e rami teĩ ndojoui vy huvixa kuerya py ogueraa Jasom ae, amongue irmão kuery reve. Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e kuery ma yvy jave re ikuai va'e moingo eta reia, ha'e gui apy ju rima ovaẽ ra'e.

⁷ Ha'e gui Jasom ma ngoo py omoaẽ. Ha'e va'e kuery ha'e javive César ayvu rami e'ỹ ikuai, Jesus pe anho "Huvixave" he'i okuapy.

⁸ Ha'e nunga ayvu heta va'e ha'e huvixa kuery oendu vy ipoxypa.

⁹ Ha'e rami teĩ Jasom ha'e amboae kuery gui perãta ojopy rire opoi ju.

Beréia py Paulo ha'e Silas ovaẽague

¹⁰ Ha'e rire'i pyavyve irmão kuery ma Beréia tetã katy ju omondouka Paulo ha'e Silas. Ha'e py ovaẽ ma vy judeu kuery onhembo'eaty oĩ va'e katy jogueraa.

¹¹ Ha'e gui Beréia pygua kuery ma Tessalônica pygua gui hi'aranduve va'e vy ojapypaxa porã ayvu re oenduxe vy. Ko'ẽ nhavõ ipara oĩa re oikuaa pota guive, oikuaa aguã oendu va'ekue anhetẽ paa.

* 16:38 Atos 22.25-29 * 17:1 1 Tessalonicenses 1.1; 2.13,14

12 Ha'e rami vy heta ojerovia, grego regua kunhague omboetevepy, ha'e avakue mbovy e'ÿ avi.

13 Ha'e rami rã judeu kuery Tessalônica pygua ma Beréia py avi ri ty ra'e Nhanderuete ayvu Paulo omombe'ua oikuaa vy ha'e py ju oje'oi nhombopoxy ha'e nhomopu'ãmba rei agua.

14 Ha'e ramo irmão kuery ojou porã Paulo omondouka voi agua ye'ë rembe peve. Ha'e rã Silas ha'e Timóteo ma opytave ranhe ha'e py.

15 Paulo re opena va'e kuery ma Atenas peve ogueraa. Ha'e kuery ojevvy vy Paulo ijayvuague ogueraa Silas ha'e Timóteo pe, oia py ha'e kuery ou voi agua.

Atenas tetã py Paulo ijayvuague

16 Atenas tetã py Paulo oirũ kuery oarõ jave tetã rupi mba'emo ra'angaa anho oĩ rã oexa vy ndojou porã vaipa.

17 Ha'e nunga rupi ijayvu oikovy judeu kuery onhembo'eaty py, judeu ha'e judeu e'ÿ va'e Nhanderuete mboetea rupi ikuai va'e kuery reve. Ha'e rami avi ko'ẽ nhavõ tetã mbyte rupi ijayvu ha'e py ikuai va'e reve.

18 Ha'e gui amongue onhemo'arandu va'e epicureu ha'e estóico regua ijayvu hexeve. Joupe-upe oporandu:

– Mba'e he'i vy tu po rami ijayvu katu rei va'e? Tuuete mboae re teve ijayvu – he'i okuapy, mba'eta Jesus reko omombe'u, onhemboete jevyague guive.

19 Ha'e rami vy ngupive ogueraa peteĩ henda Areópago hery va'e py. Ha'e vy aipoe'i:

– Aÿ ma roikuaaxe mba'e nunga pyau re pa renhombo'ea.

20 Mba'eta remombe'u va'e ma ore kuery ndoroikuaai teri. Roikuaaxe mba'e 'rea pa ha'e nunga – he'i okuapy.

21 Mba'eta Atenas pygua kuery ha'e amboae regua ha'e py ikuai va'e voi amboae ramigua re ndoikuaa potai, mba'emo ipyauve va'e re rive ijayvu ha'e ojapxaka okuapy.

22 Ha'e ramo Areópago mbyte py Paulo opu'ã vy aipoe'i:

– Atenas pygua avakue, xee aexa rã peẽ kuery pembojerovia etea rupi anho pendekuai.

23 Mba'eta tetã rupi aaxa avy vy aexa mba'emo pembojerovia va'ety ikuai va'e. Peteĩ aexa avi pembojeroviaaty re ipara oiny “Kova'e ma Nhanderuete jaikuaa e'ÿ va'e pegua” he'ia va'e. Ha'e gui peikuaa vy e'ÿ pembojerovia va'e ae xee amombe'u porãve pëvy.

24 – Mba'eta Nhanderuete vyv ha'e yvy re opa mba'e ikuai va'e moingoare ma yva ha'e yvy re ipo'aka va'e vy oo avakue opo py ojapo va'ekue py noĩ,

25 neĩ nhande kuery po py nanhaiptyvõĩ 'rã mba'eve py. Nhandegui mba'eve oipota va'e'ÿ, mba'eta nhande kuery ha'e javive pe ha'e ae ome'ẽ nhanderekoverã, nhanepytuẽrã ha'e opa mba'e jareko va'e.

26 Peteĩ'i gui nhanemoingo raka'e opa marãgua yvy re nhandekuai va'erã. Yma voi oa'anga raka'e pa, ha'e mamõ ete pa peteĩ-teĩ regua ikuai agua,

27 Nhanderuete jaeka agua, ha'e jaeka ete vy jajou agua. Ha'e rami avi nhandegui mombyry e'ÿ oiko,

28 mba'eta hexe vy jaiko, nhamyĩ ha'e nhandekuai, peẽ kuery regua ijayvu kuaa va'e “Mba'eta ixuguigua meme jaiko”, he'ia rami.

29 Ha'e gui Nhanderuete gui meme jaikoague jaikuaa vy jaikuaa avi mba'emo ouro guigua rami e'ÿ oikoa, neĩ prata ha'e ita gui avakue o'arandua rupi ha'e oikuaa rami ojapo va'ekue rami e'ÿ guive.

³⁰ – Ha'e gui ymave rupi jaikuaa vy e'ÿ mba'emo vai jajapoague re Nhanderuede nanhanembopagai. Ha'e rami teĩ aÿ ma oikuaa uka avakue opa rupi ikuai va'e ojeko rerova aguã.

³¹ Mba'eta oa'anga ma vvy re ikuai va'e ombopagapa aguã ára. Ha'evea rami 'rã ombopaga uka peteĩ ava omoĩ va'ekue pe. Ha'e va'e ma jaikuaa pavẽ aguã omanoague gui omboete ju – he'i.

Amongue ojojai rei, ha'e rã amboae kuery ma ogueroviaague

³² Omanoague gui Jesus onhemboeteague re Paulo ijayvu rã ha'e kuery oendu vy amongue ojojai rei. Ha'e rã amboae kuery ma

– Amboae ára ma emombe'uve ju pova'e nunga roenduve aguã – he'i okuapy.

³³ Ha'e ramo Paulo ojepe'a ha'e kuery mbyte gui.

³⁴ Ikuai avi amongue avakue oguerovia vy hexe onhemoirũ va'e. Ha'e kuery regua ma Areópago pygua Dionísio, ha'e peteĩ kunha Dâmaris hery va'e. Ha'e va'e kuery reve ikuai va'e amboae kuery.

18

Corinto tetã py Paulo ovaẽague

¹ Ha'e va'e rire Atenas tetã gui Paulo oẽ vy Corinto katy ju oo.

² Ha'e py ma peteĩ judeu Ponto guigua oexa Áqüila hery va'e. Roma tetã gui huvixa Cláudio judeu kuery omoxẽmba ramo Itália gui oẽ vy Corinto py ovaẽ ramo'i va'ekue gua'xy Priscila reve. Ha'e va'e kuery re Paulo onhemboja.*

³ Oo'i ipirekue guigua apoa rupi ikuai va'e meme ramo ha'e kuery reve Paulo opyta omba'eapoa py.

⁴ Ha'e gui sábado nhavõ ijayvu oikovy judeu kuery onhembo'eaty py. Judeu ha'e grego kuery pe omombe'u oikovy ayvu.

Jesus reko Paulo omombe'uague

⁵ Macedônia gui Silas ha'e Timóteo ovaẽ ma ramo Paulo nomba'eapovei, ayvu mombe'ua rupi anho oiko. Ha'e rami vy judeu kuery pe omombe'u oikovy Jesus ae Cristo oikoa.*

⁶ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ijayvu vaikue reve opu'ãmba ramo Paulo oao ombojaity vy aipoe'i:

– Peneakã re ae toĩ penderuguy pemoẽ ukaague re pepaga aguã.* Xee ma ha'e nunga py ndaxepo ky'ai. Aÿ gui ma amboae regua kuery pe ju 'rã aa amombe'u – he'i.

⁷ Ha'e gui ojepe'a vy peteĩ ava Tício Justo hery va'e ro py ovaẽ, judeu kuery onhembo'eaty vvy'iry oĩ va'ea py. Ha'e va'e ava ma Nhanderuede renonde ojererokyjea rupi oiko.

⁸ Ha'e gui onhembo'eaty pygua ruvixa Crispo hery va'e ma Senhor re ojerovia okuapy ngoo pygua kuery ha'e javi reve. Corinto pygua kuery voi ayvu oendu vy heta oguerovia vy onhemongarai uka.

⁹ Ha'e gui pyávy Senhor ojexa uka Paulo pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Ekyje eme. Ha'e rami 'rãgue py ndeayvuvu tema rekyrirĩ e'ÿ re,

¹⁰ mba'eta xee aiko ndereve. Avave rei ndere nopy'ãi 'rã mba'emo vai ojapo aguã, mba'eta kova'e tetã py heta areko xejeupe guarã – he'i.

* **18:2** 1 Coríntios 1.1-3; Romanos 16.3,4   * **18:5** 2 Coríntios 11.9   * **18:6** "Peneakã re ae toĩ penderuguy pemoẽ ukaague re pepaga aguã" he'ia ma ha'e kuery ae ndojereraa jepe ukaxei rire opaga aguã re ijayvu vy.

11 Ha'e ramo ha'e py ma peteĩ ma'etỹ ha'e mboapy meme jaxy re oiko. Nhombo'ea rupi oiko Nhanderuete ayvu re.

Huvixa Gálio renonde Paulo ojexa ukaague

12 Acaia pygua huvixa Gálio oĩ jave py ma judeu kuery peteĩ rami opu'ã okuapy Paulo re. Nhomboayvuaty py ogueraa vy

13 aipoe'i:

– Kova'e ava ma nhombo'e oikovy lei re oĩa rami e'ỹ Nhanderuete omboetea aguã re – he'i okuapy.

14 Ha'e ramo Paulo ombovai ta jave huvixa Gálio aipoe'i judeu kuery pe:

– Judeu kuery, mba'emo vai ete, e'ỹ vy jojukaague, mba'emo nda'evei ete va'e re pendeayvu va'e rire ha'eve 'rãgue xee aikuaa pota aguã.

15 Ha'e rã ayvukue, tery ha'e pëvygua lei re ri pendeayvu ta vy peikuaa pota peẽ ae ha'e nunga re. Xee ma ha'e nunga re ndaikuaa potai 'rã – he'i.

16 Ha'e rami vy nhomboayvuaty gui omoẽmba ju.

17 Ha'e ramo ha'e kuery ha'e javi ma judeu kuery onhembo'eaty pygua ruvixa Sóstenes ojopy vy oinupãmba nhomboayvua kuery renonde. Ha'e rami teĩ Gálio ma ha'e nunga re voi ndoikuaa potai.

Mokoĩguea ayvu mombe'u vy ooague gui Paulo ojevyague

18 Ha'e py ma Paulo opytave ranhe heta ára. Ha'e va'e rire irmão kuerya gui oo vy Síria katy ju oguata. Ngupive ogueraa Priscila ha'e Áquila. Ha'e rami e'ỹ mbove Cencreía py onhopĩ uka oakã, mba'emo ojapo aguã re onhemboayvuague ojaropa ma rire.

19 Ha'e gui ma Éfeso tetã py ovaẽ oirũ kuery oja aguã py. Ha'e rã ha'e ma judeu kuery onhembo'eaty py oike vy ha'e kuery pe omombe'u ayvu.

20 Ha'e kuery ojerure opytave aguã ha'e py, teĩ nda'evei.

21 Ha'e rã ha'e kuerya gui oo ta vy aipoe'i:

– Nhanderuete oipota ramo ajevvy ju 'rã peẽ kuerya py – he'i. Ha'e gui kanoã py ojeupi vy oove Éfeso gui.

22 Cesaréia py ovaẽ vy oguejy vy Jerusalém tetã re oo. Ha'e pygua igreja pe oxarurapa ma vy Antioquia katy ju oguejy ovy.

23 Ha'e py ma oiko are rire oo ju. Galácia ha'e Frigia yvy rupi oaxa vy omombaraeteve ovy temimbo'e kuery ha'e javive.

Mboapykuea ayvu mombe'ua rupi Paulo oguata, ha'e Éfeso py Apolo ovaẽague

24 Ha'e va'e jave py Éfeso py ma peteĩ judeu ovaẽ, Alexandria tetã guigua Apolo hery va'e. Ha'e va'e ma ijayvu kuaa, ha'e ipara oikuaapa va'e,

25 Senhor reko re ombo'e pyre. Ikyre'ỹ vy ijayvu Jesus reko re, ha'evea rami nhombo'e oikovy guive, João nhomongarai jave guare anho oikuaa va'eri.

26 Ha'e rami ranhe okyja py e'ỹ ijayvu judeu kuery onhembo'eaty py. Ha'e ijayvu rã Priscila ha'e Áquila oendu vy ogueraa, ha'e vy ixupe omombe'u porãve Nhanderuete reko.*

27 Acaia katy Apolo ooxe ramo irmão kuery omonhanima, temimbo'e kuery pe ombopara guive omoavaẽ aguã. Ha'e py ovaẽ ma vy opa mba'e py oipytyvõ Nhanderuete omboaxy rã ojerovia va'e kuery,

28 mba'eta ijayvu kuaa ete vy pavẽ oendua py ipo'aka judeu kuery re, mba'eta ipara oĩ va'e gui omombe'u vy oikuaa uka Jesus ae Cristo oikoa.

* 18:26 Efésios 1.1,2; 1 Coríntios 3.6-9

19

Éfeso py Paulo ovaẽague

¹ Corinto tetã py Apolo oiko jave Paulo ma yvy rupi oguata vy Éfeso tetã py ovaẽ. Ha'e py ma amongue temimbo'e kuery ojou vy

² oporandu ha'e kuery pe:

— Peẽ kuery pa pejerovia ramo pendere ou Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ?

Ha'e kuery ombovai:

— Any, ore kuery ma noroendui ae Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oiko va'ea — he'i okuapy.

³ Ha'e ramo Paulo oporandu ju:

— Marã rami ha'vy penhemongarai uka?

Ha'e kuery ombovai:

— João Batista nhomongaraia rami rima — he'i okuapy.

⁴ Paulo aipoe'i ha'e kuery pe:

— João mã ojeko rerova va'ekue omongarai vy heta va'e kuery pe ijayvu va'ekue araka'eve rã ou va'erã re ju ojerovia okuapy aguã. Ha'e va'e ma Jesus

— he'i.*

⁵ Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy onhemongarai ukapa Senhor Jesus rery rupi.

⁶ Ha'e kuery áry Paulo opo omoĩ ramo ha'e kuery re ou Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ. Ha'e ramo ayvu mboae py ijayvu, Nhe'ẽ guigua omombe'u guive.

⁷ Ha'e javi vy doze avakue ikuai.

Tirano nhombo'eaty py Paulo nhombo'eague

⁸ Ha'e gui ma judeu kuery onhembo'eaty py Paulo oo vy nhombo'e. Mboapy jaxy re okyjea py e'ỹ nhombo'e vy omombe'u oikovy Nhanderuetete po'akaa.

⁹ Ha'e rã amongue ma ndogueroviai ha'e noenduxeĩ vy heta va'e kuery oendua py ijayvu vai okuapy Senhor reko re. Ha'e ramo ha'e kuerya gui Paulo oguerojepe'a temimbo'e kuery. Ha'e gui ma Tirano hery va'e nhombo'eaty py ju ombo'e oikovy ko'ẽ nhavõ.

¹⁰ Mokoĩ ma'etý re nhombo'ea rami oiko ramo Ásia pygua kuery ha'e javi oendu Senhor ayvu, judeu ha'e grego kuery voi.

¹¹ Paulo po py Nhanderuetete mba'emo porã ete ojapo oikovy opo'akaa rupi.

¹² Panhero ha'e avental Paulo oiporu va'ety ma imba'eaxy va'e ikuai rupi heraa ramo okuerapa 'rã imba'eaxya gui, nhe'ẽ vai ikuai va'ekue voi ojepe'apa 'rã.

¹³ Ha'e gui amongue judeu kuery nhe'ẽ vai pe'aa rupi ikuai va'e ma onhea'anga Senhor Jesus rery rupi nhe'ẽ vai oipe'a aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee aipoa'e pejepe'a aguã Jesus rery Paulo omombe'u va'e rupi — he'i.

¹⁴ Ha'e rami ojapo va'e ma peteĩ judeu sacerdote yvateve va'e Ceva hery va'e ra'y kuery, ha'e javi vy sete ikuai.

¹⁵ Ha'e rami rã ha'e kuery pe nhe'ẽ vai ombovai:

— Jesus ma xee aikuaa, Paulo guive. Ha'vy peẽ, mava'e tu peẽ? — he'i.

¹⁶ Ha'e rami vy ha'e kuery re nhe'ẽ vai onhemondea va'e opo vy ipo'aka ha'e kuery ha'e javive re. Opa marã oguereko axy ramo ipire rei ha'e ijaipa rei reve onhamba oo oĩa gui.

¹⁷ Ha'e nungakue Éfeso py ikuai va'e oendupa, judeu ha'e grego kuery. Ha'e rami vy ha'e javive ojererokyje vy omboete okuapy Senhor Jesus rery.

¹⁸ Oguerovia va'e kuery heta ou vy onhemombe'u. Mba'emo vai ojapoague omombe'upa.

* 19:4 Lucas 3.15,16

19 Heta avi onhembo'e vaikue va'ekue okuaxia oguerupa vy oapypa pavê renonde. Kuaxia para repykue re oikuaa pota vy cinqüenta mil ára repy oikuaa.

20 Ha'e rami vy Senhor ayvu oenduave ha'e ipo'akave ovv.

Macedônia katy Paulo oirũ kuery omondoukaague

21 Ha'e nunga ha'e javi oiko rire Paulo onhembopy'a Macedônia ha'e Acaia rupi oaxa ma vy Jerusalém katy oo aguã. Mba'eta aipoe'i:

– Ha'e py aiko rire aexaxe avi Roma tetã pygua kuery – he'i.*

22 Mokoĩ opytyvõaty Timóteo ha'e Erasto omondouka Macedônia katy. Ha'e rã ha'e ma Ásia py ranhe opytave.

Demétrio nhomopu'ãmba reiague

23 Ha'e va'e jave py heta opu'ã okuapy Senhor reko rami ikuai va'e re.

24 Mba'eta peteĩ ava oiko ouro re omba'eapo va'ety Demétrio hery va'e, prata gui xyete ramigua Diana ra'angaa ojapo va'e. Ha'e nunga repykue gui hexeve omba'eapo va'e kuery oguerokopa.

25 Ha'e gui guexeve omba'eapo va'e kuery omboatypa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Avakue, peikuaa kova'e nunga gui jajoupaa.

26 Pendu ha'e pexaa rami Éfeso tetã py ha'e Ásia yvy ha'e javi rupi rai'i Paulo nhombo'e vy heta ojapo mba'emo ra'angaa nomboetevei aguã rami, mba'eta ijayvu avakue opo py ta'angaa ojapo va'ekue tuuete e'ỹ oikoa rami.

27 Ha'e nunga rupi nhanerembiapo re ndojeroviaavei. Ha'e rami anho e'ỹ, nhandxyete Diana ipo'akapa va'e pegua templo eteve voi nomboetevei. Ha'e rami vy ombovaipa 'rã Ásia ha'e yvy jave re ikuai va'e omboete va'e yvatea – he'i.

28 Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy ipoxypa, ha'e vy oiapuka-pukai:

– Éfeso pygua xyete Diana ma yvate ete – he'i okuapy.

29 Tetã ha'e javi rupi opa marã oiapura okuapy vy ono'õaty oĩ va'e katy oje'oi pavê. Ngupive ogueraa Paulo irũ kuery Gaio ha'e Aristarco, Macedônia gui ou va'ekue.

30 Paulo voi heta va'e kuery pe ojexa ukaxe teĩ temimbo'e kuery nomondukai.

31 Ásia pygua huvixa kuery Paulo irũ ikuai vy ixupe ojerure uka avi ono'õaty py oo e'ỹ aguã.

32 Ono'õ va'e regua amongue oiapukai peteĩ rami, ha'e rã amboae kuery ma amboae rami oiapukai. Joo rami e'ỹ-e'ỹ ijaty va'e ikuai. Heta va'e kuery neĩ mba'erã pa ono'õmba okuapya ma ndoikuai.

33 Ha'e ramo tetã mbyte gui judeu kuery ogueru Alexandre, ha'e vy pavê renonde katy omoanha. Ha'e va'e ma ojapo opo py heta va'e kuery pe ijayvuxea rami.

34 Ha'e rami teĩ judeu oiko ra'ea ha'e kuery oikuaa vy peteĩ rami oiapukai okuapy mokoĩ hora re rãnda'u:

– Éfeso pygua xyete Diana ma yvate ete – he'i okuapy.

35 Ha'e va'e tetã py oiko kuaxia mboparaaty. Ha'e va'e ma opu'ã vy omokyrirĩ heta va'e kuery. Ha'e vy aipoe'i:

– Avakue Éfeso pygua, pavê oikuaa ae ma Diana ipo'akapa va'e ra'angaa pegua templo re nhande Éfeso tetã pygua kuery nhapena va'ea, ha'e Júpiter-a gui ta'angaa ho'a va'ekue re guive.

* 19:21 Romanos 1.13-15; 15.22-29

³⁶ Ha'e nunga avave rei amboae rami ndoikuaai 'rã. Ha'e nunga rupi pekyiriri 'rãgue, mba'eve pejapo eme peikuaa pota porã e'ÿ re.

³⁷ Mba'eta peva'e avakue apy peru va'ekue ma templo mbovaipaa rupi e'ÿ ikuai, nei nhandexyete re voi nda'ijayvu vai guive.

³⁸ Xapy'a rei Demétrio ha'e hexeve omba'eapo va'e kuery ri amongue re ijayvu aguã oguereko ramo oa'angaa ae ma huvixa nhomboayvua kuery oikuaa pota aguã ára, joe pendeayvu aguã.

³⁹ Ha'e rã amboae ramigua re ri peikuaa potaxe ramo ma nhandomboaty aguã ára oa'anga pyre py 'rã jaikuaa pota.

⁴⁰ Mba'eta nhandevy pe voi nda'evei ange oiko va'ekue re ijayvua gui, nhapu'amba reiague rami omombe'ua rã. Mba'eta ha'e rami rã petei henda py ma voi nanhamombe'u porã kuaai 'rã mba'erã pa nhandomboatyague – he'i. Ha'e rami ijayvu ma vy ijaty va'ekue omondoukapa ju.

20

Teĩgue ju Macedônia ha'e Grécia rupi Paulo oguataague

¹ Ha'e kuery opa marã ikuaiia gui opytu'upa ma ramo Paulo oenoĩ uka temimbo'e kuery. Omombaraetea rupi ijayvu ma vy oipopyypa, ha'e gui oo Macedônia katy.

² Tekoa ikuai va'e rupi oaxa vy nhomongeta ha'e nhomombaraete ovy. Ha'e gui Grécia katy ju oo.

³ Ha'e py ma mboapy jaxy re oiko. Síria katy oo ta oikovy vy oendu judeu kuery hexe opu'ãmbaxea. Ha'e rami vy Macedônia rupi ju ojevny.

⁴ [Ásia peve] omoirũ va'e kuery ma pova'e: Beréia pygua Pirro ra'y Sópatro, Aristarco, Tessalônica pygua Secundo, Derbe pygua Gaio, ha'e gui Timóteo, Tíquico ha'e Ásia pygua Tróximo.

⁵ Ha'e va'e kuery ma orenonde oje'oi, Trôade tetã py orerarõ aguã.

⁶ Ha'e gui ngaru mbojape imbovua revegua e'ÿa ára oaxa ma rire Filipos gui roo yy rupi. Ha'e gui petei nhirũ araa py ma Trôade py rovaẽ ha'e kuery ikuaiia py. Ha'e py ma petei semana ropyta.

Trôade py Paulo nhombo'eague

⁷ Semana ijyppya ára py mbojape roipe'ã-pe'ã'i aguã rnhomboaty rã Paulo nhomongeta. Ko'ẽ jevy oove ta vy pytũ mbyte peve ijayvu.

⁸ Opy rnhomboaty py heta oĩ tataendy.

⁹ Ha'e py petei kunumi oĩ Eutico hery va'e janela py oguapy oinya py. Ha'e va'e ma Paulo nda'ijayvupai ete ramo oke. Oke ete vy janela yvateve va'e gui ho'a yvy py. Ha'e gui he'õgue ojopya.

¹⁰ Ha'e ramo Paulo oguejy vy ojero'a hi'áry. Oikuavã vy aipoe'i:

– Penhemondyi eme, hekove oime teri – he'i.

¹¹ Ojeupi ju vy oipe'ã mbojape, ha'e ho'u. Nhomongetave ju ko'ẽmba peve. Ha'e gui mae ma oo.

¹² Ha'e rã kunumi va'e okuera jevy rã pavẽ oexa vy oguerovy'a ete okuapy. Ha'e vy ogueraa ju okuapy oikove va'e.

Assôs gui Paulo oo vy Mileto py ovaẽague

¹³ Ore roove vy kanoã py roĩ, ha'e Assôs katy roo. Ha'e py roarõ Paulo yvy rupi ooa ja, ha'e rami aguã orevy ijayvu rire.

¹⁴ Assôs py orea py ju ovaẽ ma ramo orereve oĩ avi kanoã py, ha'e vy Mitilene katy ju roo.

15 Ha'e gui roove vy ko'ë jevy roaxa Quios ypa'ũ katy'i rupi. Are'ÿ'i re rovaë Samos py, ha'e ko'ë jevy Mileto py ju rovaë.

16 Mba'eta Paulo ijayvu ma voi Ásia vvy re ndopyta arexei vy Éfeso tetã py ovaë e'ÿ aguã re, mba'eta ojapura Pentecostes ára Jerusalém py oiko aguã, ha'eve ramo.

Mileto py Éfeso pygua igreja re opena va'e kuery omongetaague

17 Mileto tetã gui Paulo oenoĩ uka Éfeso pygua igreja re opena va'e kuery.

18 Oĩa py ovaëmba ma ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peë peikuaa porã marã rami pa peë kuery reve aikoague Ásia py avaë ypya ára guive.

19 Mba'eta anhemboyvatevea rupi e'ÿ Senhor pe ete aiko xerexay ha'e aiko axya py, mba'eta judeu kuery xereko a'ã vy xemoingo axy ramo.

20 Ha'e rami teĩ xee ndajep'e ai romombaraetea rupi xeayvua gui. Ha'e nunga re rombo'e aikovy pavé oendua rupi, ha'e peteĩ-teĩ ro rupi guive.

21 Judeu ha'e grego kuery pe amombe'u aikovy Nhanduete re ojeko rerova vy nhande-Senhor Jesus [Cristo] re ojerovia aguã.

22 — Aÿ ma xepy'a re aendu Jerusalém katy aaxea, ha'e py xere oiko va'erã ndaikuaai teĩ.

23 Mba'eta tetã nhavõ rupi xee aa rupi Nhe'ë Ky'a E'ÿ oikuaa uka nhuã py xembotyha ha'e xemoingo axya 'rãa.

24 Ha'e rami teĩ mba'eve py xee naendui ajeayvua, ajapo 'rã va'ekue ajapopaxea anho. Ha'e va'e ma xerembiaporã Senhor Jesus gui ae ajopy va'ekue, Nhanduete nhanemboaxya regua ayvu porã amombe'u aguã.

25 — Peë kuery mbyte Nhanduete po'akaa re rombo'e aikovy rire teĩ aÿ ma aikuaa xerova ndapexavei ma 'rãa.

26 Ha'e nunga rupi kova'e ára xee anhemombe'u porã pëvy: Xee ndaxepo ky'ai peë mava'eve ruguy py,

27 mba'eta peteĩgueve ndajep'e ai Nhanduete oipota va'e ha'e javi amombe'ua gui.

28 Pepena pendejee ae ha'e vexe'i kuery ha'e javi re, ha'e va'e kuery re opena va'erã Nhe'ë Ky'a E'ÿ penemoi rire. Ha'e va'e ma Nhanduete pegua igreja kuery nguguy py ae ojogua va'ekue.*

29 Xee aikuaa rã aa ma rire penembyte oiko 'rã guary kuery nhomon-doroparã, vexe'i kuery omboaxya rupi e'ÿ.

30 Peë kuery regua voi opu'ã 'rã avakue ha'eve e'ÿa rami nhombo'e va'e, ojee ae temimbo'e kuery oguerova aguã.

31 Ha'e nunga rupi peikuaa pota. Penema'endu'a mboapy ma'etÿ re xeayvu aikovyague re. Ara py ha'e pyávy ndapytu'ui xerexay reve peteĩ-teĩ romongeta gui.

32 — Ha'e gui aÿ ma Senhor po py romboaxa, ayvu nhanemboaxya regua rupi vy penembaraete aguã, mba'eta ijayvu ma ipo'aka penemombaraete vy pendeivy guarã ome'ë aguã iky'a e'ÿ va'e kuery ha'e javi reve.

33 Xee ma napenai va'ekue avave mba'e prata, ouro, neĩ ao re.

34 Peë voi peikuaa xepo py ae ajouague xee ha'e xerevegua kuery roipota va'e.

35 Opa mba'e py pëvy aexa uka nhamba'eapo vy iporiaukue'i nhaipytyvõ aguã. Penema'endu'a Senhor Jesus ae aipoe'iaque re: “Joupe mba'emo nham'e'ë vy javy'ave 'rã jajopya gui”, he'iaque re.

* 20:28 João 21.15-17; 1 Pedro 5.1-4

Ha'e kuery reve Paulo onhembo'eague

³⁶ Ha'e rami Paulo ijayvupa ma vy guenapy'ã re oĩ, ha'e onhembo'e oiny ha'e kuery ha'e javi reve.

³⁷ Ha'e ramo ojae'o pavẽ. Oikuavã vy oayvupa.

³⁸ Ndovy'avei okuapy, "Xerova ndapexavei 'rã", he'i rire. Ha'e vy omoirũ heravy kanoã ituia py peve.

21*Tiro tetã py Paulo ovaẽague*

¹ Ha'e kuerya gui rojepe'a rire kanoã ajukue regua py roo. Roje'oi yvi vy Cós py rovaẽ. Ko'ẽ jevy Rodes py, ha'e gui ma Pátara py ju rovaẽ.

² Peteĩ kanoã Fenícia katy oo va'e rojou vy ha'e va'e py ju roĩ. Ha'e vy roove.

³ Chipre ypa'ũ oreaxua regua ojekuaa maa gui roeja vy Síria yvy katy ju roo. Ha'e gui ma Tiro tetã py rovaẽ, mba'eta ha'e py mba'emo omboguejya 'rã kanoã gui.

⁴ Ha'e py temimbo'e kuery rojou vy sete ára ropyta ha'e py. Ha'e va'e kuery ma Nhe'ẽ gui oikuaa vy Paulo pe ijayvu Jerusalém katy oo e'ỹ aguã.

⁵ Ha'e rami teĩ are'ỹ'i re rojepe'a vy roove ju. Ha'e kuery ha'e javive oremoirũ imondovy gua'yxy ha'e gua'y kuery reve. Tetã rovai roo vy ita ku'i reia py orenenapy'ã re roĩ vy ronhembo'e rokuapy ha'e py.

⁶ Ha'e gui peteĩ-teĩ rojopopy ma vy roĩ ju kanoã py. Ha'e rã ha'e kuery ma ngoo katy ju ojevypa.

Cesaréia py Paulo ovaẽague

⁷ Ha'e gui Tiro tetã gui roove vy Ptolemaida py rovaẽ. Ha'e py ma roxarura irmão kuery ikuai va'e pe. Peteĩ ára orekuai ha'e kuery reve.

⁸ Ko'ẽ jevy rojepe'a vy Cesaréia katy roo. Ha'e py ma Filipe ro py rovaẽ vy ropyta hexeve. Ha'e va'e ma ayvu porã mombe'uarã sete omoĩ mbyre regua.

⁹ Ha'e ma irundy guajy omenda e'ỹ va'e oguereko, profeta meme ikuai.

¹⁰ Ha'e py orekuai are ma rire Judéia gui ou peteĩ profeta Ágabo hery va'e.

¹¹ Ha'e va'e ma orea py ovaẽ vy ojora Paulo ku'akuaa. Ha'e va'e py ma opy ha'e opo ojokua reve aipoe'i:

— Po rami Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oikuaa uka: Nami judeu kuery Jerusalém pygua ojapo 'rã kova'e ku'akuaa ja re, mba'eta omboaxa 'rã judeu e'ỹ va'e kuery py — he'i.

¹² Ha'e va'e ayvu roendu vy ha'e py ikuai va'e ha'e javi reve Paulo pe rojerure rokuapy Jerusalém katy oo ve'ỹ aguã.

¹³ Ha'e ramo ombovai:

— Mba'e tu pejapo pejae'o ha'e xemokangy vy? Mba'eta xevy pe ma ha'evepa rei Senhor Jesus rery káuxa Jerusalém tetã py nhuã py aa ha'e amano aguã voi — he'i.

¹⁴ Ha'e rami rã ndorojokoi vy ropytu'u, ha'e vy

— Tove toiko Senhor oipota va'e — ro'e.

¹⁵ Ha'e va'e rire roiko katupa ma vy Jerusalém katy roje'oi.

¹⁶ Temimbo'e kuery Cesaréia gui ou va'ekue regua oo avi orerupive. Ha'e va'e kuery ma peteĩ temimbo'e yma ogueraa avi Chipre py itui'i va'ekue Mnasom hery va'e, mba'eta ha'e va'e ma ngoo py oremovaẽ va'erã.

Jerusalém py Paulo ovaẽague

¹⁷ Jerusalém py rovaẽ ma ramo irmão kuery ovy'a reve oremovaẽ.

18 Ko'ë jevy orereve Tiago-a py Paulo oo oexa aguã. Igreja re opena va'e kuery ha'e javi ijaty ra'e.

19 Ha'e ramo Paulo oxarurapa ma vy omombe'u judeu e'ÿ va'e ikuaia rupi omba'eapo rã mba'emo Nhanderuete ojapogue ha'e javi.

20 Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy oguerovy'a okuapy Nhanderuete. Ha'e gui ma Paulo pe aipoe'i:

– Ha'e rami avi irmão, apy rexa nhi'ã heta ikuai judeu kuery regua ojerovia va'e. Ha'e va'e kuery ha'e javi ma lei re oia rami anho ikuai.

21 Ha'e kuery pe ma omombe'ua ma ndereko ramigua. Ha'e vy aipo'ea: “Amboae regua ikuaia rupi Paulo ombo'e judeu kuery Moisés ojapo uka va'ekue gui ojepe'a aguã re, gua'y kuery pire omboi e'ÿ, neĩ lei re oia rami ve'ÿ ikuai aguã”, 'ea ndereko ramigua rive omombe'u vy.

22 Ha'e rami rã mba'exa 'rã tu jajapo? Mba'eta ndee revaëague oikuaa pavê rã.

23 Ha'e nunga rupi ejapo oreayvu taa. Apy ore kuery regua ikuai irundy avakue onhembaoyvuaque ojapo aguã rami ikuai va'e.

24 Ha'e va'e kuery reve tereo, ha'e ndee voi ejeky'a'o uka ha'e kuery reve, ha'e eme'ë ha'e kuery oakã onhopi uka aguã regua. Ha'e ramo 'rãe oikuaa pavê ndereko re ijayvuague anhetê e'ÿa, ha'e ndee voi lei re oia rami reiko avia.

25 Ha'e rã judeu e'ÿ va'e regua ojerovia va'e pe ma oreayvu romondouka ae ma, ha'e kuery ho'u e'ÿ aguã mba'emo ra'angaa pe ojuka pyre, huguykue, neĩ mymba ojryvipy pyre ro'okue, ha'e gui itavy rei e'ÿ aguã – he'i.

26 Ha'e ramo Paulo ma ko'ë jevy avakue ogueraa vy ha'e kuery reve ojeky'a'o uka. Ha'e vy templo py oike vy omombe'u ojeky'a'oa ára raka'e pa opa rãa, ha'e petêi-teĩ rekovia mymba ome'ë aguã.*

Paulo ojopy okuapyague

27 Sete araa opa ta ma jave judeu kuery Ásia gui ou va'ekue regua ma Paulo templo py oĩ rã oexa vy ombopoxy heta va'e kuery ha'e javi. Ha'e rami vy ojopy vy

28 ojapukai:

– Avakue Israel regua, orepytyvõ ke! Kova'e ava ma opa rupi nhombo'e oikovy nhande kuery rovai guarã, lei ha'e kova'e oo rovai guive. Aÿ katuve ma grego kuery ogueroike kuri templo py. Ha'e rami py omongy'apa kova'e oo iky'a e'ÿ va'ekue – he'i okuapy.

29 Ha'e rami ijayvu mba'eta oexa va'ekue Éfeso pygua Tróximo hexeve tetã py oĩ rã. Ha'e rami vy oexa'ã teĩ Paulo templo py ogueroikea re.

30 Ha'e ramo tetã ha'e javi rupi heta va'e kuery opu'amba vy onhamba jogueruvy. Ha'e vy Paulo ojopy vy ombotyryry heravy templo ropy gui. Ha'e ramove ombotyra vyvoi okê.

31 Ha'e kuery ojukaxe ete ramo xondaro ruvixa pe omombe'ua Jerusalém pygua kuery opu'amba okuapya.

32 Ha'e ramo ha'e va'e ogueru vyvoi xondaro kuery, huvixa yvyive va'e reve. Onhamba jogueruvy heta va'e kuery mbyte katy. Ha'e ramo huvixa ha'e xondaro kuery ovaë rã heta va'e kuery oexa vy opytu'upa Paulo oinupãa gui.

33 Xondaro ruvixa ovaë vy ojopy Paulo, ha'e mokoĩ corrente py ojokua uka. Ha'e vy oporandu mava'e paa, ha'e mba'e pa ojapogue re.

* 21:26 Ha'e rami Paulo ojapo judeu kuery reko rami vy, pavê oikuaa aguã hekokue ramigua omombe'ua va'e anhetê e'ÿa (versículo 24), amongue ayvu porã oguerovia vy oo jepe aguã (1 Coríntios 9.19-22, 10.32,33).

³⁴ Heta va'e kuery regua amongue ojapukai peteĩ rami, ha'e rã amboae kuery ma amboae rami ojapukai. Joo rami e'ỹ-e'ỹ ojapukai rã anhetêa huvixa ndoikuaai vy xondaro kuery okeaty katy ju ogueraa uka Paulo.

³⁵ Tape pyrõ-pyrõa'i py ovaẽ vy xondaro kuery oupi heravy, heta va'e kuery jo'a rei ramo.

³⁶ Mba'eta heta va'e kuery hakykue katy gui ou vy ojapukai:

– Pejuka – he'i okuapy.

³⁷ Ha'e gui Paulo ogueroike ta ma jave aipoe'i huvixa pe:

– Ha'eve pa ndereve xeayvu aguã mba'emo re?

Ombovai:

– Ndee ri ty'y grego ayvu py ndeayvu kuaa va'e?

³⁸ Ndee e'ỹ teve Egito pygua yma renhomopu'ãmba va'ekue, ha'e tekoa e'ỹa katy quatro mil porojukaa reraa va'ekue? – he'i.

³⁹ Ha'e ramo Paulo ombovai:

– Xee ma judeu regua, Tarso tetã omboetevepy va'e pygua aiko Cilícia yvy re. Ha'e gui ndevy pe ajerure heta va'e kuery pe xeayvu aguã – he'i.

⁴⁰ – Ha'eve – he'i ma ramo Paulo opu'ã ho'amy tape pyrõ-pyrõa'i py. Opo py ojapo heta va'e kuery pe okyrirĩ aguã. Ha'e kuery okyrirĩmba rã hebraico ayvu py ijayvu vy aipoe'i:

22

Paulo guekokue omombe'uague

¹ – Ke'y kuery ha'e xeryvy kuery, pendu ke aỹ xerekokue amombe'u rã – he'i.

² Ha'e ramo hebraico ayvu py ijayvu rã ha'e kuery oendu vy okyrirĩ ete okuapy. Ha'e rã ijayvute tema:

³ – Xee ma judeu, Cilícia regua Tarso tetã py xetui'i va'ekue. Ha'e gui kova'e tetã py ju xetuja. Apy Gamaliel remimbo'e aiko vy lei nhaneramoĩ kuery reko oĩa rami ete anhembo'e va'ekue. Nhanderuetete pe aiko aguã re anho anhea'ã aikovy, aỹ peẽ kuery pendekuaia rami avi.

⁴ Amoingo axy va'ekue Senhor reko rupi ikuai va'e, ajuka guive. Ajopy vy nhuã py amboty va'ekue, avakue ha'e kunhague.*

⁵ Ha'e nungakue sacerdote yvateve va'e ha'e nhomongeta va'ety ha'e javi oikuaa anhetêa, mba'eta ha'e kuery gui ae kuaxia para araa karamboae nhanderyke'y kuery peguarã. Ha'e rami vy Damasco tetã katy ju aa, ha'e py ikuai va'e voi aipokuapa reve Jerusalém py aru aguã omoingo axya aguã.*

⁶ – Ha'e gui ma tape rupi aa ainy jave, Damasco py avaẽ rai'i avya py, kuaray mbyte rai'i jave, peteĩ hendy hatã va'e yva gui hexakã xapy'a xeyvÿry rupi.

⁷ Ha'e ramo ha'a yvy rupi. Ha'e gui peteĩ ayvu aendu xevy aipoe'i va'e: “Saulo, Saulo, mba'e re tu xerereko axyxe ri?”

⁸ – Xee aporandu: “Mava'e tu ndee, Senhor?”

“Xee ma Jesus Nazaré pygua, ndee rereko axy rei va'e”, he'i xevy.

⁹ Xerevegua kuery ma hendy va'e oexa teĩ noendu kuaai xevy ijayvu va'e ayvu.

¹⁰ – Ha'e ramo xee aporandu: “Mba'e 'rã tu ajapo, Senhor?”

Ombovai: “Epu'ã ke, evaẽ Damasco py, mba'eta ha'e py ma omombe'ua 'rã ndevy ajapo uka va'e ha'e javi”, he'i.

* 22:4 Atos 8.3 * 22:5 Atos 9.1-19

11 Ha'e va'e hendy va'e rexakã gui ndaexavei rã xerupive ikuai va'e xejyva re xereraa ramo avaê Damasco py.

12 — Ha'e py oiko petei ava Ananias hery va'e. Nhanderuete pe oiko lei re oia rami, ha'e ha'e pygua judeu kuery ha'e javi ima'endu'a porãa va'e.

13 Ha'e va'e ma ou xereka. Xeyvýry ovaê ma vy aipoe'i: “Irmão Saulo, exa ju ke”, he'i. Ha'e ramove aexa jevy vy amaê hexe.

14 — Ha'e ramo aipoe'ive ju: “Nhaneramoï kuery Ruete yma voi ndeporavo ha'e oipota va'e reikuaa aguã, Heko porã ete va'e rexa aguã, ha'e ayvu ijuru guigua ae rendu aguã.

15 Mba'eta ixupe reiko vy ha'e javi regua renonde remombe'u 'rã rexa ha'e rendu va'ekue.

16 Ha'e vy aỹ mba'e re tu remboare ta? Epu'ã ke, enhemongarai uka, ha'e ejeky'a'o uka rejeyavyague gui, hery rupi rëjapukai vy”, he'i.

17 — Ha'e gui ma Jerusalém katy ajevy ma rire templo py anhembo'e ainy jave aexa xapy'a karamboae petei ojexa uka va'e.

18 Ha'e rami vy aexa xereve aipoe'i va'e: “Ndepojava ke, tereo voi Jerusalém gui, mba'eta ha'e kuery noenduxeï 'rã xereko re ndeayvua”, he'i.

19 — Xee aipoe'a'e: “Ha'e rami teï Senhor, judeu kuery oikuaa porã xee nhuã py amboty va'ekuea ndere ojerovia va'e kuery, ha'e ha'e kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi voi ainupãmbaague.

20 Ha'e gui xee voi aï karamboae ndeayvu mombe'ua Estêvão ruguy moêa kuery reve. Ha'e nunga ajou porã vy ijukaa kuery ao aarõ va'ekue”, ha'e.

21 — Ha'e rami teï aipoe'i xevy: “Tereo, mba'eta xee romondouka 'rã mombyry, judeu e'ỹ va'e ikuai rupi”, he'i.

Roma pygua regua Paulo oiko ramo noinupãaiague

22 Pova'e ayvu omombe'u peve'i ha'e kuery ojapypxaka. Ha'e gui ma ojapukai vy aipoe'i okuapy:

— Peipe'a peva'e ava ko yvy gui, nda'evei oikove aguã — he'i okuapy.

23 Ha'e kuery ojapukai reve ojegui capa omboipa, ha'e yvy ku'i omombo-mombo yvate katy.

24 Ha'e ramo xondaro ruvixa aipoe'i Paulo ogueroikea aguã xondaro kuery okeaty py, ha'e oinupã reve omboayvu aguã, mba'e re pa hexe ijayvu okuapya oikuaa aguã.

25 Ha'e gui ma ipire ra'ykue py ojokuaa rã Paulo aipoe'i huvixa yvyive va'e pe: — Ha'evea rami ri ty'y peinupã Roma pygua regua peikuaa pota porã e'ỹ re? — he'i.

26 Ha'e nunga huvixa oendu vy xondaro ruvixa yvateve va'ea py ju oo. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Mba'e tu rejapo ta? Mba'eta peva'e ava ma je Roma pygua regua — he'i.

27 Ha'e rami rã xondaro ruvixa ou vy oporandu Paulo pe:

— Emombe'u xevy, ndee ma nhi'ã Roma pygua regua?

Ombovai:

— Xee ha'e aiko — he'i.

28 Huvixa aipoe'i ixupe:

— Xee ma heta perãta apaga karamboae Roma pygua regua anhemoingo uka aguã.

Paulo ombovai:

— Ha'e rã xee ma ha'e pygua regua ae aiko — he'i.

29 Ha'e ramove inupãarã ikuai va'ekue ojepe'apa. Huvixa eteve voi okyje Roma pygua regua ojokua uka rire.*

* 22:29 Atos 16.35-39

³⁰ Ko'ë jevy mba'e re pa judeu kuery hexe ijayvu rei okuapyague huvixa oikuaa porãvexe vy ojora uka. Ha'e gui omboaty ukapa sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery. Paulo ogueru ruka vy oexa uka ha'e kuery renonde.

23

Nhomongeta va'ety kuery renonde Paulo ojexa ukaague

¹ Ha'e gui nhomongeta va'ety kuery re Paulo oma'ë vy aipoe'i:
— Ke'y kuery, xee ma Nhanderuete renonde xepy'a ky'a e'ÿa rupi aiko opa mba'e py, aÿ peve — he'i.

² Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e Ananias ma ijyvýry ikuai va'e pe oipete uka ijuru rupi.

³ Ha'e ramo Paulo aipoe'i ixupe:
— Nhanderuete nenupã avi 'rã, oo mbotya omoxiĩ mbyre rami rive reiko va'e.* Ndee ma upe py reguapy reiny lei re oĩa rami xemboayvu aguã, teĩ lei re oĩa rami e'ÿ ri ty'y xepete uka?

⁴ Ha'e ramo ijyvýry ikuai va'e aipoe'i:
— Ndeayvu vai ri ty'y sacerdote yvateve va'e Nhanderuete omoĩ va'ekue re?

⁵ Paulo ombovai:
— Ke'y kuery, xee ndaikuaai kuri sacerdote yvateve va'e oikoa. Mba'eta ipara oiny: “Pendeayvu vai eme heta va'e kuery ruvixa re” — he'i.*

⁶ Ha'e gui ma Paulo oikuaa nhomongeta va'ety kuery regua amongue saduceu, ha'e rã amboae ma fariseu regua ikuai. Ha'e rami vy ojavukai:

— Ke'y kuery, xee ma fariseu regua, ha'e fariseu ra'y aiko. Omano va'ekue omboetepa jevy rã guarã aarõ aikovy ramo ae xemboayvua — he'i.

⁷ Ha'e rami ijayvu ramo fariseu ha'e saduceu kuery joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvu. Mba'eta ijaty va'e kuery ma joo rami e'ÿ-e'ÿ oikuaa.

⁸ Mba'eta saduceu kuery ma oikuaa nonhemboete jevyavei 'rãa rami. Neĩ anjo, neĩ nhe'ë oikoa ha'e kuery ndoguerovia.* Ha'e rã fariseu kuery ma ha'e nunga ha'e javi oikoa oguerovia.

⁹ Ha'e rami py joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvu. Ha'e gui lei re nhombo'e va'ety fariseu regua opu'ã vy ijayvu atã:

— Ore ma mba'eve ndoroikuaai kova'e ava ojapo vaiague. Xapy'a rei nhe'ë e'ÿ vy anjo ri ty'y ixupe oikuaa uka ha'e nunga — he'i okuapy.

¹⁰ Ha'e kuery joguero'apa ramo huvixa okyje Paulo omopẽmba gui. Ha'e vy aipoe'i uka xondaro kuery ou vy oipe'a ha'e gui, okeaty py ju ogueraa aguã.

Paulo pe Senhor ojexa ukaague

¹¹ Pytũ jevy Paulo yvýry Senhor ojekuaa ho'amy. Ha'e vy aipoe'i:
— Ndepy'a guaxu ke, mba'eta Jerusalém py xereko remombe'uague rami avi Roma tetã py ju 'rã remombe'u.

Paulo ojuka aguã re judeu kuery jogueroayvuaque

¹² Ko'ẽmba rã judeu kuery nhomboaty vy oura okuapy Paulo ojuka e'ÿa ja ndokarui neĩ ndoy'ui aguã re, ayvu vaipy ikuai e'ÿ aguã.

¹³ Ha'e rami aguã re jogueroayvu va'e ma quarenta raxa'i ikuai.

¹⁴ Jogueroayvu va'e kuery ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery py oo vy aipoe'i:

* 23:3 Mateus 23.27,28   * 23:5 Êxodo 22.28   * 23:8 Lucas 20.27

– Roura kuri Paulo rojuka e'ŷa ja ndorokarui ha'e ndoroy'ui aguã re, ayvu vaipy orekuai e'ŷ aguã.

¹⁵ Aŷ ma nhomongeta va'ety kuery po py pendeayvu pemondouka xondaro ruvixa pe, penerenonde oexa ukã ju aguã. Hekokue re peikuaa pota porãvexea rami pemombe'u. Ha'e rã ore ma roarõ 'rã ovaë e'ŷ re rojuka aguã – he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e rami ijayvu okuapy rã Paulo ri'y oendu. Ha'e rami vy ha'e va'e ma oo vy xondaro kuery okeaty py oike, ha'e vy Paulo pe omombe'u.

¹⁷ Ha'e rami rã Paulo xondaro ruvixa oenoï vy aipoe'i:

– Eraa kova'e kunumi va'e nderuvixaa py, mba'eta oguereko ixupe omombe'u va'erã – he'i.

¹⁸ Ha'e ramo nguvixaa py ogueraa vy aipoe'i:

– Nhuã py omboty pyre Paulo xerenoï vy ojerure kuri ndea py aru aguã kova'e kunumi va'e, mba'eta oguereko ndevy omombe'u va'erã – he'i.

¹⁹ Ha'e ramo huvixa ipo re ojopy vy mombyry'i oguerojepe'a heravy. Ha'e vy oporandu ixupe:

– Mba'e tu rerêko xevy remombe'u va'erã?

²⁰ Ombovai:

– Judeu kuery ijayvu kuri ndevy pe ojerure aguã ko'ë rã Paulo rexa uka aguã re nhomongeta va'ety kuerya py, hekokue re oikuaa pota porãvexea rami.

²¹ Ha'e rã ndee enhembotavy uka eme, mba'eta ha'e kuery regua quarenta raxa oura okuapy Paulo ojuka e'ŷa ja ndokarui nei ndoy'ui aguã re, ayvu vaipy ikuai e'ŷ aguã. Aŷ ma oiko katupa ma okuapy ndeayvua oarõ vy – he'i.

²² Ha'e rami rã huvixa ma kunumi va'e omondouka ju vy ijayvu avave rei pe omombe'u e'ŷ aguã ixupe oikuaa ukaague.

²³ Ha'e gui mokoï xondaro ruvixa ju oenoï vy aipoe'i:

– Pytũ are jave guarã pemboaty duzentos xondaro kuery, setenta kavaju árygua, ha'e duzentos hu'y guaxu revegua Cesaréia peve peo aguã.

²⁴ Pejou avi kavaju Paulo oï aguã, mba'eve oiko e'ŷ re ovaë aguã huvixave Félix-a py – he'i.

²⁵ Ha'e gui kuaxia huvixave peguarã ombopara uka po rami ijayvua:

Félix pe huvixa Cláudio kuaxia ombopara uka va'ekue oĩa

²⁶ “Xee Cláudio Lísias ma kova'e ambopara uka ndee huvixave omboetepevy Félix pe. Tereiko porã.

²⁷ Kova'e ava ma judeu kuery ojopy vy ojuka rai ramo xee xondaro kuery reve aju vy araa jepe, Roma pygua regua oikoa aikuaa vy.*

²⁸ Ha'e gui hexe ijayvu okuapy aikuaa porãvexe vy araa uka ha'e kuery regua mongetaaty ikuai py.

²⁹ Ha'e rami vy aikuaa ha'e kuery rekorã lei oeja pyre re oĩa re rive ijayvu okuapy. Mba'eve rei ndojapo vai jajuka aguã, nei nhuã py nhamboty aguã voi.

³⁰ Ha'e rami vy ava va'e ojuka ta okuapy xevy omombe'ua rã aendu vy amondouka voi ndea katy. Hexe ijayvu rei va'e kuery pe voi xeayvu, ha'e kuery avi ou vy nerenonde omombe'u aguã hexeve oguereko va'e. [Tereiko porã.]”

Huvixave Félix-a py Paulo ovaëague

³¹ Ha'e gui xondaro kuery ma huvixa ijayvuague rami ikuai. Ha'e rami vy pyavyve Paulo ogueraa vy Antipátride peve ogueroaë.

* 23:27 Atos 21.27-39; 22.24-30

³² Ko'ë jevy ha'e kuery ojevypa ju okeaty katy, ha'e rã kavaju árygua kuery pe ma ogueraa ukave Paulo.

³³ Ha'e va'e kuery ma Cesaréia py ovaë vy huvixave pe omboaxa kuaxia para, ha'e Paulo voi oexa uka.

³⁴ Ha'e ramo huvixave ma kuaxia para ogueroayvupa ma vy oporandu maguigua pa oikoa re. Cilícia pygua oikoa oikuaa vy

³⁵ aipoe'i:

– Nderekokue mombe'ua kuery ovaëmba ma ramo xee romboayvu 'rã – he'i. Ha'e rami vy omboty uka ranhe Herodes oo guaxu ojapo va'ekue py.

24

Félix renonde Paulo rekokue ramigua omombe'ua ague

¹ Peteĩ nhiruĩ ára rire ovaë sacerdote yvateve va'e Ananias, nhomongeta va'ety kuery ha'e peteĩ ava ijayvu va'erã Tértulo hery va'e. Ha'e va'e kuery ma huvixa renonde ojexa uka okuapy Paulo rekokue re ijayvu aguã.

² Ha'e gui Tértulo ma oenoía rã omombe'u hekokie ramigua. Ha'e vy aipoe'i:

– Oreruvixa omboetevepy Félix, ndegui vy orekuai porã riae opa mba'e py. Ndee repena porã ramo mba'emo porã anho oiko ore judeu kuery pe.

³ Ha'e nunga roikuaa vy opa mba'e py roguerovy'a riae.

⁴ Ha'e rami avi xeayvu are e'y' aguã ajerure rejapyxaka porã aguã xapy'a'i.

⁵ Mba'eta ore roikuaa pota rã peva'e ava ma mba'eaxy vaikue rami. Judeu kuery yvy jave re ikuai va'e omopu'ãmba rei oikovy, ha'e amboae rami nhombo'e Nazaré pygua peguarã rive.

⁶ Ha'e gui templo omongy'a ta ramo ore rojopy karamboae [rombopaga aguã ore kuery lei re oia rami vy.

⁷ Ha'e rami teĩ xondaro ruvixa Lísias ou vy ivai vaipa reve orepo gui oipe'a heravy,

⁸ ha'e aipoe'i hexe oreayvu va'e apy ju roju aguã nerenonde.] Ha'e gui ndee voi hekokie re reikuaa pota vy reikuaa avi 'rã oreayvua anhetē memea – he'i.

⁹ Ha'e rami ijayvu rã judeu kuery ikuai va'e ojou porãmba. Ha'e vy

– Anhetē va'e meme – he'i okuapy.

Paulo guekokue omombe'ua gue

¹⁰ Ha'e gui Paulo pe ju huvixave opo py “Emombe'u ke” he'ia rami ojapo. Ha'e ramo aipoe'i:

– Heta ma'etý re ma ore kuery ruvixa reña aikuaa vy xee voi ta xeayvu.

¹¹ Mba'eta ndee voi reikuaa doze ára ete'i ojapoa Jerusalém katy amboete aguã aa ague.

¹² Ha'e gui templo py ha'e kuery xejou okuapy jave avave reve ndaxeayvu vai, neĩ nanhomopu'ái ha'e kuery onhembo'eaty rupi, neĩ tetã rupi voi.

¹³ Ha'e kuery nomombe'u porã kuaai guive xere ijayvu rei okuapyague.

¹⁴ Ha'e rã peteĩ amombe'u ta ndevy: Xee ma Senhor reko rupi aiko, ha'e kuery “Amboae rami onhembo'e va'e”, he'ia rupi. Ha'e rami vy xee voi aiko oreramoĩ kuery Ruete pe. Lei re ipara oinya ha'e profeta kuery ombopara va'ekue rami vy mba'emo oiko va'e ha'e javi arovia.

¹⁵ Ha'e rami vy Nhanderueite gui aarõ aikovy ha'e kuery voi oarõ okuapy va'e, heko porã ha'e heko porã e'y' va'ekue omboetepaa ju aguã.

¹⁶ Ha'e nunga rupi anhea'ã aikovy Nhanderueite ha'e avakue renonde xepy'a ky'a e'y'a rupi aiko aguã.

17 — Ha'e gui mbovy ma'etÿ rei e'ÿ aikoa gui aa karamboae ore kuery pe ome'ë mbyre araa vy, ha'e Nhanderuete pe mba'emo ame'ë aguã guive.

18 Ha'e nunga ajapo aikovya rupi ae judeu kuery Ásia pygua xejou templo py. Ajeky'a'o ukapa ma rire xejou xeirũ heta reve'ÿ, ha'e anhombopoxy reia py e'ÿ guive.

19 Ha'e va'e kuery ae ou 'rãgue nerenonde xere ijayvu aguã, oguereko va'e rire.

20 Ha'e rami e'ÿ vy apy ikuai va'e ae oikuaa ri vy tomombe'u nhomongeta va'ety kuery renonde ha'ã jave ajapo vaiague ojou va'ekue.

21 Mba'eta po rami anho ha'e kuery mbyte ha'ã vy xeayvu atã: “Kova'e ára xemboayvu omano va'ekue omboetepaa ju 'rãa arovia ramo”, ha'e va'ekue.

Félix ha'e Drusila renonde Paulo ojexa ukaague

22 Ha'e ramo Félix ma Senhor reko oikuaa ae vy nopena voixei. Aipoe'i:

— Xondaro ruvixa Lísias ou jave mae ma aikuaa pota porã 'rã pendeayvua re — he'i.

23 Ha'e rami vy xondaro ruvixa vvyÿve va'e pe aipoe'i Paulo oarõ vy hexe opena porã'i aguã, ha'e irũ kuery oipytyvõxe rã ojoko e'ÿ aguã guive.

24 Kueve'i ma rire Félix ou ju gua'yxy judeu va'e Drusila reve. Ha'e vy Paulo oenoĩ uka vy ojapyxaka oiny Cristo Jesus re jajerovia aguã re ijayvu rã.

25 Teko porã, jejokoa ha'e nhomboayvupaa aguã re ijayvu ramo Félix oendu vy okyje. Ha'e vy aipoe'i:

— Ha'e rami vy aÿ tereo ju. Ha'e've jave roenoĩ uka ju 'rã — he'i.

26 Ha'e rami avi oipota teĩ Paulo ome'ë peráta ixupe. Ha'e rami vy mbovykue rei e'ÿ oenoĩ uka vy ijayvu hexeve.

27 Mokoĩ ma'etÿ rire huvixa Félix rekovia oĩ Pórcio Festo. Ha'e jave Félix ma judeu kuery pe ojejou porã ukaxe vy oeja ovy Paulo nhuã py.

25

Festo renonde Paulo oĩ vy César renonde ju ijayvu aguã re ojerureague

1 Festo ha'e pygua kuery ruvixarã oĩ vy mboapy ára rire Cesaréia tetã gui oo Jerusalém katy.

2 Are'ÿ re ixupe sacerdote yvatekueve va'e ha'e judeu ruvixa kuery omombe'u Paulo rekokie ramigua. Ha'e rami vy peteĩ re ojerure

3 oipytyvõ aguã. Paulo re nda'ija'e'i vy ojerure Jerusalém katy ju ogeru ruka aguã, ha'e kuery tape py oarõ vy ojuka aguã.

4 Ha'e rã Festo ombovai:

— Paulo ma Cesaréia py ae oĩ nhuã py, ha'e gui xee voi are'ÿ'i re aa 'rã ha'e katy.

5 Peë kuery regua hi'arandukueve tapeo avi xerupive, ava va'e ojapo vaiague peikuaa vy pemombe'u aguã — he'i.

6 Ha'e kuery ikuai py ndoiko arei. Oito, dez araa py oguejy ju Cesaréia katy. Ha'e gui ko'ë jevy nhomboayvuaty py oguapy vy ogeru ruka Paulo.

7 Paulo ovaë ramo judeu kuery Jerusalém gui ou va'ekue ombojere rei okuapy. Opa marã rei hekokie ramigua omombe'u. Ha'e rami teĩ ha'e kuery nomombe'u porã kuaai guive.

8 Ha'e rã Paulo ma guekokue omombe'u vy aipoe'i:

— Peteÿve henda py ma xee ndajejavyi judeu kuery pegua lei rovai, templo, neĩ César rovai — he'i.

9 Ha'e rã Festo ma judeu kuery pe ojejou porã ukaxe vy aipoe'i Paulo pe:

— Ndevy pe ha'e've pa Jerusalém katy reo aguã, ha'e py ju xee romboayvu aguã ha'e nungakue re?

¹⁰ Paulo ombovai:

— Xee ma César nhomboayvu atyrã omoĩ va'ekue py aĩ ae ma. Apy ae ha'eve xemboayvu aguã. Neĩ mba'eve ndajapo vai judeu kuery pe. Ndee reikuaa porã.

¹¹ Mba'emo ajapo vai, e'ỹ vy ajojuka va'e rire amano teĩ ha'evepa rei 'rãgue. Ha'e rami 'rãgue py xerekokue ramigua omombe'u okuapy anhetẽ e'ỹ ramo nda'evei ha'e kuery po py avave rei xemboaxa rive aguã. Xee ma ajerure César renonde ju xeyvu aguã — he'i.

¹² Ha'e gui Festo ma imongetaa kuery reve jogueroayvu ma rire aipoe'i ixupe:

— César renonde ndeayvu aguã re rejerure rire ma ha'e katy 'rã reo.

Agripa pe Festo omombe'uague Paulo reko

¹³ Kueve ma rire Cesaréia py huvixave Agripa gua'yxy Berenice reve ovaẽ huvixa Festo pe oxarura aguã.

¹⁴ Ha'e py ikuai are ramo huvixave pe Festo omombe'u Paulo reko. Ha'e vy aipoe'i:

— Apy Félix oeja ovy peteĩ ava nhuã py.

¹⁵ Ha'e va'e reko re ma Jerusalém py aĩ jave sacerdote yvatekueve va'e ha'e judeu mongetaaty kuery ijayvu. Ajuka uka aguã re ojerure okuapy.

¹⁶ Ha'e kuery pe aipoa'e Roma pygua kuery reko rami vy nda'evei peteĩ va'e rei ajuka uka aguã hexe ijayvu va'e kuery joa py ikuai e'ỹ re, ayvu oiko va'e ombovai aguã.

¹⁷ Ha'e gui ma apy ju ha'e kuery ovaẽmba ma ramo xee namboarei. Ko'ẽ jevy nhomboayvuaty py aguapy vy aru ruka ava.

¹⁸ Ha'e rã hexe ijayvu va'e kuery opu'ã vy peteĩve nda'ijayvui ojapo vaiague re xee aexa'ãague rami.

¹⁹ Ha'e rami 'rãgue py hexe ijayvu okuapy guekorã oeja pyre re rive, ha'e peteĩ ava omano va'ekue Jesus hery va'e re guive. Ha'e va'e pe ma Paulo "Oikove" he'i.

²⁰ Ha'e nunga re xee ndaikuaa pota kuaai vy aporandu Jerusalém katy oo aguã ha'eve paa re, ha'e py ju amboayvu aguã ha'e nungakue re.

²¹ Ha'e rami teĩ Paulo ojerure nhuã py opyta aguã re César renonde ju ijayvu aguã. Ha'e ramo xeyvu apy ae opytave aguã, César-a katy amondouka peve — he'i.

²² Ha'e ramo Agripa aipoe'i Festo pe:

— Ha'e va'e ava ayvu ma xee voi aenduxe.

Ombovai:

— Ko'ẽ ramo rendu 'rã — he'i.

Teĩgue ju Agripa reve Festo ijayvuague

²³ Ko'ẽ jevy Agripa ha'e Berenice opa marã omboetea reve ou vy nhomboayvu aguã py ovaẽ, huvixa kuery ha'e tetã pygua yvatekueve reve. Ha'e gui Festo ogueru ruka Paulo.

²⁴ Ha'e rami vy aipoe'i:

— Huvixave Agripa, ha'e apy pendekuai va'e ha'e javi, kova'e ava pexa va'e káuxa ae judeu kuery ha'e javi ijayvu karamboae xerenonde. Jerusalém tetã py, ha'e apy voi ojapukai okuapy ndoikove riaevei aguã rami.

²⁵ Ha'e rã xee ma ndaikuaai ojapo vaiague omano aguã. Ha'e rami vy nhanderuvixa guaxuve renonde ijayvu aguã re ojerure ramo xeyvu ha'e katy ju amondouka aguã.

²⁶ Ha'e rami avi hekokie mba'eve ndaikuaai anhetẽ va'e nhanderuvixa pe ambopara aguã. Ha'e nunga rupi penerenonde ju aru ruka. Huvixave

Agripa, nerenonde ae aru ruka aikuaaxe vy, ndee remboayvu ramo aikuaa aguã ambopara va'erã.

²⁷ Mba'eta xevy pe nda'evei nhuã py omboty pyre amondouka aguã hexe ayvu oiko va'e amombe'u porã e'ÿ re.

26

Huvixave Agripa renonde Paulo ijayvuague

¹ Ha'e rire huvixave Agripa aipoe'i Paulo pe:

— Ha'eve ndeayvu ndereko re.

Ha'e ramo Paulo opo oupi vy omombe'u gueko. Aipoe'i:

² — Huvixave Agripa, kova'e ára avy'a nerenonde xereko re xeyvu vy, judeu kuery xere ijayvuague ha'e javi ambovai aguã.

³ Mba'eta ndee ma judeu kuery reko ha'e ayvu oiko va'e ha'e javi reikuaa porãve va'e. Ha'e nunga rupi ajerure rejapyxaka porã aguã re.

⁴ Ha'e gui judeu regua huvixa kuery oikuaapa xekyrĩ guive aikoague, ha'e jypy guive ore kuery ikuai rupi ha'e Jerusalém tetã py aikoague guive.

⁵ Anhetê ae ha'e kuery jypy'i guive xekuaa, ha'e rami omombe'uxe rã. Mba'eta orereko rupi onhea'ãve va'e fariseu kuery regua xee voi aiko va'ekue.

⁶ Oreramoĩ kuery pe Nhanderuete ijayvuague ojeupity aguã re ajerovia ramo rive xemboayvua aÿ.

⁷ Ha'e nunga ae ore kuery doze regua orekuai va'e roupity aguã ronhea'ã rokuapy ara py ha'e pyávy, Nhanderuete pe orekuai vy. Xeruvixa, ha'e nunga re ajerovia ramo ae judeu kuery xemboayvu.

⁸ Mba'e re tu peẽ kuery ndaperovia Nhanderuete omano va'ekue omboete ju 'rãa?

⁹ — Anhetê xevy rã voi ha'eve rei va'ekue opa marãgua ajapo aguã Nazaré pygua Jesus rery amboetea rupi e'ÿ.*

¹⁰ Ha'e rami ae aiko va'ekue Jerusalém py. Kuaxia para sacerdote yvatekueve va'e gui araa vy icky'a e'ÿ va'e kuery heta amboty va'ekue nhuã py. Ojukaa ta ramo xee voi ojuka aguã re xeyvu va'ekue.

¹¹ Mbovykue rei e'ÿ ainupã va'ekue judeu kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi, ijayvu vai aguã rami guive ajapo. Ha'e kuery pe xevai vy vvy mboae re tetã ikuai va'e rupi voi amoingo axy va'ekue.

¹² — Ha'e rami aguã ae aa karamboae Damasco tetã katy. Sacerdote yvatekueve va'ea gui kuaxia para araa, ha'e kuery xemoiague kuaa ukaarã.

¹³ Xeruvixa, kuaray mbyte jave tape rupi aa vy peteĩ hendy va'e aexa yva re, kuaray gui hendy ratãve va'e. Ha'e va'e ma xeyvýry rupi omoexakãmba, ha'e xerupive oo va'e kuery yvýry guive.

¹⁴ Ha'e ramo vvy rupi ro'a pavẽ. Ha'e gui peteĩ ayvu aendu hebraico ayvu py aipoe'i va'e: “Saulo, Saulo, mba'e re tu xerereko axyxe ri? Ndee ae renhemoingo axy, ferro rakua re opyvoi va'e rami reiko vy”, he'i.

¹⁵ — Ha'e ramo xee aporandu: “Mava'e tu ndee, Senhor?” Ombovai: “Xee ma Jesus rereko axy va'e.”

¹⁶ Ha'e gui epu'ã he'amy ndepy re, mba'eta po rami aguã ajexa uka ndevy, xerembiguairã romoĩ reikuaa uka aguã mba'emo rexa va'ekue, ha'e raka'e rã aexa uka va'erã guive.

¹⁷ Neretarã kuery ha'e judeu e'ÿ va'e kuery ikuai rupi xee romondouka vy rogueraa jepe 'rã ha'e kuery po gui.

* 26:9 Atos 8.3, 9.1-19

18 Hexa reipe'a 'rã ojeko rerova aguã pytũa rupi ikuaia gui hendy va'e peguarã, ha'e Satanás po'akaa rupi ikuaia gui Nhanderuete peguarã. Ha'e rami vy 'rã ombogue ukapa ojejavyague, oupity aguã xere ojerovia vy ojeky'a'o uka va'ekue pegua", he'i.

19 — Ha'e rami rã huvixa Agripa, xee nanhe'ẽ rendu e'ỹi yva guigua aexa va'ekue.

20 Ha'e rami vy Damasco tetã py ranhe ayvu amombe'u, ha'e gui Jerusalém py ju, Judéia regua ha'e javi rupi, ha'e judeu e'ỹ va'e kuerya rupi amombe'u aikovy ikuaiaty gui ojepe'a vy Nhanderuete re ojeko rerova aguã, ha'e iporã va'e ojapoa py oexa uka aguã ojeko rerovaague.

21 Ha'e rami aikoa re rima amongue judeu kuery xejukaxe vy xejopy karamboae templo py aiko jave.

22 Ha'e rami teĩ Nhanderuete xepytyvõ ramo kova'e ára peve aiko. Yvyĩgueve ha'e yvatekueve pe amombe'u ayvu. Xee amombe'u aikovy va'e ma profeta kuery ha'e Moisés ijayvuague rami vy oiko va'erã anho.

23 Ha'e nunga ma Cristo oiko axy aguã, ha'e gui ha'e ranhe omanoague gui onhemboete ju vy judeu ha'e judeu e'ỹ va'e kuery pe oikuaa uka aguã hendy va'e.

Paulo ijayvupa e'ỹ re Festo ijayvuague

24 Paulo gueko omombe'upa e'ỹ re Festo ojapukai reve aipoe'i:

— Paulo, naneakã porãvei ma teve. Ipara re renhembo'e vai ete vy nane'aranduvei — he'i.

25 Paulo ombovai:

— Xeruvixa Festo, xee naxeakã porã e'ỹi ri. Ha'e rami 'rãgue py xe'arandua rupi xeayvu anhetê va'e re anho.

26 Mba'eta ha'e nunga ha'e javi huvixave oikuaa. Ixupe ae amombe'u akyjea py e'ỹ. Xee aikuaa rã ha'e nungakue ha'e javi oikuaapaa, mba'eta neĩ peteĩve ndoikoi nhemi rupi.

27 Ha'vy ndee huvixave Agripa, rerovia pa profeta kuery ayvu? Xee aikuaa porã rerovaa — he'i.

28 Ha'e ramo Agripa aipoe'i Paulo pe:

— Rexa'ã rã ndaxyi Cristo pegua xeapo aguã?

29 Paulo ombovai:

— Xeruvixa, tove ndaxyi e'ỹ vy haxy py teĩ Nhanderuete tojapo ndee anho e'ỹ, kova'e ára xeayvu re ojapyxaka va'e kuery ha'e javive tojapo xee rami, va'eri a'ỹ'i xejokuaa rami e'ỹ ta'vy.

"Ha'eve 'rãgue teĩ Paulo japoĩ aguã", he'iaque

30 Ha'e rami rã huvixave opu'ã ju, ha'e gui huvixa mboae kuery, Berenice, ha'e ha'e kuery reve uguapy okuapy va'ekue ha'e javi voi.

31 Ha'e kuery ojepe'apa vy peteĩ-teĩ joupe ijayvu vy aipoe'i:

— Peva'e ava mba'eve rei ndojapoi ra'e ojukaa aguã, neĩ nhuã py ombotyã aguã — he'i.

32 Ha'e ramo Agripa aipoe'i Festo pe:

— Peva'e ava ma ha'eve 'rãgue japoĩ aguã, César renonde ijayvu aguã re ndojerurei va'e rire.

¹ Ha'e gui huvixa kuery ijayvu Itália katy oremondouka aguã. Ha'e rami vy Paulo ha'e nhuã py ikuai va'e regua omboaxa peteĩ xondaro ruvixa heraarã po py. Ha'e va'e ma César oĩa pygua, Júlio hery va'e.

² Ha'e ramo roĩmba peteĩ kanoã guaxu Adramítio guigua py. Ha'e va'e ma Ásia yke rupi oo va'erã. Ha'e rami vy yu rupi roje'oi. Orerupive oo avi Macedônia regua Tessalônica pygua Aristarco.

³ Ko'ẽ jevy rovaẽ Sidom py. Paulo re Júlio opena porã ivai reia py e'ỹ. Ha'e rami vy omondouka oirũ kuery oexa aguã, ha'e mba'emo oipotã va'e ojou aguã.

⁴ Ha'e gui ma roje'oi ju yu rupi. Ha'eve e'ỹa katy gui vyvutu oipeju ramo Chipre ypa'ũ katy'i rupi roo ijyke vyvutu e'ỹa rupi.*

⁵ Cilícia ha'e Panfília yke rupi ye'ẽ roaxa ma vy Lícia regua Mirra tetã py rovaẽ.

⁶ Ha'e py ma xondaro ruvixa peteĩ kanoã Alexandria guigua ojou Itália katy oo ta va'e. Ha'e va'e py ju oremoĩ.

⁷ Ha'e gui ma roove mbeguei'i. Mbovy ára rei e'ỹ haxy py Cnido tetã katy'i rovaẽ. Yvytu ha'eve e'ỹa katy gui oipeju rã nda'evei rooxea katy roove aguã. Ha'e ramo Creta ypa'ũ yke rupi roo vyvutu e'ỹa rupi, Salmona gui mombyry'i rupi.

⁸ Ijyke rupi anho roo vy haxy py rovaẽ peteĩ henda Porto Porã 'epy va'e py. Ha'e katy rai oĩ Laséia tetã.

Ára vai rupi oguataague

⁹ Are ma rire ha'e kuery oove aguã ijavaete, mba'eta okaru e'ỹ re ikuaia ára oaxa ma rire. Ha'e ramo Paulo ha'e kuery omongeta vy

¹⁰ aipoe'i:

– Avakue, xee aikuaa rã jaguataa rupi jaiko axy vaipa 'rã. Mba'emo jajavyky rei 'rã, ha'e nhamokanhymba 'rã kanoã ha'e ivoyi guive, nhanderekove voi – he'i.

¹¹ Ha'e rã xondaro ruvixa ma Paulo ayvu gui ogueroviave kanoã mboguataa ha'e ija ayvu.

¹² Ha'e py yro'y jave kanoã omboja aguã nda'evei ramo ha'e kuery oovexe ha'e gui, Fenice py ovaẽ jepe rivyvvyi gui, ha'e py mae ma oaxa aguã yro'y. Mba'eta ha'e py kanoã mbojaaty Creta ypa'ũ re oĩ va'e ma kuaray oua katy ijapy jovaive opyta.

¹³ Ha'e gui kuaray ijapu'a'ia katy gui mbeguei'i vyvutu oiny ramo ha'e kuery oexa'ã teĩ ooxeague py ovaẽ jepe aguã re. Ha'e rami vy kanoã mombytaa oupi ju rã Creta ypa'ũ yke rupi roo.

¹⁴ Ha'e rami teĩ are'ỹ'i re ypa'ũ katy gui ou vyvutu atã, Euroaquilão 'epy va'e.

¹⁵ Yvytu kanoã ogueraa rami rei ogueraa. Roguero va nhea'ã teĩ vyvutu re ndorepo'akai vy ropoipa. Ha'e vy noropenavei ogueraa tema aguã.

¹⁶ Peteĩ ypa'ũ'i Cauda 'epy va'e yke vyvutu e'ỹa rupi roaxa jave haxy py roupi imoiny kanoã'i.

¹⁷ Ha'e va'e oupi ma vy opa mba'e oiporu kanoã ojokua aguã, ita ku'i reia re ojeapi gui okyje vy. Ajukue oupi pyre omboguejý ju vy nopenavei ogueraa aguã.

¹⁸ Yvytu atã gui rojexavai vy ko'ẽ jevy ombovevuia kanoã mba'emo oĩ va'e omombo va.

¹⁹ Ha'e gui mboapy araa py ore ae po py romombo mba'emo kanoã regua ye'ẽ py.

* 27:4 Yvytu po'akaa re ha'e kuery oo kanoã guaxu re ajukue oipyoa va'e py.

²⁰ Ha'e gui ára vai orere ou va'ekue gui mbovy ára rei e'ỹ kuaray neĩ jaxy-tata ndojekuaavei ramo noroexa'ávei ma roo jepe aguã.

²¹ Are ma ore kuery ha'e javive ndorokaruvei ramo Paulo opu'ã ho'amy ore kuery mbyte. Ha'e vy aipoe'i:

— Avakue, anhetê pejapyxaka va'e rire xeayvu re, ha'e Creta gui ndajajui va'e rire, gui rami etê jajexavai ha'e nhamokanhymba e'ỹ aguã.

²² Ha'e rami teĩ aỹ ma po rami xee romongeta: Pendepy'a guaxu ke, mba'eta peẽ kuery regua peteĩve nomokanhyi 'rã guekove, kanoã anho 'rã okanhy.

²³ Mba'eta angegua pyávy xea py peteĩ anjo ojekuaa Nhanderueté ixupe aiko ha'e amba'eapoa va'ea guigua.

²⁴ Ha'e va'e ma xevy pe aipoe'i: “Paulo, ekyje eme. César renonde rejexa uka 'rãe. Ha'e gui Nhanderueté nhomboaxya rupi ndere oma'ẽ vy ogueraa jepe 'rã ndereve uguata va'e kuery ha'e javi”, he'i va'ekue xevy.†

²⁵ Ha'e nunga rupi avakue, pendepy'a guaxu ke, mba'eta xee ajerovia Nhanderueté re, xevy ijayvuague oiko aguã.

²⁶ Ha'e rami teĩ nhandereraa 'rãe peteĩ ypa'ũ re — he'i.

Kanoã ivaipaague

²⁷ Mokoĩ semana re ha'ekue'ỹ-kue'ỹ katy yvytu orereraa ye'ẽ Adriático rupi. Ha'e gui ma pyávy pytũ mbyte jave kanoã mboguataa kuery oendu vvy re ovaẽ rai'i maa.

²⁸ Ha'e rami vy ixã ipoyi va'e oity vy oikuaa vinte braça typya. Oove'ia py ixã oity ju vy quinze braça ete'i oikuaa.

²⁹ Ha'e vy ita re ojeapi gui okyje vy kanoã reví gui irundy henda py omboguejy kanoã mombytaarã. Ha'e rami vy onhembo'e okuapy ko'ẽ voi aguã.

³⁰ Kanoã mboguataa kuery oẽxe vy kanoã xĩ gui kanoã'i omboguejy nhemi yy py, kanoã mombytaarã mboae omboguejy aguã merami.

³¹ Ha'e ramo Paulo aipoe'i xondaro ruvixa ha'e xondaro kuery pe:

— Peva'e kuery kanoã py ndopytai ramo peẽ voi ndapeo jepei 'rã — he'i.

³² Ha'e ramo xondaro kuery kanoã'i xã ojaya vy opoi ogueroxyry heravy aguã.

³³ Ko'ẽ rai'i jave pavẽ pe Paulo ijayvu okaru aguã. Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e ára reve vy mokoĩ semana ma ojapo pekaru e'ỹ re pendekuai, mba'eve ndape'ui.

³⁴ Ha'e ramo xee xeayvu pekaru aguã. Ha'e rami vy 'rãe penembaraete peo jepe aguã. Mba'eta napemokanhyi 'rã neĩ peteĩ pende'a ma voi — he'i.

³⁵ Po rami ijayvu ma vy peteĩ mbojape oupi, ha'e pavẽ oexaa py oguerovy'a Nhanderueté. Ha'e gui oipe'ã vy omboypy ho'u aguã.

³⁶ Pavẽ oexa vy oendu ipy'a guaxua, ha'e vy ha'e kuery voi okaru avi.

³⁷ Kanoã py ikuai duzentos e setenta e seis ha'e javi vy.

³⁸ Okaru porãmba ma vy ombovevuive ju kanoã, trigo ryru ye'ẽ py omombopa vy.

³⁹ Ko'ẽmba rã vvy oexa teĩ ndoexa kuaai. Ha'e gui ma peteĩ yy oikea oexa. Ha'e va'e rembe re ma ita ku'i reia oĩ. Ha'e ramo nhomongeta okuapy ha'e va'e re kanoã omboja aguã.

⁴⁰ Ha'e rami vy kanoã mombytaa xã ojaya vy opoi yy py. Ojora avi imbojeapaa ojokuaague. Kanoã xĩ katy oupi imoiny ajukue, yy rembe katy yvytu ogueraa aguã.

⁴¹ Ha'e gui ma mokoĩ henda katy gui oxyrya py kanoã ovaẽ vy ipija. Ixĩ ipija vy noëvei. Ha'e rã hevi ma yai ojeapi-api vaipa ramo opẽmba.

† 27:24 Atos 23.11

⁴² Ha'e ramo xondaro kuery ijayvu nhuã py omboty pyre kuery ojukapa aguã, peteive ho'yta vy oo jepe e'ÿ aguã.

⁴³ Ha'e rã xondaro ruvixa ma Paulo ogueraa jepexe vy ndojuka ukai omboty pyre kuery. Ha'e vy aipoe'i ho'yta kuaa va'e ranhe yy py opo aguã, yy rembe re ovaë aguã.

⁴⁴ Ha'e gui amboae kuery pe ma aipoe'i yvyrape ha'e kanoã pëgue áry oo jepe aguã. Ha'e rami py ha'e javive oo jepe, yvy'ã re oëmba.

28

Malta ypa'ũ py ikuaiague

¹ Yvy'ã re orekuai vy roikuaa ha'e va'e ypa'ũ Malta herya.

² Ha'e pygua kuery opena porã'i orere. Tata ojapo vy oremovaëmba oky ha'e yro'y gui.

³ Paulo ma yxakã ra'ykue omono'õ vy tata py onhono ramo haku gui peteĩ mboi oë vy oixu'u oiny ipo re.

⁴ Ipo re mboi ovava oiny rã ha'e pygua kuery oexa vy joupe-upe aipoe'i:
– Peva'e ava ta'vy jojuka rive va'ety teve, mba'eta ye'ë gui oo jepe va'ekue ri Nhandererekoa ndoejai oikove aguã – he'i.

⁵ Ha'e rã Paulo ma tata py mboi omombo ramo mba'eve rei ndoikoi.*

⁶ Ha'e ramo ha'e kuery oexa pota iruru rivyvvyi, e'ÿ vy ho'a vy omano vyvoi gui. Ha'e rami teĩ aje'i ma oarõ rire mba'eve rei ndoikoi rã oexa vy amboae rami ju oexa'ã okuapy. Ha'e vy
– Peva'e ta'vy tuuete kuery regua teve – he'i okuapy.

Huvixa Públio ngoo py Paulo omovaëague

⁷ Ha'e katy rai oĩ ypa'ũ pygua ruvixa pegua yvy, Públio hery va'e. Ha'e va'e ma ngoo py oremovaë porã mboapy ára peve.

⁸ Públio ru ma imba'eaxy oupy tye raxy gui, ipire raku vaipa guive. Ha'e ramo Paulo oo oipou vy, ha'e onhembo'e reve hexe omoĩ opo. Ha'e rami vy omonguera.

⁹ Ha'e nunga ypa'ũ pygua kuery oikuaa vy imba'eaxy va'e kuery mboae ou vy okuerapa.

¹⁰ Ha'e pygua kuery opa mba'e ome'ë orevy. Roo ju ta ma ramo voi kanoã py omboyru opa marãgua roikotevë va'e.

Oguatave jevyague

¹¹ Mboapy jaxy oaxa rire roĩ peteĩ kanoã Alexandria guigua py, yro'y jave ypa'ũ re onhemboja oupy va'ekue, Dióscuros ra'angaa oĩa va'e py.

¹² Siracusa tetã py rovaë vy mboapy ára re ropyta ha'e py.

¹³ Ha'e gui roove vy Régio py rovaë. Ko'ë jevy kuaray puku-a katy gui vytytu oipeju ramo mokoĩ araa py rovaë Putéoli py.

¹⁴ Ha'e py rojou amongue irmão kuery. Ha'e va'e kuery ojerure ha'e kuery reve ropyta aguã sete ára peve. Ha'e rami py roje'oi Roma katy.

¹⁵ Roju roinya omombe'ua rã oendu vy Roma pygua irmão kuery ju ou orerovaexĩ aguã. Praça de Ápio ha'e Mboapy Vendeaty 'epy va'e peve ou. Ha'e va'e kuery ou rã Paulo oexa vy oguerovy'a Nhanderue, ipy'a guaxuve guive.*

Roma py Paulo ovaëague

* 28:5 Marcos 16.17,18 * 28:15 Romanos 1.10-12

16 Roma tetã py rovaẽ ma ramo Paulo ha'e ae oĩxea py omoĩa. Hexeve oiko avi peteĩ xondaro harõarã.

17 Mboapy araa py oenoĩ uka judeu ruvixa kuery. Ha'e ramo ha'e kuery jogueru vy ono'õmba ramo aipoe'i:

— Ke'y kuery, xee ma mba'eve rei ndajapoi nhande kuery rovai, neĩ nhanderekorã nhanderamoi kuery pe oeja pyre rovai guive. Ha'e rami teĩ Jerusalém tetã guive xejokuaa reve aju, Roma pygua regua po py xemboaxaa rire.

18 Ha'e va'e kuery ma xemboayvu vy ndoikuaai mba'eve rei ajapo vaiague xejuka aguã. Ha'e rami vy xepoixe teĩ

19 judeu kuery ma xere opu'ã rei rã ajerure César renonde ju xeayvu aguã re. Ha'e rami avi mba'eve ndarekoi nhande kuery va'e regua re xeayvu aguã.

20 Ha'e nunga rupi peẽ kuery roenoĩ uka roexa ha'e peẽ kuery reve xeayvu aguã, mba'eta Israel kuery ojerovia okuapya re xee voi ajerovia ramo rima xejokuaa imoiny kova'e corrente py — he'i.

21 Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i iXupe:

— Ore ma Judéia guigua kuaxia para noroexai ndereko re ijayvu va'e, neĩ peteĩve nhanderyke'y kuery regua ndouai guive ndereko omombe'u, e'ỹ vy ndere ijayvu aguã.

22 Ha'e rami avi roenduxe reikuaa va'e, mba'eta anhetẽ amboae rami penhembo'ea re opa rupi ijayvu reia rã roendu.

Roma py Paulo ayvu omombe'uague

23 Ha'e kuery oa'angaague ára py heta ete ou Paulo oĩa py, okeaty py ae. Ha'e rã ko'ẽmba guive ka'aru peve ha'e kuery pe ayvu omombe'u porãve Nhanderuede po'akaa regua. Moisés lei ombopara va'ekue ha'e profeta kuery ombopara va'ekue rupi ijayvu vy onhea'ã Jesus re ha'e kuery ojerovia aguã.

24 Ha'e ramo amongue ete'i oguerovia ijayvua. Ha'e rã amboae kuery ma ndogueroviai ae tema.

25 Ha'e kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ oikuaa vy oje'oipa ta ma ramo Paulo aipoe'i:

— Ha'evea rami Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ijayvu raka'e penamoi kuery pe, mba'eta profeta Isaías pe aipoe'i uka:

26 “Tereo heta va'e kuerya py, ha'e aipo'ere ha'e kuery pe: ‘Pendeapypa py pendu teĩ napendu kuaai rã. Pexa pota teĩ ndapexa kuaai rã’, re.

27 Mba'eta ha'e kuery ma inhakã ratãmba. Oapypa py oendu vai, guexa guive omboty, ndoexai aguã guexa py, neĩ noendui aguã oapypa py, opy'a py oikuaa e'ỹ aguã, mba'eta ndojeko rerovaxei ae, xevy pe nonhemoingo porã ukaxei guive”, he'i va'ekue.*

28 — Ha'e nunga rupi peikuaa pota, mba'eta judeu e'ỹ va'e kuery pe voi Nhanderuede oikuaa ukã nhandereraa jepe aguã regua. Ha'e rã ha'e kuery ma oendu rã — he'i.*

29 [Pova'e ayvu rupi ijayvu rã judeu kuery oendu vy nhomotare'ỹmba reve oje'oipa.]

Mokoĩ ma'etỹ re Paulo omboty imoinyague

30 Mokoĩ ma'etỹ re Paulo oĩ oke atyrã oiporuka va'e py. Ha'e py ma omovaẽ oexaxe vy ou va'e ha'e javi.

31 Omombe'u oikovy Nhanderuede po'akaa, ha'e nhombo'e oiny Senhor Jesus Cristo re. Okyjea py e'ỹ ijayvu, avave rei omokyriĩ e'ỹ re.

* 28:27 Isaías 6.9-10 * 28:28 Atos 13.44-47

Roma pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue Roma pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Roma tetã py Jesus remimbo'e kuery ikuai va'e peguarã apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Paulo ma opa rupi oo raka'e ayvu porã omombe'u vy. Ha'e rã Roma tetã py ma ndooi ranhe. Ha'e py ma amboae kuery omboypy raka'e igreja. Ha'e py Paulo ovaẽxe avi vy ha'e pygua kuery pe ombopara kova'e kuaxia. Aipoe'i: "Mba'eta roexaxe ete, peẽ kuery pe voi aikuaa uka aguã Nhe'ẽ guigua penembaraeteve aguã. Ha'e rami avi peẽ kuery reve joo meme nhandhomombaraete aguã jajeroivia rupi, peẽ ha'e xee. ... Mba'eta xee naxi ayvu porã amombe'u aguã, mba'eta ha'e va'e rupi Nhanderuete oexa uka opo'akaa ogueraa jepe vy hexe ojerovia va'e ha'e javive, jypy'i judeu regua, ha'e gui grego regua guive. Mba'eta ayvu porã rupi Nhanderuete oikuaa uka ojeguigua teko porã. Ha'e va'e ma jajeroivia rã ome'ẽ "rã", he'i (1.11-12,16-17a).

Mba'exa 'rã tu nhande kuery nhandereko vai va'e meme teĩ Nhanderuete nhandemboeko porã? Mba'eta Paulo aipoe'ia rami: "Mba'eta nhande ha'e javive jajejavy vy ndajaupity kuaai Nhanderuete rexakã. Ha'e rami teĩ Nhanderuete nhandemboaxya rupi rive nhandemboeko porã 'rã Cristo Jesus nhandejogua rive. Mba'eta Jesus ma Nhanderuete ombou vy oikuaa uka raka'e jejavya pe'aa, jajeroivia rã huguy py ombogue aguã jajejavyague" (3.23-25a).

"Ha'e gui ma jajeroivia re Nhanderuete nhandemboeko porã rive hexeve peteĩ rami ju jaiko, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy" (5.1). Ha'e nunga rupi nhande ae nhandea'ãa rupi e'ỹ Nhanderuete nhandemboeko porã, ha'e rã Jesus re jajeroivia ramo nhandemboaxy vy rive ombogue 'rã nhandereko vaiaty, ha'e nhandevy ome'ẽ "rã ojeguigua teko porã.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Jesus Cristo rembiguai aiko. Apóstolo-rã xerenoi ha'e Nhanderuete guigua ayvu porã amombe'u va'erã xeporavo.

² Ha'e va'e ayvu ma yma ma voi Nhanderuete oikuaa uka aguã re ijayvu ojeupegua profeta kuery omboparaa rupi,

³ Gua'y rekorã re ijayvu vy. Ha'e va'e ma ngo'o re oiko Davi ramymino,

⁴ ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ re ma omanoague gui onhemboete jevy vy ojekuaa uka Nhanderuete Ra'y ipo'akapa va'ea. Ha'e va'e ma Jesus Cristo nhande-Senhor.

⁵ Hexe vy oremboaxy vy oremoĩ apóstolo-rã guery omboete ukaa rupi vy, judeu e'ỹ va'e ha'e javi regua hexe ojerovia vy onhe'ẽ rendu aguã.

⁶ Ha'e kuery regua ma peẽ voi pendekuai, Jesus Cristo peguarã penerenoĩ rive.

⁷ Peẽ kuery Roma tetã pygua Nhanderuete rembiayvu ha'e iky'a e'ỹ va'erã penerenoĩ va'ekue ha'e javive pe ombopara. Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Cristo pegua kuery Roma py ikuai va'e Paulo oexaxea re ijayvuague

⁸ Jypy ma peẽ kuery ha'e javi re arovy'a Xeruete Jesus Cristo rery rupi, mba'eta vvy jave re pejerovia etea oendupaa.

9 Mba'eta Nhanderuete oikuaa peẽ kuery re xema'endu'a riaea. Ixupe ae xenhe'ẽ py guive amba'eapo aikovy Ta'y regua ayvu porã amombe'ua rupi.

10 Ixupe anhembo'e nhavõ ajerure ha'veea ára, Nhanderuete oipotaa rami peẽ kuery roipou aguã re.

11 Mba'eta roexaxe ete, peẽ kuery pe voi aikuaa uka aguã Nhe'ẽ guigua penembaraeteve aguã.

12 Ha'e rami avi peẽ kuery reve joo meme nhandhomombaraete aguã ja-
jeroviaa rupi, peẽ ha'e xee.*

13 Mba'eta irmão kuery, aipota peikuaa peẽ kuerya py mbovykue rei e'ỹ aaxea teĩ, peẽ kuery mbyte rupi voi ajou aguã Jesus peguarã, judeu e'ỹ va'e mboae ikuaiia rupi ajapoa rami avi. Ha'e rami teĩ a'ỹ peve nda'evei.

14 Mba'eta grego kuery ha'e amboae regua pe voi xee areve teri ayvu porã amombe'u aguã, ombo'epa pyre ha'e kuaxia ndoexa kuaai teri va'e pe guive.

15 Ha'e nunga rupi Roma tetã py pendekuai va'e pe voi ayvu porã amombe'u aguã rami aiko.

Jesus Cristo re jajerovia ramo teko porã ome'ẽa aguã re ijayvua

16 Mba'eta xee naxĩ ayvu porã amombe'u aguã, mba'eta ha'e va'e rupi Nhanderuete oexa uka opo'akaa ogueraa jepe vy hexe ojerovia va'e ha'e javive, jypy'i judeu regua, ha'e gui grego regua guive.*

17 Mba'eta ayvu porã rupi Nhanderuete oikuaa uka ojegugua teko porã. Ha'e va'e ma jajerovia rã ome'ẽ 'rã, mba'eta ojerovia va'e pegua ae, ipara re oĩa rami: "Heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai", he'iaque rami.*

Avakue mba'emo rive ombojeroviaa ha'e opa marã rei ikuaiia re ijayvua

18 Mba'eta Nhanderuete ma opoxya avi oikuaa uka yva gui, ojejavy ha'e heko vai va'e ha'e javive rovai, mba'eta ha'e kuery gueko vaia rupi vy ndoikuaaxei anhetẽ va'e.

19 Mba'eta ha'e kuery oikuaa ae Nhanderuete reko oikuaa pyrã oĩ va'e, ha'e kuery pe ha'e ae oikuaa uka ramo.

20 Mba'eta Nhanderuete reko ma ndajaexai va'eri vyv itui ppy'i guive jaikuaa porã 'rã guive hembiapokue re jaikuaa pota vy. Ha'e nunga rupi jaikuaa porã 'rã ipo'akaa opa va'erã e'ỹ ha'e imarã e'ỹa. Ha'e rami vy heko vai va'e kuery "Aikuaa vy e'ỹ rima ajejavy" he'i aguã nda'evei.

21 Mba'eta ha'e kuery Nhanderuete reko oikuaa teĩ nomboetexei vy ixupe "Xeruete" nde'i, ndoguerovy'ai guive. Ha'e rami 'rãgue py opẽxaa py ovare e'ỹ va'e opyta, ha'e opy'a py mba'eve noenduvei ramo pytũmba.

22 Ojeupe ae "Hi'arandu va'e" he'i va'eri inhakã porã ve'ỹ va'e opyta.

23 Ha'e rami vy Nhanderuete imarã e'ỹ ha'e hexakãmba va'e ombojerovia 'rãgue py avakue imarã va'e ra'angaa rive ombojerovia, ha'e gui guyra, mymba ha'e vyv rupi otyryry va'e ra'angaa guive.

24 Ha'e nunga rupi Nhanderuete omboaxa ha'e kuery ae onhemboeko ky'a aguã, opy'a re opa marã rei ikuaiixa oĩa rami rive ikuai aguã, guete voi joo meme omongy'a aguã.

25 Mba'eta Nhanderuete guigua anhetẽ va'e 'rãgue py apu rive ha'e kuery oguerovia. Ha'e rami vy imoingoare 'rãgue py ombojerovia hemimoingo kuery rive. Ha'e rã Nhanderuete anho ha'eve nhambojerovia aguã, raka'e rã peve. Amém.

26 Ha'e nunga rupi ae Nhanderuete omboaxa itavy reixea rupi rive ikuai aguã. Kunhague voi guekorã va'ekue omboekovia vy ha'eve'ỹa rami ikuai.

* 1:12 Romanos 15.22-29; Atos 28.15 * 1:162 Timóteo 1.6-12; Romanos 3.21-24 * 1:17 Habacuque

27 Avakue voi ha'e rami ae avi ojepe'a gua'yxy reve joguerekoa gui. Ha'e vy jomeme itavy reixe vy avakue meme joavyky rei. Ha'e rami rire ojee ae oendu ojevavyague re ha'evea rami opagaa.

Amboae regua kuery opa marā rei ikuai aguā Nhanderue te omboaxaa re ijayvua

28 Nhanderue te reko ha'e kuery oikuaa va'eri oikuaa ete aguā ndojou porāi ramo omboaxa opēxaa py ojou vaipy ikuai, ha'e ha'eve'ỹ va'e anho ojapo aguā.

29 Ha'e kuery re ma teko vai anho oĩ, tavy reia, hakāte'ỹa ha'e porayvu e'ỹa. Joe ija'e e'ỹa rupi anho ikuai, jujukaa ha'e joguero'aa rupi guive. Nhombotavypa rei ha'e porayvu e'ỹ rei va'e ikuai. Joe ijayvu rei,

30 ijayvuxe, neĩ Nhanderue te voi nda'ija'ei, ojee anho ojerovia ha'e ima'endu'a va'e, mba'emo vai re anho onhembopy'a, nguu kuery nonhe'e rendui.

31 iporā va'e noenduvei, oayvuague ndojapoi, porayvu e'ỹ ae va'e, ha'e nanhomboaxy kuaavei va'e guive.

32 Ha'e kuery oikuaa ae Nhanderue te ha'evea rami omokanhymba 'rāa ha'e rami ikuai va'e. Ha'e ramive ma ojavove tema okuapy, ha'e amboae kuery ha'e rami ikuai rā oexa vy ojou porā guive.

2

Judeu ha'e judeu e'ỹ regua ombopaga pyrā ikuai re ijayvua

1 Ha'e nunga rupi ndee renhombopagaxe vai va'e, ndee voi nda'evei "Aikuaa vy e'ỹ rima ajevavy" re aguā, mba'eta amboae kuery rembopagaxea py ndee ae renhombopaga uka, mba'eta rejou vai va'e ramigua ndee voi rejapo.*

2 Ha'e rā Nhanderue te ma ha'evea rami 'rā ombopaga ha'e rami ikuai va'e, jaikuaa pavē.

3 Ha'e rami teĩ ndee renhombopaga ukaxe va'eri ha'e rami ae reiko va'e, rexa'ā ri ty'y reo jepe aguā re Nhanderue te nembopaga aguā gui?

4 Ndereikuaai ri ty'y rejeko rerova aguā ae Nhanderue te oexa ukaa nderayvua? Tyrā pa nerembovarei ri ty'y oexa uka rā opa mba'e py nderayvua, nanembopaga voi ha'e nerarō area?

5 Ha'e rami py neak' ratā ha'e ndepy'a py nderejeko rerovaxei vy ndejee ae remoi ukave Nhanderue te poxya. Ha'e va'e ma ha'evea rami nhombopagaa ára py oexa uka 'rā.

6 Mba'eta peteĩ-teĩ pe ombojoja 'rā oikoague repy.*

7 Ha'e rami vy tekove marā e'ỹ ome'ē 'rā iporā va'e rupi anho ikuai vy hexakāmbaa, omboetea aguā ha'e imarā e'ỹ aguā re onhea'ā va'e kuery pe.

8 Ha'e rā joapo vaia rupi ikuai va'e pe ma oexa uka 'rā ivaiia ha'e opoxya, anhetē va'e rupi e'ỹ, teko vaia rupi anho ikuai va'e pe.

9 Mba'eta heko vai va'e kuery áry ou 'rā ojexavai ha'e ikuai axy aguā, judeu kuery pe ranhe, ha'e gui grego kuery pe avi.

10 Ha'e rā iporā va'e rupi ikuai va'e pe ma ome'ē 'rā guexakā, imboetea ha'e imoingo porāarā, judeu kuery pe ranhe, ha'e gui grego kuery pe avi,

11 mba'eta Nhanderue te ma peteĩ regua rive joegui oayvuve va'e'ỹ.

12 Ha'e nunga rupi lei revegua e'ỹ ojevavy va'e ma lei re'ỹ avi 'rā okanhỹ. Ha'e rā lei revegua ojevavy va'e ma lei re oĩa rami ae 'rā ombopagaa.

* 2:1 Mateus 7.1,2 * 2:6 Salmo 62.12, Provérbios 24.12

13 Mba'eta Nhanderuete renonde ma lei oendu rive va'e'y' rã heko porã, lei re oĩa rami ikuai va'e anho 'rã omboeko porã.

14 Ha'e nunga rupi xapy'a rei amboae regua kuery, lei revegua e'y' teĩ lei re oĩa rami ikuai 'rã oikuaa rami ae. Ha'e va'e kuery ma lei ndojopyi teĩ ha'e kuery ae oikuaa 'rã lei regua.

15 Ha'e rami vy ha'e kuery oexa uka 'rã opy'a re lei regua oĩa, o'arandua gui ae oikuaa guekorã. Ha'e rami vy amongue py oikuaa 'rã ojejavya, ha'e rã amongue py ma oikuaa 'rã ha'evea rami ikuai.

16 Ha'e nunga ha'e javi ojekuaa porã 'rã avakue nhemi rupi ikuaiague re Nhanderuete oikuaa potaa ára. Ayyu porã amombe'u aikovya rami vy Cristo Jesus pe ae 'rã oikuaa pota uka.

Judeu kuery "Aikuaa vy e'y' rima ajevavy" he'i aguã nda'eveia re ijayvua

17 Ha'e gui ndee ma "Judeu" 'epy va'e reiko. Rejerovia reikovy lei re oĩa rami reikoa re, ha'e "Nhanderuete rembiayvu aiko" re vy revy'a.

18 Lei re oĩa rami nembo'ea rã reikuaa ae Nhanderuete oipota va'e ha'e rejapo kuaa iporã va'e.

19 Ndee rexa'ã rã ndee ae reiko ára revegua e'y' mboguataa, pytũa rupi ikuai va'e moexakã,

20 hi'arandu e'y' va'e rerekoa ha'e kyrĩgue mbo'ea, mba'eta lei rupi vy 'arandua ha'e anhetẽgua reikuaapa merami.

21 Ha'e rami avi nhombo'ea reiko va'eri mba'e re tu nerenhembo'ei ndee ae? Imonda e'y' aguã renhomongeta va'eri ndee ae ri ty'y nemonda va'ety?

22 Joupe "Pendetavy eme", re va'eri ndee ae ri ty'y ndetavy? Mba'emo ra'angaa rejou vai va'eri ta'angaa pegua templo gui nemonda va'e ty'y?

23 Lei rejou porã va'eri lei rovai reikoa py Nhanderuete neremboete ukai.*

24 Mba'eta ipara re oĩa rami: "Peẽ kuery káuxa amboae regua kuery ijayvu vai 'rã Nhanderuete rery re", he'ia rami ae pendekuai.*

Judeu regua anhetẽ ete va'e re ijayvua

25 Mba'eta ndepire remboi ukaague ma lei re oĩa rami ete ri reiko ramo ovare. Ha'e rã lei re oĩa rami e'y' ri reiko ramo opire omboi uka e'y' va'e rami repyta.

26 Ha'e rami avi amongue opire omboi uka e'y' va'eri lei re oĩa rami ikuai ramo ha'e kuery pe "Opire omboi uka va'ekue rami ikuai", he'i pavẽ 'rã.

27 Ha'e rami vy opire omboi uka e'y' va'eri lei re oĩa rami ikuai va'e kuery ijayvu 'rã okuapy ndere, mba'eta ipara re oĩ va'e reikuaa vy ndepire remboi uka va'eri lei re oĩa rami e'y' reiko.

28 Mba'eta judeu ete ma guete re rive'y' oexa uka judeu oikoa, mba'eta opire omboi uka aguã oeja pyre ma ngo'o re rive'y' 'rã ojapo aguã.

29 Ha'e rami 'rãgue py judeu ete ma opy'a py 'rã ha'e rami ikuai, ha'e opire omboi uka aguã oeja pyre ma ipy'a reguarã, nhe'ẽ re ae, ipara regua rive'y'. Ha'e rami ikuai va'e ma avakue rive'y' 'rã oguerovy'a, Nhanderuete ae 'rã oguerovy'a.*

3

Paulo mbovaia ayvu oĩa

1 Ha'e gui mba'e nunga py tu amboae regua reko gui judeu kuery reko ha'eveve? Mba'erã nda'u ovare ha'e kuery opire omboi ukaa?

* 2:23 Romanos 3.19,20 * 2:24 Isaías 52.5; Ezequiel 36.22 * 2:29 Tery "Judeu" ma "Oguerovy'apy" he'ia.

² Mba'eta heta oguereko iporã va'e, opa mba'e py. Jypy'i ma judeu kuery pe Nhanderuete ombou raka'e oayvu.*

³ Ha'e gui? Judeu regua amongue ndogueroviai rire nda'u Nhanderuete ndoikovei 'rã ri ojeroviapy?

⁴ Any teve. Avakue ijapu va'e meme teĩ Nhanderuete ma anhetẽ va'e ae, ipara oĩa rami vy: "Oikuaa pavẽ 'rã ndeayvua anhetẽ memea. Ha'e ramo ndereko re oikuaa potaa 'rã ndepo'aka 'rã", he'ia rami.*

⁵ Ha'e gui amongue aipoe'i 'rã: "Nhandereko vaia ojapo 'rã Nhanderuete reko porãa ojekuaa porãve aguã rami", he'i 'rã. Mba'exa 'rã tu nhambovai? Nda'evei ri nda'u Nhanderuete nhandereko vaia re nhanembopaga aguã? (Nami avakue rami rive xeayvu.)

⁶ Any. Ha'e rami va'e rire mba'exa 'rã tu ha'eve Nhanderuete vyv re ikuai va'e re oikuaa pota aguã?

⁷ Ha'e gui aipo'ea avi: "Xeapua ojapo 'rã Nhanderuete anhetẽ va'ea ojekuaa porãve aguã rami, ha'e omboteave 'rã guive. Ha'e rami rã mba'e re tu xevy pe 'Ojejavy va'e' he'i vy xembopaga 'rã?" 'ea.

⁸ Any, ha'e rami va'e rire ha'eve avi teĩ 'rãgue "Teko vai rupi tema nhandekuai mba'emo porã oiko aguã" ja'e aguã. Amongue ijapu vy omombe'u 'rã ha'e rami ae oreayvua rami. Ha'e kuery ma ha'evea rami 'rã ombopagaa.

Jajejavy va'e memea re ijayvua

⁹ Ha'e gui mba'exa tu jaikuaa? Ore judeu kuery teve amboae regua gui orereko porãve va'e? Any, neĩ peteĩ henda py. Mba'eta amombe'u ae ma judeu ha'e grego kuery jējavya guy py ikuai va'e memea,

¹⁰ ipara oĩa rami: "Jipoi heko porã va'e, neĩ peteĩve.*

¹¹ Jipoi oikuaa ete va'e, jipoi Nhanderuete oeka va'e.

¹² Mba'eta ojepe'a pavẽ, joo rami meme ovare'ỹ va'e ikuai. Jipoi iporã va'e ojapo va'e, neĩ peteĩve."

¹³ "Ha'e kuery jyrvi ma omanogue rupa ojepe'a va'e rami. Oapekũ py nhombotavypa." "Ha'e kuery juru re ma mboi guigua veneno ramigua oĩ."

¹⁴ "Ijuru tynyẽ oiny ayvu vai ha'e py'a vaikue reia anho."

¹⁵ "Ha'e kuery py ma tuguy omoẽ aguã katy oo vy inhakuã.

¹⁶ Ikuai rupi ma nhomokanhyarã ha'e nhomomboriarã oĩ.

¹⁷ Ha'e rã tape ikuai porã aguã ma ndoikuaai."

¹⁸ "Ha'e kuery re noĩ ae Nhanderuete renonde ojererokyje aguã."*

Judeu kuery amboae regua rami avi ojejavy va'ea re ijayvua

¹⁹ Ha'e gui lei re oĩ va'e ha'e javi ma lei rupi ikuai va'e pegua ae, jaikuaa. Ha'e ramo Nhanderuete renonde vyv jave re ikuai va'e okyrirĩmba ha'e opaga aguã rami ikuai aguã.

²⁰ Mba'eta lei re onhea'ãa rupi ma avave rei nomboeko porãai 'rã henonde, mba'eta lei gui ma jaikuaa 'rã jajejavy va'e memea.*

Jesus Cristo re jajerovia ramo nhanemboeko porãa aguã re ijayvua

²¹ Ha'e gui aỹ ma lei rupi e'ỹ Nhanderuete oikuaa uka ojeiguigua teko porã, lei ha'e profeta kuery omombe'u ma voi va'ekue.

* **3:2** Romanos 9.4,5   * **3:4** Salmo 51.4, Romanos 9.6-8; 11.1-5, 25-27   * **3:10** Gálatas 3.11,22

* **3:18** Salmo 5.9, 10.7, 14.1-3, 36.1, 53.1-3, 140.3; Eclesiastes 7.20; Isaías 59.7-8   * **3:20** Romanos 7.7,8; Gálatas 2.16

22 Mba'eta Nhanderuete guigua teko porã ma Jesus Cristo re jajerovia ramo ome'ẽ. Ojerovia va'e ha'e javive pegua oĩ, [ha'e javi regua peguarã ombou,] mba'eta joo ramigua meme nhandekuai,

23 mba'eta nhande ha'e javive jajejavy vy ndajaupity kuaai Nhanderuete rexakãa.*

24 Ha'e rami teĩ Nhanderuete nhanemboaxya rupi rive nhanemboeko porã 'rã Cristo Jesus nhandereraa jepe rire.

25 Mba'eta Jesus ma Nhanderuete ombou vy oikuaa uka raka'e jejavya pe'aaã, jajerovia rã huguy py omboguepa aguã jajejavyague. Ha'e rami py Nhanderuete oexa uka ha'evea rami joguereko va'ea, mba'eta oarõ are kuaa va'e vy ymagua kuery ojejavyague re nombopaga potai ranhe raka'e.*

26 Ha'e gui aỹ ma oexa uka ha'evea rami joguereko va'ea, mba'eta heko porã va'e oiko, ha'e Jesus re ojerovia va'e kuery mboeko porãa guive.

27 Ha'e rami rire nda'u ha'eve nhandemboyvate aguã? Peteive henda py nda'evei. Mba'e re tu nda'evei? Mba'eta nhande ae nhandea'ã rupi e'ỹ jaa jepe, hexe jajerovia vy rive.

28 Ha'e nunga rupi jaikuaa jajerovia ramo 'rãe nhandemboeko porã, lei rupi nhandea'ãa rupi e'ỹ.

29 Tyrã pa Nhanderuete nda'u ore judeu kuery Ruete anho ri oiko? Amboae kuery Ruete guive e'ỹ ri ty'y? Tá, amboae kuery Ruete guive oiko,

30 mba'eta Nhanderuete ma pete'i. Ha'e rami vy judeu kuery ojerovia rã omboeko porã 'rã, ha'e amboae kuery voi ojerovia rã omboeko porã avi 'rã.

31 Ha'e gui jajeroviaa rupi jaa jepea py nda'u jajapo ri lei mba'erã ovare ve'ỹa rami? Any, peteive henda py. Ha'e rami 'rãgue py lei re oĩ va'e jaikuaa uka anhetẽ memea.

4

Abraão ojerovia ramo omboeko porãague re ijavyua

1 Ha'e gui mba'e tu Abraão oupity raka'e? Mba'eta ha'e va'e ma ngo'o re oiko ore judeu kuery ramoĩ pyy.*

2 Ha'e gui Abraão ha'e ae onhea'ãa rupi onhemboeko porã va'e rire oguereko 'rãgue onhemboyvate aguã. Ha'e rami avi Nhanderuete renonde ndoguerekoí,

3 mba'eta mba'e he'i tu ipara? “Abraão ojerovia Nhanderuete re. Ha'e ramo ojeroviaa re ome'ẽ teko porã”, he'iague.*

4 Ha'e gui omba'eapo va'e pe omba'eapogue repy ma ome'ẽa va'e rive e'ỹ, ixupe guarã ae oĩ.

5 Ha'e rã amongue ha'e ae onhea'ã 'rãgue py heko vai va'e mboeko porãa re ojerovia ramo ma ixupe ome'ẽ 'rã teko porã, ojeroviaa re rive.

6 Ha'e rami ae Davi voi ijavyu raka'e, mba'eta omombe'u amongue onhea'ã e'ỹ re ixupe Nhanderuete teko porã ome'ẽ ramo ovy'a ete 'rãa. Ha'e vy aipoe'i:

7 “Ovy'a ete 'rã heko vaiague omboguepaa va'e, ojejavyague ojao'ipaa ramo.

8 Ovy'a ete 'rã avakue ha'e kuery pe Senhor ‘Heko vai va'e' nde'i ramo”, he'i raka'e.*

9 Ha'e gui opire omboi uka va'ekue pegua anho 'rã nda'u ovy'a ete aguã oĩ, tyrã pa opire omboi uka e'ỹ va'e pegua avi? Mba'eta “Abraão ojeroviaa re rive ixupe ome'ẽ teko porã”, ha'eague rami.

* 3:23 Romanos 1.17; 2 Coríntios 5.21; Gálatas 2.15-21; Filipenses 3.9 * 3:25 Atos 17.30,31 * 4:1 Gálatas 3.6-18 * 4:3 Génesis 15.6 * 4:8 Salmo 32.1-2

10 Mba'e tu ojapo ramo teko porã ome'ẽ raka'e? Opire omboi uka rire ri nda'u ome'ẽ, tyrã pa opire omboi uka e'ỹ re? Opire omboi uka rire'ỹ, omboi uka e'ỹ mbove ma voi teko porã ome'ẽ raka'e Abraão pe.

11 Mba'eta opire omboi uka aguã ma hekorã Nhanderuete oeja raka'e oikuaa uka aguã ojeroviaa re teko porã ixupe ome'ẽague, opire omboi uka e'ỹ teri reve. Ha'e rami rire ojerovia va'e ha'e javi ru opyta, opire omboi uka e'ỹ va'e kuery pe guive, mba'eta ha'e kuery voi ojerovia ramo ome'ẽ 'rã teko porã.

12 Ha'e gui ore orepire romboi uka va'e ru avi oiko. Mba'eta ore ma orepire romboi uka va'e rive e'ỹ orekuai, nhanderu Abraão opire omboi uka e'ỹ re ojeroviaague rami rojerovia va'e avi.

13 Ha'e rami ae avi lei rupi e'ỹ Abraão ha'e hamymino kuery pe Nhanderuete ijayvu raka'e ko yvy ome'ẽ aguã re, ha'e rã ojeroviaa re teko porã ojopy rire.

14 Ha'e rã lei re ikuai va'e pe yvy ome'ẽ aguã re ijayvu va'e rire Abraão ojeroviaa ndovarei 'rãgue, ha'e ixupe ijayvuague voi oaxa rive 'rãgue.

15 Mba'eta lei gui ou Nhanderuete ipoxy aguã, ha'e rã lei ndoikuaaia py ma jipoi avi lei rovai ojejavy va'e.

16 Ha'e nunga rupi ae jajeroiviaa re Nhanderuete ome'ẽ teko porã, nhanemboaxy ramo rive jaupity aguã. Ha'e ramo Abraão ramymino kuery ha'e javive pe ijayvuague oĩ atã 'rã, lei rupi ikuai va'e pe anho e'ỹ, Abraão rami ojerovia va'e kuery ha'e javive pe, (mba'eta nhande kuery pavẽ ru oiko,

17 ipara re "Heta regua rurã romoi" he'iague rami vy), mba'eta Nhanderuete renonde hexe ojerovia. Mba'eta Nhanderuete ma omano va'ekue moingovea, ha'e ndoikoi teri va'e pe "Oiko ae" he'i va'e guive.*

18 Abraão oarõ aguã noĩ merami teĩ oarõ nho vy ojerovia rire heta regua ru opyta, ixupe "Heta 'rã neramymino kuery ikuai" he'iague rami vy.*

19 Ikangy e'ỹ re ojerovia nho vy oikuaa pota guete omanogue rami oĩa re, mba'eta cem ma'etỹ ma oguereko, ha'e Sara voi guaimi'i ete ma.

20 Ha'e rami teĩ ndoguerovia e'ỹi Nhanderuete ijayvuague, oexa'ã reia noĩ. Ha'e rami 'rãgue py ojeroviaa py imbaraeteve ovy, oguerovy'a guive Nhanderuete,

21 mba'eta oikuaa porã oayvuague ojapo aguã ipo'aka va'ea.

22 Ha'e nunga rupi ae "Ojeroviaa re ome'ẽ teko porã" he'i.*

23 Ixupe anho e'ỹ guive ipara oiny ome'ẽa rami,

24 nhande kuery pe guive, mba'eta nhandevy pe avi ome'ẽ 'rã teko porã, nhande-Senhor Jesus omanoague gui omboete ju va'ekue re jajeroivia ramo.

25 Ha'e va'e ma omboaxaa raka'e nhandereko vaia re omano aguã, ha'e gui onhemboete ju nhanemboeko porã aguã.

5

Jajeroviaa re Nhanderuete nhanemboeko porã rire hexeve jaiko porã aguã re ijayvua

¹ Ha'e gui ma jajeroiviaa re Nhanderuete nhanemboeko porã rire hexeve peteĩ rami ju jaiko, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy.

² Hexe jajeroivia vy Nhanderuete nhanemboaxya rupi nhandekuai, ha'e Nhanderuete rexakãa ojekuaa aguã nharõ vy javy'a jaikovy guive.

³ Ha'e rami anho e'ỹ, jajexavaia py voi javy'a, mba'eta jaikuaa jajexavaia ojapo jaro'akave aguã rami.

* 4:17 Gênesis 17.5 * 4:18 Gênesis 15.5 * 4:22 Gênesis 15.6

4 Ha'e gui mba'emo jaropo'aka vy jaikuaa Nhanderuete nhandererovy'aa. Ha'e nhandererovy'a ramo jareko iporã va'e nharõ aguã.*

5 Nharõa py ndajajekorei guive, mba'eta nhandepy'a re Nhanderuete oendu uka ae nhanderayvua. Nhe'ê Ky'a E'ÿ nhandere ombou va'ekue gui nhaendu.

6 Mba'eta nhanekangy teri reve Cristo omano raka'e nhandereko vai va'e re, oa'angaague ára py ete.

7 Heko porã va'e re vy haxy amongue omano aguã, ha'e rã porayvu va'e re ma amõngue nhi'ã omano 'rã.

8 Ha'e rã Nhanderuete ma po rami oexa uka nhanderayvua: jajevyva rupi teri jaiko reve Cristo omano raka'e nhandere.

9 Ha'e rami rire, aÿ katuve ma huguy rupi nhanemboeko porã rire nhandereraa jepe 'rã nhombopaga aguã gui.

10 Mba'eta Nhanderuete rovaigua teri jaiko reve Ta'y omano vy hexeve peteï rami ju nhanemoingo rire aÿ katuve ma hexeve peteï rami nhanemoingo vy nhandereraa jepe 'rã, oikove ju rire.

11 Ha'e nunga anho e'ÿ, Nhanderuete re ae javy'a, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy. Mba'eta hexe vy aÿ peteï rami nhandekuai Nhanderuete reve.

Adão re Cristo ombojoague

12 Mba'eta peteï'i ava gui jejavya oiko ypy raka'e vvy jave re, ha'e jejavya gui oiko avi nhamano aguã. Ha'e rami py nhande pavê nhamano aguã rami nhandekuai, pavê jajevy rire.

13 Mba'eta lei oejaa e'ÿ mbove ma voi jejavya oï ae ma raka'e vvy re, lei ndoikuaa ukaai teri jave avave pe "Lei rovai ojevavy" nda'eai teï.

14 Ha'e rami avi Adão guive Moisés oiko peve manoa ipo'aka raka'e, avyu rovai Adão ojevavyague rami ete ndojejavyi va'e kuery re voi. Adão ma nhaneramoï ypy raka'e, ou va'erã va'e kuaa ukaarã.

15 Ha'e rami avi Adão ojevavy jave guare rami e'ÿ oiko tekove me'ê rivea ou rã, mba'eta peteï'i ojevavy rire heta omano. Ha'e gui ma heta pe avi Nhanderuete oexa uka omboaxya, amboae ava Jesus Cristo ombou vy.

16 Ha'e rami avi tekove ome'ëmby ma peteï anho ojevavy jave guare rami e'ÿ guive, mba'eta peteï'i ojevavyague gui oiko raka'e nhombopagapa aguã. Ha'e gui heta jajevyvyague gui Nhanderuete nhanemboaxya oexa uka vy nhanemboeko porã.

17 Peteï'i ojevavyague gui ae manoa ipo'aka rire teï Nhanderuete nhanemboaxya ha'e teko porã ome'ê rã jaupity va'e katuve ma nhandepo'aka 'rã peteï'i re vy. Ha'e va'e ma Jesus Cristo.*

18 Mba'eta peteï'gue'i ojevavya ague gui nhande kuery pavê re oiko raka'e japaga aguã. Ha'e rã peteï'gue'i joapo porãague gui nhande kuery pavê pe oiko avi nhanemboeko porã rã tekove jaupity aguã.

19 Mba'eta peteï'i ava nonhe'ê renduiague gui heta ikuai raka'e ojevavy va'e. Ha'e gui ma peteï'i onhe'ê renduague gui ju heta ikuai 'rã heko porã va'e.

20 Ha'e gui ma lei oejaa avi raka'e jejavya ojekuaa porãve aguã, va'eri jejavya hetave ramo nhanemboaxya voi hetave avi oexa uka raka'e.

21 Ha'e rami avi jejavya ipo'aka raka'e pavê nhamano aguã rami. Ha'e gui nhanemboaxya ju nhanemboeko porã vy ipo'aka tekove marã e'ÿ jaupity aguã, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy.

6

Nhanderuete nhanemboaxy ramo jejavya po'akaa gui jaa jepea re ijayvua

* 5:4 Tiago 1.2-4 * 5:17 1 Coríntios 15.20-22,45-49

¹ Ha'e rami rã mba'e ja'e 'rã tu? Jajevavy rupi riae 'rã teve jaiko Nhanderuete nhanemboaxyve aguã?

² Any. Mba'exa tu jajevavy riaeve ta, ha'e nunga pe nhamano rire?

³ Tyrã pa ndapeikuaai teri teve Cristo Jesus peguardã nhandemongarai vy ha'e omanoague py avi nhandemongaraiague?

⁴ Mba'eta nhandemongarai vy hexeve nhande voi jajeaty uka avi nhamanoa py, Nguu po'akaa rupi Cristo omanoague gui onhemboete jevyague rami avi nhande voi nhandereko pyau reve nhandekuai aguã.*

⁵ Mba'eta Cristo omanoague rami nhande voi hexeve nhamano rire ha'e onhemboete jevyague rami avi 'rã jaiko.

⁶ Mba'eta jaikuaa nhandereko ymague kuruxu re hexeve omano aviague, to'o nhandembojevavy ve'ÿ aguã, jjevavy rembiguai rami ve'ÿ jaiko aguã.

⁷ Mba'eta omano va'ekue ha'e javi oiko porã ju 'rã ojevavyague gui.

⁸ Ha'e gui nhande voi Cristo reve nhamano rire jarovia hexeve avi jaiko aguã.

⁹ Mba'eta jaikuaa Cristo omanoague gui onhemboete ju rire nomanovei ma 'rãa. Hexe ma manoa nda'ipo'akavei.

¹⁰ Peteĩgue'i omano raka'e jjevavy pe. Ha'e gui oikove vy Nhanderuete pe ju oiko.

¹¹ Ha'e rami ae avi po rami peẽ voi peikuaa: peẽ voi jjevavy pe pemanu ma avi, ha'e gui Cristo Jesus re vy Nhanderuete pe ju peiko.

¹² Ha'e nunga rupi jjevavy ta'ipo'akave eme penderete imarã va'e re, to'o oipota va'e rupi ve'ÿ pendekuai aguã.

¹³ Penderete regua voi pemboaxave eme jjevavy pe, nhomboeko vaia rembiguirã. Ha'e rami 'rãgue py omanoague gui oikove ju va'ekue rami pejeko me'ẽ Nhanderuete pe. Ixupe anho pemboaxa penderete regua, teko porã rembiguirã.

¹⁴ Mba'eta jjevavy nda'ipo'akavei 'rã pendere, mba'eta lei guy py ve'ÿ pendekuai, ha'e rã Nhanderuete penemboaxya rupi anho.

Lei, tembiguai ha'e nhanemboaxya re ijayvua

¹⁵ Ha'e gui? Lei guy py ve'ÿ, Nhanderuete nhanemboaxya rupi anho nhandekuai vy nda'u jajevavy riaeve ta? Any.

¹⁶ Ndapeikuaai ri ty'y nhoembiguirã pejeko me'ẽ rire pendererekoa anho 'rã penhe'ẽ rendu? Jjevavy rembiguai ma omano aguã rami ikuai, ha'e rã Nhanderuete nhande'ẽ rendu va'e ma teko porã rupi nhandekuai.*

¹⁷ Xee arovy'a Nhanderuete, mba'eta yma rupi jjevavy rembiguai pendekuaigague gui pejepe'a vy pendepy'a ha'e javi py penhe'ẽ rendu penembo'eague rami.

¹⁸ Ha'e gui jjevavy gui peo jepe vy teko porã rembiguai ju pendekuai.

¹⁹ Avakue reko re ambojoja, mba'eta pendero'o reve teri peiko vy ndapeikuaa porã ramo. Yma rupi penderete regua pemboaxa va'ekue imongy'arã pe hembiguirã, pendereko ky'ave ha'e pendereko vai reive peovy aguã rami. Ha'e gui aÿ ma teko porã rembiguirã ju pemboaxa penderete regua, iky'a e'ÿ va'e pendekuai aguã.

²⁰ Mba'eta jjevavy rembiguai teri pendekuai jave teko porã rupi e'ÿ pendekuai va'ekue.

²¹ Ha'e va'e jave mba'e tu pejou raka'e ha'e nunga repy? Mba'emo aÿ penemoxĩmba va'e anho, ha'e opaa py ma ha'e nunga nhandejuka 'rã.

* 6:4 2 Coríntios 5.17; Gálatas 2.19,20; 5.24; 6.14; Efésios 4.22-24; Colossenses 3.1-11; 1 Pedro 4.1-3

* 6:16 João 8.34

²² Ha'e gui aỹ ma jejavya rembiguai pendekuaiague gui Nhanderuede pendereraa jepe vy guembiguai ae ju penemoingo rire pejou iky'a e'ỹ va'e penemoingoarã, ha'e opaa py ma tekove marã e'ỹ.

²³ Mba'eta jejavyague repy ma manoa. Ha'e rã Nhanderuede ome'ẽ rive va'e ma tekove marã e'ỹ, nhande-Senhor Cristo Jesus re oi va'e.

7

Omenda va'e reko re ombojojaague

¹ Irmão kuery, lei peikuaa va'e pe ju ta xeayvu aỹ. Ndapeikuaai ri ty'y jaikovea pukukue re anho lei ovare 'rãa?

² Mba'eta lei re oĩa rami vy kunha omenda va'e minha ime oikovea ja anho oiko 'rã ixupe. Ha'e gui ime omano ma ramo lei re oĩa rami vy ndoikovei ma 'rã ixupe.

³ Xapy'a rei ime oikove teri reve amboae ava re onhemoirũ ramo jaikuaa 'rã itavy reia. Ha'e rã ime omano ma ramo ha'e va'e lei rami ve'ỹ ma 'rã oiko. Omenda jevy teĩ itavy rei va'e'ỹ 'rã oiko.

⁴ Ha'e rami ae avi xe-irmão kuery, peẽ voi lei pe pmano va'ekue Cristo rete reve vy, amboae pe ju peiko aguã, omanoague gui onhemboete ju va'ekue pe ae, ha'e rami vy Nhanderuede oipotaa rami pendekuai aguã.*

⁵ Mba'eta to'o oipotaa rami teri nhandekuai jave lei ojapo raka'e jajejavypa reixea anho nhaendu aguã rami, ha'e ramo opa marã oguereko nhanderete regua nhandejuka ete aguã.

⁶ Ha'e gui aỹ ma lei gui nhandereraa jepe rire nhandere ipo'aka va'ekue pe nhamano ma, Nhe'ẽ guigua teko pyau rupi ju nhandekuai aguã rami, teko ymague ipara re oĩa rupi ve'ỹ.

Lei ha'e jejavya re ijavyua

⁷ Mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Lei teve nhanembojejavyarã oĩ? Any. Ha'e rami avi lei gui e'ỹ va'e rire xee ndaikuaai 'rãgue jejavya. Mba'eta lei aipo nde'i va'e rire: "Emoarua eme", xee naendui 'rãgue amoarua.*

⁸ Ha'e gui ojapo uka pyre rupi vy jejavya ojapo opa marãgua amoarua aendu aguã rami, mba'eta lei ndoikuaa py ma omano va'ekue rami avi jejavya nda'ipo'akai.

⁹ Ymave rupi lei aikuaa e'ỹ mbove, aiko porã merami. Ha'e gui ma ojapo uka pyre aikuaa ramo jejavya oikove ju, ha'e rã xee ma omano va'ekue rami apyta.

¹⁰ Ha'e rami vy ojapo uka pyre nhomoingovearã oĩ va'ekue ri xemoingo karamboae omano va'ekue rami.*

¹¹ Mba'eta ojapo uka pyre rupi jejavya ipo'akave vy xembotavy ojapo uka pyre aikuaa py ae, ha'e vy omano va'ekue rami xemoingo.

¹² Ha'e gui lei ha'e ojapo uka pyre ma iky'a e'ỹ va'e meme, teko porã kuaa ukaarã ha'e iporã va'e.

¹³ Ha'e gui iporã va'e ae teve xemoingo omano va'ekue rami? Any, jejavya ae ha'e rami xemoingo iporã va'e rupi. Mba'eta ojapo uka pyre rupi jejavya ojekuaa porãve, jejavya etea jaikuaa aguã rami. Ha'e rami vy ae omano va'ekue rami xemoingo.

¹⁴ Mba'eta jaikuaa lei re oi va'e ma Nhe'ẽ guigua memea. Ha'e rã xee ma to'o re aiko, jejavya rembiguirã omboaxa pyre rami.

* 7:4 Romanos 10.4

* 7:7 Êxodo 20.17, Deuteronomio 5.21

* 7:10 Romanos 3.20; Gálatas 3.23,24

15 Mba'eta xee ae voi ndaikuaai aikoa, mba'eta xee aikoxea rupi ndaikoi, aikoxe e'ÿa rupi rive aiko.

16 Ha'e gui aikoxe e'ÿa rupi aiko vy lei pe "Iporã va'e" ha'e.

17 Ha'e rami xemoingoa ma xee ae e'ÿ, ha'e rã jejavya xere oĩ va'e.

18 Mba'eta aikuaa xere, xerete re ma iporã va'e noĩa. Ha'evea rami aikoxea ma xere oĩ anhetê. Ha'e rã ha'e rami aiko kuaa etea ma noĩ.

19 Mba'eta ha'evea rami aikoxea rupi ndaikoi. Ha'e rami 'rãgue py mba'emo vai ajapoxe e'ÿ va'e anho ajapo.

20 Ha'e nunga rupi ajapoxe e'ÿ va'e ajapo ramo ha'e rami xemoingoa ma xee ae e'ÿ, ha'e rã jejavya xere oĩ va'e.

21 Mba'eta ha'evea rami aikoxe teĩ xere aendu mba'emo vai rupi xemoingoa.

22 Mba'eta xepy'a re ma Nhanderuete guigua lei arovy'a,

23 ha'e rã xero'o re ma amboae rami xemoingoa aendu. Ha'e va'e ma xepy'a re lei oĩ va'e re opu'ã 'rã xemoingo aguã xerete re jejavya oĩ va'e rembiguairã.

24 Ava ovy'a e'ÿ ete va'e xee aiko! Mava'e tu xereraa jepe 'rã kova'e tete xejukaxe va'e gui?

25 Arovy'a Nhanderuete, Jesus Cristo nhande-Senhor rupi. Mba'eta xejegui ae xepy'a re oĩa rami vy aiko Nhanderuete guigua lei rembiguai, ha'e rã to'o oipotaa rami aiko vy ma lei jejavya rembiguai aiko.

8

Nhe'ẽ re nhandekuai va'e ndajapagavei aguã re ijavyua

1 Ha'e gui aÿ Cristo Jesus re jaiko va'e ma japaga aguã rami ve'ÿ jaiko,

2 mba'eta Nhe'ẽ guigua tekove me'ẽa Cristo Jesus re oĩ va'e ma nhandereraa jepe ma jejavya nhandejukaa gui.*

3 Mba'eta lei rupi nhanhea'ã teri jave nda'evei va'ekue jajapopa aguã, nhandero'o re nhandekangy vy. Ha'e ramo Nhanderuete ae ojapo nhandevy, mba'eta Gua'y ombou raka'e nhandero'o re jajejavy va'e regua rami teĩ, jajejavya oipe'a aguã. Ha'e rami py Nhanderuete oipe'a raka'e to'o re jejavya oĩ va'e po'aka,

4 lei re ojapo uka pyre oĩ va'e jajapo nho aguã, to'o re ve'ÿ jaiko vy guive, ha'e rã Nhe'ẽ re anho.

5 Mba'eta to'o re ikuai va'e ma to'o guigua re anho 'rã ipy'a, ha'e rã Nhe'ẽ re ikuai va'e ma Nhe'ẽ guigua re 'rã ipy'a.

6 Mba'eta to'o re ikuai va'e omano aguã rami ikuai. Ha'e rã Nhe'ẽ re ikuai va'e ma tekove ha'e mby'a porã 'rã oupity.

7 Mba'eta to'o re ikuai va'e ma Nhanderuete rovaigua meme ikuai. Ha'e kuery nonhe'ẽ rendui 'rã Nhanderuete guigua lei rupi, mba'eta nda'evei ae ha'e va'e rupi ikuai aguã.

8 Ha'e nunga rupi to'o re ikuai va'e nombovy'ai 'rã Nhanderuete.

9 Ha'e rã peẽ ma to'o re'ÿ pendekuai, ha'e rã Nhe'ẽ re, anhetê ri pendere Nhanderuete Nhe'ẽ oĩ ramo. Ha'e rã amongue re Cristo Nhe'ẽ noĩ ramo ixupegua e'ÿ oiko.

10 Ha'e rã pendere Cristo oĩ ramo penderete anhetê omano aguã rami oĩ jejavya káuxa, teĩ pendere teko porã oĩ avi rã Nhe'ẽ ome'ẽ tekove.

11 Mba'eta Cristo Jesus omanoague gui omboete va'ekue Nhe'ẽ pendere oĩ vy penderete imarã va'e voi omoingove avi 'rã, Onhe'ẽ pendere oĩ va'e py ae.

Ta'y kuery ha'e mba'emo jopyarã jaikoa re ijavyua

* 8:2 Gálatas 5.16-26

¹² Ha'e nunga rupi irmão kuery, Nhanderuete pe jaiko aguã rami nhandekuai, to'o pe'ÿ, to'o oipotaa rami nhandekuai ve'ÿ aguã.

¹³ Mba'eta to'o oipotaa rami ri pendekuai vy pемano aguã rami peiko. Ha'e rã Nhe'ë re vy to'o oipota va'e pemomba ri vy anhetê peïkove 'rã.

¹⁴ Mba'eta Nhanderuete Nhe'ë pe ojerereko uka va'e ma Nhanderuete ra'y kuery meme ikuai.*

¹⁵ Mba'eta Nhe'ë pendere oï va'e ma escravo penemoingoarã e'ÿ oï, pekyjea rupi peiko ve'ÿ aguã. Pendere Nhe'ë oï va'e ma Nhanderuete ra'y kuery peikoa kuaa ukaarã oï. Ha'e va'e rupi vy "Xeru, Xeru" ja'e 'rã jajapukai vy,

¹⁶ mba'eta nhanenhe'ë reve Inhe'ë avi oikuaa uka Nhanderuete ra'y kuery jaikoa.

¹⁷ Ha'e ta'y kuery jaiko vy raka'eve rã jajopy 'rã nhandevy guarã omoï porã mbyre. Cristo reve vy jajopy 'rã Nhanderuete gui, mba'eta hexeve jaiko axy rire hexeve avi 'rã nhanemoingo imarã ve'ÿ va'e.

Aÿ jaiko axy rire raka'eve rã iporã ete va'e jaupity aguã re ijayvua

¹⁸ Mba'eta po rami xee aikuaa porã: raka'eve rã imarã ve'ÿ va'e nhanemoingoa ma ramo aÿ jaiko axyague pe "Mba'e'ÿ va'ekue" ja'e 'rã.*

¹⁹ Mba'eta mba'emo omoingo pyre ha'e javi oarõ avi Nhanderuete ra'y kuery ojekuaa ára pyguarã.

²⁰ Mba'eta opa mba'e omoingo pyre omombytaa raka'e ha'eve'ÿa rami ranhe, ha'e ae oipotaa rami e'ÿ, imoingoare oipotaa rami.

²¹ Ha'e rami rire mba'emo omoingo pyre voi oarõ imarã aguã gui oo jepe aguã, Nhanderuete ra'y kuery oo jepea rami avi ha'e nunga voi imarã ve'ÿ va'e opyta aguã.

²² Mba'eta jaikuaa mba'emo omoingo pyre ha'e javi aÿ peve ikuai axy vy ipoaë oinya.

²³ Ha'e nunga anho e'ÿ, nhande kuery jypy Nhanderuete Onhe'ë ome'ë rã jajopy va'ekue voi nhanepoaë avi nhandepy'a py, gua'y kuery eterã nhandererova aguã nharõ vy, nhanderete voi ogueraa jepe avi jave.

²⁴ Mba'eta ha'e rami aguã nharõ reve ae jaa jepe raka'e. Ha'e gui nharõ va'e ojekuaa ma va'e rire nharõa noïvei 'rãgue, mba'eta mba'emo ojekuaa ma va'ekue nanharõvei 'rã.

²⁵ Ha'e rami avi ndojekuaai teri va'e nharõ vy nhandekuerai e'ÿ re 'rã nharõ.

Nhandere Nhe'ë ojerurea re ijayvua

²⁶ Ha'e rami ae avi nhanekangya py Nhe'ë nhanepytyvõ 'rã, mba'eta nhande ndajaukaui nei nhanhembo'e aguã. Ha'e rã Nhe'ë ma nhandere ojerure 'rã opoaëa nanhaendu kuaai va'e rupi.

²⁷ Nhe'ë py'a re oï va'e ma pavê py'a re oikuaa pota va'e oikuaapa 'rã, mba'eta Nhanderuete oipotaa rami ae ojerure oikovy ïky'a e'ÿ va'e kuery re.

²⁸ Jaikuaa mba'emo oiko va'e ha'e javi ojapo porã 'rãa Nhanderuete jayvu va'e kuery pe, ha'e ae oipotaa rami vy nhanerenoï rire.

²⁹ Mba'eta yma ma voi nhandekuaa vy nhandeporavo avi Gua'y reko rami nhanemoingo aguã, guyvy kuery oguerako reta aguã.

³⁰ Ha'e gui nhandeporavo rire nhanerenoï avi, ha'e gui nhanerenoï rire nhanemboeko porã avi. Ha'e gui nhanemboeko porã rire imarã ve'ÿ va'e avi nhanemoingo.*

Nhanderuete nhanderayvua jaikuaa porã aguã re ijayvua

* 8:14 Gálatas 4.1-7

* 8:18 2 Coríntios 4.16-18; 1 Pedro 1.3-5

* 8:30 Efésios 1.3-5

³¹ Ha'e rami rire mba'e ja'e 'rã tu? Nhandereve Nhanderuete oiko ramo mava'e 'rã tu nhanderoaigua oiko?

³² Mba'eta nhande kuery ha'e javi re Gua'y nome'ẽ e'ÿi rire hexeve opa mba'e ome'ẽ avi 'rã nhandevy.

³³ Mava'e tu ijayvu kuaa Nhanderuete rembiporavo kuery rovai? Mba'eta nhanemboeko porãa ma Nhanderuete ae.*

³⁴ Mava'e tu nhanembopaga 'rã? Mba'eta Cristo Jesus omano ha'e onhemboete ju va'ekue ae nhandere ojerure oiny Nhanderuete oiporu kuaa regua re.

³⁵ Mava'e 'rã tu ha'vy nhandepe'a Cristo nhanderayvua gui? Jajexavaia teve 'rã nhandepe'a, tyrã pa haxy va'e, nhandere opu'ã rei va'e, karuai, nhandeao e'ÿa, ijavaete va'e, tyrã kyxe revegua teve?

³⁶ Mba'eta ipara oia rami: "Ndevyguá orekuai ramo ko'ẽ nhavõ oremboaxaa orejukaarã pe. Vexa'i ojukaa aguã katy heraa va'e rami orekuai", he'iague rami.*

³⁷ Ha'e nunga ha'e javi nhandere oiko teĩ opa mba'e py Nhanderayvua nhanembopo'aka.

³⁸ Mba'eta xee aikuaa porã Nhanderuete nhanderayvua gui nhandepe'aa'ãrã ndoikoia: neĩ manoa, tekove, anjo kuery, huvixa kuery, mba'emo aÿ oiko va'e, araka'eve rã guarã, ipo'akakueve,

³⁹ yvategua, yvy guerygua, neĩ amboae nunga voi nanhandepe'ai 'rã Nhanderuete nhanderayvua nhande-Senhor Cristo Jesus re oĩ va'e gui.

9

Judeu kuery ogueraa jepexea re Paulo ijayvuague

¹ Cristo rery rupi anhetẽ va'e amombe'u po rami, ndaxeapui. Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ re vy xep'y'apy py aikuaa anhetãa.

² Mba'eta xeporiau ete, xekuraxõ raxy ndoaxai ae,

³ mba'eta xeryvy kuery, xeretarã kuery ngo'o re ikuai va'e araa jepe aguã ha'eve va'e rire ayvu vaipy ha'e Cristo gui okanhygue 'rãgue xee aiko.

⁴ Ha'e kuery ma Israel regua ikuai. Ha'e kuery peguarã va'ekue ma Nhanderuete ra'y kuery ikuai aguã, hexakã, guexeve guarã ojapo va'ekue, lei, Nhanderuete ombojerovia aguã, ha'e mba'emo ome'ẽ aguã re ijayvuague.

⁵ Ha'e kuery regua ma oreramoĩ kuery ikuai raka'e, ha'e Cristo voi ngo'o re ha'e kuery regua avi oiko. Ha'e va'e ma pavẽ gui yvateve va'e oiko raka'e rã peve, Nhanderuete ima'endu'a porãmby. Amém.*

Israel kuery pavẽ e'ÿ Nhanderuete oiporavo ramo ijayvuague ndoaxa riveia re ijayvua

⁶ Ha'e rami avi jaikuaa Nhanderuete ijayvuague ndoaxa riveia, mba'eta Israel ramymino kuery pavẽ e'ÿ ikuai Israel regua ete.*

⁷ Ha'e Abraão ramymino kuery ha'e javi e'ÿ guive ikuai ta'y kuery rami. Mba'eta "Isaque ramymino kuery pe anho 'rã 'Neramymino kuery' 'ea 'rã", he'i va'ekue.*

⁸ Ha'e nunga rupi ho'o gui rive oiko va'ekue'ÿ 'rã Nhanderuete ra'y kuery ikuai. Ijayvuague rami oiko va'ekue anho 'rã ta'y kuery jaikuaa.

⁹ Mba'eta Abraão pe aipoe'i raka'e: "Kova'e ára ojeupity jevy jave aju ramo Sara oguereko'i ma 'rã avai'", he'i va'ekue.*

* 8:33 Romanos 5.1 * 8:36 Salmo 44.22 * 9:5 Romanos 3.1,2 * 9:6 Romanos 2.25-29 * 9:7 Gênesis 21.12 * 9:9 Gênesis 18.10,14

10 Ha'e va'e anho e'ÿ, Rebeca pi'a kuery voi peteĩ'i ngu u oguereko raka'e, oreramoi Isaque ae,

11 ha'e rami teĩ mokoĩve itui e'ÿ re ma voi peteĩ'i Nhanderuete oiporavo raka'e, mba'emo porã neĩ mba'emo vai ha'e kuery ojapo e'ÿ re. (Mba'eta Nhanderuete ha'e ae oipotaa rami vy nhandeporavo, nhande ae nhanhea'ãa rupi e'ÿ, ha'e rã Nhanerenoia oipotaa rami vy anho.)

12 Ha'e nunga rupi ixy pe aipoe'i raka'e: "Tyke'y oiko 'rã guvyv rembiguai", he'i,*

13 ipara oia rami: "Xee ayvu va'ekue Jacó, ha'e rã Esaú ma ayvu va'ekue'ÿ ae."*

Israel kuery amongue Nhanderuete ndoiporavoi teĩ ha'evea rami nhanderereko va'ea re ijayvua

14 Ha'e rami rã mba'e ja'e 'rã tu? Nhanderuete ha'eve e'ÿa rami teve nhanderereko? Any teve.*

15 Mba'eta Moisés pe aipoe'i: "Xee amboaxy 'rã amboaxyxe va'e, xemboaxy rami areko 'rã amboaxy va'e ete'i", he'i va'ekue.*

16 Ha'e nunga rupi nhande ae jaipotaa rami e'ÿ 'rã nhandeporavo, nhande nhanhea'ãa re'ÿ guive, ha'e rã Nhanderuete ha'e ae nhanemboaxy rami.

17 Mba'eta ipara oia py aipoe'i Faraó pe: "Po rami aguã ae romoi, ndee reikoa rupi xepo'akaa aexa uka aguã, yvy jave re xerery oikuaapaa aguã", he'i raka'e.*

18 Ha'e rami vy Nhanderuete omboaxy 'rã omboaxyxe va'e, ha'e rã amboae kuery ma omoakã ratã 'rã, ha'e ae oipotaa rami oiko vy.

Nhanderuete opa mba'e re ipo'aka va'ea re ijayvua

19 Ha'e gui xapy'a rei ndee aipo're 'rã xeivy: "Mba'e re tu ha'vy Nhanderuete jojou vai? Mava'e tu oiko 'rã ha'e oipotaa rami e'ÿ?" re 'rã.

20 Ha'e rami teĩ ndee ava, marã ramigua tu reiko Nhanderuete rembovai ete aguã? Mba'emo ryrurã ojapo pyre nda'u ijapoare pe: "Mba'e re tu gui rami ri xeapo?" he'i 'rã ri?*

21 Mba'eta nhae'ũ gui mba'emo apoa ipo'aka 'rã yapo re, peteĩ apu'a gui mokoĩ ryrurã ojapo aguã: iporã va'e ryrurã, ha'e gui mba'emo rive ryrurã avi.

22 Mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Mba'eta xapy'a rei Nhanderuete opoxya ha'e opo'akaa oexa ukaxe vy ogueropo'akaa are 'rã mba'emo ryrurã ojapo vai pyrã, okanhy aguã rive oguereko pyre,

23 ha'e rã mba'emo ryrurã hemimboaxy ikuai va'e re ma oexa uka 'rã guexakãa, yma ma voi guexakãa pyguarã oguereko katu rive.

24 Ha'e va'e kuery ma nhande ae, mba'eta judeu regua anho e'ÿ, amboae regua voi nhanerenoĩ raka'e.

25 Mba'eta Oséias ombopara va'ekue re aipoe'ia rami: "Xeivygua e'ÿ va'ekue pe 'Xeivygua ae' ha'e 'rã, ha'e xerembiayvu e'ÿ va'ekue pe 'Xerembiayvu ae' ha'e 'rã.

26 Ha'e gui pendeivy pe 'Xeivygua e'ÿ' 'ea 'rãgue py 'Nhanderuete oikove va'e raly kuery' 'ea 'rã", he'i raka'e.*

27 Ha'e rã Israel kuery re ma Isaías ijayvu vy aipoe'i: "Israel kuery ma ye'ẽ rembe re ita ku'i ikuai va'e rami heta teĩ mbovy'í ete 'rã oo jepe.

28 Mba'eta Senhor ojapopa vyvoi 'rã oayvuague vy re",

* 9:12 Gênesis 25.23 * 9:13 Malaquias 1.2-3 * 9:14 Romanos 3.5-8; Mateus 20.1-16 * 9:15 Êxodo 33.19 * 9:17 Êxodo 9.16 * 9:20 Isaías 29.16, 45.9 * 9:26 Oséias 1.10, 2.23

29 Isaiás aipoe'i ma voiague rami: "Senhor Ixondaro reta va'e nhaneramymi-norã nomoingovei va'e rire Sodoma ha'e Gomorra pygua kuery rami avi 'rãgue nhakanhymba.'"*

Israel kuery ndojeroviaia re ijayvua

30 Mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Amboae regua kuery nonhemboeko porã uka potai va'ekue ri ojeroviaa rupi oupity nho teko porã.

31 Ha'e rã Israel kuery ma lei rupi teko porã re onhea'ã va'ekue ri ndoupityi.

32 Mba'e re nda'u ha'e kuery ndoupityi? Mba'eta ojeroviaa rupi e'ÿ oupityxe, ha'e kuery ae onhea'ãa rupi rive. Ha'e rami vy onhepyxanga okuapy ita nhomonhepyxangaarã oĩ va'e re,

33 ipara oĩa rami: "Pendú ke, Sião py amoĩ 'rã peteĩ ita nhomonhepyxangaarã, joityarã. Ha'e rã hexe ojerovia va'e ma nda'eve e'ÿi nho 'rã.'"*

10

Nhanderuete guigua teko porã judeu kuery ojee nomoixeia re ijayvua

1 Irmão kuery, xepy'a py aipota va'e, ha'e Nhanderuete pe judeu kuery re ajerure aikovya ma ha'e kuery oo jepe aguã.

2 Mba'eta xee aikuaa rã ha'e kuery anhetê ete onhea'ã okuapy Nhanderuete pe ojererovy'a ukaxe vy, teĩ oikuaa rupi e'ÿ onhea'ã.

3 Mba'eta ndoikuaai okuapy Nhanderuete guigua teko porã, ha'e rami vy ha'e kuery ae reko porãa rive oexa ukaxe vy nonhemo'yvyĩxei Nhanderuete guigua ojee omoĩ aguã.

4 Mba'eta Cristo ma lei opaa, mba'eta hexe ojerovia va'e ma teko porã ogueroko va'e meme.*

5 Ha'e gui Moisés ombopara raka'e: "Lei re teko porã oĩ va'e rupi amongue oiko ri vy oikove 'rã ha'e va'e re", he'i.*

6 Ha'e rã ojeroviaa re teko porã oupity va'e re ma aipoe'i: "Eporandu eme ndepy'a py: 'Mava'e tu oo 'rã yva re?' 're eme.'" (Pova'e ma "Yva gui Cristo ogueru aguã", he'ia.)

7 "Neĩ 'Mava'e tu oguejy 'rã yvykua vaikue py?' 're eme guive." (Pova'e ma "Cristo omanoague gui ogueru ju aguã", he'ia.)

8 Ha'e rami 'rãgue py mba'e he'i tu? "Ndeyvy'iry ae ayvu oĩ, ndejuru py ha'e ndepy'a re", he'i.* Ha'e va'e ayvu ma jajerovia aguã regua romombe'u va'e, po rami:

9 Ndejuru py Jesus Senhor oikoa rami ri remombe'u, ha'e ndepy'a py omanoague gui Nhanderuete omboete jevyague rerovia vy reo jepe 'rã.

10 Mba'eta nhandepy'a py jajerovia 'rã teko porã jaupity aguã, ha'e nhandejuru py ma nhandemombe'u 'rã jaa jepe aguã.

11 Ha'e nunga rupi ae ipara oiny: "Ha'e javive hexe ojerovia va'e nda'eve e'ÿi nho 'rã.'"*

12 Mba'eta judeu ha'e grego kuery joo rami ikuai, mba'eta peteĩ'i oiko pavê regua Senhor, ha'e opa mba'e py omboaxy 'rã ixupe oiapukai va'e ma guive rã,

13 "Ha'e javive Senhor rery rupi oiapukai va'e oo jepe 'rã" he'iague rami.*

* 9:29 Isaiás 1.9, 10.22-23 * 9:33 Isaiás 8.14, 28.16 * 10:4 Gálatas 3.24-27 * 10:5 Levítico 18.5

* 10:8 Deuteronomio 30.12-14 * 10:11 Isaiás 28.16 * 10:13 Joel 2.32, Romanos 1.16,17; Marcos 16.15,16

14 Ha'e rami avi mba'exa 'rã tu ixupe amongue o japukai, hexe ojerovia e'ÿ re? Ha'e mba'exa 'rã tu hexe ojerovia, ayvu oendu e'ÿ re? Ha'e mba'exa 'rã tu oendu, imombe'uarã ndoikoi rã?

15 Ha'e mba'exa 'rã tu amongue omombe'u, omondoukaa e'ÿ ramo? Mba'eta ipara oia rami: "Iporã ete ayvu porã mombe'ua kuery ou rã."*

Israel kuery "Noroendui rima", he'i aguã nda'eveia re ijayvua

16 Ha'e rami tei Israel kuery pavẽ e'ÿ onhe'ẽ rendu ayvu porã. Mba'eta Isaías aipoe'i: "Senhor, mava'e tu oguerovia oreayvu?" he'i va'ekue.*

17 Ha'e nunga rupi ayvu omombe'ua ramo mae 'rã jajerovia, ha'e ayvu omombe'u pyrã ma Cristo regua ae.

18 Ha'e rami tei aporandu ta: Israel kuery nda'u noendui ri? Ha'e kuery oendu ae, mba'eta anhetẽ "Yvy jave rupi ojapo ayvu oendupaa aguã rami.

Ijayvua ma vyv apy rupi peve oenduka", he'iague rami.*

19 Aporanduve ju ta: Israel kuery pe ri nda'u ndoikuaa ukai teri ayvu? Jypy'i Moisés pe aipoe'i uka raka'e: "Pendergua e'ÿ va'e kuery amboaxy vy ajapo 'rã penerakãte'ÿ aguã rami. Hi'arandu e'ÿ va'ekue araa jepe vy peẽ kuery rojapo 'rã penerakãte'ÿa pendu aguã rami", he'i.*

20 Ha'e gui Isaías ju okyje e'ÿa py aipoe'i: "Ajejou uka xereka e'ÿ va'ekue pe, xere oporandu e'ÿ va'ekue pe ajekuaa uka", he'i.

21 Ha'e rã Israel kuery pe ma aipoe'i: "Ára pukukue re akuave'ẽ tei xenhe'ẽ rendu e'ÿ ha'e xerovai ikuai va'e kuery aenoï vy."*

11

Israel kuery reko re ijayvua

1 Ha'e gui aporandu jevy ta: Nhanderuete nda'u oejapa ri guembiporavo kuery? Any, mba'eta xee voi Israel regua aiko, Abraão ramymino ha'e Benjamim kuery regua.

2 Nhanderuete ma ndoeja rivei guembiporavo kuery yma ma voi oikuaa va'ekue. Tyrã ndapeikuaai teve ipara Elias ayvu oia? Ha'e va'e ma Nhanderuete renonde Israel kuery re ijayvu vy aipoe'i:

3 "Senhor, ha'e kuery ojuka ndevyguia profeta kuery, ombovaipe guive ndevyguia altar ikuai va'ekue. Xee ae'i aikove, ha'e xerekove avi oipe'axe okuapy", he'i raka'e.

4 Ha'e gui mba'e he'i tu ombovai vy? "Ha'e rami avi xejeuegua areko teri sete mil avakue Baal renonde guenapy'ã re oï e'ÿ va'e", he'i.*

5 Ha'ekue rami avi aÿ voi ikuai amongue ete'i omboaxya rupi oiporavo va'ekue.

6 Ha'e gui omboaxya rupi oiporavo vy ma ha'e kuery onhea'ãa rupi e'ÿ Nhanderuete oiporavo. Ha'e rami e'ÿ va'e rire omboaxya rupi e'ÿ oiporavo 'rãgue.

7 Ha'e gui mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Israel kuery onhea'ãa rupi teko porã oupityxe tei ndoupityi, oiporavo va'ekue anho oupity. Ha'e rã amboae kuery ma inhakã ratãmba,*

8 ipara oia rami: "Ha'e kuery py'a re Nhanderuete omoï ndoikuaa potavei, hexa ma ojapo oexa e'ÿ aguã rami, ha'e ijapyxa ojapo oendu e'ÿ aguã rami aÿ peve", he'i.*

* 10:15 Isaías 52.7   * 10:16 Isaías 53.1   * 10:18 Salmo 19.4, Romanos 1.19,20   * 10:19 Deuteronômio 32.21   * 10:21 Isaías 65.1-2   * 11:4 1 Reis 19.10,14,18   * 11:7 Mateus 13.10-17
* 11:8 Deuteronômio 29.4, Isaías 29.10

⁹ Davi aipoe'i avi: "Tove mesa py ha'e kuery ikuai pyve toiko monde pi ha'e nhuã rami, ha'e kuery onhepyxanga ha'e opaga aguã.

¹⁰ Ha'e kuery rexa tapytũmba oexa ve'ỹ aguã, ha'e ta'ikupe karẽ riae", he'i va'ekue.*

Atos 13.46, 28.23-28; Efésios 2.11-22; Hebreus 3.14

¹¹ Ha'e gui aporandu ta: Israel kuery ho'a aguã ri nda'u onhepyxanga? Any. Ha'e rami avi ha'e kuery heko vai ramo amboae regua kuery oo jepe, Israel kuery ju hakãte'ỹa oendu aguã.

¹² Mba'eta Israel kuery heko vai ramo vvy regua kuery oupity okuapy iporã va'e, Israel kuery re iporã va'e noĩ ramo amboae regua opa mba'e porã oupity. Ha'e gui ma Israel kuery oo jepe ramo katuve ma ikuai porã 'rã.

¹³ Aỹ peẽ amboae regua kuery pe ju xeayvu ta. Xee amboae regua kuery pegua apóstolo aiko vy arovy'a xerembiaporã va'e,

¹⁴ mba'eta ajapoxe xeretarã kuery voi ikuai avi aguã pendekuaia rami, ha'e kuery regua avi araa jepe uka aguã.

¹⁵ Mba'eta ha'e kuery ma Nhanderuete rembiayvu e'ỹ ikuai ramo vvy regua kuery peteĩ rami ju ikuai hexeve. Ha'e rami rire mba'e tu oiko 'rã guembiayvurã ju ogueru ramo? Omanoague gui oikove ju va'e 'rã ikuai.

¹⁶ Mba'eta jypy'i mbojape oexy pyre iky'a e'ỹ va'e oĩ rire ma mbojape ha'e javi 'rã iky'a e'ỹ va'e avi opyta. Yvyra rapo iky'a e'ỹ va'e oĩ rire hakãgue voi ha'e rami 'rã opyta.*

¹⁷ Ha'e gui hakãgue ojayaa raka'e, ha'e pende kuery ju oliveira iro va'e rami teĩ ha'e kuery mbyte penemboja, hapo ha'e oliveira rykue re peiko aguã.

¹⁸ Ha'e rami teĩ nda'evei hakãgue ae gui pejejou porãve aguã. Pejejou porãve ri vy peikuaa pota pova'e re: peẽ e'ỹ hapo moingo porãa peiko, ha'e rã hapo rima penemoingo porãa oĩ.

¹⁹ Xapy'a rei aipopeje 'rã: "Hakã ae ojayaa raka'e ha'ekue py ore roĩ aguã", peje.

²⁰ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndojeroviaia re ojayaa, ha'e peẽ ma pejerovia ramo penemboja. Pejejou porã eme, ha'e rami 'rãgue py pemoĩ pejererokyje aguã,

²¹ mba'eta hakãgue ae Nhanderuete ombopaga rire peẽ voi napenembopaga e'ỹi 'rã.

²² Peikuaa pota ke Nhanderuete porayvu ha'e nhombopaga va'ea re. Ho'a va'e kuery ma Nhanderuete ombopaga 'rã. Ha'e rã pende vvy pe ma oexa uka 'rã oporayvua, hexe peĩ riae ramo. Ha'e rami e'ỹ ramo peẽ voi pendepe'a 'rã.

²³ Ha'e gui Israel kuery voi ojerovia e'ỹa gui ojeko rerova ramo omboja nho 'rã, mba'eta Nhanderuete ipo'aka omoĩ ju aguã.

²⁴ Mba'eta oliveira iro va'e gui pendeaya vvy pendereko ae rovai oliveira iporã va'e re penemboja rire hakãgue ae katuve ju 'rã omboja hi'y re.

Opa py Nhanderuete nhomboaxypa aguã re ijayvua

²⁵ Mba'eta irmão kuery, aipota peikuaa pova'e oikuaa pyre e'ỹ teri, peẽ ae rive penhemo'arandu e'ỹ aguã. Mba'eta Israel kuery re ma amongue henda py oiko imoakã ratãarã, peẽ amboae regua kuery pejerovia va'erã va'e ha'e javi pejeroviapa peve.*

²⁶ Ha'e va'e rire ma Israel kuery ha'e javive 'rã oo jepe, ipara oĩa rami: "Siãõ gui ou 'rã Jacó regua reraa jepearã, ha'e kuery reko vaia oiipe'apa 'rã.

* **11:10** Salmo 69.22-23   * **11:16** "Jypy'i mbojape oexy pyre" ha'e "Yvyra rapo" he'ia ma judeu ppy kuery re ijayvu vy.   * **11:25** Lucas 21.24; João 10.16; Mateus 23.37-39

27 Po rami 'rã ha'e kuery pe ajapo xereve guarã, ojejavyague aipe'a vy", he'i.*

28 Ayvu porã ha'e kuery ndogueroviai vy Nhanderuate rovaigua ranhe ikuai, peẽ kuery peo jepe aguã. Ha'e rami avi Nhanderuate oiporavoague rami vy hembiaiyvu guive ikuai, oreramoĩ kuery pe ijayvuague rami vy.

29 Mba'eta Nhanderuate joupe mba'emo ome'ẽa ha'e oenoĩague ma oaxa rive va'erã e'ỹ.

30 Mba'eta peẽ kuery minha ymave Nhanderuate napenhe'ẽ rendui va'ekue ri aỹ ma ha'e kuery nonhe'ẽ rendui ramo peupity Nhanderuate penemboaxya.

31 Ha'e gui aỹ ma ha'e kuery ju nonhe'ẽ rendui, ha'e kuery voi Nhanderuate penemboaxya oexa vy omboaxya oupity avi aguã.

32 Mba'eta Nhanderuate nhanembotypa ranhe nhanhe'ẽ rendu e'ỹa py, ha'e gui nhanemboaxypa ju aguã.

Nhanderuate 'arandua re ijayvua

33 Opa mba'e py Nhanderuate 'arandua ha'e oikuaapaa ma opa va'erã e'ỹ. Mba'eta ipy'aa ma ndajaikuaai ae, heko re voi ndajaikuaa pota kuaai.*

34 Mba'eta mava'e tu oikuaa Senhor ipy'aa? Mava'e tu imongetaarã oiko?*

35 Mava'e ranhe tu mba'emo ome'ẽ ixupe, hekovia ojopy aguã?*

36 Mba'eta ixugui ae opa mba'e oiko raka'e, ipo guigua ha'e ixupe guarã meme ikuai. Tove ha'e anho toguerovy'aa raka'e rã peve opa e'ỹ re. Amém.

12

Teko pyau re ijayvua

1 Ha'e nunga rupi irmão kuery, Nhanderuate nhanemboaxy ramo aipoa'e: Mymba pejuka 'rãgue py penderete ae peme'ẽ ixupe, ome'ẽmby oikove ha'e icy'a e'ỹ va'e Nhanderuate ojou porã va'erã. Ha'e rami vy 'rã pendepy'a py pembojerovia.

2 Ha'e rami vy penhemoingo ukave eme yvy regua kuery reko rami. Ha'e rami 'rãgue py pejeko roerva pendepy'aa pembopyau uka vy, Nhanderuate oipota va'e pejapo kuaa aguã. Ha'e va'e ma iporã ha'e ha'evea ramigua meme. Ha'e rami pendekuai ramo pendejou porã 'rã.*

Nhe'ẽ guigua ome'ẽmby rupi jaikoa re ijayvua

3 Mba'eta Nhanderuate xemboaxyague rupi aipoa'e peẽ kuery peteĩ-teĩ pe: Pejejou porã rei eme, ha'evea rami meme peikuaa pota pendereko re, mba'eta jajeroiviaa rupi joo rami e'ỹ-e'ỹ nhamba'eapo aguã Nhanderuate ome'ẽ peteĩ-teĩ pe.

4 Mba'eta peteĩ'i tete re minha mbovy rei e'ỹ hexegua ikuai, ha'e joo ramigua e'ỹ-e'ỹ oguereko guembiaporã.

5 Ha'e rami ae avi nhande kuery voi, mbovy e'ỹ nhandekuai va'eri Cristo re vy peteĩ'i tete jaiko, ha'e peteĩ-teĩ joupegua nhandekuai.

6 Ha'e rami avi nhanerembiaporã joo ramigua e'ỹ-e'ỹ jareko nhanemboaxya rupi ome'ẽ va'ekue.* Xapy'a rei Nhe'ẽ guigua nhamombe'u aguã ri jajopy vy jajeroiviaa rupi 'rã nhamombe'u.

7 Ha'e rami e'ỹ vy nanhopytyvõ aguã ri jajopy vy nanhopytyvõa rupi nhandhe'ã ete 'rã. Nhombo'e va'e ma tonhea'ã ha'e rami aguã.

* 11:27 Isaías 27.9 * 11:33 1 Coríntios 2.9,16 * 11:34 Isaías 40.13 * 11:35 Jó 41.11 * 12:2 1 Coríntios 6.20; Filipenses 4.8,9 * 12:6 1 Coríntios 12.1-11; Efésios 4.11-16; 1 Pedro 4.10,11

8 Nhombopy'a guaxu va'e ma tonhea'ã nhombopy'a guaxua rupi. Joupe mba'emo ome'ẽ va'e ma hakâte'y' rei ve'y' re tome'ẽ. Joe opena va'e ma oikuaa pota porã reve topena. Nhomboaxya rupi nhopytyvõa ma ovy'a reve tojapo.

Ha'evea ramigua anho jajapo aguã re ijayvua

9 Pejoayvu merami rive eme. Pejepe'a ha'eve'y' va'e gui, ha'evea ramigua anho pejapo.*

10 Pejoayvu ete ke peteĩ-teĩ, joegua meme'i joayvua rami. Peteĩ-teĩ penhomboetea rupi pendekuai.

11 Peneate'y' eme pemba'eapoa py. Senhor pe pendekuaia py penekyre'y' penenhe'ẽ ha'e javi py.

12 Pevy'a ke pearõa py. Pendekuerai eme peiko axya py. Pejepe'a eme pejerurea gui.

13 Pemboja'o ke mba'emoiky'a e'y' va'e iporiaukue'i pe. Penhomovaẽ kuaa ke.

14 Peroayvu porã pendere opu'ã rei va'e kuery. Pendeayvu vai eme, peroayvu porã anho.

15 Pevy'a ke ovy'a va'e kuery reve, ha'e rã ojae'o va'e reve ma pejae'o.

16 Peteĩ rami meme pendekuai. Penhemboyvate rei 'rãgue py penhemoirũ yvyĩgueve'i re. Pendejeupe ae "Xe'arandu" peje eme.

17 Pendevy ojapo vaia rã peẽ pejapo vai eme. Penhea'ã pavẽ oexaa py ha'evea ramigua anho pejapo aguã re.

18 Ha'evea ja pendekuai porã'i 'rã ha'e javive reve.

19 Xerembiayvu kuery, pejepy eme. Ha'e rami 'rãgue py pemboaxa nhombopagaarã pe. Mba'eta ipara oiny: "Xee anhombopaga 'rã, xee amboekovia 'rã", he'i Senhor.*

20 Ha'e rami 'rãgue py pendere ija'e e'y' va'e okaruxe ramo peme'ẽ ho'u va'erã. Ijy'uvei ramo peme'ẽ oy'u aguã. Mba'eta ha'e rami vy 'rã rejapo inhakã áry tapyĩ hexakã va'e ramigua oendu aguã rami.

21 Pejeity uka eme teko vai pe. Ha'e rami 'rãgue py peẽ ma teko vai re pendepo'aka 'rã iporã va'e pejapo vy.*

13

Huvixa kuery nhanhe'ẽ rendu aguã re ijayvua

1 Ha'e javive penhe'ẽ rendu huvixa kuery, mba'eta joe opena va'e kuery ma Nhanderuete ombopo'aka ramo opena. Huvixa ikuai va'e ma Nhanderuete omoĩ uka va'ekue meme.*

2 Ha'e rami vy huvixa kuery re opu'ã rei va'e ma Nhanderuete omoĩ va'ekue re ae opu'ã. Ha'e nunga rupi joe opu'ã rei va'e ma ha'e kuery ae opaga aguã rami ojapo.

3 Mba'eta huvixa kuery ma heko porã va'e okyje aguã e'y' oĩ, ha'e rã heko vai va'e okyje aguã. Pendekuaixe pa huvixa kuery gui pekyje reia rupi e'y'? Pendereko porã ha'vy. Ha'e rami rã pendejou porã 'rã.

4 Mba'eta huvixa kuery ma Nhanderuete guembiguairã omoĩ va'ekue nhandere opena porã aguã. Xapy'a rei pejapo vai vy pekyje 'rãe, mba'eta huvixa kuery rive'y' oguereko kyxe. Nhanderuete rembiguai ikuai joepyarã, ha'e ojapo vai va'e mbopagaarã.

* 12:9 Efésios 4.25-5.2; 1 Pedro 3.8-12 * 12:19 Deuteronomio 32.35 * 12:21 Provérbios 25.21-22

* 13:1 Mateus 22.21; Tito 3.1; 1 Pedro 2.13-17

⁵ Ha'e rami vy penhe'ẽ rendu 'rãe, penembopaga aguã gui pekyje vy anho e'y, ha'evea rami pendekuai aguã guive.

⁶ Ha'e nunga rupi ae imposto re pepaga, mba'eta huvixa kuery Nhanderuete rembiguai ikuai ha'e nunga re opena va'ety.

⁷ Pavẽ pe pemboekovia perevea: huvixa pe ri pepaga aguã oĩ ramo pepaga, imposto re ri pereve vy peme'ẽ, pemboete va'erã ma pemboete 'rã, ha'e pembojerovia va'erã ma pembojerovia 'rã.

Porayvu va'e lei ojapopaa re ijayvua

⁸ Avave rei pe pereve riae eme mba'emo re, pejoayvu aguã re anho. Mba'eta joayvu va'e ma lei re oĩa ha'e javi ojapopa.*

⁹ Mba'eta po rami oi: "Ndetavy rei eme, ejojuka eme, nemonda eme, emoaruã eme." Ha'e nunga ha'e javi, ojapo uka pyre mboae ikuai va'e avi ma pova'e ayvu re oi: "Reayvu 'rã neirũ ndee ae rejeayvua rami."*

¹⁰ Porayvu va'e ma ndojapo vai 'rã oirũ pe. Ha'e nunga rupi porayvu va'e ojapopa 'rã lei re oi va'e ae.

"Ára ovaẽ rai'i ma", he'iaque

¹¹ Aỹ peẽ kuery mba'emo oiko va'e re peikuaa pota kuaa va'e pe xeyvu: Ovaẽ ma pekeague gui pemyĩ aguã, mba'eta aỹ ma jaa jepe aguã ára ovaẽ rai'ive ma jajerovia ppyague gui.

¹² Pytũ oxapa rai'i ma, ovaẽ ma ouvy ára.* Ha'e nunga rupi jajepe'a 'rã pytũ rupi jaikoague gui, ha'e jaraa hendy va'e rembiporu.

¹³ Ha'evea rami pota 'rã nhandekuai ara py rami. Nda'evei opa marã rei ikuai ha'e oka'u va'e rami nhandekuai aguã, itavy rei ha'e ha'eve e'ya rami, neĩ jogero'a rei ha'e omoaruã reia rupi nda'evei.

¹⁴ Ha'e rami 'rãgue py penhemonde Senhor Jesus Cristo py, ha'e peteive henda py pemoĩ eme to'o oipota va'e.

14

Ojeroviaa py ikangy va'e jaropo'aka aguã re ijayvua

¹ Pemovaẽ ojeroviaa py teri ikangy va'e, ha'e kuery oikuaa va'e re pejoguero'a e'y re.

² Mba'eta amongue oikuaa rã opa mba'e nunga ja'u aguã ha'eve. Ha'e rã ikangy va'e ma mba'emo aju anho 'rã ho'u.

³ Ho'upa rei va'e ma tojou vai eme ho'upa rei e'y va'e, ha'e ho'upa rei e'y va'e avi tojou vai eme ho'upa rei va'e, mba'eta Nhanderuete omovaẽ ma mokoive.*

⁴ Tyrã marã ramigua tu ndee reiko nhoembigua re reikuaa pota rei aguã? Mba'eta guerekoa pe ae oiko, ojou porã, e'y vy ndojou porãia rupi. Ha'e rami avi Senhor ojou porã 'rã, mba'eta ipo'aka omombaraete aguã.

⁵ Amongue omboeteve 'rã amongue ára amboae gui, ha'e rã amboae ma joo ramigua memea oikuaa ára nhavõ. Petei-teĩ toikuaa porã ha'e kuery ae o'arandua rupi.

⁶ Amongue ára omboeteve va'e ma Senhor pe ae omboete, ha'e ho'upa rei va'e voi Senhor pe ae ho'u, mba'eta Nhanderuete oguero'v'a reve okaru. Ha'e ho'upa rei e'y va'e voi Senhor pe avi ndo'upa rei, mba'eta ha'e voi oguero'v'a 'rã Nhanderuete.

* **13:8** Mateus 22.39,40; Gálatas 5.13-15; 1 João 3.11-18 * **13:9** Êxodo 20.13-17, Levítico 19.18, Deuteronômio 5.17-21 * **13:12** Efésios 5.14-18 * **14:3** Mateus 7.1-5; 1 Coríntios 10.23-33

7 Mba'eta peteĩve nhandejeupe ae e'ỹ jaiko, ha'e nhandejeupe ae e'ỹ guive nhamano.

8 Mba'eta jaikove vy ma Senhor pe jaiko, ha'e nhamano vy Senhor pe ae ju 'rã nhamano. Jaikove e'ỹ vy nhamano teĩ Senhor pegua meme nhandekuai.

9 Ha'e rami aguã ae Cristo omano ha'e onhemboete ju raka'e, omano va'ekue ha'e okuave va'e ha'e javi Senhor oiko aguã.

10 Ha'e nunga rupi ndee, mba'e re tu reikuaa pota rei ri nde-irmão re? Ha'vy ndee, mba'e re tu rejou vai nde-irmão? Mba'eta Nhanderuate nhomboayvu aguã py ha'e javive 'rã jajexa uka henonde,

11 ipara oĩa rami: "Senhor aipoe'i: 'Xee ae rekove rupi aura vy aipoe'e: Xerenonde pavẽ 'rã oĩ guenapy'ã re, pavẽ 'rã ojuru py omboete Nhanderuate', he'i."*

12 Ha'e rami vy peteĩ-teĩ nhandemombe'u 'rã Nhanderuate pe.

Peteĩ-teĩ jaikuaa rami jaiko teĩ jajoayvu aguã re ijayvua

13 Ha'e nunga rupi jajojou vai reive eme. Ha'e rami 'rãgue py penhea'ã pende-irmão kuery pemonhepyxanga ha'e peity e'ỹ aguã.*

14 Xee ma Senhor Jesus gui aikuaa porã: Mba'eve jipoi ha'e nunga ae nhanemboeko ky'a va'erã. Ha'e rami avi mba'emo pe amongue "Xemboeko ky'aarã" he'i ramo ha'e kuery pe ma imboeko ky'aarã ae oĩ.

15 Ha'e nunga rupi mba'emo re'u va'e káuxa nde-irmão kuery remomboriau vy mborayvu rupi e'ỹ reiko. Ha'e kuery re Cristo omano rire nda'evei tembi'u káuxa rive rejoapo aguã okanhy aguã rami.

16 Ha'e rami avi ndejeupe ae rã ha'evea rami reiko teĩ nda'evei amboae kuery ndejou vai aguã rami reiko aguã.

17 Mba'eta Nhanderuate po'akaa py ma ja'u ha'e jay'u va'e re rive'ỹ nhanhea'ã, ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ guigua teko porã, mby'a porã ha'e javy'aa re.

18 Mba'eta ha'e va'e rupi Cristo pe ikuai va'e ma ombovy'a 'rã Nhanderuate, ha'e avakue voi ojou porã 'rã.

19 Ha'e nunga rupi peteĩ rami pota 'rã nhandekuai nhandomombaraetea rupi.

20 Tembi'u káuxa rive pembovaipa eme Nhanderuate rembiapo. Opa marãgua tembi'u anhetẽ nanhanemboeko ky'ai va'erã meme. Ha'e rami teĩ tembi'u pe "Xemboeko ky'aarã" he'i reve ho'u va'e pe ma nda'evei.

21 Ha'eveve xo'o ja'u e'ỹ, vinho jay'u e'ỹ, ha'e mba'eve rei jajapo e'ỹ aguã nhande-irmão kuery reityarã regua, [e'ỹ vy imomboriauarã, e'ỹ vy imokangyarã regua.]

22 Ha'e nunga ha'evea rami reroviaa ma ndepy'a py ae ereko Nhanderuate renonde. Ovy'a ete 'rã gueko ae ojou vai e'ỹ va'e.

23 Ha'e rã amongue ojeroviaa rupi e'ỹ mba'emo ho'u va'e ma ojou vai pyrã ikuai, ojeroviaa rupi e'ỹ ikuai vy. Mba'eta jajeroviaa rupi e'ỹ ri nhandekuai vy jajejavy.

15

Cristo rami mborayvu rupi jaiko aguã re ijayvua

1 Ha'e gui nhande nhanembaraetekueve va'e ma jaropo'aka 'rã ikangy teri va'e ikuaiã, nhande ae jaipota va'e rive jajapo 'rãgue py.

2 Peteĩ-teĩ nhandekuai amboae kuery oipota va'e rupi, iporã va'e anho jajapo nhandombaraetea'ã.*

* 14:11 Isaías 45.23 * 14:13 1 Coríntios 8.9-13 * 15:2 1 Coríntios 10.24; Filipenses 2.3-5

³ Mba'eta Cristo voi ha'e ae oipota va'e rupi e'ÿ oiko raka'e. Ha'e rami 'rãgue py hexe oiko ipara oĩa rami: "Ndere ijavyu rei okuapya ma xere ae ou", he'ia gue rami.*

⁴ Mba'eta yma ombopara pyre ma Nhanderuete nhanembo'e aguã meme ombopara uka, ipara oĩa re nhaĩ atã ha'e nhandepy'a guaxu vy jajeroviaa rupi nharõ jaikovy aguã.

⁵ Ha'e gui Nhanderuete nhanemoĩ atãa ha'e nhanembopy'a guaxua va'e ma peẽ voi tapendeapo peteĩ rami meme peikuaa aguã rami, Cristo Jesus rami ete,

⁶ ha'e rami vy peteĩ rami pendepy'a, ha'e peteĩ'i rami ae peporaei aguã Nhanderuete, nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e pe.

⁷ Ha'e nunga rupi nhanhomovaẽ peteĩ-teĩ, Cristo nhanemovaẽmbaague rami ae, Nhanderuete oguero vy'aa aguã rami.

⁸ Mba'eta aipoe'e pendevy: Nhanderuete omoĩ Cristo judeu kuery pe oikuaa uka aguã anhetẽ rupi meme oikoa, ojapo aguã oreramoĩ kuery pe ijavyuague ojeupitypa aguã rami,

⁹ ha'e gui amboae regua kuery voi Nhanderuete oguero vy'a okuapy aguã omboaxya re, ipara oĩa rami: "Ha'e nunga rupi amboae regua kuery mbyte xee roguero vy'a vy aporaei 'rã nderery amboetea rupi."*

¹⁰ Aipoe'i avi: "Peẽ amboae regua kuery, pevy'a avi ke ixupegua kuery reve."*

¹¹ Aipoe'ive ju: "Peẽ amboae regua kuery ha'e javi, pemboete ke Senhor. Ha'e javi regua toamboete okuapy."*

¹² Isaías aipoe'i avi: "Peteĩ henhoĩ'i 'rã Jessé rapokue gui, amboae regua kuery re opena va'erã. Ha'e va'e re vy ha'e kuery oguereko 'rã oarõ aguã."*

¹³ Nharõ jaikovy aguã Nhanderuete ome'ẽ va'e vy tove pendere tomoĩ pevy'aa ha'e mby'a porã anho, Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ po'akaa rupi pearõ peikovy aguã opa mba'e py.

Paulo gueko omombe'u porãveague

¹⁴ Ha'e gui irmão kuery, xee aikuaa ae peẽ kuery re mborayvu ha'e 'arandua ha'e javi oĩa, joo meme penhomongeta kuaa aguã rami.

¹⁵ Ha'e rami avi mba'emo amombe'u porãa rupi kova'e kuaxia ambopara pendevy, peteĩgue ju ha'e nunga re romoma'endu'a aguã, Nhanderuete xemboaxy vy xemoĩague rami vy.

¹⁶ Mba'eta xemoĩ karamboae amboae regua kuery ikuaiia rupi Cristo Jesus pe amba'eapo aguã, mba'eta sacerdoté rami amba'eapo Nhanderuete guigua ayvu porã amombe'ua rupi. Ha'e rami rã Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ ha'e kuery oiky'a'o rire Nhanderuete pe ome'ẽmby rami amboaxa aguã, oguero vy'a va'erã.*

¹⁷ Ha'e nunga rupi xee voi Nhanderuete pe amba'eapo aikovya rupi areko Cristo Jesus re vy arovy'a aguã.

¹⁸ Ha'e rami avi mba'eve ndarovy'ai 'rã xepo rupi Cristo ae ojapo va'ekue e'ÿ vy. Mba'eta xeayvu ha'e mba'emo ajapoa py Cristo ojapo amboae regua kuery onhe'ẽ rendu aguã rami,

¹⁹ Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ po'akaa rupi hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã ajapoa py. Ha'e rami vy Jerusalém katy'i rupi guive Ilírico yvy peve amombe'u ma Cristo regua ayvu porã.

* 15:3 Salmo 69.9 * 15:9 2 Samuel 22.50, Salmo 18.49 * 15:10 Deuteronomio 32.43 * 15:11 Salmo 117.1 * 15:12 "Jessé rapo guigua" he'ia ma Jesus Cristo re ijavyu vy (Isaías 11.10). * 15:16 Efésios 3.1-9

²⁰ Ha'e rami avi xee anhea'ã aikovy Cristo regua ayvu ndoikuaai teria rupi ju amombe'u aguã, amboae kuery omboypy ma voiaque rupi e'ÿ amba'eapo aguã.

²¹ Mba'eta ipara oĩa rami: "Ha'e kuery pe omombe'u pyre e'ÿ 'rã oexa okuapy, ha'e oendu va'ekue'ÿ 'rã oikuaapa guive", he'ia rami aiko.*

Paulo uguata aguã re ijayvuague

²² Ha'e nunga rupi ae mbovykue rei e'ÿ xee roipouxte teĩ nda'evei teri.

²³ Ha'e rã aÿ ma ha'ekue rupi amba'eapo aguã jipovei ramo, ha'e peẽ kuery roexaxe ete vy

²⁴ xepy'a Espanha katy uguata vy roipou aguã re. Ha'e rami vy uguata avya rupi avaẽ 'rã peẽ kuerya py, pendekuaia gui peẽ kuery ju xemondoukave aguã aaxea katy, peẽ kuery reve xapy'a'i ri jepe aiko ranhe rire.

²⁵ Ha'e gui aÿ ma Jerusalém katy aa iky'a e'ÿ va'e kuery aipytyvõ aguã.

²⁶ Mba'eta Macedônia ha'e Acaia pygua kuery ma omboaxya rupi peráta omono'õ Jerusalém pygua kuery iky'a e'ÿ va'e iporiaukue'i oipytyvõ aguã.*

²⁷ Ha'e rami ha'e kuery ojapoxe ete okuapy, "Judeu kuery pe jareve" he'i vy. Mba'eta judeu kuery gui amboae regua kuery Nhe'ẽ guigua ojopy rire ha'evea rami oipytyvõ mba'emo py.

²⁸ Ha'e gui ha'e kuery pe ha'e nungakue araapa ma rire peẽ kuerya py ju 'rã avaẽ Espanha katy uguata avy vy.

²⁹ Xee aikuaa porã peẽ kuerya py aru 'rãa Cristo guigua opa mba'e py penemoingo porãarã.

Ha'e kuery onhembo'e aguã re Paulo ojerureague

³⁰ Ha'e gui irmão kuery, po rami ajerure nhande-Senhor rery rupi, Nhe'ẽ guigua mborayvu rupi guive: Penhea'ã xereve Nhanderujete xepytyvõ aguã re pejerure vy,

³¹ aa jepe aguã Judéia pygua kuery onhe'ẽ rendu e'ÿ va'ea gui, ha'e Jerusalém pygua iky'a e'ÿ va'e kuery pegua araa rã ha'e kuery ojou porã aguã.

³² ha'e gui Nhanderujete oipotaa rami roipou vy avy'a reve avaẽ aguã peẽ kuerya py, jojavi japytu'u vy javy'a aguã.*

³³ Nhanderujete peteĩ rami nhanemoingo va'e toiko peẽ kuery ha'e javi reve. Amém.

16

Paulo Febe omovaẽ ukaague

¹ Tamombe'u nhanereindy Febe, mba'eta Cencreia pygua igreja kuery oipytyvõ va'ety oiko.

² Ha'e nunga rupi pemovaẽ porã Senhor rery rupi, iky'a e'ÿ va'e kuery nhamovaẽa rami ae. Peipytyvõ ke oipota va'e ha'e javi py, mba'eta heta re ma opena porã'i va'ekue, xere voi.

Oirũ kuery pe oxaruraague

³ Pemombe'u ke xema'endu'aa Priscila ha'e Áquila pe, mba'eta Cristo Jesus pe amba'eapoa rupi xepytyvõ va'ety ikuai.

⁴ Ha'e va'e kuery ma ndojeayvuveikue py ikuai karamboae xere. Ha'e nungakue re arovy'a, ha'e xee anho e'ÿ guive, amboae regua igreja kuery ha'e javi avi.*

* 15:21 Isaías 52.15

* 15:26 1 Coríntios 16.1-4

* 15:32 Atos 28.15

* 16:4 Atos 18.1-3,18,26

⁵ Pemombe'u avi xema'endu'aa ha'e kuery ro py igreja kuery onhemboaty va'e pe. Pemombe'u avi xerembiaiyvu Epêneto pe. Ha'e va'e ma jypy'i Ásia pygua ojeko me'ê raka'e Cristo pe.

⁶ Pemombe'u avi Maria peê kuery re vy omba'eapo vaipa va'ety pe.

⁷ Pemombe'u avi xeretarã kuery Andrônico ha'e Júnias nhuã py aĩ rã xemoirũ va'ekue pe. Ha'e va'e kuery ma apóstolo regua ima'endu'a porãmbý ikuai. Xegui ha'e kuery ranhe Cristo pe ikuai raka'e.

⁸ Pemombe'u Ampliato pe voi, Senhor re vy ayvu va'e rã.

⁹ Pemombe'u xereve Cristo pe omba'eapo oikovy va'e Urbano pe, ha'e xerembiaiyvu Estáquis pe guive.

¹⁰ Pemombe'u Cristo pegua ojou porãmbý Apeles pe. Pemombe'u avi Aristóbulo ro pygua kuery pe.

¹¹ Pemombe'u xeretarã Herodião pe. Pemombe'u avi Narciso ro pygua kuery Senhor re ikuai va'e pe.

¹² Pemombe'u Trifena ha'e Trifosa pe. Ha'e va'e kuery ma Senhor pe omba'eapo va'ety. Pemombe'u xerembiaiyvu Péside Senhor pe omba'eapo vaipa avi va'ety pe.

¹³ Pemombe'u Senhor ojeupe guarã oiporavo va'ekue Rufo pe, ixy pe guive, mba'eta ha'i rami ae xere voi opena karamboae.

¹⁴ Pemombe'u Asíncrito, Flegonte, Hermes, Pátrobas ha'e Hermas pe, ha'e gui irmão kuery ha'e kuerya py onhemboaty va'e pe.

¹⁵ Pemombe'u Filólogo ha'e Júlia pe, Nereu ha'e heindy pe, Olimpás, ha'e iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e kuerya py onhemboaty va'e ha'e javi pe.

¹⁶ Pexarura joupe-upe iky'a e'ỹ va'e kuery joayvua rami. Cristo pegua igreja ikuai va'e ha'e javi pygua omombe'u uka okuapy pendevy oxaruraa.

Nhomongetaague

¹⁷ Ha'e gui irmão kuery, ajerure peikuaa pota porã aguã amongue penembo'eague rami e'ỹ, petei rami e'ỹ penemoingoxe vy pendereityxe va'e kuery re. Pejepe'a ha'e kuerya gui,

¹⁸ mba'eta nhande-Senhor Cristo pe'ỹ omba'eapo va'e, ojeupe guarã re anho onhea'ã. Ha'e rami vy ijayvu porã'i ha'e joguerory merami rive vy ombotavy 'rã onheangu e'ỹ va'e kuery kuraxô.*

¹⁹ Ha'e rã peê kuery penhe'ê rendua ma pavê oikuaa. Xee voi roguerovy'a avi ha'e rami pendekuaia re. Ha'e rami avi aipota pene'arandu iporã va'e peikuaa aguã, ha'e rã mba'emo vai re ma peikuaa pota eme.

²⁰ Ha'e ramo Nhanderuete mby'a porã me'êa va'e ma are'ỹ re 'rã omõí Satanás pendepy guýry. Pendere toĩ riae nhande-Senhor Jesus nhanemboaxya.

Irũ kuery oxarura ukaague

²¹ Xepytyvõa Timóteo oxarura uka pendevy, ha'e gui xeretarã kuery Lúcio, Jasom ha'e Sosípatro guive.

²² Xee Tércio kova'e kuaxia ambopara va'e voi pendevy axarura avi Senhor rery rupi.

²³ Xemovaê porã va'ety Gaio oxarura uka avi pendevy. Ha'e va'e ma igreja kuery ha'e javi omovaê va'ety. Tetã pygua peráta re opena va'ety Erasto ha'e irmão Quarto oxarura uka avi pendevy.

²⁴ [Peê kuery ha'e javive re toĩ riae nhande-Senhor Jesus Cristo nhanemboaxya. Amém.]

* 16:18 Mateus 7.15-20; 1 João 3.10, 4.1-6; Efésios 5.6,7

Opa py ijayvuague

²⁵ Nhanderuete opo'akaa rupi penemombaraete 'rã Jesus Cristo regua ayvu porã amombe'u aikovy va'e rami vy. Ha'e va'e ayvu ma oikuaa e'ỹ pyre, yma voi ndoikuaa ukai va'ekue.

²⁶ Ha'e gui aỹ ma oikuaa uka vy profeta kuery pe ombopara uka, Nhanderuete imarã e'ỹ va'e ojapo ukaague rami vy, ha'e javi regua ojerovia vy onhe'ẽ rendu aguã.

²⁷ Nhanderuete peteĩ'i oiko ha'e hi'arandupa va'e toamboetepaa Jesus Cristo rupi, raka'e rã peve ete. Amém.

Jypy'i Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue Jypy'i Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Corinto ma tetã guaxu, aỹ Grécia yvy re oĩ va'e. Ha'e py Jesus Cristo pegua igreja oĩ va'e ma apóstolo Paulo ae omboypy va'ekue. Ha'e va'e rire ndovy'ai ha'e kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ikuai omombe'ua rã oendu vy. Ha'e rami vy ombopara vy aipoe'i: "Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi ajerure joo rami pendeayvu aguã. Joo rami e'ỹ-e'ỹ pendekuai eme. Joo i rami meme pendekuai, joo rami peikuaa ha'e joo rami meme pene'arandu" (1.10).

Ha'e kuery mbyte py oiko avi itavy rei va'e. Ha'e va'e reko apóstolo Paulo ndojou porã vy nomovaẽ ukavei ranhe. Omongeta avi omenda va'e kuery reko re. Ombo'e Nhe'ẽ po'akaa rupi petei-teĩ nhandehopytyvõa re, ha'e Jesus omanoague gui onhemboete ju rire nhande voi jaikove jevy aguã re. "Ha'e nunga rupi xerembiayvu irmão kuery, peĩ atã tema, pejeity uka eme, Senhor pe pamba'eapoa rupi penekyre'ỹ riae guive, mba'eta jaikuaa Senhor re vy nhamba'eapoa ndoaxa rivei rãa" (15.58).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Jesus Cristo pegua apóstolo-rã Nhanderuete oipotaa rami vy xerenoi va'ekue. Irmão Sóstenes reve

² roxarura Nhanderuete pegua igreja kuery Corinto tetã py pendekuai va'e pe.* Peẽ kuery voi Cristo Jesus re vy pendeky'a'oa ha'e iky'a e'ỹ va'erã penerenoia, nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi opa rupi ojavukai va'e ha'e javi reve. Mba'eta ha'e kuery pegua Senhor avi oiko, nhande-Senhor oikoa rami.

³ Tove pendere toĩ penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Oguerovy'aague

⁴ Peẽ kuery re arovy'a riae [Xe]ruete, mba'eta Cristo Jesus re penemoĩ vy penemboaxy ramo.

⁵ Mba'eta ha'e va'e re vy mba'emo porã opa marãgua ome'ẽ pẽvy, pendeayvurã ha'e pene'arandurã ha'e javi guive,

⁶ mba'eta pendekuaia re Cristo regua ayvu ojekuaa anhetẽ va'e.

⁷ Mba'eta nhande-Senhor Jesus Cristo ojekuaa aguã pearõ rã pendevy pe opa marãgua Nhe'ẽ guigua ome'ẽ rã ndoatai peteĩve henda py.

⁸ Opa peve penemombaraete rã guive, nhande-Senhor Jesus Cristo ára py opa mba'e py heko porã va'e pejexa uka aguã.

⁹ Nhanderuete penerenoĩ gua'y Jesus Cristo nhande-Senhor reve peteĩ rami pendekuai aguã. Ha'e rire ojeroviapy rã oiko.

Peteĩ rami ikuai aguã re ijayvua

¹⁰ Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi ajerure joo rami pendeayvu aguã. Joo rami e'ỹ-e'ỹ pendekuai eme. Joo'i rami meme pendekuai, joo rami peikuaa ha'e joo rami meme pene'arandu.*

* 1:2 Atos 18.1-17

* 1:10 Romanos 15.5,6; Efésios 4.1-6; Filipenses 2.1-4

11 Mba'eta irmão kuery, Cloe ro pygua kuery omombe'u rã aendu karamboae joo rami e'ÿ-e'ÿ peikuaa.

12 Mba'eta petei-teĩ aipopeje: “Xee ma Paulo pegua” e'ÿ vy “Xee ma Apolo pegua”, “Xee ma Cefas pegua” e'ÿ vy “Xee ma Cristo pegua”, peje.

13 Cristo nda'u onhemboja'opa ri? Xee Paulo nda'u penderekovia kuruxu re xemoia va'ekue? Tyrã pa xerery rupi penhemongarai? Any.

14 Arovya [Nhanderuete] mba'eta peẽ kuery regua peteive xee namongarai, Crispo ha'e Gaio e'ÿ vy,

15 avave rei xerery rupi penhemongaraiague rami penhemombe'u e'ÿ aguã.

16 Amongarai avi Estéfanos ro pygua kuery. Ha'e va'e kuery e'ÿ vy amboae kuery amongaraiague re naxema'endu'ai.

17 Mba'eta anhomongarai aguã e'ÿ Cristo xembou, ha'e rã ayvu porã amombe'u aikovy aguã. Xee ae 'arandua rupi e'ÿ guive ayvu amombe'u, kuruxu re Cristo omanoague regua ayvu amboyke rive e'ÿ aguã.

Ayvu kuruxu regua re ijayvua

18 Anhetẽ kuruxu ayvu regua ma okanhy aguã rami ikuai va'e pe ovare'ÿ va'e merami. Ha'e rã nhande jaa jepe va'e pe ma Nhanderuete po'akaa oĩa.

19 Mba'eta ipara oiny: “Ambovaipa 'rã hi'arandu va'e kuery 'arandua, amomba 'rã oikuaapa va'e kuery oikuaa va'e”, he'i.*

20 Mamo tu opyta hi'arandu va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery? Mamo tu opyta ko yvy regua ijayvu kuaa va'e? Mba'eta kova'e yvy regua 'arandua ma Nhanderuete oikuaa uka mba'everã ndovareia.

21 Mba'eta Nhanderuete 'arandua rami vy yvy regua kuery ojee ae 'arandua rupi ikuai vy ndoikuaai okuapy. Ha'e ramo Nhanderuete oiporavo ayvu “Ovare'ÿ va'e” 'ea va'e omombe'u uka vy ogueraa jepe aguã hexe ojerovia va'e.*

22 Mba'eta judeu kuery ojerure 'rã hexa pyrã re, ha'e rã grego kuery ma o'arandurã oeka okuapy.

23 Ha'e rã ore ma kuruxu re Cristo omoĩa ague regua romombe'u. Ha'e va'e ma judeu kuery pe rã ojou vaipy, ha'e amboae regua kuery pe ovare'ÿ va'e.

24 Ha'e rã oenoĩ mbyre judeu ha'e grego ikuai va'e pe ma romombe'u Cristo Nhanderuete po'aka ha'e hi'arandu kuaa ukua.

25 Mba'eta Nhanderuete ayvu “Ovare'ÿ va'e” 'ea teĩ avakue gui hi'aranduve, ha'e ixuguigua “Ikangya” 'ea teĩ avakue gui imbaraeteve.

Iky'a e'ÿ va'erã oenoĩ mbyre re ijayvua

26 Irmão kuery, peikuaa pota ke penerenoĩ mbyre marã ramigua pa pendekuaia re. Mba'eta heta e'ÿ pendekuai avakue oikuaa rã hi'arandupa va'e, ipo'akapa va'e, neĩ omboetevepy.

27 Ha'e rami 'rãgue py ko yvy regua “Ovare'ÿ va'e” he'ia ma Nhanderuete oiporavo omoxĩmba aguã hi'arandu va'e kuery, kova'e yvy regua “Ikangy” he'ia ma oiporavo omoxĩmba aguã ipo'aka va'e kuery.*

28 Ko yvy regua “Yvyĩgueve'i”, “Ojou vaipy” ha'e “Mba'e'ÿ” he'ia ma Nhanderuete oiporavo omo'yvyĩ'i aguã onhemboyvate rei va'e,

29 Nhanderuete renonde avave rei onhemboyvate e'ÿ aguã.

Cristo ovare etea re ijayvua

* 1:19 Isaías 29.14 * 1:21 Mateus 11.25,26 * 1:22 2 Coríntios 12.7-10

³⁰ Ha'e rã peẽ ma Nhanderuete ae penemoĩ Cristo Jesus re. Ha'e va'e ma nhandevy pe ojeapo Nhanderuete guigua 'aranduarã, teko porã, nhandeky'a'oarã ha'e nhandejoguaarã,

³¹ ipara oĩa rami: "Mba'emo oguerovy'a va'e ma Senhor ae toguerovy'a" he'ia rami jaiko aguã.*

2

Nhe'ẽ guigua po'akaa rupi Paulo ayvu omombe'uague re ijayvuague

¹ Irmão kuery, xee ma peẽ kuerya py Nhanderuete ayvu amombe'u vy aju jave ijayvu kuaa va'e rami e'ỹ xeayvu karamboae, hi'arandu va'e rami e'ỹ guive.

² Mba'eta peẽ kuerya py aiko jave xejee amoĩ mba'eve rei aikuaa e'ỹ aguã Jesus Cristo regua e'ỹ vy, ha'e kuruxu re omanoague guive.

³ Xekangy, ajereroxyje ha'e aryryipa reve aiko va'ekue peẽ kuery mbyte.

⁴ Xeayvua ma xee ae 'arandua rupi e'ỹ, xeayvu kuaa rupi e'ỹ guive amombe'u. Ha'e rami 'rãgue py Nhe'ẽ guigua po'akaa aexa uka,

⁵ avakue 'arandu re rive'ỹ pejerovia aguã, ha'e rã Nhanderuete po'akaa re anho.

'Arandua anhetẽ va'e re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ nhanembo'ea re ijayvua

⁶ Ha'e rã hi'arandu va'e kuerya rupi ma 'arandua re guive oreayvu, va'eri vyv regua 'arandu re'ỹ, neĩ vyv regua ipo'akakueve va'e 'arandu re e'ỹ guive, mba'eta ha'e va'e kuery ma okanhy va'erã meme.

⁷ Nhanderuete 'arandu ndoikuaa ukai va'ekue re ae oreayvu. Ymave rupi Nhanderuete ndoikuaa ukai teĩ jypy'i guive ogueroko katu nhanemoex-akãmba aguã.

⁸ Ha'e va'e 'arandu ma vyv regua ipo'akakueve va'e peteĩve ndoikuaai, mba'eta ha'e kuery oikuaa va'e rire kuruxu re ndojukai 'rãgue Senhor hexakãmba va'e.

⁹ Ha'e rami teĩ ipara oĩa rami: "Avakue oexa py ndoexai, oapyxa py noendui, neĩ opy'a py voi noexa'ãi Nhanderuete guembiayvu kuery peguarã ogueroko katu va'ekue re."*

¹⁰ Ha'e rã nhandevy pe ma Nhanderuete oikuaa uka Nhe'ẽ rupi. Mba'eta Nhe'ẽ ma opa mba'e oikuaa uka, Nhanderuete py'apy re oĩ va'e voi.

¹¹ Mba'eta mava'e nda'u jaikuaa ta jopy'a re oĩ va'e? Inhe'ẽ hexe oĩ va'e anho oikuaa 'rã. Ha'e rami ae avi Nhanderuete py'a re oĩ va'e voi avave rei ndoikuaai 'rã, Nhanderuete Nhe'ẽ anho oikuaa.

¹² Ha'e gui nhandere ma ko vyv regua nhe'ẽ e'ỹ omoĩ va'ekue, ha'e rã Nhanderuete Nhe'ẽ, nhandevy Nhanderuete ome'ẽ va'e jaikuaa aguã.*

¹³ Ha'e nunga re ae oreayvu, avakue o'arandua rupi orembo'ea rami e'ỹ, ha'e rã Nhe'ẽ orembo'ea rami, Nhe'ẽ guigua ayvu py Nhe'ẽ guigua romombe'u vy.

¹⁴ Ha'e rã avakue Nhe'ẽ revegua e'ỹ ma ojee nomoixei Nhanderuete Nhe'ẽ guigua. Ha'e kuery pe rã ovare'ỹ va'e merami, noendu kuaai 'rãe, mba'eta Nhe'ẽ gui anho 'rã jaikuaa.

¹⁵ Ha'e rã Nhe'ẽ revegua ma opa mba'e re oikuaa pota teĩ ha'e kuery re avave rei ndoikuaa pota kuaai 'rã.

¹⁶ Mba'eta ipara oĩa rami "Mava'e tu oikuaa 'rã Senhor 'arandu ombo'e aguã?" Ha'e rã nhandere ma Cristo guigua 'arandu oĩ.*

* 1:31 Jeremias 9.24, Gálatas 6.14; 2 Coríntios 5.21

* 2:9 Isaías 64.4

* 2:12 João 14.26; 16.13-15

* 2:16 Isaías 40.13

3

Nhe'ê re'ÿ vy ha'e kuery joguero'a reia re ijayvuague

¹ Ha'e gui irmão kuery, xee ma nda'evei karamboae peẽ kuery rombo'e aguã Nhe'ê revegua ambo'ea rami. To'o re ikuai va'e ambo'ea rami rive rombo'e va'ekue, mba'eta Cristo pegua kyrĩgue rami teri pendekuai ramo.

² Ha'e rami vy kamby py anho romongaru va'ekue, tembi'u ete name'êi, mba'eta napendu kuaai teri va'ekue. Neĩ aÿ voi napendu kuaai teri, to'o re rive pendekuai vy.

³ Mba'eta penembyte ikuai hakâte'ÿ ha'e joo rami e'ÿ-e'ÿ oikuaa va'e. Ha'e rami vy nda'u to'o re e'ÿ ri pendekuai, vvy regua ikuaia rami?*

⁴ Mba'eta peẽ kuery regua amongue aipopeje 'rã: "Xee ma Paulo pegua", e'ÿ vy "Xee ma Apolo pegua", peje. Ha'e rami vy nda'u vvy regua rami e'ÿ ri pendekuai?

⁵ Mba'e ta marã ramigua tu Apolo oiko? Ha'e marã ramigua tu xee Paulo? Tembiguai rive orekuai, ha'e ayvu romombe'u rã pejerovia raka'e. Peteĩ-teĩ roiko Senhor orerembiaporã ome'êague rupi.

⁶ Xee ma anhotÿ ha'yĩgue, ha'e gui Apolo ju omoakÿ. Ha'e rã imbo'yvatea ma Nhanderuete ae.

⁷ Ha'e rami vy inhotÿa ma mba'e'ÿ, imoakÿa voi mba'e'ÿ avi, ha'e rã Nhanderuete imbo'yvatea va'e anho.

⁸ Ha'e gui ha'yĩgue nhotÿa ha'e imoakÿa roiko va'e ma joo rami romba'eapo, ha'e peteĩ-teĩ rojopy 'rã romba'eapoague repy.

⁹ Mba'eta ore ma Nhanderuete pe omba'eapo va'e meme, ha'e rã peẽ kuery ma Nhanderuete mba'ety, ha'e ixupegua oo guive.

Nhombo'ea kuery omba'eapoague re oikuaa potaa 'rãa re ijayvua

¹⁰ Nhanderuete xemboaxy vy xerembiaporã ome'êague rami vy oo apoa hi'arandu va'e rami avi hoo ytarã amoĩ karamboae. Ha'e gui amboytaague áry ma amboae ju ojavove heravy. Peteĩ-teĩ toikuaa pota porã ha'e ae omba'eapoa re.

¹¹ Mba'eta oo ytarã amboae ramigua ju nda'evei nhamoĩ aguã, omoĩa ae ma va'ekue e'ÿ vy. Ha'e va'e ma Jesus Cristo.*

¹² Ha'e gui xapy'a rei ha'e va'e áry amongue ojavove 'rã ouro guigua, prata, ita iporãgueve va'e py, ha'e rami e'ÿ vy yvyra, mba'emo rogue pirukue ha'e mba'emo 'ygue rive py.

¹³ Peteĩ-teĩ omba'eapoague ojekuaa porãmba 'rã. Hi'ára py 'rã ojekuaa tata rupi, mba'eta peteĩ-teĩ omba'eapoague tata py ae 'rã oa'angaa.

¹⁴ Ha'e gui oo yta áry amongue ojavoveague ndokai ramo ojopy 'rã hekovia.

¹⁵ Ha'e rã amongue omba'eapoague okai ramo ma omokanhymba 'rã. Ha'e ae oo jepe 'rã tata rupi oaxa va'e rami rive.

¹⁶ Ndapeikuaai ri ty'y Nhanderuete mbojerovia atyrã pendekuaia, ha'e pendere Nhanderuete Nhe'ê oĩa?

¹⁷ Xapy'a rei Nhanderuete mbojeroviaaty amongue ombovaipa ramo Nhanderuete ju ombovaipa 'rã. Mba'eta Nhanderuete mbojeroviaaty ma iky'a e'ÿ va'e. Ha'e va'e ma pendekuai.

Avakue 'arandu ovare e'ÿa re ijayvua

¹⁸ Avave rei tapejekore eme: Xapy'a rei peẽ kuery regua amongue ikuai vvy regua kuery "Hi'arandu va'e" he'ia va'e. Ha'e va'e ma "Hi'arandu e'ÿ va'e" he'ia va'e ju tojeapo, hi'arandu ete aguã.

* 3:3 Gálatas 5.16-21, Tiago 4.1-3 * 3:11 Efésios 2.19-22

19 Mba'eta kova'e yvy regua 'arandu ma Nhanderujete pe rã ovare'ỹ va'e.* Ha'e nunga rupi ipara oiny: "Nhanderujete oitypa 'rã hi'arandu va'e ha'e kuery ae 'arandua py."

20 Oĩ avi: "Senhor oikuaa hi'arandu va'e kuery py'a re oĩ va'e ovare'ỹ va'e memea."*

21 Ha'e nunga rupi perovy'a rei eme avakue pegua peikoa, mba'eta opa marãgua ikuai va'e pendevygua meme:

22 Paulo, Apolo, Cefas, kova'e yvy, tekove ha'e manoa, mba'emo aỹ oiko va'e ha'e araka'e rã guarã, ha'e nunga ha'e javi ma pendevygua meme.

23 Ha'e rã peẽ ma Cristo pegua, ha'e gui Cristo ma Nhanderujete pegua.

4

Ayvu momba'ua kuery Nhanderujete rembiguai ikuaia re ijayvua

1 Toikuaa pavẽ Cristo rembiguai orekuai, Nhanderujete ayvu ndoikuaa ukai va'ekue romombe'u porãve aguã.

2 Ha'e rami avi tembiguai ikuai va'e re herekoa oikuaa pota 'rã ixupe anho pa ikuaia re.

3 Ha'e rã peẽ e'ỹ vy amboae kuery xere oikuaa pota ramo xee napenai. Neĩ xee ae voi xejee ndaikuaa potai.

4 Peteĩve henda py noĩ xepy'a ky'aa teĩ ha'e nunga py ma xee ae nanhemboeko porãi. Xere oikuaa pota va'e ma Senhor ae oiko.

5 Ha'e nunga rupi peikuaa pota rei eme avave re, Senhor oua ára ovaẽ e'ỹ mbove. Ha'e gui ma Senhor omoexakãmba 'rã avakue hi'ã py ikuaiaague, ha'e oikuaa ukapa 'rã ipy'a re oĩ va'e ha'e javi. Ha'e ramo Nhanderujete gui ae 'rã peteĩ-teĩ oendu oguerovy'aa.

Ijayvu eteague

6 Irmão kuery, ha'e rami ma xee ae reko re, ha'e Apolo reko re guive xeayvu peẽ kuery re ama'ẽ vy, orereko re vy pene'arandu aguã. Ha'e rami vy peikuaave eme ipara oĩ va'e gui, amongue joegui pejou porãve vy penhemboyvate rei e'ỹ aguã.

7 Mba'eta mava'e tu joegui penemboyvateve? Mba'emo pereko va'e nda'u joegui pejopy va'ekue'ỹ ri? Ha'e joegui pejopy rire mba'e re tu penhemboyvate ri, joegui mba'emo ndojopyi va'ekue rami?

8 Peẽ kuery aỹ voi perekopa merami, napendeporiauvei ma. Peẽ ranhe oregui peĩ huvixa rami. Ha'e rami avi huvixa peĩ ete ma 'rãgue, ore voi peẽ kuery reve huvixa roĩ avi aguã.*

9 Xee aikuaa rã ore apóstolo kuery ma pavẽ rakykue py Nhanderujete oremoĩ, ojuka pyrã rami. Mba'eta ore ma ko yvy regua kuery rembiexarã rami orekuai, anjo kuery ha'e avakue oexaa rupi.

10 Cristo káuxa orevy pe "Inhakã porã e'ỹ va'e" 'ea, ha'e rã peẽ ma Cristo re vy pene'arandu. Ore ma orekangy merami, ha'e rã peẽ ma penembaraete. Peẽ ma omboetevepy, ha'e rã ore ma ojou vaipy orekuai.

11 Mba'eta aỹ peve karuai ha'e yuvei gui rojexavai, neĩ oreaorã ndoroguerekoĩ guive. Orenupãmbaa, neĩ orero roke atyrã ndoroguerekoĩ,

12 ronhea'ã roikovy orepo py ae romba'eapoa py. Orere ijayvu vaia rã rogueroayvu porã'i, oremoingo axya rei rã rogueropo'aka,

* 3:19 1 Coríntios 1.10-25; Jó 5.13 * 3:20 Salmo 94.11 * 4:8 Araka'eve rã Jesus ou jevy vy guexeve nhanemoĩ avi 'rã huvixa rami mba'emo re nhapena va'erã (1 Coríntios 6.2-3; 2 Timóteo 2.12; Apocalipse 5.10).

13 orere ijayvu vaikuea ramo rombovai porã'i. Aỹ peve orevy pe “Vvy regua yty” ha'e “Opa mba'e ky'akue” 'ea.*

Tuu rami Paulo omongetaague

14 Romoxĩmba aguã e'ỹ ha'e rami ambopara, ha'e rã xera'y kuery rami roayvu vy romongeta porã'i aguã.

15 Mba'eta Cristo re penderekombo'ea kuery ma mbovy e'ỹ ikuai teĩ heta e'ỹ guive penderu ikuai. Ha'e gui xee ma ayvu porã amombe'ua rupi penderu rami aiko karamboae Cristo Jesus re.

16 Ha'e nunga rupi aipota xee rami pendekuai.

17 Ha'e rami aguã ae pendea katy ambou xera'y ayvu va'e Timóteo, Senhor re vy ojeroviapy oiko va'e. Ha'e va'e ma penemoma'endu'a 'rã Cristo Jesus pe aikoa re, opa rupi peteĩ-teĩ igreja ikuaia rupi anhomb'o'ea rami vy.

18 Ha'e rã peẽ kuery regua amongue ma je onhembovyate rei, pendea py navaẽvei aguã re oexa'ã vy.

19 Ha'e rami avi Senhor oipota rã xee aju voi 'rã peẽ kuery roexa vy. Ha'e rami vy aikuaa 'rã onhembovyate rei va'e kuery anhetê pa ipo'aka va'ea, tyrã ijayvu anho rei rive va'ea.

20 Mba'eta Nhanderuete po'akaa py ma ayvu anho e'ỹ oĩ, ha'e rã ipo'akaa.

21 Mba'exa tu peipotave? Peẽ kuerya py yvyra rovi'i reve teve taju, tyrã pa mborayvu ha'e xevai reve'ỹ?

5

Itavy rei va'e re ijayvuague

1 Opa rupi omombe'ua rã oendua peẽ kuerya rupi itavy rei va'e oikoa, nguu ra'yxy reve joguereko va'e. Amboae regua kuery ikuaia rupi voi ha'e rami ete itavy rei va'e ndoikoi.

2 Ha'e rami teĩ peẽ kuery ma pendeporiau 'rãgue py pejejou porã rei tema. Penembyte gui ha'e rami ete ojapo vai va'e pemoxê va'e rire!

3 Xee ma anhetê peẽa py naĩ teĩ nhe'ẽ re pendereve aiko vy peẽ kuerya py oĩ va'e rami xeayvu ha'e nunga apoare pembopaga aguã.

4 Ha'e rami aguã penhemboaty ke Senhor Jesus rery rupi, xenhe'ẽ ha'e nhande-Senhor Jesus po'akaa reve.

5 Ha'e rami vy Satanás po py pemboaxa ho'o ombovaipa aguã, ha'e rã inhe'ẽ oo jepe nho aguã Senhor [Jesus] ára py.*

6 Mba'eta pejejou porã reia ma na'iporãi. Ndapeikuaai ri ty'y trigo mbovua ruxã'i oĩ teĩ mesa ha'e javi rupi omoekuãmba 'rãa?

7 Ha'e nunga rupi penembyte gui pemombo ke trigo mbovua ymague oĩ va'e, mbojape iky'a e'ỹ va'e ju pendekuai aguã, mba'eta trigo mbovua revegua e'ỹ anhetê peiko. Mba'eta nhandere vy ojukaa ma ngaru Páscoa pyguarã vexa'ĩ. Ha'e va'e ma Cristo.

8 Ha'e nunga rupi ngaru jajapo 'rã trigo mbovua yma guare nhandemboeko vai ha'e nhandeapo vaiarã reve'ỹ, ha'e rã mbojape irũ e'ỹ va'e reve. Ha'e va'e ma anhetê ha'e teko porã rupi ete jaikoa.

9 Kuaxia mboae ambopara va'ekue py xeayvu karamboae heko vai va'e re penhemoirũ ve'ỹ aguã.

10 Ha'e rami avi ko yvy regua heko vai va'e ha'e javi gui pejepe'a aguã re'ỹ xeayvu, peráta re nda'eveive va'e gui, neĩ imonda va'e ha'e mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e gui. Mba'eta kova'e yvy gui jaa vy mae ma 'rã ha'e kuery gui jajape'a.

* 4:13 2 Coríntios 4.8-11   * 5:5 2 Coríntios 2.5-11

¹¹ Ha'e rami 'rãgue py aỹ ma amongue ojeupe "Irmão" he'i rive va'e re ambopara. Ha'e kuery reve penhemoirũ ve'ỹ aguã re xeayvu, neĩ heko vai va'e, peráta re nda'eveive va'e, mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, ijayvu vaikue rei va'e, oka'u va'ety, ha'e imonda va'e. Ha'e nunga reve nda'evei pekaru aguã voi.

¹² Mba'eta tu jaikuaa pota igreja pygua e'ỹ re? Peikuaa pota 'rãgue igreja pygua kuery re ae.

¹³ Mba'eta igreja pygua e'ỹ re ma Nhanderuete ae 'rã oikuaa pota. Ha'e rã peẽ ma penembyte gui pemoxẽ 'rã mba'emo vai apoa oiko va'e.*

6

Irmão kuery jomeme oikuaa pota uka e'ỹ aguã re Paulo ijayvuague

¹ Ha'e gui peẽ kuery jomeme pendeayvu aguã pereko vy mba'eta tu heko vai va'e kuery renonde py pejogueraa peikuaa pota uka aguã, iky'a e'ỹ va'e kuery renonde 'rãgue py?

² Ndapeikuaai teve raka'eve rã iky'a e'ỹ va'e kuery ko yvy regua re oikuaa pota 'rãa? Ha'e gui ko yvy regua re peikuaa pota aguã rami pendekuai vy aỹ mba'e'ỹ'i re peikuaa pota 'rãgue.

³ Ndapeikuaai ri ty'y anjo kuery re eteve voi jaikuaa pota 'rãa? Ha'e gui aỹgua kuery re katuve ma 'rã jaikuaa pota.

⁴ Ha'e rã peẽ ma mba'emo ko yvy regua re peikuaa pota uka aguã pereko vy igreja kuery ndojou porã'i va'e renonde py ri peikuaa pota uka!

⁵ Ha'e rami ma xeayvu pexĩmba aguã. Penembyte ndoiki ri ty'y peteĩ ri jepe hi'arandu va'e irmão kuery re oikuaa pota kuaa va'erã?

⁶ Ha'e rami 'rãgue py ojerovia e'ỹ va'e kuery renonde ri irmão kuery meme jogueraa 'rã oikuaa pota uka aguã!

⁷ Peẽ kuery regua jomeme peikuaa pota uka py pejeity uka ma. Mba'e re tu ha'e rami 'rãgue py ndapejekore ukai ri? Mba'e re tu mba'emo pereko va'e ndapeipe'a ukapai?*

⁸ Ha'e rã peẽ ae pejoapo vai vy nhomba'e rei-rei peipe'a uka. Pende-irmão kuery re ae pejapo ha'e rami.

⁹ Ndapeikuaai ri ty'y heko vai va'e kuery e'ỹ Nhanderuete po'akaa pyguarã ikuai? Pejekore eme, mba'eta heko ky'apa rei va'e ma nda'ikuai 'rã Nhanderuete po'akaa py, neĩ mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, itavy rei va'e, kunha rami rei oiko va'e, avakue meme joguereko va'e,

¹⁰ imonda va'e, peráta re nda'evei rei va'e, oka'u va'ety, ijayvu vaikue va'e, neĩ jokorepa va'e voi Nhanderuete po'akaa py nda'ikuai 'rã.

¹¹ Ha'e rami ae peẽ kuery regua pendekuai va'ekue ri pejeioi uka, pejeky'a'o uka ha'e penhemboeko porã uka ma Senhor Jesus Cristo rery rupi, ha'e Nhanderuete Nhe'ẽ re vy.

Nhandetavy rei e'ỹ aguã re ijayvua

¹² "Opa mba'e ha'eve jajapo aguã", 'ea teĩ opa mba'e e'ỹ 'rã nhanemoingo porã. "Opa mba'e ha'eve jajapo aguã", 'ea teĩ xere ma mba'eve ipo'aka aguã nda'evei.

¹³ "Tembi'u ma nhanderyepy pyguarã oĩ, ha'e nhanderyepy ma tembi'u oĩ aguã", 'ea teĩ Nhanderuete omomba 'rã mokoĩve. Ha'e rami avi nhanderete ma itavy rei aguã e'ỹ oĩ, Senhor peguarã anho.* Ha'e Senhor ma nhanderete peguarã ojou uka,

* 5:13 Deuteronomio 17.7 * 6:7 Mateus 5.38-40 * 6:13 Romanos 12.1,2; 1 Tessalonicenses 4.1-8

14 mba'eta Nhanderuete omboete ju rire nhande voi nhandemboete ju avi 'rã opo'akaa py.

15 Ndapeikuaai ri ty'y penderete Cristo rete regua oikoa? Ha'e gui Cristo rete regua nda'u araa 'rã ri kunha itavy rei va'e re amboja aguã? Any teve.

16 Ndapeikuaai ri ty'y kunha itavy rei va'e reve ava joguereko vy hexeve peteĩ'i tete opytaa? Mba'eta "Mokoĩ rãgue py peteĩ'i to'õ ikuai 'rã", he'ia gue rami.*

17 Ha'e rã Senhor re onhemboja va'e ma hexeve peteĩ'i nhe'ẽ oguereko.

18 Penhemombyry ha'vy tavy reia gui. Jejavya mboae py ma nhande ae rete rovai e'ỹ jajejavy. Ha'e rã itavy rei va'e ma guete rovai ae ojejavy.

19 Ndapeikuaai ri ty'y penderete Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ mbojerovia atyrã oĩa? Mba'eta Nhe'ẽ pendere oĩ va'e ma Nhanderuete gui pejopy rire pendejeu-pegua ve'ỹ peiko.

20 Mba'eta hepy re pendejogua. Ha'e rami rire aỹ pemboete 'rã Nhanderuete penderete py.

7

Omenda va'e reko re ijayvua

1 Ha'e gui xeivy pe pemboparaague re ju ta xeayvu. Ha'eve ava kunha reve joguereko e'ỹ ramo.

2 Ha'e rami teĩ tavy rei gui peteĩ-teĩ toguereko gua'yxy ae, ha'e peteĩ-teĩ kunha toguereko ome ae.

3 Ava ma gua'yxy pe tojapo ojapo 'rã va'ekue, ha'e ta'yxy voi ha'e rami ae tojapo ome pe.

4 Mba'eta kunha ma guete re ae nda'ipo'akai va'e, ha'e rã ime. Ha'e rami ae ime ma guete re ae nda'ipo'akai avi, ha'e rã ta'yxy.

5 Peteĩ-teĩ joupe peikoxe e'ỹ eme, xapy'a'i pejoguereko rive ranhe aguã e'ỹ vy, pejerurea rupi anho pendekuai aguã. Ha'e va'e rire ma pejoguereko ju, pejejoko e'ỹa py Satanás penemoangeko e'ỹ aguã.

6 Ha'e rami xeayvu vy "Pejapo rã ha'eve" ha'e, "Pejapo 'rãe" nda'ei.

7 Mba'eta aipota teĩ pavê xee aikoa rami ikuai. Ha'e rami teĩ peteĩ-teĩ guekorã ojopy Nhanderuete gui. Amongue ma anhetê peteĩ rami 'rã ikuai, ha'e rã amboae ma amboae rami ikuai aguã ojopy.*

8 Ha'e rã omenda e'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e kuery pe ma aipoa'e: Xee aikoa rami ikuai rã ha'eve 'rãgue.

9 Ha'e rami teĩ amongue ndojejoko kuaai vy tomenda, mba'eta omendaxea oendu riae 'rãgue py ha'eveve omenda aguã.

Omenda va'e joegui opoi rive e'ỹ aguã re ijayvua

10 Ha'e gui omenda va'e kuery pe ju xeayvu ta. Xee anho e'ỹ guive xeayvu, Senhor ae ijayvu raka'e ome gui kunhague opoi e'ỹ aguã re.

11 (Ha'e gui opoi ri vy tomendave eme. Ha'e rami e'ỹ vy ome reve ae ju toiko.) Ha'e ime kuery voi topoi eme gua'yxy gui.*

12 Ha'e rã amboae kuery pe ma xee ae aipoa'e, Senhor e'ỹ: Xapy'a rei amongue irmão gua'yxy ojerovia e'ỹ va'e oguereko rã hexeve oikoxe ramo ma topoi eme gua'yxy gui.

13 Ha'e rami ae avi amongue kunha ome ojerovia e'ỹ va'e oguereko rã hexeve oikoxe ramo topoi eme ome gui.

* 6:16 Gênesis 2.24 * 7:7 Mateus 19.10-12 * 7:11 Mateus 19.3-9

14 Mba'eta ime ojerovia e'ÿ va'e teĩ gua'yxy reve vy iky'a e'ÿ va'e rami 'rã oiko, ha'e ta'yxy ojerovia e'ÿ va'e voi iky'a e'ÿ va'e rami 'rã oiko ome ojerovia va'e reve vy. Ha'e rami e'ÿ va'e rire penda'y kuery heko ky'a va'e 'rãgue ikuai, va'eri aÿ ma iky'a e'ÿ va'e ikuai.

15 Ha'e rã ojerovia e'ÿ va'e ma opoixe ri vy topoi. Ha'e rami rã irmão ojogui opoi uka teĩ ha'eve, ha'e irmã ha'e rami ae avi. Mba'eta Nhanderuete penerenoĩ peteĩ rami pendekuai aguã.

16 Mba'eta ndee ta'yxy, mba'exa tu reikuaa ndereve vy neme oo jepe 'rãa rami? Ha'e ndee ime, mba'exa tu reikuaa ndereve vy ndera'yxy oo jepe 'rãa?

17 Peteĩ-teĩ tapeiko penderekorã Senhor oejaague rami, Nhanderuete penerenoĩague rami ae. Ha'e rami ae ajapo uka aikovy igreja ikuai va'e ha'e javi rupi.

18 Amongue Nhanderuete oenoĩ jave opire omboi uka va'ekue teve oiko? Tombovaipa eme ha'vy opire omboi ukaague. Amongue oenoĩ jave opire omboi uka e'ÿ va'e teve oiko? Tomboi uka eme ha'vy opire.

19 Mba'eta opire omboi ukaague ma mba'e'ÿ, ha'e opire omboi uka e'ÿa voi mba'e'ÿ avi. Ovare va'e ma Nhanderuete ojapo uka va'e rupi nhandekuaia anho.

20 Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ toiko oenoĩ jave oikoague rupi ae.

21 Escravo teve reiko nerenoi jave? Ndepy'a eta rei eme ha'e nunga re. Ha'e rami avi escravo reikoa gui repoi aguã ha'eve ramo epoi ha'vy.

22 Mba'eta escravo Senhor oenoĩ va'ekue ma Senhor pegua escravo-ve'ÿ ikuai. Ha'e escravo e'ÿ oenoĩ va'ekue ma Cristo pegua escravo ikuai.

23 Hepy re pendejogua rire pendekuaive eme avakue pegua escravo rami.

24 Irmão kuery, peteĩ-teĩ Nhanderuete renonde peiko tema penerenoĩ jave peikoague rupi ae.

Ikuai axya ára pyguarã omenda ha'e omenda e'ÿ va'e re ijavyua

25 Ha'e gui kunhataĩgue omenda e'ÿ teri va'e peguarã ma xee ndaikuaai Senhor ojapo uka va'ekue. Ha'e nunga rupi xee ae aikuaa va'e amombe'u ta, mba'eta Senhor xemboaxy vy ojeroviapy xemoingo.

26 Xee aikuaa rã aÿ teko axy oiko ramo ha'eve 'rãgue peikoa rami ae tema peiko aguã.

27 Remenda ri vy epoi eme, ha'e rã kunha reve'ÿ reiko vy emenda eme.

28 Remenda ri vy nderejavyi 'rã. Kunhataĩ voi omenda vy ndojejavyi avi 'rã. Ha'e rami teĩ guete reve oikoa ja ikuai axy 'rã, ha'e ramo xee ajapoxe ha'e nunga pendu e'ÿ aguã rami.

29 Ha'e gui irmão kuery, tamombe'u porãve: Ára ovaẽ rai'i ma. Aÿ guive omenda va'e ta'ikuaĩ omenda e'ÿ va'e rami,

30 ojae'o va'e ta'ikuaĩ ojae'o e'ÿ va'e rami, ovy'a va'e ta'ikuaĩ ovy'a e'ÿ va'e rami, mba'emo ojogua va'e ta'ikuaĩ mba'eve oguereko e'ÿ va'e rami,

31 ha'e mba'emo ko yvy regua oiporu va'e ta'ikuaĩ oiporu e'ÿ va'e rami, mba'eta kova'e yvy jaexa va'e okanhy ma ovy.

32 Xee opa mba'e py aipota va'e ma pendereko eta reia gui peo jepea. Mba'eta omenda e'ÿ va'e kuery ma Senhor pe oiko aguã re anho 'rã opena, Senhor ombovy'a aguã.

33 Ha'e rã omenda va'e ma mba'emo ko yvy regua re openaa rupi avi 'rã ikuai, gua'yxy ombovy'axe vy.

34 Ha'e rami vy peteĩ'i re'ÿ 'rã opena. Kunhague ma ha'e rami ae avi. Imeve'ÿ va'e ha'e omenda e'ÿ teri va'e ma Senhor pe oiko aguã re anho 'rã opena, guete py ha'e onhe'ẽ re iky'a e'ÿa rupi oiko aguã. Ha'e rã omenda vy ma mba'emo ko yvy regua re voi 'rã opena, ome ombovy'a aguã.

³⁵ Ha'e rami xeayvu peẽ kuery pevy'a aguã, romoingo eta reixe vy e'ÿ. Ha'e rami 'rãgue py aipota ha'evea rami pendekuai, ajapoxe Senhor pe ete iky'a e'ÿ va'e pendekuai aguã.

³⁶ Ha'e gui xapy'a rei peteĩ tuu ojeupe ae "Xee ndareko kuaavei ma xerajy" he'i 'rã. Xapy'a rei tajy iporãa oaxa ta, ha'e omenda aguã ha'eveve ramo kunha va'e oipotaa rami ae tuu toguereko. Omomenda ri vy ndojejavyi 'rã.

³⁷ Ha'e rã tuu mboae ma opy'a py omoĩ porã 'rã ngoo py ae guajy oguereko tema aguã, xapy'a rei amboae rami imoingoarã jipoi, ha'e ipo'aka ha'e ae oipotaa rami oguereko aguã. Ha'e gui ipy'a re ha'e rami aguã oĩ atã ramo guajy omomenda e'ÿa py ha'evea rami ojapo.

³⁸ Mba'eta guajy omomenda va'e ma ha'evea rami ojapo, ha'e rã omomenda e'ÿ va'e ma ha'eveve va'e ojapo.

³⁹ Ha'e gui ta'yxy kuery ma ime oikovea ja hexeve anho 'rã ikuai. Ha'e gui ime omano ma ramo ha'eve omendaxea va'e re omenda ju aguã, va'eri Senhor pegua re anho.

⁴⁰ Ha'e rami avi imeve'ÿ va'e ma xee aikuaa rã ha'ekue rami ae oiko vy ovy'ave 'rã. Aikuaa avi xere voi Nhanderuete Nhe'ẽ oĩa.

8

Mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre re ijayvua

¹ Aÿ ma xeayvu ta mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre re. Nhande kuery ha'e javive ha'e nunga jaikuaa. Ha'e gui mba'emo oikuaa va'e ma ha'e kuery ae onhemboyvate rei 'rã, ha'e rã mborayvu re ikuai va'e ma nhomombaraete 'rã.

² Mba'eta "Mba'emo aikuaapa" he'i va'e ma ndoikuaai teri mba'emo oikuaa ete aguã.

³ Ha'e rã Nhanderuete oayvua rupi ikuai va'e ma Nhanderuete rembikuaa ikuai.

⁴ Ha'e nunga rupi mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre ma po rami jaikuaa: Kova'e yvy re mba'emo ra'angaa ikuai va'e ha'e javi ma mba'e'ÿ, mba'eta Nhanderuete ndoikoi, peteĩ'i e'ÿ vy.

⁵ Ha'e ikuai avi "Nhanderuete" he'i va'e yva re e'ÿ vy yvy re mba'emo oĩ va'e pe. Heta ikuai "Nhanderuete" 'ea, ha'e heta avi "Senhor" 'ea va'e.

⁶ Ha'e rami teĩ nhandevy pe ma peteĩ'i oiko Nhanderuete. Ixugui ma opa mba'e oiko raka'e, ha'e ixupe meme jaiko. Ha'e rami ae avi peteĩ'i oiko Senhor. Ha'e va'e ma Jesus Cristo. Mba'eta ipo gui ma opa mba'e ikuai raka'e, nhande kuery voi ixugui jaiko.

⁷ Ha'e rami teĩ pavẽ e'ÿ ha'e rami oikuaa. Mba'eta mba'emo ra'angaa mboetea rupi ikuai va'ekue amongue ma aÿ peve ta'angaa pe ome'ẽ mbyre ho'u vy "Xemboeko ky'aarã ha'u" he'i 'rã, o'arandua py ikangy teri vy.

⁸ Ha'e rami avi tembi'u e'ÿ 'rã nhanemboeko porã Nhanderuete renonde, mba'eta mba'emo ndaja'ui vy mba'eve ndoatai 'rã nhandevy, ha'e mba'emo ja'u teĩ mba'eve ndajarekovei 'rã.

⁹ Ha'e rami teĩ peikuaa pota pova'e re: Mba'emo pe'ua py peity e'ÿ aguã irmão kuery ikangykueve.*

¹⁰ Mba'eta xapy'a rei ndee "Aikuaapa" 're reve reo 'rã mba'emo ra'angaa pegua templo py rekaru aguã. Ha'e gui ha'e py ikangy teri va'e nderexa vy ha'e kuery voi oendu 'rã tembi'u mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre ho'uxe avia.

* 8:9 1 Coríntios 10.14-22; Romanos 14.13-23

¹¹ Ha'e rami vy ndee reikuaa va'e káuxa nde-irmão ikangyve va'e okanhy 'rã, hexe Cristo omano rire teĩ.

¹² Ha'e ramia py rejevavy irmão kuery pe, mba'eta ha'e kuery 'arandua ikangy teri va'e rembovaipa vy Cristo pe voi rejevavy.

¹³ Ha'e nunga rupi xee ma tembi'u ha'ua py xe-irmão kuery aity 'rãgue py nda'uvei 'rã xo'o, aity rive'ỹ aguã.

9

Apóstolo Paulo gueko re ijayvuague

¹ Ha'e rami avi nda'evei ri ty'y xee aikuaa rami aiko aguã? Xee apóstolo e'ỹ ri ty'y? Ndaexai ri ty'y Jesus nhande-Senhor? Peẽ kuery e'ỹ teve Senhor pe amba'eapoague rupi pejerovia va'ekue?

² Xapy'a rei amboae kuery oikuaa rã xee apóstolo e'ỹ, ha'e rã pendeivy pe ma anhetẽ apóstolo aiko, mba'eta Senhor pegua apóstolo aikoa kuaa ukaa ma peẽ ae peiko.

³ Xere oikuaa pota rei va'e kuery pe ma po rami ambovai:

⁴ Ore kuery ma nda'evei ri ty'y ronhemongaru uka aguã?

⁵ Nda'evei ri ty'y orerupive irmã orera'yxy rogueraa aguã, amboae apóstolo kuery, Senhor ryvy kuery ha'e Cefas rami avi?

⁶ Tyrã pa xee ha'e Barnabé anho vi nda'evei romba'eapoa rupi e'ỹ roiko aguã?

⁷ Mava'e xondaro tu ha'e ae operáta re oo 'rã joe opu'ã aguã? Mava'e uva nhotỹare tu hi'a ho'u va'erã e'ỹ? Ha'e mava'e mymba re opena va'e tu guymba kambu gui oy'u va'erã e'ỹ?*

⁸ Ha'e rami xeavyu vy avakue oikuaa rami rive teve xeavyu, tyrã pa lei re oĩ va'e voi aipo nde'i?

⁹ Mba'eta lei Moisés ombopara va'ekue re ma ipara oiny: "Pejokua eme vaka mba'emo ojyky va'e juru rupi", he'ia py vaka re anho teve Nhanderuetete ijayvu?*

¹⁰ Nhande kuery re avi e'ỹ ri ty'y ijayvu? Nhandereko re ae ipara oiny anhetẽ, mba'eta vy karaia rupi omba'eapo va'e ma mba'emo oarõ reve 'rã ovyv karaĩ. Ha'e mba'emo ojyky va'e voi ojeuepegua oarõ reve 'rãe omba'eapo.

¹¹ Xapy'a rei peẽ kuerya py Nhe'ẽ guigua ronhotỹ rire ipoyi vaipa teve mba'emo pereko va'e gui rojopy'i aguã?

¹² Amboae kuery mba'emo pereko va'e ojopy aguã ha'eve ramo orevy pe katuve ma nda'evei ri ty'y rojopy aguã?

Ha'e rami teĩ ore kuery ma ha'e nunga ndorojopyxei. Ha'e rami 'rãgue py opa marãgua rogueropo'aka neĩ peteĩ henda py rojou vai uka e'ỹ aguã Cristo regua ayvu porã.*

¹³ Tyrã pa ndapeikuaai teve templo re opena va'e kuery voi templo py ogueru pyre gui okaru 'rãa? Altar rupi omba'eapo va'e kuery voi altar áry ome'ẽ mbyre gui ae 'rã ho'u.

¹⁴ Ha'e rami ae avi Senhor ijayvu raka'e ayvu porã mombe'ua kuery onhemongaru uka aguã ayvu porã omombe'ua re.

¹⁵ Ha'e rã xee ma peteĩgueve nanhemongaru ukai joupe, neĩ xemongarua aguã re e'ỹ guive pendeivy pe ambopara aỹ. Mba'eta joupe anhemongaru uka aikovy 'rãgue py ha'eveve amano aguã. Avave rei ndoipe'ai 'rã xegui ha'e rami aiko vy avy'aa.

* 9:7 Paulo ma apóstolo oiko vy nhombo'ea rupi oikoa py ha'eve 'rãgue guemimbo'e kuery pe onhemongaru uka va'e rire, teĩ ha'e rami ndoipotai (versículo 18). * 9:9 Deuteronomio 25.4 * 9:12 Atos 20.33-35; 2 Coríntios 11.7-9

16 Mba'eta ayvu porã amombe'u teĩ ha'e rami aikoa rive e'ỹ arovy'a, mba'eta amombe'u aguã rami aikoa aendu riae. Xevy pe ndavy'ai ete r'ãgue ayvu porã amombe'u e'ỹ va'e rire.

17 Xee ae amombe'uxea rupi rive amombe'u vy ajopy r'ã hekovia. Ha'e rã ayvu mombe'uarã xemoĩa rire amombe'ua aguã rami ae aiko.

18 Mba'exa tu ha'vy oĩ r'ã amba'eapogue repyrã? Po ramigua ae oĩ: Ayvu porã amombe'ua rupi nanhemongaru ukai, ha'e rami ajapo va'e rire ha'eve r'ãgue teĩ.

19 Mba'eta avave pegua escravo e'ỹ aiko teĩ pavẽ escravo rami ajeapo, heta araa jepe aguã, ha'evea peve.

20 Ha'e rami vy judeu kuerya rupi judeu rami aiko, judeu kuery regua araa jepe aguã. Lei re oĩa rami ikuai va'ea rupi xee voi ha'e kuery rami aiko, lei guy py ikuai va'e araa jepe aguã, lei guy py ete'ỹ xee aiko teĩ.

21 Ha'e rã lei oikuaa e'ỹ va'ea rupi xee voi ha'e kuery rami aiko, araa jepe aguã lei oikuaa e'ỹ va'e regua. Ha'e rami avi Nhanderuet pe vy lei rupi ndaiko e'yi, Cristo guigua lei rupi aiko ae.

22 Ikangy kueve ikuai rupi ikangy va'e rami aiko, ikangy va'e regua araa jepe aguã. Peteĩ-teĩ regua ikuai rupi opa marãgua rami aiko, marã rami vy pa araa jepe aguã amongue.

23 Ha'e nunga ha'e javi ajapo ayvu porã oendua aguã, xee voi ixuguigua ajopy avi aguã.

24 Ndapeikuaai teve ougaa py onha va'e ha'e javive anhetẽ onha teĩ peteĩ'i anho ojopy r'ãa ome'ẽ mbyrã? Peẽ voi ke penhea'ã ome'ẽ mbyrã pejopy aguã re.

25 Mba'eta ouga va'e kuery ha'e javi ojejoko r'ã opa mba'e py. Ha'e va'e kuery ma akã regua imarã va'e ojopy aguã ojejoko, ha'e rã nhande kuery ma imarã e'ỹ va'e jajopy aguã.

26 Xee voi aiko ha'e rami, aa aguã katy ama'ẽ reve tema anha. Ha'e rami anhea'ã, ngovaigua oinupã ta vy ojavya rive va'e rami e'ỹ.

27 Areko axy xerete, xevyguá escravo rami areko, amboae kuery pe ayvu amombe'u rire teĩ xee ae ougaa gui omoxẽ mbyre rami apyta e'ỹ aguã.

10

Israel regua ikuaiague re ijayvua

1 Mba'eta irmão kuery, ndaipotai penderexarai nhaneramoĩ kuery ikuai jave guare re. Mba'eta ha'e kuery ma arai guy rupi uguata vy ye'ẽ mbyte rupi oaxa pavẽ raka'e.*

2 Moisés peguarã onhemongaraia rami ha'e javive arai guy rupi uguata, ha'e ye'ẽ rupi oaxapa raka'e.

3 Ha'e javive peteĩ'i regua tembi'u ho'u raka'e, Nhe'ẽ guigua,

4 ha'e oy'u avi Nhe'ẽ guigua yvu gui, mba'eta peteĩ ita Nhe'ẽ guigua ha'e kuery uguata rupi ojou kuerei va'e gui oy'u. Ha'e va'e ita ma Cristo.

5 Ha'e rami teĩ ha'e kuery regua hetave ma Nhanderuet ndoguerovy'ai vy tekoa e'ỹa pyve oitypa.

6 Ma'ẽ, ha'e nunga oiko raka'e nhande voi nhanheangu aguã, ha'e kuery ikuaiague rami ovare'ỹ va'e nhamoaruã avi e'ỹ aguã.*

* 10:1 Apy ma Egito yvy gui Moisés Israel kuery ogueraapaague re ijayvu. * 10:6 Hebreus 3.7-4.11

7 Ha'e nunga rupi pembojerovia eme mba'emo ra'angaa ha'e kuery regua ojapoague rami, ipara oia rami: "Ha'e kuery oguapy okuapy okaru ha'e oy'u aguã. Ha'e gui ma opu'ã ju ovy'a aguã", he'iague rami.*

8 Ha'e nhandetavy rei eme guive ha'e kuery regua ojapoague rami, ha'e ramo peteĩ ára pyve vinte e três mil oitya.

9 Nda'evei Senhor jaeko a'ã aguã ha'e kuery regua ojapoague rami, ha'e gui mboi oixu'u rã omanomba.

10 Pendeayvu rei eme Senhor re ha'e kuery regua ijayvuague rami, ha'e ramo poromokanhya omomba.

11 Ha'e nunga ma ha'e kuery re oiko raka'e jaikuaa aguã, omboparaa guive nhanheangu aguã, mba'eta nhande ma ára opaa pygua nhandekuai.

12 Ha'e nunga rupi "Xe'ãi atã" he'i va'e ma tonheangu ho'a e'ỹ aguã.

13 Mba'eta penemoangekoa pendu va'e ma nhande ha'e javi nhaendu va'e ramigua. Ha'e Nhanderuete ojeroviapy vy napenemoangeko ukai 'rã penembaraetea áryve. Ha'e rami 'rãgue py penemoangekoarã ou ramo oikuaa uka kuerei 'rã peo jepe aguã, ha'e va'e rupi vy peropo'aka aguã.

Mba'emo ra'angaa nhambojerovia e'ỹ aguã re ijayvu

14 Ha'e nunga rupi xerembiayvu kuery, penhemombyry ke mba'emo ra'angaa pembojerovia aguã gui.

15 Pene'arandu va'e pe xeayvu, peẽ ae peikuaa porã pota xeayvu re.

16 Mba'eta karo nhanemoingo porãarã gui jarovy'a reve jay'u ramo Cristo ruguy rupi e'ỹ ri ty'y hexe nhanemonhembojapa? Ha'e mbojape nhaipe'ã reve ja'u ramo Cristo rete rupi e'ỹ ri ty'y hexe nhanemonhembojapa?

17 Mba'eta heta nhandekuai teĩ peteĩ'i mbojape, peteĩ tete anho jaiko, mba'eta peteĩ'i mbojape gui ja'u pavẽ.

18 Peikuaa pota ke Israel kuery ngo'o re ikuai va'e reko re, mba'eta altar áry tembi'u ome'ẽ mbyre gui ha'e javi ho'u.

19 Ha'e gui mba'e ha'e 'rã tu? Mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre, e'ỹ vy mba'emo ra'angaa ae ojapo 'rã teve mba'emo?

20 Any, teĩ aipoa'e: Ta'angaa pe mba'emo ha'e kuery ome'ẽ va'e ma anha pe ae ome'ẽ, Nhanderuete pe'ỹ. Ha'e rami rã xee ndaipotai anha kuery re penhemboja.*

21 Nda'evei Senhor karo gui ha'e anha karo gui avi pey'u aguã. Nda'evei Senhor pegua mesa py ha'e gui anha pegua mesa py avi peĩ aguã.

22 Tyrã pa pejapoxe ri Senhor nda'evei etea oendu aguã rami? Peẽ nda'u ixugui pendepo'akave ri?

Cristo re vy jajoitya rupi e'ỹ nhandekuai aguã re ijayvu

23 "Opa mba'e ha'eve jajapo aguã" 'ea teĩ opa mba'e e'ỹ 'rã nhanemoingo porã. "Opa mba'e ha'eve jajapo aguã" 'ea teĩ opa mba'e e'ỹ 'rã nhanemombaraete.

24 Avave rei ojeupe anho rive tojapo porã eme, ha'e rã amboae kuery pe.*

25 Ha'eve pe'u aguã mba'emo vendea py ovende va'e rei, maguigua paa re peporandu e'ỹ re peikuaa potaxe vy.

26 Mba'eta Senhor pegua ae itui vyv ha'e opa mba'e hexe ikuai va'e.*

27 Ha'e rami vy ojerovia e'ỹ va'e regua ngoo py pekaru aguã penerenoĩ ramo peoxe vy tapeo, ha'e pe'u tema penerenonde omoĩ va'e rei, mba'eve re peporandu e'ỹ re peikuaa potaxe vy.

* 10:7 Êxodo 32.6 * 10:20 1 Coríntios 8.1-13 * 10:24 Romanos 14.1-15.7; Filipenses 2.1-4 * 10:26 Salmo 24.1

28 Ha'e rami avi pendevy amongue aipoe'i: "Kova'e tembi'u ma mba'emo ra'angaa pe ome'ê mbyre", he'i ramo pe'u eme imombe'uare opy'a ky'aa oendu e'ÿ aguã.

29 "Peê ae pendepy'a ky'aa gui pe'u eme" nda'ei, "Amboae kuery opy'a ky'aa oendu e'ÿ aguã" ha'e.

Ha'e rami avi mba'exa tu amboae kuery opy'a ky'aa oendu e'ÿ aguã nda'evei xee aikuaa rami aiko aguã?

30 Nhanderuete arovy'a reve mba'emo ha'u ramo mba'exa tu xere ayvua 'rã mba'emo arovy'a va'e káuxa?

31 Ha'e nunga rupi pekaru ha'e pey'u, e'ÿ vy opa mba'e pejapo va'e rei Nhanderuete omboetea aguã rami pejapo.

32 Peity eme judeu kuery, neĩ amboae regua, ha'e neĩ Nhanderuete pegua igreja kuery,

33 xee voi opa mba'e py pavê pe ajapo porãxea rami avi. Mba'eta xejeupe ae e'ÿ ajapo porãxe, ha'e rã pavê pe, ha'e kuery voi oo jepe aguã.

11

1 Xee rami avi ke pendekuai, xee voi Cristo rami aikoa rami.

Igreja py kunhague akã ao'ia oiporu aguã re ijayvuague

2 Anhetê xee roguerovy'a peê kuery, mba'eta opa mba'e py xereko re penema'endu'a, ha'e pendekorã amombe'u va'ekue guive pemoi porã.

3 Ha'e rami avi aipota peikuaa Cristo avakue ha'e javi akã oikoa, ha'e avakue ma kunhague akã, ha'e gui Cristo akã ma Nhanderuete ae oiko.

4 Ha'e nunga rupi avakue onheakã ao'i reve ri Nhanderuete pe onhembo'e, e'ÿ vy Nhe'ê guigua omombe'u vy oakã mboetea rupi e'ÿ oiko.

5 Ha'e rã kunhague ma onheakã ao'i e'ÿ re ri ojerure, e'ÿ vy Nhe'ê guigua omombe'u vy oakã nomboetei, inhakã onhopi mbyre revêgua rami ikuai.

6 Ha'e nunga rupi kunhague akã ao'ia ndoiporui ri vy tojayapa o'a. Ha'e rã o'a ndojayaxei, e'ÿ vy oakã onhopi aguã oxí ri vy toiporu akã ao'ia.

7 Mba'eta anhetê avakue onheakã ao'i aguã nda'evei, Nhanderuete ojee rami omoingo rire ipo'akaa oexa uka aguã. Ha'e rã kunhague ma ava po'akaa oexa uka aguã ikuai.

8 Mba'eta ava va'e ma kunha gui e'ÿ omoingo raka'e, ha'e rã kunha va'e ma ava gui omoingo.

9 Ha'e kunha pytyvõarã e'ÿ ava oiko raka'e, ha'e rã ava pytyvõarã kunha oiko.

10 Ha'e nunga rupi kunhague omoi 'rã akã ao'ia, anjo kuery pe voi ipo'akaa oexa uka aguã.

11 Ha'e rami teĩ Senhor re vy kunhague ndoikoi 'rã avakue e'ÿ re, ha'e avakue voi ndoikoi 'rã kunhague e'ÿ re.

12 Mba'eta ava va'e gui kunha omoingoa raka'e teĩ kunhague gui avakue itui'i guive, ha'e opa mba'e oiko Nhanderuete gui.

13 Peê kuery ae peikuaa pota: Ha'evea rami ri nda'u kunhague akã ao'ia omoi e'ÿ re onhembo'e aguã Nhanderuete pe?

14 Nhanderekorã ojea pyre gui ndapeikuaa ri ty'y avakue hi'a vuku aguã nda'eveia?

15 Ha'e rã kunhague ma hi'a vuku ramo jajou porã, mba'eta hi'a ma inhakã ao'iarã ome'êa.

16 Ha'e amboae rami amongue oikuaa vy toikuaa pota pova'e re: Ore ma amboae rami ndorekuai, neĩ Nhanderuete pegua igreja kuery mboae voi.

Senhor pegua ngaru marã rami pa jajapo aguã re ijayvua

17 Ha'e gui po ramigua ma roguerovy'aa rupi e'ÿ ambopara, mba'eta pendekuai porãve aguã rami e'ÿ ri penhemboaty, ha'e rã napendekuai porãive aguã rami.

18 Mba'eta jypy'igua omombe'ua rã aendu joo rami e'ÿ-e'ÿ pendekuaia igreja penhemboatya py. Xee ma amongue henda py arovia guive.

19 Mba'eta peẽ kuery joo rami e'ÿ-e'ÿ 'rãe pendekuai, penembyte py ha'evea rami ikuai va'e ojekuaa porã aguã.

20 Ha'e gui ngaru oiko aguã py penhemboaty vy Senhor pegua ngaru e'ÿ pe'u.

21 Mba'eta pekaru py peteĩ-teĩ ha'e ranhe 'rã ojopy ho'u va'erã. Oĩ 'rã inhembyayi va'e, oĩ avi 'rã oka'u va'e.

22 Pendero ndaperekoi ri ty'y pekaru ha'e pey'u aguã? Tyrã pa Nhanderujete pegua igreja napembovarei mba'eve oguereko e'ÿ va'e kuery pemoxĩmbaa py? Mba'e ha'e 'rã tu pẽvy? "Roguerovy'a" ha'e 'rã teve? Ha'e rami pendekuaia anhetê xee ndarovy'ai.

23 Mba'eta xee Senhor gui aikuaa va'ekue pendeivy pe ju amombe'u: Senhor Jesus ojopy uka nhemia pytũ ma ojopy raka'e mbojape,

24 ha'e oguerovy'a rire oipe'ã. Ha'e vy aipoe'i: "Kova'e ma xerete pendere ame'ẽ va'e. Guĩ nunga pejapo 'rã xere penema'endu'a vy", he'i.

25 Ha'ekue rami ae ju okarupa rire ojopy karo. Ha'e vy aipoe'i: "Kova'e karo ma xereve guarã ipyau va'e xeruguy rupi ajapo va'e. Guĩ nunga pey'u nhavõ xere penema'endu'a aguã pejapo", he'i raka'e.

26 Mba'eta ha'e va'e regua mbojape pe'u, ha'e karo gui pey'u nhavõ Senhor ou jevy peve peikuaa uka 'rã omanoague.*

27 Ha'e nunga rupi amongue ha'eve'ÿa rami oiko reve mbojape ho'u, ha'e Senhor karo gui oy'u va'e ma Senhor rete ha'e huguy py onhemboeko ky'a.

28 Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ toikuaa pota gueko re ae. Ha'e rire mae ma to'u mbojape, ha'e toy'u karo gui.

29 Mba'eta amongue Senhor rete mboetea rupi e'ÿ ho'u ha'e oy'u vy ha'e ae onhembojapa uka ho'u ha'e oy'uague re.

30 Ha'e nunga rupi ae peẽ kuery va'e regua heta ikuai ikangy ha'e imba'eaxy va'e, ha'e mbovy e'ÿ ma guive oke.*

31 Ha'e rã nhandere ae jaikuaa pota ramo nanhanembopagaai 'rã.

32 Ha'e rami avi Senhor nhanembopaga vy nhanemo'arandu, vvy regua reve japaga ve'ÿ aguã.

33 Ha'e nunga rupi xe-irmão kuery, pekaru aguã py penhemboaty vy penhoarõ ke jomeme.

34 Xapy'a rei amongue okaruxea rive oendu vy ngoo py ae tokaru, penhemboatya py penhembojapa uka e'ÿ aguã. Ha'e gui amboae nunga re peẽ kuerya py avae ma rire mae ma xeyavu 'rã.

12

Nhe'ẽ ojapo kuaa ukaa re ijayvua

1 Irmão kuery, xee aipota peikuaa porã Nhe'ẽ guigua ome'ẽmby ikuai va'e.

2 Mba'eta ymave rupi ndapejeroviaí teri jave opa marã rei pejerereko uka va'ekue mba'emo ra'angaa ijayvu e'ÿ va'e pe rive pendekuai aguã, peikuaa rami.

* **11:26** Mateus 26.26-30; Marcos 14.22-26; Lucas 22.14-20

* **11:30** "Oke" he'ia ma Cristo pegua omano va'ekue re ijayvu vy (15.20).

³ Ha'e nunga rupi po rami xeayvu pendeivy: Nhanderuete Nhe'ê gui amongue ijayvu vy "Jesus ayvu vaipy toiko" nde'i 'rã. Ha'e rami ae avi Nhe'ê Ky'a E'y' gui anho 'rã "Jesus ma Senhor" 'ea. *

⁴ Ha'e gui nhanerembiaporã Nhanderuete ome'ê va'e ma joo ramigua e'y'-e'y', ha'e rã Inhe'ê ma peteĩ'i.*

⁵ Joo ramigua e'y'-e'y' rã nhanerembiaporã oĩ, ha'e rã Senhor ma peteĩ'i.

⁶ Joo rami e'y'-e'y' nhamba'eapo, va'eri ha'e nunga ha'e javi ma Nhanderuete ojapo kuaa uka pavê pe.

⁷ Mba'eta peteĩ-teĩ pe oikuaa uka 'rã Nhe'ê guigua pavê pe ojapo porã aguã.

⁸ Mba'eta amongue pe Nhe'ê guigua ome'ê 'rã o'arandua rupi ijayvu aguã. Amboae pe ma Nhe'ê guigua ome'ê 'rã ayvu mba'emo kuaa ukaarã.

⁹ Amboae pe ma Nhe'ê guigua ome'ê 'rã ojerovia ete aguã. Ha'e rã amboae pe ma Nhe'ê guigua ome'ê 'rã nhomonguera aguã.

¹⁰ Amboae pe ma ome'ê 'rã hexa pyrã ojapo aguã. Amboae pe ju ome'ê 'rã Nhe'ê guigua ayvu omombe'u aguã. Amboae pe ma ome'ê 'rã nhe'ê ikuai va'e re oikuaa pota aguã. Amongue pe ma ome'ê 'rã opa marãgua ayvu py ijayvu aguã. Ha'e rã amboae pe ma ome'ê 'rã ha'e rami ijayvua rã mba'e he'i paa omombe'u porãve aguã.

¹¹ Ha'e rami avi peteĩ'i ae Nhe'ê ojapo kuaa uka 'rã ha'e nunga ha'e javi. Peteĩ-teĩ pe ombojoja 'rã ha'e ae oipotaa rami.

Nhanderete re igreja ombojojaague

¹² Mba'eta nhanderete minha peteĩ'i oĩ va'eri heta oĩ hexegua, ha'e hexegua ikuai va'e ma heta teĩ ha'e javi vy peteĩ tete ojapo. Ha'e rami ae Cristo pegua nhandekuai.*

¹³ Mba'eta peteĩ'i Nhe'ê reve nhande kuery ha'e javive nhanemongarai raka'e peteĩ teterã, judeu, grego, escravo, escravo e'y' regua voi. Mba'eta nhande kuery ha'e javive pe ome'ê peteĩ'i Nhe'ê gui jay'u aguã.

¹⁴ Mba'eta nhanderete re minha peteĩ'i regua e'y' oĩ, heta.

¹⁵ Xapy'a rei nhandepy aipoe'i 'rã: "Xee ma ipo e'y' vy tete regua e'y' aiko", he'i teĩ ha'e nunga rupi voi ndoiko e'y'i 'rã nhanderete regua.

¹⁶ Xapy'a rei nhandeapxya aipoe'i 'rã: "Xee texa e'y' vy tete regua e'y' aiko", he'i teĩ ha'e nunga rupi voi ndoiko e'y'i 'rã tete regua.

¹⁷ Mba'eta nhanderete re texa anho oĩ va'e rire mba'exa 'rãgue tu jajapyxaka? Apyxa anho oĩ va'e rire mba'exa 'rãgue tu nhaetũ?

¹⁸ Ha'e rami 'rãgue py nhanderete re ma Nhanderuete ae tete regua ha'e javi omoĩ, ha'e ae omoĩxea rami.

¹⁹ Mba'eta ha'e javive joo ramigua anho oĩ va'e rire mba'e nunga tete 'rãgue tu oiko?

²⁰ Ha'evea rami tete regua heta oĩ, peteĩ'i tete ojapo aguã.

²¹ Nda'evei nhandepo pe nhanderexa "Ndee noroikotevêi" he'i aguã. Neĩ nhaneakã voi nda'evei nhandepo pe "Peẽ noroikotevêi" he'i aguã.

²² Ha'e rami 'rãgue py nhanderete regua ikangykueve va'e teĩ nhaikotevê ete 'rã.

²³ Nhanderete regua ovare e'y've va'e teĩ nhamboeteve 'rã. Na'iporãive va'e re nhapena porãve 'rã.

²⁴ Ha'e rã nhanderete regua jaexa ukave va'e ma nhamboete e'y' teĩ ha'eve 'rã. Mba'eta Nhanderuete tete regua omoĩ vy ombovare ukave ovare e'y've va'e,

* **12:3** 1 João 4.1-3 * **12:4** Romanos 12.6-8; 1 Coríntios 14.29; 1 Pedro 4.10,11 * **12:12** Romanos 12.3-5; Efésios 1.22,23; 4.11-16

25 nhanderete regua joe opu'ã okuapy e'ỹ aguã, tete regua peteĩ rami meme oĩ aguã jomeme opena porãa rupi.

26 Mba'eta peteĩ tete regua ojexavai ramo ha'e javive 'rã ojexavai hexeve. Peteĩ omboetea rã ha'e javive avi 'rã ovy'a hexeve.

27 Ha'e rami ae peẽ kuery ma Cristo rete pendekuai, peteĩ-teĩ hete regua peĩ.

28 Ha'e gui igreja mbyte py Nhanderuate omoĩ va'e jypy rã apóstolo-rã, mokoĩa ma profeta-rã, mboapya ma porombo'earã, ha'e va'e rire ma hexa pyrã apoarã, ome'ẽ avi nhomonguera aguã, nhopytyvõ aguã, joe opena aguã, ha'e opa marãgua ayvu py ijayvu aguã.

29 Ha'e javive teve apóstolo ikuai? Tyrã pa ha'e javive 'rã profeta? Ha'e javive teve porombo'ea ikuai, tyrã pa hexa pyrã apoarã?

30 Ha'e javive pe teve ome'ẽ nhomonguera aguã? Ha'e javive teve ijayvu kuaa 'rã amboae ayvu py? Ha'e javive teve omombe'u porãve kuaa 'rã amboae regua ayvu?

31 Any teĩ penhea'ã tema ome'ẽmby iporãgueve pejopy aguã.

Mborayvu iporãve va'ea re ijayvua

Ha'e gui peteĩ tape pavẽ gui iporãve va'e ju amombe'u ta pendevy.

13

1 Avakue ha'e anjo kuery ayvu py xeayvu kuaa va'e rire xeporayvu e'ỹ ri vy itapu onhendu va'e rami rive 'rãgue aiko, e'ỹ vy hy'a pu rami rive.

2 Ha'e rami e'ỹ vy Nhe'ẽ guigua amombe'u kuaa va'e rire, mba'emo ndoikuaa ukai pyre ha'e arandua ha'e javi aikuaapa, ha'e vvyty voi arova kuaa aguã rami ajeroviaa oĩ teĩ xeporayvu e'ỹ ri vy mba'everã ndavarei 'rãgue.

3 Iporiaukue'i pe xemba'e rei-rei ame'ẽmba va'e rire, ha'e xerete rapyarã pe amboaxa teĩ xeporayvu e'ỹ ri vy ha'e nungakue gui ndajoui 'rãgue mba'eve.

4 Ha'e rami 'rãgue py nhandeporayvua rupi nhandekuai vy ma nanhanhogueroangeko rei 'rã, jajapo porã 'rã joupe. Nhandeporayvua rupi vy joe nanhanerakâte'ỹi 'rã, nanhanhemboyvatei 'rã, neĩ ndajajou porã rei 'rã guive.

5 Ha'eve'ỹa rami rei ndajaikoi 'rã, nhande ae jaipota va'e anho ndajajapoi 'rã, nanhandevai rei 'rã, nhandevy otekoavya rã nanhanhenhandu vaikue rei 'rã,

6 ndajarovy'ai 'rã teko vai, ha'e anhetẽ va'e anho 'rã jarovy'a.

7 Opa mba'e py nanhandekuerai 'rã, opa mba'e jarovia 'rã, opa mba'e nharõ kuaa 'rã, opa mba'e jaropo'aka 'rã guive.

8 Mborayvu ma opa va'erã e'ỹ. Ha'e rã Nhe'ẽ guigua nhamombe'ua ma opa 'rã, amboae ayvu py nhandeayvua opa 'rã, mba'emo jaikuaa aguã voi opa avi 'rã.

9 Mba'eta amongue henda py ete'i jaikuaa mba'emo, ha'e amongue henda py ete'i guive nhamombe'u kuaa 'rã Nhe'ẽ guigua.

10 Ha'e gui ma opa mba'e py iporã va'e ou jave ma amongue henda py ete'i jajapo kuaa ague omombaa 'rã.

11 Xee minha xekyrĩ jave py kyrĩ va'e rami xeayvu, mba'emo aendu, ha'e xepy'a va'ekue. Ha'e gui xetuja ma vy xekyrĩ jave aikoaague rami ve'ỹ ma aiko.

12 Mba'eta aỹ ma mba'emo jaexa epéko oje'opa va'e re ojexa vai-vai va'e rami. Ha'e rã ha'e va'e jave py ma hova re nhama'ẽ reve 'rã jaexa. Aỹ ma amongue henda py ete'i aikuaa mba'emo. Ha'e rã ha'e va'e jave py ma aikuaa porãmba 'rã Nhanderuate xekuaa-a rami avi.

13 Ha'e gui aỹ mboapy oiko: jajeroviaa, nharõa ha'e mborayvu. Ha'e va'e gui yvateve va'e ma mborayvu.*

14

Amboae ayvu py nhandeayvua gui Nhe'ẽ guigua nhamombe'ua yvatevea re ijayvua

¹ Peiko ke mborayvu re, ha'e penhea'ã Nhe'ẽ guigua ome'ẽmby pejopy avi aguã. Penhea'ãve Nhe'ẽ guigua ayvu pemombe'u aguã.

² Mba'eta amboae ayvu py ijayvu va'e ma amboae kuery oendu aguã e'ỹ ijayvu, Nhanderuete anho, mba'eta avave rei noendu kuaai 'rã, mba'eta jaikuaa e'ỹ va'e re ijayvu onhe'ẽ py ae.*

³ Ha'e rã Nhe'ẽ guigua ayvu mombe'ua ma nhaendu kuaa aguã ijayvu, nhanemombaraete, nhanemongeta ha'e nhanembopy'a porã aguã guive.

⁴ Amboae ayvu py ijayvu va'e ma ha'e ae onhemombaraete. Ha'e rã Nhe'ẽ guigua mombe'ua ma omombaraete 'rã igreja kuery ha'e javi.

⁵ Xee aipotata teĩ peẽ kuery ha'e javive pendeayvu amboae ayvu py. Ha'e rami avi aipotave va'e ma Nhe'ẽ guigua ayvu pemombe'u, mba'eta Nhe'ẽ guigua mombe'ua ma amboae ayvu py ijayvu va'e gui yvateve, oayvua ae omombe'u porãve e'ỹ re igreja kuery omombaraeteve aguã.

⁶ Aỹ ma irmão kuery, amboae ayvu py xeyvu reve peẽ kuerya py avaẽ va'e rire mba'exa tu roipytyvõ 'rãgue? Peteive henda py noroipytyvõ'i 'rãgue. Ha'e rã Nhanderuete oikuaa uka va'ekue amombe'u ramo ha'eve, e'ỹ vy mba'emo aikuaa va'e, Nhe'ẽ guigua, e'ỹ vy rombo'ea rupi xeyvu ramo ha'eve avi.

⁷ Mba'eta mba'epu omýi e'ỹ va'e voi, mimby, mbaraka mba'e nhaendu porã aguã rami e'ỹ ri ombopua ramo mba'exa tu nhaendu kuaa ta mba'epu ombopua rã?

⁸ Ha'e rami avi mimby guaxu nonhendu porãi ri ramo mava'e tu oiko katu ta joe opu'ã aguã?

⁹ Ha'e rami ae avi peẽ voi amboae ayvu py amboae kuery oikuaa aguã rami e'ỹ ri pendeayvu ramo mba'exa tu oendu kuaa ta aipopejea? Mba'eta yvate rupi rive ijayvu va'e rami 'rãgue pendeayvu.

¹⁰ Anhetẽ opa marãgua ayvu ikuai ko yvy re, ha'e rã ayvu oendu kuaa aguã ramigua e'ỹ ma jipoi.

¹¹ Ha'e rami teĩ amongue ijayvu rã mba'e he'ia pa xee aikuaa e'ỹ va'e rire ixupe amboae regua rami xee aiko 'rãgue, ha'e va'e voi amboae regua 'rãgue oiko xevy.

¹² Ha'e rami ae avi peẽ voi Nhe'ẽ guigua ome'ẽmby pejopyxe vy penhea'ãve igreja kuery mombaraetearã pejopy aguã.

¹³ Ha'e nunga rupi amboae ayvu py ijayvu va'e tojerure oayvua omombe'u porãve kuaa avi aguã re.

¹⁴ Mba'eta amboae ayvu py ri Nhanderuete pe anhembo'e ramo xenhe'ẽ anhetẽ onhembo'e 'rã, ha'e rã xe'arandua ma oĩ rive 'rã.

¹⁵ Mba'exa tu aiko 'rã ha'vy? Xenhe'ẽ py anhembo'e 'rã, ha'e xe'arandua py guive. Xenhe'ẽ py aporaie 'rã, ha'e xe'arandua py guive.

¹⁶ Mba'eta penenhe'ẽ py anho ri Nhanderuete perovy'a ramo mba'exa tu oikuaa e'ỹ va'e "Amém" he'i ta perovy'apa ma ramo? Mba'eta ndoikuaai 'rã mba'e pejea paa.

* **13:13** João 13.31-35; Gálatas 5.13,14; Colossenses 3.12-14

* **14:2** 1 Coríntios 12.7-11,27-31

17 Peê anhetê Nhanderuete perovy'a porã'i, ha'e rã pendeayvua oendu va'e ma napemombaraetei 'rã.

18 Xee arovy'a Nhanderuete mba'eta peê kuery ha'e javive gui xeayvuvue amboae ayvu py.

19 Ha'e rami teĩ amboae ayvu py dez mil-kue xeayvu 'rãgue py igreja kuery ikuai py ajou porãve xe'arandua reve peteĩ nhiruĩ ayvu py ete'i xeayvu aguã, anhomb'o'e porã aguã.

Igreja kuerya py ipoua kuery ikuai jave ome'ẽmby jaiporu kuaa aguã re ijayvua

20 Irmão kuery, kyrĩgue rami peiko eme pene'arandua py. Teko vai py ma kyrĩgue rami peiko teĩ ha'eve. Ha'e rã pene'arandua py ma kakuaakue oiko kuaa va'e rami peiko.

21 Lei re ipara oiny: “Kova'e kuery pe xeayvu 'rã amboae ayvu py, amboae regua ayvu rupi 'rã xeayvu teĩ naxenhe'ẽ rendui 'rã”, he'i Senhor.*

22 Ha'e nunga rupi ayvu mboae py ijayvua ma mba'emo kuaa ukaarã oiko, teĩ ojerovia va'e kuery pe'ỹ, ojerovia e'ỹ va'e kuery pe anho. Ha'e rã Nhe'ẽ guigua ayvu omombe'ua ma ojerovia e'ỹ va'e kuery pegua e'ỹ, ojerovia va'e kuery pegua.

23 Ha'e gui igreja kuery ha'e javi joa py onhemboaty vy amboae ayvu py ha'e javive ijayvu ramo amongue oikuaa e'ỹ rei va'e, ojerovia e'ỹ va'e oike vy oendu vy “Na'inhakã porãveipa”, nde'i 'rã ri ty'y?

24 Ha'e rã Nhe'ẽ guigua ayvu ri ha'e javive omombe'u rã amongue ojerovia e'ỹ va'e, oikuaa e'ỹ va'e oike vy oendu vy onhemboaxy 'rã, mba'eta ha'e javi ijayvu rã oendu 'rã gueko regua meme, ojeupe guarã ae.

25 Ha'e va'e opy'apy py mba'emo onhomi va'ekue teĩ oikuaapaa 'rã. Ha'e ramo guenapy'ã re oĩ vy ngova yvy re omovaẽ reve omboete 'rã Nhanderuete. Ha'e vy “Nhanderuete anhetê ete ri penembyte oĩ”, he'i 'rã.

Nhanhemboatya py ha'evea rami meme nhandekuai aguã re ijayvua

26 Ha'e gui irmão kuery, mba'exa tu ha'vy pendekuai 'rã? Mba'eta penhemboatya py amongue ogueru 'rã jogueroporaeti aguã, ha'e rã amboae ma nhomb'o'e aguã 'rã ogueru, amongue ma ogueru 'rã mba'emo oikuaa uka aguã, ha'e rã amboae ma ayvu mboae py ijayvu aguã rami 'rã oiko, ha'e amboae ju omombe'u porãve 'rã ijayvuague. Ha'e nunga ha'e javi ma nhomombaraete aguã rami meme tojeapo.

27 Ha'e gui amboae ayvu py ri amongue ijayvu vy mokoĩ e'ỹ vy mboapy anho ta'ijayvu jorire. Toĩ avi ijayvuague omombe'u porãve va'erã.

28 Ha'e rami avi imombe'u porãvearã noĩ ramo pekyriri 'rã peiny igreja kuerya py. Pendejeupe ae, ha'e Nhanderuete reve anho 'rã pendeayvu.

29 Profeta kuery voi mokoĩ e'ỹ vy mboapy ta'ijayvu, ha'e rã amboae kuery ma toikuaa pota ijayvua re.

30 Ha'e gui xapy'a rei peteĩ uguapy oiny va'e pe Nhe'ẽ mba'emo oikuaa uka ramo jypy'igua tokyriri ranhe.

31 Ha'e rami vy Nhe'ẽ guigua ayvu jorire peteĩ-teĩ omombe'u teĩ ha'eve 'rã, pavẽ oikuaa vy ipy'a guaxuve aguã.

32 Mba'eta profeta kuery ikuai va'e ma ojoko kuaa 'rã onhe'ẽ ae.

33 Mba'eta Nhanderuete ma nanhanemboeko eta rei, peteĩ rami 'rã nhanemoinho.

Ha'e javi igreja ikuai va'e rupi icy'a e'ỹ va'e kuery ikuai py

* 14:21 Isaiás 28.11-12

34 kunhague okyirirĩ 'rã okuapy pavê onhemboaty py, nda'evei ijayvu aguã. Ha'e rami 'rãgue py ome kuery po'akaa re ta'ikuai, lei re oĩa rami vy.

35 Xapy'a rei kunhague mba'emo oikuaa porãvexe vy ome pe toporandu ngoo py ae. Mba'eta pavê onhemboaty py ri kunhague ijayvu vy oxĩmba rei aguã rami ikuai.

36 Tyrã pa peẽ kuerya gui ranhe ri ty'y Nhanderuete ayvu ou raka'e? Ha'e rami e'ỹ vy pendeivy pe anho ri ty'y oikuaa uka raka'e?

37 Amongue ojeupe ae "Profeta" e'ỹ vy "Nhe'ẽ revegua" he'i va'e toikuaa pota pova'e re: Pendeivy pe xee amboparaa ma Senhor ae ojapo uka va'e meme.

38 Pova'e nunga re amongue ndojapyxakaxei ramo ijayvua re ju tojapyxakaa eme.

39 Ha'e gui xe-irmão kuery, penhea'ãve tema Nhe'ẽ guigua ayvu pemombe'u kuaa aguã. Pejoko eme guive amboae ayvu py amongue ijayvu rã.

40 Ha'e nunga ha'e javi ma ha'evea rami meme tojeapo jorire-rire.

15

Cristo onhemboete ju rire nhanhemboete ju avi aguã re ijayvua

1 Irmão kuery, aỹ romoma'endu'a ta ayvu porã amombe'u aikovy va'e re. Ha'e va'e ma perovia rire hexe peĩ atã teri.

2 Ha'e va'e rupi peo jepe guive, xapy'a rei pendeivy ayvu amombe'u va'ekue pendejee pemoĩ riae vy. Ha'e rami e'ỹ ri vy peroviaague mba'everã ndovarei 'rã.

3 Mba'eta xevy pe ranhe ayvu oikuaa uka pyre pendeivy ju amombe'u va'ekue: Jajevyague re Cristo omano raka'e ipara oĩa rami vy.

4 Ha'e gui onhono porãa, ha'e mboapy araa py onhemboete ju, ipara oĩa rami vy ae ju.*

5 Ha'e gui jypy'i ojexa uka Cefas pe, ha'e va'e rire ma doze-ve pe.

6 Ha'e va'e rire ma peteĩgue pyve ojexa uka quinhentos raxa irmão kuery pe. Ha'e va'e kuery regua heta okuave aỹ peve, ha'e rã amongue ma oke ma.

7 Ha'e va'e rire ma Tiago pe ju ojexa uka, ha'e gui apóstolo kuery ha'e javive pe.

8 Ha'e gui opaa py xevy pe avi ojexa uka, are rire itui'i va'ekue pe rami.

9 Mba'eta xee ma apóstolo kuery mboae gui xe'yvyĩve va'e aiko, ha'e Nhanderuete pegua igreja kuery re apu'ã rei rire nda'evei va'ekue apóstolo-rã xerenoĩa aguã.

10 Ha'e rami teĩ Nhanderuete xemboaxy ramo apóstolo xee aiko. Xemboaxya ndoaxa rivei guive, mba'eta apóstolo kuery ha'e javive gui amba'eapove va'e. Xee ae e'ỹ guive, Nhanderuete xemboaxya xere oĩ va'e ojapo.

11 Ha'e rami teĩ xee, e'ỹ vy ha'e kuery teĩ ha'e rami ae romombe'u va'e, ha'e gui ha'e rami ae ju perovia raka'e.

12 Ha'e gui Cristo omanoague gui onhemboete jevyague romombe'u ramo mba'exa tu peẽ kuery regua amongue ijayvu ri omano va'ekue nonhemboete jevyi 'rãa rami?

13 Mba'eta anhetẽ ri omanoague gui nonhemboete jevyai va'e rire Cristo voi nonhemboete jevyi 'rãgue raka'e.

14 Ha'e Cristo nonhemboete jevyi va'e rire mba'everã ndovarei 'rãgue ayvu romombe'ua ha'e pejeroviaa.

* 15:4 Atos 2.24-36; 1 Coríntios 6.14

15 Ha'e Nhanderuete ayvu romombe'u merami rive 'rãgue, Nhanderuete rovai oreapu va'e rami roiko 'rãgue, mba'eta Cristo omboete jevyague romombe'u. Mba'eta Cristo nombote jevyi va'e rire omano va'ekue nonhemboete jevyi ae 'rãgue.

16 Mba'eta omano va'ekue nonhemboete jevyi ri ramo Cristo voi nonhemboete jevyi 'rãgue raka'e.

17 Ha'e Cristo nonhemboete jevyi va'e rire pejeroviaa mba'everã ndovarei 'rãgue, ha'e pejejavya rupi teri peiko 'rãgue.

18 Ha'e rami anho e'ÿ, Cristo pegua oke va'ekue voi okanhymba ae 'rãgue.

19 Xapy'a rei aÿ jaikovea peve'i Cristo guigua nharõa ovare va'e rire pavẽ gui ovy'a e'ÿve va'e jaiko 'rãgue.

Oke va'e kuery gui Cristo ranhe oikove jevyague re ijayvua

20 Ha'e rami avi anhetẽ ete omano va'ekue mbyte gui Cristo onhemboete ju raka'e, oke va'e kuery gui ha'e ranhe oikove ju aguã.

21 Mba'eta peteĩ'i ava gui nhamano aguã ouague rami peteĩ ava gui avi ou nhamanoague gui nhandemboete ju aguã.

22 Mba'eta Adão re vy nhamano aguã rami japyta pavẽ. Ha'ekue rami avi Cristo re vy pavẽ jaikove ju 'rã.

23 Ha'e rami avi peteĩ-teĩ hi'ára py porã 'rã oikove ju. Cristo ma jypygua ete raka'e. Ha'e va'e rire Cristo ou jave ma ixupegua kuery ju 'rã okuave.

24 Ha'e va'e rire mae ovaẽ 'rã opaa ára. Ha'e jave py yvatekueve ha'e ipo'akakueve ha'e javi Cristo omokanhymba ma rire Nguuete pe ju 'rã omboaxa opo'akaa.

25 Mba'eta ipo'aka 'rã ngovaigua kuery ha'e javive opy guýry omo'yvyĩmba peve.

26 Hovaigua opa vygua omomba va'erã ma manoa,

27 "Opa mba'e omoĩ 'rã ipy guýry", he'iague rami. Ha'e rami avi "Opa mba'e ipo'aka gup py omoĩ", he'ia py ma ipo'aka gup py opa mba'e moĩare re ae e'ÿ guive ijayvu.*

28 Ha'e gui ipo'aka gup py Tuu opa mba'e omoĩ ma rire mae ma Ta'y voi ha'e ae onhemoi 'rã opa mba'e moĩare po'aka gup py, Nhanderuete opa mba'e re ipo'aka aguã.

Nhandemboete ju va'erã vy marã rami pa jaiko aguã re ijayvua

29 Ha'e rami e'ÿ ramo mba'exa 'rã tu ikuai omano va'ekue re vy onhemongarai va'e? Anhetẽ ri omano va'ekue nonhemboete jevyi va'e rire mba'e re tu ha'e kuery onhemongarai 'rã omano va'ekue re?

30 Ha'e mba'e re tu ore voi ndorojeayvuveikue py orekuai ára nhavõ?

31 Mba'eta ko'ẽ nhavõ xee ajekua uka. Irmão kuery, ha'e rami xeyvuu mba'eta Cristo Jesus nhande-Senhor re vy peẽ kuery roguerovy'a vy.

32 Xapy'a rei avakue oikuaa rami rive ri Éfeso tetã py mymba inharõ va'e reve anhea'ã va'e rire mba'e 'rãgue tu ajopy ha'e nunga rekovia? Mba'eta omano va'ekue nonhemboete jevyvei ri ramo "Jakaru ha'e jay'u tema, mba'eta ko'ẽ rã nhamanomba 'rã", ja'e 'rãgue.*

33 Pejekore eme, mba'eta heko vai va'e re penhemoirũ ramo ombovaipa 'rã pendereko porãa.

34 Pendekuai porã pota nho ke, pejejavu ve'ÿ aguã. Mba'eta peẽ kuery regua amongue ikuai Nhanderuete ndoikuaai teri va'e. Ha'e rami xeyvuu pexĩmba aguã.

* 15:27 Salmo 8.6 * 15:32 Isaías 22.13

Onhemboete jevy vy guete oguereko va'erã re ijavyua

³⁵ Ha'e gui amongue aipopeje 'rã: "Marã rami 'rã tu ha'vy omano va'ekue onhemboete ju? Marã ramigua tete 'rã tu ha'e kuery oguereko?" peje 'rã.

³⁶ Pene'arandu e'ÿ va'e, mba'emo ra'yĩgue omoaĩ mbyre rami 'rã ikuai, mba'eta ha'yĩgue ma omano e'ÿ re naenhoĩ 'rã.

³⁷ Mba'emo ra'yĩ nhamoaĩ va'e minha heterã reve'y' rã nhamoaĩ, ha'yĩgue anho, trigo e'ÿ vy amboae ra'yĩ rei.

³⁸ Nhanderuete ae heterã ome'ẽ 'rã ome'ẽxea rami, peteĩ-teĩ ha'yĩgue pe heterã ae ome'ẽ.

³⁹ Ha'e javi ho'o va'e voi joo ramigua e'ÿ-e'ÿ: Peteĩ ma avakue ro'o, amboae ma mymba ro'o, amboae ma guyra, ha'e amboae ma pira ro'o.

⁴⁰ Ikuai avi yva regua ha'e yvy regua. Anhetẽ yva regua jaexa rã yvy regua reve joo rami e'ÿ-e'ÿ iporã va'e.

⁴¹ Kuaray rexakã ma ha'e rami 'rã iporã, jaxy rexakã ma amboae rami 'rã, ha'e jaxy-tata rendy ma amboae rami ju 'rã iporã. Jaxy-tata ikuai va'e voi joo rami e'ÿ-e'ÿ 'rã hendy.

⁴² Ha'e rami ae avi 'rã omano va'ekue onhemboete ju jave. Nhanderetekue ivaipa aguã rami onhono porãa va'ekue ri onhemboete ju 'rã ivaipa ve'ÿ aguã rami. Nda'evei va'ekue onhono porãa va'ekue ri onhemboete ju 'rã imarã ve'ÿ aguã.*

⁴³ Ikangy va'e onhono porãa va'ekue ri onhemboete ju 'rã ipo'aka reve.

⁴⁴ Nhande regua tete onhono porãa va'ekue ri onhemboete jevy vy Nhe'ẽ guigua ju 'rã oiko. Mba'eta oiko nhande regua tete, ha'e Nhe'ẽ guigua tete avi oiko.

⁴⁵ Mba'eta ipara oiny: "Ava jypygua Adão ma omoingo raka'e oikove va'erã, ha'e rã opa vygua Adão ma nhe'ẽ nhomoingovearã oiko."*

⁴⁶ Ha'e rami avi nhande regua ranhe oiko raka'e, Nhe'ẽ guigua e'ÿ. Ha'e rire mae ma Nhe'ẽ guigua oiko.

⁴⁷ Jypygua ava yvy gui ojapo rire yvy regua ae oiko. Ha'e rã mokoĩa ava ma yva guigua.*

⁴⁸ Jypygua ava yvy regua oiko rire avakue mboae yvy regua meme ikuai. Ha'e gui yva guigua ava oikoague rami avi yva guigua 'rã ikuai.

⁴⁹ Yvy regua rami jaiko rire yva guigua rami ju 'rã jaiko.

Okuave va'e voi ombopyaupaa aguã re ijavyua

⁵⁰ Irmão kuery, po rami amombe'u porã: Ho'o ha'e huguy va'e ma nda'evei Nhanderuete po'akaa pyguarã, mba'eta imarã va'e nda'evei imarã e'ÿa py ikuai aguã.

⁵¹ Ma'ẽ, pendeivy amombe'u ta ndoikuaa ukai pyre: Pavẽ e'ÿ 'rã jake, teĩ pavẽ 'rã nhanembopyaua,

⁵² nhaxapymi xapy'a'ia rami 'rã, opa vygua mimby guaxu onhendu jave. Mba'eta mimby guaxu onhendu rã omano va'ekue onhemboete jevypa 'rã imarã ve'ÿ aguã, ha'e nhande nhanembopyaupaa 'rã.*

⁵³ Mba'eta nhanderete imarã va'e onhemonde 'rã imarã e'ÿ aguã py. Nhanderete omano va'erã va'e onhemonde 'rã omano ve'ÿ aguã py.

⁵⁴ Ha'e gui nhanderete imarã va'e imarã e'ÿ aguã py ju onhemonde jave, omano va'erã va'e omano ve'ÿ aguã py onhemonde ma jave py mae ma ojeupity 'rã ayvu ipara oinya: "Ipo'akapave va'e ombovaipa ma manoa."*

* **15:42** Filipenses 3.20,21; 1 João 3.2   * **15:45** Gênesis 2.7   * **15:47** "Opa vygua Adão" ha'e "Mokoĩa ava" he'ia ma Cristo re ae ijavyvu vy.   * **15:52** 1 Tessalonicenses 4.13-18   * **15:54** Isaías 25.8

55 Ha'e nunga rupi manoa, mamo tu opyta ndepo'akaague? Mamo tu opyta orepiarã reiporu va'ekue?*

56 Mba'eta manoa popia ma jejavya, ha'e jejavya po'akaa ma lei re oĩ.

57 Ha'e rami teĩ jarovy'a Nhanderuete, mba'eta nhande-Senhor Jesus Cristo re vy nhanembopo'aka.

58 Ha'e nunga rupi xerembiayvu irmão kuery, peĩ atã tema, pejeity uka eme, Senhor pe pamba'eapoa rupi penekyre'ỹ riae guive, mba'eta jaikuaa Senhor re vy nhamba'eapoa ndoaxa rivei 'rãa.

16

Judéia pygua kuery iporiaukue'i peguarã mba'emo omono'õ aguã re ijayvuague

1 Ha'e gui iky'a e'ỹ va'e kuery pe peme'ẽ va'erã pemono'õ aguã re xeyvvo po rami: Peẽ voi ke pejapo Galácia pygua igreja kuery pe ajapo ukaague rami avi.

2 Ha'e rami vy semana ijyppya ára nhavõ peteĩ-teĩ pendero rupi pemoĩ porã 'rã pejoua rami. Pemono'õ-no'õve tema, xee avaẽ rã pemono'õ ve'ỹ teĩ ha'eve aguã.

3 Ha'e gui avaẽ ma rire peẽ peiporavo va'e rei amondouka 'rã Jerusalém katy kuaxia para reve. Ha'e rami rã ha'e kuery ogueraa 'rã peme'ẽ va'ekue.

4 Xee voi aa avi aguã ha'eve ramo ha'e kuery oo 'rã xerupive.*

Paulo oguataxea re ijayvuague

5 Macedônia vyv rupi aaxa rire peẽ kuerya py ju 'rã avaẽ, mba'eta ha'e rupi aaxa aguã rami ranhe aiko.*

6 Xapy'a rei peẽ kuery reve aiko are vy aaxa 'rã yro'y jave, ha'e peẽ kuery xepytyvõ 'rã aaxea katy aguataxe aguã.

7 Mba'eta aaxa avy vy rive roexa aguã nda'evei, Senhor oipota rã peẽ kuery reve aiko arexe.

8 Ha'e rami avi Pentecostes ára peve apyta 'rã Éfeso tetã py,

9 mba'eta ha'e py peteĩ okẽ tuvixa va'e ojepe'a xevy amba'eapo aguã, xejokoxe va'e heta ikuai teĩ.

Timóteo ha'e Apolo rekorã re ijayvuague

10 Peẽ kuerya py Timóteo ovaẽ ramo ke pepena porã okyje reia oendu e'ỹ aguã rami, mba'eta xee rami avi Senhor pe omba'eapo va'e.

11 Ha'e nunga rupi pemboete e'ỹ eme. Ha'e rami 'rãgue py pemondouka porã'i ju xea katy, mba'eta irmão kuery reve roarõ 'rã rokuapy.

12 Ha'e gui irmão Apolo pe ma mbovykue rei e'ỹ ajerure pendea katy irmão kuery reve oo aguã, teĩ aỹ peve noendui ooxea. Ha'e rami avi ha'eve jave ma ou 'rã.

Opaa py omongetaague

13 Peiko kuaa pota ke, peĩ atã pejeroviaa re, pendepya' guaxu avakue rami, penembaraete tema guive.*

14 Mba'emo pejapo va'e mborayvu rupi meme pejapo.

Estéfanos, Fortunato ha'e Acaico reko re ijayvua

* 15:55 Oséias 13.14 * 16:4 Atos 11.27-30; Romanos 15.25-27; 2 Coríntios 8.1-24 * 16:5 Atos 19.21,22 * 16:13 Efésios 6.10-12; 1 Pedro 5.8-9

¹⁵ Ha'e gui aỹ irmão kuery, po rami ajerure pendevy. (Mba'eta peikuaa ae ma Estéfanas ro pygua kuery jypygua Acaia py ojeroviaague, ha'e iky'a e'ỹ va'e kuery pytyvõarã ojeko me'ẽague.)

¹⁶ Ha'e gui aipota peẽ voi ha'e kuery regua oipotaa rami pendekuai, ha'e hexeve omba'eapo va'e ha'e javi oipotaa rami guive.

¹⁷ Ha'e gui xea py Estéfanas, Fortunato ha'e Acaico ovaẽ ramo avy'a karam-boae, mba'eta xevy pe ha'e kuery ojavopa peẽ ndapejavopa reguai va'ekue.

¹⁸ Ha'e rami vy xembopy'a guaxu, penembopy'a guaxua rami avi. Ha'e nunga rupi pemboete ha'e kuery ramigua.

Oxarura ha'e ogueroayvu porãague

¹⁹ Ásia pygua igreja kuery oxarura ukapa pendevy. Senhor re ikuai va'e pendevy oxarura uka ete okuapy, Áqüila, Priscila ha'e hoo py igreja onhemboaty va'e voi.

²⁰ Irmão kuery ha'e javive oxarura uka pendevy. Pexarura joupe-upe iky'a e'ỹ va'e joayvua rami.

²¹ Xee Paulo xepo py ae ambopara axarura avia.

²² Ha'e rã Senhor oayvua rupi e'ỹ ikuai va'e ma ayvu vaipy topyta. Ore-Senhor, eju voi ke.

²³ Tove peẽ kuery tapendu Senhor Jesus penemboaxya.

²⁴ Cristo Jesus re vy xee roayvua toiko avi peẽ kuery ha'e javi reve.

Mokoĩgũa Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Mokoĩgũa Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Corinto tetã pygua kuery pe apóstolo Paulo ombopara hexe opu'ã rei va'e ikuai omombe'ua rã oendu vy. Ha'e va'e kuery ma ojeupe "Apóstolo" he'i teĩ ha'eve'ỹa rami nhombo'e, apóstolo Paulo re ijayvu rei, ha'e opa marã rei ikuai aguã rami ojapo guive. Ha'e nunga apóstolo Paulo oendu vy gueko omombe'u porãve ha'e kuery oikuaa porãmba aguã rami. "Mba'eta ore ma Nhanderuete ayvu romombe'ua rupi ndorojokorei. Ha'e rami 'rãgue py Cristo re vy Nhanderuete guigua anhetêa rupi oreayvu roikovy, Nhanderuete renonde rupi ae" (2.17). Amongue henda py Paulo ndovy'ai vy ijayvu poyi ha'e kuery pe.

Paulo gueko re ijayvu vy ima'endu'a haxy va'e oendu oikovy va'e re. "Ha'e nunga rupi mboapykue Senhor pe ajerure xegui oipe'a aguã re. Ha'e rami teĩ ha'e aipoe'i xevy: 'Xee romboaxya ha'eve ma ndevy, mba'eta ikangy va'e re xepo'akaa ojekuaa porãve 'rã', he'i va'ekue. Ha'e nunga rupi avy'a reve 'rã xeyvu xekangya re, xere Cristo po'akaa oĩ aguã", he'i (12.8-9). Ha'e nunga ma ha'eve nhande kuery pavê pe.

Opaa py Paulo ijayvu ha'e kuery mba'emo ome'ẽ aguã Jerusalém tetã py Jesus remimbo'e kuery ikuai va'e pe, karuai oiko va'e gui ojexavai okuapy rã.

Oxarura reve ijayvu vy ombopyague

¹ Xee Paulo ma Cristo Jesus pegua apóstolo-rã Nhanderuete oipotaa rami xemõi va'ekue. Irmão Timóteo reve roxarura Nhanderuete pegua igreja kuery Corinto py pendekuai va'e pe, ha'e iky'a e'ỹ va'e kuery Acaia vyv re pendekuai va'e ha'e javi pe guive.

² Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Nhanderuete ombopy'a guaxua re Paulo oguerovy'aague

³ Ta'ima'endu'a porã Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e re. Mba'eta Nhanderuete ma nhandemboaxy ha'e opa mba'e py nhandemboxy'a guaxu va'e.

⁴ Ha'e rami vy ore voi opa mba'e py rojexavai rã orembopy'a guaxu 'rã, ore ju rombopy'a guaxu aguã opa mba'e gui ojexavai va'e, Nhanderuete orembopy'a guaxua py ae.

⁵ Mba'eta Cristo káua opa mba'e py rojexavaia rami avi Cristo orembopy'a guaxua voi roendu avi opa mba'e py.

⁶ Ha'e nunga rupi rojexavaia oiko va'e ma peẽ kuery pendepy'a guaxu ha'e peo jepe aguã oiko. Orembopy'a guaxua voi pendepy'a guaxu aguã oĩ, mba'eta peẽ voi pendekuerai e'ỹ re peropo'akã pekuapy ore roiko axya ramigua.

⁷ Peẽ kuery re rojerovia, mba'eta roikuaa ore rami pendekuai axya rami orereve avi 'rã penembopy'a guaxua.

8 Mba'eta irmão kuery, aipota peikuaa Ásia vyv re roiko jave rojexava-
iague. Mba'eta ha'e nunga ndorogueropo'aka kuaavei peve ipoyi ramo
noroexa'ãvei ma va'ekue roikove aguã re.*

9 Ha'e rami vy orepy'a re romano taa roendu karamboae orejee ae rojerovia
e'ÿ aguã, ha'e rã Nhanderuete omano va'ekue omboete jevy va'e re anho.

10 Mba'eta ha'e ae orereraa jepe karamboae ha'e rami ete romano aguã
va'ekue gui. Hexe vy roarõ orereraa jepe riaeve aguã,

11 peẽ kuery voi orepytyvõ ramo pejerurea py. Ha'e rami rã heta 'rã
Nhanderuete oguerovy'a orere, heta ojerurea rupi orereraa jepe rire.

Paulo anhetêa rupi oikoa re ijavyuague

12 Mba'eta pova'e nunga re ae roguerovy'a: Peteive henda py orepy'a ky'aa
noroendui, mba'eta Nhanderuete guigua iky'a e'ÿa ha'e anhetêa rupi orekuai
kova'e vyv re, peẽ kuerya py guive. Avakue 'arandua rupi e'ÿ roiko, ha'e rã
Nhanderuete oremboaxya rupi.

13 Mba'eta pende vyv romboparaague re ma peroayvu vy pendu kuaa va'erã
anho oĩ. Ha'e ajerovia pendu kuaa porãmba aguã,

14 amongue henda py orepy'a re oĩ va'e peikuaa maa rami, nhande-Senhor
Jesus oua ára py peẽ kuery orererovy'a aguã, ore roguerovy'aa rami avi.

Paulo mba'e re pa Corinto py ndooi teria omombe'u porãveague

15 Ha'e rami peẽ kuery orekuua aguã re ajerovia vyv anhembopy'a teĩ peẽ
kuerya py ranhe avaẽ vy jajoexa aguã, peteigue ju pejopy aguã penemoingo
porãarã,

16 ha'e gui peẽ kuery xepytyvõ ramo aave aguã Macedônia vyv katy, ha'e
Macedônia gui ajevvy vy peẽ kuerya py ju avaẽ aguã, Judéia vyv katy ju aa rã
xepytyvõ aguã.

17 Ha'e rami aguã re xeayvu vyv nda'u rombotavypa reia rupi ri aiko raka'e?
To'o revegua rami ri ty'y xeayvu? Xee teve "Ha'evê" ha'e vyve "Nda'evêi" ha'e
avi va'e?

18 Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete ojeroviapy oikoa rami avi ore voi peẽ
kuery pe "Ha'evê" ha'e "Nda'evêi" ndoro'ei va'e,

19 Nhanderuete Ra'y Cristo Jesus peẽ kuery mbyte rupi ore kuery – xee,
Silvano ha'e Timóteo – romombe'u va'ekue rami avi, mba'eta Jesus ma
"Ha'evê" ha'e "Nda'evêi" he'i avi va'e'ÿ. Hexe ma ha'evê va'e anho oĩ.

20 Mba'eta Cristo re vy Nhanderuete ijavyuague ojeupity aguã ha'evê va'e
meme. Ha'e rami ae hexe vyv Nhanderuete nhamboete vy "Amém" ja'e avi
'rã.

21 Mba'eta Nhanderuete ae peẽ kuery reve nhanemoĩ atã Cristo re, ha'e
ojeupe guarã nhanemoĩ.

22 Nhanderê ha'e nunga kuaa ukaarã omoĩ vyv Onhe'ê ae omoĩ nhanekuraxõ
re.

23 Ha'e gui xerekove rupi ae aipoa'e, Nhanderuete voi oikuaa xeayvu
anhetêa: Peẽ kuery romomboriau e'ÿ aguã rima ndajuvei teri apy Corinto
py.

24 "Pejeroviaa re orepo'aka va'e" nda'ei. Ha'e rami avi peẽ kuery pevy'ave
aguã re ronhea'ã. Mba'eta pejeroviaa rupi ae 'rã penembaraeteve.

2

1 Ha'e rami vy xejeupe ae xeayvu karamboae peẽ kuery romomboriau
rupi aju ve'ÿ aguã re.

* 1:8 Atos 19.23-40

2 Mba'eta xee romomboriau va'e rire mava'e 'rãgue tu oiko xembovy'a ju aguã, peẽ romomboriau va'ekue e'ÿ vy?

3 Ha'e nunga rupi ae ambopara va'ekue, peẽ kuerya py avaẽ vy peẽ xembovy'aarã pendekuai va'e re xeporiau e'ÿ aguã. Mba'eta peẽ kuery ha'e javi re ajerovia mba'emo xembovy'a va'e peẽ voi penembovy'a avi aguã.

4 Mba'eta xepy'a py aiko axya ha'e ajexavaia aendu reve ae ambopara va'ekue pêvy, xerexay ete reve guive. Pendeporiau rei aguã e'ÿ guive ambopara, ha'e rã roayvu etea peikuaa aguã.

Ojejavy va'ekue ojeko rerova rã igreja kuery omovaẽ ju aguã re ijayvua

5 Ha'e gui penembyte py nhomomboriaua oiko va'ekue ma xee anho e'ÿ xemomboriau, peẽ kuery ha'e javi penemomboriau amongue henda py. Ha'e rami xeyavu ajou vai etea rupi e'ÿ.*

6 Ha'eve ma aÿ peẽ kuery regua hetave va'e pembopagaague.

7 Ha'e gui aÿ ma ha'eve peperdoa ha'e pembopy'a guaxu ju aguã, mboriau gui okanhy ete e'ÿ aguã.

8 Ha'e rami vy pêvy ajerure ixupe pexa uka ju aguã peayvua.

9 Ha'e nunga rupi ae ambopara va'ekue pêvy, peẽ kuery anhetẽ opa mba'e py pa xenhe'ẽ rendu va'ea aexaxe vy.

10 Mba'eta mba'emokue re pejoperdoa ri ramo xee voi aperdoa. Anhetẽ peẽ kuery re ama'ẽ vy aperdoa ae ma Cristo renonde,

11 nhandere Satanás ipo'aka e'ÿ aguã, mba'eta jaikuaa porã ae nhanembotavyxea.

Tito ndojoui vy Paulo ndovy'aia re ijayvuague

12 Ha'e gui Trôade tetã py Cristo regua ayvu porã amombe'u aguã avaẽ jave py peteĩ okẽ ojepe'a xevy Senhor pe amba'eapo aguã.

13 Ha'e rami teĩ xe-irmão Tito ndajoui vy xepy'a py ma avy'aa naendui. Ha'e nunga rupi ha'e kuerya gui ajepe'a vy Macedônia katy ju aa.

Apóstolo kuery omba'eapoa rupi Cristo po'akaa ojekuaa 'rãa re ijayvua

14 Ha'e rami avi arovy'a Nhanderuete, mba'eta Cristo re vy opo'akaa rupi riae orereraa, ha'e ore kuery orekuaia re opa rupi oikuaa uka Cristo regua heakuã porã va'e ramigua.

15 Mba'eta ore kuery ma Cristo guigua heakuã va'e rami orekuai Nhanderuete pegua, oo jepe va'e ha'e okanhy va'e kuerya rupi.

16 Okanhy oje'oivy va'e pe ma manoa reakuã rami orekuai, mba'eta ha'e kuery oikuaa omano aguã regua romombe'ua. Ha'e rã oo jepe va'e kuery pe ma tekove reakuã rami orekuai, mba'eta oikuaa tekove regua romombe'ua. Ha'e ramo mava'e tu ha'eve 'rã ha'e rami aguã?

17 Mba'eta ore ma Nhanderuete ayvu romombe'ua rupi ndorojokorei, amboae kuery rami e'ÿ. Ha'e rami 'rãgue py Cristo re vy Nhanderuete guigua anhetẽa rupi oreayvu roikovy, Nhanderuete renonde rupi ae.

3

Guexeve guarã ojapo pyau pyre inhymague gui iporãvea re ijayvua

1 Po rami vy ri nda'u oreayvu rojejou porã uka reivea rupi? Amboae kuery rami avi ore voi ri ty'y roipota kuaxia oremombe'uarã pendevy pe rogueraa

* 2:5 Ha'e kuery va'e regua otekoavy va'ekue re ijayvu, xapy'a rei itavy rei va'e 1 Coríntios 5 py omombe'u va'ekue re. Apy ma Paulo ijayvu operdoa ju aguã re (Lucas 17.3,4; Gálatas 6.1,2).

aguã, ha'e'y vy pende guigua kuaxia romba'eapoa kuaa ukaarã amboae rupi rogueraa aguã?

² Any, mba'eta kuaxia para rami oremombe'uarã ma peẽ kuery ae pen-dekuai. Ha'e nunga ma orepy'a re ipara oiny ramo ogueroayvu pavẽ, oikuaapa 'rã.

³ Mba'eta peẽ ae pexa uka Cristo guigua kuaxia para pendekuaia, ore kuery romba'eapoa kuaa ukaarã. Ha'e rami avi tinta py e'y ipara, ha'e rã Nhanderuete oikove va'e Nhe'ẽ py. Itape re'y guive ipara, avakue ro'o re, orekuraxõ re ae.*

⁴ Cristo re vy ha'e rami ae rojerovia Nhanderuete re.

⁵ Orejogui ae e'y guive mba'emo rojapo kuaa, oregui e'y mba'emo oiko. Mba'eta rojapo kuaa aguã ma Nhanderuete gui ae ou.

⁶ Ha'e ae oremo'arandu guexeve guarã ipyau va'e ojapo va'ekue roikuaa uka aguã. Ha'e va'e ma ipara regua e'y, ha'e rã Nhe'ẽ guigua. Mba'eta ipara regua nhandejuka 'rã. Ha'e rã Nhe'ẽ ma nhanemoingove 'rã.

⁷ Ipara nhandejukaarã ma itape re omboparaa vy omoexakã reve oejaa raka'e. Ha'e nunga gui Moisés rova hexakã raxy ramo hova katy Israel kuery noma'ẽ kuaai raka'e, ogue ovy teĩ.

⁸ Ha'e va'ekue gui nda'u Nhe'ẽ guigua naexakã ratãive 'rã?

⁹ Mba'eta nhanembopagaarã omoexakã reve oejaa rire teko porã me'ea katuve ma hexakã ratãive 'rã.

¹⁰ Ha'e nunga rupi a'y hexakã ratãive va'e ou ma rire ymagua omoexakã mbyre rexakãa ndojekuaavei ma.

¹¹ Mba'eta ogue ovy va'e omoexakã reve oeja pyre gui ogue va'erã e'y katuve ma hexakã ratãive.

“Senhor Nhe'ẽ oĩa py jaiko porã 'rã”, he'ia

¹² Ha'e nunga roarõ roikovy vy orepy'a guaxua rupi ete oreayvu.

¹³ Ore ma Moisés ngova omo'ãague rami e'y orekuai. Mba'eta ha'e va'e ma ngova omo'ã raka'e Israel kuery oexa e'y aguã ogue ovy va'e opa rã.*

¹⁴ Ha'e rami teĩ ha'e kuery 'arandua omopytũmbaa. Mba'eta a'y peve yma guare guexeve guarã ojapo pyre ogueroayvu rã hova mo'ãa oime teri. Imo'ãa ma ndoipe'aai teri, mba'eta Cristo re vy mae ma oipe'aa 'rã.

¹⁵ A'y peve Moisés ombopara va'ekue ogueroayvu rã imo'ãa oime teri ha'e kuery py'a re.*

¹⁶ Ha'e rã amongue Senhor pe ojeko me'ẽ ramo oipe'aa 'rã imo'ãa.

¹⁷ Ha'e gui “Senhor” he'ia ma Nhe'ẽ, ha'e mamõ rã Senhor Nhe'ẽ oĩa py jaiko porã 'rã opa mba'e gui.

¹⁸ Mba'eta nhande kuery ha'e javive nhanderova mo'ãa oipe'aa rire Senhor rexakã re nhama'ẽ porã jaikovy epéko re rami. Ha'e ramo nhanembopyau 'rã nhanerexakãve javy aguã rami, Senhor rami ete nhandekuai aguã. Ha'e rami aguã ma Senhor, Nhe'ẽ gui ae ou.

4

Paulo ojapo 'rã va'ekue ojapo porãa re ijayvuague

¹ Ha'e nunga rupi Nhanderuete oremboaxy vy ha'e ramigua oremembia-porã ome'ẽ rire norekangyi,

* 3:3 “Itape re ipara va'e” he'ia ma lei Moisés ombopara va'ekue re ijayvu vy, teko yma guare kuaa ukaarã. * 3:13 Êxodo 34.33,35 * 3:15 Romanos 11.7-10

2 neĩ nhemi rupi ndorekuai mba'emo nharoxĩ va'erãa rupi. Ronhombotavya rupi e'ỹ orekuai, neĩ Nhanderuete ayvu ramigua rive noromombe'ui. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete renonde orekuai anhetê va'e roikuaa ukua rupi, ha'evea rami orekuai oikuaa pavê aguã.

3 Ha'e gui xapy'a rei ayvu porã romombe'u va'e ndojekuaai teri vy ma okanhy aguã rami ikuai va'e pe anho ndoikuaa ukaai.

4 Mba'eta ha'e kuery ndojeroviai ramo kova'e vyv regua ruete omopytũmba hi'arandua, ha'e kuery pe Cristo rexakãa regua ayvu porã ojekuaa e'ỹ aguã. Ha'e va'e ma Nhanderuete rami ete heko va'e.

5 Mba'eta ore ma ore ae e'ỹ rojekuaa uka, ha'e rã Cristo Jesus Senhor oikoa. Ha'e rã ore ma Jesus re vy peẽ kuery rembiguai rami roiko.

6 Mba'eta Nhanderuete "Pytũa gui taexakã hendy va'e", he'i va'ekue ae oremoexakã avi orep'y'a rupi, Cristo rova re hexakã ojekuaa va'e roexa uka aguã.*

Nhanderuete gui imbaraetea re Paulo ijayvuague

7 Ha'e nunga ma iporã ete va'eri hyru yapo gui ojapo pyre ramigua py rive roguereko, pavê oikuaa aguã ipo'aka etea Nhanderuete gui ae oua, oregui e'ỹ.*

8 Mba'eta ore ma opa mba'e py oremoingo axya teĩ ndorejokoa etei. Ndoroiukuai rei teĩ ndorekueraí.

9 Orere opu'ãa rei teĩ oeja pyre'ỹ orekuai. Orenupãa teĩ noremombai.

10 Orerete re Cristo ojukaa ague ramigua roendu riae, orerete re hekove voi ojekuaa avi aguã.

11 Mba'eta Jesus kãuxa nhande jaikove va'e jajejuka uka riae, Jesus rekove ojekuaa avi aguã nhanderete imarã va'e re.

12 Ha'e rami vy orere oĩ orejukaa aguã, peẽ kuery re ma tekove oĩ aguã.

13 Ha'e rami teĩ rojeroviaa oĩ avi, ipara oĩa rami: "Xee arovia, ha'e rami vy xeyvu."* Ore voi rogerovia vy oreayvu,

14 mba'eta roikuaa Senhor Jesus mboete jevyare ma Jesus re vy ore voi oremboete ju avi 'rã, ha'e peẽ kuery reve nhandererupa 'rã guive.

15 Mba'eta orere oiko va'e ha'e javi ma peẽ kuery penemoingo porãarã oiko. Ha'e rami vy Nhanderuete penemboaxya heta-etave oikuaa vy oguerovy'a ha'e omboete 'rã okuapy.

Mba'erã pa jaiko axya re ijayvua

16 Ha'e nunga rupi nanhandekuerai 'rã. Ha'e rami 'rãgue py nhanderete ivaipave ovy teĩ nhandepy'a rupi nhanembopyaua 'rã ko'ẽ nhavõ.

17 Mba'eta xapy'a'i jajexavaia ipoyi e'ỹ va'e ojapo 'rã mba'emo porã opa e'ỹ va'e, opa mba'e gui ovareve va'e jajopy aguã rami.*

18 Ha'e nunga rupi mba'emo jaexa va'e re'ỹ jaikuaa pota, ha'e rã mba'emo jaexa e'ỹ va'e re. Mba'eta jaexa va'e ma opa 'rã, ha'e rã jaexa e'ỹ va'e ma opa va'erã e'ỹ.

5

Nhanderete jaeja vy Senhor oĩa py jaiko 'rãa re ijayvua

* **4:6** Gênesis 1.3 * **4:7** 1 Coríntios 2.4,5; 2 Coríntios 12.9 * **4:13** Salmo 116.10 * **4:17** Romanos 8.18-25; 1 Pedro 1.3-5

¹ Mba'eta jaikuaa nhandero vvy regua ivaipa ramo yva re jajopy 'rã nhanderorã Nhanderuede guigua, avakue opo py ojapo va'ekue e'ÿ, opa va'erã e'ÿ.*

² Ha'e gui kova'e oo py nhaĩ teria ja nhanepoaẽ jaikovy, nhanderorã yva regua nharõ vy ha'e va'e py ju nhaĩ aguã.

³ Mba'eta ha'e va'e py ma nhaĩ vy hete e'ÿ va'e rami ve'ÿ 'rã jaiko.

⁴ Mba'eta anhetẽ kova'e oo py nhaĩ teri vy nhanepoaẽ jaikovy jajexavai vy. Ha'e rami avi hete e'ÿ va'e ndajaikoxei guive, ha'e rã hete pyau va'e, imarã va'e 'rãgue py tekove jareko vy.

⁵ Ha'e rami aguã rami Nhanderuede ae nhanemoingo, ha'e nhandevy Onhe'ẽ guive ome'ẽ ikuaa ukaarã.

⁶ Ha'e nunga rupi nhandepy'a guaxu riae. Nhanderete re jaikoa ja jaikuaa Senhor oĩa py ndajaikoi teria,

⁷ mba'eta jajeroviaa re jaiko, mba'emo jaexa va'e re'ÿ.

⁸ Ha'e gui nhandepy'a guaxu vy nhanderete jaejaxe, Senhor oĩa py ju jaiko aguã.

⁹ Ha'e nunga rupi Senhor oĩa py, e'ÿ vy apy jaiko teĩ nhanhea'ã jaikovy nhambovy'a aguã.

¹⁰ Mba'eta Cristo oikuaa potaaty renonde jajexa uka pavẽ 'rã, peteĩ-teĩ jajopy aguã nhanderete re teri jaikoa ja ha'evea rami, e'ÿ vy ha'eve'ÿa rami jaikoague rekovia.

Gueko re apóstolo Paulo ijayvuague

¹¹ Senhor renonde rojererokyjea ore roendu vy amboae kuery pe voi oreayvu ojeko rerova aguã. Nhanderuede orekuaa porã, ha'e ajerovia peẽ voi pene'arandua py orekuaa porã avi aguã.

¹² Ha'e rami peteĩgue ju oreayvua rojejou porã ukaa rupi e'ÿ. Ha'e rami 'rãgue py pendeivy roikuaa uka orekuaiã, amongue orere ijayvu rã peẽ kuery orejou porã rupi pembovai aguã. Ha'e kuery ma oexa va'e rive oguerovy'ave, opy'a re oĩ va'e'ÿ.

¹³ Ha'e rami na'inhakã porãveĩ va'e rami oreayvua ma Nhanderuede peguarã anho. Ha'e rã 'arandua rupi oreayvua ma pendeivy guarã.

¹⁴ Mba'eta Cristo orerayvu rire ixupe anho roiko. Mba'eta pavẽ re peteĩ omano rire jaikuaa ha'e javive omanoague.

¹⁵ Anhetẽ ete Cristo omano raka'e pavẽ re, jaikove va'e nhandejeupe ae jaiko ve'ÿ aguã, ha'e rã nhandere omano ha'e onhemboete ju va'ekue pe anho.

¹⁶ Ha'e ramo aÿ gui ma ndajaikuaa potaveĩ avave rei ngo'o re oikoa re. Yma rupi Cristo ngo'o re oikoa re jaikuaa pota va'ekue ri aÿ ma ha'ekue rami ve'ÿ ma jaikuaa.

¹⁷ Mba'eta Cristo re ikuai va'e ma hemimoingo pyau ma. Heko ymague oaxapa ma, ipyau va'e ju oĩ.*

Nhanderuede reve peteĩ rami ju nhandekuai aguã re ijayvua

¹⁸ Ma'ẽ, ha'e nunga ha'e javi Nhanderuede guigua meme. Mba'eta Cristo re vy ngupive nhanemoingo peteĩ rami, ha'e nhanemoĩ guive hexeve peteĩ rami ju nhandekuai aguã regua mombe'uarã,

¹⁹ po rami: Cristo re vy Nhanderuede ma ko vvy regua kuery reko vaiague re oikuaa pota 'rãgue py ojapo raka'e hexeve peteĩ rami ikuai aguã. Ha'e nhandevy omombe'u uka guive hexeve peteĩ rami nhandekuai aguã regua ayvu.

* 5:1 "Nhandero vvy regua" he'ia ma nhanderete re ijayvu vy (4.16; 2 Pedro 1.13,14). Romanos 6.4-6; Efésios 4.22-24; Colossenses 3.9,10

* 5:17

20 Ha'e rã ore kuery ma Cristo rery rupi oreayvu va'e, ore oreayvua rupi Nhanderuete voi ijayvu avi. Ha'e rami vy Cristo rery rupi rojerure: Nhanderuete reve peteĩ rami penhemoingo uka.*

21 Mba'eta Cristo ojevavy e'ỹ va'eri nhandere vy hexe omoĩa raka'e jajejavya, hexe vy nhandere Nhanderuete omoĩ aguã ojeguigua teko porã.

6

1 Ha'e rami rire ore hexeve romba'eapo va'e ma peẽ kuery pe oreayvu avi Nhanderuete penemboaxya pejopy rive'ỹ aguã re.

2 (Mba'eta aipoe'i: "Ha'evea ára aendu pendeayvua, ha'e rami vy rogueraa jepe aguã ára roepy", he'i va'ekue.* Ma'ẽ, aỹ ma ha'evea ára, aỹ ae peo jepe aguã ára.)

3 Ore ma mba'eve py rojoitya rupi e'ỹ orekuai, romba'eapoa ndojou vaiai aguã.

Paulo onhemoingo axy ukaa re ijayvuague

4 Ha'e rami 'rãgue py opa mba'e py roexa uka Nhanderuete rembiguai roikoa: orekuerai e'ỹa py, orekuai axya py, rojexavaia py, rojerereko axy ukaa py,

5 ronhenupã ukaa py, nhuã py roĩa py, orere opu'ãmbaa reia py, romba'eapoa py, roke e'ỹa py, rokaru e'ỹ re roikoa py,

6 orereko ky'a e'ỹa py, mba'emo roikuaa-a py, orevai rive-rive'ỹa py, ha'eve vai'i orekuai py, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ po'akaa py, oreporayvu merami rive e'ỹa py,

7 anhetẽ ete rupi oreayvua py, Nhanderuete po'akaa rupi orekuai py, orepo jovaive py heko porã va'e rembiporu roiporua py;

8 oremboetea rupi, ha'e oremboete e'ỹa rupi orerereko rã; orere ijayvu rei, ha'e ijayvua porã rã; mba'eta nhombotavypa va'e rami orerereko, anhetẽ va'e roiko teĩ;

9 oexapy e'ỹ rami orerereko, oexa riaepy roiko teĩ; omano ta va'e rami orekuai teĩ oikove va'e roiko; ombopagapy rami orerereko teĩ ndorejukaai;

10 orep'y a vai va'eri rovy'a riae; oreporiaukue'i va'eri heta rojapo iporiau e'ỹ aguã rami; mba'eve ndoroguereko merami teĩ opa mba'e roguereko.

Paulo oayvua rami ha'e kuery voi oayvu aguã re ijayvuague

11 Peẽ Corinto pygua kuery pe ronhemombe'u porã, noronhomi orep'y a re oĩ va'e.

12 Peẽ kuery pe ore noronhemoakãte'ỹi, peẽ kuery ae rima penhemoakãte'ỹ orevy.

13 Ore rami avi ke pendekuai. (Xera'y kuery pe rami xeayvu pende'vy.) Peẽ voi ke pendepy'a peipe'a avi orevy.

Ojerovia e'ỹ va'e kuery ikuai rami nhandekuai e'ỹ aguã re ijayvua

14 Canga py peĩ eme amboae kuery ojerovia e'ỹ va'e reve. Mba'eta mba'ixa tu heko porã va'e nhomoirũ ta heko vai va'e reve? Mba'ixa tu hendy va'e nhomoirũ ta pytũ reve?

15 Mba'ixa tu Cristo oguereko ta Poromboeko vaia reve? Mba'e tu ojerovia va'e oguereko ta ojerovia e'ỹ va'e reve?*

16 Mba'e 'rã tu Nhanderuete pegua templo oguereko mba'emo ra'angaa reve? Mba'eta nhande ae Nhanderuete oikove va'e pegua templo jaiko, aipoe'iaque

* 5:20 Romanos 5.1,10; Colossenses 1.19,20 * 6:2 Isaías 49.8 * 6:15 1 Coríntios 10.20-22; 15.33; Tiago 4.4,5

rami: “Aĩ'rã, aiko'rã ha'e kuery mbyte. Aiko'rã ha'e kuery Ruete, ha'e rã ha'e kuery ma xevygua'rã ikuai.”*

¹⁷ “Ha'e nunga rupi pejepe'a ha'e kuery mbyte gui, penhemoirũve eme”, he'i Senhor: “Pepokove eme iky'a va'e re. Ha'e ramo xee romovaẽ'rã,

¹⁸ aiko'rã Penderu, ha'e rã peẽ ma xera'y ha'e xerajy kuery'rã pendekuai”, he'i Senhor Ipo'akapa va'e.*

7

¹ Ha'e nunga rupi xerembiayvu kuery, ha'e rami nhanderoayvu porã rire jajeky'a'o ukapa'rã nhanemboeko ky'aarã, nhandero'o ha'e nhanenhe'ẽ mongy'aarã va'ekue ha'e javi gui. Iky'a e'ỹ ete va'e nhandekuai, Nhanderueete renonde jajererokyjea rupi.

Corinto pygua kuery oayvua rupi Paulo ijayvuague

² Oremovaẽ ke penekuraxõ py. Avave rei ndoroguerekali ha'eve e'ỹa rami, noronhomboko vai ha'e ndorojokorei guive.

³ Ha'e rami avi rojou vaia rupi e'ỹ xeayvu, mba'eta aipoa'e ae ma peẽ kuery orekuraxõ re roguerukoa, joupive nhamano e'ỹ vy jaikove aguã.

⁴ Opa mba'e py anhemombe'u porã pẽvy, opa mba'e py roguerovy'a guive. Ha'e nunga rupi aendu xepy'a guaxuvea ha'e avy'a etea, opa mba'e py rojexavai teĩ.

Tito ovaẽague re ijayvuague

⁵ Mba'eta Macedônia yvy re rovaẽ vy peteĩve henda py noroendui karamboae mby'a porã. Ha'e rami'rãgue py opa mba'e py rojexavai. Amboae kuery opu'ã okuapy orere, ha'e orep'y'a py roendu rokyjea.

⁶ Ha'e rami teĩ Tito ovaẽ ramo Nhanderueete ikueraí va'e mbopy'a guaxua va'e vy orembopy'a guaxu ju.

⁷ Ha'e va'e ovaẽ ramo anho e'ỹ, peẽ kuery pembopy'a guaxuague omombe'u rã roendu vy voi orep'y'a guaxu. Mba'eta orevy pe omombe'u peẽ kuery xerexaxea, penhemboaxya ha'e xenhe'ẽ rendu pekuapya. Ha'e rami vy xembovy'ave.

⁸ Mba'eta peẽ kuery pe kuaxia ambopara va'ekue pexa vy pendeporiau rei teĩ xee ma nda'evei nõ ndaikoi, ymave nda'evei nõ aiko va'ekue teĩ (mba'eta aikuaa ha'e va'e kuaxia para xapy'a'i penemomboriaua).

⁹ Ha'e gui aỹ ma avy'a ju, pendeporiaupa reiague re rive'ỹ, ha'e rã pejeko rorova aguã rami pendeporiauague re, mba'eta Nhanderueete gui ae pendu pendeporiaua, ha'e rã oregui ma peteĩve henda py pendeporiau e'ỹ aguã.

¹⁰ Mba'eta Nhanderueete gui ma pendeporiau vy jajeko rorova'rã jaa jepe aguã. Ha'e rami aguã gui ju avave rei ndojeko rerovavei'rã. Ha'e rã yvy guigua mboriau reia ma nhamano aguã rami'rã ojapo.

¹¹ Mba'eta Nhanderueete guigua mboriau ma opa mba'e py penemoingo porã: penhemboeko porã uka, teko vai pejou vai ete, pejererokyje, xerexaxe ete ju, xenhe'ẽ rendu, ha'e penhombopagaxe guive. Opa mba'e py pexa uka pejevavya rupi ve'ỹ pendekuaia ha'e nungakue py.

¹² Ha'e nunga rupi pẽvy ambopara va'ekue teĩ otekoavy va'ekue re vy e'ỹ ambopara, neĩ omomboriau va'ekue re vy e'ỹ guive, ha'e rã Nhanderueete renonde peẽ kuery pexa uka ju aguã orenhe'ẽ rendua.

* **6:16** Levítico 26.11-12, Ezequiel 37.27, Jeremias 32.38 * **6:18** Ezequiel 20.41, Isaías 52.11, 2 Samuel 7.14

¹³ Ha'e nunga rupi ae roendu ju karamboae orep'y'a guaxua. Ha'e orep'y'a guaxua gui rovy'ave ete, mba'eta roendu avi Tito pembopy'a porã ramo ovy'aa.

¹⁴ Mba'eta ixupe xeyvu va'ekue peẽ kuery roguerovy'aa rami, ha'e gui nda'evei nho ndaikoi. Mba'eta opa mba'e py pendereve oreayvua anhetê memea rami avi Tito oendua py roguerovy'aague voi anhetê ojeupitypa.

¹⁵ Tito voi penderayvua oenduve mba'eta penhe'ê renduague ha'e javi re ima'endu'a vy, ha'e gui pejeayvu ha'e peryryipa reve pemovaẽague re guive.

¹⁶ Xee avy'a mba'eta opa mba'e py peẽ kuery re ajeroviaa ojeupitypa.

8

Judéia py iporiaukue'i ikuai va'e pe Macedônia py igreja ikuai va'e peráta ome'ẽague re ijayvuague

¹ Ha'e rami avi irmão kuery, peẽ kuery pe romombe'u va'ekue Macedônia yvy re igreja kuery ikuai va'e Nhanderuete omboaxy vy marã rami pa omoingoague,

² mba'eta ha'e kuery ma opa marã omoingo axya teĩ oexa uka tema ovy'a etea, mba'eta iporiaupa va'eri heta ojou irmão kuery pe ome'ẽ va'erã.*

³ Mba'eta xee aipoa'e: Ha'e kuery oexa uka mba'emo oguereko va'ekue áryve ome'ẽxea.

⁴ Ha'e rami vy orevy pe ju ojerure jepi iky'a e'ỹ va'e kuery oipytyvõ aguã re, amboae kuery rami avi.

⁵ Ha'e gui ore roexa'ãague rami anho e'ỹ ikuai, mba'eta Senhor pe ranhe ojeko me'ẽ okuapy, ha'e rire Nhanderuete oipotaa rami orevy pe ju ikuai.

⁶ Ha'e nunga rupi ae Tito pe rojerure penepytyvõ aguã peráta peme'ẽ 'rã va'ekue pemono'õmba aguã, ha'e rami aguã omboopy rire.

⁷ Ha'e nunga rupi pejapopa ke, opa mba'e py pendekuai porã etea pexa ukaa rami avi: pejeroviaa py, ayvu py, mba'emo peikuaa-a py, opa mba'e py penekyre'ya py, ha'e roayvua py guive.

⁸ Pëvy ajapo uka nhea'ãa rupi e'ỹ guive xeyvu. Ha'e rami avi amboae kuery nhopytyvõxea pëvy amombe'u vy aexaxe anhetê pa peẽ kuery voi penderayvua.

⁹ Mba'eta peikuaa ma Senhor Jesus Cristo nhanemboaxya, mba'eta iporiau e'ỹ va'eri penderayvu vy iporiau va'e ojeapo raka'e, iporiau va'e oiko ramo peẽ kuery iporiau e'ỹ va'e peiko aguã.

¹⁰ Amombe'u porãve ta aikuaa va'e: Peẽ kuery ma ma'et'ya oaxa va'e py peẽ ranhe pemboopy va'ekue mba'emo pemono'õ aguã, mba'eta peẽ ranhe penderpy'a re ha'e rami aguã pemoi va'ekue. Ha'e rami vy po rami 'rã ha'eve:

¹¹ Aỹ pejapopa ke pemboopy va'ekue. Peme'ẽxea peikuaa ukaague rami pemono'õmba ke peme'ẽ va'erã, pejoua'i rami.

¹² Mba'eta nhame'ẽxea oĩ ramo jajoua rami nhame'ẽ rã ojou porã pavê 'rã, ruxã'i anho jajou vy nanhame'ẽive teĩ.

¹³ Mba'eta "Amboae kuery nome'ẽive, ha'e rã peẽ peme'ẽve aguã" nda'ei. Ha'e rami 'rãgue py aipota joo rami meme pereko'i mba'emo.

¹⁴ Ha'e rami vy perekopa va'e gui pemboja'o ramo ha'e kuery pe ndoatavei 'rã, araka'eve rã ha'e kuery ju oguerekopa va'e gui omboja'o rã penderpy pe ju ndoatavei aguã. Ha'e rami vy joo rami meme 'rã pereko,

¹⁵ ipara oĩa rami: "Omono'õ reta va'ekue pe naembyrei. Ha'e rã mbovy'i omono'õ va'ekue pe ma ndoatai."*

* 8:2 Atos 11.27-30; Romanos 15.25-27; 1 Coríntios 16.1-4

* 8:15 Êxodo 16.18

Tito pe ojapo uka pyau jevyague re ijayvua

¹⁶ Ha'e gui arovy'a Nhanderuete mba'eta Tito py'a re omoĩ xee rami penepytvõxea.

¹⁷ Ha'e ramo ojapypxaka karamboae rojerurea re. Ha'e rami vy ikyre'ỹve ete vy ha'e ae penepytvõxea rupi oguata peẽ kuerya katy.

¹⁸ Hupive romondouka avi irmão mboae. Ha'e va'e ma ayvu porã omombe'ua rupi oiko va'e, opa rupi igreja kuery oikuaa.

¹⁹ Ha'e rami anho e'ỹ, igreja kuery oiporavo va'ekue oreirũrã, peráta mono'õa rupi orepytvõ aguã. Ha'e nunga rojapo Senhor omboetea aguã, ha'e ronhopytvõxe etea roexa uka aguã.

²⁰ Mba'eta ronhea'ã avave rei orere ijayvu rei e'ỹ aguã peráta ome'ëa reta pyre rogueraa rã.

²¹ Mba'eta ronhea'ã ha'evea rami orekuai aguã Senhor renonde, ha'e avakue oexaa py guive.

²² Ha'e va'e irmão kuery reve romondouka avi nhande-irmão mboae. Ha'e va'e ma opa mba'e py nhopytvõxea roexa jepi va'e, mbovykue rei e'ỹ. Ha'e gui aỹ ma peẽ kuery re ojeroviaa rupi vy oexa ukave ju nhopytvõvexea.

²³ Ha'e gui xeirũ Tito ma peẽ kuerya rupi xepytvõ va'ety. Ha'e gui irmão kuery mboae ma igreja kuery remimondouka meme, ha'e Cristo mboetea guive.

²⁴ Ha'e ramo igreja kuery pavẽ renonde peẽ voi ke pexa uka pendeporayvua, ha'e va'e avakue oendua py ore roguerovy'a rire.

9

Ha'e kuery ome'ẽmba voi aguã re Paulo ijayvuague

¹ Ha'e gui iky'a e'ỹ va'e kuery pe mba'emo pemboja'o aguã re ambopara ve'ỹ teĩ ha'eve,

² mba'eta aikuaa porã peipytvõvõxea. Ha'e nunga py roguerovy'a Macedônia pygua kuery ikuaiia rupi. Mba'eta ha'e kuery pe aipoa'e pendereko re: "Acaia pygua kuery ma ma'et'ya oaxa va'e guive mba'emo omboja'o aguã rami ikuai", ha'e va'ekue. Ha'e rami vy peẽ ranhe peme'ẽxe rire heta ju ma ikuai ome'ẽxe avi va'e.

³ Ha'e rami avi pẽa py ambou irmão kuery, peẽ kuery roguerovy'aa oaxa rive'ỹ aguã, ha'e rami rãgue py pemono'õmba aguã, xee aipoa'eague rami.

⁴ Ha'e rami vy Macedônia pygua kuery xerupive ou va'e oexa e'ỹ aguã ndapejapo porãi ra'ea, roxĩmba e'ỹ aguã. (Ha'e rami avi "Peẽ pexĩmba rã" nda'ei,) mba'eta peẽ kuery re ajerovia ae ha'e nunga py.

⁵ Ha'e rami avi ajou porã xegui irmão kuery ranhe peẽ kuerya py ambou aguã, oguereko katu ma voi aguã mba'emo peme'ẽ aguã va'ekue. Ha'e rami vy pemono'õmba rã penhopytvõvõxea rupi ete, penerakãte'ỹ reia rupi e'ỹ.

Mba'emo moaĩa ha'e imono'õa re ombojojaague

⁶ Aipoa'e: Mbovy'i ri amongue omoaĩ rire mbovy'i avi rã omono'õ. Ha'e rã omoaĩ reta va'ekue ma omono'õ reta avi rã.

⁷ Peteĩ-teĩ tapeme'ẽ pendepy'a re pemoĩague rami, penerakãte'ỹa rupi e'ỹ, neĩ ame'ẽ uka nhea'ã ramo e'ỹ guive, mba'eta Nhanderuete oayvu ovy'a reve ome'ẽ va'e.

⁸ Ha'e ramo Nhanderuete penemboaxy vy opa mba'e rã ojou uka pẽvy. Ha'e rami vy opa mba'e pejou riae rã, opa mba'e py penhopytvõ aguã,

⁹ ipara oĩa rami: "Mba'emo omboja'o vy iporiaukue'i pe ome'ẽ ramo heko porãa ojekuaa riae rã", he'ĩague rami.*

* 9:9 Salmo 112.9

¹⁰ Mba'eta Nhanderuete ae ome'ê mba'emo ra'yîgue inhotÿarã pe, mbojape guive ome'ê ho'u va'erã pe. Ha'e pendeivy pe voi ome'ê porãmba 'rã pemoaï va'erã, omboetave avi 'rã penderêko porãa.

¹¹ Opa mba'e ome'êmba 'rã pendeivy, opa mba'e py joupe pemboja'o aguã. Ha'gui ha'e joupe rogueraa ramo heta 'rã oguerovy'a Nhanderuete.

¹² Mba'eta ha'e rami penhopytyvõ ramo iky'a e'ÿ va'e kuery oguerokopa 'rã. Ha'e rami anho e'ÿ, heta oguerovy'a 'rã Nhanderuete guive.

¹³ Mba'eta Nhanderuete omboete 'rã okuapy, peipytyvõa py Cristo regua ayvu porã peroviaa rupi penhe'ê rendua pexa uka ramo, mba'eta peme'êxexa py ha'e kuery pe pemboja'o, pavê rei pe guive.

¹⁴ Ha'e ramo ha'e kuery ma pendererovy'aa rupi ojerure 'rã pendere, opa mba'e py Nhanderuete penemboaxya oikuaa vy.

¹⁵ Nhandevy Nhanderuete ome'ê opa mba'e gui iporãve va'e. Ha'e ramo jarovy'a.

10

Apóstolo po'akaa rupi Paulo ijayvuague

¹ Cristo ivai rei e'ÿ ha'e porayvu va'e rery rupi xee Paulo ae pëvy ajerure. Xee ma anhetê peê kuerya py aiko jave xe'vyvÿ'i va'eri pendekuaia rupi e'ÿ aiko jave "Ijayvu ete va'e" 'ea xevy.

² Tá, xee ajerure pëvy peê kuerya py avaê ju jave ijayvu ete va'e rami e'ÿ xeapo aguã, mba'eta anhetê xeayvu ete 'rã amongue to'o re roikoa rami ijayvu va'e ikuai rã.

³ Mba'eta orero'o re roiko teï to'o oikuaa rami e'ÿ guive ropu'ã roikovy orerovaigua kuery re.

⁴ Mba'eta ore ronhea'ãa rupi tembiporu roiporu va'e ma to'o guigua e'ÿ, ha'e rã Nhanderuete guigua ipo'aka va'e, oo imbarate ete va'e mbovaipaara.* Ha'e rami vy rombovaipa 'rã nhombotavypa reia rupi ayvua,

⁵ ha'e opa marãgua onhemboyvatevexea guive, Nhanderuete oikuaaxe va'e rovai opu'ã va'e. Ha'e rami vy roity avakue 'arandu ha'e javi, ha'e kuery voi Cristo onhe'ê rendu aguã rami.

⁶ Ha'e gui opa mba'e py penhe'ê rendu ma ri ramo rombopaga 'rã inhe'ê rendu e'ÿ va'e ha'e javi.

⁷ Peikuaa pota ke mba'emo ojekuaa porã va'e re. Amongue ojejou porãa rupi ojeupe "Cristo pegua" he'i vy peteîgue ju toikuaa pota ojee. Mba'eta Cristo pegua ha'e kuery oikoa rami avi ore voi Cristo pegua roiko.

⁸ Orepo'akaa re peteîgue ju xeayvu teï naxï, mba'eta peê kuery romombaraeteve aguã Senhor orembopo'aka, penembaraetea rombovaipa aguã e'ÿ.

⁹ Ha'e rami xeayvu, kuaxia ambopara vy romongyjxexa rami pexa'ã e'ÿ aguã.

¹⁰ Mba'eta amongue ndaxejou porãï vy aipoe'i: "Paulo kuaxia ombopara va'ekue ma ipoyi, ha'e ipo'akaa kuaa ukaa guive, va'eri nhandea py oï vy ikangy, ha'e ijayvu ndovarei", he'i.

¹¹ Ha'e rami ijayvu va'e toikuaa pota pova'e nunga re: Ha'e kuerya py e'ÿ roï jave kuaxia para romboparaa rami ae ju 'rã oreayvu ha'e kuerya py rovaê vy.

¹² Mba'eta ore ma noronhemboyvatexei va'ekue, ojejou porã rei va'e kuery rami e'ÿ. Ha'e kuery ma ojee ae rive ovy'a, ha'e ojegui ae mba'emo ombojoja vy oexa uka o'arandu e'ÿa.

* 10:4 Efésios 6.10-18; 1 Tessalonicenses 5.8

Mamo pa Paulo omba'eapo aguã oikuaa ukaague re ijayvua

¹³ Ha'e rã ore ma orejee ae ndoreayvui 'rã ha'evea ramigua áryve, Nhanderuete orerembiaporã ome'ẽ va'ekue re anho oreayvu. Mba'eta peẽ kuerya rupi voi romba'eapo aguã ome'ẽ.

¹⁴ Mba'eta peẽ kuerya rupi noremomba'eapoi va'e rire pendekuaia re oreayvu aguã nda'evei 'rãgue. Ha'e rami avi Cristo regua ayvu porã romombe'u vy peẽ kuerya rupi romba'eapo ae ma.

¹⁵ Ha'e rami avi ha'evea ramigua áryve e'ỹ 'rã oreayvu, amboae kuery omba'eapoa re oreayvu e'ỹ aguã. Ha'e peẽ kuery re rojerovia, pejeroviaa oive ramo peẽ kuerya rupi romba'eapove aguã, orerembiaporã ome'ẽ mbyre rami vy,

¹⁶ ha'e pendekuaia rovai rupi voi ayvu porã romombe'u aguã, mba'eta ore ndoreayvui 'rã amboae kuery omba'eapoague rupi ore ju romba'eapoa roguerovy'aa rupi.*

¹⁷ Ha'e rami 'rãgue py "Mba'emo oguerovy'a va'e ma Senhor ae toguerovy'a" he'ia rami orekuai.*

¹⁸ Mba'eta amongue ha'e ae rive ojererovy'a va'e'ỹ 'rã ojou porã mbyrã oiko, ha'e rã Senhor oguerovy'a va'e anho.

11

Paulo gueko re ijayvuve jevyague

¹ Inhakã porã e'ỹ va'e rami xeayvuve ju ta ramo aipota xereropo'akave. Ha'e rami vy xereropo'akave'i ju ke.

² Mba'eta peẽ kuery re xee nda'evei etea ma Nhanderuete guigua ae. Mba'eta omerã peteĩ'i va'e pe kunhataĩ ete'i ojexa uka va'e rami avi xee ma roguereko katu peteĩ pe roexa uka aguã. Ha'e va'e ma Cristo.

³ Ha'e rami teĩ xee akyje, mboi ijapua rupi Eva ombotavyague rami avi pene'arandua voi ombovaipa avi gui, peteĩ rami anho pendepy'aa ha'e Cristo pe pendeko ky'a e'ỹa rupi pendekuaia gui pejepe'a gui.

⁴ Mba'eta anhetẽ pẽa py amongue ovaẽ vy Jesus regua ore romombe'u va'ekue ramigua e'ỹ 'rã omombe'u, ha'e rami e'ỹ vy Nhe'ẽ e'ỹ vy ayvu porã pejopy va'ekue ramigua e'ỹ 'rã omombe'u. Ha'e ramo ha'e va'e regua pe teĩ penhembo'e uka 'rã, pevy'a reve.

⁵ Ha'e kuery ojeupe ae "Apóstolo" he'ia va'e gui xee ma neĩ peteĩ henda py naxe'yvyĩ'ive.

⁶ Ayvu py xe'yvyĩ'i teĩ mba'emo aikuaa-a py any. Ha'e nunga ha'e javi roikuaa uka ae ma pëvy, opa mba'e py.

Joupe nonhemongaru ukaiague re Paulo ijayvuague

⁷ Tyrã pa peẽ kuery romboyvateve vy xee ae anhemoyvyĩve vy ajejavy va'ekue rĩ ty'y? Mba'eta peẽ kuerya rupi aiko jave hepy e'ỹ re amombe'u va'ekue Nhanderuete guigua ayvu porã.

⁸ Mba'eta igreja kuery mboae gui mba'emo aipe'a heruvy peẽ kuery roipytyvõ rive aguã, ha'e amba'eapoague repy ajopy guive.

⁹ Peẽ kuerya py aiko jave mba'emo py xeporiau teĩ peẽ kuery peteĩve pe nanhemongaru ukai. Mba'eta Macedônia gui irmãõ kuery ovaẽ vy ome'ẽmba aikotevẽ va'ekue. Opa mba'e py anhea'ã va'ekue peẽ kuery pe anhemongaru uka e'ỹ aguã, ha'e anhea'ã riaeve 'rã guive ha'e rami.*

* 10:16 Romanos 15.18-21

* 10:17 Jeremias 9.24

* 11:9 1 Coríntios 9.1-27

¹⁰ Cristo regua ayvu anhetê ete va'e xere oĩ va'e rupi aipoa'e: Xegui ndoipe 'aai 'rã apy Acaia yvy re ha'e rami aiko vy avy'aa.

¹¹ Mba'e re nda'u nanhemongaru ukai va'ekue pendeivy? Peẽ kuery roayvu e'ỹ vy teve ha'e rami aiko? Nhanderuete ma oikuaa roayvua.

¹² Ha'e rami 'rãgue py "Paulo kuery rami orekuai" he'i rive va'e kuery amokyrirĩ aguã nanhemongaru ukai va'ekue pendeivy, ha'e kuery ojejou porã ve'ỹ aguã. Ha'ekue rami aiko riaeve 'rã guive,

¹³ mba'eta ha'e kuery ma apóstolo ramigua rive, anhetê rupi e'ỹ omba'eapo, Cristo pegua apóstolo ramigua rive onhemoingo va'e.

¹⁴ Ha'e ramigua jaexa teĩ nanhanhemondyi, mba'eta Satanás ae voi anjo hexakãmba va'e rami onhemoingo.

¹⁵ Ha'e nunga rupi hembiguai kuery voi heko porã va'e merami rive onhemoingo rã jaexa vy nanhemondyi 'rã. Ha'e gui opaa py ha'e kuery ha'evea rami 'rã opaga ojapo vaiague re.

Ayvu porã káuxa ojexavaia re Paulo ijayvuague

¹⁶ Teĩgue ju xeyvu: Avave rei xevy pe "Inhakã porã e'ỹ va'e" ta'ea eme. Ha'e rami teĩ ha'e rami xekuaa va'e ikuai vy taxerero'akave'i ju, inhakã porã e'ỹ va'e rami xejee xeyvuve rã.

¹⁷ Mba'eta xeyvu ta Senhor gui e'ỹ ijayvu va'e rami, 'arandu rupi e'ỹ, ojejou porã rei va'e rami rive.

¹⁸ Heta ikuai to'o re vy ojererovy'aa rupi rive ijayvu va'e. Ha'e gui xee voi xeyvu ta ranhe ajererovy'aa rupi.

¹⁹ Mba'eta peẽ kuery pendejeupe "Hi'arandu va'e" peje teĩ pevy'a reve penhembo'e uka hi'arandu e'ỹ va'e pe.

²⁰ Ha'e kuery pe pejejokuai uka escravo rami, penhemomba uka, pejekore ukapa, mba'eta pendegui onhemboyvateve vy penderova petepa.

²¹ Xee axĩ reve xema'endu'a ha'e kuery rami orekuai aguã ndorepy'a guaxuiague re. Ha'e rami avi amongue ipy'a guaxua rupi ijayvu ramo xee voi xepy'a guaxu 'rã. Inhakã porã e'ỹ va'e rami teri xeyvu.

²² Ha'e kuery hebreu regua teve? Xee voi hebreu aiko. Ha'e kuery Israel regua teve? Xee voi. Ha'e kuery Abraão ramymino teve ikuai? Xee voi.

²³ Cristo rembiguai teve ikuai? (Inhakã porã e'ỹ va'e rami teri xeyvu.) Xee katuve ma ha'e aiko. Mba'eta pavê gui amba'eapove, nhuã py hetakueve aĩ, mbovykue rei e'ỹ anhenupã uka, mbovykue rei e'ỹ amano aguã rupi aiko va'ekue.

²⁴ Peteĩ nhiruĩgue ma judeu kuery xenupã trinta e nove-kue,

²⁵ mboapykue xenupãa yvyra rovi py, peteĩgue ita py xepipaa, mboapykue kanoã aĩa va'e oike, peteĩ pytũ ha'e peteĩ ára ye'ẽ mbyte py aĩ va'ekue.

²⁶ Aguataa rupi aiko vy mbovykue rei e'ỹ ajexavai. Yy oxyry atã va'e rupi aaxa, jojuka rive-rive va'e ikuai rupi, xeretarã kuery ha'e amboae regua xejukaxe ramo, tetã ha'e tekoa e'ỹa rupi aikoa py, ye'ẽ rupi aa vy, ha'e irmão ramigua rive xejukaxe ramo.

²⁷ Amba'eapoa py aiko vy xekane'õ va'ekue, mbovykue rei e'ỹ ake e'ỹ re aiko. Xenhembyayi ha'e xey'uvei va'ekue. Mbovykue rei e'ỹ akuru e'ỹ re aiko va'ekue, ha'e xeaõ e'ỹ vy yro'y aendu guive.

²⁸ Ha'e nunga xerete re oiko va'e ramigua anho e'ỹ aendu, ko'ẽ nhavõ xere oĩ ipoyive va'e, igreja kuery ha'e javi re nda'evei aiko.

²⁹ Ha'e kuery va'e regua ikangy rã xee voi xekangya aendu. Ho'a ramo xee voi xepy'a vai 'rã.

³⁰ Ha'e rami avi mba'emo arovy'aa rupi xeyvu vy xeyvu ta avi xekangya rupi aikoa re.

31 Nhanderuete, Senhor Jesus Ru va'e raka'e rã peve ima'endu'a porãmbu oiko va'e ma oikuaa ndaxeapua.

32 Damasco tetã py aiko jave tetã re opena va'erã huvixave Aretas omoĩ va'ekue omboaty jopya kuery xejopy aguã.

33 Ha'e rami teĩ tetã kora re janela oĩ va'e gui xemboguejya yvy katy peteĩ ajaka tuvixa va'e py. Ha'e rami vy aa jepe karamboae ha'e kuery po gui.*

12

Senhor mba'emo oexa uka ha'e oikuaa ukaague re ijayvuague

1 Ajererovy'aa rupi xeayvuvu aguã nda'evei teĩ amombe'u ta Senhor mba'emo oexa ha'e oikuaa ukaague.

2 Peteĩ ava aikuaa Cristo pegua. Ha'e va'e ma catorze ma'etỹ ma ojapo yva mboapya peve oupiague. Hete reve pa tyrã hete reve'ỹ oupia xee ndaikuaai, Nhanderuete ma oikuaa.*

3 Ha'e gui ha'e va'e ava hete reve pa tyrã hete reve'ỹa ndaikuaai, Nhanderuete ma oikuaa teĩ xee aikuaa

4 yvy marã e'ỹ re oupia. Ha'e ramo ayvu oendu avave rei omombe'ua aguã nda'evei va'e.

5 Ha'e ramigua oikoague re xee xeayvu 'rã, ha'e rã xereko re ae ndaxeayvui 'rã, xekangya re e'ỹ vy.

6 Ha'e rami ajererovy'aa rupi xeayvu va'e rire inhakã porã e'ỹ va'e ndaikoi 'rãgue, mba'eta anhetẽ va'e meme. Ha'e rami teĩ ha'e rami ndaxeayvuxei, avave rei xejou porã rei e'ỹ aguã. Ha'e rã xere mba'emo oĩ rã oexa, e'ỹ vy xegui ayvu oendu va'ekue anho ha'eve.

Ho'o re juu oĩ va'e re Paulo ijayvuague

7 Ha'e ramigua iporã ete va'e xeivy oikuaa ukaague re ajejou porã rei e'ỹ aguã, peteĩ juu omoĩa xero'o re. Ha'e va'e ma Satanás ombou va'ekue xerereko axy aguã, anhemboyvate rei e'ỹ aguã.

8 Ha'e nunga rupi mboapykue Senhor pe ajeruve xegui oipe'a aguã re.

9 Ha'e rami teĩ aipoe'i xeivy: "Xee romboaxya ha'eve ma ndevy, mba'eta ikangy va'e re xepo'akaa ojekuaa porãve 'rã", he'i va'ekue. Ha'e nunga rupi avy'a reve 'rã xeayvu xekangya re, xere Cristo po'akaa oĩ aguã.*

10 Ha'e rami vy arovy'a 'rã xekangya, xere ayvua reia, ajexavaia, xere opu'ãa reia, ha'e nda'evei aikoa Cristo káuxa aendu va'e. Mba'eta xekangya py xembaraeteve 'rã.

Apóstolo aikoa kuaa ukaa re Paulo ijayvuague

11 Inhakã porã e'ỹ va'e rami xeayvu va'ekue, ha'e rami aguã rami peẽ ae xemoingo ramo. Peẽ ae pendeayvu 'rãgue xererovy'aa rupi, mba'eta xee ma mba'eve py ojeupe "Apóstolo" he'i rive va'e kuery gui naxe'yvyĩ'ive, mba'e'ỹ aiko va'erĩ.

12 Mba'eta peẽ kuery mbyte rupi aexa uka ae ma apóstolo aikoa kuaa ukaarã, opa mba'e aropo'akaa py, ha'e gui hexa pyrã, nhomondyipaarã ha'e po'akaa kuaa ukaarã ajapoa py guive.

13 Mba'e nunga py tu igreja kuery mboae gui peẽ kuery pe ajapo vaive, xee anho pëvy nanhepytyvõ ukaia py e'ỹ vy? Xeperdoa ke ha'e nunga py ri ajapo vai rã.

Oipouxea rupi Paulo ijayvuague

* 11:33 Atos 9.23-25
Coríntios 1.26-29

* 12:2 Apy "Peteĩ ava" he'ia ma ojee ae ijayvu vy (versículo 7).

* 12:9 1

14 Mboapykuea ma peê kuerya py aa aguã rami aiko, ha'e teĩgue ju nanhepytyvõ ukai 'rã guive pêvy. Mba'eta xee ndaipotai mba'emo pereko va'e, peê kuery ae roipota. Mba'eta ta'y kuery minha mba'eve nomoi porã 'rã nguu kuery peguarã, ha'e rã tuu kuery ma gua'y kuery peguarã omoi porã 'rã mba'emo.

15 Ha'e nunga rupi xee avy'a reve mba'emo ame'ẽ, ha'e penenhe'ẽ re vy xee ae anhemomba uka 'rã guive. Pavẽ gui xee roayvuvu rã peê kuery ndaxerayvuive teve?

16 Mba'eve py pêvy nanhepytyvõ ukai ramo xapy'a rei peê kuery va'e regua "Paulo ijapu vy nhandekorea rupi oiko" he'i 'rã.

17 Ha'e rami avi pêa py amongue ambou va'ekue pe teve rokore uka?

18 Mba'eta Tito ou aguã re ajerure, ha'e hexeve ambou avi karamboae irmão mboae. Tito teve pendekore raka'e? Hexeve petei nhe'ẽ rupi ae e'ỹ ri ty'y roiko? Petei tape rupi e'ỹ ri ty'y roo?

Ha'e kuery oipou aguã okyjae rupi Paulo ijayvuague

19 Are ma guive rã peê kuery pexa'ã teĩ ore rojejou porã ukaxe vy rive oreayvua rami. Ha'e rami 'rãgue vy xerembiayvu kuery, Cristo re vy Nhanderuede renonde romombaraeteve aguã oreayvu ha'e nunga ha'e javi re.*

20 Ha'e rami teĩ akyje, peê kuerya py avaẽ vy aipotaa rami e'ỹ pendekuai rã roexa gui, ha'e peê voi pexa'ãague rami e'ỹ xerexa gui. Akyje peê kuery mbyte aexa gui joguero'a rei va'e, joe ija'e'ỹ, ivai rei, ha'e ranhexe va'e, ijayvu vaikue, ijayvuxe, onhemboyvate ha'e nhombopoxypa rei va'e.

21 Akyje peteĩgue ju avaẽ ramo peê kuery mbyte Xeruete xemo'yvyi rivyvyi gui, ha'e yma rupi pejejavuague gui ndapejeko rerovai rã xee ajae'o rivyvyi gui, heko ky'a rei va'e, itavy rei ha'e opa marã ikuai va'e aexa vy.

13

Oikuaa pota ha'e ijayvu ete aguã re Paulo ijayvuague

1 Kova'e re mboapykuea ma 'rã avaẽ peê kuerya py. "Mokoĩ e'ỹ vy mboapy mba'emo omombe'u rã jaikuaa porãve 'rã", 'ea ague rami.*

2 Mba'eta mokoĩgue pêa py aĩ jave aipoa'eague rami ae ju 'rã xeayvu. Aỹ peê kuerya py naĩ vy aipoa'e ymave rupi ojevavy va'ekue pe, ha'e amboae kuery ha'e javive pe guive: Peteĩgue ju avaẽ vy xee noromboaxyvei ma 'rã.

3 Mba'eta peikuaaxe anhetẽ pa Cristo gui ae xeayvua. Ha'e va'e rima na'ikangyi 'rã peê kuery mbyte, ha'e rã pendevy pe oexa uka 'rã opo'akaa.

4 Mba'eta anhetẽ ikangy va'e rami kuruxu re onhemoĩ uka va'ekue ri oikove ju raka'e Nhanderuede po'akaa rupi. Ha'e rami ae hexe vy ore voi orekangy va'eri peê kuery mbyte Nhanderuede po'akaa rupi avi 'rã orekuai hexeve.

5 Peikuaa pota ke pendejee ae, pexa aguã anhetẽ pa pejeroviaa oĩa. Penhea'anga ke pendejee ae. Ndapeikuaai ri ty'y Jesus Cristo pendere oĩa? Ha'e rami e'ỹ ri ramo ojou vaipy peiko.*

6 Ha'e rami teĩ xee ajerovia peikuaa aguã ore kuery ojou vaipy e'ỹ roikoa.

7 Nhanderuede pe rojerure mba'eve py pejevavy e'ỹ aguã, pavẽ orejou porã aguã e'ỹ guive. Roipota va'e ma teko porã rupi peê pendekuai, ojou vaipy ore roikoa rami amongue oikuaa teĩ.

8 Mba'eta peteĩve henda py ndorepo'akai 'rã anhetẽ va'e rojoko aguã, ha'e rã anhetẽ va'e ojekuaa porãve aguã anho.

* 12:19 2 Coríntios 3.1-3

* 13:1 Deuteronomio 19.5

* 13:5 1 Coríntios 11.31

⁹ Ha'e rami vy rovy'a 'rã peẽ penembaraete ramo, ore orekangy teĩ. Ha'e rami vy rojerure peẽ kuery opa mba'e py pendekuai porã aguã.

¹⁰ Ha'e nunga rupi pẽa py e'ỹ teri aiko vy ambopara ha'e rami, peẽ kuerya py aiko jave Senhor xembopo'akaague rami vy rombopaga e'ỹ aguã, mba'eta anhomomba aguã e'ỹ xembopo'aka, ha'e rã anhomombaraeteve aguã.

Oxaruraa rupi ijayvuague

¹¹ Aỹ ma irmão kuery, pevy'a ke. Opa mba'e py pendekuai porã pota, joo meme penhombopy'a guaxu, peteĩ rami peikuaa, ha'e peteĩ rami pendekuai guive. Ha'e ramo Nhanderuete mborayvu me'ẽa ha'e peteĩ rami nhanemoin-goia va'e oiko 'rã pendereve.

¹² Pexarura joupe-upe iky'a e'ỹ va'e joayvua rami. Iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi oxarura uka pẽvy.

Ogueroayvu porãague

¹³ Tove peẽ kuery ha'e javive tapendu Senhor Jesus Cristo nhanemboaxya, Nhanderuete nhandarayvua ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ peteĩ rami nhanemoingoa.

Galácia pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue Galácia pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Galácia yvy re Jesus remimbo'e kuery ikuai va'e pe apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Ha'e ae omboypy va'ekue igreja ha'e py. Ha'e gui Galácia yvy gui Paulo oo ma rire ha'e py ovaẽ amboae rami rei nhombo'e va'e, judeu regua. Ha'e va'e kuery ma nhombo'e vy aipoe'i: "Moisés lei oea va'ekue rupi nhandekuai rama 'rãe Nhanderuete nhanemboeko porã, nhandepire nhamboi uka aguã regua rupi guive", he'i nhombo'e vy.

Ha'e rã Paulo ma ha'e rami e'ỹ nhombo'e, avakue oikuaa rami rive'ỹ. Aipoe'i: "Ayvu porã pendeivy xee amombe'u va'ekue ma avakue guigua e'ỹ. Mba'eta xee ma avakue gui naendui neĩ ndaikuaai karamboae. Jesus Cristo ae oikuaa uka xevy" (1.11b-12). "Nhanderuete renonde avave rei lei re onhea'ãa rupi nomboeko porãai 'rã, mba'eta 'Heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai', he'i" (3.11). "Mba'eta peẽ kuery voi Cristo Jesus re pejerovia vy Nhanderuete ra'y kuery pendekuai", he'i (3.26).

Ha'e gui ára nhavõ Nhanderuete renonde jaiko aguã ma ha'e rami ae avi, mba'eta nhande ae nhanhea'ãa rupi rive'ỹ 'rã jaupity teko porã, ha'e rã Jesus re jajeroviaa re, ha'e Nhe'ẽ po'akaa rupi anho. "Ha'e nunga rupi aipoa'e: Pendekuai Nhe'ẽ re. Ha'e vy 'rãe ndapejapoi to'o oipota va'e", he'i (5.16).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma apóstolo aiko. Avakue e'ỹ xemoĩ, neĩ avakue pe e'ỹ guive xemoĩ ukaa. Ha'e rã Jesus Cristo ae xemoĩ va'ekue, ha'e omanoague gui Nhanderuete imboete jevyare va'e voi.

² Irmão kuery xeirũ ikuai va'e ha'e javi reve roxarura Galácia py igreja kuery pendekuai va'e pe.*

³ Tove peẽ kuery tapendu Nhanderuete ha'e [nhande] Senhor Jesus Cristo penemboaxya ha'e mby'a porã.

⁴ Mba'eta ha'e ae ojejuka uka raka'e jajejavyague re, Nhanderuete oipotaa rami vy ko yvy vai regua reko gui nhandereraa jepe aguã.

⁵ Tove ha'e anho toamboetea aỹ, ha'e raka'eve rã peve. Amém.

Galácia pygua kuery ojeroviaa gui ojepe'aa re ijayvuague

⁶ Ha'e rami avi anhemondyi mba'eta omombe'ua rã aendu Cristo rupi Nhanderuete penemboaxy vy penerenoĩ va'ekue ri ixugui pejepe'apa vyvoia, ayvu porã ramigua re rive pevapaxe vy.

⁷ Ha'e va'e ma amboae ayvu porã e'ỹ guive. Ha'e rami avi amongue rãnda'u Cristo regua ayvu porã oguerovaxe vy penemboeko eta rei.*

⁸ Ha'e gui ayvu porã romombe'u va'ekue rami e'ỹ ri omombe'u va'e rei tove tokanhy, ore e'ỹ vy anjo yva pygua omombe'u teĩ.

⁹ Aipoa'e ae ma va'ekue ri teĩgue ju aipoa'e: Ayvu porã oregui pendu va'ekue rami e'ỹ ri omombe'u vy tokanhy.

Ayvu porã oendu ha'e omombe'ua re Paulo ijayvuague

* 1:2 Atos 16.6, 18.23   * 1:7 Romanos 16.17; 2 Coríntios 11.3,4; Colossenses 2.8; 2 Pedro 2.1-3

¹⁰ Ha'e rami xeayvu vy nda'u aỹ avakue pe ri ajejou porã uka, tyrã pa Nhanderuete pe? Avakue rive ri nda'u ambovy'axe? Mba'eta avakue ambovy'aa rupi rive aiko va'e rire ndaikoi 'rãgue Cristo rembiguai.

¹¹ Irmão kuery, po ramigua aipota peikuaa porã: Ayvu porã pendevy xee amombe'u va'ekue ma avakue guigua e'ỹ.

¹² Mba'eta xee ma avakue gui naendui neĩ ndaikuaai karamboae. Jesus Cristo ae oikuaa uka xevy.

¹³ Mba'eta pendu ae ma judeu kuery reko rami aikoague. Mba'eta Nhanderuete pegua igreja kuery amoingo axy rei va'ekue, amombaxe ete vy.

¹⁴ Ha'e rami aikoa rupi xeretarã judeu kuery xejavegua gui voi anhea'ãve va'ekue, oreramoi kuery orembo'eague rami ete aikoxe vy.*

¹⁵ Ha'e gui ma xetui'i e'ỹ mbove ma voi Nhanderuete xemboaxya rupi xeporavo rire xerenoi, ha'e oipotaa rami vy

¹⁶ xevy pe oikuaa uka Gua'y regua, judeu e'ỹ va'e kuery ikuaiia rupi amombe'u aguã. Ha'e ramo amboae kuery pe xee naporandui karamboae aiko aguã re,

¹⁷ neĩ Jerusalém tetã katy ma voi ndaai ha'e kuery ranhe xegui apóstolo ikuai va'ea py. Ha'e rã Arábia yvy katy ranhe aa, ha'e gui Damasco tetã py ju ajevyy.

Jerusalém py, Síria ha'e Cilícia katy Paulo ooague

¹⁸ Ha'e gui mboapy ma'et'ya py mae ma Jerusalém katy aa Cefas aexa aguã. Quinze ára re aiko hexeve.

¹⁹ Ha'e rã apóstolo kuery mboae ma ndaexai karamboae, Senhor ryvy Tiago e'ỹ vy.*

²⁰ Nhanderuete renonde aipoa'e: Po rami pẽvy ambopara vy ndaxeapui.

²¹ Ha'e gui ma Síria ha'e Cilícia yvy katy ju aa.

²² Ha'e rã Judéia yvy re Cristo pegua igreja kuery ikuai va'e ma ndaxerexai teri.

²³ Xereko omombe'ua ramo rive ha'e kuery oendu, "Nhanemoingo axy reiare aỹ ma omombe'u oikovy jajerovia aguã regua yma rupi ombovaipaxe va'ekue", 'ea rã.

²⁴ Ha'e rami xereko oendu vy oguerovy'a okuapy Nhanderuete.

2

Judeu ha'e judeu e'ỹ va'e ikuaiia rupi apóstolo kuery omba'eaopa re ijayvuague

¹ Ha'e gui catorze ma'et'ỹ rire ma Jerusalém katy ju aa karamboae Barnabé reve. Tito avi araa.

² Aa aguã Nhanderuete oikuaa ukaague rami vy aa. Ha'e py ma opena va'e kuery pe amombe'u ayvu porã judeu e'ỹ va'e kuerya rupi amombe'u aikovy va'e. Pavẽ pe'ỹ guive amombe'u, irmão kuery yvatekueve va'e pe anho, ha'e kuery ombovaipa e'ỹ aguã anhombo'ea ha'e anhombo'eague.*

³ Ha'e rami teĩ neĩ Tito xerupive oo va'ekue pe voi ha'e kuery nda'ijayvui opire omboi uka aguã, grego va'eri.

⁴ Omboi uka aguã ijayvu va'e ma irmão ramigua kuery rive, irmão kuery reve onhemoirũ va'ekue. Ha'e kuery ma oikuaa pota reixe raka'e opa mba'e gui Cristo Jesus nhandereraa jepe ramo nhandekuaia re, escravo rami ju nhanemoingoxe vy.*

* **1:14** Atos 26.9-20   * **1:19** Atos 9.26-30   * **2:2** Atos 15.1-11   * **2:4** Irmão ramigua kuery ma nhomoingoxe judeu kuery pegua lei rupi anho, escravo rami ae.

5 Ha'e rami teĩ ha'e kuery oipota va'e ma neĩ peteĩ henda py ma voi ndorojapoi, ayvu porã anhetê va'e peê kuery peguarã opyta aguã.

6 Ha'e gui ombotevepy kuery re ma xee napenai, mba'eta Nhanderue te voi amongue rive joegui oayvuve va'e'ỹ. Ha'e kuery yvatekueve ikuai va'e voi neĩ peteĩ henda py naxembo'ei mba'emo pyau re.

7 Ha'e rami 'rãgue py xejou porã, mba'eta oikuaa amboae regua kuery pe ayvu porã amombe'u aguã Nhanderue te xemoĩague, judeu kuery pe Pedro omombe'u aguã omoĩague rami avi.

8 Mba'eta apóstolo Pedro judeu kuery pe ayvu omombe'ua rupi Nhanderue te oipytyvõa rami avi xee voi xepytyvõ amboae regua ikuaia rupi amba'eapoa rupi.

9 Ha'e gui ha'e rami amba'eapo aguã Nhanderue te xemboaxy vy xemoĩague ombotevepy kuery Tiago, Cefas ha'e João oikuaa vy orererovy'a, orepopyy guive, xee ha'e Barnabé reve. Mba'eta ojou porã amboae regua kuery mbo'ea rupi ore orekuaia, ha'e kuery judeu kuery mbo'ea rupi ikuaia rami avi.

10 Peteĩ'i re anho tema ha'e kuery ojerure, iporiaukue'i roipytyvõ aguã re orema'endu'a aguã. Ha'e gui xee ma ha'e nunga re anhea'ã ae ma aikovy.

Pedro pe Paulo ijayvuague, ha'e Cristo Jesus re jajerovia ramo nhanemboeko porãa re ijayvua

11 Ha'e gui ma Antioquia tetã py Cefas ovaẽ ma vy ha'eve e'ỹa rami oiko ramo xeayvu ete ixupe.

12 Mba'eta Tiago remimbou avakue novaẽi teria ja Cefas okaru oikovy va'ekue judeu e'ỹ va'e kuery reve. Ha'e rami teĩ avakue ovaẽ ma ramo opytu'u, judeu kuery gui okyje vy ojepe'a.

13 Hexeve judeu kuery mboae heta avi onhenhomi. Barnabé eteve voi ha'e kuery onhenhomia rami onhemoingo uka.

14 Ha'e gui ma ha'e kuery ha'eve e'ỹa rami, ayvu porã anhetê va'e rami e'ỹ ikuaia xee aexa vy pavẽ oendua py aipoa'e Cefas pe: "Ndee ma judeu va'eri amboae regua reko rami reiko va'ekue, judeu reko rami e'ỹ. Ha'e gui aỹ ma mba'e re tu amboae regua kuery ri remoingoxe judeu reko rami?" ha'e va'ekue.

15 Mba'eta ore ma judeu ae ma voi orekuai, "Amboae regua ojevavya rei va'e" 'ea va'e e'ỹ.

16 Jaikuaa guive lei re nhanhea'ãa rupi e'ỹ nhanemboeko porãa, ha'e rã Cristo Jesus re jajeroviaa re. Ha'e rami vy ore voi Cristo Jesus re rojerovia, ha'e rami vy rojeroviaa re oremboeko porãa aguã, lei re ronhea'ãa rupi e'ỹ. Mba'eta lei re onhea'ãa rupi ma avave rei nomboko porãai 'rã.†

17 Ha'e rami avi xapy'a rei Cristo re vy nhandemboeko porã uka teĩ amongue ojou 'rã jajevavya. Ha'e rami vy nda'u Cristo ae ri nhandeapo jajevavy aguã rami? Any teve.

18 Mba'eta mba'emo nhambovaipa va'ekue jajapo ju va'e rire mae japyta 'rãgue ojevavya riae va'e.

19 Ha'e rami 'rãgue py lei re oĩa aikuaa porã rire xee amano ae ma lei pe, Nhanderue te pe ju aiko aguã. Xee voi kuruxu re xemoĩa avi Cristo reve.*

20 Ha'e rami rire xee ve'ỹ ma aiko, Cristo oiko xere. Aỹ xero'o re aiko teri reve Nhanderue te Ra'y re ajeroviaa rupi aiko, xerayvu vy xere ojejuka uka rire.

21 Xee ma Nhanderue te xemboaxya nambovare e'ỹi. Mba'eta lei re nhanhea'ãa rupi nhanemboeko porãa va'e rire Cristo omanoague ndovarei 'rãgue.

† 2:16 "Ore" he'ia ma judeu kuery re ijayvu vy. Galácia pygua kuery ma judeu e'ỹ ikuai. Ha'e gui ha'e javi regua ma Jesus Cristo re ojerovia vy 'rãe oo jepe (Romanos 3.21-30). * 2:19 Romanos 6.1-4

3

Galácia pygua kuery pe Paulo oporanduague

1 Peê Galácia pygua kuery pene'arandu e'ỹ va'e, mava'e tu penembotavy ra'e? Mba'eta pendua py amombe'u porã va'ekue Jesus Cristo kuruxu re ojejuka ukaague.

2 Po rami anho aikuaaxe pëgui: Lei re penhea'ã rupi ri nda'u Nhe'ẽ pejopy, tyrã pa ayvu porã pendu vy pejeroviaa py?

3 Pene'arandu e'ỹ va'e, Nhe'ẽ reve pemboypy va'ekue ri aỹ to'o re rive ju ta ri ty'y opa mba'e py pendekuai porã?*

4 Pendekuai axy reiague ndovarei ri ty'y mba'everã? Ha'e nungakue ndovare e'ỹi 'rãgue.

5 Ha'e gui Nhe'ẽ mbouare nda'u lei re penhea'ã ramo ri mba'emo porã ojapo penembyte, tyrã pa ayvu porã pendu va'e re pejerovia ramo?

Abraão rekokue re ijayvua

6 Ha'e ramigua ae Abraão ojou raka'e, mba'eta “Nhanderuete re ojerovia ramo ojeroviaa re ome'ẽ teko porã”, he'iague rami.*

7 Ha'e nunga rupi jaikuaa ojerovia va'e ae Abraão ramymino kuery ikuai.*

8 Mba'eta Abraão pe ranhe omombe'u ayvu porã vy “Ndegui vy amoingo porã 'rã yvy regua ha'e javi”, he'i va'ekue. Ha'e ramia py ipara re Nhanderuete oikuaa uka ma voi amboae regua kuery ojerovia ramo omboeko porã 'rãa.*

9 Ha'ekue rami vy Abraão ojerovia ete va'e reve omoingo porã avi 'rã ojerovia va'e kuery ha'e javi.

10 Ha'e rã lei re onhea'ã va'e ma ayvu vaipy meme, mba'eta ipara oiny: “Lei re ikuai va'e ndojapapai ri vy ayvu vaipy opyta.”*

11 Ha'e nunga rupi Nhanderuete renonde avave rei lei re onhea'ãa rupi nomboeko porãai 'rã, mba'eta “Heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai”, he'i.*

12 Ha'e gui lei re nhanhea'ã vy ma jajeroviaa rupi e'ỹ nhandekuai. Ha'e rami 'rãgue py “Lei re oĩa amongue ojapopa ri vy oikove 'rã hexe vy”, he'iague rami.*

13 Ha'e gui ma Cristo nhandejogua raka'e lei re ayvu vai oĩa gui, nhanderekovia ayvu vaipy ojeapo vy. Mba'eta ipara oiny: “Yvyra re oupia imoiny va'ekue ma ayvu vaipy meme” he'ia rami.*

14 Ha'e rami vy Jesus Cristo ojapo Abraão pe Nhanderuete “Ndegui vy anhomoiingo porã 'rã” he'iague amboae regua kuery voi oupity aguã. Ha'e rami rã jajerovia vy jajopy 'rã Nhe'ẽ ombou va'erã va'ekue.

Nhanderuete ayvu mbovaipaarã e'ỹ lei oejaague re ijayvua

15 Irmão kuery, nhande ae reko re ambojoja ta aỹ. Mba'eta mba'emo jajapo aguã re jajogueroayvu rire nda'evei avave rei ombovaipa, neĩ omoĩave aguã ha'e va'ekue áry.

16 Ha'e gui Abraão ha'e hamymino pe Nhanderuete ijayvu raka'e omoingo porã aguã re. Ha'e ramia py “Hamymino kuery pe” nde'i, mba'eta heta pe rami e'ỹ ijayvu, peteĩ'i pe anho, “Neramymino” he'ia py. Ha'e va'e ma Cristo.*

* 3:3 Gálatas 5.16-23; Efésios 2.8-10 * 3:6 Gênesis 15.6 * 3:7 Romanos 4.1-25 * 3:8 Gênesis 12.3, 18.18 * 3:10 Deuteronomio 27.26 * 3:11 Habacuque 2.4 * 3:12 Levítico 18.5 * 3:13 Deuteronomio 21.23 * 3:16 Gênesis 13.15, 24.7

17 Ha'e gui aipoa'eve ju: Nhanderuete yma ma voi guexeve guarã ojapo ma rire quatrocentos e trinta ma'et'ya py lei oeja avi vy nomboaxa rivei, neĩ nombovaipai ijayvu ma voiague.*

18 Mba'eta lei re nhanhea'ãa rupi ri Nhanderuete gui mba'emo jajopy va'e rire ijayvuague rupi ve'y jajopy 'rãgue. Ha'e rami teĩ ijayvuague rupi rive Nhanderuete mba'emo ome'ẽ raka'e Abraão pe.

19 Ha'e gui ma mba'erã nda'u oeja avi lei? Lei ma jejavya kuaa ukaarã oeja raka'e, ovare aguã hamymino ijayvu ma voiague va'e oiko peve'i.* Anjo kuery po rupi lei ome'ẽ uka raka'e, ha'e gui amboae po rupi ju.

20 "Amboae po rupi ome'ẽ uka" he'ia py ma pete'i re e'y ijayvu vy, mokoĩ re. Ha'e rã Nhanderuete ma pete'i.

21 Ha'e gui Nhanderuete nda'u ijayvu ma voiague rovai guarã ri lei oeja raka'e? Any teve. Mba'eta tekove me'earã ri lei oeja va'e rire anhetẽ lei re nhanhea'ãa rupi 'rãgue teko porã jaupity.

22 Ha'e gui ipara oinya oikuaa uka jejavya guy py meme nhandekuaia, Jesus Cristo re jajerovia vy ome'ẽ 'rã va'ekue jajopy aguã.

Cristo-a py lei nhanereroaẽague rami ijayvua

23 Ha'e gui hexe jajerovia aguã regua oikuaa uka e'y mbove ma lei rupi ranhe nhanemoingo vy omboty pyre rami nhanderereko raka'e, jajerovia aguã regua oikuaa uka peve.

24 Ha'e rami vy lei ma nhandere opena va'e rami ranhe nhanderereko raka'e, Cristo-a py nhanereroaẽ aguã, hexe jajerovia ramo nhanemboeko porã aguã.*

25 Ha'e gui jajerovia aguã regua oikuaa uka ma rire nhandererekoare rupi ve'y nhandekuai.

26 Mba'eta peẽ kuery voi Cristo Jesus re pejerovia vy Nhanderuete ra'y kuery pendekuai.

27 Mba'eta Cristo re penhemongarai uka va'ekue ha'e javi ma Cristo py avi penhemonde.

28 Ha'e nunga rupi jipovei 'rã judeu ha'e grego, escravo ha'e escravo e'y, avakue ha'e kunhague, mba'eta Jesus Cristo re vy ha'e javive peteĩ regua anho nhandekuai.

29 Ha'e rami vy Cristo pegua peiko vy peẽ kuery voi Abraão ramymino kuery pendekuai, ha'e ijayvuague peupity avi aguã rami guive pendekuai.

4

Cristo re vy Nhanderuete ra'y kuery jaikoa re ijayvua

1 Aipoa'e: nguu gui ta'y kuery mba'emo ojopy aguã rami ikuai va'e ma kyrĩgue teri ikuaiã ja escravo rami ete 'rã ikuai, opa mba'e ha'e kuery pe guarã oĩ teĩ.

2 Ha'e rami vy imbo'ea ha'e hexe opena va'e kuery oipotaa rami 'rã ikuai, tuu oa'angaague ára novaẽi teria ja.

3 Nhande kuery voi ha'e rami avi nhandekuai va'ekue. Kyrĩgue rami teri nhandekuai jave escravo rami nhanemoingoa va'ekue ko yvy regua oikuaa rami rive.

4 Ha'e gui oa'angaague ára ovaẽ ramo Nhanderuete ombou Gua'y ae kunha gui oiko aguã, lei rupi guarã,

* 3:17 Hebreus 6.13-18 * 3:19 Romanos 5.20,21 * 3:24 Romanos 10.4

5 lei rupi nhandekuaiaague gui nhandereraa jepe vy ta'y kuery ete nhandemoingo aguã.

6 Ha'e gui ta'y kuery jaiko ramo nhandepy'a re Nhanderuete ombou Gua'y Nhe'ê, oiapukai vy "Xeru, Xeru" he'i va'erã.

7 Ha'e nunga rupi escravo ve'y, ta'y kuery ma peiko. Gua'y kuery Nhanderuete penemoingo rire ixugui mba'emo porã pejopy aguã rami pendekuai.*

Gueko ymague ae rupi ju ojevyyxa re ijayvuague

8 Ymave rupi Nhanderuete peikuaa e'y mbove escravo rami pendekuai teri va'ekue Nhanderuete ramigua kuery pe rive.

9 A'y ma peikuaa ma Nhanderuete, ha'e ranhe pendekuaa rire. Mba'e re tu ha'vy pejevyyxe ju mba'emo ipo'aka e'y ha'e ovare'y va'e re, ha'e nunga pegua escravo ju pendekuaixe vy?

10 Mba'eta amongue ára pemboeteve 'rã joegui, amongue jaxy, mba'emo oiko aguã ára ha'e amongue ma'et'y guive.

11 Ha'e ramo xee akyje peẽ kuerya rupi amba'epoague ndovarevei gui.*

Paulo ndoikuaai reia re ijayvuague

12 Xee rami avi pendekuai 'rãgue, mba'eta xee voi peẽ rami aiko.* Irmão kuery, po rami anho ajerure, mba'eta xevy pe mba'eve py ndapejapo vai.

13 Jypy'i pëvy ayvu porã amombe'u jave xemba'eaxy ete va'ekue, peẽ peikuaa porã.

14 Xee aiko axya peẽ kuery pe voi haxy ete va'ekue peropo'aka aguã. Ha'e ramive ma peẽ kuery ndaxerexaxe e'yi, ndaxerayvũ e'yi guive. Ha'e rami 'rãgue py xemovaẽ porã va'ekue Nhanderuetea guigua anjo rami, Jesus Cristo rami ete.

15 Ha'e gui a'y ma mba'eta tu noi'vei ri pendekuai porãague? Xee aipoa'e porã: Ha'eve va'e rire penderexa ae penoẽ 'rãgue raka'e xevy peme'ẽ aguã.

16 Ha'e gui a'y ma anhetẽ va'e rupi xee romongeta vy nda'u penderovaigua ju ri aiko?

17 Ha'e rã amboae kuery ma pendererory merami rive xegui pendererova-paxe vy, ha'e kuery re ju peo aguã.

18 Ha'eve avi iporã va'e re peo aguã, pendereve xee aiko jave anho e'y.

19 Xera'y kuery, peẽ kuery re nda'evei aiko imemby raxy va'e rami, pendere Cristo reko ojekuaa porã e'ya ja.

20 Ha'eve va'e rire a'y voi xee avaẽ 'rãgue peẽ kuerya py amboae rami ju xeayvu aguã, mba'eta ndaikuaai rei peẽ kuery reko.

Sara ha'e Agar rekokie re ombojojaague

21 Lei rupi rive pendekuaixe va'e, pemombe'u xevy: Ndapeikuaai ri ty'y lei re oĩ va'e?

22 Mba'eta ipara oiny: "Abraão ogueroko mokoĩ gua'y. Peteĩ ma kunha escrava pi'a, ha'e rã amboae ma escrava e'y pi'a raka'e."†

23 Escrava pi'a ma to'o gui rive itui'i. Ha'e rã escrava e'y pi'a ma Nhanderuete ijayvuague rami vy itui'i.

* 4:7 Romanos 8.14-17 * 4:11 Colossenses 2.16,17 * 4:12 Paulo ma judeu va'eri judeu e'y va'e reko rami oiko ombo'ea rupi (1 Coríntios 9.21,22). † 4:22 Abraão ma mokoĩ kunha re omenda raka'e, gua'yxy ae'i Sara re, ha'e gui escrava Agar re guive, Nhanderuete oipotaa rami e'y teĩ. Sara pi'a ma Isaque, ha'e rã Agar pi'a ma Ismael (Gênesis 16 ha'e 21).

24 Ha'e nunga oiko raka'e jaikuaa pota aguã, mba'eta ha'e va'e kunhague ma mokoĩ ayvu nhanderekorã ojea pyre rami. Peteĩ ayvu ma Sinai yvyty re oejaa, escravo rami nhandemoingo va'e. Ha'e va'e ma Agar.†

25 Mba'eta Agar ma Arábia regua Sinai yvyty rami, ha'e Jerusalém tetã aýgua rami guive oiko, mba'eta ha'e pygua kuery escravo rami meme teri ikuai.

26 Ha'e rã Jerusalém yvategua pygua kuery ma escravo e'ý ikuai. Ha'e va'e ae ma nhandexy.

27 Mba'eta ipara oiny: "Nememby e'ý va'e, kyrĩ va'e reikuavã e'ý teri va'e, evy'a ke. Kyrĩ va'e raxy rendu e'ý teri va'e, enhendu atã ke revy'a vy, mba'eta ome reve oiko va'e memby kuery gui hetave 'rã ikuai kunha ojea pyre memby kuery."*

28 Ha'e gui irmão kuery, peẽ ma Isaque itui'iague rami avi Nhanderutee ijayvuague rami vy peiko.

29 Yma guare rami to'o gui itui'i va'ekue ma opu'ã rei raka'e Nhe'ẽ gui itui'i va'ekue re. Ha'ekue ramigua ae aý voi oiko.

30 Ha'e rami teĩ ipara re oĩ: "Eipe'a ke escrava ipi'a reve, mba'eta nda'evei escrava e'ý pi'a rami avi escrava pi'a ojopy aguã mba'emo."*

31 Ha'e rami vy irmão kuery, nhande ma escrava memby kuery e'ý, ha'e rã escrava e'ý memby kuery nhandekuai.

5

Lei rupi nhandekuai 'rãgue py Cristo re anho jajerovia aguã re ijayvua

1 Escravo ve'ý nhandekuai aguã ae Cristo nhandereraa jepe. Peĩ atã ke ha'vy escravo penhemoingo uka jevy e'ý aguã.*

2 Mba'eta xee Paulo aipoa'e pëvy: Pendepire pemboi uka ramo Cristo pendereraa jepeague ndovarei 'rã.

3 Teĩgue ju aipoa'e pavẽ pe: Opire omboi uka va'ekue ma lei re oĩ va'e ha'e javi ojapo aguã rami ikuai.

4 Peẽ kuery lei re penhea'ãa rupi penhemboeko porã ukaxe va'e, pejepe'a ma Cristo gui, ha'e penemboaxyague peja guive.

5 Mba'eta ore ma Nhe'ẽ rupi vy rojerovia reve roarõ roikovy teko porã ome'ẽ mbyrã.

6 Mba'eta Cristo Jesus re nhandekuai ramo mba'everã ndovarei nhandepire nhamboi ukaague, neĩ nhamboi uka e'ýa voi. Ovare va'e ma jajeroviaa nhandeporayvua rupi jaexa uka va'e anho.

7 Peẽ kuery pendekuai porã va'ekue. Mava'e tu pendejoko ra'e anhetẽ va'e rupi pendekuai ve'ý aguã?

8 Mba'eta ha'e rami aguã ma penerenoĩare gui e'ý ou.

9 Trigo mbovua minha ruxã'i teĩ mesa ha'e javi 'rã omoeakuãmba.

10 Ha'e rami teĩ xee ma Senhor rupi vy ajerovia amboae rami rei peikuaa e'ý aguã. Ha'e rã penemoangeko reia mava'e rã rei opaga 'rã.

11 Ha'e gui irmão kuery, xee ma nhandepire nhamboi uka aguã re teri anhombo'e va'e rire mba'exa 'rãgue tu ha'vy xembojexavai reia? Ha'e rami anhombo'e va'e rire ha'e kuery ndojou vaivei 'rãgue kuruxu re Cristo ojuka ukaague amombe'u rã.

12 Ha'eveve 'rãgue penemoangeko reia kuery ha'e kuery ae onhekyxĩmba va'e rire.

† 4:24 Sinai yvyty re ma lei judeu kuery rekorã oejaa raka'e. Ha'e va'e rupi onhea'ã va'e ma escravo rami meme ikuai (Êxodo 20; Hebreus 12.18-29). * 4:27 Isaías 54.1 * 4:30 Gênesis 21.10 * 5:1 João 8.32,36

Escravo ve'ý ma jaiko vy nhandeporayvu aguã re ijayvua

¹³ Mba'eta peẽ irmão kuery, escravo ve'ý pendekuai aguã Nhanderuete penerenoĩ. Ha'e rami avi escravo ve'ý pendekuaia rupi nda'evei to'o oipotaa rami pendekuai aguã, ha'e rã pejoayvua rupi 'rã pendekuai peteĩ-teĩ rembiguai rami.*

¹⁴ Mba'eta lei re oĩ va'e ha'e javi 'rã jajapo peteĩ'i ayvu rupi nhandekuai vy: "Peayvu peneirũ peẽ ae pejeayvua rami" he'iaque.*

¹⁵ Ha'e rami teĩ jomeme pejoxu'u ha'e penhomboi-mboi ri vy penheangu ke peẽ ae penhomomba e'ý aguã.

To'o rembiapo ha'e Nhe'ẽ guigua re ijayvua

¹⁶ Ha'e nunga rupi aipoa'e: Pendekuai Nhe'ẽ re. Ha'e vy 'rãe ndapejapoi to'o oipota va'e.

¹⁷ Mba'eta to'o oipota va'e ma Nhe'ẽ ndoipotai, ha'e Nhe'ẽ oipota va'e ma to'o ndoipotai, joo ramigua e'ý vy. Ha'e nunga rupi ae ndapejapo kuaai peipota va'e.

¹⁸ Ha'e rã Nhe'ẽ ri penderereko ramo lei guy py ve'ý pendekuai.*

¹⁹ Ha'e gui to'o guigua ma jaikuaa pavẽ: tavy reia, teko ky'a, jajejoko e'ýa, ²⁰ mba'emo ra'angaa re jajeroiviaa, mba'evyky, joe nanhandea'eia, joe nhapu'ã reia, takãte'ý, joupe nhandevai reia, nhandeyvate reixea, joegui jaja'oa, joo rami e'ý-e'ý nhandekuaia,

²¹ jajojou vai reia, jaka'u reia, jakaru guaxua rupi nhandekuaia, ha'e ramigua anho. Ha'e nunga re pëvy xeayvu ae ma va'ekue, ha'e aý ma amombe'u porãve ju: Ha'e rami ikuai va'e ma Nhanderuete po'akaa pyguarã e'ý.

²² Ha'e rã Nhe'ẽ guigua ma povae: mborayvu, vy'a, mby'a porã, jajogueropo'akaa, joupe jajapo porãa, nhandehopytyvõa, ojeroviapy jaikoa,

²³ nhandevai rive e'ýa ha'e jajejokoa. Ha'e ramigua jokoarã lei jipoi.

²⁴ Ha'e Jesus Cristo pegua ikuai va'e ma kuruxu re ojuka avi ma to'o opa marã rei oipota va'e.

²⁵ Nhe'ẽ re vy jaikove rire Nhe'ẽ reve ae tema nhandekuai.

²⁶ Nda'evei jajejou porã rei aguã, nhandehombopoxy ha'e jajojou vaia rupi.

6

Nhandehopytyvõ ha'e nhandejee ae jaikuaa pota aguã re ijayvua

¹ Irmão kuery, amongue ha'eve e'ýa rami oiko rã oexaa ramo peẽ Nhe'ẽ reve pendekuai va'e pemongeta 'rã, pendevai e'ý re. Penheangu ke guive peẽ voi penhembotavy uka e'ý aguã.

² Peraa ke peteĩ-teĩ voyi. Ha'e rami vy 'rãe Cristo guigua lei rupi pendekuai.*

³ Ha'e rã amongue heko porãve e'ý teĩ ojeupe "Xereko porã" he'i vy ha'e kuery ae ojekore.

⁴ Peteĩ-teĩ peikuaa pota peẽ ae pendereko re. Ha'e rami vy 'rãe pejererovy'a aguã ha'eve, amboae kuery reko re peikuaa pota rei nda'ei.

⁵ Mba'eta peteĩ-teĩ ogueraa 'rã ovoyi ae.

Mba'emo nhandotyague gui nhamono'õ ju 'rãa re ijayvua

⁶ Ayvu porã re penembo'ea rã opa mba'e porã pemboja'o 'rã penembo'ea kuery pe.

* 5:13 Romanos 6.18,19; 1 Pedro 2.16,17 Mateus 18.15; Lucas 17.3,4; Tiago 5.19,20

* 5:14 Levítico 19.18

* 5:18 Romanos 8.1-9

* 6:2

7 Pejekore eme pova'e nunga re, mba'eta Nhanderuete ndojejojai ukai 'rã, mba'eta nhandhotyague gui ae ju 'rã nhamono'õ.

8 To'o guigua onhoty rire to'o gui ju 'rã omono'õ imombaarã. Ha'e rã Nhe'ẽ guigua ri onhoty rire ma Nhe'ẽ gui ae ju 'rã omono'õ tekove marã e'ỹ.

9 Japytu'u rive eme joupe jajapo porãa gui, mba'eta oa'angaague ára nhamono'õ 'rã hekovia, ndajajepe'ai rire.

10 Ha'e nunga rupi ha'eve jave jajapo porã 'rã pavẽ pe, nhanderevegua ojerovia va'e kuery pe katuve ma.*

Cristo kuruxu regua anho Paulo oguerovy'aa re ijayvuague

11 Pexa ke ipara tuvixa rei va'e xepo py ae ambopara va'ekue.

12 Ha'e gui to'o re onhemboyvatevexe va'e kuery onhea'ã 'rã pendepire pemboi uka aguã re. Ha'e ramigua oipota onhembojexavai uka e'ỹ aguã, mba'eta Cristo kuruxu regua omombe'u va'e rire ombojexavaia ae 'rãgue.

13 Ha'e rami avi opire omboi uka va'ekue voi ndojapopai 'rã lei re oia, ha'e rami teĩ ha'e kuery onhea'ã pendepire pemboi uka aguã re, ha'e nunga re ojererovy'a rei aguã.

14 Ha'e rã xee ma mba'eve rei ndarovy'ai kuruxu re nhande-Senhor Jesus Cristo omanoague e'ỹ vy.* Mba'eta kuruxu re ma yvy regua reko omano ae ma xevy, ha'e xee voi amano avi yvy regua reko pe.

15 Mba'eta nhandepire nhamboi ukaa, ha'e nhamboi uka e'ỹa voi mba'e'ỹ, hemimoingo pyau jaikoa anho ovare.

16 Tove ha'e rami ikuai va'e ha'e javi toendu mby'a porã ha'e omboaxya, Nhanderuete pegua kuery Israel regua voi.

17 Ha'e rami avi ndaipotavei ma avave rei xemoangeko, mba'eta xerete rupi iperepa ma Jesus káuxa.

Ogueroayvu porãague

18 Irmão kuery, tove penenhe'ẽ py tapendu nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxya. Amém.

* 6:10 2 Coríntios 9.6-15

* 6:14 1 Coríntios 1.22-24; 2.1,2

Éfeso pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Éfeso pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Jesus remimbo'e kuery Éfeso tetã pygua pe apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Ha'e kuery pe omombe'u porãve nhandevy peguarã Nhanderuete oguereko va'e, araka'eve rã guarã guive, Ta'y Jesus re nhaĩ rã. Aipoe'i: "Tove Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e re ta'ima'endu'a porãa, mba'eta Cristo re nhanemoĩ vy yva re opa mba'e porã Nhe'ẽ guigua ome'ẽ nhandevy. Mba'eta yvy onhono e'ỹ mbove ma voi Cristo re nhanemoĩ vy ojeupe guarã nhandeporavo raka'e, henonde rupi iky'a e'ỹ ha'e otekoavy e'ỹ va'e nhandekuai aguã" (1.3-4). Jesus re jajerovia va'e ma iky'a e'ỹ va'erã ojogua pyre nhandekuai, Nhanderuete pegua templo rami, ha'e Jesus rete rami guive.

Paulo ijayvu avi Nhanderuete nhanderayvu etea re. Aipoe'i: "Mba'eta jajerovia rã nhanemboaxya py ae nhandereraa jepe. Ha'e nunga ma nhandegui ae e'ỹ ou, Nhanderuete ome'ẽ rive. Nhande ae nhanhea'ãa rupi e'ỹ guive ou, avave rei ojejou porã rei e'ỹ aguã" (2.8-9). Ha'e rami rire amboae kuery reve peteĩ rami nhandekuai aguã, Nhe'ẽ po'akaa rupi peteĩ-teĩ nhandhombarateea rupi ae.

Opa py Paulo aipoe'i: "Penembaraete tema Senhor re, ipo'akaa rupi ae. Pendere pemoĩ Nhanderuete guigua tembiporu ha'e javi, pendere anha opu'ã rã peĩ atã aguã" (6.10-11).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Nhanderuete oipotaa rami vy Cristo Jesus pegua apóstolo aiko. Kova'e kuaxia ambou Éfeso tetã py iky'a e'ỹ va'e ha'e Cristo Jesus pegua ojeroviapy pendekuai va'e pe:*

² Tove peẽ kuery tapendu Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua penemboaxya ha'e mby'a porã.

Cristo nhandereraa jepe rã Nhanderuete nhanemoingo porãague re ijayvua

³ Tove Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ruete va'e re ta'ima'endu'a porãa, mba'eta Cristo re nhanemoĩ vy yva re opa mba'e porã Nhe'ẽ guigua ome'ẽ nhandevy.

⁴ Mba'eta yvy onhono e'ỹ mbove ma voi Cristo re nhanemoĩ vy ojeupe guarã nhandeporavo raka'e, henonde rupi iky'a e'ỹ ha'e otekoavy e'ỹ va'e nhandekuai aguã. Nhanderayvu vy

⁵ nhandeporavo ma voi va'ekue gua'y kuery ae nhanemoingo aguã. Ha'e ae oipotaa rami vy nhanemboaxy Jesus Cristo rupi,*

⁶ nhanemboaxy ramo pavẽ oguero vy'a aguã. Ha'e rami nhandekuai aguã ome'ẽ rive, gua'y oayvu va'e re nhanemoĩ vy.

⁷ Hexe nhanemoĩ vy nhandejogua raka'e jajejavyague gui, mba'eta nhanemboaxy ete vy huguy py omboguepa.

⁸ Ha'e nunga Nhanderuete ombou nhandere opa marãgua 'arandu reve, jaiko kuaa aguã.

⁹ Nhandevy oikuaa uka avi ha'e ae oipotaa rami mba'emo ojapo aguã ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e va'e ma nhanemboaxya rupi ojapo uka 'rã Cristo pe,

* 1:1 Atos 19.1-40, 20.17-35 * 1:5 Romanos 8.28-30; 1 Pedro 1.2

¹⁰ oa'angaague ára ovaẽ rã ojapo aguã opa mba'e re Cristo ipo'aka aguã rami, yva ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi re.

¹¹ Cristo re nhanemoĩ vy nhandeporavo raka'e ojeupe guarã. Ha'e ae oipotaa rami vy opa mba'e omoingoague rami avi ha'e rami nhandeapo onhembopy'a ma voiaque rami,

¹² ha'e rami nhandekuaia pavẽ oikuaa vy oguerovy'a aguã hexakãmbaa, yma guive ore kuery Cristo roarõa rupi orekuaia re guive.*

¹³ Ha'e gui peẽ kuery voi penemoĩ avi Cristo re. Mba'eta pendereraa jepea regua ayvu porã anhetê va'e pendu vy hexe pejerovia ramo pendere omoĩ ikuua ukaarã, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ombou 'rã va'ekue ae.*

¹⁴ Mba'eta nhandere Onhe'ẽ omoĩ rire jaikuaa nhandevy guarã oguereko va'e ha'e javi jajopy 'rãa. Ojeupegua eterã nhandereraa jepea ára ome'ẽ 'rã nhandevy, hexakãmbaa oguerovy'aa pavẽ aguã.

Ojerovia va'e kuery re Paulo ojerueague

¹⁵ Ha'e nunga rupi xee voi arovy'a, omombe'ua rã aendu vy Senhor Jesus re pejeroviana ha'e iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi peayvua.

¹⁶ Ha'e rami vy anhembo'e nhavõ pendere xema'endu'a vy arovy'a Nhanderuete.

¹⁷ Ha'e rami vy ixupe ajerure pendere omoĩve aguã pene'arandurã peikuaa ete aguã Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru hexakãmba va'e.

¹⁸ Tove pendepy'a py tapenemoexakã peikuaa aguã mba'e pearõ aguã pa penerenoiaque, iky'a e'ỹ va'e kuery mboae reve opa mba'e porã pejopy avi va'erã,

¹⁹ ha'e opa mba'e re ipo'akaa, hexe jajerovia va'e pe oexa uka rã peikuaa avi aguã.

²⁰ Mba'eta opo'akaa oexa uka raka'e Cristo omanoague gui omboete jevy vy. Ha'e gui yva re ju omboguapy imoiny oiporu kuaa regua re,

²¹ huvixa ikuai va'e áryve oĩ aguã, joguerekoa kuery, mba'emo re ombopo'aka ha'e opena uka pyre kuery áryve, aýgua ha'e raka'eva rã ikuai va'e áryve guive.*

²² Mba'eta ipy guýry opa mba'e omoĩ, ha'e opa mba'e akãrã omoĩ vy igreja kuery pe ome'ẽ.*

²³ Mba'eta igreja kuery ma hete.* Igreja kuery reve anho 'rã Cristo regua oĩmba, hexeve anho opa mba'e oĩmbaa rami avi.

2

Nhanemboaxy vy nhandereraa jepeague re ijayvua

¹ Pendevy pe voi ome'ẽ tekove, pendeko vai ha'e pejevavya rupi vy omanogue rami pendekuai va'ekue ri.

² Mba'eta ha'e rami anho pendekuai va'ekue yvy regua reko rami, arai guy rupi nhe'ẽ vai ipo'aka va'e, Nhanderuete onhe'ẽ rendu e'ỹ va'e kuery rerekoa va'e oipotaa rami rive.

³ Ha'e rami nhande kuery pavẽ nhandekuai va'ekue to'o oipotaa rami. Mba'eta to'o oipotaa rami ha'e nhande ae nhandepy'aa rupi rive nhandekuai va'ekue. Amboae kuery rami avi japaga aguã rami nhandekuai va'ekue, ha'e rami ete nhandereko va'e vy.

* **1:12** Apy ma "Ore" he'ia ma judeu kuery re ijayvuy vy. * **1:13** 2 Coríntios 1.21,22 * **1:21** Filipenses 2.9-11; Colossenses 2.9,10 * **1:22** Salmo 8.6 * **1:23** Efésios 4.11-16; Romanos 12.4,5; 1 Coríntios 12.12-27

4 Ha'e rã Nhanderuete opa ma mba'e py nhanemboaxy ha'e nhanderayvu ete vy

5 omanogue rami nhandereko vaiague py teri nhandekuai va'ekue ri nhande avi nhanemoingove ju Cristo reve, mba'eta nhanemboaxy ramo ae jaa jepe.

6 Cristo Jesus reve nhanemoingove ju vy hexe vy nhanemboguapy avi yva re,

7 raka'eve rã oexa uka aguã Cristo Jesus re vy nhanemboaxy etea ha'e nhanderayvua.

8 Mba'eta jajerovia rã nhanemboaxy py ae nhandereraa jepe. Ha'e nunga ma nhandegui ae e'ỹ ou, Nhanderuete ome'ẽ rive.

9 Nhande ae nhanhea'ãa rupi e'ỹ guive ou, avave rei ojejou porã rei e'ỹ aguã.*

10 Mba'eta nhande ma Nhanderuete rembiapo jaiko. Cristo Jesus re nhanemoingove ju iporã va'e jajapo jaikovy aguã, ha'e rupi nhandekuai aguã yma ma voi omõi rive.

Cristo kuruxu gui judeu kuery ha'e amboae regua joegua meme ikuai re ijayvua

11 Ha'e nunga rupi peẽ judeu e'ỹ va'e ke penema'endu'a yma rupi pendero'o re pendekuaiague re. Pendevy pe judeu kuery "Opire omboi uka e'ỹ va'e" he'i, ha'e kuery ojeupe ma "Opire omboi uka va'e" he'i okuapy teĩ avakue po py rive omboi uka.

12 Ha'e va'e jave ma Cristo reve'ỹ pendekuai va'ekue, Israel regua e'ỹ guive. Neĩ ndapeikuaai va'ekue Nhanderuete mba'emo porã ome'ẽ aguã re ijayvu vy guexeve guarã ojapoague. Mba'eve ndaperekoi va'ekue pearõ aguã, mba'eta Nhanderuete revegua e'ỹ pendekuai va'ekue yvy re.*

13 Yma Nhanderuetea gui mombyry pendekuai va'ekue ri aỹ ma Cristo Jesus re vy penemonhemboja ma, Cristo ruguy rupi ae.

14 Mba'eta ha'e va'e ae ma peteĩ rami nhanemoingoa, mba'eta mokoĩ regua gui peteĩ'i nhanemoingo.* Ha'e vy oity nhanembyte kora nhanemboja'oarã hi'ai va'ekue. Ha'e va'e ma joe nanhandea'eiaque.

15 Ngo'o reve vy ombovaipa raka'e lei re ojapo uka pyre ha'e ndojapo ukai pyre oĩa. Mokoĩ regua gui peteĩ regua pyau omoingo, ojee ae nhanemoingo vy. Ha'e rami vy peteĩ rami nhanemoingo.

16 Mokoive regua nhandereru ju Nhanderuete re, peteĩ'i tete nhandekuai aguã. Kuruxu re omano vy oipe'apa raka'e ndajajoayvui reiague.

17 Ha'e gui ou vy oikuaa uka peteĩ rami ju nhanemoingopa aguã, peẽ ixugui mombyry pendekuai va'ekue, ha'e'i rupi orekuai va'ekue guive.

18 Mba'eta hexe vy mokoive regua ha'eve Nhanderuete re nhanhemboja aguã, peteĩ'i Nhe'ẽ rupi.

19 Ha'e nunga rupi amboae regua ve'ỹ, amboae guigua ve'ỹ ma pendekuai. Ha'e rami 'rãgue py iky'a e'ỹ va'e kuery reve joegua, Nhanderuete ro pygua kuery ae pendekuai.

20 Ha'e va'e oo ytarã ma apóstolo ha'e profeta kuery ranhe omõi raka'e, ha'e gui peẽ kuery ju penemoi vy ojapove heravy. Cristo Jesus ae ita omboeteve pyrã oi.

21 Hexe vy oo ha'e javi joo'i rami oi vy yvateve ovy, templo Senhor peguarã.*

* **2:9** Romanos 3.19-24; 5.6-8; Tito 2.11-3.7 * **2:12** Colossenses 1.21,22 * **2:14** "Mokoĩ regua" he'ia py ma judeu kuery ha'e amboae regua re ijayvu vy, mba'eta Jesus pegua joegua e'ỹ-e'ỹ nhandekuai teĩ peteĩ'i regua nhanemoingo (Gálatas 3.26-28). * **2:21** 1 Corintios 3.16,17; 1 Pedro 2.4,5

22 Cristo re vy peẽ kuery voi joo'i rami penemoĩ ramo Nhanderueete Onhe'ẽ rupi oĩ atyrã pepyta.

3

Amboae regua kuery oo jepea re ijayvua

1 Ha'e nunga rupi aỹ xee Paulo ma Cristo Jesus káuxa aĩ nhuã py, peẽ judeu e'ỹ va'e kuery ayvu vy.

2 Mba'eta peẽ kuery pendu ma nhi'ã Nhanderueete xemboaxy vy xemoĩague pendevy pe ayvu amombe'u aguã.*

3 Mba'eta xevy pe oikuaa uka karamboae ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e va'e ma mboapy ayvu'i py pẽvy amboparaague.

4 Ha'e gui ambopara va'ekue peroayvu vy peikuaa avi 'rã Cristo regua oikuaa uka e'ỹ pyre xevy pe ranhe oikuaa uka va'ekue.

5 Ymagua kuery pe ma ha'e nunga ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e gui aỹ ma Onhe'ẽ rupi ae oikuaa ukaiky'a e'ỹ va'e apóstolo ha'e profeta kuery pe.

6 Ha'e va'e ma povae: peẽ kuery judeu regua e'ỹ voi ore judeu kuery reve nhandevy pavẽ pe Nhanderueete ome'ẽ 'rã mba'emo porã, ha'e gui pete'i'i tete nhanemoingo pavẽ, ha'e ijayvuague jajopy pavẽ aguã rami nhanemoingo guive, Cristo Jesus regua ayvu porã oĩa rami vỹ.

7 Ha'e va'e mombe'uarã ae Nhanderueete xemoĩ. Xemboaxy rupi xemoĩ opo'akaa oexa uka vy.

8 Xee maiky'a e'ỹ va'e kuery pavẽ gui xe'vyvỹve va'eri Nhanderueete xemboaxy vy xemoĩ karamboae amboae regua kuery pe ayvu porã amombe'u aguã. Ha'e va'e oĩa rami vy opa mba'e porã jaikuaa e'ỹ va'e regua Cristo re anho oĩ.

9 Xemoĩ karamboae amombe'u aguã mba'emo oiko va'erã, Nhanderueete opa mba'e apoare va'e yma rupi onhembopy'ague ndoikuaa ukai teri va'ekue ojeputyã.

10 Mba'eta aỹ gui ma igreja kuery ikuai rupi Nhanderueete ha'ekue-ekue'i rami e'ỹ oexa uka 'rã o'arandua. Yva pygua huvixa kuery ha'e ipo'akakueve ikuai va'e pe voi oikuaa uka 'rã,

11 mba'eta jypy guive opotaa rami ae onhembopy'a ojapo aguã Cristo Jesus nhande-Senhor rupi.

12 Ha'e rami rire hexe vy nhandepy'a guaxu Nhanderueete re nhanhemboja aguã, mba'eta aỹ jaikuaa ete hexe jajerovia ramo nhanemboaxy.

13 Ha'e nunga rupi pendere vy aiko axya omombe'ua rã pendu teĩ ndaipotai pendekuerai, mba'eta pevy'ave aguã ae aiko axy.

Peteĩque ju Paulo onhembo'eague

14 Ha'e nunga rupi Nhanderueete renonde xerenapy'ã re aĩ.

15 Hery rupi ae yva ha'e yvy re ha'e javi regua ikuai va'e omboerya.

16 Opa mba'e porã oguereko va'e vy ixupe ajerure pendepy'a re Inhe'ẽ oĩ va'e rupi penemombaraete aguã,

17 ha'e rami py pejerovia rã pendepy'a re Cristo oiko aguã. Ha'e gui mborayvu re penembaraete ha'e peĩ atã vy

18 iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi reve peikuaa aguã Cristo nhanderayvua tuvixa etea, mba'eta ipy ete, ipuku, yvate ha'e yvy katy oo.

19 Ha'e rami vy peikuaa aguã nhanderayvua, ndajaikuaapai va'e teĩ, Nhanderueete re oĩ va'e ha'e javi pendere voi oĩ aguã.

* 3:2 Romanos 15.15,16; Colossenses 1.25-27

20 Nhanderuete ma opa mba'e py ipo'akapa va'e vy ojapo jajerurea ha'e nhaexa'ãa áryve voi, nhandere opo'akaa oĩ va'e rupi ae.

21 Tove igreja kuery ikuai rupi ixupe toporaeia, ha'e Cristo Jesus re vy guive, aỹ ha'e araka'e rã peve. Amém.

4

Peteĩ rami jajerovia aguã re ijayvua

1 Senhor káuxa nhuã py aĩa py po rami xee romongeta: Nhanderuete ojeupe guarã penerenoĩ rire ha'ekue rami ae ke pendekuai.

2 Pendekuai rive'i, ha'eve vai'i. Pendevai rei eme. Mborayvu re pe-jogueropo'aka peteĩ-teĩ.

3 Penhea'ã pembovaipa e'ỹ aguã peteĩ rami Nhe'ẽ penemoingoa, jomeme pendekuai porã vy.*

4 Mba'eta peteĩ'i tete nhandekuai, peteĩ Nhe'ẽ oiko ha'e peteĩ'i guive pearõ pekuapy va'e, ha'e rami aguã penerenoĩ rire.*

5 Oiko peteĩ'i Senhor, peteĩ'i rami jajerovia aguã, peteĩ'i nhandemongarai aguã,

6 peteĩ'i Nhanderuete nhande kuery ha'e javi Ru va'e. Ha'e ma ha'e javi re ipo'aka, ha'e javi rupi omba'eapo, ha'e javi re oĩ.

Iky'a e'ỹ va'e kuery mba'emo ojapo aguã re ijayvua

7 Ha'e rami avi nhandemboaxya rupi peteĩ-teĩ pe ome'ẽ nhanderembiaporã. Cristo ae ome'ẽxea rami ome'ẽ.*

8 Ha'e nunga rupi ipara re oĩa py "Yvate ojeupi vy heta ogueraa guembiguairã ojopy va'ekue, ha'e avakue pe ome'ẽ hembaporã", he'i va'ekue.*

9 Ha'e gui "Ojeupi" he'ia py jaikuaa vvy guýry peve oguejy ranheague,

10 mba'eta oguejy va'ekue ae ma ojeupi ju yva ha'e javi áry, opa mba'e re oĩ aguã.

11 Ha'e gui amongue pe ome'ẽ apóstolo ikuai aguã, amboae pe ma profeta ikuai aguã, amboae kuery pe ma ayvu porã mombe'ua rupi ikuai aguã, amboae kuery pe ma igreja re opena, e'ỹ vy nhombo'ea rupi ikuai aguã.

12 Ha'e rami vy ombo'e uka porãmba iky'a e'ỹ va'e kuery peteĩ-teĩ guembiapo ojapo kuaa aguã rami. Ha'e rami vy Cristo rete omombaraeteve aguã,

13 peteĩ rami meme jajerovia ha'e Nhanderuete Ra'y jaikuaa ete peve. Ha'e rami vy 'rãe kakuaakue rami nhandekuai, Cristo rami ete nhandekuai peve opa mba'e py,

14 kyrĩgue rami ve'ỹ nhandekuai aguã, opa marã rei nhandembo'e va'e yvytu rami nhandereraa rã ha'ekue'ỹ-kue'ỹ katy rive jaa e'ỹ aguã. Mba'eta ha'e kuery ma avakue 'arandua rami rive 'rã nhandembo'e, ijayvu kuaa vy nhandembotavypa 'rã guive.

15 Ha'e rami 'rãgue py anhetẽ va'e rupi ha'e mborayvu re nhandekuai vy opa mba'e py nhandeyvateve 'rã javy Cristo rami ete nhandekuaia jaupity peve, mba'eta ha'e anho nhaneakã oiko.

16 Hexe vy tete ha'e javi oĩmba porã 'rã, joo rami ikuai py. Peteĩ-teĩ regua joo rami meme ha'e mborayvu re nhomombaraete vy ha'e javi 'rã yvateve ovy.

Jajeko rerova aguã re ijayvua

* 4:3 Filipenses 2.1-4; Colossenses 3.12-15

* 4:4 Romanos 12.4,5; 1 Coríntios 12.12,13

* 4:7

Romanos 12.4-8; 1 Coríntios 12.4-11; 1 Pedro 4.10,11

* 4:8 Salmo 68.18

17 Ha'e nunga rupi aipoa'e Senhor rery rupi: Pendekuaive eme amboae regua kuery reko rami, mba'eta ha'e kuery ma ipy'aa ovare e'ÿ va'e rupi rive ikuai.

18 Ha'e kuery 'arandua ma pytũmba. Mombyry ikuai Nhanderuete reko gui, inhakã ratãa rupi ae.

19 Ha'e kuery oxĩa noendu kuaavei vy opa marã rei ikuai rupi ndojejokovei ma, ha'e rami anho ikuaixe vy.

20 Ha'e rã peẽ kuery ma ha'e rami e'ÿ peikuaa raka'e Cristo reko.

21 Mba'eta anhetẽ ae Jesus regua anhetẽ va'e pendu, ha'e ha'e rupi ete penembo'ea.

22 Penembo'ea pendereko ymague peja aguã re, mba'eta nhandereko ymague rupi vy nhandereko ky'ave javy nhandemoaruãa py jajekorepa vy.

23 Ha'e gui penembo'ea penhembopyau uka aguã pendepy'a ha'e peikuaa-a py,

24 ha'e pendeko pyau py ju penhemonde aguã. Ha'e va'e ma Nhanderuete omoingo ha'e rami ete pendekuai aguã, anhetẽ guigua teko porã ha'e pendeky'a e'ÿa rupi.*

Nhanderuete pe ete nhandekuai aguã re ijavyua

25 Ha'e nunga rupi pendeapugue peja vy peteĩ-teĩ anhetẽ rupi anho pendeayvu jomeme, mba'eta peteĩ'i tete nhandekuai.*

26 Pendevaia py teĩ pejejavu eme. Pendevaia gui pejepe'a kuerei 'rã kuaray oike e'ÿ re,*

27 peteĩve henda py anha pe penhembotavy uka e'ÿ aguã.

28 Imonda va'ekue ta'imondave eme. Ha'e rami 'rãgue py tomba'eapo, opo py tojapo iporã va'e, iporiaukue'i oipytyvõ aguã ojou aguã.

29 Pendejuru gui toẽ eme ayvu vai, ha'e rã ayvu porã anho, peteĩ-teĩ oikotevẽa rami penhomombaraete aguã. Ha'e rami vy 'rã hendua kuery pe pendeayvua ojapo porã.

30 Pemomboriau eme Nhanderuete Nhe'ẽ, mba'eta opa mba'e gui pendereraa jepe aguã ára peve guarã pendere omoĩ, ojeuegua kuery peikoa kuaa ukaarã.*

31 Pejepe'a ke pende vai reiaty gui, ha'e gui penhenhandu vaikue reia, pendeoxy reia, penhomotare'ÿa, pendeayvu vaikue reia ha'e opa mba'e vai gui.

32 Ha'e rami 'rãgue py joo rami meme pendekuai pejoayvu ha'e penhomboaxya rupi. Pejoperdoa ke, Cristo re vy Nhanderuete penderperdoague rami avi.

5

1 Ha'e nunga rupi Nhanderuete rami ete ke pendekuai, ta'y kuery hembiaayvu va'e vy.

2 Mborayvu re pendekuai Cristo penderayvua rami, mba'eta nhandere ojejuka uka raka'e, Nhanderuete pe guekove ae ome'ẽ heakuã porã va'e ome'ẽmby rami.

Hendy va'e ha'e pytũ rupi ikuai va'e re ijavyua

3 Iky'a e'ÿ va'e pendekuai vy nda'evei neĩ pendeayvu aguã mba'emo vai re: tavy reia, nhemboeko ky'aa, nhomba'e re pena reia, ha'e nunga re.

* 4:24 Colossenses 3.5-10 * 4:25 Zacarias 8.16 * 4:26 Salmo 4.4 * 4:30 Gênesis 6.5,6; Salmo 78.40,41; Isaías 63.9,10

⁴ Nda'evei pendeayvu vaikue aguã, pene'arandua rupi e'ÿ pendeayvu aguã, neĩ penderoryai rei aguã. Ha'e ramigua ma nda'evei va'e meme. Ha'e rami 'rãgue py perovy'a tema Nhanderuete.

⁵ Peikuaa pota ke pova'e nunga re: Cristo ha'e Nhanderuete po'akaa ojekuaa jave peteive ndojejokoi rei va'e mba'eve ndojopyi 'rã, neĩ onhemboko ky'a rei va'e, nhomba'e re opena rei va'e, mba'eta ha'e ramigua ma ta'angaa ombojerovia va'e rami meme.

⁶ Avave rei pe penhembotavy uka eme ayvu ovare'ÿ va'e py, mba'eta Nhanderuete ombopaga 'rã nonhe'ẽ rendui va'e kuery ha'e rami ikuaiague re.

⁷ Ha'e nunga rupi mba'eve pereko eme ha'e kuery reve.*

⁸ Mba'eta yma rupi, pytũ rupi pendekuai va'ekue ri aÿ ma Senhor re vy hexakã va'e peiko. Pendekuai ha'vy hendy va'e ra'y kuery rami ete,

⁹ mba'eta hendy va'e guigua ma mborayvu, teko porã ha'e anhetẽ va'e rupi nhandekuaia.*

¹⁰ Peikuaa pota ha'vy Senhor pembovy'aa rupi pendekuai aguã.

¹¹ Mba'eve pereko eme pytũ rupigua mba'emo vai apoa kuery reve, mba'eta ovare'ÿ va'e meme. Ha'e rami 'rãgue py peikuaa uka nda'evei va'ea.

¹² Mba'eta ha'e kuery nhemi rupi ojapo va'e re nhandeayvu vy voi nhaxĩmba 'rã.

¹³ Mba'eta hendya py mba'emo jaikuaa uka ramo ojekuaapa 'rã marã ramigua ete paa. Hendya py ojekuaa va'e ma hexakã va'e meme opyta,

¹⁴ aipoe'ia rami vy: "Reke va'e, emyĩ ke, epu'ã omano va'ekue mbyte gui, ha'e gui Cristo nemoexakã 'rã."

¹⁵ Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota. Pendekuaive eme hi'arandu e'ÿ va'e rami, ha'e rã hi'arandu va'e rami anho.

¹⁶ Peiporu kuaa ke ára nhavõ, mba'eta ara vai meme.

¹⁷ Ha'e nunga rupi pepyta eme hi'arandu e'ÿ va'e, va'eri peikuaa pota Senhor oipota va'e re.

¹⁸ Peka'u eme guive vinho py, mba'eta opa marã rei nhanemoingo. Ha'e rami 'rãgue py pendere Nhe'ẽ anho toĩ.*

¹⁹ Ha'e rami vy jomeme pendeayvu salmos peporaei vy. Pendepy'a py Senhor pemboetea rupi peporaei hinos ha'e Nhe'ẽ guigua mboraei.

²⁰ Opa mba'e re Nhanderuete perovy'a riae, Senhor Jesus Cristo rery rupi.*

²¹ Peteĩ-teĩ oipotaa rami peiko Cristo pemboetea rupi.

Omenda va'e kuery reko re ijayvua

²² Ha'e rami vy kunhague ma ome oipotaa rami ta'ikuai, Senhor pe rami ete.

²³ Mba'eta ime kuery ma gua'yxy akã ikuai, igreja kuery akã Cristo oikoa rami avi, heraa jepea guive oiko. Ha'e va'e ma hete.

²⁴ Ha'e gui igreja kuery Cristo oipotaa rami ikuai rami avi kunhague voi opa mba'e py ta'ikuai ome kuery oipotaa rami.

²⁵ Peẽ ime kuery voi peayvu ke penda'yxy, Cristo igreja kuery oayvua rami avi, mba'eta igreja kuery re vy guekove ae ome'ẽ raka'e,

²⁶ iky'a e'ÿ va'erã omoingo aguã yy py ojoi vy, ayvu omombe'ua reve,

²⁷ guenonde ae igreja kuery oexa uka aguã hexakãmba va'e, ipere ha'e ixorĩmba rei e'ÿ va'e, ha'e kuery re ivaikue reia, neĩ ha'e va'e regua oi e'ÿ aguã, ha'e rã iky'a e'ÿ anho.

* 5:7 2 Coríntios 6.14-7.1   * 5:9 1 João 1.5-10   * 5:18 Gálatas 5.16-25   * 5:20 Colossenses 3.16,17

28 Ha'e rami avi ime kuery ma guete ae'i rami toayvu gua'yxy. Gua'yxy oayvu va'e ma ha'e ae ojeayvu.

29 Mba'eta guete ae ndoayvui va'e jipoi. Ha'e rami 'rãgue py nhamongaru ha'e nhapena 'rã nhanderete re. Ha'e rami ae avi Cristo opena igreja re, 30 hete regua nhandekui ramo.

31 "Ha'e nunga rupi avakue oeja 'rã nguua ha'e oxy, gua'yxy reve joguereko aguã, mokoï 'rãgue py peteĩ'i to'o ikuai aguã", he'iaque rami.*

32 Pova'e ma ndoikuaa ukai pyre iporã ete va'e, mba'eta Cristo ha'e igreja re xeayvu.

33 Ha'e rami avi peẽ kuery voi peteĩ-teĩ peayvu 'rã penda'yxy peẽ ae pejeayvua rami, ha'e kunhague voi tomboete ome.*

6

Tuu ha'e ta'y kuery reko re ijayvua

1 Peẽ ta'y ha'e taju kuery voi Senhor re vy penhe'ẽ rendu 'rã penderu ha'e pendexy, mba'eta ha'e rami vy 'rã ha'evea rami pendekuai,

2 "Pemboete 'rã penderu ha'e pendexy", he'iaque rami. Ha'e va'e ojapo uka pyre ma jypy'igua nhanemoingo porã aguã regua ayvu reve ou, po rami:

3 "Kova'e yvy re peiko porã ha'e peikove puku aguã", he'i va'ekue.*

4 Ha'e gui peẽ tuu kuery ma pembopoxy rei eme penda'y ha'e penderajy kuery. Ha'e rami 'rãgue py Senhor guigua 'arandu rupi 'rã pemo'arandu ha'e pemongeta.*

Escravo ha'e joguerekoa kuery reko re ijayvua

5 Ha'e gui peẽ escravo kuery ma penhe'ẽ rendu ke pendererekoa ngo'o re ikuai va'e. Pemboetea rupi pejererokyje pendepy'a ha'e javi py, Cristo pemboetea rami avi.

6 Nda'evei pendererekoa oexaa py rive pamba'eapo porã aguã, avakue rive penderovy'a e'ỹ aguã. Ha'e rami 'rãgue py Cristo rembiguai peiko vy pendepy'a py guive pejapo Nhanderuete oipota va'e.

7 Penekyre'ỹa py pamba'eapo, Senhor pe rami, avakue pe rive'ỹ.

8 Mba'eta jaikuaa iporã va'e rupi nhandekuai rire peteĩ-teĩ rekovia jajopy 'rãa Senhor po gui, escravo ha'e escravo e'ỹ teĩ.

9 Ha'e gui peẽ joguerekoa kuery voi, ha'e rami ae pereko porã penembiguai kuery. Pemongyje rei eme, mba'eta peikuaa ha'e kuery Senhor ha'e pender-Senhor yva re oikoa. Ha'e va'e ma peteĩ regua rive joegui oayvuve va'e'ỹ.*

Nhanderuete guigua tembiporu re ijayvua

10 Ha'e gui ma penembaraete tema Senhor re, ipo'akaa rupi ae.

11 Pendejee pemoĩ Nhanderuete guigua tembiporu ha'e javi, pendere anha opu'ã rã peĩ atã aguã.*

12 Mba'eta nhande kuery re avakue e'ỹ opu'ã, ha'e rã yva regua huvixa kuery, ipo'akakueve, ko yvy pytũ guy rupigua rerekoa kuery, ha'e nhe'ẽ vai arai guy rupigua.

13 Ha'e nunga rupi peraa ke Nhanderuete guigua tembiporu ha'e javi, ara vai ovaẽ rã peĩ atã aguã, ha'e gui opa pendepo'akapa ma rire pejeity uka e'ỹ re pene'aĩ aguã.

* 5:31 Gênesis 2.24 * 5:33 Colossenses 3.18,19; 1 Pedro 3.1-7 * 6:3 Êxodo 20.12, Deuteronomio 5.16 * 6:4 Colossenses 3.20,21 * 6:9 Colossenses 3.22-4.1; 1 Timóteo 6.1,2; Tito 2.9,10; 1 Pedro 2.18-21 * 6:11 2 Coríntios 10.3,4; 1 Tessalonicenses 5.8,9; 1 Pedro 5.8-10

14 Ha'e gui peĩ atã aguã ma ku'akuaa rami pemoĩ 'rã anhetẽ va'e, ha'e teko porã voi pemoĩ pexo regua rami.

15 Pendepy regua rami pemoĩ penekyre'ỹa, peiko katu aguã ayvu porã Nhanderuete reve peteĩ rami nhandemoingoa regua pemombe'u aguã.

16 Hu'y jokoarã pereko riae ke pejeroviaa, poromboeko vaia hu'y hendy va'e omombo rã pemboguepa aguã.

17 Ngora ratãrã ma peraa peo jepea, ha'e Nhe'ẽ guigua kyxe guive. Ha'e va'e ma Nhanderuete ayvu.

18 Nhanderuete pe penhembo'e pavẽ re, Nhe'ẽ re vy pejerure riae. Ha'e rami aguã peiko kuaa pota tema, peĩ atã guive iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi re pejerurea py.

19 Xere voi ke pejerure, xeayvu ta rã xeayvurã ome'ẽa aguã, akyjea py e'ỹ amombe'u aguã ayvu porã ndoikuaa ukai pyre.

20 Mba'eta ha'e rami aguã ae aĩ nhuã py, Jesus rery rupi ayvu mombe'uarã. Tove Cristo re vy akyjea py e'ỹ tamombe'u, amombe'u aguã rami ae rire.

Tíquico omondouka aguã re ijayvague

21 Ha'e gui aikoa ha'e mba'emo ajapo aikovya peikuaa aguã ma xerembiayvu irmão Tíquico omombe'upa 'rã pendevy. Ha'e va'e ma Senhor pe omba'eapoa rupi ojeroviapy oiko.*

22 Ha'e rami aguã ae xee ambou aỹ, marã rami pa roikoa peikuaa aguã, peẽ voi pendepy'a guaxu aguã.

Ogueroayvu porãague

23 Irmão kuery, tapendu mby'a porã, mborayvu ha'e pejeroviavea guive, Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua meme.

24 Tove nhande-Senhor Jesus Cristo oayvu ete va'e kuery ha'e javi toendu nhandemboaxya.

---

* 6:21 Colossenses 4.7,8

Filipos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue Filipos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Filipos tetã re ma Roma pygua huvixave opena raka'e, Macedônia vvy re oĩ, aỹ Grécia re. Ha'e pygua igreja ma Europa pygua jypy'i apóstolo Paulo ombopy va'ekue (Atos 16.12-40).

Filipos tetã gui Paulo oo ma rire ombotyta nhuã py. Ha'e gui Filipos pygua kuery nhuã py Paulo oĩa omombe'ua rã oendu vy ixupe guarã ogueru ruka jepi oipytyvõ vy. Ha'e ramo apóstolo Paulo nhuã py oĩ reve ae kova'e kuaxia ombopara raka'e ha'e kuery pe oguerovy'a vy.

Mba'eta nhuã py Paulo oĩ va'eri nda'ikueraĩ, ovy'a tema oikovy, ha'e ijayvu ha'e kuery voi ovy'a avi aguã re. Aipoe'i: "Peẽ kuery re xema'endu'a nhavõ arovy'a Xeruate. Anhemo'e nhavõ peẽ kuery ha'e javive re ajerure riae avy'a reve" (1.3-4). "Ha'e gui xapy'a rei xeruguy omoëa rã Nhanderuete pe nymba ome'ẽmy rami, pejerovia peme'ẽ va'e irũrã. Ha'e rami teĩ ae ma xee avy'a rã, ha'e peẽ kuery ha'e javi reve rã arovy'a. Ha'e rami rã peẽ voi ke pevy'a, ha'e xererovy'a guive" (2.17-18). "Pevy'a riae ke Senhor re. Peteĩgue ju aipoa'e: Pevy'a riae ke", he'i (4.4).

Paulo ijayvu avi ha'e kuery peteĩ rami ikuai aguã. "Peẽ voi ke pendejee pemoĩ Cristo Jesus py'a re oĩ va'e ramigua, mba'eta ha'e va'e ma Nhanderuete rami ete oiko va'eri nonhea'ãi raka'e Nhanderuete rami riae yvate aguã. Ha'e rami rãgue py ojegui ha'e ae yvatea oipe'a vy tembiguai rami ju oiko, ava ojeapo vy. Ha'e rami vy ava rami ojekuaa vy onhemo'yvyĩve ete. Ha'e vy onhe'ẽ rendu kuruxu re eteve voi ojejuka uka peve. Ha'e rami rire Nhanderuete ombovyate ju pavẽ aryve, ha'e heryrã ome'ẽ tery ikuai va'e gui yvateve va'e, Jesus rery pavẽ omboete vyi guenapy'ã re oĩ aguã, yva re, vvy re ha'e vvy guýry ikuai va'e guive, ha'e gui ha'e javive 'Jesus Cristo ae Senhor oiko' he'i okuapy aguã, Nhanderuete omboetea rupi," he'i (2.5-11).

Oxarura reve ijayvu vy ombopyague

¹ Paulo ha'e Timóteo, Cristo Jesus rembiguai roiko va'e roxarura Filipos tetã py Cristo Jesus re vy iky'a e'ỹ va'e pendekuai va'e ha'e javive pe, joe opena va'e ha'e nhopytyvõa kuery pe guive.*

² Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete, Senhor Jesus Cristo Ru va'e guigua.

Filipos pygua kuery re oguerovy'a ha'e ojerureague

³ Peẽ kuery re xema'endu'a nhavõ arovy'a Xeruate.

⁴ Anhemo'e nhavõ peẽ kuery ha'e javive re ajerure riae avy'a reve.

⁵ Xema'endu'a jypy'i guive aỹ peve ayvu porã mombe'ua rupi xereve penhea'ã pekuapy re.

⁶ Mba'eta xee aikuaa porã Cristo Jesus oua ára peve peẽ kuery re mba'emo porã moĩ ypyare omoimba rãa.

⁷ Ha'eve peẽ kuery re xema'endu'a riae aguã, mba'eta xepy'a re aendu roayvu. Mba'eta Nhanderuete xemboaxy vy ixupe amba'eapo aguã xemoĩ rire peẽ kuery xepytyvõ pekuapy nhuã py aĩ rã, ha'e ayvu porã anhetẽ va'e amombe'ua rupi guive.

* 1:1 Atos 16.12-40

8 Nhanderuetete oikuaa peẽ kuery ha'e javive roexaxea. Ha'e rami aguã ma Cristo Jesus gui ae aendu.

9 Po rami ajerure ixupe: Pendere tomoĩve heravy mborayvu, mba'emo peikuaa porãve ha'e opa mba'e py pene'arandua reve,

10 iporã va'e anho pebjee guarã peiporavo aguã, iky'a e'ỹ va'e ha'e ojou vaipy e'ỹ pendekuai aguã Cristo ára pyguarã,

11 Jesus Cristo guigua teko porã anho pexa uka rã Nhanderuetete oguervy'aa ha'e omboetea aguã.

Apóstolo Paulo re mba'emo oiko ramo hetave ayvu porã oendua re ijayvuague

12 Ha'e gui irmão kuery, aipota peikuaa mba'emo xere oiko rire ayvu porã oenduave ague.

13 Mba'eta huvixave pegua jopya kuery oikuaapa Cristo káuxa nhuã py aĩa, ha'e amboae kuery ha'e javi voi.*

14 Ha'e ramo irmão kuery voi Senhor káuxa nhuã py aĩa heta oikuaa vy ipy'a guaxu vy ndokyjeveí okuapy Nhanderuetete ayvu omombe'u aguã.

15 Ikuai avi amongue ete'í xere ija'e e'ỹa rupi Cristo regua ayvu omombe'u va'e, xegui onhemboyvatevexe vy rive. Ha'e rã amboae kuery ma anhetẽ rupi omombe'u.

16 Ha'e va'e kuery ma porayvua rupi ayvu omombe'u, mba'eta oikuaa ayvu porã mombe'uarã xemoĩague.

17 Ha'e rã amboae kuery ma onhemboyvate reixe vy rive omombe'u Cristo regua, anhetẽ rupi e'ỹ, mba'eta ha'e kuery ojapoxe nhuã py aĩa py ajexavaive aguã rami.

18 Ha'e rami teĩ xee ma ndaikuaa potai. Mba'eta anhetẽ rupi, ha'e'ỹ vy anhetẽ rupi e'ỹ teĩ Cristo omombe'ua ramo avy'a, ha'e avy'a temã rã guive.

19 Mba'eta po rami aikuaa porã: Xere pejerure ramo Jesus Cristo Nhe'ẽ xepytyvõ 'rã opa mba'e gui aa jepe aguã.

20 Xee aipota ete va'e, ha'e ajeroviaa ma mba'eve py axĩmba e'ỹ aguã. Ha'e rami 'rãgue py xepy'a guaxu aguã, aiko jepiaty rami aỹ voi xee aikoa rupi Cristo omboetea aguã, aikove e'ỹ vy amano teĩ.

21 Mba'eta xevy pe ma aikovea Cristo pe aiko aguã, ha'e rã amano aguã ma ajoupave aguã.

22 Ha'e rami teĩ, xero'o re aikove teri reve amba'eapoa rupi iporã va'e oiko ramo xee ndaiporavo kuaai,

23 mba'eta mokoĩ rami aendu. Mba'eta aaxe Cristo reve aiko aguã. Ha'e va'e ma opa mba'e gui ha'eveve va'e.

24 Ha'e rami avi xero'o re ranhe aikove vy 'rãe peẽ kuery roipytyvõve.

25 Ha'e nunga rupi aikuaa porã peẽ kuery ha'e javi reve apytave ranhe 'rãa, pevy'a ha'e pejeroviave aguã,

26 mba'eta peẽ kuerya py ju avaẽ rã xerexa vy perovy'ave 'rã Cristo Jesus.

Cristo reve vy peteĩ rami nhanhea'ã aguã re ijayvua

27 Opa mba'e gui ha'eveve va'e ma Cristo regua ayvu porã omboetea aguã rami pendekuai aguã. Ha'e rami rã peẽ kuery roexa vy aa, ha'e'ỹ vy ndaai teĩ pendekuaia omombe'ua rã aendu vy aikuaa 'rã peteĩ Nhe'ẽ re peĩ atãa, ha'e peteĩ'i rami penhea'ã pekuapya ayvu porã rupi jajeroviaa re,

28 mba'eve py nhanderovaigua kuery gui pekyje e'ỹ re. Ha'e kuery ma ha'e rami pendekuaia oexa vy oikuaa okanhy aguã rami ikuaia, ha'e rã peẽ kuery ma peikuaa Nhanderuetete re vy peo jepe 'rãa.

* 1:13 Atos 28.16,30,31; Efésios 6.19,20

²⁹ Mba'eta pendeivy pe ome'ẽ Cristo káuxa pendekuai axy aguã, hexe pejerovia aguã anho e'ÿ,

³⁰ mba'eta peẽ voi penhea'ã pekuapy ymave rupi pexa rã xee anhea'ãague rami, ha'e aÿ pendu rã anhea'ãa rami avi.*

2

Jajoayvu ha'e joegui nhandemo yvyĩ'ive aguã re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi Cristo re vy penembaraetea pendu vy, penderayvua py pendepy'a guaxu, Nhe'ẽ reve peteĩ rami pendekuai, ha'e penderorayvua rupi penhomboaxya pendu vy,

² ha'e rami vy xembovy'a ke opa mba'e py, peteĩ rami peikuaa vy, jomeme pejoayvu, peteĩ rami anho pendepy'a, ha'e pendepy'a py peteĩ'ĩ ramigua anho pendu vy.*

³ Mba'eve pejapo eme penhemboyvatea rupi, neĩ pejejou porã reia rupi guive. Ha'e rami 'rãgue py penhemo'yvyĩ'i vy peteĩ-teĩ penhomboyvateve 'rã pendejgui.

⁴ Pemoĩ peteĩ-teĩ peẽ ae peipotaa rami rive'ÿ pendekuai aguã, ha'e rã amboae kuery oipotaa rami.

Cristo onhemo'yvyĩ'iaque rami avi nhande voi nhandekuai aguã re ijayvua

⁵ Peẽ voi pendejee pemoĩ Cristo Jesus py'a re oĩ va'e ramigua,

⁶ mba'eta ha'e va'e ma Nhanderuete rami ete oiko va'eri nonhea'ãi raka'e Nhanderuete rami riaa yvate aguã.

⁷ Ha'e rami 'rãgue py ojegui ha'e ae yvatea oipe'a vy tembuguai rami ju oiko, ava ojeapo vy.* Ha'e rami vy ava rami ojekuaa vy

⁸ onhemo'yvyĩ'ive ete. Ha'e vy onhe'ẽ rendu kuruxu re eteve voi ojejuka uka peve.

⁹ Ha'e rami rire Nhanderuete omboyvate ju pavẽ áryve, ha'e heryrã ome'ẽ tery ikuai va'e gui yvateve va'e,

¹⁰ Jesus rery pavẽ omboete vy guenapy'ã re oĩ aguã, yva re, yvy re ha'e yvy guýry ikuai va'e guive,

¹¹ ha'e gui ha'e javive "Jesus Cristo ae Senhor oiko" he'ĩ okuapy aguã, Nhanderuete omboetea rupi.*

Jaa jepea jaexa uka aguã re ijayvua

¹² Ha'e ramo xerembiayvu kuery, peẽ kuery xenhe'ẽ rendu riaa pekuapy xerexaa rupi anho e'ÿ, aÿ peẽ kuerya py naĩ jave katuve ma. Ha'e rami vy peo jepea pexa uka-ukave tema pejererokyje ha'e peryryipaa rupi,

¹³ mba'eta Nhanderuete ae pendere ojapo 'rã ha'e oipotaa rami pendekuaixe ha'e pendekuai ete aguã rami.

¹⁴ Opa mba'e pejapoa py pendeayvu rei eme, ha'e pejuguero'a rei eme guive,

¹⁵ ojou vaipy e'ÿ ha'e anhetẽ rupigua pendekuai aguã. Ha'e rami vy heko vai ha'e opa marã rei ikuai va'e mbyte pendekuaia rupi pexa uka 'rã Nhanderuete ra'y kuery icy'a e'ÿ va'e peikoa. Mba'eta ha'e kuery mbyte rupi tataendy rami penexakã peikovy kova'e yvy re,*

¹⁶ tekove regua ayvu re peĩ atã vy. Ha'e rami rire Cristo oua ára py xee roguerovy'a 'rã nanhea'ã rivei neĩ namba'eapo rivei rire.

* **1:30** Atos 5.41; 1 Pedro 4.12,13 * **2:2** Romanos 15.5,6; Efésios 4.1-3 * **2:7** João 13.12-17; 2 Coríntios 8.9 * **2:11** Efésios 1.20-23; Apocalipse 5.1-14 * **2:15** Mateus 5.14-16

17 Ha'e gui xapy'a rei xeruguy omoëa 'rã Nhanderuete pe mymba ome'ëmbý rami, pejerovíaa peme'ë va'e irũrã. Ha'e rami teĩ ae ma xee avy'a 'rã, ha'e peë kuery ha'e javi reve 'rã arovy'a.

18 Ha'e rami rã peë voi ke pevy'a, ha'e xererovy'a guive.

Paulo oirũ kuery Timóteo ha'e Epafrodito omombe'uague

19 Ha'e gui Senhor Jesus re ajerovia peë kuerya py ambou voi aguã Timóteo, pendekuaia aikuaa vy xee voi avy'a aguã.

20 Mba'eta xeirũ mboae ndarekoi xee rami oendu va'erã anhetë rupi peë kuery re opena aguã.

21 Mba'eta amboae kuery ma ha'e kuery ae oipotaa rami ikuaixe, Cristo oipotaa rami e'ÿ.

22 Ha'e rã Timóteo ma peë voi peikuaa ae heko porã va'e oikoa, mba'eta ayvu porã mombe'ua rupi xerupivë omba'eapo nguu pe rami.

23 Amondouka voi aguã rami aiko, xere mba'emo oiko va'e aikuaa vyve.

24 Senhor re ajerovia aikovy hare'ÿ re xee voi aju aguã.

25 Ha'e rami teĩ ajou porã peë kuerya py ambou ranhe aguã Epafrodito. Ha'e va'e ma xe-irmão, xereve omba'eapõ ha'e onhea'ã va'ety. Ha'e va'e ma peë kuery pemondouka avi raka'e, aiko axy rã xepytyvõ aguã.

26 Ha'e ramo peë kuery ha'e javive penderexaxe ete oikovy, ha'e ipy'a eta rei guive, mba'eta imba'eaxya penduague ixupe omombe'ua rã oendu rire.

27 Anhetë imba'eaxy vy omano rai'i va'ekue, teĩ Nhanderuete omboaxy. Ha'e anho e'ÿ, xee voi xemboaxy avi, xeporiauve ju e'ÿ aguã.

28 Ha'e nunga rupi ajapurave tema ambou aguã, pexa ju vy perovy'a aguã, ha'e xee voi ndaxeporiau vaipavei aguã.

29 Ha'e ramo Senhor re vy pemovaë ke perovy'a ete reve, ha'e pemboete tema ha'e ramigua avakue ha'e javi.

30 Mba'eta Cristo pe omba'eapoa rupi omano rai'i va'ekue ndojeayvuveikue py, peë kuery naxepytyvõ reguavei rã xepytyvõ aguã.

3

Cristo re javy'a aguã re ijayvua

1 Ha'e gui xe-irmão kuery, pevy'a tema Senhor re. Ambopara ma voiague ramigua peteigue ju ambopara. Ha'e rami teĩ ndajou porã e'ÿi, mba'eta penemombaraeteve 'rã.*

Anhetë rupi e'ÿ nhombo'e va'e kuery gui nhanheangu aguã re ijayvua

2 Penheangu ke jagua rami heko vai va'e kuery gui, mba'eta ha'eve'ÿa rami omba'eapo, ha'e anhetë rupi e'ÿ jopire omboi uka va'e.*

3 Ha'e rã nhande kuery ma opire omboi uka va'e ete nhandekuai, mba'eta Nhe'ë rupi nhamboete Nhanderuete, jarovy'a Cristo Jesus, ha'e rã to'o re ma ndajajeroviai va'e.

4 Ha'eve 'rãgue teĩ xee to'o re ajerovia aguã. Amongue va'e to'o re ojerovia aguã ha'eve va'e rire xee katuve 'rãgue,

5 mba'eta oito ára arekoa py xepire omboia va'ekue, Israel ramymino aiko, Benjamim kuery regua, hebreu kuery gui xetui'i va'ekue hebreu eterã. Fariseu regua aiko vy lei rupi anhea'ã va'ekue.

* 3:1 Filipenses 2.18, 4.4 * 3:2 "Jagua rami heko vai va'e" he'ia kuery ma nhombo'ea rupi "Judeu reko rami pendekuai ramo anho 'rã Nhanderuete pendereraa jepe" he'i rive va'e.

⁶ Anhea'áve ete vy igreja kuery re apu'ã rei va'ekue. Lei guigua teko porã rupi aiko ramo xejou porã pavê karamboae.

⁷ Ha'e rami teĩ mba'emo xembovarearã areko va'ekue pe ma aỹ Cristo re vy "Ovare'y va'e" ha'e.

⁸ Anhetê opa mba'e pe "Ovare'y va'e" ha'e aỹ, mba'eta Cristo Jesus xe-Senhor aikuaa aguã ma pavê gui iporãve va'e. Hexe vy amokanhy ha'e nungakue ha'e javi, ha'e "Omombo pyrã" ha'e guive, hekovia Cristo aupity aguã,

⁹ ha'e hexe aĩ aguã. Ha'e rami vy teko porã aupity aguã, xee ae reko porã e'y, neĩ lei guigua e'y guive, ha'e rã Cristo re jajerovia vy jaupity va'erã. Ha'e nunga teko porã ma jajerovia ramo Nhanderuete ome'ẽ 'rã nhandevy.*

¹⁰ Ha'e rami vy Cristo aikuaa ete aguã, ha'e omanoague gui imboete jeyvare po'akaa guive. Hexeve aiko axyxé avi, omanoague py guive aikoxe ha'e rami,

¹¹ marã rami vy pa aupity avi aguã amanoague gui anhemboete ju aguã.

Yvate katy nhanerenoã re ijayvua

¹² Xee ma "Aupitypa ma" nda'ei, neĩ "Opa mba'e py xereko porã" nda'ei guive. Ha'e rami teĩ anhea'áve tema aupity aguã Cristo Jesus ojeupe guarã xejogua vy xerenonderã omoĩ va'ekue.

¹³ Irmão kuery, xee ma "Aupitypa ma" nda'ei, teĩ peteĩ'i rupi ma anhea'ã aikovy: Mba'emo xerakykue opyta va'e gui xerexarai vy anhea'ã tema xerenonderã oĩ va'e re anho.*

¹⁴ Anhea'ã tema xerenonderã oĩ va'e re, aupity aguã iporã va'e Nhanderuete ome'ẽ va'erã. Ha'e va'e ajopy aguã ae Cristo Jesus re vy yvate katy xerenõ.

¹⁵ Jajeroviaa rupi nhanembaraete va'e ma ha'e rami ae 'rã jaikuaa. Ha'e gui amboae rami ri peikuaa ramo ha'e nunga avi Nhanderuete oikuaa uka 'rã pëvy.

¹⁶ Ha'e rami vy peteĩ-teĩ jaupity maague rupi tema nhandekuai.

Cristo kuruxu regua ayvu rovaigua kuery re ijayvua

¹⁷ Irmão kuery, peẽ avi ke xee aikoa rami tema pendekuai, ha'e ore rami ikuai va'e reko re guive peikuaa porã pota.

¹⁸ Mba'eta nhanembyte rupi heta ikuai Cristo kuruxu rovaigua kuery. Ha'e va'e kuery reko gui mbovykue rei e'y xee romonheangu, ha'e aỹ xerexay reve ju xeayvu ha'e rami.

¹⁹ Ha'e kuery ma okanhy aguã rami ikuai, ombojerovia guyepy ae rive, ha'e oguero'vy'a oguero'xĩ 'rã va'ekue, mba'emo kova'e vvy regua re anho nda'ëveive vy.

²⁰ Ha'e rã nhande kuery retã ma yva re oĩ, ha'e nharõ jaikovy nhandereraa jepea Senhor Jesus Cristo ha'e gui ou rã guarã.

²¹ Mba'eta ou vy ombopyaupa 'rã nhanderete ikangy va'e, guete hexakãmba va'e rami avi nhanemboete jevy vy. Opo'akaa rupi 'rã ha'e rami nhanemoingo, opa mba'e re ipo'aka va'e vy.

4

¹ Ha'e nunga rupi irmão kuery xerembiayvu va'e, ha'e rami ae tema penembaraete Senhor re. Pendere xema'endu'a riae, mba'eta arovy'a va'e ha'e xembovy'aarã peiko.

Evódia ha'e Síntique pe ojerure, ha'e gui javy'a ha'e nhanhembo'e aguã re ijayvua

² Evódia ha'e Síntique pe ajerure Senhor re vy peteĩ rami ju oikuaa aguã.

* 3:9 Romanos 3.21-26; Efésios 2,8,9 * 3:13 Hebreus 12.1-3

³ Ha'e gui ndee xeirũ anhetê va'e pe ma ajerure avi ha'e va'e kunhague reipytyvõ aguã, mba'eta xereve mokoïve onhea'ã va'ekue ayvu porã mombe'ua rupi, Clemente ha'e xepytyvõa kuery mboae reve guive. Ha'e kuery rery oĩ ma kuaxia tekove ogueroko va'e kuery rery oĩa re.

⁴ Pevy'a riae ke Senhor re. Peteïgue ju aipoa'e: Pevy'a riae ke.

⁵ Pavê pe pexa uka ha'eve vai'i peikoa. Senhor mombyry e'ÿ oĩ.

⁶ Pendepy'a eta rei eme mba'eve re. Ha'e rami 'rãgue py, opa mba'e py Nhanderuete pe pejerure peikotevê va'e re. Penhemo'e ha'e pejerure tema perovy'a reve.

⁷ Ha'e ramo mby'a porã opa mba'e jaikuaa va'e gui iporãve va'e rupi Nhanderuete opena 'rã penekuraxõ ha'e pendepy'a re, Cristo Jesus re vy.

Nhandepy'a re mba'emo nhamoĩ aguã re ijavyua

⁸ Ha'e nunga rupi irmão kuery, pendepy'a re pemoĩ anhetê va'e ha'e javi, iporã va'e, ha'evea ramigua, iky'a e'ÿ va'e regua, nhombovy'a va'e ha'e ojou porãmbi ha'e javi. Ha'e gui ojou porãmbi, e'ÿ vy oguerovy'apy mboae oiko rã ha'e nunga re anho peikuaa pota.*

⁹ Ha'e gui pejapo mba'emo xegui peikuaa, pejopy, pendu ha'e pexa va'ekue ramigua. Ha'e ramo Nhanderuete mby'a porã me'ëa oiko 'rã pendereve.

Filipos pygua kuery re Paulo oguerovy'aague

¹⁰ Arovy'a ete Senhor, mba'eta peteïgue ju pexa uka xepytyvõxea. Ha'e rami aguã pendu ae ma va'ekue, teĩ pexa uka aguã novaëi teri va'ekue.

¹¹ Xevy pe mba'emo oata ramo e'ÿ ha'e rami xeayvu, mba'eta oiko va'e py rei aikuaa avy'a aguã.

¹² Aikuaa omo'yvyĩ'imby ha'e omboetevepy aiko aguã. Opa mba'e py, opa marãgua oiko va'e py avy'a kuaa, arekopaa py ha'e anhembyayia py, ajoupaa py ha'e xeporiaua py.

¹³ Opa mba'e aropo'aka 'rã xemombaraetea re vy.

¹⁴ Ha'e rami avi aiko axy rã peê kuery ha'evea rami xemoirũ uka.

¹⁵ Filipos pygua kuery, jypy'i ayvu porã pendu jave pendeivy Macedônia gui aa ramo jipoi raka'e igreja mboae mba'emo ome'ëa py xepytyvõ va'e, peê kuery anho'i e'ÿ vy. Ha'e rami peikuaa porã.

¹⁶ Mba'eta Tessalônica tetã py aĩa peve peteïgue'i e'ÿ, mokoïgue peraa uka raka'e aipota va'e oata e'ÿ aguã.

¹⁷ Ha'e rami vy "Peme'ëve ke xevy" nda'ei, mba'eta xee aipota va'e ma peê ae pendejeupe guarã pejoupave aguã.

¹⁸ Mba'eta xee ajopypa ma, arekopa ramo mba'eve ndoatavei, mba'emo peê kuerya gui Epafrodito ogueru va'ekue xepo py omboaxapa rire. Ha'e nunga ma heakuã porã va'e rami oĩ Nhanderuete pe ome'ëmby ojou porã va'erã, imbovy'arã.

¹⁹ Ha'e nunga rupi Cristo Jesus re vy Xeruete ojou ukapa 'rã peikotevê va'e, guexakãa py oguerokopa ete va'e vy.

²⁰ Nhanderuete toamboetea araka'eve rã peve. Amém.

Oxarura reve opaa py ijavyuague

²¹ Pemombe'u ke axaruraa iky'a e'ÿ va'e kuery Cristo Jesus re ikuai va'e ha'e javi pe. Irmão kuery xerevegua oxarura uka pëvy.

²² Iky'a e'ÿ va'e kuery ha'e javi avi oxarura uka pëvy, César ro pygua kuery voi.

²³ Tove penenhe'ë py tapendu Senhor Jesus Cristo penemboaxya.

* 4:8 Romanos 12.1,2

Colossos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue Colossos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Colossos tetã ma Ásia yvy 'epy va'e re, aỹ Turquia py oĩ. Ha'e pygua igreja re opena va'ety ma Epafra hery va'e. Ha'e gui Paulo ma nhuã py oĩ reve omombe'ua rã oendu ha'e py ha'eve'ỹa rami nhombo'ea kuery ovaëague. Ha'e rami vy kova'e kuaxia ombopara ha'e pygua kuery omombaraete ha'e ombo'e porãve aguã.

Jypy ma ijayvu Jesus Cristo pavẽ gui yvatevea re. Aipoe'i: "Ha'e ma Nhanderuete jaexa e'ỹ va'e rami ete oiko, temimoingo ha'e javi renondegua guive. Mba'eta hexe vy omoingo raka'e yva ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi, jaexa va'e ha'e jaexa e'ỹ va'e guive, ha'e gui huvixa kuery, yvatekueve, imbaraetekueve ha'e ipo'akakueve va'e teĩ. Opa mba'e Jesus rupi ae omoingo raka'e, ha'e ixupe guarã meme ikuai. Opa mba'e oiko e'ỹ mbove oiko ae ma guive, ha'e hexe vy opa mba'e oĩmba porã. Igreja nhandekuai va'e ma hete, ha'e rã ha'e ma nhaneakã. Jypy'igua oiko, omanoague gui ha'e ranhe onhemboete ju va'ekue, pavẽ gui yvateve va'e oiko aguã opa mba'e py" (1.15-18). "Mba'eta hexe ae oĩ 'arandu ha'e oikuaa pyrã ndoikuaa ukai va'ekue ha'e javi. Ha'e rami xeayvu avave rei pe penhembotavy uka e'ỹ aguã, ijayvu porã merami rive va'e kuery pe" (2.3-4).

Paulo ijayvu avi jajojou vai e'ỹ aguã, ha'e rami 'rãgue py aipoe'i: "Pendejee pemoi penhomboaxy aguã, pendeporayvu, penhemo'yvyĩ'i, ivai rei e'ỹ va'e ha'e ivai rive-ryve'ỹ va'e pendekuai aguã. Pejogueropo'aka peteĩ-teĩ, ha'e pendeapo vaia rã pejoperdoa guive. Senhor pendeperdoague rami avi peẽ voi pejoperdoa 'rã" (3.12b-13).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Nhanderuete oipotaa rami vy Jesus Cristo pegua apóstolo aiko. Irmão Timóteo reve
² roxarura peẽ irmão kuery Colossos py pendekuai va'e pe. Iky'a e'ỹ va'e peiko, ha'e Cristo re pejerovia ete va'e. Tove peẽ kuery tapendu Nhanderuete penemboaxya ha'e mby'a porã.

Oguerovy'aague

³ Peẽ kuery re ronhembo'e vy roguerovy'a riae Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e,

⁴ mba'eta omombe'ua rã roendu Cristo Jesus re pejerovíaa, ha'e iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi peayvu pekuapya.

⁵ Ha'e rami pendekuai pearõ vy yva re pendeivy guarã omoĩ porã mbyre. Ha'e nunga ma yma voi pendu va'ekue ayvu porã anhetẽ va'e

⁶ peẽ kuerya rupi omombe'ua rã. Yvy jave re heta-etave ayvu porã oguerovia vy ojeko rerovaa. Peẽ kuery voi ayvu anhetẽ va'e Nhanderuete nhanemboaxya regua pendu vy peikuaa ára guive ha'e rami ae avi pendekuai,

⁷ Epafra penembo'e ramo. Ha'e va'e ma orerembiayvu, ore reve Cristo rembiguai avi oiko, ha'e peẽ kuery pytyvõa rupi Cristo pe omba'eapo va'e ojeroviapy.

⁸ Ha'e va'e ma orevy ju omombe'u Nhe'ẽ reve vy mborayvu re pendekuaia.

Colossos pygua kuery re Paulo ojerureague

⁹ Ha'e rami pendekuaia roendu guive ndoropytu'ui peë kuery re ronhembo'ea gui. Rojerure Nhanderuete oipota va'e peikuaa porã ete aguã, opa mba'e py Nhe'ẽ gui pene'arandu ha'e peikuaapa aguã guive.

¹⁰ Ha'e rami vy Senhor pegua ete pendekuai aguã, opa mba'e py pembovy'a, joupe pejapo porã, ha'e Nhanderuete peikuaa porãve peovy aguã.

¹¹ Ajerure avi opa mba'e py penemombaraete aguã opo'akaa hexakãmba va'e py, opa mba'e py peĩ atã ha'e peropo'akapa aguã rami, ha'e gui pevy'a reve

¹² Penderu perovy'a aguã opa mba'e py, mba'eta ha'e ae penemoingo hexakãa py iky'a e'ỹ va'e kuery peguarã peupity avi aguã rami.

Cristo reko ha'e mba'emo ojapo va'e iporã etea re ijavyua

¹³ Mba'eta nhandereraa jepe raka'e pytũ po'akaa gui, ha'e Gua'y oayvu va'e po'akaa py ju nhandereru.

¹⁴ Mba'eta hexe vy ae jaupity jaa jepe aguã, jajejavyague omboguepa ramo.

¹⁵ Ha'e ma Nhanderuete jaexa e'ỹ va'e rami ete oiko, temimoingo ha'e javi renondegua guive.

¹⁶ Mba'eta hexe vy omoingo raka'e yva ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi, jaexa va'e ha'e jaexa e'ỹ va'e guive, ha'e gui huvixa kuery, yvatekueve, imbaratekueve ha'e ipo'akakueve va'e teĩ. Opa mba'e Jesus rupi ae omoingo raka'e, ha'e ixupe guarã meme ikuai.

¹⁷ Opa mba'e oiko e'ỹ mbove oiko ae ma guive, ha'e hexe vy opa mba'e oĩmba porã.*

¹⁸ Igreja nhandekuai va'e ma hete, ha'e rã ha'e ma nhaneakã. Jypy'igua oiko, omanoague gui ha'e ranhe onhemboete ju va'ekue, pavẽ gui yvateve va'e oiko aguã opa mba'e py.

¹⁹ Mba'eta Nhanderuete oipotaa rami vy ojapo guexegua ha'e javi Cristo re avi oĩmba aguã.

²⁰ Ha'e gui kuruxu re huguy omoẽ uka vy peteĩ rami ju guexeve nhanemoingo, Cristo rupi opa mba'e ogueru ju aguã ojee, yvy ha'e yva re ikuai va'e ha'e javi.

²¹ Peë kuery voi ojee pendereru, ymave rupi teko vai rupi anho pendekuai vy pendepy'a py hexevegua e'ỹ, hovaigua pendekuai va'ekue ri.*

²² Ha'e gui aỹ ma pendereru ju ojee, Cristo guete ha'e ngo'o reve omanoa py, guenonde penderexa uka aguã iky'a e'ỹ va'e, jejavya oĩa e'ỹ va'e, ha'e ojou vaipy e'ỹ.

²³ Pejeroviaa re peĩ atã ri ha'e rami 'rã pendekuai, pendepy'apy guive penembaraete reve, ha'e ayvu porã regua pearõa gui ndapejepe'ai vy. Ha'e va'e ayvu pendu va'ekue ma yva guýry ikuai va'e ha'e javi pe omombe'ua. Xee Paulo voi imombe'uarã xemoĩa.

Ayvu porã oikuaa uka pyre re Paulo ijavyuague

²⁴ Aỹ peë kuery re vy aiko axya rupi avy'a, mba'eta xero'o re aiko axyve Cristo oiko axyague rami. Hete re vy aiko axy. Ha'e va'e ma igreja.

²⁵ Mba'eta Nhanderuete xemoĩ karamboae igreja kuery rembiguirã, peë kuery rupi voi Nhanderuete ayvu amombe'upa aguã.

²⁶ Ha'e va'e ayvu ma ndoikuaa ukai va'ekue ymave rupi ikuai va'e pe. Ha'e rã aỹ ma iky'a e'ỹ va'e kuery pe oikuaa uka.

²⁷ Mba'eta nhande kuery pe Nhanderuete oipotaa rami vy po rami oikuaa uka: peë judeu e'ỹ va'e kuery peguarã voi oguereko iporã ete va'e ndoikuaa

* **1:17** João 1.1-5, 10-14; Hebreus 1.1-14   * **1:21** Efésios 2.11-22

ukai va'ekue, peẽ kuery re voi Cristo oĩ aguã.* Ha'e rami rã peẽ voi pearõ pekuapy hexakã ojekuaa rã guarã.

²⁸ Cristo regua ae romombe'u. Romongeta pavẽ, ha'e 'arandua ha'e javi rupi rombo'e guive, henonde ha'e javive roexa uka aguã Cristo re vy opa mba'e py ojerovia porã va'e.

²⁹ Ha'e rami aguã ae xee amba'eapo, anhea'ã ete aikovy, ipo'akaa xere oĩ va'e xemombaraete rã.

2

Colossos pygua kuery oipytyvõx̄ea re Paulo jayvuague

¹ Mba'eta aipota peikuaa peẽ kuery re vy anhea'ã ete aikovya, Laodicéia re ikuai va'e ha'e xerexa e'ỹ teri va'e ha'e javi re vy guive.

² Ha'e rami rã pendepy'a py penembaraete ha'e mborayvu re peteĩ rami pendekuai aguã, peikuaa porãmba aguã Nhanderuetete guigua ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e va'e ma Cristo.

³ Mba'eta hexe ae oĩ 'arandu ha'e oikuaa pyrã ndoikuaa ukai va'ekue ha'e javi.

⁴ Ha'e rami xeyvu avave rei pe penhembotavy uka e'ỹ aguã, ijayvu porã merami rive va'e kuery pe.

⁵ Mba'eta aỹ peẽ kuerya py xerete re ndaikoi teĩ xenhe'ẽ re aiko ae peẽ kuery reve. Ha'e rami vy roguerovy'a pendekuai porãa ha'e Cristo re pejerovia etea omombe'ua rã aendu vy.

Ha'e kuery ojeroviaa re imbaraete aguã re Paulo jayvuague

⁶ Ha'e gui Senhor Jesus Cristo pemovaẽague rami avi hexe tema pendekuai.

⁷ Hexe vy peĩ atã yvyra hapo porã va'e, ha'e oo omboyta porã mbyre rami avi. Pejeroviaa re penembaraete penembo'eague rami, ha'e perovy'a riaeve tema Nhanderuetete.

Ha'eve'ỹa rami nhombo'ea, ha'e Cristo reko re ijayvua

⁸ Penheangu ke avave rei pe penhembotavy uka e'ỹ aguã ijayvu kuaa ha'e ijayvu porã meramia py. Ha'e rami ijayvu va'e ma mba'emo ko yvy regua re rive penembo'e, avakue oikuaa rami rive, Cristo gui e'ỹ.

⁹ Mba'eta hexe anho oĩ Nhanderuetete py'a re oĩ va'e ha'e javi, hete re ae.

¹⁰ Ha'e hexe vy pendere voi Nhanderuetete omoĩ ha'e nunga ha'e javi, mba'eta Cristo ma yvatekueve ha'e ipo'akakueve ha'e javi áryvegua oiko.

¹¹ Hexe vy opire omboi uka va'ekue ramigua avi peiko, teĩ avakue opo py ojapoa rami e'ỹ. Pendegui omboi pyre ma to'o oipotaa. Ha'e nunga ae Cristo omboi nhandegui.

¹² Mba'eta penhemongaraia py penenhono porãa avi raka'e hexeve. Penhemongaraia rupi penemboete ju avi, mba'eta Cristo omanoague gui Nhanderuetete omboete ju va'ekue po'akaa re peẽ voi pejerovia.

¹³ Mba'eta peẽ kuery voi omanogue pendekuai va'ekue pejevavya rupi, to'o guigua napemboi uka kuaai vy. Ha'e rami teĩ pendevy pe voi tekove ome'ẽ avi Cristo reve.* Mba'eta jajapo vaiague omboguepa raka'e

¹⁴ ipara japaga aguã oĩague ombovaipa vy. Ha'e nunga ma nhanembopagaarã oĩ va'ekue, ojapo uka pyre nhanderovai oĩ va'ekue. Ha'e nunga ma oipe'apa raka'e, kuruxu re ombokaravo avi vy.

¹⁵ Ha'e gui oipe'a avi yvatekueve ha'e ipo'aka va'e kuery po'akaa, ha'e pavẽ pe oikuaa uka mba'everã ndovareia. Kuruxu re oĩ vy ipo'aka raka'e ha'e kuery ha'e javi re.

* 1:27 Efésios 3.1-6   * 2:13 Efésios 2.1-7

Mba'emo nhamboetea Cristo 'ã rami rive oikoa re ijayvua

¹⁶ Ha'e rami rire avave rei toikuaa pota rei eme mba'emo pe'u ha'e pey'ua re, neĩ ngaru oikoa ára, jaxy pyau, e'ỹ vy sábado ára napemboeteia re,

¹⁷ mba'eta ha'e nunga ha'e javi ma ou oiny va'e 'ã ramigua rive. Ha'e rã ou va'e ete ma Cristo.*

¹⁸ Avave rei pe pejekore uka eme pendeivy guarã omoĩ porã mbyre re, mba'eta onhemo'yvyĩ'i merami rive va'e ikuai, ha'e anjo kuery ombojeroviaa rupi guive. Ha'e kuery ma mba'emo oexa ra'uague gui rive oikuaa, ha'e ojee rive ojerovia reve to'o oipotaa rami anho ipy'a va'e.

¹⁹ Ha'e kuery ojepe'a ma igreja kuery Akã gui. Mba'eta hexe vy tete nhandekuai va'e ha'e javi oiko porã ha'e oĩmba porã, mba'eta Nhanderuete ae ojapo iku'ea ha'e hexegua ikuai va'e yvateve ovy aguã rami.

Avakue reko rupi rive nhandekuai vy jajevyva gui ndajajekoi 'rãa re ijayvua

²⁰ Cristo reve ko yvy regua 'arandua pe pemento ma avi rire, mba'e re tu ha'vy ko yvy regua rami teri pendekuai ha'e kuery oipotaa rami?

²¹ Mba'eta po rami ijayvu: "Pejopy eme ha'e nunga", "Pe'u eme ha'e nunga", ha'e "Pepoko eme ha'e nunga re" he'i.

²² Ha'e ramigua ma avakue ojapo uka va'e ha'e nhombo'ea rive. Ha'e ramigua rupi nhandekuaia ma opa va'erã meme.*

²³ Ha'e ramigua ojapo uka pyre re ma 'arandua oĩ merami teĩ, mba'eta nhandejegui ae nhambojerovia kuaa aguã, nhandemo'yvyĩ'i merami rive, ha'e nhanderete jareko axy aguã re ijayvu. Ha'e rami teĩ peteive henda py ndovarei to'o oipotaa jajoko aguã.

3*Cristo reve hexakãa py jajekuaa avi 'rãa re ijayvua*

¹ Ha'e nunga rupi Cristo reve penhemboete ju avi rire penhea'ã yvate, Nhanderuete oiporu kuaa regua re Cristo oguapy oinya py mba'emo oĩ va'e re.

² Pendepy'a re pemoĩ yvate guigua, apy yvy regua rive e'ỹ.

³ Mba'eta pemento ma, ha'e ramo penderekove pyau ma Nhanderuetea py oĩ, Cristo reve ndojekuaai teri va'e.*

⁴ Ha'e gui Cristo nhanderekove reruarã ojekuaa ramõ voi peĩ avi 'rã hexeve, hexakãa py.

Cristo reve nhandekuai vy teko vai jaipe'apa aguã re ijayvua

⁵ Ha'e nunga rupi pemomba ke pendereko ko yvy regua oĩ teri va'e: tavy reia, nhemongy'apa reia, opa marã pendekuaixea, moaruã reia ha'e peipotapa reia. Ha'e nunga ma ta'angaa pembojeroviaa rami.

⁶ Ha'e rami ae [onhe'ẽ rendu e'ỹ va'e kuery ikuai ramo ha'e kuery áry] ou 'rã Nhanderuete poxya.

⁷ Peẽ kuery voi ha'e rami pendekuai va'ekue ymave rupi, ha'e kuery reko rupi ae.

⁸ Ha'e rã aỹ ma pendejogui pemboi ke ha'ekue ramigua ha'e javi: pendevaia, pendepoxy reia, pejoapo vai reia, joe pendeayvu reia ha'e ha'ev'e'ỹ rei va'e rupi pendeayvua.

⁹ Pendepuve eme joupe, mba'eta pendereko yma guare pemboipa ma,

* 2:17 Gálatas 4.8-11   * 2:22 Gálatas 3.1-5   * 3:3 Romanos 6.1-11

¹⁰ ha'e teko pyau ju pendejee pemoĩ rire. Mba'eta teko pyau moingoare ma penembopyauve avi 'rã heravy opa mba'e oikuaa ukaa py, ojee rami ete penemoingo aguã.

¹¹ Ha'e ramia py jipovei grego neĩ judeu regua, opire omboi uka va'ekue neĩ opire omboi uka e'ỹ va'e, amboa ramigua neĩ nhanderegua e'ỹ va'e, escravo neĩ escravo e'ỹ va'e. Ha'e rã Cristo anho jaikuaa, nhande ha'e javive re oĩ guive.*

Teko porã rupi nhandekuai aguã re ijayvua

¹² Ha'e nunga rupi iky'a e'ỹ va'e ha'e guembiayvurã Nhanderueete pen-deporavo rire ke pendejee pemoĩ penhomboaxy aguã, pendeporayvu, pen-hemo'vyvĩ'i, ivai rei e'ỹ va'e ha'e ivai rive-rive'ỹ va'e pendekuai aguã.

¹³ Pejogueropo'aka peteĩ-teĩ, ha'e pendeapo vaia rã pejoperdoag guive. Sen-hor penderperdoag rami avi peẽ voi pejoperdoag 'rã.

¹⁴ Ha'e nunga ha'e javi áryve pemoĩ mborayvu, opa mba'e py nhanemoingo porãarã.

¹⁵ Tove Cristo peteĩ rami nhanemoingoa tapenderereko pendepy'a py, mba'eta ha'e rami aguã ae penerenoĩ, peteĩ'i tete pendekuai aguã. Ha'e Nhanderueete perovy'aa rupi guive pendekuai.

¹⁶ Tove Cristo ayvu peẽ kuery re toĩ opa mba'e py penemoingo porãarã. Penhombo'e ha'e penhomongeta 'arandua ha'e javi rupi. Nhanderueete pe peporaei salmos, hinos ha'e Nhe'ẽ guigua mboraie, pendepy'a py perovy'a reve.

¹⁷ Ha'e gui pendeayvua py, e'ỹ vy mba'emo pejapoa py, Senhor Jesus rery rupi meme pejapo, hery rupi Nhanderueete perovy'a reve.*

Oo pygua kuery reko re ijayvua

¹⁸ Ta'yxy kuery, pendekuai peneme oipotaa rupi, mba'eta Senhor re vy ha'e rami aguã ha'eve.

¹⁹ Ime kuery, peayvu pendera'yxy, ha'e pereko eme pendevei rei reve.

²⁰ Ta'y kuery, penhe'ẽ rendu penderu ha'e pendexy opa mba'e py, mba'eta ha'e rami rã Senhor voi pendererovy'a 'rã.

²¹ Tuu kuery, pembopoxy rei eme pendera'y ha'e penderajy kuery, ha'e kuery ikuerai rei e'ỹ aguã.*

²² Tembiguai kuery, opa mba'e py penhe'ẽ rendu pendererekoa ko yvy regua. Ha'e kuery oexaa py anho e'ỹ pamba'eapo porã, avakue pe ojejou porã ukaxe va'e rami rive. Ha'e rami 'rãgue py Senhor renonde pejererokyjea rupi peteĩ rupi anho pendekuai pendepy'a py.

²³ Opa mba'e pejapoa py pendepy'a ha'e javi py pejapo Senhor pe ae, avakue pe'ỹ,

²⁴ mba'eta peikuaa Senhor gui pejopy 'rãa hekovia omoĩ porã va'ekue. Senhor Jesus Cristo pe ae pamba'eapo.

²⁵ Ha'e rã heko vai va'e ma mba'emo vai anho 'rã ojopy, mba'eta Nhanderueete oikuaa potaa py peteĩ regua rive ndoayvuvei joegui.

4

¹ Joguereskoa kuery, pepena porã ke penerembiguai kuery re. Ha'evea rami pereko, mba'eta peikuaa pendererekoa Senhor avi oikoa yva re.

"Pejerure orere, ha'e 'arandu rupi pendekuai", he'iague

² Peĩ atã tema pejerurea py, peiko kuaa pota ha'e perovy'a reve.

* 3:11 Efésios 4.17-5.2   * 3:17 Efésios 4.1-16; 5.15-20   * 3:21 Efésios 5.22-6.9

³ Ha'e rami nhavõ orere guive pejerure, peteĩ okẽ Nhanderujete oipe'a aguã, Cristo regua ayvu ndoikuaa ukaai teria rupi romombe'u aguã. Ha'e rami aikoa re ae aĩ nhuã py.

⁴ Pejerure amombe'u porãve aguã re, xeve ojapo ukaague rami ae.

⁵ 'Arandu rupi pendekuai nhande revegua e'ỹ va'e kuerya rupi. Peiporu kuaa ke ára nhavõ.*

⁶ Pendeayvu porã kuaa riae ke, juky py anho he'ẽ porã va'e rami, peteĩ-teĩ pe pembovai kuaa aguã.

Tíquico ha'e Onésimo ombou aguã re ijayvuague

⁷ Ha'e gui xere mba'emo oiko va'ekue ma irmão Tíquico omombe'upa 'rã pẽvy. Ha'e va'e ma xerembiayvu ha'e ojeroviapy, xereve Senhor pe omba'eapo va'ety.*

⁸ Pẽa py ambou, orere oiko va'ekue omombe'u ramo pendepy'a guaxu aguã.

⁹ Hupive amondouka avi 'rã irmão Onésimo, ojeroviapy ha'e nhanerembiayvu, peẽ kuerya pygua ae. Ha'e va'e kuery ma omombe'upa 'rã orea py oiko va'ekue.

Opa py oxaruraague

¹⁰ Peẽ kuery pe oxarura uka va'e ma nhuã py xereve oĩ va'e Aristarco, ha'e Barnabé ryvy Marcos guive. (Ha'e va'e reko ma pẽvy omombe'ua ae ma. Peẽ kuerya py ha'e ovaẽ rã ke pemovaẽ.)

¹¹ Jesus Justo 'epy va'e voi oxarura uka pẽvy. Ha'e va'e kuery anho ikuai judeu regua xereve Nhanderujete po'akaa amombe'ua rupi omba'eapo va'e, xembopy'a guaxu va'e meme.

¹² Ha'e gui peẽ kuery regua, Cristo Jesus rembiguai Epafras voi oxarura uka avi pẽvy. Ha'e va'e ma onhea'ã ete oikovy peẽ kuery re ojerurea py, opa mba'e py pendekuai porã ha'e Nhanderujete oipota va'e peikuaapa porã aguã.

¹³ Ha'e va'e ma peẽ kuery re nda'evei oiko, Laodicéia ha'e Hierápolis pygua kuery re guive.

¹⁴ Peẽ kuery pe oxarura uka avi xerembiayvu poropoanoa Lucas, ha'e gui Demas.

¹⁵ Pexarura ke irmão kuery Laodicéia py ikuai va'e pe, Ninfa ha'e hoo py igreja kuery onhemboaty va'e pe guive.

¹⁶ Kova'e kuaxia para ma peẽ kuerya py peroayvu ma rire Laodicéia katy ju pemondouka, ha'e pygua igreja kuery voi ogueroayvu aguã. Ha'e gui kuaxia para Laodicéia pegua voi peẽ kuerya py ju peru peroayvu aguã.*

¹⁷ Arquipo pe aipopeje: “Enhea'ã tema nerembiaporã Senhor ome'ẽ va'ekue rupi, rejapopa peve.”

Oxarura reve ogueroayvu porãague

¹⁸ Xee Paulo xepo py ae ambopara pẽvy axaruraa. Penema'endu'a ke nhuã py aĩ rã xere pejerure aguã.

Tove peẽ kuery tapendu Nhanderujete penemboaxya.

* 4:5 Efésios 5.15,16; 1 Pedro 3.13-17

* 4:7 Efésios 6.21,22

* 4:16 Colossenses 2.1

Tessalônica pygua kuery pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue

Tessalônica pygua kuery pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue

Tessalônica tetã ma aỹ Grécia vvy re oĩ. Ha'e va'e pygua igreja apóstolo Paulo omboypy va'ekue (Atos 17.1-10). Ha'e pygua kuery Jesus remimbo'e ikuai va'e re amboae kuery opu'ã rei teĩ ojeroviave tema Jesus re.

Ha'e nunga omombe'ua rã Paulo oendu vy kova'e kuaxia ombopara Tessalônica pygua kuery ombopy'a guaxu aguã. Oguerovy'a reve ijayvu ha'e kuery ojerovíaa py oĩ atã ríae aguã re, mba'emo oiko teĩ. Aipoe'i: "Pevy'a ríae ke. Pejerure ríae tema pejepe'a e'ỹ re. Opa mba'e py perovy'a Nhanderuete. Ha'e rami ae oipota pendekuai Cristo Jesus re vy" (5.16-18). Omombe'u porãve guive Jesus remimbo'e kuery omano teĩ onhemoete jevy aguã, Jesus ou jevy jave.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Silvano ha'e Timóteo reve roxarura peẽ kuery Tessalônica tetã py Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo pegua igreja pendekuai va'e pe. Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã.

Tessalônica pygua igreja kuery re oguerovy'aague

² Peẽ kuery ha'e javive re roguerovy'a ríae Nhanderuete, ronhembo'e nhavõ orema'endu'a pendere. Nhanderuete renonde orema'endu'a ríae avi ³ pejerovíaa rupi pemba'eapoa re, pejoayvua rupi penhea'ãa, ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo ou jevy rã guarã pearõ pekuapya py peĩ atãa re.

⁴ Ha'e rami vy irmão kuery Nhanderuete rembiayvu pendekuai va'e, roikuaa pendoravoague.

⁵ Mba'eta pendea py ayvu porã romombe'u ramo ayvu anho e'ỹ ombou raka'e, ombou avi opo'akaa, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ha'e anhetẽ va'e peikuaa porã aguã. Mba'eta peikuaa ma penembyte rupi orekuaiague, roayvua rupi.

⁶ Ha'e rami vy ore orekuaiia rami avi peẽ voi pendekuai raka'e, Senhor rami ete. Ha'e rami vy ayvu pendu vy pevy'a pekuapy Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui, opa mba'e py pejexavai teĩ.

⁷ Ha'e rami py ojerovia va'e kuery Macedônia ha'e Acaia pygua ikuai va'e ha'e javi pe pexa uka pekuapy teko porã.

⁸ Ha'e rami rã peẽ kuerya gui Senhor ayvu onhendu opa rupi. Macedônia ha'e Acaia rupi anho e'ỹ, opa rupi oendu Nhanderuete re pejerovia pekuapya. Ha'e rami ríre ore romombe'u porãve e'ỹ teĩ ha'eve.

⁹ Mba'eta ha'e kuery ae omombe'u peẽ kuerya py orekuai jave guare. Mba'eta Nhanderuete re pejeko rerova vy mba'emo ra'angaa pembojerovíaa gui pejepe'apa raka'e, Nhanderuete oikove ha'e anhetẽ va'e pe anho pendekuai aguã,

¹⁰ ha'e pearõ pekuapy aguã ta'y Jesus omanogue mbyte gui omboete va'ekue yva gui ou jevy rã guarã. Ha'e va'e ma nhandereraa jepe 'rã poxya ou oiny va'e gui.

2

Tessalônica py Paulo kuery ayvu porã omombe'ua rupi ikuai jave guare re ijavyuague

¹ Mba'eta irmão kuery, peikuaa porã peẽ kuerya py orekuaiague ndovare e'ÿia.

² Jypy Filipos tetã py ranhe oremoingo axy ha'e orejojai rei teĩ Nhanderuete re rojerovia vy peẽ kuery pe ju romombe'u ayvu porã, orere opu'ã reia teĩ. Ha'e nungakue peẽ kuery peikuaapa.

³ Mba'eta ore ma ronhombotavya rupi e'ÿ ronhomongeta, orereko ky'aa rupi e'ÿ, neĩ rojokore reia rupi e'ÿ guive oreayvu.

⁴ Mba'eta Nhanderuete anhetẽ rupi orekuaiã oikuaa vy oremoĩ ayvu porã mombe'uarã. Ha'e ramo ha'e rami ae oreayvu, avakue rive orejou porã aguã e'ÿ, ha'e rã Nhanderuete nhandepy'a re oĩ va'e re oikuaa pota va'e anho.*

⁵ Mba'eta anhetẽ neĩ peteigüeve ndoreayvui rojejou porã ukua rupi rive, neĩ mba'emo rojopyxea rupi e'ÿ guive, peẽ voi peikuaa, Nhanderuete oikuaa avi.

⁶ Ndorekuai guive avakue orereroy'aa rupi, peẽ kuery, neĩ amboae kuery.

⁷ Cristo remimbou roiko vy ha'eve 'rãgue teĩ pẽvy ronhemongaru uka aguã. Ha'e rami 'rãgue py penembyte rupi mborayvu rupi orekuai, kunha omemby kuery oayvua rami.

⁸ Roayvu ete vy Nhanderuete guigua ayvu porã anho e'ÿ ha'eve pendevy romboaxa aguã, ore ae rekove voi, orerembiayvu ete peiko ramo.

⁹ Mba'eta irmão kuery, penema'endu'a romba'eapoa rupi rojexavaiague re. Nhanderuete guigua ayvu porã romombe'ua rupi orekuai jave ara py ha'e pyávy ronhea'ã va'ekue peẽ kuery pe ronhemongaru uka e'ÿ aguã.

¹⁰ Mba'eta peẽ pejerovia va'e kuerya rupi iky'a e'ÿ va'e orekuai, heko porã va'e ha'e ojou vaipy e'ÿ guive. Peẽ kuery peikuaa, ha'e Nhanderuete voi.

¹¹ Peikuaa avi tuu gua'ÿ kuery omongeta porã'ia rami avi peẽ kuery peteĩ-teĩ

¹² romongetaague, rombopy'a guaxu ha'e romokyre'ÿague guive, Nhanderuete oipotaa rami pendekuai aguã, opo'akaa ha'e guexakãa pyguarã penerenoĩ rire.

Tessalônica pygua kuery ojexavai teĩ ojeroviave temaa re ijavyuague

¹³ Amboae nunga re avi roguerovy'a riae Nhanderuete, mba'eta ixuguigua ayvu romombe'u rã pendu vy pejopy raka'e avakue ayvu rami rive'ÿ, ha'e rã Nhanderuete ayvu anhetẽ va'e rami ae. Ha'e va'e rupi oexa uka opo'akaa pejerovia va'e pendekuaia rupi.*

¹⁴ Ha'e rami vy irmão kuery, Cristo Jesus re vy peẽ voi pendekuai Judéia pygua igreja kuery Nhanderuete pe ikuaiã rami. Mba'eta judeu kuery po py ha'e kuery ikuai axyague rami avi peẽ voi pendekuai axy raka'e peneretã pygua kuery po py.

¹⁵ Judeu kuery ma Senhor Jesus ha'e profeta kuery ojuka rire ore kuery ju orembojexavai rei. Nhanderuete oguerovy'aa rupi e'ÿ ikuai, ha'e avakue pavẽ re opu'ã rei okuapy guive.

¹⁶ Mba'eta amboae regua kuery pe ayvu romombe'u ta ramo ha'e kuery orejoko karamboae, amboae regua oo jepe e'ÿ aguã. Ha'e rami ojevavypave ovy rire ha'e kuery áry poxya ou ae ma.

Tessalônica pygua kuery Paulo oexaxea re ijavyuague

* 2:4 2 Coríntios 1.12; 4.1,2 * 2:13 Atos 17.1-9

17 Irmão kuery, ore ma xapy'a rai'i orepe'aa karamboae peẽ kuerya gui mombyry, ha'e rã orekuraxõ py ma peẽa gui mombyry e'ÿ orekuai. Ha'e rami vy ronhea'ã ete roexa ju vy roo aguã.*

18 Ha'e nunga rupi peẽ kuerya py rojuxe jepi teĩ. Xee Paulo ri jepe, peteĩgue'i anho e'ÿ, mokoĩgue ma aaxe. Ha'e rami teĩ Satanás orejoko.

19 Mba'eta mava'e tu roarõ ha'e orembovy'a va'e ikuai? Nhande-Senhor Jesus ou rã mava'e kuery tu coroa roguerovy'a va'e rã ikuai henonde, peẽ e'ÿ vy?

20 Tá, peẽ kuery ae rojou porã ha'e roguerovy'a va'e pendekuai.

3

Ha'e kuerya py oirũ Timóteo ombou jave guare re Paulo ijayvuague

1 Ha'e nunga rupi peẽ kuery re nda'eveia ndorogueropo'akavei vy ronhembopy'a karamboae Atenas py ore ae'i ropyta,

2 ha'e vy pendea katy romondouka aguã irmão Timóteo.* Ha'e va'e ma Nhanderuete rembiguai ha'e Cristo regua ayvu porã mombe'ua oiko. Penemombaraete ha'e penembopy'a guaxu aguã rombou karamboae pejeroviave aguã,

3 pendekuai axy teĩ mava'eve rei pejepe'a e'ÿ aguã. Mba'eta peẽ voi peikuaa jajexavai aguã rami nhandekuaia.

4 Mba'eta peẽ kuerya py teri orekuai reve aiporo'e ae ma nhandekuai axy 'rãa. Ha'e ramo ha'ekue rami ae oiko, peẽ peikuaa rami.

5 Ha'e nunga rupi xee nda'evevei vy ambou Timóteo pejerovia teri paa aikuaa aguã, mba'eta akyje poromoangekoa penemoangeko ramo peẽa py romba'eapoague mba'everã ndovarei va'e opyta gui.

6 Ha'e gui aÿ ma peẽ kuerya gui Timóteo ou ju vy omombe'u pejerovia riaea, penderayvu ha'e orere penema'endu'a riaea guive. Omombe'u avi orerexaxe pekuapya, ore roexaxea rami avi.

7 Anhetẽ irmão kuery, peẽ kuery pejerovia riaea roikuaa vy orepy'a porã ju, opa mba'e py orekuai axy ha'e rojexavai teĩ.

8 Aÿ ma Senhor re vy penembaraete riaea roendu vy orepy'a porã ju.

9 Mba'exa nda'u ha'eve Nhanderuete roguerovy'a aguã pendere? Mba'eta opa mba'e py peẽ kuery re rovy'a Nhanderuete renonde.

10 Ara py ha'e pyávy rojerure orepy'a ha'e javi py roexa ju aguã, pejeroviave aguã re norombo'epai teri va'ekue re rombo'eve ju aguã.

Tessalônica pygua kuery re Paulo ojerureague

11 Ha'e nunga rupi tove Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus torembou peẽ kuerya py.

12 Senhor tojapo avi penembaraeteve ha'e pejoayvuve aguã rami jomeme ha'e pavê reve, peẽ kuery roayvua rami avi.

13 Ha'e rami vy pendepy'a py penembaraeteve aguã, Nhanderuete renonde iky'a e'ÿ va'e ha'e ojõu vaipy e'ÿ pendekuai aguã, nhande-Senhor Jesus ojeupegua iky'a e'ÿ va'e kuery reve ou rã guarã.

4

Iky'a e'ÿ va'e nhandekuai aguã re ijayvua

1 Aÿ ma irmão kuery, Senhor Jesus re vy rojerure ha'e romongeta oreayvua pendu va'ekue rupi pendekuaive tema aguã, Nhanderuete pendererovy'a aguã rami. Pendekuaia rami ae tema pejapove peovy.

* 2:17 Atos 17.10-13 * 3:2 Atos 17.14,15, 18.5

- 2 Mba'eta peikuaa porã ae ma Senhor Jesus ayvu re rombo'eague.
 3 Po rami ae Nhanderuete oipota: iky'a e'ÿ va'e pendekuai, pendetavy rei eme,
 4 ha'e peteĩ-teĩ pereko kuaa penderete regua, iky'a e'ÿ va'e ha'e omboetepy pendekuai aguã,
 5 amboae regua kuery Nhanderuete ndoikuaai va'e itavy reixea rupi ikuai rami e'ÿ.
 6 Ha'e nunga py avave rei petekoavy eme, neĩ pekore eme pende-irmão, mba'eta Senhor nhombopaga 'rã ha'e nunga ha'e javi re. Ha'e nunga re oreayvu ha'e romombe'u porã ae ma.
 7 Mba'eta Nhanderuete ma nhandemongy'apa rei aguã e'ÿ nhanderenoi, ha'e rã iky'a e'ÿ va'e nhandekuai aguã.*
 8 Ha'e nunga rupi ha'e va'e ayvu noenduxeĩ va'e ma avakue ayvu rive'ÿ noenduxeĩ, ha'e rã Nhanderuete pendevy Nhe'ê Ky'a E'ÿ ome'ê va'ekue ayvu ae.

Irmão kuery jayvu aguã re ijayvua

- 9 Irmão kuery peayvu aguã re ambopara e'ÿ teĩ ha'eve, mba'eta Nhanderuete ae penembo'e peteĩ-teĩ pejoayvu aguã re.
 10 Anhetê peayvu ae ma Macedônia py irmão kuery ikuai va'e ha'e javi. Ha'e rami teĩ irmão kuery, ajerure mborayvu re pendekuaive tema aguã.
 11 Penhea'ã ke pendekuai porãa rupi, peikuaa pota pendereko re ae, ha'e pamba'eapo pendepo py, aiporo'eague rami ae.
 12 Ha'e rami vy 'rã nhanderevegua e'ÿ kuery voi penemboete, ha'e mba'eve ndoatai pēvy.*

Senhor oua ára ixupegua kuery omano va'ekue onhemoete ju aguã re ijayvua

- 13 Irmão kuery, roipota peikuaa avi Cristo pegua oke va'ekue reko, ha'e kuery re pendeporiau riae e'ÿ aguã, amboae kuery mba'eve noarõi va'e rami e'ÿ.
 14 Mba'eta jarovia Jesus omanoague gui onhemoete jevyague. Ha'ekue rami avi ixupegua kuery oke ma va'ekue voi Nhanderuete ogueru rukapa ju 'rã Jesus pe.
 15 Mba'eta Senhor ayvu rupi romombe'u porãve ju: Senhor ou peve nhande jaikove teri va'e ma nhande ranhe e'ÿ 'rã hexeve nhaĩ oke va'e kuery gui.
 16 Mba'eta Senhor ijayvu atã reve oguejy 'rã yva gui, anjo yvateve va'e ayvu ha'e Nhanderuete mimby guaxu onhendu reve. Ha'e gui Cristo pegua omano va'ekue ranhe 'rã onhemoete.
 17 Ha'e gui ma nhande jaikove teri va'e ju ha'e kuery reve nhandereraapaa avi 'rã arai rupi, Senhor nhaovaexĩ aguã yvate. Ha'e rami vy Senhor reve riae 'rã nhandekuai.
 18 Ha'e va'e ayvu py penhombopy'a guaxu ke peteĩ-teĩ.*

5

Senhor ou xapy'a 'rãa re ijayvua

- 1 Irmão kuery, ha'e va'e ára ha'e araka'e paa amombe'u porã ve'ÿ teĩ ha'eve,
 2 mba'eta peikuaa ae Senhor ára ou xapy'a 'rãa, imonda va'e pyávy oua rami.

* 4:7 Romanos 13.11-14; Efésios 5.3-14

* 4:12 2 Tessalonicenses 3.6-13

* 4:18 Mateus 24.29-31;

1 Coríntios 15.51-58

³ Amboae kuery “Javy'a tema, mba'eve rei ndoikoi 'rã” he'i okuapy jave ou xapy'a 'rã imombaará, imemby ta va'e haxy oendua rami. Ha'e rami vy ndoo jepei 'rã.*

Nhama'ena aguã re ijayvua

⁴ Ha'e rã irmão kuery, peẽ ma pytũ rupi e'ỹ pendekuai, ha'e va'e ára penemondyiarã e'ỹ ovaẽ aguã imonda va'e rami.

⁵ Nhande ma ára pygua hendy va'e ra'y meme. Pyavygua e'ỹ, pytũ guy rupigua e'ỹ nhandekuai.

⁶ Ha'e rami vy nda'evei amboae kuery rami jake aguã. Ha'e rami 'rãgue py nhama'ena tema 'rã jaiko kuaa pota reve.*

⁷ Mba'eta oke va'e kuery ma pyávy 'rã oke, oka'u va'e voi oka'u 'rã okuapy pyávy.

⁸ Ha'e rã nhande ma ara pygua vy jaiko kuaa pota 'rã. Nhandejee pexo reguarã nhamoĩ 'rã jajerovia aguã ha'e mborayvu. Ngora ratãrã ma nhamoĩ 'rã nhandereraa jepe nharõ jaikovya.

⁹ Mba'eta Nhanderuete ipoxy rã guarã e'ỹ nhanemoingo, ha'e rã jaupity aguã nhande-Senhor Jesus Cristo nhandereraa jepe aguã.

¹⁰ Mba'eta nhandere omano raka'e, nharõ jaikovy e'ỹ vy jake ma teĩ hexeve nhandekuai aguã.

¹¹ Ha'e nunga rupi penhombopy'a guaxu ha'e penhomombaraete peteĩ-teĩ, pejapoa rami ae.

Mba'exa pa nhandekuai aguã re ijayvua

¹² Aỹ ma irmão kuery, rojerure pemboete aguã penembyte rupi omba'eapo va'e kuery, Senhor re vy penderereko ha'e penemongeta rã.

¹³ Senhor pe omba'eapo ramo peayvu ha'e pemboyvate guive.* Pendekuai porã ke jomeme.

¹⁴ Ha'e gui irmão kuery, oreayvu avi po rami: pemongeta ke nhonha'ẽ rendu e'ỹ va'e, na'ikyre'ỹi va'e ma pembopy'a porã, ha'e rã ikangy va'e ma pemombaraete. Pavẽ reve pendekuai peteĩ rami.

¹⁵ Peja eme avave rei ojepy-jepy aguã. Ha'e rami 'rãgue py iporã va'e rupi meme pendekuai jomeme ha'e pavẽ reve.

¹⁶ Pevy'a riae ke.

¹⁷ Pejerure riae tema pejepe'a e'ỹ re.

¹⁸ Opa mba'e py perovy'a Nhanderuete. Ha'e rami ae oipota pendekuai Cristo Jesus re vy.

¹⁹ Pejoko eme Nhe'ẽ.

²⁰ Pembovare e'ỹ eme profeta kuery ijayvu rã.

²¹ Peikuaa pota opa mba'e re. Pendejee pemoĩ ha'eve va'e,

²² ha'e rã ha'eve'ỹa ramigua ha'e javi gui ma pejepe'a.

Apóstolo ojerureague

²³ Tove Nhanderuete nhanemoingo porãa va'e tapendeky'a'o opa mba'e py. Tove topena penenhe'ẽ, peikovea ha'e penderete re, peteĩ'i rupi iky'a e'ỹ va'e pendekuai aguã nhande-Senhor Jesus Cristo ou jevy rã guarã.

²⁴ Penerenoiãre ma ojeroviapy vy ojapo 'rãe ha'e rami.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

²⁵ Irmão kuery, pejerure ke orere.

* 5:3 Mateus 24.36-25.13; 2 Pedro 3.10-13

* 5:6 Lucas 12.35-48

* 5:13 1 Timóteo 5.17-19

²⁶ Pexarura irmão kuery ha'e javi pe iky'a e'ỹ va'e kuery joayvua rami.

²⁷ Senhor rery rupi ajerure kova'e kuaxia irmão kuery ha'e javi pe ogueroayvua aguã.

²⁸ Tove peẽ kuery tapendu nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxya.

Tessalônica pygua kuery pe mokoĩguea Paulo ombopara va'ekue

Tessalônica pygua kuery pe mokoĩguea Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia mokoĩguea ma Tessalônica tetã pygua Jesus remimbo'e kuery pe apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Kuaxia jypy ombopara va'ekue ha'e kuery oexa teĩ ndoikuaai rei teri okuapy Senhor Jesus ou jevy aguã ára. Ha'e kuery va'e regua amongue "Ha'e va'e ára ovaẽ ma", he'i, ha'e rã amboae kuery ma "Any va'eri ha'e va'e ára ovaẽ rai'i ma ramo aỹ gui ma nanhamba'eapovei 'rã' he'i okuapy, ndoikuaai rei vy.

Ha'e nunga rupi kova'e kuaxia ju apóstolo Paulo ombopara omombe'u porãve aguã Senhor ou jevy rã guarã. Aipoe'i: "Avave rei pe penhembotavy uka eme, mba'eta heta ojepe'a ma ramo mae ma 'rã hi'ára ovaẽ, ha'e ava heko vai ete va'e nhomokanhya ra'y ojekuaa ma ramo" (2.3). Paulo omombaraetea rupi guive ijavyu Jesus re ojeroviave aguã.

Oxarura reve ijavyu vy omboyapyague

¹ Xee Paulo ma Silvano ha'e Timóteo reve roxarura Tessalônica py Nhanderuede ha'e Senhor Jesus Cristo pegua igreja kuery pendekuai va'e pe.

² Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuede ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Tessalônica pygua kuery re oguerovy'aague

³ Irmão kuery, peẽ kuery re roguerovy'a riae Nhanderuede. Ha'evea rami guive roguerovy'a, mba'eta opa mba'e py pejeroviave, ha'e peteĩ-teĩ pejoayvuvu peovy.

⁴ Ha'e rami rã Nhanderuede pegua igreja kuery ikuai rupi orema'endu'a porã peẽ kuery re, mba'eta roikuaa pejerovíaa py peĩ atãa, opa mba'e py pendekuai axy ha'e pejexavai teĩ.

⁵ Ha'e rami pendekuai ramo pavẽ oikuaa Nhanderuede ha'evea rami joguerekoa. Ha'e gui pendevy pe Nhanderuede "Xepo'akaa pyguarã roipo-ravo" he'i 'rã, ikáuxa ae pendekuai axy ramo.

⁶ Mba'eta anhetẽ ha'evea rami Nhanderuede omoingo axy 'rã penemoingo axyare kuery,

⁷ ha'e rã aỹ pendekuai axy va'e ma penemombytu'u avi 'rã orereve, yva gui Senhor Jesus opo'akaa oexa uka vy ojekuaa javé, ojepegua anjo kuery reve.

⁸ Ha'e rami vy tata py ombopagapa 'rã Nhanderuede ndoikuaxei ha'e Senhor Jesus regua ayvu porã rupi nda'ikuaixei va'ekue.

⁹ Ha'e kuery ikuai axy riae 'rã Senhor renonde ha'e ipo'akaa rexakãa gui mombyry oipe'aague py.

¹⁰ Ha'e va'e ára Jesus ou rã iky'a e'ỹ va'e kuery omboete 'rã, hexe ojerovia va'e ha'e javi 'rã oguerovy'a okuapy, peẽ kuery voi, mba'eta ayvu porã romombe'u rã perovia avi rire.

¹¹ Ha'e nunga rupi ropytu'u e'ỹ re rojerure pendere, Nhanderuede ojeupe guarã ete penemoingo aguã, penerenoíague rami ae. Tove opo'akaa rupi tomoingo joupe pejapo porãxea, ha'e pejerovíaa rupi mba'emo pejapoxea ha'e javi guive.

12 Ha'e rami rã peẽ kuery pendekuaia re Senhor Jesus Cristo rery omboetea aguã, ha'e hexe penemboetea avi aguã, Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo penemboaxya oexa uka rire.

2

Senhor ou ju aguã, ha'e ava heko vai ete va'e re ijayvua

¹ Ha'e gui irmão kuery, xeayvu ta nhande-Senhor Jesus Cristo ou jeyv ramo oĩa py nhano'õmba aguã re. Ha'e rami rã guarã romongeta.

² Xapy'a rei amongue ijayvu vy "Senhor ára ovaẽ ma" he'i rã pendu teĩ penhemondyi eme, neĩ pepẽxa rei eme guive, "Nhe'ẽ guigua ayvu aendu" 'ea teĩ, ha'e'ỹ vy "Paulo kuery kuaxia para ombopara vy omombe'u" 'ea rã pendu teĩ ae ma.

³ Avave rei pe penhembotavy uka eme, mba'eta heta ojepe'a ma ramo mae 'rã hi'ára ovaẽ, ha'e ava heko vai ete va'e nhomokanhya ra'y ojekuaa ma ramo.

⁴ Ha'e va'e ma ivai ete reve opu'ã 'rã "Nhanderuete" 'epy va'e ha'e javi rovai, mba'emo ombojeroviapy ikuai va'e re. Ha'e rami vy Nhanderuete ramigua rive onhemoingo vy ixupegua hendaiky'a e'ỹ va'e ropy ae 'rã oguapy.*

⁵ Napenema'endu'ai teve pendea py teri aiko vy amombe'u jepiague re?

⁶ Ha'e gui aỹ peikuaa avi mba'e pa ijokoarã oĩa, hi'ára py mae ma ojekuaa aguã.

Ava heko vai ete va'e rekorã re ijayvua

⁷ Ha'e rami avi aỹ guive voi heko vaia nhemi rupi ojapo oiny mba'emo. Ha'e rami teĩ ndojekuaa porã teri, ijokoarã oĩ va'e oipe'aa e'ya ja.

⁸ Ha'e gui mae ma 'rã heko vai ete va'e ojekuaa. Ha'e va'e ma Senhor Jesus ou vy ojuka 'rã ojuru py oipeju vy rive. Opo'akaa oexa ukaa py omokanh vyvoi 'rã.

⁹ Heko vai ete va'e ma Satanás po'akaa rupi ojekuaa vy ojapo 'rã opa marãgua hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã, nhombotavyxe vy.

¹⁰ Opa marãgua teko vai py ombotavy 'rã okanhovy va'e kuery, ha'e kuery ojee nomoĩ rire anhetẽ va'e oendu pota aguã oo jepe aguã.*

¹¹ Ha'e ramo Nhanderuete ombou 'rã imbotavyarã, apu rive oguerovia aguã.

¹² Ha'e kuery ha'e javi 'rã ombopaga, anhetẽ va'e oguerovia 'rãgue py teko vai anho oguerovy'a rire.

Jarovy'a reve nhanembaraete aguã re ijayvua

¹³ Ha'e nunga rupi irmão kuery Senhor rembiayvu pendekuai va'e, ha'evea rami peẽ kuery re roguerovy'a riae Nhanderuete, mba'eta jypy'i guive penderavo raka'e Nhe'ẽ pendeky'a'o, ha'e ayvu anhetẽ va'e re pejerovia ramo peo jepe aguã.

¹⁴ Ha'e rami aguã ae ayvu porã romombe'u rã penerenoĩ raka'e, nhande-Senhor Jesus Cristo rexakãa peupity aguã.*

¹⁵ Ha'e nunga rupi irmão kuery, peĩ atã ha'e pemoĩ porã oreayvu py ha'e kuaxia romboparaague py rombo'egree.

¹⁶ Ha'e nunga rupi peẽ kuery re rojerure nhande-Senhor Jesus Cristo ha'e Nhanderuete pe, mba'eta nhanderayvu vy nhanemboaxya rupi ome'ẽ mby'a guaxu marã e'ỹ ha'e iporã ete va'e nharõ aguã.

¹⁷ Tove tapenembopy'a guaxuve ha'e tapenemombaraeteve, iporã va'e pejapo ha'e iporã va'e re pendeyvua ha'e javi py.

* 2:4 1 João 2.18,19

* 2:10 Mateus 24.23-25; Apocalipse 13.1-10

* 2:14 Romanos 8.28-30

3

Tessalônica pygua kuery Paulo re ojerure aguã re ijayvuague

1 Ha'e gui irmão kuery, pejerure avi orere, Senhor ayvu romombe'u rã oenduave ha'e oguerovy'aave tema aguã, peẽ kuerya rupi oikoa rami avi.

2 Pejerure roo jepe aguã avakue heko vai ha'e porayvu e'ỹ va'e gui, mba'eta pavẽ e'ỹ ojerovia.

3 Ha'e rami teĩ Senhor ma ojeroviapy. Ha'e vy penemombaraete ha'e pendere opena 'rã poromboeko vaia gui.

4 Ha'e rami avi Senhor re vy ore rojerovia peẽ kuery re, mba'eta roikuaa rojapo uka va'ekue pejapopa pekuapya, ha'e pejapo riaeve 'rã guive.

5 Tove Senhor pendepey'a re topena ixuguigua mborayvu ha'e Cristo re peĩ atã rupi pendekuai aguã rami.

Ha'evea ramigua jajapo aguã re ijayvua

6 Irmão kuery, Senhor Jesus Cristo rery rupi aiporo'e: Penhemoirũve eme irmão ha'eve e'ỹa rami rei, rombo'eague rami e'ỹ ikuai va'e re.

7 Mba'eta peẽ ae voi peikuaa orekuaiague rami pendekuai aguã, mba'eta neĩ peteĩ henda py ndoroiko vaikue rei va'ekue peẽ kuerya rupi,

8 ndorokaru rivei guive. Ha'e rami 'rãgue py romba'eapoa rupi ronhea'ã ete va'ekue. Ara py ha'e pyãvy romba'eapo va'ekue avave rei pe ronhemongaru uka rive e'ỹ aguã.

9 Ha'e rami avi ronhemongaru uka aguã nda'eve e'ỹi teĩ ha'e rami ndoroiko va'ekue ore rami avi pendekuai aguã.

10 Mba'eta pendereve teri roiko vy aiporo'eague rami: "Nomba'eapoxei va'e tokaru eme."

11 Mba'eta omombe'ua rã roendu peẽ kuerya rupi amongue omba'eapo e'ỹ vy ha'eve e'ỹa rami rei ikuai. Joeko re rive tema oikuaa pota.

12 Ha'e rami ikuai va'e pe oreayvu, ha'e Senhor Jesus Cristo rery rupi romongeta ikuai porã'ia rupi omba'eapo vy okaru aguã ha'e kuery ae po py ojou va'ekue re.*

13 Ha'e rã peẽ irmão kuery, pejepe'a eme iporã va'e pejapoa gui.

14 Xapy'a rei kova'e kuaxia re oreayvu oĩ va'e amongue noendu potai 'rã. Ha'e ramo peikuaa pota porã ke ha'e kuery re. Penhemoirũve eme oxĩmba aguã.

15 Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe "Xerovaigua" peje eme, ha'e rã irmão pe rami 'rã pendeayvu.*

16 Tove Senhor nhanemoingo porãa va'e ae tapenemoingo porã opa mba'e py. Senhor toiko peẽ kuery ha'e javi reve.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

17 Axaruraa ma xee Paulo po py ae ambopara. Guĩ rami ae xekuaa 'rã ambopara va'e nhavõ re. Guĩ rami ae xee ambopara xerery.

18 Tove peẽ kuery ha'e javi tapendu nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxya.

* 3:12 Efésios 4.28; 1 Tessalonicenses 4.9-12

* 3:15 Mateus 18.15-20

Timóteo pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue Timóteo pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue

Timóteo ma apóstolo Paulo irũ kunumi va'e raka'e. Paulo oirũrã ogueraa vy jypy ombo'e, ha'e gui Éfeso tetã katy omondouka, igreja ikuai va'e re opena agua.

Kova'e kuaxia ma Timóteo pe Paulo ombopara mba'eta oendu vy omombe'ua rã Cristo remimbo'e kuery mbyte ha'e'ẽva rami nhombo'e va'e ikuai. Ha'e rami rã apóstolo Paulo ombopara ha'evea rami ju ombo'e vy. Aipoe'i: "Mba'eta pete'i oiko Nhanderuete. Ha'e rami ae avi pete'i oiko Nhanderuete reve pete'i rami nhanemoingoa. Ha'e va'e ma Cristo Jesus ava ojeapo va'ekue. Pavẽ reeraa jepearã ojejuka uka raka'e" (2.5-6a).

Paulo omongeta igreja re opena va'e kuery. Timóteo pe guive aipoe'i: "Iporã va'e re anho enhea'ã rejeroviaa rupi. Eupity ete tekove marã e'ỹ" (6.12a).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Cristo Jesus pegua apóstolo aiko, Nhanderuete nhanderaa jepea ha'e Cristo Jesus nharõ jaikovy va'e ojapo ukaague rami vy.

² Ndee Timóteo pe axarura. Rejeroviaa py xera'y ete rami reiko. Tove terendu Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo guigua mborayvu, nemboaxya ha'e mby'a porã.*

Éfeso tetã py Timóteo nhombo'e ha'e nhomongetaa rupi oiko aguã re ijayvuague

³ Macedônia vvy katy aa vy aipoa'e va'ekue ndee Éfeso tetã py ranhe repyta aguã, ha'e rami vy amongue remongeta aguã, amboae rami rei nhombo'e ve'ỹ aguã,

⁴ ha'e ayvu rive ha'e ymagua kuery rery oĩa ndopa kuaai va'e re oikuaa pota ve'ỹ aguã, mba'eta ha'e nunga ojapo 'rã joo rami e'ỹ-e'ỹ oikuaa aguã rami, ojeroviaa rupi Nhanderuete pe ikuai 'rãgue py.

⁵ Ha'e rami xeayvu ha'e kuery porayvu re ikuai aguã ipy'a ky'a e'ỹa ha'e hi'arandua rupi anho, ojerovia merami rivea rupi e'ỹ.

⁶ Mba'eta ha'e rami ikuai gui amongue ojepe'a vy okanhymba ma ovare e'ỹ va'e re rive ijayvua rupi.

⁷ Ha'e kuery ma lei re nhombo'e va'ety ramigua onhemoingo va'eri ha'e kuery ae oayvua oikuaa vy e'ỹ, neĩ mba'e nunga re pa nhombo'ea voi, oikuaapa merami teĩ.

Lei mba'erã pa oejaague re ijayvua

⁸ Ha'e rami avi lei ma ha'evea rami amongue oiporu ramo ha'evea, jaikuaa pavẽ.

⁹ Mba'eta heko porã va'e peguarã e'ỹ lei oejaa raka'e, ha'e rã heko vai ha'e nnonhe'ẽ rendu e'ỹ va'e kuery pe, Nhanderuete nombotei ha'e ojevaypa rei va'e pe, ndojeroviai ha'e iky'a e'ỹ va'ea rupi e'ỹ ikuai va'e pe, nguu ha'e oxy ae ojuka, ha'e amboae kuery voi ojuka va'e pe,

¹⁰ heko ky'a ha'e avakue meme joe opena va'e pe, jogueraa rive va'e pe, ijapu ha'e ijayvuxe va'e pe, ha'e nhombo'e porã rupi e'ỹ ikuai va'e mboae pe lei oejaa raka'e.

* 1:2 Atos 16.1-5; 1 Coríntios 4.17, 16.10,11

11 Mba'eta ayvu porã Nhanderuete hexakãmba ha'e ima'endu'a porãmbý va'e xevy pe omombe'u uka va'ekue re anho oĩ nhandombo'e porã aguã.*

Nhanderuete omboaxyague re apóstolo Paulo ijavyuague

12 Arovy'a ete nhande-Senhor Cristo Jesus xemombaraetea va'e, mba'eta ojeroviapy aikoa oikuaa vy xemoĩ ixupe amba'eapo aguã.

13 Xee ma yma hexe xeyvy vai ha'e ajoavyky rei va'ekue xevai vy. Ha'e rami ete teĩ xemboaxy, mba'eta aikuaa e'ỹ vy, ajerovia e'ỹ vy ha'e ramigua ajapo.*

14 Ha'e gui nhande-Senhor xemboaxy etea oexa uka vy omoĩ ajerovia aguã, mborayvu Cristo Jesus re oĩ va'e reve.

15 Pova'e ayvu ma oguerovíaa ha'e peteĩ-teĩ ojee omoĩmbaa aguã ha'eve va'e: Cristo Jesus ou vyv re ojevavy va'e kuery ogueraa jepe aguã. Ha'e gui xee ma pavẽ gui ajevavyve va'ekue,

16 va'eri xemboaxy karamboae po rami aguã, xee ajevavyve va'ekue aikoa rupi Jesus Cristo oexa uka aguã nhandomboaxy etea, amboae kuery xereko oendu vy xee rami avi hexe ojerovia vy tekove marã e'ỹ oupity aguã.

17 Ha'e nunga rupi Huvixave imarã e'ỹ, omano e'ỹ ha'e jaexa e'ỹ va'e, Nhanderuete peteĩ'i oiko va'e ae tomboetea ha'e toguerovy'aa aỹ ha'e araka'e rã peve. Amém.

Iporã va'e re Timóteo onhea'ã aguã re ijavyuague

18 Xera'y Timóteo, pova'e ae aeja rejapo aguã, Nhe'ẽ gui nderekorã omombe'ua ague rami vy. Ha'e nunga re nembaraete vy enhea'ãve tema iporã va'e re.

19 Ejepe'a eme rejerovíaa gui, neĩ ndepy'a ky'a e'ỹa rupi reikoa gui, mba'eta amongue ma ipy'a ky'a e'ỹa rupi ikuaia gui ojepe'a vy ha'e kuery ae ojerovíaa ombovaipa uka.

20 Ha'e va'e kuery regua ma Himeneu ha'e Alexandre. Ha'e ramo Satanás po py ranhe xee amboaxa uka oguereko axy aguã, ha'e kuery ijavyvu vai ve'ỹ aguã.*

2

Pavẽ re jajerure aguã, ha'e Nhanderuete reve peteĩ rami nhandemoingoa re ijavyvua

1 Opa mba'e gui aipotave va'e ma peẽ kuery pejerure aguã Nhanderuete pe. Penhembo'ẽ, pejerure, perovy'a guive pavẽ re penema'endu'a vy,

2 huvixave ha'e joe opena aguã ombopo'aka pyre ha'e javi re guive, ha'eve vai'i reve nhandekuai porã aguã, opa mba'e py Nhanderuete pe nhandekuai ha'e nhandomboetea rupi.

3 Ha'e rami pejerurea ma Nhanderuete nhandereraa jepea renonde iporã, oguerovy'a rã guive.

4 Mba'eta oipota anhetẽ ete va'e pavẽ oikuaa vy oo jepe.

5 Mba'eta peteĩ'i oiko Nhanderuete. Ha'e rami ae avi peteĩ'i oiko Nhanderuete reve peteĩ rami nhandemoingoa. Ha'e va'e ma Cristo Jesus ava ojeapo va'ekue.*

6 Pavẽ reraa jeparã ojevuka uka va'ekue. Ha'e va'e ayvu ma ha'evea ára oikuaa uka.

* 1:11 Gálatas 3.19-25 * 1:13 Atos 26.9-18 * 1:20 1 Coríntios 5.4,5 * 2:5 João 3.36; 14.6; Atos 4.12; 1 João 5.11,12

7 Ha'e rami aguã ae xemoĩ karamboae ayvu mombe'uarã, apóstolo ha'e amboae regua mbo'earã, anhetê va'e re ha'e kuery ojerovia aguã. Ha'e rami xeayvua ma anhetê, xeapua e'ỹ.

Nhandeatya py marã rami pa nhandekuai aguã re ijayvua

8 Ha'e nunga rupi aipota avakue opa rupi ikuai va'e onhembo'e opoiky'a e'ỹ va'e oupi reve. Ivaĩ e'ỹ re, ha'e nda'ija'e rei e'ỹ re tonhembo'e.

9 Kunhague voi ha'e rami ae avi tonhemonde ha'eve va'e py anho. Oikoaty'i rami ae toiko onhemoatyrõa py. Nda'evei opa marã oje'a popê aguã, o'a re ouro ha'e ita hepyve va'e omoĩ aguã, neĩ ao hepyve va'e py onhemonde aguã.

10 Ha'e rami 'rãgue py ojee tomoĩ joupe ojapo porã aguã, kunhague Nhanderuete pegua reko rami vy.

11 Kunhague ombo'ea rã tokyrirĩ, opa mba'e py nhomboetea oexa uka aguã.

12 Kunhague pe xee nanhomb'o ukai, neĩ ime re nambopo'aka ukai guive. Ha'e rami 'rãgue py tokyrirĩ toiny.

13 Mba'eta Adão ranhe Nhanderuete omoingo rire mae ma Eva ju omoingo raka'e.

14 Ha'e gui Adão e'ỹ guive onhembotavy uka, ta'xy ranhe onhembotavy uka vy ojejavu raka'e.

15 Ha'e rami teĩ kunhague omemby oikuavãa py ogueraa jepea nho 'rã, o'arandua rupi ojeroviaa, porayvua ha'e iky'a e'ỹ va'e ikuaiã gui ndojepe'ai vy.

3

Igreja re openaa ha'e nhopytyvõa rupi ikuai va'e reko re ijayvua

1 Pova'e ayvu ma ogueroviaa aguã ha'eve va'e: Igreja kuery re openaa rupi oikoxe va'e ma tembiapo iporã ete va'e ojapoxe.

2 Ha'e nunga rupi igreja re opena va'e ma pavê ojou porã aguã rami ta'ikuai, peteĩ'i kunha re omenda va'e, hi'arandu ha'e ojejoko kuaa va'e, omboetepy, nhomovaẽ ha'e nhombo'e kuaa va'e,

3 vinho oy'ua rupi e'ỹ oiko va'e, ojerovia rei e'ỹ va'e, ha'e rã ha'eve vai'i, joguero'a rei e'ỹ va'e ha'e peráta re nda'evei rei e'ỹ va'e,

4 ha'e ngoo pygua kuery re opena porã va'e, gua'y ha'e guajy kuery onhe'ẽ rendu ha'e omboete porã aguã rami oguereko va'e.

5 Mba'eta ngoo pygua kuery re ae nopena kuaai vy mba'exa 'rã tu opena Nhanderuete pegua igreja kuery re?

6 Joe opena va'erã ma ojeko me'ẽ ramo va'e'ỹ 'rã, ojee rive ojerovia ramo anha opagaa py ombopagaa e'ỹ aguã.

7 Ha'e rami 'rãgue py nhande revegua e'ỹ kuery voi omboete aguã rami oiko va'e, ojou vaia e'ỹ ha'e anha pe onhembo'a uka e'ỹ aguã.*

8 Ha'e rami ae avi nhopytyvõa kuery ma omboetea aguã rami 'rã ikuai, peteĩ'i rupi ijayvu va'e, vinho oy'ua rupi rei e'ỹ oiko va'e, peráta re nda'evei rei e'ỹ va'e,

9 ha'e ipy'a ky'a e'ỹa rupi jajeroivia aguã regua oikuaa uka pyre re opena va'e.

10 Nhopytyvõarã reko re jaikuaa pota ranhe 'rã. Ha'e kuery re nda'ijayvu vaiaĩ ramo ma ha'eve 'rã nhopytyvõa ikuai aguã.

11 Ha'e rami ae avi kunhague voi omboetea aguã rami ta'ikuai. Ijayvu vaikue rei e'ỹ, oiko kuaa va'e, ha'e opa mba'e py ojeroviapy ta'ikuai.

12 Nhopytyvõa oiko va'erã ma peteĩ'i kunha re omenda va'e, ha'e gui gua'y ha'e guajy kuery, ngoo pygua kuery ha'e javi re opena kuaa va'e.

* 3:7 Tito 1.5-9

13 Mba'eta nhopytyvõ porã va'e ma ha'veea rami nhamboete, ha'e okyjea py e'ÿ 'rã omombe'u Cristo Jesus re jajerovia aguã.

Nhanderuete pegua igreja reko omombe'u porãveague

14 Po rami ambopara ndevy, roexa aguã aa voi aguã rami aiko va'eri.

15 Ha'e rami avi ndaa voi ramo kova'e kuaxia gui reikuaa 'rã Nhanderuete ro pygua kuery marã rami pa ikuai aguã. Ha'e va'e oo ma Nhanderuete oikove va'e pegua igreja, anhetê va'e yta ha'e hendarã oĩ va'e.*

16 Mba'eta anhetê Nhanderuete pe nhandekuai aguã kuua ukua ma yvate ete:

Ngo'o re ojekuaa va'ekue ma

Nhe'ẽ ju oikuaa uka heko ky'a e'ÿa.

Anjo kuery oexa pota,

hexegua ma amboae regua ikuai rupi voi omombe'ua.

Ha'e ramo hexe ojeroviaa yvy re.

Ha'e gui hexakãa py ju heraa.

4

Opaa ára py heta ojepe'a 'rãa re ijayvua

1 Nhe'ẽ oikuaa uka porã avi opaa ára py nhe'ẽ nhombotavya ha'e anha nhombo'e rã amongue ojapyxaka vy ojepe'a 'rãa ojeroviaa gui.*

2 Nhombo'e vaikue va'e kuery ma heko porã merami rive ha'e ijapu rei va'e, ipy'a ky'aa noenduvei aguã rami ha'e kuery ae ojeapo rire.

3 Ha'e kuery nanhomomenda ukai 'rã, ha'e ndo'u ukai 'rã guive amongue regua tembi'u, jajerovia ha'e anhetê va'e jaikuaa va'e jarovy'a reve ja'u aguã Nhanderuete omoingo va'eri.

4 Mba'eta Nhanderuete omoingo va'ekue ma ha'eve va'e meme. Jarovy'a reve jajopy vy ndaja'u e'ÿi 'rã,

5 Nhanderuete ayvu ha'e jarovy'aa py nda'iky'avei ramo.

Heko porã ha'e nhombo'e porãa rupi Timóteo onhea'ã aguã re ijayvuague

6 Ha'e nunga re irmão kuery rembo'e vy reiko 'rã Cristo Jesus rembiguai porã, jajerovia aguã regua ayvu re nembaraete ha'e nembo'e porãague rupi reiko vy.

7 Ha'e rã ayvu reko rei guaimigue'i hi'arandu e'ÿ va'e omombe'u va'e nunga ma endu rive. Enhea'ã tema Nhanderuete pe ete reiko aguã re.

8 Mba'eta jauga kuua aguã re nhanhembó'ea ma xapy'a'i guarã rive ovare. Ha'e rã Nhanderuete pe jaikoa ma opa mba'e py ovare, mba'eta tekove ome'ẽ aÿ ha'e araka'e rã peve guarã.

9 Pova'e ayvu ma pavê ojerovia ha'e ojee omoĩ aguã ha'eve va'e.

10 Ha'e va'e rupi nhanhea'ã 'rã guive opa mba'e py, Nhanderuete oikove va'e pavê reraa jepea va'e re jajerovia rire. Jajerovia va'e katuve ma nhandereraa jepe.

11 Ejapo uka ha'e enhombo'e ke ha'e nunga re.

12 Nekunumi teri va'eri eiko eme avave rei nembojaru rei aguã rami. Ha'e rami 'rãgue py ndee rami ojerovia va'e kuery ikuai aguã rami eiko, ndeayvu py, ndereko porãa, ndeporayvua, rejeroviaa ha'e ndereko ky'a e'ÿa py guive.*

13 Xee aju e'ÿa ja eiko kuaxia reroayvua rupi pavê pe, renhomongetaa ha'e renhombó'ea rupi.

* 3:15 Efésios 2.19-22 * 4:1 Mateus 24.10-13; 2 Timóteo 3.1-5; 2 Pedro 2.1-3; Judas 3-21 * 4:12 2 Timóteo 1.6-8; Tito 2.1-8

14 Ejapo e'ỹ eme nerembiaporã ome'ẽ mbyre. Ha'e rami aguã ae Nhe'ẽ oikuaa uka raka'e, igreja re opena va'e kuery ndeapyte re opo omoĩ jave.

15 Eikuaa pota ke ha'e nunga re, ejapo porã pota guive, pavẽ oikuaa aguã rejapo porãve reovya.

16 Eikuaa pota ke ndee ae reko re, renhombo'ea re guive. Enhea'ã tema ha'e nunga re, mba'eta ha'e rami vy' rã rejapo ndee ae reo jepe aguã rami, ha'e ndeayvu re ojapyxaka va'e kuery guive.

5

Peteĩ-teĩ regua omongeta kuaa aguã re ijayvua

1 Ndeayvu vaipa eme tujakueve pe. Ha'e rami 'rãgue py nderu rami emongeta. Kunumigue pe ma nderyvy pe rami 'rã ndeayvu,

2 guaimigue pe ma ndexy pe rami, ha'e kunhataigue pe nereindy pe rami 'rã ndeayvu, ndereko ky'a e'ya rupi.

Imeve'ỹ va'e kuery oipytyvõ aguã re ijayvua

3 Eipytyvõ uka imeve'ỹ va'e kuery, imeve'ỹ va'e ete ri ikuai ramo.*

4 Ha'e rã omemby, e'ỹ vy guemiarirõ kuery oguereko ramo topena pota ngoo pygua re, oxy e'ỹ vy ojaryi openaague rekovia. Mba'eta ha'e rami ikuai ramo Nhanderuete oguerovy'a 'rã.

5 Ha'e rã imeve'ỹ ete va'e, ipytyvõarã ndoguerekoi va'e kuery ma Nhanderuete gui anho 'rã oarõ oikovy mba'emo. Ara py ha'e pyávy ojerure ha'e enhembo'ea rupi 'rã ikuai.

6 Ha'e rã ndojejoko kuaai va'e ma oikove merami teĩ omanogue ikuai.

7 Ha'e rami ae emongeta ha'e kuery, ojou vaipy ikuai e'ỹ aguã.

8 Ha'e rã guetarã ha'e ngoo pygua kuery re nopenai va'e ma ojeroviaa rupi ve'ỹ ikuai, ojerovia e'ỹ va'e kuery gui nda'eveive.

9 Imeve'ỹ va'e kuery sessenta ma'etỹ ma oguereko ramo mae ma 'rã remoĩ uka hery. Peteĩ'i re omenda va'ekue rery anho 'rã remoĩ uka,

10 ojapo porãague oikuaa pavẽ va'e, omemby kuery omongakuaapa ma va'ekue, nhomovaẽ porã va'ety, ha'e iky'a e'ỹ va'e kuery py otoi va'ety, iporiaukue'i oipytyvõ va'ety, ha'e ojapo porãa rupi onhea'ã va'ekue.

11 Ha'e rã imeve'ỹ va'e ipyaukueve rery ma emoĩ uka eme. Mba'eta ha'e kuery ma Cristo pe anho ndoikoxevei vy oendu 'rã omenda jevyxea.

12 Ha'e rami jypy ouraague omboaxa rive vy opaga aguã rami 'rã ikuai.

13 Omboypy 'rã guive inhate'ỹ aguã, peteĩ-teĩ oo rupi ikuai vy. Inhate'ỹ vy anho e'ỹ, ijayvu katu vai ete 'rã, ha'e joeko re oikuaa pota rei 'rã ha'eve'ỹ va'e re ijayvu vy.

14 Ha'e nunga rupi aipota ipyaukueve omenda, omemby oguereko, ha'e ngoo re opena porã aguã. Ha'e ramo 'rãe nhanderoivaigua ndojoui nhandere ijayvu rei aguã.

15 Mba'eta amongue ma Satanás re ova vy anhetẽ ojepe'a ma ojeroviaa gui.

16 Ha'e gui ojerovia va'e kuery guetarã imeve'ỹ va'e oguereko ri vy toipytyvõ. Nda'evei igreja pygua kuery pe oipytyvõ uka aguã, igreja kuery ma imeve'ỹ ete va'e anho oipytyvõ aguã.

Igreja re opena va'e kuery mba'emo ojapo aguã re ijayvua

17 Igreja re opena porã va'e kuery ma mba'emo onganave teĩ ha'eve, mba'eta ayvu mombe'ua rupi ha'e nhombo'ea rupi onhea'ã va'e vy.

* 5:3 Tiago 1.27

18 Mba'eta ipara re oña rami: “Vaka mba'emo ra'yí ojykya rupi omba'eapo ramo nda'evei ijuru pejukua aguã.” Oí avi: “Omba'eapo va'e ha'eve ojopy aguã omba'eapoague repy”, he'iague rami.*

19 Ha'e gui igreja re opena va'e re ayvua ramo ejapyxaka eme, mokoí e'ỹ vy mboapy gui rendu e'ỹ vy.

20 Xapy'a rei ojevavy ramo pavẽ oendua py 'rã remongeta, amboae kuery voi ojerokyje aguã.

21 Nhanderuete, Cristo Jesus ha'e anjo kuery oiporavo va'ekue renonde aipoa'e ndevy: Ha'e va'e ayvu rami eiko rejepe'a e'ỹ re. Mba'eve ejapo eme joe gui petei reayvuvea rupi.

22 Avave apyte re ndepo emoí eme heko re reikuaa pota porã e'ỹ re, amboae kuery ojevavy py renhemongy'a e'ỹ aguã. Eiko kuaa pota ke ndee ae ndereko ky'a e'ỹ aguã.

23 Nda'evei yy anho riae rey'u aguã, ey'u avi kyrí'i vinho ndepy'a raxya ha'e nembra'eaxya rendu jepi vy.

24 Amongue ojevavya oikuaapaa voi 'rã, ombopagaa aguã py ovaẽ e'ỹ mbove ma voi. Ha'e rã amboae kuery ojevavyague ma raka'eve ramo mae 'rã ojekuaa.

25 Ha'e rami ae avi ha'evea rami nhandekuaia voi ojekuaa voi 'rã. Ha'e rami e'ỹ va'ekue voi ndojekuaa e'ỹ riaei 'rã.

6

Escravo ha'e herekoa kuery reko re ijayvua

1 Ha'e gui escravo kuery jopo'aka guýry ikuai va'e ma opa mba'e py toamboete guerekoa, Nhanderuete rery ha'e nhanembo'ea re ijayvu vaia e'ỹ aguã.*

2 Ha'e gui herekoa ma irmão ojerovia avi va'e ramo toamboete e'ỹ eme. Ha'e rami 'rãgue py tomba'eapo porãve tema ixupe, mba'eta ojerovia va'e vy hembiaayvu oiko, ha'e ixupe omba'eapo porã ramo mba'emo ojouve 'rã. Embo'e, ha'e ejapo uka ha'e nunga.

Amboae rami rei nhombo'e ha'e peráta re nda'evei va'e re ijayvua

3 Ha'e gui amongue amboae rami rei 'rã nhombo'e, nhande-Senhor Jesus Cristo regua ayvu porã rami e'ỹ, Nhanderuete pe jaiko aguã regua rami e'ỹ.

4 Ha'e va'e kuery ma ojee ae rive ojerovia vy ndoikuaai mba'eve. Ha'e rami vy joo rami e'ỹ-e'ỹ 'rã ijayvuxe rei, ha'e ayvu py rive joguero'a rei 'rã. Ha'e nunga gui oiko 'rã joe ija'e'ỹ va'e, nhomoangeko rei va'e, joe ijayvu rei va'e, oexa'ã vaikue rei va'e.

5 ha'e joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvua ndopa kuaai va'e guive. Hi'arandu ve'ỹ ramo ha'e kuery re noívei anhetẽ va'e, oí va'e ma Nhanderuete pe merami rive oikoa rupi mba'emo ojoupave aguã.

6 Ha'e rami avi anhetẽ Nhanderuete pe jaiko vy opa mba'e porã 'rã jajou, javy'a 'rã guive.

7 Mba'eta mba'eve ndajarui ko vyv re, ha'e apy gui jaa vy mba'eve ndajaraai 'rã guive.

8 Ja'u va'erã ha'e nhandemonde aguã jareko vy ma tajavy'a.

9 Ha'e rã opa mba'e ojoux va'e ma anha omoangeko rã onhembo'a uka 'rã nhuã py. Hi'arandu ve'ỹ vy opa marã oipotaa rupi rive 'rã ikuai, ojexavai 'rã guive. Ha'e rami vy ikuai axy 'rã okanhy peve.

* 5:18 Deuteronomio 25.4, Atos 14.23; 1 Coríntios 9.7-14; 1 Pedro 5.1-4 * 6:1 Efésios 6.5-9; Colossenses 3.22-24; Tito 2.9,10; 1 Pedro 2.18-21

10 Mba'eta peráta re nda'eveivea gui ma opa marãgua teko vai oiko. Ha'e nunga re anho amongue nda'evei vy ojepe'a ma 'rã ojerovíaa gui, ha'e kuery ae onhemoingo axy uka 'rã guive opa mba'e py.

Timóteo omongetaague

11 Ha'e rã ndee Nhanderuete remimbo'e, eiko eme ha'e rami, enhea'ã teko porã reupity aguã anho, ha'e gui Nhanderuete pe ete reíkoa, rejerovíaa, ndeporayvua, opa mba'e reropo'akaa ha'e ndevai e'ÿa guive.

12 Iporã va'e re anho enhea'ã rejerovíaa rupi. Eupity ete tekove marã e'ÿ, ha'e rami aguã nerenóia, ha'e heta oendua py renhemombe'u porã rire.

13 Xee romongeta Nhanderuete opa mba'e moingoare va'e renonde, ha'e Pôncio Pilatos renonde re Cristo Jesus onhemombe'u porã va'ekue renonde guive:

14 Senhor Jesus Cristo ojekuaa rã guarã enhea'ã ojapo uka pyre iky'a e'ÿ va'e ha'e ojou vaipy e'ÿ oikuaa pavẽ aguã. *

15 Ha'e va'e ma Nhanderuete Ima'endu'a porãmbý peteĩ'i oiko ha'e Ipo'akapa va'e oexa uka 'rã oa'angaague ára py ae. Ha'e ma huvixave ikuai va'e Ruvixave, ha'e senhor ikuai va'e Senhor oiko.

16 Ha'e anho ma hekove marã e'ÿ va'e oiko. Hexakãa ma avave rei ndoupity kuaai. Oexaa e'ÿ va'e, ha'e oexa pyrã e'ÿ oiko. Tomboetea ha'e ta'ipo'aka ríae. Amém.

Oguerekopa rei va'e kuery re ijayvua

17 Emongeta oguerekopa rei va'e kuery ojee e'ÿ ojerovía aguã, neĩ mba'emo imarã va'erã re rive'ÿ guive, ha'e rã Nhanderuete re anho, mba'eta ome'ẽ oikovy nhanembovy'aarã ha'e javi.

18 Ha'e kuery ma joupe ojapo porãa rupi ta'íkuai, tanhopytyvõ opa mba'e py. Ome'ẽxea'i py tome'ẽ reta, hakãte'ÿa rupi e'ÿ tomboja'o.

19 Ha'e rami vy 'rãe mba'emo porã ojeupe guarã omoĩ porã uka araka'e rã peve imarã e'ÿ va'erã, ha'e rami vy oupity aguã tekove anhetẽ ete va'e. *

Omongeta reve opaa py ogueroayvu porãague

20 Ha'e gui ndee Timóteo, epena ke ndepo py opena uka pyre re. Ejapyxaka eme ayvu rive iporã e'ÿ va'e re, neĩ "Aikuaapa" he'i rive vy joo rami e'ÿ-e'ÿ ijayvua re guive.

21 Mba'eta ha'e nunga re amongue ojapyxaka vy ojepe'a ma ojerovíaa gui. Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya.

Timóteo pe mokoĩgũa Paulo ombopara va'ekue

Timóteo pe mokoĩgũa Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia mokoĩgũa ma Timóteo peguarã apóstolo Paulo ogueraa uka va'ekue. Ixupe Paulo aipoe'i Jesus regua omombe'ua rupi okyje e'ỹ aguã, ojepe'a e'ỹ aguã guive.

Paulo guekorã re ae oexa'ã ojukaa voi aguã Jesus re ojerovíaa py. Ha'e rami teĩ ipy'a guaxu reve ojerovia tema. Ha'e vy aipoe'i: "Óvaẽ ma ouvy aa aguã ára. Iporã va'e re xee anhea'ã va'ekue, ajapopa ma xerembiaporã va'ekue, ha'e amombe'u porã jajerovia aguã regua. Áy ma heko porã va'e pegua coroa oĩ xevy pe ogueroko katu pyre. Ha'e va'e ma Senhor ha'evea rami oikuaa pota va'e opaa ára ome'ẽ 'rã xevy. Xevy pe anho e'ỹ guive, oua ára peve oarõ ha'e oayvu okuapy va'e ha'e javi pe 'rã ome'ẽ", he'í (4.6b-8).

Timóteo pe ijayvu omokyre'ỹa rupi, oiko axy teĩ nhombo'ea rupi tema oiko aguã gueko porãa oexa uka reve.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Nhanderuete oipotaa rami vy apóstolo-rã Cristo Jesus xemoĩ va'ekue. Cristo Jesus re tekove oĩ va'e oikuaa uka aguã re ijayvuague rami xemoĩ.

² Timóteo xera'y roayvu ete va'e, taxarura ndevy. Tove terendu Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo guigua mborayvu, nemboaxya ha'e mby'a porã guive.

Timóteo ojerovíaa re Paulo oguerovy'aague

³ Xeramoĩ kuery rami avi xee voi ambojerovia Nhanderuete xepy'a ky'a e'ỹa rupi, arovy'a guive, mba'eta ara py ha'e pyávy anhembo'e vy xema'endu'a riae ndere.

⁴ Nderexaya re xema'endu'a vy roexaxe ete ju, opa mba'e py avy'a aguã.

⁵ Xema'endu'a avi rejeroivia etea re, mba'eta ndejaryi Lóide ranhe ha'e ramigua oĩ, ha'e gui ndexy Eunice ju. Ha'ekue rami avi xee aikuaa ndere voi oĩa.*

Nhanhea'ã, nhanembaraete ha'e jajerovia ete aguã re ijayvua

⁶ Ha'e nunga rupi romongeta nerembiaporã ome'ẽ mbyre rupi renhea'ãve ju aguã re. Ha'e va'e ma ndeapyte re xepo amoĩ jave Nhanderuete ome'ẽ va'ekue.

⁷ Mba'eta nhanemongyjaarã e'ỹ nhandere Nhanderuete omoĩ Onhe'ẽ, ha'e rã nhanembaraete, nhandeporayvu ha'e jajejokoa rupi nhandekuai aguã.*

⁸ Ha'e nunga rupi exĩ eme Senhor regua remombe'u aguã, ikáuxa nhuã py xee aĩ teĩ. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete po'akaa rupi enhemoingo axy uka avi xereve ayvu porã remombe'ua py.

⁹ Mba'eta nhandereraa jepe vyiky'a e'ỹ va'e ojeupe guarã nhanerenõ raka'e. Nhande ae nhanhea'ãa re e'ỹ guive. Ha'e rami 'rãgue py ha'e ae oipotaa rami vy nhanemboaxy raka'e ára ijyppy e'ỹ mbove voi, ha'e onhembopy'aague rami vy nhanemoĩ Cristo Jesus re.

* 1:5 Atos 16.1,2 * 1:7 1 Timóteo 4.12-16

10 Ha'e gui aỹ mae ma oikuaa uka nhanemboaxya, Cristo Jesus Nhandereraa jepearã ojekuaa py. Mba'eta ha'e va'e ma manoa ombovaipa vy tekove marã e'ỹ oikuaa uka ayvu porã rupi.

11 Ha'e va'e amombe'u aikovy aguã xemoĩ apóstolo ha'e nhombo'earã.

12 Ha'e nunga rupi ae nami aiko axy. Ha'e rami teĩ xee naxĩ, mba'eta aikuaa mava'e re pa ajeroviaa, aikuaa porã guive ipo'akapa va'e vy ipo py xerekove amboaxa va'ekue re opena 'rãa, opaa ára peve guarã.

13 Enhombo'e tema ayvu amombe'u rã rendu va'ekue rupi, exa uka guive rejeroviaa ha'e mborayvu Cristo Jesus re oĩ va'e.

14 Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ nhandere oĩ va'e po'akaa rupi epena tema iporã va'e ndepo py opena uka pyre re.

Apóstolo Paulo nhuã py oĩa, ha'e irũ kuery ikuia re ijayvuague

15 Xeirũ kuery Ásia pygua ojepe'apa xegui, ndee reikuaa ma. Ha'e va'e kuery regua ma Fígelo ha'e Hermógenes.*

16 Ha'e rã Onesíforo ha'e hoo pygua kuery ma Senhor tomboaxy, mba'eta mboapykue rei e'ỹ xembopy'a guaxu, ha'e nhuã py aĩa oendu teĩ peteĩgieve ma naxerexõ.

17 Ha'e rami 'rãgue py Roma tetã py ovaẽ vy xereka raka'e xejou peve.

18 Ha'e ramo tove opaa ára py Senhor tomboaxy. Xegui ndee reikuaa porãve ha'e kuery xepytyvõ jepiague Éfeso tetã py.

2

Cristo re jajeroviaa rupi vy nanhemoingo axy uka aguã re ijayvua

1 Ha'e gui ndee xera'y, nembaraeteve tema Nhanderueete nemboaxya Cristo Jesus re oĩ va'e re.

2 Heta oendua py xee anhombo'e rã renduague rami avi ndee ju embo'e ojeroviapy kuery, amboae kuery mbo'earã.

3 Cristo Jesus pegua xondaro ojeroviapy va'e reiko vy enhemoingo axy uka avi ke xereve.

4 Ha'e gui peteĩve xondaro ndoikoi 'rã amboae nunga re openaa rupi, nguvixa hery moĩare ombovy'a aguã.

5 Ha'e rami ae avi ouga va'e kuery voi ha'evea rami ouga e'ỹ rã peteĩve ndoguerovy'aai 'rã.

6 Oma'etã rupi onhea'ã va'ekue voi ha'eve ha'e ranhe ijaju va'e ho'u aguã.

7 Eikuaa pota ke xeayvua re, mba'eta Senhor oikuaa uka porãmba 'rã ndevy.

8 Nema'endu'a tema Jesus Cristo rekokue re, mba'eta Davi ramymino oiko, ha'e omanoague gui onhemboete ju raka'e, ayvu porã amombe'u aikovya rami vy.

9 Ha'e va'e káuxa ae xemoingo axya nhuã py heko vai va'e rami. Ha'e rã Nhanderueete ayvu ma ndojoko kuaai.

10 Ha'e nunga rupi opa marãgua aropo'aka oiporavo pyre kuery re vy, ha'e kuery voi oupity aguã Cristo Jesus nhandereraa jepea ha'e hexakãa imarã e'ỹ va'e.

11 Pova'e ayvu ma jarovia ete va'erã:

Hexeve nhamano rire hexeve avi 'rã jaikove ju.

12 Mba'emo jaropo'akapa rire

hexeve avi 'rã nhaĩ huvixarã.

Ha'e rã ixupegua rami e'ỹ ri nanhemombe'u rire

* 1:15 2 Timóteo 4.16-18

ha'e ju 'rã nanhanemombe'ui.*

13 Ojeroviapy e'ÿ jaiko ramo
ha'e ma ojeroviapy ae 'rã oiko,
mba'eta ndaexarai 'rã ojegui ae.

Amboae rami rei nhombo'e ha'e ojerovia merami rive va'e omongeta aguã re ijayvuague

14 Enhomoma'endu'a ke ha'e nunga re. Nhanderuete renonde ke ndeayvu pavê pe, ha'e kuery joguero'a rei e'ÿ aguã ayvu mba'everã ovare'ÿ va'e py, mba'eta ha'e nunga ma opa marã 'rã omoingo hendua kuery.

15 Enheaã tema reximba rei e'ÿ re Nhanderuete pe rejexa uka aguã omba'eapo va'e ojou porã va'erã, ayvu anhetê ete va'e ha'evea rami remombe'ÿ rire.

16 Ha'e rã ayvuxe iporã e'ÿ va'e ma endu rive, mba'eta ha'e rami ijayvu va'e heko vaive 'rã oje'oivry.

17 Ha'e kuery ijayvua ma nhomokanhy tema 'rã heravy, mba'eaxy vaikue nhandero'o omou'ÿ va'e rami avi. Ha'e va'e kuery regua ma Himeneu ha'e Fileto.

18 Ha'e va'e kuery ojepe'a ma anhetê va'e gui, mba'eta nhombo'e teĩ nanhanhemboete jevyvei 'rãa rami. Ha'e rami vy joapo ndojeroviavei aguã rami.

19 Ha'e rami teĩ oo ytarã Nhanderuete omoĩ va'ekue ma oĩ atã. Ha'e va'e re ma po rami oĩ ikuaa ukaarã: "Senhor oikuaa ae ojeuegua kuery" he'ia va'e. Ha'e gui amboae ju "Senhor rery rupi ikuai va'e tojepe'a teko vai gui", he'i avi.

20 Ha'e rami avi oo tuvixakueve ikuai va'e py oĩ 'rã mba'emo ryruru ouro ha'e prata guigua anho e'ÿ, oĩ avi 'rã yvyra ha'e yapo guigua. Iporãgueve ma mba'emo porã ryrurã oĩ, ha'e rã amboae ma oiporu rive pyrã oĩ.

21 Ha'e rami ae avi nhande voi opa marã rei nhandekuaiaague gui jajeky'a'o vy mba'emo porã ryrurã rami 'rã jaiko, iky'a e'ÿ va'erã omboaxa pyre ija oiporu va'erã rami, iporã va'e ha'e javi jajapo aguã rami nhandeapo rire.

22 Ha'e nunga rupi eiko eme kunumigue opa marã ikuaikea rami. Teko porã rupi enheaã, rejeroivia, ndeporayvu, ha'e peteĩ rami pendekuaia rupi, ipy'a ky'a e'ÿ re Senhor pe ojapukai va'e kuery reve.

23 Endu rive amongue ijayvuxe rã ovare'ÿ va'e re hi'arandu e'ÿa rupi, mba'eta ha'e nunga gui joguero'apa rei 'rã, reikuaa ma avi.

24 Mba'eta Senhor rembiguai kuery ma nda'evei joguero'a rei aguã. Ha'e rami 'rãgue py ijayvu porã'i 'rã pavê reve, ha'e ivai rei e'ÿ re nhombo'e kuaa 'rã guive.

25 Ha'e kuery re amongue opu'ã rei ramo omongeta porã'i 'rã, mba'eta xapy'a rei ha'e kuery pe voi Nhanderuete ome'ê 'rã ojeko rerova vy anhetê va'e oikuaa nho aguã,

26 ha'e rami vy hi'arandu ju vy anha pe onhembo'a ukaague gui oo jepe aguã, ixupe ojerereko uka rire teĩ oipotaa rami ikuai aguã.*

3

Opaa ára opa marã rei ikuai 'rãa re ijayvua

1 Eikuaa pota ke pova'e re: Opaa ára py ou 'rã ikuai axya ete aguã.*

2 Mba'eta avakue ikuai va'e ojejou porã rei 'rã, perãta re anho 'rã nda'eveive, oje rive 'rã ojerovia, onhemboyvate rei 'rã, ijayvu vaikue-ikue 'rã, nguu

* 2:12 Mateus 10.32,33 * 2:26 1 Pedro 3.14-16 * 3:1 Mateus 24.9-13; 1 Timóteo 4.1-5; 2 Pedro 2.1-3; Judas 3-21

kuery nonhe'ẽ renduvei 'rã, ndajoguerovy'axevei 'rã, Nhanderuete nom-boetevei 'rã,

³nda'iporayvuvei 'rã, nanhomboaxy kuaavei 'rã, joe ijayvu rei 'rã, ndojejoko kuaavei 'rã, ojerovia rei 'rã, iporã va'e rovai 'rã ikuai,

⁴nhombo'a uka rive 'rã, o'arandua rupi e'y 'rã ikuai, onhembotuvixa rei 'rã, ha'e kuery ae oipotaa rami 'rã ikuaixe, Nhanderuete pe ikuai 'rãgue py,

⁵Nhanderuete pe merami ikuai va'eri ixupe "Ipo'aka va'e'y" he'i rive 'rã. Ejepe'a ke ha'e kuery gui voi.

⁶Ha'e kuery va'e regua ma joo rupi ovaẽ vy ombotavy 'rã kunhague ikangyueve ojejavya va'e, opa marã rei oikoxea rami rive ikuai va'e.

⁷Ha'e kuery ma mba'emo re onhembo'e uka riaa teĩ ndoupityi 'rã anhetẽ va'e oikuaa ete aguã.

⁸Moisés re Janes ha'e Jambres opu'ã reague rami avi ha'e kuery voi anhetẽ va'e re opu'ã rei teĩ. Ha'e kuery opa marã rei nai'arandui, ha'e ndojeroviavei vy ojou vai pyrã ikuai.

⁹Ha'e rami teĩ ha'e kuery nda'ikuai riaei 'rã ha'e rami, mba'eta pavẽ oikuaa 'rã hi'arandu e'yã, Moisés rovaigua kuery re oikoague rami avi.

Timóteo anhetẽ va'e re oĩ atã aguã re Paulo ijayvuague

¹⁰Ha'e rã ndee ma reikuaa ae ma anhombo'e aikovya, xereko, anhem-bopy'aa, ajeroviaa, mba'emo aropo'akapaa, xeporayvua, aĩ atãa,

¹¹xemoingo axya ha'e ajexavaia guive, mba'eta ha'e ramigua ma Antioquia, Icônio ha'e Lистра tetã py oiko xere. Opa marãgua teko axy aropo'aka va'ekue.

Ha'e rami teĩ ha'e nunga ha'e javi gui Senhor xereraa jepe.*

¹²Ha'e gui Cristo Jesus pe oikoxe va'e ha'e javi 'rã omoingo axya rei.

¹³Ha'e rã heko vai ha'e heko porã merami rive va'e ma heko vaive 'rã oje'oivy, nhombotavy ha'e onhembotavy ukaa rupi anho.

Nhanderuete ayvu anhetẽ ete ha'e ha'evea re ijayvua

¹⁴Ha'e rã ndee ma eĩ atã tema mba'emo reikuaa ha'e rerovia va'e re. Nema'endu'a ke ha'e nunga re mava'e pa nembo'eague re.

¹⁵Mba'eta nekyrĩ reve reikuaa ae ma ipara icy'a e'y va'e. Ha'e va'e rupi vy reupity ne'arandurã Cristo Jesus re rejerovia vy reo jepe aguã.

¹⁶Ha'e va'e ipara va'e ma Nhanderuete guigua meme, ha'e rami vy ha'eve nanhombo'e aguã, nanhomongeta, nanhomo'arandu, ha'e teko porã rupi nanhomoingo aguã,

¹⁷Nhanderuete remimbo'e kuery opa mba'e py hi'arandu vy iporã va'e ha'e javi ojapo kuaa aguã.*

4

Ayvu porã nhamombe'ua rupi nhanhea'ã aguã re ijayvua

¹Nhanderuete ha'e Cristo Jesus renonde xee romongeta. Ha'e va'e ma ojekuaa ju vy oikuaa pota 'rã oikove va'e ha'e omano va'ekue ikuaiague re.

²Emombe'u tema ayvu porã. Ha'e va'e rupi enhea'ã katu ha'eve jave, e'y vy haxy teĩ. Joupe ndeayvũ, enhomo'arandu ha'e enhomongeta ndevai rei e'y re renhombo'ea ha'e javi py.*

³Mba'eta ovaẽ 'rã ha'evea rami nanhombo'e teĩ ndojapyxakaavei aguã ára. Ha'e rami 'rãgue py ojou 'rã ha'e kuery ae oipotaa rami ombo'e va'erã, oapyxa remo rive oikaraĩ va'e rami.

* 3:11 Atos 13.14-14.22 * 3:17 Romanos 15.4; 2 Pedro 1.20,21 * 4:2 Colossenses 4.5,6

4 Ha'e rami vy noenduxevei 'rã anhetẽ va'e, ayvu rive re anho ojapypxakave vy.

5 Ha'e rã ndee ma eiko kuaa pota opa mba'e py. Nemoingo axya rã eropo'aka, ayvu porã remombe'ua rupi tema eiko, ejaopapa ete nerembiaporã va'e.

Apóstolo Paulo omano taa re ijayvuague

6 Ha'e gui xee ma xeruguy omoẽa ta ma mymba ome'ẽmby rami. Ovaẽ ma ouvvy aa aguã ára.

7 Iporã va'e re xee anhea'ã va'ekue, ajapopa ma xerembiaporã va'ekue, ha'e amombe'u porã jajerovia aguã regua.*

8 Aỹ ma heko porã va'e pegua coroa oĩ xevy pe oguereko katu pyre. Ha'e va'e ma Senhor ha'evea rami oikuaa pota va'e opaa ára ome'ẽ 'rã xevy. Xevy pe anho e'ỹ guive, oua ára peve oarõ ha'e oayvu okuapy va'e ha'e javi pe 'rã ome'ẽ.*

Avakue apóstolo oejapaague, ha'e rã Nhanderuete ndoejaia re ijayvuague

9 Eju voi pota ke xea py.

10 Mba'eta Demas ma aỹ mba'emo oĩ va'e re nda'eveive vy xereja. Tessalônica tetã katy ojepe'a ovy. Crescente ma Galácia katy, ha'e rã Tito ma Dalmácia katy oo.

11 Lucas anho oiko teri xereve. Ejou ke Marcos, ha'e vy eru, mba'eta ha'e ma xepytyvõ 'rã amba'eapoa rupi.

12 Ha'e gui Tíquico ma Éfeso tetã katy amondouka va'ekue.

13 Reju vy ke eru avi Trôade py capa aeja va'ekue, Carpo ro py. Eru avi kuaxia para, aipotave va'e ma ipire guigua.

14 Ferro re omba'eapo va'ety Alexandre ma ojapo vai ete xevy. Ha'e ramo Senhor ombopaga 'rã ojapoague re.

15 Ndee voi enheangu avi ixugui, mba'eta oreayvu rã orere opu'ã rei va'ekue.

16 Jypy'i xemboayvua jave avave rei naxepytyvõai. Ha'e rami 'rãgue py pavẽ rei xereja karamboae. Ha'e ramiague re tombopagaa eme.

17 Ha'e rã Senhor ma xereve oiko vy xemombaraete, ayvu amombe'uve ju rã amboae regua kuery oendupa aguã. Ha'e rami aguã xereraa jepe karamboae guary juru gui.

18 Ha'e rami ae avi Senhor xereraa jepe 'rã xevy ojapo vaixe va'e ha'e javi gui, ha'e opo'akaa py xereraa jepe 'rã yva re. Ixupe toporaieia aỹ ha'e araka'e rã peve. Amém.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

19 Emombe'u ke xema'endu'aa Prisca ha'e Áqüila pe, Onesíforo ro pygua kuery pe guive.

20 Erasto ma Corinto tetã py opyta. Ha'e rã Trófimo ma Mileto py aeja karamboae imba'eaxy rã.

21 Eju voi ke yro'y ovaẽ e'ỹ mbove. Ndevy oxarura uka va'e ma Êubulo, Lino, Cláudia ha'e irmão kuery ha'e javive.

22 Tove Senhor toiko nenhe'ẽ reve. Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya.

* 4:7 Atos 20.17-24 * 4:8 1 Corintios 9.25; Tiago 1.12; 1 Pedro 5.4; Apocalipse 2.10

Tito pe Paulo ombopara va'ekue Tito pe Paulo ombopara va'ekue

Tito ma Timóteo rami avi apóstolo Paulo irū oiko raka'e igreja kuery re openaa rupi. Ha'e va'e ma Cretā yy pa'ū py Paulo oeja raka'e Jesus remimbo'e kuery ha'e py ikuai va'e ombo'e porāve aguã, ha'eve'ÿa rami nhombo'e va'e kuery ikuai avi rã.

Ha'e rami vy omombe'u porāve Jesus Cristo regua, ijayvu guive hemimbo'e kuery marã rami pa ikuai aguã re. "Mba'eta pavê pe Nhanderuete oikuaa uka omboaxya ogueraa jepe aguã. Ha'e rami vy nhanemo'arandu nhandereko vaiaty ha'e yvy regua reko gui jajepe'a aguã, ha'e aÿ gui voi jaiko kuaa pota ha'e teko porã rupi nhandekuai aguã Nhanderuete pe ete" (2.11-12).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Nhanderuete rembiguai ha'e apóstolo-rã Jesus Cristo xemoi va'ekue, Nhanderuete rembiporavo kuery ambo'e rã ojerovia, ha'e ixupei ikuai vy oikuaa porãmba aguã anhetê ete va'e,

² ha'e tekove marã e'ÿ oarõ okuapy aguã guive. Ha'e va'e ma Nhanderuete ijapu e'ÿ va'e ome'ê aguã re ijayvu raka'e, ára ijypp e'ÿ mbove ma voi.

³ Ha'e gui aÿ oa'angaague ára py ma Nhanderuete Nhandereraa jepea va'e oayvu oikuaa uka vy oipotaa rami vy xemoi karamboae imombe'uarã.

⁴ Ndee Tito rejerovíaa py xera'y ete reiko va'e pe axarura. Tove terendu Nhanderuete ha'e Nhandereraa jepea Cristo Jesús guigua nemboaxya ha'e mby'a porã.*

Igreja re opena va'e kuery reko re ijayvua

⁵ Ha'e nunga rupi ae roeja karamboae Creta ypa'ū py py, mba'emo ndajapapai va'ekue rejapopa aguã, ha'e rami vy peteĩ-teĩ tetã py remoi aguã igreja re opena va'erã, ndevy ajapo ukaague rami vy.

⁶ Ha'eve remoi aguã ojou vaia rei aguã rami e'ÿ ikuai va'e, ha'e pete'i ta'yxy va'e. Ta'y kuery ojerovia va'e, ha'e kuery opa marã rei e'ÿ, inhe'ê rendua rupi anho ikuai oikuaa pavê va'e.

⁷ Mba'eta igreja re opena va'e ma nda'evei ojou vaia rei aguã rami ikuai aguã, ha'e kuery pe Nhanderuete ae opena uka rire. Ha'e kuery ojee ae rive'ÿ ojerovia va'e, ivai ja e'ÿ, ha'e vinho oy'ua rupi e'ÿ ikuai va'e, ojerovia rei e'ÿ va'e, neĩ perãta re nda'evei rei e'ÿ va'e ha'eve.

⁸ Ha'e rami 'rãgue py nhomovaẽ kuaa va'e, iporã va'e anho oguerovy'a va'e, oiko kuaa pota ha'e ha'evea rami joguereko va'e, iky'a e'ÿa rupi oiko ha'e ojejoko kuaa va'e,

⁹ ha'e ayvu anhetê ete va'e ojee omoi ete va'e ombo'eague rami ae. Ha'e rami vy 'rãe nhombo'e porã ha'e nhombopy'a guaxu kuaa, ha'e ombovai kuaa 'rã guive hexe opu'ã reia rã.

Nhombo'e porã merami rive va'e kuery re ijayvua

¹⁰ Mba'eta heta ikuai nhonhe'ê rendu e'ÿ va'e, ijayvuxe ha'e nhombotavya rei va'e. Judeu regua ma hetave ikuai ha'e rami.

¹¹ Ha'e va'e kuery nhamokyriĩ 'rãe, mba'eta oo pygua ha'e javi-javi 'rã ombotavy ombo'e vaikuea rupi, perãta re rive nda'eveive vy.

* 1:4 2 Coríntios 8.23; Gálatas 2.1-3

¹² Ha'e kuery reguae profeta rami aipoe'i va'ekue: "Creta pygua kuery ma ijapu va'e ae, mymba inharō va'e rami okaru guaxu ha'e inhate'ỹ va'e", he' iague rami.

¹³ Ha'e rami ijayvua ma anhetē. Ha'e nunga rupi ha'e kuery pe ndeayvu ete 'rã ojeroviaa rupi imbaraete aguã,

¹⁴ ha'e ojapyxaka ve'ỹ aguã judeu kuery ijayvu rivea re, neĩ anhetē va'e gui ojepe'a va'ekue ayvu re.

¹⁵ Mba'eta heko ky'a e'ỹ va'e kuery pe mba'eve rei nomongy'ai 'rã. Ha'e rã heko ky'a ha'e ojerovia e'ỹ va'e kuery ma opa mba'e py 'rã onhemongy'a, mba'eta o'arandua ha'e opy'aa rupi iky'apa rã.

¹⁶ Ha'e kuery ma "Xee aikuaa Nhanderuete" he'i teĩ gueko vaia py oexa uka anhetē e'ỹa. Ojegarupy ha'e nanhonhe'ẽ rendui va'e vy iporã va'e ojapo aguã nda'evei.

2

Ojerovia va'e kuery reko re ijayvua

¹ Ha'e rã ndee ma ndeayvu ke ha'evea rami renhombo'ea rupi.

² Tujakueve embo'e ojejoko aguã re, omboetea aguã. Toiko kuaa pota, ha'e ojeroviaa py ta'imbaraete, iporayvua ha'e oĩ atãa py guive.

³ Ha'e rami ae avi guaimigieve ma nhomboetea rupi ta'ikuai. Ta'ijayvuxe rei eme, ha'e vinho oy'ua rupi ta'ikuai eme. Tanhombo'e iporã va'e re,

⁴ ombo'e aguã kunhague ipyauve va'e ome ha'e omemby kuery oyvu ete aguã re,

⁵ oiko porã pota ha'e heko ky'a e'ỹ aguã, ngoo rupi opena porã aguã, ha'eve vai'i ha'e ome oipotaa rami oiko aguã, ha'e rami rã Nhanderuete ayvu re ijayvu vaia e'ỹ aguã.

⁶ Kunumigie ha'e rami ae avi emongeta opa mba'e py oiko kuaa pota aguã.

⁷ Ndee ae voi iporã va'e rupi eiko, amboae kuery ndee rami ikuai aguã. Renhombo'ea rupi exa uka anhetē rupi anho reikoa ha'e renhomboetea.

⁸ Iporã va'e re anho ndeayvu ndejou vaia aguã rami e'ỹ, nhanderovaigua kuery oximba aguã, mba'eve py nhandere nda'ijayvu vai kuaai vy.

⁹ Escravo kuery ma guerekoa kuery nhe'ẽ rendua rupi ta'ikuai opa mba'e py, ha'e ramo oguerovy'a aguã. Ta'inhe'ẽngi rei eme,

¹⁰ ha'e ta'imonda eme guive. Ha'e rami 'rãgue py toexa uka opa mba'e py ojeroviapy oikoa. Ha'e rami vy opa mba'e py ojapo 'rã Nhanderuete Nhandereraa jepea va'e regua ayvu ojou porãa aguã rami.

Cristo nhandereraa jepe vy nhanemoingo porãague re ijayvua

¹¹ Mba'eta pavē pe Nhanderuete oikuaa uka omboaxya ogueraa jepe aguã.

¹² Ha'e rami vy nhanemo'arandu nhandereko vaiaty ha'e vyv regua reko gui jajepe'a aguã, ha'e aỹ gui voi jaiko kuaa pota ha'e teko porã rupi nhandekuai aguã Nhanderuete pe ete,

¹³ ima'endu'a porãmby ou aguã nharō jaikovya ja. Ha'e va'e ma Nhanderuete Ipo'akapa va'e ha'e Nhandereraa jepea Cristo Jesus rexakãa ojekuaa rã guarã.

¹⁴ Mba'eta nhandere ojejuka uka raka'e, opa mba'e vai gui nhandejogua vy ojeupe guarã ae nhandeky'a'o aguã, iporã va'e re anho nhanhea'ãa rupi nhandekuai aguã.*

¹⁵ Ha'e nunga re tema ndeayvu. Enhomombaraete ha'e enhomongeta ipo'akaa ha'e javi rupi, avave rei nembojaru rei e'ỹ aguã.

* 2:14 Efésios 2.8-10; Filipenses 3.20,21

3

Huvixa kuery nhanhe'ẽ rendu, ha'e iporã va'e rupi nhandekuai aguã re ijayvua

¹ Enhomoma'endu'a ke joe opena va'e ha'e huvixa kuery oipotaa rami ikuai aguã. Tonhe'ẽ rendu, ha'e ta'ikyre'ỹ opa mba'e porã ojapo aguã.

² Avave rei re ta'ijayvu rei eme, neĩ ta'ijayvu rive eme joupe. Ha'e rami 'rãgue py ha'eve vai'i ta'ikuai, pavẽ reve ta'ijayvu porã'i opa mba'e py.*

³ Mba'eta nhande voi yma rupi hi'arandu e'ỹ va'e nhandekuai va'ekue, nhonhe'ẽ rendu e'ỹ va'e ha'e okanhygue rami, to'o pegua escravo rami nhandekuai va'ekue nhamoaruã rei ha'e opa marã nhandekuaixea rupi. Jaiko vaikue rei, nanhandea'ei rei joe, nanhandeporayvui, ha'e ndajajoayvui rei va'ekue.

⁴ Ha'e gui Nhanderuete Nhandereraa jepea va'e oexa uka nhanderayvua, nhanemboaxypaa guive.

⁵ Ha'e rami vy nhanemboaxy vy rive nhandereraa jepe, teko porã re nhande'ãa rupi e'ỹ. Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ nhandeky'a'o vy nhanemoingove ju, ha'e nhandembopyau.

⁶ Ha'e va'e ma Nhandereraa jepea Jesus Cristo rupi nhandere Nhanderuete ombou vy opa mba'e py nhanemoingo porã.

⁷ Ha'e ramo nhanemboaxy vy nhanemboeko porã ma rire tekove marã e'ỹ nharõa rupi mba'emo porã jopyarã ju jaiko.

⁸ Ha'e va'e ayvu ma jarovia va'erã, aipota remombe'u porãve guive, Nhanderuete re ojerovia va'e kuery iporã va'e ojapoa rupi onhea'ã aguã. Ha'e nunga ma iporã, ha'e omoingo porã pavẽ 'rã.*

⁹ Ha'e rã ayvu ovare'ỹ va'e ma endu rive, ymagua kuery rery oĩa re ijayvua rã, ha'e lei re joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu vy joguero'a rei ramo, mba'eta ha'e nunga ma nhomoingo porãarã e'ỹ, mba'everã ndovarei.

¹⁰ Joo rami e'ỹ-e'ỹ nhomoingoa kuery pe mokoĩgue ma ndeayvu rire ejepe'a ke ha'e kuery gui.

¹¹ Mba'eta reikuaa ma heko vai ha'e ojejavypa va'e ae ikuaia. Ha'e kuery ae onhembopaga uka.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

¹² Ndea py ambou 'rã Ártemas, e'ỹ vy Tíquico. Ha'e va'e ovaẽ ma ramo eju pojava Nicópolis tetã py xerovaexĩ aguã. Anhembopy'a ha'e py ae yro'y aaxa aguã.

¹³ Eipytyvõ porã pota lei re nhombo'e va'ety Zenas oguatave ta ramo, Apolo guive, ha'e kuery pe mba'eve oata e'ỹ aguã.

¹⁴ Ha'e gui nhanderevegua kuery tonhea'ã iporiaukue'i pytyvõa rupi, vyvra hi'a e'ỹ va'e rami ikuai e'ỹ aguã.

¹⁵ Ha'e gui xereve ikuai va'e ha'e javi oxarura uka ndevy. Emombe'u ke orema'endu'aa ojeroviaa py orerayvu va'e kuery ha'e javive pe.

Tove peẽ kuery ha'e javi tapendu penemboaxya.

Filemom pe Paulo ombopara va'ekue Filemom pe Paulo ombopara va'ekue

Nhuã py apóstolo Paulo oĩ jave peteĩ ava oexa escravo oikoague gui ojava va'ekue, hery va'e Onésimo. Paulo oexa vy Jesus regua omombe'u ramo ojerovia, ojeko me'ẽ guive Jesus pe. Ha'e rami vy Paulo pytyvõa rupi oiko.

Onésimo rerekoa Filemom hery va'e ma amboa tetã Colossos pygua oiko Paulo oexa va'ety, igreja re opena va'e, ha'e Jesus regua Paulo omombe'u rã ojeko me'ẽ avi va'ekue. Ha'e nunga rupi Paulo onhembopy'a ija Filemom pe ju Onésimo omondouka aguã.

Kova'e kuaxia ogueraa uka Onésimo po py, Filemom pe omombe'u porãve ha'e ojerure aguã operdoa vy omovaẽ porã ju aguã guembiguaĩ onha va'ekue. Mborayvu rupi ojerure porã'i vy aipoe'i: "Ha'e rami vy ajerure xera'y Onésimo removaẽ porã ju aguã, ... ndevygua escravo-rã ju e'y guive removaẽ aguã, ha'e rã nde-irmão reayvu ete va'e rami, nde-escravo rami rive'y. Mba'eta Onésimo ma xe-irmão oiko rire nde-irmão katuve ma oiko, ng'o re escravo rami rive'y, ha'e rã Senhor re vy irmão oiko" (versículos 10a, 16).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Paulo ma Cristo Jesus pegua aikoa re nhuã py aĩ. Xe-irmão Timóteo reve roxarura ndevy, xerembiaiyvu Filemom. Ore rami avi remba'eapo va'e reiko.

² Irmã Áfia pe voi axarura, ore rami onhea'ã va'ety Arquipo, ha'e igreja kuery ndero py onhemboaty va'e pe guive.

³ Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua.

Filemom nhopytyvõa re oguerovy'aague

⁴ Ndere xema'endu'a riae vy Xeruete pe anhembo'e nhavõ arovy'a,

⁵ mba'eta aendu omombe'ua rã iky'a e'y va'e kuery ha'e javi reayvua, ha'e Senhor Jesus re rejeroviaa rupi reikoa guive.

⁶ Ajerure ore rami rejerovia reve Cristo re vy mba'emo porã jareko va'e reikuaapa avi aguã.

⁷ Mba'eta irmão, ndeporayvua omombe'ua rã aendu vy avy'a ete ha'e xepy'a guaxuve, iky'a e'y va'e kuery rembovy'a ramo ipy'a py.

Onésimo re apóstolo Paulo ojerureague

⁸ Ha'e gui Cristo re vy aendu ndevy pe mba'emo ajapo uka va'e rire ha'eve 'rãguea,

⁹ ha'e rami teĩ roayvua rupi ajerure porã'i ha'e nunga re. Xee Paulo xetuja'i ma, ha'e aỹ Jesus káuxa nhuã py aĩ.

¹⁰ Ha'e rami vy ajerure xera'y Onésimo removaẽ porã ju aguã, mba'eta xejokuaa imoinya py xera'y rami amoingo va'ekue.*

¹¹ Ha'e va'e ma anhetẽ yma ndovarei va'ekue ndevy, teĩ aỹ ma ovare ete ndevy, xeivy pe voi.

¹² Ha'e rami vy ndea py ambou ju xekuraxõ ae reve.

¹³ Xee ma nderekovia amombytavexe teĩ xea py, ayvu porã káuxa xejokuaa imoinya py xepytyvõ aguã.

* 1:10 Romanos 15.7; Efésios 4.32

¹⁴ Ha'e rami avi mba'eve rei ndajapoxei ndevy pe ranhe aporandu e'ỹ re. Ha'e ramo 'rãe xepytyvõxea'i py xepytyvõ uka, xee ajapo uka ramo rive'ỹ.

¹⁵ Mba'eta xee aikuaa rã xapy'a'i rive ojepe'a raka'e ndea gui, raka'e rã peve guarã removaẽ ju aguã,

¹⁶ ndevyguia escravo-rã ju e'ỹ guive removaẽ aguã, ha'e rã nde-irmão reavyu ete va'e rami, nde-escravo rami rive'ỹ. Mba'eta Onésimo ma xe-irmão oiko rire nde-irmão katuve ma oiko, ngo'o re escravo rami rive'ỹ, ha'e rã Senhor re vy irmão oiko.

¹⁷ Ha'e nunga rupi xevy pe "Xerevegua" 're vy xee xemovaẽa rami ae ha'e voi emovaẽ.

¹⁸ Ha'e gui xapy'a rei nemba'e rei-rei omokanhy rire ndevy pe orevea oĩ ramo eja ranhe xee ae amboekoviapa aguã.

¹⁹ Xee Paulo xepo py ae ambopara amboekovia aguã re. Ha'e "Nderekove re ae xevy pe rereve" ha'e e'ỹ teĩ reikuaa.

²⁰ Ha'e nunga rupi irmão, Senhor re vy ejapo ha'e nunga xevy. Xembovy'a ke Cristo re.

Oxarura reve opaa py ogueroavyu porãague

²¹ Ha'e rami ambopara ri teĩ aikuaa xenhe'ẽ rendu 'rãa, ha'e ajerurea gui rejapove 'rã guive.

²² Ajerure avi rereko katu aguã ake aguã, mba'eta xee aikuaa rã xere pejerurea rupi pëa py xemboua ju 'rã.

²³ Epafra ma Cristo re vy xereve oĩ avi nhuã py. Ha'e va'e ma oxarura avi ndevy,

²⁴ ha'e gui Marcos, Aristarco, Demas ha'e Lucas xepytyvõ va'ety kuery voi.

²⁵ Tove penenhe'ẽ py tapendu Senhor Jesus Cristo penemboaxya.

Hebreu kuery pe ombopara pyre Hebreu kuery pe ombopara pyre

Kova'e kuaxia para ma hebreu kuery Jesus re ojerovia va'e pe omboparaa. Imboparaare rery ma noi.

Jesus re ha'e kuery ojerovia ramo hetarã kuery opu'ã rei ha'e kuery re, nhandere oikoa rami ae avi. Ha'e rami rã ha'e kuery va'e regua amongue ojeroviaa gui ojepe'axe gueko ymague rami ju ikuai aguã. Ha'e nunga rupi kova'e kuaxia omboparaa ha'e kuery pe ipy'a guaxu reve onhea'ãve aguã, mba'eta Jesus regua ha'e kuery ojeroviaa ma pavê gui ha'eveve va'e, yma guare teko gui voi. Mymba kuery Nhanderuete pe ome'ëa 'rãgue py Jesus ojejuka ukaague anho ovare nhandereraa jepe aguã. Jesus ma nhandereraa jepea pete'i va'e Nhanderuete ombou va'ekue.

Aipoe'i: "Ha'e rami rire mba'exa 'rã tu nhande jaa jepe, nhandereraa jepe aguã regua rami ae avi. Ha'e rami rã ha'e kuery va'e regua amongue ojeroviaa gui ojepe'axe gueko ymague rami ju ikuai aguã. Ha'e nunga rupi "nhanekangy e'ÿ re nha'i atã tema nharõ va'e nhamombe'u jaikovy va'e re" (10.23), "nhama'ë porã tema Jesus re anho, mba'eta ixugui ae ou jypy guive opa peve jajerovia aguã" (12.2). Mba'eta "Jesus voi tetã rokê gui mombyry'i oiko axy raka'e, nguguy py ae ojeupegua kuery oiky'a'o aguã. Ha'e nunga rupi oia py jaje'oi nhande voi, amboae kuery ikuai gui mombyrya py te'i, Jesus káuxa nhanembojaru reia rã jaropo'aka vy. Mba'eta anhetê apy ndajarekoi tetã oi riae va'erã, raka'eve rã ojekuaa va'erã va'e re nhanhea'ã" (13.12-14).

Nhanderuete ojekuaa ukaague re ijayvua

¹ Ymave rupi Nhanderuete mbovykue rei e'ÿ, ha'e ha'ekue-'ekue'i rami e'ÿ ijayvu raka'e nhaneramo'i kuery pe profeta kuery rupi.

² Ha'e gui aÿ opa vygua ára ma Gua'y rupi ae ijayvu nhandevy. Ha'e va'e ma opa mba'e ikuai va'e jopyarã omo'i, ipo rupi opa mba'e ojapo rire.*

³ Nhanderuete rexakãa rexa ukua oiko, Nguu rami ete heko va'e vy. Mba'emo ikuai va'e oguereko porãmba oayvu ipo'akapa va'e py rive. Ha'e gui jajavyague gui nhandeky'a'opa ma vy uguapy oiny yvate. Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re oi

⁴ anjo kuery gui omboyvateve rire, mba'eta hery oenoia va'e ma anjo kuery oenoia gui iporãve.

Cristo Ta'y oikoa, ha'e rã anjo kuery ma tembiguai ikuai re ijayvua

⁵ Mba'eta anjo kuery pe ma aipo nde'i: "Ndee ma Xera'y, ange ma ro-moingo", nde'i. Ha'e gui te'igue ju aipoe'i: "Xee aiko 'rã Tuu, ha'e rã ha'e ma Xera'y 'rã oiko."*

⁶ Ha'e gui kova'e yvy re Gua'y Jypygua ombou vy te'igue ju aipoe'i: "Nhanderuete pegua anjo kuery tomboete pavê", he'i.*

⁷ Ha'e rã anjo kuery pe ma aipo'ea: "Ojeupegua anjo kuery ojapo yvytu rami, guembiguai kuery ojapo tata rami", 'ea.*

⁸ Ha'e rã Ta'y pe ma aipo'ea: "Oreruete, ndepo'akaa ma raka'e rã peve guarã. Ha'e ndepo'akaa py rejogueroko 'rã ha'eeva rami.*

* 1:2 João 1.1-5; Colossenses 1.15-18 * 1:5 Salmo 2.7; 2 Samuel 7.14, 1 Crônicas 17.13 * 1:6 Deuteronômio 32.43 * 1:7 Salmo 104.4 * 1:8 Salmo 45.6-7

⁹ Rerovy'a teko porã, ha'e rã teko vai ma nderejou porãi. Ha'e nunga rupi Nderu Nhanderuete ndererovy'aa rupi nemoĩ neirũ kuery áry guarã, ndere azeite omoĩ uka vy", 'ea.

¹⁰ Ixupe aipo'ea avi: "Senhor, jypy'i renhono va'ekue vyv. Yva regua voi ndepo py rejapo va'ekue meme.

¹¹ Ha'e nunga ma opa va'erã. Ha'e rã ndee ma reiko riae 'rã. Ha'e nunga ha'e javi 'rã inhyma ovy ao rami,

¹² ha'e ramo ao pukukue rami 'rã rembojo'a imoiny, ao rami ae avi 'rã remboekovia. Ha'e rã ndee ma ha'ekue ae reiko. Nderekove opa va'erã e'y", 'ea.*

¹³ Ha'e gui peteĩve anjo pe aipo nde'i: "Eguapy ke aiporu kuaa regua re, nderovaigua kuery ndepo guýry amoĩ peve", nde'i.*

¹⁴ Mba'eta anjo kuery ma nhe'ẽ hembiguaĩ ikuai, oo jepe agua rami ikuai va'e pytyvõarã ombou va'e.

2

Ayvu porã nhaendu rive'y agua re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi anhetẽ ete va'e nhaendu vy nhamoĩ porã pota 'rã nhandejee, ha'e va'e rupi nhandekuaia gui jajepe'a e'y agua.*

² Mba'eta ymave rupi Nhanderuete ayvu anjo kuery omombe'u va'ekue ndoaxa rivei raka'e, mba'eta ha'e va'e rupi heko vai ha'e nonhe'ẽ rendui va'e kuery ombopagapa.

³ Ha'e rami rire mba'exa 'rã tu nhande jaa jepe, nhandereraa jepe agua regua iporãve va'e nhaendu rive vy? Mba'eta jypy'i Senhor ae omombe'u, ha'e gui henduare kuery ju omboaxa, anhetẽ etea jaikuaa porãve agua rami.

⁴ Ha'e kuery ijayvua rupi Nhanderuete oikuaa uka anhetẽ etea, hexa pyrã, nhomondyipaarã ha'e opa marãgua opo'akaa rupi ojapo vy. Ha'e gui peteĩ-teĩ rupi oexa uka avi Nhe'ẽ Ky'a E'y guigua, ha'e ae oipotaa rami vy.

Sacerdote yvateve va'e ojeroviapy ha'e nhomboaxy kuaa va'e Jesus oikoa re ijayvua

⁵ Mba'eta anjo kuery pe'y Nhanderuete opena uka raka'e vyv pyau oreayvua va'e re.

⁶ Ha'e rami 'rãgue py amongue henda py omombe'u porã vy aipoe'i: "Marã ramigua tu avakue, ha'e kuery re nema'endu'a agua? Marã ramigua tu avakue ra'y kuery, ha'e kuery re reikuaa pota agua?

⁷ Ha'e rami teĩ hare'i anjo kuery gui remo'yvyĩ'ive rire remboyvate, remboete uka [ha'e rembopo'aka ndepo py rejapo va'ekue ha'e javi re].

⁸ Opa mba'e re rembopo'aka, ipy guýry remoĩ vy", he'i va'ekue. Opa mba'e re nhandembojo'aka rire ma mba'eve jipoi nhandepo'aka e'ya. Ha'e rami teĩ aý peve ndajaexai teri opa mba'e re nhandepo'akaa.*

⁹ Ha'e rã Jesus ma jaexa omano rire Nhanderuete ombopo'aka ha'e omboete ukaague. Mba'eta Nhanderuete nhandemboaxy vy anjo kuery gui xapy'a'i omo'yvyĩ'ive raka'e Jesus, nhande kuery ha'e javi re omano agua.*

¹⁰ Mba'eta Nhanderuete peguarã opa mba'e oiko, ha'e ae omoingopa rire. Ha'e rami vy guexakãa katy gua'y kueryrã nhandereru agua ma opa mba'e py oguereko katu raka'e Nhandereraa jepearã, oiko axya py guive.

* 1:12 Salmo 102.25-27 * 1:13 Salmo 110.1 * 2:1 Marcos 4.14-25 * 2:8 Salmo 8.4-6 * 2:9 Filipenses 2.6-11

¹¹ Mba'eta Nhandeky'a'oarã ou va'ekue ha'e nhande kuery oiky'a'o va'ekue voi pete'i'i gui ae jaiko. Ha'e nunga rupi noxĩ nhandevy "Xeryvy kuery" he'i aguã,

¹² mba'eta aipoe'i: "Xeryvy kuery pe aikuaa uka 'rã nderery, ha'e onhem-boaty okuapya py aporaei 'rã ndevy."*

¹³ Aipoe'ive ju: "Xee ajerovia 'rã hexe." Teĩgue ju aipoe'i: "Apy ma xee aĩ, ha'e xera'y kuery Nhanderuede ome'ẽ va'ekue reve", he'i.*

¹⁴ Ha'e gui ta'y kuery he'ia ho'o ha'e huguy va'e ikuai rami avi ha'e voi oiko ha'e rami, omanoa py ombovaipa aguã porojukaa po'akaa. Ha'e va'e ma anha.

¹⁵ Ha'e gui nhandereraa jepe aguã, mba'eta jaikoa pukukue re nhamano aguã gui jakyje vy manoa pegua escravo rami nhandekuai va'ekue.

¹⁶ Mba'eta anhetẽ anjo kuery reraa jepearã e'ỹ ou, ha'e rã Abraão ramymino kuery reraa jepearã anho.

¹⁷ Ha'e nunga rupi opa mba'e py guyvy kuery rami 'rãe ojeapo, nhanemboaxy kuaa ha'e ojeroviapy oikoa oexa uka aguã, ha'e Nhanderuede pegua sacerdote yvateve va'e oiko aguã guive, ojepegua kuery ojevavyague re opaga aguã.

¹⁸ Mba'eta anha omoangekoa py oiko axy rire aỹ ipo'aka nhanderepy aguã nhande voi nhanemoangeko rã.

3

Moisés gui Cristo yvateve ramo jajeroviaa gui jajepe'a e'ỹ aguã re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi irmão kuery iky'a e'ỹ va'erã Yva pygua penerenoĩ avi va'ekue, peikuaa pota porã Jesus re, mba'eta Nhanderuede ombou raka'e Sacerdote Yvateve va'erã, nhamombe'ua rami ae.*

² Ha'e va'e pe ma Nhanderuede ngoo pygua kuery re opena uka ramo henonde rupi ojeroviapy oiko, Moisés oikoague rami avi.

³ Ha'e rami avi Moisés gui ma Jesus omboetevepy, oo gui ijapoare omboeteavea rami avi.*

⁴ Mba'eta oo ikuai va'e ma ojapo pyre meme, ha'e rã opa mba'e apoare ma Nhanderuede anho.

⁵ Ha'e gui Moisés ma Nhanderuede rembiguai rami oiko raka'e hoo pygua ha'e javi re openaa rupi. Ha'e ramia py ojeroviapy oiko, omombe'u ma voi guive raka'eve rã Nhanderuede omombe'u porãve va'erã regua.

⁶ Ha'e rã Cristo ma hoo pygua kuery re opena vy Ta'y ae oiko. Ha'e gui "Hoo pygua kuery" he'ia ma nhande ae jaiko, opa peve ete ri nhaĩ atã vy nhandepy'a guaxu ha'e jarovy'a reve nharõ jaikovya re.

⁷ Mba'eta Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ aipoe'igague rami: "Kova'e ára ijayvua pendu vy

⁸ peneakã ratã eme, tekoa e'ỹa rupi ymagua kuery ikuai jave oeko a'ã rei ha'e nonhe'ẽ renduiague rami e'ỹ.

⁹ Mba'eta ha'e py ma peneramoĩ kuery xereko a'ã vy xemoangeko rei va'ekue, quarenta ma'etỹ re mba'emo porã ajapo rã oexa okuapy teĩ.*

¹⁰ Ha'e nunga rupi ha'e javegua kuery pe xevai vy aipoa'e: 'Ha'e kuery ojevavy riae opy'a py, ndoikuaaxei guive xereko', ha'e va'ekue.

¹¹ Ha'e rami vy xepoxy reve aura va'ekue ha'e kuery oupity e'ỹ aguã opytu'u aguã areko katu va'ekue", he'i.*

* **2:12** Salmo 22.2   * **2:13** Isaías 8.17-18   * **3:1** Números 12.17   * **3:3** João 1.17,18   * **3:9**
 "Peneramoĩ kuery" he'ia ma Moisés reve Egito yvy gui oẽ va'ekue re ijayvu vy.   * **3:11** Salmo 95.7-11

12 Ha'e nunga rupi irmão kuery, penheangu ke peẽ kuery regua neĩ peteĩve py'a re oĩ e'ỹ aguã pejerovia e'ya, Nhanderuete oikove va'e penhe'ẽ rendua gui pendepe'aaarã.

13 Ha'e rami 'rãgue py ko'ẽ nhavõ penhomombaraete peteĩ-teĩ, “Kova'e ára” he'iague oĩ teria ja, jejavya peteĩve penembotavy e'ỹ aguã peneakã ratã aguã rami.

14 Mba'eta Cristo revegua ete jaiko, anhetẽ ri jypy guive jajeroviaa re opa peve nhaĩ atã vy.

15 Mba'eta “Kova'e ára ijayvua pendu vy peneakã ratã eme, oeko a'ã rei va'e kuery rami e'ỹ”, he'iague rami.

16 Ha'e gui mava'e kuery tu ijayvua oendu teĩ nonhe'ẽ rendui raka'e? Moisés reve Egito gui oẽmba va'ekue ha'e javi.

17 Ha'e mava'e kuery pe tu quarenta ma'etỹ re ipoxy raka'e? Ojevavy va'ekue pe ae, mba'eta ha'e va'e kuery ma tekoa e'ya pyve ho'apa rã hetekue opyta raka'e.

18 Ha'e gui mava'e rovai tu oura raka'e opytu'u aguã oguereko katu va'ekue oupity e'ỹ aguã? Nonhe'ẽ rendui va'ekue rovai ae.

19 Ha'e rami vy po rami jaikuaa: Ha'e kuery ndojeroviaiaague re ae nda'evei raka'e oupity aguã.

4

Japytu'u aguã py Nhanderuete re jajeroviaa rupi jaike aguã re ijayvua

1 Ha'e nunga rupi nhanheangu, japytu'u aguã Nhanderuete oguereko katu va'ekue jaupity aguã re ijayvu rire teĩ peẽ kuery regua amongue ndapeupityi gui.

2 Mba'eta nhandevy pe voi ayvu porã omombe'ua, ymagua kuery pe rami avi. Mba'eta ha'e kuery ayvu oendu teĩ ndojeroviai ramo ha'e kuery pe mba'everã ndovarei.

3 Ha'e rã nhande jajerovia va'e ma jaupity 'rã japytu'u aguã, Nhanderuete aipoe'iague rami vy: “Xepoxy reve aurã va'ekue ha'e kuery oupity e'ỹ aguã opytu'u aguã areko katu va'ekue” he'i, ko yvy onhono ypy jave mba'emo ojapopa rire teĩ.

4 Mba'eta amongue henda py sete araa re ijayvu vy aipoe'i: “Sete araa py Nhanderuete opytu'u raka'e mba'emo ojapoa gui”, he'i.*

5 Ha'e pyve ju aipoe'i: “Ha'e kuery ma ndoupityi 'rã opytu'u aguã areko katu va'ekue”, he'i.

6 Ha'e nunga rupi oĩ teri opytu'u aguã amongue oupity aguã, ha'e rã ymagua kuery pe ma ayvu porã omombe'ua rã nonhe'ẽ rendui vy ndoupityi raka'e.

7 Ha'e gui yma ete rire peteĩgue ju Nhanderuete oa'angaa ára, mba'eta “Kova'e ára” he'i uka Davi pe, “Kova'e ára ijayvua pendu vy peneakã ratã eme”, he'iague romombe'u ma voiague rami.

8 Mba'eta ha'e kuery opytu'u aguã ete py Josué ogueraa va'e rire ma yma rire noa'anga jevyi 'rãgue ára mboae.

9 Ha'e nunga rupi oĩ teri Nhanderuete pegua kuery opytu'u aguã.

10 Mba'eta japytu'u aguã Nhanderuete oguereko katu va'ekue jaupity vy japytu'u 'rã mba'emo re nhanhea'ã jaikovya gui, Nhanderuete oikoague rami avi.

11 Ha'e nunga rupi nhanhea'ã ke japytu'u aguã oguereko katu va'ekue jaupity aguã, avave rei ho'a e'ỹ aguã inhe'ẽ rendu e'ỹ rei va'e kuery ho'apaague rami.

* 4:4 Gênesis 2.2

¹² Mba'eta Nhanderuete ayvu ma oikove ha'e ipo'akapa va'e. Kyxe haĩmbe jovai va'e gui haĩmbeve va'e, mba'eta oike 'rã jaikovea ha'e nhanenhe'ẽ omboja'o aguã nepe, jaku'ea ha'e nhanderajy ojayaa rami avi. Ha'e rami vy oikuaa uka 'rã nhapẽxaa ha'e nhandepy'aa ha'e javi.

¹³ Ha'e ramo hemimoingo jipoi henonde onhenhomi kuaa va'erã. Ha'e rami 'rãgue py oikuaa pota va'e renonde jajexa uka rã opa mba'e ojekuaa porãmba 'rã.*

Sacerdote yvateve va'e Jesus nhanemboaxya oikoa re ijayvua

¹⁴ Ha'e nunga rupi Nhanderuete Ra'y Jesus, Sacerdote yvateve va'e rami nhanderepy vy yva re oo rire nhaĩ atã tema jajeroviaa re.

¹⁵ Mba'eta nhande-Sacerdote ma nhanekangy rã nanhanemboaxy e'ỹi 'rã. Ha'e rami 'rãgue py nhande rami avi onhemoangeko uka raka'e opa mba'e py, teĩ oejavy e'ỹ re.

¹⁶ Ha'e nunga rupi jakyjea py e'ỹ 'rã nhanhemboja Nhanemboaxya guenda openaaty py oguapy oinya re, nhanekangya ára jaupity aguã nhanemboaxy vy nhanepytyvõa.*

5

Sacerdote ymagua kuery gui Cristo yvatevea re ijayvua

¹ Mba'eta sacerdote yvatekueve ikuai va'e ma avakue mbyte gui oiporavo ha'e omoĩa rire Nhanderuete pe omba'eapo 'rã avakue rekovia, mymba ojuka ha'e mba'emo ome'ẽ aguã ojejavyague re.

² Ha'e omboaxy kuaa 'rã oikuaa e'ỹ vy oejavy va'e kuery, mba'eta ha'e kuery rami avi ikangy va'e vy.

³ Ha'e nunga rupi ae mba'emo ome'ẽ 'rã ha'e ae ojejavyague re, heta va'e kuery ojejavyague re anho e'ỹ.

⁴ Ha'e gui avave rei ha'e ae nonhemboyvatei 'rã ha'e rami oiko aguã. Nhanderuete oenoĩ ramo mae ha'eve, Arão oenoĩague rami.

⁵ Ha'e rami ae avi Cristo voi ha'e ae e'ỹ onhemboyvate sacerdote yvateve va'e oĩ aguã. Ha'e rã ixupe “Ndee ma Xera'y, kova'e ára romoingo” he'i va'e ae*.

⁶ amboae henda py “Ndee ma sacerdote reĩ riae 'rã, Melquisedeque reko rami ndereko va'e vy” he'i.*

⁷ Ha'e gui Jesus ma ngo'o re oiko jave ojakukai atã ha'e hexay reve onhembo'e vy ojerure raka'e omanoa gui ogueraa jepe aguã ipo'aka va'e pe. Ha'e ramo oendu ete, mba'eta Nguu pe ete oiko ramo.

⁸ Ta'y ae oiko va'eri oiko axya py voi oikuaa raka'e onhe'ẽ rendua.

⁹ Ha'e gui ha'e nunga ha'e javi oaxapa ma rire ogueraa jepe inhe'ẽ rendua kuery ha'e javi, raka'e rã peve guarã,

¹⁰ Melquisedeque rami sacerdote yvateve va'erã Nhanderuete omoĩ rire.*

Ha'e kuery ndoikuaa porãi teria re ijayvua

¹¹ Ha'e va'e rekokie re ma heta roguereko oreayvu aguã, teĩ aỹ ma napendu kuaa porãi ramo haxy 'rã romombe'u porãve aguã.*

¹² Mba'eta yma ma pejerovia teĩ penhombo'e kuaa 'rãgue py peikotevẽ teri Nhanderuete ayvu jypy guare, haxy e'ỹve va'e re penembo'e va'erã. Ha'e

* **4:13** Efésios 6.17; Apocalipse 1.16 * **4:16** Hebreus 10.19-25; 1 João 2.1,2 * **5:5** Salmo 2.7 * **5:6**

Salmo 110.4 * **5:10** Mateus 26.36-46 * **5:11** Melquisedeque rekokie ma capítulo 7 py omombe'u porãve.

rami vy kyrĩgue'i okambu va'e rami teri pendekuai, tembi'u tykue'ỹ va'e ho'u va'e rami e'ỹ.

¹³ Mba'eta okambu va'e rami ikuai va'e ma noendu kuaai 'rã teko porã regua, kyrĩ'i va'e rami teri ikuai vy.

¹⁴ Ha'e rã tembi'u tykue'ỹ va'e ma kakuaakueve peguarã, mba'eta o'arandua re onhea'ãa rupi vy oikuaa 'rã ha'eve va'e ha'e ha'eve'ỹ va'e.*

6

Jajeroviaa regua jaikuaa porãve pota aguã re ijayvua

¹ Ha'e nunga rupi jaikuaa porãve pota ke jypy'i Cristo regua re nhanembo'eague, ha'e opa mba'e py nhanemoingo porãarã re ju jaikuaa pota. Nda'evei jypy'i nhaendu va'ekue re rive römbo'eve ju aguã. Ha'e va'e ma nhamano aguã rami nhandekuaiague gui jajeko rerova aguã, Nhanderuete re jajerovia aguã,

² nhandemongarai aguã, nhandeapyte re opo omoĩa aguã, nhamanoague gui nhandemboete ju aguã, ha'e raka'e rã peve guarã nhanemboayvua aguã.

³ Ha'e rami 'rãgue py amboae nunga re ju 'rã jaikuaa pota, Nhanderuete oipota rã.

Ojeroviaa gui ojepe'a va'ekue re ijayvua

⁴ Ha'e rã anhetê va'e oikuaa va'ekue gui amongue ojepe'a ramo ma nda'evei nhamboeko rerova ju aguã. Ha'e va'e kuery ojopy ae ma yva guigua, Nhe'ê Ky'a E'ỹ

⁵ ha'e Nhanderuete guigua ayvu porã, ha'e oendu ma guive Nhanderuete po'akaa raka'eve rã peve guarã,

⁶ ha'e rami teĩ ha'e kuery ho'a ramo nda'evei nhamo'arandu ju aguã ojeko rerova aguã rami, mba'eta ha'e kuery ae ojapo Nhanderuete Ra'y pavê ojoi rei aguã rami, teĩgue ju kuruxu re omoĩa rami.

⁷ Mba'eta yvy minha oky jepi rã inhakỹ vy hi'a porã 'rã oma'etỹ va'e kuery peguarã. Ha'e va'e yvy ma Nhanderuete ogueroayvu porã 'rã.

⁸ Ha'e rã juu ha'e juu rakua endy rive moingoa yvy ma ndojou porã 'rã, ayvu vai pyrã rive oiko. Ha'e va'e ma opaa py oapypaa 'rã.*

Jaa jepea kuaa ukaarã re ijayvua

⁹ Ha'e rã peẽ orerembiayvu kuery, ha'e rami oreayvu teĩ roikuaa rã pendere oĩ iporãve va'e nunga, peo jepea kuaa ukaarã.*

¹⁰ Mba'eta Nhanderuete ndaexarai 'rã pamba'eapoague ha'e hery rupi pe-joayvua pexa ukaague re, mba'eta iky'a e'ỹ va'e kuery peipytyvõ va'ekue, ha'e peipytyvõve teri guive.

¹¹ Ha'e rami avi roipota opa peve peteĩ-teĩ pexa uka ha'ekue rami penhea'ãa, peupity aguã pearõ peikovy va'e.

¹² Pendekuai eme inhate'ỹ va'e rami, ha'e rã ojeroviaa ha'e oĩ atãa rupi Nhanderuete ijayvuague oupity va'erã kuery rami anho.

Nhanderuete ijayvuague ndoaxa rivei 'rãa re ijayvua

¹³ Mba'eta Abraão pe Nhanderuete mba'emo ome'ẽ aguã re ijayvu vy guery rupi ae oura raka'e, mba'eta ixugui yvateve va'e jipoi hery rupi oura aguã.

¹⁴ Ha'e vy aipoe'i: "Anhetê romoingo porã 'rã, neramymino kuery amoingo reta 'rã guive", he'i.*

* 5:14 1 Coríntios 3.1,2, 14.20; Efésios 4.11-16

* 6:8 Hebreus 10.26-31

* 6:9 1 Tessalonicenses

1.2-4; 2 Pedro 1.5-10

* 6:14 Gênesis 22.17

¹⁵ Ha'e ramo Abraão oĩ atãa rupi oarõ rire oupity raka'e ijayvuague.

¹⁶ Ha'e gui avakue minha ha'e kuery gui yvateve va'e rery rupi 'rã oura. Ha'e rami rire jomeme joguero'a teĩ ouraague ojapo 'rã peteĩ rami ju oikuaa aguã rami.

¹⁷ Ha'e nunga rupi Nhanderuete voi oura reve ijayvu raka'e, ijayvuague oupity va'erã kuery pe oikuaa uka aguã ndoaxa rivei 'rãa.

¹⁸ Ha'e rami vy mokoĩ mba'e oaxa rive e'ỹ va'erã py Nhanderuete oikuaa uka raka'e nda'ijapua.*

Ha'e rami rire jajereraa jepe uka rire nhandepy'a guaxu ete 'rã, ha'e rami vy nharõ jaikovya nhanerenonderã omoĩ mbyre jaupity aguã.

¹⁹ Nharõ va'e ma kanoã mombytaa rami oĩ nhanenhe'ẽ moĩ atãarã. Mba'eta mba'eve py nanhanemokanhy ukai 'rã, nhanemoĩ atã 'rã, templo mbotya ajukue guigua rovai oike rire.†

²⁰ Mba'eta ha'e py ma Jesus nhandegui ha'e ranhe oike raka'e. Nhandere vy oike, Melquisedeque rami sacerdote yvateve va'e omoĩa rire raka'eve rã peve guarã.

7

Cristo rami Melquisedeque oikoague re ijayvua

¹ Mba'eta Melquisedeque ma Salém tetã pygua huvixave oiko raka'e, ha'e sacerdote Nhanderuete Yvate ete va'e pegua guive. Ha'e va'e ma Abraão ovaexĩ vy oo raka'e. Abraão ma huvixa kuery juka vy ooague gui ojevy jave Melquisedeque ovaexĩ vy ogueroayvu porã.

² Ha'e ramo ixupe Abraão ome'ẽ raka'e mba'emo ojou va'ekue ha'e javi guigua dízimo. (Jypy Melquisedeque rery ma “Huvixave heko porã va'e” he'ia, ha'e rire ma Salém pygua huvixa avi oiko vy “Huvixave nhomoingo porã” he'ia.

³ Tuu e'ỹ va'e, ixy e'ỹ va'e, tamoi e'ỹ va'e, hekove ijypy va'ekue'ỹ, neĩ opa e'ỹ va'e guive oiko raka'e, Nhanderuete Ra'y rami omoingo pyre.) Ha'e ma sacerdote raka'e rã peve guarã oiko.*

Levi ramymino kuery sacerdote ikuai va'e gui Melquisedeque yvatevea re ijayvua

⁴ Peikuaa pota ke ha'vy Melquisedeque yvatevea re, mba'eta ixupe nhandeypy Abraão ome'ẽ raka'e dízimo huvixa kuery mba'e rei-reikue iporãve va'e guigua.

⁵ Ha'e gui Levi ramymino kuery regua sacerdote ikuai va'e ma lei re oĩa rami vy heta va'e kuery gui ojopy 'rã dízimo, guyvy kuery gui ae, Abraão ramymino ikuai avi va'eri.

⁶ Ha'e rã Melquisedeque ma ha'e kuery regua e'ỹ vy Abraão gui eteve voi ojopy raka'e dízimo, ha'e ogueroayvu porã guive Nhanderuete ijayvuague renduare.

⁷ Ha'e rami avi joegui yvateve va'e ogueroayvu porã 'rã yvyĩve va'e, jaikuaa pavẽ.

⁸ Ko vvy re Levi ramymino kuery regua dízimo jopya ikuai va'e ma avakue omano va'erã meme. Ha'e rã Melquisedeque pe ma “Oikove va'e” ea.

* **6:18** “Mokoĩ mba'e oaxa rive e'ỹ va'erã” he'i, mba'eta Nhanderuete guery rupi ae ijayvu, ha'e oura guive. † **6:19** “Templo mbotya ajukue guigua” he'ia ma ombojeroviaaty ropy oĩ va'e re ijayvu vy, Henda ik'y'a e'ỹ ete va'e jaikua. Ha'e nunga omombe'u porãve capítulo 9 py. Ha'e rami avi apy ma ombojeroviaaty yva re oĩ va'e re ijayvu, 8.12 ha'e 9.11-12 py oĩa rami. * **7:3** Apy Melquisedeque pe “Cristo rami oiko va'ekue” he'i, mba'eta Antigo Testamento py nomombe'uai tuu, ixy, tamoi kuery, ituiague neĩ omanoague (Gênesis 14.17-20).

⁹ Ha'e gui jaikuaa rã Levi voi dízimo ome'ê avi raka'e Abraão ome'êa py, aỹ hamymino kuery dízimo jopya ikuai va'eri,

¹⁰ mba'eta tamoi Abraão ma Melquisedeque rovaexi vy oo jave hete re Levi voi oi ae ma raka'e.

Levi ramymino kuery sacerdote ikuai aguã opa va'erã, ha'e rã Cristo ma opa va'erã e'ÿa re ijavyua

¹¹ Levi ramymino kuery sacerdote ikuai aguã ma heta va'e kuery lei ojopy va'ekue re oi. Ha'e rami avi Levi ramymino kuery opa mba'e gui nhandeky'a'opa va'e rire amboae regua sacerdote oi e'ÿ tei ha'eve 'rãgue. Ha'e va'e ma Arão ramymino e'ÿ, ha'e rã Melquisedeque reko rami heko va'e.

¹² Lei omboekoviaa ramo mae ma ha'eve amboae regua sacerdote oi aguã.

¹³ Mba'eta sacerdote ro'ea va'e ma amboae regua. Ha'e va'e regua ma avave rei altar rupi omba'eapo va'e'ÿ.

¹⁴ Mba'eta jaikuaa nhande-Senhor ma Judá ramymino oikoague. Ha'e va'e regua pe ma Moisés "Sacerdote oi va'erã" nde'i.

¹⁵ Ha'e rami tei jaikuaa porãve 'rã, mba'eta amboae regua Melquisedeque reko rami heko va'e sacerdote oi aguã ma ha'eve.

¹⁶ Ha'e va'e ma avakue pegua lei re oia rami e'ÿ omoia raka'e, ha'e rã hekove imarã e'ÿ va'e vy ipo'akapa va'e ramo.

¹⁷ Mba'eta Jesus pe "Ndee ma Melquisedeque reko rami sacerdote rei raka'e rã peve guarã", he'i.*

¹⁸ Ha'e ramia py omboyke yma ojapo uka pyre, mba'eta ha'e va'e ma ipo'aka e'ÿ ha'e mba'everã ovare'ÿ ramo.

¹⁹ (Mba'eta lei ma peteive henda py nhandeky'a'o va'e'ÿ.) Ha'e gui oikuaa uka iporãve va'e nharõ aguã, ha'e va'e rupi Nhanderuete re nhanhemboja ete aguã.

Cristo anho'i sacerdote heko porã ete va'e oikoa re ijavyua

²⁰ Ha'e gui Nhanderuete ma sacerdote-rã Jesus omoi vy ndoura e'ÿi guive. (Amboae regua sacerdote kuery ma oura re'ÿ 'rã omoia.

²¹ Ha'e rã Jesus ma oura reve omoi, mba'eta ixupe "Senhor ouraague ndoaxa rivei 'rã, 'Ndee ma sacerdote raka'e rã peve guarã', he'ia py.")

²² Ha'e nunga rupi Jesus ma Nhanderuete reve guarã iporãve va'e oikuaa uka.

²³ Ymave rupigua sacerdote kuery ma heta ikuai raka'e, mba'eta petei-tei omano vy noiwei 'rã.

²⁴ Ha'e rã Jesus ma raka'e rã peve guarã vy sacerdote opa e'ÿ re oi.

²⁵ Ha'e nunga rupi hexeve vy Nhanderuete re nhanhemboja va'e nhanderaa jepe 'rã opa mba'e gui, mba'eta oikove riae nhandere ojerure aguã.

²⁶ Anhetê ha'e va'e regua sacerdote yvateve va'e anho ha'eve nhandevy, iky'a e'ÿ va'e, heko vaia oi e'ÿ va'e, heko ky'a e'ÿ va'e, ojevavy va'e kuerya gui oi'pe'a pyre, ha'e yva áryve omboyvatea va'e.

²⁷ Sacerdote yvateve va'e mboae ikuai va'e rami e'ÿ Jesus noikotevêi ára nhavõ ha'e ae ojevavyague re ranhe mymba ome'ê aguã, ha'e gui mae ma amboae kuery ojevavyague re ju. Mba'eta peteigue'i ha'e ae ojevuka uka vy ombogue raka'e jevavya.

²⁸ Mba'eta lei re oia rami vy sacerdote kuery yvatekueve va'e ma ikangy va'e meme. Ha'e gui Nhanderuete lei oeja ma rire Gua'y ae omoi, oura reve ijavyuague rami vy. Ha'e rã Ta'y ma opa mba'e py heko porã va'e, raka'e rã peve guarã.

* 7:17 Salmo 110.4

8

Jypygua guexeve guarã ojapo pyre gui Cristo rupi ou va'ekue iporãvea re ijayvua

¹ Ha'e gui aiporo'eague ma po rami: Nhandevyguia sacerdote yvateve va'e ma yva re oguapy raka'e Ipo'akapa va'e renda oiporu kuaa regua re.

² Ha'e py ma ojeuegua kuery re ojerure oiny ombojeroviaaty iky'a e'ÿ ha'e anhetê ete va'e py, Senhor ae ojapo va'ekue py, avakue ojapo va'ekue py e'ÿ.

³ Mba'eta sacerdote yvateve va'e kuery ma mba'emo ome'ê aguã omoïa, mymba ojuka aguã guive. Ha'e nunga rupi nhandevyguia sacerdote yvateve va'e voi oguereko avi ome'ê va'erã.*

⁴ Ha'e rami avi ko yvy re oiko teri va'e rire neï sacerdote voi ndoikoi 'rãgue, mba'eta ikuai 'rãe lei re oïa rami vy mba'emo me'êarã.

⁵ Ha'e va'e kuery omba'eapo aguã ma yva re mba'emo oï va'e 'ã rami rive, Moisés ombojerovia atyrã ojapo aguã re Nhanderuede ijayvu vy aipoe'iague rami vy: "Ma'ê, ejapopa ke vvyty áry ndevy ha'angaa aexa uka va'ekue rami", he'iague rami.*

⁶ Ha'e nungakue gui aÿ Jesus mba'emo ojapo va'e ma ha'eveve, Nhanderuede reve guarã ogueru va'ekue voi ha'eveve, ayvu iporãve va'e rupi ogueru guive.*

⁷ Mba'eta hexevegua jypy guare opa mba'e py ha'eve ete va'e rire ma amboae ju ogueru e'ÿ teï ha'eve 'rãgue.

⁸ Ha'e rami avi Senhor ndoguerovy'ai raka'e ymagua kuery. Ha'e vy aipoe'i: "Ma'ê, ou ma oiny ára xereve guarã ipyau va'e ju ajapo aguã Israel ha'e Judá kuery pe.

⁹ Peneramoï kuery pe ajapo va'ekue ramigua e'ÿ 'rã ajapo, ha'e kuery po re ajopy vy Egito yvy gui anoëmba jave guare rami e'ÿ, mba'eta ha'e kuery ojepe'apa ma xereve guarã ajapo va'ekue gui. Ha'e rire ha'e kuery re xee napenavei ma 'rã", he'i Senhor.

¹⁰ "Ha'e gui raka'eve rã po rami 'rã ajapo xereve guarã pyau Israel kuery pe. Xee aipota va'e amoï 'rã ha'e kuery 'arandua re, ipy'a re ae 'rã ambopara. Xee aiko 'rã Tuete, ha'e rã ha'e kuery ma xevyguia kuery 'rã ikuai", he'i Senhor.

¹¹ "Ha'e rami rire mava'eve nombo'evei 'rã oirũ neï guyvy kuery Senhor oikuaa aguã re, mba'eta pavê 'rã xekuaa, vvyigüeve'i ha'e yvatekueve voi.

¹² Mba'eta amboaxy vy amboguepa 'rã heko vaiague, naxema'endu'avei ma 'rã ojevavyague re", he'i.*

¹³ "Ipyau va'e" he'ia py oikuaa uka jypy guare inhyma maa. Ha'e gui yma guare inhymamba va'e vy oaxa ta ma ovy.

9

Ymave rupi mba'emo ome'ëmby mba'everã ndovareiaque re ijayvua

¹ Ha'e gui Nhanderuede jypy guexeve guarã ojapo va'ekue re oï heta va'e kuery ombojerovia aguã, ha'e ko yvy regua oo iky'a e'ÿ va'erã ojapo aguã guive.*

² Ha'e rami rã ojapopa raka'e ombojerovia atyrã. Ha'e gui opy jaikea py ma oï va'ekue tataendy 'y, mesa ha'e Senhor renonde mbojape omoï mbyre. Ha'e va'e henda pe ma "Henda iky'a e'ÿ va'e" 'eaague.

* **8:3** Jesus ome'ê va'ekue ma nguguy ae (Hebreus 9.12). * **8:5** Êxodo 25.40 * **8:6** Lucas 22.20; 2 Coríntios 3.6-11 * **8:12** Jeremias 31.31-34 * **9:1** Êxodo 25.8-40

³ Ha'e gui ma peteĩ okẽ re ajukue mokoña oĩ va'e rovai ma ombojeroviaaty ropy ete oĩ, "Henda iky'a e'ỹ ete va'e" 'eaague.

⁴ Ha'e va'e pegua oĩ va'ekue ma peteĩ altar ouro guigua heakuã porã va'e rapyaty. Oĩ avi guexeve guarã Senhor ojapo va'ekue ryrú, ouro py onhovãmba pyre. Ha'e va'e ryepy py oĩ va'ekue manã ryrú ouro guigua, Arão popoka ipoty va'ekue, ha'e itape ayvu oēja va'ekue oĩa guive.

⁵ Hi'áry ma omopu'ã anjo ipepo va'e ra'angaa hexakãmba va'e. Ha'e kuery omo'ã hyru mbotya teko vai mbogue atyrã oĩ va'e. Ha'e nungakue ma aỹ nda'evei romombe'u porãve aguã.

⁶ Ha'e nunga ha'e javi ogueroko katupa ma rire sacerdote kuery ma opy ja'o oike ypya'i pyve oĩ va'e py oike jepi 'rã Nhanderuete pe mba'emo ome'ẽ aguã.*

⁷ Ha'e rã opyve ma sacerdote yvateve va'e ha'e ae'i 'rã oike, peteĩgue-ĩgue'i ma'et'ya nhavõ. Mba'emo ruguy reve 'rã oike ha'e ae ojejavyague re ome'ẽ va'erã, ha'e gui heta va'e kuery oikuaa vy e'ỹ ojejavyague re ju.

⁸ Ha'e nunga py Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ po rami oikuaa uka: Ombojeroviaaty jypy guare ho'ame teria ja Henda iky'a e'ỹ va'e py jaike aguã nda'evei, mba'eta nhandemboja aguã ndoikuaa ukaai teri.

⁹ Ha'e nunga oejaa raka'e nhande aỹgua kuery jaikuaa aguã, mba'eta ymagua kuery ombojerovia vy mymba ojuka ha'e mba'emo ome'ẽ teĩ ha'e nunga ma ipy'apy rupi ndoiky'a'oi raka'e opa mba'e vai gui.

¹⁰ Ha'e ramigua ojapo uka pyre ma ha'e kuery ro'o reguarã rive. Okaru, oy'u ha'e ojepoei aguã rive oēja, opa mba'e ombopyau aguã ára peve guarã.

Tuguy omo'ẽa re ijayvua

¹¹ Ha'e gui ma Cristo ou vy sacerdote yvateve va'e rami ogueru mba'emo porã aỹ ojekuaa va'e. Ha'e rami vy ombojeroviaaty tuvixave ha'e iporãve va'e py oike, avakue opo py ojapo va'ekue py e'ỹ, mba'eta ko yvy regua e'ỹ ae.

¹² Kavara ha'e vaka ra'y ruguy e'ỹ guive oguerouke raka'e Henda iky'a e'ỹ ete va'e py, ha'e rã nguguy ae. Peteĩgue'i oike raka'e, araka'e rã peve guarã nhandereraa jepe ma rire.*

¹³ Mba'eta ymave rupi kavara ha'e vaka ruguy, ha'e gui vaka ra'y oapy pyre rugue ma onhemongy'a va'ekue áry omboayvi vy oiky'a'oa 'rã hi'árykue rupi rive.

¹⁴ Ha'e gui Cristo ruguy katuve ma nhandeky'a'o 'rã, mba'eta Nhe'ẽ imarã e'ỹ va'e po'akaa rupi iky'a e'ỹ va'e vy ha'e ae ojejuka uka raka'e Nhanderuete pe ome'ẽ mbyrã. Ha'e rami vy nhandepy'apy rupi peve 'rã nhandeky'a'o, jajapo ve'ỹ aguã manoa katy nhandereraa arã nunga, Nhanderuete oikove va'e pe anho nhandekuai aguã.

¹⁵ Ha'e rami py Nhanderuete reve guarã ipyau va'e ogueru. Omano vy omboguepa raka'e jypy guare ayvu rupigua kuery ojejavyague, Nhanderuete remienioĩ kuery ha'e javi oupity aguã mba'emo imarã e'ỹ va'e ijayvuague.

¹⁶ Mba'eta amongue omano ta vy joupe mba'emo oēja aguã re ijayvuague ma ijayvu va'ekue omano ramo anho 'rã ovare,

¹⁷ omano ma ramo mae ma ijayvuague oiko 'rã. Ijayvu va'ekue oikove teria ja peteĩve henda py ndoikoi 'rã.

¹⁸ Ha'e nunga rupi Nhanderuete jypy guare guexeve guarã ojapo vy omo'ẽ uka raka'e mba'emo ruguy.

¹⁹ Ha'e ramo Moisés ma heta va'e kuery pe lei regua ojapo uka pyre omombe'upa ma vy ogueru raka'e vaka ra'y ha'e kavara ruguy yy reve.

* 9:6 Êxodo 30.10; Levítico 18.34 * 9:12 1 Timóteo 2.5,6

Ha'e rami vy hissopo rogue ha'e vexa'i rague omopytã mbyre omoakÿ vy omboayvi raka'e kuaxia para oĩ va'e ha'e heta va'e kuery ha'e javi re.

²⁰ Ha'e vy aipoe'i: "Kova'e tuguy py Nhanderuete ojapo guexeve guarã, ha'e va'e rupi pendekuai aguã", he'i raka'e.

²¹ Ha'ekue rami ae huguy py omboayvi avi ombojeroviaaty ha'e tembiporu opy rupi oiporu va'erã ha'e javi re.

²² Mba'eta lei re oĩa rami vy opa mba'e rai oiky'a'oa 'rã tuguy py, mba'eta tuguy omoëa e'ÿ re nda'evei jejavya ombogua aguã.

Cristo omanoague araka'e rã peve guarã ovarea re ijayvua

²³ Ha'e va'e nunga ma yva re mba'emo oĩ va'e kuaxia ukaarã rive ome'ëa, ha'e rami vy mymba ojukaa py 'rã oiky'a'oa. Ha'e rã yva re ete mba'emo oĩ va'e ma yvateve va'e ojukaa py 'rã oiky'a'oa.

²⁴ Mba'eta Cristo ma henda iky'a e'ÿ va'erã avakue opo py ojapo va'ekue py e'ÿ oike raka'e, mba'eta ha'e nunga ma anhetê va'e kuaxia ukaarã rive ome'ëa. Ha'e rami 'rãgue py yva re ete oike raka'e, aÿ peve Nhanderuete renonde ojexa uka vy nhandere ojerure aguã.

²⁵ Ojejuka uka jepi e'ÿ teĩ ha'eve guive, sacerdote yvatekueve va'e ma'etÿa nhavõ henda iky'a e'ÿ ete va'e py mba'emo ruguy reve oike va'e rami e'ÿ.

²⁶ Mba'eta ha'e rami va'e rire yvy itui ypy'i guive mbovykue rei e'ÿ Cristo omano 'rãgue. Ha'e rami 'rãgue py aÿ ára ojeupity ramo peteĩgue'i ojekuaa, ha'e ae ojejuka uka vy jejavya ha'e javi oipe'apa vyvoi aguã.

²⁷ Mba'eta avakue renonderã omoĩa peteĩgue'i omano aguã, ha'e va'e rire imboayvuarã pe ojexa uka aguã.

²⁸ Ha'e rami ae avi Cristo voi peteĩgue'i ojejuka uka raka'e heta ojejavyague oipe'a aguã, ha'e va'e rire jejavya reve'ÿ ju 'rã ojekuaa, oo jepe aguã oarõ va'e kuery pe.

10

Mymba ojukaa ague rami e'ÿ Cristo omanoague re ijayvua

¹ Lei regua ma henonde re mba'emo porã ou oiny va'e 'ã rami rive, ou va'e ete e'ÿ.* Ha'e nunga rupi nda'evei 'rã opa mba'e gui oiky'a'oa aguã mba'emo me'ëa kuery, ma'etÿa nhavõ mymba ome'ë jepi teĩ.

² Ha'e rami e'ÿ va'e rire ombojerovia va'e kuery nome'ëvei 'rãgue, mba'eta peteĩgue'i oiky'a'opaa va'e rire ipy'a ky'aa noenduvei ma 'rãgue.

³ Ha'e rami avi ma'etÿa nhavõ mymba ome'ë aguã ma ojejavya re ima'endu'a jepi aguã rive,

⁴ mba'eta vaka ha'e kavara ruguy omoë mbyre ma ndoipe'ai 'rãe jajejavya.

⁵ Ha'e nunga rupi kova'e yvy re Cristo ou vy aipoe'i: "Mymba ojukaa pyre ha'e mba'emo ome'ëmby ma ndereipotai. Ha'e rami 'rãgue py xereterã rereko katu.

⁶ Jevavya regua oapy reve ome'ëa rã ndererovy'ai.

⁷ Ha'e nunga rupi aipoa'e: 'Ma'ë Xeruete, apy ma aĩ ndee reipota va'e ajapo aguã, (mba'eta kuaxia onhemama va'e re oĩ xerekorã)', ha'e", he'i.

⁸ Jypy aipoe'i: "Mymba ojuka pyre ha'e mba'emo ome'ëmby ndereipotai, mba'eta jejavya regua oapy reve ome'ëa rã ndererovy'ai", he'i raka'e, lei re oĩa rami vy ome'ëa va'e meme teĩ. Ha'e va'e rire

⁹ aipoe'ive ju: "Ma'ë Xeruete, apy ma aĩ ndee reipota va'e ajapo aguã", he'i. Ha'e rami vy jypy guare omomba raka'e, hekovia amboae ju omoĩ aguã.

* 10:1 Colossenses 2.16,17

10 Ha'e rami vy "Nhanderuete oipota va'e" he'ia rami vy nhandeky'a'o, Jesus Cristo guete reve peteĩgue'i ojejuka uka rire.

11 Ha'e gui sacerdote kuery ikuai va'e ma ko'ẽ nhavõ ojexa uka 'rã Nhanderuete pe omba'eapo aguã, ha'ekue'i rami ae nymba ojukaa py, ha'e nunga neĩ peteĩgueve jejavya ndoipe'ai teĩ.

12 Ha'e rã Jesus ma raka'e rã peve guarã peteĩgue'i ojejuka uka jejavya re, ha'e rire Nhanderuete oiporu kuaa regua re oguapy oiny.

13 Ha'e va'e rire oarõ oiny hovaigua kuery ipy guýry omoĩmba peve guarã.

14 Mba'eta peteĩgue'i ojejuka uka vy opa mba'e gui oiky'a'o raka'e ojeky'a'o uka va'e ha'e javi, raka'e rã peve guarã.

15 Ha'e ramigua Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ voi oikuaa uka, mba'eta jypy'i Senhor aipoe'i:

16 "Ha'e va'e ára rire ha'e kuery pe ajapo 'rã xereve guarã, po rami: Ha'e kuery py'a re amoĩ 'rã aipota va'e, hi'arandua re ae 'rã ambopara", he'i rire

17 aipoe'ive ju: "Ha'e kuery ojejavyague ha'e heko vaiague re peteĩve henda py naxema'endu'avei ma 'rã raka'e rã peve", he'i.

18 Ha'e nungakue omboguepa ma rire mba'eva nanhame'ẽvei ma 'rã jajevyague re.

Nhanderuete re nhandemboja, nhaĩ atã ha'e nhandhopytyvõ aguã re ijayvua

19 Ha'e nunga rupi irmão kuery, Jesus ruguy gui vy nhandepy'a guaxu Henda iky'a e'ỹ ete va'e py jaike aguã,

20 mba'eta nhandevy pe ojapo tape pyau imarã e'ỹ va'e, ajukue okẽ regua rovai katy oo va'e. Ha'e va'e ma hete ae.

21 Nhandevy pegua sacerdote yvateve ete va'e oiko Nhanderuete pegua oo re opena va'e.

22 Ha'e ramo nhandemboja tema peteĩ rupi nhandepy'a ha'e jajerovia ete reve, nhandepy'a oiky'a'opaa rire iky'aa oĩ va'ekue gui, ha'e nhanderete voi yy iky'a e'ỹ va'e py ojoi porãmbaa rire.*

23 Nhandekangy e'ỹ re nhaĩ atã tema nharõ va'e nhamombe'u jaikovy va'e re, mba'eta nhandemboaxy aguã re ijayvu va'ekue ma ojeroviapy.

24 Peteĩ-teĩ nhandhopytyvõ pota guive nhandeporayvu ha'e jajapo porãa rupi nhandekuai aguã.

25 Japytu'u eme nhandemboatya gui, amboae kuery ikuai rami e'ỹ. Ha'e rami 'rãgue py nhandhombopy'a guaxu, hi'ára ovaẽ rai'ive ma ouvvy rã jaexa vy katuve ma jajapove tema.

Ojevavy potae rei va'ekue ombopagaa 'rãa re ijayvua

26 Mba'eta anhetẽ va'e jaikuaa porã rire teĩ jajevyague re ome'ẽ mbyrã.

27 Ha'e rami 'rãgue py jakyje reve 'rã nharõ nhandemboayvuarã ha'e tata nhombopagarã, hovaigua kuery mokanhayarã.*

28 Mba'eta Moisés lei ombopara va'ekue amongue noenduxei ramo omboaxy e'ỹ re ojukaa 'rã raka'e, mokoĩ e'ỹ vy mboapy hekokue omombe'u rire.*

29 Ha'e gui mba'exa tu peikuaa? Ha'e nungakue gui nombopaga vaipaaive 'rã teve amongue Nhanderuete Ra'y re opyrõmba rei va'ekue? Mba'eta nombovareĩ Cristo ruguy, ha'e va'e py Nhanderuete guexeve guarã ojapogague rami vy oiky'a'o rire teĩ, ha'e ombojaru rei guive Nhe'ẽ nhandemboaxya kuaa ukua.

* 10:22 Romanos 5.1,2; Efésios 3.12; Hebreus 4.14-16
Deuteronomio 17.6

* 10:27 Hebreus 6.4-8

* 10:28

30 Mba'eta jaikuaa ae “Xee ae ajoepy ha'e anhombopaga 'rã” he'i va'ekue. Teĩgüe ju aipo'ea: “Senhor omboayvu 'rã ojeuepegua kuery.”*

31 Nhanderuete oikove va'e po py amongue ho'a rã nda'evei ete 'rã.

Yma guare re nhanema'endu'a, ha'e jaikoague repy jaupity aguã re ijayvua

32 Ha'e rami avi penema'endu'a ke yma guare re, mba'eta ayvu porã peikuaa rire pendere opu'ãa rei rã pejexavai teĩ peĩ atã pekuapy raka'e.

33 Amongue py pavẽ rembiexarã penemoĩa penembojaru rei ha'e penderereko axy rei vy. Ha'e amongue py amboae kuery oguereko axya rã ojexavai va'e kuery re penhemoirũ va'ekue,

34 nhuã py ikuai rã pemboaxy vy. Ha'e nunga anho e'ÿ, peẽ ae penemba'e rei rei peipe'a ukapa va'ekue pevy'a reve, mba'eta mba'emo iporãve ha'e opa e'ÿ va'e perekoa peikuaa.

35 Ha'e nunga rupi pejepe'a eme pejeroviaa rupi pendekuaia gui, mba'eta ha'e nungakue repy iporã va'e oĩ.*

36 Peĩ atã tema, Nhanderuete oipota va'e pejapopa ma rire peupity aguã ijayvuague.

37 “Mba'eta are'ÿ'i re ou va'erã va'e ovaẽ 'rã, ndarei 'rã ou aguã.

38 Ha'e rami avi xevyguã heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai. Ha'e rã ha'ekue py ojevy ramo xee ndarovy'avei 'rã”, he'i va'ekue.*

39 Ha'e rã nhande kuery ma okanhy aguã katy ojevy va'e regua e'ÿ. Ojeroviaa rupi ikuai va'e regua nhandekuai, onhe'ẽ omokanhy va'e'ÿ.

11

Jajeroviaa re ijayvua

1 Ha'e gui jajeroviaa rupi vy jaikuaa porã 'rã mba'emo nharõ va'e anhetẽ ete oikoa, mba'emo jaexa e'ÿ va'e oikoa jaikuaa.

2 Mba'eta ymagua kuery voi ojeroviaa rupi vy oexa uka raka'e heko porã va'ea.

3 Jajeroviaa rupi vy jaikuaa Nhanderuete oayvu py rive opa mba'e omoingo raka'eague. Ha'e rami vy mba'emo jaexa va'e ma jaexa e'ÿ va'e gui oiko va'ekue meme.*

Jypy ombopara pyre re jaikuaa pota aguã re ijayvua

Abel, Enoque ha'e Noé rekokue oĩa

4 Abel ma ojeroviaa rupi oiko vy ome'ẽ raka'e guyke'y Caim ome'ẽ va'e gui iporãve va'e. Mba'emo ome'ẽ va'e Nhanderuete ojou porã ramo jaikuaa heko porã va'ea. Ha'e nunga rupi omano ma rire teĩ aÿ voi ijayvu teri.*

5 Enoque ma ojeroviaa rupi oiko ramo heraa raka'e omano e'ÿ aguã rami. Nhanderuete ogueraa rire ndojuavei, mba'eta ogueraa e'ÿ mbove voi oexa uka Nhanderuete ombovy'a va'ea.

6 Ha'e rã jajerovia e'ÿ re ma nda'evei Nhanderuete nhambovy'a aguã, mba'eta Nhanderuete oikoa jarovia vy 'rãe nhandemboja hexe, ha'e oeka va'e kuery pe mba'emo porã ome'ẽ 'rãa jarovia vy guive.*

7 Noé voi ojeroviaa rupi vy Nhanderuete gui oikuaa raka'e mba'emo ojekuaa e'ÿ teri va'e oiko 'rãa. Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi vy ojapo raka'e petei kanoã gauxu ngoo pygua kuery ogueraa jepe aguã. Ha'e

* 10:30 Deuteronomio 32.35-36, Salmo 135.14 * 10:35 Tiago 1.2-4, 12 * 10:38 Habacuque 2.3-4

* 11:3 Gênesis 1.1; 2 Pedro 3.5 * 11:4 Gênesis 4.1-8 * 11:6 Gênesis 5.21-24

rami vy oikuaa uka ko yvy regua kuery ombopagaa 'rãa, ha'e ojeroviaa rupi teko porã oupity aguã rami oiko.*

Abraão, Sara, Isaque, Jacó ha'e José rekokie oĩa

⁸ Ha'e gui Abraão ma ojeroviaa rupi oiko vy Nhanderuete oenoĩ rã onhe'ẽ rendu, ha'e rami vy oo peteĩ henda oyvyrã ojopy aguã katy. Marã katy pa ooa oikuaa vy e'ỹ oo.

⁹ Ojeroviaa rupi oiko yvy ome'ẽ va'erã va'e rupi, oyvy re'ỹ rami. Oo'i py oiko raka'e Isaque ha'e Jacó reve. Ha'e va'e kuery voi hexeve ojopy avi 'rã oyvyrã ijayvuague.

¹⁰ Mba'eta oarõ oikovy tetã ijyta porã va'e ojekuaa aguã. Ha'e va'e re onhembopy'a va'ekue ha'e ijapoare ma Nhanderuete ae.*

¹¹ Ta'yxy Sara voi ojeroviaa rupi oiko vy imemby nho raka'e, guaimi'i ete ma va'eri. Mba'eta oikuaa imemby aguã re ijayvu va'ekue ojeroviapy oikoa.*

¹² Ha'e nunga rupi peteĩ ava omanogue rami oiko va'e gui heta ikuai raka'e, yva re jaxy-tata ikuai va'e ha'e ye'ẽ yv'yry ita ku'i ikuai va'e rami avi mbovy rei e'ỹ ikuai.

¹³ Ha'e va'e kuery ha'e javive ojeroviaa rupi ikuai reve omano raka'e, ome'ẽ va'erã va'ekue ojopy e'ỹ re. Ha'e nunga ma mombyry gui mba'emo oexaa rami rive oguerovy'a. Ha'e rami vy yvy mboae regua ikuai rami onhemombe'u, ha'e rã ko yvy rupi ma uguata rei va'e ikuai.

¹⁴ Ha'e rami ijayvu va'e kuery ma guekoarã oeka teria oikuaa uka.

¹⁵ Tekoa oxêague re ima'endu'a riae va'e rire anhetẽ ojevy 'rãgue ha'e katy.

¹⁶ Ha'e rami 'rãgue py oeka oikovy guekoa iporãve va'erã, yva regua. Ha'e nunga rupi Nhanderuete noxĩ "Ha'e kuery Ruete" he'i aguã ojeupe, ha'e rami vy ogueroko katu ha'e kuery retãrã.

¹⁷ Abraão ma Nhanderuete oeko a'ã ramo ojeroviaa rupi oiko vy ome'ẽ gua'y Isaque. Nhanderuete omoingo aguã re ijayvu rã oendu vy oguerovy'a va'ekue ri gua'y peteĩ'i va'e ojuka aguã rami oiko.

¹⁸ Mba'eta ixupe Nhanderuete "Isaque ra'y kuery pe 'Neramymino kuery' 'ea 'rã", he'i va'ekue.*

¹⁹ Ha'e rami Abraão oiko mba'eta oikuaa ta'y omanoague gui Nhanderuete omboete ju aguã voi ipo'aka va'ea. Ha'e rire omanoague gui oikove ju va'e rami ete avi ogueraa gua'y.*

²⁰ Ha'ekue rami ju Isaque voi ojeroviaa rupi oiko vy ogueroayvu porã gua'y kuery Jacó ha'e Esau, ha'e rami vy omombe'u mba'emo oiko va'erã.*

²¹ Jacó ma ojeroviaa rupi vy omano ta ma vy ogueroayvu porã José ra'y kuery peteĩ-teĩ. Ha'e rami vy opopoka apy re onhemomburu reve opu'ã vy omboete Nhanderuete.*

²² José ma ojeroviaa rupi vy omano rai'i ma vy omombe'u Israel kuery oopa ju 'rãa, ha'e okãgue guive ogueraa uka.*

²³ Ha'e gui Moisés itui'i ramove tuu kuery ojeroviaa rupi ikuai vy mboapy jaxy re onhomi raka'e, mba'eta oexa rã kyrĩ va'e iporã. Ha'e rami vy ndokyjei huvixave ayvu rovai rupi ikuai aguã.*

Moisés rekokie oĩa

²⁴ Moisés tuja ma rire ojeroviaa rupi vy ndoikoxevei Faraó rajy pi'a rami.

* 11:7 Gênesis 6.8-22 * 11:10 Gênesis 12.1-4 * 11:11 Gênesis 17.15-22 * 11:18 Gênesis 21.12

* 11:19 Gênesis 22.1-18 * 11:20 Gênesis 27.1-40 * 11:21 Gênesis 48.10-16 * 11:22 Gênesis

50.22-26 * 11:23 Êxodo 2.1-15

25 Mba'eta ojevavy reia py xapy'a'i ovy'a 'rãgue py ojou porãve Nhanderuete pegua kuery reve ojerereko axy uka aguã.

26 Mba'eta Cristo káuxa onhemoingo axy uka vy Egito pygua kuery oguerekopaa gui oguerekopave 'rãa oikuaa, mba'eta oarõ oikovy hekoviara.

27 Ojeroviaa rupi vy ojea ovy Egito vvy, neĩ huvixa ipoxy ramo voi ndokyjei guive. Ha'e rami 'rãgue py oĩ atã, jaexa e'ỹ va'e oexa va'e rami.

28 Ojeroviaa rupi vy ojapo raka'e ngaru Páscoa ára pygua, ha'e rami vy vexa'i ruguy omoẽ uka porojukaa oupity e'ỹ aguã Israel regua ra'y kuery tujakueve.*

29 Ha'e kuery ojeroviaa rupi ikuai vy oaxa raka'e Ye'ẽ Pytã rupi, vvy pirua rupi ooa rami. Ha'e rã Egito pygua kuery ma oaxa aguã onhea'anga vy oy'upa.

Canaã vvy re Israel kuery ikuai jave guare re ijayvua

30 Ha'e kuery ojeroviaa rupi ikuai ramo Jericó tetã kora ho'apa raka'e, sete ára re ombojere rire.

31 Ha'e gui Raabe voi kunha itavy rei va'ekue ri ojeroviaa rupi oiko vy omovaẽ porã raka'e avakue oikuaa pota vy oje'oi va'ekue. Ha'e rami vy nokanhyi nhonhe'ẽ rendu e'ỹ va'e kuery reve.*

32 Ha'e gui nda'evei amombe'upave aguã. Mba'eta oata 'rãgue amombe'u aguã Gideão rekokue, Baraque, Sansão, Jefté, Davi, Samuel ha'e profeta kuery rekokue ha'e javi.

33 Ha'e va'e kuery ma ojeroviaa rupi ikuai vy ipo'aka raka'e tetã ikuai va'e re, teko porã rupi joguereko, oupity mba'emo ome'ẽ 'rã va'ekue, omboty uka guary juru,

34 ombogue uka tata guaxu, kyxe gui oo jepe, ikangya gui imbarate ju, joe opu'ãa py ipo'aka, ha'e amboae guigua xondaro kuery omonhamba.

35 Kunhague ma hoo pygua omano va'ekue omboetea jevy ramo ogueraa ju oikove va'e. Ha'e rã amboae kuery ma nonhemoẽ ukaxei vy onhemoingo axy uka raka'e, onhemoete ju aguã iporãve va'e oupity aguã.

36 Ha'e gui amboae kuery ju ombojarua rei rã ikuai axy rei, oinupãa, oipokuaa, ha'e nhuã py omboty ramo.

37 Ita py ojapipaa, omboayvua, vvyra kyxãa py mbyte rupi ojayaa, kyxe py ojukaa guive. Hoo e'ỹ va'e ikuai, vexa'ĩ ha'e kavara pire py onhemonde, iporiau rei, ojexavai rei ha'e ojavykya rei.

38 (Ha'e va'e kuery rekoarã kova'e vvy nda'evei.) Tekoa e'ỹa rupi ikuai, vvyty, itakua ha'e vvykua oĩ va'e rupi.

39 Ha'e va'e kuery ha'e javive ma ojeroviaa rupi ikuai vy oexa uka raka'e heko porã va'ea. Ha'e rami teĩ ndoupityi guive ome'ẽ 'rã va'ekue,

40 mba'eta nhande kuery peguarã Nhanderuete oguereko katu mba'emo iporãve va'e, nhande kuery reve vy anho ha'e kuery oupitypa aguã ijayvuague.

12

Cristo rami avi nhande voi nhaĩ atã aguã re ijayvua

1 Ymagua kuery heta ojeroviaa oexa uka va'ekue ma arai tuvixa va'e rami nhandembojere okuapy. Ha'e ramo nhande voi ke nhandejegui nhamboipa ipoyikue oĩ va'e ha'e javi, nhandere jejavya oja ratã va'e guive. Ha'e rami vy nhaĩ atã reve nhanha tema nhanderenonderã omoĩ mbyre katy.*

* 11:28 Êxodo 12.1-28; 14.15-31 * 11:31 Josué 6.1-25 * 12:1 Apy ma corrida re ombojoja Senhor pe nhandekuaia (Filipenses 3.12-14).

² Nhama'ê porã tema Jesus re anho, mba'eta ixugui ae ou jypy guive opa peve jajerovia aguã. Mba'eta ha'e ma henonderã imbovy'arã omõĩ mbyre ojopy voi 'rãgue py oxĩ e'ỹ re ogueropo'aka raka'e kuruxu re oiko axya. Ha'e rire oguapy oiny Nhanderuete renda openaaty oiporu kuaa regua re.

³ Peikuaa pota porã ke ha'e rami ete heko vai va'ety kuery hexe opu'ã rei rã ogueropo'akaague re, penekangy e'ỹ aguã, neĩ pendepy'a py pendekuerai e'ỹ aguã.

Nhanemo'arandua py Nhanderuete nhanderyvua oexa ukaa re ijayvua

⁴ Mba'eta peẽ ma teko vai rovai penhea'ãa rupi penderugy nomoẽai teri.

⁵ Ha'e penderexarai guive gua'y pe rami penemongetaa re: "Xera'y kuery, pembovare'ỹ eme Senhor penemo'arandu rã, pendekuerai eme guive pëvy ijayvu ramo.

⁶ Mba'eta Senhor omongeta 'rã guembiayvu kuery, ha'e oinupã 'rã gua'yra ogueru va'e ha'e javive", he'iague re.*

⁷ Ha'e nunga rupi penemoingo axya ma Nhanderuete penemo'arandu aguã oiko, gua'y kuery rami ae penderereko vy. Mba'eta jipoi ta'y kuery tuu omõ'arandu e'ỹ va'e.

⁸ Napenemo'arandui ri ramo penderu peikuaa e'ỹ va'e peiko, ta'y e'ỹ, mba'eta Nhanderuete omõ'arandu 'rã gua'y kuery ha'e javi.

⁹ Nhanderu kuery ngo'o re ikuai va'e ma nhanemo'arandu rã nhanhe'ẽ rendu 'rã. Nhanenhe'ẽ Ruete katuve ma nhanhe'ẽ rendu 'rãgue, jaikove aguã.

¹⁰ Mba'eta nhanderu kuery nhanemo'arandu 'rã xapy'ai guarã, ha'e kuery oikuaa rami. Ha'e rã Nhanderuete ma nhanemoingo porã aguã nhanemo'arandu, iky'a e'ỹa rami nhande voi nhandekuai aguã.

¹¹ Nhanemo'arandua nhavõ ha'e ramove'i nanhanembovy'ai 'rã merami, nhanemomboriau ranhe. Ha'e rami teĩ nhanemo'arandupaa ma rire ojapo 'rã nhandekuai porã ha'e nhandereko porã aguã rami.*

¹² Ha'e nunga rupi pemombaraete ju ipo ho'a va'ekue ha'e henapy'ã kangy va'e kuery.

¹³ Pembo'yvi porã tape oguata aguã, okarau va'ekue okanhy 'rãgue py okuera aguã.*

Peteĩ rami nhandekuai, ha'e nhandereko ky'a e'ỹ aguã re ijayvua

¹⁴ Peteĩ rami pendekuai pavẽ reve, ha'e penhea'ã pendeko ky'a e'ỹa rupi, mba'eta ha'e rami e'ỹ vy avave rei ndoexai 'rã Senhor.

¹⁵ Peikuaa pota porã ke Nhanderuete omboaxya avave rei oupity e'ỹ re ojepe'a e'ỹ aguã. Toĩ eme guive iro va'e rapo rami ikuai va'e, mba'eta ha'e va'e henhoĩ vy penemoingo eta rei ha'e heta 'rã penemboeko ky'a.*

¹⁶ Penembyte rupi ta'ikuai eme heko ky'a va'e, neĩ ha'ev'e'ỹa rami ikuai va'e Esaú ramigua. Mba'eta ha'e va'e ma peteĩgue'i okaru aguã re rive ovende raka'e ta'y jypygua oikoa peguarã va'ekue.

¹⁷ Ha'e va'e rire ma nguu pe ojereroayvu porã ukaxe teĩ nda'ev'e ae. Hexay reve onhea'ã teĩ ndojouvei ha'ekue py ojev'y aguã.

Yvyty Sinai ha'e Sião re ijayvua

* **12:6** Jó 5.17; Provérbios 3.11-12 * **12:11** João 15.1,2; Tiago 1.2-4; 1 Pedro 4.1,2 * **12:13** Provérbios

18 Ha'e gui peẽ ma vyty tata haku raxy hendya py e'ỹ pevaẽ.† Pyávy rami pytũa py e'ỹ pevaẽ, neĩ ara vai oikoa py,

19 mimby guaxu onhendu ratã va'e oĩa py, neĩ ayvu atãa py e'ỹ pevaẽ. Ha'e va'e gui hendua kuery ojerure raka'e onhendu ve'ỹ aguã re,

20 mba'eta ha'e kuery ndogueropo'akavei ma ijayvuague: “Mymba teĩ ae ma vyty re onhemboja ramo tojapipaa ita py”, he'ia gue.*

21 Anhetẽ ha'e nunga nhomondyipa ete ramo Moisés eteve voi “Akyje ha'e aryryipa reia aendu!” he'i raka'e.*

22 Ha'e rami 'rãgue py peẽ ma Sião vyty re pevaẽ, Nhanderuete oikove va'e pegua tetã, yva re Jerusalém oĩ va'e py. Pevaẽ anjo kuery mbovy e'ỹ ikuaiã py, ha'e nhemboatyiky'a e'ỹ va'ea py,

23 igreja kuery jypygua ta'y ha'e tajy kuery yva re hery ipara va'e ijatya py. Pevaẽ Nhanderuete pavẽ re oikuaa pota va'erã oĩa py, ha'e penhemoirũ ma guive heko porã va'e kuery imoingo porãarã oupitypa ma va'ekue nhe'ẽ reve.

24 Pevaẽ avi Nhanderuete reve guarã ipyau va'e Reruarẽ Jesus oĩa py, ha'e huguy nhandeky'a'oarã omboayvi pyre oĩa py guive. Ha'e va'e ma Abel ruguy gui mba'emo iporãve va'e oikuaa uka va'e.

25 Ha'e nunga rupi pejapyxaka porã pota, ijayvua pendu rive'ỹ aguã. Mba'eta yvy re Nhanderuete ijayvu rã noenduxeĩ va'ekue ndoo jepei rire nhande kuery katuve ma ndajaa jepei 'rã, yva gui nhandevy ijayvua gui jajepe'a ri vy.

26 Ha'ekue py Nhanderuete ijayvu vy omomyĩ raka'e ko yvy. Ha'e gui aỹ ma ijayvu jevy vy aipoe'i: “Peteĩgue ju, teĩgue'i pyve amomyĩ 'rã yvy anho e'ỹ, yva guive”, he'i.*

27 Ha'e gui “Peteĩgue ju, teĩgue'i pyve” he'ia py jaikuaa Nhanderuete oipe'apa 'rãa guembiapo omomyĩ mbyrã oĩ va'e, omomyĩ mbyrã e'ỹ anho opyta aguã.

28 Ha'e nunga rupi nhande ma nhaneretã omomyĩ mbyrã e'ỹ jareko vy nhaĩ atã tema nhanemboaxya re, mba'eta nhanemboaxya rupi Nhanderuete pe nhandekuai ramo nhandererovy'a 'rã. Henonde nhamboete ha'e jajereroxyjea iky'a e'ỹ va'e rupi tema nhandekuai,

29 mba'eta Nhanderuete ma tata nhomombaarã oiko.*

13

Jomeme nhandekuai porã aguã re ijayvua

1 Pendekuai riaẽ tema mborayvu re, joegua meme'i joayvua rami ae.

2 Penhomovaẽ e'ỹ eme, mba'eta amongue ma oikuaa vy e'ỹ anjo kuery ete omovaẽ raka'e.

3 Penema'endu'a tema nhuã py omboty pyre re, ha'e kuery reve peẽ voi peĩ avia rami. Penema'endu'a avi oguereko axya va'e re, peẽ voi ojavyky reipy peĩkoa rami.

4 Tomboete pavẽ omenda va'e kuery, ha'e iky'a e'ỹa rupi tajoguereko. Mba'eta Nhanderuete ombopaga 'rã heko ky'a ha'e itavy rei va'e ha'e javi.

5 Pendekuai eme perãta re nda'ëveivea rupi. Mba'emo pereko'i vy pevy'a, mba'eta Nhanderuete aipoe'i: “Peteĩve henda py xee ndoroejai 'rã, neĩ peteĩgueve ndoroayvu e'ỹi 'rã”, he'i.*

† 12:18 Apy ma ijayvu judeu kuery yma guare Sinai vyty katy'i ikuaiã py lei ojopy jave okyje rei okuapyague re. Ha'e va'e jave py Nhanderuete ma nhomondyipa rei va'e rami ojekuaa (Êxodo 19.9-25; 20.18-21; Deuteronomio 4.9-12). * 12:20 Êxodo 19.12-13 * 12:21 Deuteronomio 9.19 * 12:26

Ageu 2.6 * 12:29 Deuteronomio 4.24 * 13:5 Deuteronomio 31.6

6 Ha'e rami rire jakyjea py e'ȳ 'rã aipoja'e: "Senhor xepytyvõarã oiko ramo xee ndakyjei 'rã. Mba'e tu avakue ojapo 'rã xere?"*

Nhanderuete pe jaiko aguã re ijayvua

7 Penema'endu'a tema pendererekoare kuery Nhanderuete ayvu mombe'uare rekokie re. Peikuaa pota porã ha'e kuery omano peve ikuaiaague re. Ha'e kuery ojeroviaague rami ke peẽ voi pendekuai.*

8 Jesus Cristo ma jypy guive aỹ peve ha'ekue ae oiko, ha'e raka'e rã peve guarã.

9 Opa marã ha'e amboae rami rei penembo'ea rã pendu rive. Mba'eta pavẽ gui ovarave va'e ma Nhanderuete nhanemboaxya re nhanhemombaraete aguã nhandepy'a py, tembi'u re rive'ȳ, mba'eta ha'e nunga re nda'eveive va'e kuery peteive henda py ndoupityi 'rã imoingo porãarã.

10 Ha'e rã nhande kuery ma amboae regua altar jareko. Ha'e va'e gui ma ombojeroviaaty pygua kuery ho'u aguã nda'evei.

11 Ha'e gui Henda iky'a e'ȳ ete va'e py sacerdote kuery yvatekueve va'e ogueroike 'rã mymba ruguy jejavya re, ha'e rã ho'okue ma tekoea gui mombyry'i 'rã oapy.

12 Ha'e rami ae Jesus voi tetã rokẽ gui mombyry'i oiko axy raka'e, nguguy py ae ojeuegua kuery oiky'a'o aguã.

13 Ha'e nunga rupi oĩa py jaje'oi nhande voi, amboae kuery ikuaia gui mombyrya py teĩ, Jesus káuxa nhanembojaru reia rã jaropo'aka vy.

14 Mba'eta anhetẽ apy ndajarekoi tetã oĩ riae va'erã, raka'eve rã ojekuaa va'erã va'e re nhanhea'ã.

15 Ha'e rami vy Jesus rery rupi Nhanderuete pe nname'ẽ riae 'rã jarovy'aa, nhandejuru py jaroporã hery.

16 Ha'e rami ae avi pejepe'a eme joupe pejapo porãa ha'e peteĩ-teĩ penhopytyvõa gui, mba'eta ha'e nunga ome'ẽmby ma Nhanderuete oguerovy'a.

17 Penhe'ẽ rendu pendererekoa kuery, pendekuai ha'e kuery oipotaa rami, mba'eta penenhe'ẽ re opena, ha'e raka'eve rã oikuaa potaa 'rã openaague re. Ha'e rami rã ha'e kuery ovy'aa rupi 'rã opena pendere, iporiaua rupi e'ȳ, mba'eta iporiaua ma mba'everã ndovarei 'rãgue pẽvy.

Opa py mba'emo re ojerureague

18 Pejerure tema orere, mba'eta ore roikuaa rã orepy'a ky'a e'ȳa rupi orekuaia, opa mba'e py ha'evea rami roikoxe vy.

19 Aipota pejerure ete pẽa py xee aju voive aguã re.

20 Ha'e gui Nhanderuete peteĩ rami nhanemoingo aguã nhande-Senhor Jesus omanoague gui omboete ju raka'e, ha'e huguy rupi ojapo guexeve guarã opa va'erã e'ȳ, ha'e omoĩ guive vexa'i kuery re opena va'erã yvateve va'e.

21 Tove tapenemoingo porã opa mba'e py, ha'e oipota va'e pejapo aguã rami. Tove peẽ kuery re tomõĩ imbovy'arã pejapo aguã, Jesus Cristo rupi ae. Jesus toguerovy'aa raka'e rã peve. Amém.

22 Irmão kuery, ajerure pendu porã aguã kova'e ayvu ipuku e'ȳ'i va'e romongetaa rupi ambopara va'ekue.

23 Pẽvy amombe'u irmão Timóteo nhuã gui opoia jevy maa. Xapy'a rei ha'e va'e xea py ovaẽ voi ramo hexeve roo 'rã roexa vy.

24 Pemombe'u ke pendererekoa kuery ha'e javive pe roxaruraa, iky'a e'ȳ va'e kuery ha'e javi pe guive. Itália pygua kuery oxarura uka avi pendevy.

25 Tove peẽ kuery ha'e javive tapendu penemboaxya.

Tiago ombopara va'ekue Tiago ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia rupi Jesus ryvy Tiago omongeta hemimbo'e kuery. Ha'e rami vy ijayvu Jesus re jajeroviaa jaexa uka aguã mba'emo jajapoa py.

Mba'eta “Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo hexakãmba va'e re pejerovia vy peteĩ regua rive joegui peayvuve eme” (2.1), “nda'evei pejejou porã rei aguã, neĩ anhetê va'e rovai pendeapu aguã guive” (3.14). Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuetea gui arandu ou va'e re 'rã nhandekuai. Mba'eta “yvate guigua 'arandua ma jypy'i nhandeapo 'rã nhandereko ky'a e'ỹ aguã rami, ha'e gui nanhandevai rive-rivei 'rã, mborayvu re nhandekuai, ha'eve vai'i va'e 'rã jaiko, ha'e opa mba'e py nhomboaxy ha'e nhopytyvô va'e, peteĩ regua joegui ndajayvuvei 'rã, nanhandereko porã merami rivei 'rã guive” (3.17). Ha'e rami vy 'rãe jaexa uka Jesus re jajeroviaa.

Oxarura reve ijayvu aguã omboypyague

1 Xee Tiago ma Nhanderuetea ha'e Senhor Jesus Cristo rembiguai aiko.* Axarura doze regua opa rupi pendekuai va'e pe.

Nhandereko a'ãa rire iporã va'e oiko va'erã re ijayvua

2 Irmão kuery, opa marã pendereko a'ãa rã pevy'a ete ke,

3 mba'eta peikuaa pejeroviaa a'ãarã oiko va'e peaxapa ma rire peĩ atãve 'rãa.

4 Ha'e gui peĩ atãa tojapopa ojapo 'rã va'ekue, peẽ kuery opa mba'e py pendereko porã aguã, peteĩve henda py iporã va'e oata e'ỹ re.*

Nhane'arandurã re jajerure aguã re ijayvua

5 Ha'e gui amongue 'arandurã oata ramo tojerure Nhanderuetea pe. Ha'e ramo ome'ẽ 'rã, mba'eta ivai e'ỹ re 'rã mba'emo ome'ẽ pavẽ pe.

6 Ha'e rami avi ojeroviaa rupi tojerure, peteĩve henda py toĩ eme oexa'ã reia.* Mba'eta ndojerovia porã va'e ma yai vytyvu ogueraa rupi rei omomy-momyĩ va'e rami ikuai.

7 Ha'e ramigua avakue toexa'ã eme Senhor gui mba'emo ojopy aguã re,

8 mba'eta mokoĩ rami rei oikuaa va'e vy mamõ rã oikoa rupi nai'arandui rei 'rã.

Mba'emo ko vvy regua okanhymba 'rãa re ijayvua

9 Irmão kuery vvy'ĩ'igieve va'e ma toguerovy'a Nhanderuetea omboyvatea re.

10 Ha'e rã oguerokopa va'e ma omo'vyvy'ĩ'ia re toguerovy'a, mba'eta jai poty rami rive 'rã okanhy.*

11 Mba'eta kuaray ojope ratã reve ou ramo jai ipiru rã ipoty okuipa 'rã. Jaexa rã iporã'ague ndojekuaavei 'rã. Ha'e rami ae oguerokopa va'e voi okanhy 'rã mba'emo re opena rupive.

Jejavya re ijayvua

12 Ovy'a ete 'rã avakue oeko a'ãa rã oĩ atã reve ogueropo'aka va'e, mba'eta oaxapa rive coroa-rã oupity 'rã tekove. Ha'e va'e ma guembiayvu kuery pe Senhor ome'ẽ aguã re ijayvu.

* 1:1 Atos 15.13; Gálatas 1.19, 2.9,12 * 1:4 Romanos 5.3,4; 1 Pedro 4.12-14 * 1:6 Mateus 21.22

* 1:10 1 Pedro 1.24,25

13 Ha'e rami teĩ avave rei omoangekoa rã “Nhanderuete xemoangeko” te'i eme. Mba'eta Nhanderuete ma mba'emo vai pe onhemoangeko uka va'e'y, neĩ nanhanemoangekoi rã mava'eve rei.

14 Ha'e rami rãgue py peteĩ-teĩ nhande ae jaipotapa reia py nhandemoangeko uka. Ha'e nunga py ae nhandembotavy uka ha'e jajeity uka.

15 Mba'eta jaipotapa reia ma nhandejee nhamoĩ rire nhandemoingo rã jajejavy aguã rami. Ha'e gui jajejavy ma opaa py ojapo rã nhamano aguã rami.

Iporã va'e me'êa re ijayvua

16 Irmão kuery xerembiayvu, pejekore eme.

17 Mba'eta yvate gui meme ou mba'emo porã iky'a e'y va'e, Nhanderuete hendy va'e moingoare va'e ae ombou.* Ixupe ma jipoi amboae rami rei imoingoarã, neĩ kuaray'ã rami rive herovaarã.

18 Mba'eta ha'e ae oipotaa rami vy gua'y kueryrã nhandemoingo raka'e ayvu anhetê va'e rupi, hemimoingo kuery ha'e javi gui nhande ranhe ixupegua nhandekuai aguã.

Nhanderuete ayvu rupi nhandekuai ete aguã re ijayvua

19 Irmão kuery xerembiayvu, ha'e nunga peikuaapa ae ma. Ha'e rami avi peteĩ-teĩ penhea'ã penembo'ea rã pejapyxaka porã aguã. Ha'e rã pendeayvu voi eme, neĩ pendevai voi eme guive.

20 Mba'eta avakue ivaia py ndoexa ukai rã Nhanderuete guigua teko porã.*

21 Ha'e nunga rupi pendejogui pemboi nda'evei va'e ha'e teko vai pendere oĩ va'e ha'e javi. Ha'e penhemo'yvy'i reve pendu ete ayvu porã pendere omoĩ mbyre, mba'eta pendereraa jepe aguã ipo'aka va'e.

22 Ha'e rami vy ayvu ojapo ete va'e peiko, oendu rive va'e'y, peẽ ae pejekore e'y aguã.*

23 Mba'eta ayvu oendu rive vy ha'e rupi ndoikoi va'e ma epéko re peteĩ ava ojexa rive va'e rami,

24 mba'eta ojexa ma vy ojepe'a vyve marã rami pa ojekuaa ague re hexaraipa vyvoi rã.

25 Ha'e rã lei opa mba'e gui nhandemoingo porã va'e re amongue oikuaa pota ete ha'e ojapoa rupi oĩ atã va'e ma omoingo porãa ete rã mba'emo ojapoa rupi rei, mba'eta oendu rive va'e'y, ojapo ete va'e oiko rã.

26 Ha'e rã amongue ojeupe “Nhanderuete pegua” he'i teĩ oyvu py ndojejokoi va'e ma opy'a py ae ojekore, ha'e Nhanderuete pe merami rive oiko.

27 Ha'e gui Nhanderuete renonde nhandereko ky'a e'ya ha'e anhetê rupi nhandekuai vy jaipou rã tyre'y ha'e imeve'y va'e kuery ojexavai rã, ha'e jajejoko rã vvy regua reko rupi nhandereko ky'a gui.

2

Peteĩ regua rive joegui jayvu ve'y aguã re ijayvua

1 Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo hexakãmba va'e re pejerovia vy peteĩ regua rive joegui peayvuvu eme.*

2 Xapy'a rei penhembo'eaty py peteĩ ava oike rã kuã regua ouro guigua ha'e onhemonde porã reve. Ha'e gui amboae ju oike avi rã iporiaukue'i, ao ymague py rive onhemonde va'e.

* 1:17 2 Pedro 1.3,4 * 1:20 Romanos 12.17-21; Efésios 4.26-32 * 1:22 Mateus 7.24-27; 1 João 2.3-6

* 2:1 1 Timóteo 5.21

3 Xapy'a rei onhemonde porã va'e peroryxe vy "Apy ke eguapy tenda iporãve va'e py" peje 'rã. Ha'e rã iporiaukue'i pe ma "Ndee, epu'ã he'amy upe py, ha'e'ÿ vy eguapy apy xepy renda yv'ÿry" peje 'rã.

4 Ha'e ramia py peteĩ regua rive'ÿ ri ty'y joegui peayvuve? Ha'e've'e'ÿa rami e'ÿ ri ty'y joeko re peikuaa pota?

5 Irmão kuery xerembiayvu, pendu ke. Ko vvy regua kuery "Iporiaukue'i" he'ia va'e regua e'ÿ teve Nhanderuete oiporavo ojerovia ete aguã? Ha'e kuery va'e regua pe e'ÿ feve oupity uka opo'akaa? Mba'eta guembiayvu kuery ha'e javi peguarã ogueroko.

6 Ha'e rã peẽ kuery ma napemboetei pekuapy iporiaukue'i. Ha'e rami avi oguerokopa rei va'e kuery e'ÿ ri ty'y penemoingo axy rei? Ha'e kuery e'ÿ ri ty'y penemboayvua aguã katy pendereraa va'e?

7 Ha'e kuery e'ÿ ri ty'y tery porã pendere omoĩ mbyre re ijayvu rei va'e?

8 Lei re ipara oĩ va'e "Reayvu 'rã neirũ ndee ae rejeayvua rami" he'ia pejapopa ri vy ha'evea rami pendekuai.*

9 Ha'e rã peteĩ regua rive joegui peayvuve ri vy pejejavu. Lei rupi e'ÿ pendekuai vy heko vai va'e pepyta.

10 Mba'eta lei re oĩ va'e ha'e javi amongue ojavopa teĩ peteĩ henda'i py mba'e ho'a vy ha'e javi py onhemboeko ky'a.

11 Mba'eta "Ndetavy eme" he'i va'ekue ae "Ejojuka eme" he'i avi. Ha'e ramo nandetavy rei va'eri rejojuka vy lei rovai rupi reiko.*

12 Ha'e nunga rupi pendeayvu ha'e pendekuai ke jaa jepe aguã regua lei rupi, mba'eta ha'e va'e rupi ae 'rã nhandere oikuaa potaa.

13 Mba'eta nanhanhombaxyri rire nhanemboaxy re'ÿ ju 'rã nhanembopaga. Ha'e rã nhomboaxy va'ekue ma nhombopagaa aguã ára py ipo'aka 'rã.

Jajeroviaa jaexa uka aguã re ijayvua

14 Irmão kuery, mba'erã tu ovare amongue "Xee ajerovia" he'i teĩ ojeroviaa mba'eve py ndoexa ukai ramo? Ha'e rami ojeroviaa rupi nda'u oo jepe 'rã?

15 Xapy'a rei peteĩ irmão e'ÿ vy irmã nda'ijaoui ha'e tembi'u ndoguerokoi rã

16 peẽ kuery regua pexa vy onheovã aguã napeme'e'i e'ÿ re "Peiko porã ke, penhemonde ha'e pekaru", peje 'rã. Mba'erã tu ovare 'rã ha'e rami pendeayvua?

17 Ha'e rami ae avi jajeroviaa voi mba'eve py ndajaexa ukai ri ramo omanogue rami rive opyta, hexa ukaarã noĩ avi rã.*

18 Xapy'a rei amongue aipoe'i 'rã: "Peteĩ ojerovia 'rã, ha'e rã amboae ma onhea'ã 'rã mba'emo ojavopa rupi", he'i 'rã. Exa uka ha'vy rejeroviaa mba'emo rejapo e'ÿ re. Ha'e rã xee ma aexa uka 'rã ajeroviaa mba'emo ajapoa py.

19 Ndee roviaa teve Nhanderuete peteĩ'i oikoa? Ha'e'vea rami reikuaa teĩ anha kuery voi ha'e rami oguerovia oryryipa reve.

20 Ha'e gui ava hi'arandu e'ÿ va'e, reikuaa porãxe teve jajeroviaa ndajaexa ukai ramo mba'everã ndovareia?

21 Nhaneramoĩ Abraão nda'u ojerovia etea oexa uka e'ÿ re ri omboeko porãa raka'e? Mba'eta altar áry gua'y Isaque ome'e'ẽ aguã rami oiko.

22 Ma'ẽ, ojerovia ete ha'e oexa uka guive, mba'eta mba'emo ojavopa py oexa uka ojerovia etea.

* 2:8 Levítico 19.18 * 2:11 Êxodo 20.13-14, Deuteronomio 5.17-18 * 2:17 Lucas 3.8-14; Atos 26.20

23 Ha'e rami vy ae ojeupity ipara re oĩ va'e: "Abraão ojerovia Nhanderuete re. Ha'e ramo ojeroviaa re omoĩ teko porã" he'iaque. Ipara avi oiny: "Ixupe 'Nhanderuete irũ' 'ea.'"

24 Ha'e rami rire jajeroviaa jaexa uka ramo mae 'rã nhanemboeko porãa, jajeroviaa re rive'ỹ.

25 Raabe itavy rei va'ekue voi ojeroviaa oexa uka ramo omboeko porãa raka'e. Mba'eta ha'e va'e ma oikuaa pota aguã ombou pyre kuery omovaẽ raka'e, ha'e gui amboae tape rupi ju omondouka guive.

26 Mba'eta nhanenhe'ẽ reve'ỹ vy nhanderete omanogue itui. Ha'e rami ae avi jajeroviaa voi xapy'a rei mba'eve py jaexa uka e'ỹ ramo omanogue ae avi opyta.

3

Nhaneapekũ nhanemboeko vaia re ijayvua

1 Irmão kuery, nda'evei peẽ kuery heta peiko aguã porombo'ea, mba'eta jaikuaa porombo'ea kuery rekokie re oikuaa potaa poyive 'rãa.

2 Mba'eta nhande kuery ha'e javive 'rã jajeity uka opa mba'e py. Oayvu py ndojajavyi va'e ma opa mba'e py 'rã heko porã, ha'e guete regua ha'e javi guive ojoko kuaa.

3 Kavaju re minha ijuru xã nhamoĩ 'rã jaipotaa rami jareko aguã. Ha'e rami vy hetẽ ha'e javi 'rã jaaxea rupi jaraa.

4 Peikuaa pota avi kanoã guaxu ikuai va'e re. Ha'e nunga ma tuvixa ete, ha'e hexe yvytu oipeju atã teĩ imbojeapaa kyrĩ'i va'e py imboguataa kuery ogueraaxea katy rei 'rã ogueraa.

5 Ha'e rami ae avi nhaneapekũ, mba'eta nhanderete regua kyrĩ'i va'eri onhemboyvate reia rupi 'rã ijayvu, peteĩ tata ravijukue'i ka'aguy tuvixa va'e omoendypaa rami avi.

6 Mba'eta nhaneapekũ voi tata ramigua, ha'e nhanderete regua ikuai va'e mbyte py oĩ opa marãgua teko vai rexa ukaarã. Nhanemboeko ky'apa 'rã. Tata ogue'ỹ va'e omoendy rire oapy avi 'rã jaikoa ha'e javi.

7 Mba'eta mymba ikuai va'e minha nhamomãxo kuaa 'rã: guyra, vvy rupi otyryry va'e ha'e yy rupigua ha'e javive regua ma nhamomãxo va'e meme.

8 Ha'e rã nhaneapekũ ma avave rei ndojoko kuaai 'rã. Teko vai moingoa ojoko pyrã e'ỹ oĩ, ha'e veneno rami jojuka 'rã guive.

9 Nhaneapekũ py jaroayvu porã 'rã Senhor Nhanderuete. Ha'e va'e py ae ju 'rã nhandeayvu vai avakue Nhanderuete ojee rami omoingo va'ekue re.

10 Nhandejuru peteĩ'i va'eri ayvu porã ha'e ayvu vai rupi ijayvu. Irmão kuery, ha'e nunga ma nda'evei.*

11 Yvu peteĩ'i oĩ va'e gui nda'u oẽ 'rã yy porã ha'e iro va'e avi?

12 Irmão kuery, figo rembypy gui nda'u oiko 'rã azeitona? Ha'e rami e'ỹ vy uva'y gui nda'u oiko 'rã figo? Ha'e rami ae avi peteĩ yvu gui noẽi 'rã yy he'ẽ ro ha'e iporã va'e.

'Arandua yvate guigua re ijayvua

13 Peẽ kuery va'e regua mava'e nda'u hi'arandu ha'e oikuaapa va'e pendekuai? Pene'arandua pexa uka ha'vy pendevei reia rupi e'ỹ, ha'eva rami anho pendekuaia py.

14 Ha'e rã xapy'a rei pendepy'a re joe napendea'ei reia ha'e peẽ ranhexea oĩ ramo nda'evei pejejou porã rei aguã, neĩ anhetẽ va'e rovai pendeapu aguã guive.

* 2:23 Gênesis 15.6 * 3:10 Efésios 4.29

¹⁵ Ha'e ramigua pexa uka va'e ma yvate guigua 'arandua e'ÿ. Ha'e ramigua ma vvy regua, mymba kuery oendu va'e ramigua rive, anha guigua ae.

¹⁶ Mba'eta joe nda'ija'e'i ha'e ha'e ranhexe va'e ikuaiia py oĩ avi 'rã joo rami e'ÿ-e'ÿ ikuai va'e ha'e opa marãgua teko vai.

¹⁷ Ha'e rã yvate guigua 'arandua ma jypy'i nhandeapo 'rã nhandereko ky'a e'ÿ aguã rami, ha'e gui nanhandevai rive-rivei 'rã, mborayvu re 'rã nhandekuai, ha'eve vai'i va'e 'rã jaiko, ha'e opa mba'e py nhomboaxy ha'e nhopytyvõ va'e, peteĩ regua joegui ndajayvuvei 'rã, nanhandereko porã merami rivei 'rã guive.*

¹⁸ Mba'eta peteĩ rami nhomoingoa kuery ma oma'etÿ va'e rami avi peteĩ rami nhomoingogue rupi ojou 'rã heko porã va'e.

4

Joguero'a reia re ijayvua

¹ Magui tu ou joe pepu'ã ha'e pejoguero'a reixea? Pendepy'apy py mba'emo re nda'eveivea pendu va'e gui e'ÿ teve ou?*

² Mba'eta mba'emo peipota teĩ ndapejoui vvy pejojukaxe. Mba'emo re nda'eveive peiko teĩ ndapejoui vvy pejoguero'a rei ha'e joe pepu'ã rupi pendekuai. Mba'eve ndapejoui mba'eta ndapejerurei.

³ Pejerure vvy voi ndapejopyi, mba'eta ha'eve'ÿa ramigua re pejerure, peẽ ae peipotaa rami pendekuaixe vvy.

⁴ Nhanderuete pe merami rive pendekuai va'e, ndapeikuaai ri ty'y ko vvy regua re peo vvy Nhanderuete rovaigua pepytaa? Mba'eta ko vvy regua re ooxe va'e rei Nhanderuete rovaigua oiko.

⁵ Tyrã pa pexa'ã ipara re oĩa oaxa rive 'rãa re? Mba'eta "Nhandere Nhanderuete Onhe'ẽ omoĩ va'ekue oipotaa hexe anho jaa", he'i va'ekue.

⁶ Ha'e rami teĩ nhanemboaxyve ju 'rã, mba'eta aipoe'i avi: "Nhanderuete opu'ã 'rã onhemboyvate rei va'e re, ha'e rã onhemo'yvyĩ'i va'e ma omboaxy 'rã."*

⁷ Ha'e nunga rupi penhemo'yvyĩ'i ke Nhanderuete oipotaa rami. Ha'e rã anha pe ma pejeĩty uka eme. Ha'e ramo ojava 'rã pendegui.

⁸ Penhemboja ke Nhanderuete re. Ha'e ramo ha'e ju onhemboja 'rã peẽ kuery re. Pejevavya va'e, peiky'a'o uka ke pendepo. Mokoĩ rupi rei pendepy'a va'e, peiky'a'o uka pendepy'a.

⁹ Pendu ke penhemboaxya, ha'e rami vvy peneraxẽ ha'e pejae'o. Penderory rei 'rãgue py pendepy'a vai, pevy'a rei 'rãgue py pendeporiau.

¹⁰ Penhemo'yvyĩ'i ke Senhor renonde. Ha'e ramo penemboyvate ju 'rã.

Joe nhandeayvu rei e'ÿ aguã re ijayvua

¹¹ Irmão kuery, pendeayvu rei eme joe. Mba'eta irmão kuery re ijayvu rei, e'ÿ vvy oikuaa pota rei va'e ma lei re voi ijayvu ha'e oikuaa pota rei. Ha'e gui lei re peikuaa pota rei vvy lei rupi ve'ÿ pendekuai, ha'e rã lei re peikuaa pota reia rupi rive.

¹² Mba'eta peteĩ'i oiko lei mbouare ha'e joe oikuaa pota va'erã. Ha'e va'e ma jogueraa jepe ha'e nhomokanhy aguã ipo'aka va'e. Ha'e rã ndee, marã ramigua tu reiko, neirũ kuery re reikuaa pota rei aguã?*

Tenonde oiko va'erã ndajaikuaaia re ijayvua

* **3:17** Gálatas 5.19-26   * **4:1** Tiago 3.14-16   * **4:6** Provérbios 3.34   * **4:12** Mateus 7.1-5; Lucas 6.37; Romanos 2.1-3; 1 Coríntios 4.5

¹³ Peẽ kuery va'e regua "Kova'e ára, e'ỹ vy ko'ẽ rã roo 'rã tetã re. Peteĩ ma'et'ỹ re 'rã roiko ha'e py. Mba'emo romboekoviaa rupi rojoupa 'rã", peje. Ha'e ramo pejapyxaka porã pota ke aỹ.

¹⁴ Mba'eta peẽ ndapeikuaai neĩ ko'ẽ rã mba'e pa oiko 'rãa voi.* Marã ramigua tu peikovea? Mba'eta yvyxĩ xapy'a'i ojekuaa, ha'e gui are'ỹ'i re okanhy va'e rami peiko.

¹⁵ Ha'e rami 'rãgue py "Senhor oipota ramo roikove, ha'e rojapo 'rã ha'e nunga", peje aguã ha'eveve.

¹⁶ Ha'e rami teĩ aỹ ma mba'emo tuvixa va'e pejapo aguã re pendeayvua rupi penhemboyvate rei. Ha'e rami nhanhemboyvatea ha'e javi ma teko vai.

¹⁷ Ha'e nunga rupi iporã va'e ojapo aguã oikuaa teĩ ndojapoi va'e ma ojevavy.

5

Ojeupe guarã rive ojou pyre Nhanderuete omomba aguã re ijayvua

¹ Perekopa rei va'e kuery, pejapyxaka ke aỹ. Pejae'o ha'e pendepy'a vai ke, mba'eta penembojexavaiaarã ou.*

² Mba'emo pereko va'e ma hu'ũmba 'rã, vixo ho'upa 'rã pendeao,

³ ha'e ouro, prata pereko va'e voi opa 'rã iky'apa vy. Iky'akue pavẽ oexa vy oikuaa 'rã napene'arandua. Ha'e nunga ma tata rami 'rã ombovaipa pendero'o. Opaá ára py teĩ penemba'e rei-reirã rive pemono'õ.

⁴ Ma'ẽ, omba'eapo va'e kuery pe napeme'ẽi penhot'ỹ va'ekue omono'õague repy, pekorepa rei rire oiapukai okuapy. Ha'e kuery oiapukaia ma Senhor Ixondaro reta va'e oendua peve onhendu.

⁵ Perekopa va'ekue ko yvy re, pevy'aa rupi rive pendekuai. Penemombaa ára py teĩ penekuraxõ py voi penhemongyra rive.

⁶ Heko porã va'e kuery ma pendere ha'e kuery nopy'ãi teĩ pembopaga uka, ha'e pejuka uka guive.

Jajapura rei e'ỹ aguã re ijayvua

⁷ Ha'e nunga rupi irmãõ kuery, Senhor ndoui teria ja pejapura rei eme. Omba'eapo va'e voi oiapura e'ỹ re oarõ 'rã okuapy oky jypy'igua ha'e opa vygua ho'a ramo onhot'ỹ va'ekue hi'a porã aguã.

⁸ Peẽ voi pejapura rei eme. Penembaraete ke penekuraxõ py, mba'eta namombyryvei ma Senhor ou aguã.

⁹ Irmãõ kuery, pendeayvu eme joe, penembopagaa e'ỹ aguã. Ma'ẽ, nhandere oikuaa pota va'erã ovaẽ ma okẽ py.

¹⁰ Irmãõ kuery, peiko axy teĩ pejapura eme, profeta kuery Senhor rery rupi ijayvu va'ekue ikuaiague rami avi.

¹¹ Amongue oiapura e'ỹ re mba'emo ogueropo'aka ramo jaikuaa ovy'a 'rãa. Mba'eta pendu ma Jó teko axy ogueropo'akaague, peikuaa avi opa py Senhor omoingo porãague, opa mba'e py nhanemboaxy ha'e nhandarayvu va'e vy.*

Jaura e'ỹ aguã, ha'e jajerure aguã re ijayvua

¹² Ha'e gui irmãõ kuery, opa mba'e gui yvateve va'e ma po rami: Peura eme yva re, yvy re, neĩ amboae nunga re rei. Ha'e rami 'rãgue py "Tá" peje aguã py "Tá" peje, ha'e "Any" peje aguã py "Any" peje, penembopagaa e'ỹ aguã.*

* 4:14 Lucas 12.15-21

* 5:1 1 Timóteo 6.9,10

* 5:11 Jó 2.10; 42.10-17

* 5:12 Mateus 5.33-37

¹³ Peẽ kuery mbyte ikuai teve ojexavai va'e? Tojerure ha'vy Nhanderuete pe. Ikuai teve ovy'a va'e? Toporaei ha'vy.*

¹⁴ Penembyte ikuai teve imba'eaxy va'e? Toenoĩ ha'vy igreja re opena va'e kuery, ha'e va'e kuery Senhor rery rupi azeite oikyty reve ojerure aguã.

¹⁵ Ha'e gui ojeroviaa rupi ojerure ramo imba'eaxy va'e okuera 'rã, Senhor ae omopu'ã ju 'rã. Ojejavyague oĩ ramo ombogue 'rã guive.

¹⁶ Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ pe pemombe'u pejejavyague, ha'e jomeme pejerure pekuera aguã. Heko porã va'e ojerurea ma ipó'aka vaipa 'rã.

¹⁷ Elias ma nhande ramigua ae oiko raka'e, nhande rami guive onhenhandu va'e. Ha'e va'e ma onhea'ãa rupi ojerure raka'e yvy áry oky e'ỹ aguã. Ha'e ramo mboapy ma'etỹ raxa peve nda'okyi.

¹⁸ Ha'e gui ojerure ju ramo oky ou yva gui, ha'e ramo yvy gui oiko mba'emo aju.

¹⁹ Irmão kuery, xapy'a rei peẽ kuery regua anhetẽ va'e gui ojepe'a rã amongue ogueru jevy ramo

²⁰ peikuaa pota pova'e re: Ojejavy va'e teko vai rupi oikoague gui amongue ogueru ju vy inhe'ẽ ogueraa jepe omano aguã gui, ojejavyague heta teĩ ombogue uka vy.*

---

* **5:13** Romanos 12.15   * **5:20** Mateus 18.15; Gálatas 6.1,2; 1 Pedro 4.8; Judas 22,23

Jypy'i kuaxia Pedro ombopara va'ekue Jypy'i kuaxia Pedro ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia para apóstolo Pedro ogueraa uka Jesus Cristo remimbo'e kuery peguarã. Ha'e va'e kuery ma Jesus re ojerovia rã ha'e kuery re opu'aa rei. Ha'e nunga rupi Pedro ijavyu omokyre'ỹ ha'e omombaraetea rupi, nhandereraa jepea re ima'endu'a riae aguã: "Yva re pendevy guarã omoĩ porã mbyre ma ivaipa e'ỹ va'e, iky'a e'ỹ ha'e imarã e'ỹ va'e. Peẽ kuery re Nhanderuate opena opo'akaa rupi, pejerovia vy opaa ára py peo jepe aguã. Ha'e va'e ojekuaa aguã ma namombyryvei ma guive. Ha'e rami aguã pearõ vy pevy'a, aỹ pendekuai axy aguã rami pendekuai vy are'ỹ'i re pendeporiau pekuapy ranhe teĩ, mba'eta ha'e nunga peaxapa ma ramo pejeroviaa ojekuaa aguã ovare ete va'e. Ouro tata py oiky'a'o pyre gui ovareve va'e, mba'eta ha'e nunga ivaipa va'erã. Ha'e rã peẽ ma Jesus Cristo ojekuaa jave pendererovy'aa 'rã, penemboyvate ha'e penemboetea 'rã guive", he'i (1.4-7).

Oxarura reve ijavyu vy omboypyague

¹ Xee Pedro ma Jesus Cristo pegua apóstolo aiko.* Axarura Nhanderuate rembiporavo opa rupi pendevy re'ỹ pendekuai va'e pe. Ponto re, Galácia, Capadócia, Ásia ha'e Bitínia re pendekuai.

² Nhanderuate onhembopy'a ma voiague rami vy pendeporavo. Ha'e rami vy ixupe guarã Inhe'ẽ penemoingo rire penhe'ẽ rendu Jesus Cristo, huguy py pejesty'a'o uka vy.* Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã opa mba'e py.

Nhandereraa jepea re jarovy'a aguã re ijavyua

³ Ta'ima'endu'a porãa Nhanderuate nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e re, mba'eta nhanemboaxy ete vy nhanemoingove ju raka'e. Ha'e ramo nharõ jakuapy oikove va'e ou aguã, Jesus Cristo omanoague gui omboete ju rire.

⁴ Ha'e gui yva re pendevy guarã omoĩ porã mbyre ma ivaipa e'ỹ va'e, iky'a e'ỹ ha'e imarã e'ỹ va'e.

⁵ Peẽ kuery re Nhanderuate opena opo'akaa rupi, pejerovia vy opaa ára py peo jepe aguã. Ha'e va'e ojekuaa aguã ma namombyryvei ma guive.

⁶ Ha'e rami aguã pearõ vy pevy'a, aỹ pendekuai axy aguã rami pendekuai vy are'ỹ'i re pendeporiau pekuapy ranhe teĩ,

⁷ mba'eta ha'e nunga peaxapa ma ramo pejeroviaa ojekuaa aguã ovare ete va'e. Ouro tata py oiky'a'o pyre gui ovareve va'e, mba'eta ha'e nunga ivaipa va'erã. Ha'e rã peẽ ma Jesus Cristo ojekuaa jave pendererovy'aa 'rã, penemboyvate ha'e penemboetea 'rã guive.

⁸ Cristo ma peẽ ndapexai teri va'eri peayvu. Aỹ pexa e'ỹ re hexe pejerovia vy perovy'a ete. Pendere vy'aa oĩ va'e ma iporã ete va'e nhamombe'u kuaa va'e'ỹ,

⁹ mba'eta pejopy ma pejeroviaa rekovia. Ha'e va'e ma penenhe'ẽ oo jepea.

¹⁰ Ha'e rami jaa jepe aguã re ma profeta kuery yma guare oporandu ha'e oikuaa pota raka'e, nhanemboaxya ombou pyrã omombe'u ma voi va'ekue ri.

* 1:1 João 1.40-42 * 1:2 Romanos 8.29,30; Efésios 1.4,5

11 Mba'eta ha'e kuery re Cristo Nhe'ê oĩ vy yma ma voi oikuaa uka Cristo omano 'rãa, ha'e va'e rire mba'emo iporã ete va'e oiko 'rãa guive. Ha'e kuery oikuaaxe teĩ araka'e ete ha'e marã rami pa ha'e nunga ojeupity 'rãa.

12 Ha'e ramo ha'e kuery pe oikuaa uka ojeupe guarã e'ỹ ayvu omombe'ua, ha'e rã peẽ kuery peguarã, mba'eta omombe'u ma voi raka'e mba'emo aỹ peẽ kuery pe oikuaa ukaa va'e. Mba'eta pendeivy pe ae ayvu porã mombe'ua kuery omombe'u, yva gui Nhe'ê Ky'a E'ỹ ombou pyre rupi. Ha'e ramigua ma anjo kuery eteve voi oikuaa porãvexe teĩ okuapy.

Iky'a e'ỹ va'e jaiko aguã re ijayvua

13 Ha'e nunga rupi pendejee pemoĩ pene'arandurã, peiko kuaa pota ha'e pearõ aguã, mba'eta Jesus Cristo ojekuaa ára oexa uka 'rã penemboaxy etea.

14 Ta'y kuery inhe'ê rendu va'e peiko vy pendekuave eme yma ndapeikuai rupi jave peipotaague rupi rive.

15 Ha'e rami 'rãgue py penerenoĩare iky'a e'ỹ va'e oikoa rami avi peẽ voi ke iky'a e'ỹ va'e pendekuai, peikoa ha'e javi rupi,

16 mba'eta ipara oĩ va'e "Iky'a e'ỹ va'e ke pendekuai, mba'eta xee ma iky'a e'ỹ va'e" he'ia rami.*

17 Nhanderuete ma peteĩ regua joegui oayvuve e'ỹ re oikuaa pota 'rã peteĩ-teĩ jaikoague re. Ha'e nunga rupi kova'e yvy re peikoa pukukue re pejererokyjea rupi tema pendekuai.

18 Mba'eta po rami peikuaa ae: Pendejoguaa raka'e pendereko yma guare ovare'ỹ va'e rupi pendekuaiague gui, mba'eta peneramoĩ kuery gui ha'e ramigua rive peikuaa va'ekue. Prata, ouro, mba'emo opa va'erã re rive'ỹ guive pendejoguaa,

19 ha'e rã Cristo ruguy ovarepave va'e re. Ha'e va'e ma vexa'i ivaikue rei e'ỹ, iky'a e'ỹ va'e rami ojukaa raka'e.

20 Hekorã ma kova'e yvy itui e'ỹ mbove ma voi Nhanderuete omoĩ raka'e. Ha'e gui aỹ opaa ára py mae ma oikuaa uka penderayvu vy.

21 Cristo gui vy ae pejerovia Nhanderuete omanoague gui omboete ha'e ombovyate ju va'ekue re. Ha'e rami py Nhanderuete re pejerovia ha'e pearõ pekuapy.

Mborayvu re nhandekuai aguã re ijayvua

22 Anhetẽ va'e rupi penhe'ê rendu vy peiky'a'o uka ma pendepy'a. Aỹ ma joegua meme'i joayvua rami pejoayvu, merami rive'ỹ. Ha'e rami vy pendepy'a ha'e javi py pejoayvu peteĩ-teĩ.*

23 Mba'eta mba'emo ra'yĩ ivaipa va'erã gui e'ỹ penemoingove ju, ha'e rã imarã e'ỹ va'e gui, Nhanderuete ayvu oikove ha'e ndopai va'erã gui ae.

24 Mba'eta "Avakue ma jai rami meme 'rã opa. Iporãa ha'e javi ma jai poty ramigua rive oĩ. Mba'eta jai ipiru rã ipoty okuipa' rã.

25 Ha'e rã Senhor ayvu ma oĩ riae 'rã", he'i.* Ha'e va'e ayvu porã ma pëvy omombe'u pyre ae.

2

Cristo re jajerovia va'e Nhe'ê rorã nhanemoingogue re ijayvua

1 Ha'e nunga rupi pendejogui pemboi opa mba'e vai, pendeapua, pendeko porã merami rivea, mba'emo peipota reia ha'e joe pendeayvu reia ha'e javi.

* 1:16 Levítico 11.44-45   * 1:22 1 João 5.1   * 1:25 Isaías 40.6-9

² Ha'e rami 'rãgue py kyrĩ'i va'e itui ramo'i va'e rami avi penhea'ã ke kamby Nhe'ë guigua iky'a e'ÿ va'e re, ha'e va'e re pende'yvate vy oo jepe ete va'e peiko aguã,

³ Senhor penderayvua pendu ma rire.

⁴ Cristo ma ita oikove va'e avakue omombo va'ekue rami oiko, teĩ Nhanderuete pe ovare ete va'e rã oiporavo. Ha'e nunga rupi hexe penhemboja ramo

⁵ peẽ voi ita oikove va'e rami Nhanderuete penemoĩ Nhe'ë rorã.* Ha'e pygua sacerdote iky'a e'ÿ va'erã avi penemoĩ, ixupe peme'ë aguã Nhe'ë guigua. Jesus Cristo rupi peme'ë ramo oguerovy'a 'rã.

⁶ Mba'eta ipara re oĩ: "Sião py amoĩ 'rã peteĩ ita oo ytarã aiporavo va'ekue, ovare ete va'e. Ha'e va'e re ojerovia va'e kuery ma peteive henda py nda'eve e'ÿi nho 'rã", he'i.*

⁷ Peẽ kuery hexe pejerovia va'e pe ma anhetẽ ovare ete va'e oiko. Ha'e rã ojerovia e'ÿ va'e kuery pe ma "Oo apoa kuery ita omombo va'ekue ma omboeteve pyrã opyta, tenondeve pyguarã",*

⁸ ha'e "Nhomonhepyxangarã, joityarã opyta", he'ia rami. Mba'eta ha'e kuery ojeity uka 'rã ayvu porã oendu teĩ nonhe'ë renduia py, ha'e rami ae hekorã omoĩa rire.*

⁹ Ha'e rã peẽ kuery ma peteĩ regua oiporavo pyre, huvixave pegua sacerdote, iky'a e'ÿ va'e, Nhanderuete ojeupe guarã ae ojogua va'ekue, peikuaa uka aguã pytũa gui guexakãa pyguarã penerenoĩ va'ekue po'akaa.*

¹⁰ Mba'eta yma rupi peteĩ regua e'ÿ pendekuai va'ekue. Ha'e rã aÿ ma Nhanderuete pegua pendekuai. Yma ndapeupityi penemboaxya, ha'e rã aÿ ma peupity ma.*

Ojerovia e'ÿ va'e ha'e huvixa kuery pe Cristo pegua kuery iporã va'e anho oexa uka aguã re ijayvua

¹¹ Xerembiayvu kuery, ovyv re'ÿ ikuai va'e pendekuai ramo ajerure peje-joko aguã to'o oipota va'e gui, mba'eta penenhe'ë re opu'ã rei va'e.

¹² Amboae regua mbyte pendekuaia rupi pexa uka tema penderoko porãa. Ha'e ramo heko vai va'e re rami pendero amongue ijayvu rei teĩ, pendekuai porãa oexa vy ha'e kuery voi ombojerovia aguã Nhanderuete, ojekuaa ára.

¹³ Senhor re vy penhe'ë rendu ke joe opena va'e kuery ha'e javi: huvixave yvateve ikuai va'e

¹⁴ ha'e hembiguai kuery huvixa yvyĩgueve va'e, mba'eta ha'e kuery omoĩa heko vai va'e ombopaga aguã, ha'e rã heko porã va'e ma oguerory aguã.

¹⁵ Mba'eta Nhanderuete oipota pendekuai porãa py pejapo hi'arandu e'ÿ va'e kuery oikuaa vy e'ÿ ijayvua gui okyrirĩ aguã rami.

¹⁶ Opa mba'e gui peo jepe teĩ nda'evei "Jaa jepe" peje vy ha'eve'ÿ va'e pejapo aguã. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete rembiguai rami pendekuai.

¹⁷ Pemboete pavẽ ke. Peayvu irmão kuery. Nhanderuete renonde pendekuai pejererokyja rupi. Pemboete avi huvixave.*

Tembiguai kuery omba'eapo porã aguã re ijayvua

¹⁸ Tembiguai kuery, penhe'ë rendu tema pendererekoa, opa mba'e py pemboete reve. Pendererekoa porayvu ha'e hi'arandu va'e anho e'ÿ 'rã penhe'ë rendu, ha'e rã heko vai va'e voi.*

* 2:5 1 Coríntios 3.16; Efésios 2.19-22 * 2:6 Isaías 28.16 * 2:7 Salmo 118.22-23 * 2:8 Isaías 8.14

* 2:9 Isaías 43.21 * 2:10 Oséias 1.6,9, 2.23 * 2:17 Mateus 22.21; Romanos 13.1-7 * 2:18 Efésios

6.5-8; Colossenses 3.22-25

19 Mba'eta xapy'a rei Nhanderuete renonde pendepý'a ky'a e'ÿa rupi pendekuaia teĩ mba'e re'ÿ penemoingo axya 'rã. Ha'e ramigua pendeporiau reia peropo'aka porã vy ojou porãmbý 'rã peiko.

20 Ha'e gui xapy'a rei pejejavýague re ri penembopagaa ramo mba'exa 'rã tu pendererovy'a? Ha'e rami avi xapy'a rei ha'evea rami pendekuai teĩ penemoingo axya rã pendevai e'ÿ re peropo'aka ramo Nhanderuete pendejou porã 'rã.

21 Mba'eta ha'e rami aguã ae penerenoĩ, mba'eta Cristo voi pendere oiko axy raka'e, oikoague rami avi peẽ voi pendekuai aguã.

22 Ha'e ma ndojejavýi, peteĩve henda py nda'ijavvui nhombotavy reia rupi.

23 Ixupe ijavyvu vaikuea rã nombovai ayvu vai py. Oguereko axya rei ramo nanhomongýjei. Ha'e rami 'rãgue py onhemboaxa ha'evea rami joe oikuaa pota va'e po py.*

24 Vyvra re ojukaa py guete re ae ogueraa raka'e jajejavýague, nhande voi jejavva pe nhamano avi, ha'e teko porã re ju jaiko aguã. Ijai gui vy jakuera.*

25 Mba'eta vexa'i okanhygue rami pendekuai va'ekue ri aÿ ma penenhe'ẽ re Opena ha'e Onhangareko va'e oĩa py ju pendereru.*

3

Omenda va'e kuery joguereko kuaa aguã re ijavyvua

1 Kunhague, peẽ voi peneme oipotaa rami avi peiko. Ha'e rami avi ayvu porã rupi ha'e kuery nda'ikuaia teri teĩ peã ta'xy kuery pendekuai porãa oexa vy rive ha'e kuery voi ojerovia 'rã pendeayvu re'ÿ.

2 Mba'eta opa mba'e py pejererokyjea rupi peiko ramo oexa 'rã pendekuai porãa.

3 Peẽ ta'xy kuery, penhemoatyrõ eme hi'árykue rive, peje'a vykypa reia py, ouro guigua py pejeguaa py, neĩ ao hepyve va'e py penhemonde vy.

4 Ha'e rami 'rãgue py pendepý'a re oĩ va'e ae toexa uka peneporãa, ha'eve vai'ia ha'e pejapura e'ÿa. Ha'e ramigua ma Nhanderuete pe ovareve ete va'e.

5 Mba'eta ymave rupi kunhague iký'a e'ÿa rupi Nhanderuete re ojerovia va'e ma ha'e ramigua py ae onhemonde raka'e, ome oipotaa rami ikuiaa py.

6 Abraão ra'xy Sara voi ha'e rami oiko raka'e, mba'eta ome onhe'ẽ rendua rupi ixupe "Senhor" he'i. Peẽ voi iporã va'e pejapo ha'e mba'eve rei gui ndapekyjei vy imemby kuery 'rã peiko.

7 Ha'e peẽ ime kuery voi ha'e rami. Pene'arandua rupi pejoguereko pendera'ÿxy reve. Ha'e kuery ikangyve ramo pemboetea rupi pereko, mba'eta peẽ reve ha'e kuery peguarã voi tekove oĩ. Ha'e rami vy 'rãe mba'eve napendejokoi pejerurea gui.*

Irmão kuery joavyvu aguã re ijavyvua

8 Opa py aipota jojo'i rami peikuaa. Penhomboaxy, joegua meme rami pejoavyvu, joegui penhemo'yvyĩ'ive guive.

9 Pendevy otekoavya rã pejepy-jepy eme ha'ekue rami, ha'e pendere ijavyvu vaia rã pembovai eme ayvu vai rupi. Ha'e rami 'rãgue py pejogueroavyvu porã, mba'eta ha'e rami aguã ae Nhanderuete penerenoĩ, pendereroavyvu porãa peupity aguã.*

* 2:23 Isaías 53.9, Mateus 27.11-14, 39-44; Lucas 23.39-41 * 2:24 Isaías 53.4 * 2:25 Isaías 53.6

* 3:7 Efésios 5.22-25; 1 Timóteo 2.9-11 * 3:9 Lucas 6.27,28; Romanos 12.9-21

10 Mba'eta "Oiko pukuvexe ha'e ovy'aa aguã va'e ára oupityxe va'e ma tojoko oapekũ mba'emo vai rupi ijayvu e'ỹ aguã, tojoko ojuru ijapu rei e'ỹ aguã.

11 Tojepe'a mba'emo vai gui, iporã va'e anho tojapo. Tonhea'ã pavẽ reve ikuai porã aguã. Tonhea'ã ete, oupity peve.

12 Mba'eta heko porã va'e re Senhor oma'ẽ oikovy, ojapyxaka oiny guive ha'e kuery ojerurea re. Ha'e rã mba'emo vai apoa kuery pe ma Senhor oexa uka 'rã opoxya", he'i.*

Iporã va'e jajapoa rupi nhaĩ atã aguã re ijayvua

13 Ha'e gui iporã va'e pejapoa rupi penhea'ã ramo mava'e tu penemoingo axy ta?

14 Ha'e rami avi pendereko porãa rupi pejexavai teĩ ovy'a ete va'e 'rã peiko. Penemongyjea rupi ijayvua teĩ pekyje eme, pejapura eme guive.

15 Ha'e rami 'rãgue py pendepy'a py Cristo pemboetea rupi "Xe-Senhor iky'a e'ỹ va'e" peje vy peiko katu riae oporandu va'e-va'e pe pemombe'u porãve aguã pearõ peikovya.

16 Ha'e rami avi pende vai reia rupi pendeayvu eme, ha'e rã pejererokyjea ha'e pendepy'a ký'a e'ỹa rupi anho. Ha'e ramo penderovai ijayvu va'e oxĩmba 'rã Cristo re vy pendereko porãa re ijayvu vaiague re.*

17 Mba'eta pendekuai axy Nhanderuede oipota ri ramo ha'eveve pendeko porãa re pendekuai axy, pendeko vaia re 'rãgue py.

18 Mba'eta Cristo voi omano raka'e jajejavyague re, peteĩgue'i. Heko porã ete va'e ojejuka uka nhandereko vai va'e re, nhandereru aguã Nhanderuede pe. Ngo'o re omano teĩ Nhe'ẽ omoingove ju raka'e.

19 Ha'e gui onhe'ẽ rupi oo vy ayvu omombe'u nhe'ẽ nhuã py omboty pyre kuery pe.

20 Ha'e va'e kuery ma yma rupi Noé oiko jave Nhanderuede nonhe'ẽ rendui okuapy teĩ Nhanderuede oarõ are ranhe kanoã guaxu ojapoa ja. Ha'e rami teĩ mbovy'i oo jepe raka'e yy rupi, oito ete'i.

21 Ha'ekue rami ae ju aỹ ma peẽ voi penhemongaraia rupi peo jepe. Pendero'o peiky'a'o vy rive peo jepe nda'ei, ha'e rã Nhanderuede pe pejapukaia rupi, pendepy'a peiky'a'o uka vy. Jesus Cristo onhemboete ju rire pendeky'a'o.

22 Ha'e gui yva re oo ma vy Nhanderuede oiporu kuaa regua re oĩ. Ha'e ramo ha'e oipotaa rami ikuai anjo kuery, yvatekueve ha'e mba'emo re ombopo'aka pyre ha'e javi.

4

Jejavya pe nhamano ha'e iky'a e'ỹ va'e jaiko aguã re ijayvua

1 Ha'e gui Cristo ngo'o re oiko axy rire peẽ voi pendepy'a re pemoĩ ha'ekue rami penhemoingo axy uka avi aguã, mba'eta ngo'o re oiko axy va'ekue ma mba'eve ndoguerekovei ma jejavya reve.*

2 Ha'e rami rire pendero'o re peikove teria ja avakue oipotaa rami ve'ỹ pendekuai aguã, ha'e rã Nhanderuede oipotaa rami anho.

3 Mba'eta ha'eve ma amboae regua oipotaa rami pendekuaiague. Opa marã rei pendekuai va'ekue to'o oipota va'e rupi, peka'ua rupi, opa marã vy'aa rupi, iro va'e pey'ua rupi, ha'e mba'emo ra'angaa ojeguarupy pembojeroviaa guive.

* 3:12 Salmo 34.12-16 * 3:16 Isaías 8.12-13, Mateus 10.16-20; 2 Timóteo 2.24-26 * 4:1 Romanos 6.1-4; Colossenses 3.1-10

4 Ha'e gui amboae kuery opa marã ikuaia rupi peẽ kuery napenhemoirũvei ramo onhemondyipa rei okuapy, ha'e peẽ kuery re ijayvu vai guive.

5 Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhemombe'upa 'rã oikove va'e ha'e omano va'ekue re oikuaa pota va'e renonde.

6 Mba'eta ha'e rami aguã ae omano va'ekue pe voi ayvu porã omombe'ua raka'e, avakue rami ha'e kuery ngo'o re opaga teĩ nhe'ẽ re oikove ju aguã Nhanderuete rami.

Peteĩ-teĩ nhandepotyvõ aguã re ijayvua

7 Namombyryvei ma opa mba'e opa aguã ára. Ha'e nunga rupi pejejoko ha'e peiko kuaa pota ke penhembo'e kuaa aguã.*

8 Opa mba'e gui yvateve va'e ma peteĩ-teĩ pejoayvu ete aguã, mba'eta porayvu va'e ombogue uka reta 'rã amboae kuery ojejavyague.*

9 Penhomovaẽ peteĩ-teĩ pendeayvu rei e'ỹ re.

10 Peteĩ-teĩ penerembiaporã pejopyague rami vy penhopytyvõ, mba'eta peteĩ-teĩ pe Nhanderuete ome'ẽ joo rami e'ỹ-e'ỹ nhopytyvõ aguã. Ha'e rami rã pejapo ete.

11 Ayvu omombe'u aguã ojopy va'ekue ma tomombe'u porã, Nhanderuete ayvu ramo. Nhopytyvõ aguã ojopy va'ekue ma Nhanderuete omombaraetea rupi tojapo, opa mba'e py Nhanderuete omboetea aguã Jesus Cristo rery rupi. Ha'e va'e ma hexakãmba ha'e ipo'akapa araka'e rã peve guarã. Amém.

Cristo káuxa nhanemoingo axya teĩ javy'a aguã re ijayvua

12 Xerembiayvu kuery, penembyte tata hendy va'e rami pendeko a'äärã ou teĩ penhemondyi eme, mba'eta penemondyipaarã e'ỹ ou.

13 Ha'e rami vy Cristo oiko axyague rami peẽ voi pendekuai axy vy pevy'a, hexakãa ojekuaa jave pevy'ave ete aguã.*

14 Cristo rery káuxa pendere ijayvua rei ramo ovy'a ete va'e peiko, mba'eta pendere oĩ 'rã Nhanderuete Nhe'ẽ hexakãmba va'e.

15 Ha'e gui peẽ kuery va'e regua nda'evei mava'evei rei pejojukaague py peiko axy aguã, e'ỹ vy penemondaague re, pejapo vai reiague re, nei joe pepena reiague re guive.

16 Ha'e rã Cristo pegua peikoa re ri penemoingo axya rã pexĩ eme. Ha'e rami 'rãgue py perovy'a Nhanderuete, pendere Cristo rery oĩa re.

17 Mba'eta ovaẽ ma ára Nhanderuete joe oikuaa pota aguã. Ojeupegua kuery re ranhe 'rã oikuaa pota. Ha'e ramo nhande kuery re ranhe oikuaa pota rire mba'exa 'rã tu ikuai Nhanderuete guigua ayvu porã rupi nonhe'ẽ rendui va'ekue?

18 Mba'eta "Heko porã va'e ojexavaia py anho 'rã oo jepe, rire mba'exa 'rã tu ikuai Nhanderuete re ima'endu'a e'ỹ ha'e heko vai va'e kuery?" he'iaague rami.*

19 Ha'e nunga rupi Nhanderuete oipotaa rami vy ikuai axy va'e guekove re topena uka imoingoare ojeroviapy va'e pe, ha'e iporã va'e rupi tema ta'ikuaai guive.

5

Igreja re opena va'e kuery omongetaague

1 Ha'e gui peẽ kuery regua igreja re pepena va'e kuery ju xee romongeta, mba'eta xee voi peẽ kuery rami avi aiko igreja kuery re apena va'e, ha'e

* 4:7 Mateus 24.42-44; Apocalipse 16.15 * 4:8 Provérbios 10.12 * 4:13 João 16.1-4; Tiago 1.2-4

* 4:18 Provérbios 11.31

Cristo oiko axyague amombe'u va'e, ha'e gui peẽ kuery reve aĩ avi 'rã hexakãa ojekuaa jave.

² Pepena porã ke Nhanderuete rymba kuery pẽvy opena uka va'ekue re.* Ojapo uka ramo rive'ỹ pejapo, ha'e rã pejapoxea'i py, Nhanderuete oipotaa rami ae. Peráta re rive'ỹ guive pejapo, ha'e rã penekyre'ỹa rupi.

³ Pejokuai poyi eme pẽvy opena uka va'ekue. Ha'e rami 'rãgue py peiko ha'e kuery voi peẽ rami ikuai aguã.

⁴ Ha'e ramo Opena va'ety Yvateve ete va'e ojekuaa ramo pejopy 'rã coroa hexakãmba va'e opa va'erã e'ỹ.

Omongeta ha'e oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

⁵ Ha'e rami ae avi peẽ kunumigueve, pendekuai 'rã tujakueve oipotaa rami. Ha'e peẽ kuery ha'e javi, pendekuia rupi pendejee pemoi joegi penhemo'yvyĩ'ive aguã. Mba'eta Nhanderuete opu'ã 'rã onhemboyvate rei va'e re, ha'e rã onhemo'yvyĩ'i va'e pe ma oexa uka 'rã omboaxya.*

⁶ Ha'e nunga rupi penhemo'yvyĩ'i Nhanderuete po'akaa guy py, ha'evaa ára py penemboyvate ju aguã.

⁷ Ipo py meme ke pemboaxa pendevoiyi pereko va'e, mba'eta penemboaxya rupi 'rã opena pendere.

⁸ Peiko kuaa pota ke, penheangu guive. Mba'eta penderovaigua anha ma pende'yvyĩ rupi oiko guary guembiarã oeka vy okororõ oikovy va'e rami avi.

⁹ Pejeity uka eme ixupe, pejeroviaa re peĩ atã vy. Mba'eta peikuaa pende-irmão kuery yvy jave re ikuai va'e voi oendu avi okuapya peẽ pendekuai axya ramigua.

¹⁰ Ha'e gui xapy'a'i pendekuai axy ma rire Nhanderuete penemoingo porã ju 'rã, penemoi atã, penemombaraete ha'e penemombyta porã ju 'rã, mba'eta opa mba'e py nhanemboaxy va'e, ha'e Cristo re vy guexakãa imarã e'ỹ va'e pyguarã nhanerenoi va'ekue.

¹¹ Ha'e ae ta'ipo'akapa araka'e rã peve guarã. Amém.

¹² Irmão Silvano pe ma kova'e kuaxia ambopara uka pẽvy. Ha'e va'e ma xee aikuaa rami ojeroviapy oiko, peẽ kuery pe avi. Ayvu mbovy'i py ambopara uka. Romongetaa rupi teĩgue ju aipoa'e: Ha'e rami ae Nhanderuete nhanemboaxya anhetẽ va'e. Ha'e va'e re anho tema peĩ atã.

¹³ Babilônia py oiporavo pyre ikuai va'e avi oxarura uka peẽ kuery pe, xera'y Marcos voi.*

¹⁴ Pexarura peteĩ-teĩ pe pejoayvua rupi.

Tove Cristo re pendekuai va'e ha'e javive tapendu mby'a porã.

* 5:2 João 10.11-13, 21.15; Atos 20.28
Roma tetã pe "Babilônia" 'ea 'rã.

* 5:5 Provérbios 3.34, Lucas 18.9-14

* 5:13 Amongue py

Mokoĩgũa kuaxia Pedro ombopara va'ekue **Mokoĩgũa kuaxia Pedro ombopara va'ekue**

Kova'e kuaxia py apóstolo Pedro ojapo Jesus Cristo remimbo'e kuery onheangu aguã. Mba'eta Jesus Cristo pegua igreja mbyte py ikuai nhombotavya rupi nhombo'e va'e. Mba'eta yma heta va'e kuery mbyte rupi profeta ramigua rive ikuaiague rami avi "peẽ kuery mbyte voi ikuai 'rã porombo'ea anhetẽ rupigua e'ỹ. Ha'e va'e kuery ma nhemi rupi 'rã omombe'u apu nhomombaara. Senhor Ijoguaare Ipo'akapa va'e rovai eteve voi 'rã ijayvu. Ha'e ramia py o'ary ae ombou uka imomba vyvoiarã" (2.1b).

Ijayvu avi Jesus Cristo re jajerovaa rupi nhaĩ atãve aguã, ha'e Jesus ou ju jave guarã nharõ jaikovy aguã. Mba'eta "Senhor ára ma imonda va'e rami 'rã ou xapy'a. Ha'e va'e jave py yapu ratã reve yva okanhymba 'rã, ha'e mba'emo jaexa va'e okai vy ivaipa 'rã. Ko vvy ha'e mba'emo ojapo pyre ha'e javi 'rã okaipa. Ha'e nunga ha'e javi ha'e rami ete okanhymba aguã rami opyta ramo peẽ kuery pendeky'a e'ỹa rupi pota ke pendekuai Nhanderuede pe ete" (3.10-11).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 Xee Simão Pedro ma Jesus Cristo rembiguai ha'e apóstolo-rã xemoĩ va'ekue. Axarura pëvy, mba'eta peẽ kuery voi peupity pejerovia aguã, Nhanderuede ha'e Nhandereraa jepea Jesus Cristo guigua teko porã rupi ome'ẽ va'ekue. Ha'e va'e ma ovare ete va'e.

2 Tove opa mba'e py tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã, Nhanderuede ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo peikuaa porãvea rupi.

Cristo guigua jaexa uka aguã re ijayvua

3 Mba'eta Nhanderuede ma guexakãa ha'e gueko porãa jaupity aguã nhanerenõ ma vy opo'akaa rupi ome'ẽ avi nhanemoingo porãara ha'e ixupe nhanemoingoarã regua ha'e javi. Nhanerenõiare jaikuaa porãvea rupi jajopypa 'rã.

4 Ha'e rami vy mba'emo ovare ha'e iporã ete va'e nhandevy ome'ẽ aguã re ijayvu, kova'e vvy re to'o oipota va'e nhanemongy'araã oĩ va'e gui jaa jepe aguã, nhandere voi Nhanderuede py'a re oĩ va'e oĩ avi aguã.

5 Ha'e nunga rupi ae penhea'ã pejerovaa re pemoirũ aguã pendereko porã aguã, ha'e pendereko porã re pemoirũ pene'arandua rupi pendekuai aguã,

6 ha'e pene'arandua re pemoirũ pejejoko aguã, ha'e pejejokoa re pemoirũ peĩ atã aguã, ha'e peĩ atãa re pemoirũ Nhanderuede pe ete peiko aguã,

7 ha'e ixupe peikoa re pemoirũ irmão kuery pexaxe aguã, ha'e irmão kuery pexaxe re pemoirũ mborayvu re pendekuai aguã.

8 Mba'eta pendere ha'e nunga oĩ, ha'e oĩve ovy ri ramo nhande-Senhor Jesus Cristo peikuaa porãvea rupi pexa uka 'rã penekyre'ỹ ha'e iporã va'e anho.*

9 Ha'e rã amongue re ha'e nunga noĩ ri ramo ára revegua e'ỹ, ha'e'i py oĩ va'e anho'i oexa va'e rami teri oiko, mba'eta hexarai ma ojevavyague gui oiky'a'ogae re.

10 Ha'e nunga rupi irmão kuery, penhea'ãve tema penerenoĩague ha'e pen-deporavoague pexa ukaa rupi. Ha'e rami vy 'rã neĩ peteĩve henda py voi ndapejeity ukai.

* 1:8 Filipenses 2.12,13

11 Ha'e rami rã nhande-Senhor Nhandereraa jepea Jesus Cristo po'akaa imarã e'ÿ va'e peupity rã penemovaẽ porã 'rã.

Apóstolo Pedro nhanemoma'endu'aa rupi ijayvuague

12 Ha'e nunga rupi pendere anhetẽ va'e oĩ va'e peikuaa porã, ha'e nunga re peĩ atã guive teĩ ha'e nunga re romoma'endu'a aguã rami riae aiko.

13 Mba'eta kova'e oo'i re aikove teria ja ha'e nunga re romoma'endu'aa rupi xeayvu vy romokyre'ÿvexe.†

14 Mba'eta xee aikuaa rã kova'e oo'i areko va'e are'ÿ'i re aeja 'rã, nhande-Senhor Jesus Cristo oikuaa ukaague rami vy.

15 Ha'e nunga rupi xee anhea'ãve 'rã aa ma rire ha'e nunga ha'e javi re penema'endu'a aguã rami.

Nhanderuete ayvu anhetẽ etea re ijayvua

16 Mba'eta ore ma avakue akã gui rive'ÿ pẽvy romombe'u va'ekue nhande-Senhor Jesus Cristo po'akaa, ha'e ou jevy aguã regua guive. Ha'e rami 'rãgue py ipo'akaa ma ore ae rexa py roexa va'ekue.

17 Mba'eta Nguuete gui ae ou raka'e omboetepaa aguã ha'e hexakãa. Mba'eta ixupe Hexakãmba va'e oayvu ombou vy "Kova'e ma Xera'y ayvu va'e, arovy'a va'e", he'i va'ekue.

18 Ha'e va'e ayvu yva gui onhendu rã ore voi roendu karamboae yvyty iky'a e'ÿ va'e áry hexeve orekuaia py.*

19 Ha'e rami rire jaikuaa porãve profeta kuery ayvu anhetẽ va'e memea, ha'e nhandejee nhamoĩ atãve 'rã guive, mba'eta pytũa py tataendy rami nhanemoexakã 'rã ko'ẽmba peve, nhandepy'a re jaxy-tata ko'ẽ mbija ojekuaa peve.

20 Po ramigua jypy'i jaikuaa: Ipara iky'a e'ÿ va'e re ayvu ikuai va'e ma avakue akã gui rive'ÿ ou,

21 mba'eta peteĩve ayvu ndojekuaai raka'e profeta kuery ae oipotaa gui. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete gui ae avakue [iky'a e'ÿ va'e] ijayvu raka'e, Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ omo'arandu heravy rã.*

2

Porombo'ea kuery anhetẽ rupigua e'ÿ opaga 'rãa re ijayvua

1 Heta va'e kuery mbyte rupi ikuai avi raka'e profeta ramigua rive. Peẽ kuery mbyte voi ikuai 'rã porombo'ea anhetẽ rupigua e'ÿ. Ha'e va'e kuery ma nhemi rupi 'rã omombe'ũ apu nhomombaarã. Senhor Ijoguaare Ipo'akapa va'e rovaĩ eteve voi 'rã ijayvu. Ha'e ramia py o'áry ae ombou uka imomba vyvoiarã.*

2 Heta 'rã ikuai avi ha'e kuery opa marã rei ikuai rupi. Ha'e ramo ha'e kuery káuxa ijayvu vaia 'rã tape anhetẽ va'e re.

3 Ha'e kuery ma peráta re nda'eveive vy pendekore 'rã ijapua py. Ha'e rami teĩ ha'e kuery mbopagaarã yma guive omoĩ mbyre ndarei 'rã. Imombaarã ma ndokei ae.

4 Mba'eta anjo kuery eteve voi ojevavy ramo Nhanderuete nomboaxyi raka'e. Ha'e rami 'rãgue py vyvuy py nhuã oĩ va'e py omombo, yvykuaa pytũ reia py omboty ombopaga aguã ára pyguarã.

† 1:13 "Oo'i" he'ia ma guete'i re ae ijayvu vy (2 Coríntios 5.1-4).

* 1:18 Marcos 9.1-8

* 1:21 2

Timóteo 3.16,17 * 2:1 1 Timóteo 4.1,2; Judas 3-23

5 Ymagua kuery voi nomboaxyi vy Noé teko porã mombe'ua va'e anho ogueraa jepe raka'e, ha'e hexeve sete ju. Ha'e rã ko vyv regua heko vai va'e kuery áry ma yy ombou.

6 Ha'e gui Sodoma ha'e Gomorra tetã ma tanhimbu rive omombyta. Ombovaipa ete raka'e, raka'eve rã heko vai va'e ikuai va'erã oikuaa vy onheangu aguã.

7 Ló anho ogueraa jepe. Ha'e va'e heko porã va'e ma nhonhe'ẽ rendu e'ỹ va'e kuery opa marã rei ikuai oexa vy nda'evei etea oendu raka'e.

8 (Mba'eta ha'e kuery opa marã rei ikuai mbyte heko porã va'e oiko vy ko'ẽ nhavõ oexa ha'e oendu vy opy'a heko porã va'e py ojexavai.)

9 Ha'e nunga rupi Senhor ogueraa jepe kuaa heko porã va'e ikuai axya gui, ha'e rã heko vai va'e kuery ma ikuai axy aguã py omboty 'rã oikuaa pota aguã ára pyguarã.

10 Ombopagave 'rã to'o oipotaa rami opa marã rei ikuai va'ekue, huvixa kuery onhe'ẽ rendua rupi e'ỹ guive. Ha'e kuery ma nhombojaru ha'e onhemboyvate rei va'e vy nei ipo'akakueve re ijayvu aguã voi ndokyjei.

11 Ha'e rã anjo kuery ma imbaraeteve ha'e ipo'akave va'eri huvixa kuery re nda'ijayvu vai 'rã Senhor renonde.

12 Ha'e rã nhombojaru rei va'e kuery ma mymba inharõ va'e ombo'a ha'e ojuka pyrã rami rive ikuai, mba'eta ijayvu vai 'rã oikuaa e'ỹ va'e re voi. Ha'e ramo mymba opaa rami avi ha'e kuery voi omombaa 'rã.

13 Ha'e kuery ojexavai 'rã nhombojexavaiaague py ae. Ha'e kuery ma ara py teĩ opa marã rei 'rã ovy'a okuapy to'o oipotaa rupi. Mba'emo iky'apa ha'e ivaikue rei va'e rami ikuai. Ha'e kuery ae 'rã onhemongy'a ojekorea py, peẽ kuery reve okaru okuapy pyve.

14 Joe oma'ẽ 'rã itavy reixea rupi anho, ndopytu'ui 'rã guive ojevavya gui. Ombotavy 'rã ikangy va'e, peráta re nda'eveive ha'e ayvu vaipy ra'y ikuai vy.

15 Tape hi'yvi porã va'e gui ojepe'a vy Beor ra'y Balaão oikoague rupi oo vy okanhymba, mba'eta ha'e va'e ma teko vai rupi mba'emo ojoupa va'erã re anho nda'eveive raka'e.

16 (Ha'e rami avi opaga raka'e ojevavyague re. Profeta oiko va'eri hymba ovoyi va'ety avakue ayvu py ijayvu ixupe, o'arandua rupi e'ỹ oiko ta ramo ojokoxe vy.)

17 Ha'e kuery ma ygua ipirupa va'e rami ikuai, vvyxĩ vyvto ogueraapa rive va'e rami guive. Pytúa rupi guarã rive ikuai.

18 Mba'eta onhemboyvate reia rupi ijayvu, ha'e to'o oipotaa rami ikuai vy ombotavy 'rã gueko vaiaty gui oo jepexe va'e.

19 "Escravo ve'ỹ ma peiko", he'i teĩ ha'e kuery ae imongy'apaa pegua escravo ikuai. Mba'eta jajeity uka vy nhanderityare pegua escravo japyta.

20 Mba'eta amongue ma Senhor Nhandereraa jepea Jesus Cristo oikuaa, ha'e ko vyv regua nhomongy'apa reia gui oo jepe teĩ ha'e nunga pyve ju 'rã ojekore ha'e ojeity uka. Ha'e rami rire jypy guare gui nda'eveive 'rã opaa py.

21 Ha'e kuery pe ha'eveve 'rãgue teko porã katygua tape ndoikuaai ma voi va'e rire. Mba'eta oikuaa teĩ ojapo uka pyre iky'a e'ỹ va'e gui ojepe'a vy ha'ekue py ju ojevy.

22 Ha'e kuery re oiko ayvu "Jagua ojevvy 'rã ha'e ae ombojevvyague py, ha'e poryko ojoia porã teĩ ojevvy ju 'rã yapo py onhemou'ũ aguã rive", he'i va'e.*

3

Senhor ou jevy aguã ára re ijayvua

* 2:22 Provérbios 26.11

¹ Xerembiayvu kuery, kova'e kuaxia ma mokoĩguea ma pëvy ambopara. Mokoĩve ma mba'emo re romoma'endu'a aguã rupi ambopara, pene'arandu ae teĩ.

² Ha'e rami rã penema'endu'a aguã profeta iky'a e'ỹ va'e kuery yma ijayvuague re, ha'e Senhor Nhandereraa jepea ojapo uka va'ekue re guive, peẽ kuerya rupi apóstolo kuery penembo'eague rami ae.

³ Jypy'i peikuaa pota pova'e nunga re: Opaá ára py ikuai 'rã porojoi rei va'e. Nhandejoi rei rupi 'rã ikuai, ha'e kuery ae oipotaa rami rive.

⁴ Ha'e rami vy aipoe'i 'rã: "Mba'exa tu oiko Cristo ou jevy aguã re ijayvuague? Mba'eta nhanderamoĩ kuery omano guive ha'ekue rami ae tema opa mba'e ikuai, ko vvy onhonoa guive", he'i 'rã.

⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery hexarai potae pova'e nunga gui, mba'eta yma Nhanderete oayvu gui rive omoingo raka'e yva ha'e vvy. Vvy ma ojapo raka'e yy gui ojekuaa aguã rami, yy mbyte rupi gui ae.

⁶ Ha'e va'e rupi ae ju ha'e va'e javagua vvy omomba, yy ombou vvy.

⁷ Ha'e gui aỹ yva ha'e vvy itui va'e ma Nhanderete oayvu rupi ae ju omombyta tata py okaipa aguã. Joe oikuaa pota ha'e heko vai va'e kuery ombopaga aguã ára pyguarã omombyta.

⁸ Ha'e rami avi xerembiayvu kuery, peteĩ mba'e oĩ penderexarai e'ỹ aguã: Senhor pe rã peteĩ ára mil ma'et'ya rami, ha'e rã mil ma'et'ya ma peteĩ ára rami rive oaxa.

⁹ Ha'e nunga rupi Senhor ndarei ijayvuague ojapo aguã, amongue "Are ete ma" he'i teĩ. Ha'e rami 'rãgue py nhanderarõ are oikovy. Ndoipotai peteĩve nhakanhy, ha'e rã nhande ha'e javive jajeko rerova.*

¹⁰ Ha'e gui Senhor ára ma imonda va'e rami 'rã ou xapy'a. Ha'e va'e jave py yapu ratã reve yva okanhymba 'rã, ha'e mba'emo jaexa va'e okai vy ivaipa 'rã. Ko vvy ha'e mba'emo ojapo pyre ha'e javi 'rã okaipa.*

¹¹ Ha'e nunga ha'e javi ha'e rami ete okanhymba aguã rami opyta ramo peẽ kuery pendeky'a e'ỹa rupi pota ke pendekuai Nhanderete pe ete.

¹² Nhanderete ára pearõa rupi pejapo ovaẽ voive aguã rami. Ha'e va'e jave py yva voi hendy vy ivaipa 'rã, ha'e mba'emo jaexa va'e okai vy hykupa 'rã.

¹³ Ha'e rã nhande kuery ma ijayvuague rami vy yva pyau ha'e vvy pyau nharõ jakuapy, teko porã renderã.*

Senhor nharõ vy ipara re nhanhembo'e aguã re ijayvua

¹⁴ Ha'e nunga rupi xerembiayvu kuery, ha'e nunga pearõ vy penhea'ã tema pejexa uka aguã peteĩ rami ikuai va'e, iky'a e'ỹ va'e ha'e ojou vai pyrã e'ỹ.*

¹⁵ Penema'endu'a nhande-Senhor jogueraa jepexe vy nhoarõ area re. Ha'e nunga re nhanderembiayvu irmão Paulo voi omo'aranduague rami vy ombopara pëvy.

¹⁶ Ha'e va'e ijayvu ha'e kuaxia ombopara va'e ha'e javi re ma ha'e ramigua oĩ. Ha'e rami avi amongue henda py oĩ jaikuaa aguã haxyye va'e. Ha'e ramo oikuaa e'ỹ rei ha'e ikangy va'e kuery ma ha'e nunga oexa vy ha'eve'ỹa rami 'rã oikuaa, ipara iky'a e'ỹ va'e mboae re oĩ va'e voi ha'e kuery ndoikuuai reia rami avi. Ha'e ramia py ha'e kuery okanhy aguã katy oo.

¹⁷ Ha'e rã peẽ xerembiayvu kuery, ha'e nunga peikuaa ma voi vy penheangu. Penhembotavy uka eme Senhor nhe'ẽ rendu e'ỹa kuery pe, penembaraetea rupi pendekuaia gui pejeity uka e'ỹ aguã.

* 3:9 Lucas 13.6-8 * 3:10 Mateus 24.29-31; Apocalipse 21.1-8 * 3:13 Isaías 65.17 * 3:14 1 João 3.2,3

¹⁸ Ha'e rami 'rãgue py penembaraeteve tema peovy nhande-Senhor Nhandereraa jepea Jesus Cristo penemboaxya rupi, ha'e peikuaa porãvea py. Ha'e ae toguerovy'aa aỹ ha'e araka'e rã peve.

Jypy'i kuaxia João ombopara va'ekue Jypy'i kuaxia João ombopara va'ekue

Apóstolo João aipoe'i: "Pova'e ayvu peẽ kuery pe ambopara peikuaa aguã pendere tekove marã e'ỹ oĩa, Nhanderuede Ra'y rery rupi pejerovia va'e re ae" (5.14).

Marã rami vy 'rã nda'u jaikuaa nhandere tekove marã e'ỹ oĩa? Jaikuaa 'rã jajejavya nhamombe'u ha'e jaejapa vy (1.8-9), Jesus ojapo uka va'ekue rupi nhandekuai vy (2.3), Jesus oikoague rami nhande voi nhandekuai vy (2.6), irmão kuery jayvu vy (2.9-11), Jesus revegua jaikoa rami nhandemombe'u porã vy (2.23), ha'e teko porã rupi jaiko vy (2.29). Jesus Cristo re jajerovia vy 'rãe jaupity tekove marã e'ỹ: "Nhandevy Nhanderuede ome'ẽ tekove marã e'ỹ, ha'e tekove ma Ta'y re oĩ. Ha'e nunga rupi amongue Nhanderuede Ra'y reve ikuai ramo ha'e kuery re oĩ tekove. Ha'e rã Ta'y reve e'ỹ ikuai ramo ma ha'e kuery re tekove noĩ" (5.11-12).

Ayvu Tekove me'ẽa ha'e Nhanderuede reve peteĩ rami nhandekuaia re ijayvua

¹ Jypy'i guive roendu va'ekue, orerexa py ae roexa ha'e hexe ropoko guive va'ekue ma Ayvu Tekove me'ẽa.*

² Mba'eta Tekove me'ẽa ojekuaa rã ore roexa rire imombe'uarã roiko. Ha'e rami vy pendevy pe ju romombe'u. Ha'e va'e ma Tekove marã e'ỹ me'ẽa, Nguu reve oiko va'ekue ri orevy ju ojekuaa karamboae.

³ Roexa ha'e roendu va'ekue ma pendevy pe ju romombe'u, peẽ kuery voi orereve peteĩ rami nhandekuai aguã. Mba'eta ore ma Tuu ha'e Ta'y Jesus Cristo reve ae orekuai.

⁴ Ha'e va'e rombopara pẽvy opa mba'e py javy'a aguã.

Nhanderuede rexakã rupi nhandekuai aguã jajejavya nhamombe'upa aguã re ijayvua

⁵ Ha'e gui ayvu ixugui roendu va'ekue, ha'e pẽvy ju romombe'u va'e ma pova'e: Nhanderuede ma hexakã va'e, hexe ma neĩ peteĩ henda py noĩ pytũa.

⁶ Xapy'a rei "Xee ma Nhanderuede reve aiko" ja'e teĩ pytũa rupi jaiko vy ma nhandeapu, anhetẽ va'e rupi e'ỹ jaiko.

⁷ Ha'e rami teĩ guexakã rupi ha'e oikoa rami avi nhande voi hexakã rupi jaiko ri vy peteĩ rami 'rã nhandekuai jomeme, ha'e Ta'y Jesus ruguy nhandeky'a'o 'rã jajejavya ha'e javi gui.

⁸ Ha'e rã "Xere ma neĩ peteĩ henda py jējavya noĩ" ja'e ri vy nhande ae jajekore, ha'e nhandere anhetẽ va'e noĩ.

⁹ Ha'e gui jajejavya nhamombe'upa ramo ma Nhanderuede heko porã ha'e ojeroviapy va'e vy ombogue 'rã jajejavvyague, ha'e nhandeky'a'o 'rã teko vai ha'e javi gui.

¹⁰ Xapy'a rei "Xee ma ajejavy va'e'ỹ" ja'e vy ixupe "Ijapu va'e" ja'e, ha'e nhandere ijayvu noĩ.

2

¹ Xera'y kue'iry, ha'e rami ambopara pejejavy e'ỹ aguã. Ha'e rami avi xapy'a rei amongue ojevavy ramo ma Nhanderuede py peteĩ oiko nhandepytyvõarã. Ha'e va'e ma Jesus Cristo, heko porã va'e.

* 1:1 João 1.1-3, 14

2 Ha'e ma jajejavyague re opaga va'ekue. Nhande jajejavyague re anho e'ỹ opaga raka'e, ha'e rã vvy jave regua ojejavyague re.

3 Ha'e ojapo uka va'e rupi jaiko vvy jaikuaa 'rã jaikuaa va'e jaikoa.

4 Ha'e nunga rupi amongue "Xee aikuaa" he'i teĩ ha'e ojapo uka va'e rupi ndoikoi va'e ma ijapu, ha'e hexe noĩ anhetê va'e.

5 Ha'e rã ijavyua rupi jaiko vvy 'rãe anhetê Nhanderuete jayvu aguã va'e rami ete jayvu. Ha'e rami vvy ae 'rã jaikuaa hexe nhaĩa.

6 "Xee ma hexe aĩ" he'i va'e ma ha'e oikoague rami ae toiko.

Ayvu yma guare ha'e ipyau va'e re ijavyua

7 Xerembiayvu kuery, ayvu ipyau va'e'ỹ ambopara pëvy, ha'e rã yma ojapo uka pyre jypy'i guive pendu va'ekue, mba'eta yma guive ojapo uka pyre ma ayvu pendu va'ekue ae.*

8 Ha'e rami avi ojapo uka pyre ambopara va'e ma ipyau guive, mba'eta Jesus Cristo ranhe anhetê va'e rupi oiko rire peẽ kuery ju ha'e va'e rupi peiko. Mba'eta pytũ oaxa ma ovy, ha'e hendy va'e anhetê va'e ju hexakã ouvy.

9 Amongue "Xee hexakãa rupi aiko" he'i teĩ o-irmão ndoayvui va'e ma pytũ rupi teri oiko.

10 Ha'e rã o-irmão kuery oayvu va'e ma hexakãa rupi oiko, ha'e hexe noĩ joityarã.

11 Ha'e rã o-irmão ndoayvui va'e ma pytũ reia rupi oiko, marã katy pa ooa voi ndoikuaai, pytũ oexa mbogue rã.

Kyrĩgue'i, tujakue ha'e ipyaukue pe ijavyua

12 Xera'y kue'iry, pëvy ambopara mba'eta pejevavyague omboguepaa ma hery rupi.

13 Ha'vy peẽ tujakue, pëvy ambopara mba'eta peikuaa ma jypy'i guive oiko va'e. Ha'e ipyaukue, pëvy ambopara mba'eta pendepo'aka ma poromboeko vaia re.

14 Xera'y kue'iry, pëvy ambopara mba'eta peikuaa ma Nhanderuete. Ha'e tujakue, pëvy ambopara mba'eta peikuaa jypy'i guive oiko va'e. Ipyaukue, pëvy ambopara mba'eta penembaraete ha'e pendere Nhanderuete ayvu oĩ ramo pendepo'aka ma poromboeko vaia re.

Kova'e vvy regua reko re ijavyua

15 Peayvu eme ko vvy regua reko, neĩ mba'emo vvy re ikuai va'e. Mba'eta vvy regua reko rayvua kuery re ma Nhanderuete rayvua noĩ.

16 Mba'eta mba'emo vvy re ikuai va'e ma vvy regua meme: to'o oipota va'e, mba'emo jaexa vvy jaipotapa reia, ha'e nhandejeẽ ae rive jajeroviaa. Ha'e nunga ma vvy guigua meme, Nhanderuete guigua e'ỹ.

17 Ko vvy ma opa 'rã, to'o oipota va'e ha'e javi reve. Ha'e rã Nhanderuete oipota va'e ojapo va'e ma oikove riae 'rã.

Cristo ramigua rive ikuai va'e re ijavyua

18 Xera'y kue'iry, ovaẽ ma opa aguã ára, Cristo ramigua rive ojekuaa aguã. Pendu ma omombe'ua rã ha'e va'e ou 'rãa. Aỹ voi heta ma ikuai Cristo ramigua rive. Ha'e nunga rupi ae jaikuaa opa aguã ára ovaẽ maa.

19 Ha'e kuery ma nhande kuery mbyte gui ojepe'a va'ekue, nhande regua e'ỹ vvy. Mba'eta nhande regua ikuai va'e rire opyta 'rãgue nhande kuery reve. Ha'e gui ha'e kuery ojepe'a ramo jaikuaa nhande regua e'ỹ ikuai.

* 2:7 João 13.34

20 Ha'e rã pendere ma oĩ penemo'aranduarã Iky'a e'ỹ va'e omoĩ va'ekue. Ha'e rami rire peẽ kuery peikuaapa.

21 Kova'e kuaxia pëvy ambopara "Anhetê va'e ndapeikuaai" ha'e vy e'ỹ. Mba'eta peikuaa ae, ha'e peikuaa avi apu ikuai va'e anhetê va'e guigua e'ỹa.

22 Ha'e gui ijapu va'e ma "Jesus ae Cristo oiko" nde'i va'e. Ha'e nunga ma Cristo ramigua rive, mba'eta Tuu nei Ta'y re ndojeroviai va'e.

23 Ha'e nunga rupi Nhanderuete Ra'y pe "Xee ma hexevegua e'ỹ" he'i va'e re ma Tuu noĩ. Ha'e rã "Nhanderuete Ra'y revegua ae xee" he'i va'e re ma Tuu avi oĩ.

24 Pendere toĩ riae jypy'i guive pendu va'ekue. Mba'eta jypy'i guive pendu va'ekue pendere oĩ ramo ma peẽ voi 'rã peĩ Nhanderuete ha'e Ta'y re.

25 Mba'eta ijayvu tekove marã e'ỹ ome'ẽ aguã re nhandevy.

26 Ha'e nunga ambopara penembotavyxea kuery gui penheangu aguã.

Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ nhanembo'ea re ijayvua

27 Ha'e gui pendere ojegugua omoĩ va'ekue oĩ riae ramo penembo'earã mboae oĩ e'ỹ teĩ ha'eve, mba'eta pendere omoĩ mbyre ae 'rã penembo'e opa mba'e re. Ha'e va'e ma anhetê rupigua ae, anhetê rupigua merami rive'ỹ. Peĩ riae ke hexe, penembo'eague rami vy ae.

28 Ha'e gui aỹ xera'y kue'iry, peĩ atã tema hexe. Ha'e rami vy ha'e ojekuaa jevy ramo nhandepy'a guaxu, ha'e ixugui nhaxĩmba reve nhanhemi e'ỹ aguã ou jevya py.

29 Cristo heko porã va'ea jaikuaa vy jaikuaa avi teko porã rupi ikuai va'e ixugui oiko va'ekue memea.

3

Cristo iky'a e'ỹa rami nhande voi nhandekuai aguã re ijayvua

1 Peikuaa pota Nhanderuete nhanderayvu etea re, nhandevy "Xera'y kuery" he'ia py. Anhetê ae Nhanderuete ra'y kuery nhandekuai.* Ha'e nunga rupi ae yvy regua kuery nanhandekuaai, mba'eta Cristo voi ndoikuaai okuapy rire.

2 Xerembiayvu kuery, aỹ voi Nhanderuete ra'y kuery nhandekuai. Ha'e rami teĩ ndajaikuaai teri raka'eve rã marã ramigua ete pa jaiko 'rãa. Ha'e rã peteĩ mba'e ma jaikuaa porã: Cristo ojekuaa ramo nhande voi 'rã heko rami jaiko, mba'eta jaexa 'rã marã rami ete pa ha'e oikoa.

3 Ha'e rami aguã oarõ okuapy va'e ha'e javi ojeky'a'o uka 'rã ha'e iky'a e'ỹa rami avi ikuai aguã.

4 Ha'e rã jejavya rupi ikuai va'e ma lei rovai rupi avi ikuai, mba'eta jejavya ma lei rovai ae.

5 Peikuaa avi Cristo ou raka'e jajejavya oipe'apa aguã. Hexe ma jejavy noĩ.*

6 Hexe ikuai va'e ma ndojejavy riaevei ma 'rã. Ha'e rã jejavya rupi ikuai va'e ma ndoexai, nei ndoikuaai okuapy.

Nhanderuete guigua ha'e anha guigua re ijayvua

7 Xera'y kue'iry, penhembotavy uka eme avave rei pe. Teko porã rupi ikuai va'e ma heko porã va'e ae, Cristo heko porã va'ea rami avi.

8 Ha'e rã jejavya rupi ikuai va'e ma anha guigua, mba'eta anha jypy'i guive ojeyav raka'e. Ha'e rami aguã ae Nhanderuete Ra'y ou, anha rembiapo ombovaipa aguã.

* 3:1 João 1.12 * 3:5 João 1.29

9 Ha'e javi Nhanderuete gui oiko va'ekue ma ndojejavy riaevei ma 'rã, mba'eta ha'e kuery re oĩ Nhanderuete guigua. Ha'e kuery ndojejavy riaevei 'rã, Nhanderuete gui oiko rire.

10 Po rami 'rã jaikuaa mava'e pa Nhanderuete ra'y kuery ha'e anha ra'y kuery ikuai. Teko porã rupi nda'ikuai va'e ma Nhanderuete guigua e'ÿ, ha'e o-irmão kuery ndoayvui va'e guive.

Irmão kuery jayvu ete aguã re ijayvua

11 Ha'e gui ayvu jypy'i guive pendu va'ekue ma pova'e: Peteĩ-teĩ jajoayvu aguã.

12 Caim oikoague rami e'ÿ 'rã nhandekuai, mba'eta ha'e va'e ma poromboeko vaia guigua oiko rire ojuka raka'e guvy. Mba'e re nda'u ojuka? Mba'eta heko vai va'e oiko, ha'e rã tyvy ma heko porã va'e.*

13 Irmão kuery, penhemondyi eme yvy regua kuery pendere nda'ija'ei rã.

14 Irmão kuery jayvu vy ae 'rã jaikuaa manoa gui tekove jaupity aguã re jaaxa maa.* Ha'e rã ndoayvui va'e ma manoa py teri ikuai.

15 Irmão kuery re nda'ija'ei va'e ma jojuka va'ety meme ikuai. Ha'e peikuaa jojuka va'ety re tekove marã e'ÿ noia.

16 Po rami ae jaikuaa mborayvu, Cristo nhanderyvy vy nhandere guekove ome'ẽ rire. Ha'e ramo nhande kuery avi 'rã nhanderekove nhamẽ'ẽ irmão kuery re.

17 Ha'e gui xapy'a rei amongue mba'emo kova'e yvy rupigua oguerokopa rei va'e o-irmão ojexavai rei rã oexa teĩ ipy'a mbaraete 'rã oipytyvõ e'ÿ aguã. Ha'e nunga re mba'exa tu oĩ Nhanderuete guigua porayvua?

18 Xera'y kue'iry, nda'evei jajoayvu merami aguã, nhandeayvu py rive. Jaexa uka ete ke jajoayvua, nhandopytyvõa py ae.

19 Po rami 'rã jaikuaa anhetẽ va'e guigua jaiko va'ea, henonde nhandepy'a guaxu aguã ndajaikuaai reia gui.

20 Ha'e rami avi nhandepy'a py nhandembopagaarã nhaendu teĩ nhandepy'a gui Nhanderuete hi'aranduve va'e vy opa mba'e oikuaa.

21 Xerembiaiyvu kuery, nhandepy'a py nhandembopagaarã nanhaendui ri vy nhandepy'a guaxu 'rã Nhanderuete renonde.

22 Ha'e rami vy mba'emo re jajerurea voi jajopy 'rã ixugui, mba'eta henonde ojapo uka va'e rupi jaiko vy nhambovy'a.

23 Po rami ae ha'e ojapo uka va'ekue: Ta'y Jesus Cristo rery rupi jajerovia aguã, ha'e peteĩ-teĩ jajoayvu aguã ijayvuague rami vy.

24 Nhanderuete ojapo uka va'e rupi ikuai va'e ma hexe anho tema ikuai, ha'e gui ha'e kuery re ma Nhanderuete voi oĩ. Po rami 'rã jaikuaa nhandere oia, Inhe'ẽ nhandere omoĩ va'ekue gui ae.

4

1 João 2.18-26; 2 João 7-11

1 Xerembiaiyvu kuery, nda'evei perovia aguã nhe'ẽ guigua ayvu va'e ma guive rã. Peikuaa pota ranhe nhe'ẽ kuery anhetẽ Nhanderuete guigua tyrã pa anya re, mba'eta heta ma ikuai profeta ramigua rive yvy re.

2 Po rami jaikuaa 'rã Nhanderuete Nhe'ẽ, mba'eta "Jesus Cristo ngo'o reve ou va'ekue re ajerovia" he'i va'e ma Nhanderuete guigua meme.

3 Ha'e rã "Jesus revegua aiko" nde'i va'e ma Nhanderuete guigua e'ÿ, ha'e rã Cristo ramigua nhe'ẽ rive. Pendu ma ha'e nunga oiko 'rãa, ha'e gui a'y voi oiko ae ma yvy re.

* 3:12 Gênesis 4.8 * 3:14 João 5.24

⁴ Xera'y kue'iry, peẽ kuery ma Nhanderuete guigua pendekuai vy pen-depo'aka ma profeta ramigua kuery re, mba'eta pendere oĩ va'e ma vvy regua kuery re oĩ va'e gui ipo'akave.

⁵ Ha'e kuery ma vvy regua ikuai va'e vvy gui rive 'rã ijayvu, ha'e ramo vvy regua kuery ojapyxaka 'rã ijayvua re.

⁶ Ha'e rã nhande kuery ma Nhanderuete guigua nhandekuai ramo Nhanderuete oikuaa va'e kuery ojapyxaka 'rã nhandeayvua re. Ha'e rã Nhanderuete guigua e'ỹ ma ndojapyxakai 'rã okuapy. Ha'e rami rã jaikuaa 'rã nhe'ẽ anhetẽ rupi, tyrã pa nhombotavya rupi ijayvu va'ea.

Jajoayvu aguã re ijayvua

⁷ Xerembiayvu kuery, jajoayvu peteĩ-teĩ, mba'eta mborayvu ma Nhanderuete guigua ae. Porayvu va'e ma Nhanderuete guigua meme ikuai, ha'e oikuaa guive Nhanderuete.

⁸ Ha'e rã jajoayvu e'ỹ va'e ma ndoikuaai Nhanderuete, mba'eta Nhanderuete ma mborayvu rupigua ae.

⁹ Po rami Nhanderuete oexa uka raka'e nhanderayvua, Gua'y peteĩ'i va'e ombou vy, hexe vy jaikove riaa aguã.

¹⁰ Pova'e py ma mborayvu ojekuaa: Nhanderuete jayvua py e'ỹ, ha'e rã ha'e ranhe nhanderayvua py, mba'eta Gua'y ombou jajejavyague re opaga aguã.

¹¹ Xerembiayvu kuery, ha'e rami Nhanderuete nhanderayvu rire nhande kuery avi 'rã jajoayvu peteĩ-teĩ.

¹² Avave rei ndoexaai teri Nhanderuete. Ha'e rami avi jomeme jajoayvu ramo ma Nhanderuete oĩ 'rã nhandere, ha'e iporayvua ojekuaa 'rã va'ekue ojekuaapa 'rã.*

¹³ Po rami jaikuaa 'rã hexe nhaña, ha'e ha'e voi nhandere oĩa, mba'eta nhandereve guarã ombou Onhe'ẽ.

¹⁴ Ha'e ore kuery roexa ha'e romombe'u guive Nhanderuete Gua'y ombouague vvy re ikuai va'e reraa jepearã.

¹⁵ "Jesus ma Nhanderuete Ra'y" he'i va'e re ma Nhanderuete oĩ. Ha'e kuery voi ikuai Nhanderuete re.

¹⁶ Nhande kuery jaikuaa ha'e jarovia guive Nhanderuete nhanderayvua. Nhanderuete porayvua rupi oiko va'e ramo porayvu rupigua ikuai va'e ma hexe meme ikuai, ha'e ha'e kuery re Nhanderuete avi oĩ.

¹⁷ Ha'e ramo nhanderayvua jaikuaa porã vy nhandepy'a guaxu 'rã pavẽ re oikuaa potaa ára py voi, mba'eta kova'e vvy re jaiko reve ma voi nhandekuai ha'e oikoa rami.

¹⁸ Hembiaayvu jaiko vy ndajakyje rei 'rã, mba'eta opa mba'e py nhanderayvua oipe'a 'rã jakyjea. Mba'eta jakyjea ma japaga aguã rami jaikoa py anho 'rã nhaendu. Ha'e nunga rupi okyje va'e ma ndoikuaa porã teri nhanderayvua.

¹⁹ Nhande kuery jajoayvu mba'eta ha'e ranhe nhanderayvu rire.

²⁰ Amongue "Xee ayvu Nhanderuete", he'i va'eri irmão kuery ndoayvui va'e ijapu. Mba'eta o-irmão oexa va'e ndoayvui vy Nhanderuete oexa e'ỹ va'e katuve ma ndoayvui 'rã.

²¹ Pova'e ayvu nhaendu ixugui: Nhanderuete oayvu va'e ma toayvu avi o-irmão kuery.

5

Vvy rupigua re nhandepo'aka aguã re ijayvua

* 4:12 João 1.18

1 Jesus ae Cristo oikoa oguerovia va'e ma Nhanderuete gui oiko va'ekue meme. Ha'e Nhanderuete oayvu va'e kuery oayvu avi 'rã ixugui oiko va'ekue mboae.

2 Po rami jaikuaa Nhanderuete ra'y kuery jayvua, mba'eta Nhanderuete jayvu vy ojapo uka va'e rupi nhandekuai.

3 Mba'eta Nhanderuete ojapo uka va'e rupi nhandekuaia py ae 'rã jaexa uka jayvua.* Ha'e ojapo uka va'e ma nda'ipoyi guive,

4 mba'eta ha'e javi Nhanderuete gui jaiko va'ekue ma nhandepo'aka 'rã yvy rupigua re. Po rami 'rã nhandepo'aka yvy rupigua re, jajeroviaa rupi ae.

5 Mava'e kuery nda'u ipo'aka 'rã yvy rupigua re? Jesus Nhanderuete Ra'y oikoa oguerovia va'e kuery anho.

Jesus reko regua kuaa ukua re ijayvua

6 Jesus Cristo ou vy yy ha'e nguguy py ojekuaa uka raka'e. Yy py anho e'ÿ ojekuaa uka, ha'e rã yy ha'e nguguy py. Ha'e gui Nhe'ë avi oiko ikuaa ukaarã, mba'eta Nhe'ë ma anhetë va'e kuaa ukua ae.

7 Mba'eta ikuaa ukua mboapy ikuai [yva re: Nhanderuete, Jesus ha'e Nhe'ë Ky'a E'ÿ. Ha'e mboapyve ma pete'i'i.

8 Ha'e gui ikuaa ukua mboapy avi ikuai yvy re:] Nhe'ë, yy ha'e huguy. Mboapyve ma pete'i rami meme oikuaa uka.

9 Ha'e gui avakue ayvu jarovia vy Nhanderuete ayvu katuve ma jarovia. Po rami Nhanderuete oikuaa uka Gua'y reko regua.

10 Nhanderuete Ra'y re ojerovia va'e kuery re ae 'rã ikuaa ukua oï. Ha'e rã Nhanderuete ayvu ndogueroviai va'e ma ixupe "Ijapu va'e" he'i, mba'eta Gua'y reko regua Nhanderuete oikuaa uka 'rã ndogueroviai.

11 Mba'eta oikuaa uka va'ekue ma pova'e ae: Nhandevy Nhanderuete ome'ë tekove marã e'ÿ, ha'e tekove ma Ta'y re oï.

12 Ha'e nunga rupi amongue Nhanderuete Ra'y reve ikuai ramo ha'e kuery re oï tekove. Ha'e rã Ta'y reve e'ÿ ikuai ramo ma ha'e kuery re tekove noï.*

Mba'emo re jajerure aguã re ijayvua

13 Pova'e ayvu peë kuery pe ambopara peikuaa aguã pendere tekove marã e'ÿ oia, Nhanderuete Ra'y rery rupi pejerovia va'e re ae.

14 Nhanderuete re jajerovia vy jaikuaa avi ixupe mba'emo re jajerure ramo oendu 'rã, ha'e oipotaa rami ri jajerure ramo.

15 Jajerurea oendua jaikuaa vy jaikuaa avi jajerureague ome'ë ma 'rãa.

16 Ha'e gui xapy'a rei amongue oexa 'rã o-irmão omano aguã rami e'ÿ ojevavy rã. Ha'e rami vy ha'e va'e re ojerure 'rã, ha'e ramo Nhanderuete omoingove ju 'rã, omano aguã rami e'ÿ ojevavy ramo. Mba'eta oiko avi teko vai nhamano aguã rami nhamoingo va'erã. "Ha'e nunga re pejerure" nda'ei.

17 Teko vai ma guive rã jjevavya meme. Te'i oiko avi teko vai nhamano aguã rami nhamoingo va'erã e'ÿ.

18 Jaikuaa ha'e javi Nhanderuete gui oiko va'ekue ndojejavvy riaevei ma 'rãa. Mba'eta ha'e kuery re Nhanderuete gui jypy'i oiko va'ekue opena 'rã poromboeko vaia oity e'ÿ aguã.

19 Jaikuaa nhande kuery Nhanderuete guigua nhandekuaia, ha'e rã yvy regua kuery ma poromboeko vaia re ikuaia.

Omongeta reve opaa py ijayvuague

* 5:3 João 14.15   * 5:12 João 3.36

²⁰ Jaikuaa avi Nhanderuete Ra'y ou vy nhanemo'arandu anhetê va'e jaikuaa aguã rami. Ha'e rami rire ma anhetê va'e re nhaĩ, Ta'y Jesus Cristo re ae. Ha'e va'e ma Nhanderuete anhetê va'e ha'e tekove marã e'ỹ me'êa.

²¹ Xera'y kue'iry, penheangu ke Nhanderuete ramigua rive pembojerovia e'ỹ aguã.

Mokoĩguea kuaxia João ombopara va'ekue

Mokoĩguea kuaxia João ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia apóstolo João ombopara va'ekue peteĩ kunha pe, imemby kuery pe guive. Ijayvu anhetê va'e rupi ikuai aguã, mborayvu re guive. Anhetê va'e ma Jesus Cristo regua ae, mba'eta "Cristo regua rami e'ỹ nhombo'ea, ha'e ayvu porã gui ojepe'a va'ekue re ma Nhanderuete noĩ. Ha'e rã ha'e va'e ayvu nhanembo'eague rupi riae ikuai va'e re ma Nhanderuete ha'e Ta'y oĩ" (versículo 9).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee igreja re apena va'e ma axarura ndevy, xereindy Nhanderuete ojeupe guarã ndeporavo va'ekue pe, ha'e nememby kuery xerembiayvu ikuai avi va'e pe. Xee anho e'ỹ roayvu, anhetê va'e oikuaa va'e kuery ha'e javi guive,

² mba'eta nhande kuery pavê re anhetê va'e oĩ, ha'e nhandereve riae 'rã oiko.

³ Nhandereve oĩ 'rã nhanemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Ta'y Jesus Cristo guigua, anhetê va'e ha'e mborayvu guive.

Jajoayvu aguã re ijayvua

⁴ Xee avy'a ete nememby kuery regua anhetê va'e rupi ikuai rã aikuaa vy, Nhanderu ojapo ukaague rami vy ae.

⁵ Aỹ ma xereindy, xee ajerure peteĩ-teĩ jajoayvu aguã. Ha'e ramia py ma ayvu ipyau va'e'ỹ ambopara, ha'e rã jypy'i guive ojea va'ekue.*

⁶ Po rami 'rã jajoayvu: ha'e ojapo uka va'e rupi nhandekuaia py. Kova'e ma jypy'i guive ojapo uka va'e regua pendu va'ekue, mborayvu re nhandekuai aguã.

Nhombotavya rupi nhombo'ea kuery reko re ijayvua

⁷ Mba'eta heta avi ikuai nhombotavy va'e yvy jave rupi. Ha'e va'e kuery ma "Jesus Cristo ngo'o reve ou va'ekue re ajerovia" nde'i. Ha'e rami ikuai nhombotavypa rei va'e kuery, Cristo rovaigua ae.*

⁸ Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota, pemokanhy e'ỹ aguã penhea'ãague repyrã oĩ va'e, ha'e rã pejopypa aguã.

⁹ Ha'e gui Cristo regua rami e'ỹ nhombo'ea, ha'e ayvu porã gui ojepe'a va'ekue re ma Nhanderuete noĩ. Ha'e rã ha'e va'e ayvu nhanembo'eague rupi riae ikuai va'e re ma Nhanderuete ha'e Ta'y oĩ.

¹⁰ Amongue pendea py ou vy ha'e va'e ayvu rupi e'ỹ penembo'e ramo pemovaẽ eme pendero py, pexarura eme guive.

¹¹ Mba'eta ha'e kuery pe amongue oxarura vy ma teko vai apoa kuery reve onhemoirũ va'e.

Oxarura reve opaa py ijayvuague

¹² Heta teri areko ambopara va'erã pẽvy. Ha'e rami teĩ aỹ namombe'uxei tinta py kuaxia re, mba'eta peẽ kuerya py aju voixe. Ha'e ramo ma nhan-deayvu porã 'rã, javy'a ete aguã.

¹³ Ndekypy'y oiporavo pyre memby kuery ha'e javive oxarura uka ndevy.

* 1:5 João 13.34,35; 1 João 2.7,8

* 1:7 Romanos 16.17,18; 1 João 2.18-26

Mboapykuea kuaxia João ombopara va'ekue Mboapykuea kuaxia João ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma apóstolo João ombopara va'ekue peteĩ igreja re opena va'e Gaio hery va'e pe. Oguerovy'aa rupi ijayvu, “mba'eta xera'y kuery anhetẽ va'e rupi ikuaia aendu rã xembovy'ave pavẽ gui”, he'i vy (versículo 4).

Guyvy Gaio pe oxarura reve ijayvu vy omboypyague

- ¹ Xee igreja re apena va'e axarura ndee Gaio roayvu ete va'e pe.
² Xerembiayvu, opa mba'e py ajerure reiko porã ha'e nrexaxã aguã re, nenhe'ẽ oiko porãa rami avi.
³ Xee avy'a ete irmão kuery ovaẽ vy omombe'u rã anhetẽ rupigua reikoa, mba'eta anhetẽ va'e rupi ae reiko va'e.
⁴ Mba'eta xera'y kuery anhetẽ va'e rupi ikuaia aendu rã xembovy'ave pavẽ gui.

Ayvu porã momba'ua kuery nhaipytyvõ aguã re ijayvua

- ⁵ Xerembiayvu, irmão kuery reipytyvõ reikovya py ma ha'eva rami rejapo. Yvy mboae guigua kuery ou ramo voi reipytyvõ jepi.
⁶ Mba'eta igreja kuery pe ha'e kuery omombe'u porã ndeporayvua. Ha'eva rami reipytyvõ oguatave aguã, ha'e ramia py Nhanderuete rami ete rejapo.
⁷ Mba'eta ha'e kuery ma Hery rupi oje'oi vy peteĩve henda py nonhepytyvõ ukai nhande kuery regua e'ỹ pe.
⁸ Ha'e nunga rupi ha'eva rami nhaipytyvõ ha'e va'e irmão kuery, anhetẽ va'e oenduave aguã rami jajapo.

Heko vai ha'e heko porã va'e reko re ijayvua

- ⁹ Xee ma igreja kuery pe mba'emo re ambopara teĩ Diótfrefes onhemboy-vatevexe rei vy ndojapyxaka potai oreayvu re.*
¹⁰ Ha'e nunga rupi araka'e'i rã apy pendekoa py aju vy ixupe xeayvu 'rã ha'eve'ya rami ojapoague re, mba'eta opa marã rei ijayvu orere. Ha'e ramia gui ojapo vaivexe vy irmão kuery ha'e py ovaẽ ramo nomovaẽi, ha'e amongue omovaẽ ta ramo nomovaẽ ukai, ha'e rã igreja gui omoxẽ ete raka'e.
¹¹ Xerembiayvu, ndee ma eiko eme teko vai rupi, ha'e rã teko porã rupi anho, mba'eta teko porã rupi ikuai va'e ma Nhanderuete guigua meme. Ha'e rã teko vai rupi ikuai va'e ma neĩ peteĩgue voi ndoexai Nhanderuete.
¹² Ha'e rã Demétrio re ma ima'endu'a porã pavẽ, anhetẽ va'e eteve voi. Ore kuery voi roikuaa heko porãa, ha'e ndee reikuaa avi oreayvu anhetẽ ete memea.

Oxarura reve opaa py ijayvuague

- ¹³ Heta mba'e teri areko ndevy ambopara aguã. Ha'e rami teĩ namombe'uxeĩ tinta ha'e caneta py rive.
¹⁴ Mba'eta xee aa voixe roexa vy. Ha'e ramo ma nhandeayvu porã 'rã.
¹⁵ Tove terendu mby'a porã. Nhaneirũ kuery ha'e javi oxarura uka ndevy. Ha'e nhaneirũ kuery ndea py ikuai va'e peteĩ-teĩ pe emombe'u orema'endu'aa.

* 1:9 Mateus 20.25-28; 23.1-12

Judas ombopara va'ekue Judas ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia mboparaare ma Judas Iscariotes e'ÿ, Judas mboae, Tiago ha'e Jesus ryvy (versículo 1). Jypy onhembopy'a jaa jepea omombe'u porãve aguã, ha'e gui amboae rami onhembopy'a, jajeroviaa regua jaepya rupi nhanhea'ã aguã re ijayvu aguã. "Mba'eta amongue avakue Nhanderuete pegua e'ÿ nhanembotavyxe vy nhemi rupi oike ra'e nhanembyte py. Ha'e va'e kuery ma opa marã rei ikuai vy ha'eve'ÿa rami nhombo'e" (versículo 4a).

"Ha'e rã peẽ xerembiayvu kuery, tapenembaraeteve peovy pejeroviaa icy'a e'ÿ va'e rupi, ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ÿ gui peikuaa vy pejerurea py guive. Nhanderuete penderayvua rupi anho tapendekuai. Pearõ tema nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxya rupi tekove marã e'ÿ ogueru rã guarã" (versículos 20-21).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

¹ Xee Judas ma Jesus Cristo rembiguai ha'e Tiago ryvy aiko.* Axarura peẽ kuery Nhanderuete remieniõ, hembiaayvu, ha'e Jesus Cristo rery rupi openamby pendekuai va'e pe.

² Tove peẽ kuery tapenduve tema penemboaxya, mby'a porã ha'e mborayvu.

Cristo re jajeroviaa regua re nhanhea'ã aguã re ijayvua

³ Xerembiayvu kuery, jypy anhembopy'a teĩ nhande kuery jaa jepea re pëvy ambopara aguã. Ha'e gui ma aendu ete amboae re xeayvu aguã pëvy ambopara vy, jajeroviaa regua anhetẽ va'e rupi penhea'ã aguã, icy'a e'ÿ va'e kuery pe peteigüe'i omboaxaa rire.

⁴ Mba'eta amongue avakue Nhanderuete pegua e'ÿ nhanembotavyxe vy nhemi rupi oike ra'e nhanembyte py. Ha'e va'e kuery ma opa marã rei ikuai vy ha'eve'ÿa rami nhombo'e Nhanderuete nhanemboaxya re, ha'e Senhor Jesus Cristo Huvixave pete'i va'e re ndojeroviaia rami ijayvu guive. Ha'e kuery opaga aguã yma ma voi omoã.*

Ymagua kuery heko vai va'e ombopagaa ague re ijayvua

⁵ Ha'e nunga ha'e javi peikuaa ae ma teĩ romoma'endu'axe ju Egito yvy gui Senhor heta va'e kuery oguenõ vy ogueraa jepepa rire teĩ ojerovia e'ÿ va'e kuery omokanhyague re.*

⁶ Anjo kuery voi guekorã va'ekue gui ojepe'a vy guekoa ae oejapa rire Senhor ombotypa pytãa py, corrente opa e'ÿ va'e py ojokua, ombopaga aguã ára tuvixa va'e pyguarã.

⁷ Ha'e gui Sodoma, Gomorra ha'e ha'e katy'i rupi tetã ikuai va'e re ha'ekue rami ae ju oiko raka'e. Ha'e pygua kuery ma anjo oejavy va'ekue rami ae itavy reia rupi ikuai, ha'e amboae rami rei to'o oipotaa rupi guive. Ha'e kuery ombopagaague ma tata ogue'ÿ va'e gui nhande voi jakyje aguã opyta.*

⁸ Ha'e gui aÿ voi nhombotavy reia kuery ma ha'ekue rami ae ju ikuai. Oexa ra'ua rupi rive vy ngo'o ae omongy'a, nonhe'ẽ rendui huvixa kuery, ha'e ijayvu rei 'rã ipo'akakueve re.

* **1:1** Mateus 13.55   * **1:4** 2 Timóteo 3.1-9   * **1:5** 2 Pedro 2.1-22   * **1:7** Egito yvy gui oo jepe va'ekue ri ojerovia e'ÿ va'e omokanhyague omombe'u Números 14.26-30 py, ha'e gui tetã Sodoma ha'e Gomorra ombovaipague ma Génesis 19 py omombe'u.

⁹ Ha'e rã anjo yvateve va'e Miguel ma anha reve Moisés retekue re joaka ete ijayvua py voi nonhemboyvatei raka'e anha pe ijayvu vai aguã. Ha'e rami 'rãgue py "Senhor ae ta'ijayvu ndevy", he'i.*

¹⁰ Ha'e rã nhombo'e vaia kuery ma ijayvu vai 'rã oikuaa e'ÿ va'e ha'e javi re. Mymba kuery hi'arandu e'ÿ va'e rami avi onhemongy'apa rei 'rã mba'emo oakã gui ae oikuaa va'e rupi rive.

¹¹ Ha'e kuery pe nda'evei ete 'rã! Mba'eta Caim oikoague rupi ae ju ha'e kuery ikuai, ha'e mba'emo ojoupaxea rupi rive oje'oi pojava Balaão ojekoreague ramigua rupi, ha'e rire Coré kuery rami avi okanhymba 'rã nhonhe'ê raxaveague re.†

¹² Ha'e kuery ma yy guy py ita itui va'e rami onhenhomi va'e, mba'eta ha'e javi joa-joapy, pekarua py ha'e kuery voi 'rã ikuai, peteive henda py oxia oendu e'ÿ re.‡ Mymba kuery re opena va'ety ha'e ae rive onhemongaru va'e rami avi ikuai. Oky aguã e'ÿ arai yvytu ogueraapa rive va'e rami, ha'e yvyra hi'a ára py tei hi'a e'ÿ va'e rami avi ikuai. Ha'e va'e nunga ma mokoigue omano va'e, mba'eta ipirupa va'ekue ha'e oapo'opa pyre rami.

¹³ Ha'e kuery ma yai opu'ã-pu'ã vy hyjui ombovu va'e rami avi ikuai, ha'e jaxy-tata ova va'e rami, pytũ reia py araka'e rã peve guarã omoingo pyre.

¹⁴ Ha'e va'e kuery rekorã ma Enoque omombe'u raka'e. Ha'e va'e ma Adão ramymino kuery jevy regua sete-a va'ekue. Aipoe'i: "Senhor ou 'rã ojeupegua kuery iky'a e'ÿ va'e mbovy rei e'ÿ reve.

¹⁵ Joe oikuaa pota vy ou, mba'eta heko vai va'ekue ha'e javi 'rã ombopaga, ixupe ndoikoxei vy teko vai ojapo, ha'e hexe ijayvu vaiague re", he'i va'ekue.

¹⁶ Ha'e kuery ma joe ijayvu rei riae va'e, ndovy'ايا rupi rei ijayvu va'ety, ha'e kuery ae oipotaa rami ikuai va'e. Onhemboyvate reia rupi anho ijayvu. Jogerorya rupi 'rã ijayvu mba'emo ojoupaxe vy rive.

Apóstolo kuery ijayvu ma voiague rupi nhanemongetaague

¹⁷ Ha'e rã peẽ xerembiayvu kuery, penema'endu'a riae ke yma guive nhande-Senhor Jesus Cristo pegua apóstolo kuery ijayvuague re.

¹⁸ Mba'eta aipoe'i pẽvy: "Opaa ára ikuai 'rã porojoi reia kuery, teko vai ojapoxea rupi rive ikuai va'e", he'i va'ekue.*

¹⁹ Ha'e va'e kuery ojapo 'rã joo rami e'ÿ-e'ÿ ikuai aguã rami. Yvy regua reko rami rive ikuai, Nhe'ê revegua e'ÿ.

²⁰ Ha'e rã peẽ xerembiayvu kuery, tapenembaraeteve peovy pejeroviaa iky'a e'ÿ va'e rupi, ha'e Nhe'ê Ky'a E'ÿ gui peikuaa vy pejerurea py guive.

²¹ Nhanderuate penderayvua rupi anho tapendekuai. Pearõ tema nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxya rupi tekove marã e'ÿ ogueru rã guarã.

²² Pemboaxy ke ndojerovia porãi teri va'e.

²³ Ha'e rami vy peraa jepe, tata gui perojepe'a vy. Ha'e rã amboae kuery ma pemboaxy avi tei pejererokyjea rupi guive, mba'eta to'o oipotaa rupi vy oao voi omongy'apa rei vy ojegarupy opyta.*

Opaa py ogueroayvu porãague

²⁴ Ha'e gui Nhanderuate ma ipo'aka opena aguã ja'a e'ÿ aguã, ha'e guexakãa py nhandererovy'a reve iky'a e'ÿ va'e nhanderexa uka aguã.

* **1:9** Zacarias 3.2 † **1:11** Caim rekokie ma Gênesis 4.1-8 py omombe'u, Balaão rekokie ma Números 22 py, ha'e rã Coré kuery rekokie ma Números 16.1-9 py omombe'u. ‡ **1:12** Yy guy py ita itui va'e ma ijavaete 'rã, mba'eta ha'e nunga kanoã mboguataa kuery ndoexai vy onhembota rive 'rã. * **1:18** 2 Pedro 3.3 * **1:23** Gálatas 6.1,2; Tiago 5.19,20

²⁵ Tove Nhandereraa jepea Nhanderueete peteĩ'i va'e toguerovy'aa nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi. Ha'e anho ha'eve yvate ete aguã, pavẽ re opena ha'e ipo'aka aguã, yma guive, aỹ ha'e araka'eve rã peve. Amém.

João pe oexa uka pyre Apocalipse 'epy va'e oĩa João pe oexa uka pyre apocalipse 'epy va'e oĩa

“Kova'e ma Jesus Cristo araka'eve guarã oikuaa uka va'ekue. Ixupe Nhanderuete omboaxa va'ekue, guembiguai kuery pe ju oikuaa uka aguã mba'emo are'ÿ'i re oiko va'erã, tenonderã omoĩ ma voiague rami vy. Ha'e rami vy ojeuepegua anjo ombou, guembiguai João pe oikuaa uka aguã” (1.1).

Apóstolo João pe Jesus ojexa uka vy aipoe'i: “Ekyje eme. Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua, oikove va'e guive aiko. Mba'eta amano va'ekue, teĩ aÿ ma aikove ju araka'e rã peve guarã. Areko avi omanogue retã rokê pe'aa. Ha'e nunga rupi embopara ke mba'emo rexa va'ekue, mba'emo aÿ oiko, ha'e araka'eve rã oiko va'erã guive”, he'i (1.17b-19). Ha'e gui ma omombe'u igreja kuery sete henda rupi ikuai va'e pegua João ombopara va'erã (capítulos 2-3). Ha'e gui ma ixupe oikuaa uka raka'eve rã oiko va'erã. Mba'eta oiko rã Jesus remimbo'e kuery re opu'ã rei va'e ha'e ko vvy re mba'emo tuvixa va'e Nhanderuete omoingo rã. Ha'e gui opaa py Jesus Cristo ou jevy rã yva gui, yva pyau ha'e vvy pyau reve. Hexe huvixa kuery opu'ã rei teĩ ojekuaa xapy'a rã pavê pe, mba'eta ha'e ma “Huvixave ikuai va'e Ruvixave, ha'e senhor ikuai va'e Senhor” (19.16).

Ha'e nunga rupi nhandepy'a guaxu ha'e nhaĩ atã rã Jesus re jajeroviaa py. Mba'emo oiko rã jaropo'aka rã, mba'eta Jesus ipo'aka ae ma mba'emo vai re, ha'e opaa ára py opo'akaa oexa uka rã pavê pe.

Jesus Cristo raka'eve guarã oikuaa uka va'ekue re ijayvua

¹ Kova'e ma Jesus Cristo araka'eve guarã oikuaa uka va'ekue. Ixupe Nhanderuete omboaxa va'ekue, guembiguai kuery pe ju oikuaa uka aguã mba'emo are'ÿ'i re oiko va'erã, tenonderã omoĩ ma voiague rami vy. Ha'e rami vy ojeuepegua anjo ombou, guembiguai João pe oikuaa uka aguã.

² Ha'e va'e ju omombe'u Nhanderuete ayvu Jesus Cristo oikuaa uka va'ekue. Oexa va'ekue ha'e javi omombe'u.

³ Ovy'a ete rã okuapy kova'e ayvu ogueroayvu, e'ÿ vy oendu rire ipara oĩa rupi ikuai va'e, mba'eta ára namombyryvei ma.*

Ásia vvy re sete igreja ikuai va'e pe João oxaruraague

⁴ Xee João axarura Ásia vvy re sete igreja ikuai va'e pygua kuery pe: Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã, aÿ oiko va'e, yma guive oiko va'ekue, ha'e araka'eve rã ou va'erã va'e guigua, henda openaaty renonde sete Nhe'ẽ ikuai va'e guigua,

⁵ ha'e Cristo guigua guive. Ha'e va'e ma anhetê va'e mombe'ua ojeroviapy va'e oiko, omanogue mbyte gui ha'e ranhe ju onhemboete va'ekue, ha'e vvy re huvixave kuery ikuai va'e áryve Ipo'akapa va'e. Nhandarayvu vy nguguy py ae nhandejogua raka'e jajejavyague gui,

⁶ ha'e gui nhanemoingo opo'akaa pyguarã ha'e Nguuete pegua sacerdote-rã. Ha'e ma taexakãmba ha'e ta'ipo'akapa araka'e rã peve. Amém.

⁷ Ma'ẽ, arai rupi rã ou. Ha'e ramo oexa pavê rã, ipyxoare kuery voi. Vvy re ikuai va'e ha'e javi regua oexa vy ojae'opa rã okuapy. Anhetê ete va'e. Amém.*

* 1:3 Apocalipse 22.6,7 * 1:7 Zacarias 12.10

⁸ Senhor Nhanderuete aipoe'i: "Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua. Aỹ aiko, yma guive aiko va'ekue, ha'e raka'eve rã aju va'erã va'e, Ipo'akapa va'e aiko", he'i.

Jesus guexakã reve ojexa ukaague

⁹ Xee João ma pende-irmão aiko, ha'e gui jaiko axya py, Nhanderuete po'akaa py ha'e Jesus re nha'i atãa py peẽ kuery irũ aiko. Peteĩ ypa'ũ Patmos 'epy va'e re aĩ va'ekue, Nhanderuete ayvu Jesus regua amombe'uague re.

¹⁰ Ha'e gui ma Senhor ára py Nhe'ẽ re aiko vy xerakykue katy gui peteĩ aendu ijayvu atã va'e, mimby guaxu rami onhendu va'e.

¹¹ Ha'e va'e ma aipoe'i xevy:

— Rexa va'e ke embopara kuaxia re, ha'e emondouka sete igreja ikuai va'e pe: Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardes, Filadélfia ha'e Laodicéia pygua pe — he'i.

¹² Ha'e ramo ajere aexa aguã xereve ijayvu va'e. Ajere vy sete tataendy renda aexa ouro guigua meme.

¹³ Tataendy renda ikuai va'e mbyte peteĩ aexa avi ava ra'y rami ojekuaa va'e. Ha'e va'e ma ao puku py onhemonde, ha'e ipexo rupi oĩ ajukue ra'ykue ouro guigua.

¹⁴ Inhakã re hi'a oĩ va'e ma vexa'i rague rami xiĩ, yro'y apĩ rami avi. Hexa ma tata rami hendy.

¹⁵ Ipy ma overa va'e rami hendy, tata py omoexakã mbyre rami ojekuaa. Ijayvua ma yy tuvixa va'e revovo rami onhendu.*

¹⁶ Opo oiporu kuaa regua py ma sete jaxy-tata oguereko. Ijuru gui ma peteĩ kyxe guaxu oẽ haimbe jovai va'e. Hova ma kuary ojope ratãa rami hexakã.

¹⁷ Ha'e gui aexa vy ipy yvýry ha'a ajupy omanogue rami. Ha'e ramo opo oiporu kuaa regua xere omoĩ vy aipoe'i:

— Ekyje eme. Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua,

¹⁸ oikove va'e guive aiko. Mba'eta amano va'ekue, teĩ aỹ ma aikove ju araka'e rã peve guarã. Areko avi omanogue retã rokẽ pe'aa.

¹⁹ Ha'e nunga rupi embopara ke mba'emo rexa va'ekue, mba'emo aỹ oiko, ha'e araka'eve rã oiko va'erã guive.

²⁰ Ha'e gui sete jaxy-tata xepo aiporu kuaa regua py areko va'e, ha'e sete tataendy renda ouro guigua rexa va'e ma ndoikuaa ukaai teri. Sete jaxy-tata ma anjo kuery sete igreja ikuai va'e pegua, ha'e rã sete tataendy renda ma sete igreja ae — he'i.

2

Éfeso pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

¹ — Embopara Éfeso tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: "Po rami ijayvu opo oiporu kuaa regua re sete jaxy-tata oguereko va'e, ha'e sete tataendy renda ouro guigua mbyte rupi avi oiko va'e:

² "Xee aikuaa peẽ kuery reko. Xevy pe pemba'eapoa ha'e peĩ atãa voi aikuaapa, ha'e heko vai va'e kuery ayvu re ndapejapyxakaia guive. Pea'anga apóstolo onhemoingo rive va'e, ha'e vy ijapu va'e memea peikuaa.*

³ Peĩ atã, ha'e xerery rupi pendekuai ramo pendereko a'ãa rã pendekuerai e'ỹ re peropo'akapa guive.

⁴ Ha'e rami avi pendereko regua peteĩ ma naxembovy'ai, mba'eta pejepe'a ma jypy'i mborayvu rupi pendekuaiague gui.*

* 1:15 Daniel 7.13, 10.5-6, Ezequiel 43.2

* 2:2 2 Coríntios 11.13-15

* 2:4 Mateus 24.12,13

5 Penema'endu'a ke magui pa pe'aague re. Pejeko rerova ke, pendekuai ju jypy peikoague rami. Ha'e rami e'y rã pãa py aju vy aipe'a 'rã pendevygua tataendy renda oĩaty gui, pejeko rerova e'y ramo.

6 Ha'e rami avi pendereko regua peteĩ oĩ xembovy'a va'e: Nicolaíta kuery reko ndapejou porãia. Ha'e va'e kuery reko ma xee voi ndajou porãia.

7 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã. Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue pe ame'ẽ 'rã Nhanderuete 'amba re yvyra tekove me'ẽa hi'aĩ va'e'a ho'u aguã."

Esmirna pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

8 – Ha'e gui Esmirna tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe ju embopara: "Po rami ijayvu jypy'igua ha'e opa vygua, omano va'ekue ri oikove ju va'e:

9 "Xee aikuaa pendekuai axy ha'e pendeporiaukue'i va'ea. Ha'e rami avi perekopa va'e guive. Aikuaa avi judeu rami rive onhemoingo va'e kuery pendere ijayvu rei okuapya. Ha'e va'e kuery ma Satanás peguarã rive onhemboaty va'e.

10 Pekiye eme pendekuai axy aguã gui. Ma'ẽ, amongue peẽ kuery regua ma anha omboty uka 'rã nhuã py pendereko a'ã aguã. Dez ára peve 'rã pendekuai axy. Pejervia tema pemento peve. Ha'e ramo coroa-rã pëvy ame'ẽ 'rã tekove.*

11 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã. Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue ma mokoĩgüea manoa py nda'ikuai axy 'rã, peteĩve henda py."

Pérgamo pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

12 – Embopara ke Pérgamo tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: "Po rami ijayvu kyxe guaxu haĩmbe jovai va'e ogueroko va'e:

13 "Xee aikuaa tetã pendekuaia py Satanás renda ae.* Ha'e rami teĩ xerery rupi pendekuaia re peĩ atã, ndapejepe'ai guive xere pejeroviaa gui, Antipas ojukaa ára voi. Ha'e va'e ma xevyguia omombe'u porã ramo ojukaa va'ekue penderekoa Satanás renda oĩa py.

14 Ha'e rami teĩ oiko avi pendereko regua naxembovy'ai va'e, mba'eta peẽ kuery mbyte pereko Balaão nhombo'eague rupi ikuai va'e. Ha'e va'e ma Balaque ombo'e raka'e Israel kuery renonde nhuã omoĩ aguã, mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre gui ha'e kuery ho'u ha'e itavy rei okuapy aguã rami.

15 Penembyte pereko avi Nicolaíta kuery nhombo'ea rupi ikuai va'e.

16 Ha'e nunga rupi pejeko rerova. Ha'e rami e'y ramo aju voi 'rã pãa py, ha'e xejuru gui kyxe guaxu oẽ va'e py apu'ã 'rã ha'e kuery rovai.

17 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã. Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue pe ame'ẽ 'rã maná onhomi mbyre ha'e ita'i xii va'e guive. Ha'e va'e ita re ma tery pyau oĩ 'rã avave rei ndoikuaai va'e, ojopy va'e e'y vy."

Tiatira pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

18 – Embopara ke Tiatira tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: "Po rami ijayvu Nhanderuete Ra'y tata rami hexa ha'e overa va'e rami ipy va'e:

19 "Xee aikuaa pendereko, pendeporayvua, pejeroviaa, xevy pe pemba'eapoa ha'e peĩ atãa. Aikuaa avi jypy'i pemba'eapogue gui aỹ pemba'eapovea.

* **2:10** Mateus 10.28; 1 Pedro 1.6,7   * **2:13** Filipenses 2.15

²⁰ Ha'e rami teĩ peteĩ oĩ pendereko regua naxembovy'ai va'e, mba'eta kunha Jezabel ayvu re pejapyxaka. Ha'e va'e ma profeta ramigua rive onhemoingo vy xerembiguai kuery ombo'ea rupi ombotavy, itavy rei ha'e mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre gui ha'e kuery ho'u okuapy aguã.

²¹ Ha'e va'e ma xee arõ are ma ojeko rerova aguã, teĩ itavy reia gui ndojeko rerovaxei.

²² Ma'ẽ, ajapo 'rã tupa py ojexavai ete oupy aguã rami, ha'e hexeve itavy rei va'ekue guive, kunha va'e ombo'ea rupi ikuai gui ndojeko rerovai ramo.

²³ Ajuka ete 'rã imemby ha'e ipi'a kuery. Ha'e ramo igreja kuery ha'e javi 'rã oikuaa xee jopy'a ha'e nhokuraxõ re aikuaa pota va'ea. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ pe ame'ẽ 'rã peikoague rekovia.

²⁴ "Ha'e rã peẽ Tiatira pygua kuery mboae, ha'e kuery rami e'ỹ penhembo'e va'e, 'Satanás py'apy regua' he'ia re pepena e'ỹ va'e, peẽ kuery pe ma aipoa'e: Pendevy pe ndajapo ukai 'rã ipoyi va'ẽ,

²⁵ povae' anho: Xee aju peve peĩ atã tema mba'emo peupity ma va'e re.

²⁶ Mba'eta ogueropo'akapa, ha'e opa peve ajapo uka va'e rupi ikuai va'ekue pe ma ame'ẽ 'rã vyv regua kuery re ipo'aka aguã.

²⁷ Ha'e ramo omo'arandu 'rã po pygua ferro guigua py, omboa'ypa 'rã mba'emo ryrũ nhae'ũ guigua rami rive.*

²⁸ Ha'e kuery pe voi ame'ẽ 'rã jaxy-tata ko'ẽ mbija, xevy pe xeru ome'ẽague rami avi.

²⁹ Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijavyvũ rã."

3

Sardes pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

¹ — Sardes tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe embopara: "Po rami ijavyvũ sete nhe'ẽ Nhanderuete guigua ha'e sete jaxy-tata oguereko va'e:

"Xee aikuaa pendereko. Pendevy pe 'Oikove va'e' 'ea teĩ omanogue peiko.

² Peiko kuaa pota ke, ha'e pemombaraete okuave'i teri teĩ omano aguã rami ikuai va'e, mba'eta xee aikuaa Xeruete renonde opa mba'e py e'ỹ pendereko porã.

³ Ha'e nunga rupi penema'endu'a ke ayvu pendu vy pendejee pemoĩ va'ekue re. Pemoĩ porã ju, ha'e pejeko rerova. Mba'eta ndapeiko kuaa potai ri ramo aju xapy'a 'rã imonda va'e rami, ndapeikuaai 'rã guive penderovai aju aguã hora.*

⁴ Ha'e rami avi Sardes tetã py peẽ kuery regua mbovy'i avi ikuai oao nomongy'ai va'e. Ha'e va'e kuery heko porã va'e vy xerupive 'rã ikuai xiĩ va'e py onhemonde reve.

⁵ Ogueropo'akapa va'ekue ma ha'e kuery rami avi 'rã onhemonde xiĩ va'e py. Peteive henda py hery namboguei 'rã kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa gui. Ha'e rami 'rãgue py hery amombe'u porã 'rã Xeru ha'e ixupegua anjo kuery renonde.

⁶ Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijavyvũ rã."

Filadélfia pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

⁷ — Embopara ke Filadélfia tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: "Po rami ijavyvũ iky'a e'ỹ ha'e anhetẽ va'e. Ha'e va'e ma oguereko okẽ pe'aa Huvixave Davi rami ipo'aka aguã. Ha'e ramo oipe'aague avave rei nombotyai 'rã, ha'e ombotyague avave rei ndoipe'aai 'rã guive. Ha'e vy aipoe'i:

* 2:27 Salmo 2.9 * 3:3 Lucas 12.35-40

⁸ “Xee aikuaa pendereko. Ma'ê, penerenonde amoï 'rã peteï okê ojepe'a va'e, avave rei nomboty kuaai va'erã, mba'eta amongue py ete'i penembaraete va'eri xeayvu pemoï porã, napemombe'u e'yï guive xerery rupi peikoa.

⁹ Ha'e gui Satanás peguarã onhemboaty va'e kuery, judeu rami rive onhemoingo teï ha'e'yï ikuai va'e ma ajapo 'rã oupa vy pendepy yvýry guenapy'ã re ikuai aguã rami. Ha'e ramo ha'e kuery oikuaa 'rã xerembiaiyvu peikoa.

¹⁰ Xeayvuague rami vy peï atã rire xee voi pendere apena porã 'rã jexavaia ára yvy jave re joeko a'ãarã ou va'e gui.

¹¹ Aju 'rã are'yï'i re. Pendejee pemoï atã ke mba'emo peupity ma va'e, pendeiygua coroa avave rei oipe'aa e'yï aguã.

¹² Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue ajapo 'rã Xeruete ro ikya e'yï va'e yta rami oï aguã. Ha'e va'e rire ndoipe'aavei 'rã ha'e gui. Ha'e kuery re amoï 'rã Xeruete rery, ha'e Xeruete pegua tetã rery guive. Ha'e va'e ma Jerusalém pyau, yva Xeruetea gui ogoeiy va'erã. Ha'e kuery re amoï avi 'rã xerery pyau.

¹³ Ijapyxa oï va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ê ijayvu rã.”

Laodicéia pygua igreja kuery pe ombopara kuaague

¹⁴ — Embopara ke Laodicéia tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe: “Po rami ijayvu Anhetê ete va'e hery va'e, mba'eta ha'e va'e ma anhetê va'e mombe'ua ojeroviapy va'e, ha'e Nhanderuete omoingo va'ekue ha'e javi pyy. Ha'e vy aipoe'i:

¹⁵ “Xee aikuaa pendereko. Ha'e gui peê ma yro'yxã va'e'yï, neï haku va'e'yï. Penero'yxã e'yï vy penderaku va'e rire ha'eveve 'rãgue.

¹⁶ Ha'e rami 'rãgue py haku vevui va'e rive peiko, neï napenderakui, neï napenero'yxã. Ha'e rami rã xejuru gui rombojeyv aguã rami aiko.*

¹⁷ Mba'eta peê kuery 'Areakopa, aiko porã, xevy pe mba'eve ndoatai' peje.* Ha'e rami teï ndapeikuaai ovy'a e'yï ete va'e peikoa. Omboetepy e'yï, ipori- aukue, ára revegua e'yï ha'e ipire rei va'e peiko.

¹⁸ Ha'e ramo xee romongeta xegui pejogua aguã ouro tata py oiky'a'o pyre oguerokopa va'e ete peiko aguã, ha'e ao xii va'e py penhemonde aguã, pendepirê reia pexa ukaa py peximba e'yï aguã. Xegui pejogua avi texa raxy poã penderexa py pemoï vy pexa porã ju aguã.

¹⁹ Xerembiaiyvu kuery ha'e javive pe xeayvu amo'arandua rupi. Ha'e nunga rupi penekyre'yï ha'e pejeko rerova.

²⁰ Ma'ê, okê py xe'aï anhenduka vy. Amongue xeayvu oendu vy okê oipe'a ramo aike 'rã hoo py. Hexeve akaru 'rã, ha'e voi okaru 'rã xereve.

²¹ Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue pe amboguary 'rã xereve xerenda ape-naaty yvýry, xee voi aropo'akapa rire Xeru reve henda yvýry aguapya rami avi.

²² Ijapyxa oï va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ê ijayvu rã.”

4

Nhanderuete renda oexaague

¹ Ha'e va'e rire ama'ê vy peteï okê aexa yva re ojepe'a va'e, ha'e teïgue ju aendu jypy'i ayvu aendu va'ekue. Mimby guaxu pu rami onhendu vy aipoe'i:
— Enhemboja ke ejuvy. Ha'e ramo aikuaa ukã 'rã kova'e nunga rire mae ma mba'emo oiko va'erã, tenonderã omoï ma voiaque rami vy — he'i.

* **3:16** “Haku va'e” he'ia ma Nhanderuete pe ete ikuai va'e, ha'e rã “Yro'yxã va'e” he'ia ma ixupe oikoxea neï oendu va'e'yï. Ha'e rã “Haku vevui va'e” he'ia ma ixupegua merami rive va'e. * **3:17** Lucas 12.15-21

² Ha'e ramove nhe'ẽ re aiko vy peteĩ tenda aexa yva re huvixa openaaty oĩ va'e, ha'e tenda py peteĩ oguapy oiny va'e guive.

³ Oguapy oiny va'e rova ma ita jaspe ha'e sardônio rami hexakã. Henda yvýry rupi ojekuaa peteĩ karugua esmeralda rami hexakã va'e.

⁴ Tenda yvýry rupi ikuai avi vinte e quatro tenda mboae. Ha'e va'e áry ma vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety oguapy okuapy onhemondea xĩ va'e. Ha'e va'e kuery akã re oĩ coroa ouro guigua.

⁵ Mbytegua tenda oĩ va'e gui oẽ overa va'e, ayvu ha'e yapu. Tenda renonde ma sete tataendy oĩ. Ha'e va'e ma sete nhe'ẽ Nhanderuete guigua.

⁶ Tenda renonde oĩ avi peteĩ henda yupa vidro guigua rami ojekuaa va'e, itaendy rami hexakã va'e. Ha'e gui mbyte py, tenda ijyvýry rupi ikuai irundy temimoingo kuery. Ha'e va'e kuery jovaive re ma hexa oĩmba va'e, henonde katy ha'e hakykue katy guive.

⁷ Temimoingo jypygua ma guary rami ojekuaa, mokoĩa ma vaka ra'y rami, mboapya ma ava rami hova va'e, ha'e rã irundya ma taguato tuvixa va'e oveve oikovy va'e rami.

⁸ Irundy temimoingo ikuai va'e peteĩ-teĩ ma mboapy meme ipepo va'e. Opa rupi hexa oĩ va'e, hi'áry ha'e hyepy rupi. Ara py ha'e pyávý opytu'u e'ỹ re aipoe'i:

– Iky'a e'ỹ, iky'a e'ỹ, iky'a e'ỹ va'e ma Senhor Nhanderuete Ipo'akapa va'e. Yma guive oiko va'ekue ae, aỹ oiko, ha'e raka'eve rã ou va'erã va'e – he'i okuapy.*

⁹ Ha'e gui tenda py oguapy oiny va'e araka'e rã peve guarã oiko va'e pe temimoingo kuery oporaeti okuapy. Omboete ha'e oguerovy'a ramo

¹⁰ vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety voi guenapy'ã re ikuai, tenda py oguapy oiny va'e araka'e rã peve guarã oiko va'e renonde. Omboete vy tenda renonde omombo ojepegua coroa. Ha'e vy aipoe'i:

¹¹ – Senhor Oruete, ndee ma ha'eve rombojerovia, romboete ha'e ndepo'akaa roguerovy'a aguã, mba'eta opa mba'e moingoare reiko. Ndee ae reipotaa rami vy ha'e nunga ha'e javi remoingo ramo oiko raka'e – he'i okuapy.

5

Vexa'i ra'y kuaxia para oipe'a rã oexaague

¹ Ha'e gui aexa rã tenda py oguapy oiny va'e opo oiporu kuaa regua py oguereko peteĩ kuaxia para onhemama va'e. Ha'e va'e py rupi ha'e hi'áry rupi ipara va'e oĩ. Sete henda py ombojaague ikuai.

² Ha'e gui peteĩ aexa avi anjo imbaraete va'e. Ha'e va'e ijayvu atã vy aipoe'i:
– Mava'e tu ha'eve kuaxia para mbojaague ikuai va'e omboi vy oipe'a aguã? – he'i.

³ Ha'e rami teĩ yva re, yvy re ha'e yvy guýry avave rei jipoi kuaxia para oipe'a aguã ha'eve va'e, neĩ kuaxia re oma'ẽ aguã voi nda'evei.

⁴ Ha'e ramo xee ajae'o vaipa, mba'eta avave rei ndojouai kuaxia para oipe'a aguã ha'eve va'e, neĩ oma'ẽ aguã.

⁵ Ha'e rami teĩ tujakueve joe opena va'ety regua peteĩ aipoe'i hevý:

– Ejae'o eme. Ma'ẽ, Judá regua guary ipo'aka ma, Davi rapokue renhoĩ'epy va'e. Ha'e rami rire ha'e va'e ae ha'eve kuaxia mbojaa sete ikuai va'e omboi vy oipe'a aguã – he'i.

* 4:8 Ezequiel 1.4-10, Isaías 6.3

⁶ Ha'e ramo peteĩ aexa tenda ha'e irundy temimoingo kuery ha'e tujakueve ikuai va'e mbyte hi'a'i va'e, Vexa'i ra'y ojuka pyre rami ojekuaa. Ha'e va'e re ma sete hakua oĩ, ha'e sete hexa avi. Hexa ma sete nhe'ẽ Nhanderuete guigua vvy jave rupi omondouka va'e.*

⁷ Ha'e gui Vexa'i ra'y ou vy ojopy kuaxia para tenda py oguapy oiny va'e oiporu kuaa regua gui.

⁸ Kuaxia para Vexa'i ra'y ojopy ramo henonde irundy temimoingo kuery guenapy'ã re ikuai, ha'e vintẽ e quatro tujakueve voi. Peteĩ-teĩ opo py oguereko mba'epu ixã reta va'e ha'e hy'a'i ouro guigua, heakuã porã va'e oapy va'erã tynyẽ va'e. Ha'e va'e ma iky'a e'ỹ va'e kuery onhembo'ea.

⁹ Ha'e kuery ma mboraei pyau omonhendu vy aipoe'i:

– Ndee ma ha'eve kuaxia para rejopy vy imbojaa reipe'a aguã. Mba'eta ndejukaa va'ekue, ha'e nderuguy py Nhanderuete peguarã rejogua joegua e'ỹ-e'ỹ, amboae rami ijayvu va'e, amboae vvy regua, ha'e amboae regua kuery ha'e javi gui.

¹⁰ Nhanderuete po'akaa pyguarã remoingo, ixupegua sacerdote-rã guive. Ha'e ramo ha'e kuery huvixa rami 'rã joguereko vvy re – he'i okuapy.

¹¹ Ha'e gui teĩgue ju ama'ẽ vy peteĩ ayvu aendu tenda vvyry anjo kuery mbovy e'ỹ ikuai va'e oporaei rã. Ha'e va'e kuery ma temimoingo kuery ha'e tujakueve vvyry mbovy rei e'ỹ ikuai, jaipapapa kuaa aguã rami rei e'ỹ.

¹² Oporaei atã vy aipoe'i okuapy:

– Vexa'i ra'y ojuka pyre pe ma ha'eve “Ipo'akapa va'e, oguerekopa, hi'arandu ha'e imbaraeite va'e” 'ea aguã. Ha'eve omboetea aguã, oguero'vya ha'e ombojerovia pavẽ aguã guive – he'i okuapy.

¹³ Ha'e gui aendu rã yva re, vvy, vvy guýry ha'e ye'ẽ áry temimoingo ikuai va'e ha'e javi aipoe'i:

– Tove tenda py oguapy va'e ha'e Vexa'i ra'y tombojeroviaa, tomboetea, toguero'vya, ha'e ta'ipo'akapa araka'e rã peve – he'i okuapy.

¹⁴ Ha'e ramo irundy temimoingo kuery ombovai vy

– Anhetẽ ete – he'i. Tujakueve voi guenapy'ã re ikuai vy omboete okuapy.

6

Jypygua kuaxia para mbojaague Vexa'i ra'y omboi rã oexaague

¹ Ha'e gui aexa rã Vexa'i ra'y omboi kuaxia para mbojaague sete oĩ va'e regua jypygua. Ha'e gui aendu irundy temimoingo kuery va'e regua yapu ratã va'e rami ijayvu rã. Ha'e vy

– Enhemboja ke ejuvy – he'i.

² Ha'e ramo aexa rã ou peteĩ kavaju xiĩ va'e. Ha'e va'e árygua ma guyrapa oguereko, ha'e ixupe ome'ẽa coroa. Ha'e ramo joe ipo'aka ovy, ipo'akave aguã.*

Kuaxia para mbojaague mokoĩa va'e omboi rã oexaague

³ Ha'e gui kuaxia para mbojaague mokoĩa va'e omboi jave mokoĩa temimoingo aendu

– Enhemboja ke ejuvy – he'i rã.

⁴ Ha'e gui aexa rã oẽ kavaju mboae, pytã va'e. Ha'e va'e árygua pe ma ome'ẽa vvy regua kuery ojapo aguã peteĩ rami ve'ỹ ikuai aguã rami, peteĩ-teĩ jojuka aguã. Ixupe ome'ẽa avi peteĩ kyxe guaxu.

* **5:6** Vexa'i ra'y ojuka pyre rami ojekuaa va'e ma Jesus Cristo ae (Isaías 53.6-12; João 1.29; Filipenses 2.5-11). Ha'e rã hexa ma Zacarias 4.10 py omombe'u porãve. * **6:2** Mateus 24.4-14

Kuaxia para mbojaague mboapya va'e omboi rã oexaague

⁵ Kuaxia para mbojaague mboapya va'e omboi jave aendu mboapya temimoingo

– Enhemboja ke ejuvy – he'i rã.

Ha'e gui aexa rã ou peteĩ kavaju huũ va'e. Ha'e va'e árygua ma opo py oguereko mba'emo opejaa.

⁶ Peteĩ ayvu aendu avi irundy temimoingo kuery mbyte gui rami onhendu va'e. Ha'e vy aipoe'i:

– Peteĩ ryru'í trigo ma peteĩ ára repy re 'rã ovendea. Mboapy ryru cevada voi 'rã peteĩ ára repy re ovendea. Ha'e rami teĩ embovaipa eme azeite ha'e vinho – he'i.

Kuaxia mbojaague irundya va'e omboi rã oexaague

⁷ Ha'e gui Vexa'í ra'y kuaxia para mbojaague irundya va'e omboi jave aendu irundya temimoingo

– Enhemboja ke ejuvy – he'i rã.

⁸ Ha'e ramo ama'ẽ vy aexa peteĩ kavaju iju va'e. Ha'e va'e árygua rery ma Manoa Ja. Hakykue ou avi omanogue retã. Ha'e kuery pe ma ome'ẽa yvy regua kuery ojuka aguã, irundy-rundy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ ojuka aguã kyxe guaxu py, karuai, nhomoingo axya ha'e yvy rupigua vixo inharõ va'e py.*

Kuaxia para mbojaague teĩ nhiruã va'e omboi rã oexaague

⁹ Kuaxia para mbojaague teĩ nhiruã va'e omboi jave ma aexa rã altar oĩ va'e yvýry ikuai Nhanderuetete ayvu omombe'uague ha'e onhemombe'u porãague re ojuka pyre kuery nhe'ẽ.

¹⁰ Ha'e va'e kuery ojavukai atã vy

– Senhor ndepo'akapa va'e, iky'a e'ỹ ha'e anhetẽ va'e, raka'e peve 'rã tu ndereikuaa potaĩ, neĩ nerembopagai yvy regua kuery oreruguy omoẽague re? – he'i okuapy.

¹¹ Ha'e ramo ha'e kuery peteĩ-teĩ pe ome'ẽa ao xiĩ va'e, ha'e aipo'ea opytu'uve ranhe aguã xapy'a'í, ha'e kuery ojukaa ague rami avi irmão kuery Nhanderuetete rembiguai ojuka pyrã ikuai va'e ojukupaa peve.

Kuaxia para mbojaague mboapy memea va'e omboi rã oexaague

¹² Ha'e gui aexa rã Vexa'í ra'y kuaxia para mbojaague mboapy memea va'e omboi jave yvy oryryi atã. Kuaray pytũmba ajukue huũ rei va'e rami, jaxy voi tuguy rami pytũmba.

¹³ Yva re jaxy-tata ikuai va'e ho'apa yvy py, vyvutu oipeju atã rã figo'a ky'í okuipaa rami avi.

¹⁴ Ha'e gui ma yva okanhy xapy'a mba'emo pire onhemama ovy va'e rami. Vyvutu ha'e ypa'ũ ikuai va'e ha'e javi ovapa oĩague gui.

¹⁵ Ha'e ramo yvy regua huvixave kuery, yvatekueve, xondaro ruvixa, oguerekopa va'e kuery, ipo'akakueve, escravo ha'e escravo e'ỹ va'e ha'e javi ma vyvkua rupi onhemimba okuapy, ha'e yvy'ã re ita pa'ũ ikuai va'e rupi guive.

¹⁶ Ha'e va'e kuery ma vyvutu ha'e ita ikuai va'e pe aipoe'i:

– Pe'a ke ore'áry, orenhomi tenda py oguapy oiny va'e orerexa e'ỹ aguã, ha'e Vexa'í ra'y orembopaga e'ỹ aguã.

¹⁷ Mba'eta ovaẽ ma ipoxya ára. Mava'e tu ogueropo'aka ta?

* 6:8 Zacarias 6.1-6, Ezequiel 14.21

7

Cento e quarenta e quatro mil Israel kuery regua oexaague

¹ Ha'e va'e rire irundy anjo aexa yvy apy irundy oĩ va'e py hi'ãi rã. Ha'e va'e kuery ma yvytu jokoarã ikuai, yvytu oipeju e'ỹ aguã yvy re, ye'ẽ re, neĩ peteĩve yvyra hi'ãi va'e re guive.

² Ha'e gui peteĩ anjo mboae ju aexa kuaray oua katy gui oẽ ouvy va'e, Nhanderuete oikove va'e guigua kuaa ukaarã ogueru. Ha'e va'e ma oiapukai atã irundy anjo yvy ha'e ye'ẽ mbovaipaarã omoĩ mbyre pe.

³ Ha'e vy aipoe'i:

– Pembovaipa eme ranhe yvy, ye'ẽ, neĩ yvyra ikuai va'e, Nhanderuete rembiguai kuery rova re ikuaa ukaarã romoĩ e'ỹa ja – he'i.*

⁴ Ha'e gui ikuaa ukaarã omoĩmbaa va'ekue oipapaa rã aendu mbovy paa. Ha'e va'e kuery ha'e javi vy ma cento e quarenta e quatro mil ikuai, Israel kuery ha'e javi regua gui.*

⁵ Judá regua kuery gui doze mil, Rúben regua gui doze mil ju, Gade regua gui doze mil,

⁶ Aser regua gui doze mil, Naftali regua gui doze mil, Manassés regua gui doze mil,

⁷ Simeão regua gui doze mil, Levi regua gui doze mil, Issacar regua gui doze mil,

⁸ Zebulom regua gui doze mil, José regua gui doze mil, ha'e Benjamim regua gui doze mil re avi ikuaa ukaarã omoĩa.

Ombopyau pyre opu'ã okuapy va'e oexaague

⁹ Ha'e va'e rire aexa rã heta ete ikuai avave rei oipapa kuaa aguã rami e'ỹ, ha'e javi regua kuery, joegua e'ỹ-e'ỹ, amboae yvy regua ha'e amboae rami ijayvu va'e gui. Ha'e va'e kuery opu'ãmba okuapy tenda ha'e Vexa'i ra'y renonde. Xiĩ va'e py peteĩ-teĩ onhemonde va'e, opo py pindo rogue oguereko guive.

¹⁰ Ha'e rami vy ijayvu atã vy aipoe'i:

– Tenda py Nhanderuete oguapy oiny va'e ha'e Vexa'i ra'y gui ae ou jaa jepe aguã – he'i okuapy.

¹¹ Anjo kuery ma tujakueve ha'e irundy temimoingo kuery yv'ýry rupi ikuai, tenda jovaive re opu'ã okuapy. Ha'e javive guenapy'ã re ikuai tenda renonde, yvy re ngova omovaẽ okuapy Nhanderuete omboete vy.

¹² Ha'e vy aipoe'i:

– Anhetẽ ete. Tove Nhanderuete pe toporaeia, tombojerovíaa, tai'arandu, toguero vy'aa, tomboetea, ta'ipo'aka ha'e ta'imbaraete araka'e rã peve. Amém – he'i okuapy.

¹³ Ha'e gui tujakueve regua peteĩ ijayvu vy oporandu xe vy:

– Peva'e kuery xiĩ va'e py onhemonde va'e, marã ramigua tu? Magui ou va'ekue tu?

¹⁴ Xee ambovai vy

– Xeruvixa, ndee ma reikuaa 'rã – ha'e.

Ha'e ramo aipoe'i xe vy:

– Ha'e kuery ma ikuai axy eteague gui ou va'ekue. Vexa'i ra'y ruguy py oao ojoi uka vy oiky'a'o uka va'ekue.

¹⁵ Ha'e nunga rupi Nhanderuete renda renonde rupi ríae ikuai. Ara py ha'e pyávy ombojerovia okuapy ixupegua oo iky'a e'ỹ va'e py. Ha'e ramo ha'e kuery áry rupi tenda py oguapy oiny va'e oja'o'i 'rã ho'ã py.

* 7:3 Ezequiel 9.4 * 7:4 Apocalipse 9.3,4; 14.1-5

¹⁶ Ha'e ramo ha'e kuery noenduvei ma 'rã karuai neĩ yuvei. Ha'e kuery áry kuaray ndojope raxyvei 'rã, neĩ haku noenduvei 'rã guive,

¹⁷ mba'eta ha'e kuery re Vexa'i ra'y tenda py oĩ va'e opena 'rã, ha'e ogueraa 'rã guive ygua tekove me'ëa oĩa katy. Ha'e kuery rexay Nhanderuete omom-birupa 'rã.*

8

Kuaxia para mbojaague sete-a va'e omboi rã sete anjo mimby guaxu oguereko va'e oexaague

¹ Ha'e gui kuaxia para mbojaague sete-a va'e Vexa'i ra'y omboi jave yva re okyrirĩmba katui'i meia-hora rãnda'u.

² Ha'e gui aexa sete anjo Nhanderuete renonde opu'ã okuapy rã. Ha'e va'e kuery pe ma sete mimby guaxu ome'ëa.

³ Ha'e gui ou avi anjo mboae. Ha'e va'e ma altar yvy'iry hi'aĩ. Opo py oguereko hy'a'i heakuã porã va'e oapyaty ouro guigua. Ixupe ma ome'ëa vaipa heakuã porã va'e, iky'a e'ỹ va'e kuery ojerurea irũrã oapy aguã altar ouro guigua tenda renonde oĩ va'e áry.

⁴ Ha'e gui anjo po py hy'a'i heakuã porã va'e rapyaty oĩ va'e gui hataxĩ ojeupi ovy Nhanderuete oĩa peve, iky'a e'ỹ va'e kuery ojerurea irũrã.

⁵ Ha'e gui hy'a'i heakuã porã va'e oapyaty ma peteĩgue ju anjo omonyẽ tata altar áry gui ojopy va'ekue. Ha'e vy omombo yvy re. Ha'e rã oiko yapu, ayvu, overa ha'e yvy ryryi.

⁶ Ha'e gui mae ma anjo kuery sete mimby guaxu revegua oguereko katu omonhe'ë aguã.

Jypygua mimby guaxu omonhe'ë jave oexaague

⁷ Ha'e gui jypygua anjo omonhe'ë mimby guaxu. Ha'e ramo ho'a amandau ha'e tata tuguy re irũ va'e. Ha'e nunga ma ko yvy re omombo. Ha'e ramo oapy yvy, yvyra ikuai va'e ha'e jai rogue pyau ha'e javi. Mboapy-apy henda ikuai va'e gui peteĩ-teĩ okai.

Mokoĩa mimby guaxu omonhe'ë jave oexaague

⁸ Ha'e gui anjo mokoĩa ju omonhe'ë mimby guaxu. Ha'e ramo peteĩ omombo ye'ë py, yvyty tuvixa va'e ramigua, hendy va'e. Ha'e ramo ye'ë mboapy-apy oĩ va'e gui peteĩ-teĩ henda py opyta tuguy.

⁹ Temimoingo kuery ye'ë rupi mboapy-apy ikuai va'e peteĩ-teĩ omano. Kanoã voi mboapy-apy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ ombovaipa.

Mboapy mimby guaxu omonhe'ë jave oexaague

¹⁰ Ha'e gui anjo mboapy ju omonhe'ë mimby guaxu. Ha'e ramo yva gui ho'a peteĩ jaxy-tata tuvixa va'e, takua ryxa rami hendy va'e. Yakã mboapy-apy oĩ va'e gui peteĩ-teĩ áry ho'a, ha'e yvu ikuai va'e áry guive.

¹¹ Jaxy-tata rery ma Iro ete va'e. Ha'e rami vy yv mboapy-apy oĩ va'e gui peteĩ-teĩ iro. Ha'e ramo avakue heta omano yy gui, iro vaipa ramo.

Irundya mimby guaxu omonhe'ë jave oexaague

¹² Ha'e gui anjo irundya ju omonhe'ë mimby guaxu. Ha'e ramo kuaray, jaxy ha'e jaxy-tata mboapy-apy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ pytũ. Ara py ha'e pyávy teĩ naexakãvei.

¹³ Ha'e ramo ama'ë vy aendu peteĩ taguato tuvixa va'e yva mbyte rupi oveve vy ijayvu rã. Ijayvu atã reve aipoe'i:

* 7:17 Isaías 49.10; 25.8

— Nda'evei ete, nda'evei ete, nda'evei ete 'rã vvy regua kuery pe, mboapy anjo mimby guaxu omonhe'ẽ va'erã oime teri ramo.

9

Teĩ nhiruã mimby guaxu omonhe'ẽ jave oexaague

¹ Ha'e gui teĩ nhiruã anjo omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e rã aexa peteĩ jaxy-tata yva gui ho'a rã vvy re. Ha'e va'e pe ma ome'ẽa vvykua pytũa rokẽ pe'aa.

² Ha'e gui vvykua pytũa rokẽ oipe'a ramo vvykua gui ojeupi hataxĩ, tatakua tuvixa va'e gui hataxĩ opu'ãa rami. Vvykua gui hataxĩ oẽ va'e omo'ãmba kuaray ha'e yvate rupi.

³ Hataxĩ mbyte gui oẽ tuku, ha'e vvy re oje'oi. Ha'e va'e kuery pe ome'ẽa japeuxa vvy rupigua rami jopi aguã.

⁴ Ha'e kuery pe aipo'ea ojavyky e'ỹ aguã vvy re nhuũ ha'e hogue va'e, neĩ vvyra ikuai va'e, ha'e rã avakue rova re Nhanderuete guigua kuaa ukaarã nomoiaia va'ekue anho.

⁵ Tuku kuery jojuka aguã 'rãgue py ha'e kuery pe ome'ẽa teĩ nhiruĩ jaxy re nhomoingo axy aguã rive. Ha'e ramo japeuxa jopi vy nhomoingo axya rami 'rã nhomoingo axy.

⁶ Ha'e va'e jave py avakue onhea'ã 'rã omano aguã teĩ nda'evei 'rã. Omanoxea oendu teĩ nda'evei 'rã omano aguã.

⁷ Tuku ma kavaju joe opu'ã aguã katy guarã oguereko katu pyre rami ojekuaa. Inhakã re oĩ coroa ouro guigua rami ojekuaa va'e. Hova ma ava rami ojekuaa.

⁸ Hi'a ma kunhague'a rami, haĩ ma guary raĩ rami.

⁹ Opexo re ma oguereko pexo regua ferro gui ojapo pyre ramigua. Ipepo revovo ma joe opu'ã aguã katy karóxa heta kavaju omoatã heravy va'e revovo rami.

¹⁰ Huguai ma japeuxa rami ipopia. Huguai re ae oĩ teĩ nhiruĩ jaxy re nhomoingo axy va'erã.

¹¹ Ha'e kuery rerekoa huvixave rami oguereko va'e ma anjo vvykua pytũa pygua. Ha'e va'e rery ma hebraico py Abadom, ha'e rã grego py ma Apoliom.

¹² Ha'e rami py ojeupity ma jypygua "Nda'evei ete" he'iague. Ha'e va'e rire mokoĩ ju 'rã oiko.

Mboapy memea mimby guaxu omonhe'ẽ jave oexaague

¹³ Ha'e gui anjo mboapy memea ju omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e gui aendu peteĩ ayvu. Ha'e va'e ma ouro guigua altar Nhanderuete renonde oĩ va'e apy irundy oĩ va'e gui onhendu.

¹⁴ Ha'e vy aipoe'i anjo mboapy memea va'e mimby guaxu oguereko va'e pe: — Ejora ke irundy anjo Eufrates yakã guaxu vvy'ry ojokua pyre — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo ojora irundy anjo. Ha'e va'e kuery ma ha'e va'e ma'etỹ, ha'e va'e jaxy, ha'e va'e ára, ha'e va'e hora jave ae avakue mboapy-apy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ jukaarã oguereko katu pyre.

¹⁶ Kavaju árygua xondaro kuery mbovy paa aendu rã duzentos milhões ikuai.

¹⁷ Ha'e rami vy aexa rã kavaju ha'e hi'árygua kuery opexo regua oguereko tata rami pytã va'e, jacinto rami hovy va'e ha'e enxofre rami iju va'e. Kavaju akã ma guary akã rami. Ijuru gui ma oẽ oiny tata, hataxĩ ha'e enxofre.

¹⁸ Ha'e va'e mboapy nhomoingo axyarã ijuru gui oẽ va'e py ae jojuka 'rã, tata, hataxĩ ha'e enxofre py. Avakue mboapy-apy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ ojuka 'rã.

¹⁹ Mba'eta kavaju kuery mbaraetea ma ijuru ha'e huguai re oĩ. Huguai ma mboi rami inhakã va'e. Ha'e va'e py ae 'rã nhomoingo axy.

²⁰ Ha'e rã amboae kuery, imoingo axyarã oiko va'e gui nomanoi va'ekue ma ndojeko rerovai opo py mba'emo vai ojapoaty gui. Ndojepe'ai ae anha ha'e mba'emo ra'angaa ouro guigua omboetea gui, neĩ prata guigua, overa va'e, ita ha'e yvyra guigua gui, ha'e nunga oexa va'erã e'ỹ, oendu va'erã e'ỹ, neĩ oguata va'erã e'ỹ teĩ.

²¹ Ha'e kuery ndojeko rerovai ae jojukaaty gui, imba'evykya, itavy reia, neĩ imondaa gui.*

10

João pe kuaxia para'i ho'u ukaa ague

¹ Ha'e gui amboae anjo imbaraeete va'e aexa yva gui oguejy ouvy rã. Ha'e va'e ma arai py onhemonde ouvy. Inhakã áry rupi ma karugua ojekuaa. Hova ma kuaray rami hexakã, ha'e hetyma ma tata rami.

² Opo py ma peteĩ kuaxia para'i ojepe'a va'e oguereko. Opy oiporu kuaa regua re opyrõ ye'ẽ áry, ha'e rã opy oiporu kuaa e'ỹa re ma yvy re opyrõ.

³ Ha'e gui ojapukai atã guary okororõa rami. Ojapukai ramo sete yapu oĩ va'e ombovai.

⁴ Sete yapu ijayvu rã aendu vy ambopara ta ramove peteĩ ayvu aendu yva gui,

– Emombe'u eme sete yapu ijayvuague, embopara eme – he'i va'e.*

⁵ Ha'e gui ye'ẽ ha'e yvy re anjo opyrõ rã aexa va'e ma opo oiporu kuaa regua oupi yvate katy.

⁶ Ha'e rami vy oura araka'e rã peve oiko va'erã rery rupi, yva, yvy, ye'ẽ ha'e opa mba'e ikuai va'e apoare re. Ha'e vy aipoe'i:

– Ndarevei ma 'rã.

⁷ Mba'eta sete-a anjo ijayvua ára py mimby guaxu omonhe'ẽ ta jave ojeupitypa ma 'rã Nhanderuete oikuaa uka e'ỹ teri va'ekue, guembiguai profeta kuery pe omombe'uague rami vy – he'i.

⁸ Yva gui ijayvu va'ekue ma teĩgue ju ijayvu vy aipoe'i xevy:

– Tereo, ejopy kuaxia para ojepe'a va'e ye'ẽ ha'e yvy re anjo opyrõ va'e po py oĩ va'e – he'i.

⁹ Ha'e ramo anjo hi'aña py aa vy ajerure kuaxia para'i xevy ome'ẽ aguã re. Ha'e ramo aipoe'i:

– Ejopy ha'vy, ha'e he'upa. Anhetẽ iro 'rã nderyepy py, ha'e rã ndejuru py oĩ teria ja ei rami he'ẽ 'rã – he'i.

¹⁰ Anjo po gui kuaxia para'i ajopy vy ha'u ramo xejuru py he'ẽ ei rami. Ha'e rami teĩ amokõ rire xerye py ma iro.*

¹¹ Ha'e gui aipoe'ive xevy:

– Teĩgue ju 'rã remombe'u heta regua kuery rekorã, amboae regua, amboae rami ijayvu va'e ha'e huvixave ikuai va'e rekorã.

11

Nhanderuete pegua oo iky'a e'ỹ va'e oa'ã aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui xevy pe ome'ẽa peteĩ takua popoka rami ipuku va'e. Ha'e aipo'ea xevy:

– Epu'ã ke, tereo, ha'e ea'ã Nhanderuete pegua oo iky'a e'ỹ va'e. Ea'ã avi altar oĩ va'e, ha'e pygua ombojerovia va'e kuery voi.*

* 9:21 Jeremias 5.3   * 10:4 Daniel 12.4   * 10:10 Ezequiel 3.1-3   * 11:1 Ezequiel 40.3

² Ha'e rã oo iky'a e'ÿ va'e roka ma tove, ea'ã eme, mba'eta amboae regua kuery pe ranhe omboaxaa va'ekue. Ha'e va'e kuery ma quarenta e dois jaxy re 'rã opyrõ tetã iky'a e'ÿ va'e re.

Mokoï profeta ojukaa rã oexaague

³ – Ha'e gui mokoï profeta xeayvu mombe'uarã ambou vy mil duzentos e sessenta ára re 'rã amoingo, ajukue vaikue py onhemonde reve – he'i.

⁴ Ha'e va'e kuery ma mokoï oliveira, ha'e mokoï tataendy renda Senhor vvy re ipo'aka va'e renonde hi'ã va'e.*

⁵ Ha'e kuery pe amongue ojapo vai ta ramo ijuru gui oë 'rã tata hovaigua kuery mombaara. Ha'e rami 'rãe imoingo axyxea kuery omano.

⁶ Ha'e kuery ipo'aka 'rã yva ojoko aguã, ayvu omombe'u oikovya ja oky e'ÿ aguã. Yy re voi ipo'aka 'rã tuguy rami ojeapo aguã. Ipo'aka avi 'rã opa marãgua nhomoingo axya py vvy ombovaipa aguã, mbovykue rei e'ÿ ojapoxea rami.

⁷ Ha'e va'e rire ha'e kuery omombe'u 'rã va'ekue omombe'upa ma ramo ha'e kuery re peteĩ opu'ã 'rã, vixo vaikue vvykua gui oë va'e. Ha'e va'e ma ha'e kuery re ipo'aka vy ojuka ete ranhe 'rã.

⁸ Ha'e kuery retekue omomboa inony 'rã tetã guaxu mbyte rupi tape oaxa va'e py. Ha'e va'e tetã pe ma “Sodoma” ha'e “Egito” 'ea Nhe'ë gui, mba'eta ha'e py ae ha'e kuery Senhor ojukaa aviague, kuruxu re.

⁹ Ha'e ramo mokoï profeta retekue re heta 'rã oma'ë: amboae vvy regua kuery, joegua e'ÿ-e'ÿ, amboae rami ijayvu va'e ha'e amboae regua kuery. Irundy araa kuaray mbyte peve 'rã hetekue re oma'ë okuapy, ojaty uka vy e'ÿ.

¹⁰ Mba'eta vvy regua kuery oguerovy'a rei 'rã mokoïve omanoague. Ha'e rami vy ojapo 'rã ngaru, ha'e joupe-upe ome'ë 'rã mba'emo, “Ha'e va'e mokoï profeta ma vvy regua kuery omoingo axy rei va'ekue” he'i vy.

¹¹ Ha'e gui irundy araa kuaray mbyte rire ma Nhanderuetea gui nhe'ë imoingove jevyarã ou vy ha'e kuery re 'rã oï. Ha'e ramo opu'ã 'rã nhoguenu'amy, ha'e hexaa kuery ndaekorãvei 'rã okuapy.

¹² Ha'e gui mokoï profeta yva gui oendu 'rã peteĩ ayvu atã “Penhemboja ke pejuyv” he'i nhendu va'e. Ha'e ramo yva re ojeupi 'rã arai rupi, hovaigua kuery oexaa py.

¹³ Ha'e ramove oiko 'rã vvy oryryi atã va'e, tetã mbovaipara. Dez henda oï va'e-va'e gui peteĩ-teĩ henda py 'rã ombovaipa. Vvy ryryi gui omano 'rã sete mil. Ha'e rã amboae kuery ma ndaekorãvei reve ombojerovia 'rã okuapy Nhanderuete yva pygua.

¹⁴ Ha'e rami py ojeupity mokoïguea “Nda'evei ete” he'iague. Ma'ë, are'ÿ'i re mboapya ju 'rã ou.

Sete-a mimby guaxu ju omonhe'ë jave oexaague

¹⁵ Ha'e gui sete-a anjo ju omonhe'ë mimby guaxu. Ha'e ramo yva re onhendu peteĩ ayvu atã:

– Vvy regua po'akaa ma nhande-Senhor ha'e hemimbou Cristo pegua omboaxaa. Ha'e ramo ha'e va'e ju 'rã joguereko araka'e rã peve – he'i va'e.*

¹⁶ Ha'e gui vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety kuery Nhanderuete renonde, guenda py oguapy okuapy va'e ma guenapy'ã re ikuai, ha'e vvy re ngova omovaë Nhanderuete omboetea rupi.

¹⁷ Ha'e vy aipoe'i okuapy:

* 11:4 Zacarias 4.1-2 * 11:15 Daniel 7.27

– Senhor Ooreruete Ndepo'akapa va'e, aÿ reiko ha'e yma guive reiko va'ekue va'e, ore kuery roguerovy'a, mba'eta ndepo'aka etea rexa uka vy huvixave ma reĩ.

¹⁸ Anhetē, vvy regua kuery ipoxypa va'ekue ri ovaē ma ndee ae ndepoxy aguã, omano va'ekue remboayvu aguã ára rea'angaague. Ha'e rami vy nerembiguai kuery pe reme'ē 'rã hekovia, profeta kuery, iky'a e'ÿ va'e ha'e nderery oendu vy ojererokyjea rupi ikuai va'e ha'e javi, vvyĩgueve ha'e v'yatekueve. Ovaē avi vvy mombaare kuery remomba aguã – he'ĩ.

¹⁹ Ha'e gui yva re ojepe'a jekuaa Nhanderuete pegua oo iky'a e'ÿ va'e rokē, ha'e ramo iky'a e'ÿ va'e ropy aexa guexeve guarã ojapo va'ekue ryru oĩ va'e. Ha'e gui oiko overa, ayvu, yapu ha'e vvy rryri. Amandau avi ho'a vaipa.

12

Kunha ha'e teju-jagua oexaague

¹ Yva re peteĩ ojekuaa avi hexa pyrã tuvixa va'e. Oiko peteĩ kunha kuaray py onhemonde va'e, jaxy áry ipy oĩ va'e. Ha'e va'e akã re ma oĩ peteĩ coroa doze jaxy-tata oĩa.

² Hye guaxu'i va'e vy haxy rã haxē, ojexavai oiny kyrĩ'i va'e oikuavã aguã haxy ramo.

³ Amboae ojekuaa avi hexa pyrã yva re, peteĩ teju-jagua pytã hi'aĩ tuvixa va'e. Ha'e va'e ma sete inhakã ha'e dez hakua va'e. Sete inhakã re ma sete coroa oĩ.

⁴ Nguguai py oity yva gui jaxy-tata ikuai va'ekue. Mboapy-apy oĩ va'e gui peteĩ-teĩ oity vy omombo vvy katy. Kunha kyrĩ va'e oikuavã ta va'e renonde teju-jagua hi'aĩ, itui'i ramove ho'u aguã.

⁵ Ha'e gui itui'i ma peteĩ ava'ĩ. Ha'e va'e ma ha'e javi regua mo'aranduarã oiko po pygua ferro guigua py. Ha'e gui kunha va'e pi'a ma Nhanderuetea py heraa, henda peve.

⁶ Ha'e gui kunha va'e ma tekoa e'ÿa katy ojava ovy. Ha'e py hekoarã oĩ Nhanderuete oguereko katu va'ekue. Ha'e py omongaru uka 'rã mil duzentos e sessenta araa peve.

Yva gui teju-jagua oitya rã oexaague

⁷ Ha'e gui yva re oiko joe opu'ã va'e. Ha'e rami vy anjo Miguel ma guexevegua kuery reve opu'ã okuapy teju-jagua re. Ha'e ramo teju-jagua ojepegua anjo kuery reve opu'ã avi,

⁸ teĩ ha'e va'e kuery nda'ipo'akai. Ha'e ramo ha'e kuery pe noĩvei yva re ikuai aguã.

⁹ Ha'e ramo yva gui oitya teju-jagua tuvixa va'e, mboi yma guive oiko va'ekue, anha Satanás hery va'e, vvy regua kuery ha'e javi mbotavya. Vvy katy omombo, ixupegua anjo kuery reve.

¹⁰ Ha'e gui yva gui aendu peteĩ ijayvu atã va'e:

– Aÿ ma ojekuaa ma jaa jepe aguã, Nhanderuete ombaraetea ha'e opo'akaa oexa uka aguã guive. Ojekuaa avi hemimbou Cristo po'akaa, mba'eta oity ma nhande-irmão kuery rekokie ramigua mombe'ua. Ha'e va'e ma ara py ha'e pyávy Nhanderuete renonde hi'aĩ ha'e kuery rekokie omombe'ua py.

¹¹ Ha'e rami teĩ hexe ma Vexa'i ra'y ruguy rupi ha'e kuery ipo'aka, ha'e hexegua ayvu omombe'ua py guive. Ha'e kuery omano aguã rami ikuai teĩ noendui okuapy ojeayvua.

12 Ha'e nunga rupi yva re pendekuai va'e ha'e javi, pevy'a ke. Ha'e rã yvy ha'e ye'ë pe ma nda'evêi ete 'rã, mba'eta pendea py oguejy ma anha. Ipoxy vaipa reve oguejy, mba'eta oikuaa hi'ara opa rai'i maa.

Teju-jagua kunha va'e oakykue monha rã oexaague

13 Ha'e gui yvy py teju-jagua omomboia ma ramo oakykue monha kunha opi'a'i oikuavã va'ekue.

14 Ha'e ramo kunha va'e pe ome'ëa taguato tuvixa va'e pepo jovaive revegua, tekoa e'ya katy oveve aguã, hekoarã oguereko katu pyre py. Ha'e py ma omongarua 'rã mboapy ma'etÿ rire irundya mbyte peve, mboi oexa e'ya py.*

15 Ha'e ramo kunha va'e rakykue mboi ou vy ojuru gui yy omoë yakã rami, kunha va'e ogueroxyry heravy aguã.

16 Ha'e rami teĩ yvy ae oipytyvõ kunha va'e. Ha'e rami vy ojepe'a vy omokõmba teju-jagua ojuru gui yy omoë va'ekue.

17 Ha'e ramo kunha va'e pe teju-jagua ipoxyve ete vy oo imemby mboae kuery ikuai va'e re opu'ã aguã. Ha'e va'e kuery ma Nhanderuete ojapo uka va'e omoĩ porã, ha'e Jesus regua omombe'ua rupi ikuai va'e.

18 Ha'e gui teju-jagua ma ye'ë rembe re ju hi'aĩ ita ku'i reia py.

13

Ye'ë gui vixo vaikue oë rã oexaague

1 Ha'e gui peteĩ vixo vaikue aexa ye'ë gui oë ouvy rã. Ha'e va'e ma dez hakua ha'e sete inhakã va'e. Hakua re ma dez coroa oĩ. Inhakã re ma hery oĩ ayvu vai regua.

2 Vixo aexa va'e ma reõ rami hete. Ipy ma urso rami, ha'e rã ijuru ma guary rami. Ixupe teju-jagua omboaxa opo'akaa, henda openaaty py oĩ aguã, ha'e mba'emo tuvixa va'e ojapo aguã guive.*

3 Ha'e gui aexa rã inhakã sete ikuai va'e regua peteĩ re ijukaarã ombogua-iaque oĩ, teĩ ijai ijukaarã oĩ va'ekue gui okuera. Ha'e ramo yvy regua kuery ha'e javi onhemondyipa vy vixo re anho oje'oi.

4 Teju-jagua voi ombojerovia okuapy, vixo ombopo'aka rire. Vixo vaikue avi ombojerovia. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

— Mava'e nda'u vixo rami ipo'aka va'e? Mava'e nda'u opu'ã kuaa 'rã hexe? — he'i.

5 Ixupe ome'ëa avi ojuru py ijayvupa rei ha'e ijayvu vai aguã. Quarenta e dois jaxy peve ombopo'akaa.

6 Ha'e ramo ojuru oipe'a Nhanderuete re ijayvu vai aguã. Ha'e rami vy hery ha'e ombojeroviaaty re ijayvu rei, ha'e yva pygua kuery re guive.*

7 Ixupe ome'ëa avi iky'a e'ÿ va'e kuery re opu'ã ha'e ipo'aka ete aguã. Ombopo'akaa avi yvy re ikuai va'e re: peteĩ-teĩ regua re, joegua e'ÿ-e'ÿ, amboae rami ijayvu va'e ha'e amboae regua kuery re.*

8 Ha'e ramo yvy regua kuery ha'e javi 'rã ombojerovia. Ha'e va'e kuery rery ma kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re noĩ. Ha'e va'e kuaxia ma Vexa'i ra'y pegua, mba'eta yvy itui ypy'i guive ojejuka uka va'ekue.

9 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu.

10 Nhuã py heraa pyrã ma nhuã py ae 'rã oo. Kyxe guaxu py ojuka pyrã ma kyxe py ae 'rã ojukaa. Ha'e rami oiko rã iky'a e'ÿ va'e kuery toexa uka oguero'po'aka ha'e ojero'via etea.

* 12:14 Daniel 7.25, 12.7 * 13:2 Daniel 7.3-7 * 13:6 Daniel 11.36 * 13:7 Daniel 7.21

Yvy guy gui vixo mboae oẽ ouvy rã oexaague

11 Ha'e gui vixo vaikue mboae ju aexa vyvuy guy gui oẽ ouvy rã. Ha'e va'e ma Vexa'i ra'y rami hakua mokoĩ va'eri teju-jagua rami ijayvu va'e.

12 Jypygua vixo po'akaa rupi oiko henonde. Ha'e rami vy ojapo 'rã vyvuy regua kuery vixo jypygua omboete aguã rami, ijai ijukaarã oĩ va'ekue gui okuera rire.

13 Ojapo avi 'rã hexa pyrã tuvixa va'e. Ha'e rami vy yva gui omboguejy 'rã tata vyvuy katy, avakue oexaa py.

14 Vixo renonde hexa pyrã ojapo aguã ombopo'akaague rupi ombotavy 'rã vyvuy regua kuery. Ha'e rami vy ha'e kuery pe ojapo uka 'rã vixo ra'angaarã, kyxe guaxu py omboguaiague gui oikove ju va'ekue pegua ae.

15 Ombopo'aka avi vixo ra'angaa omopytuẽ aguã. Ha'e ramo ha'angaa ijayvu, ha'e ojuka uka guive ha'angaa ombojerovia e'ỹ va'e kuery.

16 Pavẽ re omoĩ uka ikuaa ukaarã, ipo oiporu kuaa regua re, e'ỹ vy hova re. Yvyĩgueve ha'e yvatekueve, oguerékopa va'e ha'e iporiaukue'i, escravo ha'e escravo e'ỹ ha'e javi re omoĩ,

17 mba'eve rei ovende e'ỹ neĩ ojogua e'ỹ aguã, ikuaa ukaa oguereko va'e e'ỹ vy. Ha'e va'e kuery re oĩ jypygua vixo rery, e'ỹ vy hery regua número.

18 Ha'e nunga ma 'arandua oexa ukaa aguã oiko. Hi'arandu va'e kuery toikuaa pota vixo número mbovy paa re, mba'eta ava regua número ae, seiscentos e sessenta e seis.

14

Vexa'i ra'y ha'e ixupegua kuery Sião yvyty áry ikuai rã oexaague

1 Ha'e gui ama'ẽ vy aexa Vexa'i ra'y Sião yvyty áry hi'aĩ rã. Hexeve ikuai avi cento e quarenta e quatro mil. Ha'e va'e kuery rova re ma hery ha'e Tuu rery omboparaa va'ekue.*

2 Ha'e gui peteĩ ayvu aendu yva gui onhendu va'e, yy heta ha'e yapu atã va'e revovo rami, ha'e mba'epu ixã reta va'e ombopua rã onhendua rami guive.

3 Tenda oĩ va'e renonde rupi oporaeia okuapy mboraei pyau, irundy temi-moingo kuery ha'e tujakueve joe opena va'ety renonde. Ha'e va'e mboraei ma avave rei ndoporaie kuaai, cento e quarenta e quatro mil vyvuy regua kuery gui ogueraa jepe pyre'ỹ vy.

4 Ha'e va'e kuery ma kunhague reve onhemongy'a e'ỹ va'e, joguereko e'ỹ va'e vy. Vexa'i ra'y ooa rupi rei hupive oje'oi va'e. Avakue mbyte gui ojoguaa Nhanderuete ha'e Vexa'i ra'y peguarã jypy'igua ikuai aguã.

5 Ha'e kuery juru py apu oĩ e'ỹ va'e, mba'eta iky'a e'ỹ va'e meme.

Jypygua ayvu oenduague

6 Ha'e gui anjo mboae ju aexa yva mbyte rupi oveve-veve rã. Ha'e va'e ma ayvu porã araka'e rã peve guarã oguereko vyvuy regua kuery pe omombe'u va'erã, peteĩ-teĩ regua pe, joegua e'ỹ-e'ỹ, amboae rami ijayvu va'e, ha'e amboae vyvuy regua kuery ha'e javi pe.

7 Ha'e vy ijayvu atã reve aipoe'i:

– Pejererokyje ke Nhanderuete renonde, pemboete guive, mba'eta ovaẽ ma nhombopaga aguã hora. Pembojerovia yva, vyvuy, ye'ẽ ha'e yvu ikuai va'e apoare – he'i.

Mokoĩa ayvu oenduague

8 Ha'e va'e rire ou anjo mboae, mokoĩa va'e. Ha'e va'e ju aipoe'i:

* 14:1 Apocalipse 7.1-4

– Ho'a, ho'apa ma Babilônia tetã guaxu. Mba'eta ha'e va'e tetã ma vinho ome'ẽ va'ekue yvy regua kuery ha'e javi oy'u aguã. Ha'e va'e ma poxya, Babilônia pygua kuery itavy reiague re ou va'e.

Mboapya ayvu oenduague

⁹ Ha'e va'e rire ou anjo mboae ju, mboapya va'e. Ha'e va'e ma ijayvu atã reve aipoe'i:

– Vixo vaikue ha'e ha'angaa mbojeroviaa kuery rova re, e'ỹ vy ipo re ikuaa ukaarã omoĩmbaa va'ekue ma

¹⁰ oy'u 'rã vinho Nhanderuede poxya regua. Ha'e nunga ma omoirũ e'ỹ re oguereko katu va'ekue. Karo ipoxya oĩa gui ae 'rã ha'e kuery oy'u. Ha'e rami vy tata enxofre revegua py ikuai axy 'rã anjo iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e Vexa'i ra'y renonde.

¹¹ Ha'e kuery ikuai axya gui hataxĩ ojeupi 'rã araka'e rã peve guarã. Vixo vaikue ha'e ha'angaa mbojeroviaa kuery re hery omoĩa va'ekue ma ara py ha'e pyávy opytu'u e'ỹ re ikuai axy riae 'rã – he'i.

¹² Ha'e rami oiko rã iky'a e'ỹ va'e kuery toexa uka oĩ atãa. Ha'e kuery ma Nhanderuede ayvu ha'e Jesus re ojeroviaa rupi ikuai va'e.

Irundya ayvu oenduague

¹³ Ha'e ramo yva gui aendu peteĩ ayvu:

– Embopara ke: Ovy'a ete 'rã okuapy aỹ guive Senhor re omano va'e kuery – he'i va'e.

Ha'e ramo Nhe'ẽ ombovai:

– Anhetẽ, mba'eta ha'e kuery opytu'u 'rã omba'eapogue gui. Heko porãague repy ojekuaa avi 'rã ha'e kuery reve – he'i.

Mba'emo aju omono'õa rã oexaague

¹⁴ Ha'e gui ama'ẽ vy aexa peteĩ arai xiĩ va'e. Ha'e va'e áry ma peteĩ oguapy oiny, ava ra'y ojeapo va'ekue rami ojekuaa va'e. Ha'e va'e akã re ma coroa ouro guigua oĩ, ha'e opo py ma foice'i haimbe va'e oguereko.*

¹⁵ Ha'e gui ma Nhanderuede ro iky'a e'ỹ va'e gui oẽ ouvy anjo mboae. Ha'e va'e ma ojavukai reve aipoe'i arai áry oguapy oiny va'e pe:

– Mba'ety yvy regua ijajupa ma. Eraa ke nde-foice'i ha'e emono'õ, mba'eta remono'õ aguã hora ovaẽ ma. – he'i.

¹⁶ Ha'e ramo arai áry oguapy oiny va'e yvy áry rupi foice'i py ijaju va'e ojaya vy omono'õmba yvy gui.*

Uva omono'õa rã oexaague

¹⁷ Ha'e gui yva re Nhanderuede ro iky'a e'ỹ va'e oĩ va'e gui oẽ ouvy anjo mboae. Ha'e va'e voi foice'i haimbe va'e oguereko opo py.

¹⁸ Ha'e gui altar yvýry gui peteĩ oẽ anjo mboae ju, tata re opena va'ety. Ha'e va'e ma foice'i haimbe va'e revegua pe ijayvu atã vy aipoe'i:

– Eraa ke nde-foice'i haimbe va'e, ha'e emono'õ uva yvy regua hembypy gui, mba'eta uva ijajupa ma – he'i.

¹⁹ Ha'e ramo yvy áry rupi anjo foice'i omboaxa vy yvy re uva rembypy ikuai va'e gui ojaya hi'a. Ha'e rami vy uva'a ma peteĩ onhami atyrã tuvixa va'e oĩ va'e py omombopa, Nhanderuede opoxya rupi nhombopaga aguã.*

²⁰ Ha'e ramo uva onhamia tetã gui mombyry'i. Ha'e ramo onhamiaty gui onheẽ tuguy. Kavaju juruxã peve tyguaxu, ha'e trezentos quilometro-a rupi peve oxyry.

* **14:14** Daniel 7.13   * **14:16** Mateus 13.37-43   * **14:19** Apocalipse 19.15

15

Sete nhomoingo axyarã omboua ta ramo oexaague

¹ Ha'e gui aexa rã yva re ojekuaa hexa pyrã tuvixa va'e mboae, nhomondyipaarã. Mba'eta sete anjo ikuai, sete nhomoingo axyarã rerua. Ha'e va'e nhomoingo axya ma opa vygua, mba'eta ha'e nunga py opa 'rã Nhanderuete opoxya rupi joguerekoa.

Moisés ha'e Vexa'i ra'y poraei oporaieia okuapy rã oenduague

² Ha'e gui petei yupa aexa vidro guigua rami ojekuaa va'e, tata re irũ va'e. Ha'e va'e áry ma mba'emo vai re ipo'aka va'ekue ikuai: vixo vaikue re, ha'angaa, ha'e hery regua número omõia 'rã va'ekue re. Ha'e va'e kuery ma Nhanderuete pegua mba'epu ixã reta va'e oupi reve

³ oporaieia okuapy Nhanderuete rembiguai Moisés ha'e Vexa'i ra'y poraei. Ha'e rami vy aipoe'i:

— Senhor Oneruete Ndepo'akapa va'e, mba'emo rejapo va'e ma tuvixa ha'e iporã va'e meme. Reikoa ha'e javi rupi ndereko porãa anhetê rupigua meme rexa uka. Yvy regua kuery Ruvixavê reiko!

⁴ Senhor, mava'e tu nderery oendu vy nanemboetei 'rã ojererokyjea rupi? Mba'eta ndee anho iky'a e'ÿ va'e reiko. Ha'e nunga rupi yvy regua kuery ha'e javi 'rã nerenonde ou nemboete aguã, ndereko porãa ojekuaa ma rire — he'i okuapy.

Nhanderuete nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

⁵ Ha'e va'e rire ama'ẽ jevy rã yva re ombojeroviaaty iky'a e'ÿ va'e ojepe'a, ha'e Nhanderuete ayvu ryrũ opy oia gui ojekuaa.

⁶ Ha'e gui iky'a e'ÿ va'e ropy gui sete anjo kuery oẽ ouvy sete nhomoingo axyarã rerua. Ha'e va'e kuery ma ajukue porãve xiï rei hexakã va'e py onhemonde, ajukue ra'ykue ouro guigua opezo rupi ojokua reve.

⁷ Ha'e ramo sete anjo ikuai va'e po py irundy temimoingo kuery va'e regua petei omboaxa sete hy'a'i ouro guigua. Ha'e va'e ma tynyê Nhanderuete raka'e rã peve oiko va'erã poxya.

⁸ Ha'e gui iky'a e'ÿ va'e ropy rupi tynyê Nhanderuete rexakã ha'e ipo'akaa guigua hataxi. Ha'e ramo avave rei nda'evei ranhe oike aguã, sete nhomoingo axyarã sete anjo oguereko va'e oiko e'ÿa ja.

16

Jypygua nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

¹ Ha'e gui petei ayvu aendu oo iky'a e'ÿ va'e gui onhendu atã va'e. Ha'e rami vy sete anjo ikuai va'e pe aipoe'i:

— Tapeo, sete hy'a'i pereko va'e gui penhoẽ yvy re Nhanderuete poxya rexa ukaarã — he'i.

² Ha'e ramo anjo jypygua oẽ ovy vy hy'a'i py oi va'e onhoẽ yvy re. Ha'e va'e gui ma oiko ai vaikue. Ha'e ramo vixo vaikue guigua kuaa ukaarã avakue omõia ha'e ha'angaa ombojerovia va'ekue re oiko imoingo axyarã.

Mokoia nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

³ Ha'e gui anjo mokoia va'e ma ye'ẽ áry ju onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma omano va'ekue ruguy rami yy oiko. Ha'e ramo ye'ẽ rupi temimoingo ikuai va'e omanomba.

Mboapya nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

⁴ Ha'e gui anjo mboapya va'e ma yakã ha'e yvu ikuai va'e áry ju onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma tuguy ojeapo.

⁵ Ha'e ramo aendu yy re anjo opena va'e aipoe'i rã:

– Ndee ma heko porã va'e, aỹ reiko ha'e yma guive reiko va'ekue, Ndeky'a e'ỹ ete va'e, mba'eta ha'e nunga py ma ha'evea rami renhombopaga.

⁶ Ha'e kuery maiky'a e'ỹ va'e ha'e profeta kuery ruguy omoë uka rire ha'e kuery pe ju reme'ë tuguy oy'u aguã. Ha'e nunga py ha'evea rami rebopaga – he'i.

⁷ Ha'e gui aendu avi altar gui ombovai va'e:

– Anhetë, Senhor Oerujete Ndepo'akapa va'e. Anhetë va'e ha'e ha'evea rami meme renhombopaga – he'i.

Irundya nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

⁸ Ha'e gui irundya anjo ma kuaray re ju onhoë hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma kuaray oapy avakue tata py.

⁹ Ha'e ramo kuaray aku gui okaipa vy ijayvu vaikue okuapy Nhanderuete rery re, imoingo axyarã ombou aguã re ipo'aka va'e ramo. Ha'e rami tei ndojeko rerovai guive omboete aguã.

Peteĩ nhiruĩa nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

¹⁰ Ha'e gui anjo peteĩ nhiruĩa va'e ma vixo vaikue renda openaaty re ju onhoë hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma vixo openaa ha'e javi rupi pytũmba. Ha'e rã avakue haxy va'e oendu vy oixu'upa oapekũ,

¹¹ ai vaikue gui ojexavai vy ijayvu vai okuapy Nhanderuete yva pygua re. Ha'e rami tei opa marã rei ikuaiã gui ma ndojeko rerovai guive.

Mboapy memea nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

¹² Ha'e gui anjo mboapy memea va'e ma Eufrates yakã guaxu áry ju onhoë hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma yy ipirupa peteĩ tape oĩ aguã, kuaray oua katy gui huvixave kuery ou aguã.

¹³ Ha'e ramo ama'ë rã teju-jagua, vixo vaikue ha'e profeta ramigua juru gui ma mboapy nhe'ë vai oë ju'i rami ojekuaa va'e.

¹⁴ Ha'e va'e nhe'ë ma anha kuery meme, hexa pyrã apoarã ikuai. Ha'e kuery oje'oi 'rã yvy jave re huvixa kuery ikuai va'ea rupi omono'õmba heruvy aguã, Nhanderuete Ipo'akapa va'e re opu'ã rei okuapy aguã, mba'eta hi'ára tuvixave va'e ovaë rã.

¹⁵ (– Ma'ë, xee ma imonda va'e rami 'rã aju xapy'a. Ovy'a ete 'rã xerarõ vy oao py onhemonde riae va'e, ipire reia rupi oiko e'ỹ aguã, oexa pavë rã oxĩmba e'ỹ aguã – he'i.)

¹⁶ Ha'e gui anha kuery nhe'ë ma peteĩ henda py omono'õmba huvixa kuery, hebraico ayvu py Armagedom 'epy va'ea py.

Sete-a nhomoingo axyarã ju ombou rã oexaague

¹⁷ Ha'e gui anjo sete-a va'e ma yvate rupi onhoë hy'a'i gui. Ha'e va'e jave py ayvu atã onhendu oo iky'a e'ỹ va'e py, tenda openaaty oĩ va'e yvy'iry gui. Ha'e vy

– Ojeupitypa ma – he'i.

¹⁸ Ha'e gui oiko overa, ayvu ha'e yapu. Oiko avi yvy ryryi atã tuvixa va'e. Ha'e va'e ramigua yvy ryryi ma yvy re ikuaiã ppy'i guive ndoikoi teri va'ekue.

¹⁹ Ha'e va'e gui ma tetã guaxu mboapy henda rupi oja'o. Ho'apa avi kova'e yvy re tetã ikuai va'e. Mba'eta Babilõnia tetã guaxu re Nhanderuete oikuaa pota vy omboy'u vinho ipoxya oĩa karo gui.

²⁰ Ha'e ramo ypa'ũ ha'e javi okanhymba, yvyty ikuai va'e voi ndojouavei.

²¹ Ha'e gui avakue áry ho'a yva gui amandau tuvixa va'e, trinta quilo raxa va'e meme. Ha'e ramo amandau gui ojexavai vy ijayvu vai okuapy Nhanderuete re, imoingo axyarã ombou va'ekue tuvixa ramo.

17

Kunha itavy rei ete va'e oexaague

¹ Ha'e gui anjo kuery sete hy'a'i oguereko va'e regua peteĩ ou. Ha'e va'e ma ijayvu vy aipoe'i xeivy:

– Enhemboja ke ejuvy, aexa uka ta kunha itavy rei ete va'e ombopagaa rã. Ha'e va'e ma yy heta va'e áry uguapy oiny va'e.

² Hexeve huvixave yvy re ikuai va'e itavy rei va'ekue. Kunha va'e itavy reia vinho ma yvy regua kuery oy'u vy oka'upa va'ekue – he'i.

³ Ha'e gui nhe'ẽ re aiko reve anjo xereraa peteĩ henda tekoa e'ya py. Ha'e py ma kunha va'e aexa peteĩ vixo pytã va'e kupe áry uguapy oiny rã. Ha'e va'e vixo re ma tery nda'evei ete va'e oĩmba. Sete inhakã ha'e dez hakua va'e hi'ai.

⁴ Kunha va'e ma púrpara ha'e pytã va'e py onhemonde va'e. Ouro guigua py ojegua, ita hepyve va'e ha'e pérola guigua py. Opo py oguereko peteĩ karo ouro guigua. Ha'e va'e ma ojeguarupy anho tynyẽ, itavy reia rupi onhemongy'apaague.

⁵ Kunha va'e rova re ma peteĩ tery oĩ oikuaa pyrã e'ỹ: *“Babilônia tetã guaxu, itavy rei va'e kuery xy, ha'e yvy re ojeguarupy omoingo va'ety”* he'ia.

⁶ Aexa rã kunha va'e ma Jesus regua mombe'ua kuery iky'a e'ỹ va'e ruguy oy'u vy oka'u va'ekue. Ha'e nunga aexa vy anhemondyi vaipa.

⁷ Ha'e ramo anjo aipoe'i xeivy:

– Mba'e re tu renhemondyi ri? Amombe'u porãve ta kunha va'e reko reikuaa e'ỹ va'ekue, ha'e vixo sete inhakã ha'e dez hakua va'e kunha reraa reko guive.

⁸ Vixo rexa va'e ma yma oiko va'ekue ri aỹ noĩvei, ha'e gui vyvkua gui oẽ aguã rami ju oiko, ha'e okanhy aguã rami guive. Ha'e rã yvy regua kuery yvy itui ypy'i guive kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re hery nomboparaaia va'e, ha'e kuery oexa 'rã vixo oiko va'ekue ri noĩvei va'e ojekuaa ju rã. Ha'e gui vixo oiko va'ekue ri noĩvei va'e ojekuaa ju rã rã yvy regua kuery oexa 'rã okuapy, yvy itui ypy'i guive kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re hery nomboparaaia va'e kuery ae. Ha'e kuery oexa vy onhemondyipa 'rã okuapy.

⁹ – Ha'e nunga ma hi'arandu va'e kuery oikuaa aguã: Vixo akã sete ikuai va'e ma sete vyvty. Ha'e va'e vyvty áry ae kunha va'e uguapy oiny. Sete huvixave guive ikuai.

¹⁰ Ha'e kuery va'e regua peteĩ nhiruĩ ma noĩvei ma. Peteĩ ju aỹ oikove, ha'e rã amboae ma ndoikoi teri. Ha'e va'e ma ojekuaa vy are'ỹ'i re 'rã oiko, henonderã omoĩ ma voiague rami vy.

¹¹ Ha'e gui vixo yma oiko va'ekue ri aỹ noĩvei va'e ae 'rã oiko huvixave oito-a va'erã. Sete ikuai va'e gui 'rã oiko. Ha'e rami avi okanhy aguã rami oiko.

¹² Ha'e gui dez hakua rexa va'e ma dez huvixave ikuai. Ha'e va'e kuery ma nombop'akaai teri. Vixo reve vy mae ma 'rã ipo'aka huvixa ikuai aguã.

Peteĩ hora ete'i 'rã oĩ.*

¹³ Ha'e va'e kuery ma peteĩ rami meme 'rã onhembopy'a. Ha'e rami vy vixo pe omboaxa 'rã opo'akaa joguereko aguã.

¹⁴ Ha'e kuery opu'ã 'rã okuapy Vexa'i ra'y re. Ha'e rami teĩ ha'e kuery re Vexa'i ra'y ipo'aka 'rã, mba'eta senhor ikuai va'e Senhor, ha'e huvixave ikuai va'e Ruvixave. Hexevegua kuery ipo'aka avi 'rã, hexe anho ojerovia va'e, oiporavo ha'e oenoĩ va'ekue ikuai vy – he'i.

¹⁵ Ha'e gui aipoe'ive ju xeivy:

* 17:12 Daniel 7.24

— Kunha itavy rei va'e oguapy oinya yy ma joegua e'ỹ-e'ỹ va'e, heta va'e kuery, amboae vvy regua, ha'e amboae rami ijayvu va'e kuery.

¹⁶ Ha'e gui vixo ha'e dez hakua rexa va'ekue ma nda'ija'ei 'rã okuapy kunha itavy rei va'e re. Ha'e rami vvy oipe'apa 'rã heravy mba'emo oguereko va'ekue. Ho'upa 'rã ho'okue, ha'e gui oapypa 'rã guive tata py.

¹⁷ Mba'eta ha'e kuery py'a re Nhanderuete ae 'rã omoĩ ha'e oipota va'e ojapo aguã. Ha'e ramo peteĩ rami meme 'rã vixo pe omboaxa ipo'aka aguã, Nhanderuete ijayvuague ojeupitypa peve.

¹⁸ Kunha rexa va'ekue ma tetã guaxu vvy regua huvixave kuery re ipo'aka va'e.

18

"Babilônia tetã oitya ma" 'ea rã oenduague

¹ Ha'e va'e rire ma ama'ẽ rã yva gui ogeuejy amboae anjo ipo'aka ete va'e. Ha'e va'e rexakãa ma vvy jave re oexape.

² Ha'e gui oiapukai vvy aipoe'i:

— Oitya, oitypaa ma Babilônia tetã guaxu. Anha kuery ikuai atyrã rive opyta, opa marãgua nhe'ẽ vai kuarã, ha'e guyra ojeguarupy ha'eve'ỹ va'e onhemi atyrã.

³ Mba'eta Babilônia pygua kuery itavy reia re imbopagaarã vinho ma vvy regua kuery ha'e javi oy'u. Hexeve vvy regua huvixave kuery itavy rei avi va'ekue. Vvy regua mba'emo vendea kuery voi ojoupa va'ekue Babilônia pygua kuery itavy reia gui.

⁴ Ha'e gui amboae ayvu ju aendu yva gui aipoe'i va'e:

— Xevyguua kuery, pejepe'a ke ha'e kuery mbyte gui, ha'e kuery ojejavva rupi pendekuai e'ỹ aguã, ha'e kuery moingo axyarã pendere voi oiko e'ỹ aguã — he'i.

⁵ Mba'eta ha'e kuery ojejavva ma yva re peve ojekuaa. Ha'e ramo Nhanderuete oikuaa pota ae ma teko vai rupi ikuaia re.

⁶ Tomoingo axya ete ha'e kuery nhomoingo axyague rekoaia, tombopaga raxaave guive ojapoague re. Karo py ha'e kuery nhomonga'u aguã omoirũague py ae ju tomoirũave ete ha'e kuery oy'u aguã.

⁷ Ha'e kuery ojejou porã ha'e itavy reiague re tomboekoviaa ojexavai ha'e ojae'o aguã rami, mba'eta ojeupe ae "Xee ma huvixa kunha rami aguapy ainy. Imeve'ỹ va'e xee ndaikoi. Neĩ peteĩ henda py naendui 'rã xembojae'oarã" he'i rire.

⁸ Ha'e nunga rupi peteĩ ára pyve 'rã ou imoingo axyarã. Oiko 'rã ijukaarã, Imbojae'oarã ha'e karuai. Ha'e gui okaipa 'rã tata py, mba'eta Senhor Nhanderuete imbopagaarã oiko va'e ma ipo'aka.

Babilônia tetã oguerovy'a va'ekue ipy'a vai rã oexaague

⁹ Ha'e gui vvy regua huvixave kuery oexa 'rã okuapy Babilônia tetã okai rã hataxĩ ojeupi va'e. Ha'e rami vvy ojae'o ha'e ipy'a vai 'rã, ha'e kuery reve itavy rei ha'e opa marã ovy'a rire.

¹⁰ Ha'e va'e kuery ma imbojexavaia gui okyje vvy tetã gui mombyry ikuaia gui 'rã oma'ẽ okuapy. Ha'e vvy aipoe'i 'rã:

— Nda'evei, nda'evei ete teĩ. Ndee tetã guaxu Babilônia, tetã ipo'akapa reiko va'ekue ri peteĩ hora pyve oiko nembopagaarã — he'i 'rã okuapy.

¹¹ Vvy regua mba'emo vendea kuery voi ha'e nunga oexa vvy ojae'o ha'e ipy'a vai 'rã okuapy, mba'eta avave rei ndojoguaavei ma 'rã ovende va'erã oguereko va'ekue.

¹² Ovende va'erã oguereko va'ekue ma pova'e: ouro guigua, prata, ita hepyve va'e, pérola, ha'e ajukue iporãve va'e guigua, púrpura, seda ha'e pytã va'e guigua, opa mba'e marfim gui ojapo pyre, opa marãgua tenda, mesa, ha'e nunga ha'e javi yvyra hepyve va'e gui ojapo pyre, overa va'e, ferro ha'e mármore guigua,

¹³ canela heakuã porã va'e, mba'emo irürã, heakuã porã va'e oapy pyrã, moã jaikyty va'e nunga, bálsamo, vinho, azeite, trigo, trigo ra'yĩgue, vaka, vexa'i, kavaju, karóxa ha'e escravo kuery, avakue oikove va'e ae.

¹⁴ Yvyra'a ijaju nhavõ ho'uxe vai va'ekue ma jipovei ma 'rã ndea py. Ndevy pe jipovei ma 'rã mba'emo hepyve va'e, ojou porãmy ikuai va'e, ha'e nunga ndojouavei ma 'rã ndea py.

¹⁵ Ha'e nunga vendea kuery omboekoviaa rupi ojoupa va'ekue ma mombyry gui 'rã oma'ẽ okuapy, nembojexavaia gui okyje vy. Ójæ'o reve ipy'a vai vy

¹⁶ aipoe'i 'rã okuapy:

– Nda'evei, nda'evei ete teĩ tetã guaxu pe. Mba'eta ajukue iporãve va'e py anho ha'e kuery onhemonde va'ekue, púrpura ha'e pytã va'e py. Ijegua va'ekue ouro, ita hepyve va'e ha'e pérola guigua py.

¹⁷ Ha'e rami teĩ peteĩ hora pyve oguerekopa va'ekue okanhymba – he'i 'rã okuapy.

Ha'e gui kanoã ja kuery yy rupi uguata va'e, kanoã mboguataa kuery, ha'e ye'ẽ rupi omba'eapo va'e kuery ha'e javi ma mombyry gui avi 'rã oma'ẽ okuapy.

¹⁸ Ha'e rami vy tetã okai rã hataxĩ ojeupi va'e oexa vy ojapukai 'rã:

– Mba'e nunga tetã tu peva'e tetã guaxu iporãague rami iporã va'e? – he'i 'rã okuapy.

¹⁹ Ha'e kuery oakã re yvy ku'i omombo-mombo reve ojae'o ha'e ipy'a vai 'rã. Ha'e vy ojapukai 'rã:

– Nda'evei, nda'evei ete teĩ tetã guaxu pe. Ha'e py ma ye'ẽ rupigua kanoã ja kuery ha'e javi ojoupa va'ekue oguerekopaa gui. Ha'e rami teĩ peteĩ hora pyve ivaipa – he'i 'rã okuapy.*

²⁰ Ha'e nunga rupi yva pygua kuery, pevy'a ke. Ha'e peẽ kuery iky'a e'y va'e, apóstolo ha'e profeta kuery voi ke pevy'a, mba'eta Nhanderueté ombopaga ma penemoingo axyare.

“Babilônia ivaipa ae ma” 'ea rã oenduague

²¹ Ha'e gui peteĩ anjo imbaraeteve va'e oupi peteĩ ita mba'emo mongu'ia rami tuvixa va'e. Ha'e rami vy ye'ẽ mbyte py omombo. Ha'e vy aipoe'i:

– Guĩ rami 'rã oitya Babilônia tetã guaxu. Avave rei ndojouavei 'rã.

²² Ndea py noenduavei 'rã mba'epu ixã reta va'e mbopua, imba'epu va'e, neĩ mimby ha'e mimby guaxu monhe'ëa. Ndojekuaavei 'rã mba'emo py omba'eapo va'e rembiapo. Ndea py noenduavei 'rã mba'emo ra'yĩgue mongu'ia revovo.

²³ Ndea py naexakãvei ma 'rã tataendy, omenda ta va'e kuery ayvu voi noenduavei 'rã. Ndevy mba'emo ovende va'e ma yvateve ikuai va'ekue yvy re, mba'eta yvy regua kuery ha'e javi rembotavypa va'ekue nembra'evykya py.

²⁴ Ha'e va'e tetã py ae omoëa profeta kuery ruguy, iky'a e'y va'e kuery ha'e yvy re ojukaa va'ekue ha'e javi ruguy.

* 18:19 Ezequiel 27.27-32

19

Yva re ovy'a okuapy va'e oexaague

¹ Ha'e nunga oiko rire ma yva re peteĩ ayvu atã aendu heta va'e kuery ijayvua rami. Ha'e vy aipoe'i:

– Aleluia! Jaa jepe aguã, hexakãa ha'e po'akaa ma Nhanderujete guigua meme.

² Anhetẽ rupi, ha'evea rami meme nhombopaga, mba'eta ombopaga ma kunha itavy rei ete va'ekue. Ha'e va'e ma itavy reia py omongy'apã va'ekue yvy regua kuery, ha'e opo py ae Nhanderujete rembiguai kuery ruguy omoe va'ekue teĩ ombopaga ma ha'e nungakue re – he'i.

³ Aipoe'ive ju:

– Aleluia! Kunha okaia gui hataxĩ opu'ã 'rã araka'e rã peve – he'i.

⁴ Ha'e ramo vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety ha'e irundy temi-moingo kuery ma guenapy'ã re ikuai vy omboete avi okuapy Nhanderujete tenda py oguapy oiny va'e. Ha'e vy

– Anhetẽ ete. Aleluia! – he'i okuapy.

⁵ Ha'e gui peteĩ ayvu onhendu tenda oĩa gui:

– Nhanderujete rembiguai pendekuai va'e, pembojerovia ke, henonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e ha'e javi, vvyĩgieve ha'e yvatekueve – he'i.

⁶ Peteĩ ayvu aendu avi heta va'e kuery ijayvua rami, yy tuvixa va'e ha'e yapu atã va'e revovo rami. Ha'e vy aipoe'i:

– Aleluia! Mba'eta Senhor Nhanderujete Ipo'akapa va'e ae oĩ Joguerekoarã.

⁷ Javy'a ke, japoraei ha'e ixupe “Hexakãmba va'e” ja'e, mba'eta ovaẽ ma Vexa'i ra'y omenda aguã ára. Ta'yxyrã onhemoatyrõmba ma guive,

⁸ mba'eta ha'e va'e onhemonde aguã ma ajukue iporãve, hexakã ha'e iky'a e'ỹ va'e ome'ẽa – he'i okuapy. Mba'eta ajukue iporãve va'e ma iky'a e'ỹ va'e kuery teko porã rupi ikuai.

⁹ Ha'e ramo anjo aipoe'i xevy:

– Embopara ke po rami: “Ovy'a ete 'rã okuapy Vexa'i ra'y omenda aguã ngaru py oenoĩ mbyre kuery.”*

Aipoe'ive ju:

– Pova'e nunga ma Nhanderujete ayvu anhetẽ va'e – he'i.

¹⁰ Ha'e ramo ipy yvy'iry xerenapy'ã re aĩ amboete aguã. Ha'e rami teĩ aipoe'i xevy:

– Ma'ẽ, ejapo eme evoko rami. Xee voi ndee rami tembiguai aiko, nde-irmão kuery Jesus regua omombe'ua rupi ikuai va'e rami. Nhanderujete anho tema emboete. Mba'eta profeta kuery pe Nhe'ẽ oikuaa uka va'e ma Jesus regua ae.

Vixo vaikue ha'e profeta ramigua re Cristo ipo'aka rã oexaague

¹¹ Ha'e gui ama'ẽ rã yva ojepe'a, ha'e oe ouvy peteĩ kavaju xiĩ. Hi'árygua pe ma “Ojeroviapy ha'e Anhetẽ va'e” 'ea. Ha'e va'e ma ha'evea rami joguereko, ha'e teko porã rupi opu'ã 'rã joe.

¹² Hexa ma tata rami hendy. Inhakã re ma coroa heta oĩ. Hexe ipara oiny peteĩ tery avave rei ndoikuuaa va'e, ha'e anho e'ỹ vy.

¹³ Ijao ma tuguy py omopytã mbyre. Hery oenoña ma Nhanderujete ayvu.

¹⁴ Hakykue jogueru yva pygua xondaro kuery. Ha'e va'e kuery voi kavaju xiĩ va'e áry ikuai, ha'e ajukue xiĩ rei iky'a e'ỹ va'e py onhemonde va'e.

* 19:9 Mateus 22.1-14

¹⁵ Herekoa juru gui ma peteĩ kyxe guaxu haimbe va'e oẽ, ha'e va'e py yvy regua kuery omoingo axy aguã. Ha'e rami vy omo'arandu 'rã po pygua ferro guigua py, ha'e onhami 'rã uva Nhanderueete Ipo'akapa va'e poxya rupi.*

¹⁶ Ijao puku re, ha'e hetyma re ma peteĩ tery ipara oiny: "*Huvixave ikuai va'e Ruvixave, ha'e senhor ikuai va'e Senhor*" he'ia va'e.*

¹⁷ Ha'e gui peteĩ anjo aexa kuaray áry opu'ã ho'amy va'e. Ha'e va'e ma ojapukai atã reve ijayvu yva mbyte rupi guyra oveve va'e ha'e javi pe. Ha'e vy aipoe'i:

– Peju ke, pendeaty Nhanderueete ngaru tuvixa va'e ojapoa py,

¹⁸ pe'u aguã huvixave ro'okue, xondaro ruvixa, ipo'akakueve, kavaju ha'e hi'árygua kuery ro'okue, opa marãgua ro'okue, escravo ha'e escravo e'ỹ, yvyĩgueve ha'e yvatekueve ro'okue guive – he'i.

¹⁹ Ha'e gui ma aexa rã vixo vaikue ha'e yvy regua huvixave kuery ono'õ okuapy, ha'e kuery pegua xondaro kuery reve. Ha'e va'e kuery ma kavaju áry oĩ va'e rovai opu'ã aguã ono'õ okuapy, ixupegua kuery rovai guive.

²⁰ Ha'e rami teĩ vixo omboty nhuã py, profeta ramigua guive. Ha'e va'e ma vixo renonde hexa pyrã ojapo vy ombotavy va'ekue vixo ra'angaa mbojeroviaa kuery ixuguigua kuaa ukaarã omoia va'ekue. Ha'e kuery mokoive ma oikove reve omomboo yupa tata guigua, enxofre okaia py.

²¹ Ha'e rã amboae kuery ma kavaju árygua ojukapa ijuru gui kyxe guaxu oẽ va'e py. Ha'e ramo ho'okue re ma guyra kuery oveve va'e hev yatãmba.*

20

Mil ma'etỹ re anha omboty, ha'e onhemboete ju va'e kuery oexaague

¹ Ha'e gui peteĩ anjo aexa yva gui oguejy ouvvy va'e. Opo py ogueru yvykua rokẽ pe'aa, ha'e peteĩ corrente tuvixa va'e guive.

² Ha'e gui ojopy teju-jagua, mboi yma guive oiko va'ekue. Ha'e va'e ma anha Satanás. Ha'e rami vy mil ma'etỹ peve ojokua.

³ Yvykua py omombo vy omboty imoiny. Okẽ re omoĩ imbojaarã, mil ma'etỹ ojeupity e'ỹa ja ombotavy ve'ỹ aguã yvy regua kuery. Ha'e va'e rire ma henonderã omoĩ ma voiague rami vy opoia 'rã xapy'a'i.

⁴ Aexa avi huvixa kuery pegua tenda ikuai va'e. Ha'e va'e py ma ombopo'aka pyre kuery oguapy okuapy joguereko aguã. Aexa avi Nhanderueete ayvu Jesus regua omombe'uaque re ojyryvi kyxi mbyre kuery nhe'ẽ. Ha'e va'e kuery ma vixo vaikue ha'e ha'angaa nombojeroviai va'ekue, neĩ ixuguigua kuaa ukaarã nomoĩ ukai va'ekue ngova re, neĩ opo re. Ha'e kuery oikove ju, ha'e Cristo reve ipo'aka okuapy mil ma'etỹ re.

⁵ Ha'e va'e ma nhemboete jevya jypygua. Ha'e rã omano va'ekue mboae ma ndoikove jevyi 'rã mil ma'etỹ ojeupity e'ỹa ja.

⁶ Ovy'a ete, ha'e icy'a e'ỹ va'e 'rã ikuai jypygua nhemboete jevya py onhemboete ju va'e kuery. Ha'e va'e kuery re ma omano jevy aguã nda'ipo'akai 'rã. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderueete ha'e Cristo pegua sacerdote 'rã ikuai. Hexeve huvixa rami 'rã opena okuapy mil ma'etỹ re.*

Anha opoia ma rire ombopagaa rã oexaague

⁷ Ha'e gui mil ma'etỹ ojeupity ma ramo Satanás opoia 'rã nhuã py ombotyague gui.

* **19:15** Salmo 2.9   * **19:16** Mateus 24.30; 2 Tessalonicenses 1.6-10   * **19:21** Ezequiel 39.17-20

* **20:6** 1 Coríntios 15.20-25; 2 Timóteo 2.12; Apocalipse 5.9,10

⁸ Ha'e ramo oē vy ombotavypa 'rã vvy regua kuery vvy apy irundyve ikuai rupi. Gogue ha'e Magogue 'epy va'e. Ha'e kuery ha'e javi 'rã omboatypa joe opu'ã aguã. Ye'ẽ rembe re ita ku'i ikuai va'e rami 'rã heta.

⁹ Ha'e ramo ha'e kuery ma vvy jave rupi gui uguata jogueruvy vy ojokopa 'rã iky'a e'ỹ va'e kuery rekoa, tetã Nhanderuete oayvu ete va'e. Ha'e rami teĩ yva gui tata oguejy vy omokanhymba 'rã.*

¹⁰ Ha'e gui anha imbotavyare omomboia 'rã yupa tata guigua enxofre okaia py. Ha'e py ma oĩ avi vixo vaikue ha'e profeta ramigua rive. Ha'e kuery ma ara py ha'e pyávy ojexavai 'rã araka'e rã peve.

Senhor oikuaa pota rã oexaague

¹¹ Ha'e gui ma aexa peteĩ tenda guaxu openaaty xiĩ rei va'e, ha'e hi'áry uguapy oiny va'e guive. Ha'e va'e renonde gui ma vvy ha'e yva regua okanhymba, ndojouavei oĩ aguã.

¹² Aexa avi omano va'ekue, yvatekueve ha'e vvyĩgueve guive. Ha'e kuery ma tenda renonde ojexa uka vy opu'ãmba okuapy. Ha'e ramo oipe'aa kuaxia para ikuai va'e, ha'e amboaẽ kuaxia avi oipe'aa, tekove uguereko va'e kuery rery oĩa. Ha'e rami vy omano va'ekue re oikuaa potaa 'rã mba'emo ojapoague re, kuaxia ikuai va'e re ipara oĩa rami vy.*

¹³ Ye'ẽ gui ou 'rã omano va'ekue ha'e py ikuai va'ekue. Omanogue retã gui avi 'rã ou. Ha'e ramo peteĩ-teĩ re oikuaa potaa 'rã mba'emo ojapoague re.

¹⁴ Ha'e ramo omanogue retã py ikuai va'ekue omombopaa 'rã yupa tata guigua py. Ha'e va'e yupa tata guigua ma omano jevy aguã ae oĩ.

¹⁵ Kuaxia para tekove uguereko va'e kuery rery oĩa re amongue rery ndojouai ramo omomboia 'rã yupa tata guigua py.

21

Yva pyau ha'e vvy pyau oexaague

¹ Ha'e gui aexa yva pyau ha'e vvy pyau, mba'eta yva ha'e vvy jypy guare ma okanhy ma, ye'ẽ voi jipovei ma.*

² Aexa avi tetã iky'a e'ỹ va'e, Jerusalém pyau yva gui oguejy rã, Nhanderuetea guigua. Ha'e va'e ma iporã ete, kunhataĩ omenda ta vy omerã pe onhemoaty rã va'e rami avi.

³ Ha'e gui peteĩ ayvu atã aendu tenda oĩa gui onhendu va'e:

– Ma'ẽ, aỹ gui ma Nhanderuete opyta 'rã avakue mbyte. Ha'e kuery reve ae 'rã oĩ. Ha'e kuery ikuai 'rã ixupegua, ha'e rã Nhanderuete ma oiko 'rã ha'e kuery reve.*

⁴ Ha'e rami vy omombirupa 'rã ha'e kuery rexay. Omano va'e jipovei ma 'rã, neĩ ipy'a vai va'e voi, haxẽ va'e, neĩ haxy va'e voi jipovei 'rã, mba'eta jypy guare oaxapa ma – he'i.*

⁵ Ha'e gui tenda py uguapy oiny va'e aipoe'i:

– Ma'ẽ, opa mba'e ambopyaupa ma – he'i.

Aipoe'ive ju:

– Embopara ke pova'e ayvu, mba'eta anhetẽ meme vy ugueroviaa aguã ha'eve va'e.

⁶ Aipoe'ive ju xeivy:

* **20:9** Ezequiel 18.1-39; 16   * **20:12** Daniel 7.10, João 5.25-29   * **21:1** 2 Pedro 3.13   * **21:3**
Ezequiel 37.27   * **21:4** Isaiás 25.8

— Opa mba'e ojeupitypa ma. Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua, mba'emo mboopyare ha'e ijapopaaṛā. Ijy'uvei va'e pe ma xee ame'ẽ rive 'rā yvu tekove me'ẽa gui oy'u aguã.

⁷ Ha'e nunga ma mba'emo ogueropo'aka va'e kuery peguarã. Xee aiko 'rā ha'e kuery Ruete. Ha'e rā ha'e kuery ma xera'y ha'e xerajy kuery 'rā ikuai.*

⁸ Ha'e rā okyje rei va'e kuery, ojerovia e'y va'e, ojou vai pyrã, jojuka va'ety, onhemongy'apa rei va'e, imba'evyky va'e, mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, ha'e ijapu va'e kuery ha'e javi, ha'e kuery rekoarã ma yupa tata guigua enxofre okaia va'e. Ha'e kuery omano jevy aguã oĩ.

Jerusalém pyau regua omombe'u porãveague

⁹ Ha'e gui sete anjo kuery hy'a'i sete nhomoingo axyarã tynyẽ va'e oguereko va'ekue regua peteĩ ou. Ha'e va'e ma aipoe'i xevy:

— Enhemboja ke ejuvy, taexa uka kunhataĩ omenda va'erã, Vexa'i ra'y ra'yxyrã — he'i.

¹⁰ Ha'e rami vy nhe'ẽ re aiko reve xereraa peteĩ vvyty tuvixa ha'e yvateve va'e áry. Ha'e vy xevy pe oexa uka Jerusalém tetã ikya e'y va'e, yva Nhanderuetea gui oguejy ouvry rã.*

¹¹ Ha'e va'e re ma oĩ Nhanderuetete rexakã. Ita hepyve va'e rami hexakã, ita jaspe hendy va'e rami.

¹² Ikora ma tuvixa ha'e yvate ete va'e. Doze okẽ oĩ. Okẽ rarõarã ma doze anjo ikuai. Okẽ re ma ipara oiny Israel kuery doze regua ikuai va'e rery.

¹³ Kuaray oua katy mboapy okẽ oĩ, kuaray ijapu'a'ia katy ma mboapy ju, kuaray puku-a katy ma mboapy ju, ha'e gui kuaray oikea katy ma mboapy ju oĩ.*

¹⁴ Tetã kora re ma doze ita oĩ ijytarã. Ha'e va'e re ma ipara oiny Vexa'i ra'y pegua apóstolo kuery doze ikuai va'e rery.

¹⁵ Xereve ijayvu va'e ma peteĩ vvyra po'i'i ouro guigua oguereko mba'emo oa'ãarã, tetã, kora ha'e okẽ oĩ va'e oa'ã aguã.

¹⁶ Tetã ma ipuku-a oĩ va'e'y, ipuku-a ha'e ipya joo rami. Yvyra po'i'i py anjo tetã oa'ã rã dois mil e duzentos quilômetros ipuku-a. Ipuku-a, ipya ha'e yvatea ma joo rami meme.

¹⁷ Ha'e gui ikora ju oa'ã rã sessenta e cinco metros. Avakue oa'ã jepiaty rami ae avi anjo oa'ã.

¹⁸ Kora ma ita jaspe gui ojapo pyre. Ha'e rã tetã ma ouro ikya e'y va'e guigua, vidro ikya e'y va'e rami hexakã.

¹⁹ Tetã kora ytarã ita ikuai va'e ma ita hepyve va'e opa marãgua py ijegua. Ijyta jypygua ma jaspe guigua. Mokoĩa ma safira guigua. Mboapya ma calcedônia guigua. Irundya ma esmeralda guigua.

²⁰ Teĩ nhiruĩa ma sardônio guigua. Mboapy memea ma sárdio guigua. Sete-a ma crisólito guigua. Oito-a ma berilo guigua. Nove-a ma topázio guigua. Dez-a ma crisópraso guigua. Onze-a ma jacinto guigua. Ha'e gui doze-a ma ametista guigua.

²¹ Doze okẽ oĩ va'e ma doze pérola. Peteĩ-teĩ okẽrã ma peteĩ pérola oĩ. Tetã mbyte rupi tape guaxu oaxa va'e ma ouro ikya e'y va'e guigua, vidro rami hexakã.

²² Tetã py xee ndaexai templo, mba'eta templo 'rãgue py Senhor Nhanderuetete Ipo'akapa va'e ha'e Vexa'i ra'y oĩ.

* 21:7 1 Crônicas 17.13

* 21:10 Ezequiel 40.1-2, Hebreus 12.22-24

* 21:13 Ezequiel 48.30-35

23 Tetã rupi kuaray neĩ jaxy nomoexakã i teĩ ha'eve, mba'eta Nhanderuete rexakã ae oexape, ha'e Vexa'i ra'y ma tataendy rami omoexakã.

24 Tetã rexakã rupi ma amboae regua kuery 'rã ikuai. Ha'e py 'rã vvy regua huvixave kuery ogueru mba'emo porãgueve oguereko va'e.

25 Okẽ ikuai va'e ma nonhemboty'i 'rã ara py, ha'e rã pytũ ma ndoikoi ha'e py.

26 Ha'e py amboae regua kuery mba'emo porãgueve anho 'rã ogueru imboetearã.

27 Ha'eve'ỹ va'e ma ndoikei 'rã ha'e py, neĩ ojeguarupy, e'ỹ vvy apua rupi ikuai va'e. Ha'e pygua kuery ma tekove oguereko va'e vvy Vexa'i ra'y pegua kuaxia re hery oĩa va'e kuery anho.

22

1 Xevy pe anjo oexa uka avi yakã tekove me'ëa. Ha'e va'e ma itaendy rami hexakã, Nhanderuete ha'e Vexa'i ra'y renda openaaty oĩa gui oxyry ovy va'e.

2 Tape guaxu oĩ va'e mbyte rupi hi'ãi yvyra tekove me'ëa, yakã rembe rovaive re guive. Ha'e va'e ma doze hi'a va'e, jaxy nhavõ hi'a mboae va'e. Yvyra rogue ma heta va'e kuery joegua e'ỹ-e'ỹ mongueraarã oĩ.*

3 Jipovei ma 'rã ayvu vaipy. Tetã re 'rã oĩ Nhanderuete ha'e Vexa'i ra'y renda openaaty. Ixupegua kuery omboete 'rã okuapy,

4 ha'e hova oexa 'rã guive. Ha'e rã ha'e kuery rova re ma oĩ 'rã hery.

5 Ha'e py pytũ jipovei ma ramo ha'e pygua kuery ikuai rupi tataendy nomoexakã, neĩ kuaray ndojopei teĩ ha'eve, mba'eta Senhor Nhanderuete ae 'rã omoexakã. Ha'e ramo ha'e kuery huvixa rami 'rã opena araka'e rã peve.

Kova'e kuaxia re ayvu oĩ va'e anhetẽ ete memea re ijayvua

6 Ha'e gui aipoe'ive ju xevy:

— Pova'e ayvu ma oguerovia pyrã ha'e anhetẽ va'e meme. Senhor profeta kuery nhe'ẽ Ruete va'e ma guembiguai kuery ikuai py ombou ojeupegua anjo are'ỹ'i re mba'emo oiko va'erã oikuaa uka aguã, tenonderã omoĩ ma voiaque rami vvy.

7 Ma'ẽ, are'ỹ re 'rã aju. Ovy'a ete 'rã okuapy kova'e kuaxia para re ayvu oĩ va'e rupi ikuai va'e.

Nhanemongeta ha'e nhandereroayvu porãague

8 Ha'e nunga xee João ae aendu ha'e aexa. Ha'e nunga aendu ha'e aexa vvy ikuua ukua anjo py vvy'iry aĩ xerenapy'ã re amboete aguã.

9 Ha'e ramo aipoe'i xevy:

— Ma'ẽ, ejapo eme evoko rami. Xee ma ndee rami avi tembiguai aiko, ndeirmão kuery profeta ha'e kova'e kuaxia re ayvu oĩ va'e rupi ikuai va'e ha'e javi ramigua. Nhanderuete ae 'rã remboete — he'i.

10 Aipoe'ive ju:

— Eikuaa uka e'ỹ eme kuaxia re ayvu oĩ va'e, mba'eta hi'ara namombyryvei ma.

11 Tove heko vai va'e kuery taeko vaive tema. Tove heko ky'a va'e kuery taeko ky'ave tema. Ha'e rã heko porã va'e ma teko porã rupi anho ta'ikuai, ha'e heko ky'a e'ỹ va'e ta'ikuaive tema teko ky'a e'ỹa rupi.

12 Ma'ẽ, xee aju 'rã are'ỹ re, aru 'rã guive peteĩ-teĩ oikoague repy ame'ẽ va'erã.

13 Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua, mba'emo mboopyare ha'e ijapopaarã.

14 Ovy'a ete 'rã okuapy [Vexa'i ra'y ruguy py] oao ojoj va'e, ha'e rami vvy yvyra 'a tekove me'ëa va'e ho'u, ha'e tetã rokẽ rupi oike aguã.

* 22:2 Ezequiel 47.1,12

¹⁵ Ha'e rã tetã rovai rupi ma jagua rami ikuai va'e 'rã opyta, imba'evyky va'e, onhemongy'apa va'e, jojuka va'ety, mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, ha'e ijapuxe vai va'e apu rupi rive ikuai va'e ha'e javi.

¹⁶ Xee Jesus ma xejeuegua anjo ambou peẽ igreja pygua kuery pe ha'e nunga aikuaa uka aguã. Xee ma “Davi rapokue renhoi” epy va'e, hamymino aiko, ha'e jaxy-tata ko'ẽ mbija hexakãmba va'e guive – he'i.

¹⁷ Nhe'ẽ ha'e ta'yxyrã ma

– Eju – he'i iuxpe.

Tove oendu va'e voi

– Eju – te'i.

Tove ijy'uvei va'e voi tonhemboja touvy, yy tekove me'ẽa oy'uxe va'e rei tojopy rive.*

Kuaxia para opaa py ijayvuague

¹⁸ – Po rami kova'e kuaxia para re ayvu oĩ va'e rendua kuery ha'e javive pe xeayvu. Ayvu oĩ va'e áryve amongue omoive ri ramo hexe ju 'rã Nhanderuete omoĩ nhomoingo axyarã kova'e kuaxia re ipara oiny va'e.

¹⁹ Ha'e kova'e kuaxia re ayvu oĩ va'e gui amongue mba'emo'i teĩ oipe'a ramo ixugui Nhanderuete oipe'a 'rã yvyra'a ho'u aguã, tetã iky'a e'ỹ va'e py oike aguã, ha'e kova'e kuaxia re mba'emo porã oĩ va'e ojopy aguã.

²⁰ Ha'e nunga kuaa ukua aipoe'i:

– Anheté are'ỹ re 'rã aju – he'i.

Amém. Eju, Senhor Jesus.

Ogueroayvu porãague

²¹ Tove peẽ kuery ha'e javive tapendu Senhor Jesus penemboaxya.

---

* 22:17 Isaías 55.1,2; João 4.13,14; 7.37-39